

19

Antwerp, Liesvelt 1535, 18 April
NijhKron. 408 : all copies without map!

Title-page with border, folding map and 114 woodcuts.
Complete but for the last (blank) leaf containg impressum.

Den Bibel met grooter neersticheyt gecorrigeert,

eñ op die canten gheset den ouderdom der werelt / ende hoe lange die gheschiedenissen ende historien der Bibelen elck int zijn voor Christus gheboorte gheweest zijn / ende daer bi vergadert wt Fasciculus temporum / ende wt die cronike vā alder werelt / die principael historiē der machtiger heydenscher coninc-rijckē / daer die heylige scrift oock dickwils af vermaent / tot een claerder verstant der Bibelscher historien / ende oock een onderscheyt der tijden te hebben /

Cum gratia et Priuilegio

I L

Gaet in alle die werelt / ende predict dat Euangelium allen creatueren. Mar. capit. vi.

En laet dit boec vā desen wet wt uwē monde niet comē / maer peyst daer om dach ende nacht. Josue. j.

Is dat yemandt tot v comt / eñ dese leeringe niet me en brenct / die en neemt in uwen huyse niet / en groet hem oock niet / ij. Johā. i.

Psal. xviij. Die gheboden des HEEREN zijn suyuer / eñ verlichten die ooghen

AEngheſien dat die ongheleertheyt ende ſimpelheyt van veel
gher ſcriftueren des ouden Teſtaments/ſeer cleyn achten/en
meynende dat alſulcken ſchriftuere alleen den Joden ghegheven
ghae/ende dat het oude Teſtament heel wt eñ te nieute ſi/eñ dattet
ſlechte geſchiedeniſſen ende hiſtorien te verſtaen en is/Niet tegenſta
ſtus ghecreuck daer door bewesen eñ belooft wort/Ende dat oude Teſtament is
doecken daer Chriſtus in gewonden leyt/eñ daer wi hem oock in vindē ſullen/alſo ons Chriſtus ooc
ſelue betuycht/Joannis int.v.ſeggende/Onderſoect die ſcriftuere/want die ſelue geeft ghetuygeniſſe
van mi/eñ Paulus gebiet Thimotheum/dat hi niet en ſoude latē/maer dagelics die ſchriftuere onder
ſoecken eñ leſen/Ooc totten Romeynē int eerſte/Dat euāgelium is vā Godt inder ſcriftuerē beloofc
Ende in die eerſte totten Chorintherē int.xv.ſeyt Paulus/dat Chriſtus nae inhout der ſcriftueren is
van Dauids bloede ghecomen/gheſtoruen/ende op gereſen vander doot/Deſgelijcs ſo wijſet ons ooc
Petrus in ſine epiſtolen totter ſchriftueren/Waer door ſi ons alle wiſen ende leeren/dat die ſcriftuere
des ouden Teſtaments niet te verachten en is/Maer dat wi die met alder neerſticheyt aen nemē ſullē
Aengeſien dattet dat nieuwe teſtament ſo crachtelijc veueſticht/eñ die Apoſtelen hebben daer predica
tie daer mede moeten beſchermē/als oock ſinte Steuen die eerſte martelaer des nieuwen Teſtaments
Chriſtum bewees/door dat oude Teſtament/ghelijct blijct int werck der Apoſtelen/int.vij. capittel/
ende int.xvij.des ſeluen ſchrijft die Euangeliſt Lucas/dat die van Theſſalonica daghelics onderſochtē
die ſchriftuere/oft ſi alſo inhielt als Paulus predicte/eñ dat is kenlijck/eñ ſeker dat het die ſchriftuere
des ouden Teſtaments was/want dat nieuwe noch niet beſchreuē en was/eñ dat nieuwe moſte oock
door dat oude veueſtiget worden/daer om ſullen alle chriſten menſchen dat oude Teſtament van geē
der minder weerden houden/dan dat nieuwe/Eñ dat nieuwe Teſtamēt en is anders niet dan een ver
uullinge des ouden Teſtaments/ende eē clare vercondinge/ende predicatie/hoe dat die hoge beloftē
des alderhoochſten/onſer ſalichmakinghen/ons nv ghegheuen zijn/ende dat door Chriſtum/die
welcke ons vander ghenaden/ende goedertierenheyt des vaders in menigerley ſproken des
ouden Teſtaments belooft was/Daerom ſalmen die heylighe ſchriftuere/beyde des
Ouden ende des nieuwen Teſtamēts/houden ende hebben/voor dat alderhooch
ſte heylichdom/ende aldercoſtelicſte fonteyne ende meeſten rijcdom/die nim
mermeer wt geput en mach wordē/op dat ghi die Godlijcke wijſh?
vinden moget/die welcke God ons inder ſchriftuerē tot veel
plaetſen ſo ſlechtelijck voor leyt/Ende weet ſekerlijck
ende vaſt/dat dit boec des oudē Teſtaments/eē
vaſt wetboec is/dat welcke leert watmē
doen/eñ latē ſal.Ende dat nieuwe
Teſtament/eē Euangelium
ende ghenaden boec is
ende ons leert eñ
wijſt/hoe wi
die wet/
ende
die geboden
Gods onderhou
den ende veruullen ſullen
Ende dit is oock die principael
ende noodlijcke ſake/waer om dit boec
te leſen/ende met ootmoedigher herten te
onderſoecken is/op dat wi God lee=
ren vreeſen/liefhebben/ende
betrouwen/Dat welcke
ons gonne/die vader
die Sone/die heili
ghe Gheeſt
Amen.

¶ Dat Regiſter om dit boeck te vergaderen inden eerſten

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd
Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Dit zijn alle quaternen/ſonder
Aa dat is een quinterne/ Bb eñ is een ſexterne. eñ Mm. eñ Ii. een triterne.

Hier begint dat
boeck der ſcheppinghen
datmen int Latijn Geneſis noemt/ende
opt Hebreeuſch Bꝛeſith

¶ Hoe die weerelt gheſchapen woꝛt/ende alle die creature=
ten/ende oot dye wercken der ſes daghen / welcke God op
elcken dach biſonder ſchip
Dat.i.Capittel ✠

N den beghinne
ſchiep God hemel ende aer
A de/eñ die aerde was woeſt
heb.i.c. eñleech/ eñ het was dōcker
ec xviij a optē afgront. Ende Gods
heb xi a gheeſt dreef op den watere
hie.x. b Ende Godt ſpꝛac/ het
woꝛde licht / ende het wert
licht/ ende God ſach dat licht vooꝛ goedt aen/ en
de ſcheyde tlicht vanden duyſterheden/ende noem=
de tlicht den dach / eñ dye duyſterheden den nacht/
Eñ het is ghewoꝛden wt den auont ende moꝛghen
den eerſten dach
Ende God ſpꝛack. Het woꝛde een firmament
tuſſchen dye wateren / eñ ſcheyde die wateren van
den wateren/eñ God maecte dat firmament/ende
hy ſchiet die wateren die onder dat firmament wa=
ren/vanden wateren die bouen dat firmament wa
ren/ ende het gheſchiede alſoo / ende God noemde
dat firmament den hemel / ende het is ghewoꝛden

Geneſis Cap I
wt auont ende moꝛghen den tweeden dach. B
Ende God ſpꝛack / Die wateren dye onder den
hemel zijn/ moeten vergadert woꝛden /op eē biſon=
derde ſtede/datmen het dꝛooge ſie/eñ het geſchiede
alſoo /ende God noemde het dꝛooghe/aerde/ende
die vergaderinghen des waters/noemde hy dye zee
Eñ God ſach dattet goet was/eñ God ſpꝛack/Die
aerde brēge vooꝛt groyēde cruyt / dz vooꝛtbꝛenget
zijn zaet/eñ vꝛuchtbare boomē/dat een yegelijc nae
zijnder aert vꝛuchte dꝛaghe/ende hebbe zijn eyghen
zaet bi hē ſelft opter aerdē/eñ tgeſchiede alſoo / Eñ
dye aerde bꝛocht vooꝛt groeyende cruyt / dat zaet
dꝛoech een yeghelijck na zijnder aert/eñ boomē dye
vꝛucht dꝛoegē/eñ haer eygen zaet bi hem ſelfs had=
den een yeghelijc na zijnder aert /Eñ God ſach dat
tet goet was / Ende het is gewoꝛden wt auont eñ
moꝛghen den derden dach
Eñ God ſpꝛac / Het woꝛdē lichten indē firma=
mentē des hemels/eñ ſcheyden dach eñ nacht/eñ te
zijn in teekenē/tijdē/dagen/eñ iarē/eñ te zijn lichten pſalm.c
inden firmamentē des hemels/dat ſi ſchijnen opter xxxv
aerdē/eñ het geſciede alſoe / Eñ God maecte twee
groote lichten/dat meeſte licht/dattet dē dach vooꝛ
zijn ſoude/eñ tminſte licht dattet dē nacht vooꝛ ſou
de zijn/daer toe oot die ſterrē/eñ God ſettele inden
firmamente des hemels/dat ſi ſchijnē ſouden opter
aerdē/eñ dat ſi dē dage eñ den nachte vooꝛ zijn ſou=
dē/eñ ſouden tlicht eñ die duyſterniſſe ſceyden /Eñ
God ſach dattet goet was/ ende wt auont eñ moꝛ
ghen wert den vierden dach
Ende God ſpꝛac/Die wateren bꝛengen vooꝛt

C crupende/eñ leuende dieren/eñ ooc geuogelte dat
opter aerden onder dat firmamente des hemels
vliege Eñ Godt schiep grote waluisschen/eñ al=
derley gedierte datter leeft/eñ hem beruert/ die die
wateren hadden voortgebrocht/een yegelic na zijn
der aert/eñ vogelen van alderlei pluymen een yege
lijck nae sijnder aert/Ende God sach dattet goet
was/eñ ghebenedidese/eñ sprac/Sijt vruchtbaer
ende vermeerdert v/eñ veruult dat water der zee/
Sap ij d ende dat gheuogelte vermeerdere hen opter aerdē
Sap x a Eñ het wert wt auont ende morghen den vijfsten
D dach.
Eñ God sprac/Die aerde brēge voort leuende
zielen/een yegelic na zijnder aert/ vee/gewormte
eñ wat leuē heeft opter aerdē/eē yegelic na zijder
aert/eñ tgeschiede also/Eñ God maecte die dierē
opter aerdē/een yegelic na zijnder aert/eñ dat vee
na sijnder aert/eñ alderhāde gewormte opter aer
dē na zijnder aert/Eñ God sach dattet goet was.
Eñ God sprac Laet ons den mensce makē eē
eccl xlij a beelt dat ons gelijck si/die heerschappie heb ouer
dē visschē inder zee/eñ ouer die voghelē des hemels
eñ ouer alle gewormte dat opter aerdē cruipt/Eñ
God sciep den mēsce hē tot eenē beelde/ tot eenen
Mat xa beelde Gods schiep hi hē /Eñ hi schiepse een man
neken ende een vrouken
Eñ God gebenedidese/eñ sprac tot hē/zijt vruch
baer/eñ vermeert v/eñ veruult die aerde /eñ brēgt
se onder v/ende hebt heerschappie ouer dē visch in
der zee/ende ouer die vogelen onder den hemel/eñ
eccl xxx. ouer alle gedierte dat hem opter aerden ruert
Eñ God sprac/Siet/ic heb v gegeuen alderley
cruyt/dat zaet brengt op al aertrijc / ende alderley
vruchtbaer boomē/eñ bomē die zaet voortbrēgen
tot uwer spijse/Eñ allē dierē opter aerden/eñ allē
vogelē onder den hemel/eñ allē gewormten dat le
uē heeft/dat si alderley groene cruyt eten/ Eñ het
mar vij. ge schiede also /Eñ God aēsacht wat hi gemaect
b had/eñ siet/het was alle seer goet/ Eñ het werdt
wt auont nede morgen den sesten dach

¶ Hier wort verhaelt deerste capittel/ende die vier rivie
ren des paradiis/hoe Eua ghescapen ende den houwelij
ken staet van Gode ingeset wordet Dat .ij.Capittel

A
exo xx b
He.iiij.b
Alsoo wert volmaect hemel eñ aerde/
met alle haer vercieringe/eñ alsoo vol
maecte God ten seuensten dage zijn
werc dat hi gemaect hadde. Eñ hi ru
ste ten vij. dage vā alle sijn wercken
die hi gemaect hadde/Eñ ghebenedide dē seuendē
dach/eñ heilichdē/want hi ten seuēsten dage ruste
vā alle sijn wercken/die God schiep ende maectē
Dit zijn die geboorten des hemels eñ der aerde
als die gescapē waren /ter tijt/als God hemel eñ
aerde maecte/eer dz yewers eē spruyte opter aer=
dē was/oft yewers eenich cruyt optē velde wiesch
Wāt God de HEERE en had noch niet laten rege
nē opter aerdē/Noch daer en was geen mēsce die
tlant bouwē oft tuelē soude. Mer eē fonteyn ginc
B her op vander aerden/eñ maecte vochtich al tlant
Tob viij Eñ God die HEERE maecte den mensche van
b dē stof der aerdē/eñ blies hē int aensicht eenē leuē
Sap x den adem/eñ also wert die mensce een leuēde siele
Ende God die HEERE plat[...]
Eden teghent oosten/ende sette d[...]
in/die hi gemaect hadde.
Eñ God die HEERE liet op w[...]
boomē lustich te aēsiē/eñ goet te etē/[...]
des leuēs middē indē Lusthof/eñ dē boom des [...]
nissen des goets eñ des quaets. Ende daer ghinc
vā Eden een riuiere wt om te beuerschen dē Lust
hof/ende wert aldaer gedeylt in vier hooftwaterē
Dat eerste hiet Pison/ende loopt al om tlandt van
Heuila/eñ aldaer vintmē gout/ende dat gout des
lāts is costelijc eñ daer vintmē Bedelliō / ende dē
edelē steen Schohā/Dat ander water heet Gihō/
dat vliet al om dat gantse Morenlandt/Dat derde
water heet Hydeckel/dat vliet oostwaert na Assy=
rien/Dat vierde water Euphrates
Ende God die HEERE nam dē mensce/eñ set
tede hē indē Lusthof Eden/dat hi dat tuelen eñ be
warē soude /Ende God de HEERE geboot dē mē
sche/ende seyde/vā alle boomē des Lust hofs suldi
eten/Maer vandē boom der kennissen des goets
ende des quaets en suldi niet eten/Wāt in wat da
ge ghi daer af eten sult/suldi den doot steruen
Eñ God die HEERE sprac/Tē is niet goet/dz
die mēsce alleē si/Ic wil hē eē hulpe makē die hem Ma
bi stae. Als God die HEERE gemaect hadde van=
der aerdē alderlei dierē optē velde/eñ alderley vo=
gel onder dē hemel/bracht hise tot dē mēsche/ dat
hi sage/hoe hise noemē soude/Wāt so die mensce
alderley leuēde sielē noemen soude/so soudē si heeten
Eñ die mēsce gaf eenen yegelikē vee/eñ vogel on
der dē hemel eñ die dierē optē velde sinē naē Mer
men vant den mēsche geen hulpe die hē bi stonde. eccle.
Doe liet God de HEERE eenē vastē slaep vallē D
op den mensche/ ende hi ontsliep/Eñ hi nam een mat.
vā sinē ribben/ende sloot die stede toe met vleesch
ende God die HEERE maecte een wijf vā die rib=
be /die hi vanden mensche nam/ende brachtese tot
hē/Doen sprac die mensche/Dat was een been vā
minen beenē/ende vleesch van minen vleesche Mē
salse Maninne heeten/daer om/dat si vanden mā
gecomen is/Daer om sal een man sinē vader ende
moeder laten /ende aen sinen wiue hangen ende si
twee sullen sijn een vleesch/Ende si waren beyde
naect/die mensche ende sijn wijf/eñ si en schaemdē
hen niet

¶ Hoe dat die slange den mensche bedrooch /ende verma
ledijt wort /hoe Adam ende Eua tgebot brakē/ende daer
omme haer cruis van Gode ontfinghen ende wt den Pa=
radise ghedreuen worden Dat.iij.Capittel

Ende die slange was listiger dan allē
dierē op aertrijcke die God die HE-
REE gemaect had/ eñ sprac tottē wy
R ue/ Ja soude God geseit hebbē/ Ghi
co xia en sult niet etē van alderley boomen
indē Lusthoue? Doe sprac dat wijf totter slanghen
Wi etē vāden vruchtē der boomē des Lusthoofs
Mer vanden vruchtē des booms die midden indē
Lusthof is/ heeft God geseit/ En eetet daer niet af
en rueres ooc niet aen/ op dat ghi niet en sterft
Eñ die slange sprac tottē wijue/ Ghi en sult die
doot geensins steruen/ wāt God weet dat in welc
B kē dage/ dz ghi daer af etē sult/ so sullē v ogen geo
pēt wordē/ eñ sult sijn als God/ eñ wetē wat goet
eñ quaet is/ Eñ twijf aēsach dz diē boō goet eñ lu
stich was/ ō dair af te etē/ eñ lieflic te aēsiē/ dz enen
lustigē boō was/ wāt hise verclocte/ eñ si brac dye
vrucht af/ eñ adtse/ eñ si gaf harē man ooc daer af
eñ hi adt/ Doe werdē haer beyder ooghen geopēt
eñ bekendē dat si naect warē/ eñ vlochtē vijchbla
deren/ ende maecten hen eenen voorschoot
Eñ si hoorden die stēme Gods des HEREN
C wādelē indē Lusthof/ doe dē dach koel wordē was
eñ Adā vorch hē mz sinē wiue vādē aēsichte Gods
des HEREN/ ondē die boomē indē Lusthoue/ Eñ
God die HERE riep Adā/ eñ seide tot hē/ Waer
sidi? Eñ hi sprac/ Jc hoorde v stēme indē Lusthoue
eñ vreesde mi ō dz ic naect was/ eñ daerō vorchde
ic mi/ Dye HERE seyde/ wye heuet v geseyt/ dat
ghi naect zijt/ Hebdi niet getē vāden boom/ daer ic
v af geboot/ ghi en soudet niet daer af eten? Doen
sprac Adā/ dz wijf die ghi mi gegeuē hebt/ gaf my
vā den boom/ eñ ic adt/ Eñ God die HERE sprac
tottē wiue/ Waerom hebdi dz gedaē? Dat wijf āt
woorde/ die slange bedrooch mi ende ick adt
Eñ God die HERE sprac totter slangē/ Wāt
ghi dit gedaē hebt/ suldi sijn vuloect voor alle vee
eñ alle dierē optē velde/ ghi sult op uwē buyc gaen
eñ aerde etē al v leuē lāc/ Eñ ic sal vyātscap setten
tusscen v eñ den wiue/ eñ tusscē uwē sade eñ harē
sade/ Dit selue sal v dat hooft vertreden/ ende ghy
sult hem in die versenen bijten
Ende tottē wiue sprac hi/ Jck sal v vele catiuic
heden toeseynden/ als ghi groot sult gaē/ ghi sult
v kinderen in pijne baren/ Ende ghi sult wesen on
der des mās macht/ ende hi sal v here zijn
Eñ tot Adā seide hi/ Om dat ghi verhoort hebt
ws wijfs stēme/ eñ hebt getē vādē boom/ daer ick
v af geboot/ eñ seide/ Ghi en sult daer niet af eten
veruloect si die aerde om dinē wil/ mz arbeit suldi
v daer af generē/ al v leuē lanck/ doornē eñ diste-
lē sal si v dragē/ eñ ghi sult dat cruyt des velts eten
Jn sweete ws aensichts suldi v broot eten/ tot dat
ghi wedē aerde wort/ daer ghi af gecomē zijt/ want
ghi sijt stof/ eñ sult weder tot stof werden.
Eñ Adam hiet zijn wijf Heua/ daerom dat si een
moeder is aldē leuēder menscen/ eñ God dye HE-
RE maecte Adā eñ sinen wiue/ rockē vā vellē/ eñ
trocse hē aē/ Eñ God die HERE sprac/ Siet Adā
is gewordē als ōser eē/ eñ weet wz goet eñ quaet
is/ Mer nv dat hi niet wt en steke zijn hant/ eñ ooc
breke vāden boō des leuēs/ eñ ete/ eñ leue eewelic
God die HERE liet hē doen wt dē Lusthoue
Eden/ dz hi dat aertrijc soude bouwē daer hi af ge
comen was/ eñ dreef Adam wt/ Eñ steldē voor dē
Lusthoue Eden den Cherubim/ eñ eē blinckende
vierich swaert/ om te bewaren den wech totten
boom des leuens

¶ Hoe dat menscelike gheslachte vermenichfuldicht wort
Adam eñ Eua in cain eñ Abel/ ende hoe Cain Abel sloech
ende Cain vluchtede

Dat iiij Capittel

Ende Adā besliep zijn wijf Heua/ eñ A
si ontfinc/ eñ baerde Kain/ eñ seyde/ Heb xi. a
Jc heb vercregen den man des HE
REN/ Eñ noch baerde si Habel sinē
broeder/ eñ Habel wert een schaep
herder/ ende Kain een ackerman
Eñ het gebuerde na zōmige dagē/ dz Kain dē
HERE offer brachte vādē vruchtē des velts/ eñ
Habel bracht ooc vāden eerstē geborenen ō scapē
eñ vā harē vettē/ Eñ de HERE aēsach tot Habel
eñ tot sinē offer/ Mer tot Kain eñ tot sinē offer en
hielt hi hē nz/ Doē wert Kaī zeer grā/ eñ zijn gelaet
vāderde hē. Doē sprac de HERE tot Kain Wair
om vstoordt ghi v/ eñ waerō vandert hē v gelate?
ist nz also? wairdi goet/ so waert eē offer/ en sidi nz
goet/ so sal die zōde liggē totter opēbaringen toe/
Mer laet hair bewegighe ondē v zijn/ eñ zijt ghi haer
heer/ Doe sprac Kain met sinen broeder Habel.

Eñ tgheburde/ doe si optē velde waren/ stont D
Kain op tegē sinē broedē Habel/ eñ sloech hē doot/
Eñ die HERE seyde tot Kain Waer is v broedē
Habel? Eñ hi antwoorde/ Jc en weets niet/ sal ick
mijns broeders verwaerder zijn? Met de HERE
sprac/ Wat hebdi gedaē? Die stēme vā ws broedēs
bloet roept tot mi vandē aerdē/ Nv daerō suldi ver
maledijt zijn opter aerdē/ die opgedaē heeft haren
muyl/ eñ v broeders bloet vā uwen handē ontfan
gen/ Als ghi den acker bouwē sult/ soo en sal hi v
zijn vermogen niet voort brenghen/ Ontstadich
ende vluchtich suldi zijn opter aerden
Kain seide tot den HEERE/ Mijn misdaet is
meerder/ dā dz si mi vergeuen wordē mach/ Siet
ghi drijft mi hedē wt dē lāde eñ ic sal mi voor uwe
aēsichte vbergē/ eñ moet ōstadich eñ vluchtich zijn
opter aerdē/ So salt mi vergaē/ dz soe wie mi vint
sal mi dootslaē/ Met die HERE sprac tot hē Het
sal also zijn/ dat so wie Kain dootslaet/ dat sal seuē
fout gewrokē werden/ Eñ die HERE sette een
teekē aē Kain/ dat niemāt hē en versloege/ wie dz
hē vōde/ So gic Kain vādē aēsichte des HEREN
eñ woōde int lāt Nod aē de side Edē tegē dē oostē
Eñ Kain besliep zijn wijf/ eñ si ontfinck eñ baer
de Hanoch/ Eñ hi stichte eē stat/ die noemde hy na

D Chins soons naem Hanoch/Hanoch wan Irad/I-
rad wan Mahuiael/Mahuiael wan Methusael/
Methusael wan Lemech

Lemech nã twee wiuẽ/die een hiet Ada/dãder
Zilla Eñ Ada wan Jabal/vã hẽ quamẽ die in ten
tẽ woondẽ/eñ vee haddẽ/Eñ sijn broeder hiet Ju
bal/vã hẽ quamẽ die met harpẽ eñ pipẽ omgingẽ
Dese Zilla wã ooc(te wetẽ)Tubalkain / dye wert
een kũstenaer in alle meesterlike stuckẽ vã metael
werc eñ vã yser Eñ Tubalkais suster hiet Naema

Eñ Lemech spꝛac tot sinẽ wiuẽ Ada eñ Zilla/
Hooꝛt mijn stemme Lemechs wiuẽ/Laet mijn redẽ
tot uwẽ ooꝛen comen/Ic heb eenẽ man verslagen
mi tot eender wondẽ/eñ eẽ iongelinck tot mijnder
plagen/Kain sal seuenwerf ghewꝛoken woꝛden/
mer Lemech seuenentseuentich weruen

Eñ Adã besliep noch zijn wijf/eñ si baerde eenẽ
sone/diẽ hiet si Seth/wãt God heeft mi(spꝛack si)
eẽ ander zaet geset vooꝛ Habel/dẽ genen die Kain
gedoot heeft/Ende Seth wan ooc eenen sone/eñ
hiet hem Enos/Ter seluer tijt begõ nstmẽ den na
me des HEREN aen te roepen.

Jabal vãt dat snaren= spel / eñ musike Tubal= kain deerste demettẽ hamere smedehi vant de manier võ ijser eñ metael metten graefijser te werc. kenNae ma vãt eerst die draperie wãt tot dier tijt

Hier wort Adams ghcslachte verhaelt /ende dat ouder dom der mannen van sinen geslachte tot Noe toe

Dat.v.Capittel.

Dit is dat boec vã des menscẽ gebooꝛ
te ter tijt doe God dẽ mensche schiep
eñ maecte hẽ na die gelikenis Gods
Hi schiepse een mannekẽ eñ een vꝛou
kẽ/eñ gebenedidese/eñ hiet harẽ na-
me mensche ter tijt doen si gescapen werden

Eñ Adã was.C./eñ.xxx.iaer out/eñ wã eenẽ
sone/die hẽ heel gelijc was/eñ hiet hẽ Seth/eñ leef
de daer na achthondert iaer/eñ wan sonẽ eñ doch-
teren/Also dat sijn geheel ouderdom wert neghen
hondert eñ dertich iaren/ende hi sterf

Seth was.C.eñ vijf iaer out/eñ wan Enos/
eñ leefde daer na achthondert ende seuen iaer / eñ
wan sonen eñ dochterẽ/dat alle zijn dagen waren
negenhondert ende twalef iaer eñ sterf

Enos was.xc.iaer out/eñ wã Kenã/eñ leefde
daer na acht.c.eñ.xv.iaer/eñ wã sonẽ eñ dochterẽ
dat al sijn dagẽ werdẽ.ix.C.eñ vijf iaer/eñ sterf

Kenã was.lxx.iaer out/eñ wan Mahalaleel/
eñ leefde daer na achthondert/eñ.xl.iaer/eñ wan
sonẽ eñ dochterẽ/dat al sijn ouderdom wert negen
hondert eñ thien iaer/ende sterf

Mahalaleel was.lxv.iaer out/eñ wan Jared/
eñ leefde daer na achthondert ende dertich iaer/eñ
wan sonen ende dochterẽ/ dat alle zijn ouderdom
wert achondert eñ.xcv.iaer/ende sterf

Jared was.C.eñ.lxij.iaer out/eñ wã Henoch
eñ leefde daer na achthondert iaren/eñ wan sonen
eñ dochteren/dat al zijn ouderdom wert negẽhon
dert.lxij.iaren/ende sterf

Henoch was.lxv.iaer out/eñ wã Mathusalah
eñ leyde eẽ godlic leuẽ dꝛie.C.iaer daer na / eñ wã
sonẽ eñ dochterẽ/dz al zijn ouderdõ wert dꝛie.C.
eñ.lxv.iaer/eñ want hi goddelic leefde/ nam hem
God wech/eñ hi en wert niet meer gesien.

Methusalah was.C.eñ.lxxxvij.iaer oudt/ende
wã Lamech/eñ leefde daer na seuẽ/C/ende.lxxxij.
iaer/eñ wan sonẽ eñ dochterẽ/dat al sijn ouderdõ
wert negenhondert iaer ende.lxix/ende sterf

A toe so ge bruycte mẽnzdã die vellẽ ende die werelt had ghe staẽ xi c iaer / eñ xxiij ende was vooꝛ

B Christ' gebooꝛ= te iiij M cc. ende xxix iaer

C Ecc xliiij Heb xi a De we relt had gestaen M.C. xxij iaer eñ was vooꝛ Christ' gebooꝛ te iiij m eñ lx xvij iaren

Lamech was.C.eñ.lxxxij.iaer out/eñ wã enẽ
sone/eñ hiet hẽ Noah/eñ spꝛac die sal ons troosten
in onsen werckẽ/eñ inder becommeringhen onser
handẽ opter aerdẽ/die de HERE vermaledijt had /
Daer na leefde hi/cccc/eñ/xcv/iaer /eñ wã soonen
eñ dochteren/dat al zijn ouderdom wert seuẽhon-
dert/eñ seuenentseuentich iaer/ende hi sterf

Noah was vijfhondert iaer out/ende wã Sem
Ham/ende Japhet

Hoe dat God om der menschen sonden wille die gehee le werelt liet verghaen metten watere /uitgenomen Noe met hem achte/ende van allen dieren een paer / ende hoe hi die arche maken soude

Dat.vi.Capittel.

Als hẽ die menscen begonstẽ te vmeer
derẽ opter aerdẽ eñ haddẽ opgeuoet
dochterẽ/Eñ sidẽ die kinder Gods
na dẽ dochterẽ der mẽscẽ/hoe schoon
dz si warẽ/namẽ si te wiue/ die welc-
ke si wildẽ/Doẽ spꝛac de HERE/Minen geest en
sal niet altijt rechter zijn onder den menscẽ/want si
vleesch zijn/Ick wil hem respijt gheuen/c/eñ/xx/
iaer

Het warẽ ooc in diẽ tijdẽ tyꝛannẽ opter aerden
Wãt na diẽ dz die kinderẽ Gods die dochterẽ der
menscen besliepẽ/eñ kinderẽ wonnẽ/werden daer
wt geweldige inder werelt /eñ vermaerde mannẽ B

Mer doe die HERE sach/dat der menschen ec xliiij.
quaetheit groot was opter aerden/eñ alle opset /eñ
gedachtẽ haerder hertẽ alleẽ totten quade warẽ altijt
so beroudet hẽ dat hi dẽ mẽsce gemaect had opter
aerdẽ/eñ tbecõmerde hem in zijn hert/eñ spꝛac/Ick
wil die mẽscẽ die ic gescapẽ heb/te niete doẽ vander
aerdẽ/Vandẽ menscẽ aen tot den beestẽ toe/ende
tot dẽ gewoꝛmte/ende tot den vogelen onder den
hemel/Want mi berout/dat ickse ghemaect heb/
Mer Noah vant genade vooꝛ den HERE

Dit is Noahs ghebooꝛte/Noah was een rechẽ
vꝛoom man/eñ sonder veranderinge/eñ leyde een
godlic leuen tsinẽ tijdẽ/eñ wã dꝛie sonen/Sẽ/Ham
Japhet/Mer die aerde was besmet vooꝛ dẽ oogẽ
Gods/eñ vol quaetheden/Doen sach God opter C
aerden/eñ siet Sy was verdoꝛuẽ/wãdt alle vleesch
had sinen wech bedoꝛuen opter aerden

Doe spꝛac God tot Noah/Dat eynde van allẽ
vleesch is gecomẽ vooꝛ mi/wãt de aerde is vol van
haerder quaethedẽ/eñ siet/ic wilse verderuen met
der aerdẽ/Maect v een arcke van Dennẽ hout eñ
maect cameren daer inne/ende bepectse met peck
van binnen/ende van buyten/eñ maectse aldus

Dꝛie hondert ellen sal die lencte zijn.L.ellen die
wijde/eñ.xxx.ellen die hoochte/Een venster suldy
makẽ bouẽ int opperste/een elle groot zijnde/Die
duere suldi settẽ midden in haer side/Dat onderste
deel suldi twee bi eẽ ende dꝛie bi een maken

Wãt ic sal eẽ diluuie vã water latẽ comẽ opter
aerdẽ/om te verderuen alle vleesce/daer een leuen
de adẽ in is onder den hemel/al watter opter aerdẽ
is sal vergaẽ/mer mz v wil ic een verbõt stellen/eñ D
ghi sult inder arckẽ gaẽ/met uwẽ sonẽ/met uwen
wiue/eñ met uwer sonẽ wiuen/Eñ ghy sult inder
arckẽ doen alderley dier van allẽ vleesche een paer
mãnekẽ eñ wijfkẽ/dz si leuẽde bliuẽ mogẽ bi v Vã
den vogelẽ na haerder aert/vandẽ beesten na zijn
der aert/eñ vã alderley gewoꝛmte opter aerdẽ nae

Dit w... iij.m... lvij.ia... vooꝛ c... sius gh... vooꝛte... als de w... relt gh... staẽ ha... m.vi.c... xiij.iae...

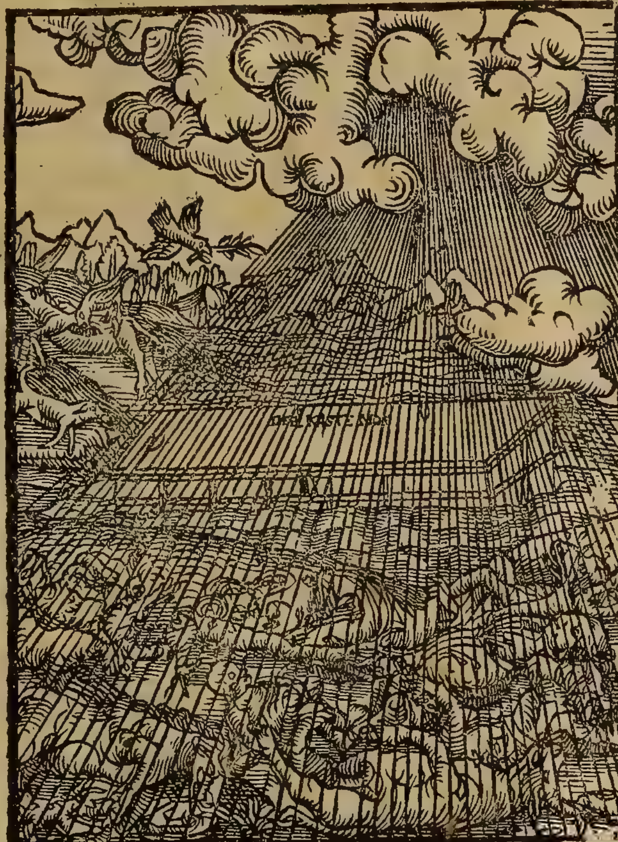
A psal.xl ec.xvij

De werelt had begestaē ij.m.cc. lrrir.a. eñ was voor Christ? geboorte ij.m. viij.c.eñ rx.iaer.

sijnder aert. Van elcken sal een paer tot v ingaen/ op dat si leuende bliuen/ Eñ ghi sult alderley spijse nemen dieme eedt/eñ ghi sultse bi v vergaderen dat si v eñ hen wesen tot spijsen / ende Noah dedet alle wat hem God geboot

¶ Hoe Noe mettē sinen in die arcke ghinc/ende hoe God dat water ouer alle dat aertrijc liet comen

Dat vij Capittel

Ende de HEERE sprac tot Noah/ gaet inder arckē / ghi eñ alle v huys
A wāt v heb ick rechtueerdich ghesien voor mi in deser tijt. Vā allē suyuerē beestē neēt met v/seuē eñ seuen/dat mannekē eñ zijn wijfken/eñ vāden onsuyuerē beesten een paer dat mannekē eñ zijn wijfkē/desgelijc vanden vogelē onder den hemel/seuē eñ seuen/dz
B mānekē eñ zijn wijfkē/op dattet zaet leuendich bli
Matth ue op dat heele aertrijc/Wāt noch na.vij.dagē sal
xxiiij.b. ic latē regenen opter aerdē.xl.dagē/ eñ.xl.nachtē eñ vderuen al dat wesen heeft/vāder aerdē/dat ic gemaect heb

Eñ Noah dedet al dat hē dye HEERE geboot Noah was ses.C.iaer out/doē dwater vā diluuien opter aerdē quā/Eñ hi ginc in darcke mz zijn sonē/om de waterē der diluuiē/Vādē suuerē beesten eñ vāden onsuyuerē/vāden vogelen eñ vā alle gewoormte der aerdē gingē tot hē bi parē ind arcken māneken eñ wijfkē/so hē die HEERE gebodē had

Eñ doe die seuē dagē geledē warē/ quā dwater der diluuiē opter aerdē/ In desen seshonderstē iaere des ouderdōs Noah/dē.xvij.dage des tweedē maents/dats dē dach/doē brakē op alle die fonteinē des grootē afgrōts/eñ het dedē haer op dye vēsterē des hemels / eñ het quā eenē reegē opter aerden veertich daghen ende veertich nachten

Effen indē seluē dage ghinc Noah inder arckē met Sem/Ham/eñ Japhet/sinē sonē /eñ met sinē wiue/eñ mz zijnē sonē drie wiuē/ ooc alderlei dier nae zijnre aert/alderley beeste nae haerder aert /alderley gewoormte dat opter aerdē cruypt nae zijnē aert/eñ alderley geuogelte na zijnder aert /al wat vliegen conde/eñ al wat voeten hadde/dat ghinck tot Noah inder arckē bi parē vā allē vleesche/daer eē leuēdige gheest in was / eñ dz warē mannekēs eñ wijfkens/vā alderley vleesche /eñ gingē daer in / alsoo Godt hen gheboden hadde/ Eñ de HEERE beslootse daer in vā buiten

Doe quā die diluuie .xl. dagē lanc opter aerdē/eñ die waterē wiessen /eñ hieuen dye arcke op eñ droegēse op bouē der aerdē also nā dat water de ouerhādt/eñ wiesch zeer opter aerden/alsoo dat die arcke op dat water dreef/Eñ twater werdt machtich/ende wiesch so seer opter aerden/dat alle hooghe berghen onder alle den hemel bedect werdē Vijftiē ellē hooch ginc dat water ouer dye berghen die bedect werden

Doe ghinck alle vleesch onder dat opter
aerdē cruypt / van voghelen / van beesten/ D
van dierē /eñ al wat hē ruert opter aerden/ eñ alle menschen/eñ al wat eenen leuenden adem hadde opt droogē/dat sterf

Also verginct al wat opter aerdē was/
vāden menschen aen totten beesten toe/ooc Sap.x.a
dat gewoormte/eñ die vogelen onder den hemel/dat verghinck al vander aerden/alleen Noah bleef daer ouer / eñ watter met hē in der arcken was/ende dat water stont opter aerden hondert ende vijftich daghen

¶ Hoe dat water ophielt/ende Noe wt die arcke ginc/ende Gode offerde /ende God beloofde niet meer die werelt metten watere te bederuen/ende dat den zaetrijt /vost/conde/hitte/somer/winter nacht / ende dach / niet rusten en sullen tot des werelts eynde

Dat.viij.Capittel

God ghedachte Noah/ende alle dierē/eñ A
alle beesten/die met hē inder arcken waren/ eñ liet wint opter aerden comē/eñ die wateren vielē/ ende die fonteinen des afgrōts werden verstopt/ met den vensteren des hemels/ eñ die reghen des hemels wert verbodē /ende dat water verliep vander aerdē/ eñ minderde nae.C.
ende.L.daghen/ Ende optē xvij.daghe des.vij. B
maēts quā de arcke neder op tgeberchte Ararat/ twater minderde voort aen / eñ minderde tot op die.x.maēt/ Tē eerstē dage des tiendē maēts sach men die toppē vāden bergen/ Nae.xl.dagē dede Noah die venster der arckē op/die hi gemaect had eñ liet eenē rauen wt vliegen /dye vlooch wt/ende quā niet weder / also lange tot dat water vādroogde opter aerdē/ Daer nae liet hi een duue vā hē wt vliegen/op dat hi wiste /oft dat water geuallē ware opter aerdē/eñ doe die duue niet en vāt dair hārē voet op gerustē coste /so quā si weder tot hē ind arckē/wāt twater was noch opt heel aertrijc/doē stack hi die hāt wt/ eñ nā se wedō tot hē ind arcken.

Eñ doe heeft hi noch ander seuē dagen gheveyt/ eñ hi liet noch een ander duue vliegē wter arcken die quā tot hē te vespertijt/eñ siet/ eē olijfblat had

si afgebroken/eñ droecht in harē beck. Doen ver-
stont Noah dat dwater geuallē was opter aerden/
Maer hi beyde noch seuē dagē/eñ liet een duue wt
vliegen/die en quam niet weder tot hem
A Indē.vi. C. eñ eenē iaere des ouderdoms Noah
ten eersten daghe der eerster maent/ verdroochde
dat water opter aerden. Doen dede Noah dat dac
vander arcken/ende sach dat alle die aerde drooch
was/Alsoo wert die aerde geheel drooghe den se-
uenentwintichen dage der tweeder maent.
Doe sprac God tot Noah/eñ seide ghaet wt der
arcken ghi eñ v wijf/v sonē/eñ uwer sonen wiuen
met v. Alderley dier dz by v is van alderley vleesch
van vogelē/vā beestē/eñ alderley gewormte/dz op
ter aerdē cruypt/dat gae met v wt/eñ wast opter
aerdē/eñ zijt vruchtbaer/eñ vermeert v opter aer-
den. Also ghinc Noah wt met sinen sonē/met sinē
wiue eñ sijnder sonen wiuen/ooc alderley dier ende
ghewormte/alderley vogel/eñ al wat opter aerdē
D cruypt/dat ginck wter arcken/een yegelijc tot siuē
ghelijcken
Eñ Noah maecte dē HEERE eenē outaer/ende
nam van alderley vee/eñ vā alderley reyne gheuo-
gelte/eñ offerde brantoffer op den outaer/eñ dye
HEERE rooch den liefliken rueck/ende sprack in
sijn herte. Ic en wil daerde niet meer voortaen ver
maledien om der menschen wille/wāt des menscē
opset des hertē is quaet vā zijnder ioncheit aē/Eñ
ic wil voortaen niet meer slaē alle datter leeft/ghe
lijc ic gedaen heb/Also lange als die aerde staet/en
sal niet ophouden/zayen/ende den oogst/coude/eñ
hitte/somer ende winter/dach ende nacht

¶ Hoe dat God Noe seghende ende sine sonen/ende met
hem een verbont maecte/ende beuestichde den houweliks
staet/Trechte des wereltliken swaerts/eñ den reghenbo
ge tot een teeken des verbont

Dat.ix. Capittel

B Ende God gebenedide Noah/eñ zijn
sonē/eñ sprac/zijt vruchtbaer/eñ ver
meerdert v/eñ veruult de aerde. Eñ
v vreese eñ anxt si op alle dierē vā aer-
dē op alle vogelē onder dē hemel/eñ
op al datter opter aerden cruypt/eñ alle vissce der
zee zijn in dijn hant geleuert. Al wat hē ruert ende
datter leeft/dz si v spijse ghelijc groene cruypt heb ict
v al gegeuē. Dat wtghenomen/en eedt dat vleesch
met dē bloede niet/daer die siel in is/ wāt ick wil v
bloet daer v siele in is/vā allen dieren handē eyscē
eñ wil des menscen siele vereysscē van des menscē
handen eens yegelics siele van des anders handen
So wie des menschen bloet stoort/diens bloet
sal ooc door menschen gestort worden/wāt God
heeft dē mēsch na zijn beelt gemaect/weest vrucht
Math. baer/eñ vermeerdert/ende geneert v opter aerdē
xxvi.c. dat uwer vele daer op worden
dz weer Noch sprac God tot Noah/eñ tot sijn sonē mz
B hē/Siet/ic sette mijn verbont met v lieden/eñ met
lic swe:t uwen zade/eñ met v/eñ met alle leuēde dierē bi v
let God vā vogelē/tot vee/eñ tot alle dierē der aerdē/by v
hier in. eñ al dz wter arckē gegaē is/soo wat dier dat si op
ter aerdē/Eñ stelle mijn vbont met v/dz voort aen
niet meer alle vleesche verdoruē en sal wordē met
ten water der diluuien/eñ en sal voort aen gheen
diluuie meer comen/die daerde verderue
Eñ God sprac/dat is dat teekē mijns verbōts

dat ic ghemaect heb tusscen mi eñ v/eñ alle leuēde
dierē mz v/voort meer ewelic. Minē boge heb
ic geset indē wolckē/die sal dz teekē zijn mijns ver-
bonts tusscen mi ende der aerden/Eñ als ic dē he
mel sal hebbē ouertogē met wolckē/so salmē mi
nē boge sien indē wolckē/eñ dan sal ic ghedachtich
wesen mijns verbonts/tusscen mi eñ v/eñ alle le-
uende dierē/in alderley/vleesch dat nz meer voort
aen eenige diluuie come/die alle vleesch verderue
Daerom sal minē boge in die wolcke zijn dat ic hē
aensie/eñ gedēcke aen dat eewige verbont tusscen
God eñ alle leuēden dieren/in allen vleesche/dat
opter aerdē is/Dit selue seyde God ooc tot Noah
dit sal sijn dat teeken des verbonts dat ic ghedaen
heb tusschen mi eñ alle vleesche opter aerden
Die sonē Noah die wter arcken ghinghen zijn A
dese/Sem/Ham/Japhet/Mer Ham is die vader
Canaan/dit sijn dye drie soonen Noah/van/desen
wert alle lant beseten.
Ende Noah begonste ende wert een ackerman
ende plantede den wijngaert/ende doe hi den wijn
dranck/wert hi droncken/ende lach inder tenten
ontdect/Als nv Ham Canaās vader sijns vaders Jesa.
manlicheidt sach/seyde hijt beyde sinen broederen Matt
daer buyten/Doe namen Sem ende Japhet haer xxij.c.
cleederen/ende leydense op haerder beyder schou
deren ende si gingen eerselinx daer toe/eñ decten
haers vaders manlicheit toe/ende si keerden haer
aensichte/op dat si haers vaders manlicheydt nyet
en sagen

Als Noah ontwaecte van sinē wine/ende ver-
nam wat hem sine ioncste sone ghedaen hadde soe D
seyde hy
Vermaledijt si Canaan/eñ si een knecht alder
knechten/zijnder broederē/ende noch seyde hi/ge-
looft si God die HEERE Sems/eñ Canaan si zijn
knecht/God breyde Japhet wt/ende laet hē woo-
nē in Sems wooningen/eñ Canaan si zijn knecht
Noah leefde na der diluuien drie hondert ende
vijftich iaer/dat alle sijn geheel ouderdom wert ne
genhondert ende vijftich iaer/ende hi sterf.

¶ Vanden gheslachten die vanden kinderen Noe quamen
ende wat lant dat een ieke in nam ende besadt.

Dat.x. Capittel

Dit is de geboorte der kinderē Noah
Sem/Ham/Japhet/eñ si wonnē ki
deren na der diluuien/Die kinderen A
Japhet sijn dese/Gomer/Magog/
Madai/Jauan/Tubal/Mesech/eñ
Tiras. Mer die kinderē van Gomer sijn dese
Ascenas/Riphat/ende Thogarma. Dye kinderen

van Javan zijn dese/Elisa/Tharsis/ Kithin/ende
Dodanim /van desen zijn wtgebreyt die eylanden
der Heydenen/in haren lantschappē/elck nae haer
der spraken/geslachten ende lieden

Die kinderē vā Ham zijn dese/Chus /Mizraim
Phut/eñ Canaā/Met Chus kinderē zijn dese/Se
ba/Heuila/Sabtha/Reyma eñ Sabthecha / Met
die kinderē vā Reyma zijn dese / Scheba eñ Dedam

Met/Chus wā Nimrod/Die begonste een ge
weldich here te zijn opter aerdē/eñ was eē gewel
B dich iager voor dē HERE/Daer wt coemt dat ge
meyn seggē/dz is eē geweldich iager voor dē HE
RE gelijc Nimrod. Tbegin zijns rijcs was Babel
Erech/Acud/eñ Calne int lant Sinear/Vā diē lā
de is dair na comē Assur/eñ stichte Niniue/eñ der
stadt stratē/eñ Calah/dair toe Ressem tusschē Nini
pa.i.a ue eñ Calah/Dits eē grote stat/Mizraim wā Lu-
dim/Enamim/Leabim/Naphtutim/ Pathrusim
eñ Kasluhim/Vā die zijn comē die Philisteē eñ Cap
thorim. Eñ Canaā wan/Zidō sinē eerstē sone/eñ
Heth/Jebusi/Emori/Girgosi/Hiui/Arcki/Sini
Aruadi /Zemari/eñ Hamathi/daer wt zijn gespro
tē de geslachtē d Cananitē / eñ hare palē warē vā
Zidō aen/door Gerar /tot Gaza toe/tot datmen
coemt te Sodoma/Gomorra/ Adama/Zeboim
eñ tot Laza/Dit zijn die kinderē Ham in harē ghe-
slachtē/sprakē/landen/eñ lieden. Sem die broeder
C Japheth die grootste/wan ooc kinderen/die eē va
der is alder kinderē vā Eber/eñ dit zijn sine kinde
rē Elā/Assur/Arphachsad/Lud/ eñ Arā Die kin-
derē Arā sijn dese/Uz/Hul /Gether/ eñ Mas. Ar
phachsad wā Salah/Salah/wā Eber/Eber wā.ij.
sonē/Deē hiet Peleg daerō dz zijnd tijt die werelt
gedeilt wert/zijn broed hiet Jaketā /Eñ Jaketam
wā Ammodad/Saleph/Hazarmaueth / Jarah/
Hodorā/Usal/Dikela/Obal/Abimael/Seba/O-
phir/Heuila/eñ Jobab/dat sijn alle kinderē vā Ja
ketam/Eñ haer woninge was van Mesa aen tot
datmē coēt te Sephara/aen den berch tegēt oostē
dz sijn die kinderē vā Sem in harē geslachtē/spra-
kē/landē eñ liedē/Dat sijn nv die geslachtē der kin
derē Noach in harē geslachtē eñ liedē/Van diē sijn
gesproten die lieden opter aerden na der diluuien

¶ Vanden thoorn van Babilonien/zijn timmeragie/ende destructie

Dat xi Capittel

...M / ...ltwas / M. / ...ccc.eñ / ...iaren / ...oor / ...ristus / ...eboor / ...Die / ...erelt / ...ad ghe / ...aētwe / ...uysent / ...ccc/ eñ / ...ij. iaer

Maer alle die werelt had eēderley tale
ende sprake / Doen si nv reysden ten
oosten waert / vondē si een pleyn int
lant Sinear/eñ woondē aldaer/ende
sprakē met malcanderē/Wel op laet
ons kareelē makē eñ backē/ Eñ si namen kareelē
tot steenē/eñ hijm tot moortele/eñ seidē/Laet ons
een stadt eñ thooren maken/wiēs opperste acndē
hemel reyckē/dat wi ons eenē naem maken /wāt
wi sullē misschien verdreuē wordē in allen landen.

Doe quam de HERE neder dat hi sage die ste
de/eñ thoren/die der menschen kinderen stichten/
Eñ die HERE sprac/Siet/het is eenderley vole/
eñ sprake onder hen allen / eñ hebbē dat begōst te
doen/si en sullen niet aflatē van alle dat si voor ge
B nomen hebben te doē/ Wel op/Laet ons neder da
len/ende haer sprake aldaer verwerrē/dat die een
des anderen sprake niet en verstae

Also verstroeyde se die HERE van daer in al-

len landen/dat si ophielden die stadt te timmeren/
daer af heet haren naem Babel / om dat die HE-
RE aldaer verwerret heeft alder landen sprake/ C
ende heeftse van daer in allen landen verstroeyt.

Dit sijn Sem ghestachten/ Sem was hondert
iaer oudt/ende wan Arphachsad/twee iaer nader
diluuien/ ende leefde daer na vijfhondert iaer/ en-
de wan sonen ende dochteren

Arphachsad was.xxxv.iaer out/eñ wā Salah
eñ leefde daer na.ccc.eñ drie iaer /ende wan sonē
ende dochteren

Salah was dertich iaer out/eñ wan Eber / eñ
leefde daer na.cccc.eñ drie iaer/ende wā sonen en Als A-
de dochteren brā wert

Eber was vierendertich iaer out /eñ wan Pe geboorē
leg/eñ leefde daer nae.ccc.eñ dertich iaer / eñ wan voor cri
sonen ende dochteren stus ghe

Peleg was dertich iaer out /ende wan Regu/ boorte ij
ende leefde daer na tweehondert eñ negen iaer eñ m.iaerē
wan sonen ende dochteren als dye

Regu was tweendertich iaer oudt / ende wan werelt
Serug /eñ leefde daer na tweehondert ende seuē gestaen
iaer/eñ wan sonen ende dochteren hadiij.m

Seruh was dertich iaer out/eñ wan Nahor eñ c.eñ ach
leefde daer na.cc.iaer/eñ wan sonen eñ dochteren tentach
Nahor was negēentwintich iaer out/ eñ wā Tha tentich
rah/eñ leefde daer na hondert ende negenthien ia iaren
ren/ende wan sonen ende dochteren Ninus

Tharah was tseuentich iaer out / ende wan A deerste
bram/Nahor eñ Haram coninck

Dit sijn die geboorten Tharah / Tharah wan D
Abraham/Nahor ende Haran / Maer Haran wā vā Assy
Lot/Haran sterf voor sinē vader Tharah / in zijns riē was
vaders lant te Ur in Caldeē/Ende Abram eñ Na dye eer-
hor namen wiuen/Abrams wijf hiet Sarai ende ste die
Nahors wijf Milca Harans dochtere/welcke Ha buten si
ram die vader was van Milca ende Jisca / Maer nē lādē
Sarai was onvruchtbaer/ eñ en hadde geen kint tooch eñ

Doen nam Tharah sinen soon Abram eñ Lot ōder na
zijns soons Harans sone / ende Sarai zijns soons tiē be
Abrams wijf/ende hi voerdese vā Ur /wt Caldeē street/hi
dat si in dat lant Canaan soudē gaen/ ende si qua bracht
men te Haran/eñ si woonden aldaer /Ende Tha gheheel
rah werdt twee hondert ende vijf iaer oudt / ende Asiē on
sterf in Haran der hem

¶ Hoe dat God Abrahame beual wt zijn lant te reysen ende hem een belofte gaf /ende als Abraham in Egipten quam/wert hem zijn huysvrouwe ghenomen/ende weder omme ghegheuen/door Gods beuele

Dat xij Capittel

A
Ac vij a

Ende die HEERE sprack tot Abram
Ghaet wt ws vaders lant/eñ van v
maechscappē/eñ wt ws vader huys/
in een lant dat ic v thoonen sal/eñ ick
sal v tot enē grotē volcke maken/Eñ
ic sal v gebenediē/ende ic sal uwen naem groot ma
ken/Eñ ghi sult eē gebenedidinge zijn/Ic salse ge=
benedien die v gebenedien/ende veruloecken die v
veruloeckē/ende in v sullen gebenedijt wordē alle
geslachten der aerden

Doe ginc Abram wt/alsoot hē die HEERE be
B uolē hadde/ende Lot tooch met hem/Abram was
lxxv.iaer oudt/doe hi wt Haran tooch. Alsoo nam
Ac.iij.b. Abram zijn wijf Zarai/eñ Lot zijns broeders soon
He.xi.g met alle haerder hauen die si gewonnen haddē/eñ
sielē die si geuoet hadden/in Haran/eñ reysden wt
na dat lant Canaan/Ende als si in dat selue lāt co=
men waren/doorleet hi door dat landt totter stadt
Soras. van Sichim/ende totten dalc More/Want te dien
tes tijt woonden daer Cananiten int lant
Was i de Doen openbaerde die HEERE Abram/ende
sen tijdē sprac/uwen zade sal ic dit lant geuen/Eñ hi stichte
by woech aldaer den HEERE eenē outaer/ die hē openbaer
so haest de/Daer na ginc hi van daer aen eenē berghe/die
als hier lach teghen den oosten der stadt BethEl eñ sloech
werelt aldaer zijn tenten op/dat hi BethEl ten westen eñ
quam hi Ai ten oosten hadde/eñ maecte dē HEERE aldaer
wāt hi al eenen outaer/ende aenriep den name des HEE=
der eer= REN/Daer nae troc Abram voordere / eñ tooch
ste dierō zuytwaert/Eñ in dat lant quam eenen dieren tijt/
ste vā Ni Doe trock Abram af in Egiptē/dat hi hē daer ont
gromā= houden mochte als een vreemt man/want dē dierē
tien. tijt was zeer machtich indē lande/Eñ doe hi na by
C Egipten quā/seyde hi tot sinen wiue Sarai/Siet/
ick weet/dat ghi een schoon wijf van aensichte zijt
als v nv die van Egiptē sullen sien/so sullen si seg
gen siet/dat is zijn wijf/eñ sullen mi doodē eñ v be
houden/Daerom bidde ic v/segt doch dat ghi mijn
suster zijdt / om dat my dies te badt sy / om uwen
wille/ende mijn ziele leuendich blijue om uwen
wille

Als hi nv in Egipten quam/saghen die Egip=
tenaren dat wijf/dat si zeer schoon was/ende Pha
Nin9 ti= raos opuerste saghense/ende prijsdense voor hem
mert die Doe wert si in Pharaos huys gebracht/Ende het
groote ghinck Abram wel om harē wille/Ende hi had sca
stat van pen/runderen/ezelen/knechten/maechden/ezelin
Niniuē nen/ende kemelen
haer be= Maer die HEERE plaechde Pharao met gro=
grüp dz te plaghen/eñ zijn huys/om Sarai Abrams wijfs
was.xl. wille/Doe riep Pharao Abram tot hem/ eñ seyde
milē eñ Waer om hebdi mi dat gedaen? waeromme en sei
hadde. di mi niet dattet v wijf was? waer om seidi dan dat
M ende tet v suster was? daer om dat icse mi tot eenē wiue
cccc. to nam/Ende nv siet/daer is v wijf/neemt v wijf/en
rens. de gaet wech/Ende Pharao geboot zijnder macht
van Abram/ dat si hem leyden souden/hem eñ sijn
wijf/ende alle dat hi hadde

¶ Hoe Abraham dat landt deelde met sinen broeder Lot/ende hoe hi die belofte ontfinck van Godt dat hi eñ zijn saet dat lant souden ontfanghen / ende besitten inder ewichept/

Dat.xiij.Capittel

Alsoo trock Abram opwaert wt Egip
ten/met sinē wiue / ende met alle dat
hi hadde/ende Lot ooch met hem/ten
zuyden waert/ Maer Abram was A
wel ghe laden met vee/siluer/eñ gout
ende troch voort aen/van tzuydē tot BethEl/aen
die stede daer eerstwerf zijn wooninghe was/tus=
schen BethEl/ende Ai/in die selue plaetse/daer hi
te voren den outaer ghemaect had/Ende hi aēriep
aldaer den naem des HEEREN

Lot die met Abram trock/die had oock schapē
ende runderen/ende tentē/Eñ dat lant en mochts
niet verdraghen/dat si beyde by malcanderē woon
den/want haer haue was so vele/datse met malcā=
deren niet en consten woonē/ende daerom wasser
altooos twist tusschen den harderen des vees van
Abram /ende tusschen den harderen van Lots vee
ende tot dien tijden woonden int landt oock Cana B
niten ende Pheresiten Ie.xlvi.

Doen seyde Abram tot Lot/ En laet gheenen
twist wesen tusschen mi ende v / ende tusschen mi=
nen ende uwe herderen/wāt wi sijn gebroeders/
en staet v niet alle tlant opē? Scheyt v vā mi/Wil
di ter slincker/soo wil ick ter rechter / oft wildi ter
rechter/soo wil ic ter slincker/Doe hief Lot zijn oo
ghen op/ende omsach alle die palen vander Jorda
nen/Wandt eer dat God Sodoma ende Gomor=
ra verderf/waren si rijck van water / tot datmen
te Zoar coemt/ghelijck Gods paradijs/ende ghe
lijck als Egipten lant

Alsoo coos Lot al die palen aen die Jordane/eñ
tooch teghen dat oosten/Alsoo scheyde hem die een C
broeder vanden/anderen/dat Abram woonde int
landt Canaan/ende lot inden steden vanden seluē
deelen/ende stelde zijn woninge te Sodoma/Mer
die lieden van Sodoma waren erch/ ende sondich
den zeer teghen den HEERE

Als hem nv Lot van Abram ghescheyden had/
sprack die HEERE tot Abram/Heft v oogen op
ende siet van deser stedē aen daer ghi woont/noort D
waert zuytwaert/oostwaert/eñ westwaert want
al dat lant/dat ghi siet/sal ick v geuen/eñ uwen za
de eewelic/eñ sal uwe saet maken ghelijc den stof dē
aerden /Can een mensce stof der aerden ghetellen/
die sal v zaet ooc tellē/daerō staet op/eñ trect door
dat lant/in die lengde eñ breyde / wandt ick wilt v
gheuen

Dus hief Abram sijn tentē op/ende quam wo
nen int dal Mamre/dat te Hebron is/ende timmer
de daer den HEERE eenen outaer

¶ Hoe dat Lot gheuanghen wort/ende Abraham hem ver lost /ende Melchisedech broot ende wijn bracht Abraham/ende seghende den seluen Dat.xiiij.Capittel

In dien tijde geschiede/dat die coninc
Amraphel van Sinear /Arioch dye A
coninc van Ellazar/Kardorlaomor
coninck van Elan/ende Thideal co=
ninc der Heydenen/dat si stredē met
Bera den coninc vā Sodoma/ende met Birsa dē
coninck van Gomorra/ende met Sineab den co=
ninc vā Adama/eñ met Senebir dē coninc vā Ze=
boim/eñ met dē coninc vā Bela die Zoar heet De
se quamen al te samē in dat breede dal/daer nv dye
soute zee is/wāt si warē.xij.iaer onder den coninc
Kedorlaomor geweest/eñ inden.xiij.iaer waren si

hem af gheuallen

Daerom quã Kedorlaomor/ eñ die coningē die met hem waren/ inden.xiiij.iare/ eñ sloeghen dye Riesen te Astarot/ Karnaim eñ Suzā/ te ham/ eñ die Emin inden velden Kiriathaim/ eñ die Horitē
B op haren gheberchte Seir/ tot aen dat breet veldt Pharā/ welc aē die woestine stōt/ Daer na keerdē si wederō/ eñ quamē aē des gerechts fontein/ dz is Kades/ eñ sloegē dat heele lāt der Amalekitē/ oec die Amoriten/ die te Hazezon Thamar woonden.

Doe trockē wt de coningē vā Sodoma eñ Gomorra/ vā Adama vā Zeboim eñ die coninc vā Bela/ die Zoar hiet/ eñ si steldē hen ten stride/ int bree de dal tegē Kedorlaomor/ dē coninc vā Elā eñ tegē Thideal/ dē coninc der Heydenē/ eñ Amraphel dē conic vā Sinear/ eñ Arioth dē conic vā Ellazar iiij.coningē tegen.v. eñ dat breede dal had veel lijm gracliten

Mer die conic vā Sodoma eñ vā Gomorra werdē daer geslagē int vluchtē eñ neder gelept/ eñ wat ter ouer bleef/ dat vloot op dat gheberchte/ Doen
C namē si alle die haue te Sodoma eñ te Gomorra eñ al dat der spisen toebehoort/ eñ trockē van daer eñ si namen ooc met hē Lot Abrahams broeders sone/ eñ zijn goet wāt hi woōde te Sodoma/ eñ si trocken van daer

Doen quam daer een die ontloopen was/ eñ seidet Abrā den buten māne/ die daer woonde in dz dal Mārre/ der Amoritē/ die welck een broeder Escol eñ Aner was/ dese warē met Abrā in eē verbōt

Als/ nv Abrā hoorde dat zijn broeder geuangen was/ wapende hi zijn eygē knechtē dry hondert eñ xviij.in sinen huise geboren/ eñ iaechde haer na tot Dan/ eñ deylde hē/ eñ viel snachts op hen met sinē knechten/ eñ sloechse eñ iaechdese tot Hoba/ die ter
D slincker siden der stadt Damascos leyt/ eñ bracht al die haue weder/ daer toe ooc Lot sinē broeder met zijnder hauen/ ooc die wiuen ende dat volc.

Als hi weder quā vādē slage des Kedorlaomor eñ der coningē die met hem warē/ ginc hē tegē die conic vā Sodoma/ in dat velt dat Tconincx dal hiete. Mer Melchizedech die coninc vā Salē/ bracht broot eñ wijn voort/ Eñ hi was eē priester Gods des alderhoochstē Eñ gebenedide hē eñ sprac Abrā zijt ghebenedijt dē aldhoochstē God/ die hemel eñ aerde besidt/ eñ gelooft si God die alderhoochste/ die v viandē in v hant besloten heeft/ Eñ dien gaf Abram de thiende van al den buete.

Doen sprac die coninc vā Sodoma tot Abram/ geeft mi die sielen/ de haue behout di/ Maer Abrā sprac tot dē coninc vā Sodoma/ Jc heffe op mijn hā den tot dē HEERE dē alderhoochsten God/ die hemel eñ aerde besit dz ic vā alle dat v is nz eenē draet noch eenē schoēriē/ nemē en sal/ dat ghi nz en segt/ ghi hebt Abrā rijc gemaect/ wtgenomē/ dz die iongers vteert hebbē/ eñ die mānē Aner/ Escol eñ Mamre/ die met mi getogē zijn/ laet die haer deel nemē

B ¶ Hoe dat Abraham ten derden male die belofte ontfinc dat hem God dat lant ghaf/ ende hem voorseide dat zijn saet in een vreemt lant dienen soude/ ende wederomme verlost worden

Dat xv Capittel

Ls dese dingē dus geledē waren/ ghebuerdet dat tot Abr am gedaen wert dwoort des HEERE in een visioen seggēde. Vreest niet Abrā/ ic ben uwē scilt eñ uwe zeer grootē loon. Maer Abrā sprac HEERE HEERE wat wildi mi geuē? Jc gae sond kinderē/ Eñ mijn huysknecht heeft enē sone/ dese Elcazar van Damasco/ Eñ Abrā sprac noch/ mi en hebdi geene saet gegeuē/ eñ siet die sone mijns gesins sal mijn erfgename zijn

Eñ siet dat woort des HEERE sprack met hē hi en sal niet uwe erfgenaē zijn/ mer die vā uwen lichaē comē sal/ die sal v erfgenaē zijn/ Eñ hi hiet hē wtgaē/ eñ seyde Siet dē hemel/ eñ telt die sterrē cōnse tellen/ eñ seyde tot hē/ also sal v saet werdē

Abrā geloofde dē HEERE/ eñ dat wert hē tot gerechticheit gerekēt/ Eñ hi sprac tot hem/ Jck ben die HEERE die v van Vr wt Caldea geleit heb/ dat ic v dit lāt te besittē geue. Abrā sprac/ HEERE HEERE waer aē sal ict weten/ dat ict besittē sal Eñ de HEERE antwoorde hem/ Neemt eē drie iarige koe/ eñ eē drie iarige geyte/ eñ eenē drie iarigen ram/ eñ een tortelduue/ eñ een ionge duue/ Eñ hi nam alle dese eñ deyldese ouermits/ eñ leyde dz een deel tegen den anderē ouer/ Mer die vogelen en deylde hi niet/ Eñ dat geuogelte viel op dat aes Mer Abram iaechdese daer af/ als de sonne onder ghegaen was/ viel Abram in eenen swaren slape/ eñ siet anxt ende groote duysternis oueruiel hem/

Doen sprac hi tot hem/ Dat suldi weten dat v saet sal vremt zijn in een lāt dat zijn niet en is/ eñ al daer salmen daer knechten af maken eñ qualijc hāteren.cccc. iaer lanck/ maer ic sal rechter zijn ouer dat volck/ wiens knechten si worden sullen/ Daer na sullen si wt trecken/ met veel goets/ eñ ghi sult varen tot uwen vaderen met vrede/ eñ in goeden oudere begrauen wordē/ Sij sullen na vier mans tijden weder hier comen/ want dye mildaet der Amoritē is noch niet al voldaen. Als nv de sonne onder ghegaen was/ eñ duyster gheworden was/ siet doen roocte eenen ouen/ ende eenen vierigen brant voer tusschen die stucken wech/ Jn diē dage maecte die HEERE een verbont met Abrā/ ende sprac/ Uwen sade sal ick dit lant gheuen/ van dat water van Egipten aen/ tot aen dat groote
D water Euphrates/ de Keniten/ die Kinisiten/ dye Kidmonitē/ die Hethiten/ die Pherisiten/ de Riesen/ die Amoriten/ de Cananiten/ de Gergesiten/ die Jebusiten

¶ Hoe dat Agar beurucht wordt van Abraham ende baerde Jsmael/ ende hoe Agar vliede van Sara haerder vrouwe/ ende die Enghel haer vertrooste

Dat xvi Capittel

A Arai Abrams wijf en had hem geen kinderen ghewonnē/ mer si had een ionckwijf wt Egiptē die hiet Hagar/ ende seyde tot Abram/ siet de HEERE heeft mi besloten dat ick niet gebaren en can/ legt v bi mijn ionckwijf/ oft ic misschien wt haer mocht kinderen vercrighen/ meer dan wt my/ Abram verhoorde die stemme Sarai.

Doen nam Sarai Abrams wijf haer Egypsce
B ionckwijf Hagar/ ende ghaffe Abram haeren man ten wiue/ na diē si dat.x.iaer int lant Canaan ghewoont hadde

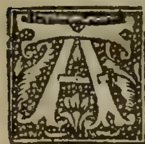
Ende hi ghinc in tot Hagar/ ende si ontfinck/ ende als si sach dat si ontfangē had/ achte si te min op haer vrouwe/ Doen seyde Sarai tot Abram/ Jck moet onrechte lijden om uwen wille/ Jc heb mijn ionckwijf bij v gheleydt/ maer nv si siet/

De staf vā Trier wert op die tyoe gal getimmert du B sent.ii.c ende lvi iaer voor Cristus geboort die wee relt gh staē hee v ende v drie dusent.cc ende xxxiiij. iaer eñ dit was xiij/hon C dert iaer eer roomen ge sticht wert

dat si ontfangē heeft/moet ick veracht wordē van
haer die HEERE si een rechter tusschen mi eñ v/
Abram sprack tot Sarai/Siet uwe maecht is ondt
v gewelt/doet met haer alsoot v gelieft
Doe se nv Sarai woude vootmoedigen/vloot
si van haer/Mer die engel des HEEREN/ vantse
C bi eender waterfonteynen/inder woestinē/te wetē
vider fonteynē aendē wege tot Sur/eñ dye sprack
tot haer /Hagar Sarai ioncwijf vā waer coēdi/eñ
waer wildi henē/Si sprac/Ic ben van mijnd vrou
wē Sarai geulodē/Eñ die Engel des HEEREN
sprac tot haer/Keert wederom tot uwer vrouwē
eñ veroot moedicht v onder haer handē.
Eñ die enghel des HEEREN sprack tot haer/
Siet ic sal uwe saet vermeerderē/dattet van groo=
ter menichtē niet getelt en sal mogē wordē Noch
seyde die Engel des HEEREN tot haer/Siet ghy
hebt ontfangē/eñ ghi sult eenē soon barē/sinē naē
suldi Ismael heeten/om dat die HEERE uwe mis=
maectheit verhoort heeft/Hi sal eē wilt mēsche zijn
Sijn hāt tegē enē yegelijken/eñ eē yegelijcx hāt te
gen hem/eñ sal tegen alle zijn broederes woonen
Eñ si hiet den naē des HEEREN die met haer
sprac/Ghi God die mi siet/Wāt si seyde/warach
tich hier heb ic den rugge gesien van diē die mi sach
daer om hiet si die fonteyne/Een fonteyn des leuē
dē die mi sach /die daer is tusschē Kades eñ Gared
Eñ Hagar baerde Abram eenen sone/eñ Abram
hiet dē sone die hē Hagar baerde Ismael/eñ Abrā
was.lxxxvi.iaer out/doe hē Hagar Ismael baerde

¶ Hoe dat Abram die besnidenisse ontfangt /eñ Isaac hē
belouet wert daer omme dat Sara lachte/ende der Sodo
miten verderuenisse wort voorseyt

Dat.xvij.Capitel

ls nv Abrā.xcix.iaer out was /open
baerde hē de HEERE eñ sprac tot hē
Ic bē die almachtige God/ wādelt
A voor mi/eñ weest sonder veranderin
ge/eñ ic sal tusscen mi eñ v mijn ver
bont setten/eñ ic sal v utermaten zeer vermeerde=
ren/Doen viel Abram op zijn aensichte
Eñ God sprac vreeder met hē/eñ seyde/Siet ic
bēt/eñ hebbe mijn verbont met v/eñ ghi sult eē vad
van veel volcx wordē /daer om en suldi niet meer
Abram heeten/mer Abraham sal uwen naem zijn
want ic heb v gemaect van veel volcx een vader/eñ
sal v utermaten zeer vruchtbaer maken/ende wil
B volcken van v maken/eñ daer sullen ooc coningē
van v comen
Eñ ic sal mijn verbōt tusscē mi eñ v settē/eñ u
wē sade na v/eñ haren nacomelingē dat eē eewich
verbont si/Also dz ic v God si/eñ ws saets na v Eñ
wil v/eñ uwē sade na v/geuē dat lāt/daer ghi een
vreēdelinc in zijt/te wetene dat gheheele lāt Canaā
ter eewiger besittingen/eñ ic sal haer God zijn
Noch seyde God tot Abrahā/So houdt dā mijn
verbont/ghi eñ uwe saet na v/Dat is mijn belofte
die ghi houdē sult tusscē mi eñ v /eñ uwē sade na v
eñ hare nacomelingē/Alle wat mālic is onder v/
sal besneden werdē/eñ ghi sult dat vorhuyt vā uwen
vleesce snidē/Eñ dat sal een teekē zijn des verbōts
tusscen mi eñ v/Eñ een yeghelic knechtken wan=
neert acht daghen out is/suldijt besnijdē/eñ uwē
toecomelingē Des selfs gelikē oock alle wat uwe
gesin is te huys gheboren/oft ghecocht oft anders
vreemt eñ niet uwe saet en is / Alsoo sal mijn ver=
bont in uwen vleesche zijn ten eewigen verbonde/
Eñ waer een knechtken niet besnedē en wert aēdt
vorhuyt zijns vleeschs /diēs siel sal wtgeroeyt wordē
wt sinen volcke/daeromme dz hi mijne verbondt A
niet gehoudē en heeft
Eñ God sprac noch tot Abrahā/Ghi en sult v
wijf Sarai niet meer Sarai heeten/maer Sara sal
harē naē zijn/wāt ic wille ghebenediē/eñ van haer
wil ic v eenē soō geuē/diē wil ic gebenedien eñ veel
volcs sal vā hē comē/eñ coningē ouer veel volcs/
Doe viel Abrahā op zijn aēsichte eñ loech/eñ seide
in zijn herte/Soude my die hondert iaer out ben eē
kint geborē wordē/eñ Sara tnegētych iaer out va
rē/Eñ Abrahā sprac tot God/Och dz Ismael le=
uē soude voor v/Doe seyde God Ja/Sara v wijf
sal v enē sone barē diē suldi Isaac heetē/wāt met
hē sal ic mijn eewich verbont oprechtē/ eñ met si=
nē sade na hē/Daer toe vā Ismael heb ic v ooc ver
hoort/siet ic heb hē gebenedijt eñ wil hem vrucht
baer makē/eñ vermeerderen zeer/twalef vorsten
sal hi voortbrēgen/eñ sal hē tot eenē grotē volcke
makē/Mer mijn verbont sal ic oprechtē met Isaac
diē v Sara baren sal te deser tijt ten naesten iaere.
Eñ hielt op met hē te spreken/eñ God voer op D
vā Abrahā/Doē nā Abrahā sinē sone Ismael/eñ
alle die knechten die daer tē huyse geborē warē/eñ
alle die hi gecocht had/eñ al wat vā mās naē was
in sinē huse/eñ besnedēt tvorhuyt vā harē vleesche/
indē seluē dage so hē God beuolē had/Eñ Abra=
hā was.xcix iaer out/als hi dat vorhuyt zijns vleescs
besneet Ismael was.xiij. iaer oudt/doen tvorhuyt
zijns vleeschs besnedē wert/Effen op eenen dach
werden si alle besneden/ Abrahā/zijn sone Ismael
ende wat van mans naem in zijn huys was/daer
te huys geboren eñ gecocht oft anders vrēt. Het
wert al met hē besneden

¶ Hoe God Abrahe openbaerde ten anderen male dat Sa
ra eenen sone hebben soude/ende hem oock verthoonde
hoe hi Sodoma ende Gomorra soude laten vergaen

Dat.xviij.Capittel

nde die HEERE openbaerde hem in
dat dal Mamre / als hy sadt aen dye A
duere zijnder woningē /als den dach
ten alderheetsten was /eñ als hy zijn
ooghen op hief/eñ sach/doen stondē
drie mannē tegē hē/Eñ doē hijse sach/liep hy hem
te gemoete vander duerē zijnder woonighen/ende
buychde hē voor hen neder/opter aerden/eñ seyde
HEERE heb ic genade geuondē voor uwē ogē /so
en ghaet niet voorbi uwen knecht/Men sal v een
luttel waters brengen/eñ uwe voeten wasscē /eñ
rust v onder dē boō. Eñ ic sal v een beetkē broots

B
matt xij brengen dat ghi liedē v herte laeft / dā suldi voort
gaen/wāt daer om sdi tot uwē knechte comē/Si
spraken/Doet also als ghi ons geseyt hebt
Abrahā haeste hē tot Sara inder wooningē eñ
seide/haest v eñ menget drie maten bloemē vādē
mele/knedet eñ bact koeckē Hi liep totte rinderē
eñ haelde een teer goet calf/ eñ gaft dē knape dye
haeste hē eñ bereidet/ Eñ hi droech op boter ende
melc/eñ vandē kalue dat hi bereit hadde / eñ settet
hē voor/eñ ghinc voor hē staē/onder dē boom/eñ
si aten ¶ Doē sprakē si tot hē / Waer is v wijf
Sara: Hi antwoorde/dair binnē inder wooningē
Doē seide hi/Ouer eē iaer / nae tijt dat die vrucht
geleuen cā /sal ic weder tot v comē / soe sal Sara v
wijf enen sone hebbē/ Dat hoorde Sara / want sy
stont achter die duere der wooningē / eñ si waren
beide Abraham eñ Sara out eñ wel bedaecht/soe
dattet Sara niet meer en ghinc nae vrouwē aert/
daerom loechse bi haer seluē/eñ seide/ Nv ick out
f·pet·ija ben/ soude ic noch met wellustе omgaen / eñ mijn
here is oor out ¶ Doē sprac die HEERE tot Abra
hā/ Waeromme lacht Sara / eñ seyt Neyndi dat
waer is/dat ic noch barē sal/eñ ic toch out bē sout
dā den HEERE dat te swaer zijn? tzijnder tijdt sal
ic weder tot v comē / nader tijt dat die vrucht ghe
Dat rijc leuē can/so sal Sara eenē sone hebbē/Doē loochē
van grie de Sara ende seyde/ Ick en hebbe niet ghelachen/
tē begit want si vreesde / Maer hi seyde.Ten is so niet ghy
n.vij.C hebt gelachen. ¶ Doē stondē die mannē op van
ende l vi daer eñ keerden hen tegen Sodoma/eñ Abraham
r. voor ghinc met hen op dat hise geleyde/ Doē seyde dye
Christ? HEERE/Hoe can ic Abrahāme verborgē/dat ic doē
eboor= sal? Wantmen sal hem makē tot een groot machtich volc werdē
e alsdie sal/eñ alle volc der aerdē sullē in hem ghebenedijt
ereldt wordē/wāt ic wete /hi sal beuelē sinen kinderē eñ
estaen sinē huise na hē, dat si des HEEREN wegē houdē
ad ijm eñ doē wat recht eñ redelic is/Op dz die HEERE
c ende op Abrahā laet comē/ alle dat ghene wat hi hē be
lij iaer looft heeft ¶ Eñ die HEERE sprac /Daer is eē
C geroep te Sodoma eñ Gomorra / eñ dat is groot
eñ die sondē die zijn seer swaer / daerō wil ic af va
rē eñ siē oft zijt liedē alle gedaē hebbē nae dē roep
die voor mi gecomen is/oft dat alsoe niet en is/op
dat ict wetē mach /Eñ die mannē keerdē haer aē
sicht eñ gingē te Sodoma Mer Abrahā bleef staē
de voor den HEERE eñ ghinck tot hem eñ seyde.
Wildi dā dē rechtueerdigē met dē ongodlikē
te niete doē? Het mochtē misciē vijftich rechtueer
dige inder stat zijn/soudi die ooc te niete doē /eñ diē
hoec niet vergeuē om der .l. gerechtigē willē /dye
daer in warē? Dat si verre van v/dat ghi dat doen
sout/eñ dodē dē gerechtē met dē godlosen dat die
gerechte si gelijc als die godlose /Dat si verre van
v/ghi die alre wereld rechter zijt /ghi en sult alsulc·
ken recht niet doē/Die HEERE sprac/Vinde ic .l.
D gerechtige te Sodoma inder stat/so sal ic om haer
der wille al den hoecken of plaetsen vergeuen
Abraham antwoorde eñ seyde/Och siet ic heb
mi onderwonnen te spreken met den Heeren/hoe
wel ic stof eñ asschen bin /Het mochte misscien vijf
min dan .l. gerechtige daer in zijn /soudi dan al dye
stat verderuē om der vijf wille Hi sprac/ Vinde ick
ker in .xlv. soe en sal icse niet verderuen.
Eñ hi voer voert met hē te sprekē /seggheende
Men mochter misschien .xl. daer in vinden Mer

hi seyde/ Ic en sal hē niet doē / om der .xl. wille A·
brahā sprac/ En weest niet grā mijn HEERE/dat
ic noch meer spreke/ Mē mochter misschien .xxx.
daer in vindē/ Eñ hi antwoorde/ vinde icker .xxx.
daer in so en sal ic hem niet doē / Eñ hi seyde / Och
siet/ic hebbe mi onderwonnē te sprekē met mijnē
HEeren/ Men mochter misschien .xx. daer in vin=
den/ Hi antwoorde / Ick en salse niet verderuen/
om der .xx. wille/ Ende hi sprack/ Och en weest nz
gram mijn HEERE dat ic noch eens spreke/ Men
mochter misschien .x. daer in vinden/ Maer hy sey
de Ick en salse nyet verderuen om der thienen wil
le
Eñ die HEERE ghinck wech / doen hi met A
braham wtghesert had/ Eñ Abraham keerde we
wer t'sinent waert

¶ Hoe dat God straffet Sodoma ende Gomorra om haer der onnoemelijcker onreynheyts wille/ ende Lot wert gewaerschouwt ende behouden met zijn twee dochteren/ eñ zijn huysvrouwe in een soutsteen verwandelt /hoe Lot in dronckenschappe bi sinen dochteren sliep /ende met kinde maecte

Dat.xix.Capittel A

Ie twee engelē quamē te Sodoma
des auonts / Maer Lot satte Sodo·
ma voor die duere/eñ doe hijse sach/
stont hi op ende hi ghinck hen tegen
ende neychde zijn aensichte ter aerdē
ende seyde / Siet/mijn HEeren gaet in ten huyse
ws knechts/eñ blijfter ouer nacht/ laet uwe voe=
ten wasschen soe stadi morgen vroech op/eñ reyst
uwer wegen/ Mer si seydē / Neen / mer wi willen
ouer nacht opter straten bliuen/ Doen dwanc hij=
se seer/eñ keerdē tot hē in / ende si quamen in zijn
huis/eñ hi bereyde hen een maeltijt/ ende biec on
gheheefde koecken eñ si aten
Mer eer si gingē te rustē/quamē die mānē vā B
der stadt/Sodoma/eñ omleyden dat huis ionc eñ luce. xv.
out/alle dat volc wt allē eyndē/ eñ eyscheden Lot/
eñ seydē tot hē/waer zijn die mānē /die tot v comē
zijn desen nacht? laetse wt comē tot ons/dat wijse
bekennē. Lot ginc tot hē voor die dore eñ sloot die
duere achter hē toe eñ seyde/ Och lieue broeders
doet niet alsulckē quaet/ Siet ick hebbe twee doch
teren/eñ en hebbē noch geenē mā bekēt/ die sal ic
hier buten brengen onder v liedē/eñ doet met hen
wat v belieft/alleē dese / mānē Gods en doet niet
want si zijn ingegaen onder die scaeye mijns daecs
Maer si seyden/ Coemt hier/ Doen sprakē si / En
sidi niet hier incomē als een vreemdelinc? eñ wilt
nv rechter zijn Nv wel / wi willen v meer quaets
doen/dan haer lieden
Ende si drongen hart op den mā Lot/ ende als
si toeliepen eñ wilden die duere opbreken /die mā
nen staken haer handt buyten /eñ trocken Lot tot
hen int huys/eñ sloten die duere toe / ende die mā
nen die voor die duere vanden huyse waren / wer
den met blintheden geslagen beide groot/eñ clein
dat si die duere niet en consten vindē
Ende die mannen spraken tot Lot / Hebdi hier
in noch yewers eenen behouden sone/eñ sonē ende
dochteren/ende wie v aengaet in deser stadt / dien
leydt wt der stadt/ wandt wy sullen dese stadt ver·
deruen / om dat haer gheroep groot is voor den

C HEERE die ons gesonden heeft haer te bederuen/
Doen ginc Lot wt/ eñ sprac met sinen behoudẽ
sonen/ die zijn dochteren nemen souden ende seyde
Staet op eñ gaet wt deser plaetsẽ wãt de HEERE
sal dese stadt verderuẽ/ mer si hieldẽt voor boerde.

D Als nv dẽ dageraet op ginc hieten die enghelen
Sap x a Lot haestẽ eñ sprakẽ Gaet henẽ neẽt v wijf/ eñ v
twee dochterẽ die ghi hebt/ dz ghi ooc nz en vgaet
in d misdaet deser stat/ Als hi nv lanc merde/ gre-
pẽ hẽ die mãnẽ/ eñ zijn wijf/ eñ zijn twee dochteren
metter hãt om dat die HEERE haer sparẽ wilde.
eñ leydẽ hẽ buytẽ/ eñ lietẽ hẽ buyten voor die stadt
Eñ als si hẽ hadden buytẽ gebrocht/ seidẽ si be-
hout v siele/ eñ en siet niet achter v/ ooc en staet nz
hier in allẽ desen palẽ/ optẽ berghe behout v/ op dz
E ghi niet en vergaet/ Mer Lot sprac tot hen lieden/
Sap x a Och neẽ mijn heren siet/ nv v knecht genade vondẽ
heeft voor uwẽ ogẽ/ so maket doch v barmhertic-
heit groot/ die ghi mi gedaẽ hebt/ dat ghi mijn siele
bidẽ leuẽ behieldes/ ic en cã mi niet opten berge be
houdẽ. Het mocht mi aẽcomẽ eẽ ongeual eñ dat ic
storue/ Siet/ daer is een stadt by/ daer ick in vlien
mach/ eñ is cleyn aldaer sal ic mi behoudẽ moghen
si is doch clein dat mijn siele leuendich bliue
Doẽ sprac hi tot hẽ siet ic heb v ooc in desẽ stuc
ke aẽgesiẽ/ dat ic die stadt niet om en sal keerẽ daer
ghi af ghesprokẽ hebbet/ Haest v behout v aldaer/
wãt ic en cans niet gedoẽ/ voor ghi en zijt eerst dair
in/ Daer af is die stat genoẽt Zoar/ Eñ die zonne
was opgegaẽ opter aerdẽ als Lot te Zoar binnen
quam. ¶ Doẽ liet die HEERE solfer eñ vier re-
genẽ vandẽ HEERE/ vandẽ hemel af op Sodoma
eñ Gomorra/ eñ keerde die stedẽ om/ eñ al dat lãt
scap/ eñ alle die inwoõders der stedẽ/ eñ al wat op
dẽ lande ghewassẽ was/ Eñ zijn wijf sach om/ en
de wert verandert in eens soutsteens ghelikenis.
Mer Abrahã stont vroech op des morgẽs aen
die side daer hi stont voor den HEERE/ eñ keerde
zijn aensicht tegẽ Sodoma eñ Gomorra/ eñ al dat
omliggẽde lant/ eñ aensacht/ eñ siet/ daer ghinc ee-
F nẽ domp vanden lande/ gelijc eenẽ domp vã eenen
Eze xvi ouen/ wãt als God die steden in diẽ palẽ verdorf/
f gedacht hi Abraham/ eñ leyde Lot wt dien steden
Osee xic die hi omkeerde daer Lot in woonde
amos iiij Eñ Lot trock wt Zoar/ eñ bleef op den berghe
lu xvij g met beyde zijn dochterẽ/ want hi vreesde te Zoar
te bliuẽ eñ bleef also in eẽ spelunckẽ met beide zijn
dochteren. ¶ Doẽ sprack die outste totter ionc-
ster/ onse vader is out/ eñ daer en is gheẽ mã meer
opter aerdẽ die ons beslapẽ mochte na alder wee-
relt wijse/ So coẽt dã/ laet ons onsen vader wijn te
drinkẽ geuẽ eñ met hẽ dronckẽ wordẽ/ dat wi saet
vã onsen vađ behoudẽ/ Also gauẽ si harẽ vađ wijn
te drinckẽ inđ seluer nacht/ ende die eerste ginck in/ Sap x
eñ leyde haer bi hueren vader/ eñ hi en werts niet
ghewaer/ doen sy haer leyde/ noch doẽ si op stont.
Des morgẽs sprack die outste totter ioncster/
siet. Ic heb gisterẽ bi minẽ vader gelegẽ/ laet ons hẽ
desen nacht ooc wijn te drinckẽ geuẽ/ dat ghi bi hẽ
ingaet eñ legget v bi hẽ/ dat wi sadẽ van onsen va- G
der mogẽ behoudẽ/ Also gauẽ si harẽ vađ ooc diẽ
nacht wijn te drinckẽ/ Eñ die ioncste stelde haer ooc
op/ eñ leide haer bi hẽ/ eñ hi en werts niet ge[illegible]er
doẽ si haer leyde/ noch doen si opstont/ Alsoo wer
dẽ Lots dochterẽ beyde met kinde vã harẽ vader/
Eñ die outste baerde eenẽ sone/ die hiet si Moab/
van diẽ quamen die Moabitẽ tot op desen daghe
Eñ die ioncste baerde ooc eenẽ sone/ doẽ hiet si dat
kint Ammõ/ Van dien quamen dye kinderen Am-
mon/ tot op den dach van heden toe

¶ Hoe dat Abraham buyten den lande reysde/ ende Abi
melech coninck van Gerar Abrahams huysvrouwe nam
ende hem God daer om sloech.

Dat.xx.Capittel

A Abrahã tooch van daer in dat zuyden A
lãt eñ woonde tussen Cades eñ Sur
eñ wert een vreẽdelinck te Gerar/ eñ
seyde van sinen wiue Sara. Het is mijn
suster/ doẽ sant nae haer Abimelech/
die coninc was te Gerar/ ende lietse halẽ.
Mer Godt quã tot Abimelech des nachts in-
dẽ droõ eñ sprac tot hẽ/ siet Ghi zijt der doot schul
dicht om des wijfs wille/ die ghi ghenomen hebt/
wãt si is eens mãs getrout wijf/ Mer Abimelech
en haddese noch niet aenghetast/ ende seide HEE
RE wildi dan ooc eẽ gerechtich volc doodẽ/ Heeft
hi niet tot mi geseyt/ si is mijn suster/ eñ si heeft ooc
geseit hi is mijn broeder/ Ic hebbe doch dat gedaẽ
met simpelder hertẽ/ eñ ontsculdigẽ handen Eñ B
God sprac tot hẽ indẽ droome. Ick weet oock dat
ghijt met simpelder hertẽ gedaẽ hebt/ daeromme
heb ic v oock bewaert dat ghi niet ghesondicht en
hebt tegen mi/ eñ ic en hebs v niet toeghelaten dat
ghise aengetast hadt So geeft nv dẽ man zijn wijf
weder wãt hi is een propheet/ eñ laet hẽ vore v bid
den/ also suldi leuẽdich bliuen Mer waer ghise hem
niet weder en geeft/ soo weet dat ghi dye doot sult
moeten steruen ende alle dat uwe is.
Doen stont Abimelech vroech op des morgẽs
eñ riep alle zijn knechtẽ/ eñ seyde hẽ allẽ dit voor ha-
rẽ oorẽ/ eñ die lieden vreesden zeer/ eñ Abimelech
riep Abrahã ooc eñ seyde hẽ/ Waer om hebdi ons
dat gedaẽ/ eñ wat heb ic v misdaẽ/ dat ghi alsulckẽ
grotẽ sondẽ wildet brengẽ op mi eñ minen rijcke?
ghi hebt met ons gheleeft niet alsomen soude/ Eñ
voort noch seyde Abimelech tot Abraham/ Wat
saechde ghi aen/ dat ghi dit gedaen hebt?
Abrahã antwoorde/ Ic dachte/ missc ien in dese C
plaetse en is geẽ vreese Gods/ eñ sullẽ mi om mijns
wijfs wille doodẽ/ Ooc is si warachtich mijn sus-
ter/ wãt si is mijns vađs dochter mer niet mijnder
moeder dochter/ eñ het is mijn wijf gewordẽ/ Doẽ
mi God wt mijns vađs huys hiet wãdelẽ/ seyde ic
tot haer/ die barmherticheit doet aẽ my/ dat waer
wi comẽ/ suldi vã mi seggen dat ick v broeder ben/

Dus nā Abimelech scapē / rūderē/knechtē eñ
maechdē/eñ gafse Abrahā / eñ ghaf hē weder zijn
wijf Sara eñ seyde/ Siet/ mij lāt staet v opē/ woo
D ter waert v belieft/ eñ seyde tot Sara / Syet daer/
ic heb uwen broeder duisent siluerē penningē ghe
geuē/ Siet die sal v eē decsel der oogē zijn/ voor al=
le die by v zijn/ eñ ouer al/ eñ een verantwoorder.
Mer Abrahā badt tot God/ doē genas Godt
Abimelech eñ zijn wijf/ eñ zijn maechdē /dat si kin
derē baerdē/ Wāt die HERE hadde te vorē vas=
te gesloten/ alle die moeders des huis Abimelech
om Sara Abrahams wijfs wille

¶ Hoe Isaac nae der beloftē Gods ghebooren worde /ende
hoe Agar verworpen worde met den kindeken Ismael/
ende van dat verbont Abrahams met Abimelech

Dat xxi Capittel

R Die HERE besocht Sarā/ also hi ge
b xic looft had eñ dede met haer also hi ge
xxiiij seit hadde. Eñ Sara ontfinc eñ baer
a de Abrahā eenē sone in zijn oude da=
ach i gē/ ter tijt die hē God geseyt hadde/
a Eñ Abrahā hiet sinē sone die geborē was Isaac/
die hē Sara bairde eñ besneet hē tē achstē dage/ so
hē God gebodē hadde / Hondert iaer was Abra=
ham out/ doen hem zijn sone Isaac geboren wert.
Eñ Sara sprac. God heeft mi tot eenē gelache
gemaect/ wāt wie dat boorē sal die sal mijnder be=
lachē/ noch seyde si/ Wie dorstet ooc Abrahā selue
op seggen/ dat Sara kint soocht /eñ heeft hē eenen
sone ghebaert in zijn oude dagē /Eñ dat kint wies/
eñ wert gespeent/ Eñ Abrahā bereyde een groot
werschap inden dage doen Isaac ghespeent wert.
Eñ Sara sach dē sone Hagar vā Egiptē diē si
.vi b Abrahā gebaert hadde/ dz hi eē bespotter was/ eñ
iiij d sprac tot Abrahā/ Verdrijft dat ioncwijf wte met
haren sone / Want dees ioncwijfs sone en sal
met erfgename wesen met minē sone Isaac
Dat woort beuiel Abrahā qualick om zijns
zoons wil/ Mer God sprac tot hē/ En laet
v niet qualijckē beuallē om des knechtkens
eñ ioncwijfs wil / Alle wat Sara v gheseyt
.ix b heeft verhoort / Wāt in Isaac sal v dat zaet
genoēt wordē/ Ooc sal ick des ioncwijfs so
ne makē tot eenē grooten volcke/ om dat hi
uwe saet is ¶ Eñ aldus so stont Abrahā
des morgēs vroech oppe/ eñ nam broot eñ
een flessce met water/ eñ leydet op Hagars
scouderen/ eñ tknechtkē mede/ eñ lietse gaē
Doē troc si wech/ eñ ginc in die woestine do
len bi Bersaba/ Als nv dat water wter fles
sen was/ werp si dat knechtkē onder eenen
struyc/ eñ ghinc henē eñ ginc sittē van verrē
tegen ouer eenē boochschoet verde /Want
O si seide Ic en sal tkint niet mogē sien steruē
eñ si sat tegen ouer/ eñ hief haer stemme op
ende weende. ¶ Maer Godt verhoorde
die stemme des kints / eñ die enghel Gods
riep van den hemel tot Hagar/ eñ sprack tot
haer/ wat is v Hagar? en vreest v niet/ want
God heeft verhoort die stemme des kints/
daert leydt/ staet op eñ neēt dat kint eñ hou
det met uwen handen/ want ic sal hē tot eē
groot volc maken/ Ende God dede haer o
gen op/ dat si eene water fonteyne sach Doē

ghinc si henen eñ vulde die flesse met water eñ gaf
dē kinde te drincken/ eñ Godt was met dē kinde/
eñ wies eñ woonde inder woestinē /eñ werdt een
meester vā scietē/ eñ woonde inder woestinē Pha
ram/ eñ zijn moeder nā hē een wijf wt Egipten lant
Terseluer tijt sprac Abimalech eñ Phichol zijn
velthooftmā met Abrahā eñ seide/ God is met v
in alle wat ghi doet daerō sweert mi bi God dat
ghi mi/ noch minē kinderē/ noch minen neuē niet
lettē en sult/ mer die bermherticheit die ic v bewezen
heb/ aen mi ooc bewijst/ eñ aen dē lāde daer ghi eē
vreēdelinc in zijt/ Doe seide Abrahā ic sal sweeren D
Eñ Abrahā strafte Abimalech om der fontein
waterē wille diē/ Abimalechs knechtē met gewelt
genomē haddē/ Doē āt woorde Abimalech/ Ic en
hebs niet gewetē wie dat gedaē heeft / ooc en heb
dijt mi niet geseit/ daer toe en heb ict niet ghehoort
dā hedē. ¶ Doē nā Abrahā scapē eñ runderen/
eñ gafse Abimalech eñ maectē beide eē vbont met
malcanderē eñ Abrahā stelde daer. vij. lāmeren bi
sondert/ Doē seyde Abimalech tot Abrahā / Wat
sullē dese. vij. lāmerē die ghi daer bisondert gestelt
hebt? Hi antwoorde. vij. lāmeren suldi vā mijnder
hant nemē/ dat si mi tot een getuychnis zijn dat ic de
sen put gegrauē heb / Daer af hiet die stede Bersa
ba/ dat si met malcanderē dair gesworē hebbē eñ
also maectē zijt verbont tot Bersaba. ¶ Doē stōt
Abimalech op eñ Phichol zijn velthooftman / eñ
trockē wed inder Philistinē lāt Mer Abrahā plan
te die boomē te Bersaba / eñ aē riep aldaer dē naē
des HEEREN/ des eewichs Gods/ eñ was een
vreemdelinc inder Philistinen lant/ een lange tijt.

¶ Hoe dat Abraham Gode ghehoorsaem was / Isaac si=
nē sone te offeren/ ende daeromme weder die belofte ont
finck

¶ Dat. xxii. Capittel.

N dien dat dese dingen gesciet waren
A proefde God Abraham/eñ sprac tot
Judith. hē/Abrahā. Eñ hi andtwoorde/hier
viij.c. ben ic/eñ God sprack Neemt Ysaac
Hebreo uwen eenigen sone/diē ghi lief hebt/
xi.d. eñ gaet henen in dat landt Moria eñ offert hem al
daer tot brātoffer op eenē berge dien ic v segghē sal
Doen stont Abraham des morghens vroech oppe
eñ bereyde sinen ezel/eñ nam met hem twee kna=
pen/eñ sinen sone Ysaac/eñ cloof hout tot brātof=
fer/hi stont op eñ ghinck henen ter plaetsen daer
hem God af ghesept hadde

Ten derden dage/hief Abraham zijn oogen op
eñ sach die stede vā verde/eñ sprac tot sinen knape
B blijft hier met den ezel/Jck ende die knecht willen
Jn.viij.c daer henen ghaen/ende wanneer wi aengebeden
He.xi.d hebben/so sullen wi weder tot v comen/Eñ Abra
ham nam dat hout/tottē brantoffer / eñ leydet op
sinen soone Jsaac/mer hi nam dat vier eñ het mes
in zijn hant/ende die twee ghinghen te samen.

Doen sprack Jsaac tot sinen vadere Abraham
mijn vader/Abraham antwoorde/hier bē ic mijn
sone/ende hi sprack/Siet/hier is vier eñ hout/mer
waer is dat schaep totten brantoffer? Abrahā ant=
woorde Mijn sone/God sal thoonen/dat scaep tot
ten brātoffer/eñ die twee gingen met malcanderē

Eñ als si quamen aen die plaetse die hē Godt
gesept hadde stelde Abraham aldaer eenen outaer
eñ hi leyde hout daer op/eñ bant sinē soone Jsaac
eñ leyde hem op den outaer bouē op dat houdt/eñ
recte zijn hant wt/eñ vaette dat mes om sinē sone
te slaen

Doen riep hem die engel des HEEREN vandē
hemel eñ seyde Abrahā Abraham/hi antwoorde
C hier ben ic/Die engel seyde en legt v hant niet aen
mat.ij.c den knecht/eñ en doet hem niet/want nv weet ic
dat ghi God vreest/eñ en hebt niet gespaert uwen
eenigen sone voor mi/Doen hief Abraham zijn oo=
gen op/eñ sach eenen ram achter hem verwert in
der hagen/met zijn hoornen/eñ ghinc henen ende
nam den ram/eñ offerden tot eenen brandtoffer/
in zijns soons stede/Eñ Abraham hiedt dye stede/
Die HEERE sal thoonen/daer af seytmē noch he=
den op desen dach/Op den berge daer dye HEE
RE thoonen sal

Ende die Engel des HEEREN riep Abraham
ec.xlij.d noch eens vanden hemele/eñ sprac. Jck heb bi my
Jer.xlij.f seluen ghesworen spreect die HEERE/ Nv ghi dat
Hebr.vi.d gedaē hebt/eñ en hebt uwen eyghen sone niet ghe
spaert/dat ic uwe saet ghebenedien/eñ vermeerde
ren sal als die sterren des hemels/eñ als dat zandt
aenden oeuer der zees/eñ uwe saet sal besitten die
Hier poorten zijnder vianden / Eñ door uwen sade sal
wordt alle volck der aerden ghebenedijt worden/om dat
Cristus ghi mijnder stemmen gehoorsaem gheweest hebt.
belooft. Also keerde Abraham weder totten knapen/
eñ stont oppe/eñ togen te samen te Bersaba/ende
woonde aldaer

Na desen ghebuerdet dat Abraham gheboot=
schapt wert/Siet/Milca heeft oock kinderē ghe=
D baert uwē broeder Nahor/Te weten Vz/den eer=
gal.iij.a sten ghebooren sone/eñ Bus sinen broeder eñ Ke=
muel/van welckē die van Syriē ghecomen zijn/eñ
Cesed/eñ Haso/eñ Pildas/eñ Jedlaph eñ Bethu

el maer Bethuel wan Rebeca/Dees acht ghebaer
de Milca Nahor Abrahams broeder/Eñ zijn con
cubijn genaēt Rehuma/wan oock te weten The=
bath/Gaham/Thahas/ende Maacha

¶ Hoe Sara sterf/ende Abraham eenen acker cochte van
den kinderen Heth/tot eender begrauinge zijns geslachts
Dat.xxiij.Capittel.

Ara wert hondert eñ seuen eñ twin=
tich iaer out/soo langhe leefde si/eñ A
sterf/inder hooftstat die heet Hebron
inden lande Canaan/Doen quā A=
braham dat hise beclagen eñ bewee=
nen soude/Daer na stont hi op van sinen lijcke/eñ
sprac met den kinderen Heth eñ seyde/Jc ben een
vreemdelinc eñ een inwoonder met v/geeft mi eē
erfbegrauenisse bi v heden/dat ic mijnen dooden
begraue die voor mi leyt

Doen antwoorden Heths sonē Abrahāme/eñ
spraken tot hē Hoort lyeue here/ghi zijt een vorst
Gods midden onder ons/Begraeft uwē dooden
in onse costelijcke grauē/geen mensche van ons en
salt v verbiedē dat ghi in sinen graue uwen doodē
begraeft. Doē stont Abrahā op eñ neech voor den
volcke des lants (te weten) voor dē kinderē Heth B
Eñ hi sprac met hen eñ seyde Belieuet v dat ic
minen doodē voor mi begraue/soo hooret mi/eñ
biddet voor mi/aen Ephron den sone Zohar/dat
hi mi geue voor v lieden zijn dubbel spelucke/dye
hi heeft in sinen acker voor eenen redelikē penninc
voor my om te sine tot eene erfbegrauenisse / wāt
Ephron woonde onder die kinderen Heth.

Doē andtwoorde Ephron die Hethitere Abra
hā/dattet die kinderen van Het hoorden/voor allē
dē genē die tzijnder stadt poorten wt eñ in gingen
eñ seyde/Neen mijn here/mer hoort mi/Jc gheue
v dē acker/eñ die spelucke daer in ooc/eñ ic geuen
v voor die oogē der kinderē mijns volcx/te begra=
uen uwē doodē/Doē buychde hē Abrahā voor dz
volc des lāts/eñ sprac met Ephron/dat toe hoor=
de dat volc des lants/eñ seyde/Wildi mi verhoorē
so neēt vā my des ackers gelt/dat ict v gheue /soo
sal ic minē dooden daer in begrauen. C

Ephron antwoorde Abrahā eñ sprac tot hem
Mijn heere hoort mi/dat veldt is. cccc. sikel siluers
waert/mer wat is dat tusschen v eñ mi? Begraeft
slechts uwē dodē/Abrahā verhoorde Ephron eñ
woech hē daer tgelt dz hi geseit had dattet die kin=
deren Heths hoordē te wetē vierhondert sikel ghe
muerts siluers/eñ gāchbaer der munten/Also wert
Ephrons acker daer die dubbele spelucke in is/ D
tegen Mambre ouer/Abrahe tot eygenen goede
beuesticht/metter spelunckē daer inne/eñ met al=
lē den boomē optē acker rontom/dat het die kin=
deren Heth aensaghen/eñ alle dye tot zijnder stadt
poorten wt ende in ghinghen / Daer nae begroef
Abraham zijn wijf Sara/in dye spelucke des ac=
kers /dye dubbele is teghen Mamre ouer dat is
Hebron int landt Canaan/Alsoo werdt beuesticht
dye acker metter spelucken die daer in is Abra=
ham ter erfgrauenissen vanden kinderen Heth

¶ Hoe Abraham sinen knecht sent voor sinen sone Jsaac
eene huysvrouwe te soecken/ende Rebeka wort zijn huys=
vrouwe/ende Jsaac creechse so lief/dat hi die droefheidt
van zijns moeders doot verminderde
Dat.xxiiij. Capittel.

A Braham was out eñ wel bedaecht/eñ
die HEERE had hē ghebenedijt in al
lē / eñ ſprack tot ſinen outſtē knecht
zijns huys /die ouer al zijn goet was/
Legget v hant op mijn dgye / dat ic v
late ſweren byden HEERE den God des hemels
eñ der aerden/dat ghi mijnen ſoone gheen wijf en
neemt vanden dochteren der Cananitē/onder dē
welcken ick woone/mer dat ghi treet in mijns va
ders lant/eñ tot minē maechſchap/ eñ neemt mij=
nen ſone Yſaac een wijf
Die knecht ſeyde / Hoe/ en oft dat wijf mi nyet
volgē en wilde in dit lant/ ſoude ic dan uwē ſoone
weď brengē in gene lant daer ghi wt ghetrocken
zijt? Abrahā ſeyde tot hē/Wacht v daer voze / dat
ghi minē ſone niet weď en brēget in dat lant. Dye
HEERE die God des hemels die mi vā mijns va
ders huyſe genomen heeft eñ vāden lande mijnď
maechſcap/die mi geſeit heeft/eñ ooc geſwozē eñ
geſprokē /dit lant ſal ic uwen ſade geuē /dye ſal ſi=
nē engel vooz v henē ſeyndē/dat ghi aldaer minen
ſoone een wijf neemt / Mer iſt dat v dat wijf niet
B volgen en wille ſoe ſidy des eedts quijt oft los/al=
leene dat ghi minen ſone niet weder derwaert en
leydet/ Doē leyde die knecht zijn hant op die dgye
zijns heeren Abrahās/ende ſwoere hem datte
Eñ aldus nā die knecht thien kemelē vanden
kemelē zijns heerē /eñ tooch henē /eñ droech met
hē vā alderley goedē zijns heerē /eñ maecte hē op
eñ tooch te Meſopotaniā totter ſtat Nahoz. Doē
dede hi die kemelē nederligghen buyten vooz dye
ſtadt/bi eenē waterputte/ des auont tot dier tijt/
als die wiuen plegen wt te gaen /eñ water teſcep
pen ende ſprack
HEERE ghi God mijs herē Abrahā/comt mi
hedē te gemoet/eñ doet barmhertichz aen mijnen
here Abrahā/ Siet /ic ſtae hier bider fonteynē des
waters eñ der lieden dochterē deſer ſtadt ſullē wt
comē om water te ſceppē / wāneer nv een deerne
coēt daer ic toe ſpreke/neyghet v cruycke / eñ laet
mi drinckē/eñ ſi ſal ſeggen/Drinct / ic wil v keme
len ooc te drinckē geuē/dat ſi die ghene is dye ghy
uwē dienaer Yſaac bereit hebt/eñ dat ic aē de ſelue
bekēne/ dz ghi barmhertichz aē mijnē here gedaē
hebt ¶ Eñ eer hi wt ghesprokē hadde/ Siet/doe
quāmer wt Rebeca/Bethuels dochter /die een ſo
C ne van Milca was/die welcke Nahozs Abrahās
broeďs wijf was/eñ droech eē cruic op haer ſchou
derē/eñ was een ſeer ſchoon deerne vā aenſicht/
noch maecht/eñ ghenen mā en hadde ſi bekēt/die
ginc neder totter fonteynē /eñ vulde dye cruyc /eñ
clam op/Doen liep haer die knecht te gemoet/eñ
ſeyde / Laet mi een luttel waters wt uwer cruyc=
kē drincken/Eñ ſi ſprac/Drinct mijn here/eñ hae
ſtelic liet ſi dye cruyc neder neuen haer handen/eñ
gaf hē te drinckē/Eñ doē ſi hē te drinckē gegeuē
hadde/ſeide ſi / Ic wil v kemelē ooc water ſceppē
tot dat ſi al gedrinct zijn/Ende ſi haeſte haer/ende
goot die cruyck wt indē back/eñ liep totter fontey
nen om te ſcheppen/eñ gaft allen ſinen kemelen
Maer die mā verwonderde haers/eñ ſweech
ſtil/tot dat hi bekēde oft die HEERE zijn reyſe had
wel latē rakē oft niet / Als nv die kemelē al ghe=
dronckē haddē/ nā hi een guldē voozhoofts ſpāſel
eens haluē ſikel ſwaer / eñ twee armringē aē haer
handē.x. ſikel gouts ſwaer/eñ ſeyde/ Mijn dochter
wien gadi aen/ſegghet my doch? hebben wi oock
plaetſe in ws vaders huys te herbergē? Si ſprack
tot hē/ Ic ben Bethuels dochter/des ſoons Mil=
ca/dien ſi Nahoz baerde/ Eñ noch ſeyde ſi tot hē/
het is ooc vele ſtroos eñ voederinghe by ons/eñ
plaetſen genoech te herbergen
Doē booch hē die mā neď eñ badt dē HEERE
aen/eñ ſprac/gelooft ſi die HEERE die God mijs
herē Abrahā/die ſine barmhertichz eñ ſine waer=
heit niet ontogē en heeft aen minen here/wāt dye
HEERE heeft mi tē wege geleyt tot mijns heeren
broeders huys/eñ die deerne liep eñ bootſchaptet
al in haers moeders huys/dat ſi ghehoozt had /eñ
Rebeca hadde eenen broeder die hiet Laban D
Eñ Labā liep dair buitē bidē mā aender fontei
nē/eñ als hi ſach dat voozhooft ſpāſel/ eñ armrin=
gē aen zijns ſuſters hāden/eñ hoozde die woozden
Rebeca zijnď ſuſter /dat ſi ſeyde/alſoo heeft nv dye
mā geſeit/ſo quā hi tot den man/eñ ſiet/hi ſtont by
dē kemelē aen die fonteyn eñ ſeide / Coēt hier bin
nen ghi ghebenedide des HEEREN/waerō ſtady
daer buytē? Ic heb v dat huis gheruymt/eñ vooz=
dē kemelē plaetſe gemaect/Alſo bracht hi den mā
in huis/eñ ontoomde die kemelē eñ gaf hem ſtroo
eñ voeď/eñ water te waſſcē ſine voetē/eñ den mā
nē die met hē waren/ ende ſetten hem eten voze.
Mer die knecht ſprack Ic en wille niet eten/tot
dat ic eerſt mijn ſaken ōwozuen hebbe/ Si antwooz
dē/ſegt wech/Hi ſeyde / Ick bē Abraham knecht/
eñ die HEERE heeft minē heere rijckelijc gebene=
dijt/eñ is groot geworden/eñ heeft hē ſcapen eñ oſ
ſen /ſiluer eñ gout/knechtē eñ maechdē / kemelen
eñ ezelē ghegeuen/daer toe heeft ooc Sara mijns
herē wijf eenē ſone gebaert minen here in zijn ou=
de dagen/dien heeft hi ghegeuen al wat hi heeft. E
Eñ mijn here heeft eenen eedt vā mi genomē
ſeggende/ghi en ſult minē ſone gheen wijf nemen
vāden dochteren der Cananiten/ in welcke landt
daer ick woone/ mer treet henen tot in mijns va=
ders huys/ ende minen gheſlachte /aldaer neemt
minē ſone een wijf/ Maer ic ſeyde tot minen hee
re/Hoe/ oft mi dat wijf niet volgen en wilde. Doen
ſprac hi tot mi. Die HEERE daer ic vooz wandele
ſal ſinen enghele met v ſeindē / eñ uwē wech vooz
ſpoedich maken / dat ghi minē ſone een wijf neēt
van minen maeſchappen / eñ van mijns vaders
huyſe/dā ſuldi mijns eedts ontſlegen zijn /als ghy
tot minen maechſchappe coemt/ gheuen ſi v nyet
ſoo ſidi mijns eedts ontſlegen
Alſoo quam ick heden ter fonteynen ende ſey
de / HEERE Godt mijns heeren Abrahams/
hebdi minen wech voozſpoedich gemaect daer ick
lanck gereyſt ben / Siet ſo ſtae ic hier bider water
fonteinen / wanneer nv een maecht wt coemt om
water te ſcheppene/ende ick tot haer ſegge/ Ghe=
uet my een luttel waters te drinckene wt uwer
cruycken/eñ die mi ſeggen ſal/Drinct ghi/ ick ſals
uwen kemelen ooc ſcheppen/ dat ſi dat wijf ſi dye
die HEERE mijns heeren ſoon bereyt heeft
Eer ick alſulcke woozden gheeyndt hadde in
mijnď hertē/ſiet doē quā Rebeca/dair wt met een
der cruickē op haer der ſchouderē /eñ ghinc neder

totter fonteynen/eñ schiep water/Eñ ic seyde tot
haer Gheeft mi te drincken/eñ si nā haestelikē die
crupcke van harē scouderen/eñ sprac/Drinct ende
uwe kemelen wille ic ooc te drinckē geuē. Also drāc
ic eñ si drencte die kemelē ooc/eñ ic vraechde haer
eñ sprac Wiens dochter sidi? Si antwoorde Ic ben
Bethuels dochter/des soons Nahor/die hē Mil=
E ca gebaert heeft
Doē leyde ic een voorspansel aen haer aensicht
eñ armringen aen haer handē/eñ buichde mi/ende
aenbadt dē HEERE/eñ loofde den God mijns he
ren Abrahā/die mi ten rechtē wege gheuoert heeft
dat ic mijns heeren broeders dochter nemē soude
tot eenē wiue voor mijns heeren soue
Hier om oft ghi bermherticheit oft waerheidt
doet met minen here/so segget mi/eñ oft v anders
genoecht/so segghet mi oock op/dat ick wende ter
rechter oft ter slincker siden
Doē antwoordē Laban eñ Bethuel/eñ sprakē
vandē HEERE is dat wt ghegaē/daerom en con=
nen wi niet tegē v ghesegghē noch quaet noch goet
Siet daer is Rebeca voor v/neemtse treckt henē/dat
si ws heerē soons wijf si also die HEERE ghespro
kē heeft/Als Abrahās knecht dese woorden hoor
de neychde hi hē totten HEERE/totter aerden/eñ
bracht voort siluerē eñ guldē cleynooden/eñ clee
derē/eñ gafse Rebeca/Maer harē broederen eñ der
moeder gaf hi cruyt/Doen adt eñ dranc hi metten
mānen die met hē warē/eñ bleuē daer ouer nacht
Des morgens stont hi op/eñ sprac/Laet mi rei
sen tot minen heere/Maer haer broeder ende haer
moeder sprakē/Laet die deerne eenē dach oft thie=
ne bi ons bliuē/daer na suldi reysen/Doē ātwoor=
de hi hen. Eñ wilt mi niet houdē/wāt die HEERE
heeft mi ten rechten wege gebrocht/laet mi dat ic
tot minen heere reyse/Doē sprakē si/laet ons dye
deerne roepen/eñ vragē wat si daer toe seydt/Eñ
si riepen Rebeca/eñ sprakē tot haer/Wildi met de
sen man reysen? Sy antwoorde ia ic wil met hem.
Alsoo lieten sy Rebeca haere suster reysen met
haer der voesterē/met Abrahās knecht eñ sinē ge=
selschappe/Eñ si gebenedidē Rebeca/eñ sprakē tot
haer/Ghi sijt onse suster/ghi moet wassen in vele
duysent duysendē/eñ uwe saet besitte die poorten
sijnder vianden/Aldus bereyde haer Rebeca met
harē deernē/eñ ginc sittē op die kemele/eñ si volch
de die mānē/Eñ die knecht nam Rebeka waer eñ
reysde henen.
Mer Ysaac quā vander fonteinen des leuēden
eñ siendē/wāt hi woonde int zuydē landt/eñ was
wtgegaē om te bedēckene indē velde aē den auont
eñ hief zijn oogen op eñ sach datter kemelē quamē
G eñ Rebeca hief haer oogen op/eñ sach Ysaac/Doē
viel si vandē kemele/eñ sprac tot dē knecht/Wie is
die man die ons tegē comt op dē velde? Die knecht
sprac. Dat is mijn here/Doe namp si dē sluyer eñ
verhulde haer/Eñ die knecht vtelde Ysaac alle sa=
ken die hi ghedaen hadde/Doen brachtse Isaac in
die wooninge zijns moeders Sara/eñ hi nam Re
beca tot eenen wiue/eñ hi creechse lief/Alsoo wert
Isaac ghetroost ouer zijn moeder

¶ Hoe dat Abraham nae der doot Sare Kethuram tot een huysvrouwe nam/ende aen haer kinderen wan van Ismaels gheslachte/Rebeca baert Esau ende Jacob/Esau vercoopt sine eerste gheboorte

Dat/xxv/Capittel

Nde Abrahā nā een ander wijf/die A
hiete Kethura/die baerde hem Sim
ram eñ Iaksan/Medan eñ Midian
Iesbak eñ Suak/mer Iaksan wan
Seba eñ Dedan/Mer die kinderen
van Dedan waren Assurim/Latusim/eñ Leumim
Die kinderen van Midian waren Epha Epher/
Hanoch/Abida/eñ Eldaa/Dit zijn alle die kinderen
van Ketura/Mer Abraham gaf alle zijn goet Isa
ac/mer den kinderen die hi van sinen bislaperssen
hadde/gaf hi giften/eñ lietse van sinen soone Isa=
ac trecken/al die wile dat hi noch leefde/tegen den
opgane in dat Oosten
Eñ dit is Abrahams ouderdom/die hi gheleeft
heeft/hondert eñ.lxxv.iaer/eñ wert cranc eñ sterf B
in eenen rustigen ouderdom doē hi out eñ leuens
moede was/eñ wert vergadt tot sinē volcke/Eñ
sijn sonē Isaac eñ Ismael begroeuē hē inder dub=
belder spelunckē/op dē acker/Ephron des soons
Zoar des Hethiten/die daer leyt tegē. Mamre in
dē velde dat Abrahā vanden kinderē Heth gecocht
had/Daer is Abrahā met Sara zijn wijf begrauē/
Eñ nader doot Abrahā ghebenedijde God Isaac
sinen sone/Eñ hi woonde bider fonteynē des leuē
den ende sienden.
Dit is dat geslachte Ismael Abrahās sone/die
hē Hager baerde Sara ioncwijf vā Egiptē/ende
dat zijn die namē der kinderen Ismael/daer af haer
gheslachten genaemt zijn/Die eerste geborē sone/
Ismaels was Nebaioth/Keder/Adbeel Mibsan
Mispa/Duma/Masa/Hadar Thema/Iethur/
Naphis/ende Kedma/Dit zijn Ismaels kinderen
met haren namē/in harē houē eñ stedē.xij/ lants
vorsten/Eñ dat is ouderdō Ismaels C eñ xxxvij
iaer/ende wert cranc eñ sterf/eñ wert vergadert
tot sinē volcke/Eñ hy woonde vā Heuila aen tot
Sur tegen Egipten alsmen te Assirien ghaet/Eñ
hi ouerviel alle zijn broeders
Dit is Isaacs geslachte/Abrahās sone Abrahā
wan Isaac/Isaac was.xl.iarē out/doē hi nam tē
wiue Rebeca/die dochter Bethuels/wt Sirie vā C
Mesopotanien Labans des Siriens suster
Eñ Isaac badt dē HEERE voor zijn wijf/wāt
si was onuruchtbaer/eñ die HEERE liet hem ver
bidden/eñ Rebeca zijn wijf ontfinc/Eñ die kinde=
ren stietē malcanderē in harē lichaem/Doen sprac
si doēt mi also soude gaen/waer om heb ic ontfan
gen/Eñ ginc henē om den HEERE te vragen/eñ
die HEERE sprac tot haer/Tweederhāde volc zijn
in uwen lichaē/eñ tweederhande liedē sullē hē scey
den vt uwē lichaē/eñ deē volc sal dander te bouē
gaen/eñ die grotste sal den minsten dienen.
Als nu die tijt quā/dat si baren soude/siet doē D
warē tweelingē in harē lichaē/Dye eerste die daer
wt quā was rootachtich/heel rou gelijc eē vel/eñ
si noēden hem Esau/Ter stont daer na quammer
voort zijn broeder die hielt met zijnd hant die ver
senen Esau/eñ hietē hem Iacob/Isaac die was.lx
iaer out doe si geboren worden/Eñ als die knecht
kens groot werden/wert Esau een iager/eñ een
acker man/mer Jacob een taelweedich man/eñ
woonde indē huisen/Eñ Isaac had Esau lief/om

dat hi vā sinen wiltuanc adt/maer Rebeca hadde
Jacob lief.
dl.i.a. Eñ Jacob kooꝛcte een gerecht/Doē quā Esau
vādē velde eñ was moede/eñ sprac tot Jacob Laet
mi proeuē vāden rooden gerechte/wāt ic bē moe
de/Daer af heet hi Edom/Mer Jacob sprack ver
coopt mi v eerste gebooꝛte. Esau ātwoorde. Siet
ic moet doch steruē/wat soude mi dā helpē die eer
ste gebooꝛte? Jacob sprac. So sweert mi hedē. Eñ
hi swoer hē/eñ vercocht also Jacob sijn eerste ghe
booꝛte. Doē gaf hē Jacob broot/eñ dat moes ge
rechte/eñ hi adt eñ drāc/eñ stont op/eñ ghinc van
daer/ eñ also cleyn achtet Esau zijn eerste gebooꝛte

¶ Isaac trect om der dierder tijt tot Gerar / hē
woꝛt bevesticht den eedt sinē vader ghedaen/hy
seyt Rebecam zijn suster te zijn / hy crijscht goet/
daerom stoppen hē die Philistinen die fonteynen
Abimelech heet hem wech trecken / Abimelech
maect verbont met hem

Dat.xxvi. Capittel

Et quā eenē dierē tijt int lāt meer-
A der dā die vooꝛleden die te Abrahās
tijdē was/Eñ Isaac troc tot Abime
lech der Philisteē coninc te Geraer.
Doen openbaerde hē die HEERE eñ
sprac/Trect niet af in Egiptē mer blijft int lāt dat
ic v segge/weest een vreemdelinc in desen lāde/eñ
ic sal met v sijn/eñ v gebenedië. Wāt v eñ uwē sa
de wil ic alle dit lant geuē/eñ sal vaste maken mij
nen eedt/diē ic uwē vader Abraham gesworē heb
eñ ick sal uwe zaet vermeerderē als die sterrē des
hemels/ende ic sal uwen sade alle dit lant gheuen
Ende door uwe saet sal alle volck gebenedijt woꝛ
B den/om dat Abraham mijnder stemmen gehoor
saem ghe weest is/ende heeft ghehouden mijne ze
den/ mijn geboden/ mijn insettinghen/ende mijn
wetten
Aldus woonde Isaac te Gerar/ende wanneer
die lieden van dier steden na sijn wijf vraechdē/soe
sprac hy. Het is mijn suster/want hy vreesde te seg
ghen/Het is mijn wijf/si mochten mi dooden/om
Rebeca willen/want si was schoone vā aensichte
Als hi daer een wile gheweest hadde/so sach Abi
melech der Philistinē Coninc wt een venstere/eñ
wert gewair dat Isaac boerde mz sinē wiue Rebe
ca/Doē riep Abimelech Isaac/eñ seide/Siet het is
v wijf/Hoe hebdi dā geseit/Si is mijn suster. Isaac
antwoorde hem. Ic dachte/ic soude misschiē moe
ten steruen/om haeren wille/Abimelech sprack/
Waeromme hebdi ons dan dat gedaen? Het waer
licht ghescheit/dat yemant vanden volcke hem bi
uwen wiue gheleyt had/ende hadde also een scult
op ons gebracht/Doen geboot Abimelech alle dē
volcke/ende sprac/Wie desen man/oft zijn wijf aē
tast/die sal die doot steruen
Ende Isaac zaeyde in dien lande/ende want in
dien iare hondert muddē/want die HEERE ge
C benedide hem/ende hi wert een groot man/ghinc
ende wiesch/tot dat hi seer groot wert/dat hi veel
goets hadde aen cleyn ende groot vee/eñ eē groot
gesin. Daeromme benijden hem dye Philistinen/
ende verstopten alle die fonteynē die zijns vaders
knechten gegrauen hadden/ter tijt Abrams zijns
vaders/eñ vuldēse met aerde/Dat oocAbimelech
tot hem sprac/Vertrect van ons/wāt ghi sijt ons
te machtich geworden

Doen trock Isaac van daer/eñ sloech sijn tente
in dat dal Gerar/ende woonde aldaer. Ende als
hi nv ghesetten was/liet hi die fonteyn water gra
uen die si ten tijdē zijn vaders Abrahams ghegra
uen haddē/die welcke die Philistinē verstopt had
dē na Abrahams doot/ende noemdese mettē seluē
name/daer se sijn vader mede ghenoemt hadde.
Ooc groeuē Isaacs knechtē int dal/ende vōdē al
daer een fonteyne leuende water. Mer dye herdēs
van Gerar hadden twist mettē herderen Isaacs/ D
eñ seyden/Dat water is ons/Doen hiet hi die fon
teyn Esek/om dat si hem daer bedrogen/
Doen groeuen si een ander fonteyn/daerom
hadden si oock twist/Daerom hiet hi hem lieden/
Sitena/ Ende si trockē van daer/ende groeuen
noch een ander fonteyn/daer en keuen si niet om/
daerom hiet hise/Rehoboth/ende seyde/Nv heeft
ons die HERE ruymte ghemaect/ende ons la-
ten wassen int lant/Daer na trock hy van daer te
Gersaba E
Ende die HEERE openbaerde hem in dyer
seluer nacht/ende sprac/Ick ben ws vaders Abra
hams God/vreest niet/want ic ben met v/ende ic
sal v ghebenedien/ende v zaet vermeerderen om
mijne knechts Abrahams wille/Doen maecte hi
aldaer eenen outaer/ende aenriep den naem des
HEEREN/eñ stelde daer zijn tentē/eñ sijn knechtē
groeuen aldaer een fonteyne.
Ende Abimelech quam tot hem van Gerar eñ
de Abusath zijn vriēt/ende Picbol zijn velthooft
man/Maer Isaac sprack tot hen/waerom comdi
hier tot mi/ende ghi lieden haet mi doch/ende hebt F
mi van v ghedreuen/Si seyden/Wi sien met sien
den oogen dat die HERE met v is/daerom sey-
den wi/Het sal eenen eedt tusschen ons ende v zijn
ende willen een verbont met v makē/dat ghi ons
geene schade en doet/ghelijck wi v niet aengetast
en hebben/ende ghelijck wi v niet alle goet gedaē
en hebben/ende v met vreden lieten treckē/Mer
ghi zijt die gebenedide des HEEREN/Doē be
reyde hy hen lieden een maeltijt/ende si aten ende
droncken/Ende des morgens vroech stondē si op
ende die een swoer den anderen. Ende Isaac liet
se gaen. Ende si togen van hem met vreden. G
Ten seluen dage quam Isaacs knecht/ende sey
de hē vander fonteynen die si ghegrauen hadden
ende spraken tot hem. Wi hebben water vonden
ende hi noemdet Saba/daer af hiet die stadt Ber
seba/tot op den dach vā heden toe

¶ Jacob woꝛt wt bestel zijns moeders vooꝛ E-
sau geseghēt/eñ Isaac daer in bedroghen. Esau is
droeuich om der segeninge hem ontogen/hi woꝛt
op Jacob gram/eñ dreicht hem. Die moeder laet
hem tot Laban harē broeder in Haran vlieden. H

Dat.xxvij. Capittel

Oē Esau veertich iaer out was/ nā
hi twe wiuē. Judit die dochter Beri
des Hethithers/ende Basmath dye
dochtere Elon des Hethiters. Dese
beyde waren wederspannich Isaack heb.xi.a
ende Rebeca
Eñ het gebuerde doē Isaac out worden was
dat sijn oogē dōcker warē int sien. Eñ riep Esau
sinē grootstē sone eñ sprac tot hē. Mijn sone/ hy
antwoorde/Hier ben ic/eñ hi sprac. Siet/ic bē ous

worden/eñ en weet niet wãneer ic sterue sal. So neẽt nv dijn getuych/kokere/eñ boge/eñ gaet wt ten velde/eñ vangt mi een wiltbraet/eñ maect mi eñ spise/so ict geerne heb/eñ brēget mi hier binnẽ dat ict eete/dat mij siele v gebenedide eer ic sterue

Mer Rebeca hoorde dit woort/dat Isaack tot sinen sone seide/eñ Esau ghinc ten velde/ op dat hi een wilt vangẽ soude/eñ thuis brochte. + Doẽ sprack Rebeca tot haren sone Jacob. Siet/ic heb ve gehoort uwẽ vader sprekẽ met Esau uwẽ broe der/eñ seggẽ. Brengt mi een wiltbraet/eñ maect mi tetẽ dat ic eete/eñ ic v gebenedie voor dẽ HE= RE/eer ic sterue/ So hoort nv mijn stemme/mij sone/wat ic v heete/Gaet henen totter cuddẽ/eñ haelt mi twee goede boerkens dat ic uwen vader
B daer af een spise make/so hijt gheerne heeft/ende die suldi bi uwen vader draghen/dat hi eete op dz hi v gebenedie voor sijn doot

Jacob sprack tot sijnder moeder Rebeca/Siet mijn broeder Esau is rou/eñ ick ben sachte/ende mijn vader mocht mi misscien tasten/eñ hi soude mi achten als ic met hẽ spottede/eñ soude mi ver maledien/eñ niet gebenedien. Doẽ sprac sine moe der tot hẽ/Die vermaledijnge si op mi/mijn sone/ verhoort mij stẽme/gaet/eñ haelt mi/dat ic v hete Doẽ ginc hi henẽ/eñ haeldet/eñ bracht zij moeder

Eñ zijn moeder maecte eẽ spise/soe zijn vader geerne adt/eñ nam Esau haers grooten soons co stelike cleederẽ/die si by hair in huys hadde/ende trackse Jacob haren minsten sone aen/Maer die vellen vanden boecxkens dede si hem om sijn han den/ende daer hi sachte was aenden hals/eñ gaf hem also dat eten metten broode/soe zijt gemaect hadde/in Jacobs handen haers soons

Eñ hi droecht bi sinẽ vader/eñ sprack. Mij va der/hi antwoorde hier ben ic/Wie sidi mijn sone Jacob seyde/Ick ben Esau v eerste geboren sone ick heb gedaen/so ghi mi gheseit hebt/staet op/eñ sidt om te eten vã minẽ wiltbrade/op dz mi uwe siele gebenedie/Isaac sprac tot sinẽ sone Mijn so ne hoe hebdijt so haeste geuondẽ? Hi antwoorde/ die HERE v God voorspoedicht mi also. Doen sprac Isaac tot Jacob/coemt hier bi mi mijn sone dat ic v taste/oft ghi zijt mijn sone Esau oft niet/ Also ghinc Jacob tot sinẽ vader Isaac/eñ als hi hẽ getast hadde/sprac hi/Die stẽme is Jacobs stẽme mer die handen zijn Esaus handen/Eñ hi en kekẽ de hẽ niet/wãt zijn handẽ warẽ rou/gelijc Esaus sijns broeders handen/eñ gebenedide hem/Ende sprac tot hẽ/Sidi mijn sone Esau? Hi antwoorde/ Ja/ic bent/Doen sprac hi/so brenget mi hier mij sone te etẽ van uwẽ wiltbrade/dat v mijn ziele ge benedie/Doẽ bracht hijt hẽ/eñ hi adt/eñ droech hẽ oock wijn/eñ hi drãc/Eñ Isaac zijn vader sprac tot hem/Comt hier eñ cust mi mijn sone Hi ginc tot hẽ/eñ custe hẽ/Doẽ rooc hi den rueck zijnder clederen/ende gebenedide hem/ende sprac

Siet/den rueck mijns soons is gelijc eenen rueke des velts dat die HERE gebenedijt heeft
D God geue v vanden dauwe des hemels/ende vã der vetticheit der aerden/Korens eñ wijns ouer= vloedicheit/volck moet v dienẽ ende liedẽ moeten v te voete vallẽ/weest een heere bouẽ uwen broe der/ende uwer moeder kinderen moeten v te voe te vallẽ/veruloect moet hi wesen die v vloect. Ge benedijt si/die v gebenedijt

Als dus Isaac voleynt hadde die ghebenedijn ge/eñ Jacob nauwe thuys gegaẽ en was vã sinẽ E
vader Isaack/Doen quam Esau zijn broeder vã zijnder iacht/ende coocte ooc een spise/eñ droecht binnen bi sinen vader/ende sprac tot sinen vader/ Staet op mijn vader/ende eet van ws soons wilt= braet/op dat v siele mi gebenedie. Doe ãtwoorde hem Isaac sijn vader. Wie sidi? Hi sprack Ick ben Esau v eerste geborẽ sone/Doen wert Isaac bouẽ der matẽ seer onstelt/eñ sprac/Wie eñ waer is dã die iager/die mi gebrocht heeft/eñ ic hebber al af getẽ/eer ghi quaemt/ende hebbe hem gebenedijt F
hi sal ooc gebenedijt bliuen.

Als Esau dese zijns vaders reden hoorde/riep hi luyde/eñ wert wter matẽ zeer droeue/eñ seyde tot sinẽ vadere/gebenedijt mi ooc mijn vader/Hi sprac/Uwe broeder is comẽ mz liste/eñ heeft uwe benedictie wech Doẽ sprac hi/Hi heet recht Jacob wãt hi heeft mi nv twemale ötredẽ/Mine eerste gebooite heeft hi wech/eñ siet/nv neẽt hi ooc mij benedictie ende sprac. Hebdi mi niet een benedic= tie gehouden?

Isaac antwoorde/eñ sprac tot hẽ. Ic hebbe hẽ een here ouer v geset/eñ alle sijn broederẽ hebbe ic sine knechtẽ gemaect Met corẽ eñ mz wine heb be ic hẽ voorsiẽ Wat sal ic v doch nv doẽ mij sone Esau sprac tot sinẽ vader/Hebdi dã maer eẽ bene dictie mijn vader? Gebenedijt mi ooc mijn vader Ende hief zijn stemme op/ende weende/Doẽ ant woorde Isaac sine vader/eñ sprac tot hem

Siet/ghi sult een vette wooninge hebben op ter aerden/ende vandẽ dauwe des hemels vã bo uen vandẽ hemele/metten swaerde suldi v genee ren/ende dinen broederen dienen/Ende het sal ge schiedẽ dat ghi zijn iock sult afleggen/ende van uwen halse schudden * G

Ende Esau was op Jacob gram/om der bene dictiẽ wille/daer zij vader hẽ mede gebenedijt had de/eñ sprac in zijnder hertẽ. Die tijt sal haest comẽ dat mij vader rouwe dragẽ moet/want ic wil my nẽ broeder Jacob doodẽ/Doen wert Rebeca ghe bootschapt dit woort haers meestẽ soons/eñ sandt wt/eñ liet haren cleinsten sone Jacob roepen/eñ sprac tot hẽ/Siet uwe broedere Esau dreyget v/ dat hi v doodẽ wilt/eñ nv hoort mijn stẽme mijn lieue sone/eñ gaet henẽ/eñ vliedet tot mijnẽ broe dere Laban/in Haran/eñ bliuet daer eẽ wile bi hẽ tot dat die rasernie dijns broeders keere/eñ tot dat die grãscappe tegẽ v/vã hẽ keere/eñ vergetet wat ghy hẽ gedaen hebt/eñ dan sal ic seindẽ/eñ laten v van daer halẽ/waerom sal ick beroost wordẽ van beyden minen sonen in eenen daghe

Eñ Rebeca sprack tot Isaac/Mi verdriet te leuen om Hethes dochteren/ist dz Jacob een wijf neemt vanden dochteren Heth/die welke sijn ge lijck die dochterẽ dees lants/wat sal my dan dat leuen baten

Isaac seynt Jacob tot Laban/Jacob siet indẽ slape een leeder totten hemel verheuẽ/eñ die En gelen dair op ende af climmẽdẽ/die HERE be uesticht hem zijn beloft en Abraham ghedaẽ/eñ toeseit hẽ bistant/daer op doet Jacob eẽ gelofte

Dat .xxviij. Capit

D Oe riep Isaack sine sone Jacob / eñ
gebenedide hẽ / eñ geboot hẽ seggen
A de / Neemt gheen wijf vãden dochte
ren Chanaan / mer gaet henen / ende
reist in Mesopotanien / tot Bethuel
dijns moeders vader huys / ende neemt aldaer een
wijf vãden dochterẽ Laban ws moeders broeder
ende die almachtige God gebenedie v / eñ make v
vruchtbaer / ende vermeerdere v / dat ghi wort eẽ
groote schare volcs / ende hi geue v dye benedictie
Abrahams / v / ende uwen sade na v / op dat ghi be
sitten muecht / dat lant / daer ghi eẽ vremdelinc in
zijt / dat welcke God Abrahammen gegeuẽ heeft
Also liet Isaac Jacob reysen / dat hi in Mesopota
nien trocke tot Laban Bethuels soon / van Syrien
zijnre eñ Esaus moeders broeder

Als nv Esau sach / dat Isaac Jacob gebenedijt
hadde / ende laten reysen af / in Mesopotanien / op
dat hi aldaer een wijf name / ende dat in diẽ dat hi
B hem gebenedide / ende geboot / ende sprack / Ghy
en sult gheen wijf nemen vanden dochteren Cha
naan / eñ dat Jacob sinen vader ende moeder ghe
hoorsaem zijnde / reysde in Mesopotaniẽ / eñ sach
oec dat Isaack sijn vader niet gheerne en sach dye
dochteren Chanaan / ghinck hi henen tot Ismael /
ende nam bouen die wiuen die hi te voren hadde /
Mahalath die dochter Ismahel / des soons Abra
hams / die suster Nebaioth te wiue

C Mer Jacob reysde wt van Bersaba / eñ reysde
te Haran / ende quam op een plaetse daer bleef hy
al den nacht. Want die sonne onder ghegaẽ was /
nam hi daer eenen steen vãder plaetsen / eñ leyden
ond' sijn hooft / ende ginc ligghen slaepen in die sel
ue plaetse / Eñ hẽ droomide / eñ siet / Een leere stõt
opter aerdẽ / die mettẽ opperstẽ eynde den hemel
raeckte / eñ siet / Die Engelen Gods clommen daer
lancs op eñ neder / eñ die HEERE stont dair op / eñ
sprac / Ick ben die HEERE Abrahams ws vaders
God / eñ Isaacs God / dat lant dair ghi op ligt / sal
ic v / eñ uwẽ zade geuen / eñ v zaet sal wordẽ gelijc
dat stof der aerdẽ / eñ ghi sult wtghebreyt worden
ten westen / oostẽ / noordẽ / eñ ten zuydẽ / Eñ door
v / eñ door uwẽ zade sullen alle geslachtẽ gebene=
dijt worden. Eñ siet ic ben met v / eñ ic sal v behoe
den waer ghi henen trect / eñ ick sal v weder in dat
landt brenghen / want ic en sal v niet laten / tot dat
ic doe alle wat ic v geseyt hebbe

Als Jacob van sinen slape ontwaecte / sprac hi
Sekerlijc is dye HEERE in dese plaetse / ende ic en
wistes niet / eñ vreesde / eñ sprac. Hoe veruaerlic is
dese stede / Ten is hier anders niet / dan een huys C
Gods / ende een poorte ten hemel. Eñ Jacob stõt
des morgens vroech op / eñ nam dẽ steen / die hi si
nen hoofde geleyt hadde / ende rechten op / eñ goot
daer olie op. Eñ hiet die stede BethEl / eñ daer te
voren hiet dye stede Lus

Eñ Jacob dede een ghelooste / eñ sprac. Ist dz
God met mi sal zijn / eñ mi behoeden indẽ wege /
die ic reyse / eñ broot te eten geuẽ / eñ cleederẽ aen
te doẽ / eñ mi met vredẽ wed' tot minen vad' bren=
gẽ / so sal die HEERE mijn God zijn / Eñ dezẽ steẽ die
ic opgerecht heb / sal eẽ Gods huys wordẽ / eñ alle
wat ghi mi gheeft / daer af sal ic v die thiẽde geuẽ.

¶ Jacob coẽt totter fonteynẽ bi Harã / hi waert Labans schapen / hi verthoont hem seluen Rachel / hy dient Laban seuen iaer om Rachel / hi wort in Lea bedrogen hi dient weder seuen iaer om Rachel / Lea baert hem vier sonen / ende Rachel is onvruchtbaer

Dat .xxix. Capittel

J Acob hief doen sijn voeten op
eñ ghinc indat Oostẽ lãt / eñ
sach om / ende siet / daer was eẽ A
fonteyn opten velde / ende siet
drie schaepherders daer by
Want vander fonteynen moesten dye her=
deren drincken / ende daer lach eenẽ grootẽ
steen voor dat gadt der fonteynen / ende die
herderẽ plegẽ aldaer te vergaderen / eñ den
steen van dat gadt der fonteynen te wente
len / eñ die schapẽ te drinckẽ / eñ dedẽ als dã
dẽ steẽ weder voor op dat gadt op sijn stede
Ende Jacob sprac tot hen / Broeders van
waer sidi? Si antwoorden: Wy sijn van Ha
ran / Hi seyde tot hen / Kendi oock Laban den
sone Nahor? Sy antwoorden / Wy kennen
hem wel / Hi sprac / Gaet het hẽ oock wel? Sy
antwoorden / Het gaet hẽ wel / eñ siet / daer
comt sijn dochter Rachel met den schapen B
Hi sprac / Het is noch hooch dach / eñ ten is
noch gheen tijt / dat vee in te drijuen / drenct
die schapen / gaet henen / eñ weytse / Si ant
woorden / Wy en connen nv tot dat al dye
herderẽ te samen vergadert sijn / ende den steen vã
dat gadt der fonteynen wentelen / ende alsoo dye
schapen drincken

Als hi noch met hen sprac / quã Rachel mettẽ sca
pen haers vaders / wãt si hoede die scapẽ / Als Ja
cob Rachel sach Labãs dochter / zijns moeders broe
ders / ende Labans zijns moeders broeders scapẽ

ghinc hē toe/ende wentelde den steen vandē gate
der fonteynē eñ drencte die scapē sijnder moeders
C broeder/eñ custe Rahel/eñ hief op sijn stemme/eñ
weende/ende seide haer/dat hi was haers vaders
broeder/ende Rebecas sone/Doen liep si ende sei
det haren vader

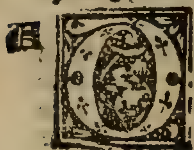
Als Laban hoorde vā Jacob zijnder suster sone
so liep hi hē te gemoete/eñ omhelsde hē/eñ custe eñ
brocht hē in zijn huys/Doen vertelde hi hē alle dese
geschiedenissen/Doē sprac Laban tot hē/Ghy zijt
mijn been eñ mijn vleesch/blijft bi my een maent
D lanc/Daer na sprac hi tot Jacob Al sidi mijn broe
der/soudi mi daerō/om niet dienen? Segt wat sal
uwen loon sijn? Laban had twee dochterē/die out
ste hiet Lea/eñ die iōcste hiet Rahel/Mer Lea was
teer vā oogē/Rahel was scoon vā aēsichte/eñ vā
ghedaenten/die selue creech Jacob lief/eñ sprac/
Jc wil v seuen iaer dienen om Rahel /die ioncste
dochter. Laban antwoorde/Het is beter/dat icse
E v gheue/dan eenen anderen/blijft bi mi

Aldus diēde Jacob om Rahel seuē iaer/ eñ het
dochte hē luttel dagē te wesen/ so lief had hi haer
Eñ Jacob sprac tot Labā/geeft mi mijn wijf/ wāt
dē tijt is hier/dat ic bi haer ligge. Doē noode Labā
alle die liedē vā dier plaetsē/eñ bereide hē die bruy
loft. Mer des auonts nam hi sine dochter Lea/eñ
brachtse tot Jacob eñ hi besliepse/eñ Labā gaf Lea
sijnder dochter Silpa tot eenen ioncwiue.

Mer des morgēs/Siet/doē wast Lea. Eñ hi
sprac tot Labā/Waerō hebdi mi dz gedaē? Heb ic v
nz gediēt om Rahel? Waerō hebdi mi dā bedrogē
F Laban antwoorde/Mē doet nz also in onsen lāde/
datmē die iōcste wt geeft voor de outste hout dese
wekē wt/so sal ic v dese ooc geuē om dē dienst/ die
ghi mi noch ander seuē iarē dienē sult Jacob dede
also/eñ hielt die wekē wt/ Doē gaf hi hē Rahel zijn
dochter tē wiue eñ Labā gaf Rahel sijn dochter eē
iōcwijf/die hiet Bilha Also lach hi ooc bi Rahel/eñ
had Rahel lieuer dā Lea/eñ diēde hē ooc voort dā-
der seuē iaer Als die HERE sach dat Lea gehaet
wert/maecte hise vruchtbaer/eñ Rahel onvrucht
baer. Eñ Lea ontfinc/eñ baerde eenē soō/diē hiet
si Ruben/eñ sprac/die HERE heeft aengesiē mij
ne allēde/Nv sal mi mijn mā lief hebbē/Eñ noch
eens ontfinc si/eñ baerde eenē soon/eñ seyde. Die
HERE heeft gehoort dz ic gehaet bē/eñ heeft mi
ooc desen gegeuē/eñ hiet Simeō. Noch eens ont
G finc si/eñ baerde eenē soon/eñ sprac. Nv sal hē mijn
man weder tot mi doē/wāt ic heb hē drie sonē ge
baert/daerō hiet si hē Leui. Ten vierdē ontfinc si/
eñ baerde eenē sone/eñ sprac Nv wil ic dē HERE
danckē/doerō hiet si hē Juda/eñ hielt op te baren

Rachel geeft Jacob haer maecht/die baert hē
twee sonē/Also doet ooc Lea met hare maecht
die baert hem ooc twee sonen/ Rachel neemt die
alruyn dat Jacob bi Lea slapen mach/ Rachel
wort vruchtbaer/ende baert eenen soon /Jacob
wil weder thuys reysen/hi ontfanckt loon zijns
diensts/ende wort rijc/ende daer wort een com
pact ghemaect

Dat.xxx. Capitt.

A

Oen Rahel sach/dat si Jacob niet en
baerde/benijdde si haer suster / ende
sprac tot Jacob Geeft mi ooc kinde
rē/oft anders sal ic steruē. Jacob die
wert seer toornich op Rahel eñ sprac
Ben ic dan in Gods stede/die v keert dye vruchte
vws lichaems? Siet/sprac si/daer is mijn ioncwijf
Bilha/legghet v bi haer/dat si mop mijnē scoot
bare/ende ic door haer vermeerdert mach wordē
eñ gaf hem also Bilha haer ioncwijf te wiue.

Eñ Jacob leyde hem bi haer/aldus ontfinc Bil
ha/eñ baerde Jacob eenē sone. Doen sprac Rahel/
God heeft mijn zaet gerecht/eñ mijn stemme ver B
hoort/eñ mi eenē sone gegeuē /dair om hiet si hem
Dan/Noch eens ontfinck Bilha Rahels ioncwijf
eñ baerde Jacob dē twedē soon/Doe sprac Rahel
God heeft mi gelijc gemaect met mijnder sustere
eñ ic neme die ouerhāt/eñ si hiet hē Naphtali/Als
Lea sach /dat si op hiel te barē/nam si haer iōcwijf
Silpa/eñ gafse Jacob te wiue/Aldus baerde Sil
pa Lea ioncwijf Jacob eenē soon/doē sprac Lea rus
tich/eñ hiet hem Gad/daer na baerde Silpa Lea
ioncwijf/Jacob den tweeden sone/Doē sprac Lea
Wel mi/wandt mi sullen salich prisen die dochte-
ren/ ende hiet hem Asser

Ruben ghinc wt ter tijt des tarwē oogst/ende C
vant Mandragora optē velde/ende brachtse zijnd
moed Lea thuys/Doe sprac Rahel tot Lea Geeft
mi een deel vander Mandragora vws soōs/Si ant
woorde/Hebdi niet genoech dz ghi my/minē mā
genomē hebt/eñ wilt ooc mijns soons Mādrago
ra nemē? Rahel sprac/wel laet hem desen nacht bi
v slapen/voor vws soons Mādragora/Als Jacob
des auonts vandē velde quam/ginc Lea wt hē te
gemoet/eñ sprac Bi my suldi ligghen/wāt ick heb
v gecoft om mijns soons Mandragora.

Eñ hi sliep diē nacht bi haer /Eñ god verhoor
de Lea /eñ si ontfinc/eñ baerde Jacob dē vijfstē so
ne/eñ sprac/ God heeft mi geloont/dat ic mijn iōc
wijf minē man gegeuen heb/eñ hiet hem Jsaschar
Noch eens ontfinc Lea/eñ baerde Jacob dē sesten
soon/eñ sprac/ God heeft mi wel beraden/Nv sal
mijne man weder bi mi wonen/want ic hebbe hē
ses sonen gebaert/eñ hiet hem Sebulon/Daer na
baerde si een dochter /die hiet si Dina.

God gedachte Rahels/eñ verhoordese/eñ maec D
tese vruchtbare/Doē ontfinc si/eñ baerden eenen
sone /eñ sprac. God heeft minē lachter van my ge
nomē /ende hiet hē Joseph/ende sprac/ God wil
noch eenē anderē soon daer toe doē.

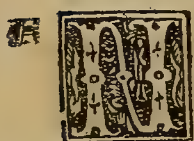
Als Rahel Joseph gebaert hadde/sprac Jacob
tot Laban / Laet mi trecken eñ reysen aen mijn side
eñ in mijn lant/geeft mi mine wiuē eñ mijn kinde-
deren /daer ic v om gedient hebbe/dat ick trecke/
wāt ghi weet/wat diēst dat ic v gedaen hebbe/La
ban sprac tot hē/Can ic gheen genade voor uwen
ooghen vindē? Jc hebbe ondervondē/dat mi God
ghebenedijt heeft/ om uwē wille/Sedt uwē loon
dien ic v geuen sal

Hi antwoorde hem/Ghi weet/hoe dat ic v ge
dient hebbe/ende/wat vee ghi te vorē hadt onder
my/ghy had luttel eer ick hier quam/ maer nv ist
vermeerdert/in groter menichten/ende die HE
RE heeft v gebenedijt/om mijnen wille/ende nv
wanneer soude ic ooc voor mijn huys voorsien? Hy
antwoorde/wat sal ic v dan geuē? Jacob sprack/
Ghi en sult mi niet met allen geuen/maer ist/dat
ghi mi doē wilt/dat ic v seggen sal/soo wil ick we
derom weyden/ende hoeden uwe schapen

Ic sal hedē door alle die cudden gaen/eñ schey
det ghi van daer alle geplacte eñ bonte scapē /alle
swarte schapen onder den lammerē /eñ wat daer
bont ende geplacket onder die geyten sijn sal /dat
sal mijn loon sijn /so sal mi mijn gerechticheyt tuy
gen heden oft morghen/wanneer het v coemt my
E te loonen/alls dat wat niet beplact ende bōt en is
onder den gheytē/eñ wat swart is onder den lam
meren/dat si als eens diefsproeye bi mi
Laban sprac Siet/het si so ghi geseyt hebt. Eñ
scheyde in dien dage wt/ besprenkelde eñ bōte boc
ken/eñ alle geplacte ende bonte geyten/ alsoe ver
de allser wat wits aē was . Eñ al wat swart was
onder den lammeren/eñ hi deet in sijnder kinderē
handen / ende hi maecte ruymte/drye dach reysen
verde tusschen hem eñ Jacob/Alsoe weyde Jacob
die ouerghebleuen cudde Laban.
Jacob nam stockkēs/vander groender weydē
F hazelaren/castanien/ende schelde witte streepkēs
daer aen/ende hi leyde die stockē die hi gescelt had
de binnen inden drencke voor die cudde / dye daer
mosten comē om te drincken/op dat si ontfangen
souden/als si quamē drincken/Aldus ontfinghen
die cudden ouer die stocken/ ende brochtē besprēc
kelde/beplacte/eñ bonte. Doe scheyde Jacob dye
lammeren/wat niet bont/ende al wat swart was
ende hi dede dese te hoope onder Laban cudde. Ende
hi maecte hem seluen een eygen cudde/vanden be
placten ende bonten/eñ dese en dede hi tot Labās
cudde niet. Maer wanneer den loop der vroeger
G cuddē was/leyde hi die stockkēs in die goten voor
die oogen der cudden dat si ouer dye stocken ont=
fangen souden. Maer indē spadelickē loop/en ley
de hise daer niet in/ Also werden die spadelingen/
Labās/ende die vroege Jacobs/ Daer af wert dye
man bouen maten rijc/dat hi veel schapen /ionck
wijfs/knechten/ kemelen/ende ezelen hadde

¶ Jacob merct misgonst zijns gheluck hē wort
beuolen weder thuys te keeren/ Rachel steelt
haers vaders beeldē/Laban loopt hem na/ende
verwijt hem die vlucht / hi soect zijn beeldē ach=
ter hem niet vindende maect hi een verbont met
hem int scheyden/ Ende si trecken beyde haers
weechs/Die Enghel ontmoete Jacob

Dat .xxxi. Capitt

H Ae dat Jacob hoorde Labans soonen
woorden/die seiden. Jacob heeft alle
ons vaders goet genomē/eñ vā ons
vaders goet heeft hy Alsulckē rijcdō
gegrepen/ Eñ Jacob aensach Labās
aensicht/eñ siet/ten was niet teghen hem/ gelijc
gisteren ende eergisteren was
Eñ die HEERE sprac tot Jacob/ Trect weder
in ws vaders lant/eñ tot uwē maechscap/ick sal
met v zijn/ Eñ Jacob sant/eñ liet roepē Rachel/eñ
Lea opt velt bi zijn herderen/eñ sprac tot hen/ Jc
sie/dat ws vaders aensicht niet en is tegen mi/ge
lijc gisterē eñ eergisterē was. Mer die God mijs
vaders is mz mi geweest/ Eñ ghi liedē weet/ dz ic
na al mijnder machte uwē vader ghedient hebbe
Eñ hi heeft mi bedrogē/eñ nv thienmael mijn
loon verandert/mer God en heeft hem niet toege
laten /dat hi mi scade dede/ Wāneer hi sprac/ Die
bonte sullē uwen loon sijn/so droech alle die gant
se cudde bonte / Maer wanneer hi sprac/ Die ghe
sprinckelde sullē v loon sijn/so droech die gheheelē
cudde gesprinckelde. Alsoo heeft God die goeden
ws vaders hē ontkeert / eñ mi gegeuen. Wāt als B
die tijt des loops quam/ hief ic mijn ooghē op /eñ
sach in den droom/eñ siet/die bocken sprongen op
die besprinckelde/beplacte/ ende bonte cudde
Ende die Engel Gods sprac tot mi indē droō
Jacob! Ende ic antwoorde/hier ben ick/hi sprac
heft op v oogen/ende siet die bocken springen op
die besprinckelde/die beplacte/ende bonte cudden
want ick hebbe al ghesien wat v Laban doet / Jck
ben die God te Beth El/daer ghi den steē gesalft
hebt/ende mi aldaer een gelofte gedaen hebt/ Nv
reyst/ende treet wt desen lande / ende trect weder
in ws maechschappen lant
Doe antwoorde Rahel eñ Lea/sprakē tot hem
Wy en hebbē doch geen deel noch erue meer /in
ons vaders huys /eñ heeft ons doch gehoudē als
die vreemde/ wāt hi heeft ons vercocht /eñ onsen
loon verteert. Daerom heeft God onsen vader si
nen rijcdom afghewendet tot ons /ende tot onsen
kinderen/al wat God v geseyt heeft/dat doet
Eñ aldus stont Jacob op ende sette sine kinde
ren ende wiuen op kemels/ende voerde wech alle
sijn vee/ende alle sijn haue die hi te Mesopotanien
vercregen had/op dat hi quame bi Isaac sinen va
der/int lant Canaan/ Laban was gegaen om zijn C
cudde te scheerē/ Eñ Rahel stal haers vaders beel
den/ Aldus stal Jacob Laban te Sirië therte/daer
mede/dat hi hem niet en seyde/dat hi vloot/ Alsoo
vloot hi ende alle dz sine was/reysde eñ voor ouer
dwater/eñ troc recht na den berge in Gilead
Ten derden dage wert Laban ghebootschap/
dat Jacob vloot/eñ hi nam sinē broeder tot hē/eñ
iaechde hem nae / seuen dachreysen/ eñ hy achter=
haelde hē opten berch Gilead/ Mer God dye quā
tot Laban/die van Sirien was/ inden droom/des
nachts/eñ sprac tot hem/ Wacht v/dat ghi mz Ja
cob niet anders eñ spreect dan goet. Ende Laban
naecte tot Jacob/ Jacob hadde sijn tenten optē ber D
ge gestagen / Eñ Laban met sinē broederē sloech
sijn tenten oot opten berch Gilead
Ende hi seyde tot Jacob/ Wat heb di ghedaen
dat ghi mine herte gestolen hebt/ende hebt mi mi
ne dochterē ontuoert/als die/die door tswaert ge
uangē waren! Waerom hebdi dat verborghē/dat
ghi vlien wout/ende hebt v mi ontstolē/eñ en heb
bet mi niet geseit / dat ic v met blijscappen geleyt
hadde/met sanghe/met luyten/eñ met harpē! En
de en hebt mi mine kinderen niet laten cussen/ ghy
hebt sottelijc gedaē/eñ ick hadde(Gode si lof) wel
soo veel machts/dat ic v quaet hadde mogen doen E
met ws vader God heeft gisteren tot mi gheseyt
wacht v/dat ghi met Jacob nz anders dan goet en
spreect/eñ wāt ghi dan trecken wout/ende begeer
det so zeer ws vaders huys/waerom hebdi my mi
ne goden gestolen! Jacob antwoorde/ende sprack
tot Laban/ Jc vreesde dat ghi uwe dochter van mi
trecken sout /met biden welcken ghi v goden sult
vindē/die sterue hier voor onsen broederē. Sueck
dat v is/bi mi/ende neemt wech/ Mer hi en wiste
niet datse Rahel gestolen hadde. Doe ghinc Laban
in Jacobs tētē/ ende Lea ende beyder ionc wiuen
en de hi en vant daer niet/ ende ghinc wt Leas ten

ten/in Rahels tentē. Doe nam Rahel die beelden/
ende leydese onder der kemelen stroo/ende ghinc
daer op sitten/Laban die ondersocht alle die tentē
ende en vant niet. Doen sprakse tot haren vadere
Mijn heere/en weest niet toornich/want ic en can
voor v niet opgestaen/want nu is nv geschiet na
die gewoonte vanden vrouwē/Aldus socht hi/eñ
en vant die beeldē niet

Eñ Jacob wert toornich/eñ hadde twist mz La
ban/eñ antwoordende sprac hi tot hē. Wat heb ic
mishādelt oft gesondicht/dat ghy op mi so verhit
zijt:ghi hebt alle minen huysraet ondersocht/wat
hebdi van uwē huysraede gheuondē legt dat voor
uwē eñ minē broederē/op dat si tusschen v eñ mi
rechtē/Twintich iaer heb ic bi v geweest/v schapē
eñ geytē en hebbē niet onvruchtbaer geweest/die
rammen uwer cudden en heb ic niet gheten. Soo
wat die dierē verschoordē/eñ ict v niet en brochte
so moest ict v betalē/ghi eyschtet van mijnder hāt
al wast mi ooc des daechs oft snachts gestolē. Des
daechs versmachte ic van hittē/eñ desnachts ver
uroos ick/eñ den slaep die weeck van minen oogē

Also hebbe ick twintich iaer in uwen huise ge
F dient/veerthiē om uwe dochterē/eñ ses om v cud
de/eñ ghi hebt mi thienmael minē loon verādert/
eñ en hadde die God mijns vaders/die God Abra
ham/ende die vreese Isaac/op mijnder siden nz ge
weest/ghy hadt mi beroeyt laten trecken/Maer
God heeft mijn ellende ende iammer aenghesien/
ende heeft v ghisteren gestraft

Laban antwoorde eñ sprac/Die dochteren zijn
mijn dochteren/ende die kinderē zijn mȳ kinderē/
eñ die cudde is mȳ cudde/eñ al wat ghi siet/is mȳ
wat can ic minē dochteren hedē/oft harē kinderē
gedoen die si gebaert hebben: Daerom coemt nv/
eñ laet ons een verbont maken/ick eñ ghi/die een
getuygenisse si tusschen v eñ my/Eñ Jacob nam
eenen steene/eñ rechtē ten eersten op/eñ sprac tot
sinē broederē/Legt steenē op/eñ si namē die steenē
eñ maecten eenē hoop/eñ si aten optē seluen hoop
Eñ Laban hiet hem Jegar Sahaduta/mer Jacob
hiet hē Gilead/Eñ Labā sprac/dezē hoop si heden
getuych tusschen mi eñ v/daer af so heetmen hem
G Gilead/eñ si een oorconde/wāt hi sprac/Die HE
RE moet aensiē tusschen mi eñ v/wāneer wi van
malcanderē gegaen sijn/Ist dat ghi minē dochte
rē lastich sijt/oft ander wiuē daer toe neemt/Het
en is hier gheē mensche met ons/maer siet/God
is ons getuyge tusschen mi eñ v. Eñ Laban sprac
voort tot Jacob Siet/dezē hoop eñ dit mael/si ooc
getuyge/waer ic ouer vare tot v/oft ghi hier ouer
vaert tot mi/bouē dit mael eñ dezē hoope/om sca
de te doē/Die God Abrahā/eñ die God Nahor/eñ
die God haerder vaderē/si eē rechter tusschē ons

Ende Jacob swoer hem/bi die vreese sijns va
ders Isaac/ende Jacob offerde een offer optē ber
ge/ende noode sijn broederen om dat broot te etē
ende doen si gheten haddē/bleuen si opten berghe
alle den nacht Des morghens stont Laban vroech
op/eñ kusse sijnder dochter kinderē ende haer kin
derē/ende hi gebenedidese/ende tooch wech/ende
hi quam weder in sijn stede/Maer Jacob trock si
nen wech/ende die Engelen Gods gemoetē hem
Ende als hise sach/sprac hi/Het sijn Gods heyrē/

ende hi noēde die selue stede Mahanaim/ dat heet
heyrlegher

¶ Jacob seynt boden ende ghesckenck voort tot
Esau/die trect hem tegē/Jacob deelt zijn volck
ende beesten wt vreese in twee hopē/hi vermaēt
God van sijnder belofte/hi kampt met eenē En
ghel/die verleemt hem een hoepe/eñ verandert
hem den name/ende ghebenedijt hem

Dat .xxxij. Capittel.

Acob sandt bodē voor hem wech tot A
sinen broeder Esau/int landt Seyr/
des velts Edom/eñ beual haer liedē
seggēde/Also segt minē heere Esau
v knecht Jacob laet v seggen/Ic heb
bi Labā wt geweest/eñ heb tot noch toe bidē vreē
den geweest/ende hebbe runderen/eñ ezelen/scha
pen/knechten eñ maertē/eñ hebbe wtghesonden/
om v minen heere te bootschappen/op dat ic gena
de voor uwen ooghen vinde. B

Die boden quamen weder tot Jacob/eñ spra=
ken/wi quamen tot uwen broeder Esau/ende hy
comt v te ghemoet met vierhondert mannē. Doe
vreesde Jacob seer/eñ hem wert bange/eñ deylde
dat volc dat by hem was ende die schapen/runde
ren/kemels in twee heyren/ende seyde/Als Esau
comt op een heyr/ende verslaet dat/soo sal dat an
der ontloopen

Ende noch sprack Jacob/God mijns vaders
Abraham/God mijns vaders Isaac/HERE ghi C
die tot mi geseyt hebt/trect weder in v lant/eñ tot
uwē maeschappe/ick sal v weldoen/Ick ben on.
waerdich alder vermherticheit/eñ alder trouwe
die ghi aen uwē knechte gedaen hebt (want ick en
hadde niet meer dan desen staf/doen ick ouer dese
Jordane ghinc/eñ nv come ick met twee heyren)
Verlost mi doch vāder hant mijns broeders/van=
der hant Esau/want ick vreese hem/dat hi niet en
come ende verslae mi/die moederen/mettē kinde
ren/Ghi hebt gheseyt/ick sal v weldoen/ eñ uwe
zaet maken/als dat zant des zees/datmen niet ge
tellen en can/ouermits der menichtē

Eñ hi bleef dien nacht daer/eñ nam vā dié dz
hi voorhandē hadde/en begifte sinē broeder Esau D
twee hondert geyten/twintich bocken/twee hon
dert schapen/twintich rammen/eñ dertich suygē
de kemelen/met haerē vuelenen/veertich coeyen
eñ thien varren/twintich ezelinnen/met thiē vue
lenen/eñ santse met sinen knechten/eñ cudde tsa=
men/eñ sprac tot hen lieden/gaet voor mi henē/eñ
laet ruymte tusschen die een cudde na den anderē
ende geboot den eersten/eñ sprac.

Wanneer mijn broeder Esau teghen v coemt
eñ vraget/wien gady aen:eñ waer wildi henē/eñ
wiens ist dat ghi voor v drijft: suldy segghen/Het
hoort uwen knecht Jacob toe/die seint giftē sinē
here Esau/eñ hi comt hier achter na/Also geboot
hi ooc den anderē/ende den derden/ende alle dye
den cudden na ghingen/eñ sprac/so ic v geseyt heb
be/so segt tot Esau/wanneer dat ghi bi hem coēt
eñ segt ooc/siet uwe knecht Jacob is achter ons/
want hi dachte/ic wil hem versoenen/met dese gif
ten/die voor mi henen gaen/daer na sal ic hem siē
misschien hi sal mi ontfangen

Also ghinghen die ghiften voor hem/maer hy
bleef den seluen nacht inden leghere/ ende stondt

op Jabber nacht/ eñ nam zijn twee wiuē/eñ die twee
ioncwijfs/eñ zijn elf sonē/eñ reysde aen dat beyr Ja
E bock/eñ namse/eñ voerdese ouer dat water/mz al
le dat hi hadde/ende bleef op dese side alleen

Ende daer worstelde een man met hem / tot dz
die dageraet aen quam/ende als die man sach/dat
hi Jacob niet verwinnen en mochte/raecte hi dye
zenuwe sijnder dgyen /eñ die verdorde in diē wor
stelen met hē/ ende hi seyde/laet mi gaen wāt dye
dageraet coemt aen. Mer Jacob antwoorde/ic en
late v niet/ghi en gebenedidet mi. Hi sprack/Hoe
heet ghi? Hi antwoorde/Jacob / Hi sprac/Ghi en
sult niet meer Jacob heeten/maer IsraEl/ want
ghi hebt met Gode ende menschen ghestreden eñ
douerhant gehouden

Ende Jacob vraechde hem/ende seyde segt mi
hoe heetty? Hi sprac/waeromme vraechdy hoe ick
heete/ eñ hi gebenedide hē aldaer. Eñ Jacob hiet
die stede Pnuel/want ic hebbe God van aensicht
tot aengesichte ghesien /ende mijn ziele is genezē.
Eñ als hy Pnuel ouer quam/ginc hem die sonne
op eñ hincte aen sijn dgye. Daerom en etē die kin
deren van Israel gheen hespen oft dgyen / tot op
den dach van heden/om dat aen die hespe oft dgie
Jacob geraect wort

¶ Jacob treet sinē broeder Esau met sinen volc
ke tegen/Si sprekē minlijcken met malcanderen
ende worden eens / Esau belooft veel duechden
sinen broeder/Jacob coemt tot Sochoth eñ Sa=
lem Eñ daer woont hi

Dat.xxxiij. Capittel

A IAcob hief sijn ooghen op/ende sach sinen
broeder Esau comen met vierhondert
mānen/ ende deylde sine kinderē tot Lea
ende tot Rahel/eñ tot beyden ioncwiuē/ende stel
de die ioncwiuen met haren kinderen voor / ende
Lea met haren kinderen daer na/ende/Rahel met
Joseph ten laetsten / ende ghinc voor haer henen
eñ neech hem seuenmael ter aerden/ tot dat hi by
B sinen broeder quam

Esau liep hem te gemoete / eñ omhelsde hem/
vallēde om den hals/custe hi hē/eñ weēde/eñ hief
sijn oogen op/eñ sach die vrouwen met den kinde
ren eñ seyde/ wie sijn dese die bi v sijn? Hi antwoor
de/ het sijn die kinderen die God uwen knechte v
leent heeft/Ende die ioncwijfs quamē daer bi mz
haren kinderen/ende negen voor hem/Lea quam
ooc daer toe met haren kinderē / ende neech voor
hem/daer na quam Joseph ende Rahel daer bi/eñ
neghen voor hem

Eñ Esau seyde/ wat wildi met alle den heyre/
dat mi te gemoet comen is? Jacob antwoorde/dz
ick genade vinde voor minen heere. Esau sprack
Ick hebbe genoech mijn broeder/behout dat ghy
hebt. Jacob antwoorde. Och neen/heb ic genade
vonden voor v/soe neemt mijn gifte van mijnder
hant. Wāt ic sach v aensicht /als oft ic sage Gods
aensicht / eñ nemet in dancke van mi. Ontfanct
dye gifte/die ic v gebracht hebbe/want God heeft
C mi verleent/ende ic hebbe al genoech. Also dwōc
hi hem/dat hijt ontfinck

Ende Esau sprack/laet ons voort trecken eñ
reysen/eñ wil beneuen v reysen. Jacob antwoor
de hem. Mijn heere ghi weet/dat ick teere kinde=
ren bi mi hebbe/ooc cleyn ende groot vee/dz noch
ionc is/werden si eenen dach ouer dreuen/dan sou
de mi alle die gantse cudde af steruē / Mijn heere
gae voor sinen knechte. Ic sal allencken volghen/
daer na dat vee/ende die kinderen gaen connē/tot
dat ic come tot mijn heere te Seyr D

Esau antwoorde/ so wil ic doch bi v laten som
mighen van mijnen volcke/dat by mi is /Hy ant=
woorde/wat is dat van noode/ laet mi slechts ge
nade voor minen heere vinden/Alsoe trock Esau
dien dage wederomme sinen wech tot Seyr/ende
Jacob trock tot Sucoth/ende timmerde hem een
huys/ende maecte sinen vee wooninghen/daer af
heet die stede Sucoth

Daer na quam Jacob te Salem totter stat Si
chem/die int lant Canaan leyt/na diē dz hi wt Me
sopotamien gecomen was/ ende maecte sinen lee=
ghere voor die stadt/ende cocht een stuc lants van
den kinderen Hemor/des vaders Sichem/om hō
dert penninghen. Aldaer stelde hi sijn wooninge/
ende stelde aldaer eenen outaer/ende aenriep den
naem des stercsten Gods Israel

¶ Dina Jacobs dochter wort vanden iongē hee
re des lants geschent/waer wt eē groote bloet=
stortinge ende schade alle den liedē van den lande
ouer coemt.

Dat.xxxiiij. Capittel

DIna Lea dochter die si Jacob gebaert A
hadde/ ghinc wt om te siē die dochte
rē van dyen lande. Als Sichem He=
mors soō des Heniters/die des lāts
here was/Dinam sach/nam hise/eñ
besliepse/eñ vercrachtese / ende sijn herte hinck aē
haer/ende hadde die deerne lief/ ende sprac vriēde
lic met haer/ende seyde tot sinen vadere Hemor/
Neemt mi dat meysken tot eenen wiue

Ende Jacob vernam dat sine dochter Dina ge
scheynt was/ende sine sonen warē metten vee int
velt/ende Jacob sweech tot dat si quamen/Doen
ghinck Hemor Sichems vader wt tot Jacob/om
met hem te spreken/Daer en binnen quamē die so
nē Jacobs vanden velde / ende als zijt hoordē ver
droot diē mannē / ende werden zeer toornich dat
hi een vuyl dinck gedaen hadde in Israel/ende Ja
cobs dochtere beslapen hadde/wāt so en plachmē
niet te doen

Doen sprac Hemor met hē/ ende seyde /mijns
soons Sichems herte hangt aen v dochter /geeft B
se hem doch ten wiue/maect vrientschap met ons
gheeft ons uwe dochterē /eñ neemt ghi onse doch
teren/ende woont bi ons/ dat lant sal v open sijn/
woont/verwerft/werct daer inne/Ende Sichem
sprac tot haren vader/eñ broederen/laet mi gena=
de bi v vindē/dat ghi heden mi segt/dat sal ic v ghe
uen/eyscht toch slechts stoutelic morgengauē van
mi eñ giftē/ic wilt v geuē/hoe ghijt eyscht/gheeft
mi maer die deerne ten wiue

Doen ātwoorden Jacobs sonen Sichem eñ
sinen vader Hemor/ende spraken bedriegelic/om
dat haer suster Dina geschent was / eñ seyden tot
hen. Wy en connen dat niet ghedoen/dat wy onse
suster eenē onbesnedē man geuē / want dat waer
ons een schāde/nochtās willen wi uwē wille doē
als ghi ons gelijck wort/ ende alle wat manlic on
der v is/besnedē wort/dan sullen wi onse dochte.

ren v geuen/eñ uwe dochteren ons nemē/eñ bi v
woonen/eñ een volc sijn. Mer ist dat ghi ons niet
en hoort v te besnidē/so willen wi onse dochteren
C nemen/eñ van daer trecken/Dese reden beuiel He
mor eñ sinē sone wel/eñ die iongelinck en vertrac
niet dat te doē/wāt hi hadde lust tot Jacobs doch
tere/eñ hi wert die heerlicste gehouden/bouē alle
die in sijns vaders huys warē/Als Hemor eñ Si=
chem sijn sone quamen onder der stadt poorte/eñ
spraken mettē borgerē van dier stat/eñ seidē/De
se lieden sijn vreedsaē bi ons/eñ willē int lāt woo
nen eñ oefenen/eñ aldus is dit landt breet beuan
ghen/wi willen ons hare dochteren nemen/ende
hen onsen dochteren geuen/Mer dan alleen willē
si ons te wille sijn/dat si bi ons woonen/ende een
volck met ons worden/wanneer wi al wat mānlic
onder ons is/besniden/ghelijc si besnedē sijn/haer
vee/eñ goedē/eñ al wat si hebbē sal ons zijn/als wi
maer hem te wille wordē/eñ dat si bi ons woonē
D Ende si verhoorden Hemor/ende Sichem sinē
soon/alle die tsijnder stadt poorten wt ende in gin
ghen/ende besneden al wat manlic was/dat tzijn
der stadt wt ende in ghinck

Ende ten derden dage alst hen smertede/namē
Jacobs twee sonē Simeon ende Leui Dinas broe
ders/een eygelic sijn sweert eñ ghingē in die stat
stoutelic/eñ dooden al wat manlick was ende do=
den oock Hemor ende sinen soon Sichem/metter
scherpten des sweerts/ende namē haer suster Di
na wt Sichems huyse/ende ghingen wech

Doen ghinghen Jacobs sonen ouer die versla
ghen ende pluysterden die stadt/om dat si haer su
ster geschent hadden ende namē hare schapē/run
deren/ezelen/ende watter inder stadt eñ inden vel
de was/ende alle haer haue/alle kinderē/eñ wiuē
namen si geuanghen/ende pluysterden al wat in
den huysen was/

Eñ Jacob seyde tot Simeon eñ Leui/ghi liedē
hebt gedaē dat ic stinck voor die inwoonderē des
lants/den Cananiten ende Pheresitē/ende ic ben
eenen cleynē hoop/wanneer si nv haer vergaderē
ouer mi/soo sullen si mi slaen/alsoo werde ick te
niete ghedaen met minen huyse. Si antwoorden
souden si dan met onse suster als met eender hoe=
ren handelen

Jacob beueelt den sinen/dat sy die beelden sou
dē grauē/Rahel zijn wijf sterf inder geboorte Bē
Jamin/Jacob wort Israel gebeetē Ruben be=
slaept Bilham die boelschap zijns vaders

Dat.xxxv.Capitt.

A Nde God sprac tot Jacob/Staet op
ende treect te Beth El/eñ woont al=
daer/ende maect aldaer eenē outaer
den God die v openbaerde/doē ghi
vloot voor uwē broeder Esau/Doe
sprac Jacob tot sinen huyse/eñ tot al die met hem
waren/Doet van v die vreemde godē die onder v
sijn/eñ reynicht v/eñ verandert uwe cleederen/eñ
laet ons gaen/eñ reysen te Beth El/dat ick aldaer
make eenē outaer/dē God die mi verhoort heeft/
ter tijt mijns drucks/ende is met mi ghewcest in
den weghe/die ic gereyst ben

Dus gauē si hem alle vreemde godē die onder
haer handē waren/eñ haer oorē ringhen/ende hy
begroefse onder een eycke/die neuen Sichen ston
de/eñ troc wech/Eñ daer quam een vreese Gods
ouer die stedē die daer ontrent lagē/dat si dē sonē
Jacob niet na en iaechden/Aldus quam Jacob te
Lus int lāt Canaan/die daer Beth El hiet/met al
dē volc datter met hē was/eñ maecte aldaer eenē
outaer/eñ hiet die stede Beth El/daerom dat hem
God aldaer gheopenbaert was/als hi voor sinen B
broeder vloot

Te dien tijde sterf Debora Rebeca voester/eñ
werdt begrauen onder Beth El/onder die eycke/
ende wert genaemt die claecheycke

Noch openbaerde God Jacob/na diē dat hi wt
Mesopotaniē gecomē was/eñ gebenedide hē/eñ
sprac tot hem Ghi heet Jacob/mer ghi en sult uz
meer Jacob heetē/mer Israel suldi heetē/eñ also
heetmē hē Israel/God sprac tot hē. Ic ben die al=
machtige God/weest vruchtbair eñ vermeerdt v
volc/eñ volcs hopē sullē vā v comē eñ coningē sul
lē wt uwē lendenen comē/ eñ dz lāt dz ic Abrahā
eñ Isaac gegeuē heb/sal ic v geuen/eñ salt uwē za
de na v geuē. Aldus voer God op vā hē/van dien
plaetzē dair hi met hē gesprokē had. Jacob rechte
aldaer op eenē steenen tijtel op die plaetse/daer hi
met hē gesprokē had/eñ goot drancoffer daer op/
en begotē met olie. Eñ Jacob hiet die stede/daer
God met hem gesproken hadde Beth El.

Eñ hi troc van Beth El/ende als hi noch een
velt weechs was vā Ephrat/dair baerde Rahel/eñ
daer quā haer aen die baringhe/mer alst haer soo
swaer wert in deser gheboorten/sprack die vroey= C
vrouwe tot haer/en vreest niet/wāt desen soō sul
di ooc hebbē/Mer als haer die siel wtghinc dat sy
steruē moeste/hiet sy hē Ben Oni/mer sijn vader
hiet hē Ben Jamin/Aldus sterf Rahel/eñ wert be
grauē aen dē wege tot Ephrat/die nv heet Beth=
leem/Eñ Jacob rechte eenē steenen tijtel op haer
graft aldaer is dien tijtel vā Rahels graue tot op
desen dach. Eñ Israel trock wt/eñ rechtet op een
wooninge/op gheen side vanden toren Eder

Eñ egebuerde/als Israel in diē lande woonde D
ghinc Ruben/eñ besliep Bilha zijns vaders bisla=
perse/eñ dat quā voor Israel/eñ Jacob hadde.xij
sonē Leas sonē warē dese/Ruben die eerste ghebo
ren soon Jacobs/Simeon/Leui/Juda/Isaschar
eñ Sebulon/die sonen Rahel waren/Joseph ende
Ben Jamin/Die sonen Bilha Rahels ionckwijf/
Dan eñ Napthali/Die sonen van Silpa/die daer
Leas ioncwijf was/Gad eñ Asser dat sijn Jacobs
sonen/die hem geboren sijn in Mesopotanien

Eñ hi quam tot sinen vader Isaac te Mamre
in die hooftstadt/die daer heet Hebron/daer Abra
ham eñ Isaac vreēdelingē geweest sijn/Eñ Isaac
was.C.eñ lxxx.iaer out/eñ wert sieck/eñ sterf/eñ
wert vergadert tot sinen volck oudt eñ des leuēs
sadt/eñ sijn sonen Esau eñ Jacob begroeuē hem.

¶ In dit capittel worden die vorsten verhaeldt/
die van Esau gecomen waren/Ende den aftreck
Esau van sinen broeder Capittel.xxxvi

D It sijn Esaus gheslachten/dye daer A
heet Edom/Esau nam een wijf van
den dochterē Canaan/Ada die doch
ter Elon des Hethiters/ende Aha=
libama/dye dochter Ana/die neue

Zibeons des Heuitē eñ Basmath Ismaels doch
ter Nebaiots suster / eñ Ada die baerde Esau Eli
phas / mer Basmath baerde Reguel/ Ahalibama
baerde Jeus/ Jaelā ende Korah / Dat sijn Esaus
kinderen die hem geboren warē int lant Canaan.
Ende Esau nam sine wiuen/ sonen ende doch
teren/ ende alle die sielen zijns huis/ zijn haue/ ende
alle vee/ met alle den goeden so hijse vercregē had
int landt Canaan/ ende trock in een landt van Ja
cob sinen broeder/ want hare haue was soe groot
dat si bi malcanderen niet ghewoonen en conden
ende dat lant daer si vreemdelinghen in waren en
mochtese niet verdragen/ om haerder goeden wil
le/ aldus woonde Esau opten gheberchte Seyr/
eñ Esau is die Edom
Dit is dat gheslachte Esau/ van dien zijn ghecō
men dye Idumiten opten gheberchte Seyr / ende
dus heeten Esaus kinderē Eliphas die soon Ada
Esaus wijf/ Reguel Basmath soon Esaus wijf/
B Eliphas sonen waren dese / Theman Omar Ze=
pho Gaethā ende Kenas/ Ende Thimna was eē
bijslaperse vā Eliphas Esaus soon/ eñ dese baer=
de Amalek/ dat zijn dye kinderen van Ada Esaus
wijf/ mer Reguels kinderē zijn dese / Nahath/ Se=
rah/ Samna/ Misa / dat zijn Basmaths kinderen
Esaus wijf / Maer die kinderen van Ahalibama
Esaus wijf Ana dochters neue Zibeonis/ zijn dese
die si Esau baerde/ Jeus Jaelam ende Kora
Dit zijn die vorsten onder Esaus kinderē. Die
kinderen Eliphas des eersten soons Esau waren
dese Die vorst Themā Die vorst Omar Die vorst
Zepho/ dye vorst Kenas / dye vorst Korach/ Dye
vorst Gaethā. Die vorst Amalek/ dat zijn dye vor
sten van Eliphas in dat landt Edō eñ zijn Adas
kinderen
Ende dit zijn Reguel kinderē Esaus soon/ dye
vorst Nahath/ die vorst Serah/ die vorst Samna/
die vorst Misa / dat zijn dye vorstē vā Reguel indet
Ydumitē landt / ende zijn Basmath kinderen E
saus wijf
Dit zijn Ahalibama kinderen Esaus wijf/ die
vorst/ Jeus/ die vorst Jaelam/ die vorst Korah/ dz
zijn die vorstē vā Ahalibama Ana dochter Esaus
wijf/ Dat zijn Esaus kinderen eñ hare vorsten hi
C is Edom
Die kinderē vā Seyr des Horiters die int lant
woondē/ zijn dese/ Lotham/ Sobal/ Zibeon/ Ana
Tison/ Eser/ ende Disan / dat zijn dye vorsten/ der
Horiten alle Seyrs kinderen / int landt van Ydu=
mea/ maer Lothams kinderen warē dese / Horien
de Hemam / ende Lothams suster hiet Thimna/
Sobal kinderen waren dese / Alwan/ Mana=
hath/ Ebal/ Sepho eñ Onam/ Sibeons kinderen
warē Aia ende Ana/ dat is die Ana die in die woe
stine mulē vant/ als hi zijns vaders Zibeon ezelē
hoede/ Ana kinderen warē dese / Dison ende Aha
libana/ dat is Ana dochter
Dison kinderen waren dese / Hemdā Esbā Je
thram eñ Charā Eser kinderen waren Bilhā Se
awā ende Akam/ Dison/ kinderen waren dese/ Vz
ende Aram
Dit zijn der Horiten vorsten/ die vorst Lotham
die vorst Sobal/ dye vorst Zibeon/ die vorst Ana/
dye vorst Dison/ dye vorst Ezer / dye vorst Disan/
Dat zijn die vorstē der Horiten/ die geregeert heb
ben int lant Seyr
Die coninghen die int lant van Ydumea ghere
gheert hebben/ eer die kinderen van Israel conin
gen haddē/ zijn dese/ Bela Beor soon was coninc
in Idumeen/ ende zijn stadt hiet Dinhaba/ eñ doē
Bela sterf wert coninc in zijn stadt Jobab/ Serah
soon van Bazra / Als Jobab sterf wert in zijn ste
de coninc Husā wt der Temaniten landt/ Als Hu
san sterf/ wert in zijn stede coninc Hadad/ Bedad
soon/ die die Madianiten sloech opter Moabiten
veldt/ ende zijn stadt hiet Awith / Als Hadad sterf
regheerde Samla van Masrek/ als Samla sterf= D
wert Saul coninc van Rehoboth dat aent water
leyt/ als Saul sterf wert in sijn stede coninc/ Baal
Hanam Achbors soō/ als Baal Hanam Achbors
soon sterf/ wert in sijn stadt coninc Hadad / ende si
ne stadt hiet Pagu / eñ sijn wijf hiet Mehethabeel
Matredo dochter/ die Mesahab dochter was
Also hieten die vorsten van Esau/ in haren ge
slachten steden ende namē/ die vorst Thimna / dye
vorst Alwa/ die vorst Jetheth/ dye vorst Ahaliba=
ma/ die vorst Ela/ die vorst Pinō/ die vorst Knas
die vorst Temā/ die vorst Midzar/ die vorst Mag=
diel/ die vorst Irā / Dat sijn die vorstē in Idumea/
gelijc si gewoont hebben int lant haerder besittin
gen/ ende Esau is die vader der Idumiten

¶ Joseph des vaders liefste soon wort van sinē
broederen gehaet/ Eñ in eenen verdroochdē put
gesteke Eñ wort den cooplieden in Egipten ver
cocht   Dat.xxxvij. Capittel.

Acob woonde int landt daer sijn va= A
der eē vreemdelinghe in was / te we
ten int lant Canaan/ ende dat zijn die
geslachten Jacobs/ Joseph was. xvij
iaer oudt als hy een herder des vees
wert met sinen broederen/ ende dit kint was bijdē
kinderen Bilha ende Silpha sijns vaders wijuen
ende bootschaptet sinen vadere / wanneer datter
was een quaet gheruchte teghen hem/ Israel had
Joseph lieuer dan alle sijn kinderen / om dat hy hē
in zijn outheit ghewonnen had/ ende maecte hem
eenen bonten rock
Als nv zijn broeders sagen dat haer vader hē
lieuer had/ dan alle sijn broederen / waren si hē vy=
ant/ ende en conden hem gheen vriendelick woort
toe ghespreken/ Oock hadde Joseph eens / eenen B
droom/ ende hier afseyde hi sinen broederen / doē
werden si hem noch meerō vianden / Joseph sprac
tot sinen broederen/ Hoort doch wat mi ghedroōt
heeft. My docht wy bonden schouen inden velde/
ende mijnen scoof rechte hem op ende stont / ende
uwe schoouen alomme neyghden hare tegen mi
nē scoof/ Doen sprakē sine broederē tot hem/ sou
di onse coninc worden/ ende ouer ons heerscappie
hebben/ ende werden hem noch meerder vyanden
om zijns drooms/ ende zijnder redenen wille
Ende hi had noch eenen anderen droom/ dien
vertelde hy sinen broederen ende sprac/ Siet / ic heb
noch enē droō gehadt mi docht die zōne eñ die ma
ne eñ elf sterrē neychdē hem voor mi/ eñ als dz sinē
vader eñ sinē broedē seit wert / strafte hē zijn vad/
eñ seide tot hē/ wat droō is dz die ghi gedroōt hebt

souden ic/en u moed/en u broederen comē/en voor
u op die aerde vallen/en sine broeders benidē hē/
C maer zijn vader onthielt dese woordē/Als nu sijn
broeders wt gingen om haers vaders vee te wei
den in Sichē/sprac Israel tot Joseph/hoedē nz u
we broeders dat vee in Sichē?coēt ic wil u tot hē
seyndē/hi antwoorde hier bin ic/ende hi seide gaet
henen ende siet oft wel staet met uwē broederē/en
met dat vee/en segt my weder hoe dattet hē gaet
Ende hi sandt hem wt totten dale Hebron om te
Sichem te gaen

D Doen vant hem een man dolende int velt/dye
vraechde hem en seyde/wie soect ghi?hi antwoor=
de/ic soecke mine broederen/segt mi doch waer si
hoeden/Dye man sprac/si zijn van daer getrockē/
want ic hoorde dat si seydē laet ons te Dothā gaē
Daer volchde Joseph sinen broederen nae/ende
vantse te Dothā

Als si hem sagē van verre/eer hy bi hen quam
...t.xxi dachten si hem te dooden/ende seyden onder mal
b canderen/siet/die droomer coemt daer/coemt en
...at xxi. laet ons hem dooden/ende in eenen put worpen/
b ende segghen/Een quaet dier heeft hem ghegeten/
...e xxa dan salmen wel sien wat sine droomen sijn

E Als Ruben dat hoorde/wilde hi hem wt haerē
handen verlossen/ende sprac/en laet ons geen sie=
le verslaē/voort sprac Ruben tot hen/en laet ons
gheen bloet stoorten/maer laet ons hem inden put
worpen/dye inder woestinen is/ende en doet dye
handt niet aen hem/Hi wilde hem wt haren han
den verlossen/dat hi hem weder brochte tot sinen
vader * Als nu Joseph tot sinē broederen quā/
F trocken si hem sinen rock metten bonten rock wt
die hi aen had/ende namen hem ende wierpē hem
in eenen put maer die selue put was leech/en daer
en was geen water in/en gingen sitten om te etē
binnen diē seluen hieuen si haer ooghen op/ en sa
gen eenen hoop Ismaeliten comen van Galaad/
met hare kemelen die droegen crupt/balsem ende
myrren/ende reysden af in Egipten

G Doen sprac Juda tot sine broederen/wat hel
pet ons/dat wi onsen broeder doodē en sijn bloet
verbergen?coemt laet ons hem den Ismaelitē ver
coopen op dat onse handē hem niet en vergrijpen
aen hem/want hi is onse broeder/ons vleesch/en
bloet/ende si verhoorden hem/En als die Madia
niten voorbi reisden/trocken die Madianitē Jo=
seph wt den putte/en vercochten hem den Ismae
liten/om.xx.silueren penningen/ende die brochtē
Joseph in Egipten

Als nu Ruben weder totten putte quam/ende
en vant Joseph daer niet in/verschoorde hi zijn clee
derē/en quam weder tot sinē broederē en sprack/
die knecht en is daer niet/waer sal ic henen?Doen
namen si Josephs rock ende sloeghen eenen bock
en stakē den rock in dat bloet/en si sondē dē bontē
rock wech tot harē vadere/segghende/desen rock
hebben wi vondē/siet/oft ws soons roc is of niet/
Hi bekende ende sprack/het is mijns soons roc/
Een quaet dier heeft hem geten/Een verslinden
de beest heeft mijnen soon Joseph verslindt/ende
Jacob verschoorde zijn cleederen/ende leyde eenē
sack om sine lendenē/ende droech rouwe om sinē
sone lange tijdt/Ende alle sine sonen ende dochte
ren stonden op om hē te troosten/maer hi en wil
de hem niet laten troosten/ende sprack.Ic sal met
rouwe onder wech harē in die helle/tot minen so
ne/en zijn vader beweende hem

Maer die Madianiten vercochten Joseph in
Egipten Potiphar Pharaos hoofmeestere

Hier wert verhaelt hoe dat Judas houwede
en sijns soons wijf beslaept/Ende hoe si van hem
twee sonen ontfanct en baert.

Dat.xxxviij.Capitt.

In dyen tijden ghebuerdet dat Juda A
af reisde van sinen broederen/ende
ghinc bi eenen man die Hira hiet/tot
Odollam/en Juda sach aldaer eēs
Cananiters mās dochter welcke mā
Sua hiet/ende namse tot eenen wijue/Ende als
hise besliep ontfincse en baerde eenen soon dye sy
hiet Er.Ende anderwerf werdt si beurucht ende
baerde eenen soon dyen hiet si Onan/Noch/baer
de sy eenen soon diē hiet si Sela/ende Juda was
te Chesib doen sy hem baerde

Ende Juda gaf sinē eersten soon Er/een wijf
die Thamar hiet/maer hi was quaet voor dē HE
RE/daerom doode hem die HEERE/doē sprac
Juda tot sinen soon Onan/legt u by u broeders
wijf/ende versaemt u met haer/op dat ghi u broe
ders saet verwect/Maer als Onan wiste dat dat
saedt zijn eyghen niet en soude zijn/als hi by sijns B
broeders wijf lage/liet hijt op die aerde vallen/en
verdorft/op dat hi sinen broeder geen saet gheuē
en soude/dat mesvaechde dē HEERE dat hy dat
dede/ende doode hem ooc

Doen sprack Juda tot zijnder behouder doch
teren Thamar/blijft een weduwe in ws vaders
huys/tot dat mijn soon Sela groot wort/wāt hy
dachte misschien mochte hi ooc steruen ghelijc zijn
broeders/Also ghinc Thamar ende bleef in haers
vaders huys.Als nu vele daghen verloopen wa=
ren/sterf dese Sua dochtere/Judas wijf/ende na
dien dat Judas rou gedaen was ghinck hi henen C
om sine scapen te scheren te Thimnath/met sinen
herdere Hira van Odollam

Doen werdt Thamar ghesept/Siet/u sweer
gaet op te Thimnath/om sine schapen te scheren/
doen dede si dye weduwen cleederen van haer die
si droech/ende nam eē sluyer ende verhulde haer/
ende ghinc sitten aen den weghe buyten der poor=
ten te Thimnath/wāt si sach dat Sela groot wor
den was/ende si en werdt hem niet ten wiue ghe
gheuen

En als haer Juda sach /meynde hy t'waer een
D hoere/want si had haer aensicht gedect/eñ hi ginc
tot haer aenden wege ende seyde/Laet mi doch by
v liggē /wāt hi en wist niet dat zijn behoude doch
ter was Si antwoorde / wat wildi mi gheuē /dat
ghi bi mi ligt? Hi sprac ic sal v eenē bock vanō cud
dē seyndē/Si antwoorde / gheeft mi dan pant tot
dat ghijt mi seynt. Hi sprac / wat pant wildi dat ic
v geue? Si antwoorde/ uwē segel/armrinc /eñ u-
wen staf die ghi in v hant hebt /Doen gaf hy haer
dat/ende ginc bi haer liggen/eñ si ontfinc van hē/
eñ si stont op eñ ginc wech/eñ leide den sluyer af/
eñ trac die weduwen cleederen weder aen.

Juda sandt den boc met sinen herdere van O
dollam / op dat hi dat pāt weder haelde vāden wi
E ve/ende hi en vantse niet/Doen vraechde hi dē lie
den van dier plaetsen ende seyde / waer is die hoe
re die buyten aenden wege sadt? Si antwoorden/
Daer en heeft geen hoere geweest / Ende hy quā
weder tot Juda ende sprac. Ick en hebse niet von
den oocsegghen die lieden van dier plaetsen/ dat-
ter gheen hoere en heeft geweest/Juda sprac/Si
hebben dat haer/ dat wi misscien niet beschaemt
F en worden /want ic heb den boc ghesonden/ende
ghi en hebtse niet vonden

Na drie maendē wert Juda gheboodtschapt/v
behoude dochter Thamar heeft ghehoereert/siet
daer toe /si heeft van hoereren ontfanghen /Juda
sprac/brenctse voort/dat si verbrāt worde /Ende
alsmēse voort brachte/ stelde si haer bi harē sweer
ende sprac/van dien man heb ic ontfanghen/dien
G dat behoort/ende sprac/ Kendi ooc wiens dat dye
seghel ende armrinck ende dien stock is? Juda be
kendet/ ende sprac/Si is gerechter dan ick /want
ic en hebbe haer niet ghegeuen minen soon Sela/
ende hien besliepse niet meer

Ende als si baren soude werden daer tweelin
ghen in haren lichaem beuonden /ende als si baer
de quam daer een hant wt/Doen nam dye vroey-
urouwe ende bant eenen roodē draect dair om/eñ
sprac, die sal eerst wt comen/ Als die zijn hant we
der in troch/quam zijn broeder wt/ende si sprack/
waer om is om uwen wille een hesken gescoort/
ende men hiet hem Perez/daer na quam zijn broe
der die den rooden draect op zijn hant hadde /ende
men hiet hem Sorah.

¶ Joseph wert vā sinen heere in Egiptē dien hi
vercocht was bemint/hi werdt van zijns heren
huysvrouwe tot oncuysheyt verwect / ende als hy
haer niet en wilde consenteren /so vvert hi geuā-
gen inden kercker Dat xxxix. Capittel.

Joseph wert neder in Egipten ghe-
uoert /eñ Potiphar een man van E-
A gipten Pharaos hoofmeester / cocht
hē vanden Ismaelitē/die hē van daer
afbrochtē /Eñ die HEERE was met
Joseph/dz hi eē gheluckich mā wert/eñ was i zijns
heerē des Egiptenaers huys / Eñ zijn heere sach
dat die HEERE met hē was/want al wat hi dede
dat liet die HEERE geluckich vergaen ouer hem/
also dat hi genade vant voor sinen heere / eñ wert
zijn dienaer / eñ stelde hem ouer zijn huys /ende al
wat hi had /dede hi onder Josephs handē/eñ van
dier tijt aen als hi hem ouer zijn huys ende alle zijn
goeden geset had/gebenedide die HEERE des E
giptenaers huis/om Josephs wille/ende tē was
niet dā gebenedidinge des HEEREN/ in allē wat
hi had in huys/eñ opten velde/daerō liet hijt al on
der Josephs handē/ wat hi hadde/Eñ Joseph en
had niet daer af/dā slechts dz broot/dz hi adt/Eñ B
Joseph was schoon eñ huepsch van aensichte/

Eñ het gebuerde na dese geschiedenisse/dz zijns
heerē wijf haer ooghē op Joseph werp/eñ sprack
slaept bi mi/Hi weigerde hē eñ sprac tot haer /siet
mijn heer en weet niet watter in huys is/eñ al wat
hi heeft dat heeft hi onder mijn handē gedaē /Eñ
en heeft niet so groot inden huyse / dat hi voor my
verholen heeft /sonder v alleen / want ghi sijt zijn
wijf/ hoe soude ick dan nv soe groten quaet doen/
ende teghen Godt sondighen? maer si had sulcke
woorden tegē Joseph alle dage/mer hi en vhoor-
dese niet/dz hi neffens haer sliepe/noch bi hair ware

Het ghebuerde op eenen dach /dat Joseph in
dat huys ghinc om zijn dingen te doen /ende daer
en was gheen mensch vanden ghesinne des huys
daer bi/ ende si vatede hem bi sinē cleede/eñ sprac
Slaept bi mi /mer hi liet dat cleet in haerder hant
ende bloot/ende liep ten huyse wt/Als si nv sach/
dat hi zijn cleet in haer hāt liet /eñ ontvlooch/riep
si tgesinne in huys/ende sprack tot henliedē/Siet
ghi hebt ons den Ebreeuscen man ghebrocht/dat
hi ons te scādē makē soude. Hi quā tot mi hier in/
om dat hi bi mi slapē wilde/ic riep met luyder stē-
mē/eñ doe hi hoorde dat ic geluit maecte eñ riep/
doē liet hi zijn cleedt bi my /eñ bloot eñ liep wech
wt/Ende si leyde zijn cleet neffēs haer/tot dat zijn
heere thuis quam/ ende seyde hem oock dye selue
woorden ende sprac/Dye Hebreeusche knecht die
ghi ons hier in bracht hebt/quā tot mi hier in/dat
hi mi tot scande brengen soude/mer doē ic een ge
ruchte maecte ende riep/doē liet hi zijn cleet bi mi
ende bloot wech wt/als die heere hoorde die redē
zijns wijfs die si hē seide eñ sprac /also heeft mi dijn
Ebreeusch knecht gedaen/ wert hy seer toornich D

Eñ zijn heer nam Joseph ende leyde hem int
geuanghenisse / daer des conincs ghevanghenen
in lagen/ende lach aldaer int gheuanghenis/Mer
die HEERE was met hem/eñ ontfermde zijns
ende liet hē genade verweruen voor dē meester
des ghevanghenissen /dat hi hem beual alle die ge
uangenen inder geuangenissen onder zijn handt/
op dat alle wat daer geschiede / door hem gheschie
den moeste/want dye meester des gheuanghenis
sach dat die HEERE met hem was /in alle dat on
der zijn handen was/ende dat die HEERE ghe luc
kichlic vergaen liet wat Joseph dede.

¶ Joseph bediet den tvvee gheuanghen haeren A
droom, ende voorseyt haer vvat haer ghebueren
sal Dat.xl. Capittel

Ende het ghebuerde daer na /dat dye
scēcmeester des conincs vā Egiptē/
eñ die backmeester misdedē teghen
harē heere dē coninc vā Egiptē Eñ
Pharao wert ouer haer toornich eñ
liet se settē in des hoofmeesters huis inder geuāc-
kenissen daer Joseph geuangen lach / eñ die hoof
meester stelde Joseph ouer haer /dat hi hē diende
ende si saten daer sommighe daghen

Eñ het droomde hen beyden den schenc
kere eñ den backere/in eender nacht/eenen
yegelijckē eenē eygen droō/eñ een yegelics
droō had zijn bediedinghe/Als nv des mor
ghens Joseph tot hen binnen quam/ende
B sach dat siluer sagen/vraechde hi hen/ende
sprac Waeromme siedi hedē quadelic/Si ant
woorden/Wi hebben gedroomt/eñ en heb
bē niemāt diet ons wtlegge/Joseph sprac/
wtleggē hoort God toe/vertellet toch my.

Doē vertelde die schencker sinē droom
Joseph/eñ seyde tot hem/Mi droomde dat
ter een wijnstock voor my was/dye hadde
drie rancken/eñ hi groeyde wiesch eñ bloey
de/eñ zijn druyuen werden rijp/Eñ ic had
de Pharaos napt in mijn handt/eñ namse
eñ dructese wt inden napt/eñ gaf den napt
Pharao in die handt.

Joseph sprack / dat is dye bediedenisse/
drie rancken sijn drie daghen/na drie dagen
sal Pharao v hooft verheffen/eñ v weder
den napt in die hant gheuē/soe ghi te voren
deet/als ghi zijn schencker waert /Mer ge
denct mijnder wāneer dat v wel gaet/ende
C doet barmherticheyt aen my/dat ghi Pha
rao vermaent dat hi mi wt desen huyse bren
ghe/want ic ben heimelic ghestolen wt den
Hebreeuschen lande/ooc en heb ic hier niet
misdaen/ dat si mi op geleit hebben.
Als die backer sach dat die bediedinghen goet
was sprac hi tot Joseph /My heeft gedroomt ick
droech drie geulochte corvē op mijn hooft/eñ in
den ouerstē corf alderley gebacken spijse Pharao
ni/eñ die vogelen aten wt dē corue op mijn hooft
Josep ātwoorde eñ sprac/dit is dye bediedin
ge/drie coruen zijn drie dagen/eñ na drye daghen
sal Pharao v hooft verheffen/eñ v aen die galge
D hangen/eñ die vogelē sullen v vleesch aen v eten.
Eñ het gesciede des derden daechs/doen hielt
Pharao sijnder geboorten dach/eñ hi bereide een
maeltijt allē sinē knechtē/eñ verhief dz hooft des
ouerstē schenckers /eñ dat hooft des backermees
ters/onder sinen knechten/eñ stelde den ouersten
scencker weder in sijn officie/dat hi den napt Pha
raoni in zijn hant gaf /Maer den backermeester
dien liet hi hangen so hem Joseph bediet hadde/
mer die scencmeester en gedacht niet aē Joseph/
mer hi vergadt zijnder

Joseph bediet den Coninc Pharao sinē droō
Ende hi wort here ouer Egipten gheset/Dye
dieren tijt ende honger beghinnē.

Dat.xli.Capittel

A Wee iarē daer na hadde Pharao ee
nē droō hoe dat hi stont aen twater
ende siet wt den watere clommē op
seuen sine runderen/ende vet van li
ue/ende ghinghen in die weyde / in
vroecachtighe plaetsen/Nae desen sach hy ander
seuen runderen wt den watere op climmen/ dye
warē ongestelt eñ mager vā liue/eñ gingē neffēs
die runderen aēden oeuer vanden watere/eñ die
ōgestelde eñ magere runderē/vslondē die seuē si
ne eñ vette runderen/Doē wert Pharao wacker
Ende hi sliep weder voort/ende hem droomde
noch eens/Ende sach dat seuen haerenen wiessē
wt een stroo/vol ende goet/Daer na sach hi seuē
dunne eñ versengde haernen op gaen/Ende dye
seuen maghere haernen verslonden die seuen gro
te eñ volle haernen/Doen ontwaecte Pharao eñ
sach dat eenen droom was / Ende alst morghen
wert/was sinen geest bedroeft/ende sandt wt eñ B
liet roepen alle die waerseggheres van Egippten
ende al die wisen/ende vertelde hen sinen droom/
Maer daer en was niemandt diese Pharaoni be
dieden conde
Doen sprac die schencmeester tot Pharao en
de seyde/Ick ben heden ghedachtich mijnder son
den/als Pharao toornich wert ouer sinē knechte
ende mi metten backmeester int gheuanghenisse
leyde/int thofmeesters huys/Doē droomdē wy
beyde in eender nacht /een yeghelic sinen droom/
ende sijn eyghen bediedinge hebbende/Doe was
by ons een Hebreeusch iōgelinc/des hofmeesters
knecht/dien verteldē wi/ende hi bediede ons on
se droomen een yegelick nae sinen droom/eñ soo
hijt ons bediede so ist nv gescheit/want ic ben we
der aen mijn officie geset/ende dye ander is ghe
hanghen
Doen sandt Pharao ende liet Joseph roepen/ C
ende liet hem wt den put/ende hi liet hem scheren
ende veranderde sine cleederē/eñ quam tot Pha
rao/Doen sprac Pharao tot hem My heeft eenē
droom gedroomt/ende daer en is nyemandt dien
mi bediede ick heb van v hoorensegghen/als ghy
eenen droom hoort/soe condijt hem bedieden/Jo
seph antwoorde Pharao eñ sprac God sal Pha
rao wel geluc latē seggē/ooc wel sonder mi. Doē
vertelde Pharao Joseph/Mi droōde dz ic stonde
aē dē oeuer vādē watere/eñ sach wt den watere cli

men seuen runderen vet van lijue ende fijn / ende
ghinghen in die weyde int broeck/Ende nae dese
sach ick seuen andere runderen opclimmen/dun=
ne ende seer ongestelt magher van liue/Ic en heb
be in al den lande van Egiptē/nz alsulcken onge=
stelden ghesien/Ende dye seuen magere ende on=
gestelde runderen / verslondē die seuen eerste vet
te rūderē/Eñ als sise opgeslooct haddē / en mercte
mens aen hen niet/dat si dye vette geten hadden/
eñ si waren gestelt ghelijck si te voren waren. Eñ
doen werde ick wacker

Eñ noch eens sach ick in minen droome/seuē
haernen op een stroo wassen vol eñ goet/daer na
D gingen op seuē dorre haernē /dunne eñ versengt/
eñ die seuen dunne haernen verslonden die seuen
goede haernen/ eñ ic hebt minen waerseggheren
ghesept /mer die en segghen mi daer af niet

Joseph antwoorde Pharao/beyde die droomē
zijn eenderley/Godt vercondicht Pharaoni wat
hi doen sal / Dye seuen goede runderen zijn seuen
iaer/eñ die seuen goede haernen zijn ooc seuē iaer
Het is eenderley droom/Die seuen magere runde
ren ende ongestelde die na dese opgecomē zijn/dat
zij seuē iaer/Eñ seuen magere haernē/eñ verseng
de dat sullen zijn seuen iaren diers tijts /dat is nv
dat ic ghesept heb tot Pharao / dat God Pharao
thoont wat hi doen sal

Siet/ seuen iaren sullen comen met grooter o
ueruloedicheit in alle Egipten lant/ eñ na dese sel
ue sullen comē seuen iaren diers tijtdo/eñ dat ver
geten sal worden alle sulcke oueruloedicheyt in E
gipten lant /eñ die diere tijt sal verteren dat lant/
datmen niet wetē en sal vander oueruloedicheyt
des lants/om den dierē tijt die daer na comt/wāt
hi sal seer swaer zijn / Mer dat Pharao ten ande=
rē mael gedroomt heeft bedvet dat sulcke dinc vā
God gesciē sal / eñ God sal dat seluē haestelic doē

Daerom moet Pharao sien na eenen verstan
digen eñ wijsen man / diē hi ouer Egipten lāt set
te/eñ bescicke / dat hi officiers kiese indē lande/eñ
ontfange den vijfsten deel in Egipten lant/in die
seuen oueruloedighe iaren/ eñ vergadere alle spij
se der goeder iaren die comē sullē /dat si opscutten
E dat graē onder Pharaos machte/ tot behoeue in
den stedē/eñ verwarent op datmen spise besorcht
vinde den landē die seuen diere iaren die ouer E=
gipten lant comen sullen/op dat tlant niet vā hon
gher en verderue

Dese redene beuiel Pharao/eñ allē sinē knech
ten wel /eñ Pharao sprac tot sinen knechten/hoe
mochten wi een alsulcken man vinden/daer dye
geest Godts in is?eñ sprack tot Joseph /nv God
v dit al gedaen heeft/ en ister gheen so verstandich
ende wijse als ghy /Ghi sult ouer mijn huys zijn/
ende na uwen woordē sal hem mijn volc regeren
alleen des conincklijckē stoels / wil ic meerder zijn
dā ghi/Ende Pharao sprac/ Siet ic hebbe v ouer
alle Egipten lant gheset / ende dede zijn vingher=
linc vā zijnder hāt/ eñ gaft Joseph aen zijn hant
ende cleede hem met wittē siden/eñ hinc hem een
gulden keten aē sinen hals / eñ hi liet hem op den
tweeden waghen varen/eñ liet voor hem wt roe
pen/datmen die knien voor hem buyghen soude /
als dien/die hi geset hadde ouer alle Egipten lāt.

Eñ Pharao sprac tot Joseph/Ic bē Pharao/
sonder uwen wille en sal niemant zijn hant /oft si=
nen voet roeren in alle Egipten lant / eñ noemde
hē Zaphnath Paenea /eñ gaf hē een wijf Asnath
die dochter Potiphers des priesters tot On. Also F
troc Joseph wt om dat lant van Egiptē te besie=
ne/Eñ hi was dertich iare oudt/als hi voor Pha
rao stont eñ voer wt van Pharao/eñ troc duer al
le tlant van Egipten

Eñ alle dat lant van Egipten dede also dye se
uen rijcke iaren. Si vergaderden alle die spijse der
seuē iaren dat in Egiptē lant was / eñ dedē in dye
steden / alle graen dat opten velde wiesch /om elc
ke stat/dat dedē si daer in / Also scutte Joseph dat
graen op/bouen der maten veel ghelijck tsant des
zees/also dat hi op hielt te tellen /want mē en con
des niet ghetellen

Eñ Joseph werdē twee sonē ghevorē eer dye
diere tijt quā / die welcke hē baerde Asnath Poti
phers des priesters tot On dochter/eñ hiet dē eer
sten Manasse/want God(seide hi) heeft mi laten
vergetē/allē minē arbeit /eñ al mijns vaders huys.
Den anderē hiet hi Ephraim/Wāt God(seyde hi) G
heeft mi latē wassen inden lande mijnder ellenden

Als nv die seuē oueruloedige iarē om warē in
Egiptē/begonstē die seuē diere iarē te comē/daer
Joseph af gesept had/eñ het wert een dierte in al=
lē lāden / mer in alle Egiptē lant was broot/Als
nv dz Egiptē lāt ooc hōger leet / riep dat volc tot
Pharao om broot/mer Pharao sprack tot al dye
Egiptenarē/gaet henē tot Joseph/dat hi v sept dz
doet/Als nv ouer alle landen dierte was/dede Jo
seph op alle wat hi bi hē had/eñ vercocht dē Egipte
narē / Also groot wert diē dierē tijt/eñ alle lāden
quamē te Egipten om spise te coopē tegē Joseph
want die dierte wert machtich in allen landen

Hoe dat dye broeders van Joseph in Egiptē
comen om coren te coopen/ Eñ hoe sy van haren
broeder verscrict werden Dat.xlij.Capittel. A

Als Jacob sach datter i Egiptē graē
veyl was /sprack hy tot sinen sonen
Waer om en siedi niet toe? Siet/ ick
hoore dat in Egipten graē veyl is/
trect af eñ coopt ons graē dat wi le=
uen eñ niet en steruen/aldus trockē af die thiē Jo
sephs broederē/om in Egipten graen te coopen/
Mer Benjamin Josephs broeder en liet Jacob
met sinen broederen niet trecken/want hi sprack
hem mocht een ongeual ouercomen.

Also quamen Israels kinderen om graen te
coopen/metten anderen dye met hen quamen /
wāt int lant Canaā was oock dierte mer Joseph
was een regent int landt van Egipten/ende ver
cocht dat graen al den volcke des lants / Als zijn B
broeders tot hem quamen/vielē si voor hē neder
ter aerden op hare aensicht/ eñ hi aensachse ende
kendese/ende stelde hem vreemdelick teghen hen
ende sprack hert met hen/ende seyde tot hen/van
waer coemdi hier? Si sprakē / wt den lande Cana
an om spijse te coopen/ Maer hoe wel dat hise kē
de/en kendē si hem toch niet/ Ende Joseph wert
gedachtich des drooms die hem ghedroomt was
van hen ende sprack / Ghy lieden zijdt bespiers/
ende sijdt comen om te sien waer tlandt open is/

Si antwoordē hē/Neen mijn here/uwe knechten
zijn comē om spij'e te coopē/wiz ijn alle eēs mās
sonē/wi zijn vredelijc/eñ v knechtē en hebbē noyt
bespiers geweest/Joseph sprac tot hē/Neē/Mer
ghi liedē zijt comē om te besiē waer dat lant open
is/Si antwoordē hē/Wij uwe knechtē zijn .xij. ge
broeders/eens mans sonē/int lant Canaan/ende
die ioncste is bi sinen vadere/mer die andere en is
niet meer voor ooghen

Joseph sprac tot hen/dat ist dat ic v geseit heb
C be ghi liedē sijt bespyers/Daer aen wil ick v proe
uen/Bi dē leuē Pharaonis/ghi liedē en sult niet
vā hier comē/tē si dz uwe ioncste broeder ooc hier
come/seynt eenē vā v lieden derwaerts/die uwen
broeder hale/mer ghi liedē sult geuāgē bliuē/Al
so wil ic proeuen uwe reden/oft ghi lieden metter
waerheit om gaet oft niet/want waert niet also/
so sidi bi dē leuē Pharaonis bespiers/eñ hi dede se
te samen in eender bewaringe drie dagen lanc

Ten derdē dage sprac hi tot hen lieden/Wildi
ghi liedē leuē/so doet also/Want ic vrese God/sy
di vredelic/so laet een vā uwē broederē gebonden
liggen in uwe geuangenisse/ghi lieden trect henē
eñ voert v spise met v/eñ brenct uwē ioncstē broe-
der tot mi/So sal ic uwen woordē gelouē op dat
D ghi lieden niet en sterft/Ende si deden also

Eñ si sprakē tot malcanderē/dat hebbē wi aē
onsen broedere verdient/dat wi sagē dē anxt zijn
der sielen/als hi ons smeecte/eñ wi en wildē hem
niet verhoorē daer om coēt nv desen druc op ons
Rubē ātwoorde hen eñ sprac/seyde ics niet/doen
ic sprac en besondicht v nz aē dē knecht/eñ ghi lie
dē en wildet nz hoorē/Nv wort zijn bloet geeyscht.

Mer si en wistē niet dattet Joseph verstonde
wāt hi sprac met hen door eenen bediedere/eñ Jo
seph keerde hem achterwaert eñ weende/als Jo
seph hem wederom keerde met hē sprekēde so nā
hi wt hen liedē Symeon eñ bant hē voor hare oo
gen/eñ beual datmen haer sacken met grane vul
len soude/eñ haer gelt weder leggē/een yegelikē
in sinen sac/daer toe ooc een yegelijcken zijn terin
ghe opter reisen/ende men dede hem also

E Eñ si loeden hare ware op hare ezels/eñ troc-
kē van daer/mer als hair der een sinē sac op dede/
eñ soude sinē ezel voederē inder herberghe/vāt hy
sijn gelt bouen indē sack ende sprac tot sinē broe-
deren/mijn ghelt is mi weder geworden/siet/in
minen sac ist/doen ontsoncken haer hertē eñ ver-
scricten onderlinghe ende spraken/waerom heeft
ons God dat ghedaen?

Als si nv thuys quamen tot haren vader Ja-
cob int lant Canaan/seiden si hem al wat hen ghe
buert was/eñ sprakē/Dye man die int lant here
is/sprac hert met ons/eñ hielt ons voor bespiers
des lants/Eñ als wi antwoorden/wi zijn vredelic
eñ geē bespiers geweest/mer wi zijn .xij. gebroedrs
ons vaders sonen/die een en is niet meer voor oo
gen/eñ die ioncste is noch inden daghe van heden
F bi onsen vader indt landt Canaan

Hi antwoorde/Daer aen wil ic merckē oft ghi
vredelic/zijt/Een vā uwē broederē laet bi my/eñ
neēt die nootrufte voor v huys/eñ trect henē eñ
brēct uwē ioncstē broed tot my/so merc ic dā/dat
ghi liedē niet en zijt bespiers/maer vredelijck zijt/

so sal ic v ooc uwen broeder geuē/eñ muecht indz
lant wat ghi wilt verweruen

Eñ als si die sackē wt scudden/vant een yege
lic zijn bundelkē gelts in sinē sac/eñ als si sagē dat G
tet haere bundelkēs gelts waren/so verscrictē si
tsamen met Jacob harē vader/Doē sprac Jacob
haer vader/ghi liedē hebt my van minē kinderen
berooft/Joseph en is niet meer voor ogē/Simeō
en is niet meer voor handē/BēJamin wildi liedē
wech nemē/het gaet al ouer mi Rubē antwoor-
de sinē vad eñ sprac/oft ic hem nz weder en brēge/
so doot mine twee sonen/eñ leuert hē allene in mijn
hāt/ic sal hē weđ brengen/Hi sprac Mijn soon en
sal niet met v aftreckē want sijn broeders is doot
eñ hi is alleē ouerbleuē/wāt quaē hē eē ongeual
ouer op dē wege dair ghi op reist/so soudy dā mijn
grijs hayr met rouwen ter hellen leyden

Si comē ten anderē mael om corē/Eñ bringē
dē iongen broeder BenJamin mede/eñ si wordē
nv noch veel meer verueert. Capit/.xliij.

Je dierte druete dat lāt zeer/eñ alst A
al verteert was dat si te vorē wt E-
giptē gebracht haddē/sprac haer va
der Jacob tot haer/Trect weder he
nen/eñ coopt ons eē weynich spysen
Doē antwoorde hē Juda eñ sprac/dye mā swoer
ons eñ seyde/Ghi liedē en sult mijn aensichte niet
siē/tē si dat uwe ioncste broeder met v come. Wil
di onsen broeder met ons seynden/so willē wy af
treckē/eñ v te etē coopē/mer en wildi hē niet sein
dē/so en reysen wi niet/wāt die mā heeft tot ons B
geseit/ghi lieden en sult mijn aensicht niet sien ten
si dat v ioncste broeder met v come.

Jsrael sprac waerom hebdi so qualic aē mi ge
daē/dat ghi liedē geseit hebt/hoe dz ghi liedē noch
eenē broeđ hadt/Si ātwoordē/Die mā vraechde
so scerpelic na ons eñ na ōse maegscappe/eñ sprac
leeft uwe vader noch/Hebdi liedē noch eenē broe
der/Doē ātwoordē wi hē/so hi ons vraechde Hoe
constē wi geweten dat hi seggē soude/brenct uwē
broeder neđ met v/Doē sprac Juda tot Jsrael si-
nē vađ/Laet dē knecht met mi treckē/dat wi gaē
eñ reysen/eñ leuē eñ nz steruē/beide wi eñ ghi/eñ
onse kinderē/ic wil borge voor hē zijn/vā minē hā-
dē suldi hē eyscē en brenge ic hē niet weder/eñ hē
voor uwe ogē niet en stelle/so wil ic mijn leuē lāc
die scult dragē/wāt waert dz wi niet en haddē ge
beit/wi waren wel twee mael weder ghecomen. C

Doen sprack Jsrael haer vader tot henlieden/
Moet dā also sijn so doetet/eñ neemt van des lāts
beste vruchten in uwe sackē ende brenct den man
giften/eē luttel balsem/eñ huenich/eñ goet cruyt
eñ mirre/eñ daien/eñ amandelē/Neēt ooc ander
gelt met v/eñ dat gelt dat v bouē in uwe sackē we
der geworden is/draecht dat oock weder met v/
misscien daer in is gedoolt/ooc neēt uwen broede
re/Gaet henen eñ coemt weder tot den man Mer
die almachtige God geue v bermherticheit voor
den man/dat hi vriī late uwen anderen broedere/
ende BenJamin/Maer ick moet zijn ghelijc een
die sijnder kinderen berooft is

Doen namen sy die ghiften/ende ander ghelt
met hen/ende BenJamin/ende si reysden/ende
trocken in Egipten/eñ gingē voor Joseph/Doē

sachse Joseph met Bẽ Jamin/eñ sprac tot den ge
nen die die ouerste des huys was/leydt dese man
nen in huys/eñ slaet vandẽ vee eñ bereydet/ wãt
si sullen te noene met mi eten/eñ die mã dedet soe
hem Joseph geseyt had/eñ bracht die mãnẽ in Jo
sephs huys
D Mer si vreesdẽ/om dat si in Josephs huis ge
leyt werden/eñ spraken/wi zijn hier ingheleyt om
des gelts wil/dat wy in onsen sacken weder von-
den hebben/ op dat hi op ons een oordeel brenge
daer mede dat hi ons make tot eyghen knechten/
met onsen ezelen/daerom ghinghen si tot dẽ man
die ouer Josephs huys was/eñ spraken met hem
voor die duere des huys/eñ seyden
Mijn heer/wi zijn hier voortijts af getrocken
om spijse te coopen/eñ als wi in die herberge qua
F men/eñ onse sacken op deden/ siet daer was eẽ ye
gelics gelt bouen in sinen sac/met vollẽ gewichte
daerom hebbent wi weder met ons gebracht/eñ
hebben ooc ander gelt met ons afghebracht/om
spijse te coopẽ/mer wy en weten nz/wie dat ons
tgelt in onsen sacken ghesteken heeft
Hi sprac/ghi liedẽ/hebt v wel/vreest niet uwe
God eñ ws vaders god heuet v eenẽ scat/in uwe
sackẽ gegeuen/uwe gelt heb ic ontfangen/Eñ hy
bracht Simeon dair wt tot hem eñ brachtse in Jo
sephs huys/eñ gafse water dat si haer voetẽ wies
schen/eñ harẽ ezelen voeder/eñ si bereydẽ die gif-
te tot dat Joseph quam ter noenẽ/want si haddẽ
gehoort dat si daer dat broot eten souden
Als nv Joseph in huys quam/brachtẽ si hem
E thuys dye giften in haren handen/eñ vielen voor
hem neder ter aerden/ Hy groettese vriendelic eñ
sprack/ghaet et uwen vader wel den ouden man?
daer ghi mi af ghesept hebt? leeft hi noch? Si ant-
woordẽ/Het gaet onsen vadere uwẽ knechte wel
eñ hi leeft noch eñ neychdẽ hen/ende vielen voor
hem neder
Eñ Joseph hief zijn oogen op/ende sach sinen
broeder Ben Jamin zijnder moeder soõ/eñ sprac
is dat uwe ioncste broeder daer ghi liedẽ mi af ge
seyt hebt? eñ Joseph seide noch. God si v genadich
mijn soon/ende Joseph haestede/wãt zijns hertẽ
gront ontstack hem teghen sinẽ broeder Ben Ja-
min/eñ socht waer hi weenen soude/ende ginc in
zijn camerken/ende weende aldaer/ende als hi zijñ
aensichte gewasschen hadde/quam hy wt/eñ hielt
hem vast/eñ seide/legt broot op
G Eñ men diende Joseph besondert ter tafelen/
ende sinen broederen ooc besondert/ende den E-
giptenaren die met hem aten ooc besondert/wãt
die Egiptenarẽ en dorsten geen broot eten met
den Hebreusen/Het is een onbehoorlicheit voor
hen/ Ende men settese tegen hem ouer dẽ eersten
geboren/na zijn eerste gheboorte/ende dẽ ioncsten
na zijnder ioncheit
Des verwonderden si hen onder malcanderẽ
Ende men droech hen verscheyden eten voor/vã
zijnder tafelen. Mer Ben Jamin quam vijf mael
meer/dan den anderen/ende si droncken eñ wer-
den droncken met hem

¶ Als si thuys trecken/doet hijse achteruolgen
eñ vangen/Ende brengtse in grooten anxste/eñ
vreesen Dat.xliiij. Capittel

Dat.xliiij. Capittel

Ende Joseph beual dien/die ouer zijn
huys was ende sprac/vult den man
nen hare sacken met spijse/soo veel A
als si voeren mogen/ende legt yege
liken zijn ghelt bouen in sine sacken/
ende minen silueren Nap/legt bouen in des ionc-
sten sack/met den gelde dat hi gaf voor dye ware
Ende hi dede so hẽ Joseph geseyt had/Des mor-
ghens alst licht werde/lieten si die mannẽ reysen
met haren ezelen
Als si ter stadt wt waren/ eñ niet verrẽ ghecõ B
men/sprac Joseph tot diẽ die ouer zijns huys was
Op eñ iaecht den mãnẽ na/eñ als ghijse betraept
so segt tot hen/Waerõ hebdi lieden goet met qua-
de gheloont/Is dat niet den nap daer mijn heere
wt drinct/ eñ daer mede dat hi propheteert? Het is
qualic ghedaen dat ghi lieden ghedaen hebt
Eñ Als hise greep sprac hi met hen liedẽ sulke
woordẽ/Sy antwoorden hẽ/ waeromme spreect
mijn heere sulcke woordẽ. Het si verre van uwen
knechtẽ/alsulcken dinc te doene/Siet dat gelt dz
wi vonden bouen in onsẽ sackẽ/hebben wi weder
bracht tot v wt dẽ lande Canaan/Eñ hoe souden
wi dan wt ws heren huys ghestolen hebben silue
re oft gout/Bi den welcken beuonden wort onď
uwe knechten/dye sal des doots sculdich zijn/ooc
willen wi mijns heeren knechten zijn/Hi sprac/ia C
het si also/so ghi lieden geseyt hebt/Bi den welc
ken dattet beuondẽ wert/die sal zijn mijn knecht/
mer ghi lieden sult vrij zijn
Eñ si haestẽ eñ leydẽ haer sacken af opter aer
den/eñ een yegelic opende sinen sac/eñ hi socht eñ
begonsten vanden grootstẽ totten ioncsten/doen
vant hi den Nap in Ben Jamins sac
Doẽ schoordẽ si hare cleederẽ/eñ loedẽ een ye
gelijc sinen ezel/eñ trockẽ weder in die stat/Ende
Juda ginc mz sinẽ broederẽ in Josephs huis/wãt
hi was noch aldaer/eñ si vielen voor hẽ opter aer
dẽ/eñ Joeph sprac tot hen liedẽ/wat is dat/dat
ghi liedẽ gedaẽ hebt. En wiste ghi liedẽ niet/dat
een alsulcke man als ick ben/dit gheraden conde. D
Juda sprac/ wat sullẽ wy seggen minen here/
oft hoe sullen wi sprekẽ/ ende wat sullẽ wy voort
stellen. God heeft die misdaet uwer knechtẽ von
dẽ/Siet daer/wi/eñ die ghene by den welcken dẽ
Napt gheuonden is/sijn mijns heeren knechten/
Mer Joseph antwoorde/dat si verre van my/al
sulcken dinck te doen/die man bi den welcken die
Napt beuouden is/sal mijn knecht zijn/ghi lieden
treet wech met vreden tot uwen vadere.
Doen ghinc Juda tot hem/Ende sprac/Mijn
heer laet uwẽ knecht een woort spreken/voor u
wen ooren/mijn heere/ende uwe gramscappe en
verheffe hem niet ouer uwen knechte/Want ghi
zijt ghelijck Pharao/Mijn heere vraechde sinen
knechten/ende sprack/Hebdy lieden oock eenen
vadere oft broedere/Doẽ antwoordẽ wi/wi heb
ben eenen vadere/ende die is oudt/ende eenẽ ion
ghen knecht is hem in zijn outheyt ghebooren/en
de zijn broedere is doot/ende hi is alleen ouerble
uẽ van zijnder moeder/ende zijn vader heeft hem
lief
Doẽ spraecte ghi/brẽget hẽ hier af/tot mi/so sal
ic mijn ogẽ op hẽ worpẽ/Eñ wi ãtwoordẽ mijnẽ

heere die knecht en cã vã sinẽ vader niet gecomẽ.
quaẽ hi vã sinen vader/so soude zijn vad sterven/
Doẽ antwoorde ghi uwẽ knechtẽ/waer dat uwe
ioncste broeder niet mede hier en coẽt so en suldi
mijn aensicht niet meer sien

E Doen trocken wi af tot uwen knechte minen
vader/ ende wy bootschaptent hem/ uwe mijns
heren reden/doẽ sprac onse vadere/trect daer we
der henẽ/eñ coopt ons wat spisen/wi seydẽ/wi en
condẽ niet af getreckẽ/tẽ si dat onse ioncste broe=
der met ons reyse/so willẽ wi dan aftrecken/wãt
wi en condẽ des mans aengesichte niet gesien/tẽ
si dat onse ioncste broeder met ons en si/ Ende v
knecht mijn vader antwoorde ons/ghi liedẽ wetet
dat mijn wijf mi twee sonẽ gebaert heeft/ Die eẽ
ginc wt wech vã mi/eñ mẽ seide. hi is verscuert/
eñ ic en hebbe hẽ niet gesiẽ tot noch toe/suldi liedẽ
desen ooc vã mi nemẽ/eñ hẽ eẽ ongeval over coẽt
so suldi liedẽ mijn grijs hayr/met iammer ter hel=
len wech voeren

Eñ oft ic nv te huys quame tot mijnẽ vadere/
eñ die knecht en waer nz met my/wãt sijn siel aen
dees knechts siel hanget/so sout gescien/als hi sa
ge dat die knecht daer niet en ware/dat hi sterven
soude/hoe soudẽ wi uwe knechtẽ/dat grijs hayr
G ons vaders dijs knechts/met iãmere inder hellẽ
brengẽ/wãt ic v knecht bẽ borge worden voor dẽ
knechte tegẽ minẽ vad/eñ sprac/en brẽge ic hẽ v
niet weder/so sal ic mijn leven lãc die scult dragen/
Dair õ laet uwẽ knecht hier bliuẽ in dees knechts
stat tot eenẽ knechte mijs heren/eñ laet dẽ knecht
met sinẽ broederẽ op wech trecken/Wãt hoe sou
de ic op reysen tot minẽ vader/als die knecht met
mi niet en ware/Ic soude dat iammer siẽ/dat mij
nen vader ontmoeten oft overuallẽ soude

Joseph geeft sinen broederẽ te kennen dat hi zẽt
tot sinen vader/wert zeer verblijt als hi hoort
dat zijn soon noch leefde Capitte.xlv

A Niet langher en mocht hẽ Joseph be=
dwingẽ daer veel liedẽ bi hẽ stondẽ/
waerom dz hi geboot/dat si alle dair
buytẽ gaẽ soudẽ/eñ niemãt vreem=
ders en was bi hẽ/als Joseph met si
nẽ broederẽ hẽ liet kennẽ/eñ Joseph weẽde so luy
de/dz die Egiptenarẽ eñ Pharaos gesin hoordẽ/
eñ sprac tot sinẽ broederẽ Ic ben Joseph/leeft mi
ne vader noch? Eñ zij broederẽ en condẽ niet geãt
woorden/so verscricten si voor zijn aensichte

Maer hi sprac/coẽt toch hier tot mi/Eñ si gin
gẽ bi hẽ/Eñ hi sprac/Ic bin Joseph uwe broeder
diẽ ghi liedẽ in Egiptẽ vcocht hebt/Eñ nv en be
cõmert v niet/eñ en dẽct niet datter wreethz is/dat
ghi liedẽ mi hier vcocht hebt/wãt õ ws levẽs wil
le heeft mi God voor v hier gesondẽ/wãt nv zijnt
twee iarẽ/dz dierte int lãt geweest is/eñ tzij noch
B vijf iarẽ datter geẽ ploegẽ noch oogstẽ en sullẽ zij

Maer Godt heeft mi voor v hier ghesonden/
Dat hi v liedẽ opter aerden soude laten bliuẽ Eñ
uwe levẽ behouden door een groote verlossinge/
Eñ ghi liedẽ/ en hebt mi hier niet gesonden. Mer
Godt die hevet mi Pharao tot enen vad gestelt/
Eñ tot enẽ here over alle zijn huis/Eñ vorst in al
le Egiptẽ lant/haestet v nv/eñ reist op tot minen
vadere/eñ segt hẽ/dat laet v Joseph v soõ seggẽ/
God heeft mi tot eenẽ heere over allen Egipten
landt geset/comt af tot mi/en vsuymt v niet/ghy
sult in dat lant Gosen woonẽ/eñ na bi mi sijn/ghi C
eñ v kinderẽ/eñ uwer kinder kinderen/uwe cleyn
eñ groot vee/eñ alle dat ghi hebt/ick sal v daer ve
sorgẽ/wãt het zijn noch vijf iarẽ der diertẽ/op dz
ghi niet en vderft met v huys/eñ al dat ghi hebt.

Siet uwe oogẽ sien/eñ die oogẽ mijns broeds
BenJamin dat ic mõdelijc met v spreke/vercon=
dicht minen vadere alle mijn heerlicheit in Egiptẽ/
eñ alle wat ghi gesiẽ hebt/haest v eñ comt hier af
met minen vadere

Eñ hy viel sinen broeder BenJamin om den
hals eñ weende/eñ BenJamin weende oock aen
sinen halse/eñ custe alle sine broederẽ eñ weende D
over haer liedẽ/daer na sprakẽ sine broederen mz
hẽ. Eñ als dat geruchte quã in Pharao huys/dat
Josephs broederen gecomen warẽ ghenuechdet
Pharao wel/eñ allen sinen knechten.

Eñ Pharao sprac tot Joseph/Segt uwẽ broe
deren/Doet hem also/ladet uwe dierẽ/reist henẽ
eñ als ghi lieden coẽt int lãt Canaan/so neẽt uwẽ
vader/eñ uwe gesin/eñ coemt tot mi/ic sal v goet
geven in Egiptẽ lant/dat ghi etẽ sult/tmerch des E
lãts/Eñ gebodet haer doet hẽ also/neẽt v wt E=
giptẽ lant wagenẽ tot uwẽ kinderen eñ wiuẽ/eñ
voert uwẽ vader/eñ coẽt/eñ en midet uwen huis
raedt niet/want alle die goeden des gantsen lãts
van Egipten/die sullẽ uwe sijn

Die kinderẽ van Israel deden also/eñ Joseph
gaf hen wagenen na Pharaos bevel/eñ teringhe
op den wege/eñ gaf hen allen een yegelijcken een
viercleet/Maer BenJamin gaf hy drie hondert
silveren penningẽ/eñ vijf viercleederen/Mer den
vadere sandt hi thien ezelẽ met goede wt Egiptẽ F
geladẽ/eñ thien ezelinnen met grane eñ broot/eñ
spijse sinen vadere opten wege/Aldus liet hi sine
broederẽ eñ sprac tot hen/eñ en hebt inden wege
gheenen twist

Aldus reisden si wt Egipten/eñ quamen int
lant Canaan tot haren vadere Jacob/eñ vercon
dichden hem eñ seidẽ/uwe soõ Joseph leeft noch
eñ hi is een here over alle Egipten lant/Mer zijn
hert vloecht inden wint/wãt hi en geloofdes niet/
Doẽ seydẽ si hẽ alle Josephs woorden/dye hy tot
hen geseyt hadde/Eñ als hi sach die wagenen die
hem Joseph gesonden hadde/om hem te voeren/
wert sinẽ geest levẽdich eñ sprac/Ic heb genoech
dat minen soõ Joseph noch leeft/Ic wil daer henẽ
trecken/eñ ic hem sie eer ic sterve.

Jacob trect af in Egiptẽ met alle sinẽ volcke
Eñ Joseph comt hem tegẽ ende ontfanget hem
Dat.xlvi.Capittel

Israel reysde henen/met al den sinẽ/ A
eñ als hi te Bersaba quã/ offerde hy
offer den God zijns vads Isaac/Eñ
God sprac tot hem des nachts in eẽ
gesichte Jacob Jacob/hi ãtwoorde
hier bẽ ic/Eñ God sprac/Ic ben die HEERE dye
God dijns vaders en vreest niet in Egiptẽ te trec
kẽ/want aldair sal ic v tot eenen groten volck ma
kẽ/Ic sal met v aftreckẽ/eñ sal v ooc hier op brẽ=
gen/Eñ Joseph sal sijn hãdẽ op uwe ogẽ leggen
Eñ Jacob stont op van Bersaba/ende Israel

kinderen vuerden haren vader/met haren kinder kens eñ wiuen op den wagenen die Pharao ghe sonden had om hem te vuerē/Eñ namen hare vee eñ haue/die si in dat landt Canaan verworuē had den/eñ quamen alsoe in Egipten. Jacob ende alle sijn saet met hē/sijn kinderē/eñ sijns kints kinderē met hem/zijn dochterē/eñ sijnder kinder dochteren/ende alle sijn saet

Dit sijn die namen der kinderē Jsraels dye in Egiptē quamē Jacob eñ sine sonē. Die eerste ghe borē Jacobs soon Rubē. Rubēs kinderē Hanoch Pallu/Hetzron eñ Charmi/ Simeons kinderen/ Jemuel/Jamin/ Ohad/Jachin/ Zohar eñ Saul die sone vandē Cananeetschē wiue. Leui kinderen Gerson/Chahat/eñ Merari. Juda kinderē. Er/ Onā/Sela/Perez/eñ Serah/maer Er eñ Onam storuē int lāt Canaā. Eñ Perez kinderen sijn dese Hetzron ende Hamul. Jsaschar kinderen. Thola/ Phnua/Job eñ Semron. Sebulons kinderen/Sered/Elon/Jahleel. Dat sijn Leas kinderen/dye si Jacob baerde in Mesopotanien/met sijnder dochtere Dina dye maken alle te samen met sonen eñ dochteren/driendertich sielen

Gad kinderē/Ziphion/Haggi/Suni/Ezbon Eri/ Arodi eñ Areli/Asser kinderen/Jemna/Jesua/Jesui/ Bria eñ Serah haer sustere. Eñ Bria kinderē/Heber eñ Malchiel. Dat zijn Silpa kinde
C ren/dye Laban gaf Lea zijnder dochteren/eñ dese baerde Jacob dese sesthien sielen

Rahels kinderen Jacobs wijf/Joseph eñ Ben Jamin. Eñ Joseph worde geborē in Egiptē lant Manasse eñ Ephraim/die hē baerde Asnath/dye dochter Potipharis/des priesters tot On. Bē Jamins kinderē/Bela/Bechere/Asbel/Gera/Naaman/Ebi/Ros/Mupim/Hupim ende Ared. Dat sijn Rahels kinderē/ die si Jacob baerde/alle te samen veerthiē sielen. Dans kinderen/Husim/Dye kinderen Napthali/Jahzeel/Guni/Jezer eñ Sillē Dat sijn Bilha kinderen/die Laban sijnder dochteren Rahel gaf/ eñ baerde Jacob dese seuen sielen. Al dese sielē die met Jacob in Egiptē quamē/dye van sinē lendenē wtgegaen warē (wtgenomē dye wijuen sijnder kinderen) sijn alle te samen sessentsestich sielen

Eñ Josephs kinderē die in Egiptē geborē waren/warē twee sielen. Also dat alle sielē des huys Jacobs/die in Egipten quamen/warē tseuētich.

Eñ Jacob sandt Juda voor hē tot Joseph/dat hi hē den wech wisen soude tot Gosen/ eñ quamē in dat lant Gosen/doē spande Joseph sinen wagē aen/eñ troc op na sinen vader Jsrael te ghemoet/ te Gosen/eñ als Joseph sinen vader sach/ viel hy hem om den hals/eñ weende aen sinen hals seer. Doen sprac Jsrael tot Joseph/ic soude nv geerne steruen/na dien dat ic v aengesichte ghesien hebbe
D dat ghi noch leeft

Joseph sprac tot sinē broederē/eñ zijns vaders huyse. Jc sal op treckē/eñ Pharao bootscappē/eñ hē seggen. Mijn broederē/eñ mijns vaders huys is tot mi gecomē wt den lande Canaan/ende tsijn vee herderen/wāt tsijn liedē die met vee omghaen hare cleyn eñ groot vee/eñ alle wat si hebbē/heb ben si mede gebracht. Wanneer v Pharao sal roepen eñ seggen/wat is uwe hanteringe/so suldi seggen/uwe knechtē zijn lieden die met vee omgaen van onser ionchet aē/tot hier toe/wi beide/eñ onse vader/op dat ghi liedē woonē muecht int lande Gosen/want soe wat veeherders sijn/dat veronwaerden die Egiptenaren

¶ Pharao beueelt datmē haer dat lāt Gosen soude ingeuen te bewoonen/Den dieren tijt wort so groot/dat die Egiptenaers haer beesten eñ vel den aenden Coninck versetten/Jsrael belast Joseph van zijnder begrauinghen wegen

Dat.xlvij. Capittel

Joseph quā eñ bootschaptet Pharao ende seyde. Mijn vader eñ mijn broeders/haer cleyn/eñ groot vee/eñ wz si hebbē is gecomē wt den lande Canaan/eñ siet/si sijn int lāt Gosen/eñ Joseph nā viue vā sine broeders/ eñ stelde se voor Pharao. Doē sprac Pharao tot sinē broederē/wz is v hāteringe? Si antwoorden/v knechtē sijn vee herderen/wi eñ onsen vader. Eñ voort spraken si tot Pharao/wi sijn gecomē om te woonē int lant bi v/wāt uwe knechtē en hebbē geen weyde voor haer vee/so hert druct die dierte des lāts Canaan so laet doch nv uwe knechtē int lāt Gosen woonē

(margin letters beside this paragraph: A at "ende seyde", B at "bi v/wāt")

Pharao sprac tot Joseph. Het is v vader ende uwe broeders/die tot v gecomen sijn/dat lant vā Egipten staet v opē/laetse aendē besten cant des lants woonē/datse inden lande Gosen woonē/eñ weet ghi datter onder hen lieden sijn/die verstandich sijn/so setse ouer mijn vee

Joseph bracht ooc sinē vader Jacob binen/eñ stelde hē voor Pharao/eñ Jacob groetede Pharaonem. Eñ Pharao vraechde Jacob/hoe oudt sidi Jacob sprac. Dien tijt mijnder beuaert/is hōdert eñ dertich iaer/ cleyn eñ quaet is die tijt mijnd' beuaert/eñ sien zijn noch niet gelijc gewordē den tijde mijnder vaderē in haer beuaert. Eñ Jacob dye groetede Pharao/eñ ghinc wt van hem C

Eñ Joseph besorchde sinen vadere ende sinen broederē wooningē/eñ gaf hem een besittinge in Egipten lant aenden besten cant des landt/te weten int lant Raemses/soe Pharao gebodē hadde/ eñ besorchde sinē vadere/eñ sine broederē/ eñ alle sijns vaders huys/gelijcmen den iongen kinderen van broode besorcht

Eñ in allen lādē gebrac broot/ want die dierte was seer swaer/dat dat lant vā Egiptē eñ Canaan versmachte van diertē/eñ Joseph brachte al dz ghelt te samen dat in Egiptē eñ Canaan geuondē wert/om des graēs wille dat si cochtē/ eñ hi dede alle dat ghelt in Pharao tresoor

Als indē lande vā Egiptē gelt gebrac/quamē
alle die Egiptenarē tot Joſeph/eñ ſeydē/beſorgt
ons broot/waerom laet ghi ons voor v ſteruē/om
dat wi ſonder gelt ſijn/Joſeph ātwoorde: Brēgt
v vee hier/ſo ſal ic v voor dz vee ſpiſe geuē/nv ghi
D liedē ſonder ghelt zijt. Doē brachtē ſi Joſeph hare
vee/eñ hi gaf hen broot om hare peerden/ſchapē/
runderē eñ ezelen. Alſo voede hijſe met broode dz
iaer om hare vee

Als dat iaer om was/quamē ſi tot Joſeph ten
naeſten iare/eñ ſprakē tot hē. Wy en willē onſen
heere niet verbergē niet alleē dat gelt/maer oock
alle onſe vee is wech tot onſen heere/eñ en is niet
meer ouerbleuē voor onſen here/dan alleen onſe
lijf/eñ onſe veldē/waerom laet ghi ons beyde ſter
uē ende onſe veldē. Neemt ons ende onſe lant om
tbroot/dat wi ende onſe landē dienſtbaer ſijn Pha
rao/gheeft ons zaet dat wi leuē eñ niet en ſteruē/
E eñ dat dat velt niet en verwoeſte

Aldus nam Joſeph Pharaoni alle dat lāt van
Egiptē in/wāt die Egiptenarē vercochtē een ye
gelic ſinē acker/wāt die dyerte was te ſterck ouer
haer. Eñ alſo wert dat lāt Pharaoni eygē/tſamē
met den volcke dat tot ſinē ſtedē wt eñ in ginc/vā
den eenē cant vā Egiptē tot den anderē/wtgheno
men der prieſterē velt/dat en nam hi niet in/wāt
het was vā Pharao voor dē prieſterē geordineert
dat ſi etē ſouden dat hen genoēt ware/dat hi hen
F gaf dairom en dorſten ſi hare veldē niet vercoopē

Doē ſprac Joſeph tot den volcke/ſiet/ic hebbe
hedē ingenomē v eñ uwe veldē/voor dē Coninck
Pharao. Siet/daer hebdi ſaet/eñ beſaeypt dz velt/
eñ vandē grane ſuldi Pharao dē vijfſtē deel geuē/
vier deelē ſullen uwe ſijn te beſaeyen dat velt/ tot
uwer ſpiſen/eñ voor uwe huys ende kinderē. Sy
ſprakē/laet ons mer leuē/eñ genade voor v onſen
heere vindē/wi willen geerne Pharaos knechten
ſijn. Alſo maecte Joſeph hen een wet tot op deſen
dach ouer der Egiptenarē veldē/Dat vijfſte deel
Pharao te geuen/wtgenomen des prieſters velt
dat en wert niet eygen Pharaoni

Aldus woonde Iſrael in Egipten/int lāt Go
ſen/eñ beſatent/eñ wieſſen eñ vermeerderdē hen
ſeer. Eñ Jacob leefde.xvij.iaer in Egiptē lant/dz
alle ſijn ouderdom wert hondert eñ.xlvij. iaer

Als die tijt naecte/dz Iſrael ſteruē ſoude/riep
G hi ſinē ſoon Joſeph/eñ ſprac tot hē/heb ic genade
voor v geuondē/ſo legget v hant op mijn dgie/ dat
ghi barmherticheit eñ trouwe aen my doen ſuldt/
eñ en begraeft mi niet in Egipten/mer ic wil lig-
gen bi mynen vaderen/ende ghi ſult mi voeren wt
Egipten/eñ in mijnder vaders begrauenıſſen be
grauen/Joſeph ſprac/ic ſalt doen/ſoe ghijt geſeit
hebt. Eñ Jacob ſprac/ſoe ſweert mi/ende Joſeph
ſwoer hem. Doen knielde Iſrael tegent bedde ten
hoofteynde.

¶ Jacob wort cranc. Eñ hi gheeft Joſeps kin-
H deren die ſeegheninghe Dat .xlviij. Capittel.

Aer na wert Joſeph ghebootſchapt
Siet/v vader is ſiec/eñ hy nam met
hem beyde ſine ſonē/Manaſſe ende
Ephraim. Doen wert Jacob geboot
ſchapt. Siet/uwe ſoō Joſeph coemt
tot v/eñ Iſrael maecte hē ſterc/eñ ſadt opt bedde
eñ ſprack tot Joſeph. Die almachtighe God apen
baerde mi te Lus/in dat lāt Canaan/eñ gebenedide
mi/eñ ſprac tot mi. Siet/ic ſal v latē waſſen/eñ v- B
meerderē/eñ ſal v tot enē hoop volcs makē/ende
ſal dit lāt v eygē makē/eñ geuēt uwē ſade na v ee
welic. Nv ſullē v twe ſonē Manaſſe eñ Ephraim
die v geborē zijn in Egiptē/eer ic hier in gecomē bē
tot v/mijn zijn/gelijc als Ruben eñ Simeon/mer die
ghi na hen wint/ſullē v zijn. Mer deſe ſullen gehe
hēt zijn met uwe broeders namen in haer erfdeel.

Eñ als ic wt Meſopotamiē quā/ſterf bi mi Ra
hel in lant Canaā optē wege/doen ic noch eē velt
weechs was vā Ephrat/Eñ ic begroefſe aenden
wege tot Ephrath/die nv Bethleem heet.

Eñ Iſrael ſach Joſephs ſonen/eñ ſprac wie zijn
deſe? Joſeph antwoorde/het zijn mine ſonen/die
mi God hier gegeuē heeft. Jacob ſprac/brengtſe
hier tot mi dat icſe gebenedije/wāt Iſraels oogē
waren ſwaer wordē van ouderdom/eñ en conſtē
niet wel ſien. Eñ Joſeph brachtſe tot hē Jacob cuſ
teſe eñ omhelſdeſe/eñ ſprac tot Joſeph/Siet/ Ic
heb uwe aengeſicht geſien dat ic niet ghedacht en
hadde/eñ ſiet/God heeft mi oec uwe ſaet latē ſiē C
eñ Joſeph namſe van ſinen ſchoot/eñ ſi vielē ne-
der opter aerden op haer aenſicht.

Doen namſe Joſeph beyde/Ephraim in zijn
rechte hāt/ tegē Iſraels ſlincke hant/eñ Manaſſe
in zijn ſlincke hāt/tegen Iſraels rechter hāt/ende
brachtſe tot Jacob. Mer Iſrael ſtrecte zijn rechte
hant wt/eñ leydeſe op Ephraim des ionckſtē hooft
eñ ſine ſlincke op Manaſſes hooft/eñ dedet wetē
de alſo mz ſinē handē/wāt Manaſſes was die eer
ſtegeboren. Eñ hi gebenedijde Joſephs ſoonē/eñ
ſprac Die God voor den welckē dat mine vaderē
Abraham eñ Iſaac ghewandelt hebben/die God
die mi mijn leuen lanck geuoedet heeft/tot op de
ſen dach/die Engel die mi verloſt heeft van allen
quade/die gebenedije deſe knechten/dat ſi na my-
nen/eñ na mijnder vaderen Abraham/eñ Iſaac na
men ghenaemt worden/dat ſi waſſen eñ veel wor
den opter aerden.

Mer doen Joſeph ſach/dat ſijn vader die rech D
te hāt op Ephraims hooft leyde/beuielt hem qua
lijcken/ende vaete zijns vaders hant dat hiſe van
Ephraims hooft op Manaſſes hooft keerde / en
de ſprac tot hem/Soe niet mijn vader/deſe is dye
eerſtegeboren/legt uwe rechte hant op zijn hooft/
Mer Joſephs vader weygerde dat/eñ ſprack/ick
weet wel mijn ſone/Jck weet wel dat deſe oock
ſal wordē tot een volc/ende ſal groot wordē/mer
zijn ionckſte broedere ſal meerder wordē dan hi/eñ
zijn ſaet ſal vol volcs worden. Alſo gebenedijdeſe
Jacob in dien daghe/ende ſprac. Nae uwe manie
re moet Iſrael gebenedijt worden/datmen ſegge
God ſette v gelijc Ephraim eñ Manaſſe/eñ ſette
de alſo Ephraim voor Manaſſe

Ende Iſrael ſprac tot Joſeph. Siet/ic ſterue/
ende God ſal met v zijn/ende ſal v weder brengē
in uwer vaderen lant.

Jck hebbe v een ſtuck lants ghegeuē /buyten
uwen broederen/dat ic met minen ſweerde eñ bo
ghe wt den handen der Amoriten genomē hebbe

¶ Jacob roept zijn ſonen/ende ſeyt eenen yeghe
lijcken te vorē wat hem ghebueren ſoude/ eñ hy

Dat .xlix. Capittel.

A Ende Jacob riep sijn sonen eñ sprac/
vergadert v/op dat ic v vercondighe
wat v geschiē sal indē lestē tijdē/ coēt
te hoop/ eñ hoort toe / ghy kinderen
Jacob. Hoort uwen vader Israhel.
Ruben mijn eerste soon/ghi sijt mijn cracht eñ
beghin mijnder stercte / dye ouerste in offere / dye
ouerste inder macht. Hi vaert lichtuaerdich henen
gelijc water/ghi en sult niet die ouerstē sijn/want
ghi hebt op ws vaders leger geclommen/ aldaer
hebdi mijn bedde ontsuyuert met uwē opclimmē
Die gebroeders Simeon eñ Leui/ ghi doodelij
ke ghewepr/sijt scadelike wapenē/mijn siele en co
me niet in haer verholentheit/eñ mijn heerlicheyt
en si niet eens met harē vergaderingen/wāt in ha
ren toorne hebben si den man gedoot/eñ in haers
moets wille/hebbē si dē osch verlecmt. Veruloect
si haren toorne/dat hi so geduerich is/eñ hare ver
B onweerdinge/wāt si so hert is. Ic wille verdeylen
in Jacob/eñ verstroeyen in Israel
Juda ghi zijt dat /v broederē sullen v louen/v
hant sal uwen vianden opten hals sijn/voor v sul
len hen buygē ws vaders kinderē. Juda is een iō
ge leeu/ghi sijt hooch gecomē mijn soon bouē den
roof/hi heeft neder geknielt eñ hem neder geleyt
als een leeu/eñ gelijck een leeuwinne/wie sal hem
tegen hē oprechtē? die conincklike roede en sal van
Juda niet genomen worden/noch een meester vā
sinen voetē/tot dat die Vrome comē sal/den seluē
sal dat volc toeuallē. Hi sal sijn vuelē aenden wijn
stoc binden /eñ sijnder ezelinnen soon aenden ede=
len ranck. Hi sal sijn cleet in wijn wasschen/ eñ sinē
mantel in wijnbesien bloet. Sijn ogen sijn rooder
dan wijn/sijn tanden witter dan melck

Die Vrome is Christ? daer Jacob af prophe=eert.

Sebulon sal aent oeuer der zee woonē / eñ aen
den hauenē der schepen/eñ gereycken tot Sidon.
Isaschar sal eenen beenen ezel sijn / eñ ligghen
tusschen die palē/ hi sach die ruste dat si goet was
eñ dat lant dattet lustich is /eñ heeft sine scouderē
geneycht om te dragen / eñ is dienstachtich geual
len onder tribuyt
Dan/sal rechter sijn in sinen volcke/als een an
der geslachte in Israel. Dan sal een slange wordē
opten weghe/eñ een ader inden pade/eñ dat peert
inden versenen bijten/dat sijn verijder te rugghe
C valle. HEERE ic wachte op uwe salicheyt.
Gad ghērust sal hi dat heyr vueren /eñ weder
om vueren
Van Asser coemt sijn vetbroot/eñ hi sal den co
ninghen sonderlike spise gheuen.
Naphtali is een snelle hert / eñ gheeft schoone
redenen
Dat ghetrouwe kint Joseph / dat ghetrouwe
kint om te aensien/dye dochteren ghingen achter
hem inden regimente. Hoe wel dat teghen hem
die scutters verbittert werden/ met twisten/ende
hem gehaet hebben/noch is sinen boge vast bleuē
eñ die armen sijnder handen sijn vermannet/door
die handē des machtighen in Jacob. Wt hem sijn
ghecomen herders eñ steenen in Israhel. Van ws
vaders God is v geholpē/ eñ vanden almachtigē
sidi ghebenedijt met gebenedijngen van bouē van
den hemel/met gebenedijnge des afgronts die on

der leyt/met gebenedijngen aen borstē eñ buyckē
Die gebenedijnghe ws vaders/eñ mijnre voorua
ders belofte gaet stercklic. Na wensch der hooch=
der werelt. Wt Joseph sullē hoofden werden /eñ
die opperste Nazareus onder sinen broederen
Ben Jamin/een verschorende wolf /des mor=
ghens sal hi roofeten / maer des auonts sal hi den= D
roof wtdeylen
Dat sijn die twalef geslachten van Israel alle/
eñ dat ist dat haer vader met hen gesprokē heeft/
als hijse gebenedijde /een yegelick met eender son
derlinger gebenedijnghen
Eñ Jacob gheboot hen eñ sprack tot hen. Ick
worde vergadert tot minen volcke / begraeft my
bi mijnen vaderē/ in die speloncke opten acker E=
phron des Hethiters/in die dubbele speluncke dye
tegē Mamre leyt/int lant Canaan/die Abraham
cochte metten acker van Ephron dē Hethiter/tot
een erfgrauenisse/daer hebben si Abraham begra
uen/eñ Sara sijn wijf/eñ daer hebben si ooc Isaac
begrauen ende Rebeca zijn wijf / aldaer hebbe ick
ooc Lea begrauen in die gote des ackers/ende der
speloncken daer inne
Eñ als Jacob voleynt hadde die ghebodē aē
sine kinderen / dede hi sine voeten te samē opt bed
de/eñ wert afluich /ende wert vergadert tot sinē
volcke. Doen viel Joseph op zijns vaders aensich
te/eñ weende ende custe hem.

¶ Joseph begraeft sinen vader int lant Canaan
Ende hi sterft ooc in Egiptē/Hi beueelt sinē bro
deren dat si zijn gebeente met haer wech vueren
souden

Dat .L. Capittel

Ende Joseph beual sinen knechtē den A
medicinen / dat si sinen vader saluen
souden /eñ die medicinen salfden Is=
rael tot dat veertich dagē om warē/
want so lange duerdē die salfdagen
eñ die van Egipten beweēden hem .lxx. dagen
Als die roudaghen /wt waren/ sprack Joseph
met Pharaos gesin/eñ seyde / hebbe ick ghenade
voor v vonden / so spreect met Pharao ende segt.
Mijn vader heeft eenen eedt van mi genomen/eñ
seyde/siet ick sterue/begraeft mi in minen graue/
dat ic mi int lant Canaan gegrauē hebbe. Soe sal
ick optrecken/eñ begrauen minē vader/eñ weder
comē/Pharao sprac treet opwaerts / eñ begraeft
uwen vader/also ghi hem gesworen hebt
Aldus tooch Joseph opwaerts/om sinē vader B
te begrauen/ende het trocken met hem alle Pha=
raos knechten/die outste sijns ghesins/eñ alle dye
oudtste vanden lande van Egipten/oock alle Jo=
sephs ghesin/ende sijn broederen/ eñ sijns vaders
ghesin. Alleene hare kinderen schapen / ossen lie=
ten si int lant Gosen/ende nam oock met hem op
waerts/waghenen ende reysenaers/ende si warē
een machtich groot heyr.
Ende als si in die pleyne Acad quamen/die op
gheen side der Jordanen leyt /Daer hielden si een
seer groote ende bitter clage/ ende Joseph droech
ouer sinen vader rouwe seuen daghen. Eñ als dye
liedē des lants Canaan sagē dien rou dragē in dye
pleyne Acad/ seidē si. Dye Egiptenaers draghen
daer grootē rou. Daer af heetmen die pleyne /der
Egiptē rou/welcke leet op gheē side der Jordanē

Eñ Jacobs kinderē dedē soe hi hen beuolē hadde/ eñ buerden hem int lāt Canaan/eñ begroeuen hē
C in die dubbele spelunckе des ackers/ die Abrahā gecocht hadde met den acker tot eender erfgraue nissen/vā Ephron den Hethitere/tegen Mamre ouer/Aldus tooch Joseph weder in Egipten met sinen broederē/eñ met allen die met hē opgetroc ken waren om sinen vader te begrauē/ als si hem begrauen hadden

Ende Josephs broederē vreesden/als haer vader gestoruen was/eñ spraken. Joseph mocht op ons gram zijn eñ betalē ons alle quaetheit die wi hē gedaē hebbē/daer om lieten si hem seggē/uwe vad̄ beual voor zijn doot/eñ sprac. Ald? suldi Joseph seg ghen/wi bidden v vergheeft
D uwen broederē die misdaet/ eñ hare sonde/dat si so quali ken aen v gedaen hebbē/ver gheuet toch nv dese misdaet ons/den dienaren Gods ws vaders/Eñ Joseph weende als si dit met hem spraken.

Eñ sine broederē ghingē henen/eñ vielē voor hem neder/eñ sprakē/Siet hier zijn wi uwe knechtē. Joseph sprac tot hen/en vreest niet/wāt ic ben onder God/ghi liedē dachtet quaet ouer mi/maer God heuet tot goet gekeert/dz hi dede/gelijct nv schijnt/om veel volcs te behoudē. Daeromme en vreest niet/ic sal v besorgen eñ uwe kinderē/eñ hy trooste se ende sprac vriendelic met hen.

Aldus woonde Joseph in Egiptē met zijns vaders huys/eñ leefde hondert eñ thiē iaer/ eñ sach Ephraims kinderen tot int derde let/des selfs gelijc die kinderen Machir/Manasses sonē worden oock kinderen op Josephs schoot

Eñ Joseph sprac tot sinen broederen/ic sterue/ eñ God sal v besoecken/ende wt desen lande vuerē/in dat lant dat hi Abraham Isaac eñ Jacob ghe sworen heeft daeromme nam hi eenē eedt vandē kinderen van Israel/eñ sprack. Als v God besuecken sal/so vuert mijn ghebeen te van hier. Also sterf Joseph als hi was hondert eñ thiē iaer out/eñ si salfden hem eñ si leiden hem in een tombe in Egiptē.

Die stat vā Coruthien wert ghesticht als die werelt ghestaē had .iij. m. .ccccceñ .xliij. iarē. m. vi .c. eñ lv iaer voor Cristus gheboorte.

Hier voleynt dat eerste boec Genesis

Eñ hier na volcht dat ander boec Exodus

C Hier beghint dat boeck des wtganckx datmē in Latijn noemt Exodus int Hebreeusche Hellesmoth.

Der kinderē vā Israel werdē vele/eñ vermeer derē crachtelic/Die Coninc heet haer doodē eñ verdrincken Dat. J Capittel

D In namē der kinderē vā Israel/ die mz Jacob in Egipten quamē eñ een yegelic quā dair in met sinē huse/Ruben/Simeō/Leui/ Juda Isaschar/Sebulon Bē Jamin/Dan/Naphtali/Gad/Aser. Ende alle A
die sielē die wt Jacobs lendenē gecomē warē/warē. lxx. Mer Joseph was te vorē i Egiptē/ eñ als Joseph gestoruē was/eñ alle zijn broederē/eñ alle die tot dier tijt toe geleeft haddē wiessē die kinderē vā Israel/eñ groiēde werdē si vmenichfuldicht B
eñ werdē seer machtich/eñ dz lāt wert vā haer vol

Eñ doē quā eē nieu coninc ouer Egiptē die nz en wiste vā Joseph/eñ sprac tot sijn volc. Siet/dz volc d̄ kinderē vā Israel is veel/eñ machtiger dan wi/coēt laet ons wijsselic mz hen omgaē/dz hair d̄ niet so vele en werdē/eñ wairt datter ooc eē crijch tegē ons opstont/so mochtē si ooc tot onsen vianden slaen/eñ ons verwinnē/eñ tē lāde wt trecken

Eñ Pharao stelde ouer haer prouoostē eñ werc meesters/diese met laste benaudē/wāt men maecte Pharao die stedē Pithon eñ Raēses tot scathuisen. Mer hoe si dat volc meer benaudē/so veel te meer werdet meerō eñ vmenichfuldicht/daer om hatedē die vā Egiptē die kinderē van Israel Eñ C
die Egiptenarē dwongē die kinderē vā Israel te dienē sonder barmherticheit/eñ maectē hen tleuē suer met swarē arbeit/aen lijm eñ tichelē/ eñ met dienste opten velde/ende met alderley arbeide die si hen opleyden sonder barmherticheit.

Eñ die coninc vā Egiptē sprac tottē vroeyvrouwē der Hebreeuscer wiuē/die eene hiet Siphera/ eñ die and̄ Pua/wāneer dat ghi liedē den Hebreeuscē wiuē helpt indē arbeyt/eñ siet/dat een soō is/

69 70

math.

Damascus

Galileen.

Sebalon

Manasse.

Hermon. Her mon.

Amorri. Amorri.

Ammoni

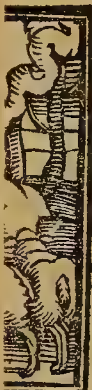
Dat gheberchte van Arabien.

59 70

ian/eñ h

ochterē/
ē die gotē
quamen
stont op/
ñ tot ha-
di hedē so
tich man
ns/ende
erē waer
at ghi lie-
te
liuen/eñ
rde enen
c ben een
ñ baerde
prac/die
ft mi dā

Egipten
haren ar
eits quā
ē/eñ ghe
Isaac eñ
ensachse

inden bos
eeft hē
it,
ro syns
ian /eñ
oestine
Horeb/
pēbaer
sche/eñ
t niet ō
henen/
e dattet

m te
Mose.
ac En
ē /wāt
āt. Eñ
Abra
ose dec
e siene.
te ellen
ehoort
e leet is

Deuter. xxiii. a
Jos. v. d.

64
66
Middernacht Noorden
68
69
70
Hemath
Damascus
Die groote zee
Nepthalim
Aser
Galileen
Sebalon
Isachar
Capernaum
Manasse
Pelus
Hermon
Canaan
CANAAN
Samarie
Jericho
Beniamin
Iherusalem
Bethlehem
DAN
Iuda
IVDA
Simeon
Ruben
Moab
Zarec
Moabiten
Seir
Edom
Oboth
Arabien
Dat gheberchte van
64
66
Middach Zuyden
68
70

so doodet hem/mer ist een dochter/so laetse leuen
Met die vroeyvrouwẽ vreesden God / eñ si en de=
D dent niet/so die Coninck van Egipten hen geseyt
hadde/mer lieten die kinderẽ leuen

Doẽ riep die Coninc vã Egiptẽ die vroeyvrou
wen/eñ sprac tot hen/waerom doedi dat/dat ghy
liedẽ die kinderẽ laet leuẽ? Die vroeyvrouwẽ ant=
woordẽ Pharao. Die Hebreeusche wiuẽ en zyn niet
gelijc die vrouwẽ vã Egipten / wãt het zijn herde
wiuẽ/eer die vroeyvrouwe tot hen coẽt/ hebbẽ si
gebaert. Daerom dede God den vroeyvrouwen
goet. Eñ dz volc vermeerderde hem/eñ wert seer
machtich. Eñ om dat die vroeyvrouwẽ God ont
saghen/maecte hi hen huysen

Doen geboot Pharao alle sinẽ volcke eñ sprac
Alle sonen die geboren worden / werpt int water
eñ alle dochteren laet leuen

¶ Als Moses geborẽ was so worthi opt water
geleyt /Die dochter Pharaõs vant hẽ eñ voede
hẽ op. Eñ als hi daer na dẽ Egiptenaer verslagẽ
hadde/so vlict hi int lant Midian/daer trout hi
Siporam des priesters dochter Cap.ij.

Nde het ghinc eẽ mã vandẽ huise Le
ui/eñ nam een dochter Leui/ende dz
wijf ontfinc eñ baerde eenẽ sone /eñ
A als si sach dat een fijn kindekẽ was/
verborch si hẽ drie maenden. Eñ als
si hẽ niet langer verborgẽ en conde/nam si een ki=
ste vã biesen/eñ si bestreect met lijm eñ pec /eñ ley
de tkint daer in/ eñ steldet aẽdẽ oeuer des waters
mer sijn suster stont van verrẽ / dat si beuindẽ wil
de/hoe dat met hem vergaen soude

Eñ Pharaos dochter quã neder/om te baden
int water/eñ hare ioncwiuẽ ghinghẽ aenden cant
vandẽ watere/ eñ als si die kiste in die liesche sach/
sant si hare dienstioncfrouwen /ende lietet halen/
eñ als sijt opdede/sach si dat kint/eñ siet/dat kinde
ken weende/doen iammerdet hare eñ sprack/het
is een vanden Hebreeuschen kinderkens.

Doẽ sprac sijn suster tot Pharaos dochter/sal
ick gaen roepen een vandẽ Hebreuschẽ wiuẽ/dye
daer sooget/dat si v dat kindeken sooge? Pharaos
dochter sprac tot haer/gaet / die maecht ghinc/eñ
riep des kints moeder. Doẽ sprac Pharaos doch
ter tot haer / neemt dat kindekẽ eñ sooget mi /ick
salt v loonen/dat wijf nam dat kint eñ soochdet

Eñ als dat kint groot worden was/bracht sijt
B Pharaos dochter/ eñ het was haer soõ /ende hiet
hem Mose/Want si sprac. Ic hebbe hẽ wt den wa
tere getrocken

Ten diẽ tijdẽ/als Mose groot geworden was
ghinc hi wt tot sinẽ broederẽ/ eñ sach harẽ last/eñ
werẽ gewaer dat een Egiptenaer sloech sinẽ broe
der/een vãdẽ Hebreeuschẽ/eñ hi keerde hẽ al om/
eñ als hi sach /dz geen mẽsch daer en was/versloech
hi den Egiptenaer eñ groef hẽ in dat sant / des an
derẽ daechs ghinc hi ooc wt/eñ sach twee Hebreu
sce mãnen kiuẽde/eñ sprac tot den godlosen/waer
om slaet ghi uwẽ naestẽ? Mer hi sprac/wie heeft v
C tot eenẽ rechter oft ouerste ouer ons geset? Wildi
mi ooc verslaẽ /gelijc ghi dẽ Egiptenaer verslagẽ
hebt? Mose vreesde doen/eñ sprac. Hoe is dat opẽ
baer gewordẽ? Eñ het quã voor Pharao/ eñ Pha
rao socht Mose om te dooden/maer Mose vloot

A In deser tijt/als Moses geboren werdt so wert doe dye heylige Iob ge
borẽ vã Nahors geslachte Abrahãs broeder/ als dye we=
relt had de ge
staen.iij M. vi.c eñ l iaer
B voor Christ? geboor=
te dusent cccc.iaer

voor Pharao/eñ onthielt hẽ int lãt Midian/eñ hi
sadt neuen een fonteyn

Eñ die priester vã Midian had seuẽ dochterẽ/
die quamẽ om water te scheppẽ / eñ vuldẽ die gotẽ
om haers vaders scapẽ te drinckẽ . Doen quamen
die herderẽ eñ stietẽse dair af/ mer Mose stont op/
eñ holp haer/eñ drẽcte haer scapẽ/ eñ als si tot ha=
rẽ vader Reguel quamẽ/sprac hi . Hoe sidi hedẽ so
vollikẽ ghecomen? Si sprakẽ / een Egyptich man
verloste ons vãden herderen/eñ schepte ons/ende
a drencte die scapẽ . Hi sprac tot sinẽ dochterẽ waer
is hi? Waerom hebdi den man gelaten/dat ghi lie=
den hem niet en noodet dat hi met ons ate

Eñ Mose cõsenteerde bi den mã te bliuen/ eñ
hi gaf Mose zijn dochter Zipora/die baerde enen
soon/eñ hi hiet hẽ Gerson/wãt hi sprac/ic ben een
vreẽdelinc gewordẽ in vreẽden lãde/ Eñ si baerde
noch eenen soon/dien hiet hi Elieser/eñ sprac/die
God mijns vaders is mijn helper. eñ heeft mi vã
Pharaos handen verlost

Wat tijts daer na sterf die coninc vã Egipten
eñ die kinderẽ vã Israel suchteden ouer haren ar
beyt eñ riepen / eñ haren roep haers arbeits quã
voor God/eñ God verhoorde haer suchtẽ/eñ ghe
dacht aen zijn verbont dat hi mz Abrahã Isaac eñ
Iacob ghemaect hadde/eñ die HERE aensachse
ende bekendese

¶ God die HERE openbairt hẽ Mosi indẽ bos
sche/eñ hi geeft hẽ Mosi te kennẽ/ Hi gheeft hẽ
beuel aendẽ Coninc eñ aent volc Capit.iij.

Ose huede dye schapen Iethro sijns
swecers des priesters in Midian /eñ
dreef die scapẽ binnen in die woestine
eñ quã aenden berch Gods Horeb/ a
eñ die Engel des HEREN openbaer
de hem in een vierighe vlamme wt den bossche/eñ
hi sach dat bosch met viere bernen/eñ dattet niet v
bernt en wert/eñ Mose sprac. Ic wil daer henen/
ende besien dat groote visioen/waeromme dattet
bosch niet en verbernt

Als die HERE sach dat Mose ginc om te siẽ
b riep hẽ God wt dẽ bosch /eñ sprac. Mose / Mose.
Hi ãtwoorde/hier bẽ ic. Eñ die HERE sprac En
coẽt hier nz/treet v scoenẽ wt vã uwẽ voetẽ /wãt
die plaetse daer ghi op staet/is een heylich lãt. Eñ
sprac noch/ic bẽ die God ws vads/die God Abra
hã/die God Isac/eñ die God Iacob/eñ Mose dec
te zijn aensichte/ want hi vreesde God aen te siene.

Eñ die HERE sprac. Ic hebbe gesiẽ die ellen
de mijns volcs i Egiptẽ / eñ hebt geroep ghehoorẽ
ouer die ghene diese so verdrucken/eñ hare leet is

Deuter. xxiiij.a Iosu.v.d.

mi kenlic/eñ ic ben neder gecomẽ dat icse verlosse
vãder Egiptenarẽ gewelt/eñ haer liedẽ wtleyde
wt desen lãde/in een goet eñ breet lant/in een lant
dat vã melcke eñ honich vloeyt/te wetẽ/aen die ste
de der Cananitẽ/Hethitẽ/Amoritẽ/Pheresiten/
C Heuitẽ eñ Jebusitẽ. Wãt nv dẽ roep der kinderẽ
vã Israel voor mi gecomẽ is/eñ hebbe ooc gesien
haer beswaringe/daer mede dat haer die Egipte
narẽ beswarẽ. Daerom gaet nv henẽ/ic wil v tot
Pharao seynden/dat ghi mijn volc die kinderẽ vã
Israel wt Egipten leyt
Mose sprac tot God wie ben ic/dat ic tot Pha
rao gaen soude/eñ leydẽ die kinderẽ vã Israel wt
Egiptẽ? die HERE sprac/Ic sal met v sijn/eñ dat
sal uwe teekẽ sijn/dat ic v gesondẽ hebbe/als ghy
mijn volc wt Egiptẽ geleyt hebt/suldi God eenẽ
dienst doen/ op desen berghe.
Mose sprac tot God. Siet/wãneer dat ick tot
D tẽ kinderẽ vã Israel come/eñ segghe tot hen/ dye
God uwer vaderẽ heeft mi tot v gesondẽ/eñ si mi
seggẽ sullẽ/hoe is sinẽ naem/wat sal ic hen segghẽ?
God sprac tot Mose. Ic salt sijn/die ick sijn sal/al
dus suldi den kinderẽ van Israel segghen. Die is/
die heeft mi tot v gesonden
Eñ voort sprac God tot Mose/also suldi tottẽ
kinderẽ vã Israel seggẽ/Die HERE uwer vade
ren God/die God Abraham die God Isaac/die
God Jacob/heeft mi tot v gesonden/dat is mijnẽ
naẽ eewelijc/dair bi salmẽ mijs gedenckẽ van kin
de tot kints kinde. Daerõ gaet/eñ vergãdert dye
ouders vã Israel/eñ segt tot hen. Die HERE
uwer vaderẽ God heeft mi geopẽbaert/die God
E Abrahã/die God Isaac/die God Jacob/eñ heeft
geseit. Ic heb v besocht eñ gesien wat v in Egiptẽ
geschiet is/eñ ic heb geseyt. Ic sal v wt der ellendẽ
van Egipten leiden int lant der Cananitẽ/Amo=
riten/Hethiten/Pheresiten/Heuitẽ/eñ Jebusitẽ
In dat lant dat vã melc eñ honich vloeyt
Eñ als si v stẽme hoorẽ/so suldi metten outstẽ
vã Israel voor dẽ coninc vã Egiptẽ gaẽ/eñ tot hẽ
seggẽ. Die HERE der Hebreeuscher God heeft
F ons geroepẽ/daerom so laet ons nv driedachrey=
sen in die woestine reysen/op dat wy offeren mo=
gen God onsen HERE. Maer ick weet dat dye
Coninc vã Egiptẽ v niet en sal laten trecken/dan
door een stercke hant/wãt ic sal mijn hant wtsteec
ken/eñ Egipten slaen met allerley wonderẽ/dat
ic dair inne doen sal/daer na sal hy v laten treckẽ.
Eñ ic sal desen volcke ghenade geuen voor den
Egiptenaren/dat wanneer ghi lieden wtrect/ dz
ghi dan niet ydel wt en trect. Maer een yegelick
wijf sal van haerder gebuerinnẽ eñ huysghesin eys
G scen silueren eñ guldẽ vatẽ/eñ cleederẽ eñ die sul=
di op uwe sonen eñ op uwe dochteren legghen/eñ
dat also den Egiptenarẽ ontkeeren

¶ Moses ontsculdicht hem/eñ weert hem/Dye HERE leert eñ sterct hem met teekenẽ/Ende recht hem op met woordẽ/Moses neemt oorlof van sinẽ sweer/tot sinẽ volcke te trecken
A

Dat.iiij. Capittel

Ose antwoorde eñ sprack. Siet si en
sullẽ mi niet geloouen/noch mijn stẽ
me hoorẽ/mer si sullẽ seggẽ. Die HE
RE en heeft v niet geopẽbaert/ Die
HERE sprac tot Mose. Wat ist dat ghi in v hant
hebt? Hi sprac/eẽ roede. Die HERE seide. Worpt
se vã v wech opter aerdẽ. Mose werpse van hem
siet het wert tot eender slangẽ/eñ Mose vloot vã
haer/Mer die HERE sprac tot Mose/ Steect v
hant wt/eñ vaetse metten steerte/doẽ strecte Mo
se sijn hant wt ende hieltse/eñ si werdt weder een
roede in zijnder hant/daerom sullen si ghelooven
dat v die HERE geopẽbaert heeft/die God haer
der vaderẽ/die God Abraham/ dye God Isaac/
die God Jacob
Eñ die HERE sprac voort tot Mose. Steect v
hãt in dinẽ boezẽ eñ hi stacse in sinẽ boezẽ/eñ trac
se weder wt/siet/doẽ was zij hant lazerich/ gelijc
snee/eñ hi sprac. Doetse wedr in uwẽ boezẽ/eñ Mo
se dedese weder in sinen boesem/eñ tracse weder
wt. Siet/doẽ wertse weder gelijc zijn andr vleesch
Eñ oft si v niet en geloouẽ/noch die stẽme des eer
stẽ teekẽs niet en hoorẽ/so sullẽ si doch geloouen
de stẽme des tweedẽ teekẽs. Maer oft si dezẽ twee
teekenẽ niet en geloue/noch uwe stẽme nz en hoo
rẽ/so neemt dz water wter riuieren/eñ ghietet op
dat drooge lant/dan sal tselue water dat ghi wter C
riuierẽ genomẽ hebt/bloet wordẽ opt drooge lãt.
Mose sprac tot den HERE. Och mijn HE
RE/ic ben een man/die niet wel sprekende en is/
van ghistere eñ eerghistere/eñ vã dier tijt dat ghi
met uwẽ knecht gesprokẽ hebt/want ick heb een
sware sprake eñ een swaer tonge. Die HERE
sprac tot Mose. Wie heeft den mensch den mont
gescapẽ? Oft wie heeft den stommen/oft doouen/
oft siendẽ/oft blinden gemaect? heb ics niet gedaẽ
die HERE? So gaet nv henen/ick wil met uwen
monde sijn/eñ leeren v wat ghi seggen sult
Mose sprac/mijn HERE/seynt den ghenen/
den welcken ghi seyndẽ wilt. Doen wert die HE
RE seer toornich op Mose ende sprack Weet ick D
dan niet dat Aaron uwe broeder vandẽ geslachte
Leui/wel sprekẽde is? Eñ siet/hi sal wtghaen/v te
gemoet/eñ als hi v siet/sal hi hem van herten ver
huegen/ghi sult tot hem spreken/eñ mijn woordẽ
in sinen mont leggẽ. Eñ ic sal met uwen / eñ met
sinen monde zijn/eñ v leeren/wat ghi doẽ sult/eñ
hi sal voor v totten volcke spreken / hy sal uwen
mont sijn/eñ ghi sult hem als God zijn Eñ neemt
dese roede in v handt/daer ghi die teekenen mede
doen sult E
Mose ghinc wech/eñ quã weder tot Jethro si
nen sweer/eñ seyde tot hem/laet mi doch gaen/dz
ic weder tot minẽ broederẽ come/dye in Egipten
sijn/eñ besie/oft si noch leuen. Jethro sprac tot hẽ
gaet in vreden/Doe sprac die HERE tot Mose/
int lant Midian. Gaet wech/eñ trect weder in E
gipten/want die lieden zijn doot/die na v leuẽ stõ=
den. Aldus nam Mose zijn wijf/eñ zijn sonẽ/ende
vuet dese op eenen ezel/eñ trac weder in Egipten
lant/eñ nam die roede Gods in sijn hant
Eñ die HERE sprac tot Mose. Siet toe/als F
ghi weder in Egipten coemt/dat ghi alle dat wõ=
der doet voor Pharao/dat ic onder uwe hant ghe
geuen hebbe. Ick sal zijn herte verstocken/dat hy
dat volc niet laten en sal/eñ ghi sult tot hem seggẽ
die HEERE seyt aldus. Israel is mijn eerst ge=
boren soon. Laet minen soon gaẽ/ dat hi mi diene

eñ ist dat ghi dat weygert/so sal ic uwen eerstēghe
boren soon dooden
Ende als Mose onder wegen in dye herberge
was/quam hem die HEERE te gemoet/eñ wilde
hē dooden. Doe nam Zipora eenē steē/eñ besneet
haren soon dat voorhken/eñ raecte hē sijn voetē eñ
seide. Ghy sijt mi een bloet bruydeghom. Doe liet
hi van Mose af/met si sprac/bloet bruidegom/ō
der besnidingen wille
Eñ die HEERE sprac tot Aaron/gaet wech/
Mosi uwē broeder te gemoet in dye woestine/eñ
G Aaron ghinc wech/eñ gemoetede Mosi/aenden
berch Gods/eñ hi custe hem/eñ Mose vertoc Aa
ron alle die woorden des HEEREN die hē geson
den hadde/eñ alle die teekenē/die hi hē bevolē had
de/Eñ si ghinghen eñ vergaderden alle die ouders
vāden kinderen vā Israel/ende Aarō seide alle die
woorden/die die HEERE mȝ Mose gesprokē had
de/Eñ Mose dede alle die teekenē voor dē volcke
eñ dat volc geloofde. Eñ als si hoordē dat die HE
RE die kinderen vā Israel besocht hadde/eñ aēge
sien haer ellende/So neychden si hen/eñ aenbadē

¶ Moses eñ Aaron gaē tottē Coninc na dat be
veel des HEEREN/maer die Coninc wort door
nich ende hi benaut eñ belastet volc noch meer

Dat.v. Capittel

A DAer na ghingen/Mose eñ Aaron bin
nen/eñ sprakē tot Pharao. Dit seyt
die HEERE die God vā Israel. Laet
mijn volc/dattet mi viere/in dye woe
stine. Pharao āntwoorde. Wie is dye
HEERE/wiens stēme ic hoorē moet/eñ Israel la
ten gaen/Ic en weet vā dien HEERE niet. Ick en
wil Israel oec niet laten gaen
Sy sprakē/ der Hebreeusscher God heeft ons
geroepē/so laet ons drie dachreysen wech gaen in
die woestine/eñ den HEERE onsen God offeren/
op dat ons noch pestilentie/noch swaert toe en co
me/doe sprac die coninc vā Egiptē tot hen. Waer
om doet ghi liedē/ghi Mose eñ Aarō/dat dat volc
sijn werc laet staen/gaet henē tot uwē laste/voort
sprac Pharao. Siet/dat volc is te veel inden lande
ende ghi wiltse doen vieren van haren lasten
Daerom beval Pharao inden seluen dage den
prouooste des volcs/eñ dē officiers/eñ sprac. Ghi
B en sult den volcke niet meer stroo vergaderen eñ
geuen/dat si tichelē bernen/ghelijc gisteren eñ eer
gisteren/laetse seluer henen gaen/eñ stroo verga-
deren/eñ dat getal der tichelē dat si gisteren eñ eer
gisterē gemaect hebbē/dat suldi hen euen wel op
leggen/eñ niet verminderē/want si ghaen leech/
daerō roepen si eñ seggen. Wi willē gaen eñ offe-
rē onsen Gode. Men ouervalle die liedē met ae
beyde/dien si te besorgen hebben/ende hen niet en
keeren aen die valsche woorden
Doe ghinc die prouoost des volcs/eñ haer offi
ciers wt/eñ sprakē tottē volcke. Aldus seyt Pha C
rao. Men sal v geen stroo geuē/gaet seluer eñ ha
let stroo/daer ghijt vint/met vā uwen arbeyde en
sal v niet verminderet werdē/ Doe wert dat volck
verspreyt in alle dat lāt van Egipten/dattet stop
pelen vergaderde daer si stroo mede hadden
Eñ die prouoostē dreuēse/eñ seydē/voldoet v
dachwerc gelijc als ghi dedet/doe ghy stroo hadt.
Eñ die officiers der kinderē vā Israel/die die pro
uoostē vā Pharao ouer hen geset haddē/werdē ge
slagen/eñ tot hen wert geseit. Waerom en hebdy
noch hedē noch gisteren v gesette dachwerc nȝ ge
daen/also als ghi gisteren eñ eergisteren dedet
Doen gingen die officiers ō kinderen vā Isra D
el/eñ riepē tot Pharao seggēde. Waerom doedy
aldus met uwē knechtē. Mē en geeft uwen knech
ten geen stroo/eñ wi soudē die tichelē maken die
ons geset sijn/eñ siet/v knechtē werdē geslagē/eñ
men doet sonde aen uwen volcke. Pharao sprack
Ghi liedē sijt ledich/ledich sidi/daerom segdi Wy
willen gaen eñ offeren dē HEERE/Daerom gaet
eñ werct/men en sal v geen stroo geuen/ eñ v ghe
tal der tichelen suldi voldoen
Doe sagen dye officiers vanden kinderen van
Israel dattet niet en beterde/wāt men seyde hen.
Ghi en sult niet verminderē vāden dachwerc der
tichelen. Eñ als Mose eñ Aaron van Pharao gin
gen/quamen si hen te gemoete/eñ si seydē tot Mo
se eñ Aaron. Die HEERE sie op v/ende rechte/dat
ghi lieden onsen rueck hebt doen stinckē voor Pha-
rao eñ sinē knechten/eñ hebt hen dat sweert inden
handen gegeuen om ons te dooden.
Mose quā weder tottē HEERE/eñ sprac HE
RE waerom doedi so qualijken met desē volcke.
Waerom hebdi mi hier gesonden? want sint dat ic
in ben gegaen tot Pharao/eñ met hem gesprokē
heb/in uwē name/so heeft hi qualijc mȝ desen vol
ke geleeft/ eñ ghi en hebt v volc niet verlost. Dyē
HEERE sprac tot Mose/Nv suldi sien/wat ic Pha
rao doen sal. Wāt door een stercke hant/moet hy
se laten/hi moetse noch door een stercke hāt/wt si
nen lande van hem driuen

¶ God onderwijst Mosen voorder/eñ seyndt hē
tottē volcke/Hier wordē die geslachten ghetelt.

Dat.vi. Capittel

ENde God sprac met Mose/seggēde/ A
Ic ben die HEERE die Abraham opē
baerde/Isaac eñ Jacob/tot eenen al
machtigē God. Mer minē naē HE
RE/en heb ick hen niet condich ghe
maect. Ic heb een verbont mȝ hen gemaect/als dȝ
ic hen geuē sal dat lant Canaā/ dat lant haerder be
uaert/daer si vreemdelingē in geweest sijn. Ic heb
oec gehoort dat suchtē der kinderen vā Israel/die
welcke die Egiptenarē met arbeyt beswaren. Eñ
ic heb gedachtich geweest mijns verbonts
Daerō segt dē kinderen vā Israel/ic ben die HE
RE/eñ ic sal v wtleydē vā uwē lastē in Egiptē/eñ

ic ſal v verloſſen van uwen arbeyde. Eñ ic ſal v ve=
loſſen dooꝛ eenē wtgerectē arm/ eñ in grootē von
niſſe/ Eñ ic wil v aennemē tot een volc/ eñ ic wil v
God zijn/ dat ghi liedē wetē muecht/ dz ic die HE
RE ben v God/ die v wtgeleyt heeft vanden laſt
van Egipten/ eñ int lāt gebꝛacht/ daer ic mijn hāt
B ouer geheuē hebbe/ op dat ict Abꝛaham/ Iſaac/ eñ
Jacob gheuē/ dat wil ic v gheuen te beſittē. Ic die
HERE. Moſe ſeide ſulcs den kinderē van Iſra=
el/ mer ſi en hooꝛdē hē nz/ ouermits dē dꝛuc hares
gheeſts/ eñ den harden arbeyt

Doen ſpꝛac die HERE met Moſe/ ſeggende
Gaet tot Pharao den Coninc van Egiptē/ dat hi
die kinderē van Iſrael wt ſinen lande late. Moſe
ſpꝛac vooꝛ dē HERE/ ſeggēde. Siet/ die kinderē
van Iſrael en hooꝛē mi niet/ hoe ſoude Pharao mi
dan hooꝛē? Ic ben ooc onbeſnedē van lippē

Alſo ſpꝛac die HERE met Moſe eñ Aaron/
eñ dede hen een beuel aendē kinderē van Iſrael/
eñ Pharao den Coninc vā Egiptē/ op dat ſi dye
kinderē van Iſrael wt Egipten leyden ſouden
C Dit zijn die hoofden des huys haerder vaderē
Die kinder Ruben des eerſtengeboꝛē ſoōs Iſrael
zijn deſe. Hanoch/ Pallu/ Hezron/ Carmi/ dat zijn
die geſlachten vā Ruben. Die kinderē van Simeō
zijn deſe/ Jemuel/ Jamin/ Ohad/ Jachin/ Zohar
eñ Saul die ſone des Cananeetſchē wijfs dat zijn
Simeons geſlachten

Dit zijn die namen der kinderen Leui/ na ha=
re geſlachten. Gerſon/ Kahath/ Merari/ mer Le=
ui wert hondert eñ.xxxvij.iaer out

Gerſons kinderē zijn deſe. Libni eñ Semei/ in
harē geſlachtē. Kahaths kinderē zijn deſe. Amrā
Jezear/ Hebꝛon eñ Vſiel. Eñ Kahath wert.C.eñ
xxxiij.iaer out/ Merari kinderen zijn deſe. Mahe
li/ eñ Muſi/ dat zijn die gheſlachten Leui/ nae hare
maechſcappen

Eñ Amrā nam zijns ooms dochter Jochebed
ten wiue/ eñ ſi baerde hē Aaron eñ Moſe. Amrā
wert.C.eñ.xxxvij.iaer out. Jezears kinderē zijn de
ſe. Koꝛah/ Nepheg eñ Sichri. Die kinderē van V
ſiel zijn deſe/ Miſael/ Elzaphan/ Sithri
D Aaron nam ten wiue Eliſeba/ die dochter Am
mi Nadab/ Naheſſons ſuſter. Eñ die baerde hem
Nadab/ Abihu/ Eleazar/ Jthamar. Die kinderen
Koꝛa zijn deſe/ Aſſir/ Elkana/ Abiaſſaph/ dat zijn
die geſlachten der Koꝛitē. Eñ Eleazar Aarons ſo
ne/ die nam vanden dochterē Putiel een wijf/ dye
baerde hē Pinehas. Dat zijn die hooſdē onder dye
vaderen der Leuiten geſlachten.

Dit is die Aaron/ eñ die Moſe daer die HE=
RE toe ſpꝛac ſeggēde. Leyt die kinderē vā Iſrael
wt Egiptē lant/ met harē heyrē. Si zijn ooc die ge
ne/ die mettē coninc Pharao in Egiptē ſpꝛakē/ dz
ſi die kinderē vā Iſrael wt Egiptē ſoudē leydē/ te
wetē/ Moſe eñ Aaron. Eñ in dien dage ſpꝛac dye
HERE met Moſe in Egiptē lant/ ende ſeyde/ Ic
ben die HERE/ ſpꝛeect mettē coninc Pharao in
Egipten/ al dat ic v ſeggē ſal/ eñ Moſe antwooꝛ=
de vooꝛ den HERE/ Siet/ ic ben onbeſneden van
lippen/ hoe ſal mi Pharao dan hooꝛen.

¶ Moſes eñ Aaron gaen totten Coninc/ ſi doen
teekenen vooꝛ hē maer die Coninc is ongehooꝛ=
ſaem ende verhert   Dat vij. capittel

Die HERE ſpꝛac tot Moſe. Siet
toe/ ic heb v tot eenē God geſet ouer
Pharao/ eñ Aarō v bꝛoeder ſal uwe
pꝛopheet zijn Ghi ſult ſeggē alle dat A
ic v gebiedē ſal. Mer Aaron v bꝛoe=
der ſal tot Pharao ſeggē/ dat hi die kinderē vā Iſ=
rael wt ſinē lande late. Mer ic wil Pharaos her=
te verherdē/ op dat ic mine teekenen/ eñ veel wondꝛs
doe in Egipten lāt/ Eñ Pharao en ſal v niet hoo=
rē/ op dat ic mijn hant thoone in Egiptē/ eñ leyde
mijn heyꝛ eñ mijn volc die kinderē van Iſrael wt
Egiptē lant/ dooꝛ groote ooꝛdeelē. Eñ die Egip
tenarē ſullen wetē dat ic die HERE ben/ Als ick
mijn hant wtſtreckē ſal ouer Egiptē/ eñ die kinde
rē van Iſrael wt midden van hen leyden

Moſes eñ Aaron deden alſo hen die HERE
gebodē hadde/ eñ Moſe was.lxxx.iaer out/ eñ Aa
ron.lxxxiij.iaer out/ als ſi met Pharao ſpꝛakē Eñ
die HERE ſpꝛac tot Moſe eñ Aaron. Wanneer
Pharao tot v ſal ſeggē. Bewijſt uwe wonder/ dā
ſuldi tot Aaron ſegghen. Neemt uwe roede ende
werptſe vooꝛ Pharao/ dat ſi een ſlange werde

Doen ghingē Moſe eñ Aaron tot Pharao/ eñ
deden ſo hen dye HERE geboden hadde/ eñ Aa B
ron werp zijn roede vooꝛ Pharao eñ ſinen knech=
ten/ eñ het wert een ſlange. Doe ontboot Pharao
die wiſe eñ ſwerte conſtenaers/ Eñ die Egiptēſce
touenaers deden ooc alſo/ met harē beſwerē/ ende
een yegelijc werp zijn roede van hē/ eñ het werdē
ſlangē. Mer Aarons roede verſlont haer roeden
Eñ Pharaos herte verſtocte/ eñ hi en hooꝛde ſe nz C
alſo die HERE dat geſeyt hadde

Eñ die HERE ſpꝛac tot Moſe. Pharaos her
te is hart/ hy weygert dat volc te latē. Gaet moꝛ=
gē tot Pharao/ ſiet/ hi ſal wtgaē aē't water. Gaet
hē tegen aenden oeuer des waters/ eñ neemt dye
roede in v hant die tot eender ſlangen wert/ ende
ſegt tot hem/ Die HERE der Hebꝛeē God heeft
mi tot v geſonden/ eñ doē ſeggen. Laet mijn volck
dattet mi diene inder woeſtinen/ Mer ghy en hebt
tot noch toe niet willen hooꝛen. D
Dairō ſpꝛeect die HERE alſo Daeran ſuldi be=
kēnē/ dz ic die HERE bē/ ſiet/ ic wil metter roedē
die ic in mijn hāt heb/ dz water ſlaē dat inē riuieren
is/ eñ het ſal in bloet v̄wādelt woꝛdē/ eñ die viſſeē
der riuierē ſullē ſteruen/ eñ die riuiere ſal ſtincken
eñ tſal dē Egiptenarē wee doē/ die wten waterē
der riuierē drinckē ſullē. Eñ die HERE ſpꝛac tot
Moſe Segt Aarō Neēt v roede eñ ſtreect uwe hāt
ouer die waterē vā Egiptē/ ouer hare vloeden/ ri=
uieren/ eñ zee/ ende ouer alle hare water ſcholen/

dat si bloet worden/ eñ dattet bloet si in alle Egip
tē lāt/ beyde in houten eñ in steenē vatē/ Mose eñ
Aaron deden so hen die HEERE gheboden hadde
eñ hief die roede op/ eñ sloech int water dat inden
riuieren was/ voor Pharao eñ sine knechten/ Eñ
alle dat water des riuiers wert in bloet ōwandelt
eñ die visschen des riuiers storuen/ ende die riuiere
wert stinckende/ also dat die Egiptenarē/ dat wa-
ter der riuieren niet ghedrincken en consten/ ende
twas bloet in alle Egipten lant

Eñ die touenaers van Egipten deden oock al
so met harē besweerē. Mer Pharaos herte werdt
verhart eñ hi en hoordese niet/ alsoo dye HEERE
dat ghesept had/ Eñ Pharao keerde hem/ eñ ginc
thuis/ eñ hi en keerde zijn herte daer noch niet aen
Alle die Egiptenarē groeuē nae water/ al ontrēt
der riuieren/ om te drinckē/ want si en conden dat
water der riuieren niet gedrinckē. Eñ het duerde
seuen dagē lanc dat die HEERE die riuier sloech.

¶ Pharao siet der teekenē soo veel/ dat hi denct
A dat volck te larē treckē Mer so haest als dese straf-
finghe ophout/ so is hi godloos Dat.viij. Capit

Die HEERE sprac tot Mose Gaet in
tot Pharao eñ segt hē/ Dyt seyt dye
HEERE/ Laet mijn volc dattet my die
ne/ Ist dat ghijt weygert/ siet/ soe sal
ick alle uwe palen/ met vorsscen pla-
ghen/ dat dye riuier van vorsschen krielen sal dye
sullen opcomē in v huisen/ in uwe camer/ op uwē
legher/ op dijn bedde/ eñ ooc in uwer knechten hu
sen/ eñ dijns volcs huisen/ in v backouenen eñ in v
deech/ eñ die vorsschen sullē op v eñ op v volc eñ op
alle uwe knechten climmen

B Eñ die HEERE sprack tot Mose/ segt Aaron
steect dijn hāt wt/ met uwer roedē ouer die vloeyē
riuieren eñ zee/ eñ laet vorsscen ouer Egipten lant
comē/ Eñ Aarō recte sijn hāt ouer dye waterē vā
Egipten/ eñ die vorsscen quamen daer wt/ eñ si be
decten dat lant van Egiptē. Die touenaers deden
ooc alsoe met harē besweerē/ eñ lieten ouer Egip
C ten vorsschen comen

Eñ Pharao riep Mose eñ Aaron/ ende sprac/
Bidt den HEERE voor mi/ dat hi dye vorsscen vā
mi/ eñ vā minen volcke neme/ soe wil ick dat volck
laten/ dattet den HEERE offere/ Mose sprack/
Hebt ghi die eere voor mi/ ende stelt my/ wanneer
ick voor v/ voor uwe knechten/ ende voor v volck
bidden sal/ dat dye vorsscen van v/ ende van uwen
huyse verdreuen worden/ ende alleen inder riuie
ren bliuen. Pharao sprac/ morgē Mose antwoor
de/ Ic sal also doen/ so ghi ghesept hebt/ op dat ghy
bekennen muecht/ dat daer niemant en is/ ghelijc
die HEERE onse God/ ende dan soo sullen dye
D vorsschen van v ende van uwen huyse/ Ende van
uwen knechten ende van uwen volcke ghenomen
worden ende alleen inden stroom bliuen

Aldus ghingen Mose/ eñ Aaron van Pharao
eñ Mose riep totten HEERE/ om dye belofte
ouer die vorsschen/ die hi Pharao toe gesept hadde
Eñ die HEERE dede also Mose ghesept hadde
eñ die vorsscē storuē indē huysen/ houenē/ eñ indē
veldē/ eñ si vergadderdense in grote hoopē hier eenen
hoope eñ daer eenē hoop/ eñ tlant stanc daer af.

Also Pharao sach/ dat hi locht gecregen hadde
soo wert zijn hert verstoct/ ende en hoordese nyet/
so die HEERE dat ghesept had/ Eñ die HEERE
sprac tot Mose Segt Aaron/ steect uwe roede wt
eñ slaet in dat stof der aerdē/ op datter lusen comē
in alle tlant van Egiptē/ Si dedē alsoo/ eñ Aaron
stac zijn hant wt/ met zijn roede/ ende sloech in dat
stof der aerden/ eñ het werden lusen aen die men
scen eñ aen dat vee/ Alle dat stof des lants werdt E
lusen/ in alle Egipten lant

Dye touenaers deden oock alsoe/ met haer be
sweeren/ om lusen te doen comen/ mer si en condē
niet/ eñ die lusen warē aēdē mēscen/ eñ aendē vee/
doen spraken dye toeuenaers tot Pharao/ dat is
Gods vingher/ mer Pharaos herte wert vstoct/
eñ en hoordesen/ Also die HEERE gesprokē had.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Staet morgē
vroech op/ eñ gaet voor Pharao/ siet/ hi sal aēt wa
ter gaen/ eñ segt tot hē/ Dit seit die HEERE/ Laet
mijn volc dattet mi diene/ wāt doedijt niet/ siet/ so
sal ic quaet ghewormte laten comen op v/ eñ uwe
knechten/ op v volc/ eñ in v huysen/ so dat alle der
Egiptenaren huysen/ eñ dat veldt/ eñ al datter op
is/ vol quade wormen werde/ eñ ic sal in diē dage
wat sonderlincs doen metten lande Gosen/ daer
mijn volc in is/ soe dat daer gheen quade wormen
zijn en sullen/ op dat ghi weten sult dat ick die HE
RE ben/ midden opter aerdē/ eñ ic sal een verlos F
singhe stellen tusschen minen eñ uwen volcke/ mor
ghen sal dat teeken gheschien

Eñ die HEERE dede also/ eñ in Pharaos huys
eñ in zijnder knechten huysen/ quamen scadelijcke
wormē/ eñ op alle Egiptē lāt/ eñ dat lāt wert ver
doruē vādē quadē wormē/ Eñ Pharao dede Mo
sen eñ Aaron roepē/ eñ sprac Gaet wech eñ offert
uwē Gode in dat lant/ Moses āntwoorde tē mach
also niet zijn/ dat wijt also doē/ Wāt wy soudē der
Egiptenaers grouwel onsen God dē HEERE
offerē/ Siet waert dat wi der Egipteneers grou
wele voor haer oogen offerdē/ en soudē si ons niet
steenighen? Drie dachreysen willen wi gaen/ in dye
woestine/ eñ den HEERE onsen God offeren/ al-
so hi ons ghesept heeft

Pharao ātwoorde/ Ic sal v latē dat ghi dē HE
RE uwē God offert indē woestijnen/ mer en treckt
niet voorts eñ bidt voor mi Mose sprack. Siet alst
ic wt ga vā v/ so sal ic voor v biddē den HEERE
dat morgē indē dage/ van Pharao/ eñ sinen knech
ten/ eñ vā sinen volcke/ die quade wormen ghenō
mē wordē/ mer en bedriecht ons niet meer/ so dat G
ghi dē volcke niet toe en laet dē HEERE te offerē

Eñ Mose ginc wt vā Pharao/ eñ badt dē HE
RE eñ die HEERE deet/ also Mose geseit had/ eñ
dede die quade wormē wech vā Pharao van sinen
knechten eñ vā sinen volcke/ datter niet een ouer
en bleef/ mer Pharaos herte werdt oock dit mael
verhert/ eñ hi en liet dat volck niet.

¶ Daer coēt eē grote sterfte ouer alle die beesten
Ende daer na swerē/ bladerē/ druesen/ eñ haghel/
Pharao belooft haer oorlofte gheuen mer hy en
bewijset niet Dat.ix. Capittel

Die HEERE sprac tot Mose Gaet tot A
Pharao eñ segt hem/ dit seit die HE
RE die God d Ebreeuscer Laet mijn
volc dz si mi dienē Ist dat ghi dz wey
gert eñ noch hout siet so sal de hāt des

HEEREN op u vee inden velden / op peert / ezel ke
mel ossē en̄ scapē zijn / met een swaer pestilentie /
en̄ die HEERE salt bisondert doen tusscen der Is=
raheliten vee en̄ der Egiptenaren / datter niet een
en sterue / van al dat die kinderen vā Israel hebbē
En̄ die HEERE stelde eenen strijt seggende / mor=
C gen sal die HEERE dit doen opter aerden
En̄ die HEERE dedet des morgens / ende alle
dat vee der Egiptenaren sterf / mer vandē vee der
kinderen van Israel / en sterf niet een / en̄ Pharao
sant daer na om te besien / en̄ siet / daer en was nz
een van Israels vee ghestoruē / En̄ Pharaos her
te wert verhart / en̄ hi en liet dat volc niet
Doen sprac die HEERE tot Mose en̄ Aaron
Neemt v hant vol asscen wt den schoorsteen ende
spreitse tē hemel waert voor Pharao / datse ouer
al tlant vā Egiptē stuyue / en̄ die menscē / en̄ dz vee
sullē sweren en̄ wondē crijgen / in al Egiptē lant /
En̄ si namen asscen wt den scoorsteen / en̄ stondē
voor Pharao / en̄ Mose spreydese opwaert ten he
mele / en̄ doer quamender zweren en̄ wonden / aen
mensch en̄ vee / also dat die touenaers niet gestaen
en condē voor Mose ouermits die swerē en̄ won=
dē / want aen die touenaers waren so veel wondē
als aen alle dē Egiptenaren / mer die HEERE ver
stocte Pharaos herte / dat hise niet en hoorde / also
D die HEERE tot Mose geseyt hadde /
Doe sprac die HEERE tot Mose Staet morgē
vroech op en̄ gaet tot Pharao en̄ spreect tot hem /
Dit seit die HEERE / der Hebreeuscer God / Laet
mijn volc dattet mi diene oft ick sal dese reyse alle
mijn plaghen op v seynden / op uwe knechten / en̄
op v volc / dat ghi weten sult / dat mijns gelijc niet
en is in allē landē / wāt ic sal nv mijn hant wt strec
ken / en̄ v / en̄ v volc / met pestilentie slaen dat ghy te
nieute gedaen sult werden vander aerden daerom
heb ic v verwect / op dat mijn cracht aē v blijcke / en̄
dat mijnen naem vercondicht wort in alle landen
Ghi behoudt mijn volck noch / en̄ ghi en willet
niet laten / siet ic sal morghen tot deser tijdt / eenen
seer grooten haghel laten vallen / Ja dat des ghe=
lijc in Egipten noyt geweest en is / sint dier tijt dat
tet gefundeert is / tot noch toe / daer om seynt wt
E en̄ vergadert uwe vee / ende al dat ghi opten velde
hebt / want alle menscen ende vee / dat opten velde
geuonden wort / en̄ in huys niet verghadert en is /
als den hagel opten velde vallen sal / sullē steruen
Alle die knechten van Pharao / die des HEEREN
woort vreesden / die deden haer knapē ende vee in
huys vlien / maer die ghene / die haer herte niet en
keerden aen des HEEREN woort lieten haer kna
pen en̄ vee inden velde
En̄ die HEERE sprack tot Mose streect v hant
op ten hemele / dattet haghelt ouer alle Egipten
lant / op menscen / op vee / en̄ op alle crupt indē vel
F de in alle Egipten lant / Aldus stac Mose zijn roe
de tē hemel / en̄ die HEERE liet donderē en̄ hage=
lē / dattet vier opter eerdē scoot Also liet die HE=
RE haghel reghenen ouer alle Egipten lant / soo
datter hagel en̄ vier onder malcanderen voerē soo
grouwelic / dat des gelijc in alle Egiptē lāt noyt ge
siē en was / sint dier tijt datter liedē in geweest zijn
En̄ die hagel versloech in alle Egipten lāt / al
datter opten velde was / beyde menscen en̄ vee / en̄
versloech alle dat crupt indē velde / en̄ brac alle boo
men opten velde / sonder alleen inden lande Gosē
daer die kinderen van Israhel waren / daer en ha=
geldet niet / Doe sant Pharao en̄ liet Mosen ende
Aaron roepen / en̄ sprac tot hen / Ick hebbe nv ooc
gesondicht die HEERE is gherechtich / maer ic / en̄
mijn volck zijn godlosen / Bidt den HEERE dat
Gods donderslagen en̄ hagel ophouwen / so sal ic G
v laten / dat ghi hier niet langer en blijft
Mose antwoorde hē / Als ic wter stadt ben / so
sal ic mijn handen wt breyden tot den HEERE /
so sal die donō aflaten / en̄ daer en sal geenen hagel
meer zijn op dat ghi beuint / dat die aerde dē HE=
RE toebehoort / Ic weet ooc dz ghi / en̄ uwe knech
ten v niet en vreest voor den HEERE. Aldus wert
dat vlasch verslagen en̄ die gerste / want die gerste
hadde gescoten / en̄ dat vlasch hadde vollē gewon=
nen / Maer die tarwe ende den rogghe / en werden
niet verslaghen / want si waren spade gheseyt
Doe ghinc nv Mose van Pharao ter stadt wt
en̄ breyde zijn handē voor dē HEERE / en̄ die dō
der en̄ den hagel lieten af / en̄ dē reghen en drupte
niet meer opter aerden / als Pharao sach / dat den
reghen / donder en̄ haghel aflieten / besondichde hy
hem noch voort / en̄ verherde zijn herte / hi ende zijn
knechten / Also wert Pharaos herte verstoct / dat
hi die kinderen van Israel niet en liet / so die HE=
RE geseyt hadde door Mose

¶ Vanden sprinchanen / duysternisse inden gansē
lande van Egiptē / Hoe Pharao verbiet Mosen
voor hē te comen

Dat .x. capittel

Nde die HEERE sprac tot Mose / A
Gaet tot Pharao / wandt ick hebbe
zijn herte ende zijnder knechtē herte
verhert / op dat ic dese mijne teekenē
onder hen liedē doe / En̄ om dz ghijt
vercondigen soudet voor die ooren uwer kinderē
ende dijns kints kinderen / wat ick in Egipten ve=
dreuen hebbe / Ende hoe ick mijn teckenen onder
hen bewesen hebbe / dat ghi weten sout / dat ick die
HEERE ben.
Aldus ghingen Mose en̄ Aaron tot Pharao
ende spraken tot hem dit seyt die HEERE der He=
breen God / hoe langhe weygerdy v voor mi v te
verootmoedigen / dat ghi mijn volc / my liet dienē?
Siet / weygerdi mijn volck te laten / so sal ick mor= B
ghen sprinchaenen laten comen aen allen hoecken
dat si tlant bedecken / Also datmē dat lant niet en
sal moghen siē / Ende si sullent eten datter vanden
haghel ouergebleuen is / Alle v groeyende bomen
inden velde sullen si eten / Ende si sullen v huys / u=
wer knechten husen / en̄ alle die Egiptenarē huisē
veruullen dz uwe vaderē / noch uwe vaders vaderē /
desgelijc noyt gesien en hebben / sint der tijt dat sy C
opter aerden geweest zijn / tot op desen daghe toe /
en̄ Mose keerde hem en̄ ghinc wt van Pharao
Doe sprakē Pharaos knapē tot hē hoe lange
sullen wi dit gedogē? Laet die liedē gaen dat si den
HEERE harē God dienē / En weeti noch niet / dz
Egiptē verdoruē is / Mose en̄ Aarō werden weder
tot Pharao gebracht / en̄ hi sprac tot hen / Gaet en̄
dient dē HEERE uwē God / Maer wie zijnse / die
daer gaen sullē. Mose sprack. Wi sullen gaen met
ionc ende out / met sonen en̄ met dochterē met sca

pen ende runderen/ Want wi hebben alle een feest te des HEEREN

Pharao antwoorde hen/ Het si also/ die HEERE si met v/ soude ic v/ ende v kinderen daer toe gaen laten? Siet oft ghi liedē/ niet quaet en denct/ ten sal also niet zijn/ mer ghy mannen/ gaet alleen ende dient dē HEERE/ dat ist ooc dat ghi begeert
...l c iiij hebt/ ende men stietse van Pharao
...o ix. Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Steect v handt
a ouer Egiptē/ om die sprinchanen/ dat si op Egipten comē/ ende dat si eten alle dat cruyt des lants ende alle dat vanden hagel ouergebleuen is/ Mose stac zijn roede ouer Egipten/ ende dye HEERE dreefeenen oosten wint int lant alle den dach/ ende alle den nacht/ Ende des morghens brocht dē oosten wint/ alle die sprinchanē eñ si quamē ouer alle Egipten lant/ ende si daelden aen alle hoeckē van Egipten/ So seer veel/ dat te vorē des ghelijc noyt gewerct en is noch zijn en sal/ want si bedecten dat lant/ eñ verdonckerdent/ Eñ si verslondē alle dat cruyt des lants/ eñ alle die vruchtē der bomen/ dye vanden hagel ouergebleuen waren/ Eñ en lieten niet groens ouerbliuē/ aen boomē noch aen cruyt inden velde/ in alle Egipten lant
E Doē dede Pharao/ Mose eñ Aaron/ haestelic
...l c i.ij roepen eñ sprack/ Ic heb gesondighet aē den HE
...ap RE uwen God/ eñ aen v/ Vergheeft mi mijn son
...i.a de ooc dees reyse/ eñ bidt den HEERE uwē God
...iij dat hi maer dese doot/ vā my af neme/ Eñ Mose ghinck wt van Pharao/ eñ badt den HEERE doe keerde die HEERE eenē seer sterckē westē wint/ eñ hief die sprinchanen op eñ werpse in die roode zee/ datter niet een ouer en bleef/ in alle die hoeckē van Egipten/ Mer die HEERE verstocte Pharaos herte/ alsoo dat hi dye kinderen van Israhel niet en liet

Die HEERE sprac tot Mose/ Steect v hāt wt ten hemel/ dattet so doncker worde in Egiptē lāt datment tasten mach/ Mose stack zijn hant ten hemel/ eñ siet/ doe werde een dicke duysternis ouer al Egipten/ drie daghen lanc/ also dat niemant dē anderen en sach/ noch op en stont vander plaetsen daer hi in was/ in drien dagē/ Mer bi alle die kinderen van Israel wast licht in hare wooninghen

Doe dede Pharao Mose roepen ende sprack/ Gaet ende dient uwen HEERE/ Maer v schapen ende runderen laet hier/ Laet v kinderkens oock met v gaen/ Mose sprack ghi moet ons ooc offere ende brantoffer geuen/ dat wi onsen God dē HE
G RE doen mogen/ ons vee sal met ons gaen/ ende niet een clauwe en salder achter bliuen/ Want vā dē onsen/ sullē wi nemē totten dienste ons Gods des HEEREN/ wi en weten oock niet waer mede dat wi den HEERE dienen sullen/ tot dat wy daer comen

Maer dye HEERE verstocte Pharaos herte/ dat hise niet latē en wilde/ eñ Pharao sprac tot hē Gaet van mi/ eñ wacht v dat ghy voor mijnē ogē niet meer en comet/ Want in wat daghe/ dat ghi voor mijnē oogen coēt/ so suldi steruē/ Moses antwoorde/ so ghi ghesept hebt/ so salt gheschien/ Ick en sal niet meer voor uwen oogen comen

¶ Die HEERE seyt Mosi noch van eender straffinghe die hi ouer Egiptē wil sendē. Hi beueelt dat die Israheliten vanden Egiptenaers guldē eñ silueren clenodiē soudē ontleenē/ ende haer diē ontdraghen   Capittel.xi.

Nde die HEERE sprac tot Mose ick wil noch een plage ouer Pharao eñ Egipten latē comen/ daer nae sal hi A
v van hier laten gaen/ eñ niet alleē la psal c iiij
ten gaen/ mer oock van hier driuen/ e c xliiij
Daer om segt nu alle dē volcke/ dat een yeghelick/ man van sinen ghebuer/ eñ een yeghelic wijf van haer gebuerinnen/ leene eñ eysche/ siluerē eñ gulden vaten/ Want die HEERE sal den volck gratie geuen voor den Egiptenarē/ Eñ Mose was een seer groot man in Egipten lant/ voor die knechtē van Pharao/ eñ voor den volcke
Ende Moses sprack/ Aldus seit die HEERE/ B
Ic sal ter middernacht wtghaen in Egipten lant/ psal lxxviij
ende alle eerstgheboren des landts/ sal steruen/ c xxxiiij.
Vā Pharaos eerst ghebore soon aen/ die op sinen st el sidt/ tottē eerstē sone der dienstmaecht/ die achter die molen is/ eñ alle eerstgeboren des vees eñ het sal eenē grotē roep zijn in alle Egiptē lant/ dat des gelijc nye gewerct en is/ noch zijn en sal/ Mer
bi al den kinderen van Israel en sal niet een hont C
met zijnder tongen grimmen/ vā aen den mensce tot aen dat vee. Om dat ghi weten sult/ hoe wonderlijcken dat dye HEERE Egiptē eñ Israel sceyde/ Want alle dese uwe knechtē/ sullē afcomē tot my eñ mi te voete vallē eñ seggē Trect wt/ ghi eñ alle dat volc dat onder v is/ Daer na sal ic wt treckē eñ Moses ghinc van Pharao seer gram

Die HEERE sprack tot Moses/ Pharao en hoort v niet/ om datter veel wonders gescbieden soude in Egipten lant/ Eñ Mose eñ Aarō hebbē dit wonder al gedaē voor Pharao/ Mer die HE
RE verstocte zijn herte/ alsoo dat hi die kinderen D
van Israel wt sinen lande niet laten en wilde

Die HEERE leert het gebruyc des Passah/des
paescylās/eñ des ōgedesemdē broots / Hi ver=
slaet inđ nacht die eerstgeborenē /Daerōme ver
druijft Pharao tvolc van Israel wt sinen lande

Dat .xij.Capittel

Die HEERE sprack /noch tot Mose/
A eñ Aarō in Egiptē lāt/dese maēt sal
v zijn die eerste maēt/ende van deser
maēt sult ghi lieden die maēden des
iaers beginnē/Segt alle der gemein
tē vā Israel eñ spreect/indē thiendē dage vā deser
maent/sal een yegelic nemē een scaep/waer dat eē
vader des huysgesins is/een schaep tot eenē huy=
se/Maer daer dat huysghesin te cleyn is tot een
scaep/daer sal hi nemē van sinen nagebueren / tot
sinen huyse/totten ghetale der sielen /datter ghe=
noech si om een schaep te eten/Het sal een scaep zijn
sonđ smette/een mannekē dat een iaer out is/van
B den lāmeren ende vandē geyten suldijt nemen
Eñ ghi sullet behouwē tot optē veertiēstē dach
des maēts/Eñ een yegelic vanđ gemeyntē vā Is
rael salt des auonts slaē/Eñ dā sullē si nemē van
dē bloede/eñ beyde die posten vanđ duerē/eñ den
opperstē dorpel daer mede bestrijckē /aen den hui
se daer sijt inne etē.Eñ ghi sult dat vlees also etē/
in dier seluer nacht/aēdē viere gebradē/met onge
heefdē broode/eñ met bitterē saus Ghi en sullet
met water gesodē niet etē /mer alleē mettē viere
gebradē/Dat hooft mettē scenckelē/eñ dat inghe
wāt suldi haestelic eten/Ghi en sulter niet af ouer
latē totten morgē/eñ ist datter wat ouer blijft tot
ten morghen/dat suldi met vier verbernen
Eñ aldus suldi dat etē/Om uwe lēdenē suldy
gegort zijn/eñ uwe scoenē aendē voetē hebben/eñ
stockē in uwē hādē/eñ ghi sultet metter haest etē
wāt het is des HEEREN Passah/want ic sal in
der seluer nacht duer Egiptē lāt gaen/eñ alle die
eerstgeborē vā alle Egipten lāt vslaē/Vandē mē
scen tot dat vee/eñ aen alle dē godē der Egiptena
rē sal ic recht doē/Ic die HEERE/Eñ dat bloet sal
v een teekē zijn aen dē huysē daer ghi lieden in sijt/
Dat so wāneer ic dat bloet sie/so sal ick v voor by
gaen/ende v niet plaghen eñ verderuen/wanneer
ic Egipten lant slaen sal
Eñ ghi sult desen dach hebbē in gedenckenisse
C eñ ghi sultē dē HEERE vierē/tot een feeste/ghi en
de alle uwe nacomelingen/tot een eewich gebruic
Seuē dagē suldi ongeheeft broot etē te weten in=
dē eerstē dage suldi ophouwen binnē uwen huyse
vā geheefdē broode/So wie geheeft broot eet/vā
dē eerstē dach aē/tot optē seuēdē dach/diēs siel sal
wt geroeyt wordē van Israel/Dē eerstē dach sal
onder v heilich heetē/eñ dē seuendē dach ooc Ghi
en sult geē werc daer in doē dā alleē dz đ spijse aen
gaet voor alderlei siele dat selfde alleene mucht ghi
voor doē/Eñ onđhout dz ōgeheefde broot te etē
le.xxiii a Wāt recht op desen dach/heb ick uwe heyr wt
Numeri Egiptē geleit/Daerom suldy desen dach houwen
xxviii.c/ eñ al v nacomelingen/in een eewich gebruyc.Ten
D veertienstē dage/der eerster maēt des auonts/sul
di ongeheeft broot eten/tot aendē enētwintichstē
dach der maēt des auonts/eñ datmē in seuē dagē
geen geheeft broot en vinde/binnen uwen huyse
Want wie geheeft broot eet/diens siel sal wtghe
royt wordē wt der gemeyntē vā Israel/Het si een
vremdelinc/oft een ingeborē des lants /Daer om
en eedt gheen geheeft broot in uwen woninghen
Eñ Mose riep alle die ouđs vā Israel/eñ sprac
tot haer liedē/Leest wt eñ neēt schapē/een yegelic
voor zijn ghesin/eñ slaet dē HEERE Passah eñ neēt
een busselkē Isopē/eñ doopet in dat bloet / inden
beckē/Eñ bespreget daer mede dē ouerdorpel/eñ
die twee postē/Eñ niemāt en ga tot zijnđ huisdue
ren wt/dan aendē morgē stont/Wāt die HEERE
sal omgaē eñ hi sal die Egiptenarē plagē/Eñ als
hi dat bloet sien sal aen den ouerdorpel/eñ aen die
twee posten/so sal hi voorbi dye duere gaen eñ dē
verderuer binnē uwen huise niet latē comē om v
te plagen/Daer om hout dese maniere voor v/eñ
voor v kinderen eewelic
Eñ als ghi int lāt comt/dat v die HEERE ge
uen sal so hi geseit heeft/so hout desen dienst/ Eñ
wāneer uwe kinderē tot v seggē sullē Wat dienst
is dat? So suldi seggē/Het is dat Passah offer des
HEEREN/die den kinderē van Israel voorbi ginc
in Egipten doen hi die Egiptenaren plaechde eñ E
onse huysen verloste Doe neychde hen dat volc eñ
aenbadē/Eñ die kinder van Israel gingen eñ de=
dē so die HEERE Mose eñ Aaron gebodē hadde.
Eñ ter middernacht versloech die HEERE al=
le die eerst geboren in Egipten lāt Vā Pharaos
eerstē soon aen/die welcke op sinē stoel sat/tot aē=
den eerstē soō des geuāgenen inder geuāckenisse/
eñ alle die eerst geborē des vees/Doe stont Pha=
rao op/eñ alle sine knechtē/in der seluer nacht/eñ
alle die Egiptenaren/Eñ daer wert een groot ge
screy in Egiptē/wāt daer en was gheen huys daer
gheen doode in en ware
Eñ Pharao riep bi nachte Mosen eñ Aarō eñ
sprac/Gaet eñ treet wt vā minē volcke/ghi eñ die
kiderē vā Israel gaet eñ diēt dē HEERE/soe ghy
geseyt hebt/Neēt ooc met v/uwe scapen eñ runde
ren/so ghi geseyt hebt/gaet eñ gebenedijt mi ooc/
Eñ die Egiptenarē warē gestoort op dz volc/als
dat sise haestelic wt den lande dreuē/want si seidē F
Wi sullen alle steruen.
Eñ dat volc droech dat rouwe deech eer dz ge=
heeft was tot haerder spijsen/ghebonden in hare
cleederē/geleyt op hare scouderē/Eñ de kinderen
vā Israel haddē gedaē/so Mose geseit hadde/ eñ
haddē vādē Egiptenarē geheyscht/siluerē eñ gul
dē juwelē eñ cleederē/ooc had die HEERE den
volc ghenade gegeuē/voor den Egiptenarē dat si
hen leenden/eñ so den Egiptenaren ontkeerden
Also trockē die kinderen vā Israel wt vā Raē
ses tot Suchoth/Seshondert duysent mannen te
voet sonder die kinderen/eñ met hen trocken veel
van aldeley gemeyn volc eñ scapen/eñ runderen/
eñ macht veel vees/eñ si vickē vādē rouwē deege
datse wt Egiptē brachtē ongeheefde coeckē/ wāt
ten was niet geheeft doe si wt Egipten gestoten
werdē/eñ niet gebeyden en constē/eñ en haddē an
ders gheen victalie bereit.
Die tijt die die kinderen van Israel in Egiptē
ghewoont hebben /is/vierhondert eñ dertich iaer
Als die selue iarē om waren/ghinck alle dat heyr
des HEEREN op eenen dach wt Egipten/Daer
om wort desen nacht den HEERE ghehouden/
dat hise wt Egipten lant gheuoert heeft/ende dis

kinder van Israel sullen hen den HEERE hou
wen/ en ende hare nacomelingen.
Ende die HEERE sprac tot Moses eñ Aaron
dit is die maniere vā Passach te houden / Gheen
vreemde en mach daer af eten/ Maer wie dat een
gecocht knecht is / dyen salmen besnijdē ende dā
daer af eten/ Een huysgenoot eñ huerlinck/ en sal
daer niet af eten In huis salment etē/ Ghi en sult
van sinen vleesche buten door dat huis niet dragē
eñ ghi en sult gheen been daer af breken/ Alle dye
ghemeynte van Israel sal dit doen
Ende ofter een vreemdelinc by v woont eñ hi
den HEERE dat Passch houden wilt/ dye besnijde
alle dat manlic is/ eñ bereide hem daer toe/ dat hi
dat ete/ ende si gelijc een ingeboren des lants/ wāt
gheen onbesnedene en sal daer af eten /een der ley-
wet si den ingeborenen/ eñ dē vrēdelingen die on-
der v woonen/ ende alle die kinderen van Israhel
deden also die HEERE Mosi ende Aaron gebo
den hadde
Also leyde die HEERE op eenē dach die kinde
ren van Israel wt Egipten lant met haren heyr.
¶ Die HEERE beveelt haer alle die eerstgeborē
te heylighen/ hi leydtse int beloofde lant niet opt
naeste/ mer door dye woestijne / sdaechs met een
wolckcalumne/ ende des nachts met een vier ca
E lumne Dat.xiij. Capittel

Nde die HEERE sprack met Moses
seggende/ Heiliget mi alle eerste ghe
borē al dat zijn moeder breect / bi dē
kinderen van Israel / beyde mensch
ende vee/ wāt si zijn mijn/ Doe sprac
Moses totten volcke/ Ghedenct des daechs/ indē
welchē ghi wt Egipten/ wt den huise des diensts
ghegaen zijt / dat v die HEERE met machtigher
hāt vā daer wt heeft ghelept/ Daeromme en suldi
gheen gheheeft broot eten/ Heden sidy wt ghegaē
inder maent Abib/ oft April
Ende als v die HEERE brengē sal int lant der
Cananiten/ Hethithē/ Amoriten/ Heuiten/ ende
B Jebusiten/ dat hy uwen vaderen gesworen heeft/
v te gheuen een lant daer honich eñ melc in vloeyt
so suldi desen dienst houdē in dese maēt. Seuen da
gen suldi ongeheeft broot eten /ende inden seuen-
den dage is des HEEREN feest/ Daer om suldi se
uen dagen ongeheeft broot eten / dat gheen heffe
C noch gheen gheheeft broot geuonden en worde in
alle v palen
Ende ghi sult uwen sonen segghen tot dier sel
uer tijt Om des wille/ dat mi die HEERE gedaen
heeft/ doe ic wt Egipten troc/ Daerom salt v een
teeken zijn in uwe handt/ eñ een litteeken/ voor u
wen ogen/ op dat des HEEREN wet altijt si in u
wen mont dat die HEERE v met machtiger hant
wt Egipten gheuoert heeft/ Daeromme hout de
se maniere/ iaerlicx tot zijnder tijt
Ende als v die HEERE int lant der Canani
ten gebracht heeft/ also hi v/ eñ uwen vaderen ge
sworen heeft/ ende hy v dat gheeft / Soe suldi den
HEERE wtscheyden / Alle dat een mannekē is
ende dat zijn moeder breect vanden eerst geboren
onder dat vee/ Dat eerste geborē van eenen ezele/
suldi lossen met eenē scaep. Ist dat ghijs nz en lost
so suldijt dooden/ Maer alle die eerst gheborē der
menschen/ onder uwe kinderen suldi lossen

Ende wanneer v kindt/ heden oft morgen dy
vraghen sal/ Wat is dat: Suldi hem segghen/ Dye
HEERE heeft ons met machtiger hant wt Egip
ten/ vanden dienstachtighē huyse gheuoert/ want
doe Pharao verhert was/ ons los te latē / versloech
die HEERE alle die eerst geboren in Egiptē lande
van des menscē eerstgeborē aē / tot des vees eer D
ste geboren/ Daeromme offere ic dē HEERE al
dat zijn moeder breect dat mālic is/ ende die eerste
geboren mijnre kinderen losse ic/ Eñ dit sal v een
teeken in uwe hant zijn / ende een ghedencteeken
voor uwen ogen/ dat ons die HEERE/ met mach
tigher hant wt Egipten geuoert heeft
Als Pharao dat volck ghelaten hadde / soe en
brocht ons God niet aē die strate door der Philis
tinen lant/ die ten naestē was / Wāt hi dachte Het
mocht den volcke berouwen/ als si dē strijt sagen/
ende dan weder in Egipten keren/ Daer om leide
hi dat volck omme / op die strate / ouer die woestij
ne aen die roode zee / eñ die kinder van Israel troc
ken ghewapent wt Egipten lant / ende Mose nā
met hem Josephs ghebeenten/ want hi hadde eenen
eedt vanden kinderen van Israel genomen seggen
de/ God sal v besoecken ende dā so voert mijn ghe
beente met v van hier
Also trocken si wt van Suchoth/ eñ slegē ten
ten in Ethan voor aen die woestine ende die HE
RE ginc voor hen/ des daechs in een calumne des
wolckē/ om dat hy dē kinderē van Israel den rech
tē wech wijsen soude/ eñ des nachts in eē calumne
des vuers/ om dat hi haer lichten soude/ te wande
len dach ende nacht/ Die calomne der wolcken/ eñ
die calumne des vuers / en ghingen nimmermeer
vanden volcke
¶ Pharao veruolcht dat volc Goods/ die HE
RE beschermt desine/ die viāt met zijnder macht
verdrinct hi Dat.xiiij. Capittel

Nde dye HEERE sprac tot Mose A
seggende / Spreect met den kinderē Gene.l.
van Israel ende segt dat si hem wat b
em keren ende haer tenten opslaen Johan
teghen dat dal Hiroth / tusscen Mig xviij.g.
dol/ ende die zee tegen Baal Zephon / ende aldaer Psal. C
tegen ouer dye tenten op slaen aen dye zee / Want iiij
Pharao sal vanden kinderen van Israel segghen i.Corin
Si en weten niet waer datse wten lande sullen co x.a
men/ die woestine heeftse beslotē / Eñ ic sal zijn her
te verstecken/ also dat hi v na iaghen sal/ Ende ick
sal aen Pharao gheglorificeert worden/ ende in al
zijnder macht / Ende dye Egiptenaren sullen we-
ten/ dat ick die HEERE ben Ende die kinder vā
Israel deden also
Ende alst den Coninc van Egipten gheboot B
schapt wert/ dat/ dat volck vloot/ werdt zijn herte
ende zijnder knechten herte verandert teghen dat
volck ende spraken / waer om hebben wy dat ghe-
daen/ dat wi Israel hebben gelaten dat si ons nyet
en souden dienen: Eñ Pharao spande zijn waghe
nen aen/ ende nam zijn volc met hem/ ende hi nam
ses hondert wt ghelesen waghenen / ende alle dye
wagenen die in Egipten waren/ eñ alle dye hooft
lieden van allē sinen heyre / Want dye HEERE
verstocte dat herte Pharaonis des Conincs van
Egiptē/ soe dz hy die kinderē vā Israel na iaechde

die daer door een hoghe hant waren wt ghegaen
Ende die Egiptenaren iaechden den kinderẽ
C van Israel na/ende haesten hen te comen daer sy
gheloggeert waren aen die zee/met rossen eñ wa
ghenen ende ruiteren/ende zijn macht/int dal Hi
roth tegen Baalzephon/Eñ als Pharao nakende
was/hieuen die kinderen van Israel haer ooghen
op/Eñ siet/dye Egiptenaren trocken hen vã ach
ter na/eñ si vreesdẽ zeere/eñ si riepẽ totte HEERE
Eñ si seyden tot Mose/En waren daer gheen
grauen in Egipten/dat ghi ons ghenomen hebt/
om dat wi inder woestinen steruen souden? Waer
om hebdi ons dat gedaen/dat ghi ons wt Egiptẽ
geleyt hebt? Ist niet dz wi v geseyt hebbẽ in Egip
ten/Hout op eñ laet ons den Egiptenaren dienen
want het waer ons beter dẽ Egiptenaren te die=
nen/dan inder woestinen te steruen/Mose sprack
totten volcke/En vreest niet/staet eñ siet toe wat
salicheit dat v die HEERE hedẽ doen sal/Wãt de
D se Egiptenaren die ghi hedẽ siet/en suldi nimmer
meer sien tot inder eewicheit/Dye HEERE sal
voor v strijden/eñ ghi lieden sult stille swigen
Die HEERE sprack tot Mose. Wat roepti tot
mi? Segt den kinderen van Israel dat si reysen/en
de ghi sult uwe roede opheffẽ/ende wt steect uwe
hant ouer die zee/eñ deyltse van malcanderen soo
datter die kinderen van Israel daer in gaen/wech
midden door alle drooge Siet ic sal der Egiptena
rẽ herte verhardẽ dat si v na volghẽ/So sal ic eere
vercrijgen aen Pharao/eñ aen zijn macht eñ aen
zijn wagenen ende ruyteren/Ende die Egiptena
ren sullen weten/dat ic die HEERE ben/als ic ee=
re vercregen hebbe aen Pharao/eñ aen sinen wa
ghenen eñ ruyteren
E Doe verhief hem die engel Gods die voor dye
scharẽ van Israel ginc eñ hi stont achter huer/eñ
die calomne der wolcken die ooc voor harẽ aẽge
sichte stont/quam ooc achter hen/Eñ quã tusscen
die tentẽ der Egipteners eñ Israel/het was een
doncker wolcke eñ si verlichte dẽ nacht/dat si bin
nen dier nacht/niet te samen en quamen
Als Mose zijn hãt recte ouer die zee/lietse dye
HEERE achter waert varen door eenen starcken
Oosten wint/alle diẽ nacht/eñ maecte die zee dro
ge/Eñ die waterẽ deyldẽ haer van malcanderen/
eñ die kinderen van Israel ghinghen daer in/mid
den in die zee opt drooghe/Ende dat water was
hen als mueren/ter rechter eñ slincker hant/ende
die Egiptenaren volchden hen na/alle ros eñ wa
ghen eñ Pharaos ruyters gingẽ middẽ in die zee
Als nv die morghen wake quam/sach die HE
RE op die tenten der Egiptenaren/wt der vieri=
gher calomne ende wolcken/ende scoot hare scha
ren ende sliet die raderen van haren wagenen en
F de werpse om met tempeest/Doẽ spraken dye E
Ju.iv.b giptenaren/Laet ons vlien van Israel/die HEE
RE strijt voor hen teghen die Egiptenaren/En=
de die HEERE sprac tot Mose/Steect v hant
wt ouer die zee/op dat dat water weder neer val=
le/ouer dye Egiptenaren/ouer haren waghenen
ende ruyteren.
Doe stac Mose zijn hant wt ouer die zee/eñ die
zee quã des morgẽs weder voort/in harẽ stroom
ende die Egiptenaren vloden hen teghen/Aldus
werpse die HEERE om/midden in die zee/Eñ dat
water quam weder eñ bedecte die wagenẽ/ ende
die ruyterẽ/eñ alle Pharaos macht/eñ alle die hẽ
naghevolcht waren in die zee/also datter niet een
van dien ouer en bleeft/maer die kinderen van Is=
rael ghinghen drooch midden door dye zee/eñ dat
water was hen als mueren ter rechter eñ ter slinc
ker hant Sa.x.d
Also holp die HEERE Israel in dien dage/van
der Egiptenaren hant/Ende si saghen die Egip=
tenaren doot/aen den oeuer der zee/ende die gro=
te hant/die die HEERE aen die Egiptenarẽ be
wesen had ende dat volck ontsach den HEERE
ende geloofden aen hem ende sinen knecht Mose.

¶ Moses metten volcke Gods singen den HE
RE eenen loffanc/sy comẽ tot Marach/daer wor
de dat bitter water soet Capittel. xv.

DOen sanck Mose ende die kinderen
van Israhel dit liet den HEERE/ A
ende spraken
Ick wil den HEERE/singhen
want hi heeft heerlikẽ ghedaen/Ros
ende wagen heeft hi om ghewor pen in die zee
Die HEERE is mijn sterchheit ende loue sanck
ende is mijn salicheit geworden
Dat is mijn God ick sal hem eeren/hi is mijns
vaders God ic sal hem verheffen Psal. c iij.
Die HEERE is die rechte crijschman/HEE
RE is sinen naem B
Pharaos waghenen/ende zijn macht werp hi
om in die zee
Sijn wtuercoren hooftlieden zijn versoncken
in die roode zee/dẽ afgront heeftse bedect/si vielẽ
ten gronde ghelijc die steenen
HEERE/uwe rechte hant is machtich inder
cracht.
HEERE/uwe rechte hant heeft die viandẽ
verslaghen
Ende met uwe groote heerlicheit hebdi v we
derspanninghe verstoten/Want doe ghi v gram
scap wt lietste/verteerde ghise als stoppelen
In den gheest ws thorens/viel dat water te sa
men/Dye vloeden voeren op eenen hoop/Die af
gronden plomten in malcanderen midden in dye
zee
Die viant dacht ic salse iaghen ende begrijpen C
se/ende den roof wt deylen ende minen moet aen
hen coelen.
Ic sal mijn sweert wt trecken/ende mijn hant
salse dooden
Als uwen gheest blies/bedectese dye zee/ende
sy soncken onder als loot in machtighe wateren.
HEERE/Wie is ws ghelijck onder die Go
den? Wie is so machtich inder heylicheit vreeselick
louelijc ende wonder doende?
Als ghi v rechte hant wt staect/verslontse dye D
aerde Ghi hebt v volc in dijnre barmherticheit ge
leyt dz ghi verlost hebt/eñ hebtse met uwer starc=
heit geuoert tot uwen heyligen huyse
Als tvolck dat hoorde/wertet verstoort/angst
quam dẽ Philistinen aen/Doe verscrictẽ die vorst
ten van Edom/beuinge quam den geweldighen
Moab aen. Alle die inwoonders van Canaã wer
den verstijft

Laet ouer hen vallen anxt eñ vreesc/door uwen
groten arm dat si onberuerlic zijn als steenen/tot
C dat v volc HEERE/sal duergegaen zijn/tot dat dit
volc duer gae dat welcke ghi verworuen hebt.
Brencktse in/ende plantse opten geberchte ws
erfdeels tot een besittinghe/die ghij HEERE tot u
wer woninghen gemaect hebt/ tot uwen tempel
HEERE die uwe hant bereyt heeft
Die HEERE sal coninc zijn altijt ende eewelic
Want Pharao ginc in/in die zee / met ros wage
nen eñ ruteren/ eñ die HEERE liet die zee ouer hē
vallen/Maer die kinderē van Israel ginghen opt
drooge/midden duer die zee
Eñ MirJam die prophetisse Aarons suster/
nam een luyte in haer handt/ende alle die wijuen
volchden haer nae/met luyten /in een reye/Ende
MirJam sanc hen voor.Laet ons den HEERE
singen/Want hi heerlic ghehandelt heeft/man en
de peert heeft hi in die zee geworpen
D Mose liet dye kinder van Israel trecken van-
der rooder zee totter woestinen Sur/eñ si wādel-
den drie dagen inder woestinen datse geen water
en vonden/Doen quamen si te Mararath/mer si
en constē dat water niet gedrincken ouermits der
bitterheit/want het was seer bitter/daer af heet
ment Mara/Doe murmureerde tvolc tegē Mo
se seggende.Wat sullen wi drincken?Ende Mose
riep totten HEERE/eñ die HEERE wees Mose
eenen boom/eñ diē dede Mose int water/Siet doē
wert dat water suet Aldaer stelde hi eē insettinge
eñ eē recht/eñ daer proefde hise seggende/Hoordi
die stemme des HEEREN ws Gods/eñ doedi dz
recht is voor hē/eñ haer ghi in uwen oren zijn ghe
bot/eñ houdi alle zijn settingen/soe en sal ic gheen
van dien crancheden op v brengen die ic op Egip
ten gebrocht hebbe/want ic ben dye HEERE u
we gesontmaker
¶Doen dat volc om der spijsen wille onlijdsaem
was/eñ morde so sendet hi haer quackelen/ende
dat Man.

Dat.xvi.Capittel

A [E]nde si quamen in Elim daer waren
twaelf water fonteynen eñ tseuētich
palmboomē/eñ si maectē aldaer ha
ren leeghere aent water /van Elim
trocken si alle die ghemeynte vā Is-
rael quam in die woestine Sin/die daer leyt tussē
Elim eñ Sinai/inden.xv.dage der tweeder maēt
nadien datse wt Egipten ghegaen waren /Eñ al
die ghemeynte der kinderē vā Israel murmureer
den tegē Mose eñ Aaron in die woestijne seggē de
tot hen lieden/Wilde God dat wi warē gestoruē
in Egiptē lant/duer des HEEREN hant /doe wy
bidē vleesch potten saten / eñ haddē broots sat te-
lmo tē/Want ghi hebt ons daer om wtgeleypt in deser
vij woestinen/ dat ghi dese gheheel gemeynte vā hon
xvic gher sout laten steruen
o bi Doe sprac die HEERE tot Mose/Siet ick sal
v broot vāden hemel latē regenen / eñ dat volc sal
wtgaen/ende vergaderen dagelicx wat hem van
node is/dat ict proeue/ oft het volck in mijne wet
wandelt/oft niet /mer inden.vi. dage sullen si hen
bereyden/dat sijt dan dubbelfout meer in draghen
dan si dagelicx plochten te vergaderen
Mose ende Aaron spraken tot allen den kinde
ren vā Israel segghende/Tauont suldi weten dat
v dye HEERE wt Egipten geleyt heeft/ende des
morghens suldi des HEEREN heerlicheit sien/
Want hi heeft uwe murmuratie teghen den HE
RE gehoort/Mer wat sijn wi dat ghi teghen ons
murmureert?Mose sprac voort/Dye HEERE sal
v tauont vleesch teten geuen/eñ morghen broots
planteyt /om dat die HEERE v murmuratie ghe
hoort heeft / dat ghi teghen hem ghemurmureert
hebt /Wāt wat zijn wi?uwe murmuratie en is te C
gen ons niet/maer teghen den HEERE
Eñ Mose sprack tot Aaron Segt alle der ghe
meynten van Israel/Coemt voort/ voor dē HE
RE/Want hi heeft uwe murmuratie ghehoort/
Eñ doe Aaron aldus sprac /tot alle der ghemeyn
ten der kinderē van Israel/soe weindēse hen tegen
die woestine/eñ siet die heerlicheyt des HEEREN
openbaerde hen in een wolcke /eñ dye HEERE
sproc tot Mose/Ic heb der kinderen van Israels
murmuratie ghehoort/Segt hen Tusschen den a
uont suldi vleesch teten hebbē/eñ morgen broots
sat worden.Eñ ghi sult weten /dat ic die HEERE
uwe God ben
Eñ siet des auonts quamen daer quackelē op D
eñ si bedecten die tenten/Eñ smorghens lach den Psalmo
dau ronts om die tenten/eñ als den dau geuallen lxxvij
was/siet doen lach daer wat in die woestijne/dun Sā xvi
ne eñ cleyn/ghelijck dē rijm op den lande leyt/Eñ
doe die kinderen van Israel dat saghen /seyden si
onder malcanderen/Dat is Mā/want si en wistē
niet wat dat was/Mose sprac tot hen /Het is dat
broot dat v die HEERE teten gheheuen heeft/Dit
ist dat die HEERE gebodē heeft. Een yegelic ver
gadere dies also veel /dat hijs genoech heb te eten
eñ neme een Gomor voor elc hooft na tgetal der
sielen/die in zijnder woningen zijn

Eñ die kinderen van Israel deden also eñ ver
gaderden/die eene meer die ander min/Mer doe
ment metten Gomor wt mat/en stoot den genen
niet ouer dies veel hadden /eñ den genē dies min
hadden en gebrac niet maer een yeghelijc had ver
gadert/na dat hi eten mochte/Eñ Mose sprac tot
hen/ Niemāt en late wat ouer bliuē tot dē morgē
maer si en hoordē Mose niet/eñ somige lietē daer B
af ouer tot dē morgē/ doe wiessen daer wormē in
eñ het wert stickēde eñ Mose wert toornich op hē
Eñ alle morghē vgaderde daer af/ een yeghelic al
soe veel als hi at/ mer alst vander sonnē heet wert
so smalt/eñ des sestē daechs so vergaderden si des
broots dubbelt dz is twe Gomor voor elckē mēsce
eñ alle de ouerste v gemeyntē quamē eñ vcondich-

dent Mosi/ eñ hi sprac tot hen/ Dit is dat die HE-
RE gesept heeft/ Morghen ist die sabbath die hei-
lige ruste des HEREN/ wat ghi backen wilt dat
bact/ eñ wat ghi coke wilt dat cooct/ maer watter
ouerschiet dat laet bliuē dattet behoudē worde tot
E morgen so Mose gebodē had/ doe en wertet niet
stinckende ende daer en waren oec gheen wormē
in/ Doen sprac Mose/ Eet dat heden/ want het is
heden den sabbath des HEREN/ ghi en sullet
heden inde velde niet vinden/ Sesse dagen suldijs
vergaderen/ maer den seuenden dach is den Sab-
bath eñ dan en sal daer gheen zijn

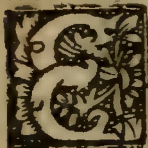
Maer inden.vij.dage ghingender sommighe
vanden volc wt om te vergaderē eñ sy en vonden
niet/ Doe sprac die HERE tot Mose/ Hoe lange
weygherdi v te houwen mijn geboden ende mijn
wet? Siet die HERE heuet v den sabbath ghe
geuen/ eñ dair omme gheeft hi v opten sesten dach
voor twee daghen broot/ Daer om bliue een yege
lic inden sinen/ ende niemant en ga wt van zijnder
plaetsen/ inden.vij.dage/ Also vierde dat volc den
seuenden dach. Eñ dat huys van Israel noemde
dat broot Man/ eñ het was gelijc Coriander saet
eñ wit/ ende hadde eenen smaec gelijc witte broot
met honich

Ende Mose sprac/ Dit is dat die HERE ghe-
G boden heeft/ Vult een Gomor daer af/ om voor v
nacomelingen te behouwen/ op datmē dat broot
sie/ daer ic v mede gespijst heb/ doe ic v wt Egyptē
lant leyde/ Eñ Mose sprac tot Aaron/ Neemt een
cruycke/ ende doet daer in/ een Gomor vol vā dat
Man/ eñ laetet voor dē HERE om te behoudē
voor uwe nacomelingen/ also die HERE Mose
dat geboden had/ Aldus liet Aaron dat selue/ tot
een ghetuygenisse behouden

Eñ die kinderen vā Israel aten Man.xl.iaerē
tot dat si te lande quamen/ daer volc woonde/ tot
aen die palen des lants Canaan aten si Mā/ Een
Gomor/ dat is thiende deel eens Epha.

¶ In Raphidim twistede dat volcke met Mose
om des waters wil/ ende dat selue geeft haer die
steenroetse/ Ende na dien striden si tegen Ama-
lek

Dat.xvij.Capittel.

Nde alle die gemeynte der kinderen
van Israel/ troch wt der woestijnen
Sin/ hare dachreyse soo hen die HE
A RE beual/ eñ si maecten haren lege
re in Raphidim/ ende daer en had dat
volc geen water te drinckē/ Eñ si hadden twist mz
Mose segghēde Geeft ons water dat wi drinckē
Mose sprac tot haer/ Waer om kijft ghi tegē my
waer om tempteert di dē HERE. Doe dat volc al
daer oec dorst had na twater/ murmureerdē sy te
ghen Mose seggende/ Waerom hebdi ons laten
trecken wt Egiptē/ dat ghi ons / onse kinderē eñ
onse vee van dorste laet steruen?

Mose riep totten HERE eñ sprac/ Hoe sal ic
B metten volcke doē/ Het en feilt niet veel si en sullē
mi steenē? Die HERE sprac tot Mosi/ gaet voor
dat volc/ eñ neemt somige ouders van Israel met
v eñ neēt dijn roede in v hant/ daer ghi dat water
mede sloecht/ ende gaet/ Siet/ ic sal al daer voor v
staē op eenē steē in Horeb/ daer suldi dē steē slaen
dā sal daer water wt lopen/ dat dat volc drincke/
Mose dede also voor dē ouders van Israel/ Doe
hietmen dye stede Massa Meriba/ om den twist
wille der kinderen vā Israel/ eñ om dat si dē HE
RE tempteerden/ eñ ghesept hadden/ Is die HE C
RE onder ons oft niet?

Doe quam Amalec eñ street teghen Israel in
Raphidim/ eñ Mose sprack tot Josua Kiest man-
nen wt/ treet eñ strijt teghen Amalec/ morgē sal ic
staē op tsop vandē houeule/ eñ dye roede Gods in
mijn hant hebbē/ Eñ Josua dede so hē Mose ghe
sept had/ dat hi tegē Amalec strijden soude/ Mose
eñ Aaron eñ Hur clommē op die tsoppē des hue-
uels/ eñ die wile dat Mose sijn hant op hief so ver
wan Israel/ Mer als Mose sijn hant neder liet so
verwan Amalec. D Ju.i Sa.x

Mer Mose handen waren swaer/ daer om na
men si eenē steen eñ leydenē onder hē/ dat hi daer
op sittē soude/ Eñ Aaron eñ Hur onderhieldē hē
zijn hādē/ op elcker siden een Alsoe en werden zij
handen met moede/ tot dat die zonne onder ghine
Eñ Josua verwan Amalek/ eñ zijn volc door des
sweerts scherpte.

Eñ die HERE sprac tot Mose/ scrijft dat tot Nu.xx
eender gedenckenisse / in een boec/ eñ beuelet indē Psalm
ooren van Josua Want ic sal Amalek van onder lxxxvij
dē hemel wtworpē/ datmē zijns niet meer en ghe
dencke/ Eñ Mose maecte den HERE eenen ou
taer/ eñ hiet hem des HEREN/ Missi/ Wāt hi
sprac/ Die strijdt des HEREN tegē Amalek/ sal
zijn door een hant onder Gods behoet/ van kinde
tot kints kinde

¶ Jethro Moses swager bringt hem zijn wijf/
eñ kinder. Eñ als hi hem veel te seer in recht eñ
vonnissen te gheuen belast siet/ so geeft hi hē raet
den last te verlichten

Capittel.xviij

Nde als Jethro die priester in Ma-
dian Mose sweer hoorde al dz God
ghedaē hadde met Mose ende sinen
volcke Israel/ dat die HERE Isra A
el wt Egipten ghelept had/ Nam hi
Zipora Mose wijf/ die hi weder om gesondē had
met sinen twee sonen die een hiet Gerson wāt hy
sprac ic ben een gast geworde in vreemde landen/
eñ die ander Elieser/ want hi sprac mijns vaders
God is mijn hulpe geweest/ eñ heeft my verlost vā
Pharaos sweert

Als Jethro Mose sweer eñ zijn sonē ende zijn
wijf tot Mose quamen/ in dye woestijne aen den
berch Gods daer hi die tenten op gheslagen had-
de/ liet hi Mose seggen/ Ic Jethro v sweer ende v
wijf/ eñ beyde v kinderen met haer/ zijn tot v geco-
men/ Doen ghinc Mose hem te ghemoet buyten
ende neech voor hē/ ende custe hē/ ende als si mal-
canderen gegroet haddē/ ghingen si in die tenten. B

Daer vertelde Mose sinē sweer al dat die HE
RE Pharao ende den Egiptenaren ghedaen had
om Israels wil/ eñ al die moeite die hē opten we-
ghe gheschiet was / eñ datse die HERE verlost
had/ Jethro werd verblijt van alle dat goet dat die
HERE Israel gedaē hadde/ dat hijse verlost had
de vander Egiptenaren hant

Eñ Jethro sprack gheloouet si die HERE dye
v verlost heeft vanden Egiptenarē/ eñ Pharaos
hant die weet zijn volc van Egipten hant te ver-
lossen/ Nu weet ic dat die HERE groter is dā al-
le Goden/ om dat si vermeten gheweest zijn aē hē

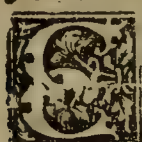
En Jetro nam brantoffer en offerde Gode/ Doe
quã Aaron en alle die ouders vã Israel met Mo=
se sweer/ om dat broot te etẽ voor Gode.
Des anderen daechs smorgens sadt Mose om
dat volc te rechten/ en dat volc stont al om/ en om
Mose van smorghẽs tot dẽ auont/ Maer als sijn
sweer sach al dat hi metten volcke dede/ sprack hi/
Wat is dit/ dat ghi metten volcke doet? waerom
sidt ghi alleen/ en alle dit volc staet om v vã smor=
C gens tot dẽ auont? Mose antwoorde hẽ/ dat volck
comt tot mi en vraghen God om raet/ want waer
si wat te doen hebbẽ/ comen si tot mi/ dat icse rech
te tusscẽ enẽ yegelijckẽ/ en sinẽ naesten/ en thoo=
ne hen Gods geboden ende Goods wet
Deu.i.b Sijn sweer sprack tot hem/ het en is niet goet
dat ghi doet/ ghi doet sottelic/ ghy en dz volck dat
met v is/ dat werck is te swaer/ ghi en moghet al=
leen niet doen/ Maer hoort mijn stemme/ ick sal v
raet gheuen ende God sal met v zijn/ hanteert met
ten volcke voor God en brenct die sakẽ voor Go
de ende voorsietse van wetten en gebodẽ/ dat ghy
hen thoont den wech/ dyen si wandelen/ ende dye
wercken die si doen sullen
En siet wt onder al dẽ volcke na redelike mã
nen die God vreesen/ warachtich ende die der gie=
richz viant zijn/ die set ouer hen/ Sommighe ouer
duysent/ sommighe ouer hondert/ ouer vijftich/
ende ouer thien/ dat si dat volck rechten alle tijt/
Maer waer een grote sake is/ dat si die tot v bren
ghen/ ende dat si alle lichte saken rechten/ soo salt v
lichter worden/ ende si sullen den last met v dragẽ
Doedi dat so condi bestaen wat v God gebiedt/ en
D alle dat volck can dan met vreden aen zijn stede ge
comen
Mose verhoorde zijns sweers stemme/ ende
deet al dat hi gesept hadde/ ende Mose vercoos re
delike mannẽ wt alle Israel/ en hi maecte hooft=
lieden ouer dat volc van Israhel/ Sommige ouer
duysent/ sommighe ouer hondert/ sommige ouer
vijftich/ ende sommige ouer thiẽ/ op dat si dat volc
tot allen tijden souden rechten / Maer wat harde
saken dat daer waren/ dat si die brenghen souden
tot Mose/ Ende die cleyne saken souden die geco
ren mannen rechten/ Aldus liet Mose sinẽ sweer
in sijn lant trecken

In der derder maent comen si aen dẽ berch Si
na/ daer verthoont hem die HERE Mosi optẽ
berch/ en daer gescheiden veruaerlike dinghen/
en Moses geuet den volcke te kennen

Dat.xix.Capittel

A In die derde maent nae den wtganck
der kinderen van Israel wt Egypten
landt/ quamen si in desen daghe in die
woestine Sinai/ wandt si waren wt
ghetrocken van Raphidim / ende si
wouden in die woestine Sinai/ en maectẽ haren le=
gere aldaer in die woestine tegẽ dẽ berch/ En Mo
se clã op tot God. En die HERE riep vãdẽ ber=
ge en sprac/ Dit suldi segghen totten huyse Jacob/
ende vercondicht den kinderen van Israel/ Ghy
hebt gesien wat ick den Egiptenarẽ gedaen heb=
be/ ende hoe ick v ghedraghen hebbe op vloghelen
der Arenen / ende ic heb v tot mi gebracht/ Ist dat
ghi mine stemme hoort/ ende mijn verbont hout/
so suldi mijn eyghendom zijn voor alle volc/ Want
alle die heel aerde is mijn ☞ Ende ghi sult mi een
priesterlijc coninckrijck ende een heylich volck zijn/ i.pe.ij.b
Dit zijn die woorden die ghi dẽ kinderen van Israe=
el seggen sult.
Mose quam ende riep die ouders vanden volc=
ke te samen/ ende hi vertelde hen alle dese woordẽ
die de HERE gheboden hadde/ ende al dat volck
antwoorde ghelijck segghende/ al dat dye HERE
ghesproken heeft/ willen wi doen/ Ende als Mose
des volcs woorden den HERE weder gesept had
sprac die HERE tot Mose/ Siet ic sal tot v comen
in een dicke wolcke/ op dat/ dat volc mijn woordẽ
hoore/ die ic met v spreke/ en dat si v eewelijc gelo= B
uen/ Aldus vercondichde Mose den HERE des
volcs redene.
Die HERE sprac tot Mose/ Gaet totten volc
ke/ en heylichtse heden en morgen/ dat si haer clee=
deren wasschen/ en dat si bereyt zijn ten derden da=
ge. Want ten derden daghe sal dye HERE neder
comen/ voor alle dat volc/ opten berch Sinai/ ende
set teckenẽ om dat volc heyr/ en segt hen/ Wacht v
dat ghy opten berch Sinai nyet en climt/ noch sine
eynden nyet en genaect/ Want so wie den berch aẽ
roeren sal/ dye sal de doot steruen/ geen hant en sal
hem aenroerẽ/ maer hi sal gesteent of met geschut
te doorscoten worden/ Het si een beest/ of mensch/
so en sal hi niet leuen/ Als die trompet begint te luy
den/ so sullen si opten berch climmen.
Mose clam vanden berghe totten volcke/ en hy
heylichdese/ en si wiesschen haere cleederen/ ende
hi sprac tot hen/ Sijt ten derden dage bereyt/ ende A
niemant en genake zijn wijf. Als den derden dach
quã/ en morgen stont was/ doe begonstet te donde
ren en te blixemẽ/ en een dicke wolcke bedecte den
berch/ en een geluyt van eender stercker basuynen
luyde/ Dat volc dat indẽ legere was/ verschricte En
Mose bracht dat volc wtẽ legere/ Gode te gemoe
te/ en si ghingen onder aenden berch.
Ende al den berch Sinai roocte/ om datter dye
HERE neder afghecomen was met viere/ ende
sinen rooc ginck op als eenen roock van eenẽ ouen
dat den heelen berch seer veruaerlic was/ en der va
suynen geluyt ginc en wert stercker/ Mose sprack/
en Godt antwoorde hen luyden. Als dye HERE
neder gecomen was opten berch Sinai/ bouen op
ten top/ riep hi Mose bouen optẽ top des berchs/
ende Mose clam op tot hem.
Doe sprack de HERE tot Mose ghaet neder
ende ghetuyghet den volcke/ dat si dye termijnen
niet ouer en breken tot den HERE om hem te siẽ D
op datter also niet veel en vergaen/ Ende dye prie= De.v.a
sters dye tot den HERE comen/ sullen ghehey= psal.lxxx
licht worden/ op datse dye HERE niet en verslae/
Mose seyde tot den HERE/ dat volck en can op
ten berch Sinai nyet gheclimmen/ want ghy hebt
getuycht en geseit/ Set teeckenen om den berch/ en
heylichten.
Die HERE sprac tot Mose/ gaet/ en climt nẽ
der/ Ghi en Arõ met v/ sult hier op climmẽ/ mer
die priesters en dat volc en sal die termijnẽ nz ouer
treden/ dat si op climmẽ tottẽ HERE/ op dat hise
niet en verslae. En Mose clam neder tottẽ volckẽ
ende verteldet hen al.

Die HERE geeft Mosi die twee tafelen der ge
boden aen dat volc Dat.xx.Capittel.

A
Nde die HERE sprac alle dese woor
den/ Ic ben die HEERE dijn God
die v wt Egipten lant/ wtē diensthui
se geleyt heb.
☞ Ghi en sult geen andr̃ godē neuē
mi hebbē/ ghi en sult v geē beeldē noch eenich gelijc
kenis maken/ noch vā tgene dat bouē inden hemel
is/ noch vā datter ondr̃ opter aerdē is/ oft vā datter
indē water ondr̃ dr̃ aerden is/ Eñ en aenbeetse niet/
noch en dientse niet/ Want ic die HERE dijn God
ben een stercke zeloerse/ die daer visitere des vaders
misdaet aen den kinderen tot in dat derde ende vier
de let/ der geenre die mi haten/ Ende ic doe barm=
herticheit aen veel duysenden/ die mi lief hebbē/ eñ
mijn geboden houden
☞ Ghi en sult dē naem ws HEEREN ws
Gods niet te vergeefs gebruyckē/ want die HE
B RE en sal den genē niet ontsculdich houwen/ dye
sinen naem te vergeefs ghebruyct
☞ Sijt gedachtich des Sabboths dach/ dat ghy
dien heylicht
Sesse dagen suldi arbeyden/ ende alle v werck
doen/ Maer den seuenden dach is dē Saboth des
HEREN ws Gods/ dan en suldi geē werc doen/
noch v soon/ noch v dochter/ noch v knecht/ noch v
ioncwijf/ noch v vee/ noch v vreemdelinc die in dijn
re statpoortē is/ Wāt in ses dagē heeft de HERE
hemel eñ aerde gemaect/ eñ die zee/ eñ al datter in
is eñ hi ruste den seuēdē dage/ hierō ghebenedide
die HERE den Saboth dach/ eñ heylichde hem.
☞ Ghi sult v vader ende v moeder eeren op dz
ghi langhe leeft inden lande dat v die HERE v
God gheuen sal.
☞ Ghi en sult niet dooden
☞ Ghi en sult geen ouerspel doen.
☞ Ghi en sult niet stelen
☞ Ghi en sult geen valsce getuyge geuen teghē
uwen naesten
☞ Ghi en sult niet begerē ws naesten huys.
☞ Ghi en sult niet begeren ws naestē wijf/ noch
sinen knecht/ noch zijn ionckwijf/ noch sinen osse/
noch ezel/ noch eenich dinc dat hi heeft
Eñ dat volc sach den donder eñ blixem/ eñ dz ge=
luyt der basuynen ende den berch roocken/ ende si
werden beuaen met anxte/ ende met vreesen/ ende
stonden van verre/ ende spraken tot Mose/ spreect
ghi tot ons/ wi sullent hooren en laet God nz met
ons spreken/ wi mochten anders steruen. Eñ Mo
se sprac totten volcke/ en vreest v niet/ want God
D is gecomen/ om dat hi v proeuen soude/ ende om
dat zijn vreese voor v oogen zijn soude/ ende dz ghi
niet sondigen en sout
Ende dat volck stondt van verre/ Maer Mose
ghinc in totter donckerheit daer God in was/ en=
de die HERE sprac tot hem/ also suldi den kinderē
van Israel seggen/ ghi hebt gesien/ dat ic met v vā
den hemel gesproken heb/ daer omme en suldi ne=
de.xvii.a uen mi niet maken/ silueren ende gulden Goden/
ios.viii.c Eenen outaer van aerden suldi mi maken/ eñ daer
op suldi brantoffer ende vreedoffer/ v scapen/ ende
oc uwe runderen offeren/ Want in welcke stede
daer ic mijns naems gedachtenisse make/ daer sal ic
tot v comen/ eñ v gebenedien/ Eñ wildi mi eenen
steenen outaer makē/ soe suldi hē vā ongehouwē
steenen makē/ want waert dat ghi v mes daer op
heft so suldi hē ontwiden. Ghi en sult oock niet op
trappen tot minen outaer gaen/ dat uwe schamel
heyt niet ontdect en worde voor hem

¶ Die HERE schrijft den rechteren statutē/ eñ
straffingē voor/ van den lichamelikē/ vā dootslach
van dieuerie/ eñ meer andere
Dat.xxi. Capitel

It zijn dye rechten die ghi hem voor A
leggen sult/ Ist dat ghi eenē Ebreeu
scen knecht coopt/ dye sal v ses iaren
dienē/ inden seuenden iare sal hy vrij
eñ los wtgaen/ Is hi alleen gecomen
soo sal hi ooc alleen wtghaen/ maer is hi daer ghe=
houdt ghecomen/ so sal sijn wijf met hem wt gaē
Maer heeft hem zijn heer een wijf ghegheuen/ en
de heeft si hem sonen ende dochteren ghebaert/ so
sal dat wijf eñ dye kinderen des heeren zijn/ maer
hi sal alleen wtgaen/ Maer spreect dye knecht/ ick
heb minen heere lief/ eñ mijn wijf/ eñ kinderen/ ic
en wil niet vrij wt gaen/ so sal hem sijn heere bren=
ghen voor die Goden/ ende men sal hem houden
aen die duere ofte posten/ eñ boorē hē met een elsen
door zijn oore/ ende hi sal zijn knecht eewelic zijn B
Vercoopt yemāt zijn dochter tot een dienst ionc
wijf/ so en sal si niet wtgaen gelijc die knecht/ Be
hueght si haren here niet/ eñ ist dat si met nieman
den verlooft en is/ soo sal hise vrijlaten/ maer haer
te vercoopen onder een vreēt volc/ en heeft hi geē
macht/ wāt hise versmaet heeft/ Mer belooft hise
sinē sone soo sal hi haer doē alsmē dochterē pleech
te doē/ Mer geeft hi haer een andr̃/ so en sal hi haer
cleeren eñ bruyloft recht niet verminderen/ Doet deu.xvi
hi dese drie niet/ so sal sy los wtgaē/ eñ niet betalen
Die eenen mensce slaet dat hi sterft/ die sal dye
doot steruē/ Mer heeft hi hem daer op geen laghē
geleyt/ mer God heeft hem onuerhoets in zijn han
den laten vallē/ so sal ick v bestellē een plaetse daer
hi in vlien sal/ Mer oft yemāt met liste sinen naes
ten doodet/ so suldi diē van mijnen outaer nemen/
datmen hē doode/ Wie zijn vader oft moeder slaet
die sal die doot steruen.
Die eenen mensche stelet eñ vercoopt/ datmen
hē bi hem vindt/ die sal die doot steruen.
Dye vader eñ moeder vloect/ sal die doot ster=
uen/ Ist dat mānen tegē malcanderē kiuē/ eñ dye C
een slaet dē anderē met eenē steen/ oft met eender
vuyst/ dat hi niet en sterue/ maer te bedde leyt/ be=
coēt hi/ so dat hi op sinē stock gaet/ soo sal die hem
sloech ontsculdicht zijn/ behoudelic dat hi hē beta=
le dat hi versuymt heeft/ eñ hi dz meestergelt geue
Wie sinē knecht of ionc wijf slaet met enē stoc
dat hi sterft ondr̃ sine handē/ die sal wraec daerō lij=
dē/ Mer leeft hi een oft twee daghen/ soe en sal hy
daerom geen wrake af lidē/ want het is zijn gelt.
Ist dat mānē kiuē/ eñ raect hi eē wijf die mz ki
de bevruchtis/ dz haer de vruchte afgaet/ eñ daer neē
scade daer af en geschiet/ so salmē hē ō gelt straffen
so veel als des wijfs mā vā hē yeschē sal/ eñ sal dat
geuē na der goeder mānē goet dunckē/ Mer coēt
haer eenige scade daer wt/ so sal hi latē siel om siel/
ooge om ooge/ tāt om tāt/ hāt om hāt voet ō voet
brāt om brāt/ wonde om wōde/ buyle om buyle.

Ist dat yemant sinen knecht oft sijn ioncwijf in
die oge slaet/ende verderft die oghe/so sal die hee=
re hen vry los laten/om der oghen wille/Des selfs
D gelijc slaet yemant sinen knecht oft ioncwijf eenen
tant wt/sal hijse vry eñ los latē/om des tants wille
Ist dat enē osse enē mā oft wijf stoot dat hi sterft
so salmē den os steenen/eñ sijn vleesch niet eten/so
is die heere des os ontschuldich/Maer is die os te
voren stootende geweest/eñ dat is sinen heere ghe
bootscapt/eñ hi hē niet bewaert en heeft/eñ doo=
det die os daer bouen eenen mā oft wijf/so salmen
den os steenen/eñ sijn heere sal ooc sterven. Ist dat
men gelt van hē begeert/so sal hi geuen om sijn sie
le te lossen/watmē vā hē begeert/des selfs gelijcke
salmen met hem handelen/oft hi een soon oft doch
ter stoot/mer stoot hi een knecht of ioncwijf/so sal
die here vandē osse geuē des knechts oft ioncwijfs
here/dertich Sikel siluers/eñ den os salmen steenē
Oft yemant eenen put graeft oft op doet/eñ en
dect den put niet toe/eñ daer valt eenē osse oft ezel
in/so sal die heere des puts weder gheuen/dat die
beest waert is/ende die prijse sal sijn sijn.
Ist dat yemants osse eens anders os stoot dat hi
sterft/so sullen si den leuendē os vcopē/eñ dat gelt
deylē/eñ die prijse ooc deylē/Maer ist kēlic geweest
dat die osse stotēde was te vorē/eñ zijn here en heef
ten niet bewaert/so sal hi eenen osse voor den ande
ren geuen/ende hi sal die prijse hebben.

¶ Van diefte/Van scadē die met opset oft onuer
hoets gescieden/Hoe datmen hem hebben sal met
ten geleenden oft verpanden.

A Dat.xxij. Capittel.

SO wie gestolen heeft eenen osse ofte
schaep/eñ slatet oft vercopet/dye sal
vijf ossen voor eenen osse weder ghe
uen/ende vier schapen voor een scaep
Wort een dief beuonden dat hy in
eē huis breect/eñ wort daer op geslagē dat hi sterft
so en sal die gene die hē sloech sijns bloets niet scul
dich sijn/maer is die sonne ouer hē opghegaen/so
is hi manslachtich/eñ hi sal steruen. Eñ ist dat een
die niet en heeft om weder te geuē voor sijn dieue
rie/so salmen hē vercopen om sijnder dieften wil.
Maer vintment leuendich bi hem dat ghene dat hi
gestolen heeft/het si osse oft ezele/oft schaep/so sal
hijt dobbel weder gheuen.
Eest dat yemant eenen acker oft wijngaert ar=
gert/dat hi sijn vee schade laet doen in eens anders
ackerē/die sal vanden bestē van sinē acker eñ wijn=
gaert in die stede stellen.
B Eest datter een vier comt/eñ vaet die haernen/
so dat die schouē verbarnē/of ooc die vruchtē des/
ackers/hi diet vier aenstack/sal die schade betalen.
Oft yemant sinē naestē gelt opt iuweelē te bewa
ren geeft/eñ het wort hē wt sinē huise gestolē/vint
mē dē dief/so sal hijt dobbel weder geuē/eñ en vit
men dē dief niet/so salmen den huysweert voor die
godē brengē/oft hi sijn hant niet gelept en heeft aē
sijns naesten goet.
Oft die een den anderē beschuldicht in eeniger
hande vreec/het si om osse/ezel oft schaep/oft clede
rē/oft yet datter vlorē is/so sullē haerder beid sakē
voor die godē comē/eñ dē welcken die godē vdoe=
mē sullē/die salt twedobbel sinē naestē wed geuen

Wāneer dat yemāt sinē naestē eenē ezel oft een
osse/of eē schaep/of wat beeste dat si te bewaren
doet/eñ het ōtsterft hē/oft bederft/of het wort hē
ontdreuē/dattet niemāt en siet/zo salmēt tusschē hē
beydē op eenē eedt bi dē HEERE latē comē/oft hi
zijn hāt niet gestelt en heeft aen zijns naestē haue/
Eñ die here des goets sal dē eedt ontfaē/eñ dāder C
en sal niet moetē weder gheuen/Maer heeftet een
dief gestolē/zo sal hijt sinē here betalē/mer verscō=
rent die beestē/soo sal hi ghetuygenis brenghen eñ
niet betalen
Oft yemāt vā sinē naesten yet leent/eñ twort
geargert of het sterft dat zijn heere daer niet by en
is/so sal hijt betalen/maer is zijn heere daer bi/soo
en sal hijt niet betalen/also verde als hijt om ghelt
gehuert had.
Ist dat yemāt een maecht betreet die noch niet
belooft en is eñ beslaeptse/so sal hise begauē/eñ te
wiue nemē/mer en wiltse haer vadere hē niet ghe=
uē/so zal hi haer gelt wegē/so vele als der maecht
van giften wegen behoort
Ghi en sult geen touenaers bi v latē leuē/Wie
dat eē beeste beslaept/die sal die doot steruē/Wye
dē godē offert/zonder allene dē HEERE/die si vbā
nē/ghi en sult die vreēdelingē niet scendē noch ver
druckē/wāt ghi liedē hebt ooc vreemdelinghen in D
Egipten lant geweest
Ghi en sult geē weduwē noch weezē bedroeuē
bedroeft dise so sullē si tot mi roepē/eñ ic sal haeren
roep verhoorē/eñ minē toorne sal vergrāmen/dat
ic v mettē swaerde doodē sal/eñ uwe wiuen sullen
weduwē wordē/eñ v kinder sullē weezen worden
Als ghi minē volcke dat daer arm bi v is ghelt
leeēt/so en suldi v tegen hē niet hebbē als eē woeke
naer/eñ en sult hē geen woeckerie doen
Als ghi eē cleet vā uwē naestē te pāde neēt/sul de.xxij.a
dijt hē weder geuē eer die sonne onder gaet/Wāt
zijn cleet is allene daer zij vel mede bedect wort/eñ
daer hi in slaept/Ist dat hi tot mi roept/so sal ic hē
verhoren want ic ben genadich
Die Godē en suldi niet vloeckē/eñ die ouerste
onder v volc/en sult ghi niet lasteren
Ghi en sult niet vertreckē te offerē uwe herde
eñ v weecke vruchtē/Ghi sult mi geuē uwē eerstē
soō/so suldi ooc doē met uwē ossen eñ scapē/seuen
dagē laetse bi haerder moeder bliuē/eñ ten achstē
dage suldise mi geuē
Ghi sult ooc heylige liedē voor mi zijn/Daerō
en suldi geē vleesch etē dat optē velde vandē dieren
verscoort is/mer ghi sultet voor die hōdē worpen.

¶ Hier wordē menigerley insettingē eñ rechten
onder malcāderē bescreuē Dat.xxiij. Capittel

Ghi en sult v geēder onnutter tidigen
aentreckē/dat ghi eenē godlosen mē
sce bistāt doet/eñ eē ongherecht ghe=
tuyge zijt
Ghi en sult der menichtē niet vol= A
gē totte quade/eñ voort tgerecht niet antwoordē
dat ghi metter menichtē vandē rechte wijct.
Ghi en sult des armē sake niet bewimpelē. Als deu.xxij
ghi ws viāts osse of ezel gemoet/so dr hi doolt/diē
suldi weder thuys brēgē/als ghi des geens ezel siet
die v haet onder dē last liggē/soo en suldien niet ver
laten/maer ghi sult hem op helpen

Ghi en sult dat recht der armer menschen/ niet buygē in zijnder saken/ Sijt verre vā valschē saken. Den ontschuldigen/ eñ den gherechtigen en wilt niet doden/ wāt ic en rechtueerdige dē godlozē niet Ghi en sult geen giftē nemē/ wāt die giften ver blindē dē scerpsiender/ eñ verleydē die rechte saken Die vreemdelinghen en suldi niet verdrucken want ghi kent der vreemdelingen herte want ghy oock een vreemdelinck ghewecst zijt in Egipten

B landt.

Ses iaer suldi v lant besaeyen/ eñ zijn vruchten vergaderen/ inden seuenden iare suldijt laten liggen eñ rusten/ op dat die armē vā uwē volcke daer af etē/ eñ watter ouer blijft/ laet dat wilt des velts daer af eten/ Also suldi oor doen met uwen wijngaerden/ ende olijfgaerden.

Ses daghen suldi arbeyden/ maer den seuenden daghe suldy vieren/ op dat uwe osse eñ uwe ezele ruste/ eñ v ionc wijf/ soon/ eñ vreemdelinc hacr ver maken.

Al dat ic v geseyt heb dat houdt/ Eñ der ander goden namen en suldi niet gedencken/ eñ wt uwē monde en sullen si niet gehoort worden.

Driemael suldi mi feest houden inden iare/ Tewcten feeste der ongheheefder brooden suldy my houwen/ dat ghi seuen daghen ongheheeft broot eet (so ic ghehoden hebbe inder tijt der maent Abib/ want inder seluer sidi wt Egipten getrocken) maer en verthoont v niet ydel voor mi.

Ende die feeste als ghi uwen arbeyt eerstwerf oostet dien ghi opten velde gesaeyt hebt.

Eñ die feeste der vergaderingen inden wtganc des iaers/ als ghi v vruchten vergaderdt sult hebben vanden velde.

Driemael inden iare suldy v verthonen voor den HEERE/ den regeerdere/ van al dat onder v man

C lijc is.

Ghi en sult dat bloet mijns offers niet offeren neffens den heefdeech/ eñ dat vet van mijnder feesten/ en sal niet blijuen totten morgen.

Dat eerste vanden eersten vruchten des velts/ suldi brengē in dat huys des HEEREN ws Gods Eñ ghi en sult dat bocxken niet coken/ al die wijle dattet aen zijnder moeder melc is.

Siet ic seynde eenen Enghel voor v henen/ dye v behoeden sal inden weghe/ eñ in die stadt brengē die ick v bereyt hebbe/ Daerom wacht v voor zijn aensicht/ eñ hoort sijn stemme/ eñ en verstoort hē niet/ want hi en sal uwe misdaet niet vergeuen/ eñ minē naem is in hem. Ist dat ghi zijn stēme hoort eñ doet al dat ic v seggen sal/ So sal ic uwer vyanden viant zijn/ eñ uwer teghen partien/ teghen partijdigher zijn.

Als mijn Enghel voor v ghaet/ ende brengt v aen die Amoriten/ Hethiten/ Pheresiten/ Cananiten/ Heuiten/ eñ Jebusitē/ eñ als icse doode/ So en suldi hare goden niet aenbidden/ noch hen dienen eñ na hare wercken en suldi niet doen/ Maer ghy sult hare afgoden afdoen eñ breken/ eñ ghi sult dē

D HEERE uwen god dienen/ soo sal hi v broot/ ende uwen wijn gebenedijen/ Eñ alle siecten sal hy van v keeren.

Binnen uwē lande en sal niemant alleene noch onuruchtbaer zijn/ ick sal tgetal uwer daghen vervullen/ Ick sal mijn vreese voor v henen seynden eñ doodē alle tvolc daer ghi comen sult/ Eñ ic sal v alle v viandē in die vlucht geuē/ Ick sal horsselē voor v seynden die voor v veriagē sullen die Heuiten/ Cananiten eñ Hethiten

Ic en salse in eenē iare niet wt stooten voor v. Op dat/ dat lāt niet en verwoeste/ eñ dz die wilde dieren niet vermenicht en wordē teghē di/ Ic salse allēskēs voor v wtstotē tot dat ghi wast/ eñ dz lant besidt/ eñ ic sal uwe palen stellē die rode zee/ eñ der Philistinē zee/ eñ die woestine tot aen dat water Wāt ic sal die inwoōders des lāts in v hant geuen dat ghise voor uwen aensichte wt sult stootē. Ghy en sult met hen/ noch met haren godē geen vbont maken/ maer laetse in v lant niet wonē/ op dat si v niet sondich en maken tegē mi/ Ist dat ghi haeren goden dient/ het sal v qualicken vergaen

¶ Hier verhaelt hi weder opt corte/ twelcke bouē int.xix. capi. geseyt is/ van dat boecke eñ bloet des verbonts

Dat.xxiiij. Capittel.

Ende hi sprac tot Mose/ climt op tot tē HEERE/ ghi eñ Aaron/ Nadab eñ Abihu eñ die tseuentich ouders van Israhel/ eñ aenbidt van verre/ Maer laet Mose allēē comē bi dē HEERE/ eñ en laet die ander niet naerder comen/ eñ dz volc en sal met hen niet op comen.

A den bija

Mose quā eñ vertelde dē volcke alle die woordē des HEEREN/ eñ al zijn rechtē/ Doē antwoorde al tvolc met eēder stēmē seggēde. Alle die woordē die die HEERE geseyt heeft/ sullen wi doen

Doē screef Mose alle die woorden des HEEREN/ eñ stont des morgēs vroech op/ eñ maecte enē outaer onder aēdē berch met.xij. pileerkēs na dē.xij. geslachtē vā Israel/ eñ sant daer.xij. iōgelingē vandē kinderē vā Israel/ dat si brantoffer daer op offerē soudē/ eñ vredeoffer dē HEERE te wetē twaelf stieren. B

Eñ Mose nā die helft des bloets in een beckē die ander helft sprēgde hi optē outaer/ eñ nam dat boec des verbonts/ eñ riep voor die oren des volcs Eñ als si seidē/ al wat die HEERE geseit heeft/ dat willē wi doē/ eñ ghehoorsaē zij/ so nā Mose dz bloet eñ besprēgde dat volc daer mede seggēde/ siet/ dyt is dat bloet des verbonts/ dat welcke die HEERE met v gedaē heeft/ bouē alle dese woorden

Eñ Mose eñ Aaron/ Nadab/ eñ Abihu/ eñ die tseuētich ouderē vā Israel gingē op/ eñ si sagē den God vā Israel/ Onder zijn voetē wast gelijc enē steē vā Sapphierē wercke/ eñ gelijc de gedaēte des hemels als hi claer is/ eñ hi en liet zij hāt niet ouer die vernaēste vā Israel/ eñ als si God ghesien hadden/ so aten eñ droncken si

C he.xi.c

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ coēt op tot mi op dē berch/ eñ blijft aldaer/ dat ic v geue twee steenē tafelē/ eñ die wet/ eñ die gebodē/ die ic gescreuē heb/ die ghi hē leerē sult/ Doe ginc Mose op eñ zijn dienaer Josua/ eñ clommē optē berch Gods/ Eñ Mose sprac tot den ouders/ Blijft hier tot dat wi weder tot v comē/ siet/ Aarō eñ Hur zijn bi v/ heeft yemāt enige sake/ die laet tot hen comen D

Als Mose optē berch quā/ bedecte een wolcke dē berch/ eñ die heerlicheit des HEEREN woōde optē berch Sinai/ eñ bedecte dē berch.vi. dagē met

ter wolcken/ eñ die HEERE riep Mose ten .vij. da
ghe wter wolcken/ Eñ dat aenschouwen der heer=
licheyt des HEEREN /was ghelijc een verterende
vier opten top vanden berge/ voor den kinderē vā
Israel/ eñ Mose ginc midden in die wolcke/ eñ clā
opten berch/ eñ bleef opten berch veertich dagē eñ
veertich nachten.

Die HEERE beveelt Mosi te makē dat heylich
dom/ende al wat daer toebehoort.

Dat .xxv. Capittel.

A Ende die HEERE sprac met Mose seg
gende/ segt den kinderen van Israel/
dat si my een offer geuen/ eñ neēt
dat van een yegelic /diet gewillichlijc
gheeft/ Eñ dit is dat offer dat ghi
va hen nemen sult/ gout/ siluer/ metael/ geel side/
scaerlaken/ rosettroot/ witte getweernde side/ gey
ten hayr/ rode rams vellē/ hemelblaeu vellen/ vue
ren hout/ olie voor dye lampen/ specerijē tot salue
eñ tot goeden rueck werc/ Onixsteen/ eñ edele stee
nen/ tot eenen lijfrooc/ ende tot eenen borstlap.

Eñ si sullen mi een heylichdom maken / dat ick
bi hen wone/ Nader gelijckenis van eenen bewor=
pe dat ic v thonen sal / met al dat daer toebehoort/
also suldi dat maken.

B Maer die arcke van vueren houte / twee ellen
eñ een halue sal die lencte sijn/ anderhalf die breyde
eñ anderhalf die hoochde/ Eñ ghi sultse met loute=
ren goude ouertrecken binnē eñ buyten/ eñ maect
daer bouen al om eñ omme een gulden croone/ eñ
giet vier guldē ringen/ eñ doetse aen haer vier hoec
ken/ also datter twee ringen zijn op een side/ eñ twe
op dander side/ Eñ maect hantbomen van vueren
houte/ eñ ouertrectse met louteren goude/ eñ steect
se in die ringen/ aen die arcke/ datmense daer mede
dragē mach/ Eñ si sullen in die ringē bliuē/ eñ daer
wt niet gedaen worden/ Eñ ghi sult in dye arke dz
getuygenis leggen/ dat ic v geuen sal.

Ghi sult ooc eenē Genadē stoel maken van lou
teren goude / twee ellen eñ een halue sal dye lencte
sijn/ eñ anderhalf die breede/ eñ ghy sult twee Che
rubim maken/ van gesmeden goude/ op beyde dē
eyndē vanden Genaden stoel/ Dat die een Cheru=
bim si aen dit eynde/ eñ die ander aē dander eynde/
eñ also sullē daer sijn twee Cherubim aen des Ge
naden stoels eyndē/ Eñ die Cherubim sullen haer
vlogelē wt spreyen ouer al / dat si dē Genadē stoel
bedeckē met haeren vlogelen/ Eñ haer aensichtē/
sullen deē tegē des anders staē / eñ hare aensichten
sullē optē Genadē stoel siē/ Eñ ghi sult den Gena
den stoel bouē op die arcke doē / eñ in die arcke leg
gen dat getuygenis dat ic v geuē sal

C Van daer sal ic v betuyghen/ eñ met v spreken
te weten/ vanden Genaden stoel tusschen die twe
Cherubim / die opter arckē des ghetuyghenis is
alle dat ick door v /den kinderen van Israhel ghe
bieden sa l

Ghi sult ooc een tafel makē van vueren houte
twee ellen lanc/ eñ een elle breet / eñ anderhalf elle
hooch/ eñ ghi sultse ouertreckē met louterē goude
Eñ eē guldē crone al om eñ om/ eñ enē lijst daer rō
eē hant breet hoge/ eñ een guldē crone om den lijst
Eñ ghi sult vier gulden ringē daer aen maken/ aen
die vier hoeckē bi sijn vier voetē/ vast onder den lijst
zullē die ringē zijn/ datmē daer hantboomē in doē
mach eñ die tafel dragē / eñ ghi sult die hantbomē
van vuerē houte makē / eñ ouertreckēse met gou=
de datmen die tafel daer mede drage.

Ghi sult ooc sine scotelen /lepelen cannen scalē
vā louterē goude maken datmē daer mede wt eñ
in giete / Eñ ghi sult altijt thoonbroot op die tafel
legghen.

Ghi sult ooc eenē candelaer vā gesmedē loute
rē goude makē/ eñ wtē opgaēde schacht sullen ar=
mē comē met coppē/ knopē eñ bloemē/ Ses armē
zullē wt sine schachte ter sidē wt comen/ wt elcker si
dē drie armē / een yegelic arm sal drie coppē gelijc
als amādelnotē hebbē /eñ drie knoppē/ eñ .iij. bloe
men/ dat zullē die ses armen vandē candelaer zijn/
Met dē schacht des cādelaers sal vier coppē kno=
pē eñ bloemē hebbē/ ondē elc twee armē /die welc
ke wt dē schacht des candelaers comē / eenē knoop
Wāt beide te wetē dē knoop eñ die armē sullē wt
dē schacht comē/ eñ dat al van gesmeden goude.

Eñ ghi zult bouen op seuē lampē makē / dat
si teghē malcanderē lichtē / eñ keersnuters / ende
blusuatē/ vā louteren goude/ vā hōdert pont fijns
gouts suldi dat makē / met alle zijn gereetscap/ Eñ
siet toe dat ghijt maect na dat bewerp dat ghi op=
ten berch gesien hebt.

¶ Van die decselen eñ tapeserien der woningen/
van berderen/ rijchelen/ vandē twee voorhangse
len/ voeten postkens ende pilaernen

Dat .xxvi. Capittel

Den tabernakel suldi maken vā thien
gordinē /vā witter getweernder sidē A
vā geelder sidē / vā scarlakē eñ roset
root/ Cherubim zuldi conste lijc daer
aen makē. Die lencte der eender gor=
dinē sal .xxviij. ellē lanc zijn/ eñ die breyde vier ellen
Eñ die gordinē sullē alle thiē gelijc zijn / eñ men sal
die .v. gordinē tsamē voegē deē aendē anderē / Eñ
ghi sult lisskēs makē vā geelō sidē / aē elckē hoec
der gardinē / daer si te samē geuoecht zullē zijn/ dat
se twee eñ twee aen haer hoeckēs tsamē gehecht
worden. L. lisskens aen elc gardine/ alzo dat die ene
die ander te samē vattē. Eñ ghi sult .L. guldē gar
dijn ringē makē / daermē die gardinē mede tsamen
hechtē sal /die een aen die ander/ op dattet eenē ta=
bernakel worde.

Ghi sult ooc een decsel vā geytē hayr makē tot B
ter tētē ouer dē tabernakel vā elf gardinē / die lēc=
te der eender gardinē sal .xxx. ellen lāc zijn. Eñ dye
breede vier ellē / eñ si sullē alle elue euē groot zijn/
die viue suldi aen malcāderē voegē / eñ die ses ooc
aen malcanderen /dat ghi die seste gardine dubbel
maect voor aē dē tēte. Eñ ghi sult aē elcke gardi=
ne vijftich lisskēs makē aē hare soomē /dat si met=
ten zoomē aē malcāderē geuoecht wordē. Eñ ghi
sult .L. coperē gardijringē makē / eñ die gardijnrin
gē aē die lisskēs doē /dat die tēte te samē geuoecht
eñ een tente worde / mer datter ouervāct vander
gardinē der tentē/ suldi die helft latē ouer hangen
achter aen die tente/ op beyde die sidē een elle lanc/
dat dat ouerschot si op die tenten siden / eñ bedec=
kense op beyde siden.

Ouer dit decsel suldi makē vā roode rams vel
len/ eñ daer toe noch eē decsel vā hemelblaeu vellē C

Ghi sult oec barderen makē tottē tabernakel/
van bueren houte / die staē sullen/ Thien ellen lanc
sal een bart zijn/ eñ ander half elle breet/ twee scroe
uen sal eē bart hebbē/ dat deē aē dander gheuoecht
mach worden/ in deser manieren salmen alle dye
D barderen tot dē tabernakel maken / Twintich sul=
lender zuytwaert staen die sullen veertich siluere
voeten onder haer hebben/ te weten / twee voeten
onder elc bart aē sijn twee hoeckē/ Aen die ander
side noortwaert / sullen oec twintich barderē staē
eñ daer ondē veertich siluerē voetē/ te wetene twee
voetē onder elc bart. Maer achter aē dat taberna
kel westwaert/ suldi ses barderen maken/ eñ noch
twee ander barderen achter aē die twe hoeckē des
tabernakels/ dat elck bart met sinen hoecbart ghe
uoecht worde/ eñ van onder tot bouē gelijck te sa=
men comen met eender crammē/ also datter acht
barderen zijn met haren siluerē voeten/ eñ der voe
ten .xvi. twee onder elck bart.

E Eñ ghi sult rijchgelē maken vā bueren houte/
vijf tottē barderen op eender siden des Taberna=
kels/ eñ vijf tottē barderē op dāder side des taber=
nakels/ eñ viue tottē barderē achter aender tenten
westwaert/ Eñ ghi sult die rijgelen middē aen dye
barderē lancs duerstekē/ eñ alle tsamē batē vandē
eenen hoeck tottē anderē/ Eñ ghi sult die barderē
met goude ouertreckē/ eñ haer ringen van goude
makē/ datmen die rijchgelen daer inne doe/ eñ dye
rijchelen suldi met goude ouertreckē/ eñ also suldi
dan den tabernakel oprechten/ na dat bewerp dat
ghi ghesien hebt opten berch.

F Ghi sult oec makē een voorhancsel van gheel
der siden/ van scharlaken ende rosijn root/ ende ge
tweerender witter sidē/ eñ ghi sult Cherubim daer
aen maken constelick/ ende sultse aen vier calom
nen hanghen van bueren houte/ dye verghult sijn
sullen/ eñ si sullen gulden knopen/ eñ vier siluere
voeten hebben/ Eñ ghi sult die voorhanselen met
haecken aenhechten/ eñ die arcke des ghetuygenis
binnen dat voorhancsel setten/ datse v een ouder=
schyet si tusschen den heylighē/ ende den Alderhey=
lichsten

G Eñ ghi sult dē Genadē stoel/ op die arcke des
ghetuygenis settē/ indē Alderheilichsten/ Eñ dye
tafel suldi settē/ buytē dē voorhācsele/ eñ den cāde=
laer tegen die tafel ouer/ ten zuyden waert vanden
tabernakele/ also dat die tafel staet tegēt noorden

Eñ ghi sult oec makē in die duere vander ten=
ten/ eenen doec ghebreyt van gheelder siden/ roset
root/ scharlaken/ eñ getweernder witter sidē. Eñ
ghi sult voor desen doec makē .v. calōnē vā bueren
hout/ met gout ouertogen/ met gulden knopē/ eñ
ghi sult daer aen vijf metaelē voeten gieten

¶ Vandē outaer eñ sine toebehoorte / vādē voor
hof der woningen / vandē olye eñ die ampullen

Dat .xxvij. Capittel

A Ende ghi sult eenē outaer makē/ van
buerē houte vijf ellē lanc eñ breet/ dz
hi gelijc vierecāt si eñ drie ellē hooch/
eñ ghi sult hoornē aē zijn vier hoecken
makē/ eñ ghi sultse met metale ouer
treckē/ eñ maect oec aschpottē eñ scuppē/ beckenē
crauwels/ ende vierpannen/ Alle sijn gheretscap
suldi van metale maken/ Ghi sult oec eenen roos
ter maken/ ghelijck een metalen net/ ende vier me.
talen ringen aen sijn vier hoecken/ Ghi sultet van
ondē op al om dē outaer makē/ dz die roostere reyc=
ke totter middē vādē outaer/ Eñ ghi sult oec hant
bomē maken totten outaer/ vā bueren hout / met
metael ouertrocken/ eñ ghi sult die hantboomē in
die ringhen doen/ dat die hantbomen aē beyde sidē
des outaers sijn/ daermen mede dragē mach / ghy
sullen van wtgeholden barde makē/ gelijc v op=
ten berch gethoont is B

Ghi sult den tabernakel oock eenen voorhoof
maken/ Een tapijt cleet van witter ghetweeren=
der siden/ op een side hondert ellen lanck teghent
suyde/ ende twintich calomnnē op twintich meta
len voeten/ ende knoopen met haeren verheuenen
wercke van siluere/ Also oock sal teghent noorden
een tapijt cleet sijn/ hondert ellen lanc/ eñ twintich
calomnen op twintich metalen voeten/ ende hare
knopē met haeren verheuē werck vā siluere. Mer
tegē dē westen sal die breede des hoofs hebbē eē ta
pijt cleet vijftich ellen lanc/ eñ thiene calomnen op
thien metalen voeten. Tegē den oosten/ sal die brey
de des hoofs hebben/ vijftich ellen/ also dat/ dat ta=
pijt opter eender siden hebbe .xv. ellen/ daer toe .iij.
calomen op drie voetē. Ende .xv. ellē op die ander
side/ daer toe drie calōnē op drie voeten C

Eñ in die poorte des hoofs/ sal eenē doec zijn vā
twintich ellen breet/ gestict van gheelder siden/ scar
lakē roset root/ eñ ghetweerēder witter sidē/ daer
toe vier calomnen op haer vier voetē Alle die ca=
lomnē om dē hof/ sullē siluerē verheuē werck heb=
ben eñ siluere knopē/ eñ metalē voeten/ Eñ dye
lengde des hoofs sal sijn hondert ellen/ eñ die bree
de .l. ellen/ eñ die hoochte .v. ellen/ vā getweerender
witter siden/ eñ sijn voeten sullen metalē sijn/ ende
alle die gheretschap des tabernakels tot alderley
officie/ eñ alle sine nagelen/ eñ die nagelē des hoofs
sullen metalen sijn.

Ghebiet den kinderen van Israhel/ dat si tot v
brengē die alderreynste eñ puerste olie van olijfbo
men gestotē om te lichtē/ datmēt altijt in die lāpen D
doe/ inder tenten des getuygenis/ buyten dat voor
hācsel die voor dē tabernakel des getuygenis hāct

Eñ Aaron eñ sijn zonen sullense bereyden / van
smorgens tot tsauonts voor dē HEERE/ Dat sal v
een ewige zede sijn tot op uwe nacomelingē/ ondē
den kinderen van Israel.

¶ Vander priesteren cledinghe/ Eñ van haerder
wijnghe. Dat .xxviij. Capittel

Ende ghi sult Aaron uwen broeder/ A
eñ sine sonen tot v nemen vanden kin
deren vā Israhel dat hi mijn priester
si/ te wetene/ Aaron eñ zijn zonen Na
dab/ Abihu/ Eleazar/ eñ Ithamar/
eñ ghi sult Aaron uwen broeder heylige cleederen
maken/ tot eeren eñ tot verchieringe/ eñ ghi sult den
wijsen vā hertē seggē/ die ic metten geest der wijs=
heyt vuult hebbe/ Dat si Aarō cleederē maken tot
zijnder wijnge/ dat hi mijn priester si.

Dit zijn die cleederen die si makē sullen/ borstlap/
lijfroc/ sidē roc/ engē roc/ hoet eñ eenē gordel/ Also
sullē si heilige cleederē makē dinē broedē Aarō/ eñ si
nē zonē/ dat hi mij priester si/ daer toe sullē si gout
nemē/ geel sidē/ scarlakē/ rosijnroot/ eñ witte sidē/

Den lijfroc sullen si maken van goude/geelder siden/scarlaken/rosetroot/eñ ghetweernde witte side constelic/datment op beyde sidē met sinē zome te samen bate/Eñ sinen gordel daer op/sal vander selfder consten eñ wercke zijn/vā goude/van geelō siden scarlaken rosetroot/eñ getwernde witte side

Eñ ghi sult nemē twee Onix steenē/eñ daer op grauen die namē der kinderē vā Israel/op elcken ses namen. Na die ordinācie haers ouderdōs/dat
C suldi door die steēsniders doē/die die segelē grauen Also dat si met goude rontsomme begrepē wordē Eñ ghi sultse op die scouderē des lijfrocs hechten/ dat die steenē mogē wesen in gedachtenisse der kinderen van Israel/dat Aaron hare namen op beide sine schouderen drage/voor den HEERE tot eenre gedachtenisse.

Eñ ghi sult gulden spannen makē/eñ twee gewrogen keetenen van louteren goude/die achter ouer gaen/Ende sultse aen die spannen doen.

Den borstlap des gerechts suldi maken nader const/gelijc den lijfrock van goude/gheelder siden scaerlaken/rosetroot/eñ ghetweernder witter siden/vierkant sal hi sijn eñ dobbel. Een hant breet sal zijn lencte zijn/ende een hant breet zijn breyde/ Ende ghi sulten vullen met vier rijen vol steenen/ Die eerste rije sal zijn een Sardis/Topaes/Smaragdus/Die ander rije een Robijn/Saphir/Diamant/Die derde rije Ligurius/Achates/Amethistus/Die vierde rije Torkoys/een Onix/Jaspis/ Alle die vier rijen sullen int gout gesloten zijn/ende sullen na die twaelf namen der kinderē van Israel staen/gegrauen vā steensniders/een yegelijc sinen naē/na die twaelf stammē/Eñ ghi sult gewrongē ketenen aenden borstlap ouer een doen/van louteren goude/eñ twee gulden ringen/also dat ghi die
D selue twee ringen hecht aen die twee hoecken des borstlaps/eñ doet die twee guldē gewrongen ketenē in die selue twee ringen. Maer die twee eynden vanden twee gewrongen ketenē/suldi in die twee spannē doen/eñ hechtense aen die hoecken vanden lijfroc/tegen malcanderen ouer.

Eñ ghi sult twee ander gulden ringhen maken/ eñ aen die twee ander hoecken des borstlaps hechten/te wetene aen sinen cant/daert buyten opten lijfrock mede hanckt/Eñ ghy sult noch twee gulden ringen maken/eñ op die twee hoeckē aendē lijfroc/van buytē tegē malcanderē ouer hechten/daer
E den lijfroc te samen comt/Eñ men sal den borstlap met sinen ringen/met eenen gheheelen snoere aen die ringen des lijfrocs knopen/dattet opten lijfroc vast aen ligge/eñ dē borstlap niet los en worde vā den lijfroc.

Also sal Aaron die namē der kinderē van Israel dragen indē borstlap des rechts/op sijnder herten/ als hi in dat heilige gaet/totter gedachtenisse voor den HEERE altijt Eñ ghi sult indē borstlap des rechts doē/licht eñ volheit/op dat si op Aarōs herte zijn/als hi ingaet voor dē HEERE/eñ draecht dz recht der kinderē vā Israel op zijn herte voor den
F HEERE altijt

Ghi sult ooc dē sidē roc tottē lijfrock makē/al vol vā geelder sidē/eñ bouē middē daer in sal een gat zijn/eñ enē boort rōt om dat gat/om dat te sa mē te houdē/dattet niet en scuere/Eñ onder aen sinē soom suldi granaet appelē makē/vā geelder sidē scarlakē rosetroot rontsom/Eñ ghi sult daer tusschē guldē bellē rontsom hangē/also dat daer eē guldē belle si/daer na een Granaet appel/eñ noch een guldē belle/eñ dā weder eenē Granaet appele/eñ also voort rontsom aen dē soō des seluē sidē rocs. Eñ Aaron sal hē aē hebbē als hi dient/datmē sine geclanc hoore als hi wt eñ ingaet/in dat heilige voor dē HEERE op dat hi niet en sterue.

Ghi sult ooc eē voorhoofdplate makē vā louteren goude/eñ daer in grauē nae steēhouwers const Die heylicheyt den HEERE/ Eñ ghi sult dye plate met een geel snoer hechtē voor aendē hoet op Aarons voorhooft/op dat Aaron also drage dye misdaet der heyligen/dye de kinderen van Israhel heylighē/in alle hare gauen eñ heylichdom/eñ het sal altijt aen zijn voorhooft zijn/op dat hise versoone voor den HEERE.

Ghi sult ooc eenē engen roc maken vā witter siden/eñ eenen hoet vā witter sidē makē/eñ eenen gesticten gordele/

Eñ Aarons sonē suldi rocken/gordelē/eñ huuen maken/ter eerē eñ tot vercieringen/ende ghy G
sultse uwen broeder Aaron met sinen sonen aentrecken/eñ ghi sultse salven/eñ hare handē vullē eñ wijense/dat si mine priesters zijn/Eñ ghy sult hen linen broeckē makē/om te bedeckē dat vleesch der schamelheyt/vandē lendenē tot aen dye dgiē/ eñ Araon eñ zijn sonen sullense aen hebben/als si in die tente des getuygenis gaē/oft als si gaē totten outaer/op dat si dienē in dat heilige/dat si haere misdaet niet en dragē/eñ so steruē. Dat sal hem eñ sine sade na hem een eewige zede zijn

Van die wijinghe Aarons des ouerstē priesters eñ sine sonen/eñ ooc des outaers.

Dat .xxix. Capittel.

Dit ist dat ghi ooc doē sult/op dat si mi
tot priesters gewijt wordē/Neemt A
eenē ionghē varre/eñ twee rammen sonder smette/eñ ongeheeft broot/eñ ongheheefde koeckē/mz olie gemēgt eñ ongeheefde vladē met olie bestrekē/vā tarwen mele suldijt al maken ende sullet in eenen korf leggen/eñ in den korf daer brengē met dē varre ende metten twee rammen.

Eñ ghi sult Aaron eñ sine sonē voor die duere der tentē des getuygenis bregen ende met watere wasschen/eñ die cleederen nemē/ende Aaron aentreckē dē engē roc/eñ dē sidē roc/eñ dē lijf ooc eñ dē borstlap tot den lijfroc/eñ ghi sult hem gorden buyten opten lijfroc/ende den hoet op zijn hooft setten/ende die heylighe croone aenden hoet/ende ghi sult nemen die salf olie/eñ op zijn hooft storten eñ hē saluē. Eñ zijn sonen suldi ooc daer bi brengē eñ dē engē roc aen treckē/eñ beyde Aaron eñ zijn sonē ooc met gordelē gordē/eñ hē die huyuen opt
hooft binden/dat si dat priesterdom hebbē/tot ee- B
wichlicker zeden

Eñ ghi sult Aarō eñ sinē sonē die handē vullē/ eñ die varre daer bregē voor die tētē des getuyge nis/eñ Aarō met sinē sonen sullē haer hādē op des varrē hooft legghē/eñ ghi sult dē varre slaen voor dē HEERE voor die dore der tentē des getuygenis

eñ ghi sult zijn bloet nemē/eñ op des outaers hoor
nē doē met uwen vinger/eñ al dat ād'er bloet aēdē
Le.iij.e bloet des outaers gietē. Eñ ghi sult alle dat vet ne
mē/dat dat ingewāt bedect/eñ dz net dat ouer dye
leuere is/eñ die twee nierē mettē vette dat daer o
uer leyt/eñ ghi sullet optē outaer ontstekē/Maer
des verrē vleesch/vel/eñ mest/suldi buytē voor dē
A legere met viere verbernē/wāt het is eē sondoffer.*
Eñ den eenē ram suldi nemē/eñ Aaron met si
ne sonē sullē haer handē op zijn hooft leggē/dan sul
di hē slaen/eñ vā sinē bloede nemē/eñ optē outaer
sprengē rontsomme. Eñ dē rā suldi deilē in stuckē
eñ sijn ingewāt wasscē/eñ die sceckelē/eñ ghi sullet
op leggē/op sijn gehoudē vleesch/eñ op zijn hooft
eñ dē geheelē ram aensteke optē outaer/wāt hi is
eē brātoffer/eē soet geruec des offers dē HEERE
Den anderē ram suldi nemē/eñ Aaron met si
ne zonen sullen haer handē op sijn hooft leggē/eñ
ghi sult hem slaen/ende vanden bloede nemen/eñ
doent opt eynde vander rechter oren/van Aaron/
D eñ sine sonen/eñ opten duym van haerder rechter
hant/eñ opten groten theen haers rechten voets/
eñ ghi sult dat bloet optē outaer sprengen rōt om
eñ ghi sult vādē bloede dat optē outaer is nemen/
eñ salf olye nemē/eñ Aaron eñ sijn cleederen/zijn zo
nē/eñ haer cleederē besprenghē/ so sal hi ende sine
cleederen/zijn sonē/ eñ haer cleederen gewijet sijn
Daer na suldi nemē dat vet vanden ramme/eñ dē
steert/eñ dat vet dat dat ingewant bedect/dat net
ouer de leuere eñ die twee nyeren/met den vette
dat daer ouer is/ende die rechte schoudere (want
het is eenen ram der vullinghē) eñ een stuc broots
eñ een oly koec/eñ eē vlade/wt den korue des on-
gheheefts broots die voor den HEERE staet/ende
legghet al op Aarons handen/ende zijnre soonen
handen/ende verrueret den HEERE/Daer nae
nemet van haeren handen/ende ontsteket opten
outaer/tot eenē brandtoffer/tot eenen soeten ruec
ke voor den HEERE/Want dat is des HEEREN
offer.
Ende ghi sult die borst nemen vanden ramme
E van Aarons vullinghen ende ghi sullet voor den
HEERE verrueren/dat sal v deel zijn/Eñ ghi sult
alsoo heylighen die verruerborst/ende die hefscou
der die verruert/eñ opgeheuen sijn vanden rāme
der vullingen Aarons/eñ zijnder sonē/eñ tsal Aa
ron eñ zijnder sonen deel sijn/tot een ewige zede/
vanden kinderen van Israel/want het is hefoffer
eñ dat hefoffer sal des HEEREN zijn vanden kin
deren van Israel aen hare dootoffer / eñ hefoffer
die si den HEERE doen.
Eñ die heylighe cleederen vā Aaron zullen zijn
sonen hebben na hem/ dat si daer inne ghesalft/eñ
haer handen gheuult wordē/ so wie dat onder alle
zijn sonē in zijn stede priester wort/die sal die cleede-
ren seuen dagē aendoē/dat hi gae in die tēte des ge
tuygenis/om te dienen inden heyligen
Ghi sult nemē dē rā der vullingē/eñ zijn vleesch
aen eenē heiligē hoec kokē. Eñ Aaron met sinen
F sonen sullen des selfs rams vleesch eten mettē bro
de des korfs/voor die duere der tentē des getuige
nis/want daer is versoeninge mede ghescheit/ te
vullen haer handen/dat si ghewijt worden/ Een
vreemde en sal daer niet af eten/wāt het is heilich

Maer blijfter wat ouer vanden vleesche der vullin
gen/eñ vanden brode/tot des morghens/dat suldi
met vier verbernen/eñ niet latē etē/wāt het is hey
lich/ Eñ ghi sult also met Aarō eñ sinē sonē doen/
al dat ic v gebodē hebbe Seuē dagen suldi hare han
dē vullē/eñ dagelics eenē verre tottē zōdoffere slaē
om der sconre wille die versoent worden/ Eñ ghy
sult den outaer ontsondigen als ghi hem versoent
eñ ghi sult hē saluē dat hi gewijt worde/seuē dagē
suldi den outaer versoenen/eñ wijē hē/dat hi si een
outaer des Alderheylichsten/die desen outaer raec
ken sal die sal gewijt zijn.
Ende dit suldi met den outaer doen/twee iari-
ge lammeren suldi alle weghe des daechs daer op
offeren/Een lam des morghens/dat ander des a-
uonts/Eñ tot eenē lamme een thiendē deel tarwē G
meels/gemengt met een vierendeel van een hin/
ghestooten olye/ ende een vierendeel van een hin
wijns/tot een dranc offere/Met den anderen lam
tsauonts suldi doen ghelijc met den spijsoffere des
morghens/tot eenen soeten ruecke des offers den
HEERE/dat is dat dagelijcs brantoffere by uwen
nacomelingen/voor die duere der tenten des ghe-
tuychnis/ voor den HEERE/daer ick v betuyghen
ende met v spreken sal.
Daer wil ic den kinderen van Israel getuyget eñ
geheylicht worden/in mijnder heerlicheyt/eñ ic sal
die tente des getuychnis met dē outaer heyligē/eñ
Aaron/eñ zijn sonē/mi tot priesters wijē/ Eñ ic sal
onder die kinderē van Israel wonen/eñ haer God
zijn/dat si wetē sullē/dz ic bē die HEERE haer God
diese wt Egipten lant brochte om dat ic onder hē
wonen soude/Ic die HEERE haer God.

¶ Vandē outaer des wieroockēs/vā dat metalē
hantuat/van die zalinge des salfolys/ende rueck
wercs. Dat.xxx.Capittel.

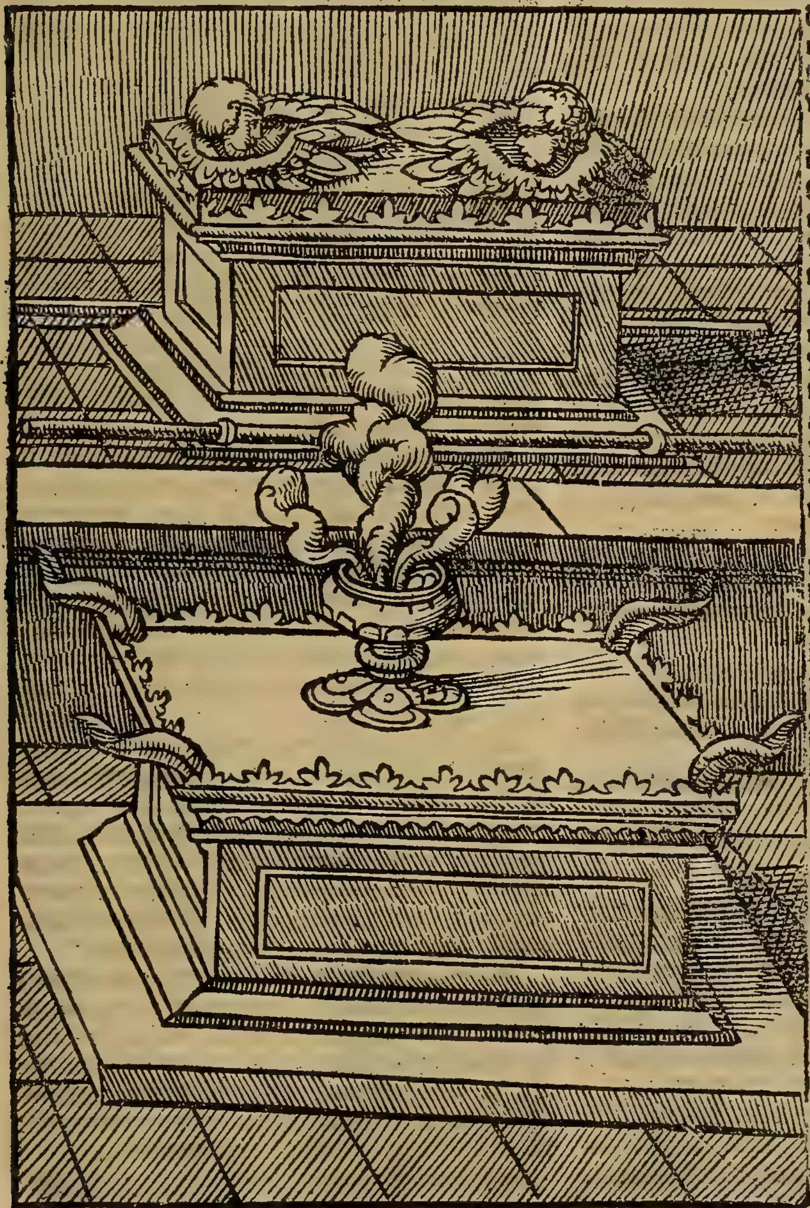
Ghy sult ooc eenen rueckoutaer van A
vueren houte maken/om rueck daer
op te maken/ eē elle lanc eñ breet/ge
lijc vierkant/eñ twee ellē hege met si
nē hoornē eñ sultē met/louterē gou
de ouertreckē/sine dac/eñ zijn muerē rontsome eñ
zijn hoornē/ Eñ ghi sult een croonkē van louteren
goude daer omme maken/eñ twee gulden ringen
onder dat croonken aen beyde siden/datmen hant
boomen daer inne doe/eñ hē daer mede drage/Die
hantboomen suldi ooc van vueren houte maken/
eñ met gout ouertrecken/eñ sulten setten voor dat
voorhancsel/ dye voor dye arcke des ghetuychnis
hāct/eñ voor dē Genaden stoel die opt getuychnis
is van daer ic v betuygen sal.
Eñ Aaron sal daer op ruec maken ghoet ruec-
werc alle morgen als hi die lampe bereyt/des ghe-
lijc als hi die lampe ontsteeckt ontrent den auont/
sal hi ooc sulcken rueck maken. Dat sal dat daghe- B
lics gheruec zijn voor den HEERE bi uwen naco-
melinghen/ghi en sult gheen vreemde geruec daer
op doen/ooc gheen brantoffere/noch spijsoffer/eñ
geen dranc offer daer op offeren/ Eñ Aaron sal op
zijn hoornē versoenē een mael tsiaers/met dē bloe
de des sondoffers / dat daer offeren dye daer ver-
soent worden/eñ dat sal ghescien by uwen naeco
melinghen/ want dat is den HEERE dat alder hey
lichste.

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde/ Als ghi die hoofden der kinderen vā Israel telt/ soo sal een yegelic den HEERE geuen dye versoeninghe zijnder sielen/ op dat hem niet en ouercomt eē plage als si getelt worden/ Eñ een yegelic die mede int getal is/ sal eenen haluē Sikel geuen/ na dē Sikel des heylichdoms/ Eenen Sikel gelt twintich Gera/ Alsulckē haluē Sikel sal dat heffoffer des HEERē zijn/ Wie dat int ghetal is/ vā twintich iarē eñ daer ouer/ dye sal dat heffoffer dē HEERE geuē/ Die rijcke en sal niet meer geuen/ eñ die arme niet min dan den haluen Sikel/ dien men den HEERE tot eenē heffoffer gheue/ voor die versoeninghe haerder sielen/ Ende ghi sult alsulcken gelt der versoeninghen nemen van den kinderen van Israel/ ende aen dē Goods dienst des Tabernakels/ des getuygenis leggē/ dattet si den kinderen van Israel een ghedachtenis voor dē HEERE dat hi hem late ouer hare siele versoenen

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende ghi sult oock een metalen hantuadt maken/ met eenen metalen voete/ om te wasschen/ ende sullet stellen tusschen den Tabernakel des getuygenis/ eñ dē outaer/ eñ water daer inne doē/ dat Aaron ende zijn sonen/ hare handen ende voeten daer wt wasschen/ als si in den tabernakel des ghetuyghenis gaen/ oft tot den outaer/ dat si den HEERE dienē met ruec offere/ op dat si niet en steruē/ Dat sal een eewige zede zijn/ hem ende sinen zade/ bi haren nacomelinghen.

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende Neemt tot v specerie der bester Myrren/ vijfhondert Sikel eñ Cynnamū half so veel/ vijftich ende tweehondert/ ende Kanels oock vijftich eñ tweehondert/ eñ Cassien vijfhondert/ na dē Sikel des heylichdōs/ eñ olye vā olijfboomē een hin maect een heylige salf olye/ na der apotekē conste C

Eñ ghi sult daer mede saluen dye tente des ghetuyghenis/ ende die Arcke des getuygenis/ dye tafel met alle hare gherreetschappen/ den candelaer/ met zijnder ghereetschappen/ den Rueckoutaer/ den brantoffer outaer/ met alle sine ghereetschap ende dat hantuadt met sinen voete/ eñ ghy sultse also wijen/ dat si dat alderheylichste zijn/ wāt wye

datse raken sal/ die sal ghewijdt zijn/ Aaron ende zijn sonen suldy oock saluen eñ wijense my tot priesters

Eñ ghi sult met den kinderen vā Israel spreken/ eñ segghen. Dese olye sal my een heylighe salue zijn by vwe naecomelinghen/ si en D sal niet op menschen ghegoten worden/ Ghy en sult oock des gelijcke niet maken/ want het is heilich/ daerom salt v heylich zijn/ Wye dat alsulcken maect/ oft eenen vreemden daer af gheeft/ Dye sal vā sinē volcke wtgeroept worden

Eñ die HEERE sprac met Mose/ Neemt specerie balsem/ stacten/ galbam/ eñ suuer wieroock deen so vele als dander/ ende maect rueckwerck daer af/ nae der apoteken conste ghemengt dattet suuer si totter heylicheyt/ ende ghi sullet te puluer stooten/ ende stellent voor dat ghetuyghenis/ in dye tente des ghetuyghenis van daer dat ick v betuygen sal/ dat sal v dz alderheylichste zijn

Ende des gelijcken ruec werck/ en suldy voor v niet maken/ maer het sal heylich zijn den HEERE Wye dat een alsulcken maken sal/ dat hy daer mede rueck make/ dye sal wtgheroept wordē van sinē volcke

Wat werc meesters datmen hebbē soude om
dat voorscreuē te makē/ Vā die houdinghe des
Sabbaths/van die geuinge der steenē tafelē.

Dat .xxxi. Capittel

Ende die HEERE sprack tot Moyse/
A segger de/Siet/Ick heb met namen
geroepen Bezaleel Vri soon/die Hur
soon was/vanden geslachte Juda eñ
hebbe hē vuult met dē gheest Gods.
met wijsheit eñ verstāt/wetentheit / eñ met alder
ley werck constelijck/om in ghout te wercken / in
siluere/latoē/cōstelijc steen te snijden/eñ in te settē
eñ constelijc te timmeren vā houte/te makē alder=
ley werc/Eñ siet/ic hebbe hē eenē geselle gegeuen
Ahaliab Ahisamachs soon/v andē geslachte/Dā/
B eñ ic heb elcken wijsen die wijsh3 int herte gegeuen
dat si makē sullen al wat ic v gebodē hebbe/die tē=
te des getuygenis/die arcke des getuygenis/ den
Ghenaden stoel daer op/eñ alle gereetschap der tē
ten die tafele/eñ zijn gereetscap/dē candelaer /eñ al
le sijn gereetscap/dē rueck outaer/ dē brantoffers
outaer met alle sine ghereetscap/dat hantuat/met
sinen voete/die officiē cleederen/eñ die heilige clee
deren des priesters Aaron/eñ die cleederen zijnder
sonen/om priesterlijc te dienen/die salfolye/eñ dat
rueckwerc vā specerie tot den heylichdom / Al wat
ic v gheboden hebbe sullen si maken.
Eñ die HEERE sprack met Mose/segghende/
C Segt dē kinderē vā Israel/eñ spreect tot hē. Hout
minē Sabbath/wāt die is een teckē tusscen mi eñ
v /tot op uwē nacomelingē/Om dz ghi wetē sult
dat ic die HEERE bē die v heylighet/daerō so hout
minen Sabbath/wāt hi sal v heylich zijn/wie hem
ontheylicht/die sal die doot steruē/Wāt wie dz ee=
nich werc daer in doet/diens siel sal worden wtge
roeyt vā sinen volcke/Ses dagen salmē wercken
maer den seuenstē dach is die Sabbath/die heilige
ruste des HEEREN/ Wie dat eenich werck doet/
in den Sabbath dach/die sal die doot steruē/Daer
omme sullen die kinderē vā Israhel den Sabbath
houden/dat si hem oock bi haren nacomelinghen
vieren/tot een eewich verbont
C Hi is een eewich teeken tusschen mi/ende den
gene i.d kinderen van Israel/Want in ses daghen maecte
die HEERE hemel eñ aerde / Maer ten seuensten
daghe rustede hi/eñ hielt op
Ende als die HEERE sijn reden gheeynt had=
de met Mose/opten berch Sinai/gaf hi hem twee
tafelē des ghetuygenis die steenen waren/eñ ghe=
screuen met ten vinghet Gods

Dat volc richt dat gulden calf op int afwesen
vā Moses / Die welcke wort daerōme vergrāt
hi werpt die tafelē aen stucken ende hi straft die
ouertreders

Dat .xxxij. Capittel

Als dat volck sach /dat Mose toefde/
A vanden berghe te comen/vergaderdē
Ac vij.c si tegen Aaron eñ spraken met hem/
Staet op/eñ maect ons goden die ōs
voorgaē /wāt wi en weten niet wat
desen man Mose ghesciet is die ons wt Egypten
gheleyt heeft/Aarō sprac tot hē /treet af dye guldē
ooringē vā uwer wijuē ooren/eñ uwer sonen/eñ
uwer dochteren brēctse tot mi Eñ al tvolck trock
af sijn gulden ooringē vā harē oorē/eñ brachtense

tot Aaron/Eñ hi namse van harē handē/ende be=
worpt met eender griffien ende si maectē een ghe
goten calf/eñ sprakē/Dat sijn uwe goden Israhel
die v wt Egipten lant gheleyt hebben
Eñ als Aaron dit sach/maecte hi eenen outaer
voor hē/eñ het roepen/eñ sprach /Morghē ist des
HEEREN feeste/eñ si stondē smorgens vroech op
eñ offerden brantoffer/eñ si brochtē daer oor doot
offer/Daer na ginc dat volc sitten / om te eten/eñ
te drincken/eñ stonden op om te spelen.
✠ Dye HEERE sprack tot Mose/gaet / daelt af/ B
Wāt v volc/dat ghi wt Egiptē lant gheleyt hebt/
heuet qualic gemaect/si zijn snellic vanden weghe
gegaen/die ic hē gebodē hebbe/Si hebben een ge
goten calf gemaect/eñ hebbēt aēgebedē/eñ hebbē iij re.xii
hē geoffert/eñ gesept/dat sijn uwe goden Israel/
die v wt Egipten lant geleyt hebbē/Eñ die HE=
RE sprac tot Mose/Ic sie dattet een hertneckich
volc is /eñ nv laet mi/dat minē toren op haer ver=
grammen mach/eñ dat icse te niete doe/eñ ic sa
maken in een groot volc.
Maer Mose badt suetelijck voor Godt sinen C
HEERE/seggende/Och HEERE/waeromme nu xiiij.c
wilt uwen toorne vergrāmē ouer v volc/dat ghy
met groter macht eñ crachtiger hant wt Egipten
lant geuoert hebt:Daer om so souden die Egipte=
narē seggē/eñ sprekē/hi heeftse tot haren ongeluc
wt geleyt /om dat hise doodē soude int gheberchte
eñ af doen vandē aertboden/keert v van die gram
scap ws torens/eñ weest genadich ouer die quaet
heyt ws volcs/weest ghedachtich uwer dienaers
Abrahā/Isaac /eñ Israel/dē welcken ghi geswo rē
hebt bi v seluen/eñ gesproken/Ic sal uwe zaet/ver
meerderen/ghelijc die sterren des hemels / eñ alle
dat lant/daer ic af gesproken hebbe/sal ic uwen za
de gheuen/eñ si sullent besitten eewichlijc/Also be=
roudet den HEERE dat quaet dat hy seyde /dat hy
sinen volcke doen wilde. *
Eñ Mose keerde weder vanden berge/eñ had=
de twee tafelen des getuygenis in sine hādē/die op D
beyde siden gescreuē warē/ eñ si warē Gods werc
eñ dat gescrift was Gods ghescrift/daer in gegra=
uē/Als Josua hoorde des volcs roep/dat si ruych
ten/sprac hi tot Mose / dat is een strijts gheruchte
Hi antwoorde/ Ten is geenē roep des strijts/daer
die een teghen den anderen roept/ die verwinnen/
ende verwonnen worden/maer ic hoore eenē roep
eens dans liedekens.
Als Mose bi den legher quā/eñ dat calf/eñ den E
dans sach/wert hi zeer gram / eñ werp dye tafelen
wt sinē handen/ eñ bracse onder aen den berge/eñ
nam dat calf dat si gemaect hadden eñ verbrandet
met viere/eñ sloecht te puluere eñ dedet int water
stuyuē/eñ gaft dē kinderē van Israel te drincken/
eñ sprac tot Aaron/Wat heeft v dit volc ghedaen/
dat ghi so grote sonden op hen gebracht hebt?
Aaron antwoorde/ Mijn heere/en weest niet
gram/ghi wetet doch / dat dit quaet volc is/si spra
ken tot mi/maect ons godē/die ons voorgaē/wāt
wi en weten niet/hoet desen man Mose gaet/dye
ons wt Egipten lant geleit heeft/Ic sprac tot hen
Wie gout heeft/die trecket af / eñ gheuet mi/eñ ic
worpt int vier/ daer af is dat calf gecomen.
Als Mose sach dat dye kinderen van Israel ghe=

bloet waren/ wāt Aarō als hiſe oprechte / blootte
hiſe tot ſcanden/ eñ hi ginc in die duere des leegers
eñ ſprac/ Coēt tot mi die dē HEERE aē gaet Doen
vergaderdē by hē alle dye kinderen Leui/ eñ Moſe
ſprac tot hē/ So ſeyt die HEERE die Godt van Iſ-
rael/ Een yegelic binde ſijn ſweert op ſijn lēdenen/
eñ doorgaet wech eñ weder/ vander eēder poortē
totter ander des leegers/ eñ een yegelic vſlae ſinen
broedere/ vriēt/ eñ naeſtē. Die kinderē Leui dedent
ſo hē Moſe geboden had/ eñ in diē dage vielen van
dē volcke drie duyſent mannē / Doen ſprac Moſe/
vult uwe handen heden dē HEERE/ eē yegelic ſinē
G ſone ende broeder/ op dat heden op v come die be-
nedictie.

Des morgēs ſprac Moſe totten volcke/ ghi lie
dē hebt eē groote ſonde gedaen/ Ic ſal opclimmen
tot dē HEERE/ oft ic miſſcien uwe ſonde verſoenē
mach.

Als Moſe weder tot dē HEERE quā/ ſprac hi/
Och dz volc heeft eē grote ſonde gedaē/ eñ hebben
hen liedē guldē godē gemaect / Vergeeft hen haer
ſonde/ en doe dijt nz/ ſo ſcrabt my wt uwen boecke/
die ghi geſcreuen hebt/ Die HEERE ſprac tot Mo-
ſe wie dat mi zōdicht/ diē ſal ic wt minē boec ſcrab-
bē/ Mer gaet/ eñ leyt mijn volc/ daer ic v geſeit heb
be Siet/ mine engel ſal voor v gaē/ Mer inden da
ge mijnder beſoeckingen ſal ic hare ſondē op haer
beſoecken.

Aldus plaechde die HEERE dat volc/ om dat ſi
dz calf gemaect hadden/ dat welcke Aaron maecte

¶ T volc draecht rouwe /eñ leget ſijn cieraet af/
Moſes ſlaet die tenten op/ die HERE ſpreeckt
met hē in een der wolc calomne. Dat.xxxiij.Ca

Die HEERE ſprac tot Moſe /gaet eñ
trect vā hier/ ghy eñ dat volc/ dat ghy
A wt Egiptē lant gheleyt hebt / in dat
lant dat ic Abrahā/ Iſaac/ eñ Iacob/
geſworen heb/ eñ geſeyt/ Dinen ſade
wil ict geuen/ eñ ſal minē engel voor v ſeynden/ Hy
ſal wt ſtooten die Cananitē/ Amoriten/ Hethiten/
Phereſitē/ Heuiten/ eñ Iebuſiten/ in dat lant daer
melc eñ honich in vloeyt/ want ic en ſal met v nz op
reiſen/ want ghi ſijt een hartneckich volc/ ic mocht
v onder wege te niete doen/ Als dat volc deſe qua-
de woorden hoorde/ droegen ſi rouwe/ eñ nyemāt
en droech ſijn cieragie aen hem.

Eñ die HEERE ſprac tot Moſe/ ſegt tot den kin-
B derē van Iſrael/ Ghi zijt een hartneckich volc / Ic
ſal eens onuerſiens comen / eñ verdoē v alle gader
Eñ nv legt uwe cieragie van v/ dat ic wete wat ic
v doen ſal/ Aldus deden dye kinderen van Iſrahel
haer cieragie af voor den berch Horeb.

Moſe nā die tente eñ ſloechſe op/ verde buitē dē
legeere/ eñ hietſe eē tente des getuigenis eñ ſo wie
dz dē HEERE vragē wilde/ die moeſte wtgaen tot
ter tenten des getuygenis voor dē leegere. Eñ als
Moſe wtginc totter tentē/ ſo ſtont alle tvolck op/
eñ een yegelic ſtont in zijnder tentē duere/ eñ ſagen
hē na/ tot dat hi in die tente quā / Eñ als Moſe in
die tente quā/ ſo quā dye calomne der wolcken be-
nedē /eñ ſtont inder tētē duere/ eñ ſprac met Mo-
ſe / Eñ alle dat volc ſach die calomne der wolckē/
in die duere der tentē ſtaen/ eñ ſtonden op /eñ een
C yeghelic buc te in zijnder tenten duere.

Die HEERE ſprac tot Moſe vā aēſichte tot aē
ſichte/ gelijc een mā met ſinē vriēt ſpreect / Eñ als
Moſe wed keerde tottē leeger / ſo en ginck zijn die-
naer Ioſua die ſone Num dye iongheline nz wt der
tentē / Eñ Moſe ſeyde tot dē HEERE/ Siet ghy
ſegt tot mi / Leyt dit volc wech opwaerts / eñ ghy
en laet mi nz wetē / wiē dz ghi met mi ſeyndē wilt
Eñ ghi doch geſeyt hebt/ Ic kē v by name/ eñ ghy
hebt genade in minē oogē geuondē. Heb ic dā ge
nade voor uwē oogē vondē/ ſo laet mi uwen wech
wetē/ daer ic mede bekēnē mach dz ic genade voor
dijn ooghen vinde / eñ ſiet doch dat dit volck uwe
volck is

Die HEERE ſprac/ Mijn aēſicht ſal voor v gaen
daer mede ſal ic v leydē/ Moſe ſprac tot hem / Oft
uwe aēſicht voor ons nz en gaet/ ſoe en leyt ōs van
hier niet opwaert/ Waer waer by ſoudemē bekēnē
dat ic/ eñ uwe volc genade voor uwe ogen geuōdē
haddē /tē ſi dat ghi met ons gaet/ op dz ic / eñ uwe
volck wat ſonderlinger wordē voor alle volck dat op
aertrijc is. Dye HEERE ſprac tot Moſe / Dat ghy
nv geſeyt hebt/ ſal ic doē/ wāt ghy hebt genade ghe
uondē voor mijn oogen / eñ ic kenne v met name.

Moſe ſprac / Laet mi dā uwe heerlicheyt ſien/
eñ hi ſprac / Ic ſal voor uwē aēſichte alle mijn goet D
thoonē / eñ ic ſal latē aēroepē des HEERē naem Ro.ix/a
voor v/ Wien ic genadich bē diē bē ic genadich/ eñ
wien ic ōtferme /dien ōtferme ick Eñ noch ſprac
hi/ ghi en cont mijn aengeſichte niet ſiē/ Wāt geē
menſce en ſal leuen/ die mi ſiet/ eñ noch ſprack dye
HEERE/ Siet/ daer is een ruymte by my daer ſul-
dy optē ſteē ſtaē/ Als mine heerlichz voor bi gaet/
ſo ſal ic v in des ſteens cloue legghē / eñ ic ſal mijn
hant op v houdē /tot dat ic voorby ben / eñ als ick
mijn hant vā v doe / ſuldi mi achter nae ſien /maer
mijn aenſichte en ſal niet ghesien worden

¶ Moſes ontfanct ander tafelē vā den HERE
die hē ſommighe inſettingē vernieuwet / Daerna
coēt hi tottē volcke / dwelcke verſchrict vā die
claerheyt zijns aēſichts Dat.xxxiiij. Capittel

Nde die HEERE ſprac tot Moſe / vhou-
det twee ſteenē tafelē / ghelijc dye eerſte
waren / dat ic die woordē daer op ſcriue A deu.x/a
die in die eerſte tafele warē/ die welcke ghi ghebro
ken hebt/ Eñ weeſt morgē bereyt/ dat ghi vroech
optē berch Sinai climt/ ende aldaer tot my coemt
op des berchs top/ Eñ en laet nyemādē met v op
comē datter nyemant ghesien en worde om alden
berch/ Ooc geen ſchaep/ noch runt/ en laet teghē
ouer deſen berch weyden.

Eñ Moſe hyeu twee ſteenen tafelē ghelijc dye
eerſte warē / eñ ſtont des smorghēs vroech op/ eñ
clam optē berch Sinai / ſo hē die HEERE gebodē
hadde/ eñ hi nā die twee ſteenē tafelē / in zijn hant/
Doē quā die HEERE /af/ in eēder wolcke/ eñ Mo
ſe ginc aldaer bi hē / eñ aēriep den naem des HE-
REN Eñ als die HEERE voorbi zijn aēſichte ginc
riep hi/ HEERE / HEERE Godt barmhertich/ eñ
genadich eñ lācmoedich/ eñ vā grooter genadē eñ
trou/ ghi/ die bewaert genade in duyſēde lidt/ eñ
vergeeft die miſdaet/ ouertredinghē/ eñ ſonde/ eñ
voor wien niemant ontſculdich en is / ghy dye dye B
miſdaet der vaderē verſuect op dye kinderen/ ende I
kints kiderē/ tot int derde eñ vierde lidt / Eñ Mo xxxiij.c/
ſe neichde haeſtelijc totter aerdē/ eñ badt hē aē/ eñ
ſprac/ HEERE heb ic genade voor uwē oogē geuō

dē/so gae die HEERE met ons/wāt het is eē hart
neckich volc/dat ghi onser sondē eñ misdaet/gena
dich weest/eñ laet ons uwe erfgoet wesen/ Eñ hi
sprac/Siet/ic sal een verbont maken voor alle dij
nē volcke/eñ ic sal tekenē doen/dier ghelijckē/dye
noyt gheschiet en sijn in allē landen/ende onder alle
volc/eñ alle tvolck/daer ghi onder zijt/sal sien des
HEEREN werc wāt vreeselic salt zijn/dat ick met
v doen sal/hout dat ic v hedē ghebiede/Siet/ic sal
voor v vdriuen die Amoritē/Cananitē/Hethiten
Pheresiten/Heuiten/ eñ Jebusiten/ Wacht v dat
deu vij a ghi niet en maect eenich verbont met den inwoon
ders vā dien lādē/daer ghi in comē sult/dat si v nz
een argernis en wordē/maer hare outaren wopt
om/eñ hare goylkēs breect/hout af hare bosschen/
eñ ghi en sult geē vreēde godē aenbidden/ wāt dye
HEERE heet een zeloors lief hebbere / om dat hy
eenzeloors God is daerōme/ Wat waert bi alsoo
dat ghi een vbont met des lants inwoonders maec
G.re iij a te/ Als si dan hoererē met hare godē/eñ haren go=
den offeren/dat si v dan nyet en roepē te gaste/ eñ
dat ghi dā vā harē offere eet/eñ uwē sonen wiuen
neemt/van haren dochteren/eñ als die wiuen dan
hoereren met haere goden/ datse uwe sonen oock
doen hoereren met hare goden

C Ghi en sult gheen gegotē godē makē/Die fee
ste des ongeheefs broots suldi houdē/seuē daghen
suldi ongeheeft broot eten/so ic v ghebodē hebbe/
omtrent der tijt des maents Abib/wāt inder selfs
der maēt Abib/sidi wt Egipten ghetrocken/Alle
dat sijn moeder eerstwerf ontdoet/dat manlick is
dat sal mijn zijn/vā alle uwe vee/dat zijn moeder
eerstwerf ontdoet/het si osse/oft schaep/Maer die
eerstgeboren des ezels suldi met eenē scape lossen/
maer en lostijs niet/so suldijt doodē/Alle eerstghe=
boren uwer kinderen/suldi lossen.

Eñ dat niemant ydel voor mi en openbare.

Ses daghen suldi arbeyden/den seuenden dach
suldi vieren/beyde met ploegen ende met oosten/
Die feeste der weken suldi houden met den voor
vruchten des tarwen oogst / Eñ die feeste des in=
uerengē/als dat iaer om is/ Driemael in een iaer
sal alle mans naē openbaren voor den Regeerder
den HEERE/eñ den God van Israel.

Als ic die heydenē verdriuē sal voor v aēsichte/
eñ v palē verbreedē sal/en sal niemāt v lāt begerē/
D die wile ghi op gaet driemael indē iare/om te o=
pēbaren voor dē HEERE uwē Godt/ Ghi en sult
nz offerē tbloet mijns offers/op dz ghebeeft broot
Ende dat offer des Passah feeste en sal niet ouer
nacht bliuē tot des morgens/Die eerstelinge vādē
eerstē vruchten ws ackers/suldi in thuys des HE
REN ws Gods brengē/ Ghi en sult dat bocxkē
niet koken/alst noch aen zijn moeders melck is

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Scrijft dese
woordē want na dese woordē heb ick met v eñ met
Israel een vbont gemaect/Eñ Mose was aldaer
bi dē HEERE veertich dagē/eñ veertich nachten/
eñ en adt gheē broot eñ en dranc geē water/Eñ hi
screef op die tafelē sulcken vbont/die thiē woordē

Als Mose vandē berge Sinai ginc/ had hi dye
twee tafelē des ghetuyghenis in zijn hant/ende en
wist niet/dat die huyt zijs aensichts glinsterde/om
dz hi met hē gesprokē hadde Eñ als Aarō eñ alle
die kinderen vā Israel sagen dat die huyt zijns aen=
sichts glinsterde/so vreesden si by hem te comen.

Doen riep haer Mose eñ Aaron/eñ alle die op
perste der gemeynten keerdē tot hē/eñ hi sprac mz
hen Daer na quamē alle die kinderē vā Israel tot
hem/eñ hi gheboot hen al dat dye HEERE met hē
ghesproken had/opten berch Sinai/ Eñ als hi sijn
redene volEynt hadde/leyde hi een decsel op sijn aē
sicht/Eñ als hy inginc voor den HEERE/om met
hē te spreken/dede hijt decsel af/ tot dz hi weder wt
ginc. Eñ als hi wt quā/eñ sprac mettē kinderē van
Israel/al dat hem gebodē was/so sagen dā die kin ij.co.iij
deren van Israel sijn aengheſichte aen/ hoe dat die
huyt sijns aengesichts glinsterde/ so dede hi dz dec=
sel weder op sijn aensicht/tot dat hi weder inginck
om met hem te spreken.

¶ Hier worden sommighe insettingen vertelt/en
de principalijck wat totten Tabernakel behoort
wort hier bestelt/ Tvolck brenct meer danmen be
hoeft/Hier worden oock constelijcke werckmees
ters gheoordineert.

Dat.xxxv.Capittel

A En de Mose vergaderde alle die ghe=
meynte der kinderen van Israel/ eñ
sprac tot hen/Dit ist dat die HEERE
geboden heeft/ dat ghi doē sult/Ses
dagē suldi v werc doen/den seuensten
dach suldi heylich houden/den Sabboth der rusten
des HEEREN/ so wie dat eenich werck daer inne
doet/die sal steruen. Ghi en sult gheen vier aenste=
kē inden Sabboth dach/in allen uwē woningen

Eñ Mose sprac tot alle gemeyntē der kinderen
vā Israel/Dit ist dat die HEERE gheboden heeft/
Geeft onder v Hefoffer dē HEERE / alsoe dat een
yegelic wt vrijer herten brenge dē HEERE dē Hef
offer/gout/siluer/metael/gheel side /scharlaken/
roset root/witte side/eñ geyten hayr/roode rams
vellen/hemelsuerwighe vellen/ende vueren hout/
olye totter lampen/ ende specerie tot salf olye/eñ
tot goeden rueckwerc/ Onix eñ seer dierbaer ghe=
steente tot den lijfroc/eñ tot den borstlap

Eñ so wie onder v wijs vā herten is/dye come
eñ make dat die HEERE gebodē heeft/te wetene B
dē Tabernakel met zijnder tenten ende decsele/rin
gen/berderē/richelē/calomnē/eñ voetē/Dye arc=
ke met haren hantboomē/den/ Ghenadē stoel/eñ
dat voorhancsel/Die tafele met harē hantboomē
eñ alle haer gereetschap/eñ dat thoonbroot / Den
cādelaer om te lichten/eñ sijn ghereetschap/eñ zijn
lampen/eñ die olye tot den lichte/Den rueealtaer
met sinē hantboomen/Dye salf olye ende specerie
tot den rueckwercke/Den doeck voor die duere
des Tabernakels/Dē brātoffer outaer met sinen
metalē rooster/hantboomē/ende alle sijn ghereet=
schap/Dat vātuat met sinen voete/Dat tapijt des
voorhoofs met sinen calomnen/eñ voeten/eñ den
doeck der dueren aent voorhof/Die naghelen des
Tabernakels /eñ des voorhoofs met haren eylen
Die cleederē der officien tottē dienste indē heiligē
die heilighe cleederē des priesters Aaron/met zijn
der sonen cleederē tot den priesterdom

Doen ginc die geheele ghemeynte der kinderen
van Israel wech van Mose/ eñ een yegelic bracht
zijns hertē gaue/ Eñ al wat si wt vrijē wille wou=
dē/brochtē si tot dē Hefoffer den HEERE/tot den

werche der tenten des ghetuygenis/ende tot allen sinen dienste/ende totten heylighen cleederen/het brochten beyde man ende wijf/wie dat ghewillich van herten was/armringhen/ooringen/ ringhen gordels/eñ alderley guldē iuwelē/daer toe bracht een ygheliick gout totten Werkoffer den HEERE/ Ende wie dat gheel side hadde/ schaerlaken/ roset root/witte side/ gheyten haer/ roode rams vellen/ende hemel blaus vellen/die brachtent/ Eñ de wie siluer/ende metael hadde/die brachtēt totten Hekoffer den HEERE/ Ende wye hucten hout bi hem vant/die bracht tot alderley werc des Gods dienst

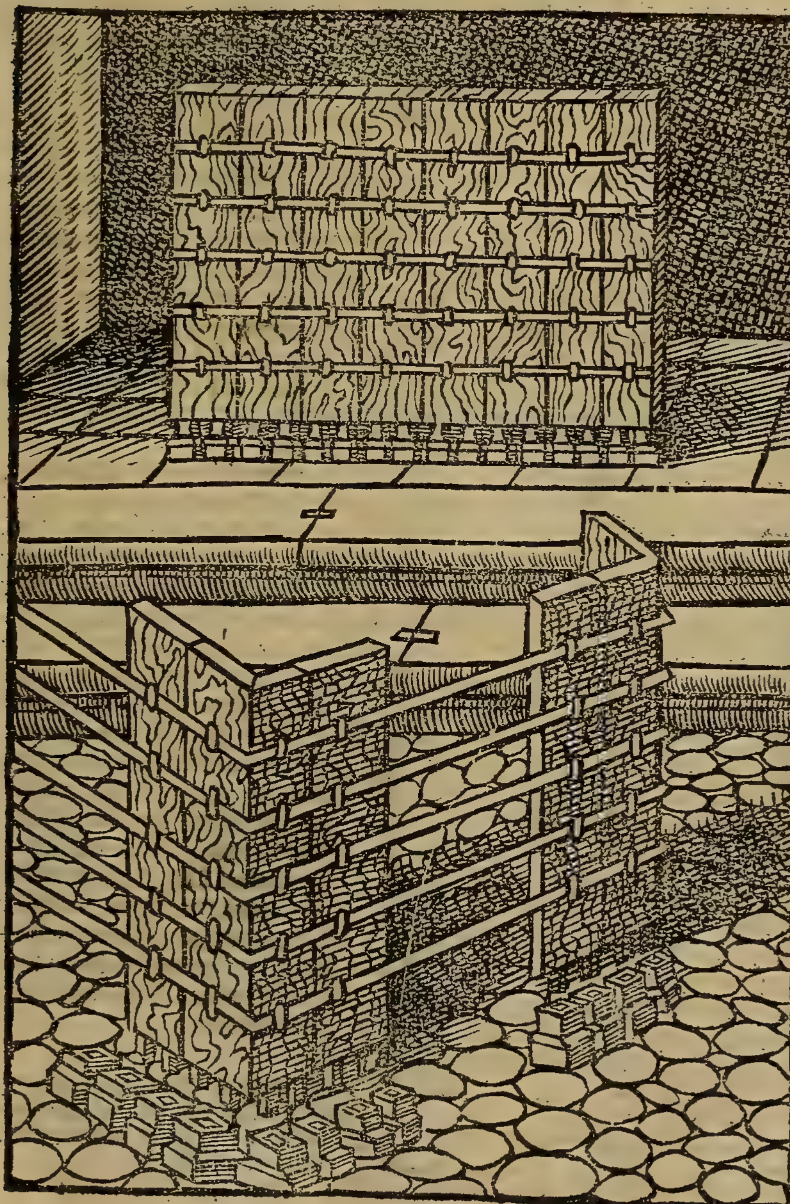
Ende die wijse wiuen van herten/sponnē met haren handen/ende brochten haere spinwerck van gheelder siden/ schaerlaken/ roset root/ ende witter siden. Ende die wijuen die hooch verstant hadden in der wijsheit/die sponnen geyten haer/ Dye vorsten brochten Onix eñ dierbaer ghesteente tot den lijfrock/ende den borstlap/ende speceryen/ende olye tot den lichtuaten/ende tot salfolye/ ende tot den goeden tuecwerc

Aldus brochten die kinderen van Israhel vrijwillich beyde man ende wijf/tot alderley werck/ dat die HEERE gheboden hadde door Mose/dat men maken soude.

Ende Mose sprac tot den kinderen van Israel siet/die HEERE heeft met namen gheroepen Bezaleel Urijs soon/Hur soon was vanden geslachte Iuda/eñ hi heeft hem veruult metten geest Gods dat hi wijs/verstādich/constich si tot aldley werc constelijck te arbeyden int gout/siluer/eñ metael/ edel steen te snidē eñ in te setten/hout te timmeren te maken alderley constelijc werck / ende hy heeft onderwijsinge in sijn herte gegeuen/met Ahaliab den soon/Ahisamach/vandē gheslachte Dan/ hy heeftse met wijsen herten veruult/om te makē alderley werc/te sniden/ te wercken ende te steken/ met gheelder siden/ schaerlaken/ roset root/ ende witte side/ende met weuen/dat si maken alderley werc/ ende constelijcken arbeyt verdincken/ofte vinden

Hier wort vertelt wat si ghemaect hebben
Dat.xxxvi. Capittel.

D

Doen wrochten Bezaleel eñ Ahaliab/ eñ al dye mannen/ dye wijs van herten waren/dien dye HEERE wijsheyt eñ verstant ghegeuen hadde/om te wetē hoe si alderley werc maken souden/tot den dienst des heylichdoms/ na alle dat dye HEERE gheboden hadde

A

Eñ Mose riep Bezaleel ende Ahaliab eñ alle die wijse mannē van hertē/die die HEERE wijsheit ghegheuen hadde int herte/ te weten/alle die hen ghewillichlijck gheboden waren/ eñ daer toe quamen/om te arbeyden aendt werck/ eñ si namen met hen van Mose alle Hefofferen/ dye dye kinderen van Israel brachten tot dē werc des diensts des heylichdoms/ op dattet gemaect werde want si brochten alle morgen haer gewillighe gonste tot hem

Eñ doe quamē alle die wijse die aent werc des heilichdoms wrochtē/eē yeghelic van sinen wercke dat hy maecte eñ spraken tot Mose/Dit volc brengt te vele/ meer dan tot dē werck des diēsts van noode is/dz dye HEERE gheboden heeft te maken/Doen gheboot Mose/datmen liet roepen /al omme door den legher

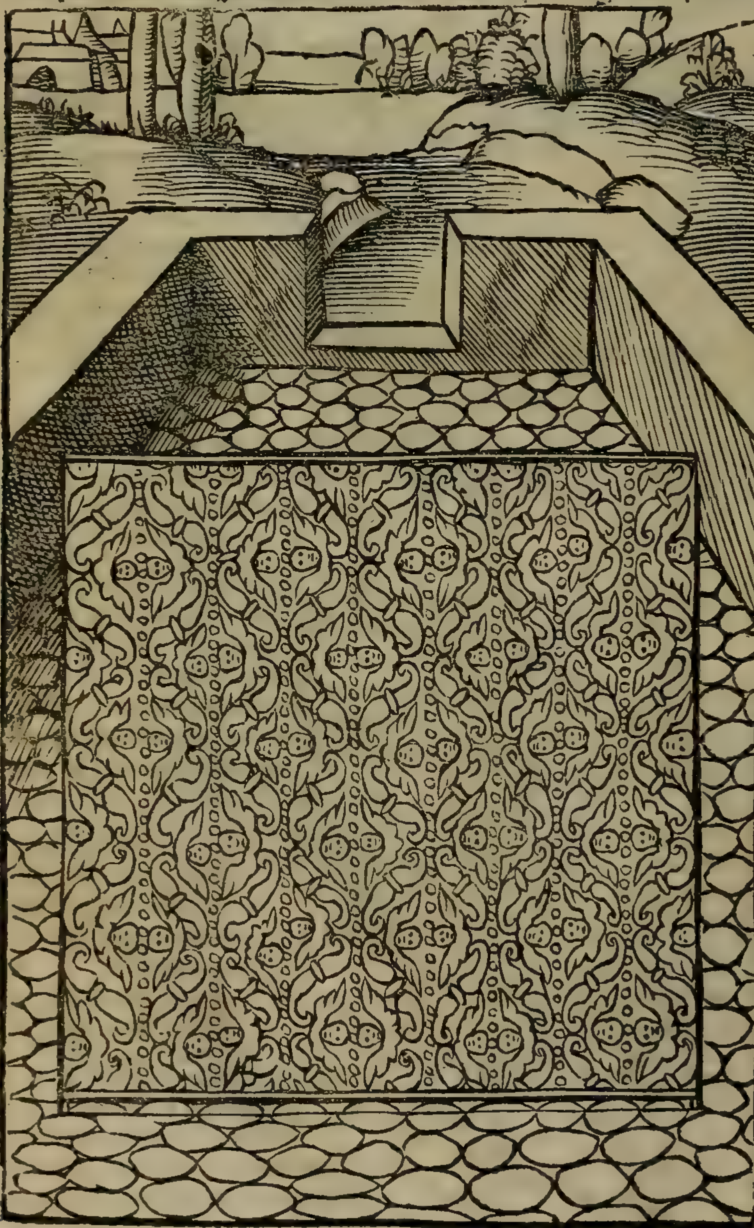
Niemāt en brenghe meer toe / totten hefoffer des heylichdoms / doē wert dē volcke verbodē te brēghē / want alle dinc waster ghenoech tot allen wercke datter te maken was / ende noch daer ouer

Also maecten alle die wijse mannē vā hertē onder die arbeyders aent werc dē Tabernakel / thien

B gardinē van witter getweernd sidē / geelder siden schaerlaken / roset root / Cherubim constelick / Dye lencte eender gardinē was. xxviij. ellē / die breede vier ellē / eñ warē alle van eender matē / eñ hi hechtede vijf gardinē te samē / deē aen die andere. Eñ hy maecte geele knopkens aen dē rant van elcker gardinē / daer mede die een aen die ander hattede eñ hi maecte / l / guldē ringē / eñ hoechde die gardinē met den ringskens die een aen die andere te samen dattet een Tabernakel wert.

C Eñ hi maecte elf gardinen vā geytē hayre / om te decken die tente des Tabernakels / dertich ellen lanc / ende vier ellen breet / alle in eender matē / ende hi hoechdese haerder vijf tsamē op een side / eñ ses tsamen op die ander side / eñ hi maecte vijftich knoopkēs aen elcke gardine aenden rāt / daer mede dat sitsamē ghehecht werden / ende hy maecte vijftich metalē ringskens / daer mede dat dye tente tsamē in een geuoecht worde / Ende hi maecte een decsel ouer dye tente van roode rams vellen / Ende daer ouer noch een decsel van hemels blau vellen.

Ende hi maecte barderen totten Tabernakel van buerē houte / rechtstaende / een eyghelijc thien ellen lanc / ende anderhalf elle breect / ende aē yegelijcken twee haecxkens / daer mede dat dye een aē die ander geset wert / dat der seluer berderē twintich stonden zuytwert / eñ maecte veertich siluerē voeten daer onder / onder elck bart twee voetē aē sine twee hoecxkēs. Aldus ter ander sidē des Tabernakels tegent noordē / maecte hi oor twintich berderen / met veertich siluerē voeten / onder elck bert twee voetē / Maer achter aen den Tabernakel tegent westen / maecte hi ses berderē / eñ twee ander op die hoeckēs des Tabernakels achter aē / dat elck bardt met sinen hoecbarde / van onder op hoechde / Ende bouen aent hooft tsamē quamen / met eender scroeuē / datter acht barderen werden ende sesthien siluere voetē / onder elcken barde twee voeten

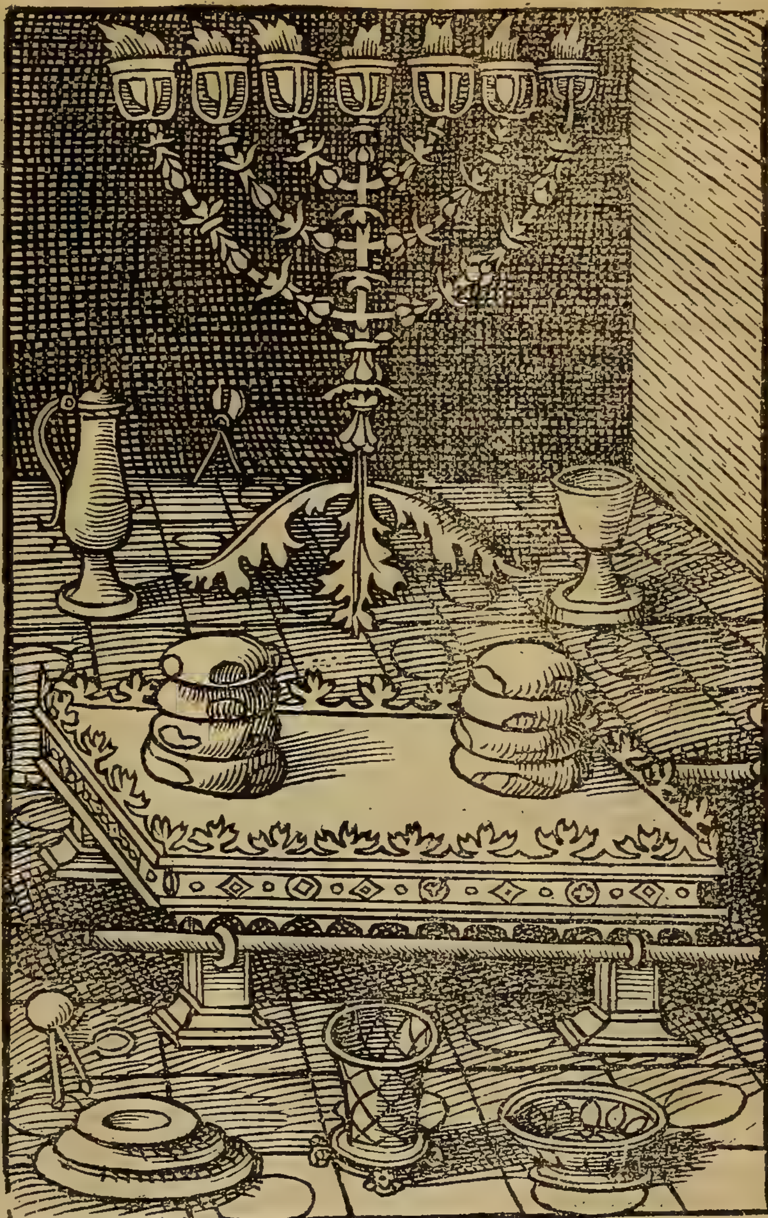
Eñ hi maecte rijchels van bueren houte / vijf tot den barderen opter eender siden des Tabernakels / ende vijf opter ander siden / ende vijf achter aen teghent westen / Ende hy maecte dye rijchelē / dattet aen die barderē door wech ghestoten wert / vā dē eenē eynde tot dē anderen / eñ hi ouertooch de berderen met goude / Maer haer ringen maecte hy vā goude / tot den rijchelen / ende hy ouertooch dye rijchelen met goude D

Ende hi maecte Cherubim op dat voorhanghende cleedt / constelijck van ghelder siden, schaerlaken / rooset root / ende getweernde witte side / Ende hi maecte daer toe vier calomnen van bueren houte / ende ouertrockse met goude / ende haer coppen van goude / ende daer toe goot hy vier silueren voeten / ende hy maecte eenen doeck in dye duere der tenten van geelder siden / van schaerlaken / rosetroot eñ getweernder witter sidē / ghestict / eñ vijf calomnen met haren hoofdē / ende ouertooch hare hoofden ende dat verheuen wert met goude / ende vijf metalen voeten daer aen

¶ Van die Arcke des ghetuyghenissen met haren hantboomen / ende meer andere / dat daer toe behoort

Dat. xxxvij. Capittel

Ende Beza-
leel maecte
A de arcke vā
vueren hou
te.ij.ellen eñ
eē halue lanc/andhalue el
le breet eñ hooch eñ ouer
trocſe met louterē goude
vā binnē eñ vā buytē/ en-
de hi maecte haer om eñ
om eē guldē croō/eñ goot
daer.iiij.gulden ringē aen
haer.iiij.hoecken/op elc-
ke ſide.ij.Ende hi maecte
hantboomen van vueren
houte eñ ouertrocſe met
goude/eñ hi ſtacſe in die ri
gē aē die ſidē vād arcken/
datmenſe dragen machte

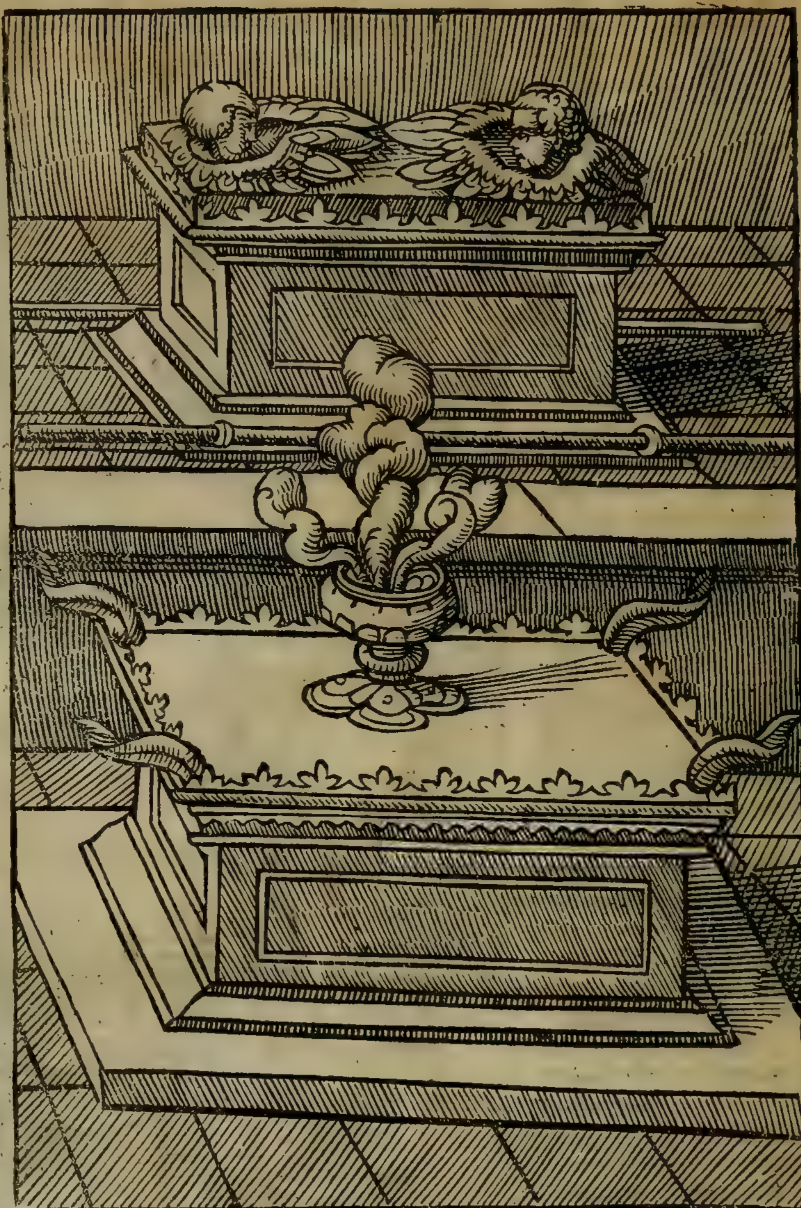

Eñ hi maecte dē Gena
B dē ſtoel van louteren gou
de.ij.ellē eñ eē halue lanck
eñ andhalf elle breet/ende
hi maecte.ij.Cherubim
van geſuyuert ghout/aen
die.ij.eynden des Ghena
dē ſtoels/een Cerub aē dz
eē einde/dē anderē aē dan
der einde/Eñ die Cheru-
bim bredē wt hare blue-
gelē van bouē ouer eñ dec
ten alſo den Genadē ſtoel
eñ hare aenſichtē ſtōdē te-
gen malcanderē/eñ ſagen
op den Ghenaden ſtoel
Eñ hi maecte die tafele
van vuerē houte/twee el
lē lanc/eē elle breet/eñ an
C dhalf elle hooch/eñ ouer-
trocſe mz louteren goude/
eñ hi maecte daer ouer al-
omme eē gulden croonkē
ende die lijſten maecte hi alom een hāc breet hooch
ende hi maecte ond die lijſten alom een guldē croō
ken/Ende hi goot daer toe vier gulden ringen/ eñ
dedeſe aen die vier hoecken aen die voeten vaſt aen
den lijſte/dat die hantbomen daer inne ſouden zijn
daer mede datmen die tafele ſoude moghen dragē/
Ende hi maecte die hantboomen van vueren hou-
te/eñ ouertrocſe met goude datmen die tafele daer
mede ſoude dragen/Ende hi maecte ooc van loute
ren goude die juweelen totter tafelen/ſcotelen/ſca
len/bekers ende kannen/daer mede datmen wt eñ
inne gote
Eñ hi maecte den kandelaer vā louterē geſlegē
goude/eñ dz maecſel was met armkens/ koppen/
knoopen/ende bloemen/Ses armkens gingender
ter ſiden wt/ter elcker ſiden/drie armkens/drie cop
pen/gelijc die amandel noot/waren aen elc armkē
met knopen ende bloemen/Aenden candelaer wa
ren vier coppen/met knopen ende bloemen/onder
twee armen eenen knoop/haer knopen ende armē
quamen wt den ſchacht/ende het was al gheſmeet
louter gout/Ende hi maecte die ſeuen lampen mz
haren keers ſnutters/ende bluſuaten van louteren
goude/van eenen talent gouts/maecte hi den can-
delaer/ende alle zijn gereetſcap.
Hi maecte ooc den ruec outaer van vueren hou
te/een elle lanc ende breet/gelijc viercant/eñ twee D
ellen hooch/met ſinen hoornen/ende ouertooch hē
met louteren goude/ende oock die plate/ende ſine
keeringen al om/ende zijn hoornen/eñ maecte een
croonken alom van louterē goude/eñ twee guldē
ringen onder dat croonken/aen beyde die ſiden/dz
men hantboomen daer in dede/ende hem daer me
de droech/maer die hantboomen maecte hi vā vue
ren houte/ende ouertrocſe met goude.
Ende hi maecte die heylige ſalf olye/ende rueck-
werc van reynder ſpecerien/na der apotekē conſt
Vanden brantoffer outaer/ende met zijnē toebe
hoorte.

Dat.xxxviij.Capittel

Ende hi maecte den brātoffers outaer A
van vueren houte/vijf ellē lanc ende
breet gelijc viercāt eñ drie ellē hooch
eñ hi maecte vier hoornen/wt comē-
de vanden.iiij.hoecken eñ ouertrocſe

met metale. En hi maecte alderley ghereetschap tot den outare / sie pottē scuppen/ beckens / crauwels vuerpannen / ende al van metalen/ Ende hy maecte aendē outaer enē rooster/ gelijc een nette/ van metale al omme van ondē op tot aen die middē des outaers / en hi goot vier ringē aē die vier hoeken des metalē roosters tot den hantboomen/ Die selue maecte hi van vueren houte/ende ouertrocse met metalen platen en hi dedese in die ringen/aen die siden des outaers/ datmen dē outaer daer mede soude dragen ende hi maecte den outaer van wt ghehoolden berderen

B En hi maecte dat hātuat van metale/ Ende sinen voet oocvan metale op die plaetse der heerinnen/ die voor die duere dē tenten des getuygenis laghen.

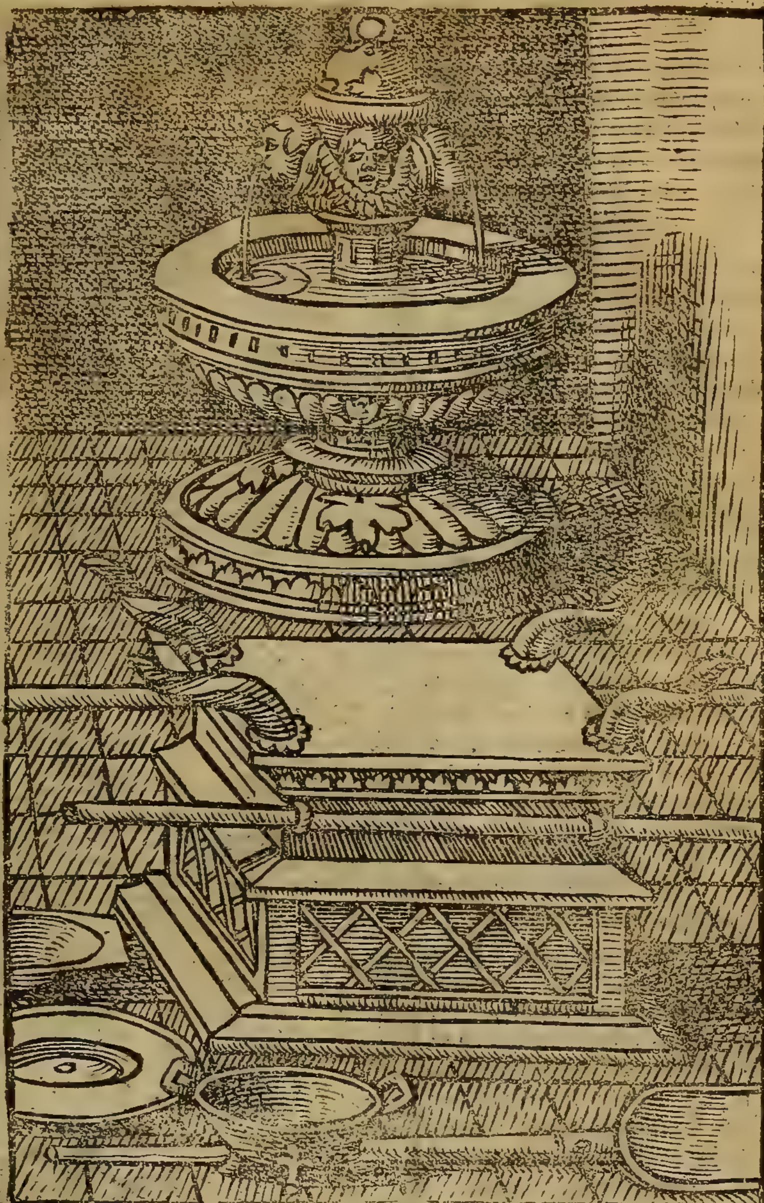
heerinnē waerē deuote oft geestelijcke visonder de vrouwen

Ende hi maecte den voorhof tegen die zuyt sijde maecte hi een voorhāgende cleet hondert ellen lanc/ van ghetweernder witter siden / met haren twintich calomnen/ende twintich voeten van metale maer die hoofden en tgesneden werck van siluere/ des selfs ghelijcken tegent Noorden/hondert ellē met twintich calomnen en twintich voeten vā metale/maer hare hoofden en dat verheuē werc vā siluere/ Tegen dē Westen/ vijftich ellen met thien calomnē en thiē voetē maer hare hoofden en verheuen werc van siluere Tegen den Oosten vijftich ellen/ vijfthien op elcke side der poorten aenden voorhof/met drie calōnen/ende drie voeten/dat alle die gespannen cleederen des voorhoofs waren van witter ghetweernde siden/ en die voeten der calomnen vā metale / ende haer hoofden ende verheuen werc van siluere/ also dat haer hoofden ouertrocken waren met siluere/ maer tverheuen werc was siluerен aen alle die calomnen des voorhoofs

En den doer in die poorte des voorhofs maecte hi gestict van geelder siden/ scaerlaken/ rooset root ende getweernder witter siden/ twintich ellen lanc ende vijf ellen hoge nae die mate des hanghenden cleets des voorhoofs/ Daer toe ooc vier calomnen met vier voeten van metale/ende haer hoofden vā siluere/ende haer coppen / ende tverheuen werck ouertrocken met siluere/ Ende alle die nagelē des Tabernakels ende des voorhoofs rontomme waren van metale.

Dit is nv die somme der gereetscappen vanden Tabernacule des getuigenis die vertelt is so Mose geseyt heeft/ tot den Gods dyenste der Leuiten/ ondē dye hant Ithamar Aarons des priesters soon dye Bezaleel dye soon Vrijs des Hur soon vanden gheslachte Juda maecte/ alsoe dye HERE Mose gheboden hadde/ En met hē Ahaliab die soon Ahisamach vanden geslachte Dā/ die was een meester van sniden/ vā te wercken/ ende te sticken met geelder siden/ scaerlaken/ roset root/ en witter siden. D

Alle dat gout dat verwrocht is in alle desen wercke des heylichdoms dz daer tot Weefofferen ghegeuē wert/ dat is negenentwintich talenten/ seuen hondert en dertich Sikel/ na den Sikel des heylichdoms Dat getal des siluers dat vā der gemeynten quam/ dat was hondert talenten/ duisent seuen hōdert/ vijfentseuentich Sikels/ na den Sikel des heilichdoms/ So menich hooft also menighen haluen Sikel/ na den Sikel des heylichdoms van allen die getelt worden vā twintich iaren aen/ en daer ouer

ses hondert mael duysent.iij.du sent.CCCCC.eñ vijftich

Vã die hondert talenten sil- uers gootmẽ die voetẽ des hey- lichdõs/eñ die voetẽ des voorge spãnẽ cleets/hondert voetẽ van hondert talẽten/een talẽt tot ee nen voete/Maer vã die dusent/ seuen hondert/eñ.lxxv.Sikels werdẽ ghemaect die hoofdẽ der calomnẽ/eñ hare coppen versil uert/met haer verheuẽ werc.

Dat Weecoffer des metaels lxx.talentẽ/twee dusent eñ vier hondert Sikels/daer af werdẽ gemaect die voeten in die duere der tentẽ des getuychnis/eñ dẽ metalẽ outaer/eñ den metalen rooster daer aen/eñ alle die ghe reescap des outaers/eñ ooc dye voetẽ des voorhofs rontomme eñ die voetẽ der poortẽ des voor hofs/eñ alle die nagelẽ des Ta- bernakels/eñ alle die naghelen des voorhofs rontomme

¶ Vãdẽ priesterliken cleederẽ Hoe die gemaect werden

Dat/xxxix. Capittel.

A An gheelder siden/ scaerlakẽ/eñ roset root maectẽ si Aa rons officie cleede- ren/om te dienẽ it heylicdõ/soe dye HEERE Mo se geboden hadde

Eñ hi maecte den lijfroc vã goude/vã gheelder sidẽ/scaerla ken/rosetroot/eñ ghetweernd witter siden/ende hi sloech dat gout/ende sneet die draeyen/dz ment verwercken conde onder de gheel side/scaerlakẽ/rosetroot/eñ witter siden/ eñ maecte datmẽ den lijfrooc op beyde sidẽ aen die zoomẽ tsamẽ vaette/eñ sinẽ gordel was na der sel uer const eñ werc/vã goude/geelder siden/schaer- laken/rosetroot/eñ getwernder witter siden/soo die HEERE Mosi geboden hadde

B Eñ si maecten twee Onix steenen/alomme in gout bestagẽ/eñ daer inne gegrauẽ die namẽ der kinderẽ vã Israel vãden steẽsniders. Eñ hi hechte se op die scouderẽ vandẽ lijfroc/om datse den kin derẽ van Israel steenẽ der gedachtenissen zijn sou den soe die HEERE Mosi geboden hadde

Eñ si maecten den borstlap na der const/eñ na den wercke des lijfrocs/van goude/geelder sidẽ/ scaerlakẽ/rosetroot/eñ getweernder witter siden

C also dat hi vierCãt eñ dubbel was/een hant lanck eñ breet/eñ vuldenen met vier rijen van steenen Die eerste rije was een Sardus/Topasion/ende Smaragdus. Die ander rije was een Robijn/Sa- phier/eñ Dyamant. Die derde rije een Lincurius/ Achates/eñ Amethistus. Die vierde rije een Tor koys/Onix ende Jaspis/eñ si waren in die rijen al in gout bestaghen/rontsomme. Eñ dye steenen stonden na die.xij.namen der kinderẽ van Israel In elcken eenen naem gegrauen vanden steensnij ders/na hare twalef geslachten.

Eñ si maecten aenden borstlap gewrongen ke tenen van louteren goude/eñ twee ghulden haec ken/ende twee gulden ringen/ende hi hechte dye twee gulden ringhẽ/op die twee hoeckẽ des borst- laps. Ende die twee gewrongen ketenen deden si in die twee ringhẽ/op die hoecken des borstlaps/ maer die twee eynden der gewrongender ketenẽ/ deden si aen die twee haecken/eñ hechtense aẽ dye twee hoecken des lijfrocks/teghen malcanderen ouer

D Ende si maecten twee ander gulden ringhen/ eñ hechtense aen die twee ander hoeckẽ des borst- laps aen sinen rant/daert buyten opten lijfroc me- de hanct. Ende si maecten twee ander gulden rin- ghen/ende si hechtense aen die twee ander hoeckẽ des lijfrocs/teghen malcanderen ouer/bouen op den lijfroc/daer hi tsamen coemt/dat den borstlap met sinen ringen/aen den rinck des lijfroocks ghe knoopt wert met eenen gheelen snoere/dat den borstlap opten lijfroc vast aenlaghe/ende niet los

en werde vanden lijfrock/so de HEERE Mosi gheboden hadde
Eñ hi maecte den siden roc totten lijfroc/gewrocht heel vā gheelder siden/eñ dat hooftslop middē daer in/eñ om dat hooft slop enen boort/om dattet niet schorē en soude/eñ si maecten onder aen dē soom granaet appelē vā gheelder siden schaerlaken roset root/eñ getweernder witter siden/eñ si maectē bellen vā louterē goude/die dedē si tusschē die granaet appels/rōt om aen den soom des sidē rocs/aldus/enē granaet appel/eñ dan een belle/eñ dā weder enē granaet appel/eñ dā noch eē belle/so al rōts omme/om daer in te dienē/so die HEERE gheboden hadde.

F Eñ si maectē ooc den engen roc vā witter siden ghewrocht/voor Aaron eñ voor sinen sonē/eñ den hoet van witter sidē/eñ die schoone huyuen van witter siden/eñ die broecken vā wittē getweernden lijnwade/eñ den gesticte gordele van getweernder witter siden/gheelder sidē/scaerlakē/roosetroot/so die HEERE Mosi beuolen hadde

Si maecten oock die voorhooftplate aē die heylighe croone/van louteren goude/ende si groeuen die heilicheit des HEERE met ghescrift daer inne/eñ bonden een gheel snoer daer aen/datse van bouen aen den hoet gehecht wert also die HEERE Mosi geboden hadde

E Aldus wert alle dat werc des tabernakels/eñ der tentē des getuygenis volmaect. Eñ die kinderen van Israel dedent al dat die HEERE Mosi geboden hadde/eñ brochten den tabernakel tot Mose die tente/eñ alle haer gereetscap/ringhē barderen/righelen/calomnē/voeten/dat decsel vanden rooden rams vellen/eñ tdecsel vandē hemel blau vellen/eñ dat voorhangēde cleet/ die arcke des getuygenis/met haren hantboomen/den Genaden stoel. Die tafele met alle haer gereetscap/met die thoonbroodē/den candelaer metten lampen toebereyt/eñ alle sijn ghereetschap/ ende olye tot den lichte. Den guldē outaer/ende dat rueckwerck den doeck in die duere der tenten. Den metalē outaer
G ende zijn metalen roosters, met sinē hantboomen eñ alle zijn gereetschap/dat hantvat met sinen voeten. Dat voorhangende cleet des voorhoofs/mz sinen calomnen eñ voeten Den doeck in die poorte des voorhoofs/Met sinen seylen ende naghelen.
Ende alle die gereetschap tot den dienste vāden tabernakel der tenten des ghetuygenis. Aarons des priesters officie cleederen/ om int heylichdom te dienen/ende ooc zijnder soonē cleederen/om dz si priesterēs officie dedē. Die kinderē vā Israel dedent altemael/alsoot die HEERE Mosi beuolen hadde in alle desen dienste. Eñ Mose aensach alle dat werc dat sijt deden/so die HEERE geboden hadde/ende hi gebenedijdese.

¶ Die HEERE beueelt Mosi die tēte op te rechten/Ende alle dinc daer inne te ordineren eñ toe te bereeden

Dat.xl.Capittel

ENde die HEERE sprack met Mose/segghende. Ghi sult den tabernakel A der tenten des getuyghenis oprechten/inden eersten daghe der eerster maent. Ende ghy sult die arcke des ghetuyghenis daer inne setten/ende dat voorcleet voor die arcke hanghen. Ende ghi sult die tafele daer inne brenghen/ende toe bereyden/ende den candelaer daer stellē/ende die lampen daer op setten/Ende den guldē rueck outaer suldi voor dye arcke des ghetuyghenis setten/ende in die duere des tabernakels suldi den doecke hanghen. Den outaer des brantoffers suldi setten voor die duere vanden tabernakel der tenten des ghetuyghenis/

ende dat hantvat suldi setten tusschen die tente des
ghetuichnis/ende den outaer/ende doen daer wa=
ter inne/ ende stellē dē voorhoof daer omme. Eñ
dē doeck op hangen in die duere des voorhoofs
Ende ghi sult die salfolie nemen/ende den Ta
bernakel/ ende al dat daer inne is/saluen/ende ghy
sulten wijen/ met alle sine ghereesschap/ op dat si
heylich sijn. Ende ghi sult den brantoffer outaer
saluē/ ende alle sijn ghereeschap/ende wijen hem/
dat hi dat alder heylichste si. Dat handtvat ende zijn
voeten suldi oock saluen ende wijen.
Ende ghi sult Aaron ende sine sonen voor dye
B duere der tenten des ghetuygenis brenghen/ende
met water wasschē/ Ende ghi sult Aaron dye hey=
lighe cleederen aen trecken/ende saluen ende wijen
hem/dat hi mijn priester si/ Eñ ghi sult sine sonen
daer oock brenghen/ ende den enghen rock suldy
hem aendoen/ende saluense ghelijcker wijs dat ghi
haren vadere ghesaluet hebt/ dat si mijn priesters
sijn. Ende dese saluinghe sullen si hebben tot eenen
eewigē priesterdom/ bi haren nacomelinghē. Eñ
Mose dedet also als hem die HEERE gheboden
hadde
Aldus wert den Tabernakel op gherecht inden
tweedē iare/ indē eerstē daghe des eersten maēts/
Ende alse Mose oprechte/ stelde hi die voetē ende
die barderen/ende rijchelen/ eñ hi rechte op die ca
lommen/ende spreyde die tente wt bouen den Ta
bernakel/ ende hi leyde dat decsel der tēten bouen
daer op/so die HEERE hem gheboden hadde
Ende hi nam dat ghetuyghenis/ende leydet in
C die arcke/ eñ hi dede die hantbomen aen die arcke/
ende hi dede den Genadē stoel bouē op die arcke/
eñ hi bracht dye arcke inden Tabernakel/ ende hy
hinck dye gordijne voor dye arcke des ghetuyghe
nis/so hem die HEERE geboden hadde
Ende hi stelde die tafel in die tente des ghetuy
genis/in deē side vāden Tabernakel noortwaerts
buytē voor dat voorhangende cleet/ende hi berey
de dat broot daer op/voor dē HEERE/so die HE
RE Mosi gheboden hadde
Ende hi sette dē candelaer oock daer in teghen
die tafel ouer/inde suytside des Tabernakels.
Eñ hi dede lāpen daer op voor den HEERE/so hē
die HEERE gebodē hadde. Ende hi sette den gul=
dē outaer daer inne/voor dat voorhāgende cleet.
Ende hi maecte rueck daer op/ van goeden rueck
werc soe hem die HEERE gheboden hadde. Ende
hinc den doeck in die duere des Tabernakels/met
den brantoffer outaer sette hi voor die duere van
den Tabernakel der tēten des ghetuygenis. Ende
hi offerde daer op brantoffer ende spijsoffer/soe hē
D die HEERE geboden hadde
Ende dat hantvat stelde hi tusschen dye tente
des ghetuyghenis ende den outaer/ ende hy dede
water daer inne om te wasschē Ende Mose eñ
Aaron ende sijn sonen wiesschen haer handen ende
voeten daer wt/ want si moesten haer wasschen/
als si in die tente des ghetuyghenis ghaen souden/
oft totten outaer comen/soe hem dye HEERE gebo
den hadde
Ende hi rechte den voorhof op/om den Taber
nakel/ ende om dē outaer al omme/ ende hi hinck
dat cleet in die poorte des voorhofs

Also voleyndet Mose alle dat werc. Doen be=
decte een wolcke dye tente des ghetuyghenis/ eñ
die heerlicheyt des HEEREN veruulde den Ta
bernakel/ ende Mose en conde in dye tēte des ghe
tuyghenis niet gheghaen/dye wijle dat die wolcke
daer op bleef/ eñ die heerlicheit des HEEREN dye
wooninghe veruulde
Ende wanneer die wolcke den Tabernakele
liet/dan trocken die kinderen van Israhel ende reys
den. Alse die wolcke nyet en liet/ dan en reysden si
niet/tot dien daghe toe datse haer op hief/ wandt
die wolcke des HEEREN was sdaechs op den Ta
bernakel/ eñ des nachts wasser vier voor dye oo
gen van alle den huyse van Israel/ alsoe langhe als
si reysden

Hier eyndt dat tweede boeck Exodus

Hier begint dat boeck Leuiticus opt He-breeusch Vaijkra

¶ Van die ordinātie eñ gebruyck der brātofferē/ tē vee ofte voghelen Dat eerste Capittel

ENde dye HEERE A
riep Mosē/eñ sprac met hē
vāder tenten des getuyghe
nis seggēde. Spreect mettē
kinderen vā Israel/ eñ segt
hen. Wie dat vā v lieden of
feren wil die offere van den
vee/van den runderen ende van den schapen
Wilt hi een brātoffer doen van ossen. Soe of
fert een onbesmet manneken/ voor dye duere der
tenten des getuygenis/om hem te versoenen voor B
den HEERE/ eñ legghe sijn hāt op des brantoffers
hooft soe sal hi versoent wordē/dat hem God ghe
nadich worde. Eñ hi sal dat ionge runt slaen voor
den HEERE/ eñ die priesters Aarons sonen sullen
dat bloet brenghen/eñ sprēgent al om/ eñ om den
outaer/die voor die duere der tenten des ghetuigē
nis is. Eñ die huyt sal vandē brantoffer af ghetroc
ken worden/ eñ het sal in stucken ghehouden wor
den. Ende Aarons sonen des priesters/sullen een
vier opten outaer maken/ eñ hout daer bouen op
legghen/eñ sullen die stucken/ te weten/ thooft eñ
die crawepe op dat hout legghen/dat opt vier op
ten outaer leyt. Dat ingewant ende die schenckelē
salmē met watere wasschē/eñ die priestere sal dat
al ontsteken op den outaer tot eenē brantoffere
Oft wilt hi vanden lammeren/oft vanden gey
ten een brantoffer offeren/ soe sal hi offeren een ia C
rich manneken sonder smette/eñ sal dat slaen voor
den HEERE/ voor aen den hoeck des outaers te
gent noorden/voor den HEERE. Ende die prieste
ren Aarons sonen sullen dat bloet opten outaer al
om eñ om sprenghē/ men salt in stucken houwen/
Eñ die priester salse met den hoofde eñ die crawep
op dat hout/opt vier/dat op den outaer is legghen
Maer dat inghewant/ende die schenckelē salmen

met watere wasscen. En die priester salt al offeren
en onsteken optē outaer/tot eenē brantoffer. Dat
is een offer dat wel riect voor den HERE.
D Maer wilt hi een brātoffer van voghelen den
HERE offeren/so doet hijt van torteldupuen oft
vā ionge duyuen. En die priester salt tot dē outaer
brengen/en daer voor hem den hals af stekē/dat=
tet op den outaer onstekē worde/en dat bloet la=
tē wt bloeyen aenden wandt des outaers/en den
crop met den plumen salmen neffens den outaer
tegent oosten op den asschen hoop worpen/en hy
sal sijn vluegelen croken mer niet afbreken. En
also salt die priester optē outaer opt hout legghen/
en dat vier ontstekē tot eenen brantoffer. Dat is
een offer dat wel riect voor den HERE

A ¶ Van spijsofferē met bloemen vā dē mele/ ende
menigerley gebac/ongesuert		Capit.ij.

Is een siele den HERE een spijsof=
fer doen wil/so salt van bloemen vā
den meel sijn/ende hi sal olie daer op
ghieten/ende wieroock daer op leg=
ghen/en dat also brengen totten prie
steren Aarons sonen. Dan sal die priester sijn hant
vol nemen vanden seluē bloemen vanden mele/en
B olye/met al den wieroock/ende onstekent tot een
der gedachtenissen/opten outaer. Dat is een offer
die wel riect voor dē HERE. Datter ouerblijft
vandē spijsoffer/sal Aarons sijn/en zijnder sonen/
Dat sal dat alderheilichste sijn vanden offeren des
HEREN
Maer wil hi een spijsoffer doen vā dat ghebac
ken is inden ouen/so neme hi eenen terwen koeck
C ongeheeft/met olye ghemengt Ende ongeheefde
bladen met olye ghestrcken. Maer is uwe spijsof=
fer vet vant ghebacken inder pannen/soo salt van
ongeheefden bloemē mele met olie gemengt sijn/
ende ghi sullet in stucken deylen. Ende olie daer
op ghieten/so ist een spijsoffer. Maer is uwe spijs=
offere vet opten rooster ghebacken/so suldijt van
bloemen vanden mele en met olie maken. Ende
ghi sult dat spijsoffer dat ghi also maken wilt den
HERE/tot den priestere brengen/die salt totten
outaer brenghen/ende des seluen spijsoffers hef=
fen tot een ghedachtenisse/ende ontsteken op den
outaer. Dat is een offer dat wel riect voor dē HE
RE. Datter ouerblijft/sal Aarons en sijnder soo=
nē sijn. Dat sal dat alderheylichste sijn vanden offe
ren des HEREN.
Alle spijsoffer die ghi den HEERE offeren
D wilt/suldi sonder ghebeefde deech maken. Want
geen gebeeft deech/noch gheen honich en sal daer
onder sijn. Dat den HERE tot eenen offere ont=
steken worde. Maer tot dē offere der eerstelingen
suldise dē HERE offeren. Maer op gheenen ou=
taer en sullen si comen tot eenen sueten ruecke
Alle spijsoffer suldi souten. Ende uwe spijsof=
fer en sal nemmermeer sonder sout des verbonts
ws Goodts sijn/want in alle uwe offeren suldij
sout offeren
Maer wildy een spijsoffer den HERE doen/
vanden eersten vruchten/so suldi die nieuwelingē
aenden viere drooghen/ende cleyn stooten/ en al=
so suldi die spijsoffer uwer eerster vruchten offe=
ren/ende ghi sult daer olie op doen/ende wierooc
daer op leggen/so ist een spijsoffer Ende die prie
ster sal van datter gestooten is/ende van der olien
met al den wieroock ontstelen/ tot een ghedach=
tenis. Dat is een offer den HERE

¶ Van dootoffer/heyloffer/vreedoffer/oft danc
offer/ende dat vette		Dat.iij. Capittel

Nde wilt hi offeren een dootoffer vā A
dē runderen/het si een osse oft coye/
soe sal hi offeren voor den HERE
dat ghene dat sonder smette is/ ende
hi sal sijn handt op des selfs dootof=
fers hooft leggen/en doodent voor die duere der
tenten des ghetuygenis. Ende die priesteren Aa=
rons sonen/sullē dat bloet sprenghen/ al om ende
om op den outaer. Ende si sullen vanden dootoffe
re den HEERE offerē(te weten)alle dat vet des
ingewāts/ende die twee nieren/metten vette dat B
daer aen is/aendē lendenen/ende dat nette dat aen
die leuere is/ende ooc aen die nieren/ En Aarons
sonen sullent ontsteken opten outaer tot enē brāt
offer/op dat hout dat opten viere leyt. Dat is een
offer dat wel riect voor den HERE
Is sijn dootoffer van cleyn vee/het si een man
neken oft een wijfken/soo salt sonder smette zijn
Ist een lammeken/so sal hijt voor den HERE brē
ghen/ende sal zijn hant op des selfs offers hooft
legghen/ende doodēt voor die tente des ghetuych C
nis/ende Aarons sonen sullen dat bloet al om op
deen outaer sprengen/ende also vanden dootoffer
den HERE offeren/te weten/ tvet/ den heelen
steert met den rugghe/ende dat vette dat dat inge
want bedect/met alle den vette des ingewandts/
ende die twee nierē metten vette dat aen die lende
nen is/en dat nette om die leuere/aen den nieren
daer toe. Ende die priester salt ontstekē opten ou=
taer tot eender spijsen des offers den HERE
Maer ist dat een gheyte sijn offer is/en brengt D
hise voor den HERE/soe sal hi sijn hant op haer=
hooft leggen/ende doodense voor die tente des ge
tuyghenis. Ende Aarons soonen sullen dat bloet
al om op den outaer sprenghen/ende hi sal daer af
een offer offeren den HEERE/ te weten / dat
vet dat dat ingewant bedect/ ende alle dat vet dat
aen dat ingewant is/die twee nieren metten vet=
te dat daer aen die lendenen is ende dat nette dat
aen die leuere is/ende oock die nieren. Ende dye
priester salt ontsteken opten outaer totter spijsen
des offers/tot eenen sueten ruecke
Allet vet behoort den HERE. Dat sal wesen
een eewighe sede bi uwen nacomelinghen/ in alle
uwe woninghē/dat ghi noch geen vet noch bloet
en sult eten

Van sondoffer des priesters/voor die gantse ge
meynte/des ouersten ofte bi eenē bisonderen per
sone		Capittel.iiij

Nde die HEERE sprack tot Mose/ A
seggēde. Spreect mettē kinderē van
Israel en segt/als een siele sondicht/
wt onwetenheit/ aen eenich ghebot
des HEREN dat si niet doē en soude/te wetē/ist
dat eē priester die gesalft is sondighet/en doet dat
volc misdoē/die sal voor zijn zōde die hi gedaē heeft
enē ionghē verre brengē die sonder smette is/ dē He=
re tot eē zōdoffer. En hi sal den verre voor de due=

te der tenten des getuychnis voor den HEERE
brengē/eñ zijn hant op des selfs hooft leggen/Eñ
B doodē voor den HEERE/eñ die priester die gesal
uet is/sal vā den bloede nemen/eñ brengent in die
tente des getuychnis. Eñ hi sal sinen vinger in dat
bloet doppē/eñ daer mede seuen mael sprenghen
voor den HEERE/voor dat hangende cleet/voor
dat heilige
Eñ hi sal vanden seluen bloede doē op die hoor
nen des ruecoutaers/die voor den HEERE in dye
tente des getuychnis staet. Eñ al dat ander bloet
ghieten aen den boden des brantoffers outaers/
die voor der tentē duere des getuychnis staet. Eñ
al dat vet des sondoffers sal hy heffen/te weten/
dat vet dat dat ingewāt bedect/eñ al dz vet des in
ghewants/die twee nieren metten vette dat daer
aen is aen die lendenē/eñ dat nette dat aen die le=
uere eñ aen die nierē is/ghelijc als hijt heft van os
C sen inden dootoffere/eñ salt ontstekē op des brātof
fers outaere. Maer dat vel vāden verre met alle
den vleesche/met dē hoofde eñ schenckelen/eñ dat
ingewāt/eñ dat mest/dat sal hi al wech dragē buy
tē dē legere/in eē reyne stede/daermē die asscē scut
eñ salt verbernē op hout met viere
Eñ wanner alle die gemeynte vā Israel onwe
tēde sondigē sal/eñ die daer is vbvorgē voor harē o
gē/dz si tegē enich vā des HEEREN gebodē gedaē
hadden/dat si niet doē en soudē/eñ alsō haer scul
D dich maectē/eñ naemaels haer zondē bekendē/die
si gedaē hebbē/sullē si enen iongē verre daer bren
gen tot eenen sondoffer/eñ voor die duere der ten
ten des getuychnis stellē. Eñ die ouders vāder ge
meinten sullē hare hāden op zijn hooft leggē voor
den HEERE/eñ den verre doodē voor den HEE
RE. Eñ die priester die gesalft is/sal tbloet vādē
verre in die tēte des getuichnis brengen/eñ met si
nen viger daer in doopen/eñ seuenmael sprengē
voor dē HEERE voor die gardijne/eñ hi sal vāden
bloede op die hoornē des outaers doē/die voor dē
HEERE staet in die tēte des getuychnis/eñ al dat
āder bloet aenden bodem des brantoffers outaer
gieten/die voor die duere der tenten des ghetuych
nis staet Alle zijn vet sal hi heffen/eñ optē outaer
ontstekē/eñ sal met den verre doen/so hi met den
verre des sondoffers gedaē heeft/eñ alsoe salse dye
priester vsoenen/so wordet hen vergheuen. Eñ hi
sal den verre buytē den legere brengen eñ vbernen
E so hi den eersten verbernde/dat sal dat zondoffer d'
gemeynten zijn.
Ist dz een prince zondicht/eñ doet tegen eenich
gebot des HEEREN zijns Gods dat hy niet doen
en soude/eñ hem onwetelic sculdich maect/eñ daer
na zijn sonde bekent die hi gedaen heeft/die sal tot
eenen offer brengen eenen bock zonder smette/eñ
zijn hant op des bocs hooft legghen/eñ dooden hē
in die stede daermen den brātoffer doot voor den
HEERE/dat sal zijn sondoffer wesen. Dan sal dye
priester vanden bloede des sondoffers nemen met
sinen viger/eñ op die hoornē des brantoffers ou=
taer doē/eñ dz ander bloet aenden bodem des brāt
F offers outaer ghieten. Maer alle dat vet sal hy op
ten outaer ontstekē/ghelijc als dat vet des dootof
fers/eñ alsoe sal die priester zijn zonden versoenen
so wordet hem vergeuen

Ist dat een siele vanden ghemeynen volcke on
wetende zondicht/doende tegē een vāden gebodē
des HEEREN/dat si niet doen en soude/eñ haer
also sculdich maect/eñ daer nae haer sonde bekent
die si gedaē heeft/die sal tot enen offere brēgen eē
geyte sonder smette/voor die zonde die si ghedaen
heeft/eñ haer hāt op des sondoffers hooft leggen/
eñ doodent in die stede des brātoffers. Eñ die prie
ster sal vāden bloede met sinen vinger nemē/eñ op
die hoornē des outaers des brātoffers doen/eñ al
tbloet aenden bodem des outaers gieten/eñ allet
vet sal hi afdoen/gelijck hi dat vet des dootoffers
afdoet/eñ salt ontstekē optē outaer/tot enē sueten
ruecke den HEERE/eñ alsoo salse die priester ver
soenen/so wordet haer vergeuen
Mer brengt hi een lam tot eenen sondoffer/so
sal hi brengē een wijfken zonder smette/eñ leggē
zijn hant op des sondoffers hooft/eñ doodent tot
enē sondoffer/in die plaetse daermē den brātoffer
slaet. Eñ die priester sal vāden bloede nemen met
sinen vigere/eñ op dē hoornē des brantoffers ou
taer doē/eñ allet bloet gieten aendē bodem vāden
outaer. Maer allet vet sal hy afdoen/so hi dz vet vā
den lāme des dootoffers dede/eñ sal dat opten ou
taer ontstekē/tot eenē offere den HEERE/eñ also
sal dye priester zijn sonde/die hi gedaē heeft versoe
nen/so wordet hem vergeuen

¶ Wat geoffert sal worden voor valsch sweeren
voor een dwalinge oft voor een onwetenheit.

Dat .v. Capittel

Sondicht eē siele horende eenē vloeck A
eñ hi des getuygeis/oft heeft hijt ge
sien oft geweten/eñ en heuet niet te
kennen gegeuē/die is eēder misdaet
sculdich. Oft als een siele yet onreins
raect/het si eē aes vā eenen onreinen diere/oft vā
eender beestē/oft vā eenich gewormte/eñ en wilt
niet/die is onreyn eñ heeft haer sculdich gemaect
Oft als hi een onreyn mēsche raect/in wat onrey
nicheit eenich mensche ontsuyuert mach worden/
eñ vergetet/eñ hi wordet daer na bekennende die
wort sculdich. Ofte als eē siele sweert/dattet haer
wten monde gaet/quaet ofte ghoet te doene/hoe
dattmē sweerē mach/eñ vergetet/eñ wordet daer B
na bekennende/die heeft haer aen die versuymthz
sculdich gemaect
Alst nv coēt dat hi hem hairder versuimthz scul
dich gemaect heeft/eñ wordet bekēnēde dat hi ghe
sondicht heeft/so sal hi voor dese sine zonde dye hy
gedaen heeft/dē HEERE brengen vander cudden
een schaep oft geyte die ghedragen hebben/tot ee
nen sondoffere/so sal hē die priester der zondē ver
soenen/Eñ en vermach hi geen schaep/so brenge
hi den HEERE voor zijn sult die hi gedaen heeft/
twee torteldyuē oft twee ionge duuē/eene tot ee
nen sondoffer/die āder tot enē brātoffer/eñ brēge
se dē priester/die sal deerste vereydē tot eenē sond
offer/eñ haer daer voze dē hals afstekē/eñ dē hals C
niet afbrekē/eñ sprengē mettē bloede aendē wād t
vādē outaer/eñ latē dz bloet datter ouer blijft/aē
den bodem des outaers bloeyē/dat is dat sondof
fer. Die ādere sal hi tot een brātoffer bereyden na
sinē rechte/Eñ also sal hē die priester zijn sonde ver
soenē die hi gedaē heeft/so wordet hem vergeuen

Maer en vermach hi niet twee tortelduuē/ oft
twee ionghe duyuen/so sal hi brenghen voor sijn
offer/om dat hi ghesondicht heeft. Eē thiendē
deel Ephi bloemen vanden mele tot eenen sondof
fer. Hi en sal daer geen olie op ghieten/ noch wye
rooc daer op doē/want het is een sondoffer. Eñ
salt tot den priester brengē/eñ die priester sal daer
een hant vol af nemē tot een gedachtenis/eñ ont
stekēt optē outaer tot eenē offer den HEERE/dat
is eē sondoffer. Eñ die priester sal hē also die son=
de die hi gedaē heeft vsoenē so wordet hē vergeuē
Eñ het sal den priester behorē als een spijsoffer

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde Wā
neer een siele haer vergrijpt/dat si met onwetenhz
haer besondicht/aen dat ghene dat dē HEERE ge
wijt is/so sal si haer scultoffer den HEERE brē
gen/enen ram sonder smette vanđ cuddē/die twee
Sikel siluers weert is/nae den Sikel des heilich
doms tot enē scultoffer/daer toe sal hi weder ghe
uen dat gene daer hi hē aē besondicht heeft/eñ dat
vijfste deel dair bouē meer geuē/eñ salt dē priester
geuē/die sal hē versoenē met den rāme des scult=
offers/so wordet hem vergeuen.

Als eē siele sondicht eñ doet tegē eenich gebot
des HEEREN/dat si niet doē en soude/eñ wordet
bekēnēde/die heeft hair besculdicht/eñ is der mis
daet sculdich/eñ sal brengē enē ram vāder cuddē/
sonder smette/die een scultoffers weert is/totten
priestere/die sal hē zijn onwetētheit versoenē/die
hi gedaē heeft/eñ en bekende hijt nz/so wordet hē
vergeuē. Dat is zijn scultoffer/om dat hi den HE
RE geuallen is

Eñ die HEERE sprack met Mose/segghēde.
Een siele die sondicht/eñ haer aen dē HEERE be
grijpt/alsoe dat hi sinē naesten loochent/dat hi hē
beuolen hadde/oft dat hem ter trouwer hant ghe
daen is/oft dat hi met gewelt genomen heeft/oft
met onrecht vercregē/oft dat verloren is/geuon=
den heeft/eñ dat met eenē valschen eede loochent
Oft eenichsins anders daer in gedaen heeft/daer
een mensche sinen naesten inne verongheliicken
mach. Ist nv gebuert/dat hi alsoo zondicht/ende
hem seluē beschuldicht/so sal hi weder geuen/dat
hi met gewelt genomē heeft/oft met onrecht ver
cregen heeft/oft dat hem betrout was/oft dat hi
vondē heeft/oft tgene daer hi den valscen eedt om
ghedaē heeft/dat sal hi al heel weder geuen/daer
toe noch dat vijfste deel meer/dē genen die dat
toebehoort heeft/in dien daghe als hy zijn scultof
fer gheeft. Maer voor zijn sonde sal hi den HEE
RE eenen onbesmetten rā vāder cudden den prie
ster brengē/welcken ram weert is een schultoffer
So sal hem die priester versoenen voor den HE=
RE/so wordet hem vergeuen al daer hi in geson
dicht heeft

A Van brantofferē eñ ander offerē Ooc wat die
priester offerē sal inden dage sijnder saluinge

Dat.vi. Capittel

Nde die HEERE sprack met Mose/
segghende/Ghebiet Aaron eñ sinē
sonē/eñ segt/Dit is die wet des brāt
offers. Den brantoffer sal bernē op=
ten outaer/alle den nacht/tot aendē
morgen. Ende des outaers vier sal alleē daer op
bernen. Eñ die priester sal sinen lijnē roc aendoē/
eñ die lijnē broecke aen zijn vleesch doē. Eñ hi sal
die asschen afnemen/die dat vier des brantoffers
optē outaer gemaect heeft/eñ salse neffens dē ou
taer scuddē. Eñ sal sijn cleederē/ daer na wt doē/
eñ ander cleederē aen doen/eñ die asscen wt dragē
buyten den legere/ in een reyn stede

Dat vier sal altijt bernē opten outaer/ eñ nem
mermeer verblusscen/eñ die priester sal alle mor=
gen hout daer op stokē. Eñ sal den brātoffer daer B
op leggē/eñ dat vet des dootoffers verbrādē. Eñ
dat vier sal altijt optē outaer bernen/eñ nemmer
meer gebreken

Eñ dit is die wet des spijsoffers/dat Aarons sonē
offeren sullē voor den HEERE optē outaer/ Eñ
die priester sal heffen een hāt vol bloemen vāden
mele vanden spijsoffer eñ vāder olien/eñ alle den
wierooc die op dat spijsoffer leyt/eñ salt ontstekē
opten outaer tot eenen sueten ruecke in gedachte
nisse den HEERE/ Eñ al dat daer ouer bliuet/sul
len Aarō eñ zijn sonen etē/eñ si sullen dat ōgeheeft C
eten/in die heilige stede/indē voorhof đ tenten des
getuychnis. Si en sullē haer deel dat ick hen gege
uen hebbe vā minen offer/niet backen mz gheeft
den deech/wāt het sal hem dat alderheylichste zijn
gelijc als dat sondoffer eñ scultoffer. Allen dat vā
mās geslachte is onder die kinderen Aarō /sullēt
eten/dat sal een ewich recht zijn uwen nacomelin=
gen/vāden offer des HEEREN/Niemāt en salt aē
tasten/hi en si gewijt

Eñ die HEERE sprack met Mose /seggende.
Dat sal Aarons eñ zijnder sonen offer zijn dat si dē
HEERE offeren sullen inden dage haers saluin=
gen. Dat thiēde deel Ephi vā bloemen vāden me
le/tot enē spijsoffer dagelicx/die een helft des mor
gens/eñ die ander helft des auonts/ eñ ghi sullet
met olye beslaen/eñ in eenđ pānen backen/eñ ge
broken aldaer brengē Eñ die priester die vā sinen
sonen in zijns vaders plaetse gesalft wort/ die sal
dit doē/eñ offerēt den HEERE tot enen suetē ruec
ke. Dat is een ewich recht den HEERE/het sal al
verbernt worden. Want alle spijsoffere des prie=
sters/sal metten viere verteert worden/eñ niet ge
ten worden

Eñ die HEERE sprack met Mose / seggende.
Segt Aarō eñ zijn sonē/eñ spreect Dit is die wet
des sondoffers. Ghi sult dat sondoffer slaē in der
selfder plaetsen/daer ghi den HEERE den brant
offer slaet/dat is dat alderheilichste Die priester
die dat sondoffer offert/salt etē in die heilige plaet
se/inden voorhof der tentē des getuychnis/ Nie=
māt en sal dat vleesch aentasten/hi en si gehelicht
Eñ so wiens cleet vandē bloede bespregt wort/ D
dat cleet sal gewasscen wordē in die heylige plaet=
se. Eñ den aerden pot daert in gekooct is salmen
brekē. Maer ist eenē metalē pot/so salmē den pot
scueren/eñ met water spoelē. Eñ wat manlick is
vanden geslachte der priesterē/sullē daer af eten.
Wāt het is dat alderheilichste. Maer alle dz sond
offer daer dat bloet af gebrocht wort inde tēte des
getuychnis/om daer mede te versoenē/en salmen
niet eten/maer metten viere verbranden.

Van dācoffer/Vā dat vette eñ tbloet eñ vanđ
saluinge des priesters Dat.vij.Capittel

Ende dit is die wet des scultoffers/dz
sal sijn dat aldheilichste / in die plaet
A se salmē dat scultoffer slaē / daermen
dat brantoffer slaet / Eñ men sal dat
bloet des scultoffers al om op den ou
taer sprengen. Eñ alle dat vet samen offeren. Den
steert mettē vette / eñ dat vet dat dat ingewant be
deet/ die twee nierē metten vette dat daer aen dye
lendenē is/ eñ dat vet dat ouer die leuere is/ eñ om
die nieren. Eñ die priester salt optē outaer ontste=
ken / tot enē offer dē HEERE / dit is een scultoffer
Wat mālic is vāden priesterlijcken gheslachte/ sal
dat eeten in die heilige plaetse/ wāt het is dat alder
heilichste. Als dat sondoffer/ alsoo sal ooc dat scult
B offer zijn. Beyde desen sal eenderhande wet sijn/
eñ sal den priester toe behoren / dye daer door ver=
soent. Die priester die yemants brantoffer offert/
die sal des selfs brātoffers vel hebben dat hi ghe=
offert heeft. Eñ alle spijsoffer dat inden ouen / oft
opten rooster/ oft inder pannen ghebacken is / sal
die priester hebbē die dat offert. Eñ alle spijsoffer
die met olie gemengt is/ oft dat drooge is/ sullē alle
C Aarons kinderen hebben/ die een gelijc die ander.
Eñ dit is die wet des dootoffers datmē dē HE
RE offert. Willen si eē offer van dancseggingen
doen/ so sullē si ongheheefde koecken offeren met
olie gemengt / eñ ongeheefde bladen met olie be=
streken/ eñ geroostе koecken vander bloemen van
den mele met olie gemengt. Si sullen ooc sulcken
offer doen op eenē koecke/ van gheheefden broode/
tot een dancoffer sijns dootoffers. Eñ een van al=
len sal hi den HEERE offeren tot eenen hefoffer/
eñ hi sal des priesters zijn / die dat bloet des dootof
fers sprengt. Eñ dat vleesch des dācoffers / dat in
den dootoffer geoffert is / sal inden seluen daghe ge
getē wordē dat het gheoffert is/ eñ daer en sal nyet
ouer bliuen tot den morgen
D Eñ ofter yemāt eē belofte / oft een vrijwillich
offer offert / dat sal oock indē seluen daghe dattet
geoffert is/ gheten wordē / eñ ofter yet ouer blijft
tot indē anderē daghe / so salment ooc eten. Mer
water vanden gheofferden vleesche ouer blijft tot
inden derdē daghe / dat sal met viere verbrāt wor
den/ eñ oft yemant inden derdē dage eten sal van=
den geofferdē vleesche zijns dootoffers / soe en sal
hi niet wel behagē die het geoffert heeft/ noch si en
is den ghenē diese geoffert heeft niet profitelick/
maer si sal verworpē zijn. Ende die siele die daer af
eten sal/ is eender misdaet sculdich
E Eñ dat vleesch dat yet onreins raect/ en sal niet
geten worden. Mer wie suuer is vān lichaem / sal
van desen vleesche eten. Soe wat onreyn siele eten
sal vanden vleesche des dootoffers/ dat den HEE
RE toe behoort/ haer onreinicheit sal op haer bli
uen/ eñ sal van harē volcke wtgedaē worden. Eñ
als een siele yet onreyns raect/ het si een onreyn mē
sche / een beest / oft yet dat besmetten mach / ende
vanden vleesche des dootoffers eet/ dat den HEE
RE toebehoort / die sal wt gedaen wordē / van ha
ren volcke
Eñ die HEERE sprack met Mose/ segghende.
Spreect metten kinderen van Israhel/ eñ segt. Dat
vet vanden ossen lammeren/ oft gheyten / en suldi
niet eten/ maer dat vet vanceen aes/ eñ dat van een
wilt verschuert is/ dat suldi besigen in alderley ghe
bruyc/ maer ghi en sult dat niet eten/ want soe wye
dat vet eet vandē vee / dat den HEERE tot eenen
offer gegeuē is/ des selfs siele sal wtgedaē worden
van harē volcke. Ghi en sult ooc gheē bloet eten/
noch vā vee/ noch vā vogelē / waer dat ghi woont E
so wat siele yewers bloet etē sal/ die sal wt gedaen
worden van haren volcke
Eñ die HEERE sprack met Mose / segghende
Spreect mettē kinderē vā Israel eñ segt. So wye
den HEERE een dootoffer doē wilt / dye sal oock
met hē brengē wat den HEERE tot den dootoffer
behoort. Hi salt met sinē hāden bregen tot eē offer
des HEEREN / te wetē dat vet dat aē die borst is/
sal hi brēgen met die borst / op dat si eē Weefoffer
si den HEERE. Eñ die priester sal dat vet ontstekē
opten outaer. Eñ die borst sal Aarō eñ sijn sonen
hebbē. Eñ die rechte scouderē vādē dootoffer sul=
len si den priester geuē tot eenē hefoffer. Ende soe
wie dat van Aarōs sonē dat bloet / eñ dat vet des
dootoffers offert/ die sal de rechtē scouder tot sinen
deel hebbē. Wāt die Weefborst eñ die hefscouder
heb ic dē kinderē vā Israel vā harē dootoffer ghe
nomē/ eñ hebse den priesterē Aarons eñ sinē sonē G
gegeuen/ tot een eewich recht.
Dit is Aarons eñ zijnder sonen saluinghe vāden
offer des HEEREN / in dien dage als si bescheyden
werdē priesters des HEEREN te sine Als die HE
RE geboot indē dage als hise salfde/ dat hen vādē
kinderē vā Israel soude gegeuē werdē/ tot een ee=
wich recht/ allē harē nacomelingen. Eñ dit is dye
wet des brantoffers/ des spijsoffers / des sondof=
fers/ des scultoffers/ des vulofferts/ eñ des dootof
fers/ dat die HEERE Mose geboot optē berch Si
nai/ indē dage als hi den kinderē vā Israel geboot
den HEERE te offerē harē offer inder woestijnen
van Sinai

¶ Van Aaron eñ sine sonen / Hoe vāder woonin
ge/ wijdinge/ eñ saluinge   Dat viij. Capittel.

Ende die HEERE sprac tot Mose/ seg
A gende/ neēt Aaron met sinē sonē / eñ
haer cleederen/ eñ die salf olye/ eñ ee=
nen verre tot een sondoffer / twee rā
men/ eñ eenē corf met ongheheefden
brode/ eñ alle die gemeynte voor die duere der tē=
ten des getuichnis/ Mose dede soo hē die HEERE
geboot/ eñ vergaderde die gemeinte voor die due
re der tentē des getuychnis/ eñ sprac tot haer. Dit
ist/ dat die HEERE geboden heeft te doene
Eñ Mose nā Aarō met sinē sonē / eñ wiesche
met water/ eñ dede hē aē dē lijnē roc eñ gorde hem
met den gordel / eñ troc hē den geelē sidē roc aen/
eñ dede hē den lijfroc aē/ eñ gorde hē bouē op den B
lijfroc. Eñ dede hē dē borstlap aen / eñ i dien borst
lap Licht eñ Volheit. Eñ sette hem den hoet op zijn
hooft/ eñ sette aē den hoet/ bouē sijn voorhooft een
guldē plate aē die heilige croone/ alsoe die HEERE
Mosi dat geboden hadde
Eñ Mose nā die salfolye / eñ salfde den taber
nakel/ eñ al datter in was/ eñ bi widet / eñ sprēgde
daer mede seuēmael optē outaer/ eñ salfde den ou
taer met alle sijnder gereescappē. Dat vāt vat met
sinē voetē dattet gewijt wert/ ende hi goot die salf
olie op Aarōs hooft/ eñ salfde hem/ eñ hi wert ge

wãt. Eñ doen brocht hi ooc
Aarons zonen/eñ troch hen
lijnẽ rockẽ aẽ/eñ gordese m̃z
gordels/eñ bãt hen huyuen
op haer hooft/alsoe hem dye
HEERE geboden hadde
Eñ Mose liet daer bren=
gẽ enen verre tot eenẽ sond=
offer. Eñ Aaron eñ sijn so=
C nen leydẽ haer hãden op zijn
hooft/eñ men dooden / ende
Mose nã vãdẽ bloede/eñ de
det op dye hoornen des ou=
taers/al om den outaer met
sinẽ vinghere/eñ hi suuerde
eñ wijde den outaer/eñ goot
dat bloet optẽ vloer aenden
outaer/eñ wijde hẽ / dat hy
hẽ versoẽde / eñ hy nã al dat
vet des ingewants/ dat net
dz ouer die leuere is/ eñ dye
twee nieren mettẽ vette dat
daer aẽ is/eñ hi õtstact optẽ
outaer. Maer den verre met
sinẽ velle /vleesch/eñ mest/v̉
brãde hi mettẽ viere/buyten
den leger/also hem die HE
RE geboden hadde.
Eñ Mose bracht eenen
rã tot eenẽ brãtoffer/eñ Aa=
ron met sine sonẽ leiden haer
hãden op zȳ hooft / eñ doen
doodemen hem. Eñ Mose
D sprengde vãdẽ bloede opten
outaer al omme/ eñ hi hieu
den rã tot stucken/eñ hi ont
stac dat hooft/eñ die stucken
eñ die crawepe/hi wiesch dz
ingewãt/eñ die schenckelen
mettẽ watere /eñ hi ontstac
also den geheelen rã op den
outaer/dat was een brãtof=
fer tot eenẽ suete rucke / een offer den HEERE/
so hem die HEERE geboden hadde
Eñ Mose bracht dẽ ãderen rã des bulofferს/
eñ Aaron met sinẽ sonen leyden haer hãden op zȳ
hooft/eñ doẽ dodemẽ hẽ. Eñ Mose nã vãdẽ bloe
de/eñ dedet opt lapkẽ van Aarons rechter oor/eñ
op den duym vã zijnder rechter hãt/eñ op dẽ gro=
ten teẽ vã sinẽ rechterẽ voet. Eñ Mose bracht ooc
Aarõs sonen/eñ hi dede vãdẽ bloede opt lapkẽ vã
harẽ rechterẽ orẽ/eñ optẽ duym vã haerder rech
ter hãt/eñ optẽ grotẽ teen vã harẽ rechterẽ voet
Eñ goot dat bloet al omme opten outaer.
Eñ Mose nam dat vet eñ dẽ steert/eñ alle dat
vet des ingewãts/eñ dat net dat om die leuere is/
E eñ die twe nierẽ mettẽ vette dat daer aen is/eñ die
rechte scouder. Daer toe nã hi wt dẽ corf daer dat
ongheeeft broot in was/voor dẽ HEERE/enẽ on
gheerfde koec/eñ enẽ koec geolijts broots /eñ een
blade/eñ leydet op dz vet /eñ op die rechte scouder
eñ hi gaf dat alte samẽ op Aarons eñ zijnd̉ sonẽ hã
dẽ/eñ hi Weefdẽt tot eẽ Weefoffer voor den HE
RE. Eñ Mose nãt al weder vã harẽ hãdẽ/eñ ont
stact optẽ outaer bouẽ optẽ brãtoffer /wãt tis eẽ
vuloffer tot enẽ sueten ruec/eẽ offer dẽ HEERE.
Eñ Mose nã die borst/eñ verhieffe/eñ Weefde F
se tot een Weefoffer voor dẽ HEERE/vãdẽ ram
me des vulofferს /die wert Mose tot sinẽ deele/so
hẽ de HEERE gebodẽ hadde. Eñ Mose nã die salf
olie /eñ dat bloet optẽ outaer/eñ sprengdet op Aa
ron eñ zȳ clederen/eñ op Aarons sonẽ eñ op haer
clederen Eñ wijde also Aarõ eñ sine clederẽ Aa=
rõs sonẽ eñ haer clederen m̃z hen/eñ Mose sprac
tot Aarõ eñ sinen sonen. Cooct dat vlees voor die
duere der tenten des getuygenis / eñ etet aldaer/
daer toe ooc dat broot vãdẽ korue des vulofferს/
so mi geboden is eñ geseit/als dattet Aarõ eñ zijn
sonẽ etẽ soudẽ. Mer watter ouerblijft vãdẽ vlee=
sce/eñ vãden brode/dat suldi met vier verbrandẽ
Eñ ghi en sult binnẽ seuen dagẽ niet wtgaẽ vã G
der duerẽ der tẽtẽ des getuygenis/tot diẽ dage/dz
die dagẽ des vulofferს vuult zȳ/wãt seuen dagen
zȳ v hãden geuult/also dat nv in desen dage gescie
is/de HEERE heuet geboden te doen/op dz ghi v̉
soent sout zȳ. Eñ ghi sult voor die tẽte des getuge

nis dach eñ nacht bliuē seuen dagen lanc/ Eñ ghi sult gaey staē die bewarenisse des HEEREN / op dat ghi niet en sterft: wāt alsoe ist mi gebodē/ Eñ Aaron met sinen sonē dedent / al dat die HEERE door Mose gheboden hadde/

¶ Hoe Aaron ende sine sonen eerst dē offer voor die sonde ghebruyct hebbē/ Eñ dat vier van God gesondē die dz brātoffer verteert heeft. Ca.ix.

A Ende opten achsten dach riep Mose Aaron ende zijn sonē/ ende die Ouders in Israel / eñ sprac tot Aaron/ Neēt een ionck calf tot een sondoffer/ eñ eenē rā tot eenen brantoffer/ beide sonder smette / eñ brēgtse voor dē HEERE Eñ spreect metten kinderē vā Israel segghende/ Neēt eenē boc tot een sondoffer / Eñ een calf/ ende eē scaep beide een iaer out/ eñ onbesmet/ tot eenen brantoffer/ eñ eenē osse/ eñ eenē ram/ tot een dootoffer/ op dat wi voor dē HEERE offeren / eñ een spijsoffer met olie ghemengt / Wāt hedē sal v die HEERE openbaren

Eñ si namē al dat Mose gebodē hadde / voor die duere der tenten des ghetuygenis / eñ alle dye gemeynte quā daer bi eñ stont voor dē HEERE/ Doē sprac Mose dat ist dat ghi doē sult / het werck die HEERE geboden heeft / eñ alsoe sal v des HE-
B REN heerlicheit openbaren/ Eñ Mose sprac tot Aaron Gaet tottē outaer / eñ bereyt uwe sondoffer/ eñ v brātoffer / eñ versoēt v/ eñ dat volc/ daer na bereydet des volcs offer / eñ versoentse oock/ also die HEERE geboden heeft

Eñ Aaron quā tottē outaer / eñ sloech dz calf tot sinē sondoffer / eñ zijn sonen brochtē dat bloet tot hē / eñ hi dooptet met sinē vinger int bloet eñ dedet op die hoornē des outaers / eñ goot dz bloet optē vloer/ aen dē outaer / Mer dat vet eñ die nieren/ eñ dat nette vāder leuere des sondoffers / dat ontstac hi op den outaer. Also die HEERE Mose beuolē hadde/ Eñ dat vleesch eñ dat vel verbernde hi metten viere buytē den legere

Daer nae dode hi dat brātoffer/ eñ Aarons sonē brochtē dat bloet tot hē / eñ hi sprengdet al om
C op den outaer / eñ si brochtē dat brantoffer tot hē gestuct eñ dz hooft eñ hi ontstact op dē outaer / eñ hi wiesce dat ingheWant / eñ die scenckelē / eñ ontstact bouen op den brantoffer opten outaer.

Daer nae bracht hi des volcs offer/ eñ nā dē boc dat sondoffer des volcs / eñ dooden / eñ maecte een sondoffer daer af / gelijc dat eerste / eñ bracht daer dat brantoffer / eñ dedet soot behoort. Eñ bracht daer dē spijsoffer / eñ nāe sijn hant vol / eñ ontstact op dē outaer / sonder des smorgens brantoffer

Daer na doode hi den osse / eñ den rā tot eenen dootoffer des volcs / Eñ zijn sonē brochtē dz bloet/ dat sprende hi opten outaer al om. Mer dat vet vādē osse / eñ vādē rā / dē steert eñ dz vet dat dat ingewāt bedect eñ die nierē / eñ dat net dat ouer die
D leuer is / eñ alsulckē vet leidē si op die borst / eñ ōtstakē dz vet optē outaer / mer die borst eñ die rechte scouw die verhief Aaron tot eē Weefoffer den HEERE / so die HEERE Mose geboden hadde

Eñ Aaron hief zijn hant op tot dē volc eñ ghebenedijdese / eñ quā neder vanden wercke des sondoffers / brātoffers / eñ dootoffers Mose eñ Aaron gingen in die tente des ghetuygenis / eñ als si weder wt quamē gebenedijdē si dat volc/ Doē openbaerde die heerlicheit des Heerē al dē volcke. Want dz vier quā wt vādē HEERE / eñ verteerde optē outaer dat brātoffer / eñ dat vet / Als alle dat volc dat sagen / waren si vrolic / eñ vielen op hare aensicht.

¶ Vā die doot Nadabs ende Abihu dē priesterē wort verbodē wijn te drinckē / Eñ haer deel wert hen bestelt vandē verbernēde bocke Ca.x.

A Ende Aarons sonē Nadab eñ Abihu namen een yeghelick zijn wierocckuat / eñ dedē vier daer in ende leyden wierooc daer op eñ brochten dz vreē de vier voor dē HEERE / dat hi hem niet gheboden en hadde. Doē ginck er een vier vāden HEERE eñ verteerdese dat si storuen voor dē HEERE/ Doen sprac Mose tot Aaron/ Dat ist dz die HEERE ghesept heeft. Jck sal gheheylicht worden aen den ghenen die my genaken ende voor alle den volcke sal ick heerlick worden. Ende Aaron sweech stille.

Mose riep Misael eñ Elzaphā Vsiels sonē Aarons ooms / eñ sprac tot hē / Gaet eñ draecht uwe broeders vāden heylichdō buytē voor dē leeghere/ Eñ si ghingen eñ droegēse buyten met harē linen rocken voor den leegere / soe Mose geseyt hadde.

Doē sprac Mose tot Aaron eñ sinē sonē Eleazar / eñ Jthamar / ghi en sult uwe hooft niet ōtdecken / Noch uwe cleederen nz scueren / op dat ghi nz en sterft / eñ die toren ouer die gantse gemeynte come / laet uwe broederen vā alle den huise vā Israel weenen ouer desen brant / want die HEERE he- B
uet gedaen / maer ghi en sult niet wtgaen vander dueren der tenten des getuygenis / ghi mocht steruen. Want die salfolye des HEEREN is op v / Eñ si deden so Mose gesept hadde

Die HEERE sprac tot Aaron segghende. Ghi eñ v sonen met v / en sult gheenen wijn noch sterken dranc drincken / als ghi in die tente des getuygenis gaet / op dat ghi niet en sterft. Dat sal wesen een eewich recht allen uwen nacomelinghen / Op dat ghi cont onderscheidē / wat heilich ende onheylich is / wat onreyn eñ reyn is / Eñ dat ghi den kinderē vā Israel / leert al die rechten / die die HEERE tot v ghesproken heeft door Mose

Ende Mose sprac met Aaron ende met sinen ouergebleuē sonē Eleazar eñ Jthamar / Neēt dat ter ouergebleuē is / vāden spijsoffer vāden offere des HEEREN / eñ etet ōgeherft bidē outaer wāt het is dat alderheilichste / eñ ghi sullet in eē heylighe plaetse etē / Wāt dz is v recht / eñ uwer sonē recht

vanden offere des HEEREN/wāt so ist mi ghebo
den/ Met die Weefborst eñ die Heffschoudere sult
ghi eñ uwe sonen.eñ uwe dochteren met v/eten in
een suuer stede/ Wāt alsulcken recht is v eñ uwen
kinderen ghegeuē aen dat dootoffer der kinderen
van Israel/ Want die Heffscoudere eñ die Weef=
borst tot den offere des vets /worden in gebrocht
dat tot eenen Weefoffer ghegeuē worde voor dē
HEERE. Daer om ist v/eñ uwen kinderen tot ee=
D nē eewighen rechte/so die HEERE gebodē heeft/
Eñ Mose socht dē boc des sondoffers eñ vant
ten verbrant/eñ hi wert toornich op Eleazar / eñ
Ithamar Aarons sonen/die noch ouerbleuen wa
ren eñ sprac/Waer omme en hebdi dat sondoffer
niet gheten/in die heylige plaetse/want het is dat
alderheylichste/eñ hi heuet v ghegeuen dat ghi die
misdaet der gemeynten dragē soudt/dat ghise ver=
soent voor den HEERE. Siet/ dat bloet en is niet
gecomē in dz heylichdō ghi soudet in dz heilichdō
getē hebbē/so alst mi gebodē is/Aaron sprack tot
Mose / Siet/ hedē hebbē si haer sondoffer eñ haer
brantoffer/voor dē HEERE geoffert. Eñ het is
mi geschiet also ghi siet/Eñ soude ic hedē eten vā
den sondoffer eñ brolic zijn voor den HEERE/
Doen Mose dat hoorde /liet hijt hem ghenoegen

¶ Van dat onderscheit der reynen ende onreynen
dieren Dat.xi. Capittel

Nde die HEERE sprack tot Mose eñ
Aaron segghende tot hen. Spreect
met den kinderen vā Israhel/eñ segt
Dit zijn die dieren onder alle dieren
der aerden die ghi eten sult. Al wat
onder die dieren die clauwen gecloouen heeft/ende
irrict/dat suldi eten/mer so wat irrict eñ en clieft
die clauwen niet/gelijc die Kemel/dz suldi onrein
achten/eñ en sullet niet etē/die Coniinkēs irricken
wel mer si en hebbē geē ghecloouen clauwen/daer
om zijn si onreyn. Die Hase irrict oock/maer hi en
clieft die clauwen niet/daer om is hi onreyn. Eñ
eē vercken clieft/die clauwē wel / mer het en irrict
niet/het is v ooc onrein/Vā desen vleesche en sul=
di niet eten/noch haer doode vleesch niet aentastē
B want si zijn v onreyn
Dit suldi eten vā datter int water is Al watter
vlimmē eñ scellē heeft/in die zee/eñ in die riuieren
suldi eten/Mer al dat gheen vlimmen noch scellen
en heeft inō zee/oft in riuierē van alle datter ruert
eñ leeft int water/suldi scouwen/dat ghi vā haren
vleesce niet en eet /eñ haer dode vleesch suldi schou
wen/Want al dat gheen vlimmen eñ schellen en
heeft inden watere/suldi schouwen
C Ende dit suldi scouwen vanden voghelen/dat
ghijt niet en eet/dē Arēt dē Hauic/dē Water hoē
dē Ghier/dē Wouwe/eñ wat vā zijnō aert is/eñ
alle Rauen met haerder aert/dē Struis/dē Nacht
wle/dē Koeckoec/dē Sperwart met zijnder aert
dz Welkē/dē brātvogel/oft Roosdō den Odeuaer
die Vledermuys/den Swaen/ die Erter/den Rey=
ger den Roetaert met sijnder aert/die Hoppe / eñ
D die Swaluwe/Eñ al wat hē ruert onder die voge
len/eñ wat gaet op vier voeten/dat suldi scouwen
Eñ dit suldi eten vandē voghelē dat hē ruert/eñ
gaet op vier voeten dat gheen knien bouen an die
beenen en heeft daert mede opter aerden springt/

Daer af muechdi eten/als daer sijn Arbe met sijn
der aert/eñ Selaā met zijnō aert /eñ Hargol met
sijnō aert eñ Hagab met haerēr aert/Al watter an
ders vier voetē heeft/onder dē voghelē/suldy scou
wen/eñ onrein achten/Wie dat van haren doodē
vleesch raect/die sal onrein sijn totten auondt toe
Eñ so wie vā desen doodē vleesce dragen sal die sal
sine cleederen wasscē/eñ sal ōrein zijn tottē auōt toe
Daer om alle dier dat clauwen heeft eñ en clieft
se niet/noch en irrict niet/dat sal v onrein zijn/wie
dattet raect sal onrein zijn/Ende al wat op harde
voeten gaet/ondō die dierē die op vier voeten gaē/
sal v ooc onreyn zijn / wie dat haer doode vleesche
raect/die sal onrein sijn tot den auont/Eñ wie dz
haer doot vleesch draecht/sal zijn cleederen wasscen
eñ onrein sijn totten auondt/wāt dese zijn v onreyn
Dese sullen v ooc onrein sijn onder die dieren/ E
die opter aerden cruppen/die wesel/die muys / die
Crocodilus/een yegelic na sijnder aert/Die Egel
die Cameleon/die Stellio/die Haechdisse/eñ dye
Mol/die sullen v onrein zijn ondō al datter cruypt/
wie dat haer doode lichaē raect/die sal onrein sijn
tot dē auont/Eñ aldaer dat een alsulcken prijē op
valt/dat sal onrein worden/het si alderlei houten
vat/oft cleet/oft vel/oft sack Eñ alle ghereetschap
daermen yedt mede doet/salmen int water doen/
eñ is onreyn totten auondt/eñ dan wordet reyn/ H
Alle aerde vaten/daer een sulckē prijē in valt/
sal al onrein sijn eñ sullet breken. Alle spijse diemē
eedt/daer alsulcken water in coēt / is onreyn. Eñ
alderhande dranck diemen drinct dye in alsulcken
vat is/is onrein/ Eñ al dat/daer een sulcke prije
op valt/dat sal onreyn sijn/het si houen /oft ketel
men salt breken/want het is onreyn / ende het sal
oock onreyn wesen/maer fonteynen/eñ alle ver=
ghaderinghen van wateren sijn reyn / wyese doot
raect die is onrein
Eñ oft alsulcken dooden dier op tsaet valt/dat
men gesaeyt heeft/so is dat saedt noch reyn /ende
gootmen water opt saet ende viel daer nae een al
sulcken dooden prye daer op so wordet ooc onrein
Als een dier sterft/dat ghi eten muecht wie dz
dat doot raect die is onsuyuer tot dē auondt. Wie
van alsucken prijē eedt/die sal sijn cleet wasscen/
ende sal onreyn zijn totten auont/ Alsoo oock wie
dat alsulcken prijē draecht sal zijn cleet wasschen/
eñ sal onrein sijn totten auont
Eñ wat opter aerden cruypt/dat suldi schou=
wen ende men en salt niet eten. Eñ al wat opten
buyc cruypt/eñ al wat op vier oft op meer voeten G
gaet/onder al wat opter aerden cruypt/en suldijt
niet eten/want ghi sullet schouwen/ En maeckt
v sielen niet scousaem/eñ en verontreinicht v niet
daer aen/op dat ghi niet besmet en sijt
Wandt ick ben die HEERE uwe God/daer
om suldi v heilighen/op dat ghi heilich zijt/wandt
ick heilich ben/ende ghi en sult uwe siele niet ont=
reinighen aen eenich cruypende dier dat opter aer
den hem beruert/want ick ben die HEERE die
v wt Egipten lant gheleit heb/om dat ick v God
zijn soude/daer om suldi heylich zijn/want ick ben
heylich
Dit is die wet vanden dieren eñ vanden voghē
len ende van alderlei sielen der beruerē der dieren

des waters/ en alderley fielen die opter aerden cru pen/op dat ghi ondscheyden muecht / wat reyn en onreyn is/ en welc dier me eten en niet eten en sal
¶ Van die onreynicheit eender barēder vrouwē van haer reyninghe ende offeren.

Dat.xij. Capittel

A
Nde die HERE sprac tot Mose seggende. Spreect met den kinderen vā Israel en segt/ Ist dat eē wijf vāden sade dat si ontfāgen heeft/een knecht kē baert so sal si seuen dagen onreyn zijn /so lange als si haer crācheit lijdet / en inden achtsten dage salmen dat vleesch zijns stofkens / besnij
B den. Ende si sal thuys bliuen / drieendertich dagen in dat bloet haerder reyninge / niet heilichs en sal si aentasten/ en totten heylichdom en sal si niet comen /tot dat die dagen haerder reyningen wt zijn. Mer baert si een meysken so sal si twee weken onreyn zijn/ so lange als si haer cranchejt lijdet / en si sal sestensestich daghen thuys bliuen/inden bloede haerder reynighen

En als die dagen haerd reyningen wt zijn voor den sone oft voor die dochter/ so sal si een iarich lā brengen tot een brātoffer/ en een ionghe duue oft een torteldupue tot e enen sondoffer / dye priester voor die duer der tenten des getuichnis/die salt of
C feren voor den HERE en versoenēse/ en so wortse suuer vā hare bloet vloet / dat is dye wet voor dye ghene die een knechten oft een meysken baert.

En en vermach hare hāt geē scaep/soe sal si nemen twee torteldupuen oft twee ionge duuen die een tot enen brātoffer/dye āder toreen sondoffer soe salse die priester versoenen / dat si reyn worde.
¶ Van die melaetscheit/ ende hoemē mettē lazarissen handelen sal

Dat.xiij. Capittel

A
Nde die HERE sprac tot Mose en Aaron seggēde / als een mensche aen die huyt zijns vleeschs yet opghaet/ oft scorft/ oft yet claer wit wordet/ al oft lazarie worden wilde aen dye huyt zijns vleeschs/salmē hē tottē priester Aaron brengē oft tot ēnē sonē eenē vandē priesteren / en zijn die haeren wit gewordē/ en die gedaente aen die plaetse dieper is dā die ander huyt zijns vleeschs so is die sekerlijck lazarich daer omme sal hem dye priester besien ende voor onreyn oordeelen

Maer is yewerts yet wits aen dye huyt zijns vleeschs/ en dat schijnsel zijns vlees/niet dieper dā die and huyt des vleeschs / en die haeyren nz in wit verādert en zijn/so sal die priester dē seluen besluiten seuē dagen/ en ten seuenstē dage besien /ist dat
B dz teeken staet in sinen oogen/ soot eerst werf stont en en heuet niet voorder geten aen dye huyt/so sal hē die priester noch seuē dagē besluyten. En als hi noch eens ten seuēden dage hē besiet/ en beuint dz tet teekē oduystert is/ en niet voord getē en heeft aen die huyt so sal hi hē suuer oordelen /want het is grillenthz/ en hi sal zijn cleederen wasscē soe is hy reyn/ Mer als die grillēthz voord eedt in die huyt na dien dat hi vādē priester besien en reyn gesproken is/ en wort hi noch eens vāden priester besien als die priester siet dat die grillētheit voorder ghe ten heeft/ in die huit/dan sal hi hē onreyn oordelē want hi is sekerlijc lazarich

Als dye lazarie inden mensche is/ dan salmē hē tottē priester brēgē/ Als hi siet en beuint /dz daer witheit op gecomen is aen die huyt/ en dye hayren wit gewordē zijn / en datter root vlees in dye swee ringe is/soe is sekerlijc een oude lazarie in dye huyt zijns vlees/ daerom sal hē die priester onreyn oordelen en niet wech sluyten / want hi is recht onreyn

Als die lazarie bloeyt in die huyt / en bedecket alle die huyt/ vā aē dat hooft tottē voeten/ alle dat gene dz die priester voor ogē siē mach/ Als nv dye priester siet en beuint/ dat die lazarie al dz vleesch bedect heeft/so sal hi hē onrein oordeelen /om dat alle zijn huyt wit worden is/ wāt hi is suuer. Mer is zijn vleesche root gewordē inden dage als hi bekēt wort so is hi onrein / En als die priester dat root vleesch besiet/so sal hi hē onreyn oordeelē/want hi is onreyn/ En hi is sekerlijck lazarich. Mer veranderet dat root vlees weď/ en wort wit/ soe sal hi tot dē priester comen. En als die priester besiet en beuindt dat dat teeken wit gewordē is/ so sal hi hem rein oordelen/ want hi is rein

C Als in yemāts vleesce aē die huyt eenen sweer coēt/ en weď heelt / en daer na in die selue plaetse yet wits oft rootachtichs op coemt/ en wort claer wit/ so sal hi vāden priester besien wordeh Als dā die priester siet dat die plaetse der lazariē neerď is dā die and huit/ en dat die hayrē wit gewordē zijn dāso sal hi hē onrein oordeelen/ want daer is sekerlijc een teeken der lazariē / vāden sweere gecomen Siet die priester dā / en bindet hi dat dye hairē nz wit en zijn/ en dattet niet neerď en is / dan die and huyt/ en is duister worden/ so sal hi hē seuen dagen besluytē/ etet voorder in die huit/ so sal hi hem dā onreyn oordelē / want het is sekerlijc een litteken der lazariē/ mer blijft die clare witheit alsoo staende en en etet nz voorď / so ist die scrabbe vāden sweere/ en die priester sal hem reyn oordeelen

D Als yemants vlees aen die huyt met vier ghe wont wordet / en eest dat dat teeken vanden brande rootachtich/ oft wit is/ en als die priester hē besiet ende beuindt dat dat hayr wit ghewordhen is/ aen des brants teeken ende dye plaetse dieper dan die andere huit/ soe ist sekerlijc lazarie / vanden litteekenen des brants worden Daeromme sal hem die priester onrein oordeelen/ want het is een teeken der lazarien

Maer siet die priester en beuint / dat dat hayr aenden brant teeken niet wit ghewordhen en is/ en de niet neerď en is/ dā die ander huyt/ ende is oock verduystert/ sal hi hem seuen dagen besluiten / En ten seuensten dage sal hi hē besien / heuet voordet ghegheten aen die huyt / so sal hi hem onreyn oordeelen want het is lazarie. Maer ist bliuen staen de aent teeken des verbrants / ende niet voordet ghgeten aen die huit / daer toe ist oock verduystert so ist eē sweeringe des brāts teekē en die priester sal hem reyn oordelen/ want het is een scrāme des brants teekens

E Wāneeer een mā oft wijf op thooft oft aenden baert scorft wort / en de priester dz teekē besiet en beuint dz die plaetse dieper is dā die and huyt / en is dz hayr aldaer goutvarwich en dūne / soe sal hi hē onreyn oordelē wāt het is eē lazarige grillēthz des hoofts oft des baerts/ Mer siet die priester dz die grillēthz nz dieper en schijnt dā die huyt / en dattet

hayr niet vael en is/so sal hi dē seluē .vij. daghen op sluyten/ Eñ als hi hem tē seuēden dage besiet/ eñ beuint/ dat die grillenthz niet voorđ geten en heeft eñ datter gheē gulden hayr aen en is/ eñ die plaetse des grillētheits niet dieper en is dan die ander huyt/ so sal hi gescoren worden/ mer nz in die grillenthz/ eñ die priester sal hē noch seuē dagen wech sluytē. Eñ als hi ten seuēdē dage besiet eñ beuint dat die grillenthz niet voorder in die huyt gheten eñ heeft/ eñ en schijnt niet dieper dan die anđ huyt/ so sal hē die priester reyn seggen. Eñ hi sal zijn cleederen wasscen/ want hi is rein/ Maer eet die grillicheit voorder in die huyt/ na dien dat hi reyn gheseit is/ eñ die priester besiet eñ beuint/ dat die grillenthz also voorder geten heeft in dye huyt/ soe en sal hi nz meer daer na vraghē/ oft die hayren gout verwich zijn wāt hi is onrein/ Mer schijnt die grillenthz stil gestaē te hebben/ eñ isser vael hayr daer op ghegaen/ so is die grillētheit heel eñ reyn/ daer om sal hem die priester rein seggen

E Als eē mā oft wijf aen die huyt haers vleeschs yet claer wits heeft eñ die priester siet/ dat die clare witheit verduystert is/ so isser een witte grillētheit ghecomen inder huyt eñ is reyn

Als eenē māne oft wiue die hayrē des hoofts wt vallē/ dat hi calu wort/ die is reyn/ Vallē si hē wten voorhoofde/ soo is hy suuer eñ reyn/ Maer coēt daer hi bloot oft calu is/ een wit oft rootachtich teecken so is hē gecomē lazarie aē die blootheit oft aent calu hooft/ daerom sal hē die priestere besien/ eñ als hi beuint dz wit oft rootachtich teecken op gelopē is aē sijn bloot oft caluwe hooft/ soo sal die huyt des vleeschs als lazarich sijn/ daer om is hi eē lazarich mā/ eñ onrein. Ende die priester sal hē onreyn segghen om zijns teckens wille/ dat op zijn hooft is

Als n v yemant lazarich is/ diens cleederen sullen gesuuert zijn/ eñ dat hooft bloot/ eñ die lippen verhult/ eñ hi sal alles sins onreyn ghenaemt worden/ Eñ so langhe als dat teecken aen hē is/ sal hi onrein zijn/ alleen woonen/ eñ zijn wooninghe sal buyten den leghere zijn

Als in een cleet een lazarich teecken zijn sal/ het si wullen oft lijnen/ oft aenden wtslach oft inslach tsi lijnen oft wullen/ oft aen een vel/ oft aen yet dat van vellen gemaect wort/ Eñ als dat teekē bleeck oft rootachtich is/ in cleederen oft vellen/ oft aē wtslach/ oft aen inslach/ oft aen eenigerley dinck dat vā vellen ghemaect is/ dat is sekerlijck een teeken der lazarien/ daer om salt dye priester besien/ Eñ als hi dat teecken siet/ sal hijt seuen dagen op sluytē Eñ als hijt ten seuensten dage siet/ dat dat teeken voorder heeft geten aen dat cleet/ aendē wtslach/ eñ aendē inslach/ aent vel oft aen alle datmen van vellen maect/ so ist een etende teeken der lazarien/ eñ is onrein/ eñ sal dat cleet verbernen/ oft dē wt-
F slach/ oft den inslach/ het si wullen oft linen/ oft eenich velwerc/ daer alsulckē teeken in is/ Want het is een teeken der lazariē/ eñ salt met viere vbernē

Ist dat die priester sien sal/ dat dat teekē nz voorder geten en heeft/ aē cleet oft aendē wtslach/ oft aenden inslach/ oft aē alđley velwerc/ so sal hy ghebiedē/ dat mēt wassce daer dat teeken in is/ eñ salt in sluyten/ noch ander seuen dagē Eñ als die priester sien sal na dien dat teekē gewasscen is/ dat dat teeken niet verandert en is/ in zijn eerste ghedaente/ eñ ooc niet voorder geten en heeft/ so ist onreyn eñ salt met viere v bernē/ wāt het is diep inwaerts getē/ eñ heeft scorft gemaect. Als die priester siet dat dat teeken verduystert is/ na dattet gewasscen is/ so sal hijt af scueren/ vanden cleede/ vanden velle/ vanden wtslach/ oft vādē inslach/ Wordet noch meer ghesien/ aent cleet aenden wtslach/ aenden inslach oft aē alderlei velwerc/ so ist eē smette/ eñ mē salt met viere verbernen/ dat daer sulck teeken in is/ Maer dat cleet oft wtslach oft inslach/ oft alderley velwerc dat gewasscen is/ eñ dat teeken achter gelaten heeft/ salmē noch eens wasscen so ist reyn

Dat is die wet ouer die teekenen der lazarien/ van die cleederen/ oft si wullen zijn oft lijnē/ aendē wtslach oft aendē inslach/ ende aen alderley werc van vellen/ reyn oft onreyn te spreken

¶ Van reyninge der lazarie/ Eñ wat offer dat hi gheuen sal

Dat .xiiij. Capittel

A Ende die HEERE sprack tot Moyse/ seggende. Dat is die wet der lazarien als hi ghereynicht worden sal. Hi sal totten priestere comē Eñ die priester sal wten leeghere gaen/ ende besien/ hoe dat teecken der lazarien/ aenden lasarighē heel ghewordē is. Ende hi sal gebieden den ghenen die te reynigen is/ dat hi twee leuende voghelen neme/ die suuer zijn/ eñ cederē hout eñ roset vwe eñ Ysope/ Eñ hi sal gebieden/ den eenen vogel te doodē in een aerden vat aenden leuenden watere/ Ende sal den leuenden voghel nemen/ met dē cederen houte roset verwe eñ Ysope/ ende in des vogels bloet doppen aen den leuenden watere/ eñ bespreng hen den ghenen die te reinigen is/ vā zijn der lazarien seuenmael/ eñ reynighen hem also/ eñ laten den leuenden vogel int velt vrij vliegen | Matte. viij.a eñ.i.a. Lu.v.b.

Die gesuuerde sal zijn cleederen wasscen/ ende alle zijn hayr af scheren/ eñ baden hem int watere so is hi reyn/ daer na sal hi gaen indē leeger/ eñ sal noch seuen dagen buiten zijnder tenten bliuē. Eñ inden seuenden dage sal hi al zijn hayr af scheeren/ vā sinen hoofde/ vanden baerde/ vandē wijnbrauwen dat alle die hayrē zijns lichaems af ghescoren zijn/ eñ sal zijn cleederen wasschen/ eñ sine vleesch/ int water baden/ so is hi rein.

Eñ ten achsten daghe sal hi twe lammerē sonđ smette/ ende een iarich scaep sonder smette nemen ende drie tiende bloemen vanden mele/ tot eenen spijsoffer/ met olye ghemengt/ ende een Log olyen Dan sal die priester desen gereynichdē eñ die dinghen stellen voor dē HEERE voor die duer der tenten des getuygenis/ eñ sal dat een lā nemen/ ende offeren tot eenen sculdoffer/ met dat Log olien/ eñ sal dat voor den HEERE weysteren/ eñ daer nae dat lā dooden/ daermen dat brantoffer/ eñ den sondoffer doodet/ te weten in die heylige stede. Want so dat sondoffer des priesters is/ so is ooc dz schuldoffer des priesters/ Wāt het is dat alđheilichste | B

Eñ die priester sal vanden bloede nemen van den sculdoffer/ eñ doent den ghetuychden op dat lapken vanđ rechter ooren/ eñ optē duym vā zijnđ rechter hant/ eñ opten groten teen van sinē rechtē voete. Daer na sal hi die olye nemē wt dat Log/ eñ | C

op sijn selfs des priesters slincke handt gieten / en̄
met sinē rechten vinger in die olye doppē die daer
in zijn slincke hant is / en̄ sprengē met sinen vinger
die olie seuēmael voor den HERE. Die olye dye
daer ouer blijft in sijn hāt / sal hi den ghereinichden
op dat lapkē van zijder rechter ooren doen / en̄ op
tē rechtē duym / en̄ optē grotē teen vā sinē rechten
voet / bouē op dz bloet des sculdoffers / de olye dye
daer ouer blijft in zijn hant / sal hi op des gereinich-
dēs hooft doē / en̄ hē vsoenen voor den Here / en̄ hi
sal dat sondoffer bereiden en̄ dē gereinichden vsoe
nen om sijns onreinicheits wilt. Ende hi sal daer
na dat brātoffer doodē en̄ salt opten outaer offerē
met dē spijsoffer / ō hem te versoenen / so is hi reyn
Ist dat hi arm is / en̄ met sinē hādē so vele nz
en vercrijcht / so sal hi dā nemē eē lā tot eenē schuld
offer om op te weyserē / om hē mede te vsoenen
en̄ een tiendē deel bloemen vādē meel mz oliē ge
mengt tot een spijsoffer / en̄ een Log olien / oft twee
torteldunē oft twee iōge duiuen / die hi met sijnē
hāt verwerueē kā / dat die een si een sondoffer / die
andē een brātoffer / en̄ brēgense ten achtstē dage vā
zijnē reiningen totten priestere / voor die duere der
tenten des getuigenis / voor den HERE
Dan sal die priester dat lam / tot eenen scultoffer
D nemen en̄ dz Log olien en̄ salt al weisterē voor dē
HERE / en̄ dat lam dz sculdoffer doodē en̄ nemen
vādē bloede des selfs sculdoffers / en̄ doent dē ge
reinichden op dz lapken van sijnder rechter oren /
en̄ opten duym vā sijnē rechter hāt / en̄ opten groo
t en teen vā sinen rechtē voet / en̄ de olie in des prie
sters slincker hant gieten / en̄ met sinen rechten vi
ghere / die olie die in sijn slincke hant is / seuenmael
sprenghen voor den HERE
Datter ouerblijft in sijnder hant / dz sal hi den
gereinichden op dz lapkē vā sijnder rechter ooren
en̄ opten duym vā sijnder rechter hant / ende opten
grooten teen vā sinen rechtē voet doen / bouen op
dat bloet des scultoffers / die ouerbliuende olye in
sijnder hāt / sal hi den ghereynichden op dat hooft
doen / om hem te versoenen voor den HERE / en̄
daer na vāder eender torteldiuen oft iōger duuē /
so sijn hāt heeft moghen vercrijghen / een sondof-
fer / van die ander een brantoffer maken / met den
spijsoffere / en̄ die priester sal also den gheremichden
versoenen voor den HERE. Dat is die wet voor
den lazarighen / die met sijnder hant niet vercrigen
en can / dat tot sijnder sueueringhen behoort
Ende die HERE sprac tot Mose en̄ Aaron /
segghende. Als ghi int lant Canaan coemt dat ick
v te besitten gheue / en̄ als die pewers in eenen hui
E se van uwer besittinghen een lazarich teeken ver-
schijnt. So sal die comen / dien dz huis toebehoort
en̄ boodtscappen den priester en̄ seggē. Mi dūct dz
ter een lazarich teeken is aen minen huise. Dā sal
die priester heeten dat si dat huys wtruymen eer
dā die priester daer ingaet / om dat teeken te besiē /
op dattet niet al onrein en worde / datter in den hu
se is / daer na sal die priester igaē ō dz teechē te besiē
Als hi dz dā besiet / en̄ beuint dat daer aen dien
muer des huis gheel oft roodachtige putkens zijn /
en̄ die ghedaente neerē dan die ander muer is / soe
sal hi ten huise ter duerē wtgaē / en̄ dat huys seuen
dagē toe sluitē. En̄ als hi tē seuensten dage weder
coemt / en̄ siet dz dz teeken voorē gheten heeft aen
des huis muer / so sal hi die steenen heetē wtbrekē
daer dz teeken in is / en̄ buyten voor die stat / in een
onreyn plaetse worpen / en̄ dat huis salmen binnē F
rōtomme scrabben / en̄ sullen dat afgescrapte stof
buiten voor die stat in een onreyn plaetse scudden
en̄ ander steenen nemen / en̄ in haer stede doen / en̄
ander stof nemen / ende dat huis beworpen
Als dā dat teeken werd coemt / en̄ wtbreect aē
dē huise / na datmē de steenen en̄ dz stof wtgetrockē
en̄ dz huis anders beworpen heeft so sal dye prie
ster igaen / en̄ als hi siet / dz dat teeken voor der ge-
ten heeft / aendē huise so ist sekerlijc een verslinden-
de lazarie / aenden huse / en̄ tis onrein / daer omme
salmen dz huys afbreken steen en̄ hout / en̄ alle stof
fe die aenden huise is / en̄ ghi sullet buiten vueren
voor die stadt / aen eenen onreinen hoec. En̄ wie dz
in dat huys gaet / also langhe alst besloten is die is
onrein totten auont. Ende wie daer inne leet / of
daer in eet die sal sijn cleederen wasschen
Waer dat die priester siet / als hi daer ingaet /
dz dit teeken niet voorder aenden huyse gegeten en
heeft / na dien dat thuys beworpen is so sal hijt reyn G
seggē / want dat teeken is heel wordē. En̄ voor een
sondoffer nemē / voor dat huys twee vogelen cede
ren hout / en̄ roset varwe / wolle en̄ Ysope / en̄ den
eenē voghel slaē in een aerdē vat / aen een leuende
watere / en̄ dā salmen nemen dz Cederē hout / dye
roset verwe dē Ysope en̄ den leuenden vogel / ende
in dat bloet des dooden vogels doopē / aē dē leuē-
dē water / en̄ dat huis seuēmael daer mede besprē
gen / en̄ sal also dz huis suuer sprekē met den bloe-
de des vogels met dē leuendē water / metten leuen
den vogele / met den cedrren hout / metter Ysopen
en̄ metter roset verwē wolle. En̄ sal den leuenden
voghele laten buiten voor die stat int vrij velt vlie-
gen / ende dat huis versoenen / so ist reyn
Dit is die wet ouer alle teekenen d lazarien / en̄
grillicheit ouer die lazarie der cleederen en̄ der huy
sen / ouer die builen lichtende / smetten / clare wit /
op datmen wete wāneer yet reyn oft onreyn is.
Dat is die wet vander lazarien

¶ Van alderley onreyne vloeden / der mannē en-
de der wiuen Dat.xv. Capittel

Nde die HERE sprac / mz Mose en̄
Aarō seggēde. Spreect mz dē kinde- A
rē vā Israel / en̄ segt hem. Als eē mā
vā sinē vleesch een vloet vloedet dye
is onreyn / want hi is onrein vā desen
bloede als sijn vleesch van deser vloet dracht / oft
eē wōde af geten wort. Alle die leeger daer hi leet /
en̄ al daer hi op sidt / sal ooc onrein wesen
En̄ wie sinē leeger raect / die sal zijn cleederen was-
scē en̄ badē hē met watere / en̄ onrei zijn tottē auōt.
En̄ wie sidt daer hi ghesetē heeft / die sal zijn cleede
rē wasschē en̄ badē hē mz watere / en̄ onrein zijn tot-
tē auōt. Wie zijn vleesch raect / die sal zijn cleederē
wasschē / en̄ badē hē met water / en̄ onrein zijn tot-
tē auont / Als hi zijn speecsel worpt op den genen die
reyn is / die sal zijn cleederen wasschen / en̄ baden
hem met water en̄ onrein zijn totten auont
En̄ die sadel daer hi op sidt / sal onrein worden
En̄ wie dat yet raect dat onder hē geweest is dye
sal onrein zijn totten auont / En̄ wie alsulckē dinc

brocht/die sal sijn cleederẽ wasschen/eñ hem met
watere baden/eñ onreyn zijn tottẽ auõt/Eñ wien
dat hi raect/eñ te voren sijn handẽ niet en wascht/
die sal sijn cleederẽ wasscen/eñ badẽ hem met wa=
tere/ende onreyn sijn totten auõt. Als hi een aer=
den vat raect/dat salmen breken. Maer dat hou=
ten vat salmen met watere wasscen

Eñ als hi reyn wort vã sijnder vloet/soo sal hi
seuen dagen tellen/na dien hi reyn ghewozden is/
eñ sijn cleederẽ/wasscen/eñ sijn vleesch met leuen
de water baden/so is hi reyn/Eñ ten achsten dage
sal hi twee torteldauẽ/oft twee iõge duuẽ nemen
eñ voor den HEERE brengẽ/voor die duere/der
tenten des getuygenis/eñ den priester geuen. Eñ
die priester sal vãder eender/een sondoffer maken
C ende vãder andere/een brantoffer/eñ hem versoe
nen voor den HEERE/om sijnder vloet wille

Als een man indẽ slaep sijn saet ontghaet/dye
sal alle zijn vleesce met water badẽ/ eñ onrein sijn
tottẽ auont. Eñ alle cleet/eñ alle vel/dat met sulc=
kẽ sade besmet is/sal hi wasscẽ met watere/eñ on
reyn sijn totten auõt. Een wijf daer een alsulckẽ
man bi leet/ sullen haer met watere baden/ende
onreyn sijn totten auont

Als eẽ wijf haers vleeschs bloetvloet heeft/sal
si seuen daghen besiden ghedaen worden. So wie
datse raect/die sal onrein sijn totten auõt. Eñ al
daer si op leet/also lãge als si besidẽ gedaẽ is/salt
onreyn sijn. Eñ waer dat sy op sit/ sal onreyn sijn
Eñ wie harẽ leeger raect/de sal zijn cleederẽ was=
scen/eñ baden hem met watere/eñ onreyn sijn tot
den auõt. Eñ wie yet raect daer si op gesetẽ heeft/
sal zijn cleederẽ wasscẽ/eñ hẽ met water badẽ/eñ
onreyn sijn totten auont. Eñ als een man by haer
leet/al die wile dat si besiden gedaẽ is/die sal seuen
daghẽ onreyn zijn/eñ dien leghere daer hi op ghe=
leghen heeft/sal onreyn zijn

Als een wijf haren bloetvloet lange tijt heeft/
D niet alleen ter gewoõliker tijt/maer ooc ouer den
ghewoonliken tijt/So sal si onreyn zijn/so langhe
als si die vloet heeft/ghelijc si ter tijt haers maent
stõts/so sal si ooc hier onrein zijn. Alle leegher daer
si op leet/al die tijt haere vloets/sal zijn gelijc dien
leegher haers maenstõts. Eñ al waer si op sidt/
sal onreyn sijn/gelijc die onreinicheit haers maen=
stonts. Wie yet daer af aentast/die sal onrein zijn.
ende sal sijn cleederen wasscen/eñ baden hem met
watere/ende onreyn zijn totten auont

Maer wort si suuer vã haerder vloet/soo sal si
seuen dagen tellen daer na sal si reyn sijn/eñ tẽ ach
sten daghe sal si twee torteldauẽ/ oft twee ionghe
duuen nemen/eñ totten priester bringen/voor die
duere der tẽten des ghetuychnis/ Eñ dye priester
sal vander eender/een sondoffer maken/eñ vãder
andere/een brantoffer/eñ haer versoenen voor dẽ
HEERE/vander vloet haerder onreinicheits

Aldus suldi besorgen dat die kinderen van Is=
rael/haer onsuyuerheit wachten/dat si niet en ster
uen/in haere onreinicheit/ als si mijn wooninghe
onrein maken/die onder v is

Dit is die wet ouer den ghenen/ dye den vloet
heeft/eñ den genen die dat saet indẽ slaep afgaet
dat hi daer af onreine wort. Eñ ouer den ghenen
die den bloet vloet heeft/ende wie die vloet heeft/
het si man oft wijf ende als een man bi eender on
reynder leyt

Dat Aarõ niet alle tijt en mach int heylichdom
gaen/van den twee bocken/van den welckẽ deene
voor die sonde Ende dandere tot eenen brantof
fer sijn sal/vant vasten der seuender maent

Dat.xvi. Capittel

Ende die HEERE sprack met Mose/ A
na diẽ dat Aarons twee sonen gestor
uẽ waren/doen si voor den HEERE
offerden/seggende. Segt uwẽ broe=
der Aaron/dat hi niet tot allen tijden
in dat binnenste heilichdõ en gae/achter tvoorhãg
sel voor dẽ Genaden stoel/die op die arcke is/op
dat hi niet en sterue/want ic sal in eender wolckẽ
openbaren/opten genaden stoel

Alleen daer mede sal hi ingaen/met eenen ion
ghen verre/tot eenen sondoffer/ eñ met eenẽ ram
tot eenen brãtoffer/ende den heilighen lijnen rock
sal hi aendoen/eñ een lijnẽ broecke aen zijn vleesch
hebben/ende met eenẽ lijnen gordel gorden/ende
den lijnen hoet op hebben. Want dat zijn die heyli
ge cleederen/ende sal zijn vleesch met water badẽ
eñ hi salse aendoen. Eñ sal van der gemeynteẽ der
kinderen van Israel/twee bocken nemen tot eenẽ
sondoffer/ende eenen ram tot eenẽ brantoffer

Ende Aaron sal den verre zijn sondoffer bren
ghen/ende hem ende zijn huys versoenen. Ende
daer na die twee bocken nemen/eñ voor den HE
RE stellẽ/voor die duere der tentẽ des getuychge
nis/ende sal dat lot worpen op die twee bocken/ B
eens boc lot den HEERE/eñ dander den vriboc/
Ende hi sal den boc op den welckẽ des HEEREN
lot valt/offeren tot eenen sondoffer/maer den boc
op den welckẽ dat lot des vriboes valt/sal hi leuẽ
dich voor den HEERE stellen/ dat hi hem versoe=
ne/ende laet den vriboc in die woestine. Ende also
sal hi dan den verre zijns sondoffers brenghen/eñ
hem/eñ zijn huys versoenen/eñ sal hem dooden.

Eñ sal een pãne vol gloyẽde colen vanden ou=
taer nemen/die voor den HEERE staet/eñ die hant C
vol gestoten rueckwercks/eñ binnẽ in/achter dat
voorhangsel brenghen/ende dat rueckwerck opt
vier doen voor den HEERE/dat die neuel vanden
rueckwerc/dẽ Genadẽ stoel bedecke/die opt getuy
genis is/dat hi niet en sterue. Eñ sal vanden bloe
de vanden verre nemen/ende met sinen vingher te
ghen den Genaden stoel sprengen van vorẽ. Se=
uenmael sal hi voor den Genaden stoel met sinen
vingeren van den bloede doen.

Daer na sal hi den bock des volcx sondoffer do
den/eñ van sinen bloede in brengẽ achter dat voor
hãgsel/ende hi sal met sinẽ bloede doen/soe hi met
des verren bloet ghedaen heeft / ende daer mede
ooc bespreughen van vore/tegen den Ghenaden
stoel/ende sal also versoenen dat heylichdom/van
der onreynicheidt der kinderen van Israel/ende
van haren ouertredinghen/in allen haren sonden
Also sal hi dat ooc doen/vore die tente des ghetuy D
ghenis/die welcke in die wooninghe bi hen is/on
der hare onreinicheit

Gheen mensche en sal in die tente des ghetuy=
ghenis sijn/als hi in ghaet om te versoenen inden
heilichdõ/tot dat hi wegaet eñ sal also versoenen hẽ

eñ zijn huys / eñ die gantse ghemeynte vā Israhel/
En als hi wt gaet/ totten outaer die voor dē HE
RE staet/ sal hi hem versoenen/ eñ sal vanden bloe
de des vers / eñ vandē bloede des rams nemen/ eñ
op des Outaers hoornen al om doen/ En sal met
sinen vingher vanden bloede daer op sprenghen se
uen mael eñ hem heilighen ende wijen / vander on
reinicheit der kinderen van Israel
En als hi volbracht heeft dz versoenē des hey
lichdoms / eñ der tentē des ghetuigenis / ende des
Outaers/ sal hi ooc den leuendē boc daer brengen
Dan sal Aaron / beyde zijn handen op zijn hooft te
gader leggen / eñ bekennen op hem al dye misdaet
der kinderē vā Israel / eñ alle haer ouertredingen
in haren sonden / eñ salse den boc opt hooft leggen
eñ hem duer een mā dye daer bereyt is/ laten lopen
in die woestine / dz die boc alsoe al haer misdaet op
hem in dye wildernis draghe / eñ laten hem in dye
woestine
E En Aaron sal in dye tente des ghetuyghenis
gaen / eñ die lijnē cleederen wttrecken / die hi aen
troch / als hy in dat heilichdom ghinck / eñ salse al
daer laten / eñ sal sine vleesch met water baden / in
een heylighe stede/ eñ zijn eyghen cleederen aen doē
En wt gaen/ eñ zijn brantoffer/ eñ des volcx brāt
offer bereydē / eñ beyde hē / eñ dat volc versoenen/
eñ dat vet vandē sondoffer/ optē outaer ontsteken
Mer die ghene die den bijbock wt ghelept heeft/
sal zijn cleederen wasschen / eñ zijn vleesch met wa
tere baden/ eñ daer na inden leegher comen
Den verre des sondoffers / eñ den boc des son
doffers/ der welcker bloet in dat heylichdom / om
te versoenē ghebracht wert/ salmē buyten den lee
F gher brenghen/ eñ met viere verbernē/ beide haer
huit/ vleesch eñ mest / En diese vbernen sal / die sal
zijn cleederen wasschē / eñ zijn vleesch met water
baden/ eñ daer na inden legher comen
Ooc sal v dz een eewich recht zijn / inden tiendē
daghe / des seuendē maets/ suldi uwe sielē veroot
moedighē/ eñ gheen werc doen/ hi si ooc een inghe
G borē/ oft een vreemdelinc onder v / Want in desen
dage geschiet uwe vsoeninghe / dat ghi gereinicht
wort voor dē HERE/ vā al v sondē / dair om salt
v een grot Sabbath zijn / eñ ghi sult v sielen veroot
moedigen/ Een eewich recht sal dat zijn
Alsulcke versoeninghe sal een priestere doen/
diemē gesalft/ eñ dies hāt datmē gheuult heeft tot
enē priester in zijs vaders stat / eñ hi sal die linen clee
derē aen doē / te weten die heilighe cleederē/ eñ sal
alsoo versoenē dat heilige heilichdom / eñ dye tētē
des getuigenis / eñ den Outaer/ eñ dē priester/ eñ
al dz volc der gemeyntē Dat sal v een eewich recht
zijn dat ghi die kinderē vā Israel versoent/ van al
len haren sonden/ inden Jare eens / Ende Moses
dede so hem die HERE gheboden hadde
¶ Datmē te vorē alle offerhande totter duerē d'
woningen sal brengen / Datmē gheen bloet etē en
sal/ Noch van een beest die van selfs ghestoruē is
A Dat .xvij. Capit
Nde die HERE sprac mz Mosi seg
gēde / Segt Aarō eñ zijn sonen / eñ al
dē kinderē vā Israel/ eñ segt tot hen.
Dit is dat die HERE gebodē heeft
Wie dat wt dē huise vā Israel eenē
osse oft lā/ oft geyte slaet indē leeghere/ oft buiten
voor den leegere/ eñ niet voor die duere der tenten
des getuygenis en brengt / dattet dē HERE tot
eenen offer gebracht worde voor die wooninghe
des HEREN/ die sal des bloets sculdich zijn/ als
die gene die bloet gestort heeft / eñ alsulckē mēsch
sal wtgeroept werden/ wt sinen volcke
Daerom sullē die kinderen van Israel haer of
fer die si optē vrijen velde offeren willē / voor den
HERE brengē/ voor die duere der tenten des ge
tuyghenis / totten priester eñ al daer haer dootof
fer dē HERE offerē/ En die priester sal dat bloet
opten outaer des HEREN sprenghen / voor dye B
duere / der tentē/ des getuygenis/ eñ dz vet ontste
kē tot eenen soetē ruec den HERE/ eñ gheensins
hare offer voort aen meer/ den duuelen te offeren/
met den welcken si hoereren / Dat sal een eewich
recht zijn/ bi haer/ eñ harē nacomelinghen / Daer
om suldi tot diē segghen / Welcke mensce vanden
huyse vā Israel / oft ooc een vreemdelinc dye ond'
v is / die een offer oft een brantoffer doet / ende en
brengt dat niet voor die duere der tenten des ghe
tuyghenis/ dat hijt dē HERE doet/ dye sal oock
wtgeroept worden van sinen volcke/
En elc mēsch hi si vandē huyse vā Israhel / oft
een vreēdelinc onder/ v/ die ergēs bloet eedt/ teg en C
dien sal ic mijn aensicht settē / eñ sal hē midden wt
zijn volc verdriuē / wāt des vleeschs siele / is inden
bloede/ ende ic hebt v totten outaer ghegeuen/ dat
uwe siele daer mede versoent werde / Want dat
bloet versoent dat in die siele is/ Daerom heb ic ge
seyt dē kinderē vā Israel / Gheene siel en sal ond'
v liedē bloet eten/ ooc gheene vreemdelinc/ die on
der v lieden woont
En elc mēsce van v lieden/ hi si vādē huyse van
Israel/ oft een vreemdelinc onder v/ die een dier of
vogel vānghet oft iaecht/ datmē eedt/ die sal des sel=
uen bloet storten/ eñ met aerdē bedeckē/ Want al D
le vleesch/ leeft indē bloede/ eñ ic hebbe den kinde=
ren Israel ghesept / Ghi en sult gheens lichaems
bloet eten/ Want dat leuen van allen vleesche / is
in zijn bloet / Wie dattet eedt dye sal wtgheroeypt
wordē/ En wat siele/ vā eenen aes/ oft dat vanden
wilde vschuert is/ eedt/ hi si een ingeboren oft vreē
delinc dye sal zijn cleederē wasschē/ eñ hē met wa=
ter badē/ eñ onreyn zijn totten auont/ soo is hi reyn
Waer dat hi zijn cleederē niet wasschē noch hē nyet
baden en sal/ so sal hi sine misdaet draghen
¶ Van die graden d' swagerschap/ eñ maeschap Eñ
hoe dattet betame dē manne mettē wijuē te ver
eenighen inden houwelic/ Eñ hoe niet
Dat .xviij. Capittel
Nde die HERE sprack met Mosi/
seggende spreect met dē kinderē vā
Israel / eñ segt tot hen Ic bē die HE
RE uwe God / ghi en sult niet doē/
na dē werckē des Egiptschē lants/ A
daer ghi inne gewoont hebt . Ooc niet/ nae die wer
kē des lants Canaan/ daer ic v brenghen sal/ Ghi
en sult ooc na haren rechte niet houdē/ maer allee
ne na mine rechte suldi doē / eñ mijn insettinghe sul
di houdē/ dat ghi daer in wandelt / Want ic bē die
HERE v God/ daer om suldi mijn insettinghen
ho uden/ eñ mijn rechtē / Want die mensce die dye
selue doet / dye sal daer duer leuen / want ick ben
die HERE

Niemāt en sal hē tot zijnder naester bloet vrien=
dinne doen/om haer scamelheit te ontdeckē/wāt
B ic ben die HERE/Ghi en sult ws vaders/eñ ws
moeders scamelh3 niet ontdeckē. Het is uwe moe
der/daer om en suldi haer scamelheit n3 ontdeckē
Ghi en sult ws vaders wijfs scamelheit niet ont=
decken/want het is ws vaders scamelheit.

Ghi en sult ws susters scamelheit/die ws va=
ders/ofte ws moeders dochter is/dye thuys ofte
buyten gebozē is/niet ontdeckē/Ghy en sult ws
soons oft uwer dochters dochter scamelheit niet
ontdeckē/want het is uwe scamelh3/Ghi en sult
ws vaders wijfs dochter/dye si uwen vader ghe=
baert heeft/ende v suster is/haer scamelheyt niet
ontdecken

Ghi en sult ws vaders suster schamelheit niet
ontdeckē/wāt het is ws vaders naeste bloet vrien
dinne/Ghi en sult ws moeders susters scamelh3
niet ontdeckē/wāt het is ws moeds naeste bloet
C vriendinne.

Ghi en sult ws vaders broeds scamelheyt niet
ontdeckē/dat ghi 3ij wijf neēt/wāt si is v macch=
schap gewozdē. Ghy en sult niet ontdeckē uwer
behouder dochteren scamelheyt wandt het is ws
soons wijf/daer om en suldi haer schamelheit niet
ontdeckē/Ghi en sult ws broeders wijfs scamel
heit niet ontdecken/want het is ws broeders sca=
melheyt

Ghi en sullet ws wijfs/met haerder dochter
scamelheit niet ondecken/noch haers soons doch
ter/oft dochter dochter nemē/om haer scamelheit
te ontdecken/wāt het is haer naeste bloet vriēdin=
ne/eñ het is eenē lachter/Ghi en sult oock gheen
wijf nemen met haerder suster/haer schamelheyt
te ōtdeckē/al die wile si noch leeft/Ghi en sult n3
D totten wiue ghaē die wile dat si haer cranckeit he=
uet/in haer onreincheit/om haer schamelheit te
ontdecken

Ghi en sult niet bi ws naestē wijf ligghen/om
met haer te doē te hebbē/daer mede dat ghi v aen
haer ontreinicht. Ghi en sult ooc uwe saet niet
tot zeuen/dattet den Molech verbrant wozde/d3 ghi
der niet en ontheylicht den naem ws Gods want ick
ben die HERE.

Ghi en sult niet bi een knechten ligghen/ghe
lijc bi een wijf/want het is een grouwelich3/Ghi
en sult ooc bi geen beeste liggen/dat ghi met haer
veronreynt wozt/Eñ geē wijf en sal met een beest
te te doene hebbē/Wāt het is een grouwelicheyt

Ghi en sult v/in gheenē van desen verontrey=
nigen/Wandt in allen desen hebben haer die hey=
denē verontreynicht/die ic vooz v wech sal wtsto=
tē eñ dat lant is daer doze ontreynichdt/eñ ick sal
haer misdaet aē haer versoecken/dat dat lant/3ijn
inwoonds wtspouwe/Daerom hout mine settin
ghen eñ rechten/eñ en doet niet een vā desen grou
welicheden/noch die inghebozē noch ooc vreemde
linc die onder v is want alle alsulcken grouwelijc
heden/hebben die lieden van desen lande gedaen/
Die vooz v waren/ende hebben dat landt ontrey
nicht/op dat v oock dat landt nyet wt en spouwe
als ghijt ontreinicht/ghelijc die heidenen heeft wt
ghespoghen die vooz v waren/Want soe wye dese
grouwelicheit doen/dier sielen sullen wtgheroeyt

Molech was eē afgod die hair eigē kin derē tot dieñst ver brandē ghelijck Manas ses dede die conic vā Juda

Si meyn= de Go= de daer mede te dienē ghe lijck A= braham dede doe hi sinē so ne ysaac offerde/ dooz Gods beuel.

werden van harē volcke/Daer omme hout mine
insettinghen/dat ghi niet en doet nae die grouwe=
like sedē/der geēre die vooz v waren/dat ghi daer
mede n3 ontreinicht en wozt/want ic ben die HE
RE uwe God/

¶ In dit Capittel 3ijn menigerley ghebodeneñ
insettinghen

Dat xix. Capit

Nde dye HERE sprack met Mose/
seggēde/spreect met al die ghemeyn
te der kinderen vā Israhel/ende segt A
tot hē ghi sult heylich 3ijn wandt ick
ben heylich/die HERE uwe God/
Een yegelic vreese 3ijn vader eñ moeder/Houdt
mijn vierdagen/want ic ben die HERE v God/
ghi en sult v niet totten afgoden keeren/eñ en sult
v gheen ghegoten goden maken/want ic ben dye
HERE v God.

Als ghi dē HERE wilt dootoffer doen/soe
sulde ghise daer om offeren/dat hy v ghenadich si/
eñ ghi sultse in dien seluen daghe eten/als ghise of=
fert/eñ dē tweeden dage/Maer watter ouer blijft
tot op den derden dage/salmen met viere verber=
nen. Ist datter yemant inden derden daghe af eedt
so is hi ontheylicht/eñ hi en sal geē genade vinden/
eñ die selue eter/sal 3ijn misdaet draghen/dat hy B
dat heylichdom des HEREN ontheylicht heeft/
eñ alsulcken siele sal wtgheroeyt wozden/van ha=
ren volcke

Als ghi v lant oogst/soo en suldijt niet aenden
eynden al omme af sniden/oock en suldijt niet al=
te nauwe op vergaren/also ooc en suldi uwē wijn
gaert niet te nauwe lesen noch die afgeuallē besiē
op lesen/maer den armē/eñ vreemdelinghen sul=
dijt laten/want ic ben die HERE uwe God.

✠ Ghi en sult niet stelē noch liegen/noch die ee
ne en sal met dē anderen nyet valscelijc handelen/
Ghi en sult niet valschelijc sweren bi minen name
eñ ontheylighē den naem ws Gods/want ic ben
die HERE C

Ghi en sult uwen naesten gheen onrecht doen
noch hē met cracht te berouuē/Gi v en sal niet blij=
uen/dē loon dijns gehuerdē knechts tottē mozgen

Ghi en sult den doouen niet vloeckē/Ghy en
sult vooz den blinden niet setten/daer hi hem aen
stoote/want ghi sult v vooz uwen God vreesen/
want ic ben die HERE

Ghi en sult gheen onrecht hanteren indē rech D
te/eñ ghi en sult niet aensien des armen personen
noch eere des grotē persoons/maer ghi sult uwen
naesten rechtuaerdelijc rechten

Ghi en sult geen faemroouer/noch oozblaser
onder uwē volcke laten gaē/Ghi en sult ooc niet
staē tegen ws naestē bloet. Wāt ic ben die HERE

Ghi en sult uwē broeder niet haten in v herte
maer ghi sult uwen naestē straffen/op dat ghi niet
om sinent wille schult draghen en moet

Ghi en sult v seluen niet wreken/Ghi en sult
v ooc niet tegen willen houwē/teghen die kinderē
ws volcx

Ghi sult uwen naestē liefhebben gelijc v seluē
want ic ben die HERE.

Mijn insettinghen suldi houden/dat ghi uwe
vee niet en laet te doen hebben/met alderley die
ren/Eñ uwe velt en besaeyt niet met ghemeng=

den coren/ Eñ geen cleedt en come aen v dat met
wolle/ende linen gemengt is
Als een mā bi enē wiue leet/eñ beslaeptse/dye
een dienst maecht/eñ van eenen āderen vetrocken
is nochtans niet verlost/noch vrijheyt vercreghen
en heuet/ dat sal ghestraft wordē/maer si en sullen
niet steruē/wāt si en is niet vrij geweest/Maer hy
sal voor zijn scult/dē HEERE voor die dore der ten
ten des getuychnis/eenē ram tot eenē schultoffer
brengē/eñ die priester sal hē versoenē met dē scult
offer voor dē HEERE/ vā dier sondē die hi gedaen
heeft/soe sal hē God genadich sijn/ouer sijn sonde
die hi gedaen heeft
Als ghi int lāt coēt /eñ alderley boomen plātet
E daermē af etē mach/suldi der seluer boomē stokkē
besnidē/mz harē vruchtē/drie iaer suldise onbesne-
dē achtē/dat ghise niet en eet/maer indē vierdē ia-
re sullen alle haer vruchten heylich / eñ gheprefen
sijn den HEERE / inden vijfstē iare suldi die vruch
ten eten/eñ vergaderden/Want ick ben die HEE
RE uwe God
Ghi en sult niet mettē bloede etē/ Ghi en sult
niet opter vogelē ghescrey achten/noch daghē wt
kiesen /Ghi en sult gheen cruynen op v hooft scee
ren/noch uwen baert geheel afscheeren
Ghi en sult geen teeken in uwen lichaem scho
ren/ noch letteren aen v maken/ want ick ben dye
HEERE
F Ghi en sult v dochter niet houden tot hoerde-
rie /dat dat lant gheen hoerderie en doe/eñ worde
vol lachters
Hout mijn vierdagen /eñ ghi sult ontsien mijn
heylichdom/want ic ben die HEERE
Ghi en sult niet keeren totten waersegge ren/
ende en vraecht niet vāden bedieders der teekenē
dat ghi niet van hen onreynicht en wort/Wāt ick
ben die HEERE v God.
Voor een grijs hooft suldi op staen/eñ dye ou
ders eeren / Wandt ghi sult uwen Godt ontsien/
want ick ben die HEERE
Als een vreemdelinck bi v liedē woonen sal in
uwen lande/ so en suldi hem niet verwiten/hi sal
bi v woonen gelijc een ingheboren onder v/eñ sult
G hem lief hebbē ghelijc v seluen/ wāt ghi liedē hebt
o.xxij c ooc vreemdelinghen geweest in Egipten lant /Ic
ben die HEERE uwe God
Ghi en sult geen onghelijc doen aendē rechte/
metter ellen/met gewichte/metter matē / Rechte
waghe/recht pont/recht Epha/recht Hin/sal bi v
lieden sijn/Want ic ben die HEERE v Godt/dye
v wt Egiptē lāt geleyt heeft/ hout / eñ doet al mijn
settingē eñ rechtē/want ic ben die HEERE
Hier wort verbodē datmē vā den afgod Mo-
lech niet geuē en sal/eñ noch meer andere wordē
A hier verboden

Dat.xx.Capittel

Ende dye HEERE sprack met Mosi
segghende / Segt den kinderen van
Israhel/Wye dat vanden kinderen
van Israel/oft een vreemdelinc dye
in Israel woont/van sinē zade Mo-
lech geeft/die sal die doot steruē/ dat volc des lāts
sal hem steenē /ende ick sal mijn aensichte settē te-
ghen sulcken mensche/ende sal hem wt sinen volc
ke wtroeyen / omdat hi den Molech van sinen sa
de gegeuē heeft/ eñ mijn heylichdom onreynicht
eñ minen heyligen naem ontheylicht heeft.
Ende in diē dat volc des lants door die vinghe B
ren sien sal/den mēsche die van sinē sade den Mo-
lech ghegeuen heeft/dat si hem niet en dooden/soe
sal ick mijn aēsicht tegen den seluen mēsche setten/
eñ tegen zijn geslachte/eñ sal hem/eñ alle die mede
gehoereert hebbē aen dē Molech /wt harē volcke
wtroeyen
Als een siele haer keert totten waerseggheren Nu.xi d.
eñ teeken bedieders/dat si hem na hoererē/ soe sal iosu iij b
ick mijn aēsicht tegen die selue siele setten/ eñ salse
wt haren volcke wtrucken /Daer om heylicht v/
eñ weset heylich/ Wāt ic ben heylich /uwe God/
eñ hout mijn settinghen/eñ doetse/Want ic bē dye
HEERE/die v heylicht
Wye dat sine vader oft sine moeder vloect/dye
sal die doot steruen/ sijn bloet si op hem/om dat hi
sijn vader of moeder geuloect heeft. le.xvi.d
Wie dat ouerspel doet met eens anders wijf/ exo.xi.c
die sal die doot steruē / beyde die ouerspeelder /eñ pro.xx.c
die ouerspeelster/om dat hi met zijns naestē wijf/
dat houwelijc gebroken heeft
Wie dat bi sijn stiefmoeder slaept/ dat hi sijns
vaders scamelheyt ontdect heeft/ die sullen beyde
die doot steruen/haer bloet si op hen.
Als yemāt bi sijns soons wijf slaept /soe sullen
si beyde die doot steruen/want si hebbē een schāde
gedaen/haer bloet si op hen.
Als yemāt bi eē knechtkē slaept/gelijc bi enen
wiue/die hebbē een grouwelicheyt gedaē/eñ sullē
beyde die doot steruen/haer bloet si op hē Deu.xxij
Als yemāt eē wijf neemt eñ hare moeder ooc
daer toe/die heeft eenen lachter ghewrocht/mē sal
hem met viere verbernen/eñ haer ooc /datter ghe
nen laster en blive onder v
Als yemant by eender beesten oft vee leyt /dye
sal die doot steruen/eñ dat vee salmen dooden
Als een wijf haer toe eenigen vee doet /daer si
mede te doe heeft/die suldi doodē/ eñ dat vee ooc/
si sullen die doot steruen/haer blot es si op hen
Als yemāt zijn suster neemt sijns vaders doch-
ter/oft sijnder moeder dochter/ende haer schamel
heyt besiet / ende si weder sine schamelheyt besiet C
dat is eē scāde/Die sullē wtgheroeyt wordē/voor
die lieden haers volcks / Want hi heeft sijnder su-
ster schamelheit ontdect/hi sal sijn schult dragen
Als een man bi eenen wiue slaept/ter tijt haer
der crancheyt/eñ ontdect haer schamelheyt/eñ ont
dect haer fonteyne/ eñ si ontdect die fōteyne haers
bloets /die sullen beyde van haeren volcke wtghe
roeyt worden.
Dye schamelheyt uwer moeder suster / eñ ws
vaders suster schamelheyt en suldi niet ontdeckē/
wāt aldusdanige heuet sijn naeste bloet vriēdinnē
ontdect/eñ si sullen haer schult dragen
Als yemant bi sijns ooms oft moeyē dochter
slaept/dat hi haer schamelheyt ontdect / die sullen
haer sondē dragē / sonder kinderē sullen si steruen
Als yemant sijns broeders wijf neempt dat is
een onreyn dinck / si sullen sonder kinderen zijn/
om dat hi zijns broeders schamelhz ontdect heeft
So hout nv dā alle mijn settinghen / ende rech
ten/eñ doetse/op dat v dat lāt niet wt en spouwe/

daer ick v in leyde/dat ghi daer in woonen soudt
eñ en wādelt niet in die insettingē der heidenē/die
ick voor v wtstotē sal/Want dit hebben si alle ge
daen/eñ ic hebse veronwaert
Maer v liedē segghe ick/ghi sult haer lant be=
sitten/Want ic sal v gheuen een landt tot eender
erffenissen/daer melck ende honich in vloeyt/Jck
ben die HEERE v God/die v af ghescheyden heb
vandē volcken/dat ghi oock sult scheyden dat rey
ne vee/vandē onreynen/ende onreyne voghelen/
D vanden reynē/ende uwe sielē niet en ontreynicht
aendē vee/aendē vogelen/eñ aen alle datter opter
aerden cruypt/die ick afgescheyden heb/dat het
onreyn si/daer om suldi mi heylich zijn/wāt ic ben
heylich die HEERE/die v afgescheidē heeft vandē
volcken/dat ghi mijn sout sijn
Als een man oft een wijf/een waersegger/oft
teekenbedieder zijn sal/die sal die doot steruē/men
salse steenen/haer bloet si op hen

¶ Hoe dat die priesters reyn ende onbesmet sijn
sullen/Ende hoe si behoren te leuē/Eñ haer ner
A gens mede en sullen ontsuyueren

Dat.xxj. Capittel

Ende dye HEERE sprack tot Mosi/
segt tot den priesterē Aarons sonen/
ende spreect tot hen/Een priester eñ
sal hem aen gheen siele van sinē volc
ke ontreynighen/sonder alleen aen
sijn naeste maechschap/dat hem aenghaet/als aen
zijn moeder/aen sijn vader/aen zijn sone/aen zijn
dochter/aen zijn broeder/ende aen sijn suster/dye
noch maecht is/ende geens mans wijf en heeft ge
weest/die hem aengaet/aē desen mach hi hem ont
reynighen/Oock en sal hi hem niet ontreinighen/
aen eenen ouerstē vā sinen volcke/dat hi hem niet
en ontheylighe.
Hi en sal ooc gheen cruyn makē op sijn hooft/
noch sinē baert af scheeren eñ aen haeren lichaem
geen tekē snidē/Si sullē harē Godt heylich zijn/
eñ niet ontheiligē den naem haers Gods/want si
offerē des HEERE offer/dat broot haers Gods
daer om sullen si heylichdom zijn.
B Si en sullen gheen hoeren nemen/noch gheen
gheschoffierde/noch die van haeren man verstoo=
ten is/want hi is heylich sinen Godt/daer om sal
hi hē heyligē/wāt hi offert dat broot zijns Gods/
Hi sal v heylich sijn/wāt ick ben heylich/die HE=
RE die v heylicht
Als eens priesters dochter beghint te hoererē
so salmēse met vier verbranden/want si heeft ha
ren vader gescheynt.
So wie dat hoghe priester is/onder sine broe=
deren/op diens hooft dat die salfolye ghegoten/
ende zijn hant ghevult is/dat hem aengedaē wor
den die heylighe cleederen/die en sal zijn hooft niet
C ontdecken/ende zijn cleederen niet doorsniden/eñ
en sal tot ghenen dooden comen/eñ en sal hē noch
ouer vader noch ouer moeder ontreynigē/Hi en
sal wt den heylichdom niet gaē/dat hi niet en ont
heylighe dat heylichdom sijns Gods/Want die
croone des salfolye zijns Gods is op hem/want
ic ben die HEERE
Een maecht sal hi te wiue nemen/maer gheen
weduwe/noch verstooten/noch gheschoffierde/
noch hoere/maer eē maecht vā sinē volcke/sal hi
tot eenē wiue nemē/op dat hi zijn saet niet en ont
heylige onder sinē volcke/Want ick ben die HE
RE die hem heylicht
Eñ die HEERE sprack met Mose segghende
Spreect met Aaron eñ segt/Als aen yemāde vā
uwē sade in v geslachte een gebreck is/dye en sal
niet comē/dat hi dat broot zijns Gods offere/Wāt
een yegelijc die eē smette heeft/die en sal nz comē
is hi blint/lam met eenē onschickelikē nuese/met D
eenē onbehoorlikē lede/oft hi gebrokē voeten oft
handē heeft/oft gebult is/oft vel ouer die ooghen
heeft/oft scheel/oft grillich/of schorft/of die ghe=
scuert is/So wie dat vā Aarōs des priesters zade
een smette heeft/en sal niet comē om te offerē den
offer des HEERE/wāt hi heeft eē smette/Daer
om en sal hi niet comē totten broode zijns Gods/
dat hijt offere/Nochtās sal hi vandē broode zijns
Gods etē beyde vādē heiligē/eñ vandē alder hey=
lichstē/maer tottē voorhāctsel en sal hi niet comen
noch tottē outaer niet gaē/wāt hi de smette heeft
dat hi niet en ōtheilige mijn heilichdō/wāt ic bē die
HEERE diese heilicht/Eñ Moses seide dit al tot
Aarō eñ tot sinē sonē/eñ tot al dē kinderē vā Israel

¶ Hoe die priesters eñ haer huysghesin sijn sullē
Ooc hoe datmen metten offeren handelen sal

Dat .xxij. Capittel

Ende die HEERE sprac tot Mosi seg
gende/Segt Aaron eñ sinen sonen/ A
dat si haer wachten vādē geheilichdē
kinderē vā Israel/welc si mi gehey=
licht hebbē/eñ minen heyligē naem
niet en ontheiligē/wāt ic bē die HEERE/so segt hē
eñ harē nacomelingē/So wie dz vā uwē zade toe
gaet tottē heiligē/dz welcke die kinderē vā Israel
dē HEERE heiligē/eñ ontreinicht hē also ouer dat
selue/diēs siele sal wtgeroeyt wordē voor mijn aē
sicht/wāt ic ben die HEERE
So wie dat vā Aarōs zade lazarich of die vloet
heeft/die en sal nz etē vādē heiligē/tot dz hi suuer
is/wie dz yet onsuuers raect/oft wiē dz zaet inden
slaep ontgaet/eñ wie dz enich gewormte raect dz
hē onsuuer is/oft eē mēsce die hē onsuuer is/eñ al
wat hē ontreinicht/die welcke siele die daer af yet
raect/die is ōrein tottē auōt/eñ en sal vādē heiligē
nz etē/mer sal eerst zijn lichaē mz water badē/eñ als
die zōne ondē gegaē is/eñ hi rei wordē is/dā mach
hi daer af etē/wāt het is zijn nootdruft. Een doode B
prije/eñ wat vādē wildē dierē verschoort is/en sal
hi niet etē/op dat hi niet onrein daer af en worde/
wāt ic ben die HEERE/Daerom sullē si mijn set=
tingē houdē/dat si geene sonde op haer en ladē/eñ
daer aen steruē/als si haer aē hē ontheiligē/wāt
ic ben die HEERE diese heilicht
Een vreēdelinc en sal vādē heiligē niet etē noch
des priesters huysgenoot/noch gehuerde knape/
Als eē priester eē siele ō gelt coopt/die mach daer
af etē/Eñ wat hē in zijn huis geborē wort/dz mach
ooc vā sinē broode etē Mer als des priesters doch
ter eēs vreēdelincx wijf wort/so en sal die nz vandē
hefoffer der heilichz etē Mer wort si weduwe of
wtgestotē/eñ en heeft geē zaet/eñ coēt weder tot
haers vaders huis/soo sal si eten vā haers vaders
broot/gelijcker wijs als een ander deerne.

Maer geen vreemdelinc en sal daer af eten/ Met
wie anders vaden geheylichdē onwetende eet/ dye
sal dat vijfste deel daer toe doē/ eñ dē priester geuē
met den gheheylichdē/ op dat si vzen ontheilighen
dat geheylichde der kinderen vā Israhel/ dat si den
HEERE heffen/ op dat si haer niet met misdaet eñ
met schult en beladē/ als si haer gheheylichde eten
want ic ben die HEERE diese heylicht

Eñ die HEERE sprack tot Mosi seggende/
Segt Aaron eñ sinen souen/ eñ al den kinderen vā
Israel/ Wie vanden huise vā Israel is/ ofte eē vreē
delinc in Israel/ sijn offer doē wil/ het si enige ghe
looft/ of vā vrijen wille/ dat si dē HEERE eenen
brantoffer doen willen/ om hem te versoenen/ dat
sal een manneke sijn sonder smette/ vāden runde-
ren oft lammeren/ oft gheyten/ Alle dat een smet
te heeft/ en sullen si niet offeren/ wandt si en sullen
daer mede gheen genade vinden

Ende wie dat een dootoffer den HEERE doen
wil/ wt sonderlingen eygen beloofte/ oft vā vrijen
wille/ runderē oft scapen/ dat sal sonder smette sijn
dattet aengenaē si/ het en sal ooc gheen gebrec heb
bē/ ist blint oft creupel/ oft gewont/ oft ghebladert
oft grillich/ oft schorft/ soe en sullen si dat den HE-
D RE niet offeren/ eñ daer af geē offer optē outaer
des HEEREN gheuen

Een osch oft scaep/ dat een onbehoorlijck ledt
heeft/ oft dat geenen steert en heeft/ dat muecht ghy
vā vrijen wille offeren/ Maer ontfancbaer en salt
niet sijn/ tot eēder beloften/ Ghi en sult den HEE
RE geen gestootē oft ghewreuen/ oft verschoort
oft gelubt offeren / eñ ghi en sult dat in uwen lāde
niet doen/ Ghy en sult uwen Godt niet offeren
broot van eēs vreemdelincx hant/ want het is van
hem verdoruē/ eñ heeft eē smette/ daerom en salt
niet aengenaem sijn voor v

Ende die HEERE sprack tot Mose segghen-
de/ Als een osse/ oft lam/ oft gheyte gheborē is/ soe
salt seuen daghen bi sijnder moeder sijn/ ende ten
achtsten daghe daer nae/ machmē den HEERE
offeren/ so ist aenghenaem/ het si een osse/ of lam/
soo en salmens niet op eenen daghe slaen/ met sijn
ionck.

Als ghi den HEERE een danckoffer doen wilt
dattet aenghenaem si/ soo suldijt tenseluen daghe
eeten/ ende en sult niet ouer houden tot morghen
wandt ick ben dye HEERE/ Daerom houdt mijn
gheboden/ ende doetse/ wandt ick ben die HEERE
dat ghi minen heylighen naem niet en ontheilicht
ende dat ick geheylicht worde/ onder die kinderen
van Israel/ want ick ben die HEERE dye v hey
licht/ die v wt Egipten leyde/ dat ick v Godt sijn
soude/ Ick ben die HEERE

¶ Vanden vierdaghen ende hooghe feestdaghē als den Sabbath/ Paesschen/ Pinxten/ Louertenten

Dat.xxiij.Capittel.

A
nde die HEERE sprack met Mose
segghende/ Segt den kinderen van
Israel/ ende spreect tot hen/ Dyt zijn
die feesten des HEEREN/ dye ghi
heylighe daghen heeten sult/ Ses da
ghen suldy v werck doen/ mer den seuensten dach/
is die ruste des Sabbaths ende sal heylich heeten/
geenderhande werc en suldi daer inne doē/ want
het is die Sabbaths des HEEREN/ waer dat ghi
woont

Dit zijn die feesten des HEEREN/ dye heylich
heeten/ die ghi uwe feest heeten sult/ Den.xiiij.
dach der eerster maent/ tsauonts is des HEE B
REN Paesschen/ ende inden vijfthienden van der
seluer maent/ is de feeste der onghebeefder broo-
den des HEEREN/ Dan suldi seuen daghen on
gheheeft broot eten/ Den eersten dach/ sal heylich
ghenaemt worden onder v/ daer in en suldi gheen
dienstwerck doen/ ende den HEERE offeren/ se
uen daghen lanck/ Den seuensten dach sal ooc hey
lich genaemt sijn/ daer in en suldi oock gheen diēst
werck doen

Ende dye HEERE sprack tot Mose segghen
de/ Segt den kinderē van Israhel/ ende spreect tot
hen/ Als ghi int lant comt/ dat ic v geuen sal/ ende
sult oochstē/ so suldi eenē schoof der eerster vruch-
ten ws oochts tottē priester brenghen/ daer so sal
dien schoof worden voor den HEERE ghewey
tert/ dat ghi aenghenaem wordet/ Des ander da-
ges na den sabboth/ sal die priester dat doen/ Eñ
ghi sult inden daghe als uwen schoof gheweystert
wort een brantoffer den HEERE doen/ van eenen C
lammeken dat sonder smette is/ ende dat iarich is
met den spijsoffer/ twee thiendedeelen bloemen
meels met oly gemengt/ tot eenē offer den HEE
RE/ tot eenē soetē rueck/ daer toe oock dat drant
offer/ een vierēdeel van een hin wijns/ Ende ghy
en sult geen broot noch koecken/ noch pappe eten/
tot opten dach/ als ghi uwen Godt offer brengt/
Dat sal een recht sijn uwen nacomelinghen/ waer
dat ghi woont

Daer nae suldi tellen vanden anderen daghen
des Sabbaths/ daer ghi die weysterscoouē in ghe
bracht hebt.vij.gehele wekē/ tot des āderē daechs
des seuēstē Sabbats/ te wetē/ vijftich dagen suldy
tellen/ ende nieuwe spijsoffer dē HEERE offeren/
ende wt allen uwen wooninghen suldijt offeren/
te weten/ twee weysterbrooden/ van twee thiēde
bloemen meels ghebeeft ende ghebacken/ tot eer
stelinghen den HEERE/ Ende ghi sult daer oock
brenghen met uwe broot/ seuē iarghe lammeren
sonder smette/ ende eenē iongen verre/ ende twee
rammen/ dat sal des HEEREN brantoffer spijs
offer/ eñ drancoffer zijn/ Dat is een offer/ Eenē soe- D
ten rueck den HEERE

Ghi sult eenen bock dooden/ tot eenen sondof
fer/ ende twee iarighe lammeren/ tot eenen doot-
offer/ Ende dye priester salt weysteren voor den
HEERE/ op dat broot der eerstelinghen/ tot dē
twee lammeren/ ende sullen den HEERE heylich
ende des priesters deel zijn/ Ende ghy sult desen
dach wtroepen/ wandt hi sal onder v heylich ghe-
naemt zijn/ gheen dienstwerck en suldy doen/ een
eewich recht sal dat zijn/ bi uwen nacomelinghen
waer dat ghi woont

Als ghi v lant oostet/ en suldijt niet al af maey
en/ oock niet alte nauwe op oostē/ maer ghi sullet
den armen/ eñ den vreemdelingē laten/ Ic ben die
HEERE v God

Ende die HEERE sprack met Mose seggēde/ Segt den kinderē vā Israel/ Inden eersten daghe
E der .vij. maent/ suldi hebbē den heyligē vierdach/ des ghedachtenis der blasinghen daer in en suldy gheen dienstwerck doen/ eñ sult den HEERE offer doen

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde/ Dē x. dach van deser seuender maēt/ is der versoeningē dach/ die sal bi v heylich genaēt wordē/ In diē dage suldi uwe sielē verootmoedigē/ eñ den HEERE offer doen/ eñ ghi en sult geē dienstwerc doē in desen dage/ wāt het is versoēdach/ dat ghi versoent wort voor den HEERE uwen God/ Want so wat siele daer niet en verootmoediget/ in desen dage/ die sal wt haren volcke wtgeroept worden eñ wat siele in desen dage eenich werc doet/ die sal ick te niete doen wt harē volcke/ Daerom en suldi gheē werc doen/ Dat sal een ewich recht zijn uwen nacomelingē/ waer dat ghi woōt/ Het is we Sabbaths vierte/ dat ghi v sielē verootmoedicht Inden/ ix. dage deser maēt/ tsauōts suldy sulc vieren houdē/ vandē eenen auōt tottē anderen

Eñ die HEERE sprac tot Mose seggende/
F Spreect mettē kinderē vā Israel eñ segt/ Inden xv. dage van deser seuēder maent/ is die feeste der Louertētē .vij. dagen/ den HEERE/ Den eersten dach sal heylich genaemt zijn geen dienstwerc en suldi daer in doē/ Seuē daghen suldi den HEERE offerē/ Den .viij. dach sal ooc heylich genaemt zijn eñ ghi sult uwen offer den HEERE doē/ Wāt het is den dach der vergaderingē/ eñ des samen brengінghen/ geen dienstwerck en suldi daer in doen.

Dit was dē dach dat men tot behoef vā dē armē die almosen wt ō gemeēte vgaderde/ eñ dz een yegelijc sijn gonste brocht.

Dit zijn die vierdagen des HEEREN/ die ghy heilich sult wtroepen/ daer ghi den HEERE offer in doen sult/ brantoffer/ spijsoffer/ dranckoffer/ eñ ander offer/ een yeghelick na sinē dage/ sonder dat offer des Sabbaths des HEEREN/ ende v gauē/ eñ geloften/ ende vrijwillige gauen sijn die ghi dē HEERE geeft

So suldi dan den .xv. dach/ der .vij. maent/ als ghi die incomēde vruchtē vandē lande ingebracht hebt/ suldi die feeste houdē den HEERE .vij. dagē lanc/ Ten eerstē daghe salmen vieren/ eñ ten .viij. dage salmen ooc vieren/ Eñ ghi sult ten eerstē daghe vruchten nemen van schonē boomen/ palmen tijserē/ ende meyē vā bomē met dichte breede bladeren/ eñ wilgen vandē beke/ eñ .vij. dagen vrolic zijn voor den HEERE uwē Godt/ eñ ghi sult den HEERE alsoo des iaers die feest houdē .vij. dagen/ dat sal een ewich recht zijn/ bi uwē nacomelingē/
G dat si in die .vij. maent also vierē/ Seuē dagen sul di in die Louertentē woonē/ Wie datter een ingeboren in Israel is/ die sal in die Louertentē wonē/ dat v nacomelingē wetē mogen/ hoe ic die kinderen vā Israel in tentē heb laten woonen/ doe icse wt Egipten lāt leyde/ Ic bē die HEERE v God/ eñ Moses sprac tottē kinderē vā Israel/ vā desen vierdagen des HEEREN.

Vanden olye totten lampen ende candelaren/ vanden tbroonbroden/ van die straffinge des lasterens/ eñ vloeckens

Dat .xxiiij. Capittel

Ende dye HEERE sprack met Mose seggende/ Gebiet den kinderen van Israel/ dat si v brengē suyuer ghestoten booōlie/ om te lichtene/ datse boven in die lampē altijt gedaē wordē/ A
buiten voor die gardijne des getuygenis/ inde r tēte des getuygenis. Eñ Aarō salse toe bereydē des auōts eñ morgēs voor dē HEERE altijt/ dz sal eē ewich recht zijn uwē nacomelingē/ hi sal de lāpē op tē suyuerē cādelaer stellē/ voor dē HEERE altijt.

Eñ ghi sult bloemē vādē mele nemē/ eñ twelf koecken daer van backē twee thienden sal eenen coeck hebbē/ eñ sultse leggen op die suyuere tafele eñ dat alsoo te wetē ses op een ghescickt voor den HEERE/ eñ sult op dat selue leggē suuer wieroc dattet Ghedenckbroot si tottē offer des HEEREN Alle Sabbaoth sal hise voor dē HEERE bereyden altijt/ eñ vandē kinderē vā Israel ontfanghē/ tot een eewich verbōt/ Eñ si sullē Aarons/ eñ zijnder sonen zijn/ die sullē die etē in die heilige stede/ wāt dat is in zijn alderheylichste/ vanden offer des HEEREN/ teenen eewighen rechte

Eñ daer ginc wt eēs wijfs soon vā Israel/ die eens mās vā Egiptē kint was/ onder die kinderē vā Israel/ eñ wert kiuēde indē leger/ met eenē mā vā Israel/ en noemde dē naē Gods/ eñ vloecten/ Doe brochtē si hē tot Mose sijn moeder hiet Selomith/ eē vandē dochterē Dibri/ vā dē ghestachte Dan eñ settē hē in die bewarenis/ tot si dat weten souden wt den monde des HEEREN

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde/ leit hē buiten voor dē leger/ die daer gevloect heeft/ eñ laet alle die gene diet ghehoort hebbē/ haer hādē op sijn hooft leggē/ eñ laet alle die gemeynte hē stenē C
eñ segt den kinderē vā Israel/ Wie dat sinē Godt vloect/ die sal zijn zōde dragē. Wie des HEEREN naē noemt/ die sal die doot steruē/ alle de gemeynte sal hem stenen/ Gelijc die vreēdeline so sal oock de ingeborē zijn/ als hi den naem noemt soo sal hy steruen

So wie eē siele des menscē dootslaet/ die sal die doot steruē/ Wie dat eens vees siele doot slaet die salt betalen/ siel/ om siele/ Eñ wie sinen naestē verleemt/ dien salmē doē/ so hi gedaen heeft/ ghebroken/ om gebrokē/ ooge om ooge/ tant om tant/ so hi enen mēscē verleemt heeft/ so salmen hē weder doen/ Also dat so wie eenich beest doot/ die salse betalen/ maer wie eenen mensche dootslaet/ die sal D
steruen/ Eenrelei recht/ sal onder v lieden sijn/ den vreemdelingē gelijc den ingeborenen/ want ic ben die HEERE v God

Mose seydet den kinderen vā Israel/ eñ si seyden hē wt voor den leger die gevloect had/ eñ steēdē hem/ Also deden die kinderē van Israel/ so die HEERE Mose geboden hadde.

Van die vieringe des seuenden iaers/ Eñ van die vrijheyt des vijftichstē iaers/ datmē nv tgulden iaer heet A

Dat .xxv. capittel

Ende die HEERE sprac met Mose op tē berch Sinai seggēde/ Spreect met ten kinderen vā Israel/ eñ segt hem/ als ghi liedē int lāt coemt dat ic v geuen sal/ so suldi des lāts vieringe dē

HEERE vieren/dat ghi ses iaren dijn velt besaeyt/
eñ.vi.iarē uwen wijngaert besnidet/ eñ vergadert
die vruchtē in. Maer indē seuendē iare/sal dat lant
zijn Sabboth vierte hebbē/tottē Sabaoth dē HE
RE/dair in dat ghi v velt niet besaeyē/noch uwen
wijngaert niet besniden en sult.
Dat van selfs na uwē oochst wast/ dat en suldy
niet oochstē. Eñ die druuē/die sonder uwē arbeyt
ghewassen zijn/die en suldi niet lesen/ die wile dat
het dat vieriaer des lants is/Daerom suldi die vier
te des lants houdē/ dat ghi daer af eet/ v knecht/v
B ioncwijf/v huerlinc/v huysgesin/v vreemdelinc by
v/eñ v vee/ eñ die dieren binnen uwen lande/ alle
graen sal spijse zijn.
Eñ ghi sult tellen alsulcker iaren Sabbathē se-
uē/dat seuē iaer seuenmael ghetelt worden/ eñ de
tijt der seuen iaren Sabbathē makē.xlix.iaer. Dan
suldi der basunē geclanc laten gaen door alle v lant
indē.x.dage der.vij.maent/in diē dage der versoe
ningē/eñ ghi sult dat vijftichste iaer heyligē/eñ ghi
sullet een Vrijiaer heetē indē lande/ allē den genen
die daer inne woonē/want het is dat Gulden iaer.
Dā sal eē yegelic vā v lieden/weder tot zijnder pos-
sessien/eñ tot sinen geslachte comen/want dat vijf
tichste iaer is dat Guldē iaer/ Ghi en sult niet saē
yen/noch niet oochsten/dat van selfs wasset/ oock
inden wijnghaert niet lesen/ tghene datter sonder
arbeyt wast/Want dat Gulden iaer sal ooc v liedē
C heylich zijn/Ghi sullet eten al wat dat velt draecht
Dat is dat Guldē iaer/ daer in dat een yegelijc we
der totten sinen comen sal.
Als ghi uwen naesten yet vercoopt/ oft hē yet
afcoopt/so en sal niemant sinen broeder bedriegē
Mer na tgetal des Guldē iaers/ suldijt vā hē coo
pen/eñ na dat getal der iaren des graens sal hijt v
vercoopen/Naeder menichten der iaren/ suldi den
coop stiuen/ eñ na die cleynheyt der iaren/soe suldy
den coop ooc minderē/want hi salt v na dat getal
der iaren vercoopen/Daerom niemandt en bedrie
ge sinen naestē/maer ontsiet v voor uwen Godt/
want ic ben die HERE v Godt/daerom doet na
mine settingē/eñ hout mine rechtē/ dat ghijse doet
op dat ghi in dat landt sekerlijck moecht woonen/
Want dat lant sal v zijn vruchten gheuen/dat ghi
genoech te eten hebt/eñ sekerlijck daer inne woont.
Eñ oft ghi lieden segt/wat sullen wi eten inden
seuendē iare? wāt wi en saeyen niet/ daerom en ver
gaderē wi geen graen in/ Ic sal mijn benedictie in
dē seluē iaer ouer v gebiedē/dat si geuen sal/graen
voor drie iarē/dz ghi inden achsten iare saeyt/eñ vā
den oudē graen eedt/ tot int negenste iaer/dat ghy
vanden ouden grane etet/ tot datter weder nyeu
coemt/Daeromme en suldi dat lāt niet vercoopen
eewelic/want dat lant is mijn/eñ ghi zijt vreemde
lingen eñ inwoonders voor mi. Ende sult in allen
uwen landen/dat lant te lossen gheuen.
Als v broeder verarmt/eñ vercoopt v zijn ha-
D ue/ende zijn naeste vrient comt tot hem/dat hijt los
sen soude/ soo sal hijt lossen/ dat zijn broeder ver
cocht heeft/ Maer als yemant gheenen losser en
heeft/ende en can met zijnder hant niet so vele ver
crighen/dat hijs een deel losse/soo salmen rekenen
die iaren zijnre vercoopinghe/ende watter ouer is
weder geuen dien hijt vercocht heeft/opt dat hi al
soo weder tot zijnder haue come/ Mer en can zijn
hant niet so vele vinden/dat hi dat een deel weder
gheue/so sal dat gene dat hi vercocht heeft/ in des
coopers hant zijn/tot den Gulden iare toe/ eñ dan
salt inden seluen iare wtgaen/eñ weder tot zijnder E
hauen comen.
Wie dat een wooninghe vercoopt/binnen der
stadt muerē/die heeft een gheheel iaer respijt/dat
selue weder te lossen/dat sal de tijt zijn/daer hijt in
lossen mach/Waer hi dat niet en lost/eer dat gant
se iaer om is/so salt die cooper eewichlijc behoudē
ende zijn nacomelingē/ eñ en sal niet los wtgaen/
inden Ghulden iare/Maer ist een huys opt dorp/
daer geenen muer om en is/dat salmen den velde
des lants ghelijc rekenen/eñ sal los worden/ eñ in
den Guldē iare quijt wtgaen/Die steden der Leui
ten/eñ die huysen in die stedē/ daer haer haue in is
mogen altijt ghelost worden/ Wie dat yet vanden
Leuiten coopt/die salt verlaten inden Gulden iare
het si huys oft stede/dat ghene dat hi besetē heeft/
Want die huysen inder Leuitē steden/ zijn hare ha
ue/onder die kinderē vā Israel. Mer dat velt voor F
harē stedē/dat en salmē niet vercoopen/ want dat
is haer eygendom eewelick.
Als v broeder bi v verarmt/eñ tachter gaet/so
suldi hē op nemē/als eē vreēdelinc/ wt huysgesins
op dat hi leue bi v/eñ ghi en sult geen woecker vā
hē nemē/ noch te veel/ maer ghi sult v voor uwen
God ontsien/op dz v broeder mz v leuē mach/wāt
ghi en sult hē v gelt op woecker nz doē/noch v spij
se op v scattinge wt rechtē/ Wāt ic bē die HERE
v God/die v wt Egiptē lant geleyt heeft/ dat ic v
dat lāt Canaā geuē soude/eñ ic v God zijn soude.
Als v broeder verarmt neuē v/ eñ vercoopt v
hem seluen soe en suldi hem gheens knechts dienst
laten doen. Mer als een huerlinc/ofte huysghesin
sal hi bi v zijn/ende totten Gulden iare bi v dienen
Dan sal hi van v los wtgaen/eñ zijn kinderen met
hem/eñ sal weder comen tot sinē geslachte/ eñ tot
zijns vaders haue/want si zijn mijn knechtē/die ic
wt Egiptē lant geleyt heb/ daer om en salmense
niet vercoopen/ghelijcmen die knechtē vercoopt
Eñ ghi en sult niet strengelijc ouer hen heerschap
pie hebbē/mer ghi sult v ontsien voor uwē God/
Maer wildi knechten eñ maerten hebben/ soo sult
dise vanden heydenē coopen/die om v zijn/vanden
kinderen der huysgesinnen ende vreemdelinghen
die onder v zijn/ ende vanden geslachten bi v ende
die in uwen lande geboren zijn/ die suldi v eyghen
maken/ende sultse besitten/ ende v kinderen nae v
tot een eewighe besittinge/die suldi haer knechten
laten zijn/Mer ouer uwen broederen den kinderē
van Israel/en sal niemant ouer den anderen stren
ghelijc heerschappie hebben. G
Ist dat een vreemdelinc/ oft huysghenoot by v
machtich wort/eñ v broeder neuen hem verarmt
ende bi hem seluen den vreemdelinck oft huysghe
noot bi v/oft yemāt van sinen geslachte vercoopt
so sal hi na sinen vercoopene recht hebben/ weder
los te wordene/ende yemant van sinen broederen
mach hem lossen/ofte sine vader/oft oock zijns va
ders sone/oft yemāt anders zijn naeste maechscap
vā sinē ghestachte/oft zijns selfs hant/ ist dat si soo
veel machtich wort/so sal hi hem seluen lossen/ eñ

sal met sinen coopere rekenē vandē iare aen/doen
hi hē vercocht had/tot opt Guldē iaer/eñ dat gelt
sal gerekēt wordē/ na dat getal der iarē vā zijnder
vercoopinge/eñ sal zijn dachloon van alle dier tijt
met hem rekenen/Sijnder noch vele iaeren totten
Gulden iare/soo sal hi nae dien/des te meer om te
lossen gheuē/daer na dat hi vercocht is/Maer zijn
der niet veel iaren tot aēt Guldē iaer/so salt hi ooc
daer na gheuē tot zijnder verlossinge. Ende sal zijñ
dachloō vā iaer tot iaer/met eenen rekenē/ eñ ghy
en sult niet strengelic ouer hem heerscappie laten
hebben/voor uwen ooghen/Maer en lost hi hem
niet op dese maniere/ so sal hy inden Gulden iaere
los wtgaen/eñ zijn kinderē met hem/wāt die kin=
derē vā Israel zijn mijne knechten/die ic wt Egip
ten lant gheleypt heb/Ick ben die HEERE v God.

Ghi en sult geen Goden maken/ noch beelden
noch en sult ooc gheen calomnen oprechten / noch
gheen steenen teekenē in uwen lande/dat ghi daer
voor aenbidt/ Want ick ben die HEERE v God/
hout mijnen Sabbath/ende ontsiet v voor mijnē
heylichdom/Ick ben die HEERE.

Sommighe goede beloften Godes/In dien si
sine gheboden houden/Eñ dreyginghe om grou
welijcken te straffen/waer sy ongehoorsaem zijn
ende syne gheboden verachten

Dat.xxvi.Capittel.

A ISt dat ghi in mine settingē wandelt
ende mijne gheboden houdt/eñ doet
So sal ic v reghē gheuē tzijnder tijt/
ende dat lant sal zijn groeysel gheuē
eñ die boomen des velts haer vruch
ten brenghen/Eñ den dorschtijt sal duerē/ tot dat
men den wijnghaert leest/eñ dat wijnghaert lesen
sal dueren tot den saeytijt toe / Ende ghy sult van
uwen broode versaet wordē/eñ sult sonder sorghe
in uwē lande woonē/Ic sal vrede gheuen in uwen
lande/dat ghi slapen sult/eñ niemandt en sal v ver
ueren. Ic sal die quade dieren wt uwen lande doē
ende gheen sweert en sal door v lant gaen.

Ghi sult uwe viandē iaghen/eñ si sullen voor v
B henen vallen int sweert/ Vwer vijue sullender hō
Jos.xi.d dert iaghen/eñ uwer hondert sullender thiendup=
sent iaghen/Wāt v vianden sullen voor v henen/
int sweert vallen/Eñ ick sal my tot v keeren/ ende
ick sal v laten wassen/ende machtich laten wordē
eñ ic sal met v liedē mijn verbont vaste makē. Eñ
ghi sult ooc van dat oude eten/dat ghi oock dat ou
de sult laten varen/om der nieuwer wille/ Ick sal
mijn wooninge onder v lieden hebben/ende mijn
siele en sal v lieden niet verworpen/ Eñ ick sal on=
der v lieden wandelen/ende ick sal v God zijn/en=
de ghi lieden sult mijn volc zijn/Want ick ben dye
HEERE v God/die v wt Egipten lant gheleypt
heeft/om dz ghi hen liedē knechtē niet zijn en sout/
Ende ic heb den Cepter/ die ketenen ws iocks ge
broken/eñ ic heb v recht op laten wandelen.

Ist dat ghi mi niet en hoort/ ende dese geboden
niet alle en doet/eñ eest dat ghi mijne insettinghen
C veracht/eñ v siele mijn rechtē verworpt/ dat ghy
niet en doet alle mijn geboden/ende laet ghy mijn
verbondt staen/soo sal ick v dit ooc doen/Ick sal v
haestelijck versoecken met gheswel/ ende met hee
te siectē/die v die oogen verderuen/ ende dye siele
versmachtē/ghi sult te vergheefs v saet zaeyen/eñ

uwe viandē sullent verslinden. Eñ ic sal mijn aen=
sicht tegē v stellē/eñ ghi sult voor uwe viādē gesla
gē wordē/eñ die v hatē/sullen ouer v heerscappie
hebbē/Eñ ghi sult vlieden/als v nyemāt en iaget.

Maer en wildi mi noch niet onderdanich zijn/
so sal ick vermeerderen uwe slaende plagen/seuen
mael meer/om v te straffen/om uwer sonden wil
le/op dat ic die houeerdicheit uwer stercte oft hart
heyt breke/eñ ic sal uwen hemel ghelijc yser / ende
uwe aerde ghelijc metael stellen/ eñ uwe vermoet
heyt ende arbeyt sal verloren zijn/ dat uwe landt si
ne groeysel niet en gheue/eñ die boomē des lants
haer vruchten niet en brenghen.

Ist dat ghi teghen mi wandelt/eñ en wildi my
niet hooren/so sal ic noch seuēmael meer uwe pla= D
ghen vermeerderen/om v te slaē / om uwer sondē
wille/eñ ic sal wilde dieren onder v seyndē/ die sul=
len v beroouen/ende uwe vee verderuen / ende v
cleyne van ghetale maken/ ende uwe straten sullē
woest worden.

Ist dz ghi hier mede niet seger en wort/eñ wan
delt teghen mi/so sal ick teghen di wandelen/eñ ic
sal v noch seuenmael meer slaen / om uwer sondē
wille/eñ ic sal op v een wraecsweert brengen / dat
mijn verbont wreken sal/Eñ oft ghi v vergadert
in uwe steden/soo sal ick doch pestilencien onder v
seynden/eñ ic sal v in uwer vianden handen gheuē
Want ic sal uwen voorraet verderuē/ende v pro=
uisie des broots/dat.x. wiuen dine broot in eenen
houen sullen backen/eñ uwe broot salmen met ge
wichte wtweghen/ende als ghi eet so en suldi niet
versaet worden.

Ist dat ghi mi hier duer niet en hoort / eñ teghē
mi wandelt/so sal ick teghen v oock in een toorni=
ghe teghentheyt wandelen/ ende ic sal v seuēuout
straffen/om uwer sondē wille/ dat ghy uwer sonē E
eñ dochterē vleesch sult eten/eñ ic sal uwen hoogē
outaer te niete doen/eñ uwe beeldē wtroeyen/eñ
ic sal v lichamen op uwer Goden lichamē worpē
ende mijn siele sal van di grouwelen. Ende ick sal
uwe steden woeste maken / ende uwe kercken in
worpē/eñ ic wil uwen soeten rueck niet riecken.

Also woest sal ic dat lant maken / dat uwe vian
den daer inne woonen sullen/ende makent woest
Maer ick sal v onder die heydenen verstroyen/ eñ
dat sweert wt trecken achter v/ dat v landt woest
sal zijn/ende uwe steden verstoordt/ Ende dan sal
den lande zijn vieren ghenoeghen/also langhe alst
woest leet/ende ghi inder vianden lant zijt/So sal
dat lant vierē/ eñ zijn vierē sal dē lāde genoegē/so
lange alst woeste leyt/Om dattet niet ghevierē en
conde in uwen Sabbathen/daer ghi in woont.

Eñ die gene die vā v ouergebleuē sullē zijñ/sal ic
eē beanxt herte makē/in uwer viandē lāt/datse eē
ruysscēde blat iagē sal/Eñ si sullen daer af vlieden H
als oftse eē sweert iaechde/eñ si sullē vallen ghelijc
als voor den sweerde/al en iaechtse nyemant/Eñ
ghi en sult uwen vianden niet doren wederstaē/
Eñ ghi sult onder die heydenē vergaen/Eñ uwer
vianden lant sal v verslinden.

Eñ die daer ouer blijuē sullen / die sullē in haer
misdaet vergaē/inder viandē lant/ ooc in haerder
vaderē misdaet sullē si vergaen. Dā sullē si beken=
nē haer eñ haerder vaderē misdaet/ inder ouertre

dinghen/daer si teghen mi in ouer ghetreden heb=
ben eñ teghen mi ghewandelt/Daer om wil ick te
gen hen oock wandelē / eñ ick salse inder vianden
lant brengen /Eñ daer sal haer onbesneden herte/
hen verootmoedigen/ eñ dā sullen si haer misdaet
versoenen

Ende ick sal gedachtich wordē mijns verbōts
met Jacob/eñ mijns vbonts met Isaac/eñ mijns
verbonts met Abraham/ende ic sal dies lants ge=
dachtich worden / dat van hen gelaten is/eñ sinen
Saboth heeft mi ghenoecht/die wile dattet woest
ghelegen heeft van hen/eñ dat si haer misdaet ver
soenen soudē/om dat si mijn rechten veracht heb=
ben/ eñ dat haer siele van mijnē settinghen grou=
o?.vi wel gehadt heeft / Oock en heb icse also niet vwor
?. pen/al zijn si inder viāden lāden /noch my en heeft
G so niet gegrouwelt/dat si met mi wt hebben/ende
mijn verbont met hen te niet gedaē heb/want ick
ben die HERE v God / Eñ ick sal voor hen ghe
dachtich wezen/aen mijn eerste verbont/ als ickse
wt Egiptē leyde/voor die ogen der heydenē/daer
ic haer God soude zijn Ic ben die HERE.

Dat zijn die settinghen/rechten eñ wetten/dye
de HERE tusschen hem / ende den kinderen van
Israel gestelt heeft/ opten berch Sinai/ door Mo
ses hant

Van gheloften/Ende dat vry Jaer.

A Dat.xxvij.Capittel

ENde die HERE sprack met Mose
segghēde. Spreect metten kinderen
van Israel/eñ segt hen/ Als yemant
den HERE een bysonder ghelofte
doet/ scattēde zijn siele /soe sal dit dye
scattige zijn/ Eēs mās beelde.xx.iaer out/tot in dat
lx.iaer/suldi op.l.sikels/nadē sikel des Heylichdōs
scattē/eēs wijfs beelde/op.xxx.sikel/ Is hi.v.iaer
out/tot.xx.iarē/so suldi hē schattē op.xx.sikels alst
eēs mās beelde is Mer eē wijf /op.x.sikels Is hy
eē maēt out / tottē vijf iarē toe suldi hē scattē op.v
siluerē sikels/alst eens mans beelde is / Maer eēs
wijf/ op.iij.silueren sikels/ Is hi tsestich iaer out/
oft daer ouer/soo suldy hem schatten op.xv.sikels
alst eens mās beelde is/ Maer eens wijfs/op thiē
sikels/ Is hi te arm tot sulcker schattingen/soe sal
hi voor den priester staē / ende die priester sal hem
schatten/Hi sal hem scatten na diens hant die daer
gelooft heeft/dat hijt verweruen can

Maer ist eenich dier datmen den HERE of=
B feren mach / al watmen den HERE geeft/is hey
lich/men en sals niet wisselen noch mangelen /een
goet om een quaet / oft een quaet om een goet/wis
selet yemant een beeste om die ander / soo sullense
alle beyde den HERE heylich sijn / Maer is dat
dier onreynich/datment den HERE niet offeren
en mach/so saltment voor den priester stellē/eñ die
priester salt schatten /oft ghoet oft quaet is/eñ het
sal bi des priesters schatten bliuen / Maer wilt ye
mant lossen/die sal den vijfsten deel bouen dye scat
tinge geuen

Als yemant zijn huys heylicht/den HEERE
tot eenen heylichdom/soo salt die priester schatten
oft goet oft quaet is /Eñ daer nae dat die priester
schattet/soo salt bliuē /Eñ oft die gene diet geheylicht
heuet/lossen wilt / so sal hi den vijfstē deel sil=
uers/ouer/dattet geschat is/ daer op gheuen/soo
salt zijn worden.

Als yemant een stuck ackers den HEERE C
heylicht vā sinen erfgoede/ so sal hi ghescat wordē
na die vruchtē die hi draget/Draecht hi eē homor
garsten/so sal hi vijftich sikel siluers ghelden/ Hey
licht hi sinē acker vanden Guldē iare aen / soo sal
den acker na sijnder weerdē gelden. Heeft hi hem
gheheylicht na den Gulden iare/ so sal die priester
rekenen/na die ouer iarē / totten Guldē iare toe/
eñ daer na minder schatten

Maer wilt die gene/die den acker gheheylicht
heeft /den acker lossen/soe sal hi den vijfstē deel sil=
uers/ouer dat hi gescat is/daer op geuē /soo sal hy
weder sijn wordē/ Mer en wilt hijs niet lossen/eñ
vercooptmēt eenen āderen / soo en sal hi hem nyet
meer lossen/maer den seluē acker/als hi inden Gul
den iare los wtgaet / sal den HERE heylich zijn
ghelijc eenen gheconsacreerden/ acker / eñ sal des
priesters erfgoet zijn

Als yemandt den HEERE eenen acker hey=
licht/die hi gecocht heeft /eñ zijn erfgoet niet en is
so sal hem die priester rekenen / wat hy gelt totten
Gulden iare toe/eñ hy sal inden seluē dage/alsulc
ke schattinghe gheuen den HEERE / tot eenen
Heylichdom

Maer inden Gulden iare /sal hy weder keeren
totten genen die hem vercocht heeft/dat hi zijn erf
goet inden lande si

Alle weerderinghe sal ghelschien /naden Sikel
des Heylichdoms / Eenen Sykel maect twintich
Gera

Die eerste geboren onder dat vee/die den HE ero.x.b
RE anders toebehoort/en sal niemāt den HEE= nu.iij.g
RE heylighen/ het si een osse oft schaep/ wandt hy eze.xlv.d
behoort den HERE/ Mer is aenden vee yet on=
reyns/soo salmēt lossen/nae zijnder weerden/ende
daer ouer geuen dat vijfste deel. Mer en wilt hijt
niet lossen / so salment vercoopen na zijnder weer
den/ Men en sal geene gheconsacreert vercoopē/
noch lossen dat den HEERE gheconsacreert is/ D
van allē dat hem toebehoort/het si een mēsch vee/
oft acker/ want alle gheconsacreerde/is dat aldaer
heylichste den HERE Men en sal oock genen ge
consacreerden mensche lossen/maer hi sal dye doot
steruen.

Alle thiēde des lāts /beyde vādē zade des lādts
eñ vā vruchtē der boomē/behorē den HERE/eñ
sullē dē HERE heylich zijn. Maer wilt yemāt zijn
thiende lossen/ die sal tvijfste daer bouē meer ghe=
uen/ Ende alle thiēde van runderen/eñ schapē/eñ
wat dat onder die roeden gaet/dat is een heylighe
thiende den HERE/ Men en sal niet vraghen oft
ghoet oft quaet sy / men sals oock niet wisselen/
Maer wisselet yemandt / soo salt beyde hey=
lich zijn/eñ niet ghelost worden / Dit zijn
die gheboden die de HEERE Mo
si gheboot totten kinderen van
Israhel /opten berch Si=
nai

¶ Hier eyndt dat derde boeck Mosi Leuiticus

Hier beghint dat boec Numerus opt He breeusch Vaiddabar/ eñ opt Duytsch / tboeck der Tellinghen

Hier wordē de kinderen Israels getelt eñ ge
mônstert/na hare stammē/Eñ alle die tottē stryt
bequame zijn/Eñ die hooftliedē wordē bescreuē
Ma er dat geslacht Leui/wort tottendienst des
Tabernakels geordineert

Dat .I. Capittel/

A

Nde die HEERE
sprack met Mose in die woesti
ne Sinai/in die tente des ghe
tuyghenis / optē eersten dach
vander andere maēt/inden an
derdē iare/nae dat si wt Egip
ten gegaē waren/segghende/
Neemt die somme vander ghe
heelder ghemeyntē der kinderen van Israhel/nae
haren gheslachten/eñ haerder vaderē huysen/bi
den getale der namē/Al wat manlic is vā hoofde
tot hoofde/vā.xx.iarē/eñ daer ouer/al die bequaē
zijn om int heyr vā Israelte treckē/eñ sultse tellē na
harē heyrē/ghi eñ Aaron/eñ sult ooc tot v nemē/
eenen hooftman van elcken gheslachte/ouer zijns
vaders huys
Dit zijn die namē der hooftliedē/die met v staē
sullen/Vā Rubēs geslachte/si Elizar Sedeurs so=
ne/vā Simeon/si Selumiel/Zuri/Sadai soō /vā/
Juda/si Nahesson/ Amminadabs soō/vā Isaschar
si Nathanaeel Zuar soon vā Sebulō/si Eliab/ He
lon soō/vā Josephs kinderē/vā Ephraim /Elesa
ma Amihud soon/van Manasse Gamaliel/Peda
Zur soon/vā Ben Jamin/ Abidan/ Gideōs soon
vā Dan/Ahieser Ammi Sadai soō/vā Asser/Pa
giel Echrans soō/vā Gad/si Eliasaph Guels soō
vā Naphthali/si Ahira Enan sone.
Dit zijn die vermaerde der gemeintē/die hooft
liedē vandē geslachtē haers vaders/die doe hooft
lieden/ende vorstē in Israel waren/Ende Mose
B ende Aaron/namēse aen so dat si daer met namē
ghenaemt sijn/ende vergaderdē oock de ghegheele
gemeynte/inden eersten daghe der andere maēdt/
ende rekendēse na haerder geboortē/na harē ghe
slachtē/eñ haerder vaderē huisen/met harē namē
van twintich iaren/ende daer ouer/van hooft tot
hooft/so die HEERE Mose geboden hadde/ende
teldese in die woestine Sinai
Die kinderē van Ruben/Israels eerste soon/
haer maeschap ende geslacht/na haerder vaders
huysen/int ghetal haerder namen / van hooft tot
hooft/al watter manlick was/van twintich iarē/
C ende daer ouer/tottē stride bequaem werdē ghe
telt vandē geslachte Ruben.xlvi.duysent ende vijf
hondert.
Van Simeons kinderen/na haren gheslachtē
ende familien/na haerder vaders huisen/ende dat
ghetal der namē/van hooft tot hooft/al wat mā
lick was van twintich iaren ende daer ouer/ende
dat totten stride te treckē bequaem was /werden
ghetelt van Simeons gheslachte.lix.duysendt eñ
driehondert.
Gads kinderē/haer geslachte ende fammilien/
na haerder vaders huysen/in dat getal der namen
van twintich iaren/eñ daer ouer/wat int heyr te
trecken bequaem was/werden ghetelt in Gads
geslachten.xlv.duysent/sei hondert eñ vijftich
Die kinderen van Juda/haer gheslachte ende
familien/na haers vaders huysen/ende dat ghetal
der namen van twintich iaren /ende daer ouer/al
wat int heyr te trecken bequaem was/werdē ge. D
telt vanden gheslachte Juda.lxxiiij.duysent/ende
seshondert
Die kinderen van Isaschar/haer gheslachten
eñ familien/nae haerder vader huysen/eñ na dat
getal der namen/van twintich iaren eñ daer ouer
wat in dat heyr te treckē bequame was/ werden
getelt vanden geslachte vā Isaschar.liiij.duysent
eñ vierhondert
Die kinderē van Sebulon haer gheslachte eñ
familien/nae haers vaders huysen / in dat ghetal
der namen/van twintich iaeren ende daer ouer/
wat in dat heyr te trecken bequaem was/wert ge
telt van Sebulons gheslachte.lvij.duysent/ende
vierhondert
Josephs kinderen vā Ephraim/haer geslach=
te ende familie/na haers vaders huys/in dat ghe
tal der namen/vā twintich iaren ende daer ouer/
wat int heyr te treckē bequaem was/werden ghe
telt van Ephraims gheslachte veertich duysent/
vierhondert
Die kinderen van Manasse / haer gheslachte/
eñ familie/nae haers vaders huys/in dat ghetal
der namē/vā twintich iaren eñ daer ouer/dat int
heyr te treckē bequaē was/werdē getelt tottē ge E
slachte Manasse.xxxij.duysent twee hondert
Die kinderē van Ben Jamin haer gheslachte
ende familie/na haers vaders huys/in dat ghetal
der namen/van twintich iaeren ende daer ouer/
wat int heyr te trecken bequaem was/werden ge
telt totten gheslachte Ben Jamin.xxxv.duysent/
eñ vierhondert.
Die kinderē vā Dan haer geslachte eñ familie
nae haers vaders huys/in dat ghetal der namē vā
twintich iarē eñ daer ouer /watter bequaem was
om int heyr te treckē/werden getelt tottē geslach
te Dan.lxij.duysent/eñ seuē hondert
Die kinderē Asser/haer gheslachte eñ familie F
haers vaders huys in dat getal dē namē/vā twin
tich iarē eñ daer ouer/wat in dat heyr te treckē be
quaem was/werdē getelt totten geslachte Asser
xli.duysent/eñ vijfhondert
Die kinderē van Naphthali haer geslachte eñ
familie/nae haers vaders huys /in dat ghetal der
namē/van twintich iarē eñ daer ouer/dat int heir
trecken mochte /werden ghetelt tottē gheslachte
Naphthali.liij.M/ende.cccc.
Dit zijnse die Mose eñ Aaron metten twaelf
vorsten van Israhel telden /elck was ouer eē sijns
vaders huys /Ende die somme der kinderen van G
Israhel/na haerder vaderē huysen/van twintich
iarē ende daer ouer/wat int heyr trecken mochte
onder Israhel die was ses mael hondert duysent
ende drie duysent.v.hondert ende/l.Maer die Le
uiten na haerder vaders geslachtē/en werdē daer
onder niet ghetelt.

Ende die HEERE sprac met Mose segghende
Dat ghestachte Leui en suldi niet tellen/noch haer
somme nemen / onder die kinderen van Israhel/
Maer ghi sultse ordineerē totten Tabernakel des
getuychnis/eñ tot alle der ghereetschappē /eñ tot
alle datter toebehoort / Eñ si sullē dē Tabernakel
draghen /eñ alle die ghereetschap/eñ sullen in dien
ste staen /ende haren leeghere daer om makē/Eñ
alsmen reysen sal/soo sullē die Leuiten den Taber
nakel af nemen/maer alsmen dat heyr leegerē sal/
sullen si den Tabernakel op slaen/So wie dat van
den vreemdē daer toe ghaet / die sal steruen /Dye
kinderen vā Israel sullen haren leegher maken/eē
yegelijck sinen leegher/eñ bi die banierē van zijder
scharen/Maer die Leuiten sullē haren leeger ma=
ken/om den Tabernakel des ghetuychnis /op dat
geen grāschappe en come ouer die ghemeynte der
kinderen vā Israel/daerom sullen die Leuiten dye
tente wakē/aen den Tabernakel des ghetuychnis
Eñ die kinderen vā Israel dedent altemale /so de
HEERE Mose geboden hadde

¶ Hoe datmen den heyrleegere/die huttē/ ende
tenetn op slaen sal Dat.ij.Capittel.

A ENde die HEERE sprack met Mose
eñ Aaron seggende. Die kinderē van
Israel/sullen haren leegher maken/
al omme by die tēte des ghetuychnis
een yegelijc onder zijn baniere /ende
teeken/na haers vaders huys

Tegē den oostē / sal sijn tente slaen/ Juda met
zijnder banieren ende heyre /haer hooftmā sal zijn
Nahesson Amminadab soon/Ende van sinen heyre
was die somme.lxxiiij. M.eñ seshondert / Neuen
hem /sal sinen leegher maken/dat ghestachte Isa=
schar/haer hooftman Nathaneel Suar soon/ende
die somme vā sinen heyre.liiij .duysent / ende vyer
hondert / Daer toe ooc Zebulons geslachte /haer
hooftman Eliab Elon soon/van sinen heyr is dye
somme / seuentwintich duysent / eñ vierhondert/
Dat alle die in Juda leeghere behooren/ zijn inder
sommen hondert eñ seuentachtētich duysent ende
vierhondert/die tot haren heyre behoren / eñ die
sullen voor aen trecken

Teghen den zuyden /sal ligghen die scharen eñ
B baniere Ruben met haeren heyre/ haer hooftman
EliSur/Sedeur soon/ eñ zijn heyr inder sommen
xlvi.duysent vijf hondert/ Neuē hem sal sinen lee=
gher makē dat ghestachte Simeon/haer hooftmā
Selumiel Suri Sadai soon/eñ zijn heyre inder som
men negēenvijftich duysent / drie hondert/Daer
toe oock dat ghestachte Gad/haer hooftman Elia
saph Ruel soon/eñ zijn heyr inder sommen vijfen=
veertich duysent/ses hondert / eñ vijftich/Dat alle
die in Rubens leegher behoren zijn inder sommen
hondert/eñ enenvijftich duysent/vierhōdert/ende
vijftich/die tot haren heyre behoren /eñ sullen dye
C tweede zijn int wt trecken

Daer na sal die tēte des getuychnis treckē met
den leegere der Leuitē/middē onder den leegeren/
eñ so si harē leeger stellē /also sullen si ooc trecken/
een yegelijck in zijn plaetse / eñ onder zijn baniere.

Tegen den westen sal liggen die schare eñ ba
niere Ephraim/met haren heyre / haer hooftman
sal zijn Elisama Amihud soon / eñ zijn heyre inder
sommen.xl.duysent/ eñ vijfhondert / Neuen hem
sal sinen leeger maken dz geslachte Manasse/haer
hooftmā Gamaliel PedaZur soon / zijn heyr aen
die somme.xxxij.M.eñ twee. C. daer toe dat ghe
slachte BenJamin/haer hooftmā Abidā Gideōs
soon/sijn heyr aen der sommē .xxxv.M.eñ vier.C
Dat alle die in Ephraims leeger behorē/zijn inder
sommē hondert duysent/eñ acht .M.eñ een hon= D
dert/die tot sinē heyr behorē / eñ si sullē dye derde
int wt trecken zijn

Tegē dē noordē sal liggē die schare eñ baniere
Dan met harē heyr/haer hooftmā Abieser Ammi
Sadai soon / die somme van sinē heyre.lxij. M.eñ
seuē hondert. Neuē hē sal liggē dat geslachte Asser
haer hooftmā Pagiel Achrans soō/die somme vā
sinē heyre.xli.M.eñ vijf.C.Daer toe dat geslacht
Naphthali/haer hooftmā Ahira Enans soon/dye
somme vā sinen heyre.liij.M.eñ vier.C.Dat alle
die in Dan leeger behoren/zijn inder sommen.C.
lvij.duysent/eñ seshondt/eñ sullē die laetste zijn int
wt trecken/met haren banieren

Dat is die somme vā den kinderen vā Israhel/
na harē vaderē huysen/ eñ leeger met harē heyren
Ses hondert duisent/eñ drie dusent /vijfhondert/
eñ vijftich /mer die Leuiten en werden niet in dye
somme der kinderen vā Israel getelt/soe die HE
RE dat Mose gebodē hadde/Eñ die kinderen vā
Israel dedēt al / also die HEERE Mose gheboden
hadde / Eñ maecten harē leeger onder haer banie
re/eñ trockē wt/een yegelijc in sinen geslachte/na
haers vaders huysen

¶ Hier wort den sonē Leui eñ Aarōs harē dienst
eñ officie bescreuen eñ geordineert
Dat.iij.Capittel

DIt zijn Mose eñ Aaron ghestachten/ A
als dye HEERE met Mose sprack/
in dien tijde opten berch Sinai /Eñ
dit zijn die namen van Aarons sonen
sijn eerste geboren was Nadab daer
na Abihu/Eleasar/eñ Ithamar / Dat zijn die na=
men van Aarons sonē / die priesters ghesalft wa=
ren/eñ haer hādē geuult tottē priesterdom / Mer
Nadab eñ Abihu storuen voor den HEERE/als si
vreemt vier offerden voor den HEERE / inder
woestinen Sinai / eñ en haddē gheen sonen / Mer
Eleasar eñ Ithamar gebruyctē dat priesterschap/
met haren vader Aaron

Eñ die HEERE sprack met Mose /segghende
Doet comē dat geslachte Leui/ eñ steltse voor den
priester Aaron/dat si met hem dienē/eñ haer ende
der gantser gemeyntē waeck houdē/voor die ten=
te des getuychnis / eñ dienē in den dienst des taber=
nakels/eñ wachten alle die ghereetschap/der ten=
ten des getuychnis / eñ die bewaringhe der kinde
ren van Israel / te dienē in den dienst des taberna=
kels/Eñ sult den Leuitē/Aaron eñ sinen sonen tot
eender ghiften gheuen / eenē yeghelijcken die sine/
wt den kinderē van Israhel / Mer Aaron eñ sine
sonen suldi settē /dat si haers priesterdoms waer=
nemē/ Maer in dien een vreēde om te dienē gaet/
die sal die doot steruen

Ende die HEERE sprack met Mose/segghen
de/Siet/ic heb die Leuiten genomen onder die kin
deren van Israel/voor alle eerste geboren / dye de

haer moeder ontdoen/onder den kinderen van Is
rael/also dat die Leuitē sullen mijn zijn/Want die
eerste geborē sijn mijn/vā dier tijt/dat ic sloech al
le eerste geborē in Egipten lant/doen heilichde ic
my alle eerst geborē in Israel/vandē menschē aen
totten vee toe/dat si mijn zijn sullen/ic dye HERE
Eñ die HERE sprac/in die woestine Synai/
met Mose seggēde. Telt die kinderē Leui/na haer
der vaderē huisen eñ geslachten/al wat manlijck
is/van eender maēt out/eñ daer ouer/ Also telde
C se Mose/na den woorde des HEREN/so hi ghe
boden hadde/Eñ dit warē die kinderen Leui met
namē/Gerson/Kahath/Merari/Die namē van
Gersons kinderē in haren gheslachten/warē/Lib
ni /eñ Simei/Die kinderē van Kahath/in haeren
geslachte/warē Amram/Jezebar/Hebron/ende
Vsiel/Merari kinderen waren in haren geslachte
Maheli/eñ Musi/Dit zijn die geslachten vā Leui/
na haer der vaderen huysen

Dit zijn die geslachtē vā Gerson/Die Libnitē/
eñ Semeiten/die somme wert by getal geuondē/
seuen duysent/eñ vijfhōdert/al dat manlijck was
D een maent out/eñ daer ouer/Eñ dat selue geslach
te der Gersonitē sal sinē leeger maken achter dye
Tabernakel tegē den westen haer ouerste sal zijn
Eliasaph Laels soon/Eñ si sullē wakē aen die ten
te des getuychnis/die tabernakel/eñ die tente/eñ
haer decsel/eñ dē doec in die duer der tentē des ge
tuychnis/dat voorhangēde cleet aen dē voorhof/
eñ dē doec in die duere des voorhofs/al dat al om
me die Tabernakel/eñ al om dē outaer gaet/eñ zijn
zeylen/eñ al wat tot sinen dienste behoort.
Dit zijn Kahaths geslachten/die Amramiten
die Jezebariten/die Hebronitē/ende Vsielitē/dat
E manlijck was/een maent out/eñ daer ouer/bydē
getale acht duysent/eñ seshōdert/die de wake des
heylichdoms houdē/eñ sullē haren leeger maken
aē die side des Tabernakels/tegē die zuyt side/ha
re ouerste sal zijn/Elizaphan Vsiels soō/Eñ si sul
len wachtē die arcke/die tafel/den candelaer/dye
outaren/eñ alle die gereetscap des heylichdoms/
daer si aen dienē/ eñ dē doec/eñ wat tot sinē dienst
behoort/Maer die ouerste bouē alle/die ouersten
des Leuitē/sal Eleazar zijn/Aarons soō des prie
sters/ouer die gene/die daer gecoren zijn te bewa
ren die wake des heylichdoms

Dit zijn Merari geslachten/die Mahelitē/eñ
Musiten/die indē ghetale waren ses duysent/ eñ
twee hondert/al wat manlijck was/een maēt out
ende daer ouer/haer prince sal zijn Zuriel Abihail
soon/eñ sullē haren leeger maken aen die side des
Tabernakels/teghen den noorden/Ende si sullen
in haer behoet hebbē/die varderen eñ rijchelē eñ
calomnen/eñ voeten des Tabernakels/eñ alle zijn
gereetschap/eñ sinen dienst/Daer toe oock die ca
lomnen al om vandē voorhoue/met dē voetē/eñ F
nagelen/eñ zeylen.
Maer voor den Tabernakel/eñ voor die ten=
te teghen den oosten/sullē Mose eñ Aaron/ende
sine sonē harē leegher maken/dat si dat heylichdō
wachtē/onder die kinderē vā Israel/Als eē vreē
delinc daer onder gaet/die sal die doot steruē/Alle
dat ghetal der Leuitē die Mose eñ Aaron telden/
by harē geslachtē/na dat woort des HEREN/al
wat manlijc was/vā eender maent/eñ daer ouer
was twee eñ twintich dusent
Eñ die HERE sprack
tot Mose. Telt alle die eerste
gheboren van mans maecse=
le/ onder den kinderen van
Israel/een maent out/ende
daer ouer/eñ neemt dat ghe
tal haer der namen/Eñ dye
Leuiten/suldi my den HEE=
RE wt nemen/voor alle dye
eerste gheboren der kinderen
van Israhel/ende der Leuiten
vee/voor alle eerste gheboren
des vees der kinderen vā Is=
raehel/Ende Mose telde/soo
hem die HERE gheboden
hadde/alle die eerste gheboren
onder dye kinderen van Isra=
el/eñ men vandt inden ghetale der namen alder
eerstgeborē/ wat mālijc was/een maent out eñ
daer ouer/inder sommē/twee eñ twintich duisent
twee hondert/eñ drie eñ tseuentich
Eñ die HEERE sprack met Mose/seggēde
G Neemt die Leuiten/voor alle eerste gheboren/on
der die kinderen van Israhel/ende dat vee der Le
uiten/voor haer vee dat die Leuiten mijn des HE
REN zijn/Maer dat los ghelt/vanden twee hon
dert ende drientseuētich/die vanden eerste ghebo
ren der kinderen van Israhel daer comen/bouen
dat ghetal der Leuiten/suldi vijf sikel nemen van
elcken hoofde/na den sikel des heylichdōs (twin=
tich Gera doet eenen sikel) Ende ghi sult dat self=
de ghelt dat daer so ouercomēde is/ouer haer ghe
tal/Aaron ende sinē sonen geuen/Dus nam Mo
se dat los ghelt datter ouer quam bouē der Leui=
ten ghetal/vanden eerste geboren vanden kinde=
ren van Israhel/duysent/drie hondert/ ende vijf
ende tsestich/nae den sikel des heylichdoms/ende
ghaft Aaron/ende sinen soonen/nae den woorde
des HEREN/soo die HERE Mose gheboden
hadde.

Hier wort den sonē Kahath/Gerson/eñ Me
rari haren dienst ende officie bestelt

Dat .iiij. Capittel

NDe die HEERE sprac met Mose
eñ Aaron seggende/ Neemt die som
A me der kinderẽ van Kahath/ wtden
kinderẽ Leui/ nae harẽ geslachten eñ
vaders huysen / van dertich iaren eñ
daer ouer/ tot in dat vijftichste iaer / alle die totten
heyre bequaẽ zijn/ dat si die wercke doẽ inde tenten
des getuychnis/ Dit sal der kinder van Kahath of
ficie zijn/ in die tente des ghetuychnis/ dat het dal=
der heylichste is.

Als dat heyr op breect/ so sal Aarõ met sinẽ so
nẽ ingaẽ binnẽ/ eñ dz voorhangende cleet af nemen
eñ die arcke des getuygenis daer in windẽ/ eñ daer
ouer doe dat hemelblaeu dexsel/ eñ bouen daer op
een gants ghelu cleet spreydẽ/ eñ zijn boomen daer
toe leggẽ/ Eñ ouer die thoon tafele/ ooc een gheel
cleet spreyden/ eñ daer op setten schotelen/ lepelen/
schalen/ eñ cannen/ omme wten inne te gieten / eñ
dat dagelicx broot sal daer op liggen/ eñ sullẽ daer
ouer spreyden een roset root cleedt/ eñ dat selue be
deckẽ met eenen dexsel vã hemelblaeus vellen / eñ
zijn hantboomen daer bi leggen.

Eñ sullẽ een geel cleet nemẽ/ eñ daer in windẽ
dẽ cãdelaer des lichts/ eñ zijn lãpen / met sinen snut
ters/ eñ nappẽ/ eñ alle olye vaten/ die totten officie
behooren/ eñ si sullẽ daerom een dexsel doen vã he
B melblaeus vellẽ/ eñ si sullense op hantboomen leg
gen/ Also sullen si ooc ouer den gulden outaer/ een
geel cleedt spreydẽ/ eñ dat selue bedeckẽ/ met dz dec
sel vã hemelblaeus vellẽ / eñ zijn hantboomẽ daer
toe doẽ/ Alle die gereetscap/ daer si mede bereyden
indẽ Heylichdom sullen si nemen/ eñ een geel cleet
daer ouer doen/ eñ met een dexsel vã hemelblaeus
vellẽ deckẽ/ eñ op hantboomẽ leggẽ/ si sullen die as
schẽ ooc vandẽ outaer vegẽ / eñ een scaerlakẽ cleet
daer ouer spreyden/ eñ alle zijn gereetscap daer op
doen/ daer mede dat si daer op bereydẽ/ coolpannẽ
crauwels/ schuppẽ/ beckẽs/ met alle die gereetscap
des outaers/ ende si sullen daer ouer spreyden een
dexsel van hemelblaeus vellen/ eñ zijn hantboomẽ
daer toe doen.

Als Aarõ eñ zijn sonẽ dat also gedaẽ hebbẽ/ eñ
dat Heylichdõ eñ al gereetscap gedect hebbẽ / als
dat heyr op breect/ daer na sullẽ Kahats kinderen
in gaẽ/ dz zijt dragẽ / eñ en sullen dat Heylicdõ niet
gerakẽ/ anders sullẽ si steruẽ Dit is Kahaths kinde
ren last/ aen die tente des getuychnis/ Eñ Eleazar
Aaron des priesters soon/ sal dat officie hebbẽ/ dat
hi ordinere die olye om te lichtẽ / eñ die specerie tot
tẽ ruecwerc/ eñ dat dagelics spijsoffere / eñ die salf
olye dat hi besorcke alle die tabernakels / eñ al wat
daer in is/ inden Heylichdom eñ sinen gereetscap.

Eñ die HEERE sprac met Mose eñ Aaron/
seggẽde. Ghi en sult die af coẽst des geslachts der
Kahathitẽ niet verderuẽ onder die Leuitẽ/ mer dz
suldi met hẽ doẽ dat si leuẽ eñ niet en steruẽ/ ist dat
si aẽroepẽ dat alder Heylichste/ Aarõ eñ zijn sonen
C sullẽ daer in gaen / eñ een yegelijckẽ stellẽ tot sinen
wercke eñ laste mer si en sullẽ daer niet ingaen/ om
te besien onbedacht dat Heylichdom/ oft si steruẽ.

Eñ die HEERE sprac met Mose eñ Aaron seg
gende/ Neemt die somme vanden kinderen Ger=
son ooc/ na haers vaders huys eñ gheslachte/ van
dertich iaren aen/ eñ daer ouer / tot int vijftichste
iaer/ ende ordineert alle die gene die totten heyr be
quaem zijn/ dat si een officie hebbẽ/ in die tente des
getuychnis/ dit sal des gheslachts der Gersoniten
officie zijn/ dat si besorgen ende draghen/ Sy sullen
die gordinẽ des tabernakels/ eñ der tenten des ge
tuychnis draghen/ ende zijn dexsel/ ende dat dexsel
van hemelblaeu vellen / die daer bouen ouer is/ eñ
dien doec inder duere der tenten des ghetuychnis
ende dat hangende cleet des voorhofs/ eñ dẽ doec
in die duere der poortẽ des voorhofs/ dwelcke om
die tabernakel/ ende al om den outaer gaet / ende
haer zeylen/ ende ghereetschap van haerder offici=
en eñ al dat tot haren officie behoort/ na dat woort
van Aaron ende sinen sonen / sal die officie der kin
deren Gerson gaen/ al dat si draghen eñ besorgen
sullen/ eñ ghi sult toe sien/ dat si alle harẽ last wach=
ten/ dat sal die officie des gheslachts der kinderen
der Gersoniten zijn / in die tente des ghetuychnis
Ende haer bewaringhe sal onder Ithamars hant
Aarons des priesters soon zijn.

Merari kinderen/ na haren gheslachte ende va D
ders huyse suldi ooc ordineren / van dertich iaren
aen/ ende daer ouer/ tot int vijftichste iaer alle dye
totten heyre bequaẽ zijn / dat si een officie hebbẽ in
die tente des getuichnis/ Dit zijn haer lasten dat si
waer nemen nae wtwijsen haers diensts dat si in
der tenten des getuygenis dragen die berderẽ des
tabernakels/ eñ die rijchelẽ/ eñ calomnẽ/ eñ voetẽ
eñ oock die calomnen des voorhoofs al omme / en
de die voeten/ eñ nagelen/ ende die zeylen / met alle
haren gereetschap/ na alle haerder officien/ eenen
yegelijcken suldi sinen deel des lasts aen die gereet
scap te wachtẽ ordineren/ Dit sal zijn die officie der
geslachten der kinderen Merari/ al dat si besorgen
sullen inder tenten des ghetuychnis / onder Itha
mars hant des priesters/ Aarons soon.

Ende Mose ende Aaron / metten hooftlieden E
der ghemeynten telden die kinderen der Kahathi
then/ na haren geslachten ende vaders huysen/ vã
dertich iaren/ ende daer ouer / tot int vijftichste al
le die int heyr bequaẽ zijn/ dat si een officie in die tẽ
te des ghetuychnis hadden / ende die somme was
twee duysent/ seuenhondert ende vijftich/ Dat is
die somme des geslachts der Kahathiten/ dye alle
te beschicken hadden/ in die tente des ghetuychnis
die Mose ende Aaron telden/ nae den woorde des
HEEREN door Mose.

Gersons kinderen werden ooc getelt/ in haren
geslachten/ eñ vaders huysen/ vã dertich iaren/ eñ
daer ouer / tot int vijftichste / alle dye int heyr be
quaẽ waren/ dat si officien in die tente des ghetuy
genis hadden/ eñ die somme was twee. M. ses. C
eñ. xxx. Dat is die somme des geslachts der kinde
ren van Gerson/ die al te bescickẽ haddẽ in die ten
te des getuychnis/ die welcke Mose eñ Aaron tel
den/ nae dat woort des HEEREN.

Merari kinderen werden ooc getelt nae haren
gheslachtẽ eñ vaders huysen/ van dertich iaren eñ
daer ouer/ tot int vijftichste/ alle dye bequaem int
heyr warẽ/ dat si officiẽ haddẽ in die tente des ghe
tuychnis/ eñ die somme was drie duysent eñ. CC.
Dat is die somme des geslachts der kinderẽ Me=
rari/ die Mose ende Aaron telden/ nae den woor=
de des HEEREN/ door Mose.

Die somme alder Leuiten/ die Mose en̄ Aaron met den hooftlieden vā Israel telden/ na harē ghe slachten ende vaders huysen/ van dertich iarē/ ende daer ouer tot in .L. alle die ingingē om te doen een yegelic zijn officie/ ende om te draghen dē last/ in die tente des getuychnis/ was acht duysent/ vijf hondert/ en̄ tachtentich/ die ghetelt werden/ na dē woorde des HEEREN/ door Mose/ een yeghelijc tot sinen officie ende last/ so die HEERE Mose gheboden hadde.

Hoe dat wten leeger verdreuen sal worden/ Ende vanden gboede der zeeloerschap des mās teghen sinen vviiue.

Dat. v. Capittel

ENde die HEERE sprac tot Mose/ segghende. Gebiet den kinderen vā Israel/ dat si wt den leeger doen alle
A lazarige/ en̄ alle dye vā etter vloeyē/ ende die aen dooden onreyn wordē zijn/ Beyde mā en̄ wijf/ sullen buyten den leegher gaen/ dat si harē leeger niet onreynich en maken/ daer in ic onder hen lieden woone/ en̄ dye kinderē van Israel deden also/ en̄ dedense buytē voor den leegere/ so die HEERE Mose ghesproken hadde.

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende/ Segt dē kinderē vā Israel/ en̄ spreeckt tot hen/ Als een man oft een wijf sonde doet/ aen eenē mēsche en̄ daer mede ouertreet des HEEREN ghebot/ so heeft die siele een schult op haer/ en̄ si sullē haer zō
B de bekennē/ die si ghedaen hebbē/ ende sullen haer schult versoenen met dier sommen/ en̄ dat vijfste deel daer bouē daer toe doen/ en̄ dē ghenē geuē/ aē den welckē si haer beschuldicht hebbē/ Maer en is daer nyemant teghenwoordich/ dien die schult ver soent worde/ die hi aen hē beschuldicht heeft/ so sal ment tegen den HEERE versoenen/ voor den prie ster/ wtgenomē/ den ram der versoeninghen/ daer mede dat hy vsoent wort/ Desgelijc sal alle Hefof fer vā alle die kinderē vā Israel heylighen/ en̄ den priester offeren sal hē toebehoorē/ En̄ wie yet hey licht/ sal ooc des priesters zijn/ En̄ wie yet dē prie ster geeft/ sal ooc des priesters zijn.

En̄ die HEERE sprac met Mose/ segghende/ Segt den kinderen vā Israel/ en̄ spreeckt tot hen/ als eens mans wijf doolt/ en̄ sondicht teghē hē/ en̄ yemant beslaeptse vleeschelijck/ en̄ dat is den man verborgē voor sine oogē/ en̄ tworde bedect/ dz si on suyuer wordē is/ en̄ hi en canse niet betuygē/ wāt si en is daer niet in beuondē/ en̄ dye quaet vmoeyē de gheest ontsteect hē/ dat hy om zijn wijf beruert wort/ si sy onreyn oft niet onreyn/ so sal hijse tottē priester brenghē/ en̄ sal eenē offer brenghen voor haer/ een thiēdēdeel Epha gerstē meels/ en̄ en sal daer gheen olye op ghieten/ noch wierooc daer op doen/ want het is eens quaets vermoeyens offer/ ende een beruchtich offer/ dat die misdaet beruch ticht. Dus salse die priester brengen/ ende voor dē HEERE stellen/ ende vanden heylighen water ne men in een aerdē vat/ en̄ stof vanden vloer des Ta
C bernakels int water doē/ En̄ sal dat wijf voor den HEERE stellē/ en̄ haer hooft ontdecken/ en̄ dat be ruchtich offer/ dat welcke eens vermoeyens offer is/ op haer hant leggen/ ende die priester sal in zijn hant hebbē bitter veruloect water/ en̄ sal dat wijf

besweerē/ en̄ tot haer segghen/ En heeft v gheen man beslapen/ en̄ en hebdi vā uwen man niet ghe doolt/ dat ghi v niet ontreynicht en hebt/ soo en sul len dese bittere veruloecte waterē v nyet schaden.

Met hebdi vā uwen man ghedoolt/ dat ghi on suyuer zijt/ ende heeft yemant v beslapen/ buyten uwen man/ so sal die priester dat wijf besweeren/ met alsulckē vloecke/ en̄ sal tot haer segghen/ Die HEERE sette v tot eenē vloecke/ en̄ tot eē sweringhe onder uwē volcke/ dat die HEERE v dgie doe verrotten/ ende uwen buyc bersten laten/ so moet dat vmaledijde water in v lijf gaen/ dat uwē buyc berste/ ende v dgie verrotte/ en̄ dat wijf sal seggen Amen/ Amen.

Aldus sal die priester desen vloeck op een cedel ken schrijuen/ en̄ met den watere af wasschē/ ende D
sal den wiue vandē bitteren veruloecten water te drinckē gheuen/ Ende als dat veruloect water in haer gegaē is/ dattet haer bitter wort/ sal die prie stere van haerder handt nemen dat offere des ver moeyens/ ende tot eenen spijsoffere voor dē HEERE Weyferen/ ende opten outaer offeren/ te we ten/ hi sal een hāt vol vandē spijsoffer nemē voor haer ghedachtenis/ en̄ opten outaer ontsteken/ en̄ daer na den wijue dat water te drincken gheuen/ Ende als si dat water gedronckē heeft/ Is si on reyn/ ende heeftse haer besondicht aen harē man/ so sal dat veruloect water in haer gaen/ ende ver bitteren haer/ dat haer dē buyck bersten/ ende dye dgie verrotten sal/ en̄ dat wijf sal eenen vloeck zijn onder haren volcke/ met en is alsulcken wijf nyet gheontreynicht/ maer reyn/ so en salt haer niet sca den/ en̄ sal connen kinderen draghen.

Dit is die wet des quaet vermoeyens/ als een wijf vā harē man wijct ende onreyn wort/ oft als een man des quaet vermoeyens gheest ontsteect/ dat hi om zijn wijf beruert wort/ dz hijse stelle voor dē HEERE/ en̄ die priester met haer doe al na dese wet/ En̄ die man sal onschuldich zijn van deser misdaet/ maer dat wijf sal haer misdaet draghen.

Van die wet der Nazareē/ en̄ vā haerder ordineringe/ vā die segeninge oft benedictie der kinderen van Israel.

Dat. vi. Capittel.

ENde die HEERE sprac met Mose seggende/ Spreect tottē kinderē vā A
Israel/ en̄ segt tot hen/ Als een man oft een wijf haer afsceydē/ om te gelouē een heylighe ghelofte/ dat hy dē HEERE af ghescheydē worde/ die sal hem onthouden van wijne en̄ starckē dranck/ wijn/ edick/ ende starcken dranck/ edick en sal hi niet drincken/ oock niet wat wt wijnbesien geperst wort/ hi en sal ver sche noch drooge wijnbesien etē/ also lange als zijn afscheydinghe wt dē ghelofte duert/ Ooc en sal hi niet eten/ datmē vandē wijnstock maect/ vander wijnkeernen aen/ tot aen die basten.

Also langhe als zijn afscheydinge wter ghelof ten duert/ en sal gheen schaer op zijn hooft comen/ tot dat die tijt wt is/ dat hi den HEERE af ghe- B
scheyden is/ Want hi is heylich/ ende sal dat hayr op sinen hoofde laten wassen/ ende sal vry bloots hoofts staen/ Alle die tijt ouer/ die hi den HEERE afghescheyden wort/ en sal hy tot gheenē dooden gaen/ Hi en sal hem ooc niet onreynich makē/ aen

die doot zijns vaders/ zijs moeders/ zijs broeders
ofte zijns susters wãt dye heylicheit sijns Godt is
op zijn hooft/ eñ alle die tijt zijnder afscheydingen/
sal hi den HEERE heylich zijn
Eñ oft yemãt voor hem/ onuersiens vottelijck
sterft/ so sal dat hooft zijnder afscheydingen onrein
wordẽ/ eñ daer om sal hi zijn hooft bescheerẽ indẽ
dage sijnder reynningẽ/ dat is indẽ seuenden dage
eñ ten achstẽ dage/ sal hi twee torteldiuẽ brengẽ/
oft twee ionghe duuẽ/ tottẽ priestere/ voor die due
re der tentẽ des getuychnis/ eñ die priestere sal die
eene/ tot eenẽ sondoffer bereyden/ eñ dye andere/
tot eenẽ brantoffer/ eñ hẽ versoenen/ om dat hy hẽ
aen eenẽ doodẽ besondicht hadde/ eñ also zij hooft
inden seluẽ dage heylighẽ/ dat hy den HEERE/
die tijt zijnder afscheydingẽ voort wt houde eñ sal
C een iarich lam brengen tot eenẽ schultoffer/ maer
die voorledẽ dagẽ sullẽ te niet bliuen/ daerom dat
zijn afscheydinge onreynich is
Dit is die wet des genen/ die af gescheyden ge
heylicht wort/ Als die tijt sijnder afscheydinge wt
is/ so salmen hem brengen voor die duere der ten-
ten des getuigenis/ Ende hi sal brengen zijn offer
den HEERE/ een iarich lam/ onbesmet tot enen
brantoffer/ eñ een iarich schaep/ sonder smette tot
eenen sondoffer/ eñ een ram/ onbesmet/ tot eenen
dootoffer/ eñ eenen korf met ongeheefde koeckẽ/
van bloemẽ van meel/ met olye gemẽgt/ eñ onge
heefde bladẽ mz olye gestreken/ eñ haer spijsoffer
eñ dranckoffer
Eñ die priester salt voor dẽ HEERE brenghen
ende sal sijn sondoffer/ eñ sijn brantoffer bereyden
ende den ram sal hi tottẽ dootoffer bereyden/ den
HEERE/ tot den korue des ongheheefts broots/
Eñ sal oock sijn spijsofferen eñ drancoffer makẽ/
Ende sal den Nazareum dat hooft zijnder afschey
D dinghen scheeren/ voor die dueren der tenten des
ghetuychnis/ ende sal dat hayr van sinen hoofde
sijnder afscheydingen nemen/ eñ opt vier worpen
dat onder dat dootoffer is/ Ende sal die gekoecte
schouder nemen vãden ram/ ende eenen ongeheef
den koeck wt den korf/ ende een ongeheefdẽ blade
eñ salt den Nazareum op zijn hant legghen/ na diẽ
dat hi sijn afscheydinde gheschooren heeft. Eñ salt
voor den HEERE Weyferen/ Dat is heylich den
priester metter Weefborst/ eñ dye Hefschouder/
Daer na mach die Nazareus wijndrinckẽ/ Dat is
die wet des Nazareus/ die sijn offer dẽ HEERE ge
looft/ voor zijn afscheydinge/ buytẽ dat zijn handẽ
verweruen can/ so hi gelooft heeft/ sal hi doen nae
die wet sijnder heiliginge
Ende die HEERE sprac met Mosẽ/ seggende
Segt Aaron eñ sinen sonen eñ spreect/ Alsoe suldi
segghen tot den kinderen van Israel/ als ghi se ge
benedijt
Die HEERE gebenedie v/ eñ behoede v.
Die HEERE verlichte sijn aensicht op v/ eñ si v ge
nadich
Die HEERE verheffe zijn aẽsicht op v/ eñ geue
v vrede/ want ghi sult minẽ naem op die kinderẽ
van Israel leggen/ dat ickse gebenedide

¶ Van die oprichtinge der wooningen ofte ten-
ten/ Eñ wat die hooftlieden opter wijdingẽ geof
fert hebben   Dat. vij. Capittel

Nde als Mose den tabernakel op gẽ
recht had/ ende haddẽ gesalft/ eñ ge
heylicht met alle zijn gereetschap en A
de den outaer/ mit alle zij gereetscap
gesalft eñ gheheylicht/ Doe offerdẽ
die hooftliedẽ van Israel/ die die ouerste waren in
haerder vaders huysen/ Want si warẽ die hooft-
lieden onder die geslachtẽ/ eñ stonden ouer de ghe
telde/ eñ brachtẽ haer offer voor den HEERE ses
bedecte wagenẽ/ eñ twalef rinderen twe hooftlie-
den eenen wagen/ eñ elc eenen osse/ eñ brachtense
voor den Tabernakel
Ende die HEERE sprack tot Mose/ Neemt vã
hen/ op dattet diene tottẽ dienst der tenten des ge-
tuygenis/ eñ geuet den Leuiten/ eenen yegelijcken
na zijder officien/ Doen nam Mose die waghenen
eñ rideren/ eñ gaf se den Leuiten twe waghenen eñ
vier rideren/ gaf hi Gersons kideren nae haer of-
ficien/ Eñ vier waghenen eñ acht ossen gaf hi den
kideren Merari/ nae haerder officien/ onder Itha
mars hant/ Aarons des priesters soon/ Maer Ka
haths kinderen en ghaf hi niet/ om dat si een heyli
ge officie op haer hadden/ eñ op haren schouderen
dragen mosten
Eñ die hooftlieden offerden tot eenẽ wijingen
des altaers/ indẽ dage/ dat dẽ outaer gesalft wert
eñ si offerdẽ haer gauẽ voor dẽ outaer/ eñ die HE
RE sprack tot Mose/ laet elcken hooftman/ in si-
nen besonderẽ daghe sinen offer brengen/ totter in
wijndingen des outaers
B Inden eersten dage offerde Nahesson/ die soon
vã Aminadab/ vanden geslachte Juda zijn gaue/
eñ zijn gifte was/ Een silueren scotel/ hondert eñ
dertich sikels weert/ een silueren schale. lxx. sikels
weert/ nae den sikel des heylichdoms/ beyde vol
bloemen vãden meel/ met olye gemengt/ tot eenen
spijsoffer/ Daer toe eenen gulden lepel/ thien sikel
gouts weert vol rueckwercs/ eenen verre vanden
rideren/ eenen ram/ een iarich lam tot eenen brãt
offer/ eenen boc tot een sondoffer/ Eñ tot een doot
offer/ twe rinderen/ vijf rammẽ/ vijf bocken/ ende
vijf iarighe lammeren. Dat is Nahessons Amina
dabs soons gifte
Indẽ ãderen dage offerde Nathanaeel die sõ
vã Zuar/ die hooftmã vã Isachar/ zijn gifte was
een silueren schootel/ hondert ende dertich sikels
waert/ een silueren schale. lxx. sikels waert/ na den
sikel des heylichdoms/ beyde vol bloemen vãden
meel/ met olye gemẽgt/ tot eẽ spijsoffer/ Daer toe
enen guldẽ lepel thien sikel gouts waert/ vol ruec
wercs/ enen verre vãden rinderen/ eenen ram/ een
iarich lam/ tot enen brãtoffere/ eenen bock totten
sondoffer eñ tot een dootoffer/ twee rinderen/ vijf
rãmen/ vijf bocken/ eñ vijf iarige lammeren/ Dz is
Nathanaeels gifte Zuars sone
Inden derden daghe/ die hooftmã der kinderen
Sebulon/ Eliab Helons sone/ zijn ghifte was/ een
silueren schootel hondert ende dertich sikel waert
Daer toe een siluerẽ schale. lxx. sikel waert/ na den
sikel des heylichdoms/ beyde vol bloemen vanden
meel/ met olye ghemẽgt/ tot eenẽ spijsoffer/ Daer
toe eenen guldẽ lepel thien sikel gouts waert/ vol
rueckwercks/ Eenen verre vanden runderen/
Eenen ram/ een iarich lam/ tot eenen brantoffer/

Eenen bock tot een sondoffer/Ende tot eē doot
offer twee runderen/vijf rammē/vijf bocken/eñ
C vijf iarige lammeren. Dat is Eliabs gifte/Helōs
soon
Inden vierdē daghe die hooftman der kinde=
ren Ruben Eli Zur Sedeur soon/zijn gifte was/
Een silueren schotel/hondert ende dertich sikels
weert Een silueren schale.lxx.sikels weert/na dē
sikel des heylichdoms/beyde vol bloemen vanden
meel/met olye gemēgt/tot eē spijsoffer/Daer toe
een guldē lepel/thien sikel gouts waert/vol van
rueck werck/Eenē verre vanden runderē/Eenen
ram/Een iarich lam tot eenen brantoffer/Eenen
bock tot een sondoffer/Eñ tot een dootoffer/twe
runderen/vijf rammē/vijf bocken/eñ vijf iarighe
lammerē. Dat is Eli Zur Sedeurs soon ghifte.
Inden vijfstē dage die hooftman der kinderen
Simeon Selumiel/Zuri Sadais soon/zijn ghifte
was/Een siluerē schotel/hondert ende dertich si=
D kels waert/Een siluerē schale.lxx.sikels waert/
na dē sikel des heylichdoms/beyde vol bloemē vā
den meel/met olie gemēgt tot een spijsoffer. Daer
toe enen guldē lepel/thien sikel gouts waert/vol
rueckwercs/Eenē verre vātē runderē/eenen ram
een iarich lam tot een brantoffer/eenen bock tot
een sondoffer/eñ totten dootoffer twe runderen/
vijf rammē/vijf bocken/eñ vijf iarighe lammeren
Dat is Selumiels gifte Zuri Sadai soon
Inden sestē daghe die hooftman der kinderen
Gad Eliasaph Reguel soon/zijn ghifte was/Een
siluerē schotel/hōdert eñ dertich sikels waert een
siluerē schale.lxx.sikels waert/na dē sikel des hey=
lichdōs beyde vol bloemē vandē meele/met olye
gemengt tot een spijsoffer/Daer toe eenen guldē
lepel/thiē sikel gouts waert/vol rueckwercs/eenē
verre vanden runderen/eenen ram/een iarich lam
tot eenen brantoffer eenen bock tot eenen sondof
fer/Ende tottē dootoffer twee runderē/vijf ram=
men/vijf bockē/vijf iarige lammerē/dat is Elia=
saphs gifte Reguels soon
Inden seuēsten dage die hooftman der kinde=
ren Ephraim/Elisama Amihud soon/zijn ghifte
was/een siluerē schotel/hondert eñ dertich sikel
waert/een silueren schale tseuentich sikels waert
na den sikel des heylichdōs/beide vol bloemen vā
den meel/met olye gemēgt/tottē spijsoffer/Daer
toe eenē gulden lepel thien sikel gouts weert/vol
rueckwercs/eenen verre vandē runderen/eenen rā
een iarich lam/totēē brantoffer/eenē bock tot eē
sondoffer/eñ totten dootoffer/twee runderen/vijf
rammē/vijf bocken/vijf iarige lammeren/Dat is
Elisama Amihud soon gifte
Inden achsten dage die hooftmā der kinderen
E Manasse/Gamaliel Peda Zur soon/zijn ghifte
was/Een silueren schotel hondert ende dertich si=
keels waert/Een silueren schale tseuentich sikel
waert/na dē sikel des heilichdoms/beide vol bloe
men vandē meel/met olye gemēgt tottē spijsoffer
Daer toe een guldē lepel thien sikel gouts waert/
vol rueckwercs/eenē verre vanden runderen/eenē
ram/een iarich lam/tot een brantoffer/eenē bock
totten sondoffer/eñ tottē dootoffer/twee runderē
vijf rāmeren/vijf bocken/vijf iarighe lammeren/
Dat is Gamaliel Peda Zur soon gifte

Indē negēden dage die hooftmā der kinderen
Ben Jamin/Abidā Gidions sone/zijn gifte was
een siluerē schotel hondert eñ dertich sikel weert/
een siluerē schale.lxx.sikels weert/na dē sikel des
heylichdoms/beyde vol bloemē vandē meel/met
olye gemengt/tot een spijsoffer/eenen guldē lepel
thien sikel gouts waert/vol rueckwercs/eenē ver=
re vandē runderē/eenen ram/een iarich lam totten
brantoffer/eenē bock tottē sondoffer/ende totten
dootoffer twee runderē/vijf rammē/vijf bocken/
vijf iarige lammeren/Dat is Abidans Gidions
soons ghifte
Indē thiendē dage/die hooftmā der kinderen
Dan/Ahi Esar Ammi Sadai soon/zijn gaue was
een siluerē schotel hondert eñ dertich sikel waert/ F
een siluerē schale.lxx.sikel waert/na den sikel des
heylichdoms/beyde vol bloemē vandē meel/met
olye gemengt/tot eenē spijsoffer/eenen gulden le
pel thien sikel gouts waert/vol rueckwercs/eenē
verre vandē runderē/enē ram/een iarich lam tot
ten brātoffer/eenen bock tot een sondoffer/eñ tot
ten dootoffer/twee runderē/vijf rammē/vijf boc
ken/vijf iarige lammeren/Dat is Ahi Esar gifte
Ammi Sadai soon
Indē elfstē dage/die hooftmā der kindrē As=
ser/Pagiel Achran soō/zijn gifte was/een silueren
schotel/hondert eñ dertich sikel waert/een siluerē
schale.lxx.sikel waert/na dē sikel des heylichdōs
beyde vol van bloemē vandē meel/met olye ghe=
mengt/tot eenē spijsoffer/eenē guldē lepel thien si
kel gouts weert/vol rueckwercs/enē verre vādē
runderē/eenē ram een iarich lam tottē brantoffer
eenē bock tot eenē sondoffer/eñ totten dootoffer
twee runderē/vijf rammē/vijf bockē vijf iarighe
lāmeren/Dat is Pagiel Achrans soon gifte
Indē twaelfsten dage/Die hooftmā der kinde
ren Naphthali/Ahira Enan soon/Zijn gifte was
een siluerē schotel hondert eñ dertich sikel waert
een siluerē schale tseuentich sikel waert/na den si=
kel des heylichdōs/beide vol bloemē vandē meel
met olye gemengt/tot een spijsoffer/eenē gulden
lepel thien sikel gouts weert/vol rueckwercs/eenē
verre vanden runderen/eenen ram/een iarich lā
tot eenen brantoffer/eenē bock tot een sondoffer/
eñ tot een dootoffer/twee runderen/vijf rammē/
vijf bocken/vijf iarige lammeren/Dat is die gifte
Ahira Enans soon
Dit is die inwijdinge des altaers/ter tijt doe hi
gesalft wert/daer toe dat die hooftliedē vā Israel
offerden/Twaelf siluerē schotelen/twaelf silueren
schalen/twaelf guldē lepelen/Also dat een schotel
hondert eñ dertich sikels siluers/ende een schale
tseuentich sikels hadde/dat die somme van alle dē
siluerē vatē droech twee dusent vierhōdert sikels
na dē sikel des heylichdoms/Eñ die twaelf gulden G
lepels/vol rueckwercs/so hadde elcken lepele thien
sikel/na den sikel des heilichdoms/dat die somme
gouts van lepelen droech/hondert ende twintich
sikels
Die somme der runderē/tottē brātoffer was/
twaelf verrē/twaelf rammē/twaelf iarighe lam=
meren/met haren spijsoffer/eñ twaelf bocken tot
sondofferen/Eñ die somme der runderen totten
dootofferen/was vier eñ twintich verren/tsestich

rammen/tsestich bockē/tsestich iarige lammeren/ Dat is die inwijnghe des outaers / als hi ghesalft wert.

Ende als Mose inder tentē des ghetuychnis ghinck/dat met hem gesprokē mocht worden/soe hoorde hi die stemme tot hem sprekē/vanden Ghenadēstoel/die op die Arcke des ghetuygenis was/ tusschen dye twee Cherubim /van daer wert met hem gesproken

Vanden candelaren/offerhanden/reyningen/ eñ ouderdom der Leuiten

Dat.viij.Capittel

Ende die HEERE sprac mz Mose segghende/spreect met Aarō/eñ segt hē Als ghi dye lampē op sedt / suldise aldus settē /dat si alle seuen totten candelaerwaert lichten / Eñ Aaron dedet alsoe/eñ sette die lampen op/als tegen den candelaer waert/also als die HEERE Mose geboden had/Dat werck vāden candelaer/was van gesmeden goude/beyde sine staeckē/eñ sijn bloemen/nae den gesichte/dat die HEERE Mose gethoont hadde/also maecte hi den candelaer

Eñ die HEERE sprack met Mose segghende/ Neemt die Leuitē vanden kinderen van Israhel/ ende reynichtse/Aldus suldi met hem doē / om te reynighen / ghi sultse bespringen met ontsondwater/ende sultse latē scheeren ouer al haer lijf/ende wasschen haer cleederē/so zijn si suyuer/Dan sullē si nemen eenen ionghen verre/ ende dat spijseoffer/bloemen vāden meel /met olye ghemengt Eenen anderen ionghen verre suldi totten sondoffer nemen

Eñ ghi sult die Leuitē voor die tente des ghetuychnis brengē/eñ alle die geheele gemeynte van Israel vergaderē/ eñ die Leuiten voor dē HEERE brengē /Eñ die kinderē vā Israel sullen haer handen op die Leuiten leggē/eñ Aaron sal die Leuitē voor dē HEERE Weuen/ tot eender giftē /vāden kinderen vā Israel / op dat si dienen mogen inden dienst des HEERE

Eñ die Leuitē sullē hare handen op des verren hooft leggē/eñ die een sal tot een sondoffer/eñ dye ander tot eē brantoffer dē HEERE gemaect worden/om die Leuitē te versoenē/ Eñ ghi sult die Leuitē voor Aaron eñ zijn sonē stellē/eñ voor den HEERE Weuē/eñ ghi sultse also scheydē vāden kinderen vā Israel/dat si mijn zijn/Daer nae sullen si in gaen/dz si dienen in die tente des getuygenis / Also suldise suyuerē eñ Weuē/wāt si zijn mijn ghifte vāden kideren vā Israel/ eñ ic hebse my genomē/ voor al dat zijn vaermoeder ōtdoet/te wetē/voor die eerstgeborē voor al die kinderen van Israel

Want alle eerstgeborē onder die kinderen van Israel /is mine / beyde vanden menscen eñ vāden vee /vā dier tijt aē/ dat ic alle eerstgeborē in Egipten lant versloech/eñ heylichdese mi/eñ ic nam die Leuitē aē/ voor alle eerste geborē onder die kinderē vā Israel/eñ ic gafse tot eēder giftē Aaron/Eñ zijn sonen /vāden kinderen vā Israel/dat si dienen souden aē die officie der kideren vā Israhel/ in die tente des getuychnis/om die kinderen van Israel te versoenē/op datter niet en come enige plage onder die kinderen van Israel/oft si genaken wilden totten heylichdom

Eñ Mose /met Aaron /eñ mz alle die gemeynte der kinderen vā Israel /deden mz den Leuiten/ also die HEERE Mose gebodē had / Eñ die Leuiten ontsondichdē hen/eñ wiesscen haer cleederen/ C
eñ Aaron Weysterdese voor den HEERE /eñ versoendese/dat si dan reyn werden/ Daer na gingen si in/om harē dienst te doē/ in die tente des getuygenis voor Aaron eñ zijn sonē/so die HEERE Mose gebodē had/vādē Leuitē/so dedē si mz haer liedē

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde / dat ist dat dē Leuitē behoort/ Vāden. xxv.iarē eñ daer ouer sullen si inghaen onder theyr / aenden officie der tentē des getuygenis/ mer vāden. L.iaren sullen si af treden vāden heyr des diensts/eñ en sullē niet meer dienē /maer op haer der broederē dienst sullen si wachtē/in die tente des getuygenis/Den dienst en sullē si selue niet hātierē /Alsoe suldi met ten Leuiten doen/dat elck tzijn wachte

Vanden Paesch feest/Eñ hoe die onreyne dz houdē sullē vander wolcken bouen der tenten.

Dat.ix.Capittel

Ende die HEERE sprac met Mose in die woestine Sinai/ indē tweedē iare /na dat si wt Egipten lant getrocken warē/in de eerste maēt/eñ sprac A
laet die kinderē vā Israel Paesschē houdē tsijnder tijt/indē.xiiij. dage vā deser maent ontrent den auont/tzijder tijt sullen sijt houdē /na alle zijn wet eñ recht/Eñ Mose sprac mz den kinderē vā Israel/dz si dz Passah houden soudē /eñ hiel den Passah/iden.xiiij.dage vander eerster maent tsauōts/in die woestine Sinai/ die kideren van Israel/dedēt also die HEERE Mose geboden hadde

Doē waren daer sommige mānen/ die onreyn waren/vā eenē doodē mensce/dz si niet en consten Passah gehoudē in diē dage/ eñ die quamen voor Mose/eñ Aarō/indē selfdē dage/eñ sprakē tot hē Wy zijn onreyn vā eenen doodē mensce/waerom zijn wi veracht/dat wi nz brēgē en mogen onse giftē dē HEERE/tzijnder tijt onder die kinderen van Israel/Mose ātwoorde hē staet stille / ic sal horen B
wat v die HEERE gebiet/Eñ die HEERE sprack tot Mose seggēde/segt dē kinderē vā Israel/ende spreect/Als yemāt onreyn is vā enē dodē/ oft verre vā v liedē reyst ouer tvelt/oft onder v vrienden/ die sal ooc Passah houden / maer dz sal hy houden inder tweeder maēt/ in dē.xiiij.dage des auonts/ Mz ongeheefdē brode eñ met sout sullen zijt eten Eñ en sullender niet af ouer laten totten morgen geen veē en sullē si daer afbreken /eñ si sullēt al na die maniere vanden Passah houden.

Mer wie dat suyuer is/eñ int velt niet en is/eñ Jo.xix
dē Passah nz en hout/diēs siel sal wtgeroept worden vā sinē volcke/om dat hi zijn gaue nz gebracht en heeft/tzijnder tijt/dē HEERE / hi sal zijn sonde dragē/Eñ als eē vreemdelinck bi v woont / die sal Ex.xij
ooc Passah houdē dē HEERE/eñ salt houdē nacē wet/eñ recht des Passah/Dese wet sal v liedē ghelijc zijn / so wel dē vreemdelinc als dē inghebooren

Eñ indē dage doe den tabernakel op ghrecht wert/bedectese een wolcke bouen op die tente des getuygenis/eñ van tsauonts tottē morghen was ouer den tabernakel een ghedaente des viers / Al so ghebuerdet altijt / datse dye wolcke des daechs

bedect/ende die gedaente des viers inder nacht/
Ende na dien dat die wolck op hielt vander tentē
so reysden die kinderē van Israhel/ Eñ ter plaet=
sen/daer die wolcke staēde bleef/daer maectē dye
kinderen van Israel haren leegher/Na den woor
de des HEEREN/trockē die kinderē van Israel/
eñ na sinen woorde/maectē si haren leeger/Alsoe
lange als die wolcke op den tabernakel bleef/soo
langhe lagen si stille/Eñ als die wolcke veel dagē
op den tabernakel bleef/so waecten die kinderen
D van Israel/op die wake des HEEREN/ende si en
reysden niet
Eñ wāneer dat die wolcke op den tabernakel
was/eenich getal van dagen/soo maecten si harē
leegher/na dat woort des HEEREN/eñ si trockē
na den woorde des HEEREN/als de wolcke daer
was van tsauonts totten morgen/ende haer ver
hief/so trocken si/oft wāneer si haer verhief/ des
daechs/oft des nachts/so reysden si oock/Maer
als si twee dagen/oft een maent/oft wat langher
op den tabernakel bleef/so lagen die kinderē van
Israel/eñ si en reysden niet/mer als haer die wolc
ke verhief/so trocken si voort/wāt na des HEE
REN mont/lagen si/ende na des HEEREN mōt
reysden si/dat si des HEEREN waeck wachtē/na
des HEEREN woort/door Mose

¶ Vanden silueren tromppetten/hoe datmē die
gebruycken sal/Hoe die kinderen Israels op bra
ken/eñ met Hobab Moses swager wech togen.

Dat.x.Capittel

A Nde die HEERE sprac tot Mose/seg
gende/Maect twee trompetten vā
geslagen siluer/dat ghise ghebruyct
om die gemeynte daer mede tsamen
te roepē/ende als dat heyr op treckē
sal/Soo wāneer datmē met beyde den tromppet=
ten slechtelic blaest/so sal haer die gheheele gemeyn
te vergaderen tot v/voor die duere der tenten des
getuyghenis/Eñ wanner datmē alleen met een
der slechtelic blaest/soo sullē tot v vergaderen die
hooftliedē/die ouerste ouer dusendē in Israel/Als
ghi trōpt so sullē de legerē op brekē/die tegēt oos
ten liggē/Ende als ghi ten tweedē male trompt
soo sullen die leegheren op brekē die tegent zuyt=
waert liggen/want als si reysen sullen soo suldy
trōpen. Als die gemeinte te vergaderē is suldi bla
sen/eñ niet trompē/Aarōs des priesters sonē/ sul
len aldus mettē trompettē blasen/Eñ tsal v recht
sijn eewelic/bi uwe nacomelingen/
Als ghi in eenen strijt treet/in v lant/tegē uwe
vianden/die v quellē/ soo suldi tromppen metten
B tromppettē/op dat uwer gedacht worde voor dē
HEERE/ende verlost wert van dijnre vianden vā
den/Des selfs gelijckē/als ghi vrolick sijt/ende in
uwen feestē/ende in uwe nieuwe maenden/so sul
di met den trompettē blasen/ouer uwe brātoffer
eñ dootoffer/dattet v si tot eē ghedachtenis/voor
uwen God/Ic ben die HEERE uwe God
Inden twintichstē dage/in die tweede maent
des tweedē iaers/verhief haer die wolcke op/vā=
den tabernakel des getuygenis/ende die kinderē
van Israel/trocken bi haren scharen wt der woe
stinē Sinai/eñ die wolcke bleef in die woestine Pa
ran/Die eerste brakē op/na den woorde des HE
REN/door Mose/te wetē/die banier des legers
der kinderē van Juda/trock ten eerstē met haren
heyr/eñ ouer haer heyr/was Nahesson/ Amina=
dab soon/Eñ ouer dat heyr des geslachts der kin=
deren Isaschar/was Nathaneel Zuar soon/Ende
ouer dat heyr des geslachts der kinderē Sebulō/
was Eliab/Helon soon. Eñ mē dede den taberna
kel af/eñ doen trocken Gersons kinderen eñ Me
rari/eñ droegen den tabernakel
Daer na troc die baniere des leeghers Ruben
met harē heyre/eñ ouer haer heyr/was Eli Zur
Sedeur soon/Eñ ouer dat heyr des geslachts der
kinderen Simeons/was Selumiel Zuri Sadai
soō/Eñ Eliasaph Reguel soon/ouer dat heyr des
geslachts der kinderē Gad/Doē trocken oock dye
Kahathitē/eñ droegē dat heylichdō/eñ rechtē dē
tabernakel op/op dat si binnē quamen
Daer nae trock die baniere des leegers der kin
derē Ephraim/met harē heyre/eñ ouer haer heyr C
was Elisama/Amihud soō Eñ Gamaliel Peda=
Zur soō/ouer dat heyr des geslachts der kinderē
Manasse/eñ Abidan Gideōs soon/ouer dat heir
des geslachts der kinderē Ben Jamin.
Daer na trock die baniere des leegers der kin
deren Dan/met harē heyr/ende so waren die lee=
gers alle op/eñ Ahi Eser Ammi Sadai soō/was
ouer haer heyr/eñ Pagiel Achrā soon/ was ouer
dat heyr des gheslachts der kinderē/Asser Ende
Ahira Enā soō/was ouer dat heyr des geslachts
der kinderē Naphthali/Also trocken die kinderē
van Israel met haren heyren.
Ende Mose sprac tot sinē zwager Hobab/Re
guels soon vā Midiā/Wy treckē derwaerts/nae D
die stede/daer die HEERE afgeseyt heeft/ic wilse
v gheuen/so coemt nv met ons/so willē wy dat
beste bi v doē/wāt die HEERE heeft Israel goet
toe geseyt/Maer hi antwoorde/Ick en wil met v
niet/maer ick wil in mijn lant tot minē maeschap
treckē/eñ Mose sprac/en verlaet ons doch niet/
wāt ghi weet/waer wi in dese woestijne onsen lee
ger stellen sullē/eñ sult onse oogh e zijn/eñ als ghy
met ons treet wat die HEERE ōs goets doet/dat
willen wi aen v doen
Also trocken si vanden berghe des HEEREN
drie dachreysen/eñ die arcke des verbōts des HE
REN/trock voor hē/die drie dachreysen/om hen
te wijsen waer si rusten soudē/Eñ die wolcke des
HEEREN was des daechs ouer hen/als si wt dē
leegher trocken
Eñ als die arcke trock/so sprack Mose/HE=
RE/staet op/laet v viandē verstroeyt/eñ die v ha
ten vluchtich wordē voor v/eñ als si ruste/so sprac
hi coemt weder HEERE/totter menichten der
duysenden van Israel

Dat volck wort wt moeyte des weechs onlijd
saem/ende het murmureert tegen Mose/si hebbē
lust tot vleesch/ende eenen afgonst op Mose/Die
HERE geeft haer begeerte/mer hi strafse strē
ghelijc/ A

Dat.xi.Capittel

Nde doen dat volck ongheinoetich
wert/genoechdet qualijck voor die
ooren des HEEREN/Ende als dye
HEERE dit hoorde/vergramde sinē
toren/eñ ontstack dat vier des HE=
REN onder hen aen/ende verbrande den buyten

ſten legher. Doē riep dat volc tot Moſe / eñ Moſe
badt den HEERE / doen veruoer dat vyer / eñ men
hiet die ſtede Thabera / daerom dat des HEEREN
vyer / daer onder hen ontſtack
Wāt dat alderhande gemeyn volc / dz onder hen
liedē was / wert ontſtekē mz luſte / eñ ſatē eñ weē-
den met dē kinderē vā Iſrael / eñ ſpraken. Wye ſal
B ons vleeſch tetē geuē? wi gedenckē dē viſch die wi
.vi a in Egiptē om niet atē / eñ der cocōmerē / eñ meloe-
nē / looc / aiuyn / eñ cluſterlooc / mer nv is onſe ſiele
verdorret / eñ onſe oogē en ſien niet dan dat Man
Eñ Man was gelijc coriāder ſaet / eñ aen te ſien
gelijc Bedellion. Eñ dat volc ghinc om / eñ verga-
derde / eñ ſtiet mettet molē / eñ wreeft in eenē mor
tier / eñ kooctent in pottē / eñ vierken daer af kooc-
ken in die aſſchē / ende had eenē ſmaec / als eenē oly
kooc / Ende als des nachts den dau optē leger viel
ſo viel dat Man mede daer op
Moſe hoorde dat volc weenē ondꝫ harē geſlach
ten / eē yegelijc in ſijnder tentē duer / doē wert des
HEEREN torē ſeer gram / eñ het verdroot Moſe
ooc / eñ Moſe ſprac tottē HEERE / waerom becom
C merdi uwē knecht / eñ waerō en vinde ic gheē ghe-
nade voor uwē oogē / eñ legt dē laſt van al dit volc
op mi / heb ic al dit volc ontfanghē oft gebaert / dat
ghi tot mi ſeggē muecht / draecht in v armē (ghelijc
eē voeſter een kint draecht) in dat lāt dat ghy haren
vaderē geſworē hebt / vā wair ſoude mi dz vleeſch
comē / dz ict alle deſen volcke geue. Si weenē voor
mi / eñ ſeggē / geeft ons vleeſch / dat wi dat eten. Ic
en vermach dit volc alleē nz al verdraghē / wāt het
is mi te ſwaer. Eñ wildi alſo met mi doē ſoe bidde
ic v / doodet mi / heb ic genade geuondē / voor uwen
oogen / dat ic niet ſien en moet mijn iammer
Eñ die HEERE ſprac tot Moſe / vergadert my
lxx. mānē vādē Ouders vā Iſrael / die ghy weet dz
D ſi die Ouders des volcs eñ dye prouooſtē ſijn / ende
eb.d brēgtſe voor die tēte des getuychnis / eñ ſteltſe al-
iiij c daer bi v / ſo ſal ic afcomē / eñ met v aldaer ſpreken /
e xvi eñ van dinen gheeſt die op v is / nemē eñ op hē leg
gen / dat ſi met v den laſt des volcs dragen / op dat
ghijt niet alleene en draecht
Eñ tottē volcke ſuldi ſeggen / heylicht v teghen
morgē / dat ghi vleeſch eet / wāt v weenige is voor
die oorē des HEEREN gecomē / ghi liedē die daer
ſegt / wye ſal ons vleeſch tetē geuē / wāt het ghinck
ons wel in Egipten? Daerom ſal v dye HEERE
vleeſch geuē / dz ghijt eet / niet eenē dach / nyet twee
niet v ijue / niet thien / niet twintich dagē lanc / mer
een maēt lanc / tot dat v ter nuezē watgae / eñ dat v
daer af walghe / daerom dat ghy den HEERE ver-
worpē hebt / die in dat middē vā v is / eñ hebt voor
hē geweent eñ geſeit / waerom ſijn wi wt Egipten
gegaē. Eñ Moſe ſprac tottē HEERE Ses hōdert
duyſent mānen voetvolcs iſſer daer ick onder ben /
eñ ghi ſpreect ic ſal v vleeſch geuen / dat ghi lieden /
E eet een maent lanc. Salmen dan ſcapē eñ runderē
ſlaē / datment voor hē vide / oft ſullē alle die viſſcen
ꝺ zee vgaderen / datmēſe voor hem vide. Die HE
RE ſprac tot Moſe. Is dan dye hant des HEE-
REN vercort / mer nv ſuldi ſien / oft mijn woordē
metten wercke volbracht worden oft niet.
Eñ Moſe ghinc wt / eñ vertelde dē volcke des
HEEREN woort / eñ vgaderde die .lxx. mannē vā
den Ouders des volcs / eñ ſteldeſe ontrēt die tentē
Eñ die HEERE quā doē af inder wolckē / eñ ſprac
mz hē / eñ nā vādē geeſte die op Moſe was / eñ gaf
ooc dē .lxx. Oudē mānē. Eñ als dye geeſt op haer
lieden ruſte / propheteerden ſi / eñ en vieldē niet op.
Eñ het waren noch twe mānē indē leger bleuen
die een hiet Eldad / dāder Medad / eñ die gheeſt ru
ſte ooc op hen liedē. Wāt ſi warē ooc beſcreuē / eñ ſi
en waren nochtās nz wtgegaē totter tentē / ende ſi
propheteerdē idē leger. Doen liep een knechtkē /
eñ hi bootſcaptet Moſi / ſegghende / Eldad eñ Me
dad die propheterē indē leger / Doen ātwoorde Io　G
ſua Nuns ſoon / Moſes dienaer / die hi gecorē had
de / eñ ſprac / Mijn here Moſe verbietſe / mer Mo
ſe ſprac tot hem / ſtdi die benider voor mi? oft God
woude / dat alle dz volc des HEEREN propheteer
de / eñ die HEERE ſinē geeſt hen liedē gaue. Alſoo
quā Moſe totten leger / eñ die Ouders vā Iſrael.
Eñ die wint voer wt vāden HEERE / eñ liet quac
kelē comen / vā ouer zee / eñ vſtroydeſe ouer al den
leger / idē enen dage gelijc idē āderen twe dagen
lāc al om den leger .ij. ellen hooch bouē der aerden
Doen ſtont dat volc opten ſeluen geheelen dach
eñ al den geheelen nacht / eñ al den āderen dach / eñ
vergaderden quackelen / ende dye alderminſte ver-
gaderde / dye vergaderde thien Gomor / eñ ſloegen
ſe om den legher al omme
Eñ doen dz vleeſch noch onder hair tāden was
eñ eer het op was / wert des HEEREN toren ver-
wect onder den volcke / eñ ſloechſe met eenen ſeer
groten ſlage. Daer af heet die ſelue ſtede Luſtgra-
uen / daerom datmen aldaer begroef dz beluſt volc
Ende vanden Luſtgrauen / trock dat volck tot
Hazeroth / ende bleuen te Hazeroth

¶ MirIam eñ Araon murmureren tegen Moſen
eñ MirIam wort melaetſch　Dat.xij.Capittel

ENde MirIam eñ Aaron ſpraken te
gen Moſen / om zijns wijfs wille / dye
morinne / die hi tot enen wiue gheno
men had / eñ ſpraken / Spreect die HE　A
RE alleē door Moſe? Spreect hi ooc
niet door ons? eñ die HEERE hoordet. Mer Moſe
was een ſeer ſachtmoedich menſch / bouē alle mē
ſcen ꝺ aerden. Eñ haeſtelijc ſprac dye HEERE tot
Moſe / eñ tot Aarō / eñ MirIā / ghi liedē drie gaet
wter tentē des getuigenis / eñ ſi gingē alle drie wt
Doen quam die HEERE af / in een calomne des　B
wolcs / eñ ſtont ider tenten dore / eñ riep Aaron eñ
MirIam / eñ die twee ghingen wt ende hi ſprack
hoort mijn woort / is yemāt een propheet des HE
REN / dien ſal ic openbaren in een geſichte / oft in
eenen droom ſal ic mz hē ſpreken. Mer alſo nz mz
minen knechte Moſe / die i alle minen huſe getrou
is / mondelic ſpreec ic met hē / eñ hi ſiet den HEERE
in ſijnder gedaenten / nz door dōcker woorden oft
gelijckeniſſen / waerom en hebdi dan niet geureeſt
contrarie minen knechte Moſe te ſpreken.
Eñ den torē den HEEREN wert op hen grā / eñ
ginc wech / ooc weec die wolc vanꝺ tenten / eñ ſiet /
doen was MirIā lazarich als ſnee / eñ Aaron keer
de hem / tot MirIā / eñ ſach datſe lazarich was / eñ
ſprac tot Moſe. Och mijn heere / en legt die ſonde
op ons nz / dat wi ſottelic gedaen eñ gezōdicht heb-
ben / dz deſe nz en ſi als een doode dat vā ſijnꝺ moe

der lichaem coemt/ die lazarie heeft die helft haers
vleeschs verslint

Mose riep totten HEERE segghēde/ och God
maectse ghesont. Dye HEERE sprac tot Mose/
wairt dz haer vadr haer int aensicht gespogē had/ en
D soude si nz seuē dagē haer scamē? Laetse seuen dagē
besluyten buitē dē legere/ daer na laetse weder ōt-
faē. Also wert Mir Jā. vij. dagē geslotē butē dē le
ger/ eñ dat volc en troc niet voorder/ tot dz Mir Jā
opgenomē wert. Daer nae troc dat volc vā Haze
roth/ eñ maecte harē leger in die woestine Paran

¶ Daer wordē mannē wtgesondē dz lant te besiē
eñ te verspien/ wt die sōmige nader wedercoemst
tvolc veruaerdē/ eñ maectense bloode met haren
A quaden roepe

Dat.xiij. Capittel.

Ende die HEERE sprack met Mose/
seggēde/ Seynt mannen wt/ die dat
lāt Canaan bespien/ dat welcke ic den
kinderen van Israel gheuē sal/ eenen
man van elckē geslachte haerder va-
derē/ die alle hooftliedē onder hen sijn/ Mose sant
se wt der woestinē Paran/ na dē woorde des HE
REN die alle gader hoofdē waren onder dye kin
deren van Israel/ eñ hieten also

Sammua Zacur soon/ vandē geslachte Rubē.
Saphat Hori soon/ vā Simeōs geslachte. Caleb.
Jephunne soon/ vandē geslachte Juda/ Jgeal/ Jo
sephs soon/ vādē geslachte Isaschar. Hozea Nuns
soon/ vandē geslachte Ephraim. Vāden geslachte
Benjamin/ Plati Raphu soon. Vādē gheslachte
Sebulon/ Gadiel Sodi soon. Vandē geslacht Jo
seph vā Manasse/ Gaddi Susi soō. Ammiel Ge-
malli soō vādē geslachte Dan. Sthur Misael soō
vā Asser geslachte Nahebi Vaphsi soō/ van Naph
thali geslachte. Guel Machi soon/ van Gad ghe-
slachte. Dat sijn die namē der mannen/ dye Mose
wt sant/ om te bespiē dat lant. Mer Hosea Nuns
B soon noemde Mose Josua

Als hi sandt om te bespien dat lant Canaan/
sprac hi tot hē/ treet op ten suyden waert/ eñ gaet
op dat geberchte/ eñ bespiet dat lant/ hoe dattet is
eñ dat volc dat daer inne woont/ oft sterc oft swac
is/ luttel van getale oft veel/ eñ wat lant dattet is
daer si in woonē/ oft goet oft quaet si/ eñ wat ste-
den dat zijn/ daer si in woonē/ oft si met muerē be
waert zijn oft niet/ eñ wat lāt dat si/ oft vet oft ma
ger si. Eñ oft boomē dair in zij oft niet. Weest ge
troost/ eñ neemt die vruchten des lants. Het was
recht in die tijt der eerster wijnbesien.

Si gingen op/ eñ bespiedē dat lāt vand woesti-
nen Zin tot te Rehob/ dairmē te Hamath gaet. Si
ghingē ooc op tegē tsuydē/ eñ quamen tot Hebrō
dair was Ahimā/ Sesai/ eñ Thalmai/ Enaks kin
derē. Hebron was seuen iaer getimmert voor Zo
an in Egiptē/ eñ si quamē tot aen die beke Escol
eñ snedē aldaer af eenē wijnrancke/ met eenē dru-
uē/ eñ lietense twee mannen op enen stoc draghen/
daer toe ooc granaet appelen eñ vijgen/ die plaetse
heet die beke Escol/ om der druuen wille die de ki
deren van Israel daer of sneden

Eñ si keerden weder na veertich dagē/ als si dz   Escol dz
lāt bespiet haddē. Si ghingē/ eñ quamē tot Mose   heet een
eñ Aaron/ eñ tot alle die gemeinte van Israel/ inde   druyue
woestine Paran te Kades/ eñ si seyden hē/ eñ der   daer om
gātser gemeinten/ hoe dat daer stont. Eñ si lieten   wordie
hen siē die vruchtē des lāts/ eñ vtseldē hē/ eñ spra-   plaetse
kē. Wi zijn int lāt gecomē/ dair ghi ons sondt/ daer   druuen
melc eñ honich in vloeyt/ eñ dit sijn haer vruchten   beke ge
sonder dat dair sterc volc inne woont/ eñ seer vaste   noemet
eñ grote stedē zijn dair/ eñ wi sagē ooc Enaks kin- D
deren aldaer. Die Amalechiten wonen int lāt tegē
die suytside. Die Hethitē/ eñ Jebusitē/ eñ Amori-
tē/ woonē opt geberchte/ Die Cananiten woonen
aen die zee/ omtrent om die Jordane

Caleb stilde dat volc dat tegen Mose was/ eñ
sprac tot hen. Laet ons op treckē/ eñ dat lant in ne-
mē/ wāt wi sullent wel verweldigē. Mer die man
nen die met hē opgetrocken warē/ spraken. Wi en
sijn niet machtich op te treckē tegen dz volc want
si sijn ōs te sterc. Eñ si maecten een quaet geruchte
onder die kinderen vā Israel/ vāden lāde dat si be-
spiet hadden/ eñ seiden. Dat lāt dair door wi gegaē
sijn om te bespien/ verslint sijn inwoōders. Eñ alle
dat volc dat wi daer in sagē/ zijn lieden van grooter
lengtē/ Wi sagē ooc tyrannē aldair/ Enaks kinde
rē/ vādē tyrannē/ eñ wi warē voor onsen oogē als
sprinchanen/ eñ also warē wi ooc in haren oogen.

¶ Dat volc wort onuerduldich/ het weent ende
morst tegen Mosen/ Josua eñ Caleb prijsen dz lāt
ende stercken dat volc God die HERE wordt
vertoornt/ eñ straft dat volc.

Dat.xiiij. Capittel

Hier om riep alle die gemeynte/ ende   A
dat volc weende diē nacht/ eñ die kin
derē vā Israel murmureerdē tegen
Mose eñ Aaron eñ dye geheele ghe-
meynte sprac tot hen lieden. Och oft
wi in Egiptē lant gestoruē warē/ oft noch storuen
in dese woestine/ waerom veert ons die HERE
in dit lant/ dat onse wiuē doort sweert vallē/ ende
onse kinderē eenē roof wordē? ist niet beter dz wi
weder trecken in Egipten? Eñ die een sprac totten
anderē. Laet ons eenen hooftmā maken/ ende we
der in Egipten trecken

Mose eñ Aarō vielē op haer aēgesicht voor al   B
die vergaderinge der kinder vā Israel/ Eñ Josua
Nuns soon/ eñ Caleb Jephunne soon/ die ooc dat
lāt bespiet haddē/ verscoordē haer cleederē/ eñ spra
kē tot al die gemeynte der kinderē vā Israel. Dat
lāt dat wi doorwādelt hebbē/ om te bespiē/ is seer
goet. Ist den HERE belieft/ dā sal hy ons in dz
lant brengē/ eñ ons geuen/ dwelc een lant is/ daer
melck eñ honich in vloeyt/ En verbittert doch dē
HERE niet/ eñ en vreest niet voor dit volc van

desen lande. Wāt wy sullense gelijc broot verslin=
den. Alle hulpe is van hen ghewekē/die HERE
is met ons/en vreest v niet voor haer lieden
Doen sprac al dat volc/men salse steenen. Doē
openbaerde die heerlicheit des HEREN/aen dye
tente des getuygenis/ voor al die kinderen van Is
rael/eñ die HERE sprack tot Mose. Hoe lange
sal mi dit volc lachterē? eñ hoe lāge en willet in my
nz gelooven / over alle die teekenē die ick ond' hen
gedaen hebbe? Ic salse met pestilencie slaen/eñ ver
doense/eñ v eenen prince stellen over een grooter
C volc/eñ machtiger dan dit is
od.i. Mose sprac tottē HERE/dā sullēt die Egipte
d narē hooren/wāt ghi hebt dit volc met dijnre gro
ter cracht /middē wt hen geleit/eñ men sal seggen
tottē inwoonders vā desen lāde. die dair gehoort
hebben /dz ghi HERE onder desen volcke sijt/dz
ghi vā aēgesichtē gesien wort/eñ v volc staet over
hen/eñ dat ghi gaet voor hen henen int heyr/I een
calomne des wolcs des daechs/ eñ in een vier calō
ne des nachs. Eñ doode ghi dit volc ghelijc eenen
mā/so sullen die heidenē segghen/die alsulckē roep
vā v hoorē eñ sprekē/die HERE en conste dz volc
int lāt nz gebringen/ daer hi hen af gesworen had
de/daerom heeft hise verslāgen in die woestine
Dairom/so laet die cracht des HEREN groot
wordē/so ghi geseit hebt eñ gesprokē/die HERE
is lācmoedich /eñ vā groter barmherticheit/eñ hy
vergeeft die misdaet eñ overtredingen / eñ en laet
.i. nyemāt ontsculdich sijn/eñ hi versuect der vaderen
d misdaet /over die kinderē / int derde eñ vierde lidt
So weest doch ghenadich der misdaet dees volcs/
O na uwer grooter barmherticheit/ghelijc ghi oock
vgevē hebt dezē volcke vā wt Egiptē tot hier toe
Eñ die HERE sprac. Ick hebt vergheven soo
ghijt geseit hebt. Mer also waer als ic leve/soe sal
al die werelt der heerlichz des HEREN vol wer
den. Want alle die mānen/die mijn heerlicheyt eñ
mijn teekenē gesiē hebbē/ die ic ī Egipten gedaen
hebbe/eñ die in woestine/ eñ my nv thien mael ge
if. tempteert hebben /Eñ mijd' stemmen niet gehoor
saem en hebben geweest / die en sullen dat lāt nyet
sien/dat ic haren vaderen geswoorē hebbe. Oac nie
māt van dien / die mi gelachtert hebben en salt siē.
Mer mijn knecht Caleb/om dat een ander gheest
met hem is/eñ heeft mi geheel nagevolcht/dien sal
ic in dat lant brenghen /daer hi in ghecomen is/eñ
sijn saet salt innemen/daer toe die Amalechiten eñ
Cananiten/die ī die nederste lāden woonen. Mor
ghen weyndet v/eñ trect in die woestine opten we
ge/totter rooder zee.
Ende die HERE sprack met Mose eñ Aa=
ron/segghende. Hoe lange morret dese quade ghe
meynte tegen mi? Want ic hebbe die murmuratie
der kinderen van Israhel/die si teghen mi gemor=
ret hebben ghehoort / daerom seght tot hen. Soo
waer als ic leve /spreect die HERE/ic sal v doen/
so ghi voor mine ooren geseyt hebt / In dese woe=
stine sullē uwe lichamen vervallen . Eñ ghi lieden
die getelt sijt /vā twintich iaren / eñ daer over ghy
lieden die tegen mi ghemorret hebt / en sult niet in
dat lāt comen /daer op dz ic mijn hant geheuē heb
be/op dz ic v lieden daer ī ne woonen liete/wtgēno
men Caleb Jephunne soon/eñ Josua Nuns soon

Uwe kinderen daer ghi af geseyt hebt / si sullen
eenen roof sijn/die sal ic daer in brenghen/dat si be
kennen sullen dat landt / dat ghi verworpen hebt/
Mer ghi met uwen lichamen / sullen in dese woe= E
stine vervallen/ eñ v kinderen sullen herderen sijn
in die woestine.xl.iaer/eñ v hoerderije dragen/tot
dat v lichamen te nieten worden in deser woestij=
nen/na dat ghetal der veertich daghen/inden welc
ken ghi dat landt bespiet hebt /Eenen dach sal een
iaer doen/dat si. xl. iaer v misdaet dragen / om dat
ghi weten sult/ wat het is / als ic die hant aftrecke
Ic die HERE hebt geseyt / eñ ic salt ooc doen/de=
ser quader menichtē / die haer tegen mi opgerecht
heeft in dese woestine / si sullen alle te nieten gaen/
ende aldaer sterven
Also storven ende werden gheplaecht voor den
HERE/alle die mannen / die Mose gesondē had=
de /om dat lant te bespyen / ende weder ghecomen
waren/eñ die murmuratie maecten in alle dye ghe
meynte/ daer mede dat si eenen quaden roep van=
den lande maecten/dattet quaet was /mer Josua
Nuns soon/eñ Calep Jephunne soon/bleuē leven
dich /Wten mannen die gegaen waren / om dat lāt
te bespyen . Eñ Mose sprac dese woorden tot alle G
den kinderen van Israel /doen hadde dat volc seer
grooten rouwe
Ende si stonden des morgens vroech op ende
trocken op die opperstē vanden geberchten ende
spraken / hier sijn wi / ende wi willen optreckē tot
ter steden daer die HERE af gheseyt heeft / want
wi hebben gesondicht. Mose sprack/ waeromme
overtredy also dat woordt des HEREN / het en
sal v niet gelucken / En treet niet op/wāt dye HE
RE en is niet onder v /op dat ghi niet geslagen en
wort van uwen vianden. Want dye Amalechiten
ende Cananiten sijn voor v aldaer/eñ ghi sult door
dat sweert vallen /om dat ghi v vandē HEERE
gekeert hebt /eñ die HERE en sal met v niet sijn
Mer si warē verblint/eñ trocken op die hooch
tē des ghebercht s. Maer die arcke des verbonts
des HEEREN /eñ Mose / en quamē wt den le=
ger niet/Doen quamen die Amalechiten/eñ Cana
niten /dye opt ghebercht woonden daer af / ende
sloegense/ende smetense/tot Horma toe
¶ Van menigerley offerhanden/eñ hoe veel tot
elcken spijsoffer eñ drancoffer behooret/Hoe een
ghestraft wort die opten Sabbath houdt raepte/
Moses doet ghedencteekenen makē aenden clee A
deren.

Dat.xv.Capittel

Ende die HERE sprack met Mose/
seggende. Spreect metten kinderen
van Israel /eñ segt tot hen. Als ghy
comen sult int lant uwer wooningē
dat ic v geuē sal / eñ ghi den HERE
offerhande doen wilt / Het si een brātoffer /oft een
offerhande totten bisonder ghelooft e /oft een vrij=
willich offer/ ofte uwe feestoffer / op dat ghy den
HERE eenen sueten rueck maect/vanden runde
ren oft vanden scapen.
Wie dat sijn ghifte den HEERE offeren wil
die sal vanden spijsoffer doen een thiēde deel bloe=
men vanden mele/met olye ghemengt/een vieren
deel van Hin/ende wijn tot drancoffer/ooc een vie
rendeel van Hin/totten brantoffer /oft tot eenē an

deren offer/daer een lam geoffert wort Maer daer
eenē ram geoffert wort/suldi dat spijsoffer makē
vā twee thiendeelen vā bloemen vandē mele met
olye gemēgt/een derdendeel van win/eñ wijn tot
dranċoffer/ooc een derdendeel van wijn/dat suldy
den HEERE tot eenen suetē ruec offeren

Mer wildi een runt tot eenē brātoffer offeren
oft tot een bisonder gelooft offer/of tot eenē doot
offer dē HEERE makē/so suldi tot den runde/tot
B eē spijsoffer doē/drie thiendedeel bloemē vādē me
le gemēgt mz olye/een half win/eñ wijn tot drāc=
offer/ooc een half win. Dat is een offer den HEE
RE/tot eenē suetē ruec. Also suldi doen met eenē
osse/met eenen ram/met eē lam/eñ geyte/daer na
dat dat ghetal is vā desen offerē/daer nae sal ooch
sijn dat getal des spijsoffers eñ des drancoffers

So wie dat een ingeborē is/die sal also doē/dat
hi dē HEERE offer een offer tot eenen sueten ruec
Eñ woont daer eē vreemdelinc bi v lieden/oft ōd
v bi v vriendē/eñ wilt hi den HEERE een offer tot
eenē suetē ruec doē/die sal doen gelijc die ingeborē
doet. Der geheelē gemeintē sal eē settinge zijn/bei
de v/eñ dē vreēdelingē. Eē ewige settinge sal dit
uwē nacomelingē zijn/dz voor dē HEERE die vreē
delinc sijn sal gelijc als ghi. Een wet/een recht sal
v/eñ den vreemdelingen zijn die bi v woonen.

Eñ die HEERE sprac met Mose/seggende.
Spreect met dē kinderē vā Israel/eñ segt hē. Als
C ghi int lāt coēt/daer ic v in brengē sal/eñ ghy eten
sult vandē broode des lāts so suldi dē HEERE een
Hefoffer geuē(te wetē/vā dat eerstelinc vā uwen
deege suldi eenē koec tot eē Hefoffer geuē/gelijck
een Hefoffer van uwē dorschvloer/also suldy den
HEERE vā uwē deege/die eerstelingē gheuen tot
eenē Hefoffer/bi uwen nacomelingen.

Eñ als ghi door onwetenheit/eenich van dese
gebodē ouertreet/die de HEERE tot Mose gespro
kē heeft/eñ al wat die HEERE v door Mose ghe=
seit heeft/vā dien dage aē/doē hi begonst te gebiedē
tot op uwē nacomelingē/als die ghemeinte yet ō=
geet/so sal die gātse gemeynte offeren eenē iongen
varre vāden runderē/tot eenē brātoffer/tot eenen
suetē ruec dē HEERE/met sinē spijsoffer eñ drāc=
offer/so alst recht is/eñ eenen boc tot eenē sondof
fer. Eñ die priester sal alle die gemeinte der kinde=
rē vā Israel versoenē/so salt hē vergeuē zijn/wāt
het is eē onwetētheit. Eñ si sullen brengē alsulcke
haer gauē tot een offer den HEERE/eñ hair sond=
offer voor dē HEERE/van haerē onwetētheit/soe
wordet vergeuē der gātser ghemeintē der kinderen
vā Israel/eñ ooc dē vreēdelingē die onder v lieden
woonē/want allet volc is in sulcker onwetentheit

Ist dat een siele door onwetētheit sondicht/die
sal een iarige geyte tot een sondoffer brengen. Eñ
die priester sal alsulcke onwetende siele versoenen
voor den HEERE/mettē sondoffer voor die onwe
tentheit/dz hise versoene/so salt haer vergeuē wor
dē. Eñ een wet salt zijn dat ghi voor die onwetēt=
heit doē sult/beyde dē ingeborē onder dē kinderen
D vā Israel/eñ den vreēdelingē die onder v woonen

Maer als een siele wt houaerdiē yet doet/het si
een ingeborē oft vreēdelinc/die heeft den HEERE
wederspānich geweest/soe sal die siele wtgeroeyt
wordē vā harē volcke/wāt si heeft des HEEREN
woort veracht/eñ sijn geboden achter gelatē/si sal
wtgeroeyt worden/die scult sal op haer sijn

Eñ als die kinderē van Israel in die woestijne
waren/vōden si eenen mā hout rapen inden Sab=
bath dage/Eñ die hē daer op venōden haddē/als
hi hout raepte/brachten hē tot Mose eñ Aarō/eñ
voor die gantse gemeinte/eñ si sloten hem in die be
waringe. Wāt si niet en wisten watmen hem doen
soude. Die HEERE sprac tot Mose/Dye man sal
die doot steruen. Die gātse gemeynte sal hē steenē
buyten den legere/Doē leyde hē die heele gemein=
te buytē den leger/eñ steenden hē doot/so die HE=
RE Mose geboden hadde

Eñ die HEERE sprac tot Mose. Spreect mettē
kinderen vā Israel/eñ segt tot hen/dat si hen freen En
gien maecken/aē die hoeckē vā harē cleederē ōder
allē uwen nacomelingē/eñ geel snoerkens aen die
freengien. Daer toe sullen v die freengien dienen/ E
dat/ als ghijse aensiet/gedencken/eñ doen sult alle
mijn gebodē des HEEREN/eñ dat ghi v niet en
recht na uwē hertē gepeysen noch na uwē ooghē nz
en hoereert. Daerom suldi gedenckē/eñ doen alle
mijn gebodē/eñ heilich zijn uwē Gode/Ic die HE
RE v God/die v wt Egiptē lāt ghelept heeft/om
dat ic v God wesen soude. Ic die HEERE v God.

Vandē oproer eñ secte Chore/Dathā/eñ Abi
am/eñ haer straffinge   Capit.xvi.

Nde Korah Jezehars soone/die Ka= A
hath sone was/Leui soon/met Da=
than eñ Abirā/die sonen Eliab/ende
On/Peleth soon/van Ruben sonen/
stondē tegen Mose op/met somighe
mannen vandē kinderen vā Israel/twee hondert
eñ L. hooftliedē der gemeyntē/raetsheeren eñ ver=
maerde lieden/eñ si vergaderdē tegē Mose eñ Aa
ron/eñ sprakē tot hē/ghi makes te vele/want alle
die gemeynte is ouer al heilich/eñ die HEERE is
onder hen liedē/waerom verhefte ghy v ouer dye
gemeynte des HEEREN.

Als Mose dat hoorde/viel hi op sijn aēsicht eñ
sprac tot Korah eñ sinē aēhangers. Morgē sal die
HEERE kēnic makē/welc die sine zijn/eñ die welcke
heilich sijn om tot hē te comē. Wien hi verkust/dye
sal tot hē genakē. Hierō doet dit/neēt wierooc va=
tē/ghi Korah eñ alle v aēhāgers/eñ doet vier dair
inne/eñ doet daer morghē ruecwerck op voor den
HEERE/eñ so wiē die HEERE kiezē sal/die sal hei
lich sijn/ghi makes te veel/ghi kinderen Leui

Eñ Mose sprac tot Korah. Hoort doch ghi Le B
ui sonē/ist niet genoech/dat die God van Israel v
afgesceiden heeft vander ghemeenten van Israel/
dat ghi comen soudt/eñ dat ghi doen sout dē dienst
indē tabernakel des HEEREN/eñ voor die gemei
te gaedi ooch om te dienē. Hi heeft v/eñ al v broe=
ders die kinderē Leui/met v tot hē latē comen/eñ
ghi soect nv ooc dat priesterdom/ghi eñ alle v aen
hangers/maect een verbont teghen dē HEERE
Wat is Aaron/dat ghi teghen hem murmureert.

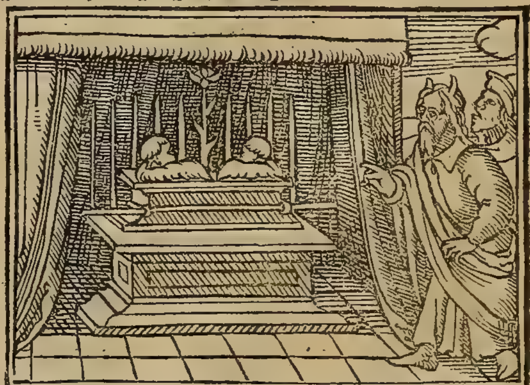
Eñ Mose sandt/eñ liet Dathan eñ Abirā roe=
pen/Eliabs sonen. Si antwoorden. Wy en comē
daer niet. Ist niet genoech dat ghy ons wt den lan
de van Egypten ghelept hebt? daer huenich ende
melc in vloyet/om dat ghi ons dooden soudt in dye
woestine/ten si dat zhi ooc heerschappie ouer ons

hebt? Hoe wel hebdi ons ghebracht in een lant daer
melc eñ honich vloeyt/ eñ ghi hebt ons ackers ende
wÿnbergē tot een erfdeel gegeuē. Wildi den liedē
ooc die oogē wt stekē? wi en comen daer niet.
Doen wert Mose seer grā/ eñ sprac totte HE-
C RE/ En aensiet doch niet haer spÿsoffere. Jck en
hebbe ooc niet eenē ezele vā hen liedē genomē/ eñ ic
en hebbe niemādē vā hen liedē eenich leet gedaen/
Eñ hi seide tot Korach/ ghi eñ alle uwe aenhāgers
sult morgen voor den HERE staen. Ghi/ eñ si/ eñ
Aaron/ Eñ een yegelic neme zÿn wieroock vat/ eñ
legge ruecwerc daer op/ eñ come tottē HERE/ eē
yegelic met sinen vate/ dat zÿn twee hondert ende
vÿftich vaten. Eñ een yegelic nam zÿn vat/ eñ dede
vier daer inne/ eñ dede ruecwerc daer op/ eñ si ghin
gen voor die duere der tentē des getuychnis/ ende
Mose eñ Aaron ooc. Eñ Korach vergaderde al de
ghemeynte teghen hen/ voor dye duere der tenten
des getuychnis.
Maer die heerlicheyt des HEREN opēbaer-
de voor alle die gemeynte/ Eñ dye HERE sprack
met Mose eñ Aaron seggēde/ Scheydet v vā deser
gemeyntē/ dat icse haestelic mach verderuē. Eñ sy
vielē op haer aensicht/ eñ spraken/ God/ God/ dye
D gheester vā alle vleesch. Oft een man ghesondicht
heeft/ wildi daer ō toornich zÿn op alle die gemeyn
te? Eñ die HERE sprac met Mose seggēde/ Segt
der ghemeynten eñ spreect/ Schept v van Korach
Dathans eñ Abirams tenten.
Eñ Mose stont op/ eñ ghinc tot Dathan eñ Abi-
ram/ eñ die Ouders vā Jsrael volchdē hē na/ ende
sprac metter gemeyntē seggēde. Wÿct vā die ten-
ten deser godloser mēschē/ eñ en raect niet wat hen
toe behoort/ op dat ghy misschiē niet en vergaet in
eenich vā harē sondē. Eñ si ghingē op vāden woo-
ningē Korach/ Dathan/ eñ Abirā/ Maer Dathan
eñ Abirā quamē wt/ eñ tradē aē die duere haerder
tenten/ met harē wiuen/ sonen/ eñ kinderen.
Eñ Mose sprac. Daer bi suldi merckē/ dat dye
HERE mi gesondē heeft/ dat ic alle dese wercken
doē soude/ eñ niet en doe vā mÿnder eygēder her-
ten. Jst dat si steruē/ so alle mēschē steruen/ oft be-
socht wordē/ als alle menschen besocht worden/ so
E en heeft mi die HEERE niet ghesonden. Maer
doet die HERE yet nieus/ so dat dye aerde haren
mont op doet/ eñ verslintse met allē dat si hebbē/ eñ
dalē si neder waert totter hellē leuendich/ so suldy
wetē/ dat die liedē dē HERE gelastert hebbē.

Eñ als Mose dese woordē alle gesprokē hadde/
so scuerde die aerde onder hen/ eñ dede harē mont
op/ eñ verslontse/ met harē tenten/ eñ met alle den

menschen die bi Korah waren/ ende met alle hare
haue/ eñ daeldē leuēdich onder totter hellē/ met al
dat si haddē/ eñ die aerde ouerdecktese/ eñ si verghin
gen vāder gemeyntē. Eñ geheele Jsrael/ die al om
hen stondē/ vlodē vā harē roepe/ seggēde/ dat ons
die aerde oock niet en verslinde. Eñ dat vier quam
ooc wt vanden HERE/ eñ verslinde die twee hon
dert eñ vÿftich mānen/ die dat ruecwerc offerden.
Eñ die HEERE sprac met Mose/ segghēde.
Segt Eleasar Aarons des priesters soon/ dat hy
die vatē op heffe wten brāt/ eñ strove dat vier hier
eñ daer/ wāt die vatē der sondaers zÿn geheylicht
door haerder sielen/ datmē daer blec af slae/ eñ dē
outaer daer mede behange/ want si zÿn gheoffert
voor den HERE/ eñ geheylicht/ eñ sullen den kin
deren van Jsrael tot een teeken zÿn.
Eñ Eleasar die priester nam die metalē vaten/
die de vbernde geoffert haddē/ eñ sloeger blec af/
den outaer mede te behangē/ tot een gedachtenisse
den kinderē van Jsrael/ dat niemāt vreēts/ die niet
en is vā Aarons sade/ comē en soude om te offerē
ruecwerc voor den HERE/ op dat hen niet en ge
schiede/ so Korah eñ sinē mede plegerē/ so die HE
RE hē geseit hadde door Mose.
Des anderē morgēs murmureerde alle die ge-
meynte der kinderē vā Jsrael/ tegen Mose eñ Aa
ron/ eñ sprakē. Ghi hebt des HEREN volck ghe
doot/ Eñ als die gemeynte vergaderde tegen Mo
sen eñ Aaron/ keerdē si hen totter tenten des getu
genis. Eñ siet doē bedecte die wolcke/ die tente/ eñ
die heerlicheit des HEREN openbaerde/ eñ Mo-
se eñ Aaron ghingen in/ voor die tente des getuge-
nis. Eñ die HEERE sprac tot Mose/ segghende.
Gaet wt deser gemeynten/ ic salse verslindē/ eñ sy
vielen op haer aensicht.
Eñ Mose sprac tot Aaron. Neemt dat vat/ eñ
neemt daer vier inne vandē outaer/ ende legt daer
ruecwerc op/ eñ gaet haestelic totter gemeyntē/ eñ
versoentse. Want die toornighe gramschap is van
den HERE wt ghegaen/ eñ die plage is aē gegaē
onder den volcke/ eñ Aaron nā so hē Mose gheseit
hadde/ eñ liep middē onder die ghemeynte/ eñ siet/
die plage was begonst/ eñ hi maecte rueck/ eñ ver-
soēde dat volc/ eñ stont tusschē dē doodē/ eñ dē leuē
dē/ eñ die plage hielt op. Die met dier plagē ghestor
uē warē/ warē .xiiij. dusent/ eñ .vij. C. wtgenomen
die in Korachs bedrÿf storuē. Eñ Aaron quam we
der tot Mose/ voor die duere der tenten des getuy
genis/ eñ die plage hielt op.

¶Dat dē stāme Leui eñ dat priesterdom Aarōs
gecorē zijn vāden HERE/ wort bediet door dat

Apthe
ros de co
ninc van
Creten/
vāt eerst
de manie
re om dat
huenich
vādē byē
te verga-
derē/ en-
de tot spi
se te ghe-
bruyckē.

F

Sijnder
dochtere
soon Aut
dis gehe
tē/ die na
hē truck
besat/ die
maecte
veel goe-
der rech-
tē in Cre
ten/ hy
was deer
ste die de
osschē in
den ploe-
ge sette.

G

groenen des ſtocs. Capittel xvij.

A Nde die HEERE ſprack met Mo-
ſe/ſegghende. Segt den kinderen vā
Iſrael/eñ neemt van hen twalef ſtec-
ken/van elcken hoofman/ van zijns
vaders huys/eenen ſteck/ende ſcrijft
een yeghelücs naem op ſinen ſteck / maer Aarons
naem ſuldi ſcriuen op Leui ſtecke / Want voor een
hooft haerder vaders huys/ſal eenen ſteck weſen/
ende legtſe in die tente des ghetuygenis / voor dat
ghetuyghenis/daer ick v betuyghe/ende den welc
ken ick van deſen kieſen ſal/ diens ſteck ſal groene
B worden/dat ick die murmuratie der kinderen van
Iſrael ſtille/die ſi teghen v murmureren.

Moſe ſprack metten kinderen van Iſrael / eñ
alle haer hooftlieden gauen hē twalef ſtecken/een
yegelic hooftman eenen ſteck/na den huyſe haers
vaders / ende Aarons ſteck was oock onder haer
ſtecken/ende Moſe leide die ſtecken voor den HE
RE/in die tente des ghetuyghenis/Des morgens
als Moſe in die tente des ghetuygenis ghinc/vant
hi Aarons ſteck/vanden huyſe Leui groen/ eñ ghe
bloeyt op ghegaen/ende Amandelen dragende/eñ
C Moſe bracht alle die ſtecken wt vanden HERE/
voor alle die kinderen van Iſrael / dat zijt ſaghen/
eñ een yegelic nam ſinen ſteck.

Dye HEERE ſprack tot Moſe / draecht Aa-
rons ſteck weder voor dat ghetuychnis/ dat hy be-
waert worde/ tot een teken den wederſpannighen
kinderen/dat ſi niet meer tegen mi en morren/ op
dat ſi niet en ſteruen. Moſe dedet ſo hem dye HE-
RE gheboden hadde. Ende die kinderē van Iſra-
el ſpraken tot Moſe. Siet/wi minderen ende ver-
D deruen alle/vergaen/ende gaen te nieute. Wie dat
ter totter tenten des HEEREN gaet/ dye ſterft.
Sullen wi dan alle geheel vergaen.

¶ Van dat officie ende dienſt Aarons / der prie
ſteren ende Leuiten/ Ende wat haer in harē diē
ſte toebehoort.

Dat.xviij. Capittel

A Nde dye HERE ſprack tot Aaron/
Ghi ende uwe ſonen / eñ ws vaders
huys met v/ſult die miſdaet des hey
lichdoms draghen/ende ghi / eñ uwe
ſonen met v/ſult die miſdaet ws prie
ſterdoms draghen. Maer uwe broederen vanden
gheſlachte Leui ws vaders/ſullen tot v comen / eñ
tot v ghedaen werden/dat ſi v dienen. Maer ghy
ende uwe ſonen met v/ſult dienen in dye tente des
ghetuychnis/ende ſi ſullen uwen dienſt / ende den
dienſt van alle die heel tente des ghetuychnis wach
ten. Maer aen die gherreeſchap des heylichdoms/
eñ totten Outaer/en ſullen ſi niet comen / dat niet
beyde ſi/ende ghi en ſterft/maer ſi ſullen bi v zijn/
dat ſi den dienſt waer nemen/aen die tente des ge-
tuychnis/in alle officie der tenten. Eñ gheen vreē-
de en ſal met v ghemengt worden.

Daer om wacht nu den dienſt des heilichdōs/
ende den dienſt des Outaers / dat voort niet meer
eenighe toornighe gramſcap en come ouer die kin
deren van Iſrael/want ſiet/ ick hebbe dye Leuiten
uwe broederen ghenomen vanden kinderen van
Iſrael/v tot een ghifte/den HERE tot eenen ge-
ſchencke/dat ſi die officie hantieren aender tenten
des ghetuychnis. Ghi ende uwe ſonen met v/ ſult Exo.
uwe prieſterdom wachten/ dat ghy dient in alder- Leu.
ley hanteringhe des Outaers/ende binnen achter
die gardijne/want v prieſterdom gheue ick v tot ee
nen dienſt/voor een ghifte. Als een vreemde daer
toe gaet/die ſal die doot ſteruen.

Ende die HERE ſeide tot Aaron. Siet/ic heb B
be v ghegeuen mijn hefoffer/van alle dat die kin-
deren van Iſrael heylighen/te verteeren/ eñ uwe
ſonen tot een eewich recht. Dat ſuldi hebben van-
den alder heylichſten dat ſi offeren. Alle haer ghif-
ten met alle haer ſpijſoffer/eñ met alle haren ſond
offer/eñ met alle haren ſcultoffer/ dat ſi mi weder
gheuen/dat ſal v / ende uwen ſonen dat alderhey-
lichſte zijn. In die alder heylichſte plaetſe ſo suldijt
eten. Alleen dat manlick is/ſal daer af eten / want
het ſal v heylich zijn.

Ic heb ooc dat hefoffer haerder ghiftē van al-
le Weefofferen der kinderē van Iſrael / v eñ uwē
ſonen/ende uwen dochteren ghegeuen met v / tot
een eewich recht. Wie dat ſuyuer is in uwen huy- C
ſe/ſal daer af eten. Alle vet der olien / ende alle vet
des moſts ende korens haer eerſtelinghe/die ſi den
HERE gheuen/heb ick v ghegheuen. Dye eerſte
vruchten/van alle dat in haren lande is/ dat ſy den
HERE brenghen/ſal v zijn. Wie ſuyuer is in dij-
nen huyſe/ſal daer af eten.

Alle dat den HERE toe gheeygent is in Iſra-
el/dat ſal v zijn. Alle dat zijn baermoeder ontdoet/
onder alle vleeſch/dat ſi den HERE brengen/ het
ſi mēſch oft vee/ſal uwe zijn/ Alſo nochtās dat ghi
die eerſte menſchen vrucht/ſult laten loſſen / ende
die eerſte vrucht van een onreyn vee/ooc laten loſ-
ſen. Si ſullent loſſen alſt een maent out is / eñ ghy
ſullet te loſſen gheuen om ghelt/om vijf ſikels/ na
den ſikel des heilichdoms die twintich Gera gelt.
Maer een eerſte vrucht van eenen oſſe/oft lamme
oft gheyte/en ſuldi niet te loſſen gheuen / want ſy
zijn heilich/haer bloet ſuldi ſprengē opten outaer/
ende haer vet ſuldi ontſteken tot een offer des ſue-
ten gheruecs den HERE / haer vleeſch ſal v zijn/ Int
ghelijck die Weefborſt/ende die rechte ſchouder v breeu
is. Alle hefofferen die de kinderen van Iſrael hey heete
lighen den HERE/heb ick v ghegeuen / eñ uwen souts
ſonen/ende uwen dochteren met v/tot eenen eewi bont
gē rechte. Dat ſal v een ſouts verbont zijn / eewich dat g
voor den HERE/v ende uwen ſade met v. dat ſo

Ende dye HEERE ſprac tot Aaron / ghi en dz vle
ſult in haren lande niet beſitten/ooc gheen deel on van v
der hen hebben/want ic ben v deel/ ende v erfgoet uē on
onder die kinderen van Iſrael. Den kinderen Leui hout
hebbe ick alle thienden ghegheuen van Iſrael/tot ſal oo
een erfgoet/voor haer oefeninghe die ſi mi doen in dit ve
der tenten des ghetuychnis/dat van hier voort die bont
kinderen van Iſrael niet en ghenaken der tenten uerga
des ghetuychnis/om ſonde op haer te brengen/ eñ lick z
te ſteruen/Maer die Leuiten ſullen die oefeninge ſo ſpre
hanteren inder tenten des ghetuychnis/ende ſi ſul dyeſc
len des volcs ſonden draghē/tot een eewich recht/ int.ij.
bi uwen nacomelinghen. Ende ſy en ſullen onder rali.
die kinderen van Iſrahel/gheen erfgoet beſitten. God
Want die thienden vanden kinderen van Iſrael/ uet d
die ſi den HEERE heffen/hebbe ick den Leuitē ruck
tot een erfgoet ghegeuen. Daer om heb ick hen ge wd g
uē / c
den ſi
met e
ſout
bont.

seit/dat si onder die kinderē van Israel gheen erf-
goet besitten en sullen
Ende die HEERE sprack met Mose /segghen
D de/Segt den Leuitē /ende spreect tot hen /Als ghy
eut die thiende neemt vāden kinderen van Israel/dye
ij.a. ick v van hen ghegeuē hebbe / tot uwē erfgoede/
so suldi daer af een Hefoffer den HEERE doen/dz
is die thiende vanden thiendē. Ende sult alsulckē
v Hefoffer achtē/als al gaef dijt koren wtē scuerē/
eñ volheit wt den kelder
Also suldi ooc dat Hefoffer den HEERE geuē/
van allē uwē thiendē die ghi neemt vanden kinde-
ren van Israel /dat ghi alsulcke Hefoffer des HE
REN/den priester Aaron gheeft /Van al dat v ge
geuen wort / suldy den HEERE alderley Hefoffer
geuen/vā alle vetten/dat daer af gheheylicht wort.
Eñ ghi sult hen seggen. Als ghi also dat vetste
dair af heft/ so salt den Leuitē gerekēt worden/ ge
lijc een incomē der schueren/of des kelders/ Ende
moget eten in alle steden ghy / eñ uwe kinderen/
want het is uwe loon voor uwen dienst inder ten
ten des ghetuyghenis/soo en suldi daer aen gheen
sonde op v brengen/als ghi dat vette daer af heft/
eñ niet ontwijen dat gheheylichde der kinderē van
Israel/eñ niet steruen

¶ Vanden dootoffere der iongher calueren/Eñ
hoe vanden asschen een water der reyningen eñ
ontsondingen soude gemaect worden

Dat.xix.Capit.

A Ende die HEERE sprac met Mose
ende Aaron segghende/ Dese sede sal
een wet sijn/dat die HEERE geboden
heeft ende ghesei/ Segt dē kinderen
van Israel / dat si tot v brenghen een
roode koe sonder smette /die geen ghebreck en he
uet/ eñ daer noch geen iock op en heeft gheweest/
eñ gheeft se dē priester Eleazar / dye salse wtleyden
voor den leger/eñ aldair voor hem laten staen
Eñ Eleazar die priester / sal vā harē bloede mz
B sinen vinghere nemen /ende sprengent seuen mael
tegen die tente des ghetuyghenis /eñ die koe voor
hem latē verbernē/beyde haer vel/eñ haer vleesch
oock haer bloet met harē meste/Ende die priester
sal Cederen hout/ eñ Ysope/ ende roset roode wol
le nemen/ende op die bernende koe worpen / ende
hi sal sijn cleederen wasschen/ende sijn lijf met wa-
ter baden /eñ daer na inden legher gaen / ende on-
reyn sijn totten auont
Eñ diese verbrāt heeft /die sal ooc sijn cleederē
met water wasschē / ende sijn lijf int water baden
ende onrein sijn totten auont/Eñ een suyuer man
sal die asschen vander koe op raepē / eñ schuddense
buytē den leger/in een suyuer plaetse/dat si aldaer
bewaert worde / voor die gemeynte der kinderen
van Israel/tot een besprengwater/wāt het is een
sondoffer. Eñ die ghene die die asschen vander koe
opgeraept heeft/sal sijn cleederē wasschen/ eñ on-
reyn sijn totten auont. Dat sal een eewich recht zijn
den kinderen vā Israel/eñ den vreemdelingen die
C onder v woonen
So wie eenē doodē mensch raect /die sal seuen
daghen onreyn sijn /die sal hem met desen watere
ontsondigen/ten derden daghe / ende ten seuendē
daghe soo sal hi suyuer sijn. Ende en ontsondicht

hi hem niet ten derden dage/ende ten seuendē da-
ghe/so en sal hi niet suyuer wordē. Als yemandt ee
ninghen dooden mensch raect/eñ hem niet ontson
digen en wilt/ die ontreynicht die woonynghe des
HEREN / eñ alsulcken siele sal wtgheroeyt wor
den wt Israel/om dat ouer haer dat Sprēgewater
niet geworpen en is/daerom is si onreyn alsoe lan
ge als si haer daer af niet en laet reynigen
Dit is die wet als een mensche in die tente ster
uet. Wie dat in die tente gaet/ eñ al wat in die ten
te is/sal seuen daghen onreyn sijn. Ende alle open
vat/dat geē dexsel noch scheel en heeft / is onreyn
ooc wie dat inden velde eenen verslagenen metten
swaerde raect /oft eenē doodē /oft eens menschen D
been /oft graf/die is seuen dagē onreyn
Soe sullen si dan nemen voor den onreynen/as
schen van desen verbranden sondoffer / ende doen
daer leuende water op in een vat / ende een suyuer
man sal Ysope nemen / eñ int water doppen/ende
die tente besprengen /eñ alle dye gereetschap/ende
alle die sielen die daer inne sijn. Also ooc dē ghenen
die des doodē oft verslagens been/ oft dooden/oft
graft gheraect heeft / Eñ dye suuere sal den onsuy
ueren ten derden/eñ tē seuenden dage besprengen
eñ hem ten seuenden daghe ontsondighen. Ende
hi sal sijn cleederē wasschē/ende hem int water ba-
den/so wort hi des auonts reyn
So wye onreyn sijn sal / eñ hem niet ontsondi-
gē en wilt / diens siele sal wtgeroeyt wordē wter
gemeyntē. Want hi heeft dat heylichdō des HE-
REN ontreinicht /ende en is met dē besprengwa
ter niet besprengt /daerom is hi onsuyuer. Eñ dit
sal hen een eewich recht sijn. Ende dese die mettē
besprengwater besprengt heeft / sal sine cleederen
ooc wasschen
Ende wie dat besprengwater raect / dye sal on-
suuer sijn tottē auont/ Ende al dat hi raect/sal on
suuer worden. Ende soe wat siele dat hi raeckē sal
sal onreyn zijn totten auont

¶ MirJam sterft in Cades / Tvolck twist met
Mose eñ Aaron vā gebrec des waters/ Die HE-
RE gheeft haer water wter steenroetzen/ Mo-
ses begheert aen Edom / dattet volck mach door
trecken/Aaron sterft opten berch

Dat/xx. Capittel

Ende die kinderē van Israel quamen
met alle die gemeynte in die woestij-
ne Zin in die eerste maent /ende dat A
volck bleef te Kades. Eñ MirJam
sterf aldaer / eñ si wert aldaer begra-
uen. Ende die ghemeinte en had gheen water/ eñ
si vergaderden hen tegen Mose eñ Aaron
✠ Ende dat volc hadde twist tegen Mose ende
sprac. Och hadden wi vergaen /doen onse broedēs
verghinghen voor den HEERE. Waerom hebdy
die ghemeinte des HEREN in dese woestijne ge
bracht/ dat wi hier steruen souden met onsen vee!
eñ waerom hebdi ons wt Egipten geleyt/in dezen
quaden hoec/daer mē niet saeyen en can/dair noch
vijgen/noch wijnstoc/noch garnaet appelen en zijn
ooc en isser gheen water te drincken!
Mose eñ Aaron /ghingen vander ghemeinten
totter dueren der tenten des ghetuychnis eñ vie-
len op haer aensicht/eñ die heerlicheit des HE-
REN openbaerde hen/ Ende die HEERE sprack

niet Mose seggende/Neemt een roede/eñ verga-
dert die ghemeynte/ghi eñ v broeder Aaron/ende
Ex.xvi b spreect totten steen/voor hare ooghē/die steen sal
B syn water geuen. Also suldi hen water wten steen
doen comen/eñ die gemeynte te drincken geuen/
ende haer vee
Doen nam Mose die roede/dye voor den HE
RE was/so hi hem gheboden hadde/eñ Mose eñ
Aaron vergaderden die gemeynte voor den steen
eñ sprac tot hen liedē/Hoort ghi wederspannigen
Sullē wi v ooc water slaen wt den steen/Mose
hief syn hant op/eñ sloech den steen metten stocke
tweemael doen quam dair veel waters wt/dat die
gemeynte dranc/eñ haer vee.
Eñ die HERE sprac tot Mose eñ Aaron/om
dat ghi aen mi niet gelooft en hebt/dat ghi mi hei
lichdet voor den kinderen vā Israel/en suldy dese
gemeynte niet brenghen in dat lant/dat ic hen ge
uen sal. Dit is dat kijfwater/daer die kinderen van
Israel twist hadden tegē den HERE/eñ hi wert
geheylicht aen haer lieden *
Eñ Mose sant boden wt Kades/tot dē coninc
C der Edomitē/Also laet v/uwe broeder Israel seg
gē. Ghi weet alle die moeyte die ons beuaē heeft/
hoe dat onse vaders neder ghingen in Egiptē/eñ
wi lange tijt in Egipten gewoont hebben/eñ dye
Egiptenaren hanteerdē ons/eñ onse vaders qua
lijc. Eñ wi riepen totten HERE/die verhoorde
onse stemme/eñ sandt sinen Enghel/eñ leyde ons
wt Egiptē/Eñ siet/Wi zijn te Kades in die stede/
aen uwe palen/laet ons door v lant treckē. Wi en
sullē noch door ackers/noch door wijngaerdē gaē
noch geen water drincken vā uwē puttē. Wi sullē
door die heyrstrate reysen/noch ter rechter/noch
ter slincker wijckē/tot dz wi door uwe palē comen
Die Edomitē antwoordē hen/ghi en sult niet
door mi treckē/oft ic sal v metten swaerde teghen
comen. Die kinderē van Israel spraken tot hem.
D Wi sullen op die gebaende strate treckē/eñ drinc-
ken wi v water/wi eñ onse vee/so sullent wi beta-
len/wy en willen niet dan te voet door treckē. Eñ
hi antwoorde Ghi en sulter niet door treckē Eñ
die Edomiten trocken wt/hen te ghemoete/met
machtigen volcke/eñ stercke hant. Also weygher
den die Edomiten Israel/eñ misgunden door zijn
palen te trecken. Eñ Israel weeck van hem
Als die kinderē van Israel opbraken van Ka-
des/eñ quamē met al die ghemeynte te Hor/aent
geberchte. Eñ die HERE sprac met Mose eñ Aa
ron/te Hor aent geberchte/aen die palē vandē lan
de der Edomiten/eñ sprac. Laet Aaron vergadert
worden tot sinen volcke. Want hi en sal niet in dz
lant comen/dat ic den kinderen van Israel ghege
uen hebbe/om dat ghy wederspānich geweest zijt
minen monde/biden kijfwaterē Neemt Aaron
Deut.x eñ sinen soon Eleazar/eñ leytse opten berch Hor/
xxiij.g. eñ treet Aaron zijn cleederē wt/eñ treckse Eleazar
sinen sone aen/eñ Aaron sal daer verghadert wor-
den/eñ steruen
Eñ Mose dedet so hem die HERE gheboden
hadde/eñ clommē op te Hor/int gheberchte/voor
alle die gemeinte. Eñ Mose troc Aaron sine clee-
derē wt/eñ trocse Eleazar sinen soon aen/Eñ Aa
ron sterf aldaer bouē opt gheberchte. Eñ Mose
eñ Eleazar quamē neder vandē berge. Eñ als al
le die gemeynte sach dat Aaron wech was beweē
den si hē .xxx. dagē/alle dat huys van Israel

Vandē strijdt Israels ende Arads des Cha-
naneers. Van dat morren des volcs/eñ haerder
straffinghe met die slanghē/Dat volc treet voor-
der eñ het heeft victorie tegē Og ende Sihon A

Dat .xxi. Capittel

Als dye Cananiter/die Coninc Arad/
die teghē dat suydē woonde/hoorde
dat Israel inquā door den wech der
verspiers/street hi tegen Israel/ende
leide somige geuangen. Doē gelooft-
de Israel den HERE een gelofte/eñ sprac/Ist dat
ghi dit volc onder mijn hāt gheeft/so sal ic haer ste
den verbannē. Eñ die HERE verhoorde Israels
stemme/eñ ghaf die Cananiten/eñ verbādese mz Harma
haren steden/ende hiet die stede Harma hiet een
Doen trockē si vā Hor aent geberchte/opten nē Ban
wech die totter Roder zee waerts leydet/om dat B
si om der Edomitē lant treckē souden. Ende des i.cor.x
volcs siele wert onlustich indē wege/eñ sprakē te
gen God eñ tegē Mose. Waerom hebdy ons wt
Egiptē geleit/dat ghi ons dooden sout in die woe-
stijne? Wāt hier en is broot noch water/eñ onse sie
le walget van deser lichter spisen
Doen sandt die HERE slangē onder dat volc
die vier spogen/die betē dat volc/datter een groot
volc in Israel sterf/Doen quamen si tot Mose/eñ
sprakē/wi hebben gesondicht/om dat wi tegē dē
HERE eñ tegen v gesproken hebbē. Bidt dē HE C
RE/dat hi van ons neme die slangē/Ende Mose
badt voor dat volc Doē sprac die HERE tot Mo
se. Maect v een metalē slāge/eñ rechtse op tot een
teken/Die gebetē is/eñ diese aensiet/die sal leuen.
Doē maecte Mose een metalē slange/eñ rechtese
op tot een teeken/eñ als yemanden een slāge beet
so aensach hi die metalē slange/eñ bleef leuende.
Eñ die kinderē vā Israel trockē voort/eñ maec
ten haren legher in Oboth/eñ vā Oboth trocken
si wech/eñ maectē harē legher in Jim/aen Aba-
rim/inde woestijne tegen Moab ouer/teghen der D
sonnen opganc. Vā daer trocken si eñ maecten ha
ren legher/aen die beke Sared. Van daer trocken
si eñ maectē haren legher aen dese side vā Arnon/
dat welcke is in die woestine/ende vloeyt daer wt
aen die palen der Amoritē Wāt Arnon is die pale
tusschen Moab/eñ die Amoritē. Daer af spreect-
men inden boec vāden strijden des HEREN/Eñ
vaert met gheruchte aen dye beke Arnō/eñ aē der
beken fonteinen/die welcke hair neicht derwarts
ouer/dat si woone te Ar/eñ leent daer aen/dat sy
der Moabiten palen wert
Eñ vā daer trockē si totter fonteinē. Dz is dye
fonteyne daer die HERE af sprac tot Mose. Ver
gadert dz volc/ic sal hē water geuen. Doē sanc Is-
rael dit liedt/eñ songen/die een na die ander/ouer
die fonteinen/Dit is die fonteyn die die vorsten ge
grauen hebben/die edele onder den volcke hebbē
se ghegrauen door den leeraer/eñ hare stocken. E
Eñ vā deser woestijnē trockē si te Mathana/eñ
vā Mathana te Nahaliel/vā Nahaliel te Bamoth
eñ van Bamoth in dat dal/dat int velt Moab leit/
tot dē hoochtē Pisga eñ keert hē tegē die woestine

Ende Israel sant boden /tot Sihon den coninc
der Amoriten /eñ liet hem seggen / laet my duer v
lant trecken/wi en sullē niet wijcken/in die acker ē
noch in die wijngaerdē/oock en sullē wi uwer fon
teynē water niet drincken/wi sullen die heyrstraet
trecken/tot dat wi duer uwe palē comē/Mer Si=
hon en oorloofde niet den kinderen vā Israel den
duerganck/duer sine palen / maer vergaderde alle
zijn volc/eñ troc wt teghen Israel in die woestine/
Eñ als hi te Jahza quam/street hi tegen Israel
Maer Israel sloech hem metter scherpten des
sweerts /eñ nam zijn lāt in van Arnon aen tot Ia=
boc toe/eñ tot aē die kiderē Ammō Wāt die palē
der kideren Ammō warē seer vaste. Aldus nā Isra
el alle dese steden/eñ woonde in alle dye steden der
F Amoritē te Hesbon /eñ allen harē dochterē/ Wāt
Hesbon die stadt behoorde Sihon den coninck der
Amoriten /eñ hi had daer te voren met der Moa=
biten coninc gestreden/eñ hē al zijn lant af gewon
nen tot Arnon toe
Daer af spreectmen een gemeyn woort coēt te
Hesvon laet ons daer timmeren/ eñ bereyden dye
stadt Sihon /Want een vier quam wt Hesbon ge
vlogen/een vlamme vāder stadt Sihon /die heeft
verslint Ar der Moabiten/eñ dye borgers vander
hoochtē Arnon. Wee v Moab/ghi volck Camos
ghi sijt verloren / Mē heeft sinē soon in dye vlucht
gheslegen/eñ zijn dochteren geuangē gheleyt/Si=
hon die coninc der Amoriten/haer heerlicheit is te
nieutē gegaen vā Hesbon tot Dibon toe /si is ver
stoort tot Nopha die daer reyct tot Mediba /Also
woonde Israel int lant der Amoriten
Eñ Mose sant wt bespiers tot Jaeser ende si
wonnen haer voordorpen/ eñ namen die Amori=
tē die daer in warē/ Eñ keerdē hen eñ trocken op=
waerts/den wech tot Basan/ Doen troc hen tegē
Og/die coninc tot Basan /met allen sinen volcke
G om te strijden in Edrei/Eñ die HEERE spack tot
Mose/en vreest niet voor hē /wāt ic hebbe hē in u
we hant gegeuen/met sinen lande/eñ lieden/ende
ghi sult met hē doen /so ghi met Sihon den coninc
der Amoriten gedaen hebt/die te Hesbon woonde
Eñ si sloeghen hem eñ zijn sonen/eñ alle zijn volck
tot datter niet een ouer en bleef eñ namen dat lant
in/Daer na trocken die kinderen van Israel/ende
maecten haren leger in dye velden Moab / op dye
ander side vander Jordanen bi Jericho

¶ Vā Balack der Moabitē coninc/Ende vā Ba
laam den waersegger Dat.xxij.Capit
A
Nde als Balak Ziphor soon sach/ al
dat ghene dat Israel ghedaen hadde/
den Amoriten /eñ dat si seer beefden
voor dit volc /dat seer groot was/eñ
dat den Moabiten grouwelde voor
die kinderē vā Israel/soe sprac hi tottē Oudersten
der Midianitē/Nv sal dezē hoop op knagē al wat
ter ront om ons is / gelijc eē osse teruyt indē velde
afknaecht/Eñ Balak Ziphor soon was in diē tij
de coninc der Moabitē/Eñ hi sāt bodē wt tot Bi
leā Beors soon /die eē waersegger was /die woō
de aent water vandē lādē der kinderen zijns volcs
dat si hē roepē soudē/ eñ liet hē seggē. Siet /daer is
eē volc wt Egiptē getrockē / dat bedect dz aēsicht
der aerdē/eñ leyt tegē mi/ Daerom coēt nv eñ ver

vloect mi dat volc/wāt het is mi te machtich/oft ic
dat verslaē mochte/ eñ wt minē lādē driuen/ Wāt
ic weet / wie dat ghi gebenedijt die is ghebenedijt/
eñ wie ghi vermaledijt/die is vermaledijt B
Eñ die Ouders der Moabiten ghingen wech
met dē Ouders ď Midianiten/ eñ haddē den loon
des waerseggers in haren hādē eñ gingen tot Bi
leā in/eñ seiden hē Balacks woort/Eñ hi ātwoor
de hē Blijft hier te nacht so sal ic v seggē / so mi dye
HEERE seggen sal/Aldus bleuē dye vorsten der
Moabiten bi Bileam
Eñ God quā tot Bileā eñ sprac. Wie zijn die lie
den die bi v zijn? Bileā sprack tot God/Balak Zi=
phor soon der Moabitē coninc/heeft tot mi geson
den seggende/Siet een volc isser wt Egipten ghe C
trocken eñ bedect dat aensicht des lants /daer om
coēt nv eñ vmaledijt hē /oft ic met hē strijden moch
te eñ verdriuense/Maer God sprack tot Biliā/en
gaet niet met hem /noch en veruloect dat volc niet
want het is gebenedijt
Doen stont Bileam des Morgens vroech op/
eñ sprac tot Balacks vorstē/ Gaet henen in v lant
wāt die HEERE en wilts niet gehengē dz ic met v
trecke/Eñ die vorstē der Moabitē gingē wech eñ
quamē tot Balak / eñ spraken Bileā weygerde hē
met ons te treckē Doen sāt Balak noch groter eñ
heerlijcker vorstē dā die warē / Als dese tot Bileā
quamē sprakē si tot hē/Alsoe doet v seggē Balack D
Ziphor soon/en vertreet toch niet tot mi te comen
wāt ic sal v hoochlic eerē/eñ wat ghi mi seggen sult
dat sal ic doē/Coemt doch ghi vmaledijt mi dit volc
Bileā ātwoorde/eñ sprac tot Balacks dienarē
Al gaef mi Balack zijn huis vol siluers eñ gouts/
so en soude ic doch niet connen ouertredē dz woort
mijns HEEREN mijns Godts /cleyn oft groot te
doen/daer om blijft toch nv hier oock dese nacht/dat
ic wetē mach/wat die HEERE voorď met mi spre
ken sal/Doē quā God des nachts tot Bileam/eñ
sprac tot hē / zijn die mānē gecomē om v te roepē?
soe gaet eñ treckt met hen/Maer wat ic v seggē sal
dat suldi doen
Doē stōt Bileā des morgēs vroech op/eñ sadel
dē zijn ezelinne /eñ troc mettē vorstē der Moabiten
Mer Gods torē wert grā/om dat hi wech trock/
Eñ die Engel des HEEREN stont indē wege/om
hē te weďstaen. Eñ hy reet op zijn ezelinne eñ twee
knechtē waren met hē/eñ die ezelinne sach den En
gel des HEEREN indē wege staē/eñ die zijn sweert
wt getrockē in zijn hāt/Eñ die ezelinne week wten
wege/eñ ginc optē velde /mer Bileam sloechse dz E
si indē wege soude gaen. ¶ Doē ginc die Engel
des HEEREN indē pat staē bi dē wijnberch /daer
op beide sidē muerē warē / eñ doē die ezelinne den
Engel des HEEREN sach drōgse haer aēdē muer=
eñ clēde Bileās voet aenden muer/Eñ hi sloechse
noch meer/Doē ginc die Engel voorď eñ ginc staē
aē eenē engē hoec/daer geenē wech en was te wijc
kē /noch ter rechtere noch ter slinckere Eñ doē die
ezelin den Engel des HEEREN sach vielse op haer
knyē ond Bileā. Doē wert Bileā toornich eñ grā
eñ sloech die ezelinne metten stocke.
Eñ doen dede die HEERE der ezelinnen den
mont op/eñ si sprac tot Bileam. Wat heb ic v ghe
daen /dat ghi mi nv driemael hebt geslagen? Bileā

alle die int heyr trecken mogē in Israel/ Eñ Mose
sprac eñ Eleasar dye priester/ int velt der Moabitē
dat aen die Jordaē leet/ tegen Jericho/ tot hen dye
xx. iaer out waren/ eñ daer ouer/ so die HEERE
Mose gebodē had/ eñ dē kinderen van Israel/ dye
wt Egipten getrockē waren.
Ruben die eerst geborē Israel/ eñ Rubens kin-
Ge.xlv.b Exo.vi.b deren waren Hanoch/ vanden welckē sijn gecomē
dat gheslachte der Hanochiten Pallu vanden welc
ken dz geslacht der Palluiten gecomen is/ Hesron
vā welcken is gecomen dz geslacht der Hezronitē/
Charmi van welckē is gecomen dat gheslacht der
Charmitē. Dat sīn die geslachtē der Rubenitē. Eñ
haerder getal was. xliij. dusent/ seuē hondert/ ende
dertich/ Maer Pallu kiderē warē Eliab/ eñ Eli-
abs kinderen warē Nemuel eñ Dathā/ eñ Abiram
B Dit is die Dathan eñ die Abiram/ die vermaer
de inden ghemeynten/ die teghen Mose eñ Aaron
op stondē/ die vergaderinghe vā Korachs aenhan
gers/ doen si tegen dē HEERE op stondē/ eñ dye
aerde haren mont op dede/ eñ verslindēse met Ko-
rah/ Eñ daer sterfuer velc/ als dat vier/ twee hon-
dert eñ vijftich mannē verslinde/ eñ warē tot eenē
teeken. Maer Korahs kinderē en storuen niet.
Simeons kinderē in haren gheslachten waren
Nemuel/ daer af comt dat geslachte der Nemuelitē
Jamin/ daer af compt dat geslachte der Jaminitē
Jachin. Daer af comt dz geslachte der Jacheniten/
Serah daer af comt dat geslacht der Serahitē. Sa
ul daer af comt dat geslachte der Sauliten. Dat sī
die geslachten des gheslachts der Simoenitē/ xxij.
duisent eñ twee hondert.
Gad kinderen in haren gheslachtē waren Zi-
phō/ daer af comt dz geslachte der Ziphonitē/ Hag
C gi daer af coemt dat geslacht der Haggiten/ Suni-
daer af comt dat geslachte der Suniten/ Aseni dair
af coemt dat gheslachte der Asseniten/ Eri daer af
daer af coemt dat geslacht der Eritē/ Arod daer af
coemt dat gheslacht der Aroditen/ Ariel/ daer af
coemt dat gheslachte der Arieliten/ Dat sijn Gad
kinderen/ haerder ghetal was/ xl. duisent ende vijf
hondert.
Juda kinderē/ Er eñ Onan/ dye welcke beyde
storuē int lant Canaan/ eñ het warē ooc Juda kin-
deren in harē geslachtē/ Sela/ dair af comt dat ghe
slachte der Selaniten/ Perez daer af comt dat ghe
slacht der Perziten. Serah/ daer af coemt dat ghe-
slachte der Serahiten. Eñ Perez kinderen waren
Hezron/ daer af comet dat gesachte der Hezronitē/
Hamul dair af comt dat gheslachte der Hamuliten
Dat sijn Juda gheslachten haerō ghetal was. lxxvi
dusent ende vijf hondert.
Isaschars kinderē in harē gheslachtē/ waren/
Tholo/ daer af comt dat gheslachte der Tholaiten/
Phuwa daer af comt/ dat geslachte der Phuaiten
Jasub daer af comt dat gheslachte der/ Jasubiten
Simron daer af comt dat geslachte der Simroni
ten. Dat sijn Isaschars geslachten/ indē getale. lxiiij
duysent/ drie hondert
Sebulon kinderen in haren geslachtē warē Sa
D red/ daer af comt dat geslachte der Sarditen/ Elō
daer af comt dat geslachte der Eloniten/ Jahelel/
daer af coēt dat geslachte der Jaheliten. Dz sī Se-
bulons geslachtē indē getale. lx. dusent eñ. v. hondc

Joseps kinderen in haren gheslachten waren
Manasse eñ Ephraim/ eñ dye kinderē van Manas
se waren Machir daer af coemt dat gheslachte der
Machiriten/ Machir wā ooc Gilead/ daer af coēt
dat gheslachte der Giliaditen. Eñ dit sijn Gileads
kinderen/ Hieser/ daer af coemt dat gheslachte der
Hieseriten/ Helek/ daer of coemt dat gheslachte der
Helekiten. Asriel dair af comt dat geslachte der As
rieliten Sichem dair af coēt dat geslachte der Sichi
miten/ Smida/ daer af coēt dat geslacht der Smidi
tē/ Hepher/ daer af coemt dat geslachte der Hephe
riten/ Eñ Zelaphehad/ was Hephers soon/ eñ en-
hadde gheen sonen/ maer hadde dochteren die hie-
ten Mahela/ Noa/ Hagla Milca eñ Thirza. Dat zijn
Manasse geslachten/ inden ghetale. lij. duysent/ eñ
seuen hondert
Ephraim kinderen in haren geslachten/ warē
Suthelah/ daer af comt dat geslachte der Suthela
hiten/ Becher/ daer af coēt dat geslachte d' Becheri
ten/ Thahan/ daer af coēt dat geslachte der Thaha- E
niten/ Suthlah kinderē waren Eran/ daer af coēt
dat geslachte der Eraniten Dat sijn die geslachten
der kinderen van Ephraim inden getale. xxxij. duy
sent/ eñ vijf hondert/ Dat sijn Josephs kinderen in
haren gheslachten/
Ben Jamin kinderē in harē geslachtē warē Be
la/ daer af comt dat gheslachte der Belaiten/ Asbel
daer af coempt dat gheslachte der Asbeliten Abirā
daer af coemt dat gheslachte der Ahiramiten/ Su
pham/ daer af coemt dat geslachte der Suphamitē
Hupham daer af coemt dat gheslacht der Hupha-
miten/ Eñ Bela kinderen waren dese Ard ende
Naeman/ daer af comt dat geslachte der Arditen/
eñ Naemitē/ Dat zijn Ben Jamins kinderē in ha-
ren geslachtē/ indē getale. xlv. dusent/ eñ. vi. C.
Die kinderen Dan in haren geslachtē/ waren
Subā/ daer af comt dat geslachte der Subamitē.
Dat zijn die geslachtē Dan in harē geslachtē/ ende
warē alle te samē indē getale. lxiiij. dusent/ eñ. cccc.
Asser kinderē in haren geslachten warē/ Jem-
na/ daer af coēt dat geslachte der Jemnitē/ Jeswi/
daer af comt dat geslachte der Jeswitē/ Bria/ daer
af comt dat geslachte der Briten. Eñ Bria kinde-
ren waren Heber/ daer af coemt dat geslachte der
Hebriten. Melchiel/ daer af comt dat geslachte der
Melchieliten. Eñ Assers dochter hiet Sarah. Dat
zijn die gheslachten der kinderen van Asser/ inden
getale. liij. duysent eñ vier hondert.
Naphtali kinderen in harē gheslachten waren
Jahezeel/ daer af coemt dat geslacht der Jahezielitē
Guni daer af coemt dat geslacht der Guniten Je-
zer/ daer af comt dat gheslachte der Jezeritē/ Sil-
lem daer af coempt dat geslacht der Sillemiten/
Dat sijn die geslachten der kinderen Napthali in
haren gheslachten/ inden ghetale. xlv. duysent/ en-
de vierhondert dat is die somme vanden kinderen
van Israel/ ses mael hondert duysent een duysent
seuen hondert/ ende dertich.
Ende die HEERE sprac met Mose seggēde/
desen suldi dat lant wt deylen/ tot een erfgoet/ nae
den getale der namen/ den meesten suldi dat mees-
tendeel gheuen/ tot een erfgoet/ ende den minsten
dat minste/ yeghelijcken salmen gheuen nae haren
ghetale/ Alsoe nochtans datmen metten lote dey-

ken sal dat lant na den namen der geslachten haer der vaderen/ sullen si erue ontfaen/ wāt na den lo te suldi hen die erue wt deylen / tusschē dē meesten
G eñ den minsten

Eñ dit is die zōme der Leuitē in harē geslachtē. Gerson daer af coemt dat geslachte der Gersoniten/ Kahath/ daer af coemt dat geslacht der Kahathitē/ Merari daer af coemt dat geslacht der Meraritē/ Dit zijn dye geslachten Leui/ dat ghesslachte der Lebnytē/ Dat geslacht der Hebronitē / Dat geslacht der Mahelitē/ Dat geslachte der Musiten/ Dat geslacht der Korohiten.

Kahath wan Amram/ eñ Amrās wijf hiet Jochebeth/ een dochter van Leui die hē geboren wert in Egiptē eñ si baerde Amram/ Aaron ende Mose eñ Mir Jā haer sustere / Eñ Aaron werden geboren Nadab Abihu/ Eleazar ende Ithamar/ Nadab eñ Abihu storuen als si vreemt vier offerdē/ voor den HEERE eñ haer somme was drientwintich duysent / alle mans personen van vijf maendē eñ daer ouer/ Want si en werden niet ghetelt onder die kinderē vā Israel / want men en gaf hen geen erue onder die kinderen van Israel.

Dat is die somme der kinderen van Israel/ die Mose/ Eñ Eleazar die priester teldē inder Moabiten velt aē die Jordane tegē Jericho / onder welckē niet eē en was vanden sommē/ der geēre die Mose eñ Aaron die priester telden onder die kinderen vā Israel in dye woestine Sinai/ Wāt de HEERE hadde hē geseyt/ si souden die doot steruen in dye woestine/ eñ niemant en bleef daer ouer/ vā hē liedē/ sonder Caleb Jephunne soō / eñ Josua Nūs soō

¶ Wat die verlatene dochterē beeruē sullē dair geen soon en is/ Josua wort in Moses plaetse gē ordineert tot eenen hooftman des volcs

Dat.xxvij.Capit.

A Nde Zelaphehads dochterē Hepher soon / dye Giliads soō was / Machir soon die Manasses soon was onder Manasses geslachte/ dye Joseph soō was die ghenaemt waren Mahela/ Noa Hagla/ Milca eñ Thirza Dese dochterē quamē eñ ginghen voor Mose staen/ eñ voor Eleazar dē priester/ eñ voor die opperste / eñ voor die gantse gemeynte/ voor dye duere der tentē des getuigenis / eñ spraken/ Ons vader is gestoruē in die woestine/ eñ hi en was niet mede in die gemeynte dye teghen den HEERE op liep onder Korah/ maer hi is in zijn sonden gestoruen / eñ en heuet gheen sonen Waer om soude ons vaders naem dā onder gaen in sinen geslachte / al en heeft hi geen sonen? Geeft ons ooc een erfgoet/ onder ons vaders broederen

Mose bracht haer recht voor dē HEERE ende die HEERE sprac tot hē Zelaphehas dochterē hebbē recht gesproken / Ghi sult haer een erfgoet ghe
B uē onder haers vaders broederen / eñ ghi sult haers vaders erue tot haer keerē / eñ segt den kinderē vā Israel/ Als yemant sterft sonder sonē/ soe suldi zijn erue sinē dochterē latē volgē / Eñ en heeft hi geen dochterē soo suldijt sinē broederē gheuē / Ende eñ heeft hi geē broeders/ so suldijt zijns vaders broederē gheuē/ Eñ en heuet hi gheē ooms / so suldijt sinen naeste vriendē geuen/ die hem aengaen/ in sinē ghe slachte / dat hijt aenueerdē / ende dat sal den kinderen van Israel een sede zijn eñ een recht zijn, so dye HEERE Mose gheboden heeft

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ climt op dz ge berchte Abarim/ eñ besiet dat lant / dat ic dē kinde C
ren van Israel gheuen sal/ Ende als ghijt ghesien hebt/ suldi vergadert wordē tot uwen volcke/ ghelijc uwe broedere Aaron vergadert is / Want ghy mijnen woorde ongehoorsaem gheweest zijt in die woestine Zin/ in die wederseggingen der ghemeynten/ als ghi mi gheheilicht sout hebben / duer dat water voor hen liedē. Dat is dz kijf water tot Kades in die woestine Zin/ eñ Mose sprac met den HERE seggēde / die HEERE die God is ouer die geestē vā alle vleesch/ wilt doch settē enē mā ouer dye gemeynte/ die voor hen liedē wt eñ in gae/ eñ diese wt eñ in leyde / op dat dye ghemeynte des HEEREN niet en si/ als die scapen sonder herdere

Eñ die HEERE sprack tot Mose / Neemt Josua Nuns soon bi v/ die een mā is / daer die geest in is/ eñ legt uwe handē op hē / eñ stelt hem voor dē priester Eleazar/ eñ voor alle dye ghemeinte/ eñ gebiet hē voor hare ogen/ eñ prijst hē met sinen loue/ dat D
hē gehoorsaē zij mach/ alle dye ghemeynte der kinderen vā Israhel/ Eñ hi sal gaen voor den priester Eleazar/ eñ die sal voor hem raet vragen/ duer dye wijse des Lichtds voor den HEERE/ Na des selfs mont sullen wt ende intreckē / beide hi/ eñ alle dye kinderen van Israel met hē / eñ alle die ghemeinte

Mose dede/ so hē die HEERE/ geboden hadde/ eñ nā Josua/ eñ stelde hem voor den priester Eleazar/ eñ voor alle die gemeynte eñ leyde sijn hāt op hem/ eñ gheboot hem so die HEERE tot Mose gesproken hadde.

¶ Eenen ygelijckē tijt wort haren offer bestelt

Dat.xxviij.Capittel

A Nde die HEERE sprack met Mose/ seggende / Gebiet den kinderen van Israhel ende segt tot hen. Den offer mijns broots / dat welcke mijn offer is des sueten ruecs / suldi houdē tsijnder tijt/ dat ghijt mi offert/ eñ segt hen. Dit zijn dye offerandē die ghi dē HEERE offeren sult/ iarige lāmeren / die sonder smette zijn dagelijcs twee totten dagelijcken brantoffer/ dat een lam des smorgens dat ander aenden auont. Eñ ooc een thiendendeel vā Epha bloemen meels/ totten spijsoffer/ met olye ghemengt/ die ghestoten is/ een vierendeel van Hin dat is een daghelics brantoffer/ dat ghi offerde aenden berch Sinai / tot eenen sueten rueck des offers dē HEERE/ Eñ ooc sinen drancoffer/ tot eenē lamme / een vierendeel van Hin/ eñ dat sal int heilichdom ghegoten worden / tot een gifte den HERE/ Dat ander lam suldi omtrent dē auont bereyden/ gelijc dat spijsoffer des smorgens eñ zijn drācoffer des sueten ruecs den HEERE.

Eñ opte sabbath dach suldi offerē twee iarige lāmerē ōbesmet/ eñ twee tiēdēdeel bloemē meels tot eenen spijsoffer/ met olye gemengt/ eñ zijn drāc B
offer / Dat sal zijn dat brantoffer / van elcken sabbath boue dz dagelijcs brātoffer met sinē drācoffer

Eñ inden eerstē daghe/ vā uwen maenden/ suldi den HEERE een brātoffer offerē/ twe ionge verrē eenen rā/ seuē lammeren van eenen iare sonder smette/ eñ ooc drie tiēdēdeel bloemē meels tot enē

spijsoffer/met olie gemenget/tot eenē varre/ende twee tiendēdeel bloemē vanden meele/tot eē spijs
C offer/met olie gemēget/tot eenē rāme/eñ oec een tiēdendeel bloemē vādē meel tottē spijsoffer/ met olie gemēget/tot eenē lāme/Dit is dat drancoffer des suetē ruecs/een offer den HEERE/ eñ haer drācoffer sal zijn een half hin wijns/tot enen verre een derdēdeel hin/tot dē rāme/een vierēdeel hin/ tot den lam/Dit is dat brātoffer van elcker maent des iaers/Eñ mē sal oec eenen boc offeren tot een sondoffer/eñ den HEERE bereiden tot eenen dage lijcsen brantoffere/ende sine drancoffere

Eñ indē veertienstē dage der eerster maēt/Ist den paesscen des HEEREN/eñ indē.xv.daghe der
Exodi. x.c selver maent is die feeste/Seven dagen salmen on gheheeft broot eten/Den eersten dach heet heylich/ geē dienstwerc en suldi daer inne doē/Eñ sult den HEERE brātoffer offeren/twee ionge varren/eenen rā/Seven lāmeren van enen iare sonder smette/met haren spijsoffer/Drie thiendēdeele/bloemē vāden meele/met olye gemenget/op eenen varre/ eñ twee tiendēdelen opten rā/eñ eē thiendēdeel op een lam/eñ also over alle die.vij.lāmeren/eñ enen boc tot een sondoffer/datmen v versoene/Eñ also suldi tsmorgens doen sonder dat brantoffer/dat eē dagelicx brantoffer is/Also suldi alle dage/ die seven dagen lāc/dat broot offerē/tot eē offer des suetē ruecx dē HEERE/tottē dagelicsē brātoffer/ eñ oec zijn drācoffer Eñ den sevēden dach sal bi v liedē heylich heeten geen dienstwerc en suldi daer in doē
D Eñ den dach der eerstelingen inden welckē ghi den HEERE dat spijsoffer des maents offert in uwē wekē/die sal v heylich heeten/geen dienstwerc en suldi daer inne doē/Eñ ghi sult den HEERE brātoffer offerē/tot enen sueten ruec/Twee ionge verren eenen rā/seven iarighe lammeren/ met haren spijsofferē/drie tiendendeel bloemē meels/mz olye gemengt/op enen verre/twee tiendendeel totten rā/een tiendendeel op een lā/eñ alsoo op die seven lāmeren/eñ eenen boc om v te versoenen/Dit suldi doen/behalven dat dagelics brantoffer/ met sinen spijsoffer sonder smette sullen sy zijn/ Ende haer dranckoffer oock

¶ Van dat feest der sevender maent / Ende van sine offeranden Dat.xxix. Capittel

A Ende den eersten dach der sevender maent/sal heilich by v heeten/Geen dienstelic werc en suldi daer inne doē want het is uwer trompetten dach/ eñ ghi sult brātoffer offeren den HEERE/tot eenen sueten rueck/eenen ionghen verre enen ram/eñ seven onbesmette iarige lammeren. Eñ haer spijsoffer/drie tiendendeel bloemē vā meele/met olien gemenget opten verre/twee tienden deel optē ram/eñ op elcke vanden seven lammerē een tiendendeel/Eñ oec eenen boc tot enen sondof
B fer om v te versoenen/behaluē dat brantoffer van den maenden/met zijn spijsoffer / ende sonder dat daghelicse brantoffere/ met sijn spijsoffer ende mz haren drancoffere/na hare rechten/tot enen suetē ruec/dit is een offer den HEERE

Den tienden dach vā deser sevender maēt / sal oec heilich heeten bi v/Eñ ghi sult uwe sielē ootmoedigen/eñ geen werc daer inne doen/mer ghy

sult den HEERE brantoffer tot enen suetē ruecke offeren eenen ionghen verre/eenen ram/seven onbesmette iarighe lammeren/met harē spijsofferen drie tiendendeelen bloemē meels /mz oliē gemēgt optē varre/twee tiēdēdeel optē rā/eñ een tiendendeel op elc vanden seven lāmeren/eñ eenen boc tot een sondoffer /sond dat sondoffer / der versoeningen/eñ dat daghelicx brantoffer met sijn spijsoffer eñ met haren drancoffer

Den.xv.dach vander sevender maent/sal by v heylich heetē /geen dienstwerc en suldi daer in doē eñ ghi sult den HEERE sevendaghen vierē/eñ ghi sult den HEERE brātoffer offeren/ tot eē offer des sueten ruecs dē HEERE/Dertien ionghe verren/ twee rāmen.xiiij.onbesmette iarighe lāmerē/met harē spijsoffer /Drie tiēdēdeel bloemen meels met olien gemengt/op elckē vanden/xiij.verren/twee tiendendeel op elc vāden twee rammē/eñ een tiendēdeel op elcken vandē.xiiij/lāmeren/ Eñ oec enē boc tot een sondoffer/sonder tdagelicx brantoffer C
met sinen spijsoffer /eñ sinen drancoffer

Opten anderen dach suldi tweelf ionge verren offeren/twee rāmen.xiiij.onbesmette iarige lammeren/met harē spijsofferen ende drancofferen op die verren/op die rāmen eñ op die lāmeren/in harē ghetale na den rechte/Eñ eenē boc tot een sondoffer/sonder dat daghelicx brantoffer/met sinen spijsoffer eñ sinen dranckoffer

Ten derdē dage.xi.verren/twee rammen,xiiij onbesmette iarige lāmeren met haren spijsofferen eñ drancofferen die verren/rāmen eñ lammeren na haren getale eñ recht/Eñ eenen boc tot eenen sondoffer/sonder dat daghelicx brantoffer/met sinen spijsoffer/eñ sinen drancoffer.

Ten vierdē dage.x.verren/twee rāmē.xiiij.onbesmette iarighe lāmeren/met hare spijsoffer ende drancoffer/op die varren/rāmen/eñ lammeren in harē getale na den rechte/Eñ eenen boc tot een sondoffer/sonder dat dagelics brātoffer/met sinen D
spijsoffer/eñ sinen drancoffer.

Ten vijfsten dage.ix.varrē /twee rammē.xiiij onbesmette iarige lammerē/met harē spijsofferē/ eñ drancofferen/op dye varre/rammen/eñ lāmeren/in haren ghetale eñ rechte/Eñ eenen boc tot een sondoffer/sonder dat dagelicx brantoffer/met sinen spijsoffere/eñ sine drancoffer

Ten sesten daghe acht verren/twee rammen/ veerthien onbesmette iarighe lāmeren/met haren spijsofferen eñ drancofferen/op die verren/rammē eñ lāmeren/in harē getale nadē rechte/Eñ eenen boc tot eenen sondoffer/sonder dat dagelicx brantoffer /met sinen spijsoffere eñ drancoffer

Ten sevenden dage/seven verren/twee rāmen xiiij.onbesmette iarige lāmeren/met haren spijsofferen/eñ drancofferen/op die verren rāmen / eñ lāmeren/in haren getale naden rechte/Eñ enen boc tot eenen sondoffer/sonder dat dagelics brantoffere met sinen spijsoffer/ende sinen drancoffer

Ten achsten dage suldi vergaderen/eñ tsamen brenghen/Ghi en sult dan gheen werc doen/mer ghi sult brantoffer offeren/tot eenen offer des sueten ruecs den HEERE/Eenen verre/eenen ram/ seven onbesmette iarige lammeren met harē spijsofferen eñ drancofferen/opten verre/opten ram/

eñ op die lammerē / in harē gelate / na den rechte /
Eñ eenē boc tot eenē sondoffere / sonder dat daghe
lijcx brātoffer / met sinē spijsoffer / eñ zijn drācoffer
Dese dinghen suldi offeren den HEERE in v
feesten / dat wtgenamē dat ghi gelooft / eñ vri wil=
lich geeft totten brātofferen / spijsofferen drācoffe=
ren eñ dootofferē / Eñ Moses seide den kinderē vā
Jsrahel / al dat hem die HEERE gheboden hadde /
¶ Van die geloften die van man eñ wijf gedaē
worden Dat .xxx. Capittel

A Nde Mose sprac tottē ouersten der
gessachten vāden kinderen vā Jsrael
Dit is dat die HEERE geboden heeft
Als een man den HEERE eenige be=
loofte doet / oft eenen eedt sweert / eñ
alsoo zijn siele verbint / dye en sal zijn beloofte nyet
breken / maer hi salt al doen / alsoot wt sinen mon=
de geghaen is
Als eens wijfs beelde den HEERE een geloof
te doet / eñ haer vbint als si noch in haers vaders
huis is / eñ noch maecht is / eñ haer gelooftē / eñ v=
bont / die si ouer hare siele doet / coēt voor harē vā=
B der / eñ swijcht hi dā / so sal si sculdich zijn / al haer ge
loofte / eñ al haer verbont dat si gedaen heeft / daer
si haer siele mede verbondē heeft / Mer als hair va
der dat hoort / ist dat hi in diē dage dat wederseit /
so sullē haer beloofte / eñ haer verbondenissen / die
si ouer haer siele gedaē heeft / te nieute wesen Ende
die HEERE sal haer genadich zijn / om dattet harē
vader wederseyt heeft
Heeft si eenen mā / eñ heeft op haer een geloof=
te / oft heeft si laten gaen wt harē lippē een verbin=
dinge / haerder sielē / eñ die mā hooret eñ swijcht hi
in dien dage stille / so gelt haer beloofte eñ verbin=
dinge / daer si haer siele mede vbondē heeft / Maer
ist dattet die man wederseyt / als hijt hoort / soo is
haer geloofte los / die si op haer heeft ende die ver
bindinge die si wt hair lippē heeft latē gaen / ouer
haer siele / eñ die HEERE sal haer genadich zijn
Een weduwe eñ vstotene / so wat dz si belooft
heeft / haer siele verbindende / sullen si geuen
Also yemāts huysgesin gelooft / oft verbint mz
eenen eedt haer siele / eñ die huys heere hooret / eñ
C swiget / eñ en keeret nz / so is die geloofte vā weer=
dē / eñ al dat die siele belooft heeft / Mer ist dat die
huysheere wed seyt / als hijt hoort / so en ist niet vā
weerdē / wat wt harē lippen gegaē is / dz si belooft
oft daer si haer siele mede verbondē heeft / wāt die
huisheere heuet los gemaect / eñ die HEERE sal hē
genadich zijn / Eñ alle beloften eñ eedē / daermen
mede verbint / om die siele te ootmoedighen / mach
die huys heere cracht gheuen of te nieute doen / Al
so wāneer hi daer toe swiget vanden eenen daghe
totten anderen / so maket hijt vā werden / alle zijn ge
looften eñ verbindingē die si op haer heeft / om dat
D hi in diē dage geswegen heeft doē hijt hoorde / Ist
dat sake dat hijt te nieute doē wil / nae dat hijt ghe
hoort heeft / so sal hi die misdaet dragen
Dat zijn die wetten die die HEERE Mosi ghe
bodē heeft tusscen man eñ wijf / tusscē vader ende
dochter / al die wile als si noch maecht is / in haers
vaders huys
¶ Vanden strijdt teghen die Midianiten / eñ vā
die victorie Jsraels / ende deelinge der bueten en
de roofs Dat .xxxi. Capittel

Dat .xxxi. Capittel

E Nde die HEERE sprac met Mose
seggēde / Doet wrake voor die kinde
ren van Jsrael / ouer die Madianitē
dat ghi daer na vergadert werdt tot A
uwē volcke / Doē sprac Mose totten
volcke seggende. Bereyt onder v liedē / volc totten
strijde / tegen die Madianiten / wt elcken gessachte
duysent / dat si dē HEERE wraec doē / ouer die Ma
dianitē / dat ghy wt allē dē stāmen vā Jsrael in dat
heyr seyndet / Eñ si cosen wt die duisēdē van Jsra=
el / dusent wt eenē gessachte .xij. duysent gewapent
ten heyre / Eñ Moses santse met Pinchas / Elea=
zar des priesters sone int heyr / eñ dat heylich ghe= B
tuyghenis eñ die trompetten in zijn hant
Eñ si leydē dz heyr tegē die Madianitē / so dye
HEERE Mose gebodē had / eñ si sloegē doot al dz
mālijc was / eñ ooc die coninghē der Madianitē te
wetē Eui / Rukem / Sur / Hur / eñ Reba / die vijf co=
ningē der Madianitē / Bileā / Beors sone dooden
si ooc mettē sweerde Eñ die kinderē vā Jsrael nae
men geuangē der Madianitē wiuē eñ haer kinde=
ren alle haer vee / alle haer haue / eñ si roofden alle
haer goeden / verbranden metten viere alle haer
steden / haer woningen / eñ alle borchten / eñ namen
alle dē roof / eñ al watmen genemē conde / vā men
scen eñ vee / eñ brachtent tot Mosi eñ Eleazar den
priester eñ totter ghemeyntē der kinderē vā Jsra=
el / te wetē die geuāgē eñ dat genomen vee / eñ dat
gerooft goet indē leegher / opter Moabiten velt / C
dat aen die Jordane leyt tegen Jericho
Eñ Mose / eñ dye priester Eleazar / eñ alle dye
hooftliedē der gemeyntē / gingen hem te gemoete
buitē dē legher / Eñ Mose wert tornich op dye of
ficiers der scarē / die welcke hooftlieden ouer duy=
sent / eñ die ouer hondt warē / dye daer wt den heir
eñ strijde quamen / eñ sprac tot desen / Hebdi al dye
vrouwē latē leuē? Siet en hebben si nyet dye kinde
rē vā Jsrael / door Bileāms wert afgekeert dat si zō
dichden tegen den HEERE aen Peor / eñ daer quā
ouer die gemeynte des HEEREN eē plage? Daer
om slaget al doet watter mālic is / vandē kinderen
eñ alle wiuen die mans bekēt hebbē / eñ bi gelegen
hebben / Mer al die kinderen die van wijfs beelde
zijn / eñ geenen man bekent / noch bi ghelegen en
hebben / die behoudt te lijue / Eñ blijft seuen dagen
buyten den leegher / alle die yemandē gedoot heb
ben / oft die die verslagene geraect hebbē / dat ghy
v ontsondiget / indē derdē / eñ seuendē daghe / met D
den genen die ghi geuangen hebt / eñ alle cleederē /
eñ alle gereescappe van vellen / eñ alle pelswerck /
ende alle houten vaten suldi ontsondigen
Eñ Eleazar die priester sprac / totten hooftlie=
dē des heyrs die indē strijt getrockē warē / Dat is
dat gebot des wets / welc dz die HEERE Mose ge
bodē heeft / Gout / siluer / metael / yser / ten / loot / al
dat vier gelidē mach / suldi duer tvier laten gaē / eñ
suuerent / dattet metten Besprincwater ontson=
dicht worde / Mer alt tgene dat tvier niet geliden
en can / suldi duer dwater laten gaen / eñ ghi sult v
cleederen wasscen tē seuenden daghe / so wordi su=
uer / daer nae suldi inden leger comen
Eñ die HEERE seide tot Mosi Neēt die zōme
des roofs vādē geuāgenē / beyde vā mēscē eñ vee /
ghi eñ die priester Eleazar mz dē ouerstē vaderē /

vans gemeynten//en geeft die helft den genen die in den crijch en int heir geweest hebben/ en daer helft der gemeynten/En ghi sult den HEERE/een Hefoffer offeren vanden crijschlieden dye int heyr getrocken zijn/vanden vijfhonderden een siele/beyde van mensce runderen//ezelen/en schapen/van haeren helft suldijt nemen en den priester Eleazar gheuen/tot eenen Hefoffer den HEERE/Maer vanden helft der kinderen van Israel/suldi nemen van vijftigen een stuc goets beyde van mensen/runderen ezelen en scapen/en van alle vee/en geuet den Leuiten/die die wake houden vanden tabernakel des HEEREN

E En Moses/en Eleazar die priester/deden soe die HEERE Mosi geboden had/En den ouerbliuen den buet/die dat heyr gerooft had/was sesmael hondert duysent/en.lxxv.duysent scapen. lxxij.duysent runderen.lxi.duisent ezelen/En die wijfs personen die geen mans bekent en hadden/noch bi gelegen en hadden.xxxij.duysent sielen

En die helft/die den ghenen die int heyr getrocken waren toebehoorde/was inden ghetale.ccc.mael en.xxxvij.dusent.en.ccccc.scapen/Daer af quamen den HEERE ses hondert en.lxxv.scapen/Item sesen dertich dusent runderen/daer af quamen der HEERE lxxij.Item.xxx.dusent en vijfhondert ezelen/dair af quamper den HEERE.lxi.Item vanden mensce sielen.xvi.dusent sielen/daer af quamen der den HEERE.xxxij/ En Mose gaf desen Hefoffer des HEEREN/den priester Eleazar/so hem die HEERE geboden had..

Mer vanden helft die Mose den kinderen van Israel toe deelde/vanden crijschs lieden(te weten) die helft die der ghemeinten beuiel/was oock drye hondert mael en seuenendertich dusent/en.ccccc.scapen/Sessendertich duysent runderen.xxx.dusent en vijfhondert ezelen/en xvi.dusent mensce sielen/En Moses nam van deser helft der kinderen van Israel/ooc dat vijftichste stuc/beide van mensce en van vee/en gaft den Leuiten/die die wake hielden vanden Tabernakel des HEEREN/alsoo die HEERE Mose ghe=boden hadde

En die hooftlieden/die ouer duisenden des heirs volcx waren/dye quamen tot Moyse/te weten dye ouer duysent/en ouer C.waren en spraken tot Mose/Dijn knechten hebben die somme genomen van den crijschlieden/dye onder onse handen gheweest
G zijn/en daer en gebreect niet een/daer om brengen wi den HEERE giften/Al wat een yeghelijck von den heeft/van gulden ghereetscappe/ketenen armringhen/ringhen/oorspansels/en haecken/op dat onse sielen versoent werden voor den HEERE

En Mose ontfinc van hen lieden/metten priester Eleazar/dat gout van alderley iuwelen/En alle dat Hefoffer van goude dat si den HEERE hieuen/was sestien dusent/ende seuen hondert en vijftich sickels/vanden hooftlieden die ouer duisent en die ouer hondert waren/want die crijschlieden hadden gherooft/een yegelijc voor hem seluen/En Mose met Eleazar die priester/ontfinc dat gout/vanden hooftlieden/die ouer dusent/en die ouer hondert waren en brachtent in die tente des getuighenis/tot een ghedachtenisse den kinderen van Israel voor den HEERE

Hier wort Ruben Gad/en den haluen stamme Manasse haer erfdeele besteldt hier aen dese side der Iordanen

Dat.xxxij.Capit.

Rvbens kinderen en Gadts kinderen
hadden seer veel vees/en sagen/dat dz A
lant Iaeser en Gilead bequame plaet=
sen waren voor haer vee/daerom quamen si en spraken tot Mosi en totten priester Eleazar/en totten hooftlieden der gemeynten/Dz lant Atroth/Dibon/Iaeser/Nimra/Hesbon Eleale/Seban/Nebo en Beon/dat die HEERE geslagen heeft voor die ghemeynte van Israel/is seer bequaem tot onsen vee/en wi v knechten hebben veel vees/En noch spraken si/ist dat si ghenade vonden hebben voor v/so geeft dit lant uwe knechten ons eygen/so en sullen wi niet ouer die Iordane trecken.

Mose sprac tot hem lieden/Sal v broeder inden B
strijt trecken/en ghi sult hier bliuen?Waer om keer dy der kinderen van Israels herten/dat si niet en sullen dorren ouertrecken int landt dat hem die HEERE geuen sal?Also deden ooc v vaderen/doen icse wt sant van Kades Bernea/om dat lant te besien/en als si weder opgecomen waren tot aen die beke Escol/en saghen tlandt/en omkeerden der kinderen van Israhels herten/dat si niet en wilden trecken in dat landt dat hen die HEERE gheuen wilde.

En des HEEREN toren vergramde/in die tijt C
en swoer en sprac/Dese lieden die wt Egipten ghetrocken zijn/van.xx.iaren en daer ouer/die en sullen dat lant niet sien/dat ic Abraham/Isaac/en Iacob/toe gesworen heb/om dat si mi niet ganselic nageuolcht en hebben/wtgenomen Caleb Iephune des Kenesiters sone/en Iosua Num sone/want si hebben den HEERE ganselick nageuolcht/Alsoe vergramde des HEEREN toren op Israel/ende hi liet se hier en daer trecken/in die woestine.xl.Iaer tot dat al dat geslachte was vergaen/dat quaet gedaen had voor den HEERE

En siet nv sidi op gestaen/in uwer vaderen stede/dat des te meer sondaers zijn souden en ghi den toren der gramscappen des HEEREN/noch meeren maken sout/teghen Israhel/Ist dat ghi lieden/hem niet volgen en wilt/so sal hy v noch langher in die
woestine laten/en ghi lieden sult een sake zijn/dat D
dit volc verdoruen sal worden

Doen quamen si naerder en spraken/Wi en willen maer scaepstallen maken voor onse vee/En steden/voor onse kinderen/Maer wi sullen gaen ghewapent die eerste/voor die kinderen van Israel/tot dz wise brengen/in haer steden/onse kinderen sullen in die besloten steden bliuen/om die inwoonders wille des lants/Wy en sullen niet weder thuys keeren/tot dz die kinderen van Israel/ontfangen/een yegelic zijn erue/want wi en willen niet met hem geerft werden/op vanden side des Iordaens/want onse erue sal op dese side des Iordaens/tegen oosten geuallen zijn

Mose sprac tot hen lieden/Ist dz ghi doen wilt/en v ghereet/om te striden voor den HEERE/soe treet ouer die Iordane voor den HEERE/wie dat van v lieden gereet is/tot dz hi uwe viaden wtdriue van sinen aensichte/en dz lant onderdaen worde voor den HEERE/daer na suldi omkeeren/en onsculdich zijn den HEERE/voor Israel/en ghi sult also dat lant voor v eygen behouden voor den HEERE/Mer ist dat ghi lieden so niet doen en wilt/siet/so suldi v besondigen aen den HEERE/en ghi sult uwe sonden

bekennen/ als si v begripen sal/ Daerom timmert
nv steden voor v kinderen/ eñ stallē voor v vee/ eñ
doet dat ghi ghesept hebt.
Rubens kinderen ende Gads kinderē spraken
tot Mose/ Wi v knechten/ sullēt doen / so mijn he
re geboden heeft. Onse kinderen/ wijuē/ haue/ eñ
al ons vee/ sullen in die steden Gilead zijn/ Maer
wi v knechten/ sullen al bereet trecken totten hey=
re/ inden strijdt voor den HEERE/ soo mijn heere
ghesproken heeft.
F Doen gheboot Mose den priester Eleazar/ eñ
iiij. Josua Nuns sone/ ende den ouersten vaderen der
geslachten van Israel/ ende sprac tot hen/ Ist dat
Gads kinderen eñ Rubens kinderen / met v ouer
die Jordane trecken/ bereyt totten strijde voor dē
HEERE/ eñ als dlant v onderdaen is / so gheeft
hen dat lant Gilead om te besitten / Maer en trec=
ken si niet ghereet met v/ soo sullen si met v haer er
ue ontfaen int lant Canaan/ Rubens kinderen / eñ
Gads kinderen antwoordē eñ sprakē/ so die HE
RE spreect tot uwen knechten/ so sullent wi doen
wi sullen ghereet trecken voor den HEERE/ int
lant Canaan/ eñ onse erfgoet besitten op dese side
des Jordaens.
Also ghaf Mose den kinderen Gad/ ende den
kinderen Ruben/ eñ den haluē geslachte Manasse
Josephs sone/ dat coninckrijc Sihon/ des Coninex
der Amoriten/ eñ dat coninckrijc Og des Coninck
tot Basan/ dat landt mettē steden in allen sinen pa
len al om/ Daerom timmerdē Gads kinderē/ Di=
bon/ Ataroth/ Aroer/ Atroth/ Sophā/ Jaseer/ Je
gabea/ Bethnimra/ eñ Betharan/ besloten steden
eñ schaepsstallen/ Rubens kinderē timmerdē Hes
bon/ Eleale/ Kiriathaim/ Nebo/ Baal/ Meon/ eñ
veranderden die namen/ eñ Sibama/ eñ die steden
die si timmerden gauen si namen.
G Ende Machiers Manasse soons kinderen gin
ghen in Gilead/ eñ wonnent / ende verdreuen die
Amoriten dye daer in waren / Doen ghaf Moses
Machier Manasses sone Gilead/ ende hi woonde
daer in/ Jair Manasses sone ghinck / eñ wan haer
dorpen/ ende hietse Hannoth / Jair. Nobah ghinc
eñ hi wandt Knath met alle haer dorpen/ ende hy
hietse Nobah/ na sinen naem.

Moyses gheeft hier den volcke eenen goeden vvensch/ ende een seegeninghe/ als voor zijn laetste adieu.

Dat.xxxiij.Capittel

A
Dit zijn die reysen der kinderē van Is
rael/ die wt Egipten lant getrocken
zijn/ na harē heyren / door Mose / eñ
Aaron / Eñ Mose bescreef harē wt
ganck/ hoe si trocken nae den beuele
des HEEREN/ Ende zijn dese/ te weten / die reysē
haers wtganck / Sy trockē wt vā Raemses inden
vijfthienden dage/ des eersten maendts des twee
den daechs des Passah/ door een hooge hant / dat
al die Egiptenaers sagen/ eñ begroeuen doē haer
eerste geborenē / die die HEERE onder hen geslagē
hadde / want die HEERE had oock aen hare goden
B recht ghevescht / Als si van Raemses wt trocken
maecten si haren legher/ in Suchoth.
Ende si trockē wt van Suchoth/ ende maectē
harē legher in Etham / welcke leyt aen dat eynde
der woestinen/ Van Etham trocken si wte/ eñ vle
uen in die leechte Hahiroth / dat welcke leyt tegen
Baal Zephon/ eñ si maecten haren leghere tegen
Migdal/ Van Hahiroth trocken si wt/ eñ ghingen
midden door die zee in die woestine / eñ reysdē drie
dachreysen in die woestine Etham / eñ maecten ha
ren legher in Marach/ Van Marach reysden si en=
de quamen te Elim/ daer waren.xij.fonteyn wate
ren/ eñ.vij.palmbomen / eñ maecten haren legher Exo.xv
aldaer. d.
Van Elim trocken si ende maecten haeren lee=
gher aen die roode zee/ Vander rooder zee/ trocken
si/ ende maecten haren legher in die woestine Sin/
Van die woestine Sin/ trocken si ende maecten ha
ren legher in Daphka/ van Daphka reysden si/ eñ
maecten haren legher in Alus/ van Alus reysden
si/ ende maecten haren legher in Raphidim / daer
en had dat volck gheen water te drincken / Vā Ra
phidim reysden si/ eñ maecten haren legher in dye
woestine Sinai.
Van Sinai reysden si/ ende maecten haeren lee
gher in die Lustgrauen / Van die Lustgrauen reys C
den si/ eñ maecten haren legher in Hazeroth/ Van
Hazeroth reysden si/ ende quamen in Rithma/ Vā
Rithma trocken si wt / eñ si maecten haren legher
te Rimon Parez / Van Rimon Parez quamen si in
Libna/ Van Libna quamē si te Rissa/ Vā Rissa qua
men si eñ maecten haren leger in Kehelatha/ Van
Kehelatha trocken si wt/ eñ maecten haren leger
int gebercht Sapher/ Van dat gebercht Sapher
quamē si eñ maecten haren leger in Harada / Van
Harada quamen si eñ maectē haren leger in Ma
keheloth/ Van Makeheloth quamen si te Tahath
Van Tahath quamen si eñ sloeghen haere tenten
in Tharah/ Van Tharah quamen si eñ maecten ha
ren leger in Mitka/ Van Mitka quamen si / ende D
maecten haeren legher in Hasmona/ Van Hasmo
na quamē si eñ maecten harē leger in Mozeroth/
Van Mozeroth quamē si eñ maectē haren leger in
Bne Jaekon/ Vā Bne Jaekon quamē si eñ sloegē
haer tenten in Horgidgad / Van Horgidgad troc
kē si eñ maectē harē leger in Jathbatha/ van Jath
batha trocken si eñ maectē haren leger in Abrona
Van Abrona quamē si te Ezeongaber/ van Ezeō
gaber quamen si / eñ maecten haren legher in dye
woestine Zin/ dat is Kades Van Kades quamen
si/ eñ maecten haren legher aenden berch Hor/ aen
die palen des ladts Edom/ Daer ghinc die priester E
Aaron opten berch Hor/ na den beuele des HE=
RE/ eñ sterf daer inden.xl.iare des wtghancks
der kinderen vā Israel wt Egipten lant/ indē eer=
sten daghe des vijfsten maēts/ als hi hondert ende
xxiij.iaer oudt was.
Ende Arad die Coninc der Cananitē/ die daer
woont teghen zuydē vanden lande Canaā/ hoor
de dat die kinderen van Israel quamen.
Eñ vanden berghe Hor/ trockē si eñ maeckten
haren legher in Zalmona/ van Zalmona trocken
si eñ maectē haren leger in Phunon/ Vā Phunon
trockē si eñ maectē harē leger in Oboth/ Van O= F
both trockē si/ eñ maectē harē leger in Jgim/ aen
Abarim/ inder Moabiten palen/ Van Jgim troc=
ken si/ eñ maecten harē legher in Dibon Gad/ van
Dibon Gad trocken si/ eñ maecten haeren legher
in Almon Diblathama/ van Almon Dib lathama

trocken si eñ maectē haren legher int gheberchte Abarim/tegen Nebo/vandē gheberchte Abarim trocken si/eñ maecten haren legher inder Moabiten velden/aē die Jordane tegē Jericho. Si maecten haren legher van Beth Jaiesmoth/tot aē die breede plaetse Sittim der Moabiten velde.

G Eñ die HEERE sprac tot Mose/ inder Moabiten velden/aen die Jordane/teghen Jericho/ende seyde/Spreect metten kinderen van Israhel/ende segt hen/Als ghi ouer den Jordaen gecomen zijt/ int lant Canaan/dan suldi al die inwoonders verdriuen voor v aensicht/eñ al haer pilarē/ eñ gegoten beeldē/breect die/eñ alle haer hoochtē/te mete doē/dat ghi also dat lāt in neēt/eñ daer in woont/ Wāt v heb ic dit lant gegeuē/ dat ghijt in nemen sult/Eñ ghi sult dat landt wtdeylen/met den lote onder v gheslachtē/den ghenen die daer veel zijn/ suldi dies te meer toe deylen/eñ den minsten minste deel/Soot lot eenen yegelijcken valt/so sal hijt hebben/na den gheslachten haerder vaderen.

Ist dat ghi die inwoonders vā dien lande nyet en verdrijft van v aensicht/so sullen v/die ghi laet ouer blijuen/doornen worden in v ooghen/eñ lancien in v siden/eñ sullen v verdringhē int lant daer ghi in woont/eñ dan sal ghescien/ dat ic v so doē sal/als ick haer lieden dacht te doen.

Dat lant Canaan wort wtgedeylt met sinen palen/ Ende die namen worden ghetelt/der geenre diet vytdeylen. Dat.xxxiiij. Capittel.

A Nde die HEERE sprac met Mose seggende/Ghebiet den kinderen vā Israel/eñ segt/Als ghi int landt Canaan coemt/so sal dat lant/ dat v tot eenen erfdeel valt indē lande Canaā zijn palen hebbē/Den hoec tegent zuydē sal beginnen aen die woestine Zin bi Edom/dat v palē vā den suyden zijn/ vanden eynde vander souter zee/ die teghent oosten leyt/eñ dat die selue palen reyckē vandē suydē/op dat opgaē tot Acrabim/eñ gaē door Zinna/eñ sinen wtganck vandē zuyden aen tot Kades Bernea/eñ reyckē aen Hazor Adar/ eñ gaē door Asmona/eñ comen van Asmona aen die beke van Egipten/eñ eynde si aen die zee.

Eñ die palen vanden westen sullen dese zijn/te
B wetē die groote zee/die sal uwe pale zijn tegē westē

Die palen vandē noordē sullē dese zijn/ ghi sult meten vā aen die groote zee/tot aen dat gheberchte Hor/eñ van Hor aent gheberchte/suldy metē tot datmen coemt te Hamath/dat zijn wtganck si die palen Sedada/eñ des selfs palen sullen eynden te Siphron/ eñ zijn eynde sal zijn aen Hazor Enam. Dat sullen v palen zijn teghent noorden.

Eñ ghi sult v meten/die palen tegent oostē/vā Hazor Enan tot Sepham/die palen nederdalēde/ vā Sepham tot Ribna/tot Ain ten oostenwaerts Daer na comen si af eñ reycken op die side vander zee Chinereth/tegen den oosten/eñ comen af aen die Jordane/dat sinē wtganc si/die soute zee/Dat sal v lant zijn met sinen palen al omme.

C Ende Moses gheboot den kinderen van Israel ende sprac/Dat is dat landt/ dat ghi metten lote/ onder v lieden deylen sult/dat welcke die HEERE geboden heeft/den.ix.gheslachten/eñ den haluen gheslachte te gheuen/Van Rubens kinderen nae haerder vaderen familien/ende dat geslachte van Gads kinderē/na haerder vaderē familiē/ eñ dat halue geslachte Manasse hebbē haer deel ontfaē/ Also hebben die twee geslachten/ eñ dat halue geslachte haer erfdeel wech/ouer dese side vandē Jordanen/tegen Jericho/teghen dat Oosten.

D Eñ die HEERE sprack met Mose segghende/
Dit zijn die namen der mannen/die dlant onder v Jo.xiij.a
deylen sullē. Die Priester Eleazar eñ Josua Nuns sone/Oec suldi nemē vā elckē geslachte/die hoofe mannen/om dat lant te deylen/ Eñ dier mannen namē zijn dese/Caleb Jephunes sone vandē gheslachte Juda/Semuel Amihud sone vanden gheslachte Simeonis. Elidad Cislons sone vandē gheslachte Ben Jamin/Buki Jagli sone/de hooftmā vanden gheslachte der kinderen Dan/ Hāniel Ephods sone/die hooftman vanden gheslachte der kinderē Manasse/Vā Josephs kinderē/ Kemuel Siphtan sone/hooftmā vanden geslachte der kinderē Ephraim/Elizaphan Parnachs sone/hooftman vanden geslachte der kinderē Sebulon/ Paltiel Asans sone/hooftman vandē gheslachte der kinderē Isaschar/Abihud/Selomi sone/ hooftman vanden gheslachte der kinderen Asser/Pedahel Ammihuds sone/hooftman vanden geslachte der kinderē Naphthali. Dit zijn die ghene diē dye HEERE gheboot/dat si die erue wtdeylen souden den kinderen van Israel/int lant Canaan.

Den Leuiten wort haer deel beschict/ Oock die vry steden/dat die dootslaghers daer henen vlieden moghen/van onderscheyt der dootslagen Capittel.xxxv

A Nde die HEERE sprac tot Mose/ op der Moabiten veldt/aen die Jordane teghē Jericho/eñ sprack. Ghebiet den kinderen van Israel/ dat sy Jos.xxi. a.
den Leuiten steden gheuē van haren erfgoeden/dat si oec woonen/ ende die voorstedē die suldi oec den Leuiten gheuen/ dat si indē stedē woonen/ende die voorsteden hare vee/ eñ haue/ eñ alderley dieren houden.

Dat begrijp der voorstedē/dat si den Leuitē gheuen sullen/sal duysent ellen buytē der stadt muerē al om hebben/Aldus suldyse meten/ van buyten voor die stadt/aendē hoec tegent oostē/ twee duysent ellen/Eñ aendē anderen hoec/ tegēt suyden/ twee duysent ellen/Eñ aenden hoec tegēt westē/ twee duysent ellen/Eñ aenden hoec tegent noorden/twee duysent ellē/dat die stadt in die middelt Jos.xx.a
si/Dat sullen haer voorsteden zijn.

B Eñ onder die stedē/die ghi dē Leuitē gheuē sult suldi ses vrijstedē geuē/dz daer in vlie/die daer doot slaet/Bouē desen suldi noch.xlij.stedē geuē dat al die stedē/die de Leuitē gegeuē zijn.xlviij.zijn sullē mz harē voorstedē/Eñ dese stedē diemē dē Leuitē geuē sal/vādē kinderē vā Israels erfdeele/salmē dmeeste nemē vandē genē die meest besittē/eñ dminste vā diē/die minst besittē. Eē yegelic na zijn erfdeele dat hem toegedeylt wort/sal dē Leuitē stedē geuē.

Ende die HEERE sprac met Mose seggēde Spreect mette kinderen van Israel/ende segt hē/
Als ghi ouer die Jordane comet/ int landt Cana Deu.xix.
an/suldi steden verkiesen om vrysteden te sine/dat a.
daer in vliet/die eenen dootslach onwetende doet

ende alsulcke vrijsteden sullen onder v lieden zijn
voor den wreker des bloets/ dat hi niet steruen en
moet/ die eenen dootslach gedaen heeft / tot dat hy
voor die ghemeynte te rechte ghestaen heeft/ Ende
van die steden/ die ghi geuen sult / sullender ses vrij
steden zijn/ Drie suldi geuē op dese sijde van die Jor
dane/ ende drie int lant Canaā/ Dat zijn die ses vrij
steden beyde den kinderen van Israhel / ende den
vreemdelingen / ende den huysghenooten onder v
dat ghi daer vliet/ die een siele gheslaghen heeft on
wetende.

So wie yemanden met een yseren wapen slaet
dat hi sterft/ die is een dootslagher/ eñ sal die doot
steruen/ Worpt hi hē met eenē steen (daer yemant
mede ghedoot mach worden) dat hi sterft/ soo is hi
C een dootslager/ ende sal die doot steruen/ Slaet hy
hem met een houten hantwapen (daer yemāt me-
de doot gheslagen mach worden) dat hi sterft/ soe
is hi een dootslager/ ende sal die doot steruen/ Die
wreker des bloets/ sal dē dootslager ter doot bren
gen/ so hi gheslaghen heeft/ soe salmen hem weder
dooden. Stoot hi hē wt hate/ of worpt wt list/ yet
dat hi steruet/ of slaet hē wt viantschap met zijn-
der hant/ dat hi sterft/ so sal hi die doot steruen/ dye
hem gheslagen heeft/ Want hi is een dootslager/
die wreker des bloets sal hem ter doot brenghen.

Eñ als hi hē bi misual sonder viantschap / oft
worpt hi eenige wapen op hem sonder list/ oft ee-
nighen steen/ daer af dat hi steruen mach / ende en
heuet niet ghesien) of op hem worpet dat hi sterft
ende hi en is zijn viāt niet/ noch hi en wilde hē ooc
niet quaets/ so sal die ghemeynte rechten/ tusschen
hem/ eñ dien hi geslagen heeft/ eñ tusschen den wre
ker des bloets in desen rechte/ ende die gemeynte
sal den dootslager verlossen/ vā die hant des bloet
wrekes/ eñ sal hem weder laten comen tot die vrij
stadt/ daer hi in geuloden was / eñ hi sal aldaer die
nen/ tot dat die hooge priester sterft/ diemen met-
ter heyliger olyen gesalft heeft.

D Mer ist dat die dootslagher buyten dye palen
vā zijnder vrijer stadt gaet/ daer hi in geuloden is/
eñ die bloetwreker vint hem buyten die palen van
zijnder vrijer stadt / eñ slaet hem doot/ die en sal nz
schuldich zijn des bloets/ want hi soude in zijn vrij
stadt bliuen/ tot dat die hooge priester doot ware/
eñ nae des hooghen priesters doot / weder totten
lande van sinen erfgoede comen/ Dat sal v een wet
des rechts zijn/ bi uwe nacomelinghen/ in alle uwe
wooninghen.

Den dootslager salmen dooden na den mont
van twee ghetuyghen / Een ghetuyghe en sal niet
antwoorden/ ouer een siele totter doot. Ende ghy
en sult gheen versoeninghe nemen / ouer dye siele
des dootslagers/ want hi is die doot schuldich/ mer
hi sal die doot steruen/ Eñ ghi en sult van dien dye
wt sijnder vrijstadt gheuloden is/ gheen versoenin
ghe nemen/ dat hi weder int lant come/ eer die prie
ster sterft.

Eñ en sceyndet dat lant niet/ daer ghi in woont
want wie des bloets schuldich is/ die scheyndet dat
lant/ eñ dat lant en can niet vandē bloede versoent
worden/ dat daer in gestort is/ sonder alleen door
dat bloet vanden genen die dat ghestort heeft/ En
ontsuyuert dat lant niet daer ghi inne woont/ daer
ick ooc in woone/ Want Ick ben die HEERE/
die onder die kinderen van Israel woont.

Dat erfdeel der stammen en sal niet ghemengt
noch verandert worden. Capittel.xxxvi.

ENde die ouerste vaderen vanden ge-
slachte der kinderen Gilead / Ma-
chiers sone/ die Manasses sone was A
vanden gheslachte der kinderen Jo
seph/ die quamē eñ sprakē voor Mo
se/ eñ voor die hooftliedē vanden ouersten vaderen
der kinderen van Israhel/ eñ spraken. Mijn heere/
die HEERE heeft gheboden/ dat ghi dat lant tot een
erfdeel gheuen sult/ metten lote den kinderen van
Israel/ Ende ghi mijn heere / hebt gheboden door
den HEERE/ datmē Zelaphehad ons broeders
erfdeel/ geuen sal sinen dochteren/ ist datse yemant
wt den gheslachten van Israhel tot wiuen neemt/ B
soo sal ons vaders erfdeel minder worden/ ende al
dat si hebben/ sal totten erfdeel van dien gheslach-
te comen/ daer si toe gecomen zijn/ Eñ aldus wort
onse erfdeel ghemindert/ Als dan nv dat ghulden
iaer der kinderen van Israel coemt/ so sal haer erf
deel totten erfdeele des gheslachts comen / daer si
zijn/ also wert onser vaderen erfdeel vermindert/
al wat si hebben.

Mose geboot den kinderen van Israel na den
beuele des HEEREN/ eñ sprac. Dat gheslachte C
van Josephs kinderen heeft recht ghesproken/ Dit
ist dat die HEERE gebiet Zelaphehads dochterē
eñ spreect. Laetse ten houwelijc nemen soot hen be
lieft/ alleen laetse houwen onder die geslachten vā
haerder vaderen geslachten / op dat die erfdeelen co.vij.b
der kinderen van Israel/ niet en vallen vanden ee
nen geslachte op dander. Want een yegelijck van
den kinderen van Israhel/ sal bizijnder eruen/ van
zijns vaders geslachte bliuen/ eñ alle die dochteren
die welcke erfdeelen besitten/ onder die geslachten
vanden kinderen van Israel / sullen te houwelijck
nemen/ eenen van haerder vaderen gheslachte/ op
dat een yeghelijck vanden kinderen van Israhel/
zijns vaders erue behoude / eñ dz eenich erfdeel nz
en valle van eenen gheslachte op dat ander / maer
een yegelijck bliue bi zijnder eruen / onder die ghe
slachten der kinderen van Israel.

Zelaphehads dochterē/ Mahela/ Thirza/ Ha
gla/ Milca/ eñ Noa / deden soe die HEERE Mose
gheboden hadde/ ende namen te houwelijc haers D
vaders broeders sonē/ vandē geslachte der kinde-
rē Manasse/ Josephs sonen. Alsoo bleef haer erf-
deel aen dat geslachte haerder vaderē. Dit zijn dye
gebodē ende rechtē die die HEERE door Mose ge
boot/ den kinderen van Israhel/ op der
Moabiten velt/ aende Jorda
ne tegen Jericho.

¶ Hier eyndet dat vierde boeck
Mose/ Numerus.

¶ Hier beghint dat boec Deuteronomium/ Datmen opt Hebreeusch noemt Elleadbozin.

Moses verhaelt den kinderē Israel dat voor maels gheschiet is/ Eñ vermaent haer dye goet heit Gods. Eñ hi straftse om haer der ondācbaer heyt ende ongheloove.

Dat.I.Capittel

A Dit zijn die woorden dye Moses sprac tot alle Israel/ op geen side der Jordanē in die woestijne op tvelt tegē die Roode zee/ tusschen Paran eñ Thophel Laban Hazeroth/ eñ Disahab/ elf dachreysen vā Horeb/ door den wech des gheberchtes Seir/ tot Kades Barnea/ Ende het gheschiede inden.xl.iaere / inden eersten dage vander elfster maent/ Dat Moses metten kinderē van Israel sprac/ al dat hem die HEERE aen hen geboden hadde/ na dien dat hi Sihon den coninck der Amoriten geslagē hadde/ die te Hesbon woōde/ eñ Og dē coninc tot Basan/ die tot Astharoth ende tot Edrei woonde.

Op gheen side vāder Jordanen inder Moabiten landt/ beghonst Moses die wet te verclaren/ ende sprac/ Die HEERE onse God / sprac met ons aenden berch Horeb/ ende seyde/ Ghi hebt aē desen berch lange ghenoech gheweest/ keert v/ en de treet weder wech/ dat ghi comē moecht aēder Amoriten gheberchte/ eñ tot al den omliggende ghebuerē/ inden velde/ op bergen/ eñ indē leegen plaetsen/ tegent zuyden/ eñ teghen die hauen vāder zee/ vanden lande Canaan/ eñ totten berge Libanus/ tot aen dat groote water Phrath/ Siet/ ic

Exodi. xxviij.c. hebt v geleuert/ gaet daer inne eñ besittet/ dat die HEERE uwen vaderē Abraham/ Isaac/ ende Ja

B cob gesworē heeft/ dat hijt hen gheuen soude/ eñ haren sade nae hen.

Ende inder seluer tijt/ sprac ic tot v/ Ic en can v alleen niet verdraghen/ wāt die HEERE v God heeft v vermenichfuldicht / dat ghy heden op desen dach / zijt soo vele als dye sterren des hemels (Dye HEERE uwer vaderen Godt / doe daer noch toe dat getal van veel duysenden/ ende gebenedie v ghelijc hi v geseyt heeft) Hoe mach ic allee alsulcken last ende moeyte/ ende twist van v liedē ver dragē? Laet wijse verstandighe lieden comen/ die onder v ghestachten bekent zijn/ die sal ic v tot hoofden stellen.

Doen antwoorde ghi my/ ende spraect/ Dat is een ghoet dinck dat ghi doen wilt / Doen nam ick die hoofden van uwen ghestachten/ wijse ende bekende mannen/ ende ic settese ouer v/ tot hoofden ouer duysent/ ouer hondert/ ouer vijftich / ende ouer thien/ ende officiers dat uwe knechten zijn souden/ uwen ghestachten/ Ende ick gheboot uwen rechteren ter seluer tijt/ ende ick sprach/ Verhoort uwe broederen/ ende rechtet hen gherechticlijck tusschen een yeghelijck/ ende sinen broeder/ eñ dē vremdelinghē/ Gheenē persoon en suldi int recht kennen maer ghi sult den cleynen hooren als den grotē/ eñ ghi en sult niemāts persoon ontsiē/ wāt dat oordeel is Gods/ Eñ is v eenighe sake te hert die laet tot mi comē/ dat icse hoore. Also gheboot ick v in dien tijde/ al wat ghi doen soudt.

C Joan. v.c. Parali. xix.b. le.xix.d act.x.a

Doe reysden wi vā Horeb/ eñ wandelden door die gantse woestine (die groot eñ grouwelic is/ so ghi gesiē hebt) al dē wech totter Amoritē geberchte/ so ons die HEERE onse God gebodē hadde/ eñ wi quamē tot Kades Bernea/ eñ daer sprac ic tot v liedē/ Ghi zijt gecomē aen tgeberchte der Amoritē/ dat ons die HEERE onse God geuē sal/ Siet daer voor v dat lant/ dat v die HEERE uwe God gegeuē heeft/ treet op/ eñ besittet/ also die HEERE uwer vaderen God v gheseyt heeft/ eñ en vreeset v noch en ontsiet v niet.

D Doen quaemdy al tot mi/ eñ spraect/ Laet ons mannen voor ons henen seyndē/ die ons dat landt bespien/ eñ ons bootschappen door wat wege dat wi daer in treckē sullē/ eñ die steden daer wi in comen sullen/ Dat behaechde mi wel/ eñ ic nam twaelf mannē van v liedē/ vā elcken ghestachte eenē/ Als dese wech ghingē/ eñ daer opwaerts reysdē/ op dat gheberchte/ eñ doen si aen dye beke Escol quamē/ daer sō besagē zijt/ eñ namē vandē vruchtē vā diē lāde met hen/ eñ brachtēse af tot ons / eñ bootschaptent ons/ eñ sprakē/ dat lant is goet/ dat ons die HEERE ons God ghegeuen heeft.

En ghi en woudet niet optreckē/ eñ ghi wert ongehoorsaē dē woorde des HEEREN ws Gods

E eñ ghi murmureerde in v tenten/ eñ spraect/ Dye HEERE heuet ons wt haet wt Egiptē lāt geleyt dat hi ons leuerē soude inder Amoritē handē/ om ons te niete te doē Werwaert sullē wi gaen? onse broederē hebbē ons herte veruaert ghemaect/ eñ hebbē geseyt dz dat volc groter eñ hooger is dā wi die stedē zijn groot/ eñ tottē hemel toe gemueret/ eñ ooc hebbē wi Enakims kinderē aldaer gesien

Eñ ick sprac tot v/ en vreest v niet/ noch en ontsiet v voor haer liedē nz/ die HEERE v God reyst voor v henen/ eñ hi sal voor v strijden/ so hi met v gedaen heeft/ in Egiptē voor uwē oogē/ eñ in die woestine/ daer ghi gesiē hebt/ hoe dat die HEERE v God/ v gedragē heeft/ gelijc een man sinen soon draecht/ door alle die wegē daer ghi lancs gewandelt hebt/ tot dat ghi tot deser stedē ghecomen zijt Mer aldus en hebdi aēdē HEERE uwē God niet gheloeft/ die voor v henē ghinc/ om v die stede te wisen/ daer ghi uwē legher makē soudt/ des nachts int vier/ om dz hi v dē wech toonē soude/ daer ghi lancs gaen soudt/ ende des daechs in een wolcke.

F Num. xiiij.d. Als die HEERE die stēme uwer woordē hoorde/ wert hi toornich/ eñ swoer/ eñ sprac/ Gheē vā dezē quadē gestachte en sal dz goede lāt siē/ dz ic harē vaderē gesworē hebbe te geuē / sonď alleen Caleb/ Jephune soō/ die salt siē/ eñ hē wil ic geuē dat lant/ daer hi op getredē heeft/ eñ sinē kinderē/ om dat hi dē HEERE geheel nageuolcht heeft. Oock werdt die HEERE op mi toornich/ om uwē wille/ eñ sprac/ Ghi en sult daer ooc niet in comē/ Maer Josua Nūs sone/ die voor v staet/ die sal daer in comē/ desen sterct/ want hi sal Israel die erue wtdeylē/ Eñ uwe kinderē daer ghi af spraect eñ seydet

si sullē eenē roof worden/ eñ v sonē die optendach
vā hedē/ noch goet/ noch quaet en verstaen/ die sul
lē daer in comē/ dien sal ict geuen/ eñ si sullent besit
G tē/ maer ghi liedē keert v/ eñ trecket den wech nae
xiiij g der woestinen totter rooder zee.
Doe antwoordē ghi/ eñ spraect tot mi/ Wi heb
bē dē HEERE gesondicht. Wi willen op reysen eñ
stridē/ so die HEERE ons gebodē heeft/ Als ghi v
bereydet eē yegelijc mz zijn harnas/ eñ het gebuer
de dat ghi op reysdet totten geberchte/ so seyde die
HEERE tot mi/ Segt hē datse nz opwaerts en rey
sen ooc dat si nz en stridē/ wāt ic en bē ond v lieden
nz/ op dz ghi niet geslagē en wort/ vā dine vianden
Doē ic v dz seide en hoorde ghi mi nz/ eñ ghi waert
ongehoorsaē dē woorde des HEERE/ eñ in ver
metēthz vocht ghi op dz geberchte. Doen quamen
die Amoritē wt/ die opt geberchte woonden/ v he
dē tegē/ eñ iaechdē v gelijc die byē doē/ eñ sloegen
v te Seir/ tot Harma toe Als ghi weō quaemt/ eñ
weēdes voor dē HEERE/ so en wilde die HEERE
v stēme niet hoorē/ eñ hi en neychde zijn oorē niet
tot v/ Also bleef di tot Kades eenē langen tijt.

Dat si tegē Seir die Moabitē eñ Ammoritēns
en soudē stridē/ Mer Sihon der Amoreen coninc
A wert haer in haer hant gegeuen. Capit.ij.

Oen keerdē wi ons/ eñ trockē wter
woestinē/ op die strate totter rooder
zee/ so die HEERE my ghesept hadde
eñ omreysdē dat geberchte Seir een
lāge tijt/ Eñ die HEERE sprac tot mi
Ghi hebt ghenoech tgheberchte omreyst keert v
noortwaert/ eñ gebiet den volcke eñ segt/ ghi sult
door uwer broederē palen/ der kinderē Esau trec
ken/ die te Seir woonē/ eñ si sullē v vreesen/ Mer
wacht v neerstelic/ dz ghi haer geen scade en doet/
wāt ic en sal v vā harē lādē niet eenē voetbreet ge
uē/ wāt dat geberchte Seir/ heb ic Esaus kinderē
gegeuē te besittē/ Ghi sult spise vā hē om gelt coo
pē/ om die te etē/ eñ ghi sult water vā hem coopē
om ghelt/ om dat te drinckē/ Want die HEERE v
God/ heeft v ghebenedijt/ in alle v werckē uwer
handē. Hi heeft v reyse door dese groote woestine
aēgheseen/ eñ die HEERE v God/ is veertich iaer
B bi v geweest/ dat v niet ghebroken en heeft.
Als wi voorbi onsen broederē/ Esaus kinderē
getrockē warē/ die opt geberchte Seir woonē/ op
tē wege des velts van Elath eñ Ezeon Gaber/ so
keerdē wi ons/ eñ gingē door den wech der Moa
bitē woestine. Doe sprac die HEERE tot mi/ ghi en
sult dē Moabiten niet lastich wesen/ noch niet ver
wecken tottē stridē/ want ic en sal v haer lant niet
geuē te besittē/ Wāt ic hebt Ar/ Lots kinderē gege
uē te besittē/ Die Emmerē hebbē hier voortijdē
daer in gewoont/ dat een groot/ veel/ ende hooch
volc was/ gelijc die Enakim/ men hieltse ooc voor
C Ruesen/ gelijc als Enakim/ eñ die Moabitē hieten
se ooc Emim/ Ooc so woondē hier voortijts in Se
ir/ die Horitē/ eñ Esaus kinderē verdreuēse/ ende
dedense te niete voor hē/ eñ woondē in hair steden
gelijc Israel dede int lant zijnder besittingē/ dat hē
die HEERE gegeuen heeft.
Eñ staet nv op/ eñ gaet door die beke Sared/ eñ
wi trockē dair door. Die tijt die wi vā Kades Bar
nea trockē/ tot dz wi quamē door die beke Sared/
was. xxxviij. iaer/ tot dat alle die crijchsliedē wt dē
leger vgaen warē so hē die HEERE geswooren had
Ooc was die hāt des HEERE tegē hē/ dz si ver
gaen souden wten leghere/ ende te niete worden.
Eñ als alle die crijschliedē te niete warē/ eñ ghe
storuen waren onder dat volck/ sprack die HEE
RE tot mi seggende/ Ghi sullet heden trecken by
Ar/ door der Moabiten palen/ ende ghi sult na te
ghen die kinderen Ammon comen/ en weest haer
niet lastich/ noch en veroertse niet/ Wandt ic en sal
v niet te besitten geuen vanden lande der kinderē
Ammon/ want ick hebt Loths kinderen ghegheu
uen te besittē. Eñ het is ooc geschat voor der Rue
sen lant/ eñ daer hebbē hier voortijden ooc Ruesen
in gewoont/ eñ die Ammoniten heetense Sāmesu
mim/ dat was een groot volc/ veel eñ hooch volck
gelijc die kinderen Enakim/ eñ die HEERE verde D
dese voor haer aensicht/ eñ hy lietse die selue steden
besitten/ dat si in haer plaetse woonē soudē/ gelijc
hi gedaē heeft met Esaus kinderē/ die opt geberch
te Seir woonen als hi die Horiten voor hen te nie
te dede/ eñ lietse die stedē besittē/ dz si in haer plaet
se woondē/ tot optē dach van heden/ Eñ die Caph
thorim/ trocken wt Caphthor/ eñ verdreuē die A
uim/ die te Hazerim woonden/ tot Gasa toe/ ende
si woonden in hare plaetse daer.
Staet op eñ treet wt/ eñ gaet ouer die beke Ar
non/ Siet ic hebbe Sihon dē coninc der Amoriten E
tot Hesbon in uwē handen ghegheuen / met sinen nu.xxi e
lande/ begint te besitten/ eñ verweet hē totten strij
de/ Heden op desen dach/ sal ick beghinnen/ dat alle
volck dat onder den hemel is/ sal v vreesen/ eñ ver
schict worden/ dat als si van v hooren sullense vree
sen eñ beanct worden/ van uwer toecoemste.
Doe sant ic boden wter woestinē oostenwaert
tot. Sihon dē coninc der Amoritē/ tot Hesbon mz
vreedsame woorden/ ende liet hem seggen/ Ic sal
door v lant treckē/ eñ lancs die strate sal ic gaen/ ic
en sal noch ter rechter noch ter slincker hant afwij
kē/ Spise suldi mi om ghelt vercoopen dat ick ete/
eñ water suldi mi om ghelt gheuen/ dat ic drincke/
Ic en sal maer te voet henen door gaen/ ghelijc my
die kinderē Esau gedaen hebben/ die te Seir woo
nen/ eñ die Moabiten/ die te Ar woonē/ tot dat ic
come ouer den Jordaen / int lant dat ons die HE
RE onse God gheuen sal.
Mer Sihon/ die coninck tot Hesbon/ en wou
de ons niet door laten treckē/ want die HEERE v
Godt/ verherde sinen moet/ eñ verstocte hem zijn F
herte / om dat hi hem in uwen handen soude ghe
uen/ gelijc ghi nv siet/ Eñ die HEERE sprac tot mi
Siet ic heb v begonst te geuen voor v Sihon met
sinē lādē/ begint te aenueerdē/ eñ te besittē zijn lant.
Eñ Sihō troc wt tegē ons met allē sinē volcke
om te stridene te Jahza/ Mer die HEERE onse
God/ hi gaf hē voor ons/ dat wi hē met sinē kinde
ren/ eñ met alle sinen volcke versloegen.
Doen wonnen wi tot dier tijt/ alle sine steden/ eñ
wi liedē destrueerdē alle die stedē/ beyde mānen eñ
wiuē/ eñ kinderē/ eñ en lietē niemāt ouer bliuē/ zon
der dat vee/ dat roofdē wi voor ons/ eñ dē anderen
roof der stedē die wi wōnē vā Aroar aen/ die wel
ke optē oeuere vāder beke Arnon leyt/ eñ vā dier
stadt aen tot op die beke Gilead toe/ Daer en was

gheen stadt die haer voor ons beschutten konde/
Die HEERE onse God/ gaft ons al voor ons/ son=
der alleen dat lant der kinderen Ammon/ daer en
quaē di niet/ noch tot al dz aē die beke Jaboc was/
noch totte stedē optē geberchte/ noch tot alle dat/
dat ons die HEERE ons God/ ōs verbodē hadde.

Og die coninc van Basan wort verslaghē/ die
landen worden inghenomen ende verdoruē/ van
Ruben/ Gad/ eñ den haluen stāme Manasse hier
aen dese side des Jordaens. Josua wort in Moy
ses plaetse gheoordineert. Dat.iij.Capittel.

A nde wy keerden ons/ ende trocken
nu.xxi.g opten wech tot Basan/ Ende Og de
coninck tot Basan/ trock wt ons te=
ghen met al sinen volcke/ om te strij=
den tot Edrei/ Maer dye HEERE
sprack tot mi/ en vreest hem niet/ want ic heb hem
ende alle zijn volck/ met alle sinen lande/ in v hant
ghegheuen/ eñ ghi sult met hem doen/ ghelijc ghy
met Sihon dē Coninc der Amoritē gedaen hebt/
die te Hesbon sadt/ Also ghaf ons die HEERE on
se God/ ooc dē coninc Og tot Basan/ in onsen hā
den/ met alle sinen volcke/ dat wi hem sloegen/ tot
datter niet van hen ouer en bleef.

Doe wonnē wi tot dier tijt alle zijn stedē/ ende
daer en was gheen stede/ die wi hen niet en namē/
Tsestich steden/ alle dat lantschap Argob/ indē Co
ninckrijcke Og tot Basan/ Alle dese steden waren
vast/ met hooghen mueren/ poorten eñ grendelē/
B behaluen seer vele ander steden sonder muerē/ eñ
wi destrueerdense/ ghelijck wi met Sihon den co=
ninc vā Hesbon deden/ Alle sine stedē die verdoruē
wi/ beyde mannen/ wiuen/ eñ kinderen/ Mer alle
dat vee eñ den roof der stedē/ roofdē wi voor ons
Also namē wi dat lant tot dier tijt/ wt der hant
van twee coninghē der Amoriten/ op geen side vā
der Jordanen/ vā die beke Arnon aen/ tot aent ge
berchte Hermon/ dat welcke die Sidonitē Sirō
heetē/ Mer die Amoritē heeten hē Senir. Alle die
steden die op dat pleyn zijn/ eñ tgeheele Gilead/ eñ
dat gheheele Basan/ tot Salcha toe/ eñ Edrei/ dye
steden des Conincrijcs Og tot Basan/ Wāt alleē
die coninc Og tot Basan noch ouerbleuē was vā
den Ruesen/ Siet/ zijn yseren bedde al hier tot Ra=
bath/ der kinderē Ammon/ negē ellen lanc/ eñ.iiij.
breet/ nae eens mans ellenboghe.

Alsulcken lant namen wi in/ tot dier seluer tijt
van Aroar aen/ die aen die beke Arnon leyt/ Eñ ic
gaf dat half geberchte Gilead met sinen stedē den
Rubeniten/ eñ dē Gadditē/ maer dat ouerbliuēde
van Gilead/ eñ alle dat gantse Basan des coninc=
rijcs Og/ gaf ic den haluē geslachte Manasse/ dat
gantse lantschap Argob/ tot den gantsen Basan/
dat heet der Ruesen lant/ Jair Manasses soon be
sadt al dat lantschap Argob/ tot aen die palē Ges
suri/ eñ Maachati/ eñ hi hiet Basan na sinen naē.
Hanoth Jair/ tot optē dach vā hedē/ Mer Machi=
er gaf ic Gilead/ eñ dē Rubenitē eñ dē Gadditen/
gaf ic eē deel vā Gilead/ tot aē die beke Arnō/ mid
dē in die beke die daer die pale is/ eñ totter bekē Ja
boch/ die die pale is der kinderē Ammō/ ende ooc
die veldē eñ den Jordaen/ die die pale is/ vā Cine
reth aen/ tot aen die zee/ aen den velde te wetē/ dye
soute zee aen den berch Pisga/ teghen oosten.

C Ende ick gheboot v ooch ter seluer tijt/ ende ic
sprac/ die HEERE v God heeft v dit lant gegeuē
te besitten/ Daeromme treet nv/ ende bereyt voor
uwen broederen den kinderen van Israel/ alle dat
strijtbaer is sonder v wiuen/ eñ v kinderen/ ende
v vee (want ic weet dat ghi veel vees hebt) latet in
uwen steden bliuen/ die ic v gegeuē hebbe/ tot dat
de HEERE v God/ v broederē ooc tot rustē brēgt
gelijc v/ dat si dat lant ooc besittē/ dat hen die HE
RE v God gheuē sal/ op gheen side vandē Jorda
ne/ dat sult ghi wederkeeren tot uwer besittinghē
die ick v ghegheuen hebbe.

Eñ ick geboot Josua ter seluer tijt/ eñ ic sprac
Uwe ooghē hebben ghesien al wat dye HEERE v
God desen twee coninghē ghedaen heeft/ also sal D
die HEERE ooc allen conincrijcken doen/ daer ghi
heuen treet/ eñ en vreestse niet/ want dye HEERE
v God/ strijt voor v.

Ende ick badt den HEERE ter seluer tijt/ en=
de ick sprack/ HEERE HEERE/ ghy hebt be=
gonst te thoonen uwen knecht/ v grote ende sterc
ke handt/ Want waer isser een God/ inden hemel
eñ inder aerdē/ die v wercken ende v macht soude
connen nae ghedoen/ laet mi gaen/ eñ besien dat
goede landt/ op gheen side vanden Jordane/ ende
dat ghoede gheberchte/ ende Libanum/ Maer die
HEERE was toornich op mi om uwē wille/ eñ
hi en verhoorde mi niet/ mer hi sprack tot mi/ Het
is genoech/ eñ en segt my daer niet meer af/ climt
opt hoochste vandē geberchte Pisga/ eñ heft v oo
ghen op teghen twesten/ eñ teghē noorden/ eñ te
ghē tuyden/ eñ teghen oosten/ ende besiet mettē
ooghē/ wāt ghi en sult ouer dese Jordane niet gaē
Eñ ghebiet Josua/ ende steret hem/ ende vermaēt
hem/ want hi sal ouer die Jordane gaen/ voor dat
volck/ eñ hi sal hen dat lant wtdeylen/ dat ghi sien
sult. Aldus bleuen wi in dat dal/ dat daer leyt tegē
dat huys Peor.

Als hi haer die goetheit Gods vertelt heeft/
vermaent hise totter onderhoudinge zijnder ge=
bodē/ eñ datse die nimmermeer en soudē vergheē=
ten/ Die vrij steden der doorslagheren wordē vve
der gheoordineert. Dat.iiij.Capittel.

nde nv hoort Israel/ die seden ende
rechten die ic v leere/ dat ghijse doen E
sult/ op dat ghi leuē moecht/ eñ inco
men/ ende dat lant besittē/ dat v dye
HEERE uwer vaderē God gheeft/
Ghi en sult daer niet toe doen/ tot dien dat ic v
gebiede/ eñ ghi en sult daer ooc niet af doē/ op dat F
ghi behouden moecht die geboden des HEERE v
ws Gods/ die ic v gebiede/ Uwe oogē hebbē gesiē
wat die HEERE ghedaen heeft/ ouer Baal Peor/
want alle die Baal Peor na wandelden/ heeft dye
HEERE v God/ onder v liedē verdaen/ Mer ghy
die den HEERE uwē God aenhinct/ leeft noch al
le op dē dach van hedē/ Siet/ ic heb v geleert rech=
ten eñ seden/ so mi die HEERE mijn God gebodē
heeft/ dat ghi so doen soudt/ indē lande daer ghy in
comen sult/ dat ghijt besitten moecht.

Daerō behoudet nv eñ doetet/ want dz is v wijs
heyt eñ verstāt/ voor allē volcke/ als si hoorē sullē G
alle dese seden/ sullen si segghen. Och hoe wijse eñ
verstandighe lieden zijn dat/ ende een zeere wijs
volck/ Want waer vintmē alsulcken machtighen
volck totten welcken dye Goden aldus n..kende

zijn/also die HEERE onse God so dicwils als wy
hem aenroepen? Eñ waer vintmẽ alsulcken mach
tigen volck/dat alsulcke gherechtighe zeden eñ rech
ten heeft ghelijck als dese wetten/die ic voor v leg
ghe/opten dach van heden?
Hier om bewaert v siele wel/dat ghi niet en v
geet die gheschiedenissen/die dine oogen gesien heb
ben/eñ dat si wt uwer herten niet en ghaen/alle v
leuen lanc/Eñ ghi sultse vercondighen uwen kin
deren eñ kints kinderen/den dach doen ghi voor
den HEERE uwen Godt stont/aenden berch Ho=
reb/daer die HEERE tot mi sprack/Vergadert
mi dat volck/dat icse mijne woort laet hooren dat
welcke hem leeren sal/hoe si mi vreesen sullen/al=
le haer leuen lanc opter aerden/ende dat sijt haren
kinderen leeren.
Eñ ghi quaemt/eñ stont onder aenden berch/
Dien berch bernde tot midden aenden hemel/ende
daer was duysternis/wolcken ende donckerheydt
Ende die HEERE sprack met v vanden midden
wten viere/ Ghi hoorde die stemme zijnder woor
den mer ghi en saghet gheen ghelijckenisse buyten
die stemme/Eñ hi vercondichde v zijn verbont/dz
hi v geboot te doẽ/te wetẽ/die.x.woorden ende hy
schreefse op twee steenen tafelen/Eñ die HEERE
geboot mi/in dier seluer tijt/dat ick v leeren soude
zedẽ eñ rechtẽ/dat ghi daer na doen soudt/indẽ lã=
de daer ghi in trecket/dat ghijt besitten moecht.
C Daerom bewaert nv v zielen wel/want ghi en
hebt gheen gelijckenisse gesien inden daghe/als die
HEERE met v sprac/van wten viere/opten berch
Horeb/op dat ghi dy seluẽ nz en bederft/eñ maect
v eenich beeldt/dat eenen man ghelijc si/oft eenen
wiue/oft vee opter aerden/oft vogel onder den he
mel/oft ghewormpte opter aerden/oft visch inden
watere/onder der aerden/dat ghy oock v oogen
niet op en heft ten hemele/eñ aensiet die sonne/eñ
die mane/eñ sterrẽ/oft eenich heyr des hemels/eñ
wort verworpẽ/ende aenbidtse/eñ dientse/die ge
ne die die HEERE uwe God ghescapen heeft/
allen volcken onder alle hemelen tot dienste.
Ende die HEERE heeft v aengenomen/eñ wtẽ
yseren houen (te weten) wt Egipten gheleypt/dat
ghi zijn erf volck sout zijn/ghelijct blijct in desen da
ghe.Eñ die HEERE wert toornich op mi/om ws
wercs wille/dat hi swoer/ic en soude ouer die Jor
dane niet gaen/noch in dat goede lant niet comen/
dat v die HEERE v God/tot eenen erfdeele geuen
sal/mer ic moet in dit lant steruen/eñ ic en sal ouer
D die Jordaen niet gaen/ghi sult daer ouer gaen/eñ
dat goede landt besitten.
Daerom wacht v/dat ghi des HEEREN ws
Godts verbont niet en vergheet/dat hi met v ghe
maect heeft/dat ghi gheen beelden en maect vã ee
nigen gelijckenissen/so die HEERE v Godt ghebo
den heeft/Wãt die HEERE v God/is een verslin
dende vier/ende een zeloersche God.
Als ghi kinderen crijcht/eñ kints kinderen/eñ
5.8 dat lant bewoont/eñ ghi v verderuet/eñ maect v
beelden vã eenigẽ maecsele/doende quaet voor dẽ
HEERE uwẽ God/dat ghi hẽ vtoornt/Soe roep
ic hedẽ ouer v tot getuygẽ/hemel eñ aerde/dat ghy
ter stont vergaẽ sult/vã dien lãde/daer ghi ingaet
ouer die Jordane/om te besitten/Ghi en sult daer
niet langhe wesen/maer ghi sult verghaen/eñ die
HEERE sal v verstroyen/onder tvolck/eñ ghi sult
een ouerbliuẽde cleyn volcxken zijn/onder die hey=
denen daer v die HEERE brengẽ sal/Aldaer suldy
den ghoden dienen die met menschen handen ghe
maect zijn/hout ende steẽ/die niet en sien/noch en
hooren/noch en eten/noch en riecken. E
Als ghi daer den HEERE uwen God sult soec
ken/so suldi hem vindẽ/ist dat ghi hem vã gantser
herten/eñ vã gantser zielẽ soect/Als ghi verdruct
sult worden/eñ alle dese dingen sullen v begrijpen/
inden laetsten daghen/suldi weder totten HEERE
uwen Godt comen/eñ zijnder stemmen ghehoor
saem wesen/Wandt dye HEERE v Godt/is een
barmhertich Godt/hy en sal v niet verlaten noch
verderuen/hi en sal ooc niet vergeten des verbonts
dat hi uwen vaderen gedaen heeft/ende dat hi hen
ghesworen heeft.
Wãt vraecht na den voorleden tiden/die voor v
geweest zijn/van dien dage aen/doe God den men
sche opter aerden schiep/vandẽ eenen eynde des he
mels/totten anderen/oft sulcken grooten dinck
oyt geschiet is/oft des gelijc ghehoort si/dat eenich
volc Gods stemme gehoort heeft/wten viere spre=
ken/so ghi gehoort hebt/eñ nochtãs leefdy/Ende
oft God heeft willen ingaen/dat hi hem een volc
soude nemẽ midden wt eenen volcke/door versoec
kinge/door teekenen/door wonderlijcke dinghen/
door strijdt/door een machtige hãt/eñ door eenen
wtgherecten arm/eñ door groote visioenen/so dye
HEERE v God dat al ghedaen heeft/in Egipten
voor dinen oogen.
Eñ ghi hebt dit gesien/om dat ghi wetẽ soudt
dat die HEERE een God is/eñ gheen ander meer
dan hi alleen/Vandẽ hemel heeft hi v zijn stemme
laten hoorẽ/dat hi v leerẽ soude/Eñ opter aerden
heeft hi v getoont zijn groote vier/eñ vã wten vier
hebdi zijn woort gehoort/om dat hi uwe vaderen F
lief gehadt heeft/eñ haer zaet na hen vercoren heeft
Eñ hi heeft v wt Egipten geleypt/met sinẽ aensich
te/door een grote cracht/om dat hi verdriuen sou
de voor v een groot volc/eñ starcker dã ghi zijt/eñ
v daer in brengẽ/dat hi v haer lant geuẽ soude/tot
een erfdeel/soot opten dach van heden blijct.
Daerom suldi hedẽ weten/eñ in dine herte ouer
leggẽ/dat die HEERE een God is bouen inden he
mel/eñ onder opter aerdẽ/eñ geen ander meer/dat
ghi zijn geboden eñ zeden houdt/die ic v heden ghe
biede/dat v eñ uwẽ kinderẽ na v/wel gesciede/eñ
dat ghi langhe leuen moghet/in dat lant dat v die
HEERE v God gheuen sal.
Doen versceyde Moses drie stedẽ op geen side
der Jordanẽ/tegen der zonnen opganc/dat daer in
soudẽ vliedẽ/wie dat sinẽ naestẽ onuerhoets doot
slaet/eñ dat hi hẽ te voren geen viãt geweest en is
die sal in een vã dien stedẽ vliẽ/op dat hy leuendich
bliue/Die stadt Bezar/inder woestinen/int effen
lant/onder die Rubeniteẽ gelegẽ/eñ Ramoth in Gi
lead/onder die Gadditen/eñ Golan in Basan/on
der die Manassiten ghelegben. G
Dit is die wet/die Mose voorgelept heeft dẽ kin
derẽ vã Israel/eñ dit zijn die getuygenissẽ/eñ zedẽ
eñ rechtẽ/die Moses dẽ kinderẽ van Israel seyde/
doẽ si wt Egiptẽ getrockẽ warẽ/op die ander sijde

vander Jordanen/in dat dal teghent huys Peor/
indē lande Sihon/des conincs vanden Amoritē/
die te Hesbon sadt/den welckē Moses eñ dye kin=
deren vā Israel sloegen/doen si wt Egypten ghe=
trocken warē/eñ besaten zijn landt/Eñ oock Og
des conincs tot Basans landt/ die twee coninghē
waren der Amoriten/ dye op dander side der Jor
danē waren/teghen der sonnen opganck/van A=
roar aen/welc aen den oeuer leyt vandie beke Ar
nō/tot aēdē berge Ziō/eñ dat is Hermō/ eñ al dat
vlac velt op dandē side der Jordanē tegēt oostē tot
aē die zee indē vlackē velde/eñ aendē berch Pisga/

Hi verhaelt haer weder die gheboden Gods/
Eñ hi vermaent eñ beuecelt haer die scherpelikē
te onderhouden. Dat.v.Capittel.

Nde Moses riep alle Israel/ eñ sey=
A de tot hen/ Israel hoort die seden eñ
rechten/die ic hedē voor uwē ooren
spreke/eñ leertse eñ onthoudtse/dat
ghi daer na doet/Die HEERE on
se God/heeft met ōs een verbont gemaect te Ho
reb/eñ hi en heeft dit verbont met onsen vaderen
niet ghemaect/mer met ons/wi die hier hedē zijn/
eñ alle leuē/Hi heeft vā aenghesichte tot aensicht
met ons/wtē vier opten berghe ghesproken/ Jck
stont tot dier tijt tusschē dē HEERE eñ v/om v te
bootscappē des HEEREN woort/Wāt ghi vrees=
Exo. de tvier/eñ ghi en ginct optē berch niet/en hi sprac
xxiiij.a. Jck ben die HEERE v God/ die v wt Egip
Psalm. ten landt ghelept heeft/wten dienshuyse/ Ghi en
tachtet. sult geen ander godē hebbē/voor mi/Ghi en sult v
geen beelden makē van eenigherhande maecsele/
noch dat bouē indē hemel/ oft onder opter aerdē/
eñ inden water onder der aerden is/ Ghi en sultse
niet aenbiddē/noch hen dienē/ wāt ic ben die HE
RE v God/een liefhebbēde zeloers God/die dye
Exod. misdaet der vaderen versoect/op die kinderen/ int
xxiiij.a. derde eñ vierde lit/dē genē die mi hatē/Eñ betoo=
Math. ne barmherticheyt/in veel duysendē/ dē ghenē die
mi lief hebben/ende mijn gheboden houden.

Ghi en sult dē naem ws HEEREN ws Gods
B niet te vergeefs in uwē mont ghebruyckē/want die
HEERE en sal dē ghenē niet onschuldich houwē/
die sinen naem te vergheefs ghebruyct.

Dē Sabboth dach suldi behoudē/dz ghi hē hey=
licht/gelijc v die HEERE v God gebodē heeft/ses
dagē suldi arbeydē/ eñ alle v werck doē/eñ tē.vij.
dage ist dē Sabboth/den HEERE uwē God/ ghy
en sult geē werc doē/noch v sone / noch dochter/v
knecht/v ioncwijf/uwen osse/uwē ezele/eñ alle v
vee/eñ die vreemdelinc die binnē dijnre poortē is/
op dat v knecht/eñ v maerte rustē gelijc ghi. Wāt
ghi sult gedachtich wesen/ dat ghi ooc een knecht
in Egipten lant waert/ eñ die HEERE v God/
heeft v vā daer gelept/met eē machtige hāt/eñ wt
gerecten arme/Daerom heeft di geboden die HE
Exod. RE v God/dat ghi den Sabboth houden sult.
xx.b. Ghi sult v vader eñ v moedr eeren/so v die HE
Mat. RE dijn God gebodē heeft/op dat ghi lange tijt le
xv.a. uen moecht opter aerdē/eñ dat v wel geschie indē
lande/dat die HEERE v God v gheuen sal.
ma.v.c Ghi en sult niet doot slaē/Ghi en sult geen o=
Roma. uerspel doē/ghi en sult niet stelē/Ghi en sult geen
xiij.b. valsch getuygenis geuē teghē uwē naestē/Ghi en
sult ws naesten wijf niet begheeren/ Ghy en sult
ws naesten huys niet begeerē/acker/knecht/ionc
wijf/osse/ezel/oft yet dat hi heeft.

Dat zijn die woordē die die HEERE sprac/ tot u C
wer gantser gemeyntē/opten berch vā wtē viere
der wolckē eñ donckerheit/met eender groter stē
men/Eñ hi en dede daer niet meer toe/eñ hi screef
se op twee steenen tafelen/eñ hi gaffse mi.

Doe ghi die stēme van wter duysternissen hoor
det/eñ saecht dē berch met vier bernē/ quaēdy tot
mi/eñ alle die ouerste vā uwē gheslachte/eñ Ou=
ders/eñ spraect/ Siet wi hebbē gesien dē HEERE
ōsen God/eñ zijn heerlicheit eñ grootheyt/ eñ wy
hebbē zijn stēme vā wtē viere gehoort / hedē hebbē
wi gesiē dat God mettē mēscē spreect/eñ si blijuen
leuēde/eñ nv/waerō sullē wi steruē/ eñ dat grote
vier ōs vtsindē? Ist dz wi des HEEREN ōs Gods
stēme meer hoorē/so moeten wi steruē. Wāt wat
is alle vleesch/dattet soude mogē hoorē die stēme
des leuendigen Gods/vā wtē viere sprekē/ so wy
gehoort hebbē eñ leuendich blijuē? Gaet ghy daer
toe/eñ hoort alle wat die HEERE onse God seyt/
eñ segghet ons/Al wat die HEERE ōse God met
v spreken sal/dat willen wi hooren eñ doen.

Als die HEERE die stēme uwer woordē hoor=
de/die ghi met mi spraect/sprac hi tot mi/ Jck heb D
gehoort die stēme van desen volcs woorden/ die si
met v gesproken hebben/Het is al goet wat si ge=
sprokē hebbē/Och oft si alsulckē hert haddē/dat si
mi vreesdē/eñ dz si mijn gebodē hieldē haer leuē lāc
op dz hē wel gesciedē mochte/eñ harē kinderen ee
welic. Daerō gaet eñ segt hē/gaet thuys in v tētē/
Eñ ghi sult hier voor mi staē/eñ ic sal v seggē/ alle
die gheboden/zedē/eñ rechtē/ die ghi hen leerē sult/
dat si daer na doē/indē lādē dz ic hē geuē sal te besit
tittē. ¶Daerō so onthout dat ghi dat doet/ so v
die HEERE v God gebodē heeft/eñ en wijct niet/
noch ter rechter noch ter slincker/mer wandelt al=
leen in die wegē die v die HEERE v God gebodē
heeft/op dz ghi leuē moecht/eñ v wel gesciede / eñ
lange leuē moecht/int lant dat ghi besitten sult.

Hier vertelt hi haer Gods insettingē/statutē/
eñ Ceremoniē/Eñ vermaēt haer die te onderhou=
den/eñ harē kinderē die ooc te leeren. Capit.vi

Jt zijn die zedē eñ rechtē/die die HE=
RE v God gebodē heeft/dz ghise lee A
rē eñ doē sout/in dat lant daer ghi he
nē treet/om dz te besittē/Dat ghi dē
HEERE uwē God vreest eñ hout al
le zijn zedē eñ gebodē/die ic v ghebiede/ghi eñ uwe
kinderē/eñ ws kints kinderē/al dijn leefdage/op dat
ghi lāge leuē moecht. Israel ghi sult hoorē eñ hou
dē/dat ghijt doet/dz v wel gesciede/ eñ zeer vmeer
dert wort/so die HEERE uwer vaderē God/v ge Matt
sprokē heeft/eē lant daer melc eñ honich in vloeyt xxij.d.
Hoort Israel/die HEERE ōse God is eē eenich Mar.
HEERE/eñ ghi sult dē HEERE uwē God liefheb xij.c.
bē/vā gātser hertē/vā gātser sielē/na al v vmogē/ Lu.x.
Eñ dese woordē die ic v hedē gebiede/suldi ter her B
tē nemē/eñ ghi sultse uwē kiderē vtellē eñ daer af
sprekē als ghi in v huys sit/of optē wege gaet/ als
ghi slapē gaet/oft als ghi op staet/eñ ghi sultse bin
dē/tot eenē teekē op v hāt/eñ sullē v een ghedene
teekē zijn voor uwē oogē/eñ ghi sultse op die pos/

ten van uwen huysen schꝛiuē ende aen die poorte.

Als die HEERE v God/ v in dit lant bꝛenghen sal/ dat hi gesworē heeft uwen vaderen/ Abꝛaham Jsaac/ eñ Jacob/ v te geuen/ grote eñ goede steden die ghi niet gemaect en hebt/ eñ huysen vol vā allē goedē/ die ghi nȝ geuult en hebt/ eñ gegrauen fonteynē/ die ghi niet gegrauē en hebt/ eñ wijngaerden eñ olijfgaerdē/ die ghi niet geplant en hebt/ eñ dat ghi eedt/ eñ sadt woꝛt/ So wachtet v/ dat ghi niet en vergeet des HEEREN/ die v wt Egipten lant/ wt dē dienstachtigen huyse gelept heeft/ Maer ghi sult dē HEERE uwē God vꝛeesen/ eñ hē alleen dienē/ Eñ bi sinē naē sweerē/ eñ ghi en sult geen andē godē na volgē/ der heydenē die om v zijn/ want die HEERE v God/ is een starc zelaurs Godt/ inden middē vā v/ dat dē toꝛē des HEEREN ws Godts op v niet en vergrāme/ eñ v verdoe vander aerden

Ghi en sult dē HEERE uwē God niet tempteren/ gelijc ghi hē tempteerdet te Massa/ Mer ghy sult die geboden ws HEEREN ws Gods houdē eñ zijn getuygenissen/ eñ zijn zeden die hi geboden heeft/ eñ dat ghijt doet/ dat recht eñ goet is/ vooꝛ dē oogē des HEEREN/ op dȝ v wel geschien mach eñ incomē/ eñ besittē tgoede lant/ dat die HEERE gesworē heeft uwē vaderē/ dat hi alle v viandē v tagē soude/ vooꝛ v/ so die HEERE gesproken heeft

Als v kint hedē oft moꝛgē vꝛagē sal/ eñ seggen d Wat willen dese getuygenissen/ zeden/ eñ rechten die v die HEERE onse God geboden heeft: Dā suldi uwē sonē seggē/ Wi waren Pharaos knechten in Egipten/ eñ die HEERE leyde ons wt Egipten met een machtige hant/ Eñ die HEERE dede grote eñ quade teckenen/ eñ wonder ouer Egipten/ eñ Pharaoni/ eñ alle sinē huyse vooꝛ onse oogē/ eñ hy leyde ons van daer/ om dat hi ons leydē soude/ eñ ons dat lant geuen/ dat hi onsen vaderē gesworen hadde/ eñ die HEERE heeft ons gebodē/ dat wi na alle dese sedē doē soudē/ eñ dat wi den HEERE onsen God vꝛeesen soudē/ om dat ons wel geschien soude/ alle onse leuē lāc/ gelijc heden schijnt/ eñ het sal ons tot gerechticheyt gedijen vooꝛ den HEERE onsen God/ eñ die HEERE onse God sal ons ghenadich wesen/ behoudē wi/ eñ doē wi/ alle dese geboden/ so hi ons geboden heeft.

Als si int lant comen so en sullen si geen vꝛientschappe/ noch ghemeenschappe met dien volcke houdē/ Maer si sullense wt roedē/ Ende van hair niet verschꝛicken. Dat. vij. Capittel.

B

Als die HEERE/ v God/ v bꝛengē sal in dat lant daer ghi in comen sult/ om dat te besitten/ ende wt woꝛtelt veel volcs vooꝛ v die Hethiten. Girgositē Amoꝛitē/ Cananitē/ Phereziten Heuitē/ eñ die Jebusiten/ seuenderley volc/ die groter eñ starcker zijn dan ghi/ Eñ alse die HEERE v God/ vooꝛ v leuert/ dat ghijse slaet/ soo suldijse te niete doē/ eñ geen verbont met hē maken/ noch hē geen gonste betoonen/ ghi en sult met hen gheen vꝛientscap makē/ ghi en sult niet geuen uwe dochteren haren sonen/ eñ haere dochteren en suldi niet nemen uwen sonen: Wandt si souden uwe sonen verleyden/ dat si mi niet volghen en souden/ maer dat si anderen goden dienen souden/ Ende dan soude des HEEREN toꝛen vergrammen op v/ eñ hi soude v te niete doen.

Maer aldus suldi met hē doē/ hare outarē suldi om werpē/ eñ haer calomnē bꝛeken/ hare boschkens suldi afhoudē/ eñ hare godekēs metten viere verbernē/ Wāt ghi zijt een heilich volc dē HEERE uwen God/ die HEERE uwe Godt/ heeft v vercoꝛsen dat ghi sout zijn/ zijn eyghen volc/ wt allen volcken/ dat opter aerdē is/ B Coꝛin. viij Die HEERE en heeft daer om geenen lust tot v gehadt/ om dat ghi allen volcke te bouē ginct indē getale/ Want ghi zijt die minste onder allen volcke/ Maer daerom/ om dat hi v lief gehadt heeft/ eñ om dat hi sinē eedt houden soude/ die hi uwen vaderen ghesworen heeft/ ende hy heeft v wt ghelept met een machtighe handt/ ende hi heeft v verlost vandē diensthuyse/ wt Pharaos des conincs van Egipten hant.

Eñ ghi sult nv wetē/ dȝ die HEERE uwe God een Godt is/ eñ een ghetrouwe Godt/ die dat verbont/ eñ die barmherticheyt houdt/ den genen dye hem lief hebben/ ende zijn gheboden houden/ int duysende lidt/ ende hi betaelt den ghenen dye hem haten/ vooꝛ sine aengesicht/ Also dat hijse te niete doet/ eñ hy en laet dat nyet/ hy en betaelt den vooꝛ sinen aensicht/ den genen die hem haten/ Daerom onthoudt die geboden/ die zeden/ eñ rechten/ dye ic v heden ghebiede/ dat ghi daer na doen sout. a

Eñ als ghi dese rechtē hoort/ eñ ghijse hout/ eñ daer na doet/ so sal die HEERE v God ooc houdē dat verbont/ eñ die barmherticheyt/ die hi uwē vaderē gesworen heeft/ eñ hi sal v lief hebben/ eñ ghebenedien/ ende vermenichfuldighen/ Ende hy sal die vꝛucht ws lichaēs gebenediē/ eñ dē vꝛucht ws lants/ v graē/ uwē most/ eñ olye/ uwer koeyen vꝛuchten/ ende uwer schapen vꝛuchten/ inden lande/ dat hi gesworen heeft/ uwen vaderen/ di te gheuen/ Erodi. xiij. Gebenedijt suldi wesen bouē alle volc/ Vā v liedē en sal niemāt onuruchtbaer wesen/ noch ooc v vee/ Die HEERE sal van v nemē/ alle crancheyt eñ hi en sal geen vanden quaden siecten der Egiptenaren op v leggen/ die ghi ghesien hebt/ eñ allen D den ghenen/ die v haten/ sal hijse toe seynden.

Ghi sult alle volc verslinden/ dat die HEERE uwe God/ v geuē sal/ ghi en sultse nȝ sparen/ noch harē godē dienē/ want dat soude v eenen stric zijn/ Jst dȝ ghi in uwer herten segt/ dit volc is meerder dan ic ben/ hoe sal icse mogē verdꝛiuē/ so en vreest hē niet/ Mer gedenct wat die HEERE uwe God Pharao/ eñ alle dē Egiptenarē gedaē heeft/ dooꝛ grote versoeckingē/ die ghi met uwen oogē gesien hebt/ eñ dooꝛ teckenē/ eñ dooꝛ wonderē/ dooꝛ een machtige hant/ eñ wtghestrecten arm/ daer mede dat uwe HEERE uwe God/ v wt leyde/ Alsoe sal die HEERE v God/ ooc allē volcke doē/ die ghy vreest Eñ die HEERE v God sal onder hen hoꝛselē seyndē/ tot dat si vergaen/ al watter ouer blijft/ eñ dȝ hē vooꝛ v verbercht/ En laet v vooꝛ hē nȝ grouwelen/ Wandt die HEERE uwe God is onder v/ die grote eñ vꝛeeschelijcke God/ hi die HEERE E uwe God/ sal dese liedē wtwoꝛtelē vooꝛ v/ die een na dē anderē/ Ghi en contse niet al te niete gedoen tsamē haestelijc/ op dat die dierē des velts niet vermenichfuldicht en woꝛden tegen v/ Die HEERE uwe Godt/ salse vooꝛ v leueren/ eñ ghi sultse met grotē slagē vslaē tot dȝ si geheel vgaē Eñ hi sal harē coninc in uwe hādē leuerē/ eñ ghi sult harē naē

te niete doen/van onder den hemel/nyemãt en sal
v mogẽ wederstaen tot dat ghijse verdorvẽ hebt.
Die beelden van haeren goden suldy met viere
verbernen/Ende ghi en sult niet begheeren dat sil
ver oft gout/dat daer aen is/noch aenveerden/op
dat ghi daer aen niet en misdoet/Want dat is den
HEERE uwen God/een grouwelijc dinc/daer
om en suldy dat grouwelijck dinck/in v huys niet
brengen/op dat ghi niet verbannet en wort/gelijc
dat selve is/Mer ghi sult dat schouwẽ/ ende v sal
daer af grouwelen/want het is verbannen.

Hi vermaentse datse die gebodẽ Gods niet en
souden vergeten/Mer gedachtich souden zijn al
ler weldaden Gods/eñ der moeytẽ/die sy geledẽ
hebben/Eñ hoe God haer daer af verlost hadde
hi prijst tlant daer sy in comen souden. Capit. viij

A
Lle die geboden/die ic v heden gebie=
de/suldi onthouden/dat ghi daer nae
doet/op dz ghi levẽ moecht/eñ verme=
nichfuldicht wort/eñ comen moecht
in dat lant/eñ besittẽ dat/ dz die HE
RE uwen vaderen geswooren heeft/Eñ weest ge=
dachtich alle des weechs/daer die HEERE uwe
God/v door geleyt heeft/dese veertich iaren lanc/
in die woestine/op dat hy v verootmoedigẽ soude
eñ proevẽ soude/om dattet blijcken soude watter
in uwer herten ware/oft ghi zijn gebodẽ houden
sout oft niet/Hi verootmoedichde v/ende hy liet v
honger hebben/eñ hi spijsde v met Man/dat ghy/
noch uwe vaderen niet en kendet/ op dat hy v dat
soude kenlic maken.
Dat die mensche niet by den broode alleene en
leeft/Maer bi al/dat wt des HEEREN mondt
gaet/dat cleet dat ghi droecht/en verouderde niet
Ende v voeten en hebben niet geswollen geweest
dese veertich iaer.
B So overlegt in uwer hertẽ/ dat dye HEERE
v God/v gheleert heeft/ghelijc een man sijnẽ soon
leert/so hout nv die ghebodẽ ws HEEREN ws
Gods/dat ghi in zijn wegen wandelt/eñ hẽ vreest
Want die HEERE v God/leyt v in een goet lant/
in een lant daer bekẽ/diepten/eñ fonteynẽ in zijn/
die aen die bergen/ eñ indẽ leeghen velde vloeyen/
Een lant/daer terwe/gerste/wijngaert/vijchboo=
mẽ/eñ granaet appelẽ in zijn/Een lant daer olijf=
boomen eñ honich wast/Een lant daer ghy broot
sonder gebrec eten sult/ daer ooc niet en gebreect/
Een lant daer die steenẽ yser zijn/ daer ghy metael
wten berghen houwet/Eñ als ghi ghetẽ sult heb
ben eñ veruult zijt/ Looft dan den HEERE uwen
God/ voor tgoede lant/dat hi v ghegeven heeft.
Daerom so wacht v nv/ dat ghi uwen HEE=
C RE uwẽ God niet en vergeet/so dat ghi zijn ghe=
bodẽ/eñ zijn seden/eñ rechten/die ick v heden ghe
biede/niet en versuymt/op dat/als ghi ghetẽ hebt
eñ veruult zijt/eñ schoõ huysen gemaect hebt / eñ
daer in woont/eñ uwe runderen/eñ v scapẽ/eñ sil
ver eñ gout/eñ al dat ghi hebt/vermenichfuldicht
wort/dat dan uwe hert hẽ niet en verheffe/eñ dat
ghi dã vergetet den HEERE uwẽ God/ dye v wt
Egiptẽ lant geleyt heeft/ wtẽ diẽsthuyse/ eñ dye v
gheleyt heeft door dese groote veruaerlijcke woe=
stine/daer slangen die vier spouden/eñ scorpioenẽ
in waren/eñ daert seer dorre / eñ gheen water en
was/eñ hi liet v water wten herdẽ steenẽ comen/

eñ hi spijsde v met Man/in die woestijne/ dwelc v
vaders niet en kenden/om dat hi v soude veroot=
moedighẽ/eñ proevẽ/eñ dat hi v daer na weldoen
soude/Ghi mocht anders segghen in uwer herten/
mijn cracht/eñ die stercheyt vã mijnẽ handen/heb
ben mi dit goet ghegheven.
Maer ghi sult gedachtich wesen ws HEEREN D
ws Gods/Wãt hi ist/die v cracht geeft om yet te
doen/om dat hi dat soude volbrengen/dat hi uwẽ
vaderen geswooren heeft/ghelijct heden blijct.
Maer ist dat ghi uwen HEERE uwen God
verghetet/eñ ander goden na volcht/eñ hẽ dient/
eñ aenbidt/so voorsegghe ick v heden/dat ghi ver
gaen sult/Ghelijck die heydenen/die die HERE
verdoet voor uwen aensichte/so suldi ooc vergaẽ/
om dat ghi ongehoorsaẽ zijt der stemmẽ des HE=
REN ws Gods.

Hi waerscoutse/dat zijt al der ghenadẽ Gods
ende niet haerder cracht toe schrijven en soudẽ/
Want van haren weghen haddẽ sy veel bet ver
dient/datse God alle te samẽ hadde latẽ vergaẽ

Dat. ix. Capittel.

Oort Israel/Ghi sult hedẽ over die
Jordaen gaen/ Om te besitten veel
volcs/die groter eñ starcker zijn dan A
ghi/groote steden/bemuert tot indẽ
hemel/een groot lanc volck/die kin=
deren Enakim/die ghi bespiet hebt/vanden wele=
ken ghi ooc ghehoort hebt/Wie can Enak weder
staen/Daerom suldi heden weten dat die HERE
v God voor v henen gaet/een verslindende vier/
hi salse verdoen/ ende hy salse onderworpen voor
v henen/eñ hy salse verdriven/eñ te niete doen ter
stont/so die HERE v gheseyt heeft.
Alse v HERE v God / voor v wtghestooten
heeft/dã en suldi niet segghen in uwer herten/Dye
HERE heeft mi hier geleyt/ dat ic dat landt in ne
mẽ soude om mijnder rechtveerdicheyts wille/ eñ
die HERE heeft dese heydenẽ toch voor v vdri
ven/om hare ongodlicheden wille / Want ghy en
comt hier met in haer landt/om dat te besitten om
uwer gherechticheits wille/eñ õ v oprechtich hert
wille/Maer die HERE verdrijft dese heydenen/
om haer ongodlichedẽ wille/om dat hi dat woort
voldoen soude/Dat hi geswooren heeft uwen vade
ren Abraham/Isaac/ende Jacob.
Hierom suldi weten/dat die HEERE v God B
v niet en geeft dit lant te besittẽ/om uwer gerech=
ticheits wille/aenghesien dat ghi een hertneckich
volc zijt/Overdenct/eñ en vergetes niet/ hoe ghy
vertoornde den HERE uwen God / in dye woe=
stijne/Van dien daghe aen / doen ghy wt Egipten
landt trect/tot dat ghi ghecomen zijt in dese stede/
hebdi ongehoorsaẽ geweest den HEERE/want
in Horeb verthoornde ghi den HERE alsoo / dat
hi van gramschap v verdoen wilde/doen ick opten
berch ghegaen was / om die steenen tafelen te ont
faen/die tafelen des verbonts / dye die HEERE
met v maecte/eñ ic. xl. dagen eñ. xl. nachten opten
berch bleef / ende gheen broot en adt/ eñ geen wa
ter en dranck/ende die HEERE mi die twee stee
nen tafelen ghaf/ met den vingher Gods beschre
ven/daer alle die woordẽ in waren alsoose die HE
RE/tot v van wten viere opten berch gesproken
hadde/inden daghe der vergaderinghen.

a Ende na die.xl.daghen ende.xl.nachten/ghaf
xxij mi die HEERE/die twee steenen tafelen des ver
bonts/eñ hi sprac tot mi/staet op gaet haestelijc van
hier/wät v volc/dat ghi wt Egipten geleyt hebt/
is verdoruë/Si zijn haestelic afgetredë vanden we
ge/die ghi hen gebodë hebt/eñ si hebbë hen een ge
goten beelde ghemaect/ Eñ die HEERE sprac tot
mi/Jck sie.dat dit volck/een hartneckich volck is/
laet mi/dat icse verderue/eñ haren naem wt doe
van onder den hemel/ Jc sal v ouer een grooter eñ
starcker volc stellen/dan dit is.
Eñ als ic mi keerde/eñ vandë berch ghinc/die
met vier bernde/hebbende die twee tafelen des v-
bondts in beyde mijn handen/doen sach ick/eñ siet
doen hadde ghi v aenden HEERE uwen Godt be
sondicht dat ghi een gegoten calf hadt ghemaeckt
eñ ghi waert haestelijc vanden wege getreden/die
v die HEERE gebodë had/Doë vatte ic beyde die
tafelen/eñ ic worpse wt beyde mijnen handen/eñ
ic bracse voor uwe ooghen/eñ ic viel voor dë HE
RE/gelijc ic in die eerste.xl.dagë eñ.xl.nachten de
de/Eñ ick en adt geen broot/eñ ic en dranc gheen
water/om alle uwer sonden wille/die ghi ghedaen
hadt/doë ghi alsulcken quaet dedet voor den HE-
RE/om hë te vtoornen Want ic vreesde voor den
toren eñ gramschap/daer mede dat die HEERE
op v vertoornt was/so dat hi v verderuen woude
Mer die HEERE verhoorde mi ooc die reyse
D Eñ die HEERE was ooc seer toornich op Aa-
ron/soe dat hi hem ooc verderuen woude/mer ick
badt oock voor Aaron in dien seluen tijdt/ Maer
uwe sonde dat is/dz calf dat ghi gemaect hadt/dat
nam ic/ende verbrandet met viere/eñ ic sloecht in
stucken/ic maelvet/tot dat stof wert/eñ ick worp
dat stof in die beke die vanden berge vloeyt.
Eñ ghi vertoornde den HEERE tot Thabe-
ra/eñ tot Massa/bi dë Lustgrauë/doë hi v wt Ka
des Barnea sant/eñ sprac/treect opwaerts/eñ ont
fanct dat lät/dat ic v gegeuë hebbe. Eñ ghi waert
ongehoorsaë des HEERË mont ws Godts/eñ
ghi en ghelooftet aen hë niet/noch ghi en verhoor
det zijn stemme niet/Wät ghi zijt dë HEERE onge
hoorsaë geweest/also läge als ic v kedë gekët heb.
Doen viel ick voor den HEERE veertich dagen
eñ veertich nachtë die ic daer lach/ Want die HE
RE seyde/hi woude v verderuen/ Mer ic badt dë
HEERE/eñ ic sprac. HEERE HEERE/en verderft
niet uwe volck/uwe erfdeel/dat welcke ghi door
uwe groote cracht verlost hebt/ende met eë mach
tige hant wt Egipten geleyt hebt.
Weest doch gedachtich ws knechts/Abraham
Isaac/eñ Jacob/ Eñ en aensiet niet die hardicheit
eñ die ongodlicheyt/eñ die sonde van desen volcke
dat dat lät daer ghi ons wtgeleyt hebt/nyet en seg
ghe/die HEERE en condese niet gebrengen in dat
lant/daer hi hë af geseyt hadde/eñ daerom heeft hi
se wtgeleyt/om dat hi op hen gram was/dat hijse
doodë soude in die woestine/wät si zijn uwe volck
eñ uwe erfdeel/dat welcke ghi met uwer grooter
crachtë/eñ mz uwë wtgereetë arm wtgeleyt hebt.

Hi gaet voort/ende vertelt van haerder groo
ter misdaet/ Eñ waer henen dat si van Beroth
ghetoghen zijn.

Dat.x.Capittel.

N dien tijdë sprac die HEERE tot mi
Verhouwet twee steenen tafelë/ghe A
lijc die eerste warë/eñ coemt tot mij/ ex.xxxi
optë berch/eñ maect eë houtë arcke/
eñ ic sal op die tafelë scriuen die woor
den/die op die eerste waren/die ghi gebroken hebt
eñ ghi sultse in die arcke leggë/Also maecte ic een
arcke vä vuerë houte/eñ ic hiew twee steenen tafe
lë/gelijc die eerste warë/eñ ghinc opten berch/heb
bende die twee steenen tafelen in mijn handen.
Doen screef hy op die tafelen/ghelijc dat eerste
ghescrift was/die thien woorden/die die HEERE
tot v gesproken hadde/van wten viere optë berch B
doen dat volck verghadert was/ende die HEERE nu.xxi b
gafse mi/Ende ic keerde mi/ende ic ghinc vanden
berghe/ende ic leyde die twee steenë tafelen in die
arcke/die ick ghemaect hadde/dat die daer zijn sou
den/so mi die HEERE/geboden hadde.
Eñ die kinderë van Israhel reysdë vä Beroth
eñ Bne Jaka/tot Mozera/aldaer sterf Aaron/eñ
hi is aldaer begrauë/Eñ zijn soon Eleazar werdt
in zijn stede priester/Van daer trocken si tot Gud
god/Van Gudgod tot Jathbath/dat een lant is/
daer beken zijn/ In dien seluen tijden afscheyde die
HEERE wt dat ghestachte Leui/om die arcke des
verbonts des HEERË te dragen/eñ om te staen
voor den HEERE/om hem te dienen/eñ om sinen
naem te louë/tot op desen dach/ Daerom en sullë
die Leuiten/gheen deel noch erue met haren broe C
deren hebben/Want die HEERE is haer erue/soe
die HEERE uwe God/dat hë geseyt heeft.
Eñ ic stont opten berch gelijc te vorë/veertich
dagë eñ veertich nachtë/ Eñ de HEERE verhoorde
mi ooc die reyse/eñ hi en woude v niet verderuen
Ende hi sprac tot mi/staet op/ende gaet henë/dat
ghi voor den volcke henë treet/dat si daer inne co
men/eñ dat lant besitten/dat ic haren vaderen ghe
sworen hebbe/hen te gheuen.
☞ Eñ nv Israel/ Wat heyscht die HEERE
uwe God van v/Niet/dan dat ghi dë HEERE
uwen God vreest/dat ghi in alle zijn wegen wan
delt/ende hem liefhebt/ende dient den HEERE
uwen God van gantser herten/ende van gantser
sielen/ende dat ghi die geboden des HEERË/eñ
zijn seden hout/die ic v heden gebiede/op dattet v D
wel gae/Siet/hemel/eñ alder hemelen hemel/eñ
eerde/eñ al datter in is/dat is des HEERË ws
Gods. Nochtans heeft hi alleen tot uwë vaderen
lust gehadt/ende hi heeftse lief gehadt/eñ hy heeft
haer saet wtuercoren/nae hen/v bouen alle volck
ghelijct heden blijct.
☞ Hier om besnidet uwer herten slofkens/
ende en weest niet meer hertneckich/ wät die HE
RE v God/is een God alder goden/ Ende heere
bouen alle heren/een groot God/ Machtich ende
veruaerlijc/Die gheenen persoon wt en neempt/
Noch gheen giften en neempt/Ende hi doet recht
den weesen ende den weduwen/ ende hi heeft dye Ge.xv
vreemdelinghen lief/Gheuende hen spijse/eñ clee
deren. Daeromme soo suldi oock die vreemdelin-
ghen lief hebben/want ghi hebt oock vreemdelin
ghen in Egipten lant gheweest.
☞ Den HEERE uwë God suldy vreesen/eñ
hem alleen suldy dienen/hë suldi aenhanghë/eñ bi

ſtnen naẽ ſweerẽ / Hi is uwe lof eñ uwe God/dye
bi v alſulcke grote eñ veruaerlijcke dingen/gedaẽ
heeft/die welcke uwe ooghen geſien hebbẽ/Uwe
vaderen reyſden af in Egipten/in tſeuentich ſielẽ/
Maer nv heeft v die HERE uwe God ōmenich
fuldicht/ghelijc als die ſterren des hemels.

Uut die menichte der weldaden Gods/ die ſy
ontfanghen hebben/ ende wt dye ouervloedighe
duechden des lants/ dat ſi ontfanghen ſullen/ soo
verweckt hijſe te onderhoudẽ die geboden Gods.

Capittel.xi.

A Aeromme ſuldy den HERE uwen
God lief hebbẽ/ eñ houdẽ zijn ſeden/
zijn rechtẽ/ eñ gebodẽ/ alle v leuẽ lāc/
eñ bekent hedẽ/dat welcke uwe kin-
derẽ heden niet en wetẽ / noch geſien
en hebbẽ te wetene/ die onderwijſinge des HE
REN ws Gods/zijn grote / eñ ooc zijn machtige
hant/eñ wtgerectẽ arm / eñ zijn teekenẽ eñ wercke
die hi gedaẽ heeft onder dẽ Egiptenarẽ/ aen Pha-
rao dẽ coninc vā Egiptẽ/eñ aen alle zijn lant / Eñ
wat hi aen der Egiptenaren macht gedaen heeft/
aen hare roſſen eñ wagenẽ doen hi dat water des
roode zees ouer hen bracht/doẽ ſi v na iaechdẽ / eñ
die HERE verdedeſe tot op deſen dach / Eñ wat
hi v gedaẽ heeft/in die woeſtine/tot dat ghi in deſe
plaetſe gecomẽ zijt/ Wat hi Dathan eñ Abirō ghe
daẽ heeft/ Eliabs kinderẽ/ die Rubens ſoon was/
hoe dat die aerde harẽ mont ontdede/ eñ verſlōtſe
met harẽ geſin eñ tentẽ/eñ met alle harẽ goeden/
die ſi hadden midden onder al Iſrael.

Uwe ooghen hebben die groote wercken des
HEREN geſien/ die hi gedaen heeft/ daerom ſul-
Nu.xvi. di alle die geboden houdẽ/die ic v hedẽ gebiede/op
B dat ghi geſterct wert in te comen / eñ dat lant in te
nemẽ/daer ghi henẽ reyſt/ dat daer ghi henẽ gaet
om dat te beſittẽ/eñ om dat ghi lange leuẽ muecht
in dat lant dat die HERE/uwen vaderen geſwo-
ren heeft hen te gheuen/ende haren ſade/ een lant
daer melck ende honich in vloeyt.

Wāt dat lāt daer ghi henẽ gaet/om dat te beſit-
ten/en is niet gelijc Egipten lant/daer ghi wt ghe
trocken zijt/daer als ghi uwe ſaet ſaeyde/ ſoo moe
ſte ghijt vochtich maken/om te veruerſchen/ gelijc
eenẽ koolhof/ Mer het heeft berghẽ eñ veldẽ / dye
die waterẽ des hemels vanden reghẽ vochtighen/
dat welcke die HERE uwe God altijt voorſiet/
eñ zijn oogen zijn altijt daer op/ vanden beghinne
des iaers/tot aen dat eynde.

Iſt dat ghi mijn gebodẽ hoort/die ic v hedẽ ghe
biede/alſo dat ghi dẽ HERE uwẽ God lief hebt/
eñ hẽ dient/wt al uwer herten / eñ wt alder uwer
ſielẽ/ſo ſal ic in uwen lande reghẽ geuẽ/tot zijnder
tijt/vroech eñ ſpade/dat ghi v graẽ in moecht doẽ
uwẽ moſt eñ olie/eñ ic ſal uwẽ vee gras gheuẽ op-
ten velde/dat ghi eten muecht/eñ verſaedt wordẽ

Maer wacht v/dat uwe herte niet bedrogẽ en
worde/eñ alſo af wijcke/eñ diene ander godẽ/ Eñ
aenbiddenſe/eñ dat dan den toren des HEREN/
op v come/eñ ſluyte dā dẽ hemel toe/datter geenẽ
reghẽ en come / eñ dat die aerde haer groeyſel nyet
C en gheue/eñ dat ghi dā oock haeſt vergaet vanden
goeden lande/dat die HERE v ghegheuen heeft.

Daeromme neemt nv deſe woorden ter herten/
eñ in uwe ſiele/eñ bintſe / tot eenen teeken in uwe
hant/dat ſi een gedincteekẽ zijn voor uwẽ ooghen/
eñ leertſe uwẽ kinderẽ/dat ghi daer af ſpreken ſult
als ghi in uwe huys ſidt/ofte als ghi opten weghe
gaet/als ghi gaet nedẽ ligghẽ/ oft op ſtaet/ eñ ſcrijft
ſe aen die poſten van uwen huyſe/eñ aen uwe poor
ten/op dat ghi/eñ uwe kinderẽ lange moecht leuẽ
in dat lant/dat die HERE uwẽ vaderen gheſwo-
ren heeft/hen te geuen / alſo lange als dye daghen
vanden hemel/opter aerden zijn ſullen.

Want iſt dat ghi deſe geboen alle hout/Die ic v
ghebiede/Daer na doende / uwen HERE uwen
God lief hebbende/eñ wandelt in alle ſine weghẽ/
ende hem aenhangt/ſo ſal die HERE al dit volck
voor v henen verdriuẽ/dat ghi beſitten ſult groter
eñ ſtarcker volc/ dan ghi zijt / Alle plaetſen die dye
ſolen van uwen voeten ſullen tredẽ/die ſulen v zijn
van die woeſtijne aen/ende ooc vanden berch Liba
nus/vādẽ watere Phrat/tot aẽ die wterſte zee/ſul-
len uwe palen zijn/ Eñ niemant en ſal v moghẽ we
derſtaen/ Uwe vreeſe/eñ uwen anxt/ſal die HE
RE laten comen/ouer alle landen / daer ghy inne
reyſt/ So hi v gheſeyt heeft.

Siet/ ic ſtelle heden voor uwe ooghen ghebene
dijnghe/eñ vermaledijnghe/ Die gebenedijnge/ iſt
dat ghi ghehoorſaem zijt/den gheboden des HE D
REN ws Gods/ die welcke ick v heden ghebiede/
Die vermaledijnge/iſt dat ghi niet en zijt ghehoor-
ſaem den geboden des HEREN ws Gods/ende
iſt dat ghi wijct vandẽ wege die ic v hedẽ gebiede/
ende ander goden na wandelt/die ghi niet en kent.

Als die HERE v God/v bringt in dat landt
daer ghi in comen ſult/om dat te beſitten/ dā ſuldy
die ghebenedijnge ſtellen opten berch Griſim/ en-
de die vermaledijnghe opten berch Ebal/ die welc-
ke zijn op dander ſide vander Iordanen/ inden we
ghe totten weſtenwaerts/inder Cananeen landt/
die op tvlack velt tegen Ghilgal ouer woonen/ by
dat boſch More/ Want ghi ſult ouer die Iordaen
gaen/om in te gaen/eñ dat landt te beſitten/ dat v
die HERE v God gegeuen heeft/dat ghijt beſittẽ
ende bewoonen ſoudt/ Daeromme wacht nv/ dat
ghi doet na alle die rechten ende ſedẽ/ die ic v hedẽ
voorleggbe.

Hi ſcrijft haer weder voort die inſettinghẽ des
HEREN. Dat.xij. Capittel

Dit zijn die ſeden ende rechtẽ / die ghy A
houdẽ ſult/alſo dat ghi daer nae doet Ex.xx.
int landt dat die HERE uwer vade-
ren God/v ghegheuẽ heeft om te be
ſitten/alſoo langhe als ghy opter aer
den leeft/ Worpt omme alle die plaetſen/ daer dye
Heydenen(die ghi beſitten ſult)haeren goden ghe-
dient hebben/het ſi op hooghe berghen / op houel-
kens/ oft onder groene boomen/ ende breect hare
outaren af/breect hare calomnen in ſtucken / ende
verbrant met vier hare boſſchẽ / ende doet af hare
afgoden/eñ verdrijft haer namen vā diẽ plaetſen.

Ghi en ſult den HERE uwen God alſo nyet
doen/ Mer in die plaetſe/ dye v die HERE v God
kieſen ſal/ wt allen uwen geſlachten/dat hi ſinẽ na
me aldaer ſal laten woonen/ daer ſuldi na vraghen
ende comen daer/ende uwen brantoffer/ende uwe
ander offer/eñ uwe thienden/eñ uwer handen hef
offer/eñ v gheloften/eñ v vrywilligẽ offerẽ / eñ die

eerst geboren van uwe runderen / eñ schapen daer
brengen/ende ghi sullet aldaer voor den HEERE
uwen God eten/ende vrolijc zijn/van alle dat ghy
eñ v huisgesin voor handen hebt/daer v die HEE
RE uwe God in ghebenedijt heeft.
☞ Ghi en sult niet doẽ dat wi heden hier doen
een yegelic dat hẽ goet dunct / want ghi en zijt tot
hier toe/noch niet totter rusten gecomen/noch tot
ten erfdeele / dat v die HEERE v God gheuen sal.
Ghi sult ouer den Jordaen gaen / ende int lant
woonen/ dat v die HEERE uwe Godt wtdeylen
sal/eñ hi sal v laten rusten/ van alle uwe omliggen
de vianden/eñ ghi sult vrolic woonen.
B Als die HEERE uwe God / een plaetse kiesen
sal/dat sinen naẽ aldaer woonen sal/so suldi aldaer
brengen dat ic v gebiede/ uwẽ brãtoffer/ uwe and
offer/uwe thienden/ dat Heffoffer vã uwe handen
eñ alle uwe vrij gelooften/ die ghi den HEERE ge=
looue sult/eñ ghi sult vrolijc wesen voor den HE
RE uwẽ God/ghi eñ uwe sonen/eñ uwe dochter
eñ uwe knecht/eñ v ioncwijf/ eñ dye Leuiten / dye
daer binnen uwer poorten zijn/Want si en hebben
gheen erfdeele met v lieden.
Wacht v/dat ghi niet en offert uwẽ brantoffer
in alle plaetsẽ die ghi siet/Mer alleene/in die plaet
se/die die HEERE verkiest/yewaerts onder uwen
geslachten/aldair suldi uwen brantoffer offerẽ/eñ
doẽ al dat ic v gebiede/ Nochtãs moecht ghi vlees
offeren/eñ eten binnen alle uwe poortẽ/nae uwer
sielen lust/na dat die ghebenedijnge is/ die die HE
RE uwe God/ v Ghegeuẽ heeft/beyde/reyne eñ
onreyne/mogent eten/als van een hint/oft hert/
sonder dat bloet alleene/dat en suldi niet eten/mer
ghi sullet opter aerden ghieten als water.
C Maer ghi en muecht niet eten in uwer poortẽ
vãdẽ thiendẽ vã uwen grane/ vã uwẽ moste/noch
vã uwẽ olie/noch vandẽ eerstgeborẽ vã uwen run
derẽ/vã uwe scapẽ/ oft van eenige gelooste die ghi
gelooft hebt/ oft vã uwẽ vrijwilligẽ offer/of vãdẽ
Heffoffer uwer handẽ/ mer alleẽ voor dẽ HEERE
uwen Godt/ suldijt laten etẽ / in die plaetse die die
HEERE uwe Godt verkiest/ Ghi/eñ v soon/eñ v
dochter/v knecht/v ioncwijf/eñ die Leuijt die bin=
nẽ uwer poortẽ is/ eñ ghi sult vrolijc zijn voor den
HEERE uwen Godt/vã allẽ dat ghi voor handen
neemt/Eñ wacht v/dat ghi die Leuitẽ niet en ver
laet/also lange/ als ghi opter aerden leeft
Als die HEERE uwe God v palẽ verbreyden sal
so hi v gesprokẽ heeft/eñ ghi dã seggẽ sult / Ic wil
vleesce eten/als uwe siele lust heeft om vleesch te e
tẽ/dã eet vleesch/na alle uwer sielẽ lust Mer is die
stadt verre vã v/die die HEERE dijn God gecosen
heeft/om dz hi sinẽ naẽ aldaer latẽ soude / so offert
vã uwẽ runderẽ/oft scapẽ / die die HEERE v gege
uẽ heeft so hi v gebodẽ heeft/ eñ etet in uwer poor
tẽ na alle uwer sielẽ lust/alsomẽ een hint of hert
eet/muechdijt etẽ/beyde reyne oft onreyne mogẽt
euẽ wel eten/alleen onthout/dat ghi dat bloet niet
en eedt.
D Wãt dat bloet is der sielen/ Daer omme en sul
di die siele niet eten mettẽ vleesce / Mer ghi sullet
opter aerden gieten ghelijc water / eñ ghi en sultet
daerom niet eten/op dat v wel geschie / eñ uwen
kinderen nae v / als ghi ghedaen hebt / dat recht is
voor den HEERE.
Eñ als ghi yet heplicht dz v toe behoort/ of ghe
loouet/so suldi dat nemen/eñ brengen in die stede/
die de HEERE vercorẽ heeft/eñ uwe brantoffer
mettẽ vleesce eñ tbloet optẽ outaer des HEERẼ
ws Gods doẽ/ Dat bloet van uwen offer suldi gie
ten opten outaer des HEERẼ ws Gods/eñ etẽ
dz vleesch/ Siet toe/ eñ hoort alle dese woordẽ/die
ic v gebiede/op dat v/ eñ uwen kinderen na v/wel
gae/eewelijc/ als ghi dat gedaen hebt/dat recht eñ
behagelic is/ voor den HEERE uwen God.
Als die HEERE uwe Godt/ voor v wech ver-
stroeyt die Heydenẽ dair ghi toe gaet om te besittẽ
eñ als ghijse besidt/eñ in haren lande woont/ Soo
wacht v dan/dat ghi niet indẽ stric en valt na hen/
na dies dat si verdreuẽ zijn voor v / eñ dat ghi niet en
vraget na hare godẽ/seggende / ghelijc dat volc ha
re goden gedient heeft/alsoo wil ic ooc doen. Ghi en
sult uwen HEERE uwen God/desgelijc niet doẽ/
Wãt si hebbẽ haren goden gedaen/dat welcke dẽ
HEERE een grouwelicheit is / eñ dat welcke hy
haet/ Want si hebben ooc hare sonen ende dochte
ren/metten viere verbrant haren goden.
Al wat ic v gebiede/dat suldi alleen houden/en
de daer na doẽ. ☞ Ghi en sult daer niet toe doen/
noch daer niet af doen.

¶ Hoemen die valsche propheten kennẽ eñ straf
fen sal. Dat.xiij. Capittel

Als een propheet/ oft droomer onder A
v liedẽ op staẽ sal/eñ gheuẽ v een tee
kẽ oft wonder/eñ dat teekẽ oft won
der volcht/daer hi af geseyt heeft/eñ
seyt hi/laet ons andere goden na vol
ghen/die welcke ghi niet en kent/ende hen dienẽ.
So en suldi dã alsulckẽ propheets / oft droomers
woorden niet hooren.
Wãt die HEERE uwe God proeft v/om dz hẽ
kennelic wesen soude/oft ghi hẽ vã gantser herten
eñ vã gantser sielen lief hebt/ Den HEERE uwen
God suldi na volgẽ/eñ hẽ vreesen / eñ zijn gebodẽ
houdẽ/eñ zijn stẽme hoorẽ/eñ hẽ dienẽ/eñ hẽ aẽhã
ghẽ/ Mer die propheet/oft droomer/salmẽ doodẽ B
om dat hi gesprokẽ heeft / van af te keerẽ vanden
HEERE uwen God/die v wt Egiptẽ lant geleyt
heeft/eñ di vandẽ diensthuyse verlost heuet/ eñ om
dat hi v wten wege stooten wilt/die v die HEERE
uwe God gebodẽ heeft/dat ghi daer inne wande=
len sout/op dat ghi diẽ boosen/van v lieden doet.
Als uwe broeder ws vaders soon/ ofte uwer
moeders soon/oft uwe soõ / oft dochter/ofte uwe
wijf/die in uwẽ arme leyt /oft uwe vriẽt/ die met
v is als uwe siele/v radẽ sal/ heymelijc/eñ segghen
Laet ons ghaen/eñ dienen andere goden/ dien ghy
niet en kent/noch v vaderen/die onder v lieden zijn
rontsom ofte nae bi v zijn/ ofte verre / van aen dat C
eẽ eynde der werelt tottẽ anderẽ / so en cõsenteert
hen niet/noch en verhoort hen niet/uwe ooghe en
sal hem niet sparen / noch en ontfermt hem niet/
dat ghi hem bedeckt / Maer ghi sult hem dooden/
v hant sal die eerste op hem zijn/om hem te dooden
ende daer nae der ghemeynten handt/men sal hem
doodt steenen / Wandt hy woude v trecken van
den HEERE uwen Godt / dye v wt Egip=
ten Landt / vanden diensthuyse gheleydt heeft/

op dat alle Israel hore/ē vreese/ē niet meer al=
sulcke quaet/voor en neme onder v lieden.
Als ghi van eenige stadt hoort/die v die HEE
RE v God gegeuen heeft/ om daer in te woonē/
datmen seyde/Daer zijn Belials kinderen wt ghe
gaē onder v liedē/ē si hebbē die borgers vā haer
der stadt verleyt/segghende/Laet ons gaen/ende
dienen anderē goden/die ghi niet en kent/ dan sul
di welsuecken ē verheyschē/ē vraghen/ē alsoo
D comen/ē beuinden die waerheit/dat sekerlijc/ al
so is dat dese grouwelicheyt ondᵉ v liedē ghescbiet
is/dan suldi die borgers van dier seluer stadt slaē/
met die scherpte des sweerts/ē ghi sultse te niete
doen/met al dat daer in is/ende haer vee oor met
die scherpte des sweerts/.Ē al haren roof/suldy
vergaderen midden op die strate/ē metten viere
verbernē/beyde/die stadt/ē alle haren roof/deen
metten anderen den HEERE uwen God/alsoo
datse eewelic op eenē hoop ligghe/ē nēmermeer
gesticht en worde/Ē vā dier vermaledijtheit/en
sal niet aen uwe hant hangen/ op dat die HERE
vander gramschap zijns torens gekeert worde/ge
uēde v barmherticheit/ē dat hi uwer ontferme/
ē dat hi v vermeerdere/also hi dat uwen vaderē
ghesworē heeft/om dat ghi gehoort hebt des HE
REN ws Gods stēme/houdende alle sine ghebo
den/die ic v hedē gebiede/doende alle dat recht is/
voor des HEREN ws Gods ooghen.

Aenghesien dat si een heylich/reyn volc beho
ren te zijn/Daeromme ensullē si haer na der hey
denen ghebruyc niet teekenen noch veronreyni=
ghen.

Dat.xiiij.Capittel.

A
Leuit.xi
a.
Ghi zijt ws HEREN ws Goods
kinderen/Ē en snijdet v niet/noch
en maect v niet calu/tusschen uwen
oogen/op eenē doodē/Wāt ghi zijt
een heylich volck den HERE uwen
God/Ē die HERE heeft v vercorē/dat ghi zijn
sonderlinge volc zijn sout/wt allen volcke dat op=
ter aerden is.

Ghi en sult niet eten dat onsuyuer is/Ende dit
zijn die dieren die ghi eten sult/Osschen/Schapen
Gheyten/Herten/Hinden/Gemse/Steenbock/
Vrossche/Eenhoornen/ende den Elant/Ende al
le vee dat ghecloué clauwē heeft/ē dat irrict/dat
suldi eten/Ē dat en suldi niet eten dat irrickt/ē
zijn clauwē niet en deylt/Den Kemel/dē Hase/ē
die Conijnkens/die daer irryken/ē dye clauwen
doch niet en deylen/die sullē v onreyn wesen/Dat
Swijn al deylet die clauwē wel/ende doch niet en
irrict/daerom salt v onreyn wesen/van haren vlee
sche en suldi niet eten/ende hare doode vleesch en
suldi niet raken.

B Dit ist dat ghi etē sult vā alle dat int water is/
Al dat vinnen ē schelferē heeft/dat suldi eten/
Maer al dat gheen vinnen noch schelferē en he=
uet/dat en suldi niet eten/want het is v onsuyuer

Alle suyuer vogelē eet/Dit zijnse daer ghi geen
van dien af eten en sult/den Arent/dē Hauic/dat
Waterhoen/den Dueckelaer/dē Ghier/dē Wou
we/ē wat van zijnder aert is/ē alle Rauen/met
haerder aert/dē Struys/dē Nachtwle/den Koec
koeck/dē Sperwaert/met zijnder aert/dat Wlkē
dē Grātvogel oft Roosdom/dē Odeuaer/die Vle
dermuys/dē Swaē/die Exter/den Reygher/den
Roetaert met zijnder aert/die Hoppe/ē die Swa
leme/Ē alle die voghelen die cruppē/die sullen v
onreyn zijn/ē ghi en sultse niet eten/Dat reyne ge
uoghelte suldi eten.

Ē al dat ghestoruē is/en suldi niet etē/dē vreē
delinge/die binnē uwer poortē is/dien muechdijt
geuē/dat hijt ete/oft vercoopet eenē vreemden.

Want ghi zijt een heylich volc den HERE C
uwen God/ghi en sult dat bocxken niet koocken
die wijle/dattet noch zijn moeder suycht.

Ghi sult alle iaer dat thiende vā uwē incomen.
dē sade afscheydē/ dat wele vā uwen ackere coēt/
ē ghi sultet eten voor dē HERE uwen God/ in
die plaetse die hi vercorē heeft/ dat sinē naē aldaer
woonē soude/te weten/vandē thiendē van uwen
grane/vā uwē most/vā v olye/ē die eerste ghebo
rē vā uwē runderē/ē vā uwē scapen/ op dat ghy
mocht leeren vreesen den HERE uwen God D
alle v leuen lanck.

Mer als v die wech te vele is/dat ghijt nyet al
wech en cont gedragē/ē die stede te verre/ die de
HERE uwe God gekosen heeft/om dz daer sinē
naem zijn soude(Wāt die HERE uwe God v ghe
benedijt heeft)so suldijt te gelde makē/ē nemen
dat gelt in uwe hant/ē gaen in die plaetse/ die die
HERE uwe God vercorē heeft/ē ghi sult het gelt
geuē om dat gene/dat v siele lust heeft/het si/om
runderē/scapē/wijn starckē dranc/oft om dat gene dz
uwe siele wenscet ē etet aldaer voor dē HERE
uwē God/ē weest vrolic/ghi ē v huis/ē die Le
uijt die binnen uwer poortē is/Ghi en sult hē niet
verlatē/wāt hi en heeft geen deel noch erue met v

Indē derdē iare/suldi verscheydē/ alle die thien
de/vā alle dat v incoēt/in diē seluē iare/ē ghi sul
tet latē in uwer poortē/ē die Leuijt sal comē/die
met v geen deel noch erue en heeft/ē die vreēde=
linc/ē die weezē/ē die weduwē/ die binnē uwer
poortē zijn/ē si sullent eten/ē versaeyt worden/
op dat die HERE v God/v gebenedije/in alle u=
we wercken van uwen handen die ghi doet.

Vanden seuenden iare/ghelijck Leuitici.xxv.
gheseyt is. Ende hoemen hem teghen den armen
ende die eyghene liefde hebben sal.

Dat.xv.Capittel

A
Indē seuendē iare/suldi een Vrijiaer
makē/In deser manierē sal dat Vrij
iaer geschien/ So wie vā zijnder hāt
sinen naesten yet gebrocht heeft/dye
en sal dat niet eysschē/vā sinē naestē
oft van sinen broeder/ want het heet dat Vrijiaer
dē HERE/Vā eenē vreemdē muechdijt eysschē/
mer den ghenē die v broeder is/suldijt onder latē.

Daer en sal geensins eenige arme onder v zijn/
Want die HERE sal v ghebenedien inden lande/
dat die HERE v God v geuē sal/tot eender eruē
te besittē/ist nochtans dat ghi des HEREN ws
Gods stemme hoort/ē hout alle dese gebodē/die
ick v heden ghebiede/daer nae doende/Want dye
HERE v God/sal v ghebenedijen/so hy gheseyt
heeft/soo suldy dan vele volcken leenen/ende ghy
en sult van niemandē ontleenen/ghi sult ouer veel
volcs heerschappie hebben/ende ouer v en sal nye
mant heerscappie hebben.

Als eenich van uwē broederē/arm is/in eenich
vanden stedē van uwen lande/dz die HEERE v
God v geuē sal/dā en suldi v hert niet verherden/
noch v hant niet toe houdē/ tegē uwen armē broe
dere/Mer ghi sultse hē opē doē/eñ leenē hē na dat
hi gebrec heeft/Wacht v dat in uwe herte niet en
si een Belials loosheyt ofte listichz/die dair sprecct
Dat seuende iaer/dat Vrij iaer naect/ende dat ghy
uwen armen broeder onvriendelijck aensiet/hem
niet geuende soe sal hi dan ouer v totten HERE
roepen/eñ so suldi sonde hebben/Maer ghi sult hē
geuē/eñ en latent uwer herten niet verdrietē/dat
ghi hē geeft/Wāt om dies wille sal v die HERE
uwe God seegenē/in alle uwe wercken/ende wat
ghi aenveert/Het sullen altijt arme wesen indē lā
de/daerom gebiede ic v/eñ segge/dat ghi uwe hāt
op doen sult uwen broederen/dye verdruct ende
arm zijn in uwen lande.

Als hem v broeder eē Hebreeusch ofte een He
breuinne v vercoopt/so sal hi die ses iaer dienen/in
dē seuēdē iare suldi hē vri los latē gaē/Eñ als ghi
hē vrij los geeft/so en suldi hē dā niet ydel van v la
tē gaē/Mer ghi sult hē geuē vā uwē scapen/vā u-
wē dorschvloer/vā uwer wijnpersen/geuēde van
dat gene/dat die HEERE uwe God gebenedijt
heeft Eñ gedenct ooc dat ghi in Egipten lant een
knecht waert/eñ die HEERE uwe God heeft v
verlost/daer om gebiede ic v dit heden.

Mer ist dat hi seit/Jc en wil niet van v trecken
wāt ick heb v eñ v huys lief(eñ want hi wel bi v is)
so neemt eenē priē/eñ boort hē door zijn oore/aen
die duere/eñ laet hem eewelijc v knecht zijn/Met
uwē ioncwiue suldi oock also doen/Eñ en latet v
niet swaer duncken/dat ghi hē vrij los geeft/want
hi heeft v als een dubbel dachwercker ses iaren ge
dient/alsoe sal die HERE uwe God v seeghenen
in allen wat ghi doet

Alle eerstgeborē/die onder uwe runderē ende
schapen geboren worden/dat welcke een manne-
ken is/dat suldi den HERE uwen God heyligen
Ghi en sult niet ploegen met die eerstgeboren van
uwen ossen/eñ ghi en sult niet scheerē die eerstelin
ghen van uwen schapen/voor den HERE uwen
Godt suldise iaerlicx eten/in die stede/die die HE
RE verkiest/ghi ende v huys.

Mer heuet eē gebrec/dattet hinct/oft blint is/
of anders eenich quaet ghebrec so en suldijt niet of
feren den HERE uwen Godt/mer binnen uwer
poorten suldijt eten/of ghy suyver of onsuyver zijt
ghelijc een hert oft hint/Alleene dat bloet en sul-
di niet eten/mer ghietet opter aerden als water

Van die Paesch feest/Pinxtfeest/eñ Loouer-
tenten/Dye rechters behooren rechtelick te von
nissen.

Dat.xvi.Capittel

Houdt die maendt Abib/op dat ghy
Paescen makē moecht met dē HE
RE uwen God/Want in die maent
Abib heeft v die HERE uwe God/
wt Egipten geleyt inder nacht/Eñ
ghi sult dē HERE uwē God tot een Passah offe-
rē runderē/eñ scapen/in die stede/die die HERE
verkiesen sal/om dat sinē naē aldaer woone/Ghy
en sult geen geheeft broot eten op die feeste/seuen
dagen suldi ongeheeft broot uwer armoeden eten
wāt met haestē sidi wt Egiptē lant getrocken/op
dat ghi gedachtich wesen moecht/alle v leuen lāc/
des daechs ws wtgāncs wt Egiptē/eñ dat geheef
de en sal niet gesiē worden seuē dagen in alle uwe
palē/eñ ooc en sal vanden vleesche/dat sauonts in
den eersten daghe gheoffert is/ouer nacht niet blij
uen/tot des morghens.

C Ghi en moecht Passah niet offerē in eenige vā
uwē poortē/die de HERE v God v gegeuē heeft
sonder alleē in die stede/die die HERE v God ver
corē heeft dat sinē naem daer woonen soude/daer
suldi dat Passah offeren/des auonts/als die zonne
onder ghegaen is/tot dier tijt als ghi wt Egipten
troct/eñ ghi sultet coken eñ eten in die stede/dye de
HERE v God vercorē heeft/eñ daer nae keerē des
morgēs/eñ gaē weder tot uwer tentē/Ses dagen
lanc suldi ongeheeft broot eten/eñ indē seuēdē da
ge/ist die vergaderinge eñ tsamenbrēginge des HE
REN ws Gods/dan en suldi gheen werc doen

Seuē weken suldi tellen eñ beginnen te tellen/
alsmen begint metter sikelē in dat saet/eñ ghi sult
houdē die feesten der weken den HEERE uwen
Gode offerende een vrijwillich offer vā uwē han
den na dien dat die HERE v Godt v ghebenedijt
heeft/eñ ghi sult vrolijc zijn voor God uwen HE
RE/ghi eñ v soon/eñ v dochter/v knecht/v ionc-
wijf/ende die Leuijt die binnē uwer poortē is/die
vreēdelinc/die weesen eñ weduwē/die onder v zijn
in die stede/die die HERE v God vercoren heeft/
dat sinen naem daer woone/Eñ ghedenct dat ghy
een knecht in Egipten zijt geweest/ende hout/eñ
doet na dese zeden.

D Ghi sult die feeste der Loouertentē seuē dagen
houden/als ghi vergadert hebt die vruchten dijns
dorschvloers/eñ der wijnpersen/eñ ghi sult vrolic
zijn op die feeste/ghi eñ v soon/v dochter/v knecht
v ioncwijf/die Leuijt/die vreēdelinc/die weese/die
weduwe/die binnē uwer poortē zijn/Seuen dagē
suldi dē HERE uwē God die feeste houdē in die
stede/die die HERE vercorē heeft/want die HE
RE v God/sal v gebenedien in alle dat gene dat v
incomēde is/eñ in alle uwe wercken vā uwen han
den/Daer om suldi vrolic zijn.

Driemael des iaers sal al dat manlic is/onder v
voor dē HERE uwen God openbaren/in die ste
de/die hi vercorē heeft/Op die feeste der ongeheef
der broodē/op der wekē feeste Eñ op der louertē
tē/Eñ niemāt en sal ydel voor dē HERE opēba-
rē/Eē yegelic/na die gauē vā zijnē hāt/na der ghe
benedijngē/die die HERE v God di gegeuen heeft

Hier worden sommige insettinghen verhaelt/
Eñ den coninck wat hi doen sal/wort hier bescre-
uen.

Dat.xvij.Capittel.

A Ex. xxiiij ende xxxiiij.

Ghi sult rechteers ende officiers in alle
uwe poortē stellē/die die HERE v
God v geuē sal onder uwe gheslach
ten. dat si dat volc rechtē/met rech-
tē vonissen/ghi en sult dat recht niet
buyghen/ende ghi en sult oock gheenen persoon
kennen/noch ghiften nemen/Wāt die ghiftē ver
blindē die ooghen der wijsen/ende verleyden dye
rechte saken/Dat ghene dat recht is/dat suldi vol
ghē/op dat ghi leuen eñ besitten moecht/dat lant
dat v die HERE v God gheuen sal.

Ghi en sult noch bosschen noch boomen plan-
ten/ bi den outare des HEEREN ws Gods/ dē
welcken ghi v maect. Ghi en sult v gheen calom-
nē op rechtē/ die welcke die HEERE v God haet/
Ghi en sult dē HEERE uwē God geen ossche/
oft scapē offeren dat eenighe smette heeft/ oft yet
quaets aen hem heeft. Wāt het is grouwelijc dē
HEERE uwen God.

Als onder v/ in eenich vander poortē/ die v die
HEERE v God gheuen sal/ beuondē wort eenich
man ofte wijf/ die daer quaet doet voor die ooghē
des HEEREN ws Gods/ ouertredende zijn ver-
bont/ eñ gaet/ eñ dient anderen goden/ eñ aenbidt
se/ het si die sonne oft mane/ ofte eenich heyr des he
mels/ dat ic niet gheboden en hebbe / Eñ wordet
v gheboodtscapt/ eñ hoordijt/ so suldy wel daer nae
vragē/ Eñ als ghi sekerlijc beuint/ dz het waer is
dat alsulcken grouwelicheyt in Israel geschiet is/
dā suldi den seluen man/ oft dat selue wijf wt ley-
den/ die alsulken quaet ghedaen hebben/ tot uwer
poortē/ eñ ghi sult se doot steenē/ Inden mont vā
twee oft drie ghetuygē sal die steruē/ dye die doot
B waert is/ Maer in eens ghetuygenis mont/ en sal
macha. hi niet steruē/ Die hant der ghetuygē sal die eerste
xviij.d. zijn/ om hem te doodē/ eñ daer na/ al des volcx hāt
Jo.viij.c dat ghi den quaden van v doet.

Als een sake voor dat recht v te swaer zijn sal/
tussce bloet eñ bloet/ tussce vantieringe eñ vantie
ringe/ tussce plage eñ plaghe/ eñ so wat twistighe
sakē zijn binnē uwer poortē/ so suldi dan opstaen/
eñ op treckē totter stadt/ die de HEERE v God v
corē heeft/ eñ comē eñ vragē den priesterē/ eñ Le-
uitē/ eñ dē rechtere/ die tot dier tijt zijn sal/ comen
eñ vragē/ eñ die sullē v dat vonnisse seggē/ eñ ghy
sult na dien doen/ dat si v seggen sullē in die stede/
die die HEERE vercorē heeft/ eñ ghi sultet houdē
ende doen na alle dat si v leerē sullen/ Nae die wet
die si v leerē/ eñ na dat rechte dat si v seggen/ suldi
v houdē/ noch ghi en sult daer niet af wijckē/ noch
ter rechter noch ter slincker.

C Ende oft yemant vermetentlick doet/ niet wil
lende onderdanich wesen dē priester/ die aldaer aē
des HEEREN ws Gods āvacht staet/ oft dē rech
tere/ die sal steruen/ eñ ghi sult den quadē wt Isra
el doen/ dat al tvolc hoore/ eñ vreese/ eñ niet meer
vermetentlic en si.

Als ghi in dat lant comen sult/ dat dye HEERE
v God/ v gheuen sal/ ende besittet eñ bewoonet/
ende segdi. Ic wil eenen coninc ouer mi settē/ ge-
lijc alle dat volc heeft/ dat om mi leyt/ so suldy dan
hem tot eenen coninck ouer v setten/ den welcken
die HEERE v God verkiesen sal/ Ghy sult eenen
van uwen broederē tot eenen coninc ouer v settē/
Ghi en moecht geenē vreemdē/ die v broeder niet
D en is/ tot eenen coninc ouer v setten/ Hi en sal niet
veel rossen houdē/ eñ hi en sal dat volc niet weder
in Egiptē leyden/ om die menichte der rossen wil
le/ Wāt die HEERE heeft v geseyt/ dat ghy voort
niet weder in Egipten door desen wech comen en
sult/ Hi en sal ooc niet veel wijuen nemen/ dat zijn
hert niet afgekeert en worde/ Ende hy en sal oock
niet veel siluers noch gouts vergaderen.

Eñ als hi sitten sal opten stoel zijns conincrijcs
Dese tweede wet sal hi vanden priesteren dē Leui
ten nemen/ eñ in eenē boec latē scriuen/ eñ dat sal E
hi bi hē hebben/ ende hy sal daer in lesen zijn leuen
lanc/ op dat hi mach leeren vreesen den HEERE
nen God/ eñ houdē alle die woordē vā deser wet/
eñ dese seden/ dat hi daer na doe/ Hi en sal zijn hert
te niet verheffen ouer zijn broeders/ eñ hi en sal niet
wijcken vandē gebodē/ noch ter rechter noch ter
slincker op dat zijn dagen lanc wesen mogē in zijn
conincrijc/ hi eñ zijnder kinderen in Israel.

Vanden deel ende erffenisse der Leuitē/ ende
toecomenden prophete / dye den volcke beloofst
wort/ Ende datmen die valsche propheten onder
kennen sal.

Capittel.xviij

Die priesteren/ ende die Leuiten/ ende
alle die vā dat geslachte Leui zijn/ die
en sullen geen deel noch erue hebbē
met Israel/ Ende den offer des HE
REN/ ende zijn erfdeele sullē si etē/
Daerom en sullen si gheen erue onder haer broe-
deren hebben/ om dat die HEERE haer erue is/
so hi hen gheseyt heeft / Dit sal der priesterē recht
zijn vanden volcke/ vandē ghenen die daer offerē
het si osse/ oft scaep/ datmen die priester gheue die
schouder/ beyde die wanghen/ ende die borst/ ende
die eerstelinghen/ van uwen coren/ van uwen mo
ste/ van uwer olyen/ ende die eerstelinghen vā dye
bescheeringhe van uwen schapen/ Want die HE
RE v God heeft hem wtuercorē wt alle uwē ge B
slachten/ dat hi staen soude inden dienst/ inden naē
des HEEREN/ hi eñ zijn sonen haer leuen lanc.

Als een Leuijt comt wt een van uwen poortē/
oft elders wt Israel/ daer hi een gast is/ eñ coemt
hi na die begeerte vā zijnder sielen in die stede/ dye
die HEERE vercorē heeft/ om te dienen indē naē
des HEEREN zijns Gods/ Ghelijc alle zijn broe
derē die Leuitē/ die aldaer voor den HEERE staē/
die sal ooc ghelijc deel te eten hebben/ behaluē dat
hi heeft/ van zijns vaders vercocht goet.

Als hi in dat landt coemt/ dat die HEERE v
God v gheuen sal/ so en suldi niet leeren doen/ die
grouwelicheden vā desen volcke/ dat onder v niet
beuondē en worde/ die gene die sinē soon oft doch
ter door dat vier laet gaē/ oft eenich propheteerde
re/ oft eenē dachverkiesere/ oft die op dat voghelen
ghesanc acht/ oft eenē toouenaer/ oft eenē beswee
der/ oft waerseggere/ oft een teeken bedieder/ oft
die den dooden vraghen.

Wāt so wie dat doet/ die selue is eenē grouwel
den HEERE/ eñ om alsulcke grouwels wille/ ver
drijftse die HEERE v God/ voor v wech/ Maer ghi
sult sonder ghebreck wesen/ metten HEERE uwen
God/ Want dat volc dat ghi besittē sult/ hoorē die
dachverkiesers eñ die propheteerders/ Maer ghi
en sult v niet alsoo stellen / teghen den HEERE
uwen God.

Eenen propheet/ ghelijck mi/ sal die HEERE
v God v verweckē/ vā v lieden eñ vā uwen broe-
deren/ dien suldi hoorē ghelijc ghi den HEERE C
uwen God gebeden hebt/ tot Horeb/ inden dage
der vergaderingen/ eñ ghi spraect/ Ic en sal voort
meer niet hoorē die stemme des HEEREN mijns
Gods/ eñ dat groote vier niet meer sien/ op dat ic
niet en steruē. Eñ die HEERE sprac tot mi. Si heb
ben wel gesproken/ Ic sal hen eenē propheet/ ghe

lijc ghi sijt/verwecken van uwen broederen/ ende
geuē in sinē mont mijn woort/ die sal tot hen spre
ken/al dat ic hem ge·ieden sal/Ende soe wie mijn
woort niet horen en sal/dat hi in minen naem spre
ken sal/van dien sal ict sueckcn.

Eñ als een propheet vermeten is te spreken in
minen naem/dat ghene dat ic hem niet gebodē en
hebbe te sprekē/Eñ wie dat spreect in ander Go=
den name/die selue propheet sal steruen. Mer oft
ghi in uwer herten segt/hoe can ick ghemercken/
welc woort die HEERE niet ghesproken en heeft?
Als die propheet spreect indē naē des HEEREN/
ist dattet niet en geschiet/ oft datter niet af en coēt
so ist dat woordt/dat die HEERE niet ghesproken
en heeft/Die propheet heeft vermetentlijc ghespro
ken daerom en suldi hem niet ontsien.

Van die bescheydinge der vrijsteden voor die dootslagers/Hoe veel ghetuygen eenen ouertuygen mogen/Eñ hoemen den valschen ghetuyghe straffen sal. Capittel.xix.

A
Als die HEERE v God dz volc ver=
driuen sal/wiens lant die HEERE v
God/v geuen sal/ om dat te besitten
eñ in haer stedē eñ huysen te woonē
so suldi dan v drie steden wtscheyden
inden lande/dat die HEERE v Godt/ v gheuen sal
te besitten/Eñ ghi sult den wech bereyden/ eñ die
palen van uwen lande/dat die HEERE v God/
dy wtdeylen sal/ in drie deelen scheyden/ dat daer
in vlye/die ghene die eenen dootslach gedaen heeft
eñ dat sal die sake sijn/ dat hi daer henen vlyen sal
die eenen dootslach ghedaen heeft/dat hy leuende
blijue.

Als yemant sinen naesten slaet onwetent/ende
en heeft hi daer te voren gheenen haet op hem ge.
B hadt. Mer als wanneer yemant met sinen naesten
ghinge int bosch/om hout te houwen/eñ houwen
de metter hant die aexe/om dat hout af te houwen
eñ dat yser vliecht voor vanden stele/eñ raect sinen
naestē dat hi sterft/ Die sal in een van desen steden
vliē/op dat hi te liue bliue/eñ om dat die bloetwrē
ker dē dootslager niet na en volge/die wijle dz zijn
herte verhit is/eñ begrijpen hem/om dat die wech
so verre is/eñ verslae dan die siele also/eñ nochtās
geē oordeel des doots en is in hē/Wāt hi en heeft
te voren tot hem geenen haet gedragen. Daerom
gebiede ic v dat ghi drie steden wtscheyt.

Eñ ist dat die HEERE v God uwe palē ver
C breyden sal/so hi uwen vaderen ghesworen heeft/
eñ gheeft hi v al dat lant/dat hi ghesegt heeft uwen
vaderen te gheuen(ist dat ghi anders alle dese ghe
boden houdt/soo dat ghi daer nae doet/die welcke
ic v hedē gebiede/dat ghi uwen HEERE uwen
God lief hebben sult/ eñ in zijn weghen wandelen
alle v leuen lanc)So suldi dan noch drie stedē doen
tot desen drien/op dat gheen ontschuldich bloet ge
stort en worde in uwen lande/ dat v die HEERE
v God/ghegeuen heeft tot een erue/eñ alsoe geen
bloet op v en come.

Eñ als yemant haet draecht tegen sinen naestē
eñ wacht hi hem/eñ gaet hi op hem/ eñ slaet hi zijn
siele doot/eñ vliet hi in een vā desen stedē. So sul=
len die Ouders van zijnder stadt derwaerts seyn=
den/eñ laten hem van daer halen/eñ gheuen hem
in des bloetwrekers hant/dat hi sterue/v ooghen
en sulē hem niet sparē/eñ ghi sult dat ontsculdige
bloet wt Israel doen/op dat v wel geschie.

Ghi en sult ws naestē palē niet achterwaerts
stooten/die uwe voorsaten ghesct hebben in uwen
erfdeele/dat ghi gheerft werdt inden lande/dat die
HEERE v God/v ghegeuen heeft te besitten.

Gheen ghetuyghe en sal alleen opstaen tegen
yemanden/ouer eenighe misdaet oft sonde/ het si
wat sonde dattet si/diemen gedoen can. Maer in
den monde van twee ofte drie ghetuyghen/sal alle
sake staen. D

Als een luegenachtich ghetuygē tegen yeman= Joan
den opstaet/om tegen hem te betuyghen een ouer viij.c.
tredinghe/soo sullen beyde die mannen/die een sa= ij.Cor.
ke met malcanderen hebben/voor den HEERE xiij.a
voor den priestere/ eñ voor die rechteren staen/die
tot dier seluer tijt zijn sal. Eñ die rechter sal neerste
lic ondersuecken. Eñ als die valsche getuyge / een
valsch getuychnis tegen sinen broeder ghegheuen
heeft/so suldi hem doen/so hi dachte sinen broeder
te doen/doende dat quaet vā v wech/op dat die an
dere dat hoorende/vreesen/eñ niet meer alsulcken
quaden stuc voor en nemen te doen onder v. V oo
ghe en sal sijnder niet sparen / Siele om siele/Oo=
ghe om ooghe/ Tant om tant/ Handt om handt/
Voet om voet

Hoe datmen inden oorloghe eñ strijdt hādelen sal/Oocin dat belech eñ innemen der steden
Dat.xx. Capittel.

Als ghi inden crijch treet teghen uwe E
viandē/eñ siet die rossen eñ wagenē
des volcs/dattet grooter is dan ghi/
so en ontsiet sen niet/ Want die HE
RE v God/die v wt Egiptē lāt ghe
leyt heeft/die is met v/Als ghi totte strijde coēt so
sal die priester bi v comen/ eñ spreken mettē volc=
ke/ende seggen tot hen/Israel hoort toe/ghi gaet
heden inden strijt tegen uwe vianden/ V herte en
si niet versaeckt/en vreest ooc niet/eñ en beeft nyet/
eñ en laet v niet grouwelen voor haer. Want die
HEERE uwe God/gaet met v/om voor v te strij
den teghen uwe vianden/om v te helpen.

Eñ die hooftliedē sullen mettē volcke spreken/ F
eñ seggheu. So wie een nieu huys gemaect heeft/
eñ en heuet noch niet ingewijt/die gae henē/ ende
bliue in zijn huys/op dz hi niet en sterue indē crijch
eñ een ander wijet in. So wie eenen wijngaert ge
plant heeft/eñ en heuet hem noch niet gemeyn ge
maect/die gae wech eñ blijue thuys/dat hi niet en
sterue inden crijch/eñ datten een ander ghemeyn
make. So wie een wijf ondertrout heeft/ ende en
heeft se noch niet thuys gehaelt/ die gae henen/eñ
bliue thuys/dat hi niet indē crijch en sterue / ende
datse een ander thuys hale.

Eñ die hooftliedē sullen breeder totten volcke G
spreken eñ seggen. Soe wie dat vreest/eñ een ver
saeft herte heeft/die gae henen eñ blijue thuys/op
dat hi ooc zijnder broederen hert/niet en doe vree
sen ghelijc zijn herte/Eñ als die hooftlieden wt ge
sprokē hebbē metten volcke/ so sullen die ouerste
des heyrs/dat volck inder oorden stellen.

Als ghi voor een stadt treet/om die te bestrijdē/
so suldi haer vrede ontbiedē. Ist dat si v vredelijck

antwoordē/eñ v die poortē open doen. So sal alle
dat volc dat daer inne sal geuondē wordē/dat sal
v onder tribuypt dienē/eñ onderdaen zijn. Mer en
willen si met v niet vredelic hanteren/eñ willen si
met v oorlogē/so belegtse dan/Eñ alse die HEE
RE uwe God v in die hant gheeft/so suldi al wat
manlic daer in is/met des sweerts scerpte verslaen
sonder die wiuen/kinderē/vee/ende al wat in die
stadt is/eñ al den roof/suldi onder v wt deylē/Eñ
ghi sult eten vā uwer viandē gedeylden roof/dye
die HEERE uwe God/v ghegeuē heeft. Also sul
di alle den steden doen/die seer verre van v liggen
eñ die ghene die niet en zijn vanden steden van de
sen volcke.

D Maer in die steden van desen volcke/ die welc
ke die HEERE uwe God/v tot een erue geuē sal/
daer en suldi niet latē leuē/so wat eenē adē heeft.
Maer ghi sultse te niete doen/te wetē/die Hethi
ten/Amoriten/Cananitē/Pherezitē/Heuitē/eñ
Iebusiten/also die HEERE uwe God/v gebodē
heeft/op dat si v niet en leerē doē/alle die grouwe
lichedē/die si harē godē doē/eñ dat ghy v ooc niet
en besondicht aen den HEERE uwen God.

Als ghi voor een stede lange tijt ligghen moet
daer ghi tegen strijt/om die te winnen/so en suldi
die boomē niet verderuē/varēde metter bijlen oft
aexen daer aen/Want ghi condt daer af wel etē/
daerom en suldise niet wt doen/want het is doch
hout des velts eñ gheen mensch/ende si en connē
niet gecomē/eñ wordē bolwerc tegē v/Mer dat
boomē zijn/die ghi weet datmē daer niet af en eet
die suldi verderuē/eñ wtworpen/eñ maken daer
af bolwerck tegen die stadt/die tegē v oorloocht
tot dat ghi haers machtich wort.

Hoe datmē doen sal mettē dooden lichaē eens
verslagenē inden velde gheuonden/Hoe met eē
vrouwe inden crijch geuangen/Hoe hē een man
met twee wiuen eñ zijn kinderen hebbē sal/Aen
en behoort die doode lichamē niet aender galgen
te laten hangen. Dat.xxi. Capittel

A Ismen eenen verslagenē vindt in dat
lant/dat die HEERE v God/v geuē
sal om te besittē/eñ leyt daer int velt
eñ men en weet niet wien verslagen
heeft. Soo sullen dan die Ouders eñ
rechters wtgaen/eñ meten vanden verslaghenē
aen/alle die omliggende stedē. Die stede dye daer
die naeste is/dan sullen die Ouders van deser sel
uer stadt nemē een ionghe koe vanden runderen/
daermen niet mede ghearbeyt en heeft/noch iock
getrockē en heeft/eñ si sullēse af leyden tot eenen
keyachtigē gront/die noch gewōnē noch besaeyt
en is/eñ aldaer sullen si haer den hals afhouwen
Eñ daer toe sullen die priesters comē/die kin
B derē Leui(wāt die HEERE v God heeftse vercoren/dat si hem dienen/eñ sinen name louē/eñ na
haren mont sullen alle saken/eñ alle plagē gedaē
worden)Eñ alle die Ouders van dier stadt sullē
comē totten verslaghenen/eñ wasschen haer han
den ouer die ionge koe/die daer den hals afgesla
ghē is inden keyachtighē gront/ende si sullen ant
woorden eñ segghen/Onse handen en hebbē dit
bloet niet ghestort/eñ onse ooghē en hebbēt oock
niet gesien/weest ghenadich uwen volcke Israel/
dat welcke ghi die HEERE verlost hebt/eñ en re

kent niet dit onsculdich bloet onder uwen volcke
Israel. Eñ also sullen si van dien bloede versoent
wesen. Ende also suldi dat onschuldich bloet vā v
doē/doende dat ghene dat recht is/voor des HE
REN ooghen.

Als ghi inden crijch trecken sult tegen uwe vi
anden/ende die HEERE uwe God/gheeftse in
uwen handen/dat ghi haer gheuanghenen wech
voert/ende siedi een schoon wijf/onder die geuā
ghenē/ende hebdi lust tot haer/ dat ghise tot eenē
wiue neemt/so leytse in v huys/eñ laetse scherē/ C
ende haer naghelen corten/ende legghē die cleede
ren af/daer si in gheuangen is/eñ latense sittē in v
huys/eñ beweenē een maent lanc harē vader/eñ
haer moeder/daer na beslaeptse/ ende neemtse te
houwelic/eñ laetse v wijf zijn. Ende als ghi haers
niet meer en begheert/ soo suldyse wtlaten/ wer
waerts dat si henen wille/ende en vercooptse niet
om ghelt/noch en versettense oock nyet. Om dat
ghyse vernedert hebt.

Als yemant twee wijuen heeft/ eene die hi lief
heeft/eñ eene die hi haet/eñ baren si hem kinderē/
beyde die liefste/eñ die hi hatet/ist dat die eerste
borē behoort der geender die hi haet. Eñ als die tijt
comt/dat hi sinen kinderē die erue wtdeylt/ so en
mach hi niet des liefsten wijfs soon/den eerstenge
boren soon maken/voor der gheenre eerstgeborē
soon/die hi haet/Maer hi sal bekennen der gheen
der soō die hi haet/ dat hi die eerstgeborē is/eñ ge
uē hem dubbele ghifte/van alle dat hi heeft. Wāt
dese is dat beghinsel zijns vermogētheyts/eñ des
eerstgheboren recht is zijn.

Als yemant eenē cryghelen eñ ongehoorsamen
soon heeft/die zijns vaders/eñ zijns moeders ste D
me niet hoorē en wilt/als si hē straffen/ soo sullen
hem zijn vader eñ moeder nemē/ eñ hē tottē Ou
ders vander stadt brenghē/eñ totter poorten der
seluer plaetsen/eñ sullen totten Ouders der stadt
seggen. Dese onse soon is eygenwillich eñ ongehe
hoorsaem/eñ hi en hoort onse stemmē niet/ eñ hy
is gulsich eñ een dronckaert/So sullē hē dan stee
nen alle die liedē vā dier stadt/tot dat hi sterue/eñ
ghi sult also dat quaet vā v doen/dattet alle Israel
hoore eñ vreese.

Als yemant een sonde gedaen heeft/ die waer
dich is des doots/eñ wort hi also ghedoot/datmē
hem aen een hout hanct/so en sal zijn lichaem aēt
hout niet bliuen ouer nacht/maer ghi sult hē van
dien daghe begrauen/Want vermaledijt is hi by
God/die daer hanct/op dat ghi v lant niet en ont
reynicht/dat welcke v die HEERE v God gheeft
tot een erue.

Hoe datmen die liefde tegen den naesten bewij
sen sal/ Ende menigherley andere gheboden/Hoe
hem een man hebben sal tegen dwijf/die hi gheen
maecht beuonden en heeft. Capittel.xxij.

ls ghi uws broeders osse/ oft schaep A
siet gaen dolen/so en suldi v niet ont
trecken van hem/ Maer ghysulten
weder tot uwen broeder brenghen.
Eñ als v broeder verre van v is/ eñ
ghi en kent hem niet/ so suldise in v huys nemen/
dat si bi v bliuen/ tot datse v broeder soeckt/eñ hem
dan weder gheuen. Also suldy doen ooc met sinen

ezele/met sinen cleede/eñ met al dat verlorē is/dat
welc v broeder verliest/eñ ghijt vindt/ ghi en mo=
ges hem niet onttrecken.
Als ghi ws broeders ezele/oft osse siet vallen in
den weghe/ghi en sult v niet daer af weyndē/mer
ghi sult hem ophelpen.
Een wijf en sal ghzens mans geweer draghen
eñ een man en sal geen vrouwen cleederē aendoen
Want die dit doet/die is den HEERE uwen God
eenen grouwel.
Als ghi inden wege wort vinde eenen voghels
nest/op eenen boom/oft opter aerden/met iongen
oft met eyerē/eñ die moeder sidt op die iongen/oft
op die eyerē/so en suldi die moeder metten iongen
niet nemē/mer ghi sult die ionghen nemen/eñ die
moeder laten vlieghen/op dat v wel ghescie/ende
lange leuen muecht.
B Als ghi een nieu huys maect/soe maeckt om v
dack een schutsel/ op datter gheen bloet op v huys
en come/als yemant daer af viele.
Ghi en sult uwē wijngaert niet met meniger
ley saet besaeyē/ op dz ghi dat zaet niet en beyllicht
tot der vullinghen/dat ghi ghesaeyt hebt/ met dat
ghene/dat v incomt vandē wijngaert Ghi en sult
niet ackeren met eenen osse/eñ met eenē ezel te sa=
men. Ghi en sult niet aentrecken een cleet dat van
wullen eñ lijnen ghemengt is. Ghi sult lapkens al
om aen v vier hoecken ws mantels maken/ daer
ghi v mede bedect.
Als yemāt een wijf neemt/ eñ hi wort op haer
gram/als hijse beslapen heeft/aentijende haer yet
scandelics/eñ hi brengt eenen quaden roep van
haer wtsegghende/Dit wijf hebbe ick ghenomen/
eñ doen ic mi tot haer dede/ bevant ick dat si gheen
maecht en was/ So sullē die vader/ eñ die moeder
vander deernen haer nemen/ eñ si sullen teekenen
brengen vander deernen maechdom/ voor die Ou
ders vander stadt in die poorte/Eñ der deernē va=
der sal segghen totten Ouders. Ic heb desen man
mijn dochter tot eenē wiue ghegeuen/ eñ nv is hy
op haer gram ghewoorden/ende tijdet hair een scā=
delic dinck aen/segghende. Ick en hebbe dijn doch
ter geen maecht geuonden. Dat is dat teeken van
mijnder dochters maechdom/ende si sullē die clee=
C deren wtspreyden voor die Ouders vander stadt
Eñ dan so sullen die ouders vander stadt den man
nemen/eñ castijen hem/eñ laten hem om hondert
sikels siluers beternis doen/eñ gheuen die der deer
ner vader/ om dat hi eē maecht vā Israel beruchte
heeft/eñ hi salse tot eenen wijue hebbē/ ende hi en
machse zijn leuen lanck niet laten. Mer ist waer/
dat die deerne gheen maecht gheuonden en is/soe
salmense voor hairs vaders duere leyden/eñ die lie
den vander stadt sullense doot steenē/om dat si een
dwaesheyt ghedaen heeft in Israel/eñ in haers va
ders huys ghehoereert heeft/ eñ ghi sult dat quaet
van v doen.
Als yemant beuonden wort/die bi een wijf sla
pet/die eenen getrouden man heeft/so sullen si bey
c.b de steruen/die man/eñ dat wijf dair hi bi gheslapen
heeft/eñ ghi sult dat quaet van Israel doen.
Als een derne yemanden belooft is/ende een
man crijchtse in die stadt/eñ slaept bi haer/so suldy
se alle beyde ter stadt poorten wt beeren/ende ghi
sultse beyde steenen dat si steruen. Die deerne daer
om/dat si niet gheroepen en heeft/want si was in
die stadt. Dē man daerom/dat hi sijns naesten wijf
te niet gemaeckt heeft/ ende ghi sult dat quaet van
v doen.
Eñ als yemant een verloofde deerne optē vel=
dē crijcht/ eñ hi begrijptse/ eñ slaept bi haer/so sal
die man alleene steruen/die bi haer geslapen heeft/
eñ die deerne en sal niet steruen/ wandt si en heeft
geen sonde gedaē/die des doots waerdich is/ mer
gelijc als yemant hem verheft tegen sinen naesten/
eñ slaet sijn siele doot/ alsoo is dit ooc/want hi vant
se indē velde/eñ die verloofde deerne riep/ eñ daer
en was niemant diese holp.
Als yemant aen een maecht comt die niet ver
looft en is/eñ hi nemptse/ eñ slaept bi haer/ende si
wordē beuonden/so sal diese beslapen heeft haren
vader vijftich sikel siluers gheuen/eñ hi salse tot ee
nen wijue hebben/ dairom dat hise te niet gemaect
heeft/eñ hi en machse niet laten sijn leuen lāc/Nie=
mant en sal sijns vaders wijf nemen/ende hi en sal
niet ontdecken zijns vaders decsel.
Hier worden bescreuē eñ ghenoemt die in die
gemeynte des HEEREN niet gaen en sullen/ Eñ
andere ghebodenghe oordineert.

Dat.xxiij.Capittel.

Gheen ghelubde/noch ghesnuerde/en A
sal in die ghemeynte des HEEREN
comē/Eñ daer en sal ooc gheen hoe=
ren kint in die ghemeynte des HE=
REN comē/noch na dat thiēde lidt/
mer het en sal gheensins in die gemeynte des HE
REN comen. Die Ammoniten eñ Moabiten/ en
sullen niet comen in die ghemeynte des HEEREN
ooc noch nae dat thiende lidt/ mer si en sullen nem
mermeer daer innē comen/om dat si v niet teghen
en quamen met broode/ eñ met watere/ inden we
ghe/doen ghi wt Egipten troct/eñ ooc wouden si
Bileam Beors soon hueren tegen v/den vedieder
van Mesopotania/ dat hi v vermaledijen soude.
Mer die HEERE uwe God /en woude Bileam
niet verhooren/ eñ hi veranderde v die vermaledi
dinge in ghebenedijnghen. Om dat die HEERE
v God/v lief hadde/ Ghi en sult hen geluc noch sa
lichheyt wenschen/alle v leuen lanc eewelijc.
Die Edomitē en suldi niet veronwaerden. Hy
is uwe broeder/ Dē Egiptenaer en suldi ooc niet B
veronwaerden/ want ghi hebt in haerder lant een
vreemdelinc geweest. Die kinderen die si int derde
lidt winnen/die sullen in die ghemeynte des HE
REN comen.
Als ghi wten legher gaet teghen uwe vianden
so wacht v voor allen quaden.
Als yemāt onder v is/ die niet suyuer en is/dat
hem des nachts yet geschiet is/ die sal buytē inden
legher gaen/eñ niet weder in comen/ tot dat hi hē
met watere voor den auont bade/eñ als die sonne
onder gegaē is/so sal hi weder inden leger comen
Eñ ghi sult buytē den legre een plaetse hebben
daer toe dat ghi noothc ghaen moet/ ende ghi sult
eenē steel aē v schuppē hebbē. Eñ als ghi daer buy C
ten sitten wilt/ so suldi daer mede grauen/ Eñ als
ghi gesetē hebt/so suldi toedeckē dat van v gegaen
is/Want die HEERE uwe Godt/ wandelt onder
uwen legher/om dat hi v verlossen soude/eñ uwe

vianden voor v geuē. Daeromme ſal uwen leger
heylich zijn/datter gheen ſchande onder v gheſien
en werde/eñ dat hi hem van v niet en keere.
Ghi en ſult den knecht ſinen heere niet leueren
die welcke vā hē tot v gecomen is. Hi ſal bi v blij=
uen inde plaetſe die hi vercoren heeft/binnen uwe
poorten / hi ſal daer ruſten/eñ ghi en ſult hem gee
nen lachter doen.
Vanden dochteren van Iſrael en ſal gheen hoe
re zijn/Noch vanden ſonen vā Iſrael/gheen hoer
iagher.
D Ghi en ſult gheens hoeren loon/ noch hondts
rccl.v.a ghelt in dijns Gods/dijns HEEREN huys bren
ghen van eeniger geloften/Want dat is alle bey
de onwaerdich voor uwen God uwen HERE.
Ghi en ſult aen uwen broeder niet woeckeren
noch met gelt/noch met ſpiſe/noch met al daermē
mede gewoeckeren can/Aenden vreemdē muech=
di woeckeren mer aen uwen broeder niet/op dat
v die HERE uwe God/gebenedije in alle dz ghi
voor handen neemt/in dat lant daer ghi in comen
ſult/om dat te beſitten.
Als ghi dē HEERE uwē God/een ghelofte
doet/ſo en ſuldijt niet vtreckē te voldoē/want dye
HERE v God/ſal vā v verheyſchen/eñ het ſal v
een ſonde weſen/Eñ en gelouet ghi niet / ſo en iſt
v gheen ſonde. Mer wat wt uwen lippē gegaē is
dat ſuldi houden/eñ daer na doen/ſo ghi den HE
RE uwē God vriwillich ghelooft hebt/dat welc
ke ghi met uwen monde ghesproken hebt.
Als ghi in ws naeſtē wijngaert gaet/ſo muech
di vandē druyuē eten/ſo dat v belieft/ tot dat ghy
veruult zijt/maer ghi en ſult in dijn vat niet mede
draghen.
Als ghi in ws naeſten ſaet ghaet ſo muechdijt
metter hant af breken/maer metter ſickelen nyet
daer inne maeyen.
Vanden ſcheytbrief/Ende van die vrheit des
nieuwen gehouden mans/Eñ andere ghebodē/
die liefde des naeſten aengaende.
Dat.xxiiij. Capittel.

ls yemant een wijf neemt eñ trout=
ſe/ eñ en vint ſi gheen ghenade voor
B zijn oogē/om eeniger onluſtentheyt
ma.v.e. wille/ſo ſal hi eenē ſceydbrief ſcrijuen/
eñ.xix b eñ haer in die hant gheuē / eñ latenſe
mar.x.c wt ſinē huyſe/Eñ als ſi wt ſinen huyſe gegaen is
eñ wech gaet/eñ wort ſi eens anders mans wijf/
eñ die ſelue ander man wort ooc op haer gram/eñ
ſcrijft hi haer ooc eenen ſcheytbrief/ende gheeften
haer in die hant/eñ laet hiſe wt ſinen huyſe/ eñ oft
deſe ſelue ander man ſterft/dieſe tot eenē wiue ge
trout hadde/ſo en machſe noch die eerſte man die
ſe wt liet/niet wederom nemen/dat ſi zijn wijf ſy/
na dien dat ſi onreyn is/eñ een grouwel voor den
HERE. Op dat ghi dat lant niet en beſondicht/
dat welck die HERE v God/v tot een erue ghe
gheuen heeft.
Als yemāt een wijf niewelinge genomē heeft/
die en ſal niet int heyr reyſen/eñ men en ſal hē niet
op leggē/hi ſal vry in zijn huys zijn/een iaer lanc/
B dat hi vrolic ſi met ſinē wiue die hi genomē heeft/
Ghi en ſult niet te pande nemē den onderſten
eñ den ouerſten molenſteen/wāt hi heeft v zijn ſie
le te pande gheſedt.

Als yemāt beuonden wort die van ſinen broe=
derē een ſiele ſteelt wt den kinderen van Iſrael/eñ
verſetſe oft vercooptſe/alſulcke dief ſal ſteruē/ op
dat ghi dat quaet van v doet.
Wacht v liedē voor die plagē der lazariē/dz ghi
met alder neerſticheit hout eñ doet / alle dat v die
prieſteren die Leuiten leeren. Eñ alſo ſi v gebiedē/
dat ſuldi houwen/eñ daer na doen. Gedenct wat
die HERE v God / Mir Iam opten wege dede a
doen ghi wt Egipten lant troct.
Als ghi uwē naeſtē eenige ſchult borcht/ſoo en
ſuldi dan in zijn huys niet gaen/eñ nemē hē eenigē
pant mer ghi ſult buytē ſtaē/ eñ hi diē ghi borcht/
ſal zijn pant buytē brengē tot v. Mer is hi benoot
ſo en ſuldi niet ſlapē gaē met ſinē pande/ mer ghy
ſult hem ſinē pant weder gheuē/ als die ſonne on=
der gaet/dat hi in zijn cleet ſlape/eñ ghebenedie v/
dat ſal v voor uwē HERE uwen God tot gerech
ticheyt gherekent werden.
Ghi en ſult niet vercorten dat loon/ des ghenē
die benoodicht eñ arm is/onder uwe broederē/of
vreemdelinghē/die in uwē lande/eñ binnen uwer
poorten is/maer ghi ſult hē ſinē loon gheuē/ indē
ſeluen dage/dat die ſonne daer ouer niet onder en
gae. Wāt hi is benoodicht/eñ hi onthout zijn ſiele D
daer op / op dat hi den HERE niet aen en roepe
teghen v/eñ dattet v een ſonde ſi.
Die vader en ſal niet voor die kinderē/ noch die
kinderē voor den vader ſteruē/Mer een yeghelijc
ſal voor zijn ſonde ſteruen/Ghi en ſult des vreēde
linghē/eñ der weeſen recht niet buyghen/Eñ ghi
en ſult der weduwē cleet niet te pāde nemē. Wāt
ghi ſult ghedencken/dat ghi in Egiptē een knecht
geweeſt zijt/Eñ dz die HERE v God/ v vā daer
verloſt heeft/daerom gebiede ic v/dz ghi dat doet.
Als ghi op uwē acker geoochſt hebt/eñ hebt ee=
nen ſchoof indē acker vergetē/ſo en ſuldi niet om=
me keerē om dien te halē/Mer hi ſal den vreemde
linghen behoorē/den weeſen/eñ den weduwē/op
dat die HEEERE v God/v gebenedije in alle die
werckē van uwē handē/Als ghi uwen olijfboom
afgeleſen hebt/ſo en ſuldy daer na niet nauwer af
leſen. Het ſal der vreemdelingē/der weeſen/eñ we
duwē zijn. Als ghi uwē wijngaert ghelesen hebt/ſo
en ſuldi daer nae niet nauwer af leſen/ Het ſal des
vreemdelinghē/eñ des weeſen/ eñ der weduwen
zijn/Eñ ghi ſult gedenckē/dat ghi in Egiptē lant
geweeſt zijt/daerom gebiede ic v dat ghi dat doet.
Hoe die rechters ſtraffen den miſdadigē/men
en ſal den dorſchenden oſſe den mont niet ſtoppē
Hoe deen broeder des anderen doodē broeders
wijf trouwen ſal. Dat.xxv. Capittel.

ls eenigen twiſt tuſſchē mannen is/ E
ſo ſalmenſe voor dat recht brenghē/
eñ doē hen recht/eñ gheuē den recht
ueerdighen recht / eñ den godlooſen
verdoemen / Eñ iſt dat die godlooſe
ſlagen verdient heeft/ſo ſal dye rechter hem neder
heetē vallen/ eñ men ſal hem voor dē rechter ſlaē
na die mate/eñ tgetal vā zijnder miſdaet. Alſmen
hē.xl. ſlagē gegeuē heeft ſoo en ſalmē hē niet meer
ſlaen/op dat/ſo wanneer men hem meer ſlaghen
gheeft/te veel ghesſlagen worde/ ende dat v broe=
der deerlijcken voor uwen ooghen ſi.

Ghi en sult den dorsschenden osse sinen muyl
niet verbinden.

B Als broeders met malcanderen woonē/eñ die
est. eene sterft sonder kinderen/soo en sal des verstor-
uens wijf buyten gheenen vreemden man nemen.
x.b. Met haer swager salse beslapen/eñ tot eenen wij-
ue nemen/eñ trouwense/eñ den eersten sone die si
baert/dien sal hi verheffen na den naem van sinen
ghestoruen broeder/dat sinen name niet en worde
wtgedaen wt Israel.

Maer en ghenoeghet den man niet/ dat hy sijn
swagherinne nemen soude/so sal si/sijn swagherin
ne opgaen/onder die poorte voor die Ouders/ eñ
segghen/Mijn swagher weygert sinen broeder ee
nen naem te verwecken in Israel/noch mi te hou
welijc te nemen/Dan sullen hem die Ouders van
C der stadt doen halen/eñ met hē spreken/Als hi dan
staet eñ spreect/het en belieft mi nz haer te nemen
so sal zijn swagherinne voor hem comen/ voor die
Ouders/eñ trecke hem eenē schoen wt/van sinen
voete/eñ spouwē hem in zijn aensicht/ eñ si sal ant
woorden/eñ segghen/Also salmen doen eenen ye-
ghelijcken/ die zijns broeders huys niet maken en
wille/Eñ sinen name sal in Israel heeten des On
gheschoeyts huys.

Als twee mannen met malcanderen twist heb
ben/eñ dat wijf vandē eenē loopt toe/om dat si ha
ren man verlossen soude/ van des ghenen hant die
hem slaet/eñ steect haer hāt wt/ eñ grijpt hem mz
sine schamelheyt/so suldi haer die hant afhouwen
eñ v ooghe en sal haerder niet ontfermen.

Ghi en sult geen tweederley gewichte in uwen
sack hebbē/groot eñ cleyne/ Eñ in uwen huyse en
sal gheen tweederley Epha zijn/groot ende cleyne
D Ghi sult een vol eñ recht ghewichte/eñ een vol eñ
recht Epha hebben/ op dat ghi lange leuē muecht
in dat lant dat v die HEERE v God geuē sal/Wāt
die dat doet/die is eenen grouwel den HEERE
uwen God/ghelijc alle die ghene die quaet doen.

Ghedenct wat v die Amalekitē inden wege de
den/doen ghi wt Egiptē troct/hoe si v aentastē in
den wege/eñ sloegē uwe achterste/alle die onsterc
ke die achter v na quamē/doen ghi moede eñ mat
waert/eñ si en vreesden Godt niet. Als v die HE-
RE v God in die ruste brengt/van alle v omliggē
de viandē/inden lande dat v die HEERE v God
gheeft/tot eender erue om te besitten/soo suldi die
gedachtenisse der Amalekiten wtdoen/van onder
den hemel. Dat en vergheet niet.

Van die eerste vruchtē eñ thiendē/Hoe die ge
bracht sullen worden met lof ende dancseggingen
Gods.   Dat.xxvi.Capittel.

A Als ghi in dat lāt comt/ dat v die HE
RE v God/tot een erue gheuen sal/
eñ besidt dz/ende bewoonet/ so suldy
dan nemen alderley eerste vruchten
vandē lande/die wt der aerdē comen
die de HERE v God v gheeft/ eñ ghi sultse in ee-
nen korf legghen/eñ henen gaen in die plaetse/die
de HERE uwe God vercoren heeft/dat sinen na
me aldaer woonē soude / ende ghi sult tot den prie
ster comen/die tot dier tijt daer is / eñ tot hem seg-
ghen/Jck vercondighe heden den HERE uwen
God/dat ic ghecomen ben in dat lant/dat die HE
RE onsen vaderen gesworen heeft/ ons te geuen

B Ende die priester sal den korf nemen vā uwer
hant/eñ laten hem neder voor dē outaer des HE-
REN uws Gods/daer suldi segghen eñ antwoor-
den voor den HERE uwē God. Die van Sirien
wouden minen vader verdriuen/ doen hi afstroc in
Egiptē/ende hi was aldaer een vreemdelinc met
cleynen volcke/eñ hi werd aldaer een groot sterck
eñ vele volc. Maer die Egiptenaren hanteerden
ons qualijck/eñ dwonghen ons / ende si leyden ee
nen herden dienst op ons. Doen riepen wy totten
HERE/onser vaderen Godt/eñ die HERE ver
hoorde onsen roep/eñ hi sach ons bedwāc arbeyt/
eñ leet/eñ hi leyde ons wt Egipten met een mach
tighe hant/eñ wtgestrecten arm/ ende met groote
vreeselicheden/door teekenen eñ wonderē/ eñ hy
bracht ons in dese plaetse/ende hi gaf ons dit lant/
daer melc eñ honich in vloeyt / Nv brenghe ick dye
eerste vrucht des lants/dat die HERE ons gege
uē heeft/ Eñ ghi sultse latē voor dē HERE uwen
God/eñ aenbiddē voor den HERE uwen God/
eñ vrolick zijn van alle den goede dat die HERE
v God/v gegeuen heeft/ende uwen huyse/ ghi eñ
die Leuijt/eñ die vreemdelinc die bi v is.

C Als ghi alle die thiendē van alle dat v incomen
de is/te samen gebracht hebt/indē derdē iare/dat
welcke is een iaer der thiendē/soo suldijt den Leui
ten/den vreemdelingen/den weesen/eñ den wedu
wen gheuen/dat si eten binnen uwe poorten/ende
versaet worden/Ghi sult seggen voor den HEE-
RE uwen God/Ic hebbe gebracht dat ghene dat
ghebenedijt is wt minen huyse/ eñ ick hebt ghege
uen den Leuitē/den vreemdelinghen/den weesen/
eñ den weduwen/nae alle ghebodē/ dye ghy my
gheboden hebt. Jck en hebbe niet ouer gheterden
uwe gheboden/noch vergheten/Ic en hebbe daer
af niet geten in minen rouwe/ eñ ic en hebbe daer
af niet gedaen in onreynicheden/ Jc en hebbe daer
af niet totten dooden ghegeuen. Ic hebbe des HE
REN mijns Gods stemme gehoorsaem geweest
eñ ic hebbe ghedaen so ghi mi geboden hebt/ Siet
af van uwe heylige wooninghe vanden hemel/eñ
ghebenedijt uwe volc Israel/ende dat lant dat ghi D
ons ghegeuen hebt/gelijck ghi onsen vaderen ge- Esaie
sworen hebt/een lant daer melck ende honich inne xxxix. d.
vloeyt.

Heden ghebiet v die HEERE uwe God/te
doen nae alle dese seden eñ rechten/dat ghi die be
hout/ende daer na doet/wt alder herten/eñ wt al
le v siele/Ghi hebt hedē gesprokē tottē HERE/
dat hi v God is/dat ghi in alle sine weghen wan-
delt/eñ dat ghi sine sedē houdt/zijn geboden ende
rechten/eñ dat ghi zijnder stemmen gehoorsaem
zijt. Ende die HERE heeft v heden ghesept/ dat
ghi zijn eyghē volc zijn sult/also hi v ghesept heeft
eñ dat ghi alle zijn gebodē houden soudt/eñ dat hi
v dat hoochste make tot loue/naem ende prijs/bo
uen alle volc dat hi gemaect heeft/dat ghi sout zijn
den HERE uwen God/een heylich volc/ so hi v
ghesept heeft.

Hoe datmē steenen op geen side der Jordanen
oprechtē sal/eñ dair op de gebodē des HEREN
scriuē sal / Hoe memē op die twee bergen goet ende
quaet wenschen sal.   Dat.xxvij.Capittel

A nde Moſe gheboot met dẽ Ouders
Joſu. van Iſrael dẽ volcke eñ ſprac/Hout
viij.a alle die ghebodẽ die ic v heden ghe-
biede/Ende tot dier tijt/als ghi ouer
die Jordane gaet in dat lant/dat die
HEERE uwe God/v geuẽ ſal/ſo ſuldi groote ſtee
nen op rechten/eñ witten ſe met kalcke/eñ ſcriuen
daer op alle die woordẽ vã deſer wet/als ghi daer
ouer comt/op dat ghi comen muecht in dat landt/
dat die HEERE uwe God v gheuen ſal/een lant
daer melck eñ honich in vloeyt/alſo v die HEERE
uwer vaderen God/gheſeyt heeft.
Eñ als ghi nv ouer die Jordane gaet/ ſoo ſuldy
ex.xx.d. alſulcke groote ſteenen op rechten(daer ic v heden
Joſue. af ghebiede(opten berch Ebal/eñ met kalcke wit
viij.f ten/eñ ghi ſult aldaer den HEERE uwen God ee
nen ſteenen outaer maken/daer en ſal gheen yſer
ouer gaen/Van heelen ſteenen ſuldy deſen outaer
den HEERE uwen God maken ende ghi ſult den
HEERE uwen God/daer op brantoffer offeren/
eñ ghi ſult doot offer offeren/ende aldaer eten/eñ
B vrolijck zijn voor den HEERE uwen God/eñ ghi
ſult op die ſteenen ſcriuen alle die woorden van de
ſer wet/claer eñ wel.
Eñ Moſe metten prieſterẽ/die Leuiten ſprakẽ
tot alle Iſrael ende ſeyden. Merct ende hoort toe
alle Iſrael/heden ſidi ghewordẽ een volck des
HEEREN ws Gods/om dat ghi der ſtẽmen des
HEEREN ws Gods/ghehoorſaem gheweeſt zijt
eñ dat ghi doet nae ſine gheboden eñ ſeden/die ic
v heden ghebiede.
Ende Moſe gheboot den volcke inden ſeluen
daghe ſegghende. Deſe ſullen ſtaen opten berch
Griſim/om te gebenedien dat volck/als ghi ouer
die Jordane gegaẽ zijt/Simeon/Leui Juda/Iſaſ
char/Joſeph/Ben Jamin.
Ende deſe ſullen ſtaen opten berch Ebal/ om
te vermaledijen. Ruben/Gad/ Aſſer/ Sebulon/
Dan/ende Naphtali/Ende die Leuiten ſullen be-
ghinnen eñ ſegghen/tot alle man van Iſrael/met
luyder ſtemmen.
C Vermaledijt ſi/die een godeken oft ghegoten
beelt maect/een grouwelicheit des HEEREN/
dat een werck is der wercmeeſters handen/eñ ſet
tet verborghen/ende alle dat volc ſal antwoordẽ
eñ ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die zijn vader ofte moedẽ vloect/
eñ al dat volck ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/ dye zijne naeſten palen engher
maect/eñ al dat volck ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die eenẽ blindẽ doet dolen indẽ
weghe/eñ al dat volc ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die des vreemdelinghẽ recht/eñ
des weeſen/eñ der weduwen buycht/ ende al dat
volck ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die bi zijns vaders wijf leyt/eñ
ontdect zijns vaders vlueghel/eñ al dat volck ſal
ſegghen Amen.
D Vermaledijt ſi/die bi eenich beeſte leyt/ende al
dat volck ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die bi zijn ſuſter leyt/die zijns va
ders oft zijns moeders dochter is/ende al dat volc
ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die bi zijns wijfs moeder ſla-
pet/ende al dat volck ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die ſinen naeſten heymelic ſlaet
eñ al dat volck ſal ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die ghiftẽ neemt/dat hi ſlaẽ ſou- gal.iij,
de dat bloet vandẽ onſchuldighẽ/eñ al dat volc ſal
ſegghen Amen.
Vermaledijt ſi/die niet en blijft in alle die woor
den deſer wet/eñ die niet en volbrenct/ende al dat
volc ſal ſegghen Amen.

Welcken gheluck eñ welvaert dien ontmoetẽ A
ſal die Gods ghebodẽ houdẽ/ Eñ wederomme
welcken ſtraffinghen den ouertreders.

Capittel.xxviij

Ende als ghi die ſtemme des HEE-
REN ws Gods ghehoorſaem zijt/
houdende eñ doende alle zijn ghebo-
den/die ic v hedẽ gebiede ſo ſal v de
HEERE v God dat hoochſte makẽ
bouen alle dat volc der aerdẽ/Eñ op v ſullẽ comẽ
alle deſe ghebenedijngẽ/eñ ſi ſullẽ v omuanghen/
om dat ghi gehoorſaem geweeſt zijt der ſtemmen
des HEEREN ws Gods/Gebenedijt ſuldy zijn in
die ſtadt/Ghebenedijt inden acker/Ghebenedijt
ſal zijn die vrucht ws lichaẽs/die vrucht vã uwen
lande/eñ die vrucht vã v vee/ eñ die vrucht vã u-
wẽ oſſen/eñ die vrucht vã uwen ſchapẽ/ Gebene
dijt ſal zijn uwen korf eñ uwe ouerſchot. Korf/
Ghebenedijt ſuldi zijn/als ghi ingaet/Ghebe- dat is/
nedijt ſuldi zijn/als ghi wtgaet. alle d[...]
Eñ die HEERE ſal uwe viandẽ/ dye hen tegẽ v ghi op
op ſtellẽ/voor v laten vſlaen. Door eenẽ wech ſul leg[...]
lẽ ſi wt treckẽ tegẽ v/eñ door ſeuẽ wegẽ vã v vliẽ/ te be
Die HEERE ſal der ghebenedijngẽ ghebiedẽ/dat houde[...]
ſi met v ſi/in uwen kelder/eñ in allen dat ghi voor eñ voo[...]
handen neemt/eñ hi ſal v ghebenedijen inden lan al dae[...]
de dat die HEERE v God/v ghegeuen heeft. ghi die
Die HEERE ſal v hem tot eenẽ heylighen volc hant [...]
ke maken/ghelijc hi v gheſworẽ heeft/om dat ghi ſtreect.
die geboden des HEEREN ws Gods houdt/ eñ
wandelt in zijn wegen/ſo dat alle volc vã aertrijck
ſien mach/dat ghi na den naem des HEEREN ge
naemt zijt/eñ ſi ſullen v ontſien/ Eñ dye HEERE
ſal maken dat ghi ouervloedicheyt van goede heb B
ben ſult/aen die vrucht ws lichaems/aẽ die vruch
te ws vees/eñ aen die vrucht van uwen acker/in
den lande dat die HEERE uwen vaderen geſwo
ren heeft/v te gheuen.
Eñ die HEERE ſal v ſinen goedẽ ſchat opdoẽ/
den hemel/om uwẽ lande reghẽ te gheuẽ tzijnder
tijt/eñ dat hi ghebenedije/alle die werckẽ vã uwẽ
handẽ. Eñ ghi ſult vele volcken leenen/ maer ghy
en ſult van niemanden ontleenẽ. Eñ die HEERE
ſal v tot een hooft maken/eñ niet totten ſteert/ eñ
ghi en ſult niet dan bouen drijuẽ/eñ niet onder lig
ghẽ/om dat ghi gehoorſaem geweeſt zijt/dẽ ghe-
boden des HEEREN ws Gods/die ic v heden ge
biede/te houden ende te doen/ eñ om dat ghi nyet
ghewekẽ en zijt/van eenighen woorde/dat ick v
heden ghebiede/noch ter rechter/noch ter ſlincker
hant/Daer ghi anderen Goden mede na wandel
ſte/om hem te dienen.
Iſt dat ghi niet en hoort die ſtemme des HEE E
REN ws Gods/houdẽde eñ doẽde alle zijn gebo Leui.
den eñ ſedẽ/die ic v hedẽ gebiede/ſoo ſullẽ alle deſe xxvi.d

vermaledijngen op v comen/ eñ v beuanghen. Ver
maledijt suldi sijn in die stede/ Vermaledijt indē ac
ker/ Vermaledijt sal zijn uwē korf/ ende uwe ouer
scot/ Vermaledijt sal zijn die vrucht ws lichaems/
die vrucht ws lants/ die vrucht van uwē ossen/ eñ
die vruchte van uwen schapen/ Vermaledijt suldy
zijn/ als ghi ingaet/ eñ vermaledijt als ghi wtgaet
Die HEERE sal onder v seyndē verdwiningbe
ende clagen/ ende vermaledijngen in allen dat ghy
beghint om te doen/ tot dat hi v verdoe/ eñ haeste=
lic te nietē doē/ Om uwer quader vondē wille/ eñ
dat ghi mi ghelaten hebt. Die HEERE sal by v dye
pestilencie langhe laten dueren/ tot dat hy v al ver
doe/ inden lande daer ghi in comen sult/ om dat te
besitten. Die HEERE sal v slaen met gheswil/ cort
se/ hitte/ brant/ venijnicheyt/ dorheyt eñ bleecheyt/
eñ hi sal v veruolgen tot dat hi v verdoe.
Den hemel die bouen v hooft is/ die sal metalē
zijn/ ende die aerde onder v yseren/ Die HEERE
sal uwen lande/ stof ende asschen gheuen voor re=
gen/ ende asschē vandē hemel op v/ tot dat hi v ver
doe. Die HEERE sal v voor uwe viandē latē slaen
Door eenē wech suldi tot hen wt trecken/ eñ door
seuen weghen suldy van hen vlien/ eñ ghy sult ver=
stropt worden/ onder alle rijcken der aerden. V lic=
haem sal een spise wesen/ alle den voghelen des he
mels/ ende allē vee opter aerdē/ eñ niemant en sal
daer zijn/ diese wech iaghe.
Die HEERE sal v slaen metten sweeren van
Egipten/ metten speenen/ met grillicheyt/ eñ met
schorftheyt/ dat ghi niet heel en sult connen gewor
den. Die HEERE sal v slaen met wtsinnicheden
blintheden/ ende met rasernijen der herten/ Ende
ghi sult tasten inden middach/ ghelijck een blinde
tast int doncker/ eñ ghi en sult in uwen weghe niet
voort connen.
Ende ghi sult gewelt eñ onrecht moeten lijden
alle v leuen lanc/ ende niemant en sal v helpē/ Een
wijf suldi trouwen/ mer een ander sal by haer sla=
pen/ Een huys suldi maken/ maer ghi en sult daer
niet in woonē. Eenē wijngaert suldi planten mer
ghi en sult hē niet ghemeyn maken/ Vwen osse sal
voor uwen oogen gedoot worden/ mer ghi en sult
daer niet af eten. Vwen ezele sal voor v aēsicht mz
ghewelt genomen worden/ eñ v niet weder gege=
uē worden/ Vwe schaep sal uwē vianden gegeuen
worden/ eñ niemant en sal v helpen.
Vwe sonen/ ende v dochteren/ sullen eenen an
deren volcke gegeuen worden/ dattet uwe oogen
aen sullen sien/ eñ van dat aen te sien/ sullen si ont
breken alle den dach/ eñ geen stercte en sal in uwē
handen zijn/ Die vruchte van uwen lande/ eñ allen
uwen arbeyt/ sal een volck verteeren/ dat gene dat
ghi niet en kent/ ende ghi sult die sijn/ die verdruct
woort/ ende onrecht liden/ alle v leuē lanc/ Eñ ghy
sult wtsinnich wordē/ vā dat gene dat uwe oogen
sien sullen.
Die HEERE sal v slaē/ met eenē quaden sweer
aen uwe knien/ eñ braeyen/ dat ghi niet geheylt en
sult connē worden/ van aen die solen vā uwen voe
ten/ tot aen dat scheel op v hooft.
Die HEERE sal v/ ende uwen Coninck dye
ghi ouer v gheset hebt/ voeren onder een volc/ dat
ghi niet en kent/ noch uwe vaderen/ ende ghy sult
aldaer andere Goden dienen/ houte ende steenē/
eñ ghi sult verwoest worden/ eñ ghi sult een ghē
meyn woort ende fabule zijn/ onder alle volcken/
daer v die HEERE henen gebrocht heeft.
Ghi sult veel saets wt voerē ten velde/ eñ niet
veel in doen. Want die sprinchanen sullent af eten/
Wijnghaerden suldi planten ende winnen/ maer
gheenen wijn drincken/ noch lesen/ want die wor=
men sullent verteeren. Olijfboomen suldy hebbē
in alle uwe palen/ mer ghi en sult v niet saluē met
olye/ want uwe olijfboomen sullen wtghewórpen
worden/ Sonen ende dochteren suldy winnen/ eñ Leui.
gheen gebruycken/ want si sullen wech gheuoert xxvi.c
worden/ Alle die boomen van uwen lande/ eñ dye Agge.i.
vruchten van uwē lande/ sal den brant verslinden e.
Die vremdelinc die bi v is/ die sal bouē v clim E
men/ ende altijt bouen driuē. Maer ghi sult neder
dalen/ eñ altijt onder ligghen. Hi sal v leenen/ mer
ghi en sult hem niet leenē. Hi sal dat hooft zijn/ eñ
ghi sult den steert zijn.
Ende alle dese vermaledijnghen sullen op v co
men/ ende v nae volghen ende omuangen/ tot dat
ghi verghaen sult/ om dat ghi die stemme ws HE
REN ws Gods/ niet ghehoorsaem gheweest en
zijt/ ende dat ghi zijn ghe boden ende seden/ niet en
hieltdie hi v ghe boden heeft/ daerom sullen aen v
teekenē eñ wonderē zijn/ ende aen uwe zaet eewe
lijck/ om dat ghi den HEERE uwen Godt/ niet
ghedient en hebt met vrolijcker ende goeder her=
ten/ doen ghi van als genoech hadt/ Eñ ghy sult u
wen vianden dienē/ die v die HEERE toe seynden
sal/ in hongher ende in dorst/ in naectheyt/ eñ alder
ley gebreck/ eñ hi sal een yseren iock op uwen hals
leggen/ tot dat hi v verdoe.
Die HEERE sal een volck op v brenghen/ van
verre/ vander werelt eynde/ ghelijck eenen Arent
vliecht/ wiens tonge ghi niet ghehooren en condt
een wreet volck/ dat welcke niet en aensiet den per
soon des Ouders/ noch en is niet genadich dē ion
ghelinck/ ende sal oock verteeren die vruchte van
uwen vee/ ende die vrucht van uwen lande/ tot dz
ghi verghaet/ ende en sal v niet ouer laten blijuen/
noch van koren/ most/ olye/ vanden vruchten der
ossen/ ende schapē/ tot dat ghy vergaet/ Ende hi sal
v benauwen/ in allen uwen poorten/ tot dattet nē
der worpe uwe hoochten/ ende vaste mueren daer
ghi v op verlaet/ in alle uwe landen. Ende ghi sult
benaut worden in alle uwen poorten/ in allē uwen
landen/ dat v die HEERE uwe Godt ghegeuen
heeft.
Ghi sult die vrucht ws lichaems eten/ uwer so
nen ende uwer dochteren vleesch/ die die HEERE
uwe God/ v gegeuē heeft/ indē anxt eñ noot/ daer F
mede dat v/ uwe vianden verdrucken sullen. Dat
een man die te voren weeldelick in lusten gheleeft
heeft onder v lieden/ die sal sinen broedere eñ sinē
wiue/ die in sinen schoot is/ ende den soon die noch
ouerbleuen is van sinen sonen verghonnen te ghe
uen yemanden van desen/ vanden vleesche van si=
nen sone/ dat hi eet/ aenghesien dat hem niet ouer
en schiet/ van allē goede/ inder anxt eñ noot/ daer
mede dat v/ uwe viant benauwē sal/ binnen alle u
wen poorten.
Een wijf onder v/ die te voren weeldelijc/ ende

in wellusten geleeft hadde/ dat si niet gheproeft en hadde/ die solen van haren voeten op die aerde te setten van teerheden/ ende vā weelden/ die sal den man die in haren schoot is/ eñ harē sone/ eñ doch tere misgonnen/ die vellekens daer die kinderē in gheboren worden/ die vā tusschē haer beenē wtgegaen zijn/ eñ oock haren sonen/ die si ghebaert heeft. Want si sullense etē heymelick van alderley ghebrecke/ indē anxt eñ noot/ daer mede dat v viāt v benauwen sal binnen uwen poorten.

Ist dat ghi niet en hout/ eñ doet al die woordē van deser wet/ die in desen boeck gescreuē zijn/ dat ghi vreest den heerlikē eñ verschrickelikē naem den HEERE uwen God/ so sal die HEERE wonderlick met v omgaen/ met slagen op v/ eñ uwe saet/ met grote eñ duerende slagen/ met groote eñ duerende siecten/ eñ hi sal op v brengen alle die siecten vā Egipten/ daer ghi voor vreest/ die sullen v aenhanghen. Oock alle die cranckheden/ eñ alle die slagen/ die niet ghescreuē en zijn indē boec vā deser wet/ die sal die HEERE v God/ op v latē comē/ tot dat hi v verderuen sal/ eñ uwer sal een cleyn volcxken ouer bliuen/ ghi die te voren waert ghelijc die ster

O ren des hemels/ na der menichtē/ Om dat ghi niet gehoort en hebt die stemme des HEEREN ws Gods.

Eñ ghelijc hem die HEERE van v te voren ver blijde/ dat hi v wel dede/ eñ v vermeerderde/ also sal hi hem verblijden/ dat hi v verderfe/ ende te niete doet/ eñ ghi sult verstoort wordē wten lande/ daer ghi nv in treet om dat te besitten. Want die HERE sal v verstroyen onder alle volck/ vandē eenē eynde der werelt/ tot aen dat andere/ eñ ghi sult aldaer andere Goden dienen/ dye ghy niet en kent/ noch uwe vaderen/ hout/ eñ steen.

Oock en suldi onder dat selue volck gheen gheweet hebben/ ende uwe solen van uwen voetē/ en sullen gheen ruste hebben. Wāt die HEERE sal v aldaer een beuēde hert gheuē/ eñ onmacht der ooghen/ eñ een versmachte siele/ dat v leuē voor v sal hanghē/ dach eñ nacht suldi vreesen/ eñ uwē leuē niet betrouwē. Des morgens suldi seggen/ Wye sal mi den auont gheuē? Des auonts suldi seggen. Wie sal mi den morgen gheuē? van grooter vreesen ws herten/ die v veruaeren sal/ eñ van den ghesichten dijnre ooghen/ die ghi sien sult.

Eñ die HEERE sal v met schepen wol/ weder in Egipten voeren/ door dē wech daer ic v af geseyt hebbe/ Ghi en sult hē niet meer sien/ ende ghi sult aldaer vercocht worden/ uwen vianden tot knechten eñ ioncwijfs/ eñ daer en sal gheen cooper zijn.

Het verbont wort vernieut indē lande Moab Ende Moses vermaēt haer die goedertierēheit Gods/ Ende datse opten HEERE haer vast bli-
A uen betrouwende.

Dat .xxix. Capittel.

Dit zijn die woordē des verbonts/ dat die HEERE Mosi gheboden hadde te maken mettē kinderen van Israel/ inder Moabiten lant/ bouē dat verbont dat hi maecte met hen indē te Horeb/ Ende Mose riep alle Israel/ eñ hi sprac tot hen/ Ghi hebt gesien/ al dat ghene dat die HERE ghedaen heeft in Egipten lant/ voor uwē ooghen/ Pharaoni met allen sinen knechten/ eñ met allen sinen lande/ die groote versoeckinghen/ die welcke dat uwe ooghen gesien hebben/ dattet grote teekenen ende wonderen waren/ Ende die HERE en heeft v niet ghegeuen/ tot opten dach van heden een herte/ dat daer verstandich ware/ noch ooghen die daer sien/ eñ ooren die daer hooren.

B Hi heeft v veertich iaren in dye woestijne laten wandelen/ uwe cleederē en zijn aen v oock niet veroudert/ eñ uwen schoen en is niet out gheworden aen uwen voet/ ghi en hebt gheen broot ghetē/ eñ gheenen wijn ghedroncken/ noch sterckē dranckē op dat ghi weet/ dat ic die HEERE v God ben.

Eñ doen ghi quaemt in die plaetse/ trock dye Coninck Sihon tot Hesbon wt/ ende die Coninc Og tot Basan/ ons teghen/ om tegen ons te strijden/ ende wi hebbense gheslagen/ ende haer lande in ghenomen/ ende tot eenen deele ghegheuē den Rubeniten/ ende Gadditen/ ende den haluen gheslachten der Manassiten. Daeromme hout nv die woorden van desen verbonde/ ende doet daer na op dat ghi cloeck zijt/ in al dat ghi doet.

Ghi staet heden alle/ voor den HEERE uwen God/ die ouerste van uwen geslachten/ uwe Ouders/ uwe Officiers/ een yghelijck van Israhel/ uwe kinderen/ uwe wijuen/ uwe vreemdelinc die in uwen legher is/ vā uwen houthouwer aen/ tot aen den waterscheppere/ dat ghi comē sout in dat verbont des HEEREN ws Gods/ eñ indē eet/ dat welcke die HEERE uwe God heden met v maect/ om dat hi v heden/ hem oprechtē soude tot eenen volcke/ ende dat hi v God zijn soude/ so hi v geseyt heeft/ eñ so hi uwē vaderē/ Abrahā/ Isaac eñ Iacob ghesworen heeft.

Want ick en make dit verbont/ eñ desen eedt niet alleen met v/ maer oock beyde met v/ dye ghi heden hier zijt/ Ende met ons staet voor den HE
a RE uwen God/ eñ metten ghenen/ die hedē met ons niet en zijn/ want ghi weter hoe wi in Egiptē ghewoont hebben/ eñ zijn ghetrockē middē door die heydenē/ door den welcken ghi troct/ eñ saecht haer grouwelicheden/ ende hare Goden/ hout eñ steen/ siluer eñ gout die bi hen waren.

Dat niet misschien eenich man/ ofte een wijf/ of eenich ghesin/ ofte eenich gheslachte onder v en si/ wiens herte hem heden afghekeert heeft/ vanden HEERE onsen God/ dattet henen ghae/ eñ diene den Goden van desen volcken/ ende het worde misschien een wortel onder v lieden/ die daer galle ende bitterheit draghe/ eñ al hoort hy die woordē van dese vermaledijdinge/ eñ nochtans hē gebenedijt in zijn herte/ eñ spreect. Het en sal so quaet met Heb.
zijn/ Ick wil wandelen/ alsoo alst mijnder herten Act.
dunct/ dat die ghene die daer gedronckē heeft/ metten dorstighen verloren soude worden.

Eñ dan en sal dye HEERE den ghenen niet ghenadich zijn/ maer dan sal sinen thoorne/ eñ zijn vreeschelijcke liefde roocken ouer alsulcken man/ ende alle dese vermaledijdinghē sullen op hem comen/ dye welcke in desen boeck ghescreuen zijn/ ende die HEERE sal sinen naem wtdoen van onder den hemel ende hi sal hem afscheyden tot quade/ wt alle den geslachte van Israel/ na dat inhouden van alle die vermaledijdinghen des verbonts dat inden boeck van deser wet ghescreuen is.

So sullen dan segghen die nacomelinghen van
uwen kinderen/die na u comen sullen/ eñ die vreẽ
de/die wt vreemde landẽ comen/als si die plaghen
vã desen landen sien/eñ die siectẽ/daer mede datse
die HEERE beladẽ heeft/dat hi alle haer lant met
D solfere eñ soute verbrandt heeft / dat si niet beseyt
en mach worden noch en wast/noch dat geẽ cruyt
daer inne op en gaet/ghelijc Sodoma eñ Gomor
ra/Adama eñ Zeboim omgekeert zijn/die welcke
die HEERE in sinen toren eñ gramschappe om
keerde.
So sal dan alle volc seggen/Waer om heeft die
HEERE desen lande alsoo ghedaen/Wat grooter
machtigher hatigen toren is dat/? So salmen dan
seggẽ/Om dat si dat verbont des HEEREN haer
der vaderen God/verlaten hebben/dat welcke hy
hen maecte doe hise wt Egiptẽ leyde/ eñ si zijn naẽ
gegaen/eñ si hebbẽ gedient dẽ anderẽ Goden/ eñ
si hebbense aengebedẽ /alsulcke Goden die si niet
en kenden/eñ dien si niet toe gedeylt en zijn/ Daer
om is des HEEREN toren ontsteke op dit lant /al
so dat hi ouer haer heeft latẽ comẽ alle die verma=
ledijngẽ/die in dit boec ghescreuen staen/ Ende die
HEERE heeftse wt haren lande gestoten / met gro
ten toren/gramscappen eñ ongenaden/eñ hi heeft
se in een ander lant ghewórpen/ghelijct nu blijct/
Die verborgẽtheit des HEEREN ons Godts
is ons eñ onsen kinderen geopẽt eewelijc / om dat
wi sullen doen/alle die woorden vã deser wet

Van des HEEREN bermherticheyt/In dien
si anders oprecht zijn/oft haer bekeerẽ Ende vã
zijnder straffinge/In diẽ si niet gehoorsaẽ en zijn
Dat.xxx. Capittel

A Als dit al op u comt/ het si die gebene=
dijnge/oft die vermaledidinge dye ic
u voor gheleet hebbe/ eñ als ghi in u
wer herten gaet/waer dat ghi zijt on
der die heydenẽ dair u die HEERE u
God henen verstotẽ heeft/eñ bekeert ghi u totten
HEERE uwẽ God/zijnder stemmẽ gehoorsaem
zijnde/ghi eñ uwe kinderẽ/van gantser herten/ eñ
vã gantser sielẽ/in al dz ic u heden gebiede/so sal die
HEERE u God/ uwe geuangheniße keeren/ eñ u
wer ontfermẽ / eñ hi sal uwe verghaderinghe we=
der brenghen wt allen volcken/daer u die HEERE
u God henen verstroeyt heeft
Al waerdi aen des hemels eynde verstotẽ/ soo
sal toch die HEERE u God/u vã daer vergaderen
B eñ halen u van daer / eñ hi sal u laten comen in dat
lant/dat uwe vaderen beseten hebbẽ/ eñ ghi sullet
in nemen/eñ hi sal u wel doen/ende vermeerderen
bouen uwe vaderen/ Ende die HEERE u God
sal u hert besnidẽ/ ende uws saets herte/ op dat ghy
den HEERE uwen God/muecht lief hebben van
gantser herten/ eñ vã gantser sielẽ/op dz ghi leuen
muecht/ Mer alle dese vermaledijngẽ sal die HE=
RE uwe God op uwe viandẽ leggen ende op die
ghene die u haten eñ veruolghen.
Ende ghi sult u bekeerẽ / eñ hoorẽ die stemme
uws HEEREN/ doende alle zijn geboden/die ick u
heden ghebiede/Ende die HEERE u God/sal u
laten ouervloedich wesen in alle dye wercken van
uwen handẽ/aen die vrucht uws lichaems/ aen uws
vees vruchten/aen uws lants vruchtẽ totte goeden
Want die HEERE sal hem keerẽ/ dat hi hem ver
blije vandẽ goede/alsoo hi hem verhuecht heeft vã
uwen vaderen/ om dat ghi die stemme des HEE
REN uws Gods gehoort hebt/houdende zijn ghe
bodẽ eñ sedẽ/die gescreuen staẽ in dat boec van de=
ser wet/ ist dat ghi u keert totten HEERE uwen
God wt gantser herten eñ wt gantser sielen. C
Want dat gebot dat ic u heden ghebiede/en is
u niet te woñderlic/noch te verre / noch indẽ hemel
dat ghi segghen moghet/ wie sal ons inden hemel
voeren/eñ halen ons/dat wijt hooren mueghen en
de doen? Het en is oock niet ouer ghenen side vander
zee/dat ghi seggen mueghet. Wie sal ons ouer dye
zee voeren/ eñ halen ons/dat wijt hooren eñ doen
Want dat woort is na bi u/in uwen mont/ende in
uwer herten/op dat ghi dat doen mueghet
Siet/ic hebbe heden voor u geleyt/ dat leuẽ eñ D
goet/die doot eñ dat quade/ die ic u heden gebiede
op dat ghi den HEERE uwen God lief hebbet/eñ
wandelt in sinen wegen/eñ sine geboden/eñ seden
ende rechten houdet/ende leuen muecht/ende ver
meerdert worden/eñ dat die HEERE u God/u
ghebenedije/inden lande daer ghi in treet/ om dat
in te nemen.
Maer ist dat ghi u herte keert / endẽ en hoort
niet/mer valdi af/dienende ander Goden / eñ aen
bidtse/so vercondige ic u hedẽ / dat ghi vergaẽ sult
eñ ghi en sult niet lange bliuen in dat lant/daer ghi
henen treet ouer den Jordaen/om dat te besitten.
Ick neme heden / hemel ende aerde/ouer u tot
ghetuyghen / Dat ick u hebbe/dat leuen ende dye
doot/ghebenedijnghe ende vermaledijdinge voor
gheleet/dat ghi dat leuen kiest / ende dat ghy ende
u saet/leuen moget/dat ghi den HEERE uwen
God lief hebt/ende zijn stemme hoort ende hẽ aen
hanghet. Want dat is uwe leuen/ ende uwe lange
ouderdõ/dat ghi inden lande woonen muecht dat
die HEERE uwen vaderẽ/Abraham/ Isaac/eñ
Jacob ghesworen heeft hen te gheuen.

Josua wort in Moses plaetse den volcke tot
eenen hooftman ghegeuen/ Een prophetie vã toe
comende ouertredinghen /ende daer bi die straf=
finghe Dat.xxxi. Capittel.

E Nde Mose ghinc henen/eñ hi sprack A
dese woorden tot alle Israel segghen
de tot hen/ Ic ben hedẽ hondert iaer
ende twintich oudt / Ick en can niet
meer wt ende in gaen/Oock heeft dye
HEERE tot mi geseyt/ ghi en sult niet ouer dese
Jordaen gaen/Die HEERE uwe Godt/ sal seluer
voor u henen gaen ouer den Jordaen/ hi sal selue
dit volck voor u verdoen/dat ghise besittẽ sult/ Jo
sua die sal voor u henen ouer gaen /so die HEERE
gheseyt heeft/Ende die HEERE sal haer doen/
so hy Sihon ende Og den coninghen der Amori=
ten/ende haren lande ghedaen heeft/die welcke hi
verderf.
Als die HEERE dese oock voor u gheuen sal/
so suldi hen doen nae alle die gheboden die ick u he
den geboden hebbe/Weest ghetroost eñ vredelijc/
eñ en vreest niet/ eñ en grouwelet voor haer niet/
Wandt dye HEERE uwe Godt/sal selue met u
wandelen/ende hi en sal die hant niet af doen noch
u verlaten.

Eñ Mose riep Josua/eñ sprac tot hē voor dye
ogē van alle Israel/Weest getroost eñ vredelijc/
wāt ghi sult dit volc int lant brengen/dat die HE
B RE uwen vaderen ghesworen heeft hen te geuē/
Josu.1b eñ ghi sullet onder hen wt deylen/Die HEERE
die selue voor v ghaet/die sal met v zijn/ dye en sal
die hant niet af doen noch v verlaten/eñ en vreest
niet/ende en verschrict v niet.

Eñ Mose screef dese wet/eñ gaft dē priesteren/
dē kinderen Leui/die die Arcke des verbonts des
HEEREN droegen/eñ al den Oudetē vā Israel
eñ hi gheboot hen eñ sprac/Ouer seuē iaer/ter tijt
des Vrijiaers/in die feest der Loueritētē/als alle dz
C Israel comt/om te vtoonē voor dē HEERE uwē
God/in die plaetse die hi verkiesen sal/ suldi laten
wtroepen dese wet voor alle Israel/voor hare oo
ren/te wetene/voor die vergaderinge des volcks/
beyde der mannen eñ der wijuē/kinderen/ eñ wt
vreemdelincs/die in uwer poortē is/op dat si hoo
ren eñ lerē/dat si dē HEERE uwen God vreesen/
eñ houdē/dat si alle die woordē deser wet doē Eñ
dat hare kinderē die niet en weten/oec hooren eñ
lerē/daer mede si dē HEERE uwē God vreesen/
alle uwe leefdaghē die ghi inden lande leeft / daer
ghi toe gaet ouer den Jordaen om te besitten.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/siet uwen tijt
D is bi ghecomē/dat ghi steruē sult / roept Josua eñ
gaet in die tente des getuygenis/dat ic hē gebiede
Mose gincker henē met Josua/ eñ gingē in die tē
te des getuygenis/ Eñ die HEERE openbaerde in
die tēte in die calomne eenre wolcken/eñ die selue
calomne der wolcken/stont in der tenten duere.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/siet ghi sult sla
pē gaē tot uwē vaderē/Eñ dit volc sal op comen/
eñ het sal vreēde Godē des lāts nae hoereren daer
si in comē sullē/ eñ tsal mi latē/eñ laten dat vbont
varē/dat welc ic met hen gemaect hebbe/Eñ mijn
nē toren sal vergrāmen ouer hare ter seluer tijt/
E eñ ic salse vlaten/eñ verbergē mijn aēsicht vā hen/
tot dat si vteert wordē/Eñ alse dā veel ongelucs/
eñ anxt beuangē sal/sullen si seggē/Heeft my alle
dit quaet niet beuangē/om dat God met mi nyet
en is? Eñ ic sal mijn aēsichte verbergē/tot dier tijt
om allet quaets wille/dat si ghedaen hebbē/dat si
haer tot ander Goden ghekeert hebben.

So schrijft nv dit liet eñ leeret den kinderen van
Israel/eñ legget in harē mont/dat mi dat liet een
getuyge si onder die kinderen vā Israel/ Want ic
salse int lant brengen/dat ic harē vaderē gesworē
heb/daer melc eñ honich in vloeyt/eñ als si etē eñ
F sadt/ eñ vet wordē/so sullē si haer tot andere Go
dē keerē/eñ hen dienē eñ mi lasterē/ eñ latē mijn v
bont varē/Eñ als hen dā veel ongelucs eñ anxts
beuangē sal/so sal dit liet voor hē antwoordē/tot
eene getuygenis/Want si en sullen dat niet verge
ten wtē monde haers saets / wāt ic weet haer op
set/daer si nv mede omgaen/ eer dat icse int landt
brenge dat ic ghesworen hebbe/Also screef Mose
dit liet ter seluer tijt/eñ hi leerdet den kinderē van
Israel/eñ hi beual Josua Nuns sone / segghende/
Weest ghetroost ende sterc/want ghi sult die kin-
deren van Israel int lant leyden/dat ic hen geswo
ren heb/eñ ick sal met v zijn.

Doē Mose die woordē vā deser wet/al wt ghe
screuē hadde in eenē boec/gheboot hi dē Leuiten/
die de Arcke des getuygenis des HEEREN droe
gen/seggende/Neemt dat boec van deser wet/ eñ
legget aen die side vāder Arckē des verbonts des
HEEREN uws Gods/dattet aldaer een getuyge si
tegen v/wāt ic kēne v ongehoorsaemheyt eñ hart
neckicheyt/Siet/wāt hedē die wile dat ic met v le
ue/sidi ongehoorsaem ghe weest teghen den HE
RE/hoe veel meer na mijnder doot.

Vergadert nv voor mi alle die Outstē vā uwē
geslachtē eñ uwe officiers/dz ic dese woordē voor
haren oorē sprcke eñ dat ic hemel eñ aerde teghen
hen tot getuygen neme/Want ick weet/dat ghijt
na mine doot qualic maken sult/eñ vanden wege
treden/den welckē ic v gebodē hebbe/eñ dan sal v
ongeluc ouer comē hier na/om dat ghi qualic ghe
daen hebt/voor des HEEREN ogē/dat ghi hem
vertoornt hebt/door die werckē vā uwen handen
Aldus sprac Mose die woorden vā desen liet/ghe
heel wt/voor die ooren vā alder ghemeynten van
Israel.

Een ghedencklisdekē/maect Moses hier den
kinderen Israels/Hi climt opten berch eñ besiet
dat beloofde lant/inden welcken hi niet en comt

Dat.xxxij.Capittel.

AEret ghi hemel ic sal spreken/eñ dye
aerde hoore die reden mijns monts
Mijn leere druppe als dē regen/
eñ mijn redene vloeye als dē dauwe/
eñ als den reghen op dat gras/ ende
ghelijc die druppelen op dat cruyt.

Wāt ic sal den naem des HEEREN aenroepē
laet onsen God die heerlicheyt.

Volmaect zijn die wercken des Steens wāt alle
zijn wegē zijn gerechticheden Trou is God/eñ geē
quaet en is in hem/Gherecht ende redelic is hi.

Die verkeerde eñ quadē aert heuet met hem al
verdoruē/eñ het en zijn zijn kinderē niet/om haer
misdaets wille.

Dancte ghi also dē HEERE uwē God/ ghi sot
te eñ onwijse volck? Is hi niet uwe vader/eñ uwe
HEERE/en heuet hi v niet gemaect eñ bereyt?

Gedenct der voorledē dagē/merckel op die ia
rē der voorledene geslachtē/Vraecht uwē vadere
die salt v vercondighē/Vwe Ouders die sullent v
segghen.

Doē die alder hoochste dat volc wt deylde/ eñ ver
stroyde der mēschē kinderē/Doē sette hi die palen
des volcs/na dat ghetal der kinderen van Israel.

Want des HEEREN deel is zijn volck/Jacob
is dat snoer zijnder eruen.

Hi vant hē in die woestine/ in die dorre veenlijc
ke plaetse daert huylt/hi leyde hē om/ eñ hi gaf hē
verstant eñ besciidde hem gelijc sinen oochappele.

Gelijc een arēt sinē nest op wecket/eñ ouer zijn
iongen sweeft oft vlieget/hi breyde zijn vederē wt/
eñ hy nam hem eñ droech hem op sine vloghelen.

Die HEERE alleene leyde hē/eñ daer en was
gheen vreemde God met hem.

Hi liet hē hooch varē opter aerden/ eñ hi voede
hē mettē vruchtē des ackers/eñ hy liet hē honich
suygē wtē steenē/eñ olie wten herden steenen.

Boter vanden koeyen/ende melc vanden scha-
pen/mettē vette vandē lammeren/eñ vette ram-
men/ende bocken met vette nieren/eñ tarwe/ eñ

gaf hem te drincken suuer druyuen bloet.

Eñ doen hy vet ende sadt wert/ so wert hy wil Ghi sijt vet dick eñ breet geworde/ Ende hy heeft God laten varen/ die hem gemaect heeft/ hi heeft den steen zijns salicheyts cleyn geacht.

Eñ hi heuet hẽ tot yeloersch' ŏ̃wect door vreẽde goden. Duer die grouwelichedẽ heeft hi hẽ ŏ̃toret

Si hebben den veltduyuelen geoffert/ eñ harẽ Gode niet. Den goden die si niet en kendẽ/ dẽ nieu wen die nyeuwelijc gecomen zijn/ die uwe vaderen niet geeert en hebben.

Wiens steẽ die v gewonnen heeft hebdi veracht Eñ ghi hebt dẽ God vergetẽ/ die v gemaect heeft

Eñ doe dat die HERE sach/ wert hy beruert met toorne/ op zijn sonen eñ sine dochteren.

Eñ hi sprac/ ick sal mijn aensicht van hen verborgen/ ic wil sien waert tẽ lestẽ met hen benẽ wil want het is eenẽ verkeerdẽ aert/ het zijn kinderen daer gheen geloofe in en is.

Si hebbẽ mi verweet in dat gene dz God niet en is/ met haer der ydelheyt hebben si mi vertoret/ eñ ic salse weder verweckẽ in dat ghene/ dat gheen volck en is/ aen een sot volc sal icse vertoornen.

Want dat vier is ontsteken/ duer minen toren eñ het sal bernẽ tot in die onderste helle/ ende tsal verteeren dat lant met sinen groeysele/ eñ tsal ontsteken die fundamenten der berghen.

Ic sal ongheluc op hen hoopen/ ick sal alle mijn pijlen aen hen verschieten.

Van hongere sullen si versmachten/ eñ verslint wordẽ vã die cortse/ eñ vã bitterẽ siectẽ/ ic sal der dierẽ tandẽ onder hen seindẽ eñ woedẽde slangen.

Van buyten salse dat sweert berooué/ eñ in die cameren anxt/ beyde ionghelinc eñ maechden die suyghelinghen metten grijsen mannen

Ic sal seggen waer zijn si/ ick sal haer ghedachtenis doen ophouden van onder die menschen

Eñ waert dat ic met en schaude der viandẽ toren/ dat hare viandẽ niet stout en souden worden/ eñ mochten seggen onse handt is hooghe/ ende die HERE en heeft dat niet alle gedaen.

Want het is een volc sonder raedt/ ende in hem en is gheen verstant.

O oft si wijs warẽ eñ verstonden dat/ dat si dz wisten/ wat hen hier nae comen sal.

Hoe gaet dat toe/ dat haer der eẽ salder duysent van hen lieden iaghen/ eñ twee sullẽ twee duysent vluchtich maken? Ist niet also/ om dat haren steen haer vercocht heeft? Ende die HERE heeftse ouer ghegheuen.

Want onsen steen en is niet als harẽ steẽ/ daer af zijn onse vianden selue rechters.

Want harẽ wijnstoc is vandẽ wijnstoc tot Sodoma eñ vandẽ acker Gomorra/ haer besije is een galle besije/ si hebben bittere druyuen.

a Haren wijn is der draken fenijn/ Eñ der woe-
b der aderen galle

Is dit bi mi verborgen? ende versegelt in mijne schatten.

Die wrake hoort mi toe/ ic salt betalen/ tot zijn der tijt sal haren voet slipperen/ want die tijt van haren omualle is bi/ ende haer toecomst haestet

Want die HERE sal zijn volc rechten/ eñ ouer sine knechtẽ sal hi ontfermenisse hebben/ Want hi sal aensien dat hare cracht wech is/ Eñ dat mettẽ E
ghenen die besloten waren/ eñ die ouer bleuen waren al ghedaen is. Joã x b

Eñ men sal segghen waer zijn hare goden/ haren steen daer si op betrouden

Van wiens offer si dat vet aten/ Eñ droncken vanden wijn van haren dranc offer/ laetse op staen ende v helpen eñ bescutten.

Siedi nv/ dat ict ben/ eñ dat daer geen God en is sonder mi/ ic can dooden/ eñ leuende maken/ dat ic geslegen heb/ dat can ick heelen/ eñ daer en is niemant diet wt mijnder hant treet.

Want ick sal mijn hant inden hemel heffen/ ende ic sal segghen/ Ic leue eewelijc

Als ic dat blinckende van mijnẽ sweerde wettẽ sal/ eñ als mijn hãt dat rechte aengrijpen sal/ so sal ic mi weder wreken aen mijn vianden/ eñ den ghenen die mi haten/ loonen.

Ic sal mijn pijlen met bloede droncken maken eñ mijn sweert sal vleesch eten/ vanden bloede der verslagenen/ eñ vanden bloede der gheuanghenen eñ dat des viants hooft/ ontdect sal zijn.

Puychet ghi heydenẽ met sinẽ volcke/ want hy sal dat bloet zijnder knechten wrekẽ/ eñ hi sal hem wreken aen zijn vianden/ eñ hi sal hẽ laten versoenen vanden lande zijns volcx.

Eñ Moses quã eñ sprac alle die woorden dees G
liets/ voor den oorẽ/ des volcs/ hi eñ Josua Nuns soon/ Doẽ Moses dit al wt gesprokẽ hadde tot al le Israel/ so sprac hi tot hen/ Neemt ter herten alle die woorden die ic v heden betuyge/ dat ghi uwen kinderen beueelt/ dat si houden ende doen/ alle die woorden van deser wet/ Wandt het en is niet een woort tot v te vergeefs ghesept/ mer het is v leuen eñ alsulcken woort sal v leuẽ verlengen/ inden lande daer ghi henẽ gaet ouer dẽ Jordaẽ õ te besittẽ.

Eñ die HERE sprac met Mose effen indẽ seluen dage seggẽde. Gaet op dat geberchte vã Abarim/ opt̃ẽ berch Nebo/ die daer leyt inder Moabiten lant/ tegen Jericho ouer: eñ besiet dat lant Canaan/ dat welc ic dẽ kinderen van Israel tot een eygendõ geuẽ sal/ Eñ sterft optẽ berch/ als ghi daer op gecomẽ zijt/ eñ vgadert v tot uwen volcke/ ghelijc als uwe broeder Aaron sterf opten berch Hor/ eñ hi vergaderde hem aldaer tot sinen volcke

Om dat ghi v vergrepen hebt aen mi/ onder die kinderen van Israel bi dat Kijfwater/ tot Kades in dye woestijne Zin/ om dat ghy my nyet en heylichdet onder die kinderen van Israel/ hier sul di dat landt tegen v sien/ dat welc ic dẽ kinderẽ vã Israel geue/ mer ghi en sult daer niet in comen.

Moses gheeft hier den volcke eenen ghoeden wensch ende een segeninghe/ als voor zijn laetste adieu.

Dat.xxxiij.Capittel.

Dit is die gebenedidinge daer mede dat A
Mose die man Gods die kinderẽ vã Israel voor zijn doot gebenedide seggẽde Die HERE is hẽ vã Sinai gecomẽ/ eñ hi is hen opgegaẽ vã Seir/ hi is voor ghecomen vanden berghe Paran/ met veel duysent heylighen/ tot zijnder rechter handt/ is eẽ vierige wet bi hẽ Hoe heeft hi die liedẽ so lief Alle zijn heyligen zijn in zijnder hant/ Si sullen tot uwen voeten comẽ/ ende si sullen van uwen woor

den nemē/ Moses heeft ons die wet geboden die
erfuen der gemeynte Jacob/ Eñ hi was in die vol
heyt des coninck / eñ hi hieltte hoope dye ouerste
des volckes/ metten ghessachten van Israel.

Ruben leeft ende en sterft niet ende hy sy cleyn
van volcke.

Dit is die benedictie vā Juda/ eñ hi sprac/ HE
REE verhoort die stēme Jude/ eñ brengt hē tot si
nen volcke/ laet zijn handen haer vermeerderen/
ende hem helpen wt sinen vianden.

Eñ tot Leui sprac hi/ Uwe Volh3 eñ uwe Licht/
si nae den mā vā uwer bermherticheit/ dē welckē
ghi tempteerde tot Massa/ daer ghi twist hadt aē
dat kijf water/ Die tot sinē vad eñ tot sijnre moe
dere spreect/ Ic en sie hem niet/ eñ tot sinē broede
re/ Ic en kēne hē niet/ Eñ tot sine soō Ic en weet
hē niet/ die hebben uwe redeuen gehouden ende
uwe verbont bewaert / Die sullē Jacob uwe rech
ten leeren eñ Israel uwe wet/ die sullen rueckwerc
voor uwen nuese leggen/ eñ geheel offer op uwē
outaer/ HEREE gebenedijt zijn vermogentheyt/
ende laet v ghenoeghen die wercken zijnder han
den. Slaet den rugge der gheenre die tegen hem
op rijsen/ eñ der gheenre die hem hatē/ dat si haer
niet op en rechten.

B Eñ tot Ben Jamin sprac hi. Die lieflijcke des
HEREEN sal woonē in die toeuerlaticheyt op hē
Alle den ghebeelen dach/ sal hi ouer hem houden/
eñ hi sal tusschen zijn schouderen woonen.

Ende tot Joseph sprac hi/ Sijn lant leyt in dye
gebenedijnge des HEREEN/ daer zijn edele vruch
ten vanden hemel/ eñ vandē dauwe/ eñ vandē af
gront/ die daer ondē leyt/ Daer zijn edele rijpe vruchtē
vandē incomen der sonnen/ eñ edele rijpe vruchtē
der manē/ eñ vandē toppen der bergē derheyscht
eñ vandē heuuelen altijt/ eñ vander aerdē/ eñ haer
volheit/ Den goedē wille vandē ghenen die inden
C bossche woont/ moet op Josephs hooft comē/ eñ
opten scheel des Nazareus onder sinen broederē/
Sijn heerlicheit is als eenē eerstghebozenen osse/
eñ zijn hoornen zijn gelijc eens eenhoorens hoornē
metten seluē sal hi die volckē stooten te hoop/ tot
aen des werelts eynde Dat zijn die duysenden vā
Ephraim/ eñ die duysenden van Manasses.

Eñ tot Zebulon sprac hi Sebulon verhueckt
v vā uwen wtganc/ Eñ tot Isaschar/ verblijt v vā
uwen tenten/ si sullen die volcken optē berch roe-
pen/ ende aldaer offer offeren des gerechticheits/
Want si sullen die menichte des zees suyghen/ eñ
versoncken schatten inden sande.

Ende tot Gad sprac hi Gad si gebenedijt dye
ruym makere/ hi woont als een leeu/ eñ hi rooft
dē arm eñ dē scheel/ Eñ hi sach zijn begin/ dz aldaer
der leeraren hoopen verborgen lagē/ eñ hi quam
mettē ouerstē des volcx eñ hi dede die gherechtic
heyt des HEREEN/ eñ zijn rechte hant aē Israel.

Eñ tot Dan sprac hi/ Dan een ionghe leeu/ hy
sal vloeyen van Basan.

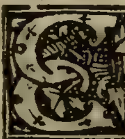
Eñ tot Naphtali sprac hi/ Naphtali sal genoech
hebbē al wat hem beliest/ eñ hi sal vol gebenedijn
D gen des HEREEN zijn tegent westen/ eñ suyden/
sal zijn besittinghe zijn.

Eñ tot Asser sprac hi/ Asser si gebenedijt met
sonen/ hi si aengenaem sinen broederē eñ doope
sinen voet in olye/ Iser eñ metael si aē sine steenē/
v ouderdom si als uwe ieucht.

Daer en is gheen God als die God des gerech
ticheits/ Die opten hemel vaert die si uwe hulpe/
Ende zijn heerlicheyt is in die wolcken/ dat is dye
wooninghe Gods vanden beghinne/ ende onder
is hi den arm opter werelt/ Ende hi sal voor v u-
we vianden verdriuen/ eñ segghen/ Weest verdor
uen/ Israel sal alleen sekerlijc woonen/ Jacobs o-
ghe sal zijn opten lande daer coze eñ most is/ Oec
sal sinē hemel van dauwe druypen/ Wel v Israel A
wie is ws gelijc/ O volck dat duer dē HEREE sa-
lich wort/ die v hulpe/ uwē schilt/ eñ dat sweert u-
wer glorien is/ v vyandē sullen versmachtē/ mer
ghi sult op haer hoochste henen gaen.

Moses climt optē berch ende sterft aldaer Eñ
hy wort vanden kinderen Israels beweent.

Capittel .xxxiiij.

Nde Mose clā vandē veldē der Mo-
abiten optē berch Nebo/ opten top
vandē berch Pisga/ tegē Jericho o-
uer/ eñ die HEREE toonde hē alle
dat lant Gilead/ tot Dan toe/ eñ ghe
heel Naphtali/ eñ dat lant Ephraim eñ Manasse/
eñ alle dat lant Juda/ tot aē die achterste zee/ eñ te
gent zuyden/ eñ die lantscappen vā dat breet velt
van Jericho der palmen stadt/ tot Zoar toe/ En-
de die HEREE sprac tot hem/ Dit is dat lant/ dat
ick Abraham Isaac eñ Jacob ghesworen hebbe/
segghende/ ick salt uwen sade gheuen/ ghy hebbet
aengesien met uwen oogen/ mer ghi en sult daer
niet ouer gaen.

Aldus sterf Mose aldaer die knecht des HEE B
REN/ inder Moabiten lant/ nae den woorde des
HEREN/ eñ hi begroef hē in dat dal vā Moa-
biten landt/ teghen dat huys Peor/ eñ niemant en
heeft zijn graf vernomē/ tot opten dach vā heden/
Eñ Mose was hondert eñ twintich iaer out doē
hi sterf/ zijn oogen en waren niet doncker gewor C
den/ eñ zijn wangen en waren niet veruallen/ Eñ
die kinderen van Israel beweenden Mose inder
Moabiten velden. Dertich daghen/ eñ die dagen
des weenens eñ beclagens werden voldaen ouer
Mose.

Ende Josua Nuns soon was veruult metten
geest der wijsheit/ Wāt Mose hadde zijn handē
op hē ghelept/ Ende die kinderen van Israel dye
hoordē hē/ eñ dedē so die HEREE Mose geboden
hadde/ Eñ daer en stont voort meer geen alsulckē
prophete in Israel op als Mose/ den welcken die
HEREE bekende van aengesichte tot aenghesich D
te/ in alle teekenen/ ende wonderen/ daer hem die
HEREE toe sant/ dat hise doen soude in Egipten
lant aen Pharao/ ende aen alle sine knechtē ende
aen alle zijn landt ende tot alle dese
machtighe handt/ ende groote
visionen/ die Mose dede
voor die oogen van
alle Israhel.

¶ Hier na volcht dat boeck van Josua.

¶ Dat boeck Josua

¶ Na die doot Moses gebiet God Josua/dat hi hē soude op scicken eñ mettē volcke int beloofde landt ouer die Jordane trecken. Dat eerste Capittel

Ae dē doot Mose des knechtes des HEREN sprack dye HERE tot Josua/dē soō Nun Moses dyenaer / Mijn knecht Mose is gestoruen / staet op en de reyst ouer dese Jordaen/ ghy ende al dit volc/in dat landt/dat ick hen / den kinderen Israhel ghegheuen hebbe / Alle plaetse daer uwe voetsolen op sullē ter den/heb ick v ghegeuen/soe ick Mose gesprokē hebbe/ Vander woestinen aen / ende desen Libano totten grooten water Phrat toe/dat geheele landt der Hethiten/tot aen die grote zee/ tegen den onderganck der zonnen/sullen uwe palen zijn/ Niemant en sal v wederstaen v leuen lanck/ Alsoe ic met Mose geweest ben also wil ick oock met v zijn Ick en wil v niet laten noch afgaen Sijt ghetroost/eñ goets moets wandt ghy sult desen volck dat lant wt deelen dat ick haren vaderen gesworen hebbe/ dat ickt hen geuen soude / Sijdt slechts getroost ende goets moets dat ghy houdet / eñ doet / altemale na die wet/die v Mose mijn knecht gebodē heeft En wijckt daer niet af / noch ter rechter noch ter slincker hant/ op dat ghi cloeckelijck moecht doen/ werwaerts ghi gaet / Ende en laet dat boeck van deser wet van uwē monde niet comē / mer peynst dach ende nacht daer omme/op dat ghijt altemael hout/eñ doet/ bi dien dat daer inne gescreuen staet Als dan salt v wel gelucken in uwenweghe ende sult cloeckelijck doen/ Siet ick heb v geboden dat ghi ghetroost ende goets moet sout zijn / en laet v niet grouwelen/noch en ontsettet v niet / Wāt die HERE v God/is met v werwaerts ghi gaet

Doen ghebood Josua den officiers des volcs/ ende sprac/gaet door den legere / eñ gebiet dē volc ende segt Bereyt v victaelgie. Want ouer drie daghen suldi ouer dese Jordane gaen / op dat ghi in muecht ghaen/ende dat landt in nemen/ dat v dye HERE v God gheuen sal.

Ende totten Rubeniten/Gaditen/eñ den haluen stam Manasse spracK Josua/Ghedenct des woorts/dat v Mose die knecht ons HEREN seyde/ende sprack/die HERE v Godt/ heeft v tot ruste ghebracht / ende dit landt ghegheuen/ v vrouwen/ende kinderen/ende vee/ Laet in den lande bliuen dat v Mose ghegheuen heeft/op dese side der Jordanen/mer ghi sult voor uwe broeders henē reysen gewapēt/ wat strijtbaer mannē zijn/ eñ hen helpen/tot dat die HERE uwe broeders oōc tot ruste brenct/ghelijck v /dat si dat landt oōc in nemen/dat hen die HERE v Godt gheuen sal/als dan sult ghi weder om keeren totten lande uwer besittinge/dat ghijt besittet/dat v Mose die knecht des HEREN ghegheuen heeft/op dese side der Jordanen teghen der zonnen opganck

Ende si antwoordē Josua eñ seyden / Alle dat ghi ons gheboden hebt/ dat willen wy doen / ende werwaerts ghi ons seyndt / derwaerts willen wy gaen/ghelijc wi Mose ghehoorsaem hebben gheweest/soo willen wi v oōc ghehoorsaē zijn/ Alleen dat die HERE v God/ slechs met v si/soo hi met Mose was/Wie dinen monde wederspannich is ende uwen woorden gheen gehoor en gheeft/in alle dat ghi ons ghebiet/ die sal steruen / Sijt slechts ghetroost ende hebt v manlijc.

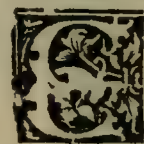
Hier worden twee verspieders tot Jericho ghesondē/ Eñ bi Rahab die hoer gheherbercht / verborgē eñ besaect/eñ heymelic wtgelaten Vaerō

¶ Italus die tweede conic vā Italien timmerde een slot by die riuiere Albula/ dye men nv dē Tiber noēt/eñ daer werdt Romen namals gesticht. Vā dezē Italus/ heeft Italien sinē naē behouden der wereldt ouder dō drye M.viij.c lxxv iaer. voor cristus gheboorte een M. cccc eñ. xxiiij Jaren.

me si haer een teeken der toecomender ghenaden
gheuen.

Capittel.ij.

B
Jac.ij.a
Heb.ij.f
Osua die sone Nun hadde twee ver
spieders heymelic wt gesent vā Sit
tim/eñ he geseyt / Gaet henē besiet
dat lant vā Jericho/die gingē henen/
eñ quamē in dz huys eens hoerē die
hiet Rahab/eñ lagē aldaer/Doē wert dē conic vā
Jericho geseit Siet/hier zijn in deser nacht mannē
in gecomen vandē kinderē Jsrael/ dat lant te be.
spiedē/Doen seynde die coninc vā Jericho/tot Ra
hab/eñ dede haer seggē/Geeft die mānē daer wt/
die tot v/in v huys gecomē zijn/Want si zijn geco
men om alle dat lant te bespieden.
Mer dat wijf verrch die twee mānē eñ sprack/
Daer zijn immer mānē tot mi in comē / mer ic en
wist nz vā waer si warē/Eñ doemē die poorte toe
wilde sluytē/doē het duyster was gingē si wt/ dat
B ic niet en weet/ waer si henē gegaen zijn/iaget hen
haestelic na/wāt ghi sultse vangē/Si lietse op den
sold climmē/eñ si bedectese ond die valsch stoppe
len die si haer op dē solder toe bereyt hadde/Mer
die mannē iaechdē hen na op den wech totter Jor
danē tot aen die haue/eñ mē sloot die poorte toe/
doen die wt waren die hem na iaechden.
Eñ eer haer die mānē te slapē leydē / so quā si
op tot hen/op dē sold eñ sprac tot haer lieden/Jc
weet dz die HEERE v dz lāt geuē sal/ wāt uwe vr=
uaernisse is ouer ons geuallē/eñ alle inwoonders
des lāts zijn vā uwer toecoēst crāc ghewordē/wāt
wi hebbē gehoort/hoe die HEERE dz water in de
roode zee wt gedroocht heeft voor v/doen ghi wt
exo.xiiij Egiptē reysde/Eñ wat ghi den tweē coningē der
b. Amoritē/Sihō eñ Og/op geē side der Jordanen
gedaē hebt/hoe ghise vbānet oft verdaē hebt/Eñ
sint dat wi sulcs gehoort hebbē/so is onse herte v
saget/daer en is gheenē oprechtē moet meer in ye
manden in uwer toecoēst/Wāt die HEERE uwe
God is eē God/beyde bouē indē hemel eñ onder
C opter aerdē. ¶ Dus sweret mi nv bidē HEERE/
dat/om dat ic ontfermherticheyt aē v gedaē hebbe/
dat ghi oec aen mijns vads huys ōtfermherticheyt
doet/eñ geuet mi een waerteekē/ dat ghi leuen la
tet minē vad/mijn moed/mijn broeds eñ mijn su=
sters/eñ al wat si hebbē/eñ behout onse sielē/vādē
doot/Die mannē sprakē tot haer/Eñ doē wi niet
ontfermherticheyt eñ trouwe aē v/als ons die HE
RE dat lant geeft/so sal onse siel voor v des doots
zijn/also verre als ghi onsen aēslach niet en vraet.
Doē liet si die selue aē eē zeel/ned doort venster/
Wāt haer huys was aē der stat muerē / eñ si woō
D de oec op die muerē/eñ si sprac tot hen Gaet op dz
geberchte/op dat si v niet en ontmoetē die v na ia
gē/eñ verberget v aldaer drie dagen/tot dat weder
comen die v na iagen/daer na gaet uwer straten.
Die mannē seydē tot haer/ Maer wi willen des
eedts ontslagē zijn/dē welckē ghi vā ons genomē
hebt/als wi int lāt comē/ eñ ghi dat snoer des roo
sen varwē vēdels/nz in dat venster en knoopt/ daer
ghi ons mede ned gelatē hebt/Eñ tot v in huys v
gadert/uwē vader/v moed/v broeds/ eñ alle vws
vads huys/Eñ so wie ter duerē vws huys wt gaet
des bloet si op zijn hooft/eñ wi ontschuldich/Mer
alle die in uwē huyse zijn/ist dat een hant aē hen ge
slegen wert/so sal haer bloet op onsen hoofde zijn
Eñ ist dat ghi yet vā desen onsen aenslaghe voort
segt/so willen wi des eedts ontslegē zijn/dien ghi
vā ons genomē hebt/Si seyde het si soo ghi segt/
eñ lietse gaen/eñ si ghinghen henen/eñ si knoopte
dat rosijn varwen snoer int venster.
Si gingē wech eñ quamē op tgeberchte/eñ ble
uē aldaer drie dagē tot dz si weder quamē die hen A
na iaechden/Wāt si haddense gesocht/op alle stra
ten/maer nochtans niet ghevonden/Also keerdē
die twee mannē weder/eñ gingen vandē geberch
te/eñ voerē ouer/ eñ quamen tot Josua den sone
Nun/eñ vertelde hen allen/ so zijt geuondē haddē
eñ seydē tot Josua/Die HEERE heeft ōs alle dat
lant in onsen handē ghegheuē/Oec so zijn alle die
inwoonders des lants verbaest voor ons.
Josua trect mettē volcke totter Jordanē/Die
Leuitē vvordē geoordineert voor henē te gaen/
Die Jordaen stont aen deen side stil/eñ hooch op
verheuen eñ beneden vloeyder vvater vvech/dz
si droochs voets daer door ghingen. Capit.iij

Nde Josua maecte hē vroech op/eñ A
si troickē wt Sittim/eñ quamē aē de
Jordane/hi eñ alle die kinderē Jsra
el/eñ bleuē aldaer ouer nacht / eer si
ouer trocken Mer nae drie dagphen
gingē die officiers knechtē door dē leger eñ ghebo
den dē volc seggēde/ Als ghy siē sult die arcke des
vbonts des HEEREN vws Gods/eñ die priesters
wt dē Leuitē die Arcke dragē/ so trecket wt vā u=
we plaetsen/eñ volghet haer na/also nochtās/dat
tusschen v eñ haer ruymte si/vā.ij.M.ellē/Ghi en
sult haer niet genakē op dat ghi weten moget/op
welcken wech ghi gaen sult/wāt ghi en hebt dien
wech noyt gegaē. ¶ Eñ Josua sprac tottē volc/
heyliget v/ wāt morgē sal die HEERE wat sonder
linc ond v doē/Eñ tottē priesterē sprac hi/draecht
die arcke des vbōts eñ gaet voor dz volc henē/doē B
droegē sise/eñ gingē voor dz volc/Eñ die HEERE leui
sprac tot Josua/hedē wil ic beginnē v groot te ma Nu
ken voor alle Jsrael/op dat si weten gelijc ic met i.re
Mose geweest bē/dz ic oec also met v bē. Eñ ge= b.
biet ghi den priesterē/die de arcke draghē/eñ segt
Als ghi voor int water d Jordanē coēt so staet stil
le. ¶ Eñ Josua sprac tottē kinderē Jsrael/Comt
herwaerts/eñ hoort dat woort vws HEEREN vws
Gods/eñ sprac /daer bi suldi merckē dz eē leuēde
God ond v is/eñ dz hi voor v wt driuē sal die Ca C
nanitē/Hethitē/heuitē/Pheresitē/Gergositē/A=
moritē/eñ Jebusitē/ Siet dye Arcke des vbonts/
des heerschers/ oft domineerds / ouer alle lāt/sal
voor v henē gaē in die Jordane/so neēt nv.xij.mā
nē wtē stāmē Jsrael wt elckē stam oft gheslachte
eenē. Als dā die voetsolē d priesters/ die des HE
REN Arcke des heerscappers ouer alle lant dra
gē/hen hedē in dee Jordaēs water latē/so sal hem
dat water der Jordanē vandē water dat vā bouē
nedwaerts vloeyt/aftrecken/also dat ouer eenen
hoope stae. ¶ Doen nv dat volck wt trock/ wt D
sinen tenten/op dat si door die Jordaē souden gaē/
eñ die priesters die die Arcke des verbonts/ voor
den volcke henen droegen/ eñ als si aē die Jorda
ne quamen / eñ haer voeten voor int water stakē
(die Jordaen was vol/aen alle haren oeuerē van
alderhāde waterē des oechsts/doen stont dat wa
ter dat van bouen neder quam/opgerecht ouer ee

nē hoope/seer verre vandē hedē der stat/ die ter si=
dē Zartan leet/mer dat water dat totter zee neŏ
waert liep/totter soutzee / dat nā af eñ ŏuloepde/
Also ginc dat volc ouer tegen Jericho/Eñ die prie
sters/ die die Arcke des verbondts des HEREN
droegen/ stonden droeghe midden in die Jordane
bereyt/eñ alle Israel ghinc drooch door/tot dat al
let volc ouer die Jordane quam.

¶ Josua richt.xij.steenē op vvt der Jordane tot
Gilgal/tot eender gedachtenisse. Capittel.iiij

ENde die HERE sprac tot Josua. Neēt
v.xij.mānē/wt elckē stā oft geslachte ee
nē eñ gebiet hē/eñ segt hem/heft op.xij.
steenē wter Jordanē/vanŏ plaetsen/daer die voe
tē ŏ bereydŏ priesters gestaē hebbē/eñ voertse met
v/dz ghise in de herberge latet/daer ghi dezē nacht
logerē sult/Doē riep Josua.xij.mānē / die bereyt
warē vādē kinderē vā Israel/ wt elckē stā eenen/
eñ sprac tot hē/Gaet henē ouer voor Darcke des
HEREN ws Gods/midden in die Jordane/ eñ
heft elc eenē steē op zijn scouderē/na dz getal der stā
mē oft geslachtē ŏ kinderē Israel/op dat si eē tee=
kē zijn onŏ v/Als v kinderē namaels harē vaderen
vragē sullē/eñ seggē/wat doē dese steenē daer/ dz
ghi hē dā segt/hoe dz water ŏ Jordanē afgescoort
is voor die arcke des ŏuonts des HEREN doen
si door die Jordane gingē/dz dese steenē dē kinde
ren Israel een eewige gedachtenisse souden zijn.
Doē dedē die kinderē Israel/so hen Josua gebo
dē had/eñ droegē.xij.steenē middē wter Jordanē
so de HERE tot Josua geseit hadde/na dat getal
der stāmē ŏ kiderē Israel/ eñ brachtēse met hē in
die herberge/eñ lietense aldaer/ Eñ Josua rechte
xij.steenē op/middē in die Jordane/daer die voetē
ŏ priesterē gestaē haddē/die die arcke des ŏuonts
droegē eñ zijn noch al daer tot op dezē dach Wāt de
priesters die die arcke droegē/ stōdē middē in dye
Jordane/tot dz al voldaē wert/dz die HERE Jo
sua geboot dē volcke te seggē/gelijc Mose Josua
gebodē hadde/Eñ dat volc haestede eñ troc ouer
Doē nv dat volc altemael ouer gegaē was /doē
ginc die arcke des HEREN ooc ouer/eñ die prie
sters voor dē volc/eñ die Rubenitē/eñ Gaditē/eñ
dē haluē stā Manasse/gingē gewapēt voor die ki
derē Israel / so Mose tot hē gesproken had/vi.xl.
M.strijtbaer mānē/bereyt tottē kryr/gingē voor
dē HERE tottē strijt/op dat velt Jericho/In dien
daghe maecte die HERE Josua groot voor alle
Israel/eñ si vreesden hē gelijc si Mose vreesdē zijn
leuen lanc Eñ die HERE sprac tot Josua/ghe=
biet dē priesteren / die de arcke des getuygenis dra
gē/dz si wter Jordanē op gaē Also geboot Josua
dē priesterē eñ sprac / Gaet
op wt die Jordaē eñ doē die
priesters die die arcke des ŏ
bōts des HEREN droegē
wter Jordanē op gingē/ eñ
met harē voetsolen opt dro
ge terden so quā dat water
ŏ Jordanē neŏ in zijn plaetse
eñ vloeyde gelijc te vorē aē
allē sinē oeuerē Het was dē
tiendē dach ŏ eerster maent
Doē dz volc wter Jordanē
op ginc/eñ maecten harē le
ger in Gilgal /tegē dz oostē
der stadt Jericho. ¶ Eñ die
xij.steenen/diese wt die Jor
dane genomē haddē /rechte D
Josua op tot Gilgal / ende
sprac tottē kinderen Israel/
Als uwe kiderē namals ha
rē vaderē vragē sullē eñ seg
gen/Wat willē hen dese steenē/ so sult ghijt hen te Erod.
kēnē geuē eñ seggen Israel ghinc drooch door die xiiij. E
Jordane/doē die HERE v God dz water ŏ Jor
danē ŏdroochde/tot dz ghi ouer ginct/gelijc als de
HERE uwe God/dede in die roode zee/die hy
voorōs ŏdroochde voor v/dz wi daer door gingen
op dat alle volckē opter aerden/ die hant des HE=
REN soudē bekēnen hoe machtich si is/op dz ghi
den HERE uwen God/ altoos sout vreesen.
¶ Die coningē aen geē side der Jordane worden
verneert dat volc tot Gilgal wort besnedē /Eñ si
etē tot Passah eñ dat ongesuerde broot. Ca.v.

ALs nv alle coningen ŏ Amoritē/ die o A
uer geē side der Jordanē tegē westē
woōdē/eñ alle coningen ŏ Cananitē
aē die zee/hoordē hoe die HERE dz
water ŏ Jordanē had wt gedroocht
voor die kinderē Israel/tot dz si ouer gingen so ver
sagede haer herte/ende daer en was geenen moet
meer in hen/voor die kinderen Israel. ¶ Tot die
tijt sprack die HERE tot Josua/maect v steenen
messen/eñ besnijt die kinderē Israel weŏ anŏwerf B
doē maecte hē Josua steenen messē eñ besneet die
kinderē Israel/op dē houele ŏ ouerslofkēs/ eñ dat
is die sake/daer ō dat Josua allet volc besneet/dat
wt Egiptē getrockē was/ mās personē/wāt alle
crijchliedē/oft mānē vā oorloge/warē gestoruē in
der woestinē optē wege doē si wt Egiptē trocken
wāt allet volc dz wt troc was besneden/ Mer allet
volc dz inŏ woestinē geborē was optē wege doē si C
wt Egiptē trockē/ dz en was niet besnedē wāt de
kinderē Israel/wādeldē.xl.iaren inŏ woestinē tot
dz al dz volc der mānē vā orlogē ŏuielē / die wt E
giptē getrockē warē/om dat si die stēme des HE
REN niet gehoort en hadden so hen die HERE
gheswozen hadde/ dat si dat landt niet sien en sou.

dē welc die HERE harē vaderen gheſworē hadde/ons te gheuē een lant/ daer melc eñ honich inne vloeyt/der seluer kinder die in haer plaetſe waren opgecomen/die beſneet Joſua/want ſi haddē ſlofkens/eñ en waren op den wege niet beſneden

Eñ doen al dat volc beſnedē was/bleuē ſi in hare plaetſe/indē leeger/tot dat ſi gheneſen waren/ Eñ die HERE ſprac tot Joſua/heden heb ic die ſcande Egipti vā v af ghekeert/eñ die ſelue plaetſe wert Gilgal ghenoemt/tot op deſen dach/ Eñ als die kinderen Iſrael/alſo in Gilgal den legher hadden/hieldē ſi Paeſſchē opten veertiendē dach der maent tſauonts/op dē velde Jericho/Eñ atē vanden coren des landes/opten anderen dach vā Paeſſchē/te wetē ongeſuert broot/eñ verſengde aernē oft gort/eſſen des ſeluen daechs/Ende dat Manna vielt op/des anderen daechs/doen ſi des lants corē aten/alſo dat die kinderē Iſrael gheen Manna meer en haddē/ mer ſi aten vandē coren vanden lande Canaan/vanden ſeluen iare.

O Fenix conic vā Italien leerde den ghemeynen volcke eerſt dat gebruyc der letterē ende datleſen eñ ſcrijuē vt onderſciet de hooft letteren vādē anderē letteren by diuerſcē coluere.

Eñ het geuiel doen Joſua tot Jericho was/ dz hi zijn oogen op hief/eñ wert gewaer/ dat eē mā tegen hem ſtont/eñ hadde een bloot ſweert in zijn hant/Eñ Joſua ghinc tot hem/eñ ſprac tot hem/ gaet ghi ons aē/oft onſen viādē/Hi ſprac / Neē ic mer ic bē een prince ouer dz heyr des HEREN/ eñ ben nv gecomē/Doē viel Joſua op zijn aēſicht ter aerdē/eñ aēbede hem/eñ ſprac tot hem/ Wat ſeyt mijn here ſinē knecht/Eñ die prince ouer dat heyr des HEREN/ſprac tot Joſua/ Treet wt uwe ſchoenē/vā uwen voetē/ wāt die plaetſe daer ghi op ſtaet/die is heilich/ Eñ Joſua dede alſoo.

Hoe dat Hiericho ghewonnen /inghenomen eñ verweldicht woort. Dat.vi.Capittel.

B Jeriho was geſlotē/eñ bewaert/ om der kinderen van Iſrael wil/ datter niemant wt noch in en conſt/Maer die HEERE ſprac tot Joſua/ Siet daer/ic hebbe Jeriho met harē coninghen ende oorloochs lieden in uwen handē ghegeuē/laet alle orloochs mānē/ eens rontomme die ſtadt gaē/eñ doet ſes dagē alſo/ Mer optē ſeuēſtē dach/laet die prieſters die ſeuē baſuynē des guldē iaers nemē/voor Darck/eñ gaet des ſeluē ſeuēſtē daechs ſeuēwerf om die ſtat/eñ laet die prieſters die baſuynē blaſen / Eñ alſmen des gulden iaers hoornē blaſet eñ clinct/dat ghy die baſuyne hoort ſo ſal alle dat volc een groot velt gecrijſch makē/ ſo ſullen der ſtadt muerē in ſtucken vallen/eñ dat volc ſal daer inne vallē/een yegelic ſtracs voor hē

Doen riep Joſua die ſone Nun/ dye prieſteren eñ ſprac tot hen/Draget die Arcke des vbonts/eñ laet ſeuē prieſters die ſeuē gulden iaers baſuynen dragen/voor die Arcke des HEREN/ Mer tot ten volc ſeyde hi/Treet henē eñ gaet/om die ſtadt eñ wie gewapēt is/die gae voor die arcke des HEREN henē/Doen Joſua dat den volc geſeyt hadde/ſo droeghē die prieſters die ſeuen gulden iaers baſuynē/voor die Arcke des HEREN henen/eñ ghingen eñ blieſen die baſuynē/ eñ die Arcke des verbondts des HEREN volchde hē nae/eñ wie gewapēt was/ginc voor die prieſters henē die de baſuynē blieſen/eñ dē hoop volchde dē Arckē na/ eñ blies baſuynē/Joſua geboot dē volc/eñ ſprac/ Ghi en ſult geen velt ghecrijſch makē/noch uwe ſtemme latē hoorē/noch een woort wt uwē monde gheuē/tot op dē dach dat ict v ſeggē ſal/maect een velt ghecrijſch/ſo maect een velt ghecrijſch.

Alſo ginc die Arcke des HEREN/ eens ront omme die ſtadt/eñ quamē indē legher/eñ bleuen daer in/Wāt Joſua ſtont des morgēs vroech op eñ die prieſters droegē Darcke des HEREN ſo droeghen die ſeuen prieſters die ſeuen guldē iaers baſuynen/voor die Arcke des HEREN/eñ ginghē eñ blieſen die baſunē / Eñ wie gewapēt was ghinc voor hen/eñ den hoop volchde der Arckē des HEREN na eñ blies baſuynen/ Des anderē daechs / ghingē ſi ooc eens ō die ſtadt eñ quamen weder indē leger / Alſo deden ſi ſes daghen.

Maer optē ſeuenſtē dach doen die morghenſtondt op ghinc/maecten ſi hen vroech op/eñ ghingen na der ſeluer manierē/ſeuenwerf om dye ſtadt/alſo dat ſi op den ſeluen eenigē dach / ſeuenwerf om die ſtadt quamen ende ten ſeuenſten mael/ doen die prieſters de baſune blieſen/ſprac Joſua tot den volck/Maect eē velt geſcrey/Wāt die HERE/heeft v die ſtadt ghegeuen/Maer deſe ſtadt/ende al water inne is / ſal den HEERE verbannē zijn/ Alleen die hoere Rahab/ſal leuende bliuē / eñ alle die met haer inden huyſe zijn. Want ſi heeft die boden verborghen/die wi wt ſonden/Alleen wacht v voor dien verbandē/op dat ghi v niet en verbannet/waert dat ghi yet des verbanden oft vermaledijdens naemt/ ghi maecte den legher Iſraels verbannet eñ brochten tot ongheluc/ Maer allet ſiluer/ende gout/metten metalen/eñ yſeren ghereetſchap/ſal den HERE geheylicht zijn/op dat tet tot des HEREN ſchat come.

Doen maecten dat volc een veltgecrijsch/ en̄ blie=
c. sen vasuynen/ wāt als dat volc tgeluyt der vasunē
hoorde/ so maecte het een grot veltgecrijsch/ ende
die mueren vielen/ ende dat volc beclam die stadt/
elck stracs voor hem. Also wonnen si die stadt/ en̄
verbandent oft verdoruent al wat in die stat was
metter scerpten des sweerts/ van man en̄ wijf/ ion
ghen ende ouden/ ossen/ schapen/ ende ezelen.

En̄ Josua sprac tottē twee mannē die dz landt
bespiet hadden/ gaet in dat huys der hoeren/ en̄ lei
D det dat wijf van daer/ wt met al dat si heeft/ alsoo
i.f ghi haer gesworen hebt. Doe ghingen die iongelin
ghen/ die bespieders daer in/ en̄ leyden Rahab daer
wt/ met haeren vader/ ende moeder/ en̄ broederen
al wat si hadde/ en̄ al haer geslacht/ en̄ lietense woo
nen buyten den legher Israel.

Mer die stat verberndē si met viere/ en̄ al wat
daer in was/ alleen dat siluer/ en̄ gout/ en̄ metalen
en̄ yseren gereetschap/ deden si totten schat in dat
huys des HEEREN/ Mer Rahab die hoere mettē
huyse haers vaders/ en̄ al wat si haddē/ liet Josua
leuen/ ende si woonde in Israhel tot op desen dach
om dat si die boden verborgē hadde/ die Josua om
te bespieden gesonden hadde tot Jericho.

In die tijt swoer Josua ende sprack/ veruloect
si die man voor den HEERE/ die dese stadt oprecht
ende timmert/ als hi haer fundament leghet/ dat
coste hem sinen eerstensoon/ ende als hi haer poor
te settet dat coste hem sinen ionckstensoon/ Alsoo
was die HEERE met Josua/ datmen van hem sey
de in allen landen.

¶ Die Israliten vvorden vluchtich voor haer vi
anden/ om dat een vanden verbanden ghestolen
had/ ende hoe hi ghestraft vvort.

Dat .vij. Capittel.

A
Mer die kinderen van Israel ontgin=
ghen hen aen dat verbande. Wāt A
chā die sone Charmi/ des soons Sab
di/ des soons Serah/ vandē stamme
Juda/ nam wat vanden verbanden/
doen verbolch die gramschap des HEEREN o=
uer die kinderen van Israel.

Doen nv Josua mannen wt sandt van Jericho
tot Ai/ die bi Beth Auen leghet/ teghen dat oosten
voor Beth El/ ende sprac tot hen/ Ghaet op ende
bespiet dat landt/ ende doen si opghegaen waren/
ende Ai bespiet hadden/ quamē si weder tot Josua
ende spraken tot hem/ En laet al dat volck niet op
waerts reysen/ mer bi twee oft drie duysent man=
nen/ dat si opwaerts reysen ende slaen Ai/ op dat
hem alle dat volck aldaer niet en vermoeye/ want
haerder is luttel.

Also trocken omtrent drie duysent mānen des
volcks opwaerts/ ende die vluchten voor die man
nen Ai/ ende die van Ai sloeghen haerder bi sessen
B dertich mannen/ ende iaechdense voor die poorte
tot Sabarim toe/ ende sloeghense den wech neder

Doe wert den volc dat herte versaget/ en̄ wert
als water/ Josua verschoorde zijn cleederen/ ende
viel op zijn aensicht ter aerden/ voor die arcke des
HEEREN/ tot sauonts/ metten outsten Israel/
ende wierpen stof op haer hoofden.

Josua sprac Ach HEERE HEERE waer
om hebdy dit volck ouer die Jordane gheleyt/ dat

ghi ons in die handē der Amoritē soudt geuē/ ons
te verdoen? O/ oft wi op geē side der Jordanē wa
ren gebleuen/ so wi begonst haddē/ Ach mijn HE
RE/ wat sal ic seggē/ nv Israel sinē viandē dē rug
ge keert? Als dz die Cananitē hoorē/ so sullē si ons
omuangē/ en̄ ooc onsen name wtroeyen vand aer
dē. Wat wildi dan bi uwen grootē name doen.

Doen sprac dye HEERE tot Josua/ staet op
waerom ligt ghi also op v aēsicht? Israel heeft hē
besondicht/ en̄ hebben mijn verbont ouergegaen/
dien ic hen gebodē hebbe. Daer toe hebbē si vandē
verbandē ghenomen/ en̄ gestolen/ en̄ verloochent
en̄ onder haer gereetschap geleyt. Die kinderē Is
rael en mogen niet staen voor haren vianden/ mer
moeten haren vianden den rugghe keeren/ want
si zijn inden ban. Ic en sal voort aen̄ niet met v zijn
ist dat ghi den ban wt v niet en roeyet

Sact op/ en̄ heylicht dat volc/ en̄ segt/ heilighet
v teghen morghen/ want alsoo seyt de HEERE die C
God Israel/ Daer is eenē van onder v Israel/ dair leu.xx b
omme en cont ghi niet ghestaen voor uwe viandē nu xi .d.
tot dat ghi den ban vā v doet. Ghi sult broech toe i re xvi b
gaen/ den eenen stam na den anderen/ en̄ welcken
stam die HEERE raken sal/ dan sal hy voortro=
men deen geslachte na dandere. En̄ welc geslach
te die HERE rakē sal/ dā sal voort comē deē huis
na dandere/ En̄ welc huys die HERE raken sal/
dan sal voort comē deen huysweert na dē anderē.
En̄ die beuondē wort inden ban/ dyen salmē met
vier verbernen/ met al dat hi heeft. Om dat hi dat
verbont des HEREN ouer getreden heeft/ ende
een dwaesheyt in Israel bedreuen heeft

Doen maecte hem Josua smorghēs broech op
en̄ dede Israel voort comen/ den eenen stam na dē
anderē/ en̄ den stam Juda wert geraect/ en̄ doen hi
die geslachten in Juda daer toe bracht/ so wert dz
geslachte der Serahiten gheraect. Ende doē hi dz
geslachte der Serahitē toebracht/ deē huysweert
na den anderen/ so wert Sabdi/ geraect oft beuon
den. En̄ doen hi zijn huys toebracht deen weerdt
na den anderen/ soo wert geraect Achan dye sone
Carni/ des soons Sabdi/ des soons Serach/ wt
den stamme Juda

En̄ Josua sprac tot Achan/ mijn sone geeft dē
HEERE den God Israel die eere/ ende geeft hē
den lof/ ende geeft mi te kennē/ wat ghy ghedaen
hebt/ en̄ en loochent daer niet af Doen antwoor
de Achan Josua/ ende sprack. Waerachtelijck ick
heb mi besondicht aen den HEEREdē God Is
rael/ alsoo ende alsoo heb ick ghedaen/ Ic sach on
der den roof eenen costelijcken Babiloonschē man
tel/ ende twee hondert sikelen siluers/ en̄ een gul=
den tonghe/ vijftich sikelen weerdich in gewichte/
dies geluste mi/ ende nam dz/ ende siet het is in die
aerde ghedubt of ouerscarret/ in mijn tente/ ende
dat siluer daer onder

Doen sandt Josua bodē die liepē totter tentē/
en̄ siet/ het was gedubt in zijn tente/ en̄ brochtent
tot Josua/ en̄ tot allen den kinderen Israhel/ ende
scuddēt voor den HERE. Doe nam Josua en̄ al=
le Israel met hem/ Achā dē sone Serach/ mettē sil
uer/ mātel/ en̄ guldē tonge/ sine sonē/ en̄ sine doch=
terē/ sijn ossen/ en̄ ezelen/ ende schapen/ sijn tente/
en̄ al dat hi hadde/ en̄ leydense op int dal Achor

Ende Josua sprack/Wandt ghi ons ghestoort
hebt/soo verstoore v die HEERE in desen dage/
ende si steenden hem/dat gantse Israhel/ende ver
ij.Reg. berndense met vier/ende doen sise gesteent haddē
xxviij so maecten si daer eenē grooten steenhoope ouer/
die blijft tot desen daghe toe/Alsoo keerde hē dye
Iud ij.a HEERE vander verbolgentheyt zijnder gram=
schappen/Daer af hiet die selue plaetse/dat dal A=
chor/tot desen daghe toe

¶ Die stat Ai vvort ingenomē/ende die borgers
vvorden alle verslaghen/Eñ dye coninc leuēdich
geuangen/eñ gehanghen/die stadt vvort verbernt
Josua maect den HERE eenen outaer opten
berch Ebal/Die segheninghe ende vermaledidi
gen vvorden gelesen/gelijc als bouen.xxvij.Deu
teronomij gheseytis.

Dat.viij.Capittel.

A Ende dye HEERE sprac tot Josua/
en vreest noch en versaget niet/Neemt
met v alle oorloochs volck/eñ maect
v op/ende treet op tot Ai/Siet daer/
ick hebbe den coninck Ai/met sinen
volcke eñ sijnder stadt ende lande/in uwen handen
gegeuen/eñ sult met Ai/eñ haren coninc doē/also
ghi met Jericho/eñ haeren coninck ghedaen hebt/
wtghenomen/dat ghi haeren roof eñ haer vee/on
der v deelen sult/maer bestellet een achterhoedin=
ge/of legr laghen achter die stadt

Doen maecte hem Josua op/eñ alle crijschvolc
op te trecken tot Ai/eñ Josua vercoos dertich du
sent strijdtbaer mannē eñ sandtse wt bider nacht
eñ gheboot hen eñ sprac/Siet toe/ghy sult laghen
leggē achter die stadt/mer en maect v niet alte v=
re vander stadt/eñ zijt alte samē bereet/Ic eñ alle
tvolc dat met mi is/sullen ons ter stadt makē/Eñ
B als si teghen ons wtcomen/ghelijck te voren/soo
willen wi vluchten op dat si ons daer wt na volgē
tot dat wise daer wt vander stadt trecken/Wāt si
sullē wanē dat wi voor hē vliē/soo wi te vorē dedē
Eñ als wi voor hen vlien/so sult ghi v op maken
wt der laghen of achterhoedinghe/eñ die stadt in
nemen/Want die HEERE v God/saise in uwē
handen gheuen/Mer als ghi die stadt ingenomen
hebt/so steecktse aen met vier/na den woorde des
HEEREN doet/Siet/ick hebt v geboden

Also sandtse Josua wech/ende si ghinghen he
nen totter plaetsen der laghen/ende hielden tusscē
Beth El ende Ai/tegē twestē waert aen Ai/Mer
Josua bleef diē nacht onder dat volc Eñ maecte hē
smorgēs vroech op/eñ ordineerde dz volc/eñ trock
opwaert mettē Oudē vā Israel/voor dat volc he=
nē/tot Ai/eñ allet crijschvolc dz bi hem was/troc
opwaerts/ende si ghingen toe/ende quamen tegē
die stadt/ende maecten haeren legher tegēt noor=
den voor Ai/alsoo datter maer een dal en was tus
C schen hen ende Ai/hi hadde vijf duysent mannen
ghenomen/ende in die laghen gestelt tusscē Beth
El ende Ai/westwaert der stadt/ende si stelden dz
volck des heelen leghers/dat teghent noordē der
stadt was/alsoo dat het laetste reyete teghen twe=
sten der stadt/Also ghinc Josua henen inder seluer
nacht midden int dal

Als dye coninck van Ai dat sach/haesteden si
ende maecten hen vroech op/ende die mannē der

stadt ghinghen wt/om Israhel ten strijde tegen te
ghane/met al haeren volcke/recht voor dat veldt
Want hi en wist niet dat hem laghen ghestelt wa=
ren achter die stadt/Josua ende alle dat volck wer
den mat ende crachteloos voor hen/ende vlodē op
ten wech der woestijnen/Doen riep alle dat volck
inder stadt/datmen hen nae soude iaghen/ende si
iaechden Josua ooc nae/ende si trecken hen seluen
buyten vander stadt/also datter niet een man bin=
nen Beth El ende Ai en bleef/die niet wt en troc
om Israhel na te iaghen/ende lieten die stadt open
staen/op dat si Israel na souden iaghen.

Doen sprac die HEERE tot Josua/recht die
lancie wt/die ghi in v handt hebt/teghen Ai/want
ick wilse in uwen handen gheuen/Ende doen Jo=
sua die lancie teghen die stadt wt rechte/die in zijn
handt was/doen brack die achterhoedinghe oft la
ghe/haestelic op/wt haerder plaetsen/ende liepen
na dien dat hi zijn handt wt rechte/ende si quamen
in die stadt ende wonnense/ende haesten ende sta=
kense met vier aen/Ende die mannen van Ai keer
den hē eñ sagen achter hē/eñ sagen den rooc ō stat
opgaen ten hemel toe/eñ si en haddē geen ruymte
te vlien/noch herwaerts/noch derwaerts/eñ dat E
volc dat totter woestijnen vluchtede/keerde hē om
me/om hen na te iaghen.

Ende doen Josua ende dat gantse Israel sach
dat die lage die stadt ghewonnen hadde/want den
rooc der stadt opghinck/soo keerden si wederom
ende sloeghen die mannen van Ai/Ende die in die
stadt waren quamen oock wt/hen teghen/alsoo
dat si midden onder Israel quamen/vā derwaert/
ende van herwaert/ende sloegense tot datter nye=
mant onder hen ouer en bleef/noch en ontquam/
ende grepen den coninc Ai leuende/ende brachten
hem tot Josua/Ende doen Israel alle die inwoon
ders tot Ai verworcht hadden/opten velde/ende
die hem na gheiaecht haddē inder woestinen/si vie=
len alle in die scherpte des swaerts/tot dz si al ver=
niele waren/Doen keerde hen alle Israhel tot Ai/
ende sloeghense metter scherpten des swaerdts/
Ende alle die op dien dach vielen/van mannē tot=
ten wiuen toe/die warē twaelf duysent/altemael
mannen van Ai F

Josua en track sijn handt nyet weder af/daer
mede hi die lancie wt rechte/tot dat alle inwoon=
ders Ai verbannen worden/sonder dat vee/ende
den roof der stadt/deelde Israhel wt onder hem/
nae den woorde des HEEREN/dat hi Josua ge
boden hadde/Ende Josua verbernde Ai wt/en=
de maecter eenen ewighen hoope af dye noch he
den daer is/Ende liet dē coninc Ai aen eenē boom
hanghen/tot tsauondts toe/Mer doen dye sonne
onder was ghegaen/doen gheboot hi datmen sy
nen lichame vanden boom soude doen/ende wor=
pen hem onder die stadt poorten/ende maeckten=
der eenen grooten steenhoope op hem/dye tot de=
sen daghe toe daer is

Doen stichte Josua den HEERE/den Godt ex
Israel/eenen outaer opten berch Ebal/soo Mo= D
se die knecht des HEEREN gheboden hadde die xx
kinderen Israhel/also in dat boec der wet Mose
gescreuē staet/eenē outaer vā gheheelē steenē daer
ouer men met gheenen ysere en quā/eñ offerde

den HEERE daer op brantoffer en dootoffer/ende screef aldaer op die steenen/ die ander wet Mose/ die hi voor die kinderen Israel screef.
En alle Israel met sinen Ouders/ en officiers knechten/en rechteren/stonden tot beyde siden der arcken/teghen den priesteren wt Leui/die die arcke des verbonts des HEEREN droeghen/die vreemdelinghen also wel als die ingheseten/ haer helfte neffens den berch Grisim/en dander helft neffens de berch Ebal/so Mose die knecht des HEEREN te voren gebode hadde/ te seeghenen dat volck Israhel/Daer nae liet hi wtroepen alle die woorden der wet/vanden seghenen/en vloecken/so het ghescreuen staet inden wetboec/Daer en was gheen woort dat Mose gheboden hadde/ dat Josua niet wt en hadde laten roepen/voor die gheheele ghemeynte Israel en voor die wiue/en voor die kinderen/en vreemdelinghen die onder hen wandelden.

¶ Die heydensche coningen wapenen haer tege die Israeliten/ maer dye van Gibeon ontrecken haer leuen met liste. Dat.ix.Capittel.

A Ls nv dat hoorden alle coninghen die op gheen side der Jordanen waren/ op die geberchten/ en inden nederen lande/en aen alle hauenen der grooter zee/ooc die neffens den berch Libanon waren/te weten die Hethiten/Amoriten/Cananite/Pherefiten/Heuiten/en Jebusiten/ sloegen si hen eendrachtelic te hoope/dat si teghen Josua/ende teghen Israel souden strijden.
Mer die inwoonders va Gibeon/ doe si hoorde wat Josua met Jeriho/en Ai gedaen hadde/so gebruycten si ooc eenen list/ si gingen henen/en maecten een bootscap/en namen oude sacken op haere ezelen/en oude gescoorde wijnflessche/en oude gelapte schoenen aen haere voeten/en trocken oude ende ghelapte cleederen aen/ en allet tbroot haero victaelgien was hart/ ende schimmelachtich ende ghingen tot Josua inden leger tot Gilgal/ Ende spraken tot hem/en tot alle mannen in Israel/Wi
B zijn wt verren landen gecomen/ daerom so maect doch nv een vast verbont met ons/Doe sprack elc in Israel totten Heuiten Ghi mocht misschien onder ons woonen/hoe conste ick dan een verbondt met v ghemaken.
Si spraken tot Josua/wi zijn uwe knechten/ Josua sprac tot hen/ Wye zijt ghi ende van waer comt ghi? Sy seyden/ V\ijne knechten zijn wt zeer verren landen gecomen/ om des name wille/des HEEREN vijns Gods/wat wi hebben zijn ghe ruchte ghehoort/ende alle dat hy in Egipten ghedaen heeft/ende al dat hy den twee coninghen der Amoriten/ op gheen side der Jordanen ghedaen heeft/Sihon den coninck te Hesbon/ende Og den coninck/tot Basam/ dye tot Astharoth woonde/ Daeromme spraken onse Ouders/ende alle die inwoonders ons landts/ Neemt prouande mz v op die reyse/ende ghaet henen hen te ghemoete/ende segt tot hen/ wi sijn v knechten/ Dus maect nv ee verbont met ons/ Dit is onse broot/dat wi wt onsen huysen tot onsen voetsele namen/ twas noch versch doen wi wttrocken tot v/ maer nv/ siet/ist hart ende scimmelachtich/Ende dese wijnflesschen vulden wy nyeu/ende siet si sijn gescheurt/ Ende dese onse cleederen/en schoenen/zijn out geworde ouer die alte langhe reyse
Doen namen dye hooftlieden haere prouande ende en vraechden de mont des HEEREN nyet
C Ende Josua maecte vrede met hen/ ende maecte een verbondt met hen/ dat si leuende soude bliue/ en die ouerste der gemeynten swoeren hen/ Mer ouer drie dagen/nae dien si een verbont met hen ghemaect hadden/ soe quamt voor hen/datse van daer bi waren/ en souden onder hen woone/Wat doen die kinderen van Israel voort trocken/quamen si opten derden dach tot haer stede/ dye hiete Gibeon/Caphira/Beroth/ende Kiriath Jearim en en sloechgese niet/om dat hen de ouerste der gemeynten gheswozen hadden/ by den HEERE den God Israel. i. Reg. xxi.a.
Doen alle die gemeynte tegen die ouerste mort den oft murmureerden/soe spraken alle die ouerste der gheheelder ghemeinten/ wi hebben hem gesworen bi den HEERE den God Israel/daero me en moghen wijse nyet aentasten/Maer dz willen wi hen doen/Laetse leuen/ op dat gheen gramschap ouer ons en come/om des eedts wille/dien wi hen ghedaen hebben/Ende dye ouerste sprake tot hen/ Laetse leue/dat si houthouders/ende watterdraghers sijn der ghehelder ghemeinten soe he die ouersten ghesept hebben.
D Doen riepse Josua/ende sprac met hen/segghede/Waerom hebdi ons bedroghen/ende ghesept/ ghy zijt seere verre van ons/ daer ghy doch onder ons woont? daer om sult ghy veruloect sijn/ alsoo dat van v nyet ophouden en sullen/ knechten dye hout houden/ende water dragen/totte huise mijns Godts
Sy ant woorden Josua ende spraken/het is uwen knechte te kennen gegheuen/ dat die HEERE vijn God Mose sinen knecht geboden heeft/ dat hi v alle dat gheheele landt gheu n wille/ende voor v henen alle inwoonders des landts verniélen wille/ doen vreesden wi onse sielen seer voor v ende hebben dit ghedaen/ Maer nv siet/ wy sijn in uwen handen/wat v goet ende recht dunct ons te doen/dat doet
Ende hi dede hen also/ende verlostese vander kinderen van Israel handt/ dat sise niet en dooden Aldus maectese Josua inden selue daghe tot hout houders/ en waterdragers/der gemeynten/en de totten outaer des HEEREN/tot desen daghe toe/ in die plaetse die hi verkiesen soude

¶ Gibeon wort vanden heydenen gelegert/maer Josua met sinen volcke comt haer te hulpe/ende hi vvint eenen grooten slach/ Die viif coninghen die int hol geuloden vvaren/die vvorde voor Josua ghebrocht ende ghehangen/ende daer nae ne met Josua alle die andere steden in ne
Dat.x.Capittel.

Oen Adonizedech die coninck va Jerusalem hoorde dat Josua Ai gewonnen/ende die verbannet hadde/ende Ai met haeren coninc/ghedaen had de ghelijck hi Jeriho ende haeren coninck gedaen hadde/ ende dat die va Gibeon vrede ghemaeckt hadden met Israhel/ende onder he comen waren/so vreesden si zeere/Want Gibeon A

was een groote stadt/als der rijcker steden een/ende grooter dan Ai/ende alle haer borghers strijdtbaer/soo sondt hi tot Hohan/den coninc vā Hebron/ende tot Piream/dē coninc tot Jarmuth/ēn tot Japhia/den Coninck tot Lachis ende tot Debir/dē Coninc tot Eglon/ende dede hen seggē/ Comt opwaerts tot mi/ende helpt mi dat wi Gibeon slaē. Wāt si heeft met Josua/ende dē kinderen Israel vrede ghemaect

B Doē vergaderdē/ēn trocken op die vijf coninghen der Amoriten/die coninc tot Jerusalē/die coninc tot Hebron die conic tot Jarmuth die coninc tot Lachis/die coninc tot Eglon/met alle haer heyrleegers/ende beleyden Gibeon/ende streden daer teghen/Maer die van Gibeon sonden tot Josua tot Gilgal/ende deden hē segghen/Entrect uwe handt niet af van uwen knechten/comt haestelick opwaerts tot ons/verlost ēn helpt ons/want alle dye coninghen der Amoriten/die opt ghebercchte woonen/hebbē hen tegen ons te samen vergadert

Josua reysde opwaerts van Gilgal/ēn al dat oorloochs volck met hē ende alle strijdtbaer mannen/Ende die HEERE sprac tot Josua En vreset voor hen niet/want ick hebse in uwen handen

C ghegeuen/Niemandt van hen en sal voor v staen moghen/Alsoo quam Josua vottelick ouer hen/ want al den nacht tooch hy op van Gilgal/Ende die HEERE veruaerdese voor Israhel/ alsó dat se eenen grooten slach sloeghen tot Gibeon/ende iaechden hen nae den wech op tot Beth Horon en de sloeghense tot Aseka ende Makeda toe/Ende doen si voor Israel vluchtē/dē wech nederwaerts tot Beth Horon /so liet die HEERE eenen grooten haghel vanden hemel op hen vallen/tot Aseka toe dat si storuen/ende haerder storuen vele meer vanden haghel/dan dye kinderen Israhel metten sweerde doodeden

Doen sprack Josua metten HEERE/inden dage/doe dye HEERE dye Amoriten ouer gaf/ voor die kinderen Israhel/ende sprack voor dē teghenwoordighen Israhel/Sonne houdt stille/tot Gibeon/ende Mane inden dal Aialon/Doe hielt die Sonne stille/ende dye Mane stont/tot dat hē dat volc aen zijn vianden wreeckte En is dit nyet ghescreuen inden rechtboec? Aldus stont dye Sonne midden aenden hemel/ende vertrack onder te ghaen/by na eenen heelē dach/Ende daer en was gheenen dach/desen dach ghelijc noch voren noch daer nae/doen dye HEERE der stemmen eens mans ghehoorsaem was/want die HERE strijt voor Israel.

D Josua troch weder inden leegher tot Gilgal/ ende alle Israhel met hem/Maer die vijf coningē waren gheuelucht/ende verstaken hen in die holen tot Makeda/ende het wert Josua te kennen ghegheuen/wy hebben die vijf coninghen gheuonden verborgen/inden hole tot Makeda/Josua sprac/ Soo wentelet groote steenen voor dat gadt des hools/oft derspelunckеn/ende stelt daer mannen voor/diese bewaren/en staet ghi niet stille/mer iaghet uwen vianden nae/ende houdt daer van achter op/ende en laetse in haer steden nyet comen/ want die HEERE uwe Godt/heeftse in uwen handen ghegheuen/Ende doe Josua ende dye kinderen Israhel voleyndt hadden/den zeer grooten slach aen hen/alsoo dattet met hen ghedaen was/ wat ouer bleef van henlieden/dat quam in die vaste steden. E

Aldus quam allet volck weder inden leger by Josua tot Makeda/met vrede/ende nyemant en dorste hem voor den kinderen Israhel met zijnder tonghen roeren/of kicken/ Josua sprac/Doet dat ghadt des hools open/ende brenckt die vijf coninghen hier tot my/Sy deden alsoo/ende brachten die vijf coningen tot hem wt den hole/den coninc tot Jherusalem/den coninck tot Hebron/den coninck tot Jarmuth/den coninc tot Lachis/den coninc tot Eglon

Doen dese vijf coninghen tot hem vaer wt ghebracht waren/so riep Josua alle mānen van Israel/ende sprac tottē ouerstē des oorlooch volcs die met hem trocken/Coemt herwaerts/ēn tert dese coninghen met voeten op die halsen/ēn si quamē toe/ēn tradense met voetē op haere halsen/Ēn Josua sprac tot hen/En vreest niet/ēn en laet v nyet grouwelē/zijt ghetroost ēn vrijmoedich/Want al soo sal die HERE allen uwen vianden doen/tegē die welcke ghi strijdet

Ende Josua sloechse daer nae ende doodese/en de hinckse op vijf boomen/ende si hinghen aen dye bommen tot sauonts toe/Mer doen die sonne onder gheghaen was/ghebooт hy datmense vanden boomen soude nemen/ende worpense in dat hol/ daer si hen in verborghen haddē/ende leyde groote steenen voor dat gadt/die sijn noch daer/op desen dach

Opten seluen dach wan Josua oock Makeda/

ende sloechse metter scherpten des sweerts/ daer
toe haeren coninck/ ende verbandese/ ende alle sie
len die daer in warē/ende en liet nyemanden ouer
bliuen/ende dede den coninck tot Makeda/ghelijc
hi den coninck tot Jericho gedaen hadde.
Doen troc Josua/ ende alle Israhel met hem/
van Makeda tot Libna/ende streedt teghen haer/
Ende die HEERE ghaf die selue oock inden han
E den Israhel/met haren coninghen/ende hi sloech=
se metter scherpten des sweerts/ende alle sielen die
daer inne waren/ende en lieter niet eenen ouer in
ne bliuen/Ende dede haren coninck/so hy den co=
ninc tot Jericho ghedaen hadde.
Daer nae trock Josua/ ende alle Israhel met
hem/van Libna tot Lachis/ende beleydese ende be
stormdese. Ende die HEERE ghaf Lachis oock
in dye handen van Israhel/ alsoo dat sise tsander=
daechs wonnen/ende sloeghense metter scherpten
des sweerts/ ende alle sielen die daer inne waren/
in alle manieren soo hy Libna ghedaen hadde/ In=
der seluer tijt/ trock Horam/ die coninc tot Gezar
opwaerts om Lachis te helpen/ maer Josua sloech
hem/met alle sinen volcke/tot datter niet een ouer
en bleef.
Eñ Josua troc van Lachis/ met allen Israhel
tot Eglon/ende beleydese/ eñ bestormdese/ eñ wō
se/ inden seluen daghe/ende sloechse metter scherp
ten des sweerts/ende verbandē alle sielē dye daer
in waren/ opten seluen dach/ in alle manieren soo
hy Lachis ghedaen hadde/ Daer nae troc Josua op
waerts met alle Israhel/van Eglon/ tot Hebron
ende bestormdese/ende wontse/ eñ sloechse metter
scherpten des swaerts/ ende haren coninc met alle
G haer steden/ende alle sielen die daer in waren/ ende
en lieter niet eenen ouerbliuen/ in alder manieren
soo hy Eglon gedaen hadde/ ende verbandese/ eñ
alle sielen die daer in waren.
Doen keerde Josua wederomme met alle Isra
hel/tot Debir/ende bestormdese/eñ wandtse/met
harē coninghen/ende daer toe ooc alle hare steden
ende sloeghense metter scherpten des swaerts/eñ
verbandē alle sielē die daer inne waren/ ende en lie
ter niet eenen ouerbliuen/ ghelijck hy Hebron ghe=
daen hadde/soo dede hy Debir oock/ ende haeren
coninck/ ende soo hi Libna ende haeren coninc ghe=
daen hadde.
Alsoo sloech Josua alle dat landt opt geberch=
te/ende teghen tzuydē/ ende inden nederen landen
ende aen die beken/met allen haeren coningen/ en
de en lieter niet eenen ouerbliuen/ende verbande=
se al wat adem hadde/soo die HEERE die God
Israel gheboden hadde/Ende sloechse van Cades
Barnea aen/ tot Gasa toe/ende alle dat landt Go
sen/tot Gibeon toe/ende wan alle dese coninghen
met haeren lande eenen male/ Want die HEERE
dye God Israhel streedt voor Israhel/ Ende Jo=
sua trock weder inden leghere tot Gilgal/met al=
le Israel.

¶ Die heydensche coninghen vergaderen tegen
Israhel te strijden/ mer si crighen die nederlage
ende haere steden worden ingenomen.

Dat.xi.Capittel.

oen Jabin die coninck tot Hazor dat
hoorde/seynde hi tot Jobab den Co
ninck tot Madon/ende tottē coninc
tot Semron/ende totten coninc tot
Achsaph/ende totten coninghen dye A
noortwaerts opt gheberchte/ ende inden pleynen
lande zuytwaerts Cineroth/ ende inden nederen
lande/ ende die in die heerschappien tot Dor/ aen
die zee woondē/ Den Cananitē tegen oosten ende
westen/Die Amoriten/ ende die Hethiten/eñ dye
Pheresiten/eñ dye Jebusitē opt geberchte/ Daer
toe dye Heuiten/ onder aenden berch Hermon/ in
den lande Mizpa/ dese trocken wt met alle haren
heyr/een groot volck/so vele als des zants aen dye
zee/ende zeer vele paerden ende waghens/ Alle de
se coninghen vergaderden hen/ ende quamē ende
maecten haeren legher bi malcanderē aen dat wa
ter Merom te strijden teghen Israel.
Ende die HEERE sprack tot Josua/ En vreest B
se niet/want morgen ontrent dese tijt wil ickse al
verslaghen gheuen voor die kinderen Israel/ haer
peerden suldi verlemen/ ende haer waghenē met
vier verbernē/ Ende Josua quam bottelick ouer
hen/ende allet oorloochs volc met hem aēt water
Merom/ende ouervielense/Ende die HEERE
ghafse in die handen Israhel/ende sloegense/ende
joeghense tot groot Zidon toe/ ende tot dye war
me wateren/ende tot aen dye breede tot Mizpe te=
ghent oosten/ ende sloeghense tot datter niet een o
uer en bleef.
Doen dede hen Josua soo hem dye HEERE C
ghesept hadde/ ende verleemde haere paerden/ en
de verbernde haere wagenen/ ende keerde omme
ter seluer tijt/ende wan Hazor/ende sloech haeren
Coninck metten swaerde/ want Hazor was te vo
ren die hooftstadt/ alle deser conincrijcken/ eñ sloe=
gē alle sielen dye daer inne waren/ metter scherptē
des sweerdts/ eñ verbandense/ende en liet nyet dat
dē adē hadde/ eñ verbernde Hazor met vier/ Daer
toe alle die steden deser coningen wan Josua met
haeren coninghen/ eñ sloechse metter scherptē des
sweerts/ ende verbandese/so Mose die knecht des
HEEREN geboden hadde.
Sonder dat die kinderen Israel gheene steden
die op houelen stonden met vuer en verbranden/
Mer Herazor alleene verbrande Josua/ Ende al=
leen den roof deser steden/ ende dat vee/ deeldē dye
kinderen Israhel onder hem/ maer si sloeghē alle
die menschē metter scherpten des sweerts/ tot dat
sise vernielden/ ende en lieten daer niet ouer bliuē
dat adem hadde/so die HEERE Mose sinen knech
te ende Mose Josua gheboden hadde/ so dede Jo
sua/ also datter niet en faelgeerde/ aen alle dat dye
HEERE Mose gheboden hadde. D
Aldus nam Josua al dit landt op dat geberch=
te/ende alle dat tegēt zuyden leyt/ ende allet landt
Gosen/ende die nedere landen ende vlacke velden
ende dat gheberchte Israhel met sinen gronden/
vanden geberchte aen/dat het landt opwaerts tot
Seir scheydet/ tot Baal Gad/ inder breyden des
berchs Libanon/ onder aendē berch Hermon/ Al
le haere coninghen ghewan hy/ende sloechse ende
doodese/ maer hy voerde langhen tijt teghen dese
coninghen strijdt.

Met ten was gheen stadt die haer met vreden opghaf den kinderen Israhel / wtghenomen dye Heuiten / die tot Gibeon woonden / maer si won-
Sep.xx nense alle met stride / Ende dat gheschiede also vā den HEERE / op dat haere herten verhardt sou den worden / den kinderen Israhel met strijde te-ghen te ghaen / op dat si verbandt souden worden ende dat hen gheen ghenade en soude gheschien / maer verniélt worden / so dye HEERE Mose ghe-boden hadde

In dye tijt quā Josua ende roeyde wt die Enakim / vanden gheberchte van Hebron / vā Debir / vā Anab / van allen gheberchtē Juda / eñ van alle gheberchte Israel / eñ verbandese met haren stedē. Eñ en liet ghéenē Enakim ouerbliuen / indē lande der kinderen Israhel / sonder tot Gasa tot Gath / tot Asdod / daer bleuender ouer

Also nam Josua allet landt in. In alle manie-ren so die HEERE tot Mosen ghesproken had / ende ghaffe Israhel tot een erue / elcken stamme sijn deel / ende dat lant hielt op te oorloghen

¶ Hier worden ghetelt ende genoemt die coninghen die vanden Israeliten verslaghen zijn / der welcker zijn eenendertich.

Dat.xij. Capittel.

A Dit sijn die coninghen des landts / dye die kinderē Israel sloeghen / ende namen haer landt inne / ouer gheen side der Jordanen / teghen der sonnen opghanck / vanden water Arnon aen / tot aenden berch Hermon / ende alle dat velt tegen oosten / Sihon die coninck der Amoriten / dye tot Hesbon woont / ende domineert / van Aroer aen / die aēt oeuer leyt des waters Arnō / ende te midden int water / ende ouer dat halue Gilead / tot aē dat water Jabok / dat die pale is der kinderen A-
B mon / ende ouer dat black veldt / tot aen die zee Cineroth / tegēt oosten / ende tot aen der zee des blacken velts / te weten die soute zee oostwaerts des weechs tot Beth Jesimoth / ende van tzuyden onder aen die beken des berchs Pisga.

Daer toe die palen des conincs Og tot Basan die noch van Raphaim ouerbleuē was ende woōde tot Astharoth ende Edrei / ende domineerde ouer den berch Hermon / ouer Salcha ende ouer al le Basan / tot aen die palē Gesuri / ende Maachati / ende des haluen Gilead / welck die pale was Sihon des conincs tot Hesbō / Mose die knecht des HEEREN / eñ die kinderen Israhel sloeghēse / Eñ Mose die knecht des HEEREN / ghaffe in te nemen den Rubeniten / Gadditen / ende den haluen
C stam Manasse

Dit sijn die coninghen des landts / dye Josua sloech ende dye kinderen Israhel / op dees side der Jordanen / teghen den westen / van Baal Gad aen op die breyde des berchs Libanon / tot aendē berch die dat landt opwaerts tot Seir scheydet / ende dz Josua den stammen Israhel ghaf inne te nemen /
D elcken sijn deel / wat opten gheberchtē / nederen lande / blacken velde / aen bekē / in woestinen / eñ tegen tzuyden was / die Hethiten / Amoritē / Cananiten Pheresiten / Heuiten / eñ Jebusiten

Die coninc tot Jericho / die coninck tot Ai / dye ter siden aen Beth El leyt / Die coninck tot Jherusalem / dye coninck tot Hebron / die coninck tot Jarmoth / die coninck tot Lachis / dye coninck tot Eglon / die coninck tot Geser / die coninck tot Debir die coninck tot Geder / die coninck tot Harma / die coninck tot Arad / die coninc tot Libna / dye coninc tot Adullam / die coninck tot Makeda / die coninc tot Beth El / die coninck tot Thapuah / die coninc tot Hepher / die coninc tot Aphek / dye coninck tot Lasaron / die coninck tot Madon / die coninck tot Hasor / dye coninc tot Simron Meron / dye coninc tot Achsaph / dye coninc tot Thaenach / dye coninck tot Megiddo / die coninc tot Kades / die coninc tot Jakneam aen Charmel / die coninck inder heerschappien tot Dor / dye coninck der heydenen tot Gilgal / die coninc tot Tirza / dat zijn eenendertich coninghen.

¶ Hier worden ghenoemt dye ouergheblevene landen / die noch aen dese side des Jordaens in te nemen zijn / ende onder die thien stammen te deelen zijn.

Dat.xiij. Capittel.

Doen nu Josua oudt was / ende wel bedaghet / so sprack dye HEERE tot hem / Ghi zijt oudt geworden / en de welbedaghet / eñ daer is noch zeer veel landts ouergheblevuen / om inne te nemen / te weten / dat gheheel Galilea / der Philisteen / ende dat gheheel Gessuri / van Sihor aen / die voor Egipten vloeit / tot aen die palen Ekron teghen noorden / die den Cananiten toegherekent wert / vijf heeren der Philisteen / Te wetē der Gasiten / der Asdoditen / der Askloniten / der Gethiten / die Ekroniten / eñ die Auiten / Van tzuydē aen is dat gheheele lant der Cananiten / ende Maara / der Sidoniers tot Aphek toe / tot aen die palē der Amoriten / Daer toe dat landt der Gibliten / ende des gheheelē Libanon / teghen der sonnen opghanck van Baal Gad aen / onder den berch Hermon / tot datmen comt tot Hamath / Al die opt gheberchte woonē van Libanon aen / tot aen dye warme waterē / eñ alle Sidoniers / ic wilse verderuē voor dye kinderē Israel / Legt slechts dair op toe / dair wt te deelen onder Israel / so ic v geboden hebbe

Dus deelt nu dit lant tot eē erue / onder die neghen stammen / eñ onder den haluē stam Manasse / Want die Rubeniten eñ Gadditen / hebbē met ten anderē haluē Manasse haer erfdeel ontfangen dat hen Mose ghaf / op gheen side der Jordanē / teghen den opghanck / soo hem dat selue Mose dye knecht des HEEREN ghegheuē heeft / van Aroer aen / die aent ouer des waters Arnon leyt / eñ dye stadt middē int water / eñ alle landtschap Medba / tot Dibon toe / ende alle steden Sihon des conincs der Amoriten / die tot Hesbon sadt tot aen die palen der kinderen Amon / Doer toe oor Gilead / eñ die palen aen Gessuri / ende Maachati / ende den geheelen berch Hermon / ende dat gheheele Basan tot Salcha / dat gheheele Og tot Basan / die tot Astharoth eñ Edrei sadt / die welcke noch een vandē ouergebleuene was / vandē Raphaim / Maer Mose sloechse eñ verdreefse.

Die kinderen Israel en verdreuē die Gessuriten / ende Maachathiten niet / maer Gessur ende Maachat woonē alle beyde onder die kinderen Israel tot op dezē dach Mer dē stam der Leuiten en-

ghaf hi gheen erfdeel/ Wandt dat offer des HEE-
REN/ des Gods Israel/ is haer eerfdeel/ so hi hẽ
C gesproken heeft.
Alsoo ghaf Mose den stam der kinderen Ru-
ben/ nae haer gheslachten/ dat haere palen waren
Aroer/ die aen den oeuer des waters Arnon leydt/
eñ die stadt midden int water/ met allen effenẽ vel-
den tot Medba/ Hesbon eñ alle haer stede/ die in-
den velde liggen/ Dibon/ Bamot/ Baal/ eñ Beth
Baal/ Meon/ Jahza/ Kedemoth/ Mephaath/ Ki-
riathaim/ Sibama/ Zeretha. Sahar optẽ geberch
te Emek/ Beth Peor/ die beke aen Pisga eñ Beth
Jesimoth/ ende alle steden opt effen/ ende dat ghe-
heele rijck Sihon des conincks der Amoriten dye
tot Hesbon sadt/ dien Moses sloech metten vor-
sten Midian/ Eui/ Reken/ Zur/ Hur/ eñ Reba/ die
machtighe des conincs Sihon die indẽ lande woõ-
den/ Daer toe Bileam den soon Beor/ dien waer-
segghen dooden die kinderen Israel metten sweer-
de/ metten anderen verslaghenen/ eñ die palen der
kinderen Ruben warẽ die Jordane/ Dat is dat erf
deel der kinderen Ruben/ met haren gheslachten/
steden eñ dorpen. Den stãme der kinderẽ Gad
onder haeren gheslachten ghaf Mose/ dat hare pa
len waren/ Jaezar/ eñ alle steden in Gilead/ eñ dat
halue lant der kinderẽ Amon/ tot Aroer toe/ wele
leyt voor Rabbath/ ende van Hesbon tot Ramath
Mizpe/ tot Betonim/ eñ van Mahanaim/ tot aen
die palen Debir/ Mer int dal Beth Haram/ Beth
Nimra/ Sucoth/ eñ Saphon. die ouerbleuen was
vanden rijck Sihon/ des conincs tot Hesbon was
aen die Jordane tot aent eynde der zee Cineroth/
op dees side der Jordanẽ tegent oosten. Dat is dat
erfdeel der kinderen Gad/ in haren gheslachten/
steden ende dorpen.
D Den haluen stam der kinderen Manasse/ on-
der haren geslachten/ gaf Mose dat hare palen wa
ren/ van Mahanaim aen/ dat geheele Basan/ dat
geheel rijck Og des conincks tot Basan ende alle
placken Jair/ die in Basan ligghen/ te weten/ tses-
tich steden/ Ende dat halue Gilead/ Astharoth/ Ẽ
drei/ die steden des coninckrijcs Og tot Basan/ den
kinderẽ Machir des soõs Manasse/ dat is die helf
te der kinderen Machir/ na haren geslachte.
E Dat ist dat Mose wtgedeelt heeft/ op dat veldt
Moab/ op geen side der Jordanen voor Jericho te
ghent oosten/ Maer den stam Leui en ghaf Mose
gheen erfdeel/ Want die HEERE die God Israel
is haer erfdeele/ so hi hen ghesproken heeft.

¶ Hier wort verhaelt die wtdeelinge des lants
Eñ ooc wat Caleb voor een man wort/ bouen al-
le die andere. Dat.xiiij. Capittel.

A DAt ist dat die kinderen Israhel beerft
hebben/ inden lande Canaan/ dat on-
der hen wtghedeelt hebben/ die prie-
ster Eleazar/ eñ Josua die sone Nun
eñ die ouerste vaders onder den stam
men der kinderen Israhel/ Sy deelden door tlodt
onder hen/ so die HEERE Mose gheboden had-
de te gheuen/ den neghen eñ haluen stammẽ. Wãt
den tweẽ/ eñ den haluen stam/ hadde Mose erfdee
le gegeuen op gheen side der Jordanen/ Maer dẽ
Leuiten en hadde hi gheen erfdeele gegeuẽ/ onder
hen/ want die kinderen Joseph worden twee stam
men/ Manasse/ eñ Ephraim/ Daeromme en gauẽ
si den Leuitẽ gheen deele inden lande/ maer steden
daer inne te woonen/ eñ voorsteden voor hair vee B
eñ goeden/ so die HEERE Mose gheboden had
de/ so deden die kinderẽ Israel/ eñ deelden dat lant
Doẽ ghinghẽ dye kinderẽ Juda/ tot Josua tot
Gilgal/ eñ Caleb die sone Jephunne/ die Kinisite/
sprac tot hẽ/ Ghi weet wat die HEERE tot Mose
den man Godts seyde/ vã minẽ eñ uwẽ weghe in
Kades Barnea/ Jc was veertich iaer out/ doẽ my
Mose die knecht des HEEREN wtseynde vã Ka-
des Barnea om dat landt te bespieden/ eñ ick seyde
hẽ weder/ so ickt in mijn herte hadde/ Maer mine Nu.xiiij.d
broeders die met mi opwaerts gegaẽ warẽ/ maec
ten den volcke dat herte versaget/ Mer ic volchde
den HEERE minen God/ volcomelijc nae.
Doẽ swoer mi Mose indẽ seluẽ daghe eñ sprack
Dat lant daer ghi met uwẽ voet terdet/ sal uwe eñ
uwen kinderen erfdeel eewelick sijn/ daer om dat C
ghi den HEERE mijnen God/ volcomelijck nae
geuolcht hebt/ ende nv die HEERE heeft my la-
ten leuen/ so hi gesproken heeft/ het sijn nv vijfen
veertich iaren/ dat dye HEERE tot Mose seyde
doen Israhel in die woestine wãdelde/ ende nv siet
Jck ben heden vijfentachtentich iaer out/ ende bẽ
noch heden inden daghe soo sterck/ als ic was indẽ
daghe doen my Mose wtseynde/ Ghelijck mijn
cracht doen was/ also is si nv oot te strijden/ ende
wt ende inne te ghaen.
Dus gheeft mi nv dit geberchte/ daer die HE-
RE af ghesproken heeft/ in dien daghe/ want ghy
hebt ghoort inden seluen daghe/ want dye Ena-
kim woonen daer bouẽ/ ende sijn groote ende vas-
te steden/ of die HEERE met mi sijn wilde/ dat ic
se verderue/ soo dye HEERE ghesproken heeft/
Doen seghende hem Josua/ ende ghaf alsoo He-
bron Caleb dẽ sone Jephũne/ tot een erfdeel/ daer
werdt Hebron/ Calebs des soons Jephunne/ des
Kinisiters erfdeel/ tot op desen dach/ daerom dat
hi den HEERE den God Israel volcomelijck nae
geuolcht hadde/ Mer Hebron hiet voortijdts Kiri
ath Arba/ ende aldaer waren groote lieden onder
Enakim/ ende dat landt heeft opghehouden van
oorloghe.

¶ Dat landt welcke Juda met den lote te deele
viel/ dz wort bescreuen Dat.xv. Capittel.

DAt lot des stams der kinderẽ Juda/ A
onder haeren gheslachten was/ den
pale Edom/ aender woestijnen Zin
dien teghent zuyden streckt/ aenden
hoecke der zuyden landen/ Alsoo dat
haer palen dye int zuyden laghen/ waren vanden
hoecke der souter zee/ dat is vander tongen dye te
ghent zuyden waert ghaet/ ende comt wt van der
waerts totten opganc Akrabbim/ ende gaet door
Zinna henen/ ende ghaet op van zuydtwaerts tot
Kades Barnea/ ende gaet door Hezron/ eñ ghaet
op tot Adara/ ende buycht hem om Karkaa/ ende
gaet door Asmona/ eñ comt wt aen die beke Egip B
ti/ also dat dat eynde der palẽ die zee wert/ Dat zij
uwe palen tegẽt zuydẽ/ Maer den oostpale is van
die soute zee aen/ tot aen des Jordaens eynde
Den pale tegẽt noordẽ is vãder tongẽ der zee/

bie aē die plaetse ō Jordanē is/ eñ gaet opwaerts
tot Bethhagla/ eñ treet hem vā noortwaerts tot
Beth Araba/ eñ comt opwaerts totten steē Bohē
des soons Rubē/ eñ gaet opwaerts te Debir/ van
dē dal Achor/ eñ vāder noortwaerts placke die te=
ghē Gilgal liet/ welck teghen ouer leyt/ tot Adu=
C mim/ opwaerts/ die van zuydtwaerts aent water
leyt. Daer nae gaetse tottē water Ensemes/ ende
comt wt totter fonteynen Rogel/ Daer na gaet sy
opwaerts totten dal des soons Hinnam/ aen die si
de der Jebusiten/ die van zuydtwaerts woont/ dat
is Jerusalem/ eñ comt opwaerts op die scherpten
oft toppe des berchs/ die voor dat dal Hinnam leit
van westwaerts/ dwelck daer stoot aen dē hoeck
des dals der Raphaim/ tegent noorden toe/ Daer
na coētse van des selfs berchs scherpte/ totter wa=
terfonteynen Nephthoah/ ende coemt wt totten
stedē des gheberchts Ephron/ eñ neyghet haer tot
Baala/ dat is Kiriat Jearim/ eñ crommet of buy=
ghet hem daeromme/ van Baala/ tegē den westē
totten geberchte Seir/ eñ gaet aen die side henen
des geberchs Jarim/ vā noordē waert dat is Ches
salon/ ende coemt neder tot Beth Semes/ eñ gaet
Jud. i. b door Thimna/ eñ breect wt aen die side Akron/ te
D ghent noordēwaerts/ eñ treet haer tot Sicron/ eñ
gaet ouer den berch Baala/ ende comt wt tot Jab
neel/ also dat haer leste die zee is

Mer den pale teghent westen is die groote zee
Dit sijn die palen der kinderen Juda/ rontsomme
in hare gheslachten.

Chaleb die sone Jephunne/ wert sijn deel ghe=
gheuen onder den kinderen Juda/ na dat die HE=
RE Josua beual/ te weten/ Kiriath Arba/ des va
ders Enak/ dat is Hebron/ Ende Caleb verdreef
van daer die drie sonen Enak/ Sesai/ Ahiman/ en=
de Thalmai/ gheboren van Enak/ ende troch van
daer opwaerts totten inwoonders Debir/ Maer
Debir hiet voortijts Kiriath Sepher. Ende Cha
leb sprac/ wie Kiriath Sepher slaet ende wint/ diē
wil ick mijn dochter Achsa/ tot eenen wiue geuen
Doen wontse Athniel die sone Kenas/ des broeds
Chaleb/ ende hi ghaf hem sijn dochter Achsa tot
eenen wiue

Ende het gheuiel/ doen si in troc/ wert haer ge
raden eenen acker te eyschen van haren vader/ en=
de si viel vanden ezele. Doē sprac Chaleb tot haer/
wat is v? Si sprac/ gheeft mi een seghueninghe/ wāt
ghi hebt mi een zuydtlant gegeuen/ gheeft mi oock
wateraderen/ Doen ghaf hi haer fonteynen bouen
ende beneden/ Dat is dat erfdeel des stams Juda/
onder haeren gheslachten

Eñ die stedē des stams der kinderē Juda/ van
dē eenē hoecke tottē anderē/ aen die palē der Edo
mitē tegē zuidē/ warē dese Kabzeel/ Eder/ Jagur
Kina/ Dimōa/ Adada/ Kedes/ Hazor/ Jethū/ Sip
Telē/ Bealoth/ Hazor/ Hadata/ Kirioth/ Hezrō/ dz
is Hazor/ Aman Sema/ Molada Haza/ Gadda/
Hesmō/ Beth Valeth/ Haza/ Sual Beerseba/ Bi=
E siothia/ Baala/ Jjim/ Azem El Tolad/ Chesil/ Har
ma/ Ziklag/ Madmāna/ Sā Sāna/ Lebaoth/ Sil=
him/ Ain/ Rimō/ dat zijn .xxix. stedē/ eñ haer dorpē.

Mer indē leeghē landē warē Esthaol/ Zarea/
Asna/ Sanoah/ Ganim/ Thapuah/ Enam/ Jar=
muth/ Adullam/ Socho/ Aseka/ Saar Jim/ Adita
im/ Gebera/ Giderothim/ dat sijn veerthien stedē
ende haer dorpen.

Zenā/ Hadasa/ Migdal Gad/ Dilcā/ Mizpe/ Jak
thiel/ Lachis/ Basekath/ Eglon/ Chabon/ Lahmā
Chithlis/ Gederoth/ Beth Dagon/ Naama/ Ma=
keda/ dat sijn sesthien steden eñ haer dorpen.

Libna/ Ether/ Azen/ Jephthah/ Asna/ Nezib/ B
Keila/ Achsib/ Maresa/ dat sijn neghen steden en=
de haer dorpen. Ekron met haren dochteren ende
dorpen. Van Ekron eñ aen die zee/ eñ alle wat aen
Asdod streect of behoort/ ende haer dorpen. Asdod
met haren dochteren eñ dorpen/ eñ Gasa met ha=
ren dochteren ende dorpen/ tot aen dat water Egi
pti. Eñ die groote zee is sinen pael

Maer opten gheberchte was Samir/ Jathir
Socho/ Danna/ Kiria Sanna/ dat is Debir/ A=
nab/ Esthemo/ Annim/ Gosen Holon/ Gilo/ dat
sijn elf steden ende haer dorpen

Arab/ Duma/ Esean/ Janum/ Beth/ Thapu= C
ah/ Apheka/ Humta/ Kiriath Arba/ dat is Hebrō.
Zior/ dat sijn neghen steden eñ haer dorpen. Ma=
on/ Carmel/ Sib Juta/ Jesrael/ Jakdeam/ Sano=
ah/ Kain/ Gibea/ Thimna/ dat sijn thien steden en
de haere dorpen Halhul/ Bethsur/ Gedor/ Maa=
rath/ Kiriath Baal/ Beth Anoth/ Elthekō/ dat zij
ses steden ende haer dorpen. Kiriath Baal/ dat is
Kiriath Jearim/ Harabba/ twee steden ende haer
dorpen

Ende inder woestinē was Beth Araba/ Mid
den/ Sechacha Nibzan/ ende die Souts stadt/ ende
Engeddi/ dat sijn ses steden ende haer dorpen

Maer die Jebusiten woonden tot Jerusalem
ende die kinderen Juda en constense niet verdriuē
Alsoo bleuen die Jebusiten metten kinderen Ju=
da te Jerusalem tot op desen dach.

¶ Dat lot Josephs/ ende Ephraims kinderen.

Dat .xvi. Capittel.

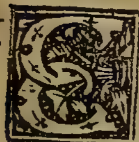
Ende dat lodt viel den kinderen Jo=
seph vander Jordanen/ teghen Jeri= A
cho totten watere bi Jericho van oos=
ten waert/ ende die woestine dye op=
waert ghaet van Jericho/ door dat ge=
berchte Beth El/ eñ comt van Beth El wt tot Lus
ende ghaet door die palen Arci Ataroth/ ende treet
haer neder waerts/ teghent westen waerts/ totten B
palen Japhleti/ tot aen die palen des nederen Beth
Horon/ ende tot Gaser/ eñ dat eynde is tot aen die
zee. Dat hebben die kinderen Joseph tot eenē erf=
deel genomen/ Manasse ende Ephraim.

Die palen der kinderē Ephraim/ onder harē ge
slachtē haers erfdeels/ vandē oostenwaert/ was A
taroth/ Adar totten ouerstē Beth Horō/ eñ gaet
wt tegēt westē bi Michmethath/ die tegēt noordē
leyt/ aldaer crommen si haer daer omme/ tegē den
oosten der stadt Thaenath Silo/ eñ gaet daer door
vandē oostēwaert/ tot Janoha/ Eñ daelt neđ van C
Janoha tot Ataroth eñ Naaratha/ eñ street aē Je
richo/ ende ghaet wt aen die Jordane/ van Thapu=
ah/ ghaense teghen westenwaert/ tot Nahal Kana
ende haeren wtghanc is aen die zee

Dat is dat erfdeel des stams der kinderen E=
phraim/ onder haeren geslachten/ ende alle paelste
den met haeren dorpen der kinderen Ephraim/
laghen verstroyt/ onder dat erfdeel der kinderen

Manasse/ Ende si en verdreuē die Cananitē niet/
die tot Gaser woonden/ Also bleuen die Canani=
ten onder Ephraim tot op desen dach/ eñ wordē
chijnbaer.

¶ Vanden lote ende deele Manasse
Dat.xvij. Capittel

A Nde dat lodt viel op den stā Manasse
Want die is Josephs eerste soon/ eñ
viel op Machir/ dē eersten soon Ma=
nasse/ dē vader Gilead/ want hy was
een strijtbaer man/ daerom ghewert
hem Gilead ende Basan/ Maer den anderen kin=
deren manasse/ onder haren maechschappen/ viel
dat oocc/ te weten/ den kinderen Abieser/ den kinde
ren Helek/ den kinderen Asriel/ den kinderen Se
chem/ den kinderen Hepher/ ende den kinderē Se
B mida/ Dat zijn dye kinderen Manasse/ des soons
Josephs/ mans persoonen/ onder haren maech=
schappen.

Mer Zelaphehad die sone Hepher/ des soons
Gilead/ des soons Machir/ des soons Manasse/
en hadde geen sonen/ mer dochteren/ Eñ haer na=
men zijn dese/ Mahala/ Noa/ Hagla/ Milca/ Tirza
eñ gingen voor den priester Eleazar/ eñ voor Jo=
sua/ den sone Nun/ eñ voor die ouerstē/ eñ spraken
Die HEERE heeft Mose gheboden/ dat hy ons
erfdeel soude gheuen/ onder onsen broederen/ Eñ
men ghaf hen erfdeel onder den broederen haers
vaders/ na dat beueel des HEEREN.

Op Manasse vielen thien snoeren/ buyten den
lande Gilead eñ Basan/ dat op geen side der Jor=
danen leyt/ Wandt die dochteren Manasse/ namē
erfdeel onder sinen sonen/ eñ dat lant Gilead/ ghe
wert den anderē kinderen Manasse/ ende den pael
Manasse/ was van Asser aen/ tot Michmethath/
die voor Sechem leet/ eñ street totter rechter siden
aen/ die van En Tapuah/ want dat lant Thapuah
C wert Manasse/ eñ is den pael Manasse/ aē die kin
derē Ephraim/ daer na daelt hy af tot Nahal cana
tegent zuyden/ totten beke steden/ die Ephraims
zijn/ onder den steden Manasse/ maer vant Noor=
den/ is die pale Manasse/ aen die beke/ ende ghaet
wt aen die zee/ Ephraim tegent tzuyden/ ende den
Manasse tegent noorden/ ende die zee is sinen pa=
le/ ende sal streckē aen Asser/ vant noorden/ eñ aen
Jsaschar/ vant oosten.

Dus had nv Manasse ond' Jsaschar eñ Asser/
BethSean eñ haere dochteren/ Jeblaam eñ haer
dochteren/ eñ tot Dor eñ haer dochterē Eñ die tot
Endor eñ haer dochterē/ ende die tot Taanach eñ
hare dochterē/ eñ die tot Megiddo eñ haer dochte
ren eñ dat derdendeel Naphet/ Ende die kinderen
Manasse/ en consten dese steden nyet verdrijuen/
D maer die Cananiten beghonsten te woonen inden
seluen lande/ maer doen die kinderen Jsrael mach
tich werden/ maecten si die Cananiten chijnsbaer
ende en verdreuense niet.

Doē sprakē die kinderen Josephs/ tot Josua/
segghende/ Waer om en hebdi mi maer een lot/ eñ
een snoer des erfdeels gegeuen/ eñ ic ben doch een
groot volc/ so mi die HEERE so verde gheseegent
heeft? Doen sprac Josua totten kinderen Josephs
Want ghi een groot volck zijt/ soo gaet opwaerts
in dat bossce/ eñ maect v seluen aldaer ruymte/ in=
dē lande der Pherezitē ende Raphaim/ want v dat
gheberchte Ephraim te eughe is.

Doē seydē die kinderē Josephs/ Dat gheberch
te en sullen wi niet vercrijghē/ wāt daer zijn ysere
wagēs bi allen Cananitē/ die inden lande Emeck
woonē/ bi welckē leget Bethsan/ ende hare doch=
teren/ ende Jesrael in Emeck/ Josua sprac totten
huyse Joseph/ tot Ephraim eñ Manasse/ Ghi zijt
een groot volck/ eñ want ghi een groot volck zijt/
so en muechdi niet een lodt hebben/ maer dat ghe
berchte sal uwe zijn/ daer die bosschagie is/ dat mā
ket v bequame/ soe sal het ws lotds wtganc zijn/ als
ghy dye Cananitē verdriuet/ dye ysere waghens
hebben/ ende machtich zijn.

¶ Daer werden mannen wt ghesonden/ van den
seuen stammen/ om dat landt te besien/ ende wt te
deelen/ Het deel BenJamin/ wort bescreuen.
Dat.xviij. Capittel

Nde die geheele ghemeynte/ der kin
derē Jsrael/ vergaderdē hen tot Si=
lo/ eñ rechten aldaer den Tabernacu
le des getuychnis op/ eñ dat lāt was A
hē onderworpē/ eñ daer waren noch
seuē geslachte der kinderē Jsrahel/ dien si haer erf=
deel niet wtgedeelt en haddē/ Eñ Josua sprac tot
ten kinderen Jsrael/ Hoe lange zijt ghi soe luy/ dat
ghi niet henē en gaet/ om dat lāt inne te nemē/ dat
v die HEERE uwer vaderē God ghegeuen heeft?
Kiest wt elcken stāme drie mannen/ dat icse seynde
eñ dat si hen op makē/ eñ door tlant gaen/ ende be
screiuen/ na haeren erfdeel/ eñ comen tot mi.

Deelet dat lant in seuē deelen/ Judas sal bliuē
op sine palen vāder zuytsidē/ eñ dat huys Joseph/
sal bliuē op sine palē vā noordē her/ mer bescrijft
ghi dat lant in seuen deelē/ eñ brēgtse herwaerts/
tot mi/ so wil ic v dat lot worpen/ voor den HEE
RE onsen God/ Wāt die Leuitē en hebben gheen
deel onder v/ Mer die priesterscap des HEERN
is haer erfdeel/ Mer Gad eñ Ruben/ eñ dē haluē
stamme Manasse/ hebbē haer deel ghenomē ouer
geen side der Jordanē/ tegent oosten/ dat hē Mo=
se die knechte des HEEREN ghegheuen hadde.

Doē maectē hē die mānē op/ op dz si wech sou
dē gaen/ Eñ Josua geboot hen/ doē si wildē gaen
om dat lāt te bescriuē/ eñ sprac/ gaet henē/ eñ door
wandelt dat lant/ eñ bescriuet/ eñ comt weder tot
mi/ dat ic v hier dat lot werpe voor dē HEERE B
tot Silo/ Also ghingē die mannē henē/ eñ doortroc
kē tlāt/ eñ bescreuē op eenē brief/ na die stedē inse
uē deelē/ eñ quamē tot Josua indē leegere tot Si=
lo/ Doē wierp Josua tlot ouer hē/ tot Silo/ voor
dē HEERE/ eñ deeldē aldaer tlant wt onder dye
kinderē Jsrael/ eenen ygelijcken zijn deele.

Eñ dat lot des stams der kinderē BenJamin/
viel na haren geslachte/ eñ dē pale haers lots ginc
wt/ tussen den kinderē Juda/ ende den kinderen
Josephs/ Eñ haren pale was/ aendē hoecke tegē
tnoordē/ vāder Jordanen aen/ eñ gaet opwaerts
aen dye side Jericho/ van noortwaerts/ ende comē
opt gheberchte teghē westē waerts eñ gaet wt der
woestijnen BethAuen/ eñ gaet van daer tot Lus/
aen die side aen Lus/ teghent zuytwaerts/ dat is/
BethEl/ ende comt af/ tot Atharoth Adar/ aen
den berghe/ dye vant zuyden/ leydt aen den nede=

ren Bet Horon/daer na neyghet si haer eñ crommet haer omme/totten hoecke des westens/tegē zuydē vandē bergen/dye voor Beth Horon zuytwaerts leyt/ende gaet wt in Kiriath Baal dat is Kiriath Jearim/die stadt der kinderen Juda/ dat is den hoecke teghent westen

Mer den hoecke tegent zuyden/is vā Kiriath-
C Jearim aen/eñ gaet wt tegēt westen/eñ gaet wt totten water fonteynen Nephthoah/eñ daelt neđ aen des berchs eynde/dye voor den dal des soons Hinnan leyt/welck inden nederē lande Rapham tegen noorden leyt/ende daelt af doort dal Hinnā aender siden der Jebuseen aent zuyden/eñ coemt neder totter fonteynē Rogel/ende trect haer van noortwaert/ende coemt wt tot Ensenes/eñ gaet wt tottē hoopē die tegē Adumim opwaerts liggē eñ comet nederwaerts totten steen Bohem/des soons Ruben/eñ gaet ter siden henen neffens den blackē velde/dat tegē noordē leyt/eñ coemt af op tblac velt/Ende gaet aender sidē Beth Hagla/dye tegent noordē leyt/eñ zijn eynde is aender tongen der souter zee teghent noorden/aenden cante der Jordanē/tegent zuyden/dat is des zuydens pale.

Mer die hoecken tegēt oosten/sal die Jordane
D eyndē/dat is dat erfdeel der kinderē Ben Jamin/ in haren palen ront omme onder harē geslachten

Die stedē des stams der kinderen Ben Jamin onder haren ghestachte sijn dese/Jericho/ Bet Hagla /Emek Kezin/ Beth Araba/Zemaram Beth El/Auum Haphar/Aphra/Capher/Amonai Aphni/Gaba/dat zijn twaelf stedē eñ haer dorpē/ Gibeon/Rama/Beeroth/Mizpe,Caphira/ Moza/ Rebem/Jerpeel/Tharaala/Zela/Eleph/ende die Jebuseen/ dat is Hierusalem Gibeath/ Kiriath/ veerthiē stedē eñ haer dorpē/dz is dat erfdeel der kinderen Ben Jamin in haren ghestachten

¶ Vandē deelē Simeons /zabulons Jsaschars Asers /Naphthalis/eñ Dans Dat.xix.Cap

Der nae viel dat ander lodt/ des stās der kinderen Simeon/ na haren ghestachten/eñ haer erfdeel was onder dat erfdeel der kinderen Juda/ ende
A het wert hen tot enen erfdeel Beer-Seba/Seba/Molada/Hazar/Sual/Bala/Azen/ Eltholad/Bethul/Harma Sicklac/Betha /Marcaboth/Hazar Susa/Bet Lebaoth/Saruhem /dat zijn derthien steden/eñ haer dorpen/Ain/Rimon/ Ether /Azā/dat sijn vier steden ende haer dorpen/ Daer toe alle dorpen die rontomme dese stedē liggen/tot Baalath/Beer/Ramath /tegent zuyden/ Dat is dat erfdeel des stams/der kinderē Simeō in harē geslachtē/Want der kinderē Simeon erfdeele/is onder dat snoer der kinderen Juda / Om dat het erfdeele der kinderen Juda/ hen te groot was/ daerom erfden dye kinderen Simeon/onder haren erfdeele

Dat derde lot viel op die kinderē Sebulon / na harē geslachte/eñ dē pale haers erfdeels was tot Sarid toe/ende gaet wt totten westen waert / tot Meraala/ende stootet aen Dabaseth eñ reyct aen die beke/dye voor Jekneam vliet / ende keert hē van Sarid/teghen der sonnen opganc/tot aen die palen Cisloth Tabor/ende comt wt tot Dabrath/ ende reyct opwaerts tot Japia/ende vā dair gaet si teghent oosten/door Githa /Hepher /Jtha/ Kazin/ende coēt wt tot Rimon/Hamthoar/HaNea/ ende crommet hem omme van tnoorden tot Nathon/ende harē wtghanck is/inden dal Jephtach/ Kathath/Nahalal/Simron/Jedeala /ende Beth Lahem/dat zijn twaelf stedē eñ haer dorpen/dat is dat erfdeel der kinderē Sebulon in haren geslachten/dat zijn haer steden eñ dorpen. B

Dat vierde lodt viel op die kinderen Jsaschar/ na haren ghestachten ende haren pale was/ Jesrahela/Chesulloth/Sunē/Hapharaim/Siō/Anaharath/Raabith/Kiseon/Abez/Remeth/Ende Gānem/Enhada/Beth Pares/ende strect aen/Thabor Sahazinma/Beth Semes/ende sinē wtganc was aen die Jordane/sesthiē steden ende haer dorpē/Dat is dat erfdeele des stams der kinderē Jsaschar in haren ghestachten/steden eñ dorpen

Dat vijfste lodt viel optē stam/der kinderen Asser/na haren geslachten/ende haren pale was Helkath/Hali/Beten/Achsaph/Ala Melech/Amead C Miseal/eñ strect aen Carmel/aē die zee/eñ aē Sihor Libnath/eñ keert hem tegent oostē/tot Bethdagon/ende reyct aen Sebulon /ende aen dat dal/ Jephtah El/aen dat noordē Beth Emek/Negiel/ ende comt wt tot Cabul ter slincker hant Ebron/ Rehob/Hamon/Kana/tot aent groot Zidon/ende keert hē tot Rama /totter vaster stadt Zor toe ende keert hem tot Hossa /ende gaet wt aē die zee/ na dat snoer tot Achsib/Vma/Aphek/Rehob twe entwintich steden ende haer dorpē/Dat is dat erfdeel des stams der kinderē Asser//in harē geslachten /steden/ende dorpen

Dat seste lot viel op die kinderen Naphthali/in haren geslachten/ende hare palen waren van Heleph/Elon/Doir/Zaanim/ Adami/Ne Keb/Jabne El/tot Lakum toe/ende gaet wt aen die Jordane/ende keert hem totten westen tot Asnoth Thabor/eñ comt van daer wt/ tot Hukok toe/eñ strecket aen Sebulon teghent zuyden/ ende aen Asser/ tegent westen/ende aen Juda/aen die Jordane/tegent oosten/ ende heeft vaste steden/Zidim/ Zer/ D Hamath Rakath/Chinnareth/ Adama Rama Hazor/Kedes/ Edrei/En Hazor/ Jereē/Migdal Elharē/Beth Anath/Beth Sames/negēthien steden ende hare dorpen/dat is dat erfdeel des stams/der kinderen Naphthali/in haren ghestachten / steden ende dorpen.

Dat seuenste lodt viel opten stam/der kinderen Dan/na haren geslachten/ ende die palē haers erfdeels/waren Zarea/Esthaol/Jrsames/Saalabin Aialon/Jethla/Elon/ Thimnath / Ekrō/Elthekе/Gibethon/Baalat/ Jehud/Berbarak / Bath Rimon/Me Jarkon/Rakon/ metten palē neffens Japho/ende daer eynt den pael der kinderen Dan/ ende die kinderen Dan/ trocken opwaerts / ende streden tegen Lesem ende wonnent / eñ sloeghense metter scherpten des sweerts / ende namense in eñ woonden daer inne/ende noemdense Dan/nae haers vaders name/ Dat is dat erfdeel des stams der kinderen Dan/in haren geslachten/steden/ ende dorpen.

Ende doen si dat lant altemael wtgedeelt hadden/met sinen palen/ so gauen die kinderen Jsrael Josu a/den sone Nun/een erfdeel onder hen/ ende

gauen hem na den beuele des HEEREN/ die stadt
die hi eyschte/ te wetene/ Thimnath Serah/ opt ge
berchte Ephraim/ Doen timmerde hi die stadt/ eñ
woonde daer inne.
Dat zijn die erfdeelen/ die Eleazar/ dye priester
ende Josua die sone Nun/ ende die ouersten der va
ders/ onder den geslachten/ door tlot den kinderen
Israhel wtdeelden/ tot Silo voor den HEERE/
voor die duere der tenten des ghetuygenis/ eñ vol
eynden also dat wtdeelen des lants.

¶ Van die wtdeylinghe der vrijsteden.
Dat.xx. Capittel.

Ende die HEERE sprac met Josua/
segghende/ Segt den kinderen Isra-
el/ Gheeft onder v vrije steden/ Daer
af ic v door Mose geseyt hebbe/ daer
toe een dootslagher vluchten mach/
a die een siele onuerhuets ende onwetende slaet/ dat
si onder v vrij zijn/ voor den bloetwreker/ Eñ dye
daer vlucht tot een van dien steden/ sal staen buytẽ
voor der stadt poorten/ ende voor den ouders der
stadt/ sine sake te kennen gheuen/ soo sullen si hem
tot hen in die stadt nemen/ ende hem ruymte ghe-
b uen/ dat hi bi hen woone.
Ende als die bloetwreker hem na iaecht/ so en
sullen si den dootslagher niet in sinen handen ouer
gheuen/ want hi onuersiens sinen naesten geslagẽ
heeft ende en is hem te voren geen vyant geweest
soo sal hy in dye stadt woonen/ tot dat hy stae voor
der ghemeynten/ voor tgherechte/ tot dat die hoo-
ge priestere sterue/ die totter seluer tijt zijn sal/ Als
dan sal die dootslagher weder keeren/ in zijn stadt
gaen/ ende in zijn huys totter stadt/ daer hy af ghe-
uluchtis
Doen heilichden si Kedes in Galilea/ op dat ge
c berchte Naphthali/ eñ Sichem/ op dat geberchte
Ephraim/ eñ Kiriath Arba/ dat is Hebron/ op dat
geberchte Juda/ Eñ op gheen side der Jordanen
daer Jericho legghet/ tegent oosten/ gauen si Beser
inder woestinen/ op dat effene/ wt den stam Rubẽ
ende Ramoth in Gilead/ wt den stamme Gad/ eñ
Golam in Basan/ wt den stam Manasse.
Dat waren die steden/ gheordineert alleen den
kinderen Israel/ ende den vreemdelinghen die on-
der hen woonden/ op dat daerwaerts vluchtẽ sou
de/ so wie een siele onuerhoets slaet/ dat hi niet en
sterue/ door den bloetwreker/ tot dat hi voor die ge
meynte ghestaen heeft.

¶ Vanden steden ende voorsteden der Leuiten.
Dat.xxi. Capittel

Doen gingen toe die ouerste vaders
onder den Leuiten/ totten priestere
Eleazar/ ende Josua den sone Nun/
eñ totten ouerstẽ vaderen/ onder den
stammẽ der kinderen Israel/ eñ spra
ken met hen tot Silo/ inden lande Canaan/ eñ sey-
den/ Die HEERE heeft gheboden door Mose/ dat
ba men ons steden geuen soude te woonen/ eñ der sel
uer voorsteden tot onsen beesten/ Doen gauen die
kinderen Israhel den Leuiten van haren erfdeele/
nae den beuele des HEEREN/ dese steden/ ende
hare voorsteden.
Eñ dat lodt viel op dat geslachte der Kahathi
ten/ ende quamen den kinderen Aaron des pries
ters wt den Leuiten/ door tlot derthien steden vã
den stam Juda/ vanden stam Simeon ende vandẽ
stam BenJamin/ Mer den anderen kinderẽ Ka-
hath des seluẽ geslachts/ quamẽ door tlot thiẽ ste
den/ vanden stamme Ephraim/ vanden stamme
Dan/ eñ vanden haluen stamme Manasse.
Maer den kinderen Gerson des seluen ghe-
slachts/ quamen door tlot derthien steden/ vanden
stamme Isaschar/ vanden stamme Asser/ ende vã
den stam Naphthali/ ende vandẽ haluẽ stam Ma- i.P.
nasse tot Basan/ Dẽ kinderen Merari/ haers ghe viij.c
slachts worden twaelf stedẽ vanden stamme Ru-
ben/ vandẽ stamme Gad/ eñ vanden stãme Sebu
lon/ Also gauẽ die kinderẽ Israel den Leuitẽ door
tlot/ dese steden/ eñ hare voorsteden/ so die HEE-
RE door Mose gheboden hadde.
Vanden stamme der kinderen Juda/ eñ vãden
stamme der kinderen Simeon gauen si dese stedẽ
dye si met harẽ name noemdẽ/ dẽ kinderen Aaron
des geslachts der Kahathitẽ/ wt den kinderẽ Leui G
want dat eerste lodt was haer/ dus gauẽ si hen dã
Kiriath Arba/ dye des vaders Enak was/ dat is
Hebron opt geberchte Juda/ ende haer voorstedẽ
rontomme haer/ Maer den acker der stadt/ ende
haer dorpen gauen si Caleb/ den soon Jephunne
tot zijnder besittinghe.
Alsoo ghauen si den kinderen Aaron des prie
sters/ die vrij stadt der dootslagers/ Hebron ende
hare voorsteden/ Libna ende hare voorsteden/ Ja-
thir ende hare voorstedẽ/ Esthmua eñ haer voor
steden/ Holon ende hare voorsteden/ Debir ende
hare voorsteden/ Ain ende hare voorsteden/ Juta
eñ hare voorsteden/ BethSemes eñ hare voorste
den/ Negen steden van desen tween stãmen/ Mer
vanden stam BẽJamin/ gauen si vier steden/ Gi-
beon eñ haer voorstedẽ/ Gaba eñ haer voorsteden a
Anathot eñ haer voorstedẽ/ Almon eñ haer voor
stedẽ/ also dat alle steden der kinderen Aaron des
priesters/ derthien waren/ met haren voorsteden.
Dẽ geslachtẽ der andere kinderen Kahath/ dẽ
Leuiten/ quamẽ door haer lodt/ vier stedẽ/ vanden
stam Ephraim ende gauen hen dye vrij stadt/ der
dootslaghers/ Sechẽ eñ hare voorstedẽ/ op dat ge
berchte Ephraim/ Geser eñ hare voorsteden/ Kib
sim eñ hare voorstedẽ BethHorõ eñ hare voorste
dẽ/ Vanden stamme Dan/ vier stedẽ/ Eltheke/ eñ
hare voorstedẽ/ Gibton eñ hare voorstedẽ/ Aialõ
eñ hare voorstedẽ/ GadRimõ/ eñ hare voorsteden
Vandẽ haluen stam Manasse/ twee steden/ Thae
nach eñ haer voorstedẽ/ GadRimõ/ eñ haer voor-
stedẽ/ Alsoo dat alle die stedẽ der kinderen des ghe
slachts Kahath/ thiẽ waren met haer voorsteden.
Maer den kinderen Gerson/ wt den gheslach-
ten der Leuiten/ worden gegeuen/ Vanden haluen
stamme Manasse/ twee steden/ die vrije stat/ voor
die dootslagers/ Golan in Basan/ ende hare voor
stedẽ/ Beasthra eñ hare voorstedẽ Eñ vandẽ stã-
mẽ Isaschaer/ ooc vier stedẽ/ Kison/ eñ haer voor
stedẽ/ Dabrath eñ hare voorstedẽ/ Jarmuth eñ ha
re voorstedẽ. En Gannim/ eñ hare voorstedẽ/ Vã
den stam Asser/ vier steden Miseal/ Abdon/ Hel-
kath/ Rehob/ met haren voorsteden/ vanden stam
me Naphthali/ drie steden/ Die vrije stadt Kedes/

voor die dootslaghers in Galilea/Hamoth/Dor/
Karthan/met haren voorsteden alsoo dat alle dye
steden/des gheslachts der Gersoniten/ warender
D thien/met haren voorsteden.
Den geslachten der kinderen Merari/ den an=
deren Leuiten worden ghegheuen/Van den stam
me Sebulon/vier steden Jakneam. Kortha. Dim
na. Nahalal/met haren voorsteden /Vanden stam
Ruben/vier stedē/Beser/Jahza/Kedemoth/Me
phaat/met haren voorsteden/Vanden stam Gad/
vier steden/die Vrijstadt/voor die dootslagers Ra
moth in Gilead/Mahanim/Hesson/Jaeser /met
haren voorsteden/ Also dat alle die steden der kin.
deren Merari/onder haren gheslachten der ande
re Leuiten/ waren twaelf/ Alle die steden der Leui
ten/onder die besittinge der kinderen Israhel/wa=
ren achtenveertich met haren voorstedē. Ende de
se steden waren alsoo ghedaen/dat elcke haer voor
stadt om haer hadde/deene als die andere
Also ghaf dye HEERE den kinderen Israel
allet lant/dat hi gheswooren hadde harē vaderen te
geuen/ende sy nament in/ende woonden daer in/
Ende die HEERE liet se rusten van allen ronts=
omme/so hi haren vaderen gheswooren hadde/ en=
de haerder vyanden en stondt gheene teghen hen/
Mer hi gaf alle hare vianden in haren handē. En
de het en faelgeerde niet aen allen den goeden dat
die HEERE den huyse Israhel ghesproken hadde.
Het quam al.

¶ Den stam Ruben/Gad /ende den haluen stam Manasse/worden weder thuys gesant met beuele/dat si Gods gebot nerstelijcken onderhouden souden/Vanden outaer die si maecten/ende hare verantwoordinghe daer van.

Dat.xxij. Capittel

A nu.xxve
DOen riep Josua die Rubeniten ende
Gadditen/ende den haluen stamme
Manasse/ende sprack tot hen/Ghi
hebbet al gehouden/dat v Mose dye
knecht des HEEREN gebodē heeft/
ende mijnder stemmen ghehoorsaem geweest / in
allen /dat ick v gheboden hebbe/Ghi en hebt uwe
broeders niet verlaten in eenen langen tijt/tot op
desen dach/ende hebt gehouden aen dat gebot des
HEEREN ws Goods/Want dan dye HEERE
uwe God/uwe broeders tot ruste heeft gebracht
soo hi hen ghesproken hadde/soo keert v nv /ende
treckt henen in uwe wooninghe/inden lande uwer
be sittinghen/dat v die knecht Mose gegeuē heeft
op gheen side der Jordanen
Doet slechts naerstlicheit/dat ghi doet nae den
gebode/ende wette/dat Mose die knecht des HE
REN v gebodenheeft/dat ghi dē HEERE uwen
Godt beminnet /ende wandelt op alle sine wegē/
B ende sine gheboden houdet ende hem aenhāget en
de hem dienet/van geheelder hertē ende van ghe=
heelder sielen/Also seeghende dese Josua/ ende liet se
gaen/eñ si gingen tot hare wooninghe
Den haluen stam Manasse /heeft Mose gege=
uē tot Basan/Die ander helft gaf Josua onder ha
ren broederen/ouer dese side der Jordanen tegent
westen/Ende doen hise liet ghaen tot haren tentē/
ende hen gheseegent hadde/soo sprack hy tot hen/
Ghi coemt weder thuys met groten goede tot u=
wen tenten/met zeer vele beesten/siluer/ gout/ me
sael/yser/ende cleederen/soo deelet nv den roof u=
wer viandē wt /onder uwe broederē/ Aldus keer
dē die Rubeniten/Gadditen/ ende den haluē stam
Manasse wederomme/ende ghingen vanden kin
deren Israhel/wt Silo/die inden landen Canaan
leyt/op dat si int lant Gilead souden treckē / totten
lande haerder besittinge/dat si besaten/wt den be=
uele des HEEREN door Mose
Eñ doen si quamē aen die hoopen/aen die Jor
dane/die inden lande Canaan ligghen/timmerden
die selue Rubeniten. Gadditen/ eñ den haluē stam
Manasse/aldaer aen die Jordaē eenē groten scho=
nen outaer/met doēt die kinderen Israel hoorden
seggen/Siet/die kinderē Ruben/ die kinderē Gad
eñ dē haluen stam Manasse/hebben eenen outaer C
ghetimmert/tegen dat lant Canaan/aen die hoo=
pen aen die Jordane/op dese side der kinderen Is=
rael/Doen vergaderden si hen met der gheheelder
gemeynten tot Silo/op dat si tegen hen op souden
trecken met een heyr/Eñ seynden daer en tusschen
tot hen/int lant Giliad / Pinehas den sone Elea=
sar des priesters/ende met hem thien vanden ouer
sten vorstē/onder den huysen haerder vaderen/wt
elcken stam Israel eenen/Eñ doē si tot hen quamē D
int lant Gilead/spraken si met hen/ eñ seyden.
Dus doet die geheele gemeynte des HEEREN
seggen/wat is dat vergrijpen/ oft ouertreden /dat
ghi v aenden God Israel vergrijpet/ende v heden
achter den HEERE af keert / daer mede dat ghy
v eenen outaer timmert / dat ghi af vallet vanden
HEERE/Is ons te weynich aen die misdaet Peor
vander welcker wi noch op desen dach niet gherey
niget en zijn/ende daer quam een plage onder dye
gemeynte des HEEREN/eñ ghy keert v heden
achterwaerts vanden HEERE/ende zijt heden
af vallich geworden vanden HEERE/dat hi be
dē oft morgen ouer die gheheele ghemeynte gram nu
soude wordē/Is dat lant uwer besittingē onreyn
so coemt hier ouer int landt/dat die HEERE besit
daer dye wooninghe des HEEREN staet /ende
neemt besittinge onder ons/eñ en wert niet afval
lich vanden HEERE/eñ vā ons /v eenen outaer
timmerende/buiten den outaer des HEEREN
ons Godts/En vergreep hem niet Achan/die so=
ne Serah/aen dat verbande /eñ die gramscap quā
ouer die geheele gemeynte Israel/eñ hi en ghinck
niet alleen onder/om sine misdaet?
Doen antwoorden die kinderen Ruben/eñ die
kinderen Gad/ende die halue stam Manasse/ende
seyden tottē hoofden/ende vorsten vā Israel / Die
starcke God/die HEERE/die starcke God/dye
HEERE/dye weet/ende soo wetet Israel oock/ E
Ist ouertreden oft vergrepen aenden HEERE soo
en helpt hi ons heden niet/Ende ist/dat wijt daer
omme gedaen hebben/om dat wy ons achter den
HEERE souden af keerē/ende brantoffer ende
spijsoffer daer op souden offeren/ ofte dootoffer
daer op souden doen/so eysche dye HEERE dat/
Ende ist dat wijt niet veel meer gedaen en hebbē/
wt sorghen dees dincs/eñ spraken/heden oft mor Ti
ghen mochten uwe kinderen/ tot onsen kinderen
seggen/Wat gaet v dye HEERE/die God van
Israhel aen? Dye HEERE heeft dye Jordane/
tot eenen pale ghesedt / tusschen ons / ende dijne

kinderē Rubē/eñ Gad/Ghi en hebt geen deel aen
dē HEERE/daer mede souden v kinderen onse kin=
F derē vander vreesen Gods doē varē/eñ af keeren.
Daer omme seyden wi/Laet ons voor onse kin
deren eenen outaer maken/niet tot offer/noch tot
brantoffer/mer dat hi een getuyghe si/tusscen ons
eñ v/eñ onsen nacomelinghen/dat wy dē HEERE
dienst doen mogē voor hē met onsen brantofferen
dootofferen/eñ ander offerē/eñ dat uwe kinderen
hedē oft morgē niet seggē en derren/tot onsen kin
deren/Ghi en hebt geen deel aen dē HEERE/Mer
als si alsoo tot ons seydē/of tot onsen nacomelingen
hedē oft morgen/so consten si seggen Siet die ghe
lijckenisse des Outaers des HEEREN/die ōse va
deren gemaect hebben/niet tottē offer/noch tottē
brantoffer/ maer tottē getuyge tusschen ons eñ v.
Dat si verre van ons/dat wy afvallich souden
worden vanden HEERE/dat wi ons heden achter
waerts vā hē souden keerē/eñ eenen outaer timme
G ren totten offer/tottē brantoffer/eñ tottē geschinc
ke/buytē den Outare des HEEREN ons Gods/
die voor zijn wooninge staet/Mer doen Pinehas
die priester/eñ die ouerste der gemeynten/die prin=
cen Israel/die met hen waren/dese woorden hoor
dē/die die kinderen Ruben/Gad/eñ Manasse sey=
den/beuielense hen wel/eñ Pinehas dē sone Elea
sar des priesters/sprack totten kinderen Ruben/
Gad/eñ Manasse/Hedē bekennen wi/dat die HE
RE onder v is/dat ghi v aenden HEERE niet ver
grepen en hebt/in dese daet/Nv hebt ghi die kinde
rē Israel vlost wt die hādē des HEEREN/Doen
trock Pinehas Eleasars des priesters soon/ende
die ouersten wt den lande Gilead/vandē kinderen
Rubē eñ Gad weder int lant Canaan tottē kinde=
rē Israel/eñ seyden hē weder die handelinge/Doe
beuiel die sake dē kinderē Israel wel/eñ loofdē den
God der kinderen Israel/eñ en seyden niet meer/
dat si op wilden treckē met een heyr tegen hen/om
dat lant te bederuen/daer die kinderē Ruben ende
Gad/inne woondē/Eñ die kinderen Ruben/ende
Gad hieten den outare dat hi ghetuyge si tusschen
ons/ende dat die HEERE God si.

¶ Als Josua oudt ghewordeu was/eñ sine sterk dach na by was/so riep hy tvolck te samen/ende vermaent haer/dat si scerpelijc die ghebodendes HEEREN souden onderhouden.

Dat.xxiij.Capittel

ENde na langhen tijt/doen die HEE=
A RE Israel tot rusten hadde gebracht
van allen haren vianden rontomme
ende Josua nv oudt eñ welbedaghet
was/riep hi alle Israhel/ende haere
outste hoofden/rechters ende officiers/ende sprac
tot hen/Ic ben out ende welbedaghet/eñ ghi hebt
ghesien al wat die HEERE uwe Godt ghedaen
heeft/aen alle desen volcke voor v/Want die HE
RE uwe God/heeft selue voor v ghestreden/Siet
Jc hebbe v die ouer bleuen volcken/door tlot toe
gedeelt/elc stam zijn erfdeel/vander Jordanen aen
ende alle volcken die ic wt gheroeyt hebbe/eñ aen
die grootezee/tegen der zonne ondergane/Ende
die HEERE uwe God salse wt stootē voor v/eñ
van v verdriuen/dat ghy haer lant in neemt/alsoo
v die HEERE uwe God ghesproken heeft.
Dus zijt nv vast getroost/dz ghi hout eñ doet
al wat gescreuen staet int wetboec Mose/dat ghi
daer niet af en wijcket/noch ter rechter/noch ter
slincker hant/op dat ghy niet onder dese ouerble= B
uenē volckē en comt/die met v zijn/eñ niet en ghe ☞
dinct/noch en sweeret/bi den name haerder godē
noch hen en dient/noch en aenbedet/maer aenhan
get den HEERE uwen God/soo ghi tot desen da.
ghe toe gedaen hebt/soo sal dye HEERE voor v
verdriuē grote ende machtighe volcken/ende nye
mant en heeft voor v gestaen/tot desen daghe toe
uwer een/salder duysent iagen/Want dye HEE=
RE uwe God/strijt voor v/so hi v ghesprokē heeft
Daer om soo bewaert uwe sielen/op dalder neer
stichste/dat ghi den HEERE uwē God lief hebt
Mer ist dat ghi v omme keert/eñ desen ouer
gebleuenē volckē aen hanget/ende v met hen ver
enicht/alsoe dat ghi onder hen/ende si onder v co
men/soe wetet dat die HEERE uwe God/alle de C
se vo lckē niet meer voor v en sal verdriuen/mer si
sullen v tot stricken/eñ netten/eñ tot stocken aen
uwen siden wordē/ende tot eenen prickel in uwen
oogē/tot dat hy v verniele/vanden goeden lande/
dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft
Siet/ic gae heden den wech alder werelt/ende
ghi sult wetē van geheelder hertē/eñ van gheheel
der sielē/dz het niet eē woort ghefalgeert en heeft/
aen alle dē goede/dat die HEERE uwe God v ghe
sproken heeft/ het is al gecomen/ende geen achter
bleuen/ Gheliic als nv allet goet ghecomen is/dat
die HEERE uwe God v ghesproken heeft/Alsoo
sal die HEERE ooc ouer v laten comen/alle dat D
quaet/tot dat hi v verniele van desen goeden lande
dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft/als
ghi dat verbont des HEEREN ws Gods ouer
treet/dat hi v ghebodē heeft/ende henen gaet/en
de anderē goden dient/ende die aenbedet/also dat
die verbolghentheyt des HEEREN ouer v ver
grammet/eñ v haestelijcken verniele/vanden goe
den lande/dat hi v ghegeuen heeft.

¶ Hi roept dat volck te samen tot Sichem/ende vertelt haer die weldaden Gods/Ende het verbont wert met God vernieut/Josua sterft ende Eleazar

Dat.xxiiij.Capittel.

JOsua vergaderde alle dye stammen
Israhel tot Sichē/eñ riep die ouders A
vā Israel/die hoofdē/die rechterē eñ Ge.xi.a.
officiers/eñ doē si voor Gode ghero
mē warē/soe sprac hi tot alle den volc
Dus seyt die HEERE/die God Israhel/uwe vade
ren woonden voortijdts ouer gheen side des wa
ters Tharah/Abrahās eñ Nahoors vader eñ dieden
anderē godē/Doē nā ic uwen vader Abrahā ouer
geen side des waters/eñ liet hem wandelen in alle
dē lande Canaā/eñ vermeerderde hē sine zaet/eñ
gaf hē Isaac/eñ Isaac gaf ic Jacob eñ Esau/eñ ic
gaf Esau dat gheberchte Seir te besittē/Mer Ja=
cob eñ sine kinderē/trocken neder in Egiptē
Doē seynde ick Mose eñ Aarō/eñ plaechde E B
giptē/ gelijc ic ond hen gedaē heb/Daer nae leyde
icket v wt/eñ v vaders wt Egiptē/eñ doe ghy aen
die zee quaemt/ende die Egiptenaers uwen vade
ren nae iaechden/met waghenen ende ruyteren
aen die Roode zee/doen riepen si tottē HEERE/

dye sette eē duysternisse tusscē v/eñ den Egiptena=
ren/eñ leyde dye zee ouer hen/eñ bedectese/ Ende
uwe oogē hebbē gesiē/wat ic in Egipten ghedaen
hebbe/eñ ghi hebt eenē langen tijt inder woestinē
gewoont/eñ ic heb v gebracht in dat lāt der Amo
riten/die ouer gheen side der Jordanen woonden/
C eñ doen si teghē v stredē/gaf icse in uwen handen/
dat ghi haer lant besaet/eñ verdeldese voor v
Doē maecte hē Balak op/dye sone Ziphor/der
Moabitē coninc/eñ street teghē Israel/eñ hi seyn=
de eñ dede Bileā dē soon Beor roepen/dz hi v ver
uloecke soude/Mer ic en wilde hē niet hooren / eñ
hi segende v/eñ ic verloste v wt sinē handē/Eñ doen
ghi ouer die Jordane ginct/eñ tot Jeriho quaemt
so stredē tegē v die borgeren vā Jeriho/die Amo=
ritē/Pherezitē/Cananitē/Hethiten / Girgositen/
Heuitē/eñ Jebusiten/Maer ic gafse in uwen han
den/eñ seynde horsselē voor v henen dye dreuense
wt/voor v/die twee coningen der Amoriten/Niet
door v sweert/noch door uwē boge eñ hebbe v eē
lant ghegeuen/daer ghi niet in ghearbeyt en hebt
eñ stedē/die ghi niet ghetimmert en hebt/dat ghy
daer inne sout woonē/eñ eten vandē wijnberghen
eñ olybergen/die ghi niet geplant en hebt
Dus vreeset dā dē HEERE/eñ dient hē geheelic
eñ oprechtelic/eñ laet die goden varen/die uwe va
D ders ghedient hebben/ouer gheen side des waters
eñ in Egipto/eñ dient dē HEERE. Maer nv belie=
uet v niet/dat ghi den HEERE dient/so verkiest v
heden wien ghi dienen wilt/den God/diē uwe va=
ders ghedient hebben/ouer gheen side des waters
oft den goden der Amoriten/in der welcker landt
ghi woont/Maer ic/eñ mijn huys/willen dē HE
RE dienen
Doe antwoorde dat volc/eñ sprac/dat si verre
van ons/dat wi den HEERE soudē verlaten/ende
anderen goden dienen/Want die HEERE onse
God heeft ons/eñ onse vaders/wt dē lande Egip
ti ghelept/wt den diensthuyse/eñ heeft voor onsen
oogen sulcke groote teekenen gedaen /eñ ons be=
waert op alle den weghe/dien wi ghereist zijn / eñ
onder allen volcke/door welckē wy gegaen zijn/eñ
heeft wt gestotē voor ons/alle volckē die Amoritē
die inden lande woonden / daer omme willen wy
ooc den HEERE dienen/want hi is onse God
E Josua sprac tottē volcke/Ghi en cont dē HE=
RE niet ghedienen/want hy is een heylighe God
een starcke/eñ zelours/ die niet en verghetet uwe
ouertredinge eñ sonden/maer als ghi dē HERE
verlaet/eñ eenen vreemden god dient/so sal hi hē
om keeren/ende v qualick doen/eñ v te niete doē/
na dien hi v goet ghedaen heeft/Dat volck sprack
tot Josua/Alsoo niet/maer wi willen den HEE=
RE dienen
Doen sprac Josua tottē volcke/Ghi zijt getuy
gen ouer v/dat ghi v dē HEERE vercoren hebt
dat ghi hem dienen sout/Eñ si seydē/Ja/ So doet
F dan van v die vreēde godē/die onder v sijn/eñ nei=
get uwe herten totten HEERE dē God van Isra=
el. Eñ dat volc sprac tot Josua/Wi willen dē HE
RE onsen God dienen/eñ sijnder stemmē gehoor
saem sijn/Alsoo maecte Josua opten seluen dach
een verbont mettē volcke ende leyde hen insettin
gen ende rechten voor/tot Sichem

Eñ Josua screef dese hāteringhe int wetboeck
Gods/eñ nam eenen grooten steen eñ rechte dyē
op aldaer/onder een eycke/dye inden heylichdom
des HEEREN was/ende sprac tot alle den volcke
Siet/desen steen sal ghetuyge ouer v zijn/want hy
heeft gehoort alle die redenen des HEEREN/dye
hi met ons gesprokē heeft/eñ sal eē ghetuyge ouer
v zijn/dat ghi uwē God niet en verlochent/ Alsoe
liet Josua dat volc/eenen yegelijckē in zijn erfdeele
Eñ het geuiel na dese gesciedenisse /dat Josua
die soone Nun/die knechte des HEEREN sterf/
doē hi hondert ende thien iaren out was / eñ men
begroef hem inden palen zijns erfdeels/tot Thim
nath Serat/dye optē gheberchte Ephraim leydt/
want noorden waert/aenden berghe Gaas/Ende
die kinderen Israel diendē den HEERE/ alsoo lan
ge als Josua leefde / Eñ die Ouders/ die langhen
tijt leefden na Josua/die alle die werckē des HEE=
REN wisten/die hi aen Israel gedaen had
Die gebeenten Joseph /die welcke die kinderē
Israel hadden wt Egipten gebracht/begroeuen
si in Sichem/inden stucke velts/dat Jacob cocht/
vanden kinderen Hemor des vaders Sichem/om
hondert penninghen/ende wert des kinderen Jo=
seph erfdeel.
Eleasar die soon Aaron sterf oock/ende si be=
groeuen hem tot Gibeath Pinehas zijns soons/
die hem gegeuen was opt gheberchte Ephraim.

Hier Eyndet dat boeck Josua

Hier beghint dat boeck der Rechteren

Judas wort een ouerste eñ leytsmā des volcs
eñ hi brengt onder hem dye Cananiten/eñ wint
Hierusalem/Eñ die Israelitē en roeyden die Ca
naniten niet vyt/ghelijc als haer God gheboden
hadde. Dat.eerste.Capittel.

Ae dē doot Josua
vraechden dye kinderen van
Israel den HEERE / ende
spraken/ Wye sal onder ons
dat oorloge voeren/tegen die
Cananiten / Dye HEERE
sprac/Juda salt voeren /Siet
ic heb dat lant in sine hant ghegeuen/Doen sprack
Juda tot sinen broeder Simeon/ trect met mi op=
waerts in mijn loth / eñ laet ons teghen die Cana=
niten strijden/ soo wil ic weder met v trecken in v
lodt/Aldus trock Simeon met hem.
Doen Judas op trock/ so gaf hem die HEERE
die Cananitē/eñ Pherezitē in haren handē/ende
sloegē tot Besek/thiē duysent mannen/eñ vonden
Adoni Besek tot Besek/eñ stredē tegē hē/eñ sloe=
gē die Cananitē/eñ Pherezitē/Maer Adoni Be
sek vluchtede/eñ si iaechden hē na/eñ doē si hē gre
pē/hieuwen si hē die duymē aen zijn handen / ende
voeten af/Doen sprack Adoni Besek / tseuentich
coningen met afgehouwen duimē haerē handē eñ
voetē/lasen dat ouerblijfsel der spijsen onder mijn
der tafelen op/Soo ict ghedaen hebbe/so heeft my

God weder vergoudē/ Ende men bracht hem te
Hierusalem/ aldaer sterf hi.
Maer die kinderen Juda strede tegen Jerusa
lem/ eñ wonnense/ eñ sloeghense metter scherpten
des sweerts/ eñ stoocte die stadt aen Daer na troc
ken die kinderen Juda neder/ om tegen die Cana=
niten te strijden/ die opt tgeberchte/ eñ tegent zuy
den eñ indē leegen landē woondē/ Eñ Juda troc
henē tegen die Cananiten/ die tot Hebron woon=
den (Hebron hiet voortijts Kiriah Arba/) eñ sloe=
gen Sesai/ ende Ahiman/ eñ Thalmai/ eñ troc vā
daer tegen die inwoonders tot Debir (Debir hiet
voortijts Kyriath Sepher.)
Eñ Caleb sprac/ Wie Kiriath Sepher vsllaet/
eñ wint/ dien wil ic mine dochter Achsa tot eenen
wiue gheuen/ Doe wanse Athniel/ die sone Knas
Calebs ioncsten broeders/ Ende hy gaf hem zijn
dochter Achsa tot eenen wijue/ Ende het gheuiel
doen si introck/ wert si vermaent/ dat si eenen ac=
ker van haren vader eyschen soude/ ende si viel vā
den Ezel/ Doen sprac Caleb tot haer wat is v/ Sy
sprac/ Gheeft mi een segeninge/ want ghi hebt mi
een zuyden lant ghegeuen/ gheeft my ooc een wa=
terachtich/ Doen gaf hi haer een waterachtich bo=
uen ende beneden.
Ende die kinderen des Keniters/ Moses swa=
ger/ trocken opwaerts wt der Palmen stadt/ met
ten kinderen Juda/ in die woestine Juda/ die tegē
tzuyden leghet der stadt Arad/ ende ghinck henen/
ende woonden onder dat volck/ Ende Juda trock
henen met Simeon sinen broeder/ eñ si sloegen die
Cananiten tot Zephat/ eñ si verbādense/ eñ hieten
die stadt Harma/ Daer toe wan Juda Gasa/ met
haren toebehoorten/ eñ Asklon/ met haren toebe=
hoortē/ eñ Ekron/ met haerder toebehoorten/ Eñ
die HEERE was met Juda/ alsoo dat hi dat ghe
berchte in nā/ Want hi en conste die inwoonders
inden leegen lande niet in ghenemen/ om dat si yse
ren waghens hadden/ Ende si ghauen Caleb He=
bron/ so Mose geseyt hadde/ Eñ hi verdreef daer
wt/ die drie sonen Enak
Mer dye kinderen Ben Jamin/ en verdreuen
die Jebusiten niet/ die tot Hierusalem woonden/
Maer die Jebusiten woonden bi dē kinderē Ben=
Jamin tot Hierusalem/ tot desen daghe toe
Des ghelijcs trocken die kinderen Josephs ooc
op tot Beth El/ eñ die HERE was met hen/ En=
de dat huys Josephs bespiedē wt Beth El (dye te
voren Lus hiet) Eñ die wachters sagen eenen mā
wt der stat gaē/ eñ sprakē tot hē/ wijset ons waer
wi in die stat comē/ so willē wy ontfermherticheyt
aen v doē/ Eñ doē hijt hē wijsde/ waer si in die stat
soudē comē/ sloegen si die stadt metter scerptē des
sweerts/ Mer diē mā met alle sinē vrienden lieten
si gaen/ Doen troc die selue man op tlandt der He=
thitē/ eñ timmerde een stat/ eñ hietse Lus/ die heet
noch huydensdaechs also.
Eñ Manasse en verdreef Bet Sean niet met
haren dochteren/ noch Thaenach/ met haren doch
terē/ noch die inwoōders tot Dor/ met haren doch
terē/ noch die inwoonders tot Jebleam/ met harē
dochterē/ Noch die inwoōders tot Megiddo/ met
haren dochteren/ Ende die Cananiten begonsten
te woonen in den seluen lande/ Maer doen Israel
starck werdt/ soo maecte hi die Cananiten chijns=
baer/ ende en verdreefse niet
Des ghelijck soo en verdreef ooc Ephraim dye
Cananiten niet/ die te Gaser woondē mer die Ca
naniten woonden onder hen te Gaser.
Sebulon en verdreef die inwoonders ooc nyet
tot Kitron eñ Nahalol/ mer die Cananiten woon
den onder hen/ eñ waren chijnsbaer.
Asser en verdreef die inwoonders tot Aco nye t
noch dye inwoonders tot Zidon/ tot Ahelab/ tot
Achsib/ tot Helba/ tot Aphik/ eñ tot Rehob/ mer
die Asseriten woonden onder dye Cananiten/ dye
inden lande woonden/ want si en verdreuēse niet.
Naphtali en verdreef die inwoōders tot Beth
Semes/ niet/ noch tot Bet Anath/ mer woōde on
der die Cananitē/ die inden lande woondē/ Mer
die tot Beth Semes ende tot Beth Anath wordē
chijnsbaer.
Ende die Amoritē drongen die kinderen Dan
opt geberchte/ eñ en lieten niet toe/ datse onder in
den leegherē lande soude comē/ Ende die Amori=
ten begonstē te woonen opt geberchte Heres/ tot
Aialon/ ende tot Salbim/ nochtans so werdt hē
die hant des huis Josephs te swaer/ ende worden
chijsbaer/ Ende den pale der Amoritē was/ daer
men tot Akrabim opwaerts gaet/ eñ vandē steen
eñ vander hoochten

¶ Daeromme straffet haer die Enghel Gods in Gilgal Die kinderen van Israel vertoorndē den HEERE/ ende dieden Baal/ daeromme lietse God inder geuanckenisse onder die Heidenen comen

Dat.ij.Capit

Doer quam een boode des HEEREN A
opwaerts/ van Gilgal tot Bochim
eñ sprac/ Ic heb v wt Egiptē op ghe
leyt/ eñ in dat lant gebracht/ dat ic u=
wē vaderē gesworē hebbe/ eñ sprac/
Ic en wilde mijn verbont niet achter latē inder ee
wicheit/ op dat ghi geen verbont mettē inwoon=
ders des lants en sout makē/ eñ haere outarē sout
breken/ Mer ghi en hebt mijnder stēmen geen ge=
boor gegeuen/ waer om hebt ghi dat gedaen/ doē
sprac ic ooc/ Ic en wilse niet verdriuen voor v/ op
dat si v tot eenen valle wordē/ eñ hare godē tot ee
nen nette/ Eñ doen die bode des HEEREN sulc
ke woorden ghesprokē hadde/ tot allen kinderē Is
rael/ soo hief dat volc sine stemme op/ ende ween=
de/ ende hieten die plaetse Bochim/ ende offerden
aldaer den HERE
Want als Josua dat volc van hē gelatē hadde/
ende die kinderen Israel wech getrocken waren/
elc in zijn erfdeel/ om dat landt inne te nemen/ soo
diende dat volc den HEERE/ also lange/ als Jo=
sua leefde/ eñ die Ouders die lange na Josua leef
den/ eñ alle die wercken des HEEREN ghesien
hadden/ dien hy Israel ghedaen hadde/ Doē Josua
die sone Num gestoruen was/ die knecht des HE
REN/ doen hi hondert ende thien iaren out was
begroeuē si hē in die palen zijns erfdeels tot Thim
nath Heres/ opt gheberchte Ephraim/ van noort=
waerts/ aen den berghe Gaas/ doen oock alle dye B
tot dier tijt geleeft hadden tot haren vaderen ver=
gadert worden/ stont na hem een ander geslachte
op/ dat den HERE niet en kende/ noch die werc=
ken/ die hi aen Israel gedaen hadde.

Doen dedẽ die kinderẽ van Iſrael quaet voor den HEERE/ende dienden Baalim/ende verlieten den HEERE/ haerder vaderen Godt/dieſe wten lande Egipti gheleyt hadde/eñ volchdẽ anderen goden na/oock die godẽ der volcken/die rontſomme hen woonden/ende aenbadenſe/ ende vertoornden den HEERE/want ſi verlietẽ dẽ HERE/al meer ende meer/ende dienden Baal/ende Aſtharoth/Aldus verbolch die grãſcap des HEREN ouer Iſrael/eñ gafſe inden handẽ der geenre dieſe beroofden dat ſiſe ſouden berouen/eñ vercochtſe inden handẽ haerder vianden rontomme/ eñ ſi en conden haer vianden niet wederſtaẽ. Mer werwaerts dat ſi henen wildẽ/daer was die hant des HEEREN teghen hen/tot ongheluck/ſoo hen die HEERE gheſeyt ende gheſworen hadde/ ende werden heydelick gedronghen

Cabin? ſticht die ſtadt vã Theben hi vant eerſt die griexe letteren

O

Als nv dye HEERE/rechters verwecte dieſe wten roouers handen holpen/ſoo en gauen ſi den rechteren gheen gehoore/ maer ſi boeleerden nae andere goden/eñ aenbadenſe/eñ weken haeſtelijc vanden wege/daer hare vaderẽ op gegaen warẽ/ des HEEREN geboden gehoorſaem te ſine/eñ en deden niet als dieſelue

D

Eñ als die HEERE hen rechters verwecte/ ſo was die HEERE mettẽ rechterẽ/eñ halp hen wt haerder vianden handen/ſo lange als die rechter leefde/Want haer wee clagen/ouer dye ghene dieſe dwongen eñ dronghen/iammerde den HERE/Maer als die rechter ſterf/ſo keerdẽ ſi hẽ/eñ verdoruent meer/dan haer vaders/dat ſi anderen goden volchden/hen te dienen/eñ te aenbedẽ/ſi en vielen van haren voornemen niet/noch van harẽ hertneckighen weſen

Daer om vergramde die verbolghentheyt des HEEREN ouer Iſrael/alſo dat hy ſprac/ Wãt dit volc mijn verbont ouer gegaen is/dat ic harẽ vaderẽ geboden hebbe/eñ en hoordẽ mijn ſtẽme niet ſo en wil ic voort aen ooc niemandẽ verdriuen van dẽ Heydenẽ/die Ioſua heeft ghelaten doe hi ſterf/ op dat ic Iſrael ſoude proeuẽ aen hen/oft ſi op den wech des HEEREN blijuen/dat ſi daer inne wandelen ſoe haer vaders daer inne ghebleuen zijn/oft niet/Aldus ſo liet die HEERE deſe volckẽ/ dat hiſe niet haeſtelic en verdreef/die hi in die handẽ Ioſua niet en hadde ghegeuen

¶ Dit zijn die volcken die Godt ouerbliuẽ laet/ om Iſrahel te oeffenen/ende te proeuen/met den welckẽ Iſrahel huwelijckẽ maect/eñ daer door den HERE vertoornt/vvaeromme hijſe ſtraffet/maer ſo dicvvils als ſi tot hem roepen/ſo verloſt hiſe vvonderlijcken

Dat.iij.Capittel.

Dit zijn die volckẽ/die die HEERE liet bliuen/dat hy Iſrahel aen hẽ ſoude proeuen/dye vanden oorloge Canaan niet en wiſten/ Alleen daerom dat die geſlachtẽ der kinderen Iſrael ſoudẽ weten/eñ leeren ſtrijden/die te vorẽ daer af niet en wiſten/Te weten/die vijf heeren der Philiſteen/eñ alle Cananitẽ/eñ Zidonitẽ/ eñ Hethiten die aen den berch Libanon woonden/ vanden berghe Baal Hermon aen tot datmen coemt te Hemath/Die ſelue bleuẽ/om Iſrael daer aen te proeuen/datmen onderuonde/oft ſi den ghebode des HEEREN gehoor geuen/die hi haren vaderẽ gheboden hadde door Moſe.

A

Athniel was dye derde richtere/ Indeſer tijt was

Doen die kinderen Iſrael alſo woonden onder die Cananiten/Hethiten/Amoritẽ/Pherezitẽ/Heuiten/eñ Iebuſitẽ/ſo namẽ ſi vã harẽ dochterẽ tot wiuen/ende gauen hare dochteren der gheenre ſonen/ende dienden der geenre afgoden/ende deden quaet voor dẽ HEERE/ ende vergaten haers HEREN haers Godts/ende dienden Baalim/ende Aſeroth/Doen verbolch die gramſchap des HEREN ouer Iſrael/ eñ vercochtſe onder dye handẽ Cuſan Riſathaim / den coninc tot Meſopotamia/ ende die kinderen van Iſrael dienden alſoo Cuſan Riſathaim/acht iaer

Doe riepẽ die kinderen van Iſrael totten HERE/ende die HEERE verwecte hen eenen ſalichmaker/dieſe verloſte Athniel/die ſone Kenas / Calebs ionckſten broeders/ende den gheeſt des HEREN quam ouer hẽ / eñ wert rechter in Iſrahel/ eñ troc wt totten ſtrijde/ ende die HEERE ghaf den coninc tot Syriẽ Cuſan Riſathaim/ in ſine handen / alſo dat ſine hant ouer hem te ſtarck werdt/ Doen was dat lant veertich iaren ſtille/eñ Athniel die ſone Kenas ſterf.

Maer die kinderen Iſrahel / deden noch voort quaet voor den HEERE/Doen ſtercte die HEERE Eglon den Coninc der Moabiten/teghen die kinderen van Iſrael/om dat ſi quaet deden / tegen dẽ HEERE/ende vergaderde die kinderen Ammon/ ende die Amalekiten/ende hi troc henen/eñ ſloech Iſrahel/ende nam die palmſtadt in/ende die kinderen Iſrael dienden Eglon der Moabiten coninck achtien iaren/ Doen riepen ſi tottẽ HEERE/ ende dye HEERE verwecte hen eenen ſalichmaker Ehud/den ſoon Gera/des ſoons Iemini/ die was een man die zijn ſlincker hant ghebruycte/ghelijck ſine rechter hant

Ende doen die kinderen Iſrael/door dẽ ſeluẽ/ gauen ſonden aen Eglon/der Moabiten coninck/ ſo maecte hem Ehud eenen twee ſnijdenden ſtootdeeghen/een ſpanne lanck/ende gorden onder ſijn cleet/op zijnder rechter dgien/eñ bracht die giften Eglon der Moabiten Coninck/ Eglon was een zeer vet man/ende doe hi die gifte ouer hadde gheleuert/ſo liet hi dat volc/die die gifte gedragẽ haddẽ/ende keerde om vanden goden tot Gilgal/ende dede hem ſegghen/Ic hebbe/O coninck/v wat heymelics te ſegghen/Ende hy hiet ſwighen/eñ ſi ghingen wt van hem alle die om hem ſtonden.

Ende Ehud quam tot hẽ in/hi ſadt in dat ghetafelde ſomerhuys/dat voor hem allen was/ Ende Ehud ſprac/Ic heb v wat van Gode te ſeggen/ Doe ſtont hi op van ſinẽ ſtoel/Ehud ſtac ſijn ſlincke hant wt/ende nam den ſtootdeegẽ van zijnder rechter dgien/ende ſtietẽ hem in ſinen buycke/alſo dat ooc den hecht/den yſer nae daer in volchde/eñ dattet vette den hecht beſloot/want hi en trac den deegẽ wt ſinen buycke niet/alſoe dat den dreck vã hem ghinc/Maer Ehud ghinck ter achter dueren wt/ende dede die duere achter hem toe/eñ ſlootſe

Doen hi wt was/ſo quamen ſine knechten in/ ende ſaghen dat die duere des ſomerhoofs gheſloten was / en ſpraken/hy is miſſchien ten ſtoel ghegaen/inden ghetafelden ſomerhuyſe

Maer doen ſi ſoo langhe wachteden tot dat ſi

hem schaemden/ Want niemant en dede die duere der looueren open/ si namen den sluetel en dedese op/ Siet/ doen lach haer heere opter aerden doot/ Ehud was ontloopē die wijle dat si vertoefden/ en ginc voorbi die afgoden en vluchte tot Seirath toe

En doen hi daer in quam/ so blies hi die basuyne opt geberchte Ephraim/ en die kinderē Ephraim trocken met hem vandē geberchte/ en hi voer voorbi hen henē/ en hi sprac tot hē. Volget mi nae/ Wāt die HEERE heeft v die Moabitē/ uwe viādē in dinen handē gegeuen/ En si iaechden hen na/ en si vercregē die hauē aen die Iordane in/ die tot Moab gaet/ en en lietender niemant ouer gaen/ en sloegen die Moabiten/ in dier tijt/ bi thiē duysent mannen/ also datter niet een en ontquam.

Aldus worden die Moabiten in die tijt onder die handen der kinderen van Israel vernedert/ en dat lant was tachtentich iaer stille.

Daer na was Samgar die sone Anat/ die sloech ses hondert Philisteen/ met eenen ossen stock/ ende verloste Israel ooc.

Debora die propheterse met Barack verwint Sisseram/ ende verlost dat volc des HEEREN

Dat.iiij.Capittel.

A Mer die kinderē Israel deden voorts quaet voor den HEERE/ doē Ehud gestoruen was/ En die HEERE vercochtse in die handen Jabin/ der Cananitē Coninck/ die tot Hazor sadt/ en sijn velthooftmā was Sissera/ en hi woonde tot Haroseth der heydenē/ En die kinderē Israels riepē tottē HEERE/ Wāt hi had.ix. C. ysere wagēs/ en dwanc die kinderē Israel met gewelt.xx. iaer.

Tot dier tijt was rechterse in Israel die propheterse Debora/ een huysurouwe Lapidoths/ ende si woonde onder die palmen Debora/ tusschen Rama en BethEl/ opt geberchte Ephraim/ en die kinderē Israel quamen voor haer op int geberchte. Die selue seynde henen/ en liet roepen Barac/ den sone AbiNoam/ van Kedes Naphtali/ en dede hē seggē.

En heeft v die HEERE/ die God Israel niet geboden/ ghaet henen en treet opten berch Thabor/ en neemt thien duysent mannē met v/ vanden kinderen Naphtali en Sebulon/ Want ic wil Sissera den velthooftman Jabin/ tot v treckē/ aen dat water Kison/ met sinen waghens/ ende met sijnder menichte/ ende wil hem in uwen handen gheuen.

Barac sprac tot haer. Ist dat ghi met mi treet/ soo wil ick trecken/ mer en treet ghi met mi niet/ so en wil ic niet trecken/ Sy sprac. Ic wil met v trecken mer den prijs en sal v niet zijn op dese reyse/ die ghi doet/ mer die HEERE sal Sissera in eens wijfs hāt ouergeuē. Aldus maecte haer Debora op/ en troc met Barac tot Kedes/ Doen riep Barac Sebulon en Naphtali tot Kedes/ en troc te voete met thien duysent mannen/ Debora reysde ooc met hem.

Heber die Keniter/ was vanden Keniten/ Van den kinderen Hobab Mose swager getrocken/ en hadde sine tenten op geslagen/ bi die eycke Zaanaim/ neffens Kedes.

Doen wert Sissera te kennen gegeuē/ dat Barac die sone AbiNoā/ optē berch Thabor getrockē ware/ en hi riep alle sine wagenē tsamen.ix. C. ysere wagēs/ en alle dz volc dat met hē was/ vā Haroseth der heydenen/ aen dat water Kison/ Debora sprack tot Barac. Op/ dit is den dach in welcken v die HEERE Sissera in uwē handē heeft gegeuen/ wāt die HEERE sal voor v wt reysen. Aldus trock Barac vanden berge Thabor/ ende die thien duysent mannen hem nae.

Mer die HEERE maecte grouwel oft veruaer de Sissera/ mz alle sine wagēs en heyr/ en verscric tese voor die scerpte des sweerts/ voor Barac/ Also dat Sissera vā sinē waghē sprane/ en vluchte te voete/ Barac iaechde de wagēs na/ en dē heyr tot Haroseth der heydenen toe/ en alle theyr Sissera viel inder scerptē des sweerts/ also datter niet een ouer en bleef Mer Sissera vluchte te voete in die tente Jael/ des wijfs Heber des Keniters/ want die Coninck Jabin tot Hazor/ en dat huys Heber des Keniters/ stonden met malcanderē in vrede.

Jael ghinc wt Sissera te ghemoete/ en seide tot hem/ Wijct mijn heere/ wijct tot mi/ en vreest niet/ en hi weec tot haer in/ in haer tente/ en si decte hē met eenē mantel. Hi sprac tot haer. Lieue geeft mi een weynich waters te drincken/ want mi dorstet. Doen dede si open eenē melcpot/ en gaf hē te drincken/ en decte hē/ Ende hi sprac tot haer. Gaet indē tenten duere/ ende als yemant comt/ ende vraecht oft yemant hier is/ so segt/ Niemant

Doē nam Jael dat wijf Heber eenē naghel vander tentē/ en eenē hamer in haer hāt/ en ghinc lijselick/ oft heimelic tot hē in/ en sloech hem dē nagel door tslaep van sinen hoofde/ also dat hi ter aerdē sanck hi ontslumerde/ en wert amachtich ende sterf. D

Doē Barac Sissera na iaechde/ so ghinc hē Jael te gemoete daer wt/ en sprac tot hē. Coemt hier ic wil v den man thoonen diē ghi soect/ en doen hy tot haer in quam/ lach Sissera doot/ en dye naghel stac in sinē slaep. Also vernederde God op dye tijt Jabin der Cananitē Coninc/ voor die kinderē Israel/ en die hāt der kinderē Israel ginc en verdructe Jabin der Cananitē Coninc/ tot dat si hem wt roeyden/ doen sanck Debora ende Barac die sone AbiNoam in die tijt/ ende seyden.

Eenen lofsanc Debore en Barac/ om der victorien wille/ die haer die HEERE ghegeuen hadde

Dat.v.Capittel.

A Looft den HEERE/ aen die ghene dye vrijwillich waren inden volcke/ doen die groote in Israel stille saten.

Hoort toe ghi Coningen/ en aen merct ghi princē Ic wil/ ic wil dē HEERE singē/ dē HEERE God Israel wil ick spelen.

HEERE/ doen ghi van Seir op reysde/ en door ghinct vanden velde Edō/ Doen beefde die aerde den hemel droop/ en die wolcken droopen met water. Die berghē vloeyden voor den HEERE/ Sinai voor den HEERE den God Israel

Indē tijt Samgar des soons Anath/ inden tijt Jael warē die wegen vergaen/ en die daer op paden gaē souden/ die wandeldē daer cromme weghen.

Het gebrac/ aen boeren gebract in Israhel/ tot dat ic Debora op quam/ tot dat ick op quam/ een moeder in Israel/

Een nieuwe heeft God vercoren/ hy heeft dye poortē bestreden/ Daer en was geenē schilt/ noch spiese/ onder veertich duysent in Israel gesien

Sibilla delphica prophetect de in de se tijdt/ wat tijds voor dē strijt vā Troyen O hoe dat dye soone Goods mensce soude worden voor cristus geboorte M. iij. C. iaer.

Mijn herte is wel aen die leeraers Israel / dye daer vrijwillich sijn onder den volcke.

Looft den HEERE/ghi die op schoone eselen
B rijdt/die int gerecht sidt en dichtet/ghi die op den wech gaet

Doen die scuttē crijschtē tusschē die sciplieden/ daer seydemē vādēr gherechticheit des HEERĒ vāder gerechtichz sijnder boeren in Israel/doē domineerde des HEERĒ volc onder die poorten.

Wel op/wel op Debora/wel op/wel op/ende segt een liedeken/Maect v op Barac/ende vangt uwe vanghers/ghi soon Abinoan.

Doen domineerden die verlatene/bi dē princetschen des volcs. Die HEERE heeft gedomineert/ door die ruesen oft stercke

Wt Ephraim was hare wortel tegē Amalech/ Ende na v BenJamin in dinen volcke

Van Machir hebben leeraers heerscapapie ghehadt/Ende van Sebulon sijn regeerders ghewordē door die scrijfpenne

En die princen tot Isaschar waren met Debora/en Isaschar was als Barac/inden legen lande gesondē met sinē voetvolcke/Ruben hielt hooge van hem/ende scheyde hem van ons

Waerom blijfdi tusschen twee terminen/daer ghi dat blasen vandē cuddē hoort?dat Ruben hooch van hem hielde/en hem van ons afscheide

Gilead bleef ouer gheen side der Jordanen/en waer om woont Dan onder die scepen. Asser sadt in die hauen der zee/en bleef in sinen deelen

Mer Sebulons volc/waget sijn siele inden doot Naphtali ooc/inder hoochten des velts Merom.

Die Coningen quamen en streden/daer stredē die Conninghen der Cananiten tot Thaanach/aen
C dat water Megiddo/mer ghelt gewin en brachtē si niet daer af

Vanden hemel wert teghen hen gestreden/dye sterren in haren loope streden tegen Sissera

Die beke Kison wentelde se/die beke Kedumin die beke Kison/Mijn siele tredet op die stercken/ daer ratelden der paerden voeten/voor dat versagen haeder machtiger rupteren.

Vloect die stadt Meros/sprach dye Enghel des HEERĒ/vloect haer borgeren/dat si dē HEERE niet te hulpe en comen/te hulpe den HEERE / tot den ruesen

Gheseegent si onder dē wijuen Jael/dat wijf Heber des Keniters/ Gheseeghent sy si inder tenten onder den wijuen.

Melc gaf si/daer hi water eyschte/ ende boter bracht si daer/in eender heerlijcker schalen.

D Si greep met haerder hant den naghel/en met haerder rechter hant den smijthamere.

En sloech Sissera door zijn hooft/en quetste en doorboorde sinē slaep. Tot harē voeten crōde hi hē hi viel neder en lach/hi crōde hem/en viel neder tot harē voetē/so hi hem cromde/so lach hi verdoruē

Sijn moeder sach ter venster wt/ende weende door die tralien/Waerom bliuet sinen wagē so lāghe wt/dat hi niet en comt/Waeromme vertrecken die raders sijns waghens?

Die wijste onder sinē vrouwen antwoorde en sprac tot haer/en souden si nu vindē en wt deelē dē roof/elcken man een meysen oft twee tot eender bueten/ende Sissera bonte ghestickte cleederen tot eender bueten/ ghestickte bonte cleederen om den hals/tot eender bueten?

Also moeten vergaen HEERE alle uwe vyanden/mer dye hem liefhebben / moeten sijn/als dye sonne die opgaet in haerder macht.

Ende dat lant hadde veertich iaer vrede.

God die HEERE gheeft se om haerder sonden wille indē handē der Midianitē/en als si hē aen roepen/so seynt hi haer Gideon eenen verlosser.

Dat.vi. Capittel

ENde doen die kinderen Israel quaet deden voor dē HEERE/gaf se die HEERE onder die handt der Midianiten seuen iaer. En doen der Midianiten hant te sterc wert/ ouer die kinderen Israel/so maecten die kinderē Israel voor hen holen indē geberchtē/en spelunckē/en vesten. En als Israel yet saeyde/so quamen die Midianitē en Amalekiten/en die kinderē tegē oosten/op waert ouer hen/en belegerdē se tegē haer/en verdoruē dat gewasch opt lant/tot Gasa toe/en en lieten niet ouer bliuē vā dierē in Israel/noch scapē/ noch ossen noch ezelē. Wāt si quamen daer op met haren beesten/en tenten/als een groote menichte sprinchanē/also dat noch si/noch hare kemelen/te tellen en warē/en vielen int lāt/dat zijt verderuē souden. Aldus wert Israel zeer neder voor die Midianiten / doen riepen die kinderen Israel totten HEERE.

Mer als si totten HEERE riepen/ om der Midianitē wil/so seynde die HEERE eenen propheet tot hen/ die sprac tot hē. Dus seyt die HEERE dye God Israel/Icheb v wt Egipten gelept/en wt dē diensthuyse ghebracht. En ick heb v verlost vander Egiptenaers hāt/en van alder hāt die v dronghen en hebse voor v wt gestooten/en hair lāt v gegeuē en sprac tot v Ic ben die HEERE uwe God/en vreest der Amoriitē goden niet/inder welcker lant ghi woōt/en ghi en hebt mine stemme niet gehoort
B

Ende een Engel des HEERĒ/quam en sadt ondē eē eycke te Aphra/die behoorde Joas den vader der Esriten toe/en sijn soon Gideon dorssche de tarwe inden keldere/op dat hy vluchten soude voor die Midianiten/Doē openbaerde hē die Engel des HEERĒ/en sprac tot hē. Die HEERE si met v/ghi strijdtbaer ruese/Gideō sprach tot hē Mijn heere/is dye HEERE met ons/waerom is ons dan dit al wederuarē?en waer sijn alle die wonderlicheden die ons onse vaderē vertellē / en spraken?Die HEERE heeft ons wt Egipten ghelept? Mer nv heeft ons die HEERE verlaten/en onder der Midianiten handen gegeuen.

Die HEERE keerde hē/tot hē en sprach/Gaet henē in dese uwe cracht/ghi sult Israhel verlossen wt der Midianitē handen. Ic heb v ghesondē. Hi sprac tot hē/mijn HEERE/waer mede sal ick Israel verlossen/mijn maechscap is dat minste in Manasse/en ic ben die cleynste in mijns vaders huys/ Die HEERE sprac tot hē. Ick wil met v sijn/ also dat ghi die Midianiten slaen sult/als eenen eenigē man. Hi sprac tot hē/Lieue heb ic ghenade voor v vondē/so gheeft mi een teeken dat ghijt sijt/ die mi mi sprecet. En gaet niet vā hier/tot dat ic tot v comē/en brēge mijn spijsoffer/dat ic voor v late. Hy sprac/Jc sal bliuen tot dat ghi weder coemt C

Eñ Gideon quam eñ maecte
toe een geytẽ bocrkẽ / ende een
Epha onghesuerder bloemen/
eñ leyde vleesch in eenẽ korf / eñ
dede dat vleeschnat in eenẽ pot
eñ bracht tot hẽ daer wt / onder
die eycke/eñ ghincker toe. Mer
die Engel des HEREN sprac
tot hẽ/ Neẽt dat vleesch / eñ dat
ongesuerde/ eñ settet optẽ steen
die hier is/eñ giet dz vleeschnat
wt/eñ hi dede also. Doẽ stac die
Engel des HEREN den stoc
wt/die hy in dye hant hadde/ eñ
ruerde mettẽ wterstẽ dat vlees
die ongesuerde bloeme aen/ eñ
dat vier voer wt den steen/ende
verteerde dat vleesch / eñ onge-
suerde meel bloeme/eñ die En-
gel des HEREN verdwijnde
wt sinen ooghen.

E Doẽ nv Gideon sach / dattet
een Engel des HEREN was/so sprac hi/ O HE
RE/HERE / heb ic also eenen Engel des HE
REN van aengesichte gesien? Dye HERE sprac
tot hem. Vrede si met v En vreest nyet / ghy en sult
niet steruẽ/ Doẽ timmerde Gideon aldaer dẽ HE
RE eenen outaer/ eñ hiet dien / Dye HERE des
vreedts/ die staet noch tot opten daghe van heden
tot Aphra des vaders der Esriten.
Eñ inder seluer nacht / sprack die HERE tot
F hem/neemt eenen varre onder die ossen/die uwen
vader toebehoorẽ/eñ eenẽ anderẽ varre die seuen-
iarich is/eñ breect den outaer Baal /dye uwen va-
der toebehoort/ eñ hout den bosch af / dye daer by
staet/eñ timmert dẽ HERE uwẽ God/bouẽ op-
ter hoochten des steens eenẽ outaer / eñ maect diẽ
toe/eñ neemt dẽ anderẽ varre/eñ offert een brant
offer mettẽ houte des bosch/ dat ghi afghehouden
hebt/ Doẽ nã Gideõ thiẽ mannẽ wt sinẽ knechten
eñ dede also hẽ die HERE geseyt hadde / maer hy
vreesde hẽ dat te doẽ inden dage voor zijns vaders
huys/eñ den lieden inder stadt/eñ hi deet bi nachte
Doen die lieden inder stat smorgẽs vroech op stõ
den Siet doẽ was dẽ outaer Baal gebrokẽ/eñ dit
bosch daer bi af ghehoudẽ / eñ dẽ anderen varre een
brãtoffer optẽ outaer die getimmert was/eñ deen
sprac tottẽ anderẽ/wie heeft dat gedaen? eñ doen si
sochtẽ/eñ daer na vraechdẽ/ so wert geseit/Gideõ
die sone Joas heeft dat gedaen. Doen spraken die
liedẽ der stat tot Joas/geeft uwen soõ daer wt/hy
moet steruẽ/om dat hi den outaer Baal gebroken
heeft/eñ dat bosch daer bi af gehouwẽ heeft. Joas
sprac tot alle die by hẽ stondẽ/wilt ghi om Baal kũ
uen/wilt ghi hẽ verlossen? Wie om hẽ kũft/ dye sal
desen morgen steruen/is hi God/soo rechte hi om
G hẽ seluen/dat sinen outaer gebrokẽ is/Van dien da
ge aen hietmen hem JerubBaal/ eñ sprac / Baal
rechte om hem seluẽ/dat sinẽ outaer gebroken is.
Doẽ die Midianitẽ/eñ Amalekiten/ eñ die kinde
rẽ tegẽt oostẽ/hẽ te hoope vgadert hadden/eñ troc
kẽder door/eñ legerdẽ hẽ indẽ broeclande Jesrael/
so trat die geest des HEREN Gideõ aẽ/eñ hi de
de die basuyn blasen/ eñ riep Abi Ezer /dz si hẽ vol
gen soudẽ/eñ seynde bootschappẽ in alle Manasse
eñ riepse aen/dat si hẽ ooc na soudẽ volgẽ /Hi seyn
de ooc bootscap tot Asser / eñ Sebulon/eñ Naph-
tali/die quamẽ op/hem te ghemoete.
Eñ Gideon sprac tot God/Wildi Israel door
mijn hãt verlossen so ghi gesprokẽ hebt / so wil ick
eñ vlies metter wollẽ indẽ hof leggẽ/ist dz den dau
we alleen si /eñ op alle die aerde drooghe/so sal ick
merckẽ dat ghi Israel vlossen sult door mine hãt/
so ghi gesprokẽ hebt/ Eñ tgeschiede also/ Eñ doen
hi des anderẽ morgẽs vroech op stõt/ so wranc hy
dẽ dauwe wt vanden velle/eñ hi vuulde een schale
vol vandẽ water. Eñ Gideon sprac tot God/uwe
grãscap en vbelge niet op mi /dat ic noch eẽs spre-
ke/ Ic wil noch eens proeuẽ mettẽ vlies. het si al
leen op dz vel drooghe/ eñ dauwe op alle die aerde
Eñ God dede also dẽ seluẽ nacht/dat alleẽ opt vel
drooch was/eñ dauwe op die geheele aerde

¶ Hoe Gideon dye hooftmã dat heyr neemt eñ
deylt. Eñ hoe hy dye Midianite n bestrijdt ende
verslaet. Dat.vij. Capittel.

A Oen maecte hẽ Jerubaal dats Gide
on vroech op/ eñ alle t volc dat mz hẽ
was / eñ legerde hẽ aen die fonteyne
Harod / also dat hi dat heyr der Mi-
dianitẽ hadde tegẽt noorden achter
dẽ heuuele More / indẽ valleyẽ/Mer dye HERE
sprac/tot Gideon/ des volcs is te vele dz met v is/
dat ic Midiã in hare handen soude gheuẽ /Israhel
mocht hẽ beroemẽ tegẽ mi/eñ seggẽ/mij hãt heeft
mi vlost. Dus laet nv wt roepẽ voor die oorẽ des
volcs/eñ seggẽ /wie bloode eñ vsaget is/ die keere
om/eñ heffe hẽ vollikẽ vandẽ gheberchte Gilead/
Doen keerde des volcs/xxij. duysent wederomme
B also datter maer thien duysent ouer en bleuen
Eñ die HERE sprac tot Gideõ/Des volcs is
noch te vele /leitse neõ aẽt water/ aldaer wil icse di
proeuẽ /eñ vã welckẽ ic v seggẽ sal/ dz hy mz v trec
kẽ sal/ die sal met v treckẽ/Mer van welckẽ ic seg-
gẽ sal/ dat hi niet met v treckẽ en sal/dye en sal niet
treckẽ. Eñ hi leide dat volc aẽt water / eñ dye HE
RE sprac tot Gideon / Die met zijnder tonghẽ dat
water lecket/als een hõt lecket / diẽ stelt bisonder

Mars Jupiters soone vide heydenẽ die God vãdẽ stri de ghenoẽt was in deser tijdt

Ven? dz gemeen wijf was in desertijt

daer dat simpel volck eẽ afgodinne af maecte.

hem alle dese woordē/ voor dē ooren alder mannē tot Sichem. eñ haer herte neychde hē na AbiMelech. Wāt si gedachtē /het is onse broeder/eñ gauē hē tseuētich silverlingē wt den huise Baal Berith eñ Abi Melech hurede daer mede loose lichtveerdi ge mannen die hē na volchdē/eñ hi quā in sijns va ders huys tot Aphra/eñ doode sine broeders dye kinderē JeruBaal/tseuētich mannē op eenē steē/ mer Jothan die ioncste sone JeruBaal bleef ouer want hi wert verstekē

Ende alle die mannen van Sichem vergader= den hen/eñ dat gheele huys Millo gingen henē/ ende maecten AbiMelech tot eenē Coninc/bi die eect eyken/die te Sichem staen

Doen dat Jothan te kennen gegeuen wert/so
B ghinc hi wech /eñ tradt op die hoochte des berchs Garizim/eñ hief sijn stēme op riep eñ sprac. Hoort mi ghi mānen tot Sichē op dat God v oock hoore Die boomē ghingen wech/dat si eenē Coninc ouer hen souden saluen/eñ sprakē tottē olyboom/sijt ō= se Coninc/Maer den olijfboom antwoorde hen/ Sal ic mijn vetticheit laten/dye beyde Godt ende mensce aen mi prijsen/ende wech gaen dat ic ouer die boomen drijue? Doen spraken die boomen tottē vijchboom/Coēt ghi en sijt een Coninc ouer ons/ Mer die vijchboom sprac tot hen/Sal ic mine soe ticheit/eñ mine goede vruchtē latē/eñ gaē henen/ dat ic ouer die boomē driue? Doen sprakē die boo= mē tottē wijnstoc/Coemt ghi eñ sijt onse Coninc Mer die wijnstoc sprac tot hen/Sal ick minē most latē/die God eñ den menscē vrolijc maect/eñ gaē henē dat ic ouer die boomē driue? Doē sprakē alle boomē tottē doornen bosch/Coemt eñ sijt Conic ouer ons/Eñ dē doornē bosch sprac tottē boomen Ist warachtich dat ghi mi tot eenē Coninck saluet ouer v so coemt eñ betrouwet v onder mijn scha= duwe/Is dat niet/so gae vier wt den doornē bosch eñ verslinde die cederboomen Libanon.

Sibilla frigia prophe= teert vā die geesſel ende plage ŏ mogēd princē ŏ aerden / ende dat God neder dalē souden wt den hogē hemele

Hebt ghi nv recht eñ redelic gedaē/dz ghi Abi Melech tot enē Coninc gemaect hebt/eñ hebt ghi wel gedaē aen Jerubaal/eñ aen sinen huyse/ ende hebdi hen gedaē so hi aen v verdient heeft /dat mijn vader om uwēt wille ghestreden heeft eñ sine siele wech geworpē vā hē/dat hi v soude verlossen van der Midianitē hāt/eñ ghi rechtet v heden op tegē mijns vaders huys/eñ verworget sine kinderē/tse= uētich personen op eenē steen/eñ maect v eenē Co ninck AbiMelech/sijns meyssens soon / ouer dye mannen tot Sichem/om dat hi uwe broeder is

Hebdi nv recht eñ redelic gehandelt aen Jeru= Baal eñ aen sinē huyse/in desen daghe/so sijt vrolic ouer AbiMelech/eñ hi si vrolick ouer v/Is dat nz
C so gae vier wt AbiMelech/ eñ verslinde die man= nen tot Sichē /eñ dat huys Millo/eñ daer gae ooc vier wt vanden mannen tot Sichem/eñ dat huys Millo eñ verslinde AbiMelech/Eñ Jothā vluch te eñ ontweeck/eñ ghinck tot Ber/ende woonde aldaer voor sinen broeder AbiMelech.*

Als nv AbiMelech drie iarē ouer Israel gedo mineert ofte gheheerscht hadde/so seynde Godt ee= nen quadē moet tusscen AbiMelech/eñ den man nē tot Sichē/Wāt die mānē tot Sichē versprakē AbiMelech/eñ die misdaet der doodingen/der tse uentich sonen JeruBaal/eñ haer bloet begonstē si te leggen op AbiMelech harē broeder/diese verwor get hadde/ eñ op die mānē tot Sichē/ die hē zijn hāt gesterct haddē daer toe / dz hi zijn broeds verworchde

C eñ die mānen van Sichē leydē lagē op die hoochte der bergē/eñ roofdē se alle dye opter straten tot hē wandelden/eñ het wert AbiMelech geboodtscapt.

Gaal die soon Ebed quam eñ sine broeders/eñ gingē tot Sichē inne/eñ die mannē tot Sichē ver- lietē hen op hē/eñ trockē wt opt velt/eñ plucten af hare wijnbergē/eñ terdēse/eñ maectē eenen dans/ eñ gingen in haers Gods huys/eñ atē eñ dronchē eñ vloectē AbiMelech/ eñ Gaal die sone Ebed die sprac/wie is AbiMelech/eñ wat is Sichē/dat wy hē dienen soudē? En is hi niet JeruBaals sone? eñ heeft sinen knecht Sebul gestelt ouer die lieden tot Hemor/des vaders Sichē? waerō souden wi hē die nen? oft Godt wilde dat het volck onder mijn hant ware/dat ic AbiMelech van cante mochte helpen.

Eñ het wert AbiMelech ghesegt / vermeerdert v heyr eñ treet wt/ Want Sebul die ouerste in dye stadt/ doen hi die woorden Gaal des soons Ebed hoorde/soo verbolch hi in sine gramschap/ eñ seyn de boden tot AbiMelech heymelijc/eñ dede hē seg gē/ Siet/Gaal die sone Ebed/eñ sine broeders zijn tot Sichē gecomē/eñ maken v die stadt contrarie. Dus maket v nv op bi nacht / ghy eñ v volc dat by v is/eñ verberght v int velt / eñ smorghens als die zonne op gaet/soo maect v vroech op/eñ ouervalt dye stadt/eñ ist dat hi eñ dat volc dat by hē is/tot v wt treet / so doet met hem so het uwe hant vindet.

AbiMelech stont snachs op/eñ allet volc dat bi G
hē was/eñ leyde lagē op Sichē mz vier heyrscaren eñ Gaal die soon Ebed troc wt/ eñ tradt voor dye duere aender stat poorte/AbiMelech maecte hem op wt der lagē met dē volcke dz met hē was/Doen Gaal dz volc sach/ so seyde hi tot Sebul. Siet/daer coemt eē volc neder vāder hoochtē des gebergtes Sebul sprac tot hē / Ghi siet die scaduwe ŏ bergen voor lieden aen. Gaal sprac noch meer segghende Siet daer coemt een volc neder wt den middel des lants/eñ een heyrscare coēt opten wech totter too= uereyche. Doen sprac Sebul / Waer is doch nv u= wē mont/ die daer seyt/Wie is Abimelech dat wy hē dienen souden? En is dat niet dat volck dat ghy verworpen hebt? treet nv wt /eñ strijdt tegen hen.

Gaal troc wt voor die borgheren tot Sichē/eñ street tegen AbiMelech/mer AbiMelech iaechde hē dat hi vluchte voor hē /eñ daer vielē vele verslage ne tot aē die duere ŏ poortē / eñ AbiMelech bleef tot Aruma/Sebul dreef Gaal eñ sine broeders/dz si tot Sichē niet en mochtē bliuen / Optē anderen dach ginc dat volc daer wt optē velde . Doē dz Abi Melech te kennen gegeuen wert/nā hi dat volc eñ deylde dat in drie heyrscaren/ eñ leyde lagen op hen inden velde Als hi nv sach dat dat volc wt der stadt ghinc/so verhief hi hē ouer hen/ende sloechse.

AbiMelech eñ die scare die bi hē was/ouervie
H lense eñ gingē aē die duere der stadt poorten/ Mer die anď twee scarē ouervielē alle die/die opten vel= de warē/eñ sloegēse. Doē street AbiMelech tegen die stadt/dē seluē heelē dach/eñ wōnse/eñ verworch= de dat volck dat daer inne was/eñ brac die stadt/eñ stroeyde sout daer op. Doē dz alle die mannē des to rens tot Sichē hoorden gingen si in een feeste des

huys des gods Birith. Doē dat AbiMelech hoor-
de/dat hen alle die mānen des torēs te Sichē ōga
dert haddē/so ghinc hi optē berch Selmō met alle
sinē volcke dz bi hē was/ eñ nā een byl in zijn hāt/
eñ hieu eenē tac vandē boomē/ eñ hief dien op/eñ
leyde dien op zijn scouderē /eñ sprac tot alle dē volc-
ke dat bi hē was / al wat ghi gesien hebt dat ic doe
b dat doet ooc haestelic/ ghi als ic/ doē hieu allet volc
eenē tac af/eñ volchdē AbiMelech nā/ eñ leydēse
aen die veste/ eñ staketē aen met vier /tegen hen eñ
die veste/also dat ooc alle die mānen des torēs tot
Sichem storuen/bi duysent mannen eñ vrouwē.

AbiMelech troc tot Thebez/eñ beleghērdese/
eñ wontse/ Mer daer was eenē sterckē thorē mid
den inder stadt /op welckē alle liedē /eñ vrouwen/
eñ borgers der stadt/ vluchten/eñ sloten achter hē
toe/eñ clommen op dat dack des torēs. Doē quam
AbiMelech tot aen den thoren/ eñ streedt daer te-
ghen /eñ genaecte totter duerē des torens / dat hy
dien met vier soude verbernen / mer eē wijf werp
een stuc vā eenē molensteen AbiMelech op thooft
eñ brac hē zijn herssenbecken. Doen riep Abi Me-
lech haestelijc sinen wapendragher tot hem. Trect
v swert wt eñ doodet mi/op datmen niet van mi
en segghe/een wijf heeft hem verworghet / Doen
doorstac hem zijn knecht/ende hi sterf.

Mer doē die Israeliten sagen die met hē waren/
dat AbiMelech doot was / so ginc elc in zijn plaet
se. Also betaelde hē God almachtich dat quaet dat
hi aē sinen vader gedaē hadde/doē hi zijn tseuētich
broeders vermoorde / des gelijcken allet quaet der
mannen Sichē loōde hen God op haer hoofdē/eñ
dē vloec Jothā des soons JeruBaal quā ouer hen

¶ Thola eñ Jair regerē dat volc/ Die Israelitē
sondigen/ende daer omme worden si gestraft.

Dat .x. Capittel.

Ne AbiMelech stont eē ander salich
maker op in Israel/ Thola een man
A van Isaschar/eñ een soon Pua/welc
ke zijns vaders broeder soō was/eñ
woonde tot Samir op dat geberchte
Ephraim/eñ oordeelde Israel drientwintich iaer
eñ sterf/eñ wert begrauen tot Samir/ Na hē stōt
op Jair/een Giliaditer/eñ oordeelde Israel .xxij.
iaer /eñ hadde dertich sonē/op dertich ezel vuelēs
rijdēde/eñ hadde dertich steden/die hieten/ Hauot
Jair/tot desen daghe toe / eñ liggen in Giliad / eñ
B Jair sterf/ende wert begrauen te Kamon

Mer die kinderen Israel dedē noch quaet voor
den HERE/eñ diēden Baalim eñ Astharoth eñ
den Goden tot Siria/eñ dē Goden tot Zidon/eñ
den Goden Moab /eñ den Goden der kinderen
Amon/eñ den Goden der Philisteē /eñ verlieten
den HERE/eñ en dienden hē niet. Doē verbolch
die grāscap des HEREN ouer Israhel /eñ ghafse
ouer onder die hant der Philisteē/eñ der kinderen
Amon. Eñ si quelden eñ verdructen die kinderen
Israel/achthien iaer lanc/op geen side der Jorda-
nen/inden lāde der Amoriten/dat in Gilead leyt
Daer toe trocken die kinderen Amon ouer die Jor
dane/eñ stredē tegen Juda/BenJamin/eñ tegē dz
huys Ephraim/also dat Israhel seer benaut wert

Doen riepen die kinderē Israel tottē HERE
eñ seydē. Wi hebbē aen v gesondicht/wāt wi heb-
ben di onsen God gelaten / ende Baalim gedient
Mer die HERE sprac totten kinderē Israel/ En
hebbē v die Egiptenaers ooc niet gedwonghē/eñ a
die Amoritē/eñ die kinderē Amon / die Philisteē/
eñ die Sidoniters / die Amalikitē eñ Maonitē/eñ
ic halp v wt harē handē/doē ghi tot mi riept/ noch
tans hebt ghi mi verlatē/eñ ander Godē gedient.
Daerom en wil ic v niet meer helpē. Gaet henen/
eñ roept die goden aen/ die ghi vercoren hebt/laet
v die helpen inder tijt uwer tribulatien.

Mer die kinderen Israel spraken totten HE-
RE. Wi hebben ghesondicht/ doet ghi ons wat v
belieft/alleen verlost ons tot dese tijt/ eñ si dedē de b
vreemde goden van hen/eñ dienden den HERE
eñ sijn siele benaude hem ouer den arbeyt Israel.

Eñ die kinderē Amon beriepen hen/ eñ legher
dē hen in Gilead/mer die kinderē Israel vergader
den eñ legerden hen tot Mizpa / Eñ dat volck der
ouersten tot Gilead / spraken onder malcanderē/
Die beghint te stridē tegē die kinderen Amon /dye
sal dat hooft sijn / ouer alle die in Gilead woonen.

¶ Jephtaph wort eē Regent des volcs/ Hi ver
wint Amon in Maspha   Dat .xi. Capit

Ephthah een Gileaditer / was een A
strijdtbaer kemper /mer een hoeren- Jeph-
soon/Gilead had Jephthah ghewon tach die
nen. Mer doen dye ghetroude huys- elfste
vrouwe van Gilead / hem kinderen rechter
baerde / eñ des selfs wijfs/kinderen groot werden
stieten si Jephthah wt / eñ sprakē tot hē. Ghy en
sult in ons vaeders huys niet eruen / want ghy zijt
eens anders wijfs soon/ Doen vluchte hi voor zijn
broeders/eñ woonde int lāt Tob/eñ het vergader
den hen loose lieden tot hem / eñ trockē met hem
wt / ende ouer een wijle tijts daer nae / streden dye
kinderen Amon teghen Israel

Doen nv die kinderē Amon also streden teghē
Israel/so ghinghē die Ouders van Gilead henen/
om dat si Jephthah/wt den lāde Tob soudē halen c
eñ sprakē tot hē. Coemt /eñ sijt ons Hertooch/eñ
bestrijdt die kinderē Amon/ Jephthah sprac tottē
Ouders vā Gilead / En sijt ghi niet dye mi haet/
eñ hebt mi wt mijns vaders huys gestootē/eñ nv
coemt ghi tot mi/als ghi in tribulatiē sijt. Die Ou
ders van Gilead spraken / Daerom comen wy nv
weder tot v/dat ghi met ons soudt gaen /eñ stridē
teghen dye kinderen Amon/ eñ dat ghi onse hooft
soudt sijn/ouer alle die in Gilead woonen.

Jephthah sprac tottē Ouders van Gilead. Ist
dat ghi mi weder halet om te stridē tegē die kinde
ren Amon/ eñ die HERE die Amonitē voor my
gheeft /sal ic dan uwe hooft sijn? Dye Ouders van
Gilead seyden tot Jephthah/ Die HERE si toe
hoorder tusschē ons / ist dat wi niet en doen so wy
gheseyt hebbē / Aldus ghinc Jephthah mettē Ou
ders van Gilead / eñ dat volc sette hem tot eenen
hoofde/eñ Hertooghe ouer hen / Ende Jephthah
sprac sulcs al voor den HERE tot Mizpa.

Doen seynde Jephthah boden totten Coninck
der kinderē Amon/eñ dede hem segghen/wat heb
di met mi te doē / oft wtstaēde/dat ghi tot mi coēt
tegen mijn lant te striden? Die Coninck der kinde-
ren Amon antwoorde den bodē Jephthah / Daer
om dat Israhel mijn lant ghenomen heeft /doen si

wt Egipten reysden / van Arnon aen tot / Jabok toe / ende tot aen die Jordane / so gheuet mi met vreden nv weder.

Jephtah seynde noch meer boden totten Coninck der kinderen Amon / Dye spraken tot hem / aldus seyt Jephtah / Israel en heeft gheen lant genomen / noch den Moabitē / noch den kinderen Amon / wāt doen si wt Egipten reysden / wandelde Israel door dye woestijne / tot aen dye roode zee / ende quam tot Kades / ende seynde boden totten Coninc der Edomiten / eñ sprack / Laet mi door v lant reysen / maer der Edomiten Coninck en verhoordese niet / ooc seynden si totten Coninc der Moabiten / die en wilde oock niet / Also bleef Israhel in Kades / ende wandelde inder woestinen / ende omtrocken dat lant der Edomiten / ende Moabiten / ende quam vāder sonnen opganc aender Moabiten lant / ende legerden hen ouer gheen side Arnon / ende en quamen nyet in die palen der Moabiten / Want Arnon / is der Moabiten pale

Ende Israel seynde bodē tot Sihon der Amoriten Coninc tot Hesbon / ende dede hem segghen / Laet ons door v lant trecken / tot aen mijn plaetse / Mer Sihon en betroude Israel niet door sine palen te trecken / maer hi vergaderde alle sijn volck / ende legherde hem tot Jahza / ende streden teghen Israel / mer die HEERE die God Israel / ghaf dien Sihon / met alle sinen volcke in die hant Israel / also dat sise sloegen. Aldus nam Israel alle dat lant der Amoriten in / die inden seluē landen woonden. Ende namen alle die palen der Amoritē inne / van Arnon aen / tot aen Jabok / ende vander woestinē aen / tot aen die Jordane

Aldus heeft dan die HEERE die God Israel die Amoriten verdreuen / voor sinē volcke Israel / ende ghi wiltse in nemen / Ghi soudt in nemen die v God Camos verdreef / ende ons laten in nemen / alle die / die die HEERE onse God / voor ons verdreuen heeft. Meynt ghy dat ghy beter recht hebt dan Balak die sone Siphor / der Moabiten Coninc? heeft die selue ooc yet gerechtet oft ghestreden teghen Israel / hoe wel Israel nv drie hondert iaer ghewoont heeft in Hesbon / eñ in haeren dochteren / in Aroar ende haren dochteren / eñ in allen den steden die aen Arnon ligghen? Waerom en verloste ghijt doen niet in dye selue tijt? Ick en heb aen v niet gesondicht / ende ghi doet so qualijc aen mi / dat ghi tegen mi strijdet / Die HEERE ghe uc heden een oordeel tusschē Israel ende den kinderen Amon / Mer die Coninck der kinderen Amon en verhoorde die reden Jephthah niet / die hi tot hem seynde

E

Doen quam die gheest des HEEREN op Jephtah / ende troch tot Gilead ende Manasse / eñ door Mizpe / dat in Gilead leyt / ende van Mizpe dat in Gilead leyt / op die kinderen Amon. Ende Jephthah ghelooſde den HEERE een ghelooſte ende sprac. Gheeft ghi die kinderē Amon in mijn hant / wat tot mijnder huisducren wt gaet mi te gemoete / als ic met vrede weder come vanden kinderen Amon / dat sal des HEEREN zijn / ende ic wilt tot eenen brantoffer offeren.

Aldus troch Jephthah op die kinderen Amon om teghen hen te strijden / eñ die HEERE gaffe in sinen handen / ende versloechse van Aroer aen / tot datmen coemt tot Minnith / twintich steden / eñ tot aen den pleyne der wijnbergen / eenen seer groten slach / ende die kinderen Amon wordē also verootmoedicht voor die kinderen Israel. G

Doen Jephthah quam tot Mizpa tot sinē huyse. Siet / doen ghinck zijn dochter wt / hem te ghemoete / met tamboren ende reyn / ende si was een eenich kint / ende hi en hadde anders gheen sonen noch dochteren. Ende doen hijse sach / schoorde hy zijn cleederen ende sprack. Ach mijne dochter / ghy maect mijn herte leet / eñ bedroeft mi. Want ic heb mijnē mont op gedaē tottē HEERE / eñ en machs niet wederroepē. Si sprac / mine vader hebdi uwen mont open gedaen totten HEERE / so doet mi also het wt uwen monde gegaen is / na dien v die HEERE gewroken heeft aen uwen vyanden / ende den kinderen Amon.

Eñ si sprac tot haren vader / Wilt mi doch dat doen / dat ghi mi twee maenden laet / dat ic vā hier afgae op die bergen / eñ minen maechdom beweene met minen gespelinnē. Hi sprac gaet henē / ende lietse twee mandē gaen. Doē ginc si henen met harē gespelinnē / eñ beweēde haer maechdelicheit op die bergen / eñ na twee maendē quā si weder tot haeren vader / eñ hi doode haer / so hi gelooft hadde / eñ si en was noyt eenichs mans schuldich geworden eñ het wert een ghewoonte in Israel / dat die dochteren Israel iaerlicx gaen / eñ beclagen die dochterē Jephthah / des Giladiten / des iaers vier daghen.

De Ephraimiten heffen haer op teghen Jephthah / ende worden verslagen. Capittel.xij.

E Nde die vā Ephraim riepē eñ gingē ten noordē waert eñ sprakē tot Jephthah. Waerom sidi indē strijt getrocken tegen die kinderen Amon / eñ en hebt ons niet geroepē / dat wy met v hadden getrocken? wi willen v huys met v metten vier verbernen. Jephthah sprac tot hen. Ic eñ mijn E

In dese tijt wert Troyen wederom ghe- [?] heerlijck verdestrueert vanden Griekē eñ vādē verstroidē Troyanen soe is Vrācrijc / En gelāt G eñ meesten deel dieneder landen eerst bewoont ende dit was de laetsteen vnaerlic ste destructie Troyen / eñ was der werelt oud dō drie. M.xx.c. eñ. xxiij iarē voor Cristus E gheboorte. M. CC. xxiij. iaer.

volc hadde een grootesaer tegē die kinderē Amon
eñ ic riep v aen/ mer ghi en hilpt mi niet wt haren
handen / Doen ic sach datter geen salichmaker en
was/so stelde ic mijn siele in mijn hant/ ende trock
wech tegen die kinderen Amon/eñ die HEERE
gafse in mijne hant /waeromme coemt ghi tot my
op/om teghen mi te strijden?
B Ende Jephtah vergaderde alle mannē in Gi
lead/ende streedt tegen Ephraim ,eñ die mannen
in Gilead sloegen Ephraim daer om datse seyden
Ghi Gileaditē sijt als veltuluchtighe voor Ephra
im/ond Ephraim eñ Manasse / Eñ dye Gileadi-
tē namē in /die hauē der Jordanē /voor Ephraim
Als dā dye veltuluchtighe Ephraitē sprakē/ Laet
mi doorgaē /so seidē die mannē van Gilead/Sydi
een Ephraite? Als si antwoordē neē /so dedē si hē
sprekē /Schiboleth/eñ hi sprac Siboleth/eñ en cō
ste hijt niet te recht ghesegghen/so grepen si hē eñ
sloegen hem aen die hauē der Jordanen / also/dat
tot dier tijt vā Ephraim .xlij. duysent vielē / Jeph
taph oordeelde Israel ses iaren / Eñ Jephtah dye
Giliadite sterf/ ende wert begrauen onder dye ste
den tot Gilead.
Na desen oordeelde Israel / Ebzan vā Bethla
hem/die hadde dertich soonē ,eñ dertich dochteren
sette hi wt / eñ dertich dochterē nam hy van buytē
sinen sonen / ende oordelde Israel seuen iaer /ende
sterf/eñ wert begrauen tot Bethlahem
Na desen oordelde Israel/ Elō een Sebulonijt
eñ oordelde Israel thien iaer eñ sterf /eñ waert be-
grauen tot Aialon/inden lande Sebulon
Na desen oordeelde Israel Abdon een soō Hil-
lel/een Pirgathonijt / die hadde veertich sonen/eñ
O dertich neuen/die op tseuentich ezel vuelens rijdē/
ende oordelde Israhel acht Jaer/ende sterf/ ende
wert begrauē tot Pirgathon/inden lande Ephra
im/opten gheberchten der Amalekiten.

¶ Hoe dat die geboorte Samsons vandē Engel
sinē vader eñ zijnder moeder vercondicht wert.

Dat .xiij. Capittel

Ende die kinderen Israel deden noch
voort quaet voor dē HEEREN/ende
die gafse inden handē der Philisteen/
veertich iaer.
Daer was een mā te Sarga vāe e-
nē geslachte der Danitē / gheetē Manoah eñ zijn
wijf was ōuruchtbaere/ eñ en baerde nz/eñ die en
gel des HEEREN openbaerde dē wiue eñ sprack
tot haer Siet ghi zijt ōuruchtbaer/ eñ ghi en baert
nz/mer ghi sult beurucht wordē/eñ eenē soon barē
Daer om wacht v dat ghi geenē wijn noch sterck en
drāc en drinct / eñ nz onreyns en etet Wāt ghi sult
beurucht wordē eñ eenē soon barē/diē geen scheer-
messe op thooft en sal comē/Want dat knechtken
sal eē Nasir Gods zijn/ van moeds lieue/eñ hi sal be
ginnen Israel te verlossen wt der Philisteen hant
Doe quam dat wijf/eñ seyt haren man ende sprac
B Het quam een man Gods tot mi/ eñ zijn gedaente
was aen te siē als een Engel Gods/seer veruaer-
lic/alsoo dat ic hem niet en vraechde van waer/ of
waer henē/eñ hi en seyde mi niet hoe hi hiet/Mer
hi sprack tot mi/Siet/Ghi sult beurucht werden/
eñ eenē soon barē/daer om en drinct geenen wijn
noch ooc stercken dranc/ eñ en eedt niet onreyns/
eñ dat knechtken sal een Nasir Gods zijn vā moe-
ders lijue aen tot in zijn doot
Doe bat Manoach dē HEERE eñ sprac/Ach HE
RE laet dē mā Gods weder tot ons comen diē ghi
gesent hebt/ dz hi ons leere wat wi mettē knecht
kē doē sullē / dz geborē sal werdē/Eñ God verhoor
de die stēme Manoach/ eñ die Enghel Gods quā
wed totte wijue/ si sadt opten velde/eñ haer man A
Manoach en was niet bi haer/Doē liep si haestelic
eñ bootschapte harē man/ eñ sprac tot hē/Siet dye
man heuet mi gheopenbaert die heden tot mi quā.
Manoah maecte hē op/eñ ginc sinen wijue na
eñ quā tottē mā eñ sprac tot hē. Sijt ghi dye man
die mettē wiue gesprokē heeft? hi sprac Ja/eñ Ma
noach seide /alst zijn sal dat ghi gesprokē hebt ,welc
sal des knechtkens wijse eñ werc zijn
Die Engel des HEEREN sprac tot Manoah
Hi sal hē wachtē voor alle dz ic dē wiue ghesei t heb
be/ hi en sal niet etē dz wt dē wijnstoc coēt/eñ hi en
sal geenē wijn noch sterckē dranc drinckē/ eñ nz on
reyns etē/al wat ic haer gebodē heb dat sal hi hou
dē. ¶ Manoach sprac tottē Enghel des HEE　Dat eerste
REN blijft hier / wi sullē v een geytē borkē berey-　van Co-
den/Mer dye Enghel des HEEREN antwoorde　rinthiē /
Manoach/Al waert dat ghi mi hier behielt soo en　beghint
soude ic nochtās vā uwē brode niet etē/ Mer wil　hier /die
di dē HEERE een brātoffer doē /so mucht ghi of-　eerste co
feren / Wāt Manoach en wist niet dattet een En　ninc hiet
gel was Eñ Manoach sprac tottē Engel des HE　Aletus.
REN / hoe heet ghi/ dat wy v prijsen/alst coēt al-
wat ghi gesprokē hebt? Mer die Enghel des HE
REN sprack tot hem / waeromme vraechdy nae
minen name/die doch wonderlick is.
Doen nā Manoach een geytē borken/eñ spijs-
offere/eñ leydē dē HEERE op eenē steē/om dat hi　gene
die wonderlichedē seluer dede / Manoach ende zijn　xiij. g.
wijfsagē toe / Eñ doē die vlāme op voer vādē ou　D
taer tē hemel so voer die Engel des HEEREN in
der vlāmē des outaers op/doen Manoach eñ zijn
wijfsagē/so vielē si ter aerdē op haer aēsicht/Ende
die Engel des HEEREN en opēbaerde Manoah
eñ sinen wiue nz meer / Doē verkēde Manoah dat
tet eē Engel des HEEREN was/ eñ sprac tot sinē
wiue/Wi moetē dē doot steruē /ō dat wi God ge
siē hebbē Sijn wijf antwoorde hē / Waert dat dye
HEERE lust had ons te doodē /so en had hi dz brāt
offer eñ spijsoffer vā onsen handē niet genomē/ hy
en soude ooc ons al dat niet vertoont hebbē / noch
ons dat hebben laten hooren/so nv ghesciet is
Eñ dat wijf baerde eenē soon eñ hiet hē Sim-
son/eñ dz knechtkē nā toe ,eñ die HEERE seegēde
hē /eñ dye geest des HEEREN / begonst met hē te
zijn in dat heyr Dan / tussen Sarga eñ Esthaol

¶ Samson trouwet een wijf in Timnata / eñ hy
verschoret eenē iongē leeuwe / eñ hi geeft sinen
medegesellē een raetsel te radē　　Capit. xiiij.

Simsō ginc af tot Thimnath /eñ sach　A
eē wijf tot Thimnath onder dē doch　Simson
teren der Philisteen/ende doen hi op　dye .xvi.
quā /soe gaf hijt sinē vader eñ zijnder　rechter.
moed te kēnē eñ sprac Ic heb eē wijf
gesiē tot Thimnath / onder den dochterē der Phi-
listeen/gheeftse mi tot eenen wijue / Sijn vader eñ
zijn moeder sprakē tot hem. En ister gheen wijf

Die stat vā Padua / eñ Venegien werden ghesticht vā verlopē tropanē inđ tijt der werelt. iiij. M.C. eñ. xxv. voor Cristus gheboorte. M.C. ende lxxiij

onder den dochteren dijnre broeders noch in allē dijnē volcke / dat ghi ghaet eñ neemt een wijf by die Philisteen / die onbesnedē sijn.

B Simson sprac tot sinē vader / Gheeft my dese / want si behaecht minē oogē / Mer zijn vader / noch zijn moeder en wistē niet dat het vāden HEERE ware / wāt hi socht oorsaecke aē die Philisteē / Die Philisteen haddē heerscappie ouer Israel doen ter tijt Also ginc Simson af met sinē vađ eñ met zijn moeder tot Thimnath / Eñ als si quamē aē die wijnbergen tot Thimnath. Siet doē quam een ionge leeu brieschende hē tegen / Eñ die geest des HEEREN wert spoedich ouer hē / eñ hi deelde den leeu in sticsten / gelijc eē man een bocke ontstickē deelt / eñ en hadde nochtans niet met allē in sijn handt / eñ hi en gaft sinen vader / noch sijnder moeđ niet te kennen

Doē hi af quam / sprac hi metten wiue / ende sy behaechde Simson in sinē ooghen / Eñ na sommighe dagen quam hi weder / dat hijse soude nemen / ende terde wt den wege dat hi dat doode lichaem des leeus / oft dē doodē leeu / soude besiē / Siet doē was een byē swerm indē lichaem des leeuwen / eñ huenich / ende namt in sijn hant / ende adt daer van onder wegen / Ende hi ghinc tot sinen vader / ende tot zijnder moeder / eñ ghaf hen dat si oock souden

C eten / Mer hi en seyde hen niet / dat hy dat huenich van des leeuwen prije genomen hadde

Ende doen sijn vader af quam totten wiue / so maecte Simson daer een weerscap soo die ionghelingen pleghen te doen / eñ doen si hem saghen / soe gauen si hem dertich gesellen toe die bi hem souden sijn / Simson sprac tot hen / Ic wil v een raetsel wtgeuē / ist dat ghi mi dat gheraet eñ raket / binnen desen seuen dagen der weerscapē / so wil ick v dertich hēden geuē eñ.xxx. viercleederen Mer en condijs niet geradē / so suldi mi .xxx. hēden eñ.xxx. vierclee deren geuē. Eñ si seydē tot hē Geeft v raetsel wt / laet het ons horē / Hi sprac tot hen / Spijse ghinck vanden eter / eñ soeticheit vanden stercken / eñ si en consten dat raetsele binnen drie dagē niet geraeden

D Aenden seuenden dach sprakē si tot Simsons wijf / Troetelt uwē mā / dat hi ons dat raetselken segge / oft wi sullen v eñ ws vaders huys met vier verbernē / Hebdi ons hier om genoot dat ghi ons arme sout maken of niet? Doen weende Simsons wijf voor hem eñ sprack / Ghi zijt op my gram / eñ en hebt my niet lief / Ghi hebt dē kinderen mijns volcs een raedtsel wt ghegeuen eñ en hebbes mi niet geseit / Hi sprac tot hair / ic en hebs minē vader eñ mijnđ moeđ niet gheseyt / eñ soudt v segghen.

Eñ si weēde die seuen dagen voor hem / dye wile si weerschap hieldē / Mer aendē seuendē dach seide hijt haer / Wāt si dreef hem in. Eñ si seide dat raedtsel haers volcs kinderē / Doen spraken die mannē der stat indē seuēstē dach tot hē / eer die zonne onder ghinc. Wat is sueter dan huenich? Wat is stercker dan den leeu / maer hy sprac tot hen / En haddi met mijnē calue niet geploeget / ghi en hadđet mijn raetsel niet geradē / ende den gheest des HEEREN werdt verdich / oft spoedich ouer hē / eñ hi ginc af tot Asklon / eñ sloech. xxx. mannē onder hen / eñ nā haer gewaet / eñ gaf viercleederen / den genē die dat raetsel geraden haddē / eñ hi vgrāde in zijn toornicheit eñ ginc op in zijns vaders huys. Mer Simsons wijf wert eenen van sinen ghesellen ghegeuen / die hem toebehoorde.

¶ Hoe dat Simson den Philisteen schade / dede metten vossē. Eñ hy verslaet duysent mannē met eenen ezelskinnebacken. Capittel.xv.

A

HEt geuiel na sommige dagen ōtrent dē tarwē oost / dat Simson zijn wijf besocht met eenē geytē bockē / eñ als hi gedacht ic wil tot mijnē wiue gaen in die camer / soe en wilder hē haer vader niet inne laten / eñ sprac / Ic meynde dat ghy op haer gram haddet ghe weest / eñ hebse dinē vriēt gegeuē. Maer si heeft een iongere sustere die is fijnder dan si / die laet dijn zijn voor dese. Doen sprack Simson tot hē / Ic heb eens een rechte sake tegen die Philisteen / ic wil v leet doen.

B Eñ Simson ginc henē eñ vinc drie hondt vossen / eñ nā brādē / eñ vāt dē eenē steert aēdē āderē / eñ dede eenē brāt tusscē twee steertē eñ stacse aē mz vier eñ lietse onđ dz corē đ Philisteē / eñ stac also aen die bi eē gedragē mādelē / mettē staendē corē / eñ wijnbergē / eñ olijfboomen. Doen seyden die Philisteen wie heeft dz gedaē? mē seide. Simson đ dochter mā des Thlniters / ō dat hi hē zijn wijf genomē heeft / eñ sinē vrient gegeuē. Doē trockē die Philisteē op eñ verbrandese / met haren vader met vier.

Simson sprac tot hē / Ic laet v dat doē mer ic wil mi aen v seluen wrekē eñ dā op houdē Eñ sloechse herdelic beide aen schouderen eñ lendenen / eñ troc af eñ woonde in dat steenhol tot Ethan.

Doē trockē die Philisteē op / eñ belegerdē Juda eñ lietē hen neđ tot Lehi Mer die vā Juda spraken waer ō zijt ghi tegē ōs op getrockē / Si ātwoorden Wi zijn op gecomē ō Simson te bindē / dz wi hē souden doē / so hi ons ghedaen heeft / Doē trocken drie duysent mānen vā Juda af in dat steēhol tot Etā /

Afca… Een… sone… sticht… dye… Alba… daer… coēt… rijc b… albar… in It…

Die… van… neuen… werd… gestu…

eñ sprakē tot Simson/ En weet ghi niet dat dye Philisteen ouer ons heerscappie hebben/ Waerom hebdy dat dan aē ons gedaē! Hi sprack tot hen/ Soe si mi ghedaen hebben/ soo heb ick hen weder ghedaen.

Si sprakē tot hem Wi zijn afgecomen om v te bindē/ ende in der Philisteen handen te gheuen Simson sprack tot hen/ So sweret mi/ dat ghi mi niet werenen wilt. Si antwoorden hē/ Wi en willen v niet werē/ maer wi willen v niet dan binden/ ende in haren handē gheuen/ eñ wi en willen v niet dooden. Eñ si bonden hem met twe nieuwe strickē/ ende leyden hem op vanden steen/ Ende doen hi quam tot Lehi/ so yuchten dye Philisteen tot hem toe/ Maer die gheest des HEEREN werdt veerdich oft spoedich ouer hē/ eñ die stricken aē sinen arme wordē als draden/ dye vier versenghet heeft/ alsoo dat die banden aen sinen handen versmolten. Ende hi vant een vuyle ezels kinnenbac/ doē stac hy sine hāt wt/ eñ nam dat/ ende sloech daer duysent mannen mede.

Eñ Simson sprac/ Met eens ouden ezels kinnebacken/ heb ic dusent mannen gheslághen/ Ende doen hi dat wt ghesprokē hadde/ soo werp hi die kinnebacken wt zijnē hant/ eñ hiet die stat Ramathlehi Als hē seer dorstede so riep hi dē HEERE aē eñ sprac Ghi hebt sulcke grote salicheyt ghegeuen door die hant dijns knechts/ mer nv moet ic van dorste steruen/ eñ inder onbesnedenen handen vallen/ Doen cliefde God eenen kinnēbacs tant/ inden kinnēbackē alsoe datter water wt ghinc/ eñ als hi dranc soo quā sinē geest wed/ eñ wart leuēde/ Daer om hiet hi noch heden te dage der kinnenbac fonteyne des aenroepers/ ende hi oordeelde Israel inder tijt der Philisteen twintich iaer

❡ Simson draecht der stadt poortē op den berch Delila die vrouwe verdwaesde hē dz hi hair zijn heimelicheit eñ sine sterckte te kennen gaf/ eñ hoe hi van zijn viandē verblint wort/ Eñ hoe hi tgansche huys om werpt daer zijn vianden ende hi selue onder doot blivē

Dat.xvi.Capittel.

Simson ginc tot Gasa/ eñ sach aldaer een hoere/ eñ lach by haer/ doen wert dē Gasitē gheseyt/ Simson is hier in gecomē/ eñ si omringden hē/ eñ lieten alle den nacht op hē loeren oft wachten inder stadt poorte/ eñ warē alle den nacht stille eñ seyden/ heyt morghen alst licht wert willen wi hē verworgen. Simson lach tot middernacht toe Doē stondt hi op ter middernacht eñ greep beyde die duerē aen der stadt poorte met beyde den posten/ eñ hiefse wt metten grendele/ ende settese op sine schouderen/ ende droechse op die hoochte des berchs voor Hebron.

Daer na creech hi een wijf liefaē die beke. Sorek/ die hiet Delila/ tot dier quamen der Philisteē princen op/ ende seyden tot haer/ Troetelt hem/ en de besiet waer inne hi sulcke grote cracht heeft/ eñ hoe wi zijns machtich mogen werden/ op dat wy hem binden ende dwingen/ so willen wy v gheuen elc duysent ende hondert siluerlingen ofte siueren penningen.

Ende Delila sprack tot Simson. Lieue segt my waer inne v grote cracht si/ eñ waer mede men v binden mach datmen v dwinge. Simson sprac tot haer/ Waert datmen my bonde met seuē versche zeelen die noch niet verdorret en zijn/ so soude ic onsterck werden/ eñ als een ander mensch zijn/ Doen brachten der Philisteē princen tot haer op/ seuen versce zeelen/ dye noch niet verdorret en warē/ eñ si bant hē daer mede (mer mē leyde hem laghen bi haer inder camerē) eñ si sprac tot hem/ Die Philisteen ouer v Simson/ hi brack dye zeelen/ als eenen ghedrayden oft ghesponnen draet breeckt/ als hy aentviere riect/ eñ si en bekēde niet/ waer zijn grote cracht ware.

☞ In deser tijt was codrus die co nic vā Atenē/ eñ heeft allē princeēs coō exēpel ge weest ō haer ondsatē lief te hebbē hi hadde vā sinē ak god een ātwoorde ōtfangē/ dz zijn stat van Corintiē gedestruweert soude worde eñ zijn ondsatē vslaghē oft hi selue moest idē strijt vslaghē worden Vdaer ō heeft hi hē seluē onbekēt i die scerpte des strijdts geset eñ hy wert vslagen eñ heeft also zijn volc eñ zijn stadt verlost/ voor Crist' geboorte M C eñ xxiiii iaer ide oude vanden werelt iiii M. lxxv.

Doen sprack Delila tot Sim-
son/Siet/ghi hebt mi bedrogē
eñ mi ghelogen. Nv so segt mi
C doch waer mede machmen v
binden? Hy andtwoorde haer/
waert dz si mi bondē met nieu
wen stricken/daer noyt gheenē
arbeit mede gescheit en is/soe
worde ic onsterc/eñ als een an
der mensch Doen nam Delila
nieuwe stricken eñ bandt hem
daer mede eñ seide. Philisteen
ouer v Simson (maer men ley-
de laghen op hem inder came-
ren) eñ hi reedtse van sinen ar-
men als eenen draet

Delila sprac tot hem Noch
hebdi mi bedrogen eñ mi gelo-
ghen/Lieue segt my doch waer
mede cantmen v bindē? Hi ant-
D woorde haer/Waert dat ghi se
uen lockē mijns hoofts vlocch
tet in eenē vlechtbant eñ vestichdese met eenē na-
gel in/Si dede also/eñ sprack tot hem/Philisteē o-
uer v Simson. Hy ōtwaecte vā sinē slaep/eñ trock
die geulochtē locke met nagel eñ vlechtbanden wt
Doen sprac si tot hem/Hoe cont ghi geseggen dat
ghi mi lief hebt/soo dijn herte doch niet met mi en
is. Driemael hebdi mi bedroghen/eñ mi niet ghe-
seyt/waer inne v grote cracht is

E Als si hem alle dage met haren woordē quelde
eñ en liet hem gheen ruste/so wert sijn siele luesich
oft crachteloos/totter doot toe/eñ seyde haer alle
zijn herte/eñ sprac tot haer/Daer en is noyt gheen
scheermesse op mijn hooft gecomen/want ick ben
een Nasyr Gods vā mijns moeders liue aē/waert
dat ghi mi scoert so soude mijn cracht vā mi wijcken
dz ic onsterc werde/eñ gelijc als alle andere mēscē
Doē Delila sach dat hi haer alle sijn herte gheopen
baert hadde/so seyndē si eñ dede der Philisteē prin
cen roepen eñ segghen/Coemt noch eens hier op/
want hi heeft mi alle sijn herte gheopenbaert.
Doen quamen der Philisteen vorsten op/ende
brachtē dat gelt met hen in haerder hāt/Eñ si liet
hem ontslapē op haren schoot/eñ riep eenen die hē
die seuen locken of strangen zijns hoofts af schoer
ende si begonst hem te dwinghen/Doen was zijn
cracht van hem ghewecken/ende si sprack tot hem
Die Philisteen ouer v Simson/Doen hy van sinen
slaep ontwaecte/so dacht hi/Ic wil gaen wt soe ic
dicmaels ghedaen hebbe/ick wil gaen wt trecken F
eñ en wiste niet dat die HERE
van hem ghewecken was/Dye
Philisteen grepen hē/eñ staken
hem zijn oogen wt/eñ leiden hē
af tot Gasa/eñ bonden hē met
metalen boeyē/eñ hi moest ma-
len in die ghevangenisse/Maer
dat haer zijns hoofts beghonst
weder te wasschen daert af ghe-
schoren was.

Doen der Philisteen vorsten
hen vergaderden om haer hedē
God Dagon eenen grooten of
fer te doen/ende hen te verblij-
den/seyden si/onse Godt heeft
ons onsen viant Simson in on-
sen handen ghegheuen/des ghe
lijcs als hem dat volck sach loof
den si haren God/want si seydē
Onse Godt heeft onsen vyandt
in onsen handen ghegheuen/die
ons onse landt bederfde/ende onser vele verslocch
Doen nv hare herte wel daer aen was/soo seyden
si/Laet Simson halen dat hi voor ons spele/Doen
haelden si Simson/wt die ghevangenisse/ende hy
speelde voor hen/Ende si stelden hē tusschen twee G
colommen oft pileernen.

Simson sprac totten knecht die hē bider hant
leyde. Laet mi dat ic die calommē aen taste/op dye
welcke dat huys staet/dat icker aen leene/dat huis
was vol mannen eñ vrouwen/Eñ der Philisteen
vorsten waren ooc alle daer/eñ op dien dach bi drie
dusent mannē eñ vrouwen/die aensagen hoe Sim
son speelde/Simson riep den HERE aen/eñ sey-

de/ HERE HERE/ ghedinct
mijns/ ende sterct mi doch God
op dese tijt op dat ic my voor mij
ne beyde oogen eens wreke aen
die Philisteen ¶ Eñ hy greep
die twee middelste colomnen op
welcken dat huys gheset was/
ende daert hē op heldt/ deene in
zijn rechte hant/ die ander in zijn
slincker hant/ eñ sprac. Mijn siele
sterue mettē Philisteē eñ buych
dese crachtelijck / Doen viel dat
huys op dye vorsten/ eñ op allet
volc dz daer inne was/ also dat d
dodē meer was / die in sinē doot
storuē/ dā die in sinē leuē storuen
Doē quamē sine broeds neder/
eñ alle zijns vaders huis/ eñ hieuē
hē op eñ droeghen hē opwaerts
eñ begroeuen hē in zijns vaders
Manoah graf tusschen Sarga
ende Esthaol Hy oordelde Jsra=
el twintich iaer.

¶ Van Micha ende sinen afgodischen beelde en de sinen lijfroc. Dat.xvij. Capittel

DOē was eē mā optē geberchte Ephra
im geheeten Micha/ die sprac tot zijnē
moeder/ Die.M.eñ.C.siluerenpennin
ghen/ dye ghy tot v ghenomen hebt/ ende gheswo=
ren/ eñ gesept voor minen oren/ Siet dat selue gelt
is bi mi/ ic hebt tot mi genomen. Doē sprac zijn moe
der/ Geseegent si mijn soon den HERE. Also gaf
hi zijn moed die duisent eñ hondert siluerē pennin=
gē wed/ eñ zijn moed sprac Jc heb dat gelt dē HE
RE geheilicht vā mijnder hant voor mijnen soon/
datmen een gegotē beelt soude makē /daer omme
so geue ict v nv weder/ Maer hi ghaf zijnder moe=
der dat gelt weder. ¶ Doen nā sine moed.ij. hon
dert siluerē penningen/ eñ dedese totten goutsmit
die maecte haer een gegotē beelt / dat was daer na
inden huise Micha. Eñ die mā Micha/ had also eē
Gods huys eñ maecte enē lijfroc eñ enē afgod/ eñ
vulde een vā sinē sonē die hant/ dz hi priester wert/
Jn die tijt en was geē coninc in Jsrael / eñ elc dede
dat hē recht dochte ¶ Daer was een ionghelinc
vā Bethlahē Juda ond dat geslachte Juda /eñ hy
was een Leuijt/ ende was daer vreemt/ Hy reysde
wt der stat Bethlahē Juda/ om te wandelen wer=
waerts hi conste. Eñ doē hi opt geberchte Ephra=
im quā totte huise Micha/ dat hi sinen wech soude
gaen/ so vraechde hē Micha Vā waer coēt ghi/ Hy
antwoorde hē/ Jc bē eē Leuijt vā Bethlahē Juda/
eñ wandele werwaerts ic mach Micha sprack tot
hē blijft bi mi/ ghi sult mijn vad eñ mijn priester zijn
Jc wil iaerlics.x. siluerē penningē geuen/ eñ be=
sprokē cleederē/ eñ ic wil v voeden/ ende dye Leuijt
ginc henen ¶ Die Leuijt terde aen/ om te bliuē by
dē mā eñ hi helt dē knecht als eē soon/ Eñ Micha
vulde dē Leuijt die hāt/ dz hi zijn priester wert/ Eñ
was also inden huyse Micha/ Eñ micha seyde/ Nv
weet ic dat mi die HERE wel doē sal/ om dat ic ee
nen Leuijt tot eenen priester hebbe. ¶ Cap.xviij

JN die tijt en was gheen coninc in Jsrael/
Eñ die stāme der Daniten / sochte hē een
erfdele/ daer si mochten woonē wāt daer
en was tot op dien dach/ noch gheen erue voor hē
geuallen onder den stammē Jsrael / Eñ die kinde=
ren Dan /seynden wt hare gheslacht vijf hooftlie=
dē strijdtbaer mannē van Zarga / eñ Esthaol om
dat lant te bespiedē eñ te bemerckē /Eñ seyndē tot
hē/ Reyst henen eñ bespiet dat lant / Eñ si quamen
op dat geberchte Ephraim aē dat huis Micha/ eñ
bleuē ouer nacht al daer / Eñ als si daer bi dē ghe
sinne Micha waren /soo kenden si die stemme des
knechts des Leuitē/ eñ si wekē derwaerts eñ spra=
ken tot hē / Wie heeft v hier gebracht? wat maect
ghi hier? eñ wat hebdi hier? Hi antwoorde hen: Al=
so eñ also heeft Micha aen mi ghedaē eñ heeft my B
gehuert dat ic zijn priester soude zijn / Si seydē tot hē Nue.xiij.
Lieue vraecht God/ op dat wi beuinden/ oft onsen
wech/ diē wi wādeldē ooc wel gheluckē sal Dye prie
ter antwoorde hen / Reyst henē met vreden uwen
wech diē ghi reyst is voor dē HERE. ¶ Doen
ginghē die vijf mannē wech /eñ quamen tot Lais/
eñ sagē tvolc dat daer in was/ seker eñ sond sorge
woonē op die maniere als die Sidoniers stille eñ
seker / eñ daer en was geē heerscappie inden lādē
die hē iet dede / eñ warē vre vādē Sydoniers /eñ
haddē niet mettē liedē te doē / Eñ si quamē tot hā
rē broederē tot Sarga eñ Esthaol / eñ hare broe=
ders sprakē tot hen hoe staet met v? ¶ Si seydē
Op / laet ons tot hen op reisen/ wāt wy hebbē dat C
lāt besiē/ dz is seer goet/ daer om haest v/ eñ en zijt
niet luy te reisen / op dat ghi coēt dat lāt te nemen
Als ghi coēt so suldi tot eenē sekerē volc comē ende
dat lāt is wijdt vā ruimtē/ wāt God heuet in uwē
handē ghegeuē sulckē plaetse daer nz en ghebreect
vā alle dat opter aerdē is. ¶ Doē trocken vā daer
wt dē gheslachte Dā/ vā Sarga eñ Esthaol. vi. hō
dert mannē ghewapēt met haren wapenē/ totten
strijt eñ trockē op /eñ legerdē hē tot Kiriath Jea
rim in Juda/ daer af noēden si die plaetse dē leger
Dā/ tot op desen dach/ dz achter Kiriath Jearim is D
Eñ vā daer gingē si opt ghebercht Ephraim / eñ
quamē totte huise Micha/ Doē antwoordē die vijf
mannē die wt gegaen warē/ dz lāt Lais te bespiedē
ende sprakē tot haren broederen Weet ghy oock

dat in desen huise eene lijfroc/godē/eñ ghegotē beel-
dē sijn/nv moecht ghi toe siē wat v te doen staet.*
Si wēkē derwaerts/eñ quamē aē dat huis des
knechts des Leuiten in Michas huis / eñ grueten
hem vriendelic/Maer dye ses hondert gewapēde
met haren harnas die vandē kinderē Dā warē/stō
den voor die poorte. Eñ die vijf mannē dye om dat
lant te bespiedē wt getrockē warē/gingen op / eñ
quamē daer/eñ namē dat beelt/dē lijfroc/eñ die ge
gotē godē/die wijle stōt die priester voor die poor
te mettē ses hōdēdē gewapēde met haren harnas
Als nv die gene int huys Micha gecomē warē
eñ namē dat beelt/dē lijfroc/eñ die gegoten godē/
doē sprac die priester tot hen/Wat maect ghi? Sy
ātwoordē hē/swijcht eñ hout dē mōt toe/eñ treet
met ons/dat ghi onse vad eñ priester sijt/Ist v be=
ter dat ghi in eens māns huis priester sijt/ dan ond
eenē geheelē stam/eñ ghessachte in Israel? Dat be
uiel den priester wel/eñ nā beyde dē lijfrock/eñ go
dē eñ beelt/eñ quā mede onder dat volck/eñ doē si
hen keerdē eñ wech trockē/seindē si die kinderkēs
eñ dat vee/ende al wat si costelics haddē voor hen
E wech. ¶ Doē si nv verre vā Michas huis qua=
mē/so riepen die mānē die indē huysen warē bi Mi
chas huys/eñ volchdē dē kinderē Dā na/eñ riepen
die kinderē Dā/Mer si keerden haer aensicht om/
eñ sprakē tot Micha/Wat is v/dat ghi alsulcken
gecrijsch maect? Hi ātwoorde/Ghi hebt mine go=
dē genomē/die ic ghemaect hadde /eñ den priester
eñ trecket henē eñ wat heb ic noch/eñ wat is hier
eñ ghi segt noch tot mi/wat is v? Maer die kinde=
rē Dā/sprakē tot hē/En laet uwe stēme niet hoo
rē bi ons/ op dat die toornige liedē nz op v en sto=
tē/eñ dat v siele/eñ ws huys siele/ met verdaen en
werde/Also gingē die kinderen Dā haers weechs
eñ doen Micha sach dat si hem te stercc waren/keer
G de hi hem/eñ quam weder tot sinen huyse
Si namē dat Micha gemaect had/eñ dē priester
die hi hadde/eñ quamē tot Lais/ aē een stille seker
volc/eñ sloegense metter scerpten des sweerts/eñ
vbernde die stat metten viere/eñ daer en was nye
mant diese verloste/wāt si lach verre vā Sidon/eñ
en hadden mettē liedē niet te doē/eñ si lach ind dal
eyen welc aē Bethrehob leyt/ Doen timmerden
si die stadt eñ woonden daer in/eñ noemdense Dā/
na den name haers vaders Dan/die Israel gebo=
ren was/eñ die stadt hiet voortijts Lais.
Eñ die kinderē Dā/ rechten dat beelt voor hen
op/eñ Jonathā die sone Gersom des soons Ma=
nasse/eñ sine sonen warē priesters/ond den stāme
der Danitē/totter tijt toe dat si wtē lande geuan=
gen gheleyt worden/eñ setten also onder hen dat
beelt Micha/dat hi ghemaect hadde also lange als
dat huis Gods te Silo was.

Van die grouwelijcke eñ schandelijcke daet die dye Gibeoniten aen des Leuiten huysvrou= we bedreuen Capittel .xix

A IN die tijt en was geē coninc in Isra=
el/eñ een leuijts mā was vreēdelinc/
aen die side des geberchs Ephraim/
eñ hadde eē cōcubine tot eenē wijue
genomē vā Bethlehē Juda. Eñ doē
si neffens hē had geboeleert/liep si vā hē tot haers
vads huys tot Bethlehē Juda/eñ was daer vier
maendē lanc. Eñ haer mā maecte hem op eñ troc
haer nae/dat hi vriēdelijc met haer soude sprekē/eñ
haer wed tot hē halē/eñ hadde enē knape/eñ ooch
een paer ezelen met hē. Eñ si leyde hē oec in haers
vaders huis. Mer doen hē der deernē vader sach/
so wert hy vrolijc eñ ontfinck hē/eñ zijn sweer / der
deernē vader hielt hē /dat hi drie daghē bi hē bleef
si aten eñ droncken/eñ bleuē des nachts daer
Des vierdē daechs maecten si hen smorghens
vroech op/eñ stont op eñ wilde reysen. Doē sprack
der deernē vad tot haren mā. Laeft dijn herte eerst C
met een bete broots/dair na sult ghi reisen/eñ si sa
tē/eñ aten beide met malcanderē eñ dronckē/Doē
sprac der deernen vader tottē mā Lyeue blijft ouer
nacht/dat sal uwer herten saecht doen /Maer die
man stont op eñ wilde reysen /mer zijn sweer zijns
wijfs vader/benoodichde hem/dat hy ouer nacht
daer bleef Des morgens opten vijfstē dach maecte
hi hē op eñ wilde reisē. Doen sprac der deernē vad
Lieue laeft v herte/eñ laet ons vtoeuen tot dat den
dach neyget/eñ alsso aten die beide met malcanderē
Eñ die mā maecte hē op /eñ wilde reysen met
zijder cōcubinē/eñ met sinē knape/Mer zijn sweer
der deernē vad sprack tot hē/Siet dē dach laet af/
eñ het wilt auōt werdē blijft ouer nacht. Siet hier C
is herberghe noch desē dach /blijft hier ouer nacht
dat sal uwer herten weldoen/morghen so staet ghi
vroech op/eñ treet ws weechs/tot uwē taberna=
cule. Mer die mā en wilde niet bliuē/mer hi maec
te hē op /eñ ginc wech/eñ quā tot voor Jebꝰ dat is
Jerusalē eñ zijn paer ezels geladē/eñ zijn concubine
met hem ¶ Doē si voor Jebꝰ quamē/soe viel
dē dach seer henē/eñ die knape sprac tot sinen here
Lieue treet/eñ laet ons in dese stadt der Jebusiten
wijcken/eñ ouer nacht daer inne bliuē Mer zijn he
re sprac tot hē/Ic en wil in die stat der vreēder niet
wijckē die vandē kinderen Israel niet en zijn/ mer
wi willen voorbi tot Gibea/eñ hy sprack tot sinen C
knape/Gaet voort dat wi mogē comē aē eē plaet
se eñ ouer nachte tot Gibea ofte tot Rama bliuen
Eñ si reysdē voort eñ wādelden / eñ die zonne dye
ginc onder recht bi Gibea / dat daer leyt ond Ben
Jamin/ eñ si wekē derwaerts/dat si daer inne sou
den comē/eñ ouer dē nacht tot Gibea bliuē. Doen
hi daer in quā/ so sadt hi inder stat stratē/wāt daer
en was niemant/diese dien nacht in huys herberch
ghen wilde.
Eñ siet doē quā daer eē out mā vā sinē arbeyt
vandē velde thaues/eñ hi was ooc vanden geberch
te Ephraim/ eñ een vreēdelinc tot Gibea / Maer G
die lieden der plaetsen /warē kinderē Jemini/ende
doē hi zijn oogē op hief/eñ sach den gast opter stra=
ten/sprac hi tot hē/ Waer soe wilt ghi henen / van
waer coēt ghi? Hi ātwoorde hē/wi reysen vā Beth
leē Juda/tot dat wi comē aē die side des geberchs
Ephraim/van daer ick ben/ eñ ben tot Bethleem
Juda gherepst/eñ reyse nv totten huyse des HEE
REN/eñ nyemant en wilt my herbergen/ wy heb
ben stroo eñ voeder voor onsen ezelen/eñ broode
eñ wijn voor mi/eñ uwe dienstdeerne/ eñ voor dē
knape/dye met uwen dyenaers is / alsoo dat ons
niet en ghebreect.
Die oude man sprac/hebt v wel/ al wat v ghe=
breect dat vindi bi mi/ en blijft slechts ouer nacht nz

opter straten/eñ leyde hem in zijn huys eñ gaf den
ezelen voeder/eñ si wiessen hare voetẽ/eñ aten eñ
dronckẽ/eñ doen haer herte nv wel daer aen was
siet doen quamen die lieden der stadt/kinderẽ Be-
lial/eñ omsettẽ dat huys/eñ clopten aen die duere/
eñ spraken tottẽ ouden mã/den huysweert/Bren
get den man buyten die in uwen huyse is gecomen
dat wi hem bekennen.

Maer dye man dye huys weerdt ghinck tot hen
wt eñ sprac tot hen/ Niet mijne broeders/ en doet
niet so qualijck na dien dese man in mijn huys ghe
comen is/en doet sulcke sotheyt niet/siet ic heb een
dochter noch een maget/eñ dese eẽ concubijne/ die
wil ic v daer buyten brenghen/dat ghijse te nieute
maect/ende doet met hen v beliefte/mer aen desen
mã en doet sulcke sotheyt niet/ Maer die lieden en
wildẽ hẽ niet hoorẽ/ Doen nã die mã zijn concubi-
ne eñ brachtse tot hen buytẽ/die bekendẽ si eñ gin-
gẽ scandelic met haer omme/alle dẽ nacht tot smor
gẽs toe/eñ doẽ die morgen stont op ginc lieten sise
gaen. ¶ Doẽ quã dat wijf recht voor dẽ morgen
eñ viel voor die duere/aẽ dat huys des mans/daer
haer heere inne was/eñ lach daer tot dz licht wert
Doen haer heere smorgẽs op stont/eñ die duere op
dede aen dat huys/ende daer wt ghinc/dat hi zijns
weechs soude reysen/Siet doẽ lach zijn concubine
voor die duere des huys/eñ hare handen optẽ dor
pel. Hi sprac tot haer/staet op/laet ons reisen. Mer
si en antwoorde niet/Doen nam hijse op sinen ezel
ende maecte hem op/ ende reysde aen zijn plaetse

Als hi thuys quã/soo nam hi een messe/eñ greep
zijn concubine eñ hieuse met beenẽ/eñ met al in .xij
stuckẽ/eñ seyndense in allen den palen Israel/ wie
dat sach die sprac/sulc en is niet gesciet noch gesien
in Israel/sint ter tijt dat die kinderẽ Israel wt den
lande Egipti gereyst zijn tot op desen dach/ Nv be
denct v daer op/eñ gheeft raet eñ geuet te kennen.

¶ Hoe die selue sonde ghestraft werdt.

Dat.xx.Capittel.

DOen trocken die kinderen Israel wt
eñ vergaderden een gemeynte als ee
nen mã/vã Dan tot Berseba eñ van
den lande Gilead tot dẽ HERE tot
Mizpa/ eñ gingẽ te hoope van allen
winckelen/allen tvolc vã allẽ stammẽ Israel inder
gemeyntẽ Gods/vier hondert duysent mannen te
voet/die dat sweert wt trocken. Mer die kinderen
BenJamin/hoorden dat die kinderen Israhel op
waerts tot Mizpa getrockẽ waren/ Eñ die kinde-
rẽ Israel seydẽ/ Segt hoe is dat bevel toe gegaen.

Doen antwoorde die Levite des wijfs man/ die
gedodet was/eñ sprac/ Ic quã tot Gibea in Ben-
Jamin met mijnder concubinen/om snachts daer
te bliuen/doẽ maectẽ hen tegen mi op/die borgers
tot Gibea/eñ si omringden mi int huis des nachts
eñ dachtẽ mi te doodẽ/eñ hebbẽ mijn concubine ge
scent/also dat si gestorvẽ is/doen greep ic mijn con
cubine/ eñ stuctese oft ontledese / eñ seyndese in al-
le velt des erfs Israel/wãt si hebben een onduecht
eñ sotheit ghedaen in Israel/Siet ghi kinderen Is-
rael zijt hier allen tegenwoordich/hout raet / ende
doet hier toe.

Doen maecte hem allet volck op / als een man
eñ sprac/ niemãt en sal in zijn hutte gaẽ/noch in zijñ
huys wijcken/Maer dat willen wi nv doẽ teghen
Gibea/ Laet ons lotẽ / eñ nemẽ thiẽ mãnẽ vã hon
dert/eñ hondert vã duisent / eñ duysent vã tiẽ duy
sent/ wt allẽ stãmẽ Israel / dat si spijse nemẽ voor
dat volc/dat si comẽ eñ doẽ met Gibea BẽJamin
na haer sotheit die si in Israel gedaẽ hebben. Also
vergaderdẽ hen tot der stadt alle mãnẽ Israel als
een man verbondẽ / eñ die stãmen Israel seynden
mannẽ tot allẽ geslachtẽ BenJamin/ eñ lietẽ hen
segghẽ/Wat quaet is dat/dat bi v geschiet is/Soe
geeft nv die mãnẽ ouer/die kinderẽ Belial tot Gi C
bea/dat wise doodẽ/eñ dat quaet wt Israel doen.

Mer die kinderen BenJamin/ en wilden dye
stẽme haerõ broeders der kinderẽ Israhel niet ho-
ren/mer si vergaderdẽ hen wt den stedẽ tot Gibe
a/om wt te treckẽ teghẽ die kinderẽ Israel/ eñ op
diẽ dach wordẽ ghetelt der kinderẽ BẽJamin wt
dẽ steden/sessentwintich duysent mannen /dye dat
sweert wt trocken/sonder die borgers tot Gibea
dier werdẽ seuẽ hondert getelt wt ghelesen mãnẽ
eñ onder allen desen volcke waren wt ghelesen se
uen hondert mannẽ / dye slincs waren eñ consten
metter slingeren een heyr raken dat si niet en mis-
ten /Mer der mannẽ Israel sonder die van Ben-
Jamin/worden ghetelt/vier hondert duysent/dye
dat sweert voerden /ende alle strijdtbaer mannen. D

Eñ die kinderen Israel maecten hen op / ende
trocken opwaerts tottẽ huise Gods /eñ vraechdẽ
God eñ sprakẽ/wie sal voor ons op treckẽ om den
strijdt aen te vaẽ teghen dye kinderen BenJamin
Die HERE sprac/Juda sal beginnẽ Aldus maec
ten hen die kinderen Israel smorghens vroech op
eñ legerden hen voor Gibea/ eñ elck man van Is-
rael ghinc wt om te strijden teghen BenJamin/
eñ schicten hen te strijden teghen Gibea /Doẽ vie
len die kinderen BenJamin daer wt /wt Gibea/
ende sloeghen op dien dach onder Israel /tween-
twintich duysent te gronde.

Mer dat volck der mannen Israel vermanden E
hen/eñ wapenden hen noch voort te strijdẽ in dye
selue plaetse /daer si hen des daechs voorledẽ ghe-
wapent haddẽ / eñ die kinderẽ Israel trocken op/
eñ weendẽ voor dẽ HERE tot sauons toe / ende
vraechdẽ dẽ HERE eñ spraken. Sullen wi meer
genakẽ om te strijdẽ teghen die kinderen BenJa-
min onse broederen? Die HERE sprack . Trect op
tot hen/ eñ doen hen die kinderẽ Israhel aẽ die kin
derẽ BenJamin maectẽ des anderẽ daechs/ vielẽ
die BenJamiten wt Gibea hen tegen des seluen
daechs/eñ sloegen vandẽ kinderẽ Israel/noch ach
tiẽ dusent daer nedere/die alle dat sweert voerden

Doe trockẽ al die kinderen Israel op / eñ allet
volc eñ quamẽ tottẽ huyse Gods /eñ weendẽ eñ ble F
uẽ al daer voor dẽ HERE/eñ vastẽ diẽ dach tottẽ
auont toe/eñ offerdẽ brãtoffer /eñ dootoffer voor
dẽ HERE/eñ die kinderẽ Israels vraechdẽ den
HERE/ die Arcke des vbonts Gods /was daer
doe ter tijt eñ Pinehas die sõ Eleasar Aarõs soo
ne stõt voor hẽ i dier tijt / eñ sprac Sullen wi meer
wt treckẽ om te strijdẽ tegẽ die kinderẽ BẽJamin
onse broederẽ/of sal ic aflaten /Die HERE sprac
treet op/morghen wil icse in uwen handẽ gheuen

Eñ die kinderẽ Israel steldẽ lagen op Gibea/
rontomme/eñ die kinderẽ Israel trockẽ alsoe op/

des derdē daechs aen die kinderen BenJamin/eñ
si wapenden hen aen Gibea / so si tweemael te vo
rē haddē gedaē/Doe voeren die kinderē BenJa=
min wt den volcke tegē/eñ trocken hen vand stat/
eñ begonsten te slaen/sommige gewonde vanden
volc gelijc si tweemael van te vorē haddē gedaē in
dē velde/op twee stratē waer af deene tot Beth=
El/dāder tot Gibea gaet/bi dertich mannē in Is
rael/Doe dachten die kinderen BenJamin si sijn
gheslaghen voor ons als te vorē/Mer die kinderē
Israel spraken/Laet ons vluchten dat wijse vand
stadt trecken op die straten.

F Doē maectē hen alle die mannē Israel op van
haer der plaetsen/ende maecten hen toe/tot Baal
Thamar/eñ die achterhoede Israels quā te voor=
schijne aen sijn plaetse vanden hole Gaba/eñ qua=
men tegē Gibea / twintich duysent mannē wt ghe
lesen wt alle Israel/alsoo dat den strijt/ hert wert/
maer si en wistē niet datse dat quaet raken souden.
Alsoo sloech die HERE BenJamin voor die kin
deren Israhel/dat die kinderē Israel op dien dach
vijfentwintich duysent/eñ hondert mannē verdor
uen in BenJamin/die alle dat sweerdt voerden.
Want doe die kinderen vā BenJamin dat sa=
ghē dat si geslagen warē/so gauē hen die mannen
Israel ruymte/want si verlietē hen op die achter=
hoede die si bi Gibea gestelt hadden/eñ die achter
hoede haeslede oor/eñ quā voorwaerts tot Gibea
toe eñ trock haer daer ane/ eñ sloech alle die stadt
metter scerpten des sweerts
Si hadden eē teekē onder malcanderē die man
G nē vā Israel eñ die achterhoede/om mettē sweer=
de ouer hen te vallen/als hen dē rooc vander stadt
verhief/doē hen dye mannē van Israel keerdē in=
den strijt/eñ BenJamin begonst die gewonde in
Israel te slaen/bi.xxx.mannē/eñ ghedachtē/si sijn
voor ons gheslaghen/als inde voorghaendē strijt/
doē begonste haer een rooc calomme te verheffen/
vander stadt/Eñ BenJamin keerde hē achter hē
omme/eñ siet doe ginc die stat geheel op tē hemel.
Eñ die mannē vā Israhel keerdē hen oock om
me/eñ veruaerden die mannē BenJamin/wāt sy
saghen datse dat quaet raken wildē/eñ si keerden
hen voor die mānē Israel/op dē wech totter woes
tijnē/maer den strijt volchde hen nae/Daer toe die
vander stadt verdoruense middē ouder hē/eñ si om
tingden BenJamin/eñ vuolchdense tot Mennah
eñ vertradense tot voor Gibea toe/tegen der son=
nē opganc. Eñ het vielē vā BenJamin achtien dui
sent mannen/die alle strijdtbaer mannen waren.
Doen keerdē si hen eñ vluchtē tot der woestijnen
aen den steen Rimmon/maer opter seluer straten
sloegen si vijfduysen mannen/ eñ volchdē hen van
achter na tot Gibeon/ eñ sloegenō twee duysent.
Eñ alsoo vielen op dien dach vā BenJamin vijf eñ
twintich duysent mānen/die dat sweert voerdē/eñ
alle strijdtbaer mannen waren/ Niet meer dan ses
hondert mannen keerden hen ende vluchten totter
woestijnen totten steen Rim=
mon/ ende bleuen inden steen
Rimmon vier maendē/eñ die
mannen Israhel quamen we
der totten kinderen BenJa=
min/eñ sloegen metter scherp
ten des sweerts die inder stat
waren/ vanden lieden totten
beesten toe / eñ al watmē vāt
eñ al watmen inder stat vant
wierpen si int vier.

¶ Hoe dat die BenJamiten wijuen trouden dye welcke nochtans die Israliten verlooft ende gesworen hadden hem nyet te gheuen.

Dat eenentwintichste Capittel.

Die mannē vā Israel haddē tot Mis=
pa gheswooren eñ gheseit/Niemāt en
sal sijn dochter den BenJamiten tot
eenē wiue geuē/eñ dat volc quā tot=
ten huise Gods/eñ bleef daer tot sa
uons toe voor God/eñ hieuē haer stēme op/ende
weendē seer/eñ sprakē. O HERE God van Is=
rael/waer omme is dat geschiet in Israel/dat hedē
eenē stāme min geworden is van Israel? Des an=
der morgens maectē hen dat volc vroech op/ende
timmerden daer eenen outaer/eñ offerden brant=
offer /ende dootoffer
Eñ die kinderen Israel seyden/Wie is yemant
vandē stammen Israel dye niet metter ghemeyn=
ten op en is gecomen totten HERE? Want daer
was eenē grotē eedt geschiet/dat wie niet op en qua=
me tottē HERE te Mizpa/die soude dē doot ster
uē. Eñ die kinderē Israel/haddē rouwe ouer Bē=
Jamin harē broedere/ende seyden/Heden is eenē
stamme in Israel min ghewoorden/Hoe willen wy
doen/dat die ouerghebleuē wijuen mochten heb=
ben? Want wi hebbē gheswooren biden HERE
dat wy hem van onsen dochteren gheen wijuen
geuen en sullē/eñ seyden/Wie isser vanden stam=
men Israel/die niet op comen en sijn/totten HE=
RE te Mizpa? Eñ siet daer en was niemandt ghe
weest wt den borgheren van Jabes in Gilead.
Doē seyndē die gemeynte twaelf duysent man=
nē derwaerts vā strijdtbaer mannē/eñ gheboden
hen eñ sprakē/Gaet henē eñ slaet metter scherptē
des sweerts/de borgers van Jabes in Gilead/mz
wijfē eñ kinderen/nochtans so suldi haer doen/Al
wat manlic is/eñ allen wijuen die bi eenē mā ghele
gen hebben zijn verbannet/Ende si vonden bi dye

borgers tot Jabes in Gilead/vierhondert deerne die maechden waren/ende bi geenen man gelegē en hadden/die brachten si inden leger tot Silo/die daer leyt inden lande Canaan.

Doen seynde die gantse gemeinte henen/ ende liet spreken metten kinderen Ben Jamin/die indē steen Rimnon waren/ende riepen hen vriendelick Alsoo quamen die kinderen Beniamin weder tot dier tijt/ende gauen hen die wiuen / die si hadden vanden wiuen Jabes tot Gilead/ende en vonden geene meer also. Doen had dat volck rouwe ouer Ben Jamin/dat die HEERE een rete gemaect hadde/inden stammen Israel/ Ende die Ouders der ghemeinten spraken/ wat willen wi doen/ dat die ouergebleuene ooc wiuen crigen/ want die wiuen in Beniamin zijn vernielt/ende spraken. Dat erue moet immer bliuen der geender die ontgaen zijn van Ben Jamin/op dat niet een stamme wtgedaen en worde van Israel/ende wi en moghen hen onse dochteren niet tot wiuen gheuen/ Want die kinderen Israel hebben gesworen ende geseyt veruloect si die/die den Ben Jamin een wijf geeft Ende si seiden. Siet/het is een iaerlicxse feeste des HEEREN tot Silo/die noordtwaerts leghet des Gods huys/tegen der sonnen opganck/opter straten daermen opgaet/van BethEl tot Sichē/ ende zuydtwaert leghet si teghen Libona. Ende si geboden den kinderen Ben Jamin/ende spraken. Gaet henen ende loeret inden wijnbergē/als ghi dan siet/dat die dochterē Silo wt met reyen totte dansse gaen/so vaert voorwaerts wt den wijnberge/ende elc neme hem een wijf vanden dochteren Silo/ende gaet henen int lant Ben Jamin. Mer als hare vaders oft broeders comen / om teghen ons te rechten/so willen wi tot hen segghen. Sijt hen genadich/want si en hebbense niet ghenomen met strijt/maer ghi en gaefse hen niet/ ende tis v scult.

Die kinderen Ben Jamin deden alsoo ende namen vrouwen na haren getal vanden reyen / die si roofden ende trocken wech/eñ woonden in haren erfdeele ende timmerden steden/ende woonden daerinne. Die kinderen Israel maectē hen ooc van daer op die tijt/elc tot sinen stamme/ eñ tot sinen geslachte/ende trocken van daer wt/elc tot sinen erfdeele. In die tijt en was geen Coninc in Israel / Elck dede dat hem recht dochte.

Eynde des boecs der Rechteren

Hier begint dat boec Ruth

ElimeIech van Bethlehem reyst inden dieren tijt met Naemi sinen wiue / ende met twee sonen inder Moabiten lant. Ruth des eens soons verlatene weduwe reyst met Naemi haers gestoruen mans moedere wederom thuys te Bethlehem

Dat. J. Capittel.

IN der tijdt doen die rechters regeerden soe wert eenen dieren tijt indē lande. Ende een man van Bethlehem Juda troc wā delen inder Moabiten lāt met sinen wiue/ende twe sonen/die hiet EliMelech eñ zijn wijf Naemi/ende sine twee sonen Mahelō ende Chilion/die waren Ephrateen van Bethlehem Juda/ende doen si quamen int lant der Moabiten/woonden si aldaer. Ende EliMelech dye man Naemi sterf/eñ si bleef ouer met haren twee sonen/die namen Moabijtsche wiuen/de ene hiet Arpa/die andere Ruth/ eñ doen si daer thien iaer gewoont haddē/so storuen si alle beyde Mahelon eñ Chilion/also/dat dat wijf berooft was / beyde der sonen ende haers mans A

Doen maecte si haer op met haren twee sonen wijuen/ende troc weder wt der Moabiten landt/ want si hadde onderuonden inder Moabiten lāt/ dat die HEERE zijn volc had besocht/ eñ hen broot gegeuen/eñ ginck wt vander plaetsen daer si ghe weest was/eñ beyde haerder sonen huysurouwen met haer/ende doen si ginc opten wech/ dat si weder soude comen int lant Juda/sprack si tot haerē beyder sonen wiuen. Gaet henen/ ende keert wederomme/elc tot haerder moeder huys/ Die HEERE doe aen v ontfermherticheit/ soo ghi aen dye dooden/ende aen mi gedaen hebt/ Die HEERE geue v dat ghi ruste vindet/elc in haers mans huyse ende rustese. B
ij.re.xv

Doen hieuen si haer stemme op/ ende weenden eñ seyden tot haer/Wi willen met v tot dijnē volcke gaen/ Maer Naemi sprac. Keert wederomme mijne dochteren/waerom wildi met mi ghaen. Hoe can ic voortaen kinderen in minen lichaem gehebben/ die uwe mannen zijn mochten. Keert wederomme mine dochteren/ende gaet henen/want ic ben nv te out/dat ic eenen man soude nemen. C
Ende al waer dat ic seyde. het is te hopen/ dat ick desen nacht eenen man nemen sal / ende kinderen baren/so en soude ghi nochtans niet connen gebeiden/tot si groot werden/ want ghi soudt verouden also dat ghi geen man en soudt connen gehebben. Niet mine dochteren/want het doet mi voor v te wee/want des HEEREN hant is ouer mi wtghe ghaen.

Doen hieuen si haer stemmen op/ende weendē noch meer/ende Arpa custe haers mans moeder/ Mer Ruth hinck aen haer. Maer si sprack/Siet/

v swagerinne is weder gekeert tot haren volcke/
ende tot haren God/keert ghi oock wederomme
uwer swagerinnen na/Ruth antwoorde/spreect
mi niet in/dat ic v verlaten soude/ende van v om-
me keeren/waer ghi henen gaet/daer wil ic oock
henen gaen/waer ghi blijft/daer blive ic oock. V
volc is mijn volc/ende v God is mijn God/waer
ghi sterft/daer sterve ic ooc/daer wil ic ooc begra-
D ven worden/die HEERE doe mi dit ende dat/ dye
doot moet ons sceiden.
Als si nv sach dat si vaste inden sinne was mz
haer te gaen/so liet si af met haer daer af te sprekẽ
Also ghingen die beyde met malcanderen tot dat
si tot Bethlehem quamen. Ende doen si tot Beth
lehem in quamẽ/so roerde haer die heele stat over
hen ende seyden. Is dat die Noemi? Mer si seide
tot hem. En heet mi niet Noemi/mer Mara wãt
die almachtige heeft mi seer bedroeft/Vol troc ic
wt/mer ydel heeft mi die HEERE weder thuys
bracht. Waerom heet ghi mi dan Noemi/so mi de
HEERE doch verootmoedicht heeft/ende die al-
machtige bedroeft?
Het was omtrent den tijdt/dat den gherssen
oogst begonst/Doen Noemi eñ haers soons wijf
Ruth die Moabitinne/weder quamen vanđ Mo
abiten lant tot Bethlehem/Daer was ooc een mã
die vrient vanden man van Noemi/vandẽ geslach
te Elimelech/geheeten Boas/die was een redelic
man.

Ruth las ende vergaderde die ayren opte ac
ker Boas die haers gestorven mans oom was/vã
zijns vaders wegen

Dat.ij.Capittel

E Ende Ruth die Moabitinne sprac tot
Noemi/Laet mi opt velt gaen/ende
ayren op rapen/nae dien/voor welc
ke ic genade vinde/Si sprac tot haer
Gaet henen mijne dochter. Si ghinc
henen/ende quam ende raepte op/achter die maey
ers opten velde. Ende het gevielt wyst/dat dat sel-
ve velt erf deel was des Boas/die vanden geslach
te EliMelech was/Ende siet Boas quam recht
van Bethlehem/ende sprac totte maeiers/de HE
RE met v. Si antwoorden/die HEERE segene v
Eñ Boas sprac tot sinen knape/die over dye
maeyers ghestelt was. Wiens is die deerne? Dye
knape die over die maeyers gestelt was/antwoor
B de ende sprac. Het is die deerne der Moabiten/die
met Noemi weder comen is vander Moabiten
lant. Want si seyde/Lieve laet mi op lesen ende v-
gaderen onder den gharven/achter die maeyers/
eñ is also gecomen/ende daer gestaen/van smor-
gens aen tot nv toe/eñ en ware ooc met een wey-
nich weder thuys gegaen.
C Doen sprac Boas tot Ruth/hoordi wel mijne
dochter? Ghi en sult op geenen anderen acker gaẽ
om op te lesen/ende en gaet ooc niet van hier/mer
hout v tot minen deernen/ende siet waer si maey-
en int velt/daer gaet hen na/Ic heb mijnen knapẽ
geboden/dat v niemant aen en soude tasten. Eñ
ist dat v dorstet so gaet henen tottẽ vate/eñ drinct
daer mine knapen scheppen/Doen viel si op haer
aensicht/ende bede aen ter aerden ende sprack tot
hem Waer me heb ic die genade ghevonden voor
uwen ogen/dat ghi mi kent die toch vreemde ben?
Boas antwoordde/ende sprack tot haer/Het is mi
te kennen gegeven/al wat ghi gedaen hebt aẽ wo
mans moeder/na wo mans doot/dat ghi v vader
eñ v moeder/eñ v vaderlant verlaten hebt/eñ zijt
tot eenẽ volc getrocken dat ghi te voren niet en kẽ
det/Die HEERE vergelde v uwe daet/eñ v loon
moet volcomen zijn biden HEERE den God Isra
el/tot welcken ghi gecomen zijt/dat ghi onder sine
vloghelen toevlucht soudt hebben/Si sprac/laet mi
genade vinden voor uwen oogen mijn heere/wãt
ghi hebt mi getroost/eñ dijnre dienstdeernen vriẽ
delic toegesproken/daer ic nochtans niet en bẽ als
een van uwen maerten C
Boas sprac tot haer. Alst etens tijt is/so coemt
herwaerts/eñ etet broot/eñ net of sopt uwen be-
te indẽ azijn/Eñ si sat aenđ maeyers side. Maer hi
sette haer koeckẽ voor/eñ si adt eñ wert sadt eñ
haer overde. Eñ doẽ si haer op maecte om te rapẽ
gebood Boas sinẽ knapẽ eñ sprac/Laetse ooc tus
schen die scooven rapen/eñ en beschaemtse niet. Ooc
vanđ hant worpt haer toe/eñ latet liggen op dat
sijt op rape/eñ niemant en sceltse daerom.
Also raepte si opten velde tot savonts toe/ende
cloechtse wt/al wat si opgeraept hadde/eñ het was
bi eenen Epha gersten/eñ si hieft op/eñ quam in
die stadt/eñ toondet haers mans moeder/wat si
geraept had/Daer toe troch si voorwaerts eñ gaf
haer dz haer overbleuẽ was/daer si sadt af was ge
worden. Doen sprac haers mans moeđ tot haer.
Gesegẽt si hi/die v gekẽt heeft/daer ghi hedẽ vga
dert eñ gearbeyt hebt. Si seyt haers mans moeđ/
bi wien si gearbeyt hadde/eñ seyde. Die man daer
ic heden bi gewracht hebbe hiet Boas
Noemi sprac tot haers soons wijf/ghesegent si
hi den HEERE/want hi en heeft sine ontfermhet
ticheit niet gelaten beyde aenden levenden noch
aenden dooden/ende Noemi sprack tot haer/Dye
man bestaet ons/ende is onse Naman oft maech/
Ruth die Moabitin sprac/Hi seyde dat ooc tot mi
Ghi sult v bi mijn knapen houden/tot dat si alle
minen oogst voldaẽ hebbẽ. Noemi sprac tot Ruth
haers soons wijf/Het is beter mijn dochter dat
ghi met sinen deernen wtgaet/op dat v niemant
en wederstae op eenen anderen acker/Aldus hielt
si haer biden deernen Boas/dat si raepte tot dat
die gersten oogst ende tarwen oogst wt was/eñ
quã weder tot haers mans moeder.

Ruth maect haer bedde aen die voeten Boas
des nachts/eñ si wort des morgens vroech vã hẽ
met sesse maten gersten thuys gesonden

Dat.iij.Capittel.

Ende Noemi haers mans moedere/
sprac tot haer/Mijn dochter/Ic wil
v ruste maken/dattet v wel gae. De
se Boas onse vrient/bi wiẽs deernẽ
ghi geweest hebt wãnet desen nacht
gerste op sinen vloer. Dus badet v/eñ verhullet v
eñ doet v cleet aen/eñ gaet neder op dien vloer/dz
v niemant en kenne/tot datmen al geten eñ ghe-
droncken heeft. Als hi dan gaet liggen/soo merct
die plaetse daer hi neder leit/eñ coemt eñ slaet dee
sel op tot sinen voeten/eñ legt v daer/soo sal hi v
wel seggen wat ghi doẽ sult. Si sprac tot haer/Al
wat ghi mi segt dat wil ic doen.

Si ghinck neder totten dorscheuloer/ eñ dedet al
wat haers mans moeder gheboden had/ eñ doen
Boas geten eñ gedroncken had/ so was zijn herte
vrolic/ eñ leyde hem achter eenen hoop scouen/ eñ
si quam lijselic/ of verborgelic eñ sloech tdecsel op
tot sinen voeten/ eñ leyde haer daer. Doẽt nv mid
dernacht was/ verschricte die man/ eñ tastc om hẽ/
eñ siet een wijf lach tot sinen voeten/ eñ hi sprack/
wie zijt ghi? si sprac/ Ic bẽ Ruth v dienstdeerne/ vreit
die vlogelen ouer v maerte. Wãt ghi zijt die namã
Hi seyde geseghent zijt dẽ HERE mijn dochter
Ghi hebt een beter ontfermherticheit na gedaen
dan te voren/ dat ghi niet na iongelingen en zijt ge
gaen/ noch ricke noch arme. Nv mine dochter en
vreest niet. Al wat ghi segt/ dat wil ic v doen/ wãt
die geheele stat mijns volcs weet dat ghi eẽ duech
delic wijf zijt. Nv het is waer dat ic die naman oft
maech ben/ maer daer isser een naerder dan ick/
blijft ouer nacht/ morgen ist dat hi v neemt/ wel/
maer en beheuet hem nz v te nemen/ so wil ic v ne
mẽ also warachtelic als God leeft/ slaept tot smor
gens/ eñ si sliep tot smorgens toe/ tot sinen voetẽ.
Eñ si stont op/ eer deen den anderen gekennen
conste/ eñ hi gedachte dat slechs niemant te binnẽ
en worde/ dat een wijf in die dorscheuloere gecomẽ
si/ eñ seyde. Langt den mantel herwaerts dien ghy
aen hebt/ eñ hout dien toe/ eñ si hielten toe/ eñ hy
mat ses maten gersten eñ leydet op haer/ eñ hi quã
in die stat/ mer si quam tot haers mans moeder/
die seyde. Hoe staet met v mine dochter? eñ si seyde
haer al wat haer die man gedaen had/ eñ seyde/ de
se ses maten gersten gaf hi mi/ want hi sprac. Ghi
en sult niet ydel tot ws mans moed̃ comen/ si sprac
Hout stil mijn dochter/ tot dat ghi onderuint hoet
vergaen sal/ of waert henen wil/ want die man en
sal niet ophouden/ het en si dat hijt heden ten eyn-
de brenghe

Boas wort mettẽ rechte als naeste bloet Ruts
gehoude man/ de welcke hem baer de den man O
bed/ welc was Dauids grootvader. Ca. iiii.

Boas ginc op in die poorte/ eñ sadt al
daer/ eñ siet/ doẽ die naman of maech
voorbi ginc/ sprac Boas tot hem eñ
seyde. Comt eñ sit hier so hi hiete/ eñ
hi quam eñ sadt/ eñ hi nam thien mã
nen vanden ouders der stat eñ hi seyde sit hier/ eñ
si saten. Doen sprac hi totten naman of maech Na
emi/ die vanden lande der Moabiten gecomen is/
biedt te cope dat stuc velts/ dat ons broeders was
EliMelech/ daerom dacht ict voor uwe ooren te
brengen eñ seggen/ wildijt lossen soe coopet voor
die borgers/ eñ voor den Ouders mijns volcks/
Mer en wildijt niet lossen/ so segget mi dat ict we
te/ Want daer en is geen naman of maech dã ghi
eñ ic na v/ hi sprac/ Ic wilt lossen
Boas seyde/ op welcken dach ghi tvelt coopt/
vander hant Naemi/ so moet ghi Ruth die Moabi
tin des verstoruens wijf ooc nemen/ op dat ghi dẽ
gestoruenen eenen name verwect op zijn erfdeel/
Doen sprac hi/ Ic en cans niet gelossen/ op dat ick
misschien mijn erfdeel niet en verderue/ losset ghi/
al wat ic lossen soude/ want ic en cans niet gelossen
Maer dat was van oudts af/ een gewoonte in Is
rael/ ouer die lossinge/ eñ ouer den wissel/ op dat al
derhande sake vast soude zijn/ soo troch deen sinen
schoen wt/ ende gaf hem den anderen/ Dat was dz
getuigenisse in Israel.
Eñ die Naman sprac tot Boas/ coopt ghijt/
eñ troc sinen scoen wt/ eñ Boas sprac totten Ou
ders/ eñ tot al den volcke/ ghi zijt heden getuigen a
dat ict al gecocht heb/ dat EliMelech toebehoort
heeft/ eñ al wat Chilion eñ Mahelon vander hant
Noemi/ daer toe ooc Ruth die Moabitinne/ Ma-
helons wijf neme ic tot eenen wiue/ op dat ic den
dooden eenen naem verwecke op zijn erfdeel/ en-
de dat sinen naem niet wtgeroeyt en worde onder
sinen broederen/ eñ wt der poorten zijnder plackẽ
getuygen zijt ghi/ des huyden
Eñ alt volc dat inder poorten was metten Ou
ders spraken. Wi zijn getuigen. Die HERE ma-
ke dat wijf/ dat in v huys coemt als Rahel eñ Lea
die beyde dat huys Israel ghetimmert hebben/ eñ
doe redelic in Ephrata/ eñ si vermaert tot Bethle
hem/ Eñ v huys werde als dat huis Perez/ dien b
Thamar Juda baerden/ vanden sade dat v de HE
RE geuen sal van deser deernen
Aldus nam Boas Ruth/ dat si sijn wijf wert/
ende doen hi bi haer lach/ so gaf haer die HERE
dat si beurucht wert/ eñ baerde eenen soon/ Doen
spraken die vrouwen tot Noemi. Gheloooft si dye
HERE die v niet en heeft laten afgaen eenen na
man in deser tijt/ dat sinen naem in Israhel soude
bliuen/ die sal v leuen weder brengen/ eñ v ouder-
dom besorgen/ want ws soons wijf die v bemint
heeft/ die heeft hem gebaert/ die v beter is dan se-
uen sonen
Eñ Noemi nam dat kint ende settet op haren
scoot/ eñ wert zijn amme of voeyster/ eñ hare nabu
rinnen gauen hem eene name/ eñ seyden/ Noemi
is een kint geboren/ eñ hietent Obed/ Die is dys
vader Isai/ die welcke Dauids vader is
Dit is die geboorte Perez/ Perez wan Hezron
Hezron wan Ram/ Ram wan AmmiNadab/ Am
miNadab wan Nahesson/ Nahesson wan
Salma/ Salma wan Boas/ Boas
wã Obed/ Obed wã Isai/
Isai Dauid

Eynde des boecs Ruth

M. h.

C Hier beghint

dat eerste deel des boecks Samuel.
Ende datmen noemt dat
eerste boec der Co-
ninghen

Van Helkana ende sine twee wiuen/ende van haerder ernstiger liefden tot God / God gheeft Hanna eenen sone Samuel geheeten/die welcke wort den HEERE toegeeyghent ende belooft

Dat.I.Capittel

A Ontrēt deser tijt soo ghebuerde die histo rie van Ruth voor cri stus ghe boorte m c.eñ lxxiiij als dye werelt gestaen had vier m.xxv iaer/ in dē tijt vā Heli B dē.xvi. rechter vā Israel Eli die xvi.rech ter

Daer was eē mā
van Ramathaim Sophim
vanden geberchte Ephra
im/die hiet ElKana een
soon Jeroham des soōs
Elihu/des soons Tholu
des soons Zuph/die wel
ke een Ephratijt was/en
de hi hadde twee wiuen deene hiet Hanne. Die an
der hiet Peninna/ Mer Peninna hadde kinderen
ende Hanna en hadde geen kinderen/ Ende die sel
ue man ghinck op van zijnder stadt/ tot zijnder tijt
dat hi soude aenbeden/ eñ offeren den HEERE
Zebaoth tot Silo/ Daer warē priesters des HE
REN Sophim ende Pinheas / die twee sonen
Eli.

Doen den dach quam dat ElKana offerde/
gaf hi sinen wiue Peninna / ende al haren sonen/
ende dochteren deelen/ Maer Hanne gaf hi droef
lic een deel/ want hi hadde Hanna lief / Mer die
HEERE had haer lijf besloten / eñ haer benijderste
queldese/ eñ si werp haer ooc voor hare onvrucht
baerheit/ als dat die HEERE haer lichaem beslotē
hadde/ Also dede si alle iaer/ als si opginck tot des
HEEREN huse/ ende terchdese also/ So weende-
se dan/ ende si en adt nz/ Maer ElKana haer mā
sprac tot haer/ Hanna waerommē weent ghi? en-
de waerom en etet ghi niet? ende waerom heeft
hem v herte soo qualick? en ben ic v niet beter dan
thien sonen.

Doen stont Hanna op/ na dien dat si geten had
de/ ende gedroncken tot Silo/ Eli die priester sadt
op eenen stoel/ aenden poste des tempels des HE
REN. Ende si was vol bedroeffenissen inder her-
ten/ ende badt totten HEERE ende weende/ ende
geloofde een gelofte ende sprac/ HEERE Zeba
oth/ ist dat ghi uwer maerten allendicheit aensiet/
ende mijns ghedenct / ende uwer maerten niet en
vergetet/ ende gheeft uwer maerten eenen soon so
wil icken den HEERE gheuen zijn leefdage lāc/
ende daer en sal gheen scheermesse op zijn hooft co
men.

Ende doen si lange badt voor den HEERE/
C so nam Eli haers monts ware Wāt Hanna sprac
met haerder herten / alleen haer lippen roerden
haer/ ende men en hoorde haer stemme niet/ Doē
meynde Eli dat si droncken waer/ ende sprack tot
haer/ hoe lange suldi droncken zijn? Laet den wijn
van v comen/ dien ghi bi v hebt/ Hanna antwoor-
de ende sprac/ Neen mijn heere. Ic hē een bedruct
wijf/ wijn ende sterckendranc en heb ic niet gedrōc
ken/ mer heb mijn hert voor den HEERE wtghe
stort/ En wilt uwe maerte niet achten als eē doch
ter Belial/ want ic heb wt minen swaren gedach
ten ende leedt gesproken tot noch toe. D

Eli antwoorde haer ende sprac. Gaet henē mz
vreden/ die God Israel sal di uwe bedinge geuen
die ghi vā hē gebeden hebt. Si sprac/ laet v maer-
te genade vinden voor uwē ogē. Also ginc dz wijf
henen haers weechs/ eñ adt/ eñ en sach nz meer so
droefllic/ eñ des morgens vroech maecten si hen op
eñ doē si aengebedet hadden voor den HEERE
keerden si wederō eñ quamē thuys tot Ramathaī

Eñ ElKana beslicp zijn wijf Hanna / eñ dye
HEERE gedacht haerder/ eñ doē sommige dagen
om waeren/ wert si beurucht/ eñ baerde eenē soō/
eñ hiet hem Samuel/ want ic heb hē vanden HE
RE gebeden. Eñ doen die man ElKana op troc
met alle sinen huse/ op dat hi den HEERE dat of-
fer soude offeren ter gewoonliker tijt eñ zijn gelof
te/ so en trac Hanna niet mede op. Maer si sprack
tot haren man. Tot dat het knechtken ghespeent
worde so wil ic hem brengen dat hi voor den HE
RE opēbare/ eñ bliue daer eewelic ElKana haer
man sprac tot haer/ so doet alst v beliefst/ bliuet tot
dat ghi hem speent/ mer die HEERE beuestighe
dat hi gesproken heeft.

Also bleef dat wijf/ eñ soochde haren sono/ tot
dat si hem speende. Eñ bracht hem met haer op/
na dien si hem gespeent had/ met drie varren/ met
eenen Ephi meelbloemen / eñ een flessche wijns/
eñ bracht hem in dat huis des HEEREN tot Silo
Mer dat knechtken was noch ionc. Eñ si sloegen
die varren/ eñ brachten dat knechtken tot Eli/ eñ
si sprac. Ach mine here/ so warachtelic als uwe sie
le leuet mijn here/ Ic ben dat wijf dz hier bi v stōt
eñ badt den HEERE/ doen ic om dit knechtken
badt, Nv heeft die HEERE mijn bedinge gegeuen
die ic van hem badt/ daerō heb ic hē den HEERE
ouer gegeuē/ so lāge hi den HEERE geleēt is eñ si
aēbadē dē HEERE aldaer. Eñ Hāna bat eñ seyde.

Eenen lofsanc Hanne/ Helys sonen sondigen eñ si en worden niet neerstelicken vanden vad' ge straft/ Daerom wort hi ende sine sonen vandē pri esterdom verstooten Cap.ij.

Ijn herte is vrolic inden HEERE/ mi
nen horen is verhoget inden HEERE
Mijen mont heeft hem wijt open ge
daen ouer mine vianden/ want ic ver
blide mi van uwen heyl

Niemāt en is heilich als die HEERE wāt buitē
v en is nz eñ daer en is geenē troost als ōse God is

Laet uwe veel beroemen van hoghen dinghen
Laet wt uwen monde bliuen dat oude heyr comē
want die HEERE is een God/ die alle dinc weet/
eñ hi heeft alderhande deenbesciet.

Den boge der stercker is gebroken/ eñ die on-
stercke zijn omgort met sterchceit.

Die daer sat waren/ zijn om broot vercocht ge-
worden/ eñ die hōger liden hebbē opgehoudē/ tot
dat die onvruchtbare/ seuen vare/ eñ die vele kin-
deren hadden onstere werden.

Die HEERE doodet/ eñ geeft dat leuen / hi ley-
det inder hellen/ eñ daer weder wt

Die HEERE maect arm ende rijcke / hi verne-
dert eñ verhoget

hi heft op den behoeueden wt den stof/ en̄ ver-
hooght den armen wt den drec/ op dat hi hē soude
setten onder die princen/ en̄ den stoel der eerenlatē
beeruen/ Want die eynden der werelt zijn des HE
REN/ en̄ hi heeft den eertbodem daer op geset

Hi sal behoeden die voeten zijnder heilighen/ met
die godlose sullen stil worden inder duysternissen/
Want niemant en vermach yet wt eygenē cracht
Voor den HEERE sullen verscricken zijn tegen
partiders/ ouer hen sal hi donderen indē hemel/ die
D HEERE sal ordeelen die eynden der werelt/ ende
sal macht geuen sinen coninc/ en̄ verhogen den ho
ren zijnder gesalfden

Elkana ginc wech tot Ramath in zijn huys/ en̄
dat knechtken was des HEEREN dienaer voor
den priester Eli.

Maer die sonen Eli/ waren kinderen Belial/ en
de en wisten niet vanden HEERE/ noch vandē
recht der priesters aen dat volck/ Als yemant yet
offeren wilde/ soo quamen die priesters knapen/ te
wijle datment vleesch koocte/ ende hadden eenen
crauwel met drie tanden in haer hant/ ende staken
in die teyle of ketel/ of panne/ of potte/ ende wat si
metten crauwel wt trocken / dat nam die priester
daer af/ Also deden si allen Israel die daer quamē
D tot Silo

Des gelijc eer si dat vet aenstaken / quam des
priesters knecht/ en̄ seyde tot dien die dz offer brocht
geeft mi dat vleesch den priester te braden / wāt hi
en wilt geen gecoect vleesch van v nemē mer rau
we. Als dan yemant tot hem seide. Laet dat vet aē
steken/ so vet heden behoort/ en̄ neemt daer na al
wat v herte begeert/ so sprac hi tot hem. Ghi sullet
mi nv geuen/ is dat niet/ so wil ict met ghewelt ne-
men/ Daerom was die sonde der knapē seer groot
voor den HEERE/ want die lieden lasterden dat
E spijsoffer des HEEREN

Samuel was een dienaer voor den HEERE
en̄ dat knechtken was omgoort met eenen lijnē lijf
roc/ daer toe maecte hem zijn moeder eenē cleinen
siden roc/ en̄ brachten hem op tot sinen tijden/ als
si met haren man op ginc/ om te offeren den offer
tot zijnder tijt/ En̄ Eli segende Elkana ende zijn
wijf ende sprac/ Die HEERE geue v saet van desen
wiue/ voor dit ghoet dat ghi den HEERE geleent
hebt/ en̄ si gingen tot haer der plaetsen/ Ende die
HEERE besocht Hannam dat si beurucht wert
ende baerde drie sonen ende twee dochteren/ mer
Samuel dat knechtken nam toe byden HEE-
RE.

Eli was seer oudt/ en̄ vernamt al wat sine sonē
alle Israel deden/ en̄ dat si bi die wiuen sliepen die
God dienden/ voor die dore der tenten des getuy
F genis/ en̄ hi sprac tot hen/ Waerom doet ghi dat?
Want ic hore v quaet wesen van alle desen volck/
Niet mijne kinderen/ dat is geen goet geruchte dat
ic hore/ ghi doet dat volc des HEEREN ouertredē
Ist dat yemant tegen eenen mensch sondicht/ soo
cant die richter slichten/ Maer als yemant teghen
den HEERE sondicht/ wie cant slichten? Maer si
en hoorden haers vaders stemme niet/ Want die
HEERE hadse wille te dooden/ Mer dat knechtkē
Samuel ginc ende nam toe/ en̄ was aenghename
biden HEERE en̄ bi die menschē.

Daer quam eenen man Gods tot Eli en̄ sprac
tot hem/ So spreect die HEERE/ Ic ben openbaer
geworden ws vaders huse/ doen si noch in Egip-
ten waren onder Pharaos huse/ en̄ heb hen dz sel-
ue mi vercoren voor alle stāmen Israel totter prie
sterscap/ dat hi offeren soude op minen outare/ en̄
wieroot aensteken/ en̄ den lijfroc voor mi dragen/
en̄ heb dijns vaders huse gegeuen alle offer der ki
deren Israel/ waerom steect ghi dan tegen minen
offer en̄ spijsoffer/ die ic geboden hebbe inder woo
ningen/ en̄ ghi eert uwe sonen meer dan mi/ op dz
ghi v sout mesten vanden eersteling alder spijs-
offers mijns volcs Israel?

Daerom spreect die HEERE God Israel/ Ick
heb gesproken/ v huys en̄ ws vaders huys/ soudē G
voor mi eewelic wandelē. Mer nv spreect die HE
RE/ het si verre van mi. Want wie mi eert/ dien
wil ic oc eeren/ Mer wie mi veracht / die sal ver-
smaet zijn/ Siet/ den tijt sal comen/ dat ic uwē arm
en̄ den armē dijns vaders huis in tween wil bre-
ken/ also datter geen oude in uwen huse en si/ En̄
sult sien uwen viant inder wooningen/ en̄ in alder
ley goet Israel/ en̄ daer en sal nimmermeer oude
zijn in ws vaders huys/ Nochtans en wil ic v niet/
alle man van minen outaer wt roeyen/ op dat dijn
ogen ontbreken/ en̄ v siele haer bedroeue / en̄ alle
menichten ws huys sullen steruen/ als si tot heden
geworden zijn.

En̄ dat sal v een teeken zijn/ dat ouer uwe sonē
Hophni en̄ Pinehas comen sal/ Si sullen beyde op
eenen dach steruen/ mer ic wil mi eenen getrouwē
priester verwecken/ die sal doen so in mijnder her-
ten en̄ in mijnder sielen is/ dien wil ic een seker huis
timmeren/ dat hi daer altoos voor minen gesalfdē
wandele/ En̄ wie ouer blijft van uwē huse/ die sal
comē en̄ hem aenbeden om eenen siluerē penninc
en̄ om een stuc broots en̄ sal seggen/ Lieue laet mi
tot eenē priesters deel / dat ic een bete broots ete.

Die openbaringe en̄ visioen die Samueli ghe-
scieden/ die welcke ooc Heli geopenbaert wert
Dat .iij. Capittel.

Oen Samuel dat knechtken/ dē HE
RE diende onder Eli/ Soo was des
HEEREN woort diere ter seluer tijt
en̄ daer en was geen seker ghesichte/
En̄ het ghesciede ter seluer tijdt/ Eli
lach in zijn plaetse/ en̄ zijn ogen begonsten duyster
te worden/ also dat hi niet gesien en conste / Ende
Samuel hadde hem gelept inden tempel des HE
REN daer die arcke Gods was/ eer dan die lam
pe Gods wt ginc/ En̄ die HEERE riep Samuel/
hi antwoorde/ siet hier ben ic/ en̄ liep tot Eli ende
seyde/ Siet/ hier ben ic/ ghi hebt mi gheroepen/ hi
sprac/ Ic en heb v niet geroepen/ gaet weder henē B
ende gaet weder liggen slapen/ En̄ hi ginc henen/
en̄ ginc liggen slapen

Die HEERE riep weder/ Samuel/ en̄ Samuel
stont op/ en̄ ginc tot Eli en̄ sprac/ Siet hier ben ick
ghi hebt mi geroepen/ hi seide. Ic en heb v niet ge
roepē mine sone/ gaet weder liggē slapē/ Mer Sa
muel en kende dē HEERE noch niet/ en̄ des HEE
REN woort en was hē noch niet gheopēbaert/ en̄
die HEERE riep Samuel weder tē dēdē male/ en̄ hy
stont op/ en̄ ginc tot Eli en̄ seyde/ Siet hier ben ic/ ghi

A die stade van Lon nenin engelāt wert ge sticht en̄ harē eer ste naē was ...

hebt mi geroepen. Doen merc
te Eli dat die HEERE dat
knechtken riep/ eñ ſprac tot hē
Gaet weder henen/ eñ ſlaept
eñ iſt dat ghi gheroepen wort
ſo ſegt/ Spreect HEERE wāt
v knecht hoort/ Samuel ginck
wech ende ſliep in zijn plaetſe

Doen quam die HEERE
ende tradt daer henen/ ende
riep als te voren Samuel/ Sa
muel/ ende Samuel ſprack.
Spreect want v knecht hoort
Ende die HEERE ſprack tot
Samuel/ Siet/ ic doe een dinc
in Iſrael/ dat ſo wie dat horen
ſal/ die ſullen beyde zijn ooren
tuyten/ In dien dage wil ick

verwecken ouer Eli/ al wat ic op zijn huis geſpro-
C ken hebbe/ Ic wil beginnen ende volcynden/ Wāt
ic hebt hem voorſeyt dat ic rechter ſijn wil ouer zijn
huys eewelick/ om der miſdaet wille/ dat hi wiſte
hoe ſine kinderen hen ſcandelijck hielden/ ende en
hadder niet eens ſuerlic op geſien daerom heb ick
den huſe Eli geſworen dat deſe miſdaet des huys
Eli/ niet verſoent en ſal worden/ noch met offer/
noch met ſpijſoffer/ inder eewicheit/ ende Samuel
lach tot ſmorgens toe/ eñ dede die dore op aenden
huſe des HEEREN

Mer Samuel vreeſde dat geſichte Eli te ken-
Ge.xvij.d nen te geuen/ Doen riep hem Eli ende ſprack Sa-
D muel mijn ſone/ hi antwoorde/ Siet hier ben ick
Eli vraechde/ Wat is dat woort dat die HEERE
met v geſproken heeft/ en verberget niet voor mi
God doe v dit eñ dat/ iſt dat ghi mi yet verberget
van alle dien dat hi met v geſproken heeft/ Doen
gaft hem Samuel al te kennen/ eñ en verberch nz
voor hem. Hi ſprac/ Het is die HEERE/ hi doe dat
hem wel beuallet

Samuel nam toe/ ende die HEERE was met
hem ende daer en viel geen van allen ſinen woor-
den opter aerden/ eñ alle Iſrael van Dan aen tot
Berſaba toe/ wiſte dat Samuel getrou was te zijn
een prophete des HEEREN/ ende die HEERE
openbaerde weder tot Silo/ want die HEERE
was Samuel geopenbaert tot Silo/ doort woort
des HEEREN

Die kinderen van Iſrael vechtē tegen de Phi
liſtinen/ ende ſi verlieſen den ſtrijt/ eñ daer wert
geſlagen ten tweeden male/ Die Philiſteen win-
nen die arcke des HEEREN/ die twee ſonen vā
Heli worden verſlagen/ eñ Heli viel vandē ſtoel
ende brac den necke

Dat .iiij. Capittel

Nde ganſe Iſrael ſprac van Samuel
Iſrael troc ten ſtride tegen die Phili
ſteen/ eñ leegerden by den hulpſteen
B mer die Philiſteen waren ghelegert
tot Aphek/ eñ bereyden hen teghen
Iſrael/ eñ dat heyr wort geſcoort/ alſoe dat Iſrael
voor die Philiſteen geſlagen wert/ eñ ſloegē inder
ſcerpten inden velde bi vier duſent mannen.

Ende doen dat volc inden leger quam/ ſprakē
die Ouders Iſrael/ Waerom heeft ons die HE-
RE heden laten ſlaen voor die Philiſteen/ laet ōs
tot ons nemen darc des verbonts des HEEREN.
van Silo/ eñ laetſe onder ons comē/ dat ſi ons hel
pe vander hant onſer vianden/ eñ dat volck ſeynde
tot Silo/ eñ liet van daer halen die arcke des ver-
bonts des HEEREN Zebaoth/ die ouer Cheru-
bim ſittet/ eñ die twee ſonen Eli waren daer met-
ter arcken des verbonts Gods/ Hophni eñ Pine
has/ Eñ doen die arcke des verbonts des HEE- B
REN inden leger quam/ ſo iuychten alle Iſrahel/
met eenen groten iuychten/ alſo dat die aerde ghe-
luyt gaf.

Doen die Philiſteen hoorden tgheerijſch ſulcs
iuichenen/ ſo ſpraken ſi/ wat is dat gheerijſch ſulcs
groots iuychens inder Ebreen leger/ eñ doen ſi vn-
namen dat die arcke des HEEREN inden leger ge
comen ware/ ſo vreesden ſi hē eñ ſeiden/ God is in
den leger gecomen/ ende ſeyden voort. Wee ons/
wāt het en heeft te voren nz alſo geſtaen/ wee ons
Wie ſal ons verloſſen vander hant deſer prachtſeer
godē. Dz zijn die godē die Egiptē ſloegē mz alder-
hāde plage ind woeſtinē/ Dus zijt nv ghetrooſt eñ
mannē ghi Philiſteē/ op dz ghi dē Ebreen nz dienē
en moet/ ſo ſi v gedient hebbē/ Sijt mānē eñ ſtrijdt.

Doen ſtreden die Philiſteen/ eñ Iſrael wert ge
ſlagen/ eñ elc vluchte in zijn tente/ eñ het was enen
ſeer groten ſlach/ alſo dat wt Iſrael vielen. xxx. du
ſent mannen voetuolcs/ eñ die arcke Gods wert
genomen/ ende die twee ſonen van Eli/ Hophni/
eñ Pinehas ſtoruen

Doen liep een van Ben Iamin wt der batael-
gien/ ende quam tot Silo opten ſeluen dach/ ende
hadde zijn cleederen geſcoort/ eñ had aerde op zijn
hooft/ Eñ als hi in quam/ ſadt Eli opten ſtoel dat
hi opten wege ſoude ſien/ wāt zijn herte was ſcro
mende ouer die arcke Gods/ eñ doen die man in
die ſtadt quam/ ſoo gaf hi te kennen/ ende alle dye
ſtadt eriſchte. C

Ende doen Eli dat luyde erijſchen hoorde/ ſoe
vraechde hi/ Wat luyde geruchte is dat. Doe quā
die man haeſtelick ende ghaft Eli te kennen/ Ely
was acht ende tnegentich iaer oudt/ ende zijn ogē
waren duyſter/ dat hi nz gheſien en cōſte/ die man
ſprac tot Eli/ Ick come eñ ben heden wt den heyr

gheulucht. Hi sprac/hoe gatet met minen sonen. Doe antwoorde die vercondiger ende sprack. Israel is gevlucht voor die Philisteen/ende daer is eenē groten slach inden volcke ghescheiet/ uwe twee sonen Hophni ende Pinheas zijn doot/ daer toe so is die arcke Gods genomen/Doen hi der arcken Gods gedacht/so viel hi te rugge vandē stoel aen de poorte/ende brac sinen hals ontween ende sterf/ want hi was oudt ende een swaer man/hi oordeelde Israel veertich iaer.

Sijns soons Pinheas wijf was bevrucht/ende soude schier geliggen/Doen si dat gerucht hoorde dat die arcke Gods genomē/ende haers mans broeder ende haer man doot warē/soe cromde si haer ende baerde/want haren noot quam haer aen. Ende doē si nv sterf/ spraken die vrouwen die neffens haer stonden/en vreest niet/ghi hebt eenen iongen soon Mer si en antwoorde niet/noch en nampt oock nz ter herten/ende si hiet dat knechtken Icabod/ ende sprac/Die heerlicheit is wech genomen van Israel/om dz die arcke Gods genomen was/ende haer swager oock ende haer man. Ende sprac weder/ Dye heerlicheit is wech genomen van Israel/want de arcke Gods genomen is

Die Philistinen brengen die arcke in haer lāt ende si stellen die in haers afgods tempel/ welck valt af ende breect/ die arcke wort van deene stadt totter ander gevoert/die inwoonders worden gestraft/ende zeer verscrict

Dat.v.Capittel

Er die Philisteen namen darc Gods ende brachtense vanden helpsteē tot Asdod/in dat huys Dagon. Ende stelden se neffens Dagon. Ende doē die van Asdod/ des anderen morghens vroech op stonden/so vonden si Dagon op zijn aensicht liggen opter aerden voor die arcke des HEREN/Mer si namen den Dagon/ende settē hem weder in zijn plaetse/Als si den anderen morghen vroech op stonden/so vonden si Dagon weder op zijn aensicht ligghen opter aerden voor die arcke des HEREN. Mer zijn hooft/ ende beyde zijn hādē afgheheuden op den dorpele/ alsoo dat den bloc daer alleen lach/Daerom en terden die priesters Dagon/ende alle die in Dagons huis ghaen niet opten dorpel Dagon tot Asdod/ tot op desen dach.

Die hant des HEREN wert swaer ouer dye van Asdod/ende verderfdese/ ende sloech Asdod/ ende al hare palen aen heymelike plaetsen/Doen die lieden tot Asdod sagen/dattet so toe ghinc/so spraken si/En laet die arcke des Gods Israel bi ons niet bliuen/want zijn hant is te hart ouer ons/en de onsen God Dagon/ ende seynden henen ende vergaderden alle die princen der Philisteen tot hē ende seyden / Wat sullen wi metter arcken des Gods Israel maken/ doen antwoorden die van Geth / laet die arcke des Goodts Israhel alom dragen/Ende si droegen die arcke des Gods Israel rontsomme.

Als si die selue also om droegen / so wert voor die hant des HEREN een zeer groot ghetumel of rumoer in die stadt/ ende sloech die lieden inder stadt/ vanden cleynsten aen tot ten grootsten/ende verderfdese in allen heymelicken plaetsen. Doen seynden si die arcke des HEREN tot Ekron/ Maer doen die arcke Gods tot Ekron quam/ so riepen die van Ekron/Si hebben die arcke Gods alom tot mi gedragen/dat si mi souden dooden en de mijn volc.

Doen seynden si henen ende vergaderden alle princen der Philisteen ende sprakē. Seynt die arcke des Gods Israel weder op haer plaetse/dat si mi ende mijne volck niet en doode/Want dye hāt Gods maecte een zeer grote rumoer met dooden / in dye gheheele stadt/ ende welcke lie den niet en storuen/die worden ghestaghen aen die heymelicke plaetse / alsoo dat dat ghecrijsch der stadt op ten hemel ghinck.

Die Philistinen seynden de Arcke wederomme den volck Gods/met sommige offerhanden ende gauen

Dat.vi.Capit.

Idus was die arcke des HEREN seuen maenden in den lande der Philisteen/ende die Philisteen riepen hare priesteren ende waerseggheres/ ende seyden/wat sullen wi metter arcken des HEREN doen/ bediedet ons/waer mede sullen wise op haer plaetse seynden? Si spraken/Wilt ghi die arcke Gods Israel seynden/soo en seyntse niet ydel/ mer ghi sult haer betalen een scultoffer/so suldi ghesont worden/ende v sal kenlick worden/ waeromme sine handt niet van v en gaet.

Si seydē/Welc is dat scultoffer/dat wi hem geuē souden? Si antwoordē.v.guldē eersen/ende.v.gulden musen/na tgetal der.v.princen der Philisteen Want het is eenderhande plage gheweest ouer v al ende ouer [illegible] princen/dus moet ghi nv maken gelike

gedaente uwer eersen/ en uwer muysen die v lant
verdorven hebbē/ dat ghi den God Israel die eere
geeft/ missciē sijn hant sal lichter worden ouer v/
ouer uwen God/ en ouer v lant / waerō verherdy
uwe herten gelijc die Egiptenaers/ ende Pharao
haer herten verharden. En ist niet also/ doen hi hē
aen hen bewijsde/ lietē sise gaen dz si wech gingen?
Dus neemt nv eenen nieuwen wagē/ en twee
B ionge suigende coeyen/ op welcke noit geen ioc ge
ex. xij. a comen en is/ en spāt se aende wagen/ en laet hare
caluers achter hen thuis bliuen/ en neemt darcke
des HEEREN/ en stelt se opten wagē en die guldē
cleynodien die ghi hem tot eenen scultoffer geeft/
doet in een cofferken neffens haer side/ en sentse he
nen/ en laetse gaen/ en siet ghi toe/ Gaet die arcke
henen opten wech haerder palen tot Beth Seme
so heeft hi ons al dat groot quaet ghedaen. Is des
niet/ so suldi weten dz sine hant ons niet gheraect
en heeft/ maer het is ons bi geualle gesciet.
Die lieden deden also/ en namen twee ionge su
gende coeyen/ en spandense aen eenen wagen / en
C behieldē haer caluerē thuis/ en stelde die arc des
HEEREN opten wagen/ en dat cofferken mettē
guldē musen/ en metten beelden haerder cranchz
En die coeyen gingen rechts wechs tot Beth Se-
mes toe/ op eender straten/ en gingen en moychtē
en en weken niet ter rechter noch ter slincker hāt
en die vorsten der Philisteen gingen hen na tot aē
die palen tot Beth Semes.
Die Beth Semiten maeidē recht indē tarwen
oogst inden leegen landen/ oft valeye/ en hieuē ha-
re ogē op/ en saghē die arcke/ en verbliden hen dye
selue te sien/ dē waghen quam opten acker Josua
des Beth Semiters/ en stont daer stille/ en aldaer
was eenen groten steen/ en si cloofden dat hout vā
den wagen/ en offerden die coeyen den HEERE
tot eenen brantoffer/ Die Leuiten hieuen die arke
des HEEREN daeraf/ en dat cofferken dat daer bi
was/ waerinne die gulden cleynodien waren / en
settense opten grotē steen/ Mer die liedē tot Beth
Semes offerden den HEERE inden seluen daghe
brantoffer/ en ander offer. En doen die vijf vorstē
der Philisteen aengesien hadden/ so trocken si we-
derom tot Ekron opten seluen dach.
Dit zijn die gulden crancheden die die Philisteen
den HEERE tot eenen scultoffer gauen. Asdod ee
nen/ Gasa eenen/ Asklon eenen/ Gath eenen/ E-
kron eenen/ en gulden musen na tgetal al der stedē
der Philisteen/ onder den vijf princen vander ghe
muerder stadt aen totten dorpen toe/ en tot aendē
D grotē steē daer op si die arcke des HEEREN lietē
tot op desen dach/ optē acker Josua des Beth Se
miters.
En sommige tot Beth Semes wordē geslagē/
om dat si darcke des HEEREN gesien hadden/ en
hi sloech van dien volc .l.m. en .lxx. mannen. Doen
droech dat volc rouwe/ dz die HEERE soo grootē
slach int volc gedaen hadde. En die liedē tot Beth
Semes seidē/ wie cā staē voor dē HEERE sulcken
heiligē God/ en tot wiē sal hi vā ons treckē/ en sē
dē bodē tottē borgerē Kiriath Jearim/ en dedē hē
seggē/ Die Philisteen hebbē die arcke des HEE-
REN weder gebracht/ coēt af/ en haeltse tot v op

Die arcke wort in Aminadabs huis gebracht.
Samuel vermaent dat volc dat si haer beterē sou
den/ die afgoden vvech te vverpen/ en dat si haer
totten HEERE soude keeren

Dat .vij. Capittel

Alous so quamen die lieden van Kiri A
ath Jearim/ en haelden die arcke des
HEEREN op/ en brachtense int huis
Aminadab tot Gibea/ en sinen soon
Eleazar wijden si/ op dat hi die arcke
des HEEREN soude bewaren/ En van dien dage
aen/ dat darcke des HEEREN tot Kiriath Jearim
bleef/ so vertroc den tijt so lange/ tot dattet .xx. iaer
werden/ en al dat huis Israel weende na den HE
RE.
Samuel sprac totten geheelen huse Israel. Ist B
dat ghi v met geheelder herten keert totten HE-
RE/ so doet van v die vremde goden/ en Astaroth
en rechtet uwe herten totten HEERE/ en dient hē
alleen so sal hi v verlossen wt der Philisteen hant.
Doen deden die kinderen Israel van hem Baalim
en Astharoth/ en dienden den HEERE alleē. Mer
Samuel sprac/ vergadert al Israel tot Mizpa/ dat
ic voor v bid totten HEERE/ en si quamen tsamen
tot Mizpa/ en scepten water en goten dat wt voor
den HEERE/ en vasten den seluen dach/ en sprakē
aldaer. Wi hebben den HEERE gesondicht/ Also
oordeelde Samuel die kinderen Israel tot Mizpa.
Doen die Philisteen hoorden dat die kinderen
Israel tsamen gecomen waren tot Mizpa/ trockē
die princen der Philisteen op/ tegen Israel/ doē dz C
die kinderen Israel hoorden / vreesden si voor die
Philisteen ende spraken tot Samuel / en laet niet
af van ons te roepen totten HEERE onsen God/
dat hi ons helpe wt der Philisteen hant. Samuel
nam een vet lam/ en offerdet den HEERE een ghe
heel brantoffer/ en riep tottē HEERE voor Israel
en die HEERE verhoorde hem
En in dien tiden dat Samuel dat brantoffer of-
ferde/ quamen die Philisteen aen om te striden te-
gen Israel/ Mer die HEERE liet donderen eenen
groten donder ouer die Philisteē opten seluē dach
en maecte se scouwich of vuaerdese/ dat si voor Is
rael geslagen worden/ Doē trocken die mannē Is
rael wt van Mizpa/ en iaechden die Philisteen en
sloegense tot onder Beth Car/ Doen nam Samu
el eenen steen en stelden tussen Mizpa en Sen/ en
hieten Helpsteen/ en seyde. Tot hier toe heeft ons
die HEERE geholpen. Also worden die Philisteē
neder gedruct/ en en quamen niet meer in die palē
Israel/ en die hant des HEEREN was tegen dye D
Philisteen/ also lange als Samuel leefde.
Also werden Israel die steden weder gegeuen/
die die Philisteen hen genomen hadden/ van Ekrō
aen/ tot Gath toe/ met haren palen/ Die verlosten
Israel vander hant der Philisteen/ want Israhel
had vrede metten Amoriten. Samuel oordeelde Is
rael zijn leuen lanc en troc iaerlicx rontsom tot Be
thel/ en Gilgal en Mizpa/ en als hi Israel in al de-
se plaetsen geoordeelt had/ so quā hi weder tot Ra-
math/ want daer was zijn huis/ en oordeelde Isra-
el aldaer/ En timmerde den HEERE aldaer eenē
outaer.

Als Samuel out vvert/ en sine sonen tvvolc re-
geerdē/ so vvarē si ghierich/ en onrechtueerdich
daerō begerde tvolc enē coninc Cap. viij

Oen Samuel out wert/ so sette hi si
ne sonen tot rechters ouer Israhel/
A Sijn eerst geboren sone hiet Joel/ eñ
die ander Abia / eñ waren rechters
tot Ber Saba / Maer sine sonen en
wandelden niet in sine wegen/ maer neychden hē
tot giericheit/ eñ namen giften/ eñ buichdē dz recht
Doen vergaderden hen alle ouders in Israel/ ende
quamen tot Ramath tot Samuel/ eñ seydē tot hē/
Siet ghi zijt out geworden/ eñ v sonen en wandelē
niet in v wegen/ Dus set nv eenē coninc ouer ons
B die ons rechte/ so alle Heidenen hebben
Doē beuielt Samuel qualijc/ dat si seydē. Geeft
ons eenen coninc/ die ons rechte. Eñ Samuel bat
voor den HEERE/ Die HEERE sprac tot Samu=
el/ Hoort die stemme des volcs/ in alle dien/ dat si
tegen v geseyt hebben/ want si en hebben v niet v=
worpen/ mer mi/ dat ic geē coninc ouer hen en sou
de zijn/ Si doen v/ also si altoos gedaen hebben/ vā
dien dage aen/ dz icse wt Egipten leyde / tot desen
dach toe/ eñ hebbē mi vlatē/ eñ anderen goden ge=
dient/ Aldus verhoort nv haer stemme/ Nochtās
betuighet hen/ eñ vercondicht hen dat recht des co
nincs/ die ouer hen heerscapē oft domineren sal.
Eñ Samuel seide al die woorden des HEE=
REN den volc/ dat van hem eenen coninc eischte
C Dat sal des conincs recht zijn/ die ouer v heerscen
sal/ Vwe sonen sal hi nemen tot sinen waghen/ eñ
ruyteren/ die hi voor sinen wagen sal doen lopen/
eñ tot lantknechten eñ hooftlieden/ eñ tot acker=
lieden/ die hem sinen acker bouwen/ eñ tot maey=
ers in sinen oogst/ eñ dz si zijn harnisch/ eñ al wat tot
sinen wagen hoort maken/ Vwe dochterē sal hi ne
mē/ dz si Apotekerssen/ cokerssen/ eñ bacsterē zijn.
V beste ackers eñ wijnbergen / eñ olijfgaerdē sal
hi nemen/ eñ sinē knechtē geuen/ daer toe vā uwē
zaet eñ wijnbergen/ sal hi thiende nemen/ eñ sinen
camerlingen eñ knechten geuen/ Eñ v knechten/
eñ maerten/ eñ v fijnste iongelingen/ eñ uwe ezelē
sal hi nemen/ eñ zijn werc daer mede doē/ Van uwē
cudden sal hi thiende nemē/ eñ ghi moet sine knech
ten zijn. Als ghi dan inder tijt ouer uwen coninck
D roepen sult/ dien ghi v vercoren hebt/ so en sal v die
HEERE niet verhoren
Maer dat volc weigerde hen te horen die stem
me Samuel/ eñ spraken/ Geensins/ maer daer sal
een coninc ouer ons zijn/ op dat wi oot zijn als alle
ander heidenen / dat ons onse coninc ordeele ende
voor ons wt trecke als wi onse orloge voeren/ doē
hoorde Samuel/ al dattet volc seyde / eñ seyde dat
voor den oren des HEEREN/ Die HEERE sprac
tot Samuel/ hoort hare stemme/ eñ maect hen ee
nen coninc/ eñ Samuel sprac totten mannen Isra
el/ gaet henen elc in zijn stadt.

Saul soect die ezelinne zijns vaders/ eñ coemt
tot Samuel/ den seluen wort vanden HEERE be
volen/ dat hi Saul tot eenen coninc soude ordine
ren

Dat.ix.Capittel

A Er was een man van Ben Jamin/
gheheeten Kis/ een soon AbiEl/ des
soons Zeror/ des soons Bethorath
des soons Aphiah/ des soons eēs māns
Jemini/ een strijtbaer man/ die had=
de eenē soō/ gheheeten Saul/ die was een fijn ion=
geling/ also dat geen fijnder onder den kinderen Is= die stadt
rael en was/ het hooft langer dan al tvolc/ Kis de van
vader Saul/ had sine ezelinne verloren/ eñ hi sprac Tours.
tot sinen soon Saul/ neemt der knapen een met v/
maect v op/ eñ gaet henen/ eñ soect die ezelinne/ hi
ginc door tgeberchte Ephraim/ eñ doort lant Sa=
lisa/ ende en vontse niet/ Si gingen door tlant Sa
alim/ ende si en was daer niet/ Si gingen doort lāt
Jemini/ eñ en vonden se niet.
Maer doen si int lant Zuph quamen / sprack
Saul totten knape die met hem was/ Coemt/ laet
ons weder thuis gaen/ Mijn vader mocht die eze=
linne laten/ eñ voor ons sorgē/ Hi sprac/ Siet/ daer B
is een eerlic man Gods in deser stat/ al wat hi seyt
dat gesciet. Nv laet ons derwaerts gaen / misscien
hi sal ons onsen wech wisen dien wi ghaen/ Saul
sprac tot sinen knape/ Al ist dat wi al gaē wat brin
gen wi den man want het broot is al wt onser ma
len/ ende wi en hebben anders geen gaue/ die wy
den man Gods mochten brenghen/ Wat hebben
wi? Die knape antwoorde weder/ ende sprac/ Siet/
ic hebbe een vierdeel eens silueren sikels bi mi/ diē
willen wi den man Gods geuen/ dat hi ons onsen
wech segge
(Voortijts in Israel/ alsmen ginc om den HE=
RE te vragen so seydemen/ Coemt/ laet ons gaen
totten Siender/ want diemen nv propheten hiet/
die hietmen voortijts Sienders)
Saul sprac tot sinē knape Ghi hebt wel gespro
ken/ Coemt laet ons gaen/ Eñ doen si totter stadt iii. Reg.
op gingen/ daer die man Gods was/ eñ totter stat ij.f
op quamen/ so vonden si deernen/ die wt ghegaen
waren/ om water te putten/ totten seluen spraken
si/ Is die siender hier? Si antwoorden hen/ eñ spra
ken. Ja/ Siet/ daer is hi/ haest v/ want hi is heden
in die stat gecomen/ want dat volc heden te offerē
heeft opter hoochten/ Als ghi in die stat coemt/ so C
sult ghi hem vinden/ eer hi op gaet/ op die hoochte
te eten/ want dat volc en sal niet eten/ tot dat hi en
come/ want hi segent dat offer/ daer nae eten die/
die genoot zijn/ daerom so gaet op/ want nv suldy
hem iuyst vinden of aen comen.
Eñ doē si op totter stat quamē/ eñ middē inder
stat warē/ Siet/ doē ginc Samuel wt/ hem te ghe=
moete/ eñ wilde op die hoochte gaē/ Mer die HE
RE had Samuel zijn oor geopenbaert eenē dach
te vorē/ eer Saul quam/ eñ geseyt. Morgen op de
sen tijt wil ic eenē man tot v seyndē/ wt dē lādē Bē
Jamin/ diē suldy tot eenē vorste saluē/ ouer mijn
volc Israel/ dat hi mijn volck verlosse vander Phili=
steen hant/ wāt ic heb mijn volc aē gesien/ eñ zijn ge
crijsch is voor mi ghecomē/ doē nv Samuel/ Saul
aensach/ so antwoorde hem die HEERE/ Siet/ dat D
is die man/ daer ic v af geseyt heb/ dat hi ouer mijn
volc heersche.
Doen trat Saul tot Samuel/ onder die poorte/
ende sprack? Segt mi/ waer is hier des Sienders
huys? Samuel antwoorde Saul/ eñ seyde. Ick ben
die Siender/ Gaet voor mi op die hoochte/ wāt ghi
sult hedē met mi eten/ morgē wil ic v latē ghaē/ eñ
al wat in uwer hertē is/ wil ic v segghē / eñ om die
ezelinnen/ die ghi voor drie daghen verloren hebt/
en becōmert v nv niet/ si zijn geuōdē/ eñ wiens salt
zijn al dat lieflijc is in Israhel/ en salt niet v/ eñ den

geheelen huse ws vaders zijn? Saul antwoorde / en ben ic niet een sone van Jemini/ vanden aldermin sten stamme/ende mijn geslachte dat cleinste ond allen geslachten der stammen Ben Jamin/ Waer om segdi mi dan van sulcken

Samuel nā Saul eñ sinē knape/eñ leydese in de eetcamer/ eñ settese bouen/onder die genoot warē dier was/bi.xxx.mannen/ Eñ Samuel sprac tottē coc/ Geeft herwaerts dat stuc dat ic v ghaf/eñ beval v/dat ghijt bi v sout houden/ Doen hief die coc een scouder op/eñ droechse op eñ settese voor Saul/eñ sprac/ Siet/dat is ouerbleuen/legget voor v eñ etet/want het is tot deser tijt voor v gehouden doen ic dat volc noodede. Also adt Saul met Samuel op dien dach

Eñ doen si af ginghen vander hoochten totter stadt/so sprac hi met Saul opten soldere/ Eñ ston den vroech op/ Eñ doen die morgen stont op ginc so riep Samuel Saulem op den solder/eñ si gingē beyde met malcanderen wt/hi eñ Samuel/ Ende doen si af quamen aent eynde der stadt/soo sprack Samuel tot Saul/segt den knape dat hi voor ons wech gae altoos voort aen/ Mer staet ghi nv stille dat ic v te kennen geue wat God geseyt heeft.

Samuel salvet Saul tot eenen coninc hi prophetteert oft voorse get hem/ dwelc hem gemoete Samuel roept dat volc/eñ geeft haer den coninc.

Dat.x. Capittel

In deser tijt so na mē het tor van Troiēs sonē dat vdoruē Troyen/ wederō in/ eñ v dreuen die Nesto rinendye vādē Cri ekē daer

Oen nam Samuel een olye glas/eñ goot op zijn hooft/eñ custe hem / eñ seyde/Siet ghi wel/dat v die HEERE tot eenen prince ouer zijn erfdeel gesalft heeft/ Als ghi nv van mi gaet so suldi twee mannen vinden/by den graue Rahel inden pale Ben Jamin/tot Zelsah/die sullen tot v seggen/ Die ezelinnen zijn gheuonden/ die ghi zijt gaen soecken/ende siet/v vader heeft die ezels wt der achtinge gelaten/eñ sorget om v/eñ seyt. Wat sal ic om mijnen soon doen?

Eñ als ghi v van daer wat voorder keert/so suldi comen totter eycken Thabor/daer sullen v drie mannen aen comen/die op gaen tot God te Beth El/deene draecht drie bocxkens/Die ander drie stuc ken broots/Die derde een flesch met wijn/ ende si sullen v grueten/eñ v twee broden geuen/dat suldi van haren handen nemen. Daer na suldi comen op den hoeuel Gods/daer der Philisteē sciltwachter is/ Eñ als ghi aldaer in die stadt coemt/so sal v eenen hoop propheten ontmoeten/ vander hoochten/eñ voor hen een psalter spele/ende tamberien pijpen/eñ herpen gaen/propheterēde/eñ die geest des HEEREN sal verdich of spoedich worden ouer v/dat ghi met hen sult prophteren. Daer suldi een ander man worden

Als v nv dese teekenen comē/so doet wat v voor handen coemt/want God is met v/ Ghi sult voor mi af gaen tot Gilgal/ Siet/daer wil ic tot v af comen/ Dat ghi brantoffer eñ dootoffer offert. Seuē dagen suldi verbeyden/tot dat ic tot v come / eñ v te kennen geue/wat ghi doen sult/ Ende doen hi sine scouderen keerde/dat hi van Samuel soude gaē veranderde hem God in een ander herte/eñ al dese teekenen quamen op den seluen dach

Eñ als si aen den hoeuel quamen/ Siet/doē ontmoete hen eenen hoop propheten/ende den gheest Gods wert verdich ouer hem/ alsoo dat hi onder hen propheteerde/ Mer doen si hem sagen/ die hē te voren gekent hadden/dat hi metten propheten propheteerde/seyden si al onder malcanderē/ Wat is den soon Kis gesciet/ Is Saul ooc onder de propheten? Ende een antwoorde daer/eñ sprac. Wie is haer vader? daer wt is dat seg woort gecomen/ Is Saul ooc onder die propheten / Eñ doen hi wt geprophetert hadde/ soe quam hi op die hoochte

Sauls oom sprack tot hem ende tot sinen knape / Waer sydi henen ghegaen/si antwoorden/die ezels soecken eñ doē wi saghen/dat si daer niet en waren/soe quamen wy tot Samuel/ Doen sprack die oom Sauls/ Segghet mi wat seyde Samuel? Saul andtwoorde sinen oom/ Hi seyde ons/dat dye ezelinnen vonden waren / Maer vanden coninckrijcke en seyde hy hem niet/wat Samuel gheseit hadde

Samuel riep tvolc te samen totten HEERE / tot Mispa/eñ sprac totten kinderē Israel/dus seyt die HEERE/die God Israel. Ic heb Israhel wt Egipten geleyt /eñ v vanď Egiptenaers hant verlost/eñ vander hant alder coninckrijcken dye v dwongen/ Eñ ghi hebt nv uwen God verworpē die v wt allen uwē oeuele eñ tribulatien geholpen heeft/eñ segt tot hem/settet eenen coninc ouer ōs Wel aen/so gaet nv voor den HEERE/na uwe stammen eñ maechscappen

Doen nv Samuel alle stammē Israel daer toe bracht/so wert den stam Ben Jamin geraect/ Eñ doen hi den stamme Ben Jamin daer toe bracht/ met sinen geslachten/so wert dat geslacht Matri geraect/eñ Saul die soon Kis wert geraect / Eñ si sochten hē/maer si en vonden hem niet/darrom

braechden si voorder den HEERE/oft hi noch derwaerts comen soude/die HEERE antwoorde/ Siet/ hi heeft hem thuis verborgen/Doen liepē si henen/ende haelden hem/en de doen hi onder dat volck terde/was hi thooft langher dan allet volc/Eñ Samuel sprack tot alle den volcke / Daer siet ghi den welcken die HEERE vercoren heeft / want zijns en is geen gelijke/ in alle den volcke/Doen juychten allet volck ende sprac/Geluc totten nieuwen coninc.

Samuel seyde den volcke alle trecht des coninctrijcs ende screeft in een boec/ende leyde dat voor den HEERE/Ende Samuel liet alle tvolc gaen/ elc in zijn huys/Ende Saul ginc oec thuys tot Gibea/ende des heyrs ginc een deel met hem/der welcker herten God raecte/Mer die kinderen Belial sprakē wat soude ons dese helpen/eñ verachten hem/ eñ en brachten hem geē giften/Maer hi dede/als oft hijs niet en hoorde.

Jabes wort van Nahas den Amoniter belezet maer Saul ontsettet ende verlostet.

Dat.xi.Capittel

Nahas die Amonite troc opwaerts ende belegerde Jabes in Gilead/ ende al die mannen tot Jabes spraken tot Nahas/Maect een verbont met ons so willen wi v dienen/Maer Nahas die Ammonite/antwoorde hen/ Daer inne wil ic met v een verbont maken/dat ick v allen dat rechter oge wt steke/eñ maken v te scanden onder alle Israel/Doen spraken tot hem alle die Ouders tot Jabes/Geeft ons seuen dagen/ dat wi boden seynden in alle palen Israel/en isser dan geen salichmaker/so willen wi tot v wtgaen.

Doen quamen die boden tot Gibea Sauls/eñ spraken dat voor die ooren des volcs / Doen hief al tvolc zijn stemme op ende weende. Ende siet/doen quam Saul vanden velde/achter die runderen eñ sprac/wat is den volcke dattet weent/doen vertelden si hem die saken der mannen van Jabes Doen wert den geest Gods verdich op hem/als hi sulcke woorden hoorde/ ende zijn toornicheit vergramde zeer/eñ nam een paer ossen / ende hyeuse in stucken/ ende seyndese in alle palen in Israhel/ door die boden/ende dede seggen/Wie niet wt en treet Saul ende Samuel na/diens runderē salmē also doen

Doen viel die vreese des HEEREN opt volc/dat si wt trocken als een man / eñ men teldese te Besek/eñ die kinderen Israel warē driehondeert mael dusent mannen/eñ der kinderen Juda dertich duysent mannen eñ si seyden den boden die ghecomen waren/Aldus segt den mannē tot Jabes Gilead Morgē sal v hulpe gescieden/als die zōne opt heetste is/doen die boden quamen eñ vercondichden dat den mannen tot Jabes/so werden si blijde/ Ende die mannen Jabes seyden/Morgen willen wi tot v wt gaen/dat ghi ons doet/ al dat v beleeft.

Ende des anderen morghens stelde Saul dat volc in drie deelen/ende quam inden leeghere/aen die morgen wake/ende sloech die Ammonitē/tot dat den dach opt heetste wert/Maer die ouerbleuen worden also verstroit / dat haerder niet twee bi malcanderen en bleuen/ Doen sprack dat volck tot Samuel/Wie zijn die daer seggen/Soude Saul ouer ons heerscen? Geeft die mannē herwaert dat wise doden/Maer Saul seyde/Niemanten sal op desen dach steruen/ want die HEERE heeft heden salicheit gegeuen in Israel.

Samuel sprac totten volcke/ Coemt laet ons tot Gilgal gaen/ende dat coninctrijcke aldaer vernieuwen/Doen ginc al dat volc tot Gilgal/ ende maecten Saul daer tot eenen coninc voor dē HEERE tot Gilgal/ende offerden dootoffer voor den HEERE/ende Saul met alle den mannen Israel/ verbliden hen daer te mael zeer.

Samuel bewijst onbehagelicheit ende onsculd voor al den volcke/hi vermaent haer die weldaet eñ straffinge Gods/eñ dat si nieuwers van hem en souden wijcken

Dat.xij.Capittel.

Doen sprac Samuel tot alle Israhel/ Siet/ ic heb uwe stemme ghehoort in alle dat ghi mi geseyt hebt/ eñ heb ic eenen coninck ouer v ghemaect/ Ende nv siet/daer gaet uwe coninc voor v henen/maer ic bē oudt ende grijsch geworden ende mine sonen zijn bi v/ende ick ben voor v henen gegaen/van mijnder joncheit aen/tot op desen dach/Siet/hier ben ick/antwoordt teghen mi voor den HEERE/ende sinen ghesalfden oft ic yemants osschen oft ezelen ghenomen hebbe/ oft ick yemanden ghewelt ende onrecht hebbe ghedaen/ oft ick yemanden verdruct hebbe/ oft ick van yemants hant een gheschenck ghenomē hebbe ende heymelick ghehoudē / soo wil ick v weder gheuen.

Sy seyden / ghi en hebt ons gheen ghewelt/ noch onrecht gedaen noch verdruct noch van yemāts hāt yet ghenomē. Hi sprack. De HEERE si ghetuyghe tusschen v eñ zij ghesalfde in desen daghe dat ghy niet in mijnder handt gheuonden en hebt. Si seyden. Jae / ghetuyghen sullen wi zijn/

B Ende Samuel sprac totten volcke/ Die HEERE
ex.xxvi. die Mose eñ Aaron gemaect heeft/ eñ uwe vadēr
d wten lande van Egipten geleypt heeft/ soe treet nv
herwaerts/ datic v ordeele voor den HEERE ouer
alle gerechticheit des HEEREN/ die hi aen v eñ u=
wen vaderen gedaē heeft
Als Jacob in Egipten gecomē was/ so riepen
ge.xlvi. uwe vaderē totten HEERE/ eñ hi sandt Mose eñ
iu. iiij.d Aaron/ dat si uwe vaderē wt Egipten soudē leydē
eñ lietse in dese plaetse woonen/ Mer doen si des
HEEREN haers Gods vgaten/ so vcocht hise on
der de macht Sissera/ des hooftmans tot Azor eñ
ondr die macht der Philisteen/ eñ ondr die machte
des conincs dr Moabiten/ die streden tegē hen/ Eñ
riepē werr totten HEERE/ eñ sprakē/ wi hebbē ge
sondicht/ dat wi den HEERE vlaten hebbē/ eñ Ba
Ju. vi. alim eñ Astharoth gedient/ Mer vlost ons vandē
handen onser vianden/ so willen wi v dienen/ Doē
sant die HEERE Jerubaal/ Bedam/ Jephtah/ eñ
Samuel/ eñ vloste v rontom van uwer viandē hā
den/ eñ liet v seker wonen
Mer doen ghi saecht/ dat Nahas die coninc der
i.re. viij kinderen Ammon/ tegen di quam/ soo seyt ghy tot
i.reg. ii. mi/ Niet ghi/ maer een coninck sal ouer ons heer=
C sceen/ hoe wel nochtans uwe God/ v coninc was/
Nv daer/ Ghi hebt uwen coninc/ diē ghi vcorē eñ
gebedē hebt/ Want siet/ Die HEERE heeft eenen
coninc ouer v geset/ Ist dat ghi nv dē HEERE
vreest eñ hē dient/ eñ sine stēme hoort/ eñ dē mont
des HEEREN niet ongehoorsaem en zijt/ so suldi
beyde/ ghi/ eñ v coninc/ die ouer v heerscet/ dē HE
RE uwen God volgen/ Mer ist dat ghi des HE
REN stemme niet en hoort/ mer sinen monde on
gehoorsaem zijt/ soe sal die hant des HEEREN te
gen v/ eñ tegen v vaders zijn.
Oor coemt nv herwaerts/ eñ siet/ dat groote
dinc/ dat die HEERE voor uwen ogen doen sal/ en
D ist nv niet dr tarwen oogst/ Maer ic wil den HEE
RE aenroepen/ dat hi sal laten donderen eñ reege
nen/ dat ghi te binnen wert/ eñ sien sult/ dz groot
quaet/ dat ghi voor des HEEREN oghen gedaen
hebt/ dat ghi eenen coninc begeert hebt/ Eñ doen
Samuel den HEERE aēriep/ liet die HEERE optē
seluē dach dōderē eñ regenē/ Doē vreesde alle dat
volc den HEERE eñ Samuel zeere/ Eñ sprakē al
tot Samuel/ Bidt den HEERE dinen God/ voor
uwen knechten/ dat wi niet en steruen/ wāt bouē
al onse sonden/ hebben wi ooc dat quaet ghedaen
dat wi ons eenen coninc begeert hebben
Samuel sprac totten volcke/ en vreest nz/ Ghi
hebt (tis waer) dat quaet al ghedaen nochtans en
wijct niet achter vanden HEERE/ maer dient den
HEERE van geheelder herten/ eñ en wijct nae dye
ydelheit niet/ want het en vordert v niet/ eñ en cā
v niet verlossen/ want het een ydel dinc is/ wāt die
HEERE en sal zijn volc niet verlaten/ om zijns gro
tē naēs wille / want die HEERE heeft v begonst
te maken/ hem seluen tot eenen volcke.
Mer het si verre van mi/ mi seluen also aenden
HEERE te besondigen/ dat ic af soude latē voor v
te biddē/ eñ v te leeren dē goeden oprechten wech
Vreest alleen den HEERE/ eñ dient hē getrouwe=
lic van gheheelder herten / want ghi hebt ghesien
hoe grote dingen hi met v doet/ Maer ist/ dat ghy
quaet sic doet/ so suldi beyde/ ghi/ ende uwe coninck
verloren zijn

Die Philistinen maecten haren leger tegē die
Jsreeliten/ in Michmas/ Saul is ongehoorsaem
den HERE/ eñ daeromme wert hi van Samuel
gestraft

Dat.xiij.Capittel

SAul was een iaer coninc geweest/ eñ
doen hi twee iaer ouer Jsrael gereg=
neert hadde/ soo vercoos hi hem drie
dusent mannen wt Jsrael/ Twee du
sent waren met Saul te Michmas/
eñ op dat geberchte Beth El / eñ een dusent met
Jonathan tot Gibea Ben Jamin/ mer dat ander
volc liet hi gaen elck in zijn woonstede/ Maer Jo
nathan sloech die Philisteen in haerder hoedinghe
die tot Gibea was/ dat quam voor die Philisteen
Eñ Saul liet die basuynen blasen inden gheheelen
lande/ eñ seggen laet die Ebreen horen/ eñ al Jsra B
el voordet segghen. Saul heeft der Philisteen hoe
dinge geslagen/ want Jsrael stanc voor den Phili
steen/ eñ al tvolc riep na Saul te Gilgal.
Doen verghaderden hen die Philisteen/ om te
striden tegen Jsrael/ dertich dusent wagens/ sesdu
sent ruyters/ eñ ander volc so vele/ als sandt aendē
oeuer vander zee/ eñ trocken opwaerts/ eñ leegre
den hen tot Michmas/ tegent oosten/ voor Betha
uen/ Doen dat die mannen Jsrahel saghen dat hen
ongeluc opten hals was (want dat volc was daer
toe gecomen) so verborgen si hen in die holen/ spe C
luncken/ eñ rootsen/ eñ gaten/ eñ in die puttē/ mer
die Ebreen gingen ouer die Jordaen/ int lāt Gad
eñ Gilead. Mer Saul was noch tot Gilgal/ eñ al
le tvolc wert achter hem verscrict/ Doen verbeyde
hi seuen dagen/ tot dier tijt / van Samuel gheoor
dineert oft ghesetet/ Ende doē Samuel niet en quā
tot Gilgal/ soe verstroyde hen lieden dat volc van
hem.
Doen sprac Saul/ brengt mi herwaerts brant
offer eñ dootoffer/ ende hi offerde brantoffer/ Als
hi dat brantoffer voleyndt hadde/ siet/ doen quam
Samuel/ Doen ginc Saul wt hem te ghemoete /
om hem te grueten/ oft te segenen/ Samuel sprac
Wat hebdi ghemaect? Saul antwoorde/ Ick sach
dattet volc hem vā mi verstroyde/ eñ ghi en quaet
nz ter rechter tijt/ eñ die Philisteen waren vgadert
tot Michmas Doen sprac ic/ Nv sullē die Philiste
en tot mi af comē tot Gilgal/ eñ ic en heb daēsicht
des HEEREN niet verbeden/ eñ stelde mi coenlic/
eñ offerde brantoffer D
Samuel sprac tot Saul/ Ghi hebt sottelick ghe
daen/ eñ en hebt die geboden des HEEREN dijns
Gods nz gehouden/ die hi v gebodē hadde/ want
hi soude v rijc voorspoedich gemaect hebben ouer
Jsrael/ voorder eñ voorder/ Maer nv en sal v rijc
niet staende bliuen/ Die HEERE heeft hem eenen
man wtghesocht/ nae zijnder herten/ dien heeft die
HEERE geboden/ prince te zijn ouer zijn volc/ wāt
ghi en hebt des HEEREN gebot niet ghehoudē/ eñ
Samuel maecte hem op/ eñ ginc van Gilgal op/
tot Gibea Ben Jamin.
Saul telde dat volc dat bi hem geuonden was
bi ses dusent mannen/ Mer Saul eñ sinē soon Jo
nathan eñ tvolc dat bi hē geuōden wert/ bleuē tot
Gibea Ben Jamin. Die Philisteen hadden hen ge

beghert tot Machmas/En̄ wt den legher der Phi-
liſteen trocken drie heyrē om te verdrīuē/Deē keer-
de hem om die ſtrate tot Ephra/int dal Saul/Dan
der keerde hem om op die ſtrate Beth horō/Dat
derde keerde hē op die ſtrate die daer ſtrect aē dat
dal Zeboim/aen die woeſtine

Maer daer en wert ghen ſmit ghevonden int
geheele lant vā Iſrael/Want die Philiſteē dachtē/
die Ebreen mochtē ſweerdē en̄ ſpieſen maken/en̄
alle Iſrael moeſte neder trecken totten Philiſteē/
als yemant eē ploech yſer/houwerl/bile/oft ſeyſen
hadde te ſcerpen/of wat aen die ſeyſenen/houwee-
len/gaffelen/en̄ bijlen/af ghearbeydet was/en̄ dye
voordē bot geworden waren/Als nv den ſtrijtdach
quā/ſo en werter noch ſweert/noch ſpieſe gevon-
den in alle des volcs hant/dat met Saul en̄ Iona-
than was/mer voor Saul en̄ ſinē ſoone wert wat
ghevonden/Ende der Philiſteen hoedinghe trock
wt voor Michmas over

¶ Jonathas trect tegen die vyanden met liſt/en
de verwintſe Ende Saul coemt hem te hulpe met
den volcke/Jonathas adt tegen dat gebot zijns
vaders/ende ooc des gelijckē dat volcke Dye va
der woude dē ſoon dootſlaē/maer tvolck verloſt
hē. Saul beſcermt dat volc voor hare vianden

Dat.xiiij.Capittel

Et gevIel tot dier tijt/dat Ionathā
die ſone Saul/ſprac tot ſinen knape/
die zijn wapēdragher was/Coēt/laet
ons over gaen totter Philiſteen hoe
dinge/die daer over leit/en̄ hi en gaft
ſinen vader niet te kennen/Saul woonde tot Gi
bea aent eynde/onder eenen granaet boom/dye in
der voorſtadt was/en̄ des volcs dat bi hem was/
was by ſeshondert mannen/Ende Ahia dye ſoone
Ahitob/Jcabods broeder/Pinehas ſoon des ſoōs

Eli/was prieſter des HEEREN tot Silo/ende
droech den lijfroc aen/dat volck en wiſte ooc niet/
dat Ionathan wech was gegaen.

Tuſſcen dē overganc/daer Ionathā overſocht
te ghaen/totter hoedinge der Philiſteen/daer wa
rē twee ſcerpe ſteenē/den eenē op dees ſide/en̄ den
anderen aen geen ſide/den eenē hiet Bozez/dē an
deren Senne/En̄ deene ſach nanoorden teghen
Michmas/En̄ dē anderen vā zuyden teghen Ga
ba/En̄ Ionathā ſprac tot ſinen wapēdrager/coēt
laet ons gaen totter hoedinge deſer onbeſnedener

miſſcien die HEERE ſal met ons wercken/Want
het en is den HEERE niet ſwaer/door vele/ofte
luttel te helpen. Doen antwoorde hem ſine wapē
drager/Doet al wat in uwer hertē is/vaert henen B
ſiet/ic ben met v/ſo v herte wil.

Ionathan ſprack/wel aen als wi overcomen
totten liedē/en̄ hen int ghesicht comē/iſt dat ſi dan
segghē/ſtaet ſtille/tot dat wi aen v gerakē/ſo wil-
lē wi in onſe plaetſe bliuē ſtaen/en̄ niet tot hen op
climmē. Mer iſt/dat ſi segghē/Coemt tot ons op-
waerts/ſoe willē wi tot hen opclimmē/ſoo heeftſe
ons die HEERE in onſen handen ghegeven/ende
dat ſal ons tot een teeken zijn.

Doen ſi nv beyde in der Philiſteen hoedinghe Iu.xiiij
int geſicht quamē ſo ſeydē die Philiſteē/Siet/dye
Ebreen zijn wt die gatē gegaē/daer ſi hē in verbor-
gē haddē/En̄ die mannē inde hoedingē/antwoor-
dē Ionathā/en̄ ſinē wapē drager/en̄ ſeydē Coemt
opwaerts tot ons/ſoo willē wi v dat wel leeren.
Doē ſprac Ionathā tot ſinē wapēdragher. Climt
mi nae/die HEERE heeftſe gegevē in die hādē Iſ-
rael/En̄ Ionathan clauerde met handen en̄ voe-
ten daer op/en̄ zijn wapendrager hem na.

Doē vielē ſi/voor Ionathan neder/en̄ zijn wa-
pēdrager doodeſe/hem altoos na volgende/Alſoo
dat den eerſten ſlach/die Ionathan en̄ zijn wapen
drager deden/was bi twintich mannē/bi na in eē D
halve buender ackers/die een ioc drijvet. En̄ daer
quā een vlucht indē legher/opten velde/en̄ in alle
volc der hoedinge en̄ diē die daer verderfdē/quam
ooc die vlucht aē/alſo dattet lant in een ghetumel
ofte rumoer quam/en̄ daer verhief haer eē vlucht
tot God/Ende dye poortwachters Saul/tot Gi-
bea BenIamin/ſaghen/dat den hoop ſceyde/en-
de verliep hem herwaert ende derwaert

Saul ſprac tottē volcke
dat by hem was/Telt/ende
beſiet/wie van ons wech is
gegaen/en̄ doen ſi teldē/ſiet
doen en was Ionathan/en̄
zijn wapendrager daer niet
Doen ſprac Saul tot Ahia/
Brengt die arcke Gods her
waerts/Want de arcke Gods
was tot dier tijdt bi die kin-
deren Iſrael/en̄ doen Saul
noch metten prieſter ſprack
doen hief hem den hoop in-
den Philiſteē leger/liep/en̄
wert groot/En̄ Saul ſprac
totten prieſter/Treckt uwe
hant af/En̄ Saul riep/ende
alle tvolc dat met hem was
en̄ quamē tottē ſtrijt/En̄ ſiet/doē ginc elcs ſweert
tegē dē anderē/en̄ daer was eē zeer groot rumoer.

Ooc die Ebreen diete voren bi die Philiſteen
geweeſt waren/ende met hen inden leger op ghe
trocken warē/ontcommē dedē hen tot Iſrael/dye
met Saul en̄ Ionathan waren/en̄ alle mannē van
Iſrael/die hen opt geberchte Ephraim verborgen
haddē/doē ſi hoordē/dat die Philiſteen vlodē/ſoo
ſtrecken ſi achter hen wech inden ſtrijt/Alſoo halp
die HEERE Iſrael/tot dier tijt/ende den ſtrijdt
duerde tot Bethauen toe.

Ende doe die mannen Israel daer toe quamē optenseluen dach beswoer Saul al tvolc/ eñ sprac Veruloeckt si elc/ die broot etet totten auont toe/ dz ic mi aen mine vianden wreke/ Doen en proefde ooc al dat volc geen broot / Eñ dat gansse lāt quā in dat wout/ oft wildernisse. Daer lach huenich
D opt velt. Eñ doen dat volc in die wildernisse quam siet/ doen so vloeyde dat huenich/ Mer niemant en dede van den seluen metter hant tot sinen monde/ Want dat volc vreesde hem voor den eedt.

Mer Jonathan en hads niet gehoort/ dat zijn vader dat volc besworen hadde/ eñ stack sinen staf wt/ die hi in zijn hant hadde/ eñ stac met die scerpe in die huenich raet eñ keerde sine hant tot sinen monde/ doen werden sine ooghen wacker/ Doen antwoorde een vanden volcke/ ende sprac/ V vader heeft dat volc besworen/ eñ ghesect/ Veruloeckt si alle man die heden wat etet/ Dat volc was moede/ Doen sprack Jonathan/ Mijn vader heeft dat lant bedroeft. Siet hoe wacker zijn mine ogen geworden/ om dat ic een weynich van dien huenich gesmaect hebbe. Hadde tvolck heden ghegeten vanden bueten zijnder vianden diet vant/ so waer ooc den slach groter geworden tegen die Philisteen/ maer si sloegen die Philisteen op dien dach/ van Mich=
E mas tot Aialon toe/ Eñ dat volc wert zeer moede

Eñ dat volc bereyde die buete/ eñ nam scapen runderen/ eñ caluerē/ eñ dedense af opter aerden eñ atense metten bloede/ Doen vercondichdemen Saul dat/ siet/ dat volck besondicht hem aenden HEERE/ dattet bloet etet. Hi sprac. Ghi hebt qualic ghedaen/ Wentelt nv herwaerts tot mi eenen groten steen/ eñ Saul sprac noch meer/ Verstroyt v onder dat volc/ eñ segt hen/ dat elc sinen osch en de zijn scaep tot mi brenge/ ende slatet al hier / dat ghijt etet eñ v niet en besondicht aen den HEERE metten bloet eten/ Doen bracht al tvolc/ elc sinen osch met zijnder hant daer toe/ des snachts/ eñ sloegēt aldaer/ eñ Saul timmerde den HEERE eenē outaer/ Dat is den eersten outaer die hi den HEERE timmerde

Eñ Saul sprac/ laet ons af trecken/ den Phi
F listeen na bider nacht/ eñ haer berouen tot dz licht dach wert/ alsoo dat wi niemanden van hen ouer en laten/ Si antwoorden/ Doet al wat v behaecht Mer die priester sprack/ Laet ons herwaert tot God genaken/ Eñ Saul vraechde God/ Sal ick aftrecken den Philisteen na/ eñ wilt ghise in Israels handen geuē. Mer hi en antwoorde hē in dier tijt niet. Doen sprac Saul/ laet al die scerpe hoecken des volcs herwaerts comen/ ende onderuint/ ende siet/ Aen welcken dese sonde si tot deser tijt/ Want also warachtelick als God leeft/ die salichmaker Israel/ Eñ al waerse aen minen soon Jonathan/ so sal hi steruen. Eñ niemant en antwoorde hem wt alle den volcke.

Eñ hi sprac tot al Israel/ Sijt ghi op geender si
G den/ Ic/ eñ mijn soon Jonathan/ sullen op dese side zijn/ Dat volc sprac tot Saul/ doet dat v beliefft Eñ Saul sprac totten HEERE/ den God Israel/ Doet wat recht is / Doen wert Jonathan ende Saul geraect/ Maer tvolc ginc vri wt/ Saul sprac Werpt ouer mi/ eñ minen soon Jonathan/ Doen wert Jonathan geraect/ eñ Saul sprac tot Jonathan/ Segt mi/ wat hebdi ghedaen? Jonathan seyt hem eñ sprac/ Ic hebbe een weinich huenich ghesmaect/ metten staf die ic in mijn hant hadde/ ende siet ic moet daerom steruen?

Doen sprac Saul/ God doe mi dit eñ dat/ Jonathan ghi moet den doot steruen/ Mer dat volck sprac tot Saul/ soude Jonathan steruen/ die desen nacht so grote salicheit in Israel gedaen heeft? Dat en sal warachteliken als die HEERE leeft/ Daer en sal gheen hair van sinen hoofde opter aerden vallen/ want met Gode heeft hi op dese tijt gewracht/ al so vloste dat volc Jonathan/ dat hi niet steruen en mochte/ Doen troc Saul op/ vandē Philisteen/ eñ die Philisteen trocken op haerder plaetsen

Mer doen Saul dat rijcke ouer Israel in genomen had/ street hi rontom tegen alle sine vianden tegen die Moabiten/ tegen die kinderen Ammon tegen die Edomiten/ tegen die coninghen Soba/ tegen die Philisteen/ eñ werwaerts hi hem keerde Daer wan hi eñ maecte een heir/ eñ sloech die Amalekiten/ eñ verloste Israel vander hant aller die se crencten

Saul hadde sonen/ Jonathan/ Iswi/ Malchisua/ ende sine twee dochteren hieten alsoo/ Die eerste geborene Merob/ eñ die ionckste Michal/ Eñ Sauls wijf hiet Ahinoam/ een dochter Ahimaaz eñ zijn velthooftmā hiet Abner/ eē sone Ner/ Sauls vroeder sone/ Kis was Sauls vader/ Maer Ner Abners vader/ was een soon Abiel

Daer was eenen crachtigen strijt tegē die Philisteen/ also lange als Saul leefde/ Ende waer Saul eenen rustigen rasschen man sach/ dien nam hy tot hem

Samuel beveelt/ dat Saul soude Amalech verslaen ende verbannen/ Saul is onghehoorsaem/ daerom wort hi vanden rijcke verstoten

Het.xv. Capittel.

Samuel sprac tot Saul/ Die HEERE heeft mi gesent/ dat ic v tot eenen coninc soude saluen/ ouer zijn volc Israhel/ Dus hoort nv die stēme des woordes des HEEREN/ Dus spreect die HEERE Zebaoth/ Ick heb bedacht wat Amalek Israel dede/ eñ hoe hi hen den wech verleyde/ doē hi wt Egipten troc/ dus treet nv/ eñ slaet die Amalekiten/ eñ verbantse/ met al dat si hebben. Eñ spaert hen niet/ mer doot beyde man eñ wijf/ kinderen/ eñ sugelingen/ ossen eñ scapen/ kemelen eñ ezelen.

Saul liet dat voort volc comen / eñ vertelde se tot Talaim/ twee hondert dusent voetuolcs ende thien dusent mannen wt Juda/ Eñ doē Saul quā totter Amalekiten stat/ legerde hi een lage aen de beke/ Eñ dede den Keniters seggen/ Gaet henen wijct/ eñ treet af vanden Amalekiten/ dat ic v niet met hen en verslae/ Want ghi deet ontfermherticheit aen allen den kinderen Israel/ doen si wt Egipten reysden/ also maecten hen die Keniten vandē Amalekiten.

Doen sloech Saul die Amalekiten van Heuila aen tot Sur toe/ die voor Egypten leget/ eñ greep Agag/ der Amalekiten coninc leuende/ eñ al tvolc verbande hi met des sweerts scerpte/ Mer Saul eñ tvolc spaerden Agag/ eñ wat goede scapen/ eñ

rinders/ eñ al wat gemestet was/ eñ die lammerē
eñ al wat goet was/ ende en wildens niet verbañ
nē/ mer wat snode eñ onduechdelic was/ vbādē si.
Doen gesciede des HEEREN woort/ tot Sa-
muel ende sprac/ Het berouwet mi/ dz ic Saul tot
eenē coninc gemaect hebbe/ Want hi heeft hē ach
C ter mi afgekeert/ eñ mine woorden nz beuesticht.
Daerom wert Samuel gram/ eñ riep dē geheelen
nacht totten HEERE/ Eñ Samuel maecte hem
vroech op/ dat hi Saul smorgens ontmoeten sou-
de/ eñ hē wert geboodscapt/ dat Saul tot Carmel
comen ware/ eñ had hē eē litteekē opgherecht/ eñ
was daerom getrocken/ eñ tot Gilgal afgecomen
Als nv Samuel tot Saul quam/ so sprac Saul
tot hem/ Gesegent zijt ghi den HEERE/ Ic heb
D des HEEREN woort beuesticht/ Samuel ant
woorde/ Wat geroepe ō scapen is dan dat in minē
oren/ eñ dat geroepe der rinderen dat ic hoore?
Saul sprac/ Vanden Amalekiten hebben sise ghe-
bracht/ Want dat volc spaerde den besten scapen/
eñ rinders/ om des offers wille des HEEREN ws
Gods/ dat ander hebben wi verbant.
Mer Samuel antwoorde Saul/ Laet v seggē
wat die HEERE met mi gesproken heeft/ desen
nacht/ Hi seyde/ segghet op/ Samuel sprac/ Eñ ist
niet also/ doen ghi cleyn waert voor uwen ogen/
so wert ghi dat hooft onder die stammē Israel/ eñ
die HEERE salfde v tot eenen coninc ouer Israel.
Eñ die HEERE sant v opten wech/ eñ sprac Trect
henē/ eñ vbant die sondaers/ die Amalekitē/ ende
strijt tegen hen/ tot dat ghise al te niete doet/ waer
E om en hebdi des HEEREN stemme niet gehoort
Waerō hebdi v totten roof gekeert/ eñ quaet ghe
daen voor den ogen des HEEREN.
Saul antwoorde Samuel/ Ic heb doch de stē
me des HEEREN onderdanich geweest/ eñ bē he
nen getrocken den wech die mi die HEERE seynde
Eñ heb Agag der Amalekiten coninc ghebracht/
eñ die Amalekiten vbannet/ Mer dat volc heeft
vanden roof genomen/ scapē eñ rinderen die beste
onō den verbanden/ om den HEERE dinen God
te offeren in Gilgal/ Samuel sprac/ Meynt ghy/
dat die HEERE lust heeft aē offer eñ brantoffer
als eē gehoorsaemheit der stemmen ons HEE-
REN/ Siet/ gehoorsaemheit is beter dan offeran
de/ eñ toe luysteren beter/ dan dat vet van rammē
Want onghehoorsaemheit is een toruerie sonde
eñ wederspannicheit/ is moeyte eñ afgoderie. Om
dat ghi dā des HEEREN woort vworpen hebt/
so heeft hi v ooc vworpen/ dat ghi niet en moecht
coninc zijn
Doen sprac Saul tot Samuel/ Ic heb gheson- F
dicht/ dat ic des HEEREN beuel/ eñ uwe woordē
ouergetorden heb/ want ic vreesde tvolc eñ voor-
de haer stemme/ Eñ nv vergeeft mi die sonde/ eñ
keert met mi om/ dat ic den HEERE aenbede/ Sa
muel sprac tot Saul/ Ic en wil niet met v om kee
ren/ wāt ghi hebt des HEEREN woort verwor-
pen. Eñ de HEERE heeft v ooc verworpen dz ghi
geen coninc en sout zijn ouer Israel. Eñ als hem
Samuel om keerde/ dz hi wech soude gaen/ greep
hi hem/ bi eenen tippe zijns rocks/ eñ hi scoorden/
Doen sprac Samuel tot hem/ die HEERE heeft
dz coninckrijc Israel heden van v gescoort/ eñ uwē
naesten gegeuen/ die beter is dan ghi/ oock en sal
die vmmō in Israel niet missen/ eñ hem niet laten
grouwelen/ wāt hi en is geen mensce/ die hē sou-
de laten grouwelen
Hi sprac/ Ic heb ghesondicht/ maer eert my nv G
voor die Ouders mijns volcs/ eñ voor Israel/ eñ
keert met mi om/ dat ick den HEERE uwen God
aenbede/ Alsoo keerde Samuel om/ nae Saul/ dz
Saul den HEERE soude aenbeden. Mer Samu
el sprac/ Laet herwaert tot mi brengen Agag der
Amalekiten coninc/ eñ Agag ginc tot hem moede
lic/ Eñ Agag sprac/ Also wijct des doots bitterhz
Samuel sprac/ Gelijck v sweert vrouwen sonder
kinder gemaect heeft/ so sal ooc v moedō sondō kin-
der zijn onder den wijuen/ Aldus hieu Samuel
den Agag in stucken/ voor den HEERE in Gil-
gal.
Eñ Samuel ginc tot Ramath/ mer Saul troc
opwaerts tot sinen huse/ te Gibeath Saul/ Ende
Samuel en sach Saul voort meer niet/ tot aendē
dage zijns doots/ Mer nochtans droech Samuel
rouwe om Saul/ om dattet den HEERE berou
wet hadde/ dz hi Saul tot eenē
coninck ouer Israhel gemaect
hadde

Samuel is droeuich om Sauls
wille/ maer de HEERE hiet
hem dat hi aflate te trueren/
ende dat hi Dauid den Isais so-
ne/ tot eenen coninc soude sal-
uen. Die geest des HEREN
verlaet Saul/ ende die boose
geest regeert hez/ Dauid wort
geroepen/ dat hi metter herpē
verlichtinge make

Dat.xvi. Capittel

Ende die HEERE
sprac tot Samu-
el hoe langhe dra-
gt ghi rouwe/ ō A
Saul/ dien ic ver-
worpē heb/ dz hi geē coninc en
si ouer Israel/ Vult v hoornen
met olie/ eñ coēt/ dz ic v seynde
totten Bethlemite Isai/ want

onder sinen sonen/heb ic mi eenen coninc voorsien
Samuel sprac/Hoe sal ic henen gaen? Saul salt ver
nemen/eñ mi dooden/Die HEERE sprac/Neemt
een calf vanden runderen tot v/eñ spreect/Ic ben
ge comen/om den HEERE te offeren/ Ende ghy
sult Isai totten offer nooden/daer wil ic v dan wij
sen/wat ghi doen sult/dat ghi mi dien salvet/ dien
ic v seggen sal.

Samuel dede/so hem die HEERE geseyt had-
de/eñ quam tot Bethlehem/ doen ontsetten hen
die Ouders der stadt/eñ gingen hem te gemoete
eñ spraken/Is uwe toecoemst ooc vreedsaem? Hy
seyde/Ja/ic ben gecomen/om den HEERE te offe
ren/heilighet v/eñ coemt met mi tottē offer/ Eñ
hi heilichde Isai/ende sine sonen ende nodese tottē
offer.

Als si nv in quamen/sach hi Eliab aen/eñ dach
te/oft voor den HEERE zijn gesalfde si/Maer die
B HEERE sprac tot Samuel/ En aensiet sine gedaē
te niet/noch die hoocheit zijns persoons/ ic heb hē
verworpen/want het en gaet niet/als een mensch
siet/Een mensch siet dat voor ogen is/ Maer die
HEERE siet dat herte aen/ Doen riep Isai Abi
Nadab/eñ liet hem voor Samuel voorbi ghaen/
Eñ hi sprac/Desen en heeft die HEERE ooc nyet
vercoren. Doen liet Isai voort comē Samma/ hi
sprack. Desen en heeft die HEERE oock nyet
vercoren/Doen liet Isai zijn seuen sonen voor Sa
muel gaē/Maer Samuel sprac tot Isai/Die HE
RE en heeft wt dien geen vercoren

C Eñ Samuel sprac tot Isai/Sijn dat die knecht
kens alle? Hi sprac/die cleynste is noch ouer/ ende
siet/hi huet die scapen/Doen sprac Samuel tot I-
sai/seynt henen/eñ laet hem halen/ want wi en sul
len niet sitten/tot dat hi hier en come/Doen seynde
hi henen eñ liet hē halē/ eñ hi was bruynachtich/
mz scoonē ogē/eñ vā goeder gedaētē/Eñ die HE
Ps.xlvij. RE sprac Op/eñ salfe hē/die ist. Doē nā Samuel
Ac.xiij d sinē olye hoorē/eñ salfde hē/middē ond sinē broede-
rē/Eñ die geest des HEEREN wert verdich ouer
Dauid/van dien dage aenē voort/Maer Samu
el maecte hem op eñ ghinc tot Ramath

Die geest des HEEREN weec van Saul/ eñ ee
boose geest vanden HEERE quelde hē/ Doen spra-
ken die knechten Saul tot hem/ Siet/een boose
geest van God quelt v/onse heere segge sinē knech
ten/die voor hem staen/dat si eenē man soecken/
die opter herpē eñ snarē spelen can/op dat als dese
boose geest Gods ouer v coemt/hi met zijnd hant
D spele/dattet beter met v werde/ Doen sprac Saul
tot sinen knechten/siet na eenen man/ die ghoet si
op snaren spel/ende brengt hem tot mi.

Doen antwoorde der knapen eene/ eñ sprac/
Siet/ic hebbe gesien eenen soon Isai/des Bethle
hemiten/die can opter herpen spelen/ een redelick
man eñ strijtbaer/eñ verstandich in sakē/ eñ fraey
eñ die HEERE is met hem/doe sandt Saul boden
tot Isai/eñ dede hem seggen/seynt uwen soon Da
uid tot mi/die bi die scapen is/Doē nā Isai eenen
ezel met broot/eñ eē flessce wijns/eñ een geytē boc
ken/eñ seyndet Saul door sinen soon Dauid/Also
quam Dauid tot Saul/ende ginc voor hem/ ende
hi creech hem seer lief/ ende hi wert zijn wapen-
drager.

Ende Saul sandt tot Isai/ende dede hem seg
gen/Laet Dauid voor mi bliuen/want hi heeft ge
nade geuondē voor mine ogē. Als dē geest Gods
ouer Saul quam/ soo nam Dauid die herpe/ende
speelde met zijnder hant/so vermaecte hem Saul
eñ het wert beter met hē/eñ die boose geest weeck
van hem

Die iongelinc Dauid verslaet Goliath den rue
se/Die Philisteen vlieden
Dat.xvij.Capittel

Die Philisteen vergaderden haer heir E
totten stride/eñ quamen te samen te
Socho in Juda/ende leegerden hen
tusscen Socho eñ Aseka/ aent eynde
Damim/Maer Saul ende die mānē
Israel quamen te samen ende legherden hen indē
Eyckgront/eñ maecten hen op totten stride tegē
die Philisteen/Ende die Philisteen stonden op ee
nen berch op geen side/ende die Israeliten op ee-
nen berch op dees side/also dat een dal tusscen hen
was.

Doen quam daer voor wt
den leger der Philisteen/een v-
metende stout man/ghehеeten
Goliath/van Gath/ses ellē/eñ
een hantbreet hooch/ eñ hadde
eenen metalē helm/op zijn hooft
ende een scubachtich pansier aē
ende dat ghewichte zijns pan-
siers was vijf dusent siculē me
taels/ende hadde metalen been
harnisch aen zijn schenen/ ende
eenen metalen scilt op zijn scou
deren/ende den scacht zijnd spie
sen was/als eenen weefboom
ende dat yser zijnder spiesen had
de seshondert sikelen ysers/ eñ
zijn wapendrager ginc voor hē
henen.

Ende hi stont ende riep tottē
scharen Israhel/ ende sprack/

tot hen/wat zijt ghi wt getrockẽ om v te wapenẽ
in eenen strijt? En ben ic niet een Philisteeus/ende
ghi Sauls knechten? Verkiest eenen onder v/dye
tot mi af come/can hi tegen mi gestridẽ/eñ slaet hi
mi/so willẽ wi uwe knechten zijn/Maer vermach
ic ouer hẽ/eñ slae hẽ/so sult ghi onse knechten zijn
dat ghi ons diẽt/Eñ die Philisteeus sprac/Jc heb
den scarẽ Jsrael bescimpt hedẽ ten dage/Geeft mi
eenẽ/eñ laet ons tegẽ malcanderẽ stridẽ/Doẽ Sa
ul eñ alle Jsrael dese redẽ des Philisteeus hoorden
versloegen si hen/ende vreesden seere.

David was een Ephratisch mãs soon/vã Bet=
B leem Juda/die hiet Jsai/ dye hadde acht sonen/eñ
was een out mã tot Sauls tijdẽ/eñ was bedaecht
onder dẽ mannẽ/Eñ die drie grootste sonen Jsai/
warẽ met Saul indẽ strijt getrockẽ/ eñ hieten met
namen Eliab die eerst geborẽ/Abinadab die anđ
eñ Sãma die derde/David was die ionckste/Maer
doen die drie outste met Saul inden strijt trocken/
ginc David weder wech vã Saul/dat hi die scapẽ
zijns vaders tot Bethleẽ soude hoeden/Maer die
Philisteeus quam voort smorgens vroech/eñ tsa=
vonts/ende stont daer veertich dagen.

Jsai sprac tot sinen sone David/Neẽt voor uwe
broederẽ dese Epha sangẽ oft gort/eñ dese tiẽ bro
dẽ/eñ loopt int heyr tot uwẽ broederẽ/eñ dese tiẽ
C weecke keesen/eñ brẽctse dẽ hooftman/eñ besoect
v broeders/oft het hẽ wel gaet/eñ neẽt wat si v be
velen/mer Saul/eñ si/eñ alle mannen Jsrael/wã
ren indẽ Eycgront stridẽde op die Philisteẽ/doen
maecte hẽ David smorgẽs vroech op/eñ liet de sca
pen den bewarderẽ/eñ droech/eñ ghinc henen/soe
hẽ Jsai gebodẽ hadde/eñ quã totten wagenborch
eñ dz heyr was wt getrocken/eñ had hẽ gewapẽt/
eñ riepẽ indẽ strijt/Want Jsrael hadde hẽ toeghe=
maect oft in ordinãcie gestelt/so warẽ de Philisteẽ
tegen haer heyr oock bereyt.

Doen liet David die vatẽ die hi droech/onder dẽ
bewaerder der vatẽ/ende liep totter plaetsen des
strijts/eñ ginc in/eñ gruette sine broeders/Ende
doẽ hi noch met hen sprac/siet/doen trat daer op/
die vermetẽ stoute man/geheten Goliath die Phi
D listeeus vã Gath/wt der Philisteen heyr/eñ sprac
als te voren/David hoorde dat/Maer een yegelic
in Jsrael/als hi den man sach/ vluchte hi voor hẽ/
eñ vreesde seer/Eñ elc in Jsrael sprac/hebt ghi den
man gesiẽ opgaen? want hi is op gegaẽ om Jsrael
te bescimpen/Eñ wie hẽ slaet/dien wil die Coninc
seer rijcke makẽ/eñ hẽ sine dochter geuen/eñ wilt
zijns vaders huys vrij maken in Jsrael.

Doẽ sprac David tottẽ mannẽ die bi hẽ stonden
Wat salmẽ diẽ doẽ/die desen Philisteeus slaet/eñ
die scãde van Jsrael keert/Want wie is die Phili=
steeus/dese onbesneden/die dat heyr des leuenden
Gods bescimpt? Doẽ seyde hẽ dat volc als te vorẽ
So salmẽ hẽ doẽ die hẽ slaet/Eñ Eliab zijn groot=
ste broeder hoorde hẽ sprekẽ mettẽ mannẽ/eñ ver
balch met toornicheyt tegẽ David/eñ sprac/Waer
om sidi afgecomẽ/eñ waer om hebdi die weynich
scapen daer inder woestinẽ ghelaten? Jck kenne v
vermetẽtheit wel/eñ ws herten boosheit/Want
ghi sijt neder gecomẽ/om dat ghi den strijdt soudt
sien/David antwoorde. Wat heb ick dan ghedaẽ?
En is daer gheen oorsake? Eñ keerde hem daer af

tot eenen anderẽ/eñ seide so hi te voren geseit had
de/Doen antwoorde hẽ dat volc als te voren

Eñ doẽ si die woorden hoordẽ die David seide
vercondichden sise voor Saul/eñ die dede hẽ ha=
len. Eñ David sprac tot Saul/Geenẽ mẽsche en
onvalle dat herte om des wille/Dijn knecht sal he=
nen gaen/eñ teghẽ den Philisteeus striden/Maer
Saul sprac tot David/Ghi en cont niet henẽ ghe
gaen tegẽ desen Philisteeus/om tegen hẽ te strij=
den/want ghi sijt een knechtkẽ/eñ dese is eẽ oor=
loochs Man van sijnder ioncheit op

David sprac tot Saul/dijn knecht hoede die sca
pen sijns vaders/eñ daer quã eenen leeu eñ eenen E
beyre/eñ droech een scaep wech vãder cuddẽ. Doẽ
vant ic dẽ wech na hem/eñ sloech hẽ/eñ verlostet
wt sinen muyl/Eñ doen hi hem tegẽ mi stelde/so
greep ic hem bi sinẽ baert/eñ sloech hem eñ doode
hem/Also heeft v knecht gheslagẽ/beyde den leeu
eñ den beyre/So sal nv dese Philisteeus die onbe=
snedene sijn gelijc dier een/Wãt hi heeft gescempt
dat heyr des leuendẽ Gods/Eñ David sprac/Die
HEERE die mi vanden leeuwe eñ beyre verlost he
uet/die sal mi ooc verlossen van desen Philisteen.

Eñ Saul sprac tot David/gaet henẽ/die HE=
RE si met v/Eñ Saul troc David sine clederẽ aẽ
eñ sette hem enẽ metalẽ helm op sijn hooft/eñ de=
de hẽ eẽ pantsier aẽ/Eñ David ghorde sijn sweert
ouer sijn cleeder/eñ begonste te ghaen/wãdt hi en
hadts noyt geproeft/doen sprac David tot Saul/
Jck en can also niet gegaen/want ick en bent niet
gewoone/eñ leidet vã hẽ/Eñ nã sinen staf in sijn
hant/eñ vercoos vijf glatte steenẽ wt die beke/eñ F
dede se in die herders male dye hi hadde/eñ inden
sack/eñ nã die slinger in zijn hãt/eñ maecte hẽ tottẽ
Philisteeus. Eñ die Philisteeus ginc ooc/eñ maec
te hẽ tot David/eñ sijn wapendrager voor hem.

Doen nv die Philisteeus sach eñ schoude David
aen/verachte hi hẽ/wãt hi was eẽ iongelic/bruyn
achtich van fraeyer gedaẽten/Eñ die Philisteeus
sprac tot David/Ben ick dã een hont/dat ghi met
stockẽ tot mi coẽt/eñ vloecte Davidẽ bi sinẽ God
eñ hi sprac tot David/coẽt herwaerts tot mi/Jck
wil v vleesch gheuẽ dẽ vogelẽ onder den hemel/eñ
dẽ dierẽ optẽ velde/David sprac tottẽ Philisteeus
Ghi coẽt tot mi met sweerden spiese eñ scilt/maer
ic come tot v indẽ name des HEEREN Zebaoth/
des Gods des heyrs Jsrael/dat ghi bescimpt hebt
heden op desen dach sal v dye HEERE in mijnen
handẽ ouer leueren/dat ick v slae/eñ neme v hooft
van v/eñ geue dat lichaem des heyrs der Philisteẽ
heden den voghelen onder den hemel/eñ den wilt
opter aerden/op dat allen landen kenlic werdẽ/dat
Jsrael eenẽ God heeft/Eñ dat alle dese ghemeyn=
te wete/dat die HEERE niet door tsweert ende
spies en helpt/Want die strijdt is des HEEREN
eñ sal v nv in onsen handẽ geuẽ Ecclesi.

Als nv hem die Philisteeus op maecte/eñ quã xl.vij.a
eñ genaecte hem teghen David soo haeste David/ ij. mach
ende liep vanden heyr tegen dẽ Philisteeus/Ende iiij.d
David dede sijn hãt in sijn tassche/ende nam eenen
steen daer wt/ende slingerder/ende raecte dẽ Phi
listeeus aen sijn voorhooft/also dat dẽ steen in zijn
voorhooft voer/ende dat hi ter aerden viel op sijn
aẽsicht. Alsoo verwã David den Philisteeus/met

ter ülugere/ eñ metten stee/ eñ sloech hem eñ doo
de hem. Eñ doen Dauid geen sweert in sijn hant
en hadde/liep hi eñ tradt tot den Philisteeus/ende
nam sijn sweert/eñ troct wt der schepden/ eñ doo
de hem/eñ hieu hem den coppe daer mede af
Doen die Philisteē saghē/dat haer alder sterc
ste doot was/ vluchten si/ eñ die mannē Israel eñ
Juda maecten hen op/eñ riepen/ eñ iaechden den
Philisteen nae/tot datmē coemt int dal/eñ tot aen
die poorte Ekron/ eñ die Philisteen vielen versla
gen op den wege/tot die poorte tot Gath/eñ tot
Ekron toe/Eñ die kinderen Israel keerden we-
der omme/vanden na iaghen der Philisteen.ende
beroofden haren leger/ Mer Dauid nā des Phi-
listeen hooft/ eñ bracht tot Jerusalem/mer zijn wa
pen stelde hi in sijn tente
Doen Saul Dauidē sach wtgaē tegē den Phili
G steeus/sprack hi tot Abner sinen velthooftman/
Wiens soon is die iōgelinc? Abner sprac/Coninck
also waerachtelic als v siele leeft/ ic en weets niet/
Die coninc sprac/ soe vraecht daer na/wiens soon
die iongelinc is/Doen nv Dauid weder quā van-
hen slach des Philisteeus/nā hē Abner/eñ bracht
dē voor Saul/ eñ hi hadde des Philisteeus hooft
in sijn hant/ eñ Saul sprac tot hem/wiēs sone sijt
ghi iongelinc? Dauid sprack/ Jck ben een soon ws
knechts Isai/des Bethlehemijts

¶ Dauid ende Jonathas worden eedtghesellen
Dauid doet wijsselick in alle des conincs saken/
Ende hi wert van dē volcke bemint/ Saul gaf hē
wt scalcheyt sijn dochter/ om dat hem die Phili-
steen verslaen souden

Dat.xviij. Capittel

A Ende doen hi hadde wt gesprokē met
Saul/soe verbant haer die siele Jona
than met der silē Dauid/ eñ Jona-
than creech hem lief/ghelijc sijn eyghē
siele/Eñ Saul nam hem in diē daghe
eñ en liet hem niet tot sijns vaders huys gaen/ende
Jonathan eñ Dauid maecten een verbōt met mal
canderen/ Want hi hadde hem lief als sijn eyghen
siele. Eñ Jonathā trock wt sinen rock/dye hi aen
hadde/eñ gaf dien Dauid. Daer toe sinen mātel/
sijn sweert/sinen boghe/eñ sinē gordel. Eñ Dauid
ginc wt daer hem Saul seynde/ eñ hielt hem cloec-
kelick/ Eñ Saul stelde hē ouer die crijschluedē/ eñ
hi beuiel wel alle den volcke/ooc dē knechtē Saul
Maer het geuiel/doen hi weder gecomē was
van die Philisteeus slach/dat die vrouwē wt allen
B steden Israel warē ghegaen/ met sanck eñ reyen/
den Coninc Saul te gemoete met tamboerijē/ met
vruechden/eñ met velen/ Eñ die vrouwen songē
tegen malcāderen/eñ speelden/eñ spraken/ Saul
heefter duysent gestagē/ maer Dauid thiē duysent
Doē balch hem Saul seer/ eñ dat woort beuiel hē
qualic eñ sprack/si hebben Dauiden thien duysent
gegheuen/eñ mi duysent/wat sal hi meer hebbē dā
dat coninckrijcke? Eñ Saul sach Dauid scheluwe aē
van dien dage/eñ ooc voort aen
Des āderē daechs wert die bose geest Gods veer
C dich ouer Saul/eñ prophetieerde middē indē huy-
se/ Dauid speelde opten snaren met sijnder hant/
so hi daghelicx plach/ Eñ Saul hadde een spiele in
sijn hant/ eñ schoot hem eñ dacht/ Jc wil Dauidē
aen den want spittē/ Mer Dauid keerde hē twee
mael van hem/eñ Saul vreesde hē voor Dauidē
want die HEERE was met hem/ eñ was vā Saul
geweken/doen dede hem Saul van hem/ ende hy
stelde hem tot eenē ouerste ouer duisent mannē eñ
hi ginc wt eñ in voor dat volck/eñ Dauid hielt hē
cloeckelijc/in al sinen doen/eñ die HEERE was
met hem
Doen nv Saul sach/ dat hi so seer cloeck was/
so schouwede hi hem maer alle Israel ende Juda D
hadde Dauid lief/ wāt hi trock wt eñ in voor hen
henen/Eñ Saul sprac tot Dauid/Siet mijn groot
ste dochter Merob wil ick v tot eenē wijue geuē/
Sijt slechs gherade oft gerasch/eñ voert des HE
REN oorloghe/Wāt Saul dacht/mijn hāt en sal
niet aen hem sijn/ maer die hāt der Philisteen. Da
uid antwoorde Saul. Wie ben ic/ eñ wat is mijn
leuen/ eñ tgeslachte mijns vaders in Israel/ dat ic
des coninc swager werden soude?
Maer doē den tijt quam dat Merob die doch
ter Saul/soude Dauiden ghegeuen werden/soe
wert si Adriel den Meholathite tot eenē wijue ge E
gheuen/ Maer Michal Sauls dochter/hadde den
Dauid lief/ doen dat Saul te kennē gegeuē wert/
so sprac hi/ dat is recht. Jc wilse hem gheuen dat si
hem tot enen strick eñ val brenge/eñ dat der Phi
listeen handē ouer hem comen/ Eñ sprac tot Da-
uid/Ghi sult hedē ten anderē male mijn swagher
werden/eñ Saul geboot sinē knechtē/spreect met
Dauid heimelic/eñ segt/Siet/die coninc heeft lust
tot v/eñ alle sine knechten beminnē v/dus sijt nv
des conincs swager
Eñ die knechtē Saul spraken sulcke woordē
voor die ooren Dauid/Maer Dauid sprack duncket v
dat eē cleyn dinc zijn/des coninc swager te sijn? ic
ben een arm snode mā/Eñ die knechten Saul sey
dent hem weder/eñ seyden/Sulcke woordē heeft F
Dauid gesproken/Saul seide/dus segt tot Dauid
Die coninc en begeert geen morgen gaue/dā hon-
dert ouerslofkens van die Philisteen/ datmen hē
wreke aen des conincs vianden/ Wāt Saul leyde
daer op toe/Dauid te dooden/door der Philistee
hant/Doē bootscaptē sine knechtē Dauidē sulcke
woorden/eñ die sake docht Dauid goet sijn/dat hi
des conincs swager werden soude
Eñ dē tijt en was noch niet wt/doe maecte hē
Dauid op/ eñ reysde wech met sinē mannen/ende
sloegen onder die Philisteen twee hondert mānen
eñ Dauid bracht haer voorhuelckēs ofte ouerslof-
kens/eñ vernoechde daer mede den Coninc vant
getal/dat hi des Conincs swagher soude werden/ G
Doen gaf hem Saul sine dochter Michal tot eenē
wiue/Eñ Saul sach dat eñ merkte dat de HEERE
met Dauid was/eñ Michal Sauls dochter had hē
lief/doen vreesde Saul noch meer voor Dauid/eñ
wert zijn viant zijn leefdage lanc/Eñ doen die vor
sten der Philisteē wt trocken/so dede Dauid cloec-
kelijcker dā alle die knechtē Sauls/als si wt troc-
ken/also dat sinen naem hooch geacht wert.

¶ Saul ghebiet datmen Dauiden soude dooden/
Maer Jonathas waerschouwet hem/Saul nam
voor hem Dauiden te doorstekē/Dauid vliet/die
Coninck beueelt datmen hem brenghe/Maer hy
wort door Michal zijn wijf verlost.

Dat.xix.Capittel

SAul sprac met sinen soon Jonathan/
eñ met alle sinen knechten/ dat si Da
uiden souden dooden/ Maer Jona=
than Sauls soon hadde grooten lust
aen David/ eñ vercondichde hem dat
eñ seyde/ mijn vader Saul leyt daer op toe/ dat hi v
dooden soude/ daer om so wacht v smorghens/ eñ
blijft verborgen/ eñ vercht v/ Maer ic wil wtgaen
eñ neffens minẽ vader staẽ/ op den velde daer ghy
zijt/ eñ van v met mijnen vader spreken/ eñ wat ic
sie/ wil ic v te kennen geuen.

Eñ Jonathan sprac dat beste van Davidt met
sinen vader Saul/ eñ sprac tot hem/ die Coninc en
besondige hem niet aen sinen knecht David/ want
hi en heeft geen sonde tegen v gedaen/ eñ zijn doen
is v zeer orberlic/ eñ hi heeft zijn leuen in zijn hant
geset/ eñ sloech den Philisteeus/ eñ die HEERE
dede een grote salicheyt den geheelen Israhel/ dat
hebdi gesien/ eñ v daer af verblijt/ waer om wildy
v dan aen dat ontsculdich bloet besondigẽ/ dat ghy
David sonder oorsake wilt dooden? Doen hoorde
Saul die stemme Jonathan/ eñ swoer/ so warach=
telijc als die HEERE leeft/ hy en sal nyet steruen
Doen riep Jonathan Daviden/ eñ seyde hem alle
dese woorden/ eñ brachthem tot Saul/ dat hi voor
hem was als te voren.

Daer stont weder eenen strijt op/ ende Davidt
trock wt/ eñ street teghen die Philisteen/ eñ sloech
eenen grotenslach/ also dat si voor hem vluchten/
maer dye boose gheest des HEEREN quam ouer
Saul/ eñ hi sadt in sinen huyse/ eñ hadde een spiese
in zijn hãt/ David speelde opten snaerspele metter
hant/ Eñ Saul leyde toe/ om Davidẽ metter spie=
sen aen den want te spitten/ maer hi weec van Sa
ul/ eñ die spies voer in die wãt/ David vluchte/ eñ
ontquam dien seluen nacht.

Saul seynde boden tot Davids huys/ dat si hẽ
souden bewaren/ eñ smorghens dooden/ doen ver=
condichde dit Daviden Michal zijn wijf/ eñ sprack
Ist dat ghi dezen nacht v siele niet en vlost so moet
ghi morgen steruẽ/ doen liet hẽ Michal doort ven
ster neder/ dat hi wech ginc/ ontvluchte eñ ontquã
Eñ Michal nam een beelt/ eñ leyde dat int bedde
eñ leyde een geytẽ vel aẽ sinen hoofde/ eñ bedectet
met cleederẽ/ Doen seynde Saul boden/ dat si Da=
uiden soudẽ halen/ Maer si seyde/ hi is siec/ Saul
seynde bodẽ om David te besien/ eñ sprac/ Brẽgt
hem op tot mi metten bedde/ dat hi gedoot werdẽ

Doẽ nv die bodẽ quamẽ/ siet/ doen lach dat beelt
int bedde/ eñ een geyten vel aen zijn hooft/ Doen
sprac Saul tot Michal/ Waer om hebdi mi bedro
ghen/ eñ mijnen viant laten gaen/ dat hi ontcomen
soude? Michal sprac tot Saul/ hi seide tot mi/ Laet
mi gaen/ oft ic doode v/ Maer David ontvluchte
eñ õtquam/ eñ quam tot Samuel tot Ramath/ eñ
gaf hem te kennen/ al wat hem Saul gedaen had
de/ eñ ghinck wech met Samuel/ ende bleuen tot
Naioth

Eñ het wert Saul te kennen gegeuen/ Siet/
David is te Naioth in Rama/ doẽ seinde Saul bo
den/ dat si Davidensoudẽ halen/ eñ si sagen twee
Chorẽ Propheten propheteren/ eñ Samuel was
haer opsiender/ Doẽ quã die gheest Gods op dye
boden Sauls/ dat si ooc propheteerdẽ/ Doen dat
Saul geboodscapt wert/ soo seynde hi ander boden
die propheteerden ooc/ Doẽ seynde hi die derde bo
den/ die propheteerden oock.*

Doẽ ginc ooc hy self tot Ramath/ eñ doẽ hi tot
ten groten put quam/ die tot Secu is/ vraechde hi
eñ sprac/ waer is Samuel eñ David/ doẽ wert hẽ
geseyt/ Siet tot Naioth in Rama/ Eñ hi ginc daer
selfs henẽ tot Naioth in Rama/ eñ die geest Gods
quã ooc op hẽ/ eñ ginc eñ propheteerde/ tot dat hy
quã tot Naioth in Rama/ Eñ hi troc sine cleederen
wt/ eñ hi propheteerde ooc voor Samuel/ eñ viel
bloot neder den geheelẽ dach/ eñ den geheelẽ nacht
Daer wt seitmẽ/ Is Saul ooc ondr die propheten?

¶ David wijct voor dẽ thoorn des Conincs/ eñ
hi wort gewaerscout van Jonathas

Dat.xx. Capittel.

DAuid vluchte vã Naioth tot Rama
eñ quã eñ sprac voor Jonathã/ wat A
heb ic gedaẽ? wat heb ic mishandelt
wat heb ic gezõdicht voor uwẽ vadr
dat hi na mij leuẽ staet? Hy sprac tot
hẽ/ dat si verre/ ghi en sult niet steruẽ/ siet mijn va=
der en doet niet/ noch groot noch cleyne/ dz hi mi
nẽ oorẽ niet en opẽbare/ waer om soude mijn vadr
dat dan voor mi verbergen? het en sal also niet sijn/

Doẽ swoer David weder eñ sprac/ V vader weet
wel dat ic genade voor uwẽ ogẽ ghevondẽ hebbe/
daer om sal hi denckẽ/ Jonathã en sal dat niet we=
ten/ het mocht hẽ becõmerẽ/ warachtelic/ also wa= B
rachtelic als die HEERE leeft/ eñ soo warachtelick
uwe siele leeft/ het en is maer enen schrede tusscen
mi eñ die doot

Jonathã sprac tot David/ Ick wil aẽ v doen al
wat v herte begeert. David sprac tot hẽ/ siet/ mor
gen ist nieuwe maẽt/ dat ic met den Coninc ter ta
felẽ soude sitten. Dus laet mi/ dat ic mi optẽ velde
verberge tottẽ auõt/ des derdẽ daechs toe. Ist dz
v vader na mi vraget/ soe segt/ David badt mi dat
hi tot Bethleẽ tot sijnder stadt lopen mocht/ wãt
het is eẽ iaerlicx offer aldaer den geheelen geslach=
te/ Ist dat hi seyt/ het is goet/ so staet wel mz uwẽ
knechte/ Mer wert hi gram/ so suldi mercken dat
quaet bi hẽ beslotẽ is So doet nv ontfermhertichz
aen uwẽ knechte/ wãt ghi hebt mz mi uwẽ knecht
een verbõt indẽ HEERE gemaect/ Maer isser een
misdaet in mi/ so doot ghi mi wãt waeromme wil
di mi tot uwen vader brengen C

Jonathã sprac/ dat si verre vã mi/ dat ick soude
merckẽ dat het quaet bi minẽ vader besloten ware
eñ en souts v niet te kẽnẽ geuẽ/ David sprac/ wie
salt mi te kennẽ geuẽ/ ist dz v vader yet harts andt
woort? Jonathã sprac tot David/ Coemt laet ons
wtgaẽ opt velt/ Eñ si ghinghen beyde wt opt velt/
Eñ Jonathan sprac tot David

HEERE God Israel/ als ic ondervinde aen mi
nen vader morgẽ eñ indẽ derdẽ dage/ dat het wel
staet met David/ eñ niet en seynde tot v/ eñ voor
uwẽ oorẽ opẽbaer/ so doe die HEERE Jonathan
dit eñ tgene/ Maer als dat quaet minen vader be
haecht tegẽ v/ so wil ict ooc voor uwẽ oorẽ opẽba=
ren/ eñ v latẽ dz ghi met vreden wech gaet/ Eñ die
HEERE si met v/ so hi met minẽ vader geweest is
En doe ict niet/ so en doet geẽ ontfermherticheit
des HEEREN aẽ mi/ also lãge als ic leue/ ooc nyet

als ic sterue/eñ trect uwe ontfermherticheyt eewe
lic vā minē huise. Eñ als de HEERE die viādē Da
E uid wt roeyet/ eenē yegelikē wt den lande / soe wt
roeye ooc Dauid Ionathā met sinē huise/Ende die
HEERE eyssche het vāder hāt der viāden Dauid
Eñ Ionathā voer voort eñ swoer Dauiden /so
lief hadde hi hē / Wāt hi hadde hē alsó lief als sijn
siele /Ende Ionathā sprack tot hem/Morghē ist
die nieuwe maēt/so salmē na v vragē/wāt mē sal
v gemissen daer ghi plaecht te sittē /maer des der=
den daechs coēt haestelic neder /eñ gaet op eē plac
tse daer ghi v verberecht/ op dye werckdagē/eñ sit by
den steen Asel / soe wil ic tot sijnder sidē drie pijlen
schietē/ als oft ic tot enē sekerē kuere oft nae dwit
scote/eñ siet ic wil dat knechtkē seyndē/gaet hen en
eñ soect die pijlē/Ist dat ic tottē knechtkē seggen sal
siet die pijlē liggē herwaerts achter v / haeltse / soe
coēt/wāt het is vrede/eñ en hebt geē sorge/so wa=
F rachtelic als die HEERE leeft / maer segge ic tottē
iōgelinc/Siet die pijlē liggē derwaerts voor v/soe
gaet henē/wāt die HEERE heeft v latē gaē/want
ghi eñ ic mz malcāderē ghesprokē hebbē/daer is de
HEERE tusschen v/eñ mi inder eewicheit
Dauid verberch hē indē velde/eñ doē dye nieu
we maēt quā / sette hē die Coninc ter tafelē om te
eten. Doē hē die Coninc geset hadde aē sijn stede/
so hi te vorē gewoone was/aen die want /so stont
Ionathā op/ mer Abner sadt aen Sauls side. Eñ
men ghemiste Dauids aen sijn stede / Eñ Saul en
sprac diē dach niet/wāt hi dachte hē is yet ghemoet
dat hi niet reyn en is / des anderē daechs der nieu=
wer maēt/doē mē Dauids ghemiste aen sijn plaet
se/ soe sprac Saul tot sinē soō Ionathā/Waer om
en is die soone Isai niet ter tafelē gecomē /noch gi
steren noch heden.
Ionathā antwoorde Saul. Hi badt mi dat hy
tot Bethleē soude gaē/eñ sprac /laet mi gaē/Wāt
onse geslacht heeft te offerē inder stadt/ ende mijn
broeder heeft mi selue geboden/heb ic nv ghenade
voor uwē oghen geuonden /so wil ick wech/ende
mine broeders siē/daer omme en is hi niet tot des
G conincs tafel gecomē / doē vergrāde die toornicheyt
Sauls tegē Ionathā/ eñ sprac tot hē Ghi scalc eñ
boeue/Ic weet wel dat ghi den sone Isai wtuercoo
ren hebt /v eñ uwer scādeliker moeder te schanden
Wāt also lāge als die sone Isai leeft opter aerdē/
so en sult ghi noch v conincrijc voorspoedich wer
den oft geenē goedē spoet hebbē / So seynt nv he=
nen/eñ laet hē herwaerts halen tot my/ wāt hi is
een kint des doots.
Ionathā antwoorde sinē vader Saul/ eñ sprac
tot hē /Waerom soude hi steruē /wat heeft hi ghe
daen? Doē schoot Saul die spiese na hē/dat hi hem
spittē soude/Doē merckte Ionathā dat hi sinē vad
geheelic beslotē was Dauid te dooden/ eñ stōt op
vāder tafelē in verbolgēder grāscap / eñ en at des
seluē anderē daechs der nieuwer maēt geē broot/
wāt hi was om Dauid becōmert / dat hē sijn vad
also bescaemt hadde
Des morgēs ginc Ionathā wt op velt/ter tijt
Dauidē geset/eñ eē cleyn knechtken met hē/eñ hy
sprac tottē knechtkē/loopt eñ soect mi die pilē die
ic schiete/doē dat knechtkē liep so schoot hi eenen
pijle ouer hē wech. Eñ alst knechtkē ter plaetsen
quā daer Ionathā den pijl henen gescoten hadde/
so riep hē Ionathan na eñ sprac/ den pijl leget der=
waerts voor v/ Eñ hi riep hē anderwerf na/ haest
v rasch/eñ en staet niet stille. Doē raepte dz knecht
ken Ionathā die pijlē op/eñ brachtse tot sinē heere
Eñ dat knechtkē en wiste dair niet af/alleen Iona
than ende Dauid wisten vander saken.
Doē gaf Ionathā sine wapē sinen knechte ende
sprac tot hem/gaet henē eñ draget in die stat. Doē
dat knechtkē daer in quā/so stōt Dauid op vander
plaetsen tegē suydē / eñ viel op zijn aensicht ter aer
dē/eñ aēbadt driemael/eñ custē malcāderē/eñ weē
den tsamē/maer Dauid aldermeest. Eñ Ionathā
sprac tot Dauid/gaet henē mz vredē/ Wāt wi bey
de gesworē hebbē indē name des HEEREN eñ ge
seyt/die HEERE si tusscē v eñ mi/tusscē mijne saet
eñ uwe saet inder eewicheit/ Eñ Ionathā maecte
hem op/ende quam in die stadt.

¶ Dauid vliet tot Nobe/tot den priester Ahime A
lech/Hi eet vādē thoonbroodē/eñ daer na coemt
hi totten Coninc Achis. Dat.xxi.Capittel.

Dauid quam tot Nobe/totten priester
Ahimelech/ eñ Ahimelech ōtsette of
verschroech hē/doen hy Dauiden tegen
ginc eñ sprac tot hē. Waerom comt
ghi alleē/ eñ en is geen mā met v? Da
uid sprac tot Ahimelech den priester / die Coninck
heeft mi eē sake beuolē/ende sprac tot mi. En laet
niemāt wetē waer om ic v gesondē hebbe/eñ wat
ic v beuolē hebbe/wāt ic heb ooc mijnē knapē hier
oft derwaerts bescreydē. Hebdi nv wat onder uwe
hāt/eē broot oft vijf/die geuet mi in mijnder hant
oft wat ghi vint
Die priester antwoorde eñ sprac/Ic en heb geē B
gemeyn broot onder mijn hāden/mer heilich broot/
waert dat hen die knapē vā wiuē alleē onthouden
haddē /Dauid antwoorde dē priester/ eñ sprac tot
hē/ die wiuē zijn ons drie dagē ontrockē gheweest
doē ic wt troc/eñ der knapē instrumēt was heilich
Maer desen wech is onheilich/mer hi sal hedē ge
heilicht werdē aendē instrumente/Doē gaf hē dye
priester vā en geheilichden/om datter geen ander
broot en was / dā die toonbroden diemē voor den
HEERE op hief / op datmen āder versch broot op C
leggē soude in dien dage /doe hi die wech nam
In diē dage was een mā daer inne beslotē voor
den HEERE wt dē knechtē Saul / geheetē Doeg
een Edomijt /die machtichste onder den herderen
Sauls/Eñ Dauid sprac tot Ahimelech/en is hyer
onder v hāt niet eē spiese oft sweert? Ick en hebbe
mijn sweert noch mijn wapen niet met mi gecomen/
want die sake des conincs was haestich / Dye prie
ster sprac/dat sweert des Philisteeus Goliath/diē
ghi sloecht indē Eyckgrōt / dz is hier gewonden in
eenen mātel achter den lijfroc /wildi dat so nemet
wech/wāt hier en is anders geen dan dat / Dauid
sprac/sijns gelijc en is niet/geuet my
Eñ Dauid maecte hē op/eñ vloot voor Saul eñ
quā tot Achis den coninc tot Gath/ Maer Achis
knechtē sprakē tot hē/dz is Dauid/des lāts coninc
daer si aendē reye af songē eñ spraken/Saul sloech
M.mer Dauid.x.M. Eñ Dauid nam die redē ter
herten/eñ vreesde seer voor Achis den coninck tot
Gath ende hij verstelde sijn ghelaet voor hem/eñ

viel onder harē handen/eñ stiet hem aen die duere
der poortē/eñ sinen zeeuer vloeyde hē inden baert
doen sprac Achis tot sinen knechten/Siet/ghi siet
dat die man ontsinnich is / waer om hebt ghi hem
tot mi ghebracht?heb ic der ontsinniger te luttele/
dat ghi desen hier brocht/ dat hi voor mi soude ra=
sen?Soude die in mijn huys comen?

¶ Dauid coemt tot Odollam/sine vrienden ende
broeders comē tot hem/ooc noch andere ontrent
vierhondert /Daer nae coemt hi in Moab/Doeg
verraedt Dauiden tegen Saul/ daer omme wort
Ahimelech met somige andere priesteren gedoot.

Dat.xxij. Capittel.

DAuid ginc vā daer /eñ ontvluchte in
die spelunckе Adullā. Doen dat sine
broeders hoordē/eñ dat geheel huys
zijns vaders/so quamē si tot hem af
derwaerts/Eñ allderhande mannen
die in noot/eñ scult/eñ vā bedroefder hertē waren
vergaderden hen tot hem/eñ hi was haer ouerste/
also dat bi vier hondert mannen bi hem waren.

Eñ Dauid ginc van daer tot Mizpe/ inder Mo=
abiten lāt/eñ sprac totten Moabitē Coninc / Laet
mijn vader eñ mijn moeder bi v wt eñ in gaen/tot
dat ic verneme/wat God met mi doen sal/ Eñ hy
liet se voor den Coninc der Moabiten/dat si by hē
bleuē/so lāge als Dauid in die borcht was/Maer
die propheet Gad seyde tot Dauid /En blijft indē
borcht niet/mer gaet henen / eñ comt int lāt Juda
doen ginc Dauid wech/eñ quam in die bosschadie
Hareth/Eñ het quam voor Saul/dat Dauidt/ eñ
die mānē die bi hē warē/te voorschi warē geconiē

Als nv Saul tot Gibeath woonde/ onder eenen
bosch in Rama/soe hadde hi eē spiese in zijn hāt/eñ
alle sine knechtē stonden nessens hem / doen sprac
Saul tot sinen knechten/ die nessens hem stonden
Hoort ghi kinderen Jemini/sal v ooc die sone Isai
alle ackers eñ wijnbergē geuē / eñ v alle ouer duy
sent eñ ouer hondert tot ouerste makē/ dz ghi v al
le verbondē hebt tegē mi?ende daer en is niemant
diet minē oorē openbare/ Aengesien dat ooc mijn
soon een verbont gemaect heeft mettē sone Isai/
daer en is niemāt onder v die het creucke van my
nent wegē/eñ minē oorē opēbare/ wāt mijn sone
heeft minē knecht tegen mi verwect / die mi lagē
leget/so het aenden dach is.

Doē antwoorde Doeg die Edomijt/die nessens
den knechtē Sauls stōt eñ sprac/ Ic sach den soon
Isai/dat hi tot Nobe quam/ tot Ahimelech dē soō
Achitob/die raet vraechde voor dē HEERE/ende
ghaf hē voetsel/eñ dat sweert Goliath des Phili=
steeus/doē seynde die Coninc henē/ eñ dede roepē
Ahimelech dē priestere/ den soon Achitob / eñ alle
zijns vaders huys/die priesters die tot Nobe warē
eñ si quamē alle tottē Coninc. Eñ Saul sprac Ho
ret ghi soō Achitob/ Hi sprac/Hier bē ic mijn hee=
re/Eñ Saul sprac tot hem/waer om hebdi eē ver
bont tegen mi ghemaect / ghi eñ die sone Isai /dat
ghi hem broot eñ tsweert gegeuen hebt/eñ Gode
voor hem raets geuraecht/ dz ghi hē sout verwec=
ken dat hi mi lagē soude leggē / so het is aēdē dach

Ahimelech antwoorde dē coninc/eñ sprac/Eñ
wie is onder alle uwe knechtē/als Dauid/die ghe
trouwe is/eñ des conincs swagher/ eñ gaet in die
gehoorsaēhz/eñ is heerlijc geboudē in uwē huyse?
heb ic dā hedē eerst begonst God voor hē raet te
vragen?dat si verre van mi/die Coninc eñ legge si
nen knechte sulc niet op/in alle mijns vaders huis
wāt v knecht en heeft vā allen desen niet gewetē/
noch cleyn noch groot.

Maer die coninc sprack/Ahimelech ghi moet
den doot steruen/ghi eñ alle ws vaders huys.Eñ
die coninc sprac tot sinē archiers die nessens hē stō=
den/Keert v eñ doodet des HEEREN priesters/
wāt hare hāt is ooc met Dauid/Eñ doē si wistē dz
hi vluchte en hebbē sijt mi niet geopēbaert Maer D
die knechtē des conincs en wildē haer handē nyet
aen die priesters des HEEREN slaen/om haer te
verslaē/Doē sprac die Coninc tot Doeg/ Keert v
ghi/eñ verslaet die priesters/ Doeg dye Edomijt
keerde hē eñ vsloech die priesters/ also dat op dien
dach storuē.lxxxv.mānē die lijnē rockē droegē/ eñ
die stadt der priesterē Nobe/sloech hi mettē scerpe
des sweerts/beyde mānē eñ vrouwē/kinderen eñ
suygelingen/ossen/ezelen/eñ scapen.

Maer een soon Ahimelech/des soōs Achitob
die hiet Abiathar/ontliep/eñ vluchte Dauidē na/
eñ vercōdichde hē dat Saul die priesters des HE
REN gedoot hadde/Dauid sprac tot Abiathar. Ic
wist wel in dien dage doē de Edomijt Doeg daer
was/dat hijt Saul soude vootscappē/ Ic ben scul
dich aē alle die sielē ws vaders huis /Blijft bi my E
eñ en vreest niet/Wie na mijn leuē staet/ die sal ooc
na v leuē staen /eñ sult met mi behouden werden.

¶ Dauid coēt in Kegilā/Saul soect hem /Dauid
ontloopt hē/Saul leit ouer al lagē na hē Mer de
HERE bescermt Dauiden Capittel.xxiij

EN de twert Dauid ghebootscapt/siet
die Philistēē stridē tegen Kegila /eñ
berouē die schueren/Doen vraechde
Dauid dē HEERE eñ sprac / Sal ick A
henē gaē eñ dese Philisteē slaen?Eñ
die HEERE sprac tot Dauid/ Gaet henē/ghy sult
die Philisteē slaen/eñ Kegila verlossen /maer dye
mannen bi Dauid sprakē tot hē/ Siet/wi vreesen
ons hier in Juda/eñ willen henen gaen tot Kegi=
la/tot der Philisteē heyr?doen vraechde Dauid den
HEERE weder/eñ die HEERE ātwoorde hem eñ
sprac/Op/trect af tot Kegila/Wāt ic wil die Phi
listeen in uwen handen geuen.

Aldus troc Dauid met sinen mannē tot Kegi=
la /eñ street tegen die Philisteen /eñ ontdreef hen
haer vee/eñ dede eenen groten slach aen hem. Al=
so verloste Dauid die tot Kegila/want doen Abia
thar die sone Ahimelech vluchte tot Dauid te Ke=
gila so droech hi den lijfroc met hem af

Doe wert Saul gevootscapt/dat Dauid te Ke B
gila gecomē ware/eñ sprac/God heeft hē in minen
hādē ouer gegeuē/dat hi beslotē is/nv hi in eē stat
gecomē is/met duerē eñ grendelen bewaert / Eñ
Saul liet allet volc roepē ten stride / nederwaerts
tot Kegila/dat si Dauidē eñ sijn mannē soudē be=
leggen/Maer doē Dauid merckte dat Saul quaet
ouer hē dachte/so sprac hi tottē priester Abiathar
Langt dē lijfroc herwaerts /Eñ Dauid sprac/ HE
RE God vā Israel/v knecht heuet ghehoort/dat
Saul daer na staet/dz hi te Kegila soude comē/die
stat te verderuē om minē willen Sullē mi die bor=
gers te Kegila ooc in sinē hādē leuerē/eñ sal Saul

af comē/ so v knecht gehoort heeft? dat vercōdicht
HEERE God vā Israel uwē knecht/ Eñ die HE
RE sprac/ Hi sal af comen/ David sprac/ maer sul
len die borgers te Regila mi/ eñ mine mānen ouer
leueren in die handen Sauls? die HEERE sprac ia.
Doen maecte hē David op mz sinen mānen/ dier
C bi ses hōdert waren/ eñ trocken wt vā Regila/ ende
wādelden werwaert dz si cōsten/ Doē nv Saul ge
bootscapt wert/ dz David vā Regla gheulodē was
so liet hi zijs wttrecken staē/ Mer David bleef inder
woestinē indē borch/ eñ bleef optē berch indē woe=
stinē Siph/ Maer Saul socht hē/ alle zijn leefdaghe
lāc/ Maer God en gaf hē noeit in sinē hādē/ Eñ
David sach/ dat Saul wt getrockē was/ om zijn le
uen te soeckē/ Maer David was inder woestinen
Siph inder heyden

Die stat van Thouzs wert ge sticht it walsche lant

Doen maecte hem Jonathā die sone Saul op/ eñ
ginc henen tot David inder heyden/ eñ sterckte zijn
hāt in Gode/ eñ seide tot hē/ en vreest niet/ mijns
vaders Sauls hāt en sal v niet vinden/ eñ ghi sult
coninc werdē ouer Israel/ So wil ic die naeste om
v sijn/ Ooc weet mijn vader dat wel/ Eñ si maectē
beyde een verbōt met malcanderen voor den HE
RE/ eñ David bleef inder heydē/ eñ Jonathā troc
weder thuis
Maer die Siphitē trocken op tot Saul te Gibe
ath/ eñ sprakē/ En is David niet bi ons verborgē
indē borch indē heiden/ opten hueuel Achila/ die ter
rechter sidē leit aen die woestine? so come nv die co
ninc neder na alle zijs hertē begeerte/ so willē wy
hē ouer leuerē in des coninc hādē/ doe sprac Sa=
ul/ gesegent sijt ghi den HEERE/ dat ghi mijns ont
fermt hebt/ dus gaet nv henē eñ werdes noch se
kerder/ dat ghi weet eñ siet/ aen welcke plaetse zijn
voetē geweest sijn/ eñ wie hem daer gesiē hebben
D Wāt mi is geseit dat hi listich is Besiet eñ bespiet
alle plaetsen daer hi hem verberghet/ eñ coēt weder
tot mi als ghijs seker sijt/ so wil ic met v treckē/ Is
hi indē lādē/ so wil ic na hē vēyssē oft ondersoeckē
onder alle duysenden in Juda
Doe maecten si hen op/ ende gingen tot Siph
voor Saul henen/ Mer David eñ sijn mānen wa=
ren in die woestine Maō opt velt/ ter rechter sidē
der woestinē/ doē nv Saul henē troc met sine mā
nen om te soeckē/ so wert David gebootscapt/ eñ
hi maecte hem nederwaerts indē steen/ eñ bleef in
der woestinen Maon/ doē Saul dat hoorde/ iaech
de hi David na inder woestinē Maon/ Eñ Saul
met sinen mānen ghinck aen deen side des berchs
Doen David haestede Saulē te ontgaen/ doen om
ringde Saul met sinen mānen Davidē/ met sinen
mannen/ dat hise soude gripen
Maer daer quam een bode tot Saul/ eñ sprac/
Haest v eñ comt/ want dye Philisteen sijn int lant
ghevallen/ doen keerde hem Saul van dien nae ia
gen Davids/ ende trocken die Philisteen teghen/
daer af heet mē die plaetse Sela Mahelkoth/ Eñ
David troc op van daer/ eñ bleef binnē den borch
te tot En Gedi

¶ Als David hadde moghen dootslaen den Co
ninck Saul/ so heeft hijt hem vergeuen/ ende niet
willen doen/ mer dies tot een litteeken snijt hi hē
een stucxken wt sinen cleede/ ende noch onschul=
dicht hi hem tegen Saul

Dat.xxiiij. Capitte

Oen nv Saul weder quā vādē Phi=
listeen/ so wert hem geseyt/ Siet Da
uid is inder woestinē En Gedi/ Eñ
Saul nam drie duysent mānlijcke ion
gen wt alle Israel/ ende trock henen
om David met sinē mānen te soecken optē steenē vā
steenbockē/ Eñ doen hi quā totten scaeps coeyen
aenden wege/ so was aldaer een hol/ Ende Saul B
ginc daer in/ om sine voeten te decken/ David eñ
sine mannen saten achter in dat hol.
Doen spraken die mānen David tot hem/ siet/
dit is den dach/ daer die HEERE dijn God v af ge
seyt heeft/ siet ic wil uwe viandē in uwen handen
gheuen/ dat ghi met hen doet/ dat v belieft/ Ende
David stont op/ eñ sneet lijselic eenen tippe vā Sa
uls rock. Maer daer na sloech hem zijn herte/ dat
hi den tippe Saul af hadde gesnedē/ eñ sprack tot
sinen mannen/ dat late die HEERE verre van my
sijn/ dat ick dat doen soude/ eñ mijn hant slaen aen
minen heere/ den gesalfden des HEEREN/ Want
hi is die gesalfde des HEEREN/ Eñ David brack
sine mannē met woorden/ eñ en liet se hen niet te
gen Saul op rechten
Maer doen hem Saul op maecte wt den hole/
eñ ginc op den wech soe maecte hem David daer
na ooc op/ eñ ginc wt den hole/ eñ riep Saul van
achter na eñ sprac/ Mijn heer coninck/ Saul sach
om achter hem eñ David neychde sijn aensicht ter
aerden/ eñ aenbadt/ eñ sprac tot Saul/ Waer om
hoordi menschen woordē die daer seggen/ David
soect v ongeluc/ Siet heden ten dage sien v oogen
dat v die HEERE heden in mine hāt heeft gegeuen C
in dat hol/ Eñ het wert geseyt/ dat ic v soude doo=
den/ maer ghi wert gespaert/ want ic sprac/ Ic en
wil mijn hant aen minen heere niet slaen/ want hi
is die gesalfde des HEEREN/ mine vader/ siet
doch den tippe van uwen roc in mijnder hant/ dat
ic v niet dooden eñ wilde/ doē ic den tippe vā uwen
rock sneet/ Bekēt eñ besiet/ dat niet quaet in mijn
der hant en is/ noch geene ouertredinghe/ Ick en
heb ooch aen v niet gesondicht/ eñ ghi iaget mijne
siele/ dat ghise wech soudt nemen/ Die HEERE
sal rechter zijn tusschen v eñ my/ eñ my aen v wre=
ken/ maer mine hāt en sal niet ouer v zijn/ Somen
seyt na dat oude spreecwoort/ Vanden ongodlikē D
comt ondueght/ maer mine hant en sal niet ouer v
zijn/ Wien treet ghi na Coninc van Israel? Wien
iaecht ghi na? Eenē doodē hōt/ een vloo/ Die HE
RE si rechter eñ oordeele tusscen mi eñ v/ ende sie
daer in/ eñ voere mijne sake wt/ eñ spreke my los
van uwer hant.
Als nv David sulcke woorden tot Saul wt had=
de ghesproken/ soe sprac Saul/ En is dat niet uwe
stemme mine soon David? Eñ Saul hief zijn stem=
me op eñ weende/ eñ sprac tot David/ ghi zijt ghe=
rechter dan ic/ ghi hebt mi goet gegeuen/ maer ick
heb v quaet weder ghegeuen/ Eñ ghi hebt mi he=
den te kennen ghegeuen/ hoe dat ghi goet aen my
gedaen hebt/ dat mi die HEERE in uwen handē
hadde besloten/ eñ ghi mi nochtās niet ghedoot en
hebt/ hoe soude yemāt sinen viant vinden/ eñ hem
eenen goeden wech laten gaen? Die HEERE beta=
le v goet voor desen dach/ dz ghi aē mi gedaē hebt
Nv siet/ ic weet dat ghi coninc werden sult/ eñ dat

coninckrijc Israel staet in uwer hant / so sweert my
nv biden HEERE/dat ghi mijne zaet niet wt en
roeyt na mi/eñ mijnen name niet wt en wischt vã
mijns vaders huys.
Eñ David swoer Saul/ doe troc Saul thuys/
Maer David met sinen mannen/maecte hem op/
in die borcht.

Samuel sterft/David coemt in Paran/Nabal
die dwaes vertoornt hem/maer Abigail Nabals
vvijf versoent hem vveder.

Dat.xxv. Capittel

Ende Samuel sterf/eñ dat geheele Is
rael vergaderde hem/ si droegen rou
we om hem / eñ begroeuẽ hem in zijn
huys te Rama.
David maecte hem op/ eñ troc af
in die woestine Paran / Eñ daer was een man tot
Maon/eñ sine besittinge tot Carmel/eñ die man
was van grooten vermogẽ/eñ hadde drie duysent
scapen/eñ duysent geyten / Eñ het geschiede iuyst
dat hi zijn schapen scoer tot Carmel /eñ hi hiet Na
bal/eñ zijn wijf Abigail/eñ si was van goeden ver
stande/eñ schoon vã aensichte/ Mer die man was
hart eñ boosachtich in sinen doene / ende was een
van Caleb.
B Doen nv David inder woestinẽ hoorde/dat Na
bal zijn scapen scoer/so seynde hi thien iongelingẽ
wt/eñ sprac tot hen/ Gaet op tot Carmel/ Eñ als
ghi tot Nabal comt/so groet hem van minent we-
gen vriẽdelic/eñ spreect hem geluc toe/vrede si mit
v/eñ met uwẽ huyse/eñ met al dat ghi hebt/ ic heb
gehoort dat ghi scaepsceerders hebt/ Nv uwe her-
ders die ghi hebt zijn met ons geweest/wi en heb-
ben hen niet moeylijc geweest/eñ hen en heeft niet
gefaelgeert aen dat getal/also langhe als si te Car
mel geweest zijn/ Vraecht uwẽ iongelingen daer
na/die sullent v seggen/ Eñ laet die iongelingẽ ge
nade vinden voor uwen oogen /wãt wi sijn op ee-
nen goeden dach gecomen/ Gheeft uwẽ knechten
ende uwen sone David/so wat v hant vindet.
Eñ doen die iongelingen Davids quamen / eñ
van Davids wegen alle dese woorden met Nabal
gesproken haddẽ/hielden si op/ Maer Nabal ant-
woorde den knechtẽ Davids eñ sprac/ Wie is die
David? Eñ wie is die soon Isai? der knechten wer
den nv vele die hen van haren heer trecken/ soude
ic mijn broot/water eñ vleesch nemẽ/ dat ick voor
mine scheerders geslagen heb / eñ den lieden geuẽ
die ic niet en kenne van waer si sijn?
Doen keerden hen die iongelingen Davids we
der op haren wech/eñ doen si weder tot hem qua-
men/so seyden si hem dat alle/doen sprack Davidt
tot sinen mannen/ Elc gorde zijn sweert om hem/
C eñ Davidt gorde zijn sweert ooc om hem/ Eñ troc
ken hem na opwaerts bi vier hõdert mãnen/mer
twee hondert bleuen bi dat gereetschap.
Mer een der iongelingen bootschapte Abigail
Nabals wijf/eñ seyde/ Siet/ David heeft boden ge
sonden wt der woestinen om onsen heere te seege
nen/ Mer hi snaude hen aen/ eñ si zijn ons seer or-
berlike liedẽ geweest / eñ en hebbẽ ons niet moey-
lic geweest/eñ ons en heeft niet gefaelgeert aẽt ge
tal/also lange als wi bi hẽ gewandelt hebben/als
wi opt velt waren/mer si zijn onse muerẽ geweest
dach eñ nacht/also lange als wi die scapẽ bi hẽ ge-
huet hebben. Dus merct nv ende siet wat ghi doet
wãt daer is sekerlic een ongeluc voorhandẽ ouer
onsen heere/eñ ouer alle sine huys/ Ende hy is eẽ
Belials man/dien niemant wat seggẽ en derre.
Doe haeste Abigail/eñ nã twee hondert broo
den/eñ twee flesschẽ wijns /eñ vijf ghecoocte scha-
pẽ/eñ vijf vaten oft scepelẽ gortẽ/eñ hondert stuc-
ken rosijnen/eñ twee hondert stucken vijghen/ eñ
laeydet op ezelen/eñ sprac tot haren iongelingen/
Gaet voor mi henen/ Siet/ic wil nacomẽ/eñ si en
seyder haren man Nabal niet af/eñ als si optẽ ezel
rijdede/eñ af troc int dõcker des berchs/ Siet/ doe
gemoete haer David eñ sine mannẽ nederwaerts
Also dat si op hem stiet
David hadde gesproken/ Wel aen/ick hebbe te
vergheefs behoet al dat dese heeft in die woestine/
also datter niet ghefaelgeert en heeft aen al dat hy
heeft/eñ hi betaelt mi goet met quaden/ God doe
dit /eñ noch meer den vianden David/ist dat ic de
sen tot licht morgen ouer late/eenẽ die aen die wãt
pist wt allen dat hi heeft
Doe nv Abigail David sach/so ghinc hi haeste
lic vanden ezel/eñ viel voor David op haer aensicht
eñ aenbedẽ hem ter aerdẽ eñ viel tot sinen voeten/
eñ sprac/Ach mijn heere/ mijn si dese misdaet/ eñ
laet v maerte sprekẽ voor uwen oorẽ/ende hooret
die woorden uwer maerten/ Mijn heere en sette E
zijn herte niet tegen desen Nabal/ dẽ man Belial/
want hi is een sot /soe sinen name heet/ eñ sotheyt
is bi hem/ Mer ic uwe maerte en hebbe die ionge-
linghen mijns heerẽ niet gheseẽ die ghi gesondẽ hebt
Mer nv mijn here/so warachtelic als die HE
RE leeft eñ so warachtelic als v siele leeft/de HE
RE heeft v belettet/dat ghi niet en sout comen te
gent bloet/eñ heeft uwe hãt vlost. Dus moetẽ nv
werdẽ als Nabal uwe viandẽ/eñ die minen heere
quaet willẽ. Hier is die seegeninge/die uwe dienst
maerte minẽ heere gebracht heeft/die geeft dẽ iõ-
gelingẽ die onder minẽ heere wãdelen / Vergheeft
dijnre dienstmaertẽ die ouertredinge/ wãt die HE
RE sal minẽ heere een seker huys maken/ Wandt
ghi voert des HEEREN oorloge / eñ gheen quaet
en sal aen v geuonden werden v leuen lanck
Eñ als hẽ een mensche verheffen sal om te ver F
uolgẽ/eñ na uwer sielen staet/so sal dye siele mijns
heerẽ ingebondẽ zijn in een bondelken der leuenď
biden HEERE uwẽ God / Mer die siele uwer viã
den sal geslingert werdẽ metter slingerẽ/ Als dye
HEERE minen here alle dat goet doen sal/dat hi v
gesprokẽ heeft/eñ gebiedẽ dat ghi een hertoge zijt
ouer Israel/so en salt dẽ herte mijns heeren gheen
stootsel noch argernisse zijn/dat ghi gheẽ bloet ge-
stort en hebt sonder oorsake/eñ v seluẽ geholpen/
so sal die HEERE minen heere weldoen/ende sult
uwer maerten gedencken
Doe sprac David tot Abigail/gelooft si de HE
RE die God Israel/die v hedẽ ten dage mi te ge-
moete gesondẽ heeft/eñ gelooft si v gelate/eñ ghe
looft zijt ghi dat ghi mi hedẽ geweert hebt/dat ick
tegent bloet niet gecomen en ben/eñ mi/mit eygẽ
der hant verlost hebbe. Warachtelic also warach-
tich die HEERE die God Israel leeft/dye mi velet
heeft/dat ick gheẽ quaet aen v en dede/en waer dy

mi niet haestelic te gemoet ghecomen / so en waer dien Nabal niet ouergheblenen tot desen lichten morghen / nyet een die aen die want pisset / so nam Dauid van haerder hant / al wat si ghebracht had de / eñ sprac tot haer. Treet met vredē op in v huys Siet ic hebbe v stemme ghehoort / ende uwen per soon ontfaen

Met doen Abigail tot Nabal quam / siet doen hadde hi een maeltijt bereyt in sijn huis / als eens Conincs maeltijt / eñ sijn herte was vrolijc in hem seluen / want hi was seer dronckē / mer si en seyde hem niet / noch cleyn noch groot / tot aen dē lichten morghen / Doent morghen wert / eñ den wijn van Nabal ghecomen was / soe seyde hem sijn wijf dat Doen verstierf sijn herte in sinen liue / alsoo / dat hy wert als eenen steen / eñ ouer thien daghen sloech hem die HEERE dat hi sterf / Doe dat Dauid hoor de / dat Nabal doot was / sprac hi / Ghelooft si dye HEERE dye minen smaet ghewroken heeft aen dien Nabal / eñ sinen knecht onthoudē heeft voor dat quaet eñ die HEERE heeft dat quaet dien Na bal op sijn hooft vergouden

Eñ Dauid seynde henen / ende liet met Abigail spreken dat hise tot eenen wiue soude nemē. Ende doen Dauids knechtē tot Abigail quamē tot Car mel / soo spraken si met hair eñ seyden / Dauid heeft ons tot v gesonden / dat hi v tot eenen wiue soude nemen / Si stont op / eñ aenbadt op haer aensichte ter aerden eñ sprac. Siet hier is v maerte / dz si dye ne den knechten mijns heerē eñ hare voeten wasse / Eñ Abigail haestede / eñ maecte haer op / ende reet op dē ezel / eñ vijf deernē die onder haer warē eñ troch den boden Dauid na / eñ wert sijn wijf

Doe nam Dauid Achinoā van Jesrael / eñ het waren beyde sine wiuen / Maer Saul gaf Michal sijn dochter Dauids wijf / Phalti dē sone Lais / van Gallim.

¶ Dauid wert vanden Siphers den Coninc Saul ghewesen / die sinen legher ghemaect hadde in Gibeath Hachila / Dauid vint Saul slapende / eñ als hem Abisai doorsteken wilde / so belettet Dauid / mer hi neemt Saul zijn spise eñ sinen beker

Dat.xxvi. Capittel

A Die van Siph quamē tot Saul te Gibeath / eñ seyden / En is Dauid nyet verborghen opten heuuele Hachila / voor die woestine? Doe maecte hem Saul op / eñ troch neder totter woestinen Siph / eñ met hem drie dusent ionge wtghelesen mānē in Israhel dat hi Dauiden soeckē soude inder woestinen Siph / eñ legherde hem opten heuuele Hachila / dye voor die woestine leyt aende wege / Mer Dauid bleef inder woestinen / eñ doen hi sach / dat Saul hem na quam in die woestine / so sant hi bespieders wt / eñ vernam dat Saul sekerlic comen was

B Eñ Dauid maecte hem op / ende quam aen die plaetse daer Saul lach / met sinen veltheoftmā Abner / den sone Ner / Want Saul lach inden wagen borch / eñ dat heyrvolc rōtom hem / Doe antwoorde Dauid eñ sprac tot Abimelech den Hethiter / eñ tot Abisai den soon Zeru Ja den broeder Joab / Wie wil met mi āf tot Saul inden legher? Abisai sprac / Ick wil met v af.

Also quā Dauid eñ Abisai tottē volcke snachts eñ siet / Saul lach eñ sliep inden wagenborch / ende zijn spiese stack in die aerde aen zijn hooft / Abner eñ dat volc lach ront om hē. Doe sprac Abisai tot Dauiden / God heeft uwen viant heden in v hant besloten / so wil ic hē nv met die spies steken in dye aerde eens dat hijs ghenoech hebben sal.

Dauid sprac tot Abisai / En verderft hem niet Wāt wie wil die hāt aē dē gesalfdē des HEERE slaē / eñ ōtsculdich bliuē? voort seide Dauid. So waracht elic als die HEERE leeft / ist dat hē die HEERE niet en slaet / oft sinē tijt come dat hi sterue / of C in eenē strijdt trecke eñ vergae / so laet de HEERE verre van mi zijn / dz ic mijn hant aendē gesalfdē des HEERE soude slaen. So neēt nv dye spiese tot sinē hoofde / eñ dē waterbeker / eñ laet ons gaen / Al so nā Dauid die spiese eñ den waterbeker / die welcke aen Sauls hooft was / eñ si gingen wech / ende daer en was niemant diet sach / noch mercte / noch ontwaecte / mer si sliepē alle / wāt daer was eenen diepen slape vanden HEERE op hen gheuallen.

Doe nv Dauid ouer op geen side was ghecomen so ghinc hi opt hoochste des verchs van verre / also dat een wijde ruymte was tusschē hen / eñ riep dat volc aē / eñ Abner den sone Ner eñ sprac / En hoor di niet Abner? Eñ Abner ātwoorde eñ sprac / Wie zijt ghi / dat ghy so roept tegen den Coninc? Eñ Dauid sprac tot Abner / En sidi niet een man? Eñ wie is ws gelijc in Israel? Waerom en hebdi dan nyet bewaert uwē heere den Coninc? Wāt een vanden volcke isser in gecomē om uwē heere den Coninc te bederuē / Mer het en is niet fijn dat ghi gedaen hebt / So warachtelic als die HEERE leeft / ghi sijt kinderē des doots / dat ghi uwē heere dē gesalfden des HEERE niet bewaert en hebt / Nv siet hyer is die spiese des Conincs / eñ den waterbeker / dye D tot sinen hoofde waren

Doe kende Saul die stēme Dauids / eñ sprack / En is dat niet uwe stēme mijn sone Dauid? Dauid sprac / het is mijn stēme mijn heer coninc / eñ sprac voort / Waerom veruolcht mijn heere alsoo sinen knecht? wat heb ic gedaen? eñ wat quaets is in mijn der hāt? So hoore doch mijn heere die Coninc nv die woordē zijns knechts / Verweert v die HEERE teghen mi / soe laetmē een spijsoffer riecken / Maer doent kinderē der mēscen / soo moeten si veruloect zijn voor den HEERE / dat si mi heden verstooten / dat ic niet en hechte in des HEEREN erfdeel / ende spreken / Gaet henē / dient anderen goden / So en veruallé nv mijn bloet niet opter aerdē vanden aensicht des HEEREN / want die Coninc Israel is wt getrockē om te soeckē een vloo / gelijcmē een velt hoen iaecht op die bergen

Eñ Saul sprac / Jc heb gesondicht / coēt weder mijn soon Dauid / Jc en wil dy gheē leet meer doē om dat mijn siel hedē dier geweest is in uwē oogē Siet ic heb sottelic eñ seer onwijselic gedaē Dauid antwoorde / eñ sprac / Siet hier is die spiese des Conincs / Een vandē iongers gae ouer eñ haelse / Die HEERE sal elckē loonē na sijn gerechticheit eñ geloue / Wāt die HEERE heeft v hedē in mijn hant gegeuē / mer ic en wilde mijn hāt aēdē gesalfdē des HEEREN niet slaē / eñ gelijc v siele hedē in mijnen oogen groot is geacht geweest / so moet mijn siele groot geacht worden voor den oogen des HEE-

REN / eñ verlosse mi van alle tribulatien.

Saul sprac tot David / Gesegent sidi mijn sone David / ghi sullet doē eñ volvuerē / David ginc zijnder stratē / eñ Saul keerde weder in zijn plaetse

¶ David vliet tot Achis den coninck tot Gath die geeft hem Siklag inne.

Dat.xxvi. Capittel

DAvid dachte in zijnder herten / Ic sal der dagen een Saul in die handē vallen / het is mi beter dat ic ontvluchte in der Philisteē lāt / dat Saul op houde vā mi voorder te soeckē in allen palen Israel / so sal ic sinen handē ontgaē / eñ hi maecte hem op / eñ ginc ouer mettē ses hondert mannen die bi hē warē / tot Achis dē soon Maoch coninck tot Gath / Alsoo bleef David bi Achis tot Gath / met sinē mannē elc met sinē huyse David ooc met sinē twee huysvrouwē Ahinoā die Jesraelitin eñ Abigail Nabals wijf / die Carmelitinne / Eñ doen Saul ghebootscapt wert dat David tot Gath gevlucht ware / so en sochte hi hem niet meer.

Eñ David sprac tot Achis / heb ic genade in uwen oogen geuonden / so laet mi een ruymte gheuen in een vandē stedē inden lande dat ic daer inne woone / Wat soude dijn knecht / in die coninclijcke stadt bi v woonē / Doē gaf hē Achis in dien daghe Ziklag / daer af is Ziklag der coningen Juda tot desen dage toe / Die tijt die David inder Philisteen lant woonde / is vier maenden lanck.

David troc op met sinē mannē / eñ viel int lant der Gessuriten eñ Girsiten / eñ Amalekitē / want dese warē die inwoonders van outs af van desen lande alsmen coemt tot Sur tot aenden lande van Egipten / Maer doen David dat lant sloech / so en liet hi man / noch wijf leuē / Eñ nam scapen runderen / ezels / kemelen eñ cleederen / eñ keerde weder / eñ quam tot Achis / Als dā Achis seyde / En sidi heden niet ingeuallen / soe sprac David tegen tsuiden Juda / eñ tegē den suyden der Jerahmeliten / ende teghen tsuyden der Keniten.

Maer David en liet man noch wijf leuēde tot Gath comē / eñ dacht / Si mochten / tegen ons sprekē eñ clappē / Also dede David eñ dat was zijn wijse also lange als hi inder Philisteen landt woonde Daer om geloofde Achis David eñ dacht hi heeft hem stinckēde gemaect voor zijn volc Israel / daer om sal hi altoos mine knecht zijn.

¶ David wort een hooftman gheset van Achis / Saul die vraecht om raedt vanden waerseggers Samuel openbaert hem ende straft hem.

Dat.xxviij. Capittel

ENde het geschiede ter seluer tijt dat die Philisteē haer heyr vergaderden inden strijt te treckē tegē Israel Eñ Achis sprac tot David / Ghy sult weten dat ghi eñ v mannen met mi wt sult trecken int heyr / David sprac tot Achis / Welaen / ghy sult beuinden wat v knechte doen sal / Achis sprac tot David / Daer om mine wil ic v tot eenen bewaerder mijns hoofts setten mijn leefdage lanc.

Samuel was gestoruē / eñ alle Israel had rouwe om hem ghedragen / ende begrauen in zijnder stadt Rama / So had Saul wt den lande verdreuē dye waerseggers ende teekenbedieders / Doen nv die Philisteen hen vergaderdē / ende quamē eñ legerden hen te Sunem soe vergaderde Saul ooc dat gheheele Israel ende legerden hen tot Gilbea / Mer doē Saul der Philisteē heyr sach vreesde hi ende zijn herte versaechde seer / Ende hy vraechde raedt den HEERE / Maer die HEERE en antwoorde hē niet / noch door droomē / noch door licht noch door propheten

Doē sprac Saul tot sinē knechten / soect my eē wijf / die eenē waerseggenden gheest heeft / op dat ic tot haer ga / eñ haer vrage / Sine knechtē sprakē tot hē / Siet tot Endor is en wijf / die heeft eenen waerseggenden gheest / Eñ Saul veranderde sine cleederē / eñ troc andere aen / eñ ginc henē / eñ twee mānen met hē / eñ quamē bider nacht tottē wiue / eñ sprac / Lieue prophetieert mi door den waerseggēde geest / eñ brengt mi hier om dē ghenē die ic v segge / Dat wijf sprac tot hē / siet ghi weet wel wat Saul gedaē heeft / hoe hi die waersegghers eñ teekēbedieders wt geroeyt heeft vandē lande. Waer om wildi dan minē siele in dat nette leyden / dat ick gedodet werde? Mer Saul swoer haer biden HEERE / eñ seyde / so warachtelic als die HEERE leeft Dit en sal v tot gheender misdaet comen / Doen sprac dat wijf / Wiē sal ic v dā op brengē? Hy sprac Brengt mi Samuel hier op B

Als nv dz wijf Samuel sach so riep si luyde eñ sprac tot Saul / Waer om hebdi mi bedrogen? ghy sijt Saul / eñ die coninc sprac tot haer / en vreest nz / wat siet ghi? dz wijf sprac tot Saul / Ic sie die godē op climmē wt der aerdē / hi sprac hoe is hi ghestelt Si sprac daer coēt een out mā op / eñ is gecleet met eenē siden roc / Eñ Saul verstont dattet Samuel was / eñ niechde hem met sinen aensichte / ter aerdē ende aenbede hem C

Samuel sprac tot Saul / waer om hebdi mi onrustich gemaect / dat ghi mi hier op dedet bringen? Saul sprac ic ben seer benaut / die Philisteē striden tegen mi / eñ God is vā mi gewekē / eñ en ātwoorde mi niet noch door prophetē noch door dromen / Daer om heb ick v doen roepen / dat ghi mi wijsen sout / wat ic doen sal

Samuel sprac. Wat wildi mi vragē / als de HEERE vā v gewekē is / eñ v viāt gewordē is; die HEERE sal v doē / so hi door mi gesproken heeft / eñ sal D
dat rijc van uwer hant schoren / eñ Davidē uwen naesten geuē / om dat ghi die stēme des HEEREN niet gehoort en hebt / eñ die verbolgentheit sijnder grāschappē niet volbracht en hebt teghē Amalek daer ō heeft v die HEERE nv sulc gedaē / daer toe sal de HEERE Israel met v oec geuē indē Philisteē hāt / morgē sult ghi eñ v sone met mi zijn / Ooc sal die HEERE dz heyr Israel indē Philisteē hāt geuē.

Doe viel Saul ter stōt ter aerdē wāt hy en coste nz ghestaē / eñ hi verscricte zeer voor die woordē Samuel Also dat geen cracht in hē meer en was wāt hi en hadde vā allē den daghe / eñ vā alle der nacht geen broot getē / Eñ dat wijf ginc in tot Saul / eñ sach dat hi seer veruaert was / eñ seide tot hē / Siet v maerte heeft v stēme gehoort / eñ heb mijn siele in mijn hāt geset / dz ic uwe woordē hoorde die ghi tot mi seyt / soe hoort nv uwer maertē stemme / Ic wil v eē bete broots voor setten dz ghi etet / op dat ghy tot crachtē coēt eñ uwer stratē gaet mer hi weigerde eñ sprac / ic en wil niet etē Doē dwongē hē sine knechtē eñ dat wijf / dat hi hairē stēmē gehoor gaf

Eñ hi stont op vanđ aerdē / eñ hy stelde hē opt
bedde dat wijf hadde thuis eē gemest calf/ si ha es-
te eñ sloecht/ eñ si nam meel eñ knedet/ eñ biett on
ghesuert / eñ wachtet voor Saul / ende voor sine
knechten / Eñ doen si gheten hadden/ stonden si op
ende ghingen alle dien nacht

¶ Die Philistinen woorden gram om dat David
haer hooftman soude sijn / dye coninck sendt hem
weder thuis Dat.xxix.Capit

A Die Philisteē vgaderdē alle haer heir
tot Aphek / Eñ Israel legherde tot
Ay/ in Jesreel/ Eñ die princen vā Phili
steen gingē daer henē met honderden
eñ met duysendē/ Mer David ende si
ne mannen gingen achter na bi Achis / doē sprakē
die princē der Philisteen / Wat sullē dese Ebreen?
Achis sprac tot hen / En is dat niet David / Sauls
knecht des conincx Israel? die ōs by gheweest is/
iaer eñ dach/ eñ en hebbe niet aen hem geuonden/
sint der tijt dat hi afgeuallē is tot nv toe

Mer die princē der Philisteē wordē toornich
op hē/ eñ seidē tot hē/ Laet den mā wed om keeren
B eñ in sine plaetse bliuē daer ghi hē gestelt hebt/ op
dat hi niet met ons aftrecke tē stride/ eñ onse we-
der partijdē werde inden strijde / Want waer aen
mocht hi sinē heer bet behagē doē / dā aendē hoof
den deser mannen? En is hi niet die David vā dien
si aen die reyen songhē / Saul heefter duisent ghe-
slaghen/ maer David thien duisent

C Doē riep Achis Davidē eñ sprac tot hē / so wa-
rachtelic als die HERE leeft/ Ic houde v voor op
recht/ eñ uwē wtganc eñ inganc met my int heyr
behaecht mi wel/ eñ en hebbe niet archs aen v ghe
spuert/ sint ter tijt dat ghi tot mi gecomen sijt / tot
nv toe/ Mer ghi en beualt den princen nyet / Dus
keert nv weder omme eñ gaet henen met vrede/ op
dat ghi niet qualic en doet voor dē ooghē der prin
cē der Philisteē / David sprac/ Wat heb ic gedaen
eñ wat hebdi aē uwē knecht gespuert / sint der tijt
dz ic voor v geweest bē tot nv toe/ dz ic niet en sou-
de comē/ eñ stridē teghē die viandē mijns heerē des
D conincs? ¶ Achis antwoorde eñ sprac tot Da
uid/ ic weet wel dz ghi minē ogē behaget als eē en
gel Gods/ Mer der Philisteē princē hebbē geseyt
En laet hē niet met ons optreckē indē strijdt/ dus
maect v nv morgē vroech op / eñ die knechtē dijns
heerē die met v gecomē zijn / eñ als ghi v morghen
vroech op gemaect hebt/ dattet licht is / so gaet he-
nē Also maecte hē David eñ sine mānē vroech op
dat si smorghēs wech soudē gaē / eñ wedr indē Phi
listeen lāt soudē comē Mer die Philisteen trocken
op tot Jesreel

Die Amalekitē ouervallen Siklag eñ David ver
uolcht haer eñ wint haer dē roof wedr af. Ca.xxx

A Doē nv David optē derdē dach quā/
tot Siklag met sinē mannē so warē
die Amalekitē daer inne geuallē tot
tē suidē / eñ tot Siklag eñ haddē Sik
lag geslagē eñ met vier verbernt / eñ
haddē die vrouwē daer wt wech geleit beide cleyn
eñ groot/ Mer si en haddē niemandē gedoot mer
wech gedreuē eñ warē wech haers weechs Doē nv
David met sinē mānē totter stat quā eñ sach datse
met vier verbernt was / eñ dat haer wiuē/ sonen/ eñ
dochterē gheuanghen waren / so hief David ende
dat volc dat bi hē was haer stēme op/ eñ weenden
tot dat si niet meer geweenē en consten/ Wāt Da
uids twee wiuē/ Ahinoam die Jesraeliti eñ Abiga
il Nabals wijf des Carmelitē warē ooc geuangē C
eñ David was seer bedroeft/ want dat volc wilde
hem steenē/ wāt alle des volcs siele was bedroeft/
een yegelijckens ouer sine sonen ende dochteren.

Mer David sterckte hē indē HERE sinen God
ende sprac tot Ab Jathar den priester Ahimelechs
soō/ Brinct mi herwaerts dē lijfroc/ eñ doē Ab Ja
thar dē lijfroc tot David gebracht had/ soo vraech-
de David dē HERE eñ sprac/ Sal ic den crijschlie
dē na iagē eñ sal icse gripē/ Hy sprac / iaecht hen na
ghi sultse grijpē/ eñ hen dē roof afiagē. Doen troc
David henē/ eñ die ses hondert mānen die by hem
warē eñ doē si quamē aē die beke Besor / so bleuē
sommige staē/ Mer David eñ die vier hondert man
nē iaechdē na/ die twee hondert mānē die staē bleuē
O haddē hen versuymt ouer die beke Besor te gaen

Eñ si vondē eenen Egiptschen man opten velde
dien leydē si tot David/ ende gauen hem broot dat
hi at/ eñ drincte hem met water/ eñ gauen hem eē
stuc vigen/ eñ twee stuckē rosinen/ eñ doen hi ghe-
ten hadde/ so quā sinen geest weder tot hem/ want
hi en hadde in drie dagē/ noch in drien nachtē geen
broot geten/ ende gheen water ghedroncken.

David seyde tot hē / Wiēs sijt ghi / eñ vā waer D
sijt ghi? Hi seide / Ic ben een Egipsch ghesellen eens
Amalekiten knecht / eñ mijn heere heeft my verla-
tē/ want voor die dagē worde ic cranc / Wi sijnder
in geuallen tottē suyden/ Chreti/ eñ op Juda/ ende
totten suydē Caleb / ende hebbē Ziklag / met vier
verbernt

David sprac tot hem. Wildi mi neder leydē tot
desen crijschliedē? Hi sprack / Sweert mi bi God/
dat ghi mi niet doodē en sult / noch in mijns heren
handen ouer leuerē / so wil ic v neder leydē tot de
sen oorloochs liedē / Eñ hi leydese neder eñ siet / si
haddē hen verstroeyt / op alle dye aerde/ aten ende
droncke eñ vierdē / alle dē grotē roof diē si gheno
men haddē/ wt den lande der Philisteē/ ende ouer
wten lande van Juda

Eñ David sloechse van smorgēs aen tot den a
uont des anderē daechs toe / dat haerder gheen en E
ontquam dā vier hondert iongelinghen die vielen
op die kemelen ende vluchten / Also verloste Da-
uid al wat die Amalekitē genomē hadden / eñ sine
twe wiuen/ ende en faelgeerde aen gheenen/ noch
cleyn noch groot / noch soone noch dochter/ noch
roof noch al dat si genomē haddē David bracht al
wedr Eñ David nam die schapen eñ runderen / eñ
dreef dat vee voor hem wech/ ende si seyden dat is
Davids roof

Eñ doen David totten twee hondert mannen F
quam/ die hen versuymt haddē/ Davidē na te vol-
gen/ eñ aen die beke Besor gebleuen waren/ ghin
ghen si wt Daviden te ghemoete eñ dē volcke dat
met hem was/ Eñ David tradt totten volcke/ eñ
gruetese vriēdelic/ Doen antwoorden/ so wat qua
de eñ Belials mānē warē/ eñ ondr die gene die met
Daviden getrockē waren/ eñ seyden Want si niet
met ons getrocken en zijn/ so en salmen hen niet ge
uen vāden roove dien wi verlost hebben/ mer elck
neme zijn wijf eñ sine kinderen eñ gae henen

Doen seyde Dauid/ Ghi en sult so niet doen mij
ne broeders/met dien dat ons die HERE ghege
uen heeft / ende heeft ons behuet eñ dese oorlochs
lieden/die tegen ons gecomen waren in onsen han
den gegeuen/ wie soude v daer inne hooren/ Ghe=
lijck dat deel der gheender is die neder inden strijdt
getrocken zijn/so sal dat deele der geender ooc zijn
die bi tgereetscap of packē gebleuen zijn/ eñ sal ge
lijc gedeelt werdē/ dat is sint der tijt eñ te voren in
Israel eē sede eñ recht geworđē/ tot dezē dage toe
Ende doē Dauid tot Ziklag quam so sant hy
vāden roof den Outsten in Juda sinen naesten eñ
sprack/ Siet daer hebt ghi die seegeninghe wt den
roof der vianden des HEREN/ te weten dien tot
Betel diē tot Ramoth aēt suydē / dien tot Jathir/
diē tot Aroer/diē tot Siphamoth / diē tot Esche=
moa dien tot Rachal/diē indē steden der Jerameli
ten diē indē stedē der Kenitē/ dien tot Harma/ diē
tot BorAsan/ dien tot Athach / dien tot Hebrō/ eñ
allen plaetsen daer Dauid gewandelt hadde met si
nen mannen.

¶ Dese Philistinen striden tegen Israel si verslaē
Jonathan eñ die andere sonen Sauls Saul wort
gewont/ende inder vlucht soe doorsteect hy hem
selfs/ende zijn knechte hem selfs ooc.

Dat.xxxi. Capittel

MAer die Philisteen streden teghen Is
rael/ende die mānen Israel vluchtē
voor die Philisteē/ende vielē versla=
gen opten geberchte Gilboa / Ende
die Philisteen hingen hen aen Saul/
eñ sinen sone / ende sloeghen Jonathan / AbiNa=
dab/ende Malchisua/die sonē Sauls/eñ dē strijdt
wert hert tegen Saul/ ende die scutters troftē op
hem met bogen ende hi wert seer gewont vanden
schutters.
Doen sprac Saul tot sinen wapendrager / treet
wt v sweert eñ doorsteect mi daer mede/op dat de
se onbesnedene niet aen en comen ende mi doorste
ken/ende bedriuen eenen spot met mi / Maer sijn
wapendrager en wilde niet/ want hy vreesde seer
doen nā Saul dat sweert ende viel daer inne . Als
nv zijn wapendrager sach dat Saul doot was/soe
viel hi ooc in zijn sweert ende sterf met hem/ Also
sterf Saul eñ zijn drie soonen/ende sijn wapendra=
ger/eñ alle sine mannen gelijc/op dien dach
Maer doē die mannen Israel die op gheen si=
de des dals ende op geen side der Jordanen warē A
sagen dat die mannen Israel geulucht waren/soe
verlieten si die stedē eñ vluchten oock/eñ die Phili=
steen quamen eñ woonden daer in
Des anderen dachs quamē die Philisteē/om
die verslagen wt te trecken/ende si vonden Saul/
ende sijn drie sonen liggen opt geberchte Gilboa
ende hieuwen hem sijn hooft af/ende trocken hem
sijn wapen af/ende seyndese al omme inder Phili=
steen lant/om te vercōdighē inden huysen haer der
afgoden/eñ onder dat volc/eñ setten sijn harnasch
in dat huis Astharoth/maer sijn lichaem hingen si
op die muere tot Bethsan
Doen die tot Jabes in Gilead hoordē/wat die
Philisteen Saul gedaen hadden/so maecten si hen
op/wat strijtbaer mannen warē / ende ghinghen
den gheelen nacht/eñ namen die lichamen Saul D
ende sijnder sonen /vander mueren tot Betsan/ en
de brochtēse tot Jabes eñ vbern
dēse aldair/eñ namē haer gebeē
tē eñ groeuēse onder dē boom te
Jabes ende vasten seuen dagen

Dat ander

deel des boecks Samuel/oft der Coningen tweede

¶ Sauls doot wort Dauidē ge=
bootscapt Dauid straft dē genē
die hē beroemde dz hi Saulē ge
doot hadde/Eñ si beweēde Saul
dē coninc   Dat.I. Capittel

NAe den A
doot vā Sa
ul/doē Da=
uid vander
Amalekitē
slach wed
ghecomen
was eñ twe dagē tot Ziklag gebleuē was/siet doe
quā optē.iij.dach eē mā wt dē heyr Sauls/met ge
scoordē cleederē eñ aerde op sine hooft/ Eñ doē hi
tot Dauidē quā viel hi ter aerdē eñ aēbede Dauid
sprac tot hē/vā waer coēt ghi? Hi sprack tot hē/ wt
dē heyr Israel/bē ic ōtulucht/Dauid sprack tot hē
segt mi/hoe gaet het toe / Hi seide/dat volc is ghe=
uluchte vādē strijt/eñ daer is vele volcs gheuallen/
daer toe is ooc Saul doot eñ sijn soon Jonathan.
Dauid sprac totte iōgelinc/die hē dz seide/waer B
wt weet ghi dz Saul eñ zijn soō Jonathā doot zijn? die
iōgelinc die hē dz seide sprac/ Jc quā bi geualle opt
geberchte Gilboa/eñ siet Saul leēde op zijn spiese eñ
die wagenē eñ ruyters iaechdē achter hē henē/eñ
hi keerde hē ōme eñ sach mi eñ riep mi /eñ ic sprac
hier bē ic/eñ hi seyde tot mi/wie sijt ghi? ic seide tot C
hē ic bē eē Amalekite/eñ hi sprac tot mi coēt tot mi
eñ doot mi/wāt benauthz heeft mi beuaē/wāt mijn
leuē noch geheel in mi is /doē gic ic tot hē /eñ dode
hē wāt ic wiste wel dz hi nz leuē en mochte na sinē
val/eñ nā die croō vā sinē hoofde/eñ dz armgesmit
vā sine arme/eñ hebt hier gebracht tot v minē herē

Doē greep David sine clederen eñ scoordese/
eñ alle mānen die bi hem warē eñ droegen rouwe
eñ weendē eñ vastē tottē avont over Saul eñ Jo
nathan sinē sone/eñ over dat volc des HEEREN/
eñ over dat huys Israel/ om dz si doort sweert ge
vallen waren

Eñ David seide tottē iongelinc diet hem boot
scapte / Vā waer sijt ghi? Hi seide ic bē eē vreemde=
linc / eens Amalekitē soō David sprac/Hoe dz ghi
v niet ghevreest en hebt /v hāt te slaen aen dē gesalf
den des HEEREN om hē te verderuē/ Eñ David
sprac tot een van sinen iongelingen/Gaet toe ende
slaet hem/Eñ hi sloech hem dat hi sterf/doē sprac
D David tot hem/V bloet si over v hooft Wāt uwē
mont heeft tegē v seluen gesproken eñ gesEit. Jck
heb den gesalfden des HEEREN gedoot

Eñ David claechde dese clage over Saul eñ Jo
nathan sinen soō/eñ beval datmen dē kinderē Ju=
da den boge soude leeren/Siet/het staet gescreuen
inden boecke der redelijcker

Die edelste in Israel sijn op uwer hoochtē ver=
slagen /Hoe sijn die vrome mannen gevallen

En bootscapt dz nz te Gath /En vcondiges nz
opten stratē tot Asklon/op dat hem niet en verblij
den die dochteren der Philisteē / op dat die dochte
ren der onbesnedenre/ niet vrolick en sijn

Ghi bergē tot Gilboa / het en moet noch rege
nen /noch dauwē op v / noch ackers sijn daer hef=
offeren vā comen /Want dē vromē is haren schilt
daer af gheslaghen/den schilt Saul/ als oft hy niet
oly niet gesalft en ware

Den boge Jonathā en heeft niet gemist/eñ dat
sweert Saul en is niet ledich weder comen vandē
bloede der verslagēder / eñ vādē vettē der ruesen/

Saul eñ Jonathā vrienthout eñ minlic in harē
leuen /eñ sijn ooc indē doot niet gesceyden/lichter
dan die Arēt/eñ stercker dan die leeuwen

Ghi dochterē Israel weēt over Saul/dye v cle
det met rosijn varwe/in wellustē eñ vcierde v met
gulden cleynodien aen uwen clederen

Hoe sijn die verwinders soe gevallē indē stride
Jonathan is op uwer hoochten verslagen

Het is mi leet om mijne broeder Jonathā/ghi
sijt mi seer minlic gheweest/V liefde is mi sonderli
gher geweest/ dan vrouwen liefde

Hoe sijn die verwinders gevallē / eñ hoe is dat
harnasch vergaen.

¶ David trect wt tē raet des HEEREN tot He
bron daer wort hi van dat huis Juda coninc ghe
A salvet. Mer Abner die hooftmā Saul neēt voor
hē Isboseth Sauls soon eenē coninc over Jsrael

Dat.ij.Capittel

NA dese gescïedenisse vraechde David dē
HEERE eñ sprac sal ic op reysen in een
vandē stedē Juda? Eñ de HEERE sprac
tot hē reyst op / David sprac/waer henē? Hi sprack
tot Hebrō / Also troc David derwaerts met sinen
twee wiuē Ahinoā die Jesraelitin /eñ met Abigha
il/Nabals des Carmelitē wijf / daer toe die man=
nen die bi hē warē leyde David op/enē yegelijcken
men sinen huyse/eñ woondē in die steden Hebron
Eñ die mānen Juda quamen eñ salfden Daviden
aldaer tot eenē coninc over dat huys Juda

Eñ doēt Davidē te kennē wert gegeuen/dat dye
van Jabes in Gilead/Saulē begrauē haddē/ seyn
de hi boden tot hen/eñ dede hen seggē. Gheseegēt
sijt ghi dē HEERE/ dz ghi sulcke ontfermherticheyt
aen uwen here Saul gedaen hebt/eñ hebt hem be
grauē/So doe die HEERE nv aen v ontfermher=
ticheit eñ trouwe/eñ ic wil v ooc goet doē/om dat
ghijt gedaē hebt. Dus moetē nv uwe handen ghe
troost zijn/eñ zijt redelijck/ Want uwe heere Saul
doot is/so heeft mi dat huys Juda gesalft tot eenē
coninck over hen.

Maer Abner die sone Ner/die Sauls velthooft=
man was/nā Isboseth Sauls soon / eñ leyde hem
doort heyr/eñ maecte hē tot eenē coninc over Gile
ad/Assur/Jesrael/Ephraim/BenJamin eñ over
alle Israel/Eñ Isboseth Sauls soon was. xl. iaer
out doe hi coninc wert over Israhel/eñ regneerde
twee iarē. Maer dat huys Juda hielt met David/
Eñ diē tijt die David coninc was tot Hebrō over
dat huys Juda/was seuen iaer eñ ses maenden.

Eñ Abner die sone Ner/troc wt mettē knechten
Isboseth des soons Saul / wt dē heyr tot Gibeon
Eñ Joab de soon Zeru Ja/troc wt mettē knechtē
David eñ ontmoetē malcāderē bidē poel tot Gibe
on/so stelden hē dese op dese side des poels/dander
op geē side/eñ Abner sprac tot Joab/Laet hen die
iongelingen op maken eñ voor ons speelen/ Joab
sprac/Het tgelt wel / Doē maectēse hen op eñ gin=
gē henē int getal .xij .wt BēJamin op Isboseths
Sauls soōs deel / eñ .xij. vandē knechtē David/eñ
elc greep dē anderē bidē cop/eñ stiet hē sijn sweert
in sijn side / eñ vielē te samen /Waer af dye plaetse
genoemt wert/Helkath/Hazurim/die tot Gibeon
is/ Ende daer verhief eenen seer scherpen strijdt
in dien daghe/Abner eñ die mānen Israhel werdē
gheslagen vanden knechten David

Daer waren drie sonē Zeru Ja Joab Abisai/
eñ Asahel/ maer Asahel was rasch te voete als eē E
rhe opt velt/eñ iaechde Abner na eñ en weke noch
ter rechter noch ter slincker hāt vā Abner / Doen
keerde hē Abner om eñ sprac / Sijt ghi Asahel? Hi
seide Ja/ Abner sprac tot hē / Gaet ter rechter oft
slincker hāt / eñ neēt een vanden iongelinghē voor
v eñ neēt hē sijn harnasch / Maer Asahel en wilde
niet aflatē vā hem /doch seide Abner noch tot Asa
hel /Heft v vā mi /waer om wilt ghi dz ic v ter aer
den slae / eñ hoe dorste ick mijn aensicht op heffen
voor uwen broeder Joab? Maer hi weygerde hē
te wijcken

Doen stack hem Abner achter hē/met eē spies
in zij gemachte alsoe dz die spies achter wt quā/eñ
hi viel al daer/eñ sterf voor hē Eñ wie op de plaet
se quā daer Asahel doot lach die stont stille/Maer F
Joab eñ Abisai /die iaechdē Abner na/tot de zōne
ondergīc Eñ doē si quamē optē hovel Amma/de
voor Giah leget/optē wech der woestinē Gibeon
so vergaderdē hen die kinderē BenJamin achter
Abner henen /eñ wordē een hoopkē /eñ gingē op
den top van eenen hueuele.

Eñ Abner riep tot Joab eñ seide /Sal dā dat
sweert sonder eynde verslinden? En weet ghi niet
dat ten laetstē suer sal werden? Hoe langhe en wil
di den volc niet seggen dat het op houde van sinē
broederē? Joab sprac/Also warachtelic als God
leeft/hadt ghi hedē morgen so gesprokē /dat volc

Dido ti
mert die
groote
stat van
Cartha
go dye
namael
vele
strijt te=
gē diero
meynen
hadde

hadde elc van sinẽ broedꝰ afgelatẽ. Eñ Joab blies
die basuyne/eñ allet volc stont stille/ eñ en iaechdẽ
Israel niet meer na/eñ en streden niet meer Maer
Abner eñ sine mãnẽ gingen alle diẽ nacht ouer dat
vlac velt/eñ gingen ouer die Jordane/eñ wãdeldẽ
door geheele Bithron/eñ quamen inden leger.
Joab keerde hem van Abner/ ende vergaderde
dat geheele volc/eñ daer gebrakẽ aen die knechtẽ
Dauidt/tnegentich mannen eñ Asahel/Maer die
knechtẽ Dauid haddẽ geslagen onder BenJamin
eñ die mãnen Abner/alsoe datter drie hondert eñ
tsestich mãnen doot warẽ bleuẽ/ Eñ si hieuen Asa
hel op / ende begroeuen hem in zijns vaders graf
te Bethleem/ eñ Joab met sinen mannẽ ginghen
den gheheelen nacht/ also dat het licht op brac tot
Hebron.

¶ Daer was een tweedracht tusschen den huyse
Sauls eñ Dauids Dauid regneerde tot Hebron
Abner boeleert bi Sauls boelscap eñ als hy daer
omme gestraft wart soo valt hi af van sinen heere
tot Dauid/Joab doorsteect Abner den hooftman

Dat.iij. Capittel.

Ende daer was eenen lãgen strijt tus-
schen den huse Saul/eñ dẽ huuse Da
uid/maer Dauid ginc eñ nã toe/Eñ
dat huys Saul ginc ende nam af.
Eñ Dauiden werden kinderen ge-
boren te Hebron. Sij eerste geborene soon Ammõ
vã AhiNoã die Iesraelitin/ die ander Chileab vã
Abigail Nabals wijf des Carmelitẽ/die derde Ab
salon/die soõ Maacha die dochter Talmai des co-
nincx te Gesur/die vierde Adonia die sone Hagith
die vijfste Saphat Ja/die sone Abital/die seste Je-
threã van Egla den wijue Dauid / dese zijn Daui-
den geboren tot Hebron.
Als nv dẽ strijt was tussen den huyse Saul / eñ
dẽ huse Dauid so sterete Abner dat huys Saul /eñ
Saul hadde een cõcubine die hiet Rizpa/eẽ dochter
Aia/eñ Isboseth sprac tot Abner / waer õ slaepti
ni mijns vaders concubine/ Doẽ wert Abner seer
gram/ouer dese Isbosets woordẽ eñ sprac. Ben ic
dã eẽ hõtshooft/ic die tegẽ Juda aen den huise Sa
uls ws vaders/eñ aẽ sine broederẽ/eñ vriendẽ ont
feemberticheyt doe/eñ en heb v in Dauids hãdẽ nz
gegeuẽ/eñ ghi rekẽt mi hedẽ een misdaet toe/om
en wijf? God doe Abner dit eñ dat/ist dat ic nz en
doe/so de HERE Dauidẽ gesworen heuet/dattet
coninckrijc vãden huyse Saul soude genomẽ werdẽ
eñ den stoel Dauid opgerecht soude werden / ouer
Israel eñ Juda/vã Dã tot Berseba/doen en const
hi hem voorder geen woorden weder geantwoor
den/so vreesde hi voor hem.
Eñ Abner seynde boden tot Dauid voor hẽ/eñ
dede hem seggen/ Wiens is dat lant. Ende sprack
Maect v verbont met mi. Siet mijn hãt sal met v
zijn/op dat ic tot v keere alle Israel Hi sprac/Wel
ic wil een verbõt met v maken/ maer een bid ic vã
v/dat ghi mijn aẽsicht niet en siet / ghi en brinct te
voren tot mi Michal Sauls dochter/als ghi comt
om mijn aensicht te sien.
Doe seynde Dauid boden tot Isboset den soon
Saul ende dede hem seggen/ Gheeft mi mijn wijf
Michal/die ic mi getrout hebbe met hõdert voor
hofkens der Philisteen / Isboseth seynde henẽ/eñ
liet se nemen vanden man Paltiel/ den soone Lais

Ende haer man ginck met haer ende weende ach
ter haer tot Bahurim toe/Doẽ seinde Abner tot
hem/ Keert weder omme/eñ gaet henen Ende hi
keerde wederomme
Eñ Abner hadde een reden metten ouders in
Israel/eñ sprac/ghi hebt te voren lange nae Dauid
gestaẽ/dat hi coninc soude sijn ouer v/So doet nv
Want die HERE heeft ghesejt van Dauid/ Ick
wil mijn volc Israel verlossen door die hãt Dauids
mijns knechts /van der Philisteen hãt/eñ vã alle
haerder viandẽ hãt Doe sprac Abner voor die o-
ren BenJamin /eñ ginc ooc henẽ/om te sprekene
voor die oren Dauid tot Hebrõ/al wat Israel eñ
den huise BenJamin wel behaechde
Als nv Abner tot Hebrõ bi Dauid quam/ende
met hem twintich mãnen/ bereyde hẽ Dauid een
maeltijt/Eñ Abner sprac tot Dauid /ic wil my op
maken eñ henẽ gaen/dat ic dat geheele Israel tot D
minen here den coninc vergadere/eñ dat si eẽ ver
bont met v makẽ/op dat ghi coninc zijt/also v siele
begeert/also liet Dauid Abner van hem dat hi he-
nen soude gaen met vreden
Eñ siet die knechten Dauid eñ Joab/quamẽ vã
dẽ oorloochs lieden eñ brachten met hen enen gro
ten roof/Maer Abner en was nv niet bi Dauid in
Hebron/maer hi hadde hem van hem gelaten dat
hi met vreden van hem gegaen was
Doẽ Joab eñ alle dat heyr met hem was comẽ
so wert hem geboodtscapt dat Abner die sone Ner E
totten coninc gecomẽ was/eñ hi hadde hem vã hẽ
gelatẽ/dat hi met vredẽ wech ghegaen was/Doe
ginc Joab af tottẽ coninc eñ seide. Wat hebdi ghe
daen/ Siet Abner is tot v gecomẽ/waer om hebdi
hẽ vã v gelatẽ/dat hi wech is gegaen? En kent ghi
Abner den sone Ner niet? Want hi is gecomen om
v te bedriegen/op dat hi uwẽ wtganck eñ inganc
soude bekennen/eñ vernemen al wat ghi doet.
Eñ doe Joab vã Dauid wt ginc/so seinde hi Ab
ner bodẽ na /dat si hem wederom soudẽ halẽ/van
Borhasira/eñ Dauid en wiste daer niet af. Als nv
Abner weder tot Hebrõ quam/so leide hem Joab F
middẽ onder die poorte om dat hi heimelic met hẽ
soude spreken/eñ stack hem daer in sijn liese/dz hy
sterf om sijns broeders Asahels bloets wille/doen
dat Dauid daer na vernam sprac hi/ Ic bẽ ontscul
dich eñ mijn coninckrijc voor den HERE/inder ee
wicheit/aen dat bloet Abner den sone Ner/Maer
het valle op dẽ kop Joab/eñ op dat hele huis zijns
vaders/ende en moetẽ niet op houdẽ inden huyse
Joab die eẽ etter vloet/eñ melaetschz hebbe eñ de
spille houde/eñ doort sweert valle/eñ broots ghe-
brec hebbe/also dode Joab eñ sine broeder Abisai
Abner om dat hi harẽ broeder Asahel gedoot had
de inden strijt te Gibeon
Dauid sprac tot Joab/ende allet volc dat met
hem was/ Schoort uwẽ clederen ende gordet sac- G
ken om v /ende draecht rouwe om Abner/eñ dye
coninc ginck achter die bare/Ende doen si Abner
begroeuen tot Hebrõ/hief die coninc sijn stemme
op/ende weẽde bidẽ graue Abner/ende allet volc
weende oock/Ende die coninc claechde Abner eñ
sprack/ Abner en is nz gestoruen als een sot sterft/
uwe hãden en sijn niet ghebonden/uwe voeten en
sijn niedt gheboeyt. Ghy sijdt gheuallen soomen

vooꝛ voosen voeuē valt. Doen beweende hem dat
volc noch meer
Doen nv alle dat volc in quā om met David te
eten/doē noch hooch dach was /swoer David eñ
spꝛac/God doe mi dit eñ dz/waer ic bꝛoot ofte yet
pꝛoeue/eer die sonne onder gaet /Eñ allet volc be=
kēdet/ eñ het beuiel hen ooc wel/ Eñ allet volc eñ
geheel Israel mercte op diē dach /dattet vandē co=
ninc niet en was/dat Abner die sone Ner gedodet
wert. Eñ die conic spꝛac tot sinē knechtē En weet
ghi niet dat op desen dach eē pꝛince / eñ een groote
geuallen is in Israel. Ic bē noch teeder/eñ een ghe
salfde coninc / Maer die mannē die kinderē Zeru.
Ja/ sijn mi te hardt / Die HEERE loone dien /dye
quaet doet na sijnder boosheit
¶ Isboseth Sauls soon wort vanden verraders
dooꝛsteken eñ die selue worden van Dauiden ghe
A straft ende ghedoot.

Dat.iiij.Capittel.

DOē die sone Saul hooꝛde dat Abner
tot Hebꝛon doot ware so woꝛdē sine
handē mat/eñ alle Israel wert bedꝛo
eft. Daer warē twee mānen hoofthē
den ouer die crijschknechtē onder dē
sone Saul/ deene hiet Baena/die anđ Rechob /dye
sonen Rimō/des Berothitē/wt dē kinderē/Ben=
Jamin/want Beroth wert ooc onder BēJamin
gerekēt. Eñ die Berothitē warē geulucht tot Ge
thaim /eñ vꝛeemdelingē aldaer gewoꝛdē tot op dē
dach van heden/Ooc so hadde Jonathan dye sone
Saul/eenē soō die lā was aē die voetē/eñ was vijf
iaer out/doē dat gechꝛijsch vā Saul eñ Jonathan
wt Israel quā/ eñ sine voester of amme hief hē op
eñ vluchte. Eñ in diē si haeste eñ vluchte viel hi/eñ
B wert hinckende/eñ hi hiet/Mephiboseth
Dus ghingē nv henen die sonē Rimon des Be
rothiters/Rechob/eñ Baena/eñ quamē tottē huse
Isboseth doe den dach alđ heetste was/Eñ hi lach
op sinen leger smiddaechs / eñ si quamen int huys
om tarwe te halē eñ stakē hē in sijn buncste eñ ōt
liepen/ wāt doe si int huys quamen lach hi op sijn
bedde in sijn slaepcamer /eñ stakē hē doot /eñ hieu
C wen hem dat hooft af eñ namē zijn hooft eñ gingen
henē ouer dē wech / op dat blac velt alle dē nacht/
Eñ bꝛachten dz hooft Isboseth/tot Davidē tot He
bꝛon eñ spꝛakē tottē conic / Siet daer is dat hooft
Isbosets des soons Saul / dijns viāts die nae v sie
le stont. Die HEERE heeft hedē mijnen heere den
coninc gewꝛoken aen Saul/ eñ aen sijn saet.
Doē antwooꝛde David/so warachtelic als dye
HEERE leeft / die mijn siele vā alder tribulatiē ver
lost heeft/ Ic greep diē die mi vcondichde/eñ spꝛac
Saul is doot/eñ waēde hi ware een goet bode/eñ
doode hē tot Ziklag / die ick bodēloon soude ghe
D uen/Eñ dese ongodlike lieden hebben den ghe rech
ten man in sinē huyse op sinen leegher verwoꝛcht
Ja en soude ic dies bloet vā uwen handen niet eys
schen/eñ v vander aerdē doen? Eñ David gheboot
sinē iongelingē dye doodēse eñ hieuwē hen handen
eñ voetē af/eñ hingense op aerdē poel tot Hebꝛō/
Maer dat hooft Isboseth namen si eñ begroeuent
in Abners graf tot Hebꝛon
¶ David neemt dat gansche rijck in/ende hy ver
weldicht eñ verheert die Philisteē op alle plaet=
sen.

Dat.v.Capittel.

Nde alle dye stāmen Israel quamen
tot Hebꝛon eñ seidē/Siet wi zijn v ghe
beēte/eñ v vleesch/daer toe ooc te vo
ren doe Saul ouer ons coninck was
leide ghi Israel wt eñ in / So heeft v
die HEERE geseit /ghi sult mijn volc Israel hoeden
eñ sult eē hertooch sijn ouer Israhel / Eñ alle dye
ouders in Israel quamē totten coninc in Hebꝛon
eñ die coninc David maecte met hē eē verbont tot
Hebꝛon vooꝛ den HEERE/eñ si salfdē David/ tot
eenē coninc ouer Israel . Dertich iaer was David
out/doē hi conic wert/ eñ hi regneerde.xl.iaer/ tot
Hebꝛon regneerde hi.vij.iaer/eñ ses maēdē/ ouer
Juda/ Mer tot Jerusalē regneerde hi drieēdertich
iaer ouer alle Israel eñ Juda
Eñ die coninc troc henē met sinē mānen tot Je
rusalē/tegē die Jebusiten die indē lande woonden
Maer si seydē tot David/ Ghi en sult hier niet in=
comē/ maer blīde eñ lāme sullē v afdꝛiuē / dz mein B
dē si dz David dair nz i en soude comē. Mer David
wan die boꝛch Zion/dat is Davids stat/doe spꝛac
David optē seluē dach/ Wie die Jebusitē slaet/eñ
berctijcht die dacgotē / die lāmē eñ blindē /dē welc
ken die siele Davids viant is /daer wt seytmē / En
laet geē blinde oft lāmē in huis comē/ Alsoo woon
de David optē boꝛge/eñ hietse Davids stat. Eñ da
uid timmerde ront omme vā Millo eñ van binnē
Eñ David ginc eñ nā toe/eñ die HEERE die God
Zebaoth was met hem.
Eñ Hirā die coninc tot Tyꝛo/seynde bodē tot Da
uid eñ cederbomē tottē wādē/ eñ timmerlieden eñ
steēmetsers/datse David eē huys soudē timmeren
Eñ David mercte dat hē die HEERE tot eenē co= C
ninc ouer Israel geuesticht hadde/ eñ zijn conicrijc
ke verhoget/om zijns volcs Israels wille/Eñ Da
uid nā noch meer huysvꝛouwē eñ cōcubinē tot Je
rusalē/na diē dat hi vā Hebꝛon gecomē was eñ hē
werdē noch meer sonē eñ dochterē geboꝛē / eñ dit
zijn die namē der geēre die hē tot Jerusalē geboꝛen
zijn Samua/Sobab/Nathā Salomo/Jebehar Eli
sua Nepheg/ Japhia/Elisama Eliada Eliphaleth
Eñ doē die Philisteen hooꝛden datmen Dauiden
tot eenē coninc ouer Israel gesalft hadde trockē si
alle op/om David te soecken/doe David dat vernā
doe troc hi af in eē boꝛcht/ Maer die Philisteē qua
men eñ lieten hen neder inden gront Rephaim/eñ
David vꝛaechde dē HEERE eñ spꝛac/sal ic op trec
ken tegē die Philisteē? eñ wilt ghise in mijnen han=
dē geuē? Die HEERE spꝛac tot Dauiden / Trect op
ic wil die Philisteē in uwē handē geuen/eñ David
quā tot Baal Phꝛasim/eñ sloechse aldaer eñ spꝛac D
dye HEERE heeft mijne vyanden vooꝛ my van
malcanderen gescheydē/somē die wateren sceydet/
eñ daer af heetmē die plaetse BaalPhꝛasim/ eñ si
lietē hare goden al daer / Maer David eñ sine mā
nen dꝛoegense wech
Mer die Philisteē trockē wed op/eñ lieten hē neđ
int dal Rephai/Eñ David vꝛaechde dē HEERE die
spꝛac/ghi en sult niet op treckē/maer coēt van ach
ter tot hen/dat ghi aen hen coempt tegen die peer
boomen/eñ als ghi hoꝛen sult dat ruysschen opten
toppe der peerboomen henen gaen / so zijdt fraey/
Wandt die HEERE is dan vooꝛ v wt geghaen om
te slaen dat heyꝛ der Philisteen/David dede als hē

die HERE gebodē hadde / eñ sloech die Philisteen van Geba aen tot datmen coemt in Gaser.

Dauid doet die Arcke des HEREN wt Abinadabs huys in Obed Edoms huis brengen Uza wort gestraft om dat hijse aenruert Daer na laet hijse in zijn stadt brengen. Dat.vi.Capittel.

Ende Dauidt verghaderde weder alle ionge wtgecoren mannen in Israhel drie duysent/ eñ maecte hē op eñ ginc henen met alle den volc dat bi hē was wt dē borgerē Juda/ dat hi die Arcke Gods van daer op soude halē/ welcken name hiet Die name des HEREN Zebaoth/ woonde daer op ouer Cherubi/ eñ si lietē die Arcke Gods voerē op eenen nieuwē wagen/ eñ haeldense wt den huyse Abinadab/ die tot Gibea woōde / Usa eñ Ahio die sonē Abinadab dreuen dē nieuwē wagē / Eñ doen si hē metter Arcken wt dē huyse Abinadab voerden die tot Gibea woōde / speelde Dauidt eñ dat geheele huys Israhel voor den HERE henen met alderhande snaren spele / van dennen houtē/ met herpen eñ psalteren/ eñ tamboerē eñ schellen ende Cimbalen.

Eñ doen si quamen totter scuervloeren Nachon so greep Usa toe eñ hielt die arcke Gods/ want die rinderē terden besidē wt. Doen verbolch des HEREN gramscap ouer Usa/ eñ God sloech hē aldaer om zijnder vermetēthept wille/ also dz hi dair sterf bi die arcke Gods/ Doen wert Dauidt ongemoet om dat die HERE eensulcke deelinge aen Usa dede/ Eñ hiet die selue plaetse Perez Usa/ tot op dezē dach/ Eñ Dauid vreesde hē voor dē HERE/ i diē dage eñ sprac/ hoe soude Darcke des HEREN tot mi gecomē? Eñ en wildese niet tot hē latē brengen in die stat Dauid/ maer lietse bringē int huis Obed Edō des Gathiters. Eñ doen die Arcke des HEREN drie maendē bleef int huys Obed Edō des Gathiters / seegende hē die HERE / eñ zijn gheheele huys.

Eñ het wert dē coninc Dauid geboodtscapt/ dz die HERE dz huys Obed Edō seegēde/ eñ al wat hy hadde/ ō der arckē Gods wille/ doē ginc hi henē eñ haelde die arcke Gods wt dē huyse Obed Edom opwaerts in die stat Dauid met vruechdē. Eñ als si voort gingē metter arckē des HEREN/ ses gāgen offerde mē eenē os eñ eē vet scaep / Eñ dauidt dāste met alder macht voor dē HERE eñ was begordet met enē lijnē lijfroc/ Eñ Dauid met geheel Israhel leyden die arcke des HEREN opwaerts met trompetten eñ basuynen.

Eñ doen die arcke des HEREN in die stadt Dauid quā/ kijcte Michal Sauls dochter door dz vēster/ eñ sach dē conic Dauid springē eñ dansen voor den HERE/ eñ vachte hē in haer der herten Maer doen si die arcke des HEREN daer inne brachtē steldē sise op haer plaetse / middē indē tabernacule diē Dauid voor haer op hadde geslagē Eñ Dauid offerde brantoffer eñ dootoffer voor den HERE Eñ doē Dauid wt hadde geoffert dē brantoffer eñ dootoffer/ seegende hi dat volc indē name des HEREN Zebaoth/ eñ deylde wt / alle dē volcke eñ ō menichte Israel/ beyde mānen eñ vrouwē/ elc enē broot coec/ eñ een stuc vleesch eñ mocys pottagie Doen ginc allet volc wech/ elc in zijn huys.

Doen Dauid weder quam om sijn huys te seegenen/ so ginc hē Michal die dochter Sauls daer buiten te gemoetē/ eñ seide/ hoe heerlick is heden die coninc van Israel ghewéést/ die hem voor die maerten sijnre knechtē ontbloot heeft/ so hen dye nette voeuē ontblooten. Dauid sprack tot Michal Jc wil voor den HERE spelen/ dye mi vercoren heeft voor uwen vader eñ voor alle sijn huis alsoo dat hi mi beuolē heeft eē prince te sijn ouer dz volc des HEREN/ ouer Israhel/ eñ wil noch snooder werden dan also eñ wil neder sijn in mijnen oghen eñ metten maertē daer ghi af ghesproken hebt tot eerē werdē. Maer Michal Sauls dochter en hadde geen kint tot aen den dach haers doots.

¶ Dauid neemt voor hem een huys den HERE te timmerē. Eñ dat wort hē vā dē HERE door Nathan verbodē/ eñ op sinen soō vertogē Dauid danct den HERE Dat.vij.Capittel.

Doen nu die coninc in sinē huyse sadt
eñ die HERE hē ruste ghegeuē had A i pa. xvij
de/ van allen sinen vianden rontom/ a
sprac hi tottē prophete Nathā / Siet
ic wone in een cederē huys/ eñ die arc
ke Gods woōt onder die vellē/ Nathan sprac tot=
ten coninc/ Gaet henen al wat ghi in uwer herten
hebt dat doet/ want die HEERE is met v/ Mer
snachts quam dat woort des HEREN tot Na=
than/ eñ sprac

Gaet henē eñ segt mijnen knecht Dauid/ dus
spreect die HERE/ Sout ghi mi eē huis timmerē
dat ic daer inne soude woonē? Jck en heb doch in
geenē huise gewoōt sint den dage dz ic die kinderē
Israel wt Egiptē leide / tot dezē dage toe Maer ic
heb gewandelt in die tente ende wooninghe wer=
waerts ic met allen kinderē Israel wandelde. Heb
ic ooc oyt gesprokē niet eenigē der stammē Israel
eene/ dien ick beuolen hebbe mijn volck Israhel te
voedē eñ geseyt. Waeromme en timmert ghi my
niet een cederen huys.

Dus suldi nu aldus seggē minen knechte/ Da=
uid. Dus spreect die HERE Zebaoth/ Jc heb v
genomē vādet weyden achter die scapen / dat ghy
een prince sout sijn ouer mijn volck Israel/ eñ bē
met v geweest/ werwaerts dat ghi ghegaen hebt/
eñ heb alle uwe viandē voor v wtgeroeyt eñ heb B
v eenen grotē name ghemaect/ als den namē der i pa xvij
groter opter aerdē/ Eñ ic wil mijn volc Israel een
plaetse settē/ eñ ick wilt plantē dattet aldaer bliue
dattet niet meer beweecht en werde/ eñ dattet die
kinderen der boosheit niet meer en quellen/ als te
voren/ Eñ sint ter tijt dat ick rechters ouer mijn
volc Israel geordineert heb. Ende wil v ruste ghe
uen ouer al dijne viandē/ ende die HERE vercō
diget v/ dat die HERE v een huis wil maken

Als nu uwen tijt veruult is/ dat ghi met uwē C
vaderen slapen ligt/ soe wil ick v saedt nae v ver= iiij Reg/
wecken/ dat van uwen liue comē sal/ dien wil ick si viij.c
ne rijck voorspoedich makē/ dye sal mijnen name i pa.vi f
een huys timmeren/ ende ick wil den stoel sijns co=
nincrijcs voorspoedich maken eewelick/ ic wil zijn
vader sijn/ ende hy sal mijne soone zijn Als hy een
misdaet doet/ so wil ick hem met menschē roeden
ende metter menschen kinderen slaghen straffen/
Maer mijne ontfermherticheit en sal niet van hē

gekeert werdẽ so icse gekeert heb vã Saul/ die ick
voor v wech heb ghenomẽ/ Maer v huis eñ v co=
ninckrijc sal stãdachtich sijn ewelic/ voor v/ eñ uwẽ
stoel sal eewelic vast zijn

Doen Nathã alle dese woordẽ eñ allet ghesich=
te Dauid ghesent hadde/ so quam Dauid die coninc
eñ stelde hem voor dẽ HEERE eñ sprac. Wie ben ic
HEERE HEERE/ eñ wat is mijn huis / dat ghy my
tot hier toe gebracht hebt/ daer toe hebdi dz te lut=
tel gheacht/ HEERE HEERE maer hebt dẽ huyse
ws knechts noch van verren toecomẽden dinghen
gesproken/ is dat menscen recht HEERE HEERE
Eñ wat sal Dauid meer spreken met v/ Ghi kent
uwen knecht HEERE HEERE/ om ws woorts
wille/ eñ nae uwer herten hebdi sulcke groote din
ghen al ghedaen / dat ghise uwen knecht condich=
maecte

Daeromme sidy ooc groot gheachtet HEERE
God/ want daer en is genen als ghi/ eñ daer en is
geen God dan ghi/ na alle dat wi met onsen ooren
gehoort hebben. Wãt waer es een volc opter aer
dẽ als v volc Israel Om welcs volcs wille God is
D gegaen om hem een volc te verlossen/ eñ hẽ eenen
name te makẽ/ eñ sulcke grote eñ veruaerlicke din
ghen te doen/ op uwen lãde voor v volc/ Welc ghi
v verlost hebt van Egipten/ vã den volc eñ van si=
nen goden/ Eñ ghi hebt v volc Israel toe bereit v
tot eenen volc inder eewicheit/ eñ ghy HEERE sijt
haer God geworden

Aldus maect nv crachtich HEERE God dat
woort inder eewicheit/ dat ghi ouer uwẽ knecht
eñ ouer sijn huis ghesproken hebt/ eñ doet als ghy
gesprokẽ hebt/ So sal uwen name groot werden
inder eewicheit/ alsoo datmen sal seggen/ dye HE
RE Zebaoth is dye God ouer Israel/ eñ dat huis
dijns knechts Dauid/ sal staẽde sijn voor v/ Want
ghi HEERE Zebaoth/ ghi Godt Israel hebt dat
oor ws knechts gheopent eñ ghesept. Ick wil v eẽ
huys timeren. Daerõme heeft v knecht zijn herte võ
den/ dz hi dit gebet tot v biddẽ soude/ Nv HEERE
HEERE ghi sijt Godt/ eñ uwe woordẽ sullẽ waer
heit sijn/ Ghi hebt sulcke goet ouer uwen knechte
gesproken/ so begint nv/ eñ seegent dat huys dijns
knechts/ dat het ewelic voor v si/ Wãt ghi HEE
RE HEERE hebbet gesprokẽ/ eñ met uwe seege
ninge sal ws knechts huis geseegẽt werdẽ ewelic.

¶ Dauid dwinget die Philistinẽ/ ende die ande=
re omliggende natien   Dat.viij.Capittel.

A
Nae het geuiel daer nae dz Dauid die
Philisteẽ sloech/ eñ crancte se/ eñ nam
den dienstroome vãder Philisteẽ hant
Hi sloech dye Moabiten ooc alsoe ter
neder/ dat hi twee deelen totter doot
bracht/ eñ een deel bi dẽ leuene liet/ Also wordẽ de
Moabiten Dauidẽ onderdanich/ dat si hem giften
toe droegen

B Dauid sloech ooc Hadad Eser den soon Rehob
coninc tot Zoba/ dat hi henen troc om sine macht
weder te halen aenden water Phrath/ eñ Dauid
ving wt hen dusent eñ seuen hõdert ruiters/ eñ.xx.
dusent voet volc/ eñ verleemde alle wagẽs ende be
hielt hõdert waghens ouer/ Maer die Siriers van
Damasco quamẽ te hulpen/ Hadad Eser/ den co=
ninc tot Zoba/ Eñ Dauid sloech der Siriers twee
twintich dusent mãnẽ ende leyde volc tot Damas
co in Siria/ Also wert Siria Dauid onderdanich
dat si hẽ giften toe droegẽ/ Wãt die HEERE halp
Dauid waer waerts hi troc. Eñ Dauid nã dye gul
den schildẽ die Hadad Esers knechtẽ toebehoorde
eñ brachtse te Jerusalẽ/ Maer van Betha eñ Be=
rothai den stedẽ Hadad Eser/ nam die coninc Da=
uid seer veel metaels

Mer doẽ Thoi die coninc te Hemath hoorde dz
Dauid alle macht des Hadad Esers hadde geslagẽ
seinde hi Joram sinẽ soon tot Dauid/ om hẽ vrien
delic te grueten/ eñ om hem te seegenẽ/ dat hi tegen
Hadad Eser gestredẽ eñ hem geslagẽ hadde/ Wãt
Thoi hadde eenen strijt tegẽ Hadad Eser/ Eñ hy
hadde met hem siluerẽ/ guldenen/ eñ eerene cley=
noden/ Welcke die coninc Dauid dẽ HEERE ooc
heilichdẽ met den siluerẽ eñ goude dat hi den HE
RE heilichde vã allẽ heidenẽ die hi onder hẽ bracht/
vã Sirien/ vã Moab/ vãden kinderẽ Ammõ/ van
den Philisteẽ/ vã Amalek/ vãdẽ roof Hadad Eser
den soon Rehob coninc te Zoba

Ooc maecte hem Dauid eenẽ name/ doẽ hi we=
der quam/ eñ die Siriers sloegẽ int soutdal.xviij.
dusent. Eñ hi leyde volcke in alle Edomea/ Eñ ge
hele Edom was Dauidẽ onderworpen/ want die
HEERE halp Dauid waer hi henen troc Also was
Dauid coninc ouer geheel Israel Eñ hi dede recht
eñ gerechticheit alle dẽ volcke/ Joab die soon Ze=
ru Ja was ouer dat heyr. Maer Josaphat die soõ
Ahilud was Cãcellier Sadock die soõ Ahitob eñ
Abimelech die soõ Ab Jathar warẽ priesters. Se
raia was scriuer Benaia die soõ Joiada eñ Chre=
ti/ eñ Pleti eñ die sone Dauid waren priesters.

¶ Dauid begraeft die maechscape Sauls ende
bewijst haer veel duechden om Jonatha wille.

Dat.ix.Capittel.

Nde Dauid sprac Isser ooc noch ye=
mant ouer bleuẽ/ vanden huyse Sa=
ul/ dat ic ontfermherticheyt aen hem
doe/ om Jonathas wille? Daer was
eẽ knechte vandẽ huyse Saul die hiet
Siba dien riepen si tot Dauid/ eñ die coninck sprac
tot hem/ Sijt ghi Ziba? Hi sprac Ja v knecht/ Die
coninc sprac. Is ser noch niemant meer vanden
huyse Saul/ dat ic Gods ontfermherticheyt aẽ hẽ
doe/ Siba sprac totten coninc. Daer is noch eẽ soõ
Jonathans/ lam aen die voeten/ Die coninc sprac
tot hem/ Waer is hi? Siba sprac tottẽ coninc Siet
hi is te Lodabar/ inden huyse Machir/ des soons
Ammiel/ Doe seynde die coninc Dauid henen/ eñ
liet hem halen vã Lodabar wt den huyse Machir
des soons Ammiel.

Doen nv Mephi Boseth die soon Jonathan des
soons Sauls/ tot Dauid quã viel hi op zijn aẽsicht
eñ aenbede hẽ/ Dauid sprack/ Mephi Boseth/ Hi
sprac/ Hier ben ic v knecht. Dauid sprac tot hẽ Eñ
vreest niet wãt ic wil ontfermherticheyt aen v doẽ
om Jonathã ws vaders wille/ eñ wil v alle die ac=
keren ws vaders Saul weder geuen maer ghi sult
dagelicx aen mijn tafel broot eten/ Hi aenbede eñ
sprac. Wie ben ic v knecht/ dat ghi v keert tot eenẽ
dooden honde/ gelijck ic ben.

Doen riep die coninck Siba den knape Saul/
eñ sprac tot hem/ allet wat Sauls gheweest is/ eñ

sijns geheelen huys/dat heb ic den soon ws heerē ghegeuē/ Dus arbeit nu sinen acker/ghy eñ uwe kinderen/eñ knechten /eñ brēget in/dat ws heerē soon broot hebbe/dat hi geuoedet worde/ Maer Mephi Boseth ws heerē soon/sal dagelics broot eten aen mijn tafele/Siba hadde vijfthien sonē eñ twintich knechten/Eñ Siba sprac totten coninc/ Allet gelijc mijn heere die coninc sinen knechte ge boden heeft/so sal sijn knecht doē/Eñ MephiBo seth ete op mijn tafele als eē des conincs kinderen/ Eñ MephiBoseth hadde eenen cleynen soon dye hiet Micha/mer allet wat inden huise Siba woon de/dat diēde MephiBoseth/Mer MephiBoseth woonde te Jerusalē/wāt hi adt dagelics op des co nincs tafele/ ende hincte met beyde sine voeten.

¶ Dauid seynt bodē tot Hanon der Ammoniten coninc/vvelcke hēschendet sine boden/eñ daerō me trect Dauid teghen haer/eñ hy vervvintse in tvvee strijden. Dat.x.Capittel.

Ende het geuiel daer na dz dye coninck der kinderen Ammon sterf/ende sijn soon Hanon wert coninc in sijn stede/ Doē sprac Dauid/ic wil ontfermhertichheyt doē aen Hanon den soon Nahas/gelijc sijn vader aē mi ontfermherticheyt gedaē heeft/eñ seynde henen/eñ liet hē troosten door zijn knechtē ouer sinen vader. Als nv die knechten Dauid/int lant der kinderē Ammon quamen/so sprakē die machtige der kinderē Ammon tot haren vader Hanon/Meynt ghi dat Dauid uwen vader eere voor uwen oogen/dat hi troosters tot v ghesonden heeft/En meynt ghi niet dat/dat hi sine knechtē daerom tot v heuet gesonden/dat hi die stadt ondersoecken eñ bespieden/eñ om keeren soude?

Doe nam Hanon die knechten Dauid eñ scoer hen den baert half/ eñ sneet hen die cleederen half af/tottē gordel toe/eñ lietse gaen/Doen dat Dauid wert geboodtscapt/ seynde hi hen te gemoete/want die mannen waren zeer gescendet. Eñ die coninc dede hē seggē blijft tot Jericho/tot dat uwen baert wascht so comt dan weder.

Doe die kinderē Ammon sagē/dat si voor Dauidē stinckende warē gewordē/seyndē si henen eñ huerden die Siriers des huys Rehob/eñ dye Siriers tot Zoba twintich duysent mannen voetvolcs eñ vandē coninc Maacha duysent mannen/ eñ vā Jstob twaelf duysent mannē. Doe dauid dat hoorde/seynde hi Joab mettē geheelen heyr der crijschliedē/eñ die kinderen Ammon trockē wt/eñ bereyden hen tottē strijt/voor die dore der poortē/Mer die Siriers van Soba/vā Rehob/vā Jstob/eñ vā Maacha/waren alleen inden velde.

Als nv Joab sach dat den strijdt op hē ghestelt was/voor eñ achter/vercoos hi wt alle iōge wtgelesen mannē in Jsrael/eñ bereyde hē tegē die Siriers/Eñ dat ouerbleuē volc dede hi onder die hant zijns broeders Abisai/dz hi hē soude wapenē tegē die kinderē Ammon /eñ sprac/Jst dat mi die Siriers te machtich sijn/so comt mi te hulpe/ maer ist dat v die kinderen Ammon te machtich sijn so wil ic v te hulpe comē/Sijt getroost/eñ laet ons sterc sijn voor onse volc/eñ voor die steden ons Gods/ maer die HEERE doe dat hem behaecht

Eñ Joab maecte hē daer toe mettē volcke dat bi hē was/om te strijdē tegē die Siriers/eñ si vlodē voor hē/Eñ doe die kinderen Ammon sagē dz die Siriers vlodē/so vlodē si oock voor Abisai/ eñ trockē in die stat/Also keerde Joab wederomme vandē kinderen Ammon/eñ quā te Jerusalē/Eñ doe die Siriers sagē dat si geslagen warē voor Jsrael/quamē si te hoope/Eñ HadadEzer seinde henē eñ bracht daer wt die Siriers/op ghenē side des waters/eñ leyde daer in haere macht/Eñ Sobah die velthooftmā Hadad Ezer troc voor hen wech

Doe dat Dauid wert vercondicht/so vergaderde hi te hoope dat geheel Jsrael/eñ troc ouer dye Jordane/eñ quā te Helam/eñ die Siriers wapen dē hen om tegē Dauid te strijdē/Mer die Siriers vlodē voor Jsrael/Eñ Dauid verworchde der Siriers seuē hondert wagēs/eñ veertich dusent ruyters/daer toe Sobah dē velthooftmāt sloech hi dz hi daer sterf/Doē die conīgē die onder HadadEzer waren sagen datse geslagē warē voor Jsrahel/ maectē si vrede met Jsrael/eñ werdē hē onderdaē

Eñ die Siriers vreesdē dē kinderen Ammon meer te helpen.

¶ Dauid vvort door zijn ghesicht in onbehoorlicker liefden ontsteken teghen BatSeba Urias huysvrouvve / Hy breect synen bouvvelicke staet met haer/eñ haren ghetrouden man laet hi doodē

Dat.xi.Capittel.

Ende doen dat iaer om quam / inder tijt als dye coninghen pleghen wt te trecken/so seynde Dauid Joab ende sine knechten met hem /ende alle die kinderen Jsrahel /dat si die kinderen Ammon verderuen souden ende beleggen souden/Rabba Maer Dauidt bleef te Jerusalem

Eñ het geschiede dat. Dauid ontrēt dē auōt op stōt vāninē leger / eñ ghinc op dē solder des conics huys eñ sach vandē solder een vrouwe haer wasschē / Eñ dat wijf was vā zeer scoonder ghedaentē Eñ Dauid seynde eñ dede nae dat wijf vragē. Eñ seggē / En is dz niet BathSeba / die dochter Eliā dat wijf Vria des Hethiters? Eñ Dauid seinde bodē henē eñ dedese halē / eñ doe si tot hē in quā / doe sliep hi bi haer / Si heilichde haer vā haerder onreinicheit / eñ keerde weder tot haeren huyse

Eñ dat wijf wert beurucht / eñ si seinde eñ liet Dauidē vercondighē eñ segghē / Jc ben beurucht.

B Dauid seynde tot Joab / Seint mi Vriā den Hethiter / Eñ Joab seinde Vriā tot Dauid / Eñ doe Vria tot hē quam vraechde Dauid / oft met Joab / ende metten volcke / eñ metten strijt wel stonde / Ende Dauid sprac tot Vriā / Gaet neder in v huys / ende wascht dij voetē / Doe Vrias wt des conincs huys wt ginc / soe volchdē hē na des conincs geschencke Eñ Vria leyde hē slapē voor die dore des conincs huys / daer alle die knechten sijns heeren laghen / ende en ghinc niet neder in sijn huys

Doemē Dauidē bootscapte / Vria en is niet neder in sijn huys ghegaē / so sprac Dauid tot hē / En sidi niet ouer velt ghecomē? waerom en sidi niet af in v huis ghegaē? Vria sprac tot Dauid / Die arcke eñ Jsrael blijuē in tenten / Eñ Joab mijn heere eñ mijns heeren knechtē liggē te velde / eñ ic soude in mijn huys gaē / dat ic ate eñ dróncke / eñ by mij wijf lage / also warachtelic als ghi leeft / eñ v siele leeft /

C ic en doe dat nz / Dauid sprac tot Vria / So blijft he

Iudi.ix.c dē ooc hier / morghē wil ic v laten gaen / Dus bleef Vria te Jerusalē dien dach / eñ des anderen daechs daer toe / eñ Dauid noode hē dat hy voor hē soude etē eñ drinckē / eñ maecte hē dronckē / Eñ tsauōts ghinc hi wt dz hi op sinē leger slapē soude mz sijns heeren knechtē / eñ en ghinc niet neder in sijn huys

Des morgēs screef Dauid eenē brief tot Joab

eñ santen door Vriam / hi schreef aldus inden brief Stelt Vriā indē strijdt daer hi alder hartste is / eñ keert v achter hē af dz hi verslaghē worde / Als nv Joab om die stadt lach soe stelde hi Vriam aen dye plaetse daer hi wist dat strijdtbaer mannen warē / Eñ doe die mannen wt der stadt vielen / eñ stredē tegē Joab / so vielen sommige des volcks vanden knechten Dauid / Eñ Vria die Hethiter sterf oock.

Doe seynde Joab henen / eñ dede Dauidē bootscappē / alle die handelinge des strijdts / eñ gheboot dē bode eñ sprac Als ghi alle hādelinge des strijts wt gesproken hebt mettē coninc / eñ siet dat hi toornich daer om is / eñ die coninc tot v spreect / Waerom sidi soe na der stadt gegaen met den strijdt? En wist ghi niet hoe men vandē mueren plach te schieten? Wie sloech Abimelech dē soon JeruBaal? en wierp niet een wijf / een stuc van eenen molenstē op hem vander mueren / alsoe dat hi sterf tot Thebez waerom hebt ghi v so nae der muerē gemaect so segt dijn knecht Vria die Hethiter is oock doot.

Die bode ghinc henen eñ quam eñ bootscaptet Dauidē al / daer hem Joab om geseint hadde. Eñ die bode sprac tot Dauid / Die mannen namen douerhant tegen ons / eñ vielen tot ons wt opt veldt Eñ wi waren aen hen tot voor dye dore der poorten / Ende die scutters schoten vander mueren op uwe knechten / ende dooden sommige van des conincs knechten / daer toe soo is Vria v knecht dye Hethiter ooc doot

Dauid sprac totten bode / Dus suldy tot Joab seggē / En laet v dat niet qualick beuallen / wāt dat sweert verslint nv desen / nv den ghenen / hout aen mettē strijdt tegen die stadt / dat ghise breect / ende weest getroost / Ende doen Vrias wijf hoorde dat Vria haer man doot was / droech si rouwe om haeren huysweert / Mer doen si dat roudraghen volbracht hadde / soe seynde Dauid henē / eñ dedese in sijn huys halen / ende si werdt sijn wijf ende baerde hem eenen soon / Mer die handelinghe behaechde den HERE qualic die Dauid dede

¶ Nathā wolbrand en HERE tot Dauid gezōden / hē om zijnder misdaets wille te straffen / Dauid bekent zijn sonde / ende begheert genade / Die soon die hi by haer hadde die sterf.

Dat.xij.Capittel

Nde die HERE seynde Nathā tot Dauid / Doen hy tot hē quā / sprac hy tot hē / Daer warē twee mannen in een stadt / deen rijck dander arm / De rijcke had zeer veel scapē eñ runderen / mer die arme en hadde maer een cleyn scaepken dat hi ghecocht had / eñ hy voedet op tot het groot wert / bi hē eñ bi sinen kinderen tsamē het at vā sinen bete eñ drāc vā sinē beker / eñ sliep in sinen schoot / eñ hi hielt als een dochter / Als den rijcken mareen gast ouer quam / soo spaerde hi te nemen van sinen scapen ende runderen / dat hi den ghast wat bereyde / die tot hem ghecomen was ende nam tschaep des armen mans / eñ bereydet den man / die tot hem comen was

Doen verbolch hem Dauid met grooter toornicheit tegē die mā / eñ sprac tot Nathā / So waerachtelic als die HERE leeft / die mā is eē kint des doots / die dat gedaē heeft / Daer toe sal hi dat scaep

vieruoudelic betalen/om dat hi dat gedaē heeft/eñ
niet gespaert en heeft/Doe sprack Nathan tot Da=
uid/Ghi zijt die man/Dus spreect dye HEERE
die God Israel/ Ic heb v tot eenen coninc gesalft
ouer Israel/eñ verlost wt der handt Saul / eñ heb
v/ws heeren huys ghegeuen / daer toe sine wiuen
in uwen schoot/eñ heb v dat huys Israel eñ Juda
ghegeuen/ Eñ is dit te luttele/soe sal ic noch dit eñ
dat daer toe doen/Waerom hebdi dan dat woort
des HEEREN veracht/ dz ghi sulc quaet voor sinē
oogen dedes? Vriam den Hethiter hebt ghi versla=
ghen metten sweerde / zijn wijf hebdy v tot eenen
wiue ghenomen/maer hem hebdi ghedoot metten
sweerde der kinderen Ammon.

Nv so en sal dat sweert van uwen huyse inder
eewicheyt niet gaē/om dat ghi mi veracht hebt/eñ
dat wijf Vrias des Hethiters genomen hebt/dat si
v wijf soude zijn. Dus spreect die HEERE/Siet
ic wil ongeluc ouer v verwecken/wt uwen eyghe=
nen huise/ende uwe wijuen nemen voor uwen oo
ghen/eñ wilse uwē naesten geuen/ also dat hi by u
wen wijuen slapē sal/bider lichter sonnē/want ghi
hebbet heymelic gedaen/maer ic wil dit doen voor
geheel Israel/ende bider sonnen.

Doen sprack David tot Nathan/ Ic heb geson
dicht tegen den HEERE/Nathan sprac tot Dauid
So heeft die HEERE v sonde oock wech gheno
men/ghi en sult niet steruē. Maer want ghi die vy
anden des HEEREN door dese gheschiedenisse
hebt doen lasterē / so sal die sone die v ghebooren is
den doot steruen/ Eñ Nathan ghinc thuys / Maer
die HEERE sloech dat kint dat Vrias wijf Daui
den gebaert had/ alsoo dattet doot sieck wert. Eñ
Dauid versocht God om dat knechtken eñ vaste/
eñ ghinc in ende lach snachs opter aerden/Doe stō
den die Ouders zijns huys op/eñ wouden hem op
rechten vander aerden /maer hi en woude niet/eñ
en adt ooc niet met hen.

Opten seuensten dach sterf dat kint. Ende die
knechtken Dauid/vreesden hen dat te vercondigē
dat het kint doot ware/Wāt si dachtē / siet/doe dz
kint noch leuende was /spraken wi met hem/eñ hi
en hoorde onse stemme niet / Hoe veel te meer sal
hi hem mismaken/ist dat wi hem seggen / dat kint
is doot/Eñ Dauid sach dat sine knechten heyme=
lic sprakē /ende hi mercte dat dz kint doot was/eñ
sprac tot sinen knechten / Is dat kint doot? Si sey=
den Ja/Doen stont Dauid op vander aerden ende
wiesch hem/ende salfde hem/ ende dede andere cle
deren aen/ende ghinc in dat huys des HEEREN/
ende aenbadt/ende doe hi weder thuys quam/hiet
hi hem broot op brengen/ende hi adt.

Doen spraken sine knechten tot hē / Wat dinc
is dat/dat ghi dat doet / doen dat kint noch leefde/
vaste ghi ende weendet/maer nv het doot is / staet
ghi op ende etet? hi sprac. Om dat kint vaste ic en
de weende doe het leefde/want ic dachte wie weet
of mi die HEERE genadich worde / dat dat kint
leuende bleef/ Maer nv het doot is/wat soude ick
vasten/can ict ooc wederom ghehalen? Ic sal wel
tot hem varen/ maer het en sal nyet wederom tot
mi comen/ Ende doe Dauid zijn wijf BathSeba
getroost hadde/ ghinck hi tot haer in ende sliep by
haer/ende si baerde eenen soon dien hiet hy Salo=
mo/ende die HEERE beminde hem/Ende hi dede
hem onder die hant Nathan des prophetē die hiet
hem Jedid Ja om des HEEREN wille

Dus streedt nv Joab teghen Rabba/der kinde
ren Ammon/eñ wan die coninklijcke stadt/ eñ sein=
de boden tot Dauid /eñ liet hem seggen/ Ic heb ge
streden tegen Rabba/eñ heb ooc gewonnē die wa
ter stadt/dus neemt nv te hoope dat ouer gebleuē i.par ijd
volc/eñ belegert die stadt/eñ wintse/op dat icse nz G
en winne/eñ ic den name daer af hebbe/Aldus nā
Dauid allet volc te hoope/eñ troc wech/eñ streedt
tegē Rabba/eñ wontse/eñ nam dye croone haers
conincs van sinē hoofde/die in ghewichte een pont
gouts hadde/eñ edele gesteenten/eñ wert Dauidē
op sijn hooft gheset/eñ voerde zeer veel roofs wt
der stadt/Mer dat volc daer in seyde hi wt/ eñ ley
dese onder yseren saghen eñ haken/ eñ yseren bey=
tels/eñ verbandese in tigel ouens/So dede hi allē
steden der kinderen Ammon/doen keerde Dauid
eñ allet volc weder te Jerusalen

¶ Amō vvort in ōbetamelicker liefde tot Tha=
mar ontstekē/eñ hi beslaeptse/eñ brengtse tscandē
daer om versloech hem Absalon

Dat.xiij.Capittel

ENde het geuiel daer nā/dat Absalon A
die sone Dauids/hadde een schoone
suster die hiet Thamar. Eñ Ammon
die sone Dauid creechse lief/Eñ Am
mon lach cranc om Thamar sijnder
susteren wille/Wāt si was eē maecht /eñ het doch=
te Ammon swaer te sine dz hi haer yet soude doē.
Ammon had eenen vrient die hiet Jonadab / een
soon Simea Dauids broeder/ende die selue Jona
dab was een seer wijs man die seyde tot hē / waer
om wort ghi so mager ghi conincs soō vā dage te
dage/en moecht ghi mi niet te kennē gheuen? doen
sprac Ammon tot hē. Ic heb Thamar mijns broe
ders Absalons suster lief gecregē. Jonadab sprac
tot hem/legt v op v bedde/eñ maect v crāc/ Als v
vader dan comt /om v te besoecken/so segt tot hē/
Lieue laet mijn suster Thamar comē/dat si mi een
we oft etē geue /eñ make voor mi etē dat ict aē=
sie/ende van haer der hant ete

Aldus ghinc Ammon liggen/eñ maecte hem crāc
als die coninc hem nv quā besoeckē/so sprac Am=
mon totten coninc. Lieue laet mijn suster Thamar
comē dat si mi een suppen of twee maecke/eñ dat B
ic van haer der hant ete/doē seynde Dauid na Tha
mar in huys/eñ dede haer seggen. Gaet henen int
huys ws broeders Ammon/eñ maect hem een spi
se/Thamar ghinc int hyus haers broeds Ammon
eñ hi lach te bedde. Eñ si nam mele eñ mēgdet/eñ
soodt voor sinen ooghē/eñ coocte hem een suppen
Eñ si nam dat gerecht eñ goot wt voor hē Maer
hi weygerde hem te eten

Eñ Ammon sprac /Laetse alle van mi wtgaē
Eñ si ghingen alle van hē wt. Doen sprac Ammō
tot Thamar/brengt dat eten in die camer /op dz ic
van uwer hant ete /Doe nam Thamar dat suppē
dat si gemaect hadde/eñ bracht tot Ammon harē
broeder in die camer /ende doe si dat tot hē bracht
dat hijt eten soude /doen greep hyse ende sprac tot
haer/Comt slaept bi mi mijn suster. Si sprac tot
hem/Niet mijn broeder/En creynt of en vercracht

mi niet/Want so en doetmen niet in Israhel/ En doet sulcken sotheyt niet/Waer soude ic met mijnder schande henen/en ghi sult sijn als die sotten in Israhel/Maer spreect metten coninck/Dye en sal mi v niet ontsegghen

Mer hi en wildese niet hooren/en hy verweldichde se/ende vercrachtese/en sliep bi haer/Ende Ammon wert wt der maten gram op haer/alsoo dat den haet grooter was/dan die liefde opt te voren was geweest/En Ammon sprac tot haer. Maect v op ende gaet wech/Si sprac tot hem/Dit quaet is grooter dan dat ander dat ghi aen mi ghedaen hebt/dat ghi mi wtstoot/Hi en ghaf haerder stemmen gheen gehoor/maer hy riep sinen knecht die hem diende/ende sprac/Drijftse van my wt/ ende sluyt die dore achter haer toe / Ende si had eenen bonten rock aen/want sulcke rocken droeghen des conincs dochteren/alsoo langhe als sy maechden waren.

Ende doense zijn dienaer wtgestooten hadde/ ende die dore achter haer toe ghesloten/soo wierp Thamar asschen op haer hooft/ende scoorde den bonten rock dien si aen hadde/ende leyde haer handt op dat hooft /ende ghinc daer henen ende crijschede/Ende haer broeder Absalom sprack tot haer/ Heeft v broeder Ammon bi v gheweest? Nu mijn suster swijcht stille/het is v broeder/en neemt die sake so niet ter herten/alsoo bleef Thamar eenlick in Absalons haers broeders huys. En doen die coninc Dauid dat al hoorde/soo wert hi seer onghemoetich/En Absalon en sprac niet met Ammon/ noch quaet noch ghoet/maer Absalon was gram op Ammon/om dat hi sijn suster Thamar vercracht hadde

Ouer twee iaren hadde Absalon schaepscheerders tot Baalhazor/die onder Ephraim leghet En Absalon noode alle die kinderen des conincs/ende quam totten coninc en sprach/Siet/v knecht heeft schaepscheerders/die coninck met sinen knechten/ ghae met sinen knechte/Die coninck sprac tot Absalon/Neen mijn sone en laet ons niet alle comen op dat wi v niet en beswaren. En doen hi hem quelde/en woude hi nochtans niet comen/mer hi segende hem/Absalon sprack/En sal dan mijn broeder Ammon niet met ons gaen? Dye coninc sprac tot hem/Waerom soude hi met v gaen? Doen benaudichde hem Absalon/dat hi Ammon met hem liet ende alle des conincs kinderen

Absalon geboot sinen knapen ende sprac/Siet/ vaer op/als Ammon in goeder huegen wort van den wijn/en ic tot v segge/slaet Ammon en doodet hem/dat ghi dan niet en vreest/want ic hebt v gheheeten. Sijt getroost en frisch daer aen/Also deden die knapen Absalon Ammon/so hen Absalon gheboden hadde/Doen stonden alle die kinderen des conincs op/en elc sadt op sinen muyl en vluchte/ende doe si noch op den wech waren/so quam dat gheruchte voor Dauid/dat Absalon alle des conincs kinderen hadde verslagen/alsoo datter niet een van hen ouer bleuen en ware

Doe stont die coninc op/en scoorde sine cleederen ende leyde hem opter aerden/en alle sine knechten die om hem stonden scoorden die cleederen. Doe antwoorde Jonadab die sone Simea/ des broeds Dauids en sprac/Mijne heere en dencke niet dat alle die geselen/die kinderen des conincs doot sijn/maer Ammon is alleen doot. Want Absalon had bi hem gehouden/van dien dage aen doen hi sine suster Thamar vercrachtede/Dus en neme mijn heere die coninck sulc niet ter herten/dat alle die kinderen des conincs doot sijn/maer Ammon is alleen doot

Maer Absalon vluchtede/En die knape opter wachte/hief sijn oogen op en sach/en siet/een groot volc quam opten wech na malcanderen aen der siden des berchs/Doen sprac Jonadab totten coninc/Siet die kinderen des conincs comen/Alsoo v knecht gheseyt heeft/alsoo ist vergaen/En doen hi wt hadde gesproken/siet/doen quamen die kinderen des conincs/ en hieuen haer stemmen op en weenden/Dye coninc en sine knechten weenden ooc met allen zeer. Absalon vluchtede en troc tot Thalmai den soon Ammihud/den coninc tot Gesur. Mer hi droech rouwe ouer sinen sone alle dage. Maer doen Absalon vluchtede/en tot Gesur troc/so was hi aldaer drie iaren En die coninc Dauid hielt op wt te trecken tegen Absalon /Want hi hadde hem getroost ouer Ammon/ dat hi doot was

¶ Joab ghebruyct eenen list/dat bi Absalon den vader weder versoende. Absalon seyndt nae Joab/ en als hi niet en quam/soo dede hi hem sijn coren verbernen   Dat.xiiij. Capit

Joab die soon Serui Ja/merckte dat dies conincs herte tegen Absalon was/ en seynde tot Thekoa/ende hi liet van dair een cloec wijf halen/en sprac tot hair Draecht rouwe ende trect uwe rouclee deren aen/ en en salft v niet met olye/mer stelt v als een wijf die langen tijt rou gedraghen heeft ouer eenen dooden/en sult totten coninck inghaen/ en aldus/en aldus met hem spreken/En Joab ghaf haer inne wat si spreken soude

En doen dat wijf van Thekoa met den coninc spreken wilde/so viel si op haer aensicht ter aerden /ende aenbadt en sprac Helpt mi coninc/Die coninc sprac tot haer. Wat is v? Si sprac/Jc ben een weduwe/een wijf die rouwe draecht/en mine man is gestoruen en uwe maerte hadde twee sonen die twisten tegen malcanderen op dat velt/En doen hen niemant en belette/so sloech deen den anderen en doode hem / En nv staet dat geheele maechscap op tegen uwe maerte en seggen/Geeft dien verwaerts/die sinen broeder verslagen heeft/dat wi hem dooden voor die siele zijns broeders/dien hi gedoodet heeft/en dat wi ooc den erfgename wtroyen/En willen mine voncke wtblusschen die noch ouerbleuen is/dat minen man geenen name/ en niet ouer en blive opter aerden

En die coninc sprac totten wiue/Gaet thuis/Jc sal voor v gebieden/En dat wijf van Thekoa sprack totten coninc/Mijn heere coninc/dye misdaet slop mi/en op mijns vaders huys/Maer die coninc en sinen stoel si ontsculdich/Die coninc sprac/ So wye tegen v spreect/dien brengt tot mi/oe en sal hi v niet meer aentasten/Si sprac/die coninc ghedencke des HEEREN zijns Gods/op dat der bloetwrekers niet te vele en worden/om te bederuen en mijnen soon niet en verdoen/Hi sprack alsoo waerachtelick als God die HEERE leeft/daer en sal gheen hayr van uwen sone opter aerden vallen

Eñ dat wijf sprac/ Laet uwe maerte mijnen he
re dē coninc wat seggē/ Hi sprac/ Segt op/ dat wijf
seyde/ Waerom hebdi sodanigen ghedachte tegen
Gods volc/ dat die coninc sulc gesproken heeft/ dat
hi hē besondige / eñ sinē verstootenē niet weder en
laet halen? wāt wi steruē dē dooot/ eñ so dat water
inder aerden versluypt / datmē niet op en hout/ eñ
God en wilt dat leuē niet wech nemen/ maer hi be
denct hē dz/ dat dz verstootē/ ooc niet vā hē verstoo
ten en worde/ Dus bē ic gecomē/ om met mijnē he
re dē coninc sulcs te spreken/ int biwesen des volcs
wāt uwe maerte dacht/ Ic wil metten coninc spre
ken/ misschien hi sal doen dat sine maerte seyt/ wāt
hi sal zijn maerte verhorē/ dat hi mi verlosse vander
hant/ alle der geender die my/ met mijnen sone wt
roepen wille vander erffenisse Gods/ Eñ v maer
te dacht/ mijns heren des conincs woort sal zijn als
een spijsoffer/ want mijn heere die coninc is als een
engel Gods/ dat hi goet eñ quaet hooren can/ daer
omme sal die HEERE uwe God met v zijn.

Die coninc antwoorde eñ sprac totte wiue. En
loochēt mi niet wat ic v vragen sal/ Dat wijf sprac
Mijn here die coninc spreke/ Die coninc sprac. En
is die hant Joab niet met v in allen desen? Dat wijf
antwoorde eñ sprac/ Soo warachtelijck als v siele
leeft/ mijn heer conic / daer en is niemant anders/
noch ter rechter/ noch ter slincker siden/ dan so mijn
here die coninc gesproken heeft/ Wāt v knecht Jo
ab heuet mi geboden/ eñ heeft uwer maertē dat al
in ghegeuen/ dat ic dese sake sou keeren/ dat heeft v
knecht Joab gedaen/ Maer mijn here is wijs/ als
die wijsheyt eens engels Gods/ dat hijt al weet op
ter aerden.

Doē sprac die coninc tot Joab / Siet/ ic heb sulcs
gedaen/ Dus so gaet henē/ eñ brengt den iongelinc
Absalon weder/ Doen viel Joab op zijn aensichte
ter aerdē/ eñ aenbadt eñ dancte den coninc eñ sprac
Heden merct v knecht/ dat ic genade vondē hebbe
voor uwen oogen mijn heer coninc / dat die coninc
doet dat zijn knecht seyt/ Aldus maecte hē Joab op
eñ troc te Gesur/ eñ bracht Absalon te Jerusalem
Maer die coninc sprac/ Laet hē weder thuys gaen/
eñ mijn aensicht niet siē/ Also quā Absalon weder
in zijn huys/ eñ en sach des conincs aensicht niet.

In alle Israel en was een so schoonen man niet
noch so seer loslijc als Absalon / Vander solen sijn-
der voeten aen/ tottē opperstē zijns hoofts toe/ en
was geen vlecke aen hē. Eñ alsmē zijn hooft scoer
dat gebuerde gemeenlic alle iare/ want het was hē
te swaer/ datmēt afsceerē moest / so woech dz haer
zijns hoofts/ twee hondert sikelē na den coninclijc
ken gewichte / Eñ Absalon werden drie sonen ge-
boren/ eñ een dochter die hiet Thamar / eñ was eē
schoon wijf vā gedaenten/ Also bleef Absalō twee
iaer te Jerusalem / dat hi des conincs aensicht niet
en sach.

Eñ Absalon seynde na Joab / dat hi hē totte co
ninc seyndē soude/ eñ hi en wilde tot hē niet comē/
Hi seynde anderwerf/ noch en wilde hi niet comen
Doe seyde hi tot sinē knechtē/ Siet dat stuc ackers
Joab neffens den mijnē/ eñ hi heeft gerste daer op
Dus gaet henē/ eñ steket met vier aē/ Doe aēstakē
die knechten Absalon dat stuc met vier aen.
Doe maecte hē Joab op/ eñ quam tot Absalō in
huys/ eñ sprac tot hē/ Waerom hebben v knechtē
mijn stuc met vier aēgesteke? Absalō sprac tot Jo-
ab/ Siet/ ic seynde na v/ eñ dede v segghen/ Coemt
hier dat ic v totten coninc seynde / eñ doen seggen/
Waerom ben ic vā Gesur gecomen? het waer mi
beter dat ic noch daer waere / Dus laet my nv des
conincs aensicht sien/ mer is een misdaet in my / so
doode hi mi/ Eñ Joab ginc in tottē coninc eñ boot
scapte hē dat/ Eñ hi riep Absalon dat hi totten co-
ninc in quā/ eñ hi aēbadt op zijn aēsichte ter aerden
voor den coninc/ Ende die coninc custe Absalon. A

¶ Absalon staet na zijns vaders rijc/ Eñ Dauidt
vliedt met die sine.

Dat.xv.Capittel.

Ende het geuiel daer nae dat Absalō
hē liet maken wagens eñ rosuolc/ eñ
vijftich mannē dat sine acliers warē
Eñ Absalon maecte hē des morgēs
vroech op / eñ ginc aen dē wech bi die
poorte/ eñ als yemant een sake hadde/ dat hi tottē
coninc voort gerechte comē soude/ riep hē Absalō
tot hē eñ sprac/ wt welcke stadt zijt ghi? Als die dā
sprac. V knecht is wt eē vandē stammen Israel/ so B
sprac Absalon tot hē/ siet/ v sake is recht eñ slecht/
mer ghi en hebt geenen verhoorder vanden coninc
Eñ Absalon sprac ooc/ O / wie sal nu tot eenen
rechter stellen indē lande/ dat alle mā tot mi quaē
die eē sake eñ oordeel hadde/ dz ic hē tot sinē rechte
hielpe/ Eñ als hē yemāt tot hē dede/ dat hi met hē
spreken soude/ so stac hi zijn hant wt/ eñ greep hem
eñ custe hē/ op die maniere dede Absalon alle Isra
el/ als si quamē voort gerechte tottē conic / eñ stal
also dat herte der mannen Israel.

Na veertich iaren sprac Absalon totten coninc/
Ic wil wech gaen eñ mijn beloofte tot Hebron vol
doē/ die ic dē HEERE belooft heb/ Want v knecht
dede een geloofte/ doe ic te Gesur in Sirien woon
de/ eñ sprac. Als mi die HEERE weder te Jerusalē
brengt/ so wil ic dē HEERE eenē Gods dienst doen
Die coninc sprac tot hē/ Gaet henē met vredē/ Eñ
hi maecte hem op/ ende ghinc tot Hebron. C

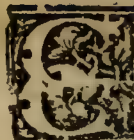
Absalon hadde bespieders wtghesonden in alle
stammen Israel eñ doē seggē/ als ghi der basuynen
gelupt hoorē sult/ so segt Absalō is coninc gewor
den tot Hebron/ Daer gingē twee hondert mannē
met Absalon/ van Jerusalē geroepē/ mer si gingen
simpelic eñ en wistē vander sakē niet/ Absalō seyn-
de oock na Achitophel den Gilonite Dauids raets
mā/ wt zijnder stadt Gilo / als hi nv den offer dede
so wert die bondt sterc/ eñ dat volc liep toe eñ ver-
meerderde hen met Absalon.

Doe quā daer een eñ gaft Dauiden te kennē eñ
sprack Dat herte vā alle mā in Israel/ volcht Absa
lon na. Dauid sprac totalle sinē knechten/ die bi hē D
warē te Jerusalē Op laet ons vluchten/ want hier
en sal geen ontloopē zijn voor Absalon/ haest v dz
wi gaen/ op dat hi ons niet en verrassche/ eñ grijpe
ons/ eñ brenge een ongeluc op ons/ eñ slae die stat
metter scerptē des swaerts Doe spraken die knech
tē des conincs tot hē/ Wat mijn here die coninc ver-
kiest/ siet/ hier zijn wi vijn knechten/ Eñ die coninc
ginc wt te voete/ mz sinē geheelē huise/ Mer hi liet
thiē cōcubinē dat huys bewarē/ Eñ doe die coninc
eñ alle dz volc te voete wt quamē/ so gingē si verde
vādē huyse / eñ alle sine knechtē gingen neffens hē

daer toe alle Creti en̄ Plethi/ en̄ alle Gethitē/ ses
hondert mannē/ die vā Gath te voete gecomē wa
ren/ en̄ ghingen voor den coninc wech.
En̄ die coninc sprack tot Ithai den Gethiter/
Waeromme ghaet ghi ooc met ons? Keert weder
omme en̄ blijft bi den coninc/ want ghi zijt vreemt
Keert ooc weder op v plaetse/ gisteren sidi gecomen
en̄ hedē waerght ghi v met ons te gaen/ Ic wil gaē
werwaert so ic can gegaē/ keert wederom/ en̄ uwē
broederen/ met v gesciede ontfermherticheyt en̄ trou
we/ Ithai antwoorde en̄ sprac/ Soe warachtelijc
als die HEERE leeft/ en̄ so warachtelijc als mijn he=
re die coninc leeft/ in so wat plaetse mijn here die co
ninc zijn sal/ het gerake totter doot of tottē leuene
daer sal v knecht ooc zijn/ Dauid sprac tot Ithai/ so
comt en̄ gaet mede/ also ghinc Ithai mede die Ge
thiter/ en̄ alle zijn mannen/ en̄ alle des hoops kinde
ren die met hē waren/ En̄ dat gheheele lant weēde
met luyder stemmen/ en̄ allet volc ginc mede/ En̄
E die coninc ghinc ouer die beke Kidrō/ en̄ allet volc
ghinc voor opten wech die totter woestinen gaet.
En̄ siet Zadok was ooc daer/ en̄ alle Leuiten die
bi hē warē/ en̄ droegē darcke des verbonts Gods
en̄ steldense daer henen/ En̄ AbIathar ghinck op=
waerts tot dat allet volc der stat wt quam. En̄ die
coninc sprac tot Zadok/ brēg die arcke Gods we
der in die stadt/ vinde ic genade voor den HEERE
so sal hi mi weder halen/ en̄ salse mi latē sien/ en̄ zijn
huys/ Maer seyt hi also/ Ic en heb geenen lust tot v
F siet hier ben ic/ hi maect met mi alsoot hē belieft.
En̄ die coninc sprac totten priester Zadok: O
ghi siender keert wederom met vrede in die stadt/
en̄ met v Achimaaz v sone/ en̄ Ionathā die sone Ab
Iathar/ Siet/ ic wil vertreckē op dz vlacke veldt v
woestinē/ tot dat bootscap vā v come/ en̄ geeft my
te kennē. Also brachtē Zadok en̄ AbIathar darc=
ke Gods wed te Ierusalē/ en̄ bleuē aldaer. Maer
Dauid ginc opten olyberch en̄ weēde/ en̄ zijn hooft
was bedect/ wāt hi ginc bedect/ Daer toe al tvolc
dz bi hē was/ had elc zijn hooft bedect/ en̄ ginc op en̄
weēde/ En̄ doent Dauiden gebootscapt wert/ dat
Achitophel int verbont met Absalō was/ so sprac
hi/ HEERE maect den raet Achitophel tot sotheit
G En̄ doen Dauid op die hoochte quam/ daermen
God aen te bidden plach siet/ doē gemoete hē Hu=
sai die Arachiter/ met eenen gescheurden rocke/ en̄
aerde op zijn hooft/ en̄ Dauid sprac tot hē/ Ist dat
ghi met mi gaet/ so suldy my eenen last zijn. Maer
waert dat ghy weder in dye stadt ghinct/ en̄ seydet
tot Absalō/ Ic ben uwe knecht/ ic wil des conincs
zijn/ ic die ws vaders knecht was tot dier tijt/ wil
nv v knecht zijn/ so suldi den raet Achitophel te nz
doen/ Dus is Zadok ende AbIathar die priesters
met v/ al wat ghi hoort wt des conincs huyse/ dat
geeft te kennen den priesteren Zadok ende AbIa=
thar/ Siet/ daer zijn bi haer/ v twee sonen/ Achima
az Zadoks/ en̄ Ionathan AbIathars sonen/ door
dye selue condi mi ontbiedē/ dat ghi hoorē sult/ Al=
so quam Husai die vrient Dauidt/ in die stadt/ En̄
Absalon quam te Ierusalem.

Dauid schenct Ziba alle die goedē vā Mephi
boseth dē wederspannigen/ Semei bespot/ lach=
tert/ ende versmadet Dauiden/ Absalon boeleert
met zijns vaders wiuen.

Dat.xvi.Capittel.

Nde doe Dauid een weynich vander
hoochten gegaen was/ siet/ doen ont=
moete hem Siba/ die knape Mephi=
boseths/ met een paer ezelen gheša=
deldt/ daer op waren twee hondert
brooden/ en̄ hondert stuckē rosinē/ en̄ hondert stuc
kē vijgē/ en̄ een flessche wijns/ Doe sprac de coninc
tot Siba/ wz wilt ghi daer mede makē? Siba sprac
die ezelen sullē voor dz gesin des conincs zijn/ om
daer op te rijden/ en̄ die broodē/ en̄ die vijgen voor
die knapē te eten/ en̄ dē wijn te drinckē/ als si moe
de wordē inder woestinē/ Die coninc sprac/ Waer
is die sone ws heren? Siba sprac tottē coninc/ Siet
hi bleef te Ierusalē/ Wāt hi sprac/ heden wert my
dat huys Israel/ mijns vaders rijc weder gegeuen
Die coninck sprack tot Siba/ siet het sal al uwe zijn
wat Mephi boseth heeft/ Siba sprac mz aēbiddē
Laet mi genade vindē voor v mijnē here den coninc
Maer doe die coninc Dauid tot Bahurim quam/
siet/ doe ghinc daer een man wt vanden gheslachte
des huys Sauls/ die hiet Semei/ de sone Gera/ die
ginc wt/ en̄ vloecte/ en̄ wierp Dauiden met steenē
en̄ alle die knechten des conincs Dauid Want alle
volc/ en̄ alle machtige waren tot zijnder rechter en̄
slincker siden/ Dus sprac/ Semei doen hy vloecte/
Gaet wt/ gaet wt ghi bloethont/ ghi Belials man
die HEERE heeft v weder gegeuē/ al dat bloet des
huys Saul/ dat ghi in zijn plaetse coninc gewordē
zijt/ Nv heeft die HEERE dat rijc gegeuē inde hād
ws soons Absalōs/ ende siet/ nv steect ghi in v on
geluck/ want ghi zijt een bloethont.
Abisai die sone Seru Ia sprac tottē coninc. Sou
de dese doode hont mijnē here den coninc vloecken
Ic wil gaen henen/ en̄ hem den cop afhouden/ Die
coninc sprack/ Ghi kinderen Seru Ia/ wat heb ick
met v te doen. Laet hem vloecken/ Want die HE=
ERE heuet hē geheetē/ Vloect Dauiden/ wie mach
nv seggē/ Waerom doet ghi also/ En̄ Dauid sprac
tot Abisai/ en̄ tot alle sine knechtē/ Siet/ mijn sone
die van minen liue gecomen is/ staet na mijn leuen
waerom nv ooc niet die sone Iemini? laet hē beta=
men dat hi vloecke/ wāt die HEERE heuet hē ghe=
heeten/ Misschien dat die HEERE sal mine allendic
heyt aensien/ en̄ mi sine/ deses daechs vloeckinghe
met goet loonen/ also ghinc Dauid met sinen liedē
ouer den wech. Maer Simei ginc aen die side des
berchs/ neffens hem henē/ en̄ hi vloecte/ en̄ wierp
met steenē tot hē/ en̄ bespreng dē met aerdē clottē
En̄ die coninc quā moede in met alle den volcke
dat bi hem was/ en̄ hi vermaecte hē aldaer/ Maer
Absalon en̄ allet volc der mannen Israel/ quamen
te Ierusalem en̄ Achitophel met hē. Doen Husai
die Arachiter Dauids vrient tot Absalō in quā/ so
sprac hi tot Absalō. Geluc heer coninc/ geluc heer
coninc. Absalō sprac tot Husai/ Is dz uwe ōtferm
herticheit aen uwē vrient? waerom en sidi niet met D
uwē vrient getrockē? Husai sprac tot Absalon/ Al=
so niet/ Maer dien die HEERE verkiest/ en̄ dit volc
en̄ alle man in Israel/ diens wil ic zijn/ en̄ bi hē bli=
uen/ Ten anderē/ wien soude ic dienē/ En̄ soude ic
niet voor sinen soon dienen/ so ic voor sinen vader
gedient hebbe/ so wil ic ooc voor v zijn.
En̄ absalon sprac tot Achitophel/ Houdt raet
wat sullen wy doen? Achitophel sprack tot Absa=

lon/Geslaept die concubinẽ ws vaders/die hi hier
gelatẽ heeft/om dz huys te bewarẽ/So sal alle Is
rael hoorẽ/ dat ghi uwẽ vader stinckende gemaect
hebt/eñ die hãt alle der geẽder die bi v zijn/sal coen
der wordẽ/Dus so maecte hẽ Absalon een tẽte op
den solder/Eñ Absalon besliep die concubinẽ zijns
vaders/ voor die oogen des geheelen Israels.
In die tijt/als Achitophel eenen raet ghaf/ dat
was/als oftmen God om yet geuraecht hadde/Al
so waren alle Achitophels raden beyde by David
ende Absalon.

¶ Achitophels opset wort vanden HEERE ghe
wendt Chusais raet gaet voort. Dat.xvij.Ca.

Nde Achitophel sprack tot Absalon/
Ic wil.xij.duysent mannen wtlesen/
eñ mi op makẽ/eñ Daviden na iagen
inõ nacht/ eñ wil hẽ ouervallẽ/want
hi mat eñ luesich is/als ic hẽ dan vua-
re/dat allet volc dat bi hẽ is vluchtet/so wil ic den
coninc alleen slaẽ/eñ allet volc weder tot v brengẽ
Als dan alle man tot v gebracht is/so ghi begeert
so blijft allet volc met vreden/Dat docht Absalon
goet zijn eñ alle den Ouders in Israel/Mer Absa
lon sprac/ Lieve laet Husai dẽ Arachite ooc roepen
ende hooren/ wat hi daer toe seyt/Eñ doen Husai
tot Absalon in quã/so sprac Absalõ tot hẽ/Sulcs
heeft Achitophel gesproken/segt ghi/sullen wy dz
doen oft niet.
B Doe sprac Husai tot Absalon/het en is geenen
goeden raet die Achitophel op deesreyse gegeven
heeft/Eñ Husai seyde voort/Ghi kent uwẽ vader
wel eñ zijn liedẽ/dz si sterc zijn/eñ toornich vã gemoe
de als eenẽ beyre/dien zijn iongen opt velt gerooft
zijn/Daer toe is v vader een oorloochs man eñ en
sal hẽ niet õsuymẽ metten volc/ Siet/hi heeft hem
misschien/ nv ergent in eenen graft verborgen oft
elders op een plaetse/Waert dat gesciede/dat dye
eerste reyse qualijc verginc/eñ daer quame een ghe
crijsch eñ sprake/Daer is eenen slach ghescheiet int
volc dat Absalon na volchde/ soo soude elc õsaecht
wordẽ /die ooc anders geraey is/eñ een hert heeft
als eenen leeu/Want alle Israel weet/dat v vader
sterc is/ende geraey die bi hem zijn.
Mer dz rade ic/dat ghi alle Israel tot v õgadert
vã Dan aen tot Bersebã toe/so vele als des sants
bi der zee/eñ uwen persone trecke onder hẽ/so wil
len wise ouervallẽ/ in wat plaetse dat wise vinden/
eñ wi willẽ ouer hen comẽ gelijc den dauwe opter
aerden valt/also dat wi aen hẽ/ ende aen allen sinẽ
mannẽ niet eenẽ ouer en laten/Ist ooc dat hi hẽ in
een stadt vergadert/so sal alle dat geheele Israhel
eenen stric aen de selve stadt worpẽ/eñ in die beke
trecken datmender niet eenen steen en vinde/ Doẽ
sprac Absalon/ eñ elc man in Israel/Den raet Hu-
sai des Arachiten/is beter dan Achitophels raet.
Mer de HEERE scite dat also/dat den goeden
raet Achitophels behindert werde/op dat die HE
RE ongeluc ouer Absalon brengẽ soude/Eñ Hu
D sai sprac tot Zadok eñ AbIathar dẽ priesterẽ/Al
so/eñ also heeft Achitophel Absalon ende den Ou
ders Israel geradẽ/Mer ic hebbe aldus/eñ aldus
geradẽ/Dus seynt nv haestelic wech/eñ laet Davi
den te kennen geven eñ segt/En blijft ouer nacht
niet op dat vlacke velt der woestinen/mer maect v
daer ouer/op dat die coninc niet verslondẽ en wor
de/eñ alle dat volc dat bi hẽ is/Jonathan/eñ Achi
maaz stonden bi die fonteyne Rogel/eñ eẽ maerte
ginc henen eñ bootscaptent hen/Si gingen eñ sey-
dent den coninc David/Want si en dorstẽ hen niet
laten sien/dat si in die stadt hadden mogen comen/
Maer een knechtken sachse eñ gaft Absalon te
kennen/mer si gingen beyde haestelijc wech/ende
quamen in eens mans huys te Bahurim/die had E
de eenen put in sinen hof ofte sale/daer daelden si
in/Ende dat wijf nam eñ spreyde een decsel daer o
ver/datment niet en mercte/Als nv die knechten
Absalon totten wive int huys quamen/spraken si/
Waer is Achimaaz eñ Jonathan?so sprac dat wijf
tot hen/Si ghingen ouer dat waterken/Ende doe
si sochten eñ niet en vonden/ghinghen si weder tot
Jerusalem/Eñ doen si wech warẽ clommen si wt
den putte/ende gingen henen/eñ bootscaptent Da
viden den coninc/eñ spraken tot David/maeckt v
op/eñ gaet haestelijc ouer dat water/want also eñ F
also heeft Achitophel raet tegen v gegeven.
Doe maecte hem David op/ eñ allet volck dat
bi hem was/eñ ghingen ouer die Jordane/ tot dat
tet lichten morghen wert.Ende ten faelgeerde niet
aen eenen die ouer die Jordane niet gegaen en wa
re/Als Achitophel sach/dat sinen raet nyet voort
gegaen en was/sadelde hy sinen ezel/eñ maecte hẽ
op/eñ troc thuys in sijn stadt eñ beschicte sijn huys
eñ verhinck hẽ selven eñ sterf/ eñ wert begraven
in sijns vaders graft.
Ende David quam tot Mahanaim/ende Ab-
salon troc ouer die Jordane/ende alle mannen Is-
rael met hem/Ende Absalon hadde Amasa in Jo
abs stede gheset ouer dat heyr/Amasa ws eens
mans soon/die Jtra hiet/een Israelijt/die welcke
lach bi Abigail/die dochter Naas/die suster Zeru-
Ja/Joabs moeder/Maer Israhel ende Absalon
legherden hen in Gilead.
Doen David tot Mahanaim ghecomen was G
doe brachten Soby dye sone Nahas van Rabbath
der kinderẽ Ammon/eñ Machir die sone Ammiel
van Lodabar/eñ Barsillai/ een Gileadijt van Ro-
glim/bedwerc tapecerie/aerdẽ vaten/ tarwe/ger-
ste/meele/gort/boonen/ wickẽ/rijs/ honich/boter
schapen eñ runderen/ende keese tot Daviden/ eñ
totten volcke dat bi hem was/ om te eten/want si
dachten/Dat volc sal hongerich/dorstich eñ moe-
de sijn inder woestinen.

Davids heyr heeft die victorie inden strijdt/Ab
salon blijft doot/vvaer omme zijn vader Davidt
droevich vvas/ ende rouvve droech. A

Dat.xviij.Capittel.

Nde David ordineerde dat volck dat
by hem was/ende stelde hooftlieden
ouer hen/ouer duysendt/ende ouer
hondert/Ende seynden des volcs eẽ
derdendel onder Joab/ende een der-
dendeel onder Abisai/den soon ZeruJa/Joabs
broeder/Eñ een derdendeel onder Jthai/den Ga
ladijt/Ende die coninck sprack totten volc/ Ic wil
oock met v wttrecken/Mer dat volck seyde/Ghy
en sult niet wttrecken/Want al ist dat wi al vluch
ten/of dye helft sterven/soo en sullen si hen onser
niet aennemen/Wandt ghy zijt als oft onser thien

duyſent waren. So iſt nv beter/
dat ghi ons wt der ſtadt helpen
muecht/Die coninc ſpꝛac tot hē
Wat v behaecht dat wil ic doē/
Eñ die coninc ghinc aen die
B poorte/eñ allet volck troc wt bi
hondert eñ duyſenden /Eñ dye
coninc geboot Joab eñ Abiſai/
eñ Jthai/eñ ſpꝛac/Leeft ſuyuer
lic metten iongheline Abſalon/
Eñ allet volc hooꝛdet/ doē dye
coninc allen den hooftlieden ge-
boot van Abſalon/Ende doent
volc wt quam/op velt tegen Iſ
rael/ſoo verhief hem den ſtrijdt
inden woude Ephꝛaim / Ende
dat volc Jſrael wert aldaer ghe
ſlaghen vooꝛ dye knechten Da-
uid/alſoo dat opten ſeluen dach
Die gro te ſtadt Maioꝛ ke wert geſticht eenen grooten ſlach gheſchiede
twintich duyſent mannen/ Eñ
den ſtrijdt was aldaer verſtroyt
op alle lāt/Eñ dz wout verſlinde des daechs veel
meer volcs dan dat ſweert verſlinde.

C Eñ Abſalon gemoete den knechten Dauid/eñ
reedt op eenen muyl/ Eñ als die muil onder eene
groote dicke eycke quā verhinc ſijn hooft aen dye
eick/eñ hi weifelde tuſſcē hemel eñ aerde/mer ſinē
muyl liep onder hem wech. Doē dat een man ſach
ſo bootſcapte hijt Joab eñ ſpꝛac/Siet/ic ſach Abſa
lon aen eender eycken hangē/eñ Joab ſpꝛac tottē
man diet hem gebootſcapt hadde/Siet/ſaecht ghi
dat/waeromme en ſloechdy hem niet ter aerden/
ſo ſoude ic v van minen weghen thien ſiluerē pen-
ninghen/ende een goꝛdel gegeuen hebbē
Die mā ſpꝛac tot Joab/Al haddi mi duyſent ſil
D ueren penninghē in mijn hant gewegē/ſoo en wil
de ic nochtās mine hant aen des conincs ſoon niet
geſlagen hebbē/Wāt die coninc geboot v/eñ Abi
ſai/eñ Jthai/vooꝛ onſen ooꝛen eñ ſpꝛac/Gewaert
mi den iongheline Abſalon/Of waert dat ick yet
valſch ghedaen hadde op mijnder ſielen pericule/
want den coninc niet verholen oft verboꝛghen en
ſal bliuē/ſo ſout ghi ſelue tegen mi geſtaen hebbē
Joab ſpꝛac Alſo niet/Jck wil hem aen vooꝛ uwē
aenſicht.
Doen nam Joab dꝛie ſpieſen ofte glauiē in zijn
hant/eñ ſtietſe Abſalon in ſijn herte doen hy noch
leefde/aen die eycke/Eñ thien iongelingē/Joabs
wapendꝛaghers/maectē hen daerom eñ ſloeghen
hē doot/Doē blies Joab die baſune/eñ bꝛacht dz
Jo bij. d volc weder/op dz het Jſrael niet verder na en ſou-
de iagē/want Joab wilde dat volc ſparē/Eñ ſi na
men Abſalon eñ wierpen hem in dat wout in ee-
nen grooten gracht/ende dꝛoegen eenen grooten
hoop ſteenen op hem/Eñ geheel Jſrael vluchte/
elc in ſijn tente/Abſalon hadde hem een calomne
opgerecht doe hi noch leefde/dye ſtaet in sconincs
valleye/Want hi ſprac/ic en heb gheenē ſoon/dair
om ſal dit mijns naems gedenckeniſſe ſijn/ Ende
hiet die calomne na ſinen name/Eñ heet oock tot
op deſen dach/ Abſalons veroemingbe
Achimaaz die ſone Zadok ſpꝛac Lieue laet mi
F loopen eñ den coninc vercondigen/dat de HEERE
hem recht ghedaen heeft van ſijnder vianden han-
den Joab ſpꝛac tot hem. Ghi en bꝛengt hedē gee-
ne goede bootſchap/op eenen anderen dach ſuldy
bootſchap bꝛenghen/ende heden niet/wāt des co
nincks ſoon is doot/Maer tot Cuſi ſpꝛack Joab/
Gaet henen ende bootſchapt den coninc/dat ghee
dat ghi geſien hebt/ende Cuſi vede Joab aen ende
liep Ahimaaz die ſone Zadok ſeyde weder tot Jo
ab/Hoe/oft ic ooc den Cuſi na liepe? Joab ſpꝛack/
Wat wildi loopen mijn ſone? Coemt herwaerts/
ghi en ſult gheen goede bootſchap bꝛengen/Hoe/
oft ic liepe? Hi ſpꝛac/tot hem/ſoo loopet doch/Al-
ſoe liep Ahimaaz opten rechten wege/ende quam
vooꝛ Cuſi
E Dauid ſadt tuſſchen twee pooꝛten/eñ die wach
ter ghinc bouen op die pooꝛte/aen dye mueren/eñ
hief ſijn oogen op/ende ſach eenen man alleen loo
pen/ende riep/ende ghaft den coninck te kennen/
Die coninck ſpꝛack is hy alleen ſoo is een ghoede
bootſchap in ſinen monde. Eñ doe die ſelue ghinc
ende daer quam/ſach die wachter eenen anderen
man loopen/eñ riep in die pooꝛte ende ſpꝛac/Siet
een man loopt alleene/Die coninc ſpꝛac dat is ooc
een goede bode/Dye wachter ſpꝛac/Jc ſie des eer
ſten loop/als dē loop Achimaaz/des ſoōs Zadok
Eñ die coninc ſpꝛac/Het is een goet man/eñ bꝛen
get een goede bootſcap
Maer Achimaaz riep eñ ſpꝛac totten coninck/
Vꝛede/eñ aenbede vooꝛ den coninc op zijn aēſicht G
ter aerdē/eñ ſpꝛac/Gelooft ſi die HEERE v God/
die die liedē die haer handen tegē minē heere dē co
ninck op hieuen/ouer ghegeuē heeft/Die coninck
ſpꝛac/Gaet dē kinde Abſalon ooc wel? Achimaaz
ſpꝛac/Jc ſach een groot getumel of rumoer doen
des conincs knecht Joab mi uwen knecht ſeynde
eñ en weet niet wat het was/Dye coninck ſpꝛack
Ghaet daer om eñ ſtaet hier/Ende hi ghinc daer
om ende ſtont aldaer
Siet doen quā Cuſi eñ ſpꝛac/Jc bꝛenge eē goe
de bootſcap minē here den coninc/Die HEERE
heeft v heden recht gedaē vander hant alder gheen
der die hen tegen v opꝛechtē/Dye coninc ſpꝛac tot

Cust/ Gaet het dē iongelinc Absalon ooc wel? Cu
si sprac/ het moet allen vianden des conincs mijns
heeren gaen/ so het den kinde gaet/ eñ allen die hen
tegen v op rechten om quaet te doen/ Doen wert
die coninc ongemoet/ eñ ginc opwaerts opten sael/
inder poorten eñ weēde/ eñ int gaen/ sprac hi aldus
Mijn soon Absalon/ mijn sone/ mijne sone Absa-
lon/ wildet Godt dat ic voor v moeste steruen/ O
Absalon mijn soon/ mine soon.

¶ Joab straft den coninc om dat hi truerich was den stamme Jsraels vliet elc in zijn tente/ den stāmē Juda blijft aen Dauidē/ Semei vint genade/ des gelijcs ooc Mephi Boseth/ Barsillai bewijst dē coninc Dauidē veel vrientscappē. Capi.xix

Ende het wert Joab ghebootschapt/
A Siet/ die coninc weēt eñ draecht rou
we ouer Absalon/ eñ wt der victoriē
dies daechs/ wert eenē rouwe onder
alle dat volc/ Doen dat volc gehoort
hadde in dien dage/ dat hem die coninc om sinen so
ne becommerde/ eñ dz volc ontstal/ ofte verstac hē
wech op dien dach/ dat het in die stadt niet en quā
gelijc hem een volc versteect dat tot scandē geworden is/ alst inden strijt geulucht is/ Die coninc had
de zijn aensicht bedect/ ende riep luyde/ Och mijn
soon Absalon// Absalon mijn sone/ mijn sone.
Joab quam totten coninc in huys ende sprack/
Ghi hebt heden alle uwe knechten beschaemt/ die
B heden uwe/ eñ uwer sonen/ ende uwer dochteren/
uwer wiuen/ eñ uwer concubinen sielen behoudē
oft gesalueert hebbē/ om dat ghi lief hebt/ die v ha
ten/ ende hatet/ die v lief hebben/ Want ghi laet v
heden merckē/ dat v niet en leyt aē die hooftlieden
noch aen die knechten/ want ic mercke heden wel
waer dat Absalon v maer en leefde/ ende wy alle
doot warē/ dz dochte v recht zijn. Dus maect v nv
op/ ende gaet wt/ ende spreect met uwen knechtē
vriendelijck/ Want ick sweere v bi den HEERE
En gaet ghy nyet wt/ daer en sal gheen man desen
nacht ouer v bliuen/ dat sal v argher zijn/ dan allet
quaet dat ouer v gecomen is/ van uwer ionchey t
op/ tot nv toe/ Doen maecte hem die coninc op/ en
de sadt in die poorte/ Ende men seyt allen den volc
Siet/ die coninc sidt in die poorte/ Doē quam allet
volc voor den coninc/ Mer Jsrael was geulucht/
elc in zijn tente.
Eñ allet volck in allen stammen Jsrael twiste-
den/ eñ spraken/ Die coninc heeft ons verlost van-
der handt onser viandē/ eñ verloste ons vanẟ Phi-
listeen hant/ eñ heeft wt dē lande moeten vluchten
voor Absalon/ Dus is Absalon ghestoruen inden
strijdt/ dien wi ouer ons gesalft hadden/ waer om
zijt ghi nv so stille/ dat ghi den coninc niet weder en
haelt? Die coninc seynde toe Zadok eñ AbJathar
dē priesteren/ eñ dede hen seggen/ Spreect met dē
Ouders Juda/ eñ segt/ waer omme wildi ghy dye
leste zijn/ dē coninc weder te halē in zijn huys (wāt
die redene alles Jsraels was voor dē coninc comē
in zijn huys) ghi zijt mijn broeders/ mijn been/ eñ
mijn vleesch/ waer om wildi ghi dan die leste zijn dē
coninc weder te halē? Eñ segt tot Amasa/ En zijt
ghi niet mijn been ende mijn vleesch? God doe my
dit ende dat/ waer ghy nyet veltvooftlieden en sult
zijn voor mi v leefdaghe lanc in Joabs stede.
Ende hi neychde dat hert alle der mannen J
da als eens mans/ ende si seynden henen totten co
ninc/ Coemt weder ghi/ eñ alle v knechten/ Alsoo
quam die coninc weder/ Eñ doen hi aen die Jorda
ne quam/ so waren die mannen Juda tot Gilgal
ghecomen/ om af te trecken/ den coninc te gemoe-
te/ dat si den coninck ouer die Jordane souden ley-
den/ Eñ Semei die sone Gera/ des soons Jemini/
die tot Bahurim woonde/ haeſtede hem/ eñ trock
metten mannen Juda af/ den coninc Dauid te ghe D
moete/ eñ daer waren duysent mannen met hē van
Ben Jamin/ daer toe ooc Siba die knape wt den
huyse Saul/ met sinen vijfthien sonen eñ twintich
knechten/ ende spoeden hē door die Jordane voor
den coninc wech/ eñ maecten dat veyr bereet/ dat
si dat gesin des conincs ouer souden voeren/ ende
doen dat hem behaechde.
Semei die sone Gera viel voor den coninck ne
der/ doen hi ouer die Jordane voer/ ende sprac tot
ten coninck/ Mijn heere en rekent mi die misdaet
niet toe/ eñ en gedenct niet dat v knecht v lijden aē
dede/ in dien dage/ Doen mijn heere die coninc wt
Jerusalem ginc/ eñ die coninc en neme dat niet ter
herten/ want v knecht bekent dat ick ghesondicht
hebbe/ eñ siet/ Jc ben heden die eerste gecomen/ on
der den geheelen huyse Josephs/ dat ic minen hee-
re den coninc te ghemoete af trock.
Mer Abisai dye sone SeruJa/ antwoorde en- E
de sprac/ En soude Semei daer omme niet steruen
daer hi doch den gesalfdē des HEEREN geuloect
heeft? Dauid sprac/ Wat heb ic met v lieden te doen
ghi kinderen SeruJa/ dat ghi mi hedē tot Sathā
wilt worden? Soude heden yemant steruen in Js-
rael? Meynt ghi dat ick niet en weet dat ick heden
een coninck gheworden ben ouer Jsrahel? Ende
die coninc sprac tot Semei/ ghi en sult niet steruen
ende die coninc swoer hem.
MephiBoseth die soon Saul quam oock af/
den coninc te gemoete/ Ende hi en had sine voeten
noch sinen baert niet schoon ghemaeckt/ ende sine
clederen nyet ghewasschen/ van dyen daghe aen/
doen die coninck wech ghegaen was/ totten dage
toe/ dat hi met vrede quam/ Als hi nv tot Jerusa-
lem quam/ om de coninc te gemoete te gaen/ soo
sprac die coninc tot hem/ Waer om en zijt ghi niet
met mi ghetrocken MephiBoseth? Eñ hi sprack
Mijn heere coninck/ mijnen knecht die heuet zeer
onrechtelic met mi gheleeft/ Want v knecht dacht
ick wil eenen ezel saylen/ ende daer op rijden/ ende
totten coninc trecken/ want v knecht is lam/ Dair
toe heeft hy uwen knecht ouer ghedraghen voor
minen heere den coninck/ Maer mijn heere die co-
ninc is als een engel Gods/ eñ mach doen wat hē
behaecht/ Want alle mijns vaders huys en is niet F
geweest dan lieden des doots voor mijnen heere/ ij re xvi c
den coninck/ Soo hebdi uwen knecht geset/ onder Genesis
die/ die op v tafele eten/ wat heb ic voorder gerech xxxiij. b.
ticheyt/ oft voorder te roepen aen den coninc? Die he. xvi. b
coninc sprack tot hem/ Wat spreect ghi noch voor
der van uwen dingen? Jc heb gheseyt/ Deelt ghy
eñ Siba den acker/ met malcanderen/ Mephi Bo
seth sprac tottē conic/ Ghi neēt ooc altemale wech
na diē mijn here coninc met vredē thuys gecomē is
Eñ Barsillai die Gadijt quam af van Roglim/
eñ leyde den coninc ouer die Jordane/ dat hi hem

in die Jordane geleyde soude doen/ende Barsillai
was zeer out/wel tachtentich iaer/hi hadde dē co
ninc besorcht/die wile dat hi tot Mahanaim was
wāt hi was een zeer degelic man/Eñ die coninck
sprac tot Barsillai/Ghi sult met my ouer trecken
Jc wil v bi my besorgē te Jerusalem/Maer Bar=
G sillai sprac totte coninc/Wat ist dat ic noch te leuē
hebbe/dat ic metten coninc op te Hierusalē soude
trecken? Jc ben hedē tachtentich iaer out/hoe sou
de ic onderkennen/wat goet ofte quaet is/oft sma
ken/wat ic ete ofte drincke/oft hoorē/wat die san=
gers oft sangersen singhen? Waer omme soude v
knecht minen heere den coninc voorder beswarē?
V knecht sal weynich metten coninc ouer die Jor
daen gaen/Waer om wil mi die coninc sulcke ver
geldinge doen? Laet uwen knecht wederom keerē
dat ic in mijnder stadt sterue/ by mijns vaders eñ
mijns moeders graf/Siet/daer is v knecht Sime
ham/dien laet met mijnen heere den coninck ouer
trecken/eñ doet hem/wat v welbeualt

Die coninc sprack/Simeham sal met my ouer
trecken/eñ ic wil hem doen/wat v wel behaecht/
Ooc al wat ghi aen mi verkiest/wil ic v doen. Eñ
doē allet volc ouer die Jordane ghegaen was/eñ
die coninc ooc/so custede die coninc Barsillai/ende
seegende hem/ende hi keerde weder tot sine plaet
se/eñ die coninck troc ouer tot gilgal eñ Simeham
die troc oock met hem/eñ alle tvolck Juda hadde
den coninc ouer geleit/maer des volcs Jsrahel/en
was maer die helfte daer

Eñ siet/doe quamē alle die mannē Jsrael tot=
tē coninc/eñ seydē tot hē/Waer om hebbē v onse
broeders/die mannē van Juda ghestolen/eñ heb
bē den coninc/eñ sijn huys/ouer die Jordane ghe
leyt/eñ alle mannē Dauids met hē? Doē antwoor
dē die vā Juda/diē vā Jsrael/Die coninc behoort
ons na toe/wat zijt ghi grā daerom/meynt ghi dz
wi vandē coninc voetsel/ofte giftē ontfangē heb=
bē? So antwoordē dā die vā Jsrael/dien vā Juda/
eñ seydē/Wi hebbē thiē mael meer biden coninck
daer toe ooc bi Dauidē/dan ghi/Waerom hebdi
mi dā so cleyn gheacht/dat/dat onse niet dat eerste
geweest en is/onsen coninc te halen? Mer die van
Juda spraken harder/dan die van Jsrael

¶ Seba maect een meuterije ofte oproer/ende
deelt dat gheslachte Jsrahels van Dauid Amasa
wort van Joab doorsteken/Joab veruolcht Se=
ba/eñ hi beleyt hem in Abela   Capittel.xx.

Nde daer was eē vermaert Belials
A man/die hiet Seba/eē soon Bichri/
eens mans vā Jemeni/dye blies die
basuyne/eñ sprac/Wi en hebben geē
deel aen Dauid/ noch erfenisse aen
den sone Jsai/elc keere hē tot zijnder tenten/O Js=
rael/Doen viel alle man van Dauid in Jsrahel/eñ
volchden Seba den sone Bichri/ Mer die mannē
Juda hingen aen Dauid harē coninc/vander Jor
danen aen/tot Hierusalem toe

Doen die coninc Dauid thuys quam tot Hieru
salē/nā hi die thien concubinē/die hi ghelaten had=
B de/om dat huys te bewarē/eñ dedese in een bewa
ringe/ende besorchdese/Mer hi en besliepse niet/
ende si waren also besloten/tot aē harē doot/ende
leefden weduwen

Eñ die coninc sprac tot Amasa/Roept mi tsa=
mē alle mannē in Juda/opten derden dach/eñ ghi
sult hier ooc staen/Ende Amasa ghinck om Juda
te roepen/Eñ hem den tijt verdroot hem/die hi hē ghe
set hadde/Eñ Dauid sprac tot Abisai/Nv sal ons
Seba/die soon Bichri meer leets doen/dan Absa=
lon/Neemt ghi die knechten vws heeren/eñ iaecht
hem na/op dat hi niewaerts vaste stedē voor hem
en vinde/eñ ontloope vut onsen oogē/Doē trockē
vut hem na/die mānē Joab/daer toe die Chreti eñ
Pleti/eñ alle starcken/Mer si trocken vut vā Hie=
rusalē/om Seba den sone Bichri na te iagen

Mer doen si bidē grootē steen te Gibeon wa= C
rē/so quā Amasa hē te gemoete/eñ Joab was ge
gordet ouer sijn cleet/dat hi aen hadde/ende hadde
daer een sweert ouer ghegordet/dat hine aen zijn
dgie inder scheden/dat ghinc lichtelic vut eñ in/Eñ
Joab sprac tot Amasa/Vrede met v mijn broeder
Eñ Joab vaette Amasa met zijnder rechter hant
biden vaerde/dat hi hem cussen soude/Eñ Amasa
en nam des sweerts gheen ware in die hant Joab
eñ hi stac hem daer mede in sine liese/alsoo dat sijn
inghewant opter aerden scudde/eñ hi en gaf hem
gheenen steeck meer/ende hi sterf

Joab eñ zijn broeder Abisai/iaechden Seba dē
soon Bichri na/eñ een vanden knapen Joab/trac
dē dooden Amasa/eñ sprac/wie is dese/dye tegen
Joab Dauid behaecht/eñ in Joabs plaetse bi Da
uid zijn wilt? Amasa lach int bloet gewentelt midden D
opter stratē Mer doen een sach dat alle dat volck
daer bleef staen/dede hi hem vander straten opten
acker/ende wierp cleederen op hem/want hi sach/
dat wie aen hem quā/bleef staen/Als hi nv vander
stratē gedaen was/soo volchde alle man Joab nae
om Seba/den soon Bichri/na te iagen

Eñ hi troc door alle stammen Jsrael/tot Abel
eñ Beth Maacha/ende geheele Haberim/ Eñ si E
vergaderdē hen/eñ volchdē hem na/ende quamē
ende beleydē hem tot Abel/eñ Beth Maacha/eñ
maecten een beschutsel om die stat/eñ gingen aen
die muerē/Eñ alle tvolc/dz met Joab was/storm
de/eñ wilden die mueren neder worpen

Doe riep een wijse vrouwe vut der stat/Hoort
hoort/segget tot Joab/dat hi herwaerts come/ick
wil met hem sprekē/Eñ doen hi tot haer quam/so F
sprac die vrouwe/Sijt ghi Joab? Hi seyde/Ja/Si
sprack tot hem/hoordt dye reden uwer maerten/
Hi sprac Jchoore/Si seyde/Voortijts seidemē/wie
vragē wil/de vrage tot Abel/eñ so vgincx wel Dit
is die redelike eñ getrouwe stat in Jsrael/eñ wilt
ghi die stadt doodē/eñ die moeder in Jsrahel waer
om wildi dat erfdeel des HEEREN verslinden

Joab antwoorde/eñ sprac/dz si verre/dz si ver
re van mi/dat ick verslinden eñ verderuen soude/
Het en heeft hem also niet Maer een man vandē G
geberchte Ephraim/geheetē Seba/den soon Bi=
chri/heft hem op tegen dē coninc Dauid Geeft dē
seluē alleen herwaerts/so wil ic vander stadt trec
ken/Die vrouwe sprac tot Joab/Siet zijn hooft sal
tot v/ouer die mueren ghewworpē worden/Eñ die
vrouwe quam in tot alle den volcke/met haerder
wijsheit/Ende si hieuwen Seba/den sone Bichri
dat hooft af/ende wierpē tot Joab/Doē blies hi
die basuynen/ende sy stroeyden hen vander stadt/

elck in zijn tente/ Mer Ioab quam weder te Hierusalem in totten coninc

Ioab was ouer dat geheel heyr Iſrael/ Benaia die ſoon Ioiada/ was ouer die Chreti eñ Pleti Adoram was een rentmeeſter/ Ioſaphat die ſoon Ahilud was cancelier/ Seia was ſcriuer/ Zadok ende AbIathar waren prieſteren/ Daer toe was Ira/ dye Iairite Dauids prieſter

¶ Daer quam eenen dieren tijt ende groten hongher Ende Sauls kinderen worden dē Gibeoniten ghegeuen/ Dauid ſtrijt tegen die Philiſteen.

Dat.xxi. Capittel

HEt wert oock eenē dierē tijt/ in Dauidts tijden/ drie iaer aen malcanderen/ Ende Dauid ſochte dat aenſichte des HEEREN. Eñ die HEERE ſprac/ om Sauls wille/ ende om des bloets huys wil/ dat hi die Gibeoniten gedoot heuet. Doen liet die coninc die Gibeoniten roepē/ eñ ſprac tot hen (die Gibeonitē en waren niet vandē kinderen Iſrahel/ mer ouerbleuen van den Amoriten/ maer die kinderen Iſrael haddē hen geſworen/ ende Saul ſochtſe te ſlaen/ in ſine zeloorſheit/ oft grammige liefde voor die kinderen Iſrahel eñ Iuda) dus ſprack dan Dauid totten Gibeoniten/ wat ſal ic v doen/ eñ waer mede ſal ic v verſoenen/ dat ghi dat erfdeel des HEEREN ſeegent/ Dye Gibeoniten ſpraken tot hē/ het en is ons niet om gout/ oft ſiluer te doene aē Saul/ eñ aen ſinē huyſe eñ ten is ons niet te doen/ om yemāt te dooden/ in Iſrael/ Dauid ſprac/ Wat ſegt ghi dan/ dat ick v doē ſal? Si ſprakē tottē coninc/ Dē mā die ons verdoruen ende te niete gedaen heeft/ ſullen wy vernielen/ dat hem niet en bliue in allen den palē van Iſrael Gheeft ons ſeuen mannen wt ſinen huyſe/ dat wiſe den HEERE hanghē tot Gibea Saul/ des wtuercorenen des HEEREN/ die coninc ſprack ic wilſe v gheuen

Mer die coninck ſpaerde MephiBoſeth/ den ſoon Ionathā/ des ſoons Sauls/ om des eets wille des HEEREN/ die tuſſchen hen was/ te wetene tuſſcē Dauid eñ Ionathan/ dye ſoon Saul/ Maer die twee ſonen Rizpa/ der dochter Aia/ dieſe Saul gebaert hadde Armoni ende MephiBoſeth/ daer toe die vijf ſonen Michal/ der dochter Saul/ die ſi Adriel gebaert hadde/ dē ſone Barſillai/ des Maholothiters/ nam die coninc/ ende gafſe in die han dē der Gibeoniten/ die hingenſe opten berch voor den HEERE/ Aldus vielen deſe ſeuē teſamen male/ ende ſtoruen inder tijt des eerſtē oogſts/ als die gerſten oogſts aengaet

Doe nam Rizpa/ die dochter Aia eenen ſac/ ende ſpreyde die opten ſteen/ int beghin des oogſts/ tot dat water vanden hemel op hem druypte/ eñ en liet die vogelen des hemels des daechs daer op niet ruſten/ noch ſnachts die dieren des velts/ Eñ het wert Dauiden ghebootſchapt/ wat Rizpa/ die dochter Aia/ Sauls concubine gedaen hadde.

Eñ Dauid ghinc henen/ eñ nā die ghebeenten Saul/ eñ die gebeentē Ionathan zijns ſoons vandē borgerē tot Iabes/ in Gilead/ dieſe vāder ſtratē Bethſan geſtolē haddē/ daerſe die Philiſteen henē gehangē haddē/ inder tijt/ doē die Philiſteen Saul ſloegē opten berch Gilboa/ eñ brachtſe van daer/ opwaerts/ ende vergaderdeſe te ſamen mettē ghebeenten/ der gehangenen/ Eñ begroeuen die ghebeenten Sauls/ eñ zijns ſoons Ionathā/ indē lande BenIamin/ ter ſiden inden graue zijns vaders Kis/ Eñ dedent alſo het die coninc gebodē hadde/ Alſo wert God na deſen/ dē lande weder verſoent

Mer daer verhief hem weder een oorloge van den Philiſteen teghen Iſrael/ ende Dauid troc af/ eñ zijn knechten met hem/ eñ ſtredē tegē die Philiſteē Eñ Dauid wert moede eñ Ieſbitot Nos/ dye een was vandē kinderē Rapha/ eñ dat ghewichte zijnder ſpieſen/ was drie hondert ghewichten metaels/ eñ hi had een nieu harnaſch aen/ die gedacht Dauiden te ſlaen/ Mer Abiſai die Sone SeruIa halp hem/ eñ ſloech dē Philiſteus doot/ Doe ſwoeren hem die mannē Dauiden/ ende ſpraken/ Ghi en ſult niet meer met ons wt trecken/ inden ſtrijt op dat die keerſe in Iſrael niet wt en gae D i. Regū. xvij.a

Doe ſtont daer noch een oorloghe op te Nob/ tegen die Philiſteen/ Doē ſloech Sibechai die Huſathijt/ den Saph/ die welcke der kinderen Rapha ooc een was

Ende het verhief noch een oorloghe/ tot Gob tegen die Philiſteē/ dien ſloech Elhanan/ die ſone IaereOrgim/ een Bethlehemijt/ die Goliath den Gethiter/ die welck een ſpies hadde/ der welcker ſtaf was als eenen weefboom

Ende daer ſtont noch eē oorloge op tot Gath daer was eē twiſt man/ die hadde ſes vingerē aen ſine handen/ eñ ſes teenen aen ſinen voeten/ dat is vierentwintich int getal/ eñ hi was oock gheboren van Rapha/ eñ doen hy Iſrael ſpijt ſeyde/ ſo ſloech hem Ionathā/ dye ſone Simea/ des broeders Dauids/ Deſe vier waren Rapha/ te Gath gheboren ende vielen door die handt Dauidt/ ende zijnder knechten

¶ Dauid looft den HERE met een liet/ om dat hi hem van Sauls handen ende vanden anderen zijnder vianden handen verloſt hadde.

Dat.xxij.Capittel

ENde Dauid ſprac voor den HEERE die woorden des liets/ inder tijt/ doē hē die HEERE verloſt hadde van der hant alle zijnder vianden/ ende vā der hant Saul/ ende ſeyde. A

Die HEERE is minen ſteen/ eñ mijn caſteel/ ende mijn ſalichmaker.

God is mijn ſtarcke/ ic wil op hem betrouwen mijnen ſchilt/ ende hoorne mijnder ſalicheit/ mijn beſchuddere/ ende mijn toeulucht/ mijn behouder vander booſheit ſuldi mi helpen.

Ick wil den HEERE met lof aenroepen/ ſoo ſal ic van mijnen vianden verloſt worden

Want die vanghicheden des doots/ hebbē mi omuaen/ eñ die beken Belial hebbē mi verſchrict.

Strickē der hellen hebbē mi omringelt/ ende netten der doot hebben mi verraſcht.

Als ick benaut ben/ ſoo wil ick den HEERE aenroepē/ ende minen God aenroepen/ ſoo ſal hi mine ſtemme verhooren/ van ſinen heyligen tempel/ ende mijn gecrijſch voor ſinen ooren

Die aerde heeft haer beweecht/ ende ghebeeft eñ die fundamenten des hemels hebbē hen geſcuddet/ eñ zijn beweecht/ want hi is verteert

Rooc ghinck van sijnder nuesen/eñ verslinden
de vier/van sinen aensichte/colen zijn van hem aē
ghesteken
Hi heeft den hemel gheneycht/ende isser af ge
B daelt/ende doncker wast onder sinen voeten
Eñ hi is op Cherub geseté/eñ heeft gevlogen/
eñ hi is verschenen op die vederen des wints
Eñ hi sette om hem duysternisse/tot eene ten-
te/dicke wateren inden wolcken der locht
Vandē schijnsel voor hem/ontstaken die vier-
colen
Die HEERE sal donderen vandē hemel/en-
de die alder hoochste sal sine stemme geven
Hi sal sine pijlen schietē/ende die verstroyē/hy
sal blixemen/ende salse schouwel maken
Eñ die wtstortingen der zee openbaerden hem
eñ die fundamenten des aerdtrijcs/openden hen/
door dat straffen des HEEREN/eñ door dē adem
des gheests sijnder gramschappen
Hi sal vander hoochtē seynden/ende mi ontfaē
eñ wt vele wateren trecken
Hi sal mi verlossen van mijnen starcken vian-
den/vā diē die mi haten/want si zijn mi te machtich
Si sijn mi voorcomē inder tijt mijns ongevals
eñ die HEERE is mijn stuensel ghewoorden
Hi heeft mi wtgelept in die breethept/hi salder
mi wt trecken/want hi heeft lust tot mi
Eñ die HEERE sal mi weder gheven na mij
ne gherechticheit/ende sal mi betalen nae die rey-
nicheit mijnder handen
Want ic hebbe die wegen des HEEREN ge
C houden/ende en ben niet godloos gewoorden tegē
minen God
Want alle sine oordeelen hebbe ic voor my/eñ
sine zeden en hebbe ic van my niet gelaten
Daer om sal ic hem onbevlect zijn/ende sal mi
wachten voor mine misdaet/soo sal mi die HEE
RE weder gheven na mijnder gherechticheit/eñ
na mijnder reynicheit in sinen ooghen
Bi die heilighen suldi heilich sijn/ende bi den ge
renen die sonder vlecke zijn/suldi onbevlect zijñ/Bi-
psal xvij den reynen/sult ghi reyn wesen/eñ biden verkeer-
den/sult ghi verkeert zijn
Wāt ghi sult dat allendich volck salich maken
eñ met uwen ooghen die hooghe vernederen
Want HEERE/ghi zijt mijn licht/die HEERE
verlichte daer mede mine duysternisse.
Want door v wil ic ghewapent loopen/Ende
door minen God over die mueren springē.
psal xvij Godts weghen die sijn onbevlect/des HEE-
REN redenen zijn door dat vier geproeft/hi is ee
nen schilt/allen den ghenen die in hem betrouwen
Want waer is een God anders/dan die HEE-
RE/ofte waer is een onthoudt sonder onse God
God heeft mi ghesterct met crachte/ende heeft
mi eenen wech gheeffent/sonder vlecke
Hi heeft mine voeten ghelijcket dē hierte/ende
hi heeft mi op die hoochten ghestelt/hi leert mijne
handen strijden/ende drijft den stalen boghe mijn
der armen.
Ende sult mi gheven eenen schilt/uwe salich-
eñ uwe sachtmoedicheit sal mi vermeerderen.
Ghi hebt mine gangen ondē mi breet gemaect
ende mine schenē oft knokelen en hebben niet ge-
glibbert
Ick wil mine vianden vervolgen/ende die ver
doen/ende ick en wil niet wederomme keeren/tot
dat icse verniele.
Ick wilse verslinden/ende in stucken slaen/dat D
si niet op en comen/mer sullen voor mijne voeten
vallen
Ghi hebt mi met cracht gegordet totte strijt/si
sullē crommē onder mi/die hē tegē mi op rechten
Ghi hebt mi mijn viandē in die vlucht ghegh
uen/dat icse verstore/die mi haten
Si sullē roepē/maer daer en is geen salichma-
ker totten HEERE/mer hi en antwoort hem niet
Ic wilse in stucken slaen/als stof opter aerden
eñ ghelijc als slijc opten straten wil icse dunne ma
ken/eñ wtbreyden
Ghi hebt mi verlost vanden twist mijns volcs
eñ sult mi behuedē tot een hooft onder die Heyde
nen/een volc dat ic niet en kende/dat sal mi dienen
Die vreemde kinderen hebben my verlochent/
si sullen mi gehoorsaem sijn/als si hooren sullen.
Die vreemde kinderen zijn verout/ende sullen
v benauwen met haren gordē/die HEERE leeft/
eñ gebenedijt si mijn onthouder/ende dye starcke
God mijnder salichept worde verhoocht
God gheeft mi die wrake/ende worpt die volc
ken onder mi
Hi leydt mi wt van minē viandē/eñ vanden
ghenen/die hen teghen mi op rechten/suldi mi ver
hogē/eñ vandē vermetelē mannē suldi mi vlossen
Daer om wil ic v dancken HEERE onder die
Heydenen/eñ uwen name lof singhen
Die daer groote salicheit doet sinen coninc/eñ
ontfermherticheit doet aen sinen ghesalfden Da-
uid/ende aen sine zaet inder eewicheit.

¶ Hier worden die laetste vvoorden Dauids be
screuen/Ende oock so vvorden hier die namē der
vroomer strijdtbaer mannen vertelt.

Dat .xxiij. Capittel

DIt sijn die laetste woorden Dauids/ E
Dauid die sone Isai sprack/Die man
sprac/die tot eenen Gesalfden Gods
Jacob op gherecht is/eñ een lieflike
dochter Israhel sprac/Die gheest des
HEEREN heeft door mi gesprokē/eñ sijn wtspre-
ken is door mine tonge gesciet/hi sprac/die God
Israel heeft mi gesprokē/onthouder Israel die re
geerder onder dē menscē/die gerechte heerseer in
der vreesen Gods/Ghelijc dat licht is aenden mor
gē als die sonne op gaet/alsoo dat voor haer schijn
sel geen wolcke en blijft/eñ soo dat gras siet opter
aerden vanden reegen/so sal mijn huys zijn bi Go
de want hi heeft een eewich verbont met mi ghe-
maect/over al spoedich eñ versekert/Wāt dz is al
mijn salicheit/eñ alle lust dat het sal wassen/Mer
die Belial/sal gheheelic eñ alte male wt gheroept
worden/als doornen/datmen niet daer af en be-
houde/Ende diese sullen aentasten/sullense met yse
ren eñ spiesen vernielen/eñ mē salse met viere v-
bernen/dat si op houden.
Dit zijn die namen der starcker mannē Dauid
Jasabeam/die soon Hachmoni/dye principaelste
onder dē drien/die sine spiese op hief/eñ versloech
acht hondert teenen male

Na hem was Eleazar/ die sone Dodi/ des soons Ahohi/ onder den drien broomen met Dauid/ doe si die Philisteen beschimpten/ eñ aldaer verghadert waren totten strijde/ eñ die mannen Israel af troc ken/ Doen stont hi/ eñ sloech die Philisteen/ tot dat sine hät moede ae sweert verstijfde/ Eñ die HE-
B RE gaf een groote salicheyt/ tot dier tijt alsoo/ dat het volc hem om keerde na hem/ om te roouen.

Na hem was Samma/ die soon Age/ des Hara thiten/ Doen die Philisteen hen vergaderden in ee nen rotte/ ende aldaer was een stuck ackers/ vol wicken/ eñ dat volck vluchtede voor die Philisteen Doen tradt hy midden op dat stucke/ eñ verlostet ende sloech die Philisteen/ Ende God gaf een gro te salicheyt.

Ende dese drie principaelste onder dertich qua men af inden oogste/ tot Dauiden/ inden holle A- dullam/ ende die rotten der Philisteen lagen inden nederen lande Rephaim. Dauid was op die tijt in die borchte/ met der Philisteen volc lach tot Beth lehem/ Ende Dauid wert lustich/ ende sprac/ Wie
C wil mi te drincken halē vanden water wt den put te Bethlehem/ onder dye poorte? Doen inbraken die drie broome mannen inden legher der Phili- steen/ ende putten/ ofte scepten vanden water/ wt dē putte te Bethlehem/ onder die poorte/ eñ droe ghent ende brachtent aen Dauiden/ Maer hy en wildes niet drincken/ Maer hi goot voor den HE RE ende sprack/ dat laet die HERE verre van mi zijn/ dat ick dat doen soude/ en ist niet dat bloet der mannen/ die haer leuen ghewaecht hebben/ eñ derwaerts gegaen zijn? eñ hi en wildes niet drinc- ken/ Dat deden die drie ander broomste

Abisai Joabs broeder/ die soon Zeru Ja/ was oocc een principaelste onder den drien/ hy hief sine spiese op/ ende sloech drie hondert/ ende was oock vermaert onder den drien/ eñ dye heerlicste onder den drien/ ende was haer ouerste/ mer hi en quam onder den drien niet.

Ende Benaia/ die soon Joiada/ des soons Js- hail/ vā groten daden/ vā Kabzeel/ die sloech twee leeuwen der Moabiten/ ende ghinc af/ ende sloech eenen leeu inden putte/ inder sneeu tijt/ Eñ sloech oocc eenen Egiptischen grouwelijcken man die had de een spiese in zijn hant/ Maer hy ghinck tot hem af met eenen stocke/ ende nam den Egiptenaer die spiese wt der hant/ ende doode hem met zijns selfs spiese/ Dat dede Benaia/ die sone Joiada/ eñ was vermaert onder dē drien broomen/ ende heerlijcker van die dertich/ maer hy en quam totten drien toe niet/ Ende Dauid maecte hem tot eenen heyme- lijcken raet

Asahel die broeder Joab/ is onder den dertigen Elhana zijns ooms soon tot Bethlehem/ Sāma die Harodite/ Elika/ die Harodite/ Helez/ die Pal- tite/ Jra dye soon Ikes/ des Thekoiten/ Abieser/ die Anthotijt/ Mebunai die Husathijt/ Zalmon/ die Ahohite/ Meherai/ die Nethophatite/ Heleb/ die sone Baena/ dye Netophathite/ Jthai/ die sone Ribai van Gibea der kinderen Ben Jamin/ Be- naia/ die Pirgathonite/ Hidai vander beke Gaas Abialbō die Arbathite/ Asmaueth die Barhumi te/ Eliahba/ die Saalbonite/ Die kinderen Jasen eñ Jonathan/ Samma dye Hararite/ Ahian dye sone Sarar/ des Haratiten/ Eliphelet/ die sone A hasbai/ des soons Maechathi/ Eliam/ die sone A chitophel/ des Gilonite/ Hezrai/ dye Carmelite/ Paerai dye Arbite/ Jegeal/ dye sone Nathan van Zoba/ Bani/ dye Gadite/ Zeleg/ dye Ammoni- te/ Naharai/ dye Beerothite/ dye wapendragher Joabs/ des soons Zeru Ja/ Jra die Jethrite. Ga reb/ die Jethrite/ Uria/ die Hethite/ dit is te samē seuenendertich.

¶ Dauid telt dat volck/ hy vertoornt daer omme den HERE/ ende hi wert oock om dies wille ge strafc. 　Dat.xxiiij.Capittel.

Nde die gramscap des HEREN verwalch weder teghen Israhel ende ghaf Dauiden in onder hen/ dat hy sprac/ Gaet henen/ telt Israel/ eñ Ju da/ eñ die coninc sprac tot Joab sinen veldhooftman/ Gaet rontomme in allen stammē Israel/ van Dā/ tot Berseba toe eñ tellet dat volc/ op dat ic wete/ hoe vele datter is/ Joab sprack tot tē coninc/ Die HERE/ v God/ doe tot desen volc ke/ also het nu is noch hondertmael so vele/ dz mijn heere die coninck zijnder ooghen lust daer aen sie/ Maer wat heeft mijn heere dye coninc lust tot de- ser saken? Maer des conincs woort ginc voor tegē Joab/ ende die hooftlieden des heyrs.　A para.ij. c.

Alsoo trock Joab wt/ ende die hooftlieden des heyrs vanden coninc/ dat si dat volc Israel souden tellen/ ende si gingen ouer die Jordane/ eñ legher- den hen te Aroar/ ter rechter hant der stadt/ die aē die beke Gath leyt/ ende te Jaeser/ eñ quamen tot Gilead/ ende int nederlant Hadsi/ eñ quamen tot Dan Jaan/ ende om Zidon henen/ eñ quamen tot ter vaster stadt Tyro/ ende allen steden der Heui- ten/ ende Cananiten/ ende quamen wt aen dat zuy den Juda/ tot Berseba/ ende trocken dat gheheele lant omme/ ende quamen na negen maendē ende twintich daghen te Jerusalem/ Ende Joab ghaf den coninc die summa des volck/ dat ghetelt was Ende in Israel waren achthondertmael duysent starcke mannen/ die dat sweert wt trocken/ ende in Juda/ vijf hondertmael duysent mannen.　B

Ende dat herte sloech Dauiden/ doen dat volc getelt was/ Ende Dauid sprac totten HERE/ Jc hebbe swaerlic gesondicht/ dat ick dat ghedaen hebbe/ ende nu HERE/ neemt die misdaet ws knechts wech/ Want ic hebbe zeer sotteliic gedaen Ende doen Dauid des morghens vroech op stont so quam dat woort des HEREN tot Gad dē prophect/ Dauids siender/ ende sprac/ Gaet henē eñ spreect met Dauid/ Aldus spreect die HERE driederley bringe ic tot v/ Verkiest v daer een/ dat ick v doe.　C

Gad quam tot Dauid/ ende boodtscapte hem/ ende sprac tot hem/ Wilt ghy/ dat drye iaer dierte tijt in v lāt come? oft dat ghi drie maedē voor uwē vianden vluchten moet/ eñ dat si v veruolghen? oft dat drie dagen in dinen lande pestilencie si? Aldus beraet v/ ende siet/ wat ick weder segghen sal/ den ghenen dye my ghesonden heeft/ Dauid sprack tot Gad/ Mi is zeer bange/ Maer laet mi in die hant des HEREN vallen (want sine ontfermherticheydt is groot) Jck en wil inder menschen handen niet vallen.　Da.xiij. c. i.par.ij. b

Aldus liet dye HEERE pestilentie in Israel comen / van des morgens aen / totter gesetter tijt toe / also dat vanden volcke sterf / van Dā / tot Ber seba toe / tseuentich duysent mannen / Ende doen die Engel sine handt wt strecte ouer Hierusalem / dat hise bederuen soude / soo beroudet den HEERE ouer dat quaet / ende sprac totten enghel / tot ten bederuer int volc / Het is genoech. Hout uwe hant nv op / Maer dye Enghel des HEEREN was viden dorschuloer Aranena / des Jebusiten / Mer Dauid doen hy den Enghel sach / die tvolck sloech / sprac hy totten HEERE / Siet / ick hebbe gesondicht / ic hebbe die misdaet gedaen / wat hebben dese scapen ghedaen? Laet v hant tegen mijns vaders huys zijn

Ende Gath quā tot Dauid / ter seluer tijt / ende sprac tot hē / Gaet opwaerts / ende rechtet den
D HEERE eenen outaer op / in dien dorschuloere Aranena des Jebusiten / Aldus soo ghinck Dauid opwaerts / soe Gath ghesept ende / dye HEERE gheboden hadde / Ende doē Aranena hem omme keerde / sach hy den coninc met sinen knechten tot hem gaen / ende aenbadt op zijn aensichte ter aerdē eñ sprac / Waeromme coemt mijn heere dye coninc tot sinē knechte? Dauid sprac / Om te coopen van v dien dorschuloere / ende den HEERE eenen outaer te timmeren / dat dye plage vanden volcke op houde

Mair Aranena sprack tot Dauiden / Mijn heere dye coninck neme ende offere / Siet / daer is een rindt / tot eenen brantoffer / ende sledden / ende ghereetscap van ossen totten houte / Aranena gaft dē coninck al / Ende Aranena sprack totten coninck Dye HEERE v Godt / laet v hem aenghenaem zijn / Maer dye coninck sprack tot Arnanea / alsoo niet / Maer ic wilt v afcoopen / om zijn gelt / Wāt ic en wil den HEERE minen God gheen brant offer doen / dat ic om niet hebbe / also cocht Dauid dien doorschuloere / ende dat rindt / om vijftich sicu len siluers / ende timmerde den HEERE aldaer eenen outaer / ende offerde brant offer / eñ dootoffer / eñ die HEERE wert den lande versoent / eñ die plage hielt op vandē volcke van Israel

¶ Hier eyndet dat tweede boec Samuel / (.·.·.) of der Coninghen: (.·.·.)

Hier begint dat derde boeck der Coninghen.

¶ Als Dauid outwert / so socht men hem een ionge maecht / die hem verwermen mochte / Adonia staet na zijns vaders rijcke Bath Seba bidt voor haren soon Salomo / die wordt tot eenen coninck gheordineert.   Dat. J. Capittel.

Ende doen dye coninck Dauid out was / ende wel bedaghet soo en conste hi niet warm ghewordden / al deckemen hem met cleederen / doen sprakē zijn knechten tot hē / Laetse mijnē heere den coninck / een deerne / een maget soecken / die voor den coninc stae / ende hem voestere / eñ slape in sinen arme / ende verwarme mijnen heere den coninck / Ende si sochten een schoon deerne / in allen den palen Israel / ende von den Abisag / van Sunen eñ brachtense den coninc Ende si was een zeer schoon deerne / eñ voesterde den coninck / ende dyende hem / Mer dye coninc en bekendese niet.

Adonia die sone Hagith verhief hē / eñ sprack / Ic wil coninc worden / eñ maecte hem wagens ende ruyters / eñ vijftich mannē tot Achiers voor hē henē / ende sijn vader en berispede hem noch noyt dair om / dat hi hadde ghesept / waerom doet ghi also? Ende hy was ooc van zeer goeder ghedaenten / Eñ hi hadde hem ghewonnē nae Absalon / eñ zijn sake stont bi Joab / den soon Zeru Ja / ende Ab Ja thar / den priester / die holpen Adonia / Maer Zadock die priestere / eñ Benaia die soō Joiada / ende Nathā die prophect eñ Simei eñ Rei / eñ die vroomen Dauids / en waren met Adonia niet / Eñ doē Adonia schapen / ende rinderen / ende gemeste vee offerde / bi den steen Sohelet dye neffens dye fonteyne Roghel leghet / nodede hy alle sine broeders des conincs sonen / ende alle die mannē Juda / des conincs knechten / Mer den prophete Nathan / ende Benaia / ende dye vroomen / ende Salomo sinē broederen nodede hi niet

Doē sprac Nathan tot Bath Seba / Salomos moeder / En hebt ghi niet gehoort dat Adonia / die sone Agith coninc is ghewordden / ende onse heere Dauid en weet daer niet af / Dus coemt nv / ic wil v eenē raet geuen / dat ghi uwe siele / Eñ Salomos siele salueert / Wech / eñ gaet totten coninc Dauid in / eñ spreect tot hem / Mine heere coninck / en hebbet ghi uwer maerten niet gheswooren eñ ghesproken / v soon Salomo sal na mi coninc zijn / ende hy sal op mijnen stoele sittē? Waer omme is dan Adonia coninc ghewordden? Siet / als ghi daer noch zijt eñ mettē coninc spreect / soe will ic na v in comē / eñ uwe woorden volcomelijc wt spreken.

Eñ Bath Seba ghinc totten coninck in die camere / eñ die coninc was seer oudt / eñ Abisag van Sunen / diende den coninc / Eñ Bath Seba neyghde haer / eñ aenbadt den coninc / Die coninc sprack Wat is v? Si sprac tot hem / mijn heere / ghi hebt uwer maerten / by den HEERE uwen God ghe-

swozen/dijn sone Salomo/sal coninck zijn na my/
eñ op minē stoel sitten/Maer nv siet/Adonia is co
ninc geworden/eñ mijn heere dye coninc en weet
daer niet af/hi heeft ossen/eñ gemeste vee/eñ vele
scapen geoffert/eñ heeft genoot al die sonen des co
nincs daer toe/Ab Jathar den priester/ende Joab
den veltcoofman/Maer uwen knecht Salomo/en
heeft hi niet ghenoot/Maer ghi zijt mijn heere co-
ninc/die oogen des geheelen Israels sien op v dat
ghi hē te kēnen geeft/wie op dē stoel mijns heeren
des conincs na hem sitten sal/Eñ als mijn here die
coninc met sinen vaderen ontslapen is/so sullen ic
ende mijn soon Salomo/sondaers moeten zijn.

Als si noch sprac mettē coninc/quā die prophe
te Nathan/eñ si bootscaptent dē coninc/Siet/daer
is die propheet Nathan. Ende als hi in voor dē co-
ninc quā/aenbede hi den coninc/op zijn aensichte
ter aerden/ende sprac/mijn heere coninc/hebdi ghe
seyt. Adonia sal na mi coninc zijn/eñ op mijnē stoel
sittē? Want hi is heden af gegaen/eñ heeft osschen
geoffert/eñ gemest vee/eñ vele scapen eñ heeft al-
le die sonen des conincs genoot/eñ die hooftlieden
daer toe den priester Ab Jathar/Eñ siet/si eten eñ
drincken voor hem/eñ seggen/Geluck toe den co-
ninc Adonia/Maer mi uwen knechte/eñ Zadok
den priester/eñ Benaia den soon Joiada/eñ uwē
knecht Salomo/en heeft hi niet ghenoot/Is dat
van minen heere dē coninc bevolen/eñ heeft sinen
knecht niet laten weten/wie opten stoel mijns hee
ren des conincs na hem sitten sal?

Die coninck David antwoorde/ende sprack/
Roept mi Bath Seba/eñ si quā in voor den coninc
eñ doen si voor den coninc stont/swoer die coninc
eñ sprac/So warachtelic als die HEERE leeft/die
mijn siele verlost heeft wt alder noot/ic wil heden
doen so ic v gesworen hebbe/bi den HEERE den
God Israel/eñ gesproken/dat Salomo v sone nae
mi coninc sal zijn/eñ hi sal op minē stoel sitten voor
mi/Doen neychde haer Bath Seba/met haren aē
sichte ter aerden/eñ aenbede den coninck eñ sprac
Gheluc minen heere coninc David eewelic

Eñ die coninc David sprac/roept my den prie-
ster Zadok/eñ dē prophete Nathā/eñ Benaia den
soon Joiada/eñ doen si in quamē voor den coninc
so sprac die coninc tot hen/Neemt met v wᵒ heerē
knechten/ende set mijnen soon Salomo op mijnen
muyl eñ leyt hē af tot Gihon/eñ die priester Za-
dok metten prophete Nathan/salve hē daer tot ee
nen coninc over Israel/eñ blaest metter basuynen
eñ segt/Geluc den coninc Salomo/eñ trect hē nae
opwaerts/eñ coemt/so sal hi sittē op mijnen stoele
eñ coninc zijn voor mi/eñ ic wil hē gebiedē/dat hy
vorste si over Israhel eñ Juda/Doen antwoorde
Benaia/die sone Joiada/dē coninc/eñ sprac Amē
Die HEERE die God mijns heeren des conincs
segge oec also So die HEERE met mijnē heere dē
coninc geweest is/so si hi oec met Salomo/op dat
sinen stoel meerder worde/dan den stoel mijns he
ren des conincs David.

Doen ginc af die priester Zadok/eñ die prophe-
te Nathā/eñ Benaia/die sone Joiada/eñ Chreti/
eñ Plethi/eñ settē Salomo optē muil des conincs
David/eñ leydē hē tot Gihon/eñ die priester Za-
dok nā den olyehoorē wt den Tabernacule eñ salfdē
Salomo/eñ bliesen metter basuynē/eñ allet volck
sprac Geluc dē coninc Salomo/Ende alle tvolck
troc hē nae op waerts/eñ tvolc pepe met pypē/eñ
was zeer vrolijc/also dz die aerde vā harē gheroep
gheluyt gaf

Eñ Adonia hoorde dat/ende alle die hi genoot
hadde/die bi hem waren/eñ si hadden alle ghceten
Eñ doē Joab der basuynē geluyt hoorde/so sprac
hi/Wat wil dat geroep der stat/eñ ghetumel/ofte
rumoer? Doē hi noch sprac/Siet/doē quam Jona
than/die sone Ab Jathar des priesters/eñ Adonia
sprac/Coēt in want ghi zijt een taelweerdich man
eñ bringt goede bootschap/Jonathā antwoorde
eñ sprac tot Adonia/Ja onse heere/die coninc Da
uid heeft Salomo tot enē coninc gemaect/eñ heeft
dē priester Zadok/eñ dē prophete Nathā met hē
gesonden/eñ Benaia den sone Joiada/eñ Chreti/
eñ Plethi/eñ si hebbē hē op sconincs muyl gheset/
eñ Zadok die priestere/met dē prophete Nathan/
heeft hē gesalft tot enē coninc te Gihon/eñ zijn vā
daer op getrockē met vruechdē/dat die stat in roe G
rē is/dz is dz gheroep dat ghi gehoort hebt/Daer
toe/sit Salomo op dē coniclikē stoel/eñ die knech-
tē des conincs zijn in gegaē/om onsen heere den co-
ninc David te seegenē/ofte gruetē eñ hebbē gheseit
v God make Salomo eenē beterē name/dā uwen
name is/eñ makē sinē stoel groter dā uwē stoel eñ
hebbē dē coninc optē leeger aēgebedt/Oec heeft
die coninc also ghe seyt/Gelooft si die HEERE die
God Israel/die hedē eenen op mijnen stoele heeft
laten sitten/dattet mijne ooghen ghesien hebben.

Doen verscricten/eñ maectē hen op/alle die bi
Adonia genoot warē eñ ghinghen henen elc wech
Maer Adonia die vreesde hē voor Salomo/ende
maecte hē op/eñ ghinc henē/eñ vaette die hoornē
des outaers/eñ Salomo wert gebootscapt/Siet
Adonia vreest dē coninck Salomo/eñ siet/hi vaet
te die hoornē des outaers/eñ seyde/die coninc Sa
lomo sweere mi hedē/dat hi sinē knecht niet doodē
en sal metten sweerde/Salomo sprac/Is hi rede-
lic/so en sal gheen hayr vā hem opter aerdē vallen
maer werdt quaet aen hem ghevonden/soo sal hy
sterven/Eñ die coninc Salomo seynde henen/ en-
de liet hem vanden outaer halen/Eñ doen hi quā/
aenbadt hi den coninck Salomo/Maer Salomo
sprac tot hem Gaet in v huys

¶ Als David sterven soude/soe vermaent hi Sa
lomoni/dat hi soude inden wech des HEREN
wandelen/Eñ als Adonias begheerde Abisag
van Sunen tot eenen wive so liet hem Salomo
dooden/Ab Jathar wort van dat priesterdom ge
stooten Joab ende Semei worden ghedoot

Dat.ij.Capittel

Ls nv den tijt aen quam/ dat David
sterven souden/geboot hy sinen soon A
Salomo/eñ sprac/ick ghae den wech io.xiij.b
alder werelt/zijt een man/ende ghe- De.xxi.b
troost/ende neemt der bewaringhe Joā.i.d
des HEEREN wᵒ Gods waer/dat ghi in sine we
gen wandelt/eñ hout sine zeden/geboden/ rechten
getuygenisse/so gescreven staet in die wet Mose/
op dat ghi cloeck zijt in allen dat ghi doet/eñ waer
ghi v henen keert/op dat v die HEERE zijn woort
bwercke/dz hi over v gesprokē heeft/eñ geseyt/Be
warē uwe kinderen mijn weghen/alsoe dat si voor

mi getrouwelijc/ende van geheelder herten/ende
sielen wandelen/ so en sal van v nemmermeer ghe
ij.re.iij c breken een man opten stoel Israel
ende.xx Oec weet ghi wel/wat mi gedaen heeft Joab/
B die sone SeruJa/wat hy dē twee velthooftmānē
Israel dede/Abner den sone Ner/eñ Amasa/den
sone Jether/die hy gedoot heeft/ende stortede oor-
loochs bloet in vrede/eñ dede oorloch bloet in sinē
gordele/dat om sine lendenē was/eñ aen sine scoe
nen/dye aen zijn voeten waren/doet na uwer wijs
heyt/dat ghi zijn grijs hayr niet met vrede onder in
ij. Reg. dye helle en brenght/Doch den kinderen Barsillai
xix.c. des Galaaditē sult ghi ontfermherticheyt bewijsē
dat si aen v tafele eten/Want alsoo deden si hē tot
mi doen ick voor Absalon uwer broeder vluchte.
Ende siet/ghi hebt bi v Semei/dē sone Gera
C des soons Jemini van Bahurim/die mi scandelijc
ij.re.xix vloecte/inder tijdt/doē ic tot Mahanaim ghinck/
b ende a Mer hi quam af mi te gemoete/aen die Jordane
doē swoer ic hem vpden HEERE/ende sprack/
Ic en sal v niet dooden metten swaerde/maer en
laet ghi hem niet ontsculdich zijn/wāt ghi zijt een
wijs man/ende sult wel weten/wat ghi hem doen
sult/dat ghy zijn grijs hayr met bloet hier onder in
Act.ij.c die helle brengt.
Aldus ontsliep Dauid met sinē vaderen/ende
wert begrauen inder stadt Dauid/die tijt/dye Da
uid coninc geweest is ouer Israel/is veertich iaer
Seuē iaer was hi coninc tot Hebron/ende driēder
tich iaer tot Hierusalē/Ende Salomo sadt opten
stoel zijns vaders Dauid/eñ zijn coninckrijcke wert
zeer stantuastich
Maer Adonia die sone Agith/quā in tot Bath
Seba/die moeder Salomo/ende si sprac/Coemt
ij. Reg. ghi oec met vreden? Hy sprack/ia/ende seyde/Ick
xvi.a hebbe met v te sprekē/Si seyde Segt op/Hy sprac
Ghi weet/dat dat coninckrijc mijn was/eñ gheheel
Israel hadde hem op mi gerecht/dat ic coninc sou-
de zijn/Maer nv is dat coninckrijc gekeert/eñ mijs
broeders geworden/vandē HEERE ist hē gewor-
dē/Nv bid ic een bede vā v/dat ghy mi mijn aensicht
niet en wilt beschamē/Si sprac tot hē/Segt op/hy
sprac. Spreect tottē coninc Salomo/wāt hi en sal
v aensicht niet beschamē/dat hi my gheue Abisag
D van Sunen tot eenē wiue/Bath Seba sprac/Wel
Die stat ic wil metten coninc van uwent wegen sprekē.
vā Can Ende Bathseba quam in totten coninck Salo
telberch mo/om met hem te spreken/van Adonia aengaen
in Enge de/Ende die coninc stont op/eñ ghinc haer te ghe
lāt wert moete/eñ aenbedese/eñ sadt op sinen stoel/eñ des
gesticht conincs moeder wert eenē stoele gheset/dat si tot
als die zijnder rechter sijde soude sitten/Eñ si sprac/Ic bid
werelt een cleyn bede van v/en wilt mijn aensicht niet be
gestaen schamē/Die coninc sprac tot haer/Mijne moeder
had.iiij. bidt/Ic en wil v aensicht niet bescamen/Sy sprac
M.een Laet Abisag van Sunen dinē broeder Adonia tot
C. ende eenen wiue gheuen.
lxb.iaer Doen antwoorde die coninc Salomo/eñ sprac
voor cri tot zijn moeder/Waerom bidt ghi om Abisag vā
stus ghe Sunen dē Adonia? Bidt hem dat coninckrijck oec/
boorte. wāt hi is mijn grootste broeder/ende heeft dē prie-
m. ende ster AbJathar/ende Joab den soon SeruJa/Eñ
vier eñ. de die coninc Salomo swoer bi den HEERE/eñ
xx.iaer sprac/God doe nu dit ende dat/Adonia sal dat tee

ghen zijn leuen ghesproken hebben/Ende nv al-
so warachtelijc als dye HEERE leeft dye mi toe
ghemaect heeft/ende heeft laten sitten opten stoel
mijns vaders Dauids/ende dye my een huys ghe-
maect heeft/so hi ghesproken heeft/heden sal Ado
nia steruē/Ende die coninc Salomo seynde henen
door Benaia/den soon Joiada/die sloech hem/dat
hi sterf.
Ende die coninck sprac totten priester AbJa-
thar/Gaet henē tot Anatoth/tot uwē acker/wāt
ghi zijt een man des doots/maer ic en wil v heden
niet dooden/want ghi hebt die Arcke Godts des
HEEREN voor mijnen vader Dauid ghedragen/
ende hebt mede geleden/waer mijn vader geleden
heeft/So verstiet Salomo dien AbJathar/dat hy
niet meer priester des HEEREN en mocht zijn
op dat des HEEREN woort vuult soude worden
dat hi ouer dat huys Eli gesprokē hadde/tot Silo
Eñ dit geruchte quam voor Joab/want Joab
hinck aen Adonia/ende niet aen Salomo/Doen
vluchte Joab inden Tabernacule des HEEREN/
ende vaette die hoornē des outaers/Eñ het wert
den coninck Salomo ghebootscapt/dat Joab tot-
ten Tabernacule des HEEREN gheuulucht waer/
ende siet/hi staet aen den outaer/Doen seynde Sa
lomo Benaia/den soon Joiada henen/ende sprac
gaet/slaet hem.
Ende doe Benaia totten Tabernakel des HE
EREN quam/sprack hi tot hē/Dus seyt die coninc
gaet er wt/Hy sprack/Neen/Ich wil hier steruen/
Ende Benaia seyde dat den coninck weder/ende
sprac/Also heeft Joab gesproken/ende also heeft
hi mi gheantwoort
Die coninc sprack tot hem/doet/soo hi gespro-
ken heeft/eñ slaet hem/ende begraeft hem/op dat
ghi dat bloet/dat Joab te vergeefs gestort heeft/ ij.Re
vā mi/eñ vā mijns vaders huys doet/eñ dat hem ij.
die HEERE betale zijn bloet op zijn hooft/dat hy E
twee mannē geslagen heeft/die gherecht eñ beter
warē dan hi/eñ heeftse mettē swaerde ghedoot/
dat mijn vader Dauid daer af niet en wiste/te
wetene Abner/den sone Ner/den velthooftman/
ouer Israel/eñ Amasa/den sone Jether/dē velt-
hooftmā ouer Juda/dat haer bloet betaelt worde
op dat hooft Joab/ende zijns zaets ewelijc/Mer
dat Dauid/eñ zijn zaet/zijn huys/eñ sinē stoel/vre
de hebbe/ewelick vanden HEERE.
Ende Benaia/den soon Joiada/ghinck op/eñ
sloech hem/eñ doodē hē/eñ hy werdt begrauen in
sinen huyse/inder woestijnen/Eñ die coninck set-
te Benaia/den soon Joiada/in zijn stede/ouer dat
heyr/eñ Zadock den priester/sette die coninc in die
stede AbJathar
Ende die coninc sant henen/ende dede Semei ij.Re
roepē/ende sprac tot hem/Timmert v een huis te ij.
Hierusalem/eñ woont aldaer/Ende en gaet van F
daer nyet wt/noch herwaerts/noch derwaerts/
In welckē dage ghi wtgaet/eñ ouer die beke Ki
dron gaet/soe weet/dat ghi den doot steruē moet/
v bloet si op v hooft/Simei sprack totten coninck/
dat is een goede meyninghe/so mijn heere die co-
ninc gesproken heeft/so sal v knecht doen/Aldus
so woonde Semei te Jerusalem langen tijt/Mer
het gheuiel ouer drie iaren dat twee knechten den

Semei ontliepen/tot Achis den soon Maecha/dē Coninc tot Gath/Ende het wert Semei gheboot scapt/Siet v knechten zijn te Gath/Doen maecte hem Semei op/eñ sadelde sinen ezel/eñ troc henen tot Gath tot Achis/dat hy sine knechtē soude soecken/eñ doen hy daer quam/so bracht hy zijn knechten van Gath.

Eñ het wert Salomo gebootscapt/dat Semei wech getrocken ware vā Jerusalem tot Gath/eñ weder gecomē waer/Doē seynde die coninc henē eñ liet Semei roepen/eñ sprac tot hē/En heb ic di niet gesworen biden HEERE/eñ v getuyget ende geseyt/In welckē dach ghi wt treet/eñ herwaerts ofte derwaerts gaet/dat ghy weten sout/dat ghy den doot moet steruen? Eñ ghy spraect tot mi/Ick hebbe een goede meyninge gehoort/Waerom en hebdy v dan niet gehouden na den eedt des HEEREN/eñ ghebot dat ic v geboden hebbe.

Ende die coninck sprack tot Semei/ghy weet alle die boosheit die uwer herten kenlijc is/dye ghy mijnen vader Dauid ghedaen hebt/die HEERE heeft v boosheyt betaelt op v hooft/ende de coninc Salomo is ghesegent/eñ den stoel Dauid sal bereyt zijn voor den HEERE eewelic/Eñ dye coninc geboot Benaia den sone Joiada/die ginc wt/ende sloech hem dat hi sterf/Eñ dat coninckrijc wert beuestighet door die hant Salomo.

¶ Salomons rijc begint/Hi begheert van God wijsheit om dat volc te regerē/Dat selue belooft ende toeseyt hem die HEERE/Van den wijsen vonnisse Salomons/ouer die twee wiuen/die dat kint ghedoot hadden.

Dat.iij.Capittel.

Ende Salomo die houwede aen Pharao den coninck van Egipten/ende nam Pharaos dochter/eñ brachtese in die stat Dauid tot dat hi in zijn huis eñ des HEEREN huys voleynderde/eñ die mueren ront omme Jherusalem/Maer dat volck offerde noch op die hoochten/Want den name des HEEREN en was noch gheen huys ghetimmert tot dier tijt toe/Mer Salomo hadde den HEERE lief/eñ wandelde na die zedē zijns vaders Dauid/wtghenomen dat hi op die hoochten offerde/eñ wierp ooc wieroock.

Ende dye coninc ghinck henen tot Gibeon/om aldaer te offeren/want dat was een heerlike hoochte/Eñ Salomo offerde duysent brantoffers opten seluen outaer/Eñ dye HEERE openbaerde Salomo tot Gibeon des nachts inden droom/eñ God sprack/Bidt/wat ic v geuen sal/Salomo sprack/Ghi hebt aen mijnen vader Dauid dijnen knecht/groote ontfermherticheyt ghedaen ghelijc hy dan voor v ghewandelt heeft inder waerheyt ende gerechticheyt/eñ met een oprecht herte by v/eñ hebt dese groote ontfermherticheit ghehouden/eñ hem eenen sone ghegeuen/dye op sinen stoel sate/so het dan nv is/Nv HEERE mijn God/ghi hebt uwen knecht tot eenen coninck ghemaeckt in mijns vaders Dauids stede/So ben ic een cleyn ionghelinc/eñ en weet noch mijnē wtganc/noch mijnē inganc Ende v knecht is onder dat volc/dat ghi vercoren hebt so groot/dat niemant getellen noch bescriuen en can om der menichten/Dus wilt uwen knecht een gehoorsaem hert geuen/dat hi v volc oordelen mach/eñ verstaen wat goet eñ quaet is/Want wie vermach dit v machtich volc te vonnissen?

Doen beuielt den HEERE wel/dat Salomo sulcs badt/Eñ God sprac/want ghi dat biddet/eñ en biddet niet om lanc leuen/noch om rijcdō/noch om uwer vianden siele/maer om verstant/eñ oordeel te hooren/Siet so heb ic gedaen na uwē woorde. Siet ic heb v een wetende eñ verstandich herte gegeuen/also dat ws ghelijc voor v niet gheweest en is/eñ na v niet opstaen en sal/Daer toe so heb ic v ooc gegeuē/dat ghi niet gebedē en hebt/te wetē/rijcdom eñ eere/dat ws gelijc gheen onder den coningē en is tot uwer tijt/Eñ ist dat ghi in mine wegen wādelt/also dat ghy mijn sedē eñ gebodē hout so v vader Dauid gewādelt heeft/so wil ic v geuen een langhe leuen.

Eñ doe Salomo ontwaecte/siet doe wast eenen droom/eñ hi quā te Jerusalē/ende ghinc voor dye arcke des verbōts des HEEREN/eñ offerde brātoffer/dootoffer/eñ maecte een groote maeltijt allen sinen knechten.

✠ In die tijt quamen twee hoeren totten coninc/eñ stonden voor den coninc/Eñ dat een wijf sprac Och mijn here ic eñ dat wijf woonen in eenē huyse/eñ ic gelach bi haer indē huse/eñ ouer drie dagen doē ic gebaert had/so baerde si ooc/Eñ wi waren bi een/also dat geen vreēde met ons inden huyse en was/sonder wy tween/eñ des wijfs soon sterf inden nacht/want si had hē indē slaep verplet/eñ si stont inder nacht op/eñ nā minē soon van mijnder siden doē v maecte sliep/eñ leyde hē in haren arm/eñ haren dooden sone/leyde si in mijnen arm/eñ doen ic smorgēs opstōt om mijnen sone te soogē/siet doē was hi doot/mer smorgēs besach ic hē wel/eñ siet het en was mijne sone niet/dien ic ghebaert hadde D

Dat ander wijf sprack. Ten is also nyet/mijn sone leeft/eñ v soon is doot/Die ghene sprac/Het en is also niet v soon is doot/eñ mijn soon leeft/ende spraken also voor den coninc/Eñ die coninc sprack Dese seyt/mijn sone leeft/ende v sone is doot/Dye ghene seyt/Het en is also niet/V soon is doot ende mijn sone leeft/eñ die coninc sprack/Haelt my een sweert/eñ doe dat sweert voor dē coninc gebracht wert/so sprac die coninck/Deelet dat leuende kint in twee deelen/eñ gheeft deser die helft/eñ der geen der die helft.

Doen sprac dat wijf des welcs soon leefde/totte coninc (want haer moederlic herte wert beweecht ouer haren sone) Och mijn here geeft haer dat kint leuende/eñ en doodes nyet/Maer dye ghene sprac Het en si noch mijn noch dijn/laet het deelen/Doē antwoorde die coninck eñ sprac/Gheeft deser dat kint leuēde/eñ en doodes niet/want dz is zijn moeder/Eñ dat oordeel wert vermaert voor alle Israel/dat die coninck geoordeelt hadde/eñ vreesden dē coninc/want si sagē dat die wijsheyt Gods in hem was/om oordeel te doen. ✱

¶ Dat rijc Salomons met sinē officiers wort bescreuen/Eñ hoe wijs hi ooc gheweest is.

Dat.iiij.Capittel.

Also was Salomo coninck ouer gheheel Israhel/Eñ dit warē zijn princē Asaria de sone Sadok des priesters Elihoreph eñ Ahia dye sone Sisa

waren scriuers/ Iosaphat die sone Abilud was Cã
cellier/ Benaia die sone Ioiada was velthooftman
Zadok eñ Ab Iathar warẽ priesters / Asar Ja die
sone Nathan was ouer die officiers. Sabud die so=
ne Nathan des priesters was des conincs vrient/
Ahizar was hoofmeester/ Adonirã dye sone Abda
was rentmeester.

Eñ Salomo hadde twalef officiers ouer geheel
le Israel/ die den coninck eñ zijn huys besorchden/
Deene hadde tsiaers een maẽt lãc te besorgen/ Eñ
hieten also/ Die sone Hur opt geberchte Ephraim
Dye sone Deker te Makaz eñ te Saalbim ende te
B Beth Semes/ eñ te Elõ/ eñ Beth hanan/ die sone
Heséd te Aruboth/ eñ hadde daer toe Socho/ ende
dat geheele lãt Hepher /die sone Abi Nadab die ge
heele heerscappie Dor/ ende hadde Thaphat Salo
mos dochter tot eenen wiue/ Baena dye sone Abi
lud te Thaenach/ eñ te Megiddo / eñ ouer geheele
Beth Sean/ het welcke neffens Zarthana leghet
onder Iesreel vã Beth Sean totter pleynẽ Mebo
la toe/ tot ouer gheen side Iakmeam/ die sone Ge
ber te Ramoth in Gilead/ eñ hadde die placken Ja
ir des soons Manasse in Gilead/ eñ hadde dat lant
scap Argob die in Bazã leget / tsestich groote stedẽ
bemuert/ eñ met metalen grendelen.

Abi Nadab die sone Iddo/ te Mahanaim/ Abi
maar in Naphthali/ eñ hy nam Salomos dochter
Basmath ooc tot eenen wiue/ Baena dye sone Hu
sai in Asser eñ te Aloth/ Iosaphat dye sone Paru=
ha/ in Isaschar/ Semei dye sone Ela in Be Iamin
Geber die sone Vri indẽ lãde Gilead/ int lãt Sihõ
des conincs der Amoriten/ eñ Og des conincks in
Basan/ Een amptman was indẽ seluẽ lande/ Mer
C Iuda eñ Israel dier was vele/ gelijc dat zant aẽ die
zee/ eñ atẽ eñ droncke/ eñ warẽ vrolic/ Aldus was
Salomo rẽ heer ouer allet conincrijc/ vandẽ water
aen inder Philisteẽ lant/ tot aẽ die frontierẽ Egip
ti/ die hem ghiften brachten/ ende dienden hem zijn
leefdaghe lanck.

Eñ Salomo moeste dagelicx ter spisinghe heb=
ben/ dertich Chor bloemẽ van semel meel / tsestich
Chor ander meels/ thien gemeste runders/ eñ .xx.
weyde runders/ eñ hondert scapẽ/ wtgenomẽ hyr=
ten eñ rheen/ eñ steenbockẽ/ eñ watmẽ aen die crib
be hout Wãt hy heerscapte int geheele lant aẽ dese
side des waters / van Tiphsach tot Gaza toe/ ouer
alle coninghen ouer dees side des waters/ ende had
vreede van alle zijn onderdanigẽ ront omme/ Also
dat Iuda eñ Israel seker woonden/ elc onder sinen
wijnstoc/ eñ onder sinen vijgeboom / van Dan tot
Ber Seba toe/ so lange als Salomo leefde.

Eñ Salomo hadde veertich duisent wagen peer
den/ eñ twalef duysent reysegher peerden / Eñ dye
officiers besorchden den coninck Salomo / eñ allet
wat totter tafelen des conincs behoorde/ elckẽ tot
sinen monde/ eñ en lietẽ niet faelgerẽ oft gebrekẽ
D Ooc gherste eñ stroo voor die peerden/ eñ loopers
brachten si totten plaetsen daer hi was/ elc na sinen
beuele.

Eñ Godt gaf Salomo seer groote wijsheyt eñ
verstant/ eñ vrij gemoet / alst zãt dz aendẽ ouer der
zeeleyt/ also dat die wijsh z Salomo meerder was
dã alder kinderẽ van oostẽ/ eñ dan alle Egipteriers
wijsheyt/ Eñ was wijser dan alle menschẽ/ ooc wij
ser dan die dichters Ethan/ die Esrahiten/ Heman
Chalchal eñ Darda/ eñ was vermaert onder allen
heydenẽ rõt omme/ Eñ hi sprac drie duysent bispra
kẽ/ eñ sijnder liedekẽs warẽ duysent eñ vijf/ eñ hy
sprac vã boomẽ/ vandẽ Cederboõ aen tot Libanõ
tot aen den Isope/ die wter wãt wast / Ooc sprack
hi vã vee/ vã vogelẽ/ vã gewormte/ vã vissen/ Eñ
wt allen dẽ volcke quamẽder om te hoorẽ die wijs=
heit Salomo/ van allen coningen opter aerdẽ/ dye
van sijnder wijsheit gehoort hadden.

¶ Die coninc Hirã seynde den coninck Salomo
constelike wercklieden /om dẽ tempel te timmerẽ
te Jerusalem. Dat .v. Ca

Ade Hiram die coninc te Tyro sandẽ
zijn knechtẽ tot Salomo/ wãt hi had C
de gehoort/ dat si hẽ tot eenen coninc
ghesalft hadden in sijns vaders stede/
Wãt Hirã beminde Dauid zijn leuen
lãc/ Eñ Salomo sandt tot Hirã/ eñ dede hẽ seggen
Ghy weet dat mijn vader Dauidt gheen huys en
mochte timmeren den name des HEREN sijns
Gods/ om des oorlooghs wille dat ronts om hem
was/ tot datse die HERE onder sinẽ voetsolẽ gaf
Mer nu heeft mi die HERE mijn God/ ront om
me ruste gegeuẽ/ also datter gheẽ viãt noch quade
hinder inisse meer en is Siet dus heb ic gedacht eẽ
huys te timmerẽ den name des HEREN mijns
Gods / so die HERE tot minẽ vader Dauid ghe=
sprokẽ heeft eñ geseit/ v soõ diẽ ic in v stede setten
sal op uwẽ stoel/ die sal minen name een huys tim
merẽ/ Dus beuelet nu/ datmen mi Cederboomen
wt Libanon houwe/ eñ dat uwe knechtẽ met mine
knechtẽ sijn/ eñ dat loon uwer knechtẽ wil ic v ge
uẽ / allet so ghi segt/ wãt ghi weet dz bi ons niemãt
en is/ die hout weet te houwẽ/ gelijc die Sidoniers

Doe Hirã die woordẽ Salomo hoorde/ verblij
de hi hẽ hoochlic / eñ sprac / Gelooft si de HERE
hedẽ die/ Dauidẽ eenẽ wijsen sone ghegheuẽ heeft
ouer dit volc / Eñ Hirã sandt tot Salomo/ eñ dede
hẽ seggẽ/ Ic heb gehoort al wat ghi tot mi gheson
dẽ hebt/ Ic wilt doẽ na alle uwer begeertẽ/ mz Ce
derboomẽ eñ met uuerẽ houte Mijn knechten sul
lẽse van Libano afbrẽgen/ aen die zee/ eñ wiltse in
vlotẽ leggẽ/ op die zee / totter plaetsen toe / die ghy
mi te kennẽ sult geuẽ/ eñ willse v daer aen brengẽ
eñ wtrechtẽ eñ ghi sultse doẽ halen/ Maer ghi sult
mine begeerte ooc doẽ/ eñ minẽ gesinne spise geuẽ
Aldus gaf Hirã Salomo Cederẽ eñ vueren hout
na allẽ sinen begheeren /Salomo ghaf Hirã wel
.xx.m Choren oft matẽ tarwen te etene voor zijn
gesin/ Eñ .xx. Chorẽ oft matẽ gestootẽ olijs/ Sulc
gaf Salomo Hiram iaerlicx.

Eñ de HERE gaf Salomo wijsheyt/ so hy hẽ
gesprokẽ hadde/ eñ twas vrede tusschen Hiram eñ
Salomo/ Eñ si maectẽ beide een verbõt met mal=
canderen/ Eñ Salomo maecte een wtkiesen ouer
alle Israel/ Eñ der wtgecorẽ wercliedẽ waren der
tich duysent mannen/ eñ seyndese tot Libanõ/ ouer
elcke twee maenden/ thien duysent/ Alsoe dat si een
maẽt op Libanon waren/ eñ twee maendẽ thuys/
Ende Adoniram was ouer die wtgecosen.

Eñ Salomo hadde tseuẽtich duysent die lasten
droegẽ/ eñ tachtẽtich duysent dye daer timmerden
opten berch/ sonder dye ouerste officiers Salomo

die ouer dat werc geset warē/ te wetē drie duysent
eñ drie hondert/ die welcke ouer dat volc regeerdē
die daer aēt werc aerbeydē/ Eñ die Coninc geboot
dat si groote eñ costelike steenē wt soudē brekē/ te
wetē gehouwē steenē tottē fundamente des huys
Eñ die timmerliedē Salomo/ eñ die timmerlieden
Hirā/ eñ die aē die palē warē hieuwē wt/ eñ berey-
den houten/ eñ steenen om dat huys te timmeren.

¶ Hier wort den tijt bescreuē/ vvāneer dz Salo-
mon begonnē heeft dē Tēpel te timmeren/ ende
ooc vvanneer hi volbracht vvert. Cap. vi.

IN dē vier honderstē eñ tachtichsten ia
er/ na dē wtgāc der kinderē van Isra
el wt Egiptē lant/ inden vierden iaer
des coninctrijcs Salomo/ ouer Israel
inder maēt Sif/ dat is die anď maent/
so wert dat huys des HEEREN ghetimmert/ Dit
huys dat die Coninc Salomo den HEERE tim
merde/ was tsestich ellen lanc/ twintich ellē breet
eñ dertich ellen hooch/ eñ hi timmerde eē portael
voor den tempel/ twintich ellē lanc/ na der breydē
des huys/ eñ thien ellen breet voor dat huys henē
Eñ hi maecte in dat huis vensteren/ diemen met le
den opende toe mochte doen

Eñ hi timmerde eenē ommeganc aen dē mue-
ren des huys ront omme/ dat hi/ beyde om den tē
pel eñ om den choor ghinc eñ maecte sinē buyten-
sten muer daer omme Den ondersten ganck was
vijf ellen wijt/ eñ den middelstē ses ellē wijt/ ende
den derden seuen ellen wijt/ Wāt hi leyde balcken
van buyten int huys ronts om/ dat sy hen nyet en
hielden aen den want des huys

Eñ doe dat huys getimmert wert/ soo werdet
van geheelen/ ende wtgebrokenen steenen getim-
mert/ alsoe datmen gheenen hamer noch bijl noch
eenich yseren instrument en hoorde

Maer een dore was ter rechter siden midden
aent huys/ also datmen door eenen windelsteen op
ginc op den middelganc / eñ vandē middelganc op
ten derdē. Aldus timmerde hi dat huys/ eñ voleyn-
de dat/ Eñ hi beschutte dat huys met cederen/ bey-
de bouen eñ aen die wanden/ hy timmerde ooc ee-
nen ganc bouen op dat geheele huys/ vijf ellen hoo B
ghe/ Ende decte dat huys met cederen hout.

Eñ des HEEREN woort quam tot Salomo eñ
sprac/ Dat si dat huys dat ghi timmert. Ist
dat ghi in minen seden wandelt / ende na mi-
nē rechten doet/ eñ al mijn gebodē hout/ om
daer inne te wandelen / so wil ic mijn woort
met v beuestigen/ gelijc ic uwē vader David
gesproken heb/ eñ wil onder die kinderē van
Israel woonen/ ende ic en wil mijn volc Isra
el niet verlaten

Also timmerde Salomo dat huis/ eñ vol-
eynde ende timmerde die wanden des huys
van binnen aen die siden vā Cederen/ vā des
huys pauiment aen/ tot den dake toe/ eñ be-
scuttet van binnen met houte/ eñ solderde dē
vloer des huys met dennen berderen

Ende hi timmerde achter int huys eenē ce
deren wandt/ twintich ellē lāc/ vādē pauimē
te totten dake toe/ Eñ timmerde daer binnē C
den Choor/ ende dat Alderheylichste/ Maer
dat huys des tēpels voor den Choor was. xl
ellen lanc/ Vā binnē was dz geheele huys enc
kel cederen met gedraeydē knoopen eñ bloē
werc/ also datmē geenen steē en sach/ Maer
den Choor bereyde hi vā binnē int huys / dat
mē dye Arcke des verbont des HEEREN
aldaer soude setten/ Eñ voor den Choor die
twintich ellē lanc/ twintich ellē wijt/ eñ twin
tich ellē hooch was/ eñ ouertrockē mz loute-
ren goude/ eñ ouerdecte den outaer met cederen:

Eñ Salomo ouertroc dat huys van binnen met
louteren goude/ eñ troc gulden grendelen voor dē
Choor/ dye hy met goude ouertrocken hadde/ also
dat dat geheele huys heel met goude ouertrocken
was/ daer toe oock den gheheelen outaer voor den
Choor ouertroc hi met goude.

Hi maecte ooc inden Choor twee Cherubim. x.
ellē hooch/ vā olijfbomē hout/ vijf ellē hadde eenen
vlogel eens ygelijcs Cherubs/ also dat. x. ellē wa
rē vandē eynde zijns eens vlogels/ tottē einde zijns
anderē vlogels/ Also hadde die āder Cherub ooc. x
ellen/ eñ was eenderley mate/ eñ eenderley ruymte
beyde der Cherubim/ alsoe dat elc Cherub. x. ellen
hooch was/ Ende hi dede die Cherubim binnē int
huys/ eñ dede haer vlogelē wt breidē/ dat des eens
vlogel raecte aen desen want/ eñ des anderen Che
rubs vlogel raecte aen den anderē want/ Mer mid
den indē huyse raecte dē eenen vlogel den anderen
Eñ hi ouertroc die Cherubim met goude.

Eñ aen allen wanden des huys / al omme/ liet
hi draey werck maken van wtgegroefden Cheru-
bim/ palmen eñ bloem werc/ Ooc ouertroc hi den
bodē oft pauimēt des huis met gulden platen/ Eñ
inden inganck des Choors maecte hi twee dueren D
van olijfboomen houte/ met vijfcantige posten/ eñ
liet daer draeywerc op maken van Cherubim/ pal
men/ eñ bloemwerc/ eñ ouertrocse met gulden pla
ten/ Also maecte hi ooc inden inganck des tempels

viercante posten/ van olijfboomen houte/ eñ twee dueren van vueren oft dennē houte/ alſo dat elcke duere twee bladeren hadde/ aen malcanderen han= gende/ ende maecte daer op draeywerck van Che= rubim/ palmen ende bloemwerck/ ende ouertroc= ſe met gonde/ recht ſoot beuolen was.

Ende timmerde ooc eenen voorhof daer inne van drye rijen behouwender ſteenen/ ende van een der rijen gheſchaefden Cederen.

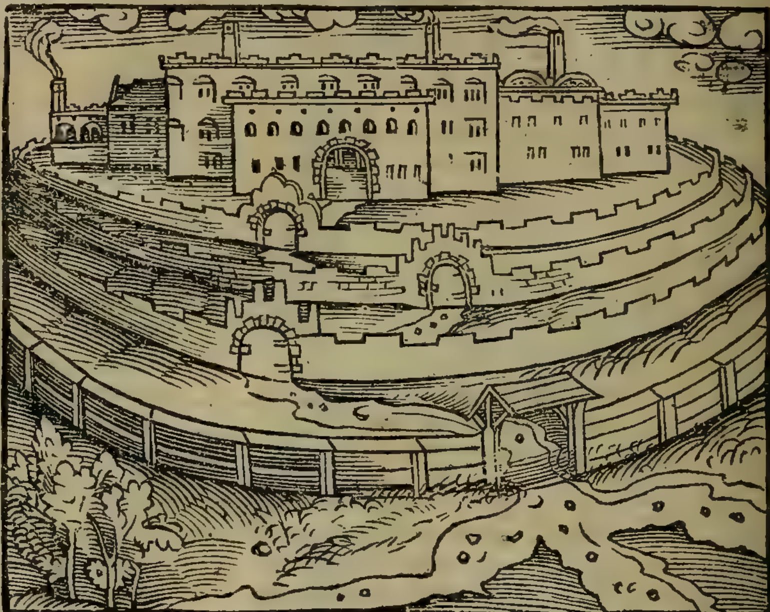
In dat vierde iaer inder maent Sif/ ſo wert dat fundament geleyt aendē huyſe des HEEREN/ Eñ indē elfſtē iare inder maent Bul/ dat is die achtſte maent/ wert dat huys volmaect/ ſoe het zijn ſoude alſo dat ſi daer aē .vij. iaer timmerden

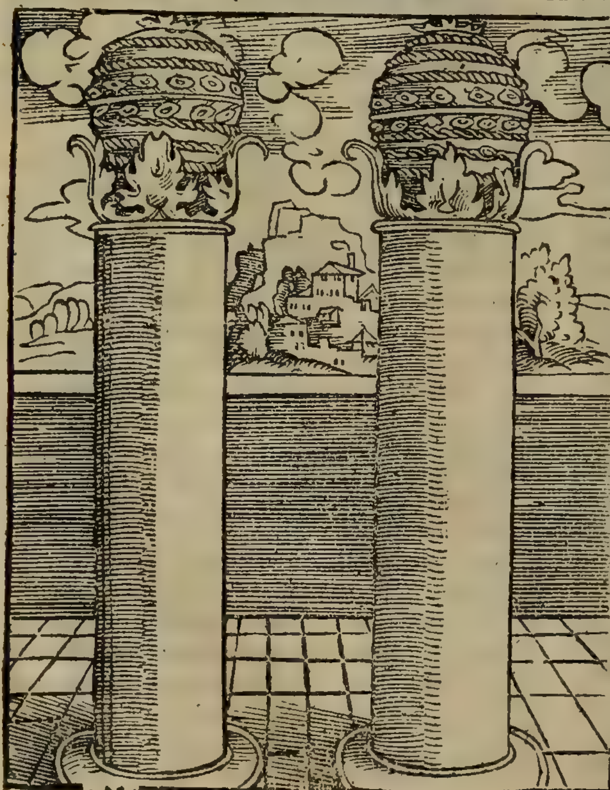
A Salomō timmert ooc een huis voor hem ſeluē/ vā dē houtē wt den wout Libano

Mer aen zijn huys timerde Salomo .xiij. iaer/ dat hijt gheheelijc voltimmerde/ te wetē hi timmerde eē huis vā dē wout Libanon/ hondert ellē lāc/ vijftich ellē wijt/ eñ .xxx. ellē hooch/ int vierkāte m3 calomnē vā geſcaefdē Cederen eñ tafelde dat deckſel bouenaē ooc met Cederen/ op aen den .xlv. calomnen/ wāt elcke rije hadde .xv. calōnen/ alſo d3 al toos drye calomnē gelijc tegē malcāderē ouer ſtondē/ alſoe dat elc pāt tegen malcāderen ouer tuſſcē dē calōnē/ mettē calomnē vierkantich was.

B Ende hi maecte een poortael met calomnē/ vijftich ellē lāc/ eñ .xxx. ellē wijt Ende noch eē poortael voor hē met calōnē/ eñ met eē dicke pilerne. Eñ eē poortael tot eenē coninx ſtoel daer mē oordeel in hielt/ eñ maectese tot een vonnis poortael/ eñ beſcutet met Cederē/ vandē pauimēt aen/ tot weder tot ten vloer/ Daer toe zijn huys daer hi in woonde in den achterhof tuſſchen den huyſe eñ dē poortael gemaect ghelijc dye andere/ Eñ maecte ooc een huys als dat poortael der dochter Pharao/ dye Salomo tot eender huyſurouwen ghenomen hadde.

Sulcke alle waren coſtelike ſteenen na der matē gehouwē/ met ſagē geſnedē op allē ſidē vandē fundamēt/ tot aē dat dac toe/ daer toe ooc buytē tottē grootē hof toe. Dye fundamētē warē ooc coſtelike eñ grote ſteenē .x. eñ acht ellen groot/ eñ daer op coſtelike gehouwē ſteenē na der maten/ eñ Cederen Met den grootē hof al omme/ hadde drie rijen vā gehouwē ſteenen/ eñ een rije van geſcaefden Cederen/ Alſo ooc den voorhof aē thuys des HEEREN van binnen/ ende dat poortael aenden huyſe.

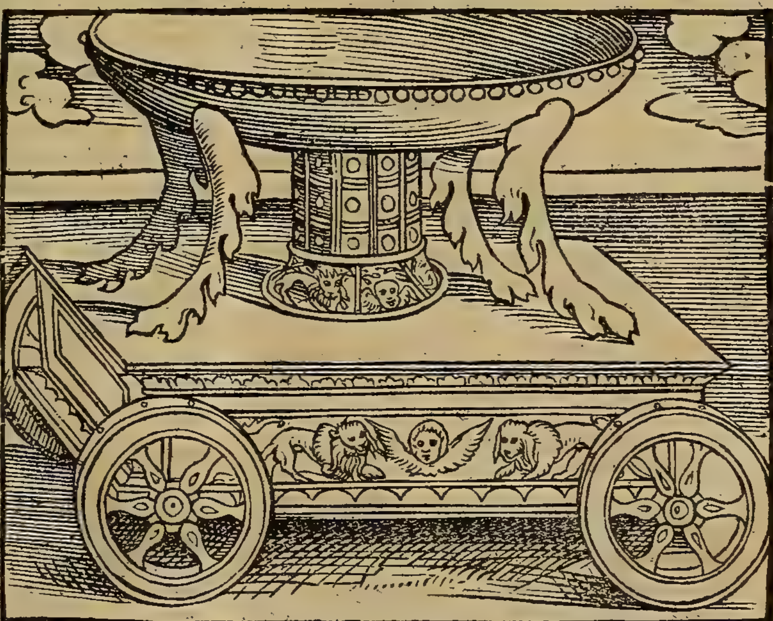

C Eñ die coninc Salomo ſant henē ende liet halē Hirā vā Tyro/ eens weduwē ſoō/ wt dē ſtāme Naphtali/ eñ zijn vadr was eē mā vā Tyro geweeſt/ die eē meeſter was in metael/ vol wijſhz/ vſtāt eñ cōſtē/ om te arbeidē alhādē metael werc/ Doe die tottē coninck Salomo quā/ maecte hi alle zijn werc/ Eñ maecte twee metalē calomnē/ elc .xviij. ellē hooch/ eñ een ſnoer vā .xij. ellē was die mate/ om beide dye calōnē/ eñ hi maecte twee knoopē vā metael gegotē/ om bouē aē die calōnē te ſetten/ ende elckē knoop was .v. ellē hooch/ ende aē elckē knope bouē op die calōne/ warē .vij. geulochtē reepkēs als ketenē/ eñ hi maecte aē elcken knoop .ij. rijē granaet appelē rōtō aē eē reepken/ daer mede dē knoop bedect wort/ Ende die knopē warē als die roſen voor d3 poortael vier ellen groot/ Eñ die granaet appelē inder rien rontom waren .CC. bouen eñ ondē aen dē reep die om dē buyc des knoops ginc/ aen elckē knoop op beidē calōnē/ Eñ hi rechte de calōnē op voor d3 poortael des tēpels/ Eñ dye hi ter rechter hant ſette hiet hi Jachin/ eñ die hi ter ſlincker hāt ſette/ hiet hy Boas. Eñ het ſtont alſo bouen op die calōnē als roſen/ Alſo wert voleynt dat werc der calomnen. D

Eñ hi maecte eē gegotē zee / thiē ellē wijt vandē eenē boorde tottē anderē rontomme eñ vijf ellē hooch/ Eñ eē coorde dertich ellen lanc was die mate rōtomme/ Eñ om die ſelue zee die thien ellen wijt was/ gingen knopē aen harē boorde oft rant/ rontomme die zee heenē/ Mer die knoopē warē twee rijē gegoten. Eñ ſi ſtont op twalef runderē / der welcker drie noortwaerts gekeert warē/ drie weſtenwaerts/ drie ſuytwaerts / eñ drie ooſtenwaerts/ eñ die zee bouen daer op/ alſo dat alle haer achterſte deelen binnenwaerts waren Sijn dicte was eē hāt breet/ eñ ſinē boort was als eēs bekers rant/ als eē opgegaē rooſe/ eñ daer ghingē twee duiſent Baten in/ Hi maecte ooc thien metalen geſtoelten/ elc was vier ellē lāc eñ breet/ eñ drie ellē hooch/ Mer dz geſtoelte was alſo gemaect/ dat het ſidē hadde tuſſcen dē lijſtē/ Eñ aē dē ſidē tuſſcē dē lijſten waren leeuwē/ runderen/ ende Cherubim. Eñ die ſidē warē gemaect aē die lijſten/ die ouer eñ onder den leeuwen eñ runderē waren alſo dat ſi onderwaert gerecht waren/ Eñ elc geſtoelte had vier metalen raders/ met metalen aſſen oft geſtellen/ Eñ optē vier hoecken waren ſcouderen gegoten/ elc tegē die ander ouer onder aenden ketel gelenct.

Maer den hals midden opt geſtoelte/ was een elle ront eñ hooch/ anderhalf elle wijt / eñ daer waren puckelkens aendē halſe/ inden veldē die viercant waren/ ende niet rōt/ Die vier raders ſtonden onder aen die ſidē/ eñ die aſſen der raderen warē aē tgeſtoelte/ elc rat was anderhalf elle hooch eñ het warē raders als wagē raders/ eñ haer aſſen/ nauē/ ſpeekē eñ velgen warē al gegotē/ eñ die vier ſcouderen op die vier hoecken elcs geſtoelts/ waren ooc aent geſtoelte.

Eñ aenden hals bouen opt geſtoelte/ een half elle hooch/ rontſom warē lijſten eñ ſiden aēt tgeſtoelte. Eñ hi liet op die placke der ſelfder ſidē eñ lijſten Cherubim/ Leeuwen/ eñ palmboomen grauē / elc aenden anderen rontō daer aē. Op die wiſe maecte hi thien gheſtoelten ghegoten / Eenderley mate ende ruymte was aen allen.

Eñ hi maecte thien metalē ketelē/ alſo dat. xl. Bathē in eenen ketel ginc/ eñ was vier ellen groot/ eñ op elc geſtoelte was eenen ketel/ Eñ hi ſette vijf geſtoeltē aendē rechtē hoecke des huys/ eñ die ander vijf aendē ſlincken hoeck/ Maer die zee ſette hi ter rechter hant voor aent huys ſuytwaert.

Eñ Hirā maecte ooc potten / pannen/ beckens eñ boleynde alſo alle wercken die die coninc Salomo aenden huyſe des HEREN maken dede / Te weten/ die twee calomnen/ eñ die kenlike knoopen bouen op die twee calomnen/ eñ daerom twee geulochten reepkens/ om te bedecken die twee kēlijcke knoopē optē calomnē/ Eñ die vier hondert granaet appelen aen die twee ghevlochten reepkens/ te weten twee rijen granaet appelē/ aē een reepkē te bedecken die twee kenlijcke knoopen opten calōnen/ Daer toe dye thien gheſtoelten/ eñ thien ketelen bouen daer op / eñ dye zee/ eñ twaelf runderen onder die zee/ Eñ die potten eñ pannen/ eñ beckēs ende alle deſe vaten die Hiram den coninc Salomo maecte/ tot den huyſe des HEREN / waren van louteren metael/ Inden lantſcap aen die Iordane liet ſe die coninc ghieten/ in dicke leemachtige aerde/ tuſſchen Suchoth/ ende Zarthan / Ende Salomo liet alle vaten ongewegen/ om die zeer grote menichte des metaels

Ooc maecte Salomo alle vaten die totten huyſe des HEREN behoorden/ te weten/ eenen gul-

den outaer/ eē gulden tafele daer dye thoonbroo-
den op ligghen/ vijf candelaren ter rechter handt/
eñ vijf candelaren ter slincker hāt/ voor den thoor
van louteren goude/ met gulden bloemen/ lampē
eñ snutters/ daer toe scalen/ schotelē/ beckēs/ lepe
lenpannen van louteren goude/ Oec waren die
harren aen der duerē aen den huyse van binnē/ int
Alderheylichste/ eñ aen die dueren des huys van-
den tempel des HEEREN/ alle gader gulden

Alsoe wert voleynt allet werc/ dat dye coninck
Salomo maecte aen den huise des HEEREN/ Eñ
Salomo brachte daer inne al wat zijn vader David
geheylicht hadde/ van siluer/ van goude/ eñ vaten
eñ settet inden schat des huys des HEEREN

¶Die arcke wort van Sion inden tēpel dye Salo
mo ghetimmert hadde/ met grooter eeren ende
vruechden gedragen Salomo looft den HERE
ende dat ghansche volck met hem/ Ende hi doet
ooc zijn gebet aen God dē HERE/ ende hi wij
det den tempel

Dat.viij.Capittel

A
2.pa.v a Oen vergaderde dye coninck Salo-
mo tot hem die Ouders in Israhel/
alle ouersten der stammē eñ princen
die vaders onder den kinderē Israel
te Jerusalem/ eñ dye Arcke des ver-
bonts/ des HEEREN op te brengen wt der stadt
David/ dat is Zion/ Eñ alle mānen Israel verga-
derden hen totten coninck Salomo/ inder maent
Ethanim op die feeste/ dz is die seuēste maēt. Eñ
doē alle Ouders Israel quamen/ hieuen die prie-
sters die Arcke des HEEREN op/ eñ brachtēse op
waerts/ daer toe den tabernakel des getuygenis/
eñ alle gheereetscap des heylichdoms dat inden ta
bernakel was/ Dat deden die priesters eñ die Leui
tē/ Eñ die coninc Salomo/ eñ die geheele gemein
te Israel/ die hen tot hē vergadert haddē/ ghingē
met hē voor die Arcke henē/ eñ offerdē scapē ende
runderen/ so vele datment niet getellē noch gere-
kenen en conste

(Margin: Die werelt had gestaen iiij.m.c. eñ lxxix. iaer voor cristus gheboorte m.eñ xx iaer)

Also brachtē die priesters die arcke des verbōts
des HEEREN op haer plaetse/ inden thoor des
huys/ in dat alderheylichste/ onder dye vloghelen
B der Cherubin/ Wāt die Cherubin breydē die vlo-
gelē wt/ ouer die plaetse aldaer die arcke stont/ eñ
bedectē die arcke eñ hare hantboomē van bouen/
Eñ die hantboomē warē soe lanc dz hare knoopē
ghesien worden buyten den heylichdom voor den
thoor/ mer voorder buytē en werdē si niet gesien/
eñ waren aldaer tot op desen dach/ Ende daer en-
was niet inder arckē/ dan die twee steenen tafelen
Mosi/ die hi aldaer liet te Horeb/ Doe die HEERE
metten kinderen van Israel een verbont maecte/
Doē si wt den lande Egipti getrockē waren.

Doē die priesters wt den heylichdom gingen
so veruulde een wolcke dat huys des HEEREN
dat die priesters niet en conden staē/ eñ haerē dienst
volbrengen om der wolcken wille/ want die heer-
licheit des HEEREN veruulde dat huys des HE
REN/ Doē sprac Salomo/ de HEERE heuet ge-
sproken/ dat hi in dat doncker wil woonen/ Ic heb
(tis waer) een huys getimmert v tot eender woo
ninghē/ eenen stoel dat ghy daer eewelick woonen
sout/ Ende die Coninck keerde sijn aensicht/ ende
seghende die geheele ghemeynte Israel/ ende dye
geheele ghemeynte Israel stont ende hi sprac.

Gheloofst si die HEERE die God Israel/ die
door sinen mont minen vader David gesprokē/ eñ
dooor sijn hant veruult heeft/ eñ geseyt/ Vandē da
ghe aen doen ic mijn volck Israel wt Egipten ley
de so en heb ic noyt gheen stadt vercorē/ onder ee-
nigen stamme Israel/ dat mi een huys getimmert
soude werden/ ende minen name daer soude sijn/
Mer ick heb Dauiden vercoren/ dat hy ouer mijn
volc Israel soude sijn/ Eñ mine vader David had-
det (tis waer) inden sin/ dat hi den name des HE-
REN des Gods Israel een huys soude timmerē
Maer die HEERE sprac tot minen vader David/
dat ghi inden sin hadt een huys te timmerē minen
name/ hebdi wel gedaen/ dat ghi sulcs voor v naēt
Nochtans ghi en sult dat huys niet timmerē/ mer
v soon die wt uwē lendenē comē sal/ die sal minen
name een huys timmeren/ Eñ dye HEERE heeft
zijn woort beuesticht/ dat hi gesprokē heeft/ want C
ick ben op comen in mijns vaders Dauids plaetse
eñ sitte optē stoel Israel/ so die HEERE ghesprokē
heeft/ eñ heb ghetimmert een huys den naem des
HEEREN des Gods Israel/ eñ heb daer een plaet
se bereyt der arckē/ daer inne dat verbōt des HE-
REN is/ dat hi gemaect heeft/ met onsen vaderē/
doen hijse wt den lande Egipti leyde.

Eñ Salomo tradt voor den outaer des HE-
REN/ in die tegenwoordicheyt der geheelder ge-
meynten Israel/ eñ streckte sine handen wt ten he-
mel/ eñ sprac/ HEERE God Israel/ daer en is geē
God/ noch daer bouen inden hemele/ noch onder
opter aerden wes ghelijcs/ ghi die dat verbont ende
die ontfermherticheyt houdt/ dinen knechten dye
voor v wandelē wt geheelder hertē/ Ghi die uwē
knecht mijnen vader David hebt gehoudē/ al wat
ghi hem gesproken hebt/ met uwē mont hebt ghijt
ghesproken/ eñ met dine hant hebt ghijt veruult/
soot desen dach bewijst/ Nv HEERE God Israel/
hout uwē knecht minen vader David/ al wat ghy
hē gesproken hebt/ eñ geseit/ het en sal v niet ghe-
brecken aen eenē man voor mi/ die daer sitte opten
stoele Israel/ Ist nochtans dat uwe kinderē harē
wech bewarē dat si voor mi wandelē/ so ghi voor
mi gewādelt hebt/ Nv God Israel laet v woordē
warachtich werden/ die ghi uwē knecht minē va
der David gesproken hebt.

Want meynt ghi oock dat God opter aerden
woone: Siet die hemelen eñ alder hemelen hemel
en mogen v niet begripen/ hoe soudt dan dit huys
ghedoen dat ic getimmert hebbe? Mer keert v tot
ten gebede dijns knechts/ eñ tot sinē smeeckē HE
RE mijn God/ op dat ghi hoort dat lof eñ gebet/
dat v knecht heden voor v doet/ dat v oogē open
staē ouer dat huys nacht eñ dach/ ouer die plaetse
daer ghi af ghesept hebt/ minē naem sal daer sijn/
wilt doch hooren dat gebet/ dat v knecht op dese D
plaetse doet/ eñ wilt verhooren dat smeecken dijns
knechts/ eñ dijns volcs Israel/ dat si hier doen sul
len op dese plaetse uwer wooningen inden hemel
eñ als ghijt hoort/ genadich sijt

Wanneer yemant teghē sinē naestē sondicht/
eñ neemt dē eedt op hem daer hi hē mede verbint/
eñ dien eedt comt voor uwen outaer/ in desen huy
se/ wilt dat hoorē inden hemel/ ende uwē knecht

recht doen/om den ongodlicken te verdoemen/eñ sinen wech op sijn hooft brengen/ eñ den gerechtẽ rechtueerdighen/om hem te gheuen na sijnder ge rechticheyt

Als v volc Israel geslaghen wort voor sine viãden/om dat si aen v gesondicht hebbẽ/eñ bekeerẽ hen tot v/eñ bekennen uwen name / eñ bidden eñ smeecken tot v in desen huyse/ soe wilt dat hooren indẽ hemele /eñ der sondẽ ws volcs Israhels genadich zijn/eñ brengense weder int lant/dat ghi harẽ vaderen ghegheuen hebt

Als den hemel ghesloten wert dattet niet en regent om dat si aen v gesondicht hebben/eñ bidden op dese plaetse/eñ uwẽ name beliden /eñ hen van haren sonden bekeeren/om dat ghise benaut/ soo wilt hooren inden hemel/eñ ghenadich sijn der sonden uwer knechten/eñ ws volcs Israel/dz ghi hen den goeden wech wijst/daer si in wandelen mogẽ eñ laet opt lant reghenen/dat ghi uwen volcke tot een erfenisse ghegheuen hebt.

Als die dierte/oft pestilẽcie/oft droocht/oft brãt oft sprinchanẽ/oft rupsemẽ indẽ lande zijn/oft zijn viant indẽ lãde is/oft zij poortẽ belegert sijn/oft eenige plage oft cranchz is wie dã biddet eñ smeect/ het zij ãder mẽscẽ oft ooc v volc Israel / Die daer gewaer werdẽ haerẽ plagen/elc in sijnder herten/ Eñ strect zijn handen wt tot desen huyse/ So wilt dat hooren inden hemel/indẽ setel daer ghy woont eñ ghenadich sijn/eñ doen/dat ghi elckẽ geeft so hi gewandelt heeft/geliic ghi zijn hert bekent/want ghi alleen kent dat herte alder kinderen der menschen/Op dat si v altijt vreesen/so lãge als si optẽ lande leuen/dat ghy onsen vaderen ghegeuẽ hebt.

Als oock een vreemde/die niet en is van uwen volcke Israel/eñ comt wt verren landen/om dijns naems wil(want si sullen van uwen grootẽ name hooren/eñ van uwer machtiger hant/eñ van uwẽ wtgerectẽ arme)eñ comt dat hi soude bidden voor uwen huyse/so willet hooren inden hemel inden setel uwer wooningen/eñ doental/daer v die vreemde om aenroept/op dat alle volcken opter aerden uwẽ name bekennẽ/dat si v ooc vreesen als v volc Israel/eñ dat si seker werdẽ/hoe dit huys na uwẽ name genaemt si/dat ic getimmert hebbe

Als v volc wt rect indẽ strijt tegẽ sine vianden / door den wech dien ghise seyndẽ sult /eñ sullen bidden tottẽ HEERE/tegen dẽ wech totter stadt dye ghi vercorẽ hebt/eñ tottẽ huyse dat ick uwẽ name getimmert hebbe/so wilt haer gebet eñ smeecken hooren inden hemel/eñ recht doen

Als si tegen v sondigẽ sullen(wãt daer en is geẽ mẽsce die nz en zõdicht)eñ ghi grã wert / eñ gheeft se voor harẽ viandẽ/also dat sise geuangẽ leiden in der vianden lãt/verre oft nae/Eñ si in haere herte slaen/indẽ lãde daer si geuanghen sijn/eñ bekeeren hen/eñ smeeken v indẽ lãde haerẽ gheuãckenissen eñ sprekẽ/Wi hebbẽ gesondicht eñ misdaẽ/ eñ ongodlic geweest/eñ bekeerẽ hen also tot v/wt gheheelder hertẽ/eñ wt geheelder sielẽ / in haerder vianden lãt/diese wech geleit hebbẽ/eñ biddẽ tot v te pen den wech tot harẽ lande dat ghi haren vaderẽ ghegeuen hebt/totter stat die ghi vercorẽ hebt/eñ totten huyse dat ic uwen name getimmert hebbe.

So wilt haer gebet eñ smeeckẽ verhooren indẽ hemel/vanden setel uwer wooningẽ/eñ recht doet eñ uwen volcke genadich zijn dz tegẽ v gesondicht heeft/eñ alle hare ouertredinghen / daer si v mede ouergetredẽ hebbẽ/eñ ontfermherticheyt geuẽ voor die ghene diese geuangen houdẽ/eñ v haerẽ te ontfermẽ/wãt si zij v volc/eñ v erfenissen/die ghi wt Egiptẽ/wt dẽ yserẽ ouẽ geleyt hebt op dz v ogẽ opẽ zijn op dat smeeckẽ ws knechts/eñ ws volcs Israel/dat ghise hoort in allẽ dien/daer si v omme aenroepen/Wãt ghi hebtse v afgescheydẽ tot eẽ erffenisse/wt allẽ volckẽ opter aerden/ doen ghi onse vaders wt Egiptẽ leydet/HEERE/HEERE

Eñ doe Salomo alle dit gebet eñ smeeckẽ voor den HEERE wt hadde gebedẽ/stont hi op vanden outaer des HEEREN/eñ hielt op van knielen / eñ handen wt te streckẽ ten hemel/eñ hi stont eñ seegẽde die geheele gemeynte Israel met luyder stẽmen eñ sprac. Gelooft si die HEERE/die sinẽ volcke Israel ruste gegeuẽ heeft/so hi gesprokẽ heeft/ Daer en is niet een veruallẽ wt alle sine goede woordẽ/ die hi gesprokẽ heeft/door sinẽ knecht Mosen /die HEERE onse God si met ons/ghelijc hi ghe weest heeft mz onsen vaderen/hi en verlate ons niet/eñ en trecke die hant niet af vã ons/ onse herte tot hẽ te neygen/dat wi wandelen in alle sine weghen/eñ houden sine geboden zeden ende rechten/die hi onsen vaderen geboden heeft

Eñ dese woordẽ die ic voor den HEERE gesmeect hebbe/moetẽ ghenaken den HEERE onsen God/dach eñ nacht/dz hi recht doe sinẽ knecht eñ sinẽ volcke Israel/eenẽ yegelikẽ tot zijnder tijt/op dat alle volckẽ opter aerden bekennẽ dat die HERE God is/eñ gheẽ meer/eñ onse hert si oprecht mettẽ HEERE onsen Godt/te wãdelẽ in sinẽ sedẽ eñ te houdẽ sine gebodẽ/so het heden toegaet

Eñ die Coninc mettẽ geheele Israel sijn volc / offerden voor den HEERE offer/ Eñ Salomo offerde die dootoffere/die hi den HEERE offerde) tweentwintich duysent ossen/eñ hondert eñ twintich duysent schapen/Also wijdden si dat huys des HEEREN/die Coninc eñ alle die kinderen Israel Inden seluẽ dach wijdde die Coninc den middelstẽ hof/die voor den huyse des HEEREN was/Daer mede dz hi brãtoffer/spijsoffer/eñ dat vette vã dootofferẽ aldaer wt rechtede/Wãt dẽ metalẽ outaer die voor dẽ HEERE stont/was te cleine tottẽ brãtoffer/spijsoffer/eñ tottẽ vettẽ vã dootofferhanden.

Eñ Salomo maecte tot dier tijt eẽ feeste / eñ al Israel met hẽ eẽ groote vergaderinge / vandẽ pale Hemath af/totter bekẽ Egipti toe/voor dẽ HERE onsen God..vij.dagẽ/eñ weder.vij. dagẽ/ dz waren.xiiij.dagen/Ende hiet dat volc den achtsten dach gaen/eñ si gruetẽ den Coninc/eñ si ghinghen tot haren woonsteden vrolic/eñ goets moets/ vã alle den ghoeden dat die HEERE aen Dauid sinen knecht/eñ aen sijn volc Israel gedaen hadde

¶ Die HEERE openbaert Salomo dẽ Coninc eñ belooft hẽ veel grote dingẽ/Salomõ geeft Hyrã den Coninc.xx.stedẽ Capit. A

ENde doen Salomo hadde voltimert des HEEREN huis /eñ des Coninck huis/eñ al wat hi begeert eñ lust hadde te makẽ/openbaerde hẽ dye HE

HEERE anderwerf/ so hi hē geopēbaert hadde te Gi=
beon/ eñ die HEERE sprac tot hē. Jc heb v gebet
ende smeecken gehoort/ dat ghi voor mi gesmeect
hebt/ eñ heb dit huys geheylicht dz ghi getimmert
hebt/ op dat ic minen naem eewelic daer soude set
ten/ eñ mijn ogen eñ mijn herte soude daer altoos
sijn/ Eñ ist dat ghi voor mi wādelt/ so v vader Da
uid gewādelt heeft mz oprechter hertē eñ oprech=
telic/ dat ghi doet al dat ic v gheboden heb/ eñ mijn
seden/ eñ mine rechten hout/ so wil ic v beuestigen
B den stoel ws conincrijcs ouer Jsrael eewelic/ so ick
uwē vader Dauid gesprokē hebbe/ ende ghesept/
Het en sal v niet ghebreken aen eenen man vandē
stoel Jsrael

Mer ist dat ghi v van mi afkeert/ ghy eñ uwe
kinderen/ eñ niet en hout mine geboden eñ seden/
die ic v voor geleyt hebbe/ eñ henē gaet eñ anderē
goden dient/ ende die aenbedet/ so sal ick Jsrael wt
roeyen vandē lande dat ic hen gegheuen hebbe/ eñ
dat huys dat ic minen name geheylicht hebbe wil
de xxix e ic verlaten van minen aensichte/ Eñ Jsrael sal een
Je.xxij c spreecwoort eñ eē fabel sijn onder alle volcken/ eñ
ij.pa.ij a dat huys sal inghebroken worden/ dat alle die daer
voorbi gaen sullen/ die sullen hen ontsetten eñ bla=
sen/ eñ segghē. Waeromme heeft die HEERE de=
sen lande eñ desen huyse also ghedaen: Soo salmen
antwoorden/ Om dat si den HEERE haren God
verlaten hebbē/ die hare vaders wt dē lande Egip
ti leyde/ eñ hebben aenghenomen ander godē/ eñ
die aengebedē/ eñ hen gedient/ Daer om heeft de
C HEERE al dit quaet ouer hen gebracht.

Als nv die twintich iaren om waren/ in welc=
ken Salomo die twee huysen timmerde/ des HE
REN huys/ eñ des Conincs huys/ Daer toe Hirā
die Coninck tot Tyro Salomo Cederboomen eñ
dennen boomē/ eñ gout na alle zijn begeerte brach=
te/ Doē gaf die Coninc Salomo Hiram twintich
steden inden lande Galilea/ eñ Hiram troc wt van
Tyro om die steden te besien/ die hem Salomo ge
geuen hadde/ eñ si en behaechden hē nyet/ eñ sprac
wat steden sijn dat mine broeder/ die ghi mi ghege
uen hebt: eñ hietse dat lāt Capul tot op desen dach
Eñ Hiram hadde den Coninc ghesonden hondert
eñ twintich ponden gouts. Eñ dat selue is die sum
ma der chijsen oft renten/ die die Coninc Salomo
ophief/ om des HEEREN huys te timmerē/ ende
sijn huys/ eñ Millo/ eñ die mueren Jerusalem/ eñ
Hazor ende Megiddo/ eñ Gazer

Want Pharao die Coninc wt Egiptē was op
gecomē/ eñ had Gazer gewonnen/ ende met vier=
D verbrant/ eñ die Cananiten gedoot die in dye stat
woonden/ ende hadde zijn dochter Salomons huis
vrou/ tot eender ghiften ghegeuen/ Alsoo timmer
de Salomo Gazer/ eñ dat neder Bethoron/ ende
Baelath/ eñ Thamar inder woestinē/ inden lāde/
eñ alle steden der coren huysen dye Salomo hadde
ende alle die steden der wagens/ eñ die steden der
ruyteren/ eñ waer hi lust toe hadde om te timme=
ren/ Jerusalem in Libanon/ ende inden gheheelen
lande sijnder heerscappien

Eñ allet ouergebleuen volc vanden Amoriten
Hethiten/ Pheresitē Heuiten/ eñ Jebusitē/ die vā
den kinderen Jsrael niet en waren/ dier seluer kin=
deren/ die si na hen ouer lieten bliuen inden lande
die de kinderen Jsrael niet en consten verbannen/
oft wt gewerpen/ die maecte Salomo cijsbaer tot
op desen dach/ Maer vanden kinderen Jsrahel en
maecte hi gheen knechten/ mer hy hietse crijschlie=
den/ eñ sijn knechten/ eñ princen/ eñ ridderē/ ende
ouer sine wagēs eñ ruytere zijn/ Eñ dye officiers
die ouer Salomons wercken warē/ dier was vijf
hondert eñ vijftich/ die ouer dat volc heerscapten/
ende die wercken wt rechten

E Eñ die dochter Pharao troc opwaerts/ vand
stadt Dauid/ in haer huys/ dat hi daer ghetimmert
hadde/ Doe timmerde hi ooc Millo. Eñ Salomo
offerde tsiaers driemael brātoffer eñ dootoffer op
ten outaer/ die hi den HEERE getimmert hadde/
eñ wierp daer wieroocouer voor den HEERE/
eñ dat huys wert alsoo volmaect

Eñ Salomo maecte ooc scepen tot Ezeon Ge
ber/ die bi Eloth leyt/ aen dē oeuer der rooder zee
inden lande der Edomiten/ Eñ Hiram sandt sine
knechten int schip/ die hen opt schip verstonden/ eñ
op die zee beproeft waren metten knechten Salo=
mo/ eñ quamen tot Ophir/ eñ haelden aldaer vier
hondert eñ twintich ponden gouts/ eñ brochtent
den Coninc Salomo

¶ Die Coninghinne van Saba als si Salomons
wijsheit hoorde/ so comt si tot hem te Jerusalem
Van Salomons rijcdom ende heerlicheit

Dat.x. Capittel.

Ende doen dat gherucht Salomo van
den naem des HEEREN quam voor
die Coninghinne vant rijc Arabien/
quam si hem te proeuen met raetselē
en si quam te Jerusalē met een seer groot heyr oft
staet met kemelen dye specerie droegen/ ende vele
gouts eñ edele ghesteenten/ Eñ doen si totten Co=
ninc Salomo in quam/ sprac si met hem/ al wat si
voorgenomen hadde/ Eñ Salomo seydet haer al=
le/ eñ den Coninck en was niet verborgen/ dat hy
haer niet en seyde

Doe die Coninghinne vant rijck Arabien sach
alle wijsheit Salomo/ eñ dat huys dat hy ghetim=
mert hadde/ eñ die spise voor sine tafele/ eñ zijnder
knechten wooningen/ eñ zijnder dienaers offitie/
eñ hare cleederen/ eñ sine schenckers/ eñ sine brāt=
offer/ die hi inden huyse des HEEREN offerde/
so en conste si haer niet meer onthouden/ eñ sprac
totten Coninck Het is warachtich dat ic in minen
lande gehoort hebbe/ van uwen wesene/ ende van
uwer wijsheit/ ende ick en hebs niet willen geloo=
uen/ tot dat ic ghecomen ben/ ende hebt met minē
ooghen gesien/ ende siet/ het en is mi niet die helft
geseyt/ Ghi hebt meer wijsheden ende goets/ dan
dat geruchte is dat ick ghehoort hebbe/ Salich zijn
v lieden ende uwe knechten/ die altoos voor v staē
ende uwe wijsheyt hooren/ Ghelooft si die HEE
RE v God/ die tot v lust heeft/ dat hi v optē stoel
Jsrael ghESet heeft/ daer om dat die HEERE Jsra
el lief heeft eewelic/ eñ v tot eenē Coninck ghesct
heeft/ dat ghi recht eñ redelicheyt/ vast met gewel
diger hant soudt houden

Eñ si gaf dē Coninc hondert eñ twintich pont B
gouts/ eñ seer veel specerijē eñ edel ghesteentē/ het
en quā nz meer so vele specerie/ als de coninginne
vā trijc Arabiē den coninc Salomo gaf. Daer toe

die scepen Hiram die gout wt Ophir voerdē brach
ten zeer veel heben hout/ende edele gesteenten.
En die coninc liet maken vā heben/ pilcernē indē
huyse des HEREN/eñ inden huse des coninex eñ
harpen eñ Psalterē voor die sangers/Daer en quā
niet meer sulckē heben houte/ten wert ooc niet ge
sien tot op desen dach/ende die coninc Salomo gaf
der conginnen vāt rijc van Arabien/al wat si be=
geerde eñ badt/behaluē wat hi haer vā selfs gaf En
si keerde haer/eñ troc in haer lāt mz harē knechtē.
Des gouts dat Salomo in eenen iare quā/ was
in gewichte ses hondert ende sessensestich ponden/
sonder dat van cremeren ende cooplieden eñ apote
kers eñ vandē naesten coningē/ eñ vandē machti=
gen des lants quā/eñ Salomo liet makē twe hon
dert spiesen/of scachten vanden alder fijnsten gou
de/ses hondert stuckē gouts dede hi tot eenē scacht
eñ drie hondert scilden vanden besten goude/te we
ten drie pont gouts op eenen schilt/ende die coninc
dedese in dat huys vanden wout Libano.

Ende die coninc maecte enē grotē stoel vā yvoorē
beenē/eñ ouertroc diē met den alderfijnsten gouds
eñ desen stoel hadde ses trappen/eñ dat hooft van
dē stoele was achter rōt/Eñ daer waren leenē/op
beide siden/om den stoel/eñ twee leeuwen stonden
aen die leenen/eñ op die ses trappen stonden twelf
leeuwen/op beyde siden/sulc en is noyt gemaect/
in eenigē conincrijcken. Alle die drincuaten des co=
nincs Salomo waren guldē/Eñ al die vaten indē
huse vandē wout Libanon/warē ooc louter gout
Want dat siluer en achtemen inden tijdē Salomo
niet/Want des coninex zeescip/dat metten schepe
Hiram opt zee voer/quam in drie iaren eens ende
brachte gout/siluer/yvoor/simmen ende pauwen.
Also wert die coninc Salomo groter in rijcdom
ende wijsheit/dan alle Coninghen opter aerden/
Ende alle die werelt begeerde Salomo te sien/dat
si die wijsheyt souden horē die hē God in zijnē her
ten gegeuen hadde/ende elc bracht hem giften/gul
den ende silueren iuweelen/oft gereetscap cleederē
eñ harnasch/welrieckende cruden/peerden/ muy=
len iaerlicx. Eñ Salomo bracht wagens ende ruy
ters te hoope/also dat hi duisent ende vier hondert E
wagens hadde/ende twelcf duysent ruyters/ ende
liet se in die waghen steden/ende biden Coninck te
Jerusalem
Ende die Coninc maecte dat des siluers te Jeru
salem so vele was/als die steenen/ende also vele ce
deren houts/als wilder vijchboomen inden nede=
ren lande/Ende men bracht die peerden die Salo
mo versoude wt Egipten eñ van Keua/want dye
cooplidē des coninex haeldense om gelt vā Keua/
Eñ daer quam eenē wagē op wt Egiptē/om seshō
dert sikelen siluers/eñ een peert om hondert eñ vijf=
tich. Also brachtmēse ooc allē coningen dē Hethitē/
ende den coningen tot Syrien door haer handen.

Salomon vertoornt den HERE om der liefden
wille der heidenscer vvíuen Ende daerom
so deelt God zijn rijc ende verleende hē eenē
rebelleerder Salomō sterft ende wert begra
uen Dat.xi. Capittel

Aer die coninc Salomo bemin A
de veel buytenlansce vrouwen
die dochter Pharao/ende Mo
abiterssen/Amoniterssen/ Edo=
miterssen/ Sidoniterssen/ ende
Hethiterssen van sulcken volcke daer die HE
RE den kinderen Israel af geseyt hadde. En
gaet niet tot hen eñ laetse niet tot v comen/ si
sullen uwe herten sekerlijc na haren goden nei
gen. Aen dese hinc Salomo met liefden. En=
de hi hadde seuen hondert vrouwen tot wiuē
eñ drie hondert concubinē / eñ sine wiuē neich
den zijn herte/Eñ als hi nv out was/ so neych
dē zijn wiuē zijn herte na vreemde goden/ Also
dz zijn herte nz geheel en was mettē HERE
sinen God als dat herte zijns vaders David.
Also wandelde Salomo Astaroth dē God
vā Zidon na/eñ Milcō den grouwel dē Amo
nitē/eñ Salomo dede dat dē HERE qualick
beuiel/eñ en volchde dē HERE niet geheelic B
als zijn vader David/ Doen timmerde Salo=
mo een hoochte den Camos den grouwel dē
Moabitē/optē berch die voor Jerusalem leyt
Eñ Molech den grouwel der Amoniten/ Also de
de Salomo allē sinen buytenlantschen wiuen / die
haren goden wierooc werpen ende offerden.
Die HERE wert gram ouer Salomo/dat zijn
herte vanden HERE den God Israel gheneycht
was/die hem tweemael geopenbaert hadde/ende
geboden/dat hi anderen godē niet na en soude wā
delen ende nochtans en had hijt niet gehouden/ dz
hem die HERE geboden hadde. Daerom sprack
die HERE tot Salomo/Want dat bi v gheschiet
is/ende en hebt mijn verbont ende mijn seden niet
gehouden/die ic v gheboden hebbe/so wil ick oock
dat conincrijcke van v trecken/ ende uwen knecht C
gheuen/Nochtans binnen uwer tijdt en wille ickt
niet doen/om ws vaders Dauids wille/mer van=
der handt ws soons wille ict schoren. Nachtans
en wille ick dat gheheele rijcke niet af schoren

Eenen stam wil ick dinen sone gheuen/om Dauid mijns knechts wille/eñ om Jerusalems wille/dye ick vercoren hebbe.

D Eñ dye HERE verwecte Salomo eenē weder partijder/Hadad den Edomijdt/van coninclijcken sade die in Edom was/Wandt doen Dauid in Edom was/ende Joab die velthooftmā op troc om dye verslaghenen te beghrauen/ soo sloech hy wat mans persoon was in Edom/ Want Joab bleef ses maenden aldaer/ende dat gheheele Israel/ tot dat hijt al wt roeyde wat mans persoon was/in Edom/Doen vluchte Hadad eñ met hem sommighe mannen der Edomiten van zijns vaders knechtē/ dat si in Egipten souden comē/Maer Hadad was eenionc knechtken/ Eñ si maectē hen op vā Midian/eñ quamē tot Paran eñ namen lieden met hen wt Paran eñ quamen in Egipten tot Pharao den coninc in Egipten/dye gaf hem een huys/eñ geset te spijse eñ gaf hem een lant in.

Eñ Hadad vant grote genade voor Pharao/ alsodat hi hem oock zijns wijfs Thapenes der coninginnen suster/tot eenē wijue gaf/ Eñ dye suster Thahpenes baerde hem/ Genubath sinē sone/eñ Thahpenes voede hē op/inden huyse Pharao/also dat Genubath was indē huyse Pharao/onder dye kinderen Pharao/ Doen nv Hadad hoorde in Egipten/dat Dauid ontslapē was met sinē vaderen/ eñ dat Joab die velthooftmā doot was/so sprac hi tot Pharao/Laet mi in mijn lant trecken/Pharao sprac tot hē/ wat ghebreect v bi mi dat ghi in v lant

G wilt trecken/Hi sprack niet maer laet mi gaen

Oock verwecte hem God eenen viant/Reson den soon El Jada die van sinen here Hadad Eser den coninc te Zoba geulucht was/ eñ vergaderde mannen tegen hem/Eñ hy wert een hooftmā der crijschknechtē/doense Dauid verworchde/eñ troc tot Damasco/eñ woonde aldaer eñ hi regneerde te Damasco/ eñ hi was Israels weder paertijder also lāge als Salomo leefde/ Dat is die scade die Hadad leet/daer om hadde hi eenen hate tegen Israel ende wert coninc ouer Sirien.

Daer toe Jerobeam die sone Nebat/ een Ephrateeusch van Zareda/ Salomos knechte/ende sine moeder hiet Zeruga een weduwe/ die hief oocdie hant op/ tegen den coninc/Eñ dat is die sake daer omme hi die hant tegen dē coninc op hief/Doē Salomo Millo thimmerde/ besloot of stopte hy een scaert aen der stat Dauids zijns vaders/ Eñ Jerobeam was een strijdtbaer man/Eñ doen Salomo sach dat dat knechtken behendich of beset was/ so

H sette hi hem ouer alle last/des huys Joseph.

Mer het geuiel in dye tijt dat Jerobeam wt ginc van Jerusalē/eñ die prophete Ahia van Silo/ quā hem aen opten wech/eñ hadde eenē nieuwen mantel aen/eñ dye twee waren alleen inden velde/ Eñ Ahia vaette den nieuwen mantel die hi aen hadde/ eñ scoorde dien in tweelf stucken/eñ sprac tot Jerobeam/Neemt thiē stuckē tot v/Want so spreect die HERE God Israel/ Siet ick wil dat coninckrijcke vander hant Salomo schorē/ eñ v thien stāmen gheuen/ Eenen stam sal hy hebben om mijns knechts Dauids wille/eñ om der stadt Jherusalēs wille die ic vercoren hebbe wt allen stammen Israhel/om dat si my verlatē hebben/ende aengebeedt Astaroth dē god der Zidoniers/ Chamos dē god der Moabitē/eñ Milcom den Godt der kinderen Amon/ Eñ nyet gewandelt en hebbē in mijnē wegen/dat si gedaē hadden/ dat mi wel behaechde in mine seden eñ rechten/als Dauid zijn vader

Ick en wil oock dat gheheele rijck wt zijnder handt niet nemen/mer ick wil hem tot eenen vorst makē zijn leefdage lanc/om Dauids mijs knechts wille dien ic vercoren hebbe/die mijn gheboden en de seden gehouden heeft/Wt der hant zijns soons/ wil ic dat coninctijc nemen/eñ ick wil v thien stam mē eñ sinē sone eenē stā geuen/op dat Dauid mijn knecht altoos een keerse hebbe inder stadt Jerusalem/dye ick mi vercoren hebbe/dat ick mijnen name daer in stellen soude.

Dus wil ick v nv nemen/ dat ghy regneert ouer al/dat v herte begeert/ eñ sult coninc zijn ouer Israhel/ Ist dat ghi hoort al dat ick v ghebieden sal/ende in mijn wegen wandelt/ende doet dat mi behaget/dat ghi mine zeden ende geboden hout/so mijn knechte Dauid ghedaen heeft/ so wil ic met v zijn/ eñ v staende huys timmeren so ic Dauiden heb ge- C timmert/eñ ick wil v Israel geuen/ eñ wil dat saet Dauid daer mede veroetmoedigen/ nochtans niet altoos/ Salomo leyde toe/ om Jerobeā te dooden doen maecte hem Jerobeam op/ eñ vloot in Egipten tot Sisak den coninc in Egipten/ ende bleef in Egipten tot dat Salomo sterf.

Wat meer van Salomo te seggen is/eñ al wat hi ghedaen heeft ende van zijn wijsheyt dat is ghescreuen indet Cronikē van Salomo/Mer den tijt dat Salomo coninc was ouer Jerusalem/ende ouer geheel Israel/is veertich iaer/ Ende Salomo ontsliep met sinen vaderen/ eñ werdt begrauen in die stat Dauids zijns vaders/ eñ zijn sone Rehabeā wert coninc in zijn stede.

¶ Roboā en volcht niet den raet der oudē eñ wysen mer der iongen hibeswaert eñ verthoornt dat volc dattet van hem afuallet/ende hangt Jerobeam aen die selue sticht een afgoderie met die twee gulden calueren. ¶ Dat.xij.Capittel.

A Nde Rehabeā troc tot Sichē/ wāt dat geheele Israel was tot Sichem gecomen om hem coninc te maken/Ende doe Jerobeā die sone Nebath dat hoorde als hy noch in Egipten was / daer hy voor den coninc Salomo geulodē was / so quā hi weder wt Egipten/Eñ hi seynde henē eñ liet hē roepē/eñ Jerobeā met der gheheelder ghemeynten Israel quamen eñ sprakē met Rehabeā eñ seidē/V vader heeft ons ioc te hart ghemaect/so maect ghy nv den harden dienst eñ dat sware ioc lichter/dat hi ons op gelept heeft/ so willē wy v onderdanich zijn Mer hi sprac tot hen/ Gaet wech tot aendē derdē dach/ dan coēt weder tot mi eñ dat volc ginc wech

Eñ die coninc Rehabeam hielt eenē raet metten ouders/die voor sinen vader Salomo stondē/doen hi leefde eñ sprack/Hoe raet ghi dat wi desen volcke antwoorden? Si sprakē tot hem/doet desen volc C heden eenen dienst/ ende zijt hen te wille/ende verhoortse ende geeft hen goede woorden/ So sullen si v onderdanich zijn v leuen lanck/ Mer hy verliet der ouders raet/dien si hem ghegeuen hadden/ eñ hielt eenen raet metten iongen die met hem opghewasschen waren/eñ voor hem stonden.

Eñ hy sprac tot hē/wat raet ghi/ dat wy desen volc antwoordē die tot mi geseyt hebbē/ maect dz ioc lichter/dat v vader op ons geleyt heeft? Eñ die iongen die met hem op gewassen waren seydē tot hē Ghi sult totten volcke dat tot v seyt/ V vader heeft ōs ioc te swaer gemaect/maect ghijt ons lichter also seggē/ Mijnē cleynstē vinger sal dicker sijn dā mijns vaders lendenen/ Nv mijn vadr heeft op v een swaer ioc gheladē/maer nv wil ic noch meer ouer v makē/ mijn vadr heeft v met pesen oft geesselen gecastijt ic wil v met schorpionē castyen.

Also quā Jeroveā met dē gheelē volc tot Rehabeā optē derdē dach/so dye coninc geseyt hadde eñ gesprokē/Comt weder tot mi optē derdē dach Eñ die coninc gaf dē volc een harde antwoort/eñ verliet dē raet die hē die ouders ghegeuen hadden eñ sprac met dē raet der iongen segghende/ Mijn vader heeft v ioc swaer gemaect /mer ic wilt noch swaerder ouer v makē/ Mijn vader heeft v met pesen gecastijt/mer ic wil v met scorpionē castiē/ Aldus en was die coninc dē volcke niet te wille/wāt het was also gekeert vandē HERE/ op dz hi zijn woort crachtich makē soude/dat hi door Ahia vā Silo ghesprokē had/tot Jeroveā dē sone Nebath.

Mer doē geheele Israel sach/datse dye coninc niet hoorē en wilde/ so gaf dz volc dē coninc eē ātwoorde eñ sprac/wat hebbē wi dan deels aen David/oft erfenisse aen dē soon Isai? Israel gaet tot uwē wooningē/ So siet ghi nv tot uwē huise David/ Also ginc Israel in zijn wooningē/alsoe dz Rehabeā mer ouer dye kinderē Israhel en regneerde die in die steden Juda woonden/ Ende doē die coninc Rehabeā seinde/ Adorā dē rētmeester/wierp hē alle Israel met steenē ter doot/ Mer die coninc Rehabeam steech haestelic op eenē wagē dat hy te Jerusalem soude vluchten/ Also ginc Israhel vanden huyse David tot desen dach toe.

Als nv geheel Israel hoorde dat Jeroveā weder was comen/ senden si eñ deden hem roepen totter gheheelder gemeynten/ eñ maecten hem tot eenē coninc ouer geheel Israel/eñ nyemant en volchde dē huise David/ dā den stam Juda alleē Eñ doen Rehabeā te Jerusalem quam/verghaderde hi dat geheel huis Juda/eñ dē stamme Ben Jamin honderteñtachtentich duisent ionge strijtbare wtghelesen mannen/om teghē dat huis Israel te strijden eñ om dat coninctrijc weder aen Rehabeam den sone Salomo te brenghen.

Het woort Gods quam tot Semaia/den man Gods eñ sprac/ segt Rehabeam dē sone Salomo dē coninc Juda/ eñ totten ghehelen huyse Juda/ eñ Ben Jamin eñ dē anderē volcke eñ spreect/soe seyt dye HERE/ Ghy en sult niet optreckē noch strijden teghen uwe broeders die kinderē Israhel Elc ga weder thuys/wāt dat is van mi ghescheit/ eñ si hoordē dwoort des HEEREN/ende keerden weder omme/dat si wech souden gaen soe die HERE geseit hadde/ Maer Rehabeam timmerde Sichem op dat geberchte Ephraim/ eñ woonde daer inne/ende troc van daer wt/ ende timmerde Pnuel.

Mer Jerobeam dacht in zijn herte/dat coninctijc sal nv weder totten huyse David vallen/ist dat dit volc op gaet om offerhande te doen inden huise des HEREN te Jerusalē/eñ dat herte des volcs sal hem keeren tot haren heere Rehabeam den coninc Juda/eñ sal mi doodē/eñ weder tot Rehabeam den coninc Juda vallē/eñ die coninc hielt eenē raet/ eñ maecte twee gulden caluerē/ eñ sprac tot hen het is v te veele op te gaen te Jerusalem Syet daer is v God Israel die v wt Egyptē geleyt heeft Eñ hi sette dat eē te Bethel/ eñ dat ād dede hy te Dā Eñ dz woort wert tot sonde/Wāt dz volc ginc henen voor den eenen Calue tot Dan toe G

Hi maecte ooc een huis der hoochten/eñ maecte priesters vanden alder snootsten des volcks/die vandē kinderē Leui niet en waren/ ende hy maecte eē feeste optē vijfthiēstē dach der achster maent ghelijck die feesten in Juda/ende offerde opten outaer So dede hi tot BethEl/datmen den caluerēn offerde die hi ghemaeckt hadde/eñ stelde te BethEl die priesters der hoochten/die hi ghemaect hadde/ende offerde opten outaer(die hi gemaect had) te BethEl opten vijftiēstē dach der achster maent welcke hi wt zijn herte versiert hadde/ Eñ maecte dē kinderen Israhel/feeste ende offerden/opten outaer op datmen wierooc werpen souden

Jeroboam versmaet die propherē des HEEREN Hi wort ghestraft ende weder begracijt/ Ende die prophete wort vanden leeuwe gedoot/ als hi niet gehoorsaē en was der stemmen Gods

Dat .xiij. Capittel

Ende het een man Goods quam van A
Juda/ door dat woordt des HE= Dese mā
REN te BethEl/ ende Jerobeam Goodts
stont by den outaer om wierooch te was die
werpen/ eñ hi riep tegen den outare prophe=
door dat woordt des HEREN ende sprack Ou te Abdo
taer Outaer so seyt die HEERE/ Siet/ daer sal die sone
een soon den huyse David ghebooren worden/ ghe van Na
heten Josia/dye sal op v offeren die priesteren der thā den
hoochten/die op v wierooc werpen/ende sal men prophe=
scen beenen op v verbernen/ Ende hy gaf in dien te eñ die
daghe een wonder ende sprac/ Dat is dat wonder was. ix.
dat sulc die HEERE ghesproken heeft/ Siet/dē c. eñ.
outaer sal schoren/ ende dye asschen sullen af ghe= xciiij.
scudt werden die daer op zijn iaer

Maer doe die coninck dat woort vanden man voor cri
Gods hoorde/die teghen den Outaer te BethEl stus ghe
riep/recte hi zijn hant wt by dē Outaer/eñ sprac/ boorte
Grijpt hem ende zijn handt verdorde/die hi teghē X inde
hem wtgherect hadde/ende en constese niet weder werelt
tot hem ghetrecken/ ende den Outaer scoorde en ouder=
de die asschen werden vanden Outaer verscuddet dom iiij.
nae den wonder/ dat die man Goods ghegheuen M.cc.
hadde/door dat woort des HEREN/ende die co eñ.lij.
ninc antwoorde ende sprac totten mā Gods/ Bidt dat aensichte des HEREN ws Goods ende bidt voor mi/ dat mine handt weder tot mi come/ doen badt die man Goods dat aensichte des HEREN/ende den coninc wert dt sine hant weder tot hem ghebracht/ eñ wert gelijcse te voren was A

Eñ die coninc sprac totten man Gods Comt met mi thuys ende laeft v/ Ic wil v giften schencken/ Maer die man Goods sprack totten coninc Al waert dat ghi mi ooch v haluē huys gaeft/ soe en quame ick nochtans niet met v/ Wandt ick en wil in dese plaetse gheen broodt eten/ noch water

drincken/ Want alſo is mi ghebodē door des HE
REN woort eñ gheſeyt/ Ghi en ſult gheen broot
eten/noch gheen water drinckē/ eñ niet weď door
den wech comen/dien ghi gegaen zijt/ Eñ hi ginc
wech/door eenen anderē wech /eñ en quā nz weď
D door den wech dien hi tot Bethel ghecomen was.
Mer daer woonde een oude propheet tot Be=
thel tot diē quamē ſine ſonen/eñ vtelde hē alle dye
wercke die die man Gods gedaē hadde/in diē da.
ghe te Bethel/eñ die woordē dye hi totten coninc
geſprokē hadde/ Eñ haer vader ſprac tot hē/ wair
is dē wech dien hi ghereyſt is? Eñ ſine ſonen wijſ=
den hem den wech/dien die man Goods ghereyſt
was/die vā Juda gecomen was /hy ſprac tot ſinē
ſoonen/ Sadelt mi den ezel/eñ doen ſi hem den ezel
ſadelden/reet hi daer op/eñ troc dē mā Godts na/
eñ vont hem onder een eycke ſittē / eñ ſeyde tot hē
Sijt ghi die man Gods/die van Juda gecomē is?
Hi ſprac Ja
Hi ſprac tot hem/ Coemt met mi thuis/eñ etet
broot / hi ſprac ic en mach met v niet omme keerē
eñ met v comē/ Jc en wil oec geē broot eten /noch
E water drinckē met v in deſe plaetſe / Want het is
met mi geſprokē geweeſt door dz woort des HE.
REN / Ghi en ſult aldaer noch broot eten noch
water drincken/ghi en ſult niet weď door dē wech
gaē /dien ghi gegaen zijt/ Hi ſprac tot hem/ Jc ben
oec een prophete gelijc ghi/eñ een engel heeft met
mi geſprokē door des HEREN woort eñ geſeit
Leyt hē weder met v thuys/dat hi broot ete eñ wa
ter drincke/ Hi looch hem eñ leyde hem weder om
me dat hi broot adt/eñ water dranc in ſinē huyſe.
Eñ doē ſi ouer tafel ſaten/ſo quam dat woort
des HEREN totten prophete die hē weď omme
geleyt hadde/eñ riep dē man Goods aen/die van
Juda gecomē was/eñ ſprac/ſo ſpreect die HE.
RE om dat ghi dē mōde des HEREN ongehoor
ſaē hebt geweeſt/eñ en hebt dat gebot niet gehou=
dē dat v die HERE v God geboden heeft/ eñ zijt
weder gekeert/eñ hebt broot geten eñ water ghe=
F droncken in die plaetſe / daer hy v afſeyde ghy en
ſout noch broot eten noch water drinckē ſoo en ſal
v lichaem niet in uwer vaderen graf comen
Eñ na diē hy broot getē eñ gedroncken hadde
ſadelde mē dē ezel dē prophete /diē hy weder ōme
geleyt hadde /Eñ doen hi wech troc/ſoe vant hem
eenen leeuwe opten wech /eñ doode hē eñ zijn lich
aem lach geworpen inden wech /eñ dien ezel ſtont
neffens hem eñ dē leeuwe ſtont neffens dē lichaē/
Eñ doē die liedē voorbi gingē/ ſaghē ſi dē lichaē in
dē wech geworpen/ eñ dē leeuwe bi dē lichaē ſtaē
eñ quamē eñ ſeydent inder ſtadt/daer die oude pro
pheet in woonde/ Doē dz die propheet hoorde/die
hem weder om ghelept hadde/ſprac hi/ Het is die
mā Gods /die dē monde des HEEREN onge
hoorſaē gheweeſt is/daer om heeft hē die HERE
dē leeu ghegeuē/die heeft hē gebrokē eñ gedodet/
na dē woorde dat hē die HERE geſeyt heeft / eñ
ſprac tot ſinen ſonen/ Sadelt mi dē ezel/eñ doen ſi
diē geſadelt haddē troc hi derwaerts/eñ vāt ſinen
lichaē indē wege verworpē/eñ dē ezel eñ den leeu
neffens dē lichaem ſtaē/ Die leeu en hadde vanden
lichaē niet geten/noch dē ezel niet ghebrokē/ Doe
hief die propheet dē lichaem des mans Godts op

eñ ſetten opten ezel/eñ voerden weder om /eñ quā
in die ſtadt des ouden prophetē/dat ſi ſoudē clagē
eñ hē begrauē/ Eñ hi leyde den lichaē in zijn graf/
eñ claechde hē/ Och broeď/ Eñ doē ſi hē begrauē
haddē ſprac hi tot ſinē ſonē/ Als ic ſterue ſo begra.
uet mi in dz graf daer die man Godts in begrauen
is/eñ legt mine beenē neffens ſine beenen / Want
het ſal geſchien/dat hi geroepē heeft/ tegen dē ou.
taer te Beth El/door dz woort des HEREN eñ
teghen alle huyſen der hoochten / die inden ſteden
Samarie zijn
Mer na deſe geſciedeniſſe en keerde hem Jero
beā niet van ſinen boſen weghe /mer hy verkeerde
hem/ende maecte prieſters der hoochten vanden
ſnootſtē of laechtē des volcs/tot wiē hi luſt hadde
dies hant vulde hi/eñ die wart prieſter der hooch
ten /Eñ dit quam tot ſonde den huyſe Jerobeam
dattet verdoruē eñ vander aerden vernielt wart

¶ Jeroboāe huiſurouwe vraecht raet vā Achias
dē Prophete van haers ſoons weg en Jeroboam
ſterft/Ende zijn ſoon Nadab wort coninc van dz
regement Roboams Dat.xiiij. Capittel.

Ahia die ſoone Jerobeam was crant
in diē tijt /eñ Jerobeā ſprac tot ſinē
wiue/ Staet op/eñ verſtelt v dat nie
māt en mercke dat ghi Jerobeams
wijf ſijt/eñ gaet henē tot Silo/ Siet
daer is die propheet Ahia/die mi ghesproken heeft
dat ic coninc zijn ſoude ouer dit volc/ eñ neemt mz
v thiē brodē eñ coeckē vladē/eñ eenen beker met
honich/eñ gaet tot hē/dz hi v ſegge hoe dattet met
ten kinde gaen ſal/ Eñ dat wijf Jerobeā dede alſo
eñ ſtont op/eñ ginc tot Silo/eñ quā int huys Ahia
Ahia en conſte niet geſien /wāt ſine ogen verſter
den van ouderdom
Die HERE ſprac tot Ahia ſiet dat wijf Jero=
beam coēt/dat ſi van haren ſone een ſake vraghe/
wāt hi is crāc/ Dus ſo ſpreect nv met haer aldus/
eñ aldus als ſi nv in quā ſtelde ſe haer vreemt/ Als
Ahia dat ruyſſchen haerder voetē hoorde/ter due
ren in comē/ſo ſprac hi Comt in ghi wijf Jerobe=
am/waer om ſtelt ghi v ſo vreemt? Jc ben tot v ge=
ſonden een hart bode
Gaet henē eñ ſegt Jerobeam/ Dus ſpreect die
HERE die God vā Jſrael/ Jc heb v verheuē wt
dē volcke/eñ tot eenē vorſt ouer mijn volc Jſrael
geſedt/eñ hebbe dz coninckrijc vā Dauids huyſe ge=
ſnedē eñ v gegeuē/ Mer ghi en hebt niet gheweeſt
als mine knecht Dauid/die mijne ghebodē hielt/
ende volchde mi na wt gheheelder herten dat hi de
de dat mi ſlechts wel behaechde/eñ hebt quaet ge
daen bouen alle die voor v geweeſt zijn/ghi zijt ge=
ghaen /ende hebt v ander goden gemaect/ende ge
goten beelden/dat ghi mi tot gramſchap ſout ver=
wecken eñ hebt mi achter uwen rugge geworpen
Daer om ſiet/ Jc wil ongeluc ouer dat huis Je
robeā brengē/eñ wt royen aen Jerobeā/oec dien
die aē die wāt piſſet/dē beſlotenē eñ vlatenē in Jſ=
rael/eñ wil die nacomelīgē des huys Jerobeā wt
vagē/gelijc mē drec wt vaecht/tot dattet gheheelic
met hē gedaē is So wie vā Jerobeā ſterft ī die ſtat
diē ſullē die hondē etē/maer wie op tē velde ſterft
diē ſullē die vogelē des hemels etē/want dye HE

HEE heuet ghesproken/Dus staet op en gaet thuys. Ende als u voeten voet ter stadt in treedt/so sal dat kint steruen/ En gheheele Israel salt claghen/en se sullen begrauen want dese alleen van Jerobeã sal te graue comen om dat vanden HEERE den God Israel wat goets aen hem gheuonden is in den huyse Jerobeam

Dye HEERE sal hẽ eenen coninck ouer Israel verwecken die sal dz huis Jerobeã wtroeyẽ in diẽ daghe/en wat ist dat ymmertoes nv gaet? En dye HEERE sal Israel slaẽ/gelijc als dat riet indẽ watere beweecht wort/en hi sal Israel wt pluckẽ wt desen goedẽ lãde/dat hi harẽ vaderẽ ghegeuẽ heeft en salse ouer dat water verstroeyen / om datse hen bosschẽ gemaect hebbẽ/ om dat si dẽ HEERE vtoornen souden/ En hi sal Israel ouer gheuen om der sonden wil van Jerobeã die daer gesondicht heeft en heeft Israel ooc doen sondigen

En dat wijf vã Jerobeã stont op/en ginc henẽ en quã tot Thirza/en doẽ si opten dorpel des huis quã sterf dz knechtkẽ/en si begroeuẽ hẽ/en alle Israel claechde hẽ/na dẽ woorde des HEERE/dz hi gesproken hadde/door sinẽ knecht Ahia/den prophe et/wat vã Jerobeã meer te seggẽ is/hoe hi gestreedẽ en gheregneert heeft/siet/dat is gescreuẽ in dẽ Cronikẽ der coningẽ Israel/en dẽ tijt dz Jerobeã regneerde was .xxij. iaer En hi ontsliep met sinẽ vaderẽ/zijn soõ Nadab wert coninc in zijn stede

So was Rehabeã die sone Salomo coninck in Juda .xl. iaer was Rehabeã out doẽ hi coninc wert en regneerde seuenthien iaeren te Hierusalẽ in die stadt/die die HEERE vercorẽ hadde/wt allẽ stammẽ Israel/dz hi sinẽ name aldaer soude stellẽ. Sijn moedr hiet Naema/een Ammoniterse/En Juda dede dz dẽ HEERE qualic behaechde/en verwectẽ hẽ tot ʒeloorsen liefdẽ meer dã alle dz haer vaders gedaẽ haddẽ mz harẽ sondẽ die si dedẽ/Wãt si timmerdẽ hẽ ooc hoochtẽ/Colõnen oft beeldẽ/en bosscẽ/op alle hooghẽ houelẽ/en onder alle groene bomẽ/Daer warẽ ooc hoereerdrs mdẽ lande/en si dedẽ alle die grouwelichz der heydenẽ/die die HEERE voor die kinderen Israhel verdreuen hadde.

Mer indẽ vijfsten iare des conincs Rehabeam troc Sisac die coninc vã Egiptẽ op tegẽ Jerusalẽ en nã die scattẽ wt dẽ huyse des HEEREN/en wt dẽ huse des conincs/en al watter te nemẽ was en nam alle guldẽ scildẽ die Salomo hadde laten makẽ/in welcke plaetse/liet die coninck Rehabeã metalẽ schildẽ maken en beualse onder die handt der ouersten rutsers/die dye duere bewaerden aen den huse des conincs. En also dicwils als die coninc in dat huys des HEEREN ghinck droegense dye ruters ende brachtense weder in die rutsers camer.

Wat meer van Rehabeam te segghen is/en al wat hi gedaen heeft/Siet het is gheschreuen in die Cronike der coningen Juda/Maer het was oorloghe tusschen Rehabeam ende Jerobeã haer leuẽ lanc/En Rehabeam ontsliep met sinẽ vaderen/en wert begrauẽ met sinen vaderen in dye stadt Dauid/En zijn moeder hiet Naema/een Ammoniterse/en zijn soon Abiam wert coninc in zijn plaetse

¶ Abia regneert ouer Juda/ En na hẽ Assa die hadde oorloch tegẽ Baesa den coninc Israels Na hẽ regneert Josaphat

Dat .xv. Capit

IN Den achtiendẽ iare des conincs Jerobeã des soõs Nebat wert Abiam coninck in Juda/ en regneerde drye iaer te Jerusalẽ Sijn moeder hiet Maecha een dochter Absalõ/en wandelde in alle de sondẽ zijns vaders die hi voor hẽ ghedaen hadde/en zijn herte en was niet oprecht aẽ dẽ HERE sinen God/ghelijc dat herte zijns vaders Dauid/Want om Dauids wille gaf dye HEERE sijn God hẽ een keerse te Jerusalẽ/dat hi sinẽ sonẽ nae hẽ verwecken soude/en ondhoudẽ te Jerusalẽ om dat Dauid gedaẽ had dz dẽ HEERE wel beuiel/en niet gewekẽ en was vã alle diẽ dz hy hẽ geboot zijn leuẽ lanc/wt genomẽ in die hãteringe met Vria/den Hethithe/Daer was een oorlooge tusschen Rehabeam en Jerobeam/zijn leuen lanc.

Mer wat meer van Abiam te seggen is/ en al wat hi gedaẽ heeft Siet/dat is gescreuẽ in die Cronike der coninghen/Juda/het was ooc oorloghe tusscẽ Abiam en Jerobeã/En Abiã ontsliep met sinen vaderen/en si begroeuẽ hẽ in die stadt Dauid en Assa zijn sone wert coninc in sijn stede.

Indẽ .xx. en iaer des conincs Jerobeã ouer Israel wert Assa coninc in Juda/en regneerde eenen xl. iaer te Jerusalẽ/Sijn moeder hiet Maecha een dochter Abisalon/En Assa dede dat den HEERE wel behaechde/gelijc zijn vader Dauid/En hi dede die hoereerdrs wt den lande/en dede af alle godẽ die sinẽ vaders gemaect haddẽ/Daer toe sette hy ooc zijn moeder Maecha af vander officie die si den Miplezeth gemaecte hadde inden bossce/En Assa roydr wt harẽ Miplezeth/en verberndet inder beke Kidron/Met die hoochten en deden si niet af/nochtãs was dat herte Assa oprecht aen den HERE zijn leuẽ lanc/En dat siluer en gout en vaten dat zijn vader geheylicht hadde/en al wat geheilicht was/totten huise des HEEREN bracht hi inne En het was strijt tusschẽ Assa ende Baesa den coninc Israel haer leuen lanc

Baesã die coninc Israel troc op tegẽ Juda/en die timmerde Rama datter niemant wt ende in en soude treckẽ/op die side van Assa den coninc Juda Doe nã Assa dat siluer en gout datter ouergheble uẽ was in dẽ schat des huys des HEEREN / en in den schat des huys des conincks/en gaft in zijnder knechten handen/en seyndet tot Benhadad dẽ sone Tabrimon/des soons Hesion/den coninc in Syrien/dye te Damasco woonde / en liet hem seggen het is een verbont tusschen v en my/en tusschen mijnen vader en dinen vader/Daer om seynde ic v giften siluer en gout/om dat ghi dat verbont soudt laten varen/dat ghi met Baesa den coninc Israhel hebt dat hi van mi aftrecke.

Benhadad gaf den coninck Assa gehoor/ende seynde sine hooftlieden teghen die steden Israel/ende sloech Jion en Dan/en Abel Beth Maecha dat gheheele Cineroth / aen den geheelen lande Nephthali. Doẽ dat Baesa hoorde/liet hy af te timmerẽ Rama en troch weder in Thirza/ Dye coninc Assa liet vercondighen in alle Juda/ hier en si nyemant wt genomẽ/en si namẽ die steenẽ / ende houten vã Rama wech/daer Baesa mede getimmert hadde/ Ende die coninck Assa timmerde daer mede/ Geba/BenJamin en Mizpa.

A

B Die prophete Azarias/ was in deser tijt hi was i groter weerde bi dẽ coninc Assa/die coric Assa stichte i Juda veel stedẽ hi ver

C sloech dẽ coninc vã Egiptẽ mz eẽ ontallichz vã Egiptenarẽ en had renẽ grotẽ roof

D Anani die prophete/ was ooc in deser tijt als die werelt ghestaẽ had vier. M CC. en XXVI iaer voor cristus ghe boorte. ir. bõõ en. lrrij iaer

E

Mer wat meer van Assa te segghē is/eñ alle si=
ne macht eñ al dat hi gedaen heeft/eñ die stedē die
hi getimmert heeft/siet dat is gescreuē in die Cro
nike der Coningen Juda/sonder dat hi in sinē ou
derdom aē zijn voetē cranc was/Eñ Assa ontsliep
met sinen vaderē/ eñ hi wert begrauen met sinen
vaderen in die stadt Dauid zijns vaders /eñ Josa=
phat/zijn sone wert coninc in zijn stede.

Maer Nadab die sone Jerobeam wert coninc
ouer Israel/indē andđē iare Assa des conincs Ju=
D da/eñ regneerde ouer Israel twee iare/ eñ dede dz
dē HEERE qualic behaechde/eñ wādelde inden
wech zijns vaders /eñ in zijn sondē/daer hi Israel
mede had doen sondigē /mer Baesa die sone Ahia
wt dē huyse Isaschar /maecte een verbont teghen
hē eñ sloech hē tot Gibethon/ dwelc die Philistee
was/Wāt Nadab eñ geheele Israel beleghe rden
Gibethon/ Alsoe dode hē Baesa indē derdē iare/
Assa des conincx Juda/eñ Baesa wert coninck in
zijn plaetse/Als hi nv coninc was/so sloech hi dz ge=
E heel huys Jerobeā/ eñ en liet niet ouerbliuē / yet
dat adē had /vā Jerobeā tot dz hi hē vernielde nae
dē woorde des HEEREN / dat hi ghesprokē had
door sinē knech Ahia vā Silo / om die sonde Jero
beam die hi dede/eñ daer mede hi Israel dede son
digen/met den verwecken daer hi den HEERE
den God Israel mede vertoornde.

Wat meer van Nadab te segghen is/eñ al wat
hi gedaen heeft /siet dat is gescreuē in die Croni=
ke der coningen Israel / eñ het was oorloge tusscē
Assa eñ Baesa/den coninc Israel haer leuen lanc/
Indē derdē iare Assa des conincs Juda / wert
Baesa dye soon Ahia coninc ouer gheheel Israel
tot Thirza .xxiiij. iaer/eñ dede dat den HEERE
qualic behaechde/eñ wandelde inden weghe Jero
F beam/eñ in zijn sonden daer hi Israel mede hadde
doen sondighen.

Mer dat woort des HEEREN quā tot Jehu/
dē sone Hanani tegen Baesa eñ sprac/Om dat ick
v wtē stof verheuē hebbe/eñ tot eenen vorste ghe=
maect ouer mijn volc Israel/ eñ ghi wādelt inden
wege Jerobeā eñ hebt mijn volc Israel doen son=
digē/op dat ghi mi sout vertoornē door haer zon=
dē/Siet/soe wil ic die nacomelingen Baesa eñ dye
nacomelingē zijs huys wech nemē / eñ wil v huys
settē / gelijc dat huis Jerobeā des soons Nebath/
Wie vā Baesa sterft in die stat/dien sullē die hon=
G den eten/ eñ wie van hem sterft indē velde/diē sul=
len die vogelen des hemels eten.

Mer wat meer van Baesa te segghen is/ende
wat hi gedaen heeft/ eñ sine macht/siet/dat is ghe
screuen inder Croniken der Coningē Israel /Eñ
Baesa ontsliep met sinen vaderen/ende werdt be
grauē tot Thirza/ eñ zijn soon Ella wert coninck
in zijn plaetse/ Dat woort des HEEREN quā ooc
door dē propheet Jehu dē sone Hanani ouer Bae
sa ende ouer zijn huys /ende tegen allet quaet /dat
hi dede voor dē HEERE om hē te vertoornē door
die wercken zijnder handen /dat het soude werdē
gelijc dat huis Jerobeam/ende daer om dat hi de
sen verslagen hadde.

Baesa sterft zijn soō Ella regneert in zijn plaetse
Simri doot hē eñ neēt dat rijc inne / T volc wort
gedeelt Eñ Ahab wert coninc Capittel.xvi

Dat.xvi. Capittel

Ndē .xxvijstē iaer Assa /des conincs
Juda / wert Ella die sone Baesa co=
ninc ouer Israel /te Thirza twee iaer
Mer zijn knecht Simri dye ouerste
ouer die helfte der waghens/ maecte
een verbont teghē hem/ Mer hi was te Thirza/ hy
drāc eñ was dronckē int huis Arza /des prouoost
te Thirza / eñ Simri quā in eñ sloech hē doot / int
seuenētwintichste iaer/Assa des conincs Juda/eñ
wert coninc in zijn stede Eñ doe hi coninc was/eñ
op sinē stoel sadt/so sloech hi dat geheele huis Ba=
esa/eñ en liet nz ouer bliuē / ooc diē dye aē die wāt
pisset / daer toe sinē bloet wreker eñ sine vrienden
Also vernielde Simri dat geheele huis Baesa / na
dē woordē des HEEREN/die hi ouer Baesa ghe=
sprokē hadde/door dē propheet Jehu/om alle der
sondē wille vā Baesa / eñ zijs soons Ella die si de
dē/eñ dedē Israel zōdigē/ om dē HEERE dē God
Israel te vtoornē door haer ydelhz Wat meer vā
Ella te seggē is/eñ wat hi ghedaē heeft/siet /dz is
gescreuē inder Croniken der coningē Israel.

Indē seuenētwintichstē iare Assa/des conincs
Juda / wert Simri coninck seuē daghē te Thirza/
Want dat volc lach te Gibbithon der Philisteen
Mer doen dat volc inden leggher hoorde seggen
dat Simri een verbont gemaect hadde/eñ den co
ninc ooc verslagē hadde/doe maecte gheheel Isra
el indē seluē daghe/ Amri den velthooftmā tot ee
nē coninc ouer Israel indē legere / eñ Amri tooch
op/eñ geheele Israel met hē vā Gibbethon eñ be
leydē Thirza / Mer doē Simri sach dat die stat ge
wonnē soude worden / ghinck hi in dat paleys int
huis des conincs /eñ v̈bernde hē seluē mettē huise
des conincs ende sterf om zijnder sonden wil dye
hy ghedaen hadde/ doende dat hē HEERE qualijc
behaechde/eñ wandelde indē wech Jerobeā eñ in
zijn sondē die hi dede / dat hi Israel dede sondighen

Wat meer vā Simri te seggen is eñ hoe hy eē
verbont maecte/siet/dat is gescreuē ind Cronikē
der coninghen Israel /Doe ter tijt deelde hem dat
volc in twee deelē /deen helft hinc aē Thibni dē so=
ne Ginath /dat si hem tot enē coninck soudē ma=
ken/Mer die ander helft hinck aen Amri. Eñ dat
volc dat aen Amri hinc / wert stercker dā dat volc
dat aē Tibni hinc dē sone Ginath/ eñ Thibni sterf
doen so wert Amri coninc

Indē eenē dertichstē iaer Assa des conincs Ju
da/wert Amri coninck ouer Israel twelef iaer / eñ
regneerde te Tirza ses iaer/ hi cocht dē berch Sa=
maria vā Semer/om twee pondt siluers/ eñ tim=
merde optē berch/eñ hiet die stadt die hi timmerde
na dē name Semer des heerē opten berch Sama
ria/eñ Amri dede dz dē HEERE qualic behaechde
eñ was arger dan alle die voor hem gheweest wa=
ren/ Eñ hi wādelde ooc in allen die weghen Jero
beā des soōs Nebath/ in sinē sondē / daer hi Israel
mede dede sondigen/op dat si dē HEERE God Is
rael souden verthoornen in haren ydelheiden

Wat meer vā Amri te seggen is / eñ al wat hy
gedaen heeft / eñ sine macht de hi gheoefent heeft.
Siet/dat is ghescreuen inder Croniken der Co=
ninghen Israel / Ende Amri ontsliep met sinē va=
deren ende wert begrauē / tot Samaria eñ Ahab
sine sone wert coninc in zijn stede.

Inden achtendertichstẽ iare Aſſa/des conincs
uda/wert Achab die ſone Amri/conīc ouer Iſra
/ende regneerde ouer Iſrael tot Samaria .xxij.
er/ Eñ dede dat dẽ HEREN qualick behaechde/
uẽ alle dye voor hẽ geweeſt waren / eñ het was
ẽ cleyn dat hi wãdelde inden ſonden Ierobeã des
ons Nebat/eñ nam daer toe Ieſebel die dochter
Ethbaal/des conincs tot Zidon tot eenẽ wiue/eñ
ine henẽ eñ diende Baal/eñ aẽbede hẽ/Eñ rech=
Baal eenen outaer op indẽ huiſe Baal/ dz hi hẽ
mmerde te Samaria/ende maecte een boſchken
dat Achab meer dede om dẽ HEERE dẽ God
ſrahel te vertoornen/ dan alle coninghen Iſrael
e voor hem ghe weeſt waren

Ter ſeluer tijt timmerde Hiel vã Bethel / Ieri=
o/Het coſte hem ſinen eerſten ſoon Abirã dat hy
at fundamente leyde / ende ſinẽ ionckſtẽ ſoon Se=
ub/dat hi die duere ſette na die woordẽ des HE=
EN dz hi geſprokẽ had door Ioſua dẽ ſone Nũ.

¶ Tot Elias tijden was daer een groote drooch
e ende dieren tijt / Die HERE ſpijſt hem door
en raue/Oc door die weduwe Sarepta

Dat.xvii.Capittel.

Nde Elia die Thiſbite wt den borge
rẽ Giliad/ſprac tot Achab/ Soo wa=
rachtelic die HERE die God Iſra=
hel leeft/ voor dien dat ick ſta/ Het en
ſal dit iaer noch dauwe noch regẽ co
nen het en ſi dat ict ſegghe.

Eñ dat woort des HEREN quam tot hẽ eñ
ſprac/ Gaet wech vã hier/ eñ keert v tegent ooſtẽ/
eñ verget v aen die beke Crith die voor die Ior=
dane vliet/ Eñ ghi ſult vander fonteynẽ drincken
Eñ ic hebbe den Rauen gebodẽ/ dat ſi v aldaer ſul
ẽ voeden. Hi ginc wech eñ dede na dẽ woordẽ des
HEREN/eñ ginc wech eñ ſadt aẽ die beke Crith
die voor die Iordane vliet/Eñ die Rauens brach=
ten hẽ broot eñ vlees / des morgẽs eñ des auonts
Eñ hi dranc wt der beken.

Eñ het geſciede na ſommige dagen/dat die be=
ke verdroochde/wãt daer en was geenẽ reghen in
dẽ lãde /Doẽ quã twoort des HEREN tot hẽ eñ
ſprac/ Staet op eñ gaet tot Zarpat/ welcke bi Si
don leget/eñ blijft aldaer/wãt ick heb aldaer eẽder
weduwẽ geboden dat v ſi voede/eñ hi ſtont op/eñ
ginc tot Sarphat/ eñ doẽ hi quã aen die duere der
ſtat/ſiet daer was de weduwe eñ raepte hout/Eñ
hi riep haer /eñ ſprac/ Haelt mi eẽ weynich waters
int vat /dz ic drincke/Doẽ ſi ginc om te halẽ riep hi
haer eñ ſprac/Bringet mi oock eenẽ bete broots me
de/Si ſprac/ Soo warachtelic die HERE v God
leeft/ic en hebbe geen broot/dã een hãt vol meels
in een Cad /eñ een weynich olys in die cruycke/eñ
ſiet ic heb eẽ hout oft twe geraept/eñ ga in/eñ wil
mi/ eñ minẽ ſoon bereydẽ dat wi etẽ eñ dã ſteruẽ.

Elia ſprac tot haer /en vreeſt niet/gaet henẽ eñ
doet ſo ghi geſeyt hebt Nochtãs maect mi eerſt eẽ
cleyn broot/daer af/eñ bringet tot mi/v eñ uwẽ ſo
ne ſult ghijt daer na oock makẽ. Wãt ſo ſpreect dye
HERE die God Iſrahel/dat meel inder Cad/en
ſal niet ontbrekẽ/eñ die olye cruycke en ſal niet ver
mindert werdẽ/ tot dien dage toe/dat het die HE
RE ſal latẽ reghenẽ opter aerdẽ / Sy ginc eñ dede
ſo Elia geſeyt hadde/eñ hy adt/eñ ſi oock/eñ haer
huys eenen tijt lanc /Dat meele inder Cad en ont
brac niet/eñ die olye cruycke en minderde niet/nae
den woorde des HEREN dat hi geſproken had=
de/door Elia.

Eñ na deſe ghesciedeniſſe wert des wijfs zijn=
der huiſwerdinnen ſoon crãc/ eñ ſine cranckheit was
ſo ſeer hart / dat genẽ adẽ meer in hẽ en bleef /Eñ
ſi ſprac tot Elia/wat heb ic met v te doẽ/ghi man D
Gods? Ghi zijt tot mi ingheg aen dat mijnder miſ
daet gedacht ſoude werden /eñ dat mine ſoon ghe
doot ſoude werdẽ? Hi ſprack tot haer ende ſeyde/
Geeft mi uwẽ ſone herwaerts/Eñ hi nam hẽ van
harẽ ſcoot eñ ghinc op in die hoochcamer daer hy
woonde/ eñ leyde hẽ op zijn bedde /eñ riep dẽ HE
RE aen/eñ ſprac HERE mijn God/ghi hebt ooc
die weduwe daer ic gaſte bi bẽ ſo qualijc ghedaen/
dat ghi haren ſoon dooden wildet.

Eñ hi ſtercte hẽ drie werf ouer tkint / eñ riep/ iiij. reg.
dẽ HERE aen eñ ſprac/ HERE mijn God /laet iiij.f
die ſiele des kints weder tot hẽ comẽ / eñ die HE= Ac. xx. c
RE verhoorde die ſtẽme Elia/ eñ die ſiele des kints
quã weder tot hẽ/eñ wert leuẽde/Eñ Elia/nã dat
kint eñ bracht af vander hooger camer int huys/
eñ gaft zijnder moeder eñ ſprac/Siet/ daer v ſoon
leeft/ Eñ dat wijf ſprac tot Elia/ Nv bekenne ick
dat ghi een man Goods zijt/ eñ des HEREN
woort in uwen monde is ſeker

Dye HERE hiet Eliã weder omme tot Achab
gaen/hi verghadert dye prieſters Baals eñ ver=
worgetſe.

Dat.xviij.Capittel.

Nde ouer eenen langhen tijt/ quã dat
woort des HEREN tot Elia/indẽ
derdẽ iare eñ ſprac /Gaet henẽ/ende
vertoont v Achab/op dz ict late rege=
nen opter aerdẽ Eñ Elia ghinc henẽ
dat hi hẽ Achab ſoude verthoonẽ/ Het was eẽ gro=
te dierte in Samaria / Eñ Achab riep Abdia ſinen
hoecht(mer Abdia vreeſde dẽ HERE ſeer/ Wãt
doe Ieſebel die prophetẽ des HEREN wt roey= B
de/ nã Abdia hondert prophetẽ eñ verſtacſe in dye
holẽ/hier vijftich/ eñ daer vijftich/eñ voedeſe met
broode eñ water / Dus ſprack dã Achab tot Abdia
Treect doort landt/tot allen water fonteynẽ eñ be
ken /oft wi hoy /ofte gars mochtẽ vindẽ ende dye
peerdẽ eñ muylẽ mochtẽ onderhoudẽ / dattet vee
niet al en verga. Eñ ſi deelden hen int lant dat zijt
doortreckẽ ſoudẽ Achab reyſde alleẽ op enẽ wech
ende Abdias alleen dẽ anderen wech

Doen nv Abdia opten wech was / ſiet doẽ ont
moete hẽ Elia/eñ doẽ hi hẽ kende viel hi op zijn aen
ſicht eñ ſprac/ En zijt ghi niet mine heere Elia? hy
ſprac Ia/ Gaet henẽ eñ ſegt uwẽ here/ Siet Elia
is hier/ Mer hi ſeyde. Wat heb ic gheſondicht/ dat
ghi dinẽ knecht in die handẽ vandẽ coninck Achab
wilt geuen? op dat hi mi dode; So warachtelic dye
HERE v God leeft/ daer en is geen volc noch co
ninerijc derwaerts dat mijn heere niet geſondẽ en
heeft om v te ſoeckẽ/ Eñ als ſi ſeydẽ/ Hi en is hier
niet /ſo nam hi eenẽ eedt vandẽ coninerijcke eñ vã
den volcke/datmen v niet geuonden en hadde. A

Eñ ghi ſegt nv Gaet henẽ ſegget uwẽ here/ſiet
Elia is hier /Als ic dã wech ginc van v/ſo ſoude v
den gheeſt des HEREN wech nemẽ/ick en weet
werwaert/eñ ick dã quaẽ/eñ bootſcapte dat Achab

eñ en vonde v niet/so doode hi mi/Maer v knecht heeft den HEERE van sijnder ioncheit op/ En ist mijnen heere niet te kennen ghegeuen/wat ick ge daen hebbe doen Jesebel die prophetẽ des HEEREN doode/ dat ick der prophetẽ des HEEREN hondt verstac/hier hondert/eñ daer vijftich/ inden spelonken/eñ voedese met broot eñ water: eñ ghi segt/ Gaet henen segt uwen heere Elia is hier/dat hi mi doode

Elia sprac/ So warachtelic die HEERE Zebaoth leeft/ voor den welcken ic sta/ Ic wil mi heden vertoonen/doen ghinc Abdia wech Abab te ghemoete/eñ gaft hem te kennẽ/Eñ Abab ginc Elia

D te gemoete/eñ doen Abab Elia sach/sprack Abab tot hẽ/Sijt ghi die Israel verwerret? Hy sprac/Ic en verwerre Israhel niet/maer ghi eñ uws vaders huys/daer mede/dat ghy des HEEREN gheboden verlaten hebt/eñ volcht Baalim na/ Wel aen soo seynt nv eñ vergadert tot my gheheele Israhel optẽ berch Carmel/eñ die vier hondert eñ vijftich propheten Baal Oock die vier hondert prophetẽ des boschkens/die vander tafelẽ Jesebel eten/ Aldus seynde Abab henen onder alle die kinderen Israel eñ vergaderde die prophetẽ opten berch Carmel.

Doe ghinc Elia tot alle den volcke ende sprack hoe langhe hincket ghi op twee siden? Is die HERE God/so volcht hẽ na/ met ist Baal/so volcht hem nae/Eñ dat volc en antwoorde hẽ niet. Doe sprac Elia totten volcke/Ic ben alleẽ ouer gheblenen een prophete des HEEREN/ mer der propheten Baal isser vierhondert/eñ vijftich mannẽ. So gheeft ons nv twee varren/eñ laetse eenen varre verkiesen/eñ dien in stucken houwen/ eñ op hout leggen/eñ geen vier daer aen leggen/ so wil ic den anderen varre nemen/eñ opt hout leggen/ eñ oock gheen vier daer aen leggen/so roept ghi den name uws Goods aen/eñ ic sal den name des HEEREN aẽroepẽ/der welcker God nv met vier antwoordẽ sal/die is God

Eñ tgeheele volc antwoorde ende sprack/dat is

L.xx.vi.b recht/Eñ Elia sprack tottẽ propheten van Baal/

E Verkiest ghi lieden nv eenen varre/eñ doeghet ghi voren eñ eerst/want uwer is vele ende eenẽ grotẽ hoop/eñ roept dẽ name uws Goods aen/eñ en legter geen vier aen/Eñ si namen dẽ varre die hi hen gaf/eñ si maecten hẽ bereet/eñ aenriepẽ den name Baal/ van smorgens tot des middaechs eñ seyden Baal verhoort ons/Mer daer en was geẽ stẽme noch antwoort/Eñ si huppeldẽ eñ sprongẽ om dẽ outaer/so haer ghewoonte was/Alst nv middach wert bespottese Elia eñ sprac/ Roept luyde/want hi is eẽ Godt/hi dichtet/of hy heeft te doen/ of hy is ouert velt/of hi slaept messchien/op dat hi ontwake/Eñ si riepen luyde eñ prickeldẽ hen met messen eñ pinsoenen/na haer der wijse/ tot dat haer bloet daer na volchde/Doen den middach voor bi leden was propheteerden si/tot datmẽ die spijsoffer doẽ

F soude/eñ daer en was gheen stẽme noch antwoorde/noch aenmercker

Doen sprac Elia tot alle den volcke/Allet volc come tot mi Eñ doen allet volc tot hem ghinc/heelde hi den outaer des HEEREN die gebrokẽ was/ Eñ nã twaelef steenen/na dat getal der stammen der kinderen Jacob(tot welchẽ dat woort des HEERE sprac segghende/Ghi sult Israhel heetẽ)eñ timmerde van dien steenen eenen outaer indẽ name des HEEREN/eñ maecte om den outaer eenẽ water loop/of groeue twee corẽ Sath wijt/ende maecte dat hout bereet/eñ stuckede oft ontledede dẽ varre eñ steldẽ opt hout eñ sprac/haelt.iiij. Cad waters vol/eñ gietet op dat brãtoffer eñ opt hout eñ hi sprack/doet dat noch eens/ eñ si dedent noch eens/Eñ hi sprac. Doet dat ten derden male/ende si dedent ten derdẽ male Eñ dat water liep om dẽ outaer henẽ/eñ die groeue wert oock vol waters.

Eñ doen die tijt was zijn offer te offerẽ/ ghinc Elia die prophete toe eñ sprack/HEERE God Abrahã/Isaac/eñ Israel/laet hedẽ kenlijc werdẽ dat ghi God in Israel zijt/eñ ic v knecht/ eñ dat ic dat alle na uwen woorde gedaen hebbe/Verhoort mi HEERE/verhoort mi/dat dit volc wete dat ghy die HEERE God zijt/dat ghi haer herte daer na bekeert/Doen viel dat vier des HEEREN neder/eñ verslinde brãtoffer/hout/steenẽ/eñ aerde/eñ lecte dat water op inder groeuen/Doen allet volck dat sach/vielt op zijn aensicht eñ sprakẽ/Die HEERE is God/die HEERE is God/Elia sprac tot hen/ Grijpt die propheten Baal/dat haer der gheen en ontulie/Eñ si grepense/ Ende Elia leydese nederwaerts aen die beke Kison/eñ doodese aldaer.

Eñ Elia sprac tot Abab/Treckt opwaerts etet eñ drincket/ want het ruyscht als wildet seer regenẽ/Eñ doẽ Abab opwaerts trac om te etene eñ te drinckene/ghinc Elia opten coppe Carmeli/ ende buychde hẽ ter aerden/ eñ dede zijn hooft tusschen zijn knien/eñ sprac tot sinẽ knape/Ghaet op eñ siet ter zeewaerts/Hi ginc op/eñ besach/eñ sprac Daer en is niet/Hy sprac/Gaet weder henẽ seuẽ werf/ eñ in die seuẽste reyse sprac hi siet/Daer ghaet een cleyn wolcke op/wt die zee als eens mãs hãt/ Hy sprac/Gaet op eñ segt/Abab. Spãt aen/eñ vaert af/op dat v dẽ regẽ niet en ouerualle/Eñ eer men toe sach/so wert den hemel swart van wolckẽ/eñ winde/eñ daer quam eenen groten reeghen/Abab voere eñ troc te Jesreel/eñ die hãt des HEEREN quam ouer Elia Eñ hi gorde zijn lendenen eñ liep voor Abab henen/tot dat hi quam te Jesreel

¶ Jesebel dreycht Eliam eñ hi vlyedt ende wort door den enghel ghespijst eñ ghesterct/Die HERE spreect/met hem opten berch Horeb Heliseus wort geroepen   Dat.xix.Capittel.

DOe Abab boodtschapte Jesebel allet wat Elia gedaẽ had/eñ hoe hi alle de prophetẽ Baal metten sweerde hadde ghedodet/Doen seynde Jesebel eenen bode tot Elia/eñ dede hẽ seggẽ/ Die goden doẽ mi dit eñ dat/waer dat ic niet morgen in deser tijt uwer sielen en doe/ ghelijck deser sielen een/Doen vreesde hy/eñ stont op/ ende ginc werwaerts hi wilde/eñ quã tot Ber Seba in Juda/eñ liet sinen knape aldaer/Mer hi ginc henen/ in die woestine/een dachreyse/eñ quã in/ eñ stelde hẽ onder eenen Geneuer boom/Eñ badt dat sine siele soude steruen/eñ seyde/het is ghenoch/ Soo neemt nv HEERE mijn siele ick en ben niet beter dan mijne vaders/eñ leyde hem neder eñ sliep onder den Geneuer boom

Eñ siet die Engel des HEEREN raecte hẽ/eñ

spraeto hem/ Staet op ende etet/ Eñ hi sach om=
me/ eñ siet/ tot sijnẽ hoofde lach een gebackẽ broot
eñ een canne met water/ Eñ doen hi gheten eñ ge
droncken hadde/ lach hi weder neder eñ sliep/ Eñ
die Engel des HEERE quam ten anderẽ mael
weder/ eñ raecte hẽ eñ sprac/ staet op eñ etet/ wãt
ghi hebt eenẽ grooten wech voor v. Ende hi stont
op/ eñ adt eñ dranc/ Eñ hi ginc door die cracht der
spijsen veertich dagen eñ veertich nachten/ tot aen
den berch Gods Horeb. Eñ quam daer in een hol
le/ ende bleef daer ouer nacht.

Eñ siet/ dz woort des HEEREN quam tot hẽ/
eñ sprac tot hẽ/ Wat maect ghi hier Elia? Hi sprac
Ick heb met ernstiger liefden beroert geweest om
den HEERE den God Zebaoth/ wãt die kinderẽ
Israel hebben v verbont verlaten/ eñ hebbẽ uwe
outaren gebroken/ eñ uwe prophetẽ mettẽ sweer
de gedoot/ eñ ic ben alleene ouer bleuen/ eñ si staen
daer na/ dat si mi/ mijn leuẽ soudẽ nemẽ/ Hi sprac
Gaet wt eñ tredet opten berch voor den HEERE
Eñ siet/ die HEERE ghinc voorby/ eñ eenen groo
ten stercken wint/ die de bergẽ scoorde eñ die stee=
nẽ brac/ voer voor dẽ HEERE heer/ Mer die HE
RE en was niet inden wint/ Nae den wint quã eẽ
eertbeuinge Mer die HEERE en was in die aert=
beuinge niet/ Eñ na die eertbeuinghe quã een vier
Mer die HEERE en was int vier niet/ Eñ na dat
vier quam een stille sachte suysinge/ Doen Elia dz
hoorde/ doe bedecte hi sijn aensichte met sinen mã=
tel/ eñ ghinc wt eñ tradt in dye dore des hols/ Eñ
siet daer quã een stemme tot hem/ eñ sprac/ Wat
hebdi ghi hier te doen Elia?

Hi sprac/ ick heb om den HEERE den God Ze
baoth/ met ernstiger liefden beroert geweest/ wãt
die kinderen Israel hebben v verbont verlaten/ u=
we outaren gebrokẽ/ uwe Prophetẽ mettẽ sweer
de ghedoodet/ eñ ick ben alleene ouer bleuẽ/ en=
de si staen daer na/ dat si my dat leuen soudẽ nemẽ
Ende die HEERE sprac tot hem. Gaet wederom
me wes weechs door die woestine tot Damascon/
ende ghaet in/ eñ salft Hasael tot eenẽ coninc ouer
Syrien/ Ende Jehu den sone Nimsi/ tot eenen Co
ninc ouer Israel Ende Elisa den sone Saphat vã
Abel Mehola/ tot eenẽ prophete in v stede/ Ende
tsal ghescieden/ dat soo wye den sweerde Hasael
ontloopt/ dyen sal Jehu dooden/ Eñ soo wye dat
den sweerde Jehu ontuliedt/ dien sal Elisa doodẽ
Eñ ic wil laten ouerbliuen seuen duysent in Isra=
el/ te weten/ alle knien die hen niet ghebuyghet en
hebben voor Baal/ ende alle mont dye hem nyet
ghecust en heeft

Ende hi ghinc van daer/ ende vandt Elisa den
sone Saphat/ dat hi ploechde met twalef iockẽ rũ
derẽ/ voor hẽ/ ende hi was selue onder den twael=
uen/ Ende Elia ghinck tot hem/ ende werp/ sinen
mantel op hem/ Hi liet de runderen ende liep Elia
na eñ sprack/ Laet mi mine vader ende mine moe=
der cussen/ soo wil ick v nae volghen/ Hy sprac tot
hem ghaet henen ende comt weder/ want ic heb
wat met v te doen/ Ende hi liep weder vã hem/ en
de nam een iock runderẽ/ ende offerde/ ende kooc
te dat vleesch metten houtwerck der ploeghen aen
die runderen/ eñ ghaft den volcke dat sijt aten/ en
de stont op ende volchde Elia nae/ ende diende hẽ/

¶ Benhadad die coninc Sirie strijdt teghen Sa
maria ende Israel/ mer hy wort verwonnẽ ende
te scanden gemaect. Dat .xx. Capittel.

Ende Benhadad dye coninc tot Sirie A
vergaderde al zijn macht/ eñ daer wa
ren .xxxij. coningen met hem/ eñ paer
den eñ waghens/ eñ trock op/ eñ bele
gerde Samariam/ eñ streedt daer te=
gen/ eñ seynde boden tot Achab den coninc Israel/
in die stadt/ eñ dede hẽ seggen/ So seyt Benhadad
v siluer eñ v gout is mijn/ eñ uwe wiuẽ/ eñ uwe al
der beste kinderen sijn ooc mijn/ Dye coninc Israel
antwoorde eñ sprac/ Mijn heer coninc so ghi gespro
ken hebt/ Ick ben uwe ende al wat ic hebbe.

Eñ dye boden quamen weder eñ seyden/ Dus
spreect Benhadad/ Want ic tot v gesepnt heb/ eñ
doen seggen/ V siluer eñ v gout/ v wiuẽ eñ v kinde B
ren sult ghi mi geuen/ So wil ick morghen te deser
tijt mijn knechten tot v seynden/ dat si v huys/ eñ
uwer ondersaten huysen ondersoeckẽ/ eñ al wat hẽ
lieflijc is/ dat sullen si in haeren handen nemen ende
wech dragen/ Doen riep dye coninc Israel alle dye
Ouderen des landts/ eñ sprac/ Merct eñ siet/ hoe
quaet dat hijt voor neemt/ Hi heeft tot mi gesondẽ
om mijne wijuen eñ kinderen/ siluer eñ gout/ eñ ic
en heb hem dat niet geweygert/ Doen spraken tot
hem alle Ouders eñ allet volck. Ghi en sult gheen
gehoor gheuen noch consenteren.

Eñ hi sprac totten boden Benhadad/ Segt mi
nen here den coninc/ Al dat ghy int beginsel uwen
knecht geboden hebt/ dat wil ick doen/ maer dit en
mach ic niet doen/ Eñ die boden ghingen wech/ eñ
seyden sulcs weder/ Doe seynde Benhadad tot hẽ/
eñ liet hem segghen/ Die goden doen mi dit eñ dat
waer dat stof Samarie genoech zijn sal/ dat elc vã
mijnen volc een hant volle daer af brenghe/ Die co
ninc Israel antwoorde eñ sprac/ Segt my Dye dat
harnasch aendoet sal hẽ die beroemen gelijc die ge=
ne diet af heeft geleyt? Doe Benhadad dat hoorde
eñ hi recht dranc metten coningẽ in die tente/ sprac
hi tot sinen knechten/ Schict v heyr getuych/ ende si
schicten hen teghen die stadt.

Eñ siet een propheet ghinc tot Achab den coninc
Israel eñ sprack/ Dus spreect die HEERE/ Ghy
hebt ymmer desen grooten hoop ghesien? Siet ick
willen heden in uwe handt gheuen/ dat ghy weten
soudt dat ick dye HEERE ben/ Achab sprac door C
wyen? Hy sprack/ Dus spreect die HEERE/ door
die knapen der lantprouoosten oft landt voochten
hi sprack/ Wye sal den strijdt beghinnen? Hy seyde/
ghi/ Doe telde hi die knapen der landt voochten/ en
de haer der was twee hondert ende twee ende der
tich ende telde daer nae voort/ dat geheele volc al
le der kinderen Israel/ seuen duysent mannen/ en=
de trocken wt inden middaghe/ Maer Benhadad
dronck/ ende was droncken inder tenten/ met den
tweendertich coninghen/ dye hem te hulpe gheco=
men waren/ Ende die knapen der landt voochten
trocken eerst wt.

Benhadad seynde wt/ ende si bootscaptent hem
segghende/ Daer trecken mannen wt Samaria/ hi
seide/ Grijptse leuẽde/ si zijn om vrede of om strijts
wil wt getrocken. Mer doe die knechten der landt
voochten wtgetogẽ warẽ/ eñ dat heyr hẽ na/ eñ elc

Ontrẽt deser tijt leefde Tiberi⁹ die x coninc v Latijnscher oft Italscẽ hi viel in dẽ Tibere tot dier tijt Alba het/ maer daer na so heeft die riuiere Alba harẽ name ghehadt dẽ Tiber/ om dat Tiberi⁹ de coninc daer in v droncken was

sloech wie hẽ voor quã/ Eñ die Siriers vloden/eñ
Israel iaechde hen na/ Eñ Benhadad die coninc tot
Sirien ontuloot met peerden eñ rupteren/ Eñ die
D coninc Israel troc wt/ eñ sloech peerdẽ eñ wagens
alsó dat hi aen die Siriers eenẽ grooten slach dede.
Doe ghinc een propheet totten coninc Israel/ eñ
sprac tot hẽ/ Gaet henen eñ sterct v/ eñ merct ende
siet wat ghi doen sult/ Want die coninc tot Sirien
sal tegen v optrecken/ als dat iaer omme is/ Want
die knechten des coninx van Siriẽ spraken tot hẽ
Haere goden dat zijn berch goden/ daeromme zijn si
ons te bouen gegaen/ O dat wy tegen hen strijden
mochten op dat effene/ wat geldet wi soudense õ-
winnen Doet alsó/ doet die coningen wech/ elc van
zijnder plaetsen/ eñ stelt grauẽ in haer stedẽ/ eñ oor-
dineert v een heyr/ gelijc dat heyr was dat ghi ver-
loren hebt/ eñ peerden eñ wagens/ so die ghene wa
ren/ eñ laet ons teghen hen strijden op dat effene/
Wat geldet wi sullense verwinnẽ? Hi hoorde haer
E stemme ende dede alsó.
Als nv dat iaer ouer was/ oordineerde Benha
dad die Sirier/ eñ troc opwaerts tot Aphek/ om te
gen Israel te strijden/ Eñ die kinderẽ Israel oordẽ
de hen/ eñ besorchdẽ hen oot eñ trocken hen tegen/
eñ legerden hen tegen haer als twee cleyne cudden
geyten/ Mer der Siriers was lãt vol/ eñ daer ter
de een man Gods toe/ eñ sprac tottẽ coninc Israel
Dus spreect die HEERE/ om dat die vã Siriẽ heb-
bẽ geseyt/ Die HEERE is eẽ God der bergẽ/ eñ niẽ
eẽ God der valleyẽ/ so heb ic al desen grootẽ hoop
in uwẽ handẽ gegeuẽ dat ghi wetet dat ic die HE-
RE ben/ Eñ si legerdẽ hẽ straes tegẽ die gene seuẽ
dagẽ/ inde seuendẽ dach trocken si op te hoop inden
strijdt/ eñ die kinderẽ Israel sloegen vã dien vã Si-
rien/ hondert duysent voetvolcs op eenen dach/ eñ
die ouergebleuen/ vloden tot Aphek in die stadt/ eñ
den muer viel op die ouergebleuen/ seuen eñ twin-
tich duysent mannen/ Eñ Benhadad vluchte oock
in die stadt in een cleyn camerken.
Doen spraken zijn knechten tot hẽ/ Siet/ wi heb-
bẽ gehoort dat die coningẽ des huis Israels barm-
hertige coningẽ zijn/ so laet ons sackẽ õ onse lendenẽ
doẽ/ eñ strickẽ om onse hoofdẽ/ eñ wtgaẽ totten co
ninc Israel/ misschiẽ hi sal uwe siele laten leuen. Eñ
si gordẽ sacken om haer lendenẽ/ eñ strickẽ om hae
re hoofdẽ/ eñ quamen totten coninc Israel eñ spra-
ken/ Benhadad v knecht doet v seggen/ Lieue laet
mine siele leuẽ/ hi sprac/ Leeft hy noch/ so is hi mijn
broeder/ Eñ dye mannen namen dat woort haes-
lijc van hem/ eñ bedyeden dat voor hem eñ spraken
Lre.xix f Ia dijn broeder Benhadad/ Hi sprac Coemt ende
brengt hem/ Doe ghinck Benhadad tot hẽ wt/ eñ
F liet hem opten waghen setten/ eñ sprac tot hẽ/ Die
steden die mijn vader uwen vader genomen heeft/
wil ic v weder geuen/ eñ maect v straten te Damas
con/ so mijn vader te Samarien ghedaen heeft/ soe
wil ic met v eenen verbont makẽ/ eñ hi maecte inz
hem een verbont ende liet hem trecken.
Doe sprac een man onder dẽ kinderẽ der prophe
ten tot sinẽ naestẽ door dat woort des HEERẼ
Lieue slaet mi/ maer hi weygerde hẽ te slaen/ Doe
sprac hi tot hẽ/ Om dat ghi die stemme des HE
REN niet en hebt gehoort/ siet/ so sal v eenen leeu-
we slaen/ als ghi van my gaet/ Eñ doe hy van hem
wech ghinc/ vant hem eenen leeuwe eñ sloech hẽ/
Eñ hi vant eenen anderẽ man eñ sprac/ Lieue slaet
mi/ eñ die man sloech hem wondẽ/ Doe ghinc dye
propheet henen/ eñ troc tottẽ coninc aendẽ wech/
eñ verstelde sijn aensicht met asschen. Eñ doe dye
coninc voorbi troc/ riep hi dẽ coninc aen eñ sprac/ C
V knecht was wtghetrocken middẽ inden strijdt
eñ siet een man was geweken/ en bracht eenẽ mã
tot mi eñ sprac/ Bewaert mi desen man/ ist datmẽ
sijns ghemist/ so sal v siele in die stede zijnder sielen
sijn/ ofte ghi sullet een pont siluers ouer geuẽ/ Eñ
doen v knecht hier eñ daer te doen hadde/ en was
die niet meer daer/ Dye coninck sprac tot hem dat
is v oordeele/ ghi hebbet selue ghegeuen.
Doen dede hi haestelick die asschen vã sinen aẽ
sichte/ eñ die coninck Israhel kende hem dat hi der
propheten een was/ ende hi sprack tot hem/ Dus
seyt die HEERE/ Om dat ghi den verbandẽ man
van v hebt ghelatẽ/ sal v siele voor sine siele zijn/ en
de v volck voor sijn volck/ Maer die coninck Isra
hel troc wech ongemoet ende toornich in zijn huys
ende quam tot Samaria

Ahab gebruyct gewelt ouer eeñ armẽ mã/ eñ hi
neeẽt Naboth sinẽ wijngaert/ eñ doot hem/ Elias
straft hẽ wt beueel des HEERẼ Cap.xxi

H Et gheuiel in dese geschiedenisse dat
Naboth eẽ Iesreelijt eenẽ wijnberch
hadde te Iesreel/ by den Paleyse A-
hab des coninces tot Samaria/ Ende
Ahab sprack tot Naboth ende seyde
Gheeft mi uwen wijnberch/ ick wilder my eenen
coolhof af maken/ want hi soo na aen minen huyse
leyt/ ick wilder v eenen beteren wijngaert voor
gheuen/ oft ist dat ghi wilt/ ick wilder v so veel sil-
uers voor gheuen/ als hi weert is/ Maer Naboth
sprac tot Ahab/ Dat late die HEERE verre van
mi sijn/ dat ick v mijns vaders erfenisse soude ghe-
uen
Doen quam Ahab thuys/ ongemoet ende toor-
nich om des woorts wille dat Naboth die Iesree
lijt tot hem hadde geseyt eñ ghesprokẽ/ Ick en wil
v mijns vaders erffenisse niet geuen/ ende hy viel
op sijn bedde neder/ ende keerde sijn aensicht om/ B
ende en adt gheen broot/ Doen quam Iesebel sijne
huysurouwe tot hem in/ ende sprac met hem/ wat
ist dat uwen gheest soe ongemoetich is/ eñ dat ghy
gheen broot en etet? Hy seyde tot haer Ick hebbe
met Naboth den Iesreelijt ghesproken ende ghe-
seyt/ Gheeft mi uwen wijnberch om gelt/ of hebt
ghi daer lust toe/ soe wil ick er v eenen anderẽ voor
gheuen/ Maer hi sprack/ ick en wil v minen wijn
berch niet gheuen
Doen sprack Iesebel zijn wijf tot hem/ Wat co-
ninckrijc waer in Israhel en dede ghij? Staet op en- C
de etet broot/ eñ sijt goets moets/ ic wil v den wijn
berch Naboth des Iesreelitẽ doen hebbẽ/ Ende si
screef brieuen onder Ahabs name/ ende besieghel-
dese met sinen signet/ ende seyndese tottẽ Ouders
eñ ouersten in zijnder stat/ die bi Naboth woondẽ
ende schreef alsoo in die brieuen Laet eenen vasten
wtroepẽ/ eñ set Naboth bouẽ aen int volc/ eñ stelt
twee mannẽ Belial voor hẽ/ die daer getuygẽ/ eñ
spreken/ ghi hebt God eñ den coninck ghelasphe
meert/ eñ leyt hẽ wt/ eñ steenicht hẽ/ dat hi steruẽ/

Eñ dye Ouders eñ ouerste zijnder stadt/ dye in
zijnder stat woonden/ dedē also hen Jesebel ontbo
den hadde/ so si inden brief gescreuē hadde/ die si tot
D henseynde/ eñ lietē eene vasten wtroepen/ eñ dedē
Naboth bouenaen onder tvolc sitten/ Doen quamē
die twee mānē Belial/ eñ steldē hen voor hē/ eñ ge
tuychdē tegē Naboth voor dat volc eñ spraken/ Na-
both heeft God eñ den coninc gelastert. Doen leydē
si hem wt voor die stadt eñ steenichden hem/ dat hi
sterf/ eñ si ontbodent Jsebel/ eñ deden haer seggen/
Naboth is ghesteenicht eñ doot/ doen Jsebel hoorde
dat Naboth gesteent/ eñ doot was/ so sprac si tot A-
hab/ Staet op/ eñ neēt in/ dē wijnberch Naboth des
Jesreeliten/ den welcken hi v weygerde om geit te
geuen/ Want Naboth en leeft niet meer/ maer hi is
doot/ Doen Achab hoorde dat Naboth doot was/ so
stont hi op/ dat hy af soude gaen/ totten wijnberge
Naboth des Jesreeliten/ ende dien in nemen.

Mer dat woort des HEEREN quam tot Elia
des Tisbitē/ eñ sprac. Staet op/ eñ gaet neēr Achab
den coninc Jsrael te gemoete/ die tot Samaria is/
Siet hi is inden wijnberch Naboth/ dat hi henen is
E gegaen/ dat hi dien inne soude nemen/ eñ spreect met
hē seggende/ So spreect die HEERE/ ghi hebt doot
geslagen daer toe ooc ingenomen/ Eñ sult met hē
spreken eñ segghen/ so spreect die HEERE/ Inder
plaetsen daer die honden dat bloet Naboth opghe
lect hebben/ daer sullen dye honden v bloet ooc op
lecken/ Eñ Achab sprack tot Elia/ Hebt ghi mi oyt
uwen viant geuonden? Hi sprac/ Ja/ ic heb v geuō-
den om dat ghy vercocht zijt slechts quaet te doen
voor den HEERE/ Siet/ ic wil ongeluc ouer v bren
gen/ eñ uwe nacomelingen wech nemē/ eñ wil van
Achab wtroeyen ooc den ghenen dye aen die want
pisset/ eñ die besloten eñ verlaten is in Jsrahel/ Eñ
wil v huys maken ghelijc dat huis Jeroboam/ des
soons Nebath/ eñ als dat huis Baesa des soons A
hia/ om des verweckens wille/ daer mede ghi ver-
toornt/ eñ Jsrael hebt doen sondigen

F Ende ouer Jesebel sprack die HEERE oock eñ
seyde/ Dye honden sullen Jsebel eten aen die mue-
re Jesreel/ Wye van Achab sterft in dye stadt/ dyen
sullen die honden eten/ ende wie opt velt sterft/ dië
sullen die vogelen onder den hemel eten/ Alsoo en
was niemant dye so gheheelijc vercocht weert quaet
te doen voor den HEERE Als Achab/ want zijn
wijf Jesebel bracht hem daer toe/ ende hy maecte
hem tot eenen grooten grouwel/ also dat hy den af
goden na ghinc in alle manieren/ als die Amoriten
gedaen hadden/ die die HEERE voor dye kinderen
Jsrael verdreuen hadde.

Mer doe Achab sulcke woorden hoorde/ scoor-
de hi sine cleederen/ eñ dede eenē sack aen sijn lijf/ eñ
vaste/ eñ sliep inden sack/ eñ ghinc cromme met ne
G der gebuychden hoofde/ Eñ dat woort des HEE
REN quam tot Elia den Tisbite/ ende sprac/ En
hebdy niet gesien hoe hem Achab voor my buyget?
Want hi hem voor mi buyghet/ so en wil ic dat on
geluc niet brengē in sinē leuen/ Mer bi sijns soons
leuen wil ic dat ongheluc ouer sijn huys brenghen.

Josaphat ende Achab helpen malcanderen oor-
loghen/ Die propheet Micheas waerscout haer
Ende als si hem niet en ghelouen/ so wort en sijge
straft.

Dat xxij. Capittel.

Nde daer ghingen drie iaren omme/
dat gheen oorloghe en was tusschen
die van Syrien eñ Jsrael/ Maer inde
derden iare troc Josaphat dye coninc
Juda af/ totten coninc Jsrael/ eñ dye A
coninc Jsrael sprac tot sinen knechten/ En weten
ghi niet dat Ramoth in Gilead onse is/ eñ wi sittē
stille/ eñ en nemense nyet vander hant des conincs
tot Sirien? Eñ sprac tot Josaphat/ wilt ghi met mi
trecken inden strijdt tot Ramoth in Gilead? Josa
phat sprac totten coninc Jsrael/ Jc wil sijn als ghi/
eñ mijn volck als dijn volck/ eñ mijn peerden als v
peerden.

Eñ Josaphat sprac totten coninc Jsrael. Vraecht B
doch heden om dat woort des HEEREN/ doe ver
gaderde die coninc Jsrael propheten by vier hon-
dert mannen/ eñ seyde tot hen/ Sal ick te Ramoth
in Gilead trecken om te strijdē/ oft sal ict latē staen
Si spraken/ Treckt op/ dye HEERE salt in dye hant
des conincs geuen/ Josaphat sprac/ En is hier geē
prophete des HEEREN meer/ dat wi vā hem vra-
gen? Die coninc Jsrael sprac tot Josaphat/ Daer is
noch een man/ Micha die sone Jemla/ van welckē
men den HEERE vragen mach. Mer ic ben op hē
gram/ want hi en propheteert mi gheen goet/ mer
enckel quaet/ Josaphat sprac/ Dye coninck en spre
ke alsso niet/ Doen riep die coninck Jsrael eenen ca
merlinc eñ sprac/ Brengt haestelic hier Micha den
sone Jemla.

Die coninc Jsrael eñ Josaphat die coninc Juda
saten elc op sinen stoel/ gecleet met cleederē/ op die
plaetse voor die dore aē die poorte Samarie/ eñ al-
le die prophetē propheteerdē voor hen/ Eñ Zede
kia die sone Cnaena/ had hem yseren hoornen ge-
maect/ eñ sprac/ Dus seyt die HEERE/ hier mede
suldi die Siriers stooten/ tot dat ghise vernielt/ Eñ C
alle die prophetē propheteerdē also eñ seydē. Treckt
op tot Ramoth in Gilead/ eñ vaert geluckelic/ die
HEERE salt in die hant des conincs gheuen

Eñ die bode die gegaē was om Micha te roe
pen seyde/ tot hē/ siet der prophetē redenen zijn een
drachtelic goet voor dē coninck/ so laet nu v woort
ooc zijn/ als dz woort der seluer/ eñ spreect goet/ Mi
cha seide/ Alsoo warachtelic als die HEERE leeft/
ic sal sprekē/ so wat die HEERE mi segghē sal/ Eñ
doe hi tottē coninc quā/ sprac die coninc tot hē Mi
cha sullē wi tot Ramoth in Gilead trecken om te
stridē? ofte sullē wijt latē staē? Hi sprac tot hē/ Ja/
treckt op eñ vaert geluckelic/ die HEERE salt in die
hant des conincs geuē/ Dye coninc sprac weder tot
hem/ Jc beswere v dat ghi mi anders niet en segt/
dan die waerheit inden naem des HEERN

Hi sprac/ ic sach geheel Jsrahel verstroyt opten
bergen/ als scapen die gheenen herder en hebben/
Ende die HEERE sprac/ en hebben dese gheenen
heer? Elck keer thuys met vredē/ Doe sprac die co D
ninc Jsrael tot Josaphat/ en heb ict v niet gheseyt/
dat hi mi nyet ghoets en propheteert/ mer enckel
quaet? Hy sprac/ daerom hoort nu dwoort des HE
REN/ Jc sach den HEERE sittē op sinē stoel/ ende
alt hemelsche heyr neffens hē staē tzijnder rechter
eñ slincker hant/ Eñ die HEERE sprac/ Wie sal A
hab wijs makē dz hi op trecke/ eñ valle te Ramoth
in Gilead? Eñ die eene seyde dit eñ die ander seyde

dat/ Doe ghinc een geest wt/ eñ tradt voor dē HE
RE/ eñ sprac/ Ic wilt hē wijs maken/ Die HERE
sprac tot hē/ Waer mede? Hi sprac/ Ic wil wtgaen
eñ wil eenen valschen gheest sijn in alle sijnder pro-
pheten mont/ Hi sprac/ Ghi sullet hē wijs makē eñ
beschickent/ gaet wt eñ doet alsoo. Nv siet/ die HE
RE heeft eenen valscen geest gegeuen in alle deser
uwer propheten mont/ eñ die HERE heeft quaet
ouer v ghesproken.

Doen ghinc toe Zedekia die sone Canaena/ eñ
sloech Micha op sijn kinnenbackē/ eñ sprac/ Hoe is
die geest des HEREN van mi geweken/ dat hi mz
v spreect/ Micha sprac/ Siet/ ghi sullet sien in dien da
ge/ als ghi van die eē camer in dander gaē sult/ dat
ghi v verberget/ Die coninck Israhel sprac/ neemt
Micha eñ laet hē bliuē bi Amō den borgemeester/
eñ bi Joas den sone des conincs/ eñ segt/ Dus seyt
die coninc/ settet desen/ inden kercker/ eñ spijset hē
met broot eñ water der tribulacien/ tot dat ic met
vreden weder come. Micha sprac/ Coemt ghi met
vreden weder/ so en heeft die HERE door mi niet
gesproken/ Ende hi sprac/ Hoort toe alle volck.

F Also troc die coninc Israel/ eñ Josaphat die coninc
Juda op tot Ramoth in Gilead/ eñ die coninc Isra
hel sprac tot Josaphat/ Verkleet v/ eñ coemt inden
strijdt met uwen cleederē aengedaē/ Die coninc Is
rael verkleede hē ooc/ eñ troc inden strijt/ Mer dye
coninc vā Sirië geboot dē ouerstē ouer sine wagēs
der welcker.xxxij. waren eñ sprac. Ghi en sult niet
strijdē tegen cleyne noch groote/ mer tegen den co
ninc Israel alleene/ Eñ doen die ouersten der wa-
gens/ Josaphat sagē/ so meyndē si/ dz hy dye coninc
Israel ware/ eñ vielen op hē met strijden/ Mer Jo
saphat riep/ Doen die ouerste der waghens saghen
dat hi die coninc Israel niet en was/ soe keerden si
achter waerts van hem.

Een man spien den boge hart/ eñ scoot den co-
ninc Israel tusschē die mage eñ longe/ Eñ hi sprac
tot sinen voermā/ keert v hant/ eñ voert my wt dē
heyr/ want ic ben gewont/ Eñ die strijt nam douer
hant inden seluen dage/ eñ die coninc stont op den
wagē/ tegē die vā Sirië/ eñ sterf tsauonts/ Eñ dat
bloet vloeyde vander wondē midde indē wagē/ eñ
men liet wtroepē int heyr/ doē die sonne ondergīc
eñ seggen/ Elc gae in sijn stadt/ eñ in sijn landt/ Al-
so sterf die coninc eñ wert tot Samaria ghebracht/
eñ si begroeuen hē tot Samaria/ Eñ doe si dē wa-
gen wiesschen bi den poele Samarie/ lecten die hō
G den sijn bloet op/ Die hoeren wiesschen hem na dē
woorde des HEREN so hi gesproken hadde

Wat meer van Ahab te seggen is/ eñ al wat hi ge
daen heeft/ eñ dat yuoiren huys dat hy timmerde/
eñ alle die steden die hi getimmert heeft/ siet/ dz is
gescreuen in die Cronike der Coningen Israel/ Al
so ontsliep Ahab met sinen vaderen/ eñ sijn soon A
hasia wert Coninc in sijn stede.

Eñ Josaphat die sone Assa/ wert Coninc ouer
Juda inden vierdē iare Ahab des Conincs Israel/
eñ was.xxv. iaer out doen hi coninc wert/ eñ reg-
neerde.xxv. iaer te Jerusalē. Sine moed' hiet Asu
ba een dochter Silhi/ Eñ wādelde in alle dē wege
sijns vad's Assa/ eñ en weke daer niet af/ eñ hi dede
dat dē HERE welbehaechde/ Nochtās en dede hi
die hoochten niet wech/ eñ dz volc offerde noch/ eñ
wierpē noch wieroock op den hoochten/ ende had
de vrede met den Coninc Israel.

Wat meer vā Josaphat te seggē is/ eñ die mach
te die hi dede/ eñ hoe hi gestreden heeft/ siet/ dat is
ghescreuen inder Croniken der coninghen Juda/
Oec dede hi wt den lande alle ouergebleuene hoe
reerders/ die totter tijt sijns vaders Assa warē o-
uergebleuen/ Eñ daer en was gheen Coninck in
Edom/ Ende Josaphat hadde schepen latē makē
op die zee/ die in Ophier gaen souden/ om gout te
halen/ mer si en ghingen niet/ Want si werden ge
broken tot Ezeon Geber. Doen ter tijt sprac Aha
sia die sone Ahab tot Josaphat/ laet mine knechtē
met uwen knechten in die schepē varen/ Mer Jo-
saphat en wildes niet/ Ende Josaphat ontsliep mz
sinen vaderen/ ende wert begrauen met sinen va-
deren in die stadt Dauid sijns vaders/ Ende Jorā
sine sone wert Coninc in sijn stede.

Eynde des derden boecs der coningen

Hier begint dat vierde boec der Coningen.

Van Ahasias regiment / eñ Jorās sijns broe-
ders. Dat.I.Capit.

DJe soone Ahab 1
genaemt Ahasia/ wert co
ninck ouer Israhel te Sa
maria/ inden seuenthien-
sten iaer Josaphat des co
nincs Juda/ eñ regneerde
ouer Israhel twee iaer/
Ende dede dat den HE
RE qualic beuiel/ ende wandelde indē weghe sijns
vaders/ ende sijnder moeder/ ende inden wege Je
robeam des soons Nebath/ die Israel dede sondi-
ghen/ Ende diende Baal/ ende aenbat hem/ ende
vertoornde den HEERE den Godt van Israhel
ghelijc sijn vader dede/ Die Moabiten vielen ooc
af van Israel/ doe Ahab doot was

Ende Ahasia viel door die tralië in sijn sale tot
Samarien/ ende wert cranck/ ende seynde boden
ende sprack tot hen/ Gaet henen ende vraecht Ba
al Sebub den Godt tot Ekron/ oft ick van deser
cranckheyt ghenesen sal/ mer die Enghel des HE-
REN sprac met Elia den Thisbite/ Op/ eñ gaet
den boden des Conincs van Samaria te gemoet/
eñ sprecket tot hen/ En isser dan gheen Godt in
Israhel/ dat ghi ghaet om te vraghene den Godt
tot Ekron/ Daer om so spreect die HERE/ Ghi
en sult vanden bedde niet comen daer ghi op ligt/
mer ghi sult den doot steruē. Eñ Elia ghinc wech

Ende doen die boden weder tot hem quamē/
sprac hi tot hen. Waeromme comt ghi weder/ Sy
spraken tot hem/ Ons quam een mā opwaerts te
ghemoete/ eñ sprac tot ons/ Ghaet wederomme
totten coninck dye v gesonden heeft/ ende segt tot
hē/ Dus spreect die HERE/ En isser nv geē God
in Israel/ dat ghi wech seyndet om te vragē Baal
Sebub den God tot Ekron/ Daerom en sult ghy

vanden bedde niet comē/daer ghi op ligt/mer ghi sult den doot steruē/hi sprac tot hen/hoe was die man gestelt die v ghemoete/eñ dat tot v seyde? Si seyden tot hem/Hi hadde een rouwe huyt aen/eñ een lederen gordel om sine lendenē/Hy sprac/het is Elia die Thisbite.

D Eñ hi seynde henen tot hē/eenen hooftman ouer vijftich/metten seluen vijftigen/Eñ doen dye tot hem op quam/ siet/doe sat hi bouē opten berch Mer hi sprac tot hē/Ghi man Gods/die coninck seyt/ghi sout afcomen/Elia antwoorde dē hooftman ouer vijftigen/eñ sprac tot hē/Ben ic eē mā Gods/so valle vier vanden hemel/eñ verslinde v eñ uwe vijftige/Doe viel vier vandē hemel/ende verslinde hem eñ sine vijftige. Eñ hi seinde weder omme eenen anderen hooftman ouer vijftich tot hē met sinē vijftigē/die antwoorde eñ sprac tot hē Ghi man Gods/So seyt die coninc/Coēt haestelic daer af/Elia antwoorde eñ sprac/Ben ick een man Gods/so valle vier vanden hemel eñ verslinde v/eñ uwe vijftige/Doē viel dat vier Gods van dē hemel/eñ verslinde hem/eñ sijn vijftige.

Doen seynde hy weder den derden hooftman ouer vijftighe/met sinen vijftigen/Doen die tot hē bouen quam/buychde hi sine knien tegen Elia/eñ smeecte hem/eñ sprac tot hem/Ghi man Godts laet mine siele/eñ die sielē uwer knechtē deser vijftigen/voor v van eenigher weerden sijn/Siet/dat vier is vanden hemel gheuallen/eñ heeft die eerste twee hooftmannen/ouer vijftigen met haren vijftigē verslindt/mer nv laet mijn siele yet voor v van weerden sijn/Doē sprac die Engel des HEEREN tot Elia/Ghaet met hem af/eñ en vreest hem niet Eñ hi stont op/ende ghinck met hem af totten coninck.

Eñ hi sprac tot hem. Dus seyt v die HEERE dat ghi boden hebt gesonden/eñ latē vraghē/Baalzebub dē God tot Ekron/als offer gheen God in Israel en waer/welcs woort mē mocht vragē/soo en suldy vanden bedde niet comen daer ghi op ghelegen sijt/maer ghi sult den doot steruen/Alsoo sterf hy nae den woorde des HEEREN/dat Elia gesproken hadde/Ende Joram wert coninc in sijn plaetse/inden anderē iaer Joram des soons Josaphat des conincs Juda/want hi en hadde geenen soon/Wat meer van Ahasia te segghen is/eñ al wat hi gedaen heeft/siet/dat is ghescreuē in dye Cronike der coningen Israels

¶ Hoe dat Elias wech voer/Eñ Heliseus sinē geest ontfinc/ Eñ hoe hi dat bitter water soet maecte

Dat .ij. Capittel

A Doen die HEERE Elia in die tempeeste ten hemel wilde halen/so ghinghen Elia ende Elisa van Gilgal eñ Elia sprac tot Elisa Lieue blijft hier want dye HEERE heeft mi tot Bethel ghesendt: Elisa seyde/ Soo waractelijck als dye HEERE leeft/ende uwe siele/ick en verlate v niet/ende doen si afquamen tot Bethel soo ghinghen der propheten kinderen die tot Bethel waren wt tot Elisa/ende seyden tot hē/weet ghi ooc dat die HEERE uwen heere heden van uwen hoofde sal nemen? hi sprac/ick weet oock wel/swijcht ghy maer stille.

Eñ Elia sprac tot hem/Elisa lieue blijft hier. Want die HEERE heeft mi te Jeriho ghesonden/ hi sprac/So warachtelic als die HEERE leeft/en B
de uwe siele/ic en verlate v niet/Eñ doe si tot Jeriho quamen/so ghingen der propheten kinderē die tot Jeriho warē tot Elisa/eñ sprakē tot hē/Weet ghi ooc dat die HEERE uwen heere huyden vā uwen hoofde nemen sal? hi sprac ic weet ooc wel/swijcht mer stille/Ende Elia sprac tot hem/Lieue blijft hier/want die HEERE heeft mi gesent/aen die Jordane/Hi sprac/Also warachtelic die HEERE leeft ende uwe siele/ic en verlate v niet/Ende die twee gingen tsamen/Maer vijftich mannē onder der propheten kinderen gingen henen/eñ traden tegen ouer van verre/Maer die twee stonden aen die Jordane

Doen nam Elia sinen mantel ende wont hem te samen/eñ sloech int water/welcke hem op beyde siden deelde/also dat die twee droghe daer door gingen/Eñ als si ouer quamen/sprac Elia tot Elisa/Bidt wat ic v doen sal/eer ic van v genomē worde Elisa sprac/dat uwen geest op mi si/twee mael so vele te spreken. Hi sprac/ghi hebt een swaer sake gebeden/Nochtans ist dat ghi mi sien sult/als ic vā v genomen worde/so salt also zijn. En is dat niet/so en salt niet zijn/Eñ doe si tsamen ghingen/eñ hy sprac siet/doē quā eenē vierigē wagē mz vierighen
peerden/eñ sceyde die twee van malcanderen/Eñ C
Elia voer also inde tempeesten ten hemel/Elisa sacht eñ riep/Mijn vad mijn vad/voerman Israel ende zijn ruyter/eñ en sach hem niet meer.

Eccles. xxxviij Dit was na Abrahās doot m.c.eñ x iaer als die werelt ghestaē had iiij.m.cc ende lxxxviij iaer voor cristus ghe boorte ix.c.eñ xi iaer

Eñ hi greep sine cleederen/eñ scoorde se in twee stucken/eñ hief op den mantel Elia die hem ontuallen was/ende keerde om/ende ginc aen den oeuer d Jordanē/eñ nā dē seluen mantel Elia die hē ontuallen was/eñ sloech int water eñ sprac/Waer is nv die HEERE die God Elia? eñ sloech int water/doen deeldet hē op beyde sidē/Eñ Elisa ghinc door. Eñ doe hē d prophetē kinderē sagē, die tot Jeriho tegen hem ouer warē/seyden si/Dē geest Elia rust op Elisa/eñ gingē hem te gemoete/eñ aēbadē ter aerden/eñ sprakē tot hē/Siet/ond uwe knechten zijn vijftich redelijcke mannen/die laet gaen eñ uwē heere soecken/messcien die geest des HEEREN die heeft hem genomen/eñ yewaerts op eenē berch/oft yewaerts in eē dal geworpē/Hi sprac en laet niet gaen/mer benauden hem tot dat hi hē scaemde/ende sprac/Laet henen gaen/ende si sondē vijftich mannen/ende si sochten drie dagen/mer si en vonden hem niet/ende quamen weder/tot hem Eñ hi bleef te Jeriho/eñ hi sprac tot hen/En seydē ick v niet/dat ghi niet gaen en sout?

Eñ die mannen der stadt spraken tot Elisa/Siet het is in deser stadt goet woonen/alsoo mijn heere siet/mer het is quaet water/eñ dat lāt is onvruchtbaer/Hi sprac/Brengt mi hier een nieu soudt vat/
eñ doeter sout in/eñ si brachtent hem/doe ginc hy D
wt totter waterfonteynen/ende hi wierp dat sout daer in/eñ sprac/Dus spreect die HEERE/Ic hebbe dit water gesont gemaect/Daerō en sald voortaen geen doot noch onvruchtbaerheit wt comen/Also wert dat water gesont/tot desen daghe toe/na dat woort dat Elisa sprac.

Ende hi ghinc op tot Bethel/ende als hi op den

wech ghinc/ so quamẽ cleyne knechtkens ter stadt wt/ eñ bespotten hem eñ spraken tot hẽ/ Kaelcop comt op/ Kaelcop comt op/eñ hi keerde hem om/ Eñ doe hijse sach/ vloeckte hijse inden naeme des HEEREN/ Doe quamẽ twee beyren wt dẽ wout eñ verscoorden der kinderen .xlij. Van daer ghinck hi opten berch Carmel/ ende keerde van daer wederom tot Samaria.

¶ Van Joram ende Josaphat hoe die oorlooch den/ Eñ wat haer Heliseus seyt. Cap.iij.

A
Joram dye sone Achab werrt coninck ouer Jsrael tot Samaria/ inden achthiensten iaer Josaphat des conincs Juda/ eñ regneerde twaelf iaer/ ende dede dat dẽ HEERE qualic beviel/ Nochtãs niet gelijc sijn vader eñ sijn moeder/ wãt hi dede die calomnẽ oft beelden Baals wech/ dye zijn vader dede maken/ Maer hy bleef hangẽ aen den sonden Jerobeam des soons Nebath/ die Jsrael dede sondighen/ eñ hi en ghinc daer niet af.

Mesa die coninc der Moabitẽ hadde vele scapen/ eñ verchijnsde dẽ coninck Jsrahel/ wolle van hondert duysent lammeren/ eñ van hondert duysent rammẽ/ Maer doẽ Achab doot was/ doẽ viel der Moabitẽ coninck af/ van den coninck Jsrael/ Doẽ troc die coninck Joram ter seluer tijt wt van Samaria/ eñ oordineerde ofte heyrscoude dat gheele Jsrael/ eñ sandt tot Josaphat dẽ coninc Juda eñ dede hem segghẽ/ Der Moabiten coninc is van mi af geuallen/ comt met mi ten strijde/ teghẽ dye Moabiten/ Hi sprack/ Jc wil op comẽ. Jc ben gelijck ghi/ eñ mijn volc/ gelijc v volc/ eñ mijn peerdẽ ghelijc v peerden/ Eñ sprack/ Door welckẽ weghe willen wi optreckẽ? Hi sprack Doore dẽ wech inder woestinen Edom.

Also troc die coninc Jsrael eñ dye coninc Juda eñ die coninc Edõ. Eñ doẽ si seuen dachreysen om
B
me trockẽ/ so en hadde dat heyr noch dat vee dz onder hen was gheẽ water/ Doe sprac die coninc Jsrael/ O wee/ die HEERE heeft dese drie coninghen vergadert oft genoot/ dat hise inder Moabitẽ handen soude gheuẽ Mer Josaphat sprac/ En is hyer gheẽ prophete des HEEREN/ dat wi den HEERE door hẽ raets vrachdẽ? Doẽ antwoorde een ondden knechtẽ des conincs Jsrael eñ sprack/ Hyer is Elisa die sone Saphat/ die Elia water op die handen goot/ Josaphat sprac/ des HEEREN woort is bi hem/ Also trockẽ tot hem af die coninc Jsrahel/ eñ Josaphat/ eñ die coninc Edom.

Elisa sprac totten coninc Jsrael. Wat hebt ghy met mi te doẽ? ghaet henẽ totten prophetẽ/ ws vaders/ ende tottẽ propheten uwer moeder. Die coninc Jsrael sprac tot hem. Neen. wãt dye HEERE heeft dese drie coningen genoot/ oft vergadert/ dz hise inder Moabitẽ hãdẽ soude geuẽ. Elisa sprack Also warachtelick als dye HEERE Zebaoth leeft
C
voor dien ick stae. Waert dat ick Josaphat den co
iiij. Reg. nine Juda niet en aensaghe/ ic en wilde v niet aen
xvij. a sien noch achten. So brengt mi nu eenen speelmã
eñ. xviij Ende doen dye speelman op dat snarenspel speel
c. de/ so quam die handt des HEEREN ouer hem ende sprac/ Soe seyt die HEERE/ maect grachtẽ aen dese beke/ Want alsoo spreect die HEERE/ ghi en sult gheenen wint noch reeghen sien/ noch tans sal die beke vol waters worden/ dat ghi ende v ghesinne/ ende uwe vee drincket/ Daer toe is dz cleyn voor den HEERE/ hi sal oock die Moabiten in uwen handẽ gheuen/ alsoo dat ghi slaen sult alle vaste steden/ ende alle wtuercoren steden/ ende sult alle ghoede boomen af houwen/ ende sult alle water fonteynen verstoppen/ ende sult allen ghoeden acker met steenen woestmaken

Smorghens alsmen spijsoffer offert/ siet/ doen quam een water door den wech Edom/ ende veruulde dat lant met water

Doen die Moabiten hoorden dat die coningen op trocken/ om teghen hen te strijden riepen si te samen alle gewapẽde/ ende haer ouerste/ ende traden aen die frontierẽ/ Ende doe si hen smorghens vroech op maecten/ ende die zonne opghinc op dat water soo dochte den Moabiten/ dat water tegen hen root sijn als bloet/ eñ seydẽ/ Het is bloet/ Dye coninghẽ hebben hen metten sweerde verdoruen ende deen sal den anderen gheslagen hebben. Hup Moab maect v nu totter bueten/ Maer doe si tot ten legher Jsrahel quamen/ stonden die Jsraeliten op ende sloeghen die Moabitẽ/ ende si vloden voor hen/ Mer si quamen in ende sloeghen Moab/ dye steden braken si/ ende elck wierp sine steenen op allen goeden acker/ ende veruuldense/ ende verstopten alle water fonteynen/ ende hieuwen alle goede boomen af/ tot dat niet dan die steenẽ aẽ die carcel mueren ouerbleuẽ/ ende si omringdense met slingheren ende sloegense

Doen der Moabiten coninck sach/ dat hem dẽ strijdt te sterck was/ so nam hi seuenhondert mannen tot hem/ die dat sweert wt trocken/ om wt te breken teghen den coninck Edom/ maer si en vermochten niet/ Doe nam hi sinen eersten soon/ dye in sijn plaetse coninck soude werden/ ende offerde hem opter mueren tot eenẽ brantoffer/ Doe quã een groote gramschap ouer Jsrael/ dat si van hem aftrocken/ ende keerden wederomme tot haeren lande

¶ Een vrouwe was den liedẽ schuldich/ si roept Helizeum aen/ die selue helpt haer wonderlijck/ Eender andere vrouwẽ die geen kinderẽ en hadde/ verwerft Heliseus eẽ kint van God den HEERE/ ende als die seluesoon sterf/ so maecte hy hẽ wederomme leuendich. Dat.iiij. Capit.

E
Nde een wijf onder den wijuen der kinderen der propheten riep tot Elisa ende sprack/ V knecht mijnen man is ghestoruen/ ende ghi weet dat hy v knecht den HEERE vreesde/ Nu coemt dye schultheere/ ende wilt my bey mijn kinderen nemen/ tot eygen knechten/ Elisa sprack tot haer/ Wat sal ick v doen? Segt my/ wat hebdy in v huys? Sy sprack/ Dijn maerte en heeft nyet in huys dan een olycruycke/ Hi sprac/ Gaet henen/ eñ bidt daer buyten van allen uwen naebuerinnen ydele vaten/ ende der seluer niet weynich/ ende gaet in ende sluyt die dore achter v toe/ met uwen sonen eñ giet in alle die vaten/ Eñ als ghise geuullet hebt so gheeftse wech.

Si ghinc henen eñ sloot dye dore achter haer toe met haren sonẽ/ die brachtẽ haer die vaten toe/ eñ si goot in/ Eñ doe die vatẽ vol waren/ so sprac si tot haeren soon/ Langt my noch een vat heerwaerts

Hi sprac tot haer / hier en is gheen vat meer / Doē
stont die olye / Ende si ginc henen eñ gaft den mā
Gods te kennen / Hi sprac / Ghaet henē / vercoopt
die olye / ende betaelt uwe schultheren / Ghi / eñ v
sonen geneert v / ende leeft vandē ouerbliuende. *
Eñ het geuiel op die tijt / dat Elisa ginc tot Su
nem / aldaer was een rijc wijf / die hielt hem op / dz
hi bi haer adt / Eñ als hi nv dicwils daer door reis
de / ghinc hi tot haer in / eñ adt by haer / Eñ si sprac
tot haeren man / siet / ick mercke dat desen man
Gods heylich is / die altoos hier door reist / laet ōs
hem een cleyn barderen camerkē maken / eñ daer
een bedde / tafel / stoel / eñ candelaer inne setten / op
dat / als hi tot ons coemt / daer logere
Ende het gheuiel ter seluer tijt / dat hi in quam
ende logeerde in dat eetcamerken / eñ sliep daer in
ne. Ende sprac tot sinen knape Gehasi / Roept de
Sunamitinne / ende doen hise riep / ghinck si voor
hem. Hi sprac tot hē. Segt haer / siet / ghi hebt ons
allen desen diēste gedaen / wat sal ic v doē / hebt ghi
eenighe sake aen dē coninc / of aendē velthooftmā?
Si sprack / Ic woone onder mijn volck / Hi sprac
wat is haer dan te doen / Gehasi seyde. Och sy en
heeft gheenen soon / ende haren man is oudt. Hi
sprack Roeptse / eñ doē hise riep / ginc sy in die do-
re / ende hi sprack tot haer / Tot deser tijt ist dat die
vruchte geleuē can / suldi eenē soone omhelsen. Sy
C sprac / Ach niet mijn here / ghi mā Gods / en liecht
uwer maertē niet / Eñ dat wijf wert beurucht / eñ
baerde eenē soon ter seluer tijt doē die vrucht ghe-
leuen conste / so haer Elisa gesprokē hadde.
Doē dat kint groot wert gheuielt dat het wt
tot sinen vader tottē mayers ginc / eñ sprack tot si-
nen vader. O mijn hooft mij hooft. Hi sprac tot si
nen knape. Brengt hē tot sijn moeder / eñ hi nā hē
eñ bracht hem tot sijnder moeder / eñ si sette hē op
haren schoot / tot smiddaechs toe / doē sterf hi / Eñ
si ghinc op / eñ leyde hē opt bedde des mās Gods
sy sloot toe / eñ ghinc wt eñ riep harē man eñ sprac
Seynt mi der knapē een / eñ eē ezelinne / eñ ick wil
totten man Gods / eñ wil weder comen / Hi sprac /
Waerom wilt ghi tot hē / het en is noch hedē niet
nieuwe maēt noch sabboth / sy sprac / wel / eñ sy sa-
delde die ezelinne eñ sprac tottē knape / Drijft voort
eñ en versuymt mi niet mettē riden / so ic v segghe
✠ Alsoo reysde hy henen / eñ quam totten man
Gods opten berch Carmel / Alse die man Gods
tegen hem sach / so sprac hi tot sinen knape Gehasi
Siet die Sunamitine is daer / loopt haer te gemoe
te / eñ vraecht haer / oft haer / eñ haren man eñ sōō
wel gaet. Hi sprac / wel. Doen si totten man Gods
opten berch quam / hielt si hem bi sinen voetē Ge-
hasi gincker toe dat hise af soude stootē. Maer dyē
man Gods sprac / laetse / wāt hair siele is bedroeft
eñ die HEERE heuet mi verborghen ende niet ver
D toont / Si sprac / Wanneer heb ic eenen sone gebe
den van minen heere / eñ seyde ick niet / dat ghi mi
niet en soudt bespotten
Hi sprac tot Gehasi / Gordet uwe lendenē / eñ
neemt minen staf in v handt / eñ gaet henē. Ist dat
v yemāt ontmoet / soo en groetet hē nyet / eñ groet
v yemant / so en danct hem niet / eñ legt minen staf
op des knechtkens aēsicht die moeder des knecht
kens sprac / So warachtelic als de HEERE leeft
eñ v siele / ic en verlate v niet. Doē stont hi op / ende
ghinc haer na / Gehasi ghinc voor hem henē / ende
leyde den knechtken den staf opt aensicht / mer daer
en was gheen stemme noch geuoelē / Eñ hi ghinc
wederomme hem te ghemoete / ende gaft hem te
kennē eñ sprack dat knechtken en is nz verwect. *
Ende doen Elisa int huys quam / siet / doe lach
dat knechtken doot op sijn bedde / / ende hi ghinck
in / ende sloot dye dore achter hē toe / voor hen bey- E
dē ende badt totten HEERE / Eñ clam op / ende
leyde hem op dat kint / eñ leyde sinen mont op des
knechtkens mont / eñ sine ooghē op des kints oo-
gen / eñ sine handen op sinen handen / eñ strecte hē
also ouer hem / dat des kints lichaem werm wert.
Hi stont weder op / ende ghinck eens int huys her
waerts eñ derwaerts / eñ clam op / eñ stercte hē / o-
uer hē / Doe niesde dat knechtken seuenwerf / daer
na dede dat knechtken sine oogen op / Eñ hy riep
Gehasi eñ sprac / Roept die Sunamitinne / eñ doē
hise riep / quam si tot hē in / Hi sprac / Neemt wech F
uwen soon / Doe quam si ende viel tot sinen voetē
ende aenbede ter aerden / ende nam haren soon en
de ghinc wt. *
Doe Elisa weder tot gilgal quam / wert dier
te inden lande / eñ die kinderē der propheten woō-
den voor hem / Ende hi sprac tot sinen knape / sedt
voort eenē grootē pot / ende koort moes voor de
kinderē der propheten / Doen ghincker een opt
velt / dat hi cruyt soude pluckē / eñ hi vāt een wilde
kouwoerde struyrken / eñ hi las sijn cleet vol ko-
loquinte oft wilde kouwoerdē / Ende doen hi quā
sneet hijt indē potte tot wermoes / want si en ken-
dens niet / Ende doe sijt oprechten voor dye man-
nen om te etenē / ende si vandē moes aten / riepen
si ende seyden / O man Gods / den doot inden pot /
want si en constēs niet ghetē / hy sprack / Brengt
bloemen van meele / ende hy dedet inden pot ende
sprac / Ghietet den volcke voor / dat sijt eten / doen G
en wasser niet bitters inden potte
Daer quam eē man vā Baal Salisa / eñ bracht
dē man Godts eerstelijck broot / te weten twin-
tich gersten brooden / ende nieu graen in sijn cleet /
Hi sprack / Gheuet den volcke / dat si etē / Sijn die
naer sprack / wat sal ic hondert mannen van dyen
gheuen / Hi sprac Geeft den volc / dat si eten / wāt
so seyt die HEERE / Men sal eten / ende daer sal
ouerbliuen / Ende hi settet hen voor / dat si atē / en-
de daer bleef noch ouer na den woorde des HEE
REN

Naeman hooftmā des coninc in Siria wort
vander melaetscheyt ghereynicht / Ende Gehasi
die knecht Helisei wort melaetsch

Dat .v. Capittel.

Naeman die velthooftmā des coninc
tot Sirien / was een deghelijcke man A
voor sinen heere ende wel ghesien /
want door hem ghaf dye HEERE
salicheyt in Sirien / ende hy was een
machtich man ende malaetsche / Dye crijschlieden
in Siriē warē wtgeuallē / eñ hadden eē cleyn deer-
ne wech geleit / wt den lande Israel / dye was indē
dienst des wijfs Naemās / die sprac tot haerē vrou
wē / Och of mijn here bi dē prophete te Samaria
ware / die soude hē vā sijnder malaetscheit los ma

ken/Doen ginc Naeman in tot sinen here/ eñ gaft
hem te kēnē ende sprac/Alsō eñ alsō heeft die deer
B ne wt den lande Israel gesproken/Die coninck tot
Sirien sprac so treyst derwaerts/Ic wil den coninc
Israel eenen brief scriuen

Eñ hi reysde derwaerts/eñ nam met hē thien
pondē siluers/eñ ses duysent guldē/eñ thien vier=
cleederē/eñ bracht den brief dē coninc Israhel/dye
luyde also/Als desen brief tot v comt siet/so weet
dat ic mijnē knecht Naeman tot v hebbe gesonden
dz ghi hem sijnder malaetscheyt quijt makē soudt/
Eñ doe die coninc Israel den brief las/scoorde hy
sine cleederē eñ sprac/ben ic dan God/dat ic doodē
eñ leuē de cā gemakē/dat hi tot mi seynt/dat ic dē
man vā sijnder malaetscheit soude ghenesen:merct
eñ siet hoe hy tegen mi oorsake soect/Doen dat Eli
sa die man Gods ho orde/dat die coninc sijn cleede
rē gescoort hadde/seynde hi tot hē/eñ liet hem seg=
ghē Waerom hebdi u we cleederē gheschoort:laet
hē tot mi comen/dat hi seker worde ouer Israhel
dat een propheet in Israel is.

Also quā Naemā mz paerdē eñ waghēs/eñ hy
hielt voor die dore aen dat huis Elisa. Doē seinde
C Elisa een bode tot hē/eñ dede hē seggen/Gaet he
nen eñ wascht v seuenmael in de Jordane/so sal v
vleesch weder gesont eñ reyn worden. Doen wert
Naemā gram/eñ troc wech eñ sprac/Ick meynde
hi soude tot mi wt comē/eñ herwaerts wt treden/.
eñ den name des HEERĒ zijns Gods aenroepē
eñ met sijnder hant ouer die plaetse strijckē/eñ die
malaetscheyt also afdoen/En zijn die wateren. A=
mana eñ Pharphar tot Damascum niet beter dan
alle die wateren in Israel/dat ick mi daer in wies=
sce/eñ reyn worde:eñ keerde hē/eñ hi trock wech
met gramscappen/Doe maectē hen sine knechten
D tot hē/eñ sprakē met hē seggende Vadere/waert
dat v die prophete wat groots hadde geheeten/en
sout ghi dat niet doē/hoe vele te meer/nv hi tot v
seyt/wasschet v soo wort ghi reyn/Doen daelde hy
af/eñ doopte hem seuēwerf in die Jordane/so die
man Gods ghesprokē hadde/eñ zijn vleesch wert
weder gesont als dat vleesch van een ionc knecht=
ken ende reyn

Luc.iiij. Eñ hi keerde weder totten man Gods met si=
nen gheheelen heyr/ eñ doē hi in quam/ ghinck hy
voor hem eñ sprac/Siet/ick weet dat gheen God
in allen landen en is/dan in Israel. ✠

E Dus neemt nv die segeninge vā uwen knecht
Maer hi seyde/Also warachtelick als die HEE=
RE leeft/ voor diē ic stae/ic en neemts niet. Ende
hi porde hē dat hijt nemē soude/ maer hy en wilde
niet/Doen sprack Naeman/En mocht dan uwen
knecht niet eenē last van deser aerdē gegeuē wor=
dē/so vele als twee muyleu draghē:Wāt v knecht
en wilt niet meer anderē godē offeren/eñ brantof=
fer doen/ met den HEERE/dat dye HEERE dijnē
knecht daer inne genadich wilt zijn/ maer ic aenbe
de inden huyse Rimmon/ als mine heere int huys
Rimmon gaet/ om daer aen te bedē/eñ hi hem aē
mijn hant lenet of steunet/Hi sprac tot hem/treyst
F wech met vreden

Ende als hi van hem wech ghereyst was/een
veldt weechs opten landen/soo dacht Gehasi dye
knape Elisa des mās Gods/Siet/mijn here heeft
desen Sirier Naeman gespaert/dat hi niet van hē
en heeft genomen dat hi ghebracht heeft/so waer=
achtelic als die HEERE leeft/ic wil hem na loo=
pen/eñ wat vā hem nemē/Also liep Gehasi Nae=
man nac/eñ doen Naeman sach dat hi hem nae lie
pe/spranc hy vanden waghen hem te gemoete/en
de sprack/Gaet het rechte toe/Hi sprac Ja/mer
mijn heere heeft mi ghesonden/eñ doet v segghē/
siet/nv sijn twee knapē wt der prophetē kinderen
tot my ghecomen/vanden gheberchte Ephraim
gheeft hen een pont siluers/eñ twee vierdeederen
Naeman sprack/heft aen/neemt twee pondē. En
hi dwanck hem/ende bant twee ponden siluers in
twee buydelen/ende twee viercleederē/ende gaft
sinen twee knapen/die droegent voor hem henen
Ende doen hi quam int duyster/nam hijt van hae=
ren handen/ende leydet besiden int huys/ende liet
die mannen ghaen C

Ende doen si wech waren/tradt hy voor sinen
heere/Ende Elisa sprack tot hem. Vā waer comt
ghi Gehasi:Hi sprac/v knechte en heeft niewers
gheweest Hi sprac tot hem. En wandelde niet mijn
herte doen dye man omkeerde van sinen waghen
v te gemoete:Nv hebt ghi dat siluer eñ dye cleede
ren ghenomen op dat ghy olijfhouen/wijnbergen
schapen/runderen/knechten/eñ maertē sout coo=
pen. Maer die malaetscheyt Naeman sal v aenhā
gen/eñ uwen sade inder eewicheyt/Doen ghinck
hi van hem wt malaetsch als snee

Die aecx oft byle wert int water geuondē Die
coninck van Sirien strijdt tegen Israel Eñ als
sine dienaers Heliseum vangē woudē/doe vver
den sy blint/Daer quam een grote dier tijt in Sa
maria

Dat.vi. Capittel

Die kinderen der propheten spraken E
tot Elisa/Siet/die ruymte/ daer wy
voor v woonen is ons te enghe/laet
ons aen dye Jordane ghaen/ende ele
ken aldaer houten halen/dat wi ons
daer een stede timmeren daer wi woonē. Hi sprac
ghaet henen/ Ende een seyde/so heftaen/eñ gaet
met uwen knechten/Hi sprac/Ic wil mede gaen/
Ende hi ghinc met hen/Ende doen si aen dye Jor
dane quamen/hieuwen si hout af. Ende als deene
een hout velde/oft af hieu/so viel dat ysere int wa
tere/ende hi riep ende sprack/O wee mijn heere/
ende het is ontleent/Maer die man Gods sprac/
Wair isset ontuallen:ende doen hi hem die plaetse
wijsde/sneet hi een houte af ende stet derwaerts/
doen swemde dat ysere/Ende hi sprac/heffet op/
Doe stac hi sijn hant wt ende namt F

Ende die coninck tot Sirien voerde een oorlo
ghe teghen Israhel/ende hielt eenen raet met sinē
knechten/ende sprac tot hen/Wy willen ons daer
ende daer legheren. Maer die man Godts seynde
totten coninck Israhel/ende dede hem segghen/
Wacht v/dat ghi op die plaetse niet en treet/ Wāt
die Siriers rusten aldaer/Dus seynde van dye co=
ninck Israhel tot dier plaetsen/dye hem dye man
Gods seyde/ende hi verwaerde hem ende wach
te aldaer/ende en dede dat nyet eens of tweewerf
alleene

Doen wert dat herte des conincs te Sirië ghe
turbeert/om dier sakē wille/ende riep sine knech=
ten ende sprack tot hen/En wildy ghi mi dan niet
te kennen gheuen/ Wie is wt den onsen totten co
C ninc Israhel gheulucht/Doen sprac een van sinen
kn echten/Niet also/mijn heere coninc/ Mer Eli=
sa die prophete in Israhel/ seyt den coninck Israel
allet wat ghi in uwe camer spreect/daer uwen le=
ger is/ Hi sprac/so gaet henē/eñ besiet waer hi is/
dat ick seynde/ende doe hem halen/Si gauen hem
te kennen/eñ sprakē/Siet/hi is tot Dothan/Doē
sandt hi derwaerts peerden ende wagens/ eñ een
grote macht/Ende als si bider nacht daer quamē
omleyden si die stadt.

Eñ die dienaer des māns Gods/stōt vroech op
D dat hi hem op soude makē/eñ wt trecken/eñ siet/
doē lach een macht om die stadt/ met peerdē ende
wagens/Doen sprack zijn knape tot hem/O wee
mijn heere/hoe willen wy nv doen? Hi sprack/En
vreest niet/ want dier is meer dye bi ons zijn/dan
dier/die bi hen zijn/ Eñ Elisa badt/eñ sprac/HE
RE/opent hem die oogen/dat hi sie. Doen opende
die HEERE den knape zijn ooghen/dat hy sach/
eñ siet/doen was dē berch vol vierigher peerdē eñ
wagens rontomme Elisa/ Ende doen si tot hē af
quamen/badt Elisa/ende sprack/HEERE/slaet
dit volc met blintheyt/ eñ hi sloechse als doen met
blintheyt/na dē woorde Elisa/ Eñ Elisa sprac tot
hē/Dit en is den wech/noch dye stadt niet/volcht
mi na/ ick wil v leyden totten man/ dien ghi soect
Ende leydese tot Samaria

Eñ doē si tot Samaria quamē/ sprack Elisa/
E HEERE opent desen dye oogen/dat si sien ende
die HEERE opende hen die ooghen/dat si sagen
eñ siet/doen warē si midden in Samaria/ Eñ doē
se die coninc Israel sach/sprac hi tot Elisa/mine va
der/sal icse slaen/ Hi sprac/ Ghi en sultse niet slaē/
die welcke ghi met uwē sweerde/eñ met uwē bo=
ghe vanct die slaet/ Sedt hem broot eñ water voor
dat si eten eñ drinckē/eñ laetse tot harē heere trec
kē/Doen wert een groote maeltijt berept/ Ende
doen si geten eñ gedronckē hadden/liet hise gaen/
dat si tot haren heere trockē/ Sint dier tijt en qua
F mē die crijschlieden der Sieriers niet meer in dat
lant Israel.

Na desen geuielt/dat Benhadad die coninc tot
Sirien alle zijn heyr vergaderde/eñ troc op eñ be=
legerde Samaria/ eñ het was een grote dierte tot
Samaria/ Mer si belegerden die stadt/tot dat een
ezels hooft acht siluerē pennigē gout eñ een vieren
deel Kad duiuēs miste vijf siluerē pennighē gout/
G Eñ doē die coninc Israel totter mueren ginck/soe
riep hem een wijf aen/eñ sprac/helpt mi mijn hee=
re coninc/ Hi sprac/ En helpt v die HEERE niet
waer af sal ick v helpē/vander dorschuloere oft vā
der wijnpersen/ eñ dye coninc sprac tot haer Wat
is v? Si sprack/Dit wijf sprac tot mi/geeft uwē so=
ne/dat wi heden hem eten/ Morgen willen wi mi
nen sone eten/ Dus hebbē wi minen sone gecooct
eñ geten/ende ic sprac tot haer des anderē daechs
geeft uwen sone ouer/ ende laten ons eten/mer si
heeft haren soon versteken.

Doē die coninc dye woordē des wijfs hoorde/
scheurde hi zijn cleederē in diē/eñ hy ginc in totter
mueren/Doē sach allet volc/ dat hi enē sack onder
aen zijn lichaem aen hadde/ Eñ hi sprac/God doe
mi dit eñ dat/ waer dat hooft Elisa/des soons Sa=
phat heden op hem staē sal/ Elisa sadt in zijn huys
eñ die ouders saten bi hem. Eñ hi sandt eenen man
voor hē wech/ Mer eer dat die bode tot hē quam/
sprac hi totten Ouders/Hebt ghi gesien hoe hy dit
moortkint herwaerts heeft ghesonden/dat hi mijn
hooft af soude slaen/ Siet toe als die bode hier coēt
dat ghi die duere toe sluyt/eñ clemt hē metter due=
rē/siet/dz ruiscen zijns herē voetē volcht hē na/Doē
hi noch also met hē sprac siet/ doe quā dye bode tot
hē af/eñ sprac/Siet/sulc quaet coēt vandē HERE
Wat sal ic meer vanden HERE verwachten?

¶ Van dye vier malaetschen/dye in der Siriers
legher quamē/Eñ hoe dattet wederomme goede
tijt wert/ende den dieren tijdt op hielt.

¶ Dat.vij.Capittel

Elisa sprack/ Hoort des HEEREN A
woort/ So spreect die HERE mor=
gē om desē tijt/sal een schepel oft een
muddekē bloemē van meele/eenen si
kel geldē/eñ twee muddekēs gersten
om eenē sikel/onder die poorte tot Samaria/ Doē
antwoorde een ridder/ op welcs hant dye coninck
leende dē mā Gods/eñ sprac/eñ al maecte die HE
RE vensterē aenden hemel/ hoe soude dat mogen
geschieden/ Hi sprac/siet/daer/ Met uwen ooghen
sult ghijt sien/ eñ daer niet af eten.

Eñ daer waren vier malaetsce mannen aen dye
duere/voor die poorte/eñ deen sprac totten anderē
wat willē wy hier bliuē/ tot dz wi steruē? Al waert
dat wi al dachten in die stat te comen/so ist dierte in B
der stadt/ eñ wi moestē aldaer doch steruē/ Bliuē
wi hier ooc/so moetē wi ooc steruen/ Dus laet ons
nv henē gaē/eñ tot dē heyr der Siriers vallē/laten
si ons leuē/so leuē wi/doodē si ons/so zijn wi doot/
Eñ si stonden vroech op/dat si int heyr der Siriers
souden comen/ Eñ doen si voor aen die plaetse des
heyrs quamen/ Siet/ daer en was niemant

Want die HERE hadde dye Siriers een ghe=
luyt vā paerden/wagens/ eñ van grooter heyrscha
ren laten hooren/also dat si onder malcanderen sey
den/ Siet/die coninc Israel/heeft die coningen der
Hethiten/ende die coninghen van Egipten/tegen
ons ghehuert/ dat si ouer ons comen souden/ Eñ
si maecten hen op/ ende si vloden alst noch duyster
was/ende lieten haer tentē/ peerdē/ende ezelen/in
den legere/alsoot stont/ ende vloden met haren le=
uen daer af.

Als nv dye malaetscen aent vorste des legers/
quamē/gingē si in een vandē tentē/eñ atē eñ dronc
ken/eñ namen siluer/gout/eñ cleederen/ eñ gingē
henen/ende verborchden dat/ende quamen weder
ende ghinghen in een ander hutte/ eñ namen daer
wt/ende ghinghen/ende verberchden dat/ Maer
deen sprack totten anderen/ En laet ons dus nyet
doen/ Desen dach/is eenen dach van goeder boot= C
schappen/ Ist dat wi dat verbergen/ eñ verbeyden
tot dat licht dach wert/so sal onse misdaet geuondē
wordē. Dus laet ons nv gaen/ dat wi comen/ende
bootschappen dat/dē huyse des conincs/ Eñ doen
si quamē/riepen si aen die poorte der stadt/eñ boot
schaptent hen/seggende/ Wi zijn totten legher der

Sirien gecomen/ eñ siet/ daer en is niemant/ noch
D gheen menschen stemme/ mer peerden eñ ezelen
gebõden/ eñ die tenten/ soo si staen.
Doe riepmen die poortwachters/ dat zijt daer
binnen inden huyse des conincs souden bootscap=
pen/ Eñ dye coninc stont op inder nacht/ eñ sprac
tot sinen knechtē/ Laet v segghen/ hoe die van Si
rien met ons om gaen/ Si weten/ dat wi hongher
lijden/ eñ zijn wt den leegher gegaen/ dat si hen in
dē velde soudē verberghen/ eñ dencken/ Als si wt
der stadt ghaen/ willen wijse leuende grijpen eñ in
die stadt comē/ Doe antwoorde een vā sinē knech
ten/ eñ sprac/ mē neme die vijf ouer gebleuē peer
den/ die noch daer inne ouer gebleuen zijn/ siet/ die
zijn daer inne ouergebleuen van alder menichten
in Israhel/ die welcke al verteert zijn/ die laet ons
seynden eñ besien/ Doe namen si twee waghenen
met peerden/ eñ die coninc santse na den leger der
Siriers/ eñ sprack/ Trect derwaerts/ ende besiet/
Ende doen si hen na trocken/ tot aen die Jordane
Siet/ doē lach den wech vol cleederen eñ ghereet=
scappen/ die welcke dye Siriers van hen ghewor=
pen hadden/ doen si haesteden
Eñ doen die boden weder quamen/ ende boot
schappent dē coninc/ soo ghinck dat volc wt/ eñ be
roofde den legher der Siriers/ Ende een mudde=
ken bloemen/ van meele/ gout eenen sikel/ eñ twe
muddekens gersten ooc eenen sikel/ na den woor
de des HEEREN/ Mer die coninck stelde den rid=
der/ op welcs hant hi hem leende onder die poorte
eñ dat volc verterde hem onder dye voeten/ inder
poorten dat hi sterf/ so die man Godts gesproken
hadde/ doē die coninck tot hem af quam/ Eñ tghe
schiede/ so die man Gods den coninc seyde/ doe hy
sprac/ Morgen om dese tijt/ sullē twee muddekēs
ghersten eenen sikel ghelden/ ende een muddeken
bloemen van meel eenen sikel/ onder die poorte te
Samaria/ eñ die ridder antwoorde dē mā Gods/
eñ sprac/ Siet/ al maecte die HEERE vensterē aen
den hemel/ hoe soude dat mogen gheschieden/ Hy
sprack/ Siet/ met uwen oogen sult ghijt sien/ ende
daer af niet eten/ eñ het ginc hem iuyste also/ want
dat volck verterde hem inder poorten/ dat hi daer
af sterf

¶ Daer quam weder eenen dieren tijt seuen iaer
Een wijf wijct daer om in een ander lant/ eñ quā
weder Benhadad is cranck ende vraecht raet/
van Heliseo/ ende Ochosias Jorams sone

Dat.viij.Capittel.

A

Elisa sprac mettē wijue/ dies soon hy
leuende hadde gemaect ende sprack
Maect v op/ eñ gaet wech met uwē
huyse/ eñ zijt vreemdelinc/ waer ghy
mocht/ Wāt dye HEERE sal een
dierte roepen/ die sal int lant comen seuē iaer lanck
Dat wijf maecte haer op/ soe die man Godts haer
seyde eñ troc wech met haren huyse/ ende wert se=
uen iaer vreemdelinck inder Philisteē lant/ Mer
doen die seuen iaer om waren/ soo quam dat wijf
weder wt der Philisteē lant/ eñ si ginc wt/ om den
B coninc aen te roepen/ om haer huys ende ackers/
Die coninc sprac met Gehasi dē knape des mans
Gods/ eñ seyde/ Vertelt mi alle die groote daden/
die Elisa gedaē heeft/ Eñ in dien hi dē coninc ver=
telde/ hoe hi eenē doodē leuende hadde ghemaect/
Siet/ doē quā recht dat wijf daer toe/ welcs soon
hi leuēde ghemaect had/ eñ riep dē coninc aen/ om
haer huys eñ ackers/ Doē sprac/ Gehasi/ mijn hee
re coninc/ dat is dat wijf/ eñ dit is haer soō die Eli=
sa leuende heeft gemaect/ Eñ die coninc vraechde
dē wiue/ eñ si vertelde hē/ Doē gaf haer dye coninc
eenen camerlinc/ eñ sprack/ Gheeft haer weder al
dat haer is/ daer toe allet incomen des ackers/ sint
dier tijt/ dat si dat lant verlaten heeft/ tot nv toe.
Eñ Elisa quā tot Damascon/ Doē lach Ben=
hadad die coninck vā Sirien cranck/ Eñ men gaft
hem te kennē/ eñ sprac/ Die man Gods is hier ge=
comē/ doē sprac die coninc tot Hasael/ Neemt gauen
met v/ eñ gaet dē man Gods te gemoete/ eñ vra=
get den HEERE door hem/ eñ spreect/ oft ic vā
deser cranckheit mach genesen/ Hasael ginc hem te
gemoete/ eñ nam giften met hem/ eñ alderley goe
den van Damasco/ veertich kemelē lasts/ eñ doen
hi quam/ tradt hi voor hem/ eñ sprac/ V soon Ben
hadad/ die coninc tot Siriē heeft mi tot v ghesondē
ende laet v seggen/ mach ick oock van deser cranc=
heit genesen.
Elisa sprac tot hem/ Gaet henen/ eñ segt hem/
Ghi sult genesen/ Maer die HEERE heeft mi ver
thoont/ dat hi den doot steruen sal/ Ende die man
Gods sach rijpelic/ eñ stelde hem hatelick/ eñ wee=
de/ Doen sprac Hasael/ waer omme weet mijn he
re? Hi sprac/ Jc weet wat quaets ghy den kinderē
Israel doē sult/ Ghi sult hare vaste stedē met vier
verbernē/ eñ hare ionghe mannen mettē sweerde
doodē/ eñ hare ionghe kinderen verworgen/ ende
hare beuruchte vrouwen verschoren.
Hasael sprac/ Wat is v knecht die hont/ dat hy
sodanighe groote dingen doen soude? Elisa sprack
Die HEERE heeft mi verthoont/ dat ghi coninck
tot Sirien zijn sult/ Eñ hi ghinc wech van Elisa/
ende quam tot sinen heere/ die sprac tot hem. Wat
seyde v Elisa? Hi sprac/ Hi seide mi/ ghi sult ghene=
sen/ Des anderen daechs nā hi die zaerdse oft bed
decleedt/ eñ nettedet int water/ eñ spreydet wt o=
uer hem henen doen sterf hi/ ende Hasael wert co=
ninc/ in zijn plaetse.
Jnt vijfste iaer Joram des soons Achab/ des co
nincs Israel/ was Jorā die soon Josaphat coninc
in Juda/ tweendertich iaer was hi oudt/ doē hi co
ninc wert/ eñ regneerde acht iaer te Hierusalem/
ende wandelde op den wech der coningen Israel/
ghelijc dat huys Achab dede/ Wāt Achabs dochter
was zijn wijf/ eñ hi dede/ dat den HEERE qualic
beuiel/ Maer die HEERE en woude Juda niet
verderuen/ om zijns knechts Dauids wil/ ghelijc
hi hem gesproken hadde/ hem een leerse te geuen
onder sinen kinderen
Tot zijnder tijt vielen die Edomiten van Juda
af eñ maecten eenen coninc ouer hen/ dat dede Jo
rā/ Joram was door Zaira getrocken/ ende alle
die wagens met hem/ eñ was snachts opgestaē/
ende hadde die Edomitē geslaghē/ die ront omme
hem waren/ daer toe die ouersten ouer die waghe
nen/ alsoo dat dat volc vloot in zijn wooninghen/
Daer omme vielen dye Edomiten af van Juda/
tot op desen dach/ Ooc viel Libna ter selver tijt af
Wat meer van Joram te segghen is/ ende allet

wat hi gedaen heeft/siet/dat is gescreuē inder Cro
nike der coninghen Juda/Ende Joram ontsliep
met sinen vaderen/ende wert begrauen met sinen
vaderen inder stadt Dauidt/ Eñ Ahasia sine soon
wert coninc in sijn stede

Indē twaelfsten iaer Joram des soons Ahab
des conincs Israel/wert Ahasia die sone Joram/
coninck in Juda/Ahasia was tweentwintich iaer
out/doen hi coninc wert/ende regneerde een iaer
Hierusalē/Sijn moeder hiet Athalia/een dochter
Amri des conincs Israel/eñ wādelde inden wech
des huys Ahab/eñ dede dat dē HEERE qualijc
behaechde gelijc dat huys Ahab/want hi was een
behoude soon inden huyse Ahab/eñ hy trock met
Joram den soon Ahab inden strijdt teghen Hasael
dē coninc tot Sirie/tot Ramoth/in Gilead /Mer
die Siriers sloegē Jorā/Doen keerde Joram dye
coninc weder/dat hi hem soude laten heelen te Jes
reel vanden slaghen die hē die Siriers ghestaghen
hadden te Rama/doen hi teghen Hasael den coninc
tot Sirien strijde. Eñ Ahasia/die sone Joram/die
coninc Juda quam af om te besoecken Joram dē
sone Ahab te Jesreel/want hi lach cranck.

¶ Van Jehu/hoe hi eenē coninc ouer Israel ge
salft wert/Ende hoe hi dat huys Ahab ende Je-
sebels wtroeyde

Dat.ix. Capittel

A Elisa die prophete riep eenen der pro-
pheten kinderē aē seggēde tot hem/
Gort v lēdenē/eñ neēt dese olycruy-
ke met v/eñ gaet henē tot Ramoth /
in Gilead/eñ als ghi daer coēt/so sul
di aldaer sien Jehu /dē sone Josaphats/des soons
Nimsi/eñ gaet in/eñ hiet hem opstaen onder sinē
broederē/eñ leyt hem in die binnēste camere/ende
neemt die olycruycke/eñ stortet op sijn hooft ende
spreect Dus seyt die HERE/ic heb v tot eenen co
ninc ouer Israel gesalft/eñ sult die duere open doē
eñ vluchten/eñ niet vertoeuē. Eñ die iongelinc des
propheten dye knape/ghinc wech tot Ramoth / in
Gileadt/eñ doen hi in quam/Siet/doen saten dye
hooftlieden des heyrs/eñ hi sprac/Ghi hooftman
B Icheb v wat te seggen/Jehu sprac/Welcken on-
der ons allen/hi sprac/hooftman v

Doen stont hi op/eñ ghinc in/eñ goot den olye
op sijn hooft/eñ sprac tot hem/Dus seyt die HE-
RE die God Israel/ic hebbe v tot eenē coninc ge-
salft ouer des HEEREN volck Israel/ende ghy
sult dat huys Ahab ws heren slaen/op dat ick dat
bloet der propheten mijnd knechten/eñ dat bloet
alle der knechtē des HEEREN wreke vander hāt
Isebel/also dat dat geheele huys Ahab vergae/eñ
ic wil van Ahab wtroeyen/den genen die aen dye
want pisset/en dē beslotenē eñ vlatenē in Israhel
eñ wil dat huys Ahab makē/als dat huys Jerobeā
des soons Nebat/eñ ghelijck dat huys Baesa/des
soons Ahia/eñ die honden sullē Jesebel etē opten
Re. acker te Jesreel/eñ niemāt en salse begrauen/ Eñ
i.f. hi dede die duere open/eñ vluchtede

Eñ doen Jehu wt ghinc totten knechten zijns
heerē/seyde mē tot hē/Staet het al wel? Waerom
me is dese rasende tot v gecomen? Hi sprac tot hen
Ghi kennet doch den man wel/eñ wat hi seyt/Si
seyden dat en is niet waer/mer ghevet ons te ken-
nen/Hi seyde/so eñ so heeft hy met my ghesproken
eñ geseyt/So seyt die HERE ic hebbe v tot eenen
coninc ouer Israel gesalft/Doen haestē si/eñ elcxā
zijn cleet/eñ leydet onder hem / by den zonnen wij-
sere/eñ bliesen metter basuynen / eñ spraken Jehu
is coninck ghewordē Also maecte Jehu dye sone
Josaphat/des soons Nimsi een verbont tegen den
coninc Joram/Joram lach voor Ramoth/in Gile
ad/met geheele Israel/teghen Hasael/ den coninc
tot Sirien/Mer Joram die coninc was weder ge-
comē/dat hi hem te Jesreel soude laten heelen/ vā
den slagen die hem dye Siriers geslaghen hadden/
doen hi street tegen Hasael/den coninck tot Sirien

Eñ Jehu sprac /Gehaghet v/so en sal niemant
wt die stadt vluchten/dat hy gae/ ende bootscappe
te Jesreel/Ende hi voer op / ende reysde te Jesreel
want Joram lach aldaer/Soo was Ahasia dye co D
ninc Juda af ghetrocken/ om Joram te besoecken
Mer die wachter/die te Jesreel opten toren stont/
sach dē hoope Jehu comen/ende sprac/Ic sie eenē
hoope/Doen sprac Joram/Neemt eenen waghen
ende seynt hem tegen/ende spreect / Ist vrede? Eñ
die voerman reedt hem tegen ende sprack/So seyt
die coninc/Ist vrede/Jehu sprack/wat gaet v den
vreede aen/? keert v achter mi/Die wachtere vercō
dichdē dat/eñ seyde/Die bode is tot hen gecomen/
ende en coemt niet weder.

Doen sant hi eenen anderen voerman/ doen hy E
tot hem quam/sprac hi/So spreect die coninc / Ist
vrede? Jehu sprac/wat gaet v den vrede aen? keert
v achter mi/ Dat vcondichde die wachter/eñ sprac
Hi is tot hen gecomen ende en coemt niet weder/
eñ het is een drijuē / als dat drijuē Jehu des soons
Nimsi/want hy drijft/als oft hy ontsinnich waer /
Doen sprack Joram/ spannet aen/ ende men spien
sinen wagen aen/ende si trocken wt/ Joram die co
ninc Israel/eñ Ahasia die coninc Juda/ elc op sinē
waghen/ dat si Jehu tegen souden comen / ende si
quamen hē aen opten acker Naboth/des Jesreeli-
ten Eñ doen Jorā Jehu sach/sprac hi/ Jehu ist vre
de? Hy seyde / Wat vrede? Dijnre moeder Jesebel
hoerderije/eñ toouerije en is noch geen eynde.

Doen keerde Joram zijn hant/ eñ vluchte / ende F
sprac tot Ahasia/ het is verraderije Ahasia / Mer
Jehu greep den boge/eñ schoot Joram tusschen dē
armen/dat den pijl door zijn herte wt voer / eñ viel
in sinē wagen/ Eñ hi sprac totten ridder Bidekar/
Neempt/eñ worpt hem op tstuck ackers Naboth
des Jesreelitē/want ic gedincke/dat ghi met mi op
eenen wagen sinē vader na voerē/dat die HERE
sulcken last ouer hem hief/ Wat gheldet/sprack die
HERE/ dat ic wil v dat bloet Naboth/ eñ zijnder
kinderen/dat ic ghisteren sach/ weder betalen / op
desen acker / Dus neemt / eñ werpt hem opten ac-
ker/na den woorde des HEEREN.

Doe dat Ahasia die coninc Juda sach / vluchte
hy door den wech / totten huyse des hoofs / Jehu
iaechde hem na/ende hiet hem oock slaen/opten wa
gen te Gur/die bi Jeblaam leghet/Ende hy vluch
te tot Megiddo/ende sterf aldaer/ eñ zijn knechten
lieten hem voeren te Hierusalem / eñ begroeuē hē iij.Reg.
in sinen graue/met sinen vaderen/in dye stadt Da- xxij
uid/Mer Ahasia/regneerde ouer Juda/ int elfste
iaer Joram des soons Ahab.

En doen Jehu te Jesreel quam/ en Jesebel dat
vernam/ blanckette si haer aensicht/ ende vercierde
haer hooft/ en keecke ter venster wt/ en doen Jehu
G onder die poorte quam/ sprac si/ Ist Simri wel ge
gaen/ die sinen heere verworchde/ En hi hief zijn aen
sicht op ter vensteren/ en sprac/ Wie is bi mi? Doen
keerden hen twee oft drie camerlingen tot hem/ hy
sprac stootse van bouen af/ En si stietense van bo=
uen neder/ alsoo dat die want en die peerden met ha=
ren bloet besprengt werden/ en si wert vertorden
En doen hi in quam/ en geten en ghedronken
hadde/ sprack hi/ Besiet doch die veruloecte/ en be
graeftse/ want si is eens conincs dochter Doen sy
wech ghingen om haer te begrauen/ so en vonden sy
niet van haer/ dan die schedele en voet/ en hare blac=
ke handen/ En quamen weder/ en bootschaptent hem
Mer hi sprac/ Het is dat dye HEERE gesproken
heeft/ door sinen knecht Elia Tisbite/ ende geseyt/
Opten acker Jesreel sullen die honden dat vleesch
Jsebel eten/ Also wert den prince Jsebels als eenen
drec opten velde inden acker Jesreel/ also datmen
niet gheseggen en conste/ dat is Jsebel

¶ Van die tseuentich sonen Ahabs/ hoe dat hare hoofden Jehu gebrocht werden/ vanden broederen Ochosie/ Hoe Jehu die Baals papen dede dooden

Dat.x. Capitel

A Hab hadde tseuentich sonen tot Sa=
maria/ en Jehu schreef brieuen/ ende
santse tot Samaria/ totten ouersten/
Ju.viijd der stadt Jesreel/ totten ouders ende
mombaers Ahab/ en si luydden aldus/
Als desen brief tot v coemt/ en bi den genen/ bi den
welcken ws heeren sonen zijn/ bi den wagen/ peerden
vasten steden/ en wapenen/ so besiet wie dat die beste/
en die rechtste is/ onder den sonen ws heeren/ ende
sedt hem op zijns vaders stoele/ en strijdet voor ws
heeren huys/ Mer si ontsaghen hen met allen zeere
en spraken/ Siet/ twee coninghen en hebben voor hem
niet gestaen/ hoe willen wi dan gestaen? En die ouer
dat huys/ en ouer die stede waren en dye Ouders/
en voesterheeren/ en mombaers/ sonden tot Jehu
en deden hem seggen/ Wi zijn uwe knechten/ wi wil=
lent al doen/ dat ghi ons segt/ wi en willen nieman=
den tot eenen coninc maken/ doet dat v belieft
B Doen screef hi den anderen brief tot hen dye lup
det aldus Ist dat ghi mijn zijt/ en mijnder stemmen
ghehoorsaem zijt/ so neemt die hoofden vanden man=
nen ws heeren sonen/ en brengtse tot my morgen/
bi tijde tot Jesreel/ Der soonen des conincs waren
tseuentich mannen/ en die grootste der stadt voeden
se op/ Doen nv den brief tot hem quam/ so namen sy
des conincs sonen/ ende dooden tseuentich mannen
en leyden haer hoofden in koruen/ en bestelden se tot
hem te Jesreel/ En doe die bode quam/ en gaf hem
te kennen/ en sprack/ Si hebben die hoofden des co
nincs kinderen ghebracht/ sprack hi/ Legtse op twee
hoopen/ voor die duere aen die poorte tot morgen toe
En smorgens doen hi wt ginc/ trat hi daer he
C nen/ en sprac tot alle den volcke/ Sijt ghi gherecht?
Siet/ ic hebbe tegen minen heere een verbont ghe
maect/ en hem verworget/ wie heeft dan alle dese ge
slaghen/ Soo bekennet ghy ymmer/ dat nyet een
woort des HEEREN opter aerden en is geuallen/
dat die HEERE heeft gesproken teghen dat huys
Ahab/ door sinen knecht Elia/ Also sloech Jehu al
die ouergebleuenen vanden huyse Ahab/ en die HE
REE heeftse ghedaen/ ghelijck hy ghesproken heeft
Ahab te Jesreel/ alle sine groten ende vrienden en=
de sine priesters/ tot dat hem niet een ouer en bleef/
ende maecte hem op/ ende troch wech/ ende quam
tot Samaria/ Onder wegen was een herdes huys
Daer quamen Jehu aen die broeders Ahasia/ des co
nincs Juda/ ende sprack/ Wie zijt ghi? Si antwoor
den. Wi zijn broeders Ahasia/ en zijn comen om te
grueten des conincks/ en der coninginnen kinder/
Hi sprack/ Gaet/ grijptse leuende/ ende si grepense
leuende/ ende doodense by den putte/ aen der her=
ders huis/ tweenveertich mannen/ en en lieter niet
eenen van hen ouer bliuen.
En doen hy van daer reysde/ vant hy Jonadab
den sone Rechab/ dye hem ontmoete/ en gruete hem
ende sprac tot hem/ Js v herte oprecht/ gelijc mijn
herte met dijne herte? Jonadab sprac/ Ja/ Hy seyde
Ist also so gheeft my v hant/ En hy ghaf hem sine
hant/ ende hi liet hem tot hem op den waghen setten
ende sprack/ Comt met mi/ ende siet mijn grammi
ge liefde om den HEERE/ Ende si voerden hem
met hem op sinen waghen/ En doen hi tot Sama=
ria quam/ sloech hijt al wat ouerbleuen was van
Ahab tot Samaria/ tot dat hi hem vernielde/ na den
woorde des HEEREN/ dat hi tot Elia ghespro=
ken hadde.
Ende Jehu vergaderde alle tvolc/ en dede tot
hen seggen/ Ahab heeft Baal weynich gedient Je=
hu wil hem badt dyenen/ Soo laet nv roepen alle
die propheten Baal/ alle sine knechten en alle sine
priesteren tot mi/ datmen niemants en gemisse want
ic heb Baal een grote offerande te doen/ Diemen
gemissen sal/ die en sal nyet leuen/ maer Jehu dede
dat om te bertreden/ op dat hy dye dyenaers Baal
vernielen soude/ Ende Jehu sprack/ Heyliget den
Baal dese feeste/ ende latet wt roepen/ Doe sandt
Jehu in gheheele Jsrael/ en liet al dye dyenaers Ba
al comen/ also datter niemant achter en bleef/ die niet
en quamen/ Ende si quamen in dat huys Baal/ al=
so dat dat huys Baal vol wert/ aen allen eynden.
Doen sprac hy totten ghenen/ die ouer dat ghe
waet huys waren/ bringt alle den dienaren Baal/
cleederen daer wt/ Ende si brachten dye cleederen
daer wt/ Ende Jehu ghinc in dat huys Baal/ met
Jonadab den sone Rehab/ ende sprac totten diena
ren Baal/ ondersoect/ ende siet toe/ dat hier onder
v niemant en si/ van des HEEREN dienaren/ mer
Baals dienaers alleen/ Ende doe si in quamen of
fer ende brandoffer te doen/ soo stelde Jehu daer
buyten tachtentich mannen/ ende sprac/ Ist dat ye
mant van dien mannen ontuliet/ die welcke ic onder
v handen geue/ so sal voor zijn siele/ des selfs siele zijn.
Doen hi nv brantoffere voleyndt hadde/ sprack
Jehu totten aertsiers en ridderen/ Gaet in/ ende
slaet alle man/ en laetter niemanden wtgaen. En
si sloegense metter scerpten des sweerts/ ende dye
aertsiers en ridders wierpense wech/ En ghinghen
totter stadt des huis Baal/ en brachten dair wt die
calomne inden huyse Baal/ en verberndese/ ende
braken die calomne Baal/ met den huyse Baal/ en
maecten een heymelicheit daer wt/ tot desen dach
toe/ Also vernielde Jehu dien Baal wt Jsrahel/

Maer vanden sonden Jerobeam / des soons Ne=
bath/ die Israel dede sondigen/ en liet Jehu niet af/
vanden gulden calueren tot Bethel/ ende tot Dan
Eñ dye HEERE sprac tot Jehu/ om dat ghy
G willich gheweest zijt te doen/ dat mi behaecht heeft
ende hebt aent huys Achab ghedaen / al dat in mijn
der herten lief was/ Soo sullen uwe kinderen op=
den stoel Israel sitten/ tot inden vierden lede/ Mer
nochtans en hielt Jehu niet/ dat hy inder wedt des
HEEREN des Gods Israhel gewandelt had=
de/ wt gheheelder herten/ want hy en ghinc niet af
vanden sonden Jerobeam/ die Israel hadde doen
sondighen.
Inder seluer tijt begonste die HEERE verdrie=
tich te worden ouer Israel / Want Hasael sloechse
in allen den palen Israel vander Jordanen / tegen
der sonnen opganck/ ende alle dat lant Gilead der
Gaditen/ der Rubeniten / ende Manassiten / van
Aroer aen/ tot aen dye beke/ dye by Arnon leyt/ en
de Gilead ende Basan.
Wat meer van Jehu te segghen is/ eñ alle wat
hi gedaen heeft/ ende alle zijn macht/ siet/ dat is ge=
screuen inder Cronike der coningen Israhel/ En=
de Jehu ontsliep met sinen vaderen / eñ si begroe=
uen hem tot Samaria. Eñ Joahas sine sone wert
coninc in zijn stede / Dye tijt dye Jehu ouer Israhel
gheregneert hadde/ sijn achtentwintich iaren tot
Samaria.

Atalia doet den coninclijken stamme dooden/
wtghenomen Joas/ dye wordt verborghen, ende
heymelijck opgheuedet/ Eñ wert van Joiada den
priester tot eenen coninc ghemaect.

Dat.xi. Capittel.

A Athalia Ahasia moeder / doen si sach/
dat haer soon doot was / stondt si op
eñ vernielde alle dat coninclijcke zaet
mer Joseba/ die dochter des coninces
Joram/ Ahasia suster Nam Joas dē
soon Ahasia/ eñ stal hem wt des coninces kinderen
dye gedoot worden met zijnder voedsteren/ in dye
slaepcamer / ende si verberch hē voor Athalia/ dat
hi niet ghedooten wert. Ende hi was inden huyse
des HEEREN ses iaer/ met haer verstecken/ Atha=
lia was coninginne inden lande.
Mer int seuenste iaer seynde Joiada/ eñ nam
die ouersten ouer hondert metten hooftliedē ende
den arthiers/ ende lietse tot hem int huys des HE=
REN comen/ ende maecte een verbont met hen/
ende nā eenen eedt van hen inden huyse des HEE
REN/ eñ thoonde hen des coninces soon/ ende ghe
boot hen/ ende sprack/ Dit is dat ghi doen sult Dat
derdendeel van v/ ghi die des Sabbots aenghaet/
sult des Tabernakels waer nemen indē huyse des
coninces/ Ende een derdendeel sal sijn aen die poort
e Sur/ Eñ een derdendeel aen die poorte die ach=
ter die arthiers is / ende sult des tabernakels waer
nemen/ aen dat huys Massa.
B Maer twee deelen van v allen/ ghi die des sab=
boths af gaet / sult des tabernakels waer nemen/
inden huyse des HEEREN om den coninck / eñ
sult v rontomme den coninc maken/ ende elck met
sinen ghewecre in die hant / eñ wie hier mede tus=
schen die wangen comet/ dye sterue/ dat ghi by den
coninck zijt / als hi wt ende in gaet.

Ende die ouersten ouer hondert/ deden allet
als hem Joiada die priester gheboden hadde/ ende
namē tot hē hare mannē/ die des sabboths aēgin=
gen met dien die des sabboth afgingē eñ quamen
totten priester Joiada/ Ende die priester ghaf den
hooftlieden spiesen ende schilden/ dye des coninckx
Dauids gheweest waren/ eñ inden huyse des HE
REN waren/ ende die aerthiers stonden al om den
coninc/ elck met sinen geweere in die hant vanden
hoecke des huys ter rechter hant/ tottē hoecke der
slincker hant toe/ totten outaer toe/ eñ totten huy=
se/ Ende hi liet des coninces soon voort comen/ eñ
sette hem een croone op/ eñ nam dat ghetuigenis
ende maecte hē tot eenen coninc/ ende si warē vro=
lijc/ ende sloeghen die handen te samen/ eñ sprakē/
Gheluc totten coninc
Eñ doen Athalia dat geroep des volcs/ dz toe
liep hoorde/ soe quam si totten volcke in dat huys C
des HEEREN/ eñ sach/ siet/ doen stont dye coninc
aen die colomne/ so het gewoonlic was/ eñ die san
gers/ eñ die trompetten bidē coninc/ eñ alle tvolck
des lants was vrolijc/ eñ bliesen met trompetten/
Maer Athalia schoorde haer cleederen/ eñ sprack/
Oploopinge/ Oploopinge. Mer die priester Joia
da/ geboot den ouerstē ouer hondert/ die ouer dat
heyr gestelt warē/ eñ sprac tot hen/ Leytse ten huy=
se wt/ inden hof/ eñ wie haer volcht/ die sterue mz
ten swaerde/ Want die priester hadde geseyt si en
soude niet indē huyse des HEEREN steruē/ Eñ
si sloegen die hant aen haer / eñ si ghinc in/ door dē
wech/ daer die paerden totten huyse des coninckx
gaen/ eñ wert aldaer ghedoot
Doen maecte Joiada een verbont/ tusscen den D
HEERE/ eñ den coninc/ eñ den volck/ dat si des
HEEREN volc sijn soudē/ Also oock tusschen dē co
ninc/ eñ den volc Doē ginc allet volc des lants int
huys Baal/ eñ braken sine outaren af/ ende brakē
sijn beelden zeer wel/ Eñ si verwoorchdē Mathan
den priester Baal/ voor dē outare/ Ende die prie=
ster stelde officiers/ in den huyse des HEEREN
ende nam die ouersten ouer hondert/ eñ die hooft
lieden/ eñ die arthiers ende alle dat volc des lants/
ende leyden den coninc af vanden huyse des HE=
REN/ ende quamen op eñ wech vander poorten
der arthiers/ tot des coninces huyse / eñ hy stelde hē
op der coningen stoel/ Ende alle dat volc inden lan
de was vrolijc/ Ende die stadt wert stille / Athalia
dooden si metten swerde/ in des coninces huis/ Eñ
Joas was seuen iaer out/ doen hy coninc wert.

Hoe dat Joas regneerde/ die wile dat Joiada A
leefde/ Ende hoe daer na Joiada sterf. ij. Para
xxiiij. a.

Dat.xij. Capittel.

In tseuenste iaer Jehu/ wert Joas co
ninck/ eñ regneerde veertich iaere te
Iherusalem/ zijn moeder hiet Zibea/
van Bersaba / Ende Joas dede wat
recht was/ eñ den HEERE wel be
haechde/ also lange als hē die priester Joiada leer=
de/ dan dat si die hoochtē niet af en dedē/ wāt tvolc
offerde/ eñ wierp wieroock noch opten hoochten/
Eñ Joas sprac totten priesterē/ Allet gelt dat ge
heylicht wert daer toe/ dat het aen thuys des HE=
REN gekeert soude worden/ te wetē/ dat gelt/ dat
elc geeft/ inder schattinge/ eñ dat gelt dat elck voor

sine siele geeft/ eñ allet gelt/ dat elc vā syner hertē offert/ daer toe/ dat aen thuys des HEEREN gere ket soude worde/ dat laet die priesters tot hem ne men/ elcken zijn deel/ daer af sullen si reken oft be teren/ al wat vualt aen den huyse des HEEREN/
B waer si vinden/ dat yet verualt.

Mer doē die priesters tot inī drientwintichste iaer/ des conincs Joas/ niet en reecken oft beterdē dat veruiel aen dē huyse doen riep die coninc Joas dē priester Joiada/ metten priesteren/ ende sprack tot hen/ Waer omme en reket ghi niet/ wat vualen is aenden huyse/ Daer om en sult ghi nv niet tot v nemen dat ghelt/ elck zijn deel/ maer sullet geuen tot dien dat veruallich is aenden huyse/ Ende dye priesters consenteerden vandē volc gheen ghelt te nemē/ eñ dat veruallende aen den huyse te reeckē.

Doē nam die priester Joiada/ een arcke oft kiste/ eñ boorder bouē een gat in/ eñ settese ter rechter hant/ neffens den outaer/ daermen in dat huys des HEEREN gaet/ eñ dye priesters/ dye aen den dorpel bewaredē dedē alle tgelt daer inne/ dat tot des HEEREN huys ghebracht wert/ Als si dā sagen/ dat veel gelts inder kisten was/ so quam des conincs scriuer op mettē hoogē priestere/ eñ bonden dat gelt tsamen/ eñ teldē dat/ al wat voor des HEEREN huys geuonden wert.

Eñ men gaf dat ghelt gereet ouer/ den genen/
C die daer arbeydē/ eñ ghestelt waren totten huyse des HEEREN/ Ende si gauent wt den timmerlieden/ die daer timmerden eñ arbeyden aen den huyse des HEEREN/ te weten/ den muermakers/ ende steenmetsers/ eñ die daer hout/ eñ behouden steenen cochten/ dat dat veruallē aen dē huyse des HEEREN gebetert soude worden/ eñ al wat si be uonden van noode te zijn te beteren aen dē huyse/ Nochtās en lietmen gheen silueren scalen maken noch bekers/ beckēs/ trompettē/ noch eenige gouden/ oft siluer en gereetscap/ inden huyse des HEEREN/ van dien gelde dat totten huyse des HEEREN gebracht wert/ maer men gaf dat dē arbey-
D ders/ dat si daer mede dat veruallen aen den huyse des HEEREN souden reeken/ Oock en behoefden die mannē geen rekenninghe diemen dat ghelt dede/ dat si dat den arbeyders souden geuen/ Mer si hanteerdent op geloone/ Mer dat gelt van scult offeren ende sondofferen/ en wert niet totten huyse des HEEREN ghebracht/ want het was der priesteren

Tot dier tijt/ troc Hasael dye coninc tot Sirien op/ ende street tegen/ Gath/ ende wontse/ Eñ doē Hasael zijn aensicht stelde/ om tot Hierusalē op te treckē/ nam Joas/ die coninc Juda alle dat geheylichde/ dat zijn vaders Josaphat/ Jorā/ ende Ahasia/ die coninghen Juda geheylicht hadden/ ende wat hi geheylicht haddē/ Daer toe allet gout/ datmen vant indē schat/ indē huyse des HEEREN/ eñ in des conincs huyse/ eñ seyndet tot Hasael den coninck tot Sirien/ Doē troc hy af van Jerusalem

Wat meer van Joas te seggen is/ ende wat hi ghedaen heeft/ dat is gescreuen in dye Cronike der coningen Juda/ ende sine knechten stonden tegen hem op/ ende maecten een verbont/ ende sloeghen hem inden huyse Millo/ daer men af gaet tot Silla/ Wāt Josabat/ dye sone Simeath/ eñ Josabad die sone Somer/ sine knechten sloegen hem doo ende men begroef hem met sinen vaderen/ in d stadt Dauid/ ende Amasia zijn soon wert conin in zijn plaetse.

¶ Vanden coninghen Joachas/ Joas Jerob Ende hoe dat een doode weder in Heliseus gr leuendich wert

Dat.xiij.Capittel.

Inde inden drientwintichstē iare Jo des soons Ahasia/ des conincs Ju wert Joahas/ dye sone Jehu coni ouer Israel/ tot Samaria/ seuēthi iaer ende dede dat den HEERE qu lijc beuiel/ ende wandelde na den sonden Jerob des soons Nebat/ die Israel dede sondighen/ en en ghinc daer niet af/ Ende des HEEREN gra schap verbolch ouer Israel/ eñ gafse onder dye h Hasael/ des conincs tot Sirien/ Ende Benhada des soons Hasael/ haer leefdage lanck

Maer Joahas badt des HEEREN aengt sicht/ eñ dye HEERE verhoordē hē/ wāt hy ae
B sach dat iāmer Israel/ hoese die coninc tot Sirie dreef/ Ende die HEERE gaf Israel eenē salichm ker/ diese wt der macht der Siriers leyde/ dat d kinderen Israel in haren tentē woondē/ als te v ren/ Nochtās en lieten si niet af vanden sondē de huis Jeroboam/ die Israel dede sondigen/ Mer wandeldē daer inne/ Oock bleef dat Bosschken Samaria staen/ Wāt vā den volc Joahas en wa niet meer ouerbleuen/ dan vijftich ruyters/ thie wagens/ ende thien duysent voetvolcs. Want d coninc tot Sirie hadt'e vernielt/ ende haddese gh maect/ als dorsch stof

Wat meer van Joahas te seggen is/ ende al
C wat hi ghedaen heeft/ ende sine macht/ siet/ dat ghescreuen inder Croniken der coninghen Israe ende Joahas ontsliep met sinē vaderen/ ende me begroef hem tot Samarien/ ende sine soon Joa wert coninc in zijn plaetse.

Indē seuenēdertichstē iaer Joas/ des conin Juda/ wert Joas/ dye sone Joahas/ coninc ouer Israel/ tot Samaria/ Sestien iaer/ eñ dede dat de HEERE qualijc beuiel/ eñ en liet nyet van allen de sonden Jeroboam/ des soons Nebat/ die Israhe dede sondighen/ maer hi wandelde daer inne.

Wat meer van Joas te seggen is ende wat h gedaen heeft/ ende zijn macht/ hoe hi teghen Ama sia/ den coninck Juda ghestreden heeft/ siet/ dat i gescreuen in die Cronike der Coninghen Israel eñ Joas ontsliep met sinen vaderē/ eñ Jeroboam sadt op sinen stoele/ Joas wert begrauē te Sama ria/ bi die coningen Israel.

Eñ Elisa wert cranck/ waer af dat hi sterf/ eñ Joas die coninc Israel quam tot hem neder/ ende weende voor hem/ eñ sprac/ Mijn vader/ mijn va der/ Voerman Israel/ eñ zijn ruyter/ Elisa sprack tot hem/ Neemt den boge eñ pijlen/ Eñ doē hy dē boge eñ die pijlen nam/ so sprack hy totten coninc Israel/ Spant den boghe met uwer hant/ ende hy spanden met zijnder handt/ Ende Elisa leyde zijn hant op sconincs hant/ eñ sprac/ Doet dat venster Oostwaters open/ eñ hi dede dat open/ Ende Eli sa sprac/ Schietet/ ende hi schoot dat/ Hy sprac/ eenē pijle der salicheyt vanden HEERE/ eenen pijle der

salicheyt teghē dye Siriers/eñ ghi sult die Siriers
slaen tot Aphek/tot dat si verteert worden.
Eñ hi sprack/Neemt dye pijlen/Ende doe hise
nam/sprac hi totten coninck Israel/slaet die aerde
Eñ hy sloech drie werf/ende stont stille/Doē wert
die man Gods gram op hem/eñ sprac/hadt ghy
es oft seuē mael geslagen/ so sout ghi die Siriers
D ghesl aghen hebben/tot dat si alle verteert waren/
Maer nv sult ghise drie mael slaen
Als Elia gestoruen was/ende mē hem begra
uen hadde /so vielē dye crijschliedē der Moabiten
int lant/int selue iaer/Eñ het gesciede/dat si eenen
man begroeuē / maer doen si die crijschliedē sagē/
worpē si den man in dat graf van Elisa / eñ doen
hi daer in quam/ende hi die ghebeenten van Elisa
raecte/wert hi leuende/ende tradt op sine voeten
Also dwanck nv Hasael dye coninc tot Sirien
Israel / alsoo langhe als Joahas leefde /maer dye
HEERE dede hem ghenade/ende ontfermde haer
der/eñ keerde hem tot hē /om zijns verbonts wil
le/met Abraham/Isaac/ende Jacob/eñ en wilde
se niet verderuen/ende en verwerpse van sinē aen
sichte niet tot deser vren toe.
Ende Hasael dye coninc tot Sirien sterf/ende
zijn sone Bēhadad/wert coninc in zijn plaetse/Jo
as keerde weder omme /ende nam dye stedē weder
vant Bēhadad/des soons Hasael/dye hi weder hāt
zijns vaders Joahas genomen hadde met strijde/
Joas sloech hem drie werf/ende hi bracht die stedē
Israel weder.

¶ Van Joas /Amasias/Jeroboam/eñ Azarias
Dat .xiiij. Capit

A In den anderen iaer Joas / des soons
Joahas / des coninckx Israel werdt
Amasia coninc/die sone Joas/des co
nincx Juda/ hy was vijfentwintich
iaer oudt doen hy coninc wert / ende
regneerde neghenentwintich iaren te Jerusalem/
Zijn moeder hiet Joadā van Jerusalem /ende hy
dede dat den HEERE wel beuiel/Nochtās nyet
B als zijn vader Dauid/mer als zijn vader Joas /de
de hi ooc want die hoochten en werdē niet afghe
daen / Maer dat volck offerde / ende wierp noch
wieroock op den hoochten/Doē hi nv des coninc
rijcs machtich wert/sloech hi zijn knechtē/dye sinen
vader den coninc geslaghen hadden/ maer die kin
deren der dootslaghers en doode hi niet/ so het ge
screuen staet/in den wet boec Mose/daer die HE
RE gheboden heeft/ ende gheseyt/ Die vaders en
sullen nyet om der kinderen wille steruen / eñ dye
kinderen/en sullen niet om der vaders wille steruē
maer elck sal/om zijnder sonden wille steruen
C Hy sloech die Edomitē oock int sout dal/thien
dupsent / ende wont die stadt Sela met den strijt/
ra. eñ hietse Yaktheel/tot desen dage toe.
a Doē sandt Amasia bodē tot Joas dē sone Joa
has/des soons Jehu/den coninck Israel/ ende de
de hem seggen Coemt herwaerts/ Laet ons mal=
canderē besien Mer Joas die coninc Israel /sandt
tot Amasia /den coninc Juda/eñ dede hem seggē/
Den doornē struyck die in Libano is seynde totten
cederen is Libanon/eñ dede hem segghen/ Gheeft
uwe dochter minen soon tot eenē wiue / Mer dat
wilde gedierte /opten velde/in Libanon/liep ouer
den doornē struyc/eñ verteerde hem Ghi hebt die
Edomiten ghesl aghen/ daer af verheft hem v her
te hebt dye beroeminge/ eñ blijft thuys/waer om D
haect ghi na ongeluc/ dat ghi valt/eñ Juda met v
Maer Amasia en gaf hem gheen ghehoor Doē
trock Joas die coninck Israel op/ende si besaghen
hem met malcanderen/ hi ende Amasia die coninc
Juda /tot Beth Semes / dye in Juda leghet Mer
Juda wert ghesl aghen voor Israel /alsoe dat elck
in sine wooninghe vluchdede/Ende Joas dye co
ninck Israel/greep Amasia den coninck Juda /dē
sone Joas/des soons Ahasia/tot Beth Semes/en
de quam tot Jerusalem /ende schoorden die mue=
ren Hierusalem /vander poorten Ephraim aē tot
aen die hoeck poorte /vier hondert ellen lanck/eñ
nam alle dat gout/eñ siluer/ende ghereetscap/dat
ghevonden wert inden huyse des HEEREN/ende
inden schat des conincs huyse/ daer toe/die kinde=
ren te pande /eñ trock weder tot Samaria.
Wat meer vā Joas te segghen is / dat hy ghe
daē heeft/eñ sine macht/eñ hoe hy tegē Amasia dē
coninck Juda ghestreden heeft/siet/dat is ghescre
uen inder Cronike der coninghen Israel /Eñ Jo
as ontsliep met sinen vaderen /ende werdt begra=
uen/tot Samaria/onder dye coninghen Israel/eñ
sine sone Jerobeam/werdt coninck in zijn stede.
Amasia die sone Joas/des conincs Juda/leef=
de na dē doot Joas/des soōs Joahas des conincs E
Israel/vijftiē iaer /Wat meer vā Amasia te seg= ij.paral.
ghen is / dat is gescreuen inder Cronike der conin xxvi.a
ghen Juda/ Eñ si maectē een verbont tegen hē te
Hierusalem / Maer hi vluchte tot Lachis/ eñ son=
dē na hem te Lachis /eñ doodē hem aldaer /ende si
brachten hem op peerdē/ ende werdt begrauen te
Hierusalem/bi sine vaderē/in die stadt Dauid/Eñ
dat gheheele volc Juda nam Asaria / in sinen sestiē=
den iaer/ eñ maecten hem coninc in dye stede zijns
vaders Amasia /hi timmerde Eloth/ende bracht E
se weder tot Juda/na dien/ die coninc met sinē va=
deren ontslapen was
Inden vijfthiendē iaer Amasia/des soons Jo
as des conincs Juda /werdt Jerobeam/ dye sone
Joas coninck ouer Israhel / te Samaria/ xli. iaer
Ende dede dat dē HEERE mishaechde /ende en
liet niet af/ van allen sonden Jerobeam/des soons
Nebat /die Israel dede sondighē/Hi bracht weder
daer toe alle die palen Israel /van Hemath aē/tot
aen die zee/die inden vlacken velde leghet /nae den
woorde des HEEREN des Gods Israel/ dz hi ge
sprokē had door sinen knecht Jona /dē sone Ama
thi/ dē propheet /die vā Gath Hepher was/Wāt
die HEERE sach aen dat allendige iammer Israel
dat ooc die beslotenen/ eñ die vlatene /vermelt wa
ren / eñ gheen helpen in Israel en was / Ende dye
HEERE en hadde niet ghesproken/dat hi den na G
me Israel wt wilde scrabbē onder den hemel /Eñ
halp hen door Jerobeam den sone Joas
Wat meer vā Jerobeā te seggē is / eñ al dat hy
gedaē heeft/ eñ sine macht/hoe hi ghestredē heeft/
eñ hoe hi Damascon / eñ Hemath weder brachtaē
Juda in Israel /siet/dat is ghescreuē inder Croni=
ken der coninghen Israel/Eñ Jerobeam ontsliep
met sinen vaderen/ metten coningen Israel/ ende
sine sone Sacharia werdt coninc in zijn stede

¶ Van Asaria die melaetsch wert van sinen sone Jotham/van Sacharia den coninc Israels/van Sellum/Manahem/Pacea/Romelia/hoe dat Tiglathalasser die steden Israels inne nam

A

Dat.xv.Capittel

N den seuenentwintichstē iaer Jeroboā des conincs Israel/wert coninc Asaria/die sone Amasia des conincs Juda/eñ was sesthien iaer oudt/doen hi coninck wert/eñ regneerde tween vijftich iaeren te Hierusalem/ Sine moeder/ hiet Jechalia van Hierusalē/Eñ dede dat den HEERE wel beuiel/in alder manierē/gelijc zijn vader Amasia/sonder dat si die hoochtē niet af en dedē. Wāt dat volc offerde/ende wierp noch wierooch opten hoochtē/Die HEERE plaechde den coninc/dat hi melaetsch was/tot aen sine doot/eñ woonde in eenē vrijē huyse. Mer Jothā des conincs soon/ regeerde dat huys/eñ oordeelde dat volc inden lande

Wat meer vā Asaria te segghē is/eñ al wat hy
B gedaē heeft/siet/dat is gescreuē indē Cronikē der coningē Juda/Eñ Asaria ontsliep met sinē vaderē eñ mē begroef hē bi sine vaders/in die stadt Dauid/eñ sine soon Jotham wert coninc in zijn stede

Indē achtēdertichstē iaer Azaria/des conincs Juda/wert Zacharia/die sone Jerobeam/coninc ouer Israel/tot Samaria ses maenden/Eñ dede dat dē HEERE qualic beuiel/so sine vaders gedaen haddē/Hi en liet niet af/vādē sondē Jerobeam des soons Nebat/die Israel dede sondighē/Eñ Sallū die sone Jabes/maecte een verbont teghen hē/ eñ sloech hē voor dē volcke/eñ doode hē/eñ werdt coninc in zijn stede/Wat meer van Zacharia te seggē is/siet/dat is gescreuen indē Cronikē der coningē Israel/Eñ dat is dat die HEERE Jehu ghesproken hadde/U kinderen sullē int vierde lidt sittē opten stoel Israel/Eñ het is alsoo geschiet

Sallum die sone Jabes/wert coninc indē negē
C enderticsten iaer Usia/des conincs Juda/eñ regneerde een maent tot Samaria/Wāt Menahem die sone Gadi/troc af van Thirza/eñ quā tot Samaria/eñ sloech Sallum/den sone Jabes tot Samaria/eñ doode hem/eñ wert coninc in zijn stede/ Wat meer vā Sallum te seggē is/eñ zijn verbont dat hi op stelde/siet/dat is gescreuē indē Cronikē der coningen Israel/Doen ter tijt sloech Menahē Tiphsa/eñ alle die daer in waren/eñ haer palē van Thirsa/om dz si hē nyet en wilden in latē/eñ sloech alle haer beuruchte/eñ verschoordese

Usia/dz is Azaria eē Conic mz twee namen

Indē neghenendertichsten iaer Asaria/des conincs Juda wert Menahē/die sone Gadi/ coninc ouer Israhel/thien iaer tot Samaria/eñ dede dat
D den HEERE misshaechde/Hi en liet zijn leuen lanc niet af/vandē sonden Jerobeam/des soons Nebat die Israel dede sondigē/Eñ Phul die coninck van Assirien/quā int lant/Ende Menahem ghaf dien Phul/duysent ponden siluers/dat hijt met hē soude houdē/eñ hē dat conincrijck confirmeren/Ende Menahē sette in Israel een gelt op die rijcsten/vijftich sikelen siluers op elckē mā / dat hi dē coninck van Assirien soude geuē/Also troc die coninc van Assirien weder thuis/eñ en bleef niet indē lande

Wat meer vā Menahē te segghen is / ende al wat hi gedaen heeft/siet/dat is ghescreuen inder Cronikē der coningen Israel. Ende Menahem ontsliep met sinen vaderen/eñ Pekahia sijn soon wert coninc in sijn stede

Indē vijftienstē iaer Asaria/des conincs Juda wert Pekahia/die sone Menahē/coninc ouer Israel/tot Samaria/twee iaer/eñ dede dat den HEERE misshaechde/Wāt hi en liet niet af/vandē sondē Jerobeā/des soons Nebat/die Israel dede son-
digē/Eñ Pekahia die soon Remalia zijns ridders E
maecte een verbōt tegē hē/eñ sloech hē tot Samaria int paleys/des conincs huyse/met Argob/ en Arie/eñ vijftich mānē met hē/vandē kinderē Gilead/eñ doode hē/eñ wert coninc in zijn stede/ Wat meer vā Pekahia te seggē is/eñ al wat hy gedaen heuet/is gescreuē indē Cronikē dē coningen Israel

Int tweenvijftichste iaer Asaria des conincks Juda wert Pekah/die sone Remalia/coninc ouer
Israel tot Samaria.xx.iaer/eñ dede dat den HEERE F
misshaechde Wāt hi en liet niet af vand sonden Jerobeā/des soōs Nebat/die Israel dede sondig

Indē tijden Pekah/des conincs Israel/quam Tiglat Pileser/die coninc tot Assirien/eñ nā Eli Abel/Beth Maecha/Jonaha/Kedes/Hazor/Gilead/Galilea eñ dat geheele lant Naphthali/ende voerdese wech in Assirien

Eñ Hosea dye sone Ela/maecte een verbont te- G
gen Pekah dē sone Remalia/eñ sloech hem doot eñ wert coninc in zijn stede/int twintichste iaer Jotham/des soōs Usia/Wat meer vā Pekah te seggen is/eñ al wat hi gedaē heeft/siet dat is gescreuen inder Cronikē der coningen Israel

Indē anderē iaer Pekah/des soons Remalia/
des conincs Israel/wert coninc Jotham/ die sone ij.pa.
Usia/des conics Juda/eñ was.xxv.iaer out doen hi coninck wert/eñ regneerde.xvi.iaer te Hierusalē/Sine moeder hiet Jerusa/een dochter Zadok Eñ dede dat dē HEERE wel behaechde/in allē manierē/als zijn vader Usia ghedaen hadde/ sonder dat hi die hoochten niet af en dede/want dat volc offerde/ende werp noch wierooc op dye hoochtē Hi timmerde die hooge poorte aen den huyse des HEEREN/Wat meer van Joathā te segghen is eñ al wat hi ghedaē heeft/siet/ dat is gescreuē inder Cronike der coninghen Juda

In die tijdt begonste die HEERE te seynden in Juda/Rezin den coninc tot Sirien/eñ Pekah/den sone Remalia/Eñ Jotham ontsliep met sinen vaderen/ende werdt begrauē bi sine vaderen/in dye stadt Dauid/zijns vaders/eñ Achas zijn sone wert coninc in zijn stede

Van Achas Rasim/ende Esechias.

Dat.xvi.Capittel

N den seuentiensten iaer Pekah des
soons Remalia/wert coninck Achas A
die sone Jotham des conincs Juda/ ij.pa.
Achas was twintich iaer out/doen hi coninck wert/eñ regneerde sesthien iaer te Hierusalem/ende en dede niet dat den HEERE sine God wel behaechde/gelijc zijn vader Dauid/wāt hi wādelde op die wegē der coninghen Israel/daer toe liet hy sinē sone door tvier gaen/ nae den grouwelen der Heydenen/dye die HEERE voor die kinderen Israhel verdreuen hadde/Ende dede offerande/ende werp wierooc op die hoochten/ende op alle heuelē/eñ op alle groene boomen

Doen ter tijt troc Rezin die coninc tot Sirien/ eñ
C Pekah dye sone Remalia coninck in Israhel / op=
waerts te Jerusalem om te strijden / eñ belegerdẽ
Achas/ si en constese niet gewinnen/ Ter seluer tijdt
bracht Rezin die coninc tot Sirien/ Eloth weder aẽ
Sirien/ eñ stiet die Jodẽ wt Eloth/ mer de Siriers
quamen eñ woondẽ daer inne / tot op desen dach.
Mer Achas seynde boden tot Tiglat Pilesser dẽ
coninc tot Assirien/ eñ liet hem segghen/ Ick ben v
knecht eñ v sone/ coemt opwaerts eñ helpt my wt
der hant des conincs te Siriẽ/ eñ des conincs Isra=
el/ die hen tegen mi opghemaect hebbẽ/ Eñ Achas
nam dat siluer eñ gout dat inden huyse des HEE
REN/ ende inden scatten des conincs huyse geuõ=
den wert/ eñ seinde den coninc tot Assirien ghiften
Eñ die coninc tot Assirien hoorde hẽ/ ende troc op
waerts tot Damascõ/ eñ wõnse eñ voerdese wech
tot Kira ende doode Rezin.
C Eñ die coninc Achas/ troc te ghemoete Tiglath
Pilesser dẽ coninc tot Assirien tot Damascon/ Eñ
doen hi eenen outaer sach/ die tot Damasco was/
seynde die coninck Achas des seluen outaers exem=
plaer/ eñ gelijckenisse totten priester Vria/ so dẽ sel=
uẽ gemaect was/ eñ Vria die priester timmerde ee=
nẽ outaer/ eñ maecte dien ghelijc dye coninc Achas
tot hẽ gesondẽ hadde van Damasco tot dat die co=
ninc Achab van Damasco quã/ Eñ doen die coninc
van Damasco quam ende den outaer sach / offerde
hi daer op/ eñ stac daer op aen/ sine brãtoffer/ spijs=
offer/ eñ goot daer op sinen dranckoffer/ eñ liet dat
bloet der dootofferhanden die hi offerde/ opten ou
taer sprengẽ/ mer den metalen outaer die voor dẽ
HEERE stont/ dede hi wech/ dat hi niet tussen den
outaer eñ den huise des HEEREN en stondt/ maer
hi sette hẽ aen den hoecke des outaer noortwaerts
D Eñ die coninc Achas/ geboot Vria den priester eñ
sprac/ Opten grotẽ outaer suldi aensteken die brant
offer des smorghens/ eñ die spijsoffer des auonts/
eñ dye brantoffer des conincs eñ sijn spijsoffere/ eñ
die brantoffere alle des volcs indẽ lãde / met haerẽ
spijsoffere/ ende brandtoffer/ Ende allet bloet des
brantoffers/ eñ alderhãde offer bloet/ sult ghi daer
op sprengen/ Maer metten metalen outaer/ sal ick
mi bedincken wt ic maken wille/ Vria dye priester
dede al wat hem die coninc Achas hiet.
Ende Achas die coninck brack af/ die siden aen
den gestoelten/ eñ dede den ketel bouen daer af/ en
de die zee dede hi vanden metalen rinderẽ/ die daer
onder waren/ ende settese op dat steenen plaueitsel
Daer toe den preecstoel des Sabbaths/ diẽ si aent
huys ghetimmert hadden. Ende den ganck des co
nincs buytens waerts keerde hy totten huyse des
HEEREN/ om des conincs tot Assirien wille.
Wat meer van Achas te segghen is dat hi ghe=
daen heeft/ Siet/ dat is ghescreuen inder Cronike
der coningen Juda/ Eñ Achas ontsliep met sinẽ va
derẽ eñ wert begrauẽ bi sine vaderen inde stat Da
uid/ eñ Hiskia sine sone wert coninck in sijn plaetse

¶ Van Osea / hoe hẽ Salmanassar verwan eñ
Samariam in nam/ ende dye inwoonders wech
voerden/ Ende hoe God dye strafte dye welcke
in haer plaetse int lant quamen.

Dat.xvij. Capittel.

N den twaelfsten iaer Achas des Co= A
nincs Juda wert coninc ouer Israel
tot Samarien / Hosea die sone Ela/
neghẽ iaer / eñ dede dat den HEERE
mishaechde / nochtãs niet gelijck dye
coninghẽ in Israel die voor hẽ waren/ Tegen den
seluen troc op Salmanasser die coninc tot Assirien
Eñ Hosea wert hẽ onderdaen / also dat hi hẽ ghif=
ten screncte/ Mer doe die coninck van Assiriẽ seker
wert dat Hosea een verbõt opstelde / eñ boden tot
So / den coninc in Egiptẽ hadde gesondẽ/ eñ nyet
alle iaer dẽ coninc tot Assirien ghiftẽ ouer en reyc=
te/ soe belegerde hi hem/ eñ leyde hẽ in die gevange
nisse/ Eñ dye coninc tot Assirien troc opt gheheele
lant/ eñ tot Samaria / eñ belegerdese drie iaer Eñ
inden negendẽ iaer Hosea wan die coninc tot Assi
riẽ Samaria/ eñ voerde Israel wech in Assiriẽ/ eñ
settese tot Halach eñ tot Habor / aent water Gozã
eñ inden steden der Meden
Want doen die kinderẽ Israel teghen den HE B
REN haren God sondichden diese wt den lande E
gipti ghe leyt hadde/ wt der handt Pharao/ des co
nincs in Egipten/ eñ ander goden vreesden/ ende
wandelden na den zedẽ der heydenẽ/ die de HEE=
RE voor die kinderẽ Israel verdreuẽ hadde/ ende
gelijc die coninghẽ Israhel deden/ eñ si verwecten
tot gramscap den HEERE haren God met bosen
stuckẽ die niet goet en warẽ/ te wetene/ dz si hooch
tẽ timmerdẽ in allen steden/ beyde in sloten eñ va=
ste steden / eñ rechtẽ calomnẽ op eñ boschelkẽs op
allen hoogen houelẽ/ eñ onder alle groene boomẽ
Eñ wierpẽ aldaer wierooc op allen hooghten ge=
lijc die heydenen die de HEERE voor hem wech ge
dreuen hadde/ eñ bedreuẽ quade stuckẽ/ daer si den
HEERE mede vertoornden / eñ dienden den afgo
den / daer af die HEERE tot hen geseyt hadde/ ghi
en sult dat niet doen
Eñ als de HEERE getuychde in Israel eñ Ju
da door alle prophetẽ eñ Schouwers oft sienders C
eñ liet hen segghen/ Keert omme vã uwen boosen
wegen / eñ hout mine gebodẽ eñ zedẽ/ na alle wet
ten die ic uwen vaderẽ gebodẽ hebbe / eñ dye ic tot
v gesent hebbe / door mine knechtẽ die prophetẽ
So en hoorden si niet/ mer verherden hare necken
als die necken haerder vaders / die niet en geloof=
dẽ aen den HEERE haren God/ daer toe verachtẽ
si sine zedẽ / eñ zijn verbont/ dat hi met haren vade
ren ghemaect hadde / eñ sine getugenisse die hi on
der hen dede / mer wandeldẽ na haer ydelheyt / eñ
woorden ydel/ na die heydenen dye om hen woon
den/ van welckẽ hen die HEERE geboden hadde/
dat si niet en souden doen als dye/ Mer si verlieten
alle die gheboden des HEEREN haers Gods/ eñ
maecten hen twee gegotẽ caluerẽ eñ boschkẽs / eñ
aenbaden alle dat heyr des hemels/ eñ dienden Ba
al/ eñ lieten hare sonen eñ dochterẽ door tviet gaẽ
eñ ghinghen met waersegghen eñ toueriẽ om/ ende
gauen hen ouer te doen dat den HEERE qualic be D
uiel/ om hem te vertoornen.
Doe wert die HEERE seer toornich ouer Isra
hel/ eñ dedese van sinen aensichte/ also datter nyet
ouer en bleef dan den stam Juda alleen/ Daer toe
en hielt Juda dye geboden des HEEREN haers
Gods ooc nyet/ mer wãdelden na den zedẽ Israel

die si gedaen haddē/ Daerom verworp de HERE
alle dat zaet Israel/ eñ drôgse/ eñ ghaffe in die han
den der roouers/ tot dz hise vā sinē aēsichte wierp
Wāt Israel wert vandē huyse Dauid gheschoort
eñ si maecten Jerobeā den sone Nebath tot eenen
Coninc/ Die selue keerde Israel achterwaerts af
vanden HERE/ eñ dede dat si swaerlic sondichdē
Also wandeldē die kinderē Israel in allen den son
dē Jerobeā/ die hi opgestelt hadde/ eñ en lietē daer
niet af tot dat die HERE Israhel vā sinē aensich
te dede/ so hi gesprokē hadde door al zijn knechten
die propheten/ Alsoo wert Israhel wt sinen lande
wech gheuoert in Assyrien/ tot op desen dach.
E Die Coninc tot Assyrien liet comē van Babel
vā Cutha/ vā Awa/ vā Hemath/ eñ vā Sepharua
im/ eñ besette die stedē in Samaria/ in die stedē der
kinderē Israel/ Eñ si namē Samaria in/ eñ woon
dē inder selfder stedē/ Maer doē si daer begonsten
te woonē/ eñ den HERE niet en vreesdē/ seynde
die HERE leeuwē onder hen/ eñ die verworchdē
se/ Eñ lieten dē Coninc van Assyrien seggen/ Dye
heidenē die ghi hier hebt gebracht/ eñ die stedē Sa
marie mede beset en weten vander manieren des
Gods indē lande niet/ daerom heeft hi onder haer
leeuwē gesondē/ eñ siet/ die selue doodēse om dz si
die manierē des Gods indē lande niet en weten.
F Die Coninc tot Assyrien geboot eñ sprac/ Brē
ghet een vandē priesters derwaerts/ dye van daer
wech sijn geuoert/ eñ trect wech/ eñ woont aldaer
Eñ hi leerdtse die wijse des Gods indē lādē/ Doē
quā een vandē priesterē die vā Samaria wech ghe
leyt warē/ Eñ woōde te BethEl/ eñ leerdese hoe
si den HERE souden vreesen/ Mer elc volc maec
te sinen God/ eñ dedese in die huysen/ op die hooch
ten/ die die Samaritanen maectē/ elc volc in sijn ste
den daer si in woonden/ Die vā Babel maectē So
choth/ Benoth/ Die van Chuth maecten Nergbel
Die van Hemath maecten Asima/ Dye van Awa
maecten Nibehas eñ Tharthak/ Die van Sephar
naim verbernden hare sonē/ dē Adramelech/ ende
Anamelech den goden dier van Sepharnaim.
Eñ want si den HERE oec vreesden/ maectē si
hen priesters optē hoochtē/ wt dē onderstē onder
hē/ eñ dedense indē husen optē hoochtē/ Also vrees
den si den HERE/ eñ dienden ooc den afgoden na
elcs volcs wijse/ van daer si gebracht warē/ Eñ tot
op desen dach doē si na der ouđ wijsen/ dat si noch
den HERE en vresen/ noch hare seden eñ recht en
doen/ na die wet eñ gebodē dat dye HERE dē kin
derē Jacob gebodē heeft/ den welcken hi dē name
G Israel gaf/ eñ maecte een verbont met hen eñ ghe
boot hen eñ sprac/ en vreest geen ander godē/ ende
en aenbidtse niet/ eñ en dient hen niet/ eñ en offert
hen niet/ mer dē HERE/ die v wt dē lande Egyp
ti ghelept heeft/ met grooter cracht/ eñ wtgherec
ten armē/ dien vreest/ dien aenbedet/ diē offert/ eñ
die seden rechtē oft oordeel/ wet eñ gebot/ die hi v
heeft laten scriuē/ die houdet/ dat ghi daer altijt na
doet/ eñ anđ godē niet en vreest/ eñ des verbōts dz
hi met v gemaect heeft/ en vergetet nz/ dat ghi an
der goden niet en vreest/ Mer vreest dē HERE
uwen God/ die sal v verlossen van uwen vianden
Mer dese en hoorden niet/ maer si deden nae hare
voorledene wijse/ Also vreesden dese heydenē den
HERE/ eñ dienden ooc haren afgoden/ Also dedē
ooc hare kinderen/ eñ kints kints kinderē/ gelijck
hare vaders gedaen hebben tot op desen dach

Vanden rijcke des vromē Conincs Hiskie/ eñ
hoe hem Senacherib verwan ende benaude.

Dat.xviij. Capittel

IEn derden iaere Hosea des soons E
la des Conincs Israhel/ wert coninc
Hiskia/ die sone Ahas des Coninck
Juda/ eñ was.xxv.iaer out doē hi co
ninck wert/ eñ regneerde.xxix.iaer te
Jerusalē zijn moeder hiet Abi/ een dochter Sacha
ria/ eñ dede dat dē HERE wel behaechde/ ghelijc
zijn vader Dauid/ hi dede die hoochtē af/ eñ brac dye
calomnē/ eñ roeyde die boschkēs wt/ ende sliet die
metalē slange in stuckē/ die Mose gemaect hadde
Wāt tot dier tijt toe haddē die kinderē Israel ghe
rooct/ eñ men hietse Nehustā/ hi betroude vast in
dē HERE den God Israel/ dat na hem sijns ghe
lijcken niet en was onder alle coningē Juda noch
voor hem geweest/ hi aenhinck dē HERE/ eñ en
weec niet achterwaerts vā hem af/ ende hielt sine
gebodē die de HERE Mose ghebodē hadde/ Eñ
die HERE was met hem/ Eñ waer hi wt troc de
de hi cloeckelic/ Daer toe wert hi auffallich vanden
Coninc vā Assyrien/ eñ en was hem niet onderda
nich/ hi sloech die Philisteē ooch tot Gaza toe/ eñ
hare palē vā die slotē aen/ tot aen die vaste steden.
Inden vierdē iaer Hiskia des Conincs Juda/
dat was dat seuēste iaer Hosea des soons Ela des
Conincs Israel/ doē troc Salmanasser dye coninc
tot Assyrien opwaerts tegen Samaria/ ende bele
gerdese/ eñ woontse na drie iaren inden sesten iaer
Hiskia/ dat is int negenste iaer Hosea des conincs
Israel/ Doen wert Samaria gewonnē/ Ende dye
Coninc van Assyriē voerde Israel wech/ tot Assy
rien/ eñ settese tot Halah eñ Habor aen water Go
san/ eñ in die stedē der Medē/ Om dat si die stem
me des HERE haers Gods niet gehoort en had
den/ eñ sijn verbōt voorby gegaē haddē/ eñ al wat
Mose die knecht des HEREN ghebodē hadde
diē en hadden si gheen gehoort/ noch ghedaen
Indē veerthienden iaer des Conincs Hiskia/
troc op Sanaherib die coninc tot Assyrien tegen
alle vaste steden Juda/ eñ namse in/ Doen seynde
Hiskia die Coninc Juda/ tottē Coninck vā Assy
rien tot Lacis/ eñ liet hē seggen/ Ic heb mi veson
dicht/ Keert af van mi/ Wat ghi op legt dat wil
ic draghen/ Doen leyde die Coninck van Assyrien
op Hiskia den Coninc Juda/ drie hondert ponden
siluers/ eñ dertich ponden gouts/ Also gaf Hiskia
alle dat siluer dat inden huyse des HEREN/ eñ
inden scatten des Conincs huys geuonden wert/
Ter seluer tijt brack Hiskia die Coninc Juda/ die
dueren aenden tempel des HEREN/ eñ die platē
dye hi selue hadde doen ouer trecken/ eñ gafse den
Coninc van Assyrien.
Eñ die Coninck van Assyrien sandt Tarthan
eñ den ouersten camerlinc/ eñ ouersten schencker
vā lachis tottē Coninc Hiskia/ met grooter macht
tot Jerusalē/ eñ si trocken op/ eñ doen si quamen
hielden si aenden watergang bi den hoghen poele
die daer leyt aen der straten op den acker des vol
ders/ eñ riep den Coninc Doen quam wt tot hen

Eliakim die sone Hilkia/ dye hoofmeester/ en̄ Se=
bena die scriuer/ en̄ Joath die sone Assaph die Cā=
celier/ En̄ die opperste schencker sprac tot hen.
Lieue segt den Coninc Hiskia/ Soo spreect die
groote Coninc/ die Coninc van Assirië. Wat is dz
tortē oft die stoutheit/ daer ghi v op verlaet/ Meynt
ghy datter noch raet en̄ macht is te strijden? Waer
op vlaet ghi v dan nv/ dz ghi vā mi afgeuallen zijt/
Siet/ vlaet ghi v op dien gebrokē rietstoc/ op Egip
ten/ die welcke ist datter yemant op leēt oft stuent/
so sal hi hē in die hant gaē/ en̄ die doorborē/ Also is
Pharao die Coninc in Egipten allē die hen op hem
verlaten/ Mer oft ghi tot mi wildet seggē/ Wi ver
laten ons opten HERE onsen God/ En is hi dan
niet die/ des welcs Hoochtē en̄ outaer Hiskia heeft
afgedaen/ en̄ geseyt tot Juda en̄ tot Jerusalē/ voor
desen outaer die tot Jerusalē is/ sult ghi aenbeden?
Dus maect nv eenen hoope minen Coninc van
B Assyrien so wil ic v twee duysent peerdē geuē/ laet
sien/ oft ghi bi v ruyters daer toe mocht geuē/ Hoe
wilt ghi dan bliuen voor dē minstē grauē een/ mijns
herē ondersaten? En̄ verlaet v op Egiptē/ om der
waghens en̄ ruyters wille? Meynt ghy dat/ dat ick
sonder den HERE op ven getrockē/ dat ic dese ste
de soude bederuen? Die HERE heuet mi geheeten
treet op in dat lant ende verderuet.
Doen sprac Eliakim die sone Hilkia/ en̄ Sebena
C en̄ Joah totten opperstē schencker/ Spreect met u
wen knechten in Siriisch/ want wi verstaent/ ende
en spreect niet met ons in Jootscher talen voor dē
ooren des volcs dat opter mueren is/ Mer dye op
perste schencker sprac tot hē/ Heeft mijn heere my
dan tot u wen heere/ oft tot v ghesonden/ dat ic dus
danige woorden soude sprekē? Ja tottē mannē die
op die mueren sitten/ dat si met v haer eyghen mist
souden eten/ en̄ haer pisse drincken.
Also stont die opperste schencker/ ende riep met
luyder stemmen in Jootscher talen/ en̄ sprac seggen
de/ Hoort dat woort des grootē Conincs/ des Co
nincs van Assyrien/ So seyt die Coninc/ En laet v
Hiskia niet verleyden/ Wāt hi en mach v nz verlos=
sen van mijnd hāt/ en̄ en laet v Hiskia niet vertroo
sten op den HERE/ dat hy seyt. Dye HERE sal
ons verlossen/ en̄ dese stadt en sal niet in de handen
des Conincs van Assiriē gegeuē werdē/ En hoort
Hiskia niet/ Wāt dus spreect die coninc vā Assiriē
Doet aen mi die seegeninge/ en̄ comt tot mi wt/
so sal elc van sinen wijnstoc/ en̄ van sinen vijchboō
eten/ en̄ van sijnder fonteynen drinckē/ tot dat ic co
me en̄ hale v in een lant/ dat u wen lande ghelijc is/
daer coren/ most/ broot/ wijnbergen/ olijfboomen
olie en̄ honich in is/ so sal haer leuen bliuen en̄ nyet
steruen/ En hoort Hiskia niet/ wandt hi verleyt v/
dat hy seyt/ Die HERE sal ons verlossen/ Hebben
ooc die goden der heydenē een yegelic zijn lant ver
lost vander hant des Conincs van Assyrien/ Waer
zijn die goden te Hemath en̄ Arphat? Waer sijn die
goden tot Sepharnaim? Heua en̄ Jwa/ hebben si
Samaria ooc verlost van mijnder handt? Waer is
een God onder alle Goden der landen/ die sijn lant
van mijnder hant verloste/ dat de HERE Jerusa
lem van mijnder hant soude verlossen.
Dat volck sweech stille/ en̄ en antwoorden hem
niet/ Wāt die coninc hadde gebodē en̄ geseyt/ En
antwoort hem niet/ Doe quam Eliakim die sone
Hilkia die hoofmeester/ en̄ Sebena die scriuer/ en̄
Joab die sone Assaph die Cācellier tot Hiskia/ mz
gescheurden cleederē/ en̄ vootscrapten hē die woor
den des ouersten schenckers.

¶ Hiskia seynt tot Esaiam/ die troostet hē/ Hoe
dat God Hiskia onsettede/ ende verloste. A

Dat .xix. Capittel

Doen die Coninck Hiskia dat hoorde
schoorde hi sine cleederen/ en̄ dede ee
nen sack aē/ en̄ ghinc in dat huys des
HEREN/ ende sandt Eliakim den
hoofmeester/ en̄ Sebena den scriuer
mettē outsten priesterē met sackē ghecleet/ totten
prophete Jesaia/ dē sone Amoz/ en̄ si sprakē tot hē
So seit Hiskia/ Dit is eenē dach der noot/ en̄ veris=
pingen/ en̄ blasphemiē/ die kinderē sijn aē die ghe
boorte gecomē/ en̄ daer en is gheen cracht te barē
Oft misschien die HERE v Godt wilde alle dye
woorden des opperstē schenckers hoorē/ dien zijn
heere die Coninck van Assyrien ghesonden heuet/
schimp te spreken den leuēden God/ en̄ te scheldē
met woorden/ die de HEERE God gehoort he=
uet/ soe heft v ghebet op voor die ouerbleuen/ dye
noch voor handen zijn B
En̄ doe dye knechten des Conincs Hiskia tot
Jesaia quamē so sprac Jesaia tot hen. Also segt dij
nen heere/ Dus spreect die HERE/ en vreest v nz
voor die woordē die ghy gehoort hebt/ daer mede
mi die knapen des conincs vā Assyriē gheblasphe=
meert oft gelastert hebben/ Siet/ Jck wil hē eenen
gheest latē geuē/ dat hi een geruchte hoorē sal/ en̄
weder in zijn lant treckē/ en̄ wil hem door tsweert
vellen in zijn lant.
En̄ doē die ouerste scēcker weder quā/ vont hy
den Coninc van Assyrien stridende teghen Libna/ C
wāt hi hadde gehoort dat hi van Lachis getrocken
was/ en̄ hi hoorde van Thirhaka den Coninck der
Morē/ Siet/ hi is wtgetrockē om tegē v te strijdē
Doe keerde hi omme en̄ sandt bodē tot Hiskia/ en̄
liet hē seggē/ Also segt Hiskia den Coninc Juda/
En laet v u wen God niet verleyden/ op dien ghi v
verlaet en̄ spreeckt/ Jerusalē en sal niet in die han=
den des Conincs vā Assyriē gegeuē werdē/ Siet/
ghi hebt gehoort wat die Coninghē van Assyrien
ghedaen hebbē allen landē/ en̄ die vbannet/ en̄ sout
ghi verlost werden? hebbē die goden der heydenen
die ooc verlost? die welcke mine vaders hebbē ver=
doruē/ Gozā Harā/ Rezeph en̄ die kinderē Eden/
die tot Thelassar waren? Waer is die Coninck tot
Hemat/ die Coninc tot Arphad/ en̄ die Coninc der
stadt Sepharnaim/ Heua en̄ Jwa
En̄ doe Hiskia die brieuen vanden boden ont=
faen en̄ gelesen hadde/ ghinc hi op tottē huyse des D
HEREN/ en̄ strecte hem wt voor dē HEERE
en̄ badt voor den HERE en̄ sprac/ HERE God
Jsrael/ ghi die ouer Cherubin sidt/ Ghi zijt alleen
God/ onder alle conincrijcken opter aerden/ ghy
hebt hemel en̄ aerde gemaect/ HERE neyghet v
oorē en̄ hoort/ doet u we oogē opē en̄ siet/ en̄ hoort
die woordē Senecherib/ die hier gesondē heeft schī
pe te sprekē dē leuēdē God/ Het is waer HERE/
dye coninghen van Assyrien hebben dye heydenen
mettē sweerde vernielt/ en̄ hair lāt/ en̄ hebbē hare

goden int vier geworpē/Want het en waren geē
godē/mer wercken der handē der menschen hout
eñ steen/Daeromme hebben sie vernielt/Maer
nv HEERE onse God/helpt ons wt sijnder handt
op dat alle coninrijckē der aerdē bekennē/dat ghi
HEERE alleen God sijt

Doen sandt Jesaia dye sone Amos tot Hiskia
eñ liet hē seggen/So spreect die HEERE die God
Israel/Al wat ghi tot mi gebedē hebt van Sane-
herib den Coninc van Assyrien/dat heb ic gehoort
Dit ist dat de HEERE teghen hē gesproken heeft/
Die maghet die dochter Zion veracht v eñ bespot
v/die dochter Jerusalē scuddet haer hooft achter v
Wiē hebt ghy bescipt eñ gelastert/ouer wyē hebt
ghi v stēme verheuē/ghi hebt v oogen verheuē tegē
den heylighē in Israel/ghi hebt den HEERE door
uwe bodē bescimpt eñ geseyt/Ic ben door die me-
nichte mijnder wagens op dye hoochte der bergē
gestegen/optē siden des Libanō/Ic hebbe sine ho
ghe Cederboomē/eñ wtgelesene dennēboomē af
gehoudē/eñ ben gecomē aen die wterste herberge
des wouts zijns Carmels/Ic heb gegrauē eñ wt
gedronckē die vreemde wateren/eñ hebbe mettē
plante mijnder voeten die zeen verdroocht

Maer en hebdi niet gehoort dat ic sodanich lā-
ge te voren gedaen hebbe/eñ van beghinne heb ict
bereyt/Mer nv heb ict latē comē/dat twistachti-
E ge vaste stedē sullē vallē in eenē woestē steēhoop/
eñ die daer inne woonē/sullē mat oft vreesich sijn/
eñ vreesen eñ ben scamē/eñ sullē werdē als dz gras
opten velde/eñ als dat groene cruyt totten hoy op
die dakē/dat verdoret eer tijt wert/Ic weet v
woonē/v wt eñ in treckē/eñ v rasen tegē mi Wāt
ghi dan tegē mi raest/eñ uwē ouermoet voor mijn
ooren opgeclommē is/so wil ic v eenē rinck aen v
nuesen leggen/eñ een gebit aen v lippen/eñ wil v
wederomme leydē door den wech/daer ghi door
gecomen sijt

Eñ dit si v een teekē/In desen iare etet wat ge
uallē is/Indē anderē iaer wat vā selfs wascht/in
G dē derdē iaer/saeyt eñ maeyt eñ plātet wijnbergē
eñ etet hare vruchtē/Eñ die dochter Juda die ont
vlucht ende ouerbleuen is/sal voorder onder haer
wortelen/ende ouer haer seluen vrucht draghen/
Wāt vā Jerusalē sullē wtgaē die ouergebleuene
eñ vandē berch Ziō die ontloopē sijn/Die zeloers-
heit des HEEREN Zebaoths sal dat doen

Daeromme spreect die HEERE vandē Coninc
tot Assyriē aldus/Hi en sal in dese stadt niet comen
noch gheenē pijl daer inne schietē/noch daer en sal
gheenē schilt voor comē/noch geenē wal en sal hy
daeromme leggē/mer hy sal den wech weder om
reysen/dien hi gecomē is/eñ en sal in dese stadt nz
comē die HEERE seget/eñ ic wil dese stadt bescher
men/dat ic haer helpe om minē wille/eñ om Da
uid mijns knechts wille

Eñ die Engel des HEEREN voer inder seluer
nacht wt/eñ sloech indē legher vā Assyriē/hōdert
eñ .lxxxv. duysent mannē/Eñ als si hē smorghens
vroech op maectē/siet/doē lagē daer al enckel doo
de lichamē/Also vrac Sanherib dye coninck van
Assyrien op/eñ troc wech/eñ keerde wederom/eñ
bleef te Niniue/Eñ doē hi aēbede inden huyse Ni
kroch zijns Gods soo sloeghen hem mettenswcer
de Adramelech eñ Sarrezer sine sonē/eñ si ontulo
de int lant Ararat. Ende sine soon Assarhaddom
wert Coninc in sijn stede.

¶ Ezechias wort totter doot toe cranc/mer Je-
saias wt beuele des HEEREN toeseit hē noch
vijftien iaer te leuē/en de wat Ezechias den hey
denschen Coninc dede/ ende hi verthoornde den
HERE.

Dat .xx. Capittel. ✠

OP dye tijt wert Hiskia doot siech/Ende
die Prophect Jesaia die sone Amos quam
tot hem/ende seyde tot hem/Dus seyt de
HERE/Beschict v huys/Want ghi sult steruen
ende nyet leuende blijuen. Hy keerde zijn aensicht
ter wandt/ende badt totten HEERE ende sprac
Och HEERE ghedenct doch dat ick getrouwe
lijck voor v ghewandelt hebbe/ende met volmaec
ter herten/eñ heb ghedaen dat v behaecht/Ende
Hiskia weende seer.

Eñ doen Jesaia noch niet ter stadt half wt ghe
gaen en was/soe quam des HEEREN woort tot
hē eñ sprac/Keert wederomme/eñ segt Hiskia den
prince mijns volcs/Dus spreect die HEERE die
God ws vaders Dauid/Ic heb v ghebet gehoort
eñ uwe tranen gesien/Siet/ic wil v gesont maken
op den derdē dach suldi opgaē in dat huys des HE
REN/eñ wil vijftien iaer tot uwē leuen doen/eñ
v eñ dese stadt verlossen vanden Coninck tot Assy-
rien/eñ dese stadt bescermen om minen wille/ende
om mijns knechts Dauids wille/Eñ Jesaia sprac
Brengt herwaerts een stuc vijghen/ende doen sise
brachten/leyden si die op die droesse oft sweere/eñ
hi wert ghesont. ✱

Hiskia sprack tot Jesaia/Welc is dat teeken dat
mi die HEERE ghesont sal maken/eñ dat ic in des
HEEREN huys op ghaen sal inden derden daghe?
Jesaia sprac/Dat teeken suldi hebben vandē HE-
RE/dat die HEERE doen sal/dat hi gesproken
heeft/Die schaduwe sal thien graden voorwaerts
gaen/oft thien graden achterwaerts gaen? Hiskia
sprac/Het is lichtelijck dat die schaduwe thiē gra-
den nederwaerts gae/dat en wil ic niet/maer dat
si thien graden achterwaerts te rugge gae/Doen
riep Jesaia den HEERE aen/Ende dye schadu-
we ghinck achterwaerts te rugghe thien graden
aen den wijser Ahas/die hi nederwaerts was ghe
gaen.

Tot dier tijt seynde Brodach die sone Baledā
des soons Baledā Coninck te Babel/brieuen en-
de ghiften tot Hiskia/want hi hadde ghehoort/dat
Hiskia crāc was gheweest/Mer Hiskia was vro-
lic met hē liedē/eñ thoonde hē die geheele apoteke
siluer/gout/specerie/ende den bestē olye/ende dat
harnasch huys/ende al wat in sinen schatten voor
handen was/Daer en was niet in zijn huys/ende
in sijnder gheheelder heerschappie/dat hen Hiskia
niet en thoonde

I Doen quam Jesaia die Prophete tot den Co-
ninc Hiskia/ende sprack tot hem/Wat hebben de
se lieden gheseyt? ende van waer zijn si tot v ghe co-
men? Hiskia sprack/Sy sijn wt verren landen tot
mi ghecomē/van Babel/Hi sprack/Wat hebben
si ghesien in uwen huyse? Hiskia sprack/ Sy heb-
ben al ghesien wat in mijnen huyse is/ende daer
en is nyet in mijnen schatten/dat ick hen lieden

niet gethoont en hadde/ Doen sprac Jesaia tot Hiskia/ hoort des HEEREN woort/ Siet/ de tijt coemt dat al tot Babel wech gedragē sal wordē wt uwē huyse eñ al wat uwe vaders vergadert hebben tot op desen dage toe/ eñ daer en sal niet ouerghelaten werden seyt die HEERE. Daer toe die kinderen die van v comen/ die ghi winnē sult/ sullē genomē werden/ dat si camerlingen sijn soudē int pallcis des conincs tot Babel/ Hiskia sprack tot Jesaia/ Dat is goet dat de HEERE gesproken heeft/ eñ sprac noch het sal doch vrede eñ trouwe zijn tot minen tijden

Wat meer van Hiskia te seggen is/ eñ alle sine macht/ eñ al wat hi ghedaen heeft/ eñ den poele/ eñ die watergangen/ daer mede hi water in die stadt gheleyt heeft/ siet dat is ghescreuen in der Cronica der coningen Juda/ Eñ Hiskia ontsliep met sinen vaderen/ ende Manasse sijn sone wert Coninck in sijn stede.

Van den rijcke des godlosen Conincs Manasse/ Hoe dat hi geleeft heeft/ eñ hoe dat hi gestoruen is/ Van sinen sone Amon.

Dat.xxi. Capittel.

Manasse was twalef iaer out doe hi coninck wert/ eñ regneerde .lv. iaer te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Hephziba eñ hi dede dat den HEERE mishaechde/ na den grouwelē der heidenen die de HEERE voor den kinderen Jsrael verderuē had de/ eñ verkeerde hē/ eñ timmerde die hoochtē/ die sine vader Hiskia hadde vernielt/ eñ rechte Baals outaer op/ eñ maecte Boschēs gelijc Achab dye coninc Jsrael gedaē had/ Eñ aēbadt alderhande heir aendē hemel eñ diēde hē/ Eñ timmerde outarē in den huyse des HEEREN/ daer af dye HEERE ghe seyt hadde/ Jc wil minē name te Jerusalē settē/ eñ hi timmerde allē heyr aenden hemel outarē/ in beyde den houen aenden huyse des HEEREN/ Eñ liet sinen soon door tvier gaen/ eñ had acht op vogelsanc/ eñ teekenē/ eñ hiel waerseggers/ eñ teken bedieders/ eñ dede des vele dat dē HEERE mishagede/ daer mede hi hem verthoornde.

C Hi sette ooc eenen Boschkēs afgod/ dien hi gemaect hadde in dat huys/ van welcken die HEERE tot Dauid/ eñ tot Salomo sinen sone geseyt hadde Jn desen huyse/ eñ te Jerusalē/ die ic vercoren hebbe wt allen stāmen Jsrael/ wil ic minē name setten eewelijc/ eñ en wil den voet Jsrael niet meer bewēgē latē vandē lande dat ic harē vaderē gegeuē hebbe/ Jst nochtās/ dat si houdē eñ doen na alle diē dz ic geboden hebbe/ ende nae alle die wet die hen mijn knecht Mose geboden heeft. Maer si en hoordē nz maer Manasse verleydese/ dat si erger deden dan die heydenen/ die de HEERE voor die kinderen Jsrael vernielt hadde.

Doen sprac die HEERE door sine knechten die propheten seggēde/ Om dat Manasse die Coninc Juda/ desē grouwelicheyden gedaen heeft/ dye arger sijn dan alle die grouwelicheden die de Amoriten gedaen hebben/ die voor hē geweest zijn/ ende heeft Juda ooc doen sondigen aen sinen afgoden/ Daer om seyt die HEERE dye God Jsrael aldus/ Siet/ ic wil ongheluc ouer Jerusalē eñ Juda brengen/ dat so wie het hoorē sal/ dye sullē beide die ooren clincken oft tuyten/ eñ wil ouer Jerusalem dz meetsnoer Samaria treckē/ eñ dat gewichte des huys Achab/ eñ wil Jerusalē wtscuddē/ gelijcmen schotelē wtscuddet/ eñ wilse omstootē. Eñ ic wil sommighe vā minē erfdeele ouer laten bliuen/ eñ die geuē in die handē haerder viandē/ also dat si eenen roof eñ plucke werden alle haerder vianden/ om dat si gedaē hebbē dat mi mishaecht/ eñ hebbē mi verthoornt/ vā dien daghe aen doen ic hare vaders wt Egipten leyde/ tot desen dach toe

Ooc stortte Manasse veel onsculdichs bloets tot dat Jerusalē hyer eñ daer vol wert/ behaluen die sonde daer mede hi Jsrael dede sondigen/ alsoe dat si deden dat den HEERE qualijc beuiel

Wat meer van Manasse te seggē is/ eñ al wat hi gedaen heeft/ eñ sine sonden die hi dede/ siet/ dat is gescreuen inder Cronika der Coninghē Juda/ Eñ Manasse ontsliep met sinē vaderen/ eñ wert begrauen inden hof aen sinen huyse/ te wetē inden hof Vsa/ ende sijn sone Amon wert coninck in zijn D stede.

Amon was.xxij. iaer out doen hi coninc wert eñ regneerde twee iaer te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Mesulemet/ een dochter Haruz vā Jatha/ eñ dede dat den HEERE mishaechde/ gelijc zijn vader Manasse gedaen hadde/ eñ wādelde in alle dē wegē die zijn vader gewādelt hadde/ eñ diende den afgoden/ den welckē sijn vader gedient hadde/ eñ aēbadtse/ eñ verliet den HEERE zijder vaders God eñ en wādelde niet inden wech des HEEREN.

Eñ sine knechten maecten een verbont teghen Amon/ eñ dooden den coninck in zijns huys/ Met dat volc inden lande versloech alle dye dat verbōt tegen den coninc Amon gemaect hadden/ Eñ dat volc indē lande maecte Josia sinē soon Coninc in zijn stede/ Wat Amon meer gedaen heeft/ siet/ dat is gescreuē in die Cronica der coninghē Juda/ Eñ men begroef hem in sinen graue/ inden hof Vsa/ Eñ sine soon Josia wert coninc in zijn stede.

Van den conincrijck Josie/ Hoe ghetrouwelijck eñ vromelic dat hi wandelde. Cap.xxij.

Josia was acht iaer oudt doen hi coninc wert/ eñ regneerde eenēdertich iaer te Jerusalem/ Sijn moeder hiet Jedida/ een dochter Adaia van Bazkath/ eñ dede dat den HEERE wel behaechde/ eñ wandelde in alle den wech zijns vaders Dauid/ eñ en weec niet noch ter rechter noch ter slincker hant af. Esdras leeft in deser tijt

Eñ inden achtienden iaer des Conincs Josia/ B sandt die coninck Saphan/ den soon Azalia/ des soons Mesullam den scriuer in dat huys des HEEREN eñ sprac/ gaet op totten hoogen priester Hilkia/ datmen hem dat ghelt gheue/ dat tottē huyse des HEEREN gebracht is/ dat die bewaerders aē den dorpel vergadert hebben vandē volcke/ dat si dat den arbeyders geuen/ die gestelt zijn int huys des HEEREN/ eñ gheuent den wercliden aendē huyse des HEEREN/ dat si repareerē wat verualt oft ongereket is aent huys/ te weten den timmerliedē/ oft metsers/ ende pleckers/ eñ die daer hout eñ behouwē steenē coopē sullē/ om dat huys te repareren nochtans datmē gheē rekeninghe van hē en neme/ vandē gelde/ dz onder haer handē gedaē wert/ maer dat si dat op gelooue handelen

Eñ die hooge priesters Hilkia sprac totte͂ scriuer
Saphã/ Ic heb dat wetboec geuonde͂ int huys des
C HEREN/ Eñ Hilkia gaf dat boeck Saphan dat
hijt soude lesen/ Eñ Saphan die scriuer bracht de͂
Coninc/ eñ seyt he͂ weder eñ sprac/ Uwe knechten
hebbe͂ dat gelt te samen gesmolte͂ oft gestampet/ dz
inde͂ huyse geuõde͂ is/ eñ hebbe͂t ae͂ arbeyders ghe-
geue͂ die gestelt sijn aende͂ huyse des HEREN.
Oec seyde Saphã die scriuer de͂ Coninc/ eñ sprack
Hilkia die priester gaf mi een boec Ende Saphan
last voor de͂ Coninck.

Met doen die Coninc hoorde die woorde͂ inde͂
wetboec/ scoorde hi sine cleedere͂/ eñ die Coninc ge
boot Hilkia den priester/ eñ Ahikã de͂ sone Saphã
eñ Achbor den sone Michaia/ eñ Saphan den scri
uer/ eñ Asaia den knechte des Conincs eñ sprack
Gaet henen eñ vraecht de͂ HERE voor mi/ voor
tvolc/ ende voor gheel Juda/ vã dye woorde͂ des
boecs dat geuonden is/ Wãt het is een groote ver-
bolgentheit des HEREN/ die ouer ons ontsteke͂
is/ om dat onse vaders die woorde͂ des boecs niet
ghehoort en hebbe͂/ dat si ghedaen hadden al wat
daer inne ghescreue͂ is

Doe͂ ghinc Hilkia die priester/ Ahikã/ Achbor/
Saphan/ eñ Asaia/ tot der propheterssen Hulda/
den wiue Sallum/ des soons Thikwa/ den soons
D Harhã/ des wachters der cleeders/ eñ si woonden
te Jerusale͂ inde͂ andere͂ deele/ eñ si sprake͂ mz haer
Si sprac tot he͂/ So spreect die HERE dye Godt
Israel/ Segt de͂ man die v tot mi ghesonden heeft/
So spreect de HERE/ siet/ ic wil ongeluc ouer de
se stadt/ eñ hair inwoonders brenge͂/ alle die woor
den der wet die de Coninc Juda heeft laten lesen/
om dat si mi verlate͂/ eñ andere͂ gode͂ gherooct heb
ben/ dat si mi vertoorne͂ met alle͂ wercke͂ haerder
hande͂/ Daeromme sal mine verbolgentheit haer
ouer dese plaetse ontsteke͂/ eñ niet wtghebluscht wer
de͂/ Mer de͂ Coninc Juda die v gesonde͂ heeft/ om
de͂ HERE te vrage͂/ sult ghi aldus segge͂/ So seyt
die HERE die God Israel/ Om dat v herte ver-
weect oft vermorwet is vande͂ woorde͂ die ghi ge
hoort hebt/ eñ hebt v verootmoedicht voor de͂ HE
RE/ als ghi hoordet wat ic gesproken hebbe tege͂
dese stadt eñ haer inwoonders/ dat si een verwoe
stinge eñ eene͂ vloec sullen sijn/ eñ hebt uwe cleede-
re͂ gescoort/ eñ hebt geweent voor mi/ Soe heb ict
oac verhoort spreect de HERE/ Daerom wil ic v
tot uwen vadere͂ vergadere͂/ dat ghi met vreden in
v graft vergadert wert/ eñ dat uwe oogẽ nz en sie͂
dat ongeluc/ dat ic ouer dese plaetse brengen wil/
si seydent den Coninc weder

¶ Hoe dat Josias dat boeck des verbonts dede
den volcke lesen/ Eñ hoe hi die rechte Gods eere
weder oprechte Van Joachas sinen sone

Dat.xxiij.Capittel

Nde doen die Coninc wech sandt soe
vergaderde͂ hen tot he͂ alle die Ouds
in Juda eñ Jerusale͂/ eñ dye Coninck
ghinc op int huys des HEREN/
eñ alle manne͂ Juda/ eñ al die inwoõ
A ders te Jerusale͂/ met he͂ priesters eñ prophete͂/ eñ
allet volc beide cleyn eñ groot/ ende men las voor
haer ooren alle die woorden des boecs/ vande͂ ver
bonde dat inden huyse des HEREN geuonde͂
was/ eñ die Coninck ghinc aen een calomne/ ende
maecte een verbont voor den HERE/ dat si de͂
HERE na souden volgen/ eñ heuden sine gebode͂
ghetuygenisse/ eñ zeden/ wt gheelder herten/ ende
wt gheelder ziele͂/ dat si op soude͂ rechte͂ die woor-
den des verbonts dye ghescreuen stonden in desen
boec/ Ende allet volc terde in dat verbont.

Ende die Coninc geboot de͂ hoogen priester Hil
kia/ eñ den priester der tweeder oordinen/ ende de͂
duerwachters aenden dorpele/ dat si wt den tem-
pel souden doen/ alle die vaten die den Baal/ eñ de͂
bosschen/ eñ alle de͂ heyr des hemels gemaect ware͂
eñ verbrandese buyten voor Jerusalem/ int dal Ki
dron/ eñ haer stof wert gedrage͂ tot Bethel/ Eñ hi
dede die Camarim af/ die welcke die Coningen Ju
da gesticht hadden/ om op die hoochten te roocke͂
inden steden Juda/ eñ ront om Jerusale͂/ Oock die
roockers Baals eñ der Sonnen eñ der Manen/
eñ der tweelf teeckenen/ eñ alle des heyrs aende͂ he-
mel/ Eñ dede dat bosschen wt den huyse des HE-
REN voeren/ buyte͂ voor Jerusale͂ in die beke Ki
dron/ eñ verbrandet in die beke Kidron/ eñ maec-
tet tot puluer/ eñ werp dat stof op dye grauen der
gemeynder liede͂/ Eñ hi brac af die huysen der hoe
reerders/ dye aenden huyse des HEREN waren
daer inne die wiuen/ huysen tot boschken maecte͂

Eñ hi liet alle priesters wt den steden Juda co-
men/ eñ veronreynichde die hoochte͂ daer die prie
sters roocte͂/ vã Geba aen/ tot Berseba toe/ Ende
brac die hoochte͂ in die poorten af/ dye dueren der
poorte͂ waren Josua des stadt voechs oft baeliou
welc ter slincker hant was/ alsmen totter poorten
der stadt ghaet/ Nochtans en hadden die priesters
der hoochten noyt opten outaer des HEREN te
Jerusale͂ gheoffert/ maer si aten vanden ongesuer
den broode met haren broederen

Hi ontsuyuerde ooc dat Tophet in dat dal der
kinder Hinnon/ op dat niemant sinen soon oft sine
dochter den Molech doort vierde liet gae͂/ Eñ dede
die peerde͂ af/ welcke die Coninge͂ Juda der sonne͂
hadde͂ geset/ inde͂ ganc des HEREN huys/ tot
een tecke͂ Nethã Melech/ des camerlincs/ dye tot
Parwarim was/ eñ de wage͂s der sonnen verbran
de hi mz vier/ eñ die outaers opt dac inde͂ sael Ahab
die die Coninge͂ Juda gemaect hadden/ Eñ die ou
taers die Manasse gemaect hadde inden twee͂ ho
uen des HEREN huys/ brack die Coninc af/ Eñ
liep vã daer/ eñ wierp hare͂ stof in die beke Kidrõ.

Oac die hoochte͂ die voor Jerusale͂ waren ter
rechter hãt aende͂ berch Masshith/ die Salomo die
Coninc Israhel ghetimmert hadde Asthoreth den
grouwel van Sidon/ Eñ Camos de͂ grouwel van
Moab/ eñ Milcom den grouwel der kindere͂ Am
mon/ veronreynichde die Coninc/ eñ brack die colõ
nen/ eñ wtroyede die bosschelke͂s/ eñ veruulde ha-
re plaetse met menschen gheveenten.

Ooc den outaer te Bethel/ die hoochte die Je
robeam gemaect hadde/ die sone Nebat/ die Israel
sondige͂ dede/ den seluẽ outaer brac hi af/ ende dye
hoochte/ eñ maectese tot puluer/ eñ verbrãde dat
Boschke͂/ Eñ Josia keerde he͂ om/ eñ sach die gra
uen die opte͂ berch ware͂/ eñ sandt wech/ eñ liet die
knoke͂ oft beene͂ wt de de͂ graue͂ hale͂/ eñ verbrãdese
opte͂ outaer/ eñ verontreinichde die͂ na de͂ woorde

des HEEREN/dat die man Godts wtgheroepen hadde/die sulcs voorseyt hadde.

En hy sprac/Wat is den titel/ die ic hier sie? en de lieden inder stadt sprakē tot hē/Het is dat graf des mans Gods/die van Juda quā en riep dat wt/dat ghi gedaē hebt tegē dē outaer te Bethel/ En hi seide/Laet hē liggē/niemāt en bewege zijn gebeente/ Also wordē sine gebeentē gesalueert/mettē gebeentē des propheten die van Samaria gecomē was

Hi dede ooc wech alle die huysen der hoochten inden stedē Samarie/welcke die Coningen Israel gemaect hadden om te vertoornē/en dede mz hē in alle manieren so hijt tot Bethel gedaē hadde/en hi offerde alle priesters der hoochten die daer waren op die outaren/en verbernder also menschē beenē op/ende quam weder te Jerusalem.

En die Coninc geboot den volc en sprac/Hout den HEERE uwen God paesschē/ so het gescreuen staet indē boecke des verbonts/Wāt daer en was geenē paesschen also gehoudē als desen/vā der rechters tijt aen die Israel geoordeelt hebbē/en in allē den tijden der Coningē Israel en der Coningē Juda/maer inden achtienden iaer des Conincs Josia wert desen paesschen gehouden den HEERE te Jerusalem.

Ooc vaechde Josias wt alle waerseggers/teekenbieders/beelden en afgodē/en alle grouwelen die inden lande Juda en Jerusalē gesien wordē/op dat si die woorden der wet op soudē rechtē/die ghescreuen stondē inden boec/dat Hilkia die priester in den huyse des HEEREN vont/Sijns ghelijcken en was voor hē gheen Coninc geweest/die also wt geheelder herten/wt geheelder sielē/wt allē crachten hē totte HEERE bekeerde/na alle dye wet Mose/ ende na hem en quam zijns gelijcken niet op.

Nochtans en keerde hē die HEERE niet vāder verbolgētheyt sijnder grooter grāscappē/daer mede hi ouer Juda vertoornt was/om alle die ōwerckinge of tēpteringe/daer mede hem Manasse verwect hadde/En die HEERE sprac/Ic wil Juda vā minē aensichte doē/gelijc ic Israel wech gedaē hebbe/en wil dese stadt verwerpen/die ic vercoren hadde te weten Jerusalē/ en dat huis daer ic af geseit hebbe/Minē name sal daer sijn/Wat meer van Josia te seggen is/en al wat hi gedaē heeft/siet/dat is gescreuen inder Cronike der Coninghen Juda.

Tot zijnder tijt troc Pharao Necho/die Coninc in Egiptē op/tegē dē Coninc van Assyriē/aen dat water Phrath/ Mer die Coninc Josia troc hē tegē/en sterf in Megiddo/doe hi hē gesien hadde/en zijn knechtē voerdē hē doot van Megiddo/en brachten hē tot Jerusalē/ en begroeuen hē in sinē graue En dat volc indē landē nā Johas dē soō Josia / en salfdē hē/en maecten hē coninc in zijns vaders stede

Drientwintich iaer was Joahas out/doē hi coninc wert/en regneerde drie maendē te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Hamutal/een dochter Jeremia vā Libna/en dede dat dē HEERE misbaechde/ghelijc sine vaders gedaē haddē/Mer Pharao Necho vinck hē te Riblat/indē lande Hemath/op dat hi nz regneerē en soude te Jerusalē/en leyde een schattinge opt lāt/ hondert pont siluers / en eē pont gouts En Pharao Necho maecte Eliakim den sone Josia Coninc in zijns vaders Josia plaetse/en keerde sinē name Joiakim/mer Joahas nā hy /en bracht hem in Egipten/aldaer sterf hi.

En Joiakim gaf dat siluer ende gout Pharao nochtās scatte hi dat lāt /dat hi dat siluer soude geuē/na dat beuel Pharao/Elckē na sinē vermogē scatte hi aen siluer en gout / onder dat volc indē lāde/dat hi den Pharao Necho gaue/ Joakim was xxv.iaer out doe hi Coninc wert/ en regneerde elf iaer te Jerusalē /Sijn moed hiet Sebida/een dochter Pedaia vā Ruma /en dede dat den HEERE misbaechde/ghelijc zijn vaders gedaen hadden.

¶ Die Coninc Nabuchodonozor verwint Joiakim dē Coninc Juda/en voert sinē sone Joachin tot Babel   Dat.xxiiij.Capit.

TOt zijnder tijt trock op Nebucadnezar/die Coninc tot Babel /ende Joakim wert hem onderdanich drie iaer en hi keerde hē omme/en viel van hē En dye HEERE liet crijschknechten om hē comē wt Chaldea/wt Siriē/ wt Moab/en wt den kinderē Ammon/ en liet se in Juda comen op dat si hē te niet soudē doen /na den woorde des HEEREN /dat hi gesprokē hadde door sine knechtē die prophetē/ Het geschiede Juda alsoo/na den woorde des HEEREN/dat hise van sinē aensichte soude doē/om die sondē Manasse/die hy ghedaen hadde /Ooc om des ontsculdigē bloets wille / dat hi stortte /en maecte Jerusalē vol met ontsculdigē bloede/en wildet die HEERE niet vergheuen A

Wat meer te seggē is vā Joakim/en al wat hi gedaē heeft/siet /dat is ghescreuē inder Croniken der Coningē Juda/En Joakim ontsliep met sinē vaderē/ en zijn sone Joiachin wert Coninc in zijn plaetse/En die Coninc in Egiptē en troc nz meer wt sinē lāde/Wāt die Coninc tot Babel hadde hē genomē allet wat des Conincs in Egiptē was/vā die beke Egipti aen/tot den water Phrath toe B

Joiachin was.xviij.iaer out/doen hy Coninck wert/ en regneerde drie maendē te Jerusalē/Sijn moeder hiet Nehusta /een dochter Elnatā van Jerusalē/En dede dat den HEERE qualijc beuiel/gelijc zijn vader ghedaen hadde. C

In dier tijt trockē op die knechtē Nebucadnezar/des conincs tot Babel/ te Jerusalē/ en quamē aen die stadt met bolwerc. En doe Nebucadnezar totter stadt quam/en sine knechtē/belegerde hise/ Mer Joiachin die coninc Juda ghinc wt totten coninck van Babel / met zijnder moeder / met sinen knechten / met sinē ouerstē/ en camerlingē/en dye coninc van Babel ontfinc hem int achtste iaer zijns Conincrijcs.

En nā vā daer wt alle die scattē indē huyse des HEEREN/en indē huyse des conincs/en sloech in stuckē alle guldē vatē die Salomo die coninc Israel gemaect hadde indē tēpel des HEEREN /so dye HEERE gesprokē had en voerde geheel Jerusalē wech/alle ouerste /alle machtige/thiē duysent ghevāgē/en alle timmerliedē/en alle smedē /en en liet daer niet ouer bliuē/dan tslechste volc des lants. D

En voerde Joachin wech tot Babel/die moeder des conincs/die wiuen des conincks/en zijn camerlingē / daer toe die machtige indē lāde leyde hy ooc geuāgē vā Jerusalē tot Babel/ en wat der vester liedē warē/seuē duysent/ en die timmerlieden

eñ smeden duysent/alle stercke crijsch mannē/ Eñ
die Coninck van Babel brachtse tot Babel/ eñ die
coninc vā Babel maecte Mathania /zijns vader o
broeder tot eenē Coninc in zijn stede/ eñ verander
de sinen name Zidekia

Zidekia was .xxi. iaer out/ doe hi coninc wert
eñ regneerde te Jerusalē .xi. iaer/ Sijn moeder hiet
Hamital/ een dochter Jeremie vā Libna/ Eñ hi de
de dat den HEERE mishaechde/ also Joiakim ghe
daen hadde/ wāt het gesciede also met Jerusalē eñ
Juda/ wt die grāschap des HEEREN/ tot dat hise
van sinen aensichte wierp /ende Zidekia viel van=
den Coninc te Babel

¶ Nebucad Nezar belegert eñ verweldicht Je=
rusalē/ eñ verberntse/ Hi brenget die inwoonders
tot Babilonien Dat.xxv.Capittel

A ENde het geviel int negende iaer zijns
coninckrijcs/ op dē thienden dach der
thiēder maent/ so quā Nebucad Nezar
die Koninc tot Babel/ met alle zijnē
macht te Jerusalē/ eñ si belegherden
hen daer tegen/ eñ timmerde een bescudtsel rōt om
me die stadt/ Also wert dye stadt beleghert/ tot int
elfste iaer des Conincs Zidekia/ Mer in die negē=
ste maēt wert dē honger sterc in die stadt/ alsoe dat
dat volc des lants niet te eten en hadde

Eñ die stat wert vā een gescoort/ eñ alle crijsch
mannē vluchtē bider nacht door den wech vander
B poortē/ tussce dē twee muerē dye tot des Conincs
hof gaet/ Maer die Chaldeen lagen om die stadt.

Eñ hi vluchte door dē wech tottē vlackē velde
Mer die macht vandē Chaldeē iaechde dē Coninc
na/ eñ greep hē int vlack velt tot Jericho/ eñ alle de
oorloochs liedē die bi hē warē/ die worden vā hē v
stropt/ Si grepē den Coninc/ eñ leydē hē op totten
Coninc vā Babel te Riblat/ Eñ si sprakē met hem
van oordeelē. Eñ si dooden dye kinderen Zidekia
voor sinē oogē/ eñ vblindē Zidekia zijn oogē/ eñ bō
den hem met ketenen/ ende leyden hem tot Babel

Indē seuensten daghe der vijfster maent/ dat is
dat negēthiendeiaer Nebucad Nezar des conincs
C tot Babel/ quā Nebuzar Adon / hoofmeester des
Conincs tot Babel knecht /tot Jerusalē/ eñ vbrā
de dat huys des HEEREN/ ende dat huys des Co
nincx/ eñ alle huysen te Jerusalem / eñ alle groote
huysen verbernde hi metten viere/ Eñ die geheele
macht der Chaldeē/ dye mettē hoofmeester was/
brac die muerē ront om Jerusalē Maer dat ander
volc dat in die stadt gebleuē was/ eñ die tottē Co=
ninc van Babel vielē / eñ dat ander gemeyne volc
voerde Nebuzar Adan die hoofmeester wech/ Eñ
vādē alder slechtstē indē lādē/ liet die hoofmeester
wijngaerdenieren eñ ackerlieden.

Mer die metalē calomnē aendē huyse des HE
REN/ eñ die gestoeltē/ eñ die metalē zee/ die aēden
D huyse des HEEREN was brakē die Chaldeen / eñ
voerdē dat metael te Babel/ Eñ die pottē/ die hāt
vaten / messen lepelen/ eñ alle metalē vatē/ daermē
mede diende/ namē si wech / Daer toe nā die hoof=
meester die wierooc vatē/ eñ die beckēs/ eñ al wt
guldē oft siluerē was/ twee calomnē/ een zee/ ende
die gestoeltē die Salomo gemaect hadde tottē hu=
se des HEEREN Dat metael en was niet te wegē
vā allen desen vatē/ Een calomne was .xviij. ellen
hooch/ eñ hare knoop daer op/ die was oock meta
len eñ drie ellen hooch/ eñ dat verheuē werc/ eñ die
granaetappelen aendē knoope ront omme/ warē
al eerene oft metalen/ Op die maniere was ooc die
ander calomme/ met den verheuen wercke.

Eñ die hoofmeester nā den priester Seraia vā
der eerster oordē/ eñ den priester Sephania/ vāder
anderder oordē eñ drie duerwachters/ eñ eenē ca=
merlinc wt der stadt/ die gheset was ouer die oor=
loochs mannen/ Eñ oock vijf mannen die ghesta=
delic voor den Coninck waren/ die inder stadt ghe=
uonden werden/ eñ Sopher dye velthooftman/ die
dat volck inden lande leerde oorlogen Ende noch
tsestich mannen vanden volcke opten lande/ die in
den steden geuonden werden / dese nam Nebuzar=
Adan die hoofmeester/ ende hi brachtse totten Co=
ninc van Babel te Riblath / Ende die Coninc van
Babel sloechse doot tot Riblath / inden lande He=
math/ Also siet/ wert Juda wech gheuoert wt sijn
eyghen lant.

Mer ouer dat ouergheblieuen volc inden lande
Juda/ dat Nebucad Nezar die Coninc van Babel
ouer liet/ sette hy Gedalia den soone Ahikam des
soons Saphā/ Doe nu alle des crijschvolcs hooft=
lieden eñ die mannen hoorden/ dat die Coninck vā
Babel Gedalia ghesethadde/ quamen si tot Geda
lia te Mizpa/ te weten/ Jsmael die sone Nethania
eñ Johannan die sone Kareah/ eñ Seraia die sone
Thāhumeth/ die Netophatijt/ eñ Jaesania die sone
Maechathi/ met haren mannen / Ende Gedalia
swoer hē/ eñ haren mannen/ eñ sprack tot hen/ En
ontsiet v niet den Chaldeen onderdanich te sijn/ eñ
blijft int lant/ eñ sijt den Coninc van Babel onder
danich/ so salt v wel gaen.

Inder seuenster maent quam Jsmael dye sone
Nathania / des soons Elisama vanden coninclijc=
ken gheslachte/ eñ thien mannen met hem / ende si
sloegen Gedalia doot/ daer toe die Jodē/ eñ Chal
deen/ die bi hē waren te Mizpa/ Doen maecte hem
alle dat volc op/ beyde cleyn eñ groot/ eñ douersten
des oorloochs/ ende quamen in Egipten/ wandt si
vreesden die Chaldeen.

Mer inden seuen ende dertichsten iaer/ nae dat
Joiachin die Coninck Juda wech ghelevt was/ in
den seuen ende twintichsten dach der twaelfster maent/ (E
hief Euil Merodach die coninc tot Babel indē eer
stē iaer zijns coninckrijcx/ dat hooft Joiachin des Co
nincs Juda/ wt dē kercker/ eñ sprac vriendelic met
hē/ eñ hi sette sinen stoel bouē die stoelē der Conin=
ghen die bi hem waren te Babel/ ende veranderde
die cleederen zijnder gheuanckenissen/ Ende
hy adt altoos voor hem sijn leuen lanc/
ende sette hem sijn deel/ datmen
hem altoos gaf vanden
Coninc op elckē
dach/ sijn ge
heel leuen
lanc.

(.*.) (.*.) (.*.)

¶ Hier eynden die boecken der Coningen.

(.*.)

Hier begint dat eerste boec der Cronika

datmen heet Paralipomenon.

¶ Vertellinge der stamme͂ oft geslachte͂ der kin
deren van Jsrael. Dat.J.Capittel.

B Adam Seth Enos
Kena͂/Mahalaleel/ Jared/
Henoch/ Metuselach/ La-
mech/Noah Sem/ Ham Ja
phet. ¶ Dye kinderen Ja-
phet sijn dese Gomer/ Ma-
gog/Madai/ Jaua͂/ Tubal/
Mesech/ Thiras/ Die kinde-
ren Gomer/sijn Ascenas/Riphat/Togarma/Dye
kindere͂ Jaua͂ zij͂ Elisa/Tharsisa Chitt/ Dodanim
Die kinderen Ham zijn Chus / Mizraim Put
Canaan / Die kinderen Chus sijn Seba / Heuila/
Sabtha/Rachema/Sabtheca/Die kindere͂ Rache
na zijn/ Scheba/ en͂ Dedan/ Chus wan Nimrod/
die begonst machtich te zijn opter aerden Mizraim
wa͂ Ludim/Anamim/Lehabim Naphtuhim Path
russim/ Casluhim/ Va͂ welcke͂ zijn wtgeromme͂ die
Philistim/ en͂ Caphthorim / Canaan wa͂ Zidon si
ne eerste͂ soon Heth/ Jebusi/ Amori/ Girgosi/ He
ui/Arki/Sini/Arwadi/Zemari/ende Hemathi.
Dye kinderen Sem zijn dese/ Ela m/ Assur/ Ar-
C phachsad/Lud/Arsi/Vz/Hul/Gether/en͂ Maesch
Arphachsad/wa͂ Salah / Salah wan Eber/Eber
worde͂.ij.sone͂ gebore͂/ Die eene hiet Peleg/ om dz
tot zijnder tijt dat lant gedeelt wert / en͂ sijn broed
hiet Jaktha͂/ Jaktha͂ wan Almodad/Saleph/Ha-
sar/Mauet/Jarah/Hadoran/ Usal/ Dikla/ Ebal/
Abimael/Scheba/ Ophir/Heuila/en͂ Jobab/ dat
zijn alle kinderen Jakthan.
Sem/Arphachsad/Salah/Eber Peleg/ Regu
Serug/Nahor/Tharah/Abra͂/ dz is Abraha͂/Dye
D kinderen Abraham zijn Jsaac/ en͂ Jsmael / Dit is
haer gheslacht / Die eerste soon Jsmaels/ Nebaiot
Kedar/Adbeel/ Mibzam/ Misma/ Duma/Masa
Hadad/Thema/ Jethur/ Naphis Kedma/dat zijn
die kinderen Jsmaels.
Die kinderen Ketura der concubine͂ / Abraham
dye baerde Simram/Jaksan/Medan / Midiam/
Jesbak/Suah/Mer die kinderen Jaksan zij͂ Sche
ba/en͂ Dedan/En͂ die kindere͂ Midia͂ zijn/ Epha/
Epher Henoch/ Abida / Eldaa / Dat sijn alle kin-
deren der Ketura. ¶ Abraha͂ wa͂ Jsaac/Die kin
dere͂ Jsaac zijn Esau/en͂ Jsrael/Die kindere͂ Esau
zijn Eliphas/Reguel/Jeus/Jaelam/ Korah/Dye
kinderen Eliphas/zijn Theman / Omar/Zephi/
Gaetham/Kenas/Thimna/Amalek.
Dye kinderen Reguel sijn Nahath/Serah/ Sa͂
ma/ende Misa.
Die kindere͂ Seir/ sijn Lothan/Sobal/Zibeon
Ana Dison/Eser/Disan/Die kinderen Lothan sijn
Hori/Homa͂ / en͂ Thimna was een suster Lothan/
Die kinderen Sobal zijn Alian/ Manahath/Ebal
Sephi/Ona͂/Die kinderen Zibeo͂/zij͂ Aia/en͂ Ana
Die kinderen Ana/Dison/Die kindere͂ Dison/sijn
Hamara͂/Esban/Jethra͂/Chra͂ Die kindere͂ Esor
zijn Bilhan/Saewan/Jaekan/Die kinderen Disa͂/
zijn Uz/ende Aram.
Dit zijn die coningen die gheregeert hebben in
den lande Edom/eer dan eenich coninc regneerde
onder die kindere͂ Jsrael / Bela die soon Beor/en͂
sine stadt hiet Dinhaba/En͂ doen Bela sterf/wert
coninc in zijn stede Jobab/ die sone Serahan Ba͂z
ra / En͂ doe͂ Jobab sterf wert coninc in zij͂ plaetse/
Husa͂ wt der Themaniten la͂de /Doen Husam sterf
wert coninc in zijn stede Hadad / dye soon Bedad/
die die Midianiten sloech/inder Moabiten veldt/
en͂ sine stadt hiet Awit. Doen Hadad sterf wert co
ninc in zijn plaetse/ Sa͂la van Masreck/ Doen Sa͂-
la sterf/ wert coninc in zijn stede/ Saul van Reho-
both aent watere /Doe͂ Saul sterf/wert coninc in
zijn stede/Baal Hanan die sone Achor/ Doe͂ Baal
Hana sterf/ wert coninc in zijn plaetse Hadad en͂ si
ne stadt hiet Pagi/ en͂ zijn wijf hiet Mehetabeel/
een dochter Mared/en͂ dochter Mesahab
Doe͂ Hadad sterf/worde͂ vorste͂ tot Edo͂/vorste
Thimna /vorste Alia/vorste Jethet/vorste Ahali-
bama/Vorste Ela/vorste Pinon/vorste Kenas/
vorste Thema͂/ vorste Mibzar / vorste Magdeel/
Vorste Jram/Dat zijn die Vorsten tot Edom.

¶ Hier/werden oock die geslachten Jsrahel ghe
noemt ende vertelt. Dat.ij. Capittel

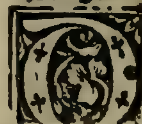
Dit zijn die kinderen Jsrahel/Ruben/ A
Symeon/Leui/Juda/ Jsascar / Se-
bulon Dan / Joseph / Ben Jamin/
Naphtali/Gad Asser
Die kindere͂ Juda zijn/ Er/ Ona͂
Sela Die drie werde͂ hem gebore͂ vander dochter
Sua die Cananimitinne/Er/die eerste soon Juda
was quaet voor de͂ HEERE/daer o͂me doode hi he͂
Thamar zijns soons wijf baerde he͂ Perez/en͂ Sa-
rah/also dat alle der kinder Juda vijf waren
Die kindere͂ Perez zijn Hezron en͂ Hamul/Die B
kindere͂ Serah/ zijn Simri/Ethan/Hema͂/ Chal-
col.Dara/dier alder is vijf
Die kindere͂ Charmi/zij͂ Achar die welcke Jsra
hel bedroefde/doe͂ hi he͂ aen dat verbande ontginc
Die kindere͂ Ethan zijn Azaria
Die kindere͂ Hezro͂/die he͂ gebore͂ zij͂ Jerahmeel
Ra͂/Calubai/Ra͂ wan Amminadab/Amminadab C
wa͂ Nahesso͂ de͂ prince der kindere͂ Juda/Nahesso͂
wan Salma/Salma wa͂ Boas/Boas wa͂ Obed
Obed wa͂ Jsai/Jsai wa͂ sine͂ eerste͂ soo͂ Eliab/Abi
nadab de͂ andere͂/Simea de͂.iij. Nathaneel de͂.iiij.
Radda de͂ vijfsten/Oze͂ den seste͂ Dauid de͂ seuen-
ste͂ En͂ hare sustere͂ ware͂ Seruia/en͂ Abigail/Dye
kindere͂ Zeruia sijn /Abisai/Joab/Azael/die drie/
Abigail baerde Amasa/Dye vad Amasa was
Jether een Jsmaelhijt/Caleb dye sone Hezron/
heeft gewonnen met Asuba/den wiue en͂ met Je
rigoth/Ende dit zijn der seluer kinder Jesar/So-
bab/en͂ Ardon/Maer doen Asuba sterf/nam Ca- D
leb/Ephrat/die baerde hem Hur / Hur genereer-
de Uri/Uri genereerde Bazaleel.
Die nae besliep Hezron die dochter Machir/
des vaders Gilead/ende hi namse doe hy tsestich
iaer oudt was/ende si baerde hem Segub/Segub
genereerde Jair/dye hadde drientwintich steden
inden lande Gilead/Ende hy nam wt den seluen/
Gesur en͂ Aram /die stedekens Jair/daer toe Ke
nath met haren dochteren/tsestich steden / dat zijn

alle kinderē Machir/des vaders Gilead/Na den
doot Hezron in Caleb Ephrata/liet Hesron Abia
sijn wijf/die baerde hē Ahur den vader Thekoa.
G Jerahmeel die eerste sone Hezrō hadde kinde-
rē dē eerstē Ram / Buna/Orē/eñ Ozē/eñ Abia /
Eñ Jerahmeel hadde noch een anď wijf dye hyet
Atara/die is die moeder Onam/Maer die kinde-
ren Ram/des eerstē soons Jerahmeel sijn Maaz
Jamin eñ Eker.
Onā hadde kinderē/Samai eñ Jada/die kinde
rē Samai zijn Nadab eñ Abisur / Dat wijf Abisur
hiet Abihail/die baerde hē Achbā eñ Molid/Dye
E kinderē Nadab zijn Seled eñ Appai/eñ Seled sterf
sonď kinderē/Die kinderē Appaim zijn Jesei Die
kinderen Jezei zijn Sesan/Die kinderen Sesan zijn
Ahelai /die kinderen Jeda des broeders Samai/
zijn Jether eñ Jonathan/ Mer Jether sterf sonď
kinderē/Die kinder Jonathan zijn/ Peleth / ende
Sasa/dat zijn die kinderen Jerahmeel / Sesan en
hadde geen sonē/mer dochteren/eñ Sesan had ee
nē Egipschē knecht/die hiet Jarha/eñ Sesan gaf
Jarha sinē knecht zijn dochter tot eenē wiue/ dye
baerde hē Athai/Athai wan Nathan/Nathan ge
nereerde Sabad Sabad wan Ephlal/Ephlal ge-
nereerde Obed Obed wan Jehu/Jehu wan Asa
ria/Asaria wan Halez/Halez genereerde Elleasa
Elleasa wan Sissemai/ Sissemai wan Sallum/
Sallum genereerde Jekamia/Jecamia genereer
de Elisama.
Die kinderē Caleb des broeders Jerahmeel
G zijn Mesa zijn eerste soon die is dye vader Siph/
Jud.i.d eñ die kinderen Maresa des vaders Hebron/Dye
kinderē Hebron/zijn Carah/Thapuah/Reken/eñ
Sama/Sama /wan Rahā/dē vadere Jarkaā/ Re
kē genereerde/Samai/Die sone Samai hiet Ma
on/eñ Maon was die vader Bethzur
Epha die cōcubine Chaleb baerde Harā/Mo
sa eñ Gases/Haram wā Gases/die kinderen Jad
dai/zijn Regen/Jotham/Gesan Pelet Epha / eñ
Saaph /Maer Maecha dye concubine Caleb /sy
baerde Seber/eñ Thierhena/Eñ baerde oock Sa
aph/den vadere Madmanna/ende Sewa dē vad
Machbena/eñ den vader Gibea/met Achsa was
Calebs dochter
Dit waren die kinderen Caleb/Hur die eerste
soon vā Ephrata/Sobal den vader Kiriath Jea
rim/Salma dē vader Betleem/Hareph dē vader
Bethgadar/Eñ Sobal die vader Kiriath Jearim
had sonē/te wetē/dz halue maechscap Manuhoth
Die maechscapē te Kiriath Jearim/warē dye
Jethritē/Puthitē/Sumathitē eñ Misraitē/Van
desen zijn ooc gecomē die Zaregathitē eñ Netopha
thitē die crone des huys Joab/eñ die helfte ď Ma
nahithitē vandē Sareithē/Eñ dat maechscap der
scriuers/die te Jabes woondē/zijn die Thiriathi-
tē/Simeathitē Suchathitē dat zijn die Kinitē die
gecomē zijn vā Hamath/des vaders Bethrechab.

¶ Van Dauid eñ sinē sonen Capit.iij

B Dit zijn dye kinderen Dauid die hē tot
Hebron geboren sijn/die eerste Am-
mō vā Ahinoā dye Jesreelitinne Dye
ander Daniel van Abigail die Carme
litinne /Dye derde Absalon dye sone
Maecha die dochter Thalmai/des conincs tot Ge
sur/Die vierde Adonia/die sone Hagith/Die vijf
ste Saphat Ja vā Abital /die seste Jethreā vā sinē
wiue Egla/Dese ses zijn hē geborē tot Hebrō Wāt
hi regneerde aldaer seuē iaer/eñ ses maēdē Mer
tot Hierusalem regneerde hi drieendertich iaer 3
Eñ dese zijn hē geborē te Jerusalē/Simea/Sor
bad Nathā/Salomo/die viere vanď dochter Sua
der dochter Ammiel/Daer toe Jebehar Elisama
Eeliphaleth/Noga/Nepheg/Japia/Elisama E-
liada Eliphaleth die neghen/Dat zijn alle kinderen
Dauid/behaluen die der concubinen kinderē wa-
ren Eñ Thamar was hare suster
Salomo soon was Rehabeam/dies soon was
Abia /dies soō was Assa/des soōs was Josaphat
dies soon was Joram/dies soon was Ahasia/des
soon was Joas/dies soon was Amasia/dies soon
was Asaria/dies soon was Jothā/dies soon was
Ahas /dies soon was Hiskia/dies soon was Ma
nasse/dies soon was Amon/dies soon was Josia/
Josia soonē waren die eerste Johannam/die ander
Joiakim/die derde Zidekia/dye vierde Sallum/ 1
Maer die kinderen Joiakim warē Jechania dies
soons was Zidekia
Die kinderē Jechania/die geuangē wert/ warē
Sealthiel /Malchirā/Phadaia/Sennesar/Jeka
mia/Hosoma/Nedabia/Dye kinderen Phadaia/
waren Zerubabel ende Semei/Die kinderen Ze
rubabel waren Mesullam eñ Hamiania / eñ hare
suster Selomit/Daer toe Hasuba/Ohel / Berich
ia/Hasadia/Jusab/Heses/dye vijf / Dye kinderen
Hamiania warē Platia eñ Jesaia/dies soon was
Rephaia/dies soon was Arnan / dies soons was
Obadia/dies soon was Sachania die kinderē Sa
chania waren Semaia Die kinderē Semaia warē
Hatus/Jegeal/Bariah/Nearia/ Saphat die sesse
Die kinderen Nearia warē Elioenai/Hiskia/Asri
kam die drie/Die kinderen Elioenai / warē Hoda
ia/Eliasib/ Plaia/Akub / Johannam/Selaia/A-
nani die seuen.

Een geslacht register dē kinderē Juda Ca.iiij

Die kinderen Juda waren Perez/Hez
ron/Charmi/Hur eñ Sobal / Reaia
die soon Sobal wan Jahath/ Jahath
genereerde Ahumai/ eñ Lahad/Dat
sijn die maeschappen der Saregathi
tē/eñ Ettee die vader Ethan / Jesriel Jesma Jed
bas / eñ hare suster hiet Hazeleponi / Eñ Pnuel/
die vader Gedor/ eñ Eser die vader Husa/dat zijn
die kinderen Hur des eersten soons Ephratha des
vaders Bethleem/Ashur/die vader Thekoa had
de.ij. whiuē Hellea eñ Naera Eñ Naera baerde hē
Ahuzā/Hepher/Themni/Ahastari/ dat zijn die kin
deren Naera/Maer die kinderen Hellea/warē Ze
reth/Jezehar ende Ethnam/Koz wan Anub en-
de Hazobeba/eñ die maeschap Aharhel des soons
Harum / Maer Jaebez was herlicker dan sijne
broeders / ende zijn moedere hiet hē daer om Jae-
bez/Want si sprack/Ick heb hem met commer oft
wee ghebaert/Ende Jaebez riep den Godt Isra-
hel aen ende sprac/Ist dat ghi mi seegent/eñ mijns
palen vermeerdert/eñ v handt met mi sijn sal/eñ ghi
mettē oeuele also doet/dz het mi niet en becōmere
oft en verdrucke/Eñ God liet comen dat hy badt

Chalub die broeder Suha genereerde Mehir/diē
is die vad Esthō/ Esthō wan Getrapha/Passeah
Eñ Thinna/dē vad ō stat Nahas/ Dat zӯ die mau
nen van Recha/Die kinderē Kenas warē Athniel
eñ Saraia/Die kinderen Athniel/waren hathath
C Eñ Meonothai/wan Aphra/Eñ Saraia gene=
reerde Joab/den vader Gcharasim/wāt si waren
timmerliedē/Maer die kinderen Caleb des soons
Jephūne warē Jru/Ela/eñ Naā/die kinderē Elē
waren Kenas/Die kinderē Jehaleleel warē Siph
Sipha/Thiria/ eñ Asareel/Die kinderē Esra/wa
rē Jether/Mered/Epher/eñ Jalō eñ Thabar mz
Mir Jam/Samai/Jesbaah/den vad Estehemoa
eñ sine wӯf Judi Ja baerde Jereth/den vader Ge
dor/heber dē vad Socho/Jekuthiel den vader Sa
noah/dz zӯn die kinderen Githa/die dochter Pha=
rao/die Mared nā/Dye kinderen des wӯfs hodi=
Ja die suster Nahā/des vaders Regila//warē ha=
garmi/Eñ Estomoa/de Maechathӯt/dye kiderē
Simō warē/Amnō Rinna/eñ GēhanāThilon
Die kind Jesei waren Soheth/eñ die Bē Soheth.
Die kinderen Sela des soons Juda waren Er/
dye vader Lecha/ Laeda dye vader Maresa / ende
die maeschap der lӯnen wevers/ond den huyse As=
D bea/daer toe Jokim eñ die mānen vā Cosebo/Jo
as/Saraph/die huys heren waren in Moab/ende
woondē te Lachē/eñ hadevarin Athikim/Si wa
rē potbackers/eñ woōdē ond plantē eñ thuinē by
den coninc tot sinē werckē/eñ quamē ende bleuen
aldaer.

¶ Eē geslacht register van den kinderen Sime=
ons. Dat.v.Capittel.

Je kiderē Simeo warē Nemuel/Ja
A min/Jarib/Scrah / Saul dies soon
was Sallū dyes soon was Mibsan/
dies soon was Misma/Die kinderen
Misma warē hamuel dies soō was
Zachur/zӯ soon was Simei/ Simei/hadde sestien
sonē/eñ ses dochteren/eñ sine broeders en hadden
niet vele kinderen/Maer alle hair maechscap en v
meerderde haer nӯ/als die kinderen Juda Si woō
dē tot Berseba/Molada / hazar/Sual/Bilha/E
sem/Tholad/Bethuel / harma / Syklag / Beth/
Marchaboth/hasarsusiz/Beth/ Biri / Saarai/
Dit waren haer stedē tot dē coninc David toe/Dair
B toe hare dorpen bi Ethā/Am/Rimmon/Thochē
Azā die vӯf steden/eñ alle dorpen die ront om dese
steden lagen tot Baal toe/ dat is haer woninghe/
ende haer maechschap/onder hen lieden.
Eñ Mesobab/Jālecē/Josa/die soon Amasia/
Joel/Jehu/die sone Jeschibia / des soons Seraia
des soons Asiel/Elioenai/Jaecoba/Josohaia/A=
saia/Adiel/Jsmeel/eñ Benaia/Sisa / die sone Si=
phei des sons Alon/des soons Jedaia / des soons
Simri/des soons Zemaia/ Dese wordē vermaerde
vorsten/in haren gheslachten des huys haerder va
C ders/ende si deelden hen/ na haerder menichten.
Eñ si trockē wech dat si tot Gedor soudē comen
tot tegent oosten toe des dals/op dat si weyde sou
den soecken voor haer scapē/Eñ vondē vette ende
goede weide/eñ een lant/wӯt vā ruimten/stille/eñ
rӯc/Wāt te voren woonden die vā Hā aldaer/Eñ
die nv met namen bescreuē/zӯn/quamē totter tӯt
hiskia/des conincs Juda/ eñ sloeghē hare tenten
eñ wooningē die aldaer ghevondē wordē/ eñ ver=
dandēse tot desen daghe toe / eñ woonden in hare
plactse want aldaer warē weyden voor schapen. D
Oec gingē vā hen wt/dye kinderē Simeon.v
hondert mannen totten gheberchte Seir/met ha=
rē overstē/Platia/Nearis/ Rephaia /eñ Vsiel/den
kinderē Jesei/eñ sloegē die overghebleuene/eñ ont
loopers der Amalekiten/eñ si woonden aldaer tot
op desen daghe toe

¶ Eē ghesla cht register/ vā den kinderen Rubē
Dat.vi.Capittel.

Je kinderē Ruben des eerstē soons A
Jsrael/want hi was die eerste soon/ ge.xlvi g
Mart om dat hi zӯns vaders bedde ero.vi b
verontreynichde/soe wert sine eerste nu.xxvi a
ghebooрte den kinderē Joseph / des
soōs Jsrael gegeuē/ eñ hi en wert niet gerekēt tot
ter eerster geboorte Wāt Juda die machtich was
onder sine broederē/dien wert dat prinschap ofte
vorstscap gegeuē voor hē/eñ Joseph/die eerste ge
boorte/ Aldus zӯn nv die kinderē Rubē/ des eers=
tē soōs Jsrael/ hanoch/Pallu/ hezrō eñ Charmi
Die kinderē Johel warē Semaia /zӯ soō was
Gog/ zӯ soō was Simei/ zӯ soō was Micha/zӯn
soō was Reaia/ zӯ soō was Baal/zӯ soō was Bee
ra dē welckē Thigleth Pilnesser die coninc vā As=
sirie wech geuāgē leide /Eñ hi was een prince on
der die Rubenitē.Mer sine broedē onder sinē ghe
slachtē/als si ond hare geboortē gerekent wordē/
haddē si tot hoofden Jeiel /eñ Zacharia.
Eñ Bela dye sone Asan des soons Sema des
soōs Joel dye woōde tot Aroer eñ tot Nebo toe/
eñ Baal Meon toe/Eñ woondē tegē dat oosten/ B
tot datmē coēt aē de woestӯne / act water Phrath
Wāt haers vees was vele inden lande Gilead.
Eñ indē tӯt Saul/voerdē si orloge tegē die ha
garitē/dz die gene vielē /door haer hāt /eñ woōdē
ind geend tentē tegē die geheele oostē sӯde Gilead
Die kinderē Gad/woondē tegē hen over indē
lāde Bazā/tot Salcha toe/ Joel die principaelste/
eñ Sapha die andere /Jacnai eñ Saphat te Bazā
eñ hare broedē des huys haerd vadē waren Mi=
chael/Mesullam/Seba/Jorai/Jaccā/Sia/eñ E= C
ber die seuē/Dit zӯ die kinderē Abihail /des soons
huri/des soōs Jaroah/des soōs Gilead/des soōs
Michael/des soons Jesisai/des soons Jahdo/des
soons Bus Ahi die sone Abdiel/ des soōs Guni/
was eē overste indē huyse haerd vadē/ eñ woondē
tot Gilead in Bazā/eñ in harē dochterē / eñ in ha
rē voorstedē Saron tot aē harē eynden toe / Dese
wordē al gherekent inder tӯdt Jothā des conincs
Juda/eñ Jeroveam des conincs Jsrael.
Die kinderē Rubē /die Gaditen des halvē stās
Manasse / wat strӯtbaer mānē warē dye scildē eñ
sweerdē voerdē / eñ bogē ghespānē constē /eñ dye D
strӯdē constē/dier was.lxxiiij.M.eñ.vij.hondt/eñ
lx.die int heyr trockē.Eñ als si stredē tegē die ha
garitē/holpē hē Jetur/Naphes /eñ Nodab/eñ ga
uē die hagaritē in harē handen/eñ allet dz met hen
was/ Wāt si riepē tot God indē strӯt eñ hi liet hē
vbiddē/ Wāt si betrouden hē/ Eñ si voerdē wech
haer vee / vӯf duysent kemelen/ twee hondert eñ
vӯftich duysent scapē /twee duysent ezelen/ Eñ.C
M.mēscē sielē/wāt daer vielē vele gewōde Wāt
dē strӯt was vā Gode/ Eñ si woōdē in haer plaet
se toter tӯt toe doen si ghevangen worden.

Maer die kinderē des haluē stams Manasse/
woondē indē lande van Basan aē tot Baal her=
C mon/eñ Senir/eñ dē berch Hermō toe/wāt haer=
der was vele/Eñ dese warē die hoofden des huys
haerder vaders Epher/Jesei/Eliel/Asriel/ Jere=
mia/Hadowia/Jahdiel/machtige deghelicke mā=
nē/eñ vermaerde hoofdē indē huyse haerō vaōs .
Eñ als si hen aen dē God haerder vaders ver
grepen oft ontgingē/eñ hoereerdē na dē afgoden
der volckē inden lande/die God voor hen wt ghe
roeit hadde/so verweckte die God Jsrael dē gheest
Pul/des conincs van Assirie/eñ dē geest Thiglath
Pilnesser des conincs van Assur / eñ voerde wech
die Rubeniten/Gaditē/eñ dē haluē stā Manasse/
eñ brachtse tot Halah/eñ Habor/eñ Hara/eñ aent
watere Gosan tot desen daghe toe

¶ Geneslacht register vanden kinderen Leui
Dat.vij.Capittel

DJe kinderē Leui warē Gerson/Ka=
hath/eñ Merari/Die kinderen Ka=
A hath waren Amrā Jizehar/Hebron
eñ Vsiel/Die kinderen Amrā waren
Aarō/Mose eñ Mir Jā /die kinderē
Aarō warē Nadab Abihu Eleasar/eñ Jthamar
Eleasar genereerde Pinehas/Pinehas wan
Abisua /Abisua wā Buki/Buki wā Vsi/Vsi wan
Serahia/Serahia genereerde Meraioth/ Mera=
ioth genereerde/Amaria/Amaria wā Ahitob/A=
hitob wā Zadok Zadok wā Ahimaaz/ Ahimaaz
wā Asaria/Asaria wan Johanan/Johanan wan
Asaria/die die priester was inden huyse dat Salo=
mo timmerde te Jerusalem
B Asaria wan Amaria/Amaria wan Ahitob/Ahi
tob/wan Zadok/Zadok wā Sallū/Sallum wan
Hilkia/ Hilkia wan Asaria/Asaria wā Seraia/Se
raia wā Jozadok / mer Jozadok wert mede wech
geuoert/doē die HEER E dye kinderē Juda/eñ Je
rusalē/door Nebucad Nezar wech gheuangen liet
voeren ¶ So zijn die kinderen Leui dese Gerson/
Kahath Merari / So hieten die kinderē Gerson/
Libni eñ Semei/Mer die kinderen Kahath hieten
Amrā/Jezehar/Hebron eñ Vsiel/ die kinderē Me
rari hieten/Maheli eñ Musi / dz zijn die geslachtē
der Leuiten onder haren vaderen oft famlien.
C Gersons soon was Libni/dies soon was Ja=
hath/dies soon was Sima/dies soon was Joah/
dyes soon was Iddo dyes soon was Serah /dyes
soon was Jeathrai/Mer Kahats soon was Ami
nadab/dies soon was Korah dies soon was As=
sir/dies soon was Elkana / dies soon was Abias=
saph/dies soon was Assir/dies soon was Thahath
dies soon was Vriel/ dies soon was Vsia / dies soō
was Saul.¶ Die kinderen Elkana warē Amasai
eñ Ahimoth/dies soon was Elkana/dies soō was
Elkana van Zoph / dyes soon was Nahath / dies
soon was Eliab/dies soon was Jerohā dies soon
was Elkana/dies soō was Samuel/ die eerste ge
borene was/Seni/eñ Abia. ¶ Merari soon was
Maheli/dies soon was Libni dies soō was Simei
dies soon was Vsa/dies soō was Simea / dies soō
was Haggija/dies soō was Asaia. ¶ Dit zijn se die
Dauid stelde te singhen indē huyse des HEEREN
daer die arcke ruste/eñ diēdē voor die wooninghe
des tabernakels des getuigenis met singē tot dat
Salomo dat huys des HEEREN timmerde te Je
rusalē eñ stondē nae haer wijse/aē hare officie oft
dienste/eñ dit zijn se die daer stondē eñ haer kinderen/
Vandē kinderē Kathath was Hemā die sanger die
soone Joel/des Soons Samuel/des soons Elka
na des soons Jerohā/des soons Eliel / des soons
Thoah/des soons Zuph/des soons Elkana / des
soons Mahath/des soons Amasai/des soons El=
kana/des soons Joel des soons Asaria/des soons
Zephania/des soons Tahath /des soons Assiri /
des soons Abiasaph/des soons Korah des soons
Jesehar/des soons Kahath/des soons Leui / des
soons Jsrael.¶ Eñ sine broeder Asaph stont tot
zijnē rechter sidē/eñ die Asaph was eñe sone Be
rechia /des soōs Simea/des soons Michael / des
soōs Maesea/des soōs Malchija/des soōs Ethni
des soōs Serah /des soōs Adaia/des soōs Ethā
des soons Sima/des soons Simei/des soons Ja=
hath/des soons Gerson/des soōs Leui
Mer hare broeders die kinderen Merari ston D
dē ter slincker siden te weten Ethā dye sone Kusi/
des soons Abdi des soons Malluch des soons Ha
sabia/des soōs Amasia/des soōs Hilkia/des soōs
Amsi /des soōs Bani/des soōs Samer/des soōs
Macheli/des soons Musi/des soons Merari des
soons Leui
Hare broeders die Leuitē/warē gestelt tot al=
derley dienst aen der wooninge des huys des HE
REN/Maer Aaron eñ sine sonen waren int offi=
cie om aen te stekē optē outaer/des brātoffers/eñ
op dē roocoutaer/eñ tot alderhande werc indē al
derheylichsten/eñ om te versoenē Jsrael /so Mo=
se die knechte Gods gebodē hadde
Dit zijn die kinderē Aaron/Eleazar dye sone /
zijn sone was Pinehas/zijn sone was Abisua/zijn soo
ne was Buki/zijn sone was Vsi/zijn sone was Se=
rahia/zijn sone was Meraioth / zijn sone was Ama
ria/sine sone was Ahitob/zijn soon was Zadock
sijn sone was Ahimaaz
Eñ dit is haer wooninge eñ hare besittinge in
haren palē/te weten die kinderen Aaron des ghe
slachts/der Kahathitē /Wāt dat lot viel hen/Eñ
si gauē hen Hebrō indē lande Juda/ eñ der seluer
voorstedē ront omme/Mer dat velt der stadt / ei
hare dorpē/gauē si Chaleb dē sone Jephunne/so
gauē si nv dē kinderē Aarō die vrije stedē/ Hebr
eñ Libna mz harē voorstedē Jathar eñ Esthemo
Hilen/Debir/Azā/eñ Bethsemes met harē voor
stedē/Eñ wt den stā Be Jamin. Geba Alemeth
eñ Anathoth met haren voorstedē/also dat alde
steden in hare geslachten derthien waren
Mer dē anderē kinderē Kahath vā haren ge
slachte/vercregense wt dē haluē stāme Manasse
door tlodt thien steden/Dē kinderē Gerson vā ha
rē geslachte/gewordē wt dē stāme Jsachar eñ wt E
dē stāme Asser/eñ wt den stāme Naphtali/eñ wt
dē stāme Manasse in Basan/derthiē steden / De
kinderē Merari/van haren geslachte/ghewordē
doort lot wt den stāme Ruben/eñ wt den stām
Gad/eñ wt den stāme Sebulon twelef steden
Eñ die kinderen Jsrael dye gauen den Leui
oec steden met harē voorstedē te wetene door di
lodt/wt den stamme der kinderen Juda/ende wt
dē stamme der kinderen Simeon /eñ wt den stam

me der kinderen Ben Jamin/dye stedē dye si met
namen bestēden oft noemden/ Met den ghestach
te der kinderen Kahath / ghewordē stedē haerder
G palen/wt den stam Ephraim.
So gauē si hen nv dē geslachte der andere kin
derē Kahath /die vrije stedē/Sichē optē gheberch
te Ephraim /Geser/Jakmeā/Bethorō /Aialon
eñ Gath/ Rimō met harē voorstedē/Daer toe wt
dē haluen stā Manasse/Aner//eñ Bilā/met harē
voorstedē/ Maer dē kinderē Gerson/gauen si wt
den geslachte des haluen stās Manasse / Golā in
Basan/eñ Astharoth met harē voorstedē/Wt den
stamme Isaschar/Kedes/Dabrad/Ramoth/ende
Anem met haren voorstedē/Wt dē stamme Asser
Masal Abdō/Hukok/eñ Rehob/met haren voor-
steden/Wt den stam Naphtali / Kedes in Galilea
Hammon/eñ Kiriathaim met haren voorsteden.
Den anderen kinderē Merari gauē si wt dē stam
me Sebulō Rimono eñ Thabor met haren voorste
den. Eñ ouer geen side der Jordanen tegē Jericho
tegent oosten aen die Jordane/wt dē stāme Rubē
Bezer inder woestinē/ Jahza/ Kedemoth/ eñ Me
phaath/met haren voorstedē/wt dē stāme Gad/Ra
moth in Gilead/ Mahanaim/Hesbon/ende Jaeser
met haren voorsteden.

¶ Eē geslacht register der kinderē Isaschar/eñ
BenJamin. Dat.viij. Capittel.

B Die kinderen Isaschar die warē/ Tho
la/Pua/Jasub/eñ Simron die viere
Die kinderen Thola waren/Vsi/Re-
phaia/Jeriel/ Jahmai Jebzā/eñ Sa
muel/hoofden indē huyse haerder va
ders/van Thola/ eñ machtige liedē in harē geslach
te/int getal tot Dauids tijden . xxij. duysent eñ ses-
hondt/die kinderē Vsi warē Jesrahia/Eñ die kin-
derē Jesrahia waren Michael/Obadia / Joel/eñ
Jesia/die viue/eñ waren alle hoofdē/ Eñ met hē o
uer harē geslachtē indē huyse haerō vaders waren
ghewapēt heyrvolc tottē strijde. xxxvi.duysent/want
C si haddē vele wiuen eñ kinderē/Eñ haer broedrs in
allen geslachten Isaschar/machtige liedē/waren se
uenentachtētich duysent/ eñ wordē allen gerekent
Die kinderen Ben Jamin waren Bela/Becher/
eñ Jediael die drie./ Mer die kinderen Bela waren
Ezbō/Vsi/Vsiel/Jerimoth eñ Iri/dye vijue hoof-
den inden huyse der vaders/ machtige lieden/ende
werden gherekent. xxij.duysent eñ vierendertich.
Die kinderen Becher waren Semira/Joas Eli
esar/Elioenai/Amri / Jerimoth/ Abia Anathoth
D eñ Amalech/die warē alle kinderē Becher/eñ wer
dē gerekēt in haren geslachten/na dē hoofdē inden
huyse haerō vaders/machtige lieden/twintich duy
sent eñ twee hondert/Die kinderen Jediael/ warē
Bilhan/Bilhās kinderen warē Jehus/Bē Jamin
Ehud/Cnaena/Sethan/Tarsis/eñ Ahisahar/die
waren alle kinderen Jediael/ hoofden der vaders/
machtige lieden..xvij.dusent.ij.hōdert/die wt troc
ken int heyrten stride/ Eñ Supim eñ Hupim wa
ren kinderen Ir/Husim waren kinderen Aher.
Die kinderen Naphtali waren Jahziel / Guni
Jezer//ende Sallum/kinderen van Bilha.
Dye kinderen Manasse zijn dese/ Esriel/ den
welcken baerde Aramia/zijn concubine / hy wan
Machir dē vader Gilead / eñ Machir gaf Hupim

eñ Supim wiuē/ eñ zijn suster hiet Maecha/Sijn
anō soon hiet Zelaphedat/ eñ Zelaphedat hadde
dochteren/Eñ Maecha dat wijf Machir /baerde
enē sone diē hiet si Perez/ eñ zijn broedō hiet Sares/
eñ des seluē sonen waren Vlā eñ Rakem/ Vlams
soō was / Bedā / Dat zijn dye kinderē Gilead des
soons Machir / des soōs Manasse / eñ sine suster
Molecheth baerde Ishud / Abieser ende Mahela
eñ Semida hadde dese kinderen / Ahjā / Sichen/
Likhi ende Aniam
Die kinderen Ephraim warē dese Suthelach D
dies soon was Bereth / dyes soon was Thahath/
dies soō was Eleada/dies soō was Thahath/dies
soon was Sabad/ dies sone was Suthelath/dyes
soon was Eser eñ Elead / eñ die mannē tot Gath
die binnenlansce indē lande doodēse / om dat si af-
getrockē warē haer vee te nemē/ ende haer vader
Ephraim droech lāghen tijt rouwe/eñ zijn broedrs
quamen om hem te troosten.
Eñ hi besliep zijn wijf ende si wordt beurucht
die baerde eenen sone dien hiet hi Bria / om datter E
in sinen huise qualic toe ghinc / Sine dochter was
Seera dye timmerde dat nedste eñ ouerste Beth
horon/ ende Vsen Serra / dyes soō was Rephah/
eñ Reseph / dies soon was Thelah /dies soon was
Thahan/dies soō was Laedā/dies soon was Am-
mihud/dies soō was Elisama /dies soō was Nun
dies soon was Josua
Ende haer haue ende wooninge was Bethel
met haren dochteren/ende tegent oosten/Naeran
ende teghent westen Geser / ende hare dochteren
Sechem/ende hare dochterē/ tot Aia toe/eñ hare
dochteren ende aen den kinderen Manasse /Beth
Sean ende hare dochterē/Thaenach eñ hare doch
teren /Megiddo ende hare dochteren/Dor eñ ha-
re dochteren / In desen woondē die kinderen Jo F
seph/des soons Israel
Die kinderen Asser warē dese Jemna/ Jeswa
Jeswi/Bria/ende Serah hare suster/Die kinderē
Bria waren /Heber eñ Malchiel/dat is die vader
Birsawith/ Heber wā Japhleth/Somer /Hothā
ende Sua haer suster / Die kinderē Japhleth wa-
rē Passah/Bimehal/ende Aswath /dat warē dye
kinderen Japhleth/ Die kinderen Somer /waren
Ahi/Rahag/Jehuba/eñ Aran/Ende dye kinderē
zijns broeders Helen/warē/Zophah/Jemna Se G
les/eñ Amal /die kinderen Sopha/ warē Suah/
Harnepher/Saul/Beri/Jemra/Bezer Hod/Sa-
ma/Silsa/Jethran/ende Beera/Die kinderē Je-
ther/warē Jephunne/Phispa/ende Ara /Die kin
deren Vlla/warē Arah / Haniel/ende Risia / Dese
waren alle kinderen Asser / hoofden int huys der
vaderen wt ghelesene machtighe lieden ende hoof
den ouer princen/ ende worden gerekent int heyr/
totten strijde / in harē getale sesentwintich duysent
mannen.

¶ Vanden gheslachte der Ben Jamiten.
Dat.ix.Capittel

Ben Jamin wan Bela sinē eerstē so-
ne / Asbal den anderen / Ahrah den
derden /Noha den vierdē / Rapha dē A
vijfsten/Ende Bela hadde kinderen
Addar Gera/Abihud Abisua /Na-
eman/Ahoah/ Gera/Sephuphan ende Huram/

Ditzijn die kinderen Ehud/die daer hoofden
waren der vaderē onder die borgerē te Geba/ eñ
trocken wech tot Manahath/te wetene Naeman
Ahia/eñ Gera/dye selue voer dese wech/eñ hi ge=
nereerde Vsa eñ Ahiud/eñ Seharaim wā indē lā
de Moab(doē hi die gene vā hē ghelatē hadde(vā
Husim/eñ Gaera sinē wijuen/Eñ hi wā aen Ho=
des sine wijf/Jobab/Sibia/Mesa/Malchan/Je=
uz/Sachia/eñ Mirma/dat zijn sine kinderē hoof=
den der vaderen/oft in haren familien
Nē Husim wan hi Abitob eñ Elpaal Mer dye
kinderē Elpaal waren Eber/Miseā eñ Samed/
Die selue timmerde Ono/eñ Lod/eñ hare dochte=
B rē/Eñ Bria eñ Sama/warē hoofdē der vaderen
ondē dē borgeren te Aialō si veriachdē die tot Gath
met sine broeds/Salak Jerimoth / Sebadia/A=
rad/Ader/Michael/ Jespar eñ Joha dat zijn kinde
rē Bria/Sebadia/Mesullā/Hiski/Heber/ Jesme
rai/Jesia/Joab/dat zijn kinderē Elpaal/ Jakī/ Si=
chri/ Sabdi/Eloenai/Sitai/Eliel/Adaia/Braia/
eñ Simrath/dat zijn die kinderē Semei/Jespā/E
ber/Eliel/Abdō Sichri/Hanan/Hanania /Elan
Anthothia/Jephdeia/eñ Pnuel/dat zijn die kinde=
rē Sasak Sāserai//Seharia/Athalia Jaeresia/ E
lia/eñ Sithri/Dz zijn kinderē Jerohā/dz zijn de hoof
dē dē vaderē/haerdē geslachtē die woondē te Jerusa
lē/Mer tot Gibeō woonde die vadē Gibeon eñ zijn
wijf hiet Maecha/eñ sijn eerste soon was Abdon/
Sur Kis/Baal/Nadab/Gedor/Ahio/eñ Secher
Mikloth/wā Simea. Eñ si woondē tegē hair broe
ders ouer te Jerusalē/metten haren/Ner genereer
de Kis/Kis wā Saul/Saul wā Jonathā. Melchi
C sua/Abinadab/eñ/Esbaal/die sonen Jonathā wa
rē Meribaal. Meribaal/wan Micha / die kinderē
Micha warē Pithē/Melech/Thaerea/eñ Ahas/
Ahas wā Joadda/Joadda wan Alemeth / Asma
uet/eñ Sunri/Simri/wā Mosa / Mosa wan Bi=
nea/dyes soon was Rapha/ dyes soon was Eleasa
diēs soō was Azel/Azel had ses sonē/ die hieten Es
rikā/Bachru/Jesmael/Seraia / Abadia / Hanan
die waren alle sonen Azel/Die kinderē Ezek sijns
broedēs waren Vlā zijn eerste soon/ Jehus die andē
Elipeleth/die derde/ Die kinderen Vlam / waren
machtige lieden/eñ geschict met bogen/eñ hadden
vele sonen/eñ soons sonē/ hondert eñ vijftich/Dye
zijn alle vanden kinderen Ben Jamin.

¶ Vā dat gansce volc der Israhelitē die tot Ba
bilonien gebrocht sijn. Dat.x. Capittel.

END dat gheheel Israel wert ghere=
kent/ende siet/si sijn besereuen inden
A boecke der conighen/Israel/ eñ Ju
da/eñ nv wech gheuoert tot Babel/
om haerdē misdaet wille/ die te voren
woonden op hare goeden/eñ steden te wetē Israel
priesters/Leuiten/eñ die Nethinim/mer te Jerusa
lem woonden sommighe der kinderen Juda/ som
mighe der kinderen Ben Jamin/sommige der kin
derē Ephraim/eñ Manasse/te wetene wt den kin
deren Perez/des soons Juda/was Vthai die sone
Amihud / des soons Amri / des soons Imri /des
soons Bani van Siloni/ Asaia/ dye eerste sone/eñ
sine ander sonen/Vanden kinderen Serah Jeguel
sine broeders/ses hondert ende tneghentich.
Vanden kinderen Ben Jamin Sallu / die sone

Mesullam/des soons Hodawia des soons Ha
ma/Eñ Jebneia die sone Jeroham.
Eñ Ela dye sone Vsi/des soons Michri/ eñ
Mesullam die sone Sephatia/des soons Regue
des soons Jebneia/Daer toe hare broederen in h
ren geslachten/negen hondert eñ sessen vijftich/A
le dese mannen waren hoofden der vaders inde
huyse haerder vaders
Vanden priesteren Jedaia/Joiarib/Jachin/e B
Asaria/die sone Hilkia/des soons Mesullam / de
soons Zadok/des soons Meraioth/des soons A
hitob/een prince indē huise Gods/Eñ Adaia dy
soon Jerohā/des soons Pashur/ des soons Mal
chia/Eñ Maesai die sone Adiel/des soons Jah
ra des soons Mesullam/des soons Messilemet
des soons Immer/ daer toe hare broeders hoo
den indē huyse hairdē vaders/ dusent seuē honde
ende tsestich/gherassche lieden/ aen dat werck de
dienst inden huyse Gods
Vanden Leuitē wt den kinderē Merari/Sem C
ia/die sone Hasub/des soons Asrikam / des soon
Hasabia/Eñ Bakbakar die timmerman/eñ Ga
lal/eñ Mathania dye sone Micha/ des soons Si
chri/des soons Assaph/ Eñ Obadia/dye sone Se
maia/des soons Galal/des soons Jeduthum/Ei
Berechia/die sone Assa/des soōs Elkana/die in
den dorpen woonden der Nethophathiten
Die portiers warē Sallū/Akub/Talmon A
himā met harē broederē/eñ Sallum die ouerste
Wāt tot dier tijt toe/haddē aē die poortē des co
nincs tegent oosten waer ghenomen die kindere
Leui/met leyghers/Eñ Sallū die sone Kore / de
soons Abiassaph/des soons Korah/ eñ sijn broe D
ders tot den huyse zijns vaders/Die Korhiten ae
den wercke des diensts/dat si soudē wachten aen
dē dorpel des tabernakels/eñ haer vaderen inde
leger des HEREN/dat si des ingancs waer sou
den nemen/mer Pinehas dye soone Eleasar wa
voor ouer hen/om dat die HERE te vorē met hi
geweest was/Sacharia die sone Meselemia/wa
bewaerder aen die poorte des tabernakels des ge
tuigenis/Alle dese waren wt gelesen tot bewaer=
ders aen dē dorpel/twe hondert eñ.xij. Die wari
gerekent in haren dorpen / Eñ David eñ Samuel
die Sienders/stichtense door hare geloue/dat si eñ ha
re kinderē bewaren soudē aen den huyse des HE=
REN/te weten aen den huyse des tabernakels /
dat si dies waer souden nemen
Sulcke duerwachters warē tegē die vier win=
dē gestelt/tegē oostē/ tegē westē/ tegen noordē eñ
tegē suidē/maer haer broeders warē op haer dor
pē/dz si daer in soudē comen/elc des seuēdē daechs
om altoos bi hen te zijn Wāt die Leuitē warē dezē
vierderhāden ouerstē duerwachters betrout/ Eñ
si warē ouer die kistē eñ scattē inden huyse Godts
Oec bleuē si ouer nacht om den huise Gods Wāt
het behoorde hen toe/dat si dē tabernakel alle mor
gen open soudē doen/Eñ sommighe wt hen warē
ouer die gereetscap des diensts/ Want si drocgē
getelt wt eñ in/Eñ die sommige waren gestelt o=
uer die vaten/eñ ouer alle die heylige gereetscap o
uer die bloeme vanden meele/ouer wijn ouer olye
wierooc eñ ruecwerc/mair sommige vandē pries
ters kinderen maectē dat ruecwerck.

Mathathia wt den leuiten/ die eerste soon Sal= lum des Korithē/ warē die wiertoor vaten betrout Ende den Kahathiten haren broederen/ warē ouer die toonbroden te bescicken/ dat sise alle Sabba= then souden bereyden.

Dit zijn die sangers/ die hoofden onder die fami= lien der Leuiten/ ouer dye kisten wtghescheyden Want dach eñ nacht warē si daer mede besich/ dit zijn die hoofden der familien onder den Leuiten in haren gheslachten/ Dese woonden te Jerusalem.

Tot Gibeon woonden Jeiel/ die vader Gibeō/ sijn wijf hiet Maecha/ ende sijn eerste soon Abdon Zur/ Kis/ Baal/ Ner/ Nadab/ Gedor/ Ahaio Sa charia/ Miklot/ Miklot/ genereerde Simeā. Eñ woondē ooc om hare broeders te Jerusalem on der den harē/ Ner wan Kis/ Kis wan Saul/ Saul genereerde Jonathā/ Malchisua/ Abinadab/ Es= baal/ Die soon Jonathan wan Meribaal/ Meriba al wan Micha/ Dye kinderen Micha waren Pi= thon/ Melech/ ende Thaherea

Ahas wan Jaera/ Jaera wan Alemeth Asma ueth eñ Simri/ Siri wā Moza/ Mosa wā Ginea wes soon was Azel/ Azel hadde ses sonen dye hietē Asrikam Bochru Jesmael/ Seraia/ Obadia/ Ha= nam/ dit zijn die kinderen Azel.

Van den strijdt eñ slach der Philistinen tegen Saul ende sine sonen. Dat .xi. Capittel.

Die Philisteen streden teghen Israhel Eñ die van Israel vluchten voor die Philisteen/ eñ die verslaghene vielen opten berch Giboa/ Mer die Philis= A teen hingen hen aen Saul/ eñ sinen so nen achter hē/ eñ sloegē Jonathā Abinadab/ ende Malchisua/ die sonen Saul/ Eñ dē strijt wert hart tegen Saul/ eñ die boghen schutters/ quamen aen hem/ also dat hi vanden schutters ghewont wert/ Doen sprac Saul tot sinē wapendrager/ treet wt v sweert eñ doorsteect mi daer mede/ op dat dese on= besneedene niet en comen eñ scandelic met my ōme gaen/ Mer sinen wapendrager en wilde niet/ wāt hi ontsach hē seere/ Doen nam Saul sijn sweerdt eñ viel daer inne/ Doen sijn wapendrager sach dat B Saul doot was/ viel hi ooc opt sweert ende sterf.

Also sterf Saul eñ sine drie sonen/ eñ sijn gehee le huis te samen/ Doē die mānē Israel die indē grō de of broecke waren/ sagen dat si gheulucht warē eñ dat Saul eñ sine sonen doot warē verlietē si ha re steden eñ vluchten/ Eñ die Philisteen quamē eñ woonden daer inne.

Des anderen daechs quamen dye Philisteen/ om die verslagene wt te trecken/ eñ vonden Saul eñ si ne sonen liggen op dē berch Giboa/ Eñ trockē hē wt eñ hieuē op zijn hooft/ eñ zijn wapenen eñ seyn den int lant der Philisteen al omme/ eñ lietēt ver condigen voor haer afgoden/ eñ dē volcke Eñ stel den sine wapenen int huys haers gods/ ende sine hooftschele bestichden si aen dat huys Dagon.

Doen alle die tot Jabes in Gilead hoorden/ allet wat die Philisteē Saul gedaē haddē/ maectē hen alle strijdtbaer mannē op/ eñ namen den lichaem Saul eñ zijnder sonen/ eñ brachtēse tot Jabes/ eñ begroeuen hare gebeentē onder die eycke tot Ja= bes eñ vasten seuen daghen

Also sterf Saul in zijnder misdaet/ dye hi tegē den HEERE misdaen hadde/ aen den woorde des HEERĒ dat hi niet en hielt/ ooc dat hi der waer seggher vraechde eñ en vraechde dē HEERE niet/ daer omme doode hi hem/ eñ dat coninckrijck keer de tot Dauid/ den sone Isai.

Dauid wort een coninc gesalft/ Ende van sinē sterckē hooftlieden. Dat .xij. Capittel

Nde gheheel Israel vergaderde hem tot Dauid/ tot Hebron eñ sprac/ Siet A wi zijn v been eñ v vleesch. Ooc te vorē doen Saul coninck was/ leyde ghi Israel wt/ eñ in/ so heeft die HE RE v God v ghesprokē/ Ghi sult mijn volc Isra= el weyden eñ ghi sult Vorste zijn ouer mijn volck Is rael/ Eñ alle Ouders Israel quamē ooc totten co ninc tot Hebron/ Eñ Dauid maecte een verbont met hen te Hebron voor den HEERE/ Eñ si salf= dē Dauid tot eenen coninck ouer Israhel/ na den woorde des HEERĒ/ door Samuel

Eñ Dauid troc henē eñ alle Israel tot Jerusa= lē (dat is Jebus (Wāt dye Jebusitē woondē inden lande/ Eñ die borgers tot Jebus/ sprakē tot Da= B uid Ghi en sult hier niet in comen/ Maer Dauid wā den borchte Zion/ dat is Dauids stat Eñ Da uid sprac/ Wie dye Jebusitē eerst slaet/ die sal een hooft eñ ouerste zijn/ Doen beclomse Joab die so= ne Serui Ja eerst/ eñ werdt een hooftman/ Dauid woōde op die borchte/ Daer af heetmēse Dauids stat/ Eñ hi timmerde die stadt ront ōme/ vā Mil= lo aē tot altemael ront omme/ Joab liet die ouer bleuene inde ye stadt leuen/ Eñ Dauid voer voort eñ nā toe/ eñ die HEERE Zebaoth was met hem

Dit zijn die ouerstē ondē den machtighē Dauids/ die hen redelijc met hē hielden/ in sinē coninckrijcke bi gheheele Israel/ datmē hem tot eenē coninc sou= de makē/ na dē woorde des HEERĒ ouer Is C rael/ Eñ dit is dat ghetal der machtigen Dauids/ Jasabeā die sone Hachmoni/ die principaelste on= der den dertigē/ hi hief zijn spies op eñ sloech drie hondert tender reyse.. Na hē was Eleazar die sone Dodo/ dye Ahohite eñ hi was onder dye drie machtighen/ Dese was met Dauid doen si be= scimten/ Ende dye Philisteē hen daer verghadert haddē totte strijt/ Eñ daer was eē stuc ackers vol gerstē/ Eñ dz volc vluchte/ voor die Philisteē Eñ sloegē die Philisteē/ Eñ si terden middē opt stuc/ eñ bescudden dat/ eñ die HEERE gaf groote sa licheit. Eñ dye drie wt dē dertighen principalē trockē af totten steene tot Dauid in dat holle A= dullam/ Maer der Philisteen leger lach inden dal= leyen Rephaim/ Dauid was in die borchte/ Ende der Philisteen volck was op die tijt te Bethleem Eñ Dauid wert lustigende eñ sprac/ Wie wil my te drincken gheuen vandē water/ wt den putte te Bethleem/ onder die poorte? Doē braken die drie inder Philisteen legher/ eñ putten van dien watere wt dē putte te Bethleem/ onder dye poorte/ ende droeghent eñ brachtēt tot Dauid/ Mer hi en wil= des niet drincken/ maer hi goot den HEERE eñ sprack/ Dat late God verre van mi zijn/ dat ic dat doen soude/ eñ drincken dat bloet deser mannē in haers leuens pericule. Want si hebbēt met pericu le haers leuēs hier gebracht/ Daer omme en wil= de hijs niet drinckē/ Dat dedē dye drie alder sterckste

Abisai die broed Joab/dye was dye principael
ste onder den drien/Eñ hy hief zijn spies op/ende
sloech drie hondert/Eñ hi was onder driē beroemt
oft vermaert/eñ hi die derde heerlijker dā die twe
eñ was haer ouerste/Met tot aen die drye en quā
hi niet
C Benaia die sone Joiada/des soons Ishail/van
grooten dadē/van Kabzeel/hy sloech twee leeu=
wen der Moabiten/Eñ ghinck af/eñ sloech eenē
leeuwe middē inden putte/oft cuyle/inder tijt des
sneeus/Hi sloech ooc eenē Egiptiē man/dye was
vijf ellen groot/eñ hadde eē spiese inder handt als
eenen weefboom. Mer hy ghinc tot hem/ af met
eenen stock/eñ nā hem die spiese wt der handt/ eñ
doode hē met zijn eyghen spiese/Dat dede Benaia
die sone Joiada/eñ was vermaert onder dye drye
D bromē/eñ was dye heerlicste onder dertich/ Mer
aen die drie en quam hi niet/David maecte hē tot
den heymelicken raet
Die strijdtbaer ruesen zijn dese/Asael die broe=
der Joab/Elhanā zijns ooms soō/van zijns vads
stēe van Bethleem/Samoth die Harorite/Heles
dye Pelonite/Ira dye soone Ekes dye Thekoite
Abieser/die Antothite/Sebechai dye Husaite/I=
lai die Ahohite/Maherai die Netophathite/Heled
die sone Baena die Netophathite/Ithai dye sone
Ribai/vā Gibeath/der kinderen Ben Jamin/Be
naia die Pirgatonite/Hurai vander beken Gaas/
A Abiel/die Arbathite/Asmaueth die Baherumite
Eliahba die Saalbonite/dye kinderē Hasem/ des
Gisoniters/Jonathā die soone Sage/des Harari=
ters/Ahiam die sone Sachar des Harariters /E=
liphal/die sone Ur/Hepher die Macherathite/ A=
hia die Pelonite / Hezro dye Carmelite/Naerai de
sone Asbai/Joel die broed Nathan/ Mibehar dye
sone Hagri/Zelech die Amonite/Naherai die Be=
rothite/wapendrager Joabs des soons Zeru Ja
Ira die Jethrite/Gareb die Jethrite /Uria die He
thite/Sabad die sone Ahelai Adina die sone Sisa
die Rubenite een hooftman der Rubeniten/eñ der
tich waren onder hem/Hanam die sone Maecha/
Josaphat dye Mahonite / Usia dye Asthrathite/
Sama eñ Jaiel / dye sone Hothā/des Iroeriters/
Jediael/die sone Simri /Joha zijn broeder die Thi
ziter/ Eliel dye Maheuiter / Jerebai eñ Josawia
die sone Elnaam/Jethma die Moabite/Eliel O=
bed/Jaesiel van Mizobaia.

¶ Van Davids vrome mannen oft ruesen/Ende hoe veel dr dier zijn gevveest/die vvt alle geslachten tot hem gecomen zijn. Capittel.xiij.

B Ock quamen dese tot David te Sik=
lak doen hi noch gesloten was/ voor
Saul den sone Kis Eñ si waren oock
onder die ruesen/ oft brome mannen/
dye totten strijdt holpen / eñ met bo=
ghen ghescict waren tot beyden handen op stee=
nen/pijlen eñ boghen.
Vandē broederē Saul/die wt Ben Jamin wa
ren/ Die principaelste Ahieser eñ Joas die kinde=
ren Samaa / des Gibiathiters/Jesiel ende Pelet
die kinderē Asmaueth/ Baracha eñ Jehu die An
thothiter/ Jesmaia die Gibeonite/machtich ond
dertigen ende ouer dertighen/ Jeremia Jahasiel
Johanā/Jozabad die Gederathiter/Eleusa/Je
remoth/Bealia/ Samaria/ Saphatia/dye Haroa
phite/Elckana/Jesia/Asareel/Joeser/ Jasabeā
die Korhiter/Joela/eñ Sabadia/die kinderen Je
roham van Gedor
Vanden Gadditen sceydē hen wt/tot Dauid C
in die borcht inder woestinen sterche ruesen end
crijschliedē/die spiesen eñ deghē voerden/Eñ ha
aengesicht gelijc der leeuwen/eñ snel als dye re
op die berghen/Die eerste Eser/die ander Obad
Die derde Eliab/Dye vierde Masmamrea / Dy
vijfste Jeremia/Die seste Athai/Die seuenste El
el/Die achste Johanan/Dye neghenste Elsabad
Die thiende Jeremia/Die elfste Machbanai/de
waren vanden kinderen Gad/hoofden int heyr
die cleynste ouer hondert/ende dye grootste oue
duysent / Die zijnt die ouer die Jordane gingen i
der eerster maent/doen hi vol was aen beiden oe
ueren/dat alle gronden effen waren/beide tegen
oosten ende teghen westen
Daer quamender oock vanden kinderen Be D
Jamin eñ Juda/tot der borchten Dauidt/Mae
Dauid ghinc wt tot hen/eñ andtwoorde eñ sprac
tot hen/Ist dat ghi in breden tot mi comt/ eñ on
my te helpen/soo sal mijn herte met v zijn / Mae
comt ghi op liste eñ om mi tegen te sijn/daer doc
gheen boosheit aen mi en is/soo sie die God onse
vaders daer inne eñ straffe dat/Maer dye ghee
trock aen Amasa den hooftman onder dertighe
v zijn wy Dauid/eñ met v houden wijt ghi soon
Isai/Vrede/vrede si met v /vrede si met uwen h
peren/Want v God helpet v/Doen namse Daui
aen/eñ settese tot hoofden ouer die crijschlieden.
Eñ vā Manasse vielē tot Dauid/doē hi quam
metten Philisteen teghen Coninc Saul totte str
de/eñ en holpen hem niet/Want die Philisteen h
tense met raedt van hem eñ seyden/ Waert dat h
tot sinen heere Saul viel/so mocht het ons onse
hals costen/Doen hi nv tot Sicklag troc/vielē te
hem van Manasse Adna/Josabad/Jediel / Mi
chael/Josabad Elihu/Zilthai hoofden ouer du
sent in Manasse/ende si holpen Dauid teghen dy
crijschlieden/Wandt sy waren alle gheraesche rue D
sen/ende worden hooftlieden ouer dat heyr/Oo
quamen alle dage sommige tot Dauid om hem
helpen tot dat het een groot heyr wert/al een hey
Goods.
Eñ dit is dat ghetal der hoofden gewapēt to
ten heyr die tot Dauid tot Hebron quamen/om d
coninckrijck Saul tot hem te keeren/na den woor
de des HEERN
Der kinderen Juda die spiese eñ deghen droe
gen/waren ses duisent eñ acht hondert ghewapē
totten heyr/Der kinderen Simeon/vrome man A
nē totten heyr/seuen duysent eñ hondert/Die ki
deren Leui vier duysent eñ ses hondert/Eñ Joia
da die vorste onder dien van Aaron/met drie duy
sent eñ seuen hondert Zadock die knape/een bro
me ruese met zijns vaders huys.xxij.ouerstē/De
kinderen Ben Jamin Sauls broederen/drie du
sent/want tot dier tijt toe hielden haer der noch v
le anden huyse Saul
Der kinderen Ephraim/twintich duysent eñ
acht hondert.vrome ruesen/eñ vermaerde mānen
inden huyse haer der vaderen/Des haluen stams
Manasse/achthien dusent/dye met name genoēt

olden/dat si quamen eñ David coninc maecten/
der kinderen Jsaschar die verstandich waren allt
ie tijt heissche/datmen wiste wat Jsrael doen sou
e/twee hondert hooftliedē/ eñ alle hare broeders
olchden haren woorden.

Der sonen Sebulon/die int heyr trocken totten
tride gewapēt/met alderhāde wapene totten stri
e/vijftich duysent/ben in oordinancie te schicken
endrachtelijc/Van Naphthali/duysent hooftliedē
ñ met hen die scilden eñ spiese voerden.xxxvij.dui
ent.Van Dan totten stride gewapent.xxviij.duy
ent/eñ ses hondert.Van Asser die int heyr trocken
egemaect totten stride/veertich duysent/Van o=
er gheen side der Jordanen/vanden Rubeniten/
Gadditen/eñ den haluen stamme Manasse/ met
lderhande wapen totten strijde/hondert eñ twin
ich duysent.

Alle dese crijschlieden/gestelt in ordinancie qua
men wt geheelder herten tot Hebron/ om David
oninc te maken ouer geheel Jsrael. Ooc was al-
et andere Jsrael van eender herten/datmen Davi
ē coninc soude maken/Eñ waren aldaer bi Davi
ē drie dagen/atē eñ droncke. Wāt haer broeders
adden voor hen bereyt/ooc die die naeste om hen
aren/tot Jsaschar toe/ Sebulon ende Naphtali
rachtē broot op ezelē/kemelē/muylē/eñ die rūde
en/om te etene/meel/vijghen/rosinen/wijn/olye
underen/schapen/planteyt/ eñ in groter menich=
e/Want daer was blijschap in Jsrael.

Hoe dat dye ouergebleuene geslachten geroe=
en worden/ende hoe dat si dye arcke wech voer
en. Dat.xiiij. Capittel.

Nde David hielt eenen raet metten
hooftlieden/ ouer duysent/ ende ouer
hondert/eñ met allen vorstē/eñ sprac
totter geheelder gemeynten Jsrahel/
Behaget v/eñ ist vanden HEERE on
en God/soe laet ons ouer al wt seynden tot onsen
nderen broederē/ in alle den lande Jsrael/eñ met
ē die priesters ende Leuiten in die steden / Daer si
oorsteden hebben dat si tot ons vergadert wordē
Eñ laet ons die arcke ons Gods/weder halen tot
ns/want bi den tijden Saul en vraechdē wi daer
iet na. Doen seyde die geheele gemeynte/men sou
e also doen/wāt dat behaechde alle dē volcke wel

Als vergaderde David dat geheele Jsrael van
Sihor Egypti aen/ tot datmen coemt tot Hemath
m die arcke Gods te halē vā Kariat Jearim/Eñ
David troc op met gheheele Jsrael tot Kiriat Jea
im/welcke in Juda leget/op dat hi vā daer op sou
e brengen die arcke des HEERE die op Cheru
im sidt/ daer die name genoemt wert/eñ si lieten
ie arcke Gods op eenen nieuwen wagen voeren
t den huyse Abinadab/Vsa eñ sine broeders dre=
ē den wagen/Maer David eñ alle Jsrael speeldē
oor God/wt geheelder macht/met liedekēs/met
arpen/met psalteren/ met tamborien/met cimba
en/ende met basuynen.

Doen si op die placke Chidon quamen/stac Vsa
ijn hant wt om die arcke te houden / want die rin=
erē treden ter siden wt/Doen vertoornde die grā
cap des HEERE ouer Vsa/ eñ sloech hē/om dat
i sine hant wt hadde gesteken aen die arcke / also
at hi aldaer sterf voor Godt/Doen wert Davidt

ongemoet/om dat die HEERE een volck gescoort
hadde aen Vsa. Eñ hiet die plaetse PerezVsa/tot
op desen dach toe/Eñ David vreesde God in dyē ij. Reg.
daghe eñ sprac/Hoe sal ic dye arcke Gods tot my vi.b
ghebrengē? Daeromme en liet hi die arcke Godts
niet tot hem brenghen in die stadt David / mer hy
keerdese int huys ObedEdom des Gathiters/
Also bleef die arcke Gods bi ObedEdom/in sinē
huyse drie maendē. Eñ die HEERE segende dat
huys/ObedEdom/ ende allet wat hi hadde.

Hoe dat Hiram die Coninc Davidem den Co
ninc houtsant/ Ende hoe veel huysurouwen dat
David nam. Ende hoe die Philistinen teghen hē
streden/ende hoe hise verwint

Dat.xv. Capittel.

Nde Hiram die coninc tot Tyro/sein
de boden tot David/eñ cederē houte
metsers/ ende timmerlieden / dat si ij. Reg.
hem een huys soudē timmeren / Eñ vi.a
David merete dat hē dye HEERE
tot eenen coninck ouer Jsrael beuesticht had/wāt
zijn coninerijck steech op/om zijns volcs Jsrahels
wille/Eñ David nam noch meer wiuen tot Jeru
salem/ende wan noch meer sonen eñ dochterē/eñ
die hem te Jerusalem geboren wordē/hieten also
Sammua Sobab/Nathan/Salomon/Jebehar/
Elisua/Elipalet/Noga/ Nepheg/ Japhia/ Elizā=
ma/Gael/Jada/ Eliphaleth.

Ende doen die Philisteen hoorden/dat David
tot eenen coninck ghesalft was ouer geheele Jsra
el/trocken si alle op/om Daviden te soecken/Doē B
dat David hoorde/trock hi wt tegen hen/Eñ dye
Philisteen quamen eñ daelden neder inden gron=
de of broecke Rephaim/David vraechde God eñ
sprac. Sal ick op trecken teghen die Philisteē/ eñ
wildise in mijne hant gheuen? Dye HERE seide
tot hem/ Treet op ic hebse in uwen handen ghege
uen/Ende doen si op trocken tot Baal Prazim/so
sloechse David aldaer / Ende David sprack/God
heeft mine vianden door mijne handt ghedeelt/so
hem dat water deelt /Daer af hieten si dye plaetse C
BaalPrasim/Ende si lieten haere Goden aldaer
Doen hietse David met vier verbernen.

Maer dye Philisteen maecten hen weder op/
ende deden hen neder inden gronde of dale. Ende
David vraechde Gode noch eens /Eñ God sprac
tot hem/Ghi en sult niet op treckē achter hē/mer D
wijct van hen dat ghi aen hen comt tegen die pere
boomen ouer/ Als ghi dan dat ruysschē bouen op
die peerboomen sult hooren ghaen / so vaert daer
wt totten strijde/Want God is daer voor v wtge
trocken /om der Philisteen heyr te slaen. Eñ Da=
uid dede dat hem God beuolen hadde/ende si sloe
ghen dat heyr der Philisteen van Gibeon aen/tot
Gaser toe. Ende Davids name brack wt in allen
landen/Ende die HEERE liet sine vreese ouer a=
le heydenen comen

Hoe dat hi oordineerde dat die Arcke vanden
Leuiten ghedraghen soude wordē. Capit.xvi A

Nde hi timmerde hem huysen in die
stadt David / ende bereyde der arckē
Gods een plaetse /eñ bereyde eenen
tabernacule ouer haer/Doen ter tijt
seyde David /Die arcke Gods en is
niet te draghē dan vanden Leuiten/ Wāt die selue

heeft die HEERE vercorē dat si die arcke des HE
REN souden dragē/eñ hē dienē eewelic. Daerom=
me vergaderde David dat geheele Israel/tot Ihe
B rusalē/dat si die arcke des HEEREN op soudē brē
gen/aen die plaetse die hi daer toe bereyt hadde

Eñ David bracht te samē die kinderen Aaron
eñ die Leuitē/Wt dē kinderē Kahath/Vriel dē op
perstē met sinen broederē hōdert eñ twintich. Wt
den kinderen Merari/Asaia/die ouerste met sinen
broederē/twee hondert eñ twintich/Wt dē kinde
ren Gerson/Joel die ouerste met sinen broederē/
hondert eñ dertich/Wt den kinderē Elizaphā Se
maia die ouerste met sinen broederē/twee hōdert/
Wt dē kinderē Hebrō Eliel die ouerste met sinen
broederē/tachtē tich/Wt dē kinderē Vsiel/Ammi
nadab die ouerste met sinen broederē/hondert en
de twalef.

Eñ david riep Zadock eñ Abiathar die prieste
rē/eñ die Leuitē te wetene/Vriel/Asaia/Joel. Se
C maia/Eliel/Aminadab/eñ sprack tot hē/Ghi zijt
die hoofdē der vaders onder dē Leuitē/so heiliget
v nu/eñ uwe broeders/dat ghi die arcke des HE=
REN des Gods Israel op brēget/daer ick haer be
reit hebbe/Wāt te voorē doe ghi daer nz tegēwoor
dich en waert/dede die HEERE onse God eene re
te oft deelinge onder ons daerom dz wi hē niet en
sochtē/so het behoort/Also heilichdē hen die prie=
sters eñ Leuitē/dat si die arcke des HEEREN des
Gods Israel op soudē brengē/Eñ die kinderen Le
ui droegē die arcke Gods des HEEREN/op haer
scouderē/met dē hantboomē daer aen/gelijc Mo
se geboden hadde/na den woorde des HEEREN

Eñ David sprac tottē ouerstē der Leuitē/ dz si
haer broeders tot sangers soudē stellē/ met psalte
ren/herpen/eñ hellen snaren spelen/eñ cymbalen/
dat si luyde soudē singē/eñ mz blijscappē/ Doē stel
dē die Leuitē Hema dē sone Joel/Eñ wt sinē broe
derē Asaph den sone Berechia/Eñ wt den kinde
ren Merari haren broederē/Ethan den soon Ku
saia/ende met hen hare broeders des anderē deels
te wetene/Sacharia/Jaesiel/Semiramoth/Jehi
el/Vnni/Eliab Benaia/Maeseia/Mathithia/E=
lipheleia/Mikneia/ Obed Edom/Jeiel dye door=
wachters/Want Heman Asaph/ eñ Ethan wa=
ren sanghers met metalen cymbalen/om helle te
clincken/Mer Sacharia/Asiel/Semiramoth/ Je
hiel/Vnni/Eliab/Maeseia/eñ Benaia/met psal=
ters/eñ Alamoth/Mathithia / Elipheleia/Mik=
neia/Obed Edom/Jeiel/eñ Asasia/met herpen in
der hoochte ouer hen/Chenan Ja der Leuitē ouer
ste dye sanckmeester/dat hise soude onderwijsen
te singhen/want hi was verstandich

Ende Berichia ende Elkana/warē doorwach
ters der arckē/Mer Sachania/Josaphat/Netha=
neel/Amasai/Sacharia/Benaia/Eliezer/die prie=
sters/bliesen met trompettē voor die arcke Gods
Ende Obed Edom ende Jehia waren doorwach
D ters der arckē

ii.Reg. vi.a Alsoo ghinck David ende die Ouders Israel/
ende die ouerste ouer duysenden op/om die arcke
des verbondts des HEEREN te halen wt dē huy=
ii.Par. xxii.f se Obed Edom met blijschappē/Ende doen God
den Leuiten halp/die die arcke des verbondts des
ij.re.vi. HEEREN droeghen/ offerdemen seuen verren
eñ seuen rammen / Ende Davidt hadde eenen lij=
nen rocaen/daer toe alle Leuitē die die arcke droe
ghen/ende dye sanghers eñ Chenania dye ouerste
des sancks/met den sanghers/Ooc hadde Davidt
eenen lijnen lijfrock aen/Alsoo bracht dat ghehee=
le Israel die arcke des verbonts des HEEREN
op met juychten/ basuynen/ trompetten/eñ hellen
cymbalen/met psalteren ende harpen.

Als nu die arcke des verbonts des HEEREN
in die stadt David quam/sach Michal dye dochter
Saul ter venster wt/ende doen si den coninck Da=
uidt sach huppelen ende spelen / verachte si hem in
haer herte.

¶ Hoe David die Arcke op haer plaetse settede
met vruechden/offerhanden ende loof sanghe.

Dat.xvij.Capittel.

NDe doen si die arcke Gods in brach
ten/so stelden sise inden tabernacule A
dien haer David opgherecht hadde/
Ende offerden brandtofferen ende
dootofferen voor Gode / Ende doe
David die brantofferen ende dootofferen voleyndt
hadde/soe gebenedide hi dat volck inden name des
HEEREN/ende deelde elcken in Israhel/beyde
mannen ende vrouwen/een stuc broots/eñ vleesch
ende soppe.

Ende hi stelde voor die arcke des HEEREN
sommige Leuiten tot dienaers/ dat si den HEERE
den God Israel/prijsen/dancken/ende louen sou=
den/te wetē/Asaph den eersten/Sacharia den an
deren/Jeiel/Semiramoth/Jehiel/Mathithia/E
liab/Benaia Obed Edom / ende Jeiel met psalte=
ren ende herpen /mer Asaph met hellen cymbalē B
Benaia ende Jehasiel die priesteren/met trompet psa/
ten altoos voor die arcke des verbonts Gods

In die tijt bestelde David ten eersten den HE
RE te dancken door Asaph eñ sine broeders.

Dancket den HEERE/roepet sinen name aen/
maect condich onder den volcken/zij doē ofte daet
Singhet/spelet/eñ dichtet hē/van allen sinen wō=
derlicheden/looft sinen heylighen name Dat her=
te der gheenre dye den HEERE soecken verbli=
de hem

Soect den HEERE ende sine sterckheyt/soeckt
sijn aensicht altoos/ghedenct sijnder wonderliche
den die hi gedaen heeft/sijnder wōderlijcker werc
ken /ende ordelen sijns monts

Ghi zaet Israhel zijns knechts/ ghy kinderen
Jacob sijns wtuercorens/Hy is die HEERE onse
God/sijn oordeelen sijn in allen landen

Ghedenct eewelic sijns verbondts/wat hy ge
boden heeft/in duysent geslachtē/Dat hi gemaect
heeft met Abraham ende sijns eedts aen Isaac

Ende hi stelde Jacob tot eenen recht/ende Is= psa
rahel tot eenen eewighen verbondt / Ende sprack ps/
Ic wil v dat landt Canaan gheuen / dat snoer ws C
erfdeels

Doe si noch weynich waren int getal ende cley
ne/ende vreemdelingen daer inne

Eñ si trocken vandē eenen volc totten anderē
eñ wt den eenen coninckrijcke tottē anderē volcke.

Hi en liet hen niemāt scade doē/eñ strafte de co
ningē om haerē wille En tast mine ghesalfde niet
aen/eñ en doet niet quaets aen minen propheten/

Singet den HEERE alle lant/ vercondiget dagelicx zijn heyl/ vertelt onder die heidenen zijn heerlicheyt/ eñ onder den volcken zijn wonderlicheden

Want die HEERE is groot ende wtermaten loflic/ ende veruaerlijc ouer alle goden.

Want alle die goden der heydenen zijn afgoden mer die HEERE heeft den hemel gemaect.

Lof ende eere is voor hem/ cracht eñ blijschap is in zijn plaetse/ Gheeft herwaerts den HEERE ghi geslachten der volcken/ gheeft herwaerts den HEERE eere ende cracht.

Gheeft herwaerts des HEEREN name die eere/ brenget ghiften eñ comt voor hem/ eñ aenbidt den HEERE in zijn heylige cieragie.

Alle lant ontsette hẽ voor hẽ/ hy heeft dat aertrijc bereyt/ dat het niet beweecht en wort.

Den hemel verblijde hem/ ende die aerde si vrolijc/ Ende men segghe onder die heydenen/ dat dye HEERE regneert.

Die zee dondere ende hare volheyt/ eñ dat velt si vrolick ende alle dat daer in is

Dan juychten alle boomẽ in dat wout voor dẽ HEERE/ want hi comt om te oordeelen dye aerde.

Danct den HEERE/ want hi is lieflic/ ende sijn ontfermherticheit dueret eewelick

Eñ segt/ Helpt ons God onse salichmaker/ eñ vergadert ons/ eñ verlost ons wt den heydenẽ/ op dat wi uwen heylighen naem dancken/ ende dy lof segghen.

Ghelooft si die HEERE die God Israhel/ van eewicheyt tot eewicheyt/ ende alle dat volc segghe Amen/ ende lof si den HEERE.

D Aldus liet hi aldaer voor die arcke des verbonts des HEEREN/ Assaph eñ zijn broeders om te dienẽ voor die arcke altoos/ elckẽ dach zijn dachwerc Mer Obed Edom eñ haer broeders .lxviij. eñ Obed Edom dẽ sone Jedithun/ ende Hossa tot poortiers/ Eñ Zadok dẽ priester eñ sine broeders/ die priesters liet hi voor die wooninge des HEEREN opter hoochten tot Gibeon/ dat si den HEERE daghelicx brantoffer souden doen/ op des brantoffers outaer/ des morgens eñ des auonts/ so inder wet des HEEREN ghescreuen staet/ die hi Israhel geboden hadde/ Eñ met hen Heman eñ Jedithun/ eñ de andere wtuercorene/ die met namẽ genoemt waren/ om den HEERE te danckẽ/ dat sine ontfermherticheyt eewelijc duert/ eñ met hen Heman eñ Jedithun met trompetten eñ cymbalen te clincken/ eñ met snaren ofte musijcspeelen Gods Mer die kinderen Jedithun maecte hi poortwachters/ Also troc alle dat volc wech/ elc in zijn huys/ Ende Dauid keerde oock wederom/ zijn huys te segghenen.

¶ Hoe Dauid voor hem nam dẽ Tempel te timmeren/ Eñ hoe hem dat van God den HEERE verboden wert. Dat .xvij. Capittel.

Reg. vij. A

Et gheuiel doen/ Dauid in zijn huys woonde/ sprac hi totte prophete Nathan/ Siet/ ick woone in een cederen huys/ eñ die arcke des verbonts des HEEREN is onder die tapijten/ Nathan sprac tot Dauid/ Al wat in uwer herten is dz doet/ want God is met v.

Mer inder seluer nacht quã dat woort Gods tot Nathã eñ sprac/ Gaet henẽ/ eñ segt Dauid mijnẽ knecht/ Dus spreect die HEERE/ ghi en sult mi gheẽ huys timmerẽ tot eender wooningẽ/ wãt ic en hebbe in gheenẽ huise gewoont/ vã diẽ dage aẽ doẽ ic die kinderẽ Israel wt voerde/ tot op desen dach/ mer ic ben geweest daer den tabernacule geweest is/ eñ die wooninge/ waer ic gewandelt hebbe in gheheele Israel/ Heb ic oot tot enigẽ vandẽ rechters in Israel opt gesept/ diẽ ic gebode te voedẽ mijne volc eñ gesprokẽ/ Waerom en timmert ghi mi niet een cederẽ huis? Dus spreect nv aldus B tot minẽ knechte Dauid. Dus seit de HEERE Zebaoth/ Ic heb v genomẽ vander weydẽ achter die schapen/ dat ghi een Vorste sout sijn ouer mijn volc Israel/ eñ ben met v geweest/ werwaerts ghi henen gegaen zijt/ eñ hebbe uwe vianden wtgheroyt voor v/ eñ heb be v eenen name ghemaect/ als die groote opter aerden namen hebben.

Mer ic wil minen volc Israel een stede setten/ eñ wilt planten dat het aldaer woonen sal/ eñ niet meer beweecht worde/ Eñ die kinderen der boosheyt en sullẽt niet meer crenckẽ/ als te vorẽ/ eñ in den tijden doen ic den rechterẽ geboot ouer mijne volc Israel/ Eñ ic wil alle uwe viandẽ verootmoedigen/ eñ vercondigẽ v dat die HEERE v een huys timmeren sal.

Mer als uwe daghẽ wt zijn/ dat ghi wech gaet mz uwe vaderẽ/ so wil ic v zaet na v verweckẽ/ dz uwer sonẽ een sal sijn/ dien wil ic een conincrijc be C reyden/ dye sal mi een huis timmerẽ/ eñ ic wil sinẽ stoele bereydẽ eewelic/ Jc wil zijn vader sijn/ eñ hi sal mijn sone sijn/ Eñ ic en wil mijn ontfermherticheit niet van hem keerẽ/ gelijc icse vã dien gekeert hebbe/ die voor v was/ Mer ick wil hem setten in mijn huys/ eñ in mijn conincrijck eewelic/ dat sinẽ stoele stantuastich si eewelick.

Eñ doẽ Nathã na alle dese woordẽ eñ gesichtẽ mz Dauid sprac/ so quã die coninc Dauid/ eñ stelde hẽ voor den HEERE eñ sprac/ Wie ben ic HEERE God? eñ wat is mijn huys/ dat ghy mi tot hier toe gebracht hebt? Eñ dat heeft v noch te weynich gedocht o God/ mer hebt ouer dat huis ws knechts noch vã verrẽ toecomendẽ gesprokẽ/ Eñ hebt my HEERE God aengesiẽ vã bouẽ hier neder/ gelijc deen mensce den anderẽ/ Wat sal Dauid meer tot v segghẽ/ dat ghi uwẽ knecht heerlic maket? Ghy kent uwẽ knechte/ HEERE om ws knechts wille na uwer hertẽ hebdi alsodanige grote dinghẽ ghedaen/ dat ghi cõdt sout doẽ alle groothedẽ/ HEERE ws gelijc en is niet/ eñ daer en is geẽ God dã ghi/ vã welckẽ wi met onsen oorẽ gehoort hebbẽ/ Eñ waer is eẽ volc opter aerdẽ/ gelijc v volc Israel/ daer een God toe gegaẽ is om hem een volc te verlossen/ eñ hẽ seluẽ eenẽ name te makẽ/ vã grootẽ eñ veruaerlijckẽ dinghẽ/ die heydenẽ voor uwe volc wt te stootẽ dat ghi wt Egiptẽ verlost hebt/ D eñ hebt v/ uwẽ volc Israel tot eenẽ volck gemaect eewelic/ eñ ghi HEERE sijt haer God ghewordẽ

Nv HEERE dat woort dat ghi gesprokẽ hebt ouer uwẽ knechte/ eñ ouer sijn huys/ worde waerachtich eewelic/ eñ doet also ghi gesprokẽ hebt/ eñ uwẽ name worde warachtich eñ groot eewelijc/ op datmẽ segghe/ Die HEERE Zebaoth die God Israel/ is God in Israel/ eñ dat huys ws knechts

Dauids si stantuastich voor v/ Want ghi HERE hebt dat oore vws knechts geopent/ dat ghi hē een huys timmeren wilt/ Daeromme heeft v knecht gevondē/ dat hi voor v soude bidden/ Nv HERE ghi zijt God/ eñ hebt sulc goet uwē knecht gesproken/ Nv beghint te seggē dat dz huys vws knechts voor v eewelic si/ Want wat ghi HERE segent/ dat is eewelic ghesegent

¶ Dauid bestrijdt syne omligghende vianden/
Dat.xix.Capittel

A ij.re.viij NA desen sloech Dauid die Philisteen eñ verootmoedichdese/ eñ nā Gath eñ hare dochteren wt der Philisteen hant/ Ooc sloech hi die Moabiten/ al so dat die Moabiten Dauiden onderdanich wordē/ eñ ghiftē brochten/ hi sloech ooc Hadad Ezer den coninc tot Zoba in Hemath/ doen hi wech troc om sijn teeken op te rechtē aent water Phrath/ Eñ Dauid wan hem duysent wagens af seuen duysent ruyters/ eñ twintich duysent mannen te voete/ Eñ Dauid verleemde alle waghens eñ hielt hondert wagēs ouer/ Eñ die Siriers van Damasco quamē dien Hadad Ezer den coninc Zoba te helpen/ Maer Dauid sloech dier seluer Siriers tweentwintich duysent mannē/ Eñ leide volc
B tot Damascon in Siriē / dat die Siriers Dauiden onderdanich souden worden eñ hem ghauē soudē brenghen/ Want die HERE halp Dauiden waer hi henen trock

Eñ Dauid nam die guldē schilden/ dye Hadad Ezers knechten hadden/ eñ brachtse te Jerusalem Ooc nam Dauid wt dē stedē Hadad Ezers/ Tibehath eñ Chū zeer vele metaels. Waer af Salomo die metalē zee eñ calomnē eñ metalē vatē maecte.

Eñ doē Thogu die coninc tot Hamath hoorde dat Dauid alle die macht Hadad Ezers des conics tot Zoba geslagē hadde/ seynde hi sinen sone Ahadoran totten coninc Dauid eñ dede hem groetē/ eñ segenen dat hi tegē Hadad Ezer gestreden eñ hem
C geslagen hadde/ Want Togu hadde een oorloghe teghen Hadad Ezer

Ooc alle guldene/ siluere/ ende metalen vaten/ heylichde die coninck Dauid den HERE/ met den siluere ende goude/ dat hi den heydenen ghenomen hadde/ te weten/ den Edomiten/ Moabiten Ammonitē/ Philisteen/ ende Amalekitē/ ende Abisai die sone Zeruia/ sloech der Edomitē int soutdal achtien duysent/ ende leyde volck in Edomea/ dat alle Edomiten Dauiden onderdanich waren/ Want dye HERE halp Dauiden werwaerts hi reysde

Alsoo regneerde Dauid ouer dat gheheele Is-
D rael/ ende onderhielt oordeele ende gherechticheyt in alle sinē volck/ Joab die sone Zeruia was ouer dat heyr/ Josaphat die sone Ahilud was Cācellier Zadok die sone Ahitob/ ende Abi Melech/ eñ die sone Abiathar waren priesters/ Sawsa was schriuer/ Benaia die sone Joiada was ouer die Chrethi ende Plethi/ eñ die eerste soonen Dauid waren den coninc ter hant

¶ Hanon die coninc der Ammonitē versmaet die boden des conincs Dauids/ die gecomen waren om hem te trosten
Dat.xx.Capittel

ENde na desen sterf Nahas/ die coninc der kinderen Ammon/ ende zijn sone wert coninc in zijn plaetse/ Doē dachte Dauid/ Ic wil ontfermherticheyt doen aen Hanon den soone Nahas/
Wandt zijn vader heeft aen mi ontfermherticheyt A ij.re.
gedaen/ eñ seynde boden om hem te troosten ouer sinen vader/ Eñ doen die knechten Dauid int lant der kinderen Ammon quamen/ tot Hanon om hē te troosten/ so seyden die oorsten der kinderen Ammon tot Hanon/ Meynt ghi dat Dauid uwen vader eere voor uwen oogē/ dat hi troosters tot v gesonden heeft? Ja sine knechten zijn tot v gecomen om te ondersoecken eñ om te keeren/ ende te bespieden dat lant.

Doen nam Hanon die knechten Dauid/ eñ scoerse/ ende snedt haer cleederen half af/ tot aē die lēdenen toe/ eñ lietse gaen/ Eñ si ghingen wech/ eñ lietent Dauiden bootscappen door mannen/ hy seynde hen te gemoete (Want die mannen waren zeer gescheyndet) eñ die coninc sprac/ blijft tot Jeriho/ B
tot dat uwen baert wast/ dan so comt weder.

Doen die kinderen Ammon sagen/ dat si stoncken voor Dauid/ seynden si henē/ beyde Hanon eñ die kinderen Ammon/ duysent ponden siluers/ om wagens eñ ruyters te hueren wt Mesopotania/ wt Maecha/ eñ wt Zoba/ eñ huerden tweendertich duysent wagens/ eñ den coninck Maecha met sinen volc/ die quamen eñ legerden hen voor Medba. Eñ die kinderen Ammon vergaderdē hen ooc wt haeren steden/ eñ quamen totten strijde/ Doen dat Dauid hoorde/ seynde hi Joab met den geheelen heyr der stromer mannen

Die kinderen Ammon waren wt ghetrocken eñ wapenden hem totten stride voor die stadt poorte/ Mer die coningē dye gecomen waren/ hielden C
inden velde verscheyden

Als nv Joab sach/ dat voor eñ achter hē strijdt tegen hem was/ soo vercoos hi wt alle die ionghe stercke mannen in Israel/ eñ wapende hem tegen die Siriers/ met dat ouergebleuē volc dede hi onder die hant Abizai sijns broeders/ dz si hen wapenen souden tegen die kinderē Ammon/ eñ seyde/ ist dat mi die Siriers te starck worden/ soo coemt mi te helpen. Mer ist dat v die kinderen Ammon te sterck worden/ so wil ick v helpen/ sijt getroost/ eñ laet ons getroostelic doen voor ons volck/ ende voor die steden ons Gods/ die HERE doe dat hem behaecht/ Eñ Joab maecter hem toe metten volc dat bi hem was/ tegen die Siriers te strijden/ Eñ si vluchten voor hen/ Doen die kinderen Ammon saghen dat die Siriers vluchten/ so vluchten si ooc voor Abisai sinen broeder/ eñ trocken in dye stadt/ Mer Joab quam te Jerusalem

Doen die Siriers sagen/ dat si voor Israel ghe slagen waren/ seyndē si boden/ eñ brachten wt dye Siriers die ouer gheē side des waters waren/ Eñ Sophan die velthooftmā Hadad Ezer trock voor D
hem wech/ Doen Dauidē dat geboodscapt wert/ vergaderde hi te hoope gheheele Israel/ ende troc ouer die Jordane/ ende doen hi daer aen quam/ so bereyde hi hem daer tegen hen. Eñ Dauid wapende hem tegen die Siriers tottē strijde/ eñ si streden tegen hem/ Mer die Siriers vluchtē voor Israel/

Eñ David doodede der Siriers seuen duysent wa
gens/ende veertich duysent mannē te voet/Daer
toe dodede hi/Sophat dē velthooftmā/ Eñ doen
die knechtē Hadad Eser saghen/dat si voor Jsrael
geslagen waren maecten si vrede met David/eñ si
uen knechten/Eñ die Siriers en wilden den kinde
ren Ammon niet meer helpen.

¶ Van sommighen oorloghen die David eerlijc ken ghewan. Dat.xxi. Capittel

A Nde doē dat iaer omme was/ter tijt
als die coningen wt trocken/ voerde
A Joab die heyrcracht/ eñ verderf dye
kinderē Ammon lāt/ eñ quā eñ bele
1.Reg. gherde Rabba/Mer Davidt bleef te
12.a. Jerusalem/Eñ Joab sloech Rabba eñ bracie. Eñ
David nā die croone haers coninics van sijnē hoof
de/eñ vant daer aen eeen pont gouts swaer/eñ ede
le gesteentē/Eñ si wert David op zijn hooft geset
Oec voerde hi zeer vele roofs wt der stat Mer dz
volc dat daer inne was leyde hi wt/ eñ deelde dese
met saghen/eñ ysseren haken/ eñ beytels. Also dede
David allen dē stedē der kinderē Ammon/Eñ Da
uid troc metten volc weder te Hierusalem.
B Daer na verhief hē eenē strijt te Gaser/ teghen
2 Reg die Philisteen. Doē ter tijt sloech Sibechai die Hu
21.a sathite Sibai/die wt dē kinderen Rephaim was eñ
vernederde hem/Eñ daer verhief noch eenē strijt
tegen die Philisteen/Doen sloech Elhanā die sone
Jair/Lahemi den broeder Goliath den Gatither
Welc eenen spies staf hadde als eenen weefboom
Noch eens wert eenē strijt te Gath/daer was een
C groot mā die hadde ses vingerē eñ ses teenen/die
maken vierentwintich/Eñ hi was ooc van Rapha
geborē/eñ beschimte Jsrael Mer Jonathā die sone
Simea des broeders David sloech hē/Dese warē
geboren vā Rapha te Gath/eñ vielen door die hā
den David ende zijnder knechten.

¶ David telt dat volc in sinē lande/ ende daer me de verthoornt hy den HEERE/ende dat volck wordt om sinen wille gestraft.

Dat.xxij. Capittel.

E Nde die Satā stont tegen Jsrael/ eñ
gaf David in/dat hi Jsrael liet tellen
Ende Davidt sprac tot Joab/ eñ tot
A des volcs ouerstē/Gaet henen tellet
dat volc Jsrael/vā Bersebaa aen/ tot
Dā toe/eñ brēgt tot mi/dat ic weete hoe vele haers
is/Joab sprac/Die HERE doe tot sinē volcke ge
lijc si nu zijn/hondertmael so vele/ Mer mijn here
die coninc/en zijn si niet alle mijns heeren knechtē
Waer omme vraecht dan mijn here daer na/waer
omme sal een schult op Jsrael comen?
Mer des conincs woort ginc voort teghen Jo
ab/Eñ Joab troc wt/ende wandelde door geheel
B Jsrael/eñ quam te Jherusalem/eñ gaf dat ghetal
des ghetelden volcs Dauiden/Ende des geheelen
Jsrael was elf hondertmael duysent mannen dye
dat sweert wt trockē/Eñ Juda vierhondertmael
eñ tseuentich duysent mannen / die dat sweert wt
trockē/Mer Levi eñ BenJamin en telde hi onder
dese niet. Wāt des conincs woort was Joab eenē
grouwel/Maer dat beuiele Gode qualijc/ Want
hi sloech Jsrael/Eñ Davidt sprack tot Godt Jck
hebbe swaerlijc ghesondicht / Dat ick dat ghedaen
heb/mer nu neemt wech die misdaet ws knechts/

want ick heb wter maten sottelic ghedaen.
Eñ die HERE sprac met Gad den Siender
oft Scouwer David/ eñ sprac/Gaet henē spreect
met David seggende, So spreect die HERE/Jck
legge u drierhāde voor/Verkiest u eē van dien dat
ick u doe/Eñ doen Gad tot David quam/seyde hi
tot hem/So spreect die HEERE/Verkiest u een
weder drie iaren dierē tijt/oft drie maendē vlucht
voor uwen wederpartijders / eñ oeck dat sweert
uwer viandē/dat het u beuanghe/ofte drie dagen C
dat sweert des HEREN eñ pestilencie in dē lāde /
dat die engel des HEREN in allen palen Jsrahel
bederue/Dus siet nu toe /wat ic antwoordē sal dē
genē die mi ghesondē heeft /David sprac tot Gad
Mi is bouen maten banghe/Jck wil in die handē
des HEREN vallē/want sine ontfermherticheit
is seer groot/ende en wil niet inder menschen han
den vallen
Doen liet die HERE pestilencie in Jsrael co
men/alsoe dat tseuentich duysent mannē vielē wt
Jsrael / Eñ God seynde den engel tot Jerusalem
om te bederuen/ Eñ int verderuen sach die HEE
RE daer in/eñ hē beroude dat quaet / eñ sprac tot
ten engel den verderuer/het is genoech/Hout u
we hant op/Die engel des HEREN stont bi den
dorschuloere Arnan des Jebusiten/Ende David
sloech sijn oogen op / eñ sach den engel des HEE
REN staen tusschen hemel eñ aerde/eñ een bloot
sweert in sijn hant / wtgerect ouer Jerusalē/Doē
viel David eñ die Ouders met sacken bedeckt op
haer aēsichte/Eñ David sprac tot Godt/en bē ics
niet/die dat volc hiet tellen/Jc ben dye gesondicht
eñ dat quaet gedaen heeft / Mer wat hebben dese
schapen ghedaen? HERE mijn God laet u hant
teghen mi eñ mijns vaders huys sijn /ende niet te D
ghen u volck om te plaghen.
Eñ die engel sprac tot Gad/dat hi Davidē sou
de seggen/dat David op ghaen soude/eñ den HE
RE eenen outaer oprechten in dien dorschuloere
Arnan des Jebusiten/ Also ghinc David op na dz
woort Gad dat hi gesproken hadde in des HEE
REN name/Als hē Arnan om keerde eñ sach dē
engel/eñ sine vier sonen met hem / verstaken si hē
Wāt Arnan dorschede tarwe/ Als nu David tot
Arnan ghinc/sach Arnā eñ wert Davids gewaer
eñ ghinc wtē dorschuloere/eñ aenbede David mz
sinen aensichte ter aerden.
Eñ David sprac tot Arnā / geeft mi ruymte in
den dorschuloere/dat ic den HERE eenen outaer
daer op timmere/om volle gelt sult ghy hē mi ghe
uen/op dat die plage vandē volc ophoude/Arnan
sprac tot David/Neemt u/eñ mijn here die coninc
make so het u belieft/ Siet / ic geue dat runt tottē
brantoffer/eñ dat wagē gescerre tot hout / eñ tar
we tot spijsoffer/allet geue ict. Mer die coninc Da
uid sprac tot Arnan/Niet alsoe /mer om sijn vollē
gelt wil ict coopen/Want ic en wil niet dat u is nē
men voor den HERE/eñ om niet brātoffere doē
Also gaf David Arnan om die ruymte / guldē
sikels in gewichte ses hōdert/Eñ David timmer
de den HERE aldaer eenen outaer/ende offerde
brantoffer eñ dootoffere Eñ doen hi den HERE
aenriep/verhoorde hi hē doort vier vandē hemel/
opten outaer des brantoffers/Eñ dye HERE

sprac totten engel / dat hi sijn sweert in sijn scheyde soude keeren

Ter seluer tijt/doen Dauid sach dat hē die HE-RE verhoort hadde/op die plaetse Arnan des Jebusiten/plach hi aldaer te offerē/Wāt die wooninge des HERĒN/die Mose inder woestinen ghemaect hadde/eñ der brantofferen outaer/was die tijt inder hoochten tot Gibeon/Maer Dauid en conste niet wech ghegaen voor die seluen God te soecken/soe was hi veruaert voor dat sweert des Engels des HEREN/Eñ Dauid sprac/Hier sal dat huys Gods des HEREN zijn eñ dit den outaer tot eenen brantoffer Israel

¶ Dauid bereyt eñ beschickt totter timmeragiē des Tempels hout ende steen/gout/ende syluer

Dat.xxij. Capittel

A Ende Dauid hiet dye vreemdelingen vergaderen die int lant Israel warē/ eñ hi stelde steenmetsers/om die steenen te houwen om dat huys Godts te timmerē/Eñ Dauid bereyde veel ysers tot naghelen aen die dueren / in die poorten eñ watter te naghelen waer/eñ so vele metaels dz het niet te weghen en was/Oec cederen hout sonder getal/Want die van Zidon eñ Tyro/ brachtē veel cederen houts tot Dauid/Want Dauid dachte/Mine sone Salomo is een knechtkē eñ vertart Mer dat huys dat dē HERE getimmert sal wordē sal groot sijn/also dz sinen name eñ beroeminge verheuen worde in allen landen/ Daeromme wil ic die dingen die van noode zijn/hem te vorē bereyden/Also bereides Dauid vele voor sijn doot

Eñ hi riep sinen sone Salomo/eñ geboot hem te timmeren dat huys des HEREN des Goods

B Israel/Eñ sprac tot hem/Mijne sone/ic had indē

ij. re vij. sinne den naem des HEREN mijns Goodts een

a huys te timmeren. Mer dat woort des HEREN

iij. Par quā tot mi eñ sprac/Ghi hebt vele bloets gestort/

vij. eñ groote oorloghen geuoert/daerom en sult ghi

ij. Par. minen name geen huys timmeren/om dat ghi so

vij veel bloets op de aerde gestort hebt voor mi. Siet die sone die v geboren sal wordē/die sal een gerust man sijn. Want ic wil hem rust latē van allen sinē viandē rontsomme/Want hi sal Salomo heeten/ Want ic wil vrede eñ ruste geuen ouer Israel sijn leuen lanc/Die sal minē name een huys timmeren Hi sal mine sone sijn/eñ ic wil sine vader zijn/eñ ick wil sinen coninclijcken stoel ouer Israel beuestigē eewelick

C Dus sal nv mijn sone/dye HERE met v sijn/ eñ sult geluckich sijn/dat ghi den HEERE uwen God een huys timmert/so hi van v ghesept heeft/ Oec sal v die HERE cloecheyt eñ verstant geuē/ ende sal v Israel beuelen dat ghi hout die wet des HEREN ws Gods. Dan suldi geluckich zijn/als ghi v also hout/dat ghi doet na dē zeden eñ rechtē/ die die HERE Mose geboden heeft aen Israhel. Sijt vroom eñ getroost/en vreest noch en verslaet v niet/Siet/ic hebbe in mijnder armoedē bereit tot den huyse des HEREN/hondert duysent pondē gouts/ende duysent werf duysent ponden siluers daer toe metaels eñ ysers sonder ghetal/ wāt dies is vele/Oec hebbe ick houten eñ steenen beschict

dies moecht ghi meer maken. Eñ ghi hebt oec veel arbeyders/steenmetsers/ eñ timmerliedē aen steē eñ hout/eñ alderhande wijsen op alderhande werc aen gout/siluer/metael/eñ yser sonder ghetal Dus maect v op/eñ doet/die HERE sal met v zijn.

Eñ Dauid geboot allen ouersten Israel/ dat si sinen sone Salomo soudē helpen/eñ sprack/En is die HERE v God niet met v/eñ heeft v rontsomme ruste gegeuen/ Want hi heeft die inwoonders D

des lants in uwen handen gegeuen / eñ dat lant is onderbracht voor den HERE/ eñ voor sinen volc Dus gheeft nv uwe herten eñ zielen /den HERE uwen God te soecken/eñ maect v op/eñ timmert Gode den HEERE een heylichdom/ op datmē die arcke des verbonts des HEREN/eñ die heylige vaten int huys brenge/ dat den name des HEREN getimmert sal worden/Also maecte Dauid sinen sone Salomo tot eenen coninck ouer Israel/ Doen hi oudt ende des leuens sadt was.

Als Dauid out wert eer dat hy sterf/soo bestelde hi die officien inden huyse Gods.

Dat.xxiiij. Capittel.

Ende Dauid bergaderde alle ouerste in Israhel/eñ die priesters ende Leui A

ten/datmen dye Leuiten soude tellen van dertich iaeren eñ daer ouer/ Eñ haer ghetal was/van hoofde te hoofde dat stercke mannen waren/ achtendertich duysent/Wt welcken werden vierentwintich duysent die dat werck aenden huyse des HEEREN dreuen/ende ses duysent officiers ende rechters / ende vier duysent poortiers of doorwachters / eñ vier duysent lofsanghers des HEEREN/met snaren B

of muysijckspelen/die ick ghemaect hebbe om lof te singhen.

Ende Dauid maecte die oordinancie onder die kinderen Leui/te weten /onder Gerson/ Kahath/ ende Merari/Die Gersoniten waren/ Laedā/ende Simei/Dye kinderē Laedā/die eerste Jehiel/Sethan/ende Joel/ die drie /Die kinderen Simei waren/Salomith/ Hasiel/ende Haram dye drie /dese waren die sonderlinckste onder den vaderen van Laedā/oock waren dese Simei kinderen/ Jahath/ Sina/ Jeus/ende Bria/dese vier waren oock Simei kinderen/Jahath was deerste Sina die ander Mer Jeus ende Bria en hadden nyet vele kinderen/daeromme worden si voor eens vaders huys gherekent

Die kinderen Kahath waren / Amram/Jeze-

har/Hebron/ende Vsiel dye vyere/ Dye kinderen ex. vi

Amram waren/Aaron/ende Moyse/mer Aaron C

wert afgescheiden/dat hi gheheylicht soude worden totten alderheylichsten/hi ende sine sonen eewelick te roocken voor den HEERE/ende te dienen/ende te seghenen inden naeme des HEEREN eewelick/Ende Mose des mans Goodts kinderen worden ghenoempt onder der Leuiten exo.

stamme/Dye kinderen Mose waren Gerson/ ende Eliezer/dye kinderen Gerson/deerste was Sabuel/Dye kinderen Eliezer/die eerste was Rehabia Ende Eliezer en hadde gheen ander kinderen/maer der kinderen Rehabia waren vele daer ouer. Die kinderē Jezehar warē Salomith die eerste/Die kinderen Hebron waren Jeria die eerste/

Ameria die andere/Jehasiel die derde/eñ Jakme-
am die vierde/Die kinderen Vsiel waren/ Micha
die eerste/ eñ Jesia die andere.
Die kinderen Merari warē/ Maheli eñ Musi/
Die kinderē Maheli waren Elezar eñ Kis/ Elea
zar sterf eñ en hadde geen sonē mer dochteren/Eñ
die kinderen Kis namense/Die kinderē Musi wa
ren Maheli/Eder eñ Jeremoth/die drie/Dat zijn
die kinderē Leui/onder haerder vaders huysen/eñ
die principaelste der vaderen die gerekēt wordē na
der namen ghetal/by den hoofden/ die die werckē
des diensts deden inden huyse des HEEREN/ van
twintich iaren eñ daer ouer/Want Dauidt sprack
Die HEERE die God Jsrael heeft sinen volcke ru
ste gegeuen/eñ sal tot Jerusalem woonen eewelic
Ooc onder die Leuitē wordē getelt die kinderē
D Leui/vā twintich iaren eñ daer ouer/dat si die woo
ninge met en behoeuen te dragē/met allē haren ge
reetscap haers officijs. Mer na dē laetstē woorden
Dauid/dat si staen soudē onder die hant der kinde
ren Aaron/om te dienen inden huyse des HEE-
REN/inden voorhouen/ eñ totten kistē/eñ totter
reyninghe/eñ tot alderley heylichdom /eñ tot allen
wercken des diensts inden huyse Gods/Eñ tottē
toonbroode/totter bloeme van mele/totten spijsof
fer/totten ongesuerdē vladen/tottē pannen/tottē
roosteren/eñ tot allen ghewichte eñ mate/Eñ om
te staen des morghens den HEERE te dancken eñ
te louen/Des auonts ooc also/eñ om alle brātoffe
ren/dē HEERE te offeren op die Sabbathen/nyeu
maenden/eñ feestē/na dz getal eñ behoorte/altoos
voor den HEERE/dat si der bewaringhe gaey sou
den staen/aen den tabernacule des getuygenis eñ
des heylichdoms/eñ der kinderen Aaron haerder
broeders om te dienen inden huyse des HEEREN

¶ Hier worden ooc die officien ende diensten be
screuen. Dat.xxv. Capittel.

Jt was die oordinancie der kinderen
Aaron/Die kinderen Aaron waren
Nadab/ Abihu/Eleazar/ende Jthā-
A mar/Mer Nadab eñ Abihu storuen
voor haren vaderē/eñ en hadden gee
ne kinderen/eñ Eleazar eñ Jthamar werden prie-
sters/eñ Dauid oordineerdese also/Zadock wt dē
kinderen Eleazar/eñ Ahimelech wt den kinderen
Jthamar/na hare getal eñ diēste. Eñ der kinderē
Eleazar werdē meer geuondē tot principalē sterc
ken mannē/dan der kinderē Jthamar/eñ hi oordi-
neerdese alsoo/ te weten/sesthien wt den kinderen
Eleazar tot ouersten haerder vaders huys/ Ende
acht wt den kinderen Jthamar/onder haerder va
deren huys/Maer hi oordineerdese door het lodt
om dat beyde wt Eleazar eñ Jthamar kinderen o
uerste waren indē heilichdō/ eñ ouerste voor God
Eñ die scriuer Semeia/die sone Nethaneel / wt dē
Leuitē/bescreeftse voor dē coninc/eñ voor die ouer
ste/eñ vore Zadok dē priester/eñ voor Abimelech
den sone AbJathar/eñ voor den ouersten vaderē
B onder den priesteren eñ Leuiten/te weten/deen va
der huys voor Eleazar/ende dat ander voor Jtha
mar/eñ dat eerste lot viel op Joiarib / Dat ander
op Jedaia/Dat derde op Harim/dat vierde op Se
orim/dz vijfste op Malchia, dat seste op Meiamin
dat seuense op Hakoz / dat achste op Abia / dat ne-
genste op Jesua /dz thiēde op Sechania/dat elfste
op Eliasib/dz tweelfste op Jakim/dat.xiij.op Hu
pa/dat.xiiij.op Jesebead /dat xv.op Gilga/dz.xvi
op Jmmer/dat.xvij.op Hesir/dat xviij.op Hapizē
dat.xix.op Pethahia/ dat .xx.op Jeseskel /dz xxi.
op Jachim / dat tweentwintichste op Samul/dat
drietwintichste op Delaia /dz vierētwintichste op
Maasia/ dat is hare oordinancie na haeren dien- C
ste om te gaē in dat huys des HEEREN/nae haer
der costume onder haeren vader Aaron / soo hem
die HEERE die God Jsrael geboden hadde
Maer onder den anderen kinderē Leui/was
onder den kinderen Amram /Subael/onder den
kinderen Subael/was Jedhea/onder dē kinderē
Rehabia/was dye eerste Jesia/Mer onder die Je
zerahiten was Slomoth/onder den kinderē Slo-
moth was Jahath/Die kinderen Hebron/waren
Jeria dye eerste/ Amaria die andere. Jehasiel dye
derde/Jakmean die vierde/Die kinderē Vsiel wa
ren Micha/onder dye /kinderen Micha was Sa- D
mir. Die broeder Micha was Jesia/ onder die kin
deren Jesia was Sacharia / die kinderen Merari
waren Maheli eñ Musi / dies soon was Jaesia/
Die kinderen Merari van Jaesia zijns soons wa-
ren/Soham/Sacur/eñ Jbri.
Maheli hadde Eleazar/want hi en hadde ghee
ne sonen/Van Kis/ Dye kinderen Kis waren Je-
rachmeel/Die kinderen Musi waren Maheli/E
der/ende Jeremoth/Dat zijn die kinderen der Le-
uiten onder haerder vaderen huys
Ende men wierp voor hen ooc dz lodt neffens
haeren broederen / den kinderen Aaron voor den
coninc Dauid/ende Zadok/ende Ahimelech/ende
voor die ouerste vaderē onder den priesteren ende
Leuiten/den cleynsten broeder effen so wel /als dē
ouersten onder den vaderen.

¶ Vanden dienst der kinderen Assaph /Heman/
ende Jedithun. Dat .xxvi. Capittel.

Nde Dauid metten veldthooftlieden
sceide af officiers onder den kinderen A
Assaph/ Heman ende Jedithun /dye
propheten/met harpē /psalteren/en-
de cymbalen / ende si werden ghetelt
totten wercke nae haren officien/ Onder den kin
deren Assaph was Sacur/Joseph Nethania/Asa-
rela/kinderen Assaph /onder Assaph die daer pro-
pheteerden bi den coninc / Van Jedithun. Die kin
deren Jedithun warē/Gedalia/Zori/Jesaia/Ha
sabia/Mathithia/dese ses onder haeren vader Je
dithun met herpē / die daer propheteerdē dē HE-
REE te dancken eñ te louen/Van Heman /Die kin
deren Heman warē Bukia/Mathania/Vsiel/Se
buel/ Jerimoth/ Hanania. Hanani/Eliatha/Gi-
dalti /Romāti Ezer/ Jasbakasa /Mallothi/ Hothir
eñ Mahesioth/ Dese waren alle kinderen Heman
des Sienders/des conincs inden woordē Godts/
den hoorne te verheffen Want Godt had Heman B
xiiij. sonen eñ drie dochteren gegeuen
Dese waren al onder haeren vaderen/Assaph/
Jedithun ende Heman / om te singhen indē huyse
des HEEREN met cymbalē/ psalterē ende her-
pen/nae den dienst inden huyse Gods bi dē coninc
Ende haer ghetal was met haeren broederen dye
indē sanc des HEEREN geleert waren / altesamē

meesters/twee hondert eñ achtentachtētich/eñ si
worpen lodt ouer haer officien/gelijc den minstē
als den meesten/den leeraer als dat schoolkint
Eñ dat eerste lot viel onder Asaph op Joseph
Dat tweede op Gedalia met sinen broederē eñ so
nen/dyer waren twelef/Dat derde op Sacur met
C sinen sonen eñ broederen/dier waren twaelf/Dat
vierde op Jezri met sinen sonē eñ broederen/dyer
waren twelf/Dat vijfste op Nethania met sinen
sonen eñ broederen/dier waren twelf/Dat seste
op Bukia/met sinen sonen eñ broederen/dier wa
ren twelf/Dat seuenste op Jesreela/met sinen so
nen eñ broederē/dier waren twelf/Dat achste op
Jesaia/met sinen sonen eñ broederen/dier waren
twelf/Dat neghenste op Mathania/met sinen so
nen eñ broederen/dier waren twaelf/Dat thienste
op Semei/met sinen sonen eñ broederen/dier wa
ren twaelf/Dat elfste op Asareel/met sinen sonen
eñ broederen/dier warē twaelf.Dat twaelfste op
Hasabia/met sinen sonen eñ broederen dier waren
twelf.

Dat.xiij.op Subael/met sinē sonē eñ broederē
dyer waren twelf/Dat veerthienste op Mathi=
thia/met sinen sonen ende broederen/dyer waren
twelf/Dat vijfthiēste op Jerimoth/met sinen so=
nen eñ broederen/dier waren twelf/Dat sesthiē=
D ste op Anania/met sinen sonen eñ broederen/dier
waren twelf/Dat seuenthienste op Jasbekasa/
met sinen sonen eñ broederen/dier waren twelf/
Dat achtienste op Hanani/met sinē sonen eñ broe
derē/dier warē twelf/Dat negēthienste op Mal=
lothi/met sinen sonen ende broederen/dier waren
twaelf/Dat twintichste op Eliatha/met sinē sonē
eñ broederē/dyer waren twelf/Dat eenentwin=
tichste op Hathir/met sinen sonen ende broederē/
dier warē twelf/Dat tweetwintichste op Gidal=
thi/met sinē sonen eñ broederē/dier warē twelf/
Dat drientwintichste op Mahesioth/mz sinē sonē
eñ broederen/dier waren twelf/Dat vierentwin
tichste op Romanti Ezer/met sinen sonen/eñ broe
deren/dyer waren twelf

¶ Vanden dienst eñ oordinancie der poortiers/
ende haer officie

Dat.xxvi.Capittel

ander oordineringe der poortiers of
doorwachteren/Onder dye Korhitē
B was Meselemia/dye sone Kore/wt
den kinderen Asaph/Dye kinderen
Meselemia waren dese/die eerste ge=
borene Sacharia/die tweede Jediael/de derde Se
badia/die vierde Jatniel/die vijfste Elam/die seste
Johanan/die seuenste Elioenai/Die kinderen O=
bed Edom warē dese/die eerste geborene Semaia
die tweede Josabad/de derde Joah/die vierde Sa
cur/die.v.Nethaneel/de seste Ammiel/die seuēste
Isaschar/die achste Pegulthai/Want God hadde
hem gesegent Eñ sinen sone Semaia werden oec
sonen gheboren die inden huyse haerder vaderen
heerschten/Want het waren stercke ruesen/Soo
waren nv die kinderen Semaia/Athni/Raphael/
Obed/eñ Elsabad/dies broederē redelijcke lydē
waren/Elihu/eñ Samachia/Dese waren alle wt
den kinderen Obed Edom/Si/met haren kinde=
ren eñ broederen/redelijcke liedē/bequaem tot of
ficieren/waren tweentsestich van Obed Edom.

Meselemia hadde kinderen ende broederen re
delijcke mannen achthien/Hossa wt den kinderen
Merari/hadde kinderen den principaelsten Sim=
ri/want die eerste geborene en was niet daer/Daer B
om sette hem zijn vader tot eenen principalen/Dē
anderen Hilkia/Den derdden Thebalia/Den vier=
den Sacharia/Alle kinderen ende broederē Hossa
waren derthiene.

Dit is die oordineringhe der poortiers/onder
den hoofdē der bromer aent officie/neffens haeren
broederen om te dyenen inden huyse des HE=
REN/Ende dat lodt wert ghewórpen den cleynē
ghelijck den grooten/onder haerder vaders huy=
se/tot eender yeghelijcker poorten/Dat lodt tegen
oosten viel op Meselemia/Mer sinen sone Sacha
ria/die een cloeck raetsman was/wierpmen lodt
ende t viel op hē noortwaert/Mer Obed Edom
zuydtwaert eñ sinen sonen by den huyse Esupim/
ende Supim ende Hossa westwaert by dye poorte
Salecheth/op die strate der brantofferen/daer deē
bewaringhe neffens dander staet.

Oostwaert waren Leuiten ses/noortwaerdts
daechs vier/zuytwaert des daechs vier/By Esu=
pim twee eñ twee/Aen Parbar westwaerdt vier
aen die strate/ende twee aen Parbar.

Dit zijn die oordineringhen der doorwachters
onder den kinderen der Korhiten/ende den kinde=
ren Merari/Vanden Leuiten was Ahia/ouer dye C
schattē des huys Gods/ende ouer die schatten die
geheylicht worden.

Vanden kinderē Laedā/die kinderen der Ger=
soniten/Van Laedan waren hoofden der vaders/
te weten/die Jehieliten/Die kinderē der Jehielitē
warē Sethan ende sine broeder Joel/daer die scat
ten des huys des HEEREN.Onder den Amra
miten/Jezehariten/Hebroniten/ende Vsieliten/
was Sebuel dye sone Gerson/des soons Moyse/
prince ouer die scatten/Mer zijn broeder Eliezer
had eenē sone Rehabia/dies soon was Jesaia/dies
soon was Joram/dies soon was Sichri/dies soon
was Selomit/Die selue Selomith eñ zijn broede
waren ouer alle scattē der geheilichdē/welc die co
ninc Dauid heilichde/eñ die ouerste vaders onder
den ouerstē ouer duysent/ende ouer hondert ende
die ouerste int heyr/Van strijdē eñ roouen hadden D
zijt geheylicht/om te repareren dat huys des HE
REN/oec allet wat Samuel die Sieder/ende Sa
ul die sone Kis/ende Abner die sone Ner/ende Jo
ab die sone Zeruia geheylicht hadden/Allet gehei
lichde was onder die hant Selomith/ende sijnder
broeders

Onder den Jezehariten/was Cenania/met si=
nen sonen totten werck daer buyten ouer Israel/
officiers eñ rechters/ Onder den Hebronitē was
Hasabia ende sine broeders/redelijcke lieden/duy
sent ende seuen hondert ouer die officiers Israhel
ouer dese side der Jordanen westwaert/tot alder
hande wercken des HEEREN/ende den coninc
te dienen/Item onder den Hebroniten was Jeria
die principaelste onder dye Hebroniten zijns ghe=
slachts/onder den vaderen/ Onder hen worden
ghesocht ende ghevonden inden veerthienstē iaer
des Coninckrijcks Dauid redelijcke mannen/tot

Haeser in Gilead/ ende hare broeders/ redelijcke
mannen/ twee duysent/ eñ seuenhonderdt ouerste
vaders/ eñ David settese ouer die Rubeniten/ Ga=
diten/ eñ hē haluen stam Manasse/ tot alle hantie
ringhe Gods ende des conincs.

¶ Vander ordinancie der hooftlieden wt dē stā-
men. Dat.xxviij.Capittel.

A Die kinderen Israel na haren getale
waren hoofden der vaderen/ ende o=
uer duysent/ ende hondert/ ende offi=
ciers/ die des conincs waer namē na
hare ordinācie af eñ toe te trecken elc
ker maent eene/ in allen maenden des iaers/ Elck
oordinancie hadde/ vierentwintich duysent.

Ouer die eerste oordine der eerster maēt was
Jasebeam/ die sone Sabdiel/ ende onder sine ordi=
ne waren oock vierentwintich duysent/ Wt den kin
deren Perez/ was die vorste onder allen velthooft
mannen in die eerste maent.

Ouer die oordine der andere maent was Do=
B dai die Ahohite/ eñ Mikloth was prince ouer zijn
ordine/ Ende onder sine ordine waren vierentwin
tich duysent.

Die derde velthooftmā der derder maēt/ die o=
uerste was Benaia/ die sone Joiada des priesters
Ende onder sine ordine warē vierentwintich duy
sent/ Dat is die Benaia/ dye Rueße/ onder dertich
eñ ouer dertich/ Ende sine ordine was onder sinen
sone Ammi Sabad.

Die vierde/ inder vierder maent/ was Asahel
Joabs broeder/ ende na hem Sabadia zijn sone/ eñ
onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die vijfste inder vijfster maent was Samehuth
die Jesrahite/ ende onder sine ordine waren vieren
twintich duysent.

Die seste/ inder sester maent/ was Ira dye sone
Ikkes/ die Tekoite ende onder sine ordine waren
C vierentwintich duysent.

Die seuenste/ inder seuēster maent was Helez
Pelonite/ wt den kinderen Ephraim/ ende onder
sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die achste/ inder achster maent/ was Sibechai/
die Husatite/ wt den Saheriten/ eñ onder sine ordi
ne waren vierentwintich duysent.

Die negenste/ inder negenster maent/ was Abie=
ser dye Anthothie/ wt den kinderen Jemeni/ ende
onder sine ordine waren vierentwintich duysent

Die thiende inder thienster maent was Mahe
rai/ die Netophathite/ wt den Serahiten/ eñ onder
sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die elfste/ inder elfste maent was Benaia die
Pirgathonite/ wt dē kinderē Ephraim/ eñ onder
sine oordine waren vierentwintich duisent

Die twaelefste/ inder twaelefster maēt/ was Hel
dai/ die Netophatite/ wt Atniel/ eñ onder sine oor
dine waren vierentwintich duisent.

Ouer die stammen Israel/ waren dese Onder
die Rubenitē was prince Elieser/ die sone Sichri/
Onder die Simeoniten/ was Sephatia/ die sone
Maecha/ onder den Leuiten/ was Hasabia/ die so=
ne Keuel/ Onder die Aroniten was Zadock/ On
der Juda/ was Elihu tot dē broederē David On
der Isachar was Amri die sone Michael Onder
Sebulon/ was Jesmaia/ dye sone Obadia/ Onder

Naphtali was Jeremoth/ die sone Asriel/ Onder
den kinderen Ephraim/ was Hosea dye sone Asa
hia Onder dē haluen stāme Manasse/ was Joel/
die sone Pedaia/ Onder den haluen stamme/ Ma
nasse in Gilead/ was Jeddo dye soon Sacharia/
Onder Ben Jamin/ was Jaciel/ dye sone Abner
Onder Dā was Asareel/ dye sone Jeroham/ Dat
zijn die vorsten der stammen Israel.

Mer David en nam dat ghetal der gheender
niet/ die van twintich iaren/ eñ daer onder waren
Wāt die HERE hadde ghesprokē Israel te ver=
meerderen/ ghelijc die sterren aendē hemel/ Mer
Joab die sone Zeruia/ die hadde begonst te tellen
eñ hi en voleynde dat niet/ Want daer omme quā
een gramschap ouer Israel/ Daeromme so en quā
tgetal niet in die Cronika des conincs David. D

Ouer dye schattē des conincs was Asmaueth/
die sone Adiel/ eñ ouer dye schatten opten lande/ in
steden dorpen/ eñ sloten/ was Jonathan dye sone
Usia/ Ouer die acker liedē dat landt te tuelē oft te
bouwen/ was Esri/ dye sone Chelub/ Ouer dye
wijnbergen was Simei die Ramathite Ouer dye
wijnkelders/ eñ schatten des wijns/ was Sabdi/
die Siphmite/ Ouer die olijfhouē/ eñ moerbesie
boomē/ inden leegen veldē/ was Baal Hanan die
Gaderite/ Ouer den olie schat/ was Joas/ Ouer
die weyrinders te Saron/ was Sitari die Saro=
nite/ Mer ouer die runderen inden broeckē/ was
Saphat/ dye sone Adlai/ ouer die kemelen/ was
Obil/ die Jmaelite/ Ouer dye ezels/ was Jehedia/
die Meronohite/ Ouer dye schapē/ was Jasis dye
Hargarite/ Desē waren alle ouersten/ ouer die goe
den des conincs Davids.

Jonathan Davids oom/ was die raet/ eñ mee
ster eñ schriuer/ Ende Jehiel die sone Hachmoni/
was bi dē kiderē des conincs/ Ahitophel was oock
raet des coninckx/ Husai die Arachite was des co
nincs vriēt/ Na Achitophel was Joiada/ die sone
Benaia eñ AbJathar/ met Joab was velthooft
man des conincs.

¶ Davids relacie tot den hooftlieden wort hier
bescreuen/ ende totten volcke/ ende Salomon si-
nen sone. Dat.xxix.Capittel

Ende David vergaderde tot Hierusa E
lem alle ouerste Israel/ te weten/ die
princen der stammen/ dye princē der
oordinē/ die des conincs waernamē
die princen ouer duysent/ ende ouer
hondert/ die vorsten ouer die goedē/ ende vee des
conincs/ ende zijnder sonen/ metten camerlingen/
dye crijschmannen/ ende alle redelijcke mannen/
Ende David dye Coninc stont op sine voeten/ en
de sprac.

Hoort mi mine broeders/ eñ mijn volc/ Ic had
de voor my genomen een huys te timmeren/ daer
die arcke des verbonts des HEREN ruste sou=
de/ eñ een voetscamel dē voete ons Godts/ eñ had
de/ mi geschict te timmeren/ Maer God dede my
seggē/ Ghi en sult minē name gheen huys timme ij.Reg.
ren/ want ghi zijt een oorlochs mā/ eñ hebt bloet iij.a.
gestort/ Nv heeft die HERE/ die God Israel mi Sa.ix.a
vercoren/ wt mijns vaders geheele huis/ dat ic co
ninc ouer Israel zijn soude eewelic/ Want hi heeft
Juda vercoren tot eene prinscap/ ende inden huy=

B Se Juda mijns vaders / ende onder mijns vaders
kinderen/heeft hi behagē aen mi gehadt/dat hi mi
ouer geheel Israel coninc maecte/eñ ondͤ alle mij-
ne sonen(Want die HEERE heeft my vele sonē
ghegheuē)heeft hi mijnen sone Salomo vercoren
dat hi soude sitten opten stoel des conincrijcs / des
HEEREN ouer Israel/eñ heeft mi gesproken/
V sone Salomo sal mijn huys ende hof timmeren
Want ic hebbe hem mi vercoren tot eenē sone/eñ
ic wil sijn vader zijn/eñ wil sijn conincrijck beuesti
gen eewelic/ist dat hi volhert na mijne gebodē/eñ
rechten/te doen ghelijc het heden staet
Nv voor geheel Israel der geheelē gemeynten
des HEEREN/eñ voor den oorē ons Gods/so
houdet/eñ soect alle die gebodē des HEEREN ws
C Gods/op dat ghi besit dz goede lāt/ eñ beerue op
uwe kinderen na v eewelic. Eñ ghi mine sone Sa
lomo/bekent den God ws vaders/eñ dient hē wt
geheelder herten/eñ wt lust der sielen / Want dye
HEERE ondersoect alle hertē/eñ vͤstaet dat voort
stel alre gedachtē/Ist dat ghi hem soect/so sult ghi
hem vindē/maer verlaet ghi hem/soo sal hi v ver
werpen eewelic Dus siet nv toe/Want dye HEE-
RE heeft v vercorē/dat ghi een huys sout timme-
rē tot eenē heylichdō/Sijt ghetroost/ende maket.
Eñ Dauid gaf sinen soon Salomo een bewor
pe des portaels/eñ zijns huys/eñ der boutē oft ge
welfsels/eñ des zaels/eñ camerē vā binnen/eñ des
huys des genadē stoels Daer toe eē beworp alles
wat bi hem in sinen ghemoet was/te wetene/ des
hoofs aen den huyse des HEEREN/eñ alle des
maecsels rontomme des schats inden huyse des
Gods/eñ des schats der geheylichdē/die ordinan-
cie der priesterē eñ Leuitē/eñ alle der wercken der
officien/inden huyse des HEEREN/ gout/nae dat
gout gewichte tot alderley batē eens yegelics of-
ficijs/eñ alderhande siluerē gereetscap/na dat ghe
wichte tot alderley baten/elcx officijs
Eñ gewichte tot guldenē candelaerē eñ guldē
lampen/elcken candelaer eñ zijnder lampe sijn ge-
wichte/Also ooc tot siluerē candelaers gaf hi dat
gewichte totten candelaers/eñ sinen lampen nae-
der matē elcs candelaers
Ooc gaf hi tot tafelen der thoonbroodē/ gout
D tot elcker tafelē/haer ghewichte/Also oock siluer
tot siluerē tafelen/Eñ louter gout tot crauwelen/
beckens/eñ wierooes batē/Eñ tot guldē bekerē/
elcken beker zijn ghewichte/Ende tot eenen root
outaer zijn gewichte/dat alder louterste gout. Ooc
een bewerp des wagens/der Cherubim/dat si hē
wt breydē eñ bedeckē soudē bouē die arcke des v-
bonds des HEEREN/het is mi beschreuen ghe-
gheuen vander hant des HEEREN/dat mi onder
wijsen soude alle die wercken des beworps.
Eñ Dauid sprack tot sinen sone Salomo/Sijt
getroost/eñ fraey/eñ maket/en vreset/noch en ve-
saet v niet/Die HEERE God/mijn God sal met
v zijn/eñ en sal die handt niet af treckē noch v ver
laten/tot dat ghi allet werck des dienst inden huyse
des HEEREN voleyndet/Siet daer die ordinācie
der priesteren/eñ Leuitē tot allē officien inden hui
se Gods/zijn met v tot allen wercken/eñ zijn wil-
lich/ende wijse tot allen officien/Daer toe/ die prin
cen ende allet volck tot allen uwen hantieren

¶ Dauid spreect vander timmeragie des tēpels
Ende wat die daer toe belooven.

Dat.xxx.Capittel

Nde die coninck Dauid sprack totter
geheelder gemeyntē/God heeft Sa A
lomo een van mijnen sonen verwect
die noch ionck ende tedere is/ Maer
dat werc is groot/want het en is niet
eens menschen wooninghe/maer Gods des HE-
REN/Ick hebbe wt alle mine crachten bescicket
totten huyse Gods/gout tot guldenē/siluer tot sil-
ueren/metael tot erenen/yser tot yseren / hout tot
houtenen gereetschap/Onich steenen/zeer dierba
re robijn/eñ bonte steenen/eñ alderhande edele ge
steenten/marmoer steenē planteyt/Ouer dat/wt
welbehagen aent huys mijns Godts/ heb ick van
minen eyghenen goede/gout eñ siluer drie duysent
ponden gouts van Ophier/eñ seuen duysent pon-
den louters siluers/dat geue ic totten heyligen huy
se Gods/bouen alle dat ick beschict hebbe/om dye B
wanden der huysen te ouertrecken / dat ghulden
werde wat gulden/eñ siluerē wat silueren zijn sal/
ende alderhande wercke/door die handt der werc-
meesters/Eñ wien is nv vrijwillich sine hāt heden
den HEERE te vullen.
Doen worden die princē der vaderen/Dye princē
der stammē Israel/die princen ouer duysent/ende
ouer hondert eñ die princē ouer des conincs werc-
ken/vrijwillichlijc/ende gauen totten dienst inden
huyse Godts/vijf duysent ponden gouts/eñ thien
duysent ghulden/eñ thien duysent ponden siluers
eñ achthien duysent ponden metaels/ eñ hondert
duysent ponden ysers/Eñ bi wien dat steenen ghe
uonden waren/gauen si totten schat des huys des
HEEREN/onder die hāt Jehiel des Gersoniters C
Eñ dat volc was vrolijck/dat si vrijwillich wa-
ren/want si gauent wt geheelder herten den HE-
RE vrijwillichlijc/Ende Dauid die coninc verblij
de hē ooc hoochlijc/ende loofde God/ende sprack
voor die geheele gemeynte/Geloofte zijt ghi HE
RE God Israel onser vaders v behoort die groot-
heit/glorie/der macht victorie/eñ danc/Wāt allet
dat in hemel eñ in aerde is/is uwe/v is dat rijc/eñ
ghi zijt verhooget ouer al tottē ouersten V is rijc-
dō/eñ eere/voor v/ghy heerscapt ouer al in uwer
hant staet cracht eñ macht/eñ in uwer handt staet D
het elcken groot eñ starc te maken.
Nv onse God/wy dancken ende beroemen den
name uwer heylicheit/oft pronckerije/Want wat
ben ic?wat is mijn volck?dat wi souden vermoghē
vrijwillichlic cracht te gheuen/ghelijc dit toe gaet?
Want van v ist al gecomen/eñ van uwer hant heb
ben wi v dat gegeuen/Want wi sijn vreēdelingen
eñ gastē voor v/gelijc onse vaders alle/Ons leuen
opter aerden is als een schaduwe/ende daer en is
gheen vertoeuē/oft ophoudē/HEERE onse God
Al desen hoop die wi ghesticht hebbē v een huys te
timmeren/uwen heyligen name/dye is van uwer
hant gecomen/ende het is al uwe
Ic weet mijn God/dat ghi dat herte proeft eñ
eenvuldicheit is v aengename/Dair omme hebbe
ic dit al wt eē vuldiger hertē vrijwillich ghegheuen
eñ hebbe nv met blijscappen gesien v volck dz hier
voor hādē is/dat het v vrijwillichlic gegeuē heeft/

HEERE God onser vaderen/ Abraham/ Isaac ende Israel/ bewaert eewelic sulck dichten en ghe dachte int herte ws volcs/ ende voecht haer herte tot v/ Ende minen sone Salomo/ geeft een volcomen herte/ dat hi uwe geboden onderhoude/ ende uwe ghetuyghenisse/ en zeden/ dat hijt al doe/ ende timmere dese woninghe/ die ick ghesciet hebbe
En Dauid sprac totter geheelder ghemeynten Louet den HEERE uwe God/ Ende die geheele gemeynte loofde den HEERE/ den God haer der vaderen/ ende neychden hen/ ende aenbaden den HEERE/ ende den coninc/ ende offerden den HEERE offer/ Ende des anderen morghens/ offerden si brantoffer/ duysent varren/ duysent rammen/ duysent lammeren/ met haren drancoffer/ ende offerden planteyt onder gheheele Israel/ ende aten/ ende droncken inden seluen daghe/ voor den HEERE/ met grooter blijschappen/ ende maecten Salomo den sone Dauidt/ anderwerf coninc/ en salfden hem den HEERE tot eenen prince/ ende Zadok tot eenen priester.
Also sadt Salomo opten stoele des HEEREN een coninck in zijns vaders Dauidts plaetse/ ende werf geluckich/ Ende geheel Israel was hem gehoorsaem/ ende alle ouerste ende machtighe/ ooc alle kinderen des conincs Dauids/ deden hen onder den coninc Salomo/ Ende die HEERE maecte Salomo altoos meerder voor gheheele Israhel/ ende gaf hem een looflic conincrijc/ dat gheene voor hem ouer Israel ghehadt en hadde.
Soo is nv Dauid/ dye sone Isai coninc geweest ouer alle Israel/ En die tijt dat hi coninc gheweest is ouer Israhel/ is. xl. iaer/ Te Hebron regneerde/ hi seuen iaer/ en tot Hierusalem drienderticli iaer Ende sterf in goeden ouderdom/ vol leuens/ rijcdoms ende eeren/ Ende zijn soon Salomo werdt coninc in zijn plaetse/ Dese geschiedenissen des conincs Dauid/ beyde die eerste ende die laetste/ siet/ die zijn ghescreuen onder die gheschiedenissen van Samuel des Sienders/ ende onder die ghescheidenisse des prophete Nathan/ en onder die gescheidenissen Gad des Sienders/ met allen sine conincrijcken/ ende machtichheden/ ende tijden/ die onder hem ver ghaen zijn/ beyde ouer Israhel/ ende alle conincrijcken inden landen

(.·.) (.·.) (.·.)

¶ Hier eyndet dat eerste deel der Croniken.

¶ Hier beghint dat tweede deel der croniken.

¶ Van Salomons conincrijcke/ den seluen openbaert die HEERE/ ende Salomo bidt hem

Dat. eerste. Capittel.

Ende Salomo die sone Dauid wert in zijn rijc becrachticht/ ende dye HEERE zijn God was met hem/ ende maecte hem altoos grooter/ En Salomo sprack tot ten geheelen Israel/ metten ouersten ouer duisent/ ende hondert/ metten rechteren/ en met allen vorsten in Israel/ metten ouersten vaderen/ dat si souden gaen Salomo en die geheele gemeinte met hem/ totter hoochten die te Gibeon was/ want daer was den Tabernakel des getuygenis Gods/ die Mose die knecht des HEEREN ghemaect hadde inder woestinen/ Want die Arcke Gods hadde Dauid op gebracht van Kiriath Iearim/ daer hi haer bereit had want hi hadde haer eenen tabernakel op geslagen te Ierusalem/ Maer den metalen outaer die Bezaleel/ die sone Vri/ des soons Hur gemaect hadde was aldaer voor dye wooninghe des HEEREN/ Ende Salomo/ en die gemeinte plaghen dien te versoecken/ En Salomo offerde opten eenen outaer voor den HEERE/ die voor den tabernakel des ghetuygenis stont/ duysent brantoffere.
Inder seluer nacht openbaerde God Salomo en sprac tot hem/ Bidt/ wat sal ick v gheuen? En Salomo sprack tot Godt/ Ghi hebt groote ontfermhertichheit aen mijnen vader Dauid ghedaen ende hebt mi in zijn plaetse coninc ghemaect/ Soo laet nv HEERE God v woort warachtich worden aen minen vader Dauid/ want ghi hebt mi coninc ghemaect ouer een volck dat soo vele is/ als stofs opter aerden/ dus geeft my nv wijsheit ende kennisse/ dat ic voor desen volck wt ende inne gae Want wie can dit/ v groote volck gheuonnissen?
Doen sprack God tot Salomo/ Want ghi dat inden sinne hebt/ en en hebt niet om rijcdom/ noch om goet/ noch om eere/ noch om uwer vianden sielen/ noch om lanc leuen ghebeden/ Maer hebt om wijsheit ende kennisse gebeden/ dat ghy mijn volc oordeelen mocht/ waer om ick v coninc ghemaect hebbe/ soo si v wijsheit ende kennisse ghegheuen/ Daer toe wil ic v rijcdom/ ende goet/ ende eere geuen/ dat ws ghelijck onder den coninghen voor v niet gheweest en is/ noch worden en sal nae v/ Al soo quam Salomo vander hoochten/ die tot Gibeon was/ tot Hierusalem vanden tabernacule des getuyghenisse/ en regneerde ouer Israel
Ende Salomo vergaderde hem wagens ende ruyters/ alsoe dat hi te weghe bracht duysent ende vierhondert waghens/ ende twaelf duysent ruyters/ ende lietse inden waghen steden/ en bi den coninc te Ierusalem/ Ende dye coninc maecte des siluers en gouts so vele te Ierusalem/ als der steenen

ende der cederen/ als der moerbesie boomē/ die in den beemdē wassen Eñ men bracht Salomo peert den wt Egipten/ Ende dye coopliedē des conincs haeldense wt Kena om ghelt/ Eñ quamen op/ eñ brachten wt Egiptē eenē waghen/ om seshondert silueren penninghen/ eñ een peert/ om hondert eñ vijftich/ Alsoo brachtense oock allen coningen der Hethiten/ eñ den coninghen tot Sirien

Hoe dat Salomon voor hem neemt den Tempel des HEEREN te timmeren Capittel.ij.

Nde Salomo dacht te timmerē een huys den name des HEEREN/ ende een huys zijns coninckrijcs/ eñ telde af
A seuē duysent mannen totten lastē/ eñ acht duysent timmerlieden op dē berge/ eñ drie duysent/ eñ seshondt officiers ouer haer

Eñ Salomo seynde tot Huram den coninc tot Tyro/ eñ dede hē seggen/ Ghelijc ghi met minē vader dedet/ eñ hem cederen seyndes/ dat hi hem een huys timmerde/ daer hi in woonde/ Siet ic wil dē name des HEEREN/ mijns Gods/ een huys timmeren/ dat hem gheheylicht worde/ om goet rooc werck voor hem te rooken/ eñ altoos thoonbroot te rechtē/ eñ brantoffer des morgēs eñ des auonts
B op die Sabathē/ eñ nieuwe maenden/ ende op dye
iij.Reg. feestē des HEEREN/ ons Gods/ eewelijc voor
v.c Israhel/ Ende dat huys dat ick timmeren wil/ sal groot zijn/ want onse God is grooter/ dā alle goden/ Mer wie vermach/ dat hi hem een huys timmere? Want den hemel/ eñ alder hemelen hemele en mogen hem niet begripen/ Wie soude ick dan zijn/ dat ick hem een huys soude timmeren? maer datmen voor hem soude roocken

Dus seynt mi nv enē wijsen man/ om te aerbeydē/ met gout/ siluer/ metael/ yseren/ scarlaken/
C rooset root/ geele side/ ende die weet wt te groeuē metten wijsen/ die bi mi sijn/ in Juda eñ Jerusalē welc mijn vader besrict heeft/ Eñ seyndt mi Cederē/ Dennē/ eñ Heben hout/ van Libanon/ want ic weet/ dat uwe knechten/ dat hout wetē te houwē op Libanon/ Eñ siet/ mine knechtē sullē met uwen knechtē zijn/ op datmē my veel houts bereyde/ wāt dat huys dat ick timmerē wil/ sal groot eñ sonderlinc zijn/ Eñ siet/ ick wil den timmerlieden/ uwen knechten/ dye dat hout houwen/ twintich duysent Cor ghestootender tarwen/ eñ twintich duysendt Cor gherstten/ eñ twintich duysendt Bath wijns/ eñ twintich duysent Bath olijs gheuen

Doe sprac Hurā die coninc tot Tyro door scriftē/ eñ seynde tot Salomo/ Daer om dat die HEERE sijn volc bemint/ soo heeft hi v coninc ouer hē gemaect/ eñ Hurā sprac voort/ Gelooft si die HERE/ die God Israel/ die hemel eñ aerde gemaect heeft/ dat hi den coninc Dauid eenē wijsen cloeckē verstandigē soon gegeuen heeft/ dye den HEERE een huis timmerē soude/ eñ een huys zijns coninckrijcs/ Soo seynde ick nv eenen wijsen man/ die verstant heeft/ Hurā Abi/ die eē soō is eens wijfs/ wt den dochterē Dan/ eñ zijn vadere een Tirijsch mā geweest is/ die weet die wercke aē gout/ siluer metael/ yser/ steē/ hout/ scaerlakē/ geelde side/ lijnē/ roset root/ eñ te groeuē alderhāde constelic te makē watmē hē voorleyt mettē wijsen/ eñ mettē wijsen
D mijns heerē des conincs Dauids/ vs vaders/ Dus seynde nv mijn here/ tarwe/ gerste/ olye/ eñ wijn/ sinē knechten/ so hi gesprokē heeft/ so willē wi dat hout houdē op Libanon/ so vele alst vā node is/ eñ willent op vloten bringen in die zee/ tot Japho/ vā daer moecht ghijt op te Hierusalem bringhen

Ende Salomo telde alle vreemdelingen inden lande Israel/ nae dat ghetal/ doense Dauid zijn vader telde/ ende worden gheuonden hondert eñ vijftich duysent/ drie duysent/ eñ seshondt/ Eñ hi maecte wt den seluen tseuentich duysent draghers/ ende tachtentich duysent houwers/ opten berghe/ ende drie duysent/ ses hondert toesienders/ die dat volck aenhielden aen den dienste.

¶ Hoe dat hi begint te timmeren ende in wat gedaente ende forme/ dat wort hier bescreuen.

Dat.iij. Capittel.

Nde Salomo begonste te timmeren A
dat huys des HEEREN te Hierusalē op den berch Moria/ die Dauiden sinen vader ghethoont was/ den welcken Dauid bereyt had tot eenē ruymte/ op die plaetse Arnan/ des Jebusiten/ Hi begonste te timmerē inder anderder maent/ des anderen daechs/ indē vierdē iaer zijns coninckrijcs/ eñ aldus leyde Salomo dat fundamēt/ om dat huys Gods te timmeren/ Ten eerstē/ dye lengte/ tsestich ellen/ die wijde/ twintich ellen/ ende dat portael voor die wijde des huys henen/ was twintich ellen lanck/ Die hoochte/ hondert eñ twintich ellen/ ende ouertroct binnen met louteren goude.

Dat groot huys schutte hi met Dennen houte B
eñ ouertroct met den fijnsten goude/ ende maecte daer op palmen/ eñ keten werck/ eñ ouertrock dat huys met edele steenen/ tot een vercieringhe/ Dat gout was Paruaim gout/ Eñ ouertroc die balcken bouen aē/ eñ die wandē/ eñ die duerē met goude/ eñ liet Cherubim snijden op die wanden

Hy maecte ooc dat huys des alderheylichsten/ dies lengde was.xx.ellen/ na der wijden des huys eñ sine wijde was oock.xx.ellē/ eñ ouertroct metten fijnsten goude/ by seshondert ponden/ Eñ gaf ooc tot nagelen vijftich sicelen gouts in ghewichte/ Eñ ouertroc den zael met goude

Hi maecte oock int huys des alderheilichsten/ C
twee Cherubim. na beeltmakers conste/ eñ ouertrocse met goude/ eñ die lengde/ aen dē vlogel/ aen die Cherubim was.xx.ellē/ alsō dat eenē vlogel.v ellen hadde/ eñ raecte aen dye wandē des huys/ eñ dat dē āderē vlogel ooc vijf ellen hadde/ eñ raecte aen dē vlogele des anderē Cherubs/ Alsoo hadde den eenē vloghel des anderen Cherubs oock vijf ellen/ eñ raecte aen den want des huys/ eñ sinē anderen vlogel ooc vijf ellen/ eñ hine aen den vloghel des anderen Cherubs/ Also dat dese vloghelen der Cherubim/ wt waren gebreydet twintich ellē wijt Ende si stonden op haren voeten/ eñ haer aensicht was ten huyswaert ghekeert

Hi maecte ooc eene voorhanesel vā geelwerc/ scharlakē/ rosijn root/ eñ lijnwaet/ eñ maecte Che= D
rubim daer op/ Eñ hi maecte voor dē huyse twee calomnē.xxxv.ellen lanc/ eñ den knoop bouē daer op/ vijf ellen Ende hi maecte ketenwerck totten Choor/ ende dedese bouen aen die calomne/ ende maecte hondert granaet appelen/ ende dedese aen

dat heteñwerc/eñ hi rechtede die calomnē op / voor
den tempel/een ter rechter siden / ende dander ter
slincker sidē/Eñ die ter rechter siden was/ hiet hy
Jachin/eñ die ter slincker siden was/Boas.

¶ Vanden vaten ende huysraet des tempels.
Dat.iiij.Capittel.

A Hi maecte ooc eenē metalenē outaer
twintich ellen lanc eñ breet/eñ thien
ellen hooch. Eñ hi maecte eē gegotē
zee/thien ellen wijt/vā dē eenen rant
totte anderē rontomme/eñ vijf ellen
hooch/eñ een mate vā dertich ellen mocht omuaen
Eñ ghelijckenisse van runderen was daer onder
ronts om/Eñ daer waren twee righen/ ofte rijen
knoppen om die zee/ dat thiē ellē wijt was/die me
de aen gegoten warē / het stont also op die twaelf
runderen/Dat die drie gekeert waren ten noorden
B waert/drie westwaert/ drie zuytwaerts/ende drie
oostwaert/eñ die zee bouen op haer/ende alle hare
achtersten warē inwaerts Sijn dicte was een hāt
breet eñ sinē rant was gelijc als eens bekers rant
ende een ontploken roose/Ende si nam/ofte hielt
drie duysent Bathen.

Eñ hi maecte thien ketelen/dier sette hi vijf ter
rechter siden/ eñ vijf ter slincker siden/om daer in=
ne te wasschē/al wat tottē brantoffer behoort/dat
zijt daer in mochten stooten/Die zee/datter hen die
priesters in souden wasschen.

Hi maecte ooc thien gouden candelaers / so si
behoordē te sine/eñ hy steldese inden tēpel vijf ter
rechter/eñ vijf ter slincker hāt/Eñ hi maecte thien
tafelen/eñ dedese inden tempel/ vijf ter rechter/eñ
vijf ter slincker siden. Eñ hi maecte hondert gulde
ne schalen oft beckens/ hy maecte eenē hof/ voor
die priesters/ende eenen grooten huycke/ende due
ren inden huycke /ende ouertrock die dueren met
latoen/eñ hi settede die zee opten rechten hoec/te
gent oosten/totten zuytwaert/ Eñ Huram maec=
te potten/ende scuppen/ende beckens.

C Also voleynde Huram dat werc/dat hi den co=
ninc Salomo dede/aen dat huys Gods/ te weten
die twee calomnē / mettē huyckē eñ knoopē bouē
op beyde die calomnē/beide gewrongen verheuen
werc/om te bedecken beyde die huycken der knoo
pē/bouen op die calomnē / eñ die vier hondert gra
naet appelen/aen beydē gewrongē verheuē werc
twee rijgen/granaet appelen aen elcken verheuen
werc/om te bedeckene beyde die huycken der kno=
pen/die bouen op die calomnen waren/Ooc maec
te hi die gestoelten/eñ die ketelen op die gestoelten
ende een zee/eñ twaelf runderen daer onder/Daer
toe/totten schuppen/ crauwelen/eñ alle haer vatē
maecte Huram Abif/ den coninck Salomo totten
huyse des HEEREN/ wt louteren metael / In
dat lantschap der Jordanen liet se die coninc gieten
in cleyachtighe aerde/tusschen Suchot ende Zare
datha/ende Salomo die maecte aller deser vaten
zeer vele/alsoo dat des metaels ghewichte niet te
D onderuinden en was.

Eñ Salomo maecte allet gereetscap tottē huy
se Gods/te weten/den gulden outaer/tafelen/eñ
thoonbroot daer op/die candelaers met haren lam
pen van louteren goude/dat si voor dē Choor sou
den bernen/also dattet behoort/eñ die bloemē aen

dye lampen eñ dye snutters warē guldē / dat was
al geheel gout/Daer toe/die messē/beckēs lepelē/
eñ nappen/ waren louter gout / Eñ den inghanck
eñ sine dueren binnenwaerts totten alder heylich
sten/eñ die dueren aen den huyse des tempels wa=
ren gulden / Alsoo werdt alle werc volbracht/ dat
Salomo dede aen den huyse des HEEREN

¶ Wat Salomon indē tempel doet
Dat.v.Capittel

Ende Salomo bracht daer inne / alle
dat zijn vader Dauid geheylicht had= A
de/te weten/siluer eñ gout/eñ alder iij.Reg
hande gereetschap/ende leidet inden
schatten / inden huyse Gods. iij.Reg.
Doen vgaderde Salomo alle die ouders in Is= viij.a
rael/alle hoofden/der stammē der vorsten/der va=
deren / onder den kinderen Israel te Jerusalem/
dat si die arcke des verbōts des HEEREN/op sou
den brenghē/wt der stadt Dauid/dat is Zion/Eñ
het vergaderdē hen tottē coninc/ alle mannē Isra
el op die feeste/ dat is inder seuenster maēt/eñ alle
die oudēs Israel quamē/ Eñ die Leuitē hieuen dye
arcke op/eñ brachtēse opwaerts metten taberna=
cule des getuygenis/eñ allet heylige ghereetschap/
dz indē tabernacule was/ eñ brachtense mede op/ B
waerts die priesters /die Leuitē/ Mer die coninck
Salomo eñ die geheele gemeynte Israel tot hem
vergadert voor die arcke / offerdē schapen eñ run=
derē so vele /dats nyemāt ghetellen/ oft rekenē en
conste ¶ Alsoo brachtē die priestes die Arcke
des verbonts des HEEREN op haer plaetse inden
Choor des huys/in dz alderheylichste /onder die vlo=
gelen der Cherubim / also dat die Cherubim hare
vlogelen wt spreydē ouer die plaetse der arckē Eñ C
die Cherubim bedecte die arcke/eñ hare hantboo
mē vā bouē. Die hantboomē warē so lanc/datmē
haer knopē sach vandē arckē voor dz Choor/mer
buitē en sachmēse niet/Eñ si was aldaer tot op de
sen daghe/Eñ daer en was niet in die arcke/dā dye
twee steenē tafelen / die Mose in Horeb daer inne
gedaē had/doē die HEERE een vbont maecte met
ten kinderen Israel/ doen si wt Egipten trocken.
Eñ doē die priesteren wtgingen wt den heyli=
gen/want alle die priesters die voor handen warē D
heylichdē hen daer/also dat ooc die oordinē nz ghe=
houdē en werdē)Eñ alle die Leuiten/ met alle dye
ondē Assaph/Heman. Jedithum/eñ haren kinderē
eñ broederē warē/ waren gecleet met lijnwaet /eñ
songen met timbalē/ spalteren/ eñ harpē /eñ ston=
den tegent oosten des outaers/ eñ by hen/C.ende
twintich priesters / die met trompettē bliesen . Eñ
het was/ als oft een waer die trompettē eñ songe
als oftmen een stemme hoorde/te louē/eñ te danc
ken dē HEERE/Eñ doe haer die stemme verhief/
vanden trompetten / cynbalen /eñ ander musick
spelen/ende van dien louen den HEERE/dat hy
goet is ende dat sine ontfermherticheit ewelijck
duert/Doen wert dat huis des HEEREN/ver=
uult met cēder wolckē/alsoo dat die priesters niet
en consten ghestaen/om te dienē/om dier wolcken
wille/Want die heerlicheit des HEEREN/ver=
uulde dat huys Gods.

Salomon spreect totten volcke/eñ looft God/ ende
bidt hē/dat hi die beschermen wille / die daer in=
ne biddē Capittel.vi.

Doen sprac Salomo/dye HEERE
heeft ghesproken/te woonen int duy=
A ster/Ic heb(tis waer)een huys ghe=
iij.Reg. timmert/v tot eender wooninghen/
viij. en enē setel/daer ghi eewelic woonē
sout/eñ dye coninck keerde sijn aensicht omme/eñ
seegēde die geheele gemeynte Israel/wāt die ghe
heele gemeinte Israel stont Eñ hi sprac/Gelooft
si de HEERE/die God Israel/die door sinē mont
minē vader David gesprokē / eñ met sijnder hant
veruult heeft Doe hi seyde/ Sint ter tijt/dat ic mijn
volc wten lande Egipti geleyt hebbe/so en heb ick
geen stadt vercorē in allē stammē Israhel/eē huys
te timmerē/dat minē name aldaer soude zijn/eñ en
hebbe ooc geenē mā vercoren/dat hi prince soude
sijn/ouer mijn volck Israel/Maer Hierusalē heb=
be ic vercorē/dat minē name aldaer si/eñ Davidē
i.par.xvij hebbe ic vercoren/dat hy ouer mijn volc Israel si.
ij re.vij. Eñ doē mijn vad David/indē sinne hadde een
huys te timmerē den name des HEEREN des
Gods Israel/sprac die HEERE tot minen vader
David/Ghi hebt wel gedaen/dat ghi inden sinne
hebt /minen name een huys te timmerē/Doch en
sult ghi dat huis niet timmerē/mer v soone die wt
uwē lendenen comen sal/dye sal mijnen name dat
huys timmeren. Soo heeft nv dye HEERE sijn
woort beuesticht/dz hi gesprokē heeft / Wāt ic bē
op gecomē in mijns vaders Davids stede/eñ sitte
optē stoel Israel/so die HEERE gesprokē heeft
eñ hebbe een huys getimmert den name des HE=
REN des Goods Israel/ eñ hebbe daer inne ghe
daē die Arcke/daer dat verbont des HEEREN
in is/dat hi mettē kinderen Israel ghemaect heeft
Eñ hi tradt voor dē outaer des HEEREN/
tegen der geheelder gemeyntē Israhel ouer /ende
B recte sine handē wt/Want Salomo hadde eenen
metalē ketel gemaect/eñ ghesets middē indē buyc=
ke des tempels/vijf ellen lanc eñ breet/ eñ drie el=
len hooch/aen dē seluē terde hi/eñ viel neder op si=
ne knieē/teghē dye geheele gemeynte Israhel ouer/
eñ strecte sine handē wt ten hemel/eñ sprack HE
RE God Israel /daer en is geen God ws gelijc/
noch inden hemel noch opter aerdē / ghi dye hout
dat verbont/eñ die ontfermherticheit/dinē knech
ten die voor v wandelē/wt geheelder hertē/ Ghy
hebt uwen knecht David/minen vader gehoudē/
al wat ghy hem ghesprokē hebt/met uwē monde
hebt ghijt ghesproken/ende met uwer handt hebt
ghijt veruult /ghelijc het heden ten daghe blijct
Nv HEERE God Israel/houdt uwen knecht
C David minē vad/dat ghi hē gesprokē hebt eñ ghe
seyt/Het en sal v niet gebrekē aen eenē man voor
mi/die optē stoel Israel sitte.Nochtās also verde/
dat uwe kinderē hare wegē bewarē/dat si wande
len in mine wet/gelijc ghi voor mi gewādelt hebt
Nv HEERE God Israel/laet dijn woort warach
tich wordē dat ghi uwen knecht David gesproken
hebt. ¶Want meynt ghi oock/dat God bi dye
menscē opter aerdē woone? Siet/den hemel/eñ al=
der hemelē hemel/en can v niet begrijpē/ hoe sout
dā dit huis gedoē/dat ic gesticht hebbe? Mer HE
RE/mine God/keert v tottē gebede ws knechts
eñ tot minē smeekē/Dat ghi verhoort dat bidden
eñ bedē/dat v knecht voor v doet/Dat dine oogen
opē zijn/o uer dit huys dach eñ nacht/ouer die plaet
se/daer ghi gesprokē hebt uwē name te stellē / dat
ghi hoorē sout dz gebet/dat v knecht in dese plaet=
se doē sal/Dus hoort nv dat smeekē ws knechts/
eñ ws volcs Israel/dz si biddē sullē op dese plaet= D
se. Hooret vander plaetsen uwer wooningen/van iij.R
den hemel/eñ als ghijt hoort/so wilt ghenadich zijn viij
Ist dat yemāt teghē sinen naesten sondicht/eñ
wort hē eenē eedt op ghelept/diē hi sweeren soude
eñ dē eedt comt voor uwen outaer/in dit huys/so
wilt vanden hemel hoorē/eñ uwen knechte recht
doē/also dat ghijt dē godlosen vergeldet/eñ geeft
sinē wech op sijn hooft/eñ rechtueerdighet dē ghe
rechten/ende gheeft hem na sine gherechticheyt.
Ist dat v volc Israel voor sine vianden ghesle=
ghen wordt/om dat si tegen v ghesondicht hebbē/
eñ bekeeren hen/eñ belidē uwen name/eñ bidden
eñ smeekē voor v in desen huyse/so wilt hoorē vā
dē hemel/ende ghenadich sijn der sondē ws volcs
Israel/ende die weder in dat landt brenghen/dat
ghi hen/ende haren vaderen ghegheuen hebt.
Ist dat dē hemel geslotē wert/ende dattet niet E
en reegent/om dat sy tegen v gesondicht hebben/
ende biddē in dese plaetse/ende belijden uwen na=
me/eñ bekeeren hen vā haren sonden/om dat ghy
se verootmoedicht hebt/so willet hooren inden he
mel/eñ genadich zijn den sonden uwer knechten/
eñ ws volcs Israel/dat ghi haer den goeden wech
leert/daer si in wandelē sullen / eñ laet reeghenen
op v lant/dat ghi uwē volc gegeuē hebt te besitten
Ist dat een dierte indē lande wert/oft pestilen=
cie/ ofte dorricheit/brant/sprinchanen/rupsemen
oft als zijn viant inden lande sine poorten beleghet
oft eenige plaghe/ oft crancheit/Wye dan biddet/
oft smecket onder alderhande menschen/eñ onder
alle uwen volc Israel/ist dat yemandt zijn plaghe/
ende zijn smerte gevoelet/eñ sine handen wt strect
tot desen huyse/Soo willet hooren vanden hemele F
vanden setele uwer wooninghen/ ende ghenadich
sijn/ende elcken gheuen nae alle sine weghen/ nae
dien ghi sijn hert kent/want ghy alleene bekendt
dat herte der menschen kinderen/op dat sy v vree=
sen/ ende wandelen in uwen weghe/alle daghe/al
soo langhe/als sy leuen opten lande/ dat ghy onsen
vaderen ghegheuen hebt.
Ist dat ooc een vreemde / die van uwen volcke
Israel niet en is / wt verren lande coemt / om ws
groten naems/eñ machtiger hant/ eñ wtgerecten
arms wille/eñ biddet tot desen huyse/ So wilt vā=
den hemel hoorē van dē setele uwer wooningē/eñ
doent al/daerom/dat hi v aēroepet/ op dz alle volc
kē opter aerdē uwē name bekennen/eñ di vreesen
ghelijc v volc Israel/eñ seker werden/dat dit huys
dat ic getimmert hebbe / na uwen name genoēt si
Als v volc wt treet inden strijt tegen sine vyan=
den/door den wech dien ghijse seyndē sult / eñ tot v
biddē tegē den wech/tot deser stadt/die ghi verco=
ren hebt/eñ totten huyse/dat ic uwen name getim
mert hebbe/soo wilt haer ghebet eñ smeeken hoo=
ren/vanden hemel/eñ hen tot haren rechte helpen. G
Ist dat si tegē v sondigē(want er geen mensche
en is/die niet en sondicht)eñ ghi op hen gram zijt/
eñ geeftse voor haer viandē/dat sise geuāgen wech
voerē/in een verre/oft na lant/eñ si hen in haerder

herten bekeeren/inden lande daer si inne geuangē
zijn/ eñ bekeerē hen/ende smeecken v inden lande
haerder gheuangenissen/ ende seggen/wy hebben
gesondicht/misdaen/ ende zijn ongodlijc gheweest
eñ hen also wt geheelder herten/ende wt gheheel=
der sielen tot v bekeeren/inden lande haerder ghe=
uangenissen/daermense gheuangen hout/ende si
bidden tegen den wech te haren lande/dat ghi ba=
ren vaderen ghegeuen hebt/ende totter stadt/dye
ghi vercoren hebt/totten huyse/dat ic uwen name
getimmert hebbe/Soo wilt haer ghebet eñ smee=
ken vanden hemel hooren/vanden setel uwer woo
ningen/ eñ hen tot harē rechte helpē/eñ uwē volc
genadich zijn dat tegen v gesondicht heeft

So laet nv mijn God v oogē opē zijn/eñ uwe
oorē toe luysterē opt gebet in deser plaetsen. Dus
maect v nv op HEERE God/tot uwer rusten/ghi
eñ die arche uwer macht/Laet uwe priesters HE
RE God/met heyl gecleet wordē/eñ uwe heiligē
hen verblijden/ouer den goeden HEERE Godt
en keert niet af dat aensichte des ghesalfden/ghe=
denct der ontfermherticheyt wes knechts Dauid

¶ Dat vier coemt vanden hemele/ ende verteert
dye offerhande/ Dye coninck ende dat volck offe=
ren/Dye HEERE openbaert den coninc Salo
mon/eñ hi belooft hem/dat hi hem wil verhooren

Dat.vij.Capittel.

A ENde doe Salomo wt gebedē hadde/
soo viel een vier vanden hemel/ende
verslinde dat brantoffer/eñ dat and
offer/ Eñ die heerlicheit des HEE
REN vuulde dat huys/dat dye prie
sters niet en conden in gegaē/int huys des HEE
REN/Want die heerlicheyt des HEEREN ver
vulde des HEEREN huys. Ooc sagē alle kinde
ren Israel/dat vier afvallen/ eñ die heerlicheyt des
HEEREN ouer dat huys/eñ vielen op haer knien
metten aensichte ter aerden/opt plaueystel/eñ aen
baden/eñ dancten dē HEERE/dat hi goet is/eñ
dat sine ontfermherticheit eewelick duert.

Die coninc eñ allet volc offerden voor dē HE
RE/Want die coninc Salomo offerde tweentwin
B tich duysent runderen/ eñ hondert ende twintich
duysent schapen/eñ wijdē alsoe dat huis Goods/
beide die coninc/eñ allet volc/ Maer dye priesters
stonden in hare officien/eñ die Leuitē in die musijc
spelen des HEEREN die die coninc Dauid hadde.
laten maken/om den HEERE te dancken/dat sine
grote ontfermherticheyt eewelijck duert/metten
Psalmen Dauid/door hare handt/Ende die prie=
sters bliesen trompetten voor hen/ende gheheele
Israel stont

Eñ Salomo heylichde dē middelhof dat voor
den huyse des HEEREN was/Wāt hi hadde al
C daer brantoffer eñ dat vette der dootofferē bescic
ket/Want den metalē outaer/die Salomo hadde
laten makē/en conste allē dat brantoffer/spijsoffer
ende dat vette niet gheuaten.

Eñ Salomo hielt in die selue tijt eē feeste seuen
dagen lanck/eñ gheheele Israel met hem/een seer
ontallike grote gemeinte/van Hemath aen/totter
beken Egipti toe/eñ hielt optē achstē dach eē ver
gaderinge/Wāt die wijdinge des altaers hielden
si seuē dagē/eñ die feeste oock seuen dagen/Maer
indē.xxiij.dage der seuēder maēt/liet hi dat volck
vrolic eñ goets moets in haren tabernaculen gaē
ouer alle dē goede/dat die HEERE aen Dauid/eñ
Salomo/eñ alle zijn volck Israel ghedaen hadde/
Also voleynde Salomo dat huys des HEEREN/
eñ dat huys des conincs/eñ al dat in zijnder hertē
gecomen was te maken/inden huyse des HEE=
REN/eñ in sinen huyse voorspoedelic

D Eñ die HEERE openbaerde Salomo snachts iij.Reg.
eñ sprac tot hem/ Ick hebbe v ghebet gehoort/eñ vij.vi.
mi dese plaetse vercorē/ tot eenen offerhuise/siet/
Als ic den hemel toe sluyte/dattet niet en reeghēt/
oft heet die sprinchanē dat lant vslindē/ oft late eē
pestilentie ouer mijn volc comen/dat si mijn volc
verootmoedigē/dat na minē name ghenoemt is/
eñ si biddē/ eñ mijn aensichte soecken/eñ si hen vā
harē quade zeden bekeeren/soo wil ick vanden he
mel hooren/eñ haer sonden vergeuē/eñ haer lant
heelen/Soo sullen nv mijn ooghen open zijn/ende
mijn oorē toe luysterē tottē gebede/in deser plaet
sen/Dus heb ic nv dit huys vcoren/eñ geheylicht/
dat minē name daer zijn soude eewelick/eñ mijne
ooghen/ eñ mijn herte soude daer altoos zijn.

Eñ ist dat ghi voor my wandelt/gelijc v vader
Dauid gewādelt heeft/dat ghi doet al dat ic v hee
te/eñ hout mijn zedē eñ rechten/so wil ick dē stoel
ws coninckrijcs beuestigen/so ick mi/dijnen vader
Dauid verbonden hebbe/eñ ghesept/het en sal v
niet gebrekē aen eenē mā die ouer Israel heere si.
Maer keert ghi v af/eñ mijn ghebodē/eñ zedē/die
ic v voor geleit hebbe/verlaet/eñ wech gaet/eñ an
dere goden dient/ eñ die aenbidt/so sal ickse wtwor
telen wt minen lande/dat ic hen ghegeuen hebbe/
Eñ dit huys dat ic minē name gheheilicht hebbe/
sal ic van minen aensichte werpen/ eñ salt tot een
der bispraken oft segwoort geuē/ eñ tot eender fa
bulen/onder allen volcken/ Eñ voor dit huys dat
het hoochste geworden is/sullē hen ontsettē/alle
die daer voorbi gaen/ eñ segghen/Waerom heeft
die HEERE desen lande/ende desen huyse alsoo
gedaen?Soo salmen segghen/Daeromme/dat sy
den HEERE haerder vaderen God verlaten heb=
ben/ diese wt den lande Egipti ghelcit heeft/ende
hebben hen aen anderen goden ghehangen/eñ die
aen gebedet/ende ge dient/daerom heeft hi alle dit
ongheluc ouer hen ghebracht.

¶ Salomon timmert steden/ Ende hy brengt on=
der hem die heyden/van sinen hooftlieden/ende
van sinen wiuen

Dat.viij.Capittel

ENde nae twintich iaren/in welcken A
Salomo dat huis des HEEREN/eñ iij.Reg.
zijn huys timmerde/so timmerde hy ix.b
die steden oock/die Huram Salomo
gaf/ eñ liet die kinderen Israel daer
inne woonē. Eñ Salomo troc tot Hemath Zoba
eñ beuestichdese eñ timmerde Thadmor inde woe
stinen/eñ alle coren steden/die hi timmerde in He=
math/ Hy timmerde ouer eñ neder Beth Horon/
dat vaste steden waren/met mueren/poorten/eñ
grendelen/Ooc Baelath/eñ alle coren steden/dye
Salomo hadde/eñ alle wagē stedē/eñ ruyters ste
den/ eñ al waer Salomo lust toe hadde te timmē
ren beyde te Hierusalē/eñ op Libanon/ende inden
gheheelen lande zijnder heerscappien.

Alle dat ouerbleuen volck vanden Hethiten/
Amoriten/Pheresiten/Heuiten/eñ Jebusitē/dye
vanden kinderen Israel niet en waren/ende haer
kinderen die sy achter ghelatē hadden inden lande/
die die kinderē Israel niet vernielt en hadden/ maec
te Salomo cijnsbaer / tot op desen dach. Mer van
dē kinderē Israel en maecte Salomo geen knech-
ten tot sinen arbeyt/maer si waren oorloochs lie-
C den/eñ ouer sijn ridders/eñ ouer sijn waghens/eñ
ruyterē/eñ die ouerste officiers des conincs Salo
mo/warē twee hondert ende vijftich/die ouer dat
volc heerscapie hadden.

Eñ Salomo liet die dochter Pharao op halen
wt der stadt Dauid/int huis dat hi voor haer ghe-
timmert hadde/Want hy sprac/ Mijn wijf en sal
met mi niet woonen int huys Dauids/des conincs
Israel/wãt het is geheilicht/om dat die arcke des
HEEREN daer inne ghecomen is

Van dien aen offerde Salomo den HEERE/
brantoffer opten outaer des HEEREN/die hi ghe
sticht had voor dat poortael/om elck op sinen dach
te offeren/na dat gebot Mose/op dye sabbathen/
nieu we maenden/inghesettē tijden des iaers drie-
D mael/te weten/op die feeste der ongesuerder bro-
den/op die feeste der weken/ende op die feeste der
loouceren tenten.

Eñ hi stelde die priesters in hare ordinãcie/tot
haren officie ghelijc het zijn vader. Dauid ghestelt
hadde/eñ die Leuitē op haer hoedinge/om te louē
eñ te dienē/voor die priesteren/elcke op harē dach
Eñ die duerwachters in hare ordinancie/elck op
sijn poorte/Want also had Dauid die man Gods
beuolen/Eñ daer en wert niet geweken vandē ghe
bodē des conincs/ouer die priesteren/eñ Leuiten/
in alderhande saken/eñ aen dē scatten/Alsoo wert
aller were Salomo bereyt vandē daghe aen/ doen
des HEEREN huys ghefundert werdt/tot dat
hijt voleynde dat des HEEREN huys geheelick
volmaect wert.

Doen troc Salomo tot Ezeon Geber / eñ tot
Eloth/aen den oeuer der zee/indē lande Edomea
Eñ Hurã seynde hē scepē/door sine knechten dye
der zee condich warē/eñ vorē mettē knechtē Sa-
lomo in Ophir/eñ haeldē vã daer/ CCCC/eñ. L.
ponden gouts/eñ brachtent den coninc Salomo

¶ Die coninginne van Saba coēt tot Salomon
om zijnder wijshz wille/Si bringt hem gauē eñ si
ontfāct giftē van hem /Salomon sterft.

Dat.ix.Capittel

A ENde doen die coninghinne van rijck
Arabien/dat gerucht Salomo hoor
de/quã si met zeer grooter gereetscap
te Hierusalē/met kemelē/die welric
kende cruidē/eñ gouts plenteit droe
gē/eñ edele steenē/õ Salomo met raetselē te proe-
uen/eñ doē si tot Salomo quã/sprack si met hē/al
wat si inden sinne voor hadde ghenomē/eñ die co
iiij.Reg. ninc seyde haer alle haer sakē/eñ Salomo en was
x a niet verborghen/dat hi haer niet gheseyt en hadde
ma.xi d Eñ doē die coninginne van rijc Arabien sach
die wijsheit Salomo/ende dat huys dat hi ghetim
mert hadde/die spijse voor sine tafele/dye woonin
ge voor sine knechten/eñ die ambachtē sijnder die
naers/eñ hare cleederen/sine scenckers/met harē
cleederē/eñ sine zael daer mē op ghinc int huys des
HEEREN/so en cõste si haer niet meer onthoudē

Eñ si sprac tottē coninc/Het is warachtich/dat
ic gehoort heb in minē lande vã uwen wesene/eñ
vã uwer wijsheit /maer ic en geloofde harē woor B
dē niet/tot dat ic gecomē ben/eñ hebt met mijnen
oogen gesien/eñ siet/die helfte uwer grooter wijs-
heit/en is mi niet gheseyt/Daer is meer aen v/dan
dat geruchte/dat ic gehoort hebbe/Salich zijn die
mannē/eñ salich sijn dese uwe knechtē/ die altoos
voor v staē/eñ uwe wijsheit hooren/Die HEERE
v God/si gelooft / die luste tot v heeft/dat hy v op
sinē stoel/tot eenen coninc geset heeft/dē HEERE
uwē God/Het doet dat v God Israel bemint/dz
hi hem eewelic soude oprechten/daer omme heeft
hi v ouer hen tot eenen coninck geset/ om dat ghy
recht eñ redelicheit sout onderhoudē

Eñ si gaf den coninc hondert eñ twintich pon- C
dē gouts/eñ zeer veel specerijen /eñ gesteentē Het
en warē geē specerië/als dese/ dye die coninginne
vã rijc Arabiē/dē coninc Salomo gaf/Daer toe/
die knechtē Huram/eñ die knechten Salomo/dye
gout wt Ophir brachtē/dye brachten oock Heben
hout eñ edele ghesteentē/Eñ Salomo liet wt dien
Hebē hout/trappē indē huise des HEEREN/eñ in
dē huise des conincs makē/ eñ harpen/eñ psalters D
voor dē sangers/sodanige houtē/en warē te vorē
int lant Juda niet gesien/Die coninc Salomo gaf
der coninginne vã rijc Arabie/al wat si begeerde
eñ badt/sonď wat si tottē coninc gebracht had Eñ
si keerde/eñ troc in haer lant/met haren knechtē.

Des gouts dat Salomo in eenē iaer gebracht
wert/was seshondert/eñ.lxvi. pondē /behaluē dat
die creemers eñ cooplieden brachten/Eñ alle conin
gē der Arabiers/eñ die grauē indē landē brachten
goudt eñ siluer tot Salomo/ Daer af maecte dye E
coninc Salomo twee hondt spiessen oft schachten
vanden fijnstē goude/Also dat seshondert stucken
gouts op een spies quamen/ eñ drie hondert schil-
den vanden fijnsten gouden/also dat drie hondert
stucken gouts tot eenen schilde ghingen/ eñ die co
ninc dede se int huis vanden wout Libanon.

Eñ die coninc maecte eenen groten yuoren stoel
eñ ouerdectē met louterē goude/ Eñ diē stoel had
de ses trappē/eñ eē guldē voetbãc aendē stoel/Eñ
hadde twee lenē op beyde die sidē/om dat sitte ne/
Eñ twee leeuwē stondē neffēs die leenē/eñ twalef
leeuwē stonden aldaer/op die ses trappē tot beide
sidē Sodanige en is nz gemaect in allē conincrijckē

Eñ alle drincuatē des conincs Salomo waren
gulden/eñ alle dye vaten des huys vanden woude
Libanon/waren louter gout/Wandt dat siluer en
wert niet geacht in Salomons tijt/ wãt die scepen
des conincs voeren op die zee/metten knechtē Hu
ram/eñ quamen ten drie iaren eens/ ende brachtē
gout/siluer/yuoren/simmen/ende paeuwen.

Aldus wert die coninck Salomo grooter dan E
alle coningen opter aerden/van rijcdomme ende
wijsheyt / Ende alle coninghen opter aerden be-
gheerden dat aensichte Salomo/om sine wijsheit
te hooren/die hem God in zijn herte gegeuen had
Ende si brachten hem elck sine ghiften/eñ siueren
ende gulden vaten/cleederen/harnassen/welriec
kende cruyden/peerden/ ende muylen iaerlicx.

Ende Salomo hadde veertich duysent waghen peerdẽ/ eñ .xij. duysent rijpeerdẽ/ eñ men dedese in die wagen stedẽ/ eñ bi den Coninc te Jerusalẽ/ Eñ hi was een heer ouer alle coningẽ vandẽ water aẽ tot der Philisteen lãt toe/ eñ tot aẽ die palẽ Egipti/ Eñ die coninc maecte des siluers so vele te Jherusalẽ/ als die steenẽ/ eñ der Cederen so vele/ als der Moerbesien bomen inden nederẽ veldẽ/ Eñ men bracht hẽ peerden wt Egipten/ eñ wt allen landen

3. Reg. 10. G

Wat meer vã Salomo te seggen is/ beyde sijns eerstens eñ sijn laestẽs/ Siet/ dat is gescreuen inder Cronikẽ des propheten Nathã/ eñ inder prophecie Ahia van Silo/ eñ inde gesciedenisse Jddi des Sienders/ tegẽ Jerobeã den sone Nebath/ Eñ Salomo regneerde te Jerusalem ouer geheele Jsrael veertich iaer/ Eñ Salomo ontsliep mz sinen vaderẽ/ eñ men begroef hem in dye stadt Dauid sijns vaders Eñ Rehabeam sijn sone wert coninc in sijn stede.

¶ Rehabeam die Coninc verthoornt dat volck/ eñ hi beswaertse/ ende hi doetse van hem af vallen

Dat .x. Capittel.

A Rehabeã troc tot Sichẽ/ Wãt geheele Jsrael was te Sichẽ gecomẽ/ om hẽ coninc te maken/ Eñ doen dat Jerobeam hoorde/ die sone Nebath/ die in Egiptẽ was/ daer hi voor den Coninc Salomo geulucht was/ quã hi weder wt Egipten/ Eñ si seyndẽ derwaerts/ eñ lietẽ hẽ roepẽ Eñ Jerobeã quã metten geheelẽ Jsrael/ eñ sprakẽ met Rehabeã seggende/ V vader heeft onse iock te hart gemaect/ dus verlicht ghi nv dẽ hardẽ dienst ws vaders/ eñ dat swaer iock dat hi op ons ghelept heeft so willen wi v onderdanich sijn/ Hi sprack tot haer Coẽt ouer drie dagen weder tot mi/ Eñ dat volck ghinck wech.

Eñ dye Coninc Rehabeã vraechde raet den ouders die voor sinẽ vader Salomo gestaen hadden/ doẽ hi noch leefde eñ sprac/ hoe raet ghi dz ic desen volcke antwoorde? Sy sprakẽ met hẽ eñ seydẽ/ Jst dat ghi desen volcke vriendelic sijt/ eñ dat ghise goetelic tracteert/ eñ hen goede woordẽ geeft/ so sullẽ si v altoos onderdanich sijn/ Mer hi vliet den raet der ouders/ dien si hẽ gegeuẽ hadden/ eñ ginc met ten iongen te rade/ die met hẽ op gewassen waren/ eñ voor hẽ stonden/ eñ sprac tot hen/ Wat raet ghi dat wi desen volcke antwoorden die met mi gesproken hebben/ eñ seggẽ/ verlicht dat iock dat v vader op ons geleyt heeft.

B Die iongers die met hẽ op gewassen warẽ sprakẽ met hẽ seggende/ Dus sult ghi seggẽ totten volcke/ dat met v gesprokẽ heeft eñ geseit/ V vad heeft ons iock te swaer gemaect/ maect ghi onse ioc lichter/ eñ segt tot hẽ. Minẽ cleinstẽ vinger sal dicker zijn/ dan mijns vaders lẽdenẽ/ heeft nv mijn vad te swarẽ ioc op v geladen/ soe wil ic ws iocs meer maken/ Mijn vader heeft v met pesen ghecastijt/ maer ick met scorpioenen.

C Als Jerobeã eñ allet volc tot Rehabeã quã/ op ten derdẽ dach/ so die coninc geseit hadde/ coẽt weder tot mi optẽ derdẽ dach/ so antwoorde hẽ de coninc hardelijc/ Eñ die coninc Rehabeã verliet den raet der ouders/ eñ sprac met hen na den raet der iongẽ seggẽde/ Heeft mijn vader v ioc te swaer gemaect/ so wil icker noch meer toe doen/ Mijn vad heeft v met pesẽ oft zenuwẽ ghessagẽ/ maer ic met scorpioenen/ Also en gaf die Coninc dẽ volcke geen gehoor/ Wãt het was also vã Gode bescict/ op dz die HERE beuestigẽ soude/ dz hi gesprokẽ hadde door Ahia vã Silo/ tot Jerobeã den sone Nebath. D

Maer doẽ geheele Jsrael sach/ dat hen die Coninc geẽ gehoor en gaf/ soe antwoorde dat volc dẽ coninc eñ sprac/ Wat hebbẽ wi deels aen Dauid? oft erfenisse aẽ den soon Jsai? Elc vã Jsrael treck tot sinẽ tabernacule/ So siet ghi nv tot uwẽ huyse Dauid. Eñ geheele Jsrael ginc tot sinẽ tabernacule/ also dat Rehabeã niet meer dan ouer die kinderen Jsrael en regneerde/ die indẽ stedẽ Juda woonden/ Die coninc Rehabeã sandt Hadrorã den rentmeester/ maer die kinderẽ Jsrael steendẽ hem ter doot/ Eñ die Coninc Rehabeã steech rasch op sinẽ waghẽ/ dat hi vluchtẽ soude te Jerusalẽ/ Also viel Jsrael af vãden huyse Dauid tot op desen dach.

¶ Rehabeam wort Coninc ouer Juda eñ BẽJamin/ Eñ hi begint tegẽ die Jsraelitẽ te stridẽ/ dat selue verbiet hẽ die HERE Wat stedẽ dz hi sonbeert/ dat wort hier bescreuẽ.

Dat .xi. Cap.

E Nde doẽ Rehabeã te Jerusalẽ quã so vergaderde hi dat huis Juda eñ BẽJamin/ hondert eñ .lxxx. dusent iongher strijtbaer mãnẽ/ om teghẽ Jsrael te stridẽ/ dat si dat coninckrijck weder aen Rehabeã soudẽ brẽghẽ/ Maer des HEREN woort quã tot Semaia den mã Gods/ ende sprac Segt Rehabeã den sone Salomo/ den Coninc Juda/ eñ den geheelẽ Jsrael/ dat onder Juda/ eñ BẽJamin is/ eñ segt/ So spreect die HERE/ Ghi en sult niet op treckẽ/ noch tegẽ uwe broeders stridẽ elc gae weder thuis/ Want dat is van mi gheschiet Si gauẽ den woorde des HEREN gehoor/ ende lietẽ af vanden trecken tegen Jerobeam A B

Rehabeã woonde te Jerusalẽ/ ende timmerde stercke bemuerde stedẽ in Juda/ te wetẽ Bethleẽ Etam/ Thekoa/ Bethzur/ Socho/ Adullã/ Gath Maresa/ Siph/ Adoraim/ Lachis/ Aseka/ Zarega Aialon eñ Hebron/ welcke die vaste eñ alder stercste stedẽ in Juda eñ BẽJamin warẽ/ eñ beslootse met muerẽ/ eñ hy leyde vorsten/ victalie vã olie eñ wijn daer inne/ eñ in allẽ stedẽ maecte hi scildẽ eñ deegens/ eñ maectese seer vaste/ Eñ Juda eñ BẽJamin waren onder hem C

Oock maectẽ hen tot hẽ die priesters eñ Leuitẽ wt geheele Jsrael/ eñ wt allẽ harẽ palẽ/ Eñ si verlietẽ hare voorstedẽ eñ besittingẽ/ eñ quamẽ tot Juda te Jerusalẽ/ Wãt Jerobeã eñ sine sonẽ verstietense/ dat si dẽ HERE die priesterscap niet bedienen en mochtẽ/ Maer hi stichte hẽ priesters totten hoochtẽ/ eñ tottẽ veltduuelẽ/ eñ caluerẽ die hi liet makẽ/ Eñ na hẽ quamẽ wt allẽ stãmen Jsrael/ die haer herte gauẽ/ dat si den HERE den God Jsrael soudẽ soeckẽ te Jerusalẽ/ dat si den HERE den God haer der vaders soudẽ offerẽ/ Eñ sterctẽ also dat coninckrijc Juda/ eñ cõfirmeerdẽ oft beuestichdẽ Rehabeã den sone Solomo drie iaer lanck Want si wãdeldẽ indẽ wech Dauid ende Salomo drie iaer. D

Eñ Rehabeã nam Mahelath die dochter Jerimoth/ des soons Dauids/ tot eenẽ wiue/ Eñ Abihail dye dochter Eliab des soons Jsai/ dye baerde

Nde indē sessendertichstē iaer des co-
ninckrijcs Assa/ troc Baesa die Coninc
A Israel op tegē Juda/ eñ timerde Ra
ma/ op dat hi Assa den Coninc Juda
soude keeren wt eñ in te treckē/ Mer
Assa nā wt dē scat indē huyse des HEEREN/ ende
indē huyse des Coninex siluer eñ gout/ ende sandt
tot Benhadad dē Coninc te Siria/ die tot Damas-
con woonde/ eñ dede hē seggē/ daer is een verbont
tusscē v eñ mi/ tusschē mi eñ uwen vader/ daer om
heb ic v siluer eñ gout gesondē/ dat ghi dat verbōt
B met Baesa den Coninc Israel sout laten varē/ op
dat hi van mi af trecke
Benhadad hoorde den Coninc Assa/ eñ seinde
sijn heyr vorstē tegē die stedē Israel/ Die sloeghen
Eion/ Dan eñ Abel Maim ende alle corēsteden
Naphtali/ Doe Baesa dat hoorde/ liet hi af Rama-
te timmerē/ eñ hielt op vā sinē wercke/ Maer dye
Coninc Assa nā tot hē geheel Juda/ eñ si droegen
die steenē ende dat hout vā Rama/ daer Baesa me
de timmerde/ eñ hi timmerde Geba ende Mizpa
daer mede.
In der tijt quā Hanani die Siender tot Assa dē
Coninc Juda/ eñ sprac tot hē/ Om dat ghi v op dē
C Coninc vā Sitiē verlatē hebt/ eñ en hebt v niet op
.re.xiiij den HEERE uwē God verlaten/ Daer om is dye
macht des Conincs te Sirien uwer hāt ontulucht
En waren die Morē eñ Libiers niet een grote me
nichte met seer vele wagēs eñ rupteren? nochtans
gaffe die HEERE in uwer hāt/ doen ghi v op hem
verliet Wāt des HEEREN ogē aensien alle lant/
dat hi soude stercken die wt geheelder hertē aē hē
sijn/ Ghi hebt sottelic gedaen/ Daerom sult ghi ooc
vā nv voort aen/ orloge hebbē/ Eñ Assa wert grā
op den Siender/ eñ sette hem in die gheuāckenisse/
wāt hi murmureerde tegen hē ouer dese sake Eñ
Assa verdructe sommige vāden volcke tot die tijt
Die ghescheidenissen Assa/ beyde die eerste eñ die
lactste/ siet die zijn gescreuen inde boeckē der conin
gē Juda eñ Israel/ Eñ Assa wert crāc aen sijn voe
ten indē .xxxix.sten iaer sijns coninerijcs/ ende duer
de daer ouer/ eñ en socht den HEERE oock in sijn
cranckeyt niet/ maer die medecijn meesters/ Alsoe
ontsliep Assa met sinen vaderē/ eñ sterf inden enen
veertichsten iare zijns coninerijcs/ eñ mē begroef
D hē in sinen graue dat hi had laten grauen in die stat
Dauid/ Eñ si leyden hē op sinē leger/ den welcken
men geuult hadde met goeden rueckwerc/ eñ alder
hāde specerie/ na der apotekers conste gemaect/ eñ
maecte een seer groot verbernen

Vanden coninerijcke Josaphat Cap. xvij.

Nde sine soone Josaphat werdt Co-
A ninc in sijn stede/ eñ wert machtich te
gen Israel/ Eñ hi leyde crijschuolck
in allē vastē steden Juda/ eñ sette offi
ciers inden lāde Juda/ eñ inden steden
Ephraim/ die sijn vader Assa gewonnen hadde/ eñ
die HEERE was met Josaphat/ Wāt hi wādelde
inden voorgaendē wegē sijns vaders Dauid/ eñ en
sochte Baalim niet/ maer den God sijns vaders/
eñ wādelde in sinen gebodē/ eñ niet na den werckē
Israel/ Daeromme beuestichde hem die HEERE
dat coninerijc/ Eñ geheel Juda gaf Josaphat gif-
ten/ eñ hi hadde rijcdom eñ eere in ouervloedichz
Eñ doe zijn herte vroō wert indē wegē des HE-
REN/ dede hi die Hoochtē eñ Bosschkens voor af
wt Juda.
Indē derden iare sijns coninerijcs/ sandt hi sine B
vorstē Benhail Obadia/ Sacharia/ Methaneel eñ
Michaia/ dz si leerē soudē indē steden Juda eñ mz
hen die Leuitē/ Semaia/ Methania/ Sebaia/ Asa-
el/ Semiramoth/ Jonathan/ Adonia/ Tobia/ ende
Tob Adonia/ eñ met hē die priesters/ Elisama eñ
Jorā/ Eñ si leerdē in Juda/ eñ haddē dat wetboec
des HEEREN met hen/ eñ trocken al om in allen
steden Juda/ eñ leerden dat volck.
Eñ die vreese des HEEREN quā ouer alle co-
ninerijckē inden lādē die rontomme Juda lagē/ dz
si niet en stredē tegē Josaphat/ Eñ die Philisteen
brochtē Josaphat giften/ eenē last siluers/ Eñ die
Arabiters brachtē hē seuen duisent eñ seuē hōdert
rāmē/ eñ seuē dusent eñ seuen hondert bocken/ Al
so nā Josaphat toe/ eñ wert altoos groter/ Eñ hy
timerde in Juda sloten eñ corēstedē/ eñ hadde vele
werckē in die steden Juda/ eñ strijtbaer mānē/ eñ
machtige lieden te Jerusalem
Eñ dit was die ordinācie onder haerder vads
huys/ die in Juda ouer die duysent ouerste waren/
Adna een ouerste eñ met hē waren drie hōdert du
sent machtige lieden/ Naest hem was Johanā die
ouerste/ eñ met hē waren twee hondert eñ tachten
tich dusent/ na hē was Amasia die sone Siehri dye
vrijwillige des HEEREN/ eñ met hē waren twee D
hondert duysent machtige lieden Vāden kinderen
Ben Jamin was Eliada een machtich man/ ende
met hē warē twee hondert duisent/ die met boghē
eñ schildē gewapēt warē/ nae hē was Josabad/ eñ
met hē waren hondert eñ tachtētich dusent gereet
oft gewapent totten heyr/ Dese namen alle des Co
ninex waer/ wtgenomen dat die coninc noch geleit
hadde in vasten steden in geheele Juda.

Josaphat maect vrientschap met Achab/ hy
helpt hē oorlogē/ Ende daer omso wort hi vandē
HEERE ghestraft. Dat .xviij. Capittel

Nde Josaphat hadde grooten rijcdō
eñ ere/ eñ maecte vrietscap mz Achab A
Eñ na dese twee iarē trock hy af tot
Achab/ te Samaria/ Ende Achab liet
voor hē/ eñ voor dat volc dat bi hem
was/ vele scapē eñ rūderen slaē/ Eñ hi bracht hem
met woorden daer toe/ dat hi op troc te Ramoth in
Gilead/ ende Achab die Coninck Israel sprack tot
Josaphat den coninck Juda/ treet met mi tot Ra-
moth in Gilead/ hi sprac tot hem/ Jc ben als ghy/
eñ mijn volc als v volc/ wi willen met v inden strijt
Maer Josaphat sprac totten coninc Israel/ Lie- C
ue/ vraecht/ hedē des HEEREN woort/ eñ die Co
ninc Israel vergaderde die propheten/ vier hōdert
mānē eñ sprac tot hen/ Sullē wi te Ramoth in Gi
lead treckē inden strijt/ oft sal ict goet laten sijn? Si
spraken/ Treet op/ God salse in des Conincs hant
gheuen/ Maer Josaphat seyde/ en isser nyeuwers
noch een prophete des HEEREN dat wi van hem
vraechden? Die Coninc Israel sprac tot Josaphat/
Daer is noch een man/ datmē dē HEERE door hē
vrage/ mair ic bē grā op hē/ wāt hi en prophetcert
mi geē goet/ mer altijt quaet/ te wetē/ Michaia de
sone Jēla. Josaphat sprac/ de coninc en spreke so niz

Eñ die coninc riep sijnder camerlingen een/eñ sei
de/Brengt haestelic tot hier Michaia dē sone Jem
la/eñ die coninc Israel/eñ Josaphat die coninc Ju
B da saten elcs op sinen stoel/met cleederen ghecleet
Si saten op die plaetse voor die duere aen die poor
C te Samarie/Eñ alle die propheten propheteerden
voor hē/Eñ Zedekia die sone Canaena maecte hē
yseren hoornen/eñ sprac/Soe spreect dye HERE
Hier mede suldi die Siriers stooten/ dat ghijse ver
nielt/Eñ alle die propheten propheteerdē ooc also
eñ spraken/Treet op eñ sijt geluckich/die HERE
salse in des conincs handen gheuen.
Eñ die bode die gegaē was om Michaia te roe
pen/sprac met hē eñ seide/ Siet der prophetē rede
D nen sijn eendrachtelic goet voor den coninck/Lieue
laet v woort oor sijn/als dier eene/ eñ spreect doch
goet/Michaia sprac/Also warachtelijc als de HE
RE leeft/Wat mijn God seggē sal/dat wil ic spre=
ken/eñ doe hi tottē coninc quā/seyde die coninc tot
hē/Michaia/sullen wi te Ramoth in Gilead inden
strijt trecken/oft sal ict latē staē? hi sprac/Treet op
eñ latet v wel gaen/het sal v in uwen handē ghege
uen werdē/Mer die coninc sprac tot hē/Ic beswee
re v noch eens dat ghi mi niet en segt dan die waer
heyt inden name des HEREN.
Doe sprac hi/Ic sach geheele Israel verstroyt
E op die bergen/gelijc scapē die geenē herder en heb=
ben/eñ die HERE sprac/En hebben dese geenen
heere/elc trecke weder thuys mz vreden Doe sprac
die coninc Israel tot Josaphat/En seyde ict v niet
hi en propheteert ouer mi gheen goet/mer quaet.
Hy sprack/Daeromme hoort des HEREN
woort. Ic sach den HERE sitten op sinē stoele/eñ
allet hemelsche heyr stōt tot sijnder rechter/ eñ tot
sijnder slincker siden/Eñ die HERE sprack/Wie
wil Ahab den coninc Israel wijs maken dat hi op
trecke eñ valle te Ramot in Gilead? eñ doe dese al=
dus/eñ die ghene also seyde/ so quāmer een gheest
te.xxij voort eñ tradt voor den HERE/eñ sprac/Ic wilt
hē wijs maken. Die HERE sprac tot hem/Waer
mede? hi seyde. Ic wil wtvarē/eñ eenē valscē geest
sijn in alle sijnder prophetē mont. Eñ hi sprac/ghi
sullet hē wijs maken/eñ ghi sullet beschickē/ vaert
derwaerts/eñ doet also/Nv siet/de HERE heeft
eenē valscē geest gegeuē in deser uwer propheten
mont/eñ die HERE heeft quaet tegē v gesprokē
Doen tradt daer toe Zidekia die sone Cnaena/
die sloech Michaia op sijn kinnebacken ende sprac
Door welckē wech is die geest des HEREN van
mi gegaen dat hy door v spreken soude? Michaia
sprac/Siet/ghi sullet sien/als ghi in die binnēste ca
F mer coēt/dat ghi v sout versteken/Die coninc Isra
el sprac/Nemet Michaia eñ laet hē bliuen bi Amō
der stadt voecht oft amptmā/eñ bi Joas den sone
Melech eñ segt/ So seyt die coninck/Legt desen in
die geuāckenisse/ eñ spijset hē mz broode eñ water
der tribulatien/tot dat ic weder come met vreden
Michaia sprac/ Coemt ghi weder met vreden/soo
en heeft die HERE niet door mi gesproken/ende
sprac/Hooret ghi volcken alle.
Alsoe troc op die coninck Israhel/eñ Josaphat
dye coninc Juda/tot Ramoth in Gilead/eñ dye co
ninc Israel sprac tot Josaphat/Vercleet v/eñ coēt
inden strijdt/dat ghi uwe cleederē aen hebt/Eñ die
Coninc Israhel verclede hē/eñ quā inden strijdt
Maer die Coninc tot Sirien hadde sinen ouerstē
ruyterē gebodē/ Ghi en sult niet stridē/noch tegē
groot noch tegē cleyne /Mer tegen den Coninck
Israel alleene.
Als nv dye ouerste ruyters der Siriers Josa= G
phath sagē / dachtē si het is die Coninc Israel /eñ
treckē rontomme om op hē te stridē /Mer Josa=
phat riep/eñ die HEERE halp hē/God keerde=
se vā hē/Wāt doe die ouerste ruyters saghē dat hi
die Coninc Israel niet en was/keerdē si hen vā hē
af/Een man spāde sinē boge strāgelic/eñ scoot dē
Coninc Israel tusschē sijn mage eñ longere/Doen
sprac hi tot sinen voermā keert v hāt/eñ voert mi
wten heyr / wāt ic ben gewoont/ Eñ den strijt nā
toe in dien dage/eñ die Coninc Israel stont op sinē
wagē tegē die Siriers tot sauonts toe/ eñ hi sterf
doen die sonne onder ghinc

¶ Jehu die prophete starft dē Conic Josaphath om dat hi den godlosen hulpe ghedaen hadde Josaphat betert hem ende hi leuet wel.

Dat.xix.Capittel.

Mer Josaphat die Coninc Juda quā A
weder thuys met vredē te Jerusalē
Eñ Jehu die sone Hanani die Sien=
der ghinc wt hē te gemoete/eñ sprac
tottē Coninc Josaphat/Sout ghi dē
ongodlikē helpē eñ beminnen die den HERE ha
ten/eñ om dies wille is ouer v die grāscap vanden
HERE/Maer doch so is wat goets aen v geuon
den/dat ghi die Boschkēs hebt wtgeuaecht wt dē
lande/ eñ hebt v herte gestelt God te soeckē. Also
bleef Josaphat te Jerusalem
Eñ hi troc wederom wt ond dat volc/ vā Ber
seba aē tot opt geberchte vā Ephraim / eñ bracht B
se weō tottē HERE haerder vaderē God/Eñ hy
stelde rechters indē lāde in allē vastē stedē Juda ī
elcke stat sommige. Eñ sprac tottē rechterē. Siet
toe wat ghi doet/Wāt ghi en hout dat gerecht oft
oordeel den mēscen niet/maer den HERE/Ende
hi is met v int gerechte/Daerōme /laet die vreese
des HEREN bi v zijn/ eñ wacht v eñ doet/Wāt
bi dē HERE onsen God en is geē onrecht /noch
aensien der personē/noch aennemē der ghiften.
Ooc stelde Josaphat te Jerusalē wt den Leuitē C
eñ priesteerē/ eñ wt den ouerstē vaderē onder Isra
el/ ouer dat oordeele oft gerechte des HEREN/
eñ ouer die sakē/eñ lietse te Jerusalē woonē/ende
gheboot hen/seggēde/Doet also inder vreesen des
HEREN indē gelooue / eñ met rechter herten in
allē sakē die tot v comē /vā uwē broederen/dye in
harē stedē woonē tusscē bloet eñ bloet / tusscē wet
eñ gebodt /tusscē sede eñ rechtē/sult ghise onderwi
sen/dat si hen niet en besondigē aen dē HERE/eñ
een gramschap ouer v /ende uwe broederts en co=
me/Doet hē also /so en suldi v niet besondigen
Siet Amaria die priester / is dye ouerste onder
v/ in allē saken des HEREN /So is Sabadia die D
sone Ismael /vorste indē huyse Juda in allen sakē
des Conincs / Soo hebt ghi officiers/dye Leuiten
voor v/Sijt getroost /eñ doet dat/eñ dye HERE
sal metten goeden sijn.

¶ Die Moabitē eñ Ammonitē treckē wt teghē Josaphat/mer God helpt hem. Cap.xx.

N deſen quamē die kinderen Moab
die kinderen Ammon/eñ met hē dye
van Anmunm om tegen Ioſaphat te
A ſtridē/eñ men quā eñ bootſcapttet Io
ſaphat/eñ men ſpracli. Daer coēt een
grote menichte tegē v vā ouer geē ſide der zee van
Sirië/eñ ſiet/ſi zijn te Hazezon Thamar/dat is En
gegdi/mer Ioſaphat ontſach hē/eñ ſtelde ſijn aen
ſicht dē HEREE te ſoeckē/eñ liet een vaſtē wtroe
pen onder geheele Iuda/Eñ Iuda quā te ſamē om
den HERE te ſoeckē/Oac quamē ſe wt allē ſtedē
Iuda den HERE te ſoeken/Eñ Ioſaphat tradt
ouer die gemeynte Iuda eñ Ierusalē/inden huyſe
des HEREN/voor den nieuwen hof eñ ſprack
HERE onſer vaders Godt/en zijt ghi niet
God indē hemel/eñ heerſcapt in allē conincrijckē
der heidenē/Eñ in v hant is cracht eñ macht/ Eñ
B daer en is niemāt die tegē v ſtaen mach/En hebt
ghi niet onſe God/die inwoōders des lāts vdreuē
voor v volc Iſrael/eñ hebbet gegeuē dē zaet Abra
hā ws liefhebbers eewelic/dz ſi daer inne gewoōt
hebbē/eñ v eē heilichdom tot uwē name daer inne
getimmert hebbē/eñ geſeit/Als eē ōgeluc/ſweert
oordeel/oft peſtilencie/oft dierē tijt ouer ons coēt
ſo ſullē wi ſtaen voor deſen huiſe voor v(wandt u=
wē name is in deſen huyſe)eñ roepen tot v in on=
ſen noot/ſo willet ghi hooren eñ ons helpen
Nv ſiet die kinderē Ammon/Moab/eñ die vā
den geberchte Seir/ouer die welcke ghi die kinde
C ren Iſrael niet en liet trecken/doe ſi wt den lande
Egipti reyſdē/mer moeſtē voor hen wijcken ende
die niet vernielē/Eñ ſiet/ſi latē ons dies ontgeldē
eñ comē om ons wt te ſtootē/wt dat erue dat ghy
ons ingegeuen hebt/Onſe God en wilt ghi ſe niet
oordeelē/wāt in ons en is gheē cracht tegen deſen
grootē hoop die tegen ons comt/wi en weten niet
wat wi doen ſullē/maer onſe oogē ſien tot v/Eñ
geheele Iuda ſtont voor dē HERE met harē kin
deren/wiuen eñ ſonen
D Mer op Iehaſiel dē ſone Zacharia/des ſoons
Benaia/des ſoons Iehiel/ des ſoons Mathania/
den Leuite wt den kinderē Aſſaph/quā dye gheeſt
des HEREN middē inder gemeynten eñ ſprac
Aēmerct geheele Iuda/eñ ghi inwoonders te Ie
ruſalē/eñ die coninc Ioſaphat/So ſpreect die HE
RE tot v/Ghi en ſult niet vreeſen/noch v verſlaen
voor deſen grootē hoop/wāt ghi en ſtrijt nz/mer
God/Morgē ſult ghi tot hen aftrecken/ eñ ſiet ſi
trocken aen Ziz op/eñ ghi ſult ſe aen die Roode zee
aē comē/in die beke voor die woeſtine Ieruel/wāt
ghi en ſult niet ſtridē in deſer ſakē/En treet maer
henē/eñ ſtaet/eñ ſiet dz heyl des HEREN die mz
v is/Iuda eñ Ieruſalē/en vreeſt noch en verſlaet v
niet/morgē treet tegē hen wt/de HERE is met v
E Doe buychde hē Ioſaphat met ſijn aēſicht ter
aerdē/eñ geheele Iuda/eñ die inwoonders te Ie=
ruſalē vielē voor dē HERE/eñ aenbaden dē HE
RE/Eñ die Leuitē wt dē kinderen der Kahathitē
eñ wt dē kinderen der Korhitē/ maecten hen op ō
te louen den HERE den God Iſrael met luyder
ſtēmē opwaerts Eñ ſi maectē hē ſmorgēs vroech
op/eñ trockē wt totter woeſtinē Thekoa / Ende
doē ſi wt trockē ſtōt Ioſaphat eñ ſprac/Hoort toe
na mi Iuda/eñ ghi inwoonders te Ieruſalē/Ghe
looft aen dē HERE uwen God/ſo ſult ghy ſeker
zijn/Ende ghelooft ſinen propheten / ſoe ſult ghy
gheluc hebben
Eñ hi gaf dē volc raet/Eñ ſtelde dye Sangers
den HERE/eñ dye louers in heylighe cieragie/
dat ſi voor die gewapende ſouden trecken eñ ſpelē
Dāncket den HERE wāt ſine ontfermherticheyt
duert eewelic/Eñ doe ſi begonſten met danckē eñ
louē/liet die HERE die geſtelde lage die tegē Iu=
da gecomē was/ouer die kinderen Ammon/Mo
ab/eñ die vanden geberchte Seir comē/eñ ſloegē
ſe/Doen ſtondē die kinderē Ammon eñ Moab te
gē die vandē gheberchte Seir/om te verbannē eñ
te vernielen/Eñ doe ſi die vandē geberchte Seir te
niete haddē gedaen/ſo halp deene den anderē dat
ſi hen oec verdoruē onder malanderen
Doe Iuda tot Mizpe quam aen die woeſtine/
keerden ſi hen tegen dē hoope / eñ ſiet/ doe laghen
die doode lichamē opter aerden/alſo datter gheen F
ontloopen en was/Eñ Ioſaphat quā met ſinē volc
ke om haren roof wt te deilē/Eñ vondē onder hē
ſo vele goedē eñ cleederē/eñ coſtelics ghereetſcaps
eñ ontnamēt hen/alſoe dat het niet te draghen en
was/Eñ ſi deeldē drie dagē den roof wt/ wāt daer
was vele/Opten vierdē dach quamen ſi tſamen in
den Seegendal/Wāt aldaer ſeegende oft benedij=
dē ſi den HERE/Daer af hiet die plaetſe Seegen
dal/tot op deſen dach.
Alſo keerde elc vā Iuda eñ Ieruſalē wederom
me /Eñ Ioſaphat voor aen die ſcerpte des heyrs/
dat ſi tot Ieruſalē trockē met bliſcappen/Wāt dye
HERE hadde hē een bliſcap gegeuē aē hare viā=
dē/Eñ trocken tot Ieruſalē in/met pſalteren/har=
pen eñ trompetten/tottē huiſe des HEREN/Eñ
die vreeſe Gods quā ouer alle conincrijcken inden
lāde doe ſi hoordē dz die HERE tegen die vianden
Iſrael geſtreden hadde / Alſoo was dat conincrijck
Ioſaphat ſtille/eñ God ghaf hē ront omme ruſte.
Eñ Ioſaphat regneerde ouer Iuda/ende was
xxxv.iaer out doen hi Coninc wert / eñ regneerde G
xxv.iaer te Ieruſalem / Sijn moeder hiet Aſuba/
een dochter Silhi/ Eñ hi wandelde in ſijns vaders
Aſſas wech/eñ en liet daer niet af/Dat hi dede dat
den HERE wel beuiel/mer die hoochten en wor
den niet afgedaen/ Want dat volck en haddē haer
herte noch niet gereet oft geſtiert tottē God haer
der vaders. Wat meer van Ioſaphat te ſeggen is/
beyde dat eerſte eñ dat laetſte/ ſiet dat is gheſchre=
uen in dye gheſchiedeniſſe Iehu des ſoons Hana=
ni/dye hi opgheteeckent heeft/ inden boeck der Co=
ningen Iſrael.
Daer na vereenichde hē Ioſaphat die Coninck
Iuda met Ahaſia den Coninc Iſrael/welcke god
loos was met ſinen doen/Eñ hi vereenichde hem
om met hem ſcepen te maken/datſe op die zee ſou=
den varen / Eñ ſi maecten dye ſchepen tot Ezeon=
Gaber/Maer Eliezer die ſone Dodana/ van Ma
reza/prophetеerde tegen Ioſaphat eñ ſprac/Daer
om dat ghi v met Ahaſia vereenicht hebt/ſo heeft
die HERE v wercken geſchoort / Ende die ſce=
pen werden ghebroken / ende en mochten nyet op
die zee varen.
¶ Ioſaphat ſterft/ Ioram zijn ſoon wort Coninc
Ende hi ſlaet ſine broeders doot/Hi verlaet den

HERE/ende leeft eē godlose/ Edom valt af vā Juda/ God die HERE straft ende plaget den coninc Joram. Dat.xxi. Capittel.

Ende Josaphat ontsliep met sinen vaderē/ eñ wert begrauen by sine vadēs in die stadt Dauid/ Eñ sine soone Joram wert coninck in sijn stede/
A Ende hy hadde broeders Josaphats sonen Asaria/ Jehiel/ Sacharia / Asaria / Michael/ eñ Sephatia/ dese waren alle kinderē Josaphats des conincs Juda/ Eñ haer vader gaf hen vele gauē/ van siluer/ gout/ eñ cleynodiē/ met vastē sterckē stedē in Juda/ Maer dat coninckrijc gaf hi Jozam/ want hi was die eerste ghebozene.

Doen Jozam op quā ouer dat coninckrijc sijns vaders/ eñ sijns machtich wert/ doodede hi sine broeders alle metten sweerde/ Daer toe oock sommige
B ouersten in Israel/ Jozā was.xxxij.iaer out doē hi coninc wert/ eñ regneerde acht iaer te Jerusalem/ eñ wandelde in die wegen der Coningē Israel/ gelijc dat huis Ahab gedaē hadde/ Wāt Ahabs dochter was sijn wijf/ eñ dede dat den HERE qualijck beuiel/ Maer die HERE en woude dat huys Dauids niet verderuen / om des verbonts wil dat hy
C met Dauidē gemaect hadde/ eñ so hi gesprokē hadde/ hē een keersse oft lichte te gheuen/ eñ sinē kinderen altoos.

Tot sijnder tijt vielen die Edomitē af vā Juda/ eñ maectē ouer hen eenen coninc/ Want Jozā was voor getrockē met sinē ouerstē/ eñ alle dye wagēs met hē/ eñ hadde hē snachts op gemaect/ ende dye Edomitē om hē/ eñ die ouersten der wagens geslagen/ Daer om vielē die Edomiten af vā Juda tot op desen dach. Ter seluer tijt viel Libna ooc van hē af/ Want hi verliet den HERE sijnder vaders God/ Ooc maecte hi hoochten op die bergē Juda eñ dedē die vā Jerusalē hoerderie bedriuen/ eñ verleyde Juda.

Maer daer quā gescrift tot hē/ vandē prophete Elia/ die luyde also/ Soo spreeckt dye HERE dye God ws vaders Dauid/ om dat ghi niet ghewandelt en hebt indē wegē ws vaders Josaphat/ indē wege Asa des conincs Juda/ maer wandelt inden wegē der coningē Israel/ eñ doet dat Juda/ eñ die vā Jerusalē hoerderie bedriuen/ nae der hoerderie des huys Ahab / eñ hebt daer toe uwe broedēs ws vaders huys gedoodet / die beter waren dan ghy/ Siet/ so sal v die HERE met eender grooter plagen slaen/ aen v volc/ aē v kinderē/ aē v wiuē/ eñ aē alle uwē goede / Maer ghi sult vele cranchedē hebben in v ingewāt/ tot dat v ingewant vā crāchz wt gae/ van dage te dage.

Dus verwecte die HERE tegen Jozā den geest der Philisteen/ der Arabiers/ die nestēs die moren liggen/ eñ trockē op in Juda/ eñ verdoruense/ ende voerdē alle haue wech/ die voor hādē was indē huise des conincs/ Daer toe sine sonen eñ sine wijuen/ also dat hē geenen soon ouer en bleef/ dan Joahas sijn ioncste soon/ Eñ na alle dien/ so plaechde hē die HERE in sinē ingewāde / met sulcker cranchz die niet te helpē oft te genesen en was / Eñ doē dat vā dage te dage duerde/ als den tijt vā twee iaren om was/ ginc sijn ingewāt vā hē met sijnder cranchept/ Eñ hi sterf aen boosen crāchedē/ Eñ si en maecten geenē brāt ouer hē/ so si sinē vaderē gedaē haddē.

Hi was.xxxij.iaer out doē hi coninck wert/ eñ regneerde acht iaer te Jerusalē/ Eñ wādelde dat niet fijn en was / eñ si begroeuē hē inder stadt Dauid/ maer niet onder der coningen grauen.

¶ Van Ochosia/ Hoe die coninck met Achabs sone eens wert. Dat.xxij. Capittel

Ende die te Jerusalē maectē tot eenē coninc Ahasia/ sinen ioncsten sone in sijn stede /
A Wāt die oorloochs lieden die wt dē Arabiers mettē heyr quamē haddē die eerste al gedoot/ Daer om wert coninc/ Ahasia die sone Jozam des Conincs Juda / Ahasia was.xlij.iaer out doē hi Coninc wert/ eñ regneerde een iaer te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Athalia/ die dochter Amri/ eñ hi wandelde ooc indē wegē des huys Ahab/ Wandt sijn moed hielt hē daer toe dat hi ongodlic was / Daer om dede hi dat dē HERE qualic beuiel/ gelijc dat huys Ahab/ Wāt si warē sine raetgeuers / na zijs vaders doot/ dat si hē verdoruē/ eñ hi wādelde na haren raet

Eñ hi troc met Jozam dē sone Ahab/ den Coninc Israel/ indē strijt te Ramoth in Gilead / tegē Hasael dē coninck tot Sirië / Maer die van Rama sloech Jozā/ dat hi om keerde/ om hē te latē genesen te Jesreel / wāt hi hadde wondē/ die hē geslagē
B warē te Rama/ doē hi street teghē Hasael den Coninc te Sirië/ Eñ Ahasia die sone Jozā/ die coninc Juda troc af/ om te besiē Jozā dē sone Ahab te Jesreel/ die crāc lach / Wāt het was Ahasia vā Gode toe geuoecht dz hi tot Jozā soude comē/ ende also met Jozam wt treckē teghē Jehu den sone Nimsi welckē die HERE gesalft hadde / om wt te roeyē dat huys Ahab

Doē nv Jehu oordel oefēde aē dē huyse Ahab/ vāt hi sommige ouerste wt Juda/ eñ die kinderen
C der broedēs Ahasia/ die Ahasia diendē / eñ hi doodese/ Eñ hi socht Ahasia / eñ hi creech hē / daer hy hē versteke hadde te Samaria/ eñ hy wert tot Jehu gebracht/ die doode hē/ eñ mē begroef hē / Wāt sy sprakē/ hi is Josaphats sone die dē HERE socht wt gheheelder hertē / eñ daer en was niemāt meer wt dē huyse Ahasia die coninc worde

D Doen Athalia die moed Ahasia sach / dat haer soon doot was/ so stōt si op/ ende verdede alle dat coninclijcke saet indē huse Juda Maer Josabeath des conics suster/ nā Joas dē sone Ahasia / eñ stal hē onder die kinderē des Conincs die gedoot werdē / eñ dede hē met sijnē voester in een slaepcamer also verberch si hem voor Athalia / Josabeath die dochter des conincs Jozam / Joiada des priesters wijf (Wāt si was Ahasia suster) dat hi nz ghedoot en wert/ Eñ hi was met haer indē huse Gods versteken ses iaer / ter wilen dat Athalia coninghinne was inden lande.

¶ Joiada maect Joas Coninc/ ende beueelt dat men Athalia dooden soude. Dat.xxiij. Capit

Int seuēste iaer nā Joiada eenē moet eñ nā die ouerste ouer hōdert te wetē Asaria den sone Jerohā / Ismael den sone Johanam / Asaria den sone Obed/ Maeseia dē sone Adaia/ ende Elisaphat dē sone Sichri/ met hē tot eenen verbō

geē heuwelijcke goet geuē en soude om dat niemāt wt gierichz/ eñ om gels wille geē wif trouwē en soude

hi was een hep dēs Coninc vā wtnemē der duecht leest Augustinū int twee de boec vā dstat Goods

eñ dye wereldt had ghe staē. iiij dusent. honðt ende vi. iaer voor/ Christus geborte viij.c ende.xxiiij. iaer.

iiij.regū xi.a A

de/die trockē al om in Juda/eñ brachtē die Leuitē
te hoope/wt allē dē stedē Juda eñ de ouerste vads
in Israel/dz si te Jerusalē souden comē/Eñ die ge
heele gemeynte maecte eē verbōt indē huse Gods
mettē coninc/eñ hi sprac tot hen/Siet des conincs
soon sal coninc sijn/so die HEERE gesprokē heeft
ouer die kinderē David so suldi nv also doen

Dat derdē deel vā v/die des sabbaths aēgaē sal
sijn onder dē priesterē eñ Leuitē die portiers zijn aē
die dorpelē/Eñ dz derde deel indē huse des conīcs
B eñ dz derde deel aē die fundamēt poorte/Maer al
let volc sal sijn indē hof aē dē huuse des HEEREN/
Eñ dat nyemāt in dz huis des HEEREN en gaet/
dā die priesters eñ Leuitē die daer dienen/die sullē
daer inne gaē wāt si sijn heylicdom/Eñ allet volc
neem ware der bewaringē des HEEREN/Eñ die
Leuitē sullē hen rōts om den coninc makē/elc mz si
nē geweer in de hāt.Eñ wie int huis gaet/ dien do
denē /eñ si sullen bi dē coninc zijn als hi wt eñ in gaet

Eñ die Leuitē eñ geheele Juda/dedē so die prie
ster Joiada gebodē hadde eñ elc nā sine lieden/dye
des Sabbaths aē gingē/mettē genen die des Sab
C baths af gingē/Wāt Joiada die priester en liet de
twee hoopē niet vā malcāderē comen/Eñ Joiada
die priester gaf dē ouersten ouer hōdert/spiesen eñ
scildē/eñ die wapenē des conincx David/die indē hu
se Gods warē/eñ stelde dat volc/elc mz sinē gescut
oft geweere in die hāt/vādē rechtē hoec des huys/
tottē slinckē hoec toe/tottē/outaer eñ totten huise
waert ronts om den coninc/Eñ si brachtē des Co
nincs soon daer voor/eñ settē hē die crone op/eñ
dz getuigenis/eñ maectē hē conīc/Eñ Joiada/eñ
sine sonē/salfdē hē eñ sprakē/Geluc tottē coninc.

Doē Athalia dat gecrijsch des voles hoorde/dz
toe liep eñ dē coninc loofde/ghinc si totten volc int
huys des HEEREN/eñ si sach/eñ siet/die coninck
stont op sine plaetse indē ingāc/eñ die ouersten/eñ
trompettē om dē conīc/eñ alle lāt volc was vrolic
eñ blies trompetten/eñ die sangers met alrley mu
sijcspel gescict te louē/scoorde si haer cleederen/eñ
sprac/Oploop oploop/Maer Joiada dye priester
maecte hē wt/mettē ouerstē ouer hōdert die ouer
die heyrmacht waren/eñ seyde tot hen/Leytse wt/
tusschē de mueren/eñ wie haer na volcht diē salmē
mettē sweerde dodē/wāt die priester hadde beuo=
len/datmēse niet indē huse des HEEREN dooden
en soude/eñ si sloegē de hādē aē haer/eñ doē si quā
tottē ingāc der peerdē poorte/aen dē huyse des co=
D nincs/dooden sise aldaer

Eñ Joiada maecte een verbōt tussē hē/eñ al=
le dē volcke/eñ dē conīc/dat si des HEEREN volc
sijn soudē/Doē ghinc allet volc int huys Baal/eñ
brakē hē af/eñ sine outaers/eñ de beeldē brakē si i
stuckē/eñ dodē Mathā dē priester Baal/voor dye
outaren/Eñ Joiada stelde die officiers inden huyse
des HEEREN/onder dē priesterē eñ dē Leuitē/de
David geoordineert hadde tottē huyse des HEE
REN/om dē HEERE brātoffer te doē/ghelijc het
gescreuē staet in die wet Mosi/mz vruechdē/eñ lie
dekēs door David gedicht/eñ stelde duerwachters
aen die poortē aen dē huse des HEEREN datter nz
onreyns in en soude comen/aen eenich dinc

Eñ hi nā die ouerste ouer hōdert/eñ die mach=
tige/eñ die herē indē volcke/eñ allet lātvolc/ ende

leyde dē coninc af vandē huse des HEEREN/eñ
brachten hē door die hoge poorte/aē dē huse des co
nincs/eñ dedē dē coninc op dē coninclijckē stoel sit=
ten/Eñ allet lant volc was vrolic/eñ die stadt was
stille/Maer Athalia wert mettē sweerde gedoot.

Joas wort coninc ouer Juda/Hy timmerde den
Tēpel ende wat tottē diēste Gods behoort/Nae
diē dat Joiada sterft/soe wort Joas veruuert en=
de hi doet boosheyt voorden HERE / Ende als
hi vā zacharia ghestraft wort/doet hi hē dooden/
sine knechten doorstaken hem in sijn bedde.

Dat.xxiiij.Capittel.

A IOas was seuē iaer out doē hi coninc
wert/eñ regneerde.xl.iaer te Jerusa
lē/Sijn moeder hiet Zibia vā Berse
ba/eñ Joas dede dat dē HEERE wel
behacchde/also lange als die priester
Joiada leefde/Eñ Joiada gaf hē twee wiuē/eñ hy
genereerde sonen ende dochteren.

B Daer na nā Joas voor/dat huys des HEEREN
te vernieuwē/eñ vergaderde die priesters eñ de Le
uitē/ eñ sprac tot hen/Trect wt tot allē stedē Juda
eñ vergadert gelt wt geheele Israel/ om dat huys
ws Gods iaerlicx te repareren oft te rekē/eñ haest
v dat te doē/Maer die Leuitē en haestē niet/Doē
riep die coninc Joiada dē principaelstē/eñ sprac tot
hē/Waer om en hebdi geē achte op die Leuitē/dat
si in brochtē vā Juda eñ Jerusalē/ die hantreyckin
ge/die Mose die knecht des HEEREN geset heeft
diemē vergaderde onder Israel tot den tabernakel
des getuygenissen:Wāt die ongodlike Athalia eñ
haer sonē/hebben dat huis Gods verdoruē/eñ allet
wat totten huyse des HEEREN gheheylicht was/
hebben si aen Baalim vermaect

C Doē beual die coninc datmē een kiste soude ma
kē/eñ settēse butē in die poorte aēt huis des HE=
REN/eñ liet wtroepē in Juda eñ te Jerusalē/dat
men den HEERE die hātreyckinge inbrēgē soude
vā Mose dē knecht Gods op Israel geleget in die
woestinē/Doē verblide hē alle ouerstē eñ allet volc/
eñ brachtēt eñ worpēt i de kiste tot datse vol wert
Eñ alst tijt was datmē de kiste brēgen soude voor
die Leuitē/na des conincs beuel/als si sagen datter
vele gelts in was/soo quā die scriuer des conincs/
eñ die vāden principaelstē priester beuel haddē/eñ
scuddē die kiste wt eñ droegēse wed op haer plaet=
se/So deden si alle dage/dat si gelts plāteyt te hoo
pe brachten.

D Eñ die coninc/eñ Joiada gauēt den arbeyders die
daer wrachtē aent huys des HEEREN / dye selue
huerden steēmetsers eñ timmerhedē/om dat huis
des HEEREN te vernieuwē/ooc den meesterē aē yse
re eñ metael/om dz huis des HEEREN te repare=
rē/Eñ die wercliedē arbeydē/ dz die reparacie int
werc toe nā/door haer hāt/eñ steldē dat huys in zijn
weerde/oft eersten staet/eñ maectēt vaste Eñ doē
E sijt voleynt haddē brachten si dz gelt dat daer noch
ouerscoot voor dē conic eñ Joiada/daer af maecte
men vatē tottē huse des HEEREN/vatē tottē
diēst eñ brātofferē/lepelē eñ guldē eñ siluerē geree
scap/Eñ si offerdē brātoffer bi den huse des HE=
REN/also lāge als Joiada leefde

Eñ Joiada wert out eñ des leuēs sat/eñ sterf
eñ was.c.eñ.xxx.iaer out doē hi sterf/eñ si begroe
uen hē in die stadt David/onder die coningen/om

dat hi wel hadde gedaē aē Israel/ eñ aē God/ eñ aē
sinen huse/ Eñ na dē doot Joiada/ quamē die ouer
ste in Juda eñ aēbaden den coninc/ Doen hoorde se
die coninck eñ was hen te wille/ Eñ si verlieten dat
huys des HEEREN des Gods haerder vaders/ eñ
diendē den bosschkēs eñ afgodē/ Doē quā die gram
scap ouer Juda/ eñ Jerusalē/ om deser haerdr scult
wille/ Eñ hi seinde prophetē tot hen/ dat si hen tot
ten HEERE bekeeren souden/ eñ die betuychden se
Mer si ennament niet ter ooren.
Eñ die geeste Gods troch aen Zacharia/ den
sone Joiada des priesters/ die trat bouen ouer dat
volc eñ sprac tot hem/ Soo spreect God Waerom
me ouertreet ghi die gheboden des HEEREN/
dat v niet geluckē en sal? Wāt ghi dē HEERE hebt
xxiij b verlaten so sal hi v weđ verlatē. Maer si maectē eē
verbont tegē hē/ eñ steēdē hem na dat gebot des co
nincs/ inden hof aē dē huse des HEEREN/ Eñ die
coninc Joas en gedachte der ontfermherticheit niet
die Joiada sijn vađ aen hē gedaē hadde/ maer doo
de sinē soon/ Doē hi sterf sprac hi/ Die HEERE salt
sien ende versoechen.
Eñ doen dat iaer omme was troc die macht der
Siriers op/ eñ quamē in Juda eñ in Jerusalem/ eñ
verdoruē alle ouerstē int volc/ eñ alle harē roof sein
den si den coninc tot Damascō. Want der Siriers
macht quā met weynich mannen/ nochtans gaf die
HEERE een seer grote macht in hare handt/ Om
dat si den HEERE haerder vaderen God verlaten
G hadden/ Oec deden si aē Joas ordelē/ Eñ doē si vā
hem trocken/ so lieten si hem in groten cranckheden.
Eñ sinē knechtē maecten een verbont tegē hem
om des bloets wille der kinderen Joiada des pries
ters/ Ende si doodeden hem op sijn bedde/ ende hy
sterf/ ende men begroef hem in dye stadt Dauidt/
maer nyet onder der coninghen grauen/ Dye dat
verbont teghen hem maecten waren dese Sabad
die sone Simeath die Ammonitinne/ Eñ Josabad
die sone Simrith/ die Moabitinne/ Maer sine soo
nen eñ die summa die ond hem vergadert was/ eñ
die timeragie des huys Gods/ Siet die sijn beschre
uen in dye historia inden boec der coninghen/ Eñ
sine soon Amasia wert coninc in sijn stede.

¶ Amasia wort coninc die vergadert een heyr tegen Seir eñ Edom hi maect afgoden/ eñ eertse/ daer omme wort hi vanden propheten gestraft Hi begint een oorloch tegen Joas die hē verwint eñ vangt hem.

Dat.xxv.Capittel.

A

Masia/ was.xxv.iaren out/ doē hy co
ninc wert/ eñ regneerde.xxix.iaer te
iiij. Reg. xiiij Jerusalē/ Sine moeđ hiet Joadā van
Jerusalē. Eñ hi dede dat dē HEERE
wel behaechde/ nochtās nz wt geheel
ō hertē/ Doen sijn conincrijc nv becrachticht was/
doode hi sine knechten/ die den coninck sinen vader
geslagen haddē/ Maer hare kinderē en doode hi nz
Want also staet gescreuē inđ wet/ indē boecke Mo
se/ daer die HEERE gebiet eñ spreect/ Die vaders
en sullen niet steruē voor die kinderē/ noch die kin
deren voor die vaders/ maer elc sal om sijnder son
den wille steruen.
B Eñ Amasia bracht te hope Juda/ eñ stelse na
der vaderē huysen/ na dē ouerstē ouer dusent/ eñ o
uer hondt/ onder geheele Juda/ eñ Ben Jamin/ eñ
teldese van.xx.iarē eñ daer ouer/ eñ vant haerđ drie
hondđ dusent/ wt gelesene/ die int heyr treckē moch
tē eñ deegēs eñ spiesen v oerē condē/ Daer toe nā
hi aē/ wt Israel hondt dusent stercke oorlochs lie
den om hondert ponden siluers
Daer quā eē mā Gods tot hē eñ sprac/ coninc
en laet dat heyr Israel niet met v comē. Want die
HEERE en is niet met Israel/ noch met allē kide C
rē Ephraim/ Wāt ist dat ghi comt om dat ghi ene
roēheit bewijsē sout indē strijt/ so sal v God laten
vallē voor uwen viandē/ Want bi Gode staet die
cracht te helpē eñ te latē vallē/ Amasia sprac tottē
man Gods/ Wat salmē dā doē mettē hondt pon
dē die ic dē oorlochs knechtē van Israhel ghegeuē
heb? Die mā Gods sprac/ die HEERE heeft noch
meer dā dies is/ dat hi v geuē can. Doe sceyde A
masia die crijschknechtē af/ die wt Ephraim tot hē
gecomē warē/ dat si op hare plaetse souden gaen/
Doē verbolch haer gramscap seer teghen Juda/ Eñ D
trocken weđ tot haerđ plaetsen/ met verbolghen
der gramschap
Eñ Amasia wert getroost/ eñ leyde sijn volck
wt/ eñ troc wt int soutdal/ eñ sloech ō kinderē vā
Seir thiē dusent/ eñ die kinderē Juda vingē haer
der.x.dusent leuēde/ die leydē si op die scerpte eēs
steens/ eñ stietēse vand scerptē des steēs vā bouen
af/ also dat si alle bersten/ Maer die kinderen der
crijschknechtē die Amasia weđomme hadde laten
treckē/ dz si niet met sinē volc ten stride en trocken
spreydē hen weđ in die stedē Juda vā Samaria aē
tot Gethhoron toe/ eñ sloegē haerder drie dusent
eñ namē veel roofs.
Eñ doe Amasia weđ quā vander Edomiten
slach/ bracht hi die goden der kinderē van Seir/ eñ E
stelde se hē tot godē/ eñ aēbadt voor hen/ eñ rooc te
hen/ Doē verbolch die toornicheit des HEEREN
ouer Amasia/ eñ seinde eenē propheet tot hem die
sprac tot hē/ Waer om soect ghi die godē des volcs
die haer volc niet en condē verlossē van uwer hāt
Eñ doē hi met hē sprac/ seide hi tot hē/ Heeftmē v
tot des conincs raet gemaect? Hout op/ Waerom
me wilt ghi geslagē sijn/ Doē hielt de prophete op
eñ sprac/ ic mercke wel dz God hē beradē heeft v
te verderuē/ dat ghi dat ghedaē hebt/ eñ en gheeft
minen raet gheen ghehoore.
Eñ Amasia die coninc Juda/ wert te rade/ eñ
seynde tot Joas dē sone Johas/ des soons Jehu/
dē coninc Israel/ eñ dede hē seggē Coēt laet ons
malcanderen besiē/ Maer Joas die coninc Israhel
seynde tot Amasia dē conic Juda/ eñ dede hē seggē
Dē doornē struyc in Libanō/ seinde tottē kiderē in
Libanō/ eñ liet segghē/ geeft uwe dochtere mijnē F
sone tot eenē wiue/ Maer dz wilde gedierte i Liba
nō liep ouer dē doornē struyc/ eñ vteerde hē/ Ghi
dinct/ Siet ic hebbe die Edomitē geslagē daer af
verheft hē v herte/ dz hē beroeme/ Nv blijft thuys
Waer omme haect ghi na ongeluck/ dz ghi sout
vallen eñ Juda met v?
Maer Amasia en hoordenz/ wāt het gesciede vā
Gode/ dz si i die hāt gegeuē soudē wordē/ ō dz si die
godē ō Edomitē gesocht haddē Doē troc Joas de
coninc Israel op/ eñ besagē hen onderline/ hi eñ A
masia die coninc Juda te Geth Semes/ die in Ju
da leget/ Mer Juda wert gheslaghen voor Israel
eñ vluchtē elc in sinē tēten/ Maer Amasia dye co

gestaen hadde vier dui sent. ccc eñ.xlvi iaer A voor Cristus geborte viij hon dert /eñ liij Iaer

Sardanopalus was de laetste Manarchie/ vā Assirien hi was eē seer onkuys mēsce/ also dat hi hē in vrouwen habijt cleedede eñ bleef ondr dye vrouwē gelic als eē vrouwe daer om dat hē sijnē der satē vachtē eñ als hy mercte dz site gen hē opston dē/ so v vrādē hi hē seluē Dz rijc B vā Meden begit eñ Arbatus een dienaer vā Sardanopolus verwint eñ verslaet Sardanopolū sinen heere ende brēghet die hoocheit vā Assirien/ op dz rijck vā Meden ende hy was die eerste coninc vā Meden die pro phetē O

ninc Juda den sone Josaphat/ greep Joas die sone Joahas die coninc Israel te Bet Semes/ eñ bracht hē te Jerusalē/ eñ brac die muerē te Jerusalē vāder poortē Ephraim aē/ tot aen die hoecpoorte/ vier hōdert ellē lāc/ eñ allet gout eñ siluer/ eñ alle vaten/ die voorhāden waren indē huse Gods/ bi Obed Edō/ eñ inden scatte des huis des conincs/ eñ die kinderē te pāde/ nam hi met hem tot Samaria

Eñ Amasia die sone Joas/ die coninc Juda leefde na dē doot Joas des soōs Joahas des conincs Israel.xv.iaer/ Wat meer vā Amasia te seggē is/ beyde dz eerste eñ dz leste/ Siet dz is gescreuē int boec der coningen Juda eñ Israel. Eñ van dier tijt aen doen Amasia vāden HEERE af weke/ maecten si een vbont tegen hē te Jerusalē/ Maer hy vluchte tot Lachis/ Doē seyndē si hē na/ tot Lachis/ eñ doo den hē aldaer. Eñ si brachten hem op peerden/ eñ si b[e]groeuē hem by sine vaders in die stadt Juda.

¶ Vā dat rijcke des conincs Osie/ ende wat hy getimmert heeft/ Eñ hoe hi laserich wert/ als hi hē des rokēs onderwāt/ dz alleē dē priester toebehoorde te doē Capittel.xxvi

Oe nā dat gheheele volck Juda Vsia die was.xvi.iaer out/ eñ maectē hem tot eenen coninc/ in zijns vaders Amasia stede/ Die selfde timmerde Eloth eñ brachtse weder aen Juda na dien dat die coninc ontslapē was/ mz sinē vaderen/ Vsia was.xvi.iaer out/ doē hi coninc wert/ eñ regneerde/.xxij.iaer te Jerusalē/ Sine moedr hiet Jechalia/ vā Jerusalē/ eñ dede dat dē HEERE wel behaechde gelijc sijn vadr Amasia gedaen hadde/ eñ hi sochte God also lange als Zacharia leefde/ die leeraer in den gesichte Gods/ also langhe als hi den HEERE sochte liet hem God gelucken

Wāt hi troc wt/ eñ street tegen die Philisteen/ eñ brac die muerē tot Gath/ eñ die muerē tot Jabne eñ de muerē tot Asdod/ eñ timmerde stedē om me Asdod/ eñ ondr die Philisteē wāt Godt halp hē tegē die Philisteē/ tegē die Arabers teghen die tot Garbaal/ eñ tegen die Meunitē/ Eñ die Ammonitē gauē Vsia giftē/ eñ hi wert vmaert tot dzmē coēt i Egiptē/ wāt hi wert altoos stercker eñ stercker Eñ Vsia timerde Torēs te Jerusalē aē de hoec poorte/ eñ aen die dal poorte/ eñ aē anderē hoeckē eñ beuestichdese/ hi timerde ooc slotē in die woestine eñ groef vele puttē/ Wādt hi hadde veel vees beide indē broeke/ eñ op dē effenēlāde oock acker liedē eñ wijngaerdeniers/ aenden bergen eñ aen Charmel/ Wāt hi hadde lust tot acker werck

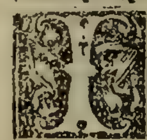
Eñ Vsia hadde eē macht tottē strijt die int heir trockē/ vā crijschknechtē int getal ghereketē/ Jeiel des scriuers/ eñ Maeseia des Amptmants/ onder die hāt Hanania/ wt den ouerstē des conincs. Eñ dat getal der principaelster vaders ondr dē starckē oorloges lieden/ was .ij. duysent eñ ses hondert/ Eñ ondr haerder hāt/ die heyrmacht.iij.hōdert dusent/ eñ seuē dusent/ eñ vijfhondert/ totten strijdt bequaē in die heyrcracht te helpē/ dē coninc tegen sijn viandē/ Eñ Vsa bescicte voor dat gātse heyr/ scilden/ deegēs/ helmettē/ pātsiers/ bogē/ eñ steen slingeren/ Eñ hi maecte te Jerusalē bolwerc/ oft vorst gewerē cōstelic/ die op die torens eñ hoeckē sijn souden/ om te scieten met pijlē/ eñ groten stee nen/ Eñ sijn geruchte ginc verre wt/ Om dz hem sonderlinge gheholpē wart tot dz hi machtich was

Eñ doē hi machtich gewordē was/ so verhief hē sijn herte tot zijnder verderfenisse/ Wāt hi ondr. ginc hē aenden HEERE sinen God/ eñ ginc inden tēpele des HEEREN om te roocken/ op den rooc outaer/ Maer Asaria die priester ginc hem na/ eñ lxxx. priesters met hē/ redelike liedē/ eñ stonden tegen Vsia dē coninc/ eñ seidē tot hē/ Het en behoort v Vsia niet te roockē den HEERE/ mair dē priesteren Aarōs kinderē/ die geheilicht sijn om te roocken/ Gaet wt dē heilichdom/ wāt ghi ontgaet v/ eñ het en sal v geē eere zijn/ voor God dē HEERE

Maer Vsia wert toornich/ eñ hadde een wieroocs vat in die hāt/ Eñ doen hi tegen die priesters murmureerde/ so voer die malaetschz wt oft lazarie aē zijn voorhooft voor die priesterē idē huse des HEEREN/ voor dē ruec outaer/ eñ Azaria die opperste priester keerde dz hooft tot hē/ eñ alle priesters eñ sict/ Doē was hi lasers voor zijn voorhooft Eñ si stetē hē vā daer Hi haestede hē ooc vā selfs wt te gaē/ wāt sine plage was vanden HEERE/ Also was die coninc Vsia lazarus tot aē sine doot eñ woōde in een vri huis lazars/ Wāt hi was vstoten vanden huise des HEEREN Johtam sijn sone regeerde des conincs huis ende oordelde dat volc inden huyse

Wat meer vā Vsia te seggen is beyde dz eerste eñ dz laetste/ heeft bescreuē Jesaia/ die sone Amoz Eñ Vsia ontsliep met sinē vaderē/ eñ si begroeuen hē bi sinē vaderen/ indē acker/ bi die begrauenis ōr coningen/ Wāt si spraken hi is Melaetsch/ Eñ Jothā zijn sone wert coninc in sijn stede

Hoe Jotham regneerde/ wat hy ghetimmerdt/ Ende hoe hi gheoorlocht heeft Capittel.xxvij.

Otham was vijfentwintich iaer out doē hi coninc wert/ eñ regneerde.xvi iaer te Jherusalem/ sine moeder hiet Jerusa een dochter Zodok/ eñ dede dat den HEERE wel behaechde/ ghelijc Vsia sijn vader gedaen hadde/ sonder dat hi niet inden tempele des HEEREN en ghinc/ eñ dat het volc hē noch ontginc/ hy timmerde dye hoge poorte aen dat huys des HEEREN/ eñ aender mueren Ophel/ timmerde hi vele/ Eñ timmerde die steden op dat geberchte Juda eñ inden wouden timmerde hi sloten ende torens.

Eñ hi street tegen den coninc der kinderen Ammon/ eñ hi wert haerder machtich/ alsoe dat hē die kinderē Ammon op dat selue iaer gauen/ hondert ponden siluers/ thien duysent Cor tarwen/ eñ tien duysent gersten/ Also vele gauen hem die kinderen Ammon/ oock inden anderen eñ inden derden iaer Also wert Jotham machtich/ wandt hi rechte oft stierde sine wegen voor den HEERE sinen God.

Wat meer van Jotham te seggen is/ ende alle sine strijden/ eñ sine wegen/ Siet/ dat is ghescreuē inden boec der coningen Israel/ eñ Juda/ hi was/ xxv.iaer out/ doē hi coninc wert/ eñ regneerde.xvi iaer te Jerusalē Eñ Jotham ontsliep met sinen vaderē/ eñ si begroeuē hem in die stadt Dauid eñ sine sone Ahas wert coninc in sijn stede.

¶ Vanden godlosen coninc Achas/ Eñ wat ondr hem geschiet is. Dat/xxviij. Capittel.

zeas hel Am eñ as phe den dese als i wer gest had duse iij. t dert lxxx O iaer Chr gebe viij dert ri. J Dz vā cedc beg hier Me don eerst ninc Me zoon wae eerst ninc Me A don wt rijck Ale mag gesi tē e was voo B Ch geb vij lxxx iaer wer oud dus cccc xiiij Die phee O mic was let

A
Hhas .was.xx.iaer out/doē hy coninc
wert/eñ regneerde.xvi.iaer te Jeru=
salē/ Eñ en dede nyet dat dē HEERE
behaechde/ghelijc zijn vader Dauid/
maer hi wādelde indē wegen der kin
deren Israel/Eñ daer toe maecte hi gegoten beel=
den/Baalim/eñ hy roocte inden dal der kinderen
Hinnon/eñ hi verbernde sinē sone met viere/nae
dē grouwelē der heydenē/die die HEERE voor dē
kinderen Israel verdreuē hadde/ Eñ offerde ende
roocte op die hoochten/eñ op die houelē/ende on=
der alle groene boomen.

Daer omme gaf hem die HEERE sine God in
die hādē des conincs te Sirië/ dz si hē sloegē/eñ ee=
nē grotē hoope vādē sinē geuangē wech leyden/eñ
tot Damascum brachten/Ooc wert hi gegeuē ond
die hant des conincs Israel/also dat hi eenē groten
slach aen hē dede/Want Pekah die sone Remalia/
sloech in Juda/ hondt eñ.xx.duysent op eenē dach
die alle rasse oorloochs liedē waren/om dat si den
HEERE haerd vaderē God vlieten. Eñ Sichri eē
B machtige in Ephraim/doode Maesa den sone des
conincs/eñ Asrikā dē huys vorste /eñ Elkana den
naestē na dē coninc/Eñ die kinderen Israel leyden
wech geuangē vā harē broederē.ij. hondt duysent
wiuē/sonē eñ dochterē/eñ namen daer toe groten
roof vā hen / eñ brachten den roof tot Samaria.

Aldaer was een propheet des HEEREN dye
hiet Obed/die ginc wt/den heyr te gemoet/ dat tot
Samaria quā/eñ sprac tot hen/siet/want die HE=
RE uwer vads God ouer Juda grā is / soo heeft
hise in dinē handē gegeuen/eñ ghi hebtse wredelijc
gedoot/dat het inden hemel reyct/Nv denct ghi v
die kinderē Juda eñ Jerusalē te onderworpē/tot
knechten eñ maertē/En is dā dz niet bi v scult tegē
dē HEERE uwen God? So hoort mi nv/eñ brengt
die geuanghen weder / die ghi wech ghelept hebt/
wt uwen broederen/ Want des HEEREN gram=
schap is ouer v verbolghen.

C Doen maecten hen op/ sommige onder den princi
paelsten der kinderē Ephraim/Asaria die sone Jo
hanan/Berechia/die sone Mesillemoth/ Jehiskia
die sone Sallum /eñ Amasa die sone Hadlai/ tegen
die wten heyr quamē/ ende sprakē tot hen Ghy en
sult die geuangene hier niet in brengē/ Wāt ghi en
denct maer scult voor dē HEERE ouer ons/op dat
ghi onser sonden eñ scult des te meer sout maken.
Want der scult is te vorē te vele/ eñ die grāscap o=
uer Israel verbolgen/doe lietē die geharnaste liedē
D die geuangen/ eñ den roof voor den ouersten/ende
voor der geheelder ghemeynten.

Doe stondē die mānē die nv met namē genoēt zijn
eñ namē die geuangene / eñ alle die bloot ond hen
warē/eñ cleedense vandē gheroofde/eñ trockē hen
scoenē aen/eñ gauē hen teten eñ te drinckene/ende
salfdense/eñ voerdense op ezelen / alle die daer on=
sterc warē/eñ brachtense tot Jericho/totter palmē
stat bi haren broederē/eñ quamē wed te Samaria

Opter seluer tijt seynde die coninc Ahas/tottē
coninc vā Assur/om dat si hē soudē helpen/Eñ die
Edomitē die quamē noch eens eñ sloegē Juda/eñ
voerden sommige wech/Die Philisteen daeldē ooc
ned inden stedē/ indē velden/eñ tegentsuydē Juda
eñ wonnē Beth Semes/ Aialon/Gederoth/ende

Socho met harē dochterē Thimna met harē doch
terē/eñ Gimso met harē dochterē/ eñ woōdē dair
inne/ wāt dye HEERE vootmoedichde Juda/om
Achas des conīs Juda wille/om dz hi Juda bloot
maecte/eñ ontginc hē aen den HEERE/eñ Tiglat
Pilnesser vā Assur/quam tegen hem /die beleger
de hem/eñ hi en was hem niet machtich ghenoech

Wāt Ahas deelde dat huis des HEEREN/eñ
dz huis des conīcs/eñ der ouerster dz hi dē coninc
Assur gaf/Mer tē halp hē niet/Daer toe in zijnre
noot/maecte die coninc Ahas des ontgaēs aen dē
HEERE noch meer eñ hi offerde dē goden tot Da
masco/die hē geslagen haddē/eñ sprac/Die goden
der coningē tot Siriē hebbē hen geholpē daer om
wil ic hen offerē dz si mi ooc helpē/dair nochtās de
selue hem/eñ den geheelen Israel eenē val waren

Ende Ahas bracht te samen die vatē des huis
Gods/eñ vergaderde die vat ē indē huyse Goods
eñ sloot die duerē toe aen dē huse des HEEREN/
eñ maecte hē outarē in allē winckelē te Jerusalē
eñ indē stedē Juda/hier eñ dair maecte hi hoochtē
om te roocken anderen goden ende verwecte den
HEERE zijnder vaderen God tot gramschap.

Wat meer vā hē te seggē is / eñ alle sine wegē
beide die eerste eñ die leste/siet/dat is gescreuen in
dē boecke der coningē Juda eñ Israel/ Eñ Ahas
ontsliep met sinē vaderē/eñ si begrouen hē in die
stat te Jerusalē/Wāt si en brochten hē niet onder
die grauen der coningē Israel /eñ zijn sone Jehis
kia wert coninc in zijn stede

¶ Vanden God vresendē coninc Ezechia hoe hi
geregneert eñ wat hi gedaē heeft Capit.xxix.

Ehiskia was.xxv.iaer out doē hi co A
ninc wert/ eñ regneerde.xxix.iaer te
Jerusalem zijn moed hiet Abia / een
dochter Zacharia /Eñ hy dede dz dē
HEERE wel beuiel/ als sine vad Da=
uid/hi dede die duerē aen dē huise des HEEREN
opē/ind eerster maēt/des eerstē iaers zijns coninc
rijcks/eñ hi maectese vast /eñ bracht dye priesters
eñ die leuitē daer in /eñ vergaderde opter breeder
straten oostwaert / eñ sprac tot hen.

Hoort toe na mi ghi leuitē heilicht v nv /dz ghi B
dat huis des HEEREN uwer vaderē Gods hey=
licht/Eñ doet daer wt die onreynicheit wt dē hey
lichdō Wāt onse vaderen hebbē hen ontgaē/eñ ge
daen dat dē HEERE onsen God qualijckē beuiel
eñ hebbē hē verlatē/Want si hebbē haer aensicht
vand woningē des HEEREN gekeert/eñ dē rug
ghe toe gekeert/eñ hebbē die duerē aē dē poortale
toe ghesloten/die lampen wt ghebluscht/eñ geen
roocwerck gherooct/eñ gheen brantoffer gedaen
inden heilichdom den Gode Israel.

Daer wt is die grāscap des HEEREN ouer Ju
da eñ Jerusalē gecomē/eñ heeftse gegeuen in ver
stroeinge eñ verwoestinge / datmense aēpijpt/soo C
ghi met uwē ogen siet/ Wāt siet om des selfs wil
le /zijn onse vaders geuallē/door twzeert /onse so=
nē/eñ dochterē/ eñ wijuē zijn wech gelept. ¶ Nv
hebic indē sin eē vbont te makē mettē HEERE dē
God Israel dz sine grāscap eñ vbolgentheit vā
ōs keere/Nv mine sonē/en sijt nz ōachsaē/wāt die
HEERE heeft v vercoren dz ghi voor hē staē sout
eñ dat ghi sine dienaers eñ roockers zijn soudt

Die stat vā Romē wert in deser tijt ghesticht/ voorcristus ghe boorte/ seuē.c. eñ.xxvij A iaer als dye werelt ghestaē had iiij/M. cccc. eñ xxliij iaer eñ/Romolus B dede dz iaer erst I.x.deelē eñ hy beghint vanden meerte eñ noemt die maēt na dē af god des C strits Macrs dye dyc poeten segghen dat zijn vader was

Doe stōdē die leuitē op/ Mahat die sone Amasai/eñ Joel die sone Asaria/wt dē kinderē der Kahat hitē/Wt dē kinderē Merari/Kis die sone Abdi/eñ Azaria die sone Jehaleleel/ wt den kinderen der Gersonitē/Joah die sone Simma/eñ Edē die sone Joah/eñ wt den kinderē Elizaphan/Simri eñ Jeiel/eñ wt den kinderē Assaph/Zacharia/eñ Mathania/eñ wt den kinderen Heman/Jehiel/eñ Simei/eñ wt dē kinderen Jedethun/Semaea/en de Vsiel/ende si vergaderden haer broeders / ende heilichdē hen/eñ gingen in/nae des conincs gebode wt den woorde des HEEREN/om te reinigen dat huys des HEEREN.

D

Dye prophetē Amos Jonas Nahum O[illegible] warē in deser tijt

Die priesters gingen binnen int huys des HEEREN om te reynigē/eñ dedē alle onreynichz/ dye inden tempel des HEEREN gheuondē werdt/ op dē hof aent huis des HEEREN / eñ die leuiten namēse op/eñ droeghense in die beke Kidron/Sy begonstē hen te heiligen indē eersten dach/der eerster maent/eñ optē achtstē dach der maēt/ghingen sy in dat poortael des HEEREN/eñ si heilichdē dz huis des HEEREN acht daghē/eñ voleyndent indē sestiensten dach der eerster maent.

Eñ si gingen in totten coninc Hiskia eñ sprakē Wi hebbē dz geheele huis des HEEREN ghereyniget/eñ dē brātoffer outaer/eñ alle zijn gereetscap/

E eñ die tafel der thoōbrodē/eñ alle hare gereetschap eñ alle vatē die die coninc Ahas doe hi coninc was wech geworpē hadde/doē hi hē ontginc/die hebbē wi bereyt eñ geheylicht/Siet/si zijn voor dē outaer des HEEREN/Doe stōt die coninc Hiskia vroech op/eñ vergaderde die ouerste der stat/eñ ghinc op totten huise des HEEREN/eñ brachtē derwaerts seuen varren/ seuē rāmen/seuē lāmeren/ eñ seuen gheytbocken/tot eenē sondoffer/voor dat coninckrijc/voor dat heilichdom/eñ voor Juda/Ende hi sprac tottē priesterē der kinderen Aaron/dat si offeren souden opten outaer des HEEREN.

Doe sloegen si die runderen/eñ die priesters namen dat bloet/eñ sprengdent op den outaer/Eñ si sloegen die rammē/eñ si besprengden dat bloet opten outaer/Eñ sloegē die lāmeren eñ si besprengden dat bloet/opten outaer/eñ si brachtē die bockē totten sondoffer voor den coninc/eñ voor die ghemeynte/ende leydē haer handē op die/eñ die priesters sloeghense/eñ onsondichdē haer bloet opten

F outaer om geheele Jsrael te versoenē/Wandt dye coninck hadde beuolen/brantoffer ende sondoffer voor geheele Jsrael te gescıedene

Eñ hi stelde leuitē int huis des HEEREN/met cymbalen/psalterē/eñ harpē/soe het Dauid beuolen hadde eñ Gad die Siender des conincs/eñ dye propheet Nathā/Wāt het was des HEEREN gebot/door sine prophetē/Eñ dye leuitē stondē met tē musijcspelen Dauidts/eñ dye priesters metten trompettē/eñ Hiskia hiet hen brantoffer doen op tē outaer/eñ op die tijdt/doemē dat brantoffer begonste/so begonste ooc den sanc des HEEREN

G eñ die trompettē/ eñ op menigerhande musijc spelen Dauids des conincs Jsrael/eñ die geheele ghemeynte aenbadt/eñ den sanc der sanghers / eñ dat trompetten der trompetters/duerde tot dat allet brantoffer volbracht was

Als nv dat brantoffer volbracht was/ buichde hem die coninc/eñ alle die hē voor h anden waren eñ aēbaden eñ die coninc Hiskia mettē ouerstē hiet die leuitē/den HEERE louen met den gedichte Dauids/eñ Assaph des Sienders/Eñ si loofdē tot dz si vrolic werdē/eñ neychdē hem/eñ aenbaden

Eñ Hiskia antwoorde eñ sprac/Nv hebt ghi u we handen gheuult dē HEERE gaet toe eñ bringt herwaerts die offeranden/eñ drancoffers tottē huse des HEEREN/eñ die gemeinte brachtdaer toe offeren eñ dancoffer/eñ elc met vrijwilliger hertē brantofferen/Eñ dat ghetal der brantofferen/ die die ghemeynte daer toe bracht/was lxx. runderē hondert rammē/eñ twee hondert lāmeren/eñ dat alle tot brantoffer den HEERE/Eñ si heilichdē ses hondert runderen/eñ drie duysent schapen.

Maer der priesters was te luttel/eñ en consten die brantofferen die huyt niet al af getreckē Daer om namen si haer broeders die leuiten/ tot dat dat werc volbracht wert/ende tot dat hen die priesters heylichden/Want dye leuiten sijn lichter te heyligē dan die priesters/Ooc was der brantoffers vele/ metten vette des dootoffers/eñ drancoffers totten brātofferen Also spoeyde dat ambacht aen dē huse des HEEREN/Eñ Hiskia vblijde hē met alle den volcke/datmen met Gode bereyt was geworden Want het gheschiede onuersiens

¶ Ezechias roept dat volc weder tottē HERE eñ hi doetet al afso wat tegen Godt opgherichts is.

Dat.xxx.Capittel.

Ende Jehiskia seynde tot geheele Jsrael eñ Juda/eñ screef brieuē aē Ephraim eñ Manasse/dat si souden comen totten huse des HEEREN te Jerusalem/dē HEERE den Gode van Jsrael Passach te houdē/Eñ die coninc hielt eenē raet/met sinen oorstē/eñ metter geheelē gemeyntē te Jerusalem/dat Passah te houden/inder tweester maent.Eñ si en conslens op die tijt niet gehouden/om dat der priesters niet ghenoech geheylicht en waren/eñ dat het volc noch niet te samen ghecomen en was te Jherusalem/Eñ het beuiel den coninc wel/eñ der geheelder ghemeynten.Eñ bestel den dattet wt geroepen worde door geheele Jsrael/van Berseba aen/tot Dan toe/op dat si Passah souden comen houden den HEERE den God Jsrael te Jerusalem/Want daer en waster niet vele die dat hielden/ghelijct beschreuen staet. A

Eñ die loopers gingen metten brieuen vander hant des conincs/eñ sijnder ouersten door geheele Jsrael eñ Juda/wt den beuele des conincs eñ sprakē/Ghi kinderen Jsrahel bekeert v totten HEERE den God Abrahā/Jsaac/eñ Jsrael/soo sal hy hē keeren totten ontloopenen/ die noch ouer ghebleuen zijn onder v/ wt der hant der coninghen Assur/eñ en sijt niet als uwe broeders/eñ vaders die B hen aen dē HEERE haer der vaderen/God ontgingen eñ hijse gaf in een verwoestinge/soe ghi seluer siet.So en sijt nv niet hertnickich als uwe vaders Maer gheeft uwe hant den HEERE / ende comet tot sine heylichdom/dat hi ghe heylicht heeft eewelijck/ende dyenet den HEERE uwen Godt/soo sal haer dye verbolghentheydt sijnder gramschappen van v keeren/wandt ist dat ghy v bekeert totten HEERE soo sullen uwe broeders ende kinde

ten onṡermherticheyt hebben/ voor die gene diese
geuangen houden/ dat si weder in dat lant comen
Want die HEERE uwe God/ is genadich eñ ont-
fermhertich/ eñ en sal sijn aenschijn niet van v kee-
ren/ ist dat ghi tot hem bekeert.
Eñ die loopers gingen vander eender stadt tot
ter andere/ inden lande Ephraim/ eñ Manasse/ tot
Sebulon toe/ Maer si belachtense eñ bespottense/
Nochtans sommige vā Asser/ eñ Manasse/ eñ Se
bulon/ veroetmoedichdē hen/ eñ quamen te Jeru
salem/ Ooc quam Gods hant in Juda/ dat hy hen
C eenderley herte gaf/ te doen na des conincs/ eñ der
ouersten ghebot/ wt den woorden des HEEREN
Eñ te Jerusalem quam een groot volck te hoope
om te houdene dat feeste der ongesuerder broodē
inder anderder maent/ een seer groote gemeynte.
Eñ si maecten hen op/ eñ deden die outarē af.
die te Jerusalem waren/ eñ alle rooc werck deden
si wech/ eñ wierpense in die beke Kidrō/ eñ sloegē
dat Passah indē veertienstē dach der andere maēt
Eñ die priesters/ eñ die leuitē scaēdē hē eñ heylich
dē hen/ eñ brachtē die brantoffers totten huise des
HEEREN/ eñ stonden in haere oordine/ alsoot be
hoort/ na die wet Mose des mans Goods/ eñ die
priesters sprengden dat bloet vander handt der le-
uiten/ want daer waser vele inder gemeynten die
hen niet gheheylicht en hadden daerō sloegē die leui
tē dat Passah/ voor alle die niet rein en waren/ dat
si den HEERE geheylicht souden werden.
Ooc so was des volcs vele van Ephraim/ Ma-
nasse/ Isaschar/ eñ Sebulon/ die niet reyn en waren
maer en aten dat paeschlam niet/ also ghescreuen
staet/ Want Hiskia verbat voor hen eñ sprac/ Die
HEERE dye goedertieren is/ sal ghenadich sijn/
allen den ghenen die haer herte schicken oft voegen
God te soecken den HEERE den God haerder va
deren/ eñ niet om der heyligē reynicheyt wille/ Eñ
die HEERE verhoorde Hiskia eñ genas oft heelde
dat volc/ Also hielden die kinderen Israel/ die te Je
rusalē geuonden werdē/ dz feeste der ongesuerder
brooden/ seuen dagen met grooter blijscappen/ eñ
dye leuiten/ eñ dye priesteren loofden den HEERE
alle dage met stercken musijc spelen des HEEREN
Eñ Hiskia sprac hertelic mz allē leuitē/ die eē goet
D verstant hadden aen den HEERE/ eñ si aten dat
feest ouer seuen daghen/ eñ offerden dootoffer/ eñ
dancten den HEERE haerder vaderen God/ eñ die
geheele gemeynte werts te rade/ noch ander seuen
dagen te houden/ Eñ hielden de seuen dagen oock
met blijschappen/ wandt Hiskia die coninck Juda/
gaf een Heffe voor die ghemeynte/ duysent verren
eñ seuen duysent schapen/ Mer die ouerste gauen
een Hefoffer voor die ghemeynte/ duysent varren/
eñ tien duisent scapen/ Also heilichden hen die pries
ters vele.
Eñ die geheele gemeynte Juda verblide haer/ die
priesters eñ leuitē/ eñ die geheel gemeite die wt Is-
rael gecomē was eñ die vreēdelingē die wt dē lāde
Israel gecomē waren/ eñ die in Juda woondē/ eñ
daer was een groote bliscap te Jerusalē/ Wāt sint
ter tijt Salomo des soōs Dauid/ des conincs Isra
el/ en was sulcs te Jerusalē niet ghe weest/ Eñ dye
priesters/ eñ die leuitē stōden op/ eñ seegēdē dz volc
eñ haer stemme wert verhoort/ eñ haer gebet ginc
in voor sijn heilige wooninghe inden hemel

¶ Dat volck breect het outaer wt beueel des co
nincs die beelden/ des bosskēs Dat.xxxi. Capit

Ende doen dat altemael bescict was/
trockē wt alle Israelitē/ die ondʼ dye
stedē Juda geuōdē werdē/ eñ brakē
die stilē oft colomnen/ eñ hieuwē die
boschkēs af/ eñ brakē die hoochten
eñ die outaers af/ eñ wt geheel Juda/ Bē Jamin/
Ephraim eñ Manasse/ tot dat sise vnieldē eñ dye
kinderen Israel trockē alle weder tot haren goe
de in haren steden.
Hiskia stelde priesters eñ leuitē in haer oordine
elckē na sine officie/ beide der priesters eñ der leui-
tē/ tot brātofferē/ dootofferē/ dat si souden dienen
dācken eñ louen/ indʼ poortē des legers/ des HE-
REN/ eñ die coninc gaf sijn deel van sinen goede/
B tot brātofferē/ des morghēs eñ des auōts/ eñ tot
brātofferē des Sabbaoths/ eñ nieuwē maēdē/ eñ
feestē/ soot gescreuē staet indʼ wet des HEEREN.
Eñ hi sprac tottē volcke dat te Jerusalē woōde
dat si deelē soudē geuē den priesterē/ eñ leuiten op
dat si des te nerstiger soudē zijn/ in die wet des HE
REN Eñ doē dz woort wt quā/ gauē die kinderē
Israel/ vele eerstelingē vā grane/ most/ oli/ honich
eñ alrehande incomēs vāden velde/ eñ alrley thiē
de brachtē si vele inne. Eñ de kinderē Israel eñ Ju
da/ die in die stedē Juda woōdē/ brachtē ooc tiēde
vā runderē eñ scapē eñ tiendē vandē geheilichdē
dz si dē HEERE haren God geheilicht haddē/ eñ
maectē hier eenē hoop/ eñ daer enen hoop Inder
derder maent beghonsten si hoopen te legghen/ eñ
inder seuender maēt volbrahtē sijt
Eñ doē Hiskia mettē ouerstē daer in ginc/ eñ sa
gē die hoopē/ loofdē si dē HEERE/ eñ sijn volc Is-
rael/ eñ Hiskia vraechde dē priesters/ eñ leuitē ōdʼ de
hoopē/ Eñ Asaria die priester/ die principaelste in
dē huse Zadok sprac tot hē. Sint ter tijt datmē be
C gonst heeft Heffe te bringē int huis des HEEREN
hebbē wi ghetē/ eñ sijn sadt ghewordē/ eñ daer is
noch vele ouer gebleuen/ Wāt de HEERE/ heeft si
ne volc geseeghēt/ daer om is dezē hoop ouer bleuē
Doe beual die coninc/ dz mē kistē gereet soude ma
kē aēt huis des HEEREN/ eñ si maectense bereet
eñ deden die Heffe daer inne/ eñ die thiende/ eñ dat
ghe heilichde op geloue
Eñ ouer dz selue was vorst/ Canania die leuijt
eñ Simei sine broedʼ die anderde/ eñ Jehiel/ Asaha
Nagat Asael Jerimot/ Josabad Eliel Jesmachia
Mahat eñ Benaia/ geoordineert vandʼ hāt Cana
ma eñ Simei sijns broeds/ na tbeueel des coninck
D Hiskia/ Mer Asaria was vorst indē huyse Godts
Eñ Kore de sone Jēna/ die leuitē duer wachter te
gēt oostē/ was ouer die vrijwillige gauē Gods/ die
dē HEERE totter Heffe gegeuē werdē eñ ouer dē
alderheilichstē/ Eñ ondʼ sijn hāt warē/ Edē/ Mun-
amin/ Jesua/ Semaia/ Amaria/ eñ Sachania/ ide
stedē dʼ priesters op geloue/ dz si geuen soudē harē
broederē/ na hare ordine die cleistē als dē grootstē
Daer toe die gene die gerekēt wordē voor māns
personē/ vā.iij. iarē out/ eñ daer ouer/ ondʼ alle die
it huis des HEEREN gigē/ elc i sinē dage/ tot haer
officie/ ī hair hoede na haer ordine/ daer die toe ghe
rekēt wordē ōdʼ hair kinderē wiuē sonē eñ dochterē

Die stat vā Siracusen/ in Sicilien wert ghe sticht.

Die stat Cathi-na ooc ī Sicilien wert ghesticht

Thales eē Philosoof vāt eerst dē Eclipsis sōnē eñ der mānē te voorseggen.

Numa pompili9 de twee de coninc van Rome wert in deser tijt nae Romulus doot coninc vā Romen gecront hi sette noch/ij/ maendē totte tiedeelen des iaers

onder die gheheele gemeynte. Wāt si heylichden op haer geloue/dat geheylichde/Ooc warē mannen met namē genoemt onder den kinderē Aaron/dē priesteren op dē veldē der voorstedē in allen stedē/ dat si deelen soudē geuē allen mans personē onder die priesterē/eñ allē die onder die leuiten gerekent worden

Alsoc dede Hiskia in geheele Juda/eñ dede dat goet/recht eñ warachtich was/voor dē HEERE sinen God/eñ in allen doene dat hi begonst aenden dienste des huys Gods /na die wet eñ gebodē om te soecken sinen God dat dede hi wt geheelder herten/Daer om geluckedet hem ooc wel

¶ Sennacherib beleyde Hierusalem Ezechias sterct dat volc Senacherib dreyghet volc door sine bodē/Die HERE verlost Judam Ezechias wort cranc eñ weder gesont Capittel.xxxij

A dien Romulus geordinert hadde te weten Januarius/eñ Februarius

A Na desen ghescie denissen eñ trouwe/ quā Saneherib/die coninc tot Assur eñ troc in Juda/eñ legerde hem voor die vaste stedē/eñ dachtse tot hem te treckē/eñ doē Hiskia sach dat Saneherib/quā eñ sijn aensichte stont te strijdene/tegen Jerusalē/so wert hijs te rade met sinē ouerstē eñ machtigē die waterē vandē fonteynē/die daer buiten voor die stede warē/te stoppē/eñ si holpē hem eñ het vergaderde hē een groot volc/eñ stoptē toe alle fonteinē/eñ wasser beke middē indē lāde eñ sprakē/Op dat die coningē van Assirien niet vele waters eñ vinden als si comen

Eñ hi wert getroost/eñ timmerde alle mueren daer si yet veruallen warē/eñ maecte torens daer op/eñ timmerde daer buitē noch een ander muere eñ veueste Millo/in die stat David/Eñ maectē vele gescuts/eñ scildē/eñ stelde die hooftlieden inden strijdt/neffens dat volc

Die heilige/ Tobias leefde in deser tijt/ B ende hy leet veel vuolginghē van Saneherib dē coninc vā Assirien

Eñ si vergaderdē tot hē op die breede strate/aē die poorte d stat/eñ sprac herteliç met hē seggēde
B Sijt getroost/eñ vroom/en vreest noch en verslaet v niet/ voor dē coninc vā Assur/noch voor allē dē hoope die bi hē is/Wāt met ons is een groter dan mz hē Mz hē is eenē vleescelickē arm/maer mz ōs is die HEERE onse God/dat hi ons soude helpen eñ voeren onsen strijt/Eñ dat volck verliet hē op die woordē Hiskia des conincs Juda

Daer na seynde Saneherib die coninc tot Assur sine knechtē tot Jerusalē(wāt hi lach voor Lachis eñ alle zijn heerschappie met hē)tot Hiskia dē coninc Juda/eñ tot geheel Juda/dat tot Jerusalem was eñ dede hē seggē. So spreect Saneherib die coninc tot Assur/Op wien getroost ghi v/ghi die woont
C indē beleghgerdē Jerusalē? Hiskia verleit v dat hi v inden doot soude geuen/in honger eñ in dorste/ eñ sept/Die HEERE onse God sal ons verlossen vā der hāt des conincs tot Assur/En is hi niet die Hiskia/die sine hoochtē eñ outarē wech gedaē heeft/ eñ gesept/te Juda eñ te Jerusalē voor eenē outaer sult ghi aenbeden/eñ daer op roocken

iiij. Reg/ xviij.f.

Eñ weet ghi niet wat ick/eñ mine vaders ghe
D daen hebben/allē volckē indē landē? hebbē ooc die godē der heidene n inden landē moghen hare landen verlossen vā mijnder hāt? Wie is onder allē goden deser heidenē/die mine vaders verbannē of bedoruē hebbē/die sijn volc heeft mogē verlossen vā mijnder hant /dat uwe god v soude mogen verlossen wt mijnē hant? Dus en laet v nv Hiskia niet bedriegen/eñ en laet v dat niet wijsmaken/ eñ en gelooft hē niet / Wāt ist dz geē God alre heydenē eñ conincrijckē sijn volc van mijn / eñ mijnder vaderē hant en heeft mogen verlossen/so en sullen v ooc/uwe goden niet verlossen van mijnder hant.

Doe spraken sine knechten noch meer/tegen den HEERE den God/eñ teghen sinen knecht Hiskia/ Ooc screef hi brieuen om scimpe te spreken dē HEERE den God Israel/eñ sprac vā hē seggēde. Gelijc die goden der heydenē/ indē landen haer volc nz en hebben verlost vā mijnder hant/alsoo en sal ooc dye God Hiskia/ sijn volck niet verlossen van mijnder
hant / Eñ si riepen met luyder stēmen in iootscher talen tottē volc te Jerusalē/ dat opter muerē was om haer vreesachtich te makē eñ te veruarē / dat si die stat mochten winnē/ Eñ sprakē tegen dē God Jerusalē/gelijc tegen die godē der volcken der aerden/ die menschen handen werc waren. E

Maer die coninc Hiskia eñ die prophete Jesaia die sone Amos / baden daer tegē eñ riepē tē hemel Eñ die HEERE seynde eenē Engel/die vernielde alle machtigen des heyrs/eñ vorstē eñ ouerstē inden leeger des conincs tot Assur/also dat hi met scāden weder in zijn lant troc. Eñ doē hi in sijns Gods huis iiij.
ginc/dodē hē aldaer door tsweert/ dye vā sinen eygen liue wt gegaē warē. Also halp die HEERE Hiskia/eñ dien te Jerusalē/wt d hāt Saneherib des conincs tot Assur/eñ alre āderē eñ ōthieltse/vā allen rontōme/dat si vele giftē den HEERE brochtē / te Jerusalē/eñ cleynodiē/Hiskia den coninck Juda / Eñ hi wert daer nae verheuen voor alle heidenen

Te dier tijt wert Hiskia doot siec/eñ hi badt dē HEERE die verhoordē hē eñ hi ghaf een wonder/ Maer Hiskia en loonde niet weder geliJc hē gegeuen was/want sijn herte verhief hem Daer omme quam die gramschap ouer hem/ ende ouer Juda/ eñ Jerusalem. Maer Hiskia verootmoedichde hē dat sijn herte hē verheuē hadde /met diē te Jerusalē/daer om en quā die gramscap des HEEREN niet ouer hen/so lange als Hiskia leefde

Eñ Hiskia hadde seer grooter rijcdom eñ eere/ eñ maecte hem scatten van siluer / gout edele ghesteenten/welrieckende cruyden/schilden/eñ alder hande costelijcke gereetscap/eñ corenhusen/totten incomen des graens/mosts/ende olys / eñ stallen voor allerley vee/ende cooyen/voor dye schapen eñ timmerde hē steden Eñ hadde vee aē schapē eñ runderē ontellick Want God gaf hem seer groot goet/Hi is die Hiskia/die die hooghe water adere in Gihō verstopte/eñ leydese onder vā westwaert totter stadt David/Want Hiskia was gheluckich in alle sine wercken. Maer doen die ver taelders / die ouerste van Babel tot hem ghesonden waren om te vragē na dat wonder dat indē lande ghesciet was/vliet hē God alsoo dat hi hē soude proeuē / op dattet condt soude werdē/allet wat in sijnder herten was

Wat meer vā Hiskia te seggen is/eñ sine ōtfermherticheit/Siet, dz is gescreuē indē gesichte des prophetē Jesaia des soōs Amoz/indē boec d coningen Juda eñ Israel eñ Hiskia ōtsliep met sine vaderen eñ si begroeuē hē ouer die grauē der kinderē/Da=

uid/eñ geheele Juda/eñ die vā Jerusalē dedē hem eere in sijnder doot/ende sijn sone Manasse werdt coninc in sijn stede.

¶ Vandē rijcke ende levē des godlosen conincs Manasse Ooc vā sinen gebet tot God/ende sine beteringhe. Dat.xxxiij.Capittel.

Manasse was twelf iaer out/ doen hy coninc wert eñ regneerde vijfenvijftich iaer te Jerusalem/eñ dede dz den HEERE mishaechde/na den afgrijselichedē der heydenē/dye dye HEERE voor die kinderen Israel verdreuen hadde/eñ keerde hē omme/eñ timmerde die hoochten/die sijn vadē Hiskia afgebroken hadde/ eñ stichte Baalim outaren/eñ maecte boskens/eñ aenbat alderhāde heyr aenden hemel/eñ diendē hen/Hi timmerde ooc outaren int huys des HEEREN/daer die HEERE af ghesproken had/Te Jerusalem sal mijnen name sijn eewelic/Eñ timmerde outaren alderhāde heyr aenden hemel/ in beyde die houē aēt huis des HEEREN/Eñ liet sinen soon doort vier gaen/int dal des soons Hinnom/eñ vercoos dagen/eñ achte op vogelen sanck/ eñ touerde/eñ stichte waerseggers eñ teeckenbedieders/eñ dede vele dat dē HEERE mishaechde/om hem te verwecken tot gramscap.

Hi sette ooc beelden eñ afgoden/die hi maken liet int huys Gods/daer die HEERE af gesprokē hadde/eñ Salomo sinen sone/in desen huyse te Jerusalem/die ic vercoren hebbe voor allē stāmen Israel wil ic mijnen name setten eewelic/ ende en wil den voet Israel niet meer laten wijcken vanden lande dat ic haren vaderen ghegeuen hebbe/soo verre si hē houden/dat si doen/al wat ic hen geboden hebbe/in allen wetten/seden ende rechten/door Mose Maer Manasse verleyde Juda/eñ die van Jerusalem dat si arger souden doen/dan die heydenen/die die HEERE voor die kinderen Israel verdreuē hadde/Eñ al liet die HEERE met Manasse eñ sinen volck spreken/si en aenmercten s niet.

Daer om liet die HEERE ouer haer comen die oversten des heyrs/des conincs te Assur/die namē Manasse gheuanghen met hopen/eñ bonden hem met ketenen/eñ brachtē hē te Babel/Eñ doē hi in der benautheyt was/smeecte hi voor den HEERE sinen God/eñ verootmoedichde hem seer voor dē God sijnder vaderen/Eñ badt eñ smeecte hē Doē verhoorde hi sijn smeeken eñ bracht hem weder te Jerusalem tot sine coninckrijc/Doen bekende Manasse dat die HEERE Godt is.

Daer nae timmerde hy dye buytenste mueren aen die stat David vā westwaert aē Gihon/in die beke eñ daermen ter vischpoortē in gaet/eñ rōtomme tot Ophel toe/Eñ maectese seer hooch/ Eñ leghede hooftlieden in die vaste steden Juda/Eñ dede wech die vreēde godē/eñ die afgodē wt dē huise des HEEREN/ eñ alle outarē die hi getimert hadde/optē berch des huis des HEEREN eñ te Jerusalem/eñ werpse wt voor die stadt/ Eñ bereyde den outaer des HEEREN/ eñ offerde daer op dootoffer eñ dancoffer/eñ beual Juda/dat si den HEERE den God Israel dienen soudē/Nochtās offerde dz volc op die hoochten/den HEERE haren God.

Wat meer vā Manasse te seggen is/eñ zijn gebet tot sinē God/eñ de redē der Scouwers die mē hē sprakē indē name des HEEREN des Gods Israel/Siet/die sijn ondē die gescie denissen der coningē Israel/eñ zijn gebet eñ smeekē eñ alle sine sondē eñ misdaet/ eñ die plaetse daer hi op die hoochtē timerde eñ boskēs eñ afgodē stichte/eer hi vootmoedicht wert/siet/die sijn gescreuē/ondē die gesciedenissē der bescouwers/ eñ Manasse ontsliep met sinē vaderē/eñ si begroeuē hem in sijn huys/eñ sine soon Amon wert coninc in sijn plaetse.

Amon was .xxij.iaer out doē hi coninc wert/eñ regneerde twe iaer te Jerusalē/eñ dede dz dē HEERE qualic beuiel/ gelijc sijn vadē Manasse gedaen hadde/ Eñ Amō offerde alle dē afgodē die zijn vadē Manasse gemaect hadde/eñ diende hen Maer hy en verootmoedichde hē niet voor dē HEERE gelijc hē zijn vadē Manasse verootmoedicht hadde/Wāt Amon maecte der scult vele Eñ sine knechtē maecten een verbōt tegen hē/ eñ doodē hē in sijn huys/ Doē sloech dat volc indē lāde/alle dye dat verbont gemaect haddē tegē den coninc Amon.Eñ dz volc indē lāde maecte Josia sinē soon coninc in zijn stede

¶ Van dat rijcke ende vrome feytē des conincs Josie Dat.xxxiiij.Capittel.

Josia was/ viij.iaer out/doē hi coninc wert/eñ regneerde.xxxi.iaer te Jerusalē/eñ dede dat den HEERE wel beuiel/ eñ wādelde indē wegē sijns vadēs David/eñ en weke noch ter rechter noch ter slincker hāt Wāt indē achtstē iaer zijns coninckrijcs/doē hi noch een kint was/begonste hy dē God sijns vadēs David te soeckē/ Eñ indē.xij. iaer begonste hi Juda eñ/Jerusalē te reynigē/van den hoochtē eñ boschkēs/eñ afgodē/eñ ghegoten beeldē/eñ liet voor hē afbrekē de outaers Baalim Eñ die beeldē bouē daer op hieu hi bouen af/eñ de boschkēs eñ afgodē/eñ beeldē brac hi in stuckē/eñ maectese tot stof/ eñ stroeidese op die grauē dē geēre die hē geoffert haddē/eñ verbernde die gebeētē der priesterē op die outarē/eñ reinichde al ō Juda eñ Jerusalē Daer toe indē stedē Manasse/Ephraim/Simeō/eñ tot Naphtali toe in harē woestinē rontomme/Eñ doē hi die outaers eñ boschkēs af gebrokē hadde/eñ die afgodē cleyn in stuckē ghemalē/eñ alle die beeldē afghehoudē hadde int gheheele lant Israel/so quam hi weder te Jerusalem

Indē achtiēstē iaer sijns coninckrijcs doē hy dat lant/eñ dz huis gereinicht hadde/seinde hi Saphā dē sone Azalia/eñ Maeseia den stathoudē eñ Joas dē sone Joahas dē cācelier/te reparerē dz huys des HEEREN sijns Gods/eñ si quamē tottē hoogen priester Hilkia/eñ mē gaf hē dat gelt dat tottē huse Gods gebracht was/dwelc die leuitē die aendē dorpel bewaerdē vergadert haddē/vā Manasse/ Ephraim/eñ vā alle ouergebleuene in Israel/eñ vā geheele Juda eñ BēJamin/eñ vā diē die te Jerusalē woondē/ eñ gauēt ondē die hādē der arbeyders/ die bestelt warē aent huis des HEEREN/eñ si gauent diē/die daer arbeidē aēt huis des HEEREN/ waer dattet vuallich was/ dz si dz huys soudē reckē ofte wedē makē/Die selue gauēt voort dē timerliedē/eñ dē metsers om gehoudē steenē eñ ghescaeft hout te coopē/tottē balckē aendē huise/ dwelc dye coningen Juda verdoruē haddē.Eñ die mānen arbeiden aent werck/op gelooue

eñ die oude Tobias ghe propheteert had dē Calē c? eē heidēs coninc in lōbaerdye ordineerde i sinē rijcke dz sowie io uerspel beuōdē werdē/ diē soude mē beide zijn oogē wt stekē Het geuiel dz zijn soone ouer spel beuōdē wert eñ hi geboot dat mē hē zijn ogē wt soudē stekē. Mer zijn ōdersatē bielen hē teghen maer ō dat dye wet dye vāhē ige set was nz ensou ghewio leert eñ gebrokē worden so heuet hi eerst zijns selfs eē oege wt laten steken. daer na zijns soōs een oge ende so ō beheildē si beide. haerge sichte

Eñ ouer hen waren gheoordineert Jahath eñ
Obadia/ die Leuitē wt den kinderen Merari/ Sa=
C charia eñ Mesullam/ wt den kinderen der Kaha=
thiten om dat werc te driuē/ eñ warē alle Leuitē de
op musijc spelen constē spelen / Maer ouer die last
dragers/ tot alderhādē arbeyt/ in allen ambachten
waren wt den Leuiten/ die scriuers officiers / ende
die poortiers

Eñ als sijt gelt namen dat totten huse des HE
REN in geleit wert/ vant Hilkia dat boec der wet
D des HEREN/ door Mose ghegeuen/ Eñ Hilkia
antwoorde eñ sprac tot Saphan dē scriuer/ Ic heb
be dat wetboec geuondē indē huyse des HEREN
eñ Hilkia gaf dat boec Saphan/ Saphā bracht tot
ten coninc/ eñ seidet dē coninc weder eñ sprack/ Al=
let/ wat onder die handē uwer knechten gegeuen
is/ dat makē si/ eñ hebbē dat gelt te hoope gescudt
dat inden huse des HEREN geuonden is/ eñ heb
bent ghegeuē dien/ die gheoordineert sijn/ eñ den
arbeiders/ Eñ Saphā die scriuer gaft den coninck
te kennen eñ sprac. Hilkia die priester heeft mi eenē
boeck ghegeuen

Eñ Saphā las daer inne/ voor den coninc/ Eñ
doe die coninc die woordē der wet hoorde/ scoorde
hi sine cleederen/ Eñ die coninc gheboot Hilkia eñ
Ahikā dē sone Saphā eñ Abdon dē sone Micha /
E eñ Saphā den scriuer/ eñ Asaia den knecht/ des co
nincs/ eñ sprac/ Gaet vraecht dē HERE voor my
eñ voor die ouergebleuene in Israel/ eñ voor Juda
vanden woorden des boecs datter gheuonden is/
Want die verbolghētheit des HEREN is groot
die ouer ons ontsteken is/ dat onse vaders niet ghe
houden en hebben dat woort des HEREN dat si
ghedaen hadden/ so in desen boec ghescreuen staet

Doen ghinc Hilkia met den anderen vandē co=
ninc ghesent/ totter prophetersen Hulda den wi=
ue Sallum /des soons Thakehath/ des soons Has
ra / des cleeder bewaerders / die tot Jerusalē woō
de int ander deel/ eñ sprakē sodanich met haer/ Eñ
si sprac tot hē/ So spreect die HERE/ die God Is
rael/ Segt den mā die v tot mi gesondē heeft/ Soo
spreect die HERE/ Siet ic wil ongeluc brengen /
ouer dese plaetse/ eñ hare inwoōds/ alle die vloec=
ken die gescreuen staē inden boec/ datmen voor dē
coninc Juda gelesen heeft/ Om dat si mi verlaten
hebben/ eñ anderē godē geroect/ dat si mi tot grā=
scap soudē vwecken/ met alderhande werckē haer
der handen/ Eñ mijn verbolgentheit sal ontsteken
worden op dese plaetse/ eñ niet wtgeblust werden.

Eñ tot den coninc Juda die v gesonden heeft/
den HERE te vragen sult ghi alsō seggen/ Soo
spreect die HERE die God Israel/ vanden woor
F den die ghi gehoort hebt/ Om dat v herte vermor
wet is/ eñ sijt vootmoedicht voor God/ doe ghy
sine woorden hoordet teghen dese plaetse / eñ tegē
haer inwoōders / ende hebt v voor mi vernootmoe=
dicht/ eñ v cleederē ghescoort/ eñ voor mi geweent
So heb ic v verhoort seit die HERE/ siet ick wil v
ver gaderen tot uwen vaderen op dz ghi in v graft
met vreden vergadert wert/ op dat uwe oogē niet
en sien/ alle dat ongeluc dat ic ouer dese plaetse / eñ
haer inwoonderen bringhen wil. Eñ si seident den
coninc weder

Doen seynde die coninc eñ liet te samen comen
alle ouders Juda eñ Jerusalē. Eñ die coninc ginck
op int huys des HEREN/ eñ alle mānē Juda/ eñ
inwoonders te Jerusalē/ die priesters. die Leuiten/
eñ allet volc/ beyde cleyn eñ groot/ eñ voor haer oo
ren worden ghelesen / alle woorden int boeck des
verbonts/ dat inden huyse des HEREN geuondē
was. Eñ die coninc trat op sijn plaetse / eñ maecte
een verbont voor den HERE/ datmen na dē HE
RE wandelen soude/ om sine geboden/ getuyghe=
nissen/ eñ seden te houden/ wt geheelder herte / eñ
wt geheelder sielen te doen/ nae allen woorden des
verbonts/ die ghescreuen stonden in desen boecke.

Eñ daer stonden alle die te Jerusalē/ eñ in Ben=
Jamin voor handen waren/ eñ die inwoonders te
Jerusalem deden na dat verbont Godts haerder
vaderen God/ eñ Josia dede wech alle afgrijselijc=
heden wt allen landen/ die den kinderen Israel toe
behoordē/ eñ maecte dz alle die in Israel geuonden
worden/ den HERE harē God dienden also lan=
ghe als Josia leefde/ en weken si niet/ vanden HE
RE haerder vaderen Godt.

¶ Josias hout dat feeste van Paesschen/ Hi oor
dineert priesters eñ Leuiten / Dye welcke onder
wissen connen tvolc inder wet des HEREN te
wandelen/ Ende als hi teghen den coninc Egipti
treet so sterft hi gewont sijnde.

Dat.xxxv. Capittel.

Ende Josia hielt den HERE Passah
te Jerusalē/ eñ sloech dz Passah indē
veertiensten dach der eerster maendt
Ende hy stelde dye priesters in haere
hoede/ eñ sterctese tot haren officie in
den huyse des HEREN/ eñ sprac totten Leuiten/
die in geheele Israel leerden/ eñ den HERE ghe=
heilicht waren/ Doet die heilighe arcke int huys dz
Salomo die sone Dauids des conincs Israel ghe=
timmert heeft/ Ghi en sultse niet op die scouderen
draghen/ Dus dient nv den HERE uwen God/
eñ sinen volc Israel eñ scict dat huys uwer vaderen
in sijn oordine/ so si bescreuē is van Dauiden dē co
ninc Israel/ eñ sinen sone Salomo eñ staet int hei
lichdom/ na die oordinancie der vaders huysen on
der uwen broederē/ Ooc die ordināncie der vaders
huysen onder den Leuitē/ eñ slaet dat Passah/ ende
scict uwe broeders/ dat si doen na den woordē des
HEREN door Mose

Eñ Josia gaf totter heffe voor den gemeynen
man lāmeren/ eñ ionghe gheyten al totten Passah
voor alle die voor hāden warē/ int getal dertich dui
sent en drie duysent rinderē/ alle vādē goede des co
nincs Sine voorstēn gauen totter heffe vrywillich
voor dat volc/ eñ voor die priesters eñ leuitē te we
ten Hilkia Zacharia/ eñ Jehiel/ die princē inden hu
se Gods onder die priesterē /totten Passah/ twee
duisent/ eñ ses hondert/ daer toe drie hondert rin=
deren/ Maer Hanania/ Semaia/ Nethaneel/ eñ si=
ne broeders / Hasabia/ Jeiel eñ Josabad/ der leuitē
ouerstē gauen totter heffe dē Leuitē tottē Passach
vijf duysent eñ daer toe vijfhondert runderen

Also wert den dienst Godts bescict/ eñ die pries=
ters stonden in hare plaetse/ eñ die leuiten in hare
oordine/ na dat gebot des conincs/ Eñ si sloeghen
dat Passah/ eñ die priesters namē van haren han=
den/ eñ besprengdē/ eñ die Leuiten trockē ven die
huyte af/ eñ deden die brantofferen daer af/ dat sijt

souden geuen onder die deelen der vader huysen/ in haren gemeynen hoope/ den HEERE te offeren gelijc het gescreuen staet inden boecke Mose/ Also deden si metten runderen ooc/ Eñ si brieden dz Passah aent vier also het behoort/ Mer dat geheylicht was kooc ten si in potten/ ketelen/ eñ pannen eñ si maecten haestelic voor den gemeynen hoope Maer daer na bereyden si ooc voor hen seluen/ eñ voor die priesters/ want die priesters die kinderen Aaron waren onledich aen dat brandtoffer ende vette tot inder nacht/ Daerom moesten die Leuiten voor hen seluen/ ende voor die priesters die kinderen Aaron bereyden.

Eñ die sangers die kinderen Assah/ stonden in haere plaetse na den ghebode Dauid/ eñ Assah/ eñ Hemã/ eñ Jedithun des Gescouwers des conincs eñ die poortiers aen allen poorten/ Eñ si en weke niet vã haren officie/ Want die Leuiten haere broeders bereyden voor hen/ Alsoe werdt besticht alle Gods dienst des HEEREN/ in dien dage datmen Passah hielt/ eñ brantoffer dede opten outaer des HEEREN/ na den ghebode des conincs Josia..

Also hielden die kinderẽ Israel/ die voor handẽ waren Passah in die tijt/ eñ dat feeste der ongesuerder brooden seuen dagẽ/ Daer en was geen Passah in Israel gehoudẽ gelijc dat/ vander tijt Samuels des propheten aen/ eñ geen coninc Israel en hadde sulcken Passah ghehouden/ als Josia Passah hielt eñ die priesters/ Leuiten/ eñ geheele Juda/ eñ wat vã Israel voor handen was/ eñ die inwoonders te Iherusalẽ/ Inden achtiensten iaer des coninctrijcs Josia/ wert dit Passah gehouden.

Na desen doen Josia dat huys gerekent hadde/ troc Neco die coninc van Egipten op/ om te strijdẽ tegen Charchemis/ aen Prath/ Eñ Josia troc wt hem tegen/ Mer hi seynde boden tot hem/ eñ dede hem seggen/ Wat heb ic met v te doẽ coninc Juda Jc en come nv niet tegen v/ mer ic strijde tegen een huys/ eñ Godt heeft geseyt dat ick soude haesten/ Hout op van God die met v is/ op dat ic v niet en verderue/ Mer Josia en keerde zijn aensicht nyet vã hem/ mer hi stelde hem om tegẽ hem te strijden eñ en was niet genoech den woordẽ Necho wt dẽ monde Gods/ eñ quam om tegẽ hem te strijdẽ/ op die pleyne of effen by Magiddo/ Mer die scutters schoten dẽ coninc Josia/ eñ die coninc sprac tot sinẽ knechten/ Voert mi herwaerts ouer/ want ick ben seer gewont/ eñ sine knechten deden hem van dien wagen/ eñ voerden hem op sinen anderen wagen eñ brachten hem te Jerusalẽ/ eñ hi sterf/ eñ hi wert begrauen onder den grauen zijns vaders.

Eñ geheele Jerusalem eñ Juda droeghen rouwe õ Josia/ eñ Jeremia claechde Josia/ eñ alle sangers eñ sangherssen/ spraken haer claechliedeken ouer Josia/ tot op desen dach/ ende si maecten een ghewoonte daer wt in Israel/ Siet/ het is ghescreuen onder den claechliedekens/ Wat meer van Josia te segghen is/ ende sine outfermhertichept/ nae die schrift in die wet des HEEREN/ ende sine gescheidenisse/ beyde die eerste ende die leste/ siet/ dat is gheschreuen in dat boeck der coninghen Israhel ende Juda.

¶ Joschas zijn soon wordt coninc/ die regneert drie maent/ na hem Eliakim/ Jehoiakim elf iaer den seluen voert Nebucad Nezar tot Babilonien Eñ in zijn plaetse regneert Jehoiachin zijn soon die wert oock te Babel gheuoert Eñ Sedekias wert coninc/ die wert ooc naemaels met allẽ den volcke geuanghen tot Babilonien ghebracht/ Eñ Jerusalem wort verwoest

Dat.xxxvi. Capittel

Ende dat volc indẽ lande/ nã Joahas den sone Josia/ eñ maecten hẽ coninc in zijns vaders plaetse te Jerusalem Joahas was drientwintich iaer out doen hi coninc wert/ eñ hi regneerde drie maenden te Jerusalem/ want dye coninc van Egipten sette hem af te Jherusalẽ/ eñ hy verwees dat lant tot hondert ponden siluers/ ende een põt gouts/ eñ die coninc van Egiptẽ maecte Eliakim sinen broeder coninc ouer Juda eñ Jerusalem/ eñ veranderde sinẽ naeme Joakim/ Mer sinen broeder Joahas nam Necho eñ bracht hem in Egiptẽ

Joiakim was vijfentwintich iaer out/ doe hy coninck wert/ eñ regneerde elf iaer te Jerusalem Eñ dede dat den HEERE sinẽ God qualic beuiel/ Eñ Nebuchad Nezar die coninc Babel troc tegen hẽ op/ eñ bant hẽ met ketenẽ/ dat hy hẽ tot Babel voerde/ Ooc bracht Nebucad Nezar sommige va tẽ des huys des HEEREN tot Babel/ eñ dedese in sinẽ tempele te Babel/ Wat meer van Joakim te seggen is/ eñ sine afgrselichedẽ die hi dede/ eñ dye aen hem beuondẽ werdẽ/ siet/ die sijn gescreuen in den boec der coningẽ Israel eñ Juda/ eñ sijn soon Joachim wert coninc in sine stede

Joachim was acht iaer out doẽ hi coninc wert eñ regneerde drie maenden eñ thien dagben te Jerusalem/ eñ dede dat den HEERE qualic beuiel Doen dat iaer om quam/ seynde Nebucad Nezar ende liet hem tot Babel halẽ/ met den costelijcken vaten int huys des HEEREN/ eñ maecte Zidekia sinen broeder coninck ouer Juda ende Jerusalem

Zidekia was eenentwintich iaer out doe hi coninc wert/ eñ regneerde elf iaer te Jerusalẽ/ eñ dede dat dẽ HEERE sinẽ God mishaechde/ eñ en verootmoedichde hẽ niet voor den prophete Jeremia die daer wt den monde des HEEREN sprac/ Daer toe viel hi af/ van Nebucad Nezer den coninc te Babel/ die eenẽ eedt bi God van hem ghenomen hadde/ ende wert hertneckich/ eñ verharde in sijn herte/ dat hi hem niet en bekeerde totten HEERE den God Israel/ Ooc alle ouerste onder dye priesteren metten volcke/ maectẽ des sondigens vele/ nac alderhande afgrijselichedẽ der heydenen/ eñ vereinichden dat huys des HEEREN dat hi gheheylicht hadde te Jerusalem

Ende dye HEERE haerder vaderen Godt/ seynde door sine boden vroech Want hy zijn volck ende sine wooninghe spaerde/ Maer sy bespotten die boden Goodts/ ende verachten sine woordẽ/ ende beghecte sine propheten/ tot dat dye verbolghentheit des HEEREN ouer sijn volc wiesch/ alsoe datter gheen heelen meer aen en was/ Wãt hi leyde den coninck der Chaldeen ouer hen/ ende liet verworghẽ haere ionge blome mannẽ met dẽ sweerde/ indẽ huyse haers heilichdõs/ eñ en spaer de noch die iongelinghen/ noch die maechdẽ/ noch den ouden noch den grootvaderen/ alle ghaf hyse in sine hant

Vriasde prophet wert vã dezẽ Joiakim gedoot/ eñ Iheremias die prophet wert idẽ kercke geworpen Aripus die viii de coninc vã romẽ maecten eerst eẽ brugghe ouer dẽ Tiber/ tussẽ dẽ berch Auẽternã eñ Janiculũ/ hy stichte ooc dye stat Hostia.xvi. milẽ van Romen opdẽ zee cant/ als die werelt ghestaẽ had iiij.m.eñ vi.c.iaer voor Cristus gebortte.vi.c/ iaer/ Daniel Azarias/ Ezechiel Ananias Misael/ eñ Macdoche? werden alle met Joechim dẽ coninc in Babilonien geuoert

Baruch die prophect was in desertijt en was Secretarius vā den propheet Ezechiel. Hier gaet dat coninckrijc vā Juda te niete/ en wert ouergegeuen in Babilo. mē voor christus geboorte.cccc. en.lxv iaer als die werelt ghestaē had iiij.m.vi c.xxxiij iaer. ie.xxxv i.Es i.a i.Es.ij a

Ende alle vaten inden huise Gods/ groot en cleyne die scatten indē huse des HEEREN/ en die scatten des coninckx en sijnder vorsten/ al liet hijt te Babel voeren/ En si verbernden dat huis Gods/ en braken die mueren te Jerusalem af/ en al hare palleysen verbranden si met viere/ also dat al hare costelike iuwelen oft gereetscap bedoruen worden/ En wie vanden sweerde ouerbleuen was/ die voerde hi wech tot Babel/ en werden sine/ en sijnder sonē knechten/ tot dat dat coninckrijcke der Persen regneerde/ op dat dat woort des HEEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremia/ tot dz dz lant aen sinen Sabbathen genoech hadde/ Want den geheelen tijt der verstoringe was den Sabbath tot dat tseuentich iaer veruult werden.

Mer inden eersten iaer Cores des conincs vā Persen/ op dat dat woort des HEEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremie gesprokē so verwecte die HEERE den geest Cores des Conincs in Persen/ Dat hi dede wtroepen door sijn geheel connincrijc/ oec door scrift ende seggen/ So spreect Cores die coninc in Persen/ Die HEERE die God vanden hemel heeft mi alle connincrijckē inden landen gegeuen/ en heeft mi beuolen hē eē huis te timmeren te Jerusalem in Juda/ Wie nv onder v van sinen volc is/ met dien si die HEERE sijn God/ ende trecke op.

Hier eyndt dat anderde deel der Croniken

Hier begint dat Gebet van Manasses den coninc Juda/ als hi in Babilonien geuangen lach

HEERE almogende God onser vaderen Abrahā/ Isaac/ en Jacob/ dye gemaect hebt hemel en aerde/ met al haer cieringe/ en geuesticht hebt dye zee met dat woort dijns gebots/ die besloten hebt die diepte/ en hebtse beteekent met dinen vreeselijken ende loflijcken naem/ den welcken alle menscen ontsien en vreesen/ vant aensicht ws machts/ Onuerdrachlic is den toorn ws dreygēs op die sondarē/ mer onmatelic en nz ōdersoeclic is die bermherticheit uwer beloftenisse/ Want ghi zijt die HEERE en alderhoochste God des gheheel aertrijcks/ lancmoedich en seer barmhertich/ berou bewisende ouer die boosheit d menscē/ Mer ghi HEERE na die grootheit uwer beloften/ hebt belooft vergeuinge der sondē/ en ghi HEERE der rechtuaerdigē en hebt dē rechtueerdigen Abrahā Isaac/ en Jacob geē penitēciē geset/ die v nz gesondicht en hebbē. Wāt ic heb gesondicht bouen tgetal des zāts d zee mijn ongerechtichedē zijn ōmenichfuldicht/ ic bē gecrōt met eenē grotē bāt des yzers en ic en heb geē vasemē/ wāt ic heb v gramscap verwect/ en heb quaet voor v gedaē/ instellēde afgriselichedē/ en ōmenichfuldigēde die mi dadē/ En nv buyge ic die knīe mijns hertē/ biddēde v goetheyt/ HEERE ic heb gesondicht/ HEERE ic heb ghesondicht/ en bekenne mijn boosheit. Ic begere biddende v HEERE ūgeuet mi/ vergeuet mi En verdoet mi nz met mijn ongherechtichedē/ noch en behout mi geē quaet indē eewicheit/ want ghi sult mi onwaerdige salich maken na v grote ontfermherticheit/ en ic sal v louen al die dagen mijns leuēs. Wāt al die cracht d hemelē looft v/ en v is glorie van eewicheit tot eewicheit Amen.

Hier begint dat eerste boec Esra

Cyrus der Persen coninc geeft oorlof den Joden te Jerusalem te trecken/ ende die stat weder te timmeren

Dat .I. Capittel.

Nden eersten iare Cores des conincs vā Persen/ op dat dat woort des HEEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremie gesproken so verwecte die HEERE/ den geest Cores des conincs in Persen/ dat hi liet wtroepen door al sijn coninc rijc/ ooc door scriften ende seggen. So spreect Cores die coninc in Persen. Die HEERE die God van den hemel/ heeft mi alle conincriken inden lande gegeuen/ ende heeft mi beuolen hem een huys te timmeren te Jerusalem in Juda/ Wie nv onder v van sinen volc is/ met dien si die HEERE sine God en treet op te Jerusalē in Juda/ en timmere thuis des HEEREN Gods Israel/ hi is die God die te Jerusalem is/ En wie noch ouer gebleuen is/ in allen plaetsen daer hi vremdelinc is/ dien helpē die lieden sijnder plaetsen/ met siluer/ ende gout/ goet ende beesten/ wt vrien wille/ totten huse Gods te Jerusalem.

Doe maecten hen op die ouerste vaders wt Juda ende Ben Jamin/ ende die priesters en Leuitē/ ende alle diens geest God verwecte op te trecken ende dat huys des HEEREN te timmeren te Jerusalem/ en al die rontsom hen waren/ sterctē haer hant/ met silueren en gulden gereetscap/ met goet ende vee en cleynodien/ behaluen dat si vrijwillich lit gauen.

Ende die coninc Cores bracht wt die vatē des huys des HEEREN/ die Nebucad Nezar wt Jerusalem genomen/ ende in sijns Gods huys gedaen had/ Mer Cores die coninck in Persen/ brachtse wt door Meterdath den scatmeester/ en teldese ouer Sesbazar den vorst Juda en dit is haer getal/ xxx. gulden beckens/ en m. silueren beckens. xxix. messen. xxx. gulden bekers en der ander siluerē bekers. cccc. en. x. en ander vaten. m. Also dat al der vaten/ beyde gulden ende silueren/ waren. v. M. en. cccc. Alsoo brachtse Sesbazar alle op met dien/ die wt der geuangenissen van Babel op trockē te Jerusalem

Hier vvorden bescreuen die van Babilonie te Jerusalem op reysen. Dat .ij. Capittel.

It zijn die kinderen wt den lande dye op trocken wt der geuangenisse/ dye Nebucad Nezar die coninc te Babel tot Babel hadde geuoert/ en weder te Jerusalem/ en in Juda quamen/ elc in sijn stadt/ en quamen met Serubabel/ Jesua Nehemia/ Seraia/ Reelia/ Mardochai/ Bilsan/ Mispaer/ Bigeuai/ Rehum/ en Baena

Dit is nv dat getal der mannen des volcs Israel/ die kinderen Parees/ twee dusent. c. ende. lxxij. Die kinderen Sephatia. ccc. en. lxxij. Die kinderē Arah/ seuenhondert vijfentwintich. De kinderen

Pahath Moab onder die kinderen Jesua Joab.ij
dusent.viij.hondert ende.xij.Die kinderen Elam
dusent.ij.hondert ende.liiij.Die kinderen Sathu
ix.hondert eñ xlv.Die kinderen Sacai.vij.hon=
dert ende.lx.Die kinderen Bani.vj.hondert en=
de.xlij.Die kinderen Bebai.vi.hondert.xxiij.Die
kinderen Asgad/dusent tweehondert ende twee
entwintich.Die kinderen Adonikam/ses hōdert
ende sesenSestich.Die kinderen Bigeuai/twee du
sent ende sesenvijftich.Die kinderen Adin/vierhō
dert ende vierenvijftich. Die kinderen Ater van
Hiskia.xcviij.Die kinderen Besai driehondert en
de drientwintich/Die kinderen Jorah/hondert en
de twaelf.Die kinderen Hasum/tweehondert en
B de drientwintich/Die kinderen Gibbar/vijfent=
negentich.

Die kinderen Bethleem/hondert ende.xxiij.
Die mannen Nethopha/sesenvijftich.Die mannē
van Anatoth/hondert ende.xxviij. Die kinderen
Asmaueth/tweeenveertich.Die kinderen van Ki
riath Jearim/Caphira ende Beeroth.vij.hondt
ende.xliij.Die kinderen van Rama ende Gaba/
ses hondert ende.xxi Die mannen van Michmas
hondert ende.xxij.Die mannen van Bethel ende
Ai/tweehondert ende drientwintich.Die kinderē
Nebo tweeenvijftich.Die mannen van Madbis/
hondert ende.lvi.Die kinderen des anderen Elā/
dusent tweehondert ende.liiij. Die kinderen Ha=
rim/driehondert ende twintich.Die kinderen Lod
Hadid eñ Ono/seuenhondert ende vijfentwintich
Die kinderen Jeriho/driehondert ende vijfenveer
tich.Die kinderen Senaha/drie dusent ses hōdert
ende dertich

Die priesteren die kinderē Jadaia/vandē huyse
C Jesua/negenhondert ende.lxxiij.Die kinderē Im
mer/dusent ende lij.Die kinderen Passhur/dusēt
ij.hondert eñ.xlvij.Die kinderen Harim/duysent
ende.xvij.

Die Leuiten/die kinderen Jesua/ende Kadmi=
el vandē kinderē Hodauia.lxxiiij.

Die sangers/die kinderen Assaph/hondert eñ
achtentwintich/Die kinderen der poortiers/die
kinderen Sallum/die kinderen Ater/die kinderē
Talmon/Die kinderen Akub/Die kinderen Hati
ta/ende die kinderen Sobai altesamen hondert en
de.xxxix

Die Nethinim/die kinderen Siha/die kinderen
Hasupha/die kinderen Tabaoth/die kinderen Ke
ros/die kinderen Sieha/die kinderen Padon/die
kinderen Lebana/die kinderen Hagaba/die kinde
ren Akub/die kinderen Aghab/die kinderen Sā=
lai/die kinderen Hanan/die kinderen Giddel/dye
kinderen Gahar/die kinderen Reaia/die kinderē
Rezin/die kinderen Nekuda/die kinderen Gazā/
die kinderen Vza/die kinderen Passeah/die kinde
ren Bessai/die kinderen Asna/die kinderen Meu
nim/die kinderen Nephussim/die kinderen Bak=
buk/die kinderen Hakupha/die kinderen Harhur
die kinderen Bazeluth/die kinderen Mehira/die
kinderē Harsa/die kinderen Barkos/die kinderē
Sissera/die kinderen Thamah/die kinderen Nezi
ah/die kinderen Hatipha.

Die kinderen der knechten Salomo/die kindē
ren Sotai/die kinderen Sophereth/die kinderen
Peruda/die kinderen Jaela/die kinderen Darkon
die kinderen Giddel/die kinderen Sephatia/die
kinderē Hattil/die kinderē Pochereth vā Zebaim
die kinderen Ami/Alle dē Nethinim eñ kinderē dē
knechtē Salomo/warē te samē driehondert ende
tweentnegentich.

Eñ dese trockē mede op/Mithel/Melah/Thel
Harsa/Cherub/Addon/eñ Immer/Mer dese en
consten haerō vaderen huys noch haer zaet nz be=
toonē/oft si wt Israel waren.Die kinderē Delaia
die kinderen Tobia/die kinderen Nekoda.vi.c.lij
Eñ vanden kinderen dē priesteren/die kinderē Hal
bia/die kinderen Hakoz/die kinderen Barsillai/
die wt die dochteren Barsillai des Galeaditen eē
wijf nam/eñ wert onō die selue namen genoemt/
die selue sochtē haerō geboortē register/eñ en von
den geene/daerō werden si vandē priesterscap los
Eñ Hathirzatha sprac tot hen/dz si nz vandē alder
heylichstē en soudē eten/tot dat een priester stonde
metten lichte eñ volcomenhz.

Die geheele gemeinte was als een man.xlij.du
sent.ccc.eñ.lx.wtgenomen hare knechtē eñ maer
ten/die warē.vij.dusent/driehondt eñ.xxxvij.Eñ
hadden.ij.hondert sangers eñ sangerssen/vij.hon D
dt eñ.xxxvi.peerden/ij.hondert eñ.xlv.muylen/
iiij.hondert eñ.xxxv.kemelen/eñ.vi.dusent.vij.hō
dert eñ.xx.ezelen

Eñ sommige dē ouerster vaderē/doen si quamē
totten huse des HEREN te Jerusalē/worden si
vrijwillich totten huse Gods/datment sette op zijn
plaetse/eñ gauen na haren vmogen totten scat aēt
werc/lxi.dusent gulden/eñ.v.dusent pont siluers
eñ.c.rocken/Also stelden hen die priesteren ende
Leuiten/eñ sommige des volcs/eñ die sangers/eñ
die poortiers/eñ die Nethinim in hare stedē/eñ al
Israel in sinen steden

Dat volc vergadert te Jerusalē/die priesters stichten den outaer/si houden die feesten/eñ den offer/eñ si makē bereetsel om dē tēpel te timmerē

Dat.iij.Capittel.

Ende doen men die.vij.maent vere=
gen hadde/eñ die kinderen Israel nv
in haren steden waren/quā dz volc te A
samen/als een mā te Jerusalē/Eñ ij.re;viij
het maecte hē op/Jesua die sone Jo= a
zadak/eñ sine broeders die priesteren/eñ Seruba=
bel die sone Sealthiel/eñ sine broeders/eñ timmer=
dē dē outaer des Gods Israel/om brātoffer daer
op te offeren/so het gescreuen staet in die wet Mo
se des mās Gods/eñ si stelden den outaer op zijn ge
stoelte(want daer was een vuaernisse ond hen van
den volckē inden landē)eñ offerden den HERE
brātoffer daer op/desmorgens eñ des auents

Eñ si hielden dē louerteñten een feeste/so het ge
screuen staet/eñ deden brantoffer alle dage/na dat
getal sō het behoort/elcken dach sinen offer/Daer
na ooc die dagelicse brātoffers/eñ dē nieuwer maē
den/eñ alle dē feestdagen des HEREN/die gehey
licht waren/eñ alle hande vrijwilligē offer/die si dē
HERE vrijwillichlic deden.Inde eersten dach dē
seuenster maēt/begōsten si dē HERE brātoffer
te doē.Mer dz fūdamēt des tēpels des HEREN
en was noch niet geleit/Mer si gauē gelt dē steen
metsers/eñ dē timmerliedē/eñ spise/eñ dranck/eñ

olie die tot Zidō eñ te Tiro/dz si cederē hout van
Libanon op die zee tot Japho souden brengē/na dē
beuele Cores des conincs in Persen/aen hen liedē
Inden anderen iaer haerō toecoemst/ tottē huy
se Gods te Jerusalem ō tweeder maent begonst
C Serubabel die sone Sealthiel/ eñ Jesua die sone
Jozadak/eñ die ouergebleuene haerder broeders
priesters eñ Leuiten/eñ al die vander geuangenis
se gecomen waren te Jerusalem/eñ steldē die Le=
uiten/van twintich iaren eñ daer ouer/om te dri=
uē dz werc aē den huyse des HEREN/ Eñ Je=
sua stont mz sinē sonē eñ broederen/ eñ Kadmiel
mz sinē sonē/eñ die kinderē Juda/als eē mā om te
driuē die arbeyders aen dē huyse Gods/ te weten
die kinderen Henadad/mz harē kinderē/eñ haren
broederen die Leuiten.
Eñ doen die timmerlieden dat fundamēt leydē
aen den tempel des HEREN/so stonden die prie
sters gegaruwet oft gecleet/ met trompetten / eñ
die Leuiten die kinderen Assaph / met cymbalen/
D om dē HERE te louen/met dē gedichte Dauid
des conincs Israel/Eñ songen deen na dandrē/ mz
louen eñ dancken den HERE/dat hi goet is / eñ
dat zijn ontfermherticheit eewelic duert ouer Is
rael. Eñ alt volc riep luyde mz den HERE te lo=
uē/dz dz fundament aen dz huis des HEREN
gelept was/Mer vele der ouder priesteren eñ Le=
uiten eñ der ouder vaders/die dat voorleden huis
gesien haddē in zijn fundament/eñ dit huys voor
haren ogē was/weēdē si luyde/Vele riepē met bli
scappen/dat dat gecrijsch hooch clanc/Also dz dat
volc niet onderkennen en conste/dat ghelupt ofte
stemme met bliscappen/voor dz gecrijsch des wee
nens int volc/Want dat volc riep luyde / also dat=
men dat gecrijsch veerde hoorde

Ontrent deser tijt dode Lucresia vā Room ē haer seluē ō dzse van des conincs van Rome soō veracht was

Die heidenen willen ooc met haer lieden timme
ren/ende als dat haer niet gegont en wert/so be=
hinderen si dat met brieuen

Dat.iiij.Capittel

A Mer doen die wederpartijders Juda
eñ Ben Jamin hoorden/ dat die kin
deren des geuāgenissen den HERE
den God Israel den tempel timmer
den/quamen si tot Serubabel/ende
totten ouersten vaderen/ende seyden tot hen/Wi
willen met v timmerē. Wāt wi soeckē uwē God
gelijc als ghi/eñ wi en hebben niet geoffert sint ō
tijt Assar Hadon/die coninc te Assur die ons hier
heeft gebracht/Maer Serubabel eñ Jesua/eñ die
andere ouerste vaderen onder Israel antwoordē
hen. Het betaēt ons/mer v nz dat huys ons Gods
te timmeren/mer wi willen alleene timmeren dē
HERE den God Israel/so ons Cores die conic
B in Persa geboden heeft.
Doē besette dat volc indē lāde die hāt des volcs
Juda/eñ vuaerdese daer af int timmeren/eñ huer
den raetgeuers tegē hen/eñ belettē harē raet also
lange als Cores die coninc in Persen leefde/ tottē
coninccrijc Darios des conics in Persen/Mer doē
Ahasueros coninc wert int beginsel zijns coninc=
rijcs/screuen si een besculdinge tegen die van Ju
da ende Jerusalem.
Eñ inden tijden Arthasastha/ screef Bislam
Mitherdath Thabeel eñ die ādere hairs raets/tot
Arthahsastha den coninc in Persen. Dat scrift des
briefs was in Sirischer talen gescreuen/ eñ wert
in Sirischer talen wtgeleget/ Rehum die cancel=
lier/eñ Simsai die scriuer/screuen desen brief tegē
Jerusalem/tot Arthasastha den coninc/Wi Rehū
die Cancellier/eñ Simsai die scriuere/eñ andere
des raets van Dina/van Arpharsath / van Thar=
plat/van Persen van Arach/van Babel/van Su
san/van Seha/eñ van Elam/eñ die ander volckē
welcke die grootste eñ beroemste Asnaphar ouer
bracht eñ hadse geset in die steden Samaria/ende C
andere aen dese side des waters / eñ in Canaan/
Eñ dit is dat inhout des briefs die si tottē coninc
Arthasastha seynden
Die knechten die mannen aen dees side des wa
ters/ende in Canaan/Den coninc si kenlic/dz die
Joden die van v tot ons op comen sijn te Jerusa=
lē/in die oplopighe eñ bose stadt/timmeren die sel
ue eñ makē hare mueren/eñ brengense wt dē fun
dament. So si nv den coninck kenlick/ ist dat dese
stadt getimmert wort/eñ die mueren weder ghe
maect/so en sullen si scot/tol/eñ iaerlike renten of
chijnsen niet geuen. Ende haer voornemen sal dē
coninc scade brengen/Nv wi al die daer bi zijn wi
die den tempel verstoort hebben/so en hebben wi
den smaet des conincs niet langer willē sien/Daer
om seinden wi ende laten den coninc die wete doē
Datmen laet soecken inden Croniken uwer vadēs
so suldi vinden inder seluer Croniken eñ onderuī
den/dat dese stadt oplopich eñ scadelic is/den Co
ningen ende landen/ende doent dat andere ooc af
vallen van outs. Daerom die stadt ooc verdoruē
is/Daerom laten wi den coninc weten/dat ist dat
dese stadt getimmert wort/ende hare mueren ge
maect/so en suldi voor haer niet behouden dees si
de des waters. D
Doen seynde die coninc een antwoort tot Rehū
den Cancellier/eñ Simsai den scriuer/eñ den ande
ren haers raets die in Samaria woonden/eñ den
anderen ouer geen side des waters/Vrede eñ groe
te/Den brief die ghi ons gheseynt hebt/is opelick
voor mi gelesen/ende het is van mi beuolen dat=
mē soecken soude/eñ men heeft geuonden/dat de
se stadt van outs tegen die coningen opstaet/ende
oplopen ende afuallingen daer in gesciet zijn. Ooc
zijn machtige coningen te Jerusalem gheweest/
die heerscappie gehadt hebben ouer al dat aen geē
side des waters is/eñ dat hen tolle/scotte/ iaerlic=
se renten gegeuen worden/ So doet nv na desen
beuele/Verbiet den seluen mannen/ dat die stadt
niet getimmert en worde/tot dat van mi dat be=
uel gegeuen worde/Dus siet nv toe / dat ghi niet
onachtsaem hier in en zijt/op dat gheen scade den
coninc toe en come.
Doen nv den brief des conincs Arthasastha ge
lesen wert voor Rehum/ende Simsai den scriuer
eñ haren raet/trocken si haestelic op te Jerusalem
totten Joden/eñ si vbodent oft belettent hen met
ten arme eñ gewelt/Doen hielt dat werc op aent
huys Gods te Jerusalem/eñ bleef achter tot int
ander iaer Darios des conincs in Persen

Dz rijc vā Egyptē gicte mete Onōde sen Cores des anderen Cores soō/ghe sciede de historie vā Judith eñ hi wert daer genoēt Nabugodonosor.

Op diet tijt so hebben geprophetcert Haggeus
ende Sacharias/die timmeringe wort hier door
die vooghden verboden ende belet. Cap. v

A Ie propheten Haggai eñ Zacharia die sone Iddo/ propheteerden totten Ioden die in Juda eñ Ierusalē waren/ inden name des Gods Israel/ Doen maecten hen op Zerubabel/ die sone Sealthiel/ eñ Iesua die sone Jozadak/ ende begonsten te timmeren dat huis Gods te Jerusalem eñ met hen die prophetē Gods diese sterten/ In die tijt quā tot hen Thatnai / die president op dese side des waters/ eñ Sthar van Gosen/ eñ haren raet/ eñ spraken alsō tot hen/ Wie heeft v beuolen dit huis te timmeren/ eñ sine mueren te maken. Doen seyden wi hen/ hoe die mannen hieten die dese timeragie dedē. Mer die oge haers Gods quā op de ouders der Joden/ alsō dattet hen niet B belet en wert/ tot datmen die sake aen Darios soude laten comen/ eñ datter een ghescrift weder af quame

Dit is dat inhout des briefs dien Thatnai die president aen dees side des waters/ Sthar vā Gosen/ eñ haren raet vā Apharsach/ die aen dees side des waters waren/ aen dē coninc Darios/ Eñ die woorden die si tot hē seyndē luydē alsō. Den coninc Darios/ alle vrede/ Het si kenlic dē coninc/ dz wy int Jootsce lant gecomen zijn totten huse des grotē Gods/ welc men timmert met alderley steenen eñ balckē leytmen in die wandē/ eñ dat werc gaet neerstelic voort onder haer hant/ mer wi hebben den ouders geuraecht eñ tot hen alsō geseyt Wie heeft v beuolen dit huys te timmeren eñ sine mueren te maken. Oec vraechden wi hen hoese hieten op dat wise v cont soudē doē/ eñ wi hebben de namē der mannen bescreuen die haer ouerste waren

Si gauen ons sulcke woordē tot antwoorde/ eñ sprakē/ wi zijn knechtē des Gods/ des hemels eñ der aerden/ eñ timmerē dat huis dat te voren voor vele iaren getimmert was/ dat een grote coninc Israel getimmert heeft eñ opgherecht/ maer doen onse vaderen den God vandē hemel vtoornden/ so gaf hise in die hant Nebucadnezar/ des conincs te Babel/ des Chaldeers/ die brac dit huys eñ voerde dat volc wech te Babel. Mer int eerste iaer Cores/ des conincs te Babel/ beual die selue coninc Cores/ dit huis Gods te timmeren/ Wāt die guldē eñ siluere vatē int huis Gods/ die NebucadNezar wt den tēpel te Ierusalē nā/ eñ brachtse inden tempel te Babel/ nam oec die coninc Cores wt den tempel te Babel/ eñ gafse SesBazar met name/ dien hi tot eenen presidēt sette eñ sprac tot hem/ Neemt dese vaten/ treet wech eñ brengt se inden tempel te Ierusalē/ eñ laet dat huis Gods timmeren op sine plaetse/ Doen quā die selue Sesbazar/ eñ leide dat fundament aent huis Gods te Ierusalem/ sint dier tijt timmerden men/ eñ en is noch niet voleynt

Behaget den coninc/ so late hi soecken indē scathuse des conincs/ dat tot Babel is/ oft het vanden coninc Cores beuolen si dat huys Gods te Ierusalem te timmeren/ eñ seynde tot ons des conincs meininge ouer desen

Darius die coninc vernieut dat beuel Cyri/ hi geeft den Joden oorlofte bouwen den tempel
Dat. vi. Capittel.

Oen beual die coninc Darios datmē soeckē soude in die cācelrie/ indē scathuse des conincs die te Babel lach/ doen vantmen te Achmetha int slot dat in Meden leghet/ een boec/ ende daer stont alsō in een gesciedenisse gescreuen/ Int eerste iaer des conincs Cores/ beual die coninc Cores dat huis Gods te Ierusalem te timmeren in die plaetse daermen offert/ eñ dat fundament te leggen/ ter hoochten .lx. ellen/ eñ ter wide ooc .lx. ellen/ eñ drie wanden van alderhanden steenē/ eñ eenen want van houte/ eñ den cost sal vanden huise des conincs gegeuen worden/ Daer toe die guldē eñ siluerē vaten des huis Gods/ die NebuchadNezar wt den tempel te Ierusalem genomen/ eñ tot Babel gebracht hadde/ salmen weder geuen/ datse weder gebracht worden inden tempel te Jerusalem op haer plaetse inden huise Gods A

Malachias de prophete was in deser tijt vermaert

Dus maect v nv verre van hen/ ghi Thathnai/ president deser siden des waters/ eñ Star vā Gozē/ eñ haren raet van Apharsach/ ghi die aen geen side des waters zijt/ laetse arbeidē aēdē huse Gods dat dē Jodē president/ ende haer ouders dat huys Gods timmeren op zijn stede/ Ooc ist van mi beuolen watmen den ouders Juda doen sal/ om te timmeren dat huis Gods/ te weten/ datmen wt des conincs gorden vanden renten aen geen side des waters mz neersticheit ophesse/ eñ geeftse dē lieden eñ datmen hem niet en belette

Eñ of zijt behoeuē/ caluerē/ lammerē/ of bocken/ totte brantoffer den God vanden hemel/ tarwe/ sout/ wijn/ eñ olie/ na dē castumē/ der priesters te Ierusalem/ salmen hen dagelics geuen sine behoorte/ C eñ dat sulc nz versumelic en gesciede op dz si offeren tot eenen soeten rueke/ God vandē hemel/ eñ bidden voor des conincs leuen ende sijnd kinderen/ Van mi is sulcken beuele gesciet/ Ende welc mensce dese woorden vandert/ van dies huis salmen eenē balc nemen eñ op rechten/ eñ hē daer aen hangen/ eñ zijn huis sal veroocht worden om dier daet wille/ die God die indē hemel woont/ vdoe alle coningen/ eñ volc dat sine hāt wt street/ ō te verāderē eñ te brekē dat huis Gods in Ierusalem/ Ic Darios hebbe dit beuolē dattet met neersticheit gedaē worde

Doē dede met vlijte Thathnai die president aē geen side des waters/ eñ Sthar van Gosen mz haren raet/ D tot welckē dē coninc Darios gescint hadde/ Eñ die ouders der Jodē timmerdē/ eñ het gic voort door die prophecie des prophetē Haggai eñ Zacharia des soons Iddo/ eñ timmerdēt eñ rechtēt op/ na dat beuel des Gods Israel/ eñ na dē beuele Cores/ Darios/ eñ Arthahsastha / der coningē in Persen. Eñ volbrachtē dat huis tot aē den derdē dach der maēt Adar/ dat was dat seste iaer des coninccrijcs des conincs Darios

Eñ die kinderē Israel/ die priesters/ die Leuiten eñ die anderē kinderē der ghevaāghenissen/ hieldē eē wijdinghe des huys Godts met blijschappen/ eñ offerdē op dye wijdinghe des huys Godts hōdert caluers / tweehondert lammerē/ vierhōdert bockē/ Eñ tot dē sondoffer/ voor ghehcel Israhel tweelf gheytē bockē/ nae dat ghetal der stammen Israhel/ eñ steldē dye priesters in haere oordine/

ende die Leuiten in haer hoedinge/te dienen God die te Jerusalem is/so het ghescreuen staet inden boecke Mose

Eñ die kinderen der geuãgenissen hieldẽ Pasah/inden veerthiensten daghe der eerster maent/ Want die priesters eñ Leuiten hadden hen gereynicht/dat si alle rein waren/als een mã/ eñ sloegẽ dat Passah voor al die kinderen des geuangenissen/eñ voor hare broeders die priesteren/eñ voor hẽ seluẽ/Eñ die kinderen Israel die wt die geuangenissen waren/warẽ weder gecomen / eñ al die hẽ afgescheidẽ haddẽ vander onreynicheit der heidẽ inden lande/om den HEERE den God Israhel te soecken/atẽ eñ hielden die feeste đ ongesuerđ broden seuen dagen met bliscappen / Want die HEERE hadse vrolic gemaect/eñ dat herte des conics te Assur/tot henwaerts gekeert/ dat hare handẽ gesterct souden worden int werc/aẽt huis Gods die God Israel

Esdras wort van Artaxerxe te Jerusalem gesonden/met een beuel aen die voochden aen geen side des vvaters

Dat.vij.Capittel

A
Na dese gesciedenisse int conincrijcke Arthahsastha/des conincks in Persen trock op van Babel/ Esra die sone Seraia/Die sone Azaria/die sone Hilkia/die sone Sallum/die sone Sadok/die sone Ahitob/die sone Amaria/die soone Azaria/de sone Meraioth/de sone Serahia/de sone Vsi/die sone Bukki/die sone Abisua/die sone Pinehas/die sone Eleazar/die soone Aaron/des ouersten priesters/welcke een bequaem schriftgeleerde in die wet Mose was/dat die HEERE/ die God Israel gegeuen had/ Eñ die coninc gaft hẽ al wat hi eischte/na die hant des HEEREN/ zijns Gods ouer hem.

In deser tijdt quã enẽ groten put midden in Romen daer groten rooc eñ vier wt ginc/ also dz vã dẽ dãp veel mẽscẽ storuen/ eñ Marc⁹ Curci⁹ reedt in zijn vol harnas daer in/ eñ den put sloot hẽ ter stõt toe.

Eñ het trocken op sommige der kinderen Israel/der priesteren/eñ der Leuiten/der sangers/der poortiers/eñ der Nethinim/tot Jerusalem int seuenste iaer Arthahsastha des conincs/Eñ si quamen te Jerusalem inder vijfster maent/dat is dat seuenste iaer des conincs/want inden eerstẽ dach der eerster maent/wert hi te rade om op te treckẽ van Babel/eñ inden eerstẽ dage/der vijfster maẽt quam hi te Jerusalem/na der goeder hant Gods ouer hẽ/Want Esra stierde zijn herte te soeckene die wet des HEEREN/eñ te doen/eñ leeren in Israel zeden eñ rechten

Eñ dit is dat inhout des briefs/ dien die coninc Arthahsastha gaf Esra den priester/ den scriftgeleerden / die een leeraer was inden woorden des HEEREN/eñ zijnder zeden ouer Israel/ Arthasastha coninc alre coningen/Esra den priester ende
C scriftgeleerden inder wet des Gods vandẽ hemel
vrede eñ groete. Van mi ist beuolen/dz al die daer vriwillich zijn in minẽ rijcke/vandẽ volc Israel/eñ der priesteren eñ Leuiten te Jerusalem te trecken dat die met v trecken vandẽ coninc/ eñ vanden seuen raetsheren gesent/te besoecken Juda eñ Jerusalem/na die wet Gods die onder uwe hant is eñ mede nemet siluer eñ gout/dat die coninc / eñ sine raetsheren vriwillich geuen den God Israels welcke woninge te Jerusalem is / eñ alderley siluer eñ gout dat ghi geuindẽ cõt int geheel lãtscap

Babel/met dien dat dat volc/eñ die priesters vrijwillichlic geuen totten huyse Gods te Jerusalem

Al dat selue neemt/eñ coopt met vlijte vanden seluẽ gelde/calueren/lammeren/bocken/eñ spijsoffer eñ drancoffer/datmen offert opten outaer/ biden huys ws Gods te Jerusalẽ. Daer toe wat v/eñ uwen broeders met den ouerscotenen gelde belieft te doene/dat doet/na dẽ wil ws Gods / eñ die vaten die v ghegeuen zijn totten dienste inden huyse ws Gods/leuert ouer voor Gode te Jerusalem/Oec wat meer van node zijn sal/totten huse ws Gods/dat v geualt wt te geuen/dat laet geuen wt der camerẽ des conincs/ Jc coninc Arthasastha heb dit beuolen den scatmeesteren ouer geẽ side des waters/dat so wat Esra van v eisscen sal die priester ende scriftgeleerde inder wet Gods vã den hemel/dat ghi dat neerstelic doet/tot hondert pont siluers toe/eñ tot hondert Cor tarwen toe/ ende tot hondert Bat wijns/ende tot hõdert Bat olys/eñ sout sonđ mate/ Al wat totter wet Gods
D vanden hemel behoort/datmen dat selue neerste-
lic doe/ totten huis Godts vanden hemel/op dat geen gramscap en come ouer tsconincs rijc /ende sine kinderen.

Eñ v si cont/dat ghi geen macht en hebt chijns tol/ende iaerlicse renten te leggen op eenigen priester/Leuite/sanger/poortier/Nethinim ende dienaren inden huse des Gods/Maer ghi Esra nae đ wijsheit ws Gods die onder uwe handt is/stelt rechters eñ presidenten/die alt volc ordeelen/ dat ouer geen side des waters is/eñ al die die wet ws Gods weten/eñ diet niet en wetẽ dien leeret. Eñ al die niet met neersticheit die wet ws Godts/ ende die wet des conincs doen en sal/ die sal zijn oordeel om dier daet wil hebben/het si totter doot of in de verbanninge/of ter boeten aent ghoet/of in die geuangenisse

Te ... mẽ ... in d ... tijt ... tẽ d ... tijt e ... pest ... ne e ... Kor ... wer ... dẽ v ... ghe ... stru ... eñ v ... vlãt

Gelooft si die HEERE onser vaderen God die dat den coninc in heeft ghegheuen / dat hi dat huis Gods te Jerusalem soude cieren/Eñ heeft tot mi ontfermherticheit geneicht/voor dẽ conic eñ sinẽ raetsheren/ende allen machtigen des conincs/Eñ ic wert getroost na der hant des HEEREN mijns Gods ouer mi/ende ic vergaderde die hoofdẽ wt Israel/dat si met mi op souden trecken.

Hier vvorden sommige genoemt die met Esdras op getogen zijn/ende vvat daer gesciet is.

Dat.viij.Capittel

Dit zijn die hoofden haerder vaderen die gerekent worden/die met mi op
trocken van Babel/inden tijden doẽ A
die coninc Arthahsastha regneerde/ Vanden kinderen Pinehas Gerson/ Vanden kinderen Jthamar Daniel / Vanden kinderen Dauid/Hattus. Vanden kinderẽ Sechania/ der kinderẽ Pareos/ Sacharia/eñ mz hẽ mãs personẽ gerekẽt.c.eñ.l. Vãdẽ kinderẽ Pahath Moab Elioenai/die sone Serahia/eñ met hẽ.cc.mãs personẽ/Vãdẽ kinderẽ Sechania/de sone Jehasiel/eñ mz hẽ.ccc.mãs personẽ. Vãdẽ kinderẽ Adin Ebed
die sone Jonathan/eñ met hem. l. mãs personen. B
Vandẽ kinderẽ Elam/Jesaia/die sone Athalia ende met hem tseuentich mans personen/ Vandẽ kinderen Sephatia/Sebadia/die soone Michael/

eñ met hē tachtentich mans personen/ Vandē kinderen Joab Obadia/ die sone Jehiel/ eñ met hem twee hondert eñ.xviij.mans personen / Vanden kinderen Selomith/ de sone Josiphia/ eñ met hē c.eñ.lx.mans personen. Vanden kinderen Gebai Sacharia die sone Gebai/ eñ met hem achtentwintich mans personen/ Vanden kinderē Asgad/ Johanan die jonckste soon/ eñ met hem hondert ende thien mans personen / Vanden laetsten kinderen Adonicam/ eñ hieten also/ Elipheleth/ Jeiel/ ende Semaia/ ende met hem tsestich mans personen/ Vanden kinderen Bigeuai/ Vthai eñ Sabud/ eñ met hem tseuentich mans personen/ Eñ ic vergaderdese aent water/ dat tot Aheua comt/ eñ bleuē drie dagen aldaer.

C Eñ doe ic acht had opt volc eñ die priesters/ soe en vant ic aldaer geenē Leuite/ Doen seynde ic Eliezer/ Ariel/ Semaia/ Elnathā/ Jarib/ Elnathan/ Nathan/ Sacharia/ eñ Mesullam die ouersten/ eñ Joiarib eñ Elnathan die leeraer/ eñ seyndese wt tot Iddo den ouersten tot Casphia/ dat si ons die naers inden huse ons Gods souden halen / Eñ ic gafhen in wat si spreken souden met Iddo eñ sinē broederē dē Nethinim tot Casphia/ Eñ si brachtē ons na dē goedē hant ons Gods/ ouer ōs eenē cloeckerman wt den kinderen Maheli/ des soons Leui/ des soons Israel. Sirebia met sinen sonen ende broederen achthien/ Eñ Hasabia/ eñ met hem Jesaia vanden kinderen Merari/ met sinen broederē eñ hare sonē twintich. Eñ vanden Nethinim/ die Dauid eñ die vorsten gauen te dienen den Leuiten cc.eñ.xx.al met namen genoemt

D Eñ ic liet aldaer aent water bi Aheua een vasten wtroepē/ dat wi ons souden vootmoedighen voor onsen God/ om te soecken van hē eenē rechten wech/ voor ons eñ onse kinderē/ eñ al onse haue/ Want ic scaēde mi vanden coninc geleye ende ruyters te eyschen die ons tegen die vianden soudē helpen op den wege/ Want wi hadden dē coninc geseyt. Die hant ons Gods is totten besten/ ouer al die hem soecken/ ende sine stercheit ende toornicheit/ ouer al die hem verlaten. Also vasten wy ende versochten dat aen onsen God ende hi hoorde ons.

Eñ ic sceider twelf wt den ouersten priesteren/ Serebia/ eñ Hasabia/ eñ met hē haerder broeders thien/ eñ woech hen ouer dat siluer eñ gout eñ vaten ter heffe/ den huse ons Gods/ welcke die Co-
E ninc eñ sine raetsheren/ eñ vorsten/ eñ geheel Israel/ dat voor handen was/ totter heffe gegeuē hadden/ eñ woech hen ouer ondē hare hant/ ses hondert eñ vijftich ponden siluers/ eñ aen silueren vatē hōdert pont/ eñ aen ghoude hondert pont/ twintich gulden bekers/ die hadden dusent gulden eñ twee goede metalen costelike vaten louter als gout/ eñ sprac tot hen/ Ghi zijt heylich den HEERE/ eñ die vaten zijn ooc heilich/ daer toe dat vrij ghegeuen siluer ende gout/ den HEERE uwer vaderen God. Dus waect eñ bewaert tot dat ghijt ouer weghet voor den opperstē priesterē eñ Leuiten/ eñ oppersten vaderen/ ondē Israel te Jerusalem/ inden kisten des huys des HEEREN/ doe namen die priesters eñ Leuiten dat gewegen siluer ende gout/ ende vaten/ dat si dat souden brenghen te Jerusalē/ totten huyse ons Gods.

Also brachten wi op vanden water Aheua inden twelfsten dage der eerster maent/ dat wi te Jerusalem trecken souden/ ende die hant ons Gods was ouer ons/ ende verloste ons vander hant onser vianden/ ende vanden gestelden lagen optē wege/ Ende quamen te Jerusalem eñ bleuen aldaer drie dagen/ Mer opten vierden dach wert dat siluer ende gout/ eñ vaten/ int huys ons Gods ghewegen/ onder die hant Meremoth des soons Vria des priesters ende met hen Eleasar den soon Pinehas/ eñ met hen Josabad den sone Jesua/ ende Noadia den sone Benui den Leuite / na dat getal eñ gewichte eēs yegelijcs/ Eñ dat gewichte wert op die tijt al gescreuen

Eñ die kinderen der geuangenissen/ die wt die geuangenisse ghecomen waren/ offer den brantoffer den Gode van Israel/ twelf varren voor heel Israel/ sesentneghentich rammen/ seuenentseuentich lammeren.xij.bocken totten sondoffer/ al tot ten brantoffer den HEERE. Eñ si gauen des conincs beuel ouer den officiers des conincs/ eñ den grauen ouer dese side des waters/ Eñ si verhieuē dat volc ende dat huis Gods.

Het vvort Esdra te kennen gegeuē dattet volc Gods hem metten heydenscen vviuen ghemenget ende veronreinicht hadde/ vvaerom dat hi droeuich is/ eñ dat Gode claghet.

Dat.ix. Capittel

Oen dat al was bescict/ traden si tot mi die ouerste eñ sprakē / Dat volck Israel/ eñ die priesters/ eñ die Leuitē en zijn niet afgesceiden vandē volckē inden landen/ na haren afgriselicheyden/ te weten der Cananiten/ Hethiten/ Pheresiten/ Jebusiten/ Ammoniten/ Moabiten/ Egiptenaers/ eñ Amoriten / Want si hebben der seluer dochteren genomen ende hare sonen/ eñ dat heili ge zaet gemein gemaect metten volcken indē lādē Eñ die hant der ouerster eñ raetsheeren was die principaelste in deser misdaet. A

Die grotcumaere de stridē vā Athenen ghesciedē in deser tijt recht oft dz twee de Troyenghe weest ware

Doē ic dat hoorde scoorde ic mine cleederen eñ minen roc/ eñ track mijns hoofts eñ baerts hayr wt/ eñ sat eenlic/ Eñ al die des HEEREN woort des Gods Israel vreesden/ om der grooter ouertredingen wil/ Eñ ic sadt eenlic tot aen dat auontoffer/ Eñ om dat auontoffer stont ic op vā mijnē allendicheit/ eñ scoorde mijn cleederen eñ roc/ eñ B
viel op mijn knien/ eñ recte mijn handen wt tottē HEERE mijnen God/ eñ sprack

Mijn God/ ic scame mi/ eñ ontsie mi mine oogen op te heffen tot v mijn Godt/ Want onse misdaet is ouer ons hooft gewassen/ eñ onse schult is groot tot inden hemel / Van dier tijt onser vaders aen/ zijn wi in grote scult geweest tot op desen dach eñ om onser misdaet wille zijn wi / eñ onse coningen/ eñ onse priesteren/ gegheuen in die hant der coningen der landen/ int sweert/ in die geuanghenisse inden roof/ eñ in scaemte des aensichts/ gelijc
het heden toegaet C

Mer nv is een weinich eñ onuersiene genade vandē HEERE onsen God geschiet/ dat ons noch wat ouerbleuen is te ontgaen/ dat hi ons soude ge

uen eenen nagel aen zijnẽ heyliger plaetsen/ dz on
se God onse ogen soude verlichten/ eñ geuen ons
een weinich leuens/ daer wi knechtẽ zijn/ Want wi
sijn knechtẽ/ eñ onse God en heeft ons nz vlatẽ al
zijn wi knechten/ eñ heeft ontfermherticheyt tot ons
geneicht voor den coningẽ in Persen/ dz si ons dz
leuen latẽ/ eñ vhogen dat huis ons Gods/ eñ op=
rechten sine vstoringe of vderuinge/ eñ dat hi ons
eenẽ tuyn soude geuẽ in Juda eñ Jerusalem

Plato die seer wise philosoph? was Aristoteles meester in deser tijt

Nv wat sullen wi seggen onse God na desen? dz
wi uwe geboden vlaten hebbẽ/ die ghi door uwe
knechten die prophetẽ gebodẽ hebt eñ geseit/ dat
lant daer ghi inne gaet om te beeruẽ/ is een onrei
ne lant/ door die onreinicheit der volcken inden landẽ
in haren afgrijselichedẽ/ daer mede dat si dz hier eñ
daer vol onreinichedẽ gemaect hebben. So en sul
dy nv uwe dochteren nz geuen haren sonen/ eñ ha
D re dochteren en suldy nz nemen uwen sonen/ eñ en
soect harẽ vrede noch goet nz mẽ eewicheit/ op dz
ghi machtich wort/ eñ eedt dat goet inden lãde/ eñ
beerue op uwe kinderen eewelic

Eñ na allen dien dat ouer ons ghecomẽ is/ om
onser boser werckẽ eñ grote scult wille/ hebdy on
se God/ onse misdaet gespaert/ eñ hebt ons eẽ v=
lossinge gegeuẽ/ so het nv toe gaet/ Mer wi hebbẽ
ons omgekeert/ eñ uwe gebodẽ latẽ varen/ dz wi
ons metten volcken deser afgrijselichedẽ vrientscap
gemaect hebben/ Wilt ghi dan op ons grã zijn/ tot
dattet geheelic met ons wt si/ datter nz ouer en bli
ue/ noch geen behoudinge en si? Here God Js
rael ghi zijt gerecht/ wãt wi zijn ouerbleuen een be=
houdinge/ soot hedẽ te dage toe gaet/ Siet wi zijn
voor v in onser scult want om dies wille / en ist nz
te staen voor v

Si maken een verbont dat si die wiuen verlaten
willen/ Ende welcke dese geweest zijn/ die worde
hier genoemt.

Dat .x. Capittel.

A Nde doen Esra aldus badt/ belide/ eñ
weẽde/ eñ voor dẽ huyse Gods lach
so vgaderde een zeer grote gemeinte
van mannen/ wiuen eñ kinderen wt
Jsrael tot hem/ want dz volc weẽde
seere/ Eñ Sachania die sone Jehiel wt den kinde
ren Elam/ antwoorde eñ sprac tot Esra/ wel aẽ
wi hebben ons aen onsen God ontghaen/ dat wi
vrẽde wiuen wt den volcken des lants genomen
hebbẽ/ Nv daer is noch hope in Jsrael ouer dien/
so laet ons nv een vbont maken mz onsen God/
dat wi al die wiuen eñ die vã hen geboren sijn wt
wech doen/ na den raet des HEREN/ eñ der geen
der die die geboden ons Gods vreesen datmẽ doe
na die wet. Dus staet op/ wãt het behoort v toe/
B wi willen met v sijn/ Sijt getroost eñ doet dat

Doẽ stont Esra op/ eñ nã eenẽ eedt vandẽ ouer
stẽ priesterẽ/ eñ Leuitẽ/ eñ geheel Jsrael/ dat si na
dese woorden doen souden/ Eñ si swoeren/ Ende
Esra stont op voor dat huys Gods/ eñ ginc in de
camer Johanã des soons Eliazab/ Eñ doẽ hi daer
quam/ en adt hi geẽ broot/ eñ en dranc geẽ water
want hi droech rouwe om die vgripinge of ouer=
tredinge der geenre die geuãgen geweest warẽ/ Eñ
si lieten wtroepen door Juda eñ Jerusalem/ tot al
len kinderen die geuangen geweest waren/ dat si
te Jerusalem souden vergaderen/ Eñ die welcke
niet en quamen binnen drie dagen/ na den raet der
ouersten eñ Ouders/ dies goet soude al verbannẽ
oft vbuert sijn/ eñ hi soude afgescreiden sijn vander
gemeinten der geuangenen / Doen vgaderden alle
mannen Juda eñ Ben Jamin te Jerusalem bin=
nen drien dagen/ dat is inden twintichsten daghe
der nieuwer maent/ eñ alt volc sat op die strate voor
den huse Gods/ eñ beefden om der saken wille/ eñ
vanden reeghen/ eñ Esra die priester stont op/ eñ
sprac tot hen/ Ghi hebt v ontgaen/ dat ghi vreem
de wiuen genomẽ hebt/ dat ghi der scult Jsrael noch
meer sout maken. Dus belijdt nv v den HERE
uwer vaderen God/ eñ doet sijn welbehagen/ eñ
scheydet v vanden volcke des lants/ eñ vanden vrẽ
den wiuen.

Doen antwoorde die geheele gemeinte eñ sprac
met luyder stemmen/ Het gesciede so ghi ons ghe
seyt hebt/ maer des volcs is vele/ eñ regenachtich
weder/ eñ en can niet buyten gestaen/ oec en ist nz
eens oft tweeder dagẽ werc/ want wi hebben sulc
ker ouertredinge vele gemaect/ laet ons onse ouer C
ste bestellen inder geheelder gemeinten/ dat al die in
onse steden vremde wiuen genomen hebben / tot
gesetten tijden comen/ eñ de Ouders van elcker
stadt/ eñ haere rechters mede tot dat van ons ghe
keert worde die gramscap ons Gods/ om deser sa
ken wille.

Doen werden ghestelt Jonathan die sone Asa=
hel/ eñ Jehasia die sone Thikwa / ouer dese sake/
Eñ Mesullam/ eñ Sabthai/ die Leuitẽ holpen hen
Eñ die kinderen der geuangenissen deden alsoe/ ende
die priester Esra/ eñ die principaelste vaders onder
haerder vaderen huysen/ eñ alle nv genoemde schei
den si/ eñ si saten opten eersten dach der thiender
maent om dese sake te ondersoecken/ Ende si vol
brachtent aen alle mannen die vreemde wijuen
ghenomen hadden/ indẽ eersten daghe der eerster
maent

Eñ onder den kinderen der priesteren/ worden ghe
uonden die vreemde wiuen ghenomen haddẽ/ te D
wetene onder die kinderen Jesua/ des soons Joza=
dak eñ sinen broederen/ Maeseia/ Eliezer/ Jarib
eñ Gedalia/ Eñ si gauen hare hant daer op/ dat si
die wiuen wilden wtstoten/ eñ tot haren schultof
fer eenen ramme voor haer scult/ Onder den kin
deren Jmmer/ Hanani/ eñ Sabadia / Onder den
kinderen Harim/ Maeseia/ Elia/ Semaia/ Jehiel
eñ Vsia/ Onder den kinderen Pashur/ Elioenai/
Maeseia/ Jsmael/ Nethaneel/ Josabad/ eñ Eleasa
Onder die Leuiten/ Josabad/ Simei / eñ Kelaia.
Hi is die Klita Pethahia/ Juda ende Eliezer/ On
der die sangers/ Eliasib/ Onder die poortiers/ Sal=
lum/ Telem ende Vri.

Van Jsrael onder die kinderen Pareos/ Raimia
Jesia/ Malchia/ Meiamin/ Eleazar/ Malchia/
eñ Benaia/ Onder die kinderen Elam/ Matha=
nia/ Sacharia/ Jehiel/ Abdi/ Jeremoth/ eñ Elia/
Onder die kinderen Sathu / Elioenai/ Eliasib/
Mathania/ Jeremoth/ Sabad/ ende Asisa/ Onder
die kinderen Bebai/ Johanam/ Hanania/ ende Sa
bai/ ende Athlai/ Onder die kinderen Bani/ Me
sullam/ Malluch/ Adaia/ Jasub/ Seal/ ende Jera
moth/ Onder die kinderen Pahath/ Moab/ Ad=
na/ Chelal/ Benaia/ Maeseia/ Mathania/ Beza=

reel/Genui ende Manasse. Onder die kinderen
Harim/Eliesar/Jesia/Malchia/Samaia/Syme
on/Ben Jamin/Malluch/eñ Semaia. Onder de
kinderen Hasum/Mathnai/Mahatha/Sabad/
Eliphbeleth/Jeremai/Manasse/eñ Simei. Onď
die kinderen Bani/Macdai/Amram/Huel/Be
naia/Bedia/eñ Chelui/Naia/Meremoth/Elia-
sim/Mathania/Mathnai/Jaesau/Bani/Benui
Simei/Selemia/Nathan/Adaia/Machnadbai/
Sasai/Sarari/Asareel/Selemia/Samaria/Sal
lum/Amaria eñ Joseph. Onder die kinderen Ne
bo/Jeiel/Mathitia/Sabad/Sebina/Jaddai/Jo
el eñ Benaia. Dese hadden al vremde wiuen ghe
nomen/Eñ daer waren sommige onder den sel-
uen wiuen/die kinderen gedragen hadde

Hier eyndet dat boec Esras

Hier begint dat boec Nehemia.

Nehemias is droeuich/ende hi beclaget die ghe
vanckenisse des volcs. Dat. J. Capittel

A Dit zijn die gescidenissen Nehemia des
soōs Hagalia/Het gesciede inď maēt
Chislef/des twintichstē iaers dz ick
was tot Susan opt slot/quā Hanani
eē vā minē broederē met somnigen
mannē wt Juda/eñ ic vraechde haer hoe t metten
Jodē ginge/die behoudē eñ ouerbleuē watē vanď
geuāgenissen. Eñ hoet te Jerusalē ginc/eñ si spra
kē tot mi/Die ouerbleuene vanď ghevangenissen
zijn aldaer indē lāde in grotē ongeluc eñ smaet. Die
muerē Jerusalē zijn gebrokē/eñ hare poorten met
vier ōbernt. Doē ic sulcke woordē hoorde/sadt ic
eñ weende/eñ droech rouwe twee dagē/eñ vaste/
eñ badt voor den God des hemels/eñ sprac

Och HERE God vanden hemel/grote ende
veruaerlike God/die daer hout dat verbont ende
ontfermherticheit/den genē die hem beminnē eñ
sine geboden houdē/Laet toch uwe oren toe luy-
steren/eñ uwe ogen open zijn/dat ghi dat ghebet
ws knechts hooret/dat ic nu voor v bidde/dach C
eñ nacht/voor die kinderen Israel v knechten/eñ
bekennen die sondē ď kinderen Israel die wi aē v
gedaen hebben/Eñ ic/eñ mijns vaders huis/heb
ben ooc gesondicht/Wi zijn ōleyt ghe worden/dat
wi niet gehouden en hebben die gebodē/zeden eñ
rechten/die ghi gebodē hebt uwen knecht Mose.

Mer gedenct doch des woorts/dat ghi uwen
knecht Mose geboot eñ spraect/Als ghi v ōtgaet
so wil ic v onď die volcken stroyen. Mer ist dz ghi
v bekeert tot mi/eñ houdet mine gebodē/eñ doet
se/eñ al waert ghi ōstoten tot aen dz eynde des he
mels/so wil ic v nochtans van daer ōgaderen/eñ
wil v brengen totter plaetsen die ic ōcoren hebbe D
dat minen naē aldaer soude woonen/Siet/het zijn
doch immer v knechten eñ v volc/die ghi verlost
hebt door v grote crachte/eñ machtige hāt/Och
HERE laet v ooren aenmerckē dat ghebet dijns
knechts/eñ dat gebet uwer knechten/die daer be
geren uwen naē te vreesen/eñ laet uwē knecht he
den ghelucke/eñ geeft hē ontfermherticheit voor
dese mannen/Want ic was des conincs scencker

Nehemias verwerft oorlof vanden coninc te
Jerusalem te trecken Dat. ij. Cap.

Nder maent Nissan/des twintichstē A
iaers des coninck Arthasastha daer
wijn voor hem stont/hief ic den wijn
op eñ gaf den coninc/ende ic en was
niet vriendelic voor hem/ Doe sprac
die coninc tot mi/Waerom siet ghi so suerlick ofte
droeflijc/ghi en zijt immer niet crāc/ dat en is niet
mer ghi sijt swaermoedich/ic vreesde seer eñ sprac
totten coninc/Die coninc leue ewelic/ En soude
ic niet droeflijc sien/die stadt daer dat huys der be- B
grauinge mijnder vaders is/leyt woest/eñ haer
poorten sijn met vier verbernt/Doen sprac die co
ninc tot mi/Wat heisschet ghi dan/Doen bad ic den
God vanden hemel eñ sprac totten coninck/Be-
vallet dē coninck/eñ uwē knechtē voor v dat ghy
mi seyndet in Juda/totter stadt der begrauinghe
mijnder vaders/dat icse timmere/

Eñ die coninc sprac tot mi/eñ die coninginne
die nessens hem sadt/Hoe lange sal v reyse durē/
ende wanneer sult ghi weder comē/Ende het be-
liefde dē coninck dat hi derwaerts seynde/ende ic
sette hem eenē ghesettē tijdt/eñ sprack totten co-
ninck/ Behaghet den coninck/soe gheue hi my
brieuē tot dē lātgrauē ouer ghēē side des waters
dat si my ouer leydē/tot dat ick in Juda come/En
de brieuē aen Asaph/dē houtvorste des coninck s
dat hi my hout gheue/tot balcken der poortē aēt
paleys/die indē huyse eñ ooc aē der stadt muerē
sijn/eñ totten huyse daer ick in treckē sal/Eñ die co C
ninc gaf mi na die goede hāt mijns Gods ouer my
Eñ doē ic tottē lātgrauē aē ghēē side des waters
quam/so gaf ic hen des conincs brief. Eñ die conic
seynde met mi die hooftliedē eñ ruyters.

Doē dat hoorde Sanballat die Horonyte/eñ
Tobia der Ammonitē knecht/verdroot hen seere

dat een mēsch gecomē ware/die goet sochte voor
die kinderen Israel. Eñ doen ic te Jerusalem quā
eñ drie dagen daer geweest had/stont ick snachts
op/eñ luttel mannen met mi/wāt ic en seyt geenē
mensce/wat mi mijn God in ghegeuen hadde te
doen aen Jerusalem/eñ daer en was gheen dier
met mi/dan daer ic op reet/Eñ ic reet ter dalpoor
ten wt/bider nacht/eñ voor die draec fonteyne/eñ
aen die mestpoorte eñ brac mi in die mueren Je=
rusalem/die gescoort waren/eñ die poorten met
vier vbernt/eñ ginc ouer totter fontein poorten/
eñ tot des coninco watergāc/ eñ daer en was geē
D ruymte minen diere/dattet ond mi had connen ge
gaen/Doē troc ic biō nacht door die beke eñ brac
mi in die mueren/eñ keerde om/eñ quam ter dal
poorten weder thuis

Eñ die ouerste en wisten nz werwaerts ic ginc
oft wat ic maecte. Want ic en hadt tot die tijt toe
den Jodē/eñ dē priesteren/den raetsheerē eñ den
ouersten/eñ den anderen/die aent werc arbeiden
nz geseyt/eñ sprac tot hen/Ghi siet dat ongeluck
daer wi in zijn/dat te Jerusalem woest leghet/eñ
hare poorten zijn met vier vbernt/Coēt/laet ons
die mueren timmeren te Jerusalē / op dat wi nz
meer enē lachter en zijn/Eñ vercondichde hen die
hant mijns Gods/die ghoet ouer mi was/ Daer
toe die woorden des Conincs/die hi mi gesprokē
had/Eñ si spraken/so laet ons op zijn/ eñ wi tim
merdē/eñ haer handē werden getroost tot goede

Mer doē dat Sanceballat die Horonite/ eñ To
bia der Ammonitē knecht/eñ Gosen die Araber
hoorden bespottē si ons/eñ vachtedē ons/eñ spra
kē/wat is dat dat ghi doet? Wilt ghi wed vanden
coninc af vallē/Doē antwoorde ic hen/eñ sprack.
Die God vandē hemel salt ons wel latē gelucken
want wi/sine knechten/hebbē ons op ghemaect/
eñ timeren/mer ghi en hebt gheē deel/noch recht
noch gedenckenisse in Jerusalem

Hoe dat die stadt getimmert is
Dat.iij.Capittel.

A

Nde Eliasib die hoochste priester stōt
op mz sinē broederē dē priesterē / eñ
timmerdē die werc poorte/ si heilich
dēse/eñ settē hare duerē inne/eñ hei
lichdēse tot aen dē torē Mer/te wetē
tot aē dē torē Hananeel/nessens hē timmerdē die
mannē vā Jericho/Oec timmerdē nessens hē Sa=
chur/die sone Jmri/ Maer die vischpoorte timer
dē die kinderē Seneaha/si dectē eñ settē hare due
rē in eñ sloten eñ grendelē/nessens hem timmer=
de Meremoth/die soone Vria/des soons Hakoz/
nessens hem timmerde Mesullam die sone Bere
chia/des soons Mesesabeel/nessens hem timmer
de Zadok/die sone Baena/nessens hem timmer=
den die vā Thekoa/ Mer hare machtige en brach
ten haren hals niet totten dienst haerder heeren.

Die oude poorte timerde Joiada/die sone Pas
seah/eñ Mesullam die sone Besodia / si dectense/
eñ settē hare muerē in/eñ slotē eñ grēdelē/nessens
hē timmerde Melatia van Gibeon/eñ Jadon vā
Merono/mannē van Gibeon eñ Mizpa/ aē den
stoel des lantsgrauen/ aen ders side des waters/
nessens hē timmerde Vsiel/die sone Harhaia dye
goutsmit/nessens hē timmerde Hanania die sone

des Apotekers/eñ si holpen Jerusalem tot aē die
breede muerē/nessens hē timmerde Rephaia/dye
sone Hur/die ouerste des haluē vierendeels te Je
rusalem/nessēs hē timmerde Jedaia/die sone Ha
rumaph/tegen sinē huse ouer/nessens hē timmer
de Hattus/die sone Hasabenia/ Mer Malchia die
sone Harim/eñ Hasub die sone Pahath/ Moab ti
merde twee deelē/eñ dē torē bidē ouē/ nessens hē
timmerde Sallū/die sone Halohes / douerste des
haluē vierendeels te Jerusalē/hi/eñ sine dochterē C

Die dalpoorte timmerde Hanum/ende die bor
gers vā Sanoah/Si timmerdē/eñ setten in/ haer
dueren/ slotē/eñ grēdelē/eñ duisent ellē/aē d mue
ren/tot aen die mestpoorte. Mer die mestpoorte
timmerde Malachia/die sone Rechab die ouerste
des vierendeels des wijngaerdeniers/hi timmer
dese eñ sette in haer duerē/slotē/eñ grendelē. Die
fonteinpoorte timmerde Sallum/die sone Calho
se/die ouerste des vierendeels te Mizpa/ hi tim=
merdese ende dectese/eñ sette in haer duerē/ slotē
eñ grendelen/daer toe die muerē aen dē poele Se=
loah/bi dē hof des conincs/tot aen die trappē/ die D
vand stadt Dauid ned gaen/na hē timmerde Ne=
hemia/die sone Asbuk/die ouerste des haluen vie
rendeels te Bethzur/tot teghen dat graf Dauids
ouer/tot aen den poele Asuia/eñ tot aen dat huys
des machtigen

Na hē timmerden die Leuiten / Rehum die sone
Bani/nessens hem timmerde Hasabia die ouerste
des haluen vierendeels te Regila/in sinen vieren=
deel/na hē timmerden haer broeders Bauai/ dye
sone Henadad/die ouerste des haluē vierēdeels te
Regila Nessens hē timerde Eser die sone Jesua/
die ouerste te Mizpa/twee deelē tegē den opganc
des harnasch winckel/na hē optē berch timmerde
Baruch/die sone Sabai/twee deelē/vādē winckel E
tot aen die huisduere Eliasib des hogen priesters
na hē timmerde Meremoth/die soone Vria/ des
soons Hakoz/twee deelē vand huysduerē Eliasib
tot aen den eynde des huis Eliasib

Na hē timmerdē die priesters / die mannen tot
dē omliggenden landen/na dien timerde Ben Ja
min eñ Hasub/tegē haer huys ouer/na dien tim=
merde Asaria/die sone Maesia/des soons Anta=
nia/nessens zijn huis/na hē timerde Benui/ die so= F
ne Henadad/twee deelē vanden huse Azaria/ tot
aē dē winckele/eñ tot aē dē hoec Palal/de sone V
sai timmerde tegē dē winckel/eñ dē hogē torē die
van sconincs huse wt siet/bi dē kerchof/ na hē Pe
daia/die sone Parcos/mer die Nethinim woon=
den aē Ophel/tot aē die waterpoorte/oostwaert
daer dē torē wt kijct/na diē timmerdē die vā The
koa/twee deelē/tegē dē groten toren/die wt siet/
eñ tot aen die mueren Ophel

Mer vander paertpoorte aen timmerden dye
priesters/elc tegen zijn huis / nae dien timmerde G
Zadok/die sone Jmmer/tegen sinē huse/na hem
timmerde Semaia/die soon Zachania/ die poor=
tier oostwaerts/na hē timerde Hanania/die sone
Zelemia/eñ Hanum/die sone Zalaph/die seste. ij.
stucken/na hē timmerde Mesullā/die sone Bere=
chia/tegē sine kiste na hē timerde Malchia die so
ne des goutsmits/tot aen dat huys Nethinim/ eñ
der cremers/tegē die raetspoorte/ eñ tot aen den

zael aen den hoecke/ Ende tusschen den zael eñ den hoec totter scaeps poorte/ timmerdē die goutsmē den ende die creemers

Saneballat eñ Tobias die voechden beginnen die timmeringe te beletten / die Joden vvaken eñ beredē haer tsamē te timmerē/ooc mede te stridē

Dat.iiij.Capittel

A oen Saneballat hoorde/ dat wi die mueren timmerdē/wert hi toornich eñ zeer ontrust/oft ōurect/eñ bespotte die Jodē/eñ sprac voor sinē broederen/eñ machtighē tot Samaria/ Wat maken die amachtige Jodē? Salmē se so laten gewerdē? Sullē si offeren? Sullē zijt in eenē dage volcynden? Sullē si die steenē leuēde makē/ die stofhoopē die verberntzijn? Maer Tobia die Ammonite neffens hē/sprac/Laetse maer timmeren/ Waert dat daer mer vossen op en trockē/die souden haer steenen mueren wel breken/ Hoort onse
B God hoe zijn wi veracht/keert harē smaet op hare hooft dat ghise geeft in verachtinge/ inden lādē haerder geuangenissen/ Eñ en bedect haere misdaet niet/eñ hare sonde en wilt nz wt voor v/wāt si hebben de timmerlieden ghetreit/ oft verwect/ Maer wi timmerdē die muerē/eñ voechdense geheelic tsamen/tot aen die halue hoochte/ Eñ dat volc creech herte te arbeyden

Doē Saneballat/Tobia/die Arabers/Ammoniten/ende Asdoditen hoorden/dat die mueren te Jerusalem toe gemaect waren/eñ dat si die gaten begonst haddē te sluitē/werdē si zeer toornich / eñ maectē al tsamē een verbont te hope/ dat si soudē comen/eñ striden tegen Jerusalē/eñ dat si daer eē bedroch in souden doen/ Mer wi baden tot onsen God/eñ stelden hoedinge ouer hen dach eñ nacht tegen hen/ Eñ Juda sprac die cracht der dragers is te cranc/eñ des stofs is te vele/wi en connē die
C mueren niet gebouwen

Onse wederpartiders dachten/si en sullen niet weten/noch sien/tot dat wi midden onder hen comen/eñ doodense/eñ dat werc beletten/ Met doē die Joden/die neffens hem woonden quamen eñ seydent ons wel thien werf/wt allē plaetsen daer si om ons woonden. Doē stelde ic ondē aē de plaetse achter die muerē indē grachtē/ dz volc na haren geslachtē/met harē sweerdē/spiesen/ende boghen Eñ besacht/eñ stont op/eñ sprac totten raetsheerē eñ ouersten/eñ tottē anderē volcke / En vreest v niet voor haer/ Gedenct des groten veruaerliken HEERE/eñ hi strijt voor uwe broeders sonē/dochteren/wiuen/ende huysen

Mer doen onse vianden hoorden/ dat ons kenlic was geworden/dede God haren raet te nieute eñ wi keerden al weder ter mueren/elc tot sinē arbeyt/ Eñ het geschiede voortane/dat de iongelingē
D die helft dedē dē arbeit. Die andē helft hielden spiesen/schildē/bogē/eñ pantsierē/eñ die ouerste stondē achter dē geheelē huise Juda/die daer timmerden aen die muerē/eñ droegen last vā dien die hen opfloeden/ Metter eender hant deden si den arbeyt/ eñ metten anderē hieldē si dat gescut / Eñ elc dye daer timmerde/had zijn sweert aen zijn lendenen gegort/eñ timmerden alsoo/ Eñ die metter basuynen blies/die was neffens mi

Eñ ic sprac totten raetsheren/eñ ouerstē/eñ totten anderē volcke/ Dat werc is groot eñ wijt / eñ wi zijn verstroit op die mueren/verde van malcāderen / In welcke plaetse ghi die basuyne hoort luiden/ derwaerts vergadert v tot ons/ Onse God sal voor ons stridē/so willen wi aent werck arbeiden/ Eñ haer helft hielt die spiesen/v anden opgāc der dageraet/tot dat die sterren voor quamen

Ooc sprac ick tot dier tijt tottē volcke/ Elc bliue mz sinē knape te Jerusalem/ouer nacht/dz wi des nachts ōd hoedē/eñ des daechs des arbeits waernemen/ mer ic/mijn broeders / mijn knapen/eñ dye mannē aen der hoedē/achter mi/wi en trockē onse cleederē niet wt/als yemant int water ginck

Daer quam een clage onder tvolc vandē dierē tijt vvegen dat si op vvoecker leenen moesten. Daerom straftse Nehemias

Dat.v.Capittel.

nde daer verhief een groot getrijsch des volcs/eñ haerder wiuen teghen haer broeders die Joden / Eñ daer waren der sommige/die daer seyden onser sonen eñ dochteren zijn te vele laet ons graen nemen/eñ eten dat wi leuen. Mer sommige sprakē/Laet ons onse ackers/wijnbergē husen versetten/eñ graen nemen in die dierte. Sōmige seiden. Laet ons gelt ontleenen/op chijnse dē coninc/op onse ackerē eñ wijnberghē/ Want onse broeders lijf/is als ons lijf / eñ haere kinderen als onse kinderen/ Anders soude wi onse sonē eñ dochterē dē dienst onderworpen/eñ onser dochterē sōmige zijn emmertoes onderworpen/eñ daer en is geen vermogē in onsen handen/ooc souden onse ackeren eñ wijnbergē den anderen geworden A

Doen ic haer getrijsch eñ sulckē woorden hoorde/wert ic seer toornich/eñ mijn herte werts te ra B
de met mi/dat ic die raetsheren eñ die ouerste berispte/eñ sprack tot hen/ Wilt ghi deen aen den anderen woecker vedriuen? Ende ic brachte een grote gemeinte tegen hen/eñ sprac tot hen/ Wi hebbē onse broeders die Joden gelost/die den Heydenen vercocht waren/na onsen vermogen/eñ ghi wilt uwe broeders ooc vercopen die wi tot ōs gecocht hebben/ Doen swegen si ende en vonden nz te antwoorden

Ende ic seyde het en is niet goet/dat ghi doet/ en sout ghi inder vreesen Gods niet wandelen/ ō C
den smaet wille der heidenen onser vianden? Ick ende mijn broeders/ende mijn knapen/hebbē hen ooc gelt gedaen/ende graen/mer dē woecker willen wi achter laten/ Dus geeft hen nv / heden ten dage weder haer ackeren/wijnbergen/olijfhouen ende huysen/ende vanden gelde/des graens mostē ende olijs/daer ghi aen gewoeckert hebt/doen seyden si/ wi willent weder geuen/ende en willen vā hen niet eysschen/ende willen alsoo doen/ alsoo ghy geseyt hebt/ Ende ic riep de priesters/ende ic nam eenen eedt van hen/dat si alsoo doen souden/ooc scudde ic minen boesem wt/ende sprac. Alsoo schudde God wt/elcken van sinen huyse/ende van sinē arbeyt/die dit woort niet en onderhout/ dat hi wt si gescuddet ende ydel/ende die geheele ghemeinte sprac Amen/ende loofden den HEERE/ Endē dat volc dede alsoo

Ooc van dier tijt aen doen mi beuolen wert een
lantgraue te zijn/inden lande Juda/te weten van
den twintichsten iaer aen/tot in dat tweendertich
ste iaer des conincs Arthasastha / dat zijn twaelf
iaer/so en voede ic mi/eñ mine broeders niet van
der lantgrauen coste/want die voorleden lantgra
uen die voor mi geweest waren/hadden dat volck
D beswaert/ende hadden van hen ghenomen broot
ende wijn/daer toe ooc veertich siculē siluers/ooc
hadden haer knapen met gewelt omgegaen/ouer
dat volc/mer ick en dede alsoo niet om der vreesen
Gods wille

Ooc arbeide ic aenden arbeit der mueren / eñ
en cocht geenen acker/Ende al mijn knechten mo
sten aldaer aen dien arbeit te samen comen. Daer
toe waren der Joden eñ ouersten.c.eñ.l.aen mijn
tafele/die tot mi gecomen waren wt den Heydenē
die rontsom ons zijn. Eñ men bereyde mi daechs
eenen osch/eñ ses wtgecoren scapen eñ voghelen
Eñ binnen thien dagen/alderhande wijns plan=
teit. Nochtans en eischte ic der lantgrauen costen
niet/Want den dienst was swaer op dat volc. Ge
denct mijns/ mine God ten besten allet dat ic de=
sen volcke gedaen hebbe

Saneballat ende Tobias leggen Nehemie/la
gen/ende veruolgen hem om hem te doden

Dat.vi.Capittel.

Nde doe Saneballath/Tobia eñ Go
sen die Arabite/ende onse andere vi=
A anden vnamen/dat ic die mueren ge
timmert hadde/eñ datter geē scaert
meer aen en ware/hoe wel dat ic die
dueren tot dier tijt noch niet ghehanghen en had
de/in die poorten/seynde Saneballat/ eñ Gosen/
tot mi/eñ lieten mi seggen/Coemt/laet ons te sa=
men comen/inden dorpen / inder plecke der stadt
Ono/Maer si dachten mi quaet te doen/ Mer ic
seynde boden tot hen/eñ liet hen seggen/Ic hebbe
een groot werc te bescicken/ic en can niet afcomē
B Dat werc mocht achter bliuen / waert dat ick die
hant af dede/eñ tot v aftrock/ Si seinden wel vier
mael op dese maniere. Eñ ick antwoorde hen op
dese maniere

Doen seynde Saneballath ten vijftenmael tot
mi sinen knape met eenen openen brieue in zijder
hant/daer in was gescreuen/Het is voor die heide
nen comen/eñ Gosen heeftet geseit/dat ghi/ende
die Joden denct af te vallen/daerom timmert ghi
die mueren/eñ ghi wilt haer coninc zijn in desen sa
ken/eñ ghi hebt v propheten gestelt/die van v wt
C roepen souden te Jerusalem/eñ seggen. Hi is dye
coninc Juda/Nv sulc sal voor den coninc comen/
so coemt nv/eñ laet ons met malcāderē raet hou
den. Maer ic seynde tot hem/eñ liet hē seggē. Dat
en is nz gesciet/dat ghi seght. Ghi hebbet ooc wt
uwer herten versiert / Want si alle wouden ons
veruaren/eñ dachten/ Si sullen die hant af doen
vādē wercke/dat si nz en arbeidē/ Maer ic stercte
mijn hant dies te meer

Eñ ic quā in dat huis Semaia des soons Dela=
lia/des soons Mehetabeel/eñ hi hadde hem bestlo
ten/eñ sprac/Laet ōs tsamen comē int huis Gods
middē indē tēpel/eñ die duerē des tēpels toesluytē
Want si sullen comē / om v te doodē/eñ sullen by
der nacht comen/eñ v vermoordē/Ic sprac/soude
een sulckē mā vluchtē/Soude een sulckē mā vluch
ten als ic ben/indē tēpel gaen dat hi leuende bleue
Ic en wildet niet ingaen/Want ic mercte/ dat hē
God niet gesonden en hadde/ Want hi seyde wel
propherien op mi/maer Tobia eñ Saneballat had D
den hē gelt gegeuen/Daerom nam hi gelt/op dat
ic mi veruaren soude/eñ alsso doen / eñ sondigē/ dz
si eenen quaden roep souden hebben/daer mede si
mi lasteren mochten/Gedēct mijn God/des To
bia eñ Saneballat/na desen sinen werckē/ooc des
prophetē Noadia/eñ ō ander propheten/ die my
daer af wilden veruaren

Eñ die muere wert volmaect inden.xxv. daghe
der maent Eelul/in.lij.dagen. Eñ doen al onse vi
anden dat hoorden/vreesden alle heidenē/ die rōtś
om ons waren/eñ den moet ontuiel hem/want si
mercten/dat dit werc van God was. Ooc indē sel
uen tidē warē vele ō ouersten Juda ō welcker brie
uē gingen tot Tobia/eñ van Tobia tot hē/Want
daer wasser vele in Juda die hem gesworen warē
want hi was een swager Sachania/des soons A
rah eñ sine sone Johanan had die dochter Mesul
lam/des soons Berechia/eñ seyden goet van hem
voor mi/eñ droegen mine woordē ouer tot hē/ so
seynde dā Tobia brieuē/om mi daeraf te vuaren.

Na dat die stadt getimmert was / so en wordē
die poorten niet opgedaen/voor dat die sonne op
ginc/Hier worden ooc genoemt die van Babilo
nien/die te Jerusalem getogen zijn.

Dat.vij.Capittel

Oen wi nv die mueren ghetimmert A
hadden/hinc ic die dueren/ ende dye
poortwachters wordē gestelt/ ende
sangers/eñ Leuitē Eñ ic geboot mij
nen broeō Hanani/eñ Hanania/den
palleys baeliuwe/te Jerusalem/want hi was een
getrou man eñ God vruchtich voor veel andere/
eñ sprac tot hē/Men sal die poorten Jerusalems
nz open doen/tot dat die sonne heet schine/eñ als=
men noch arbeyt/salmen die dueren toeslaen/ eñ
grendelen/Eñ daer werden bewaerders ghestelt
wt den borgeren te Jerusalem/ elc op zijn hoede/ B
eñ om zijn huis/Die stadt was wijt vā ruimte eñ
groot/mer luttel volcs daerinne/eñ die huysen en
waren nz getimmert.

Eñ mijn God gaf mi int herte/ dat ic die raets
heren vergaderde/eñ die ouersten/ende dat volc/
om haer te rekenen/ende ic vant een register haer
der rekeningen/die te voren opgecomen waren/
wt der geuangenissen/die Nebucadnezar die Co
ninc te Babel wech hadde geuoert/ende te Jeru=
salem woonden ende in Juda/elck in sine stadt en
de waren gecomen met Serubabel/Jesua/Nehe
mia/Azaria/Raamia/Nahemani/Marchdachai/
Bilzan/Mispereth/ ende Bigeuai/ Nehum ende
Baena.

Dit is dat getal vanden mannen vanden volck C
Israel/Die kinderen Pareos waren.ij.dusent.c.
ende.lxxij. Der kinderen Sephatia.ccc.eñ.lxxij.
Der kinderen Arah vi.c.ende.lij. De kinderē Pa
hath/Moab/onder den kinderen Jesua eñ Joab/
ij.dusent/achthondert/ende.xviij. Der kinderen
Elam.m.cc.eñ.liiij. Der kinderen Sathu/achthō
dert/eñ.xlv. Der kinderen Sacai.vij.c.eñ.lx. Der

kinderen Genui.vi.hondert/ xlviij. Der kinderen
Bebai.vi. hondert ende.xxviij. Der kinderē Asgad
twee dusent driehondert ende.xxij. Der kinderen
Adonikam/ ses hōdert ende tsestich. Der kinde=
ren Begeuai/ twee dusent ende seuenentsestich.
Der kinderen Adem/ seshondert/ lv. Der kinderē
Ater van Hiskia.xcviij. Die kinderen Hasum/ drie
hondert eñ.xxviij. Der kinderen Bezai.iij. hōdt
xxiiij. Der kinderen Hariph hondert ende twaelf.
Die kinderen Gibeon/ vijfentnegentich. Der mā
nen van Bethleem/ ende Nethopha/ hondert eñ.
lxxxviij. Der mannen van Anatoth/ hondert ende
xxviij. Die mannē van Beth Asmaueth/ tweeen=
veertich. Die mannen van Kiriath Iearim Caphi
D ra eñ Beeroth.vij.hondert ende.xliij. Die mannē
van Rama ende Gaba/ ses hondert ende.xxi Die
mannen van Michmas hondert eñ.xxij Die man
nen van Bethel eñ Ai/ hondert eñ drientwintich.
Die mannē vā Nebo.l.ij. Die kinderen des ande
ren Elā/ duysent.cc.ende.liiij. Die kinderen Ha=
rim/ driehondert ende twintich. Die kinderen Lod
Hadid eñ Ono/ seuenhondert ende eenentwintich
Die kinderen Ieriho/ driehondert ende vijfenveer
tich. Die kinderen Senaa/ drie duysent/ ix/ hōdert
ende dertich

Die priesteren die kinderē Iedaia/ vandē huyse
Iesua/ negenhondert ende.lxxiij. Die kinderē Im
mer/ dusent ende lij. Die kinderen Pashur/ dusēt
ij.hondert eñ.xlvij. Die kinderen Harim/ duysent
ende.xvij.

E Die Leuiten/ die kinderen Iesua/ van Kadmi=
el ondē dē kinderē Hodua. lxxiiij.

Die sangers/ die kinderen Asaph/ hondert eñ
achtenveertich/ Die poortwachters waren/ die
kinderen Sallum/ die kinderen Ater/ die kinderē
Talmon/ Die kinderen Akub/ Die kinderen Hati
ta/ ende die kinderen Sobai altesamen hondert en
de.xxxviij

Die Nethinim/ die kinderen Ziba/ die kinderen
Hasupha/ die kinderen Tabaoth/ die kinderen Ke
ros/ die kinderen Siba/ die kinderen Padon/ die
kinderē Libana/ die kinderen Hagaba/ die kinderē
Salmai/ die kiderē Hanan die kinderē Giddel/ die
kinderen Gahar/ die kinderen Reaia/ die kinderē
Rezin/ die kinderen Nekoda/ die kinderen Gazā/
die kinderen Vza/ die kinderen Passeah/ die kinde
ren Bessai/ die kinderen Megunim/ die kinderen
F Nephussim/ die kinderen Bakbuk / die kinderen
Hakupha/ die kinderen Harhur/ die kinderen Baz
lith/ die kinderen Mehida/ die kinderē Harsa/ die
kinderen Barkos die kinderē Sissera/ die kinderē
Thamath/ die kinderen Neziah/ die kinderen Hati
pha/ die kinderen der knechten Salomo warē die
kinderen Sotai/ die kinderen Sophereth/ die kin=
derē Prida/ die kinderē Iaela/ die kinderē Darkon
die kinderen Giddel/ die kinderen Sephatia / die
kinderē Hattil/ die kinderē Pochereth vā Zebaim
die kinderen Amō/ Alle ō Nethinim eñ kinderē ō
knechtē Salomo/ warē tsamē driehondert eñ.xcij
Eñ dese trockē ooc mede op tot Mithel/ Merla
Thel/ Harsa/ Cherub/ Addō/ eñ Immer/ mer dese
en cōsten haerō vaderen huys noch haer zaet nz be
toonē/ oft si wt Israel waren. Die kinderē Delaia
die kinderen Tobia/ die kinderē Nekoda.vi.c.xlij

Ende vanden priesteren waren/ die kinderē Haba
ia/ die kinderen Hakoz/ die kinderen Barsillai/
die wt die dochteren Barsillai des Gileaditers eē
wijf nam/ eñ wert onō die selue namen genoemt/ G
die selue sochtē haerō geboortē register/ eñ en von
den geene/ daerō werden si vandē priesterscap los
Eñ Hathirzatha sprac tot hen/ dz si nz vandē alder
heilichstē en soudē eten/ tot dat een priester stonde
metten liechte eñ volcomenhz.

Die geheele gemeinte was als een man.xlij.du
sent.ccc.eñ.lx. wtgenomen hare knechtē eñ maec
ten/ die warē.vij.dusent/ driehondt eñ.xxxvij. Eñ
hadden.cc.eñ.xlv. sangers eñ sangersten/ vij.hon
dt eñ.xxxvi.peerden/ ij.hondert eñ.xlv.muylen/
iiij.hondert eñ.xxxv.kemelen/ eñ.vi.dusent.vij.hō
dert eñ.xx.ezelen

Eñ sommige ō ouersten vaderē gauē tottē werc
Hathirsatha gaf totten scat duysent guldē/ vijftich
beckens/ vijfhondert ende.xxx. priesters rocken/
Eñ sommige ouerste vaderen gauen totten schat
aen dat werc twintich dusent gulden eñ tweedu=
sent eñ tweehondert ponden siluers/ Eñ dat anō
volc gaf.xx.m.guldē/ eñ.ij.m.pōt siluers/ eñ.lxvij
priesters rockē. Die priesters eñ Leuitē/ die poor
tiers/ die sangers/ eñ sommige des volcs/ eñ die Ne
thini eñ geheel Israel ginghen in hare stedē sitten

Als dat volc in die feeste der louertenten verga
dert was/ doe las Esdras dat gheset/ ofte die wet
Mose

Capittel.viij. A

Ls nu die seuenste maent aen quam/
eñ die kinderen Israel in hare steden
warē so vgaderde hem dat gheheele
volc als een mā/ op een breede strate
voor die waterpoorte/ eñ spraken tot
Esra/ den scriftgeleerden/ dat hi dat wetboec Mo
se soude halen/ dz die HEERE Israel gebodē had
de/ Eñ Esra die priester bracht die wet voor die
gemeinte/ beide mannen eñ vrouwen/ eñ alle diet
begrijpen consten indē eerstē dage ō seuenō maent
eñ las daer in/ op die breede strate/ die voor de wa
terpoorte was vā smorgēs vroech tottē middach
toe/ voor mā eñ wijf/ eñ wie dattet vstaē conste eñ
des geheelē volcs orē warē tottē wetboec gekeert
Eñ Esra die scriftgeleerde stont op eenē hogē B
houten stoel diē si gemaect hadden/ ō daer op te
predikē eñ nessēs hē stōt Mathithia/ Sema/ Ana
ia/ Vria/ Hilkia/ eñ Maesia tot zijn rechter hāt/ eñ
tot zijnō slincker hāt/ Pedaia/ Misael/ Malchia/
Hasum/ Hasbadana/ Sacharia/ eñ Mesullam/ eñ
Esra dede dat boec open voort geheel volc/ want
hi stac wt ouer alt volck/ Ende doen hijt op dede/
stont al dat volck/ Eñ Esra loofde den HEERE
den groten God/ Ende alt volc antwoorde/ Amē
Amen/ met haren handen opwaerts/ eñ neichden
eñ aenbaden den HEERE metten aēsichte ter aer
dē/ Eñ Iesua Bani/ Serebia Iamin/ Akub/ Sab
thai/ Hodaia/ Maesia/ Klita/ Asaria/ Iosabad Ha
nan/ Plaia/ Eñ die Leuiten deden/ dat dat volc op
die wet aenmercte/ dat dat volc op sine stede stont
eñ si lasen int wetboec Gods claerlic eñ vstande=
lic/ datment verstont/ doemen/ las C
Ende Nehemia die daer is Hathirsata/ eñ Esra
die priester/ die scriftgeleerde/ eñ die Leuiten / dye
dz volc dedē tochoorē/ sprakē tot alle volck. Desen

dach is heylich den HEERE uwen God/daerom
en zijt niet droeue/ende en weent niet/ Want allet
volc weende/doen si die woorden d' wet hoorden
daerom sprac hi tot hen/ Ghaet henen en etet dat
vette/en drincket dz soete/en seyndt den genē ooc
deelē die voor hen seluen nz bereit en hebbē/ want
desen dach is heilich onsen HEERE/daerō en becō
mert v niet/ Want die blijscap aendē HEERE is u-
we sterckheit/ En die Leuiten stildē allet volck en
spraken/zijt stille/want den dach is heilich/ en be-
droeft v niet. En allet volc ginc wech/dz het soude
eten en drincken/en deelen seynden/en een grote
D blijscap maken/ Want si hadden die woorden ver
staen diemen hen vercondicht hadde

Ende des anderen daechs vergaderdē hen die
ouerste vaderē ondr dat geheele volc/ende die prie
sters en Leuiten tot Esra den scriftgeleerden/dz hi
hen die woorden der wet soude bedieden/ En si
vonden gescreuen in die wet/dz die HEERE door
Mosen gebodē hadde/dat die kinderen Israel in
louertenten souden woonen/opt feest inder seuen
ster maent/ En si lietent vercōdigē en vtroepen
in al haer steden/en te Jerusalem en seggē/ Gaet
wt op die bergen en haelt olijftacken/myrtentac-
ken/palmētackē/en tackē vā dichten boomē/ dat
men louertenten make so het bescreuen staet

En dat volc ginc wt/en haeldē en maectē hem
louertenten/elc op zijn dac/en in hare houē/ende
indē houē aēt huys Gods/en op die breedestrate
aen die waterpoorte/en op die breede strate aen
die poorte Ephraim/ En die geheele gemeynte d'
geender die wt der geuangenisse weder warē ge-
comen/maecten louertenten en woonden daer in
ne/want die kinderen Israel en hadden sint d' tijt
Jesua/den sone Nun/tot desen dach toe nz alsoo ge
daen/en was een zeer grote blijscap/ Ende alle da
ge wert int wetboec Gods gelesen/vanden eerstē
dach aen totten lesten toe/ Ende hielden die feeste
seuen dagen/en opten achsten dach die vergaderin
ge alsoo het behoort

Het wert Esdras te kennen gegeuen/dattet volc
Gods hen met den heydenscen wiuen gemengt
ende veronreinicht hadde/waerom dat hi droe-
uich is/ende dat Gode claget

Dat. ix. Capittel.

A INden vierentwintichsten dage deser
maent quamen die kinderen Israhel
te samen/met vasten/ende sacken/en
eerde op hen/ende scieden dat zaet Is
rael van allen vreemden kinderen/en
traden henen/en bekenden hare sonden/en haerd'
vaders misdaet/en stonden op haer plaetse/ende
men las int wetboec des HEEREN haers Gods
viermael daechs/ Ende si bekenden/en aenbadē
den HEERE haren God viermael des daechs
En die Leuiten stonden op in die hoochte/te wetē
Jesua/Bani/Kadmiel/Sebania/Buni/Serebia
Bani ende Chenani/en si riepē luyde tottē HEE
RE haren God/ En die Leuiten Jesua/ Kadmi-
el/Bani/Hasabenia/Serebenia/Hodia/Sebania
Petaina sprakē/ Staet op looft dē HEERE uwen
God/van eewicheit/tot eewicheit/ende men lo-
ue den name uwer heerlicheit/ die verhoghet is
met alle seegeninge ende loue.

HEERE ghi zijt het alleene/ghi hebt dē hemel
gemaect/en alder hemelen hemele/met al haren
heyr/die aerde en al wat daer op is/die zee en al
wat daer in is/ghi maket al leuende/ende dat he-
melsce heyr aenbidt v/ Ghi zijt die HEERE God
ghi die Abram vercoren hebt/ ende hē van Ur in
Caldea wt geleyt/en Abrahā genoēt/en zijn hert
getrou voor v geuonden/en een verbont met hē
gemaect/sinē zaet te geuē dz lant der Cananiten/
Hethiten/Amoriten/Pheresiten/Jebusiten/en
Girgositen/en hebt v woort gehouden want ghi B
zijt gerecht. En hebt aengesien die ellendicheit on
ser vaderen in Egipten/en haer roepen ghehoort aē
die roode zee/en teekenen en wonderlichedē ghe-
daen aen Pharao/en al sinen knechten/en aē al
volc zijns lants/ Want ghi bekendet dat si stout
tegen hē waren/en hebt hen eenē name gemaect
so het heden toe gaet/ En hebt die zee voor hen ge
deelt/dz si midden in die zee drooch daer door gin
gen en hare veruolgers ghewo rpen in die diepte
gelijc steenē/i machtigē waterē/en hebtse daechs
in eenē wolccalumne geleyt/en snachts in eē vier
calomne/om hen te lichtene/op den wech dē welc C
ken si trocken

En zijt neder gedaelt opten berch Sinai/ ende
hebt met hen vanden hemel gesproken/ende ge-
geuen oprechte rechten/getrouwe wetten/ goe-
de geboden en zedē/en uwē heiligē sabbath cōdich
gemaect/en gebodē zedē en wettē/ hen geboden
door uwen knecht Mose/ Ende hen broot vandē
hemel gegeuen/doen hen hongerde/en water wt
den steenen latē gaen/doen hen dorstede/ en hen
gesproken dat si in souden ghaen/ ende dat lant in
nemen daer ghi uwe hāt ouer hieft/hen te geuene

Mer onse vaders wordē stout/en hertneckich
dat si uwe gebodē nz en hoordē/ en weigerdē hen
te hooren/en en gedachtē uwe wonderlichedē ooc D
niet/die ghi aen hen dect/ Mer si worden hertnec
kich/en worpē rē hooft op/dat si hen souden kee
ren tot haren dienste/in hare ongehoorsaemheit/
Maer ghi mijn God vergauet ende wert genadich
ontfermhertich/ōduldich/en vā groter ontferm-
herticheit/en en verliet si niet/ En hoe wel si eē gego
tē kalf maectē/en sprakē/dat is v God / die v wt
den lande Egipti geleit heeft/en deden grote blas
phemie/noch en verliet ghise niet inder woestinen
na uwer groter ontfermherticheit/en die wolcca
lomne en weec niet van hen des daechs hē te leidē
op dē wech/noch die viercalumne des nachts / hē
te lichten op den wech dien si trocken

En ghi gaeft hē uwē goedē geest/hen te onder
wisen/en v Manna en keerde ghi nz van harē mō E
de/en gaeft hen water doē hen dorstede/ Veertich
iaer besorchde ghise ind' woestinē/dat hen nz en ge
brac/haer cleederen en verouden niet/en haer voe-
ten en vleynden niet/ En gaeft hen coninckricken
ende volcken/ende deeltse in die hoeckē dat si in
namen dz lant Sihon/des conincs te Hesbon/ en
dat lant Og/des conincs te Basan / ende verme-
nichfuldichde hare kinderen/als die sterren aendē
hemel en brachtse int lant dat ghi harē vaderen ge
sprokē hadt/dat si in treckē en in nemē soudē/ En
die kinderē trockē daerin/en namē dz lant in/ En
ghi vootmoedigeste voor hen die inwoōders des
lants/die Cananiten/ende gaeftse in hare handen

ende hare coningen ende volcken inden lande/ dat
si met hen na haren wille souden doen.
En si wonnen vaste steden/ en een vette lāt/ en
namen husen in vol alderhande goeden tot gebou
wen putte/ wijnbergen/ olijfgaerden en bomen/
daermen af etet/ ouervloedelijc/ en aten/ en wordē
sat/ en vet/ en leefdē in wellustē/ door v grote goet
heit/ Mer si werdē ongehoorsaē/ en wederstondē
v en worpē uwe wet achter hē te rugghe/ en ver-
worchden v prophetē/ die hen ghetuichden/ dat si
hen tot v souden keerē/ en dedē grote blasphemie
daerō gaeft ghise in die hant haerder viandē/ diese
benauden/ En inder tijt haerder benautheit riepē
si tot v/ en ghi verhoordese vanden hemel/ en door
uwe grote ontfermherticheit/ gaeft ghi hen salich
F makers/ diese wt haerder vianden hant holpen
Mer als si tot rustē quamē/ verkeerden si he3
om quaet te doene voor v/ so verliet ghise in haer-
der vianden hant/ dat si daer ouer heerscapten / so
bekeerdē si hen dā/ en riepē tot v/ en ghi verhoor-
dese vandē hemele/ en verlostese nae uwer groter
ontfermherticheit menichwerf/ en liet hē getuigē
dat si haer bekeeren souden tot uwer wet / mer si
waren stout/ en en hoordē uwe gebodē n3 en son-
dichdē aē v rechten. Die welcke ist datse een men-
sce doet/ daer inne leeft/ en si keerden haer scoude-
ren wech/ en wordē hartneckich/ en en hoordē n3/
en ghi vertroct vele iaren ouer hen/ en liet hen ghe
tuygen door uwen geest/ in uwen propheten/ mer
si en namens n3 ter oren/ daerō hebt ghise gegeuē
in die hant der volcken inden landē / mer na uwer
groter ontfermherticheit/ en hebt ghi niet ghehee
lic met hen wt gemaect/ noch haer verlaten. Wāt
ghi zijt een genadich en ontfermhertich God.
Nv onse God/ ghi grote God/ machtich en v-
uaerlic/ ghi die dat verbont hout/ en ontfermher-
ticheit hout/ en achtet niet cleyne die moeyte die ōs
geraect en beuaē heeft/ en onse coningen princen/
priesterē/ prophetē/ vaders en v geheele volc/ van
der tijt der coninghen tot Assur aen / tot op desen
dach/ Ghi zijt gerecht in al dat ghi ons gedaē hebt
Want ghi hebt recht gedaen/ Maer wi zijn ongod
lic geweest/ en onse coningē/ princen/ priesterē/ en
vaders/ en hebben n3 gedaen na uwe wet/ en geen
achte gehadt op uwe gheboden en getuigenissen/
die ghi hem hebt latē getuygen / en si en hebben v
n3 gedient in harē conincrijcke/ en in uwē grooten
goeden die ghi hen gaeft/ en indē breedē en vetten
G lande/ dat ghi hen ouergeleuert hadt in haren aen
siene/ ende en hebben hen niet bekeert van haren
quaden wesene
Siet/ wi zijn heden ten dage knechten/ en indē
lande/ dat ghi onsen vaderen gegeuen hebt te ete-
ne sine vruchten en goeden/ siet/ daer zijn wi knech-
ten inne / En sine incomen vermeerdert hem den
coningen/ die ghi ouer ons gheset hebt/ om onser
sonden wille/ en si heerscappen ouer onse lichamē
en vee/ na haren wille/ en wi zijn in grooter noot/
Ende in allen desen maken wi een vast verbont/
ende scriuent/ ende latent onsen princen/ priesterē/
ende Leuiten besegelen

Si maken een verbont dat si die wiuen verlatē willen/ Ende welcke dese geweest zijn/ die vvoorden hier genoemt.

Dat. x. Capittel

Die besegelers waren Nehemia/ Ha-
thirsatha die sone Hachalia/ en Side A
kia / Seraia/ Asaria/ Jeremia/ Pas-
hur/ Amaria/ Malchia/ Hattus/ Se
bania/ Malluch/ Harim/ Meremoth
Obadia/ Daniel/ Ginthun/ Baruch/ Mesullam
Abia/ Meiamin/ Maasga/ Bilgai/ ende Semaia
dat waren die priesters.
Die Leuiten warē/ Jesua die sone Asania/ Bi-
nui/ onder den kinderen Henadad/ Kadmiel/ ende
hare broeds/ Sechania/ Hodia/ Klita/ Plaia/ Ha
nā/ Micha/ Rehob/ Hasabia/ Sachur/ Serebia/
Sebania/ Hodia/ Bani/ ende Beninu
Die hoofdē int volc waren Pareos/ Pahath/
Moab/ Elā/ Sathu Bani/ Buni/ Asgad/ Bebai
Adonia/ Biguai/ Adē/ Ater/ Hiskia/ Asu/ Hodia/
Hasum/ Besai/ Hariph/ Anathoth/ Neubai/ Mag
pias/ Mesullam/ Hesir/ MeseSabeel/ Sadok/ Jad
dua/ Platia/ Hanā/ Anaia/ Hosea/ Hanania/ Ha-
sub/ Halohes/ Pilha/ Sobek/ Rehū/ Hasabna Ma B
eseia/ Ahia/ Hanan/ Anan/ Malluch/ Hari/ en Ba
ena. En d3 and volc/ priesters/ Leuitē/ poortwach
ters/ sangers/ Nethinim/ en al die hen vādē volc in
dē lādē gescheydē haddē/ totter wet Gods m3 harē
wiue/ sonē en dochterē al diet verstaen constē/ en
hare machtige namēt aē voor haer broeders
En si quamē d3 si souden sweren / en hen met
eede verbinden te wandelen ind wet Goods/ dye
door Mose den knecht Gods gheghevē is/ dat si
houdē en doē wildē/ na alle gebodē/ rechtē en se-
dē des HEREN ons heerscappers/ en d3 wi den
volcke indē lāde onse dochterē n3 en wildē noch ha
re dochterē onsē sonē nemē/ Oock als die volcken
int lant op sabboth dagen brengen/ Ware en aldē-
hande victalie te vcopen dat wijs n3 van hen nemē C
en wilden opten sabboth/ en heilige dagen/ Ende
dat wi dat seuenste iaer alderhande beswaringhe
vri laten wilden/ En leggen een gebot op ons/ d3
wi iaerlics een derdendeel eēs sikels soudē geuen
totten dienste inden huse ons Gods/ te weten tot
toonbroot/ tot dagelicse spijsoffer/ tot daghelickse
brantoffer/ des sabboth/ der nieuwer maendē/ en
feestdagē/ en tot dē gheilichdē/ en tot sondoffer/
daer Israel mede versoent worde/ en tot alle besin
ge indē huse ons Gods
En wi worpen dat lot ondē dē priesterē/ Leui-
ten/ en den volc/ om den offer des houts/ datmen
totte huse ons Gods brengen soude iaerlics/ nae
dē huse onser vaderē/ op gesette tijdē te bernē optē
outaer des HEREN ons Gods/ soot in die wet
gescreuen staet/ En iaerlics te brenghen die eerste
vruchten ons lants/ en die eerstelingē alre vruchtē
op alle bomē tottē huse des HEREN/ en die eer D
stelingē onser sonē/ en ons vees/ so het in dye wet
Mose gescreuen staet/ en die eerstelinge onser run
derē/ en onser scapen/ dat wi dat al totten huse ons
Gods brengen souden/ den priesteren die indē hu
se ons Gods dienen/ Oock soudē wi brenghen die
eerstelingen onser biuers/ en onser Heffe / en dye
vruchte van alderhande boomē moste ende olye/
den priesteren / in die kisten / aen den huyse ons
Goodts/ En die thiendē ons lāts/ dē Leuitē / dat
die Leuiten/ die thiēde hebbē/ in allē stedē ons ac-
kerwercs.

En die priester die sone Aaron/sal metten Leui
ten oock aen die thiende der Leuiten hebben/also dz
die Leuiten die thiende haerder thienden opbren-
gen/totten huyse ons Gods/in die kiste/in dat scat
huis/Wāt die kinderen Jsrael eñ die Leuitē/ sullē
die heffe des graēs/most/eñ olijs / op in die kiste
brengen/aldaer zijn die vaten des heylichdōs. Eñ
die priesters die daer dienē / eñ die poortiers/ende
sangers/dat wi thuis ons Gods niet en verlaten

Hoe dattet volc gedeelt wort sommige te Je-
rusalem/ende sommige inden buyten steden te wo
A nen. Capittel.xi.

Ende die ouersten des volcs woondē
te Jerusalem / maer dat ander volck
worpen dat lot daeromme/dat onder
thienen een deel te Jerusalem in dye
heilige stede soude trecken te wonen
eñ negen deelen in die steden. Eñ dat volc seegen-
de al die mannen/die vrijwillich waren te Jerusa-
lem te woonen

Dit zijn die hoofden des lantscaps/die te Jeru-
salem woonden/Maer inden steden Juda woon
de elck in sinen goede/dat in haren steden was/ te
weten Jsrael/Priesters/Leuiten/Nethinim/eñ de
kinderen der knechten Salomo/Eñ te Jerusalem
woonden sommige der kinderen Juda eñ Ben Ja
min/Vanden kinderē Juda/Athaia/die sone Vsia
des soons Sacharia/des soons Amaria/des soōs
Sephatia/des soons Mahelaleel/wt den kinderē
Parez/ende Maesia/die sone Baruch/des soons
Chalhose /des soons Hasaia / des soons Adaia/
des soons Joiarib/des soons Sacharia/ des soōs
Siloni / Alder kinderen Pares die te Jerusalem
woonden/waren vierhōdert eñ achtensestich/vro
me mannen

Dit zijn die kinderen Ben Jamin/Sallu die so-
B ne Mesullam/des soons Joed/des soons Pedaia
des soons Kolaia/des soons Maesia/des soons J
thiel/des soons Jesaia/Eñ na hē Gabaia/ Sallai/
ix.c.eñ.xxviij. Eñ Johel/die sone Sichri/ die was
voorstaender/eñ Juda die soō Hasnua/was ouer
dat andere deel der stadt.

Vanden priesteren/ woonden Jedaia die sone
Jo Jarib Jachim/Seraia die sone Hilkia des soōs
Mesullā/des soons Zadok/des soons Meraioth
des soons Ahitob/was prince inden huyse Gods
Eñ sine broeders/die inden huise wrachten/ dier
waren.viij.c.xxij. Eñ Adaia/die sone Jeroham/
des soons Plalia/des soons Amzi/des soons Sa-
charia/des soons Pashur/des soons Malchia eñ
sine broederen ouersten/onder den vaderen warē
ic.eñ.xlij. Eñ Amassai die sone Azareel des soons
Ahusai/des soons Mesillemoth/ des soons Jm-
mer/eñ sine broeders machtige lieden waren. C.
eñ.xxviij. Ende haere voorstander was Sabdiel/
die sone Jedolim.

Vanden Leuiten/Semaia/die sone Hasub/des
soons Asrikā/des soons Hasabaia/des soons Bu
C nui/Eñ Sabthai/eñ Josabad/wt dē Leuiten ouer
sten/aen den buyten wercke indē huse Gods/Eñ
Mathania/die sone Micha/des soons Sabdi/des
soons Assaph/die thooft was danckberheit te begi
nen totten gebede/Eñ Bakbukia/die anderde on
der sinen broederen/ Eñ Abda/die sone Sammi
la/des soons Galal/des soons Jedithum / Alle dē
Leuiten inder heyliger stadt/waren.cc.eñ.lxxxiiij.
Eñ die poortwachters Akub eñ Thalmon/ ende
haer broederen/die in die poorte bewaerden/wa-
ren.c.lxxij. Met dat ander deel van Jsrael/priste-
ren/ende Leuiten/waren in allen steden Juda/ elc
in zijn erfdeel.

Eñ die Nethinim woonden in Ophel eñ Ziba D
eñ Gispa behoordē tot dē Nethinim/Die voorstā
der ouer die Leuiten te Jerusalem was Vsi/die so-
ne Bani/des soons Hasabie/des soons Mathania
des soons Micha/wt den kinderen Assaph/warē
sangers/om dat werck int huys Gods / want het
was des conincs ghebot ouer hen/dat die sangers
getrouwelijc handelen souden/elcken dach zijn be
hoorte oft vuerte.

Eñ Pethaia die sone Mesesabeel/ wt den kin
deren Serah/des soons Juda/die was neffens dē
coninc/ tot allen wercken aen dat volck/Ende dye
kinderen Juda die buytē opten dorpen op haer lāt
waren/woonden sommige tot Kiriath Arba / eñ
in haren dochteren/eñ te Dibon/ eñ in haren doch
terē/eñ te Kabzeel/eñ in haren dorpē/ eñ te Jesua
Molada/Bethpaleth/Hazarsual/Berseba/eñ ha
ren dochteren/eñ te Ziklag/eñ Mochona/eñ ha-
ren dochteren/Eñ te Entrimon/ Zarega/ Jere-
muth/Sanoah/Adullam/eñ haren dorpē/Te La
chis eñ op haren velden/Te Aseka/eñ in harē doch
teren/eñ si legerden hen van Berseba aen/ tot aen
dat dal Hinnon.

Maer die kinderen Ben Jamin vā Gaba/woō
den te Michmas/Aia/Bethel/eñ hare dochteren
Eñ te Anatoth/Nod/Anania/Hazor/Rama/Gi
thaim/Hadid/Siboim/Neballath/ Lod/ Ono eñ
in timmerdal/Eñ sommige Leuiten/die deel in Ju
da hadden/woonden onder Ben Jamin

Die priesters eñ Leuiten worden hier genoemt/
die met Zorobabel op getogen waren/vander wi
dinge der mueren/van Jerusalem

Dat.xij.Capittel

Dit zijn die priesters ende Leuiten/die A
met Serubabel den sone Sealthiel/
eñ Jesua op trocken/ Seraia/ Jere-
mia/Esra/Amaria/Malluch/Hat-
tus/Sechania/Rheum/Meremoth
Jddo/Ginthoi/Abia/Meiamin/Maadia/Bilga
Semaia/Joiarib/Jedaia/Sallu/ Amok/ Hilkia/
eñ Jedaia/Dit waren die hoofden onder die prie-
steren/eñ haren broederen/indē tijdē Jesua/Met
die Leuitē waren dese/ Jesua/Bennui/Kadmiel/
Serebia/Juda/eñ Mathania/ ouer dat dancoffi-
cie/hi eñ zijn broeders/Bakbukia / eñ Vnni hare
broeders waren om haerder hoedinge

Jesua genereerde Joiakim/ Joiakim wā Elia
sib/Eliasib wan Joiada/Joiada genereerde Jona
than/Jonathan wan Jaddua/Eñ inden tijt Joia
kim/waren dese ouerste vaderen/onder dē priest e
ren te weten/van Seraia/was Meraia/ van Jere
mia/was Hanniaia/van Esras was Mesullam/
van Amaria Johanā/vā Malluch was Jonathā
Van Sebania was Joseph/ Van Harim was Ad
na/Van Meraioth/was Helkai/ Van Jddo was
Sacharia/van Ginton was Mesullam/Vā Abia
was Sichri/Vā Meiamin Moadia/ die was Pil

tai vā Gilga was Sāmua. Vā Semaia/ was Jona
thā/ Vā Joiarib was Mathnai/ vā Jedia was Vsi
Vā Sallai/ was Kallai/ Vā Amok was Eber/ Vā
Hilkia was Hasabia/ Van Jedaia was Nethaneel
Eñ inden tijden Eliasib/ Joiada / Johanan/ eñ
Jaddua/ wordē die ouerste vaders onder die Leuiten
eñ die priesterē bescreuē/ onder dē conincrijcke Dari
os/ des Perzers/ De kinderē Leui die ouerste vade
B ren wordē bescreuen in die Cronike/ totter tijt Jo
hanā des soons Eliasib toe/ Eñ dit warē die ouer=
ste onder die Leuitē Hasabia/ Serebia/ eñ Jesua dye
sone Kadmiel/ eñ hare broederē neffens hen/ te lo=
uē eñ te dāckē/ alsoot Dauid die mā Gods gebodē
had. Deene hoede neffens die andere/ Mathania/
Bakbukia/ Obadia/ Mesullā/ Talmō/ eñ Akub.
warē poortiers aē die hoede/ aen den dorpel in die
poortē. Dese warē indē tidē Joakī des soōs Jesua
des soons Jozadok/ eñ ten tijdē Nehemia des lant
graefs eñ des priesters Esras des scriftgeleerden
Eñ inder wijdingē der mueren tot Jerusalē socht
mē die Leuitē wt allē haerē plaetzē / datmēse te Je
rusalē soude bringē/ om in blijscappen wijdinge te
houden/ mz danckē/ met singē/ cymbalē/ psalteren/
eñ harpen. Eñ die kinderē der sangers vergaderden
eñ vāden omliggendē lādē om Jerusalē/ eñ vāden
houe Nethophati/ eñ vandē huisen Gilgal/ eñ vā=
dē ackerē te Gibea eñ Asmaueth Wāt de sangers
haddē hē houē eñ lāthuysen getimert rontsō Jeru
salē. Eñ die priesters eñ die Leuitē reynichden hen
eñ si reynichdē dat volc/ die poorten eñ die mueren
Eñ ic liet die vorstē Juda bouen op die mueren
C climmē eñ ic stelde twee grote dācchorē/ die gingē
henē ter rechter sidē bouē op die mueren ter mest
poortē waert/ eñ hen ghinc na Hosaia/ eñ die helft
der vorstē Juda eñ Azaria/ Esra/ Mesullā/ Juda/
BēJamin/ Semaia/ eñ Jeremia/ eñ sommige der
priesters kinderē mz trōpettē/ te weten/ Sacharia
die sone Jonathā/ des soōs Semaia/ des soōs Ma
thania/ des soons Michaia/ des soons Sacbur des
soōs Assaph/ eñ zijn broeders/ Semaia/ Azareel Mi
lalai/ Gilalai/ Maai/ Nethaneel/ eñ Juda/ Hanani
mettē musijcspelē Dauids des mās Gods / Esra
die scriftgheleerde voor hem / ter fonteynpoorten
waerts/ eñ gingen neffen hē op die trappen totter
stadt Dauid/ die mueren op/ totten huyse Dauids
toe/ tot aen die waterpoorte teghent oosten.
Den anderen dancchoor/ ginc tegen hē ouer / eñ
ic nae hen / Eñ die helft des volcs aen die mueren
op die ouēs poorte/ tot aē die breede muerē/ eñ tot
op die poorte Ephraim/ eñ tot die oude poorte/ eñ
tot die vischpoorte/ eñ tottē toren Hananeel eñ tot
tē torē Mea/ tot aē die scaepspoorte/ eñ bleuen int
die kerkerpoorte/ eñ die twee dācchoren stondē al=
so indē huyse Gods/ eñ ic eñ die helft der ouerster
D mz mi/ eñ die priesters/ te weten/ ElJakim/ Mae
sia/ MinJami/ Michaia/ Elioenai/ Zacharia/ Ha
nania/ met trompetten eñ Maesia/ Semaia/ Elea
zar/ Vsi/ Johanā/ Malchia/ Elom/ eñ Azer/ Eñ de
sangers songē luide/ eñ Jesrahia was de voorstaē
de. Eñ indē seluen dage/ werden groote offerban=
den geoffert/ eñ warē vrolijc/ Want God had hē
een groote blijscap gemaect/ also dat heu/ beide wi
uen ende kinderen verblijden/ Ende men hoorde
die blijschap van Jerusalem verde.

In dier tijt werden mānen ouer die schatkisten
geoordineert doē die Heffen/ eerste vruchtē eñ thiē
den in warē/ dat sise vergaderē souden van die ac=
kerē om die stadt/ om wt te deelē na die wet voor
die priesterē eñ Leuitē / Wāt Juda hadde een blij =
scap aen die priesterē eñ Leuitē/ dat si stonden eñ be
waerden die bewaringhe haers Gods ende die be=
waringhe der reyningen/ Eñ die sangers eñ poort
wachters stonden na den gebode Dauid ende zijns
soons Salomo. Want indē tijdē Dauid eñ Assaph
so werden die ouerste sangers gesticht/ eñ losliede
kens eñ danc tot God/ Eñ geheel Israhel gaf den
sangers eñ den poortwachters deelē inden tijden
Serubabel eñ Nehemia / elckē dach zijn deel/ eñ si
gauē geheylichde voor die Leuitē / Ende die Leui=
ten gauen geheylichde voor die kinderen Aaron.

¶ Hier scheyde si wt alle die vreemdelingen vā
den volcke Gods/ na die wet Mose/ Si maecten
kisten den Leuiten wort haer deel toegeschict/ eñ
den Sabbath vvort vernieut. Dat.xiij.Ca.

Nde in dier tijt wert dat boeck Mose A
gelesen voor die oorē des volcs / ende
daer in vantmē gescreuē/ dat die Am
monitē eñ Moabiten nemmermeer
in die gemeynte Gods en souden co=
men/ Om dat si dē kinderen van Israel niet tē ghe
moete en quamē met broot eñ water / eñ huerden
tegē hen Gileā dat hise verulocckē soude Mer on
sen God die keerde dien vloec in een seegeninghe
Doē si dan dese wet hoordē/ schiedē si al ander volc
van Israel/ Eñ voor dien hadde die priester Elia=
sib in die kiste aē thuys ons Gods / ghestelt ten of=
fer Tobia/ Want hi hadde hē een groote kiste ghe=
maect/ eñ daer hadden si te vorē geset spijsoffer eñ
wierooc/ gereetscap eñ thiendē vāden grane/ most
eñ olye/ na dē gebodē der Leuitē/ sangers eñ poor=
tiers/ daer toe ooc die Heffe der priesters.
Maer in allen desen en was ic te Jerusalem niet/
Wāt indē tweēdertichstē iare van Arthahsastha/ B
des conincs tot Babel/ quā ic tottē coninc/ eñ na so
mige dagē verwerf ic vandē coninc/ dat ic te Jeru
salē troc/ Eñ ic mercte dattet niet goet en was/ dz
Eliasib aē Tobia gedaen had/ dat hi hem een kiste
maecte indē hof aē thuys Gods / eñ het verdroot
mi seer/ eñ ic wierp alle gereetscap vādē huyse To
bia wt/ voor die kiste/ eñ hiet datmē die kiste reyni
gē soude/ Eñ ic bracht aldaer weder die gereetscap
des huys Gods/ dat spijsoffer ende wierooc.
Eñ ic vernā dat der Leuitē deelen hen niet gege=
uē en warē om welcker saken wille/ die Leuiten eñ
sangers geulodē warē/ elc tot sinen acker te arbey
dē/ Doē berispte ic die ouerste eñ sprac/ Waerō ve=
latē wi dat huys Gods! Met ic vergaderdese / eñ
steldese elc in zijn plaetse. Doē bracht geheel Juda
die thiēde vanden grane/ most/ eñ olie totten schat
Eñ ic sette ouer die scatten/ Selemeia den priester
eñ Zadok dē scriftgeleerdē/ eñ wt den Leuiten Pe
daia/ eñ onder haer hāt Hanā dē sone Sachur/ des
soons Mathania/ wāt si wordē voor ghetrou ghe
houdē/ eñ hen wert beuolē harē broeders wt te dee
lē/ Mijn God gedenct mijns daer aē eñ en wischt
niet wt mijn ontfermhertiheyt/ die ick aen mijns
Gods huys/ eñ aen sine hoedinge ghedaen hebbe
Ter seluer tijt sach ic in Juda wijnperssen tre=

den optē Sabbath/eñ schouē oft garuē in
brēgen/Eñ ezels geladē m3 wijn druiuē/vi
C gē eñ alderley last te Jerusalē brengē/optē
Sabbath dach/Eñ ic betuych dese op dien
dach/doē si die vitalgie vercochten/Daer
woondē ooc Tiriers inne/die brachtē visch
eñ alderhāde ware/eñ vercochtense opten
Sabbath den kinderē Juda eñ Jerusalē/
Doē berispte ic die ouerste in Juda/eñ sey
de tot hen/Wat is dat quade dinc dat ghi
doet/eñ breect dē Sabbath dach? Eñ en de
dē onse vaderē alsō n3/eñ onse God brocht
al dit ongeluc ouer ons/eñ ouer dese stadt
eñ ghi maect der grāscap Jsrael noch meer
dat ghi den Sabbath breect

Eñ doē die poortē te Jerusalē opgetroc
kē warē/voor dē Sabbath/hiet ic die poor
D tē sluytē/eñ beual datmēse n3 opē doen en
soude/tot na den Sabbath/eñ ic stelde som
mige mijnder knapē aē de poortē/datmen
gheenē last dair in brēgē en soude op Sab
baths dagē/Doē bleuē die Creemers eñ
vercopers m3 alderhāde ware ouer nacht
dair buytē/voor Jerusalem/eens oft twee
werue/Doē getuychde ick hen segghende
Waerom blijf di ouer nacht om de muerē
Doet ghijt noch eens/so wil ic die hāt aē v
slaē/Vā dier tijt en quamen si des Sabbaths niet
meer/Eñ ic sprac tottē Leuiten die rein warē/dz si
comē soudē eñ die poortē wachtē ō dē Sabbaths
dach te heyligē/Mijn God gedēct mi dies ooc/eñ
spaert mi na uwer grooter ontfermherticheyt

Jc sach tot dier tijt ooc Joden die wijfs namen
E vā Asdod/Ammō eñ Moab/eñ hair kinderē spra
kē half Asdodichs/eñ en constē n3 Jootsch sprekē
mer na die tale elcx volcx/eñ ick scelde se eñ vloeck
somighe mannē/eñ bloecte se/eñ pluctese/eñ nam
eenen eedt van hen bi Godt/dat ghy v dochteren
niet en sult gheuen haren sonen/noch hare dochte
ren nemen uwen sonen/noch v seluē/En heeft n3
Salomon die coninc Jsrahel daer aen gesondicht?
eñ daer en was nochtans in vele heydenen gheen
coninc zijns gelijc/eñ hi was sinen God lief/ende
God sette hē coninc ouer geheele Jsrael nochtās
brachten hem die buytenlantsche wiuē tot sonden
En hebt ghi dan niet gehoort dat ghi sulck groot
quaet doet/om v van onsen God te ontgaen/met
buytenlantschen wiuen te nemen?

Eñ een vvt den kinderē Joiada des soons Elia
sib des hoogē priesters/hadde vrientscap gemaect
met Sanballat den Heronite/Mer ic iaechde hē
vā mi/Gedēct haerder mijn God die des priester
scap quijt zijn gewordē/eñ dat verbōt des priester
scaps/eñ der Leuitē/Also reynichdē ickse van allen
buytenlantschen/eñ stel de die hoede der priesterē
eñ der Leuiten/elckē tot sinen dienste/ende
dat hout te offeren op gesette tijden/
eñ die eerste vruchtē/Gedenct
mijnder mijn God ten
besten

Chier eyndet dat boec Nehemie
Hier na volcht Hester.

Hier begint dat boeck Hester

Assuerus maecte een groote maeltijt sinē herē ende vorstē/hi roept Vasthi zijn wijf tot hem ter maeltijt/mer si en comt niet/Ende daerom vvort si vanden rijcke verstooten. Dat.J.Capit.

IN dē tijden Ahasueros
die daer regneerde vā India tot Mo
ren landt toe/ouer hondert eñ.xxvij.
landē/Eñ doē hi op sinē coninclijken
stoel sadt/inden slote te Susan/inden
derdē iare zijns coninc rijcs/maecte hy by hem een
maeltijt allen sinē vorstē eñ knechtē/te weten den
machtigē in Persen eñ Meden/den prouoostē eñ
ouerstē in sinē landē/dat hi soude latē siē dat heer
licke rijcdom zijns coninc rijcs/eñ die costelike pro
herie zijnder grootheyt/vele dagē lanc/te wetē hō
dert ende tachtentich dagen lanck.

Eñ doe die dagen vvt warē/maecte die coninc
een maeltijt alle den volcke die indē slote te Suzan
warē/beide groote eñ cleyne seuē dagē lanc inden
voorsale des hoofs/aent huys des coninckx/Daer
hingē witte/roode/eñ geele doecken met lijnen eñ
scharlakē coordē beuaē in siluerē ringen/op mar
morē calomnē/die banckē warē guldē eñ silueren
op plaueysel vā groenē/witten/geelen/eñ swarten
marmoren gemaect. Eñ dē drāc droechmē in gul
dene vatē/Eñ altoos andere eñ andere vaten/Eñ
coninclicks wijns plēteyt/so die Coninc vermocht
Eñ mē en sette niemāt wat hi drinckē soude/wāt
die Coninc hadde allē voorstaēders in sinē huse be
volē/dat elc soude doen alsoot hem beliefde.

Eñ die coninginne Vasthi maecte ooc een mael
tijt voor die wiuē indē coninclijcken huyse des Co
nincs Ahasueros/eñ optē seuēsten dage/doen dye

A
E Di
was
eer enl
xvi ia
voor
Crist
gebo
te als
werel
gestat
had.
Ma
hond
eñ.xxi
iaer.
Aristo
teles
was
deser
die na
maels
Alexā
magn
scolme
ster wa
Alexā
magn
wert
voorē o
trent
iaer hu
nae.

Coninck goets moets was vanden wine / hiet hy Mehumā/Bistha/Harbona/Bigtha/Abagtha/Sethar eñ Charcas/die seuē camerlingē/ die voor dē Coninc Ahasueros dienden/dat si die coninginne Vasthi soudē halē voor den Coninc/ met der coninclijcker croonē/dat hi dē volckē eñ vorstē / haer schoonheyt soude thoonē/wāt si was fray/Met die coninghinne Vasthi en wilde niet comen / nae den woorde des conincs door sine camerlingen. Doen wert die coninc seer gram/ eñ sine verbolgentheyt ontstac in hem.

C Eñ die Coninc sprac totten wijsen/die hen opt lāts sedē verstonde / wāt des Conincs saken/eñ sine hātteringe moestē geschiē voor alle verstādige oprecht/Die naest bi hē warē/Charsena/Setar/Admatha/Tharsis/Meres/Marsena eñ Memuchā die seuē vorstē der Persen eñ Meden/die dat aensichte de Conincs sagē/ eñ saten bouē aē int coninc rijc wat recht datmen aen die coninginne Vasthy doē soude/om dat si niet gedaen en hadde/nae den woorde des Conincs/door sine camerlingen/Doē sprac Memuchā voor den Coninc eñ den vorsten.

D Die coninginne Vasthi en heeft niet alleen aē den coninc qualic gedaē/mer ooc aē allē vorstē/ eñ ooc aen allē volcken in allē landē des conincs Ahasueros/Wāt sulckē stuc der coninginnē/sal wt comen voor allē wiuē/dat si haer mās sullē vachten voor hare oogē/eñ sullē seggen/Die coninc Ahasueros hiet der coninginnē Vasthi voor hē te comē/met si en wilde nz. So sullē nv die princessen in Perzē eñ Medē ooc seggē/tot allē princen des conincs / als si dit stuc der coninginnen hooren/so salder verachtens eñ toornicheits genoech verheffen/Behaget den coninc/so laetmen een coninclijc gebot van hē wtgaē/eñ scriuen nae der Persen eñ Meden wet/Het welcmen niet en derf ouertreden / dat Vasthy niet meer voor dē coninc Ahasueros en come /eñ die coninc geue haer coninc rijc haerder naester die beter is dan si/Eñ op desen brief des conincks die gemaect wert in sinē geheelē rijcke/(dz welc groot is)verbreyt worde/op dat alle wiuē haer mans in eeren houden/beyde onder groote ende cleyne.

Dat behaechde den coninc eñ den vorsten/eñ dye coninc dede na den woordē Memuchā/Doen wert den brieuē wtgesondē in allē landē des conincs/in elckē lande na zijnder scrift / eñ tot elckē volcke na zijnder talen/op dat elc man die ouer heere in sinen huyse bleue/eñ liet spreken na der talen zijns volcs

¶ Men soect den Coninc schoone ioncfrouwen Onder den welcken so coemt ooc Hester/welcke voor alle die andere den Coninc behaecht/Mardocheus v vaerscout den Coninc van verraderie

Dat.ij.Capittel.

A Nae dese gheschiedenisse/doen dye verbolghenheyt des Conincs Ahasueros vercoelt was/gedacht hi op Vasthi wat si ghedaen hadde/eñ wat ouer haer besloten ware Doen spraken die knapen des Conincks dye hem dienden/Men soecke den Coninck ionghe schoone maechden/ende die Coninck stelle toesienders in allē landen zijns coninc rijcks / dat si alderhande ionge schoone maechdē te samē brengē tottē slote Susan in dat vrouwen huys / onder die hant Hegai/des Conincs camerlinc/die de wijuen beware eñ gheue hen haer ciragie/ Eñ welcke deerne den Coninc beualt/die werde coninghinne in die plaetse Vasthi/ Dat behaechde dē coninc/eñ hi dede also.

Daer was een Jootsch mā tot dē slote Susan die hiet Mardachai/een sone Jair / des soons Simei/des soons Kis/ des soons Jemini / dye mede wech geuoert was van Jerusalē/doen Jeconia die Coninc Juda wech geuoert wert/den welckē Nebucad Nezar die Coninc tot Babel wech gheuoert hadde/Eñ hi was een mōboor/ Hadassā die is Es- B
ter/eē dochter zijns vaders broeds/want si en hadde noch vader noch moeder/eñ si was een schone/eñ huepsce maecht/Eñ doē haer vader eñ moeder sterf/namse Mardachai tot eender dochter.

Doen nv dat gebot eñ wet des Conincs vmaert wert/eñ vele maechdē te hoope gebracht werden/totten slote Susan/onder die hant Hegai/ so wert Ester ooc genomen tot des Conincs huys/onder die hāt Hegai des bewaerdes der wiuen /ende die maecht behaechde hē/ eñ si vāt ontfermherticheyt voor hē/Eñ hi haeste met haerder vercieringe/ dz hi haer deel soude geuē/eñ seuē fijne maechdē vā des conincs huys daer toe/ Eñ hi dedese met harē maechdē in die beste plaetse/ int vrouwē getimer. Eñ Ester en gaf hē haer volc eñ haer maechschap niet te kennē/Wāt Mardachai had haer gebodē/dat zijt niet te kennē en soude geuen/ Eñ Mardachai wādelde alle dage voort voor huys/ aēt vrouwen huys/dat hy vernemen soude / oft Ester wel ghinge/ende wat haer gheschieden soude.

Als dan den gesettē tijt elcker maecht quā/dat C
si tottē Coninc Ahasueros comē soude/ na dien si twaelf maenden int vrouwen cieren geweest was (wāt haer vercieringe moest so vele tijts hebbē/te wetē/ses maenden met balsem eñ myrre / ende ses maendē met goeder specerie / so warē die wiuē dā verciert) als dan ghinc eene maecht totten Coninc eñ hēt welc si wilde moestmē haer geuen/ die met haer vandē vrouwen getimmer tot des Conincs huys ghinc/Eñ als een tsauonts in quam/die ginc des morgēs vā hē in dat ander vrouwē huys/ondē die hāt Saasgas des conincs camerlinck / der concubinē bewaerder Eñ si en mochte niet weder totten Coninc comē/het en was dat het den Coninc luste/ ende liet se met name roepen.

Doē nv den tijt Ester aen quā / der dochter Abi-
hail des ooms Mardachai(die hi tot eender doch- D
ter hadde opgenomē) dat si tottē coninc comē soude/ en begeerde si niet/dā wat Hegai des Conincs camerlin/der vrouwen bewaerd sprac. Eñ Ester vant genade voor alle diese aensagen/ Eñ Esther was gecomē voor den Coninc Ahasueros/int coninclijcke huys/inder thiensten maēt / die daer hiet Tebeth/int seuēste iaer zijns coninc rijcs/Eñ de coninc creech Esther lief bouē alle wiuē/ eñ si vāt genade eñ ontfermherticheyt voor hē/voor alle maechdē/eñ hi sette die coninclijke croone op haer hooft eñ maectese coninghinne in Vasthi stede. Eñ de coninc maecte een groote maeltijt allen sinen princē eñ knechten/Dat was een maeltijt om Esther wille/Eñ hi dede die landen rusten/eñ gaf coninclijke geschincken wt.

Eñ doen men ander werf maechden vergaderde soo sadt Mardachai in die poorte des Conincks Eñ Esther en hadde noch niet te kennen gegeuen

haer maechscap noch haer volc/gelijck haer Mar=
dachai geboden hadde. Wāt Ester dede na dē woor
de Mardachai/gelijc als doe hi hair mōbair was.
Ter seluer tijt doen Mardachai inder poorten
des conincs sadt/so worden twee camerlingē des
conincs Gicthā eñ Teres/die de dueren bewaerdē
gram/eñ dachten haer handen aenden coninc A=
hasueros te slaen/dat wert Mardachai kenlijc/eñ
hi gaft der coninghinnen Esther te kennen/Ende
Esther seyt den coninck in Mardachai name/Eñ
doenmē dat ondersocht/so wert dat beuondē/eñ
si wordē beyde aen boomē ghehanghen/eñ twert
gescreuē in die Cronica voor den coninck

¶ Haman wort verheuē bidē Coninc Eñ hatet Mardocheū/om dat hi hē niet en wilde eere bewijzē/Hi gebiet daer ō alle Jodē te dodē Ca.iij

A Na deser ghescjiedenisse maecte die co
ninc Haman groot/dye sone Meda=
tha dē Agagite/eñ verhoochde hem/
eñ sette sinē stoele bouen alle vorsten
die bi hem warē/eñ alle knechtē des
conincs/dye in die poorte des conincs warē buy=
geden die knien/eñ aenbadē Haman/Wāt die co=
ninc hadt also gebodē/Maer Mardachai en buy=
gede de kniē niet/eñ en aenbadt hē niet/Doē spra
ken des conincs knechtē die inder poorten des co
nincs warē tot Mardachai/Waerom ouertreedt
ghi des conincs gebot? Eñ doē si sulcke daghelics
tot hem spraken eñ hise niet en hoorde/so ghauen
zijt Haman te kennen/dat si sien souden/oft die re
B den Mardachai volherdē soude/wāt hi hadde hē
ghesiet dat hi een Jode ware.
Eñ doen Haman sach dat Mardachai hem die
knien niet en buychde/noch hē en aenbade/werdt
hi vol gramscappē eñ verdachtede/dat hi aē Mar
dachai alleene die hant soude slaen (want si haddē
hem dat volc Mardachai te kennen gegeuen) mer
hi leyde daer op toe dat volc Mardachai alle Jodē
die uit geheel conincrijcke Ahasueros warē te ver
nielē/Inder eerster maēt dat is dye maēt Nisan/
int twaelfste iaer des conincs Ahasueros/werdt
dat lot geworpen voor Haman/vandē eenē dach
totten anderen/eñ vander eender maent tot op de
twaelfste maent/dat is die eerste maent Adar
Eñ Haman sprack tottē Coninc Ahasueros/
Daer is een volck verstroeyt/eñ deelet hem onder
C alle volckē/in allē landen ws conincrijcs/eñ haer
wet is anders dan alle der volckē/eñ en doen niet
na des Conincs wet/eñ ten staet den Coninc niet
te lijdē/die also te laten, Gehaget den Coninc/so
scriue hi datmense verdoe/so wil ic thien duysent
ponden siluers ouerwegen/onder die hant der ar=
beiders datment brēge in die camer des Conincs/
Doen dede die Coninc sinen rinc vander hant/eñ
gaf dien Haman den soone Medatha/dē Agagite
der Joden viant/Eñ die Coninc sprac tot Hamā
Dat siluer si v gegeuen/daer toe dat volc/dat ghy
daer mede doet dat v belieft
Doen riepmen die scrijuers des conincs/inden
D derthiensten dach der eerster maent/eñ werdt ghe=
screuen hoe Haman beual aen die princen des Co=
nincs/eñ tottē prouoostē herwaerts eñ derwaerts
inden landen eñ totten hooftlieden elcs volcs indē
landē herwaerts/eñ derwaerts/nae der scrift elcs
volcs/eñ na haerder talen indē name des conincs
Ahasueros/eñ met des conincs seghel beseghelt/
Ende die brieuen worden gesonden door die loo=
pers/in allen landen des conincs/om te vernielen
te dooden eñ te verdoen alle Joden beyde ionc eñ
out/kinderen eñ wiuen op eenē dach/te wetē op=
ten derthiensten dach der twaelfster maent/dat is
der maent Adar/eñ hare goet te roouē/Also was
dat inhout des gescrifts/dat een gebot ghegeuen
ware in allen landen/allen volcken te openbaren/
dat si opten seluen dach bereyt souden sijn/Ende
die loopers ghinghen haestelic wt nae des conincs
gebot/Eñ indē slote te Susan wert een gebot op
geslagen/Eñ die coninc eñ Haman saten eñ dronc
ken/Maer die stadt Susan wert onrustich.

¶ Daer coint een grote droefheyt ende clage ouer den Joden mer Mardocheus beschict door Hester die coninginne dat die sake verandt wort

Dat.iiij. Capittel.

D Oen Mardachai vernam al watter A
geschiet was/so scoorde hi sine clee=
deren/eñ dede eenē sac aen/eñ asscē
eñ ghinc wt midden in die stadt ende
riep luyde eñ claechlijc/eñ quā voor
die poorte des conincs/Wāt niemāt en mocht tot
des conincs poorte ingaē/dye eenē sac aen hadde/
Eñ in allē landē tot welcker plaetsen des conincs
woort eñ gebot quā/was een groot clagē ondē dē
Jodē/eñ vele vastē/weendē/droegē rouwe/eñ la=
gē in sackē/eñ in die asschē/Doe quamē die maech
dē Esther eñ hare camerlingē/eñ gauēt haer te kē
nen/Doe verscricte die coninghinne seer/Ende si
sandt cleeder datse Mardachai aen soude doen/eñ B
den sack vā hem leggen/maer hi en namse niet
Doen riep Esther Hathach onder des conincs
camerlingē die voor haer stont/eñ beual hem aen
Mardachai/dat hi vernemē soude wat dat ware/
eñ waerom hi so dede/Doē ghinc Hathach wt tot
Mardachai aen die strate/in die stadt/die voor dye
poorte des conincs was/Eñ Mardachai seyt hē
allet wat hem ontmoet ware/eñ de summe des sil
uers/dat Haman gesprokē hadde in des Conincs
camer ouer te wegē/om die Jodē te vernielē/ende C
gaf hē dat wtscrift des gebots/dat te Suzā opghe
slagē was haer te vernielen/dat hijt Esther soude
thoonē/eñ haer te kēnē geuē/eñ hi seide eñ geboot
haer dat si tottē coninc in soude gaē/eñ doē een be=
de aen hē/eñ vragen van hem/nae haer volck
Eñ doē Hathach in quā eñ seide Ester de woor
den Mardachai/so sprac Ester tot Hathach/eñ ge
boot hē aen Mardachai/Alle die knechten des co
nincs/eñ dat volck indē lande des conincs wetē dz
so wie tottē coninc ingaet/binnē indē hof/hi si mā
oft wijf/die niet geroepen en is/die sal starcx ghe=
bots steruē/ten si dat dye coninc dat gulden septer
te hemwaerts reycke/daer mede hi leuende bliue
Maer ic en ben nv in.xxx.daghē niet gheroepē tot
tē coninc in te comen D
Eñ doē die woordē Ester/Mardachai wordē
geboot scapt/hiet Mardachai Ester weder segghē
Eñ dēct niz dz ghi v leuē behout oft vlost/wāt ghy
int huys des conincs zijt voor allē Jodē/wāt ist dz
ghi te deser tijt swiget/so sal den Jodē wt een andr
plaetse hulp eñ verlossige opstaē/eñ ghi eñ ws vads

huys sult verghaen/ wie weet oft ghi om deser tijt
wille/totte coninckrijcke genomen zijt? Esther hiet
Mardachai antwoorden / So gaet henē eñ verga
dert alle die Joden die tot Suzan voor handen zijn
eñ vast voor mi / dat ghi niet en etet noch en drinc
ket in drie dagen/noch dach noch nacht / Ic eñ mij
ne maechden willen ooc alsō vasten/eñ alsō wil ick
totten Coninc ingaen tegen dat gebot/vergae ick
so vergae ick/ Mardachai/ghinc eñ dede allet wat
hem Esther gheboden hadde.

Hester comt voor den Coninc/ Si noedet den
Coninc eñ Aman te gaste/ Aman gheeft te kēnen
sinē nijt teghen Mardocheum. Ende hi beroemt
hem seer houaerdelijc voor sine vrienden / Eñ wt
ingeuen zijnder huysurouwen doet hy een galge
maken om Mardocheum te hangen.

Dat.v.Capittel.

A ENde opten derden dach cleede haer
Esther coninclijc/eñ ghinc inden hof
aent huys des Conincks/ binnen te-
ghen dat huys des Conincs / Eñ die
Coninck sadt op sinen coninclijcken
stoel/int coninclijcke huys/tegē die duere des huys
Eñ doen die Coninck Esther die coninginne sach
staen inden hof/ vantse genade voor sinen ooghen
Eñ die Coninc recte den gulden septer in zijn hāt
te Esther waert/ Doen ginck Esther toe /eñ taste
tsoppe des septers aen/ Doen sprac die Coninc tot
haer/ Wat is v Esther coninghinne? eñ wat eyschē
ghi? ooc die helfte des coninckrijcs sal v gegeuē wer
den/ Esther sprac/ Gehaget den Coninc/ soe come
die Coninc eñ Haman heden totter maeltijt die ic
bereyt hebbe/ Die Coninc sprac/ haestet/ dat Ha-
man doe/ wat Esther gesproken heeft.

Doe nv die Coninc eñ Haman totter maeltijt
quamē/ die Esther bereyt hadde/ sprac die Coninc
B tot Esther doē hi wijn gedronckē hadde/ wat bidt
ghi Esther/ het sal v gegeuē werdē: eñ wat eyschē
ghi ooc de helfte des coninckrijcs/ het sal gescieden
Doē antwoorde Esther eñ sprac/ Mijn bede eñ be
gheerte is/ hebbe ic genade geuondē voor den Co-
ninc/ eñ ist dat den Coninc behaget mi te geuē mij
ne bede/ eñ mijn begeerte te doē/ so come die conic
eñ Haman totter maeltijt die ic voor hē bereyden
wil/ so wil ic morgē doē dat die coninc ghesevt he-
uet/ Doē ginc Haman in dien dage wt vrolijc ende
goets moets/ Eñ doē hi sach Mardachai inden poor
tē des Conincs/ dz hi nz op en stont/ noch hē voor
C hem en beweechde/ so wert hy vol gramschappen
ouer Mardachai/ maer hi onthielt hem/ eñ doē hy
thuys quam/ sandt hi eñ liet sine vrienden halē/ eñ
zijn wijf Seres/ eñ vertelde hen die heerlichz zijns
rijcdoms/ eñ die menichte zijnder kinderen/ ende al
hoe hem die Coninc so groot gemaect hadde/ ende
dat hi bouen die princen eñ knechten des Conincs
verheuen ware/ Ooc sprac Haman/ Eñ die conin-
ginne Esther/ en heeft niemant mettē Coninc tot
ter maeltijt die si bereyt hadde / laten comen / dan
mi/ Eñ morgen ben ic ooc tot haer ghenoot mettē
Coninc/ Mer in allen desen en hebbe ic gheen ghe
noechte/ also lange als ic sie den Jode Mardachai
in sconincs poorte sitten.

Doen sprac zijn wijf Seres/ eñ alle sine vriendē
tot hē/ Men make eenē boome vijftich ellē hooch
eñ segt morgen den Coninck datmen Mardachai
daer aen hange/ so comt ghy metten Coninc vro
lijc totter maeltijt/ Dat beuiel Haman wel/ eñ liet
eenen boom bereyden.

Die Coninc beueelt Aman dz hi Mardocheo
eē grote eere bewijse/om te loonē die vrientschap
die hi den Coninc bewesen heeft.

Dat.vi.Capittel.

INder seluer nacht en conste dye Co- A
ninc niet ghestapen/ eñ hiet die cronij
ken eñ die historien brenghen/ Doen
die voor den Coninck worden ghele
sen/ soe quamt tot dier plaetsen daer
gescreuē was/ hoe Mardachai hadde aēgebracht
dat die twee camerlinghē des Conincs Bigthana
eñ Theres die aen den dorpel bewaerden/ toe gele
get hadden die hant aen den Coninck Ahasueros
te slaen/ Eñ die Coninc sprack/ Wat hebben wy
Mardachai eere eñ goets daer voor gedaen? Dat
spraken die knapen des Conincs die hem dienden
Hem en is niet gescheit/ Eñ die Coninc sprac/ wie
is inden hof? (want Haman was inden hof gegaē
daer buytē voor des Conincs huys/ dat hi dē Co-
ninc soude seggen/ Mardachai te hangen aen den B
boome die hi hem toebereyt hadde) Ende des Co
nincs knapen spraken tot hem/ Siet Haman staet
inden hof/ Die coninc sprac laet hem in comen

Eñ doe Haman in quam sprac die Coninc tot
hem/ Wat salmen dien man doen/ dien die Coninc
gheerne wilde eeren? Haman dachte in zijn herte/
Wien soude die Coninc anders gheerne eere wil-
len doen dan mi? Eñ Haman sprack tottē Coninc
Dien man/ dien die Coninck gheerne wilde eeren
salmen brengen datmen hem coninclijcke cleederē
aen doe/ die die coninc plach te draghen/ ende dat
paert daer die Coninc op rijdet/ eñ datmen die Co
ninclike croone op sijn hooft sette/ Eñ mē sal sulck
cleedt eñ paert gheuen in die hāt eens vorsten des
Conincs/ dat die selue dien man cleede/ diē dē Co-
ninc gheerne eeren wilde/ eñ voere op dat paert in
die straten der stadt / eñ late voor hem roepen/ So
salmen doen dien man/ dien die Coninck gheerne
eeren wilde

Die Coninc sprac/ haest v eñ neemt dat cleedt
eñ peert/ so ghi geseyt hebt/ eñ doet also met Mar C
dachai den Jode/ die voor die poorte des Conincs
sidt/ eñ en laet niet achter / aen allē dien dat ghi ghe
sproken hebt/ Doe nam Haman dat cleet eñ peert
eñ cleedede Mardachai/ eñ leyde hem op der stadt
stratē/ eñ riep voor hē / Also salmē dē man doē dē
welcken dye Coninck gheerne eeren wilde/ Ende
Mardachai quā weder aen die poorte des Conics
Mer Haman haeste hem thuyswaerts / hi droech
rouwe met bedectē hoofde/ ende vertelde sinē wij
ue Seres/ eñ allen sinen vrienden/ al wat hem ont
moet was/ Doe spraken tot hem sine wisen / ende
sijn wijf Seres/ Is Mardachai vanden zaet der
Joden/ voor dien ghi hebt begonst te vallen/ so en
vermuecht ghi niet aen hem/ mer ghi sult voor hē
vallen/ Doen si noch met hem spraken so quamen
des Conincs camerlingen daer bi/ ende dreuē Ha
man totter maeltijt te comen/ dye Esther bereydt
hadde

Die Coninc ende Haman eten bider coningin
nen Hester/ die welcke dē Coninc bidt voor haer

vole ende Aman viant van Mardocheo eñ sinen
volcke wort aen der ghalgen ghehangẽ / welcke
hi Mardacheo eerst bereyt hadde.

A Dat .vij. Capittel

Ende doen dye Coninck met Haman
quã / totter maeltijt die die coningin
ne Esther bereyt hadde / soe sprac dye
Coninc tot Esther des anderẽ daechs
doe hi wijn gedroncken hadde / Wat
bidt ghi coninghinne Esther? datment v geue / eñ
wat eyscht ghi / oocdat halue coninckrijc / het sal ghe
schiedẽ? Esther dye coninghinne antwoorde ende
sprac / Heb ic genade voor v geuondẽ O Coninck
eñ behaget dẽ Coninc / so geue hi mi mijn leuẽ om
mijnder bedẽ wille / eñ mijn volc om mijns begee-
rens wille / Wãt wi zijn vercocht / dat wi wtgedaẽ
gedoodet / eñ vernielt soudẽ werdẽ / Ende of God
wilde / dat wi doch tot knechten ende maertẽ wor
den vercocht / so wilde ic swighen / soe en soude dye
viant den Coninc doch niet schaden

Die Coninck Ahasueros sprac ende seyde tot
ter coninghinnen Esther / Wie is die / ofte waer is
die / die sulcs in sinẽ sinne nemẽ derre alsoe te doen
B Esther sprac / die viant eñ wederpartijder / is dese
boose Haman / Hamam verschoech hẽ voor den Co
ninc eñ voor die coninghinne / Eñ die Coninc stõt
op vander maeltijt eñ vandẽ wijn / in sijnder vbel
gentheit / eñ ghinc inden hof aen dat huys / Ende
Haman stont op / eñ badt die coninghinne Esther
om zijn leuẽ. Wãt hi sach / dat hẽ nv al een onzeluc
van den Coninc bereyt was

Eñ doẽ de Coninc weder wt den hof aẽt huys
inden sael daermẽ gegetẽ hadde quã / lach Haman
C aen dat sittene daer Esther op sadt / Doẽ sprac dye
Coninc / wil hi ooc die coninghinne verworgẽ by
mi in huys? Doe dat woort wt des Conincs mon
de ghinc / bedecten si Haman dat aẽsicht / eñ Harbo
na een vanden camerlingen voor dẽ Coninc sprac
Siet daer staet eenẽ boome inden huse Hamã vijf
tich ellen hooch / dien hi Mardachai ghemaect had
de / die goet voor den Coninc gesproken heeft / De
Coninc sprac / Laet hẽ daer aen hangen / Alsoe hinc
men Haman aen den boom dien hi Mardachai ge
maect hadde. Doen lach des Conincs gramscap.

¶ Die Coninc gheeft der coninghinnen Amans
huys / Eñ tot haerder bede so gebiet hi datmẽ in
allen landen scriue / om Amans ghebot te weder
roepen

Dat .viij. Capittel

A Op dien dach gaf de Coninc Ahasue
ros der coninginnẽ Esther dat huys
Hamans / der Jodẽ viãts / Eñ Mar-
dachai quã voor den Coninc / Want
Esther ghaf te kennen hoe hi haer be
stõt / Eñ de Coninc dede af sinen vingherline / dyen
hi van Haman genomẽ hadde / eñ gaf diẽ Marda
chai / Eñ Esther sette Mardachai ouer dat huys
Haman / Eñ Esther sprac voort voor den Coninc
eñ viel hẽ te voete / eñ smeecte hẽ dz hy werck soude
doẽ die boosheit Hamãs des Agagitẽ / eñ sine scalc
ke voornemẽ / dat hi tegẽ die Jodẽ verdacht hadde
Eñ die Coninc recte dat guldẽ septer tot Esther
Doe stont Esther op / eñ terde voor dẽ Coninc eñ
sprac / Behaget den Coninc / eñ hebbe ic genade ge
vondẽ voor hẽ / eñ ist den Coninc also gelegẽ / eñ ic
hem behage / so scriuemẽ dat die brieuẽ des voor-
nemens Hamans des soons Medatha des Aga-
giten / wederroepen wordẽ die hi ghescreuẽ heeft /
B om die Jodẽ te verdoẽ in allẽ landen des conincs /
want can ic dat quaet aengesien / dat minẽ volcke
ouer comen soude / eñ hoe can ic aengesien dat mijn
geslachte vergae?

Doẽ sprac die Coninc Ahasueros totter conin
ghinnẽ Esther / eñ tot Mardachai den Jode / Siet
ic hebbe Esther dat huys Haman gegeuẽ / eñ men
heeft hẽ aẽ eenẽ boom gehãgẽ / om dat hi sine hãt
aen die Jodẽ heeft geslagẽ / Soe scrijft nv voor de
Jodẽ / so het v behaecht / in des Conincs name / eñ
besegelt dat met des Conincs rinc / Wãt die scrif
tẽ die in sconincs name ghescreuẽ eñ met des Co
nincs rinc beslotẽ wordẽ / en mocht niemãt weder
roepẽ / Doẽ worden des Conincs scriuers gheroe
pẽ / in dier tijt / inder derder maẽt / dat is die maent
Siuã / indẽ .xxiij. dage / eñ wordẽ gescreuẽ so Mar
dachai geboot / tottẽ Jodẽ eñ tot den princen / lant
grauen / eñ hooftlieden indẽ lãden / vã India aẽ tot
Moren lant toe / tẽ wetẽ / hondert eñ .xxvij. landen
elckẽ lande na sinẽ scrifte / elckẽ volcke na zijnre ta
len / eñ den Joden nae haer scrift ende tale.

Eñ het wert in des Conincs Ahasueros naẽ
gescreuẽ / eñ met sinen ringe besegelt / Eñ hi sandt
die brieuẽ door rijdẽde postẽ eñ op ionghe muylen
D daer inne dat die Coninc dẽ Jodẽ gaf / so waer dz si
in stedẽ warẽ / hen te vergaderẽ / eñ te staẽ voor ha
re leuẽ / eñ te vernielẽ / te doodẽ / eñ te verdoene al-
le macht des volcs eñ lants / der geẽre diese benau
den / met dẽ kinderẽ eñ wiuẽ / eñ haer goet te roo-
uen / op eenen dach in allen landen des Coninckx
Ahasueros / te weten / inden dertienlsten dage dẽ
twaelfster maendt / dat is die maent Adar. Dat in-
hout des scrifts was / dat een gebot ghegeuẽ wa-
re in allen landen te verkondigen allẽ volcken / dat
die Joden op dien dach bereet souden sijn / hen sel-
uen te wreken aen haer viandẽ / Eñ die ridẽde bo-
den op die muylen / reden snellijc / eñ haestelijc wt /
na den woorde des Conincs / eñ dat gebot wert in
den slote Suzan opgesleghen.

Eñ Mardachai ghinc wt vanden Coninc in co
ninclijcke cleederen / gheele eñ witte / eñ met eender
grooter gouden croone / gecleet met lijnen eñ pur
puren mantel / Eñ die stadt Suzã iuychte eñ was
vrolijc / Mer den Joden was een licht eñ blijschap
eñ iolijt eñ eere gecomen / Eñ in allen landen ende
stedẽ in welcke plaetse des Conincs woort eñ ghe
boden quamen / daer was blijscap eñ iolijt ondẽ die
Joden / weerscappen eñ goede dagen / Also dat ve
le der volcken int landt Joden werden / Want die
vreese der Joden quam ouer hen.

¶ Die Joden wreken haer aen haere vyanden /
Hamans sonen die worden ooc ghehangen / ende
vele vander Joden vianden ghedoot / Ende dye
Joden houden groote feeste ende blijscap.

Dat .ix. Capittel.

A Inder twalefster maẽt dz is die maẽt
Adar / indẽ derthiensten daghe / dies
des Conincs woort eñ gebot / gestelt
hadde datment doen soude nyst op
ten seluen dach / doen die vianden de
Joden gedoodet souden hebbẽ / om ons te verwel
digen / keerde dat omme / dat die Joden hare vian-

den verweldigen souden / Doen vergaderden hen die Joden in haren steden / in allen landen des Conincs Ahasueros / dat si die handen soudē slaen aē die ghene die hen quaet wilden / eñ niemant en conste hen wederstaen / Wandt haer vreese was ouer allen volcken gecomē / Ooc alle ouerstē inden landen / eñ princen eñ prouoostē ende officiers des conincs verhieffen die Joden / Want die vreese Mardachai quā ond' haer / wāt Mardachai was groot indē huyse des conincs / eñ sine geruchte ghinc wt in allen landen / hoe hi toe nam ende groot werdt.

Also sloegen die Joden aen allen haren vianden met des sweerts slach / eñ doodēse / eñ vernieldense eñ deden na harē wille aen die gene / die haer vian=
B den warē / Eñ inden slote Suzan / doodē eñ verdeden die Jodē .v. hondert mannē / daer toe doden si Parsandatha / Dalphō / Aspatha / Porata / Adalia Aridatha / Parmasta / Arizai / Aridai / Vaiesatha die thiē sonē Haman / des soons Madatha der Joden viant / Mer aen sine goeden en sloeghen si dye handen niet / Ter seluer tijt quā dat ghetal der gedooder tottē slote Suzā voor den Coninc / Eñ die coninc sprac totter coninghinnen Esther / Die Jodē hebben totten slote Suzan vijfhondert mannen ghedoodet eñ verdaen / eñ ooc die thien sonen Haman / Wat sullē si doen inden anderē landē des conincs / Wat bid ghi datmen v geue / eñ wat eyscht ghi / meer datmen di doet?

Esther sprac / Behaget den coninc so laet hi die
C Joden morgen tot Suzan ooc doen na dat ghebot van heden / dat si die thien sonen Haman doen aen boomen hanghen / Ende die coninc hiet also doen eñ dat gebot wert tot Suzā opgeslagē / eñ die thiē sonen Haman werden gehanghen / Ende dye Joden vergaderden hen tot Suzā opten veerthienstē dach / der maent Adar / eñ verdeden op eenen dach tot Suzan drie hondert mannen / maer aen haere goeden en sloegen si hare handē niet / Maer die ander Joden inden landen des conincs quamē te samen / ende stonden voor haer leuē / dat si ruste souden maken voor haere vianden / eñ doodē vā harē vianden vijfentseuentich duysent / maer aen haere goeden en sloegen si die hant niet.

Dat geschiede opten derthienstē dach der maent Adar / eñ si rusten opten verthiensten dach der seluer maent / dien maectemen tot eenē dach des wel
D leuēs ende der blijschappen / Maer die Joden tot Susan waren te samen ghecomen / beyde op den derthiensten ende veerthiensten daghe / ende rustē opten vijftienstē dach / ende dien dach maectemē tot eenen dach des welleuens ende der blijscappē daerom maecten die Joden die opten dorpen ende onbemuerden stedekens woonden / die veerthiensten dach der maent Adar / tot eenen dage des welleuens ende der blijscappen / ende deen seynde den anderen ghiften.

Ende Mardachai bescreef dese geschiedenissē ende seynde die brieuen tot allen Joden / die in alle
E den landen des conincs Ahasueros waren / beyde die na ende verde warē / dat si dē veerthiensten ende vijftiensten dach der maent Adar / souden ontfaen ende houden / iaerlijcken na den dagen inden welcken die Joden tot ruste ghecomen waren van haren vianden / ende nae den maenden inden welcken haer smerte in blijscap / ende haer leedt in goede dagen verkeert was / dat si die selue soudē houden voor dagen des welleuens / oft der weerscappen ende der blijschappen / ende dat deen den anderen ghiften souden seynden / ende den armen mede deylen

Eñ die Jodē ontfingent / dat si haddē begonst F
te doen ende dat Mardachai tot hen schreef / Hoe Haman de sone Medatha / die Agagite / alre Jodē viant gedacht hadde / alle Joden te vernielen / Eñ dat lot laten werpen om hem te veruarē / ende ooc te vernielen / Ende hoe Esther totten coninck ghegaen was ende ghesproken / dat door brieuen sine schalcke ghepeysen / die hi teghē die Jodē ghedachte op sijn hooft ghekeert souden werden / Eñ hoemen hem eñ sinen sonen aen boomen ghehanghen hadde / Daer af si die dagen Purim noemden / nae den name des lodts / nae allen den woorden des briefs ende wat si selue ghesien haddē eñ wat hen
ouercomen was G

Ende die Joden rechtēt op / eñ namēt op hen ende op hare zaet / ende op alle die hen tot hen dedē dat si niet voorbi en wilden ghaen / iaerlijc dese twee daghen te houden / ghelijck si bescreuē eñ gestelt werdē / Dat dese daghē niet te vergheten / mer te houden sijn / bi kints kinderen / bi allen gheslachten / in allen landen ende steden / Het sijn die daghē Purim / die welcke niet voorby ghegaen en sullen worden / vanden Joden / eñ haer gedachtenisse niet vergaen bi haeren zade

Eñ die coninghinne Esther die dochter Abihail eñ Mardachai die Jode / screuen met gheheelder macht te confirmeren desen anderē brief van Purim / ende seynden die brieuē tot allē Joden inden hondert eñ twentseuentich landē des coninckrijcs Ahasueros / met vriendelijcken ende ghetrouwē woorden dat si dese daghē Purim soudē confirmeren op haeren ghesettē tijt / soe Mardachai die Jode ouer hen beuestighet hadde / eñ die coninghinnē Esther / Alsoe sise op haer sielen ende haer zaet beuestighet hadden die ghescciedenisse der vastē ende haers roepens / Eñ Esther beual dese gescciedenissen deser Purim te beuestighen / eñ in een boeck te scriuen

¶ Vander macht ende ghewalt Asueri eñ Mardochai

Dat .x. Capittel

Ende dye Coninck Ahasueros leyde tijns opt lant / eñ op die eylanden in
die zee / Maer allet werck sijnder ge= A
welt ende macht ende die grote heerlicheit Mardachai die hem de coninc ghaf / siet dat is ghescreuen in dye Cronica der coninghen in Meden ende Persen / Want Mardachai die Jode was die ander na den coninck Ahasueros eñ groot onder die Joden ende aengenaeme onder der menichte sijnder broederen / die voor sine volck goet sochte / eñ sprack dat beste voor alle sinen zade.

(.·.) (.·.) (.·.)

Dit sijn dye capit
telen welcke inden boecke He=

ster inden Hebreeuschen texte en̄ inden Bibliscen
schriften nyet geuonden en worden/ Noch
tans om dattet die Grieckische en̄ ooc
die Latijnsche ouersetters hebben
daeromme hebben wi die ooc
hier nae willen setten in
Duytsche/ op dat
niemāt eenich
ghebrec en
hebbe
daer
ine

¶ In dit Capittel is bescreuen wat Mardocheo ghedroomt is   Dat.xi. Capittel.

Ardocheus een soon Jair/ des soons
Semei/ des soons Cisei/ vanden stā
A me BēJamin eē Jode/ dye sine wo=
ninghe hadde inden slote te Susan/
groot gheacht onder alle den ghenen
die inden coninclijcken houe verkeerdē. Dese was
een vanden gheuangenen die Nebucadnezar dye
Coninck van Babilonien van Jerusalem tot Ba
bel gheuoert hadde / met Jechonia den Coninck/
Dese Mardocheus hadde inden anderen iare/ als
die groote Coninck Artaxerxes regneerde/ inden
eersten dach des maendts Nisan eenen alsulcken
droom gehadt

Hem dochte dat hi hoorde een groote tempee
ste/ grouwelijcke donderslaghen / eertbeuinge/ en̄
grooten oploop inden lande/ ende dat hi sach twee
groote draecken die haer teghen malcanderen ten
strijde bereet haddē/ en̄ haer ghecrijsch was groot/
van welcker brullen ende gheroepe/ alle heydenen
op sijn ghe weest om te oorloghē teghē die oprech
te/ Ende dien seluen dach was vol duysternissen/
B en̄ gansch doncker / vol van benautheden en̄ vree=
sen/ en̄ daer was een groot verschricke in allen lan=
den/ Die oprechte waren versaecht / want si vrees=
den voor dat ongeluck en̄ quaet dwelc op haer be
reet was/ en̄ hadden haer ouergheguē te steruē/
en̄ daeromme so riepen si tot God.

Ende als si aldus schreydē/ soo is die cleene fon
teyne tot een groote water vloet/ ende tot veel wa
teren ghewordē/ Ende met dien ist/ weder dach
ghewordē/ ende die sonne is weder opgeghaen/
Ende die verneder de sijn verhoocht ghewordē/
en̄ die selue hebben die heerlijcke en̄ houaerdighe
verslonden.

Als nv Mardocheus desen droō gehadt heeft/
soe is hi ontwaect/ ende heeft in zijnder hertē scher
pelijc gedacht/ wat dat God soude willen maken
hi heeft dit gansche wesen begheert te wetē/ ende
heeft daer op ghedacht tot inder nacht toe.

¶ In dit Capittel wort bewesen hoe dat Mar=
docheus die verraderie der twee dienaers tegen
den Coninck openbaert/ ende daeromme vanden
Coninc gheeert wort

Dat.xij.Capitte

Er seluer tijt woonde Mardocheus
te houe by Bigtha ende Theres des
Coninc camerlinghen/ en̄ poortiers
vanden palleyse / Maer als Mardo= A
cheus hare opsette mercte/ en̄ haer ge
peys naerstelijck hadde vernomen / soe wert hy te
binnen dat si hare ontrouwe en̄ boose handē voor
hadden genomen aenden Coninck Artaxerxen te
slaen/ en̄ hi gaft den Coninc te kennen/ Die coninc
liet die twee besnedenen met tormenten examine=
ren/ Ende als zijt beleden/ so worden si ghedoodet
Die Coninc dede dit teekenē in die Jaerboeckē of
Croniken/ tot een eewige gedachtenisse/ en̄ Mar=
docheus bescreef ooc dese selue geschiedenisse Also B
beual die Coninc dat Mardocheus te houe dienē
soude/ en̄ ghaf hem voor dese sine getrouwicheyt
een geschencke/ Maer Haman die sone Medatha
die Agagite was hooch ende groot gheacht in des
Conincks hof/ Die selue begonste Mardocheo en̄
sinen volcke lijdē aen te doen/ om der twee camer
linghen wille die ghedoot waren.

¶ Een copie des Mandaments dwelcke die Co=
ninc Artaxerxes wt hadde laten gaen in alle lan=
den/ wt ingheuen Amans des hoofmeesters / dat
men ouer al die Joden soude wtroeden ende ter
doot brengen.

Dat.xiij. Capittel A

Je groote Coninck Artaxerxes dye
van India aen tot Ethiopiam ouer
hondert ende seuenentwintich landē
regneerde/ ontbiet allen den vorsten
ende lantvoechdē die zijnder gewalt
onderworpen zijn vriendelijcke groete/ Als ick
een heere ghewordē ben ouer vele volcs/ ende dē
gantschen eertbodem in mijnder gewalt gebracht
hebbe/ so en hebbe ick niet met vermetentheyt en̄
onrecht mi van mijnder macht wegen willen ver=
heffen/ mer ic hebbe voor mi ghenomen die ghene
die onder mijn ghewalt zijn met behoorlijckheit en̄
saechtmoedicheit altijt te regerē / en̄ die ganschelic
in een rustich leuen te stellē / Daer mede oock mijn
rijcke te vrede te brenghen / datment ouer al seker
lic mochte door reysen/ en̄ ooc dē vrede die alle mē
schē begheerē/ wederomme te vernieuwē/ Als ick
nv met mijne raetsheren ouerleyde / hoe dat alsulc
ke tot eenē goeden eynde ghebracht mochte wor=
dē/ soo was daer een by ons in voorsichticheyt dye B
voornaeste / wiēs goetwillich / trouwe en̄ ghelo=
ue dickwils betoōt en̄ beproeft is geweest/ die welc
ke ooc die voornaeste en̄ eerliste naest den Coninc
was/ met name Aman/ die gaf ons te kennē / hoe
dat een rebellich volc in alle dē landē ingeulochten
had/ dwelc tegē alle andere liedē statutē en̄ wetten
maectē/ en̄ dwelcke ooc der Coningē wtgegaē mā
damentē altijt verachtede / waerom niet toe te la
tē en is/ dat alsulc regimēt bi v lieden sonder afstel
linge mochte bliuē. Als wi sulcs vernomē hebben
dat dat volc gansch en̄ eenē yeghelickē cōtrarie is
en̄ bi haer vreēde en̄ āder insettingē ghebruict/ ooc
onser settingē en̄ hādelingē wederstaet / en̄ neemt
voor hē quade sakē te volbrengē/ Daerom dat on=
se rijc tot eenē goedē staet en̄ stātachtichz come/ soe
hebbē wi gebodē / dat alle die ghene dye v liedē vā
Aman/ welcke ouer alle onse sakē geset en̄ geordi
neert is/ die voornaeste na den Coninc/ en̄ ooc also

vele als een vader is)int ghescrift gheordineert en̄
vervolcht wordē/dat die met wijf en̄ kinderē sullē
wtgeroedet en̄ verdaē werdē met haerder vian=
den en̄ haerder wederpartijen sweert/en̄ dat daer
ooc gheen ontfermherticheit ghebruyct/oock nie=
mant ghespaert en worde/en̄ dat sal gescieden den
xiiij.dach der twaelfster maent Adar ghenoempt
van desen iaer/op dat die gene die van ouds heyr
altoos en̄ ooc noch op desen tijt rebellich geweest
zijn/op eenen dach met gewaldt inder hellen afge
stoten werden/dat alsoo ons regiment volcomen
vrede en̄ ruste hebben mach

Mardocheus dacht aen alle die wercken ende
C groten daden des HEEREN heeft hem ghebeden
met dese woorden. O HEERE HEERE gheweldi
ge almachtighe coninc/want in dijnder ghewout
zijn alle dingen/ende als ghi Israhel helpen en̄ ver
lossen wilt so en mach v niemant wederstaen noch
beletten. Want ghi hebt den hemel ende die aerde
gemaect/ en̄ soe wat wonderlics onder den hemel
is/du bist aller dingen een HEERE/daer en is ooc
niemant dye v O HEERE wederstaen mach/Du
weetst alle dingen/Du weetst HEERE dat ic noch
wt boosheyt/noch wt hoochmoet/nocht wt eerbe
geringe dat niet gedaē en hebbe/dat ic niet en heb
be willē mi neygē noch bucken voor dē houaerdi=
gen Aman(wāt ic wel te vreden ware geweest en̄
goetwillich sine voetstappē te cussē in dien dat Is=
rael ten bestē hadde mogē ghescheiden/ mer ic heb
be dat gedaen op dat ick des menschen eere niet en
soude voor Gods eere setten/en̄ dat ic niemant en
soude aenbeden dan v mijnen HEERE alleene/
D en̄ dat en sal ic in geenē stouten noch houaerdigen
doen/En̄ daeromme O HEERE Godt en̄ coninc
spaert dijn volc/ want si leggē daer op toe hoe dat
si ons mochten vernielen/ si dencken ende begheeren
te verderuen/ende te verdoen dat volcke/ dye
welcke altoos v erffenisse ghewest is/En wildt
niet verachten v deel dat ghy v selfs wt den lande
Egipti verlost ende geleypt hebt.

Verhoort mijn ghebet/en̄ weest ghenadich/ di
nen volcke/dat ghi v tot eenen erue vercoren hebt
verandert onse clage ende droefheyt in vruechde/
dat wi leuēde bliuē/O HEERE ende dijnen name
louen mogen/En wilt doch den mont der geenre
die v louen niet laten(O HEERE) verdaē werden

Dies ghelijcken riep ooc dat gansse volc Isra=
el/so crachtelijc als si ymmer mochten totten HEE=
RE/want haer doot en̄ verderffenisse stont haer
lieden voor den ooghen.

¶ Van dat claghen bedroeffenisse ende ghebet/
der conincginnen Hester/ Dat.xiiii.Capittel.

A OOck so is die coninginne Hester inden cā=
pe des doots wesende tot den HEERE
gheuloden/si heeft die eerlijcke cleederen
afghelept ende wtghedaen/ende heeft aenghedaen
cleederen die tot suchten ende claghen diendē. En̄
inder plaetse der costelijcker saluen heeft si haer
hooft met asschen ende vuylnisse bestroeyt/ ende
haren lichaem heeft si seer verootmoedicht/ ende
vernedert/Alle die plaetsen daer si te voren vruech
de gehadt hadde/die heeft si metten hayre veruult
dat si haer seluen wtgepluct hadde.

Si badt ooc God den HEERE Israhels met
desen woorden/ O mijn HEERE God du bist
alleen onse coninck helpt mi eenige verlatene dye
gheenen helper en heeft dan v/want mijn iammer
en̄ verderffenisse is mi voor aenstaende

Vander ioncheit op wt dē geslachte mijns va=
ders hebbe ic gehoort/dat ghi Israel wt alle volc= B
ken ghenomen hebt/ende onse vaders van allen
haren vooruaderen dat sy dijn eenich erfdeel zijn
souden ende hebt hen ghedaen/al dat ghi haer be=
looft haddet/Nu wel aen HEERE wi hebbē voor
v ghesondicht/waeromme ghi ons in die handen
onser vianden ghegeuen hebt/daeromme dat wy
hare Goden gheeert hebben/HEERE ghi zijt ghe
recht/Ooch soo en laten si haer niet ghenoeghen/
dat wi bitterlijc en̄ swaerlijck onder haer benaut
ende ghevanghen zijn/Mer ghy hebt dine handen
gheleghet op die handen hairder Goden/dat si be
ginnen wech te nemē dwelcke ghi met dinē mont
geoordineert en̄ bescreyden hebt/ende wt te roedē C
dijn erfdeel/te besluyten ende te stoppē den mont
der gheenre die v louen/wt te blusschen die heerlic=
heit ende eere dijns huys ende dijns altaers/ende
op te doē den mont der heidenē/te louē die cracht
en̄ duechde der Godē en̄ den vleesschelijckē coninc
hooch te prijsen inder eewicheit.

O HEERE en gheeft dinen scepter niet den
ghenen die niet en zijn/ dat sy ons in onsen iāmer
ende ongheual niet en bespotten/mer keeret hair
voornemen ouer haer/en̄ den ghenen dye alsulcs
ouer ons begonnen heeft een straffinghe/ ende set
hem tot eenen exempele

Weest onser gedachtich O HEERE/en̄ thoont
v inden tijt van onser benautheit ende onser noot
Sterct my O du coninc der Godē/ghi heerschap=
per alles gewouts/gheeft mi een bequaem en̄ be=
hagelijcke sprake in mijnē mōde voor den leeuwe
en̄ keert sijn herte tegē dē hate/onser viandē haer
te verdoen/en̄ alle die te verdoē die hē mede gons
tich zijn/Mer verlost ons met dijnder handt/ende
helpt mi eenighe verlatene/die geene bescerminge
noch helper en heeft/dā v alleē HEERE/ghy weet
alle dinc/ghi weet dat ic die heerlichz en̄ eere v on=
gerechter hate/en̄ dat ic scouwen en̄ tegētheit heb
bē vandē bedde der onbesnedenē en̄ aller heidenē

Ghi kent en̄ weet minē noot/dat ic dat teeken
mijnd hoochz en̄ heerlichz hate/dwelc ick op mijn
hooft drage/inder tijt als ic mi spiegelē en̄ siē laten
moet/en̄ een verdriet daer af hebbe/als van eenen D
onreynē doecke/en̄ dat ic dat niet en drage ter tijt
als ick rustich ben en̄ alleen bi mi seluen

Ghi weet ooc dat ic dijn dienarinne aē die tafel
Amās noyt gegetē en hebbe/en̄ dz ic ooc noyt gee
nē lust noch behagē aen die maeltijdē des coninc
gehadt en hebbe/dat ic ooc die drancofferē niet ge
dronckē en hebbe/en̄ dat ic dij dienarinne noeit gee
ne blijscappe gehadt en hebbe vā dien dage aen als
ic hier toe gebracht si/tot desen tegenwoordighen
dach toe/dan alleen in v HEERE

O du God Abrahās/O du sterche God ouer
alle verhoort die stēme der geenre die geene hope
meer en hebben/en̄ verlost ons wt die handen der
scalcken en̄ verlost mi wt mijnder vreese

¶ Die coninghinne Hester verthoont hair voor
den coninc en̄ vermaet hem dē noot haers volcs

Dat.xv. Capittel.

A En is gheschiet op den derden dach heeft Hester die rouwe cleeder wtghetoghen ende heeft aengheden hare heerlijcken en eer cleederē ende heeft haer costelijc toegemaect na dē maci als si God hadde aengeroepen die een aenschouwer en salichmaker is aller dingen/ so nam si met haer twee dienstmaechden op deene leende si als die ghene dye teeder was/ dye andere volchde haer/ ende droech den sleppe haers cleedts/ Dat schijnsel haer der scoonheit maecte haer aensicht rosenverwich Die ghedaente haers aensichts was vrolic en lieflijc/ met haer herte was beanxt vā groter vreesen.

Si ginc in door alle die doren/ en quā voor den coninc/ Die coninc sat opten stoel sijns rijcs/ ende

B had aenghedaen zijn costelike scone ghewaect/ gheheel guldene/ ende verciert met edele ghesteente/ ende was seer ontsienlijck/ Hi hief op zijn aensicht dat van claerheit blincte/ ende in sine toornicheidt sach hi haer aen/ Doen viel dye coninginne neder si waert bleeck ende onmachtich/ ende leende opt thooft der maget die met haer ghinc/ Mer God verkeerde dat herte des conincs dat hi sachtmoedich wert/ dat den anxte hē wt sinē stoel dreef/ en haer in sinen armen ombinc/ ende hieltse tot dat si weder tot haer selfs quam/ Hy sprackse ooch aen met vriendelijcken woorden/ ende seyde tot haer/ Hester wat ist? Ic ben dijn broedr/ sijt goets moets ghi en sult niet steruen/ want ons ghebot gaet die ghemeynte aen/ niet v/ Comt herwaerts/ En met dien hief hi op sinen guldenen staf/ ende leyde dyen op haren hals/ ende omuincse vriēdelic/ en sprack Spreect met mi/ Doen seyde si/ Ic hebbe v gesien ghelijc als een engel Gods/ ende mijn herte is my verscrict/ van vreese dijner heerlicheit en claerheyt Wandt hooch ende wonderlick bistu o heere/ ende de dijn aensicht is vol van vriendelicheit/ Als si al soo met hem sprack/ soo viel si weder in onmachte/ waeromme die coninc veruaert wert/ ende alle die dienaers troosten haer.

¶ Een vvtschrift ofte Copie eens mandaments des conincks Artaxerxis dwelcke biden Joden ter liefsten Esther in alle sinen lande heeft latē vvt gaen Capittel.xvi.

A Je groote coninck Artaxerxes/ dye van India aen regneert tot Ethiopia toe ouer hondert en seuenentwintich landen ontbiedt den vorstē ende regenten der seluer landen/ den ghenen die hem beminnen vriendelicke groete. Daer zijn vele die om der menigherhande vrienscappen en weldadē wille/ als si tot grooter eerē ghebrocht zijn/ altijt meer ende meer dies te stouter en hoochmoedigher werden/ ende niet alleene onse ondersaten bestaen hinderlick te zijn/ want ouervloedighe weldaden en mogen si niet liden/ ende beghinnen wat teghen die ghene te peysen die hen goet doen ende en nemen niet alle dancbaerheyt vanden mēschē (mer in hoochmoet ende stoutheyt) als dye ghene die der weldaden ongheachtich ende ondancbaer zijn (ende si onderwinden hen Gods) Dye alle dinc altijt siet/ oordeel dye welcke alle boosheyt haet ende straft te ontvlieden/ Het gheschiet oock dicwils dat vele der ghenre dye vand ouermacht ghesett zijn/ ende dien die hanteringhe ende saecken der ondersaten beuolē zijn te handelen stout werdē/ dat si met dat onnosel bloet te stortē haer beuleckē/ dwelcke haer in onuerhalijcke schadē bringt Die ooc met valsche ende bedriegelijcke spraken/ ende loghenachtighe clapperie die simpele goethz der ouersten verleyden ende verraden/ Ab ist oorbaerlic ende goet dat wi des waernemen/ daer nae

vragen/ ende dincken/ niet alleene die oude geschie- B

denissen die ons aengaende zijn/ Mer ooc dat nv voor handen is/ hoe schandelijcke/ oneerbare/ ooc scadelijcke dingē die voochden gehanteert hebben ende daer en bouen in toecomende saecken sulcks voorhoeden/ op dat alle menschen het Rijcke rustich ende vreedtsaem moghen maken/ ende somtijden tot eene veranderinghe mochten trecken/ en tgheene dat nv teghenwoordich voor ooghen is/ dat selue opt alder vriendelijcste te ghemoete comen ende af te stellen

Als nv Aman dye soon Amadaka/ van Macedonia/ waerlic vreemt vandē Persischen bloede/ en verre vā onser goedertierenheit) vi ons als een vreemdelinck inghenomen is/ ende dies vriendelicheyt vercreghen heeft dye wi tot allen volckē ghebruycken) also dat hi onse vader ghenoempt ende van alle menschen in hoogher eeren ghehouden is ghewees/ ghelijck als die naeste ende vernaemste na den coninc/ so en heeft hi hem zijnder houerdicheit niet moghen onthouden ende heeft ons vestaen niet alleen des Rijcs mer oock des leuens te beroouen

Oock soo heeft hy Mardocheum onsen salichmaker en behouder dye ons in allen dinghen goet bewesen heeft/ Desghelijcs oock dye eerbare ende ontschuldbare Hester een medeghenote ons rijcs

mitsgaders allen haren volcke met menigherley C

bedroch begheert te verdoen/ Want hy gemeent heeft In dien hi die selue wech dede/ ende ons van dien beroofde/ soo soude hy in sulcker voeghe dat Rijcke der Persen tot die Macedoniers bringhen Mer wi beuinden dat die Jodē die van desen scalc ouergegeuē waren om te dooden/ datse geene oeueldaders en zijn/ mer datse betamelijcke en rechte wetten ghebruycken/ ooch dat si kinderen des alderhoochstē leuenden Godts zijn/ vanden welcken onse ende onser vooruaderen Rijcke tot noch toe wel gheoordineert is/ Daeromme soe sult ghy lieden wel doen als ghi die brieuē ende mandamenten die van Amadatha sone wtghegaen zijn/ van gheender werden en houdet/ want dye ghene dye sulcs opghesett ende beschict hadde/ dye hanghet te Susis. voor der poorten/ met alle sinen ghestachte ende God (die alle dinc in zijnder ghewout heeft)

die heeft hem na zijnder verdiensten sulcs vergou- D

den ende betaelt.

Ende op sulcs sult ghi lieden die Copie van desen brieue in allen plaetsen publiceren/ aflesen/ ende opslaen/ dat die Joden vrij en onbehindert hē nae haerder insettinghen houden moghen/ Ende dat haerlieden gheholpen werden/ ende dat

si aenden ghenen (die op die tijt haers angsts eñ noots haer ouervallē wouden/ gewroken werden opten derthiensten dach der twaelf- ster maent Adar/ Want God dye alle dinck regheert heeft dyen dach/ inden welcken dat wtuercoren volc soude gedoot hebben ghe- worden/ tot vruechden verkeert.

C Duermits dien sult ghi lieden oock onder die hoochtijdelijcke daghen die ghi hout/ de- sen dach met alderley ghenoechten begaen/ op dat nv ende in toecomende tijden desen dach den ghenen dye dye weluaert der Per- sen begheeren eene ghedachtenisse si int bes- te/ mer den ghenen die ons moeylijc ende op roerich zijn/ een ghedachtenisse des verder- uens.

Alle steden ende landen dye sulcs nyet en doen/ dye sullen metten sweerde ende viere grouwelijcken verdaen ende verstoten wer- den/ ende niet alleen vanden menschen nem- mermeer bewoont werden/ mer oock van- den wilden dieren eñ voghelen sullen si ghe- haet werden.

Na desen alle sprack Mardocheus/ Van Godt den HEERE zijn alle dese dinghen ghescheit/ want ick hebbe aenghemerct den droome dien ic ghesien hadde/ dye welcke dit selue bediede/ ende daer en is niet te vergeefs ghescheit Want die cleene fonteyne is in een riuiere ghewas- schen/ in een licht eñ eender zonnen verandert/ en- de in groote wateren/ dat selue beteekent Hester/ welcke die coninc tot eender huysvrouwen gheno- men heeft/ ende woude dat die Coninginne soude wesen/ Mer die twee draeckē/ dat ben ic eñ Aman Ende die volcken die tsamē gecomen zijn/ dat zijn die ghene dye opghestelt hadden der Joden name wt te wisscen ende te niet te bringhen/ Ende mijn volck dat is Israel/ die als si den HEERE aenghe- roepen hebben/ soe heeft hijse behoet/ ende verlost van alle quaet/ Ende heeft daer omme bewesen groote teekenen eñ wonderheden onder dye Hey- denen. Eñ hi heeft ghewilt datter twee natien van volcke souden zijn/ Deene dat volcke Godts/ En- de dandere der Heydenen/ Ende beyde dye natien zijn voor den HEERE ghecomen/ ende voor al- le menscen gelijc dattet van beginne bi hem voor- sien was/ Ende also is die HEERE gedachtich ge weest zijns volcs/ eñ heeft sinen erfdeele ontferm- herticheyt bewesen/ Ende daeromme sullen dese daghen ghelijck voorseyt is/ met grooter eere ende feeste onderhouden worden inder maent Adar/ den vierthiensten eñ vijftienstē dage der seluer maēt met volcomē blijscappe eñ ge- noechte. Also dat alle Jo- den te samen comē sul- len ende Israhel in allen haren stammen.

(.·.) (.·.) (.·.)

¶ Hier eyndet dat boeck Hester.

Hier begint dat dat boeck Hiob.

¶ Hiobs vveluaert eñ goedē staet vvort hier be screuen/ Ende daer bi zijn ongeual/ dvvelc hem A van Sathan vvt der gehengenisse Gods aenghe daen vvort Dat. I. Capittel

Daer was een mā inden lande Hus/ die hiete Hiob/ die selue die was slecht eñ recht/ God vreesende/ eñ mide dat quaet/ eñ wan. vij. sonē/ eñ. iij. dochteren/ eñ zijns vees was vij. M. scapē. iij. M. kemelē. v. C. ioc runders/ eñ seer vele gesins/ eñ hi was machtiger dan alle dye oostwaert woonden

Eñ sine sonen gingen/ eñ hielden weertscappē elc in sinen huyse op sinē dach/ eñ seyndē eñ noden haer drie susterē/ om met hē te etē eñ te drincken/ Eñ als enē dach der weertscappē om was/ so seyn- de Hiob eñ heylichdese/ eñ stont smorgens vroech B op/ eñ offerde brantoffer nac haerō alder ghetal/ Want Hiob dachte/ mijn sonē mochtē gesondicht hebbē/ eñ dē HEERE ondancbaer geweest hebbē in haren hertē/ also dede Hiob alle dage

Mer het geuiel op eenē dach/ doē die kinderen Gods voor dē HEERE tradē/ soo quā die Satan ooc onder hē/ Dye HEERE sprack tot Satā/ Van waer coemt ghi? Satan antwoorde den HEERE eñ sprack/ Ick heb al om int landt ghetrocken/ en de vender doore ghetrocken/ Dye HEERE sprack tot Sathan/ En hebdi geen achte ghehadt op mij- nē knecht Hiob? Wāt zijns gelijc en is inde lāde nz/ slecht eñ recht/ eñ God vreesende/ eñ schout dat quaet/ Satan antwoorde den HEERE ende sprac Meint ghi dz Hiob God om niet vreest? ghy hebt doch zijn huys eñ al wat hi heeft rontzō bewaert/ ghi hebt die wercke zijnd handē gesegent/ eñ zijn

goet heeft hem wtgebreyt inde lande / Mer steect v hant wt / eñ tastet al aẽ wat hi heeft / wat geldet hi sal v int aensicht lachteren / Die HERE sprack
C tot Sathã / Siet al wat hi heeft si in uwer hãt sond alleen aen hem seluen en slaet v handt niet / Doen ghinck Sathan wt vanden HERE.

Optẽ dach doen sine sonẽ eñ dochterẽ aten eñ droncke wijn in haers eerstẽ geborẽ broeders huse / so quã een bode tot Hiob eñ sprac / Die runders ploechdẽ / eñ die ezelinnẽ gingẽ daer neffens in dye weyde / doen vielen die wten rijc vã Arabien daer in / eñ namẽse / eñ sloegẽ die knapẽ metter scherptẽ des sweerts / eñ ic ben alleẽ ontgaẽ / dat ict v boot scapen soude. Doen die noch sprac / so quã een andẽ eñ seide / Dat vier Gods viel vandẽ hemel / eñ verbernde scapẽ eñ knapẽ / eñ verteer dese / eñ ic bẽ alleẽ ontgaen / dat ict v soude bootscappẽ / Doen dye noch sprac / quã een eñ seide / Die Chaldeen maec-
D tẽ drie bataelgiẽ / eñ ouervielẽ die kemelẽ / eñ sloegẽ die knapẽ metter scerptẽ des sweerts / eñ ic ben alleẽ ontloopẽ dat ict v bootscappẽ soude. Doẽ die noch sprac / soe quã een eñ seide. V sonẽ eñ dochteren aten eñ droncke / in haer eerste geborẽ broeders huys / eñ siet doẽ quam eenẽ grootẽ wint ouer dye woestijne / eñ stiet op die vier hoechen des huis / eñ werpt op die kinderẽ / so datse storuẽ / eñ ic ben alleẽ ontvlucht / dat ict v soude bootscapten

Doen stont Hiob op / eñ scoorde zijn cleederen eñ scoer zijn hooft / eñ viel op dye aerde / eñ aẽbadt eñ sprac / Ic bẽ naect van mijnẽ moedẽ lichaẽ ghecomẽ / eñ ic sal wedẽ naect derwaerts varẽ / Die HERE heuet gegeuẽ / die HERE heeft genomẽ / dye naẽ des HEREN si gesegent / in allẽ desen en zondichde Hiob niet / eñ en dede niet sottelic tegẽ God

¶ Hiob wort ooc van Satan idẽ lichaẽ aenghetast / dwelck hi nochtans verdraecht met grooter patientie ¶ Dat .ij. Capittel

A Nde het geuiel inde dage doẽ die kinderẽ Gods quamẽ eñ tradẽ voor den HERE / dat Sathã ooc ondẽ hẽ quã / eñ voor dẽ HERE tradt / Doẽ sprac dye HERE tot Sathan / Van waer comt ghi? Sathan ãtwoorde dẽ HERE eñ sprac / Ic heb al om int lant getrockẽ / eñ vender door gegaen / Die HERE sprac tot Sathan / Eñ hebdi geen achte op minẽ knecht Hiob gehadt? Wãt zijns gelijcken en is indẽ lãde nz / slecht eñ recht God vreesende / eñ scouwẽde dat quaet / eñ hout noch aẽ zijn der vroomheit / Mer ghi hebt my beweecht dat ic
B hem sonder oorsake bedoruẽ heb / Sathã ãtwoorde dẽ HERE eñ sprac / Huyt õ huyt / eñ al wat eẽ mã heeft / laet hi voor sine leuẽ / Maer steect v hãt ende tast zijn ghebeente eñ vleesch aen / wat geldet hi sal v int aensicht lachteren / Die HERE sprack tot Sathan / Siet daer / hi si in uwer hãt nochtans spaert zijn leuen.

Doẽ voer Sathã wt vandẽ HERE / eñ sloech Hiob met bosen sweeren / vandẽ hole zijns voets /
C totte opperstẽ zijns hoofts toe / eñ hy nã een scerf / eñ scabde hẽ / eñ sat in die asschẽ / Eñ zijn wijf sprack tot hem / Hout ghi noch aẽ uwe vroomheyt? Looft God eñ sterft / hi sprac tot haer / Ghi spreect ghelijc die sotte wiuẽ spreken hebbẽ wi goet ontfaen vã Gode / eñ en soudẽ wi dz quaet ooc niet aenne-

mẽ? In allen desen en besondichde hem Hiob niet met sinen lippen.

D Mer doen die drie vriendẽ Hiob hoordẽ / alle dat ongeluc dz ouer hẽ gecomẽ was / quamẽ si elc wt zijnẽ plaetsen / Eliphas van Theman / Bildad vã Suah / eñ Zophar vã Naemath / wãt si werdens eens / dat si soudẽ comẽ õ hẽ te beclagen eñ te troostẽ / Eñ doen si haer oogen vã verre opsloegẽ / so en kendẽ si hẽ niet / eñ hieuẽ haer stẽmen op / eñ weendẽ / eñ elc scoorde zijn cleet / eñ sprengdẽ aerde op haer hooft tẽ hemel / eñ satẽ met hẽ opter aerdẽ seuẽ dagẽ eñ seuen nachten / eñ en sprakẽ niet met hem / want si sagen dat die smerte seer groot was.

¶ Dat vleessce toont ooc hier zijn onlijdsaẽheyt Eñ hier wordẽ die personẽ der onlijdsaẽmigẽ bescreuẽ / die tegẽ Gods oordeel rebellerẽ Ca.iij

A Ier na dede Hiob sinen mont op / eñ vervloecte sinen dach / eñ sprac / Diẽ dach moet verlorẽ werden daer inne ic geborẽ bẽ / eñ diẽ nacht doemẽ seyde / Het is een mãnekẽ ontfangẽ. Dẽ seluẽ dach moet duyster zijn / eñ God vã bouẽ daer af en moet nz na hẽ vragẽ / eñ geẽ scijnsel en moet ouer hẽ scinẽ / duysternissen die moetẽ hẽ inne hebbẽ / eñ dz doncker vliue ouer hẽ met wolckẽ / eñ dẽ dompe aẽ dẽ dach make hẽ grouwelijc / Diẽ nacht moet een donckerheit in nemen / eñ en moete hẽ nz ondẽ die dagẽ des iaers verblijdẽ / noch int getal dẽ maẽdẽ comẽ / Siet diẽ nacht moet eẽlic zijn / eñ geen
B bliscap en come daer inne / Dye vervloeckers des daechs moetẽ diẽ vuloeckẽ / eñ dye daer bereit zijn te vwecken den Leuiathan / Sijn sterren moetẽ duyster werdẽ in zijnẽ scemeringhe / Hi hope opt licht eñ en come hẽ niet / eñ en moete niet siẽ diẽ opgãc der dageraet / Dat hi niet beslotẽ en heeft die duere vã mijns moeders lichaems / eñ niet verborgen dat ongeluck / voor minen oogen

Waeromme en ben ic niet ghestoruen vã moeders lichaẽ aen? waerõ en bẽ ic niet vergaẽ doen ic wt dẽ lichaẽ quam? waerõmie hebben si my op den scoot genomẽ? waerõ ben ic met borsten gesoocht So lage ic doch nv / eñ waer stille / eñ sliep eñ hadde ruste mettẽ coningẽ eñ raetsheren der aerden / die dz woeste timeren oft met den prìcen die gout hebben / eñ hare husen vol siluers zijn / oft als een ontijdelike geboorte / eñ niet en ware / als die ionge kinderẽ die dz licht niet gesiẽ en hebbẽ / aldaer moetẽ doch die õgodlike ophoudẽ met rasen / Aldaer rustẽ doch die vele moeytẽ gehadt hebbẽ / daer hebbẽ doch die geuãgenẽ vrede met malcãderẽ / eñ en horen die stemme des drengers nz / daer zijn cleyn eñ groot / knecht / eñ die van sinen heere vrij is.

C Waerõ is den kattijgen dz lichte ghegeuẽ / eñ dz leuen den bedroefdẽ hertẽ? die die doot õwachtẽ eñ encoẽt nz / eñ soudẽse dìe wel wt dẽ õvorgenen grauẽ / die hen woter matẽ seer verblijdẽ eñ zijn vrolic / dz si dz grafc vercrijgen / eñ den mã welcs wech õvorgen is / eñ voor hẽ vã gode bedect wert? Wãt mine suchtẽ coẽt eer dã ic ete / mijne huylen vallet daer wt als water / wãt dz ic gevreest hebbe dat is ouer mi gecomẽ / eñ dz ic sorchde heeft mi geraect En was ic nz geluckaẽ? en was ic nz sõ stille en had ic niet goede ruste / eñ daer comt sulckẽ ongeualle

¶ Die vrienden ende maghẽ Hiobs comẽ om hẽ te troostẽ Ende willẽ bewisen dz hi õ zijnẽ sondẽ

wille ghestraft wort Want God alleen dye boose
ende nz die goede en straft.   Capittel.iiij.

A Doẽ antwoorde Eliphas vã Tema/
eñ sprac/ Ghi en hebbet mescien niet
geerne ist datmen met v pijnt te spre-
kẽ met wie cãt gelatẽ? Siet ghy hebt
vele ondwesen eñ ũmoyede hãden ge
sterct/uwe redene heeft die geuallene opghherecht/
eñ die beuẽde knië hebt ghi vecrachticht/ Mer nv
het aẽ v coẽt so wert ghi ũsacht/ eñ nv het v raect
ũscriet ghi/ Ja dz is uwe vreese Gods/uwẽ troost
uwen hope/eñ v goet wesen/ Lieue gedenct/waer
is een onsculdidige ũgaen/of waer zijn die gerechti
ge ũnielt? gelijc ic wel gesien hebbe/ die daer moey-
te ploechdẽ/eñ ũgeluc saydẽ/ eñ oochstẽse oocinne
B dz si door dẽ adẽ Gods zijn ũgaẽ/ eñ vãdẽ geest zij
der grãschap ũteert wordẽ/ Dat brullen ẽ leuwen
eñ die stẽme der leuwinnẽ/ eñ die tãden der ionger
leuwẽ zijn gebrokẽ/ die leeuwe is ũgaẽ ẽ dat hi niet
meer en roofde/ eñ die ionge leeuwẽ zijn ũstroeyt/
Eñ tot mi is eẽ heimelic woort gecomẽ/eñ mijn
oore heeft een merckelick wt dẽ seluẽ ontfaẽ/doen
ic ouerdachte ẽ nachtẽ gesichte/als den slaep op die
liedẽ valt/doẽ quam mi vreese eñ beuẽ aen/eñ alle
mijn gebeentẽ verscrictẽ/eñ doẽ den geest voor by
C mi ginc/so stondẽ mi die hayrẽ te berghe/aen mijn
lichaẽ. Doẽ stont een beelt voor sinẽ oogẽ/ eñ ic en
kende sine gedaente niet/ het was stille/eñ ic hoor
de een stẽme/Hoe mach een mẽsce gerechter zijn dã
God? oft een man reynd gezijn dã die hẽ gemaect
heeft? Siet onder sine knechtẽ en vint hi geen trou
we/eñ in sine boden vint hi sotheyt/hoe vele meer die
in leemẽ huysen woonẽ/eñ die welcke op aerde ge
fundeert zijn//sullẽ vandẽ wormen geten worden
Het duert van smorgens tot sauonts toe/soe wer
D dẽ si wt gehouwẽ/eñ eer zijt gewaer werden zijn si
gheheelijc wech/eñ die onder hen ouer bliuen/ver-
gaen ende steruen oock onuersiens.

¶ Hi bewijst datter niemãt zõder zõde en is Het
verbreyt dz lof des almachtigẽ Gods eñ zijnder
weldaden Ende seit hẽ salich te zijn die van God ge
straft wort   Dat.v.Capittel.

A NOẽt mi eenen wat geldet/ oft ghi eenen
vint/eñ siet õme yewers na eenen heyli
gẽ/Mer eenẽ dullen doodet die grãscap
wel eñ dẽ onwetẽdẽ doodet die ernstige liefde/ Jc
sach eenẽ dullẽ ingewortelt/ eñ ic vloecte haestelic
sine huys/Sine kinderẽ sullẽ verre zijn vand salic-
heyt/eñ sullẽ verslagẽ werdẽ ind poorten/daer geen
ũlosser zijn sal/Die hõgerige sal sinẽ oogst eten/eñ
die gewapẽde sullẽ diẽ nemẽ eñ die dorstige sullen
zijn goet wt suppẽ/ Wãt moeyte wt ẽ aerden niet
B en gaet/eñ ũgeluc wt dẽ acker nz en wascht/ Mer
die mensce wert tot ongeluc geboren/ gelijc die vo
gels driuẽ opwaerts te vliegen. Doch wil ic nv vã
Gode spreken/eñ vã hẽ tracterẽ die grote dingen
doet/ die niet te ondersoeckẽ en zijn/eñ wõderliche
dẽ die nz te tellẽ en zijn/ Die dẽ reegẽ opt lant geeft
eñ laet water comẽ druypẽ. Die die nedere verho-
get/eñ dẽ ũdructen opwaerts helpt/hi doet te nie
te/die ghepeysen der listiger/dat het hare hant niet
voluoerẽ en can/ Hi vaet die wisen in haerder listic-
heyt eñ maect der vroed raet tot sotheyt/ dat si des
daechs in die duysternisse loopẽ/eñ tastẽ indẽ mid-
C dach als ind nacht/ Eñ helpt dẽ armẽ vãden sweer
de/eñ vã haren monde/ eñ vander hant des mach
tigen/eñ hi is des armen hoope/ dat die boosheyt
haren mont toe sal moeten houden.
Siet salich is die mensche dye God straft/Daer
omme en weygert v der castijnge des almachtigen
niet/Want hi quetset eñ verbindet/ hi slaet eñ sine
hant heelet/Wt sesse tribulatien sal hi v verlossen/
eñ in die seuẽste en sal v geen quaet rakẽ Jnd dier
te sal hi v vander doot verlossen/eñ inden oorloge D
vã des sweerts hant/hi sal v ũbergẽ voor die gees
sele der tongen/dat ghi niet en vreest voor dat ver-
deruẽ als het comt/ Jnt verderuen eñ honger sult
ghi lachẽ/eñ voor die wilde dierẽ inden lande niet
vreesen/Maer v verbont sal zijn metten steenẽ op
tẽ velde/eñ die wilde dierẽ opt lãt/sullẽ vrede met
v houdẽ/eñ sult beuidẽ dat uwẽ taber nacule vre-
de heeft/ eñ ghi sult v huysinge besorghen eñ niet
sondigen/eñ ghi sult onderuindẽ dat ws saets ve-
le sal werden/eñ uwe nacomelingẽ als dat garsch
opter aerden/ eñ sult inden ouderdom ten graue
comen/gelijc eenen hoope tarwen ingeuoert wert
tot zijnder tijt. Siet dat hebben wy ondersocht/eñ
tes alsoo/Dien zijt ghehoorsaem/eñ merct ghi ws

¶ Iob onderwijst sine vrieden dat hy nz te ver
geefs so onlijdsamelijc ghescreyt en heeft/ Want
die groot is/ Ende hi treft haer heymelijck dat si
meer wt gheueynsheyt dan wt warachtiger lief-
ten ghecomen zijn dan om hem te troosten.
Dat.vi.Capittel.   A

IOb ãtwoorde eñ sprac/Waert dat-
men mine gramschap woeghe/ende
mijn lijden te samen in een wage ley
de/soo soud swaerder zijn dan tsant
aender zee/ Daer omme ist om nyet
wat ic spreke/want die pijlen des almachtigen ste-
ken in my/der seluer verbolgentheyt/ drincket wt
al minen gheest/eñ die veruaernissen Goodts zijn
op mi gerecht.
Die wilde ezele en briesscet nz als hi gars heeft
noch dẽ osse als hi voeder heeft/cantmen oec ete
ten dat ongesouten is/of sal yemandt smaken dat B
witte om den doyer/Wat mijne siele niet aen en
wilde tasten/dat is mine spijse van smerte/O dat
mijne biddinge geschiede/ende dat mi God gaue
dat ic hope/dat God begonste ende versloege mi/
eñ liet sine hant gaẽ eñ cliefde mi/so hadde ic noch
trooste eñ wilde bidden in mijnder cranckeyt/dat
hi maer niet en spaerde/ ic en hebbe doch niet ver-
loegent die reden des heilighen
Wat is mine cracht dat ic soude mogẽ volhe
dẽ/eñ welck is mijne eynde dat mijn siele verdul- C
dich soude zijn/ Mine cracht en is doch niet steenẽ
mijn vleesch en is niet metalẽ/ic en hebbe doch nie
waerts geẽ hulpe eñ het en wil nieuwaerts voort
met mi/Wie sinẽ naestẽ gheen ontfermhertichheyt
en bewijset/die ũlatet des almachtigẽ vreese/Mij
ne broeders gaẽ voorbi mi als een beke/gelijc dye
waterstromen voorby vloeyen Nochtãs die door
den rijme serome/ouer diẽ sal dẽ sne vallẽ/ Jnder
tijt alse die hitte drucken sal/sullen si versmachten
ende alst heet wert/sullen sy vergaen van haerder
plaetsen/daren wech gaet besiden wt/si terdẽ opt
ongebaende/eñ sullen vergaẽ

Si sien op die wegen Thema/ op die voetpadē
vant rijc Arabien verwachten si/ Maer si sullen te
scāde werdē/ alst opt sekerste es/ eñ hē scamē moe=
tē als si dair op comē zijn Want ghi zijt nv tot mi
gecomē/ eñ om dat ghi iāmer siet/ vreest ghy/ Heb
ic ooc gheseit/ comt herwaerts/ eñ van uwen ver=
D moegē scincket mi/ eñ verlost mi wt der handt des
viants/ eñ verlost mi vander hāt der afgriselijker?
Leert mi/ ic wil swigen/ eñ wat ic niet en weet dat
onderwijset mi/ Waerom berispt ghi die oprech-
te redene/ wie is onder v/ diese soude connen ghe=
straffen/ Ghi versiert woordē dz ghi maer straffen
en sout/ eñ dē moet met woorden vsaghet maken/
ghi vallet ouer eenen armē weese/ eñ roeyt uwen
naestē wt/ Nochtās wāt ghi hebt begonst/ siet op
mi/ of ick voor v met lueghenen bestaen sal/ Ant=
woordet dz recht is/ mijn ātwoort sal noch recht
bliuē/ wat geldet oft mijne tonge onrecht hebbe/
eñ oft minen mont onduechde voor gheue?

¶ Hier wort bescreuen een vrienddelijken twist
Hiobs tegen God/ Ende voort hier ooc verhaelt
die salicheit des mēschelijken leuēs Capit.vij

n moet die mensce niet altoos inden
A strijt zijn opter aerdē/ eñ sine daghen
zijn als eens daechs huerlincs/ Gelijc
eē knecht vlanct na die schaduwe/ eñ
eē dach huerlinc dat sinē arbeit wt si
Also heb ic wel geheele maēdē te vgeefs gearbeit
eñ allēdiger nachtē zijn mi vele ghewordē/ Als ic
mi neď leyde/ sprac ic/ wāner sal ic opstaē/ eñ daer
na rekēde ic/ wāneer dz auont wilde werdē/ Wāt
ic was geheelic eene scousel/ alle mā tot dat duys=
B ter wart/ Mijn vleesch is alomme wormachtich
eñ veruylt/ Mine huyt is vercrompen/ eñ te niete
gewordē/ Mine daghen zijn lichter wech geulogē
dan een weuers spoele/ eñ sijn vergaen/ alsoe dat=
ter gheen ophouden gheweest en is.

Gedenct dat mijn leuē eenē wint is/ eñ dz mi=
ne oogen niet weder en comē te siē dat goede/ eñ
geē leuēde ooge en sal mi niet meer sien/ Dine oo=
gen sien mi ane/ daer omme verga ic/ Een wolcke
wert te niete eñ gaet daer henen/ Also wie inder
hellen hier onď vaert/ en coēt niet weď opwaerts
ende en comt niet weder in zijn huis/ eñ sine plaet
se blijft woeste/ Daer omme en wil ic minē mont
niet verbieden/ Ick wil spreken vāder benautheit
mijns gemoets/ eñ wil wt seggē die bedroefenisse
C mijnder sielē/ Ben ick dā een zee oft waluisch/ dat
ghi mi also besluyt? Als ic dachte mijn bedde sal mi
troostē minē leger sal mi vlichtē Als ic met mi sel
uen spreke so vuaert ghi mi met dromē/ eñ maect
mi grouwel/ also dat mine siele wenscet verhāgen
te sijn/ eñ mine gebeente den doot ic hebs mi ghe=
troost ic en sal niet meer leuen

Hout op vā mi/ wāt mine dagē zijn ydele/ Wat
D es een mensch dat ghi hē groot acht/ eñ becōmert
v met hē Mettē eersten sette ghy hē wel in/ maer
ghi tast hē vollic aē/ Waeromme en doet ghi v niet
vā mi/ eñ en laet niet af tot dz ic mijn speecsel in ba
le/ Heb ic gesondicht/ wat sal ic v doē/ o ghi mēscen
bewaerď? Waer om maect ghi mi dat ic op v stoet
te/ eñ bē mi seluē eenē last/ eñ waerom en vergeuet
ghi mi mine misdaet nv eñ en neēt mine onduecht
niet wech/ want nv sal ic mi in die aerde nederleg=
gē/ eñ alsmē mi morgē soect/ so en sal ic daer niet zijn/

Bildad straft den mā Hiob besculdicht hē/ en
de thoont hē die hipocrisie/ Ende hi bescrijft ooc
mede die natuere der hipocriten ende der geueiñ
der heyligen Capittel.viij

Een antwoorde Bildad vā Suah/
eñ sprac/ hoe lange wilt ghi dusdani= A
ghe dingen sprekē/ eñ die sprake wes
monts/ so stoutē moet eenen hebbē/
Meint ghi dat God onrechtuaerde=
lic ordele/ oft dat die almachtige dat recht vkeere/
Hebbē uwe sonē voor hē ghesondicht/ dat hise on
der hare misdaet gelaten heeft/ Mer ist dat ghy v
seluē in tijts tot God doet/ eñ den almachtighen
smeect/ eñ ist dat ghi reyn eñ oprecht sijt/ soo sal hy
ōtwaeckē tot v/ eñ sal weder oprechtē die wonin=
ghe om uwer gerechticheit wille/ eñ wat ghi eerst
weinich gehadt hebt/ sal naemaels seer toenemen/
Wāt vraecht dē voorgaēdē geslachte eñ neēt voor
v te ondersoeckē hare vaders/ wāt wi zijn vā gis= B
teren/ eñ en weten niet/ onse leuē is een scaduwe
opter aerdē/ Si sullē v leerē eñ v seggen/ eñ haer
reden wt haren herten voort bringhen

Can die beyse ooc opgewasschē/ ist datse niet
vuchtich en staet/ of een lis wassē sonder water/
anďs alst noch indē bloetsel es/ eert noch afgehou
dē wert vdorret/ eer mē hoy maect/ Soe ghaet het
allē den ghenen dye Gods vergheten/ eñ dē hope
des geueynsden sal verloren zijn/ want zijn toeuer=
laet is mat/ eñ sinen hope is een spinnē webbe Hi C
verlatet hē op zijn huis/ eñ en sal nochtās niet staē
de bliuē/ Hi sal hē daer aenhoudē maer nochtans
niet stātachtich zijn/ Het heeft wel vruchtē/ eer dā
die zonne comt/ eñ spruyten wassē voor in sinē hof
Sine saet staet dicke opten acker/ eñ sijn huys op
steenē/ Mer als hi hē verslint vā zijnder plaetsen
so en sal hi hē zijns niet aen nemē als oft hi hē niet
en kende/ Siet daer is die bliscap zijns wesens/ eñ
daer sullē ander wt dē stof spruyten/ Daer omme
siet dz God die goede niet en verwerpt/ eñ en onď D
hout die hant der boosachtiger niet dan dat uwē
mont vole lachens werde/ eñ v lippē vol yuychens
mer die v hatē sullē te scande werden eñ der god=
loser woninghe niet staende bliuē

Job laet toe/ datter geen mēsce voor God ont
sculdich zijn en mach/ hoe wel dat hi voor dē mē
scen die alder beste scijnt/ Nochtās so staetet vast
dat God na sinē wille/ ende niet na onsen doen of
laten en straft Dat.ix.Capittel

Job antwoorde eñ sprac/ Ja ic weet A
seer wel/ dat also is/ dat een mensche
niet rechtueerdich bliuē en mach te=
gē God/ Heeft hi lust met hē te kiuē
so en can hi hem op duysent niet een
geātwoordē/ Is hi wijs eñ machtich wien ist oeyt
wel gelucket/ die hē tegē hē ghes et heeft? Hi verset
bergen eer zijt wetē/ die hi in sine gramscap omke
ret/ Hi weghet een lāt wt zijnder plaetsen/ dat sine
pilaernē daueren/ Hi spreect totter sonnen/ soo en
gaetse niet op/ ende beseghelt die sterren/ Hi brei=
det den hemel wt allen/ ende ghaet op die baren
der zee/ Hi maeckt den waghen aenden hemel/ en
de Orion/ ende dye seuen sterren/ ende dye ster=
ren zuytwaerts/ hy doet groote dinghen dye nyet
te ondersoecken zijn/ ende wonderlicheden dier

gheen ghetal en is.
Siet als hi ouer mi gaet/ so en sie ics nz/ eñ als
hi wech gaet/ so en mercke ics niet/ Siet als hi snel
lic wech vaert/ wie sal hē weder halen/ wy wil tot
hē seggē wat maect ghi. Hi is God/ sine grāschap
en cā niemant gestillē/ onder hē moeten hen die ho
uerdige vvontgenotē bugē/ hoe soude ic hem dan
geantwoordē/ eñ woordē vindē tegē hē/ Al waer
B ic ooc rechtuaerdich/ soe en can ic hē nochtans niet
gheantwoorden mer ic moete om recht smecken/
Als ic hē al aenroepe/ eñ hi mi verhooret so en ge=
looue ic nochtās nz/ dz hi mijne stēme hoore. Wāt
hi vaert ouer mi met ghedruysce/ eñ maket mi der
wondē vele sonder oorsake/ Hi en laet mijnē geest
hem niet vermakē/ maer hi maket mi vol droefle=
nissen/ Wiltmen macht/ soe is hi te machtich/ wilt
men recht/ wie wil mijn ghetuyge zijn/ Seggē ick
dat ic gerecht ben/ so verdoemt hi mi doch/ Ben ic
goet/ soe maect hi mi doch tot onrechte/ ben ic dan
C goet/ soo en derre haer mine siele dies niet aen ne=
men/ Ick moet mi mijns leuens verweghen/ Dat
is dat ick ghesept hebbe/ Hi verdoet beyde den goe
den eñ den godlosen/ Als hi beghint te geeselen/ so
dringt hi haest voort totten doot/ eñ bespottet dye
aenuechtinge der ontsculdiger/ Dat lant wert ghe
geuē onder die hant des godlosen/ dat hi harē rech
ter verdrucke/ En ist so niet hoe sout anders zijn/
Mijne daghen zijn sneller ghe weest dā een loo
per/ si zijn geulucht eñ en hebben niet goets gesien
Si zijn vergaen als die stercke scepen gelijc eenen
aern vlieget totter spijsen/ Als ic denc/ ic wil mijn
der clagen vergetē/ eñ mijne gebaerē latē varen/ eñ
mi vmakē/ so scrōme ic my ouer alle mijne doen/
D want ick weet/ dat ghy my niet ontsculdich en laet
zijn/ Ben ic dā godloos/ waer om heb ic dā sulcke
onnutte moeyte/ Al wiessce ic mi ooc met allē snee
eñ reynichde mine handē mettē fonteynē/ so sout
ghi mi nochtās in die stinckende vuylheyt doopen/
eñ mijne cleederē sullen mi scandelic aentastē want
hi en is mijns niet gelijc/ dien ic antwoorden moch
te/ dat wi voor tgerechte met malcanderē quamē
Onder ons en is geen sceydsmā noch die sine hant
tusscen ons beyden sette/ Hy neme sine roede van
mi eñ late sine veruarē van mi/ dat ic mach sprekē
eñ mi voor hem niet vreesen en derf. Want also en
can ic niet met hem omme gaen.

¶ Hi verantwoort hem voor God als voor eenē richter/ ende voecht zijn gansce reden daer hen/ aengesien dat nyemant sonder schult en leeft/ eñ God dat wete/ Waer omme dat hi dan soe grouwelijckē is int straffen. Ende waerōme hy straffe als niemant zijnder gewalt ontlopen en mach

Dat.x.Capittel.

Mijnder sielē grouwelt vā mijnen leuē
Ic wil mine clagē latē gaen/ eñ spre=
kē van bedroeffenisse mijnd sielē/ eñ
A tot Gode segghen/ En veroordeeldt
my niet/ Laet mi weten waer omme
ghi tegē mi twistet/ Behaghet v dat ghi ghewelt
doet/ eñ mi verwerpt die uwe hāden gemaect heb
bē/ eñ maect d godloser voornemē tot eeren/ hebt
ghi dā ooc vleesceliicke oogē/ oft siet ghi gelijc een
mensch siet/ Of is uwen tijt als eens menschen tijt
of uwe iaren als eens menscē iarē/ dat ghi na mijn
onrecht vraecht/ eñ soecket mine sondē/ dat ghi we
tet hoe dat ic niet godloos eñ si/ So doch niemant
en is/ die wt uwer hant verlossen mach
Uwe handē hebbē mi gescapen/ eñ ghemaect/
eñ ghi vvlindet mi al om eñ ōme/ Gedenct doch
B dat ghi mi wt leem gemaect hebt/ eñ sult mi wed
tot aerde maken/ en hebt ghi mi niet als melc ghe=
molckē/ eñ als kese laten rinnē/ Ghi hebt my huyt
eñ vleesch aengedaē/ met beenē eñ senuwen hebt
ghi mi tesamē geuoecht/ leuē eñ weldaet hebt ghi
mi gedaē/ eñ v opsiē bewaert minē adem/ Eñ hoe
wel ghi dz in uwer hertē verbercht/ soo weet ic noch
tās dz ghi dat gedēct/ Hebbe ic gesondicht soe hebt
ghi mi behoudē/ eñ en laet my nochtās niet ledich
zijn vā mijnd misdaet/ Ben ic godloos so is mi wee/
bē ic gerecht/ soe en derre ic nochtās mijn hooft niet
opheffen/ als ic die vol smaets bē eñ sie mijn ellen
de/ Eñ gelijc hē eenē leeu opgerecht/ so iaecht ghi
mi/ eñ gaet wederōme grouwelick met mi omme
Ghi vernieuwet uwe getuygē tegē mi/ eñ maket
uwer gramschappen vele op my/ Het verandert
hem altoos eñ vheret my/ Waer om hebt ghi my
laten gheboren werden wt mijns moeders lijue/
Och oft ic vergaen ware/ eñ my noyt gheen ooge
C ghesien en hadde/ Soo ware ick als die noyt ghe=
weest en zijn/ van moeders lichaem totten graue
ghebracht/ En wil mijn corte leuen dan niet een
eynde hebben/ ende van mi aflaten/ dat ic een wey
nich vermaect werden mochte/ Eer ick dan wech
ga/ ende en come niet weder/ te weten int lant der
duysternissen/ ende der donckerheits/ dat een landt
es/ welcs lichte een duysternisse es/ eñ daer gheen
oordinantie en is/ daer het schijnet als die duyster
schemeringhe

¶ Sophar die straft dē mā Hiob/ Eñ hi bewijst hem dat sijn sonden noch veel meer straffingē verdinet hebben Ende dat hem niemant teghē God setten en sal Ende daer ōme bewijst hi hem tot lijdtsaemheit ende verduldicheit Ca.xi.

Doē ātwoorde Zophar vā Naema/
eñ sprac/ Als een langhe spreect/ en
A moet hi ooc niet hoorē Moet dā een
clappairt altoos recht hebbē/ moetē
die lieden v alleen swigen/ dat ghi be
spottet eñ niemāt v en cā doē swighē/ Ghi segt mi
ne leeringe es reyne/ eñ ic bē louter voor uwen o=
gen/ Och oft God met mi sprake/ eñ dede sine lip
pen open eñ verthoonde v dye heymelike wijsheit
Wāt daer es noch vele te bescicken/ dat ghi beuin
dē mocht/ hoe God min heyscht dan uwe misdaet
vdient Meynt ghi dz ghi God met uwē ondsoec=
kē sult vindē/ Meynt ghi dē almachtighen te vin=
dē in alle manierē. Hi is hogher dā dē hemel/ wat
B wilt ghi doē/ dieper dā die helle/ hoe cōt ghi hē be=
kēnē/ lāger dā die aerde/ eñ bred dā die zee Ist dat
hise omme keert oft verberget oft in eenen hoope
werpt/ wie wil hē daer omme aē sprekē. Wāt hy
kēnet die losse liedē/ Hi siet die ōduecht/ eñ en sou=
det niet verstaen/ Een onnut mā verheft hem eñ
een geborē mēsch wilt zijn als eē ionge woutezele.
Waert dat ghi v herte hadt gherecht eñ uwe
handen tot hem wt gestrect/ Waert dat ghi die on=
duechde die in uwer hāt is/ verre vā v hadt gedaē
dat in uwe wooninge gheen ongherechticheyt en
bleue/ so mocht ghi v aensicht op heffen sond smet

te/sout vast zijn/ en v niet vreesen/ Dan sout ghi der
moeytē vergetē/ en so luttel gedinckē als des wa=
ters dat voorbi gaet/ en die tijt ws levēs soude op
gaē/ als dē middach/ en soude voort comē als die
morghen/ en sout v verren des troosten/ dat hope
daer si/ en sout met rusten int graf comen/ en ghy
sout neder liggen/ en niemant en soude v op vua=
rē/ en daer soudē vele voor v smeekē/ Mer die ogē
D der godloser sullē vergaē/ en en sullen niet ontlo=
pen moegen/ Want haren hope sal haerder sielen
faelgeren

¶ Job straft sine vrienden Ende hi bewijst dat alle dinc ons geboert vyt een vrie Goods verkiesinge/ niet om onse verdienste oft onverdienst/ wāt die godlosen sijn gheluckiger dan die vrome/ Hi bestrijt hier ooc die almogentheit Goods.

Dat.xij.Capittel.

A DOen antwoorde Hiob/ en sprack/ Ja
pro.xiij ghi sijdt die lieden/ met v sal die wijs=
a heit sterven/ Ic hebbe also wel eē her
te als ghi/ en en ben niet minder dan
ghi/ ende wie ist/ die dat niet en wete
Wie van sinē naestē bespottet wert/ dye sal God
aenroepē/ die sal hem verhoorē/ Dye gerechtigen
en goedē moetē bespottet zijn. Een licht is vandē
rijckē verachtet/ mair is nut dē voeten die slijf en=
de sekerlick gaen willen/ Dye woninghen der ver
stoorders hebbē dye volheit/ en rasen tegen God
coenlic hoe wel het hen God in haren handē ghe=
gheuen heeft

Vraecht doch dē vee/ dat salt v leerē/ en die vo
gelē onder dē hemel sullēt v seggē/ oft spreect met
ter aerdē/ die salt v leeren/ en die visschen inder zee
B sullēt v vertellē/ Wie en weet dat al niet/ dat des
HEEREN hant dat ghemaect heeft/ dat in sijnder
hant die siele is/ alles dat daer leeft/ en die geest al
les vleesch/ eens ygelijckē/ En proeft die oore die
redē niet/ en die mont smaket die spijse/ Ja bi den
grootvaderen is die wijsheit/ en dat verstāt bi den
ouden/ Bi hen is wijsheit en machtichept/ raet en
verstāt/ Siet als hi breect so en helpt geen timme=
ren/ als hi yemandē besluit so en cāt niemāt op ge
doē/ Siet als hi twater besluyt so werdet al dorre
C en als hijt wt laet/ so keret dat lāt om/ Hi is sterck
Isa.xxi.f en voluoert/ Hi is sine/ die doelt/ en die daer vleyt/
apo.iiij.b Hi leyt die cloerkē als eenen roof/ en maect dye
rechters dulle/ hi ontbint der coninghen bedwāsel
en gordet hare lēdenē met eenē gordele/ Hi leit die
priesters als eenen roof/ en laet faelgerē die vaste
Hi keert wech/ die lippē der warachtiger/ en neēt
die seden der ouders wech/ Hi stort verachtinghe
op die princē/ en maect dz verbont der machtiger
losse/ Hi opent die duystere grondē/ en bringt wt
dat doncker aen dat licht/ Hi maect die sommighe
tot eenē grotē volc/ en bringtse weder tot niet Hi
breidet een volck wt/ en drivet weder wech/ Hy
keret af dat herte der overster des volcs inden lā
D de/ en doetse dolen op eenen onwech/ daer geenen
wech en is/ dat si die duysternisse tastē sonder licht
en doetse dolen als die dronckene

¶ Job spreect so hē te moede es/ ende onbevreist/ Hi straffe als hipocriten/ En hi maect met sinen twist ende kivē die wijsheit ende voorsichticheit grooter en heerlicker/ tegen haer met hare verantwoorden oft argueren

Dat.xiij.Capit

SIet dat heeft mijn oge al ghesien/ en
mijn oore gehoort/ en ic hebt verstaē
Wat ghi wetet dat weet ic ooc/ en en
bē niet minder dā ghi Nochtans wil
ic vanden almachtigē sprekē/ en heb
wille God te berispen/ Want ghi bediedet valsche
lick/ en sijt alle onnutte meesters/ Oft God wilde
dat ghi sweecht/ soo sout ghi wijse werden/ Hoort
doch mine straffige/ en aēmerct die sake mijnd re=
denē/ Wilt ghi God verantwoordē mz onrechte/
en voor hē list gebruickē/ wilt ghi sinē persone aē=
sien/ wilt ghi God verterden/ Salt v ooc wel gaē/
als hi v oordelen sal/ Meynt ghi dat ghi hē bedrie
gen sult/ ghelijc men eenen mensch bedrieghet/ Hi
sal v straffen/ waer ghi dē persoē aensiet heymelic
en sal hi v niet veruaren als hi voort sal comen/ en
sine vreese sal over v vallen/ uwe gedachtenisse sal
der asschen ghelijcke werden/ en uwen rugghe sal
als eenen leemhope zijn

Swiget mi dat ic spreke/ het en sal mi niet fael
geren/ wat soude ic mijn vleesch met minen tandē
bitē/ en mine siele in minen handen setten: Siet hy
sal mi doch verworgē/ ende en cans niet verwach
ten/ nochtans wil ic mine weghen voor hē straffen
hi sal ymmer mine salicheit sijn wāt daer en comt
gheen geveinsde voor hem/ hooret mine reden/ en
mijne wtlegginge voor uwen oren/ Siet ic hebbe
dat ordele ymmertoes gegeven/ Ic weet dat ic ge
recht sal zijn wie is die met mi rechtē wilt/ Maer
nv moet ic swighen en verderven

Ende doet my maer twederhande dinghen so
en wil ic mi voor v niet verbergē/ Laet v hant ver
re vā mi zijn/ en v verschrickingē en veruarē mi nz
Roept mi/ ic wil v antwoordē/ oft ick wil spreken
antwoort ghi mi/ Hoe vele is mijnder misdaet en
sondē/ Laet mi weten mine overtredinghen/ ende
sonden/ warromme verbercht ghi v aensichte/ en
houdet mi voor uwē viant/ wilt ghi tegē een vlie
gēde blat so ernstelic sijn/ en eenē dorrē halm vuol
gen/ Want ghi scrijft mi aen bedroeffenisse/ en wilt
mi verdoen om der sonden wille mijnd ionchept/
Ghi hebt minē voet indē stoc gheset/ en hebt achte
op alle mine padē/ en siet op die voetstappē mijn=
der voetē/ ic die doch als een vuyle prije verga/ en
als een cleet dat die motten eten

¶ Hier wort die corthe it/ ende salicheit des menscelijcken levens bescreven/ Ende dit behoort totten einde des voorscreven twistens int.xiiij Ca int eynde begonnen

Dat.xiiij.Capit

DE mensce vandē wive geborē/ leeft
corten tijt en es vol onrustē/ hi ghaet
op als eē bloeme/ en valt af hi vlucht
als eē scaduwe/ en en blijft niet/ En
ghi doet uwe oogen over sulcken op
dat ghi mi voor v int gherechte sout treeken/ wie
wil eenen reynē vindē vidē ghenen daer gene reyn
en es/ Hi heeft sinen gesetten tijt dat getal zijnder
maenden staet bi v/ Ghi hebt hem eene perck ghe
set/ dat en sal hi niet over gaē/ Doet v vā hem dat
hi rust hebbe/ tot dat sinen tijt come/ diē hi als een
dachhuerlinc verwacht

Eenen boom heeft hope al is hi al afghehou=
wen/ dat hi hē weder veranderē sal/ en sine schoot
kens en houdē niet op/ al ist dat sine wortel in die

aerde veroudet/eñ sinen struic in dien stof verstervt
soo groent hi nochtans weder vanden rueche des
waters/eñ wast als oft hi gheplant ware/ Maer
waer is een mensch als hi doot eñ vergaen is/ghe-
lijc een water wtloopt wt der zee/ eñ gelijc eenen
stroõ versijpt eñ õdrooght/so is een mensch als hy
hẽ neder leget/eñ en sal niet opstaen/ eñ en sal niet
ontwaken/also lange als den hemel blijft/noch vã
sinen slapen verwect werden.
Wie geeft mi dat/dat ghi mi in die helle bedect
eñ verberget/tot dat haer v grãscap neder legge/
eñ settet mi enen termijn/dat ghi mijns ghedenct/
Meint ghi dat een doode mensce wedẽ leuende wer-
de/Ic verbeyde dagelics te wile dat ic stride/tot dz
mine veranderinge come/dat ghi mi wildet roepẽ
eñ ic v antwoorden/eñ en wilt dat werc uwer han
D den niet wtslaen/Want ghi hebt mine gangen im
mertoes getelt/mer en wilt immer geen acht heb-
ben op mine sonden/Ghi hebt mine ouertredinge
in een buydelken besegelt/eñ mine misdaet tsamẽ
beuaen/Enen berch verualt doch eñ verghaet/eñ
enen steen wert van sijnder plaetsen verset/water
wasschet steenen wech/eñ die droppelen sloten die
aerde wech/Mer des menschen hope is verloren/
Want ghi stootet hẽ geheelic om/dat hi daer henẽ
vaert/ghi vandert sijn wesen/eñ laet hẽ varen/Sijn
sine kinderen in eeren dat en weet hi niet/oft al zijn
si onedele/des en wert hi niet gewaer/ Also lange
als hi dat vleesch aẽ draecht/so moet hi smerte heb
ben/eñ also lange als zijn siele noch bi hẽ is/so moet
hi rouwe dragen.

Eliphas bewijst dat niemant voor God onscul-
dich noch rein en is/dwelc Job selue toelaet. Eñ
daerom hi hem niet en behoort te straffen. Ende
daer mede bescrijft hi die condicien der godlosen

Dat.xv.Capittel.

A Doen antwoorde Eliphas van The-
mã eñ sprac/Sal een wise man alsoo
inden wint spreken/eñ sinen buic mz
luchten vullen/Ghi straft met woor
den die nz en dogen/eñ uwe reden en
is nz orberlic/ghi hebt die vreese laten varen/ende
maect Gods eere cleyne met uwen woorden/Wãt
uwe misdaet leeret uwen mont also/eñ hebt vcorẽ
een scalcachtige tonge Uwen mont sal v vdoemen
B eñ nz ic/uwe lippen sullen v antwoorden.Sijt ghi
die eerste mensce geboren?Sijt ghi voor alle heuue
len ontfaen/Hebt ghi Gods heimeliken raet ghe-
hoort/eñ is die wijsheit seluer minder dan ghi/Wat
weet ghi dat wi niet en weten/wat võstaet ghi/dat
niet bi ons en is.Daer sijn grijsen eñ ouden ondẽ õs
die langer geleeft hebben dan uwe vaders.
Souden Gods troostingẽ so luttel voor v gel-
dẽ mer ghi hebt noch eenich heimelic stuc bi v/wat
neẽt v herte voor/wat sijt ghi so stout? wat stelt hẽ
uwẽ mõt tegẽ God/dat ghi sulcken reden wt uwẽ
monde laet?wat is een mensce/dat hi reyn soude zijn
eñ dat hi gerecht soude zijn die vã enen wiue gebo
ren is Siet ondẽ sinen heiligen en is niemant sondẽ
scult/eñ die hemelen en zijn niet rein voor hem hoe
vele meer die mensce die een afgriselichz eñ snoot-
heit is/die onrecht drinct als water/Ic wilt v too-
nen hoort na mi/eñ wil v vertellen wat ic ghesien
heb/wat die wijse geseyt hebben/eñ haren vaderẽ

niet võholen geweest en is/den welcken dat lant al-
leẽ gegeuẽ is/dz geẽ vrẽde door hẽ gaẽ en mach.
Die godlose heeft zijn leuẽ lanc/eñ den tyramie is
tgetal zijnõ iaren võborgen/wat hi hoort dz võuaert a
hem/eñ al ist al vrede/nochtãs heeft hi sorge dz hy
õderuen sal/hi en gelooft nz/dz hi den õgeluc mach
ontlopen/eñ võsiet hem altoos des swaerts/ Als hy
wt treet na sine voetsele/so dunct hem den tijt zijnõ
ongelucs zijn voor handen/benauthz eñ noot ver-
uaren hem/eñ slaen hem neõ als enen coninc met
een heyr/Wãt hi heeft sine hãt tegen God gestreet
eñ hem tegen den almachtigen gestreet. Hi loopt
metten hoofde tegen hem/eñ strijt hartneckelic te
gen hem/hi heeft hem tegen hem opgherecht/eñ
heeft hem vastelic tegen hem geset
Mer hi sal wonen in võstoorden steden daer gee
ne husen en sijn/mer op eenen hoop ligghen/Hi en
sal nz rijc werden/eñ zijn goet en sal niet toenemen
eñ en sal hem niet wtbreiden inden lãde/ ongeual
en sal nz vã hem ophouden/Die vlãme sal sine tac
ken õdorren/eñ sal wech ghenomen werden door
den adem zijns mõts/Hi is so bedrogen/dz hi nz en
gelooft dz arger mz hem werde/Hi sal een eĩde ne
men alst hem oneffen is/eñ sinen tac en sal nz groẽ
werden/Hi sal afgepluct worden als een õrijpe
druyue vãden wijnstoc/eñ gelijc enen olijfboõ zijn
bloeysel afwerpt/Wãt die võgaderinge õ geueinsdẽ
sal eensaem bliuen/eñ dz vier sal die woningen ver
slinden/die giften nemen/Hi gaet groot met onge
luc/eñ baert moeyte/eñ haren buyc brengt liste

Jobs meininge is/ Als die mensce na menscelic
ker wise voor God geoordeelt soude worden So
waer hi vrome eñ gerecht/Ooc gherechter dan
haer der vele die meer ghelucs hebben dan hi/ eñ
daerom staet noch vast/dat God nae sinen wille
straft eñ niet na onsen wercken Cap.xvi.

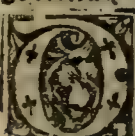
Job antwoorde eñ sprac. Ic heb sulc A
die wils gehoort/ghi zijt altemale al-
lendige troosters/En willen die ydc-
le woorden gheen eynde hebben/oft
wat ghebreect v/ dat ghi antwoort/
Ic soude ooc so wel connen spreken als ghi/ Ofte
God wilde dat uwe siele in mijnẽ sielen stede wa-
re/Ic wilde ooc met woorden aen v setten/eñ mijn
hooft also ouer v scudden/ic wilde v sterchen met-
ten mont/eñ met minen lippen wt den sinne spre-
ken/Maer al spreke ic al/so en sparet mi die smer-
te niet/laet ict staen so en gaet hi niet van mi
Maer nv maect hi mi moede/ eñ verstoort al
wat ic ben/Des tot enen getuyge heuet hi mi rim- B
pelachtich gemaect/eñ mijn tegenlegger recht hẽ
tegen mi op/eñ antwoordet tegen mi/ Sijn võvol-
genthz rijset/eñ die op mi grã is/ vijset die tand en
ouer mi tsamen/Mijn wedõpartijõ blickt met sinen
ogen op mi/Si hebben haren mont open gesparret
tegen mi/eñ hebben mi scipelic op mine kinnebac
kẽ geslagen Si hebben haren moet tsamen aen mi
gecoelt God heeft mi ouergegeuen den õgerechtẽ
eñ heeft mi inõ godloser hãden laten comẽ Ic was
rijc/Mer hi heeft mi te niete gedaen/hi heeft mi bi
den hals genomen eñ võscoort/eñ heeft mi hẽ tot ee
nen scietteeken oft pine opgerecht/Hi heeft mi om
rijgt met sinen gescutten/hi heeft mine nierẽ gesplit
eñ niet gespaert/Hi heeft mijn ghalle op die aerde

gescudt. Hi heeft mi deē wonde op wondē gemaect
Hi is tot mi ingelopen/ als een machtige/ Ick heb
enen sac om mine huyt genaeyt/ eñ heb mine hooꝛ
nen inden stof geleyt/ Mijn aensicht is geswollen
van weenen/ eñ mijn oochscelen sijn verduystert/
Hoe wel geen booshett in mijn hant en is/ eñ mijn
gebet is reyne. Och aerde en bedect mijn bloet nz
eñ mijn geruychte en moet geen ruimte vinden/ ooc
siet daer/ mijn getuyge is inden hemel / eñ die mi
kennet is inder hoochten/ Mijn vrienden sijn mine
bespotters/ maer mijn oge traent tot God/ waert
dat een man met God mochte rechten / als eens
menscen kint met sinen vrienden/ Mer die getalē
der iaren zijn gecomen/ eñ ic gae henen den wech/
dien ic niet weder comen en sal.

Hi vertelt hier sinen iammer eñ ellendicheit/
gelijc hi vooꝛ dicwils heeft gedaē. Ca.xvij.

A
Mijnen adem is onstelt/ eñ mine dagen
zijn afghecoꝛt/ dat graft is daer/ Nie-
mant en is van mi bedꝛogen/ nochtās
moet mijn oge in bedroeffenisse bliuē
Al wilde ghi ooc enen boꝛge vooꝛ mi/
wie sal vooꝛ mi gelouen? Ghi hebt haren herten dz
verstant verboꝛgen/ daerom en sult ghise niet ver-
B hogen/ Hi beroemt wel sinen vrienden die buete/
Mer sijnder kinderen ogen sullen ontbreken/ Hi
heeft mi tot een spreecwooꝛt ondꝰ den volcke geset
eñ moet enen spot ondꝰ haer sijn/ Mijn gedaente is
duister gewoꝛden van gramscappen/ eñ alle mine
leden sijn als een scaduwe/ Daer ouer sullen die ge
rechte quaelic sien/ eñ die onsculdige sullen hen settē
tegen die geueinsde/ Die gerechte sal sinē wech be
houden/ eñ die van reinen handen is/ sal sterc bliuē
Wel aen/ so keert v alle herwaerts eñ coemt/ ic en
sal doch geenen wisen onder v vinden.
Mine dagen zijn vergaen/ mine gepeinsen sijn
C verstroyt/ eñ hebben mijn herte af geknaget/ ende
hebben vandꝰ nacht/ den dach gemaect eñ vanden
dach den nacht/ Al ist dat ic verbeyde/ so is doch de
helle mijn huis/ eñ in duysternisse is mijn bedde ge
maect/ Die verderuinge hiet ic minen vader/ ende
die woꝛmen mijn moeder eñ mine suster/ Wat sal
ic verbeyden/ eñ wie sal mijn vbeiden veruullen/ on
derwaerts in die helle salt veruaren/ eñ sal met mi
inden stof liggen

Bildad bekijft den man Job als enen godlosen
Eñ hi vertelt daer mede wat straffingen dat dye
godlosen hebben sullen. Dat.xviij. Capit.

A
Doen antwooꝛde Bildad van Suah/
eñ sprac/ Wanneer wilt ghi der rede
nen een eynde maken/ Merct doch
daer na willen wi spreken/ waerom
werden wi vooꝛ v geacht als beesten
eñ sijn so onreyn vooꝛ uwen ogē/ Wilt ghi vā boos
heit bersten. Meynt ghi dat die aerde om uwēt wil
le verlaten werde/ eñ den steen vā zijnd plaetsen versettet
B werde/ Ooc sal dat licht dꝰ godlosen wt gedaē wer
den/ eñ die voncke sijns viers en sal nz lichten/ Dat
licht sal duyster werden in sijnd woninghē/ eñ sine
keerse sal met hē wtgaē/ Die toegāgē zijnd vmetel
heit sullē smal werdē/ eñ sinē raet sal hē faelgeren/
want hi is met sinen voetē indē stric ghebꝛacht/ eñ
wādelt int nette/ Enē strie sal sine versenē houdē/ eñ
die doꝛstige sullen hē vaē/ Sinē stric is geleyt in die
aerde/ eñ sinen valle op sinen pat/ Al om eñ om sal
hem onuersienige vreese veruaren/ dat hi niet en
weet/ waer hi henen wil sal
Honger sal sine haue zijn/ eñ zijn ongeluc sal hē
bereit zijn eñ aēhangen/ die sterchet sijnder handē
sal verslonden woꝛdē/ eñ sine sterc te sal verterē die A
voꝛsten des doots. Sine hope sal wt sijnd wooninh
gen geroeyt werden/ eñ si sullē hē dꝛiuē totte conīc
des vuarēs In sinē huse en sal nz bliuē / ouer zijn
palleis sal swevel oft solffer gestroyt werdē/ Vā on
dꝰ sullen sine wooꝛtelē vdoꝛrē/ eñ sinē oogst sal vā bo
uen af gesneden woꝛdē / Sijn gedachtenisse sal ver
gaen indē landē / eñ en sal geenen naem hebbē op-
ter straten/ Hi sal vanden licht in duysternisse vdꝛe
uē werden/ eñ vandē aertrijcke vstoten werdē/ Hi
en sal geen kind hebben / eñ geenen neue ondꝰ sijn
volc/ hē en sal niemant ouerbliuen in sinen geslach
te/ die na hē comē/ die sullen hē ouer sinē dach ont-
setten eñ die vooꝛ hē sijn/ dien sal een vreese aenco-
men/ Dat is die wohinge des ongerechten / eñ dit
is die plaetse des geens die God niet en kennet

Job verstrect heel met eender treflijker clage si
nen iammer/ ende hi bekijft sine vrienden om dat
si hem niet en troosten/ mer noch meer bedroeuen
Dat.xix. Capittel.

Job antwooꝛde eñ sprac/ Wat plā- A
get ghi doch mine siele / eñ verdooft
mi met wooꝛden / ghi hebt mi thien
werf bescimpt / eñ en scaemt v nz/ dz
ghi mi also om dꝛijft/ dole ic/ soo dole
ic mi/ Mer ghi verheft v waerlic tegen mi/ eñ scel-
det mi tot mijnd smaet / Merct doch eens dat my
God onrecht doet/ eñ heeft mi met sinen iaechstric
omuaen/ Siet al ist dat ic al crisce ouer ongeluc soe
en werde ic doch niet verhooꝛt. Ick roepe eñ daer
en is geen recht. Hi heeft minen wech betuynt/ dat B
ic her nz ouer en can gegaen/ eñ heeft duysternisse
op minen wech gestelt/ Hi heeft mi mine eere wt-
getrocken/ eñ die crone van minē hoofde genomē
Hi heeft mi al om eñ om gebꝛokē/ eñ laet mi gaen
eñ heuet wt gebꝛokē mine hope als enen boom.
Sine gramscap is ouer mi verbolghen/ eñ hi achtet
mi vooꝛ sinen viāt/ Sine ooꝛloochs liedē zijn tsamē
gecomen/ eñ hebbē haren wech ouer mi ghesteent
wecht/ eñ hebbē hen rontom mine woninge gele-
gert/ Hi heeft mine bꝛoeders vre vā mi gedaen/ eñ
mijn bekēdē zijn mi vꝛēde gewoꝛdē Mine naestē heb
bē hē ontrockē/ eñ mine vriendē hebbē mijns vge
ten/ Mine huysgenoten/ eñ mine dienstmaertē ach C
tedē mi vooꝛ vꝛēde. Ic bē onbekēt gewoꝛdē vooꝛ
haren ogen/ ic riep minē knecht/ eñ hi en antwooꝛ
de mi nz/ Ic moste hē smeeken met minen eigenen
mōde/ Mijn wijf verside minen adem/ Ic moest dē
kinderen mijns lijfs smeeken/ Ooc vachteden mi
die bosen/ eñ als ic wech ga/ so spꝛeken si van my. D
Alle mine getrouwe hebben grouwel van mi/ eñ
dien ic lief hadde/ heeft hē tegen mi gekeert.
Mine gebeente hāget aē mine huyt eñ vleesch
eñ en cā mine tanden metter huyt niet bedecken/
Ontfermt v mijns/ ontfermt v mijns doch ghi mi
ne vrienden/ want die hāt Gods heeft mi geraect
Waerō veruolcht ghi mi also wel als God/ eñ en
cōndt mijns vleeschs niet sat gewoꝛden/ Ach oft
mine redenē gescreuē woꝛden? Och oftse in eenen
boec gestelt woꝛden/ met een yseren griffie op loot

en̄ tot eewiger gedachtenissen in eenen steen ghe=
houden worden/ Ic weet dat mine verlosser leeft/
en̄ hi sal mi namaels wt der aerden ŏwecken / en̄
ic sal daer na/ met deser mijnder huyt omuaē wor
den/ en̄ sal in minen vleesch God sien/ Den seluen
sal ic mi sien/ en̄ mine ogē sullen hē aenscouwen/
en̄ gene andere Mine nieren zijn te nieute gewor
den in minen scoot want ghi segt/ hoe willē wi hē
veruolgen/ en̄ een sake tot hē vindē/ Vreest v voor
tsweert/ Want dat sweert is die gramschap/ ouer
die misdaet op dz ghi wetet datter een ordeel si

Sophar verhaelt hier die straffinge der houer
diger/ godlosen/ en̄ hypocriten

A Dat. xx. Capittel

Oen antwoorde Zophar van Nae=
ma/ en̄ sprac/ Daer op dwingen my
mine gedachten te antwoorden/ ick
wil ŏ saken haest raet hebben/ en̄ wil
geerne horen/ wie mi dz sal straffen/
en̄ besculdigen/ Wāt den gheest mijns ŏstants sal
voor mi antwoorden/ En weet ghi niet dattet al=
tijt also gegaen is/ sint dz menscē opter aerdē zijn ge
weest/ dat die beroeminge ŏ godloser niet lāge en
staet/ en̄ die blijscap des hypocrijts duert een ogen
B blic/ Al waert dat sijn hoochte ooc indē hemel reic
te en̄ sijn hooft aen die wolckē raecte/ so sal hi noch
tans ten lesten ŏgaen als enen drec/ dat die/ die hē
groot geacht hebben/ sullē seggē/ waer is hi/ gelijc
enē droō ŏgaet/ so en sal hi ooc niet geuōdē werdē
en̄ gelijc een gesichte indē nacht ŏdwijnt/ Welc oge
hē gesiē heeft/ en sal hē niet meer sien/ en̄ sine plaet
se en sal hē niet meer bescouwē/ Sine kinderē sullē
gaen broot bidden/ en̄ sine hāt sal hē moeyte te loō
geuē. Sine gebeentē sullē sijnŏ ionchcit ontgelden
en̄ sullen hen met hē inŏ aerden neder leggen.

Als hē die boosheit oock in sinen monde al wel
smaect/ so salse hē nochtans in sijnŏ tongen faelge=
ren/ Si sal ŏhouden werden en̄ niet toegelaten/ en̄
sal hē geweeret worden in sinen halse/ Sine spise
binnen inden liue/ sal haer ŏanderen in aderen gal=
len. Die goeden die hi ŏslonden heuet/ moet hi we
ŏ wt brakē/ en̄ God salse wt sinen buic stooten/ hi
sal ŏ aderen hooft suigen/ en̄ die tonge ŏ slangē sal
C hē doden/ hi en sal niet sien die stromē noch die wa
terbeken/ die met huenich en̄ botere vloeyē/ hi sal
arbeyden en̄ des niet genieten/ en̄ sine goeden sullē
den anderen gewerden / dat hi van dien niet blide
en wert. Wāt hi heeft den armen ŏdruct en̄ ŏlaten
hi heeft huisen tot hē getrocken/ die hi niet getim=
mert en heeft/ Wāt sijn liese en conste niet vol ghe
werden/ en̄ en sal door sijn costelic goet niet ontlo
pen/ Vā sijnŏ spisen en sal niet ouer bliuen/ daerom
en sal zijn goet leuen geen gestadicheit hebben / al
heeft hi ooc die volheit en̄ genoech/ soe sal hē noch=
tās bāge werdē Alŏ hāde moeyte sal ouer hē comē

Die liese sal hē eens vol werden/ en̄ hi sal die ver
volgentheit sijnŏ grāscappen ouer hē seynden/ hy
sal sinen strijt ouer hē regenen laten/ hi sal vlieden
voor dat yseren harnasch/ en̄ den stalen boge sal hē
ŏiagen/ Een bloot sweert sal voor hem wtgaē/ en̄
des sweerts blickē/ dat hē bitter sal sijn/ sal met ŏ=
uaren ouer hē varen/ Daer en is geen duysternisse
die hē bedecken mochte/ Een vier sal hē verslinden
dat niet opgeblasen en is/ en̄ wie ouer bleuen is in

sinen huse/ dien salt qualic gaen Den hemel sal sine
misdaet ontdecken/ en̄ die aerde sal haer teghen hē
setten/ Dat coren in sinen huyse sal wech gheuoert
werden/ ŏstroit inden dach sijnŏ toornicheit/ Dat
is dat loon eens godlosen mensce bi Gode/ en̄ die
erffenisse zijnder redenen bi Gode.

Die vrienden van Job dringen al haer redenē
daer henen/ dat alleen die godlosen van God met
ongeluc gestraft worden/ die gestraft v voort / dat
die godloos si en̄ quaet/ dat vvederstaet Job / en̄
seyt dattet dicvvils hier den scalcken beter gaet
dan den oprechten/ daerom so en straft God niet
na onser scalcheit/ maer na sinen vville.

Capittel. xxj.

Job ātwoorde en̄ sprac Hoort doch
na mine reden en̄ betert v/ ŏdraecht
mi/ dz ic ooc spreke/ en̄ bespottet my
daer na/ Gae ic met enen mensce dā A
om/ dat mijn gemoet hier inne nyet
onwillich en soude zijn/ keert v herwaerts tot mi/
ghi sult suerlic sien/ en̄ die hant opten mont moetē
leggen/ Als ic daer op dencke so ŏscricke ic/ en̄ beuē
coemt minen vleesch aen/ Waerom leuen dan die
godlosen en̄ werden out/ en̄ nemē toe met goedē?
hare saet is seker alom hen/ en̄ haer nacomelingē
zijn bi hē/ haer huys heeft vrede voor die vreesc en̄
Gods roede en is niet ouer hen/ Sinen ossche laet B
men toe/ en̄ en misseit hē niet/ Sijn koe calft en̄ en
is niet onuruchtbaer/ hare ionge kinderen gaē wt
als een cudde/ en̄ hare ionge kinderen ŏhuegen hē
spelen/ Si dragen met hen tāboeren en̄ harpen / en̄
zijn vrolic met pipen/ Si hebben goede daghen/ en̄
en verscricken nauwelic enen ogēblic voor die hel=
le die nochtans tot Gode seggen/ Gaet van ons
ons en behaecht die kennisse uwer wegen nz/ wie
is die almachtige dat wi hē dienen souden/ oft wat
zijn wijs gebetert/ ist dat wi hē te gemoete lopen?

Mer siet haer goet en staet niet in haren handē
daerom sal ŏ godloser sin verre van mi zijn/ hoe sal C
dat licht ŏ godloser wt geblust werdē/ en̄ hare on=
geluc ouer hē comē? hi sal hertrouwe wt deelen in
zijnŏ grāscap/ si sullen sijn als stro voor den wint/
en̄ als caf/ dat dat onweder wech voert God be=
hout den kinderen des seluen dat leet/ als hijt hen
lonen sal/ so salment weten/ Sine oogen sullen sijn
verderuen sien/ en̄ vā ŏ grāscappē des almachtigē
sal hi drincken/ want wie sal behagen hebben in si
nen huse na hē/ en̄ dat ghetal sijnŏ maenden en sal
nauwelic half bliuen/ Wie wil God leerē/ die ooc
die hoge ordeelt? Dese sterft fraey en̄ gesont in alle
rijcdō/ en̄ volle genoch/ sijn melcvat is vol melcs/
en̄ sine gebeenten werden gemest met march/ met
die anŏ sterft met bedroeftŏ sielen/ en̄ en heeft noyt
niet goets geten/ en̄ liggen gelijc met malkanderē
in die aerde/ en̄ wormen bedeckense.

Siet ic kenne uwe gedachten wel/ en̄ v onrecht
voornemen tegen mi/ want ghi segt/ waer is dat
huis des princen/ en̄ waer is die woninge daer die
godlose woonden? Ghi spreeckt doch daer af gelijc
het gemein onnut volc/ en̄ en merct nz wat ŏ ande
re wesen bediet/ Wāt die bose werdet totten dach
des verderuens behouden/ en̄ totten dach ŏ ŏvol=
gentheit blijft hi/ wie wil seggen wat hi ŏdient als=
ment van buyten aensiet/ wie wil hē betalen dz hi
doet? maer hi wert totten graue getrocken/ en̄ mē

wacht na hem biden hoope/ Den slijm der beken
geuiel hē wel/ eñ alle mēscē werdē na hē getrockē
eñ dier die voor hē geweest zijn/ en is geen ghetal.
Hoe troost ghi mi so te vergeefs/ eñ uwe antwoort
wert beuonden niet oprecht te sijn

Eliphas besluyt met zijnder redene/ Aengesiē
dat Job gestraft vvort/ so is hi een godloos/ Eñ
hi vertelt wat misdaden dat hi gedaen heeft.

Dat.xxij.Capittel.

Doen antwoorde Eliphas vā Thema
A eñ sprac/ Meint ghi dat een mā Go
de gelijc si/ oft yemant so cloec si/ dat
hi hē seluē hē gelijcken mach/ Meint
ghi dat God behagen hebbe/ dat ghi
v so goet maect/ Oft wat helpet hē dat uwe wegē
al sond blecke zijn/ Meint ghi dat hi sal vreesen v te
straffen/ eñ met v voor tgerecht te treden/ Ja uwe
boosheit is te groot/ eñ uwer misdaet en is gheen
eynde/ ghi hebt voortijts uwen broeder een pant
genomen sond sake/ Ghi hebt den naecten die clee
derē wt getrocken/ Ghi en hebt die vmoeyde niet
gelaeft met water/ eñ hebt den hongerigē v broot
ontseit. Ghi hebt gewelt indē lande geoeffent/ eñ
tonrechte daer inne geseten/ Die weduwen hebdy
ydel laten gaen/ eñ die armen ō weesen hebt ghi ge
broken/ Daerom sijt ghi met stricken omuaen/ eñ
vreese heeft v onuerhuets ōscrict/ En sout ghi dā
die duisternisse nz siē/ eñ die wateruloet v nz bedec
kē. Meint ghi om dat God hoger is dā dē hemel/
eñ aensiet dat hooft ō sterren/ die so hooch zijn/ eñ
wilt daerō seggen/ wat weet God / Soude hi dat
B geuonnissen connen dat int doncker is/ Die wolc-
ken sijn sine voordecsel/ eñ en siet niet/ eñ wandelt
inden omgāc des hemels/ Wilt ghi ō werelt loop
achten/ daerinne die ongerechte gegaen sijn/ die ō
gaen sijn eer dan het tijt was/ eñ dat water heuet
harē gront wech gewasscen/ Die tot Gode seyden
Gaet vā ons/ wat soude die almachtige hē goets
gedoen connen/ daer hi nochtans haer huys met
goeden vuullet Mer ō godloosen raet si verre van
mi/ Die gerechte sullent sien eñ hen verblīden/ eñ die
onsculdige salse bespotten/ wat geldet dat haer we
sen sal verdwinen/ eñ haer ouerblijfsel sal dat vyer
verslinden

Dus vereenicht v nv met hem/ eñ hebt vrede/
daer wt sal v veel goets comen/ neēt die wet van si
C nen mōde/ eñ vatet sijn redene in v herte Bekeert
ghi v totten almachtigen/ so sult ghi gesticht wer-
den/ eñ onrecht verre van uwer woningen doen.
So sal hi voor aerde gout geuen/ eñ voor die stee-
nen guldene beken/ Eñ sult gouts cracht hebben/
eñ siluer sal v toegehoopt werden. Dan sult ghi u
wen lust hebbē aenden almachtigē/ eñ v aensichte
tot Gode opheffen/ So suldi hē bidden/ eñ hi sal v
horen/ eñ sult uwe geloofte houdē/ Wat ghi voor
sult nemen dat sal hi v laten gelucken/ eñ dat licht
D sal op uwe wegen scinen/ want die hen ootmoe-
digen/ die verhoget hi/ eñ wie sine oogen nederslaet/
die wert genesen/ eñ die onsculdighe sal behouden
werden/ om zijnd handen reinicheit wille

Noch is Jobs meeninge/ Alsmen na menscelic
ker wise soude voor Gode wreken/ so soude hi op
recht sijn/ Eñ oft hi al die vroomste eñ onsculdich
ste waer/ so mochte noch effen wel hē God straffē
eñ tegenspoet verleenen Capittel.xxiij.

Job antwoorde eñ sprac/ Mine rede A
ne blijft noch bedroeft/ mijn macht is
onsterc ouer mine suchten/ Och dat
ic wiste/ hoe ic hē vinden/ eñ tot sinen
Stoele comē mochte/ eñ dz recht voor
hem soude voorleggen/ eñ den mont vol straffingē
vatten/ eñ beuindē die redene/ die hi mi antwoordē
soude/ eñ verstaen/ wat hi mi segghen soude. Wil hy
mz groter macht met mi rechtē? Hi en stelle hē also
nz tegen mi/ mer legge mi gelijc voor/ so wil ic mijn
rechte wel winnē/ Mer ga ic nv stracx voor mi/ so
en is daer niet/ ga ic te rugge/ so en spuere ic hem
niet/ is hi ter slincker hant/ so en crige ic hem niet/ B
verberget hi hem ter rechter hant/ so en sie ic hē nz

Mer hi kent den wech voor mi wel / eñ proeft
mi als dat gout/ hoe wel ic nochtans minen voet
op sijnd banen sette/ eñ sinē wech houde / eñ nz af
wijcke/ eñ vandē ghebode sijnd lippen nz en terde/
eñ beware die reden sijns monts meer dan ic seul-
dich bē. Hi is enich/ wie wilt hem antwoordē/ eñ hi
maket so hi wilt/ eñ als hi mi al betaelt dat ic vdiēt
heb/ so is dies noch meer daer achter/ daerō verscric
ke ic voor hē. God heeft mijn herte blode gemaect
eñ die almachtige heeft mi verbaert/ wāt die duyster
nisse en makes geen eynde met mi / eñ die scheme
ringe en wil voor mi niet bedect werden

Job bewijst die voorseyde meeninge/ Om dat
niemant meer gelucs/ rijcdommen/ eere/ eñ ghe-
walts in deser tijt en heeft/ dan die godlosen/ Eñ
vvederom niemant meer iammers/ ellendicheits
eñ armoede/ dan die godsalige eñ vvtuercoren

Dat.xxiiij.Capittel

Waerom en soudē die tiden dē almach
tigē niet verborgen sijn/ eñ die hē kē
nen en sien sine daghen nz/ Si driuen A
die palē te rugge / Si rouē die cuddē
eñ weydēse/ Si driuen ō weesen eze
lē wech/ eñ nemē ō weduwē ossen te pande/ Die
arme moeste hē wijckē/ eñ die behoeuende indē lā
de moesten hen verborgē/ Siet/ die wilde ezelē inder
woestinen/ gaen wt gelijc si plegen/ vroech tē roue
dat si spise bereidē soudē voor die iongen/ Si maey
en opten acker die haer niet en is/ eñ lesen dē wijn
berch diē si met onrecht hebbē/ Die naecte laten si
liggē eñ en latē hen geē decsel indē vorste/ diē si die
cleedē genomē hebbē/ dat si hen tottē steenē moetē
houdē/ als enen plasregen vanden bergen op hen
giet/ om dat si anders geenen troost en hebben

Si treckē dz kint vandē borsten/ eñ makēt tot
eēder weesen/ eñ makē die liedē arme met panden B
Dē naectē lietē si sond cleedē gaen/ eñ dē hongerigē
namen si die scouē oft geruwē/ Si dwongense olie
te slaen op hare eygē molēs/ eñ hare eigē wijnperss
sen te terdē/ eñ lietēse nochtās dorst liden/ si maec
ten die liedē indē stat suchtēde/ eñ die sielen der vsla
gender roepende/ Eñ God en verstoordese niet/
Daerom zijn si afuallich geworden vanden lichte/
ende en kennen sinen wech niet / eñ en keeren niet
weder tot zijnder straten / Si den lichte staet die
moordenaer op/ eñ verworcht den armen eñ noot C
dorftigen/ eñ snachts is hi gelijc een dief. Dat oge
des ouerspeelders heeft acht op die scemeringe eñ
seyt/ Mi en siet geen ooge/ eñ bedect sijn aensicht/
inder duysternissen breect hi tot den huysen in /
des daechs verberghen si hen met malcande-

ren/eñ en willen nz vādē lichte wetē/Want ist dat
hem die dageraet coemt/so is hi hē als een duyster-
nisse Wāt hi geuoelt dz vuaren ŏ duysternissen Hi
vaert lichtuaerdelic gelijc op eē water daer henen
D Sine gaet wert clein indē lādē/eñ en bouwet sinē
wijnberch nz/Die helle neēt wech die daer sondigen
gelijc die hitte eñ dorheit dat sneewater verteert.
Die ontfermhertige sullen zijns vergeten/ sinē
lust sal vniet werden/sijns en wert niet meer ghe-
dacht/hi sal gebroken wordē gelijc enen buylē boō
Hi heeft die eensame die niet en baert liden aenge
daen/eñ en heeft der weduwē geen goet gedaen/
eñ die machtigen onŏ hē getrockē met zijnŏ cracht
Als hi staet en sal hi zijns leuens niet seker zijn/ hi
maect hē seluen een sekerheit/daer hi hem op ver
late/eñ sine ogen sien op haer doen/ Si zijn eenen
cleinen tijt verheuen/eñ sullen te niete eñ verdruct
werdē/eñ een eynde nemen gelijc alle dinc/eñ ghe
lijc ŏ ayerē angen sullē si af geslagē werdē. En ist
also niet/wel aen wie wil mijn luegen straffen / eñ
mine redene bewisen/dat si niet en si.

Bildad bewijst dz niemant voor God onschul-
dich noch reyn zijn en mach   Cap.xxv.

A Oen antwoorde Bildad van Suah/
eñ sprac/En is de heerscappie eñ vre
se niet bi hem/die dē vrede maect on-
der sinen hoochsten?Wie wil zij man
nen van orloge tellen/eñ ouer welckē
en gaet zijn licht niet op/eñ hoe mach een mensce
rechtuerdich voor Gode gesijn?eñ hoe mach eēs
wijfs kint reyn gesijn?Siet die maen en scijnt noch
niet/eñ die sterren en zijn noch niet rein voor sine
ogen/hoe vele te min een mensce die made/eñ eēs
menscen kint die worme

Hi bespottet sinen vriēt als den genen die daer
spreket dat hi niet verstaet/eñ Job vertellet hier
die mogentheit Gods   Dat.xxvi. Capittel

A Iob antwoorde eñ sprac/ wien staet
ghi bi? dien die geene cracht en heeft?
helpt ghi dien die geene stercte indē
arme en heeft?Wien geeft ghi raet?
dien die geene wijsheit en heeft?ende
thoont v grootdadicheit?voor wien spreect ghi?eñ
voor wien gaet den adē vā v?Die ruesen benauwē
hen onder die wateren/eñ die bi hem wonen. Die
B helle is ontdect voor hē/eñ dat verderuen en heeft
geen decsel/Hi breyt wt dat noorden tot nergent-
waerts/eñ hanget die aerde aen nz. Hi beuaet dat
water te samen in zijn wolcken / eñ die wolckē en
scoren daer onŏ nz/Hi houdt sinen stoel/eñ breyt zijn
C wolcken daer voor/Hi heeft om dat water eē perc
geset/tot dattet licht metten duysternissen gheeynt
worden/Die pilaren des hemels dauerē/eñ si ont-
setten hen van sinen scelden/Van zijnŏ cracht wert
die zee onuerhuets veruert/eñ van sinē vstande v-
heft haer die hoochte ŏ zee/Aenden hemel so wer
det scoon van sinen winde/eñ zijn hant drijft wal-
uisscen wech/Siet also gaet zijn doē toe/Mer wat
hebben wi daer in sonderlincs ghehoort? Wie wil
den donder sijnder macht verstaen?

Van dit Capittel aen strijt Job tegen sine vriē
den/tot int.xxxij.toe/ eñ bewijst dz God niet en
straft na onse verdienste/want hi bi andere men-
scen gerekent oprecht si/ eñ nochtans ghestraft
wort   Dat.xxvij. Capit.

Nde Hiob voer voort/hi hief zijn by- A
sprake op/eñ seyde/ So warachtelic
als God leeft/die mi mijn recht niet
gaen en laet/ende die almachtige die
mijn siele bedroeft/also lange als mi
nen adē in mi is/eñ dz snuyuen van God in mijnŏ
nuesen is/mijn lippē en sullen nz onrechts spreken
eñ mijn tonge en sal geen bedroch seggen/ Dat si v
re van mi/dat ic v recht soude geuen/ tot dat mine
eynde coemt/en wil ic van mijnŏ goetheit niet wij
ken/Van mijnŏ gerechticheit die ic houde/ en wil B
ic niet aflaten/Mijn conscientie en bijt mi niet/vā
mijns geheels leuens wegen Mer mijn viant sal eē
godloos geuonden werden/eñ die hē tegē mi op-
recht/een ongerechtige. Wāt wat is den hoop des
geueinsden/dat hi so gierich is/eñ God nochtans
sijn siele wech trect/Meint ghi dat God zijn crijsscē
horen sal/als die benautheit ouer hem coemt/hoe
can hi aenden almachtigen lust gehebben/ eñ hem
eenich tijt aengeroepen

Ic wil v leeren vanŏ hant Gods/eñ wat biden
almachtigen van weerden is/en wil ic nz helen.
Siet ghi hout v al voor cloec/waerom geefdi dan C
sodanige onnutte dingen wt/dat ist loon eens god
losens mensces bi Gode/eñ dat erfenisse ŏ tyran-
nē/dz si vādē almachtigē nemē sullen/ Sal hi vele
kinderen hebbē/so sullē si des sweerts zijn/eñ sijn
nacomelingē en sullen nz broots sat hebbē/ sijn o-
uerbleuene sullen indē doot begrauen wordē / eñ
zijn weduwē en sullē nz beweēt wordē/Als hi gelt
tsamē brenct gelijc aerde/eñ bereyt cleeder als slijc
so sal hijt wel bereidē/maer die gerechtige salt aen
trecken/eñ die onsculdige sal dat gelt wtdeylen hi
timmert sijn huys als een spinne/eñ gelijck een be-
waerder een scuere maect.

Als hē die rijcke neder leyt / en sal hijs met hē
niet nemen/hi sal sijn ogen opdoen / eñ daer en sal
nz sijn/ Veruaernisse sal hem ouervallē als water/
snachs sal hē dat onweŏ wech nemen/den oostene
wint sal hē wech voerē/dat hi derwaerts vare/ eñ
tempeest sal hē van zijnŏ plaetsen driuen/Hi sal so
danige dingen ouer hē brengen/eñ en sal hē nz spa
ren/Hi sal moetē vlieden/eñ laten die gaue die zijn
hāt waren Men sal ouer hē mettē handen clappē
eñ ouer hē tisscen/daer hi geweest is

Een bescriuinge eñ bewijsinge des voorsichtic
heits eñ wijsheits Gods.   Cap.xxviij.

At siluer heeft zijn gangen/ eñ tgout
zijn plaetse daert groeyt. Yser brengt
mē wter aerden/eñ wtē steenē smilt
men Metael/Der duysternissen sal im
mer teeniger tijt een eynde sijn/ eñ ye
mant vint ymmer ten laetsten dat verborgē. Een
sulcke beke sprinct daer wt / dat die daerom woo-
nen/met voetē daer ouer niet en mogen ghaen/eñ
wert den lieden te hooch/eñ vloeyt daer henē. Mē
brēgt oor vier onder wt der aerden/ daer nochtās
bouen spise op wast/Men vint Saphire op sommi
ge plaetsen/eñ aerdē cluyten daer gout in is / Den
pat geen vogel bekent en heeft / eñ geēs giers oge
gesiē. Die stoute kinderē en hebbē daer niet op ge
tredē/eñ daer en is geenē leeu op gegaē. Oor slaet
men die hant aēdē steē/eñ graeft die bergē omme.
Men trect bekē wt dē steenē/eñ al wat costelic is/

en siet niemants oge/ Men keert den stroom des
waters/ende brengt dat verborgen dat daer inne
is aent licht
Mer waer wiltmẽ wijsheit vindẽ/ eñ waer is
die plaetse des v'stãts/ Niemãt en weet waerse leyt
C eñ en wert inđẽ lãde ð leuender nӟ geuondẽ.
Den afgront seyt/si en is in mi niet/ eñ die zee
seyt/si en is bi mi niet/ Men en cander gheen gout
om geuen/noch siluer ouer gewegẽ om te betalen
Het en gelt haer nӟ gelijc Ophirijcs gout/oft coste
like Onich eñ Saphir/ Gout eñ Diamãten mach
haer niet gelijcken/noch om haer gulden cleynodi
en wisselen/ Ramoth eñ Gabis en achtmen niet/si
is hoger te wegen dan peerlen/ Topasius wt Mo
ren lant en wert haer niet gelijc gescat/eñ dat alð=
fijnste gout en gelt haer niet gelijc
Van waer coẽt dan die wijsheit/eñ waer is die
plaetse des verstants/ Si is verholen voor dẽ ogen
D alð leuender/ooc v'borgẽ dẽ vogelẽ onð den hemel
Die verdoemenisse eñ die doot seggẽ/ Wi hebben
met onsen oren hare gerucht gehoort/ God weet
den wech daer toe/eñ hi kent haer plaetse/ Want
hi siet die eynden der aerden/eñ bescout al dat on ð
den hemel is/dat hi dẽ winde zijn ghewicht soude
makẽ/eñ dẽ water zijn mate/ Doen hi den regẽ eẽ
perc maecte/eñ dẽ donder eñ blixẽ dẽ wech/ doen
sach hise/eñ verteldese/bereydese eñ vãtse/eñ sprac
totten menscen/ Siet/die vreese des HEEREN
dz is wijsheit eñ dat quaet te scouwẽ/dat is v'stant

Job verhaelt sinẽ voorleden rustigẽ staet/eñ on
scult/ooc die goede wercken die hi gedaen heeft
Dat.xxix. Capittel.

A Nde Hiob voortuarende/ hief zӱ stẽ=
me op seggende/ O oft ic waer als in
dẽ voorledenẽ maẽdẽ/ inden daghen
doen mi God bewaerde/ Doen zijn
lichte ouer mijn hooft sceen/eñ ick bi
sinen lichte in duysternisse ginc/gelijc ic was inder
tijt mijnð ioncheit/doẽ Gods verholentheit ouer
minen huse was/doe die almachtige met mi was/
eñ mijn knapen rontsom mi/ doẽ ic mijn treden in
boter wiesse/eñ die steenẽ mi olie vloet goten/doẽ
ic wtginc totter poorten ð stadt/eñ men liet mine
sitten opter stratẽ bereidẽ/ Doẽ mi die ionge gesel
len sagẽ/eñ hen v'stakẽ/eñ die oudẽ voor mi opston
dẽ/ Doẽ die ouerste op hielden te sprekẽ/ eñ settẽ
haer handen op haren mõt/ Doen die stemme der
princen haer inhielt/eñ haer tõge cleefde aent tge=
hemelte haers monts/ Wãt welcx ore dat mi hoor
de/die prees mi salich/eñ welcx oge dat mi sach/dz
getuichde vã mi/ Wãt ick v'loste den armen vãden
gecrijsch/eñ den weese die geenen hulper en hadde
Die segeninge des v'lorens quã ouer mi/eñ ic troo
ste dz herte ð weduwen/ Gherechticheit was mijn
cleet dat ic aẽtroc/gelijc eenẽ roc/eñ mӯ recht was
B mijn cieragie. Ic was des blinden oge/eñ des lam
men voet/ Ic was een vaðð armer/eñ welcx sake
dat ic niet en wiste/die ondersocht ic/ Ick brack die
kinnebactanden des ongerechten/eñ troc den roof
wt sinen tãden/ Ic dacht/ Ic wil in minen nest ver
steruen/eñ mijnð dagen veel maken gelijc sant.
Mӯ saet ghinck op vãden watere/ eñ den dauwe
bleef ouer minen oogst/ Mine heerlicheit v'nieude
haer voor mi/eñ minen boge v'ãderde hem in mӯ
hãt/ Men hoorde na mi toe/eñ swegen/ eñ v'wach
te na minen raet/ Na mine woorden en sprack nie=
mãt meer/eñ mӯ reden drupte op hen/ Si wachtẽ
op mi gelijc na den regen/eñ sparden haren mõt o=
pen als na den auõt regen. Als icse aenlachte/des si
hen niet en v'sagen/so rechte dz licht mӯs aensichts
haer hooft op. Als ic tot haren saken wilde comen
so moest ic bouen sitten/eñ woõde gelijc eẽ coninc
onð crijschknechtẽ/doẽ ic troostede die rou droegẽ

Dat hi vanden onwetenden ende slechten ver=
acht si beclaecht hi Dat.xxx. Capittel.

Aer nv bespotten mi die ionger zӱ dã A
ic/ð welcker vaders ic v'acht hadde/
te stellen onð mijn schaeps honden/
Der welcker vermogen ic voor niet
hielt/die totten ouderdom niet geco
men en consten/ Die vã honger eñ commer eenlic
in vereenlikẽ plaetsen vloden/nieuwelic verdoruẽ
eñ ellẽdich gewordẽ/die daer netelẽ wtplucẽ om
die doornẽ bosscẽ/eñ Jeneuer wortelen was haer
spise. Eñ als si die wt trockẽ/ iuychtẽ si daer ouer
gelijc een dief. Aenden grouwelikẽ vekẽ woondẽ B
si/in die holẽ ð aerdẽ/eñ steenreten/eñ tusscen den
doornẽ bosscen riepen si/eñ onð die distelen so ver
gaderden si/die kinð ð loser/eñ v'achter lieden/ dye
die snootste inden lande waren/ Nv ben ic haer lie=
deken geworden/eñ moet haer nieumaer sijn/ Sy
hebben eenen grouwel aen mi/eñ maken hen ver
re vã mi/eñ en sparen nӟ voor mijn aensicht te spiẽ
Want hi heeft sine pese gespãnẽ/eñ heeft mi ver
ootmoedicht/eñ heeft mi een gebit inden mont ge
leyt/ter rechter hant daer ic groende/hebbẽ si hen
tegen mi geset/eñ hebben minen voet wt gestoten
eñ hebben ouer mi enen wech gemaect om mi te ð C
deruen/ Si hebben minen steiger ghebroken/ Het
was hen so licht mi scade aen te doen/dat si geenen
hulper daer toe en behoefden/ Si sijn daer inne ge
comen als tot eenen widen scaerde/eñ zijn sonð or
dinancie derwerts geuallen/ Veruaren heeft hem
tegen mi gekeert/eñ heeft mine vrijheit v'uolcht ge
lijc den wint/eñ gelijc een lopẽde wolcke mӯ salich
eit. Mer nv stortet haer mine siele wt ouer mi/ eñ
den allendigẽ tijt heeft mi gegrepẽ. Snachts wert
mijn gebeente ouer al doorboort/eñ die mi iagen
en gaẽ nӟ slapẽ/door die menichfuldicheit ð cracht
werde ic andðs eñ andðs gecleet/ eñ men gordet my
daer mede als mӟ den hooftslop mӯs rocs/ Men
heeft mi indẽ drec geterdẽ/eñ gelijc geacht den stof
eñ asscen.
Roepe ic tot v/so en antwoort ghi mi nӟ/trede ic
her voor/so en acht ghi op mi nӟ/ghi sijt mi v'ãdert
in eenen grouweliken/eñ toont uwen hate aen mi
metter stercten uwer hãt/ Ghi heft mi op/eñ laet D
mi opten wint varen/eñ v'smeltet mi crachtelic/wãt Gin:
ic weet dat ghi mi den doot sult ouer leueren/dz is huis
dz gesette huis alð leuenð/ Nochtãs en sal hi de hãt eẽ
nӟ wtstrecken int Geenhuis/eñ en sullen nӟ criscen
vã sinen v'deruen/ Ic weende ymmer inð herð tijt
eñ mine siele iãmerde ð armer/ Ic v'wachtede dat
goet/eñ dat quade quã. Ic hoopte opt licht/eñ dye
duysternisse quã. Mӯ ingewãden sieden eñ en hou
den nӟ op/den allendigen tijt heeft mi ouervallen.
Ic gae bedroeft/hoe wel ic niemãden toornich en
ben. Ic sta op inder gemeinten eñ crijsche/ Ic ben

een broeder d̄ slangen/ en̄ een geselle d̄ struycen.
Mijn huyt ouer mi is swart geworden/ en̄ mijn ge-
beenten zijn verdorret/ Mine harpe is een clage ge
worden/ en̄ mine pipen een weenen

Job scrijft hē seluē die hoochste vromichz en̄ on-
scult toe/ en̄ dat alleē wt dier oorsake/ ōdz hi hout
dz wt Gods voorsichtichz en̄ vville dē mēsce alle
straffingē en̄ ongeual toecoēt/ nz vvt sijn verdien
stē/ In diē dz so nz en vvare/ so hic Gods voorsich
tichz aē onsen vverckē/ dvvelc ommogelic is/ en̄
d̄ Goodliker vvijshz te na gaē soude   Ca.xxxi.

Ic heb een verbont gemaect met mij
nen ogen/ dat ic niet en soude achten
op een maecht/ Met wat gheeft mi
A God te loone van bouen/ ende wat
erfenisse die almachtige vand hooch
ten. En soude nz billicx die ongerechte sulc ongeluc
hebbē/ en̄ eē misdadige sulcke allendicheit liden/ en
siet hi mine wegen nz/ en̄ tellet al mine gangē. Heb
ic gewandelt in ydelhz/ oft heeft minē voet ghehae
stet tot bedroch. So weget mi op rechter wagen/
so sal God beuinden mine ghoetheit/ heeft minen
ganc geweken wt den wege/ en̄ mijn herte minen
ogen na geuolcht/ en̄ is yet in minē handē bevlecft
B So moet ic sayen/ en̄ een ander ete dat/ en̄ mijn ge
slachte moet wt gewortelt werden
Heeft hem mijn herte laten verweckē tot eenē wi
ue/ en̄ heb aen mijns naestē dore geloert/ soo moet
mijn wijf van eenē anderē gescent werdē/ en̄ ander
moetense beslapē/ Wāt dz is eē laster en̄ eē misdaet
voor die rechters/ Wāt dz ware eē vier dz tottē ver
deruē toe vslint/ en̄ alle mine incomen wt wortel-
de/ Heb ic vacht dz recht mijns knechts oft mijnd̄
maerten/ als si tegē mi twistedē/ Wat wilde ic doē
als God opstaet/ oft wat soude ic antwoordē/ als
hi besoect: En heeft hem ooc niet gemaect die my
maecte in mijns moeders lichaem/ en̄ heeft hē in-
dē lijue effen also wel bereit. Heb ic den behoeuen
C de hare begeerte ontseyt/ en̄ die ogen der weduwē
laten versmachten. Heb ic minen bete alleen geten
en̄ en heeft die weese daer ooc nz af gheten/ Want
van medeliden heb ic van mijnd̄ ioncheit op groot
gehouden/ en̄ van mijnder moed̄ lichaem aen/ heb
ic daer mede omme gegaen.
Heb ic yemanden sien vergaē/ dz hi geen cleedt
en hadde/ en̄ den armē sond̄ decksel latē ghaē. En
hebben mi sine sidē nz gesegent/ doē hi vandē vellē
mijnd̄ lammerē vwermt wert/ heb ic mine hāt aē
die weesen geslagen/ als ick mi sach inder poorten
macht te hebben/ so valle mine scoudere vand̄ oc-
selen/ en̄ minen arme breke vand̄ pijpen/ Want ic
vreesde God/ als een ongeualle ouer mi/ en̄ en cō
D ste sinen laste niet vdragen. Heb ic dat gout tot mijn
toeuerlaet gestelt en̄ tottē goutclōpen geseyt/ mijn
troost/ heb ic mi vblijt/ dat ic groot goet hadde/ en̄
mine hāt alderhāde vworuē hadde. Heb ic dat lich
te aengesien als het clare lichtet/ en̄ die mane als si
volle ginc/ heeft hem mijn herte heymelic latē wijs
maken/ dat minen mont mine hant custe/ Welck
ooc een misdaet voor den rechter is. Wāt daer me
de had ic verloochent God van bouen
Heb ic mi verblijt alst minen viant qualic ginc/
en̄ hebbe mi verheuen/ dz hem ōgeluc betrapt had
de/ Wāt ic en liet minen mont niet sondighen/ dat

hi zijnd̄ sielen eenen vloec wenschte/ en hebben die
mannen mijnre woningen nz moeten seggen/ O
wildet God dz wi vā sinen vleesch nz vsaet en wer
den/ Die gast en moeste nz buiten bliuen/ maer mi
ne duere dede ic den wandelaer open/ hebbe ic mij
ne scalcheit als een mensch bedect/ dat ic heimelick
mine misdaet vborge/ heb ick mi laten grouwelen
door die grote menichte/ en̄ die vachtinge d̄ maes-
schappen mi af vuaert heeft/ Ick bleef stille/ en̄ en
ginc niet ter dueren wt
Wie geeft mi enen vhoorder/ dz die almachtige
mijn begeerte vhore. Dat yemant een boec screef
van mijnd̄ saken So wil ict op mine schoudere ne-
men/ en̄ mi gelijck een croone omme binden/ Ick
woude dat getal mijnd̄ gangen te kennen geuen en̄
gelijc een vorste wilde icse daer brengen/ Ist dz mijn
lant tegen mi crijscht/ en̄ sine voren mz malcande-
ren weenen/ Heb ic sine vruchten onbetaelt geten
en̄ den ackerlieden dat leuen suer gemaect/ so wassē
se mi distelen voor tarwe/ en̄ doornen voor gerste
¶ Ende hebben die woorden Hiob.
Aengesien dat Job altoos vroom en̄ onsculdich
zijn wil/ so worden sine vrienden gram/ en̄ verlatē
hem/ Een ander wort toornich op haer en̄ hi meēt
hi wilt verbeteren/ dat si vergeten oft verargert
hebben   Dat .xxxij. Capittel

Oen vielden die drie mannen op Job
te antwoorden ooc dz hi hem voor ge A
recht hielt/ Mer Elihu die sone Ba-
racheel vā Bus/ des geslachts Ram
wert toornich op Hiob/ dat hi sine sie
le gerechter hielt dan God/ Ooc wert hi toornich
op sine drie vrienden dat si geen antwoort en von
den/ en̄ Hiob nochtans verdoemden/ want Elihu
hadde gewacht/ tot dat si met Hiob gesproken had
den/ om dat si ouder waren dan hi/ daer ōme doen
hi sach/ dat gheene antwoort inden monde d̄ drie
mannen en was/ wert hi grā/ En̄ also antwoorde
Elihu die sone Baracheel van Bus en̄ sprac
Ic ben ionck/ maer ghi sijt oudt/ daerom hebbe
ic mi vermijt/ en̄ gevreest mine conste te bewisen.
Ic dachte laet die iaren spreken/ en̄ laet die menich
te des ouderdōs wijsheit bewijsen/ Mer den geest
is inden menscen/ en̄ den adem des almachtighen
maectse verstandich/ Die meesters en zijn die wij-
se niet/ en̄ die ouden en verstaen dat rechte niet/
Daerom wil ic ooc spreken hoort nae mi toe/ Ick
wil mine conste ooc laten sien/ siet ic hebbe gebeyt
dat ghi gesproken hebt/ Ic hebbe v verstant aenge
merct/ tot dat ghi der reden een eynde maecte/ en̄
hebbe acht gehadt op v/ Maer siet daer en is geen
onder v/ die Hiob straffe/ ofte sijnder reden ant-
woorde
Ghi sult misschien seggen/ wi hebben die wijs-
heit geraect/ dat God hem verstooten heeft/ en̄ an
ders niemant/ Die reden en is mijns dincs niet/ ic
en wil hem soo niet nae uwer reden antwoorden/ C
Och si sijn vsaecht/ si en connen nz meer antwoor-
den/ si en connen niet meer spreken/ want ic dan v-
beit hebbe/ ende si en consten niet spreken/ want si
staen stille/ en̄ en antwoorden niet meer/ wille ick
doch mine deel antwoorden/ en̄ wil mine cōste be-
wisen. Want ick ben der reden soo vol/ dat mi den
adem in minen buic benauwet. Siet minen buyc
is als den most/ die toe gestopt is/ dye dye nieuwe

vaten scoort/ Ic moet spreken dat ic adem hale/ Ic
moet mine lippen open doen ende antwoorden/ ic
en wilt niemants persone aensien/ en̄ en wil dat ge
nen mensce te behagen spreken/ want ick en weet
niet waert dat ict dade/ oft mi minen scepper ouer
eenen cleynen tijt wech nemen soude.

Die gene die dit aēhangsel gemaect hadde/ meēt
dat God die mensce straft om haer der sonden en̄
misdaet/ mer als si hem ootmoedelic biddē/ so ver
hoort hi se

Dat.xxxiij.Capittel.

A
Iob hoort doch mine reden/ en̄ aen
merct alle mine woorden/ Siet ic doe
minen mont open/ en̄ mine tōge spre
ket in minen monde/ Mine herte sal
recht spreken/ en̄ mine lippen sullen
dat rechte verstant seggen/ Den geest Gods heeft
mi gemaect/ en̄ den adem des almachtighen heeft
mi dat leuen gegeuen/ Cont ghi so antwoort mi/
treet mi gelijc onder die ogen/ Siet ic ben Gods/ ge
lijc ghi zijt/ en̄ wt slijc ben ic ooc gemaect/ Nochtās
ghi en derft voor mi niet verscricken/ en̄ mine hāt
en sal v niet te swaer zijn
Ghi hebt gesproken voor minen oren/ ic moste
B die stēme uwer redē horen/ Ic ben reine en̄ sonder
misdaet/ onsculdich/ en̄ en hebbe gheen sonde/ Siet
hi heeft een sake tegen mi geuonden/ daerom ach-
tet hi mi voor sinen viant/ hi heeft mine voeten in-
dē stoc geset/ en̄ heeft al mijn wegen bewaert/ Siet
es/ en daer wt/ besluite ic tegē v/ dz ghi nz oprecht
en zijt/ Want God is meerđ dā eē mensch/ Waer
om wilt ghi tegē hē twisten/ dat hi geē rekenscap
en geeft/ alle sijns doens/ Want als God yet eens
hiet/ en salmen daer niet eerst na sien/ oft recht si.
Inden drome des gesichts inder nacht/ als dē
slape op die lieden valt/ als si opt bedde slapē/ daer
opēt hi dat oore der lieden/ en̄ beuaertse en̄ onder
C wijstse/ dat hi den mensce vanden ongeluck soude
keeren/ en̄ bescermen hē voor ouervallen/ en̄ spa-
ren zijn siele voor die verderuinge/ en̄ sine leuē/ dz
het niet int gescutte en valle Hi straft hē met smer
te op zijn bedde/ en̄ al sine gebeēte strēgelic/ Ende
maect hē zijn leuen so tōgoede/ dz hē die spise grou
welt en̄ sine siele datse geenē lust en heeft te etene/
Sijn vleesch v̄dwijnt datment niet meer en siet/ en̄
sine beenen stotē hē in stucken/ datmense niet ghe
sien en can dat sine siele totten verderuen genaket
en̄ sine leuen totten dooden.
Waert dat dan een engel/ een wt duysendē hē
voor terde/ om den mensce Gods gerechticheit te
vercondigen/ so sal hi hē genadich zijn en̄ seggen/ hi
sal verlost werden dat hi niet onderwaerts en va-
re in die verderuinge/ Want ic heb een versoenin
ge geuonden/ Sijn vleesch is op geclicft van pinen
laet hē wedꝰ comen totten dagen zijnđ ioncheit/ hi
sal Gode bidden/ die sal hē genade thonen/ en̄ sal si
D ne aensichte latē sien/ met vruechden/ en̄ sal dē mē
sce sine gerechticheit betalen/ Hi sal voor die liedē
bekennen en̄ seggen/ Ic heb gesondicht en̄ misdaē
en̄ mi en is noch niet gelijc ghesciet/ hi heeft mine
siele verlost datse niet in verderuinge en soude va-
ren/ met dat mijn leuen dat licht sien soude.
Siet alle dat/ doet God drie werf met elcken/
dat hi sine siele wederom soude halen wt der v̄der
uinge/ en̄ verlicht hē met den lichte đ leuendꝰ/ Aen
merct Hiob/ en̄ hoort toe na mi/ en̄ swijcht dat ick
spreke/ Mer hebt ghi wat te seggen/ so antwoort
mi/ Segt op/ sijt ghi oprecht ic wilt gerne hooren/
Mer en hebt ghi niet/ so hoort toe na mi en̄ swijcht
ic wil v die wijsheit leeren.

Een bewijs van sulcker meeninghe/ maer nie
mant en meene/ dat hi wil besluitē/ dat die bosen
alleen gestraft worden/ want dat selue heeft Iob
genoch bewesen valsch te zijn

Dat.xxxiiij.Capittel. A

Nde Elihu antwoorde en̄ sprac/ ghy
wijsen hoort mine redene/ en̄ ghi ver
standige merct op mi/ Want dat oo-
re proeft die redene/ en̄ die mont sma
ket die spise/ laet ons een oordele ver
kiesen/ dat wi bekennen onder ons wat goet si/
Want Iob heeft geseyt/ Ic ben gherecht/ en̄ God
weigert mi mijn rechte/ Ic moet liegen/ al hebbe
ic recht/ en̄ ben gequelt van minen pilen/ hoe wel
ict niet met sculde verdient en hebbe/ Wie is eē sulc B
ke als Iob/ die daer spotterie drinct als water/ en̄
optē wech gaet mettē misdadigē/ dz hi wādelē sou
de mettē godlosen liedē/ Wāt hi heeft gheseit/ Al ist
dat yemāt al goet is/ so en is hi nochtās vā geender
werden voor God. Hoort na mi toe ghi wise liedē
Het si verre dat God godloos soude zijn/ ende
die almachtige ongerecht. Mer hi loonet den men
sce daer na dat hi verdient heeft/ en̄ raect elckē nae
sinē doene/ Sonđ twifel/ God en v̄doemt niet/ en̄
die almachtige en buyget dat rechte niet/ Wie heeft
dat/ dat op ter aerden is gheordineert/ en̄ wie heeft C
dat geheele aertrijc geset/ waert dat hijs hē onder
winde/ so soude hi alle geest en̄ adem tot hē verga
deren. Alle vleesch soude tsamen vergaen/ en̄ dye
mensce soude weder tot asschen werden.
Hebt ghi nv verstant so hoort dat/ en̄ aenmerct
die stēme mijnder redenen/ soude een daerom dat
rechte dwingen/ dat hijt hatet/ en̄ dat ghi stout zijt
soud ghi daeromme den gerechten verdoemen?
Soude eenen totten coninck seggen Belial/ ende
totten vorsten/ ghi godlose/ die nochtans niet en aē
siet den persone der vorsten/ en̄ en kennet den heer
liken niet meer dan den armen/ want si sijn alle zijn
der handen werc/ haestelic moeten die lieden steruē
en̄ ter middernacht verscricken en̄ vergaen. Die
machtige werden crachteloos wech genomē/ Wāt
sine ooghen sien op eens yegelijcken wegen/ en̄ hi
aenschouwet alle haer gangen/ Daer en is gheen
duysternisse noch donckerheit/ dat hen die misdadi
ghe daer mochten verberghen/ want het en wert
niemanden ghestadet/ dat hi teghen God rechte. D
Hi verdoeter vele die niet te tellen en zijn/ en-
de stelt andere in haere plaetse/ om dat hy haere
werck kent/ ende keertse snachts omme/ dat si ver
slagen souden werden/ hi werpt die godlose ouer
eenen hoope/ daer ment gheerne siet/ daeromme
dat si hem niet nae gheuolcht en hebben/ ende en
verstonden gheen van sinen weghen/ dat dat crijs
scen der armer tot hem moeste comen/ en̄ hi dz crij
schen der bedroeuender hoort. Als hi vrede gheeft
wie wil verdoemen/ ende als hi dat aensichte ver-
bercht/ wie wil hem aenschouwen/ onder die volc-
ken ende lieden. So laet hi dan regneren eenen hy-
pocrijt om tvolc te benauwen

Want ic dan van Gods wegen wtgesproken
hebbe/so en wil ic v niet beletten/ En heb icx niet
geraect so leert ghi mi dat beter/heb ic onrecht ge
handelt/ic en wils niet meer doen/Mē verwacht
die antwoort van v/want ghi verwerpet al eñ ghi
hebt begonst eñ ic niet/weet ghi nv wat so gheuet
te kennen/wijse lieden laet ic spreken/eñ eenē wij
sen man geue ic gehoore/Mer Hiob sprac met on
uerstande/eñ sine woorden en zijn niet cloec. Mi-
A ne vader latet Hiob geprocft werden/totten eyn-
de toe/daeromme dat hi hem tot onrechten lieden
keert/Hi heeft bouen zijn sonden daer toe noch ge
blasphemeert/daeromme laet hem tusscen ons ge
slagen werden eñ daer na teghen Gode met sinen
woorden striden

Hi straft Job om dat hi hem voor oprecht eñ
ontsculdich vvt geeft Dat.xxxv. Capittel

A ENde Elihu antwoorde eñ sprac/Ach
tet ghi dat voor recht dat ghi spreect
ic ben gerechter dan God/Wāt ghy
segt wie gelt yet bi v/ wat helpet oft
ic mi sonder sonde make / Ick wil v
antwoorden met woorden/eñ uwen vriendē met
v. Schouwet ten hemel eñ siet/eñ aenscouwet dye
wolcken dat si v te hooch zijn/sondicht ghi wat cōt
B ghi met hem maken/ eñ of uwer misdact vele is/
wat cont ghi hem gedoen/eñ oft ghi gerecht zijt/
wat cont ghi hem gegeuen/oft wat sal hi van uwē
handen nemen/Eenen mensch gelijck als ghi zijt/
mach uwe boosheit wel yet doen/eñ enen menschē
kinde uwe gerechticheit

Die selue mogen crijsscen als hen vele gewelts
gesciet/eñ roepē ouer den arme der groten/die nz
daer na en vragen waer is God mijn scepper die
den sanc maect inder nacht/die ons geleerder ma-
ket dan dat vee opter aerden/eñ wijser dan die vo
gelen ondē den hemel/Maer si sullen daer oocroe-
C pen ouer den hoomoet dē boosen/eñ hi en salse niet
verhooren/wāt God en sal dz ydele nz verhooren
eñ die Almachtige en salt nyet aensien/ Maer ghi
segt/ghi en sult hē nz sien/Mer het is een oordeele
ouer hē/en dē wacht zijns maer/ Oft zijn toornich-
eit so vollic niet en besoect/eñ hē niet aē en neemt/
dat so vele lasteren daer zijn/daerom heeft Hiob si
nen mont te vergeefs op gesperret/eñ geeft stou
te verantwoordinge wt met onuerstande.

Een bevvijs dat God niemant en straft/tē si dz
hijt verdient Dat.xxxvj. Capittel.

A ELihu sprac voort segghende/Verbeyt
mi noch een luttel/Ic wilt v te kennē
geuen/Want ic heb noch van Gods
wegen wat te seggen/Ic wil mine vē
stant verre halen / eñ minen scepper
bewisen/dat hi gerecht si/Mine reden en sullē son
der twifel niet valsch zijn/mijn vēstant sal sondē blec
ke zijn voor v/Siet/God en verwerpt die machti
ge niet/want hi is oock machtich van crachte des
herten/Den godlosen en behout hi niet/ maer hy
helpt den ellendigen totten rechte/Hi en keert sine
B ogen niet vanden gerechten/eñ die coningen laet
hi altoos opten troon sitten/dat si hooch bliuen.
Eñ waer geuangene in stocken liggen/eñ ghebon
den met stricken allendelic/So vercondicht hi hen
wat si gedaē hebbē/eñ hare onduecht dat si met ge
weit omme gegaen hebben/eñ opent hen dat oor
totter castijende onderwijsinge eñ segget hen/dat
si hen vanden onrechte souden bekeeren

Sijn si hem gehoorsaem/eñ dienen hē/ so sullē
si in goeden dagen out werden/eñ met lust leuen/
En horen si niet so sullen si door die spies lopen/eñ
vēgaen eer sijt gewaer worden/Als die grāscap die
ypocrijten raect en crijsscen si niet/ als si geuangen
liggen so sal haer siele met pinen steruen/eñ hare le
uen onder die hoereerders/ Maer den allendigen
sal hi wt zijnder allenden verlossen/eñ den armē dat
oor openen indē tribulatien/Hi sal v trecken wt dē
widen kaken dē benautheit/die gheenen bodem en
heeft/Eñ v tafele ruste hebben/ vol alles ghoets/
Mer ghi maect die sake dē godloser ghoet/dat haer C
sake eñ recht behouden wert / Siet toe dat v niet
misscien onuerduldicheit beweecht en hebbe inder
pinen/oft grote gescincken v nz gebuicht en hebbē
Meint ghi dat v macht staende soude bliuen/ sonē
tribulatie/oft enige stercte of vermoghen/Ghi en
derft die nacht niet begeren om die lieden te ouer
uallen in hare plaetse. Wacht v eñ en keert v niet
totten onrechte gelijc ghi vā allēdicheit begōst hebt

Siet God is te hooch in zijnē cracht/Waer is
een wetmaker gelijc hi is. Wie wil sinē wech ouer
hem besoeckē/eñ wie wil tot hē seggen/ ghy doet
onrecht/Gedenct dz ghi zijn werc niet en weet/ghe
lijc die lieden singen/ want alle mensce sien hē. Die
liedē sien van verre/Siet / God is groot eñ onbe-
kent/niemant en can tgetal zijnē iaren ondersoec-
ken/Hi maect dat water tot cleinen druppelen/eñ
drijft sine wolcken te samen tot regē/dat die wolc
ken vloeyen eñ drupen seer op die mensce/Als hi
voorneēt die wolcken te scorē/eñ sine derselc wech
doet/siet/so breyt hi sine licht wt/ ouer die selue en
de bedect die zee/van daer si coemt/ wāt aldaer vē
nist hi die lieden/eñ geeft spise plenteyt/Hi hout de
handē voor eñ bedect dat licht/eñ gebiet hē dat we
deromme/wie zijn vrient is / die can van hem seg-
gen/eñ die sine can seggen van hē die ouer hem is.

Een bescriuinge des gewalts Gods. Eñ een
berispinge Jobs Dat.xxxvij.Cap.

OVer af ontsettet hem mijn herte / eñ A
beeft/hoort dat gelupt zijnē stemmē
eñ dat gesprekc dat van sinen mondē
wtgaet/Hi siet onder alle hemelen/
eñ sine licht schinet op die einden der
aerden/Na hē hommelet den donder/ eñ hi dondt
met een groot gelupt/eñ als sinen donē ghehoort
wert/en canmens niet ophouden/ God dondt nz
sinen donē grouwelic/eñ doet grote dingen/eñ en
wert nochtans niet bekent/Hi spreket totten snee/
so is hi volliken opter aerden/eñ totten plasregen
so heeft die plasregen daer mede macht. Verscric-
kinge coemt bi allē mēscē/op dat de liedē zijn werc
bekēnen soudē/Dat wilt diere gaet in die holen eñ
blijft in sijn plaetse. Vāt suydē coemt die tēpeest eñ B
vant noordē coude/Vādē adē Gods coēt vorst eñ
groot watere/als hi giet. Die dicke wolckē sceydē
hen/dattet claer werdē soude/ eñ door den neuele
breect sijn licht/Hi keert die wolckē werwaerts hi
wilt/dat si bescicken alle wat hi hen gebiet op daer C
trijcke/Het si ouer een geslacht/oft ouer een lant/
soomen hem ontfermhertich vint

Dit hoort O Hiob/staet ende begrijpt die wō
derlicheden Gods/weet ghi wanneer God sulcs
ouer hem brengt/eñ wāneer hi dat licht zijnd wolc
ken voort laet comen. Weet ghi hoe hen die wolc
ken wtstroien/weet ghi die volcomenheit der wō
deren eñ dz uwe cleederē warm zijn/ als dz lāt stille
is vanden Suyden wint/ Ja ghi sult met hem dye
D wolcken wtbreiden/die stercke zijn/ eñ aen te sien
gelijc den bodē/Toont ons wat wi hem seggē sul
len/want wi en sullend nz aenreicken vā duyster=
nisse/Wie sal hem vtellē dz ic spreke/Ist dz yemant
spreect die wert vslonden. Mē en siet ymmer dat
lichte nz/hi maect die wolckē wel claer/ eñ dē wit
waeyt/eñ maket claer/Want Noordē comt gout/
tot lof vandē vuaerlicken God/ Mer den almach=
tigen en mogen si niet vinden/ die so groot is van
cracht/want hi en sal van sinen recht eñ goed sakē
geen rekenscap geuen/ Daerom moeten hem die
lieden vreesen/eñ hi en vreest geenen wijsen

Hier wort God inghebracht sprekende wt den
tempeeste/tegen Job hem straffende/om dat hi te
veel ongerechts eñ stoutich eits van zijnder voor
sichticheit gesproken heeft/Ofte als sommighe
meenen tegen Elihu tot Jobs bescerminge/ Eñ
in dese.iiij. cap. verhaelt hi die macht/ voorsich=
ticheit eñ wijsheit Gods Cap.xxxviij

A [E]Nde die HERE antwoorde Hiob/
wt eenē onweder/ eñ seyde wie is die
die sine gedachten vbergen wil/ende
spreect also met onuerstande! Gordt
uwe lendenen als een man. Ick wil
v vragē/segt op/ghi zijt so cloec/Waer waert ghy
doen ic die aerde fundeerde! Segget mi/weet ghi/
wie hem die mate geset heeft! oft wie daer eē recht
snoer ouer getrocken heeft/oft waer op staen ha=
re voeten geuesticht/oft wie heeft haer eenen hoec
steene geleyt/Doen mi die morgen sterren tsamen
loofden/ende alle kinderen Gods juychten. Wie
heeft die zee met haren dueren besloten/datse daer
wt brac/gelijc wt moeders lichaem/doen icse met
wolcken cleedede/eñ in scemeringe in gewonden
als in windelen/doē ic haer den loop brac met mi=
B nen dāme eñ stelde haer grendelē eñ duerē eñ sprac
Tot hier toe sult ghi comē/eñ niet vorder/hier sul=
lē hen neder leggen uwe stoute baren ofte goluen.

Hebt ghi bi uwer tijt den morgen geboden/eñ
der dageraet hare plaetse gewesen/ dat die hoeckē
der aerden geuaet/eñ die godlose wt gescuddet sou
den werden! Den segel sal hē vwandelen als leem
datse staen sullen als een cleet/eñ dē godloosen sal
haer licht gekeert werden/eñ den arm der houerdi
ger sal gebroken werden/ Sijt ghi inden gronde d
zee gecomen/eñ hebt indē voetstappē d diepten ge
wandelt! hebben haer des doots poorten opt open
gedaen/oft hebdi gesien die poorten der duysternis
sen! Hebt ghi vernomen hoe breet die aerde si.
Geeft te kennen/weet ghi dat al. Welc is dē wech
daer dat licht woont/eñ welcke die plaetse d duy=
sternisse si/dat ghi sine palen mocht afnemen / eñ
mercken den padt tot sinen huyse/wist ghi dat ghy
C op die tijt geboren sout werden/ eñ hoe vele uwer
dagen zijn souden

Sijt ghi geweest van daer den snee compt/ oft
hebt ghi gesien van waer den haghel comt/die ick
hebbe verhouden tottē tijt der tribulatien toe / eñ
tottē dage des strijts/eñ orloochs toe/ Door welc
ken wech deylet hem dz licht/eñ op varet den oost
wint opter aerdē. Wie heeft den plasreegen sinen
loop wtgedeelt/eñ dē wech dē blixē eñ den donder
dat hi regent op dat lant/daer niemant en is/inder
woestinen daer geen mensce en is/dat het die ver=
eenlike plaetsen veruullet/eñ doet dat/ dat grasch
wasset/Wie is des reeghens vader/ wie heeft die D
druppelen des daus gegenereert/ wt wiens lijf is
dat ijsch gegaen eñ wie heeft den rijm onder dē he=
mel gewonnen/dz dat water verborgen wert als on
der steenen/eñ bouen die diepte staet. Cont ghi dē
bant d seuen sterren te samen gebijndē/oft den bāt
des Orion ontbinden/Cont ghi die morghē sterre
voort bringen/tot haerd tijt/of den wagen aenden
hemel ouer sine kinderen voeren/ weet ghi hoe dē
hemel te regeren is/of condt ghi eene officie op hē
geleggen opter aerden

Cont ghi uwen dond inden wolcken hooch op
geuoeren/oft sal v die menichte des waters bedec
ken. Cont ghi den blixemen wt laten dat si henen
varen eñ seggē hier zijn wi/Wie heeft die wijsheit
int verborgen geleyt/wie heeft den gedachten ver
stant gegeuen/wie is so wijs dat hi die wolcken tel
len conste/wie can die watersluysen aen dē hemel
gestoppen/als dat stof begoten wert/dat het te ho
pe loopt/eñ die cluyten aen malcanderen cleuen,

Dat.xxxix.Capittel

[C]Ont ghi der leeuwinnen haren roof A
te iagen gegeuen/eñ dat wilt der leeu
winnen vuullen/dat si in haer plaetse
neder liggen/eñ rusten in dat hol/dat si
loeren/Wie bereyt den rauen die spij
se/als zijn ionghen tot Gode roepen/ eñ crijschen
om dz si niet te eten en hebben. Cont ghi dē tijt gesettē
als die steenbocken optē steenē baren/oft hebt ghi
gemerct wanneer die hynden groot gaē. Hebt ghy
getelt haer maendē als si vol werdē/ of weet ghy
dē tijt wanneer si varē. Si buigen hen als si baren B
eñ scorē hen/eñ latē hare iongē wt/ Hare iongen
werdē vet/eñ wassē daer buitē/eñ ghaē wt eñ en
comē niet wed tot hē/Wie heeft den woutezel so vri
latē gaen. Wie heeft die bandē des wildē ezels ont
lost diē ic dat velt tot eenē huse ghegheuē hebbe/ eñ
die woestine tot eend woningē. Hi bespot dat ru=
moer d stadt/dz possen des driuers en hoort hi niet.
Hi scout nae die berghē daer zijn weyde is/eñ soect
waer het groene is. ¶ Meynt ghi dat dē een
horē v sal dienē/eñ sal aen v cribbe bliuē/cont ghy
hem dat ioc aen cnopē in uwē vorē / dat hi achter
v ploege oft ecre indē dalē! Muecht ghi v op hem
vlatē dz hi vele vmach/eñ sult hē latē doē uwē ar=
beyt. Muecht ghi hē vetrouwen/ dz hi v uwe saet
wed brenge eñ in uwe scuere vergaderde!

Die vederen des struys zijn scoond dan die vlo=
gelē des reyghers oft sperwers/als hi zijn eyeren in
die aerde laet/condt ghise wtgebrueden. Hi vgetet
datse vtreden mochtē wordē/eñ datse eē wilt dier C
brake. Hi wert so hert tegen zijn iongē als oft si zijn
niet en warē. Te vgeefs arbeyt hi sond vreese/wāt
God heeft hem die wijsheit genomen/eñ en heeft
hen geen verstant mede gedeelt/ Inder tijt als hy
hooch varet/verhoghet hi hem ende bespot beyde
paert ende man

Cont ghi den paerde cracht geuē/ oft sinē hals
gecyeren met sinen briesscen / cont ghi hem vuaren
D gelijc die sprinchanen/ Dat is prijs sijnder nuesen
wat vuaerlic is/ het crabbet opten aertbodē/ eñ is
bli met crachte/ eñ treet wt den geharnasten te ge
moete/ Het bespottet die vreese/ eñ en verscricket
niet/ eñ en vluchtniet/ voor tsweert al ist dat tegen
hem clinct dat coker eñ blict beide spiese eñ scilt/
Het dauert eñ raket eñ verheert dat lant/ eñ en ge
looft niet dat die trompette luyde/ als die trompet
te seer clinket/ spreket hui/ eñ riect den strijt vā ver
re/ dat criscen der vorsten eñ puychen

Vliecht den sperwere door uwe verstant met si
ne vederen totten suiden/ Vliecht dē aern so hooch
wt uwen beuele / dat hi sinen nest inder hoochten
maect/ In steenen woont hi/ eñ blijft op die clippe
aen steenen eñ in vaste plaetsen/ Vā daer scouwet
hi na die spise eñ zijn ogen sien verre/ Sijn iongen
suppen bloet/ eñ waer een aes is daer is hi.

Eñ die HEERE antwoorde Hiob/ ende sprach/
Wie mettē almachtigen twistē wilt/ eñ sout hē die
nu bi brengen/ Eñ wie God berispet/ eñ soude die
niet antwoordē/ Hiob antwoorde den HEERE eñ
sprac/ Siet/ ic hebbe geuloect/ wat sal ic antwoor-
den. Ic wil mijn hant op uwen mont leggen/ Ick
heb eens gesproken daerom en wil ic niet meer ät
woorden/ anderwerf en wil ics nu meer doen

Dat.xl.Capittel

A Ende die HEERE antwoorde Hiob/
wt eenen onwere/ eñ sprac/ Gordet
v lendenen als een man/ ic wil v vra-
gen Geeft te kennen/ Sult ghi mijn
oordeel te nieute doē/ eñ mi vdoemē
dat ghi rechtuerdich moocht zijn. Eñ waert dat
ghi enen arm hadt als God/ eñ met gelijcker stem
men donderste als hi doet/ vciert v nu houaerdich
eñ vheft v/ Cleet v loslic eñ cierlic. Stroit wt dye
toornicheit uwer vbolgētheit Aenscout alle hooch
moedige eñ huychtse/ eñ maect die godlose dunne
daer si sijn/ Schartse tsamen inō aerden/ eñ vlnct
hare proncketie int verborgen/ So wil ic v ooc be
liden dat uwe rechter hant gehelpen can.

Siet den Behemoth/ dienic neffens v gemaect
B heb/ sal hoy eten als een osse/ Siet/ zijn cracht is in
zijn lendenen/ eñ zijn vmoghen inden nauel zijns
buicx/ Sinen stert stremmet gelijc een cedere/ dye
aderen sijnder manlicheit zijn v wert/ Sine knopē
zijn als metalen pipen/ Sine gebeenten zijn als yse
ren stauen/ Hi is dat beginsel v weghen Gods die
hem gemaect heeft die gaet hē aen met sinen sweer
de/ Die bergen dragen hem cruyden/ eñ alle wilde
C dieren spelen aldaer/ Hi leget ondō den bossce vbor
gen/ in dat riet eñ slijm/ den bossce bedect hem met
zijn scaduwe/ eñ die beecwilghen bedecken hem/
Siet hi sliet den stroō in hem/ eñ en vmidet hem nu
hi laet hem duncken dat hi die Jordane wt wil scep
pen met sinen mōde/ Nochtās vaet men hem met
sinen eigenen ogen/ eñ door valstricken doorvoort
men hem sinen nuese.

Cap. xli.

A Cont ghi den Leuiathā getrecken met
ten hengel/ eñ sijn tonghe met eenen
stric vatten/ Condt ghi hem enen rinc
in die nuese gelegghen/ eñ met eenen
priem hem die kinnebackens doorbo
ren/ Meint ghi dat hi v veel smeekens sal makē of
v flatteren/ Meint ghi dat ghi een vbont met hem
mocht maken/ dat ghi hem altoos tot enen knecht
sout mogen hebben/ Moocht ghi met hem spelen
als met enen vogel/ of hem uwen deernen binden
Die geselscappen sullen hem onstucken sniden/ dat B
hi onder die cooplieden gedeelt werde/ Condt ghy
dat nette veruullen met sijnō huyt/ eñ die visorueu
met sijn hooft/ Als ghi v hant aen hem slaet/ so ge
denct dat enen strijt si/ die ghi niet voluoerē en sult
Siet sinen hoop sal hē faelgeren/ eñ sal openlic vsto
ten woorden. ¶ Als hi vwect wert/ en sal hi niet
so grouwelic sijn/ want wie is die mi wedstaen cā
wie heeft mi wat te voren gedaen/ dat ict hem be-
tale/ Het is mine wat ondō alle hemelen is/ Ick en
wil mi niet laten swigen sijn veden/ noch sijn mach
te noch sijn smeeken. Wie can hem sijn cleet ōtdec
ken/ eñ wie darret wagen hem tussen die tanden
te gripen/ Wie can die kinnebackē sijns aensichts
open gedoen/ Sijn tanden staen vuaerlic rontsom
Sijn lichaem is als scilden/ vast eñ enge in malcan
deren/ Deen raect aen dander datter niet een lucht
ken tussen en gae/ deene hanct aen dander/ eñ hou
den hen te samen/ datse niet van malcanderen ghe
daen en mogen werden/ Sijn snuyuē is gelijc een
blinckende licht/ Sijn ogen sijn gelijc die oochsche
len der dageraet/ Wt sinen mont varen fackelen C
eñ vierige branden/ wt sinen nuesen gaet rooc/ ge
lijc van heete potten eñ ketelen/ Sinen adem is
gloeyende colen/ eñ wt sinen monde gaen vlāmen
Hi heeft eenen sterken hals/ eñ tis sinen lust waer
hi yet verderft. Die ledtmaten sijns vleeschs hangē
aen malcanderen/ eñ houden vast aen hem/ dat hi
niet beweecht en wert

Sijn herte is so hart als enen steen/ eñ soe vaste
als een stuc vanden ondersten molensteen/ Als hi
hem verheeft so ontsetten hen die stercke/ eñ die ba-
ren werden droeue/ Alsmen hen toe wilt met den
sweerde so en roert hi hem niet/ oft met spiese/ ge-
scutt eñ pātier/ Hi achtet yser als stroo/ eñ metael
als tuyl hout/ geen scutter en sal hem veriaghen/
Die slinger steenen sijn hem als stoppelen/ Die ha
mer achtet hi als stoppelen/ hi bespot die beuende
glauie/ Hi can op scerpe sceruen liggen/ eñ leyt hem
opt scerpe als opt slijc/ Hi doet dat die diepe zee siet
als enen pot/ Eñ roeret in malcanderen gelijc men
een salue menget/ Na hem lichtet den wech hi ach
tet die diepte als enen ouden grijsen/ Opter aerden
so en is hi bi niemant te geliken/ Hi is gemaket son
der vreese te zijn/ Hi siet alle hoochte/ Hi is een Co
ninc/ ouer alle kinderen des hoochmoets

Dat.xlij.Capittel

Ende Hiob antwoorde den HEERE/
ende sprac/ Ic bekenne dat ghijt alle
vermoecht/ eñ geen gedachte en is v A
verborgen/ Het is een onbesonnen
man die sinen raet meynt te verber-
gen/ daerom heb ic onwijselic gesproken dat mi te
hoge is/ eñ dat ick niet en verstae/ soo verhoort nv
laet mi spreken/ ic wil v vragen segt mi/ Ic hebbe
v metter oren gehoort/ eñ mijn oge siet v nv oock
daerom besculdige ic mi nv/ eñ doe boete in stof eñ
in asscen

Als nu die HEERE dese woorden met Hiob gesprokē hadde/so sprac hi tot Eliphas van Theman/Mijn gramscap is ouer u verbolgen eñ ouer uwe twee vrienden / Want ghi en hebt niet recht van mi gesproken ghelijc mijn knecht Hiob.

Dus neemt nu seuen varren/ eñ seuen ram-
B men/eñ gaet henen tot minen knecht Hiob/ eñ offert brantoffer voor u / ende laet minen knecht Hiob voor u bidden/ Want ic wil hē aensien dat ic u niet sien en late/ hoe ghi sotheit bedreuen hebt. Want ghi en hebt nyet recht gesproken/gelijc mijn knecht Hiob. Doe ginc wech Eliphas van Thema/Bildad van Suah/ eñ Zophar van Naema/ eñ dedē so hen die HEERE geseyt hadde/eñ die HEERE aensach den persoon Hiob/Eñ die HEERE keerde hem tot Hiob/doen hi voor zijn vrienden badt

Ende die HEERE gaf Hiob tweefoudt al
C so vele als hi gehadt hadde/Eñ alle zijn broeders/eñ alle zijn susters/ eñ al die hem te voren kenden/quamen tot hem / eñ aten met hem in zijn huus/eñ keerden hen tot hem/eñ troosten hē ouer alle dat oeuel dat die HEERE ouer hem hadde laten comen/eñ elc ghaf hem
D eenen grooten/eñ een gulden cleynoedt / Eñ dye HEERE segende Hiob hier na/meer dan te voren Also dat hi vercreech veerthien dusent scapen/eñ ses dusent kemelen/eñ dusent ioc runders eñ duysent ezelen. Eñ hi vercreech seuen sonen/eñ drie dochteren/Eñ hiet die eerste Jemima/die ander Kesia/ eñ die ander Kerenhapuh/eñ so sconen vrouwen en werden niet geuonden in alle den landen als die dochteren Hiob/Eñ haer vader gaf hen haer erfdeele onder haren broederen.

Ende Hiob leefde na desen hondert eñ veertich iaer / dat hi sach zijn kinder eñ kints kinderen/tot in dat vierde lidt/Eñ Hiob sterf oudt eñ des leuēs sadt.

Hier eyndet dat boec Hiob

Den Psalter

Den. I. Psalm Dauid. Beatus vir.

Wel hem die niet en wandelt inden raet d' godlooser/noch en terdet opten wech der sondaren noch en sittet daer de spotters sitten **A**

Maer heeft sinen lust in die wet des HEEREN eñ spreect van zijnder wet dach eñ nacht

Die sal zijn als eenen boom geplātet aen die wa- **B**
terbeken/die zijn vrucht brengt tot zijnder tijt/Eñ sijn bladeren en sullen niet verwelcken/eñ al dat hi doet/sal hem gelucken

Maer also/en salt den godlosen niet gaen/mer gelijc dat kaf/dat den wint verstroyt.

Daerom en sullen die godlose in dat oordeel niet staende bliuen/noch die sondaers in die gemeynte der gerechtiger.

Want die HEERE kent den wech der gerechtiger Maer der godloser wech sal vergaen

Den. ij. Psalm Dauid. Quare fremuerunt.

Waer om rasen die heydenen/eñ die lieden spreken so te vergeefs/Die coningen inden lande rechten hen op / eñ die raetsheeren houdē raet met malcanderen/Tegen den HEERE eñ sinen gesalfden. **A**

Laet ons haer handen in stucken breken/eñ ha- **C**
re seylen van ons worpen

Mer die inden hemel woont salse belachen/ eñ die HEERE salse bespotten

Dan sal hi met hen sprekē/in zijnder gramscap eñ met sijnder verbolgentheit sal hise veruaren

Maer ic heb minen coninc ingeset/op minē heiligen berch Zion/Ic wil vander insettinghe predicken / die die HEERE tot my gheseyt heeft/

ghi zijt mijn sone/ic heb v heden gewonnen.
Eischt van mi/so wil ic v die heydenen tot een
C erffenisse geuen/eñ der werelt einden/tot enen ey=
gendō/ghi sultse metten yseren septer in stuckē slaē
gelijc een potbackers vat/sult ghise te stuckē smitē
So sijt nv cloec ghi coningen/eñ laet v ondwijsen ghi richters inden lande
Dient den HEERE met vreesen/eñ verblijt v mz beuinge/Cust den sone dat hi niet toornich en worde/eñ ghi den wech verliest/Want zijn toornicheyt sal
A haest aen bernen/wel allen die op hē betrouwen.

Den.iij.Psalm Dauid. Domine quid multi.

Ch HEERE hoe zijn mijnder vianden so vele/eñ setten hen tegen mi
Veel seggen mijnder sielen/ hi en heeft geen hulpe bi Gode Sela
Maer HEERE ghi sijt den schilt voor mi/eñ die mi ter eeren setdt/ eñ mijn hooft op
B recht.
Ic wil met mijnder stemmen den HEERE aenroepen/so sal hi mi verhoren/van sinen heiligē berge Sela
Ick lach en sliep / eñ ben ontwaect/Want die HEERE onthout mi
Ic en vreese mi niet/voor dusent hōdert volcs die hen rontsom tegen mi leggen
Op HEERE eñ helpt mi mine God.Want ghi slaet alle mine vianden op die kinnebacken/eñ breect te stucken der godloser tanden
Bi den HEERE staet die hulpe eñ v segeninge ouer v volc.

Den.iiij.Psalm Dauid.Cum inuocarem

Erhoort mi als ic roepe.God mijnder gerechticheyt/ghi die mi troost in benautheyt/sijt mi genadich eñ verhoort mijn ghebet. Ghi mannen hoe lange sal mijn
A eere te schanden werden: hoe langhe wilt ghi dat onnutte beminnen/eñ na die luegenē staen. Sela
Bekennet doch dat die HEERE sine heiligen wonderlic leyt/die HEERE salt horen als ic hē aenroepe. Werft ghi gram so en sondicht niet/sprekt met uwer herten op uwen leger/eñ wacht Sela. Offert rechte offerande/eñ hopet op dē HE
B RE. Vele segghen wie toont ons wat goet is/ Maer HEERE verheft ouer ons dat lichte dijns aensichts. Daer mede ghi bliscap geeft in mijnder herten/Maer si werden groot als si corē eñ most voor hen hebben. Ic wil ghehelic met vreden liggen eñ slapen/want ghi HEERE alleen/laet mi seker woonen

Den.v.Psalm Dauid.Verba mea auribus

A EERE verhoort mijn woorden/ aē merct mine redene. Hebt acht inge op mine criscen mine coninck eñ mijn God/want ic wil voor v bedē
HEERE smorgens wilt mine stēme horen/des smorgens wil ic my schicken eñ aenscouwen. Want ghi en sijt niet een God/dien ongodlick wesen behaecht/ Wat boosch is dat en blijft voor v niet. Die dulle en sullen niet treden voor uwen ogen/ Ghi sijt viant allen misdadigen. Ghi sult die luegenaers verdoen die HEERE heeft een vereysen aenden bloet=
gierigen/eñ scalcachtigen. Meer ic wil in v huys gaen op uwe grote barmherticheit/ eñ aenbeden tegen uwen heiligen tempele in uwer vreesen.
HEERE leyt mi in uwe gerechticheit/om mijnder vianden wille/rechtet uwen wech voor mi
Want in haren mont en is niet gerechts/hare binnenste is ydelheit / hare kake is een open graft met haren tonghen flacteren si. Besculdichtse God/dat si vallen van haren voornemen/stootse wt om haerder groter ouertredinge wille/ Want si zijn v ongehoorsaem. Laetse hem verbliden alle die op v betrouwen/eewelic laetse glorieren/ want ghi bescermtse laet vrolic zijn / alle die uwen name beminnen Want ghi HEERE sult die gerechtige segenen/Vwe gonst salse met eenen schilt omringen.

Den.vi.Psalm Dauid.Domine ne in furore.

Ch HEERE en straft mi niet in uwer gramscappen/eñ en castijt mi niet in A
uwer verbolgentheit HEERE sijt mi genadich/want ic ben broosch
Helpt mi HEERE want mijn ghebeenten zijn verschrict/eñ mine siele is seer versaecht Och ghi HEERE hoe lange. Keert v HEERE eñ verlost mine siele/helpt mi om uwer barmherticheit wille. Want inden doot en gedinct men ws niet Wie wil v inder hellen dancken. Ick heb gearbeit met minen suchten/ Ic doe mijn bedde swemmen den geheelen nacht eñ make minen leger met minen tranen wecke. Mine gedaente is verandert van gramscappē/ eñ is out geworden/want ic aen alle siden benaut werde. B
Wijket van mi alle quaetdoenders/Wāt die HEERE heeft die stemme mijns weenens gehoort. Die HEERE heeft mijn smeeken gehoort. Die HEERE heeft mijn gebet ontfaen. Alle mine vianden moeten hen scamen eñ veruaren/hen omkeeren eñ scamen onuerhuets.

Den.vij.Psalm Dauid. Dñe deus

P v HEERE betrouwe ic mijn God helpt mi van alle minē veruolgers/ eñ
verlosset mi. Dat hi niet als enen leeu A
we mijn siele en grijpe / eñ verschoore om dat geē verlosser daer en is. HEERE mijn God heb ic sulcs gedaen / eñ is onrecht in minen handen. Heb ic quaet geloont die vrede met mi hadden of mine vianden sonder saecke wt getrocken. So veruolge mijn viant mine siele eñ grijpse eñ verterde mijn leuen in die aerde/eñ legge mine eere inden stof/Sela. Staet op HEERE in uwer grāscap/verheft v ouer die verbolgentheit mijnre viandē/eñ verweect mi dat ordeel/ dz ghi gebodē hebt. Eñ laet haer die gemeinte der liedē contō v vergaderē/eñ comt om der seluer wille weder opwaerts. Die HEERE ordeelt dat volc / Or
deelt mi HEERE/na mijnder gerechticheyt eñ goetheit. Laet der godloser boosheit een eynde werdē B
eñ vorderet die gerechtige/Want ghi gherechtich God proeft die hertē eñ nierē. Minē scilt is van Gode die dē oprechtigē vā hertē helpt. God is eē recht richter/eñ eē God die dagelics dreicht
En wilt men hē niet bekerē/so heeft hi zijn sweert gewettet/eñ sinen boge gespannen eñ micket.
Eñ heeft daer op geleyt dootlic ghescut sine

pijlen heeft hi bereyt om te bernen. Siet die he-
uet quaet inden sin/met ongeluck is hi beurucht/
maer hi sal missen Hi heeft eenen cuyle ghegra
D uen en wt geuoert/en is in dat gat geuallen dat hi
gemaect heeft. Sijn ongeluc sal weder op sinen
kop comen/ende sine boosheit op sine voorhooft
vallen. Ic dancke den HEERE om zijnder ghe
rechticheit wille/en wil louen den name des HE-
REN des alderhoochsten.

Den viij. Psalm Dauid. Domine deus

HEERE onse heerscapper hoe heerlick
A is uwen naem in allen landen daer-
men v danct inden hemel.
Wt den monde der ionger kin-
der en suyghelinghen/ hebt ghi een
macht bereyt/ om uwer vianden wille dat ghi sout
swichten den viant en wraecgierigen. Want ic
B sal sien die hemelen uwer vingeren werc/Die ma-
ne en sterren die ghi bereyt hebt. Wat is de
se mensch dat ghi zijns gedinct/en des menschen soō
dat ghi op hem siet? Ghi sult hem een wei-
nich laten deruen aen God/mer met eeren en ver
cyeringe sult ghi hem cronen. Ghi sult hem
tot enen here maken ouer uwer handen werken
ghi hebbet alle onder sine voeten gedaen.
Scapen en ossen altemale/ Daer toe ooc die wil-
de dieren Die vogelen onder den hemel/ en
die visschen inder zee/en wat doorwandelt die we-
gen inder zee. HEERE onse heerscapper/hoe
heerlic is uwen name in allen landen

Den ix. Psalm Dauid Confitebor tibi

IC wil den HEERE dancken van ghe
heelder herten/en wil alle uwe won-
A deren vertellen. Ic wil mi ver
bliden en vrolic zijn/ en louen uwen
name ghi alderhoochste. Dat
ghi mine vianden achterwaerts gedreuen hebt/ si
zijn geuallen en vergaen voor v aensicht.
Want ghi hebt mijn recht en sake voluoert. Ghi
sittet opten stoel een gherecht richter. Ghi
hebt die heydenen gescouden/en die godlose vdaē
ghi hebt haren naem wtgedaen altoos en eewelic
Die sweerden des viants hebben een eynde.
Die steden hebt ghi omgekeert/haer gedachtenis-
se is vergaen met hen Maer die HEERE
blijft eewelic/Hi heeft sinen stoele bereyt totten oor
deele. En hi sal dat aertrijcrecht oordeelen/en
die lieden oprechtelic regeren En die HEERE
B is des armen bescutsel/een bescutsel inder tijt d ve-
nautheit. Daerom sullen op v hopen die uwē
naem kennen/want ghi en verlaet niet HEERE
die v soecken. Looft den HEERE die tot Ziō
woont Vercondicht onder v lieden sine doen
Want hi gedinct en vraecht na haren bloeden/ hi
C en vergeet niet des screpens der armer. Sijt
mi HEERE genadich/Aensiet mine allendicheit ō
der den vianden/Ghi die mi verheft/wt die poor-
ten des doots. Op dat ic vertelle alle uwen
prijs in die poorten der dochteren Zion/dat ic vro
lic si in uwe salicheit. Die heidenen zijn ver-
soncken inden cuyle die si gemaect hebben/ haren
voet is geuangen int nette dat si gestelt hadden
Die HEERE is bekent dat hi recht doet/die godlo
se is bestrict inden wercken zijnder handen Sela

Die godlose moeten ter hellen gekeert werden
alle heidenen die Gods vergeten
Want hi en sal des armen niet so gehelic verge
ten/en den hoop der allendiger en sal niet eewelic
verloren zijn.
HEERE staet op/dat die menscen douerhandt
nu en crigē/laet alle heidenen voor v geoordeelt wer
den. HEERE settet hen enen leeraer/dat die hei
denen bekennen dat si menscen zijn Sela.

Den x. Psalm Dauid Vt quid dñe recessisti

HEERE waerom treet ghi so verde/v-
bercht v totter tijt der noot/Als dye
godlose douerhant neemt/so moet hē
die arme liden. Si bedriuē harē moet
wille so si dat voornemen.
Want die godlose beroemt hem alsoot hē lust
en die gierige segent hem seluen en lastert dē HE
RE. Om dat die gramscap des godlosen voort
gaet so en vraecht hi na niemanden/al zijn opsettē
zijn sonder God.
Hi drijft zijn doen altoos / V oordelē zijn hooch
van hem/hi gaet wreedelic met sinen vianden om
Hi spreect in zijn herte/ ick en sal nimmermeer
om gestoten werden/ het en sal genen noot hebbē
Sinen mont is vol vloeckens/list en bedrochs
onder zijnder tongen is moeyte en arbeyt.
Hi sit op die lage in die houen/ hi verworcht de
onsculdige heimelic/Sine ogen hebben acht op dē
armen hoop.
Hi loeret int verborgen/ gelijc eenen leeuwe in
dat hol. Hi loert dat hi den allendigen soude vaen
en vaen hem als hi hem in zijn nette treet
Hi slaet neder en cromt / en vellet den armen
hoop met zijnder macht.
Hi spreect in sijnē herten/ God heuet vgeten/
hi heeft sijn aensicht verborgē. Hi en siets nu meer
Staet op HEERE God/verheft v handt/en v
getet der allendiger niet
Waerom soude die godlose God lasterē en seg
gen in sijn herte/ ghi en vraecht niet daer na
Ghi siet immer/want ghi aenscouwet die allen
dicheit en dat iammer/dat v in die hant ghegheuen
soude werden/Den armen hoop salt v op gheuen
ghi sijt der weesen helper
Breket den arm des godlosen/ en soect dē qua
den/ so en salmē zijn godloos wesen nu meer vindē
Die HEERE is coninc altoos en eewelic/ ghy
heidenen sult wt sinen lande vergaen.
HEERE ghi hoort dat verlangen der allēdiger
haer herte sal hem richten/datter v oore op merche
Dat ghi recht doet den weesen en armen. Dat
die mensce niet meer quellic en si opter aerden

Den xi. Psalm Dauid. In domino
confido.

IC betrouwe op den HEERE. Hoe
segt ghi dan tot mijnder sielen dat sy
soude vliegen gelijc enen vogel op u-
we bergen.
Want siet die godloose spannen
den boge/en leggen haer pijlen op die pese/omme
daer mede te sceten int doncker / op die ghene die
oprecht sijn van herten.

Want si hebben dat fundament om ghetrocken
Wat sal die gerechtige daer toe doen
Die HERE is in sinē heiligē tēpele/ des HEE
REN stoel is indē hemel. Sine ogen sien daer op/
B sine oochscelen proeuen der menscen kinderen
Die HERE proeuet den gerechten. Sine siele
hatet den godlosen/ eñ die daer boosheit bemint
Hi sal ouer die godlose latē regenē/ strickē/ vier/
solffer/ eñ wit des ōweds/ sal hi hen inscickē te lone
Die HERE is gerecht eñ bemint gerechticheit
Daerō dat haer aēsichtē scouwē op dat daer recht is
Den. xij. Psalm Dauid. Saluum me fac.
HElpt HERE die heiligē hebbē afge
nomē/ eñ d gelouiger is luttel gewor
den ond die kinderen d menscen.
A Deene spreect metten anderen on
nutte dingen/ eñ spreken flatteringē
met oneenigen herten
Die HERE roede wt alle flatteringhe/ eñ dye
tonge die daer stoutheit spreket
Die daer seggen onse tonge sal douerhant heb
ben/ ons behoort te spreken/ wie is onse heere?
Wāt dā die allendigen verstoort zijn/ eñ die arme
suchten/ wil ic op seyt die HERE/ ic wil een salich
eit oprechten/ die getroostelic daer inne hādelē sal.
B Die redenen des HEREN sijn louter gelijck
doorviert siluer/ in aerdenē teylē geproeft seuē werf
Ghi HERE wiltse bewaren eñ ons behoedē
voor dat geslachte eewelic.
Daer zijn godlose alō eñ om Als ond die kinde
ren der menscen/ die bose werden verhoget
Den. xiij. Psalm Dauid. Vsquequo dñe
HERE hoe lange wilt ghi mijns soo
geheelic vergeten hoe lange verbercht
ghi v aensicht voor mi?
Hoe langhe sal ick raet soecken in
mijnder sielen/ eñ rouwe draghen in
mijnē herten: hoe lange sal hē die viant onder my
A verheffen.
Aenscout doch eñ verhoort mi HERE mijn God/
verlicht mijn ogen dat ic niet inden doot en slape
Dat mijn viant hē niet en beroeme/ hi is mijns
machtich geworden eñ mine wederpartiders hen
B niet en verbliden/ dat ic om gestoten si.
Mer ic hope op uwe goetheit/ Mijn herte ver
blijt hē van uwe salicheit
Ic wil den HERE singen dat hi mi weder op
geholpen heeft.
Den. xiiij. Psalm Dauid. Dixit insipiens
DIe sotten spreken in haren hertē/ het
en is geen God/ si sijn verdoruen eñ
A afgriselic geworden in haren doene/
daer en is geene die goet doet.
Die HERE sach vanden hemel
op die kinderen der menscen dat hi sien soude/ oft
yemant verstandich ware eñ na Gode vraechde
Maer si waren wtgeweken/ eñ al te samen on
duechdelic/ Daer en was geene die goet dede oock
B niet eene.
En willen die quaetdoenders dan niet beken-
nen/ die mijn volc verslinden/ dat si maer etē en heb
ben/ Den HERE en aenroepen si niet.
Aldaer vreesen si. Want God is biden geslach-
te der gerechtigher. Ghi hebt des armen raet be-
scimpt/ dat God sine toeuerlaet is.
Wie sal Israel tot Zion helpen. Als die HERE
zijns volcs geuangenisse omkeerē sal/ so sal Jacob
vrolic zijn/ eñ Israel hē verbliden
Den. xv. Psalm Dauid. Dñe quis habitabit
HERE wie sal in uwen tabernacule
woonē: wie sal op uwen heiligen ber
ge bliuen?
Wie sonder smette ingaet ende A
doet recht/ eñ spreket die waerheyt/
wt der herten
Wie met zijnder tongē niet en achterclapt/ eñ
sinen naesten geen leet en doet/ eñ tegen sinen nae
sten geen smaet op en brengt
Verachtet zijn voor hē die onduechdelike Mer
hi eeret die den HERE vreesen
Die daer sinen naesten sweeret eñ en verande- B
res niet.
Wie zijn gelt niet op woeker en geeft/ eñ en neēt
geen gescincken ouer den onsculdigen. Wie dat dit
doet sal wel bliuen
Den. xvi. Psalm Dauid. Conserua me deus.
BEwaert mi God/ want ic betrouwe
op v/ Ic heb geseit totten HEERE
ghi zijt die HEERE/ Ic en heb niet
goets bi v.
Alle minen lust is aen die heiligen A
die opter aerden zijn/ eñ aen die gelike
Haerd afgodē zijn vele gewordē/ na dien haestē
si. Ic en wil d geend die vandē bloede zijn/ drancof
fer niet offerē/ noch harē naē in minē mōt voeren.
Maer die HERE is mijn goet eñ mijn deele/
ghi onderhout mijn erfdeele
Dat lot is op mi geuallen opt liefliecste/ mi is eē
scoon erfdeele geworden
Ic wil den HERE louen die mi beradē heeft B
Oc hebben mi mine nieren snachts gecastijt
Ic heb den HERE altoos voor ogen. Wāt hy
is mi ter rechter hant/ daerō sal ic wel bliuen
Daerō verblijt hē mijn herte/ eñ mijn eere/ eñ
mijn eere is vrolic/ Oc sal mijn vleesch seker liggē
Want ghi en sult mine siele niet ind hellē laten/
eñ niet toe laten dat die heilige den putte sie
Ghi sult mi condt doen den wech totten leuen/
voor v is bliscap planteyt/ eñ liefflic wesen tot uwer
rechter hant eewelick
Dē. xvij. Psalm Dauid Exaudi dñe
HERE hoort die gherechticheit merct A
op mine roepen/ verneēt mijn ghebet
dat niet wt valscen monde en gaet.
Laet mine ordeel van v wtgaē/ laet
uwe ogen sien wat recht is
Ghi hebt mijn herte geproeft/ eñ des nachts be
socht/ eñ hebt mi geloutert/ eñ niets geuōden/ Ic
heb voor mi genomē dat minē mōt niet en sal ouertre
den. Ic heb mi bewaert in dat woort uwer lippen
voor mēscen werc op den wech des rouers.
Behoudt minen ganc op uwe voetpaden/ dat mi B
ne stappen niet en slipperen
Ic roepe tot v God dat ghi mi wilt verhooren/
Neicht uwe oren tot mi hoort mine redē
Bewijst uwe wonderlike goetheit ghi salich-
maker/ der geender die v betrouwen/ tegē die die
hen tegen uwe rechte hant setten

Bewaert mi gelijc enen oochappel in die oge/ bescermt mi onder die scaduwe dijnre vloghelen.

Voor die godlose die mi verstoten voor mine vianden/ die alom na mine siele staen

C Si hebben hen met haren vette besloten/ Sy spreken met haren monde stoutelic.

Waer wi gaen so omringen si mi/ haer ogē recht tē si der waerts/ dat si ons ter aerdē soudē buygen.

Hi is gelijc als enen leeuwe/ die dē roof begert gelijc enen iongen leeuwe die in dat holle sidt

D HEERE staet op/ verweldicht hem/ en veroot-moedicht hem/ verlost mine siele vanden godlosen met uwen sweerde

Vādē liedē uwer hāt/ vādē liedē dees leuēs/ dye welcke harē loō hebbē in harē leuē/ dē welckē ghy dē buic vullet met uwē scat/ die daer kinderē plan tept hebbē/ en latē haer ouerschot haren iongeren.

Maer ic wil v aenscijn scouwen in gerechticheyt/ Ic wil sat werden als v beelt ontwaect.

Den .xviij. Psalm Dauid/ doen hi verlost was vander hant Saul. Diligam te domine

A Ic ben dy vrienthout HEERE mijn sterc te HEERE minen steen/ mijn volwerc mine vlosser mine God/ mine vasticheit op diē ic betrouwe/ Minē scilt/ en hoorne mijns salicheit/ en mijn bescudsel

Ic wil den HEERE aenroepen/ met louen/ soe werde ic van minen vianden verlost.

Want die pinen des doots omringen mi/ en die beken Belial veruaerden mi.

Die pinen der hellen omringē mi/ en des doots noot verweldichde mi.

Wanneer mi bāg is so roepe ic dē HEERE aē/ en criise tot minē God/ so hoort hi mine stēme vā si nē heiligē tēpel/ en mijn gescrey cōt voor hē tot sinē oren. Die aerde beefde en wert beweecht/ en die fundamenten der bergen roerden hen en beefden doen hi toornich was.

Dompe ginc op van zijnder nuesen en verslindende viere van sinen mōde/ colē aenstakē daer af

Hi neichde den hemel en daelde daeraf/ en schemeringe was onder sine voeten

En hi steech op den Cherub en vloech/ Ende hi dreef op die vederen des wints

Hi bedecte hē met duysternisse rontom tot zijnē tenten/ met duystere water inden dicken wolcken.

Sine wolcken vergingen vā sinen scijnsel/ voor den hagel en viercolen.

En die HEERE donderde inden hemel/ en dye hoochste liet wt sinen donder/ hagel en viercolen.

Hi scoot sine pilen en strooydese wt/ hi liet seer blixemen en veruaerdese

Daer sachmen watergoten/ en die fundamētē des eertrijcs worden geopent/ HEERE van uwen schelden/ vanden aseme en snuyuen uwer nuesen.

B Hi seynde wt vander hoochten/ en haelde mi/ en troc mi wt groten wateren

Hi verlosse mi van minen stercken vianden/ vā minen haters die mi te machtich waren

Die mi verweldichden ter tijt mijns ongeuals en die HEERE wert mijn toeuerlaet

En hi leyde mi wt in dat ruyme/ hi trachtet mi wt/ want hi hadde lust tot mi.

En die HEERE sal mi lonē na mijns gerechticheit/ hi sal mi betalen na die reinicheyt mijns handē.

Want ic heb die wegen des HEEREN bewaert en en ben niet ongodlic geweest tegen minē God

Wāt alle sine rechtē zijn voor mi/ en sine sedē/ en werp ic niet van mi. Maer ic wil sondē smette bi hē zijn en mi behoeden voor mine sonde.

Daerō sal mi die HEERE vgeldē na mijns gerechticheyt/ na die reinicheit mijns hāden voor sinē ogen

Bi den heiligen sult ghi heilich zijn/ en biden onbeulectē sult ghi onbeulect zijn/ en biden reynē sult ghi rein zijn/ en biden vkeerden sult ghi verkeert zijn.

C Wāt ghi sult dē alēdigē volc helpē/ en die hoge ogē vnederē. Wāt ghi vlucht mijn keerse/ die HEERE mijn God sal mine duisternisse licht maken

Want met v can ic oorloochs volc vslaen/ en met minen God ouer die muieren springen

Gods wegē zijn onbeulect/ die redenē des HEEREN zijn doorlouteert/ hi is enē scilt allē die hē betrouwē. Wāt waer is een God sondē dē HEERE oft een scepper sondē onsen God? God heeft mi omgordet met cracht/ en heeft mine weghē onbeulect gemaect. Hi maect mine voetē gelijck den hyrten/ en stellet mi op mine hoochte.

Hi leert mine hāt stridē/ en leert minē arm den stalē booch spānē. En geeft mi dē scilt uwer salicheit/ en uwe rechte hāt steret mi/ en als ghi mi voot moedicht so maect ghi mi groot. Ghi maect on dē mi ruimte te gaē/ dat mine knokels niet en slipperē

Ic wil minē vianden na iagen/ en aengripense/ en niet om keeren tot dat icse verdaen hebbe.

Ic wilse te stucken slaē datse niet bliuē en sullē/ si moetē ondē mine voeten vallē. Ghi sult mi wapenē met sterckte totte strijt/ Want ghi sult ondē mi werpen/ die hen tegen mi settē. Ghi gheeft mi

D mijn viandē in die vlucht/ dat ic mijn haters vstore.

Si riepē/ maer daer en is gen hulper totte HEERE/ maer hi en antwoorde hen niet. Ic wilse te stucken stoten gelijc stof voor den wint/ Ic wilse wech werpen gelijc dat slijck opter straten.

Ghi sult mi vanden kijfachtigē volck helpen/ en tot eē hooft ondē die heidenē setten/ Een volc dat ic niet en kende sal mi dienen. Het hoort mi met ge hoorsamen oren/ Maer die vrēde kinderen verloochenen mi. Die vrēde kinderen zijn verouden/ en sullen hincken in haren banden. Die HEERE leeft en mijn scepper si geloost/ en die God mijns salicheit sal vheuē werdē. Die God die mi wrake geeft/ en dwinget die wolcken onder mi

Die mi vlost vā minē viādē/ En vhoget mi wt den genē die hen tegen mi setten/ Ghi sult mi vādē quellicken helpen. Daerō wil ic v dancken/ HEERE ondē die heidenē/ en dinē naē lof singē. Die de grote salicheyt bewiset sinen conic en ontfermherticheit doet aē sinē gesalfdē Dauid/ en sinē sade ewelic

Den .xx. Psalm Dauid. Celi enarrant

A Die hemelen vertellen die eere Gods en dat firmament verrondicht zijns handen werc. Eenen dach segget den anderen/ En dē enen nacht doet het cōt den anderen. Het en is geen sprake noch redene/ daer mē haer stēme niet en hore. Haer rechtsnoer is wt gegaen in allen lāde/ ende hare redene aen der werelt eynde/ hi heeft der sonnen een wooninghe inden seluen ghe-

maect. Eñ die selue gaet daer wt/ gelijc een
bruydegom wt zijnder camer/ eñ is vrolic als een
ruese/ om den wech te lopene Si gaet op aen
deen eynde des hemels / eñ loopt omme tot weder
B aen dat selue einde/ eñ daer en blijft niet voor haer
der hitten verborgen Des HEEREN wet is
onbeulect/ eñ bekeert die siele/ Dat getuygenis-
se des HEEREN is seker/ eñ maect wijs die dwa-
sen Die rechten des HEEREN sijn recht/
eñ verbliden dat herte/ die gebodē des HEEREN
sijn louter/ eñ verlichten die ogen. Die vree-
se des HEEREN is reyne eñ blijft eewelick / Die
rechten des HEEREN sijn waerachtich/ al te samen
gerecht Si sijn costelicker dan gout/ eñ veel
fijns gouts/ Si zijn soeter dan honich eñ honichseē
C Ooc isser v knecht voorsienich door geworden/
want hi heeft groten loon/ wiese hout/ Wie aen-
merct die gebreken? maect mi rein vanden heime-
licken Ooc behout uwen knecht voor die stou-
ten/ dat si niet ouer mi en heerscappen/ so sal ic on-
beulect sijn/ eñ ontsculdich bliuen van groter mis-
daet. Laet v wel behagen die redene mijns
monts/ eñ dat gesproke mijns herten voor v/ HE-
RE mijn scepper eñ verlosser

Den .xx. Psalm Dauid. Exaudiat te dñs

A Die HERE verhoore v ter tijt d be-
nautheit/ Den name des Gods Ja-
cob bescudde v. Hi seynde v hul
pe vanden heilichdom/ eñ stercke v
van Zion Hi ghedencke alle ws
spijsoffers/ eñ v brantoffer moet vet zijn Sela.
Hi geue v wat ghi inden sin hebt/ eñ veruulle dinē
raet Wi willen van uwer salicheit beroemē
eñ inden name ons Gods banieren op worpen/
Die HERE veruulle alle uwe beden. Nv
mercke ic/ dat die HEERE sinen gesalfden helpt
eñ hi verhoort hem in sinen heilighen hemel / Die sa
B licheit sijnder rechter hant is machtich. Die ge
ne verlaten hen op wagens eñ peerden/ Maer wi
willen dencken opten name ons Gods.
Si sijn neder gestoten/ mer wi staen opgerecht
Helpt HERE die coninc verhoore ons ter tijdt
als wy roepen.

Den .xxi. Psalm Dauid. Domine in.

A HERE/ de coninc verblijt hē in uwer
cracht/ eñ hoe seer vrolic is hi van u-
wer salicheit. Ghi hebt hē zijns
herten wensch gegeuen / eñ niet be
let wat sine lippen beyssten Sela
Want ghi sult hē ouer scudden/ met goedē segeni-
gen/ Ghi sult een gulden crone op zijn hooft setten
Hi heeft v ghebeden om dat leuen/ eñ ghi hebt
hem lanc leuen gegeuen/ ymmermeer eñ eewelic.
Hi heeft grote eer in v salicheit/ Ghi sult lof eñ
B prijs op hem leggen
Want ghi sult hem tot een segeninge setten ee
welic/ Ghi sult hem verbliden metter blijschappen
ws aensichts Want die coninc hopet opten
HERE/ eñ sal door die goetheit des alderhooch-
sten vast bliuen. Uwe hant sal vinden alle u-
we vianden/ Uwe rechte hant sal vinden die v ha-
ten Ghi sultse maken ghelijc eenen vieroven
ter tijt ws aensichts / die HEERE salse verslin-
den in zijnder toornicheit/ datse dat vier eten sal/
Haer vrucht suldy vernielen inden lande / ende A
hare zaet onder die kinderen der menschen/
Wandt si wilden v quaet doen/ ende versierden ra
den/ die si niet en mochten voluoeren/ Wandt
ghi sultse tot eender schouderen maken / Ghy sult
uwe senuwen spannen teghen haer aensicht/
HERE verheft v in uwer cracht/ Soe willen wy
singen ende louen uwe macht.

Den .xxii. Psalm Dauid. Deus deus meus.

Mijne God/ mijn God/ waer omme A
hebt ghy my verlaten/ Dye woorden
mijns huylens zijn verre van mijn-
der salicheyt/ Mijne God des
daechs roepe ick/ so en antwoort ghy
niet/ eñ snachts en heb ick geene ruste/ Maer
ghy zijt heylich eñ woonet onder den lof Israhel/
Onse vaders hoopten op v / eñ doen si hoopte
hielpt ghi se wt/ Tot v roepen si eñ zijn behou-
den/ si hoopten op v/ eñ en zijn niet te schanden ge-
worden/ Maer ic ben een worm eñ gheen mē B
sche/ eē spot der lieden eñ verachtinge des volcks/
Alle dye my sien/ bespotten my/ si sperren den
mont op/ eñ schudden den cop/ Hy claecht den
HERE/ die helpe hem wt/ eñ verlosse hem heeft
hi luste tot hem. Want ghy hebt my wt mijnder
moeder lichaem ge trocken/ Ghy zijt mijn toeuer-
laet/ doē ic noch aen mijnder moeder borsten was/
Op v ben ick ghworpen van moeders lichaē
aen/ Ghi zijt mijn God van mijnder moeder lich-
aem aen/ En maect v niet verre van my / want C
benautheyt is nae / Want hier en is gheen helper/
Groote varren hebben my omringt / vette os-
schen hebben my omcingelt/ Hare kaken sper-
ren si op teghen mi/ gelijck een briesschende eñ grij-
pende leeuwe/ Ick ben wt geschuddet als wa-
ter alle mijn ghebeenten hebben hen ontspannen/
Mijne herte is in minen liue geworden gelijck ge- D
smolten wasch/ Mijne crachten zijn verdroocht
gelijck een scherf/ ende mijn tonge cleeft aen tghe-
hemelte mijns monts / ende ghy legget my in des
doots stof Wandt honden hebben mi omuaen/
eñ die vergaderinge der bosen heuet haer om my
gemaect/ Si hebben mine handen eñ voeten door-
grauen. Ick moet alle mijn beenen tellen/ mer
si schouwen eñ sien mi aen Sy deelen mine cle- E
deren onder hen/ eñ worpen dat lot om mijne ghe
waet/ Maer ghy HERE en maect v niet ver-
re / Mijn stercke haest my te helpen/ Verlost
mine siele vandē sweerde/ vander hant der hondē
mine eensame/ Helpt mi wt den kaken des leeu-
wen/ eñ verhoort mi onder die hoornē der eēhoor
nen/ Ic wil uwen name minen broederen ver-
tellen/ Ic wil v inder gemeynten prijsen/ Prij-
set den HEERE ghi die hem vreeset/ alle zaet Ja
cobs eere hem / eñ voor hem versceome alle zaet
Israel/ Want hi en heeft niet veracht noch ver-
smaet die ellēde des armen / eñ sine aensichijn nyet
verborgen voor hen/ eñ doen hi tot hem riep hoor F
de hijt/ Van v sal mijnen danck zijn inder groo
ter ghemeynte/ Ick wil mijne gheloofte betalen
voor die ghene die hem vreesen/ Laet die allen
dighe eten dat si sadt worden / ende prijsen den HE
RE die na hem vragen/ Uwe herten moetē eewe
lijck leuen.

Alle der werelt eynden wordē gedaecht/ dat si
hen totten HEERE bekeeren/ ende voor hem aen
beden alle gheslachten der heydenen/ Wandt
die HEERE heeft een rijck/ eñ hi is een heere ouer
die heydenen/ Laet eten eñ aenbeden alle die vet
C te opter aerden/ laet knyē buygen voor hem / alle
die inden stof ligghen/ eñ die sine siele niet leuen en
laet/ Een zaet sal hem dienen/ Vanden HEERE
salmen vercondigen tot kints kinde/ Si sullen
comen/ ende sine gerechticheyt prediken/ den volc
ke dat geboren is/ dat hijt doet/

A Den.xxiij. Psalm Dauid. Dñs regit

Je HEERE is mijn herder / mi en
sal niet gebreken/ Hi laet mi wey
dē daer vele gars staet/ eñ leyt mi tot
ten water dat mi vercoelt/ Hy ver-
maect mine siele/ hi leit mi opter rech
ter straten om zijns naems wille/ Eñ al wandel
de ic al int duysterre dal/ so en vreese ic geen ongle-
B luc/ Want ghi sijt bi mi/ Uwē stock eñ staf troostē
mi/ Ghi bereydet voor mi een tafele teghen mij-
ne vianden/ Ghi maect mijn hooft vet met olie/ eñ
schencket mi vol in/ Goetheyt eñ ontfermher
ticheyt sullen mi na lopen mijn leuen lanck / eñ sal-
altoos inden huyse des HEEREN bliuen.

Den.xxiiij. Psalm Dauid. Dñi est terra

A Ie aerde is des HEEREN/ ende al
watter inne is / Dz aertrijcke eñ wat
daer inne woont. Want hi heuet
aen de zee gefundeert / eñ aen die wa
teren bereyt/ Wye sal op des HE-
REN berch gaen/ eñ wie sal in sine heylighe plaet-
se staen/ Die onsculdige handen heeft/ eñ reyne vā
herten is/ die sine siele niet te vergeefs en verheft
eñ ensweeret niet valschelijc/ Die sal die seeghe
ninge vanden HEERE ontfaen/ eñ gherechticheyt
vanden God zijnder salicheyt/ Dat is dat geslach
B te dat na hē vraecht/ dat daer soect v aenschijn Ja-
cob Sela/ Ghi poorten heft op uwe hoofden/ eñ
verheft v ghi dorē der werelt/ dz die coninc der ee-
ren in gae/ Wie is die selue coninck der eeren?
Het is die HEERE stere eñ machtich/ die HEERE
machtich inden strijt Ghi poorten heft op uwe
hoofden/ eñ verheft v ghi doren der werelt / datter
die coninck der eeren in gae/ Wie is die selue co
ninck der eeren? Het is die HEERE Zebaoth/ het
is die coninck der eeren Sela.

Den.xxv Psalm Dauid. Ad te dñe

A Ot v HEERE verheffe ic mijne siele/
Mijne Godt/ ic hope op v/ en laet
mi niet te schanden worden / dat hen
mine vianden niet en verblijden ouer
mi Want niemant en wort te scan
den/ die v verwacht. Maer die sonder sake vsma-
den/ moeten te schanden worden/ HEERE
wijst mi uwe wegen/ ende leert mi uwe paden/
Leyt mi in uwe waerheyt eñ leert mi/ Want ghi
zijt die God mijnder salicheyt/ daghelics verbeyde
B ick vs. HEERE ghedenct op v ontfermhertic-
heyt/ ende op uwe ghoetheydt / dye vander werelt
aen geweest is/ En ghedenct der sonden mijn-
re ioncheyt nyet/ noch mijne ouertredinghe/ maer
ghedenct mijns nae uwer ontfermhertichеyt/ om
uwe goetheyt wille.

Die HEERE is goet eñ recht / daer omme sal hi
die sondaers onderwijsen opten wech/ Hy ley-
det die allendige recht/ eñ leeret de allendige sinen C
wech. Alle paden des HEEREN zijn goet eñ ge
trouwe/ den genen die sine verbont eñ getuygenis
se bewaren/ Om dijns naems wille HEERE
zijt genadich mijnder misdaet / die daer groot is/
Wie is die/ die den HEERE vreest? hy sal hem
den wech onderwisen diē hi verkiest/ Sine siele
sal woonen in goedē/ eñ sine zaet sal dat lant besit-
ten Die verholentheyt des HEEREN is onder
dien die hem vreesen/ eñ zijn verbōt sal hy hen latē
weten/ Mijne oghen sien ghestadelijck tot den
HEERE/ want hi sal minē voet wt den nette tree- C
ken/ Keert v tot mi/ eñ zijt mi genadich/ Want
ick ben eenlic eñ allendich/ Die benautheyt mijns
herten is groot/ leyt mi wt mijnen nooden/
Aensiet mine iammer eñ allēdicheyt / eñ neemt
wech alle mijne sonden/ Siet/ dat mijnder vian-
den so vele is/ eñ met onrechten hate haten si mi.
Bewaert mijne siele eñ verlost mi/ en laet mi nyet
te schanden worden/ Want ick betrouwe op v/
Slecht eñ recht behoede my/ want ick verwachte
dijns/ God verlosse Israel wt alle zijnder noot

Den.xxvi. Psalm Dauid. Judica me Dñe

EERE oordelt mi want ick wandele A
sonder smette/ Jck hope op den
HEERE/ daer omme en sal ick niet
slipperen/ Proeft my HEERE
ende tempteert my/ loutert mijne nie-
ren / ende mijn herte/ Wandt uwe goetheyt
is voor mijnen oghen. Ende ick wandele in uwer
waerheyt/ Jck en sitte niet bi den ydelen lieden
ende en hebbe geen gemeynschap metten listigen B
Jck hate dye vergaderinge der boosachtigher/
ende en wil niet sitten bi die godlosen/ Jck wil
mine handē wasschen met onschult/ ende wil HE
RE om uwen outare zijn/ Op dat ic hoore die
stemme des danckēs. Dat vertellet worden alle u-
we wonderen/ Jck hate die verghaderinge der
boosachtigher / ende en wil niet sitten bi die godlo
sen/ HEERE ick heb lief die stede ws huys/
ende die plaetse daer uwe eere woont En raept C
mijn siele niet wech metten sondaren/ noch mijne
leuen met den bloetdorstigen/ Jn welcker hant
onduechde is / ende haer rechter handt is vol ghe-
schencs/ Maer ick wil wandelen sonder smet-
te/ Verlost mi ende zijt mi ghenadich/ Mijnen
voet staet op dat effene / Jck wil v louen HEERE
inder vergaderinghe.

Den.xxvij. Psalm Dauid. Dñs illuminatio

Je HEERE is mijn licht / ende mijn A
salicheyt/ voor wien soude ic vreesen
Die HEERE is mijns leuens
cracht/ voor wien soude my grouwe
len/ Wandt doen die boose/ mijne
wederpartiders ende viandē toe traden / om mijn
vleesch te etene/ liepen si aen/ ende vielen.
Al ist dat hen tegen mi een heyr leghet / soo en
sal nochtans mijn herte niet vreesen / Al verheue
hem eenen strijt teghen mi/ soo wil ick my daer op
verlaten.

Eene heb ic gebeden vanden HEERE/ dat wil
ic heisschen/ dat ic inden huse des HEEREN blive
B mijn leuen lanc/ om te scouwen den lust des HE
REN eñ sinen tempel te soecken. Want hi
heeft mi bedect in sijnder woningen ter boser tijt
hi verberght mi heimelic in sijnder tenten/ eñ ver
hoget mi op enen steene. Eñ sal nv verhogen
mijn hooft ouer mine vianden die rontsom mi sijn
So wil ic nv in sijnder woninge offeren offerande
des prijs/ Ic wil singen eñ lofseggen den HERE
HERE hoort mijn stemme als ic roepe/ Sijt
C mi genadich eñ verhoort mi Mijn herte he
uet van v geseyt/ soect mijn aensicht/ HERE ic
wil v aensicht soecken. En verberght v aen=
sicht niet voor mi/ eñ en verstoot uwen knecht nz
in gramscappen/ Want ghi sijt mijn hulpe/ en laet
mi niet/ eñ en doet die handt niet af van mi/ God
mijnder salicheit Wandt mijn vader eñ mijn
moeder hebben mi verlaten / Maer die HERE
heeft mi opgenomen HERE wijst mi uwē
wech/ eñ leyt mi op effender banen/ om mijnd viā
den wille En geeft mi niet inden wille mijn
der vianden/ Want daer sijn valsce getuygen tegē
mi op gestaen/ eñ spreken ongerechticheyt sonder
ophouden Ic geloue ymmer dat ic sien sal dz
goet des HEREN inden lande der leuendiger
Verwacht den HERE/ sijt getroost/ eñ laet v her
te vast houden/ eñ verbeyt des HEREN.

Den.xxviii.Psalm Dauid. Ad te domine cla.

A Als ic tot v roepe mijn schepper/ so en
swiget mi niet Op dat ick (waert dat
dat ghi swecht) niet gelijc en worde
den genen die inden graue varen
Hoort die stemme mijns smeekens/
als ic tot v crijsche / als ic mine hant op heffe tot u
wen heiligen Choor En benaut mi niet onder
B die godlose/ eñ onder die quaetdoenders die vrien
delic spreken met haren naesten/ eñ hebben quaet
int herte Geeft hen na haerder daet die wer
ken haerder handen/ betaelt hen / dat si verdient
hebben Want si en mercken niet op dat werc
des HEREN/ noch op die wercken sijnder handē
daerom sullen si gebroken eñ niet op ghetimmert
worden Gelooft si die HERE/ want hi
heeft verhoort die stemme mijns smeekens
Die HERE is mijn stercte eñ minen scilt op hem
hopet mijn herte eñ mi is geholpen/ eñ mijn herte
is vrolic/ eñ ic wil hem dancken met minen liedekē
Die HERE is haer stercte/ hi is die stercte die
sinen gesalfden helpt Helpt uwen volc/ eñ se
gent v erfenisse/ eñ weydtse eñ verhoochtse inder
eewicheyt

Den.xxix.Psalm Dauid. Afferte dño

A Brengt den HERE toe ghi stercke/
Brengt den HERE toe eere eñ
stercte Brengt den HERE
toe eere sijns naems / Aenbedet den
HERE in heilige verciering Die
stemme des HEREN ghaet op die wateren dye
God der eeren dondert/ die HERE op grote wa
teren Die stemme des HEREN gaet met
macht/ die stemme des HEREN gaet met vercie
ringe
Die stemme des HEREN breect die ceder
boomen/ Die HERE breect die cederboomen
in Libanon
Eñ doetse springen gelijc een calf/ Libanon eñ Si
rion/ gelijc een iongen eenhoorne Die stem B
me des HEREN doorhouwet die vlamme des
viers. Die stemme des HEREN beroert die
woestine/ Die stemme des HEREN beroert die
woestine Kades. Die stemme des HEEREN
beroeret die hinden/ ende ontbloot die bosscen/ en
de in sinen tēpel sal hem alle man eere seggen.
Die HERE sit een diluuie te maken / Ende die
HERE blijft een coninc inder eewicheyt. Die
HERE sal sinen volc cracht geuen / Die HERE
sal sinen volc cracht geuen/ Die HERE sal sijn
volc seegenen met vreden.

Den.xxx.Psalm Dauid. Exaltabo. A

HERE ic wil v verheffen / want ghy
hebt mi op geheuen/ ende en laet mi
ne vianden hē niet ouer mi verblidē
HERE mijn God doen ic crijschte
tot v/ maecte ghi mi gesont HERE
ghi hebt mijne siele wt der hellen ghelept/ ghi hebt
mi leuende behouden/ daer die in die grauē varen
Ghi heyligen singet den HERE lof/ ende danc
ket tot een gedachtenisse sijnder heylicheit Want
sine gramscap dueret een ogēblic/ ende hi heeft lust
totten leuen Dat weenen dueret den auont lanc
Maer tsmorgens dat verhuegen Ic sprac doent B
mi wel ghinck/ Ick sal eewelijck blijuen/ Want
HERE door v welbehagen hebt ghi minē berch
sterc gemaect/ mer doen ghi v aēsicht verborcht/ v
scricte ic. HERE ic wil tot v roepen/ den HE=
RE wil ic smeken/ Wat isser orboors aen mij=
nen bloede/ als ic int verderuen vare / Sal den stof
v ooc dancken/ ende uwe trouwe vercondigen:
HERE hoort/ ende sijt mi genadich/ HERE C
sijt mijn helper Ghi hebt mi mijn claghe veran
dert in eenen reye/ ghi hebt mijnen sack wtgetroc=
ken/ ende mi met blijscappen omgordet. Op dat
v lof singe mine eere / ende niet ghestilt en worde/
HERE mijn God ic wil v dancken inde eewicheit

Den.xxxi.Psalm Dauid. In te dñe speraui.

HERE op v betrouwe ick/ en laet mi A
nimmermeer te scanden worden/ hel
pet mi daeraf vā uwer gerechticheit
Neyget uwe oren tot mi/ haestelijc
verlost mi.
Sijt mi eenen stercken steen/ ende een huys tot ee
nen casteele/ dat ghi mi helpt.
Want ghi sijt minen steen ende mine casteele/ eñ
om ws naēs wille/ wilt ghi mi leyden ende voeren
Ghi wilt mi wt den nette trecken/ dat si mi ghe=
stelt hebben/ want ghi sijt mine stercte. B
In uwen handen beuele ic minē geest / Ghi hebt
mi verlost HERE ghi getrouwe God.
Ic hate die daer houdē op ydelheyt/ Maer ic ho
pe op den HERE.
Ic verblide mi eñ ben vrolic/ ouer uwe goetheit
dat ghi mine allendicheyt hebt aēgesien/ ende hebt
mijne siele bekent inder benautheyt.
Eñ en hebt mi nz ouer gegeuē in de hādē des vi= C
āts/ ghi hebt mine voetē latē tredē op vreede ruite
HERE sijt mi genadich/ wāt mi is bāge/ mij aē
sicht is vmacht van toornicheyt/ daer toe mijn sie
le ende mijnen buyck.

Want mine louen is vergaen van droeffenisse/
en mine iaren van suchten/ Mine cracht is verual
len om mijnder misdaet wille/ en mijn beenen sijn
versmacht/ Ic ben allen minen vianden en minẽ
naebueren eenen groten smaet ghewordẽ/ en een
scousel mijnen bekenden. Mijns is vergeten int
herte/ gelijc eens doodens/ Ic ben ghewordẽ als
D een bedoruen getouwe. Want ic hoore eẽ quaet
gerijsch van velen/ vreese is alom en tomme/ daer
si heymelijcken raet met malcanderẽ ouer mi hou
den/ dencken si mi die siele te nemen.
Maer ic HEERE hope op v/ ende segge ghi sijt mijn
God. Minen tijt staet in uwen handen/ Verlost
mi vander hant mijnder vianden/ ende van diẽ die
mi veruolgen. Laet v aensichtin lichten ouer uwẽ
E knechte/ helpt mi door v goetheyt HEERE en
laet mi niet te scanden worden/ want ick aenroepe
v/ Die godloose moeten te schanden worden/ ende
gestillet worden in die helle Valsche lippen moe
ten verstommen/ die daer spreken teghen den ghe
rechtigen/ houeerdelijck en verachtelijck/ Hoe
groot is v ghoet/ dat ghi verborgen hebt/ den ghe
nẽ die v vreesen/ en hebt gewracht voor die kinde
ren der menschẽ/ den ghenen die op v betrouwen/
Ghi sultse heymelic verberghen bi v/ voor alle
F mans hoochmoet/ ghi sultse bedecken in die hutte
voor die kijfachtige tongen Ghelooft si die HE
RE/ dat hi eene sonderlinge goetheyt aen mi heeft
gedaen/ in eender vaster stadt Maer ick sprack
in mine versaechtheyt/ Ick ben van uwen ooghen
G verstooten/ daer omme hebt ghi mijns sinecktens
stemme gehoort doen ick tot v crijschte. Bemin
net den HEERE alle sijn heylighen/ Die ghelouige
behoet die HEERE/ en vergeldet rijckelijc/ den ge
nen dye hoochmoet oeffent/ Sijt getroost ende
laet uwe herte vast zijn/ ghi alle die des HEEREN
A verwachtet.

Den.xxxij.Psalm Dauid. Beati quorum

El dien/ dien de ouertredingẽ verge
uen sijn/ diens sonde bedect is
Wel dien mensche/ dien de HEERE
die misdaet niet toe en rekent/ in diẽs
geeste geen valscheyt en is/ Want
B doen ick et wilde verswighen/ versmachten mijne
gebeenten/ door mijn dagheliecs huylen/ Want
uwe hant was dach en nacht swaer op my/ mijne
vochticheyt verdrooghde/ gelijck inden somer Se-
la. Daeromme doe ick cont mine sonden/ ende
en verhele mijne misdaet nyet/ Ick seyde / Ick wil
C den HEERE mijne ouertredinghe belijden tegen
mi/ Doen vergaeft ghi mi die misdaet mijnre sondẽ
Sela/ Daer voor sullen alle heiligẽ bidden voor
v ter rechter tijt/ daer omme als grote wateruloe
dẽ comẽ/ en sullen si niet aen die selue geraken.
Ghi sijt mijn bescherminghe/ ghi wilt mi voor be
D nautheyt behoeden/ en mi met roeme eens verlos-
sens omuaen Sela. Ic wil v verstant geuen/ en
v den wech wisen/ dien ghi wandelen sult/ Ic wil
v met minen ooghen wencken. En sijt niet als
paerden ende muylen/ die niet verstandich en zijn
Den welcken men toom ende ghebit inden muyl
moet leggen/ als si niet tot v en willen. Die god
lose moet vele liden/ maer wie op Gode hopet/ diẽ
sal die goetheyt omuaen/ Verurueecht v des HE
RE/ ghi gerechtige/ en sijt vrolic/ en gloriert al
le die oprecht van herten sijt.

Den.xxxiij.Psalm Dauid. Exultate iusti

Erhuecht inden HEERE ghi ghe- A
rechtige/ den oprechten staet den lof
wel aen. Dancket den HEERE
met herpen/ en lof singhet hem opten
psalter met thien snaren. Singhet
hem een nieuwe liet/ maket ghoet op snaren spele
met geluyde Want des HEEREN woort is
recht/ en alle sine werckẽ getrouwe Hi bemint
gerechticheit/ en ordele/ Die aerde is vol der goet
heit des HEEREN Den hemel is door woort
des HEEREN gemaect/ en alle sine heyr door sijns B
geests monts Hi vergadert dat water in die zee
gelijc in een flessce/ en leget die diepten int verborgen
Alle die werelt vreese haer voor den HEERE/
en voor hem ontsien hen alle die op dat aertrijcke
woonen Want also hi spreect so ghesciedet/ als
hi gebiet so staet het daer
Die HEERE doet te niet den raet der heyde-
nen/ en belettet die gedachten der volcken
Maer den raet des HEEREN blijft eewelick C
Sijns herten gedachten voorder en voorder
Wel den volcke/ diens die HEERE een God is
Dat volc dat hi tot een erffenisse vercoren heeft.
Die HEERE scouwet vanden hemel / en siet alle
kinderen der menscen aen Van sinen bereiden sit
ten/ siet hi op alle die opter aerdẽ wonẽ/ Hi formt
haer der alder herten te ghader/ Hi merket op alle
haren wercken
Enen coninc en helpt sine grote macht niet/ eẽ
sterc mã en wort nz behoudẽ door sijn grote cracht
Een paert faelgeert aent helpen/ en en wort nz ge
saluceert in sijn grote stercte Siet/ des HEEREN D
oge siet op die gene die hẽ vreesen/ die op sine goet
heit verbeyden Dat hi haer siele verlosse vãder
doot en voetse inder dierten Onse siele verbey
det op den HEERE/ hi is onse hulpe en scilt.
Want onse herte verblidet hem sijns/ en wi hopen
op sinen heiligen name V goetheit HEERE
si ouer ons/ also wi op v hopen

Den.xxxiiij.Psalm Dauid. Benedicam dño

En HEERE wil ic louen alle tijt/ si
nen lof sal altoos in minen monde sijn A
Mine siele sal haer des HEEREN
beroemen/ dat die allendige hooren/
en hen verblijden.
Prijset met mi den HEERE/ en laet ons sinẽ
name met malcanderen verhogen
Doen ic den HEERE sochte/ antwoorde hi mi
en verloste mi wt alle mijnder vreesen Welc
ke op hem sien worden verlicht/ en hare aensicht
en wort niet te scande Doen die allendige riep/
hoorde die HEERE/ en halp hem wt allen sinen
nooden Die engel des HEEREN legert hem
rontsom die gene die hem vreesen/ en helptse wt B
Smaect en siet hoe vriendelijc die HEERE is/ wel
den man die op hem betrouwet Vreeset hem si
ne heiligen/ Want die hem vreesen/ en hebben geẽ
gebrec Die rijcke moeten beboeuen/ en honge
ren. Maer die den HEERE soecken/ en hebbẽ geẽ
gebrec aen enich goet
Herwaerts kinderen/ hoort toe na mi/ Ick wil

C Te die vreese des HEEREN leeren. Wie is dye
lust heeft te leuen/eñ wenscht goede dagen te sien
Gehoedt uwe tonge voor quaet/eñ uwe lippen
datse geen bedroch en spreken Laet af vanden
quadē eñ doeget goet/soect vrede eñ staet daer na
Die ogen des HEEREN sien op die gerechtigen
eñ sine oren op haer screyen Maer dat aensicht
des HEEREN staet ouer die/die quaet doen/ dz hi
haer gedachtenisse wt roeye vanden lande
Als die gerechtige cryscen/so hoort die HEERE
eñ verlostse wt alle haerder noot
Die HEERE is na bi/den genen die gebroken van
herten sijn/eñ helpt dien die een verslagē gemoet
D hebben Die gherechtige moeten vele lyden/
maer die HEERE helpt hem wt allen dien
Hi bewaert hem alle sine gebeenten/dat dier niet
een gebroken en wort
Den godlosen sal dat ongeluc dooden / eñ die den
gerechten haten/sullen scult hebben/
Die HEERE verlost die sielen sijnder knechten/eñ
alle die op hem betrouwen/en sullen geene schult
hebben.

Den.xxxv.Psalm David Iudica dñe nocētes.

A HEERE kijft tegen minen kijuers/
stridet tegen mine bestriders
Aengrijpt den scilt/eñ bescermsel/eñ
maect v op om mi te helpen
Treect voorwaerts die spiesse/ eñ bē
scut mi tegen mine veruolgers Spreect tot mijn
der sielen/ Ic ben v salicheit Het moeten hen sca
men eñ bescimpt worden die na mine siele staen/
het moeten te rugge keeren eñ te scanden wordē
die mi quaet willen Si moeten worden als caf
B voor den wint/eñ die engel des HEEREN drijue
se Haere wegen moeten duyster eñ slipperach=
tich worden/eñ die engel des HEEREN vuolgese
Want si hebben mi haer nette sonder sake ghe
stellet/om mi te vderuen/eñ hebben mijnd sielen
sonder sake een graft toe gemaect Het come o=
uer hem een rumoer onuersiens/ eñ zijn nette dat
hi gestelt heeft/moet hē vaen/eñ valle in dat selue
rumoer/ Maer mine siele moete haer des HEE=
REN verblijden/eñ vrolic zijn op sine salicheit
Alle mine gebeenten moeten seggen/HEERE wie
is ws gelijcke:ghi die den allendigen verlost vā diē
die hē te sterc is/ eñ den allendigen eñ armen vā si
nen roouerren Daer staen ongerechte getuygen
op/die vragen mi daer ic niet af en weet
Si vergelden mi quaet voor ghoet/ om mine siele
troosteloos te maken
C Maer als si cranc waren/trac ic eenen sac aen/oot
moedichde mine siele met vasten/eñ mijne ghebet
keerde hem in minen schoot
Ic ginc als oft mijn vrient eñ broeder ware/ Ick
buichde mi drocslic/gelijc als een clagende moeder
Maer si verbliden hen ouer mine scaden/eñ co
men te hoope/die mācke comē onuersiens te hoo
pe ouer mi/ Si scoren eñ en houden niet op
Metten brassenden ende spotachtigen geueinsdē
biten si hare tanden te samen ouer mi.
HEERE hoe lange wilt ghi toe sien/brenget doch
mine siele weder wt haren rumoere/ eñ mijn een=
same vanden iongen leeuwe.
Ic wil v dancken inder groter gemeinten/ eñ ond
vele volcs wil ic van v beroemen

En laet hen niet ouer mi verbliden die mi sonder
sake viant zijn/noch metten ogen wencken die mi
sonder sake haten
Want si en spreken niet totten vrede/eñ versieren
valsce woorden ouer die verstotene inden lande.
Eñ si doen haren mont wijde open teghen mi/ eñ
seggen Daer daer/onse oogen sient HEERE
ghi sietet en swijcht niet/ HEERE en maect v nz
verre van mi Verweet v ende ontwaect tot mij= D
nen rechte/eñ tot mijnd saken/mine God eñ HE
RE HEERE mijn God ordeelt mi nae uwer
gerechticheit/dat si hen ouer mi niet en verbliden
En laetse niet seggen in hare herten/ daer daer/
dat wilden wi/en laet hem niet seggen/ wi hebben
hem verslonden.
Si moeten hen scamen eñ te scanden worden/ alle
die hen mijns quaets verbliden/ Si moeten met
scanden eñ scaemten gecleet worden/die hen tegē
mi hooch louen Si moeten verhuegen eñ hen
verbliden die daer lust hebben aen mijnder gerech
ticheit/eñ altoos seggen/Die HEERE moet hooch
lick ghelooft zijn / die lust heuet totten vrede zijns
knechts. Eñ mine tonge sal spreken van uwer ghe
rechticheit/eñ dagelics van uwen prijs.

Den.xxxvi.Psalm David. Dixit iniustus

HEt is gesciet in mijnder herten/ van A
der ouertredinge des godlosen/ dat
geene vreese Gods voor sinen ogen
en is Maer hi flacteert hem seluē
voor sinen ogen/tot dat sine misdaet
des haets weerdich geuonden worde.
Die woorden zijns mōts zijn onrecht eñ valsch
hi en acht niet dat hi cloec worde om goet te doen
Hi versiert euickel onrecht op sinē leger/eñ en tre
det op geen goede bane/eñ enscouwet geen arch.
HEERE uwe goetheit is inden hemel eñ uwe
trouwe tot aen die wolcken.
Uwe gerechticheit is gelijc Gods bergen/Uwe or B
deele gelijc een grote diepte. HEERE ghi helpt bei
de menscen eñ vee
Hoe weerdich is uwe goetheit God/dat menscen
kinderen onder die scaduwe uwer vlogelen betrou
wen.
Si sullen vol werden vander vetticheit ws huys/
eñ ghi sultse dräcken metter beken uwer wellustē
Bi v is die fonteine des leuens / In uwen lichte C
sullen wi dat lichte sien
Breidet wt uwe goetheit den genen die v kennen
eñ uwe gerechticheit den genē die vā hertē oprecht
zijn. En laet mi niet comē dē voet d houeerdich
eit eñ die hāt der godloser en stote mi niet af
Aldaer vallen die quaetdoenders. Si zijn wt gesto
ten eñ en consten niet gebliuen

Den.xxxvii.Psalm David. Noli emulari.

SEN vertoornt v niet ouer die quaden/ A
En zijt niet nidich ouer die quaetdoē
ders Want ghelijck dat grasch
sullen si haestelic afgehouden wordē
eñ gelijc dat groene cruyt sullen si v=
welcken Hoopt op den HEERE eñ doet goet
blijft inden lande eñ voet v int geloue
Hebt uwen lust aen den HEERE/die sal v gheuen
so wat v herte wenscet.
Geueelt den HEERE uwe wegen/eñ hopet op hē

hi salt wel maken Ende sal uwe gerechticheyt
te voorschijn brengen/ gelijc dat licht/ende v recht
ghelijc den middach/ Hout den HEERE stil-
le ende latet hem met v makē/en vertoornt v niet
ouer den man/diē het wel ghaet/ende die na sinen
moetwille doet/ Staet af vander toornicheyt
B ende laet die verbolghentheyt/en vertoornt v niet
dat ghi oock quaet doet/ Want die quade wor-
den wt gheroeyt/ Maer die des HEEREN ver-
beyden/sullen dat lant beeruen/

Het is noch eenen cleynen tijt/so en is die god-
lose niet meer/so sult ghi op sine stede achten/ende
hi en sal niet daer zijn/ Maer die allendighe sullen
dat lant beeruen/ende lust hebben in grooten vre-
de/ Die godloose dreyget den gherechten/ende
C bijtet sine tanden te samen ouer hem/ Maer die
HEERE lachet zijns/want hi siet dat sinen dach
coint/ Die godlose trecken dat sweert wt/ende
spannen haren boghe/datse den allendighen/ende
armen souden vellen/ende doot slaen die oprechte
lijck gaen inden weghe/ Maer haer sweert sal
in haer herte ghaen/ende haren boghe sal breken/

Dat weynich des ghérechtighen is beter/ dan
dat groote goet veelder godlooser/ Want den
arm der godlooser sal breken/maer die HEERE
onthout die ghérechtighe Die HEERE ken-
net die dagen der vromer/ ende haere erfenisse sal
eewelijc bliuen/ Si en worden niet te schanden
inder booser tijt/ende inder diertē sullē si genoech
D hebben/ Want die godlose sullen verghaen/eñ
die vianden des HEEREN als si ghelijc zijn als
eenen costelijckē beemt/sullen si doch vergaen/ge
lijck den roocke vergaet/ Die godloose borcht
ende en betaelt niet/ Maer die ghérechtighe is ont
fermhertich ende milde/ Want sine geseegende
beeruen dat landt/met sine veruloecte worden wt
gheroeyt/ Van Gode worden des mans ghan-
gen gheuordert/ eñ heeft lust aen sinen wech.
Vallet hi/so en wort hi niet wech geworpen/ wāt
E die HERE onderhout hem bi zijnder hant
Ic heb ionc geweest/eñ ben out geworden/ eñ en
hebbe noit gesien den gerechtigen verlaten/of sine
zaet om broot gaen
Dagelics is hi outfermhertich/eñ leenet/eñ zijn saet
sal gesegent zijn
Laet af vanden quade/eñ doet dat goet/eñ blijft ee
welic daer.
Want die HERE bemint dat recht/eñ en verlaet
sine heylighen niet/eewelic worden si bewaert/mer
der godloser zaet wordet wt geroeyt
Die gerechtige beeruen dat lant/eñ bliuen eewe-
lic daer in
Den mont des gerechtigen gaet met wijsheit om
E eñ sine tonge spreket van ordeele
Die wet zijns Gods is in zijn herte/sine treden en
slipperen niet
Die godlose siet optē gerechtigē/eñ dēct hē te dodē
Maer die HERE en laet hē niet in sinen handē
eñ en verdoemt hem niet als hi geordeelt wort
Verwacht HERE/eñ bewaert sinen wech/ so sal
hi v verhogen/dat ghi dat lant beeruet/als die god
lose wt geroeyt worden/sult ghijt sien
Ic sach enen godlosen machtich/eñ ingewortelt ge
lijc enen groeyenden lauwerboom

Doen men voorbi ghinc/ siet doen was hi wech
Ick vraechde na hem/ doen en wert hi nyewaerts F
gheuonden/ Bewaert die vroomheyt/ende be
schout wat oprecht is/ want ten laetsten sal dye sel
ue vrede hebben Maer die ouertreders worden
tsamen verdaen/ende die godlose worden ten laet
sten wtgeroeyt. Mer die salicheyt der ghe-rech
tigher is vanden HEERE/ die is haer stercte in
der tijt des noots/ Ende die HERE sal hen bi
staen/eñ salse verlossen/ eñ salse vanden godlosen
verlossen/eñ hen helpē/wāt si betrouwen op hem

Den.xxxviij. Psalm Dauid. Dñe ne in furore

HERE en straft mi niet in uwe toor- A
nicheyt/ eñ en castijt my nyet in uwe
verbolgentheyt Wandt uwe pij
len steken in mi/ende uwe hant druc
ket mi/ Daer en is niet ghesonts
aen mijn lichaem/van uwen dreygē/ende daer en
is gheenen vrede in mine gebeentē/van mijne son
de/ Want mijne misdaden zijn ouer mijn hooft
gheghaen/ ghelijck eenen swaren last sijn si my te
swaer geworden/ Mine wonden zijn stincken
de eñ vuyl ghe worden van mijnder dwaesheyt/ B

Ick cromme ende buyghe mi te male zeer/den
gheheelen dach ghae ic droefelijck henen/ Want
mine ingewande zijn heel verdorret/ende daer en
is niet ghesonts aen mijn lichaem Ick ben al te
seer gestoten eñ geslagen/ic huyle vā onruste mijns
herten/ HEERE voor v is alle mine begeerte
eñ mine suchten en is v niet verborgen.

Mijn herte beeft/mijn cracht heeft mi verlaten
ende dat licht mijnder oghen en is niet bi mi/

Mijne lieuen ende vrienden staen teghen mijne
plage/ende mijne naesten treden verre/ Ende
die my nae der sielen staen/ die stellen my laghen/
ende die mi quaet willen/ spreken ende dichten da C
ghelijcs valscheyt/ Maer ick moet zijn ghelijck
een doove ende en hoore niet/ende gelijc een stom
me die sinē mont niet opē en doet/ Ende moet
sijn/ ghelijc eene die niet en hooret/ ende die gheen
wedersprake in sinen mont en heeft. Wāt HE
RE ick verwachte op v/ ghi HERE mijne Godt
sult antwoorden/ Want ick dencke dat si hen ym
mer ouer mi niet en verbliden/ als minē voet wāc
kelt/sullen si hen hooch beroemen tegen mi.

Want ick ben tot lijden gemaect/ ende smerte
is altijts voor mi Want ick geue mine misdaet D
te kennen/eñ ben sorchuuldich voor mine sonden.
Mer mine viandē leuē eñ zijn machtich/eñ die my
sonder schult hatē/dier is vele/ Eñ die mi goet
met quadē betalē/zijn mi tegen/om dat ic tgoede
nauolge/ HEERE en verlaet mi niet/ Mine
God en veruerret v niet vā my/ Haest v my by
te staen/HERE mijnder salicheyt.

Den.xxxix.Psalm Dauid. Dixi custodiam

Ic sprac/ic wil mijne wegē bewaren A
dat ic niet en sondige met mijnder ton
gen/ Ic wil minen mont bewaren
met eenē gebit/ al ist dat die godlose
tegē mi staet/ Ick ben verstommet
eñ stil gewordē/eñ swige vādē goede/eñ mijn leet
smertet mi. Mijn herte is verwermt in minen
liue/eñ een vier is aēgesteke door mijn dichtē/ Ic
hebbe gesproken door mijn tonghe

HEERE laet mi mijn eynde weten/eñ welcke dz
is dat percke mijns leuens/op dat ic mach beken
B nen/wat mi gebreect Siet ghi hebt mine dagen
gelijc met hantbreeden ghemeten/eñ mijne leuen
lanc is als niet voor v/hoe gheheelic ydel zijn alle
menscen die daer leuen/Sela
Ja elcke mensce wandelt als een beelt/eñ is te ver
geefs onrustich/hi verghadert eñ en weet nz wiet
in voeren sal Nv HEERE wat is mine hope ick
verwachte op v Verlost mi van alle mijnder o-
uertredinge/eñ en set mi niet tot enen smaet dē sot
C ten Ic ben verstommet eñ en doe minen mont
niet open/Want ghi hebbet ghedaen Keert
van mi uwe plage/want ic ben versmacht vā vree
se uwer hant Ghi castijt alle mā als ghi die mis
daet straft/eñ doet dat sine scoonte vteert wort ge
lijc een spinne/hoe ydel zijn alle menscen Sela
Hoort mijn gebet HEERE/eñ verneemt mijn roe
pen/eñ en swiget niet ouer mine tranen/ Want ic
ben een vreemdelinc bi v/eñ een gast ghelijck alle
mine vaders Laet af van mi/datic mi vermake
eer dan ic gae/eñ niet meer en si

Den.xl.Psalm Dauid. Expectans expectaui

A IC verwachte den HEERE/ eñ hi ney
get hem tot mi/eñ hoort mine roepen
Eñ leyt mi wt den putte des vrui
sens/eñ wt den slijm eñ drecke/eñ he
uet mine voeten op die keye ghestelt/
eñ minen ganc geuordert
Eñ heeft mi een nieu liet inden mont gegeuen/eē
loeninge onsen Gode/dat sullen vele sien eñ vree
sen/eñ op den HEERE hopen
Wel dien die sine hope set opten HEERE/eñ hem
niet en keert totten houaerdigen / eñ die met lue-
genen om gaen
HEERE mijn God/ghi hebt uwer wonderen ve-
le gedaen/eñ uwe ge dachten ouer ons en zijn niet
B gelijc/dat wil ic verconden/ eñ segghen datse te
groot zijn te vertellen
Ghi en hebt geenen lust aen offerande eñ spijsof-
fer/mer die oren hebt ghi mi open gedaen/Ghi en
heischt noch brantoffer noch sondoffer
Doē sprac ic/Siet/ic come/int boec is van mi ghe
screuen.
Om uwen wille te doen mijn God/heb ic lust/eñ
uwe wet is mine inwendicheit
Ic wil die gerechticheit predikē/ inō groter gemei
ten/Siet/ic en wil mine lippen niet weeren/ HE-
ERE ghi weter/
Ic en heb uwe gerechticheit nz võborgē in mijn her
te/vā uwē geloue eñ salicheit spreke ic/Ic en võhe-
le uwe goetheit eñ trouwe nz inō groter gemein-
ten Maer ghi HEERE en wilt uwe ontfermher
C ticheit van mi niet keren/Laet mi uwe goetheit eñ
trouwe mi altoos bewaren Want mi heeft on-
geluc omuaen dies geen getal en is Mine misdaet
heeft mi begrepen/dat ic niet gesien en can/haerō
is meer geworden dan hayren op mijn hooft / eñ
mijn herte heeft mi verlaten
HEERE latet v behagen dat ghi mi verlost/haest
v mi te helpen
Die mi na mijnō sielen staen/ dat sise souden võdoē
moeten hen schamen/ende te schanden worden/si
moeten te samen te rugghe vallen/ende te schan-
den worden/die mi quaet gonnen
Si moeten haestelick te schanden worden/ die
daer seggen van mi/daer daer/
Alle die na v vragen moeten hen verbliden eñ D
vrolijck zijn/ende moeten altijt segghen/die v salic
heyt beminnen/Die HEERE si hoochlijc gelooft/
Want ick ben arm eñ allendich/die HEERE denct
voor mi Ghi zijt mijn helper eñ verlosser/mijn
God en vertoeuet niet.

Den.xli.Psalm Dauid.Beatus vir.

WEl dien/ die daer acht slaet op den ar A
men. Dien sal die HEERE verlos-
sen inder booser tijt/ Die HEE-
RE sal hem bewaren / ende hem by
den leuen behoudē/ ende hem wel la
ten ghaen opter aerden / ende niet gheuen in sijn
der vianden wille/ Die HEERE sal hem ver-
maken op dat bedde zijns weedaechs/sinen gehee B
len legher verandert ghi in sijnder cranckheyt
Ick sprac HEERE zijt mi genadich / geneset mijne
siele/want ick hebbe aen v gesondicht.
Mine vianden sprekē quaet teghen mi/Wan-
neer sal hi steruen ende sinen name vergaen
Als hi in quam/ dat hy soude schouwen/so sprack C
hi onnutticheyt ende en vergaderde hem maer on
recht/ende ghinc wt dat hijt na soude segghen.
Alle die mi haten/ruysen te samē tegen mi/eñ dēc
ken quaet ouer mi Si hebben een boeuen stuc
ouer mi gesloten/Als hi leyt so en sal hi niet weder
op staen
Oec mijn vrient/op dien ick mi verliet die met
mi adt/treet mi onō die voeten Maer HEERE
zijt mi genadich/eñ weet mi op so wil icse betalen.
Daer bi mercke ic dat ghi lust tot my hebt/dat
mine viant ouer mi niet juychen en sal/ Maer mi
hebt ghi door mine vroomheit onthoudē/ eñ hebt
mi gestelt voor v aensicht eewelic
Gelooft si die HEERE die God Israel/van nv aē
tot inder eewicheit Amen

Den.xlij.Psalm der kinderen Korah. A
Quemadmodum desiderat

GElijc dat hyrte crijscht na die water-
beken/So roept mijn siele o God na
v. Mine siele dorstet na God/ na
den leuendigen God/wanneer sal ic
her in comen/eñ beschouwen Gods
aensichte/Mine tranen zijn mine spise dach ende
nacht/alsmen tot mi dagelics seyt. Waer is nv dijn
God Als ic dan daer op dencke so storte ic mi-
ne siele wt tegen mi/want ic wilde geerne ouerua B
ren met den hope/ eñ met hen ghaen totten huyse
Gods/in dat geluyt des verhuegens eñ dancs/on
der den hoope die daer vierē
Wat bedroefst ghi mine siele/eñ sijt so onrustich in
mi/hopet op Godt/ wandt ick sal hem noch danc
ken om die salicheit zijns aensichts.
Mine God mine siele is bedroeft in mi / daerom
gedencke ic vws/ inden lande aen die Jordane/ eñ C
Hermonim aendē cleinen berge
Een diepte roept die anderē/ouer dat ruyssen u-
wer vloet/al uwe water waghē/eñ varē gaē ouer
mi Die HEERE heeft des daechs sine goetheyt
beuolen/ende snachts sinen sanc bi mi/ Dat ghe-

bet tot God mijns leuens. Ick wil segghen tot
Gode minē steē/waer omme hebt ghi mijns ver-
geten/waer omme moet ick so truerlijck gaen/als
mi mijne viant verdruct? Het is als eenē moort
in minen beenen/dat mi mine vianden lachteren/
als si dagelics tot mi seggen/waer is nv uwe God
Wat bedroeft ghi mi mine Sele/eñ sijt so onrus
tich in mi/hopet op God/wandt ick sal hem noch
dancken/om die salicheyt sijns aensichts/

Den.xliij.Psalm Dauid. Judica me deus

A
Ordeelt mi HEERE ende voert my
nine sake/tegē dat onheylighe volc
eñ verlost my vanden quaden ende
valschen lieden/ Want ghi sijt die
God mijnder sterckheyt/waer omme
laet ghi mi so truerlijck ghaen/als mi mijne viandt
verdruct? Seynt uwe licht eñ uwe waerheydt/
dat si mi leyden/ende brengen tot uwen heylighen
berghe/ende tot uwer wooninge/ Dat ic in gae
B totten outaer Gods/totten God mijnder vruech
den eñ genuechten/eñ v God op der harpē dācke
mijn God Wat bedroeft ghi v mine siele/ende
sijt so onrustich in mi/hopet op Godt/wāt ic sal hē
noch danckē om die salicheyt sijns aensichts/

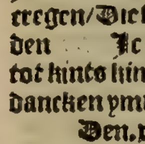
Den.xliiij.Psalm der kinderē Korah. Deꝰ auribꝰ

A
God wi hebben met onsen ooren ge-
hoort/onse vaders hebbent ons ver
telt/wat ghi gedaen hebt/tot haren
tijden van outs/ Ghi hebt met u-
wer handt die heydenen verdreuen
ende die ingeset/ghi hebt die volcken verderft eñ
verdreuen/ Want si en hebben dat lant niet in
ghenomen door haer sweert/ende haeren arm en
hielp hen niet Maer uwe rechte handt/uwen
arm/ende dat licht ws aēsichts/wāt ghi hebt wel
behagen aen hen/ Ghi sijt mine coninck God/
ghi die ghebiet Jacob te helpen/ Door v willen
wi onse vianden omme stooten/ende in dinen nae-
me willen wi ondertreden/die hen tegħen ons set
B ten/ Want ic en wil mi nyet verlaten op mijnen
boghe/ende mijn sweert en sal mi niet helpen/
Maer ghi helpt ons van onsen viandē/eñ maeckt
die te schanden die ons haten/ Wi willen daghe
licks glorieren van Gode/ ende uwē naeme danc
ken eewelijck Sela/ Waer omme verstoot
ghi ons dan nv/ende laet ons te schanden worden
ende en treet niet wt/ondt onsen heyr Ghi laet
ons vlyen voor onsen vyant/dat ons berouen dye
ons haten/ Ghi geeft ons wech/ghelijck slach-
C schapen/eñ verstroyt ons onder die heydenen/
Ghi vercoopt v volc ghoet coop/ende en neemt
geen ghelt daer voor Ghi maect ons tot eenen
smaet onsen nabuerē/tot eenen spot ende schimpe
den ghenen die rontsomme ons zijn Ghi maect
ons tot eenen bispele onder die heydenen/ende dat
die volcken dat hooft ouer ons schudden/ Dage
lics is minē smaet voor mi/ende die schāde mijns
aensichts bedect mi. Vander stemme des sceyn
D ders/eñ lasteraers/vanden viant ende wraecgieri-
ghen. Dit alle is ouer ons ghecomen/ende wy
en hebbē ws nochtās niet vergeten/noch valsche
lijck in v verbont ghehandelt/ Onse herte en is
niet te rugge ghekeert/noch onsen ghanck gewe-
ken van uwen weghe. Dat ghy ons doot slaen
sout in die plaetse der slangen/eñ hebt ons bedect
met duysternisse/ Waert dat wi vergheten den
name ons Gods/ende hieuen onse handē op/tot
eenen vreemden God/ En soude God dat niet
vinden/Want hi kennet dat heymelike int herte/
Want wi worden dagelics om uwen wille ver
worget/eñ sijn gheacht als slachscapen/
Ontweect v/o HEERE waer om slaept ghi/ont
waketende en verstoot ons niet te male/ Waer
omme verberecht ghi v aenschijn/vergheter onser
allendicheyt ende ghedrangs/ Wandt onse siele
is ter aerden gebuycht/onsen buyck cleeft aen dat
aertrijck Maeckt v op/helpt ons/eñ verlost ons
om uwer goetheyt wille/

A Den.xlv.Psalm der kinderē Korah. Eructauit

Jne herte dichtet wat goets. Jc spre
ke/wat ic van eenen coninc gemaect
hebbe/ Mijne tonghe is een griffie/
eens bequamen scrifgeleerden.
Ghi sijt die schoonste onder der men
schen kinderen/vriendtelijc zijn uwe lippen/ Daer
omme seghent v God eewelijck/ Gordet v
sweert om uwe lendenen ghi machtige/met prijs
ende cieragie Het moet v gelucken met uwe cie- B
ragie/vaert henē met waerheyt/sachtmoedicheyt
ende gerechticheyt/so sal v uwe rechter hant won-
derlijc leeren. Scherpe zijn uwe pijlen/die volc
ken sullen hen v onderworpen/midden onder dē
vianden des conincs/ God uwen stoele blijft al
toos ende eewelijck/dat sceptrum ws rijcks is een
recht scepter/ Ghi bemint die gherechticheyt/eñ
hatet godloos wesen/Daer om heeft v God/uwe
God gesaluet/met olye der bliscappen meer dā u-
we gesellen Alle uwe cleeder zijn gelijc Mir C
re/Aloes/eñ Kesia/men verblijt hem dijns/ ouer
yuoren templen Jn uwe cieragie ghaen connincs
dochteren. Die conninginne staet tot uwer rechter
hant/in enckel costeliken goude Hoort dochter
siet daer op/eñ neiget uwe ore/vergetet ws volcs
eñ ws vaders huys Soo sal die coninc lust aen v
scoonheit hebben/want hi is v HEERE/ eñ ghi
sult hem aenbeden.
Die dochter Zor sal met gescenc daer zijn/die rijc
ke inden volc sullen voor v vlien. Des conincs
dochter is gants heerlic daerinne/haer cleet is ge-
wracht gout Si sal in gesticten cleederen tot-
ten coninc gebrocht worden/eñ maechden na haer
die haer naeste zijn/worden v toegebracht.
Si worden gebracht met vruechden eñ bliscappen
eñ sullen inden tempele des conincs gaen. C
Jn die stede uwer vaderen hebt ghi kinderen ghe-
cregen/Die sult ghi tot princen stellen in allen lan
den Jc wil ws naems gedencken van kinde
tot kints kinde. Daerom sullen v die volcken
dancken ymmermeer eñ eewelic

Den.xlvi.Psalm der kinderen Korah
Deus noster refugium.

God is onse toevlucht eñ stercte/Een A
hulpe inden groten noden/die ons ge
raect hebben Daerom en vreesen
wi niet/al waert dat die aerde in viele
eñ de bergē middē in die zee voerē Al
waert dat oock die zee stormede eñ op enē hope voer
re/eñ die bergen beefdē voor die seluer tēpeest Sela

Die stroomen met sinen beken verblidet die stadt
Gods/die heilige woninge des alderhoochsten
B God is bi haer daer binnen/daerom salse wel bli
uen/God helpt haer vroech
Die heidenen rasen / eñ die coninckrijcken roeren
hem/daer hi hem hoen laet/versmelt dz aertrijcke
Die HEERE Zebaoth is met ons/die God Ja
cob is onse bescutsel.Sela   Coemt herwaerts
eñ scout die wercken des HEEREN/die opter aer
den sulcken verstoringe heeft geset
C Hi heeft die striden wech genomen tot aen der we
relt eynde/hi heeft bogē gebroken/spiesen in stuc
ken geslagen/eñ wagens met vier verbernt/Laet
af/eñ bekennet/dat ic God ben/ Jck sal verheuen
zijn ond die heydenen/Jck sal verheuen zijn opter
aerden   Die HEERE Zebaoth is met ons/
die God Jacob is onse bescuddinge.Sela

Den.xlvij.Psalm der kinderen Korah.

A Omnes gentes plaudite

Slaet die handen vrolick te samen/alle
volcken/eñ puychet Gode met vrolic
ken geluyde/Want die HEERE die al
derhoochste is veruaerlic/Een grote
coninc op tgeheele aertrijc
Hi sal volcken onder ons slaen/ eñ lieden onder on
se voeten   Hi verkieset ons tot enen erfdeele/die
heerlicheit Jacob/die hi beminnet/Sela   God
is op geuaren met puichten/Eñ die HEERE met
clinckender basuynen   Lof singet/Lof singet Go
de/Lof singet onsen coninc   Want God is Co=
ninc op tgeheele aertrijc/Lof singet hem met ver=
B stande   God is coninc ouer die heidenen/ God
sittet op sinen heiligen stoele.Die princen ond die
volcken zijn vergadert tot enen volcke/den Gode
Abraham/want God is seer verhoget bi den hee=
ren opter aerden

Den.xlviij.Psalm der kinderen Korah

Magnus dominus

A Groot is die HEERE/eñ hooch ver
maert in de stadt ons Gods/ op sinē
heiligen berch   Den berch Sion is
gelijc een scone spruitken/ des haer
al die werelt verblijt aenð sidē noort
waerts/leget die stadt des groten conincs   God
is in haren pallaysen bekēt/dat hi die bescuddinge
si   Want siet/die coningen zijn vergadert/eñ sa
men voorbi getrocken   Si hebben hen verwon
dert/doen si sulcs sagen/si hebben hen ontstelt/ eñ
B zijn van bouen af gestoten   Beuinghe is hem al=
daer aen gecomen/benautheit als eender barend
Ghi sult die scepen in die zee te stucken breken
door den oosten wint   Also wi gehoort hebben
so sien wijt inder stadt ons Gods/ God bereydet
die selue ewelic/Sela   Godt wi verwachten u
wer goetheit in uwen tempele   God gelijc uwē
name/so is ooc uwe beroeminge/totten eynde der
werelt toe/uwe rechter hant is vol gerechticheits
Den berch Sion verblide hem/eñ die dochterē
Juda moeten vrolic sijn om uwer ordeelen wille.
Maect v om Sion/ eñ ombaetse/tellet haere
toornen   Doet naersticheit aen haere mueren/
eñ verhoocht hare palleys/op datmen daer af ver
condige bi die nacomelingen   Dat dese God/on
se God si/altoos eñ ewelic die ons leydet/ gelijck
die ioncheit

Den.xlix.Psalm der kinderen Korah

Audite hec

Hoort toe alle volcken/aenmerct alle A
die in deser tijt leuen/beyde gemeine
man eñ heeren/beyde rijcke eñ arme
te samen   Mijnen mont sal vā wijs
heit spreken/eñ mijn herte van võstāt
leggen   Jc wil mijn ore totter bispraken neigen.
eñ opter harpen mijn raetsele voor leggen.
Waerom soude ic mi vreesen inden quaden dagen
als mi die misdaet mijnder vertreders omuaet. B
Die hen verlaten op haer goet eñ roemen op hare
grote rijcdommen   Een broeder en cā doch nie
mant verlossen/noch yemant God versoenen
Want het costet te vele hare sielen te verlossen/ dz
hi dat ewelic moet laten staen   Al leeft hi ooc lā
ge/eñ dat graft niet en siet   Want men sal sien
dat sulcke wijse nochtans steruen te samen/ alsoe
wel als die dwasen eñ sotten vergaen/ eñ moeten
hare goet anderen laten   Wat in haren huyse is
duert wel altijt hare woningen bliuen voorder eñ
voorder/eñ na haren name wert wel genoemt op
ter aerden.   Maer die mensce en blijft nz in sul C
ker waerdicheit/mer wert gelijc den vee dat ver=
swegen is.   Dit haer doen/is haere dwaesheit/
nochtans louent hare nacomelinghen met haren
monde/Sela.   Si liggen inder hellen als scapen/
die doot salse knagen/eñ die oprechtige sullen ouer
hem vroech heerscappen/eñ hare sterckheit sal ver=
ouden/die helle is haer woninge   Maer Godt
sal mine siele verlossen wt der hant der hellen/ als
hi mi ontfaet/Sela   En verwondert v niet/al
wert een rijc/als die heerlicheit zijns huys groote
wert   Want hi en sals geen in sinen steruen me=
de nemen eñ sine heerlicheit en sal hem niet na va= D
ren   Maer hi louet sine siele om dit leuen/eñ als
ghi v goetlic doet/dat priset hi aen v   Dat ghi na
uolcht sijnder vaders geslachte/daermen nēmer=
meer geen licht en siet   Die mensce als hi inder
waerdicheit is/eñ en verstaet niet/so is hi gelijc dē
vee/dat verswegen is

Den.l.Psalm Assaph.Deus deorum

Die HEERE/die machtige God he
uet gesproken/eñ dat lant geroepen
vanden opganc d sonnen totten nedð A
ganc toe   Wt Sion verschijnt die
volcomene scoonheit Gods/ Onse
God sal comen/eñ niet swigen verslindende vier
gaet voor hē heuen/eñ rontsom hem een groot on
weder   Hi sal den hemel van bouen roepen / eñ
die aerde dat hi zijn volc vonnisse   Vergadert mi
mine heilighen/die dat verbont meer achten/ dan
offerande   Eñ die hemelen sullen sine gerechtich=
eit vercondigen/Want God is rechter/Sela
Hoort mine volc/latet mi spreken/ Jsrahel laet mi
onder v getuygen/Jc God ben uwe God.
Van wo offers wegen en strafe ick v niet / Dijne
brantoffers zijn doch anders altoos voor mi B
Jc en wil van uwen huse geen stieren nemē/noch
bocken wt uwen stallen   Want alle gedierten
inden woude sijn mi/eñ dat vee op duysent bergen
Jck kenne alle geuogelte op die berghen/ende
alderley gedierte opten acker is voor mi

Waert dat my hongherde/ ick en wilde v daer
nyet afseggen/ Wandt den aertbodem is mijn/ eñ
allet wat daer inne is/ Meynt ghi dat ic vleesch
eten wille vanden ossen/ ofte bloet drincken van
C den bocken/ Offert Gode dancoffer/ eñ betaelt
den alderhoochsten uwe geloften Eñ aenroept
mi inder tijt der noot/ soo wil ick v verlossen/ soo
sult ghi my prijsen/ Maer totten godloosen
spreect Godt wat vercondicht ghi mine rechten/ eñ
neemt mijn verbont in uwen monde/
Daer ghi nochtans onderwijsinghe haet eñ werpt
mine woorden achter v/ Als ghi eenen dief sa=
ghet/ so liept ghi met hem/ ende v deel was mettē
overspeelders/ Ghi liet uwen mont quaet spre=
D ken/ ende uwe tonge wracht bedriegerie/
Ghi saet tegen uwen broeder ende spraeckt/ den
sone uwer moeder blameerde ghi/
Dat hebt ghi gedaen/ ende ick sweech/ doen meyn
de ghi/ dat ick sijn soude/ gelijck als ghi/ Maer ick
wil v straffen/ eñ mi v onder dooghen stellen/
Merct doch/ dat ghi des Gods vergetet/ dat ic nz
eens wech en trecke/ eñ daer en si gheen verlosser
meer/ Uwe dancoffer die prijset mi/ eñ daer is
den wech/ dat ic hem thone die salicheyt Gods.

Den .l. Psalm Dauid/ doen die Prophete Na
than tot hem quam/ als hi tot BatSaba ingegaē
was. Miserere mei deus

God zijt mi ghenadich nae uwer goet
A heyt/ ende doet mijne overtredinge
wt/ nae uwer groter ontfermherttic=
heyt/ Wasschet mi wel van mijn
der misdaet/ ende reynicht my van
mijnder sonden/ Want ic bekenne mine overtre
dinge/ ende mijne sonde is altoos voor mi.
Aen v alleene hebbe ick gesondicht eñ quaet voor
v gedaē/ Daeromme sult ghi recht bliven in uwen
woorden/ ende reyn ghevonden worden/ als ghy
geoordeelt wort Siet/ ick ben in smerten gebo=
ren/ eñ mine moeder heeft mi in sonden ontfaen.
B Siet/ ghi hebbet lust totter waerheyt/ Ghi laet
mi weten die wijsheyt heymelick verborgen/
Ontsondighet mi met Isopen/ dat ick reyn worde
wascht mi/ dat ick snee wit worde/ Laet mi hoo
ren vruechde eñ genuechte/ dat die gebeenten vro
lic werdē die ghi te stuckē geslagē hebt Verbercht
v aenschijn van minē sondē/ eñ doet alle mijn mis=
daet wt/ Schept in mi o God een reyn herte/ eñ v
nieut in mi eenē willigen geest En verwerpt mi
niet van uwen aensicht eñ en neemt uwē heyligen
C geest niet vā mi/ Laet mi weder comē dē troost
uwer salicheyt/ eñ den vrijen geest onthoude mi/
Ic wil den godlosen uwe wegen leerē/ dat hen
die sondaers tot v bekeerē/ Verlost mi vanden
bloetsculdighen/ o Godt/ ghi die mijnder salicheyt
God zijt/ dat mine tonge beroeme uwe gerechtic=
heyt/ HEERE doet mine lippē open/ dat minen
mont uwen hoogen lof vercondige. Wāt ghi en
hebt geenē lust totter offerhādē/ Ic gaves anders
D eñ brantofferē en behagen v niet/ Die offerhan
den Gods zijn eenen gebrokenē geest/ Een gebro
ken eñ verslagen herte/ en suldi Godt niet verach
ten Doet wel aen Zion nae uwen goeden wille
Timmert die mueren tot Hierusalem.
So sult ghi lust hebben totten offerāden d' gerech
ticheit/ totten brantofferen eñ geheelen offerandē
So salmen varren op uwen outaer setten

Den .lij. Psalm Dauid/ doen Doeg die Edomi=
te quam/ eñ gaf Saul te kennē/ Eñ seyde/ Dauid
is in Ahimelechs huyse gecomen. Quid gloriaris

Wat beroemet ghi v der boosheit/ ghi
machtige/ Gods goetheit is hier da
gelics doch/ Uwe tonge dēct na scalc
heit/ eñ bedrijft bedriegerie/ gelijc eē A
scerp scaers Ghi beminnet quaet
meer dan tgoet/ valscheit te spreken/ meer dan ge
rechticheit/ Sela Ghi beminnet alleen/ dat
totten verderuen dient/ eñ valsce tongen
So sal v God ooc geheelic eñ altemael af breken
eñ te stucken slaen/ eñ wt der woningen wt roeyē
eñ uwe wortel wt den lande der levender Sela
Eñ die gerechtige sullent sien/ eñ hem vreesen/ eñ
sullen sijns lachen. Siet/ dese en hielt God niet B
voor zijn stercte/ maer verliet hē op sine grote rijc=
dommen/ eñ was machtich in sijnder scalcheit
Maer ic ben gelijc eenen groenen olijfboom indē
huyse Gods/ ic verlate mi op sine ghoetheit altijt
eñ eewelic/ Ic dancke v eewelick/ want ghy
hebbet gedaen/ eñ wille op uwen name verwach=
ten/ want hi goet is voor uwe heiligen.

Den .liij. Psalm Dauid. Dixit insipiens.

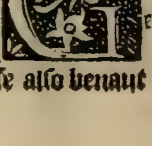
Die sotten seggen in haren herten/ het
en is geen God/ Si zijn verdorven/ A
eñ grouwelic geworde in haer boos
heit/ daer en is geene die goet doe
God scouwet vanden hemel/ op der
menscen kinderen/ dat hi sie/ oft yemant verstan=
dich ware/ die na God vraechde Maer si warē
alle afgeweken/ eñ tsamen onducchdelic/ Daer en
dede niemant goet/ ooc niet eene. En willen
die quaetdoenders dan niet bekennen/ die mijn volc
verslinden/ dat si maer eten en hebben/ Si en roe
pen God niet aen. Daer vreesen si/ daer niet
te vreesen en is/ Wāt God verstroit die gebeentē d'
druvers/ hi maectse te scandē/ Want God versmaect B
se. Wie sal Israel salicheit geven/ als God sijn
volc weder wt die gevangenisse brinct/ so sal hem
Jacob verbliden/ eñ Israel vrolic zijn

Den .liiij. Psalm Dauid. Deus in nomine

Helpt mi God in uwen name/ eñ oor A
deelt mi in uwer machticheit.
God verhoort mijn ghebet/ verneēt
die reden mijns monts Wandt
vreēden setten hen tegē mi/ eñ mach
tige staen mi na mijnder sielen/ die God niet voor
ogen en hebben/ Sela Siet/ God staet mi bi/
Die HEERE onthout mijn siele Hi sal dat qua=
de minen vianden betalen/ Verstoortse in uwer
trouwen. So wil ic v vrijwillige offerande doē
Eñ uwen name HEERE danckē/ dat hi so goet is
Want ghi verlost mi van alle/ die mi tegen sijn
also dat mine oge aen minen vianden lust siet. B

Den .lv. Psalm Dauid. Exaudi deus.

God verhoort mijn gebet/ eñ en ontrect v
niz van minē smeekē Merct op mi/
eñ verhoort mi/ hoe ic so iāmerlic huile
eñ clage
Dz die viāt so crijscht/ eñ die godlo
se also benaut/ Want si willen een quade daet

B aen mi begaen/ en zijn op mi bittelijc gram
Mijn herte benaut hem in mi nen liue/ en des doots
vreese is op mi geuallen Vreese en beuinghe is o-
uer mi gecomen/ en grouwel heeft mi ouervallen
Ic seyde/ O hadde ic vlogelen als duyuen/ dat
ic vloge/ en pewers ruste de Siet/ so wilde ic mi
verre wech maken/ en inden woestinen bliuen/ Sela
En wilde haesten dz ic ontvluchte vanden dzup
ste en onweder. HEERE verslint en clieft haer
tonge/ Want ic sie ongerechticheit en twist in dye
stadt Dat gaet dach en nacht al om en tomme
in haerder mueren/ daer is onrecht en onduechde
daer inne Scalcheit is daer inne/ en liste/ en on-
C trouwe/ en scheet niet van haerder straten.
Waert dat mijn viant mi doch scheynde/ soo wilde
ict lijden/ en waert dat hem mijn hatere ouer my
verheue/ wilde ic mi voor hem verbergen.
Maer ghi zijt mijn geselle/ mijn regeerder en mijn
vrient Wi die vriendelic tsamen waren int ver-
holen/ wi wandelen inden huyse Gods met hoopen
Die doot verhaestse/ en si moeten leuende inde
helle varen/ Want boosheit is onder hen/ in haren
woningen Maer ic wil tot Gode roepen/ ende
die HEERE sal mi helpen.
D Des auonts/ smorgens/ en smiddaechs/ wil ic cla-
gen en huylen/ So sal hi mijn stemme horen.
Hi verlost mine siele in vrede/ van die gene/ die
mi aen willen/ want si zijn met velen tegen mi
God sal mi horen/ en verootmoedighen se/ die al-
toos blijft Sela/ want si en veranderen hen niet/ en
en vreesen God niet Want si slaen hare handen
aen sine vreedsamen/ en ontheiligen zijn verbont.
Haren mont is gelatter dan boter/ en hebben
nochtans orloge inden sin/ hare woorden zijn sacht
ter dan olye/ en zijn nochtans blote swaerden.
Werpt uwen last op den HEERE/ die sal v
besorgen/ en hi en sal den gerechtigen niet in onruste
de laten. Maer God/ ghi sultse onderwaerts
stoten inden putte des verderuens/ die bloetgieri
gen en die bedriegers en sullen haer leuen niet tot
ter helfte bringen/ Maer ic hope op v

Den.lvi. Psalm Dauid. Miserere mei.

God zijt mi genadich/ Want menschen
A verslincken mi/ dagelics striden si/ en
benauwen mi/ Mijne vianden verslinc
ken mi dagelicx/ Want vele striden
tegen mi stoutelic Als ic mi veruree
se/ so hope ic op v. Ic wil Gods woort louen/
op God wil ic hopen/ en niet vreesen/ wat soude
mi dat vleesch doen? Dagelics aenvechten si mi-
ne woorden/ Alle hare ghedachten zijn/ dat si my
quaet doen Si houden te hoope/ en loeren/ en
hebben acht op mine versenen/ hoe si mine siele moch
ten vaen Men helpse wt om haerder misdaet
wille/ God stote sulcke lieden toornichlic hier onder
Telt mine vlucht vaet mine tranen in uwe fles
sche en telse Dan sullen hen mine vianden te rug
ge moeten keeren/ Als ic v aenroepe/ so worde ic
seker dat ghi mijn God zijt Ic wil Gods woort
B beroemen Ic wil des HEEREN woort beroemen
Op God hope ich/ en en vreese mi niet/ wat
wil mi een mensche doen In mi sijn/ O God/ dijn
geloften gedaen/ dat ic v met danc betalen soude
Want ghi hebt mine siele vanden doot verlost/ mi
ne voeten vanden slipperen/ Dat ic wandelen mach
voor Gode/ int lichte des leuens

Den.lvij. Psalm Dauid. Miserere mei deus.

Sijt mi genadich God/ Sijt mi gena
dich/ want op v betrout mijn siele/ en
onder de scaduwe uwer vloghelen heb
ic toeulucht/ tot dat die scalcheit voor
bi gae Ic roepe tot God den al
derhoochsten/ tot God die mi wi der op hielp.
Hi seynde vanden hemel/ en hielp mi vander smaet B
mijns verslinckers/ Sela/ God seynde sine goetheyt
en trouwe
Ic ligge met mijnder sielen onder den leeuwen/ Die
kinderen der menschen sijn vlammen/ haere tanden
sijn spiesen en pijlen/ en hare tonge scerpe sweerden
Verheft v/ o God ouer die hemelen/ en uwe ee
re ouer alle landen
Si hebben minen gangen netten gestelt/ en mine
siele neder gedruct/ Si hebben voor mi enen cuyle
gegrauen/ en si zijn der elue in geuallen/ Sela
Mijn herte is bereyt/ God mijn herte is bereydt/
dat ic singe en loue Ontwaect mijn eere/ ont
waect Psalter en harpe/ vroech wil ic ontwaken
HEERE/ ic wil v dancken onder den volcken Ick
wil v lofsingen onder die lieden
Want uwe goetheit is groote tot aen den hemel/
en uwe trouwe tot aen die wolcken Verheft v C
o God ouer die hemelen/ en uwe eere ouer alle landen

Den.lviij. Psalm Dauid. Si vere vtique

SIN wil/ ghi dan niet eens spreken/ dat
recht is/ en oordeelen dat gelijc is/ ghy
menschen kinderen
Maer inder herten ghaet ghi met on-
recht om/ en uwe handen bedriuen
boosheit Die godlose veruremden hen van moe
ders lichaem ane/ die luegen sprekers/ dolen van
moeders lichaem ane Haer woeden is gelijc
dat woeden eender slangen/ gelijc die doue addere/
die haer oren toe stopt Dat si niet en soude ho-
ren die stemme des toueraers/ des besweerders/
die wel besweren can
God breke haer tanden te stucken in haren muyl
HEERE breect te stucken die kaectanden der ion-
ger leeuwen. Si sullen vergaen gelijc water
dat wech vloeyt/ Si micken met hare pilen/ Mer
si missen Si vergaen gelijc een slacke versmacht
gelijc een ontidige ghebooite eens wijfs/ en sien si B
die sonne niet Eer men uwe doornen spueret
aen den doornen struycke/ salse die toornicheyt
wech trecken/ alse noch versch zijn
Die gerechtige sal hem verblijden/ als hi sulcke wra
ke siet/ en sal sinen ghanck baden in des godloosen
bloet Dat die lieden sullen seggen/ Die ghe-
rechtige sal zijns ymmer genieten/ God is immer
noch rechter opter aerden

Den.lix. Psalm Dauid. Eripe me Deus. A

Mijne God verlost mi van minen vian
den/ en beschudt mi voor die gene/ dye
hen tegen mi setten Verlost mi vanden
quaetdoenders/ en helpt mi vanden
bloetstortigen Want siet/ si loeren
op mine siele/ die starcke vergaderen hen tegen mi.
Daer ic nochtans HEERE geen misdaet noch sonde
en heb. Si lopen sonder mine schult en bereyden hen
Ontwaect mi te gemoete te comen/ ende siet toe/

Ghi God die HEERE Zebaoth/God Israel
ontwaect/om te besoeckene alle heydenē/En zijt
niemanden genadich/ die quaet hantiert/Sela
Des auonts laetse te rugge keeren/ eñ morrē
als honden/eñ in die stadt rontomme gaen.
Siet/si spreken met haren monde/swaerden zijn
C in haren lippen/wie salt horen Maer ghi o HE-
RE sultse belachen/eñ bespotten alle heydenen.
Voor zijnder macht wil ic achte op v hebbē/Want
God is mijn beschuddinge God ouerschuddet
mi met zijnder goetheyt/God late mi minen wille
sien aen mijne vianden En dootse niet/dat het
mijn volck niet en vergheter/ Mer verdrijftse met
uwer macht/ HEERE mijnē schilt/ende stoorse
onderwaerts Si en leeren maer sondigen/ende
verstouten hen in hare houerdicheyt/ende seggen
inckel vloecken/ende weder spreken.
Vernieltse lieue maectse alle te niete inder verbol
ghentheyt/ datse niet en zijn eñ seker worden dat
God die HEERE si in Jacob/ in alle werelt Sela/
D Des auonts laetse te rugge keeren/eñ morren
ghelijck honden/ende alomme inder stadt gaen
Laetse herwaerts ende derwaerts lopen om spijse
Mer ist dat si niet sat en wordē/so sullense morren.
Maer ick wil van uwer macht singhen/ eñ smor
gens uwe goetheyt beroemē/ Want ghi zijt mine
bescudsel eñ toeulucht ter tijt mijnder noot
Ic wil v/ o mine starcheit lof singē/Wāt ghi God
zijt mijn bescudsel/eñ een Godt mijnder goetheyt.

Den.lx Psalm Dauid. Deus repulisti

A God ghi die ons verstooten ende ver
stroeyt hebt/ende toornich zijt /keert
v weder tot ons. Ghi die de aerde
beweecht eñ gescoort hebt heelt hare
gebrekē heyt/ die daer te stuckē gesto
tē is Wāt ghi liet uwē volcke een harde sake sien
Ghi drencket ons met bitteren wijn/ Ghi hebt
een tecken gegheuen den genen /die v vreesen/dat
si op souden werpen inder waerheyt/ Sela.
Op dat uwe vriendē verlost werdē/soo helpt met
uwer rechter hāt/eñ verhoort mi God spreect
B in sinen heylichdom/ Ick bē blide / ende wil deelen
Sichem/ende afmeten dat dal Suchoth.
Gilead is mijn/mijn is Manasse/ Ephraim is die
macht mijns hoofts/Juda is mijn leeraer.
Moab is minen waschpot/Ic wil minen schoen
ouer Edom strecken/tot mi sal Philistia vuyrchten
Wie sal mi leyden in dye vaste stadt/wye sal my
geleyden tot in Edom toe En sult ghijt niet doen
C Godt/ghi die ons verstootet/ende en treckt niet
wt o God/ onder onse heyr Doet ons bistāt in
der noot/Wāt mēschē hulp en is niet oorbaerlijc
Met Gode willē wi dadē doen/hi sal onse viā-
den onder treden.

Den.lxi. Psalm Dauid. Exaudi nos deus

A O God hoort mine clage/ende aenmercket
op mijn gebet.. Vanden eynden der aer-
den wil ick tot v roepen/als mijn herte in
benautheyt is/Ghi willet mi voeren op een hogen
steene/ Want ghi zijt mijn toeuerlaet/ Eenen stare
ken toren voor mine vianden.
Ick wil woonen in uwe tente eewelijc/eñ betrou-
B wen onder uwe vederen/Sela.
Wandt ghi HEERE/hebt verhoort mine ghelof
ten/ghi hebt erffenisse ghegheuen den ghenen/ die
uwen name vreesen
Ghi sult den coninck lanck leuen gheuen/ dat sine
iaren altoos voorder ende voorder sullen dueren.
Hi sal eewelijck sitten voor God /goetheyt ende
trouwe zijn bereyt/ datse hem behoeden/
So wil ick uwen name loue singhen eewelijc/ dat
ick mine gelofte daghelics betale.

Den.lxij.Psalm Dauid. Nōne deo A

Mine siele/swijget Gode/ Want van
hem coemt mine salicheyt.
Want hi is mine vasticheyt/ mijn sa-
licheyt/mijn beschuddinge/ daer om
me sal ick wel bliuen Hoe langhe
legget ghi laghen den man / dat ghy hem alle ver-
worcht als een hangende want /ende te stuckē ge
stootenen tuyn? Maer si dincken sine hoochte te
verstoten/lueghenen behaghen hen/ Si louen met
ten monde /maer van binnen vloecken si Maer
mine siele swijge Gode/Want mijnen hope is tot
hem/ God is mine vasticheyt/mijn salicheyt/eñ
mijn beschudsel / Ick sal wel bliuen By Gode is
mijn salicheyt/mijn eere/den steē mijnder stercten
mijn toeuerlaet is op Godt. C
Hopet op hem altijt/ghi volckē/schuddet uwe her
ten voor hem wt/Godt is onse toeuerlaet / Sela
Maer ydel zijn die menschen / valsch zijn die lieden
Op die wage zijn si lichter dan ydelheyt/
En verlaet v niet op onrecht ende ghewelt / en
werdet niet ydel/vallet v rijckdom toe/ soo en han
ge dat herte daer niet aen. God heeft eens ghe
sproken/tweemael hebbe ick dat ghehoort/ dat bi
Gode macht is Eñ bi v HEERE goetheit wāt
ghi betaelt elcken/so hi verdient heeft.

Den lxiij.Psalm Dauid. Deus deus meus

God ghi zijt mine God vroech wil ic
v soecken / Mine siele dorstet nae v/
mine vleesch verlanget na v/in enen
dorren eñ dorstigen lande/daer geen
watre en is. So heb ic v gesien in
den heilichdom/dat ic uwe macht eñ eere soude be
scouwen Want uwe ghoetheit is beter dan
leuen/mine lippen sullen v prijsen.
So wil ic v louen bi minē leuen/eñ mine handē in
uwen name opheffen Laet mine siele vol wor
den gelijc met smeer eñ vette/dat minen mōt met
vrolicken lippen loue Als ick ws ghedachte op
minen leger/so was mijn spreken van v inder wa
ke Want ghi zijt mine hulper / eñ onder dye
scaduwe uwer vlogelen wil ic glorieren
Mine siele hanget v aen/uwe rechte hāt onthout
mi/Maer si staen na mijnder sielen om te verder-
uene/ Si sullen onder die aerde onder wech varen
Si sullen int sweert vallen eñ den vossen te dee
le worden Maer die coninck verblijt hem in
God Wie bi hem sweert sal ghepresen worden/
Want den mont der geender die dat valsch sprekē
is verstopt

Den.lxiiij. Psalm Dauid. Exaudi deus

God hoort mijn stemme in mijnder
claghen / behoet mine leuen voor die
vreese des viants
Verbercht mi voor die vergaderinge
d quader/ voor dē hope d quaetdoeēs

Die welcke hare tongen scerpen/gelijc een sweert
die met haren pijlen micken op dalder bitterste
B Dat si heymelic die vrome souden schieten/onuer-
huets scieten si op hem/eñ en vreesen hen niet
Si gripen een quaet stuc aen/eñ seggen/hoe si stric
ken leggen willen/eñ seggen/wie salse sien
Si versieren scalcheit/eñ houdent heymelic onder
hen seluen in dieper herten   Maer God salse
met enen haestigen pile scieten/dat si gewont wer
den   Haer eygen tonge heeftse geuellet/datse be
spotten souden/wie datse sage   Eñ dat alle mē
scen verscricten/eñ vercondichden Gods daet/ ende
mercten dattet zijn werc was
Die gerechtighe verblidet hem inden HEERE/eñ
betrouwet op hem/eñ beroemen hen alle / die op
recht van herten zijn

Den.lxv.Psalm Dauid . Te decet himnus

A GOd men verwacht eñ looft v tot Zi
on/eñ v betaelt men gelofte
Als ghi gebet verhooret/so coēt alle
vleesch voor v
Onse misdaet is te grote geworden/
onse ouertredinge wilt ghi vergeuen
Wel dien/dien ghi verkiest/eñ tot v laet/dat hi wo
ne in uwen houen die wert versaet metten goedē
B ws huys/ws heyligen tempels
Ghi sult ons wonderlijc antwoorden met gerech
ticheit/God onser salicheit/Ghi die toeuerlaet zijt
alder werelt eynde/eñ aender breetheit der zee
Die de bergen bereyt met zijnder cracht omgordet
C met machticheit.
Ghi die stillet dat bruyschen inder zee/dat bruysen
haerder baren/eñ dat rasen der volcken.   Datse
vreesen die aenden eyndē wonen van uwē tekenē/
Ghi maect vrolic die wtgaē beyde vroech eñ spa-
de   Ghi besoect dat lant/eñ wateret eñ maect dat
seer rijc/den stroō Gods is vol waters daer mede
bereyt ghi sine grane/ want alsoe bereyt ghijt.
Ghi drincket sine voren/ eñ ouergietet sine ghe-
D ploechde/met druppē maect ghi het weech eñ see-
gent sine gewassche   Ghi croonet dat iaer met
uwē goede/eñ uwe voetstappen druppen vā vette
Die wooningen inden woestinen druppen/eñ die
houelen zijn rontsomme lustich
Die velden zijn vol scapen/ende die dalen staen dic
ke met gezaiden coren/dat si juychten/ ende singen

Den.lxvi.Psalm Dauid. Jubilate deo

A Alle lant/Juychet Gode/lof singet ter
eeren zijns naems/ maect sinen prijs
heerlijck/ Segt tot Gode/hoe won
derlijc zijn uwe wercken/het sal uwē
vyanden missen/ om uwer grooter
macht wille.   Alle lant aenbede v/eñ lofsinghe v
lof singe uwen name/Sela.   Coemt hierwaerts
eñ aensiet die wercken Gods/die so wonderlijc is
met sinen doene/onder die kinderen der menschen
Hi verandert die zee int droge datmē te voete ouer
dat water gaet/dies verbliden wi ons in hem.
Hi heerscapt met zijnder macht ewelijc/sine ogen
schouwen op die volcken/ die afuallige en sullē hē
niet verhogen connen/Sela   Ghi volcken louet
onsen God/laet luyde worden die stēme zijns loofs
Dye onse sielen int leuen behoudt / ende en laet
onse voeten niet slibberen.

Want God ghi hebt ons geproeft/eñ gesuyuert/
gelijc dat siluer gesuyuert wert
Ghi hebt ons gebracht in enen burch / Ghi hebt
op onse lendenen enen last gelept B
Ghi hebt menscen ouer onse hoofden laten varen
wi zijn in vier eñ water ghecomen/ maer ghi hebt
ons wtgeuoert in die oueruloedicheit
Daerom wil ic met brantofferen gaen in v huis/
eñ v mine gelofte betalen.
Also ic mine lippen open hebbe gedaen/eñ minen
mont gesproken heeft in mijnder noot.
Jc wil v vette brantofferande doen van gebernde
rammen/ick wil toe maken rinderen met bocken/
Sela.   Coemt herwaerts voort toe/ ghi al dye
God vreest Jc wil vertellen wat hi aen mijnder sie
len gedaen heeft   Tot hem riep ic met minē mō- C
de/eñ is verhoocht met mijnder tongen   Ist dat
ic dat onrecht aensie met mijnder herten So en sal
die HEERE niet horen.   Daerom verhoort my
God/eñ aenmerct die stemme mijns smeekens.
Gelooft si God/die mijn gebet niet afgekeert en
heeft/noch sine goetheit van mi

Den.lxvij.Psalm Dauid.Deus misereatur

GOd si onser genadich/eñ segene ons/ A
hi laet ons zijn aensicht lichten Sela
Dat wi opter aerden bekennen sinen
wech/onder alle heidenen sine salicheit
God die volcken danckē v/alle volc
ken dancken v   Die volcken verbliden hen/ende
iuychen/dat ghi die recht vonnist eñ leydet die liedē
opter aerden/Sela.   God die volcken dancken B
v/Alle volcken dancken v   Dat lant gheeft sine
vruchte/God segene ons/onse Godt.
God seegene ons/ende alder werelt eynde vreese
hem

Den.lxviij.Psalm Dauid.Exurgat deus.

GOd stae op/dat sine vianden verstroit A
wordē/eñ die hē hatē voor hē vluch
tē   Gelijc dē rooke verdreuē wert/
so verdrijfse/gelijc dat wasch versmelt
vanden viere/So moeten die godlo
se vergaen voor Gode
Maer die gerechtige moeten hen verblidē/eñ vrolic
zijn voor Gode/eñ in vruechden genoechte hebbē
Singet Gode/Lofsinghet sinen name/maect die
bane dien/die daer sacchte vaert/Hi hiet HEERE
eñ verblijt v voor hem B
Die een vader is der weesen/eñ een rechter der we
duwen/Hi is God in zijnder heiliger woningen
God die den eersamen dat huis vol kinderē geeft
die de geuangene wt leyt na haren wensch/mer de
afuallige bliuen inder dorheit
God doen ghi voor uwen volc wt troct/Doē ghy
henen ginct inder woestinen Sela
Doen beefde die aerde/eñ die hemelē dropē/voor C
sulckē God Sinai/voor diē God/die Jsraels God
is   God uwe erfenisse is dorre/Ghi wildet enē
genadigen regene wt deelen/eñ laten geraken
Dine dieren sullen daerinne wonen/O God/ ghi
sult den allendigen v goet laten geraken
Die HEERE sal dat woort geuen/ met grooten
scaren Euangelisten
Die coningen der heirscaren sullen onder malcāde
rē geuriēde zijn/eñ de huyscierte sal dē roof wt deelē

Ist dat ghy ligt tusschen die palen / so sullen die
vederen der duyuen versiluert zijn / ende hare vlo-
gelen gout varwe. Als die almachtige / coninge
ouer haer wt sedt / soo salse snee wit zijn / oock inder
duysternisse. Den berch Godts is eenen vetten
berch / Eenen gehoeueldē berch / eenē vetten berch
Waeromme huppelt ghy ghehoeuelden ber-
C ge / Godt heeft lust op desen berch te wonen / ende
die HEERE blijft daer ewelijck. Der wagens
Gods is veel dusentmael dusent / Die HEERE
is onder hen / inden heylighen Sinai. Ghy zijt in
die hoochte geuaren / en̄ hebt die geuangenisse ghe
uanghen / Ghi hebt gauen ontfangē voor die men
schen / oock die wederspannighe / op dat Godt die
HEERE daer woone. Gheloeft si die HEE
D RE dagelijcx die Godt onser salicheyt sal ons wel
beladen / Sela. Die God is ons een God der sa
licheyt / Ende een HEERE / HEERE den doot te
ontlopen. Nochtans sal Godt dat hooft zijnder
vianden in stucken smijten / met haeren hayrschey
del die daer wandelt in zijnder schult. Die HE
RE heeft geseyt / Ic wil wt den vetten weder halē
Wt der diepten der zee wil ick wederhalen
Dat uwen voet inder vianden bloet gheuerwet
worde / en̄ het v honden lecken God men heeft
E gesien uwe ganghen die gangen mijns Gods / en̄
conincs int heylichdom. Die sangers gaen voor
daer na die speelicdē / onder die maechden die daer
tambueren. Louet Godt den HEERE inder
bergaderingen / omme die fonteyne Israel.
Daer heerschapt haerder / die cleyne BenJamin /
die vorsten Juda met haren hoeppen / dye vorsten
Sebulon / die vorsten Naphtali. V Godt heeft v
starcheyt beuolen / starcke God / dat ghi ons ghe
daen hebt Om ws tempels wille te Hierusalē
F sullen v die coninghen geschincken toe bringen.
Scheldet dat diere inden riete / dye vergaderinghe
der osschen / onder die liedē / die haer caluceren zijn
die daer lust tot gelt hebben / hi heeft verstroyt / die
volcken / die totten oorloge lust hebben. Die vet
te sullen comen wt Egipten / Moren lant sal sine
handen wt strecken tot God. Ghi conincrijckē
opter aerden singet Gode / Lof singhet den HE
RE / Sela. Dien die daer varet indē hemel / ouer
al / van aenbeghinne / siet hi sal sinen donder cracht
G gheuen. Gheeft gode die cracht / sine heerlicheyt
is ouer Israel / ende sine cracht inden volcke.
God is wonderlic aen sinen heylichdom / hi is
God Israel / hi sal sinen volcke sterchept en̄ cracht
gheuen / gelooft si God.

A Den. lxix. Psalm Dauid. Saluum me fac

God helpt mi / want die wateren zijn
gecomen tot aen die siele. Jc ben
versoncken in diepen slijm / daer gee
nen boden en is / Jck ben in die diepe
wateren gecomen en̄ de vloet heeft
mi verdroncken. Jck ben moede geworden met
crijsschen / minen hals is heesch ghewo rden / mijne
ogen zijn staer geworden vā verbeydē / na mijnen
Godt. Die mi haten sonder sake / dier is meer
B dan ic hayren op thooft hebbe. Die mi tonrech
te vianden zijn / en̄ mi verderuen / zijn machtich ge-
wordē / ic moet betalē / dat ic niet gerooft en hebbe.
God ghi weet mine dwaeyscheyt / en̄ mine scul
den en zijn v niet verborgen. En laet niet aen mi
te schanden worden / die ws verachten HEERE
HEERE Zebaoth / En laet niet root van bescaemt
heyt worden / die v soecken God Israel. Wandt
om uwen wille draghe ick smaet / schande bedeckt
mijn aensicht. Jck ben vreemt geworden mijnen
broederen / en̄ ombekent mijnder moeder kinderē
Want die ernstighe liefde / om v huys etet mi / en̄
dye smaetheden der geender / dye v smaet aen doen
zijn op my gheuallen. Ende ick weende doe C
mijne siele vastede / ende dat is mi tot eenen spot ge
worden. Jc dede eenen sack voor een cleet aen /
ende ben haer segwoort geworden. Het spraken
tegen my die in dye poorte saten / ende ick was een
liet den dronckaerts.
Maer ick o HEERE / badt tot v / ter aenghena-
mer tijt / O Godt / in uwer grooter goethept / ver-
hoort mi na uwer getrouwer hulpen.
Verlost mi wt den slijcke / dat ick niet en versincke
dat ick verlost worde van minē haters / ende wt dē
diepen watere Dat my dye waterbloet niet en D
verdrincke / ende die diepte niet en verslinde / en̄ dat
gat des puts ouer my niet te samen en gae.
Verhoort mi HEERE wandt uwe goetheyt is lief
lijck / keert v tot mi / nae uwer grooter ontfermher
ticheyt. Ende en verbercht v aensichte niet voor
mi / dinen knechte / Wandt mi is benautheyt / Ver
hoort my haestelic. Maect v tot mijnder sielen /
en̄ verlostse / Verlost mi om mijnder vianden wille.
Ghi weet minen smaet / schande / ende schaemte
mijne wederpartijders zijn alle voor v.
Den smaet breect mi dat herte / ende ben bedroeft E
Jc wachtede / oft yemanden iammerde / mer daer
en was niemant / en̄ nae troosters / maer ic en vant
gheene. Si gauen my galle ter spijsen / en̄ drinc
ten my met edick / doen my dorstede. Haer tafele
moet voor hen tot eenē strick worden / ter verghel
dinge / ende tot eenen valle. Haer ogen moeten
duyster worden / op dat si niet en sien / ende hare len
denen laet altoos waggelen. Giet op hen uwe
ongenade en̄ uwe vuolgene toornicheyt begrijpse
Haer woninge moet woest worden / ende daer
en si niemant / die in haer tenten woone.
Want si veruolghen die ghi geslaghen hebt / en̄ F
hebben ouer uwe wonden der smerten noch meer
ghemaect. Laet hen deene mildaet ouer die ander
comen / Dat si niet en comen tot uwer gerechticheyt
Scrabtse wt den boecke der leuender / dat si mettē
gerechtigen niet bescreuen en worden.
Maer ick ben allendich / ende mi is wee / O God
laet mi uwe salicheydt beschudden / Jck wil den G
name Gods louē / met eenē liet / en̄ wil hem hooch
lijck eeren met danck / Dat sal den HEERE
meer behagen / dan eenen varre / die hoornen ende
clauwen heeft / Die allendige sient / ende verblij
den hen / ende die Godt soeckē / dien sal dat herte le
uen. Want die HEERE hoort die armen / en̄ en
veracht sine geuangenen niet.
Hemel / aerde / zee / ende allet dat hem daer inne
beroert / loue hem.
Want Godt sal Zion helpen en̄ die steden Ju
da timmerē / datmen aldaer woone / en̄ die besitte
En̄ dat zaet zijnder knechten / sullense beerven
en̄ die sinē name beminnē / sullen daer inne blijuen

A Den.lxx.Psalm Dauid.Deus in adiuto
HAest v God mi te verlossen/ HEE
RE mi te helpen.
Die na mijnder sielen staen moe
ten te schanden worden/Si moeten
te rugge keeren/eñ bescimpt wordē
die mi quaet wenscen. Dat si eens gangs te scā
B den moeten worden/die vā mi seggē/Daer daer.
Verbliden eñ vrolic moeten si sijn aen v/ die nae v
vragen/eñ altoos seggen/ hooch gelouet si God/
die v salicheit beminnen Maer ic ben allēdich
eñ arm/God haestede tot mi/Want ghi sijt mijn
hulpe/eñ verlosser/HERE en vertoeft niet

Den.lxxi Psalm Dauid. In te dñe speraui
A HERE ic betrouwe op v/En laet mi
nemmermeer te scanden worden
Verlost mi door uwe gherechticheit/
eñ helpt mi wt/Neicht uwe oren tot
mi/eñ helpt mi. Sijt mi een starc=
ke vasticheit/daer toe ic altoos vlie/ghi die gebiet
mi te helpen/Want ghi sijt mijn steenrootse/ende
mijn borcht. Mine God helpt mi wt der hant
des godloesen/wt d hant des onrechtē eñ des grou
welikens. Want ghi sijt mijn toeuerlaet HE=
RE/HERE mijn hope van mijnd ioncheit aen.
B Op v ben ic onthoudē/vā mijd moeder lichaem
aen/Ghi hebt mi wt mijnder moeder lichaem ghe
trocken/mijn beroeminge is altoos van v
Ic ben voor vele/gelijc een wonder/ maer ghi zijt
mijn starcke toeuerlaet Laet minen mont vol
roems vol zijn/eñ vol prijs dagelicx En verwerpt
mi niet inder tijt mijns ouderdoms / En verlaet
mi niet/als mine cracht afneemt. Want mine
vianden seggen van mi/eñ die op mine siele wach
ten/beraden hen met malcanderen. Eñ seggen
C God heeft hem verlaten/iaecht na / eñ grijpt hem/
want daer en is geen verlosser. God en zijt niet
verre van mi/Mine God haest mi te helpen
Si moeten hē scamen/eñ ontbreken / die mijnder
sielen tegen sijn/met smaet eñ scimpe moeten si o=
uerdect worden die mijn ongeluc soecken.
Maer ic wil altoos verbeyden/eñ wil altoos v be
roemens meer maken Minen mont sal ver
condigen uwe gerechticheit/daghelics v salicheit/
die ic niet al getellen en can Ic wil ingaen/om
te seggen vander macht des HEREN/ic wil alleē
uwer gerechticheit gedincken God ghi hebt mi
van ioncs op geleert/eñ ic vercondighe noch uwe
wonderen. Ooc en verlaet mi niet God int oud
dom/als ic grijsch worde/tot dat ic uwen arme v=
condige kints kinderen/ eñ uwe macht allen dien
noch comen sullen God uwe gerechticheit reic
D ket hooch/ghi die grote dingen doet/ God wie is
wys gelijcs. Ghi die mi laet sien vele eñ grote
benautheit/eñ maect mi weder leuende / eñ haelt
mi weder wt der diepten der aerden hier op.
Ghi maect mi seer groot/eñ troost mi weder.
So dancke ic v oock met Psalter spelen van uwer
trouwen mijn God/Ic lofsinghe v opter harpen/
ghi heilige Israel. Mine lippen zijn blide/dat
ic v lofsinge/eñ mine siele die ghi verlost hebt.
Ooc dichtet mine tonge dagelics vā uwer gerech
ticheit/dat hen scamen/eñ te scanden werden/ dye
mijn ongeluc soecken

Den.lxxij.Psalm Salomon. Deus iudicium
GOd geeft v ordeel den coninck/eñ u= A
we gerechticheit des conincs sone
Dat hi v volc ordeele met gherech
ticheit/eñ uwen allendigen met oor
deele Laet die berghen den vrede
verheffen onder dat volc/eñ die houelen die gerech
ticheit Hi sal ordeelen dat allendige volc/ eñ hel=
pen den armen/eñ te stucken slaen den sceindere
Men sal v vreesen/also lange als die sonne eñ ma=
ne duert/ van kinde tot kints kinderen Hi sal ne B
der dalen gelijc den regen op dat velt/ghelijck die
druppels die dat lant vochtigen Tot sinen tiden
sal die gerechtige op gaen/eñ groten vrede/ tot dat
die mane niet meer en si Hi sal heerscappen van
der eender zee/tot aen dander / eñ vanden watere
aen/totter werelt eynde toe. Voor hem sullē
knielen die in die woestine wonen/ eñ sine viandē
sullen stof lecken. Die coninghen aen die zee
eñ inden eylanden sullen gescencken brengen/Die
coningen vant rijc Arabien/eñ Saba/sullen gauen
toe voeren. Alle coningen sullen hem aenbe
den/alle heydenen sullen hem dienen. Want
hi sal den armen verlossen vanden gecrijsche/eñ dē
allendigen/die geenen hulper en heeft Hi sal spa
ren den verachten eñ armen/eñ den sielē d armer C
sal hi helpen Hi sal hare sielen wt den bedroch eñ
ongherechticheit verlossen/ eñ hare bloet sal dierc
geacht worden voor hem Hi sal leuen/eñ mē
sal hem geuen vanden goude wt rijc Arabien/ eñ
men sal voor hem altoos bidden/daghelics salmen
hem louen Het sal opter aerden een menich
te van coren sijn/bouen op die berghen Sine
vrucht sal beuen gelijc Libanon/ eñ sal groenen in C
die stede/gelijc garsch opter aerden Sinen na
me sal eewelic bliuen ond die zonne sal sinen name
totten nacomenden reicken/eñ sullen door dē sel=
uen geseegent worden / alle heidenen sullen hem
salich prijsen. Gheloooft si God die HERE
die God Israel/die alleen wonder doet Eñ
gelooft si den name zijnd eeren/eñ alle landē moe
ten zijnder eeren vol werden/Amen Amen

Die gebeden Dauids des soons Isai hebbē
een eynde. Dē.lxxiij.Psalm Assaph
Quam bonus
GOd is so goet dē Israel/die daer rein A
van herten zijn Maer ic had scier
gestrupkelt/met mijn voeten mijn tre
de hadde bi na geslibbert. Want
het verdroot mi op die dullen/ doen
ic sach/dat den godlosen so wel ginc. Want si en
zijn metten doot niet omuaen/eñ staen vast gelijck
een pallays Si en zijn niet in ongeluc / gelijc an
dere lieden/eñ en werden niet met andere mēscen
geplaecht Daerō maect haer houerdie eerlic zijn
eñ haer ongerechticheit met hē wel staen Si wil
len gesien zijn/daerō dat si so vet zijn/si doen wat
si maer en dencken. Si vernietent al/eñ seggen
quaet daer af/eñ spreken met gewelt hoochmoe= B
delic Si stellen haren mont inden hemel/eñ haer
tonge gaet inden lande alomme. Daerō keert
hem haer volc derwaerts/eñ vinden waters plan
tept bi hē Eñ seggē/hoe weter God/is ooc kēnis
se biden hoochsten? Siet/dat zijn die godlose/die
zijn gheluckich in die werelt/eñ besitten dat rijcdō

Soude ic dan te vergeefs mijn herte gereinicht
hebben/ en mine handen met onscult gewasscen.
En ben geplaecht geweest dagheliics/ en mine
O straffinge was broech daer. Dachte ick/ dat ick
ooc so seggen wilde/ Siet/ so verworp ick dat ghe=
slachte uwer kinderen. Ic dachte daer na/ dat ick
dat verstaen soude/ Mer het was moeyte voor mi
Tot dat ic ginc in die heilichdommen Gods en
aenmercte haer eynde. Maer ghi settet haer din
gen op onseker/ en stootse daer neder te gronde
Hoe werden si haestelic so woeste/ si gaen onder/
en nemen een eynde met veruaernisse. Gelijc
eenen droome wanneer een ontwaect. So sult ghi
HEERE haer beelde/ in die stadt veracht maken
Want mijn herte is doorbittert en mine neren
zijn doorsteken. Maer ic ben een sotte/ die niet
D en weet/ Een dier ben ic bi u En ic ben gestade
lic by u/ ghi vaet mi bi mijnder rechter hant.
Ghi leydet mi na uwen raet/ en ontfaet mi na
maels met eeren tot u. Wien heb ick inden
hemel/ en opter aerden en behaget mi niet/ als ick
bi u ben. Mijn vleesch en mijn herte is ver=
smachtet/ God is mijns herten stercte/ ende mijn
deel eewelic Want siet/ die hen van u verrem
den/ sullen vergaen/ ghi verstoort alle die tegen u
hoereren. Maer het is mi ghoet/ dat ick mi
tot God houde/ ende mijn toeuerlaet sette op den
HEERE/ HEERE dat ic vercondighe alle uwe
wercken

Den. lxxiiij. Psalm Assaph. Ut quid deus

God waerom verstoot ghi ons so al=
emale/ en uwe toornicheit rooct te=
A ghen die scapen uwer weyden
Gedinct op uwe gemeynte/ die ghy
verworuen hebt van ouds her Die
ghi verlost hebt tot eenen roeden wes erfenisse/ aen
den berch Zion daer ghi op woont. Tert
op hen met voeten/ en stootse altemael te gronde
Die viant heuet altemael verdoruen int heilichdom
Uwe wederpartiders brullen midden onder uwe
besten/ en setten hare teekenen op/ tot teekenen
Men siet die aren bouen blicken als die in dat
wout houwen En houwen also zijn tafelwerc
in stucken met bile en aexe Si werpen sijn
heilichdom int vier/ si ontwijden die woninge dijns
naems te gronde. Si seggen in hare herten
laetse ons tsamen berouen/ Si verbernen alle die
steden Gods inden lande. Onse teekenen
en sien wi niet/ en en is geen propheet meer/ en on
B der ons en is geen bekenner meer O God/
hoe lange sal die wederpartider lachteren/ en dye
viant uwen name so geheelic blasphemeren
Waeromme keert ghi u hant af/ en uwe rech=
te hant van uwen scoot so gheheelick Maer
God mine coninc van outs her/ doet hulpe midden
C inden lande Ghi deelt die zee door uwe cracht
en breect in stucken die hoofden der draken op dat
watere Ghi slaet in stucken die hoofden der
Leuiathan/ en geeft hem tot spisen den volcke inden
wildernisse Ghi deelet wt fonteinen en beken
ghi laet verdrogen stercke stromen Dach en
nacht is u/ ghi bereyt licht en sonne. Ghi set alle lan
den palen/ Somer en winter maect ghi So
ghedenct doch dies God/ dat die viant smaet aen

doet/ en een sot volc lastert uwen name. En
wilt die siele uwer tortelduyuen/ den dieren niet ghe
uen/ en dat dier uwer allendiger niet altemale ver
geten Aenscout dat verbont/ want het staet
vol ongerechtige husen/ aen den duysteren plaetsen
inden lande. En laet den cleinen niet met scimp wech
gaen/ Want die arme en allendige veroemen uwen
name God staet op en voluoert uwe saecke/ ge
dinct wo dagelics smaets vanden sotten En
vergeet die stemme uwer vianden niet/ Dat ru=
moere uwer vianden neemt altoos toe.

Den. lxxv. Psalm Assaph. Confitebor tibi

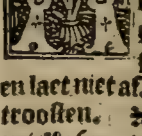
I dancken u God/ wi dancken u/ en
dat uwen name na bi is/ soo vercon=
dichtmen uwe wonderen. Want
ic sal gesetten tijt nemen/ en recht or
deelen. Dat lant is weeck ghe
worden/ en alle die daer inne wonen/ Ick hebbe si
ne calomnen bereyt Sela Ic sprac totten dullen
en zijt niet so dulle/ en totten godlosen/ en set gheen
hoornen opt hooft. En heft uwen hoorne niet
opwaerts/ en spreect niet hartneckelic. Want
verhoghinghe en comt noch van oosten noch van
westen/ noch van der woestinen Mer God
is rechter die vernedert en verhoget. Want
inder hant des HEEREN is eenen kelc/ en stercken
wijn vol ingescenct/ en giet dien daer wt/ maer si=
ne giste sullen suypen en drincken alle godlose inden
lande Maer ic wil eewelic vercondigen/ en
loue singen den God Jacobs. En wil alle
hoornen der godloser te stucken breken/ op dat die
hoornen des gerechtigen verhoget worden

Den. lxxvi. Psalm Assaph. Deus in Judea

Od is in Juda bekent/ in Israel is si=
nen naem heerlic. Tot Salem is zijn
tente/ en sine woninge tot Zion.
Aldaer breect hi in stucken/ die pilen
des boochs/ scilt/ sweert en strijt Sela
Ghi zijt heerliker en prachtiger/ dan die roofber=
gen Die prachtige worden berooft/ en slapen
haren slaep/ en alle stercke mannen/ en vermogen
niet met haren handen Van uwen scheldene
God Jacob/ sinct in slape/ beyde peert en waghen
Ghi zijt veruaerlic/ wie can voor u gestaen als
ghi gram zijt. Ghi hebt dat oordeel laten hooren
vanden hemele/ Dat aertrijc vreesde en wert stil=
le Doen God opstont totten oordele dat hy
soude helpen alle allendige opter aerden Sela.
Want dat ghi menscelic gram zijt/ S lmen u dancken/
Maer die ouerbliuende gramscap sult ghi om
u gorden Gelooft ghi/ so houdet den HEE
RE uwen God/ ghi alle die rontsom hem zijt/ bren
get geschencke den wonderlicken Die den vorsten
den moet neemt/ en wonderlic is onder die conin
gen opter aerden

Den. lxxvij. Psalm Assaph. Voce mea auribus.

Et mijnder stemmen tot God/ Ja met
mijnder stemmen tot God/ wil ic crij
schen/ En hi sal mi hooren. Inden da
ge mijns noot sochte ic den HEERE/
Mine hant is des nachts wtgerect/ en
en laet niet af. Want mine siele en wilt haer niet laten
troosten. Als ic op God dachte/ soe ontsette ick
mi/ Ic sprack/ en minen gheest wert ommachtich
Sela. Mijne oogen hout ghi datse waken/ Ick

B ben vertorden dat ic niet en spreke. Ic hebbe ge-
dacht des tyts van oudts/ der voorledender iaren
Ic gedinc snachts op myn snaren spele eñ spre
ke met mynder herten/ mynen gheest moet onder
soecken. Sal dan die HEERE eewelijc verstoo
ten/ eñ geen behagen meer hebben Ist dā gehee-
lijc eñ altemale wt met sijnder goetheyt/ Eñ heeft
dat woort een eynde voorder eñ voorder/ Heeft
God dan der genaden vergeten/ eñ heeft sine ont-
fermherticheyt in grāscap besloten. Sela Maer
ic sprac/ dat is mine broosheyt. Het sijn veran
deringhen der rechter hant des hoochsten Daer
omme wil ic dincken op dat doen des HEEREN/
C Ja als ic gedincke uwer wonderlichedē vā oudts
heyt. Ende wil spreken van allen uwen werc-
ken/ Eñ segghen van uwen doene. God uwen
wech is inder heylichz/ Wie is so groot eñ sterc als
God? Ghi zijt die God die wōder doet/ ghi hebt
uwe macht kenlijc laten werdē onder den volcken
Ghi hebt v volc verlost door uwen arme/ Dye
kinderen Jacob eñ Joseph. Sela. Die wateren
saghen v God/ die wateren saghen v/ eñ benaudē
hen/ eñ die diepten sijn gheturbeert. Die dicke
wolcken goten water/ die wolcken donderden/ eñ
D uwe pylen voeren daer henen Die stemme ws
donders is aent ronde/ uwe blixemē lichten opten
aertbodē/ Dat aertrijck roert hē eñ bevet daer af
Uwen wech is in die zee/ eñ uwē padt in groo-
ten wateren/ eñ men en spuert nochtans uwe voe
ten niet. Ghi leyde v volc ghelijc een cudde sca
pen/ door Moisen ende Aaron.

A ¶ Den.lxxviij.Psalm Assaph. Attēdite popule

Hoort myn volc myn wet/ neyget u-
we oorē totter redene myns monts
Ic wil mynen mont opē doen tot bi
spraken/ eñ oude saken wt spreken
Die wi ghehoort hebben eñ weten
eñ onse vaders ons vertelt hebbē. Dat niet ver
holen en is/ haren kinderen die hier na ghecomen
sijn/ ende vercondighen den lof des HEEREN/
eñ sine sterchz/ eñ sine wonderlichedē die hi gedaē
heeft. Hi rechtede een getuygenis op in Jacob
eñ gaf een wet in Israel/ dat hi onsen vaderen ghe
boot condt te doen haren kinderen. Op dat die
nacomelingen weten souden/ eñ die kinderen dye
noch geboren souden werdē. Als si op quamē
dat zijt haren kinderen ooc souden vercondighen
Dat si haren hope op God settē/ eñ niet en ver
B geten der daghen des HEEREN/ eñ sine geboden
houden souden/ Eñ niet en souden wordē gelijc
hare vaders/ een wederspannich eñ onghehoorsaē
geslachte/ dwelc sijn herte niet en rechtede/ eñ dies
geest niet rechtuoort en was aen Gode/ Alsoe
die kinderē Ephraim geharnast dē boge voerden
Sijn omgekeert ter tijt des strijdts/ Si en hiel
den dat verbont Gods niet/ eñ en wilden niet in si
ne wet wandelē. Eñ vergatē zijnder daden/ eñ
zijnder wonderlichedē die hi hen hadde laten sien/
Voor hare vaderen dede hi wonderlicheden in
Egiptē lant int velt Zoan Hi deelde die zee eñ liet
ser door wech gaē/ eñ stelde dat water gelijc eenē
muere/ Hi leydese sdaechs door een wolcke/ eñ
snachts door eē licht vier Hi splitede die steenroot-
zē inder woestijnē eñ drincte se met grootē waterē

Eñ liet beken wt die steenrootsen vloeyē/ datse C
afvloeydē gelijc waterstroomen Noch sondich
den si voorder tegen hem/ Eñ wordē ongehoorsaē
den hoochsten inder woestinen Eñ tempteerden
God in hare herten/ datse spise heischen voor hare
siele. Eñ sprakē tegen God eñ seyden/ Ja God
sou wel een tafel connen bereydē inder woestinen.
Siet hi heeft dē steē geslagē/ dat hy water vloeyde
eñ beken vergoodt/ Maer wanneer can hy broot
geven/ ende vleesch bereydē sinē volcke. Doen
nu die HEERE dat hoorde/ ontstac hi/ eñ vier ginc
op in Jacob/ eñ gramschap quam over Israhel.
Dat si niet en geloofden aen Godt/ eñ en hoop
ten niet op sine salicheyt. Eñ hi geboot dē wolc
ken daer bovē eñ dede die duerē des hemels open
Eñ liet op hen regenen te etene/ eñ gaf hen he-
mels coorn Alle man at enghelen broot/ hi seyn
de hen voetsels plentey Hy liet waeyen dē oosten
wint ōder dē hemel/ eñ bracht door sine stercte dē
suyden wint daer toe Eñ liet vleesch op hen ree-
genen ghelijc stof/ eñ gevederde ghevogelte/ gelijc
sant aen die zee. Eñ lietse vallē onder haer leegers
over al daer si woonden. Doen aten si eñ wor
den alle sadt/ hy lietse haren lust hueten. Doen
si haren lust gebuet hadden/ eñ si daer noch af aten
Doen quam die gramschap Gods over hen eñ
doodede die alderbeste onder hen/ eñ ootmoedich
de die wtvercorene Israel. Maer bovē alle dat
sondichden si noch meer/ eñ en geloofden niet aen
zijn wonderlicheden. Daeromme verghinghen
hare dagen met ydelhet/ ende hare iaren haestelijc
wech. Als hise doode/ sochten si hem/ eñ keerden
hen vroech tot God. Eñ ghedachten dat God
haer schepper is/ eñ God die hoochste haer verlosser D
is. Eñ flatteerden hem met haren monde/ ende
loghen hem met haerder tonghen/ maer haer her-
te en was niet recht bi hem/ eñ en warē niet recht
op in sine verbondt Maer hi was ontfermher
tich/ eñ vergaf die ondueghde gheerne eñ en verd
delse nz Eñ keerde dicwile sine grāscap af eñ en liet
sine heele grāschap niet gaen/ Want hi gedacht
dat si vleesch zijn/ eenen wint die daer henen vaert
eñ en comt niet weder. Hoe waren si soo langhe
ongehoorsaem inder woestinen/ ende maecten hē
onlustich in die wildernisse. Si keerden hen om
eñ tempteerdē God/ eñ verwectē den heyligen in
Israel. Si en gedachtē zijnder hant niet/ inden
daghe doen hise verloste vander hant des viandts/
Hoe hi dan sine teekenē in Egipten gedaē had
de/ eñ sijn wonderlicheden inden lande Zoan.
Doen hi haer water in bloet veranderde dat si
hare beken niet ghedrincken en consten. Doen E
hi quade wormen onder hen seynde/ diese veraten
eñ vorschen diese verdorvē/ eñ gaf hare gewassen
vruchten den rupsenē/ ende wat si ghearbeyt had-
den/ den sprinchanen.
Doen hi harē wijnstock met haghel versloech/
ende haer moerbeyrboomen met vorste.
Doen hi haer vee den haghel over gaf/ ende ha
re cudden den blixem. Doen hi onder hen die
verbolgentheyt zijnder gramscappē/ ongenade eñ
dreyghen liet comē/ Ende benautheyt ende invai
len der quader engheren. Doen hi zijnder gram
scappen eenē wech maecte. Ende hare sielen voor

E den doot niet en spaerde / eñ ghaf hare dieren der
pestilencien ouer. Doen hi alle eerst gheboren in
Egipten sloech. Die eerstelingē haerder cracht in
die woninghen Ham. Eñ liet zijn volck wt trec
ken als scapē/eñ leydese in die woestine als eē cud
de. Ende hi leydese seker dat si niet en vreesden/
Maer die zee bedecte haer vianden. Eñ hi bracht
se in sinē heiligē pale/tot desen berch/die sine rech=
te hant verworuen heeft. Eñ verdreef voor hen
die volckē wech/eñ liet hen dat erue wt deelen/ eñ
liet inder gheender wooninge dye stammē Israel
woonen. Maer si temteerden/eñ worden Go=
de ongehoorsaem/ Eñ en hieldē sine getuygenisse
niet. Eñ vielen te rugghe/ eñ ouertradē ghelijc
hare vaders/eñ keerdē hen omme/ gelijc eenē val
schē boghe. Eñ vertoorndē hē met harē hooch
ten/eñ verwecten hem met harē goykens. Eñ
doen God dat hoorde/ontstack hi/ Eñ verachtede
Israel seere Dat hi sine woninghe tot Silo liet
varen/Die tenten daer hi onder dē mēschē woon
de. Eñ gaf hare stercheit in die geuāgenisse/ Eñ
hare heerlicheyt in die hant des viants. Eñ gaf
zijn volc ouer int sweert. Eñ ontstac ouer sine erf
fenisse. Haer ionghe mans persoonen verslinde
dz vier Eñ hare maechdē en wordē niet beclaecht
Hare priesters vielen door tsweert/eñ hare we
duwē en wordē niet beweent. Eñ die HEERE
ontwaecte gelijc een slapēde/gelijc een stercke die
G vanden wijn pupchet Ende hi sloech sine viandē
achter/eñ gaf hen een eewighe schande. Eñ ver
achtede die tente Joseph/ Eñ en vercoos dē stam
Ephraim niet. Maer vercoos dē stāme Juda
den berch Zion den welcken hi beminde. Ende
timmerde zijn heilichdō hooch. Gelijc een lant dat
hi eewelic ghefundeert heeft. Eñ vercoos sinen
knecht Dauid/eñ nam hem vandē scaepstallē/Vā
den suygenden scapen haelde hi hē/ dat hi zijn volc
Jacob weiden soude/eñ zijn erffenisse Israel.
Eñ hi weydese ooc vā hertē wel/eñ leydese met
verstande zijnder handen.

Den.lxxix. Psalm Assaph. Deus venerunt.

A HEERE daer zijn heydenen in uwe erf
fenisse geuallen/ die hebbē uwē hey=
lighē tempele verontreynicht. Ende
van Jerusalem steenhoopē gemaect
Si hebbē die lichamē uwer knech
ten den voghelen onder den hemel teten gegeuen
Ende dat vleesch uwer heylighen den dieren indē
lande. Si hebben bloet ghestort ronts omme
Jerusalem ghelijc water/ Ende daer en was nye
mant die begroef. Wi zijn onsen nabueren eenē
smaet gheworden/ Eenē spot eñ schimpe den ghe
nen die omme ons zijn/ HEERE hoe langhe wilt
ghi so seer gram zijn/eñ v toornige liefde / als vier
laten bernen? Schudt uwe verbolghentheyt op
die heydenen die v niet en kennen/ eñ op die conic
rijcken die uwen name niet aen en roepen.
Want si hebben Jacob op ghe eten/eñ sine huy
sen verwoestet. En gedenct onser voorledēder
misdaet niet/laet uwe ontfermherticheyt vollic o=
uer ons groter zijn/ Want wy zijn te male dunne
gheworden.
Helpt ōs God onse salicheyt/om ws naēs ee=
re wille/ Verlost ons/ ende vergeeft ons onse son=
den om ws naems wille. Waerōme sullen die B
heydenen seggen waer is nv haer God/ Laet on=
der die heydenen voor onsen oghē kenlijc werden
die wrake des bloets uwer knechtē dat gestortet
is. Laet voor v comen dat suchten der geuange
nē/Na uwē groten arm behout ouere/ die kinde=
ren des doots. Ende vergheldet onsen nabuerē
seuenvoudich in harē schoot/ haren lachter / daer
mede si v HEERE ghelachtert hebben.
Maer wi v volck/ende schapen uwer weyden
dancken v eewelic/eñ vercondighē uwē lof voor=
der ende voorder.

Den.lxxx. Psalm. Qui regis Israel. Assaph.

Ghi herder Israel hoort / ghy die Jo=
seph hoedet ghelijc die schapē/ ghi die
daer sidt ouer Cherubin/ verschijnet
Verwect uwe machticheyt/ghi dye
voor Ephraim/Ben Jamin eñ Ma E
nasse zijt. En coēt ōs te hulpe. God haelt ons we=
der/eñ laet lichten v aenschijn/ Soo ghenesen wi.
HEERE God Zebaoth / hoe langhe wilt ghy
toornich zijn ouer dat gebet ws volcs Ghi spijstse
met tranen broot/ eñ ghi drinctse met grote matē
vol tranen. Ghi hebt ons tot eenē twist ghestelt
onsen nabueren/ Eñ onse viandē bespottē ons.
God Zebaoth haelt ons weder/ Laet lichtē v
aenschijn/ So genesen wi. Ghi hebt eenē wijn
stoc wt Egiptē gehaelt/eñ hebt verdreuen die hey
denen/eñ den seluen gheplantet. Ghi hebt voor B
hem die bane gemaect/ eñ hebt hem laten in wor=
telen dat hi dat lant veruult heeft. Bergen zijn
met sinen schaduwen gedect/ eñ met sinē rancken
die Cederbomē Gods. Hi heeft sine spruyten
wt ghelatē tot aen die zee/eñ sine scheuerē tot aent
water/ Waerōme hebt ghi dan sine tuynen ge
broken/dat hem afplucket allet dat voor by gaet.
Die wilde verckenē hebbenen omghewroet/eñ
dat vee opten velde heeft hem afghecnaghet.
God Zebaoth keert v doch/ schouwet vandē
hemel/eñ siet ane eñ besoect desen wijnstock. Eñ C
volmaect dien/die uwe rechte hant geplant heeft
eñ ouer den sone/dien ghi ghesterct hebt. Wat
verbrant is met viere eñ wtgeroept/dat moet ver
gaen vanden schelden ws aensichts. Laet uwe
hant zijn ouer den man uwer rechter handt/eñ op
des menschen kinderen die ghi v ghesterct hebt.
So en willen wi niet van v wijcken/laet ons le
uen/so roepen wi uwen name aen.
HEERE God Zebaoth haelt ons weder/laet
v aenschijn lichten so ghenesen wi.

Den.lxxxi Psalm Assaph. Exultate deo.

Singt vrolic Gode die onse stercheyt
is/iuchet den Gode Jacob.
Neemt die psalmen/ ende gheeft A
herwaerts die tamboerē/ Soete har
pen met psalteren/ Blaset in dye
nyeuwe maenden die basuyne/ In onse feeste der
louertenten.
Want dat is een sede in Israel/ ende een rechte
des Gods Jacobs.
Sulcke heeft hy tot eenen ghetuygenisse gheset
onder Joseph/doen hi wt trock in Egipten landt
ick moeste lippen hooren die ick niet en verstondt
Hi keerde sine schouder af vanden last/ Syne B

hant liet hi vanden ketele ghaen/ Doen ghi my
inder noot aenriept/ halp ic v wt/ ende verhoorde
v/doen v dat onweder ouervuiel/ Ende proefde v
aent dwater des gheschils Sela.
Hoort mijn volc/ Jck wil v ghetuyghen Israel
ghi sout mi hooren. Dat onder v gheene vreem
de God en si/ende ghi gheenen onbekenden God
en aenbedet/ Jck ben dijn HEERE v Godt/
die v wt Egipten lant gheleyt hebbe. Doet uwen
C mont wide open/ Jck wil hem vullen.
Maer mine volc en gaf mijnder stemmen geen
ghehoore/ Ende Israel en wil mi niet.
So heb icse ghelaten in haers herten goetdunc
ken/dat si wandelen na haren raet/ Wilde mijn
volc mi gehoore geuen. Eñ Israel op mine wegē
gaen. Soo wilde ic hare vianden vollijken ver=
ootmoedighen/ende mijne handt ouer hare weder
paertijders keeren. Eñ die dē HEERE hatē sou=
den aen hem hebben moeten faelgerē / eñ harē tijt
soude eewelic duerē. Eñ soudese metter bester
tarwen spijsen /ende met huenich wt den steene v=
saden.

Den.lxxxij.Psalm Asaph. Deus stetit

A GOd staet inder gemeentē der gewel=
diger/eñ is een rechter middē onder
den rechteren. Hoe lange wilt ghi
onrecht oordeelen eñ nemet aen den
persone des godlosen/Sela. Oor
deelt den armen eñ den weesen/eñ helpt den allen=
digen eñ den behoeuendē totten rechte. Verlost
dē verachtē eñ armē/eñ losset hē wt der godloser
handt. Maer si en wetē niet/eñ en merckens
B niet/ Si wandelen inden duysteren/ Dat die funda
menten des lants om vallen sullen. Jc segghe
dat ghi goden zijt/ eñ altemale kinderen des alder
hoochsten. Nochtans sult ghi oock steruen / als
menschen/eñ vallen gelijc eene onder den princen
O God staet op eñ vonnist dat lant/ want ghi
eruet onder alle heydenen.

Den.lxxxiij.Psalm Asaph. Deus quis similis

A O God en swighet v niet/eñ en zijt niet stille
God en houdt niet inne/ Want siet u
we vianden rasen / eñ die v haten heffen
dat hooft op Sy peysen listelijck teghen v volck
eñ houden raedt teghen uwe verborghene. Si
sprakē coēt herwaerts laetse ons te niete maken/
dat si geen volc en zijn Dat des naems Israel niet
meer gedacht en werde. Want si hebben haer
beraden in haer herte/ eñ maken met malcanderē
een verbont tegen v. Die tenten der Edomiten
eñ Jsmaeliten/der Moabiten ende Hagariten/
Der Gebaliten/Ammoniten eñ Amelekiten/
B der Philisteen met dien te Tyro.
Assur heeft hem ooc tot hen gheslagen/Ende
sijn eenen arm der kinderen Loth ghewordē Se=
la Doet hen ghelijc den Midianiten/gelijc Sis=
sera/ghelijc Jabin aen die beke Kison.
Die verdaen werden te Endor/eñ worden tot
dreck opten lande. Maect hare vorsten gelijc O
reb/eñ Seeb/eñ gelijc Seba/eñ Salmuna/eñ alle
hare ouersten/die daer segghen wy willen die huy
sen Gods innemen. O mijn God maectse ghe
lijc een rat/gelijc een stoppel voor den winde/
C Ghelijc een vier dat eenen bosch aensteket / eñ
gelijc een vlamme die die berghen ontfuncket/ Al=
so veruolchtse met uwen wedere/ eñ ouaertse met
uwē onwedere. Maect haer aensicht vol scan=
den/dat si na uwen name vraghen.
Si moeten hen schamen eñ verschricken/altoos
meer en meer/eñ te schandē worden ende vergaen
So sullen si bekennen dat ghi het zijt/eñ uwen
name si HEERE/ dat ghijt alleene sijt/die alder=
hoochste in allen landen.

Den.lxxxiiij.Psalm der
kinderen Korah Quam dilecta

HOe lieflic sijn uwe woninghen/HE
RE Zebaoth. Mine siele verlan A
ghet eñ is ontbrokē na den voorho=
uen des HEERE/ Mijne herte eñ
lijf verbliden hen inden leuēdē God
Want den vogel heeft een huys vonden/eñ die
swalue haren neste / daer si hare iongē henē leyt te
wetene uwe outaren HERE Zebaoth/ Mine co B
ninc eñ mijn God. Wel dien die in uwen huyse
woonē/die louē v altoos. Sela. Wel diē men=
sche die sterc in v is. Dien uwe wegē in hare hertē
zijn. Die door dat iāmer dal gaen/eñ maeckē tot
eeder fonteynē/ Eñ die poelē werden met regē v=
uult. Si gaen vander eeder sterctē totter andere
eñ verschijnē bi Gode tot Zion/ HERE God
Zebaoth hoort mijn gebet/Vernemet God Jacob
Sela. Menscouwet o God onsen schilt/Eñ siet dat C
aensicht ws gesalfdē. Want eenē dach in uwen
voorhouen is beter dan duysent/ Jck wil liever die
duere wachtē in mijns Gods huyse / dā lange woo
nē inder godlosen tenten. Want God die HE
RE is zōne eñ schilt/ die HERE geeft genade eñ
eere/den genen die sonder smette leuen/en sal gees
goets gebreken. HERE Zebaoth wel den men
sche die hem op v verlaet.

Dē.lxxxv. Psalm der
kinderen Korah Benedixisti dñe

HEERE ghi hebt wel behagē aen u A
wen lande/ Eñ bringt weder die ge
uangenen Jacob. Ghi neemt wech
die misdaet uwes volcks Eñ bedecket
alle hare sonden Sela. Ghi hebt al
le v grāscap wech gedaē. Eñ hebt v afgekeert van
der verbolghentheyt uwer toornicheyt Vermaect
ōs God onser salicheyt/eñ houdt op van uwer toor
nicheyt ouer ons/ Wilt ghi eewelic op ons grā
zijn/ Eñ uwe grāscap altoos voort eñ voort stere
kē! Ghi moet ons ymmer vmakē eñ dat leuen
geuē/So sal hē v volc in v vblijdē. HERE toont
ons uwe goetheyt/Eñ geeft ons uwe salicheyt. Jc
wil hoorē wat God die HERE sprekt / Wāt hy
sal vrede spreken tot sinen volc/eñ tot sinē heyligē
Dat si hen niet en keeren totter dwaesheyt. Soo
sal zijn salicheyt na zijn den genen die hē vreesen/op
dat in onsen lande eer woone. Goethz eñ trouwe
ontmoetē malcanderē/gerechticheyt eñ vrede cus=
sen malcanderen. Trouwe wascht wt dē lande B
Eñ gerechticheyt scouwet vanden hemel. Ooc
sal die HERE goet gheuen/ Eñ onse lant sal sine
vruchte geuē. Gerechticheyt sal voor hem wande
len eñ sine treden op den wech setten.

Den.lxxxvi.Psalm Dauids. Inclina dñe

HEERE neyghet uwe ooren/ende ver=
hooret mi/ Want ick ben allendich ende
arme. Bewaert mine siele/ want ic bē

heilich/ Mijn God helpt ghi uwē knecht/ die hem
op v verlaet. HEERE sijt ghi ghenadich/ want
ic roepe dagelicx tot v/ Troostet die siele ws
knechts/ Want HEERE tot v heffe ic mijne siele
Want ghi HEERE zijt goet eñ genadich/ vā
groter goetheit allen die v aenroepen HEERE
verneemt mijn gebet/ eñ aēmerct die stēmme mijns
smeekens. Ter tijt der noot aenroepe ic v. Wāt
ghi verhoort mi. HEERE we en is gheen ghe
lijcke onder den godē/ Eñ daer en is nyemant die
doen can ghelijc ghi/ Alle heydenē die ghi ghe
B maect hebt/ sullen comen/ eñ voor v aenbedē HE
ERE/ eñ uwen name eeren Dat ghi so groot zijt
eñ wonder doet. Ende alleene God zijt. Onder
wijst mi HEERE uwen wech/ dat ic gae in uwer
waerheyt/ Eñ mijn herte hē verblijde te vreesen
uwen name Ic dancke v HEERE mine God
van ghcheelder herten eñ loue uwen name ewe
lic. Want uwe goetheyt is groot ouer mi/ Eñ
hebt mijne siele verlost wt der onderster hellen.
C God die stoute settē hen tegen mi/ Eñ die ver
gaderinghe der machtigher/ staet my na mijnder
sielen/ Ende en setten v niet voor haren ooghen.
Mer ghi HEERE God zijt ontfermhertich eñ
genadich/ lanckmoedich eñ vā groter goetheit eñ
trouwen Keert v tot mi/ zijt mi genadich gheeft
uwen knecht uwe sterckheyt/ Ende helpt mi dē so
ne uwer dienstmaecht. Doet een teeken aen my
ten besten/ dat zijt sien die mi haten/ eñ hen scamē
Dat ghi mi bi staet HEERE/ eñ troostet mi/

Dē. lxxxvij. Psal. d kinderē Korah. fundamēta ei?

A HAre fundamenten sijn op den heyli
ghen berghen. Die HEERE bemin
net die poorten Zion/ bouē alle wo
ninghen Jacob. Heerlike dinghen
werden in v gesept/ ghi stadt Gods
Sela/ Ic wil gedinckē Rahab/ eñ Babel/ dat si mi
kennē sullen/ Siet die Philisteen/ eñ Tyriers met
den Mooren werdē aldaer gheboren. Men sal
van Zion seggen/ dat dese eñ die ghene daer inne
B gheboren si/ eñ hi die alder hoochste heeftse toe ge
maect Die HEERE sal latē predikē inden spra
ken der volcken. Dat sommige aldaer geborē zijn
Sela. Eñ die sangers ghelijc aen den reye/ sullē
alle in v singhen deen na den anderen.

Dē. lxxxviij. Psal. d kinderē Korah. dñe de? salu.

A HEERE God mijnder salicheit Ic
crijssche dach eñ nacht voor v/ laet
mijn ghebet voor v comē/ Neycht u
we oorē tot mijnd clagē. Wāt mij
ne siele is vol bedroeffenissen/ Eñ
mijne leuē is na bi der hellen. Ic ben geacht gelijc
die ghene die ter hellen varen/ Ic bē gelijc een mā
sonder hulpe Onder dē doodē vrij/ gelijc die ghe
ne die inden graue ligghen/ Dier ghi niet meer en
gedinct/ eñ si van uwer hant afghescheyden sijn.
Ghi hebt mi in die onderste cuyle gheleyt/ Jn
duysternisse eñ in die diepte.
Dine verbolgentheyt volheert ouer my/ Ende
B ghi dringet mi met alle uwe vloeden Sela.
Mine vrienden hebt ghi verre van mi ghedaen
ghi hebt mi hen tot een afgrijselicheyt ghemaect
Ic ligghe ghevangen eñ en can niet wt ghecomē
Mine ooge is bedroeft vā allēdicheit/ HEERE
ick roepe v dagelicx aen Ic recke mijne handē wt C
tot v/ Sult ghi dan onder den dooden wonder
licheden doen/ oft sullē die verstoruene opstaen/ eñ
v dancken/ Sela Salmē in die grauē vertellen
uwe goetheit/ eñ uwe geloone in die verderuinge
Moghen dan uwe wonderlicheden in duyster
nisse bekēt werdē Of uwe gerechticheit indē lādē
daermen niet en ghedenct. Maer ick roepe
tot v HEERE/ eñ mijn gebet come vroech voor v
Waeromme verstoot ghi HEERE mijne siele/ D
Eñ verbercht v aenschijn voor mi/ Ic ben allen
dich eñ amachtich dat ic so verstootē ben/ Ic lijde
veruaernissen uwe verbolgentheyt gaet ouer my
Wv veruaren druct mi. Sy omringhē mi daghelicx
als water/ Eñ omcinghelen mi te samen. Ghy
hebt mijne vriendē eñ liefhebbers verre vā mi ge
daen/ Eñ mijne bekenden afghekeert.

Dē. lxxxix. Psalm der kinderē Korah. Mia dñi

IC wil singhen vander goetheyt des
HEERE eewelic/ Eñ sine geloone
verkondigē met mijnē monde/ voor A
der eñ voorder/ Dat ick segghe/ die
goetheit wert eewelic ghesticht/ Eñ
ghi sult v ghelooue bereydē inden hemel Ic heb
een verbont gemaect met mijne wtuercorene/ Ic
hebbe Dauiden mijnen knecht ghesworen/ Ick
wil v saet eewelic bereydē/ eñ uwē stoele voorder
eñ voorder timmeren Sela. Eñ die hemelen sul
len O HEERE uwe wonderlicheden prijsen/ Eñ B
v ghelooue inder ghemeynten der heylighen.
Want wie mach den HEERE gelijc betalen in
der wolcken/ Eñ ghelijck zijn den HEERE onder
den kinderen der goden/ God is seer veruaer
lick indē raet der heyligen/ eñ wonderlic ouer alle
die omtrent hem zijn. HEERE God Zebaoth
wie is gelijc als ghi/ eē machtige God eñ v geloo
ue is rontomme v. Ghi heerschapt ouer die ho
uaerdicheit der zee/ Ghi stillet hare barē/ als si hen
verheffen/ Ghi slaet te stucken den houaerdi C
ghen/ als eenen verslaghenen/ Ghi verstroyet
uwen vianden met uwen sterckhen arm/
Hemel eñ aerde is v/ Ghi hebt ghefundeert dē
aertbodem/ eñ al wat daerinne is/ Noordē eñ
suyden hebt ghi gescapen Thabor eñ Hermon sul
len juychen in uwen name. Ghi hebt eenē mach
tighē arm/ sterck is uwe hant/ ende hooch is uwe
rechte hant/ Gherechticheyt eñ oordeele is dye
wooninge ws stoels/ goetheit eñ trouwe zijn voor
v aensicht.
Wel den volcke dat iubileren can/ HEERE si
sullen int lichte ws aenschijns wandelē. Si sul
len ouer uwen name vrolick zijn/ ende sullen door
uwe gerechticheit verhoocht werden/ Wāt ghi D
sijt die glorie haerder sterckheyt/ eñ door uwe gōste
suldi verhooghen onse hoornē Wāt die HEE
RE is onsen schildt/ ende die heylige Israel onse
coninck.
Doē ter tijt sprakect ghi int gesichte tot uwē hei
ligē eñ seyt/ Ic hebbe hulpe gestelt op eenē mach
tigē/ Ic hebbe verhoget eenē wtuercorenē wt dē
volcke Ic hebbe geuondē minē knecht Dauid/
Ic hebbe hem ghesalft met mine heylige olie.
Dat mijne handt hem sal vorderē ende mijnen
arm sal hem crachtighen.

Die vianden en sullen hem niet opsettē/ eñ die ongherechtighe en sullen hem niet verdrucken Eñ ic wil sine wederpartiders voor hem wech slaen/eñ die hem haten wil ic plagen/ Maer mijne trouwe eñ goethept sal bi hem zijn/ Eñ sinē hoorne sal in minen name verheuen werden

E Ic wil sine hant in die zee stellen/ eñ sine rechte hant in die wateren. Hi sal mi roepen/ ghi sijt myne vader/mine God/eñ steērootse mijnder salicheyt Eñ ic wil hem tot eenē eerstē sone makē/ Alder hoochst onder die coningē opter aerden Ic wil hē eewelic houdē mine goethept/eñ mijn verbont sal hem vast bliuen Ic wil sine saet maken in eewicheyt/eñ sinē stoele gelijc die dagen des hemels

Ist dat sine kinderen mijne wet verlaten/ eñ in mijnen rechten niet en wandelen Ist dat si mijne seden ontheylighen/eñ mine gheboden niet en houden So wil ic hare ouertredinge metter roeden besoecken/eñ met plaghen hare misdaet Maer mine goethept en wil ick van hem niet doen ende mine geloone niet laten faelgeren Ic en wil mijne verbont niet ontheyligen/eñ niet veranderen so wat tot minen lippen is wtghegaen/ Ic hebbe eens gesworen door mine heilicheyt/Ic en wil Dauidē niet liegen Sine saet sal eewich zijn/eñ sinen stoele voor mi gelijc die sonne/ Gelijc die mane sal hi eewelic bereyt sijn/eñ een seker getuge indē hemele/Maer ghi verstootet eñ verachtet/eñ zijt

F gram op uwen ghesalfden/ Ghi verstoort dat verbont ws knechts/eñ ontheyliget opter aerden sine croone Ghi verschoret alle sine muerē/eñ laet sine vesten in stucken breken. Alle die voorbi gaen berouē hem/hi is sinē nabueren eenen spot ghewordē. Ghi verhooget die rechte hant zijnder wederpartijders/ eñ verblijdet alle sine viandē. Oec hebt ghi die cracht zijns sweerts wech ghenomē/eñ en maect hem niet stantuastich indē

G strijt Ghi verstoret sine reynicheyt/eñ werpt sinen stoele ter neder. Ghi vercortet den tijt sijnder ionchept/ eñ bedect hem met schimpe. HEERE hoe lange wilt ghi v so geheelic verberghen/ eñ uwe verbolgentheyt gelijc vier laten bernen Ghedinct hoe cort mijn leuen is/Waeromme wilt ghi alle menschen te vergeefs gescheppen hebben.

Waer is iemandt die daer leeft ende en siet den doot niet. Die sine siele verlosse wt der hellen hant Sela. HEERE waer is v voorledene goetheyt Die ghi Dauiden ghesworen hebt/in uwen gelooue HEERE gedinct des smaets uwer knechten/die ic drage in mijnē schoot van also vele volcken/ Daer mede v HEERE uwe viandē lachteren/ Daer mede si lachteren die voetstappē ws gesalfden. Gelooft si die HEERE eewelic Amen. Amen ¶Den.xc Psalm. Dñe refugium.

A Een ghebet Mose des mans Gods.

HEERE ghi zijt onse toeulucht gewordē/voorder eñ voorder Eer dā die berghen gheboren waren/ ende dat lant/eñ dē aertbodem bereyt werdt Sijt ghi God vā eewicheyt in eewicheyt Ghi die die menschen keert int verderuen/ eñ segt/Comt weder ghi menschen kint Want duysent iaren zijn voor v als eenen dach/die gisteren vergaē is eñ gelijc een nachtwake Ghi treect se wech/eñ zij gelijc eenē slape/eñ het verandert hē vroech gelijc hoy. Dat dair vroech bloeyt eñ verandert hem Maer tsauonts wert het afgehouden eñ verdoruet Want wi vergaen in uwe gramschap/eñ verschricken voor uwe verbolgentheyt

Ghi settet onse misdaet voor v/onse heimelike B
sonde int lichte voor v aensicht Want alle onse dagen zijn wech in uwer toornicheyt/wi hebbē onse iaren ouer gebracht gelijc een clapperie Den tijt onser iarē is tseuētich iaer/ alst hooch coemt so sijnt tachtentich iaer/ daer na is moeyte eñ arbeyt want het vaert snellic wech eñ wi vliegen daer af.

Wie kēnet die macht uwer grāscappē/Wāt al C
so seere mē voor v veureest is/also seer zijt ghi grāme. Laet ons weten dat getal onser dagen dat wi ingaen met wijser herten/ HEERE keert v doch eens weder waert/eñ troostet uwe knechten Veruult ons vroech met uwer goetheyt. So D
willen wi glorieren eñ vrolic sijn onse leuen lanck Verblijt ons nae der tijt daer inne ghi ons verootmoedicht hebt Na die iaren daer inne wi ongeluck gesien hebben. Toont uwen knechtē uwe werc/eñ uwe cieragie ouer haer kinderen/ Eñ die HEERE onse God si lieflic ouer ons/eñ vordere dat werc onser handē ouer ons/ eñ vordere dat werc onser handen.

Den.xci. Psalm. Qui habitat.

Ie onder dat beschermsel des alderhoochsten sit/eñ onder die schaduwe des almachtigē blijft. Die spreect totte HEERE mijne toeuerlaet ende borcht/Mine God op dien ick hope Wāt hi sal mi verlossen vandē stric des iagers eñ vander pestilentiē der listichept. Hi sal v met sinen vederen vedecken/eñ uwe toeuerlaet sal zijn onder sine vloegelen/ sine trouwe is schilt ende bescutsel Dat ghi niet en vreest voor den grouwel des nachts/Voor den pijle die des daechs vliecht. Voor die pestelētie die int duystere sluypet/voor die siecte die inden middach verderuet Of duy B
sent vallē tot uwer siden/eñ tien duysent tot uwer rechter siden/So en salt nochtās aē v niet genakē Maer ghi sult met uwen ooghen uwen lust sien/ eñ die vergheldinghe der godloser aenschouwen/

Want HEERE ghi sijt mijn toeuerlaet/ghy hebt uwe toeuulucht opt hoochste geset V en sal gheen quaet ontmoeten/ eñ gheen plage en sal tot uwer tenten genaken. Want hi heeft sinen engelen beuolen ouer v/dat si v bewaren op alle uwe wegen/ Dat si v op die handen dragen/ Dat ghy uwen voet aen gheenen steen en stotet Op den leuwe eñ adere sult ghi ghaen/ ende terden opten ionghen leeuwe eñ drake Want hi heuet mijns begheert/Ic wil hem wt helpē/ic wil hem bescud C
den. Wāt hi kennet minen name Hi aenroept mi/ so wil ic hem verhooren/ic ben bi hem inder noot ic wilder hem wttrecken/ eñ tot eeren maken Ic wil hē versadē met langē leuē/eñ wil hē toonē mine salicheyt. ¶Den.xcij. Psalm Bonum est confiteri

HEt is goet den HEERE te dancken eñ lof singen/ uwen name ghi alder hoochste Om vroech uwe goetheyt te vercondigen/ende v geloone des nachts/ Op den thien snaren ende

B psalter/ Met ghedichte op der harpen/ Want
HEERE ghi maect mi vrolic ouer uwe werckē/ eñ
ic gloriere van dat maecsele uwer handē. HEE-
RE hoe zijn uwe wercken so groot/ V we gedach
ten zijn so seer diep Een dwaes man en weet
dat niet/ eñ een sot en verstaet sulcx niet. Die god
lose groenē als dat garsch/ eñ alle quaetdoenders
bloeyen/ Dat si vernielt werdē altijt eñ eewelijc.
Maer ghi HEERE zijt hooch eewelick/ Wāt
siet uwe vianden/ HEERE siet uwe viandē sullen
verghaen/ eñ alle quaetdoenders sullen verstroyt
werdē Maer minē hoorn sal verhooeht werdē
C ghelijc eens eenhorens/ Eñ werden begotē met
verschen olye. Eñ mine oogbe sal sinē lust sien
aen mine vianden/ eñ mijne oore sal sinē lust hoo-
ren aenden boosachtigē/ die hen teghen mi setten
Die gherechtige sal groenen gelijc eenē palm
boom/ hi sal toenemen gelijc eenē Cederboom/
op Libanon. Die geplantet zijn indē huyse des
HEEREN sullē indē voorhouen ons Gods groe
nen. Eñ sullen ooc noch bloeyē indē ouderdom
Eñ vette eñ versch zijn Om te vercondigē dat
die HEERE oprecht is/ Mijn steērootse/ eñ daer
en is gheen onrecht aen hem.

Den.xcij. Psalm. Dñs regnauit.

A Die HEERE is coninc ghewordē/ eñ
heeft macht aen getrockē. Die HEE-
RE heeft hē aē gedaē eñ met sterc-
heyt gegordet/ hi heeft dē aertbodem
geuesticht dat hi blijft/ Vā doē ane
is bereyt uwen stoele/ ghi zijt vā eewicheit/ HEE
RE die waterstroomen verheffen hen daer/ Dye
waterstroomē verheffen hare druysschē/ Die wa
terstroomen verheffen opwaerts die baren.
B Die watervloeden zijn machtich vandē druys
schen der grooter wateren/ Die HEERE is mach
tich inden hoochsten. V we ghetuygenissen zijn
seer seker/ Die heylicheyt chieret v huys.

Den.xciiij. Psalm. Deus vltionem.

HEERE God diēs die wrake is/ God
diens die wrake is verschijnt Ver
heft v ghi richter opter aerden/ Ver
gelt den houeerdighen na haer daet
A HEERE hoe lange sullen die god
lose hen verblijden. Eñ hertneckelic tot seggē
eñ spreken/ alle quaetdoenders. HEERE si heb
ben v volc verslagē/ eñ uwe erfenisse geootmoe-
dicht. Weduwē eñ vreemdelingē verworghē
B si eñ dooden die weesen Eñ seggen die HEERE
en siets niet/ eñ die God Jacobs en merckes niet
Merct doch ghi sottē onder tvolc/ eñ ghi dwa
se wanneer wilt ghi cloec werden. En soude hi
niet hooren die dat oore gheplant heeft/ Dye dat
C ooge gemaect heeft/ en soude hi niet sien? Die die
heydenen castijt/ en soude die niet straffen? Die de
menschē leeret wat si wetē Die HEERE weet die
gedachten der menschen/ dat si ydel zijn/ Wel diē
die ghi HEERE castiende onderwijst/ Eñ leert hē
door uwe wet Dat ghi hē verduldicheyt sout ge-
uen ter quader tijt/ Tot dat dē godlosen dē put be
reyt werde Want die HEERE en sal zijn volck
niet verstooten/ Noch zijn erfenisse niet verlaten
Want dat oordeele sal weder te recht comē/ en
die dien sullen volghen alle oprechtige van herten

Wie wil mi bi staen tegē die boosachtige/ Wie
wil tot mi treden teghen die quaetdoenders.
Waert dat die HEERE mijn hulper niet en wa
re/ So ware mine siele schier in die stilte gebleuen
Als ic sprac mijnē voet heeft ghestruyckelt/ soo
sterckte mi HEERE uwe goetheyt Als ic vele be C
commernisse had inwendich/ soo vermaectē uwe
troostinghē mijn siele/ Sal den stoele der schalc-
ken ghemeenscap met v hebben, die daer moeyte
maect in uwe wet Si wapenen hen tegen die
siele des gerechtigē/ eñ vdoemē onschuldich bloet
Maer die HEERE is mijn bescuddinge/ mijn
God is een steenrootse mijns toeuerlaets/ Eñ
hi sal hen haer onrechte vergelden/ eñ salse in hare
boosheyt verstooren. Die HEERE onse God sal
se verstooren.

Den.xcv. Psalm. Venite exultemus.

Comt herwaerts laet ōs dē HEERE
verhueghē/ eñ puycht den steenroot-
se onser salicheit/ Laet ons met danc A
baerheit voor zijn aensicht comen/ eñ
hem met psalmen puycken Want
die HEERE is een grote God/ eñ een grote conic
ouer alle goden/ Want in zijnder hant is/ wat
onder opter aerden is/ eñ die hoochten der bergē
zijn ooc sine/ Want die zee is zijn eñ hi heeftse
gemaect/ eñ sine handen hebbē dat drooge bereyt
Comt laet ons aenbiddē eñ knyelen/ eñ neder
vallen voor den HEERE die ons ghemaect heeft.
Wāt hi is onse God/ eñ wi dat volc zijnd wey-
den/ eñ scapen zijnder handen/ Hedē/ ist dat ghi si B
ne stemme hoort En verhardet uwe hertē niet
gelijc tot Meriba geschiede/ gelijc ter tijt te Mas
sa inder woestinē. Daer my uwe vaders temp
teerden/ proefden eñ saghen ooc mijne werck
Daer ic veertich iaer onlustich was/ ouer dz ge
slachte/ eñ sprac/ Het is een volc diens herte nyet
recht en staet/ eñ die mijne weghen niet en weten.
Dat ic swoere in mijnder gramschappen. Si en
souden niet tot mijnder rusten comen.

Den.xcvi. Psalm. Cantate dño.

Singet den HEERE een nieuwe liet/ A
Singet den HEERE alle lant. Sin
get den HEERE ende looft sinen na
me/ Prediket den eenen dach aendē
anderē sine salicheit Vertellet on-
der die heydenē sine eere/ ondr alle volckē sine wō
derlichedē Wāt die HEERE is groot eñ hooch
loflic wonderlic bouē alle godē Wāt alle goden
der volckē zijn afgoykēs. Maer die HEERE heeft B
den hemel ghemaect. Eere eñ cieragie is voor
hem/ Stercheit eñ heerlicheit is in sinē heylichdō.
Ghi ghestachtē onder den volcken/ bringt her
waert te/ bringet dē HEERE eere eñ stercheit toe.
Bringet den HEERE eere sijns naems. Nemet
ghescenckē eñ comt in sine voorhouē/ Aenbedet
den HEERE in heylige cieragie/ Allet lāt ontsetet
hem voor hem. Segget onder den heydenē/ dat
die HEERE coninc si ghewordē Die den aert C
bodē vast maect dat hi blijuet Eñ oordeelt die volc
ken oprechtelic Die hemelen moeten hen verblij
dē eñ die aerde si vrolic/ Die zee bruyssche/ ende al
wat daer inne is/ Dat velt si vrolic/ en de allet wat
daer op is/ Dan glorierē alle boomē indē woude/

Voor den HEERE dat hi comt/ dat hi comt om dat aertrijcke te oordeelen/ Hy sal den aertbodem oordeelen met gerechticheyt ende die volcken met sinen geloove. Den.rcvij.Psalm. Dñs regnauit

A Die HEERE is coninc gewordē/ dies verblide hem dat aertrijcke/ en vele eylandē zijn vrolijc. Wolcke ende schemeringe/ is ronts omme hē/ Gerechticheyt en oordele is zijns stoels wooninge. Vier gaet voor hem/ ende aensteket ronts omme sine vianden. Sine blixemē lichten optē aertbodē/ Dat aertrijcke siet en ontsettet hē.

B Berghen versmelten ghelijck wasch voor den HEERE/ voor den heerscapper des gheheelen aertrijcs. Die hemelen vercondigē sine gerechticheyt Ende alle volcken sien sine eere. Schamē moeten hen alle die den beeldē dienē/ en beroemen hen der gothens/ Aenbedet hē alle goden. Zion heuet gehoort en is blijde/ Ende die dochteren Juda zijn vrolic/ HEERE om uwer oordelen wille.

Want ghi HEERE zijt die alderhoochste in allen landen/ ghi zijt zeer verhoghet bouen alle goden. Ghi die den HEERE bemmet/ hatet dat argher/ Die HEERE bewaret die sielē zijnd heyligen. vander hant der godloser sal hise verlosse. Dē gerechten is een licht opgegaen / en blijscap den oprechtighen van herten. Ghi gerechtige verblidet v in den HEERE/ en dancket tot eene gedachtenisse zijnder heerlicheyt. Den.rcviij.Psalm. cātate dñs

C Singet den HEERE een nieu liet/ dat hi wonderlicheden ghedaen heeft. Sine salicheyt heeft hi mz zijnder rechter hant/ en met sinen heyligē arme gedaen. Die HEERE heeft sine salicheyt kenlic gemaect/ Voor dē volckē heeft hi gheopēbaert sine gerechticheyt. Hi heeft ghedacht zijnder goetheyt en geloove/ dē huyse Israel Alder wereldt eyndē sien die salicheyt ons Gods/ Juychet den HEERE alle lant/ singhet/ beroemet

B en looft. Louet dē HEERE met harpē/ met harpē en hellē psalmen. Met trōpetten en hellen basuynen/ Juychet voor den HEERE den coninck.

Die zee bruysse en wat daer inne is/ dē aertbodem en die daer inne woonen.

Die waterstromen moeten die handen vā blijscappen samen slaen/ en die bergen moetē te samen vrolic zijn. Voor dē HEERE om dat hi coēt dat aertrijc te oordelen/ Hi sal den aertbodē recht oordeelen/ en die volcken oprechtelic.

Den.rcir.Psalm. Dñs regnauit

A Die HEERE is coninc gewordē/ dies rasen die volckē/ hi sidt op Cherubim dies beroert hem dz lant/ Die HEERE is groot te Ziō / en hooge bouē alle volcken. Men dancke uwen grootē en wonderliken name / die daer heylich is.

B Die sterckheyt des conincs bemint dat oordeele ghi bereyt al wat oprechtich is. Ghi doet oordeel en gherechticheyt in Jacob

Verheft den HEERE onsen God/ Aenbedet tot zijnder voetbanc want hi is heylich.

Mose ende Aaron onder sinen priesterē ende Samuel onder den ghenen die sinen name aenroepen/ Die riepen aenden HEERE en hi antwoorde hen. Hi sprac met hen door een wolcealomme/ Si hielden zijn getuychnissen en zedē die hi hē gaf.

HEERE ghi zijt onse God/ Ghi verhoordet se/ Ghi Godt vergaeft hen ende straftet haer doene.

Verhooghet den HEERE onsen God/ en aenbedet tot sinen heyligen berge/ wāt die HEERE is heylich. Den.C. Psalm/ Jubilate deo

A Juychet den HEERE alle lant. Dyenet den HEERE alle landt/ Dienet den HEERE met vruechden/ Coemt vrolic voor sine aensicht Bekennet dat/ dat die HEERE God is/ Hi heeft ons gemaect/ en niet wy selue tot sinen volc / ende tot scapē/ zijnder weyden. Gaet tot zijnder poorten in met dancken/ tot sinen voorhouen met louē Danct en looft sinen name. Want die HEERE is goet/ en āne goetheyt dueret eewelic/ en zijn geloove vooder ende vooder.

Den.C.i.Psalm Dauids/ Misericordiā et

A Van goetheyt en oordeele wil ic singhen en v HEERE lof singhen. Jc doe wijsselijck op den weghe die sonder smette is wanneer coemt ghi tot mi/ Jc wandele met eenvuldiger herten in mijn huys. Jc neme gheen quade sake voor mi/ ick hate dat doene der ouertreders/ en en blijft niet bi mi/ Een verkeert herte moet van mi wijcken/ Den quaden en lijde ic niet. Die mi sinen naesten heymelic blameert dyen vernielt ic/ ic en vermach dien van stouten ghesichte en houerdiger hertē nz. Mijne oogē sie na die getrouwe inden lande/ dat si bi mi souden woonē/ en die een onbesmpelic leuen leyde/ dien laet ic mi dienen. B

Die met bedrieghereye omgaet/ en moet niet in mijnen huyse bliuē/ Wie daer licht dye en mach voor mi niet staende bliuen. Vroech vernielde ic alle Godlose int lant/ dz ic alle quaetdoenders soude wtroden uit der stadt des HEEREN.

¶ Den.C.ij.Psalm. Dñe exaudi.

HEERE hoort mijn ghebet/ en laet mijne cryssehen tot v comen. En verberche v aensicht niet voor mi ter tijt der noot/ neyghe v oore tot mi/ als ic A v aenroepe so verhoort mi haestelic.

Want mijne daghen sijn vergaen ghelijc eenē roock/ en mijne gheheenten zijn verbernt ghelijck eenen brant. Mijn herte is neder gheslagē ghelijc garsch en verdorret/ want ic hebbe vergheten mijn broot te eten. Mijn ghebeente cleeft aen mijnen vleesch vander stemmen mijns suchtens. Jc ben ghelijc een pellicaen inder woestijnē ic bē ghelijc een wilken inden verstoorden steden. Jc wake en ben ghelijc eenen eensamē voghel opten dake. Daghelics lachterden my mijne viandē/ en die mi bespotten swoeren bi mi. Want ick ete met weenen. Van uwer toornicheyt en onghenaden/ dat ghi mi hebt genomē en wech geworpē B

Mijne daghen zijn ghewekē ghelijck een schaduwe/ en werde dorre ghelijck een garsch.

Maer ghi HEERE blijft eewelic/ en uwe ghedachtenisse vooder ende vooder.

Ghi sullet opstaen en ouer Zion ontfermen/ want het is tijt dat ghi haer genadich zijt/ en de die tijt is ghecomen

Want hare steenen behaghen uwen knechten/ eñ zijn haren stoue gonstich/ Ende dye heydenẽ
C sullen uwẽ name vreesen/ eñ alle coninghen opter aerden v eere. Dat die HEERE Zion timmert eñ verschijnet in zijnder eeren.

Hi keert hẽ tottẽ ghebede des verlatenens/ eñ en versmaet haer ghebet niet/ Dat werde gescreuen op die nacomelinghen/ eñ dat volc dat ghescapen sal werden/ sal den HEERE louen. Wãt hi schouwet van zijnder hepliger hoochten/ ende dye HEERE siet vanden hemel opter aerdẽ. Op dat hi dat suchten des gheuangenen hoore/ ende losse die kinderẽ des doots. Op datse te Sion predi=
D ken sinen name/ eñ sine lof te Jerusalem/ Als dye volcken te samen comen/ Eñ die conincrijckẽ om den HEERE te dienen/ Hi verootmoediget opten wech mine cracht/ Hi vercortet mine dagen/ Ic segge mine God/ en neemt mi niet wech indẽ helft mijnder daghen/ uwe iaren dueren voorder ende voorder. Ghi hebt te vorẽ die aerde gefundeert ende die hemelen zijn uwer handen werck. Si sullen vergaen/ maer ghi blijft/ si sullẽ alle verouden ghelijck een cleet/ ende als ghijse ghelijck een ghewaedt verandert/ sullen si verandert werden/ Mer ghi zijt die selue/ ende uwe iaren en nemẽ gheen eynde.

Dye kinderen uwer knechten sullen blijuẽ/ eñ haer zaet sal voor v staende blijuen.

¶ Den.C.iij. Psalm Dauids. Benedic aĩa

A Loft den HEERE mijn siele/ eñ alle mine inwendighe sinen hepligẽ name. Louet den HEERE mijne siele eñ en vergetet niet wat hi mi weder goets gedaen heeft. Die alle dijder misdaet genadich is/ eñ heelet alle uwe cranchedẽ

Die v leuẽ verlosset vander cuylen/ die v croonet met goetheit ende ontfermherticheden. Die uwen mont versadet met goede/ dat uwe iõcheyt vernieut werde/ ghelijck eenen aerne. Die HEERE doet gerechticheyt eñ oordeele/ allẽ die onrecht lijdẽ. Hi heeft sine wegẽ Moysi latẽ wetẽ dẽ kin=
B deren Israel sijn doen/ Ontfermhertich eñ ghenadich is die HEERE/ Lanckmoedich eñ vã groter goetheit/ Hi en sal niet altoos kijuen/ noch eewelic toornicheyt houdẽ. Hi en heeft niet met õs gedaen na onsen sondẽ/ eñ en heeft ons niet vergouden na onse misdaet. Wãt also hooch als den hemel bouen die aerde is/ laet hi sine goetheit ghewerden ouer den ghenen die hem vreesen. Also verre als dat oosten vã dat westen is. Laet hy onse ouertredingen van ons zijn. Ghelijc hem een vader ouer kinderen ontfermt/ Also ontfermt hẽ die HEERE ouer die ghene die hẽ vreesen. Wãt hi kent wat maecsel dat wi zijn/ Hi gedenct dat wi
C stof zijn Een mẽsche is in zijnder tijt ghelijc hoy/ Hi bloeyet ghelijc een bloeme opten velde.

Als den wint daer ouer gaet/ soo en is si niet meer daer/ eñ haer stede en kentse niet meer.

Mer die goetheyt des HEEREN dueret van eewicheyt tot eewicheyt/ ouer dye ghene die hem vreesen/ Eñ sine gherechticheyt tot kints kint.

Biden ghenẽ die sine verbont houden/ eñ ghedincken zijnder geboden/ dat si daer na doẽ soudẽ.

D Die HEERE heeft sinen stoele in den hemel bereyt/ Ende sijn rijc sal ouer alle heerscappẽ. Louet den HEERE ghy sine enghelen/ machtich van crachten/ ghi die sine woort doet/ Datmen hoore die stemme zijns woorts

Louet den HEERE alle sine heyrscharen/ Syne dienaers ghi die sine welbehaghen doet.

Looft dẽ HEERE alle sine werckẽ in alle plaetzẽ zijnder heerscappien/ Looft dẽ HEERE mijne siele.

¶ Den.C.iiij. Psalm. Benedic anima.

Loft dẽ HEERE mijne siele/ HEERE A
mijn God/ ghi sijt seer heerlic ghewoorden/ Lof eñ cieragie hebt ghi aengedaẽ

Ghy decket v met licht/ als met eenen cleede/ Ghi bereydet den hemel wt ghelijc een tapijts.

Ghi welvet zijn ouerste met water Ghi maect v die wolcken tot eenen waghen ende gaet op die vederen des wints.

Ghi maect uwe enghelen tot winden/ eñ uwe dienaers tot vier vlammen.

Ghi die dat aertrijc fundeert op sinen bodem/ Dat het altoos eñ eewelick blijft/

Metter dieptẽ dect ghi dat/ als met eenẽ cleet. B
Dat wateren ouer die berghen staen.

Mer van dien/ uwen schelden vlien si/ Vander stemmen des donders varen si daer henen.

Dat die bergen hooch te voorschijn gaen/ ende die breeden hen onderwaerts settẽ/ totter plaetzẽ die ghi hen ghefundeert hebt.

Ghi hebt eenen pale gesedt daer ouer en comẽ si niet/ Ende en moetẽ niet wederomme dat aertrijcke bedecken.

Ghi laet fonteynen springhen inden valleyen dat die wateren tusschen die berghen henen gaen.

Dat alle dieren des velts drincken/ Ende dye wilde ezels haren dorste blusschen.

Aenden seluen woonen die voghelen des hemels/ Ende singhen onder die tacken.

Ghi maect die bergen vochtich vã bouẽ/ Dat landt wert vol vruchten uwer wercken.

Ghi laet hoy wassen voor die beesten/ eñ saet door arbeyt der menschen/ Dat ghy broot wt der aerden bringhen soudt.

Ende dat den wijn smenschen herte verblijde/ ende sine ghedaente blincke vã olie/ Eñ dat broot C
smenschen herte stercke.

Dat die boomẽ des HEEREN genoech hebbẽ die cederboomẽ Libanon die hi gheplant heeft.

Aldaer nestelen die voghelen/ ende die reyger heeft op die Dennenboomen sine wooninghen.

Die hooge berghen zijn der steenbocxkens toevlucht/ maer die steencloeuen der conijnken.

Ghi maect die mane datmẽ die feestẽ daer na rekent/ die sonne weet haren onderganck.

Ghi maect duysternisse dat het nacht werde/ dan roeren hen alle wilde dieren.

Die ionghe leeuwen die daer briesschen na dẽ roof/ Ende haer spijse soecken van Gode.

Mer als die sonne opgaet/ heffen si hem daer af/ Ende ghaen ligghen in haer wooninghen. D

So gaet dan die mensche wt/ aen sinẽ arbeyt/ Eñ aen sine acker werc tot sauonts toe.

HEERE hoe zijn uwe wercken so menigherley/ ghi hebtse alle wijslic gemaect/ Eñ de aerde is vol uwer besittinghe.

Die zee dye so groot eñ wijdt is/daer wriemelet
dat niet te tellē en is/Beyde groote eñ cleyne dierē
Aldaer gaen die scepen/ Daer is Leuiathā diē
ghi ghemaect hebt/dat hi daer inne spelen soude/
Si wachtē alle na v/dat ghi hen spise sout ghe
uen tot sijnder tijt Ghi geeft hen/so vergaderen si
Ghi doet uwe hant open so werden si met goede
versaet/ Verberght ghi v aensicht/so verschricken
si Ghi neemt wech haren aseme/so vergaen si eñ
comen weder in haren stof. Ghi laet wt uwen
aseme/soe werden si gheschapen/Ende vernieu=
wet dat aensiene der aerden. Die eere des HE
REN is eewich/die HERE verblijdt hem sijnder
wercken. Hi aenschouwet die aerde/so beuet si
Hi tast die bergen aen/so rooken si. Ic wil den
HERE singhen bi mijnen leuen.Eñ mijnē God
lof singhen alsoo langhe als ic ben Mijne redene
moet hem wel beuallē.Ic verblijde mi vandē HE
RE. Der sondaers moet een eynde werden op
ter aerdē/eñ der godloser tot dat si niet meer daer
en zijn/Louet den HERE mine siele Haleluia.

Den.C.eñ.v.Psalm.Cōfitemini dño.

A Ancket den HERE eñ aenroept si=
nen name/Maect kenlick sine doen/
onder den volcken. Singhet van
hem ende louet hē Spreket van alle
sine wonderen. Beroemet sinen
heylighen name/Dat herte der geender die dē HE
RE soecken verblijden hen/ Vraghet nae den
HERE/eñ na sijnder sterckz Soecket sijn aensicht
alle tijdt/ Ghedinct sijnder wonderlijcker
wercken die hi ghedaen heeft sijnder wonderliche
den/eñ ordelē sijns monts/ Ghi dat saet Abra=
hams sijns knechts/Ghi kinderen Jacob sijns wt
uercorens Hi is die HERE onse God/Sine
oordeelen sijn in allen landen/ Hi ghedincht ee=
welic sijns verbonts/dies woordt dat hi gheboden
heeft op duysent leden. Dat hi ghemaect heeft
met Abraham/eñ des eets met Isaac. Eñ stelde
dat selue Jacob tot eenen rechte/ Eñ Israel tot ee
nen eewigen verbont. Eñ sprac v wil ic dat lant
Canaan geuen/dat snoer ws erffenisse. Doe si
seer cleyne volcken waren in ghetal/eñ vreemde
linghen daer inne/ Eñ si trockē vā volc tot volc
Vanden eenen conincrijck totten anderen volcke.
B Hi en liet gheenen menschen leet doen/ende
strafte coninghen om harē wille Eñ tastet mij
ne gesalfde niet aen/eñ en handelt mijne prophetē
niet qualic. Eñ hi liet eene dierte int lant comen
eñ ontrac alle prouisie des broots/ Hi seynde ee
nen man voor hem wech/Joseph werdt tot eenē
knecht vercocht. Si dwongen sine voeten inden
stock/syere ghinc door sine siele. Totter tijt toe
dz sine woort quam/eñ die redene des HEREN
hem hoochlic verlichtede. Doen seynde die co=
ninc/eñ liet hem los geuen/die heere ouer volcken
hiet hem wt laten. Hi sette hem tot eenen heere
ouer sine huys/tot eene heerschap ouer alle sine be
sittinge. Dat hi sine vorsten soude castiende on
C derwijsen na sinen wille/eñ sine ouden wijs soude
maken/ Eñ Israel trac in Egipten/eñ Jacob
wert een vreemdelinc inden lande Ham/
Eñ hi liet sine volck seer vruchtbaer sijn/Ende
maectese seer machtiger dan hare viaden

Hi veranderde der geender herte dat si op sijn
volc gram worden/eñ vedriechelijc handelde met
sinen knechten. Hi seynde sinē knecht Moysen
Aaron dien hi hadde vercoren/ Die selue deden
sine tekenen onder hem/ Eñ sine wonderen inden
lande Hā. Hi liet duysternisse comen/eñ maecttet
duister.Eñ en waren niet ongehoorsaē sinē woor
den/ Hi veranderde haer water in bloet.Eñ doo
dede hare visschen. Haer lant wriemelde vorsschē
wt/oot inden cameren haerder coninghen. Hy
sprac doen quamen quade wormē/luysen in allen
haren palen. Hi gaf hen hagel tot reegen/Vier
vlāmen in haren lande. Eñ sloech hare wijnstoc
ken eñ vijchboomen.Eñ brac die boomē te stuckē
in haren palen. Hi sprac/doen quamen sprincha
nen/eñ rupsenen/ende der seluer sonder ghetal.
Eñ die aten allet garsch in harē lande/ Eñ aten
die vruchten in haren velde. Eñ sloech alle eerst D
gheboorte in haren lande/ Alle eerstelinghe haers
vermoeghens Eñ leydese wt met siluer eñ gout
Eñ daer en was geen ontsterckte onder harē stam
men. Egiptē waert blide dat si wttrockē.Want
hare vreese was op hen geuallen. Hi breede ee
ne wolcke wt/tot eenen decsel Eñ vier des snachts
om te lichten/ Si baden/doen quamen der quac=
kelen/eñ hi versadese met hemels broot Hi open
de den steen/daer vlotē wateren wt/Alsoe dat die
beke in die dorre woestine liep. Want hi ghe=
dacht sijns heylichs woorts Abraham sinen knech
te ghesproken Also leyde hi zijn volck wt/met blij
schappen/eñ met ghenoechten sine wtuercorene.
Eñ gaf hen die landē der heydenen. Daer si die
arbeydē der volckē in namē. Op dat si sine seden
souden houdē/eñ sine wetten bewarē.Ha le lu ia.

Den.C.eñ.vi.Psalm/Cōfitemini dño

Ancket den HERE want hi is vrie
delick/Eñ sine goetheyt duereet eewe
lic/ Wie wil die machtichedē des
HEREN wt spreken/Eñ luyde ma A
ken alle sine louen Wel dē ghenē
die dat oordeele bewaren/Eñ doen gerechticheyt
alle tijt/ HERE ghedinct mijns/ na uwen goe
den wille/diē ghi tot uwē volc hebt/Besoect ons
met uwe salicheyt. Dat wi beschouwen dat goet
uwer wtuercorene/eñ ons verblidē in die vrienscap
pe ws volcs.Eñ mi beroeme met uwen erfdeele/
Wi hebben gesondicht met onsen vaderen Wi
hebben mishandelt eñ godloos geweest Onse va B
deren in Egiptē en verstondē uwe wonderē niet
Si en gedachtē uwer grooter goetheyt niet/ ende
waren ongehoorsaem aen die zee/te weten aen die
roode zee Maer hy hilp hen om zijns naems wille
dat hi sine machticheyt bekent soude maken/
Eñ hi berispte die roode zee doē waert si droech
Eñ hi leydese door die dieptē gelijc in die woestine
Ende hielp hen vander handt/des gheens diese
haette/eñ hi verlostese vander hant des viants
Ende hy bedecte hare wederpartijders met
watere/datter niet eene ouer en bleef/
Doen geloofden si aen sine woorden/ende son=
ghen sinen lof.
Maer si vergaten vollic sijnder wercken/si en
verbeyden sinen raet niet.
Eñ si worden lustende inder woestinen/eñ temp

teerdē God in die wildernisse. Maer hi gaf
hen hare bede/ Ende seyndede ghenoech na harē
wille/ Ēn si verwectē Mose inden leger/ Aa=
ron den heyligen des HEERE Die aerde de
C de haer open ende verslont Dathan ēn bedecte die
vergaderinge Abiram Ende vier wert onder
hare vgaderinge ontstekē/ Die vlamme verbern=
de die Godlose. Si maectē een calf in Oreb/ Ēn
aenbaden dat ghegoten beelt. Ēn veranderden
hare eere In een gelikenisse eens ossen die grasch
etet/ Si vergaten Gods haers salichmakers/
Die so groote dinghen in Egipten gedaen hadde
Wonderlichedē indē lande Ham/ Ēn veruaerli
ke wercken aen die roode zee. Ēn hi sprack/ dat
hise vernielen soude/ en hadde Mose zijn wtuerco
rene niet ghestaen voor hē/ tegē den brucke. Dat
hi sine verbolgentheit af soude keerē/ op dz hi niet
verderuen en soude. Ēn si verachtedē dat edе
le lant/ Si en gheloofden sinen woordē niet. Ēn
murmureerden in haer tenten Si en ghauen der
stemmen des HEERE gheen ghehoore. Ēn hi
hief sine hant op tegen hen/ Dat hise neder soude
slaen inder woestinen/ Ēn hare saet onder die
heydenen soude werpen ende verstroyense in dye
landen. Ēn si hinghen hen aenden Baal Peor/
ēn aten vanden offerhanden der dooden/ Ende
vertoorndē hem met haren doene/ Doen rees die
plage ooc onder hen. Doen trat Pinehas toe/ ēn
D richte die sake/ Doen wert die plage ghekeert.
Ēn het wert hem gerekent tot gherechticheyt
voorder ēn voor der eewelic Ēn si vertoorndē hē
aēt twist water/ Ēn het ginc Mose qualic om ha
ren wille Wāt si waren sinē gheest ongehoor=
saem/ Dat hi door sine lippen seyde. Dat si nyet
vernielen en souden die volcken/ Daer af hen dye
HEERE ghesept hadde Ēn si mengden hen on
der die heydenen/ ēn leerden hare wercken. Ēn
dienden haren goykens/ Die waren hen tot verar
gheringhe Ēn si offerden hare sonen/ Ēn hare
dochterē den veltduuelen. Ēn verstorteden on
schuldich bloet/ dat bloet haerder sonē ēn haerder
dochteren/ die si offerden den goykens Canaan/
Also dat dat lant met bloetschulden beulect werd
Ēn veronreynichden hen met haren wercken/
Ēn hoereerdē met harē doene. Doen verbolch
die toornicheyt des HEEREN/ ēn creech een afgri
selicheit aen sinen erfdeele. Ēn gafse in die han
den der heydenē/ Dat ouer hem heerscaptē die op
hen gram warē Ēn hare vianden benaudense/
ēn worden verootmoedicht onder haren handen/
Hi verlostese dicwile/ Maer si worden onghe
hoorsaem met haren voornemē/ ēn worden neder
door hare misdaet/ Ēn hi sach haren noot aen
doen hi haer clage hoorde/ Ēn ghedacht voor
hen/ op zijn verbont Ēn het berouwede hem na si
ne grote goetheyt.
Ēn lietse ter ontfermherticheit comē. Voor alle
diese gheuanghen hadden.
Helpt ons HEERE onse God / Ēn bringt ons
te samē wt den heydenē/ Dat wi danckē uwē hey
lighen name/ ēn beroemen v lof Gelooft si die
HEERE die God Israel vā eewicheit in eewichz
Ēn allet volc segge Amen/ Haleluya.

¶Den .C.vij. Psalm. Confitemini dn̄o.

Anckt den HEERE wāt hi is vrien
delic/ ēn sine goetheit dueret eewelic A
Segget ghi die verlost zijt doorr dē
HEERE Die hi van des viants hant
verlost heeft Ēn die hi wt den lan=
den te samen ghebracht heeft van oosten/ van we
sten van zuyden ende vander zee/
Die gaen dolen in die woestine in ongebaendē
weghen/ Ēn en vindē geene stadt daer si woonē/
Hongerich ēn dorstich/ ēn hare siele wert mat.
Ēn si crijsschen tottē HEERE in haerder noot
Ēn hi verlostese wt haren benautheden.
Ēn leydese eenen rechten wech/ dat si soudē gaen
totter stadt daer si woonē Si dancken den HE
RE om sine goetheit/ Ēn om sine wonderliche=
den aenden kinderen der menschen.
Want hi versadet die dorstige siele/ Ēn vullet B
die hongherighe siele met goede.
Die daer sitten in duysternisse ēn donckerheyt
gheuanghen in allendicheyt ēn ysere.
Daer omme dat si der redene Goods onghe=
hoorsaem zijn/ Ende lasteren den raedt des alder
hoochsten.
Ende hi verootmoediget haer herte met onge
luck/ Dat si onsterck werden ende gheen hulpe en
hebben.
Ende si riepen tottē HEERE in haerder noot
ende hi hielpse wt haren benautheden.
Ende leydese wt den duystere ende donckere/
ende schoordet hare banden.
Si danckē den HEERE om sine goetheyt ende
om sine wonderlicheden aen der menschē kinderē
Want hi breect te stuckē metalen dueren/ ende
slaet in stucken ysere grendelen.
Die sottē werdē vootmoedicht om des weerchs
wille haerder ouertredingē/ ende om haerder mis
daet wille.
Hare siele walghet van alle spijse/ ende comen
vast aen die poortē des doots Ēn si crijschen tot
tē HEERE in haerd noot/ ēn hi helpt hen wt haer C
der benauhedē Hi seynt zijn woort ēn maectse ge
sont/ ēn verlostse van haren verderuen/ Sy danc=
ken dē HEERE om sine goetheit/ ēn om sine won
deren aē dē kinderē der menschē Ēn offerē danc
offer/ ēn vertellen sine werckē met vrueschz Die
met scepē opt zee varē/ ēn bedriuē hare hāteringe
in grotē wateren Die sien des HEEREN werc
kē/ ēn sine wonderlicheden int diepe Hi spreect/
dā gaet liggē dē wint des onweders/ ēn zijn barē
verheffen hen. Dan varen si ten hemel ēn varen
inden afgrondt/ hare siele wert in ongheualle ver
saecht. Si tumelē ēn waggelē gelijc eenē dronc=
kenē/ ēn alle haer wijsheit is vslonden Ēn si roe
pē tottē HEERE in haerder noot/ ēn hi leydese wt
haren benauthedē/ Hi maect dat onweder stil
le/ dat hare baren henlegghen.
Dan werden si blijde/ dat stille ghewordē is/ ēn
leydtse totter hauene daer si willen/
Si dancken den HEERE om sine goetheyt/ ēn
om sine wonderlichedē aen der menschē kinderē/
Ende verheffen hen onder die ghemeynte des
volcx/ ēn si beroemen hen op den setel der ouders
Die de beke tot eender woestinen maect/ ēn die
wateraderen verdroogē laet. Een vruchtbaer

lant in een ondruchtbaer/Om der boosheit wille
der gheender die daer inne woonen. Hi maect
van eender woestinen een staende water/ende een
dorre lant tot water aderen. Eñ stelt die honge
rige daer/Dat si een stat toemaken om te woonen
Eñ ackeren saeyen/ eñ wijnbergen planten/ eñ
D vruchte des incomens makē. Eñ seegentse/eñ
vermenichfuldichtse te male seer/ eñ en laet haers
vees niet luttel sijn. Met haerder wert weyni=
gher/eñ werden neder gedruct vanden dwanc des
quaets/eñ vandē ongevalle. Hi scuddet verach=
tinghe op die princen/ eñ doetse dolen op den on
wech daer geen bane en is. Eñ bescuddet den
armen van allendicheyt/eñ maect hem ghelijc een
cudde schapen in vele geslachten. Die oprechtige
sullen haren lust sien eñ hen verblijden/ eñ alle on=
recht sal sinen mont toe moeten houden. Wie is
wijs ende behout dit So sullē si verstaen die goet
heyt des HEEREN. ¶Den.C.eñ.viij.Psalm
Davids. Paratum cor meum.

Od mine herte is bereyt/Ick wil sin
ghen eñ dichten mine eere ooc.
Wel op psalter eñ harpe/Ic wil
B op zijn metter dagheraet. Ic wil
v dancken HEERE onder den volc=
ken/Ic wil v lof singhen onder die lieden.
Want uwe goetheyt is groot tot aen den hemel/
eñ uwe trouwe tot aen die wolcken. Verheft v
God ouer die hemelen/eñ uwe eere ouer alle lant
Op dat uwe lieve vrienden verlost werden/hel
pet met uwer rechter hant eñ antwoort mi.
God spreect in sinen heylichdom/ Ic ben blijde
C eñ wil Sichem wt deelen/ eñ dat dal Suchoth wt
metē. Gilead is mine/ Manasse is oock mijne
eñ Ephraim is die stercheyt mijns hoofts Juda is
mine leytsman. Moab is mijnen waschpot/ Ic
wil mine schoenen ouer Edom werpen/Ouer die
Philisteen wil ick iuychen. Wie sal mi voerē in
die vaste stadt/wie sal mi leyden in Edom.
En hebt ghi o God ons niet verstooten/eñ en
treet niet wt Godt met onsen heyre? Doet ons
bistant inder noot/Want menscen hulpe is te ver=
gheefs. Door Gode willen wi stercheyt bewij
sen/ Hi sal onse vianden onder treden.
Den.C.eñ.ix. Psalm David. Deus laudem

Od mijns loofs/en swiget niet/ want
dye quade monden der godloser heb=
A ben hen ouer mi opē gedaen/ eñ spre
ken tegen my met valschen tonghen
Eñ beclappen my met hatighen
woorden in allen plaetsen/ Eñ strijden teghen my
sonder sake. Daer voor dat icse beminne/ zijn si
teghen mi/Maer ick badt. Si doen my quaet
voor goet/Eñ hate voor liefde. Stelt godlose
ouer hen/ eñ een wederpartijder moet tot zijnder
rechter hant staen. Als hi gevonnist wert/moet
B hi verdoemt wtgaen/ Eñ zijn ghebet moet sonde
zijn. Sijnder dagen moeten weynich werden/
eñ zijn officie moet een ander ontfaen. Sine kin
der moeten weesen werden/eñ zijn wijf een wedu
we Sine kinderen moeten ongestadich zijn/eñ
broot bidden/eñ soeckē om dat haer huysinge ver=
stoort is. Die woeckenaer moet wtsuyghen al
wat hi heeft/eñ vreēde moetē sinē arbeyt roouen.

Eñ daer en moet niemāt zijn die hē weldaet be
wijse/eñ niemant en ontferme hē zijnder weesen.
Sine nacomelingen moetē wtgeroeyt werdē
Sinē name moet in een lit ondergaen. Sijnder
vaderē misdaet moet gedacht werdē voor dē HE
RE/eñ zijnder moeder sonde en moet niet wt ghe
blust werden. Si moeten voor den HERE zijn
altoos/ eñ hare ghedachtenisse moet wtgheroeyt
werdē opter aerden. Daer omme dat hi niet en
gedachte dz hi weldaet bewesen hadde/eñ vervolch
de dē allendighen eñ armē/eñ dien met bedroefder
herten/dat hi hem dooden soude. Eñ hi vloect
geerne/ maer dat sal hem comen/ Hy en wilde niet
seeghenen/si sal ooc verre genoech van hē blijven/
Eñ hi trac aen den vloecke ghelijc zijn hemde/
eñ is in sine inwendicheyt gegaen ghelijck water/
eñ ghelijc olye in sine ghebeenten. Soo werde C
sy hem ghelijck een cleedt/dat hi aen hebbe, eñ een
gordele daer hi hem altoos mede gordet.
Also geschiede den genen vanden HEERE/
die mi tegen zijn/ eñ sprecken quaet tegē mine siele
Maer ghi HERE HEERE doet met mi om
ws naems wille/Wāt uwe goetheyt is lieflic. Ver
lost mi. Want ic ben arm ende allendich/Mijn
herte benauwet hem in mi. Ic gae wech gelijc
een schaduwe daer henen vaert/ eñ werde wtghe
stooten/ghelijck die sprinchanen. Mijne knien
zijn onstere van vasten/ eñ mijn vleesch is mager/
dattet gheen vette en heeft. Ende ic was harē
spot/ als si mi sagen/schudden si haer hooft.
Staet mi bi/HERE mijn Godt/ helpt mi na u D
wer goetheyt. Dat si wetē/dat dit si uwe hant
Dat ghi dat gedaen hebt. Vloeckē si so seegent
ghi/rechtē si hen op/ so moetē si te scanden werdē
Maer uwe knecht moet hē verblijdē. Mijne wed
partijders moetē mz smaet aēgedaē werdē/ eñ mz
haerō scādē gecleet werdē als mz enē roc. HERE
ic wil v neerstelic dāckē met minē mōde/Eñ v be
roemē ondē velē. Wāt ghi staet dē armē ter rech
ter hāt/dat hi sine siele soude helpē vandē rechterē.
Den.C.eñ.x.Psalm David. Dixit dñs

Ie HERE sprac tot minē HERE A
sittet tot mijnō rechter hāt/ Tot dat
ic uwe viādē tot eenō scabelle uwer
voetē legge. Die HERE sal die roe
de uwer stercte seyndē wt Ziō/ heer
scappet ondō uwe viādē. V volc sal willichlijc daer
zijn indē dage uwer macht in heyligen cieragien wt
moedō lichame metter dageraet coēt v dē dauwe
uwer gheboortē. Die HERE heuet gesworen eñ B
eñ het en sal hē niet berouwē/ Ghi zijt eē priester in
der eewicheyt na die wijse Melkizedek. Die HEE
RE tot uwer rechter hant/sal te stuckē smiten die
coningē indē dage zijnder gramscappē. Hi sal oor
delē ondō die heydenē/hi salt vol doodō lichamen ma
kē. Hi sal te stuckē smitē dat hooft ouer veel landē
Hi sal drinckē vandō beke opten wech/ Daerōme
sal hi dat hooft opwaerts heffen. Den.C.eñ.
xi.Psalm. Confitebor

ERE ic wil v danckē wt geheelder A
hertē/Indē raet der oprechtiger/eñ
inder ghemeynten Groot zijn die
wercken des HEEREN/wtgesocht
allen die lust daer toe hebben.

Dē sant eñ cieragie is sijn werc/ eñ sine gerech
tichept blijft eewelic. Hi heeft een gedēckenisse
gemaect vā sinen wonderlicheden. Die genadige
eñ ontfermhertige HEERE. Hi heeft spise ge
B gheuē den ghenen die hē vreesen/ hi gedēct zijns
verbonts eewelic. Hi sal die cracht zijnd werc-
ken sine volcken te kennē gheuen/ Op dat hi hen
die erffenisse der heydenen soude gheuen. Die
wercken zijnder handen zijn waerheit eñ oordeel
Alle sine gebodē zijn stantachtich. Sy werden
onderhoudē altoos eñ eewelic/ Eñ ghemaect wa
rachtich eñ recht. Hi heeft een vlossinge geson
den sinē volcke/ sine verbont gebodē eewelic/ hey
lich eñ veruaerlic is sinē name Die vreese des
HEEREN is vā beghinsel der wijsheyt/ sine ver-
stant hebben alle die daer na doen/ Sinē lof blijft
eewelic. Dē.C.eñ.xij. Psal. Beat⁹ vir. Haleluya

El dien/ die dē HEERE vreest/ Die
groten lust heeft/ aen sine geboden
Diens saet sal machtich zijn opter
C aerdē/ Dat geslacht der oprechtiger
sal ghesegent wordē. Rijcdom
eñ volheit sal in zijn huys zijn/ Eñ sine gerechtic-
heit blijft eewelick. Den oprechtighen gaet dat
licht op in duysternissen/ Van den genadigē/ ont
fermhertigen/ eñ gherechtē. Een vrome man
is ontfermhertich/ eñ leenet geerne/ Hi deelet sine
woordē recht wt/ Want hi sal eewelic bliuē/ Sijs
en wert nemmermeer vergetē. Voor quaet ge
B ruchte en vreest hi nz/ Sine herte is bereet op den
HEERE te hopen. Sijn herte is ghetroost eñ en
vreest niet/ Tot dat hi sinē lust aē sine viandē siet.
Hi stroyt wt eñ gheeft den armen/ sine gerech
ticheit blijft eewelic/ Sinen hoorne wert verhoo
ghet met eeren. Die godlose salt sien/ eñ tsal hē
verdrieten/ Sme tandē sal hi te samē biten eñ tsal
vergaen. Wāt die begeerte der godloser sal vlorē
werdē. Dē.c.eñ.xiij.psal. Laudate pueri. Haleluya

Ouet hē ghi knechtē des HEEREN
C Looft den name des HEEREN.
Ghelooft si sinen name/ Van nv
aen tot inder eewicheyt. Vanden
opganc der sonnen tot haren onder-
ganc toe/ Si gelooft den name des HEEREN.
Die HEERE is verhoget ouer alle heydenen/
Sine eere is bouē die hemelen. Wie is ghelijc
die HEERE onse God/ die so hooch sidt. Eñ
hier beneden siet/ in hemel eñ in aerde. Die dē
cleynē oprechtet wt dē stof/ eñ vhooghet dē armē
wt den dreck/ Dat hi hem late woonen/ biden
princen/ biden princen zijns volcx. Die die on-
vruchtbaer inden huyse woonen doet. Dat si een
vrolike kinder moeder is/ Ha le lu ya.
A ❡ Den.C.eñ.xiiij. Psalm. In exitu Israel.

Oē Israel wt Egyptē troc/ dat huys
Jacob wt den vreemden volcke.
Doen wert Juda zijn heylichdom
Israel zijn heerschappie/ Die zee
sach eñ vloodt/ dye Jordane keerde
haer te rugge. Die berghen huppelden ghelijc
die rammen/ Die heuuelen gelijc die ionge scapē
Wat was v ghi zee/ dat ghi vloodt/ eñ ghi Jor-
dane dat ghi te rugghe keerdet? Ghi berghen dat
ghi opspronget ghelijc die rammen? Ghi heuuelen
gelijc die ionge schapen? Voor den HEERE be-
uet die aerde/ voor den God Jacob. Die den
steye vandert in een staende water/ Eñ die steenē
in water fonteynē. Dē.C.eñ.xv. Psal. Nō nobis.

Iet ons HEERE niet ons/ mer dijnē
name geeft die eere/ Voor uwe goet
heit eñ trouwe. Waer om sullen A
die heydenen segghen/ Waer is nv
haer God? Mer onse God is in-
dē hemel/ hi doet so wat hem ghelust. Mer der
geender goykens zijn siluer eñ gout/ Wercke van
menschē handē. Si hebben monden eñ en spre-
ken niet/ Si hebben ooghen eñ en sien niet. Si
hebbē ooren eñ en hooren niet/ Si hebben nuesen
eñ en riecken niet. Si hebben handen eñ en grij
pen niet. Voetē hebbē si eñ en gaen niet/ Eñ en
spreken niet door harē hals/ Die sulcke maken
zijn ooc alsō/ eñ alle die daer op hopē. Maer Is- B
rael hope op den HEERE/ Die is haer hulpe eñ
schilt. Dat huys Aharon hope op den HEERE/
Die is haer hulpe eñ schilt. Die den HEERE
vreesen/ hopē ooc opten HEERE/ Die is haer hul
pe eñ schilt. Dye HEERE gedenct onser eñ sal
ons seeghenen/ Hi sal seeghenen dat huys Israel/
Hi sal seegenen/ dat huys Aharon. Hi sal seege
nen die dē HEERE vreesen/ si zijn cleyn oft groot. C
Die HEERE sals meer doen ouer v/ ouer v/ eñ
ouer uwe kinderē. Ghi zijt die gheseeghende des
HEEREN/ Die hemel eñ aerde gemaect heeft.
Den hemel alder hemelen is des HEEREN/
mer die aerde heeft hi den kinderen der menschen
ghegheuen. Die dooden en sullen v HEERE niet
louen/ noch die onderwaerts varen in die stilte.
Maer wi louen den HEERE/ Van nv aen tot in
der eewicheyt.
❡ Den.C.eñ.xvi. Psalm. Dilexi. Ha le lu ya. A

C hebbe lust/ dat die HEERE die stē
me mijns smeekens hoort. Dat hy
zijn oore tot mi neyghet/ eñ ic wil bi
mine leuen aenroepen. Stricken
des doots hebben mi omuangen/ eñ
benauthedē der hellen hebben my gheraect/ noot
eñ leedt vant ick. Ende ic aenriep den name des
HEEREN/ O HEERE verlost mine siele. Ghi
genadige HEERE/ eñ gerechtige/ eñ ōse ontferm
hertige God. Die HEERE bewaert die eenuul B
dige/ Doen ic vermindert wert/ hilp hi mi.
Keert v weđ mine siele tot uwer rustē/ Want
die HEERE heeft v weđ op geholpē. Want ghy
hebt mine siele wt den doot getrockē/ Mijn ooge
vanden tranen/ mijnen voete vanden slipperen.
Ic wil wandelen voor den HEERE/ indē lande
der leuender. Psalm.C.xvij. Credidi propter

C geloone daer om spreke ic/ mer ic
ben seer verootmoedicht. Ic sprack
in mijnē versaghen/ Alle menschen C
zijn leugheuaers Wat sal ick den
HEERE vgelden/ voor alle sine wel
daden aen mi? Ic wil dē kelck der salicheyt ne
men/ Ende des HEEREN name aenroepen.
Ick wil mijne ghelofften betalen voor alle zijn
volc/ Hoe dierbaer is den doot zijnder heylighen
voor den HEERE. O HEERE ick bē v knecht
ic ben v knecht uwer maertē sone. Ghi hebt mijn

vandē ontlosset. U wil ic dācoffer offerē/ eñ des
HEREN name aenroepē. Ic wil mine geloofte
dē HERE betalē/ voor alle sinē volc. In die ho
uen aen die huysen des HEREN/ In v Jerusalē.
Ha le lu ia. Den.C.eñ.xvij.Psalm. Laudate dñm.

LOuet dē HERE alle heidenē/ prijset hē
alle volckē. Wāt sine goethz eñ trouwe
gewerdet ouer ōs inď eewichz Haleluia.

Den.C.eñ.xviij.Psalm/ Confitemini dño

DAncket den HERE dat hi so vriēde-
lic is/ ende dat sine goetheyt eewelijc
duert/ Israel segghe nv/ dat sine
A goetheyt eewelic duert. Dat huys
Aharon segghe nv/ dat sine goetheyt
eewelic duert. Die den HERE vreesen seggen
nv/ dat sine goetheyt eewelick duert. Inder be
nautheit aenriep ic den HERE/ eñ die HERE
verhoorde mi in wijder ruymte. Dye HERE
is met mi/ Ic en vreese niet wat mi die mēsce doet
Die HERE is met mi/ om my te helpen. Eñ ic
wil mijnen lust sien aen mijne vianden. Het is
beter op den HERE betrouwen/ dan hem verla-
ten op menschen. Het is beter op den HERE
B betrouwen/ dan hem verlaten op princen. Alle
heydenen hebben mi omuaen/ Maer inden name
des HEREN wil icse verdoen. Si hebben my
al omme eñ omme omuaē/ Maer indē name des
HEREN wil icse verdoen. Sy hebben mi om
ringt gelijc die bien/ si zijn ghebluscht ghelijck vier
inden doornen/ Met inden name des HEREN
wil icse verdoen. Men stiet mi dat ic vallen sou
de/ Maer die HERE hielp mi Die HERE is
mine sterckheyt/ eñ minen psalm/ eñ mine salicheyt/
Daer is een stemme van blijschappen eñ salich
heyts inden tenten der gerechtiger/ die rechte hāt
C des HEREN bewijset sterckheydt. Die rechte
hant des HEREN is verhoghet/ die rechte handt
des HEREN bewijset sterckheyt/ Ic en sal niet
steruen/ mer leuen/ ende vertellen dat werck des
HEREN/ Die HERE castijt mi wel/ Met
hi en geeft mi den doot niet ouer/ Doet mi open
die poorten der ghererhticheyt/ dat ick daer in gae
eñ den HERE dancke/ Dat is die poorte des
D HEREN/ die gherechtighe sullen daer in gaen
Ic dancke v dat ghi mi verhooret/ eñ zijt mijne
salicheyt/ Den steen die die timmerliedē verwor
pen/ is tot eenen hoecsteen geworden. Dat is van
den HERE gescihiet/ eñ het is eē wonder voor
onsen oogen/ Dit is den dach dien die HERE
maect/ Laet ons verblijdē eñ vrolijc daer inne zijn
O HERE helpt/ O HERE laet wel geluckē
Ghelooft si die daer comt indē name des HE
REN/ Wi seegenen v vandē huyse des HEREN
Die HERE is God eñ verlichtet ons/ Verciert
die feeste met meiē tot aen die hoornē des outaers
Ghi zijt mijn God eñ ic dancke v Mijn God/ ic
wil v verhoogen/ Dancket den HERE/ dat hy
vriendelijck is/ eñ sine goetheyt dueret eewelijck.

¶Den.C.eñ.xix.Psalm. Beati immaculati

i. WEl den ghenen die onbesmet zijn op
den wech/ Die in die wet des HE
REN wandelen. Wel den genē
die sine ghetuyghenissen behoeden/
die hem van geheelder hertē suechē
Want die quaetdoenders en wandelē niet op
sine wegen/ Ghy hebt gheboden neerstelijc te
houden/ so wat ghi geboden hebt/ O oft mine
wegen gherechtet worden/ te houden uwe rechtē
Dan en soude ick niet te schanden werden/ als
ick op alle uwe geboden schouwe. Ick dancke
v mz oprechter hertē/ dz ghi mi leert die oordelē u
wer gerechtichz. Uwe rechtē wil ic houdē/ En v G ij
laet mi niet so altemale. In quo corrigit.

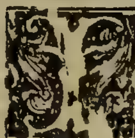
WAer mede sal eē iongelinc sinē wech
reynigen/ Als hi hem hout nae uwe
woordē/ Ic hebbe v gesocht wt ge
heelder hertē/ en laet mi uwer gebo-
dē niet missen. Ic hebbe uwe reden
in mijnē herte verborgē/ Op dat ic tegen v niet en
sondige. Gelooft zijt ghi HERE/ Leert my uwe
rechtē. Ic wil met minē lippē vertellē alle oorde
lē ws monts. Ic verblide mi indē wech uwer ge-
tuygenissen/ Als ouer alderhāde rijcdom. Ic spre
ke so wat ghi beuolē hebt/ Eñ scouwe op uwe pa
dē/ Ic heb lust aen uwen rechtē/ eñ ic en vergete
uwer woorden niet. Retribue seruo

HElpt uwen knecht weder te rechte
dat ic leue/ eñ uwe woorden houde/
Opent mi die ooghen dat ic sie/
die wonderlicheden aen uwe wet. C iij.
Ick ben een gast opter aerden en
verbercht uwe gebodē niet voor mi. Mijn sie-
le is te stucken gemalen/ van verlangen/ na uwen
oordeelen altijt. Ghi sceldet die stoute/ dat ver-
uloect zijn die uwer geboden gemissen. Keert
van mi smaet eñ verachtinghe/ want ic beware u-
we getugenissen. Die princen sitten ooc eñ spre
ken tegen mi/ mer uwen knecht spreect van uwen
rechten. Ick hebbe lust aen uwe ghetugenissen
die zijn mine raetslieden. Adhesit pauimento.

MIne siele cleeft aē stof/ Maect mi le D iiij.
uende nae uwē woorde. Ick heb
be mijne wegē vertelt/ ende ghi ant
woort mi/ Leert mi uwe rechten.
Onderwijst mi dē wech dien ghi
beuolen hebt/ so wil ic spreken/ van uwen wonde
ren. Mine siele drupt vā droefheyt/ recht my
op na uwē woordē/ Keemt van mi den valschē
wech/ eñ gonnet mi uwe wet. Ic heb eenē seke-
ren wech vercorē/ uwe oordelē heb ic voor geset
Ic hange aen uwe ghetuygenissen HERE en
laet mi niet te schanden werden. Ick loope dē
wech uwer ghebodē/ Als ghi mijn herte troostet.

HERE gheeft mi te kennē den wech
uwer rechten/ Soo wil icse bewaren E v.
totten eynde toe. Onderwijst mi
so wil ick bewarē uwe wet/ eñ wilse
houden wt gheheelder herten.
Leydt mi opten padt uwer gheboden/ want ic
hebbe lust daer toe. Neycht mijne herte tot u-
we ghetuyghenissen/ ende niet tot ghierichheyt.
Keert af mine oogen dat si dat ydel niet en sien
maect mi leuende op uwē wech. Maeckt stant-
uastich uwe redene uwen knechte/ dat ick vreese.
Keert van mi die smaet die ick ontsie/ want dij
ne oordeelen zijn lieflick.
Siet ic begeere so wat ghi beuolē hebt/ maect
mi leuēde door uwe gerechticheit. Adueniat super

ERE laet uwe goetheyt my toeco-
më/Dijne salicheyt na uwer redene
vi. F Dat ic antwoorden mach minë
lasteraers/Wät ic verlaet mi op di
ne woordë. Eñ en neemt niet vä
minen monde dat woort der waerheit so gheelic
wät ic wachte op uwe oordeelë. Ic wil v wet
altoos houden/ymmermeer eñ eewelic. Eñ ic
wandele in wijder ruymte/wät ic soecke soo wat
ghi bevolen hebt. Ic spreke van uwë ghetuyge
nissen voor Coninghen/ende ic en schame mi niet
Eñ ic hebbe lust aen uwen ghebodë/die ick be
minne Eñ heffe mijne handen op tot uwen ghe-
vij. G boden/die ic beminne/eñ spreke vä uwen rechtë.

hedenct uwen knechte aen v woort
op dwelcke ghi mi laet hopen.
Dat is mijnë troost in mine allen-
dicheyt. Want uwe redenen maken
mi levende. Die stoute bespotten
mi alte vele/Maer ic en wijck niet vä uwer wet.
HERE ic gedencke uwe oordeelen die väder
werelt aen zijn/eñ werde ghetroost. Mi grou
welt voor die godlose/Die v wet vlaten. Uwe
rechten warë mijnen psalme / indë huyse mijnder
wooningë. HERE ic gedencke snachts op uwë
name/eñ houde uwe wet. Dat is mi goet/wät
ic beware so wat ghi bevolen hebt. Pars mea.
viij. H
C heb geseyt/HERE mijn deel is/
dat ic uwe wegë houde. Ic smeec-
ke v aensicht van gheheelder herten
maect mi levende na uwe redene.
Ic overdencke mijne wegë/eñ ic
keere mijne voeten tot uwe ghetuygenissen.
Ic haeste eñ en vertrecke niet dine geboden te
houden. Der godlooser verbont berooft my/
Maer ic en vergete dijne wet niet. Ter midder
nacht stae ic op om v te danckë/ Over die oordee
len uwer gherechticheyt. Ic ben inder ghemeyn
scap alle der gheender die v vreesen/ eñ houden so
wat ghi bevolen hebt. HERE die aerde is vol
dijnre goetheyt/leert mi dijne rechten. Bonitatë.
ix. I
hi doet goet uwë knechte/HERE
nae uwen woorde. Leert mi goe-
de sedë eñ kennisse/Wät ic geloove
dijnen geboden. Eer ic vootmoe-
dicht wert doolde ic. Mer nv houde
ic uwe redene Ghi zijt goet eñ vriendelic leert
mi dijne rechtë. Die stoute versieren luegenen
over mi. Mer ic beware vä geheelder hertë/ so
wat ghi bevolen hebt. Haer herte is dicke gelijc
smeer. Maer ic hebbe lust aen uwe wet. Het is
mi lief/dat ghi mi verootmoedicht hebt/op dat ic
dine rechtë mach leerë. Die wet vws mõts is my
liever Dä veel stuckë gouts eñ silvers. Manꝰ tue

x. K We hät heeft mi gemaect eñ bereyt
onderwijst mi/dat ic uwe ghebodeu
leere. Die v vreesen die sien my / eñ
verbliden hen/Want ic wachte op
v woort. HERE ic bekëne dat dij
ne oordelë recht zijn/eñ hebt mi met trouwen ver
ootmoedicht. Uwe goetheit moet mi troostë. Na
uwer redene uwë knechte ghescliet. Uwe ont
fermherticheyt come tot mi dat ic leve/wät ic heb
be lust aen dijne wet. Die stoutë moetë te scä
den werden/dat si mi so valschelic neder drucken/
Maer ic spreke van dien dat ghi mi bevolen hebt/
Die v vreesen/eñ dine getuygenisse kënë/moe
ten hen tot mi keeren. Defecit in salutari.

Inder sielen verlanget na uwe salic-
heit/Ick hope op v woort. Mine L
oogen versterren hen na uwer spra-
kë eñ segghen wäneer troost ghi mi.
Wät ic ben gelijc een wijnslessche
inden ruecke. Uwe rechten en vergheet ic niet.
Hoe vele zijn der dagen vws knechts / Wäneer
wildi oordeele houden over mijne vervolghers.
Die stoute graven mi cuylë die niet en zijn nae
dijne wet. Alle uwe geboden zijn seker/Si ver
volghë mi valschelic/helpt mi. Si hebbë mijns
schier een eynde gemaect opter aerden/ Maer ick
en verlate niet so wat ghi mi bevolen hebt/Maect
mi levende door uwe goetheyt/dat ic die getuyge-
nisse vws monts houde. In eternum dñe.

ERE v woort blijft eewelic staende M
inden hemel. Uwe trouwe duert
voorder eñ voorder/ ghi hebt die aer-
de bereyt/eñ si blijft staë Het blijft
noch heden ten dage na uwe oordee
lë/Wät het dienet v alle. Waert dat ic niet lust
en hadde aen v wet/so verginge ic in mijne allen-
dicheyt. Ic en wil nemmermeer verghetë dat
ghi bevolë hebt/ want ghi maect mi daer mede le
vende. Ick ben uwe/helpet my/want ic soecke so
wat ghi bevolen hebt. Die godlose wachten op
mi/dat si mi verdoen soudë/ Maer ick mercke op
dijne getuygenissen. Ic hebbe alles dincs een eyn
de gesien. Mer v gebot is seer breet. Quõ dilexisti

Oe hebbe ic dine wet so lief/ Daghe
lickx spreke ic daer af Ghi hebt my
met dinë gebode wijser gemaect/dä N
mine vianden zijn/want het is eewe
lic mijn. Ick ben cloecker dan al-
le mine leeraers/want dine getuygenissen zijn mi
ne redenë. Ick ben verstandigher dä die ouden
wät ic beware so wat ghi bevolen hebt. Ic ver
biede minë voete alle quade wegë/dat ic v woort
soude houden. Ic en wijcke niet van uwë oor
deelen/want ghi leert mi. Hoe soet zijn dijne re
denen mijnder kelen/Meer dä huenich mijnë mõ-
de/ Ic werde vstädich vä dië dat ghi bevolë hebt/
daer õme hate ic allë valschë wech. Lucerna pedibꝰ O

We woort is mijns voets keersse / eñ
een licht op mijnë padt. Ic sweere
eñ houde dat. Dat ic die oordeelë dij
re gherechticheyt bewaren wille.
Ic ben seer verootmoedicht/HE
RE maect mi levende na dinë woorde. Laet v be-
haghen HERE die vrywillighe offerande mijns
monts/eñ leert mi dijne oordeelen. Mijne siele
is altoos in mijnen handen/ Eñ ic en vergete dijn
re wet niet. Die godlose legghen mi stricken/
maer ic en dole nyet vä dien dat ghi bevolen hebt
Uwe ghetuyghenissen erve ic eewelick/want si
zijn mijns herten ghenoechte. Iniquos odio
Ck neyge mijn herte na uwen rechtë al- P
toos eñ eewelick. Ic hate die ketters
ende beminne v wet. Ghi zijt mijn be
scermsel eñ schilt/ic hope op v woort. Wijct vä

mi ghi boosachtighe/ Jck wil die geboden mijns
Gods bewarē Onthout mi door uwe redene dz
ic leue/ eñ en laet mi niet te scandē werdē/ ouer mi=
nē hope. Sterct mi dat ic genese/ so sal ic gestade=
lic minē lust hebbē aen uwe rechtē. Ghi vertreet
alle die uwe rechtē gemissen/ wāt hare bedriegerie
is valscheit. Ghi doet te niete alle godlose opter
aerdē gelijc vuylnisse daer omme beminne ic uwe
ghetuygenissen. Minen vleesche staen vayren
te berghe van uwer vreese voor uwe oordeelen.

Fecit Justitiam.

Q JC oeffene oordeele eñ gherechticheyt/ en
gheeft mi niet ouer den genen die mi on=
recht doen/ Gelooft voor uwen knecht
ten besten/ dat mi die stoutē geen onrecht en doen
Mine oogen versterren hen na uwe salicheyt/
eñ na die redene uwer gerechticheyt. Doet met
uwen knechte na uwer goethept/ eñ leert mi uwe
rechten. Jck ben uwe knecht/ onderwijset mi/
dat ic bekenne uwe getuygenissen. Het is tijdt
dat die HERE daer toe doe/ Sy laten uwe wedt
staen. Daer omme beminne ic uwe geboden/ bo
uē gout eñ bouē fijn gout. Daer omme houde ic
stracx allet wat ghi oyt beuolen hebt/ ic hate allen
valschen padt. Mirabilia Juditia

OJne ghetuygenissen zijn wonderlijc/
Daeromme bewaertse mijne siele.
Als uwe woort wtgaet so verlich=
xv. R tet/ eñ gheeft den eenuuldighen ver=
stant. Jc doe mijnen mont open/
eñ hale aseme/ Want ick begheere uwe ghebodē/
Keert v tot mi/ eñ zijt mi genadich/ ghelijc ghy
pleecht den ghenen die uwen name beminnen
Rechtet mijne ghanghen door uwe redene/ en
laet geen onrecht ouer mi heerscappen. Verlost
mi vāder menschen onrecht/ So wil ic houdē dat
ghi beuolen hebt/ Verlichtet vaēschijn ouer uwē
knecht/ eñ leert mi uwe rechtē. Waterulorden
gaen van mijnen oogen/ om datmē uwe wet niet
en houdt. Justus es.

HERE ghi zijt gerecht/ eñ v oordeel
is recht. Ghi hebt die ghetuyghe
xvi. S nissen uwer gerechticheȝ/ eñ dȝ geloo
ue seerpelic gebodē. Mijn toorni
ge liefde heeft mi schier verdaē/ om
dat mine wederpartiders uwer woordē vgheten
Uwe redene is wel ghelouttert/ eñ v knecht be
mint die. Jc ben cleyn eñ veracht/ ic en verghe
te niet so wat ghi beuolen hebt. Uwe gerechtic
heit is een eewige gerechticheȝ/ eñ uwe wet is ghe
stadich Benautheit eñ noot hebbē mi gheraect/
mer ic hebbe lust aen uwe gheboden. Die ghe
rechticheit uwer getuygenissen is eewich/ onder
wijset mi so leue ick. Clamaui.

T JCk roepe van gheheelder herten verhoort/
mi HERE/ ick wil uwe rechten bewaren
Jc roepe v/ helpt mi So wil ic uwe ghe
tuyghenisse houden Jck voorcome indet sche
meringe vandē dage eñ crijssche/ op v woort ho
pe ic Mine oogen voorcomē in die vroege wake
dat ic van uwen redenē soude tracteren. Hoort
mijne stemme nae uwer goetheit/ HERE maect
mi leuende na uwen oordeele.
Mijne veruolghers gaen toe moetwillichlijc/
eñ zijn verre van uwer wet. HERE ghi zijt na
bi eñ alle uwe gebodē zijn gestadich. Jc wiste te
voren van uwer ghetuygenisse/ Dat ghise eewelijc
ghefundeert hebt. Vide humilitatē

Siet mine ellendicheyt/ eñ verlost my
helpt mi wt/ wāt ic en vergete uwer p xx.
wet niet. Voert mijne sake eñ ver
lost mi/ Maect mi leuende na uwer
redene. Die salicheyt is verre vān=
den godlosen/ want si en achten uwe rechten niet.
HERE uwe ontfermherticheyt is groot/ ma=
het mi leuende gelijc ghi pleecht. Mijnder ver=
uolgers eñ wederpartijders zijn vele/ Mer ick en
wijcke niet van uwen ghetuygenissen. Jc sach
die verachters/ eñ het vdroot my datse uwe rede=
ne niet en hielden Siet ic beminne so wat ghi be
uolē hebt/ HERE maect my leuende nae uwe
goethept Van beghinne zijn uwe woorden ge=
stadich/ Alle oordeelen uwer gherechticheyt due=
ren eewelijck. Principes

DJe princen veruolghen mi sonder sa x xxi
ke/ ende mijn herte vreest voor uwe
woorden. Jc verbāde my van ouer
uwe redene/ ghelijck eenen die groo
ten roof vint. Der lueghenen ben
ick gram/ eñ hebbe afgrijselicheyt daer aen/ Maer
uwe wet beminne ic/ Jck loue v sdaechs seuen
werf om die oordeelen uwer gherechticheyt
Grooten vrede hebbē si/ die uwe wet beminen
eñ en hebben gheene verargeringhe. HERE
ic verwachte uwer salicheyt/ eñ doe na uwen ghe
boden. Mine siele hout uwe getuygenissen/ eñ
bemintse seer. Jck houde soe wat ghi beuolen
hebt/ eñ uwe getuygenisse/ Want alle mine wegen
zijn voor v. Appropinquat

HERE laet mine clage voor v comen p xxij.
onderwijst mi na uwen woorde
Laet mijne smeeckē voor v comē
verlost mi na uwer redene. Mijn
lippen sullen lof wtspreken. Als ghi
mi uwe rechten leert Mine tonghe sal haer ghe
spreke hebbē vā uwe redene/ want alle uwe gebo
dē zijn recht Laet v hāt my by staē/ want ic hebbe
vercoren so wat ghi beuolen hebt. HERE ic be
geere uwe salicheȝ/ eñ ic heb lust aen v wet. Laet
mine siele leuē datse v loue/ eñ uwe ordeelē mi hel
pen. Jc dole gelijc een verloren scaep/ soect uwē
knecht/ want ick en verghete uwer gheboden niet

¶ Den .C.eñ.xx. Psalm. Ad dñm

JC roepe dē HERE in mijnē noot/ A
eñ hi antwoordt mi. HERE ver
lost mijn siele vādē quadē monde/ eñ
vādē valscen tongen. Wat can v die
valsce tonge gedoen/ eñ wat canse be
schicken. Si is gelijc scerpe pijlen eens machtigen/
met Jeneuerhouts colē. Wee mi dat ic een vreē
delinc ben onder Meseth/ ic moet woonē ond dye
tentē Kedar Mijn siele heeft lange gewoont/ by
die gene die vrede haten. Jc hielt vrede/ Mer als
ic sprac/ so begōsten si strijt Den.C.eñ.xxi. Psalm.

JC hief mine oogen op tottē bergen/ Van
waer sal mi hulpe comen.
Mijn hulpe coemt vanden HERE A
die hemel ende aerde ghemaect heeft.

Hi en sal uwen voet niet laten slipperen/eñ die
v bewaert en slaept niet. Siet die bewaerder Is-
B rael/en slaept noch en sluymert niet. Die HE
RE/bewaert v die HERE is uwe schaduwe/o
uer uwe rechte hāt. Dat v die zōne sdaechs nyet
en steke/Noch die mane des nachts. Die HE
RE beware v voor alle quaet/hi beware v siele.
Die HERE beware uwen wtganc eñ inganc
van nv tot inder eewichept

¶ Dē.C.eñ.xxij.Psalm Dauids. Letatus sum.

IC verblide mi dies / dat mi geseyt is
Dat wi int huys Gods sullen gaen/
Dat onse voetē sullen staen in dij-
A ne poorten Jerusalem. Jerusalem
die getimmert is gelijc een stadt/ die
daer met malcanderen te samen hout/ Daer dye
stammen op climmen/te weten die stammen des
HEREN/te getuygen den Jsrael/om den name
des HEREN te dancken/ Wāt aldaer sitten
die stoelen totten oordeele/Stoelen des huys Da
B uids/ Groet Jerusalem vriendelic/ Het moet
dien wel gaen die v beminnē. Het moet vrede
zijn binnen uwen mueren/ eñ overvloedichept in
uwen palleysen. Om mijnē broeders eñ vrien
den wille/wil ic vrede ouer v sprekē. Om des
huys des HEREN ons Gods wille / so wil ic v
beste soeckē.

¶ Dē.C.eñ.xxiij psal. Ad te leuaui.

IC heffe mine ogen op tot v/ghy die
inden hemel sittet. Siet gelijc die
A ogē der knechtē/op die handē haer
der heeren sien. Ghelijc die ogē
der maert/op die hādē haerder vrou
wen. Also sien onse oogen op den HERE on
sen God/tot dat hi ons ghenadich werde. Sijt
ons genadich HERE/zijt ons genadich/wāt wi
zijn seer vol verachtinge. Seer vol is onse siele/
Vander rijcker bespottinge/ eñ vander houeerdi-
gher verachtinghe.

¶ Dē.C.eñ.xxiiij.Psalm Dauids. Nisi quia dñs.

Wert dat die HERE niet bi ons en
A ware Jsrael segghe also. Waert
dat die HERE niet bi ons en ware
Als die menschē hen tegē ons settē
Soo v̄slondē si ons leuende/Als
haer toornichept ouer ons verbolch. So hadde
ons dwater verdroncken/Stroomē waren ouer
onse siele gegaen. Alte hooge wateren waren
ouer onse siele ghegaen. Gelooft si die HE
RE/dat hi ons niet tot eenē roof in haren tandē
B en heeft gegeuen. Onse siele is ontvlucht/ghe-
lijc eenen vogel dē stricke des vogelaers/ Dē stric
is gebroken eñ wi zijn los. Onse hulpe staet in
den name des HEREN/die hemel eñ aerde ghe
maect heeft.

¶ Dē.C eñ.xxv.Psalm. Qui confidit.

DIe optē HERE hopen/die en sullē
niet omme vallen/eñ eewelic bliuen
A gelijc den berch Zion. Ronts om
me Jerusalē zijn bergen/eñ die HE
RE is ronts omme zijn volc/ vā nv
aen tot inder eewichept. Wāt die roede der god
loser en wert niet gelaten ouer dat lot der gerech
tiger/op dat die gherechtige hare hādē niet wt en
stecken tot ongherechtichept. HERE doet wel
dē goeden eñ oprechtighen van herten. Maer
die hen geuē tot hare aftredē/sal die HERE met
dē quaetdoeders leydē/mer vrede si ouer Jsrael.

¶ Den.C.eñ.xxvi.Psalm. In conuertendo

ALs die HERE dye gheuangenissen
Zion keeren sal/ so werdē wi gelijc
die droomende. Dan sal onsen A
mont vol lachens zijn/eñ onse tonge
vol beroemēs. Dan salmē onder
die heydenen segghen/ die HERE heeft grote
dingen aen hen gedaē. Die HERE heeft ooc
groote dingen aen ons gedaē / dies zijn wi vrolic.
HERE keert onse gheuangenisse ghelijck dye
beke int zuyden. Die met tranen saeyen/sullen
met verhueghinge maeyen. Si gaen henen eñ
weenē/eñ dragē edele saet/ eñ comen met verhue
ghinghe/eñ bringhen hare schoouen.

¶ Dē.C.eñ.xxvij.Psalm Salomo. Nisi dñs.

Wert dat die HERE dat huys nyet
en timmerde/ So arbeyden si te ver
gheefs die daer aen timmeren.
Waert dat die HERE dye stadt A
nz en bewaerde/So waect die wach
ter om niet. Het is te vergheefs dat hi vroech
op staet/eñ vertreet dat sittē/eñ etet dat hartachti
ghe broot/wāt wiē hijt gonnet diē geeft hijt slapē
de. Siet die kinderen zijn dat erffenisse vanden
HERE/eñ die vrucht des lichaems is dat loon.
Gelijc die pijlen in die hant des machtigē/Al
so zijn die kinderē der ioncheyt. Wel dē mā dye
sinen kokere vandē selue vol heeft/die en werden
niet te schandē/als si met haren viandē spreken
inder poorten.

¶ Den.C.eñ.xxviij.Psalm. Beati omnes.

WEl dien die dē HERE vreest/ ende
op sine wegē gaet. Ghi sult v ge
neerē met uwer handē arbeyt. Wel A
v ghi hebbet goet. V wijf sal zijn
als een vruchtbaer wijnstoc aenden
wanden in v huys. Uwe kinderen ghelijck die
olijftacken ronts omme uwe tafele. Siet also
wert die man ghesegent/ die den HERE vreest
Die HERE sal v seeghenen wt Zion/ dat ghy
siet dat gheluc Jerusalē v leuē lanck/eñ siet uwer
kinder kinderen/Vrede ouer Jsrael.

¶ Den. C.eñ.xxix. Psalm. Sepe expugna.

SJ hebbē mi dicwils benaut vā mijn
der ioncheyt op/Jsrael segghe alsoo
Si hebben mi dicwils benaut van A
mijnder ioncheit op/mer si en hebbē
mi niet ouermogē. Die ploegers
hebbē op mijnen rugghe geploecht/ eñ hare voren
langhe ghetrocken.
Die HERE die gerecht is/heeft der godloser
seel afghehouwen.
Si moeten te schande werden/ ende te rugge
keeren/Alle die op Zion gram zijn.
Si moeten zijn ghelijc dat hoy op die daken/
dwelck verdorret eer datment wt pluct.
Van welckē die maeyere sine hant niet en vul
let/Noch die schoof bindere sinen schoot. B
Ende die voorbi ghinghen en seydē niet /Dye
segheninghe des HEREN si ouer v/wi seegenē
v inden name des HEREN.

¶ Den.C.eñ.xxx.Psalm.De profundis.

A VT der dieptē roepe ic HEERE tot v/ HEERE hoort mijne stēme/ laet uwe ooren mercken op dye stemme mijns smeeckens. Ist dat ghi acht wilt hebben op misdaet/ HEERE wie sal staende bliuen. Want bi v is vergeuinge/ op dat mē v vreese Ic verwachte den HEERE/
B Mine siele verwachtet/ eñ ic wachte op zijn woort
Mine siele wachtet op den HEERE/ vander een der morgenwake totter andere. Israel wachte op den HEERE/ want goetheyt is bi den HEERE eñ vele verlossinghe bi hem. Ende hi sal Israel verlossen/ wt alle zijnder misdaet.

Den .C.eñ.xxxi.Psalm Dauids. Dñe nō est

A HEERE mine herte en is niet stout/ eñ mijne oogen en zijn niet hooch/ eñ ic en wandele niet in grooten dinghen die mi te wonderlijck zijn. Als ick mine siele niet en sette eñ stilde/ Soo woort mine siele in mi/ ghelijck een die van zijnder moeder gespeenet is. Israel wachte op den HEERE/ van nv aen tot inder eewicheyt.

¶Den.C.eñ.xxxij.Psalm Dauids. Memēto dñe

A GHedēct HEERE Dauids/ eñ alle zijnder allendicheyt. Dat hi swoer den HEERE/ eñ beloofde den machtigen Jacob. Ick en wil niet in die tente mijns huys gaen/ Noch mi opten legher mijns beds leggen. Ick en wil mine oogen niet laten slapē/ noch mijne oochschelē niet latē sluymeren. Tot dat ic een plaetse vinde voor den HEERE/ tot woningē den machtigen Jacob.
Siet wi hebben van haer gehoort in Ephrata
B Wi hebbense geuonden opten velden des wouts
Wi willen in sine woninge gaen/ eñ aenbeden voor sine voetbanc HEERE staet op tot uwer rustē/ ghi eñ die arcke uwer sterckheyt. Laet uwe priesters hen cleeden met gerechticheyt/ ende uwe heyligen hen verblidē. En keert niet af dat aensicht ws gesalfden/ om ws knechts Dauids wille
Die HEERE heeft Dauidē trouwelic ghesworen/ daer en sal hi hē niet afkeeren/ Ick wil dy op
C uwen stoele setten/ die vruchte ws lichaems.
Ist dat uwe kinderen mijn verbont houden/ eñ mine getuygenisse dat ic haer leeren sal/ soe sullen hare kinderen oock op uwen stoele sitten eewelic.
Want die HEERE heeft Zion vercoren/ ende heeft luste aldaer te woonen. Dit is mine ruste eewelic/ hier wille ic woonē want het gelustet my
Ic wil hare spijse seegenen/ ende haren armen broots genoech gheuen. Hare priesters wil ick met salicheyt cleeden/ eñ hare heylighen sullen vrolijck zijn. Aldaer sal opgaen den hoorne Dauids Ic hebbe minen ghesalfden een lanteerne toeghemaect. Sine vianden wil ic met schanden cleeden/ maer ouer hem sal sine croone bloeyen.

Den.C.eñ.xxxiij.Psalm. Ecce quā bonum

A SIet hoe fijn eñ hoe lieflic ist/ Dz broeders met malcanderen woonen. Als wāneer die goede salue totten hoofde af vloeyde vanden baerde in den baert Aaron/ die af vloeyde opt hooftslop sijnder cleederen. Als wanneer dē dauwe Hermon af vloeyde op die bergen Zion/ wāt aldaer gebiet die HEERE seegeninge eñ leuen/ altoos eñ eewelic. Dē.C.eñ.xxxiiij.psal. ecce nūc be.

SIet louet dē HEERE alle knechtē des HEEREN/ Ghi die snachts staet int huis des HEEREN. Heft uwe hādē op int heylichdom/ Eñ louet dē HEERE. Die HEERE seegene v wt Ziō die hemel eñ aerde gemaect heeft. A

Dē.C.eñ.xxxv.Psal Haleluia. Laudate nomē dñi

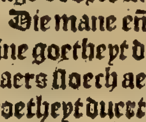

LOoft den naem des HEEREN/ Looft ghi knechtē des HEEREN. Ghy die inden huyse des HEEREN staet/ Inden houen des huys ons Goodts. A
Louet den HEERE/ wāt die HEERE is vrendelic/ Lof singhet sinen name/ want hi is lieflick. Want die HEERE heeft hem Jacob vercoren/ Israel tot zijnder eygenscap. Want ic wete dat dye HEERE groot is/ Eñ onse HEERE voor allen goden. Allet wat hi wilt dat doet hy B
Inden hemele/ opter aerden/ in die zee/ eñ in allen dieptē. Die die wolcken laet opgaen vanden eynde der aerden/ die dē blixem tot regen maect/ Dye die winden wt sinen verborgene comen laet. Die die eerste geboorte sloech in Egiptē/ beyde des mēscen eñ des vees. Eñ liet sine teekenen eñ wonderlichedē comē onder v Egiptē lant/ Ouer Pharao eñ alle sine knechtē. Die vele volcken sloech Eñ doodede machtighe Coningen. Sihon der Amoritē Coninc/ Eñ Og den Coninc tot Basan eñ alle coninckrijckē in Canaā. Eñ gaf haer lant tot een erfenisse/ tot een erfenisse sinen volcke Israel. HEERE uwen name duert eewelic Uwe gedachtenisse HEERE duert voorder eñ voorð. C
Want die HEERE sal zijn volc oordelen/ ende hem ouer sine knechten versoenen laten.
Der heydenen goykens zijn siluer ende goudt/ Wercken der menscē handen. Si hebben mont ende en spreken niet/ Si hebben oogen eñ en sien niet. Si hebbē oorē eñ en hoorē niet/ Oock soe en is geenen aseme in harē monde. Die sulcke makē/ zijn den seluē ooc gelijc/ Alle die op sulcken hopen. Dat huys Israel louet den HEERE/ Louet den HEERE ghi vanden huyse Aaron.
Ghi vanden huyse Leui louet den HEERE ghi die dē HEERE vreest louet dē HEERE. Gelooft si die HEERE wt Zion/ Die tot Jerusalē woont/

Den.C.eñ.xxxvi.Psalm. Confitemini dño

DAncket dē HEERE want hi is vriendelic/ Wāt sine goetheyt duert eewelic. Dancket den God alre goden want sine goetheyt duert eewelijck.
Dancket den HEERE alder heeren/ wāt sine goetheyt duert eewelic. A
Die groote wonderē doet alleene/ wāt sine goetheyt duert eewelic. Die die hemelen wijslic ghemaect heeft/ want sine goetheyt duert ewelic. Die die aerde op waterē wt gebreit heeft/ wāt sine goetheit duret eewelic. Die groote lichten ghemaect heeft wāt sine goetheyt duert eewelijc. Die zonne den dage voor te staē/ wāt sine goetheyt duert eewelic Die mane eñ sterrē der nacht voor te staē/ want sine goetheyt duert eewelijck Die die Egiptenaers sloech aen haren eerstē geboortē/ want sine goetheyt duert eewelijck. B

C Eñ leydede Israel wt dē middel vā hen/ Wāt
sine goethz duert eewelic. Door machtige hāt
eñ wtgerectē arm/ wāt sine goetheypt duert eewe
lic. Die die roode zee deelet in twee deelen/ wāt
sine goetheit duert eewelic Eñ liet Israel daer
door gaē/ wāt sine goetheit duert eewelic. Die
Pharao/ eñ sine macht in die roode zee stiet/ wāt
sine goetheit duert eewelic. Die zijn volc leyde
door die woestine/ wāt sine goethz duert eewelic
Die grote coningē sloech/ want sine goetheypt
duert eewelic. Eñ doodede machtige coningē
want sine goetheit duert eewelick. Sihon der
D Amoritē coninc/ wāt sine goetheit duert eewelic
Eñ Og den coninc tot Basan/ wāt sine goet
heit duert eewelic. Eñ gaf haer landt tot eender
erffenisse/ wāt sine goetheit duert eewelic. Tot
een erffenisse sinē knechte Israel/ wāt sine goethz
duert eewelic. Wāt hi gedacht onser doē wi ver-
druct waren/ want sine goetheyt duert eewelick.
Die ons vlost vā onsen viādē/ wāt sine goethz
duert eewelic. Die allen vleessche spijse gheeft
wāt sine goetheypt duert eewelic. Dācket God
vandē hemel/ want sine goetheypt duert eewelick

Den. C. eñ. xxxvij. Psalm. Super flumina.

En die waterē te Babel saten wi eñ
weēdē ooc/ Doē wi ō Ziō gedachtē
Onse harpē hingē wi aē die wilgē
A die daer inne zijn. Want aldaer
heysclē vā ons een liet die ons gheuan
gē hieldē. Eñ in onsen huysen eenē vrolijken sanc.
Lieue/ singet ōs somwilen een liet vā Zion. Hoe
soudē wi des HEEREN liet singē in vreēdē lan
dē. Vergete ic ws Jerusalē/ Soo werde mijnder
rechter hāt vergetē. Mine tonge moet aen tge-
B hemelte mijns monts cleuē/ ist dat ick ws niet en
gedēcke/ Ist dat ic Jerusalē niet en verheffe ouer
dat hooft mijnder bliscappē. HEERE gedenct
der kinderen Edom/ indē dach Jerusalē/ die daer
seggen/ steyne af/ steyne af/ Tot harē fundamēte
toe. Ghi verstoorde die dochter Babel/ wel diē
die v vergeldet metter vergeldinge die ghi ons ge
daen hebt. Wel hem/ dye uwe ionghe kinderē
grijpt/ eñ smijtse te stucken aen den steen.

Dē. C. xxxviij. Psalm Dauids. Cōfitebor tibi.

Ck dancke v wt gheheelder herten/
Voor den goden wil ick v lof singhen
A Ic wil aenbeden tot uwen heyligē
tempele/ Eñ uwen name danckē om
uwe goetheyt eñ trouwe/ want ghy
hebt uwen name ouer al heerlick ghemaect/ door
uwe redene. Als ic v aēroepe so antwoort my
Eñ vreyt wt sterckheyt in mijnder sielē. Alle Co-
ninghen opter aerdē moetē v dancken/ dat si hoo-
ren die redene ws monts. Eñ moetē singē op
den wech des HEEREN/ dat die eere des HEE-
REN groot si. Wāt die HEERE is hooch/ eñ
schouwet dat nedere/ Eñ kennet den stouten van
verre. Al wandelde ic al middē inden anxte/ so
B sult ghi mi nochtans leuende behouden/ Eñ ouer
die toornicheyt mijnder vianden uwe hāt streckē/
eñ uwe rechte hant sal mi helpē. Die HEERE
salt voor mi beschicken/ HEERE uwe goetheit is
eewich/ En wilt dat werck uwer handen niet latē

Dē. C. eñ. xxxix. Psalm Dauids. Dñe probasti.

EERE ghi ondersoecket mi. Eñ kē A
net mi. Ghi kennet mine sitten eñ
opstaen/ ghi verstaet mine gedachtē
van verre. Ghi zijt ronts omme
mijnē padt/ Eñ minen legere/ eñ al
le mine wegē bespiet ghi. Want siet/ daer en is
gheen woort op mijnder tongē/ Dat die HEERE
niet al en weet. Achter eñ vore maect ghi mi/ eñ
hout uwe handt ouer mi Sulcke kennisse is my
te wonderlic eñ te hooch/ Ic en cāse niet gereyckē
Waer sal ic henen gaen voor uwen gheest/ Eñ
waer sal ic henen vlien/ voor uwen aensichte?
Voere ic ten hemele so zijt ghi daer/ Bedde ick
mi inder hellen/ so zijt ghi ooc daer. Name ick B
vlogelē der dageraet/ eñ bleue aēt wterste der zee
So soude nochtās uwe hāt mi aldaer voerē/ eñ u
we rechte hāt mi houdē/ Segghe ic/ duysternissen
mogen mi bedecken/ So is dē nacht ooc licht om
mi. Wāt duysternisse en is ooc niet duyster by
v. Eñ dē nacht lichtet gelijc dē dach. Duysternisse
is gelijc dat lichte. Wāt ghi hebt mine nieren in
uwer macht/ Ghi waert ouer mi vā moeds lich
aem. Ic dācke v daer ouer dat ic wonderlic ghe
maect bē/ wonderlic zijn uwe werckē/ Eñ dat bekēt
mine siele seer wel. Mijn gebeente en was v nz C
verholen daer ic heymelic gemaect wert/ Daer ic
gebeeldet wert/ onder inder aerdē. Uwe oogē
sagē my/ doē ic noch onbereyt was/ eñ alle dagen
waren in uwen boecke ghescreuen/ Die noch zijn
souden/ eñ der seluer gheene daer en was. Mer
hoe costelic zijn voor mi God uwe gedachtē. Hoe
groot is haer summa. Telle icse so is haerder
meer dan sant aen die zee/ Als ic ontwake ben ick
noch bi v. Och God oft ghi die godlose doodede
Eñ die bloetghierighe vā mi weken. Want si en D
sprekē van mi niet recht/ Eñ uwe haters verhef-
fen hen sonder sake. Ick hate ymmer HEERE
die v haten/ eñ mi verdriet op die/ die hen tegen v
setten. Ic haetse met vollen hate/ Daer omme
zijn si mine viandē geworden. Ondersoect my
HEERE/ eñ onderkent mijn herte/ Proeft mi eñ
onderkent mine gedachten/ Ende siet oft eenen
moeyliken wech aen mi is/ Eñ leyt mi optē eewi
gen wech

Dē. C. eñ. xl. psalm Dauid. Eripe me

VErlost mi HEERE vādē quadē men
schē/ Bewaert mi voor die ongerech
tige mānē. Die quaet dēckē in haer
der hertē. Eñ dagelicx strijt verweckē
Si scherpen haer tonghen als slan
ghē/ Adderen vergiftheyt is onder harē lippen A
Sela. Bewaert mi HEERE voor die handt der
godloser. Bewaert mi voor die ongerechtige mā
nen/ Die mine treden dencken wt te stooten.
Die houerdige leggen mi eenen strick/ eñ brey
den mi zeelen wt tot eenen nette/ Eñ stellē mi val
len aenden wech/ Sela. Maer ic segghe totten
HEERE/ ghi zijt mijne God/ HEERE verneemt
die stemme mijns smeekens. HEERE HEERE
ghi cracht mijnre salicheit/ Ghi bedect mine hooft
ter tijt des harnaschs. HEERE en laet dē godlo- B
sen sine begheerte niet/ En sterct sinen moetwille
niet/ si mochtēs hen verheffen/ Sela. Dat onge
luc haerder lippen salse ouervallen. Dat hooft der
gheender die mi omringhen/ Sela.

Hy sal colen ouer hen schudden/ hi salse int vier
werpen/ in cuylen dat si niet staende en bliuen.
Een clappaert en wort niet geuordert opter aer
den Een ongerechtige eñ quade man sal hē iagen/
Ic weet/ dat die HEERE des allendigen sake sal
oordeelen/ eñ der armer oordeele sal hi vol voeren
Oock sullen die gherechtighen uwen name danc=
ken eñ die oprechtighe sullen voor uwe aēgesicht
A bliuen. Den. C.xli. Psalm Dauids. Dñe clamaui.

HEERE ick roepe dy/ haest tot my/
Verneemt mine stemme als ic v aen
roepe Mijn gebet moet tot v ge
stiert werden/ als eenen gheruecke/
Mijn opheffen der hādē si een auōt
offer HEERE sedt minen monde een bewarin=
ghe/ Eñ aen die duere mijnder lippen een beware
nisse/ En neycht mijn herte niet op yet quaets
Een godloos wesen te leyden metten quaetdoen
ders/ dat ic niet en ete van dien dat hen beliefT.
Die gerechtige slae mi vriendelic/ eñ straffe my
dat sal mi zijn die beste olye/ dwelc mijnē hooft nz
en faelgeert/ Wāt mijn gebet gaet noch tegen haer
quaet. Hare rechters struyckelen bi den steen.
Si hooren mine redenen/ dat si lieflic zijn. Onse
gebeenten zijn verstroyt totter hellen toe/ Gelijck
B een dat lant verschoort/ eñ om wroelet. Wandt
op v/ HEERE/ HEERE sien mijn oogē/ Ic betrou
we op v/ en scuddet mine siele niet wt: Bewaert
mi voor den stricke die si mi geleyt hebbē/ eñ voor
dien valle der quaetdoenders Die godlose moe
ten in die selue netten vallen met malcanderen/ tot
dat ick voorbi gae.

Den. C.eñ.xlij. Psalm Dauids. Voce mea

A IC roepe tot den HEERE/ met mijn=
der stemmen/ Ick smeecke den HE=
RE met mijnd stēmen/ Ic schud=
de mine redene voor hem wt/ eñ ghe=
ue mijnen noot voor hem te kennen/
Als mijnen gheest in benautheyt is soo kennet
ghi mi/ Si hebben mi eenen stric geleyt optē wech
daer ic op gae. Schout ter rechter siden eñ siet/
daer en kent mi niemant/ Want mijn vlijen is ver
B loren/ Niemant en vraecht na mijnder sielen.
HEERE tot v crijsche ic/ eñ segghe/ ghi zijt mijn
toeuerlaet/ Mijn deel inden lande der leuendiger
Aenmerct mine clage/ Want ic ben seer cleyne
ghewoorden/ Verlost mi van minen veruolgheren
Want si gaē mi te bouē. Leyt mine siele wt dē
kercker/ dat ic uwē name dancke/ Die gerechtige
sullen mi omringhen/ als ghi mi weder op helpt.

¶ Den. C.eñ.xliij. Psalm Dauids. Dñe exaudi

A HEERE verhoort mijn ghebet/ verne
met mine smeeckē/ om wes geloofs
wille Antwoort mi ō uwer gerech=
ticheyt wille. Eñ en gaet niet int
oordeele met uwē knechte. Want
voor v en sal gheen leuendige rechtuaerdich zijn.
Want die viant veruolghet mine siele/ eñ slaet
mijn leuen ter neder/ Hi leyt my int duyster gelijc
die dooden opter werelt/ Eñ mijnen geest is in
B mi benaut/ mijn herte is in mijn lichaē verstoort
Ic ghedencke der voorledender tijden/ Ic ouer
peyse van uwen wercken/ eñ spreke vanden maec=
sel uwer handen. Ick recke mine hant wt tot v

Mine siele dorstet na v opter aerden/ Sela. HE
RE verhoort mi haestelijc/ Minen geest vergaet/
En verberchT v aenschijn niet van mi/ dat ick niet
ghelijc en werde den ghenen die in die cuyle varen
Laet mi vroech hooren uwe goetheyt/ Want ick
hope op v/ doet mi condt den wech daer ic op gaen C
sal/ want ic heffe mine siele op tot v HEERE
verlost mi van minen vianden/ Tot v hebbe ic toe
vlucht. Leert mi doē nae uwen welbehagē/ wāt
ghi zijt mijn God/ Uwen goedē geest leyde mi op
effenen lande. HEERE maect mi leuende om wes
naēs wille/ Leyt mine siele wt der noot/ om uwer
gerechticheyt wille. Eñ verstoort mine viāden
om uwer goetheyt wille/ Eñ verdoetse alle die mij=
ne siele benauwen. Want ic ben v knecht.

Den. C.eñ.xliiij Psalm Dauids. Bñdict9 dñs A

GElooft si die HEERE mijn scepper/
Die mine hāden leert striden/ eñ mij
ne vingeren oorlogen Mine goet
heyt eñ mine borcht/ mijn bescuddin
ghe eñ mine verlosser/ Mijnen schilt
op welcken ic betrouwe/ Die mijn volck onder mi
dwinghet. HEERE wat is die mensche dat ghi
hem so kennet? eñ des menschen kint dat ghi hē so
achtet? Die mensce is der ydelheyt gelijc/ Sinē
tijt gaet daer henen gelijc een scaduwe. HEERE
neycht uwe hemelen eñ daelt daer af/ Tast die ber=
ghen aen dat si roocken. Latet blixemen/ eñ ver
stroeytse wt/ Schiet uwe pijlen ende veruaertse.
Seynt uwe hāt vander hoochten/ eñ verlost my
eñ salueert mi van grooten wateren/ vander hant B
der vreemder kinderen. Der welcker mont on
nutte dingen spreect/ Eñ hare rechte handt is een
valsche rechte hant. Godt ick wil v een nieuwe
liet singhen/ Ick wil v opter harpen van thien sna
ren spelen. Ghi die den Coningē victorie geeft
Eñ verlost uwen knecht Dauidt vanden sweerde
des quaden/ Verlost mi ooc/ eñ neemt mi vāder
hant der vreemder kinderen/ der welcker mont on C
nutte dinghen spreect/ eñ hare rechte handt is een
valsce rechte hant. Dat onse sonen op wassen/
gelijc die planten in hare ionckheyt. Eñ onse dochte
ren gelijc die wtgehouwene hoecken/ gelijc als die
pallcysen Eñ onse winckelen vol zijn/ die wtge
uen prouisie tot weder prouisie/ Dat onse schapen
dragen duysent/ eñ hondert duysent daer buyten.
Onse ossen sterc te dragen/ datter geenē bruec
gheenen wtganc/ noc gheen gecrijsch op onse stra
ten en moeten zijn. Wel den volcke dien het al
so gaet/ Mer wel den volcke/ dien dye HEERE
een God is.

Den. C.eñ.xlv. Psalm. Exaltabo te deus.

ICk wil v verhoogen mijn Godt ghy A
Coninc/ eñ uwē name louen altoos/
eñ eewelijck/ Ic wil v dagelics lo=
uen/ eñ uwen name beroemē altoos
eñ eewelic. Die HEERE is groot
eñ seer loflick/ eñ sine grootheyt en is niet begrij
pelic. Kints kinderen sullen uwe wercken prij
sen/ eñ van uwer macht segghen.
Ic wil sprekē vā die eerlijcke cieragie wes volcs
ende van uwen wonderlicheden. Datmen sal
spreken vandē stercten uwer wonderen/ eñ dat ic
vertelle uwe heerlicheyt.

Datmē wtſpreke die gedachteniſſe uwer gro=
ter vriedelicheit. Eñ uwer gerechticheit beroeme
Die HEERE is genadich eñ ontfermhertich/
B lancmoedich/eñ vā groter goethz Die HEERE
is allē mēſchē vriēdelic/Eñ ſine ontfermhertichz
bouē alle ſine wercke HEERE alle uwe werc=
kē moetē v dāckē/Eñ uwe heyligē moetē v louē.
Men ſegge vāder eerē ws coninckrijcs/eñ mē=
ſpreke vā uwer macht. Op dat uwe macht dē
kinderē der mēſchē kēlic werde/Eñ die eerlike cie
ragie ws coninckrijcs. V rijc is eē rijc tot allē tij=
dē/Eñ uwe heerſcappie duert voorder eñ voorð/
C altijt. Die HEERE onderhout alle die daer val
lē/eñ rechtet op alle die neder geſlagē zijn. Alder
oogē verwachtē op v/Eñ ghi gheeft hen haer ſpij
ſe tot zijnder tijt. Ghi doet uwe hāt opē/eñ vē=
uullet al wat leeft met wel behagē. Die HEERE
is gerecht in alle ſinē wegē/Eñ heilich in alle ſinē
wercke. Die HEERE is by alle die hē aēroepē
alle die hē getrouwelic aēroepē. Hi doet dat wel
behagē der geender die hē vreeſen. Eñ hoort hare
roepen/eñ helpt hen. Die HEERE bewaert al
le die hē beminnē/Eñ ſal alle godloſe vernielen.
Mijnē mont ſal des HEEREN lof ſeggē/eñ al
le vlees louē ſinē heiligē name altoos eñ eewelick.

¶ Dē.C.xlvi.Pſam.Lauda aīa. Ha le lu ia

A Looft den HEERE mine ſiele/ Ic wil
den HEERE louē in mijn leuē/Eñ
minē Gode lof ſingen/ te wile dat ick
hier bē. En verlaet v niet op prin
cen / op mēſchē kint/ hi en can doch
niet gehelpē Wāt ſinē gheeſt moet wt varē/eñ
weder tot zijnder aerdē comē/Als dā zijn alle ſine
gepeyſen verlorē. Wel diē/diēs hulpe die God
Jacobs is/Dies hope op den HEERE ſinen God
ſtaet. Die hemel/aerde/zee/eñ allet wat daer in
B ne is/gemaect heeft/Die eewelic ghelooue hout.
Die recht doet diē die onrecht lijdet/Die dē hō=
gerigē broot geeft. Die HEERE ontbindet die
geuangenē/Die HEERE maect die blinde ſiende.
Die HEERE richt op die neder gheſlagē zijn/Die
HEERE bemint die gerechtige. Die HEERE
bewaert vreēdelingē eñ weeſen/eñ heft op die we
duwen/Eñ keert omme den wech der godlooſer
Die HEERE is coninck eewelic. Dijn God
Sion voorder eñ voorder. Ha le lu ya

¶ Den.C.eñ.xlvij.Pſalm. Laudate dñm.

A Louet dē HEERE/ wāt dē lofſanck on=
ſen Gode is ſijn/dat lof is lieflick ende
ſchoon. Die HEERE ſal Hieruſalē
timmerē/eñ te ſamē brengē die vſtootē in Iſrael.
Hi heelet die gebrokē vā hertē zijn/ Eñ verbin
det hare ſmertē. Hy tellet der ſterrē ghetal/ eñ
noemtſe alle met namē. Onſe HEERE is groot
eñ vā groter cracht. Sijns vſtāts en is geē getal.
Die HEERE rechtet op die allendige/ eñ voor
moedicht die godloſe totter aerdē toe. Singhet
deen nae dē anderē dē HEERE met danc/ eñ louet
onſen God met harpē. Die dē hemel met wolc
ken bedect/eñ bereyt reghē opter aerdē / Die hoy
op berghē laet waſſen Die den vee zijn voeder
B geeft/Den iongē rauens die hē aenroepē Hi en
heeft geenē luſt aē die ſtercte des paerts/Noch be
hagē aen yemāts beenen. Die HEERE heeft be
hagen aen die ghene die hem vreeſen: Die op ſine
goethept wachten. ¶.C.xlviij. Lauda Hieruſalem.

Prijſet Hieruſalem dē HEERE Zion C
looft uwē God. Want hi maect vaſt
die grendelen uwer poortē/ eñ ſeegēt di
ne kinderē daer inne. Hi maect dijnē palen vre
de/ende verſadet v met der beſter tarwen. Hi
ſeynt ſinē regē opter aerdē. Sijn woort loopt ſnellic
Hi gheeft ſnee ghelijc wolle/Hi ſtroyt rijm ghe=
lijc aſſchē. Hi werpt ſine ijs ſchollen gelijc vetē
Wie can gebliuen voor ſinen gheeſt. Hi ſeyndt
zijn woort eñ verſmeltſe/ Hi laet ſinē wint comen
ſo vloeyen waterē. Hy thoont Jacob zijn woort
Iſrael ſine ſedē eñ rechten/ Alſo en doet hy gee=
nen heydenē/Noch en laetſe niet weten ſine rechtē
Ha le lu ya. ¶ Den.C.xlix.Pſalm.Laudate dñm

Louet ghi hemelen den HEERE/Louet
hē inder hoochtē/ Louet hē alle ſine E
engelē/ Looft hē alle zijn heyr. Looft hē
ſonne eñ mane/Looft hē alle ſterrē eñ licht. Looft
hē ghi hemelē als hemelen/Eñ die waterē die bo=
uen ouer die hemelen zijn. Die moetē den name
des HEEREN louē/Wāt hijt ghebiet/ ſo werdet
geſcapē. Hi laetſe bliuē altoos eñ eewelic. Hi geeft
een inſettinge die en ſal niet voor bi gaē. Looft dē
HEERE opter aerdē/ghi waluiſſchē eñ alle diepte
Vier/haghel/ſnee/eñ dāpe/Wint des onweders
die zijn woort doet. Berghen eñ alle heuuelen
Vruchtbaer boomē eñ alle Cederē. Dierē eñ al F
le vee/gewormte eñ geuogelte met vederē. Ghy
Coningē opter aerdē eñ alle liedē / Princē eñ alle
rechters opter aerdē/ Jongelingen eñ maechdē/
Oude mette iongē. Moetē den name des HE=
EREN louē/Wāt ſinē name alleē is hooch/ſinē lof
is ouer hemel eñ aerde. Eñ hi verhooghet den
hoorne zijns volcs/Lof hebbē alle ſine heyligē/die
kinderē Iſrael/dz volc dz tot hē genaket Halelupa

¶ Dē.C.eñ.l.Pſalm.Cātate dño. Ha le lu ya.

Singhet dē HEERE een nieuwe liet/
ſinē lof is inď gemeyntē der heyligē.
Iſrael verblijde hē dies die hem ghe= E
maect heeft/Die kinderē Zion moe
ten vrolic zijn ouer haren Coninck.
Si moetē ſinē name louē indē reye/ Met tāboe
ren eñ harpē moetē ſi hē ſpelē. Wāt die HEE
RE heeft welbehagē aē zijn volc Hi verciert die al
lendige met ſalicheyt. Die heyligē moetē vrolick
zijn in eerē/Eñ beroemē op harē legere. Haren
hals vhooghet God/Eñ een ſweert aē beyde ſidē
ſnidēde is in harē handē. Dat ſi wrake oeffenen F
onder die heydenē/Straffinge onder den volcken
Om hare Coningē te binden met ketenē/ eñ ha
re edelē met yſerē boeyē Op dat ſi aen hen doē
dat oordeele daer af gheſcreuē is/Sulckē cieragie
hebben alle ſine heylighen. Ha le lu ya

¶ Dē.C.eñ.li.Pſal.Laudate dñm i ſctis.Ha le lu ya

Louet den HEERE in ſinen heylichdom.
Louet hē inď vaſticheyt zijnder ſtercten G
Louet hē in zijnder macht/ Louet hē/
na der menichte zijnder heerlichz. Louet hē met ba=
ſuynē geclāc/Louet hē met luytē eñ harpē / Louet
hē met trōmē eñ reyē / Louet hē met ſnarē eñ pipē
Louet hē met helle cimbalē Louet hē mz cimbalē
in dat iuchē. Al wat adem heeft / loue dē HEERE

Die sproken Salomonis

¶ Die Godlijcke wijsheit roept ende vermaent
ons door den mont Salomon/Ende waer schout
ons voor die schalcke/der welcker woorden /ma
nieren /eñ straffinghen hier oock bescreuē worde

Dat.eerste.Capittel.

A Dit sijn dye spro-
ken Salomo des conincs
Israels. Dauids soō/om
te leeren wijsheyt eñ sede
licheit/verstāt/cloecheyt/
gerechticheit/oordele/eñ
redelicheit. Dat die onwe
tende/behēdich/eñ die jō-
gelingen constich eñ bedachtich worden.
Wie wijs is die hooret toe/eñ beteert hē/eñ wie
verstandich is/ die sal bequaē worden/dat hi vne-
me die sprokē eñ hare bediedinge /die woordē der
wijsen eñ hare maren. Die vreese des HEEREN is
l.c.r een beghinsel der kennisse. Die dwasen verachten
B wijsheit eñ onderwisinge
Mijn kint geeft gehoore der onderwisinge ws
vaders/eñ en laet die wet uwer moeder niet Wāt
dat is uwē hoofde die beste cieriagie/eñ eenen hals
bant aen uwē halse/Mine kint als v die sondaers
locken so en volcht niet. Als si seggē gaet met ons
wi willen op bloet loerē/ eñ den onschuldighē son
der sake lagē leggē / wi willense leuende verslindē
gelijc die helle/eñ die goede als die ōderwaerts in
die cuyle varen/ wy willen groot goet vinden/wi
willen onse huysen met rouen veruullen Waghet
met ons/Onser alder sal een borse sijn/ Mine kint
C en wādelt dē wech niet met hen/ Weert uwē voet
lit.b van haren padt/Want hare voeten loopen totten
quade/eñ haestē bloet te storten. Want het is te v
geefs dat nette wt worpē/voor die ogen der voge
len. Oc leggē si malcanderen lagen op haer bloet
eñ deene staet den anderen na die siele/ Also sijn die
wegen alre gieriger gedaen /dat deen den anderen
die siele neemt.
Die wijsheyt claecht daer buytē/eñ laet haer hoo
ren op die straten/Si roept in die dooren der poortē
voor onder dat volc. Si spreect hare woordē in die
stadt/Hoe lange wilt ghi onwetende / onwetende
zijn/eñ die spottert luste tot spotterie hebbē/eñ dye
dwasen die kennisse haten/keert v tot mijnē straf-
finge/Siet/ic wil v minen geest wt seggē/eñ v mi
D ne woorden vertellen
.viij.c Want ic dan roepe eñ ghi weygert v/ic strecke
mine hāt wt/eñ niemāt en achtet daer op/eñ latet
varen alle minen raet/eñ en willet mijne straffin-
ge niet/So wil ic ooc lachen in uwē ongeualle/eñ
v bespottē/als daer comt dat ghi v vreest/ Als ouer
v comt/gelijc eenē storm dat ghi vreest/eñ uwe on
geualle als eē tempeest/Als ouer v benautheit eñ
noot comt/Dan sullen si mi roepen/maer ic en sal
niet antwoorden/Si sullen my vroech soecken/ eñ
niet vinden/Om dat si die kennisse haten/eñ en v
kosen des HEEREN vreese niet/si en wildē mijns
raets niet /eñ lasterdē alle mine straffinge/So sul
len si eten vandē vruchtē haers weechs/eñ vā ha-
ren raet sadt worden/Des den onwetenden ghe-
luste/dodetse/eñ der sottē gheluc verderftse/Mer
wie mi gehoore geeft/sal seker bliuē/ genoech heb
ben/sonder vreese des quaets

¶ Hi bewijst wat profijt dat wt der wijsheit coēt

Dat.ij.Capittel

Ine kint wilt ghi mine reden aen ne A
men/eñ mine geboden bi v behoudē
dat uwe ore achtinge hebbe op wijs-
heyt/so moet ghi v herte neyghen tot
ten verstādē/Wāt ist dat ghi dat ver
stant roepet/ende crijschet daer na/Ist/dat ghi dat
soect gelijc siluer/eñ ondersoect gelijc die scatten /als
dan sult ghi die vreese des HEEREN verstaen/ eñ
Gods kennisse vinden
Want die HEERE geeft wijsheit/ eñ wt sinen
monde coemt kennisse eñ verstant/Hi latet den op B
rechten ghelucke /eñ beschermet die vrome/eñ be
waert die padē des oordeels/eñ bewaert dē wech
sijnder heyligen/Dan sult ghi verstaen gherechtic-
heyt eñ oordele/eñ oprechticheit/eñ allen goeden
wech
Ist dat die wijsheit v ter herten gaet/eñ v siele
lust heeft tot die kēnisse/so sal v voordachticheyt be-
waren/eñ verstant sal v behoeden/dat ghi wt ghe- C
trocken wort vandē quaden wege/ vanden genen
die verkeerde dingen spreken/die daer verlatē dye
rechte bane/eñ gaen duystere wegen/Die hen ver
blidē quaet te doene/ eñ sijn vrolic ouer die vkeer-
de boosheit/Die welcke verkeert sijn op harē wech
eñ op hare padē wederspannich
Op dat ghi verlost wort vander vreemder /eñ
die met uwe en is/die smeekende woordē geeft/eñ
vlaet den meester haerder ionchz / en vergetet dat
verbonts haers Gods /want haer huys neyget hē
totten doot/eñ hare gangen totten verlorene/Alle
die/die tot haer in gaen en comen niet weder/eñ en
aengrijpen den wech des leuens niet. D
Op dat ghi wādelt op goede wegē/eñ bewaert
die paden der gerechtiger/ wāt dye oprechtige sul-
len inden lande woonē/eñ die vrome sullen daer in
ne bliuen/Maer die godlose worden wt den lande
geroept/eñ dye vachters wordē daer wt genomen

¶ Hi vermaent ons totter vreesen Gods eñ tot
lijdtsaemheyt/Eñ hier wort verhaelt een lof der
wijsheyt/ende vermaent ooc ons v ie selue aen te
hanghen/

Dat.iij.Capittel.

Ine kint en vergetet mijnder wet niet
ende v hert beware mijne ghebodē
Want si sullen v lanc leuē/ende goede
iaren/ ende vrede vrengē/goetheyt eñ
trouwe en sullen v niet laten/ Hanctse
aen uwen halse/eñ scriftse in die tafel ws hertē /so
sult ghi gonste eñ cloecheit vindē/die Gode eñ den
menscen behaecht/ Verlaet v op dē HEERE vā ge-
heelder herten/eñ en vlaet v nz op v verstant/Mer
kenēt hē in alle uwe wegē/ so sal hi uwe gāgē spoe E
digē/En dunct v niet wijs sijn/Mer vreest dē HE
RE eñ wijcket vāden quade/Dat sal uwen nauele
ghesont sijn/ende uwe gebeente veruerssen.
Eert den HEERE vā uwē goede / eñ vādē eerste
lingen alles ws incomēs/So sullē uwe schuerē vol
worden/eñ uwe wijnpersen met moste ouer lopē
Mine kint/ en verworpt die castidinge des HE

HEER niet/ en̄ en sijt niet onuerduldich ouer sine straffinge. Den welcken die HEERE straft/ dien heeft hi lief/ en̄ welbehage aen hē gelijc een vader aen sinen soon.

Wel den mēsce die wijsheit vindet/ en̄ den mēsce dē verstādenisse toeuliet/ Wāt het is beter die selue copen dan siluer/ en̄ haer incomen beter dan gout/ Si is edelder dā peerlē/ en̄ al dat ghi wēschen mocht en is haer niet te gelikē. Langhe leuē is tot
C haerder rechter hant/ Tot haerder slincker hant is rijcdom en̄ eere/ Hare wegē zijn liefelike wegē/ en̄ al le hare padē sijn vrede/ Si is eenē boom des leuēs allen dē genē diese aengripen/ en̄ salich sijnse diese houdē/ wāt die HEERE heeft die aerde door wijsheit gefundeert/ en̄ door verstādenisse die hemelē bereit. Door sine kēnisse sijn die dieptē gedeelt/ en̄ de wolckē met dauwe druppende gemaect.

Mine kint en laetse niet vā uwē ogen wijcken bewaert gelucsalicheyt en̄ voorsichticheit/ die sullen uwer sielē leuē sijn/ en̄ uwē mōt sal vriēthout sijn/ Dan sult ghi sekerlic wandelē/ op uwē wech/ Dat uwē voet hē niet stotē en sal. Legget ghi v neder/ so en sult ghi niet vreesen, mer sortelick slapē dat ghi niet vreesen en derft voor haestelike ouaernisse/ noch voor den storm der godloser als hi cōt. Wāt die HEERE is uwe bescerminge/ die behoet uwen voete/ dat hi niet geuangen en worde

En ontsegget niemandē goet te doen/ ist dat uwe hant vā Gode heeft dz te doē/ En segt niet tot uwen vriēt gaet henen en̄ comt weder/ morgē wil
D ic v geuē/ ist dat ghijt hebt/ En pijnt niet quaets tegen uwē vrient die op trouwe bi v woont/ En kijuet met niemāt sonder sake/ ist dat hi v geē leet gedaē en heeft/ En volcht niet na met benidige/ eenen ongerechtē en̄ en verkiest sijnder wegē geen/ want die HEERE heeft een afgriselicheit aendē afballighē/ en̄ sine verholētheit is bi dē oprechtē/ In t huys der godloser is die vlocche des HEEREN/ Maer dat huys des gerechtigē wort gesegēt. Hi sal de bespotters bespottē mer den allendigē sal hi genade geuē/ die wijse sullē eere beeruē/ mer der sotter verhoginge is schande

¶ Een vaderlike vermaninghe/ der wijsheit aen te hāgē met den profite daer aen hangēde/ en̄ hoe datmē die ledē des lichaems voort quaet behoeden sal

Dat.iiij Capittel

Hoort mine kinderen die ondwijsinge ws vaders/ en̄ merct/ op dat ghi die verstandenisse bekēnet/ want ic geue
A v eē goede leeringe/ en verlaet mine wet niet/ Wāt ic was mijns vaders soon/ eē teedere en̄ een eenige voor mine moeder/ En̄ hi leerde mi en̄ sprac/ Laet v herte mine woordē om nemē/ hout mine geboden so suldi leuē/ Vercrijcht wijsheit/ vercriget verstandenisse/ en vergetet niet/ en̄ en wijct niet vāder redene mijns mōts En verlaetse niet/ so sal si v behoudē/ bemintse/ so
B sal si v bewaren/ Vercrijcht dye wijsheit voor dye eerstelingē der wijsheit/ en̄ vercrijcht die verstandenisse voor alle uwe besittinge/ hoochtse/ so sal si v verhogē/ en̄ sal v tot eeren maken/ ist dat ghise aenueert/ Si sal v hooft schoon toe makē/ en̄ sal v vercieren met eender fraeyer cronen

Hoort mijn kint en̄ ontfanct mine redene/ so sullen uwer iaren vele worden/ Ic wil v dē wech der wijsheit leyden

Ic wil v op die rechte bane leydē. Dat wanneer ghi gaet/ uwen ganc niet suer en worde/ en̄ als ghi loopt/ dat ghi v niet en stoot/ Vaet die onderwisinge/ en laetse niet/ bewaertse want si is v leuen

En comt niet op der godloser padt/ en̄ en treet niet op den wech der boosen/ Laet hem varen/ en̄ en gaet niet daer inne/ Wijcket van hem en̄ gaet voorbi. Wāt si en slapen niet/ si en hebbē quaet gedaē/ en̄ si en rustē niet/ het en si dat si schade hebbē gedaen/ want si voedē hen van ongodliken broode/ en̄ drincken vandē wijn des ongherechticheyts
Maer der gerechtiger pat blinct gelijck een licht C
dat daer voort gaet/ en̄ liechtet totten vollē dach toe Maer der godloser wech is doncker/ en̄ si en weten niet waer si vallen sullen

Mine sone aenmerct op mijne woorden/ ende neycht v oore tot mijnder redene/ en laetse niet vā uwen oogen varē/ behoutse in uwer hertē/ Want si sijn dat leuē den genen diese vinden/ en̄ ghesont haren gheheelen liue/ Bewaert v herte met alder neersticheyt want daer wt gaet dat leuen/ doet vā v den verkeerden mōt/ en̄ laet die laster lippen verre van v sijn/ laet uwe oghen straes voor hen sien/ en̄ uwe wijnbrauwē recht voor v henē sien. Laet uwe voetē gelijc voor hen gaen/ so worden alle uwe wegen geuordert/ En wanckelt nyet ter rechter noch ter slincker sidē/ keert af uwen voet vanden quaden D

¶ Vermaninge totter wijsheyt/ waer scuwt ons die wijsheyt voor die vrouwen/ en̄ alle aēuechtinge/ En vertelt ooc wat schade daer wt coemt/ alsmen dien aenhangt/ Leert ooc datmē dē gehoudē vrien delikē bistaen sal/ ende bescrijft ooc deynde der godlosen

Dat.v.Capittel.

Mine kint aenmerckt mijne wijsheyt/ neycht uwe oore tot minē verstande op dat ghi behout voorsichticheyt/ en̄ uwe lippen die kennisse bewarē/ wāt die lippen der hoeren sijn een honichseem/ en̄ hare kele is ghelatter dan olie/ Maer naemaels bitter gelijc alsene/ en̄ scerp gelijc een sweert aen beyde siden snidende/ hare voeten loopen totten doot onderwaerts/ hare ganghen vercrijghen die helle/ Si en gaet niet recht optē wech des leuēs hare treden sijn onghestadich/ dat si nyet en weet waer si gaet. B

Dus hoort mi nv mine kint/ en̄ en wijcket nu van der redene mijns monts/ leet uwe wegē verre vā haer sijn/ en̄ en genaket nu totter doren haers huys op dat ghi dē anderē uwe eere niet en geeft en̄ uwe iarē dē grouwelikē. Dat die vreēde hē nu vā uwen vermogē en versadē/ en̄ uwe arbeit nu en si in eens anders huis/ En̄ moet namaels suchten/ als ghi v lichaē en̄ goet verteret hebt/ en̄ seggē/ och hoe hebbe ic die castiēde ondwijsinge gehaet/ en̄ in mine herte die straffinge v̄smaet En̄ en hebbe niet gehoort die stemme mijnder leeraers/ en̄ mine oren niet gheneycht totten ghenen die mi leerden/ Ic ben schier in alle ongeluc ghecomen/ onder die ghemeynte en̄
vergaderinge. C

Drinct water wt dinen putte/eñ voedet wt uwen
D fonteynen/Laet uwe fonteynen wt vloeyen/eñ die
waterbeken op die straten. Mer hebbet ghise allee
ne eñ geen vreemde met v/V fonteyne si gesegent
eñ verblijt vandẽ wiue uwer ioncheit/lieflic is die
hinde/vrienthout dat ree/laet v haer liefde altoos
versaden/eñ vermaect v altoos in haerder liefden/
Mijn kint waer omme wilt ghi v aen die vreemde
vermaken/eñ omhelset een andere/ want yeghelics
weghen zijn stracs voor den HEERE/ eñ hi metet
alle hare gangen/ Dye misdaet des godlosen sal hẽ
vaen/eñ sal metten stric sinder sonden ghehouden
worden/ Hi sal steruẽ sonder castiende onderwijsin
ge/eñ om zijnder grooter dwaesheyt wille sal hi dolẽ

¶ Waerschout voor borge te worden vermaent den tragen tot arbeyt/bewijst die schalcheyt der valscher clappaerts ende der oproeders/ waerscout ons voor overspel/ want die schadelijcker is dan dieuerie/

Dat.vi. Capittel.

A Mijne kint/wort ghi borge voor uwẽ
naesten/so hebt ghi uwe hant bi eenẽ
vreẽdẽ verbodẽ. Ghi zijt verknoopt
metter redene ws monts/eñ geuan
gen metter redene ws mõts/so doet
doch mine kint also/eñ verlost v/wãt ghi zijt uwen
naesten in die hant gecomen/loopt haest/eñ driuet
uwen naestẽ/En laet v ooge niet slapẽ/noch uwe
oogen lidt niet sluymeren Verlost v als een Rhee
vander hant/ende gelijc eenen voghel wt der hant
des voghelaers/
Gaet henen totter miere/ghi luye/siet haer we
ghen aen/eñ wort wijs/Hoe wel si ghéenen prince
B noch hooftman/noch heere en heeft/bereyt si noch
tans haer broot indẽ somer/ eñ vergadert hare spij
se indẽ oogste. Hoe lange ligt ghi luy? wanneer wilt
ghi op staen van uwen slape/ia slapet noch een wei
nich/sluymt een weinich slaet die handẽ in malcan
deren/een weinich dat ghi slaept/so sal v die armoe
de comen gelijc eenen wandelaer/eñ dat gebrec ge
lijck een ghewapent man/
Een onnut mensche een luesich man/gaet met
verkeerden monde/hi wencket metten oogẽ/hi be
diedet mettẽ voetẽ/ Hi leert met vingeren hi leyt al
tijt op quaet toe/ ende verkeeret in sijn herte/ende
maect twist/Daeromme sal hẽ sijn ongeluck botte
lijc comen/eñ sal snellic te stuckẽ gebreuen wordẽ
als datter gheen hulp sijn en sal.
C Dit sesse stucken hatet die HEERE/eñ aen tse
uenste heeft hi een afgriselicheit/Hooge oogen/val
sche tongẽ/handẽ die onschuldich bloet stortẽ/Een
herte dat met quade listicheyt omme gaet/Voeten
die snelle sijn om scade te doen/Valsche getuyghen
die stoutelic luegen spreken/ Eñ die twist tusschen
broeders maect.
Mine kint bewaert die geboden ws vaders/eñ
en laet die wet uwer moeder niet varen Bintse sta
mẽ op v herte altijt/eñ hangse aen uwen hals/Als
ghi gaet dat si v geleyden Als ghi v neder legt/dat
si v bewaren. Als ghi õtwaect/dat si v gesprekẽ zij
Wãt dat gebot is een keersse/eñ die wet een lichte
eñ die straffinghe der disciplinen is eenen wech des
leuẽs/ op dat ghi bewaret wort voor den quaden
wiue/voor die sachte tonge der vreemder/En laet
v haerder schoonheyt met gelusten in uwer herten
En verhanct v niet aen haerẽ wijnbrauwen/want
een hoere neẽt een stuc broots/Mer eẽ gehoude
de vrouwe vaet dat edele leuẽ Can ooc yemãt een
vier indẽ boesem behoudẽ/ dat sine cleederen niet
en vernẽ/ Hoe soude yemãt op colẽ ghegaen/dat si
ne voetẽ niet verbernt en soudẽ wordẽ/ Also gaet
het/wie tot zijns naestẽ wijf gaet/Geene en blijft
ontschuldich diese aentast
Eenen dief en versmaetmẽ niet/al steelt hi om
sine ziele te versadẽ/als hẽ hongert/ Eñ ist dat hy
beuondẽ wort/ soe geeft hijt seuenuout weder/eñ
geeft ouer allet goet in sinẽ huyse/ Maer dye met
eenẽ wiue ouerspele doet/die is eene sot/die brẽgt
zijn leuen int verderuen/Daer toe ouercomt hem
plage/eñ sine schandẽ en wordẽ niet wt gedaen.
Wãt die verbolgẽtheit des mãs wort met toor
nigher liefdẽ beroert/eñ en spaert niet ter tijt der
wrakẽ/eñ en aẽsieget geenẽ persone/die daer ver
soene/ eñ en wil ooc niet/al wildet ghi vele scenckẽ

¶ Vermaent ons tot wijsheit/ Ende verteli die manieren der vrouwẽ/Ende wat scaden dat diẽ ontmoetẽ/ die der aenuechtingẽ des vleechs aẽ hangẽ/ende die becoringe consenteren/

Dat.vii. Capittel

Mine kint/behout mijne redene/ende
verbercht mijne ghebodẽ bi v/ hout
mijn ghebodẽ/ so sult ghi leuẽ/Ende A
mijn wet/ ghelijc uwen oochappele/
Bintse aẽ uwe vingerẽ/ scrijftse/ op
die tafele ws herten/ Segt totter wijsheit/ ghi zijt
mine suster/eñ noemt de verstãdicheyt uwe vrien
dinne/op dat ghi bewaert wort voor dat vreemde
wijf/ voor een andere die soete woordẽ gheeft/
Wãt aen t venster mijns huys keec ic door dye
tralien/eñ sach onder die onwetende/eñ wert ge
ware onder die kinderẽ eenẽ sotten iongelinc/ dye
ginc opter straten aen eenẽ hoecke/eñ ginc opten
wech aen haren huyse inder scemeringe aendẽ a-
uõt des daechs/doẽ het nacht wert eñ doncker was
Eñ siet daer gemoete hẽ een wijf in hoeren ciria-
gie/listich/wilt eñ õgebondẽ/dat haer voetẽ in ha
ren huyse niet ghebliuẽ en consten/ nv is si buyten B
nv op die stratẽ/ eñ laget in allẽ hoeckẽ/Eñ greep
hem eñ custede hẽ ombeschaẽt/ eñ sprac tot hẽ/Ic
hebbe huden dootoffere voor mi betaelt voor mij
ne geloofte/Daer omme ben ic wt gegaẽ/om v te
gemoetẽ om v aensicht vroech te soecken/eñ heb-
be v geuondẽ. Ic hebbe mijn bedde geciert met cie
ragie/met bontẽ tappisserie wt Egipten/Ic heb
be minẽ leger met meyen/myrrẽ/aloes/eñ caneel
verciert Comt laet ons der borstẽ sadt wordẽ/tot
aen den morgẽ/ eñ laet ons der liefdẽ plegẽ/ Wãt C
die man en is niet thuys/ hi is eenẽ verrẽ wech ge
trocken/ Hi heeft den geldtsac met hem genomen
wie weet/ wanner hi thuys comt/Si brachter hẽ
toe met vele woordẽ/eñ creech hem daer inne met
harẽ smeekende lippen/ Hy volchde haer ter stont
na/ gelijc eenẽ osch ter vleeschbanc gheleypt wort/
eñ gelijc totten boyen daer mẽ die sotten castijt/
tot dat si hem mettẽ pile/die leuere splittet/gelijck
eenẽ vogel totten stricke haest/eñ en weet met dat
hem dat leuen geldet
So gehooret mi nv mine kinderẽ/eñ aenmerct D
die reden mijns monts. En laet v herte nyet varẽ
op haren wech/ ende en laet v nyet verleyden op
haerder banẽ/ Wãt si heefter vele ghewont ende

neder ghewoꝛpen/eñ alderley machtighe zijn van haer verwoꝛcht/Hare huysen zijn helsche wegen/ daermen onderwaerts varet in des doots camere

¶ Die wijsheyt roept eñ loct alle onverstandige tot haer/eñ si vertelt dien haer goedē ende hare macht Oc woꝛt die wijsheit hier gepresen eñ gelooft/vut welcken alle man verwect ende vermaet woꝛt/haer aen te hanghen   Capittel.viij.

A EN roept die wijsheyt niet/eñ die verstandenisse laet haer hooꝛen/openlic aendē weghe/eñ aen die straten staet si/daer mē ter doꝛē aē der stadt pooꝛten in gaet crijschet si/O ghi mannē ic roepe tot v/eñ crijsche tottē kinderē der menscē Merct o ghi onwetēde/die wetēthe yt/eñ ghi dwasen nemet ter herten/Hooꝛet/want ick wil spꝛeken eñ mine lippen sullē wat sonderlincs openbaren/ Want minē hals sal die waerheit spꝛeken/eñ mine lippen sullen hatē dat ongodlic is/Alle redenen mijns monts zijn gerecht/daer en is niet verkeerts noch valsches in/Si zijn alle slechte diese verstaen eñ recht den genen die kennisse vijnden

B Onfaet mine castiēde onderwijsinge/eñ niet silver/kennisse meer dan costelic gout/wāt wijsheit is beter dan peerlen/eñ allet datmē wēschē mach en can haer niet gelijckē/Jc wijsheit woone bi dye wetēheit/eñ ic vijnde vooꝛdachticheit/Dye vreese des HEERE N hatet dat arghe/die houaerdicheit dē hoochmoet/eñ den quaden wech/ eñ ben viant den verkeerden monde/Jc can raden eñ beleyden Jc hebbe verstāt/Jc hebbe macht Dooꝛ mi regneren die coningen/eñ die raetsherē setten dat recht Dooꝛ mi hanteren die pꝛincen opꝛechtelic/eñ heerscappen alle rechters opter aerdē. Jc beminne die mi beminnen/Eñ die mi vꝛoech soeckē vindē my/ Rijcdō eñ eere is bi mi duerachtich goet eñ gerech

C ticheit/Mine vꝛucht is beter dā gout eñ fijn gout Eñ mine incomē beter dan wtgecoꝛen siluer. Jck wandele op den rechten wege/Opter straten des oꝛdeels/Dat ic wel beradē soude die mi beminnē eñ haere schatten vol soude maken

✠ Die HEERE heeft mi beseten int beginsel zijn der wegē/ vooꝛ sine werck was ic doen ter tijt. Jc ben ingeset van eewicheit/van beghinsel vooꝛ dye aerde/Doen die diepten noch niet en waren/doen was ic al op weghen/Doē dye fonteynē noch niet met water enspꝛongē/Eer die berghē inghesrent waren/vooꝛ die houelen was ic op wegen/Hi en hadde die aerde noch niet gemaect/eñ dat daer aen is/noch die bergen des aertbodems/doē hi die hemelen bereyde doen was ic aldaer. Doē hi die diepten met sinē perck beuinck/ Doen hi die wolcken

D daer bouen aen hechtede/Doē hi vestichde die fonteynen der dieptē. Doen hi der zee dat perc stelde/ eñ die wateren/dat si niet en soudē ouer gaen sinē beuele/Doen hi dat fundament der aerden leyde/ Doen was ic bi hem/eñ spoedichde dat. Eñ hadde minē lust dagelics/eñ speelde vooꝛ hē alle tijt/Eñ speelde op sinen aertbodem/Eñ minē lust was bi den kinderē der menschen

Soo gehooꝛet mi nu mine kinderen/Wel den genen die mine weghen behoudē/ Hooꝛt die castiēde onderwijsinge eñ woꝛt wise/eñ en laetse niet varē/Wel den mensche die mi hooꝛt/dat hy wake aen mijn der doꝛē dagelics/dat hy waer neme aen die stijlē mijnder doꝛen/Wie mi vindet dye vindet dat leuen/eñ sal welbehagen vanden HEERE scheppen. Maer die aen mi sondicht/ die quetst sine ziele Alle die mi haten beminnen den doot. *

¶ Die wijsheyt noot te gaste alle onuerstandige sotten/si belooft haer groote dingē/weder omme so woꝛt die dwaesheyt in die gedaente van eender clappeye bescreuen/ welcke tot haerwaerts loct den sotten/die si verleyt/   Dat.ix.Capittel/

DJe/wijsheyt timmerde haer huys eñ hieuwe seuen calomnen/eñ schencte harē wijn/si slocch/ eñ bereide hare tafele/Eñ seynde haere deernen wt/ A om te noodē bouē op dat paleys der stadt/Wie onwetende is/die come herwaerts/Eñ totten dwasen spꝛac si/Coemt etet van minē bꝛoode/eñ dꝛincket vanden wijn die ick schencke/Verlaet dat onwetende wesen/soo sult ghy leuen/ende gaet op den wech der verstandenisse/

Wie den spotter castiende onderwiset/die moet schande op hem seluen nemen. Eñ wie dē godlosen B straft/die moet beschimpt woꝛden/ En straft den spotter niet/hi hatet v Straft den wijsen/die sal v beminnen/Gheeft den wijsen/so sal hi noch wiser woꝛden. Doet het condt den gerechtigen/ so sal hy toenemen/

Der wijsheyt beginsel is des HEERE N vreese Ende die verstandenisse is kennisse der heyligher dingen/want dooꝛ mi sullen uwer dagen vele woꝛden/Eñ die iaren des leuens sullen v meer woꝛdē Sijt ghi wijs/soo sijt ghi v seluen wijs/sijt ghi een spotter/soo sult ghijt allene dꝛaghen C

Daer is een dwasachtich/onrustich wijf/ vol clapperiē/eñ en weet niet/die sit in die doꝛe haers huys opten stoele bouē in die stadt/om te nooden alle die vooꝛbi gaen/eñ die recht op harē wech wādelē wie onwijs is/die make hem herwaerts/Eñ totten sotten spreect si/Dye ghestolen wateren zijn soete. Eñ dat verboꝛgē bꝛoot is genoechlic. Maer hi en weet niet/dat aldaer dooden zijn/ende haere gasten inder dieper hellen D

Die spꝛoken Salomonis

¶ Van dit capittel aen totten/xxxi/toe/woꝛden bescreuen ontallike/vele/schoone liefelike eñ wijselspꝛoken/Jn dē welcken die wijsheit met grotē pꝛofite geleert/Eñ die dwaesheit met harē schadēlike scouwē bewesen woꝛt/   Capittel.x.

EEn wyse soon maect dē vader vꝛolic Mer A een sotachtige sone es zijder moeder bedꝛuctheit

Der godloser schattē en zijn niet oꝛbooꝛlic/Maer gerechticheit vlost vandē doot

Die HEERE en laet dye siele des gerechten gheenē hongher lijden/ Maer hi verstoot der godloser salicheyt

Een ledighe hant/maect arm/Mer der neersti gher hant maect rijc

Wie inden somer vergadert/die is vꝛoet/Mer

wie inden oogst slaept/ die wort te schanden.
Dat hooft des gerechten heeft die segeninghe
Maer den mont der godloser / sal haer ongerech-
ticheyt ouervallen
Die gedenckenisse der gerechtiger blijft in dye
segeninghe / Maer dẽ name der godloser sal stinc-
ken/ Die wijs van herten is die ontfaet die ge-
boden/ Maer die eenẽ sotten mont heeft wort ge
slagen/ Wie onberispelijc wandelt/ die wandelt
seker/ Maer wie verkeert is op sine wegen/ die sal
openbaer worden/ Wye metten ooghen wenc-
ket/ die sal moeyte verwecken/ Eñ dye eenen sotten
mont heeft/ die wort geslaghen/ Den mont des
gerechten is een leuende fonteyne/ maer den mont
der godloser sal haer ongherechticheyt ouervallen
Haet verwert twist/ Maer liefde bedect alle o-
uertredinge/ Inden lippen des verstandighen
vintmen wijsheyt/ maer op den rugge des sotten/
behoort een roede/ Dye wijse bewaren dye ken
nisse/ maer der sotter mont is na bi den beruaren.
Dat goet des rijcken is sine vaste stadt/ mer dye
armoede maect den armen bloode/ Die gerech
te arbeyt totten leuen/ maer die godlose ghebruyct
sijns incomens totter sonde/ Dye bewaringhe
der castiender onderwisinghe is den wech tottẽ le-
uen/ maer wie die straffinge verlaet/ die blijft dolẽ
C de/ Valsche muylen decken haeren haet/ eñ wie
blameert dat is een sot. Waer vele woorden zijn
daer en gaet niet toe sonder sonde / Maer wie sine
lippen hout/ die is vroet.
Die tonge des gerechten is costelijc siluer / mer
dat herte der godloser is niet/ Die lippen des ghe
rechtighen voedender vele/ maer dye sotten sullen
van haerder dwaesheyt steruen.
Die seeghenninghe des HEEREN maket rijcke
D sonder moeyte.
Een sot bedrijft moetwillicheyt/ eñ heeft noch
daer toe sinen spot mede/ maer die man is wijs die
daer op merct.
Wat die godlose vreest/ dat sal hem ontmoeten
eñ den gerechtigen wort gegeuẽ so wat si begeren
Die godlose is ghelijc een tempeest dye voorby
ghaet/ eñ niet meer en is/ maer die gherechte blijft
eewelijc staende/ Also azijn den tanden/ eñ den
rooc den ooghen doet/ so doet die trage den genen
die hem seynden.
Die vreese des HEEREN verlengt dye dagen/
maer die iaren der godloser worden vercortet.
* Dat verwachten der gherechtigher sal blij-
schap worden/ maer den hope der godloser sal ver
loren sijn/ Den wech des HEEREN is des vro
men moet/ maer die quaetdoenders sijn bloode.
Die gerechtige en wort nymmermeer om ghe
stoten/ maer die godlose en sullen niet inden lande
bliuen/ Den mont des gherechtighen brengt
wijsheyt/ mer den mõt der verkeerder wort wt ge
roeyt/ Die lippen des gerechten weten wat wel
behaecht/ maer der godloser mont is verkeert/ *

A ¶Dat.xi.Capittel.

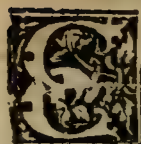
EEn valsce waghe is den HEERE
een afgriselicheyt/ maer een volle ge-
wichte is sijn welbehagen.
Waer stoutheydt is daer is oock
smaet / maer wijsheyt is by den oot-
moedigen/ Die vroomheyt sal die oprechte ley
den/ maer dat wt tredẽ der verachters sal si ver-
stooren/ Ghoet en helpt niet inden dage der
gramschappẽ/ maer die gerechticheyt verlost van
den doode/ Die gerechticheyt des vromẽ stiert
sinen wech / maer die godlose sal vallen / door sine
godloos wesen.
Die gerechticheyt der oprechter salse verlossen B
Maer die verachters worden gheuanghẽ in haer-
der schalcheyt.
Als die godlose mensch sterft/ is die hope verlo
ren / Ende dat verwachtẽ des onrechten sal ver-
ghaen/ Die gerechte wort wt der noot verlost
Eñ die godlose comt in sine plaetse.
Door dẽ mont des gheueynsdẽ wort sijn naes-
te verdoruen/ Maer door kennisse worden die ge
rechtighe verlost.
Een stadt verblijt haer/ alst den gherechtighen
wel gaet/ eñ als die godlose vergaen/ soe wortmẽ
blide Door die segeninghe der oprechtiger / wort
een stadt verheuẽ. Mer door den mõt der godlo-
ser/ wortse te stucken ghebroken.
Wie sinen naesten veracht/ is onwijs / Maer
een verstãdich man stillet dat. Een blameer-
der verraet al wat hi heimelic weet/ Maer wie vã
getrouwer herten is /verbercht dat selue. C
Waer geenen raet en is daer ghaet dat volck
onder/ Mer waer vele raetgeuers sijn daer ghaet
het wel toe.
Wie voor eenẽ vreemden borch wort die sal oñ
gheual hebben/ Mer die hem voor geloue wacht/
is seker/ Dat is eẽ gracioes wijf/ die de eere on-
derhout/ Maer dat sijn die stercke dye dẽ rijcdom
onderhouden.
Een ghoedertierẽ man spenet oock sine siele
Mer een onuriẽdelijcke bedroeuet ooc sinẽ vrient
Die godlose doet eẽ ongestadich werck / Mer
wie gerechticheyt zaeyt/ die sal een gestadich loon
hebben/ Want gerechticheyt vordert totten le
uen/ Maer den quade na te volghen/ vordert tot
ter doot. Die HEERE heeft afgriselicheyt aen
een verkeert herte/ ende welbehaghẽ aen die ghe
ne die onbeulect sijn/ Dẽ bosen en helpt niet/
al waert dat si oock alle die handẽ te samen deden
Maer der gerechtigher zaet sal behouden wordẽ
Een schoon wijf sonder sedelicheit/ is ghelijck
een soch met een gulden spansel opter nuesen. D
Die begeerte der gherechtiger behaghet wel/
Maer den hope der godloser is gramschap
Eene deylet wt eñ heeft altoos meer/ eẽ ander
hout aen hem als hy genoech heeft/ eñ wort noch
tans armer.
Die siele die daer rijckelijc seghent wordet vet/
Ende wie dronckẽ maect/ die sal ooc dronckẽ wor
den/ Wie coren inhout/ dien vloecken die liedẽ
maer segeninge comt ouer hem diet vercoop/.
Wie daer goet soect/ dien ghemoet goet/ Mer
wie na ongheluc haect /dien salt ghemoeten/
Wie hem op sijn rijcdom verlaet /die sal onder
ghaen / Maer die gerechtige sullen groenen ghe-
lijc een blat
Wie sijn eygen huys bedroeft/ die sal wint tot
erfdeel hebben/ Ende een sot moet een knecht des
wijsen sijn

Die vrucht des gerechtigē is eenen boom des
leuens/eñ eē wise ghewinnet eenen dat herte ane/
Ist dat den gherechtē opter aerden vergouden
wort/waer wil die godlose eñ sondaer bliuen

Dat.xij.Capittel

A V Je castiende onderwisinge bemint/
die wil verstādich worden/Mer wie
straffinge hatet die blijft een sot
Wie goet is/die schept welbehagen
aenden HEERE/maer een moetwil
lige sal verdoemt wordē. Een godloos wesen
en vordert den mēsche niet/Maer die wortel der
gerechtiger sal bliuen/ Een redelic wijf is een
crone haers mans / Mer een schandelijcke is een
etter in sinē gebeēte. Die gedachtē der gerechti
ger sijn oordele/Mer die aēslagē der godloser sijn
valsch Die woordē der godloser loerē opt bloet
Mer der oprechtiger mōt verlostse Die godlose
wordē om gekeert/eñ en sullē niet meer sijn/mer
B dat huys der gerechtiger blijft staen/ Een mā
wort gelooft om sijnder cloecheit wille/maer wie
ongerecht is/die wordet veracht/ Wie verwor=
pen is/eñ neemt des sijs ware /die is beter dā een
grote gheachte die broots gebrec heeft
Die gerechte kent die siele sijns vees/Mer dat
herte der godloser is grouwelick/ Wie sinen ac
ker bouwet/die sal broots plāteyt hebbē /mer die
ledich gaet is onwijs Die begheerte der godlo
sen iaget na ongeluck/maer die wortel der gerech
tigher sal vrucht brengen
Die quade wort bestrict door eenen sondigen
mont/maer die gerechtighe ontghaet die benaut=
heyt Vele goets comt enē door die vruchte des
monts/eñ den mensche sal vergoudē worden/nae
C dien sine handen verdient hebben
Den sottē behaecht sine maniere wel/mer wie
raet hoort die is wijs
Een sot geeft sine gramschap ter stont te ken=
nen/mer wie den smaet verberget die is loos
Wie warachtich is/die zaeyt wat recht is/mer
een valsche getuyge bedriecht.
Wie voorsnappich is/die steect als een swcert/
maer die tonge der wijsen is heelsaem
Warachtige lippen bliuen eewelic / maer dye
valsche tonge verandert haer haestelic
Die quaet dencken inder herten/worden bedro
gen/mer die totten vrede raden hebben bliscap
Den gerechtigen en sal geen leet ghelschieden/
maer die godlose sullen vol ongeluc sijn
Valsce mondē sijn den HEERE een afgriselichz
mer die getrouwelic doē/dat is sijn welbehaghen
Een schalck man verbercht dye kennisse/maer
dat herte der sotten prijst sotheit
D Een neerstige hant sal heerschappen/mer dye
laetueerdich is /sal cijs moeten gheuen
Sorchuuldicheyt inder herten crencket /maer
een vriendelick woort verblidet
Die gherechtige heuet beter dan sijn naeste /
maer der godloser wech verleytse
Een laetuerdige hāt/en gelucket sijn hant ee
ringe niet /mer een neerstich mensche wort rijck.
Op den wech der gerechticheyt is leuen /eñ op
ten gebaenden padt en is geen doot

Dat.xiij.Capittel

En wise soon laet hem dē vader ca=
stiende onderwisen/mer een spotter
en hoort die straffinghe niet Een
man etet vander vrucht des monts/
maer die siele der verachters is onge A
rechtich. Wie sinen mont bewaert/die bewaert
sine siele/maer wie met sinen mont ombehoedelic
wt vaert/die sal verstricken Die luye begheert/
eñ en heues nochtans niet/ maer die siele der neer
stiger sal versaet worden/ Die gerechtige hatet
valsche woordē/mer die godloose scendet eñ lach=
ter Die gerechticheit behoet den vromen/ mer
dat godloos wesen brengt eenen totter sonde
Daermen meynt datter rijcdom si daer en is
niet/eñ daermen meynt datter armoede is/daer is
te vollen genoech. Mettē rijckdomme verlost B
een sine siele/mer een arme en hoort die straffinge
niet/ Dat licht der gherechtiger maect vrolick
mer die keerse der godloser wort wt gheblușcht.
Onder den stoutē is altoos twist/ mer die met
rade alle dingen doen/die sijn wijs/ Rijcdom
wert weynich/ist datmēt te mildelic verdoet/mer
watmē tsamē houdet/dat wort groot/ Den
hope die hē vertrect/die beuaut dat herte/ mer ee= C
ne begheerte die daer coemt/is eenē boom des le=
uens/ Wie dat woort veracht die verderft hem
seluē/Maer wie dz gebot vreest/die sal vrede heb=
ben/ Die wet des wijsen is een leuende fontey
ne/om die stricken des doots te midē
Een aengename cloecheyt gheeft gonste/Maer
der verachters wech is hardt/ Een versiende
doet alle dinc met bescheydenheyt/Mer een sotte
breydet sotheyt wt. Een godlose bode brēgt on
geluck/ mer een getrouwe legaet is heelsaem.
Wie castiende onderwisinge laet varen/die heeft
armoede eñ schande. Maer wie die straffinghe be=
waret/sal ter eeren comen.
Als een begeerte coemt/die doet der sielen sacht/ D
maer die dat quaet midet/is den dwasen een afgrij
selicheyt.
Wie mettē wijsen ōme gaet/ die wort wijs/mer
so wie der sotten geselle is/die sal ongeluc hebben/
Onghéluc veruolghet die sondaers / maer den
gherechtighen wort goet vergouden/Die ghoede
sal eruen op kints kinde/mer des sondaers ghoedē
wort den gerechtigen voor gespaert. Daer is ve=
le spijsen in die vorē der armer/mer sommige ver=
gaderen sonder oordele Wye sine roede spaert
die hatet sinen sone/Mer wie hem lief heeft/die on
derwijst hem ter stont Die gerechte etet dat sine
siele sat wort Mer der godloser buyc heeft altoos
ghebreck.

Dat.xiiij.Capittel.

Oor wijse wiuen wort dat huys ghe
timmert/ Maer een sottinne breket
in stucken met haren doene.
Wie den HEERE vreest die gaet A
op die rechte bane/Mer wie hem ver
smaet/die wijct wt sinen weghe.
Inden mont der sottē is dat scepter der houaerdic
heyt/maer die lippen der wijsen bewarense.
Waer geen osschen en sijn/daer is die cribbe rein
Maer waer die ossche werckende is/ daer is veele
incomens.

Een getrouwe ghetuyge en liecht niet/ Maer
een valsche getuyge liecht coenlijc/ Die spotter
soect wijsheyt eñ en vintse niet/ Maer den verstan
dighen is die kennisse licht/ Comt ghi eenen sot
ten ane/ so en vint ghi geen lippen der bescheyden=
heyt/ Dat is des verstandigen wijsheyt/ dat hy
op sinen wech merct/ maer dat is der sotten dwaes
heyt/ dat het enckel bedroch met hen is/ Die sot
ten bedriuen den spot metter schult Maer dat wel
behagen is onder die oprechtige/ Een herte dat
B sijnder zielen bedroefkenisse weet/ onder des seluen
blijschap en can hem geen ander gemengen/
Dat huys der godloser wort vernielt/ Mer dye
tente der oprechtiger sal toe nemen/ Eenen be
haget sijnen wech wel/ Mer sijn laetste reyct tottē
doot/ Dat herte heeft ooc smerte int lachē/ Eñ
dat eynde der blijschapen is droefheyt/ Dye on
nutte sal van sinen wege sat worden/ Mer een goe
de man sal ouer hem sijn/ Een onwijse gelouet
al/ maer een verstandighe/ mercket op sinen ganck
Een wijse vreest/ eñ schouwet dat arch/ Maer
een sot vaerter stoutelic door/ Een onuerduldy
ge doet sotheyt/ Maer een voordachtige hatet dat
Die onwijse besittet sotheyt/ maer die verstandy
ge worden met bescheydenheyt gheeroont/ Dye
C quade moeten hen buyghen voor die goede/ Eñ
die godlose voor die poorten des gerechten/ Ee=
nen armen haten oec sine naesten/ mer die den rijc
ken beminnen dier is vele. Die sondaer veracht
sinen naesten/ maer wel dien die der allendiger ont
fermt Die quaet dencken sullen faelgeren/ mer
die goet dencken/ dien sal trouwe eñ goetheyt ghe
bueren/ Waermen arbeyt daer is ghenoech/
Maer waermen met woorden omme gaet/ daer
is gebreck Den wijsen is haer rijcdom een croo
ne/ maer die dwaesheyt der sotten is doch sotheyt/
Een getrouwe getuyge verlost die zielen. Mer
die coenlijck liecht faelgeert/ Inder vreesen des
HEEREN is seker sterckheyt. Ende sine kinderen
D sullen ooctroost hebben/ Die vreese des HEE
REN is een fonteyn adere des leuens/ datmē scou
we die stricken des doots.
Waer vele volcs is/ dat ciert den coninc/ Mer
ist dat des volcs niet veel en is/ dat staet den heere
qualijck/ Wie verduldich is die heeft groot ver
stant/ Mer wie onuerduldich is/ die gheeft sine sot
heyt te kennen/
Een gesont herte is des lichaems leuen/ Maer
nidicheyt is etter der gebeenten Wie den verach
ten leedt doet/ die sceyndet des seluē scepper/ Mer
so wie hē sijns ontfermt/ die eeret hem. Die god
lose en blijft nyet staende in sinen ongheluc/ Maer
die gerechtige is ooc in sinen doot getroost. Int
herte des verstandigē rustet wijsheyt/ eñ wort ge
presen onder die sotten/ Gherechticheyt verho
ghet een volck/ maer die sonde is der lieden verder
uen. Een cloecke knecht is des conincs welbeha
ghen/ Maer een schandelijcke is sine toornicheyt.
A ¶ Dat.xv. Capittel
EEn sachte antwoordt stillet die gram
schap/ Mer een hart woort verweet
verbolgentheyt/ Die tonghe der
wijsen verciert dye kennisse/ der sot=
ten mont scuymet altoos sotheydt wt

Die oogē des HEEREN aenschouwen in allē
plaetsen/ beyde quade ende goede Een heelsame
tonge is eenē boom des leuens. Mer een valsche
bedroeft dat gemoete/ Die sotte lastert die casti
ende onderwijsinge zijns vaders Maer die straffin
ge behout/ sal verstandiger wordē/ Des gerech
ten huys heeft groot goet/ maer indē incomē des
godlosen/ is ongeoordineertheit Die lippē der
wijsen stroeyen wt kennisse/ Maer der sottē herte
en is alsoo niet/ Des godlosen offerhande is den
HEERE een afgriselicheit: Maer dat gebet der op
rechter is zijn welbehagē/ Des godlosen wech C
is den HEERE eē afgriselicheyt/ maer soo wie der
gerechticheyt na volcht/ die wort bemint/ Het is
een quade onderwijsinge der geender die den padt
verlatē/ Ende so wie die rechte strate hatet/ die sal
steruen Helle eñ verderffenisse is voor den HE=
RE/ hoe vele meer der menschen herte/ Dye
spotter en bemint dē genē niet die hem straft/ Eñ
en ghaet niet tot den wijsen/ Een vrolick herte
maect een vrolick aengesicht/ Maer in die becom
mernisse des herten/ wort dē geest neder geslagē/
Een verstandich herte soect kennisse/ dat aen
sicht der sotten gaet met sotheyt omme Alle die D
dagen des allendighē zijn quaet/ Maer eenen goe
den moet is een dagelics weerschap Het is be=
ter een weynich metter vreesen des HEEREN/
Dan eenē grooten schat daer onruste inne is/
Het is beter een moes gherecht cruyt met liefden
dan eenē ghemesten osse met hate/ Een toor=
nich man verwect twiste/ Maer een verduldige stil=
let den twist/ Den wech des tragē is doornach
tich/ Maer den wech der oprechtigher is wel ghe
baent/ Een wise sone verblijt den vader/ Ende
een sotachtich mensche beschaemt zijn moeder.
Den sottē is die sotheit een blijschap/ meer een ver
standich man rechtet sinē ganck Die gepeysen
worden te niete/ waer gheenē raet en is/ Maer
waer vele raetgeuers zijn/ zijn si stantuastich
Het is eenē een blijschap/ ist datmen hem haestelic
antwoort/ Eñ een woort tot zijnder tijt is zeer lief
lick/ Den wech des leuēs gaet opwaerts cloec
te makē/ Op datmē scouwe die helle onderwaerts D
Die HEERE sal dat huys des houaerdighen
te stucken breken/ Eñ sal vast makē die palen der
weduwen/ Die raden des argen zijn den HE=
RE een afgriselicheit/ Mer suyuer reden zijn lief
lick Die ghierighe verwerret zijn eyghen huys
Maer so wie ghesckencke hatet/ die sal leuen
Dat herte des gerechtē dichtet wat te antwoor
den is/ Maer den mondt der godlooser schuymet
quaet wt/ Die HEERE is verre vanden god=
losen/ Mer der gerechter ghebet verhooret hi.
Vriēdelick sien/ verblijt dat herte/ een goet ge=
ruchte maket dat ghebeente vet
Dat oore dat daer hooret die straffinghe des le
uens/ sal onder die wise woonen/
Wie castiende onderwijsinge laet varē/ dye ver
worpt sine eyghē ziele/ Maer soo wie straffinghe
hooret die wort cloeck
Die vreese des HEEREN is castiēde onderwi=
singhe der wijsheyt/ Ende allendicheyt gaet voor
die eere henen
¶ Dat.xvi. Capittel.

Die mensce nemet wel voor hẽ inder
herten/Maer vandẽ HEERE coemt
A dat antwoorden der tongen/
Eenen yeghelijcken duncken sine
weghen reyn zijn/Mer die HEERE
druft dat gemoet Beueelt den HEERE uwe
wercken/Soo sullen uwe opsetten voort gaen
Die HEERE maket allet om zijns selfs wille.
Oock den godlosen totten quadẽ daghe Een
stout herte is den HEERE een afgrislicheyt/Eñ
en sal niet onsculdich zijn al dedemen alle handen
te samen/ Door goetheyt eñ trouwe wort mis
daet versoent. Eñ door die vreese des HEERẽ
schouwet men dat quaet/ Als yemants wegen
den HEERE wel behagen/Soo maect hi ooc sine
vianden met hem te vredẽ Het is beter weynich
met gerechticheyt/dã vele incomẽs sonder oorde
le/ Des menschen herte ordineert sinen wech
Mer die HEERE vordert sinẽ ganc Wanneer
B prophetie int herte des conincs is/So en sal sinen
mont int oordele niet falgeren/ Waghe eñ ge
wichte des oordeels is vãdẽ HEERE/Eñ alle pon
den inden sacke zijn sine wercken Het is der co=
ninghen afgriselicheyt/ist dat si ongodlikẽ hante=
ren/Want door gerechticheyt wort dẽ troone ge=
sterct Gerechte lippẽ zijn der coningen welbe
hagen/Eñ so wie oprechtelijc spreect/die wort be
mint/ Die verbolgentheyt des conincs/is een
doodlick bode/Mer een wijse man sal hem versoe
nen/ Als des conincs aensicht vriendelic is/dat
is leuen/Eñ zijn welbehaghẽ is ghelijc een auont
wolcke Verwerft wijsheit want si is beter dan
gout/Eñ verstant verwerueñ is edelder dan siluer
C Der oprechtiger wech schouwet dat arge/ende
wie sinen wech bewaert/die behout sine ziele
Houerdicheit gaet voor dat verderuen henen
Eñ stouten moet voor den valle
Het is beter neder van gemoede zijn met dẽ al
lendigẽ/Dan roof wt deelen met den houaerdigẽ.
Wie eene sake voorsienichlic voeret/ die vindet
geluck/Eñ wel dien dye hem opten HEERE ver=
laet
Een verstandighe aenroept den wijsen/Ende
soete lippen beteren die leeringhe/ Voorsienic=
heyt is een leuende fonteyne die dese heeft / Maer
die castiende onderwisinghe der sotten is sotheyt /
Een wijse herte maect sinen mont voorsienich/
Eñ betert die leeringe in sinẽ lippen. Lieflijcke
redenẽ zijn honichratẽ/soeticheyt der zielen eñ ge
sontheyt der gebeenten Eenen beualt eenen
wech wel/mer zijn laetste reyct totten doot
Een onsalige ziele is haer seluen swaer / Wãt
daer toe heeftse haren mont gebracht Een Be
D lials man grauet na quaet/eñ in sinẽ lippen ist ghe
lijck een bernende viere
Een verkeerde mẽsche verwecket twist/eñ eẽ
aenbrengher maect princen oneens
Een ongherechtich mensch /loct sinẽ naesten/
ende en leyt hem op gheenen goeden wech
Wie metten oogen wencket dye en denct nyet
goets/Eñ so wie mettẽ lippẽ bedie̊det / volbrenct
dat quaet
Grijse hayren zijn een croone der eerẽ/dye op
den wech der gerechticheyt geuonden worden/

Een verduldighe is beter dan een stercke. Eñ
die sijns ghemoets here is/dan die steden winnet/
Tlot wort inden schoot geworpen/ maer van=
den HEERE comt alle sine oordele/

¶ Dat.xvij.Capittel.

Eenen droogẽ bete daer aen mẽ hẽ ge
noeghen laet / is beter dan een huys
vol gheslagender beesten met twiste A
Een voorsienich knecht sal heer=
schappen ouer schandelike kinderen/
Eñ sal onder den broederen dat erue wt deelen/
Ghelijck vier tsiluer/eñ den ouen tgout/Alsoo
proeft die HEERE die herten/
Een quade achtet op quade monden. Ende een
valsche geeft gehoore der valscher tongen.
Wie den behoeuende bespottet/die sceyndet des
seluen schepper/eñ wie hem van sinen ongheualle
verblijdet/en sal niet onschuldich sijn/
Der ouder croone sijn kints kinderen / Eñ der
kinder eere zijn haren vader B
Costelike lippen en staen den sotte niet wel/Ve
le min eenen prince eenen luegenachtighen mondt
Dat ghescencke is eenen edelen steen dien diet
heeft Werwaerts hi hẽ keert hi doet voorsienlijck
Wie die sonde bedect/die soect liefde/Mer wie
die sake ãder eñ andermael meldet/die maect prin
cen oneens/ Schelden vetuaert meer aenden
verstandigen/Dan hondert slaghen aen den sotten
Die wederspanninge soect ongeluc/Mer daer
wort een grouwelike bode ouer hem geseynt.
Het is beter eenen beyre gemoeten/dien die ion
gen berooft sijn/ dan eenen sotte in sijnder sotheyt
Wie goet met quadẽ loont. Van dies huyse en C
salt quaet niet gaen
Beginsel des krijfs is gelijc eẽ water wtbreect
Eñ door twist breyt hi hem wijde wt
Wie den godlosen gherecht seyt te wesen/Eñ
den gerechtẽ verdoemt/die zijn alle beyde dẽ HE=
RE een vereynsinge Wat batet den sotten gelt
in dye hant om wijsheyt te coopẽ/daer hi doch een
sot is: Een vriẽt bemint altoos/Eñ een broeder
wort inder noot beuonden/ Het is een sotte dye
aen die handt ghelooft/Eñ borghe wort voor sinẽ
naesten
Wie twistinghe bemint die bemint sonde/Eñ
soo wie sine dore hooch maect soect dat breken.
Een verkeert herte en vindet niet goets / Eñ
die van verkeerder tongen is/sal in ongeluc vallen
Een sotte maect hem seluen bedructheyt/ Eñ
eens sotten vader en heeft geene blijschap
Een vrolick herte maect dat leuẽ lustich/Mer D
eenen bedroefden moet verdroeuet dat gebeente
Die godlose neemt ghescencken wt den scoot
Om den wech des oordeels te buygen
Wijsheyt is voor den verstandigẽ / Maer der
sotten oogen sien op die eynden der aerden/
Een sotte sone is zijns vaders trueren/ende be
droeffenisse zijnder moeder die hem gebaert heeft
Het en is niet goet schade dẽ gerechtigẽ te doe
ne /Den prince te slaen die recht handelt
Wie bescheydẽtheyt weet/die matiget sine re=
dene/eñ een verstandich man hout sinẽ geest diere
Waert dat een sotte sweech/soo worde hi ooc
wijs gherekent /eñ verstandich waert dat hy den

mont stoppe.

¶Dat.xviij.Capittel.

Ie lust heeft oneenicheyt te verwecken/Die soect twist waer het gheluc
A ken wil/ Een sotte en heeft geenē lust aent verstant/Maer/ soo wat in sijn herte omme gaet.

Waer die godlose comt/daer comt oec verachtinghe/Eñ smaet met schimpe. Dye woorden in eēs mōts sijn gelijc diepe wateren/Eñ die fonteine der wijsheyt is eenen vollen stroome. Het en is niet goet den persoon des godlosen te achtē/Dē
B gerechten int oordele te buygen.

Die lippen des sotten comen in twist/ eñ sinen mont haliet na slaghen.

Den mont des sotten schendet hem seluen/Eñ sine lippen vangē sine eygene siele. Die woordē des aenbrengers sijn slagen/eñ varen in die camere des buycs. Wie laetuerdich is in sinen arbeit die is een broeder dies die verderuet. Die name des HEEREN/is een vaste slot/Die gerechtige loopt derwaerts ende wort beschermt.

Dat goet des rijcken is een vaste stadt/eñ gelijc een hooge muere rontsomme hem/ Eens menschen herte verheft hem eer het gebroken wordt. Ende allendicheyt comt voor die eere.

Wie antwoort eer hi hooret/ dye heeft sotheyt eñ schande/ Des menscen geest eyndet sine cranc heyt. Mer wie can eenen bedroefden geest gedragen. Een verstandich herte heeft bescheydenheyt
C Ende der wijsen oore soect bescheydenheyt

Dat geschencke des menscen maect hem ruymte/Ende wort voor die princen gebracht.

Die gherechtige beschuldicht hem eerst/Comt sijn naeste so vindet hi hem.

Dat lodt stillet den twist/eñ scheydet tusschen die machtige/ Een broeder die bistaet is gelijc een vaste stadt. Eñ die aen malcanderen houden/gelijc grendelen aent slot.

D Eenen man wort sinen buyc vol vander vruchten sijns monts/ hi wort versadet vanden incomene sijnder lippen. Doot eñ leuen staet inder hant der tongen/Wiese bemint die sal vā haerē vrucht eten. Wie een wijf vindet/ die vindet wat goets Eñ scheppet een welbehagen vanden HEERE.

Een arme spreect met smeeken/Een rijcke antwoort stoutelijc.

Een vriendelijcke man tot vrienscappen/heeft lieuer ende hanget meer aen dan een broeder.

¶Dat.xix.Capittel.

A Een arme dye in sine ghoetheyt wandelt/ is beter dan een verkeerde met sinen lippen/ eñ nochtans een sot is/ Waer oec gheen bescheydenheydt en is/Daer en heuet een siele niet goedt ende die snelle van voeten is die stoot hem/ Die dwaesheit des menschen verleydet sinen wech/dat sijn herte tegen den HEERE raset. Goet maect vele vrienden/Mer die arme wort van sinen vrienden afgescheyden.

Een valsche getuyge en blijft niet onghestraft/ Eñ die vrijlijc luegen spreect/die en sal niet ontgaē

B Vele wachten opten persone des princen/ Ende sijn alle vrienden des gheens die geschencken geeft

Den armē haten alle sine broeders/Ja oock sine vrienden verueerren hen van hem/Eñ wie hem op woorden verlaet/dien en ghewort niet/ Wye voorsienich is bemint sine siele/Eñ die verstādige vindet goet

Een valsche getuyge en blijft niet onghestraft Eñ soo wie vrij luegē spreect sal vergaen. Dē sotten en betamen niet wellusticheden/Vele min eenen knecht te heerscappē ouer princen

Wie verduldich is die is een voorsienich mēsch eñ tis hem eerlic dat hi onduechde ouerhoorē can

Die ongenade des conincs is gelijc dat brullen C
eens iongen leeus/Mer sine genade is gelijc dauwe op das gras. Een sotte soō is sijns vaders herten leedt/Eñ eē kijfachtich wijf een ghestadich druppen.

Huys eñ goet eruen die ouders Maer een verstandich wijf comt vanden HEERE.

Luyheyt brenct slapē/Eñ een ledige siele sal hōger lijdē Wie dat gebot bewaert dye bewaert sine siele. Mer wie sinē wech verachtet/die sal steruen. Wie hem des armen ontfermt/ dye leenet den HEERE/die sal hem weder vergeldē sine loon

Castijt uwen sone/ te wijle datter hope is/mer en laet uwe siele niet beweecht werdē hem te doodē/ Want grote verbolgentheyt brengt schade. Daerom laet hem los soo condt ghi hem meer castijen/Hoort dē raet eñ aenueert die castiēde onderwijsinge/dat ghi naemaels wijs sijt. Daer sijn vele gepeynsen in eens mans herte/Maer den raet des HEEREN blijft staende. Eenē mēsce ciert sine weldaet/ Ende een arme is beter dan eē D
luegenaer. Die vreese des HEEREN brēgt totten leuene/Eñ salsadt blijuen dat ghee quaet hem besoeckē en sal. Die luye steect sine handt indē boesen/ eñ en canse niet weder totten monde ghebrenghē. Slaetmen eenen spotter/so wort die ōwetende vooser/ Straftmen eenen verstandighē so wort hi bescheydē. Wie vader verstoort/eñ moeder veriaecht/dat is een schandelick eñ onbeschaēt kint. Mine sone hout opt te hooren die onderwijsinghe/dye daer afleyt vander redene der bescheydenheit. Een Belials getuyge bespottet dat oordele/Eñ den mont der godloser verslindet dat onrecht. Den spotter sijn oordelē bereit eñ slagen opter sotten rugghe.

Dat.xx.Capittel A

En wijn maect spotters/eñ stercken dranck maect wilde/Wye daer luste toe heeft/en wort nemmermeer wijs. Dat veruaren des conincs is ghelijck dat briesschē eens iongen leeus Wie hem vertoornt die sondighet teghen sine siele Het is den man een eere vā den twiste te bliuē. Mer die gheerne kiuen sijn altemale sotten.

Om der coudē wille/en wil die trage niet plo B
gen/So moet hi inden somer broot biddē eñ nyet vercrighen.

Den raet inder herten eens mans/is ghelijck diep watere/ende eenen verstandighē man breget hem daer wt.

Vele menschen worden gepresen van weldaet/ Maer wye wil vinden eenen ghetrouwen man/ Een gherechtighe dye in sijnder vroomheyt wan-

delt/Dies kinderē salt wel ghaē na hem Een coninck die opten stoele sidt te oordeelē/verstroyt alle arghe met sinen ooghen Wie can gheseg ghē ic ben reyn in mijn herte/Ende suyuer vā minen sonden.

Menigherhande ghewichte ende mate/is bey de vereysinge dē HEERE Oock kennet men een knechtkē aen sijn doene/oft sine wercken reyn ende oprecht sijn

Een hoorende oore ende siēde ooge/die maect beyde die HEERE

En bemint den slape niet/dat ghy niet arme en wort/Laet uwe oogē wacker zijn/so sult ghi broots genoech hebbē Quaet/quaet seytmen alsmēt heeft/Maer alst wech is prijstmen dan dat

C Daer is gout eñ vele peerlen/Maer bescey dene lippen sijn een costelick dinc Neemt diē sine cleet/die voor eenen anderen borge wort/ eñ pandet hem om des onbekendē wille/ Dat valsche broot smaect yeghelijckē wel/Mer naemaels sal den mont vol keselinghen worden. Opsetten worden met raet gheuordert/Ende orloghe salmē met vernufte voeren/ En verbint v nyet met dien/dye heymelicheyt openbaert/ Eñ is een ach terclapper/ende bedriecht met sinen lippen.

Wie sine vader ende moeder vloect/dies keers se wort verbluscht midden in die duysternisse

Die erffenisse dye metten eersten ter stont toe neemt/en sal ten laetsten niet ghesegent sijn.

En segt niet ick wil quaet vergheldē/mer ver beyt dē HEERE/die sal v helpen Menigerley
D ghewichte is dē HEERE een vereynsen/ eñ een valsche waghe en is niet goet/ Alder menschē ghanghē comen vandē HEERE/Welcke mensche verstaet sinē wech? Het is dē mēsche enē stric ke dat heylige te lasteren/eñ daer na met gelooften omme ghaē Een wijse coninck verstroyt dye godlose/Eñ brengt dat raet ouer hen Die luch te des HEEREN is des menschē aseme/Dye gaet door dat geheele lichaē Goetheyt eñ trouwe bewaren den conninc/Eñ sinē stoelē wort met goe dē geuesticht Der iongelingē prijsch is hare cracht/ Eñ grijsch hayr is der ouder cieragie

Wonden verdriuen dat quade/eñ slaghen des geheelen lichaems

Dat.xxi.Capittel.

A

Es coninckx herte is in de hant des HEEREN gelijck waterbeken/eñ hi neycht dat/werwaerts hi wilt

Elcken behaecht sinē wech beste maer die HEERE drijft die herten.

Doen gerechticheit eñ oordeele/is dē HEERE liever dan offerhande Houaerdige ooghen eñ stouten moet/eñ die keerse der godlooser is sonde

Die opsetten eens neerstigen brengē ouervloe
pro.xlix dicheit/Maer wie al te iachtich is heeft ghebreck.
i.re.xv c Die schattē vergadert met quader tongē/dye faelgeren eñ vallen onder die/die den doot soeckē

Die roouen der godloser salse veruaren/ wāt
B si en wildē niet doē wat recht was/ Eens vrē den wech is verkeert/mer wye reyn is/ dies werc is recht Het is beter woonē inden hoecke onder dat dack/dā bi eene kijfachtighe vrouwe in eenen wijden huyse

Die siele des godlosen wenschet arch/ Eñ en is den naestē niet vrienthout/ Als die spotter ge strafft wort/so wordē die onwetende wijse/eñ alse mē eenen wijsen onderwijst/so neemt hi bescheydēheyt ane/ Die gherechtighe onderwijst dat huys des godlosen/Maer dye godlose houden hen tottē archstē/ Die sine oore verstoppet voor dz crijsschen des armen/die sal ooc roepen ende nyet verhoort wordē Een heymelijcke gaue stillet die gramschap/eñ een geschencke indē schoot dye druystige verbolgenheyt/ Het is dē gherechti ghē een blijschap te doen/dat recht is/ Maer eene C
vreese dē quaetdoenders Een mensche die vā dē wech der voorsienicheit dolet / dye sal bliuen in der doodē ghemeynte/ Wie geerne vrolick is/ sal ghebreck lijdē/Eñ wie wijn eñ olye bemint en wort niet rijck/ Die godlose moet voor dē ghe ecc.xx
rechtē gegeuen wordē/eñ die verachters voor dye oprechtē Het is beter woonē in woestenlande Dan bi eenen kijfachtigen ende toornigen wijue.

Indē huyse des wijsen is eenē edelen schat / eñ olye/Mer een sotte slaet door Wie der gerech ticheyt eñ goetheyt na volcht/Die vindet dat leuē gerechticheit ende eere Een wijse winnet een stadt der machtiger/Eñ hare macht gaet ond van sekerheit Wie sinē mont ende tonge bewaert Die bewaert sine siele vā benautheit/ Die stout eñ vermeten is/heet een spotter / Die toornicheyt stoutheyt bewijset Dat wenschē des luyen doo D
det hem/want sine handen en wilden niet doen pro.xi

Hi wenschet wel dagelics/Mer dye gherechte geeft eñ en verhoudet niet/ Der godloser offer hande is een vereynsen / Want si worden in sondē geoffert/ Een luegenachtige ghetuyghe sal vergaen/mer die hem ghesegghen laet/dye mach ooc alle weghe spreken. Die godlose vaerter metten hoofde door / maer wye oprechtich is dyes wech wort geuordert/ Het en helpt geen wijsheyt/ geē verstant/geen conste/teghen den HEERE/ Peerden worden wel totten strijdtdaghe bereyt/Maer God moet die victorie gheuen.

Dat.xxij. Capittel.

At goede geruchte is costelijcker dan groot rijcdom. Eñ eē gonst beter dā A
siluer ende gout/ Rijcke ende armen pro.x
sijn onder malcanderen. Die HEERE heeftse alle gemaect. Die loose siet dat ongeluc eñ verberecht hē/Die onwijse gaē door wech/ende worden beschadighet.

Waer des HEEREN vreese is in allendicheyt/ daer is rijcdom/eere ende leuen

Spiesen eñ stricken sijn optē wech des verkeerden/Mer wie hē daer af veruerret/ bewaert sine siele/ Onderwijset men den iongelinck sinen wech/So en gaet hi daer niet af/ als hi oudt wort

Die rijcke heerschapt ouer die armen / Eñ soo wie ontleent/die is des leenders knecht/ Die onrecht saeyt/die sal moeyte maeyen/Eñ sal door die roede sijnder plaghen bedoruen worden/ Een B
goede ooge wort geseghent/Dat hi sine broot den armen gheeft/ Drijft den spotter wt/ soe gaet den twist wech/So houdet op kijf ende smaet.

Wie gheerne reyne van herten is/ eñ gratieus van lippen/dies vrient is die coninc.

Die oogen des HEEREN beware die kennis-
se/Maer die woorden des verachters verkeert hi
Dye trage seyt/daer buyten is een leeuwe/Ick
mocht verworcht worden opter straten Der hoe-
ren mont is eenē diepen putte/ Wien die HEERE
ongenadich is/die vallet daer inne/ Dwaesheyt
steeckt den iongelinck in zijn herte/Maer die roede
der castidinge salse verre van hem drijuen Wye
C den armē onrecht doet/dat zijns goets vele soude
worden/die sal ooc eenen rijcken geuē eñ gebreck
hebben/ Mine kint/neycht uwe ooren/eñ hoort
die woorden der wijsen/eñ neemt mijne conste ter
herten/ Want het sal v sachte doen/ist dat ghijse
by v behout/Eñ sullen met malcanderē dy wel af
gaen wt uwen lippen. Op dat uwe hope si op
ten HEERE/Jc moete v sulcke dagelics vermanē
En heb ict v niet menichfuldelic voor ghescreuē.
Voor raet eñ kennisse/ Dat ick v soude toonen
een seker fundamēt der waerheyt Op dat ghi sout
connen geantwoorden met waerheyt den ghenen
die v seynden/ En berooft den armen niet/al is
D hi arm/Eñ en verdruct den behoeuendē niet inder
poorten/ Wandt die HEERE sal haer sake oorde-
len/eñ sal wech trecken die de sielen wech trecken
En versellet v niet metten toornighen man/eñ
en hout v niet bi eenen rasenden man/ Ghy
mocht sine wegen leeren/eñ uwer sielen verargher
inge ontfaen/ En sijt niet by die gene dye haer
hant verachten/ende voor schult borge worden/
Want ist dat ghijt niet en hebt te betalen/soo sal
men v uwe bedde onder v wech nemen/
En drijft niet te rugghe die voorledene palen/
die uwe vaders gemaect hebben/ Siet ghi eenē
man rasch in sinē wercke/die sal voor die coningen
staen/ende en sal niet voor die onedele staen/

¶Dat.xxiij.Capittel.

A Als ghi sidt eñ etet met eenē here.So
merct daer op wat voor v staet/
Ghi stoot een messe in v kele/wilt
v siele van als eten/ En wen-
schet v niet van sijnder spijsen/wandt
het is valsch broot/ En vermoeyt v niet om rijc
te worden/eñ hout op van uwen verstande/
En laet uwe oogen niet derwaert vliegen/dat
ghi niet hebben en mocht/want dat selue maeckt
hem vlogelen/gelijck eenen aerne eñ vliecht ten he
mele/ En etet geen broot bi eenen nidigen/eñ en
wenschet v niet van sijnder spijsen/ Want ghe-
lijck een onghehuere in sijnder sielen/soe spreect hy
etet eñ drincket. Eñ sine herte en is nochtans niet
met v/ Dye beten die ghy gheten hebt moet ghy
wt braken/Eñ moet uwe lieflijcke woorden verlo
ren hebben/ En spreect niet voor des sotten oo-
ren/want hi veracht die cloecheyt uwer redenen.
B En drijft niet te rugghe die voorledene palen/Eñ
en gaet niet opter weesen acker/ Want haer ver-
losser is machtich/die sal hare sake tegen v beleidē
Geeft uwe herte tot der castiender onderwisin-
ge/eñ uwe oore totter redene der bescheydenheyt
En hout niet op/den iongelinck te castien/Want
al slaet ghi hem metter roedē/hi en sterft daer niet
af Ghi slaet hem metter roeden/Mer ghi ver-
lost sine siele vander hellen.
Mine soone ist dat ghi wijs sijt/Soo verblidet
mijn herte hem oock/ Eñ mine nierē zijn vro-
lic/Als uwe lippē sprekē dat gherecht is/ V her
te en worde niet zeloos ouer die sondaers/Maer C
het si dagelics inder vreesen des HEEREN.
Want het en is noch niet aen deynde/Ende v
wachten en sal niet faelgeeren.
Mine sone hoort eñ zijt wijs/So sal uwer her-
te wel zijn opten wech/ En zijt niet onder die suy
pers/eñ sluymers/ Want dye suypers eñ sluy-
mers verarmē/eñ een slaper moet verscoorde cle
derē dragen/ Hoort uwen vader die v ghewon
nē heuet/ende en veracht uwe moeder niet/als si
out wort/ Coopt waerheyt ende en vercoopse
niet/Wijsheyt/onderwisinge/eñ verstant.
Een vader des gerechtē verblidet hem billics
Eñ die eenen wijsen ghewonnen heeft/is vrolijc
daer ouer/ Laet hem uwe vader eñ moeder ver
bliden/Eñ vrolijck zijn die v gebaert heeft.
Gheeft mi mine sone v herte/eñ laet uwen oo
gen mine weghen wel behagen. D
Want een hoere is een diepē graft/eñ die vreē
de is eenen engen put/ Si laget oock gelijc een
roouer/Eñ die onachsame onder die menschē v-
gadert si tot haer/ Waer is wee?Waer is leedt
Waer is twist?Waer zijn cuylen?Waer zijn won-
den sonder sake?Waer zijn roode oogē? Te we-
tene waermē biden wijn sidt/Eñ comt wt te suy-
pen so wat ingeschenct is/ En siet den wijn niet
aen dat hi rootachtich is/eñ geeft int gelas zijn ge-
daente/hi gaet saecht inne.
Maer ten laetsten bijtet hi gelijck een slanghe/
Eñ vreydet hem wt gelijc een Adere
So sullen uwe ooghē na andere wiuē sien/Eñ
v herte sal verkeerde dinghen sprekē/ Eñ sult
zijn ghelijc eenen die midden in die zee slaept/eñ ge
lijc eene die bouen opten mastboom slaept.
Si slaen mi/mer het en doet mi niet zeer/si no
pen mi mer ick en gheuoele dat niet/ Wanneer
sal ick ontwaken/dat ickx meer soecke.

Dat.xxiiij.Capit.

En zijt niet zeloers ouer die quade lie-
den/Eñ en wenschet niet bi hen te zijn A
Want hare herte peyst na schadē
eñ hare lippē spreken van ongheluck
Door wijsheyt wort een huys ge
timmert/eñ door verstant bereydt Door bescei-
denheyt woordē die cameren vol/Alder costelijcker
lieflijcker rijcdommen Een wijs man is sterck
Eñ een bescheyden man is beter dan die sterck is
van crachten/ Want met raedt moetmen oorlo-
gen voeren/ Eñ waer vele raetgeuers zijn daer
is die victorie Die wijsheyt is den sotte te hooch/
hi en derre sinen mont inder poortē niet open doē
Wie quaet voor neemt/dien hietmen billics ee
nen boeue
Des sotten dichten is sondē/Eñ die spotter is
een vereynsen voor die lieden B
Als ghi inder tijt der noot weeck wort/Soo is
uwe cracht cleyne.
Verlosse dye in doots nooden zijn/ende en ont-
treckt v niet van dien diemen worgen wilt
Segt ghi/siet/Wi en wistēs niet/meint ghi niet
die de hertē bereydt mercket dat/eñ dye op die zie-
len acht heeft/bekennet dat/ende vergelt denmen

sehe nae sinen wercke   Mine sone/etet ho
nich/wāt het is goet/Ende honichseem is soete in
uwen halse/   Also is die kennisse der wijsheyt
uwer zielen/Als ghise vint   Eñ daer is goedē ho
pe/Eñ uwen hope en sal niet te vergeefs zijn
D En laget niet als een godlose op dat huys des
gerechtē/Eñ verstooret sine ruste niet   Want
een gerechtige valt seuē mael eñ staet op/Mer die
godlose vallē in ongeluck/   En verblijt v van=
dē val ws viants niet/Eñ v herte en si niet vrolic
ouer sijn ongeluck   Die HEERE mochte dat siē
eñ hem qualic beuallen/eñ sine gramschap van hē
keeren   En vertoornt v niet ouer die quade/eñ
en benijt den godlosen niet/   Want die quade en
heeft niet te hopē Eñ die kersse der godloser wort
wt gheblusscht   Mijn kint vreest den HEERE eñ
den coninc/Eñ en mengt v niet met die muytma
kers   Want haer ongeual sal haestelick opstaen
Eñ wie weet wanneer beyder ongeluc comt?
Dit coemt v ooc vādē wijsen/dat het aensiē der
persoonen inden oordeele niet goet en is
Wie totte godlosen spreect/ghi zijt vrome/diē
vloeckē die liedē/eñ dien hatet dat volc
Maer die straffen/die behaghen wel/Eñ daer
comt een rijcke segeninge ouer hen
Hi cusset met lippē/So wie te rechte antwoort
Bestieret v werck daer buyten/ende bearbeyt
D uwen acker/Daer na timmert v huys
En zijt gheen ghetuyge sonder oorsake teghen
uwē naestē/Eñ en bedriecht niet met uwen lippē
En segt niet gelijc men mi doet/so wil ick we=
der doen/Eñ eenē yegelijcken zijn werck verghel=
den/   Ick ghinc door den acker des luyē/Ende
door den wijnberch des sotten
Eñ siet/doen warē enckel netelē daer op/Eñ
stont vol distelen/eñ die muere was in geuallen
Doe nu ic dat sach/doe nam ict ter hertē.Eñ aen
schoudet eñ nam onderwijs daer wt   Ghi sult
een weynich slapen/eñ een weynich sluymerē/eñ
een weynich die handē te samen doen/dat ghi rus=
tet/maer uwe armoede sal v comē gelijc een wan=
delaer/ende v ghebreck ghelijck een gewapent mā

¶Dat.xxv.Capittel

A Dit zijn oock sproken Salomo/welc=
ke vergadert hebben die mannē His
kia des coninces Juda
Het is Gods eere een dinck ver=
bergen/Maer der coninghen eere ist
een dinck te ondersoeckē   Den hemel is hooch
eñ die aerde diep/mer der coningē herte is ongron
deerlick/   Men doe den schuyme vanden siluer
Soo wort een reyn vadt daer wt
Men doe godloos wesen vanden coninck/Soo
wort sinē throon met gerechticheit gheuordert.
En pronckt niet voor den coninc/Eñ en treet
niet in die plaetse der grooter
B Want het is beter datmē tot v segghe/Coemt
herwaerts op/dan dat ghi voor den prince verne=
dert wort/dat dine oogen sien moeten/
Eñ vreet niet bollic wt/om te kijuē Wat wilt
ghi namaels maken/als ghi uwen naestē gesceyn
det hebt
Tracteert v sake met uwen naestē/Eñ en open
baert eens anders verholentheit niet/Op dat ghi
niet gescheyndet en wort/alsmēt/hooret/eñ v quaē
de geruchte niet af en late
Een woort gesprokē tot zijnder tijt/is ghelijck
gulden appelen in siluerenschotelen
Wie eenē wijsen straft die hem gehoore geeft/
dat is gelijc eenen gulden oorinck eñ gulden halsē
bant.
Ghelijc die coude des sneeus ter tijt des oogsts
So is een getrouwe bode dyen die hem gesonden
heeft/ende vercoelt zijns heeren siele.
Wie beroemelic belooft/eñ en geeft niet/Die C
is ghelijc wolcken eñ windt sonder reghē
Door verduldicheyt wort een prince versoent
Eñ een soete tonge vreect die hardicheyt
Vint ghi honich/so etet dies so vele dat het ge=
noech si/Op dat ghi niet te sadt en wordet eñ vra=
ket wt   Ontrecket uwē voet vādē huyse ws nae
sten/Hi mocht ws verdrietich eñ grā op v worden
Wie tegen sinen naesten valsche ghetuyghenis
se spreect/Die is eē spiesse/sweert/eñ scherpē pijle
Den hope des onachsamē inder tijt der noot/is
ghelijc eenen vuylen tandt eñ eenen slipperenden
voet
Wie eenen boosen herte liedekens singt/dat is D
ghelijc een geschoort cleet/alst cout is/eñ edick op
crijdt   Hongert uwen viant soo spijset hem met
broode/Dorstet hem soo drincket hem met water
Wāt ghi sult colē op zijn hooft hoopen/Eñ die
HEERE salt v vergelden
Den zuydwint verdrijft den regen/Eñ een suer
re aensicht die heymelicke tonge/
Het is beter indē hoecke op dē dake sittē/Dan
bi eenen kijfachtighen wiue in een huys.
Een goet gherucht wt verren lande/is ghelijc
cout water eender dorstiger sielen/
Een gherechtighe die voor eenen godlosen valt
is gelijc een bedroefde fonteyne/eñ een verdoruen
wateradere/   Wie te vele honichs etet/dat en is
niet goet/Eñ wie sware dinghen ondersoect/dien
wort het te swāre/   Een man die sinen geest niet
houden en can/is gelijc een open stadt sonder mue
ren/

¶Dat.xxvi.Capittel.

Gelijck snee inden somer/eñ regen in A
den oost/Also en betaemt den sotte
die eere niet/
Ghelijc eenen voghel daer henen
vaert/eñ een swalue vlieget Also en
quetst eenen onuerdienden vloeck niet
Den paerden een ghessele/ende den ezele eenē
toom.Ende den sotte een roede op den rugghe.
En antwoort den sotte niet na sijnder sotheyt/
Op dat ghi hem ooc niet ghelijc en wort/
Maer antwoort den sotte op sijnder sotheyt/
Dat hi hem niet en late dunchen dat hi wijs si/
Wie sine sake door eenen sotten bode beschict/
Die is ghelijc een lamme aen die voeten/ende scha
de ontfaet/
Ghelijc die crepele sine beenen can oprechten/ B
Soo is een sproke in des sotten mondt/
Wie eenen sotte eere aendoet/Dat is/als oft
men eenen edelen steen op der galghen worpe.
Een sproke in eens sotten mondt/is ghelijck
eenen doorne die in eens dronckens hant steect/

Een veprocfde/beschict alderley dinghen wel/ Mer wie eenen sottē huert/die huert onachtsame lieden Gelijc eenen hont sijn wtbrakinge weder eet/ Also is dye sotte/die sine sotheit weder bedrijft
et.
Ist dat ghi eenen siet/dien dunct dat hi wijsch is Daer is aen eenen sottē mer hopens dan aen hem
Dye luye seyt / Daer is eenen ionghen leeuwe op den wech/ Ende eenen leeu opter straten.
Een luye keert hem in dat bedde / ghelijck dye dueren inder herre. Die luye steect sine handen wt inden boesem/ Eñ het wert hē suere / dat hijse weder totten monde doe. Een luye dunct/ dat hy wijser is/ dan seuen die daer sitten en leeren.
lesi. ij. d

a Wie voortgaet/eñ hem menget in vreemdē geschille/die is gelijc eenē/die dē hont bi die oorē leurt.
Ghelijc die schadelijck is/ die met gheschut ende pijlen schiet/eñ dooden/ Also doet een valsche mensche met sinen naesten/eñ spreect daer na/ ic hebbe daer mede gejoct. Als daer geen hout meer en is/soe gaet dat viere wt. Eñ als die achterclapper wech is /soo hout den twist op. Gelijc die colen een gloeyte/eñ hout een viere / also maect een kijfachtich man twist. Die woorden des achterclappers sijn gelijc slaghen/ eñ si gaen int binnenste des
D buycs. Venijndige lippen eñ een quaet herte /is gelijc eenē aerdē pot met siluer scuime ouertrockē
Die viant wert bekent by sijnder redene/ Ende als hi ghenaket/soo gaet hi met valscheyt omme/
Al hi sijn stemme vrientlijc maect / so en ghelooft hem niet/ Want daer sijn seuē afgrijselichedē in sijn herte. Wie den haet verberght/ op dat hy scade doe/Dies boosheyt sal voor die ghemeynte openbaer worden. Wie een cuyle maect / dye sal daer inne vallen/Eñ die eenen steen wētelt/op diē sal hi comen/ Een valsce tonge hatet diē/die hem verootmoedicht/ Ende eenen gheueynsden mont/ werct verderuenisse. Dat.xxvij.Capit.

A Ne beroemet v vanden dach van morgen niet/Want ghi en weet niet wat heden gheuallen mach.
Laet v eenen anderen louen/ ende niet uwen mont / Eenen vreemdē eñ niet v eygene lippen. Steen is swaer / eñ sandt is lastich/ Mer des sotten toornicheyt/is swaerder dan die beide. Thoornicheyt is een woedich dinc eñ raserije is een tempeeste / Eñ wye can voor dye nidicheyt staende gebliuen. Openlijcke straffinge is beter/dan verborgen liefde. Die wonden des liefhebbers sijn getrouwe / Mer dat cussen des haters bedriechlijck. Een volle siele treet wel op huenichraten / Mer eender hongeriger sielen/is alle bitter soete. Gelijc eenen vogele die wt sinen neste wijct/ Also is die/die van zijnd plaetsen wijct
Dat herte verblijdet hē vander saluen / eñ rieckwerck/ Maer een vrient is lieflic / om raets wille
B der sielen. Uwē vrient eñ vws vaders vrient en verlaet niet/eñ en gaet niet int huys vws broeders alst v qualic gaet/want een nabuere is beter bi/dā een broeder verre Sijt wijsch mine soon/ so verblijdet hem mijn herte/ So wilic antwoorden den ghenen/ die mi smaet doet.
Een subtijle siet dat ongeluc/eñ verberghet hē Maer die onwetende gaen door /eñ lijden schade.
Neemt dien sijn cleet die voor eenen anderen borghe wert/ Ende pandet hē om des vreemdē wille
Wie sinen naestē te hooch prijset/ende vroech op staet/ dat wert hē voor eene vachtinge gerekēt
Een kijfachtich wijf/eñ een ghestadich druppen alst zeer reegent / werdē wel bi malcanderē gelijct
Wiese ophout die hout den wint /Eñ wilt dye olye metter hant vatten. Deē messe wettet dat andere/eñ een man den anderen
Wye sinen vijchboom bewaret/ die ete vruchte daer af /Eñ wie sinē heere bewaert/ werdt gheeert/ Gelijc deen aenschijnē int water teghen andere aenschijnen zijn/so is des menschen herte teghen eenen anderen mensche. d
Helle eñ verderffenisse en werdē nemmermeer vol/Eñ der menscē ooghē zijn ooc onuersadelijc/
Eē mā wert door dē mōt des louers geproeft/ gelijc dat siluer in die teyle/eñ dat gout indē ouen
Al waert dat ghi dē sotte inden mortier/ gelijck gort te stucken stiet metten stamper / Soe en gaet nochtans sine sotheit niet vā hem Op dine scapen hebt achte / Ende neemt v uwer cudden aen.
Want goet en duert niet eewelic/Eñ dye croone en duert niet voort /eñ voort Dat hoy is op ghegaen/ eñ is daer dat gras/ Eñ cruyt wert op die berghen vergadert. Die lammeren sullen v cleeden/ ende dye bocken gheuen v dat acker gelt.
Ghi hebt geytē melcs genoech ter spijsen dijns huys/ende tot coste dijnre deernen.

Dat.xxviij.Capittel.

Die godloose vlucht /eñ nyemant en iaecht hem / mer die gerechte is ghetroost /gelijck eenen iongen leeuwe. A
Om des lants sondē wille /moet het vele princen hebbē / om der liedē wille/die verstandich eñ bescheydē zijn /blijft hi langhe leuende. Een arm mā die die berachte leet doet/is gelijc eenen stof regē / die die vruchten bederft/ Die die wedt verlatē / louen den godloosen/ Maer dye het bewaren /zijn onwillich op hen
Quade lieden en mercken niet op doordeele/ Mer die nae den HEERE vraghen/mercken op alle Een arme die in sine vroomheit gaet /is beter dan een rijcke /die in verkeerden weghen gaet/
Wie die wedt bewaert / is een verstādich kint/ Mer wie slupmers voedet /beschaēt sinen vader/
Wie sine goet vermeerdert met woecker/ende ouersettinghe/dye vgadere tot profijte der armer/
Wie sine oorē afkeeret die wet te hooren/dies gebet is een vereysen. Wie die oprechte verleit op eenē quaden wech /Die sal in sinen cuyle vallen maer die vrome sullent goet beeruen B
Eenen rijcken dunket dat hi wijsch is / Maer een arme verstandighe ondersoect hem.
Inder bliscappen der gerechtigher is vele beroemens / Maer als die godlose op comē/verandert mettē liedē. Wie sine misdaet loegent /dien en salt niet geluckē / Maer wiese belijdet /eñ laet/ die sal ontfermherticheit verkrijghen. a
Wel dien/die altoos vreest/maer wie hartnoedich is / sal in ongeluc vallen. Een godlose/ dye ouer een arm volck regneert / dat is eenē brieschenden leeuwe/eñ gierigē beyre. Ist dat eē prince sonder verstant is / so gesciet vele onrechts, Maer so wie die giericheit hatet/die sal langhe leuen

Een mensce die aent bloet eender siele onrecht
doet/die en wert niet onderhouden/al waert/dat
hi ooc in die helle voere.
Die vroom henen gaet die sal ghenesen/maer
wie vā verkeerdē wege is/die sal eens vervallen.
D Wie sinē acker bouwet/die sal broots genoech
hebben Mer wie na ledich gaen gaet/sal armoedē
genoech hebben. Een getrouwe man wert ve
le geseghent/Mer wie haestet rijc te worden dye
en sal niet ontscheuldich bliuen
Personen aensien en is niet goet/Want hi de=
det quaet oock om een stuck broots
Wie tot rijcdō haestet ende is nijdich. Dye en
weet niet/dat hem ongheualle onmoeten sal
Wie eenen mensce straft/dye sal namaels gon
ste vinden/Meer dan die daer flatteert
Wie sinen vader oft moedere neēt/eñ seit het
en si gheen sonde/die is der verderuers geselle
Een stoute verwect kijf/maer wie hem opten
HEERE verlaet wert vette.
Wie hē op sijn herte verlaet/is een so Maer
so wie met wijsheit gaet/salt ontcomen t/
Wie den armen geeft/diē en sal niet gebrekē/
Mer wie sine ogen af keert/die sal zeer af nemen.
Als die godlose op comē/so verbergē hē die lie
dē/Mer als si vgaē so wert der gherechtiget vele

Dat.xxix.Capittel

Ie teghen die straffinghen hartnec=
kich is. Dye sal onuerhuets verderuen
sonder alle hulpe
Wanneer der gerechtiger vele is
A so verblijdet hem dat volck/mer als
die godlose heerschapt/soo suchtet dat volck
Wie wijsheit bemint/dye verblijdet sinen va=
der/Maer so wie hem met hoeren geneert/wert
zijns gelts quijt Een coninc recht dat lant op
door dat oordeele/Mer een gierighe verderft dat
Wie met sinen naesten flatteert/die bereyt een
nette tot sinen voetstappē. Als een quade son=
dicht so bestrict hi hem seluen/Maer een gerechte
verblijt hem/eñ heeft ghenoechte
Die gerechte bekēnet die sake der armer/Mer
die godloose en achtet gheen bescheydenheit
B Die spotters doē wreedelic metter stadt/Mer
die wijsen stillen die toornicheit
Ist dat een wise/met eenen sotte ten oordeele
coēt/hi si grā oft lachge/so en heeft hi gheene rust
Die bloetgierige haten den vromen/maer dye
oprechtige soecken sine siele Een sotte stort si=
nen geest alte male wt. Mer die wijse hout hē in.
Een heere die lust tot luegen heeft/dies diena=
ren zijn alle godloos Een arme eñ woeckenaer
gemoeten malcanderen/Alder beyder ooghē ver
licht die HEERE. Een coninck die den armen
getrouwelic oordeelt Diēs throon sal eewelic staē
de bliuen Roede ende straffinge geeft wijsheyt
D Mer een kint hē seluē gelatē/beschaeft zijn moeder
Waer vele godlosen zijn/daer zijn vele sonden/
maer die gherechtige sullen haren valle verleuen
Castiende onderwijst uwen soon/ende hi sal v
vermaken/Ende sal uwer sielen sacht doen
Als die prophetie wt is/soe vaert dat volc daer
henen/Maer wel dien/die die wet vast hout
Een knecht en laet hem met woorden niet cast

tijen/Want al verstaet hijt/hy en nemes hē niet ane
Siet ghi eenē snelle om te sprekene/Daer is aen
eenen sotten meer hopens dan aen hem. D
Wanneer een knecht leckerlic van ioncs op ghe
houden wert/So wil hi namaels een ioncheer sijn
Een toornich man verwect kijfagien/Ende een
verbolghene doet vele sonden. Die houaerdic=
heyt des menschen sal hem vernederen/Mer den
nederen moet sal eere ontfaen
Wie met dieuen deel heeft/hatet sine siele/hi
hooret lasteren/eñ en geeft dat niet te kennen.
Menschen ontsien/bringt te valle/Mer wie hē
op den HEERE verlaet/die wert beschuddet
Vele soecken dat aensichte eens princen/Maer
elcs oordeele coemt van den HEERE.
Een onrecht man is den gerechten een vereyn
sen/Ende wie recht van wege is/die is der godloo
sens vereynsen.

Die reden Agur/des soons Jake
Dat.xxx.Capittel.

It sijn die woorden Agur des soons
Jake/Leeringe eñ redene des mans A
Leithiel/Leithiel ende Vchal.
Wandt ick ben die alder sotste/en
de menscen verstant en is nyet by my
Jc en hebbe gheen wijsheyt ghelcert/ende die ken
nisse der heylighen en weet ic niet.
Wie climt op ten hemele/eñ daelt daer af/Wie
vaet den wint in sijn handen/Wie bindet die wate
ren in een cleet/Wie heeft alle eynden der wereldt
ghesticht/Hoe heet hy/eñ hoe heet sine soon/weet
ghi dat? Alle die woordē Gods sijn doorlouttert
eñ zijn eenen schilt den ghenē/die daer op betrou=
wē/En doet niet tot sinē woordē/op dat hi v niet B
en straffe/ende werdet lueghenachtich beuonden.
Twee dinghen bidde ick van v/die en wilt my
niet weygeren/eer ick sterue/
Ydelheyt ende luegenen laet verre van my zijn
Armoede ende rijcdomme en gheeft mi niet/Mer
laet mi mijn bescheyden deele daer af nemen/Jck
mocht anders/waert dat ic te sadt worde/verloo
chenen ende seggen/Wie is die HEERE/Oft
waert dat ic te arm worde/mochte ick stelen/ende
mi aen den name mijns Gods ontgaen
En verraet den knecht niet tegen sinen heere/
Hi mocht v vloecken/eñ ghi v besondighen
Het is eenē aert die haren vader vloect/eñ hare
moedere niet en seegēt Eenē aert die hē reyn
dunct/eñ en is nochtās vā sinē drec niet gewasschē
Eenen aert/die sine oogē hooch draecht/ende
zijn oogen scheel opwaert hout
Eenen aert die swaerdē voor tandē heeft/Die
met haren kaecktandē ete/eñ verslint dye allendi=
ghe inden lande/ende die arme onder die lieden
Den Eghel heeft twee dochteren/bringt her=
waerts/Bringet herwaerts. Drie dinghen en
zijn niet te versaden/eñ dat vierde en seyt niet/het
is ghenoech Die helle/Der vrouwē buyc/Dye
aerde en wert niet waters sat/Ende dat vuer en
seyt niet/het is genoech
Een ooghe dat den vader bespottet eñ veracht C
die moeder te hooren/dat moeten die rauens aen
die beken wt picken/ende die ionghe arenen eten.
Drie dinghen zijn mi te wonderlic/eñ dat vierde

en weet ic niet / Des aerns wech inden hemel / der slanghen wech opten steen / Des schips wech midden in die zee / ende eens mans wech / aen een meysken / Alsoo is oock den wech der ouerspeelderse /
D die verslint en̄ wischt haren mondt / en̄ seyt / Jck en hebbe gheen quaet ghedaen.

Een lant wert door drye dinghen onrustich / en̄ dat vierde en macht niet verdragen. Een knecht / ist dat hi coninc wert / een sotte / als hi te sat broots is / Een viantlike vrouwe als si ghetrout wert / en̄ een maerte als si haerd vrouwē erfgenaem wert.

Vier cleyn opter aerden / ende voorsieniger dan die wijse / Die myere een amechtich volck / Nochtans bereyden si hare spijse inden somer Caninen een onsterck volck / Mer het stelt sijn huys in steen rootsen / Sprinchanen en hebben gheenen coninc / Si treckē nochtans wt gheelijc met hoopen / Dye spinne hechtet haer met haren handen / en̄ is inder coninghen palleysen.

Drie dingen hebben eenen fijnen ganck / Ende dat vierde gaet wel.

Die leeuwe machtich onder die dieren / En̄ en keert niet omme voor yemanden.

Eenen haeswinde vā goedē lendenē / en̄ eenē rāme. En̄ die coninc / tegē welckē hē niemant en der re setten. Doet ghy sottelic / en̄ verheft v / en̄ neēt quaet voor / so legt die hant opten mont.

Want alsmen melc stootet / soe maectmen boter daer wt. Ende wie die nuesen druct / die dwingt daer bloet wt Ende wie die toornicheyt verweckt die dwinget daer twist wt.

Hier vermaent ende waerschout ons die wijsheyt / dat wi ons voor boose wiuen wachten sullē / Ende daer nae bescrijftse eenen beeldener / oft bevvorpsel van eender eerbaerder / vroomer / gehouder vrouvven.

Dat.xxxi. Capittel.

A Jt sijn die woorden des conincs Lamuel / Die leeringe die hem sine moeder leerde. Och mijn wtuercorene O ghy sone mijns lichaēs: Och mijne ghewenschte sone.

En laet den vrouwen v vermoghen niet / noch uwen wech die coninghen te verdoene.

O niet den coninghen / Lamuel en geeft den coningen niet wijn te drincken / noch dē princen starcken dranck. Si mochten drincken / en̄ der rechtē vergeten / ende veranderen die sake ergents / der al lendigher kinderen.

B Gheeft starcken dranck / den ghenen die verdaen sullen worden / ende den wijn den bedroefdē sielen / op dat si drincken / en̄ haerder armoedē vergeten / en̄ haers ongelucs niet meer en ghedincken

Doet uwen mont open voor den stommen ende voor die sake alder kinderen / die verlaten sijn.

Doet uwen mont open / ende oordeelt recht / en̄ wreect den allendigen ende armen

A ✠ Vie wil een redelijc wijf vinden / Si is edelder dan peerlen.

Haers mans herte / derre hem op haer verlaten / en̄ neeringhe en sal hē niet gebreken / Si doet hem goet / en̄ gheen quaet sijn leuen lanc. Si gaet met wolle en̄ vlasch omme / En̄ arbeydet gheerne met haren handen. Si is ghelijc een coopmans schip. Dat sine comāscap vā verre bringt / Sy staet snachts op / en̄ geeft voetsel harē huys / En̄ tetē harē deernen. Si dinct na eenen acker en̄ coopt dien / En̄ plantet eenen wijnberch vandē vruchten haerder handen. Si gordet hare lendenen vaste / en̄ sterket hare armen. Si geuoelet dat hare hanteringhe goet is / hare keersse en gaet snachts niet wt

Si strect hare handen nae den spinrock / en̄ hare vingheren aenueerden die spille.

Si bereydet hare handen wt totten armē / Ende reycket hare handt den behoeuenden. C

Si en vreest voor haren huise niet voor dē sne Want hare geheele huis heeft twee gheuoerderde cleederē. Si maect haer selfs een cyeragie / Witte side ende purpuren is haer cleet

Haer mā is vermaert inder poortē / Als hi sidt bi die ouders des lants. Si maect sidē doeckē / ende vercoopt die / een gordel gheeft si dē cremer.

Stercheit en̄ cieragie is haer cleet / ende sal naemaels lachen. Si doet haren mondt open met wijsheit / En̄ op haer tonge is die wet der goethz

Si schouwet op die gangen haers huys / Ende en etet haer broot niet met luyheyt.

Hare sonen comen op / en̄ prijsense salich. Haer D
man looftse. Vele dochteren bringen rijcdom te samen / Maer ghi gaetse alle te bouen.

Gonste is valsch / ende scoonheyt is ydel / Een wijf dat den HERE vreest salmen louen.

Gheeft haer vanden vruchten haerder handē Dat si hare wercken louen in die poortē. ✱

Eynde des boecs der Sentencien Salomo.

Dye Predicāt Salomo

Alsmen alle dinghen ouer merct ende bedenct So zijn si certein alle ydele / Mer onder alle den dinghen en is niedt swacker en̄ onghestadigher dan die mensce

Dat.eerste. Capittel.

Jt zijn die woorden des Predikers / des soōs Dauids / des conincs te Hierusalem / Het is allet gheheele ydel / sprac dye Prediker / Het is allet gheheelijc ydel / wat heeft dye mensche meer van alle sinen arbeyt / daer mede hy omme gaet onder der zonnen? Deen geslachte vergaet / het ander comt / mer die aerde blijft eewelijc B
Dye zonne gaet op / en̄ gaet weder onder / en̄ gaet weder tot hare plaetse / op dat si aldaer weder op gae / Den wint gaet ten zuydē / en̄ coēt herwaerts omme ten noordē / en̄ wederomme tot die plaetse daer hi begonste / Alle wateren loopen in dye zee / nochtans en werdes die zee niet te volder / Tot die plaetse / van daer si vloeyen / vloeyen si weder derwaerts Alle dinghen zijn swaer / Nyemāt en̄ cant wtgesprekē / Dat ooge en siet hē nēmermeer sadt En̄ dat oore en hooret hē nēmermeer sadt / Wat ist / dat geweest is / Effen dat noch zijn sal / Wat ist dat ghemaect is / Effen datmen noch maken sal / Ende daer en is nyedt nyeus / onder der zonnen /

Is ooc yet/daermen af segghen mocht/siet/dat is
nieuwe? Want het al geweest is in voorledē tijdē
die voor ons gheweest zijn/Men en ghedinct des
voorledenē niet meer/Also oock des dat namaels
comen sal/en salmen niet gedincken/bi den genen
die naemaels zijn sullen.
C Ic prediker was coninc ouer Israel/eñ begaf
mijn herte te soecken/eñ te ondersoecken wijslic/
allet watmen onder dē hemel doet/Sulcken onsa
ligen moeyte/heeft God dē kinderē der menschen
gegeuen/dat si hen daer inne moeten vermoeyen
Ic aensach allet doē dat onder der sonne geschiet/
eñ siet/het was ydel eñ iammer/crom en can niet
slicht gewerdē/noch die faute getellet ghewerdē.
Ic sprac in mijnder herten/siet/Ick ben heer-
lic ge worden/eñ hebbe meer wijsheyt dan alle dye
voor mi geweest zijn te Hierusalē/Eñ mijn herte
D hadde veel wijsheydē eñ kennissen ghesien/Eñ gaf
mijn herte oock daer toe/dat ick soude bekennen
wijsheit/eñ dwaesheyt/eñ cloecheyt/Mer ic wert
gheware/dat dat oock moeyte is want waer vele
wijsheydē is/daer is vele onmoets/Ende wye ve-
le bevint/die moet vele lijden.

¶ Hy scildert eñ beworpt in dit capittel eñ oock in dandere dicwils die redenē eñ manieren/welc die godlosen hebbē/Om dat hi dies te beter den mensce tot verachtinge alder creaturen/ende alleen op God brengen soude

Dat.ij.Capittel.

Ick sprack in mijn herte wel aen/Jck
wille wellustich leuen/ende goede da
ghen hebben/maer siet/dat was oock
ydel/Jck sprac totten lachen/ ghy zijt
A dulle/eñ totter bliscappen wat maect
ghi/Doen dachte ick in mijn herte/mijn vlees vā
den wijn te trecken/eñ mijn herte wijslic te leyden
om te begripē die voorsienicheit/tot dat ic dē mē-
sche thoonē mochte/wat hē goet ware/dat si doē
soudē/also lange als si onder dē hemel leuē/Ic de
de grote dinghē/Ic timmerde huysen/Jck plante
wijnberghē/Ic maecte mi houē eñ lusthouē/ende
plātede alderhande vruchtbaer boomē daer inne/
eñ ic maecte mi waterpoelē/om daer wt dz wout
der groenender boomē te waterē/Ic had knechtē
eñ maertē/eñ gesinne/Ic hadde een grooter haue
aen rinderē eñ schapen/meer dā alle die voor mi te
Jerusalē geweest warē/Ic vergaderde mi ooc sil-
uer eñ gout/eñ vā den coningē eñ landē eenē schat
B Ic maecte mi sangers eñ sāgersen/eñ weeldē der
mēscen danschers eñ danscherssen/Eñ nā toe/bo-
uen alle die voor mi te Jerusalem geweest waren
Ooc bleef wijsheyt bi mi/eñ allet wat mine ooghē
wenschten/dat liet ick hen eñ en verboet mijnder
hertē gheē vruechde/dat het vrolic was vā alle mi
nē arbeit/Eñ dat hielt ic voor mijn deele van allē
minē arbeyt/mer doē ic aensach alle mine werckē
die mijn hant gedaen hadde/eñ arbeidē/die ic ghe
daē hadde/Siet doen was het alle ydel eñ iammer
eñ niet meer onder der zonnen
C Doen keerde ic mi om te sien die wijsheit/dul-
heit/eñ dwaesheit/Wan wie is die mensce/die het
dē coninc na can gedoē/die hē gemaect heeft/Doē
sach ic/dat die wijsheyt/die dwaesheit te bouē ginc
ghelijc dat lichte die duysternisse/Dat eens wijsen
ogē in zijn hooft staē/mer eē sot in duysternisse gaet
eñ mercte ooc/dat dē eenē gaet/gelijc den anderen
Doē dachte ic in mijnder hertē/Wāt het dē sottē
gaet gelijc mi/Waerō heb ic dan na wijsheit ghe-
staē/doē dacht ic in mijn herte/dat dat ooc ydel si/
Want mē gedinct des wisen niet eewelic essen ge
C lijc des sottē/Eñ die toecomende dagē vgetent al
Eñ gelijc die wijse sterft/alsoe sterft ooc die sotte
Daeromme verdroot mi te leuē/Wāt het beviel
mi qualic/so wat onder der zonnen ghesciede/dat
het so gheheelic ydel eñ moeyte is.
Eñ mi verdroot alle mijns arbeits/die ic ondē
der zonnen dede/dat ick den seluen eenen mensche
laten moest/die na mi zijn soude/Want wie weet
oft hi wijs/oft dulle zijn sal/Eñ sal nochtans heer
scappē in alle minē arbeit/die ic wijslic ghedaē heb
be/onder der zonnē/Dat is ooc ydel/Daer omme
keerde ick my/dat mijn herte aflaten soude vā allē
arbeit/die ic dede onder der zonnen
Want een mensce die sinen arbeyt doet/moet
met wijsheit/bescheydenheyt/eñ bequaēheit/eenē
anderē tot eē erfdeele latē/die niet daer ane en ar-
beydet/Dat is oock ydel/eñ een groot ongheluck
Want wat vercrijget die mensce/van alle sinen ar
beyt/eñ moeytē zijns herten/die hi heeft onder der
zonnē/Dā alle zijn leefdagē smerte met leet eñ on
moet/Dat ooc zijn herte snachts niet en rustet/dz
is ooc ydel/En is dan die mensche niet beter eten
eñ drinckē/eñ sine siele vrolick te zijn in sinē arbeit
Mer dat sach ic oock/dat het van Gods hāt coēt/
Wāt wie heeft meer ghreten/ende crachtigher daer
wt gheweest dan ic/want dien mensche/die het hem
behaecht/geeft hi wijsheit/kennisse ende vruech-
de/maer den sondare gheeft hi ongheluck/dat hy
vergaderde ende hoope/ende nochtans dien ghe-
gheuen worden/dye gode behaecht/daer omme is
dat ooc enckel iammer.

¶ Hi leert dat alle dinck sinen tijt heeft/Eñ dat becommeringhe ende moeyte in alle dinghen es/Ende al wat die mensche van sinen arbeyt geniet dat is een gaue Godts/Ende dient daer toe/dat wi hem altijt voor oogen sullen hebben.

Dat.iij.Capittel.

En yeghelijc dinck heeft sinen tijdt/
Eñ allet voornemen onder dē hemel
A heeft sine vre/Geboren te worden/
heuet sinen tijt/Steruen heeft sinen
tijt/Planten heeft sinē tijt/wtroeyen
dat geplant is/heeft sinen tijt. Dooden heeft sinen
tijt/Heelen heeft sinen tijt/Breken heeft sinen tijt
Timmeren heeft sinen tijt.

Weenen		Behouden	
Lachen		Wech werpen	
Claghen		Schoren	
Danschen		Toenaeyen	
Steenen vwerpē	heeft si-	Swigen	heeft si-
Steenen vgaderē	nen tijt	Spreken	nen tijt.
Omhelsen		Beminnen	
Verre van omhelsen		Haten	
Soecken		Strijdt	
Verliesen		Vrede.	

Wat can men meer ghedoen/Men arbeyde C
soomen wille.
Daer wt sach ic die moeyte/die God den men-
sche gegeuen heeft/dat si daer inne geplaecht wer-
dē/te wetene dat allet wat hi doet/dz is fijn tot zijn

der tijt/ eñ hadde die werelt in haer herte gegeuen
Nochtans en can die mensche niet treffen/ twerck
dat God doet/ noch beginne/ noch eynde/ Daerō-
me mercte ic/ dat niet beters daer inne en is/ dan
vrolijc sijn/ ende hem goetlijc doen in sinen leuen/
Want een yeghelijc mensche die daer etet eñ drinc-
ket/ eñ heeft goeden moedt in alle sinen arbeyt/ dat
is een gaue Gods.
Ic mercke dat allet wat God doet/ dat blijft al
C toos/ men can daer niet toe gedoē/ noch af gedoen
Ende dat doet Godt/ datmen hem vreesen soude/
Wat geweest is dat is noch/ Eñ wat werden sal/
is al geweest/ Want God peynst/ eñ iaget hē nae.
Voort sach ic onder der sonnen plaetse des oor-
deels/ daer was een godloos wesen/ eñ in een stadt
der gherechticheyt/ daer was een godloose/ Doen
dachte ic in mijnder herten/ Godt moet oordeelen
den gerechtē ende den godloosen. Want alle voor-
nemen heeft sinen tijt ende alle werck.
Ic sprac in mijn herte vanden wesen der menscē
hoese God verkiest/ ende laet aensien als of si vee
onder malcanderen waren/ Want het gaet den mē
sche ghelijck den vee/ Ghelijck dit sterft/ soo sterft
ooc dat/ eñ hebben alle eenderley aseme/ Eñ dye
D mensche en heeft niet meer/ dan dat vee/ Want het
is al ydel/ het vaert al tot eēder plaetsen. Het is al
van stof gemaect/ Wie weet oft dē aseme der men
schen opwaerts vare/ ende den aesem des vees on
derwaerts onder die aerde vare/ Daeromme seg-
ghe ick/ dat niet beters en is/ dan dat een mensche
vrolijck si in sinen arbeyt/ Wandt het is sijn deele/
Want wie wilt hem daer toe bringhen/ dat hy sie/
wat na hem ghescheiden sal.

¶ Ouerdenckinghe van menigerley dingen Itē dat daer niet soo hooch en si/ ist datter zijn officie veracht/ soo wordet ooc veracht.

Dat.iiij. Capittel

A Ick keerde mi/ ende sach aen alle dye
onrecht lijden/ onder der sonnē/ Eñ
siet daer waren tranen der gheender
die onrecht lijden/ eñ en hadden gee-
nen trooster/ ende die hen onrecht de
den waren te machtich/ also dat si geenen trooster
gehebben en consten/ Doen loofde ick die dooden/
die al te voren gestoruen waren/ meer dā die leuen
de/ die noch dat leuen hadden/ Eñ dien noch betet
dan alle beide/ die noch niet en is/ eñ die boose werc
ken niet en siet/ die onder der sonnen ghescheiden.
Ic aensach arbeyt/ eñ gescickelicheyt in allen sa-
ken/ Doen benijde deene den anderen/ Dat is ym-
mer oock ydelheyt eñ moeyte/ Want een sot slaet
die vingeren in malcanderen eñ etet sijn vleessche/
het is beter een hant vol met rusten/ dan beide die
vuysten vol met moeyte ende iammer.
B Ick keerde mi/ eñ sach die ydelheyt onder der
zonnen/ Daer is een eenighe ende niet sijn andere
ende en hadde/ noch kint/ noch broeder/ nochtans en
is sijns arbeyts gheen eynde/ eñ sine oogen en wer
den niet sadt rijcdoms/ wien arbeyde ic doch/ ende
vrelic mijnder sielen af? Dat is ymmer oock ydel-
heyt/ eñ een quade moeyte/ So isset ymmer beter
twee dan een/ wāt si genieten doch haers arbeyts
wel/ Vallet haerder eene/ so helpet hem sijn ghesel
le op/ eñ wee den genen/ die alleene is/ Als hi valt/
soo en is daer geen ander/ die hem op helpe/ Ooc
als twee bi malcanderen ligghen/ verwermen sy
malcanderē/ hoe can een alleen werm ghewordē?
Eene mach verweldiget worden/ Maer twee mo C
ghen wederstaen/ want een drieuoudich snoer en
breect niet lichtelick in tween.
Een arm kint dat wijsch/ is is beter dā een ou
de coninc die sot is/ eñ en weet hē niet te voorsien
Daer coemt eene wt der geuangenisse totten
coninckrijck/ Ende eene die in sine coninckrijcke ge
boren is verarmet/ Ende ic sach/ dat alle leuende
onder der zonnen wandelē by eenen anderen kin-
de/ die in des geens plaetse sal op comen/ Eñ des D
volcs dat voor hem ghinck/ en was gheen eynde/ Ec.xv.c.
ende des/ dat hem na ghinck/ ende en worden van
hem nochtans niet blijde/ Dat is ymmer ooc ydel
heyt ende iammer

¶ Tegen die sotte/ stoute/ ende ongerechte ghe loften/ Men en behoort niet te verwonderen dat ter veel onbehoorlic gheschiet/ want der scalcken zijn vele/ Tegen die rijcke eñ rijcdommen

Dat.v. Capittel

Bewaert uwen voete/ als ghy totten
huyse Gods gaet/ want God is meer A
bereit te horē v woort/ dan te ontfan-
ghen die offerande der sotten/ want sy
en connen sinen wille niet ghedoen.
En zijt niet snelle met uwē monde/ eñ en laet
v herte niet haesten/ yet te sprekē voor God wāt
God is inden hemel/ ende ghi opter aerdē/ Daer
omme laet uwer woordē weynich zijn/ wāt waer
vele sorge is/ daer zijn vele droomē/ ende waer ve
le woorden zijn/ daer hoortmen die sotten.
Ist dat ghi Gode een gelooste doet/ soo en ver
treckese niet te houden/ Want hi en heeft gheē beha
gen aen die sotte/ Wat ghi gelooft dat hout/ Het
is beter/ dat ghy niet en gelooft/ dā dat ghi niet en
hout/ dat ghi ghelooft
En verhueget uwen mont niet/ dat ghi v vlee- B
sche laet sondigen/ Ende en spreect voor dē ingel
niet/ Hi is onwetende/ God mocht toornich wor
den/ ouer uwe stemme/ ende verderuen alle dye
wercken uwer handen
Waer vele droomen zijn/ daer is ydelheit ende
vele woorden/ Maer vreeset ghi God
Siet ghi den armen onrecht doen/ ende oordee
le eñ ongerechticheit indē lande wech treckē en v
wondert v dies voornemens niet/ Want daer is
noch een hooger hoeuere ouer den hooghen ende
daer zijn noch hoogere ouer die beyde/ Ouer dat
is die coninc int geheele lant/ dat velt te bouwen.
Wie ghelt bemint/ dye en wert nemmermeer
gelts sadt/ Eñ wie rijcdom bemint/ en sal geē pro C
fijt daer af hebbē/ dat is ooc ydel/ Want waer ve-
le goets is/ daer zijnder vele dieteten/ Eñ wat ge
nietet hi dies/ diet heeft/ dā dat hijt met ogē aēsiet
Wie arbeyt/ dien is den slaep soete/ hy hebbe
weynich oft vele geten/ Maer die volheit des rij
ken en laet hem niet slapen.
Het is een boose plage/ die ick sach onder der
zonnen/ rijcdom behouden ter scaden/ dies diet he
uet/ wāt dat rijcdom vergaet met grotē iammer. Job.x.d
Eñ ist dat hi eenē sone gewonnē heeft/ die en blijf
niet in die hant/ Gelijc hi naect vā zijnder moeder Job.i.d
lichaem is ghecomen/ so varet hi weder wech/ ge

ſet hi ghecomen is/eñ en neemt niet met hem van
sinē arbeit in zijnder hant/als hi wech vaert / Dat
is een boose plage/dz hi wech vaert/ so hi gecomē
is /wat helpet hem dan /dat hi indē wint gearbeyt
heeft/ Sijn leuē lanc heeft hy int duyster geten/eñ
in grooten ommoet/ eñ cranckheyt/eñ droefstenisse
So sie ick nv dat voor goet aen/dat het zijn sy/
Alsmen etet eñ drincket/eñ goets moets is in al-
D len arbeit/die eene doet onder der zonnen zijn leuē
lanc/dat hem God gheeft/want dat is zijn deele/
want welcken mensce/God rijcdom eñ goedē/eñ
macht gheeft/dat hy daer af etet eñ drincket voor
zijn deele/ende vrolijck is in sinen arbeit/ dat is eē
gaue Gods/want hi en dinct niet vele/hoe langhe
dat hi leuen sal/om dat God zijn hert met vruech
den veruult

¶ Teghen die rijcke / die haer der rijcdommen
niet en dernen genieten/hoe dwaesch dat die sel-
ue zijn

Dat.vi.Capittel

Aer is een ongheluck dat ick sach on-
der der zonnen/eñ is ghemeine bi den
menschen/Eenen dien God rijcdom
B goeden/eñ eere gegeuen heeft / ende
hem en gebreect geens/dat zijn herte
begeert/eñ Godt hem nochtans gheen macht en
geeft/des seluen te genietē/Maer een ander ver-
teeret/Dat is ydel eñ een quade plaghe/ Al waert
dat hi ooc hondert kinderen wonne/ eñ leefde soo
lange/dat hi vele iaren ouer leefde/eñ sine siele en
versadet haer vā diē goede niet/ende bleef sonder
graft/Van dien spreke ic /dat eē ontijdige geborte
te beter si dan hi/want in ydelheyt coemt hy/eñ in
duysternisse vaert hi daer henen / ende sinen name
blijft in duysternisse bedect/Hi en siet ooc dye son-
ne niet/eñ en weet gheē ruste/noch hier/noch daer
al waert dat hi oock twee duysendt iaer leefde/soo
C en heeft hi nemmermeer geenen goedē moet/Eñ
comet niet al tot eender plaetsen
Alle arbeyden des menschen zijn na zijnder ma
te/ Mer die siele en werdet niet sadt/wāt wat he-
uet een wijse meer/dā een sotte? wat helpet den ar
mē/dat hi wete te wandelen voor die leuēde/Dye
gedaente der ooghen/is beter/dan dat die siele soo
wech vaert/dat is ooc ydelheit/eñ iammer
Wat is dat daer is? het is ymmertoes genoēt
ende bekent/dat een mensce is /ende en mach niet
twisten /tegen/dien dat hem te machtich is/want
daer zijn ydele woorden te vele wat heeft een men
sche meer daer af?

¶ Niemant en weet wat dat goet ende toecomen
de is/ Ende hoe costelick dat eenen goeden name
si/ Van dat profijt der wijsheit

Dat.vij.Capittel

A

Ant wie weet/dat den mensche oor-
boorlic is inden leuen/also lange als
hi leeft in zijnder ydelheit/dwelck is
gelijc een schaduwe. Oft wie wil dē
mensche seggen/wat nae hem comē
sal /onder der zonnen
Een goet geruchte is beter dā goede salue/ eñ
den dach des doots /dā dē dach zijnder gheboortē
Het is beter in dat clachhuis gaen/dā in dat drinc
huys/ Int ghene is dat einde alder menschen/ende
die leuendē nemet ter herten /Trueren is beter dā
lachen/want door truerē wert dat herte gebetert
dat herte der wijsen is int clachhuis / Eñ dat her-
te der sotten int huys der blischappē/Het is beter
hooren dat schelden des wijsen/dā hoorē den sanc
der sotten/Want dat lachen der sotten is ghelijck
dat cracken der doornen onder den potte/Eñ dat
is oock ydele
Wāt die onrecht doet/maect eenen wijsen dul
le /eñ vderuet eē milde herte/Dz laetste eēs dings
is beter dan zijn beginsel. Een verduldighe geest/
is beter dan eenē hooghē gheest/En zijt niet snel
le vā gemoede/om toornich te wordē/Wāt toor-
nicheyt rust inden schoot des sotten / En segghet B
niet wat ist/dat die voorledene daghē beter warē
dā dese/Want ghi en vraecht sulcke niet wijsselic/
Die wijshet met eene erffenisse is beter / eñ ghaet
te bouen dye die zonne sien/want ghelijc wijsheyt
beschermet/so beschermt ooc gelt/mer die kennis-
se der wijsheit geeft dat leuen/dien diese heeft
Aensiet die wercken Gods/ Want wie cā dat
recht gemakē/dat hi crommet/Inden goeden da
ghe/zijt goets moets/eñ denct doch opten quadē
dach/Want desen maect God neffens diē/Daerō
op dat die mensche niet yet anders en vijnde
Alderley hebbe ic gesiē die tijt ouer mine ydel-
heit/Dat is een gerechte/eñ vergaet in zijnder ge-
rechticheit/Ende is een godlose/die lange leeft in
zijnder boosheit/En zijt niet alte gherecht/ eñ niet
alte wijs/op dat ghi v niet en verstoort. En zijt nz C
alte godloos/ eñ en sottet nyet / op dat ghy niet en
sterft ter ontijdt/Het is goet/dat ghy dit vatet/eñ
tgene oock niet wt uwer handt en laet Want soo
wie God vreest /die ontgaet dien alleen
Die wijsheyt sterct den wijsen meer dan thien
machtige die inder stadt sijn / Want daer en is geē
mensce opter aerden die goet doe/eñ niet en sondi-
ghe/En neemt ooc niet ter herten/al watmen seyt
op dat ghi niet hoorē en moet uwē knechte v vloec
ken/want v herte weet/dat ghy ooc andere dicwil
gheuloect hebt.
Sulcke alle hebbe ic wijslic gheproeft/Ic dach
te/Ic wil wijs sijn/ maer si ghinc verder van my/
Het is verre/wat salt sijn? Ende diep is dye diepte D
Wie wilt vinden?
Ick keerde mijn herte om te onderuijnden /eñ
ondersoecken/eñ te soecken wijshz/ ende const / eñ
te onderuindene der godloser dwaesheyt/eñ dolin
ge der dullen/ eñ beuont dat een sulckē wijf bitter
der is/dan den doot/der welcker herte / nette ende
stric is/eñ hare tanden banden sijn/ wie Gode be-
haecht/ dye sal haer ontloopen / maer dye sondaer
wert door haer geuanghen.
Schout/dat heb ic beuondē/seyt die prediker/
Deen nae den anderen/ dat ick conste soude onder
uindē/Eñ mijne siele soecket noch eñ en heuet nz
geuonden/ Onder duysent heb ic eenē mēsce geuō
dē/mer ic en heb onder alle die gheen wijs geuon-
den/ Alleē aēscout dat/ Ic hebbe geuondē dz God
den mensce oprecht gemaect heeft/mer si soecken
vele constē/wie is so wijs? eñ wie can dz wtgerigē

¶ Van gehoorsaemheyt diemen Gode ende den
oversten schuldich is/ Van des eedts schult / dat
men die lancmoedicheyt Gods niet verachten en
sal/ Dattet den mensce onmoegheliick is die werc
ken die inder werelt zijn / te begripen.

Dat .viij Capittel.

Die wijsheyt des menschen verlicht zijn
aensichte/ maer wye wreet is/ dye is
viantlijc/ Ic neme des conincs mont
A ware/ en̄ des eets Godts/ En haest
niet van sinē aenschijn te gaen/ en̄ en
blijft niet in een quaet dinc/ want hi doet wat hē ge
lust/ In des conincs woort is macht/ en̄ wie mach
tot hē seggen/ wat maect ghi: wie dat gebot hout/
die en sal niet quaets ondervindē/ Mer eens wisen
herte weet tijt en̄ wise/ want eē yegelijc voornemē
heeft sinē tijt en̄ wijse/ want des ongelucs des men
scen is vele bi hē/ want hi en weet niet wat gewee st
is/ En̄ wie wil hē seggē wat sijn sal/ Een mensche
en heeft geen macht ouer dē geest/ den geest te we
ten/ en̄ en heeft gheen macht/ ter tijt des steruens/
En̄ en wert niet losse gelaten inden strijt/ ende dat
godloos wesen/ en verlost den godlosen niet.
Dat hebbe ic al gesien/ en̄ gaf mijn herte op allē
werckē/ die onder der sonnē geschieden/ Een men
sche heerschapt somtijden ouer den anderen tot si-
nen ongeluc/ En̄ daer sach ic godlose die begrauen
waren. Die gegaen waren/ en̄ gewandelt haddē in
heylige plaetsen/ en̄ waren vergetē inder stadt/ dat
B si also gedaen hadden/ Dat is oock ydel.
Om dat niet vollikē een oordele en gheschiet/
ouer die quade wercken/ daer door wert dat herte
der menschē vol quaets te doē/ Al ist dat een sonda
re hondertmael quaet doet/ en̄ nochtās lange leeft
So weet ic nochtās/ dat het wel gaē sal dē genē/ die
God vreesen/ die sijn aēsicht vermidē/ want het en
C sal den godlosen niet wel gaen/ en̄ ghelijc eene scha
duwe/ niet langhe leuen/ die God niet en vreesen.
Daer is een ydelheyt die opter aerden geschiet/
Het sijn gerechtige dien gaet het/ als oft si wercken
der godloser haddē/ en̄ het zijn godlose/ diē gaet het
als oft si wercken der gerechtiger hadden/ Ic sprac
Dat is ooc ydel/ daerō loofde ic die vruechde/ dz de
mēsce niet beters en heeft onder der sonnē/ dā eten
en̄ drinckē/ en̄ vrolic sijn/ en̄ sulc gewerde hē vāden
D arbeyt sijn leuen lanc/ dat hē God geeft onder der
sonnen. Ic gaf mijn herte om te weten die wijs
heyt/ en̄ om te aenschouwen die moeyte/ die opter
aerde gesciet/ dat een ooc noch dach noch nacht dē
slape en siet met sinen ogen/ En̄ ic sach alle werckē
Gods/ Want een mēsche en can dat werc niet vin
den/ dat onder der sonnen geschiet/ En̄ so die men
sche meer arbeyt om te soecken so hi min vint/ Al-
ist dat hi al seyt/ ic ben wijs om te bekennen/ soo en
can hijt nochtans niet vinden.

¶ Dattet alle menschen ghelijc gaet/ daeromme
sal die mensche met vruechde ende dancbaerheyt
genieten die gauē Gods/ wijsheyt gaet alle dinck
te bouen.

Dat.ix.Capittel.

Want ic hebbe sulc ter hertē genomen
dat al te ōdersoeckē. Dat gerechtige
en̄ wise zijn/ en hare knechtē in Gods
hant/ Nochtans en kennet geen mē-
A sche/ noch die liefde/ noch den haedt
eenichs/ die hi voor hem heeft.
Het ontmoet den eenē gelijc dē anderē/ den ge
rechten gelijc den godlosen/ dē goedē en̄ reynen ge
lijc den onreynē/ dē offerende/ gelijc diē die niet en
offert/ Gelijc het den goedē gaet/ so gaet het dē son
daer ooc Gelijc het den meyneedigen gaet/ so gaet
ooc dien/ die den eet vreest/ Dat is een boos dinck
onder alle/ dat onder der sonnē gheschiet/ dat het
dē enē gaet gelijc dē anderē/ Daer af/ dat herte der
menschē vol archs wert/ en̄ dwaesheit in harē her
ten blijft haer leuen lanck/ tot dat si steruen.
Want te wijle dat mē bi dē leuē is/ soo is men se
ker/ want eenē leuen dē hont is beter dā eenen dodē
leeuwe/ want die leuēde weten/ dat si steruē sullen B
mer die doodē en wetēs niet/ Si en verdienē oock
niet meer Want hare gedachtenisse is vergetē/ dat
mēse niet meer en bemint/ noch en hatet noch en be
nijdet/ en̄ en hebbē geen deele meer op die werelt
in alle dien/ dat onder der sonnen geschiet.
Soo gaet henē/ etet v broot met blijschappen
drinct uwen wijn met goedē moede/ want v werck
behaecht Gode/ Laet uwe cleederē altoos wit sijn/
en̄ en laet uwen hoofde geē salue ghebrekē/ Ghe-
bruyct des leuē met uwē wiue/ die ghi bemint/ soe
lange ghi dat ydel leuē hebt/ dat v God onder der
sonnē gegeuē heeft/ also lāge als v ydel leuē duert
want dat is v deele inden leuē en̄ in uwen arbeyt
die v God onder der sonnen gegeuen heeft/ Allet
wat v voor handē coemt te doene dat doet vrolick
want inder hellē/ derwaerts ghi varet/ en is noch
werck/ conste/ kennisse/ noch wijsheit
Ic keerde mi/ en̄ sach/ hoe het onder der sonnē C
toe gaet/ dat tottē lopē niet en helpet snelle zijn/ tot
tē stride/ en helpt niet starc te sine/ Totter neerin-
ge/ en helpet niet bequaē te sine Tottē rijcdom/ en
helpet niet voorsienich te sine/ Dat ene aēgename
si/ en helpet niet/ dat hi een dinck wel conne/ maer
het leyt al aēder tijt en̄ geluc/ ooc en weet die men
sche sinē tijt niet/ maer gelijck die visscen geuangē
worden met eenē boosen hake/ en̄ gelijc die voge-
len met eenen stricke geuangē worden/ so werdē/
die menschen ooc wech geruct ter quader tijt/ alse
hen onuerhoets ouervalt.
Ick hebbe dese wijsheit oock gesien onder der
sonnē/ die mi groot dochte/ Dat eē cleine stat was
en̄ weynich liedē daer inne/ En̄ daer quā eē grote
coninc/ en̄ beleegerdese/ ende timmerde grote bol
werckē daer omme/ En̄ daer inne wert geuondē
eē arme wise mā/ die de selue stadt door sine wijs- D
heyt cōste verlossen. En̄ geene mensche en gedach
te des seluē armē mās/ Doē sprac ic/ Wijsheyt is
ymmer beter dan sterckheyt/ Noch wert des armē
wijsheyt veracht/ en̄ sinē woordē geē gehoor gege
uen/ dz doet/ Der wijser woordē geldē meer by dē
stillen/ dan der herē crijsschen bi den sotten/ want
wijsheyt is beter dan harnisch/ Maer een eenige
boeue verderuet veel goets/ also verderuē die scha-
delijcke vliegē goede salue/ Daerōme is somwijlē
dwaesheyt beter/ dan wijsheit/ en̄ eere/ Want des
wijsen herte is tot sijnder rechter sidē/ Mer des sot-
ten herte is tot sijnder slincker sidē/ Al is die sot-
te oock selue sotachtich in sinen doene/ nochtans
hout hi alle menschen voor sotte/ daer omme als
eens machtigen terginge/ oft quellinge tegē uwē
wille voortgaet so en laet v niet ontrusten/ want
achterlaten/ stillet groot ongeluck

¶ In desen twee nauolgendē capittulen zijn ve
le profitelike leringē/ en̄ wise sprokē welcke alle
man wel behoort te aenmerken en̄ tonthouden

Dat.x.Capittel.

Aer is een ongeluck/dat ick sach on
der der sonnē/te wetene / onuerstāt
dat onder den machtighē ghemeyne
A is/Dat eē sotte sittet in groter waer
dicheyt/ende die rijcken hier beneden
sitten/Jck sach knechten op rijpaerden/eñ princen
te voet gaen/gelijc knechten/Maer wie een cuyle
maect die sal seluer daer inne vallē/Ende wie den
tuyn breect/dien sal een slanghe steken/wie steenē
wech wentelt/die sal daer moeyte mede hebbē/eñ
B wie hout clieft/ die sal daer af ghequetset worden
Jst dat eē ysere plomp wert/eñ aē die wate onge=
slepen blijft/so moetment met macht weder schær
pen Also volghet oock wijsheyt der naersticheyt.
Een clappert en is niet beter/dan een slanghe
die ombeswooren steect/Die woorden wt dē mon=
de eens wijsen/sijn gracieus/Maer des sotten lip
pen verslindē den seluē/dat begintsel sijnder woor
C den is sotheyt/eñ dat eynde is schadelijcke dwaes=
heyt/Een sotte maect veel woorden/want die mē
sche en wetet niet wat geweest is/Eñ wie wil hē
segghen wat na hem sijn sal Den arbeyt der sotter
wort hem suer/Wāt men niet en weet in die stadt
te gaen
Wee v lant/dies coninck een kint is/ ende dies
princen vroech eten/Wel v lant/wiēs coninc edel
is /eñ diens princen ter rechter tijt etē/ ter sterckꝫ
eñ niet ter lust/wāt door luyheyt sincken die balc=
ken/eñ door versumelijcke handen/wert dat huys
druppende/dat doet/Si makē broot tot enē lachē
eñ den wijn moet die leuende verblijden/ Eñ dat
D gelt moet hen allet te wege bringen
En vloect den coninck niet in v herte /ende en
vloect den rijcken niet in v slaepcamere/Wāt dye
voghelen des hemels voeren dye stemme/Eñ die
vederen hebben/seggent nae

¶ Dat.xi.Capittel

Laet v broot ouer dꝫ water varē/so sult
ghijt vinden na langen tijt/deelt wt on
der seuē eñ ond̄ achte want ghi en weet
A niet wat ōgeluc opter aerdē comē sal. Als de wolc
kē vol sijn/so geuē si regē op die aerde/Eñ als den
boom valt/hi valle zuytwaerts ofte noortwaerts
op welcke plaetse hi valt/daer sal hi liggē / wie op
dē wint achtet/die en zaeyt nꝫ/eñ wie op die wolc
ken siet/die en maeyt niet
Gelijc als ghi dē wech des wints niet en weet
eñ hoe die gebeentē in smoeders lichaem vol wor
B den/also en cont ghi Gods werckē oock niet ghe=
weten/dat ghi doet ouer al
Vroech zaeyt v zaet/eñ uwe hāt en late sauōts
niet af/wāt ghi en weet niet/oft dit/of dat/wel ge
raken sal/Eñ oft beyde wel geraecte/ so wert des
te beter/dat lichte is soete/eñ den oghen lieflic dye
sonne te sien
Al ist dat een mensche langhe leeft/eñ en is niet
vrolick in allen dinghen/so gedinct hi doch alleen
der quader dagē/dat haerder so vele is/ wāt allet
dat hem gemoet is/dat is ydel.
¶ Jn dit capittel bewijst die Prediker sijn gant=
se meyninge/ recht oft hi seggen woude/ Als ick
van allen dinghen/die onder der sonnen sijn/ghe
proeft/gedacht/ende ghesproken hebbe/Soo is
dit tslot van allen/Datter niet vasters noch ghe=
duerigers en is dan God/ende sijn vonnisse van
der ioncheyt op voor ooghen te hebben.

Dat.xij.Capittel.

So verblijt v ionghelinc in uwer ioncheyt
hꝫ/eñ laet v herte vrolijc sijn in uwer
iuecht. Doet wat uwer herten lustet
eñ uwen oghen behaecht/ ende weet A
dꝫ God v/om alle dit / voor oordele
sal leyden/Laet den ommoet wt uwer hertē / ende
doet dat quaet van uwen lichame/want kintsheyt
eñ ioncheyt is ydele/Gedinct ws scheppers in uwer
ioncheyt/eer dan die quade dagen comen/ende die
iaren genakē/ daer ghi sult seggen/Sy en beuallen
mi niet/Eer dan de sonne eñ dat licht/ mane/ende
sterren duyster worden/ eñ dye wolcken weder co=
men na den reegen Ter tijt als dye bewaerders in
huys beuen/eñ die stercke hen crommen/ende die C
mueleners ledich staen /dat haerder so weynich ge
worden is / ende dye ghesichten door die vensters
duyster werden/eñ die dueren opter straten gheslo
ten werden/dat die stemme der molenaren so lief=
lijc worde/eñ ontwaect als die vogel singt/ eñ hem
buygen alle dochteren des sangs/dat ooc die hoge
vreesen/ende ontsien op den weghe/als den aman
delboom bloeyt/ eñ den sprinchane verladen wert/
eñ aslaet alle wellust /want die mensche varet der
waerts/daer hi eewelijc blijft /eñ die clagers gaē
omme op die strate / Eer dan den silueren strick
wech come/eñ die guldē adere verlope/eñ den ce=
mer verleke aen den putte / eñ dat dat radt breke
aen dē putte. Wāt den stof moet weder totter aer
den comen/gelijc hi geweest is eñ die geest weder
tot Gode /dien hem gegeuen heeft. B
Het is allet geheelick ydel /sprack die prediker
geheelic ydel/Die seluē prediker en was niet alleē
wijse/maer leeerde dat volc oock kennisse/eñ merc
te/eñ ondersocht/eñ stelde vele sprokē/hi socht dꝫ
hi aengename woorden soude vinden /eñ screefte
rechte die woorden der waerheyt Dese woorden
der wijsen sijn spiese eñ naghelen/ghescreuen door
die meesters der ghemeynten /eñ van eenen herde
gegeuen. Wacht v mijn sone/ voor andere meer/
Want vele boecken makens/en is geen eynde/eñ
vele predikens maect den lichaem moede
Laet ons dat eynde alles dings hooren/Vreest
God/ende hout sine gheboden wandt dat
behoort alle menschen toe/Want God
sal alle wercken voor dat oordele brē
ghen dat verborghen is/het si
ghoet of quaet. I

Eynde des Predi
kers Salomo

Hier beghint dat hooghe liet Salomo.

Dat eerste Capittel.

Ic cusse my metten cusse sijns monts/ wandt uwe borsten sijn lieflijcker dan wijn datmē uwe goede salue riecke
A Uwen name is een wtghestorte salue Daer omme beminnē v die meyskens.

Treckt my nae v/ soo loopen wy/ Dye coninck leydet mi in sine camere/ Wy verblijden ons/ ende sijn vrolic ouer v/ Wi gedincken uwer borstē meer dan des wijns/ Die oprechtighe beminnen v.

B Ick ben swart maer seer lieflijc/ ghy dochtere Hierusalem/ ghelijc dye tenten Kedar/ ghelijc dye tapite Salomo/ En siet mi niet ane/ dat ic so swart ben/ want die sonne heeft mi so verbrent/ Mijnder moeder kinderē sijn toornich op mi/ men heeft my tot eender bewaerdersen der wijnberghen gheset/ met mijnen wijnberch dien ick hadde/ en hebbe ic niet bewaert.

Gheeft mi te kennen/ ghi dien mijn siele bemint waer ghi weidet/ waer ghi rustet/ inden middaghe op dat ic niet herwaerts ende derwaerts gaen en moete/ bi die cudden uwer ghesellen.

C En kent ghi v niet ghi schoonste onder den wiuen soo ghaet wt/ op die voetstappen der schapen Ende weyt uwe bocken by der herderen huysen/

Ic gelijcke v mijne vriendinne/ mijnen reysigen ghetuych aen den wagen Pharao/ Uwe wangen staen lieflic inden spansel/ ende uwen hals in die keten wi willen v gulden spanselen maken met siluereen puckelkens.

Doen hem die coninc herwaerts keerde/ gaf mi ne narde sinen ruecke/ mijn vrient is mi een bosselken myrren/ dat tusschen mijne borsten hanghet/
D mijn vrient is mi een druyue cosser indē wijngaerden te Engeddi.

Siet mine vriendinne/ ghy zijt scoone/ schoone zijt ghi/ Uwe ooghen zijn ghelijc duyuen ooghen/ Siet mine vrient/ ghi zijt schoone ende lieflic/ Onse bedde groenet/ onser huisen balcken zijn cederē onse latten zijn cipressen

Dat .ij. Capittel

A

Ick ben een bloem te Saron/ eñ een roose int dal/ ghelijc een roose onder den doornen/ so is mijne vriendinne onder den dochteren/ ghelijck eenen appelboom onder dye wilde boomen so is mine vrient onder den soonen/ Ick sidt onder die schaduwe diens/ dien ic beghere/ eñ sijn vrucht is mijnder kelen soete.

Hy leyt mi inden wijnkelder/ ende dye liefde is sijn banier ouer mi/ Vercoelet mi met bloemen/ en delauet mi met appelen/ wandt ick ben cranck van liefden/ Sine slincke hant leyt onder mijn hooft/ eñ zijn rechte hant ombelset mi.

Ick beswere v dochteren Hierusalem/ by den

rehen/ oft biden hijnden optē velde/ dat ghi mine vriendinne niet op en weckt/ noch en roert/ tot dat haer selue behaecht. *

Dat is die stemme mijns vriēts. Siet/ dese coēt huppelēde op die bergen/ eñ springet op die houelen/ Mine vrient is gelijc eenen ree oft ionghen heyrte/ siet/ hi staet achter onsen wāt/ eñ siet door tvenster/ eñ kijcket door die tralien. C

Mine vrient antwoordet eñ spreect tot my/ Staet op mine vriendinne/ mijne schoone/ eñ coēt herwaerts/ want siet/ die winter is vergaen/ Den reegē is wech/ eñ daer henen/ Die bloemē zijn daer voort gecomen/ inden lande Den lenten is toe gecomen/ eñ die torteldupue laet haer hooren/ in onsen lande/ Den vijchboom heeft cnoppen gecregē Die wijnstocken hebben oogen gecregē/ eñ geuen haren ruec/ Staet op mine vriendinne/ ende coēt mine scoone/ coemt hier/ Mijn duyue in dye keyegaten/ in die steen reten/ Thoont mi uwe gedaēte Laet mi uwe stemme hooren/ want uwe stēme is soete/ eñ uwe ghedaente lieflick. * D

Vangt ons die vossen/ dye cleyne vossen dye die wijnbergē verderuen/ want onse wijnberghen hebbē oogen gecregen/ mine vrient is mine/ eñ ic ben sine/ die onder die roosen weydet/ tot dat den dach coel worde/ eñ die scaduwe wijcke/ keert weder/ wert ghelijc een ree/ mine vrient/ oft ghelijc een ionghe heyrte op den scheyde berghen.

Dat .iij. Capittel.

Ic sochte snachs in mijn bedde/ dien mine siele bemint/ Ick socht/ maer ic en vant hem niet/ Ic wil op staen/ eñ in die stadt omme gaē/ op die streechskens ende stratē/ eñ soecken dien/ die mine ziele bemint Ick sochte maer ic en vant hem niet Die wachters die in die stadt omme gaen/ die vondē mi/ En hebt ghi niet ghesien die mine ziele bemint? Doē ic een weynich voor bi hen quā doē vāt ic diē mine ziele beminnet/ Ic houde hē/ eñ en
B wil hē niet latē tot dat ic hem bringhe in mijnder moeder huys/ in mijnder moeder camer.

Ic besweere v ghi dochteren Hierusalem/ by den rehen oft hijnden opten velde/ dat ghi mine vriendinne niet op en weckt/ noch en roert tot dat hair van selfs beuallet

Wie is die/ die op climt wt der woestinen/ ghelijck eenen rechten roock ghelijc een gerecke van myrrē/ wieroot/ eñ alderley puluer eēs apotekers C

Siet ronts omme dat bedde Salomo staen tsestich stercke wt den stercken in Israel/ Si houden alle swaerden/ eñ zijn bequame te striden/ Een yegelijc heeft zijn sweert aen zijn dye/ om der vreesen willen inder nacht

Dye coninck Salomo liet hem eenen bedstade maken vā hout/ wt Libanon/ der seluer colomnen waren siluerē/ dat decsel gulden/ dat sitten purpuren/ diē vloer middē in was lieflic geplaueyt/ om D
der dochteren te Hierusalem wille.

Gaet wt eñ aenschouwet ghi dochterē Zion den coninck Salomo in die croone/ daer mede hē sine moeder gecroont heeft indē dage zijns hoochtijts/ eñ inden daghe der blijscappen zijns herten.

Dat .iiij. Capittel

Iet mine vriendinne/ghi zijt schoone
siet/scoone zijt ghi/uwe ooghen zijn
ghelijc duyuen ooghen/behaluē dat
daer binnē verborgen is/ Uwe hayr
A locken is ghelijc die gheyten cudden/
die gheschoren zijn opten berch Gilead/Uwe tan=
den zijn ghelijc die cudde met besnedender wolle/
die wt der wasscen comē/die altemael twee vruch
ten dragen/ende onder hen en is gheene onvrucht
baer/Uwe lippen zijn ghelijck een rosijn varwen
snoer/eñ uwe redene lieflic/Uwe wangen zijn ge
lijc die schale aenden garnaet appele/ behaluē dat
daer binnen verborghen is/Uwen hals is ghelijck
den toorne Dauid/met borstgeweere getimmert
daer aen duysent schilden hanghen/eñ alderhande
B wapenen der starcken/Uwe twee borstē zijn gelijc
twee ionge reehen/twee vruchtē/die onder die roo
sen weyden/ tot dat dē dach coel worde/eñ die sca=
duwe wijcke/Ick wil totten myrrhen berch gaen
ende totten wierooc houele
Ghi zijt in alder manieren scoone/mijne vrien
dinne/ende daer en is gheen vlecke aē v/coēt mij
ne bruyt van Libanon/coemt vā Libanon/ gaet in
C ne/treedt herwaerts vander hoochtē Amana/van
der hoochten Senir/ende Hermon/ vander woo=
ninghen der leuwen/vanden berghen der leopaer
dē/Ghy hebt mi dat herte ghenomen mine suster
lieue bruyt/met uwer ogen eene/ende met uwer
hals ketene eene
Hoe fraey zijn uwe borsten mine sustere/lieue
bruyt/Uwe borstē zijn lieflijcker dan wijn/ eñ den
ruecke uwer saluen gaet te bouē alle welrieckende
cruyden/Uwe lippen mine bruyt/ zijn gelijc druy=
pende honichraten/honich ende melc is onder uwe
tonghe/ende uwer cleeder rueck/ is ghelijck den
wierooos ruecke
D Mine sustere/lieue bruyt/ghi zijt eenen beslo=
tenen hof/Een beslotē fonteyn adere/eenē besegel
den putte/Uwe spruytkens zijn ghelijc een lusthof
van granaet appelen/met edelen vruchtē/cyperen
met narden/Narden met soffraen/calmus eñ ca=
nele/met alderley boomē Libanon/Myrrhe ende
aloes/met allē besten welrieckenden cruydē/Ghe
lijc een hof fonteyne/gelijc een fonteyne der leuen
der waterē/die vā Libano vloeyē/Staet op noort
wint/eñ comt zuytwint/eñ waeyt door minē hof
op dat alle zijn welrieckende cruyden druypen

¶ Dat.v.Capittel

Mine vrient come in sinen hof/eñ ete van
A sine edele vruchten/Comt mine sustere
lieue bruyt in minē hof/ Ic hebbe mine
myrrhe met minen welrieckenden cruyden afghe
brokē/Ick heb mine rate met minen hueních ghe
ten/Ic heb minē wijn met minē melcke ghedron
ken/Etet mine beminde/eñ drinct mine vrienden
ende werdt droncken
B Ick slape/maer mijn herte waket/daer is dye
stemme mijns vriēts/die clopt/doet my open lieue
vriendinne mijn suster/mine duyue/mine vroome
Want mijn hooft is vol daus/ende mijn vlechten
zijn vol nacht druppelen/Ick hebbe minen roc wt
getrocken/hoe salick hem weder aen ghetrecken
Ic hebbe mine voetē ghewasschen/hoe sal icse we
der vuyle maken
Maer mine vrient steect zijn hant door tgadt/
eñ mijn lichaē beefde daer af/doen stont ic op/dat
ic mijnen vrient open soude doen. Mijne handen
droopen met myrrhen/eñ myrrhē liepen ouer my
ne vingheren aenden handen aent slodt/ Eñ doen
ic minen vrient open ghedaen hadde was hi wech
ende henen ghegaen
Doen ghinc mine siele wt na sijn woort ic socht
hem/maer ic en vant hem niet/Ick riepe/maer hy
en antwoorde my nyet/die bewaerders die in dye
stadt omme gaen/vonden mi/Die sloeghen mi wō
den/Die bewaerders opter muerē/namē mi mij= C
nen doecke/Ic besweere v ghi dochterē Hierusa=
lem vindet ghi minē vrient/soe segt hem/ dat ic vā
minnen cranck ligghe
Wat is uwe vrient voor andere vriēdē/O ghi
scoonste onder dē wijuē?Wat is uwe vrient voor
andere vriendē/dat ghi ons so besworē hebt/Mi=
ne vrient is witte eñ root/wtgecorē ond veel duy
sendē/Sine hooft is dz fijnste gout/Sine vlechten
zijn gecruyst zwart/gelijc een rauen/Sine oogen
zijn ghelijc duyuen ooghen/ aen die waterbeken/
met melc ghewasschen/ende staen in dye volheyt/
Sine kinnebacken zijn ghelijc die wassende welrie
kende cruyts gerdekens der apotekers/Sijn lip=
pē sijn ghelijc roosen/die met vloeynder myrrhen D
druypen/zijn handen zijn ghelijc guldene ringhen/
vol Torkoysen/Sijn lichaem is ghelijc reyn yuo=
rien met zaphiren ouertrockē/Sine beenen zijn ghe
lijc marmor calomnen/gefundeert op guldē voetē
Sijn ghedaente is ghelijc Libanon/Wtuercorē ge=
lijc cederen/Sijn kele is soete ende gheheel liefelic/
Een sodanigen is mijn vrient/mine vrient is een
sodanighe/ghi dochteren Hierusalem.

¶ Dat.vi.Capittel.

Erwaerts is dan uwe vrient gegaē A
O ghi scoonste onder den wijuē? wer
waerts heeft hē v vrient gekeert/so
willen wi met v hem soecken/ mijn
vrient is neder gegaen in sinē hof/tot
dē welrieckenden cruyts gerdekens/dat hy hem m
die houen soude weyden/eñ roosen plucken/Mijn
vrient is mijn/ende ick ben sijn/die hem onder die
roosen weydet.
Ghi zijt huebsch mijn vriendinne/ gelijc Thiaza
lieflic ghelijck Hierusalē/ veruaerlijck ghelijck een
heyrscerpte/Keert uwe oogen van mi want si ma=
ken mi stout/ Uwe hayrē zijn ghelijc een cudde gey
tē/die optē berch Gilead gescoren sijn/uwe tandē
sijn gelijc een cudde schapen/ die wt der wassche co
men/die altemale twee vruchtē dragē eñ daer en is
geene onvruchtbaer onder hen/ Uwe wangen zijn
gelijc een scale aen eenen granaet appele/behaluen B
dat daer binnen verborghen is.
Tsestich is der conninginnen/eñ tachtentich der
bijwiuen/ eñ der meyskens en is geen getael/Mer
eene is mijne duyue mine vroome/Een is haer der
moeder die liefste/eñ die wtuercorene haerd moe=
der/Doense die dochterē sagen/prijsdense die selue
salich/ Die coninginnen eñ bijwiuē loofdense. Wie
is dese die voort coēt gelijc die dagraet/schoone ge
lijck die mane/wtuercoren ghelijck die zonne ver=
uaerlijc/ghelijc die heyrscerpte.
Ick ben neder gegaen inden noothof om te be

schouwen die struyckens aen die beke/ om te scou
wen/ oft dē wijnstock bloeyt/ oft die granaet appe
len groendē/ Mine siele en wiste dz niet/ dat hi my
tot eenen wagen Amminadab geset hadde.
Keert weder/ Keert weď/ O Sulamith/ keert
weder/ keert weder/ dat wi v schouwen/ Wat siet
ghi aen Sulamith/ dan reyen te Mahanam.

¶ Dat.vij.Capittel.

Hoe huebsch is uwen ganc in dē schoe
nen/ ghi princen dochter/ Uwe lende
nen staen ghelijck aen malcanderen/
ghelijc twee spanselen/ die eens mee=
sters hant ghemaect heeft/ Uwen na=
uel is ghelijck eenen ronden beker/ dyen nemmer=
meer dranck en ontbreect/ Dinen buycke is ghelijc
eenen tarwen hoope/ met roosen omsteken/ Uwe
twee borsten sijn gelijc twee ionge rhee twelingen
Uwen hals is gelijck eenen yuoren toorne/ Uwē
ooghen sijn ghelijc die poelen tot Hesbon/ aen die
poorte Bathrabbim/ uwen nuese is gelijc den toor
ne op Libanon/ die tegē Damascō siet/ Uwe hooft
staet op v gelijc Carmelus. Dat hayr op v hooft is
gelijc den purpuer des conincs in ployen gebondē
Hoe huebsch eñ hoe lieflic sijt ghi/ ghi beminde
tot wellusten/ V lengde is gelijck eenen dadelboom
ende uwe borsten den wijndruyuen/ Ic sprac/ Ick
moet op den dadelboom climmē/ eñ sine tackē aen
gripen/ laet uwe borsten sijn ghelijck druyuen aen
den wijnstock/ ende uwer nuesen ruecke gelijc ap=
pelen/ ende uwe kele gelijc goeden wijn/ die minen
vrienden sachtelijck in gae/ ende sprecke van ouden
voorleden dingen/ Mine vrient is mijn/ eñ hi hout
hem oec tot mi/
Coemt mine vriendinne/ Laet ons wt gaen op
dat veldt/ ende op die dorpen herbergē/ op dat wy
vroech op staen totten wijnbergen/ dat wi sien/ oft
den wijnstoc bloeye/ eñ oogen ghecreghen hebbe/
Oft die granaet appel boomen wt geslaghen sijn/
Daer wil ick v mine borsten geuen/ Dye mandra=
goren geuen den ruecke/ ende voor onse duere sijn
alderhande edele vruchten/ Mine vrient ic hebbe v
beyde nieuwe ende oude gehouden.

¶ Dat.viij.Capittel.

Wie geeft v mijn broeder/ ghi dye mijn
der moeder borsten suyget/ dat ick v
daer buyten vinde/ eñ v cussen moch=
te/ dat v ooc niemant my dat en roock=
de/ Ick wilde v leyden/ eñ in mijnder
moeder huys breughen/ daer ghy my leeren soudt/
Daer wilde ic v drencken met gemaecten wijn/ eñ
metten moste mijnder granaet appelen/ Sine slinc
ke hant leyt onder mijn hooft/ eñ sine rechte hant
omhelset mi.
Ic besweere v dochterē Hierusalem/ dz ghi mi
ne beminde niet op en weckt/ noch en roeret/ tot dz
haer vā selfs behage/ Wie is die/ die daer op varet
vander woestijnen/ eñ leenet op harē vriēt/ On=
der den appelboom wecte ic v daer uwe moedere
v gebaert heeft/ daer met v gelegen heeft/ die v ge
wonnen heeft
Settet mi gelijc eenen zeghel op v herte/ eñ ge
lijck eenen zeghel op uwen arme/ Want liefde is
sterck ghelijck die doot/ eñ toornige liefde is vaste
gelijc die helle/ haren gloet is vierich/ eñ een vlam
me des HEEREN/ Dat oock vele waterē die lief
de niet en moghen wt blusscen/ noch die stroomen
die verdrencken/ Al wilde een allet goet in sinē huy
se om die liefde geuē/ so en soude dz alle niet gelden
Onse suster is cleyne/ ende en heeft geene bor=
sten/ Wat sullen wi onser suster doen/ alsmen nu
sal aen spreken/ Is si eenē muere/ so willen wi sil=
uere bolwercken daer op timmeren/ Is si eē due= C
re/ soe willen wise beslighen met cederen tafelen/
Ick ben een muere/ ende mine borsten sijn gelijck
eenen thoorne/ doen ben ick geworden voor sinen
oogen als die ghene die vrede vijndet.
Salomo heeft eenē wijnberch tot Baal hamon
Hi ghaf den wijnberch den bewaerders/ dat elcke D
voor sine vruchte brachte duysent silueren
penningen/ Minen wijnberch is voor mi/
V Salomo behorender duysent/ mer den
bewaerders twee hondert met sinen
vruchten. Ghi dye inden houen
woont/ die geselschappē merc=
ken daer op/ laet my uwe
stemme horen/ Vliet mi
ne vriendt/ ende sijt
ghelijc eenen rhee
oft ionghen
hirte/ op d
welrieckē
de cruy
dē ber
gen

Eynde des hoogen leidts Salomo.

[illegible] boeck hoort toe [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 89

Hier beghint
Die Propheet Jeſaia

Die Prophete ſtraft dat volck Iſraels / Ende hi hout haer haere Gods verachtinghe voor/ende vercondicht hare toecomende ſchade/ende Gods ſtraffinghe

Dat .eerſte: Capittel :

A
...iij It is dat geſich-
...iij te Jeſaie des ſoōs Amoz/
...i dwelcke hi ſach van Juda
...xi Eñ Hieruſalem/inder tijt
Vſie/ Jotham/ Ahas/eñ
Jehiſkia/ der Coninghen
van Juda
Hoort O ghi hemelē/
eñ luyſtert toe o ghi aertrijck Want die HEERE
ſeyt. Jck hebbe kinderē opgevoet/ eñ verheuē/eñ
ſi vallen mi af. Eenē oſſche kent ſinē heere/ eñ dye
ezel die cribbe zijns meeſters. Maer Iſrahel en be
kennet niet/eñ mijn volc en heeft geen verſtant O
wee des ſondigē volcs. Des volcs vā grooter miſ-
daet/des booſachtighē zaets/der verderfder kinde
ren/die den HEERE verlatē. Den heyligē in Iſra
el vertoornē/ eñ te rugge wijcken. Waerōme ſal
mē v noch meer ſlaē? als ghi dies niet dan te meer
achter waerts en gaet? Dat gantſce hooft is cranck
dat geheele hert is mat. Vandē voetſolen aen tot
ten hoofde toe/en iſſer niet geſonts aen hem /mer
wondē/ſtramē/eñ etterbulē/ dye niet vermaect/
noch verbondē/noch met olye vercoelt en zijn. Dy
ne lant is woeſt/uwe ſtedē zijn met vier verbrant/
die vreemde verterē uwe ackers voor uwē oogen
B eñ is woeſt/alſo dattet die vreēde omkerē. Eñ ſo
...i.ix wat daer noch overghebleuē is vād dochter Siō/
dat is gelijc als een hutken in eenē wijngaert /als
een waechuyſken inden ſtopprelē/ als een ſtadt dye
gewonnen is. In dien ons dye HEERE Zebaoth
niet een weynich overblijftſels en hadde gelatē/ſo
waren wi als Sodoma/eñ als Gomorrha
O ghy vorſten van Sodoma /hoort des HE-
REN woort. Ghi Gomorrhiſche volc aenmerct
ons HEEREN geſet. Wat doet die menichte dijn
re offerhandē? ſpreect die HEERE. Jc ben ſadt vā
der brantofferen der rāmen/eñ vanden vetten der
gemeſten. Eñ ic en hebbe geenen luſt totten bloe Hie.vi.
de vandē varren/lāmeren /eñ bocken. Als ghy in Pſalm l
cōt eñ v verthoōt voor mi. Wye eyſcht ſulcs van Rom.xij
uwen handē? Om dat ghi oor minē voorhof ſout
vertreden? En brenget niet meer ſpijſoffer te ver-
gheefs. Vwe ruecwerck is mi eenē grouwel. Dye
Nieuwe maendē eñ Sabbathen diemē wt roept/
en vermach ic niet/wāt ſi zijn moeyte eñ vedwāc/
Mijn ſiele is viant uwer Nieuwer maenden ende Moeit
iaergetiden/bouē maten zijn mi die ſelue verdrie- dats ghi
telic/ick en cans niet ghelijden/ Eñ al ſteect ghi dij doetet
ne handen wt/ ſoe keere ic nochtans mijn ooghen zonder
vā v/ Eñ al bidt ghi veel/ſo en verhoore ic v doch luſt / eñ
niet/want uwe handen zijn vol bloets mz qua
✠ Waſcht v/ reynicht v /doet uwe booſeh we der con
ſen van minen ooghen. Laet af vā tquaet/ eñ leert ſcientien
goet doen/denct op tghene dat recht is. Helpt den A
verdructē/doet den weeſkens recht / eñ helpt der
weduwen ſaken. Comt dan eñ laet ons van tſtraf
fen ſprekē/ſpreect die HEERE / Al waren uwe
ſonden bloet root /ſoo ſullen ſi nochtans ſnee wit
worden. Eñ oft ſi als rooſen verwe root waren/
ſo ſullen ſi nochtans ghelijck als witte wolle zijn/
In diē ghi mi hoorē wilt/ſoo ſult ghi des lāts goe
den ghenieten. Mer iſt dat ghy v weygert/ eñ zijt
ongehoorſaem/ſoe ſult ghi vanden ſweerde geghe
ten wordē. Wāt den mont des HEEREN ſeytet. Deut.xi
Hoe gaet dat toe? dat die vrome Stadt een hoe
re gewordē is? Si was vol rechts/ Die gherechtic
heyt woonde daer / mer nv moordenaers Dijn ſil
uer is ſchuym ghewordē/eñ dinen dranc met wa
ter ghemengt. Dijn vorſten zijn afuallighe/eñ der Le.xxvi
dieuen gheſellen/ Si ontfanghen alle gheerne ghe
ſchencken eñ dencken op ghiften. Den weeſkens
eñ doen ſi gheen recht/ eñ der weduwen ſaken en
connen niet voor haer
Daeromme ſpreect dye HEERE Zebaoth/die D
Machtighe in Iſrael. O wee ic moet mi trooſten
door mine viandē/eñ mi wrecken door mine vian
den/eñ moet mine handen teghen v keeren/eñ dij
nen ſchuym op dalder ſuuerſte vaghē/eñ alle dijn
tin wech doen/eñ v weder Rechters geuen/gelijc
te voren ghe weeſt zijn/eñ Raetſheeren ghelijc int
beginne Als dan ſulſtu een ſtadt der gherechticheyt/
ende een Vrome ſtadt heetē. Zion moet door dat
recht verloſt wordē/eñ hare geuanghen door ghe
rechticheyt / op dat die overtredes eñ ſondaers tſa
men met malcanderen te nieute gaen/ende die dē
HEERE verlaten/vernielt worden. Want ſi moe
ten te ſchande wordē /vanden eycken daer ghi di
ne genochte in hebt gehadt /eñ beſchaemt wordē
van die houen die ghi v vercoren hebt. Wanneer
ghi zijn ſult ghelijc een eycke met dorre bladeren/
eñ ghelijck als eenen hof ſonder water. Als uwe
beſcherminge zijn ſal gelijck als werc (oft vlaſch)
eñ haer doen ghelijck een voncke/eñ alle beyde tſa
men aengeſteken worden / dattet nyemant en ſal
connen gebluſſchen

¶ Van die roepinge der heydenen totter kercken Gods / ende den toecomenden vrede / die door Christum sinen volcke ontmoeten sal / Een straffinghe om der afgoderie ende alle grouwel

Dat/ij. Capittel

A
Dit ist dat Jesaias die soō Amoz sach
vā Juda eñ Hierusalem. Het sal sijn
in die laetste tijt/ dat den berch daer
des HEEREN huys is/ op getim
mert sal wordē/ hooger dan alle ber
gen/ ende bouen alle heuelen verheuen worden/
Mich. iiij Eñ alle heydenen sullen daer toe loopen/ eñ veel
volcs henen gaen/ eñ seggen. Coemt laet ons op-
ten berch des HEEREN gaen/ totten huise des
Godts Jacob/ dat hi ons leere sine wegen eñ dat
wi wandelen moghen op sine banen. Wandt van
Zion sal dat gheset wtgaen/ ende des HEEREN
woort van Hierusalem / Eñ hy sal rechten onder
die heydenen/ eñ straffen veel volcks/ dan sullen si
hare sweerden tot ploechysers/ ende hare spiessen
tot seyssenen eñ sickelen maken/ Want daer ghee
volck sijn en sal/ dat deen messe tegen dandere op
heffe. Ende si en sullen voortaen niet meer leeren
oorlogen. O ghy huys Jacobs coemt herwaerts/
Laet ons wandelen int licht ons HEEREN
Maer ghi hebt dijn volck dat huys Jacobs la
ten wesen. Want si bedriuens meer dan die oost-
B waerts liggen. Ende het sijn dach berkiesers/ ghe
lijck als die Philisteen/ eñ si maken der vreemder
kinderen veel. Uwe landt is vol siluers eñ gouts/
ende uwer schatten en is gheen eynde / Uwe lant
is vol peerden/ eñ uwer wagens en is gheen ghe
Deu viij tal. Uwe lant is ooc vol afgoden/ ende ghi aenbe
Je xliij, det die wercken uwer handē/ die welcke uwe vin
geren ghemaect hebben. Daer knielet tghemeyn
volc voor/ daer veroetmoedighen haer die Jonc-
keren/ dat en sult ghi haer niet vergeuen
Gaet in die steenrootsen/ ende verbercht v in
der aerden/ voor die vreese des HEEREN/ ende
voor sijn heerlijcke Maiesteyt. Want die ooghen
van alle menschē sullen vernedert worden / ende
so wat dat hooghe lieden sijn/ die sullen haer moe-
ten buyghen/ Die HEERE sal alleen hooch sijn
op dye tijt. Want den dach des HEEREN Zeba
Mich. i. oth/ sal gaen bouē alle dat houeerdich ende hooch
is/ ende ouer al dat verheuen is/ op dattet verne-
dert worde. Ooc bouen alle hooghe ende verhe
uen Cederboomē op den Lybanon/ ende bouen al
le eycken in Basan/ bouen alle hooghe berghen/
ende bouen alle verheuen heuuelē/ bouē alle hoo
ghe toornen/ ende bouen alle stercke mueren/ bo-
uen alle schepen des meers/ ende bouen alle coste
like schipuanen/ also/ dat hem buyghen moet alle
mans hoocheyt/ ende vernederen/ so wat hooghe
lieden sijn. Ende dye HEERE sal alleen hooch
sijn in dien daghe/ Eñ met den afgoden salt ghan-
schelic een ander werck worden
Dan salmē inder steenrootsen holen ghaen/ eñ
in die clippen der aerden/ van dye vreese des HE
EREN ende voor sijn heerlike Maiesteydt/ als hy
hem op maken sal dat aertrijc te verschricken. In
dier tijt sal een yegelic wech werpen sine silueren
ende gulden Godtkens (die hy hem haddē doen
maken om aen te bidden) in die molholen eñ vle-
dermuysen gaten/ op dat hi mach in die steenrotsen
eñ berchspleten cruypen/ voor die vreese des HE
EREN/ ende voor sijn heerlike Maiesteyt. Als hy
op staen sal om te verschricken dat aertrijc. Daer
omme laet nv af/ van den mensche die adem inder
nuesen heeft. Want waer voor sal hy ghehouden
worden

¶ Hoe datse Godt straffen sal om haerder aftredinghen wille/ Ende bisonder dye vrouwen / om haerder houaerdie/ ende o uerlcedighe verciering he

Dat. iij. Capittel.

Want siet/ die HEERE/ die HEERE
Zebaoth sal van Hierusalem eñ Ju
da nemen alderley voorraet/ voor-
raet des broots/ eñ prouisie des wa A
ters/ die Stercke/ eñ Crijschlieden/
Rechters/ Propheten/ Waerseggers/ Oude/
Hooftlieden ouer vijftich/ ende Eerlicke lieden/
Raetsheeren/ eñ Wijse/ Constenaers/ Welspre-
kende. Ende sal hen iongelingen tot princen ghe
uen. Ende kintsche sullen ouer haer regneren
Daer sullen drijuers onder den volcke sijn/ deen
tegen den anderen/ ende een yeghelick ouer sinen
naesten. Eñ die iongheline sal stout wesen teghen
den ouden/ ende een eerloos man teghen den eer
baren. Dan sal een sinen broeder wt sijns vaders
huys grijpen. Ghi hebt cleederen/ weest onse prin
ce. Laet doch dit perikel onder dine hant sijn/ Mer
hi sal tot dier tijt sweren ende segghen. Ic en ben
gheen medecijn meester. Daer en is noch broot/ B
noch ooc cleeder in minen huise/ en settet mi niet
tot eenen Vorste inde volcke/ Want Hierusalem
valt daer henen. Ende Juda leget daer. Aenghe-
sien dat uwe tonge/ eñ uwe doen teghen den HE
REE sijn/ dat si dat aensichijn sijnder Maiesteyt we
derstaen. Haer openbaer ghelate wijstse / Wandt
si seggen van haer sonden/ ghelijck die van Sodo
ma/ eñ si en verbergens niet/ Wee haerder sielen/
want het is met haer loosheyt geloont
Predict van den gherechtigen dat sijt goet heb-
ben/ want si sullen die vruchten van haren handē C
eten. Mer wee den godloosen/ want si sijn boos/ Mat.
ende het sal haer betaelt worden/ soo sijt verdient Ose.
hebben. Dye drijuers mijns volcks sijn kinderen Aba
ende die wijuen regeeren haer. O mijn volck/ dijn
wijsers verleyden v/ eñ verderuen den wech dijn
re voetpaden/ Maer die HEERE staet daer ter
rechter hant/ ende hy is op ghestaen tvolck te oor-
deelen. Ende die HEERE comt ten oordeel met
ten Outsten sijns volcs/ ende met sinen Vorsten/
Wāt ghy hebt den wijngaert verwoest/ ende den
roof van den armen is in uwen huyse. Waerom-
me verdruct ghi mijn volc/ ende ontstelt die aen-
sichten der allendigher? Spreect die HEERE/ die
HEERE Zebaoth
Ende dye HEERE spreect/ Daeromme dat
die dochteren Zion stout sijn/ eñ gaen henen met
opgerecten halse/ met een schimpachtich ghesich-
te/ treden si daer henen/ ende swentsen/ ende heb
ben costelike schoenen aen hare voeten. Daer om
me sal die HEERE dat hooft der dochteren Zi
on kael maken. Ende dye HEERE Zebaoth/
die sal haer lieden schoone hayr heel wt trecken/

In dier tijt sal die HEERE dat cieraet aenden co-
stelijken schoenen wech nemē/ eñ die halsbanden/
D ketenkens/tcleynoot daeraen hangēde/armspan
selen/huyuen/hayrsnoorē/beenspanselen / vinger
linghen/oorringhen/rieckers /haerken/spieghe=
len/cranssen aent voorhooft/feestcleederē/mante=
len/sluyers/hullen/doecken/gordelen/buydelen/
hemden/kedelen/ Eñ voor den goeden reucke sal
daer stanc wesen/ eñ voor dz gordele een ongeach
te coorde/eñ voor dat gheulochten ghecrolt hayr/
sal daer een caelheyt zijn/ ende voor den borst-
doeck/eenen engen sack. Sulcs alle in dye plaetse
van dijnre schoonheyt. Wandt dijne mannen sul
len doort sweert verghaē/ende dijne stercke inden
krijt. Eñ dijne poorten sullen trueren eñ claghen
Eñ si sal woest opter aerden sitten. Dat dan seuē
wijuen sullen eenen man aengrijpen/ eñ segghen.
Wi willen ons selfs gheneren ende cleeden/ Laet
ons maer slechs na dinen name heeten/op dat on
se versmaetheyt van ons genomen worde

¶ Vanden iammer dye haer daer nae ontmoeten sal met
beloften der ghenaden/ende troosts door Christum.
Dat .iiij. Capittel

IN dier tijt sal des HEEREN spruy
te edel eñ prijetsch zijn. Eñ die vruch-
.iij. ten der aerdē heerlijc eñ cloec/by den
crix ghenen dye in Israel behouden wor
t.xi den. Eñ soo wie daer ouer bliuen sal
in Zion/eñ ouerschiet in Hierusalem/dien salmen
heylich heeten. Een yegelijck dye daer gescreuen
is onder die leuendige te Hierusalē. Als die HEE
RE die onreynicheyt der dochterē Ziō afwasschē
sal/eñ die bloetschuldigē Hierusalems van haer ver
driuen sal/ door den geest des rechts /eñ door den
geest des brants

Eñ die HEERE sal scheppen ouer alle woo
ningen des berchs Zion (eñ so waer si vergadert
is)wolcken eñ roock des daechs/ eñ vierschijnsele
B snachts bernende. Want daer sal een bescherminn
ghe zijn ouer alle dat heerlick is. Eñ si sal een ten
te zijn tot een schaduwe sdaechs voor die hitte /eñ
een toeulucht eñ verberginge voor donweder eñ
den reghen

¶ Die propheet verwijt den volcke dye duechden / dye hy
haer voor andere volcken ghedaen heuet / Ende daer te-
ghen hare ondanckbaerheyt /ende onghehoorsaemheyt/en-
de thoont wat straffinghe des verachters aenstaende is
Dat .v. Capittel

NV wel aen / Ick wil mijnen lieue een
liedeken mijns ooms singhen/van si
A nen wijngaerde. Mijn lief hadde ee-
e.ij nen wijngaert op een vette plaetse/
Eñ hi hadde hem bethuynt ende be=
muert/eñ edele wijngaertranckē daer in geplant/
hy timmerde oock eenen toren daer in / eñ groef
eenen wijnkelder ofte wijnpersse daer inne /eñ hy
wachtede dat hy druyuē voortbrēgen soude. Mer
hi bracht wilde druyuē. Nv oordeelt ghi borgers
van Hierusalem/eñ ghi mannē van Juda tusschen
mi ende minē wijngaert/ Wat salmen doch meer
biij doen aen mijnen wijngaert/dat ic niet aen hem ge
daen en hebbe? Waerom heeft hi dan wilde druy=
uē bracht? als ic wachte dz hi druyuen soude voort

brengē? Nv wel aen/ ick wil v thoonen wat ic mij
nen wijngaert doen sal/ Sine wandē sullen wech
ghenomen worden/alsoo dat hi verwoest sal wor
den. Eñ sinen thuyn sal verschoort eñ vertreden
worden. Ick wil hem woest laten ligghen /dat hy
noch gecort/noch ghemestet en worde. Maer dat
ter distelen ende doornē op wassen. Eñ ic sal den
wolcken beuelen / dat si daer niet op en reghenen
Den wijngaert des HEEREN Zebaoth/dat is
thuys Israel/eñ die mannē Juda/zijn lieflike plan
ten. Hi wacht na dat recht/ Siet/so ist onrecht ende
schenderie. Na gherechticheyt. Siet/soo ist claghe
ende iammer

Wee den ghenen dye deen huys aen dandere
trecken. Eñ den eenen acker aenden anderē bren
gen/tot datter gheen plaetse meer en is/ alsoo dat B
si dat lant alleen besittē. Het is voor den oren des
HEEREN Zebaoth. Wat sout ghy segghen?
Oft nyet alle die huysen woest en sullē worden? eñ
oock die grootste ende fijnste sonder inwoonders
Want thiē ackers wijngaerts/en sullē mer slechs
eenen pot wijns gheuen. Ende een mouder zaets
maer een schepel gheuen

Wee den ghenen die smorgens vroech op zijn
om haer tot dat suppē te stellen/eñ sitten tot inder
nacht toe/tot dat haer den wijn verhittet. Eñ heb
ben herpen/luyten /trommen /pijpen/ eñ wijn in
hare brasserien/eñ en sien op dat werc des HEE
REN niet/ noch en aenmerckē niet op dat gescha
pene zijnder handen. Daeromme sal mijn volck
wech gheuoert moeten worden onuersiens/ende
haer heerlike sullen hongher/ ende haer ghemeyn
volck dorst lijden. Daeromme heeft dye helle haer
kele wijt op ghesperret / eñ heeft die caken bouen
maten op gheloken/op dat alsoe daer inne varen/
beyde haer heerlike eñ tghemeyn volck/beyde ha=
re rijckē/eñ vrolijken/soe dat een yegelijc hem buy
gen moet/eñ een yegelijc verneder t/eñ dye oogen
der houerdighen verootmoedicht worden. Mer
dat dye HEERE Zebaoth verhoocht worde in
den rechte. Eñ God die Heylighe geheylicht wor
de inder gherechticheyt. Dan sullen die lammeren
haer voeden/eñ weydē op haer plaetse/ eñ die vreē
delinghen sullen haer gheneren inder woestijnen
der vetten

Wee den genen/dye aen donrecht trecken met
strickē der ydelheyt / eñ aen dye sonde met wagen
zeelen/eñ segghen. Laet zijn werck haest eñ gerin
ge comen/op dat wijt sien. Laet her comen den aē
slach des Heylighen in Israel/ op dat wijt weten
mogen

Wee den genē/ die dat quaet goet/eñ dat goet
quaet heeten. Dye wt duysternisse licht / ende van
tlicht duysternissen maken. Dye wt suer/soete/eñ
vant tsoete /suer maken

Wee den ghenen/dye by haer seluen wijs zijn/
eñ houden haer seluen voor verstandich

Wee den ghenen / dye stercken zijn om wijn te C
suppen. Eñ dat crijchsmannen int bier zijn. Dye
den Godloosen recht geuen/om der gauen wille.
Eñ dye dat recht der gerechter vādē seluē af kerē

Daeromme/ gelijck als die vlamme des viers
het stroo verteert/eñ dye ydele stoppelē wech neemt
Alsoo sal haer wortele veruuylen / eñ haer ydelheyt

op haren als stof ende puluer. Want si verachten
dat gheset des HEEREN Sebaoth/ en versma
den dat woort des heylighen in Israel. Daerom=
me is den thoorne des HEEREN vergramt op
sijn volck/ en streect sijn hant ouer haer/ en slaetse/
dat die bergen beuen. Ende haer lichamen ligghen
ghelijc als slijck opter straten. Ende nae dien alle
en laet sinen thoorn niet af/ mer sijn hant is noch
wtgestreet

Want hi sal een banier voort laten come ver=
re onder die heydenen/ ende die selue locken van
D den eynde der aerden. Ende siet/ haestelic en snel
sullen si daer comen/ ende daer en is gheen onder
haer moede oft swack ende gheene dye sluymert
oft slaept/ ende gheenen van haer en wort de gor
del ontdaen van sinen lendenen/ noch die schoenrie
men ghelost. haer pijlen sijn gheslepen/ ende alle
hare bogen gespanne/ Die clauwen haerder peer
den sijn gelijc als keysteenen/ ende haer waghen/
raders als een wintstorme. Si brullen als leeuwe
ende crijschen als der leuwen welpen. Sy sullen
grimmen oft morren/ ende den roof gripen/ ende
wech draghen/ alsoo datter niemandt en sal af ver=
lost worden/ Sy sullen in dier tijdt ouer haer ruys
schen als die zee ruysschet. Alsmen dan dat lant aen
sien sal. Siet/ so salt duysternisse sijn ende anxt/
Want dat licht oock duysternisse sijn sal in sinen
wolcken

¶ Hoe Jesaias geroepen is/ ende ghesonden/ Hoe tvolck verhardt in boosheden/ ende daeromme gheplaecht sal wor den

Dat.vi.Capittel

M ij.pa.vi/ Nt iaer als die Coninc Osia sterf/ soo
sach ic den HEERE sitten op eenen
hooghen ende verheuen stoel/ Ende
sinen soom veruulde den Tempele/
die Seraphim stonden bouen hem/
ende een yeghelic hadde ses vloghelen/ metten
tween decten si haer aensichte/ ende metten tween
bedecten si haer voeten/ en metten tween vloghe
si. Deene riep totten andere ende sprack. heylich/
heylich/ heylich is die HEERE Zebaoth. Alle
Apo/iiij landen sijn van sijnder eeren vol. De dorpel beef
de van die steme haers roepes/ en dat huys wert
vool roocs.

Doen sprac ick. Wee mijnder/ Jck ben een be=
doruen man. Want ic ben een mensche van onrey
B nen lippen/ ende woone ooc onder een volck van
onreynen lippen. Want ic hebbe den Coninc den
HEERE Zebaoth ghesien met minen ooghen/
Doen vlooch een vande Seraphim tot my/ ende
hadde een gloeyende kole in die hat die hy met een
tanghe vanden outaer ghenomen hadde/ ende hy
roerde minen mont/ ende sprack. Siet/ hier mede
sijn dine lippen geraect/ op dat uwe misdaet van
v ghenomen soude worden/ ende dat dine sonden
versoent sijn

mat.xiij En ick hoorde die stemme des HEEREN/
lu.viij/ dat hi sprack/ Wien sal ick doch seynden? Wie sal
ac/xxiij onse bode sijn? Ende ick seyde hier ben ick/ Seynt
mi Ende hi sprack. Gaet henen/ ende spreect tot
desen volcke. hoort/ en en verstaets niet. Sietet/
ende en kennes nyet. Verhardt dat herte van de=
sen volcke. Ende laet haer ooren dick sijn en ver=
blint hare oghen/ op dat si met haren ooghen nyet
en sien/ noch met haren ooren niet en hoore/ noch
ooc niet en verstaen met haer herte/ op dat si haer
bekeeren mochten/ ende genesen. Mer ick sprac/
HEERE/ hoe langhe? hy antwoorde. Tot dat
die steden woest worden/ sonder inwoonders/ en
die huysen sonder lieden/ en tot dattet veldt gansch
woest ligge. Want die HEERE sal dat volck ver=
re wech doen/ so dattet landt gansch verlaten sal
ligghen. Nochtans sal dat thiende deel daer in bli
uen. Want si sullen wech geuoert/ ende verheert
worden/ ghelijc als een Eycke en Linde/ dye welc
ke den stam behouden/ al worden haer bladeren
af ghestooten. Ende sulcken stam sal een heylich
zaet sijn

¶ Die Propheet strafe den Coninc om dat hi van den het denschen godloosen coninghen veruaert is/ Ende God de warachtighen leuenden hem niet en verlaet/ Hy geeft hem een teeken der ghenaden/ dwelc hi niet en ontfanct Daer omme vercondicht hi hem die straffinghe Gods

Dat.vii.Capittel

Et ghebuerde inder tijt Ahas/ des
soons Jotham/ des soons Osia/ des
A iiij.rbi Coninc Juda/ dat Rezin die coninc
tot Syria/ en Pekah Remalies soo=
ne die Coninc tot Israel op toghen
tot Jerusalem/ om tegen haer te strijden. hoe wel
dat sise niet en conde verwinnen/ Doen wert den
huyse Dauids ghebootschapt. Die Syriers verla=
ten haer op Ephraim/ Doe beefde haer dz herte/
ende therte haers voles/ gelijc als die boomen in
den woude beuen vanden winde

Doen sprac die HEERE tot Jesaiam. Gaet
hene wt Ahas te gemoete/ ghy en dijn soon Sear
Jasub/ aen dat eynde des waters stroome/ aende
opperste waterloop/ aenden wech der verwers
acker. En spreect tot hem. hoedt v/ en weest stil.
En sijt niet versaecht/ en dijn hert en laet niet ver
saghen sijn van desen twee roockende branden/
te wete/ voor de thoorne Rezin met den Syriers/
en des soons Remalia/ om dat die Syriers tege v
eenen boosen raet ghemaect hebben/ met Ephra
im en den soon Remalia/ en om dat si seggen. Wi
willen op tot Juda/ ende die veruaren/ ende daer
inbreken/ En den ghenen die ons genoecht daer
B tot eenen Coninck maken. Want also spreect dye
HEERE Zebaoth. Ten sal niet bliuen/ noch alsoe
gaen/ Mer gelijck Damascus dat hooft is in Sy=
ria/ so sal Rezin dat hooft sijn in Damasco/ Ende
ouer vijfentsestich iaer dan salt met Ephraim ge
daen sijn/ dat si gheen volc meer sijn en sullen. En
gelijck als Samaria dat hooft is in Ephraim/ soo
sal die soon Remalia dz hooft sijn in Samaria. Jst
dat ghijs niet en gelooft/ so salt v missen

✠ Die HEERE sprack tot Ahas/ en seyde/
Begheert v een teeken vanden HEERE dijnen
God/ het si nederwaerts inder helle/ oft opwaerts
inder hoochten. Mer Ahas seyde. Jck en wil niet
heysschen/ op dat ic den HEERE niet en temp=
tere. Doen sprac hi/ Wel aen/ So hoort/ Ghi van
den huyse Dauids. En ist v niet ghenoech dat ghi
die menschen quelt/ ghi en moet ooc minen God
quellen? Daeromme soo sal v die HEERE selfs
een teeken geuen Siet/ Een Jonckfrouwe sal ont

na fanghen/eñ eenen soon baren/ eñ sal hem Jmma-
nuel noemen. Boter eñ honich sal hy eten/ op dat
hi wete dat quaet te verworpē/ eñ tgoet te verkie-
sen. * Want eer dit kint leert tquaet verworpen/
eñ tgoet verkiesen/ so sal dz lāt daer ghi vā vreest/
verlaten zijn van zijn twee Coninghen. Maer dye
HEERE sal ouer v/ ouer uwe volc/ eñ ouer dijns
vaders huys dagen laten comen/ welcke niet ghe
weest en zijn/ sint dier tijt dat Ephraim vā Juda
gescheyden is/ door den Coninc van Assyrien
Want in dier tijt sal dye HEERE den vliegē
blasen/ dye aent eynde der riuieren Egipti zijn/ eñ
den byen inden lande Assur/ dat si comen/ eñ leg-
gen haer neder aen die beke/ eñ in die steenclippē/
eñ in alle hole boomen/ eñ in alle gaten. Totter sel
uer tijt sal die HEERE dz hooft/ eñ die hayren aen
den voeten af scheren/ eñ den baert met een ghe
huert scheermesse. Te wetene/ door die ghene die
op geen side des waters zijn/ als door den Coninc
van Assyrien
D Totter seluer tijt sal een mā eenē hoop coeyen
eñ twee cudde schapen weyden. Eñ hy sal soe veel
te melcken hebben/ dat hi boter te eten hebbē sal/
Want so wie inden lande ouerblijft/ die sal honich
eñ boter te eten hebben/ Want het sal tot dier sel-
uer tijt gheschieden/ dat so waer nv duysent wijn
stocken staen/ daer sullen dusent siluerlingen wor
den/ daer sullen distelen eñ doornen zijn/ datmen
met pijlen eñ bogen daer henen sal moeten gaen/
Want inden ganschē lande sullen doornen ende
bremen zijn/ datmen oock tot allen den bergen (dye
men met bouweelen plach om te hacken) niet ge
comen en sal connen/ wt vreese der doornē eñ bre
men. Mer men sal die ossen daer laten gaen/ ende
die schapen daer op laten weyden
Eñ die HEERE sprac tot mi/ Neemt voor v
een groote tafel/ eñ schrijft daer in met eens men-
schen griffie/ Rooft haestelijck/ Deelt gheringe die
buete/ Eñ ic nam tot my twee trouwe ghetuygē/
dē priester Vria/ eñ Zacharia/ dē soō Jeberechia/
eñ ic ghinc tot eender Prophetersen/ die was/ be
urucht/ eñ si baerde eenē soon. Eñ die HEERE
sprac tot my. Heet hem/ Rooft haestelijcken/ Deelt
gheringhe die buete. Want eer dit kint roepē cā/
Lieue vader/ lieue moeder/ so sal die macht Damas
ci/ eñ die haue (oft roof) Samarie wech ghenomē
worden/ door den Coninc tot Assyrien
Eñ dye HEERE sprac voorder tot my/ ende
seyde. Aenghesien dat dit volck twater tot Siloha
veracht/ dwelcke stillekens vliet/ eñ verlaet hē op
Rezin/ eñ dē soon Remalia. Siet/ so sal die HEE-
RE ouer haer comē laten veel starcke waterstroo
men/ te weten/ den Coninc tot Assyrien/ eñ alle si
ne heerlichheyt/ so dat si ouer alle hare vekē varen/
eñ ouer alle hare oeueren ghaen/ Eñ si sullē in Ju
da inbrekē eñ swemmē/ eñ ouer haer henen gaē/
tot dat si aenden hals reyckē. Ende si sullen hare
vlogelen wt breydē/ dat si dijn lāt O Jmmanuel
veruullen/ hoe wijt dattet oock is

¶ Dat volck wort ghestraft om dattet God verlaet/ En
de dattet metten godloosen verbont maect/ ende bi haer
hulpe soect/ Datmen alleen op dat ghetuych der schrift
sien sal

Dat.viij.Capittel.

Veest boosch ghi volckē/ ende gheeft A
nochtās die vlucht. Hoort ghijt alle
die gene die in verrē landē zijt. Wa-
pent v/ eñ geeft nochtans die vluch-
te. Lieue wapēt v/ eñ geeft nochtās
die vlucht. Sluyt eenē raet. Eñ daer en moet nyet
van comē. Beradet v/ ende daer en come nyet af.
Want hier is Jmmanuel
Want also spreect dye HEERE tot my/ ghelijc
oft hi mi vider hant name/ ende leerde my/ dat ick
niet en soude wandelē opten wege vā desen volc-
ke/ eñ spreect. Ghi en sult niet segghen/ Een ver-
bont. Dit volc en spreect nieuwers af/ dan vā ver
bont/ En vreest so zeer niet/ gelijck als si doen/ eñ
en laet v niet grouwelen/ mer heylighet den HE
RE Zebaoth/ dien laet v vreesen eñ verschrickē/
zijn/ so sal hi een heylichdom zijn/ Mer eenē steen
des aenstoots/ eñ een keye der arghernissen den
tween huysen/ Jsrael/ eñ den borgheren van Hie-
rusalem/ tot eenen strick eñ eenen val/ so dat vace
der veel haer daer aen stootē/ vallen/ breken/ ver-
strict/ eñ gheuanghen sullen worden
Bindt dat ghetuyghenisse te samen/ beseghelt
dat gheset op mijne ionghers. Want ick hope op
den HEERE/ die zijn aensicht verborghē heeft/
voor dē huyse Jacobs/ Mer ic verwacht zijnder/ B
Siet/ hier ben ick/ eñ die kinderen die my die HE
RE ghegheuen heeft/ tot eē teeken eñ wonder in
Jsrael/ vandē HEERE Zebaoth/ die opten berch
Zion woont
Mer wanneer dat si v segghen/ Ghi moet die
Waerseggers eñ die Teekenbedieders vraghē/
die daer clappen eñ disputerē/ dan sult ghi segghē/
En sal dat volc niet sijnē God vraghē? Jst behoor
lijcker den dooden te vraghen dan dē leuendighē?
Ja na die wet eñ die ghetuyghenisse/ Jn diē si dat
niet en segghē/ so en sullē si die morghenstont niet
hebben. Maer si sullē indē lande consomme gaē/
verhardt eñ hongherich. Eñ als si hongher lidē/ so
sullen si toornich worden/ eñ vloecken haren Co- C
ninc eñ haren God. Eñ sullen op haer seluen gha
pen/ eñ onder haer dye aerde aensien/ eñ en sullen
niet vindē/ dā bedructheyt eñ duysternisse. Want
si zijn verdonckert inden anxt. Eñ si gaen dwalen
de in duysternisse/ Want daer sal wel een ander
donckerheyt zijn/ die haer benautheyt maect/ dan
het in voorledene tijt was/ doēt lichtelijc toeghinc
inden lande Zebulon/ eñ inden lande Naphthali/
eñ doent daer na swaerder wert aendē weghe des
meyrs op dese side der Jordanen/ aē dye palen der
heydenen

Hier verhaelt hi haer den voorledenen iammer/ ende
die gheuanghenisse/ op dat si die toecomēde sonden waer
nemen/ Van die toecomst ende dat rijcke Christi/ Hi ver
wijt haer haren hoochmoet/ ende vercondicht Gods straf
finghe

Dat.ix.Capittel.

Et volc dat in duysternisse wandelt/
dat siet een groot licht. Eñ ouer den
ghenen dye daer in duysteren landen
woonen schinet een claerheyt. Ghy A
maect der heydenen veel/ eñ daer by
en maect ghy der vruechden niet veel. Van dijnen
tweghen salmen vrolijc zijn/ ghelijck alsmen blyde is
inden oogste. Eñ ghelijc alsmen vrolijc is/ alsmen

die bucte wt deelt/ Want ghi hebt het Jock haers
lasts/ ē die roede haerder schouderē/ ē den stoc
haers driuers gebroken/ ghelijc als inder tijt Mi
dian/ Want alle oorlogē ē oproer/ ē die bebloe
de cleederen sullen verbrant/ ē metten viere ver-
teert worden/ Want ons is een kint geboren/ ee-
nen soon is ons gegeuen/ Wiens heerschappie op
zijn scouderen is/ ē hi heet/ Wonderlijck/ Raet/
Cracht/ Helt/ Eewich vader/ Eē vreedsaē prin-
ce op dat sine heerschappie groot worde/ ende des
vreedts gheen eynde/ op den stoel Dauids ē sijn
coninckrijck/ op dat hijt bereede ē stercke/ met ge
recht ē gerechticheyt/ vā nu aen tot inder eewic-
heyt. Die ernstige yeloersche liefde des HEEREN
der heyrscharen sal sulcs doen.

Die HEERE heeft een woort gesonden in Ja
B cob/ ē dat is in Israel gecomen/ dattet alle tvolc
van Ephraim/ ē die borgeren van Samaria we
ten souden/ die daer seggen in hoochmoedicheyt/
ē in eenen stouten sinne/ Die tichelsteenen zijn ge
uallen/ mer wi willent met viercante ē gehoude
ne steenen weder timmerē. Men heeft die moer-
bes boomen afgehouden/ maer wy willen Ceder
boomen in die plaetse setten. Want die HEERE
sal des Rezin crijschuolc tegen haer verheffen/ ē
hare vianden te hoope vergaderē/ also dat die Sy
riers van vorē/ ē die Philisteē van achter aenco
mē/ op datse Israel also met een volle kake inslo
ken mogen. Eñ in dien alle/ so en laet sinen thoor
ne noch niet af/ ende zijn hant is noch wtgestrect
Want dat volc en keert hem noch niet totten ghe
nen diese slaet. Eñ si en vragen na den HEERE
Zebaoth niet

Daeromme sal die HEERE afhouden van Is-
C rael beyde dat hooft ē den steert/ beyde dē stronc
hic xviij ē die tacken op eenen dach. Die oude eerlike lie-
den dat zijn die hoofden/ Die Propheten die daer
valscelic leeren/ die zijn den steert/ Eñ die voorgā
gers des volcs dat zijn verleyders/ Eñ die haer la
ten leydē/ dat zijn die verslondene. Daeromme en
can die HEERE aen hare iongelinghen gheen wil
schap gehebbē/ noch haerder weeskens ē wedu-
wen niet ontfermen/ Want si sijn alte samen ghe
ueynst ē boos/ ende alder mensen mont spreect
dwaesheit/ Eñ in dien allen en laet sinen thoorne
noch niet af/ ē zijn hant is noch wtgestrect

D Wāt dat godloose wesen is/ ontsteken als een
vier/ ē het verteert doornen ē heggen/ ende het
bernt als in een dic wout/ ē het gheeft eenen hoo
ghen rooch/ Want dat landt is verduystert inden
thoorne des HEEREN der heyrscharen/ Eñ dat
volck is ghelijck als spijse des viers/ Nyemant en
sal sinen naesten sparen/ Maer siet yemant af tot
ter rechter hant/ so lijdt hi hongher/ Oft eten si op
ter slincker hant/ so en wordē si niet versaet/ Een
yeghelic sal tvleesch van sinen arme eten/ Manas
se den Ephraim/ ē Ephraim den Manasse. Eñ
si alle beyde tsamen Judam. In dien alle en laet si
nen thoorne niet af/ ē zijn hāt is noch wtgestrect

¶ Een claghe teghen die valsche ongerechte ouerheeren/ met verconding(h)e van haerder straffingen Teghen den hooch moet des Coninckx van Assirien/ Ende hoe hem God vernootmoedighen sal Eenen troost Israels

Dat .x. Capittel.

Ee den wetmakers/ die ongerechte
statuten maken ē beschrijuen boose
wetten/ op dat si die saken der armē
moghen buygen/ ē tyrannye oeffe A
nen inden rechte der slechter/ onder
mijnen volcke/ also dat die weduwen haren roof/
ē die weeskens haer bucte zijn moetē/ Wat sult
ghi doen inden daghe der besoeckinghe/ ē des ge
druysch dat vā verre comt? Tot wiē wilt ghi vlie-
den om hulpe? Eñ waer wilt ghi dan uwe eere la
ten? dat si niet onder die gheuangen ghebuycht en
werde/ ē onder die verslagene en valle? In dien
allen en laet sinen thoorne niet af/ ende sine hāt is
noch wtgestrect

O wee oor Assiria/ die eē roede mijns toorns/
ē eenen stock is van mijnder grammicheyt/ Ick
wil hem seynden teghen een geueynst volck/ ende
hem beuel gheuen teghen dat volc mijnder gram B
schappen/ dat hijt beroone/ ē wtdele/ ē vertrede
ghelijck slijck opter straten/ Hoe wel dat hijt alsoo
niet en meēt/ ende sijn hert alsoo niet en dēct/ mer
zijn meeninge is veel volcs te vernielen/ ē wt te
roeden/ Want hi spreect/ Eñ zijn niet alle mijn vor
sten Coninghen? Eñ is Calno niet so licht te win
nē als Carchemis? Eñ is Hamath niet so licht als
Arpad? Eñ is Samaria niet so als Damasc? Ge-
lijc als mijne hant vonden heeft die afgodisce Co
ninckrijcken/ der welcker afgodē nochtās stercker
waren dan die gene die tot Hierusalem ē Sama
ria zijn/ En soude ick niet alsoo Hierusalem doen/
ē haren beelden/ ghelijc ick Samaria ghedaē heb
be ē haren beelden.

Mer als die HEERE alle zijn werc volbracht
heeft opten berge Zion ē te Hierusalem/ so wil
ic besoeckē die vreese des hoochmoedigē conincs
van Assyrien/ ē die opgeblasentheit van sine hoo
uaerdige ooghen/ Daeromme dat hi spreect/ Ick
hebbe dit door die crachte mijnder handen gedaē/
ē door mijne wijsheyt/ want ic bē cloec oft verstan
dich/ Ic hebbe die lantschappen anders ghedeelt/
ē haer in comen berooft/ Eñ gelijc als eē machti
ge hebbe ic die inwoonders te gronde geworpen/
als eenē hoenderen nest heeft mine hant die volc-
ken geuonden/ also dat ic alle die lantschappen tsa
men gheraept hebbe/ ghelijcmen die eyeren op ra
pet die verlaten waren/ ē daer en isser niet eē dye
een vederken verrueren derf/ den bec opdoē/ oft
die oock eens pijpt

Mach oock een aexe oft byl haer beroemen te
gen den genen die daer mede houwet? Oft mach C
een saghe haer ooc beroemen teghen den ghenen
diese trect? Dat waer gelijc als een roede haer ver
hief tegē dē genen diese beweget oft driuet/ oft dat
hē dē stoc oprechte/ als oft hy geen hout en ware/
Daer om sal die HEERE/ HEERE Zebaoth ons
sine vette armoede sendē/ ē hi sal hare heerlicheyt
aenstekē/ dat si bernē sal als een vier/ Eñ dat licht
Israels sal een vier zijn/ ē sijn Heylige sal eē vlam
me zijn Eñ sal sine doornē ē bremē aenstekē ē ver
teerē op eenē dach/ Eñ die heerlicheit vā zijn wout
ē vā zijn velt sal verduuen/ met siele ē lichaē/ ē sal
vgaē/ ē veltvluchtich wordē/ dat ooc die ouerge
bleuē bomē vā zijn wout geteelt sullē mogē wordē/
datse ooc een kint sal mogē teekenē (oft bescriuē)

D In dier tijt sullẽ die ouergheblevene in Jsrael/
ende die ontcomen zijn inden huyse Jacobs /haer
niet meer verlaten op die gene diese sloech. Maer
si sullen betrouwen op den HEERE den heyli=
gen in Jsrael inder waerheyt Dye ouergheblevene=
e.xix ne sullen haer bekeeren/ Ja die ouergebleuene in
Jacob tot Godt den stercken. Want O Jsrael al
waer dijn volc ghelijck als tsant aen dye zee/so sul
len nochtans dye ouergebleuene vã haer bekeert
worden. Want in dien dattet verderuen ophout/
so sal daer een ouervloedige gerechticheyt comen
Die HEERE die HEERE Zebaoth laet wel ver=
deruen. Maer hy destieret nochtans inder ghans
scher werelt

Daeromme spreect die HEERE HEERE
Zebaoth. En veruaert v niet/ mijn volck dye tot
E Zion woonest voor Assur/ hi sal mettẽ stoc slaẽ/
ende sinen staf teghen v opheffen/ ghelijck als in
Egipten. Want het en sal niet langhe zijn/ dye on
genade/ eñ mijn grãschap ouer haer onduecht sal
een eynde hebben. Als dan sal die HEERE Ze
baoth een gheessel ouer hem verweckẽ/ gelijc als
indẽ strijdt tot Midian opten velde Oreb. Ende
hi sal sinen staf dien hi aent meyr ghebruycte/ op
heffen/ ghelijc als in Egipten. Op dye tijt sal sinẽ
last van dijne schouderen wijcken moeten/ eñ zijn
iock van dinen halse. Want dat iock sal veruuylẽ
voor die vette

F Jc laet goet zijn/ hy come tot Aiath/ hi treet
door Migron. hy mõstert zijn heyr in Michmas
Si trecken voor onsen legher Geba ouer/ Rama
is verschrict. Gibeath Sauls vliet O du dochter
Gallim chrijscht met dijnder stemmẽ/ hoort toe
Laisa. Du allendige Anathoth/ Madmena wijct
Die borgers tot Gebim loopen daer af. Men bli
uet bi auontueren eenẽ dach tot Nob Dan sal hy
sine hant stercken teghẽ den berch der dochter Si
on/ eñ teghen den heuuel Jerusalem. Maer siet/
die HEERE HEERE Zebaoth sal afhouwẽ
dẽ struyc met macht. Eñ al dat hooch opgherecht
staet af corten/ dat also die hooghe vernedert wor
den/ eñ die dicke bosschagiẽ met yser af ghehouwẽ
worden/ Eñ Libanus sal door die machtige vallẽ

¶ Een Prophetie op dye toecomst Christi streckende/ en
de op zijn officie/ Ende welcken vrede ende ruste den ghe
loonighen door hem ontmoeten sal

Dat.xi. Capittel

A ✠ Nde daer sal een roede opgaẽ vã
den stamme Jsai Eñ een spruyte wt
zijnder wortele sal vrucht voort brẽ
ghen/ opten welcken rusten sal den
gheest des HEEREN/ den gheest
des wijsheyts ende des verstants/ den gheest des
raets eñ der sterten/ den gheest der kennissen eñ
der vreesen des HEEREN. Dye sal hem inblasen
die vreese des HEEREN/ op dat hy niet en oordee
le na den ghesichte der ooghen/ noch en straffe na
dat gene dat die ooren hooren. Mer hi sal met ghe
rechticheyt oordeelẽ die onnoosele/ eñ met gerech
ticheyt straffen dye armen inden lande. Eñ hy sal
metten staf zijns monts dat aertrijck slaen/ Ende
metten adem zijnder lippen die godloose dooden
Gherechticheyt sal dat gordel zijnder lendenẽ zijn
Ende dat gelooue dat gordtesel zijnder nyerẽ/ Die
wolven sullen biden lammeren woonen. Eñ dye
Luypaert biden bocken neder ligghen. Een cleyn
kindeken sal die caluer en/ eñ ionghe leeuwen/ eñ B
dat mestvee tsamẽ onder malcanderẽ driuẽ/ Dye
koeyen eñ beyren/ eñ die ionghe leeuwẽ sullen on=
der een weyden/ eñ alsoe dat hare ionghen by mal
canderen ligghen. Ende die leeuwen sullen stroo
eten/ ghelijck als die ossen. Eñ een kint noch suy=
gende/ sal zijn ghenoechte hebben op der slanghen
hol. Eñ een ghespeent kint sal zijn hant steken in
die holen der basilisken. Men en sal nyemanden
quaet doen/ noch quetsen op minẽ heylighen ber=
ge. Want dat lant is vol der kennissen des HEE
REN / Ende daer mede als metten water des
meyrs bedect *

Eñ het sal gheschiedẽ tot dier tijt/ dat die wor
tel Jsai/ die daer staet tot eender banierẽ den volc
ken/ na die selue sullen die heydenen vragen. Eñ
zijn ruste sal heerlick zijn. Eñ tot dier tijdt sal dye C
HEERE noch eens zijn hant wtstrecken/ dat hy Ro.xv.
die ouergebleuene van sinen volcke verwinne/ so
wat daer ouerbleuen is/ vanden Assyriers/ Egip
teners/ Phatros/ Morenlãt/ Elamiten/ Sinear/
Hanath/ eñ vanden Eylanden des meyrs. Eñ hy
sal een banier onder die heydenen oprechten/ ende
sal tsamen vrengen die veriaechde Jsraels/ eñ die
verstroyde wt Juda te hoope vrengẽ/ vandẽ vier
eyndẽ des aertrijcs. Ende den haet tot Ephraim
sal ophouden. Eñ die vianden van Juda sullẽ wt
geroeyt worden/ also dat Ephraim Juda niet ha
ten en sal/ noch Juda en sal Ephraim niet benidẽ
Mer si sullen den Philisteen teghẽ den westen op
den halse zijn/ eñ berooven alle die gene die tegen
den oosten woonen/ Die Edomiten ende Moabi
ten sullen hare handen teghen haer houden. Die
kinderẽ Ammon sullen gehoorsaem zijn. Eñ dye
HEERE sal die stroomen des meyrs in Egipto
verbannen. Eñ sal sine hant laten gaen ouer dat
water Nilum met sinen stercken winde/ eñ die se
uen riuyeren slaen/ datmẽ met schoenẽ daer door
gaen mach. Ende daer sal een bane zijn den ouer
ghebleuenen van sinen volcke/ dye ouergebleuen
zijn vanden Assyriers/ als Jsrael gheschiede/ doen
si wt den lande van Egipten toghen

¶ Dit is eenen lofsanck ende dancsegghinghe des ghelo
nighen volcs

Dat.xij. Capittel

A ✠ Nder seluer tijt sult ghi segghen.
Jck dancke v O HEERE/ dat ghi Exo.xv
toornich gheweest bist ouer mi/ ende psal.cxiij
dat dijnẽ thoorne hẽ gewendt heeft/
ende troostet mi
Siet Godt is mijn heyl/ ic ben seker/ eñ en ontsie
mi niet. Want God die HEERE is mijn sterc
te/ eñ minen Psalm/ eñ hi is mijn heyl ghewordẽ
Ghi sult met vruechdẽ water scheppẽ/ wt die fon
teyne des salichmakers
Eñ ghi sult segghen ter seluer tijt. Danct den HE
RE. Prediket sinen name/ verbreyt onder den
volcken zijn wercken/ gedenct hoe dat sinẽ name
so hooch is
Singet den HEERE lof/ wãt hi heerlijc gehandelt
heeft. Sulcs si kenlijck in alle landen
Juychet eñ triũpheert ghi inwoonders tot Sion/
want die heylighe Jsraels is groot bi v. *

¶ Van die straffinghe Babilons
Dat .xiij. Capittel

Dit is den last oft straffinge ouer Ba
B bel/die welck Iesaia die sone Amoz
sach/Heft op een bannere optẽ hogẽ
berch/roept stoutelic tegẽ hair Wer
pet die handen op/laet die Princen
in treecken door die poorte/Ic hebbe minen gehey
lichden geboden/eñ mine sterke geroepẽ tot mij
nen thoorne/die daer vrolick zijn in mijnder heer
licheyt ✠ Daer is een gheerijsch van eẽder
menichte optẽ berge/als vã een groot volc/Een
gheroepe als een gheruysche der versaemder co
ninckrijcken der heydenẽ/Die HEERE Zebaoth
wapent een heyr totten strijde/die wt verren lan=
den comen vanden eynde des hemels/Ja die HE
RE selfs metten heyre zijns thoorns/om te vder
uen dat gansche lant
Daeromme huylet/Want den dach des HE
RE is na bi/hi comt als een verwoestinge van
B den almachtighen/Daeromme sullen alle handen
moede werden/eñ dat herte van alle mensen sal
versauwẽ/veruaremisse/anxte/pijn/sal haer ouer
comen/haer lieden sal bangicheit zijn ghelijc een
der vrouwẽ die in arbeyt gaet/Dye eene sal hem
voor dẽ anderen vreesen/eñ haer aensicht vã vier
ontsteken/Want siet/des HEEREN dach compt
grouwelic/thoornich/eñ grimmende om dat lãt
te verdestrueren/ende die sondaers daer wt te roe
den Want die sterren aenden hemel/ eñ zijn Orion
en schijnen niet claer/Die zonne gaet verduystert
op/ende die mane schijnt dencker/ ✠ Ic wil
dat aertrijc besoeckẽ/om haerder boosheyts wille
eñ die godlosen om haerder onduechdẽ wille. Eñ
ic wil des hoochmoets der stouten een eynde ma
ken/eñ die houaerdie der geweldiger vernederen/
also oec dat een mã dierder zijn sal dan fijn gout/
eñ een mẽsche weerder dã goutstucken wt Ophir
Daeromme wil ic den hemel beroerẽ/dat dye
aerde beuen sal/vã haer plaetse/door die grãscap
des HEEREN Zebaoth/eñ door dẽ dach zijns
thoorns. Ende Babilon sal zijn ghelijc als een ge
iaecht rhee/eñ ghelijc een cudde sonder hoye ofte
stalle/soe dat een yeghelijc tot sinen volcke thuys=
waerts keeren/eñ een yegelijc tot sinen lande vlie
den sal/Daeromme/wie daer ghevonden wort/
dye sal doorsteken worden/eñ so wie daer bi is/dye
sal door dat sweert vergaen/Daer sullẽ oock haer
kinderen voor haren oogen verworcht/haer huy
sen geplondert/eñ hare wijuẽ gescheynt worden/
Want siet/Ic wil dye Meden ouer haer verwec=
ken/ die welcke gheen siluer en soecken/noch nae
gout vragen en sullen/mer die iongelinghen met
C boghen dootschieten/eñ die vruchten des lichaẽs
Zichim niet ontfermen/noch sparen en sullen.
dz zijn ald Also sal Babilonia dat scoonste onder den Co
vande ninckrijcken/die heerlijcke pompeyre der Caldeen/
wilde omghekeert worden van God/ghelijck als Sodo=
quade ma ende Gomorra/also datmen voortaen daer
rouẽde niet meer woonen/noch yemant daer bliuẽ en sal
vogelen inder eewicheyt/Dat oec die Arabische daer gee
als zijn/ ne tenten maken en sullen/ende die herderen daer
struysen gheene hutkens opslaen en sullen/Meer daer sul
Griffoe len Zihim logerẽ/eñ hare huysen sullẽ vol Ohim
nẽ wlẽ. zijn/ende struysen sullen daer woonen/ende velt=
gheesten sullẽ daer dansen eñ huppelen/Eñ dye Ohim
wien sullen in hare paleysen singhen/ ende draec= zijn al..
ken in hare lustige sloten/Ende haren tijt sal haest ley w..
comen/Ende hare daghen en sullen haer niet ver de v..
suymen voeti..
Want die HEERE sal hem ouer Iacob ont dierẽ
fermen/ende Israel noch weder omme verkiesen vand..
ende haer in haer lant settẽ/Ende die vreemdelin roof
gen sullen tot haer vlieden/eñ den huyse Iacobs uen ..
aenhanghen/Ende die Israeliten sullen die volc= Leeu..
ken ghevangen nemen/ende vringhense thuys in Gere..
hare plaetse/dat dat huys Israhel dye volckeren eñ w..
besitten sal/inden lande des HEEREN/tot knech uen
ten ende maechden/Ende si sullen die gene geuã=
ghen houden/die haer ghevanghen hadden/ende
sy sullen heerschappije hebben/ouer hare verwin
ners

¶ Hoe God zijn volc weder in ghenaden ontfanghet/En
de hoe si dongheluck haerder vianden belachen sullen/Eñ
dreyghinghe ouer Palestinam:
Dat .xiiij. Capittel.

Ende tot dier tijdt als die HEERE v
ruste geuen sal/van dijnen iammere
eñ onruste/eñ vandẽ harden dienst/
daer ghi in geweest zijt/dan sult ghy A
alsulcken spreeckwoort hebben tegẽ
den Coninck tot Babel/ende seggen/Hoe? Ist nv
gansch metten gheesselaer ghedaen? heeft dye be=
schattinghe eens een eynde? Die HEERE heeft
die roede der godlosen ghebroken/den septer des
heerschappers/die welcke tvolc sloech in grãscap
pe sonder ophouden/eñ met woeden domineerde
hi ouer die heidenẽ/eñ veruolchde se sonder barm
herticheyt/Nv rustet doch die gheheele werelt/eñ
is stille/juychet eñ is vrolic/Die denneboomen eñ
die Cederboomen opten Libanon verblijden hair
oock/eñ segghen/Die wijle dat ghi ligghet soo en
coemt niemant hier op/die ons afhouwe. Die hel
le daer onder beefde voor v/doen ghi haer teghen
quaemst/Si verweckt v die dooden/eñ alle bocken
der werelt/eñ ghebiet allẽ Coninghen der heyde=
nen/van haren stoelẽ op te staen/op dat si alle tot
v segghen eñ singhen/deen voor dander na. Bistu B
oec niet gheslaghen/so wel als wi/eñ en gaetet v
niet als ons? Is niet dijne pompositeyt hier onder
in die helle geuaren? oec met dat gheclanck dijnre
harpen? Dye motten sullen si niet uwe bedde zijn?
eñ wormen uwe decsele?
Hoe bistu vanden hemel geuallen/O du schoo
ne Morgensterre/Hoe bistu ter aerden geplett/
ghi die die heydenen plaghede? Ghi dachtet doch
in dijnre herten/Ic wil inden hemel climmen/eñ
minen stoel ouer die sterren Gods verhoghen/Ic
wil mi stellen opten berch des verbonts/aender si
den tegent noorden/Ic wil ouer die hooghe wolc C
ken varen/ende ghelijck sijn den alderhoochsten/
Ja totter hellen vaerstu ter siden vanden graue/
So wie v siet/die sal v besien/ende beschouwẽ/eñ
segghen. Is dat die man/die de werelt dede beuẽ?
eñ die coninckrijken verschricte? die dat aertrijc tot
eẽ woestenie maecte? eñ die stedẽ daer inne destru
eerde/eñ die sine geuangene niet los en liete
Het is waer/dat alle Coninghen der heyde=
nen tsamen doch met eeren sitten/een yegelic in s

nē huys se/ Mer ghi zijt verworpē vā dijnē graue/
ghelijc als een verdorven spruyte / gelijc een cleet
der verslagenen die mettē sweerde doorstekē zijn/
die hier onder varen totten steenen der hellen/ als
een vertreden oft doot lichaem. Ghy en sult nyet
als die begrauen wordē/ Want du hebste dijn lant
verdorven / eñ dijn volck verslaghen/ Want men
en sal des boosen saets niet meer ghedencken/ Be
schicket/ datmen sine kinderen doode/ om haerder
vaderē misdaets wille/ om dat si oock niet op en co
men noch dat lant en beeruē / noch dat aertrijcke
vol vianden en maecken

Ende ic wil ouer haer comen spreect die HE
RE Zebaoth/ eñ dē name Babels vtroeden vt
der gedachtenisse/ hare ouergebleuene nemen eñ
de nacomelinghē spreect die HERE Ende ic wil
se maken den Eghelen tot een erfenisse/ ende tot
een water meyre/ ende ick wille met eenen besem
D der verderfenisse omkeeren/ spreect die HERE
Zebaoth/ Die HERE Zebaoth heeft ghesworē
eñ ghesept/ Wat sout ghi daer toe segghē? Het sal
gaē gelijc als ic dencke/ eñ het sal bliuē so ickt in
den sinne hebbe/ dat Assur geslaghen sal wordē in
mijnen lande/ ende dat ic hem vertreden sal op mi
nē berghe op dat zijn iock van v ghenomen werde/
eñ dat zijn last van uwen halse comen mach/ Dat
is tvoornemē d'welcke hi heeft ouer tgeheele lāt/
Eñ dat is die vtghestrecte hant ouer alle heydē
nē/ Wāt die HERE Zebaoth heeft also besloten
Wie wilt keeren? Eñ sine hāt is vtgestrect. Wye
wilt ontwenden

Van die straffinghe Moabs/ daer die Propheet haer mede dreycht. Dat .xv. Capittel

A Ndē Iare doe die coninc Ahas sterf
werdt desen last gesien / En verblijt
v niet geheele Philisteen lāt / als oft
die roede des gheens die v sloech ghe
broken ware / Want vt die wortele
der slanghen / sal een basiliske comen / ende hare
vrucht sal eenen vierighen dracke zijn / Want dye
eerstelinghen der behoeftigher sullen haer ghene
ren/ ende die arme sullen sekerlijck woonen/ Met
dijne wortel wil ic met honger dooden/ ende dij-
ne ouergebleuene verworgē / O du poorte huylt
ghi stadt schreyt/ ende dat gansche Philisteer lant
is cranc. Want vanden noorden comt eenen root
Ende daer en is geen eensame in sinen hoope. En
de wat sullen die ambassaten der heydenē tusscen
beyde partien seggē? Te wetene die HERE heeft
Zion geuestight/ ende op hem sullen die allendigē
zijns volcs vertrouwen

Van die vreese ende verschrickinge Moabs ende haer ongheual. Dat .xvi. Capittel.

A Dit is dē last ouer Moab/ des nachts
comt er verstoringhe ouer Ar in Mo-
ab/ Si is wech / Des nachts comt v
storinghe ouer Kir in Moab / Sy is
wech / Si gaen henē op tot Baith
ende Dibon tot die outaren om te weenē / ende te
huylen/ ouer Neba/ ende Medba/ in Moab/ Alle
haer hoofden zijn gheschoren/ ende alle haer baer
den zijn afghesneden/ Op hare straten gaen si met
sacken omgordt / Op hare daeckē ende stratē huy
len si alle/ ende gaen al omme weenende/ Hesbon
eñ Eleale schreyen datmēt tot Jahza hoort Daer
omme karmden oock die ghewapende in Moab/
Want het haer der sielen qualicken gaet / Mijn her
te schreyde tot Moab/ hare vluchtige vlieden van
der drie iarigher koe tot Zoar toe/ Want si gaen
henen tot Luhith ende weenen/ eñ opten wech tot
Horonaim toe/ daer verheft hē een iammerlijc ge
schrey/ Dye wateren Nimrim verdroghen dattet
hoy verdorret/ ende dat gras verwelct/ ende daer
en wast gheen groen cruyt/ Want dye haue dye si
vergadert hadden/ ende tvolck dat selue regeerde
voerdemē ouer der willigen beke/ Daer gaet een
gheschrey rontomme in den palē Moab/ si huylen
tot Eglaim toe/ Ende si huylen vidē water Elim B
Want die wateren Dimon zijn vol bloets / Daer
toe wil ic ouer Dimon noch meer laten comē/ bey
de ouer die ghene die behouden zijn in Moab des
leeuwē / eñ ouer dye ouergebleuene inden lande

Lieuer / sendet ghi landts heeren lammeren vā
Sela vt der woestine totten berge der dochteren
Zion / Met ghelijck als eenen voghel daer henen
vliecht/ die vt den nest verdreuen is soe sullen dye
dochterē Moab zijn / als si voor Arnon ouer tree
ken/ Vergadert eenē raet/ Hout gherecht. Maect
uwe scaduwe des middaechs als eenē nacht/ Ver
bercht die veriaechde/ en meldet die vluchtigē niet
Laet mijne veriaechde by v logeren/ Lyeue Moab
weest ghy haer bescudtsel voor den verderuer / soe
mach die quellaert een eynde hebbē/ dye tribuleer
der op houden / ende dye vertreder aflaten/ inden
lande

Daer sal eenen stoel bereedt worden door dye
goedertierenheyt, dat daer een opsitte inder waer
heyt/ inder woninghen Dauids/ ende oordeele/ eñ
die dēcke na dat recht/ ende vordere dye gerechtic
heyt/ Mer wi hooren vanden hoochmoet Moab/
dat dye selue seer groot is / dat ooch haren hooch-
moet/ stoutheyt / ende toornicheyt grooter is dan
haer macht/ Daerōme sal die eene Moabite ouer
den anderen huylen. Ouer die fundamenten der
stadt Kir/ Hareseth sullen die verlaemde suchten/
Want Hesbon is een woest velt gheworden. Dē
wijnstoc tot Sibma is verdorven / Dye heeren on
der den Heydenen hebbē sine edele wijngaertranc
ken verslagen ende si zijn gecomen tot Jaeser toe
eñ si trecken rontomme inder woestine. Hare vā
ten zijn verstroyt eñ ouer dat meyr ghevoert.

Daeromme beweene ick Jaeser ende Sibma/
om den wijnstoc / Ende ic storte veel tranen/ om
Hesbon ende Eliale. Want daer is eenen sanck in
dijnen somer ende in dijnen oogste geuallen / alsoe C
dat dye vruechde ende genoechte op hout indē vel
de/ Eñ niē en iuycht/ noch en roept indē wijgaert
niet / Men en perst noch treedt gheenen wijn
inder wijnperse / Ic hebbe des singens een eyndē
gemaect / Daeromme rōmelt mijnē buycke ouer
Moab/ ghelijck een harpe/ ende mijn ingheuwandt
ouer Kir Hares Dan salt openbaer wordē hoe dat
Moab moede is bydē outaren. Eñ hoe hy tot zijn
kercke gegaē is om te biddē / Eñ dat hi nochtans
daer nz mede bedreuē en heeft/ dz is de pinē weert is/

Dat ist/ dat die HEERE doen altemael tegen Mo
ab gesproken heeft. Mer nv spreect die HEERE/
eñ seyt/ Jn drie iaren (ghelijck als des dachloners
Jarē sijn) sal die heerlicheit Moabs cleender wor
den/ in die grote menichte/ alsoo dat een cleen wee=
nich haerder ouerbliuen sal/ eñ niet veel

¶ Die straffinghe ende plaghe Damasci/ ende des landts Syrie.

Dat.xvij.Capittel

Jt is den last ouer Damascon/ Siet
Damascus en sal geen stadt meer sijn
B mer eenen veruallen steenhope. Die
stedē Aroer sullē verlaten eñ woest
sijn/ alsoo dat dye cudden daer oock
weyden sullen/ die niemant en sal veriaghen/ Eñ
Ephraim sal ophouden een veste oft stercte te sijn
Ende dat conincrijck tot Damasco/ ende die ouer
ghebleuene tot Syrie/ sal sijn ghelijc als die heer=
licheit Israels spreect die HEERE der heyrscaren
Tot dier tijt sal die heerlicheit Jacobs dunne sijn
Jere.xx ende sijn vette lijf sal magher sijn/ Dan salt alsoo
C gaen/ ghelijck wanneer een dat coorn inden oogste
maeyt/ die met sinen grepe die hātuollē afhoudet/
Ende ghelijc als een die dye gerwē vergadert int
dal Rephaim/ ende datter noch wat ayrē bliuē lig
gen. Ofte als wanneer mē eenen olijfboom scudt
ende datmen niet meer dan twee oft drie bouē in=
den toppe/ ende aendē tacken vier oft vijf olijfap=
pelkens en vindt hanghen/ spreect die HEERE
God Israels
Tot dier tijt sal hem die mensce keeren tot den
ghenen/ die hem gemaect heeft/ Ende sijn oogen
sullen opten Heyligen in Israel schouwen/ Eñ hy
en sal hem niet wenden totten outarē die sine han
den gemaect hebbē/ noch en sal niet sien op dat ge
ne dat sine vingerē ghesticht hebben/ noch op bos=
schen/ noch op beelden
Jn die tijt sullen die steden haerder stercten sijn
D ghelijc als die verlatene tacken ende spruyten/ die
si wt vreesen der kinderen Israhels verlieten/ en=
de si sullen woeste worden/ Want ghi hebt verge
ten Goods dijns salichmakers/ ende en hebt niet
ghedacht opten steen dijnder stercte/ Daeromme
sult ghi lustige plantē setten. Mer daer mede sult
ghi den vreemden die vaten bereyt hebbē/ Ter tijt
des plantēs waerstu groot/ eñ dijn saet dat wiesch
vroech/ Mer inden oogste als ghi die schouen/ oft
garwen sout beeruen/ sult ghi daer voor smerte/
eñ droefheyt hebben
O wee der menichte des groten volcs. Het sal
ghelijc die zee ruyschen/ Ende dat gedruysche der
lieden sal worden/ ghelijc die grote wateren woe=
dē/ als si ouerlopen/ Ja ghelijc groote wateren ra
sen/ so sullen die lieden rasen/ Mer hi salse scelden/
ende si sullen verre wech vlieden/ ende hi salse ver
uolghen/ ghelijck den stof opten berghen/ vanden
winde ghescheit/ Ende gelijc als eenen draeywint
in een onweder ghescheit/ Omtrent den auont so
is daer een verscricken/ Mer eer dat den morgen
Kont aen comt/ so sijn si wech/ Dat is tloon vā on
se roouers/ ende dat erfdeele/ der gheenre die ons
dat onse namen

¶ Noch vanden voorgaende/ Ende oock van dye roepin=
ghe der heydenen.

Dat.xviij.Capittel

Ee den lande/ dat onder den vliegen
den schepen inder schaduwen vaert
aen dese side des waters des Moorē
landts d'weickelegatē/ oft ambassa= A
ten seynt op den meyre / eñ met riet
kuepen opten watere vaert/ Gaet hen ghi snelle
boden totten volcke/ dat tot verschoorē ende plon
deren ghereicht is/ totten volcke/ dat grouwelijc=
ker is/ dan ergens eenich andere/ tottē volcke dat
hier ende daer wt ghetoghen is/ om te verderuen/
wiens lant met riuieren onderscheyden is/ wiens
die water stroomen haer lant in nemen. Alle ghy
die opter aerden woont/ eñ inden lande sittet/ ghy
sult sien/ hoe datmen die banier opten berghe ver
thoonen sal/ ende hooren hoe datmen die trompet
ten blasen sal.
Want alsoo spreect die HEERE tot mi/ Jc
wilt stille houden/ eñ besien in mijnder woninge/
ghelijck als een hitte dye den reghen wt drooght/ B
ende gelijc eenē hoydauwe in die hitte des oogsts
Want voor den oegst sullē die vruchten verder=
uen/ Ende die onrijpe vruchtē int bloeyē verdoor
ren/ datmen die stelen met wijnranck messen sal
moeten af sniiden ende die ranckē af houwen en
de wech werpen/ datmē tsamen sal moeten laten
ligghen/ voor die vogelen opten berghe/ ende den
beesten inden lande/ Ja dat des somers die voge=
len daer in nestelen/ Ende dat des winters al ler=
ley ghedierte inden lande daer inne haer onthou=
den moghen.
Tot dier tijt/ sal dat verscoorende ende roofach
tich volc d'welcke grouwelijcker is dā yewaerts
eenich ander/ dat hier ende daer wtgetogē is/ om
te vertreden oft te verderuen welckes dye water
stroomen sijn lant in nemen/ gheschenckē brengē
den HEERE der heyrscharen/ op die plaetse/ daer
den name des HEEREN der heyrscharē is/ op=
ten berghe Zion

¶ Noch vanden voorgaenden/ Ende ooc van die roepin=
ghe der heydenen

Dat.xix.Capittel

Jt is dē last ouer Egiptē. Siet/ Die
HEERE sal op eē snelle wolcke varē
eñ in Egiptē comē Dan sullen die af A
godē Egipti voor hē beuē/ eñ dē E Hie
giptenaers sal dz hert versaecht wor eze.
den in haren lijue Eñ ic wil die Egipteners tegen
malcanderen hitsen/ alsoo dat deen broeder tegē dē
anderen/ deen vrient tegen den anderē/ deene stat
teghen dandere/ eñ deen rijc tegen dat andere oor
loghen sal/ Ende dē moet sal den Egiptenaers on
der haer vergaen/ ende ic wil haer opstellen te nie
te maken/ Dan sullen si vragen haren afgoden en
de beeldē/ ende waerseggers/ eñ teekenbedieders/
Mer ic wil die Egiptenaers ouergheuē indē han
den van grouwelijcken heren/ eñ een felle coninc
sal haer regheren/ spreect dye heerscher dye HEE
RE Zebaoth
Dat water aenden meyr sal wtgelopē wordē/ B
daer toe dien stroom/ sal versipē/ eñ verdrogen/ eñ
die riuierē sullē verlopē/ eñ die dijcken/ eñ dammē
sullen cleender wordē eñ verdorrē Ja dat beide dz
riet eñ die biesen verwelckē sullē/ eñ dat gras aen
dē waterē verstieuē/ eñ alle wat gesaeyt is aendē
wateren sal verwelckē eñ te niete wordē/ Eñ die

visscers sullen trueren/ eñ alle die ghene die een an
gel int water werpen sullē claghē/ Eñ alle die dat
nette int water werpē die sullē bedroeft zijn/ Eñ
si sullen tot scande comē dye goet garē werckē eñ
nettē breydē/ Eñ die wouwers oft viuers hebben
met alle den ghenen die grachten om loon maken
die sullen alle bedroeft zijn

C Die princē tot Zoā zijn dwasen/ die wise raets
viij heeren Pharaons zijn indē raet sottē gheworden
xvi Wat segt ghi doch van Pharao? Jc bē eē kint der
wisen/ eñ ic bē vā oude coningē ghesprotē / Waer
zijn nv dan dijne wijsen? Latet haer v vercondigē eñ
bethoonen/ wat die HEERE der heyrscaren ouer
Egiptē beslotē heeft/ Mer die vorsten vā Zoan
zijn sottē gewordē/ Die vorstē tot Noph zijn bedro
gē / Si verleydē Egiptē mettē hoecsteen haers stās
Wāt die HEERE heeft eenē drayēdē geest onder
haer wtgestort/ also dz si Egiptē verleydē/ in alle ha
re werckē/ ghelijc een dronckaert tuymelt als hi
braect. Eñ Egipten en sal nyemanden hebben die
hooft eñ steert/ tack oft spruyte op voeden mach.

Tot dier tijt sullē die Egipteners zijn als wiuē
D haer veruerē eñ versagē Wāt dye HEERE Zeba
oth sal die hant ouer haer weysteren. Eñ Egiptē
sal verbaest wesen voor tlant vā Juda / also dz soe
wie oock desseluē gedenct/ die sal daer voor vuaert
zijn ouer dē raet des HEEREN Zebaoth / den
welcken hi ouer haer besloten heeft

In die selue tijt sullē vijf stedē inden lādē Egip
ti sprekē die sprake Canaā eñ swerē bidē HEERE
Zebaoth/ Die eene sal heeten Jrheres/ Ter seluer
tijt sal des HEEREN Zebaoths outaer midden/
in Egiptē lāt zijn/ eñ eē litteken (oft marc) des HE
REN aen dye palen/ welcke een getuyghenisse eñ
teekē zijn sal den HEERE Zebaoth indē lande E
gipti. Want si sullē totten HEERE roepē ouer dye
se verdruckē/ so sal hi haer seynden eenē behouder
eñ meester die se verlosse/ Want dye HEERE sal
den Egipteners bekant worden/ Eñ die Egipte
naers sullen den HEERE kēnen tot dier tijt/ eñ si
sullē hē dienē met offer eñ spijsoffer Eñ si sullen dē
HEERE ghelofte gelouē eñ si sullēt houden / Eñ
die HEERE sal die Egiptenaers plagē/ eñ gesont
maken. Wāt si sullē haer bekeerē tottē HEERE/
Eñ hi sal hē verbiddē latē/ eñ haer gesont maken

E ... je ij In die selue tijt sal een gemeyn passagie zijn vā
.../x. Egiptē in Assyriē/ alsoe dat die Egipteners in As
in viij sirien/ Eñ die Assiriers in Egiptē comē sullen Eñ
die Egiptenaers mettē Assiriers Gode sullen die
nen/ Totterseluer tijt sal Jsrael die derde zijn met
Assiria eñ Egiptē/ door die seegeninghe die opter
aerdē zijn sal/ Wāt die HEERE Zebaoth salse ge
benedijē/ eñ seggen. Gebenedijt bistu Egipte mijn
volc/ eñ du Assur mijnder handen werck/ Eñ du
Jsrael mijn Erfdeele

Jesaie den Prophetē wordt verthoont
die straffinghe Egipti ende
Ethiophe
Dat.xx.Capittel

A

Indē iare doen Tharthan tot Asdod
quam doē hem gesondē hadde Sar-
gō die coninc tot Assirien/ ende street
teghen Asdod ende wanse/ inder sel-
uer tijt sprac die HEERE door Jsai
am den sone Amoz/ ende seyde Gaet hen eñ treckt
af den sack van dijne lendenen/ ende die schoenen
wt dijne voeten/ Ende hi dede also/ hi ghinc naect
ende bloets voets / Doen sprac die HEERE Ghe
lijc als mijn knecht Jesaia naect eñ baruoets gaet
dats tot een teeken ende verwonderen vā drie ia-
ren ouer Egipten ende Morenlandt/ Also sal die
Coninc tot Assirien henē driuen die gheuanghen
Egipti ende Morenlant/ beyde Jonc ende oudt/
naect ende baruoets/ met die scamelheyt bloet tot B
schanden den Egiptenaers/ Eñ si sullen haer ver
scricken/ ende met schande bliuē voor Morenlant
daer si haer opsien op hadden. Ende wederomme
dat Morenlant beschaemt zijn voor Egipten. Vā
den welcken si haer beroemdē/ Ende die inwoon
ders deser eylanden sullen segghen ter seluer tijt/
Js dat onse toeulucht/ daer wi toe vloden om hul
pe? dat wi verlost mochten worden vanden coninc
tot Assiria? Sijn wi niet fijn ontlopen.

Van die straffinge end eplaghe Babilons
Dumo ende Arabie
Dat.xxi.Capittel

Dit is den last ouer die woestijne aen A
den meyre / Ghelijck wanneer een
onweē vandē suydē comt/ dwelck al
omkeert/ dat wt der woestine comt
wt eenen veruaerlijckē lande/ Want
mi is een swaer ghesicht gheopenbaert/ Deene ve
spotter compt tegen den anderen. Deen verstoor
rer teghen den anderen/ Treckt op Elam/ Maday
beleggher haer / Jc wil vā alle zijn suchten een eyn
de makē/ Daeromme zijn mine lendenen vol iam
mers/ Ende anxste heeft mi omuanghē ghelijc als
eender vrouwen die indē arbeyt gaet/ Jc ben ver-
saecht als ic dat hoorde / eñ verscricte als ict sach/
Mijn herte beeft/ grouwel heeft mi verslaghē/ Jc
en hadde geen ruste inden ganssen nacht daer vā
Ja decket die tafel. Laet waeckē op die hoede. Eet
drinct. Maect v op ghi vorstē/ Smeert den schilt/

Want die HEERE seyt/ tot mi also/ Gaet hen/
stelt eenen wachter/ diet sie / ende aēschouwe/ Eñ
de hi siet reysegaers/ rijden eñ varen/ op paerden/
ezelen/ ende kemelen / Ende hy hadde met groter B
neersticheyt een aendacht daer op? Ende eenē leeu
we riep HEERE ic stā op die wachte/ dē gheheelen
nacht/ Ende siet/ daer comt een/ die vaert op eenē
wagen / die antwoort ende spreeckt / Babel is ghe
uallen. Si is geuallen. Ende alle die beelden haer
der afghoden/ zijn ter aerden neder gheuallen / O
minen lieuen dorschuloer/ daer ic op dorssche/ So Hiere .li
wat ick ghehoort hebbe vandē HEERE Zeba- apo xiiij
oth/ den God Jsraels dat vercondighe ick v

Dit is den last ouer Duma/ Men roept tot mi
wt Seyr/ Wachter / is den nacht scheir gheleden?
Wachter is den nacht schier gheleden? Die wach-
ter antwoorde. Al compt den morghen stont aen/
Het sal nochtans weder nacht worden/ Ende oft
ghi al vraecht/ soe sult ghi doch weder comē/ ende
weder vraghen

Dit is dē last ouer Arabia / Ghi sult int woud
wonē / i Arabia/ optē wege tot Dedanim Brengt
dē dorstigen water tegen/ ghi die daer woonest in
den lādē Thema/ Biedet den vluchtighen broode/

Wandt si vlieden voor tsweerdt / Ja voor tbloot
sweert / voor den ghespannen boge / voor dē grotē
strijt Wāt alsoe spreect die HEERE tot mi / Noch
ouer een iaer / ghelijc als des dachloners iaren zijn
dan sal alle heerlicheit van Kedar ondergaē Eñ die
ouergheblevene schutters / tot Kedar / van dien sal
daer weenich sijn / Want die HEERE God Jsra=
els heuet ghesept

¶ Van die straffinge die van Hierusalem ghaen sal / Hoe dat Sobna afgeset ende Eliakim in zijn plaetse ingheset wort
Dat.xxij. Capittel.

Jtis dē last ouer dat Scoudal. Wat
A is v hedē dan / dat ghi also op die da=
kē loopt? Ghi waert een stat vol ge
ruchts / een stat vol volcs / eē vrolijc=
ke stadt. Dijne geslaghene en sijn
niet metten sweerde verslaghen / ende inden strijt
niet gestoruē / Meer alle dijne hooftluedē zijn voor
den boghe wech ghewecken / ende gheuangen / Al
le diemen in v geuonden heeft / die zijn gheuangē
eñ verre geuloden Daeromme segghe ick. Schiet
v vā mi / dat ic bitterlickē weenēmach / En moeyt
v niet om mi te troosten / vander verstoringhe we
ghen / der dochter mijns volcs. Want het is eenen
dach des ghedruysschs / ende vertredens / ende ver
B werringes vanden HEERE / HEERE Zeba
oth / in dz Schoudal / om des onder grauēs wille /
der mueren / eñ des geschreys aendē berge. Wāt
Elam vaert daer henen met kokers / wagens lie=
den / ende reysers. Ende Kir glinsterde daer henē
met schilden.
Ende het sal geschieden / dat dijne wtuercosen
dalen vol worden sullen / met waghenen / Eñ dye
ruyters sullen haer legeren voor der poorten / Dā
sal den voorhang Juda opgedaen worden datmē
sien sal / in die tijt / tghereetscappe inden huyse des
wouts / Eñ ghi sult aen die stadt Dauids veel ga=
ten sien / Eñ ghi sult dat water des ondersten wa=
terloops tsamen vergaderen / Ghi sult die huysen
Hierusalems tellen / Ghi sult oock die huysen af=
breken / die mueren toe bolwercken / Eñ ghi sult
eenen put oft watergracht maken / vanden water
des ouden waterloops. Ende ghi en sult niet sien
op den ghenen / die sulcs doet / eñ en sult niet merc
ken op dien die sulcs ghedaen heeft van outs.
Daerom / sal dye HEERE / HEERE Zebaoth
tot dier tijt laten roepen / datmē weene eñ claghe /
ende hem scheren late / eñ sacken aentrecke Siet
hoe wel datter nv enckel vruechde ende blijschap
is / ossen slaen / schapen steken / vleesch eten / ende
wijn drinckē / Eñ ghi segt Laet ons eten / eñ drinc
ken / wi steruen doch morghen / Sulcs is voor den
ooren des HEEREN Zebaoth gheopenbaert
Wat sout ghi daer toe seggē? Oft v dese misdaet
niet vergheuen en soude worden tot dat ghi sterft /
sept die HEERE HEERE Zebaoth.
C Alsoe spreect die HEERE / HEERE Zebaoth
Gaet henen in tot dē scatmeester / tot Sebna den
hofmeester / ende segt tot hem / Wat hebt ghi hier
te doē? Wiē gaet ghi aē? hoe zijt ghi hier toe ghe
comē? dat ghi v een graft houwē laet? als een dye
zijn graft indē hoochtē houwē laet? eñ als een die zijn
woninge inder steenrootsen laet maken? Siet dye
HEERE sal v verwerpen / gelijc als een stercke
eenen wech werpt / ende hi sal v toescerrē oft met
aerde bedecken. Ende hi sal v omme draeyen / als
eenē cloot op eē ruym veldt / eñ aldaer sulstu ster=
uen / Ende daer sullen uwe costelijcke wagens bli
uen / met schande des huys dijns HEEREN / En
de ic wil v van uwen staet verstoten / ende ick wil
v van dijne office afsetten
Ende in die tijt wil ick roepen / mijnen knecht D
Eliakim / den sone Hilkia / ende ic wil hem dijnen
rock aentrecken / ende met dinē gordel gorden / en
de hem dijn macht in zijn handt gheuen / op dat hi
een vader si der geenre die tot Hierusalē woonē /
ende des huys Juda / Ende ic wil die sluetelen des
huys Dauids op sine scouderen legghen / dat hi op
doe / ende niemant toe en sluyte / Ende dat hi toe=
sluyte / ende niemant op en doe / Ende wil hem tot Ap
eenen naghel hechten / aen een hooge plaetse / En
de hi sal hebben dē stoele ter eerē / in zijns vaders
huyse / datmen aen hem hanghe die gansche heer
lichept zijns vaders huys / die kinderē / ende kints
kinderen / dye gheheele ghereetscappe / cleen ende
grote vaten beyde drincuaten / ende alderley sna=
renspel / Tot dier tijt seit die HEERE Zebaoth sal
dien naghel wech ghenomen worden / die aen die
vaste plaetse steect / dat hi breke ende afualle / ende
met den last die daer aen hangt verga / Want die
HEERE heuet ghesproken

¶ Van die straffinghe ende plage Tyri ede Sidonis ende der eylandē met alle die steden aenden meyr gelegen
Dat.xxiij. Capittel

Jt is den last Tyri Huylt ghi schepē
aendē meyre / wāt si is verdestrueert
dat daer ooc niet eē huis en is / noch
yemāt daerwaerts en treet / Dat sel
ue sal haer wt den lāde Kithim ghe= A
daen wordē / die inwoonders der eylandē sijn stil=
le gewordē / Die coopliedē tot Zidon die door die
zee voerē die veruulden v Eñ so wat vruchten aē
Sihor / eñ so wat coorns aēt water wiesch / dat sel
ue brachtmē tot v in door dz grote water Eñ ghi
waert der heydenē marct oft coopstadt gewordē
O Zidon du mogest wel bedruct zijn / wāt die ghe
heele macht des meyrs sept Och ic en wort nv nz
beuruch / Jc en bare niet / Jc en vorde geen Jon
gelingen op / noch en brenghe gheen maechdekēs
op / Eñ als dat die Egiptenaers hooren / so sullen
si haer bedroeuen / alleleēs als Tyrus selue / doen
si dat hoorden / Vaert henen opt meyr / Huylt ghi
inwoonders der eylanden.
Js dat die vrolike stadt? die haer van harē ou=
derdom beroemde? Wiēs ionge gesellē verre rey
sen / eñ haer prijsen? Wie soude dz gemeēt hebben
dattet Tyrus (een croone alder stedē) soude also ge
gaen hebbē? so doch hare coopliedē vorstē sijn / eñ
die heerlicste liggerē oft contoorhouds indē lāde B
Die HEERE Zebaoth heeft also gedacht / op dz hi
te scandē make die pōposichz aller lustiger steden
eñ verachtelic make alle heerlichz indē lāde vaerē
henē / O du dochter des meyrs door dijn lant ghe
lijck als eenen stroom / daer en is geenen gordel /
meer / Hy streckt zijn handt ouer dat meyr / en=
de verscriet die conincrijcken / Die HEERE ghe
biet ouer Canaan / datmen hare machtige wt sou
de roeden / ende seit O du dochter Zidon / ghi en

sult niet meer vrolijck zijn/ Want ghi sult gestreft worden vanden Kithim/ Op/ vaert henen daer ghi ooc gheene rust hebben en sult/ Siet/ dat lant der Caldeen/ daer nu gheen volck en is / dat selue hebben die Assiriers ghefundeert / alsoe oock dat men daer met schepen vaert / ende daer in tymmeragie van thoornen opghericht/ palleysen/ ende salen getimmert heeft/ Eñ het is nochtans te gronde neder geworpen. Huylet ghi schepen opter zee/ want uwe macht is gedestrueert

In dier tijt sal Tyrus vergheten wordē tseuentich iaer/ soe lange als een coninc leuē mach. Mer na tseuentich iaer soe salmen vā Tyro een hoeren liedt singen/ Neemt die harpe/ gaet inder stadt ront omme/ ghi vergetene hoere / bedrijft wat genuechten opt snaren spel/ ende singet met eenen moet/ op datmen dijns weder gedencke. Want na tseuētich iaren so sal die HERE Tyrum besoeckē/ op dat si weder come tot haren hoerē loon/ ende hoererye bedriue met alle coninckrijcken opter aerdē Mer hare comenschappe ende hoerē loon sullen den HERE heylich zijn/ men en salse niet tot scatten vergaderen noch verbergen / Mer dye ghene die des HEREN zijn/ dye sullen haer coopghoet oft neringe hebbē/ op dat si eten eñ ghespijst worden/ ende wel gecleedt moghen worden

¶ Van die straffinghe des gantschen aertrijcs totten eynde der werelt toe. Daer Christus oock af spreect/ Mathei int .xxiiij. Dat .xxiiij. Capittel

A

Siet dye HERE maect dz aertrijcke leech/ eñ woest/ eñ hi worpet omme al wat daer in is/ Ende hi verstroeyt hare inwoners/ Eñ het gaet dē priesteren effen gelijc als den volcke/ dē heere ghelijc den knecht/ Der vrouwen gelijc der dienstmaecht/ den cooper/ gelijc den vercooper/ dē ghenen die op woeker leent / ghelijck als den ghenen die op woecker ontfangt/ den maender gelijc als den schuldenaer/ Want dat landt sal leech ende berooft zijn/ Die HERE heeft alsulcs gesproken. Die aerde staet iammerlijc ende verderft/ den aertboden neempt af eñ vergaet/ Die hooghe des volcs inden lande worden vernielt/ Dat aertrijck is ontheylicht van sinen inwoners / Want si ouertreden dye wet/ ende veranderē die insettingen / eñ si latē den eewigen verbont varen

Daeromme sal die vermaledidinge dat aertrijck
verslinden / Want si hebben ghesondicht die daer
in wonen / Daerom verdorren dye inwoners des
B aertrijcs/ eñ der ouerbliuende sal weynich zijn. Dē
most verdwijnt/ Den wijnstock versmacht/ Ende
alle die van herten vrolick waren/ die suchten/
Die vruechde des hoornkēs is stille. Dat iuychen der vrolijcker is wt/ eñ die blijschappe der luyten heeft eē eynde. Men en drinct den wijn nyet meer met sanc/ Eñ den goeden dranc is bitter/ den ghenen dien drincken/ Dye leghe stadt is gebroken/ alle dye huysen zijn toegesloten datter ooc nyemant in en gaet/ Men roept eñ schreyt / om des wijns wille opter straten / Alle blijschappe is wech/ alle genoechte vanden lande is vergaen / Enckel woest is inder stadt gebleuē / Eñ die poortē staē woeste Want het ghaet inden lande ende int volcke/ effen alsoe als eenen olijfboom afgheplucт is. Ende als men dan comt nae soecken als den wijn oegste gedaen is/ Die selue opheffen hare stemme/ ende zijn blijde. Iuychē ouer die heerlicheyt des HEREN van den meyre/ Soe prijset nu den HERE inder valleyen/ ende inden eylanden des meyrs/ den name des HEREN des Gods Israels C

Wi hooren lofsanc vanden eynde der aerden/ tot eeren den gerechtigen/ Ende ick moet seggen Hoe ben ic soe mager? Mer hoe ben ic soe magher Wee mijns/ Want die verachters verachten/ Jae die verachters verachten stoutelijc. Daerom ghy inwoners comen op v verstrickingen / grachten/ ende stricken/ Eñ ofter yemant ontuliet voor dat veruaerlijc gheschrey/ soe sal hi doch in die grachte vallen/ Ende al comt hi wt den grachte/ soe sal hy doch inden stricke gheuangen worden. Want dye vensteren inder hoochte zijn op ghedaen/ ende dye fundamentē der aerden beuen/ Het sal den lande qualijc gaen/ ende niet ghelucken/ ende eenen val doen Dat lant sal tuymelē gelijc als een die dronken is/ ende wech ghenomen worden gelijc als eē hutken/ Wāt haer misdaet drucket haer so swaerlijc/ dat si vallen moet/ eñ en can niet gebliuen.

Ter seluer tijt sal die HERE besoecken dye hoogher ridderschappē/ die inder hoochtē zijn/ Eñ de die coninghen der aerden die opter aerden zijn/ dz si vergadert wordē in een hoopken/ totten graue/ ende besloten werden in eenē kercker/ ende nae lāgen tijdt weder besocht worden/ Ende die mane sal haer schamē/ ende die zonne met schande bliuē Als die HERE Zebaoth zijn sal opten berch Zion te Hierusalem/ ende voor sinen Oudtstē inder heerlicheyt ligghen

¶ Eenen lofsanck des Propheeten Jesaia tot God met eender Prophetie van die roepinghe der Heydenen/ Ende van die wtroeydinghe Moabs Dat .xxv. Capittel

HERE du bist mijn God/ v prijse ic/ Je loue dinē name. Wāt du doetste wonderlijcke dingen/ dijne voornemen van outs herwaerts zijn ghetrou/ eñ warachtich/ Want du maecste die stat tot steenhopē/ die vaste hooftstat dat si op enē hope leget/ Dye palleyzē d' vreēder doetstu wt der stat dat si nēmermeer ghetimmert en worden/ Daeromme eeret v dat machtich volc/ die steden der gheweldighe heidenen vreesen v / Want du bist een stercte der armē / der simpelder eē stercte inder tribulatie/ Een toeuilucht voor den onweder / een scaduwe voor die hitte/ Wanneer dye tyrannē rasen / als een ongeweder tegē eenē wādt/ Du verootmoedichste der godlosen tempeesten/ ghelijc als een hitte inder woestinē/ alsoe dat dye hitte den wijngaert rancken der tyrannen verdorret/ met die schaduwe der wolcken

Ende die HERE der heyrscharen sal op dezē berghe allen volcken bereyden eenen heerlijcken maeltijt/ een maeltijdt van vette wel bemarchde dierē/ vā gesuyuerde wtgedroesemde dingē/ Ende hi sal op desen berge den doec ofte cleet wech doen/ daer alle volckeren mede ghestopt zijn / Ende dat decsel daer mede alle Heydenen bedeet zijn/ Want dē doot sal gāsselijc verslondē wordē/ eñ die HERE B

God sal die tranē van allen aensichten af wasscen
Ende hi sal wech nemen dye versmaetheydt zijns
volcs/in dat gheele aertrijcke/Want die HEERE
heuet geseyt

Tot dier tijt salmen segghen Siet dat is onse
God/opten welcken wi wachtē/eñ hi sal ons hel
pen/Dat is die HEERE/wi wachtē op hem/op
dat wi ons verblijden/eñ vrolic zijn/in zijn behou=
dinge/want die hant des HEEREN rust op de
sen berch/Mer Moab sal onder hē ghedorsschet
oft vertreden worden/gelijc dat stroo ghedorsscet
oft inden mist ende inden dreck vertreden wordt/
Ende hi sal die handen wtstrecken midden onder
haer/ghelijck als een swemmer die wtstrect om te
swemmen/Ende hi sal haren hoochmoet verne de
ren/metter cracht zijnder handen/Ende dye hoge
vesten haerder mueren buyghen vernederen eñ in
den stof daer neder werpen

¶ Een liedeken der kinderen Israhels hoe datmen op
God betrouwen sal/Ende hoe hi die gheloonighe in alle
haren iammer troost ende onderhout Ende van die verri
senisse

A

Dat.xxvi. Capittel

N die tijt salmē inden lande Iuda eē
sulcken liet singhen
Wi hebbē eē stercke stat/die mue
ren eñ gewerē sijn onse behoudinge
Doet op die poorte/datter ingae
dat gherechte volc dattet gheloue bewaert
Ghi onderhout ghestadighen vrede/nae seke=
re toesegghen
Want men verlaet hem op v.
Daeromme verlaet v op den HEERE eewelic
Want God die HEERE is een steenrootse in
der eewicheyt
Ende hi buyghet die ghene die inder hoochten
woonen
Die hooge stadt vernedert hi. Ia hi stootse ter
aerden/dat inden stof leget
Dat si met voeten vertredē wort/Ia met voe
ten der armen/metten voeten der slechter.
Mer den gerechten wech is slecht.
Den ganc der oprechter maecstu gherechtich/
Wāt wi wachtē op v indē wege dijns rechts/
Des herten lust staet tot dinen name ende ghe
dachtenisse
Ick begheere dijns des nachts van herten
Daer toe mz minē geest waecke ic vroech tot v
Want waer dat dijn rechte inden lande ghaet
Daer leerē die inwoners des aertrijcs gerech=
ticheyt
B Mer hoe wel dē godlosē genade gegeuē wort
So een leeren si nochtans gheen gerechticheit
Mer in die plaetse daer hi gestraft wort/ ouer
tredet hi
Wāt hi en aēsiet die heerlichz des HEERENz
O HEERE dijn hāt is verhoocht/dz en siē si nz
Mer als zijt sien sullen so sullē si te scande wer
den inder zeloerscher liefde ouer die heydenen
Daer toe sult ghise metten vier verteren / daer
ghi uwe vianden mede verteert
Mer ons HEERE sult ghi vrede maken
Want al dz wi hebbē/dz hebt ghi ons gegeuē.
O HEERE onse God/daer regnerē wel an
der herē ouer ons dā ghi/Mer wi gedinckē noch
tās dijns eñ dijns names Die dooden en bliuen
niet leuende/Die ghestoruen en staen niet op.
Want ghi hebtse besocht ende vernielt/Eñ te
niet gemaect alle hare ghedachtenisse
Mer O HEERE ghi vaert voort onder die hei
denen/ Ghi vermeerdert altoos dat volck/be=
wijst dijn heerlicheit/eñ ghi comet verre tot aende
eynde der werelt
O HEERE als daer droefheit is/dā soectmē v leui.
Eñ als ghise straffet/dā roepen si angstelijck/ Deu
Ghelijc als eē beuruchte vrouwe/als si schier Psal
baren sal/so is harē āgst/eñ si roept in harē arbeit xxix.
Also gaet ons ooc in dijnen aensichte C
So zijn wi ooc beurucht/ende ons is banghe/
Ia dat wi nauwelic den adē verhalē en connē
Nochtans en connē wi der aerdē niet gehelpē
Eñ die inwoners opt aertrijc en willē nz vallē
Mer dijne doodē sullē leuen/Eñ mettē lichaē
verrijsē
Waect op/eñ looft ghi die daer ligt onder der
aerden/ontwaect/eñ weest vrolic
Wāt dinē dauwe is eenē dauwe des groenen
velts/eñ ghi sult der Tyrannē lant nederwerpen
O mijn volc gaet henē in dijn camer. Eñ sluit
die duere achter v toe
Verberght v eenen cleynen ogenblic/tot dat dē
toorne voorbi ga/ Wāt siet/die HEERE sal
wt zijnder woninge gaē om te besoeckē die boos=
heit der inwoners der aerden ouer haer. Also
dattet aertrijcke opēbarē sal haer bloet/die si ver
slondē heeft/eñ en sal die seluē niet meer verbergen.

¶ Van die straffinghe Leuiathans/Ende van die goeder
tierenheit Gods/van die verlossinghe Israels Ende roe=
pinge der heydenen

Dat.xxvij. Capittel

A AEr ter seluer tijt sal die HEERE soec
ken met sinen grotē hardē sweerde/
beyde die Leuiathans/deene eē slech
te oft onuerwinnelike slāge/ eñ den
Leuiathan die eē seer cromme slāge
is/ Eñ hi sal die draecken eñ waluisscen inder zee
verworgen
Inder seluer tijt salmen singē vandē wijngaert
des bestē wijns/Ic die HEERE behoede hē /ende
maecke hē vochtich in corter stont/op datmē sine
bladerē niet en gemisse/ic wil hē dach eñ nacht be
hoedē. Ghi mi en is gheē toorne/wie wil mi door
strijc oft vedwāc tot vreemē eñ doornē dringē (al
so dat yemāt seggen mach) Ic wil hē vertredē eñ
gāsch verbernē? Oft wie sal mijne sterch z houdē(dz
si seggē can) Mē sal mi nochtās vrede laten/vrede
salmen mi nochtans laten
Het sal nochtās daer toe comē dat Iacob wed
wortelē sal/eñ Israel groeyen eñ wasscen sal/dat
si ooc dat aertrijc veruullē sal met vruchtē/Hi en
wort nochtans niet gheslagē/also hē sine vianden B
geslagen hebbē/Eñ hi en wort niet gedoot/soe hē
sine viādē gedoot hebbē/Mer metter matē richt
ghise/eñ laetse losch wāneer ghise verdrooft hebt/
met dinen rouwen wint/te weten/metten oosten
wint. Daerom wort daer door die zōde Iacobs v
soent/Eñ dz is tprofijt daer af /dz sine zōdē wech
genomē worde/in dien dat hi alle die outaersteenē
maken sal/ghelijc als gruys geslooten totten asscē
Ia dat ooc gheen busschen noch beelden meer en
sullen bliuen

Want dye vaste stadt moet eenlijc worden/ eñ die schone huysen neder gesloten/ eñ verlaten werden/ ghelijc als een woestenye/ Ja dat ooc dye rinderen aldaer weyden eñ rusten moghen/ ende daer die rijsers af eten/ haer tacken sullen van dorheyt brekē/ dat dye wiuē comē sullē eñ daer mede vier maken/ Want het is een onuerstandich volc/ Eñ daer om en sal hi haerder niet ontfermē diese ghemaect heeft/ ende diese geschapen heeft en sal haerder niet ghenadich zijn

Tot dier tijt sal die HEERE werpen vandē ouer des waters/ tot aen die beke Egipti/ Eñ haer kinderen van Israel sullē daer vergadert worden deene na den anderen

Ter seluer tijt salmē met eenō groter basuyne blasen/ dā sullen comē die indē lande Assur vergaē zijn/ ende die verstroyde inden lande Egipti/ ende sullen dē HEERE aenbeden optē heylighen berch tot Hierusalem

Vander straffinghe Ephraim/ ende der priesteren die dat volck Gods met menschen insettinghen beswaerden/ ende haerder verblintheyt/ ende aenstoot aenden steen diē God in Zion tot een fundament legghen wil.

Dat .xxviij. Capittel.

Wee der houaerdiger cronē/ dē dronckenen vā Ephraim/ eñ der verwelcter bloemen haerder lieflijcker heerlichheyt/ Dye welcke staet bouen ouer een vet dal/ der gheenre dye vanden wijn tuymelen/ Siet Eē stercke eñ machtighe vā den HEERE ghelijc een hagelstorm/ ghelijc eē scadelic onweder/ ghelijck een waterstroome dye gheweldelijc inbreken sal int lant/ Ja ooc alsoe dat die stoute crone der dronckenē vā Ephraim/ met voetē vertredē sal werdē. Eñ die verwelcte bloeme haerder lieflijcker heerlicheyt/ Die welck staet bouen ouer een vet dal/ si sal zijn ghelijc die vroech rijpe vrucht voor den Somer/ die welck vdorret alsmense noch aen harē tacken hanghen siet

Tot dier tijt sal die HEERE der heyrscaren wesen een lieflijcke crone eñ heerlijckē crās sinē ouergebleuē volc/ Eñ eenē geest des rechts/ dē ghenen die tottē gerecht sittet/ Eñ eene stercte den genen die vanden strijt weder comen totter poorten

Daer toe so zijn dese ooc vādē wijn dulle gewordē/ eñ gaē al tuymelēde vā sterckē drācke/ Want beyde die priesters eñ Prophetē zijn dulle/ vā sterckē drācke/ si zijn indē wijn versmoort/ eñ tuymelē van sterckē dranche/ Si dolen int Propheterē eñ Predikē/ Eñ int oordelē missē si/ Want alle tafelen zijn vol spijēs/ eñ onsuuerheyts/ Ja ooc alle plaetsen/

Wien sal hi dā leeren die kennisse? Wien sal hi prediken/ Den ghespeenden van melcke/ den ghenen die vanden borsten af getoghen zijn Want si segghen/ Gebiet hier/ Ghebiet daer/ Gebiet hyer Ghebiet daer/ Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Hier eē weynich/ Daer een weynich. Wel aē. Hi sal noch eēs met spottelickē lippē/ eñ met eē andō sprake tot desen volck sprekenden wel eken nv dit gepredict woort. Alsoe sal men ruste hebben/ Alsoe vertroost men die hertē/ Also wortmen stille/ ende si en willen nochtās sulcke sermonen niet hoorē/ Daeromme sal haer ooc des HEEREN woort essen alsoe ghescheiden/ Ghebiet hier/ Ghebiet daer/ Ghebiet hier/ Ghebiet daer. Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ Vertoeft hier/ Vertoeft daer/ hier eē weynich/ daer eē weynich/ dat si henē gaen/ te rugge vallen/ gebroken/ ghestrict/ ende geuangen mogen worden

Daeromme O ghi spotters hoort des HEEREN woort/ ghy dye ouer dyt volc regueert/ dat tot Hierusalem is/ Wāt ghi segt/ Wi hebben metter doot een compact/ eñ metter hellen een verstāt gemaect/ Ende ofter al een groote vloet inbreect/ dat si ons niet en treffe/ Wāt wy hebben ons een valsche toeulucht ende een bedriechlijc beschutsel ghemaect

Daeromme seyt dye HEERE der heyrscharen Siet ick legghe in Zion eenen grondtsteen/ eenen proefsteen/ eenen costelijcken hoecsteen/ tot eē vast fundament/ so wye in hem betrout/ die en sal nyet moetē haesten/ Eñ ic wil dat oordeel tot eē rechtsnoer/ Ende die gherechticheyt/ tot een wage maken/ Soe sal dan den haghel die valsche toeuluchte wech drijuen/ Ende die wateren sullen dat bescutsel wech vloeyen/ dat alsoe uwe verbont metter doot gemaect/ losch werde/ Eñ dz v verstāt metter hellē nz en blijue/ Eñ als eē vloet daer henē vaert so salse v vertreden/ Ende soe vaest si daer henen gaet/ dan salse v wech nemē Comt si des smorgēs so ghesciedet des smorghens/ Alsoe oock/ si come des daechs/ ofte des nachts/ Want dat ongheual alleen leert opt woort mercken/ Want dat bedde is so enge/ datter niet ouer en schiet. Ende dat decsel so cort/ datmen daer niet in gewendē en mach Want dye HEERE sal hem op maken/ ghelijc als opten berch Prazim/ ende toornich zijn gelijc int dal Gibeon/ op dat hy zijn werc doe/ dwelcke nochtans zijn werc niet en is/ ende op dat hi sinen arbeyt doe/ die welcke nochtās sinē arbeyt niet en is Daeromme laet nv uwe spotten/ dat uwe banden niet harder en worden/ Want ick hebbe een verderuen ende versloten ghehoort/ dwelcke van den HEERE/ HEERE Zebaoth in dye gansche werelt ghescheiden sal D

Neemt ter ooren eñ hoort mijn stemme/ Luystert op eñ hoort mijn reden/ En ploecht oft eert oft spittet eē ackermā niet sinen acker altoos eerst eer hi saeyt? Ist niet alsoe? Wanneer hijt geegt oft gheeffent heeft/ dan saeyt hy wicken eñ werpt comijn/ Ende saeyt terwe/ ende geerste/ een yegelijc op zijn plaetse daer hijt hebbē wilt/ spelt rogghe/ heyrs/ op zijn plaetse/ Alsoo straffe ooc haer God voor tgericht ende leertse/ Want men en dorsscet die wicken niet wt metten vleghel/ Desgelijcs en laetmen ooc niet dat waghenradt gaen ouer den comijn Mer die wicken slaetmen met eenen staf wt/ ende den comijn met een roede/ Men maket den tarwe dattet broot werdt/ eñ en dorsscet nyet gheheelijc te nyet/ alsment metten waghenraden ende paerden wt dorsschet/ Sulcs ghesciet oock vanden HEERE Zebaoth/ Want sinen raet is wonderlijck/ Eñ hi volbringet heerlicken

God straft mer hi en verdoet die sinē nyet

Van die straffinghe Hierusalem/ die si verachtē om dat si die wet Gods verlaten/ Ende der menschen insettinghen aenhanghen

Dat .xxix. Capittel.

Ee v O Ariel Ariel/du stadt des le-
gers David/Ghi hout iaergetijden/
A eñ viert feesten/Mer ic wil den Ari
el benauwen dat hi truerich ende be
druct si/eñ hi sal mi een rechte Ariel
zijn/Want ic wil v belegheren rontomme/eñ ick
wil v benauwẽ met bolwerc/eñ wallẽ om v laten
maken. Als dan suldi vernedt worden/eñ wt der
aerdẽ sprekẽ/eñ wt dẽ stof met dijnder redene mõ
molen/dat dijne stẽme si ghelijc eens toouenaers
wt der aerden/Eñ dine redene wt dẽ stoue morrẽ
Eñ die menichte die v verstroyẽ/dier sal so vele zijñ
als een dunne stof/Eñ die menichte der Tyrãnen/
gelijc een weysterẽde kaf/Eñ dz sal corts onuoor
siens geschieden/Wãt ghi sult vandẽ HEERE Ze
baoth besocht werdẽ/met eẽ onweder eñ eertbe-
vinghe/eñ grooten donder/met eenen draeywint
met eenen groten onweder eñ met eẽ vlãme des
verterenden viers
B Mer gelijcals een nachtgesicht inden drome
so sal zijn die menichte aller heidenẽ/die tegẽ Ariel
strijden/tsamẽ met alle haer heyr eñ bolwerc/ eñ
die vẽ benauwen/Want gelijc als eenen hongeri
gẽ droomt/dat hi etet/mer als hy ontwaect/ so is
zijn siele noch leech eñ ydel. Eñ gelijc als eenẽ dor
stigẽ droõt/ dat hi drinct/mer als hi ontwaect/ so
is hi mat eñ dorstich. Also sullen zijn die menichtẽ
aller heydenen/die tegẽ den berch Zion strijden/
Wordet verbaest eñ verdacht/verblint v/ eñ
wort dronckẽ/nochtãs niet vã wijñ. Struikelt/noch
tãs niet vã stercken dranckeWãt die HEERE heeft
v eenẽ geest des stercken slaeps inghesent/eñ uwe
oghe toe gedaen. Uwe Propheten eñ vorstẽ/met
ten Sienders heeft hi verblint/also dat v alrẽ pro
phetẽ gesichtẽ sijn geworde/gelijc als die woordẽ
van eenẽ gesloten boecke/Alsmen dat selue eenen
geeft/enẽ die lesẽ cã/Eñ hi segge/Lieue leest doch
dat/Eñ hi ãtwoorde/Ic en cã niet/Wãt het is ge
Mat.xv sloten/Ofte gelijc wãneermẽ dat selue gheeft ee-
psa xxxv nen/die niet lesen en can/ Eñ hi segge Lieue leest
Deu.xij doch dat/Eñ hi antwoort/Ic en cã nz lesen Daer
om spreect die HEERE also/Om dat dit volck tot
mi naket met sinen monde. Eñ met sinẽ lippẽ mi
eert. Maer haer herte verre van mi is eñ mi vree
sẽ na mẽschẽ gebodẽ/die si leerẽ/So wil ic ooc mz
desen volcke wonderlijckẽ omme gaẽ/op dz alder
wonderlicste eñ selsaẽste/Ja dat die wijsheyt zijnder
wijsen onderga. Eñ dattet verstãt zijnder cloeckẽ
verblint worde
Wee den genen die verborgen zijn willẽ voor
dẽ HEERE/haer voornemẽ te verbergẽ/ eñ haer
werc int doncker te houdẽ/eñ seggẽ. Wie siet ons
C eñ wie kẽt ons? Hoe zijt ghi so verkeert? Gelijc oft
des potbackers leẽ dachte/eñ eẽ werc sprake van
sinen meester/Hi en heeft mi niet gemaect/Ende
recht oft een aerdẽ vat seyde vã sinẽ wercmeester
Hi en verstaets niet/Wel aen/Het is noch een clee
ne tijt te doẽ/Dan sal Libanus een vlack velt wor
dẽ/eñ dat velt sal eẽ woudt geacht wordẽ. Want
totter seluer tijt sullẽ die douẽ hoorẽ die woorden
des boecs/Eñ die oogen der blinden sullen wt dẽ
donckeren eñ duysteren sien/Eñ die elendighe sul
len weder vruechde hebben indẽ HEERE. Eñ die
arme onder den mensen sullẽ vrolic sijn inden hei
lighen Israels/als die Tyrannẽ een eynde hebbẽ/
eñ alst metten spotters ghedaen is. Eñ als vniels
sullen zijn alle die ghene die wacker zijn/om moey
te op te stellen/die welcke die liedẽ doen sondigen
doort predikẽ/Eñ si quellẽ den genẽ/die haer in-
der poortẽ straffẽ/eñ si wijcken door ydelheit van
den oprechten
Daeromme spreect dye HEERE (dye Abrahã
verlost hadde) tottẽ huyse Iacobs alsoo/Iacob en
sal niet meer te schande worden/eñ sijn aẽsicht en
sal niet meer beschaẽt wordẽ/Want als hi sien sal
onder sine kinderen/ooc die welcke mijne hãt ge-
maect heeft/dat die selue mijnen name sullẽ heyli-
ghen/eñ sullen den Heiligẽ in Iacob heiligẽ/eñ dẽ
God Israels vreesen/Eñ die van eenen dolenden
gheest zijn/die sullen verstandich worden. Eñ die
wetsers sullen haer laten leeren

¶ Die prophete straft dat volc Gods dat si biden heyde-
nen eñ godlosen troost ende hulp soecken. Ende dat si dẽ
HEERE haren God niet en betrouwen Een bescrijuinge A
der macht des toornighen Gods

Dat.xxx. Capittel.

Ee den afuallenden kinderẽ seyt dye
HEERE/die sonder mi te rade gaẽ/eñ
sonder mijnen gheest bescherminge
soecken/om te hoopẽ die eene sonde
ouer dandere/die henen aftreckẽ in
Egipten/eñ en vragẽ mijnẽ mont nz/op dz si haer
stercken mogẽ metter macht Pharao/eñ haer be
scudden mogen onder die schaduwe Egipti Wãt
die stercte van Pharao sal v tot scande comẽ/ Eñ
dat bescudsel onder die schaduwe Egipti tot eenẽ
spotte/Uwe Vorsten zijn wel tot Zoan geweest/
eñ uwe ãbassaten tot Hanes/Mer si moetẽ noch
tans alle tot scande comen vandẽ volcke dat haer
niet nut en cã gesijn/noch tot hulpe/noch anders E
ooc profijtelic/mer slechts tot scande eñ spot xxi
Dit is den last ouer die dierẽ/die tegen suyden iiij
reysen/onder dẽ welckẽ zijn leeuwẽ/eñ leeuwin- .xl
nen/Ja aderen/eñ vierige vliegende drakẽ/inden
lãde der droefenissẽ eñ des angsts/Si voeren haer
goet op die volle ruggen/eñ hare scattẽ op der ke
melẽ bultẽ totten volcke dat hem niet nut ghesijn
en can/Want Egiptẽ is niet/eñ haer helpen is te
vergeefs/Daeromme predike ic daer van alsoo/
Die Rabab salt wel laten.
Daerom gaet nv henẽ/eñ scriuet haer voor op
eẽ tafele/eñ teekenet in eenen boecke/op dattet si
een eewich getuygenisse op die toecomende tijdt/
Wãt het is eẽ õgehoorsaẽ volc/eñ kinderen die nz B
en betrouwẽ/die niet hoorẽ en willen die wet des
HEEREN/Mer si seggen totten Sienders/Ghi
en sout niet sien/Eñ totten Schouwers oft Pro
pheten/Ghi en soudet niet schouwen/tghene dat
recht is/Mer prediket ons sachte dinghẽ/ aensiet
onse boeuerie/Wijket vandẽ wege/Maect v van
der bane/Laet dẽ Heyligẽ Israels ophoudẽ bi ons
Daerom spreect die Heylige Israels also/Aen
gesien dat ghi dit woort verwerpt/Eñ betrouwet
den vnkeerders/eñ verlaet v op die verleiders/dair C
daerõme sal v alsulcke onducht becluẽ/gelijc als
een rete in eender hooger mueren/Wanneer dye
begint te rijselẽ so valtse bottelijckẽ eñ onuersiẽs
neder/eñ vermorselt. Gelijc als eenẽ aerden pot
tot pletter geworpẽ wort/Ja datmẽ hem vnstoot

eñ en spares niet / datmē ooc niet een stuc van sinē scherven en vindet / daer men vier in halen mach vanden heerdt/oft water in sceppen conste wt der fonteynen.

Want also spreect die HEERE/HEERE die heylighe in Israhel. Als ghi stille blijft/so worde v gheholpen/door stille zijn ende hopen/so sult ghi sterck worden/mer ghi en wilt niet/eñ segt neen/mer op peerden willen wi v lieden(eñ daeromme sult ghy vluchtich zijn)Op snelle peerden willen wi rijden/ daeromme sullen uwe veruolgers v vertasschen/ want uwer duisent sullen vluchten voor eens mās schelden/ ia voor vijue sult ghy alle vlieden/tot dat ghi ouerblijft als eenen mastboom op eenen berch ende ghelijck als een vanier op eenen houel.

Daeromme verwacht die HEERE/op dat hi uwer ghenadich si/ende verheft hem/op dat hi dijn

D re ontfermen soude / wandt die HEERE is een God des gherichts. Wel allen den ghenen/die zijn der verwachten/Want dat volck Zion sal te Iherusalem woonen/ghi en sult niet meer weenen/hy sal dijnder ghenadich zijn/want als ghi roept/ende soo haest als hijt hoort/so sal hi antwoorden. Ende die HEERE sal v inder bedroefthept broot/ende inden ancte water gheuen/ want hi en sal dinē leermeester niet wech laten vlieghen/maer uwe ogen sullen dinen leermeester sien/ ende dijne ooren sullen dat woort hooren achter v segghen. Dit is den wech / den seluen ghaet / anders noch ter rechter hant noch ter slincker.

Ende ghi sult ontwijen uwe versiluerde beeldē

...iiij. ende die guldene cleederen uwer godekens.

...iij. Ende ghi sultse wech worpen/ghelijck als een

E buyl vodde/ende tot haer segghen.

Her wt soo sal hi dan dijne saet dat ghi opten acker ghesaeyt hebt/reghen gheuen /ende broot van des ackers incomen/dattet selue ouervloedich ende ghenoech zijn sal. Eñ dijne vee sal hem tot dier tijt in ruyme beemden weyden/die osschen eñ muilen die den acker bouwen/sullen goet voeder eten/ dwelcke metten wanne wel gheweystert is. Ende daer sullen van alle groote berghen/ende van alle groote houelen ghedeelde waterstromen vlieten totter tijt des grooten strijts / als die toornen vallen sullen. Ende der manen schijn sal zijn ghelijck der sonnen schijn/ende der sonnen schijn sal seuenuoudich zijn/ghelijck dat schijn van seuen daghen/ tot dier tijt sal dye HEERE tghene dat ghebroken is zijns volcs verbinden/ende sine wonden heelen

F Siet/des HEEREN name coemt van verre sinen toorne bernet/ ende is swaer van last/sine lippen zijn vol van gramschappē/ende sine tonge ghelijck een verterende vier. Ende sinē adem gelijc als een wateruloet/die ten haluen aenden halse reicket om te verstropē die heydenen/tot dat si tot niet ghedaen worden/eñ die volcken met eenen toorne in haren kinnebacken herwaerts eñ ghins drijuē Dā sult ghi weder singen gelijck inder nacht van eenē heyligen feeste/eñ v van hertsen verbliden/alsmen metter pijpen gaet totten berge des HEEREN/ totter steenrootsen Israels.

Eñ die HEERE sal sine heerlijcke stemme latē clincken/datmē sie sinē wtgerectē arme/met toornigen dreygen/eñ metten vlammen des verterenden viers/met stercken regen ende met hagel/wāt Assur sal verschricken van die stemme des HEEREN/die hem met der roeden slaen sal/wandt die roede sal geheel door dringhen eñ wel treffen. Als die HEERE haer ouer hem sal latē gaē/met trommen eñ harpen / ende ouer al teghen haer strijden/ Wandt dien gracht is van ghisteren bereet/ ia dye selue is ooc den coningen bereet/ diepe eñ wijt ghenoech/Soo is oock die wooninghe daer inne / des viers eñ houts een grote menichte/des HEEREN adem sal die aensteken/ghelijck als een swauel oft soluerbeke.

¶ Een straffinghe dat si den getrouwen God Israels verlaten/ende haer op die Egiptenaers crancke menschen betrouwen/Hi roepet tvolck weder tot Godt / ende hi seyt haer hulpe ende bescherminghe toe.

Dat.xxxi.Capittel.

Wee den genen die aftrecken in Egipten om hulpe/ende verlaten haer op peerden/ ende hopen op waghenen/ om datter veel zijn / ende op ruyters Daeromme dat si zeer sterck zijn / eñ

en houden haer niet totten heylighen in Israhel/ ezc.xxix.

Ende en vragen niet nae den HEERE/ maer hy Judi.ix.

is wijs/ende brengt ongeluck daer toe/ ende hi en wendt sine woorden niet /maer hi sal hem op maken teghen dat huys der boosen/ eñ teghen die hulpe der quaetdoenders. Want die Egiptenaers zijn menschen/ende niet God. Ende hare peerden zijn vleesche/ende gheen geest. Ende die HEERE sal sine hant wtrecken / also dat die hulper struyckelen sal/ende die ghene dien gheholpen soude worden/ dat die oock valle/ ende alle beyde tsamen vernielt worden.

Want also seyt die HEERE tot my/gelijc als een leeuwe/ende een ionghe leeuwe brullet ouer sinen roof / als dien die menichte der herderen daer aenroept/soo en verschrict hi hem niet van haeren roepen/ende hi achtet oock op hare menichte niet Alsoo sal die HEERE Zebaoth neder varen om te strijdē op den berch Sion/ende op sinē houel. Eñ die HEERE Zebaoth sal Hierusalem bescermē (ghelijck die voghelen met haren vloghelen doen) beschudden/verlossen/ daer in rontsomme ghaen/ ende wt helpen.

Keert omme O ghi kinderen Israhels/ghy dye B

seer afghewelken zijt. Want tot dier tijt sal een yeghelijck zijn silueren ende guldenen beelden wech worpen/die welcke uwe sondige handen gemaeckt hebben. Ende Assur sal vallen/mer niet door eens mans sweert/ende sal ooc verteert worden / ende niet door menschen sweerdt / ende hi sal nochtans voor dat sweerdt vlieden. Ende sine ionghelingen sullen onder tribuydt zijn moeten/ eñ haere Steenrootse sal vā vreesen wech trecken/ eñ sine princen sullē voor die baniere die vlucht gheuē/spreect dye HEERE Zebaoth/die tot Sion een vier heeft/ eñ tot Hierusalem eenen ouen.

¶ Vanden goeden gheruстighen staet/die zijn sal onder den Coninck der gherechtichept. Hi dreighet den sorgheloosen steden.

Dat.xxxij.Cpittel

iet/daer sal een coninc regneren/om
die gherechticheyt te doen/ ende dye
vorsten sullen regneren/ op dattet
recht in sinen ganck ghae. Ja dat een
A yeghelijc zijn sal/ als een die voor den
windt bewaert is. Ende als eene die voor den plas
reghen verborghen is/ghelijc als die waterbeken
op drooghe plaetsen. Ende ghelijck als die schadu
we van eender grooter steenrootsen inden dorren
mat.xiij. lande. Ende der siender ooghen en sullen haer niet
verblinden/ende die ooren der toehoorders sullen
aenmercken. Ende die van cleynen verstande zijn/
die sullen subtijlheyt leeren. Ende die stamelende
tonghe sal veerdich eñ verstandelick spreken. Een
dwaes en sal niet meer ioncheer heeten/ noch een
vreck mēsce heer genaemt wordē/ wāt een dwaes
spreect van dwaesheyt/ende zijn herte gaet met on
ghelucomme/op dat hi gheueynstheyt doe/ende dat
hi predicte vanden HEERE dolinghe/ daer me-
de hi die hongherighe sielen versmacht/ ende den
dorstighen tdrincken beneme. Wāt daer en coemt
gheen profijt wt den buydele des vrecken/want hi
vindt lusticheden om te verderuen die allendighe
met valsche woorden/ wanneer hi des armen von
nisse wt spreken sal. Maer die vorsten sullen vorste
lijcke ghedachten hebben/ ende daer mede omme
gaen

Staet op ghi stoute vrouwen/ hoort mijne stem
B me/ghi die so sekerlick zijt/ neemt ter ooren mijne
redene. Het is om iaer ende dach te doen/ soo sult
ghi seker beuen/ wāt daer en sal gheenē wijnoogst
zijn/ende daer en sal oock gheen afplucken zijn. O
ghi stoute vrouwen weest verslaecht/ o ghi sekere
veest. Dat wt trecken ten strijde is na by/dat naect
maken/ende dat gorden om die lendenen. Men
sal claghen om der ackers wille/ia om die liefelijcke
ackers/ende om die vruchtbaer wijnstockē. Wāt
op den acker mijns volcs sullē doornen ende distte
len wassen/daer toe oot in alle ghenoechlijcke huy
sen/inder vrolijcker stadt. Want die palleysen sullē
verlaten worden/ende die menichte inder stadt sal
soo eenelick zijn/ dat oock die toornen ende vesten
C eewighe holen zijn sullen. Ende den wilden dieren
tot vruechde/ende den vee tot weyden/ soo lange
tot dat ouer ons wt ghegoten sal wordē dē gheest
wt der hoochte. Soo sal dan die woestijne tot eenē
velde werden ende dat veldt voor een wout ghere
kent worden/ende dat recht sal inder woestenije lo
geren/ ende die gherechticheyt op den velde woo
nen. Ende die vrucht des gherechticheyts sal dye
vrede zijn/ende het profijt des gherechticheyts sal
die eewighe stilte ende sekerheit zijn/ also dat mijn
volck in die huysen des vredes woonen sal/in seker
der wooninghen/ende in uwer ruste. Maer dē
hagel sal vallen van bouen int wout af/ ende bene
den in die stadt nederwaerts. O wel v lieden/ ghy
die saeyt ouer al aendē waterē/wāt aldaer moecht
ghi die voeten der osschen/ende der ezelen/daer op
laten gaen.

¶ Hoe dat oock ghestraft worden die dat volck Gods straffen ende verweeldighen/met een gebet aen Gods goedertierenheyt/ende toesegghinge zijnder hulpe.

Dat.xxxiij.Capittel.

Ee v o ghi verdestrueerders. Meynt A
ghi/dat ghy oock nyet en sult verde- exo.x
strueert worden: ende v verachters. le.xx
Meynt ghi datmen v ooc niet en sal mat.
verachten? Wanneer ghi dat verstoo
ren voleynt hebt/dā sult ghi ooc verdestrueert wor
den. Ende als ghi des verachtens een eynde ghe-
maect hebt/dan salmen v weder verachten.

O HEERE weest ons genadich/ wāt op v ver
wachten wi. Laet doch uwen arm vroech comen
ende daer toe onse salicheyt inder tijt des bedroeft-
heyts. Laet vlien die volckē voor dat geruchte der
stēmē. Eñ laet die heydenen verstroyt wordē/ als
ghi v verheft/dā salmense v op rapē als eenē roof
gelijc alsmē die sprinchanē op raept/ eñ ghelijc dye
coolspringers geiaecht wordē alsmense ouervalt.

Die HEERE is verheuē/ want hi woont inder
hoochte. Hi heeft Sion vol gherichts eñ gherechtic
heyts ghemaect. Eñ daer sal tot dijner tijt zijn ghe
loue eñ macht/salicheyt/wijsheyt/cloecheyt/vreese
des HEEREN die sullen zijn schatten zijn.

Siet/dijne boden roepē voor wt. Ende die En
ghelen des vredes weenen bitterlijck. Die straten
zijn woest/ daer en wandelt nyemant meer opten
weghe. Hi laet dat verbont varē/hi veracht die ste-
den/eñ en rekenet die liedē nergēs voor. Dat aert
rijck legghet claghelic eñ iammerlick/ den Libanus
staet schandeliken afghehouwen/eñ Saron is een
der wildernissen ghelijc Baschan eñ Charmel zijn
woest ghewordden.

Daerōme seyt die HEERE/ick wil mi nv op ma
ken. Nv wil ic mi verheffen/ nv wil ic mi oprichtē/ B
Hi gaet met stroo beurucht eñ stoppelē sal hi varē.
Het vier sal v met uwē moet vterē/wāt die volckē
sullen tot kalc verbrant wordē/ eñ gelijc alsmē die
afghehouden doornen metten viere aensteect.

Daeromme hoort ghi/die verre zijt wat ic ghe
daen hebbe/eñ ghi na bi mercket mijne stercte. Die
sondaers tot Sion zijn verbaest/ dat beuen is den
geueynsdē heyligē aengecomē. Wie is onder ons/
die bi dē vterēde viere cā gewonē/wie is onder ōs
die bi der eewiger hittē mach blijuen? Die inder ge
rechticheyt wandelt/eñ spreect dat recht is/ die on
recht haet tsamē metter ghiericheyt/eñ zijn handē
af trect/dat hi gheen gheschenckē en neēt. Die sine
ooren toestopt/dat hi den raet tegen die ontschuldi
ghē niet en hooret. Eñ die zijn oghen toe hout/dat
hi geen boosheyt en siet/die ist/ die inder hoochten
wonen sal/ eñ zijn vasticheyt eñ beschutsel sal inder
steenrootsen zijn/dien wort zijn broot ghegeuē dye
heeft zijn water sekerlic/sine ooghen sullen den co
ninc sien in zijnder schoonheyt. Dan sult ghi dat lāt
ghebreet sien/also dat dijn herte hem seer verwon
deren sal/eñ segghen/Waer zijn nv die scriftgheleer
de? waer zijn die voorhdē? waer zijn die Cāceliers?
Daer toe so en sult ghi tsterche volck niet sien/ dat
volc vā dieper sprake/diemē niet vstaē en can/van
een vreemde tonge/diemen niet begrijpē en mach
Aenscouwet Sion/onse bereede stadt/uwe ogē C
sullē Hierusalē siē/die heerlike woninge/eē tēte die i.Co
niet vuoert en wort/welcker nagelē nimmermeer
wt getogē en sullē wordē/noch haer ōzeelē geē ver
nuylē en sal/ wāt die HEERE sal aldaer selue bi ōs
machtich zijn. Eñ daer sullē vrede water grachtē zijn

alſo dat daer gheen ſchepen met roederen en varen
noch galeyen daer henen ſchepen en ſullen / wandt
die HEERE is onſe richter / die HEERE is onſe
meeſter / die HEERE is onſe Coninck / die helpt
ons.
Laet haer hare ſtricken ſpannen / ſi en ſullen doch
niet houden / alſoo en ſullen ſi oock dat vaenken op
ten maſtboom niet wtſteken / dan ſullen veel coſte
lijcke roouen wt gedeelt worden / ia dat die cruepe
len oock roouen crijgen ſullen. Eñ gheen inwoon
der en ſal ſeggen / ick ben cranc / want dat volck dat
daer binnen woont / dat ſal vergheuinghe der ſon-
den hebben.

¶ Van die ſtraffinghe Gods / die ooc ouer die heydenen ghaen ſal.

Dat.xxxiiij. Capittel.

A

Compt herwaerts ghi heydenen ende
hoort / ghi volcke luyſtert op / ghi aert
rijck hoort toe / ende al wat daer in is
des werelts omloop / ende wat daer
op waſcht. Want die HEERE is
toornich ouer alle heydenen / ende vergrampt op
alle haer heeren / hi ſalſe verbannen / ende om ghe-
doot te worden ouer leueren / ende haer verſlaghe
ne ſullen wech ghewoꝛpen worden / alſoo dat den
ſtanck van haeren lichamen op ghaen ſal / ende die
berghen met haren bloede vlieten ſullen. Ende dat
gantſe hemelſche heyr ſal veruuylen / ende den he
mel ſal in een gherolt worden / ghelijck eenen brief
oft rolle / ende zijn gheheele heyr oft gheſternten ſullē
vallen / ghelijck als die bladeren vandē wijnranckē
eñ ghelijc die verwelcte bladeren vanden vijgeboō
Want mijn ſweert ſal indē hemel vochtich worden
ende ſiet / hi ſal neder comen op Edom / eñ op dat
B verbannen volc / totten gherichte.
Des HEEREN ſweert is vol bloets / eñ dick vā
thette / ende tbloet der lammeren ende bockē / van
thette der nyeren wt den rammen / want die HE
RE ſal een groot offer in Bozra ende inden lande
Edom ſlaen. Daer ſullen tſamen die eenhoornen
daer onder moeten / ende die varren tſamen met
die ghemeſte oſſchen / dan ſal haer lant vochtich vā
bloet worden / ende zijn aerde dick vanden vette.
Want het is den dach der wraken des HEEREN /
ende dat iaer der betalinghe / om ouer Sion te wre
ken. Dan ſullen hare beken tot peck worden / ende
haer aerde ſwauelachtighe oft ſolferachtighe oeue
ren. Ja haer lant ſal bernēde peck wordē / dwelcke
noch dach noch nacht gheleſcht en mach worden /
maer daer ſal eenen eewighen roock van haer op
ghaen / ende daer ſal inder eewicheyt een woeſte zijn
alſo datter niemant en ſal door ghaen inder eewic
heyt / met den Swaen / den Oyuaer / den Egel / die
C Kranen / eñ den ſtanſwle ſullent in hebben / ende al
daer woonen.
Want hi ſal dat meterſſnoer daer ouer trecken
dat ſi woeſt wordē / eñ dat richtloot / op dat ſi leech
worden / alſoe dat haere heeren heeten moeten hee
ren ſonder lant / ende dat alle hare vorſtē een eynde
hebben. Ende daer ſullen doornen waſſchen in
haer palleyſen / netelen ende diſtelen in haere ſlotē
ende het ſal een wooninghe zijn der draken / ende
een weyde der ſtruyſſen / daer ſullen onder een loo
pen maerteren ende ghieren / eñ den eenen veltdu
uel ſal den anderen ontmoeten. Daer ſal oock die
nacht vrouwe oft nacht geeſt logeren / ende zijn ru
ſte vinden. Den Egel ſal ooc daer neſtelē / eñ broe
den / eñ ſine ionghen voortbrenghen / onder haere
ſchaduwe. Daer ſullen ooc vergaderē die Kiecken
wouwen / een yeghelijck tot ſinen geſelſchappe.
Soect nv in die boecken des HEEREN ende
leſet. Daer en ſal nergens aen eenen niet ghebreck
zijn / men en ſal daer oock noch dit noch dat ghemiſ
ſen van zijnre ghauen / want hi iſt / die door mijnen
mont ghebiet / Ende ſinen gheeſt iſt / diet te ſamen
brēgt / hi geeft dat lot ouer haer. Eñ ſine hant deelt
die mate wt onder haer / dat ſi daer inne eruē eewe
lijcken / eñ inder eewicheyt daer inne blijuen.

¶ Eenen troost ende belofte met bedecte woorden op die roepinghe der heydenen luydende.

Dat.xxxv. Capittel

Die woeſtijne ende eenelijcheyt ſal lu-
ſtich ende blide zijn / eñ dat velt ſal vro
lijck zijn / ende het ſal bloeyen ghelijck A
een lelie / ſi ſal bloeyen ende vrolijck
ſtaen in alderley luſticheyt ende blij
ſchappe. Want die heerlicheyt van Libano is haer
ghegeuen / die ſchoonte Charmels eñ Scharons
ſien die heerlicheyt des HEEREN / die maieſteyt
onſes Godes.
Sterct die moede handen / ende verpeyſtert die
ſtruyckelende knyen. Segget den verſaechden her B
ten / weeſt goets moets / ende en weeſt niet verſla Deu.xxx
ghen / ſiet / uwe God die comt totter wrake / God
die daer betaelt / die coēt / ende die ſal v helpen / als
dan ſullen der blinden ooghen op ghedaen worden
Eñ der doouē ooren ſullen gheopent worden / dan
ſullen die cruepelen loopen ghelijc als een herte / eñ
die tonge der ſtommē ſal lofſeggen / want daer ſul
len waterē inder woeſtijne hier eñ daer vloeyē eñ
ſtroomē inden veldē / eñ ſo waer te vorē drooghte
geweeſt is / daer ſullen water gangen zijn / eñ daert
dorre gheweeſt is / daer ſullen fonteynaderen zijn /
daer te vorē die ſlangē gelegen hebbē / daer ſal hoy /
riet / eñ bieſen ſtaen. Eñ aldaer ſal een heyrbane eñ
paſſagie zijn / die welcke eenē heiligē wech genoēt C
ſal wordē / om dat geē onreyne daer op gaē en ſal.
Eñ die ſelue ſal voor haer zijn / op datmen daer op
gae / eñ dat die onwetēde niet en mogen dolen. Eñ
daer en ſal gheen leeuwe zijn / eñ daer en ſal gheen
verſchoorende beeſte op gaen / noch aldaer gheuon
den worden / mer men ſalder vrij eñ ſeker gaen / en
de die vercochte des HEEREN ſullen weder comē
eñ met iuichgen tot Sion. Die eewighe vruechde
ſal op haren hoofde zijn / blijſchappe eñ ghenoechte
ſal bi haer zijn / eñ ſmerte eñ ſuchten die ſullen wech
genomen worden.

¶ Hoe Sanecherib die Aſſiriſche coninck Hieruſalem be legherde / Dat aenbrenghen des Aſſiriſchen hooftmans / ende die ſchampere redene teghen Godt / ende ſinen hooch-moet ende ſtout beroemen.

Dat.xxxvi. Capittel.

Het geſciede indē veertiende iaer des A
conincs Hiſkia / dat die coninc van Aſ iiii. reg.
ſirien Sanecherib op tooch tegen alle xviii.
vaſte ſtedē Juda te ſtriden / eñ hi ghe ii. para.
wāſe. Eñ die coninc tot Aſſirien ſant xxxii.
Rapſazē vā Lachis tot Hieruſalē / tot dē coninc Hiſ
kia met groter macht / eñ hi trat aēden waterſtroo
me des opperſten grachts / aenden wech bi des vee

wers ackere. Eñ daer ghinc tot hem wt Eliakim
die sone Hilkia/ die hoofmeester eñ Sebna die Cã
cellier/ eñ Ioah Asaphs sone die scrijuer.
Eñ Rabsaces sprac tot haer / segt doch Hiskia/
also spreect die groote coninc/ die coninck tot Assy
rien. Wat is doch dat voor eenẽ tort/ daer ghi v op
verlaet? Ic dencke dat v raedt eene is/ dat ghi noch raet
eñ macht hebt te strijdẽ? Op wiẽ verlaet ghi v dat
iiij.re.xix. ghi mi sijt afgeuallen? verlaet ghi v optẽ ghebrokē
nen rietstock? welcke so hẽ eē daer op leunet/ so gaet
hi hẽ door die hãt/ eñ doorboortse. Also doet Pha-
rao die coninc in Egipten allen dẽ ghenẽ/ die haer
op hẽ verlatẽ/ mer in dien ghi nv segghen wilt/ wi
verlaten ons opten HEERE onsen God / en is hy
dan niet die ghene/ welckes hoochtẽ eñ outarẽ His
B kia wech gedaē heeft? eñ die tot Hierusalē eñ Iuda
gesept heeft/ voor desen outaer sult ghi aenbeden?
Wel aen/ Ic sechat ghi hebt met mijn here / te co
ninc tot Assiriē eē verding gemaect/ dat ick v twee
duysent paerdē soude gheuē/ laet sien / oft ghi by v
selfs condt wt ghemakē die daer op rijdē. Hoe sou
de ghi dan eenē hoofmã dē alder cleynstē dienaer
mijns heeren moghē wederstaen? eñ ghi verlaet v
op Egipten/ om der wagens eñ der ruyters wille
Daer toe meyntstu dat ic sonder dē HEERE hē op
getogē in dit lant om dat selue te bederuē? Jae dye
HEERE sprac tot mi/ reyst op in dit lãt eñ bederuet
Maer Eliakim/ eñ Sebna/ eñ Joah spraken tot
Rabsasen/ lieue spreect doch met dijnē knechten in
Syrischer sprake/ want wi verstaent wel/ ende en
spreect doch niet opt Ioodsche met ons/ voor dē oo
ren des volcx/ dat op der muerē is/ doen seyde Rab
sase/ meyntstu dat mijn here mi tot dinen here oft
tot di alleē gesondē heeft/ sulcke woordē te spreken
C Eñ met veel meer tot die mannē die opter muerē
sitten/ dat si tsamē met v harē eyghenē dreck eten/
eñ haren eygenē pisse soude drincken? Eñ Rabsase
stont eñ riep luyde in Ioodscher sprake/ eñ seyde/
hoort die woordē des grooten coninces tot Assirië.
En laet Hiskia v niet bedriegē/ wãt hi en can
v liedē niet verlossen/ en laet oec Hiskiam v lieden
niet vermanen opten HEERE te betrouwē dat hi
segghe/ die HEERE sal ons verlossen/ eñ dese stadt
en sal niet in die handē des coninex tot Assiriē gege
uen wordē/ en hoort Hiskiã niet/ wãt alsoo spreect
die coninck tot Assyrien.
Doet een segeninge/ eñ gaet tot mi wt/ so salē
ygelijc vã sinē wijnstock/ eñ vã sinen vijgheboom
D etē/ eñ wt sine fonteyne drinckē tot dat ic come eñ
hale v liedē in een lant/ ghelijc als uwe lant is/ een
lant daer most eñ koren inne is / een lãt daer broot
eñ wijngaerdē in zijn en laet v liedē Hiskia niet be-
driegē/ dat hi segghe. Die HEERE sal ons v'lossen/
hebbē oec die Goden der heydenen / een yeghelijc
zijn lant verlost vãder hant des coninckts tot Assy-
rië? Waer zijn die Godē tot Hamath? eñ Arpbad?
Waer zijn die Goden Sepharnaim? hebben si oec
Samariã verlost vã mijnder hant? welcke onder al
le dese landen God/ heeft zijn lant verlost vã mijn-
der hant? hoe soude die HEERE dã Hierusalē ver
lossen van mijnder hant?
Si swegē stille/ eñ en antwoordē hē niet. Wãt
die coninc hadde gebodē eñ gesept/ en ātwoort hē
niet. Doē quamē Eliakim die sone Hilkia die hof

meester/ eñ Sebna die Canceliier/ eñ Joah die so-
ne Asaphs die scrijuer/ met verschoordē cleederen
tot Hiskiam/ eñ gauen hem te kennē die woorden
van Rabsases.

Hoe hem Ezekias teghen God ende den viandē schic
te/ ende wat troost dat hi vã God door Jesaiam ontfing
Ende hoe die enghel des HEEREN dat Assyrische heyr
scheynde Dat.xxxvij. Capittel.

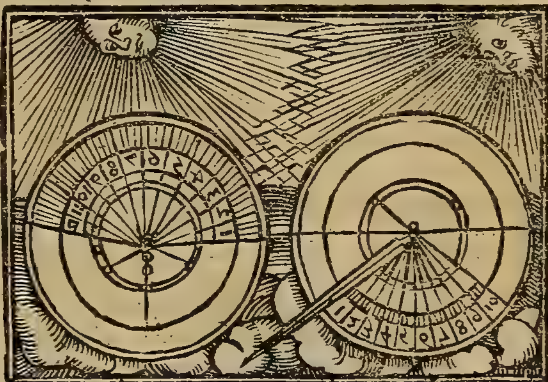

Oen Hiskia die coninck dat hoorde/
scoorde hi sine cleederē/ eñ toochee nē
sack aen/ eñ hi ginc int huys des HE A
REN/ eñ hi sandt Eliakim den hoof
meester/ ende Sebna den Cancellier/
met den outstē priesterē/ met sackē ghecleet/ tot Je
saiam den prophete/ den sone Amoz / dat si tot hē
seggē souden/ also seyt Hiskia/ dit is eenen dach van
droefheyt/ straffinge/ eñ Gods lasteringe/ wãt die
kinderē zijn aēder geboorte gecomē/ eñ daer en is
geen cracht te barē/ Och dat doch die HEERE dijn
God hoorē wille die woordē Rabsase/ welckē zijn
here die coninc tot Assyriē gesondē heeft te lasterē
dē leuendē God/ eñ te scheldē met sulckē woordē
gelijc die HEERE dijn God gehoort heeft) daerō
me wilt ghi een gebet vheffen voor die ouer geble
uene/ die noch aenstaende zijn.
Eñ die knechtē des coninces Hiskia quamē tot
Jesaia/ eñ Jesaias sprac tot haer/ alsoo segt uwen B
here/ die HEERE seyt also / en verslaet v niet voor
die woordē die ghi gehoort hebt/ mette welckē mi
die knechtē des coninx tot Assiriē besrimpt hebbē/
Siet/ ic wil haer eenen anderen moet maken/ ende
hi sal wat hooren/ dat hi wederomme thuys sal rey
sen in zijn lant/ eñ ic wil hem door dat sweert laten
vergaen in zijn lant.
Doē nv Rabsase weder quã/ doē vãt hi dē coninc
tot Assiriē stridende tegē Libna/ wãt hi hadde ghe
hoort dat hi vã Lachis afgetogē was. Want daer
quã eenē roep/ vã Tirhaka der Moren coninc seg
gende/ hi is wt getogē teghē v te strijdē. Als hi nv
sulcx hoorde/ sant hi bodē tot Hiskia/ eñ dede hem
seggē/ segget Hiskia dē coninc Juda also / en laet v
dijnē God niet bedrieghen/ op den welcken ghy v
verlaet/ eñ spreect/ Hierusalē en sal niet in die han-
den des coninces van Assirien ghegeuē wordē/ siet/ C
ghi hebt gehoort wat die coningē tot Assiriē gedaē
hebbē allen landē/ haer te verbannē/ eñ ghi soudet
verlost wordē? hebbē oec der heydenē Goden dye
landē verlost? die welcke mine vooruaders vdoruē
hebbē? als zijn Gozã/ Harã/ Rezeph/ eñ die kinderē
Eden tot Thelasser? Waer is die coninc tot Hamath
eñ die coninck tot Arphad/ eñ die coninck der stadt
Sepharnaim Henan eñ Juan.
Als Hiskia dē brief vandē ambassaten ontfangē
eñ gelesen hadde/ doen ginc hi henē op int huys des
HEEREN/ eñ ontlooch den brief/ voor den HEE
RE/ eñ Hiskia bede voor dē HEERE/ eñ sprac/ O
HEERE der heyrscharen/ ghi God Israels/ die op
den Cherubin woonstē/ die bistē alleē Godt vouē
alle coninckrijckē op der aerdē/ ghi hebt hemel ende
aerde ghemaect/ O HEERE/ neycht dijne oorē/ eñ
hoort doch/ o HEERE/ doet dijne ooghē op/ eñ siet
doch/ hoort doch alle die woorden Sanherib / die
hi ontbodē heeft/ om te lasterē dē leuēdē God/ het
is waer HEERE/ die coningē tot Assirien hebben

woest gemaect alle conincrijckẽ tsamen met haren
landẽ. Eñ sũ hebbẽ hare Godekens int vier gewor
pen/ want si en warẽ gheen Goden/ mer wercken
der menschẽ handẽ/ hout/ eñ steẽ/ eñ sũ zijn vernielt
mer nv HERE onse Godt helpt ons van zijnder
hant/ op dat alle conincrijcken opter aerden/ bekin
den moghen/ dat ghi alleen een HERE zijt.
Doen sandt Jesaias die sone Amoz tot Hiskia/
D eñ dede hẽ seggnen. Also spreect die HERE God
Israels/ van tgeen dat ghi mi gebedẽ hebt / vã des
conincs Sanehericbs weghen tot Assirien/ so is dit
dat die HERE vã hẽ spreect O ionckfrouwe doch
ter Zion hi beschimpt eñ bespot v/ ende o dochter
Hierusalẽ hi knicket mettẽ hoofde v na. Mer wiẽ
hebt ghi beschimpt eñ gescẽt? Ouer wien hebt ghi
dijn stẽme verheuen? Eñ heft dijn ogen opwaerts
tegẽ dẽ heyligẽ in Israel? Door dijnẽ knechte hebt
ghi den HERE geschent / eñ spreect/ ick ben door
die menichte mijnder wagenẽ hier op getogen/ op
die hoochte der bergen/ aẽ die side van Libanon/ eñ
ic hebbe sine hoge Cederboomẽ afghehouden/ tla
men met sĩnẽ vtgelesen Dẽneboomen. Eñ ic ben
ouer die hoochte aen zijn eynde gecomen aen geen
side des wouts inden boulande/ ic hebbe gegrauen
eñ gedronckẽ die wateren / eñ ic hebbe met mijnen
voetsolen vt ghedroocht alle die stercke wateren.
En hebt ghi niet gehoort/ dat ic also in voortidẽ
gedaen hebbe? eñ van outs also gedaen hebbe? Eñ
E nv doe ic dat oock also/ ia dat die vaste stedẽ ghedes
trueert sullẽ wordẽ tot steenhopẽ/ eñ hare inwoon
ders sullen gheschent eñ versaecht worden / eñ be=
schaemt bliuẽ? Si sullen als veldtgras ende groen
cruyt wordẽ/ als hoy optẽ daeckẽ/ dwelcke verdor
reteert eer rijpe wort/ ick kenne dijn wooninge dijnen
vtganc eñ inganc/ eñ uwe rasen tegẽ mi/ aengehẽ
dat ghi dan tegẽ mi raest/ eñ dine stoutheyt hier bo
uen voor mijnen oorẽ comt/ daer omme wil ic v ee
nen rinc inder nosen stekẽ / eñ een ghebit in dijnen
mont doẽ/ eñ ic wil v weder thuys brenghen door
den seluen wech dien ghi gecomen zijt.
Dit sal v Hiskia een teeken zijn. Etet dit iaer dat
achterwaerts gehoudẽ is / eñ dat ãder iaer so wat
van selfs wascht/ eñ dat derde iaer zaeyt ende oogst
plant wijngaerdẽ/ eñ etet haer vruchten/ want die
verloste vandẽ huyse Juda/ eñ die ouergheblieuene
sullẽ noch weder nederwaerts wortelen/ ende op=
waerts vruchten dragẽ/ Want die ouergebleuene
vã Hierusalẽ sullẽ noch vt gaen. Eñ ooc die vloste
vandẽ berghe Zion / eñ dat sal doen die zeloersche
eñ eernstighe liefde des HEREN Zebaoth/ daer
omme spreect also die HERE vãdẽ coninc tot As
sirẽ/ hi en sal niet in die stadt comen / noch hi en sal
ooc niet eenen pijle derwaerts schieten/ noch eenẽ
scilt niet daer voor comẽ/ noch enigẽ walle oft scãt
se daer om makẽ / mer den wech die hi gecomẽ is/
dien sal hi wederomme keeren/ alsoo dat hi in dese
stadt niet comen en sal seyt die HEERE/ want ic
wille dese stadt behoeden/ eñ behouden om mijnen
eñ om mijns knechts Dauids wille.
Doen voer vt die Enghel des HEREN / eñ
versloech inden Assirischen legher hondert eñ vij=
fentachtentich duysent mannen. Eñ doen sũ smor=
gens vroech op stonden/ siet/ doen lacht al vol doo
der lichamen/ eñ die coninc tot Assirien Sancherib
brac op/ eñ tooch wech/ eñ keerde weder thuiswaert
eñ bleef tot Niniue. Daer na gheschiedet/ als hi aen
bat inden tempel Nisroch zijns Godes/ dat hẽ sine
sonen versloegen/ Adramelech/ eñ Sar Ezer / met
den sweerde/ eñ si vloden int lant Ararat/ eñ zijn so
ne Assarhadon wert coninc in zijn plaetse.

¶ Hiskias wert ter doot toe cranc/ mer die HEERE ver=
langhe hem dat leuen/ xv/ iaer Dat.xxxviij. Capittel

O P die tijt wert Hiskia ter doot toe
cranc/ eñ die propheete Jesaia die so
ne Amoz quam tot hem/ eñ seyde tot A
hem/ also seyt die HERE / beschict v iiij.re.xx
huys/ want ghi sult steruen/ ende niet ij.Para.
leuendich bliuẽ. Doen keerde Hiskia zijn aensicht xxxij.
totter wandtwaerts / eñ hi aenbadt den HERE/
eñ seyde/ och HERE ghedenct doch/ hoe ic gewã
delt hebbe inder waerheyt met een volcomen her
te. Eñ ick hebbe ghedaen so wat v behaechlijck is/ B
eñ Hiskia weende zeere.

Doen gesciede dat woort des HEREN tot Je
saiã/ eñ seyde gaet henẽ eñ segt Hiskia/ also spreect
die HERE die God dijns vaders Dauids Jc heb
be dijn gebet gehoort/ eñ dijne tranen ghesien/ siet/
ic wil tot dijne daghen noch vijfthien iaren toe doẽ
eñ ick wil v eñ dese stadt verlossen vander hant des Josue. x
conincks tot Assirien/ eñ hebt dit tot eenen teeken Sapi.xl.
voor v vanden HERE/ dat die HERE sulcs doẽ
sal als hi gesproken hadde/ siet/ ic wil die schaduwe
des zonnẽ wijsers Ahas/ thien gradẽ achterwaerts
trecken/ ouer die welcke si ghegaen was / also dat
die zonne thien linien te rugghe loopen sal aen den
wijser/ ouer die welcke si ghelcopen is. *
I Ck sprac / nv moet ick totter poorten C
der hellen varen/ doen ick noch langer
dachte te leuen. Jc moet mijn ouerge
bleuene iaren ghemissen.
Jc sprac / nv en mach ick niet meer
sien den HERE/ iae den HERE inden lande der
leuender.
Nv en mach ic niet meer schouwẽ die menschẽ/
bi den ghenen die haren tijt leuen.
Mijnẽ tijt is daer henen / ende vã mi wech ghe
daen/ ghelijck eens herders hutken.
Eñ hi scoort mijn leuẽ af/ gelijc als een weuer
Hi breect mi af als eenen dunnen vadem.
Du eyndest mi den dach voor den auont.
Jck dacht och mocht ic totten morghen toe leuen.
Mer hi breect mi alle mijn gebeente/ ghelijc ee
nen leeuwe.
Want du voleyndest mi dẽ dach voor den auont
Jck piepte ghelijc een Kraen ende Swaluwe/

ende steende ghelijc als een duyue.
Ic verhief mijn ooghen in die hoochte/dat si mi
wouden breken.
Och HEERE ick lijde noot/wilt mi doch ver
D troosten.
O hoe blijdelic wil ic spreken/want hijt mi toe
gheseyt heeft/eñ hi doetet ooc/
Daeromme wil ic hem dancken alle mijn leue
daghen/voor sulcke bedroeffenisse mijnder sielen/
HEERE daer van leeftmen/ eñ dat leuē mijns
gheests staet gheheelic in dat selue/
Want ghi legget mi in slape/ eñ ghi maect my
leuendich.
Siet/om vredes wille was mi seer bange/
Mer ghi hebt mijn siele ter hertē ghenomē/op
dat si niet en soude bederuen.
Want ghi hebt alle mijne sonden achter dijnen
rugghe gheworpen/
Want die helle en louet v niet/alsoo en prijst v
ooc die doot niet.
Psal.cxvij Eñ die inden graue varen/en wachten op uwe
waerheyt niet.
Mer alleē die leuēde louē v/ gelijc als ic nv doe
Die vader sal den kinderē dijne waerheyt te kē
nen gheuen.
O HEERE helpt mi/so willē wi mijne liedekēs
spelē/so lāge als wi leuē indē huyse des HEERE
Eñ Iesaias beual/ datmē een plaester vā vijghē
soude nemē/ eñ die op sijnē droes(oft swere)soude
legghen/op dat hi ghesont mochte worden.
Doen sprac Hiskia/o welckē teeken is dat/dat
ic op in dat huys des HEEREN gaen sal?

Merodach die coninck tot Babilonien seyndt Ambassaten tot Hiskiam/om hem te troosten/den seluen thoont hi alle zijn heymelicheyt eñ rijcdomme/ende daeromme vertoornt hi den HEERE.

Dat.xxxix.Capittel.

P die selue tijt sandt Merodach Bal
Adan die sone Bal Adan die coninck
tot Babel brieuē eñ geschēcke tot His=
A kia/wāt hi hadde gehoort dat hi crāc
eñ weđ ghesont gewordē was. Dies
verblijde hē Hiskia/ eñ hi toonde hē dat schathuys/
siluer/gout/eñ specerie/costelicke salue/ eñ alle dye
huysen zijnder wapenē/ eñ alle die scattē die hi had
de/iae datter ooc niet en was dat hē Hiskia niet en
thoonde inden huyse/eñ in zijnder heerlicheyt.
Doen quā Iesaias die propheet totten coninck
Hiskia/ende seyde tot hem/wat segghen dese man
nen? eñ van waer comen si tot v? Hiskia antwoor=
de/si comen van verre tot mi/te weten van Baby
lonien/ende hi seyde/wat hebben si in dijnen huyse
ghesien? Hiskia antwoorde/Alle dat in mijnen huy
se is hebben si ghesien/eñ daer en is niet in mijnen
schatten/ dwelcke ic hem niet ghetoont en hebbe.
Ende Iesaia sprac tot Hiskia/hoort dat woort
B des HEEREN Zebaoths/siet/ die tijt comt dat
alle wat in dijnen huyse is/ende alle dat dijne voor
vaders vergadert hebben/tot op desen dach toe/
dat sal tot Babilonien ghebrocht worden/iae dat=
ter ooc niet blijuen en sal/ spreect die HEERE/
daer toe so sullen si uwe kinderen/ die van v comē
sullen/eñ die ghi opuoeden sult/nemen/ ende sullē
moeten camerlinghen zijn inden houe des coninck
tot Babilonien. Ende Hiskia sprac tot Iesaia/dat
woort des HEEREN is goet dwelc ghi spreect.
Ende seyde/laet doch slechts vrede eñ trouwe zijn
die wijle dat ic leue.

Hier beghint die Propheet te vercondighen die verlossinge Israels/wt die Babilonische ghevanghenisse/niet alleene die/maer ooc daer bi door een gheestelicke verstāt die verlossinghe/die door Christum allen ghelooughē ghescheden sal/ooc bescrijft die Propheet hier des menschen nietheyt/eñ die hoochte/macht/ende ghewalt Gods/ dien si vertoornt hadden/op dat hijse also tot berouwe ende beteringhe mocht verwecken.

Dat.xl.Capittel.

Erblijt v/verblijt v mijn volc/spreect A
dijne God / spreect met Hierusalem
vriendelicken/eñ predict haer/dat ha
re ridderscappe een eynde heeft/ wāt
haer misdaet is vergheuē/want si he
uet dubbel vander hant des HEEREN ontfanghē
om alle haerder sonden wille.
Daer is een stemme des predicants inder woe= Mat.
stijne/bereyt den HEERE den wech. Maect opten Ioan
velde een effen bane onsen God/men verhoge alle
dalen/Eñ men vernedere alle bergen eñ houelen/
eñ men make effen/alle dat onghelijc is/eñ so wat
cromachtich is/tot eenē slechtē velde/wāt die heer
licheit des HEEREN sal gheopenbaert wordē/ eñ
alle vleesch tsamen onder malcanderen sal sien/dat
den mont des HEEREN ghesproken heeft.
Daer sprac een stemme/predict/ende ick seyde/
wat sal ic prediken? Doē seyde si/alle vleesch is hoy/
ende alle sine goedtheyt(oft schoonte) is ghelijck
een bloeme opten velde/want dat hoy (oft gras)
verdorret/die bloeme valt af / wāt des HEEREN Me
geest(oft adē)blaest daer in. Ia dat volcke is hoy/ psa.
dat hoy verdorret/ die bloeme valt af/ maer dat
woort onses Gods blijft inder eewicheyt.
O du Sion predicarsse/climt op eenē hooghen
berch. O du Hierusalē predicarinne verheft uwe
stemme met crachte/verheft v/ende en vreest niet C
segghet den steden Iuda/ siet / daer is uwe Godt/
want siet/die HEERE Zebaoth coemt ghewalde=
lick/ende sinen arme sal regneren/siet/wat hi ghe=
uen sal/dat selue is bereet. Ende dat hi loonen sal/
dat is al voor hem/hi sal zijn cudde weyden ghelijc
als een herder/hi sal die lammerkens in sinen arme
vergaderen / ende die selue voor sinen boesem dra=
ghen/ ende die draghende moederen sal hy ver=
schoenen.
Wie metet die waterē metter vuyst? eñ vattet
den hemel metter spannen? ende begrijpt met drie
vingheren die aerde? ende weghet die berghen met
eenen ghewichte? ende die houelen met eender wa
ghe? Wie onderwijst den gheest des HEEREN
ende welcke raet gheuer leert hē? wien vraecht hy rom
om raedt? die hem verstant gheue / ende leere hem
den wech des rechts? ende die hem die kennisse lee
re/ende wijse hem den wech des verstandts? siet/
die heydenen zijn gheacht(bi hem)ghelijc als eenē
droppe teghen eenen vollen emer. Ende(si wor
den bi hem gherekent) ghelijck dat weynichsken
dat die waghe ouer weecht/ siet / die eylanden zijn
ghelijc een stubbeken inder sonnen/ Die Lybanus
waer hem te cleyn tot eenen viere/ende sine dieren
te luttel totten brandoffer. Alle heydenen zijn te
ghen hem niet/iae enckel worst ende leech by hem
gheacht.

Wien wilt ghi dā God nabeeldē? Oft wat ghe lijckenisse wilt ghi hē maken? Die meester giet wel een beelt/ eñ die goutsmit ouerdecket met gout/ eñ
A hi maect silueren ketenē daer aen/ desghelijcken so wie een arme behoffter vermach/ die verkiest een hout/ dwelcke niet en vroert/ eñ hi soect eenen subtijlen meester daer toe/ die een alsulcken beelt make/ dwelcke duerē mach/ en weet ghi niet? en hoort ghy nyet? en ist v nyet voormaels vercondicht? en hebt ghijt niet verstaē van beginne der aerdē? hi sit bouē opten omganc der werelt/ eñ die daer in woonen zijn gelijc als sprinchanen (bi hem) hi die dē hemel wtreckt als een dun velle/ eñ die selue ghelijck als een tente wt breet/ daermen inne woont. Die die Vorstē te niet maect/ eñ die Richters opter aerden ydel maect/ ghelijc of haren stamme noch plante/ noch zaet/ noch wortelen inder aerden en hadde ia dat si oock waer daer eenen windt onder haer waeyt/ verdorren/ eñ dat haer eenen draeywint gelijc als stoppelen wech neemt/ wien wilt ghi nv mi dan ghelijc maken (oft nabeelden) dien ic gelijc zijn mach? spreect die heylige.

Heft op uwe ooghen in die hoochte eñ siet/ wie
B heeft sulcke dinghen gheschapen? eñ hi brengt haer
ici.ir. ghetal daer wt/ die haer alle met namen roept/ zijn
cl.vij. vermogen/ stercte/ eñ cracht is so groot/ datter ooc seer eenen niet ghefaelgeren en can.

Waeromme spreecst du dan Jacob/ eñ ooc du Jsrael segste? Minē wech is dē HEERE verborgē eñ mijn Godt en weet niet van mijn oordeele? en weet ghi niet? en hebt ghi niet gehoort dat die HEERE die eewige God/ die die eynden der werelt gescapen heeft/ niet moede noch mat en worde? Sijn wijsheyt is ongrondeerlijc/ hi gheeft den moeden cracht/ eñ stercte genoech den onuermogendē/ die ionge gesellē wordē moede eñ mat/ eñ die mannen vallen. Mer die opten HEERE verwachten/ dien
xvij wort die cracht vermeerdert/ dat si op varen met vloghelen ghelijc een aernt/ Ja dat si lopen eñ niet moede en worden/ eñ dat si wandelen connē ende niet slau en worden.

¶ Godt die HEERE vertoont hem als een die met den Joden ende heydenen te rechte sitten wil/ haer aenclaghen eñ verantwoort horen ende hi verwijt daer mede den volcke Jsrael sijne weldaden ende hare ondancbaerheyt.

¶ Dat.xli.Capittel

A Laet die eylanden voor mi swigen/ eñ dye volcken voor my stercken/ laetse herwaerts toe treden/ eñ sprekē/ laet ons met malcanderen rechten/ wye heeft den gherechten vanden opganc verweckt? Wie riep hē dat hi ginc? wiet gaf die heydenen eñ coninghen voor hem? dat hi haerder machtich wert? eñ gaf se sinen sweerde ghelijc als stof? eñ sinen boge ghelijc verstroyde stoppelē? dat hi haer veruolchde/ eñ tooch door mit vrede/ eñ hi en wert des weghes niet moede/ Wie doet eñ maect ende roept alle menschen deen voor dander nae vanden beghinne aen? Jc die HEERE/ ick bent die beyde deerste eñ die laetste roept.

Doē dat die eylandē sagen/ verschricten si/ eñ die eyndē der aerden waren verbaest. Si genaecten/ eñ quamē bi/ deene holp dē anderē/ eñ sprac tot sinen naestē/ zijt goets moets. Die timmerman nam dē goutsmit tot hē/ eñ si maectē mettē hamer dat blec glat opten aenbeelt/ eñ seyden/ het is goet datmen
B tbeeldt aen hechte met naghelen/ op dattet niet en waggele.

Eñ ghi Jsrael mijn knecht/ Jacob dien ic wtuercorē hebbe/ o du zaet Abrahāe mijns beminde/ diē ic gesterct hebbe vādē eynde der aerdē/ eñ geroepē vā dijnen geweldigē/ eñ ic sprac tot v/ ghi sult mijn knecht zijn/ ic verkiese v/ eñ en verworpe v niet. En zijt niet versaecht/ ic ben met v/ en wijct niet/ want ic ben dijn Godt/ ic stercke v/ Jc helpe v ooc/ ic houde v ooc metter rechter hant mijnder gerechticheit siet/ si sullen tot eenen spot/ eñ tot schande worden/ alle die gene die op v gram zijn/ si sullen wordē ghelijc als niet/ eñ die lieden die met v twistē/ die sullē vergaen/ ia dat ghi ooc na hen sult vnemen/ eñ ghy en sultse niet vindē/ die liedē die met v kijuē/ die sullen worden als niet/ eñ die lieden die teghen v strijden die sullen een eynde hebben. Want ick ben die HEERE dijn God/ die dijne rechter hant sterct/ ende tot v spreect En versaecht v niet/ ic helpe v.

Daeromme en veruaert v niet o ghi wormkē Jacobs/ o ghi aerme hoopken Jsrahels/ ick helpe v/ spreect die HEERE/ eñ dijn verlosser die heylige in Jsrael/ siet/ ic hebbe v tot eenen scharpen nieuwen dorschwagē gemaect/ eñ tot eenē getanden vlegel/ op dat ghi die bergē dorsset eñ vmaelt/ eñ dat ghy die houelen tot kaf maect/ ghi sultse verstropen/ ia datse die wint wech sal voeren/ eñ den draeywint verweysteren. Mer ghi sult vrolick zijn inden HEERE/ eñ ghi sult v verblidē inden heyligē in Jsrael.

Die allendige eñ arme soeckē water/ eñ daer en A
is geen/ hare tonghe verdorret van dorste/ mer ic die HEERE wilse verhoren. Jc die Godt Jsrahels en wilse niet verlaten/ Mer ic wil wateruloedē op die hoochtē openē/ eñ fonteynē middē opten velde Jc wil die woestine tot eē zee/ eñ dat dorre lant tot water raderē makē/ ic wil inder woestine settē Cederboomē eñ Myrten/ ic wil optē velde geuē/ dennen/ boekē/ eñ boschbomē (oft palmboomen) met malcanderē/ op datmē sie/ eñ bekenne/ eñ mercke eñ versta/ dat die hāt des HEERE sulcs doet/ eñ dat die heylige in Jsrael sulcs hebbe ghedaen.

Daeromme laet uwe sake voort comen/ spreect die HEERE/ brengt hier voor handen waer op dat ghi staet/ spreeckt die coninck in Jacob/ laetse herwaerts treden/ eñ ons vercondigen/ wat toecomēde is/ vercondicht ons wat gheschieden sal/ datmēt te voren prophetere/ laet ons metter herten daer op acht hebben/ eñ mercken/ hoe dattet namaels ghaen sal/ oft laet ons doch horen/ wat daer toecomende is/ verclaert ons wat hier na geschieden sal/ so willen wi dan merckē dat ghi God zijt. Jc torte v/ doet goet/ of doet quaet/ soo willen wi daer van spreken/ eñ met malcanderen beschouwen/ siet ghi zijt niets niet/ ende uwe doen en is oock niet. Ende uwe verkiesinge is eenen grouwel.

Mer ic verwecke eenē vā noordē/ eñ roēt vādē opganc der sonnē/ die sal in mijnen name prediken eñ hi sal ouer die machtighe gaen/ ghelijc als ouer leem. Eñ hi sal dat slijc treden/ gelijc als die potbacker/ wie can yet van beginne voorseggē? so willen wijt bekennē/ oft vandē voorgaendē dingē? so willen wi segghen/ ghi spreect recht/ mer daer en isser niet eē die wat vercōdige/ noch yemāt die wat siet

Sapi.xi. Sa.vi.

noch ooch eenighe die van v lieden een woordt
hooren mochte. Ick ben deerste die tot Sion seyt/
siet/daer ist / eñ ic gheue Hierusalem Euangelist/
maer daer ic op sie/daer en isser ooc een niet / eñ ick
sie onder haer/so en isser niet een die raet gheue/eñ
als ic haer vraghe/soo en antwoort daer niemant/
siet/het en is anders niet/dan enckel moeyte/ende
gansch niet met haren doen. Haer godekens(oft
beelden) en zijn anders niet dan wint eñ ydelheyt.

¶ Hier wort bedutelijcken beschreuen die toecomst Christi/eñ sine macht/Gods lof wort hier vercondicht / Ende dē Godlosen Jodē worden met sware straffinge gedreycht

Dat.xlij.Capittel.

Siet/dit is mijn knecht. Ic onderhou-
de hē/eñ mijn wtuercorē/in welcken
A mijn siele een welbehagē heeft/ic heb
mat.xij. be hē mijnē geest ghegeuē. Hi sal dat
recht onder den heydenē brenghē/hi
en sal niet cryschen noch roepē/ eñ men en sal sine
stemme niet hooren opter straten. Dat ghequetst
riet en sal hi niet breken/ ende dat roockende vlas
(oft lijnwaedt) en sal hy niet wt lesschen. Hi sal dat
recht metter waerheyt voortbrengē/ hi en sal noch
bitachtich/ noch grouwelick zijn / op dat hy opter
aerden dat rechte doe/eñ die heydenen sullen op si
ne insettinghen wachten.
Also spreect God die HEERE / die die hemelen
scept eñ wtbreet / die die aerde maect/eñ dat daer
in wascht / die den volcke dat daer in is den adem/
eñ haer den gheest(oft leuē)gheeft/ die daer in wo
nen. Ic die HEERE hebbe v geroepē in gherechtic
heyt/eñ ic hebbe v bi dijnre hāt genomē/ eñ hebbe
v behoet/eñ ic hebbe v tot een verbont onder dē volc
ke gegeuē/tot eē licht der heydenē/ op dat ghi sout
openen die oogen der blinden/eñ die gheuangenen
wt der geuangenissen sout laten/ eñ die daer sitten
in der duysternissen wt den kercker. Ic die HEERE
dat is mijnen name / eñ ic en wil mijn eere gheenē
anderē geuē/noch mijn gewalt den godekens(oft
beelden) siet/so wat ic voortijts hebbe vercondicht/
dat is ghecomen/eñ also vercondighe ic ooc nv dat
dat nyeuwe/eer dat ghescbiet so laet ic v dat hoorē.
Singet daeromme den HEERE een nieuwe
B liet/Sijn glorie is al aen die eynden der werelt / eñ
die opter zee varen/eñ al wat daer in is. Die eylan-
den/eñ die daer in woonen/ roept luyde ghi woesti
nen/eñ die steden daer in zijnde/ooch met den dor-
pen die in Kedar zijn/laetse juychen die inden steen
rootsen woonen / eñ roepen van die hoochten der
berghen/laetse den HEERE die eere gheuen/ende
zijn almachticheyt indē eylandē vercondighen/ die
HEERE sal wt treden ghelijck als een Ruese/eñ hi
sal die ijeloersche eernstighe liefde opwecken gelijc als
een crijsch mā/hi sal juychen eñ cryschen/Eñ hi sal
sine viandē verwinnē. Ic hebbe lange geswegē/
eñ ben stil geweest/eñ hebbe mi onthoudē. Nv wil
ic roepē gelijc als een vrouwe in haren arbeyt/ ick
wilse verwoesten/eñ alle verslinden/ick wil die ber
ghē eñ houelē verwoestē/eñ alle haer gras verdor
ren. Eñ ick wil die waterstromen tot eylanden ma
ken/eñ die zee verdroogen/mer die blinden wil ick
opten weghe leydē/den welcken si niet en kennen/
ic wilse op die bane brengen/die haer onbekent is
Ic wil die duysternisse voor haer tot eē licht makē
Eñ dat cromachtich is tot een effen plaetse/sulcks
wil ick haer doen/eñ haer niet verlaten / maer die
haer op godekens(oft beelden)verlaten/eñ seggen
totten ghegoten beelden/Ghi zijt onse Godē/dye
sullē haer achterwaerts keerē/eñ bescaemt wordē C
O ghi dooue hoort/eñ siet herwaerts o ghi blin
den/op dat ghi sien moghet. Wie is doch soo blint
als mijn knecht/ende wie is so doof als mijn bode
dien ic seynde? Wie is so blint/als die volcomē? Eñ
soo blint als die knecht des HEERE? Men saeyt
genoech/mer men en behoudes niet/men heeft die
ooren open/mer men en hoort doch niet / nochtās
wil die HEERE haerder genadich zijn/ om zijnder
gerechticheyts wille/op dat si zijn ghesedt groot eñ
heerlic makē/ maer het is een berooft eñ verdoruē
volc. Si zijn al te samen inden holen verstrict/ ende
ghestootē indē kerckerē/Si zijn tot eenen roof ghe
worden/eñ daer en is gheen diese verlosse / Si zijn
met voeten ghetreden/eñ niemant en isser die seg-
ghe/brengtse weder herwaerts.
Wie isser onder v lieden/ die sulcks hoore/ aen
mercke/eñ ter hertē neme/tgene dat hier na coēt?
Wie heeft Jacob ouer gegeuē te verderuē? eñ Is-
rael den rouers? En heuet die HEERE niet ghe
daen? Wi hebbē tegen hem ghesondicht / eñ wy en
woudē op sine wegen niet wandelen/eñ wi en zijn
ooc sine gebodē niet ghehoorsaē geweest/ daerōme
heeft hi wtgestort die gramheyt zijns toorns ouer
haer/eñ eenē sterckē crijsch/ eñ hi heeft ons rontsō
me aēgesteke: mer noch en willē wijs niet merckē
Hi bernt ons/eñ noch en nemē wijs niet ter hertē.

¶ God voorseyt door dē propheet die toecomst des salichmakers / Door den welckē ooc die Heydenen tot een volc Gods aenghenomen sullen worden/ Ende hier wt bewijst hi dat hi alleen die warachtige God is. Hi vermaent daer ooc der voorledene weldadē/op dat si des te beter die toe comende beloftenissen souden ghelooven.

Dat.xliij.Capittel.

Ende nv spreect die HEERE die v ghe
scapen heeft o Jacob/Eñ v/o Israel
ghemaect heeft. En veruaert v niet/
want ic v verlost hebbe/ ick heb dy met A
dijnen name geroepē. Ghi zijt mijn/ deu. iiij.
want als ghi door dwater gaet/soo wil ic bi v zijn/ xvij.
dat v die stromen niet en verslinden/ Ende als ghi
wt vier gaet/so en sult ghi v niet verbernen/ eñ die
vlamme en sal v niet versteken. Wāt ic die HEERE
dijn God/die heylighe in Israel/ben dijn verlosser
Ic hebbe Egipten/Moorenlandt/ende Seba in v
plaetse tot een versoeninghe ghegeuen/ want ghy
so weert voor mijnē ooghen gheacht waerst/ daer
omme moetstu ooc heerlic zijn/eñ ick hebbe v lief/
daeromme gheue ick ooc menschen in dijn plaetse/
eñ volcken voor dijn siele(oft leuen)
Daerōme en vreest v niet/ want ick ben bi di/
Ic wil vandē oostē uwe saet te samē brenghē/eñ ic
wil v vandē westē bi een versamē/eñ ic wil seggen
tegent Noordē/geeft herwaerts/Eñ tegent Suy
dē/En keeres niet/brengt mijne sonē vā verre her ma.
waerts. Eñ mijne dochterē vandē eynden der we luc.
relt/te weten alle die met mijnen name ghenoemt
zijn/die ic ghescapē hebbe tot mijnder heerlicheit/
eñ hebbe haer toe bereet eñ ghemaect.
Laet hier voor comē dat blinde volc/welcke noch
tans ooghē hebbē/eñ dooue/die nochtās oorē heb B
bē/laet alle die heydenē tsamē comē te hope/ eñ al
le volckē vergadert wordē/ wie isser onder haer/dye

sulcke dinc vercondigē mach? Eñ die ons te vorē ho
rē late wat geschien sal? Laet hair hare ghetuygen
brengen eñ bewijsen/ so salmēt hooren/ eñ seggen/
Het is die waerheyt. Meer ghi zijt mine ghetuyge/
spreect die HEERE/ eñ mijn knecht dien ic verco=
ren hebbe/ op dat ghi weten sout/ eñ mi gelooven/
eñ verstaen/ dat ict ben/ Voor my en is geen God
gheweest/ so en salder oock na mi gheen ander we
sen/ Ic/ Ick ben die HEERE/ eñ behalven mi en is=
ser ghceen salichmaker/ Ick hebt vercondicht/ ende
.x. hebbe ooc geholpen/ eñ ic hebt v doen seggen/ Eñ
.xiij daer en is geene vreēde God onder v. Ghi zijt my
ne getuygen/ spreect die HEERE/ dat ic God ben/
Ic ben geweest/ eer den dach ghescapē was/ Eñ
daer en is niemant/ die yet wt mijnder hant getrec
ken can. Ick doet/ Wie wilt keeren.

Also spreect die HEERE uwe verlosser/ die hey
C lighe in Israhel/ Om dijnen wille hebbe ic tot Ba=
bilonien ghesonden. Ende ick hebbe alle die vluch
tighe hier onder ghestooten/ eñ die clagende Chal
deen in die schepen gheiaecht/ Ick ben die HEERE
uwe heylighe/ die v/ o Israhel ghescapen hebbe/
Uwe coninc. Alsoo spreect die HEERE/ die inder
zee eenen wech ende in die starcke wateren een bae
ne maect Die daer wt brengt waghen/ ende peert
ende heyr/ ende macht/ dat si op eenen hoope daer
neder ligghen/ ende niet weder op en staen/ ende
worden wtgebluscht/ ghelijc vlasch wtghebluscht
wort/ En hebt gheen acht op die oude dinghen/ en
de en denct op die voorledene niet/ Want siet/ Ick
wil een nieuwe dinck doen/ Ende nv salt opgaen/
dat ghi bekennen sult/ dat ick passagien inder woe
stijnen make/ Ende riviere inder wildernissen/ Ja
dat mi oock die beesten opten velde sullen prijsen/
die draken ende struysen/ Want ick wil wateren in
der woestenije/ eñ waterstroomen int wilde wout
gheven/ op dat drincken mach mijn volck/ mijne
wtvercorene.

Dit volc hebbe ick mi toe bereet/ dattet mijnen
D lof soude vercondigen/ niet daer omme dat ghi Ja
cob mi gheroepen hebt/ ofte om dat ghi Israel om
mi ghearbeyt hebt/ Wandt voorwaer/ ghi en hebt
mi niet gebracht die scapen dijns brātoffers/ Noch
mi geeert met dijnen offeren/ Mijnen dienst in spijs
offer en heeft mi niet bevallen/ Ende ich en hebbe
oock ghenen lust gehadt aen dijnen arbeyt int wie
roocken/ Oock en hebt ghy my om ghelt gheenen
Calmus gecoft/ noch met dat vette dijnre offerhā
den en hebt ghi my nyet ghetroost/ Ja my hebt ghy
in dijnen sonden arbeyt gemaect/ ende in dijne mis
daet moete/ Ick/ Ic wisch wt dijne overtredinghe
om mijnen wille/ noch en gedencke dijnre sonden
niet/ Brenghet doch mi inder memorien/ Laet ons
met malcanderen te recht comē. Segget op waer
mede dat ghi meent gerecht te zijn? Dijn eerste va
der heeft ghesondicht/ ende dijne leeraers (oft over
ste) hebben tegen mi mishandelt/ Daer omme heb
be ick die overste vorsten des heylichdoms onthey
licht (oft ontwijt) Ende ic hebbe Jacob gebannen
ende Israel tot eenen spot ghegeven.

¶ Hi verwijst haer sine weldaden/ ende om der ondanc=
baerheyt wille van dien so worden si met recht verstooten
ende die Heydenen in haer plaetse ghesett/ Ten anderen be
wijst hi die dwaesheit eñ niethett/ der valscher goden der
beelderen/ ende der gienre/ diese maken ende eeren.

Dat .xliiij. Capittel

¶ Dat .xliiij. Capittel

+ Nu voort daeromme hoort nv mijn knecht A
Jacob/ eñ Israel dien ic vercoren heb Hie. xxx
be/ Die HEERE seyt alsoo Die wel
ke v gemaect/ eñ toebereet heeft Eñ
die v bi staet/ Ja van dijns moeders
lichaem aen/ O mijn knecht Jacob/ en veruaert v
niet/ Eñ ooc ghi oprechte/ dien ick vercoren hebbe
Want ick wil water op die dorstighe/ eñ stroomen
op die dorre gieten/ Ic wil minen geest op dijn zaet
gieten/ eñ mijn seegeninge op dine nacomelinghen
dat si wassen sullen als gras/ gelijc als die weyden
aen die waterbeken/ Dese sal seggen/ Ick ben des
HEEREN/ Ende die ghene sal ghenoemt worden
metten name Jacobs/ Ende die derde sal hem met Jo he. g
zijnder hant dē HEERE onderschriven/ ende sal
metten name Israels ghenoemt worden/

Also spreect die HEERE die coninck Israhels/ B
eñ zijn verlosser/ die HEERE der heyrscharen/ Ick
ben die eerste/ eñ ic ben die laetste. Eñ sonder mi en
is gheen Godt/ Want wie is mi gelijc? die laet roe
pen/ vercondigē/ eñ mi berechtē/ hoe ic die volcken
van tbeginne der werelt/ tot noch toe oordineere?
laetse haer dat aenstaēde eñ dat toecomē sal vercon
digen? En weest niet versaecht/ noch veruaert/ En
heb ickt v niet altemael laten hooren/ eñ vercondi=
gen? Want ghi zijt mijne getuygē/ Isser ooc eenich
God buyten mi/? Daer en is geen steerootse (noch
sekerheyt) Ic en weet ooc gheenen/ Die beeldema
kers zijn alle gader niet/ haer costelicheyt en brēgt
geen profijt in/ Si zijn dies selve ghetuygē/ eñ ō dat Jesa. xl.
zijt noch en sien/ noch en merckē/ daeromme moe
ten si beschaemt bliven. *

Wie zijnse dan die nv eenen God maken/ eñ een
beeldt gieten sullen/ die tot geen profijt en coemt?
Siet/ alle haer gesinne moet tot scande comē/ wāt
het zijn meesters wt dē menschē/ Al quamen si alle
gader te hoope/ so moetē si haer nochtans vreesen
eñ alle tsamen te schande worden/ Die smit nemet
yser inder tangen/ hi arbeyt in die gloeyte/ hi beree=
tet met hameren/ eñ arbeyt daer aen met ghantser
cracht zijns arms. Ja hi lijdet ooc den hongher/ tot
dat hi niet meer en can/ Hi en drinct ooc gheen wa
ter/ tot dat hi crachteloos wort.

Die beeltsnijder neemt hout/ eñ hi metet met
dat rechtsnoer/ Eñ hi teekent met rood aerde/ eñ
hi behouwet/ hi metet nae die winckel mate/ hi pas
set mettē passer/ hi conterfeytet na eens mans beel
de/ na een scoon mensce/ die indē tempel woone/ Hi C
gaet wt daer na onder dē boomē in dz wout/ op dz
hi Cederboomē af houwe/ eñ neme bueckē eñ eyc
kē/ Ja ooc eenē Cederboō die hi plātet/ die vāden
regē gewassen is/ eñ die dē liedē te bernē dient daer
mē af neēt daermē bi v wermē mach/ eñ datmē aē
stooct eñ backer broot mede Vā tselve hout maect
hi eenē God/ eñ bidt hē aen/ Eñ hi maect daer een
beelt af/ eñ knielt daer voor ned. Deē helft vbernt
hi int vier/ eñ bi die and helfte koockt hi zijn vleesch/
eñ etet/ Hi braet daer bi eē gebraet/ eñ hi versaet hē
Eñ hi wermt hē ooc/ eñ seyt Hoia. Ic hebbe mi so
wel ghewermt/ Ic hebbe bi tvier gheweest/ eñ dat
overgebleuē deel/ dat maect hi tot een God/ dattet
zijn beelt (oft godeken si) Hi knielt daer voor/ eñ
valt daer voor neder/ ende hi doet zijn gebet/ ende
spreect/ Verlost mi/ want ghi zijt mijn God.

Si en weten niet/ eñ en verstaen niet/ Want si
zijn verblint/ dat haer ooghē niet en sien/ Eñ haer
hertē/ dat si niet gemerckē en connē/ Si en gaē niet
D in haer hertē/ gheē verstant/ noch wetenthept en is
daer/ dat si doch dachtē/ Ic hebbe die helft met vie
re ōvernt/ eñ ouer dē kolē broot gebackē/ eñ vleesc
sche gebradē/ eñ gegetē. Eñ soude ic dat ouerschot
tot eenē grouwel makē? eñ soude ic knielē voor eē
block? het zijn asschē/ eñ het bedriegēt hertē/ dwelc
ke hem derwaerts neyghet/ eñ het en can zijn siele
niet verlossen/ Noch hi en can niet gedenckē/ Sou
der ooc valschept in mijnder rechter hant zijn?

Daer op denct/ o Jacob eñ Israel/ wāt ghi zijt
mijn knecht/ Ic hebbe v liedē gemaect/ dz ghi mijn
dienaer sout wesen/ Israel en vergeet mijns niet/
Ic verdrijue uwe misdaet/ gelijc een wolcke/ ende
dijne sondē gelijc dē neuel. Keert v tot mi/ so wil ic
v verlossen. Juychet ghi hemelen/ wāt die HEERE
heuet gedaen/ Roept die aerde hier benedē/ Weest
vrolic/ eñ iuychet ghi berghen/ Jae ooc ghi wilder=
nissen/ eñ alle boomen die daer inne zijn/ want dye
HEERE heeft Jacob verlost/ eñ hi is in Israhel
heerlick.

E Also spreect die HEERE dijn verlosser/ die v van
Gen. iii moeders lichaem aen onderhoudē heeft/ Ic bē die
Jesa. xl. HEERE/ diet al doet/ die dē hemel alleen wt reet/
eñ die aerde wijdt maect/ sonder yemants hulpe/
Die der touenaers teykenen te nyete make/ Eñ
die de waerseggers verdwase/ Eñ die dye wijsen
te rugghe keer/ eñ hare conste tot sotternije make/
Mer dat woort dijns knechts beuesticht hi/ eñ dē
raet zijnder boden volbrenget hi/ Die tot Hierusalē
spreect wordt bewoont/ Eñ totten steden Juda/
Sijt gebouwet/ dat ic uwe verwoestinge oprechte
Ic die spreke tot die diepten/ verdrooocht/ Eñ tot
die waterstroomen verdwijnt/ Die spreke tot Co=
res (oft Cyro) Ghi zijt mijn herder/ eñ ghi sult alle
mijnē wille volbringē/ datmē segghe tot Hierusa=
lem/ Wort ghetimmert/ eñ totten Tempel. Wort
ghefundeert.

Die propheet vertoeft noch in dien/ dat hi bewijse den volcke/ dat God alleen een warachtich God is/ Ende son derlinghe/ om dat hi toecomende dinghen voorseyt/ Door Cyrum oft Corem/ in eenen hoogheren verstāt wort Chri stus bediet.

Dat. xlv. Capittel.

A Also spreect die HEERE tot sinen
ghesalfdē/ tot Cyrū/ dien ic bi zijnder
rechter hant neme/ op dat ic die Hey
denen voor hem onderwerpe/ eñ dē
Coninghen dat sweerde af gorde/ op
dat die dore worde voor hem geopent/ eñ die poor
ten niet ghesloten en blijuē/ Ick wil voor v henen
gaen/ eñ die houelen effen maken/ Ick wil die me=
talen doren in twee slaen/ eñ die yseren hantbomē
breken/ eñ ick wil v gheuen die verborgen schattē/
eñ die heymelike cleynodien/ op dat hi bekent/ dat
ic die HEERE/ die God Israels/ v met dijnen na=
me geropen hebbe/ om Jacob mijns knechts wil
le/ eñ om Israel mijnen wtuercoren Jacob/ ic riep
Ge. xxv v met dijnen name/ ende ic noemde v doen ghi my
noch niet en kende/ Ic ben die HEERE eñ anders
gheen meer/ Daer en is gheen God behaluen my.
Ic hebbe di ten strijde gewapent doen ghi mi noch
niet en kende/ op datmen onderuinde/ beyde vāder
sonnen opganc/ totter sonnen nederganc/ dat buy=
ten mi gants niet en is/ Ick ben die HEERE/ eñ
gheen meer/ Ic die dat licht scheppe/ eñ die duyster
nisse/ Ick make vrede ende dat quaet/ Ick ben die
HEERE/ die sulcx al doet. Rom.
O ghi hemelen dauwet vā bouē nederwaerts/ Ephe.
eñ die wolckē reghenē die gherechticheyt/ Die aer 1. Jo.
de moet haer op doen/ eñ salicheyt voortbrenghē.
Eñ die gherechticheyt moet daer mede bi wassen/
Ick die HEERE make hem.

Wee den ghenen/ die met sinen schepper kijft/
te wetē dat scherf metten potbacker/ Spreect ooc
dat leem totten potbacker. Wat maect ghi? ghi en
bewijst dijne handen niet aen dijnen wercke/ Wee B
den ghenen die tot sinen vader seyt/ Waeromme Rom
hebt ghi mi ghemaect? Eñ totten wijue (ofte sine
moedere) Waeromme baert ghi?

Also spreect die HEERE die heylighe in Israel
eñ dijn schepper/ Vraghet mi dat toecomende/ Eñ
laet die kinderē/ eñ dat werck mijnder handen my
beuolē zijn/ Ic hebbe die aerde gemaect/ eñ die mē
schē daer op ghescapē/ Ic bent/ wiens handen den Gen
hemel wtghebreyt hebbē/ eñ ic hebbe sinē gansser
heyr gheboden/ Ick hebbe hem verweet in gerech
ticheyt/ Eñ alle sine weghen wil ic effen makē/ Hy
sal mijne stadt bouwen/ eñ mijne gheuangene los
laten/ niet om ghelt/ noch om gheschencke/ seyt die
HEERE der heyrscharen.

Die HEERE spreect also/ Der Egiptenaers co
manschappe/ eñ der Moorē neeringhē/ eñ der lan
gher liedē tot Seba/ die sullen haer v opgheuen/ eñ
onder dijnen tribuyt staen/ Si sullen v volghen/ eñ
in ketenen sullen si ghaen/ eñ si sullen voor v neder
vallen/ ende v bidden/ Want hi is God/ ende daer
en is gheen ander God meer.

Voorwaer ghi zijt een verborgē God/ ghi Godt
Israels/ eñ ghesontmaker. Mer die beeldemakers
moeten alle ghader tot schanden eñ tot eenen spot
blijuen/ eñ deen metten anderen beschaemt wech
gaen/ Mer Israel wort verlost door den HEERE
eewelic/ eñ en wort niet tot schandē/ noch tot eenē
spot inder eewichept.

Want alsoo seyt die HEERE/ die die hemelen
ghescapē heeft/ God die die aerde toebereyt heeft/
eñ hi heeftse ghemaect/ eñ gheordineert/ Eñ hi en C
heeftse niet gemaect/ datse leech eñ ydel zijn soude/
maer haer toe bereyt/ datmē daer op woonen sou
de/ Ic ben die HEERE/ eñ daer en is gheen meer/
Ic en hebbe int verborgē niet ghesproken/ noch in
die duyster hoecken der aerdē/ Ic en hebbe tot den
zade Jacobs niet te vergheefs gheseyt/ Soect my/
wāt ic ben die HEERE/ die vander gherechticheyt
spreect/ eñ ic verkondighe dat gherecht is.

Laet haer vergaderen/ eñ bi malcander comē/
hier voor die sluesen der Heydenen/ die gheen ver
stant en hebben/ eñ rechten op die blocken haerder
beelden/ eñ si smeecken met den God/ die haer niet
gehelpen en can/ Coemt herwaerts/ verkondicht/
eñ hout raet alle met malcanderen/ Wie heeft dit
laten seggen van aen beginne herwaerts? eñ doen
altemael verkondicht? En hebbe ict niet gedaē dye
HEERE? Ende daer en is anders gheen Godt dan
ick/ Een gherecht God/ eñ salichmaker/ Eñ daer
en is gheen ander/ dan ick.

Keert v liedē tot mi/ soo moecht ghi salich wor

ben/Ja alle ghi eynden der werelt/Wandt ick ben
God/ende daer en is gheen ander Godt meer/Ic
swere bi mi selfs. Dat woort der gerechticheit coēt
wt mijnen monde/ende het sal ooc daer bi blijuē/
te weten. Alle knien sullen haer voor mi buyghen/
eñ ooc alle tongen sweren/eñ segghen/Waerlic in
den HEERE is mijn gherechticheyt eñ stercte/Sy
sullen ooc tot hem comen. Maer alle die hē weder
staen moeten beschaemt worden/want dat gantse
zaet Israels wort gerechtueerdicht indē HEERE/
ende si sullen haer zijns beroemen.

Bel is gebuycht ende Nebo is gheuallen/hare
beelden zijn den dyeren eñ den beesten een deel ghe
worden/Ja dat si haer moede draghen aen uwe
swaricheyt/si buyghen/eñ vallen ooc deen metten
anderen/so dat si den last niet en connen wech ghe
brenghen/maer si gaen daer onder/recht oft si ghe=
uangen waren.

¶ Van die verachtinghe ende verstoringhe der beelden Ende van die machte des warachtighen Gods.

¶ Dat.xlvi.Capittel

Oort my ghy dye vanden huyse Ja-
cobs zijt/Eñ ghi ouergebleuene vā
dē huysghesinne Israels/Ja ghi ooc
A die indē lichame noch gedragē wort
Mic.1. eñ in der moeder ligghet/Ja ick wil
v dragē tot in dat ouderdom/eñ tot dat ghi grijsch
wort Ic wilt doen/Ic wil v heffen/dragen/eñ ver
lossen Na wien wilt ghi mi schilderen? Eñ na wien
conterfeyt ghi mi dan? Teghen wien meet ghi my/
dien ic ghelijc zijn mach? Si scudden dat gout wten
buydel/eñ weghen dat siluer metter wage/eñ si lo
nen den goutsmit/dat hi eenen God daer af make
voor den welcken si knielen moghen/eñ aenbeden
Si heffen hem op die schouderen/eñ draghen hem
eñ setten hem op zijn stede/Daer staet hy/ende en
roemt van zijnder plaetse niet/Roept yemant hem
aen/so en antwoort hi niet/noch en helpt hem wt
zijnder noot niet.

Ghedenct doch sulcs/eñ weest strac/o ghi ouer
treders/gaet in uwe hertē/Gedenct der voorlede
nē van outs herwaerts/Want ic ben God/eñ geē
meer/Een God/wiēs gelijc nergens en is/Ic die
B te vorē vercondige/dat namaels gescien sal/Eñ te
vorē eer dattet coēt/eñ segge/Mijn voornemē dat
blijft/Eñ ic doe al dat mi genuecht Ic roepe eenen
vogel vanden opganc der zonnen/eñ eenē man wt
verre landen/die volbrengt/so wat ick voorneme/
So haest als ic segge/so volbrenge ic/So gherin=
ghe als ic dencke/so doe ic ooc.

¶ Die hoochmoedige Babiloniers werden ghedreycht met haerder verderffenisse/ende toecomende straffinghe/waer af haere goden ende beelden haer niet en sullen connen verlossen

Dat.xlvij.Capittel

Oort mi/o ghi stoute van hertē/die
verre vander gerechticheyt zijt/Ick
hebbe mijn gerechticheyt nae bi ghe
E bracht/si en is niet verre/Eñ mijn sa
licheyt en sal haer niet versuymen.
Want ick tot Zion salicheyt gheuen wil/Ende tot
Hierusalem mijne heerlicheyt.

O ioncfrou dochter Babel/ghi moet ter neder
stelt v int stof/settet v opter aerden/want die Cal
deesche macht en heeft gheenen stoel meer/Men
en sal v niet meer noemē/Vertaerde ende liefsijcke
Mer neēt die moelē/eñ maelt meele/ontdoet dijn
geulochtē hayre/doet dē vorslap wech/maect dijn
vocte naect ontdect v beenen/waedt doort water/
Ja dat dine schamelheyt ōthoont/eñ dijne vrouwe
licheyt ghesien worde/Ic wil mi aen v wreken/eñ
niemant en salts mi afbidden/Sulcs doet onse ver
losser/die daer heet die HEERE Zebaoth/die hey-
lighe in Israel.

Stelt v in die stilte/ende gaet int duystere/o ghi
Chaldeesche dochtere/wandt ghi en sult niet meer
heeten/een vrouwe bouen alle coninckrijckē/want
doē ic op mijn volc toornich was/dat ic mijn erfde
le ontwijt (oft onthelicht) hebbe/eñ hebse in dijn
hant ouergegeuen/Maer ghi en hebt haer gheene
bermherticheydt bewesen/Ja hare ouden hebstu
zeer beswaert/met dijn ioc/Ende ghi dachtet/Ick
ben een coninghinne inder eewicheyt/Ende ghi en
hebt sulcs tot noch toe nz ter hertē genomen/noch
daer op ghedacht/hoe dattet met haer hier na gaē
soude/Daer ōme hoort nv dit/ghi die in wellusten
leuest/eñ sonder sorgen sittest/eñ segste in dijn her
te/Ic bent ende gheen meer/Ic en sal gheen wedu
we worden/noch oock niet onuruchtbaer zijn/Het
sal v alle beyde ghebueren/onuerhuects ende op ee=
nē dach/dat ghi weduwe ende onuruchtbaer sult B
zijn. Ja met ganssher machte sullen si v ouer vallen/ Hie.xlix
om der menichte wille dijnre toouenaren/eñ om
dine besweerders wille/welcker eenen grotē hoo=
pe bi v is/Wāt du hadste die op dijne boosheyt ver
laten/doen ghi dachte/Men en siet mi niet. Dijne
wijsheyt ende conste hebben v verdoruē/eñ spraect
in dijn herte/Ic bent/eñ anders niemant/Daerom
me sal een ongheluc ouer v comen/dat ghi niet en
weet/wanneer dattet comen sal. Ende daer sal eē
ongheual op v vallen/dwelc ghi niet versoenen en
sult moghen/Want daer sal hastelic een ghedruys
sche ouer v comen/daer ghi v niet voor en hoet. Ro.viij.

Daeromme treckt nv herwaerts/met dijne be
sweerders/eñ met den hoope dijnre toouenaren/
onder den welcken ghi v vā dijnre ioncheyt aen ge
oeffent hebt/oft ghy dijns raet weet/oft dat ghy
mogeste die stercken. Want ghi zijt moede ghewor
dē/vā die menichte dijnre opstellinghē/Laet voort
comen eñ v helpen/die meesters des hemels loop
die sterrēkijckers/die na der mane rekenen/wat v
ouercomen sal/Siet/si zijn ghelijck als stoppelen/
vanden viere verbernt/Si en moghen haer leuen
vander vlāme niet verlossen/Wāt het en sal geen
gloet zijn/daermē bi ghewermen mach/noch oock
een vier/daermen bi ghesitten conde/Effen alsoo
zijn si/daer ghi v mede gemoeyt hebt/Dijne hante
riers van dijnre iuecht op/Een yeghelick sal sinen
ganc herwaerts ende ghintswaerts gaen/also dat
ghi gheenen hulper hebben en sult.

¶ Die straffinge/die hi inden/xl/capittel/begonnen heeft die besluyt hi hier als inder summa/Hi verwijt haer haers ouertredinghen ende ontrouwe

Dat.xlviij.Capittel.

Oort dit ghi vanden huyse Jacobs/
ghi die metten name Israels genoēt A
wort/eñ wt dē water (oft oorsprōc) Hie.iiij.
Juda ghevloten zijt/ghi die bi den na
me des HEEREN sweert/eñ ghe
denckeste des Gods in Israhel/Maer nochtans

niet inder waerheyt noch gherechticheyt. Want si
noemẽ haer wt der heyligher stadt/ eñ verlatẽ haer
opten God Israels/ die daer heet die HEERE Ze
baoth/ Ic hebbe te voren vercondicht dit toecomẽ=
de/ het is wt mijnẽ monde gecomẽ/ Eñ ic hebt doẽ
segghen/ Ick doet oock voorlijcken dattet coemt/
Want ic weet/ dat ghi hart zijt/ eñ dijnẽ neck heeft
een yseren ader/ eñ dijn voorhooft is metalen/ Ick
hebt te voren geseyt/ eñ ic hebt v doen seggen/ eer
dant gheschiet is/ op dat ghi niet segghen en soudet
B Mijn godeken heuet gedaẽ/ eñ mijn beelt/ eñ goy=
ken heuet gebodẽ/ Sulcx al hoortstu/ eñ sietstu/ en
de en hebbet nochtans niet voorseyt/ Maer ic heb
be v te voren dit nyeuwe eñ verborgẽ doẽ segghẽ/
Het welcke ghi niet en wistet/ eñ nv ist geschiet/ eñ
niet voen altemael/ eñ ghi en hebt daer niet eenen
dach te voren af ghehoort/ op dat ghi niet ghesegghẽ
en condt/ Siet/ dat wist ic wel/ Wãt du en haddest
niet ghehoort/ eñ ghi en wistet ooc niet/ eñ dijn oore
en was noch doen altemael niet geopent/ Maer ic
wistet wel/ dat ghijt verachten soudt/ eñ daeromme
van dijns moeders lichaem aen/ zijt ghy een ouer
treder genoemt/ Daeromme bẽ ic om mijns naems
wille lanckmoedich/ eñ om mijnre eeren wille/ wil
ic mi om dijn profijt bedwingẽ/ dat ghi niet wt ghe
roeyt en wort/ Siet/ ic wil v reynighen/ maer niet
als siluer/ Maer ic wil v wtuercoren maken inden
ouẽ der ellendẽ/ eñ dat om mijnẽ wille/ Ja om mij
nen wille/ soo wil ict doen/ op dat ic niet veracht en
worde/ wãt ic en wil mijn eere geenẽ anderẽ gheuẽ
C O Jacob/ hoort na mi/ eñ Israel/ dien ic geroe
pen hebbe/ Ic bent/ Ic ben die eerste/ daer toe ooc
die laetste. Mijn hãt heeft dat aertrijc gefundeert/
Eñ mijn rechter hant heeft den hemel omspannẽ
wat ic roepe/ dat is terstont daer. Vergadert v alle
eñ hoort. Wie isser onder dese/ die sulcks vercondi
ghẽ can? Die HEERE bemint hem/ Daerom sal
hi sinen wil aen Babel/ eñ sinen arm aen die Chal
deen bewijsen. Ic/ Ja ic hebt ghesept/ Ic hebbe hẽ
geroepen/ ic wil hem ooc laten comen/ eñ zijn reyse
sal hẽ oock ghelückẽ/ Tredet herwaerts tot mi/ eñ
hoort dit/ Ic en hebt niet int heymelijcke voorseyt/
Het is ter tijt ghescheit/ doẽ ic daer was/ Maer nv
seynt die HEERE Zebaoth mi eñ sinen gheest.
Also spreect die HEERE dijn verlosser/ die hey
lige in Israel/ Ick ben die HEERE dijn Godt/ die
v leert so wat profitelic is/ eñ leyde v op den wech/
daer ghi op gaet. Och oft ghi op mijn gebodẽ merc
te/ so soude dijnẽ vrede zijn/ gelijc eenẽ waterstroõ/
eñ dijn gherechticheyt gelijc als die goluen vander
zee/ eñ dijn saet soude zijn/ gelijc als sandt. Eñ dye
vruchte dijns lichaems gelijc als zandt korekens/
welcx name niet en soude wt geroeyt wordẽ/ noch
vernielt voor mi.
Gaet wt van Babel/ eñ vliedt van Chaldeen/
met eenen vrolijcken roep/ Vercondicht/ eñ latet
hooren/ Verbreydet tot aender werelt eynden toe/
Segt/ die HEERE heeft sinen dienaer Jacob ver=
lost/ Eñ si en hebben gheenen dorst gheleden/ doen
Num. xx hi se inder woestijne leyde/ Hi dede haer dat water
Exo. xvii wten steenrootsen vloeden/ Hy schoorde die steen=
rootse/ eñ dat water ran daer wt/ Maer die God=
loosen (spreect die HEERE) en hebben gheenen
vrede.

¶ Onder den persoone des propheten/ soo wort die toe
coemste eñ dofficie Christi bescreuen ende inghebrocht dat
die salicheyt niet alleen den Joden maer ooc den Heydenẽ
vercondicht wort.

Dat.xlix. Capittel.

Hoort my/ ghi eylanden/ eñ ghy
volcken van verre/ luystert toe/ Dye
HEERE heeft mi gheroepen van Hiere
moeders lichaem aen/ hi heeft mijns Rom
naems ghedacht/ Doen ick noch in
moeders lichaem was/ Ende hi heeft mijnẽ mont
ghemaect ghelijc als een scherp sweert/ Onder die
scaduwe zijnder hãt heeft hi mi bescermt. Hi heeft
mi als eenen hubschen pijle ghemaect/ ende my in
sinen kokeren ghesteken. Ende hi sprac tot mi Du
biste mijn knecht Israel/ door den welcken ic ghe=
presen wil worden/ Eñ ic dacht/ dat ic te vergeefs
arbeyden soude/ eñ dat ic mijn crachte te vergeefs
ende onnuttelijcken soude ghebruycken/ Hoe wel
nochtans mijn sake des HEEREN/ ende mijn offi
cie mijns Gods is.
Ende nv spreect die HEERE/ die mi vã moe
ders lichaem aen/ tot sinẽ knecht toebereyt heeft/
dat ic Jacob tot hem soude bekeeren/ op dat Isra=
hel niet en soude wech gheruct worden/ Daerom
me ben ic voor den HEERE heerlick/ Ende mij
ne God is mijn stercte/ Ende spreeckt/ Het is een
cleyn dinck/ dat ghi mijn dienaer zijt/ om dat ghe=
slachte Jacobs op te rechten/ ende dat verdoruen
is in Israel/ weder op te bringhen/ Maer ick heb=
be v ooc tot een licht der Heydenen ghemaect/ op
dat ghi sout zijn mijn salicheyt/ tot aen die eynden
der werelt. H. C
Also spreeckt die HEERE die verlosser Isra
hels zijn heylighe/ tot die veracht sielen/ tottẽ volc
ke/ waer af men een grouwel heeft totten knech
te/ die onder die tyrannen is/ Die coninghen sullen
sien/ eñ op staen/ Eñ die vorsten sullen aenbidden/
om des HEEREN wille/ die getrouwe is/ om des
heyligẽ in Israels wille/ die v wtuercoren heeft. *
Die HEERE spreect alsoo/ Ick hebbe v
ter aenghenamer tijt verhoort/ ende ic hebbe v in
den daghe des salicheyts gheholpen/ ende hebbe B
v behoet/ ende tot een verbont onder dat volc ghe
stelt/ op dat ghi dat lant sout oprechten/ eñ dat ver
destrueerde erfdeel in soudt nemen/ eñ segghen
totten ghevanghenen/ Gaet wt/ Ende tottẽ ghe
nen/ die in die duysternissen sittẽ/ Comt hier voor/
op dat si haer opten weghe weyden/ ende op alle
houelen haere nootdrufte moghen hebben. Ende
si en sullen/ noch hongher/ noch dorst meer hebbẽ/
Haer en sal gheen hitte/ noch sonne steken/ Want
die haer der kinderẽ ontfermhertich is/ die sal se ley
den/ ende aender fonteyn aderẽ te drinckẽ gheuẽ/
Ick wille alle mijne berghen tot weghen maken/
eñ mijn voetpaden sullen gheeffent worden/ Siet/
dese sullen van verre comen/ Ende siet die ghene
vã noorden/ Ende dese vanden meyre/ Eñ die ghe
ne vanden lande Sinim/ Juychet ghi hemelen/ eñ
ghi aerde verblijdt v/ looft ghi berghẽ met iuychen/
Want die HEERE heeft zijn volc ghetroost/ eñ
het iammert hem haer der allenden. * C
Mer Sion spreect/ die HEERE heeft mi ver
laten/ Ende die HEERE heeft mijns vergheten/

Mach ooc een vrouwe haers kints vergeten? dat
si niet en ontferme des soons van haeren lichaem?
Ende oft sulcke des seluen al vergate/so en wil ick
nochtans dijns niet vergheten/Siet/in die handen
hebbe ick v geteeckent/ dijne muweren zijn altijt voor
mi/dijne timmerluyden sullen haer haesten/ v we-
der te bouwen/Mer dijne verderstrueerders ende
verwoesters sullen van v wijcken/Heft uwe ooge
op rontomme/ende siet/alle dese tsamen vergadert
comen tot dy. Die HEERE seyt/ Soo waerlijck
als ic leue/ghi sult alle dese ghelijc een cyeragie aen
trecken/Ende sult ghelijc een bruyt dese cleynodie
aendoen/Wandt dijn woest/verdestrueert/ en ver
doruen lant/dat sal v dan te enge worden/om der
inwoonders wille/als dijne verderuers verre wech
zijn / Alsoo dat die kinderen dijnre onvruchtbaer-
heyt segghen sullen voor dijnen ooren/ Die plaetse
is mi te nauwe/schict v breen/dat ick bi v woonen
mach / Maer ghy sult segghen in dijn herte/ Wye
heeft mi dese ghewonnen? want ic doch onvrucht
baer ben/ende eenlijcke verdreuen/ende verstoote
Wie heeft mi dese opghevoet? Siet/Jck was een
eensame/ende verlate/ende van waer comen dese?
D Also spreect die HEERE der heyrscharen/ Siet/
Jc wil mijn handen totte Heydenen op heffen/ en
en totten volcken mijn banier op steken/soo sullen
si dijne sonen inden armen brenghen/en dijne doch
teren op die schouderen draghen/ Ende die conin
ghen sullen dijne voedtsterheeren/en die coninginnen
dijne voedtster vrouwe zijn / Si sullen voor v ne
der vallen ter aerden op haer aensicht/ende dat stof
dijnre voeten lecken/Dan sult ghi beuinden/dat ic
die HEERE ben/aen den welcken niet bescaemt
en sullen worden/die op mi wachten.
Canmen ooc eene stuese den roof afiaghen? Of
,ic canmen den gherechten sine geuange los gemake
Want also spreect die HEERE/Nv sullen die ghe
vangene den tuese genome worde/ en de roof des
stercke losch worde / En ic wil dijn sake tegen dijn
wederpartie aenwerden /en dijne kindere helpen/
En ic wil dijne viande spijsen met haer eygen vlee
sche En si sullen met haren eygen bloet/gelijc met
soeten wijn droncken worden / En alle vleesch sal
beuinde dat ic die HEERE be/ dijn salichmaker/en
de dijn verlosser die machtige in Jacob.

Die Zinagoghe hadde haer int voorghaende capittel
beclaecht/dat si van God verstote was /Op dat antwoort
hier onse HEERE God / ende bewijst dat die schult haer
si/want si hem ongetrouwelijck verlaten hadde/ ende niet
vreemde goden ghehoorert.

¶ Dat.L.Capittel.

Also spreect die HEERE / Waer is den
sceytbrief dijns moeders? waer mede
dat icse verlaten hebbe? Oft waer is
Ba mijnen woeckenaer dien ic v vercocht
.iij hebbe? Siet/ghi zijt om uwer sunden
wille vercoft/Ende v moeder is om uwe ouertre-
dens wille gelate/Waerom en was daer niemant
doen ic quam? En doen ick riep / en antwoorde nie
mant? Is mijn hant nv so cort geworde/dat si niet
gehelpen en can? Oft en is bi mi geen cracht te ver
lossen? Siet met mijn ghebieden maec ick die zee
drooch en make die waterstromen als een woestij-
ne/dat hare visschen van ghebrec des waters stinc
ke/en van dorst steruē/ Ic becleede den hemel met
doncherheyt en make zijn decsele als eenen sack.

Die HEERE der heyrscharen heeft mi een wel
geleerde tonge gegeue/ dat ic wete den becommer
de ter rechter tijt te spreken hi wecket mi alle mor-
B ghen/hi weet mi dat oore/dat ic hoore/ghelijc als
een leerkint.
✠ Die HEERE der heyrscharen heeft mi dat
oor geopent/ en ic en ben niet ongehoorsaem/ en ic
en gae niet achterwaerts/ Jc gaf mijne rugge den
gene die mi sloege/en mijn wangen die/ die mi ruc
ten/Mijn aensicht en verborch ic niet voor de smaet
en dat speecsel/ want die HEERE der heyrscharen
holp mi/daerom en come ic ooc niet tot scande / en
ic hebbe mijn aensicht gheboden/als een keysteen/
want ic wist/ dat ic niet te scande worden en soude
Hi is na bi/die mi rechtueerdicht/Wie wil met mi
voor trecht twisten? Laet ons te samen ghaen/ wie
isser dye tot my recht heeft? dye come heyr tot my/
Siet/die HEERE Zebaoth holp mi / Wie isser die
mi wil verdoemen? Siet/si sullen altemael als een
cleet verouden/en die motten sullen haer eten.
Wie isser onder v lieden die den HEERE vreest? C
die zijns knechts stemme hoore/ Die inder duyster
nissen wandelt/en hem gheen licht en beschijnt/die
moet op den name des HEEREN hopen/ en die
verlate hem op sinen Godt/Siet/ghi alle hebt een
vier aengesteken metter vlamme toebereyt / Wa
delt henen int licht wo viers/en inder vlamme die
ghi aenghesteken hebt / Sulcs gescbiet v van mijn
der hant/Jn smerte moet ghi daer ligghen. ✠

¶ Inden beghinne van desen capittel bewijst hi/dat hi-
se niet verlaten en heeft / met een vertellinghe haerder af-
coemste/ende alder weldaden/die hi haer gedaen heeft/hy
stercse teghen alle versaechtheyt want hi die alder sterc-
ste is/ Jn dien si hem betrouwen/so en mach haer niemant
letten.

¶ Dat. li.Cpittel.

Hoort na mi /ghi die de gerechticheyt A
begheert /en ooc die den HEERE ge. xvij.
soect/ Aenschouwet die steenrootse/ cn. xvij.
daer ghi af gehouwen zijt/en der fon Ro. iiij.
teynen gracht/daer ghi wt gegraue gala. iiij.
zijt/Aenschouwet Abraham uwen vader/en Sara
van welcken ghi gheboren zijt/Want ic riep hem/
doen hi noch eensaem was en ick seeghende ende
vermeerderde hem/wandt die HEERE troostet
Zion/en hi vertroost alle haer verwoestheyt / En
maect hare woeste plaetsen als lusthouen (oft een
paradijs) En hare velden ghelijc als eenen hof des
HEEREN/ Ja datmen ghenoechte ende vrucchde
daer in vindet/ danc en lofsanc.
Merct op mi mijn volc/Hoort mi mijne lieden
Want van mi sal een wet wtghaen / en mijn recht
wil ick tot een licht der volcken stellen/ Want mijn
gerechticheyt is na bi/Mijn salicheyt treckt wt / en
mijn armen sullen die volcken oordelen/ Die Heyde B
nen verwachte op mi/En si wachten op mijnen ar Psal. x.
me/Heft v ooghen ten hemelwaerts/en siet onder ij.Pe.iij
opter aerden/wandt den hemel sal als eenen roock
vergaen/en die aerde gelijc als een cleet verouden/
En die daer op woonen / die sullen ooch dagheli[j]cs
versteruen/Maer mijn salicheyt blijft eewelic/En
mijn gherechticheyt en sal niet ophouden.
Hoort na mi/ ghi die de gerechticheyt kent/o du
volc die mijn wet in uwer herte draecht/En vreest
v niet/als v die lieden versmade/noch en weest nz
veruaert/als si v lasteren/Want die motten sullen

secten/ghelijc als een cleet/Ende ghelijck als dye
wormen dat wollen laken eten. Mer mijn gerech
ticheyt blijft eewelick/eñ mijn salicheyt vã nv aen/
O tot inder ewicheyt. Wel op/Wel op/stet wapent
Esaie.x. v ghi arm des HEEREN/Wel op/ghelijck als in
voorleden tijden/eñ vã outs heyr. En zijt ghi nyet
die den stouten wtghehouwen eñ den draeck ghe-
wont hebt? En zijt ghi niet/die dat meyr der groo
Ex.xiiij ter dieper wateren wt droochte? die den gront des
meyrs tot eenen wech maect? dat die verloste daer
Esdre.i ghinghen? Also sullen oock die verloste des HEE
REE wederkeeren eñ tot Sion colnẽ met trium
phe/Ende die eewighe blijschappe sal op haeren
hoofde zijn/Ghenoechte eñ vruechde sullen haer
omuanghen/mer trueren ende suchten sullen van
haer vlieden.

Ick/Ic ben uwe trooster/Wie zijt ghi dan/dat
ghi v voor menschẽ veruaert? die doch sterflic zijn?
Ende voor menschen kinderen? die ghelijc hoy ver
gaen? Eñ ghi vergetet des HEEREN/die v ghe
scapen heeft? Die den hemel wt rect/ende die daer-
de ghefundeert heeft? Mer ghi vreest dagelics/en
de altijt voor die grammicheyt des rasenden/soo
wie dat hi voorneemt te vderuen? Waer blijft dye
grammicheit des rasendẽ? Doen hi moeste haestẽ/
ende contsomme loopẽ/op dat hi mochte los wor
den/eñ dat si niet en storuen onder dat verderuen/
Ex.xiiij ende dat hi oock gheen ghebrec aen den broode en
hadde/Want ick ben die HEERE dijn God/die
dat meyr beroert dat sine barẽ rasen/Sinen name
heet HEERE Zebaoth/Ic sal mijn woort in dij
nen mont gheuen/eñ bedecken di onder die scadu
we mijnder handen/op dat ic den hemel plantẽ/eñ
die aerde funderen/ende tot Sion spreken mach/
Du biste mijn volck.

N O Hierusalem/ontwaect/ontwaect eñ staet op
Hie.xxv ghi die vander hant des HEEREN den kelc zijn
Lu.xxij. der gramschappen ghedroncken hebt/ghi die den
slaepbeker tot die hessen wt gedroncken hebt/Ja/
die droppelẽ ooc hebt wt gelect. Daer en was nye
mant wt allen den kinderen/die si voortgebracht
heeft/die haer lieden mochte/Eñ ooc niemant wt
allen den kinderen/die si op geuoet heeft/die haer
vyder hant neme/Dese twee zijn v ontmoet. Wie
hadde medelijdẽ met v? Daer was een verstoorin-
ghe/verwoestinghe/hongher/eñ sweert/Wie sou
de v troosten? Dijne kinderẽ waren versmacht/si
lagen lancr alle die straten/ghelijc als die verstic te
wilt ossche/vol vanden toorne des HEEREN/
eñ der straffinghen dijns Gods.

Daeromme hoort ghi dit allendige ende dronc
kene/ende niet vanden wijn/Also spreect dijn heer
scher die HEERE dijn God/die zijn volc wreect
Siet/ic neme dẽ tuymelbeker wt dijnre hant/Jae
den kelck met die grontsoppẽ mijns toorns/Ghy
en sult hem niet meer drincken/Maer ic wil hem
in die hant dijnre quelders gheuẽ/die tot dijnre sie
len sprakẽ/Buyget v/dat wi ouer v gaen moghen/
Ende legget v lichaem gelijcr der aerden/datmen
ouer v loopen mach.

¶ Hi gaet noch wat beter voort metter belouinghe Messie
Hi verblijt die Joden ende die Heydenen totter toecomste
des salichmakers.

Dat.lij.Capittel.

Wel op/Wel op Sion/doet uwe sterc A
te aen/Vercriert v heerlicken/o heyli
ghe stadt Hierusalem/Want daer en
sal voort meer gheen onbesneden oft
onreyne in v regneren/Scuddet dijn
stof af. Staet op/o ghi gheuangẽ Hierusalẽ/Treet
dijnẽ hals wtẽ banden/ghi gheuanghene dochter
Sion/Want alsoo seyt die HEERE/ghi zijt om
niet vercoft/daeromme sult ghi oock sonder ghelt
ghelost worden/Want also spreect die HEERE
der hyrscarẽ/Mijn volc is in voor tijdẽ af getoghẽ
in Egiptẽ/op dattet aldaer een gast(oft een vreẽt)
soude zijn/Eñ die Assyrer hadde hem sonder oor-
sake ooc gewelt ghedaẽ/Maer wat profijts is mi
nv daer bi? spreect die HEERE/Mijn volck wordt
om niet verleyt. Sine regeerders makẽ encklel huy
linge spreect die HEERE/Eñ mijnẽ name wordt
dagelicx/eñ altijt ghelastert/Daeromme sal mijn
volc mijnen name kennẽ ter seluer tijt/Want siet/
ick wil selfs spreken.

Ey hoe lieflic zijn die voetẽ der bodẽ optẽ bergẽ G
die daer den vrede vercondighen/een goede boodt B
schap prediken/die salicheyt openbarẽ/die daer seg
ghẽ tot Siõ/Dijn God is coninc/Dijne wachters
roepen luyde met haerder stẽme/eñ glorieren alle
met malcanderen/Want men salt metten ooghen
sien als die HEERE Sion bekeerẽ sal/Die woestij
ne tot Hierusalem laet vrolic zijn/eñ haer alle met
malcanderen verblijden/Want die HEERE heeft
zijn volc getroost/eñ Hierusalem verlost/Die HE
RE heeft sinẽ heyligen arme vertoont/voor den
oogen alder Heydenen/Ja dat alle die eynden der
werelt sien sullen die salicheyt ons Godts/Wijct/
Wijct/treet wt van daer/Ende en raecret niet on
reyns aen. Gaet wt van haer/Reynicht v/ghi dye
des HEEREN ghereetscap draghet/Want ghy en Ex
sult metter haest niet wt treckẽ noch metter vlucht
reysen/Want die HEERE sal voor henen v trec
ken/Eñ die God Jsraels/sal v bi een vergaderen.

¶ Die Propheet beclaecht hem wt medelijden ende smer-
ten vander verstocthcyt ende verhartheyt des volcx/die dẽ
wtghereec en arme Gods/dats den gheopenden Christum
niet aen nemẽ en willen/Daer na bescrijft hi voorder/opt
voorgaende die vernederthcyt ende hoocheyt Christi.

Dat.liij.Capittel.

Siet/mijn dienaer sal wijsselic wande
delen/eñ sal daeromme verhoocht/eñ E
seer hooch verheuẽ wordẽ/Ja datter
vele om sinen wille haer veregheren
sullen/om dat zijn gedaente hatelijker
zijn sal/dan der andere mẽschẽ/eñ zijn opsien onge
stelder/dã der menschẽ kinderen/Maer hi sal also
veel Heydenẽ besprinhgẽ/Jae dat die coningẽ ooc
harẽ mont tegẽ hẽ sullẽ toe sluyten/Wãt si sullent
met lust aenscouwẽ/den welckẽ van hem niet ver
condicht en is. Eñ die niet vã hẽ gehoort en hebbẽ
die sullent verstaen.

✠ Maer wie ghelooft onsen prediken? Oft wiẽ
is den arm des HEEREN bekẽt? Wãt hi sal voor Joã
hẽ op schietẽ gelijc als een spruyte/Eñ ghelijc als Ro
een wortel wt een dorren aertrijcke/Hi en sal geene
gedaente noch schoonte hebbẽ/so wie hem aensiet
noch daer en was geen gedaẽte/dat wi haddẽ zijn
der mogẽ beghcerẽ/Hi was die alder verachste eñ

onweertsse/ vol smertē eñ cranckeden. Hi was also veracht/ datmē ooc daenschijn voor hem verborch daer omme en hebben wi hē nergens voor geacht
Voorwaer hi droech onsen cranckheden/ eñ onse smerten nam hi op hem/ maer nochtans hieldē wy hē/ voor dē genē/ die vā Gode gheplaecht/ ende tot scandē gemaect ware. Hoe wel dat hi om onse misdadē wille gewont/ eñ om onser sonden wille ghebrokē is/ want die straffinghe leyt op hem/ op dat wi vrede mochten hebben/ ende door sine wonden zijn wi gheheelt wi ghinghen alle dolende ghelijc als schapen/ een yeghelijc sach op sinen wech/ maer die HEERE worp onser alder sonden op hem
Doen hi ghestraft eñ onteert wert/ soo en dede hi sinen mont niet op/ ghelijck als een lammeken/ dat totter slachbancken geleyt wort/ eñ ghelijck als een schaep/ dat stomme is/ voor sinen scheerdere/ eñ dat sinen mont niet op en doet.
Maer hi is wt den anct/ eñ wt dat oordeel wech ghenomen/ wie can zijn gheslachte vertellen? want hi wt den lande der leuender wech geruct is/ doen hi om die misdaet mijns volcs gheplaecht wert/ eñ hi is begrauen/ gelijc als die godlosen/ eñ gestoruen als een rijcke ofte ongodlijcke Hoe wel hi niemanden geen onrecht ghedaen en heeft/ noch eenich bedroch in sinen mont geuonden en is geweest/ maer die HEERE woude hem also slaen met cranchedē.
Wanneer hi zijn leuen tot eenē schultoffer ghegheuen heeft so sal hi een zaet hebben/ eñ in die lanc heden leuen Eñ des HEEREN voornemē sal door zijn hant voortgaē. Eñ om dat zijn siele ghearbeyt heeft/ soo sal hi sinen lust sien/ eñ die volheyt hebbē Eñ door zijn kennisse sal mijn knecht die gherechtige veel gerecht makē/ want hi haer sonden draecht ende daer omme wil ick hem een groote menichte tot eender buete geuen. Eñ hi sal die stercke tot eenen roof hebben/ om dat hi zijn leuen inden doot ouer gegeuen heeft/ eñ den misdadigen gelijc ghereke nt/ heeft hi die sonden van vele gedragē/ eñ voor die ouertredinghe heeft hi gebeden.

¶ Vut die Joden ende heydenen sal een eenighe kercke Christi worden/ zijn bruyt ende huysurouwe ende wat wrechde ende gauen dat die van Christo vercrijghen sullen dat wort hier beschreuen.

¶ Dat.liiij.Cpitte

Verblijt v/ o ghi onvruchtbare die niet en baert/ weest vrolic met roem/ ende juichet/ ghi die niet beurucht en zijt/ wāt die eensame heeft meer kinderen dan die eenen man heeft/ seyt die HEERE. Maect die ruymte dijnre woninghen wijder/ eñ reckt wt die zeylen dijnre tenten/ en spaert niet/ streckt die lakenen lange wt/ eñ steect dijn naghelen vast/ want ghi sult ter rechter eñ ter slinker handt wt brekē/ eñ dijn zaet sal die heydenē besitten/ eñ in den verwoestē stedē woonen. En versaecht v niet/ wandt ghi en sult niet ter schande comen/ en wort niet bloode want ghi en sult tot gheender spotterie gheraken/ maer ghi sult die schaemte dijnre ioncfrouschaps vergheten/ eñ en sult die versmaetheyt dijns weduweschaps niet meer gedencken/ want die v ghemaect heeft/ dat is dijn man/ HEERE Zebaoth is sinen name/ eñ dijn verlosser/ die heylighe in Israel/ die alder werelt Godt ghenoemt wert/
Want die HEERE sal v laten in een geroepe zijn dat ghi zijt/ als een verlaten/ eñ van herte een bedroefd wijf. Eñ ghelijc een ionc wijf die haeren houwelijc ouer getreden heeft/ spreect dijn God.
Ick hebbe v een cleyne tijt verlaten/ maer met groote barmhertichept wil ic v tot mi vergaderen/ ick heb een cleyne tijt/ doen ic toornich was/ ia een ogenblic mijn aensichte van v verborgen/ maer ick wil dijnre metter eewigher ghenade ontfermen/ spreeckt die HEERE/ dijn verlosser.
Ende sulcs sal mi zijn ghelijck dat water Noah doen ic swoer/ dat die wateren Noah niet meer en souden ouer dat aertrijcke ghaen. Also hebbe ick ooc ghesworen dat ic op v niet meer toornich zijn noch kijuen en wille/ wandt die berghen sullen eer wijcken/ eñ die hoeuelen eer daer henen vallen/ eer dat mijn goedertierenheyt van v soude wijcken/ eñ eer dat verbont mijns vredes soude vergaē seyt die HEERE dijn ontfermer.
O ghi ellendighe siet/ ouer die welcke alle tempeesten gaen/ eñ ghi troosteloose/ ick wil dine muerē als een cieraet makē/ eñ ick wil dijn fundamēt van Saphirē legghen/ eñ dine vensteren van Cristalle makē/ eñ dine poortē van Robinē eñ alle dijn palen vā wtgelesene steenē. Eñ alle dine kinderen sullen vanden HEERE geleert zijn/ eñ grooten vrede wil ic dinen kinderen geuen/ eñ door gerechticheyt sult ghi bekeert worden. Ghi sult verre van gewelt eñ onrecht zijn/ ia dat ghi ooc daer niet en sult voor der ven vreesen/ noch sorgē/ want dat v niet sal genaken/ siet/ wie hem teghen v bi een hoopen/ ende v ouer vallen? Aengheſien si haer versamelen sonder mi. Siet/ ick doet/ dat die smit die kolen int vier aenblaest/ ende een wapen daer wt maect/ na zijn hant werck/ eñ ic doet/ dat die verderuer vergaet/ want alle die wapenen die teghen v ghemaeckt zijn/ dien en salt niet gelucken. Ende alle die tongen die haer teghen v setten/ die sult ghi int recht verdoemen/ dat is dat erffenisse der knechten des HEEREN ende haer gerechtheyt/ die si van mi hebbē/ spreect die HEERE.

¶ Godt die HEERE biedt sine ghenade/ ende noodet alle menschen tot sine maeltijt/ die welcke hi in Christo becreyt heeft/ ende dat profijt zijns lijdens wort hier beschreuen.

¶ Dat.lv.Capittel.

Wel aen/ alle ghi die dorst hebt/ coemt herwaerts totten watere/ eñ ghi/ die geē gelt en hebt/ coēt/ coopt/ dat ghy te eten hebt/ coēt/ eñ coopt beyde wijn ende melcke sonder gelt/ oft waere. Waer omme gheeft ghi v ghelt wt/ om dat ghene dat niet en spijst? Ende uwen arbeyt/ om dat ghene dat niet en versaet? Hooret doch nae mi/ soo sult ghi dat beste eeten/ ende uwe siele sal inden vette wellust hebben. Neyghet uwe ooren herwaerts/ ende coemt tot mi/ hoort/ soo sal uwe siele ghesont zijn/ want ick wil met v een eewich verbont makē/ die sekere ghenade Dauids/ siet/ ic hebbe hem den lieden tot eenen ghetuyghe ghegheuen/ tot eenen vorste eñ ghebiedere den volcken/ siet/ ghi sult die heydenen roepen/ die ghi niet en kennet. Ende die heydenen/ die v niet en kennen/ die sullen tot v loopen om des HEEREN dijns Godts wille/ eñ des heylighen in Israhel/ die v heerlijck maect.

* Soect den HEERE/ die wijle dat hy te vinden
is/roept hem aen/die wijle dat hi na bi is. Die god
lose laet af van sinen weghe/ende die ongerechtige
B van sinen gedachten/ ende bekeere hem totte HE
RE/so sal hi zijnder ontfermen/ eñ tot onsen God
deu.iiij want hi gheneycht is om te vergheuen / wāt mijn
eñ.xxix. ghedachten en zijn niet gelijc die uwe. Ende dijne
wegen en zijn niet gelijc die mijne/ spreect die HE
RE. Maer ghelijc die hemel hoogher is dā die aer
de/so zijn ooc mijne weghen hoogher dan dine we
ghen/eñ mijne ghedachten dan die uwe.

Want ghelijc als die reghen eñ snee vanden he
mel af comt/ende derwaerts niet weder en keert/
mer maect die aerde vocht/ende vruchtbaer/ende
groeyende/datse saet gheeft te saeyen/ ende broot
C te eten. Alsoo sal ooc dat woort dat wt mijnē mon
de coemt/niet leech weder tot mi comē/ maer tsal
mijnen wille doen/eñ tsal geluckich zijn/in tgheen
daer icker toeseynde.

Alsoo sult ghi met vruechden wt trecken / eñ in
vreden ghelept worden. Die berghen eñ die heuue
len sullen van vruechden clincken/eñ alle boomen
opten velde/sullen mettē handē clappē. Daer sullē
denneboomen voor die doornē wassen/eñ myrtus
(oft gagelboom)in die plaetse van distelen. Ende
den HEERE sal eenen name/eñ een eewich teeken
zijn dat niet wt gheroeyt en sal worden. *

¶ Hier wort verhaelt/met welcke cleynodien/dat haer die kercke Christi verchieren sal/ ende toe maken tot zijnder toecoemst. Die propheet beclaecht ooc hier die groote ontrouwe der valscher propheten/ende der godloser ouerheeren.

Dat.lvi.Capittel.

A lsoo spreect die HEERE/ onderhout
dat recht/eñ doet gerechticheit/ wāt
mijn salicheyt is na bi/datse come/en
de mijn gerechticheyt datse gheopen
baert worde. Wel ghesciede dē mē
sche die sulcks doet/ eñ des menschen kint / die dat
vast onderhoudt/dat hi dē sabbath houdet/eñ niet
en ontheylicht/eñ behoede zijn hāt/dat hi geē boos
heyt en doe.

Eñ die vreemdelinc die hem totten HEERE ge
gheuen heeft en sal niet segghen. Ach die HEERE
heeft mi wtgesloten vā sinen volcke. Eñ die gesne
dene en sal oock niet segghen/siet/ic ben een dorre
boom/want also spreect die HEERE totten ghe
snedene. Die mijnen sabbath onderhouden / ende
hooch achten tgene dat mi behaecht/eñ houdē vast
mijn verbont/dien wil ic in mijnē ghesinne/ eñ bin
nen mijne muerē eenē name eñ erfdeel geuē/beter
dan oft si sonen oft dochteren hadden ghehadt/ ick
wille haer eenen eewighen name gheuen/ die nyet
vergaen en sal.

B Eñ der vreemdelinger kinderen/die hen totten
HEERE gegeuen hebben/dat si hem dienen / ende
sinen name lief hebben/dat si sine dienaers souden
zijn/een yeghelijcke die den sabbath hout / also dat
hi hem niet en ontwijckt(oft ontheylicht),eñ dat hi
mijn verbont vast onderhout. Die selue wil ick tot
mijnē heylighen berghe brengen/eñ wilse verblijdē
in mijnen bedehuyse/ eñ haren offer eñ brantoffer
sullen mi aengename zijn/op mijnen outaer / wāt
mijn huys/dat sal allen volcken een bedehuys hee
ten. Die HEERE der heyrscharen spreeckt/die dye
verstroyde Israelote samen vergadert. Ick wille
noch meer totten versaemden vergaderen/vā dien
die noch te versamelen zijn.

Alle die beesten des velts/ia alle die dieren indē
woude sullen comen haer te verslinden/ want alle C
haer wachters zijn blint/si en hebben alle te samen
gheen verstant. Si zijn alle stōme honden / die niet
bassen(oft straffen)en connē/slaperige/luye/liggē
de/snarrende/het zijn onbeschaemde hondē die nē
mermeer sadt ghewordē en connē. Die herders en
hebben gheen verstandt/een yeghelick siet op sinen
wech/eñ een yeghelick keert hem tot zijnder gieric
heyt in sinē staet. Coemt heyr/laet ons wijn halen/
eñ vullen ons/dat wi dronckē wordē/eñ doē mor
ghē gelijc als huydē/iae noch veel meer. Maer die
gerechte vergaet daer mede/ eñ daer en is niemāt
diet ter herten neemt. Eñ die heylige goede luyden
wordē wech genomē/eñ niemant en acht daer op
wāt die oprechte wordē wech geruct/ voor dat on
geluc. Eñ si comen tot vrede eñ ruste in harē came
ren/want si oprechtelicken voor haer selfs ghewā
delt hebben.

¶ Hi straft die groote ontrouwe der valscher propheten/ der godlooser ouerheyt/ende die ouertredinge des valschē volcks. Ende bi dien belooft hi die ghenade ende bermhertichheyt Gods/allen den ghenen die wederkeeren.

Dat.lvij.Capittel.

C oemt herwaerdts ghi kinderen der A
dachuerkieserinnen/ghi saet der ouer
speelders/ende der hoeren. Aen wiē
wilt ghi nu uwē lust hebbē? Op wien
wilt ghi nu den muyl op sperren? Eñ
die tōge wtstekē? En zijt ghi niet kinderē der ouer
tredingē/eñ eē valsch saet? Ghi die inō hitte totten
beeldē(oft godekens)loopt onder alle groene boo
men/eñ vermoort die kinderē aen die beken/eñ on
der die steenclippen? Dijn deel is aenden steenroot
sen/eñ die selue sullen dijn deel blijuē. Want dē sel
uen scuddet ghi den dranckoffer/ende spijsoffer/of
fert ghi daer. Soude ic mi dies ghetroosten?

Ghi hebt u bedde op eenen hooghen verheuen
berch gemaect/eñ ghi gaet derwaerts op/om te of
feren/Eñ ghi hebt achter den dooren eñ stijlen dijn
gedachtenisse gestelt/want ghi keert u van my/ eñ
ghi gaet hene op/eñ hebt u bedde wijder gemaect
eñ ghi verbint u met haer/eñ bemint haren legger
soo waer ghi die siet. Ghi reyst met olye totten Co
ninc/eñ ghi hebt menigherley salue/ende seyndeste
dijn ambassaten int verre / eñ ghi zijt daer mede in B
die grachtē geuallen. Ghi verarbeyt u liedē in dye
menichte dijnre waghenen/noch en spraeckst nyet/
rust een weynich. Maer want ghi vindt een leuen
van dijnre hant/daeromme en werdtstu niet moe
de. Voor wiē zijt ghi so sorchuuldich/eñ vreest alsō?
so ghi doch met lueghenen omghaet/noch en ghe
denct mijnder niet/ noch en nemest niet ter hertē?
Meynt ghi dat ic altoos swijghen sal?als ghy nyet
met allen en vreest?

Ic wil dijne gherechtichcyt/ eñ dijn wercke ver
thonen. Mer ten sal u geen profijt zijn/als ghi roe
pen sult/soo laet u dijne hoopen helpen. Maer den
wint salse alle wech nemen / ende die ydelheyt salse
wech rucken. Maer die op my betrouwet/ dye sal
dat lant beeruen/eñ mijnen heylighen berch besittē

Eñ sal seggē/maect die bane/bereet v/ ruymet dē
wech/heft die aēstotinge wt den wege mijs volcs
Want also spreect die hoge eñ verheuene/ die ghe
ne die in die eewichcyt woont/wiens name is/dye
Heylige / Ick die in die hoochte eñ int heylichdom
wone/eñ bi den genen /die van verslaghenē verne
derden gheest zijn / op dat ic den bedructen moet/
eñ dat gebrokē herte soude heelen/ Want ic en wil
niet ewelijc kijuē/eñ ooc niet altoos grā zijn/ Maer
daer sal van mijn aensicht eenen gheest oft wint
waepen/eñ ic wil adem maken
D Ick wert vander onduecht haers ghiericheyts
verthoornt/eñ ic sloechse/Jc verbolck mi/eñ was
gram/doen si herwaerts eñ ghints ghingē /in dye
omwegē haerder hertē. Mer doē ic weder omme
hare rechte wegē aēsach/so maecte icse gesont/Jc
leydese/eñ gaf haer troost weder omme/eñ den ge
nen die ouer haer liedē rouwe droegē / Jc wil wt
gebreyde lippē scheppē/die daer predikē vrede / vre
de/veyde den genē die verde /eñ den genen die nae
bi zijn/spreect die HEERE /eñ wille gesont maken
Maer die godlosen zijn als die ruysschēde zee / dye
niet stille gesijn en cā /eñ sine goluē werpē slijc eñ
drec wt/also en hebbē ooc die godlosen gheenē vre
de spreect die HEERE

¶ Hi vermaent den propheten dat si neerstelijck ende strē ghelijck haer officie waer nemen / Ende dat si nyet alleen teghen alle lasteringhe des volcs en roepen /maer oock te gen dat betrouwen der menschelijker wercken /Hier wort oock bewesen wat dat rechte vasten is/dat Gode behaecht

Dat.lviij.Capittel *

It seyt die HEERE / roept stoute-
liken (du warachtighe prophete) en
A spaert niet/ verheft dijn stemme ghe
ij. lijck als een basuyne/eñ vercondicht
iij minē volcke hare ouertredinghē /eñ
v. den huyse Jacobs hare sondē/ Want si soecken my
xx dagelicx/eñ willē mine wegē wetē/recht gelijc/oft
een volc ware dat gerechtichz dede / eñ die recht
zijns Gods niet verlatē en haddē/Sy eysschen my
te recht/ eñ si willē met Gode voort recht kijuen/
Waeromme(seggē si)vastē wy/eñ ghi en siets niet
aen?Waer omme doē wi onsen lichaē lidē aē?Eñ
ghi en willet niet merckē
Siet/so ghi vast/ also blijft ooc uwe begheerte
Want ghi en quelt uwe sculdenaers dies nz te min
Siet/ghi vastet alsoe dat ghi ooc twist eñ kijft/Jae
B metter vuyst ooc ongoddelikē slaet/ En vast doch
niet also/gelijc ghi liedē nv doet dattet een gescrey
van v inder hoochte gehoort worde /Meēt ghi dz
mi dit vastē behaghe?dat een mēsche indē dach zijn
lichaē quelle?oft zijn hooft laet hangē gelijc als een
biese?oft in eenen sack inder asschen ligghe?Wout
ghi dat gheuast heeten?eñ eenē dach den HEERE
aēghename?Maer dit is een vasten die ic verkiese/
Laet los die met onrecht aen v verbonden zijn
Laet ledich den welcken ghi beswaert
Schelt quijt die schult der quader comenschappen
Laet vry gaen die ghi benaut
Neemt wech alderley beswaringe
Deelt den hongerighē dijn broot/ eñ dē armē wee
sen leyt in v huys/als ghi eenē naectē siet/dien clee
det/eñ en verbercht dijn aēsicht niet/vā dinē vleesche
Als dā so sal dijn licht opgaē/gelijc als die mor
genstcrre/eñ dijn weluaert sal toenemen/ dijn ghe
rechticheyt sal voor v henē gaē / eñ die heerlicheyt
des HEEREN sal v tot haer nemē/ Eñ als ghy
dā roepē sult/soe sal die HEERE antwoordē/eñ
als ghi roept/so sal die HEERE seggen/Syet/hyer
ben ic *
* Daeromme als ghi niemāden en sult beswa
ren/noch ooc met vingerē wisen /noch qualijc spre
ken/eñ als ghi dē hongerighē dijn siele wtschudt/
eñ die bedructe sielē versadet / Dā sal dijn licht in-
der duysternisse opghaen/ende dijn dōckerheyt sal
zijn als den middach/ Eñ die HEERE sal v altijt
leydē /eñ dijn siele versadē indē dierē tijt/ eñ dijn ge
beēte sterckē/Eñ ghi sult zijn als eenē wel ghewa A
terden hof/eñ gelijc als eē fonteyn adere /die nem
mermeer waters ghebrec en heeft/ eñ het sal door
v getimmert wordē/dat lāge woest gelegħē heeft/
eñ ghi sult eē fundamēt legghē dz altoos bliuē sal/
Eñ ghi sult heetē eē die de thuynen repareert/ende
die de wegē verbetert/datmē daer woonē mach * Wat dē
In diē dat ghi uwe voetē vādē sabbath keeret rechten
also dat ghi niet en doet/tghene dat v behaecht in Sabath
minē heyligē daghe/ so sult ghi tottē lustighē heyli eeren is
gen/eñ heerlikē Sabbath des HEEREN geroepē Deu.xij
wordē/Eñ so sult ghi dē seluē prijsen/als ghy nyet i.Re/xv
en doet/na dine voornemē/ noch dinē wille en soec Ozee.vi
ket noch dine woordē en spreecst / Als dā sult ghy Pro.iij.
lust hebbē indē HEERE/ eñ ic wil v in die hoochte
opter aerdē latē vliegē/ eñ ic wil v spijsen met dye
erffenisse Jacobs dijns vaders/Want dē mont des
HEEREN heeftet belooft

Inden voorghaende capittel hebben haer die Joden beclaecht/dat God haer niet en verhoort /dien antwoort hy hier ende seyt/oorsake dat ick v niet en verhore /ten is nz van minen twegħen/maer uwe ontrouwe godloosheit ende schalcheit doetet

Dat.lix.Capittel A

Iet/die hāt des HEEREN en is nz
afgehouwē/oft vcort also dat si nyet
gehelpē en can/eñ zijn oorē en zijn nz
verstopt/ dat hi niet hooren en mach
Maer uwe sondē scheydē v eñ uwen
God vā malcāderē /Eñ dine sondē verbergē zijn
aēsicht vā v/ dat ghi niet verhoort en wort/Want dij
ne hādē zijn met bloede besmet/eñ v vingherē met rom big
onduechde/Dijne lippē sprekē logenē/eñ uwe ton
ge seyt dat onrecht is/Eñ daer en is niemāt die vā
der gerechticheyt predict/noch die met die waerhz
oft trouwe rechte /Eē yegelijc betrouwet op ydē
le dingē/eñ dēct bedroch/Si ontfangē moeyte/eñ
barē ongeluc.Si bruedē Basiliskē eyer wt /eñ we
uen spinnē webbe/Die vā haren eyerē etet die ster
uet/eñ diese in twee tredet /so coemt daer een ader
wt. Haer spinne web en dooch tot ghene clederen/
eñ haer werc en diēt niet te deckē / want haer werc
is moeyte/eñ in harē hādē is boosheyt.Hare voetē
lopen totten quade / Eñ si zijn snel om onsculdich
bloet te stortē. Hare opstellē is een boos gedacht/
eñ harē wech is enckel ongeual eñ verderuinge/si
en kēnē dē wech des vredē niet /eñ daer en is geen
recht in hare gangē/haer wegē zijn verwerret/dat
so wie daer op gaet/vanden vrede niet en weet
Daer om is dat recht so verre vā ons/eñ wi en B
verrigē die gerechticheyt niet.Wy verwachtē op
dat licht/siet/so werdet duyster/op dē morgē schijn/
siet/so wādelē wi int dōcker/Wi tastē aē den want

ende oock vruechden olye voor dye droeffenisse/ gelijc die blinde/wi tastē als de gene/die geē ogen en hebbē wi stotē ons indē middach/als oft waer inder schemeringe/wi zijn indē duisterē/gelijc die doodē/wi morrē alle gelijc die beyrē/eñ trucrē zō der ophouden gelijc die duuē/Als wi optrecht v=wachtē/so en ist nergēs/op die salicheit/soo is die verre van ons

Wãt onser ouertredigen zijn te veel voor v/eñ onse sondē antwoorden tegē ons/Wãt wi mocstē onse ouertredingē bekēnē/eñ onse misdadē wetē (te wetē)dat ouertredē eñ liegē tegē den HERE eñ dafwallē vã onsen God/gewelt/eñ verraderis=sche opstellingē bedriuē/eñ inder hertē valsce ver=sierde sakē voor te neinē/daer om is ooc dat recht te rugge geweke/eñ die gerechtichz is verre afge tredē/Wãt die waerheit is opter stratē geuallen eñ dat louter eñ claer en mach niet te voorschijn co men/Ja die waerheyt wort geuãgē geleget/eñ so wie hē vãdē quadē aftrect/die moet alle mãs roof zijn. Sulcs siet die HERE eñ het en behaechde hem niet/datter nergens recht en is/eñ hi siet/dat

C ter niemãt en is/die medelidē hadde/eñ het vdroot hē/Daerom beholp hi hē selfs met sinē arm/ende verliet hē op sine gerechtichz/wãt hi tooch die ge=rechticheit aē gelijc eē pãtsier/eñ hi sette dē helm des salicheyts op zijn hooft/Ende hi tooch aē dye wrake als eē cleet/eñ hi clede hē metter zeloerscer ernstiger liefde/gelijc met enē mãtel/als die gene die sine wederseggers met thoorne betalē wil/eñ sine viãdē vergeldē/Ja dē eylandē(oft heydenen) wil hijt lonē op dat den name des HEREN ont sien worde vãdē nedergãc/eñ sine heerlichz vãden opganc der sonnē. Wãt hi comē sal als eenē viãde likē waterstroom dien die wint des HEREN be roert heeft/Eñ diē van Zion sal een verlosser co=men/eñ den genē die haer in Jacob vã sondē kee=rē/spreect die HERE/eñ ic/spreect die HERE/ make sulckē verbont met hem/Minē gheest/ dye bi v is/eñ mine woordē die ic in dinē mont gegeuē hebbe die en sullē vã dinen mont niet wijckē/noch vãdē mõt dijns zaets eñ kints kinderē spreect dye HERE van nv aen tot inder eewicheyt.

¶ Hi vermaent allen die Gods woordt bemmnen /dat sy haer bereet maken /met vruechde die ghenade Goodts te bekennen/Maer so wat hier van Hierusalem ende andere lichamelike dinghen verhaelt wort/dat wort door een ho ger verstant van die roepinghe der heydenen verstaen.

A Dat.lx.Capittel ✠

Staet op Hierusalē/weest blinckende Wãt dijn licht coēt/eñ die heerlicheit des HEREN gaet op ouer v/Wãt siet/wãneer die duysternisse dat aert=rijc/bedect/eñ die donckerhz die wolc ken/so sal die HERE ouer v lichtē/eñ sijn heerlic heit sal ouer v schinē/eñ die heidenē sullē in dinen lichte wãdelē/eñ die volcken in die claerhz die ouer v opgaet/Heft op v ogē eñ siet rontomme/dese al le versamē haer eñ comē tot v/Dine sonē sullē vã verre comē/eñ dine dochterē sullē vã alle sidē tot v comē. Dã sult ghi dinē wellust siē/eñ wtbrekē/eñ v herte sal hē verwonderē eñ wtbredē/als die me=nichte des meyrs tot uwaerts treet/eñ die macht der heidenē tot v coēt/Die menichte der Kemelen sal v bedeckē/die lopers(oft Dromedariē)wt Mi dian eñ Epha/si sullen wt Saba alle comen/gout eñ wieroot brēgē/eñ des HEREN lof vercondi=gē.*Alle dat vee in Kedar sal tot v vgadert wor=dē/Die rãmē Nebaioth sullē di dienē/si sullen op minē aēgenamē outaer gheoffert wordē/wãt ick wil dat huys mijnder heerlicheit vercierē

Welc zijnse/die daer vliegē gelijc als die wolc=kē eñ gelijc die duuē tot harē vēsterē vliegē?Die ey B lãdē vwachtē op mi/eñ die meyrscepē vã lãgs her waerts/op dat si di vã verre dine sonē toebrengen mochtē tasmē met haer/ gout eñ siluer ter eerē dē name des HEREN dijns Gods/eñ den heyligen in Israel/die v heerlic gemaect heeft/die vreēde sul lē v muerē timmerē/eñ haer coningē sullē v dienē Wãt in minē toorne slae ic v/eñ allst mi belieft/ so ōtferme ic di wederō/eñ v poortē sullē sond onv=laet opē staē/eñ noch dach noch nacht toe geslotē wordē/op dattet heyr der heydenē tot v gebracht eñ hare coningē tot v gestiert wordē/wãt een ye=gelic volc oft conicrijc dz v niet dienē en wil/dat sal vgaē/eñ mettē sweerde vwoest wordē/Die heer=lichz Libani sal aē v comē/Die Ciprešbomē/Ced=C bomē/eñ boschbomen(oft palmbomē)deē mettē ãderen/om te vcieren die plaetse mijns heylichdōs Wãt ic wil die stede mijder voeten heerlic maken

Die v vdruct hebben die sullen neđ gebuicht tot v comē/eñ alle die v bescimpē /die sullē v te voet vallē/Eñ mē sal v heetē die stat des HEREN/dz heylige Zion Israels wãt daerō dat ghi vlaten eñ gehaet zijt geweest/datter ooc niemãt door gereist en heeft/daer om wil ic v tot een eewich playsant makē/eñ tot eē vruechde inđ eewichz/Du sult dat melc vãdē heydenē suygē/eñ die borstē der conin=gē sullē v voedē/op dat ghi weet dat ic die HERE bē/v salichmaker/eñ ic die machtige in Jacob ben dijn verlosser. ¶Voor dat metalē wil ic gulden werc brēgen/eñ in die stede des ysers het siluerē/ voor dat houtē metael/eñ voor dz steenē yser/Eñ ic wil makē dz dine vorstheren vrede leerē sullen/ eñ dine scouteden(oft officierē)gerechtichz predi=ken/Mē en sal geē violēcie meer hooren in dinen lãde/noch ongeual/oft hertsen leet/vinē dinē pa=lē Mer v murē sullē salichz/eñ v poortē Gods lof heetē/Die zonne en sal nz meer v dach licht zijn eñ dz licht der manē en sal v nz meer lichtē Maer die HERE selfs sal v een ewich licht zijn/Eñ v God sal dinē prijs zijn. Dijn zonne en sal nz meer ond gaē Noch dijn mane dē scijn vliesen/wãt die HERE sal dijn ewich licht zijn/eñ v truerige dagē sullē een eynde hebbē/Eñ v volc sal enckel oprecht zijn/eñ si sullē dz aertrijc ewelic besittē/ als die ghene die de bloeme vã mijnđ plãtinge zijn/eñ een werc mijnđ hãdē/dies ic mi beroemē sal/Wt dē cleenstē sullen der duisēt werdē eñ wt dē slechtē eē machtich volc Ic die HERE wil sulcs corts tot sijnđ tijt bescickē A

Dat.lxi. Capittel.

Die geest des HEEREN Gods is by my Daerom heeft mi die HERE ghesalft/eñ enē heeft mi gesondē dē armē te prediken/ dat ic die gebrokē gewōde hertē vbindē soude/eñ den geuãgē die vlossinge soude vcondigē/eñ dē gebon dē kercker openē soude eñ te vcondigē een aenge naē iaer des HEREN/eñ enē dach đ wrakē ons Gods/eñ te troostē alle trurige/dz ic dē bedructē tot Zion gheuen soude voor dat stof een schoonte

Dat ficie enē phet dwel pricip lic in stou is. Luce.

Eñ dat cierlic gewaet voor enē swarē geest/op dz
si genoēt mogē wordē bomē der gerechticheyt/eñ
plātē des HEEREN/vādē welckē hi hē beroemen
mach/si sullē die oude woestinē bouwen/eñ so wat
in voortiden v destrueert is op brenghen/die v woe
ste stedē die vā veel geslachtē leech gelegen hebbē/
sullē si vernieuwē. Die vreemde sullē staen eñ uwe
vee weydē/eñ die wtlādighe sullē uwe ackerliēden
eñ wijngaerdeniers zijn/ Maer ghi sult Priesters
des HEEREN geheetē worden/eñ men sal v diena
rē ons Gods noemē/Eñ ghi sult der heydenen ha
ue genieten/eñ in haer heerlicheyt sult ghi v beroe
mē/Voor v versmaetheyt salder tweuout comen/eñ
voor die scāde sullen si vrolic zijn op harē acker/wāt
si sullē tweeuout besittē. Eñ in haren lāde sullen si
die eewige vruechde hebbē/Wāt ic bē die HEERE
die dat recht lief heeft/ eñ die der roouers brantof
B fer hate/ Eñ ic wil doen dat haer loon sal seker(oft
gewis)sijn/Eñ eenē ewigen bondt wil ic met haer
makē/Eñ men sal haer zaet kēnen onder die heyde
nen/eñ haer nacomelingē onder die volcken/ Also
dat wie se sien sal/die salse kēnen/dat si een saet zijn
geseegent vanden HEERE
Ic verblide mi inden HEERE/Eñ mijn siele is
vrolic in minen God/Wāt hi sal mi aentrecken dz
cleet der salicheit/eñ metten mātel der gerechticheyt
bedecken. Gelijc als een bruydegō met zijn cieraet
eñ als een priester in zijn pronkerie/eñ ghelijck als
een bruyt in haer fraeyheyt/so sal hi mi vercieren.
Wāt gelijc dat aertrijc zijn vruchte brenct/eñ dē hof
zijn saet voortbrenct/also sal die gerechticheyt eñ prijs
opgaē voor alle heidenē wt dē HEERE der heirscarē

¶ Die propheet en sal niet ophouden te roepen/waerscou
wen/ende vermanen tot datter licht der ghenaden opgaet
in Sion Dat.lxij. Capittel

A Om Zions wil en wil ick niet swighen
Eñ om Hierusalems wille/ so en wil
ic niet ophouden/tot dat hare gherech
ticheyt op gaet gelijc als een claerheit
ende dat haer salicheyt als een toortse
berne/op dat die heydenen dijn gerechticheyt sien/
eñ alle coningen dijn heerlicheyt. Eñ ghy sult met
enen nieuwē name genoēt wordē/den welckē des
HEEREN mont noemen sal/Eñ ghi sult een scoon
croone inder hant des HEEREN/ eñ eenen crans der
eeren inder hāt dijns Gods zijn/Men en sal v niet
meer die verlatene/noch v lant niet meer dat woeste
heeten/Maer men sal v minē lust aen haer(oft mijn
aengename)heeten/eñ v lāt/het heeft enē here(of
een beloofte/Wāt die HEERE is v gonstich/eñ dij
nen lāde wort enen mā opgeslagen(oft toegeseyt)
Wāt gelijc als een jongelinc een maecht te houwe
lic neēt/also sal God hē seluen dine sonē te houwe
lic verseckeren/ Eñ gelijc als hem een bruydegom ver
blijt vā zijnder bruyt/also sal hē v God vā v verbliden
B O Jerusalem ic wil wachters op dine mueren be
Ep.v. stellen/die den gāschen dach eñ den gāschen nacht
nz stille swigen en sullen/maer des HEEREN sullē
gedenckē/op datter bi v geen swigē en si/ noch ghy
vā hem nz en swijcht/ter tijt toe/dat Jerusalem be
reedet wort/ eñ geset tot enen prijs opter aerden.
Die HEERE heeft bi zijnder rechter hant geswo
ren/eñ bi sinen sterckē arme/Ic en wil voort aē nz
meer dijn corē dinē viādē te eten geuē/noch oock di
nen most/dien ghi bearbeyt hebt/ dē vrēden niet la
ten drinckē/Maer diet ingeuoert hebbē/die sullent
oock etē/eñ den HEERE louē/Eñ dien ingebrocht
hebbē/ die sullen hem drinckē indē voorhoue mijns
heylichdoms. C ¶ Gaet henen eñ wijct/door der
poorten beredet dē volcke dē wech/maect die stra
ten/maect die banē/ruymt die steenē wt den wege
steect op dat venlijn tegē die volcken/siet/die HE
RE laet hē horē tot aē die eynden der werelt/Seg
ghet der dochter Zion/Siet/dijn salicheyt coemt/
siet/hi brēct sinen scat met hem/eñ sinen loon is nv
voor hē bereet/Men salse noemen dat heylich volc
die verlosste des HEEREN/Eñ men sal v heeten
Die besochte eñ niet die verlatene stadt

¶ Die propheet vermaent dat volc dat si den toecomende
salichmaker aen nemen souden ende danckbaer zijn.
Dat.lxiij. Capittel

Wie is dat/die daer vā Edom coēt/mz A
geuerwde cleederē vā Bosra/die so
costelic gecleet is/eñ die met al sijnder
cracht daer henen swenst/Ic bent(sal
hi seggē)die gerechticheyt leert/eñ ic
ben een Vorste om te helpē(dā salmē seggen)waer
om is dā dijn cleet so root/eñ dijn gewaet ghelijc als
den genen die inder wijnpersse tredet/Ic hebbe
(sal hi antwoordē)die wijnpersse aleen getredē/eñ
daer en was onder alle den volcken een mā niet bi
mi/Ic hebbe(mijn viāden)in mijn toornicheyt ge-
perst/eñ in mijn grāschap vertreden/Daer af heeft
haer bloet mijn cleder bespregt/ eñ hebbe also alle
mijn gewaet vuyl gemaect/Want ic hebbe eenen
dach der wrake voor mi genomen/eñ dat iaer dye
mine te verlossen dat is gecomē/ Wāt ic sach ront
omme mi/eñ daer en was niemāt die mi holpe/eñ
ic was veruaert/eñ niemant en onderhielt my/Met
mijn rechter hāt moest mi helpē/eñ mijn gerechtic
heit onderhielt mi/Daer om heb ic die volckē vertre
den/in mijnder grāscap/eñ hebse vocht gemaect in
minen toorne/ eñ ic heb hare victorie ter aerden
neder gestoten

Als die propheet vertelt heeft het ghewelt/ende dye
weldaden des salichmakers/soo seyt hi God den HERE
lof ende danc. Ende met groote suchtinghe ende heeter aē
dacht roept hi die toecomst ons verlossers
Dat.lxiiij. Capittel

Ic wil die goedertierenheyt des HE A
REN gedēckē/Eñ des lofs des HE
REN in alle dat ons die HEERE ge
sconckē heeft/eñ der groter weldadē
aē dē huse Israels/ die hi haer gedaen
heeft door sine barmherticheyt eñ grote goetheyt.
Wāt hi sprac/si zijn ym met mijn volc/kinderē
die niet valsch en zijn/eñ daeromme was hi hare sa
lichmaker. So wie haer benaude/die benaude hē Exo.
oock/Eñ die Enghel die voor hem is/die halp haer xiiij
hi verlostese daer omme/dat hise lief hadde/ende
haer spaerde. Hi namse op/ eñ droechse altijt vā
outs her. Maer si vertoorndē eñ verstoordē sinen
heyligen gheest/Daer om wert hi haer viant/ende
street tegē haer. Eñ hi gedacht opten voorledenen
tijt/op Moysen/die onder zijn volc was.
Waer is dā nv die se wt den meyr leyde/metten
herders zijnder cuddē/Waer is hi die sinen heyligē
gheest onder haer ghaf/Dye Mosen bider rechter
hāt leyde/door sinen heerlikē arm/Die de wateren
voor haer deelde/op dat hi hē eenē eewigē naē sou
de maken. Diese in die diepte voerde/ ghelijc een

perst int wilde geuoert wort/ eñ niet en struyckel
den/ gelijc een dier dat int velt henē gaet/ dwelcke
B dē geest oft adē/ des HEEREN drijft. Also hebt
ghi oock v volc geleit/ op dat ghi v eenē heerlikē na
me sout makē. Daeromme siet nv vādē hemel
af/ eñ besiet die wooninghe dijns heylichdoms eñ
dijnder heerlicheyt. Waer is nv dine ȝeloersche
ernstige liefde? dine macht? dȝ dine grote heerlicke
bermherticheyt haer ons hart tegen mi hout
Ghi zijt doch onse vader/ want Abrahā en kēt
ons niet/ eñ Israel en weet vā ons niet. Mer ghy
sijt onse vader eñ verlosser/ van outs her is dinen
name. O HEERE waer om laet ghi ons dolē van
dinē wegē? Eñ ons herte verharden/ also dat wi v
niet en ontsien? Wort doch weder om met ons
eens/ om dijnre dienaers wille/ die wt den geslach
ten dijns erfdeels zijn. Si besittē schier gāsch eñ
al dijn heylich volc/ Dine viandē vertredē dijn hey
lichdom Wi sijn gelijc als voormaels/ doen ghi
C ouer ōs niet en regneerde/ eñ recht oft wi na dinē
name niet genoemt en ware. Och oft ghi dē he=
mel scheurde eñ voert daer af/ Ja dȝ die bergē om
dijnre tegēwoordichȝ smeltedē/ gelijc als een heet
water/ vādē crachtigē viere verstedt. Op dat di
nē name onder dine viādē bekēt worde/ Eñ dȝ die
heydenē voor v beuē moetē. Door die wonderli=
ke wercken die ghi doet/ daermē nȝ op en vermoe
det/ doē ghi daer af daelde/ eñ als die bergē ōsmel
teden Want eet vā aēbeghinne der werelt niet ge
hoort en is/ noch mettē orē vernomen/ noch oock
geē oge gesiē en heeft/ wtgenomē v/ O God allēe
wat ghi den genen doet/ die op v betrouwen
Ghi helpt dē genē die met vruechdē recht doet
eñ die dijnre wegē gedachtich zijn. Siet hoe wel
ghi vertoornt waerste/ doē wi sondichdē/ eñ ooc
lāge daer in bleuē/ maer ons wert nochtās gehol=
pen. Mer nv sijn wi alle gader ghelijc onreyne/
eñ alle onse gerechtichedē zijn gelijc eē maēsiecker
vrouwē cleet. Wi zijn alle verwelct gelijc die bla
derē/ eñ onse sondē nemē ons wech/ ghelijc als die
wint. Daer en is niemāt die dinē name aēroept
noch hē schict/ dat hi v vercrigē mochte. Daer om
verberchstu dijn aēsicht voor ons/ eñ laet ōs in on
se sondē versmachtē. Maer nv O HEERE du
bist onse vader/ Wi sijn leē/ eñ du bist die potbac=
D ker/ eñ wi alle sijn dwerc uwer hādē. O HEE=
RE en wilt doch niet te seer toornich wesen/ Noch
en gedēct der sondē niet ewelikē. Siet doch dat
aē/ dat wi alle v volc sijn. Die stedē ws heylich=
doms liggē woest/ Zion is woest geworden/ ende
Jerusalē is een woestine. Dat huys onser hey=
licheyt eñ heerlichȝ/ waer in onse vaders v gelooft
hebbē/ dat is mettē vier verbrāt/ Ende al wat wy
schoons hadden/ dat is te schāde ghemaect Wilt
ghi O HEERE bouē dat alle v niet latē verbidden
maer swigē/ Eñ ons bouen die mate castijen

¶ God die HERE antwoort den Propheet/ die indē per
sone des volcs gebeden heeft Dat. lxv. Capittel.

Ick sal gesocht wordē vādē genē dye
na mi niet en vraechdē/ Jc sal geuon
A Roma x den wordē/ vandē genē/ die my niet
en sochtē/ Dā sal ic tottē heidenē seg
gen/ die minē name niet aē en riepē/
Hier bē ic/ hier ben ic/ Wāt dē gāschen dach strec
ke ic mijn hādē wt/ tot eē ongehoorsaē volc/ dwelc
na sine gedachtē wādelt/ eñ op eenē wech die niet
goet en is/ Eē volc dat mi voor minen ogen toornt
altoos/ Si offerē indē houē eñ wieroockē op die ti
gelsteenē outarē/ si woonē onder die grauē/ eñ lig
gen (ouer nacht) in die holē/ Si etē verkēs vleesch
eñ hebbē onreyne soppē in hare potē (oft vatē) eñ
sprekē/ als ghi haer genaect/ blijft thuys/ eñ en ra=
ket mi niet/ oft ic soude v heyligē/ Sulcke sullē enē
rooc wordē in minē thoorne/ eē vier dat dē gāscē
dach (dats ewelic) bernen sal/ Siet/ het staet voor
minē aēsicht gescreuē/ Jc en sals niet vergetē/ mer
betalē/ Ja ic wilt haer in harē schoot loonē/ beyde
haer misdaet/ eñ haerder vaderē misdaet/ deē met
ten anderē/ seyt die HEERE die op die bergen ge=
wierooct hebbē/ eñ mi op die houelē bescimpt heb
ben/ Jc wil haer wederom metē haer oude werc=
ken in haren schoot
Also seyt die HEERE/ gelijc alsmen most in eē
der druyuen vindt/ eñ spreect/ En verderuet niet/ B
wāt daer is een segeninge in/ Also wil ic om mijn
der dienarē wille doē/ op dat icse niet alle en vder
ue/ Maer ic wil wt Jacob een saet doen wassē/ eñ
wt Juda die minē berch besitte/ Wāt mijn wtuer
corē sullē hē besitten/ eñ mine dienaers sullē daer
woonē/ Eñ Sarō sal een kope voordē beesten sijn Deu.
eñ dat dal Achor een stallinge werdē minē volcke Leui.
dat mi gesocht heeft/ maer ghi die den HEERE
verlaet/ eñ minē heyligē berge vergetet/ Eñ ghy
rechtet enē disch oft tafel op dē Gad/ Eñ dē Me=
ni schēct ghi dē drācoffer rijckelic/ Daer om wil ic
v mettē sweert scattē eñ tellē/ Ja dat ghi oock alle
sult moetē buckē/ om gedoot te wordē/ wāt als ic
riep/ so en antwoorde mi niemāt/ eñ als ic sprac so
en hoorde ghi mi niet/ Maer ghi dedet dat mi niet
en behaechde/ Eñ ghi vcoort dȝ mi niet en beuiel=
Daerom spreect die HEERE der heydenen al C
so/ Siet/ mine knechtē sullē etē/ mer ghi sult hon=
ger hebbē/ Siet/ mine dienaers sullē drinckē/ mer
ghi sult dorst lidē/ Siet mine knechtē sullen vrolic
sijn/ mer ghi sult bescaēt wordē/ Siet/ mine knech
ten sullē wt vrijer herte juychē/ mer ghi sult vā be
droeftheit des herte roepē/ eñ vā iāmer huylen/ eñ
uwē name sult ghi minē wtuercorene tot enē eet
latē/ Eñ die HEERE der heydenē sal v doodē/ eñ
sal sine knechtē met enē anderē name noemē/ also
dat so wie hē seluē segenē (oft beroemē wil) opter
aerdē/ die sal hē indē warachtigē God segenen/ eñ
so wie sweerē sal opter aerden/ die sal bidē gerech
tē God sweerē/ wāt den voorgaende angst is ver
geten/ eñ die sijn van minen ogen verborgen
Want siet/ ic wil eenen nieuwen hemel/ eñ een
nieuwe aerde sceppen/ also datmē dē oudē nȝ meer
gedēckē en sal/ noch ter hertē nemē/ Maer si sullē
haer ewelic vblijden/ eñ vrolic zijn/ ouer tgene dȝ ick
sceppen sal/ Wāt siet/ ic sal Jerusalē maken tot een
der bliscappen/ eñ haer volc tot vruechde/ Eñ ick
wil vrolic sijn ouer Jerusalem/ eñ mi ouer mijn volc
vblijden/ Eñ die stemme des weenens/ noch die stem
me des clagens en sal daer niet meer in ghehoort D
worden/ Eñ daer en sullen gheen kinderen meer
zijn/ die haer dagen niet en vervullen / ofte ouden
die haer iaren niet en veruullen / Maer die kinde=
ren vā hondert iaren sullen steruen / Eñ die sonda
ren vā hondert iaren sullen veruloect sijn/ Si sul=
len huysen timmerē eñ bewoonen/ Si sullen wijn

gaet ackers bouwen/eñ die selue vruchte eten/Si
en sullen niet bouwen dat een ander bewoone/eñ
niet planten/dat een ander ete. Want die daghen
mijns volcs sullen sijn/als die dagen eens booms.
Eñ dat werc haerder handen sal out worden bi mi
nen wtuercorenen/Si en sullen niet te vergeefs ar
beyden/noch si en sullen geen ontidige geboorten
baren/ Want si zijn dat saet der geseeghender des
HEREN/eñ hare nacomelinghen met haer/Eñ
het sal ghescheiden/ Eer dat si roepen so wil ic ant
woorden /Eñ als si noch sprekende zijn /so wil icse
verhooren /Dye wolf eñ dat lam sullen bi malcan
deren weyden/Die leeuwe sal stroo eten/gelijc als
een rundt/Eñ die slange sal aerde eten/ Sy en sul-
len geen scade doen/noch yet verderuen/op minen
ganscen heyligen berge/spreect die HERE

¶ Hyer worden alle wtwendighe ceremonien der Joden verworpen/Ende den gherechten ende warachtigen Gods dienst bescreuen Dat.lxvi.Capittel

A Alsoo seyt die HERE /Den hemel is
...o bij minẽ stoel/ eñ die aerde mijn voetbãc
...biij ke /Wat ist dã voor eẽ huys dat ghy
...xxix mi timmerẽ wilt? Oft welcke sal dye
plaetse zijn daer ic woonẽ sal? Want
mijn hãt heuet al gemaect/so wat daer ys/seyt die
HERE/Wiẽ sal ic dan aensien? Die van eenen al
lendigen vernederden eñ gebrokenen geest is eñ
die mine woordẽ vreest/Wãt so wie mi eenẽ osse
slaet/die eert mieſſẽ als die eenẽ mẽsce doot/Wie
een schaep offert/dat is oft hi enen hont worch de
Dye spijsoffer brengt / dat is / als oft hy verkens
bloet offerde Wie des wieroockẽs gedenct / dats
als die dat onrecht prijst/Alsulcs verkiesen si in ha
re wegẽ /eñ haer siele heeft aen sulckẽ grouwel eẽ
welbehagen Daerom wil ic ooc aen haer spotterie
een behagen hebben /tgene dat si vreesen / dat wil
ic ouer haer laten comen/Wãt doen ic riep/en ant
woorde mi niemant/Eñ doen ic sprac/en hoorden
B si niet/Mer si deden boosheyt voor minen oogen
ende vercoren dat mi mishaechde

Hoort dat woordt des HEREN/ ghi dye zijn
woort ontsiet/ Uwe broederen dye v haten eñ dye
v om mijns naems wille verstoten (oft afscheydẽ)
die seggẽ tot v/Laet dẽ HERE hẽ selfs groot ma
ken(oft laet hem verschijnẽ)dat wy uwe vruechde
sien/Maer si sullen te schande comen/Want men
sal een stemme hooren des gedruysschs inder stadt/
een stemme vanden tempel/een stemme des HE-
REN/die sinen vianden betalen wil

Die vrouwe baert/eer dat haer des kints wee
coemt/Si heeft ghebaert een knechtken /eer haer
des kints noot dringt/Wie heeft sulcs oyt ghesien
oft gehoort? Bringt dat aertrijc ooc voort op eenẽ
dach? oft wort daer ooc eenich volc tsamẽ ghelijck
gheboren? ghelijc als Zion hare sonen sonder wee
baren sal? Soude ic die ander ontsluyten dye baermoe-
der breken eñ niet selfs baren? seyt dye HEERE
Soude ic die andere laten baren / eñ selfs besloten
zijn/seyt dijn God

Verblijt v met Jerusalem/eñ weest vrolic ouer
haer/ghi alle die haer lief hebt / Verblijt v mz haer
alle ghi die om haren wille droeuich ghewee st zijt/
Wãt ghi sult daer voor troost suygen vã haerẽ bor
sten/ende sult sat worden. Ghi sult daer voor suy-
ghen ende v vermaeckẽ van dye rijcheyt haerder
macht/Want also spreect dye HEERE / Syet ic
verbreede den vrede bi v/ghelijck als eenen water
stroom/eñ die macht der heidenen ghelijc een ouer
uloeyende beke/Dã sult ghi suygen/eñ aenẽ borstẽ
oft sidẽ gedragen worden/eñ op die knien salmen
met v troetelen(oft spelen)ic wil v troostẽ /ghelijc C
die moedẽ haer kint troost(als hem wat quaets ge-
schiet is) Eñ ghi sult ooc in Jherusalem vertroost
worden/als ghi dat siet/so sal uwe herte verbliden
eñ v gebeente sal groenen gelijc als dz gras/dã sal
die hant des HEREN bekent worden sinen dye-
naren/eñ sinen thoorne sinen vianden

Wãt siet/die HERE sal mettẽ vier comẽ/eñ si
nen wagen sal eenen draeywint gelijc zijn / op dat
hijt vergelde inder wraken zijnder gramschappen/
eñ sinen thoorne in eender vier vlammen/wãt die
HERE sal alle vleesch metten viere eñ met sinen
sweerde oordeelen/ eñ der ghedooden des HE-
REN sal een groote menichte zijn / want si haer
selfs gewijdet (oft gheheylicht eñ gereynicht)heb
ben inden houen/daer nae die onder malcanderen
vercken vleesch geten hebben/muysen / eñ andere
grouwelen/die sullen tsamen wech genomen wer
den seyt die HERE

Want ick wil comen eñ vergaderen hare werc
ken eñ gedachten/tsamen met alle heydenen ende
tongen/dat si comen eñ sien mine heerlicheyt/Eñ
ick wil een teeken onder haer lieden gheuen/ende
die sommige van haer die verlost zijn/seynden tot
ten heydenen aent meyr /in Ciliciã/ Aphricam/eñ
Lydiam/daer men metten bogen schiet/in Italiam
eñ Griecken lant/ Eñ in die verheyt tot den eylan
den(oft heydenen) die niet van mi gehoort en heb
ben/eñ die mine heerlicheyt niet gesien en hebben/
die sullen mijn eere onder dye heydenen vercondi
gen/Eñ si sullen alle die broederen wt alle volcken
den HERE brenghen tot een spijsoffer / op peer
den eñ wagens/eñ op rosbarẽ /op muylen eñ kar
ren/ te Jerusalem op minen heyligen berghe/ seyt
die HERE / ghelijc als dye kinderen Israels den D
spijsoffer brengen in suyuere vaten inden huyse des
HEREN

Eñ ic wil wt den seluen nemen priesteren ende
Leuiten seyt die HERE/Want gelijc als die nieu
we hemelen eñ die nieuwe aerde die ic make/voor
mi staende sullen bliuen/seyt die HEERE/Alsoo
sal ooc uwe zaet eñ name bliuen/ Eñ die eene nieu
we mane sal aen die andere zijn / eñ den eenen sab
bath aen den anderen/Ende alle vleesch sal comen
om mi te aenbeden/spreect die HEERE/Ende si
sullen wtgaen om te besien die dode licha
men die tegen mi gedaen hebbẽ /want
harẽ worme en sal niet steruen/
noch haer vier en sal niet wt
gebluscht worden/eñ si
sullen allẽ vleesche
eenẽ grouwel
sijn

¶ Hier eynt die prophect Jesaia

ℭ Hier beghint
Die propheet Hieremia

ℭ Na die verclaringhe der coningen ende des tijts inden
titel begrepen so bewijst die prophete hoe hi geroepen eñ
wt gesonden is   Dat.J.Capittel

A
iiii.regū xxij. Dit zijn die gesciedenissen eñ predikī
ghen Jeremie des zoons Hilkie des
priesters/een vā diē die tot Anathot
indē lāde Benjamin woondē/als die
HEERE eerstwerf met hē gesprokē
heeft/indē tijt Josie des soons Amō des coninces
iiii.regū xxv. Juda/indē.xiij.iare zijns coninckrijcs / Eñ duerde
oorte totte tidē Joakim des coninces/des zoons Jo
sie/des coninces Juda. Eñ tot dat die elf iaren Ze
dekie des zoons Josie des coninces Juda veruult
warē/als Hierusalē ingenomē wert inder vijfster
maēt. ℭ Eñ dat woort des HEEREN gescīede
tot mi/eñ sprac/eer ick v in des moeders lichaē be
reyde/so kēde ic v/eñ ic heb v geheylicht/eer ghi vā
der moeder ghebozen waerste/eñ heb v tot eenen
propheet geset eñ vercozē onder veel volcken
Eñ ic seyde och HEERE HEERE/ick en dooch
niet om te predikē/wāt ic bē noch te iōc/ Doē ant
woorde mi die HEERE/En segt niet ic bē eē kint
Wāt ghi sult gaē/so werwaerts ic v seinde /eñ pre
dikē/al dat ick v beuele/en weest van haer niet ver
uaert/wāt ic bē bi v/dz ic v vlosse/spreect die HE
B RE/Eñ die HEERE stac zijn hāt wt/eñ roerde mi
Het pre nē mont/eñ seyde tot mi/siet/ic geue mine woor=
dict am dē in dinē mont/siet/ic sette v hedē op desen dach
bacht dz ouer volckerē eñ coninckrijcken/op dat ghi wtroe
gaet bo= det/in stuckē breeckt/verderft/eñ vernielt/eñ dat
uen al/ ghi sticht eñ plant.
wāt het Eñ dat woort des HEEREN gescīede tot mi
straft eñ eñ sprac Jeremia/wat siet stu? Jc seyde/Jc sie een
troost wacker roede/Eñ die HEERE seyde tot my/Ghi
hebt te recht gesiē/want ic wil wacker zijn ouer
mijn woort/dat ict doe

Eñ dat woort des HEEREN gescīede andwerf
tot mi/eñ seyde/wat siet stu? Jc seyde ick sie eenen
heet siedēde pot vādē Noordē herwaerts? Eñ die
HEERE seyde tot mi/Vādē Noordē sal dat onge-
luc comē ouer alle die indē lāde wonē/Wāt siet ic
wil roepē alle vorstē indē coninckrijkē Noortwaerts
seit die HEERE/Eñ si sullē comē/eñ haer stoelen
settē voor die poortē te Jerusalē/eñ ront om dye
muerē henē/eñ voor alle die stedē Juda/eñ ic wil
dat oordeel ouer haer latē gaē/om alle haerē boos
heits wille/datse mi verlatē/eñ wieroekē anderē
godē/eñ dat si aēbiddē dwerc haerō hāden/ Daer
om gordet dine lēdenē/eñ maect v op/eñ prediket
haer/al dat ic v beuele/en weest niet versaecht van
haer/wāt ic en wilt niet dat ghi v veruaert/want
ic wil v hedē makē tot eē vaste stadt/eñ tot eē yse
ren pilaerne/tot enē metalē muere/indē gāschen
lāde tegē die coningē Juda/eñ tegē hare Vorsten C
tegē hare priesters/eñ tegē dat volc indē lāde/ Al
so oec al stredē si alle tsamē tegen dy/so en sullē si
nochtās v niet vwinnē/wāt ic bē bi v seyt die HE
RE/dat ic v verlosse. ℭ Eñ dat woort des HE
REN gescīede tot mi/eñ seyde/Gaet henē/eñ pre
dict opēbaerlic te Jerusalem/eñ segt/Alsō spreect
die HEERE/ick bē gedachtich der weldaet die v in
dijnder iuechdē gesciede/eñ der liefden die ic v be-
wees/doē ghi noch scoon waert doē ghi mi volch
de in die woestine/indē lāde daer men niet en saeyt
doē Jsrael dē HEERE geheilicht wert/eñ zijn eer
ste vrucht. Alle die Jsrael atē (oft verslōdē) die zō
dichdē/eñ ongeluc quā ouer haer/seit die HEERE D

ℭ Die HEERE thoont den volcke sijn trouwe liefde/en-
de vrientscap   Dat.ij.Capittel.

O Ghi vandē huyse Jacobs hoort des
HEEREN woort/eñ alle geslachten
des huys Jsrahels/alsō seyt die HE-
RE. Wat ontrouwe (oft gebrec) heb
ben uwe vaders aē mi geuondē? dz si
vā mi afgeweke zijn? eñ hingē aēdē ydelē eñ onnut
ten afgodekēs? daer si nochtās niet af en vercregē
Eñ en hebbē nz eēs gedacht/Waer is die HEERE
die ons leyde wt dē lāde Egipti? eñ bracht ons in
die woestine? indē wildē ongebaēdē lāde/indē dor
ren eñ duisterē lāde/indē lāde daer niemāt en wā
delde? noch geen mēsche en woōde? Eñ ic bracht v
in eē goet lāt/dat ghi etē sout hare vruchtē eñ goe
dē? Eñ doē ghi daer in quaēt/ontsuuerde ghi mijn
lāt/eñ ghi maecte mi mijn erfdeel tot enē grouwel
Die priesters en gedachtē niet /waer is die HE-
RE? eñ die geleerde en achtedē mi nz eñ die herde
rē leidē die liedē vā mi/eñ die prophetē predictē eñ
diēdē/Baal/eñ zijn dē onnuttē goykēs aengehāgē

Daerom moet ic altoos met v eñ mz uwe kints
kinderē twistē/seyt die HEERE/Gaet henē in die
eylāden Chitim/eñ siet/ Eñ seyndet in Kedar/eñ
merct nerstelijc/eñ siet /oft oec also daer toe gaet/
oft oec die heydenen hare Godē vanderē/hoe wel
dat si nochtās geē Godē en zijn/Eñ nochtās heeft
mijn volc zijn heerlichz verandert/om eens onnut
B ten Godekēs wille/O ghi hemelē weest daer om
na.i verbaest/verschrict v/eñ beeft /spreect die HEERE
Wāt mijn volc heeft een dubbel sonde ghedaen/si
hebbē mi verlatē/eē levende water adere/eñ si ma
kē haer scoone fonteynē/die nochtās allēdighe fon
teynē eñ watercuylē zijn/wāt si en gevē geē water
Is Israel dan een slave? oft een kint inden huyse?
om dz hi alle mās roof sijn moet? Wāt die leeuwen
brullē over haer/eñ roepē /eñ verwoestē zijn lant/
eñ si verbernē sijne stedē/ Jae datter oec niemāt in
en woōt/ Ja daer toe so hebbē die kinderen Noph
Eñ Taphnes v dē hals in tweē geslagen/dat selve
hebt ghi v gedaen/ om dat ghi den HEERE uwen
God verlatē hebt /sodicwils als hi v den rechten
xviij wech leidē woude. ¶ Wat helpet v dat ghi in Egip
ten treet /eñ wilt dat water Sihor drinckē? eñ wat
helpet v dat ghi in Assirien reist /eñ wilt dat water
Phrat drinckē? Het is dijnre boosheit scult/dat ghi
also gestraft wort/Eñ dine ongehoorsaēhz dat ghi
also berispt wort/Also moetstu bekēnē / eñ bevin
den/wat iammer eñ hertsen leedt dattet inbrengt
den HEERE uwen God te verlaten / eñ hem niet
te ontsien seyt die HEERE/HEERE Zebaoth.
Want ghi hebt altijt v iuc gebrokē/eñ dine bādē
C gescoort/eñ geseyt/Ick en wil also niet onderwor
pen zijn/mer op allē hoogē hovelen /eñ onder alle
groene bomē liepstu die hoererie na/Mer ic hadde
v geplāt tot eenē soeten wijnstoc/eñ tot eē oprecht
goet saet/hoe bistu dā mi gecomē tot eenē bitteren
wilden wijnstoc? ¶ Eñ al wasscuet ghi v met looge
eñ neemt/sepe daer toe /so scijnt die onduecht dies
te meer voor mi/seyt dye HEERE HEERE/hoe
dorstu dā seggē? ic en ben niet onreyn? ic en hebbe
die Baalim(oft Godekēs)niet na gevolcht? Syet
wat ghi bedreeft indē dale /eñ bedenct hoe ghijt be
sciet hebt/Ghi loopt ront om gelijc eē Kemelinne
inder hittē. Eñ gelijc eenē wildē woudtesele inder
woestinē plach / wāneer hi vā groter hitte snuyft/
eñ loopt dat hē niemāt op gehoudē en cā/Diet we
ten wil die en derf niet verre lopen/ Op die vierda
gen sietmen wel. ¶ Lieve hout doch/eñ en loopt so
woedentlijc niet/Mer ghi spreect/daer en sal andͦs
niet af comē/Ic moet metten vreemdē boelerē eñ
na lopē/gelijc als een dief ter scanden coemt/als hy
begrepē wort /Also sal oec dat huys Israels te scā
den comē/tsamē met harē coninghen eñ Vorsten/
priesterē eñ prophetē /die tottē houte segghen/Du
bist mijn vader/Eñ tot eenē steen/ Ghi hebt mi op
gevoet/wāt si keerē my den rugge toe/eñ niet dat
aēsicht/Maer als den noot coēt/so segghen si /wel
op/eñ helpt ons/ Maer waer zijn dan uwe Gode
kēs? die ghi v gemaect hebt? Gebiet haer dat si op
staē/ Laet siē oft si v helpē cōnē in uwer noot /wāt
O Juda so menige stadt als ghi hebt/also menigē
afgod hebt ghi oec. ¶ Waer om wilt ghi dā noch
recht hebbē aē my? Ghi zijt doch alle vā mi afgeval
D len seyt die HEERE/Alle die slagē zijn doch aen di
ne kinderē verlorē/wāt si en nemē der castidingen
niet waer/v sweert verslint uwe prophetē/gelijc
een rasende leeu. O du boose aert /merckt op des
HEEREN woort/Bē ic dā Israel eē woestenie ge
wordē? oft een woest duyster lāt? Waer om spreect
dā mijn volc/Wi zijn heerē / eñ en willē v nz meer
na lopē. Een iōcfrouwe en vergheet haer cieraet
(oft crās)niet/noch een bruyt harē borstdoec/mer
mijn volc vergetet mi ewelijc? ¶ Wat wilt ghi veel
dine wercken verschonen/op dat ic v ghenadich si?
Onder sulckē scijn bedrijfstu altijt meer eñ meer
boosheits Bovē dié so vintmē bi v dat bloet vā aer=
mer eñ ontsculdiger sielē/aē allē hoeckē/eñ dat en
is oec nz heymelic/mer opēbaer op de selve plaetse
Noch spreecstu/ic bē ontsculdich/ hi keerde sinē
thoorne vā mi/siet/Ic wil met v te recht gaen/om
dat ghi segt/Ic en hebbe niet gesondicht
Waerom wijct ghi doch so gerne eñ valt nu her
waerts nu ginswaerts? Maer ghi sult aen Egiptē E
te scande worden/gelijc ghi aē Assyriē te schāde ge
comē zijt/Wāt ghi moet vā daer oec wech treckē
eñ v hādē over v hooft tsamē slaē/wāt die HEERE
sal dinē hope latē faelgerē/eñ het en sal v bi hē niet
geluckē/Eñ ghi spreect/wāneer hē eē mā vā sinen
wive sceydē laet/eñ si treet vā hē/eñ neēt eenē āde
ren mā/derf hi se oec weder aēnemē? En ist niet al
soo? dat dat lant ontsuyvert is? Maer ghi hebt met deu.xxiiij
veel boeleerders gehoereert/Maer nochtās coēt Matth.v
weder om tot mi/spreect die HEERE
Heft op dijn ogen tot die hoochtē / eñ siet hoe du
over al hoererie bedrivest. Ghi sit op die straten/eñ
wacht op haer/gelijc als een Araber(oft moorder)
inder woestenie/eñ ontreinicht dat lant met dijnre
hoererie eñ boosheit /Daerom moet den vroegen
regen wtbliven/eñ den spaden regen niet comen/
Ghi hebt eender hoeren voorhooft/Ghi en wilt v
niet meer scamē/Eñ nochtās roept ghi tot my/O
lieve vader/ O meester mijnder iōcheyt/Wilt ghi
dā inder eewicheyt grā zijn? eñ vander gramschap=
pen niet aflatē? Siet /ghi leert eñ doet dat quaet is
noch ghi en laet v niet besteren

¶ Die HEERE verwijt Israel ende Juda haeren afval/
ontrouwe tot overspel ende afgoderie.

Dat.iij.Capittel

Nde die HEERE sprack tot my in die A
tijt des conincs Josie/Hebt ghi oock
gesiē wat Israel die afvallige gedaē
heeft? Si is op alle hoge bergē gegaē
eñ ondͦ alle groene bomen/eñ bedreef
daer hoererie/Eñ ic seyde doē si sulcs alle ghedaen
hadden/Bekeert v tot mi/mer si en bekeerde haer
niet/Eñ hoe wel dat die verharde Juda /haer su=
ster gesiē heeft/hoe dat ic die afvallighe Israel om
haer overspel gestraft hebbe / eñ haer verlaten/eñ
haer eenen scheytbrief gegeven hebbe/Nochtās en
vervaert haer die verstocte Juda haer suster niet/
maer si gaet/eñ bedrijft oec hoererie/Eñ vāden ge
crijsch haerder hoerderie / so is dat lant veronrey=
nicht Want si doet overspel met steen eñ hout Eñ
in desen allen en bekeert haer die verharde Juda
haer suster niet tot mi wt gātscher herten/ maer si
veynselt also/seyt die HEERE
Eñ die HEERE sprac tot mi die afvallige Is
rael is vromer(eñ oprechter)dā de trouwelose Ju B
da/Gaet henē/eñ predict tegē den noordē /eñ segt
keert doch weder O afvallighe Israel/spreect dye

HEERE/so en sal ic mijn aẽsicht vã v niet wenden wãt ic bẽ barmhertich/spreect die HEERE/eñ ick en wil niet ewelic gram zijn/Maer niet meer dan slechts en belijt v misdaet/dat ghi teghẽ dẽ HEERE gesondicht hebt/eñ dat ghi hier eñ daer geloopen hebt tot vreẽden afgodẽ/onder alle groene bomẽ/eñ ghi en hebt mijn stẽme niet gehoort/spreect die HEERE

O ghi afuallige kinderẽ bekeert v seyt die HEERE wãt ic wil v trouwẽ/eñ wil v halẽ/also datter
C eene een geheele stadt/eñ twee een gãsch lãt leydẽ sullẽ/eñ ic wil v brẽghẽ tot Ziõ/Eñ ic wil v herdõs geuẽ na mijnder hertẽ/die v weydẽ sullẽ met leere eñ wijsheyt/eñ het sal gesciedẽ. Als ghi gewassen eñ datter uwer veel gewordẽ is indẽ lãde/so salmẽ seit die HEERE ter seluer tijt niet meer sprekẽ vã der Arckẽ des verbonts des HEEREN/Noch ter seluer tijt nz meer gedẽckẽ/noch daer vã beroemẽ noch die besoeckẽ/noch aldaer meer offerẽ/Maer men sal ter seluer tijt Hierusalẽ heetẽ des HEEREN thoorn(oft stoel)Eñ alle heidenẽ sullẽ derwaerts versaẽt wordẽ/om des HEEREN naems wille tot Hierusalẽ/Eñ si en sullẽ niet meer wãdelen/na die gedachtẽ haerder boser herten.

Ter seluer tijt sal dat huys Juda gaẽ tottẽ huyse Israels/eñ si sullẽ tsamẽ comẽ vãdẽ noordẽ/int lãt dat ic uwẽ vooruaders tot eẽ erffenisse gegeuẽ hebbe/Eñ ic segt v toe/So wil ic v so veel kinderẽ geuẽ/ eñ dat liefl ic lãt(die schone erffenisse/te weten/die keerne der heidenẽ/Eñ ic geloofe v/dz ghi mi als dan heetẽ sult/O lieue vader/eñ sult vã my nz wijckẽ ¶ Maer dat huys Israels en acht mi niet/gelijc als eẽ wijf harẽ boel niet meer en acht
B spreect die HEERE/Daerom salmen een clagelic huylẽ eñ weenẽ der kinderẽ Israel horen/op dye hoochtẽ/om dat si quaet gedaen hebbẽ/eñ hebbẽ des HEEREN haers Gods vergetẽ/daeromme keert v weder/O ghi afuallige kinderẽ/ so sal ick v gesont makẽ vã uwer ongehoorsaemheit

Siet wi comẽ tot v/ want du bist die HEERE onse God. Warachtelic het is enckel bedroch met ten hu euelẽ eñ met allẽ bergen/voorwaer/Israel en heeft geẽ hulpe/dã aendẽ HEERE onsen God Eñ onser vooruaders stichtingẽ(oft arbeit)die wi vã iõcs op gehoudẽ hebbẽ/die moetẽ met schande vergaẽ/tsamẽ met harẽ scapẽ/runderẽ/sonẽ ende dochterẽ/Wãt daer wi ons op verlietẽ/dz is ons nv enckel scande. Eñ daer wi op betrouden/ dies moetẽ wi õs nv scamẽ/wãt wi daer mede tegẽ den HEERE onsen God sondichdẽ/beyde wi eñ onse vooruaders vã ioncs op /Ja ooc tot op desen dach vã hẽ dẽ toe/Eñ en zijn niet gehoorsaẽ geweest der stemmen des HEEREN ons Gods

¶ Hi vercondicht den volcke die gramscap Gods/Ende hi vermaentse daer mede tot beteringhe

Dat.iiij.Capittel

A Vilt ghi v O Israel bekeerẽ/seyt dye HEERE/so bekeert v tot mi Eñ als ghi dine grouwelẽ(oft argernissen) wech vã minẽ aẽsicht doet/so en sult ghi niet verdreuẽ wordẽ/Als dã sult ghi sonder geueynstheyt/recht/eñ heylichlick sweren/So/warachtelic als die HEERE leeft/Eñ die heydenẽ sullẽ in hẽ geseegent wordẽ/eñ haer zijnd beroemẽ/wãt also seyt die HEERE tot die vã Juda eñ tot Jerusalem/ploeget op dat nieuwe/eñ en saeyt onder die doornẽ niet/Besnijdet v den HEERE/eñ doet wech die voorhuyt dijns hertẽ/ghi mãnen in Juda/eñ ghi liedẽ tot Hierusalẽ/op dz mijn grãscap niet wt en varc/gelijc als een vier/eñ berne/also dattet niemãt wtgelesschẽ en cã/om uwer boosheyts wille.

Vercondiget in Juda/eñ roepet luyde te Hierusalẽ/eñ segt/blaest die trompettẽ indẽ lãde. Roept met luyder stẽmẽ eñ segt/vergadert v/eñ laet õs in die sterckẽ stedẽ treckẽ/Steect op een vaenlijn/ tot Zion/hoopt v eñ en versuymt v niet/Wãt ic brẽge een ongeluc herwaerts vãdẽ Noordẽ/eñ eẽ groot iãmer. Die leeuwe vaert daer henẽ wt sinẽ hole/Eñ die destrueerder der heidenen treet daer henẽ wt zijnder plaetsen/op dat hi dijn lant mach verwoestẽ/eñ dine stedẽ wtbernẽ/Ja datter oock niemãt in en woone/Daerõ doet sackẽ(oft hayren cledcrẽ)aẽ claecht eñ huylt/want den grãmighen B thoorne des HEEREN en wil niet ophouden

Op die tijt spreect die HEERE sal den coningẽ eñ den vorstẽ dat herte ontsinckẽ die priesters sullen vertwifelt zijn/eñ die prophetẽ sullẽ haer verschrickẽ. Doẽ sprac ic ach HEERE God/ghi hebbet desen volcke in Jerusalẽ verre laten missen/doen si seyden/datter vi v soude vrede zijn/ende nv dat tsweert aẽder sielẽ(oft leuẽ)reyct/Op die selue tijt salmẽ seggẽ tot desen volcke eñ Hierusalem/daer coemt enẽ dorren wint van ouer tgheberchte herwaerts/oft vãdẽ suydẽ als wt eender woestinen den wech totter dochter mijns volcs toe/nochtãs niet te wãnẽ/noch te suyueren/Ja daer coẽt eenen wint/die haer te sterc zijn sal/Eñ dã wil ic ooc mz haer dat oordeel houdẽ/Siet/hi vaert daer henen gelijc een wolcke/eñ sine wagẽs sijn ghelijc eenẽ stormwint/sine peerden zijn snelder dan aernen/ Wee onser/wi moeten verdestrueert worden

O Jerusalẽ wascht nv daer omme dijn herte C vãder boosheyt/op dat v mach geholpen worden Psal. Hoe lãge willẽ doch bi v bliuẽ die scadelike gedachtẽ(oft leringẽ)/Wãt daer coẽpt enẽ roep vã Dan Je.x herwaerts/Eñ een quade tidinge herwaerts van den geberchte Ephraim/hoe dat die heydenẽ haer beroemẽ(oft glorierẽ)Eñ dat geruchte is al tot Jerusalẽ toe gecomẽ/Dat die hoeders wt verre lãde comẽ/eñ sullẽ roepẽ tegẽ die stedẽ Juda/si sullẽse rontomme beleggẽ als die hoeders opten velde/ Want si hebben mi verthoornt/seit die HEERE Dat hebt ghi te loon voor dine gedachtẽ eñ wercken/Dan sal v herte geuoelen/hoe groot dat dine boosheyt is(dan sult ghi seggen

Ach minen buyck/minen buyck/hoe is mi soe hertelijken banghe/Mijn herte clopt mi/ic en hebbe geen ruste/Want mijn siele der basuynen clãc eñ eens slachs alarme ghehoort heeft/deen moort ghecrijsch ouer danderen/Dat gansse lant wort verdoruen/Mine tenten eñ hoeyẽ wordẽ onuoorsiens verstoort/Och hoe lange sal ic doch dat vaẽken sien/eñ der trompettẽ geclanck horen/Maer mijn volck is dul/eñ si en gelouẽ mi niet/dwaesch zijn si/ende en achtens niet/Si zijn wijs genoech quaedt te doen/maer goet te doen/dat en willen si D niet leeren

Ic sach dat lãt aẽ/Siet/eñ dz was woest eñ leẽ saem/eñ ic aẽscoude den hemel/eñ hi was duyster

Ic aensach die bergē / eñ siet/si beefden/alle houe
lē eñ si verscrictē/ Ic sach/eñ siet/daer en was nyet
een mensce /eñ alle dat geuogelt onder den hemel
was wech gheuloghen/ Ick sach eñ siet/dat bou=
lant was in woestijn/eñ alle die steden daer in wa=
ren in stucken ghebroken /voor den HEERE eñ
van sinen grimmighen thoorne

Want also seyt die HEERE/dat gansche lāt
sal woest worden/nochtāsen wil ict niet heel te nz
doen / Daeromme sal dat aertrijcke bedroeft zijn/
eñ dē hemel sal daer om truerich zijn Wāt ic hebt
ge sprokē/ Ic hebt also besloten / eñ het en sal my
niet berouwē/eñ ic en wil ooc nz aflatē/Alle dye
stedē sullē vā dat gheeruysch der reysegheers eñ der
schutters wech vliedē/ eñ in dye dicke wildernissē
loopē/eñ in die steērootsen cruypē / Alle stedē sul
len woest staen/datter niemant in en sal wonen/

Wat wilt ghi dā doē/o du vdestrueerde/Wāt
E al woudt ghi v met scarlakē(oft purpurē) cleedē
eñ met guldē cleno diē vcierē/ eñ dijn aēsicht blāc
kettē/so palleert ghi v doch te vergeefs/Wāt die
ghene die v nv seer grote reuerentie bewisen/die
sullen v verachten /Si sullē na dinē leuē staē(om
v te doodē)Want ic hoore een gescrey/als eenē die
in arbeyt gaet/eenē angxt/als eenē die indē eerstē
kints noodē is/een gescrey der dochter Zion/dye
daer claecht eñ die handē wtwerpt(seggēde)Ach
wee mijnder/ Ic moet bi na vergaen/om der ver
slagenen wille

[Die Propheet bewijst die orsāke/waeromme den thoor
ne Gods ontsteken is /ouer haer Want si alle lasteraers
zijn/ende niemāt die dat recht beminne/dien donrecht mis
haechde

Dat v. Capittel

Aet door die straten te Jerusalē eñ
besiet/eñ ondsoect/eñ soect op hare
A stratē/oft ghi yemāt vint/dye recht
doet/eñ na dat ghelooue vraghet/so
wil ic haer der genadich zijn /Eñ oft
si al scoon seyden/Bi den leuēden God/so sweerē
si nochtans valschelic

O HEERE dine ogen siē op dat geloue/Ghy
slaetse mer si en geuoelēs nz/Ghi plaechtse/mer
si en beterē haer niet/Si hebbē een hard aensicht
Lu/v. dā eenē vierstien/eñ si en willē haer nz bekeeren/
Ie.xlv Ic dacht Welaen/Dē armē hope is onuerstā
Mat/v dich/si en weten niet vā dē wech des HEERENS/
noch vā haers Gods recht/ Ic wil tot die ouerstē
gaen/met haer sprekē die sullen emmer den wech
des HEEREN eñ haers Gods recht weten.
Maer die allegader hadden dat ioc gebroken /eñ
die banden in stucken ghescheurt

Daerom haer ooc die leeuwe/die wt dē velde
coēt/verscorē sal/eñ die wolf wt der woestinē sal
se verderuē/Eñ dē lupaert sal op hare steden loe
rē alle die daer wt gaē/die sal hi vsidē. Wāt hair
der sondē zijn so veel/eñ si bliuē vstoct in haerē on=
gehoorsaēhz. Hoe soude ic v dan genadich zijn? Aē
gesien uwe kinderē mi vlatē/eñ swerē bi dien die
geē God en is/En nv si haer geuult hebbē/bedri
uē si ouerspel/eñ loopē int hoerē huis/Eē yeghe
lic briescht zijns naestē huysvrouwe aen/ gelijc dye
Ma/ij weldige hēgstē. En soude icse om sulcs wil nz be=
Ie.xx soechē?seyt die HEERE/ Eñ en soude mijn siele
haer niet wrekē aen sulcken volc als dit is

Bestormt haer muerē/werpse om/ eñ en doet
se nochtās nz heel te niet. Voert haer wijngaertrāc

kē wech/Want si en zijn des HEEREN nz/Maer
si vachtē mi beyde dat huys Israels /eñ dat huys
Juda/seit die HEERE/ Si vloghenē dē HEERE
eñ seggē/Hi en ist nz /Ten sal also qualijcken niet
gaē/Wy en sullen dat sweert noch den honger nz
siē/Die Prophetē(oft predicātē)dat zijn clappers
Eñ si selue en hebbē ooc Gods woordt niet/het
gaet ouer haer ooc also/Daerom spreect die HE
RE die God der heyrscaren /Want ghi alsulcke
woordē segt/Siet/daerom wil ic mijn woordē in
dinē mont tot vier vkerē/eñ dit volc tot hout / eñ
salse verteren. [Siet/ Ic wil O du huys Israels
ouer v een volc vā verre brengē/seit die HEERE eē
machtich volc/die dz eerste volc geweest zijn/een B
volc wiēs sprake ghi niet en verstaet/eñ niet en kēt
wat si sprekē/Hare kokerē zijn opene grachtē/ Ja
het zijn enckel ruesen. Si sullen dijnē oogste eñ dijn
broot vterē / si sullē dine sonē eñ dochterē verslin
den/si sullē uwe schapen eñ runderē eten. Si sullē
dine wijnstocken eñ vigeboomen vernielē/Dine
vaste steden daer ghi v op vliet/die sullē si metten
sweerde verderuē/Eñ ic en wil seyt die HEERE/
ter seluer tijt/uwer niet sparen /Eñ oft si seggen
woudē waerōme doet ons die HEERE ōse God
sulcs allegader? So sult ghi haer ātwoordē/ Ge
lijc als ghi mi verlaet/eñ vreēde Goden diēt in v
eyghen lant/Also sult ghi ooc vreemde Godē die
nen/in een lant dat v niet en is

Sulcs sult ghi dē huyse Jacobs vercondigē eñ C
predikē in Juda/eñ segghen/Hoort toe/ghi dulle
volc/dat geen verstāt en heeft /Die ogen hebbē/
eñ en siē nz/orē hebbē/eñ en hoorē niet/En wilt
ghi mi niet ontsiē?seit die HEERE/noch voor mi
v vsricken? Mi die der zee sinē oeuer sette/Waer
binnen dattet altijt bliuē moet eñ daert niet ouer
gaen en moet? Eñ oftet al scoon stormt/so en ver
macht nochtās nz Eñ oft sine goluē heel rasen/so
en moetē si nochtans daer niet ouer loopē/Maer
dit volc heeft een afuallich eñ ongehoorsaē herte
eñ si bliuē afuallich/eñ gaē altoos voort wech/eñ
en seggen niet eens in harē herten/Laet ons doch
den HEERE onsen God vreesen/die ons vroech
eñ spade eñ ter rechter tijt den reeghen gheue/eñ
ons den oogste trouwelic eñ iaerlic behoede.

Maer dine misdaden belettē sulcs/Ende uwe
sonden keeren sulcs van v/ Want men vindt on D
der minē volcke godlosen /die den lieden stricken
stellen/om haer te vanghen/Eñ ghelijc een slach
nette vol vogelen/also zijn hare huysen dies vol/
dat si met bedroch ende boeuerie gewonnen heb
ben/Daer af worden si rijck/machtich/ende vet/
Si gaen met bose subtijlheden om/Si en houden
gheen recht / Den weesen en vorderē si hare saec
ken niet/noch en helpē den armen niet tottē rech
te/ Soude ic dan dese niet versoeckē (oft straffē)
spreect die HEERE /En soude mijn siele haer nz
wreken/aē sulckē volck als dit is? Het staet grou
welijcken ende veruaerlijcken inden lande. Dye
Propheten leeren loghenen . Ende die priesters
heerschē in haer officie/eñ mijn volck is daer wel
mede te vredē/Wat salt tē laetsten daer af comē

[Dye Propheet schildert haer voorden
oogen/haer toecomēde iāmer Eñ
tōot haer daer mede Waer
om dat sulcs gesciedē sal

Dat.v:Capittel

Ghi stercke kinderē Ben Jamin vga=
dert v wt Jerusalē/eñ blaest die trō=
A pettē op de wachte Tekua/eñ steect
op een venlijn/op die wachte Beth
Cherē/Wāt daer coēt een ongeluc
vandē noordē/eñ een groot ellende/Dye dochter
Zion is/gelijc eenē sconē lustigē beemt/maer dye
herders sullē comē ouer haer met harē beesten/eñ
si sullē hutkēs(oft vokyen)contō haer opslaē/eñ eē
yegelic sal weydē aē sinen cāt/eñ seggē/Maect eē
slachoordē tegē haer. Wel op/laet ōs henē optrec
kē/alst noch hooch dach is Ach het gaet auōt wor
dē /die auōtscaduwē beginē groot te wordē/Wel
aē/Laet ons op treckē/eñ bidē nacht op zijn/eñ ha
rē palleysen(oft vastichedē)verderuē. ¶ Wāt also
seyt die HEERE der heyrscaren/Hout die bomen
af/eñ maect scātzē voor Jerusalem/Wāt het is eē
stadt die besocht sal worden. Daer is doch enckel
ydelhz inne/Wāt gelijc als wt eenē waterput wa
ter wt vloeyt/also vloeyt die schalchz wt die stede/
haer ōrecht eñ gewalt crijscht indē hemel/eñ haer
moordē eñ slaē dz bedriuē si voor mi dagelicx/ O
Jerusalem betert v/eer dz hē mijn herte vā v keere
eñ dat ic v niet tot enē woestē lāde en make/ daer
niemāt in gewonē en cā ¶ Also seit die HEERE/ō
heyrscarē / So wat daer noch ouergebleuen is vā
Jsrael dz moet ooc noch afgelesen wordē/als van
eenē wijnstoc/Die wijnleser(oft druyfplucker deē
voor danō na indē corf worpē. ¶ Ach met wien
sal ic dā spreken/eñ tuygē:dattet doch yemāt horē
woude? Maer haer oorē zijn onbesnedē Si en mo=
gēs nz hoorē(oft merckē)siet/Si houden des HE
B REN woort voor eenē spot/eñ si en hebbē geenē
lust daer aē. ¶ Daerom bē ic vandē dreygen des
HEEREN so vol/dz ic moede bē/Stort wt(dinen
toorn)beide ouer die kinderē opter stratē/eñ ouer
die iongelingē indē raedt/deē mettē anderē /wāt
daer sullē geuangē wordē/beide mā eñ wijf/beide
die oude eñ die welbedaerhde/Hare huysen sullen
den vrēden te deel wordē/met ackeren eñ wijuen/
Wāt ic wil mijn hant wtstrecken seyt die HEERE
ouer die inwoonrōs des lāts. Wāt si bedriuen alle
giericheȝ cleē eñ groot /eñ beyde die prophetē eñ de
priesters leerē alle gaer valscen Gods diēst/Eñ si
troostē mijn volc in haer ōgeluc/op dz sijt cleē achtē
soudē eñ seggē Het is al goet/Het is al vrede. Eñ
het en is doch niet goet noch vrede Daerom sul=
lē si bescaēt bliuē/om dz si sulcken grouwel bedri
uē/hoe wel dat si willē ongescent zijn/eñ si en willē
haer niet scamē/Daerōme moetē si vallē op eenen
hoope/Eñ als icse vsoeckē sal/so sullē si vallē seyt
die HEERE/ ¶ Also seyt die HEERE/ Ghaet op
die strate /eñ beuiet/eñ vraecht na dē ouden wech/
eñ als die dā goet is/so wādelt daer in/so sult ghy
uwer sielē ruste vindē/Mer si seggben/Wi en wil
lēs nz doen/Die HEERE seyde/Jck heb wachters
ouer v liedē geset/merct doch op dat geclāc ō trō=
pettē/Maer si seggē/Wi en willēs nz doē/Daer=
om so hoort nv ghi Heydenē/eñ aenmerct alle ghi
volckē/Du Aertrijc hoort toe/siet/ic wil ouer dit
volc een ongeluc brēgē /te wetē haer vdient loon/
ō dat si op mine woordē nz en achtē/eñ mijn wet ō
werpē. ¶ Wat vrage ic na diin wieroor/die wt
rijc Arabia/oft Saba coēt? Eñ na dē Canee lscha
lē die wt vrē lāde comē? V we vrātofferen en zijn
mi niet aēgenaē/eñ uwe offerē en behagē mi niet.
Daerō spreect die HEERE also/siet/Jc wil desen
volcke eē ergernisse(oft val) stellē. Waer aē haer
beide die Vaōs eñ die kinderē/deen metten ande=
rē stootē sullen/Eñ deen nagebuer sal metten an
derē vgaen. Also seyt die HEERE/ Siet /daer sal
eē volc comē vāt Noordē/Eñ eē groot volc sal hē
opheffen seer na aē onsen lāde/die bogē eñ spiessen
voerē/Dat selue is veruaerlic / eñ sonō bermher=
ticheit/Si ruyschē daer henē/gelijc die rasende zee
eñ si rijdē te paerde gewapēt/gelijc als crijschliedē D
tegen/ v O du dochter Zion/Als wi van haer ho
ren sullē/so sullē ons die hādē ontsinckē/Anxt eñ
wee sal ons aēcomen/gelijc als den wiue in kints
noode Dā salmen seggē Niemāt en ga wt int velt
Niemāt en ga op die heyrstratē / Wāt het is ouer
al onvri vā tswveert der vianden. ¶ O du doch=
ter mijns volcs treet sackē/oft hayrē cleederē aen/
eñ legt v in die asschen/hebt rouwe/als ouer eenē
ecnigē sone eñ claecht alsmen pleecht alsmē die al
ōliefste vliest/Wāt die vderuer ouervalt ons on=
uersienlic Jc hebbe hē tot eenen Smelter oft ō
dersoecker geset onder mijn volc/dwelcke so vstoet
is/op dat hi harē wech proeuen eñ kennen soude/
Si zijn altesamen afuallige/eñ hangen aent scande
like gewin/Si sijn enckel metalen eñ yserē/Dē bla
sebalch is verbrāt/Dat loot verdwijnt/Het smel=
tē is te vergeefs/Wāt dat quaet en is daer niet af
gesceidē/Daerōme heeten si ooc een verworpen
siluer/Want die HEERE heeftse verworpē

¶ Hi vermaent dat volc tot beteringe vā straffe om datse
Gods lāsteringe aenhangen/ Ende dan in dē tempel met
wtwendighen dinghen meenen si reyn te worden/ende Go
de te behaghen ✠ Dat.vi.Capittel

Jt is dz woort(dz welcket)ot Hiere= E
miā gesciede vādē HEERE. Gaet in
ō poortē int huys des HEEREN/eñ
prediet al daer dit woort/eñ segt. O
alle ghi vā Juda/hoort dz woort des
HEEREN/die tot deser poortē ingaet ō dē HEE
RE aen te biddē/¶ Also seyt die HEERE der heyr
scaren die God Jsraels Betert v leuē eñ wegē so Jer
wil ic bi v wonen in dese plaetse/En verlaet v niet
op die logenachtige woordē / dat ghi segt Hier is
des HEEREN Tēpel Hier is des HEEREN tem
pel/Hier is des HEEREN Tēpel/Maer betert v
leuē eñ wesen/also dat ghi recht doet / deē tegē dē
anderē/Eñ dat ghi dē vreēden weeskēs /eñ wedu
wē/geē gewelt/oft onrecht en doet/Eñ dz ghi geē
onsculdich/oft ōnosel bloet en stort op dese plaet
se/Eñ dat ghi geen andere Godē na en volcht tot
uwer eygender scadē/So wil ic altoos eñ eewelic
in deser plaetse bi v woonē/indē lande dat ic uwen
vooruaderen gegeuen hebbe *
Maer nv verlaet ghi v op logenen/dye gheen
profijt in en bringen/Daer en bouē zijt ghi dieuē/
moorder/ouerspeelders/eñ meyneedighe/eñ ghi
wier ooct dē Baal/eñ ghi volcht vreemdē Goden
na/die ghi niet en kent/Daer na comt ghy dan/eñ
treedt hier voor mi/in desen huyse/dz na minē na=
me genoemt is/eñ segt/Wi en hebbē geenē noot/
hoe wel wi sulcke grouwel gedaē hebbē/Dunct v
dan dit huis dat na minen name ghenoemt is een
moordenaers cuyle te zijn? Siet/Jc siet wel seyt die
HEERE. ¶ Gaet doch henen aen mine plaetse
tot Silo/dien ic minen name voortijts gegheuen

hebb e/Eñ besiet wat ic aldaer gedaen hebbe/ om
die boosheyt mijns volcs Israels. Wāt ghi dan al
B le sulckē grouwel bedrijft/seyt die HEERE/eñ ic v
gestadelijckē laet predikē/eñ ghi en wilt nz hooren
Ic roepe/eñ ghi en wilt nz antwoorden / Daerom
me wil ic desen huyse dat na minen name genoemt
is/daer ghi v op verlaet/eñ die plaetse die ic uwen
vooruadās gegeuen hebbe/effen also doen/gelijc ic
Silo gedaen hebbe/eñ wil v vā minen aēsichte ver
werpen ghelijc ic verworpen hebbe alle uwe broe
ders Ja dat gansce zaet Ephraim
Eñ ghi en sult voor dz volc nz bidden / noch ghi en
sult voor haer geē clage noch gebet voortbrengen
noch haer verbiddē voor mi. Want ick dit niet ho
ren en wille/En siestu niet/wat si doen indē stedē
Juda?eñ op die stratē te Jerusalem?Die kinderen
rapē hout/dā stokē die vaders tvier aē Die vrouwen
knedē datdeech/op dz si der Coninginnen des he=
mels soudē coeckē backē/Eñ drancoffer dē vreem
den Godē geuen / op dz si mi soudē tortten /Mer
si en torten mi daer niet mede / maer haer seluen/
doē si veel meer leets/eñ si moeten te schāden wor
den/Daeromme seyt die HEERE der heyrscharen
Siet minē thoorne eñ mijn verbolgētheyt is wtge
stort op dese plaetse beide ouer die mēscē /eñ ouer
die beestē/ouer die boomē opten velde/eñ ouer die
vruchtē des aertrijcs/Eñ het sal bernen/dattet nie
mant gelesschen en sal connen
Also spreect die HEERE der heyrscharē God Is
raels. Ghi hoopt uwe brātofferē/eñ āder offeren/
eñ etet vleesch. Ic en hebbe met uwen vaderē doē
icse wt Egiptē geleypt hebbe/vā brātofferē eñ ande
re offeren/niet een woort gesprokē noch ghebodē
Maer dit ghebooi ic haer lieden/weest mijnder stē
men gehoorsaem/so sal ic uwe God zijn/eñ ghi sult
mijn volc zijn/Eñ wandelt op alle die weghen die
ic v ghebiede /op dattet wel ga/mer si en wouden
niet hooren/noch haer ooren tot mi waerts neygen
C Mer si wādeldē na harē eygenen raet/eñ na tgoet
dunckē haerder booser herten/eñ ghinghen achter
waerts eñ niet voorwaerts. ¶ Ja van dien daghe
aen/doē ic uwe vooruadās wt Egiptē lant gheleypt
hebbe/tot op dezē dach toe/so hebbe ic dagelicx tot
v gezondē/alle mine knechten die prophetē/Mer
si en woudē nz horē/noch hare oorē tot my waerts
neygē/Maer si zijn hertneckich geweest eñ maec
tēt erger dā hare vooruadās/Eñ al ist dat ghi haer
dit al segt/so en sullē si nochtās niet hooren/Eñ al
roept ghi haer/si en sullē v nz antwoordē/daerom
me segt tot haer/Dit is tvolc dz den HEERE harē
God niet horē /noch hē beterē en wil/Die oprech
te leere is gāsch wech/ eñ si en predikē daer niet af
Snidet nv dijn hayr af/eñ werpet wech/eñ huilt
iāmerlickē op die hoochtē / wāt die HEERE heeft
dit geslacht/ daer hi op gestoort is/verworpen eñ
verstotē/Wāt die kinderē Juda bedriuē boosheyt
voor minē ogē/seit die HEERE/Si hebben haren
grouwel geset idē huise dz na minē name genoēt/
is/dat zijt vonreinigen/Eñ si stichtē dē outaer To
phet inden dale Gēhinnom/op dat si hare sonē eñ
dochterē verbernē moghē/dwelcke ic noyt en heb
be geboden/noch inden sinne gehadt. ¶ Daerom
Siet. Den tijt coēt seyt die HEERE/datmen: nyet
meer heeten en sal / Tophet / eñ tdal Genhinnō/
Mer tdal der vslaghenen/Eñ Tophet Eñ in To
phet salt vol dooder grauen zijn/eñ die lichamē vā
desen volcke/sullē die vogelē des hemels ende dye
beesten opter aerdē verslinden /eñ nyemāt en salse
daer afiagen/Eñ ic sal indē steden Juda eñ op dye
straten te Jerusalē wech nemē/ dat geroep der bli
scappē eñ der vruechden/Eñ oock die stemme des
bruydeghoms/ende der bruyt /Want dat lant sal
woeste zijn
✠ Ter sciuer tijt seyt die HEERE salmen die ghe
veētē der coningē Juda / die gebeētē der vorsten/
die gebeentē der Priesterē/ die gebeenten der Pro D
phetē/die gebeentē der borgers tot Jerusalem/wt
haren grauen werpen/ eñ men salse verstroyen te
gen der zonnen eñ manen /eñ allen den hemelschē
heyre/welcken si gedient eñ geeert hebben/ eñ na
gheuolcht ghesocht eñ aengebeden hebben. Eñ si
en sullen niet weder op ghelesen eñ begrauen wor
den/Mer si sullen opter aerden als slijc liggen/Eñ
alle die ouerghebleuene van desen boosen volc /so
waer si zijn sullen. Daer icse henen verstoten hebbe
sullen lieuer doot dan leuendich zijn willen/seyt die
HEERE der heyrscharen ✠

¶ Hi beclaecht haer hertneckicheit/datse
haer niet en willen bekeeren/Ende
daer omme vercondicht hi
haer straffinge so ver
de si haer niet en
beteren
Dat.viij.Capittel

DAeromme segt tot haer / Alsoe seyt
die HEERE Waer isser doch yemāt
als hi valt /die niet geerne weder op
en stont? Waer is doch yemant als hi A
verdoelt is / dye niet gheerne weder
op den rechten wech en quame? Nochtās soo wil
dit volck verdoelt gaen te Jerusalem / altijt voort
ende voort/Si houden hair sō vast aen den valscē
Gods dienst/dat si haer nyet en willen laten afkee
ren/Ic sie ende hoore /dat si niet rechts en leeren/
Daer en isser niet een/dien zijn boosheyt leedt wa=
re/die sprake/Waeromme hebbe ic dat ghedaen? Eze/xx.
Si loopen alle haren loop /ghelijc eenen rasenden Luc/xv/
hengst in eenen strijt/Eenen oyuaer onder den he
mel weet sinen tijt/Een torteIduyue/crane eñ swa
luwe mercken op haren tijt/wanneer si weder co=
men sullen / Maer mijn volc en wil dat recht des
HEEREN niet bekennen
Hoe condt ghi doch ghesegghen? Wi weten wat B
recht is/eñ hebben die heylige scrift voor ons? het
is doch enckel logen so wat die scriftgheleerden in
setten/Daeromme moeten sulcke leeraers te schā
den/verscrict/ ende gheuanghen worden / Want
wat connen si goets ghcleeren / aenghesien si des
HEEREN woort verworpen
Daeromme wil ic hare wijuen den vreemden C
gheuen/ende haer ackers/den ghenen die haer ver
iaghen sullen / Want si alle gader gierich zijn/vey
de cleen ende groot/Priesters /eñ Propheten lee=
ren eenen valschen Gods dienst/Ende si troosten
mijn volc in haer ongheluc/op dat zijt cleen achten
souden/ende seggē/Tes al goet / Tes al goet Alst Je.vi.iiij
daer nochtans niet wel en gaet/ Daeromme sullē Psal.i
si beschaemt bliuen want si sulcken grouwel bedri
uen. Hoe wel si nochtans ongescent willen zijn/eñ
si en willen haer niet scamē/Daeromme moeten si

ballen ouer eenē hoope/Eñ als icse versoeckē sal
so sullē si vallen seyt die HEERE.
Ic wilse also aflesen/seyt die HEERE datter nz
een druyue aendē wijnstoc/noch niet eē vige aen=
C den vijgeboome bliuē en sal Ja dz die bladerē ooc
afuallē sullen/Eñ so wat ic haer gegeuē hebbe/dz
sal haer genomē wordē/Waer sullē wi dā wonen
Ja versaēt v dā/eñ laet ons inde vaste stedē trec=
kē/eñ aldaer hulpe verwachtē/Wāt die HEERE
onse God sal ons helpē met enē bitteren dranc/om
dz wi so gesondicht hebbē tegē dē HEERE/ Ja v=
laet v daer op/Ten al geen noot zijn/hoe wel dat=
ter nochtās niet goets voorhādē en is/Eñ dz ghi
sult gesont wordē/hoe wel datter nyet dā enckel
scade aēstaēde en is/Dā salmē hoorē dz haer paer
dē verept snuyuē tot Dā waerts Eñ hare hēgsten
briscē/ Ja dattet gansce lant daer af beuē sal/ Eñ
si ruysscē daer henē/eñ sullē dat lāt op eten/met al
tgeē datter in is/die stat met allē dē ghenē die daer
in wonē/Siet bouē diē wil ic onder v liedē slangē
eñ vaselisckē sendē/die haer nz en latē besweren/die
sullē v stekē(oft bitē)seyt die HEERE / Daer wil
D ic mi mijnē moeyte eñ mijns iammers vertroostē
Siet die dochter mijns volcs sal screyē/wt ver
ren lāde herwaerts. En wil die HEERE nz meer
een God zijn tot Zion? Oft en sal hi geenē Conin
meer hebbē? Ja waerom hebbē si mi also vtoornt
door hare beeldē/eñ vreēdē/onnuttē Gods diēst?
Dē oogste is geledē/Dē somer heeft een eynde/eñ
wi en hebbē geen hulpe vercregē/Mi iāmert her
telijckē/dat mijn volc also verderft is / Ic verscric
ke mi/ Ic ben ōbaest. En isser dan geē salue meer
in Gilead? Oft en isser geen medecijn(oft ciergijn
meer? Waerom en is die dochter mijns volcs dan
niet geheelt?

¶ Een clage des Prophetē ouer die boosheyt sijns volcs / Dat.ix.Capittel

A Ach oft ic waters genoech hadde in mi
nē hoofde/dz mine ogē eē fonteyne
vā tranē warē/op dz ic dach eñ nacht
beweenē mochte dye vslagene in mi
nē volcke Och oft ic eē herberge(oft
wonige)hadde inde woestinē/So soude ic mijn volc
vlatē eñ trecken vā hair Wāt si zijn ēckerl ouerspeel
ders eñ enen wreedē hope/Si scietē met harē tōgē
enckel logene eñ geen waerheyt/eñ bedriuē gewal=
dich onrecht opter aerdē/Eñ si gaē vā der eender
boosheyt totter ander/eñ en achten mi niet seydt die
HEERE. ¶ Een yegelic hoede hem voor sinen
Mat.x. vriēt/eñ en betrouwe ooc sinē broedē nz/Wāt deē
Mic.vij broedē vdruct dē āderē/Eñ deē vriēt verraet dē āde=
rē/Deē vriēt bedriecht dē anderē/eñ si en spreken
geē warachtige woordē Si leggē daer op toe hoe
deene dē anderē boeuerie doe/Eñ this haer oock
leedt dz zijt nz erger gemakē en connē/Daer is o
uer alle enckel bedroch onder haer/Eñ om des be
drochs willē/so en willen si mi niet kennen seyt die
HEERE Daerom seyt die HEERE der heyrsca
ren also/Siet ic wille smeltē eñ suyueren/Wandt
B wat sal ic āders doen?om dz mijn volc hē also stelt
haer valsce tonge dz zijn moordelijcke(oft scherpe
pijlē)Met harē mōde sprekē si vriendeliken tegen
harē naestē Maer inde hertē loerē si op den seluen/
Eñ soude ic sulcs nz vsoeckē(oft straffē)aen haer?
seyt die HEERE Eñ en soude mijn siele haer nyet
wrekē aē sulcke volc als dit is. ¶ Ic moet op die
bergē weenē eñ huylē/eñ bi dē herdē hutkens cla
gē inde woestinē/Wāt si zijn so geheelijckē vwoest/
dz ter niemāt en wādelt. Ja datmen daer nz eē vee
ste roepen en hoort/Beyde die vogelē des hemels
eñ die beesten sijn alle wech/Eñ ic wil Jerusalem
tot eenen steenhoop/eñ tot een draken woninghe
maken/eñ ic wil die steden Juda woest makē/dat
daer niemāt in wonen en sal die nv wijs ware/eñ
hetet hē ter herten gaen/eñ vrondichde/ wat des
HEEREN mont tot hē seyt waerom dattet lāt v
derft eñ verhert wort ghelijc als eē woestine dair
niemant en wandele/
Eñ die HEERE seyde. Daerom dz si mijn wet v
latē/die ic haer gegeuen hebbe/eñ en hoorē mijne
woordē nz/noch daer nz na en leuē/mer si volgen
haerdē herte goetdunckē/eñ Baalim/ghelijc haer
hare voorvaēs geleert hebbē/Daerō seit die HE
RE der heyrscarē God Israels also/siet/ic wil dit
volc met alsene spijsē/eñ galle te drinckē geuen/ic
wilse ondē die heydenē vstroeyē/die welcke noch si
noch haer vaēs gekēt en hebbē/Eñ ic wil teghen
haer een sweert seickē tot dat icse ganssceliike ver
niele ¶ Also spreect die HEERE der heyrscarē/
Bescict eñ bestelt claechwiuē/dat si comē eñ sent
na dien/diet wel connen/dat si haestelikē ons be
clagen(oft een droeuich liet singē)also ooc/dat dye
tranē wt onsen oogē vloeyen/eñ dattet water wt C
onsen ogescelē loope/datmē een clagelic ghescrey
hoore tot Zion/te weten also/Och hoe zijn wi so
gansch gedestrueert/eñ so iāmerlijckē verdorven
Wi moetē dat lant ruymē/want onse woningen
zijn gelijcs der aerdē geslicht. ¶ Daeromme so
hoort nv/O ghi vrouwē des HEEREN woordt/
Eñ dattet mettē oorē die redene zijns mōts/Leert
uwe dochterē weenē/eñ die ene leere dē āderē cla
gē/te wetē also die doot is tot onsen vinsteren in=
gestekē/eñ in onsen paleysen(oft huysen)gecomē
te doodē die kinderē opter stratē/eñ die iongelin
gē voor vā duerē/So seit die HEERE/ Segt/Der
mēscē doode lichamē sullē liggē gelijc als mest op
ten velde/eñ gelijc die scouen achter dē maeyere/
die niemāt en vergadert. ¶ Also seyt die HEERE
Die wijse en verlate hē niet/op sine wijsheit Een
stercke en beroeme hē niet vā zijnder stercte/Eñ
een rijcke en gloriere niet in sinē rijcdōme/Mer so E
wie beroemē wille/die beroeme hē dies/dat hi mi
kenne eñ wete/dat ic die HEERE ben/ die berm=
herticheyt recht eñ gerechticheit doet opter aerden/
Wāt sulcs behaecht mi/seyt die HEERE
Siet die tijt coemt/dz icse alle besoeckē sal/dye
besnedē met die onbesnedē/te weten Egipten/Ju
da/Edom/die kinderen Ammon/Moab/eñ alle
dien indē eynde der woestinē wonen/ Want alle
heydenen hebbē die voorhuyt des vleeschs onbe
sneden/Maer dat gansce huys Israhels heeft dye
voorhuyt der hertē onbesneden

¶ Hi waerschouwet dat volc/dat si den heydenschen insottingen niet aen en hanghen / Ende bewijst hoe ydel dattet si beelden te maken/ende die te eeren in die steden des warachtigen leuenden Gods Dat.x. Capittel.

A Hoort dat woort des HEEREN dz hi
tot v spreect O ghi huys Israels Al
so seyt die HEERE/Ghi en sult dee
heydenen wise niet leerē/Eñ ghy en
sult v niet verscrickē vā die teekenē
des hemels/ghelijck als die heydenen hare vre=

zen/Wāt der heidenē Godē en zijn niet dā ydelheit
Si houwē int wout eenen boome/eñ die wercmee
ster maectse metter bijlen/ eñ hi ouertrecse met sil=
uer/eñ gout/eñ hy maectse vast aen met naghelen
ende hameren/ op dat si niet om en vallen/Het en
zijn anders niet dan pilaernen ouer toghen/ Si en
connen niet sprekē. Men moetse ooc dragen/wāt
si en connen niet ghaen/Daeromme en sult ghi voor
haer niet vreesen . Want si en connen noch helpen
noch schade doen ¶ Maer die HERE en is niemā
den gelijc/Ghi zijt groot/ eñ dinen name is groot
eñ ghi contet metter daet bewijsen/ Wie en soude
v niet ontsien? Welcke coninc der heydenen en sou
de v niet gehoorsaē zijn? Want onder alle die Wij=
sen eñ heydenen eñ in alle conincrijcken en is dijns
niemāt ghelijcke/Si zijn altemael narrē eñ dooren
B Wāt eē houdt moet ēmer eenē ydelē Gods dienst
zijn/die siluerē platē brēgtmen vā opten meyr her=
waerts eñ tgout vā Vphas door den meester ende
goutsmit toe bereet/ Geele side ende purpur (oft
scarlakē) trectmē haer aē/Eñ also is dat werc aller
haerder wijsen/ deen metten anderen. ¶ Maer die
HERE is eē gerechte God/eē leuēdige God/een
eewige coninc/Vā sinen thoorne beeft dz aertrijck
eñ die Heydenen en connē zijn dreygen niet vdragē
Daerom segt nv tot haer also/Die Goden die den
hemel eñ die aerde nz gemaect en hebben/ die moe
tē vand aerdē ond den hemel vernielt wordē Mer
hi heeft dat aertrijcke door sine cracht gemaect eñ
des werelts omganc bereedt/door sine wijsheit eñ
den hemel wtghebreedt door zijn verstāt/Wāneer
hi zijn stēme hooren laet(oft dōdert)so coemt daer
eē groot water te samē onder den hemel/ind lucht
eñ trect den neuel op vanden eynde der aerden/Hi
maect den blixē inden reegē/Eñ hi doet den wint
comen wt heimelijke plaetsen. ¶ Alle menscen zijn
narrē met haerd conſt. Eñ alle beeltgieters bliuē
bescaēt met harē beeldē/Wāt hare Godekens eñ
beelden zijn ydel bedroch/eñ si en hebbē geen leuē
Die ydele wercmeesters selfs eñ haer werc/dz si
in ydelh; ghemaect hebben/sullen tsamē vgaen als
si vsocht sullen worden ¶ Maer also en is hi nz/die
Jacobs scat is/Maer hi is die gene diet al gescapē
heeft/Eñ Israel is zijn erfdeel/Sinen name is die
HERE der heyrscaren. ¶ Doet dijn neeringe (eñ
schande) wech wt den lande/ghi die noch woont in
die vaste steden/Wāt alsoe seyt die HERE/Siet/
Jc wil die inwoners des lāts/teenē mael vstoten/
eñ rontom sollē/dat zijt voelē sullen/ ¶ Ach mijns
iāmers eñ hertsen leedts/ mer ic dencke tes mijne
plage/Jc moet lijdē/Mijn tente is vwoest/eñ alle
mine zeelen zijn gebrokē/Mine kinderē zijn wech
eñ daer en is niet meer ghebleuē/Niemāt en richt
mijn tenten weder op/eñ mijn boeyen en slaet nie
mant weder op/Want die Herders zijn narren ge
wordē/eñ si en vraechdē na dē HERE niet. Daer
omme en connē si ooc nz rechts geleeren/Maer si
verstroyen die cudden. ¶ Siet/daer coemt een ge
crijsch herwaerts/eñ ene groot beuē wt den lande
vant noordē/dwelcke die steden Juda vwoestē sal
Eñ tot wooningen der draken worden sullen
Jc weet O HERE dat des mēscen doē in sijnd
macht niet en staet/ Eñ ten staet ooc in niemants
vermoghen/sine weghen te leyden/ sine schreden
oft ganghen(te richten/Daeromme castijt my/O
HERE/nochtās in genadē eñ niet in dinen grim
migen toorne/op dat ghi mi nz ghcheele te niet en
maect/Mer stort dinen grimmigen thoorne wt o
uer die Heydenē/die v nz en kennē/eñ ouer die volc
ken/die dinē name niet aen en roepē/Want si heb
ben Jacob opgegeten eñ verslonden/si hebben hē Nu.xiiij
te niete gemaect/eñ sijn wooninge verwoest

¶ Hi vermaent haer des verbonts ende vercondicht haer
wat iammer haer ghenaect / om dat zijt niet en houden/
Ende hi vertrect haer dye vrientschap eñ weldaden Gods
Dat.xi. Capittel

Jt is dat woort dz tot Hieremiam ge
sciede vanden HEERE/Hoort dat
woort des vbonts/dz ghijt diē vā Ju Deut.xxvij
da eñ den borgeren van Jerusalē seg Gala.iij
ghen sult/Eñ segt tot haer/Also seit Danie.ix
die HERE die God Jsraels/Vervloect moet sijn
so wie niet gehoorsaem en is/den woordē des ver Deu.iiij
bonts/dz ic uwen vooruaderē geboot/op diē dage/
doen icse wt Egiptē lāt leide/wt dē yseren ouē Eñ
seide weest gehoorsaē mijnd stēmen/eñ doet gelijc
als ic v gebodē hebbe/So sult ghi mij volc/eñ ic v
God sijn/op dat ic houdē mach dē eedt/diē ic uwē
vooruāds gesworen hebbe/haer te geuē/ een lant
daer honich eñ melck in vloeyde/ ghelijc alst opten
dach vā huyden blijct/Jc antwoorde en sprac/HE
RE Ja ic wilt doen. ¶ Eñ die HERE seide tot mi
Predict alle dese woordē idē stedē vā Juda/eñ op
die stratē te Jerusalē/eñ segt/Hoort die woorden
des vbonts/eñ doet daer na/Want ic hebt betuichē
uwen vaderen/vā dien dage aen/dat icse wt den lā
de Egipti leide/tot op desen dach vā huiden/Eñ ic
betuychdet altoos eñ seide Weest gehoorsaem mij
d stēmen/ Mer si en waren niet gehoorsaē noch si
en neychdē ooc haer ore derwaerts nz/Maer een
yeghelijc wādelde na sijns boosehs hertē goetdunc
kē/Daerom wil ic ooc ouer haer latē gaen/alle dye
woorden des vbonts/die ic hair geboden hebbe te
houdē/eñ si en hebbē nochtās daer niet na gedaē/
Eñ die HERE seyde tot my/Jc weet wel hoe si
haer in Juda eñ te Jerusalem bi eē rotten(oft hoo
pen) Si keerē haer essen gelijc tottē sondē haerder
vooruaderē/die welcke ooc niet en woudē gehoor
saē zijn mijnē woordē/Eñ volchdē ooc andere Go
den na eñ diendē haer/Also heeft dat huys Jsraels
eñ dat huys Juda/altoos mijn vbont gebroken dz
ic met harē vooruāds gemaect heb/Daerom Siet B
seyt die HERE/ Jc wil eē ongeluc ouer haer latē
comē/diē si niet en sullen moghē ontgaē/Eñ als si
tot mi roepē/soe en wil icse niet vhooren/Laet dan
die stedē Juda eñ die borgers te Jerusalem henen
gaen/eñ totten Afgoden roepen/die si gewieroort
hebbē/Maer si en sullen haer niet helpen in haerd
noot/ ¶ Want so menige stadt/so menigen Afgod
hebt ghi/O Juda/Eñ soe menighe alser te Jerusa
len strate is/so menige scādelijcke outaers hebt ghi
opgericht/ om den Baal te wieroockē/Daerōme
en bidt voor dit volc niet/ Eñ en maect gheen ge
smeec noch gebet voor haer/Want icse niet hooren
en wil/al biddē si mi in haerder noot O mijne vriē
den wat hebt ghi in minen huyse te doen? Sy bedri
uen alle gader boosheyt/Eñ meenē als oft dat hei
lich vleesch haer dat soude afnemen (oft ontsondi=
ghen) Eñ als si quaet doen/ so dunct haer dat zijt
wel gemaect hebben.

Dye HERE noede v eenen groenen schoonē
vruchtbaren olijfboom/ Maer nv heeft hi met eē
groot moortgeroep/ een vier om dē seluē aenge=
steke/ also dat sine tacken verderuē moetē/ Want
die HERE der heyrscarē die v geplant heeft/ dye
heeft v met eē ongeluc gedreycht om d' boosheits
wil des huys Israels/ eñ des huys Juda/ die si be
driuē eñ mi te vertoornē/ met harē wierooken/
dwelcke si den Baal doen

✠ Eñ die HERE heeft mi gheopenbaert/ dat ict
weet eñ wees mi haer voor nemē/ te wetene/ dz si
mi als eē sachtmoedich lāmekē ter slachbāc soudē
leydē/ Want ic niet en wist dat si teghen mi eenen
raet besloten haddē/ eñ geseyt Laet ons dē boom
met sinen vruchten bederuen/ eñ hē wt den lande
der leuendiger wtroeyen/ Ja datmē zijns naems
ooc nēmermeer meer en ghedincke/ Mer ghi O
HERE der heyrscaren/ du gherechte richter/ die
die nierē eñ die herten beproeft/ Laet mi doch dine
Hi re biñ wrake ouer haer sien/ Want ic hebbe di mijne sa
eccle. r. b ke beuolen ✠

Daeromme spreect die HERE/ also tegē die in
wooners tot Anathoth/ die na dinē leuen staen/ eñ
seggē/ En prediict ons niet indē name des HE
REN/ oft ghi moet van onsē handē steruē/ Daerō
seyt die HERE der heyrscarē also/ Siet ic wille be=
soecke hare iongelingen sullē metten sweerde ghe
doot werdē eñ hare sonē eñ dochterē van honger
steruen/ Ja datter ooc vā haer nz en sal ouerbliuē/
Wāt ic ouer die vā Anathoth een ongheluc wil la
ten gaen/ int iaer als si versocht sullen worden

¶ Eenen vrientdeliken twist tusschen God eñ den Prophe
te/ om dat hi den godlosen so veel ghelucs/ ende den op-
rechten so veel lidens in deser tijt gheeft/ van die versto-
tinghe der Joden ende die roepinghe der Heydenen
Dat.xij.Capittel

A O HERE oft ic met v al rechten woude so
Job.xxi behout ghi nochtās dat recht/ Nochtans
Abacu.i moet ic vā dz recht mz v sprekē/ Waerom
me gatet dē godlosen so wel? Eñ die verachters al
legader hebbē die volheit/ eñ geluc? Ghy plantse/
datse wortelen eñ wassē eñ vrucht voortbringen
Ghi laet haer toe/ dat si veel vā v clappē nochtās
en castijt ghijse niet/ ¶ Mer O HERE ghi kēt
mi/ eñ siet mi/ eñ proeft mijn herte bi v Eñ ghi laet
se vri henē gaē gelijc als scapē op dz si geslagē sou
dē wordē/ Eñ ghi spaertse/ op dat si ghedoot sou
dē wordē ¶ Hoe lāge sal doch dit lāt dus iāmer
lic staē? Eñ dit gras indē lāde oueral vdorrē? ō der
inwoonēs boosheit wille? Ja dat ooc beide die voge
lē eñ die beestē met bliuē en sullē/ Wāt si segghen
Ja hi weet veel hoe dattet ons gaen sal

Als ghi v met dē voetknechtē moede gelopen
hebt/ hoe salt v dā gaē als ghi metten peerdē/ oft
reysegars) loopē sult? Eñ als ghi inden lande daer
B vrede is/ seker bz soect Wat sal v dā gescieдē bi die
houaerdige (oft ruisschende) Jordane? Want dine
broeders eñ dijns vaders huysgesinne vachtē v ooc
Eñ riepen ouer v/ Daerō en betrout haer niet/ al
spreken si vriendeliken met di

Daerom heb ic mijn huys gelatē/ eñ mijn erfdeel
vtegē/ eñ mijn lieue siele/ oft leuē/ gaf ic indē viandē
hādē/ Mijn erfenisse is mi geworde gelijc een leeu
we indē woude/ eñ het brulet tegē mi/ eñ daerom
bē ic vtoornt/ Mijn erfdeele is gelijc als een gespic
kelt vogel/ als eenē vogel vā menigerhāde verwē
om welckē haer die vogelen vgaderē/ Wel op alle
ghi beesten indē velde/ vergaert v coēt eñ verslindet

Veel herdērs hebbē minē wijngaert verdoruē/ eñ
mijn ackers vtredē. Si hebben minen schonē acker
woest gemaect/ eñ eensaē gelatē/ Ic siet bi na/ hoe
dz so iāmerlic vwoest is/ Ja dat gehele lāt is woest
Mer niemāt en willet ter hertē nemē/ Wāt die v=
deruers treckē daer henē/ ouer alle die houelen der
woestinē/ eñ dat sweert des HEREN salt verslin
dē vāden eenē eynde des lāts totte āderē eynde eñ
daer en sal geen vleesch vrede hebbē/ Si sullen tar
we sayē/ maer distelen maeyē/ Si sullent haer suer
latē wordē maer si en sullē daer nz af genietē/ Eñ
si en sullē niet verblijt wordē/ vā haer incomē (oft
oogste) ō die toornige grāschappe des HEREN.

Also seyt die HERE/ tegē alle mine boose na
gebuerē/ die dz erfnisse aētastē/ dat ic minē volcke
Israel wtgedeelt hebbe/ Siet ic wilse wt harē lan
de wtruckē/ Eñ dat huysgesinne Juda wt haren
middel stotē/ Eñ als icse nv al wt haren lande ghe
ruct hebbe/ so wil ic wedom haerō ontfermē/ Eñ
wil eenē yegelickē tot sinē erfdeel in zijn lāt weder
bringē/ Eñ het sal gescieдē/ Indiē si dā vā mijnen
volcke die leeringe sullē ontfangē dat si bi minē na
me swerē/ So warachtelick als die HERE leeft/
gelijc als si te vorē minen volcke geleert hebben te
sweeren biden Baal/ soe sullen si gesticht/ (oft ghe=
telt) worden onder mijn volc. Indiē si niet en wil
len hoorē so wil ic sulcke volck wtroyen/ eñ te niet
brenghen seyt die HERE

¶ God die HERE verthoont den Prophete als in eenen
beeldenaer hoe hi dat volc Juda straffen wil vā dē hooch
sten aen totten nedersten toe Dat.xiij.Capittel.

lso sprack die HERE tot mi Gaet A
henē/ eñ criget eenē lindenen gordel/
oft lendenier/ Eñ gordet diē ō dijn len
denen eñ en maecten niet nat/ Eñ ic
creech eenē lendenier/ na tbeuel des
HEREN/ Eñ ic bāt hē om mijn lēdenē/ Doe gescie
de ander werf/ dat woort des HEREN tot mi eñ
seyde Neēt den lēdenier dien du getregē/ eñ ō dine
lēdenē gegordet hebt/ eñ maect v op/ eñ gaet henē
aē die Phrat (oft Euphrat) eñ verget hē dair in eē
steenrootse/ Ic gic henē eñ vbergh hē aē die Phrat
gelijc mi die HERE geboden hadde/ Maer na eē
lāge tijt sprac die HERE tot mi/ Maect v op/ eñ
gaet henē aē die Phrat/ eñ haelt dē lendenier weō
diē ic v geboot dz ghi aldaer sout vbergen/ Ic ginc
henē aē die Phrat/ eñ ic groef hē op/ Eñ ic nā den
lēdenier vā die plaetse daer ic hē vborgē had. Eñ B
siet die lēdenier was verrot/ also dat hi niewaerts Eze
meer toe en docht ¶ Doe gesciede des HEREN
woordt tot mi eñ seyde. Also seyt die HERE Es=
sen also wil ic ooc die grote houaerdie Juda eñ Je
rusalē met dē sweerde te niet makē/ dz boose volc
dz mine woordē niet hoorē en wil/ Mer si gaē he=
nē na tgoetdunckē haers hertē/ eñ si volgē andere
godē/ op dz si die selue soudē dienē eñ aenbeden si
sullē wordē ghelijc die lendenier/ die niet meer en
doocht/ Wāt gelijc die mā dē lēdenier vast aē zijn
lēdenē bint/ also hebbe ic seyt die HERE dz gans=
sce huys Israels/ eñ dz gansse huis Juda om my
gegort/ dz si mijn volc souden sijn/ tot eenē name/
lof eñ eere/ Maer si en hebben niet willē hooren Deu
Daeromme segt haer dit woort. Also seyt die

HEERE God Iſraels/Alle fleſſchē ſullē met wijn
geuult wordē. Dā ſullē ſi ſeggē/Meēt ghi dat wy
nz en wetē? dz alle fleſſcē met wijn geuult ſullen wor
dē? Dā ſegt tot haer/Alſo ſeyt die HEERE/ſiet/Ic
wil alle die in deſen lāde wonē/die coningen die op
tē ſtoele Dauids ſitten/Die Prieſters/eñ Prophe=
tē eñ alle inwoners te Jeruſalem vullen/dz ſi drōc
kē wordē ſullē/Eñ ic wil dē enen mz dē āderen die
vaders mettē kīderen/tegen een ſtotē ſeyt die HE
RE/Eñ ick en wil noch ſparen/noch voorbigaen
noch bermhertich zijn in haer verderuinge.

Daerom hoort nv eñ merct aen/eñ en tortet nz
Wāt die HEERE/heuet geſprokē Geuet dē HE
RE uwen God die eere/eer dant duyſter wort/eñ
eer uwe voetē haer aen die donckere bergen ſtoti/
Wāt als ghi niet op dat licht en wacht/ſo ſalt v in
een donckerhz eñ in een dootlijke duyſterniſſe ver
keert wordē/Mer en wilt ghy ſules niet hooren ſo
moet mijn ſiele heymelijc weenē/om ſulcker houer
dijē wil/mine oogen moeten met tranē vlietē/om
dat die cudde des HEEREN gheuanghen wech
geuoert wordt

D Segt dē coninc eñ d̄ coninginen/Sidt hyer bene
dē/wāt die crone dijre heerlichz is v vā uwen hoof
de geuallē/Die ſtedē Suytwaerts zijn gheſlotē/eñ
daer en is niemāt diese op doe/Dz gāſſce Juda is
reyn wech geuoert/Heft op uwe oogē eñ ſiet/Hoe
dat ſi vandē noordē herwaerts comē Waer is nv
die cudde/die v beuolē was/dijn heerlijcke cudde/
Wat ſult ghi ſeggē/als hi v beſoeckē ſal? Wāt ghy
ſe alſoe ghewent hebt/tegē v/dz ſi vorſtē eñ hoofdē
(oft heeren) zijn willē/Wat ſout ghi daer toeſeggē?
Oft v nz ancxt aencomē en ſal/ghelijc enen wijue
in kints noode? Eñ oft ghy dā in dijnre hertē ſeggē
woudet/Waerom coēt doch ſulcs ouer my? Om
die menichte dijnre miſdaets wille/is v uwe ſcha
melheyt ontdect/eñ uwe beenen gebloot

Kā ooc eē moor zijn huyt vwandelen? oft eenē
lupaert ſine vleckē? So cont ghi ooc goet doen/als
ghi totten boſe gewēt zijt/Daerō wil icſe verſtroy=
en als ſtoppelen/die vandē wīt wt der woeſtijnen
vweyſtert wordē/Dat ſal dijn loō zijn/eñ dijn deel
dat ic v toegemetē hebbe/ſeit die HEERE Om dz
ghi mijnd̄ vergeten hebt/eñ v verlaet op loegenen
Daerom wil ic ooc uwe cleederē ouer thooft ſlaen
datmē uwe ſcamelhz wel ſie. Wāt ic geſien heb dijn
ouerſpel/dine brootdronckēſcap/dijn ſchādelijcke
hoerderie/Ja ooc dinē grouwel/beyde op houelen
eñ ackerē/Wee v Hieruſalem/Wanneer ſult ghy
doch emmermeer gereynicht worden

¶ Een Predikinghe dye Hiermie vanden HEERE ghe
openbaert is/vanden dieren tijt/God verbiet oock den
Prophete/dat hi voort volc niet bidden en ſoude
Dat.xiiij.Capittel

Dit is dwoort dz die HEERE tot Hie
remiā ſprac/vāden dierē tijt/Juda le
A get iāmerlijc eñ haer poortē ſtaē ellen
delijc Het ſtaet clagelijc optē lādē Eñ
tot Jeruſalē is een groote droochte/
Die grote ſeynden die cleene ō water/eñ als ſi aen
die fonteynē (oft puttē) comē/ſo en vidē ſi geen wa
ter/eñ ſi bringē hare vatē weō ydele/Si gaen true
rich/eñ bedroeft/eñ deckē hare hoofden om dattet
aertrijcke dorre leget/eñ nz en regēt opter aerden
Die ackerliedē gaē bedroeft eñ bedeckē hare hoof
dē Die hinden vlaten ooc die iongen/die optē veld
werpē om dz ſi geē gras en vīden/Die walte zelen
ſtaē op die houelē (oft ſteērootſen) eñ ſnackē na die
lucht/ghelijc die draken/Eñ ſi verſmachten want
daer geen cruyt en waſcht

Och HEERE onſe miſdadē hebbēt emmer ver
dient/Maer helpt doch om dijns naēs wille/Wāt
onſe ongehoorſaemhz is groot/waer door dat wi B
tegē v geſondicht hebbē/Wāt ghi zijt dē trooſt Iſ Iere. xlij
raels/eñ harē noothelper Waeromme gelaet ghy
v recht oft ghi eē vreēdeling waert inden lāde/eñ
als eē wādelaer (oft pelgrim) die maer eenen nacht
in en blijft: Waerom ſtelt ghi v als eē vſaecht mā
eñ als een ruese die nz ghehelpē en cā? Du biſt doch
ymmer onſe HEERE/eñ wi heeten na dinen na
me/Daeromme en verlaet ons nyet

Alſoe ſeyt die HEERE vā deſen volcke/Sy loo
pē gern herwaerts/eñ gints/eñ en bliuē niet geer
ne thuys/Daer om en wil haer die HEERE nyet/
Mer hi wort haerō miſdaet gedachtich/eñ wil ha
re ſondē beſoeckē (eñ ſtraffen) Eñ die HEERE ſey
de tot mi. Ghi en ſult voor dit volc om geen ghena
de viddē/Eñ oft ſi al ſcoon vaſtē/ſo en wil ic noch
tās haer gebet niet verhorē/Eñ oft ſi al brātoffer
eñ ſpijſoffer brēgē ſo en behagē ſi doch mi nz Mer
ic wilſe met dē ſweerde/honger/eñ peſtilētie vnie=
len ¶ Doen āt woorde ic/Och HEERE HEERE/
ſiet/Die Prophetē ſeggē haer/Ghy lieden en ſult
geen ſweert ſiē/noch gheenē dierē tijt by v hebben
Maer die HEERE ſal v goeden vrede geuē op deſe
plaetſe Eñ die HEERE ſprac tot mi. Dye Prophe=
tē predikē haer logenē in minē name Ick en hebſe
nz geſonden/eñ haer niet beuolen/noch met haer
geſprokē Si predikē v valſce viſioenen/wtleggin C
gē/afgoderie/eñ bedroch haers herten. ¶ Daerom Mat. xv
ſo ſeyt die HEERE/vādē Propheten/die in mijnen Hiere. v.
name predikē hoe welicſe nz geſent en hebbe/eñ ſi
predikē nochtās/daer en ſal geenē dieren tijt inden
lāde comē. Sulcke Prophetē ſullen ſteruen/door
ſweert eñ dē honger/Eñ tvolc diē ſi gepredict heb
bē/die ſullē vādē ſweerde/eñ dē honger opter ſtra
tē te Jeruſalē hier eñ dair liggen datſe ooc niemāt
begrauē en ſal/Eñ hare wiuen ooc alſo/hair ſonen
eñ dochterē/Eñ ic wil hare booſhz ouer haer wt=
ſtorten. Eñ ghi ſult tot hair ſeggē dit woort Mijn
ogen vloeyen mz tranen dach eñ nacht/eñ ſi en hou
den nz op. Want die ioncfrouwe die dochter mijns
volcs is deerlic geplaecht eñ iāmerlic geſlagen Ga
ic henen wt opt velt/Siet/ſo liggen daer vſlagē mz
den ſweerde/Come ic in die ſtat/ſo liggen daer die
vā honger zijn vſmacht/Wāt die Porphetē/eñ daer
toe ooc die Prieſters moetē in een lāt trecken/dz ſi
nz en kennen. Hebt ghi Juda vworpen/Oft heeft
v ſiele een walgē aen Ziō? Waerō hebt ghi ons dā
alſo geſlagen? dz ons niemāt gehelpen en can Als D
wi hoopten dattet vrede ſoude wordē ſo en coemt Eſa. xlix
daer nz goets/Wy hooptē wi ſoudē geſōt wordē Rom. ix
Mer ſo coēter noch meer ſcadēs/O here wi bekē=
nen ons godloos wezē/eñ ōſer voorvadēs miſdaet
Wāt wi hebbē tegen v geſondicht/Mer om dijns
naems wil en laet ons doch niet geſchent worden/
En laet den Thoorne diner heerlichcit niet beſpot
worden Gedenct doch/eñ en laet dijn verbont met
ons nyet ophouden/Daer en is onder den heyden=
ſchen godekens gheen diet can doen regeren/Alſo
en can den hemel oock niedt reeghenen/Du biſt
doch ymmer onſe HEERE/ende onſe Godt/

op wien wy hopen / wandt du conste sulcks alle doen

¶ Die HEERE slaet den Prophete zijn bede af/die hy voor dat volck ghedaen hadde. Eñ hi antwoort hem/op sijn claghe

Dat.xv. Capittel.

A Nde die HEERE sprack tot mi / Oft
scoō Moses eñ Samuel voor mi stō-
dē/so en hebbe ic nochtās geē herte
tot desen volc/Drijftse wech vā my
eñ laetse henē varē/eñ als si seggen.
Waer sullen wi henen/Soo segt tot haer/Aldus
seyt die HEERE/Een deel totter doot/een deel
totten sweerde/ende een deel totten honger/ende
een deel inder geuangenissen/Wāt ic wilse besoec
kē/met vierderley plagē/seyt die HEERE/met dē
sweerde/dat si ghedoot werden/mettē hondē die
se verscoren sullen/mettē voghelē des hemels/eñ
mettē dierē opter aerdē/dat si verslonden/eñ ver
daen worden/Eñ ic wilse in alle coninckrijckē her
waerts eñ gintswaerts latē driuē/om Manasses
wille/des soons Jehiskia / des conincs Juda om
tgheē dat hi te Hierusalem bedreuen heeft.

Wye sal dan dijner ontfermen/O Hierusalē?
B Wie sal dan medeliden met v hebben? Wie sal dā
henē gaen/om die vrede te verweruen? Ghi hebt
mi verlaten/seyt die HEERE/eñ ghi zijt mi afghe
uallē/Daeromme heb ic mijn hāt wtgestrect tegē
v/dat ic v verderuen soude/Ic ben des ontfermēs
moede / Ic wilse metten wanne tē lande wt wānē
Eñ ic wil mijn volc/dat hē van sinē wesen niet ve
keeren en wil/tot enkel weesen makē/eñ vdoen.
Eñ daer sullē onder haer meer weduwē worden
dan zants aender zee is/Ic wil ouer dye moeders
der ionger gesellen laten comen eenen openbarē
C verderuer/eñ met dien die stadt vottelic ende on-
voorsiens laten ouervallē/Ja dat ooc die seuē kin
deren heeft/sal ellendich sijn/eñ van thertsen leedt
suchten/Want haer zonne sal bi dē hoogen dage
onder gaen/soo dat beyde harē lof eñ vruechde eē
eynde hebben sal /eñ die ouergebleuene wil ic den
sweerde geuē voor hare viandē/ seyt die HEERE
Och mijn moeder /dz ghi mi oyt ter werelt voort
gebrocht hebt/ouer den welckē alle mā zeer roept
indē gansceen lande/Hoe wel ic nochtās niemādē
op woecker geleēt en hebbe/noch vā niemādē op
woecker genomē en hebbe/nochtās vloecken my
allē menschen

Die HEERE seyde/Welaen/Ic wil van v som
D mige ouer behoudē/wāt het sal weō goet wordē
Eñ ic wil v te hulpe comē indē noot eñ angste/on
der die viandē Scadicht ooc dat eē yser dat ādere
oft dat eē metael dz vā noordē coemt/den anderē
Mer ic wil eerst v goet eñ scattē tot eenē roof ghe
uē/dz ghi ooc daer ō niet oorlogē en sult/eñ dat al
om dijnder sondē wille die ghi in allē uwen fron-
tierē des lāts bedreuen hebt/Eñ ic wil v tot uwē
viandē vrengē/in een lāt dat ghi niet en kēt Wāt
dat vier is ouer v in mijnen thoorne ontsteken

Och HEERE ghi wetet/gedēct onser/eñ neēt
ons ter hertē/Eñ wreect ons aē onsē veruolgers
Neemt ons op / eñ en vtrect uwē toorne niet ouer
haer Wāt ghi weet dz wi om dinē wille vsmacthz
liden/Mer dijn woort onderhout ons na dē mael
dz wijt gecregē hebbē/eñ dat seluc dine woort is
ōser hertē vruechde eñ troost/Wāt wi zijn ymmer
na dinē name ghenoēt/O HEERE God Zebaot
(oft der heyrscarē) Wi en vsellen ōs nz mettē spot
ters/noch en verblidē ons nz mer haer/Maer wy
bliuen alleene/wt vreese dijnder hāt/Wāt ghi zijt
seer gestoort op ons/Waeromme duert toch ons
verdriet so langhe? sijn onse wonden so seer quaet
datse niemant ghehcelen en can? Sijt ghi dan ons
geworden/als een fonteyne/dye niet meer lopen
en wil?

Daerō seyt die HEERE also/Keert ghi v weō
tot mi waerts/so wil ic mi tot uwaerts voeghen.
Eñ ghi sult mijn Predicāt bliuē / Eñ in diē ghi die
oprechte leert /dat si haer vandē boose liedē afscee
dē/so sult ghi mijn leeraer zijn / Eñ eer ghi tot haer
sout vallē so moetē si eer tot uwaerts vallē . Wāt
ic hebbe v tegē dit volc tot eenē sterckē eñ metalē
muere gemaect/Eñ oft si tegē v stredē/so en heb
bē si doch aē v niet /Wāt ic bē bi v/dat ic v helpe/
eñ v verlosse/spreect die HEERE/Eñ ic wil v ooc
wt die hant der houaerdigher verlossen/ eñ v ont-
setten wt der hant der Tyrannen.

Die HERE verbiet den Prophete/dat hi op die plaet se gheen huysvrouwe en neme/noch oock nerghens gheen gheselschappe met haer en hebbe/Want hi wilse straffen van die verstotinghe der Joden / ende die roepinghe der heydenen

Dat.xvi.Capittel

Nde des HEEREN woort gesciede
tot mi/eñ sprac/Ghi en sult op dese
A plaetse geē wijf nemē eñ noch sonē
noch dochteren winnē/eñ opvoedē
Wāt die HEERE spreect also vandē
sonē eñ dochterē/die in dese plaetse geboren wor-
dē/daer toe ooc vā harē moederē diese varē/eñ vā
harē vaderē/diese op vrengē in desen lāde/Si sul-
len vā cranchedē steruē/eñ noch beclaecht noch be
grauē wordē/Mer si sullē mest worden optē lāde
Eñ daer en bouen doort sweert/eñ dē honger ver
gaen/Eñ hare lichamē sullen een spijse (oft aesch
zijn) dē vogelē des hemels/eñ dē beestē opter aer-
den. ¶ Wāt also seyt die HEERE / Ghi en sult
tot haer nz ingaē/daer si tsamē comē te clagen eñ
te weenē/noch medelijdē met haer hebbē/Wāt ic
minē vrede van desē volcke wech genomē hebbe/
seyt die HEERE/tsamen met mijnder ghenadē eñ
bermhertichz/also dat ooc beyde groot eñ cleene/
steruē sullē in desen lande eñ nz begrauen noch ve
claecht en sullē wordē Eñ dz nyemāt ō haer liedē
wille zijn hayre wt en sal ruckē/Eñ mē en sal ooc
geē vroot wt deelē ouer die clage/ō haer te troos
tē ouer die lijckē /noch ooc wt den troostbeker te
drinckē geuē /ouer vader eñ moeder/Daerom en
sulstu ooc in geen herberge gaē/dat ghi bi haer sit
tet/noch eten noch drincken en sult.

B Want also spreect die HEERE der heyrscaren
God Israels/siet/Ick wil op dese plaetse wechne
mē/voor uwē ogen/eñ bi uwen leuē/dye stemme
der vruechdē eñ der genoechtē/die stēme des bru-
degoms eñ des bruyts

Eñ als ghi sulcs alle tot desen volcke ghesëyt
hebt/eñ dat si tot v sprekē/Waerō seit die HEERE
ouer ons alle dit groot ongheluc? welc is die mis-
dact eñ sonde/daer mede wi tegē dē HEERE onzē
God gesondicht hebbē? So sulstu seggē/Daerom
dz uwe vooruaders mi vlatē/seyt die HEERE/eñ
andere goden geuolcht hebbē/den seluē gediēt eñ
aengebedē hebben/Maer mi hebbē si verlatē/eñ
mine wet en hebbē si nz gehoudē. Eñ om dat ghy

noch erger doet dan uwe vaders/ want siet/ een ye
gelijc leeft na zijn boosch herten goetduncken/ also
dat ghi mi niet gehoorsaem en zijt/ daeromme wil
ic v wt desen lande stooten/ in een lant/ daer af noch
ghi noch uwe vaders en wetet/ Eñ aldaer sult ghi
andere Goden dienen dach eñ nacht/ eñ daer en sal
A ic v geen ghenade bewisen.
Iero. viij. Daeromme siet/ die tijt comt/ seyt die HERE
Pro. liij. datmen niet meer seggen en sal/ So warachtelijck
He. xxix. als die HEERE leeft/ die die kinderē Israels wt
Egipten gheleyt heeft/ Maer so warachtelijck als
die HERE leeft/ die die kinderen Israels gheleyt
heeft wt den lande van den Noorden herwaerts/
ende wt alle landen (derwaerts dat hijse verstootē
hadde) Want ic wilse weder brenghen in dat lant/
dat ic haren vooruaderen ghegheuen hebbe/
Siet/ ick wil veel visschers wtseynden/ seyt die
HERE/ diese vangen/ Ende daer na wil ic veel ia
gers wt senden/ die sullense vangen op alle bergen
op alle heuelē/ eñ in alle steenrootsen/ want mijne
ogen sien op alle haer wegen/ also dat si haer voor
mi niet verbergē en connen/ eñ haere misdaet en is
voor minen ogen niet verborghen/ Maer haer son
den eñ misdaet wil ic eerst dubbel betalē/ daeromme
dat si mijn lant mettē doode lichamē haerder afgo
derie ontsuyuert/ eñ mijn erfdeele met haren grou
welen vol gemaect hebben.
O HERE du bist mijn stercte eñ cracht/ eñ mij
ne toeulucht inder noot/ Die heydenen sullen tot v
comen vanden eynden der werelt/ eñ segghen/ On
Heb. xi. se vaders hebbē valsche ende ydele Goden gehadt
die niet ghehelpen en connen/ Hoe soude een men-
sche Goden connen ghemaken/ die gheen Goden
en zijn? Daeromme siet/ Nv wil icse leeren/ eñ mij
ne hant eñ gewalt haer kennelijc maken/ dat si we
ten sullen/ dat ic heete die HERE.

Wat straffinghe dien ontmoeten sal/ die den HERE God verlaten/ ende op die menschen betrouwen Wat ende si hebben sullen/ die die rijcdommen niet oorbaerlijc en verdoen/ Hi ghebiet den Sabboth te houden.

Dat. xvij. Capittel.

A Die sonde Juda is gheschreuen met
yseren griffien/ ende met eenen Dia-
manten naghel gheschreuen ende op
die tafele haers herten ghegrauen/
ende op die hoecken haerder outaren
op dat haer kinderen ghedencken souden/ der sel-
uer outaren ende bosschen/ bi den groenen boomē
op die hooge berghen. Maer ick wil dine hoochtē
beyde op die bergen ende op die velden tsamē met
dine haue ende alle dine schatten in eenen roof ghe
B uen/ om der sondē wille die in alle dine palen bedre
uen zijn/ Ende ghi sult wt dijn erue gestooten wor
den/ die ic v ghegheuen hebbe/ ende ic wil v tot sla
uen (oft eyghene knechten) maken diner vianden/
in een lant dat ghi niet en kent/ wandt ghi hebt een
vier mijnder gramschappen aenghesteken/ dwelc-
ke inder ewicheyt bernen sal.
✠ Also spreect die HERE/ veruloect si die men
sche/ die op eenē mensce betrout/ eñ die een vleesch
hout voor sinen arme/ eñ met zijnder hertē vandē
Esa. xlvij HERE wijcket/ hi sal zijn als een Tamarisca (oft
Eze. xxix heyde) inder woestinē/ Eñ hi en sal niet sien den toe
comenden troost/ mer hi sal bliuē in die dorre plaet
se inder woestē/ in eenē onvruchtbarē eñ onbewoō
den lande Mer gesegent si die mensce/ die hē optē
HERE verlaet/ eñ wiens die HERE zijn toeuer
laet is/ Die is gelijc als eenē boome aendē watere
geplant/ eñ aen der beke gewortelt. Want ofter al
een hitte coemt/ so en vreest hi nochtans niet/ mer
sine bladeren bliuen groene/ Nochen sorghet oock
niet al comter een drooch iare/ Mer hi brenget son
der ophouden vruchten.
Onder allen dingē die leuen/ heeft die mensche
dat alder schalckste eñ listichste herte/ Wie salt dan
gronderen? Ic die HERE can dat herte ondersoec
ken eñ die nierē proeue ic/ Eñ ic geue eenē yegelijc
ken na sinen wegē/ eñ na de vruchten zijnder werc
ken. * Want gelijc als eenen voghel die hē op die
eyer stelt/ mer en broedtse niet wt/ also is ooc de on
recht goet verghadert/ Want hi moet daer af/ als
hijt alderminste vermoeyt/ ende moet ten laetsten
ooc eenen spot daer toe hebben.
Mer die plaetse ons heylichdoms/ te wetē/ dē
throon der godlijcker eeren is altijt vast gebleuen B
Want o HERE du bist den hope Israels/ ✠ Alle
die v verlaten/ die moeten beschaemt worden/ Eñ
die afuallighe moeten inder aerden gheschreuen
worden/ Want si verlaten dē HERE die fonteyn
adere des leuende waters/ O HERE maeckt mij
ghesont/ so worde ic ghesont/ helpt ghi mi/ so is mi
geholpen/ Want du minen lof bist.
Siet/ si seggen tot mi/ Waer is dan des HEE
REN woort? Latet her comē/ maer ic en ben daer
omme niet van v geulodē/ mijn herder/ Ooc en heb
be ic noyt mēschen prijs begeert gehadt/ Dat weet
stu wel/ so wat ic gepredict hebbe/ dz is recht voor
v/ Daeromme en weest mi nv niet veruaerlick/ O
mine toeuerlaet inder noot/ Laetse te scādē worden
die mi veruolgē/ mer niet mi/ Laetse verschricken/ eñ
niet mi. Laet dē dach des ōgelucs ouer haer gaē eñ
slaetse ouervloedelic met tweeuoudiger matē zeer
Also spreect die HERE/ ghaet henē/ eñ tredet
onder die poorte des volcs/ daer door die coningen
Juda wt eñ in gaē/ eñ ōder alle die poortē tot Hie
rusalē/ eñ segt tot haer lieden/ o ghi coningen Juda
hoort dat woort des HEREN/ eñ gāsch Juda eñ
alle inwoōders tot Hierusalē/ die tot deser poorten
ingaē/ Also seyt die HERE/ wacht v/ dat ghi gee
nen last (oft bordē) optē Sabbaths dach door dese
poorte tot Hierusalem in en brēgt/ Eñ en voert ge
nen last wt dinen huysen opten Sabbaths dach/
eñ en doet gheen werck oock/ maer heylighet den
Sabbaths dach/ gelijc ic uwen vooruaderen ghebo
den hebbe/ mer si en horen niet/ eñ en neygen haer
ooren oock niet/ Mer si bliuen hartneckich/ dat si
immer mi niet en horen/ noch haer castien en laten
In dien ghi mi hoort/ seyt die HERE/ dat ghi
genē last en draget des Sabbaths dach door deser C
stadt poorten in/ mer dē seluē heyliget/ dat ghi geē
werc optē seluē dach en doet. So sullē ooc door de
ser stadt poortē wt eñ in gaen/ coningē eñ vorsten/
die optē stoele Dauids sittē/ eñ ridē/ eñ varen bey-
de op wagēs eñ peerdē/ Si eñ hare vorstē met allē
die in Juda eñ tot Hierusalē wonē/ Eñ dese stadt
sal eewelijc bewoont worden. Eñ daer sullē comē
wt den steden Juda/ eñ die rontsomme Hierusalē
liggen/ eñ wt den lande Beniamin/ wt den valley
en eñ vanden geberchte/ eñ vandē zuyden/ die daer
brengen sullen brantoffer/ spijsoffer/ eñ dancoffer/
inden huyse des HEREN. *

Mer ist dat ghi mi niet gehoorsaem en zijt/dat ghi den Sabbathsdach heylicht/en gheenẽ last en draget door die poorte tot Hierusalẽ in/optẽ Sabbaths dach/so wil ick een vier onder haer poorten ontstekẽ dattet die huysen tot Hierusalem verbernen sal/eñ nyemant en salt moghen lesschen.

¶ God seyndet den Propheet in des potbackers huys daer thoont hi hem zijn voornemen ende opsedt / wt den welcken die propheet onderwesen/vermaent dat volc tot beteringhe/ met een openbaringhe der straffinghẽ Gods.
Dat.xviij.Capittel.

A Dit is dat woort dat gheschiede van dẽ HEERE tot Hieremiã / Maect v op / ende gaet af in des potbackers huys/aldaer wil ic v mijne woordẽ laten hooren / Eñ ic ghinc henen af in des potbackers huys/Ende siet / hi arbeyde op dat rat(oft wiele)Eñ dẽ pot die hi maecte wt leeme/die brack hem onder die handen/Doẽ maecte hi weder omme eenẽ anderẽ potte/ so dat hem beliefde. Doen gheschiede des HEEREN woort tot mi/eñ seyde/ En can ic oock also met v niet omme gaen? O ghi vandẽ huyse Israels?ghelijck als dese potbacker/seyt die HEERE? Siet/ gelijc dat leem is in des potbackers hant/ also zijt oc ghi vanden huyse Israels in mijnder hant.

Onuoorsiens spreke ic tegẽ een volc eñ coninc Rom. ix rijck/dat ict wtroeyen/verwoesten/ eñ verderuen wille/Mer in dien dattet hem bekeert van zijnder boosheyt/waer tegẽ dat ic spreke/ So sal my oock berouwen dat ongheluc/ dat ick haer dacht aen te doen/Ende hottelijcken spreke ick van eenen volcke ende conincrijcke/ dat ick dat planten ende stichten wille/ Mer in dien dattet dan quaet doet voor mijnen oghen/also dattet mijnder stemme niet gehoorsaem en is/so sal mi oc berouwen dat goet/ dat ick haer belooft hadde te doen/ Daeromme so spreect nv tot die van Juda/ ende tot den borgerẽ in Hierusalem, Also seyt die HEERE/siet/ic bereyde v een ongeluc toe/eñ ic heb gedachten tegẽ v/Daeromme keere een yeghelicke van sinẽ boosen wegen/eñ betert v wesen/eñ doet recht/ Mer si sprekẽ/ey laet doch dat varen/wi willen na onse ghedachten wandelen/eñ een yegelijc doen na dat goetduncken zijns boosen herten.

B Daeromme spreect die HEERE. Vraget doch onder die heydenen/ oft yemant des ghelijcken ghehoort heeft/so grouwelijcken dinc als die dochter Israels doet / En sal den sneeuwe die op die steenrootsen Libani versmelt / die velden niet beuochtighen? Oft moghen die fonteynaderen/ende water pijpen in die maniere afghegrauen worden/dat si niet meer en loopen/eñ vruchtbaer en makẽ? Eñ mijn volc heeft mijns in die maniere vergheté dat si den afgoden(eñ beelden)wierooken / eñ gheuẽ ergernisse altijt / eñ gaen op ongebaende straten/ op dat haer lant tot eender woestijne worde/haer tot eewiger schande/also dat wie dat daer voorby ghaet hẽ verwonderen/eñ dat hooft schudden sal. C Wãt ic wilse door eenẽ oostẽ wint verstroyẽ/voor haren vianden. Ic wil haer den rugge biedẽ/ ende niet dat aenschijn/als haer verderuer coemt.

Maer si segghen/ ✠ Coemt/ende laet ons teghen Hieremiam eenen raet houden/Wãt die priesters en connen inder wet niet dwalen/Ende dye ouden(eñ raedtsheeren)en moghen niet missen in den raet(oft wijsheyt)Eñ die propheten en connẽ niet ongerecht gheleerẽ/Coemt herwaerts/eñ laet ons hem metter tonghen doot slaen/eñ geen acht hebben op alle sine redenen.

O HEERE gedenct mijnder/ ende hoort doch die stemme mijnder vianden / Ist oc recht/dat si tgoet met quaet betalen? want si hebben mijnder sielen een graft ghegrauen. Weest doch ghedachtich hoe ic voor haer ghestaen hebbe / om dat beste te spreken/op dat ghi uwen thoorne sout vã haer keeren. Daeromme straft nv haer kinderen met honger/ende laetse int sweert comen/dat hare wijuen ende weduwen sonder kinderen zijn / eñ haer mannen doot gheslaghen worden/eñ dat haer iongelinghen inden strijt doort sweert vermoort worden/also dat een gecrijsch wt harẽ huysen gehoort worde/hoe dat ghi onuoorsiens hebt crijsch volck ouer haer laten comen/ Want si hebbẽ eenen cuyle ghegrauen om mi te vanghen/ende oc mijnen voeten eenen strick geleget/ Eñ aengesien ghi O HEERE alle haer opsetten wetet teghẽ mi/dat si mi doodẽ willen/So en vergheeft haer hare misdaet niet/ eñ en laet hare sondẽ voor dijn aẽschijn niet wtgedaen worden/ Maer laetse voor dy verdaen worden/ eñ gaet met haer omme na dijnder gramschappen. *

Ghe hier miet sine den.

¶ Die propheet wort onderwesen in een andere maniere van dat voornemen des HEREN/hoedanighen ongeluck dat ouer Hierusalem eñ Topheth gaen sal.
Dat.xix.Capittel.

A Also spreect die HEERE / Gaet henen ende coopt een aerdẽ cruycke vandẽ potbacker/met sommige vandẽ outstẽ(oft raetsheerẽ)des volcx/eñ voor die outste(oft ouerste)der priesteren ende leytse wt in dat dal Hinnon/dat voor die Tichel poort legghet/ende predict aldaer dese woordẽ die ick v segghe/ende segt. Hoort dat woordt des HEEREN/ O ghi coninghen Juda/ ende ghi borghers tot Hierusalem / Alsoo seyt die HEERE der heyrschaeren/die God Israels/Siet/ick wil een alsulcken ongheluck ouer dese plaetse laten comen/ dat so wie dattet hooren sal/dien sullen zijn ooren clincken(oft tuyten) Daeromme dat si mi verlatẽ ende deser plaetsen eenen vreemden God ghegheuen hebben/eñ andere goden daer in gewierooct hebbẽ/Die welcke noch haer vooruaders/noch si noch die coninghen Juda ghekent en hebben / eñ hebbẽ dese stede vol onschuldichs bloets gemaect/ Want si hebben dẽ Baal hoochten ghetimmert/ om haere kinderen te verbernen/den Baal tot eenen brandtoffer/ dwelcke ic haer noch ghebodẽ/ Deu noch daer vã ghesprokẽ en hebbe/ Ja oc niet ghe psal. dacht en hebbe.

Daeromme siet/die tijt sal comen/seyt die HEERE/datmẽ dese plaetse niet meer Tophet / noch B dat dal Hinnom noemen en sal/ mer dat Schaldal Wãt ic wil dẽ Gods dienst Juda eñ Hierusalems op dese plaetse verslaẽ/eñ ic wilse doort tsweert laten vallẽ/voor haer viandẽ/onder die hant vandẽ ghenen/die na harẽ leuen staen. Ende ic wil hare doode lichamen den voghelen des hemels / ende den beesten opter aerden te verslinden gheuen/

ē ic wil dese plaetse woest makē/ en toteenē spot/
also dat alle die daer voorbi gaē/haer verwonderē
van alle haer plagen/ eñ haer bespotten sullen/ Ick
wil ooc haer latē etē haerder sonē eñ dochterē vlee
sche/ Ja deene sal des anderē vleesch eten/ inō noot
eñ ancxte/ waer mede si haer vianden/ eñ die na ha
ren leuen staen/ benauwen sullen.
a Eñ ghi sult die cruycke in stuckē brekē voor die
mannen/ die met v gegaen zijn/ eñ segghen tot haer
also/ Aldus spreect die HEERE der heyrscaren Ef
fen also wil ic dit volc eñ dese stadt verderuē/ gelijc
als een potbacker eenen potte in tween breect/ dat
men hē niet weder heel en cā gemakē/ Eñ si sullen
daer toe in Tophet begrauē wordē/ want daer an-
ders geen plaetse zijn en sal om te begrauen/ Also
wil ic met dese plaetse om gaen/ seyt die HEERE
eñ met den ghenen die daer woonen/ alsoo dat dese
stadt worden sal gelijc Tophet. Daer en bouen sul
len die huysen tot Hierusalem/ eñ die huysen der co
ningen Juda/ effen also onreyn worden/ als die ste
de Tophet/ Ja om alle der huysen wille/ in welcker
salen (oft daken) si gewierooct hebbē den ganschen
hemelschen heyre/ ende den anderen Goden dranc
offer gheoffert hebben.
Eñ als Hieremias weder van Tophet quam/
derwaerts hem die HEERE gesonden hadde te
prediken/ doen tradt hi inden voorhof/ aenden huy
se des HEEREN/ eñ sprac tot alle den volcke/ Also
spreect die HEERE der heyrscaren/ God Israels
siet/ Jc wil op dese stadt/ eñ op alle hare steden/ alle
dat ongeluc brengen/ dat ic ouer haer voorghenoe
men eñ ghesproken hebbe. Daeromme dat si hart-
neckich zijn/ ende mijne woorden niet hooren en
willen.

¶ Passhur die ouerste prediker steect Hieremiam/ ende legghet hem in die ghevanghenisse/ Dien voorseyt die propheet wat straffinge hem aenstaende is van God den HEERE/ Die propheet thoont ooc wat hē die swacheyt zijns vleeschs dick aengedaen heeft.

¶ Dat.xx.Capittel

A

xxij ls Passhur die priester een sone Jm
viij mers die tot een ouerste inden huyse
des HEEREN geset was/ Hieremiā
hoorde sulcke woorden prediken/ soo
sloech hi den propheet Jeremiam/ eñ
leyde hem inden stock/ onder die hooge poorte Bē
Jamins/ welcke aen dat huys des HEEREN is/
alst dach wert/ soo haelde Passhur Jeremiam we
der wt den stoc. Doen seyde Jeremias tot hē/ Die
HEERE en sal v voort aen niet Passhur (dat ee
nen heerlijcken ende opghaenden edelinc) heeten/
mer Magor (dat is veruaerlijc ende versaecht) rōts
omme.
Want also spreect die HEERE/ Siet/ ick wil v
met alle dinē vriendē tot eender vreese brengē/ eñ
si sullen vallen doort sweert haerder viandē/ eñ dat
sult ghi met dinen oghen sien/ Eñ ic wil dat gansce
Juda ouer geuē in die hant des conincs tot Babel
die salse wech voeren tot Babilonien/ ende metten
sweerde doodē/ Daer en bouen wil ick ooc alle dat
goet van deser stadt/ met alle tgene dat si bearbeyt
hebben/ eñ alle clepnodien ende schatten der conin-
gen Juda/ gheuen in haerder vianden handen/ dat
si die selue beroouen/ nemen/ ende tot Babilonien
brenghen. Eñ du Passhur sult met alle dinen huys
ghesinne gheuangen tot Babilonien comen/ ende
aldaer sult ghi steruē ende begrauen worden/ met
alle dinen vrienden/ den welcken du loghenen ghe
predict hebste.
Och HEERE ghi hebt mi verleyt/ eñ ick hebbe B
mi laten verleyden/ Du bist mi te sterc geweest/ eñ
ghi hebt mi verwonnen. Maer ick ben daeromme
dagelics tot eenē spot gewordē/ eñ alle man begeect
mi/ Want sint dat ic gesproken/ gheroepen/ eñ ghe
predict hebbe van die plaghe eñ verwoestinghe/ so
is mi dat woort des HEEREN tot eenen spot eñ
verwijt geworden daghelics/ Doen dacht ic/ Wel
aen. Ick en wil zijnder niet meer ghedencken/ ende
niet meer in sinen name prediken/ Maer (des HE
EREN woort) wert in mijnder hertē/ ende in mine
ghebeenten/ ghelijck bernende vier/ also dat ic niet
ghelijden en conde/ eñ ick was bi na van mi seluen
ghecomen.
Wandt ick hoore/ hoe dat mi vele menschen be
kijuen/ ende ick moet mi ouer al wachtē/ Ja mijn
vriēdē eñ gesellē seggē/ Huy/ beschuldicht beclaecht
hē/ Wi willē hem aenbrengen oft wi hem bi auon
tueren bedriegen/ ommekeeren/ bedragen/ eñ hem
bi comen mochtē/ dat wi ons aen hē wraken/ mer
die HEERE was bi mi/ als een stercke reuse/ Daer a
omme zijn mijn veruolgers ondergeuallen/ eñ en
hebben mi niet verwonnen/ mer si zijn bouen ma-
ten beschaemt ghewordē/ om dat si so sotlijcken
haer haddē/ Die schande sal eewich zijn/ Ja datmē
se niet en sal vergeten.
Eñ nv O HEERE/ der heyrscharen/ ghi die
die oprechte proeft/ ghi dien die nieren eñ hertē be
kent zijn/ Laet doch mi dijne wrake aen haer sien/
Want ick mijn sake di beuolen hebbe. Singet den
HEERE/ looft den HEERE/ die des ellendigē siele
(oft leuē) vander hant der ghewelgiger verlost.
Den dach moet veruloect zijn/ in dien welcken
ic ghebore ben. Vermaledijt moet dē dach zijn/ op
dē welckē mi mijn moeder voortbracht. Veruloect
si die mensche/ die minē vader een blijde bootschap
bracht/ ende sprack/ ghi hebt eenen jonghen sone
dat hi hem verblijden soude/ Het moet den seluen
mensche vergaen/ ghelijck den steden/ die die HE
ERE omghekeert heeft sonder bermherticheyt/ Eñ
hi moete des smorghens hooren een ghescrey/ eñ
des middachs een huylinghe/ Och dat ic niet ghe
doot en ben/ soo haest als ick wt mijns moeders
lichaem quā/ oft dat mijn moeder niet selfs mijn
graf ghewordē en is/ dat die geboorte niet voort
ghecomen/ maer in haren lichame ghebleuen wa
re/ Wanromme ben ic doch wt moeders lichame
ghecomen? Dat ick sulcken arbeyt ende smerte sou
de proeuen? Ende dat ic mijn leuen met scande sou
de toebrenghen?

¶ Zedekias die coninck vraghet Jeremiam om bescheet doen die stadt vanden vianden belegert was/ hi gheeft Zedekie antwoort wt den mondt des HEEREN.

¶ Dat.xxi.Capittel

It is dat woort des HEEREN dat
ghescbiet is tot Hieremiam/ doen die A
coninck Zedekias tot hem sant Pas i.re.xvij
shur den sone Malchie/ ende Zepha f.
niam den sone Maasie den priester/ iiij.reg.
ende dede hem seggē/ Lieue vraecht doch den HE xxij.
RE van onsent wegen om raet/ Want Nebucad

Nezar die coninck tot Babilonien heeft ons bele-
ghen/dat die HEERE doch met ons doen wille na
alle sine wonderlijcke wercken/op dat hi van ons
af toghe.
Hieremias sprack tot haer/segt Zedekie alsoo/
Dit seyt die HEERE die God Israels/Siet/Ic
wil die oorloochs wapenen te rugghe keeren/dye
ghi in uwe handen hebt/waer mede ghi strijt tegē
den coninck te Babel/ende teghen die Chaldeen/
die v buyten aender mueren beleghen hebben/ eñ
ick wilse te hoope vergaderen midden inder stadt/
Ende ick wil teghen v strijden/met eender wtghe
rechter handt/ende met eenen stercken arme/met
grooter gramschappen/verbolgentheyt/ende on-
ghenade/Ende ic wil die borghers deser stadt ver
slaen/beyde menschen eñ beesten/alsoo dat si ster-
uen sullen/door een groote pestilencie/Ende daer
na seyt die HEERE/ wil ick Zedekia den coninck
Juda met sinē knechten ende den volcke/dwelcke
in deser stadt vāder pestilencie/sweerde/ende den
hongher ouerblijuen sal/gheuē in die handen Ne-
bucadNezars des coninck tot Babilonien/ende in
die handen haerder viandē/ende in die handen der
geenre die haer na den leuē staen/dat hijse met die
scherpte des sweerts also verslae/dat gheen mede
lijden/noch sparen/noch ghenade daer en si.
B Ende segt desen volcke/Alsoo spreect die HE
RE/Siet/Ic legghe v voor den wech des leuens/
Josu.xxiiij ende den wech des doots/Soo wye in deser stadt
Deu.xxx blijft/die sal moetē steruē/tū metten sweerde/oft
hongher/oft metter pestilencie/Ende die daer wt
gaet totten Chaldeen/die v beliggen/die sal leuen
dich blijuē/ende hi sal zijn leuen(oft siele)door een
buete behouden/Wāt ic hebbe mijn aensicht ouer
dese stadt gheuesticht haer te plaghen/ende gheen
goet te doene/seyt die HEERE/Sy moet den Co-
ninck tot Babilonien ouer ghegheuen wordē/op
dat hijse metten viere verberne.
Ende hoort des HEEREN woort vandē huyse
des coninck Juda/O du huys Dauids/alsoo spreect
die HEERE/Houdt des smorghens een gherichte
(oft ghedinghe)eñ verlost den beroofden van dat
foortselick ghewoudt/op dat mijn gramschappe
nyet wt en breke als een vier/ eñ also berne dattet
nyemant gheblusschen en can/ ende dat om uwer
booser weghē wille/Siet/spreeckt die HEERE/
Ick segghe v lieden die woonet inden dalen/in dye
steenrootsen/ende op die effene velden/ende spre
kest/Wie wil ons ouervallē? Oft wie wil in onse
vaste woninghē comen?Ick wil v lieden besoeckē
seyt die HEERE/nae die vruchten uwer wercken.
Ick wil een vier aensteké in uwe bosschagien/dat
sal verslinden al tghene dat rontsomme v is.

Die prophect vermaent den coninck ende alle volck totter gherechticheyt/Ende hi bethoont wat hem vercondicht is van Sallum den sone Josie/Desgelijcs wat Chonenia den sone Jehoiakim ontmoeten sal.

Dat.xxij.Capittel.

A
Exo.xx.
Deu.v.
Ro.xij.
ij.Co.viij

Also spreect die HEERE/Gaet henen
af int huys des coninck Juda/ende
segt aldaer dit woordt/ende spreeckt
Du coninc Juda hoort dat woort des
HEEREN/ghi die opten stoele Da
uids sittet/beyde du ende dijne knechtē/ende dijn
volc/die tot deser poorten ingaen/Soo spreect die
HEERE/Onderhout dat gericht(oft oordeele)
ende die gherechticheyt. Ende verlost den beroof
den vander hāt des foortseerders. Eñ misdoet dē
vreemdelinc niet/noch den weesen/eñ weduwen
Eñ en doet nyemant foortse/Ende en stort gheen
ontschuldich bloet op dese plaetse/ Eñ in dien ghy
dit onderhout/so sullen door die poortē des huys
intrecken die coningē die op Dauids stoele sitten/
beyde te waghen ende te paerde/met haerē knech
ten ende volc/Maer ist dat ghi desen niet ghehoor
saem en zijt/soo hebbe ick bi my selfs ghesworen/
seyt die HEERE/dit huys sal verdestrueert wor
den.
Want alsoo spreect die HEERE vanden huyse
des coninck Juda/Du bist dat hooft ghelijck Gi
lead in Libano. Wat wilt ghiit laten gheldē? waer
ick v niet en verwoeste?Ende dijn steden sonder in
woonders en make? Want ick hebbe verderuers
ouer v bereedt/een yeghelijcke met sine wapene/
die sullen dijne wtuercoren Cederboomen afhou
wen/ende int vier worpen/Ende alle volcken die
voorby dese stadt gaen/sullen deene teghen den an
deren segghen/Waeromme heeft dye HEERE
met deser grooter stadt alsoo ghehandelt?Dan sal
men antwoordē/Om dat si dat verbont des HE
REN haers Gods verlaten hebben/ende andere
Goden aenghebeden/ende den seluen ghedient
hebben.
En beweent dē doodē niet/noch en weest niet B
droeuich om hem/Mer weent bitterlijcken ouer
den ghenē/die hem wech treet/Want hi nymmer
meer wedercomē en sal/noch en sal zijn vaderlant
niet meer sien/ Want alsoo spreect die HEERE
van Sallum(oft Zedekia)den sone Josie/des co
ninck Juda/die welcke coninck is in zijns vaders
Josia plaetse/Die vā deser plaetse wech gheuoert
is/Hi en sal niet weder herwaerts comen mer hy
sal steruē/op die plaetse/derwaerts hi gheuanghē
gheuoert is/eñ hi en sal dit lant niet meer sien.
Wee den ghenen die zijn huys met sondē tim
mert/ende zijn somer louē(oft camerē(met gout
dat hi met ghewelt ghewonnē heeft/Die sinen nae
sten niet voor sinen arbeyt en gheeft/eñ en betaelt
hem zijn dachloon niet/Mer hi denct bi hem seluē
Ic wil mi een wijt huys timmeren/ende costelijc
ke salen/Ende hi laet hem veynsteren daer in hou
wen/ende ouertreckt die posten met Cederē hout/
Ende latet met Zinoberen schilderen. Meynstu
dat ghi wilt een coninc zijn? om dat ghi alsoo met
Cederhout vlaet?En heeft dijn vader ooc niet ge
ten eñ ghedroncken?ende onderhielt nochtās dat
gherichte ende gherechticheyt?ende het ghinc hem
wel?Ja doen hi den armen eñ verdructen aen zijn
recht halp/doen ghinct hem wel/Maer van waer
ver quam hem dat anders?dan dat hy my voor o-
ghen hadde/seyt die HEERE/Maer dijn herte eñ
eñ dijn ooghē en staen niet also/maer op giericheit
eñ op onnosel bloet te storten/onrecht eñ ghewout
te doen.
Daeromme spreect die HEERE van Jojakim
den sone Josie den coninck tot Juda/Men en sal
hem niet beweenen(alsmen pleech).Och broeder
Och suster/Men sal ooc niet segghen/Och heere.

Och edele vorst. Maer hi sal ghelijck een ezel begra
uen worden/ ghesleypt / ende buyten der poorten
Hierusalems geworpen worden. Ja dan climt op
ten berch Libanon/ O du dochter Sion/ eñ roept/
C ende laet v hooren tot Basan/ ende crijst van Aba=
rim (oft van allen eynden) Wandt alle dijn boelee
ders zijn verghaen / Jck hadde v ghewaerschout/
doent noch met v al wel ghinck / maer ghi spraect/
Jck en wil niet hooren/ Ende also hebstu alle dijne
leue daghe ghedaen/ dat ghi mijnder stemmen niet
ghehoorsaem en zijt gheweest / Alle dijne herders
worden metten windt gheregeert/ Ende dijne boe
len worden inder ghevanghenissen wech gevoert/
Dan moet ghi v schamẽ/ ende bespot worden/ om
alle dijnder boosheyt wille / ghi die nv optẽ Libano
woonet/ Ende inden Cederboomen nestelt/ Och
hoe groot sal dijn suchten zijn? als dat ongheluck v
oueruallen sal / ghelijck als des kints barens noot
eender veruchter vrouwen ouerualt.

So waerlijck als ick leue spreect die HEERE/
Al waer schoon Chonenias (oft Jechanias) die so
D ne Jehoiakim die coninck Juda/ den vingherlinck
aen mijnder rechter handt / soo soude ick nochtans
hem afrucken / Ende hem inden handen gheuen
der gheenre die nae dijnen leuen staen / ende voor
den welcken dat ghi v vreest/ te weten / in die han-
den Nebucad Nezars des Babiloonischen conincs
Ende in dat ghewout der Chaldeen. Jck wil v en
de dijn moeder/ die v voort ghebracht heeft/ in een
vreemt lant senden/ dat v vaderlant niet en is/ en
de ghi sult aldaer steruen/ Maer in dat landt/ daer
si van herten gheerne wedere henen waren / daer
en sullen si niet weder comen/ Hoe allendigen/ ver
achten / ende verstooten man is doch Jechanias?
Een beeldt (oft vat) vanden vyanden gherooft en
de onweert/ Och hoe is hi doch met sinen zaet also
versent? ende in een onbekent lant verstooten / O
lant/ lant/ lant hoort des HEEREN woordt/ Also
spreeckt die HEERE Scrijft desen man onder
die verworpene. Eenen man die zijn leuen gheen
gheluck hebben en sal/ Want geen van sinen zade
en sal dat gheluc hebben/ dat hi op Dauids throone
sitten sal/ eñ in Juda regneren.

¶ Godt die HEERE bekijft door den propheete die godlose ouerheeren des volcks/ Ende desghelijcs oock die valsche propheten

Dat.xxiij.Capittel

A Wee v O ghi herders die mijn cudde
verstroeyt ende te niete brenghet /
xxiij seyt die HEERE/ Daeromme spreect
.x die HEERE/ God Israels vanden
x. herderen/ die mijn volck weyden (oft
regheren) Ghi hebt mijn cudde verstroyt ende ver
stooten/ ende haerder geen acht ghehadt/ Siet/ Jc
wil v besoecken om uwe boose voornemens wille
spreect die HEERE / Ende ick wil die ouergheble
uene van mijnder cudde bi een verghaderen wt al
le landen derwaerts ickse verstooten hebbe/ Ende
ic wilse weder brenghen tot haeren hoyen (oft wey
den) op dat si mogen wassen ende haer vermenich
fuldighen/ Ende ick wil herders ouer haer setten
dyese weyden sullen / Syen sullen voort aen haer
nyet meer verschricken/ noch vreesen/ Wandt haer
gheene schade ghedaen en sal worden/ spreeckt die
HEERE.

✠ Siet/ die tijt coemt/ spreect die HEERE/ dat
ick die gherechte plante Dauids verwecken wil eñ B
die sal een coninck zijn/ die wijsselijck regheren sal/
Ende hi sal dat gherichte (oft oordeel) ende die ghe-
rechticheyt weder oprechten inder aerden / Inder
tijt van desen sal Juda gheholpen worden/ ende Js
rael sal onuersaecht woonen. Ende dit sal sinen na
me zijn daermen hem mede noemen sal/ Die HE
RE die ons oprecht maect.

Daeromme siet/ die tijt sal comen seyt die HEE
RE/ datmen niet meer segghen en sal. So waerlijc
als die HEERE leeft / die die kinderen Israhels
wt Egipten gheleyt heeft/ Maer so warachtelijck
als die HEERE leeft / die dat zaet des huys Isra
hels wt heeft gheleyt/ ende ghebracht heeft wt den
lande van Noordẽ / ende wt allẽ landẽ/ derwaerts
icse verstooten hadde/ op dat si weder in haren lan
de woonen souden. ✠

Wee oock den propheeten/ Mijn herte wil my C
in mijnen liue breken/ Alle mijne ghebeenten beuẽ
mi Mi is recht als eenen dronckenen mensche/ die
vandẽ wine suyselt (oft onrustich is) voor den HE
RE/ ende van sinen heylighen woorde/ Om dattet
landt so vol ouerspelders is / ende dattet soo iam
merlijcken verdoruẽ/ ende veruloect is / Ende dat
die lustighe beemden inder wildernissen / soo ver
dorret zijn/ Want den loope (oft leuẽ) des menscen
is boosch/ Ende haer vermoghen is den heylighen
woorde des HEEREN onghelijck/ Wandt beyde
die propheten ende priesters zijn beuleect ende ghe
ueysde heylighen/ Ende haer schalcheyt hebbe ic in
mijnẽ huyse ghevoudẽ/ seyt die HEERE / Daer
omme is haer haeren wech tot eenen aenstoot in-
der duysternissen/ daer si haer aen stootẽ ende val
len sullen/ Want ic wil een ongheluc ouer haer la
ten comẽ/ dat iaer haerder besoeckinghe/ spreeckt
die HEERE.

Essen dye dwaesheyt dye ick ghesien hebbe by
den propheeten Samarie / dat si door Baal predic
ten/ ende mijn volck Israhels verleyden/ die hebbe
ick ooc ghesien bi den propheten Hierusalem / hoe
si ouerspel doen/ ende stoutelijcken lieghen. Ende
si stercken die boosachtighe/ op datter ymmer nie
mant hem en bekeere vã zijnder boosheyt/ Si zijn
alle voor mi ghelijc als Sodoma/ eñ haer inwoon
ders gelijc Gomorra. Daeromme seghet die HE
RE der heyrscharẽ/ vandẽ propheten alsoo/ Siet/
Jc wilse met alsene spijsen/ eñ met water dat met
galle gemengt is lauen. Want vanden propheten
tot Hierusalem/ is die siecte der geueynstheyt ghe co
men in dat gansche lant.

Alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/
En ghelooft den propheten die v prediken gheen ge
hoor/ want si bedrieghen v/ Si prediken haers her
ten goetduncken / ende niet wt dẽ monde des HE
REN. Si segghen tot dien die mi verachten/ Dye
HEERE heuet ghesproken / Het sal v wel ghaen/
Ende allen die nae haers hertẽ begeerten wande
len/ segghen si// V en sal gheen ongheluck weerco
men/ Want wie heeft inden raedt des HEEREN
gheseten? die zijn opset ghehoort ende verstaen heb
be? Wie heeft zijn woordt ghemerckt ende ghe
hoort.

Siet/Een rou weder des HEEREN sal met
grammen thoorne wt gaen/ ende een veruaerlick
D onweder sal den godlosen op den cop vallen/ende
ter neder slaen. Ende den thoorne des HEEREN
en sal oock niet weder keeren/ voor dat hijt doe eñ
volbrenghe dat hi inden sinne heeft/ Maer nae-
maels sult ghijt wel ghewaer worden/ Ic en heb
be dese propheten niet ghesonden/ nochtans so lie
pen si/ Ic en hebbe tot haer niet ghesproken/ noch
tans soo propheteerden si/ Want in dien si bi mij
nen raet ghebleuen hadden/ ende hadden mijnen
volcke mijn woort ghepredict/ so hadden si die sel
ue vã haren boosen weghen/ eñ van haren boosen
leuen ghekeert.

Ben ic dan een God die alleen dat nae by is?
ende dat verre niet? spreect die HEERE/ meyntstu
dat hem yemant so heymelic verborghen can/ dat
ick hem niet en sie? spreect die HEERE/ Ben ict
niet die daer veruulle den hemele ende dat aertrijc
ke? spreect die HEERE/ Ic hebbe wel ghehoort
wat die Propheten segghen/ die in mijnen name
loghenen prediken/ Ende segghen/ My heeft ghe
droomt/ mi heeft gedroomt. Wãneer willen doch
die propheten ophouden/ dat si loghenen prophe-
teren? ende haers herten arghelist prediken? Ende
arbeyden/ dat mijn volck mijns naems verghete/
met haren droomen/ die si alle man predikẽ/ Ghe-
lijck als haere vooruaders mijnẽ name vergaten/
om den Baal.

Een prophete die eenẽ droom heeft/ die segge
eenen droom/ Maer so wien mijn woort geopen
baert is/ die vercondige mijn woort te recht/ wãt
hoe accoorderen doch tsamen die tarwe ende dat
kaf? spreect die HEERE/ En is mijn woort niet
ghelijc een vier? seyt die HEERE/ Eñ ghelijc eenẽ
hamer die die steenrootsen in stucken slaet?

Daeromme spreect die HEERE/ Siet/ Ic wil
aen die propheten/ die mijn woort altijt heymelic
den naesten stelen/ Siet/ Ick wil aen die Prophe-
ten/ seyt die HEERE/ die haer eyghen woordt voe
ren/ ende spreken/ Die HEERE heuet ghesegt/
Siet/ Ic wil aen die/ die valsche (oft logenachtige)
droomẽ propheteren? seyt die HEERE/ eñ prediken
die/ eñ verleyden mijn volck/ met haere loghenen
eñ ydele tijdinghẽ/ hoe wel icse nochtans niet ghe
sonden/ noch haer beuolen en hebbe/ eñ die desen
volcke ooc tot eẽ grote hindernisse zijn/ spreect die
HEERE.

Als v dit volck/ oft een Propheet/ oft een prie
stere vraghen sal/ eñ spreken/ Wat is den last des
HEEREN? Soo sult ghi tot haer segghen/ Welc
ke den last si. Daeromme wil ick v luyden van my
worpen/ om dat ghi eenẽ last zijt/ seyt die HEERE/
Ende als een Propheet/ oft priester/ ofte volcke
met schimpe dien name (Den last des HEEREN)
ghebruycken sal/ dien seluen wil ick besoecken (oft
straffen) ende zijn huys daer toe/ Maer alsoo sult
ghi segghen deen totten anderen/ Wat heeft dye
HEERE gheantwoort? Ende wat seyt die HEE
RE? Ende ghy en sultet niet meer noemen/ des
HEEREN last/ Wandt eenen yeghelijcken sal zijn
eyghen woort eenẽ last zijn/ Om dat ghi die woor
den des leuendighen Gods des HEEREN der
heyrscharen ons Gods verkeert/ Daeromme sal
een yeghelic totten propheten alsoo seggen/ Wat
heeft v die HEERE gheantwoort? Oft wat seget
die HEERE? Ende ghy en sultet niet den last des
HEEREN heetẽ. Daeromme heeft die HEERE
also ghesegt/ Want ghi dit woort (dẽ last des HE
EREN) nu ghebruyckt hebt/ hoe wel dat ick noch
tans tot v luyden ghesonden/ ende verboden heb
be/ dat ghijt niet heeten en soudt/ last des HEE
REN/ Siet/ daeromme wil ick v voor eenen last
achten. Ende ick wil v luyden wech nemen/ ende
tsamen metter stadt/ die ick v luyden/ ende uwen
vooruaderen ghegheuen hebbe/ vã mijnẽ aensicht
wech worpen/ Ende ic wil v een eewighe schande
eñ verachtinghe toe voegen/ die nimmermeer ver
gheten en sal worden.

¶ Een openbaringhe wort den propheet van God des
HEREN verthoont/ tot op den volcke reyckende.
Dat.xxiiij. Capittel.

Iet/ die HEERE heeft my een ghe
sichte/ ofte visioen ghethoont/ twee
vijchkoruen stonden voor den Tem
pel des HEEREN/ nae dien dat dye B
Coninck tot Babel Nebucadnezar
wech gheuoert hadde Jechoniam den sone Joa-
kim/ den coninck Juda/ metten vorsten Juda/ die
timmerlieden eñ consienaers van Hierusalem/ eñ
tot Babilonien ghebracht hadde/ Inden eenẽ kor
ue waren seer goede vijghen/ gelijc als die vroech
rijpe zijn/ Inden anderen korf waren seer quade
vijghen/ Jae datmense niet gheten en conde/ soo
quaet waren si. Ende die HEERE/ sprack tot mi/
Hieremia wat siestu. Ick sprac/ Vijghen/ Onder
den welcken die sommighe seer goet zijn. Eñ som
mighe bouen maten quaet/ datse nyemant gheten
en can/ so boos zijnse. C

Doen gheschiede des HEEREN woort tot mi/
eñ seyde/ Alsoo spreect die HEERE die God Is
raels/ Ghelijc als ghi die goede vijghẽ onderkent
ste/ alsoo sal ick ooc ghenadelick kennen die wech
gheuoerde wt Juda/ Die ick wt deser plaetse heb
be laten trecken inder Chaldeen landt/ ende ic wil
se ghenadelick aensien/ Ende ic wilse weder in dit
lant brenghen/ ende wilse stichten ende niet af bre
ken/ Ic wilse planten/ ende niet wtroeyen/ Ende
ic wil haer een herte gheuen/ dat si my kennen sul
len/ dat ick die HEERE ben/ Ende si sullen mijn
volc zijn/ Ende ic haer God/ Want si sullen haer
weder tot mi keeren/ van gansther herten.

Ende ghelijckerwijs als ghi die boose vijghen
onderkenst/ diemen vander quaetheyt nyet ghe
eten en can/ Alsoo ooc spreect die HEERE/ sal ic
Zedekiam den conine Juda met sinen vorsten/ eñ
met alle die ouergheblenene tot Hierusalem/ ende
oock die in Egipten woonen/ wech laten trecken
ende ic wil haer een onghelue toe voeghen/ Ende
in gheenen coninckrijcke opter aerden laten bliuẽ/
dat si tot schande sullen comen/ tot eenen spreeck
woordt/ tot een fabel/ ende tot eenen vloeck/ ende
tot eenen spot/ op alle plaetsen daer ickse henẽ ver
stooten sal. Ende ic wil hongher/ sweert/ ende pe
stilencie onder haer seynden/ tot dat si vergaen van
den lande/ Dwelcke ic haer eñ haren vooruaders
ghegheuen hebbe.

¶ Een predikinghe waer in die prophete den coninck en de alle volc straft. Daer en bouen bewijst hi oec hoe God die heydenen straffen sal.

¶ Dat .xxv. Capittel.

A Dit is dat woort/ dwelcke tot Jeremi am geschiede ouer dat gansche volck Juda/ inden vierden iare Joakims/ des soons Josia des conincks Juda/ dwelcke is dat eerste iaer Nebucad-Nezars des Babilooniſchē conincs/ dat welcke Jeremias sprack totten ganschen volcke Juda/ ende tot alle borgers tot Hierusalem/ Ende seyde/ Van den derthienden iaere aen Josia des soons Amon/ des conincs Juda tot op desen teghenwoordighen dach toe/ is dat woort des HEEREN tot mi gheschiet/ Eñ hebbe v nv drientwintich iarē met neersticheyt ghepredict/ mer ghi en hebt mi niet willen hooren.

Desghelijcs soo heeft die HEERE oock tot v lieden gesonden alle sine knechten/ die propheeten met grooter neersticheyt. Mer ghi en hebt niet willen hoorē/ noch uwe ooren toeneygen/ dat ghi had det ghehoort/ doen hi sprack/ bekeert v/ een yeghelijck van sinē boosen wech/ ende van uwen boosen

Ie. viij. iii. xviij. voornemen/ so sult ghi inden lande/ dat die HEERE v/ ende uwen vooruaders ghegheuen heeft/ altoos eñ eewelic bliuē. En volcht geē vreēde Godē dat ghi haer dient ende aenbedet/ op dat ghi mi niet en verthoornt/ door die wercken uwer handen/ so en wil ic v niet straffen/ Maer ghi en hebt mi niet willen hooren/ seyt die HEERE/ maer ghi hebt my wel getort metten wercken uwer handē/ v tot een groote straffinghe.

Daeromme seyt die HEERE der heyrscharen Om dat ghi dan mine woorden niet hoorē en wilt Siet/ so wil ick wtsenden/ ende roepen alle volcken

B die teghent Noorden woonen/ spreect die HEERE Oec wil ick mijnē knecht Nebucad Nezar den Babilooniſchen coninc beschicken/ ende ick wilse brenghen ouer dit landt/ ende ouer die ghene die daer in woonen/ ende ouer alle dit volck/ datter rontsom me leghet/ ende ick wilse verbannen ende verwoesten/ ende tot eenen spot ende eewijgher eensaemheyt maken. Ende ic wil daer wtnemen alle stemmen van genoechten/ die stemme des bruydegoms ende der bruydt/ die stemme des molenaers/ oock die toortschen/ alsoo dattet gansche lant verwoest ende verdestrueert liggen sal/ Ende si sullen desen voorseyden volcken ende den coninc tot Babel/ dienen tseuentich iaer.

Wanneer die tseuentich iaer om zijn/ dan wil ic den coninck tot Babilonien oock besoecken/ ende alle dit volck/ seyt die HEERE/ om haer der misdaets wille/ Daer toe oooc dat landt der Chaldeen ende ic wilt tot eender woestijne maken/ Also wil ic ouer dat selue landt brenghen alle mijne voornemen dat ic teghen haer voorghenomen hebbe/ Ja alle dat in desen boeck ghescreuen staet/ Dwelcke Jeremias ghepropheteert heeft van alle volcken/ Ende si sullen oock dienen veel nacien van volcke/ ende groten coninghen. Want ick wilt haer vergelden/ na haeren verdienstē/ eñ na die wercken haer

C der handen.

Want die HEERE God Israels spreect tot mi alsoo/ Neempt desen beker wijns die tot gram-

Je. xlix. scappe verweect van mijnder hant/ Ende schenckt daer wt allen volcken/ tot den welcken ic v seyndē sal op dat als si ghedroncken hebben/ woeden/ eñ dulle worden/ als dat sweert comen sal/ dwelcke ic onder haer senden wil. Ende ick nam den beker vander hant des HEEREN/ eñ schencten allē volcken/ totten welcken mi die HEERE sandt/ te weten/ Hierusalem den steden Juda/ haren coningen eñ vorsten/ dat si souden worden tot eender verstoringe/ woestine/ spot/ eñ vloecke/ ghelijc als wijt op desen dach van huyden sien.

Oock Pharaon den Egiptschen coninck/ met sinen dienaren/ sinen vorsten/ ende sinen ganschen volcke/ Allen landen teghen westen/ Allen coninghen inden lande Vz. Alle coninghen der Philistinen landt/ met Ascalon/ Gazam/ Akaron/ Ende den ouerghebleuene tot Asdod/ den Idumeen/ den Moabiten/ ende den Ammonitē. Allen den coninghen Tyri ende Sidons/ Den coninghen inden eylanden/ aen gheen side des meyrs/ dien van Dedan dien van Thema/ dien vā Bus/ Ende alle den princen inden hoeckē (oft den beschorenen Ismaeliten) Allen Arabische coningen/ Allen coninghen tegen dat westen/ die inden woestinen woonen/ Allen coninghen in Simri/ Allen coninghen in Elam/ Allen coninghen der Meden. Allen coninghen tegen Noorden/ beyde na ligghende oft verre/ Eenen yeghelijcken met sinen naghebueren/ Eñ alle conincrijcken die daer zijn opter aerden/ eñ die opten ganschen aertbodem zijn/ Die coninck Sesach sal ooc met haer drincken.

Ende hi sprack tot haer/ Alsoo seyt die HEEREN der heyrscharen God Israels/ Drinct/ dat ghi D vol wort/ spyet/ kidst/ braect/ ende nederuallet dat ghi nimmermeer opstaen en moget/ vandē sweerde dat ic onder v senden wil/ Ende in dien si den beker van vwinder hant met nemen ende drincken en willen/ Soo segt tot haer/ alsoo spreect die HEERE der heyrscharen/ Nv drinct gheringhe/ wandt siet. Ick beghinne te plaghen die stadt/ die nae mijnen name genoemt is/ Meynt ghi dan dat ic v ongheſtraft sal laten? Ghi en sult sonder straffinghe niet zijn/ Wandt ic roepe dat sweerdt ouer alle die ghene die opter aerden zijn/ spreect die HEERE der heyrscharen.

Eñ du sult alle dese woorden tot haer seggen/ ende spreect tot haer. Die HEERE sal van bouē afbrullen of donderen ende sine stemme laten hooren van zijnder heyligher wooninghen/ Hi sal brullen bouen sine stallen/ Hi sal een liedt singhen ghelijck die wijntreders (oft wijnpluckers) ouer alle die opter aerden woonen/ Ende dien clanc sal tot aen die eynden der werelt clincken/ Want die HEERE sal een gericht (oft oordeel) houdē metten heydenen/ Eñ hi wil met allē vleesche eē vonnisse houden/ eñ die godlosen sal hi dē sweerde ouer gheuen spreect die HEERE.

Want also spreect die HEERE der heyrscharen/ Siet/ daer sal een plaghe comen vanden eenen volcke totten anderen/ Ende een groot onweder sal hem verheffen van allen eynden der aerdē/ En de inden seluen daghe sullen die verslaghene vanden HEERE ligghen van den eenen eynde der

aerden totten anderē eynde toe/ haerder gheen en sal beclaecht worden/nyemant en sal tsamen ghe dragen/ende nyemant en sal daer begrauen wor den/ Maer si sullen opten aertbodem ligghen ghe lijck messe.

C O ghi herders huylt ende schreyt/wentelt v in den asschen/O ghi rammen(oft ghewaldighe)die voor die cudde gaetst/Want die tijt is hier/ dat ghy gheslaghen ende ghedeelt sult worden / ende in stucken vallen moet/ghelijc als vaten die costelic (en) ter wellustē ghemaect zijn. Ende die herders en sullen niet ontulien moghen/ Ende die ghewal dighe der cudden en sullen niet ontloopē / Dan sul len die herders grouwelijcken roepen / ende dye rammen der cudden huylen / om dat dye HEE RE hare weyde so verwoestet heeft/ende hare be ste beemden sullen stille zijn/voor den grammighē thoorne des HEEREN/ Si sullen hare woninghē verlaten/ghelijc als eenē ionghen leeuwe/ Want haer lant sal woest worden om der gramschappē wille des verderuers/ende van wegen zijns gram mighen verbolghentheyts.

¶ Die propheet dreyghet dat volc wt Gods beuele/ in dien si haer niet en beteren so wil hi den tempel doen ge lijck Silo/Daeromme wert hi ghevanghen vanden prie sters/ende valschen propheten. Nochtans wert hi na lan ghen tijt weder los door Ahikam.

Dat.xxvi. Capittel.

A IN den beghinne des coninckrijcx Joa kim des soons Josia des coninct Ju da gheschiede dit woort vanden HE RE/ ende sprack / Alsoo spreeckt die HEERE / ghaet inden voorhof des huys des HEEREN/ende predict allen steden Ju da die daer in ghaen om aen te beden inden huyse des HEEREN/alle die woorden die ick v beuo len hebbe/haer te segghen/en doet daer niet af/oft si misschien hooren wouden/ ende haer bekeerdē/ een yeghelijc van sinen boosen weghen/op dat my oock berouwe des ongheluck/dat ick voorgheno men hebbe te volbrengē/om haerder boosen voor nemens wille.

Ende segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE/ Ist sake dat ghi mi niet ghehoorsaē en zijt/dat ghi in mijne wet niet en wandelt/die ic v gegeuē heb be/dat ghi niet en hoort die woordē mijnder knech ten der propheten/die ick dagheliicks tot v ghesonden hebbe/Ende in dien ghi nochtans nyet hoorē en wilt/So wil ick met desen huyse doen/ghelijck met Silo/Eñ dese stadt tot eenen vloeck allen hey denen opter aerden maken.

Doen nv die priesters/die propheten / ende al le dat volc hoordē/Hieremiā/dat hi sulcke woordē sprac inden huyse des HEEREN. Ende als Hie remias wt ghesproken hadde / alle dat hem dye HEERE beuolen hadde/te segghen den volcke/ doen grepen hem die priesters ende Propheten/ ende dat gansche volc ende seyden/Du moetst ster uen. Waeromme dorstu inden name des HEE REN prediken eñ seggē/het sal desen huyse gaen/ ghelijc als Silo/Eñ dese stadt sal so woest worden dat daer niemant meer inne woonē en sal/Eñ dat gansche volc versaemde hem indē huyse des HE REN teghen Hieremiam.

Doen sulcx hoorden die vorsten Juda/ ghingē wt des coninckx huyse op/int huys des HEEREN eñ setten haer voor die nieuwe poorte des HEE REN/Ende die priesters eñ propheten spraken voor den vorsten eñ allen den volcke / Dese man is des doots schuldich/ Want hi heeft ghepredict teghen dese stadt/gelijc ghi met uwen ooren selfs ghehoort hebt. B

Doen sprack Hieremias tot allen den vorsten eñ tot allen den volcke. Die HEERE heeft mi ghe sondē/dat ic sulcx alle dat ghi gehoort hebt / soude predikē/ tegē dit huys/eñ teghen dese stadt. Daer omme so betert nv uwe wegen/eñ voornemē/eñ zijt ghehoorsaem der stēmen des HEEREN vwes Gods/so salt den HEERE oock berouwen des oe uels dat hi tegen v voorghenomē hadde/Siet/Ic ben in uwen handen/ Ghi moghet met mi doen/ dat v belieft. Nochtans sult ghi dat weten/In diē ghi mi doodet/soo sult ghi/ende dese stadt/ eñ alle haere borghers/ des onschuldighen bloets schul dich makē. Want voorwaer die HEERE heeft mē tot v lieden ghesonden/dat ick sulcx al voor uwen ooren spreken soude.

Doen spraken die vorsten eñ dat gansche volc totten priesterē eñ prophetē / Dese man en is des doots niet schuldich / Want hy heeft inden name des HEEREN ons Gods ghepredict/ Daer ston den oock op sommige die oudtste(oft raedtsheeren) des lāts / eñ sprakē tottē ganschē hoope des volcx Ter tijt Hiskia des coninckx Juda/was een prophe te Micheas vā Maresa/eñ sprack tottē ganschen volcke Juda/ Also spreect die HEERE der heyscha ren/Sion sal om ghekeert worden ghelijck eenen acker diemen eret(oft ploeghet). Eñ Hierusalem sal tot eenen steenhoope worden/Ende den berch des huys des HEEREN tot eenen wilden woude Nochtans en liet hem Hiskias die coninck Juda eñ dat gansche volc Juda/daeromme niet doodē. Jae si vreesden veel meer den HEERE/eñ aenba den voor dat aensicht des HEEREN/ Doen berou det oock den HEERE dat oeuel/dat hi voorgheno men hadde/Daeromme doen wi seer qualicken/te ghen onse sielen/Doen was daer een die sprack. C

Also was daer oock een(propheet)dye den na me des HEEREN predicte/ Urias een sone Se meia van Kiriath Jearim / dese predickte oock te ghen dese stadt/ende dit landt/ ghelijck als Hiere mias/Eñ doen die coninck Joakim ende alle sine ghewaldighe / ende die vorsten sine woorden ghe hoort haddē/so woude hem die coninck laten doo den. Doen dat Urias merckte/so vreesde hy/ ende vloot/ende tooch in Egypten/ Doen sandt die co ninck Jehoiakim knechten in Egypten / ElNa than den sone Achbor/ende sommige andere met hem/die brochtē Uriam wt Egipten/ende broch-

ken hem totten coninc Joakim/ die liet hem mettē sweerde richten/ Ende hi dede zijn doode lichaem worpen in die grauen des gemeynen volcs/

Also holp Ahikam die sone Saphan den Hieremiam/ dat hi den volcke niet in die handen en quā dat si hem dooden.

¶ Godt die HEERE beueelt den prophete eenen halsbant te maken met den welcke hi den Heydenschen coninghen haer ghevanghenisse soude bewijsen/ ende te verstaen gheuen.

Dat.xxvij.Capitel.

A Inden beghinne des Coninckrijcs Jehoiakim/ des soons Josia/ des Conincs Juda/ so gheschieden dese woorden vanden HEERE/ tot Hieremiam/ ende sprack/ Also seyt die HEERE tot mi/ Maect v bandē (oft ketenen) ende hanghet die aen dijnen hals/ ende sentse den Coninck in Edom/ den Coninck in Moab/ den Coninc der kinderen Ammon/ den Coninc Tyri ende den Coninck Sidons/ door die ambassaten/ die tot Sedekiam den Coninck Juda tot Jerusalem ghecomen zijn/ ende beueelt haer/ dat si haren heeren segghen Also spreect die HEERE der heyrscharen/ God Jsrahels/ Aldus sult ghy uwen heeren segghen/ Jc ben die dat aertrijcke ghemaect hebbe/ die men schen ende dye beesten/ dye opten aertbodem zijn/ door mijne groote cracht/ ende wtghestrecten aerme. Ende ic hebt ghegheuen/ dient mi belieft heeft

Nv heb ick alle dese landen ouergheghenen in die handen mijns knechts Nebucadnezars/ des Babiloonischen conincs/ Ende ic hebbe hem oock die wilde dieren opten velde ghegheuen tot sinen dienste/ Ende alle volcken sullen hem dienen/ en de sinen sone/ ende zijns kints kinderen/ tot dessel uen lants tijdt oock coemt/ Ja hem sullen veel volcken/ ende groote coninghen dienen/ Maer so wat volc ende coninckrijck den Babiloonischen coninck Nebucadnezar niet dienen en wil/ Ende soo wye sinen hals niet gheuen en wil onder dat iock/ des coninicks tot Babel/ die selue wil ick besoecken/ met den swaerde/ hongher/ ende pestilencie/ seyde dye HEERE/ tot dat icse door sine handt te nyet make.

Daer omme en hoort niet nae uwe propheten/ (oft waersegghers) Droombedieders/ dachuerkiesers/ ende toouenaers/ dye v segghen/ Ghy en sult
B den Babilonischen coninck niet dienen/ Wandt si segghen v lueghenen/ op dat ick v verre wt uwen lande brenghe/ ende dat ick v verdriue/ ende vernielle/ Want so wat volck dat sinen hals gheeft onder dat iock des Babiloonischen conincs/ ende hem dient/ dat wil ick in sinen lande laten/ seyt die HEERE/ dattet aldaer timmere ende woone.

Ende ick sprack alsulcs tot Sedekiam den Coninc Juda/ ende sprack/ Gheeft uwen hals onder dat iock des conincs tot Babel/ ende dient hem en de sinen volcke/ so sult ghi leuendich blijuen/ Waer omme wilt ghy steruen/ ghy ende dijn volck door tswaert/ hongher/ ende pestilencie ghelijck dan die HEERE voorghenomen heeft ouer dat volck/ die den coninc tot Babilonien nyet en willen dyenen/ Daeromme en gheeft den Propheten gheen
ghehoor/ dye v segghen/ Ghy en sult nyet moeten ij.Re. xxiij
dyenen den coninck tot Babel/ Want si prophete Eze xiiij
ren v valschheyt/ Ende ic en hebse nyet ghesonden/ Maer si prediken valschelijck in mijnen name/ op dat ic v dies te eer wt driue/ ende dat ghi tsamen metten propheten die v prediken moecht vergaen C

Ende totten priesteren ēn tot allen desen volck hebbe ic seyde ick/ ende sprack/ Aldus spreect die HEERE/ En hoort die woorden uwer propheten niet die v prediken/ ende segghen/ Siet/ die vaten des huys des HEEREN/ sullen nv haest weder van Babilonien ghebracht werden/ Wandt si propheteren v valschelijcken/ En hoort haer nyet Maer dient den coninck tot Babel/ soo sult ghi leuendich blijuen/ Waer omme wilt ghi doch dese stadt laten verderuen? Maer zijn si gewarighe propheten/ en de hebben si des HEEREN woort/ soo laet haer den HEERE der heyrscharen bidden/ dat die ouergheblevene vaten inden huyse des HEEREN ende inden huyse des Conincs Juda ende tot Hierusalem oock nyet tot Babilonien geuoert en worden.

Wandt alsoo seyt die HEERE der heyrscharen/ vanden calomnen/ vander zee ende vanden ghestoelte/ ende vanden vaten die noch ouergheble uen zijn in deser stadt. Dye welcke Nebucadnezar dye Babilonische coninc nyet wech en nam/ doen hi Jechoniam den sone Joiakim des Conincs Juda van Hierusalem wech voerde gheuanghen tot Babel/ met alle den vorsten in Juda ende Hierusalem/ Want aldus spreect die HEERE der heyrscharen/ die God Jsrahels/ vanden vaten die noch ouergheblieuen zijn inden huyse des HEEREN ende inden huyse des Conincs Juda/ ende Hierusalem/ Si sullen te Babilonien gheuoert worden/ ende aldaer blijuen/ tot op den dach toe/ dat icse ver soecken sal/ seyt die HEERE/ Ende dan wil icse weder tot deser plaetsen brengen/ Ende dit is ghe schiet inden seluen iaer/ int beghinne des Coninc rijcs Zedechie/ des conincs Juda/

¶ Hananias die valsche prophete vercondicht vrijheyt/ Maer niet wt den HEERE ende teghen hem spreecke Hieremias/ Hananias neempt die banden vandē hals Hieremie/ ende breectse/ hi wil daer mede bewijsen/ dat Godt den bant Nebucadnesars oock alsoo breken wille/ Maer die HEERE verthoont Hieremie/ dat die gheuanghenisse veel herder worden sal.

Dat.xxviij.Capittel.

Inden vierden iaer des Coninckrijcks Zedekie/ des Conincs Juda/ inde vijf
A ster maent/ sprac Hananias/ die sone Asur die prophete van Gabaon tot mi/ inden huyse des HEEREN/ in der teghenwoordicheyt der priesteren/ ēn des gansen volcs/ ende seyde/ Alsoo spreect dye HEERE der heyrscharen/ die God Jsrahels/ Jck hebbe dat iock des conincs tot Babel/ in stucken ghebroken/

Ende eer twee iaer om zijn / wil ic oock die vaten
des huys des HEEREN / wederomme op dese
plaetse brẽgẽ/ die welcke Nebucad Nesar die Ba=
biloensche coninc wech genomen hadde / ende tot
Babiloniẽ geuoert/ Daer en bouẽ Jechaniam dẽ
sone Joakim/den coninc Juda/met alle die geuan
ghenẽ wt Juda/ die tot Babilonien geuoert zijn.
wil ic ooc weder op dese plaetse brenghen/seyt die
HEERE/ Want ic wil dat iock des conincks tot
Babel aen stucken breken.
B Doen sprac Hieremias die propheet totten pro
pheet Hananiam inder tegẽwoordicheyt der prie
steren/ende des ganschen volc/die indẽ huyse des
HEEREN stonden/ende seyde/Amen/Die HEE
RE doe also/Die HEERE gheue dat ghene dat
ghi ghepropheteert hebt/dat hi die vaten des huys
des HEEREN van Babel weder brenge op de
se plaetse/met alle die geuãgene/Mer hoort doch
ooc dit woort/dat ic voor dijnẽ ooren spreke/ende
voor den ooren des ganschen volcx/Die prophetẽ
die voor ons geweest zijn vã oudts herwaerts/die
tegen veel landen / ende groote coninckrijcken van
oorloghe van ongheluc/ẽn van pestilencie ghepro
pheteert hebben/die warẽ daer in gheproeft/oftse
God ghewisselick ghesonden hadde/wanneer dat
geschiede ẽn quã dat die propheet voorseyt hadde
Doen nam die propheet Hananias dat ioc(ofte
die keten)vanden halse des propheets Hieremie/
C ẽn bracse in stucken/Ende Hananias sprack inder
tegẽwoordicheyt des ganschen volcx/Aldus seyt
die HEERE/Effenalsoo wil ic in twee breken
dat iock Nebucad Nezars des coninex tot Babilo
nien eer twee iaer om comen vanden halse alder
volcken. Ende die propheet Hieremia ghinc doen
zijns weghes.
Maer des HEEREN woort gheschiede tot
Hieremiã/na dien dat die propheet Hananias dat
iock in tween ghebroken hadde/ vanden halse des
propheten Hiereme/ende sprack/Gaet henen/ en
de segt Hananie/Alsoo spreect die HERE/ Ghy
hebt dat houten iock in stucken ghebroken/ Mer
ghi sult voor dat houtene een yseren iock maken/
Want also spreect die HEERE der heyrscharen
die God Israels/ Een yseren iock wil ick alle de=
sen volcken aenden hals hanghen/dat si dienen sul
len Nebucad Nesar / den Babiloonschen coninck/
Ende dat sullen si ooc moeten doen/ Want ic wil
hem ooc die wilde dieren gheuen.
Ende die propheet Hieremias sprac tottẽ pro
pheet Hananiam/Lieue Hanania/hoort doch/Die
HEERE en heeft v niet ghesonden/ Maer ghy
doet/dat dit volc hem op lueghenen verlaet/ daer
omme seyt die HEERE also/Siet/ ick wil v seyn
den/Maer wt die werelt. Wãt binnẽ dit iaer sult
ghi steruen/Om dat ghyse met dijne woorden vã
Deu.xviii. dẽ HEERE af gheheert hebt/Also is Hananias
die propheet inden seluen iare ghestoruen/inder se
uenster maent.

Eenen brief dien Hieremias den ghevanghenen tot
Babilonien seyndt/inden welcken hi haer heet huysen tim
meren/planten/ende andere menschelijcke wercken te oef
fenen/Ende die ghevanghenisse met alder ootmoedicheyt
te lijden/want si langhe dueren sal: Hoe dat die ghestrafe
worden/die daer teghen leeren.

Dat.xxix. Capittel.

Dit is een copie des briefs die Hiere=
mias die propheet geseynt hadde vã
Hierusalem totten gheuangenẽ/den
oudtsten(oft raetsherrẽ) ẽn den prie= B
sterẽ/dẽ propheten/ ẽn allen dẽ volc
ke/die welcke Nebucad Nesar vã Hierusalem tot
Babel geuoert hadde/na dien dat die coninck Je=
chonias/ ende die coninginne mettẽ Camerlingẽ
ende den Vorsten Juda ende Hierusalem / met dẽ
timmerlieden / ende smeden Hierusalems wech
waren/welcken brief ghedragen hebben/Eleosa/
die sone Saphan/ende Gamaria / die sone Hilkia
die Zedekias die coninc Juda sandt tot Babel tot
Nebucad Nezar/den coninc tot Babel.
Ende den brief luyde alsoo / Aldus spreect dye C
HERE der heyrscarẽ God Israels/tot allen ghe
uanghen/die ic van Hierusalem hebbe laten wech
voerẽ/tot Babel / Timmert huysen daer ghi inne
woonen moecht/Plant wijngaerdẽ/ daer vã ghy
die vruchten eten moecht/Neemt wiuen/ẽn wint
sonen ẽn dochteren/Gheeft uwen sonen wijuẽ ẽn Gen.
uwen dochteren mannen/dat si sonen ende dochte
ren crijghen/Vermeerdert v seluen/dat uwer seer
veel wordẽ/Siet aen der stadt weluaert/daer ghy
in ghevangen zijt/Ende biddet den HERE voor
haer/Want alst haer wel gaet so gatet v ooc wel/
Want also spreect die HEERE der heyrscharen
Godt Israels/En laet v uwe propheten ẽn waer
seggers/die bi v zijn niet bedriegen / Ende en ghe
looft uwen droomers niet/die v droomẽ. Want si
propheterẽ v luegenẽ/in mijnen name/Ic en heb
se niet ghesonden spreect die HERE.
Alsoo spreect die HEERE/Wanneer tot Ba
bel die tseuẽtich iaer veruult zijn/ so wil ic v thuys
voeren/ẽn ick wil v wt mijnder goedertierenheyt
weder tot deser plaetsen brengen/ Want ick weet
wel / wat ic ouer v voor ghenomen hebbe/spreect
die HEERE / Te weten mijn voornemen is des
vredes ende des leedts/dat ic gheue dat eynde/dat
welcke ghy verwachtet / Ghi sult mi aenroepen/
ende ghi sult gaen/ende mi bidden/ẽn ick sal v ver
hooren/Ghi sult mi soecken/ẽn ooc vindẽ/ Want
als ghi mi van gantser herten sult soecken/soo wil
ic mi van v latẽ vinden/spreeckt die HEERE/ẽn
sal v wt der gheuãgenissen verlossen/ende v verga
deren wt allen volcken/ende vã allen plaetsen/der
waerts ick v verstroyt hebbe/seyt die HEERE/
Ẽn ick wil v wederomme tot deser plaetsen bren
ghen/van daer ic v hebbe laten wech voeren.
Mer ghi meent/dat v die HERE tot Babilo
nien propheten verweckt heeft / Daeromme seyt A
die HEERE also vanden coninghen/die op Da=
uids stoele sitten/ende van alle dat volcke / dat in
der stadt woõt/te wetẽ vã uwẽ broederẽ/ die met
v niet inder gheuangenissen ghetoghen en zijn/ Ja
also spreeckt die HEERE der heyrscharen/Siet/
Jck wil ouer haer seynden sweert/ hongher/ ende
pestilencie/ẽn ic wilse maken ghelijc als die quade
vijghẽ/daermen die walghinghe af crighet/onder
den eten/Ende ic wilse metten sweert/ hongher/
ende pestilencie veruolghen/ Ende ick en wilse in
gheen coninckrijcke op aerdẽ laten bliuen/ Jae dat
si tot eenen vloec ende grouwel/ tot eenen spot ẽn
scande/onder alle volck worden sullen/daer heuen

dat icse verstroeyt hebbe/ Daer omme dat si mijnẽ
woorden niet ghehoorsaem en zijn spreect die HE
RE/ die ic voor mijne knechtẽ die prophetẽ dagHe
lijcs ghesonden hebbe/ Vroech eñ tijdts ghenoech
ben ic op ghestaen/ ende hebbe die tot haer gheson
den/ Maer si en hebben niet willẽ hooren(oft vol
ghen) spreect die HERE.

Maer alle ghi geuangen/ die ick tot Babel ghe
sonden hebbe/ ende van Hierusalem hebbe laten
trecken/ hoort dat woort des HEREN/ Aldus
seyt die HERE der heyrscharen/ die Godt Isra-
hels/ teghen Achba/ den sone Kolaia/ ende teghen
Zedekiam/ den sone Maasie/ die v in minen name
luegenen propheteren/ Siet/ Ic wille v gheuen in
die handen NebucadNezars des Babilonischẽ co
nincs/ die salse dooden voor uwen ooghen/ datmẽ
wt den seluen eenen vloec maken sal onder alle ge
uangen wt Juda/ die tot Babel zijn/ datse seggen
sullen. Die HEERE moet v doen/ ghelijc als die
conine van Babel Zedekiam ende Achba/ op dat
vier braden liet/ Om datse in Israel schandelijcken
ghesondicht(oft een dwaesheyt bedreuen) hadden/
ende deden met haerder naesten getroude wijuen
ouerspel/ eñ predicten lueghenen in mijnen name/
dat ick haer nyet beuolen en hadde/ dat selue laet
ick v oock weten/ ende betuyghen/ seyt die HE
RE.

D Ende van Semaia die Nehalamite sulstu also
e.ij. seggen/ Aldus spreect die HERE der heyrscha
ira. ren/ God Israhels/ Daer omme dat ghi brieuẽ(on
p. der dijnen name gesegelt) ghesonden hebt tot alle
den volcke/ dat tot Hierusalem is/ ende tot Zepho
niam/ den sone Maseia/ den ouersten priester/ eñ
tot allen den priesters ghesent hebt/ seggende/ Die
HEERE heeft v tot eenen priester gheset/ in die
plaetse des priesters Jeboiada/ op dat ghi die ouer
ste sout zijn inden huyse des HEREN ouer alle
waerseggers (dulle ende besetene) dat ghijse inder
gheuanghenissen(oft inden stock) soudt legghen/
Waer omme en straft ghi dã niet Hieremiam van
Anathoth: die v prophetet? Ja oock daer omme
dat hi tot ons tot Babilonien gesonden heeft/ ende
laten seggen: Dattet noch langhe(met ons) duerẽ
sal/ dat wy huysen souden timmeren/ daer wy inne
woonen mochten/ eñ dat wi houen souden plantẽ
dat wi der vruchten genietedẽ/ Want Zephanias
die priester heeft den seluen brief gelesen/ ende Hie
remiam den prophete liet hijt aenhooren.

Doen ghesciede dat woort des HEREN tot
Hieremiam/ ende seyde/ Sendet henen tot allen
geuangenen/ Eñ laet haer segghen/ Alsoo spreect
die HEERE/ ouer Semeia van Nehalam/ daer
omme dat v Semeias prophetecrt/ ende dat ic hẽ
nochtans niet ghesonden en hebbe/ eñ doet dat ghi
op luegenen betrouwet/ Daer omme spreecht die
HERE also/ Siet/ Ick wille Semaiam den Nee
lemite versoecken (oft straffen) ende zijn zaet/ dat
niemant vanden sinen onder dit volck bliuen en sal
Ende en sal die goedertierenheyt niet sien/ die ick
minen volcke doen sal/ spreect die HERE/ Want
hi heeft valschelijcken teghen den HEERE ghe-
predict.

¶ Jeremias scrijft sine predikinghen in een boeck Ende hi beloeft sinen volcke vrolijcke dinghen/ Een medelijdende claghe ouer Jherusalem/ ende dat volcke/

¶ Dat.xxx. Capittel.

¶ Hier mochtmen beghinnen die ander helft Hieremie want die grote beloften zijn teghen die voorgaende dreyginghen/ Ende si luyden/ oft si nader gheuanghenissen ghescheit waren:

Dat.xxx. Capittel.

Dit is dat woort dat geschiede tot Je
remiam/ Also spreect die HEERE E
die God Israhels/ Scrijft v alle dese
woorden in eenen boecke/ die ic tot v
spreke/ Want siet/ Die tijdt coempt/
spreect die HERE/ dat ick die geuangenisse mijns
volcs/ beyde Israel ende Juda/ wendẽ wille spreect
die HERE/ Ende ick wilse weder brengen in dat
lant/ dat ic uwen vooruaderen ghegheuen hebbe/
dat si dat besitten sullen.

Maer dit zijn die woorden/ welcke die HEE-
RE spreeckt van Israhel ende Juda/ wandt alsoo
spreect die HEERE/ het is doch waer. Het gaet
v ymmer iammerlijck/ Daer is enckel vreese ende
onurede/ Maer vraecht doch ende besiet/ oft oock
eens mans persoon kinderen baren mach/ Hoe ga
tet dan toe: dat ick alle die mannen sie/ hare handen
op die lendenen slaen/ ghelijc die wiuen inder kints
nooden? Wie heeft oyt ghesien dat een man kinde
ren baerde? Ueue/ vraecht doch daer nae/ ende be
ne niet Ja haerder alder aensichten zijn gansch ver
bleect/ Och des daechs/ die so groot is/ dat zijns ge F
lijck gheenen ghewe est en is/ ende het is een tijdt
des anxts in Jacob/ nochtans sal hy daer wt ver
lost worden.

Wandt ick wil op die selue tijt/ spreect die HE
RE der heyrscharen/ zijn iock van dijnen halse ont
stucken breken/ ende dijnen bant in tween schoren
ende wil/ dat hy nyet meer daer onder den vreem
den dienen en sal/ Maer den HEERE sinen God
ende Dauidt sinen Coninck/ welcken ick hen ver
wecken wil/ Daer om en versaecht v niet/ O mijn
knecht Jacob/ spreect die HEERE/ ende en ver
uaert v niet Israhel/ Want siet/ ick wil v oock van
verre landen/ ende dijn zaet wt den lande haerder
gheuanghenissen helpen/ Ja dat Jacob sal weder
comen/ ende in vrede leuen/ ende ghenoech hebben
sal/ Ende niemant en sal hem veruaren/ Want ic
ben bi v/ seyt die HEERE/ dat ic v helpe/ Wandt
ic wil met alle Heydenen een eynde maken/ onder
den welcken ic v verstroyt hebbe/ Maer met v en
wil ic gheen eynde maken/ Nochtans wil ic v castij
en/ mer met bescheydenheyt/ op dat ghi v niet ont
schuldich en kent.

Want alsoo spreect die HEERE/ Dijn schan
de is te groote ende dijne wonden zijn te boosch/
Niemãt en isser/ die dine sacke handele (oft bescer G
me) oft die dine wondẽ verbonde/ waer omme ghi
ooc niet gesont en wort/ Alle dijne liefhebbers ver
gheten dijns/ ende en vraghen na v niet/ Ic hebbe
v ghestaghen/ recht oft ic eenen viant hadde ghesla
ghen/ eñ hebbe v rouwelijcken ghestraft/ om dijn
re grooter misdaden wille/ Want dine sonden heb
ben sterckelijc die ouerhant ghenomen. Waer om
me beweenstu dine schaden? Ic hebbe selfs een me
delijden met dijne smerten/ Maer om der menich
ten wille dijnre misdaden ende sonden hebbe ick
dit ghedaen.

Daeromme alle die ghene die v verslondē heb
ben/ die sullen verslonden worden/ eñ alle die v be
nauwet hebbē/die sullen in die gheuanckenisse ge
leyt worden/ Ende alle die v verwoest hebben/die
sullen verwoest worden/ eñ alle die v berooft/ eñ
gheplundert hebben/ die sullen berooft worden/
Want ick wil v weder ghesont maken/ende dijne
wonden heelen/seydt die HEERE/ Daeromme
dat si v die verstootene heetē/o Sion/na der wele
ker nyemant en vraghet.
Want also spreect die HEERE/ Siet/ Ic wil
D die geuangenisse des huys Jacobs weder op rich
ten/ eñ wil haerder woninghen gonstich zijn/ Dye
stadt sal op haer oude hooftstadt getimmert wor=
den/ende den tempel sal staē als hi behoort te staē
Eñ vā daer sal wtgaen lof ende vruechde/ Want
ic wilse vermeerderen ende niet verminderē/ Jck
wilse groot maken ende niet verclecnen/ Hare kin
deren sullen zijn ghelijc te voren/ eñ haer ghemeen
te sal voor mi blijuen/ Wāt ic wilse besoecken alle
diese plaghē/ Maer hare ghewcldighen (ende vor
sten) sullen wt haer seluen gheboren worden/ Eñ
haer heeren van haer seluen comen/ Eñ ick wilse
voor mi laten comen/ dat si mi offeren/ Want wie
geeft anders zijn herte dat hi geerne tot mi comē
seyt die HEERE/ Ende ghi sult mijn volc zijn/ ende
ick wil v God zijn.
Siet/ Den thoorne des HEEREN sal comen/
ghelijck een groot onwedere/ende ghelijck eenen
grouwelijckē draeywint/ sal hi dē godlosen op dē
coppe vallen/ Want den grammen thoorne des
HEEREN en sal niet aflaten/ tot dat hy gedaen
ende volbracht hebbe zijns herten voornemē/ dat
selue sult ghi inder nacomender tijt wel verstaen.

¶ Hi vermaent tvolck Jsrael der weldaden ende lief=
den/die God altoos haer bewesen heeft/ bysonder doē hi
se wt Egipten leyde/ so en heeft hijse noyt verlaten noch
verstooten/ also en sal hise oock nv niet verstooten/ Maer
hi salse in ghenadē weder op nemen/ Ende verstaet onder
die lichamelijcke belofte die roepinghe der Heydenen/ eñ
die goeden/die door Christum verleent worden.

Dat.xxxi.Capittel.

Ter seluer tijt spreect die HEERE/
Jck wil aller der gheslachten Jsraels
Jer. God zijn/ende si sullen mijn volc zijn
Nu.xiij. Also spreect die HEERE/ Dat volck
Deu.viij dat ouerbleef inder woestijnē vandē
sweerde/dat vant genade/ende Jsrael tooch henē
tot zijnder rusten/ Die HEERE is my verschenen
in verren landen/ Jc hebbe v met eewiger liefden
bemint/daeromme hebbe ic v tot mi ghetogē wt
loutere goedertierenheyt/ Welaen/ o ghi dochter
Jsraels/ick wil v wederomme timmeren dat ghy
stijf ende vast sult zijn/ Ghi sult noch vrolick trom
men/ende wtgaen aendē dansch/ Ghi sult weder
omme wijngaertackers planten aenden berghen
Samarie/ Ende die wijngaerdeniers sullen plan
ten/ende daer toe singhen/ Want den tijt sal noch
comē/dat die wachters optē gebercHte Ephraim
roepē sullen/ Wel op/ laet ons henen op gaen tot
Sion/tot onsen HEERE God.
Want also spreeckt die HEERE/ Roept van
Jacobs weghen met vruechden/ende juychet aen
die heyrstraten der Heydenē/ Roept luyde/ singet/
ende segghet O HEERE helpt dijn volck/ dye
ouergheblevene in Jsrael/ Siet/ Jck wilse wt dē
noortschen landen brenghen/ eñ haer vergaderen
vandē eyndē der werelt/ met den blinden/ lammē
beuruchten/eñ die int kinder bedde ligghen/ dat si
met grooten hoopen weder herwaerts comen sul
len/ Si zijn met weenen wech getogen/ Mer met
vruechden wil ickse weder hier brenghen/ Jck wil
haer leyden aen die waterbeken op die effene stra=
ten/op dat si haer niet en stooten/ Want ic wil Js=
raels vader zijn/ende Ephraim sal mijn eerste ghe
boren zijn.
O ghi Heydenen hoort dat woort des HEE B
REN/ eñ verCondiget dat verre in die eylandē/ eñ ge.
segt/ Die Jsrael verstroyt heeft/die sal hē oock we Rom.
der vergaderen/ende sal hem hoeden/ghelijck een end.p.
herder zijn cudde/ want die HEERE sal Jacob
verlossen/ende vander handt des machtighen ont
rucken/ Eñ si sullen comen/ende op die hoochten
Sion iuychen/ Ende totten gauen des HEEREN
sullen si haer versamē/te wetē tottē tarwe/ most/
olye/ionghe schapen/ende caluceren/ Jae dat haer
herte sal zijn ghemoeyt/ghelijc eenen welghewater
den hof/ Want si en sullen niet meer hongerē (oft
becommert zijn) Dan sullen die ioncfrouwen vro
lic aenden dansse zijn/ daer toe ooc die ionghe ghe
sellen metten ouden/ deen metten anderen / Want
ic wil haer trueren in blijschappe verkeeren/ende
wilse troosten/ eñ verblijden na hare bedruetheyt
Jc wil die herten der priesteren vol vruechdē ma
ken/ Eñ mijn volck sal met mijnen gauen veruult
worden/spreect die HEERE.
Alsoo spreeckt die HEERE/ Die stemme des Ge ge
clagens/weenens/ende der bitterheyt/is tot indē uet ghe
hemel op gecomen/ Rachel beweende hare kinde lou eñ
ren/ende en wilde haer niet laten troosten ouer ha ma ke
re kinderen/ Want si nerghens meer en waren/ dē ien
Maer die HEERE spreect also/ Laet dijn schreyen schop=
ende weenen/ende die tranen dijnre ooghē houdt per.
op/ Want dijnen arbeyt sal gheloont worden seyt Psal.
die HEERE/ Sy sullen weder wt der vyanden cxviij.
lant comen/ Mer dijne nacomelinghen sullē haer xvi. eñ
dies vertroosten/spreect die HEERE/ dat dijn kin xxi.
deren weder in haer comen sullen. Jo.xiij
Jc hebbe ooc wel ghehoort/hoe dat Ephraim Ezec.
claget/ O HEERE du hebste mi ghestraft/ ende i. Et.c
dijn castijdinge hebbe ic aengenomen/ghelijck als C
een ongetemt kalf/ Bekeert ghi mi/soo worde ick
bekeert/ Want ghi HEERE zijt mijn God/ Want
so haest/als ghi mi bekeert/ soo sal ick mi beteren/
Ende so gheringhe als ic dat verstae/ soo sal ick op
mijn dgie slaen. Want voorwaer scandelijcke din
ghen hebbe ic gedaen/ende stae beschaemt / want
ic moet lijden den spot die ick voormaels verdient
hebbe/ En is Ephraim niet mijn weerde soone/ en
de mijn ghetrouwe kint/ daer ick mede vrolic ghe
weest/ende ghespeelt hebbe? Want sint die eerste
woorden die ic met hē ghehadt hebbe/ ben ic zijns
ghedachtich/daeromme clopt oock mijn herte nae
hem/dat ick ghewillichlick zijnder ontfermen wil
le/spreeckt die HEERE / Richt v een merck (oft
ghedenckenisse op) Ende stelt v een truertee=
ken/ende richt v herte op die bane der straten/die
ghy wandelen sulste / ende keerdt wederomme/

O ghi dochter Israels/keert weder/tot dese dijne
steden/Hoe langhe wilt ghi doch herwaerts ende
gints om gaen/o ghi afuallighe dochter?die ick we
der brengen wil? Want die HEERE sal wat nieus
opter aerden doen/dat die haer voormaels ghelijc
als wiuen ghehadt hebben/die sullen mannen zijn.
Want also spreect die HEERE der heyrscharen
Godt Israels/Men sal noch dit woort spreken in
den lande Juda/eñ in sine steden/als icse wt der ge
uangheniße gebrocht hebbe/O ghi heylige berch
die HEERE/die schoone bruydegom der gherech-
ticheyt/make v vruchtbaer/ende seegene v/Ende
daer sal Juda woonen met alle hare steden/ende
daer toe ackerlieden ende herders/Want ic wil die
hongherige sielen versaden/ende die becommerde
sielen vertroosten/Doen ic dit hoorde/quam ic we
der tot mi seluen/ende bedacht mi/ghelijc oft ic van
eenen soeten slaep ontwaect waer.
Siet/die tijt coemt/spreect die HEERE/dat ick
D dat huys Israels/eñ dat huys Juda/met menschē
ende met beesten bezaeyen sal/Ende ghelijc als ick
neerstich ghewecst ben haer wt te iagen/te verstoy
en in stucken te breken/te verderuen/ende te pla-
gen(oft castien) Also sal ic weder wacker zijn/om
haer te bouwen/ende te planten/seyt die HEERE/
Ter seluer tijt en salmen niet meer seggen/Die va
ders hebben suere druyuē geten/ende der kinderē
tanden zijn boomich stomp/oft sleych ghewordē
Maer een yegelijc sal om zijnder eygēder misdaets
wille steruen/Ende soo wat mensche dat die suere
druyuen eten sal/dien sullen sine tanden boomich/
stomp/oft sleich worden.
Siet/die tijt comt spreect die HEERE/dz ic met
ten huyse Israels/eñ metten huyse Juda een nieu
we verbont(oft compact)makē sal/niet gelijc dat
verbont/dat ic met haren vaderen ghemaect hebbe
doen icse vider hant nam/eñ wt Egipten lant ley-
de/welcke mijn verbont si niet ghehouden en heb
ben/Waer omme icse ghedwongen hebbe/spreect
die HEERE/Maer dit sal dat verbont zijn/dat ic
metten kinderen Israels maken wil/na deser tijt/
spreect die HEERE.
Jc wil mijn wet in hare binnenste leden in plan
ten/eñ ick wilt haer in hare herte schriuen/Eñ ick
wil haer Godt zijn/eñ si sullen mijn volck zijn/En
de niemant en sal voort aen sinen naesten/noch sinē
broeder leeren/eñ segghen/Kent den HEERE
Maer si sullen mi altesamen kennen/beyde cleyne
ende groote/spreect die HEERE. Want ick wil
haer hare misdaet vergheuen/ende haerder sondē
nemmermeer ghedencken.
Also seyt die HEERE/die die zonne den dach eñ
E die mane/eñ sterren/den nacht nae haren loop/tot
eenē licht gegeuē heeft/die dz meyre beweecht/dat
sine goluen bruysen/Sinen name is/Die HEERE
der heyrscaren/Wāneer nv sulcke ordinantie voor
mijnen aensichte vergaen sal/spreect die HEERE/
so sal ooc dat zaet Israhels op houden/dattet voor
mi geen volc meer zijn en sal/Also seyt die HEERE
Ghelijc als den hemel hier bouen niet en mach ge-
meten worden/eñ den gront des aertrijcs hier on-
der niet en mach doorsocht worden/Also en wil ic
ooc dat gantsche zaet Israhels/om alle haerder da
den wille niet verwerpen/spreect die HEERE.

Siet/die tijt coemt/seyt die HEERE/dat die
stadt des HEEREN sal ghetimmeert worden/van
den toorne Hananeel aen/tot aen die hoecpoorte
toe Ende van daer salmen dat richtsnoer neffens
denseluen wijder wt trecken/totten hoeuele Ga
rez toe Ende het sal hem tot Gaad omme keeren/
Ende dat gantsche dal der dooder lichamen/ende
der asschen plaetse/metten gheheelen dooden ac-
ker/totten beken Kidron toe/Ende van daer tot
ten hoecke der peerden poorte toe teghen dat oo-
sten. Aldaer ooc dat heylichdom des HEEREN
ghestelt sal worden/Ende si en sal nimmermeer af
ghebroken/noch verkeert worden.

¶ Die Prophete betuycht inder ghevanghenissen sine lee
ringhe metter daet/Te weten/datse Godt weder wt der
ghevangenissen verlossen sal/Ende daer om coopt hi eenē
acker.

Dat.xxxij.Capittel

Dit is dat woort/dat vanden HEE
RE gheschiede tot Jeremiam/inden
thienden iare Zedekie des conincks
A Juda/welcke ghewecst is dat achtiē
de iaer des conincs Nebucad Nezars
Doen hadde dat heyr des conincs tot Babel al ghe
heel Iherusalem beleghert/Maer die propheet Je
remias lach ghevanghen inden voorhof der gevan
ghenissen/die inden huyse des conincs Juda was/
daer hem Zedekias die Coninc Juda hadde doen
legghen/Daer omme dat hi alsoo gheprophetcert
hadde/Die HEERE heeft also ghesproken/Siet
ic wil dese stadt gheuen inden handen des Babilo
nischen conincs/ende hi salse in nemen/Ende Ze
dekias die Coninck Juda en sal den Chaldeen niet
ontloopen connen/Maer ick wil hem den coninck
tot Babel inden handen gheuen/dat hi ooc monde
lijcken met hem spreken/ende met sinen ooghen
hem aensien sal/Ende hi sal Zedekiam tot Babi
lonien voeren/Ende aldaer sal hi oock blijuen/tot
dat ick hem versoecken sal/spreect die HEERE/
Ende oft ghi al tegen die Chaldeen bestaet te strij
den/soo en salt v nochtans niet wel ghelucken.
Ende Jeremias antwoorde/Dat woort des
HEEREN is tot mi gheschiet also/ende sprack/
Siet Hananeel die sone Sallum/dijns ooms soon B
sal tot v comen/ende v segghen/dat ghi den acker
Die tot Anathoth leget/coopē wilt/want ghi van
der maechschappen weghen dat naeste recht daer
toe hebt/dat ghi hem lost/ende coopt Alsoo quam
Hananeel mijns ooms soon/ghelijck dye HEE-
RE ghesept hadde/voor den hof des ghevanghe
nissen/ende sprack tot my/Lieue coopt doch mijnē
acker/die tot Anathoth inden lande Ben Jamin
legghet/wandt ghi hebt erfrecht(oft naerderschap)
daer aen/ende ghy zijt dye naeste/lieue/coopt hem
doch.
Doen mercte ick dattet des HEEREN woort
was/ende ic cocht den acker van Hananeel mijns
ooms soon/tot Anathoth/ende ick woech hem dat
ghelt daer seuen sicklen/ende thien siluere pennin
ghen/ende ic liet eenen brief scriuen ende beseghe
len/ende nam tuygen daer toe/ende ick woech dat
gelt daer in eender waghen/Ende ic nam also den
coop brief/nae dat hy beseghelt ende ghelesen
was/ende oock een copie(ofte wtscrift)Ende ick
ghaf den coopbrief Baruch/den sone Nerie/des
soons Maasie/inder tegēwoordicheyt/Hananeel

myns ooms sone/ en der getuygen die inden brief
gescreuen stonden/ en alder Joden/ die inden houe
des gheuanghenissen daer bi waren/ En ick beual
Baruch voor haren oogen/ en sprac/ Alsoo seyt die
HEERE der heyrscharen/ God Israels/ Neemt de
sen beseghelden coopbrief/ ende dat wtschrift/ ende
legtse in een aerden vat/ op dat si lange dueren mo
ghen/ want alsoo spreeckt die HEERE der heyr-
scharen/ God Israels/ Daer sullen noch huysen/ ac
kers/ en wijngaerden beseté wordé in desen lande.
C En doé ic den coopbrief Baruch/ den sone Ne-
rie gegeuen hadde/ Badt ick den HEERE alsoo/
Gene.i Ach HEERE Godt/ siet/ ghi zijt die hemel ende
Deut.b aerde gemaect hebt/ door dijne grote cracht/ ende
door dijnen wtgerecten arme/ en daer en is gheen
dinc v onmoghelic/ Ghi bewijst barmherticheyt in
veel duysenden/ ende ghi betaelt die misdaet der va
deren inden schoot der kinderen/ die na haer comé
Ghi zijt die grote en sterke God/ wiens name is/
Die HEERE der heyrscharen groot van raden/
en machtich vá dade/ Dine oogen staen open op al
le die wegen der mensché kinderé/ also dat ghi eené
yegeliken vergeldet na sine wegé/ en na die vruch-
ten zijnder vindinghen/ Ghi die in Egipten grote
teekenen en wonderlijcke wercken ghedaen hebt/
als wi op desen tegenwoordighen dach bekenné/
aen den volcke Israels/ en aen den seluen luydé/ op
dat ghi dijné name groot sout maken/ als wi noch
huyden sdaechs sien.

En ghi hebt dijn volc Israels wt Egipten ghe-
uoert/ door teekenen/ en wonderen/ door een sterc
ke hant/ met eené wtgestrecté arme/ en met groo-
te veruaernissen/ En ghi hebt haer dit lant in gege
uen/ ghelijc ghi haren voorvaderen belooft en ghe
swore haddeste/ dat ghi haer gheué woudeste/ een
lant daer honich ende melc in vloeyde/ Doen si nv
daer in quamen en dat besaten/ en waren si dijnre
stémme niet ghehoorsaem/ noch en wandelden niet
in dijne ghesetten/ En alle dat ghi haer gheboden
hadt dat si doen souden/ dat lieten si/ En daeromme
comt oc alle dat ongheluc ouer haer.

Siet/ dese stadt is nv beschanst om in te nemen/
en sal ghewonnen worden vandé Chaldeen/ diese
beliggé metten sweerde/ hongher/ en pestilencie/
Ende so wat ghi ghesproké hebt/ dat sal ouer haer
comé/ wát siet/ alle dingen zijn nv tegenwoordich/
En noch so spreect ghi tot mi/ O HEERE Godt/
dat ic eené acker om ghelt soude coopen/ ende ghe
tuyghen daer toe nemen/ soo doch die stadt inden
handen der Chaldeen ouer ghelevert wort.

En dat woort des HEEREN geschiede tot Hie
D remiam/ ende sprac/ Siet/ ick die HEERE ben een
God alles vleeschs/ Soude mi dan oock yet onmo
ghelijc zijn? Daeromme soo spreect die HEERE/
also/ Siet/ Ic geue dese stadt in die handé der Chal
deen/ en in die handé Nebucadnezars des coninex
tot Babel/ en hi salse winné/ En die Chaldeen die
teghen dese stadt strijden/ die sullense in nemen/ en
metten viere aensteken/ en verbrandé/ tsamé met
ten huyse daer si op den daecken den Baal ghewie
rooct hebben/ en dé anderen goden dranoffer ghe
offert hebben/ op dat si mi verthoornen souden.

Want die kinderen Israels/ en die kinderé Ju
da hebben vá haerder ioecheden aen gedaen dat mi
qualické behaecht/ en die kinderen Israels hebbé
mi vertoornt/ door die wercken haerder handen/
seyt die HEERE/ Wandt van dier tijt af/ dat de
se stadt ghetimmert is gheweest/ tot desen daghe
toe/ so hebben si mi gram en toornich gemaect/ al
so dat icse oock vá mijné ooghen moet wech doen/
om alle der boosheyt wille der kinderé Israels/ en
der kinderé Juda/ die si ghedaen hebben/ datse mi
vertoornden/ Siet/ hare coninghen/ vorsté/ prieste
ren/ en propheten/ ende die inwoonders Juda/ en
Hierusalem/ hebben mi den rugge/ en niet dat aen
sicht toe gekeert/ hoe wel dat ic haer alsulcx leeren
(en prediken) liet/ Maer si en wouden niet hooren
noch haer beteren/ Daer en bouen hebben si haere
grouwelen in dat huys geset/ dwelcke van mi den
name heeft/ op dat zijt souden verontreynighé/ En
si hebbé die hoochté Baals ghetimmert inden da
le Hinnon/ also oock dat si hare soné en dochteré den
Moloch verberndé/ Waer af ic haer niet beuolen
en hebbe/ en ic en hebbes noyt inden sinne gehadt
dat si sulcken grouwel doen souden/ waer mede si
dat lant Juda tot sonden souden brenghen.

Ende nv om dies wille/ seyt die HEERE/ die
God Israels alsoo/ van deser stadt waer van ghy
segt/ dat si sal van honger/ sweert/ en pestilencie/ in
die handé des coninex vá Babilonié ghegeué wor
den/ Siet/ ic wilse vergaderé wt allen landen/ daer
waerts icse verstooten hebbe/ door mijnen grooté
toorne/ verbolgentheyt en ongenade/ En ick wilse
wederomme tot deser plaetsen brenghé/ Jae dat si
sonder sorge woonen sullen. En si sullen mijn volc
zijn/ en ic sal haer God zijn/ En ic wil haer alsulcké
herte en moet gheuen/ dat si haer leuen lanck nyet
vreesen en sullen/ op dattet haer/ en haré kinderen
na haer wel gae/ En ic wil een eewich verbót met
haer maké/ also oock dat ic niet ophoudé en sal haer
goet te doen/ En ic wil haer mijn vreese in haer her
te gheuen/ dat si van mi niet wijcken en sullen/ En
het sal mi eenen lust zijn/ dat ic haer goet doen sal/
Ende ick wilse in desen lande planten/ ghetrouwe
licken van ganscher herten ende van gheheelder
mijnder sielen.

Want also spreect die HEERE. Ghelijc als ic
alle dit groot ongeluc hebbe laten comen ouer dit
volc/ Also wille ic oock alle tgoet ouer haer laten
comé/ dat ic gesproken hebbe/ En daer sullé noch
ackers ghecocht wordé/ in desen lande/ daer ghi af
segt/ dattet selue woest liggé sal/ alsoo oock/ datter
noch mensché/ noch beesté in bliué en sullé/ en dat
tet inden handé der Chaldeen geleuert sal wordé/
Nochtás salmé daer om gelt ackers coopen/ en be
brieuen besegelen/ en betuyghen indé lande Bé Ja
min/ en rontomme Hierusalem henen/ ende inden
steden Juda/ En inden steden opten gebergte/ en
inden steden inden dalen/ en inden stedé tegé zuy
den/ Want ic wil haer gheuangenisse weder her
waerts brenghen/ seyt die HEERE.

¶ Dit Capittel is een openbare ende onwederspreckelic
ke prophetie vanden rijcke Christi.

Dat.xxxiij. Capittel.

Nde des HEEREN woort ghesche
de weder tot Hieremiá/ als hy noch C
indé voorhof der geuangenissen ghe
uanghé was/ en sprac/ Alsoo spreect
die HEERE/ die sulcx maect. Doet

eñ volbrengt/sinen name is HEERE/Roept my
so wil ic v antwoorden/Eñ ic wil v bewijsen groo
te eñ machtige dinghe/die ghi niet en weet/Want
also seyt die HEERE God Israels/vanden huy
sen deser stadt/eñ vandē huysen der coningen Juda
welcke afghebroken zijn/om daer bolwerc te makē
ter were/eñ vanden ghenen die daer inghecomen
zijn/op dat si teghen die Chaldeen strijden souden/
dat si die selue vullen sullen moeten met haren doo
den lichamen/die welcke ic in mijnen thoorne ende
gramschappe verslaen wille/Want ic hebbe mijn
aensicht van deser stadt verborghen/om alle haer=
der boosheden wille.

Siet/ic wilse weder heelen/eñ gesont makē/Jc
wil haer luydē op doen den schat des vreets eñ der
trouwen/Eñ ic wil die geuangenisse Juda/eñ die
geuangenisse Israels wendē/eñ ic wilse timmeren
(eñ weder op richtē) ghelijc voormaels/Eñ ic wil
se reynighen van alle hare misdaet/daer si mede te
gē mi gesondicht hebbē/eñ ic wil haer alle misdaet
vergeuē/daer mede si tegen mi ghesondicht/ende
ouergetreden hebbē/Eñ dat sal mi eenē vrolijken
name/eere/eñ prijs zijn onder alle die heydenē op
ter aerdē/Als si sullen hooren alle die goetheyt/die
ic haer doe/Ende si sullen haer verwonderē/ende
veruaren van alle die weldaden/eñ van alle vrede/
die ic haer luyden geuen sal.

Alsoo spreect die HEERE op dese plaetse/waer
van ghi segt/dattet een woestenie sal zijn/aengesiē
3 datter noch menscen noch beesten bliuen en sullen
Desgelijcs indē steden Juda/eñ op die straten Hie=
rusalems/die soo verwoest sullen worden/datter
noch menschen/noch borghers/noch beesten in en
sullen zijn/nochtans salmen daer wederomme ho=
ren geroep van vruechden eñ genoechten/die stem
me des bruydegoms eñ der brupt. Eñ die stemme
der gheenre die daer seggen sullen/Danct den HE
RE der heyrscharen/om dat hi so ghenadich is/eñ
dat zijn bermherticheyt eewelijken duert/Ende die
gene/die inden huyse des HEEREN brandoffer
brengen sullen/Want ic wil des lants gheuanghe
nisse weder brengen/ghelijck als te voren/spreect
die HERE.

Also spreect die HERE der heyrscharen/Op
dese plaetse die so verwoest is/datter noch mēscen
noch beestē/in en zijn/ende in alle sine stedē/sullen
nochtans wederomme herders huttkens zijn/die
daer die cudde weyden sullen/beyde inden steden/
eñ opten gheberchten/eñ in die stedē inden dalen/
eñ in die stedē tegent zuyden/oft inder woestijnen/
inden lande BenJamin/eñ rontomme Hierusalē
ende indē steden Juda. Nochtans sullen wederom
die cudden ghetelt wt eñ inghaen/seyt die HERE

Siet/die tijt coemt/spreect die HERE/dat ick
dat genadige woort verwecken wil/dat ic dē huyse
Israels eñ dē huyse Juda belooft hebbe/Inden sel
uen daghen/eñ ter seluer tijt wil ic den David een
plante der gerechticheyt latē opgaen/Eñ die selue
sal een coninck zijn/die wel regheren sal/Eñ hi sal
dat gericht eñ die gerechticheyt opter aerden maken
Ter seluer tijt sal Juda gheholpen worden/eñ Hie
rusalem sal sonder vreese woonen/Eñ men sal hē
noemen/die HERE die ons gherecht maect.

Want also spreect die HERE/Het en sal niemmermeer faelgheren/daer en sal een van David sit
ten opten stoele des huys Israels/Desgelijcken en
salt nimmermeer missen/daer en sullen priesters eñ a
Leuitē zijn voor mi/die brantoffer op offeren ende
spijsoffer aensteken/ende die slachofferen altijdt be
reyden sullen.

Eñ dat woort des HEEREN gheschiede tot
Hieremiam/eñ seyde/Alsoo seyt die HERE/Als
mijn verbont op houden sal met den dach eñ nacht
also datten dach ende nacht niet en zijn tot haerder
tijt Dan sal ooc mijn verbont op houdē met minen
knecht David/dat hi geenen sone hebben en sal tot
eenen coninc op sinē stoele/Eñ metten Leuiten eñ
priesteren mine dienaers. Ghelijc alsmen dat heyr
oft sterrē des hemels niet getellen en can/noch dat
zandt aender zee niet ghemeten en can/also wil ick
ooc vermeerderen dat zaet Davids mijns knechts
eñ die Leuiten die mi dienen.

Eñ des HEEREN woort geschiede tot Hie
remiam/eñ seyde/En hebt ghi niet gesien/wat dit
volck spreect ende seyt: Twee gheslachten heeft die
HERE vercoren/eñ die selue heeft hi verstootē
Ende si lasteren mijn volck/recht oft si mijn volck
niet meer zijn en souden/Also spreect die HERE/
In dien dat ick mijn verbont niet en houde metten
dach ende nacht/noch die ordinantie des hemels
eñ der aerden So wil ick dan oock verwerpen dat
saet Jacobs eñ Davids/mijns knechts/dat ick wt Hebr.8.
haren sade niet en neme/die heerschappie hebben Je.lij.
sullē/ouer dat saet Abrahams/Isaacs/eñ Jacobs
Want ic wille haer gheuanghenisse keeren/eñ wil
haerder ghenadich zijn.

¶ Die propheet seyt den coninc Zedekie wt Gods beue
le/wat ongeluc hem ouercomen sal/ende den volcke voor
seyt hi haer straffinge/die haer God senden sal/om dat si
dat verbont ghebroken hebben.

Dat.xxxiiij.Capittel

Jt is dat woort/dat vandē HERE
geschiede tot Hieremiā/doen Nebu=
cadNezar die coninc tot Babilonien/ b
met alle sinen heyr/eñ alle coninckrijc
ken opter aerden/die onder zijn ghe
wout waren/eñ alle volckē tegen Hierusalem stre
den/eñ alle hare steden/Eñ sprac/Alsoe spreect die
HERE God Israels/Gaet henen eñ segt Zede
kia/den coninc Juda/ende segt tot hem/Also seyt
die HERE/Siet/ic wil dese stadt in die handē des
conincs tot Babel geuen/eñ hi salse metten vier v
bernen/eñ ghi en sult zijnder hant niet ontloopen/
mer geuangē wordē/eñ in sine handē ghegheuen
wordē/also dat ghi hē met oogen aensien/eñ mon
delic met hem spreken sult/eñ tot Babel comen.

Daerom hoort doch Zedekia/ghi coninck Ju
da/des HEEREN woort/Alsoo seyt die HERE
vā v/Ghi en sult doort sweert niet steruē/mer in
vrede sult ghi steruē/Eñ ghelijck alsmē dijne voor
uaders die voorleden coningē die voor v ghewe est
zijn/verbernt heeft/Also salmen v ooc vbernen/eñ
beweenē/Ach HERE/wāt ic hebt gesprokē/seyt
die HERE/eñ die propheet Hieremias sprac alle
dese woorden tot Zedekiā den coninc Juda/ende
Hierusalē/doē dat heyr des coninc tot Babel nv
voor Hierusalem lach/eñ oock voor alle ouer ghe
bleuē stedē Juda/te wetē/Lachis eñ Aseka/Wāt
dese warē als die sterckste steden noch ouergheble
uen onder die steden Juda.

Dit is dat woort/ dat vandē HEERE geschiede
tot Hieremiā/ na dien dat die coninc Zedekias eē
B verbont gemaect hadde metten ganschen volcke
tot Hierusalem/ Een vry iaer wt te roepē. Dat een
yegelic sinen knecht/ eñ een yegelic zijn maecht/ die
Hebreen eñ Hebreinnen warē/ soude vry latē/ also
dat geen Joden sinen broeder voor lijfeyghen oft
een slaue en souden houden/ Dat consenteerdē ooc
alle Vorsten eñ alle tvolck/ die sulcken verbont aen
ghenomen hadden/ dat een yeghelick sinen knecht
eñ zijn dienstmaecht vryheyt soude gheuē/ eñ haer
niet meer en souden voor lijfeygen houdē/ Ende si
lietense los/ Maer daer na/ berouden haer/ ende be
gheerden die knechten eñ maechdē weder tot haer
welcke si vry ghelaten hadden/ eñ dwonghense we
der eyghen knechten eñ maechden te worden.

Doen gheschiede des HEEREN woordt tot
Hieremiam vanden HEERE/ eñ sprac/ also spreect
die HEERE/ die God Israels/ Ick hebbe een ver=
bont ghemaect met uwen vooruaderen / doen icse
wt Egipten landt/ wt den diensthuyse leyde/ ende
sprac/ Wāneer dat seuen iaer omme zijn/ so sal een
yeghelick sinen broeder/ die een Hebreeusche is/ eñ
die hem selfs hē vercocht/ eñ ses iaer ghedient had=
den/ vry vā hem laten. Maer uwe vaders en hoor
den mi niet noch en waren mi niet ghehoorsaem/
Alsoo hebt ghi v huyden ooc bekeert/ eñ ghedaen/
dat mi wel behaecht / Dat ghi een vry iaer liet wt
roepen/ een yeghelick sinen naesten/ Ende ghi hebt
dies een verbont ghemaeckt voor mi inden huyse/
dat na mijnen name ghenoemt is/ Maer ghi hebt
v omghekeert/ ende ontheylicht mijnen name/ Eñ
een yegelic eyscht sinen knecht/ eñ sine dienstmaget
weder/ die welcke ghi hadt vry gelaten dat si haers
selfs soudē zijn/ Eñ dwingtse nv weder dat si uwe
knechten eñ maechden zijn moeten.

Daeromme seyt die HEERE alsoo/ Ghi en zijt
C mi niet ghehoorsaem / also dat ghi een vry iaer wt
riept/ een yegelic sinen broeder eñ sinen naestē/ siet
daeromme roepe ic v een vrij iaer wt/ seyt die HE-
RE/ totten sweerde/ hongher/ ende pestilentie/ eñ
ic en wil v in gheen coninckrijcke op aerden latē blij
uen/ Ende ic wil die lieden die mijn verbont ouer=
treden/ eñ die woordē des verbonts die si voor my
ghemaect hebben/ niet en houden/ alsoo makē ghe
lijc als dat Kalf/ dat si in twee stucken deelden / en
de tusschen die deelen henen doorghinghen/ te we
ten/ die Vorsten Juda/ die Princen Jerusalem/ die
Camerlingen/ die Priesters/ eñ dat geheele volck
inden lande/ die tusschen die stuckē des Calfs door
gegaen zijn/ Eñ ic wilse gheuen in die handē haer
der viandē/ eñ der gheenre die na haren leuē staen
also oot dat hare doode lichamē sullen den vogelen
onder den hemel ghegeuen worden/ eñ den dieren
opter aerden/ tot eender spijse.

Eñ ic wil Zedekiam den coninck Juda eñ sine
vorstē gheuē in die handē haerder vianden / eñ der
gheenre/ die haer na haeren leuen staen / ende den
heyre des coninck tot Babel/ die nv vā v afgetogē
zijn/ Wāt siet/ Ic wil haer beuelē seyt die HEERE/
eñ ic wilse weder voor dese stadt brenghen/ eñ sul-
len teghen haer strijden/ eñ haer winnen/ eñ mettē
viere verbernen/ Eñ ic wil die stedē Juda verwoe
sten/ datter ooc nyemant meer woonen en sal.

Dat.xxxv.Capittel.

Die propheet straft dat ongehoorsaem volc door een
ghelijckenisse der Rechabiteren/ Ende hi bewijst haer dat-
ter schadelic si/ dat si Gods haers HEREN wedt niet en
houden/ hoe wel die Rechabiten haers vaders Jonadabs
beuel/ also scherp nochtans hielden.

Dat.xxxv.Capittel.

Dit is dat woort dat vanden HEERE
gescheide/ tot Hieremiam ter tijt Joa
kims/ des soons Josie/ des conincks
Juda/ Eñ sprac/ Gaet henē inder Re
chabitē huys/ eñ spreect met haer/ eñ
leytse int huys des HEEREN / in een vanden Ca=
pellen (oft schatcamerē) eñ schenct haer wijn/ Doe
nam Jasamiam den sone Heremia/ des soons Ha
bazinia/ met sine broederē/ eñ alle sine sonen/ ende
dat gantsche huys der Rechabiten/ ende leydese int
huys des HEEREN/ in die Capelle (oft schatcame
re) der kinderē Hanania/ des soons Jegdalie/ des
mans Gods/ die welcke neffens der vorstē Capel
le (oft camere) is / bouen die Capelle (oft camere)
Maasie/ des soons Sallum/ welcke eē bewaerder
der poortē was/ Eñ ic settede den kinderen vandē
huyse der Rechabiten/ bekeren vol wijns voor/ eñ
schalen/ eñ sprac tot haer/ Drinct wijn.

Mer si antwoordē/ Wi en drinckē geenē wijn/
Want onse vader Jonadab die sone Rechab/ heeft
ōs gebodē eñ geseyt/ Ghi/ eñ uwe kinderen en sult
nymmermeer gheenē wijn drinckē/ eñ gheen huys
timmerē/ gheen saet saeyē/ gheenē wijngaertacker
planten/ noch besittē/ Maer ghi sult in hutten / oft
tentē woonen/ alle uwe leuē lanc/ op dat ghi lange
leuet indē lande daer ghi inne wādelt. Also zijn wy
gehoorsaem die stēme ons vaders Jonadabs/ des
soons Rechabs/ in alle dat hi ons gebodē heeft/ al
so dat wi geenē wijn en drinckē/ onse leuē lāc/ noch
wi/ noch onse wijuē/ noch sonē/ noch dochteren/ eñ
en timmerē ooc geen huysen/ daer wi in wonē. Eñ
en hebbē noch wijgaertackers/ noch ackers/ noch
saet/ Mer wi woonē in tenten / eñ zijn gehoorsaē/
eñ doent al gelijc onse vader Jonadab ons gebodē
heeft/ Eñ als Nebucad Nesar die Babiloonsche co
ninc herwaerts op int lant tooch/ doē spraken wi/
Coemt laet ons tot Jerusalem trecken / voor dat
heyr der Caldeen/ eñ der Assyriers / eñ wi zijn also
tot Jerusalem ghebleuen.

Doē ghesciede dat woort des HEEREN/ tot
Hieremiā/ eñ sprack/ Alsoo seyt die HEERE/ der
heyrscharen/ die God Israels/ Ghaet henen/ ende
spreect tottē ghenen van Juda/ eñ totten borgers/
tot Jerusalem/ En wilt ghi v dan niet beteren/ dat
ghi mijnē woordē ghehoorsaē zijt? spreect die HE
RE/ Die woordē Jonadabs des soons Rechabs/
die sinē kinderē geboden heeft/ dat si gheenen wijn
en soudē drincken/ die worden ghehouden eñ si en
drincken gheenen wijn/ tot opten dach van heden/
daeromme dat si haers vaders ghebot souden ghe
hoorsaem zijn/ Eñ ic heb v altoos laten prediken/
eñ nochtās en zijt ghi mi niet gehoorsaem/ Des ge
lijcx so heb ic ooc altijts tot v gesondē mijne knech
ten die prophetē/ eñ v laten seggen/ Bekeert v/ een
yeghelick van sinen boosen wech/ ende betert uwe
voornemē (oft gedachtē) Eñ en volcht gheen ande
re Goden na/ om haer te dienē/ Soo sult ghi inden
lande blijuē/ dwelcke ic v/ eñ uwē vooruaderē ghe
gheuē hebbe/ Maer ghi en hebt uwe oorē niet tot
mi waerts willen neygen/ noch mi willen hooren/

Al hebbē die kinderē Jonadabs des soōs Rechabs
haers vaders ghebot gehouden/dat hi haer ghebo
den hadde/Maer dit volc en hoort mi niet.
Daeromme spreect die HERE der heyrscaren/
die God Israels/Siet/ick wil ouer Juda/eñ ouer
alle borghers tot Hierusalem laten comen/alle dat
ongeluc dat ick teghen haer voorgenomen hebbe/
Om dat ic tot haer ghesproken hebbe / ende si my
niet en hebben willen hooren/Ic hebbe haer geroe
pen/Maer si en hebben mi niet willen antwoordē
Eñ totten huyse der Rechabiten sprac Hieremi
as/ Also spreect die HERE der heyrscharen Isra=
els God/Daeromme dat ghi den gebode dijns va
ders Jonadabs zijt gehooorsaem geweest /ende al
le sine ghebodenghehouden hebt/eñ al gedaen dat
hi v gheboden heeft/Daeromme spreect dye HE=
RE der heyrscharen die God Israels alsoo Het en
sal den Jonadab den sone Rechabs nemmermeer
aen eenen ghebreken/daer en sal altijt yemant voor
mi staen

¶Hieremias doet alle sine predikinghen in een boec door
Baruch schriuen / op dat die coninck ende die vorsten die
wt viantschap Hieremiā niet hooren en wouden/ten min
sten die waerheyt souden hooren lesen / Die coninck ver=
bernt dat boeck/ Eñ daer wort een ander ghescreuen/ende
den coninc sijn straffinghe vercondicht
Dat.xxxvi.Capittel

In den vierdē iare Joakims des soōs
Josie des conincs Juda ghescbiede
dit woort tot Hieremiam vāden HE
A KE/ende sprack/Neemt eenen boec
h.xxv eñ scrijft daer in alle die woorden/dye
ick tot v ghesproken hebbe/ouer Israel /ouer Ju=
da/eñ alle volckerē/van die tijt aen/dat ic tot v ghe
sproken hebbe/Te wetene / vander tijt Josia aen/
tot desen dach toe/Oft vi auontueren dat huys Ju
da/ in dien si hooren alle dat ongheluc dat ick haer
dencke te doen /haer bekeeren wouden/een yeghe
lick van sinen boosen wesen/op dat ic haer hare mis
daet eñ sonden vergeuen mochte
B Doen riep Hieremias Baruch den sone Nerie
Die selue Baruch schreef in een boec wt den mon=
de Hieremie alle die woorden des HEREN / dye
hi tot hem gesproken hadde /Ende Hieremias ge
boot Baruch/eñ sprack/Ick ben gheuanghen/dat
ick in des HEEREN huys nyet ghaen en mach/
Maer gaet ghi henē daer in/eñ leest dit boec/waer
in ghi des HEREN woorden wt mijnen monde
ghescreuen hebt/voor dat volc indē huyse des HE
REN op eenen vastel dach/eñ leestse voor den oo=
ren des ganschen Juda / die wt haren steden hyer
in comen /oft si misschien vaer met ghebeden voor
den HEERE verootmoedigen wouden/eñ haer
bekeeren/Een yeghelick van sinen boosen wesen/
want den thoorne eñ gramschap is groot / waer
af die HERE teghen dit volck ghesproken heeft/
Eñ Baruch die sone Nerie dede also hem dye pro
phete Hieremias beuolen hadde / dat hi die woor=
den des HEREN wt den boecke las/inden huyse
des HEREN
Het gebuerde inden vijfsten iaer Joakims des
soons Josie des conincs Juda / inder neghender
maent/datmen een vasten vercondichde voor den
HERE/alle den volcke tot Jerusalem /eñ alle dē
volcke dat wt den stedē Juda tot Jerusalem comē
Eñ Baruch las wt den boecke die woorden Hierē
mie inden huyse des HEREN/inder cappellen oft
camerē Gamarie des soons Saphan des Cancel.
liers oft scriuers/inden oppersten voorhof voor die
nieuwe poorte des huys des HEREN/voor alle
den volcke C
Als nv Micheas die soone Gamarie des soons
Saphan alle die redenen des HEREN ghehoort
hadde wt den boecke/soo ghinc hi henen af int Co
nincs huys in die scrijfcamere oft cancelric /eñ siet/
daer saten alle die vorstē/Elisama die cancelier/De
laia die sōne Semaia/Elnathan die sone Achbor/
Gamarias die sone Saphan/eñ Zedekias die soo
ne Hananie met alle die vorsten/Eñ Michania too
de haer alle die redenē die hi gehoort hadde / Doen
Baruch las wt den boecke voor dē oorē des volcs
Doen seyden alle die prinren/Jehudi den soone
Nethanie des soons Salamie/des soōs Chusi tot
Baruch/Eñ dedē hē seggē /Neemt dat boec/ daer
ghi voor dē volcke wt gelesen hebt met v/eñ coemt
Eñ Baruch die sone Nerie nam dat boec met hē/
eñ quā tot haer/Eñ si sprakē tot hē/ sidt neder /eñ
leest/dat wijt horē/Eñ Baruch last haer voor ha=
ren oorē/Eñ doen si alle die woordē hoordē/so wa
ren si verslagē/deen tegen den anderen/Eñ si spra=
ken tot Baruch / Wi willen alle dese redenen den
coninc te kēnen geuē/Eñ si vraechdē den Baruch
Segt ons /Hoe hebt ghi doch alle dese redenen wt
sinen monde gescreuen? Baruch sprac tot haer/Hy
las mi alle dese redenen wt sinē mōde/Eñ ic screef
die met inct inden boecke
Doē seydē die vorstē tot Baruch/Gaet henen
eñ verbercht v met Hieremia/dattet niemāt en wete
waer dat ghi zijt/Eñ si ghinghē henē tē houe tottē
coninc/ Eñ si hielden dat boec inder cameren Eli=
same des Canceliers / Eñ seyden den coninck alle
dese redenen. Doen seynde dye coninck om Jehu=
di/dat boec te halē/ Die selue namt wt der camerē
Elisame des scriuers /Eñ Jehudi last voor den cō
ninc eñ alle den vorstē / die by den coninck waren/
eñ die coninck sadt int winterhuys(want het was D
inder negender maent)biden viere
Als nv Jehudi drie oft vier bladeren ghelesen
hadde / zo snedet hi tboec in stucken met eenē scrijf
messe/ende werpt int vier / dat onder die schouwe
was/tot dattet boec geheel verbernde inden viere/
Eñ niemāt en verslooch hem daer af/noch en ver=
schoorde sine cleederen / noch die coninc noch zijn
knechtē/die nochtās alle dese redenen gehoort had
den/Hoe wel nochtans dat Elnathā/Dalias/ende
Gamarias den coninc baden/dat hijt boec niet en
woude verbernē/Maer hi en verhoorde haer niet
Daer toe so gheboot die coninc Jerahmiel den so=
ne Hamalech/eñ Seraia den sone Asriel / eñ Sela
mia den sone Abdeel/dat si soudē Baruch den scri
uer/eñ Hieremiā den prophete vangen/Maer die
HERE hadse verborgen
Doē geschiede dat woort des HEEREN tot
Hieremiā/na dien dat die coninc dat boeck/ eñ dye
redene/die Baruch hadde gescreuē wt den monde
Hieremie/ verbrāt hadde/eñ sprac/ neēt een ander
boec weder omme. Eñ schrijft alle dye voorseyde
woordē daer inne/die inden eerstē boecke stonden

dwelcke Jehoiakim die coninc Juda verbrāt had
de/Eñ segt van Joakim den coninck Juda/Also
spreect die HERE/Ghi hebt dit boec verbrāt eñ
geseyt/waer om hebstu daer in gescreuen:dat dye
coninc tot Babel soude comē/eñ dit lāt verderuē
eñ makē also/datter noch menscen noch beesten
meer in zijn en souden!

D Daerom spreect die HERE vā Joakim dē co
ninc Juda/Daer en sal niemāt vādē sinē op dē stoe
le Dauids sittē/Eñ zijn doode lichaē sal wech ge
worpē wordē drtel des daechs inder hitte/eñ des
nachts indē vorste ligge/Eñ ic wil hē eñ zijn saet
eñ sine knechtē versoeckē/om haerder misdaets
wille/Eñ ic wil ouer haer/eñ ouer die borgers te
Hierusalē /eñ ouer die inwoonders Juda latē co
men alle dat ongeluc/dat ic haer gesprokē hebbe
want si doch niet en horen

Doē nā Hieremias een ander boec/eñ gaft Ba
ruch dē sone Nerie den scriuer/Die screef daer in
wt dē monde Hieremie/alle die redenē/die in dat
boec stondē/dat Jehoiakim die coninc Juda had
de mettē viere latē verbernē/Eñ bouē die selue
redenē noch veel meer/dan der andere warē

¶ Sedekias seynt tot Hieremiam/om voor hem te biddē Pharao treet wt Egipten den coninc te helpen/Maer te ver geefs

Dat.xxxvij.Capittel:

A ANde Zedekias die sone Josie werde
coninck in die plaetse Jechanie des
soons Joakim/wāt Nebucad Nezar
die Babilonisce coninc maecte hem
coninc indē lāde Juda/Maer hy eñ
sine knechtē/eñ dat volc indē lāde/en warē niet ge
hoorsaē den woordē des HEREN/die hi door dē
phrophete Hieremiā sprac/Dies niet te min so sein
de die coninc Zedekias Juchal dē zone Selemia
eñ Zephania/den sone Maasie/den priester tot
ten prophete Hieremiā/eñ dede hē segghen /bidt
doch den HERE onsen God voor ons/Wāt Je
remias ghinc doen vry wt eñ in/onder dē volcke/
eñ niemāt en ving hē/Doē was dat heyr Pharao
wt Egiptē getogē/Eñ doē die Chaldeē die voor
Hierusalē lagē/dat vernamē/so togē si vā Hieru=
salem af

Eñ dat woort des HEREN geschiede totten
prophete Hieremiā/eñ seyde Also spreect die HE
RE Israels God/Segt dē coninc Juda also/die
v tot mi gesondē heeft/om mi te vragē/om raet/
Siet dat heyr Pharao/dat om v te helpē wt is ge
togē/dat sal wederom in Egiptē treckē/Eñ dye
Chaldeē sullē weder om comē/eñ dese stadt bestri
den/eñ winnē/eñ mettē viere verbernē/Daerom
spreect die HERE also/En bedriecht v sielē niet
iiij.Reg. also dat ghi dēct/Die Chaldeē sullē vā ons af trec
xxiiij ken/si en sullē niet af treckē/Eñ oft ghi al dat gan
sche heyr der Caldeē versloecht/die tegē v striden
Eñ datter somige gewōde ouerbleuē/so sullen si
nochtās eē yegelic in zijnder tētē(oft boeyē)haer op
B makē/eñ dese stadt metten viere verbernē

Als nv dat Chaldeesce heyr vā Hierusalē was
afgetogē/om Pharaonis heyr wille/so ginc Hie=
remias wt Hierusalē/eñ woude int lāt BēJamin
gaē/om aldaer onder den volcke wat te bescicken
vādē ackerē/Als hi nv onder der poortē der Ben
Jamitē quā/daer was gestelt eē poortwachter ge
heetē Jeria/die sone Selemia/des zoōs Hanā ia/
Die selue greep Hieremiā dē prophete/eñ sprach/
ghi wilt tottē Chaldeē vallen / Hieremias seyde/
dat en is niet waer/Jc en wil tottē Chaldeen niet
vallē/Mer Jeria en woude hē niet horē/maer hy
ving hē /eñ bracht hē tottē vorstē/Eñ die vorsten
werdē toornich op Hieremiā/eñ si dedē hē slaē/eñ
werpē in een geuāgenisse indē huise Jonathā des
scriuers/Eñ si steldē dē seluē tot enē kerckermee=
ster/Also ghinc Hieremias indē cuyle eñ kerker.
eñ lach aldaer eenen langen tijt.

Eñ Zedekias die coninc sant henen/eñ liet hē
halē/Eñ vraechde hē heymelic in sinē huyse/ende
sprac/isser ooc eenich woort nv vādē HERE Hie D
remias sprac/ia/Wāt ghi sult den coninc tot Ba=
bel indē hādē gegeuē wordē. ¶ Eñ Hieremias
sprac tottē coninc Zedekiā/Wat heb ic tegē v/eñ
tegē v knechtē/eñ tegē dit volc gesondicht:dz si mi
indē kercker ghe worpē hebbē:Waer sijn nv uwe
prophetē/die v predictē/eñ seidē:Die Babiloonsce
coninc en sal nz tegē v eñ dit lāt comē:Eñ nv mijn
heere coninc hoort mi/eñ laet mijn bede wat voor
v geldē/Eñ en laet mi nz wed in Jonathās des scri
uers huis vrēgē/op dz ic aldaer nz en sterue/Doē
beual die coninc Zedekias /datmē Hieremiā indē
voorhof vāder gheuāgenissen doē soude/Eñ dede
hē alle dage enē rāt broots geuen wt der backers
strate/tot dat al tbroot inder stadt op was/Alsoo
bleef Hieremias indē voorhof des geuangenissen

¶ Dat.xxxviij.Capittel

ANde Sephatia die sone Mathan/eñ
Gedalia die sone Pasbur/eñ Juchal
die sone Selemia/eñ Pashur de sone A
Malachie/hoordē die redenē die Hie
remias tot al dē volcke sprac/eñ sey
de/also spreect die HERE/So wie in deser stadt
blijft/die sal door tsweert/hōger/eñ pestilētie ster=
uē moetē/Eñ so wie wt gaet tottē Caldeē/die sal
leuēde blivē/eñ die sal zijn leuē voor eē buete daer
vā gewinnē/Want also spreect die HERE/ dese
stat sal ouergeleuert wordē den heyre des conincs
tot Babel/eñ die sullē se gewinnē. Doē spraken
die vorstē tottē coninc/ Laet doch desen mā doodē
Wāt in deser manierē sal hi die selue crijsleiden
die noch ind stat gebleuen zijn om zettē/ Eñ desge
lijcs ooc dz gāsce volc/aēgesiē dat hi sulcke woor=
dē tot haer seyt /wāt dese mā en soect nz des volcs
vrede/Mer dz tot ongeluc diēt/Die coninc Zede
kias sprac/siet/hi is in uwē hādē wāt die coninc
en mach v liedē nz weerseggē/Doē namē si Hiere
miā/eñ worpē hē indē cuyle Malachie/des soons
Hamelech die indē voorhof des kerckers woōde/
Eñ si lietē hē mz zeelē af inden putte/daer geē wa
ter/mer enckelē modder(oft drec)was/Eñ Hiere
mias sonc indē drec ¶ Eñ als nv Ebed Melech
die Moor eē camerlinc in des conincs huys hoor
de/datmē Hieremiā hadde indē putte doē werpē
Eñ die coninc sat doē essen ind poortē BēJamin
Doē ghinc Abdemelech wt des conincs huys/ eñ
sprac mettē Coninc/eñ seyde/Mijn heere coninc/
Dese mānē gaē fellic om metten prophete Hiere=
mia/wāt si hebbē hē indē cuyle geworpē/daer hy
vā honger steruē moet/wāt daer en is oock geen
broot meer inder stadt

Hie met / as wt / in eere / per / swa / geu / nis / leyt

Doẽ beual die Coninc EbedMelech dẽ Moor
eñ sprac/Neemt dertich mannen van desen met v/
eñ trect den Prophete Hieremiã wt den putte/eer
hi sterue/Eñ Abdemelech nam die mannẽ met hẽ
eñ ghinck in des Conincs huys/ onder die schatca=
mer/eñ nam aldaer verschoorde/vuyle/oude lijnen
doecken(oft letteren) Eñ lietse aen een seel af/tot
Hieremiã indẽ cuyle/Eñ EbedMelech die Moor
sprac tot Hieremiã/Legt dese verschoorde/verrot=
te/eñ oude voddẽ onder dine orelẽ ende tusschẽ dat
seele/Eñ Hieremias dede also/Eñ si togen Hiere=
C miam wt den putte aen die stricken/ Eñ Hieremi=
as bleef also inden voorhof der geuangenissen

Eñ die Coninck Zedekias sandt henen/eñ liet
den Prophete Hieremiã halen tot hẽ/inder derder
camerẽ indẽ huyse des HEREN/Eñ die Coninc
sprac tot Hieremiã/Ic wil v wat vraghẽ/Lieue en
verbercht doch voor mi niet/Hieremias sprack tot
Zedekiã/In dien ict v segghe/so doot ghi mi/Eñ
geue ic v eenẽ raet/so en hoort(oft gelooft) ghi my
niet Doen swoer die Coninc Zedekias Hieremie
heymelic eenẽ eedt/eñ sprac/So warachtelick als
die HERE leeft/die ons dese siele ghescapẽ heeft/
so en sal ic v niet doodẽ/noch den mãnen indẽ hãdẽ
genẽ/die uwẽ doot begeerẽ/Eñ Hieremias sprac
tot Zedekiã/Also spreect die HERE/ die God
der heyrscharen/God Israels/ Ist sake dat ghi wt
gaet tottẽ Vorstẽ des Conincs tot Babel/ So sult
ghi leuẽdich bliuẽ/Eñ dese stadt en sal niet verbrãt
wordẽ/Maer du eñ dijn huysgesinne sullẽ leuẽ be
houdẽ/Eñ in diẽ dat ghi niet wt en gaet tottẽ Vor
sten des Babilonischẽ Conincs/Soe sal dese stadt
den Chaldeẽ indẽ hãdẽ wordẽ gegeuẽ/eñ si sullense
mettẽ viere verbrãdẽ/Eñ ghi en sult oot harẽ han
den niet ontloopen/Die coninc Zedekias sprac tot
Hieremiã/Ic sorge/dat ic den Iodẽ die tottẽ Chal=
deẽ geuallẽ zijn/mocht ouer geleuert wordẽ/ eñ dz
si dan mijnder spotten

Hieremias sprac/Men en sal v niet ouerleueren
Lieue weest doch der stẽmẽ des HEREN gehoor
saẽ/die ic v segge/So salt v wel gaen/eñ ghi sult le=
uẽdich bliuẽ/Maer ist dat ghi niet wt en gaet/So
is dit dat woort/dat mi die HERE gheopenbaert
heeft/Siet/alle die wiuẽ die daer noch voor hãden
zijn indẽ huyse des Conincs Iuda/die sullẽ vã hier
wt moetẽ tottẽ Vorstẽ des Conincs tot Babel/die
selue sullẽ dã segghẽ/Ach dijne troosters hebben v
verradẽ eñ verleyt/eñ indẽ modder geleyt/eñ nv la
ten si v daer in stekẽ/Eñ also sullẽ dã alle dine wij
uen eñ kinderẽ hier wt moetẽ tottẽ Chaldeen/Eñ
ghi selfs en sult harẽ hãdẽ niet ontgaen/Maer ghy
sult vãdẽ Coninc tot Babiloniẽ gheuãgẽ wordeu/
Eñ dese stadt sal mettẽ viere verbrãt wordẽ

Eñ Zedekias sprac tot Hieremiã/Siet toe/dat
dese redene niemãt en verneme/so en sult ghi nyet
steruẽ/Eñ oftet die Vorstẽ vernamẽ/dat ick met v
D gesprokẽ heb/eñ quamẽ tot v/eñ seydẽ/Segt ons/
wat hebt ghi mettẽ Coninc ghesproken? En liecht
ons niet/So en sullẽ wi v nz doodẽ/Eñ wat heeft
die Coninc met v gesprokẽ? So segt/Ic hebbe den
Coninc gebedẽ/dat hy mi nyet en soude weder om
latẽ leydẽ indẽ huyse Ionathas/wãt ick mocht al=
daer steruen

Doẽ quamẽ alle die Vorstẽ tot Hieremiã/ende
vraechdẽ hẽ/Eñ hi seyde haer/gelijc als hẽ die Co
ninc beuolẽ hadde/Doẽ verlietẽ si hẽ/Want si nyet
en constẽ vernemẽ/Eñ Hieremias bleef indẽ voor
hof der geuãgenissen/tot tẽ daghe toe dat Hierusa
lem ghewonnen wert

¶ Wat daer ghescheit is metten Coninck Zedekia met die stadt Hierusalem/ende den inwoonders/als die stat in ghecomen is ghe weest Dat.xxxix.Capittel.

ENde het gesciede dat Ierusalẽ gewõ= A
nen wert/Wãt indẽ negẽdẽ iare Ze=
dekie des Conincs Iuda/ inder thien
der maẽt quã NebucadNezar die Ba
bilonische coninc eñ alle zijn heyr voor
Ierusalẽ/eñ belegerde die selue/Eñ indẽ elfsten ia
re Zedekie indẽ negẽden daghe der vierder maent
vracmẽ inder stat/Eñ alle die Vorstẽ des Conincs
tot Babel togẽ daer in/eñ hieldẽ onder die middel
poorte/Te wetẽ/Nergal/Sarezar/SãgarNebo/
Sarsechmi/die ouerste Camerlinck/Nergal Sar
Ezar die hoofmeester/Eñ alle dandere Vorstẽ des
Conincs van Babilonien

Als nv Zedekias die Coninck Iuda haer aen
sach/met alle sine crijschliedẽ/so vloden si by nacht
ter stat wt/door des Conincs hof/eñ door die poor
te/tusschẽ die twee muerẽ/eñ togẽ door tvelt henẽ
wech/Mer dat Chaldeesce heyr veruolchde haer/
eñ si vingẽ Zedekiam indẽ velde bi Hiericho/ende
brochtẽ hẽ geuãgẽ tot NebucadNezar den Babilo
nischẽ Coninc tot Riblath/die indẽ lande Hemath
leyt/Die sprac een oordeel (oft sententie) ouer hẽ/
Eñ die Coninc tot Babel dede die kinderen Zede
kie doodẽ voor sinẽ oogẽ tot Riblath/Eñ hi doode
alle die Vorsten Iuda Maer hi dede den Zedekiã
die oogẽ wtsteken/eñ met ketenen binden/Ende
sandt hem tot Babel B

Eñ die Chaldeẽ verbrãdẽ beyde des Conincs iiij.reg.
huys/eñ der borgers husen/eñ brakẽ in stuckẽ die xxv
muerẽ tot Ierusalẽ/Eñ so wat noch vãdẽ volcke
inder stat was/eñ die haer te hulpe gecomẽ waren
die voerde NebusarAdan die hoofmeester alle mz
malcãderẽ tot Babiloniẽ geuãgen/Maer dat ghe
meẽ slecht volc/dat niet en hadde/dat selue liet tot
dier tijt NebusarAdan die hooftmã/die sommighe
indẽ lãde Iuda/eñ gaf eñ deelde haer wijngaertac
kers/dorpkẽs eñ bouackers

Maer die Babilonisce Coninck NebucadNe=
zar hadde NebusarAdan den Hooftmã beuolẽ vã
Hieremia/eñ geseyt/Neẽt hẽ/eñ laet hẽ v beuolen
zijn/Eñ en doet hẽ gheẽ leet/Maer so wat hi vã v
eyscht/dat doet hẽ/Doẽ seyndẽ NebusarAdan dye
Hoofmeester/Eñ NebusaSban die ouerste camer
linc/NergalSarEzer den Rentmeester eñ alle dye
Vorstẽ des Conincs tot Babel eñ lietẽ Hieremiã
halẽ/wt den voorhoue der geuãgenissen/eñ beua=
len hẽ Gedalia/dẽ sone Achikã des soons Saphã
dat hi hẽ wt in zijn huys soude voerẽ/eñ dat hy on=
der tvolc soude bliuen

Dat woort des HEREN is oot ghescheit tot
Hieremiã/doẽ hi noch indẽ voorhof des gheuãge
nissen gheuãgẽ lach/eñ seyde/ Gaet/eñ segt Ebed
Melech den Moor/Alsoe spreect die HERE der
heyrscharen die God Israels/ Siet/Ick wil mijn
woort latẽ comẽ/ouer dese stadt/tot een ongeluc/
eñ tot gheender goedertierẽheit/Eñ ghi sultet sien

ter seluer tijt/Nochtan wil ic v verlossen indē seluē dage/spreect die HERE/ Eñ ghi en sult den liedē niet te deele wordē/ voor dē welckē ghi v veruaert Wāt ic wil v daer af helpē/alsoo dz ghi door tsweert niet vallē en sult / Maer ghi sult dijn leuē gelijc een buete daer vā brenghen/Daerom dat ghi v op my verlaten hebt/spreect die HERE.

¶ Hoe die Babiloonsche Coninc met Hieremia geleeft heeft/ Godolias wort vanden Coninc van Babylonië tot een Woechter des lants ghesedt. Capittel.xl.

A Het is dwoort dat vandē HERE ghe schiede tot Hieremiā/doen hē Nebusar Adā die Hoofman los liet/tot Rama/ Wāt hi ooc met ketenē gebondē was/onder alle den ghenē die tot Hierusalē eñ in Juda geuāgē warē/datmense tot Babel wech voerē soude/Doē nv die Hooftmā Hieremiā tot hē hadde latē halē/sprac hi tot hē/Die HERE dijn God hadde dit ongheluck ouer dese stadt voorsprokē/Eñ hi heuet ooc latē ghescbiedē/eñ gedaē/gelijc hi geseit hadde/Wāt ghi liedē haddet gesondicht tegē den HERE/Eñ zijnder stēmen niet gehoorsaem geweest/Daerom is v sulcr ghescbiet.

Nv siet/ic hebbe v los ghemaect heden vanden ketenē daer uwe handen mede gebonden waren/ Ist sake dattet v belieft mede tot Babilonië te reysen/so coemt/Ic sal uwer waer nemen/ Eñ en behaget v niet met mi tot Babel te reysen/ Soo latet ende blijft hier/ Siet ghi hebt hier dat gansche lāt voor v/so waer dattet v ooc dunct eñ belieft / daer treet henē/wāt na dese tijt en salder geen wederkeeren zijn/Daerom so muecht ghi v keerē tot Gedalia den sone Abikam/des soons Saphan/den welcken die Coninc te Babel ghesedt heeft ouer die steden in Juda/ Eñ bi den seluē muecht ghi onder dē volcke blijuē/Ofte gaet waer dat v best belieft/Eñ die Hooftman gaf hem teergheld/eñ ghescbenckē/ eñ liet hē gaen/ Also quā Hieremias tot Gedalia/ den sone Abikā tot Mitzpah/ eñ hi bleef bi hē onder den volcke/dwelcke inden lande noch ouer ghe bleuen was.

B Als nv die hooftliedē die haer indē velde onthielden met harē liedē vernamē/dat die Babiloonsche Coninc Godoliā den sone Abikā ouer dat lant geset hadde/eñ beyde ouer die mannē/wiuē/kinderē eñ die arme liedē indē lande/ die welcke tot Babilonien niet geuoert en warē/so quamē si tot Gedalia tot Mizpah/Te weten/ Ismael die sone Nethanie/Johannan eñ Jonathan/die sonen Kareah/eñ Seraia/die sone Thanhumeth/eñ die sonē Ephai vā Nethophat/eñ Jesanja die sone Maachati/met

iiij.Reg. xxv. hare gesellē/Eñ Gedalia die sone Abikā des soōs Saphan dede haer/eñ hare gesellen eenen eedt/eñ sprac/En weest niet versaecht/dat ghi dē Chaldeē onderdanich soudet zijn/Blijft indē lāde / eñ zijt dē Babiloonschē Coninc onderdaē/so salt v wel gaē/ Siet/Ic woone hier op Mizpa / dat ic dē Chaldeē dienē soude/die tot ons comen/Daerom soo vergadert/eñ doet in/dē wijn/vigē/olie/koorn/eñ doetet in uwe vatē/eñ woōt in v stedē/die ghi vercregē hebt

Ooc alle die Jodē die indē lande Moab/eñ die kinderē Ammō/eñ in Edom/eñ die in allē lādē waren/Doen si hoordē dat die Coninc vā Babilonien hadde latē sōmige in Juda ouerblijuē / eñ ouer die selue Gedalia geset den sone Abikā des soons Saphan/so quamē si alle weder vā allen hoeckē / daer si henē geulodē warē/indē lāde Juda/tot Gedalia tot Mizpa/eñ voerdē in seer veel wijns eñ vijghen. C

Maer Johannan die sone Kareah met alle den hooftlieden die haer in velden onthouden hadden quamen tot Gedalia tot Mizpa/eñ spraken tot hē En weet ghi niet dat Baalim die Coninck der kinderen Ammon ghesonden heeft den Ismael den sone Nethania/dat hi v soude vermoordē?Mer Gedalia die sone Abikā en woude haer dat niet geloouen/Doen sprack Johannan die sone Kareah heymelijck tot Gedalia in Mitzpa/Lieue ick wil henen gaen eñ Ismael den sone Nethanie doot slaen/ dat tet nyemant en wete/Waerom soude hi v dooden? om dat alle die Joden die tot v vergadert zijn/souden verstroyt wordē/ eñ dat die ghene die noch wt Juda ouer ghebleuen zijn/souden vergaen? Ende Gedalia die sone Abikam sprac tot Johannan den sone Kareah/ Ghi en sult dat niet doen/ Het en is niet waer/dat ghi van Ismael segt.

¶ Ismael vermoort Gedaliam/eñ hi voert dat volc geuanghen totten Coninck der Ammoniten/Ende Johannā ontsetse weder. Dat.xli.Capittel.

Ende inder seuēder maēt quā Ismael die sone Nethanie des soons Elisama wt den coninclijckē stāme geborē met den ouersten des Coninex/ende thien mannē met hē/ tot Godolia den sone Abikā tot Mizpa/eñ aten aldaer met malcanderē tot Mizpa/Eñ Ismael die sone Nethania maeckte hē op met die thien mānē die bi hē warē / eñ sloegē Gedaliā den sone Abikā des soons Saphan/ metten swaerde doot/Waerom dat hem die Babiloonsche Coninc ouer dat gāsche lāt geset hadde/Daer en bouen sloech Ismael doot alle die Joden/ die by Gedaliam tot Mizpa warē/Eñ die Chaldeen die si daer vonden/eñ alle die crijschlieden. B

Des anderē daechs na dat Gedalia verslaghen was/eñ dat noch niemāt en wiste/soo quamē daer tachtentich mānē vā Sichē/vā Silo/eñ vā Samaria eñ haddē hare baerdē afghescborē/eñ hare cleederē verscbeurt/eñ haer seluē ghecrast / Eñ si brochtē spijsoffer eñ wieroock met haer/op dat si dat inden huyse des HEREN soudē offerē. Eñ Ismael dye sone Nethanie ghinc wt vā Mizspa/dē seluē te ghemoete/al weenende/Als hi nv bi haer quā/so sprac hi tot haer/Comt doch tot Gedaliam dē sone Abikā/Eñ als si middē inder stadt warē/so vermoorde dese Ismael die sone Nethanie byden waterputte/ hi eñ die bi hē warē/ Maer daer warē thien mānē onder/die seydē tot Ismael/Lieue en doot ons doch niet/Wi hebbē scattē indē velde ligghen/vā weyte gherste/olye/eñ honich/Eñ alsoo hielt hi op/eñ en doodese niet met den anderen. C

Den putte daer Ismael die doode lichamen in worp/die hi verslaghen hadde/met Gedalia/dat is diē putte/welcke die Coninc Assa dede makē/tegē Baesa den Coninck Israel/Den seluē vulde Ismael/die sone Nethanie met die verslagene/Eñ soo wat daer meer was vādē ouergebleuē volcke tot Mizpa/Ooc des Coninex dochterē/voerde Ismael die sone Nethanie geuāgē wech/tsamē mz alle dē ouer gebleuē volc tot Mizpa/Bouen den welckē Nebusar Adā die Hooftmā geset hadde Gedaliā dē sone Abikā/eñ hi tooch wech ouer tottē kinderē Ammō D

Eñ als Johanan die sone Kareah vernā/eñ alle die hooftliedē die bi hē waren alle die booshz dye Ismael die zone Nethanie bedreuē hadde/so namē si alle hare gesellē/eñ togē henē tegen Ismael den sone Nethanie te stridē/Eñ si bevōdē hē aē tgroot water Gabim bi Gibeō. Doē nv alle tvolc dat by Ismael was/sach Johannan den sone Kareah/eñ alle die hooftliedē die bi hē warē/Doe werdē si bro lic/Eñ dat gātsce volc dat Ismael vā Mizpa had de wech geuoert/dat keerde hē om/eñ wēde weē om tot Johannā den sone Kareah/Maer Ismael die sone Nethanie ontliep Johānan met acht man nen/eñ tooch tot den kinderen Ammon

Eñ Johannan die sone Kareah/met alle den hooftliedē die bi hē warē/namē alle dz ouergheblē uen volc/dat si weder gebrocht haddē van Ismael dē sone Nethanie/wt Mizpa tot hēwaerts/want Gedalia die sone Ahikā verslagen was/Te weten die crijschmānē/wiuē/eñ kinderē/eñ camerlingē/(oft hofgesinne) die si vā Gabaon haddē weder gē brocht/eñ togē henē/eñ keerdē in ter herberge tot Kimhā/die beneffen Bethlehē woōde/eñ si woudē in Egiptē treckē/om der Chaldeen wille want si veruaerdē haer voor haer (om dat Ismael die so ne Nethanie Gedaliā dē sone Ahikā verslagē had de/Den welckē die Babiloonsche coninc ouer dat lant ghesēt hadde

¶ Die hooftlieden bidden Hieremiam dat hi God om raet vraghen wil/Hoe dat si haer houden sullen/Ende als hijt haer seyt/so en zijn si niet gehoorsaem.

Dat.xlij.Capittel

A Doen quamē alle die hooftlieden Johanan die sone Kareah/Jesaria dye sone Hosaia/met den gātschē volcke beyde cleyn eñ groot/eñ spraken tot Hieremiam den prophete/Lieue ver hoort doch onse bede/dat ghi biddet voor ons den HEERĒ dinē God/om alle dese ouergebleuen wille/Wāt leyder onser isser seer weynich ghebleuen vā vele/gelijc als ghi ons selfs siet met uwē oogen dat ons die HEERE v God wille openbaren/waer dat wi henē treckē/eñ wat wi doen sullen.

Eñ die prophete Hieremias sprack tot haer/Wel aen/Ic wil gehoorsaē zijn/Eñ siet/ic wil den HEERĒ uwē God biddē/gelijc als ghi geseit hebt Eñ alle dat v die HEERE antwoordē sal/dat wil ic v te kennē geuē/eñ ic en wilt v niet verbergen/ Eñ si spraken tot Hieremiā/Die HEERE si eensē here eñ warachtich getuych tusschē ons/In dien wi niet en doē alle tgene dat ons die HEERE dijn God aen ons beuelē sal/het si goet oft quaet/wy willē onderdanich zijn der stēmen des HEERĒ ons Gods/aē den welckē wi v sendē op dattet ons welgae/als wi der stēmē ons Gods gehoorsaē zijn

Eñ na thiē dagē gesciede des HEERĒ woort tot Hieremiam/Doē riep hi Johanan dē sone Ka

B reah/eñ alle die hooftliedē die bi hē waren/eñ alle tvolc/beyde cleyn eñ groot/eñ sprac tot haer/alsoe spreect die HEERE God Israels/aē dē welckē ghi mi gezondē hebt/op dat ic v gebet voor hē brengen soude/Ist dat ghi in desen lāde blijft/so wil ic v op rechtē eñ niet af brekē/Ic wil v plantē eñ niet wt roeyē/Wāt het is mi gāsch berouwē tverdriet dat ic v aengedaē hebbe/Ghi sult wel seker zijn voor

den coninc tot Babel/voor den welcken ghi ver uaert sijt/spreect die HEERE/en weest niet ver saecht voor hē/Wāt ic wil bi v zijn/op dat ic v hel pe/eñ vā zijnder hāt v verlosse/Ic wil v barmher tichept bewisen/eñ uwer genadich zijn/eñ v weder in v lant brēgē/Maer ist dat ghi segt/wi en willen in desen lāde niet bliuē/op dat ghi ymmer nyet ge hoorsaem en sijt der stemmen des HEERĒ dijns Gods/Mer segt/neen/Wi willē in Egipten trec ken/op dat wy geen orlage en sien/noch der basuy nen geclāc niet en hooren/ende geenē honger van broots wegē en moetē lidē/aldaer willē wi bliuē/ Nv so hoort des HEERĒ woort O ghi ouerghe bleuen wt Juda/Also spreect die HEERE der heyr scharē God Israels/Ist dat ghi v aēsicht sult rech ten in Egiptē te reysen/alsoe dat ghi aldaer bliuen

C wilt/Soe sal v dz sweert/daer ghi v voor veruaert in Egiptē beuāgē/eñ dē hōger/daer ghi voor sor get/die sal altijt achter v eñ tōt om v zijn in Egip ten/eñ sult aldaer steruē/Wāt laetse zij/wye si willen/die haer aēsicht stellē dat si in Egiptē trecken/ om aldaer te bliuē/die sullē steruē/door sweert/hō ger/eñ pestilētie/eñ daer en salder niet een ouerbli uen/noch ontūliedē dat ongeluc/dat ick ouer haer wil laten comen

Wāt also spreect die HEERE der heyrscharen/ Israels God/Gelijc als minē thoorne eñ verbol genthept ouer die inwoōders Hierusalē is gegaen Also sal hi ooc ouer v gaē/In dien ghi in Egipten treet/ia dat ghi tot enē vloec/grouwel/versmaet hept/eñ schāde sult wordē/eñ dese stede niet meer sien en sult

Dat woort des HEERĒ geldet v/O ghi ouer gebleuene wt Juda/dz ghi niet in Egiptē en treet D
Daer om so weet/dat ict v hedē betuyge/ghi sult anders uwe leuen verroekelosen/Want ghi hebt mi gesondē/totte HEERE uwē God/eñ ghesept/ Bidt den HEERE onsen God voor ons/Eñ alle dat die HEERE ons seggē sal/dz vercondicht ons so willē wi daer na doē/Dat selue heb ic vheden te kennē gegeuē/Maer als ghi die stēme des HEERĒ dijns Gods niet onderdanich zijn en willē noch ooc alle den ghenē/dat hi mi aē v beuolen he uet/So sult ghi nv wetē/dat ghi door tsweert/hō ger/eñ pestilentie steruen moet/op die plaetse/der waerts ghi dērt te trecken/op dat ghi aldaer woo nen moghet

¶ Si en gheloouen den woorde des propheten niet/Maer si trecken teghen Gods beuel in Egipten/Dye propheet voorseyt haer wat haer al daer ontmoeten sal

Dat.xliij.Capittel

A Doen Hieremias alle die woordē des HEERĒ haers Gods wt hadde ge sprokē tot alle den volcke/gelijc als hem die HEERE haer God/alle dese woordē aen haer beuolen hadde/soo sprac Asar ia die sone Hosaia/eñ Johannan die so ne Kareah/eñ alle die wreede mānē/tot Hieremiā Ghi segt ons loghenē/Die HEERE onse God en heeft v niet tot ons gesondē/noch geseyt/Ghi en sult niet in Egiptē reysen/om aldaer te woonen/ Mer Baruch die sone Nerie die stooct v tegē ons op dat wi den Chaldeē ouergegeuē werdē/datse ons dooden/eñ wech tot Babel voeren

Also en warē Johanan die sone Kareah/ ēn al
le die hooftliedē mettē gāsschē volcke der stēmen
des HEERĒ niet gehoorsaē/ also dat si indē lāde
Juda warē gebleuē/ Maer Johānan die sone Ka
reah/ ēn alle die hooftliedē namē tot haer alle die
ouergebleuē wt Juda/ die vā alle volckē/ vā daer
si henē geulodē warē/ wederom gecomē warē/ op
dat si in dē lāde Juda souden wonē/ Te weten/ man
nen/ wijuen/ ēn kinderē/ Daer toe ooc des conincs
dochterē ende alle die sielē die Nebusar Adan dye
hooftman bi Gedaliā den sone Ahikā/ des soons
Saphan gelatē hadde/ Oock den prophete Hiere
miā/ ende Baruch den sone Nerie/ ende toghen in
Egipten lant/ Wandt si en wouden der stemmen
des HEERĒ niet gehoorsaē zijn/ Ēn si quamen
tot Taphnis

Ēn des HEERĒ woort gesciede tot Hieremiā
tot Taphnis/ ēn sprac/ neēt groote steenē in v hāt
B ēn graefse indē tichelsteenē ouē/ die voor der due
ren is aendē huyse Pharao tot Taphnis/ dattet de
mānē wt Juda aensiē/ Ēn segt tot haer/ Also sept
die HEERE der heyrscarē Israels God/ Siet/ Ic
wil henē sendē/ ēn latē halē minē knecht Nebucad
Nezar den coninc tot Babel/ ēn ic wil sinen stoele
bouē op dese steenē settē/ die ic hier ghegrauē heb-
be/ Ēn hi sal sine tente daer ouer spānē/ Ēn hi sal
comē ēn Egiptē lāt slaē/ Ēn doodslaē so wie hi ra
ket/ Ēn geuāgē voerē so wie hi crijcht/ ēn met dē
sweerde slaē so wiē hi treft/ Ēn ic wil die huysen
der Afgodē in Egiptē mettē viere aēstekē/ Ja dat
hise verbernē sal ēn wech voerē/ Ēn hi sal ooc Egip
ten aētreckē/ gelijc als eē herder sijn cleet aētreet/
ēn hi sal nochtās met vrede vā daer treckē/ Hi sal
die beeltcolomnen Beth Semes dat is des Tem-
pels der sonnen/ in stucken breken/ ende die kerc-
ken der Egypschen godekens sal hi metten vyere
verbernen

¶ Die prophete voorsept den Joden wat
straffinge ouer in Egiptē comen sal
Hi straeftse/ mer si stellen haer
geweldelic tegen hem
Dat xliiij. Capittel.

A Dit is dat woort dat tot Hieremiā ge
schiede aen alle die Jodē/ die in Egip
ten woondē/ Te weten/ tot Migdal
tot Taphnis/ tot Noph(of Mēphis)
ēn indē lāde Pathros woōdē/ ende
sprac/ Also spreect die HEERE der heyrscarē Isra
els God ghi hebt gesiē alle dat quaet/ dat ick ouer
Hierusalē hebbe latē comē/ ēn ouer alle die steden
Juda/ Ēn siet hedē op desen dach sijnse noch woe
ste ēn niemāt en woōt daer in/ ēn dat om haerder
boosheits wille/ die si dedē/ ēn om dat si mi vertoorn
den ēn ghingē ēn wierooctē/ ēn diendē vreēde Go
dē/ die welcke noch si/ noch ghi/ noch uwe voorua
derē en kendē/ Ēn ic sandt gestadelic tot v alle mi
ne knechtē die prophetē/ ēn ic dedet v vercondigē
Ēn wilt doch sulckē grouwel niet doē/ die ic hate
Maer si en warē mi niet ghehoorsaē/ ēn en neych
den ooc haer oorē niet vā haerder boosheyt/ dat si
haer haddē bekeert/ ēn dat si den vreēdē Godē nz
ge wierooct en haddē/ Daeromme ontstac ooc mi
nē thoorne ēn grāscappe/ ēn bernde ouer die stedē
Juda/ ēn ouer die stratē te Hierusalē/ also ooc dat
se tot eender woestinē ēn een eenlicheyt geworden
zijn/ gelijc alsmen heden daechs siet.

Nv alsoo spreect die HEERE/ die God der
heyrscarē Israels God/ Waerom doet ghi doch B
so grotē quaet tegē uwe eygē leuē/ daer door dat
wtgeroept wort beyde/ mā ēn wijf/ beyde kint ēn
suygelinc wt Juda/ ēn datter vā v niet ouer en blij
uet/ ēn dat ghi mi also vertoornt/ door uwer hādē
werc/ ēn wierooc anderē Godē/ in dat lāt Egipti
derwaerts ghi getogē zijt/ om te woonē/ op dz ghi
wtgeroept wort/ ēn tot eenē vloec ēn versmaethz
wordet onder alle heydenē opter aerdē/ Hebt ghy
al vergetē dat ongeluc uwer vooruaderē/ dat ōge
luc der coningē Juda/ ēn dat ongheluc dijnre wij-
uen/ daer toe v eygē ongeluc/ ēn uwer wiuē onge
luc dat v ontmoet is indē lāde Juda/ ēn opter stra
ten tot Hierusalē/ Ēn nochtās en zijn si noch niet
verootmoedicht tot op desen dach toe/ ēn si en ver
uarē haer ooc niet/ Ēn si en wādelen niet in minē
rechte ēn wet/ welcke ic v ēn uwē vooruaderē ge-
gheuen hebbe.

Daerom spreect die HEERE der heyrscarē
die God Israels also/ Siet/ Ic wil mijn aēsicht te C
hen v kerē/ tot ongeluc. Ēn gāsch Juda sal wt ge-
roept wordē/ Ēn ic wil die ouergebleuē wt Juda
nemē/ die haer aēsicht gekeert hebbē in Egiptē te
treckē/ op dat si aldaer wonē/ Daer sal een eynde
af comē mz haer allē in Egiptē/ Wāt door tsweert
sullē si steruē/ ēn door hōgher sullē si vergaē/ bey-
de cleyn ēn groot/ Si sullē door tsweert ēn honger
steruē/ ēn sullē een grouwel/ vloec versmaetheyt/
ēn scande wordē/ Ēn ic wil ooc die inwoōders in
Egipten metten sweerde/ honger/ ēn pestilencie
besoecken/ ghelijc als ick tot Hierusalem ghedaen
hebbe/ Dat ooc wt den ouergebleuenen Juda een
niet ontlopen en sal/ noch ouerbliuen/ die welcke
nochtans daeromme herwaerts ghecomen zijn/
in Egipten lant te wonen/ op dat si wederomme
inden lande Juda comen mochten/ derwaerts sy
gheerne woudē wederomme comē woonē/ Mer
daer en salder niet een weder comen/ behaluē dye
van hier vlieden.

Doen antwoorden Hieremie alle die mannen
die daer wel wisten dat hare wiuen den vreemdē
Goden wierooctē/ Ende alle die wijuen die met
groten hoopen daer stonden/ met alle den volcke
die in Egiptē woondē/ ende in Pathros/ ēn spra
ken/ Na den woorde dat ghi inden name des HE
REN ons segt/ so en willē wi v niet ghehoorsaem
zijn Maer wi willē doen nae alle die woordē dye
wt onsen monde gaen/ Ende wi willen die conin
ginne des hemels wierooken/ ēn der seluer dräc
offer offeren/ Ghelijck als wi/ ende onse voorua-
ders/ onse coninghen/ ende Vorsten ghedaen heb
ben in die stedē Juda/ ende op die straten tot Hie-
rusalem. Doen hadden wi heden ooc broots ghe-
noech/ ende het ghinc ons wel/ ende wi en saghen
gheen ongheluck/ Maer sint dier tijt dat wi afge
laten hebbē des hemels coninghinne te wierooc-
ken/ ende dranc offer te offeren/ so hebben wy van Ge.xl
als ghebreck ghehadt/ ende wi zijn metten sweer Deu.xiiii
de ēn honger vergaen/ Oec als wi des hemels co Je.vii
ninginne wierooctē/ ēn drācoffer offerdē/ dz selue Sa.xv
en doē wi ymmer niet zonder onser mānē consent

eñ dat wi der seluer wiercke bachē/eñ drãcoffer of=
feren tot haren dienste
Doē sprack Hieremias tottē gãsscē volcke/bei
C de mānē eñ wiuē/eñ allē dē volcke/die hē also ghe
antwoort haddē/Ja ic meene ooc dat die HEERE
sulcx wierooeckēs gedacht heeft/dwelcke ghi inden
stedē Juda/eñ op die stratē te Hierusalē bedreuen
hebt/met uwē voorvaderē/coningē/vorstē/eñ al
le den volcke indē lāde. Ende hi heuet ooc also ter
hertē genomē/ dat hijs niet meer geliidē en conde/
uwe bose wegē/eñ grouwel/die ghi dedet/ Waer
om ooc v lāt tot eēder woestinē/verwonderinge/
eñ tot een vmaledidinge gewordē is/alsoo ooc dat
ter niemāt in en woont/gelijc alst optē dach vā he
dē gestelt is/Daerom dz ghi ghewierooct hebt/eñ
tegē dē HEERE gesondicht/eñ der stēmē des HE
REN niet gehoorsaē/eñ in sinē gesettē/rechtē/eñ
getuygenissen/niet gewādelt en hebt/ Daer om is
ooc sulck ongeluc v gebuert/gelijc alst noch heden
sdaechs schijnt
Eñ Hieremias sprack tot alle dē volcke/eñ tot
alle die vrouwē/O alle die wt Juda in Egiptē lāt
sijt/hoort dat woort des HEEREN/Also spreect
die HEERE der heyrscarē, die God Israels/Ghy
eñ uwe wiuē hebbet met uwē mōde gesprokē/eñ
met uwē hādē volbracht tselue dat ghi segt/Wy
willē onse geloofte houdē/ die wi geloooft hebben
der conninginnen des hemels/dat wi der seluer wie
roocken/eñ drãcoffer offeren. Welaen/ghi hebt/u
we geloofte volbracht/eñ uwe geloofte gehouden
D Daer om hoort nv dat woort den HEEREN/
O ghi alle die wt Juda indē Egiptischē lāde woo
net/Siet/Ic sweere bi minē groten name /spreect
die HEERE/dat minē name niet meer en sal door
eenichs mēschen mont wt Juda/indē gãsscē lande
Egipti genoēt wordē/die seggen sal/So warach=
telic als God die HEERE leeft/Siet/Ic wil ouer
haer wakē/tot een ongeluc/eñ tot geen goet/also
dat wie wt Juda indē lande Egipti is/die sal door
tsweert eñ dē honger vergaē/tot dattet met haer
gãsch gedaē si/Eñ die welcke den sweerde ontloo
pē/die sullē nochtās wt Egiptē int lāt Juda wed
comē moetē/Maer met cleender menichte/Eñ al
so sullen dā alle die ouergebleuene wt Juda/die in
dē lāde Egipti getogē warē/prouē/wiēs woort
warachtich gewordē si wed dat mine oft dat hare
Eñ tot eē teekē spreect die HEERE/dat ic v op
dese plaetse besoeckē wil/waer mede dat ghijt be=
kent/dat mijn woort waer wordē zal/ouer v liedē
tot een ongeluc/so spreect die HEERE alzo /Syet
Ick wil Pharao Haphra den Egipschen coninck
ouerleuerē indē hādē sijnder viādē/eñ den genē
die hē na sijn leuē staē/Gelijc als ic Zedekiam den
coninc Juda ouergegeuē hebbe indē hādē Nebu=
cadNezars des conincs tot Babel sijns viāts/dye
hem na sinen leuen stont

¶Die prophete Hieremias steret sinen dienaer ende vriet Baruch /die in alsulcken benautheit ende iammer een weenich verflauwet was

Dat.xlv. Capittel

Dit is dwoort / dat die propheet Hie=
remias sprac tot Baruch dē zone Ne
A rie/doē hi dese woordē in eenen boec
ke screef wt den monde Hieremie/in
den vierden iare Joakims des zoons
Josie des conincs Juda /eñ sprac/Also spreect die
HEERE der heyrscarē Israels God/tot v Ba=
ruch. Ghi spreect wee mijnder/Och hoe heeft my
die HEERE tot mijnder moeyte oochlidē gegeuen/
Ic suchte mi moede/ Eñ sal ic gheen ruste vinden? B
Segt(ghi Hieremia)hē also / Die HEERE spreect
alzo/Siet/So wat ic gesticht hebbe/dz breke ic we
der af/Eñ so wat ic geplāt hebbe dz roeye ic weder
wt/Ja dit gãssche mijn eygē lāt/ Eñ begheert ghi
noch hoge oft grote dinghen? En begeeres oft vho
pes niet/Wāt siet/Ic wil een iāmer latē comē op
allē vleessche / spreect die HEERE/Maer dijn leuē
wil ic v tot eenē buetpēninc scenckē /tot wat plaet
se dat ghi oock trecket

¶In dit Capittel is die somma der predikinghen /die dē prophete Hieremias totten heydenen ghedaen heeft

Dat.xlvi. Capittel

Dit is dat woort des HEEREN dat
tot den propheet Hieremiā ghescheit A
is/tegen alle heydenen
Tegē dat heyr Pharao Necho des
conincs in Egiptē/dwelcke lach aen
dat water Phrat/tot Charcemis/dz die Babiloni
sche coninc NebucadNezar versloech/indē vierden
iare Joakim/des zoons Josie / des conincs Juda
Bereet den schilt eñ die spiesse/eñ treet ten stri
de/sadelt die paerden / eñ laet dye ruyters daer op
sitten/Settet die helmē op/eñ brengt voorwaerts
die spiessen/eñ treet panssers aē/Maer hoe comet
dat icse versaecht sie/eñ die vlucht geuē? Waerom
wordē haer helden also verslagē/Si vliedē ooc al
so dat si niet omme en siē / veruaernisse heeft haer
rōt om beuāgē/spreect die HEERE /Die snelle en
can niet ontulieden/noch die stercke en cā niet ont
lopen/Tegēt noordē aen den water Euphrat /sijn
si geuallē/eñ ter neder gelegē/Waer is nv die ghe
ne/die daer op tooch gelijc eenē waterstrome? Eñ
sine goluē verhieuē haer/gelijc eenen wateruloet?
Egiptē tooch op gelijc eenen wateruloet / eñ sine
barē verhieuē haer/gelijc als eender rieuieren/Eñ
sprac/Ic wil henē op treckē/dz lāt bedeckē/eñ dye
stadt bederuē/met den genē die daer in woonen.
Wel aen/sidt op die peerden/rollet daer henen
met die wagēs. Laet die Reuzē her voor tredē/dye
Moorē/eñ die Libyers/eñ scutters wt Lydia/wāt
dit is den dach des HEEREN/Gods der heyr=
scharē/eenē dach der wrakē/dat hi hē aen sine viā
den wreke /Daer dat sweert het sindē sal /eñ van
haer bloet vol eñ dronckē wordē sal/wāt si moetē
den HEERE God der heyrscaren eenen slachoffer
wordē / indē lāde tegēt noordē aenden water Eu=
phrat Gaet henē op tot Gilead/eñ haelt salue der
dochterē wt Egiptē/Maer het is om niet/dat ghi
veel meessert /wāt ghi en sult doch niet ghenesen
wordē /Dine scāde is onder die heydenē verclaert
eñ dat lāt is vol vā dijn huylē/wāt deen Reuse valt B
ouer den anderē/Eñ si liggē beyde met malcande
ren ter neder
Dit is dwoort des HEEREN/dat hi tottē pro
phete Hieremiā sprac/doē NebucadNezar die Ba
biloonsche coninc daer henen tooch/om Egipten
lāt te slaē/Vercondiget in Egipten/eñ segghet tot
Migdal/Laet wt roepē tot Noph eñ Taphnis/eñ
spreect/Stelt v ter weere / want dat sweert sal ver=

kindē/so wat daer ontrēt v is/hoe comet? dat die stercke ter aerdē vallen? eñ en mogē niet bliuē staē Die HEERE heeftse ter neder gestotē/hy doetet dat si vallē/Ja dz deene met dē anderē daer henē valt/Doe spraké si/Wel op/Laet ons wedd tot onsen volcke trecken in ons vaders landt voor dat sweert der Tyrānē/Aldaer mē hē na roepē/Pharao die Coninc vā Egiptē die leghet/hi heeft zijn tenten achter ghelaten.

So warachtelic als ic leue spreect die Coninck die de HEERE der heyrscharen heet/hy sal derwaerts alsoo hooch treckē/als dē berch Thabor onder den bergē is/eñ ghelijc als Carmel aen tmeyr is/O du dochter die in Egiptē lāt woonste/schict v dat ghi wādelt. Want Noph(oft Memphis)sal woest eñ verbrant wordē/datter ooc niemandt in woonen en sal

Egipten is ghelijc een seer schoon kalf/Maer hinē slager coēt vā dat Noordē/eñ die dachlooners (oft vsoutte crijschknechtē)die daer wonē/die zijn ooc gelijc als gemeste calueren/Maer si moeten haer nochtās keerē/eñ alle tsamē vluchtich wordē eñ en sullē niet mogē bliuē/Wāt dē dach haers ōgeuals sal ouer haer comē. Te wetē/die tijt haerder vsoeckingē/Si ruysschē daer henē dattet harnach clast/eñ comē met heyrs cracht/eñ si brengē aexen(oft bijlē)met haer/ghelijc als die houthouwers/Die selue sullē alsoo haer woudt af houwen/spreect die HEERE/datmēt niet getellē en sal connen/Wāt haerder sal meer sijn dā der sprinckhanē datse niemāt getellen en can/Die dochter Egipti staet met scādē/wāt si is den volcke vandē Noorden inden handen ghegeuen.

Die HEERE der heyrscarē God Israels seyt/
Siet ic wil vsoeckē dz werc volc vā No(oft Alexā
drien)eñ Pharao/eñ Egiptē/tsamē met hinē Go
D den eñ Coningē. Ja ooc Pharao/eñ mz alle dē ge
nen die haer op hem verlatē/op dat icse indē hādē
geue/den genē/die haer na harē leuē staen/eñ ooc
indē handen Nebucad Nezars des Conincs tot Ba
bel/eñ sijnder knechten/Eñ daer na sulstu weder
bewoont wordē/ghelijc in voorledē tijdē/spreect
die HEERE

Maer O du mijn dyenaer Jacob en veruaert v niet/Eñ O du Israel en sijt niet vsaecht Want siet/ic wil v wt verre lādē/eñ dijn saet wt den lande zijnder geuangenissen helpē. Also ooc dz Jacob wedd comē sal/eñ sal ruste eñ ghenoech hebbē/Eñ niemāt en sal hē veruaren/Daerom en verscrict v niet O du mijn knecht Jacob/seyt die HEERE Wāt ic bē bi v/Jc wil een eynde maken met allen heydenen/derwaerts ic v verstroyt hebbe. Maer met v so en wil ic geen eynde makē Nochtās wil ic v castien/mer met bescheedēheyt/op dat ic v ooch niet ongestraft en late.

¶ Die predinge teghen die Philisten/Tyrum Sidon/Gasam/Ascalon/ende die ander Eylanden.

Dat.xlvij.Capittel

E Jt is dwoort des HEEREN dz tot
tē Prophete Hieremiā ghescidde/te
gē die Philistē/eer dz Pharao Ga=
zan sloech/Also spreect die HEERE/
Siet daer sullē waterē vandē Noor=
dē herop comē/die sullē enē vloet makē/die beyde
dz lāt eñ so wat daer in is/die stedē eñ die inwoon
ders wech sal veruloeyē eñ verscorē/Ja dz die men
scē sullē screyē/eñ die inwoōders des lāts huylen/
voor dat geruchte des drauens der stercker peer=
dē(oft reysegaers)voor dz ratelē haerder waghēs
eñ drkerrē haerdd raderen/Die vaders en sullē nz
na hare kinderē om siē/so vsaecht sullē si werden
voor den dach die daer coēt verderuē alle die Pa=
lestinē/eñ wt te roeyē/Tyron eñ Sidon met harē
anderen hulpers.

Wāt die HEERE sal die Palestinē/eñ dye Ey
lādē Caphthor verwoestē/Gaza sal kael worden B
eñ Ascalon/ met die ouergebleuenē in harē dalen
sal verdestrueert wordē/O du sweert des HEE=
REN/ hoe lāge wilt ghi orlogen? Wānneer wilt
ghi doch ophoudē? Keert doch wedd in dijn scheede/
rust/eñ weest stille/Maer hoe cont ghi ophouden
Aēgehiē die HEERE v beuel gegeuē heeft teghen
Ascalon/eñ v tegen die meyr steden verweect heeft

¶ Die plaghe oft straffinghen teghen Moab

Dat.xlviij.Capittel A

TEgen Moab spreect dye HEERE der heyrscarē die God Israels alsoo/Wee der stadt Nebo/want si is verwoest/eñ leget allēdelic. Die vaste stede Kyriathaim is ghewonnē/si staet ellēdelic/eñ is vscoort/Dē tort oft creytinge vā Moab is gedaē/diē si tegen Hesbon haddē/Wāt mē gedēct wat quaets tegē haer/Te wetē Coēt/wi willēse wtroeyē/Ja datse ooc geē volc meer en zij. Eñ du Madmen moet ooc vdooruē wordē/dat sweert sal v veruolgē/Men hoort een geroep vā Horonaim/vā verstoringe eñ groote iāmer/Moab is vslagē mē hoort hare ionghen screyē/Wāt si gaē met weeninge dē wech/op tot Luhith/eñ die bādē hoorē een iāmer gescrey/ dē wech vā Horonaim af/Te weten/Schict v wech/eñ saluert v leuē/Mer ghi sult zijn gelijc als een cudde inder woestinen

Om dies wille dz ghi v op dine vasticheēdē verlaet/eñ op dine scattē/sult ghi ooc gewonnē wordē eñ Chamos moet henē wt gheuāgē wech treckē/mz sine Priesterē eñ Vorstē Wāt die vnielder sal comē ouer alle steden/also dat ooc een stat niet ontuliedē en sal/Die dalē sullē verdoruē/eñ dz effē vwoest wordē/Wāt die HEERE heuet gesept.

Lieue laet doch Moab bloeyē/want si sal noch eens wtgebloeyt hebbē/eñ hare stedē sullē woest liggē/datter ooch niemāt in woonē en sal/Vermaledijt si die ghene/die des HEEREN werc onachtsaelic doet/Veruloect si die ghene/ die sijn sweert op hout/dattet geen bloet en storte

Moab is vā zijnder ieuchdē op/sonder sorgen
geweest/eñ heeft op zijn hesse ofghiste stille ghele= C
gē/Eñ hi en is niet wt vā dat een vat int ander v=
gotē/eñ niet inder geuāgenissen getogē gheweest
Daer om is hē ooc sinen smake ghebleuē/eñ sinen
rueche en is niet veranderd gheworden

Daeromme siet die tijt coēt/seyt die HEERE/ dat ic haer sal seyndē wijnverlaters/ die haren wijn verlaten sullen/ende hare vaten aflaten/ende dye hare flesschen ruysschen/ende tot puluere van een slaen sullen/ Ende Moab sal van Chamos ghe schent worden /ghelijck als dat huys Israels van Bethel geschent is/Waer op dat si haer verlieten

Waeromme derfstu segghen: Wi zijn ruesen/ ende die rechte crijschlieden? als doch Moab moet ver
B woest/ en haer steden verbernt worden/ en haer beste jonghe gesellen moeten daer after slachbanc gaen spreect die Coninck/ die daer heet die HEERE der heyrscharen/ Want dat ongeual van Moab sal cortes comen/ en hare ongeluc haest seer/ Lieue hebt doch medelijden met haer/ Ghi luyden die rontomme haer wonet/ en haren name kent/ en spreect Och hoe is die heerlijcke roede en dien stercken staf ghebroken!

En du dochter Dibon climt af van dijnder heerlicheit en stelt v inden dorst/ Want die verdestrueerder Moab/ sal tot v comen/ en uwe vesten in stucken breken/ Treet op die straten/ en siet/ O du inwoonersse Aroer/ Vraget den ghenen/ dye daer ontblieden en ontlopen/ en segt/ Hoe ist daer vergaen/ Ach Moab is verwoest en verdoruen/ huylt/ en schreyt/ en vertellet tot Arnon/ dat Moab verwoest is/ Dye straffinghe is ooc ouer dat effen lant ghegaen/ Te weten/ ouer Holon/ en Jaheza/ Mephaath Dibon ouer Nebo/ en ouer dat huys Diblathaim Kir Jathaim/ en Beth Gamul/ Beth Meon/ Kirioth/ Bozra/ en ouer alle die steden inden lande Moab/ si ligghen verre oft na bi/ Den hoorn Moab is afgehouwen en haren arme is ghebroken seyt die HEERE/ Maectse droncken/ Want si heeft haer bouen den HEERE verheuen/ dat si hare handen tsamen wringe/ op datse ooc tot eenen spot worde/ Want Israel heeft uwen spot moeten zijn recht als oft hy onder die dieuen geuonden waer/ En want ghi sulcs tegen Israel ghesproken hebt/ so sult ghi ooc wech moeten O ghi inwoners in Moab verlaet dye steden/ en woont inden steenrootsen/ en doet ghelijc als dye duyuen/ die daer inden hooghen gaten nestelen

Men heeft altijt ghesept vanden stouten Moab/ dat hi seer stout is/ houaerdich grootmoedich/ tortachtich/ en pumpues/ Maer die HEERE seyt Jc kenne sinen thoorne wel/ dat hi soo veel nyet en vermach/ En hi vermeedt hem meer te doen/ dan zijn vermoghen is/ Daeromme moet ick ouer Moab huylen/ en ouer dat gansse Moab screyen/ En ouer die luyden tot Kir Heres claghen/ Jc moet ouer v Jaeser ghi wijngaert tot Sibma weenen/ Want dijn wijnrancken zijn ouer dat meyre gheuaren/ en tot aent meyre Jaeser toe ghecomen/ Die verwoester is in dijnen oogste en wijnlesen gheuallen/ Dye vruechde en de genoechte is wt dijn velt wech/ en wt den lande Moab/ en men en sal geenen wijn meer inder wijnpersen treden/ Dye wijnperser en sal niet meer zijn liedt singen. Van des roepens wegen van Hesbon/ al tot Eleale toe/ dwelcke tot Jazha toe ooc clincke/ van Zoar aen/ tot Horonaim toe/ der drie iariger koe toe/ Want ooc die wateren Nimrim/ sullen verslijpen (en verdroghen)

Ende ic wil spreect die HEERE/ daer mede in Moab een eynde maken/ alsoo dat si niet meer op dye hoochten en offeren/ noch haren Goden wieroocken en sullen/ Daeromme clinct mijn herte ouer Moab/ ghelijc een trompette/ die een truerliet pijpt/ En ouer die luyden tot Kirheres truert mijn herte/ ghelijck een pijpe die een claechliet pijpt/ Want si hebben bouen haer vermoghen ghedaen/ Daeromme moeten si te gronde gaen/ Alle hoofden sullen kaele zijn/ ende alle baerden afgescoren/ alle handen in twee ghecrabt en een yegelijc sal sacken aentrecken/ Op alle daken en straten/ ouer al in Moab salmen clagen/ Want ic hebbe Moab/ in stucken gebroken/ gelijc als een ongeacht vat/ spreect die HEERE/ Och hoe is si verdoruen! Hoe huylen si! Hoe schandelijcken hanghen haer die hoofden! En Moab is tot eenen spot/ en een verscricken ghewordeu/ en alle die rontomme haer wonen

Want also spreect dye HEERE/ Syet hi vlieget daer henen als een arent/ en hy spreyt die vlogelen
D wt ouer Moab/ Kiriath is gewonnen/ en dye vaste steden zijn inghenomen/ en dat herte der stercker in Moab/ sal tot dier tijt zijn/ gelijc eender vrouwen herte in kints noode Want Moab moet verwoest worden/ alsoo datse geen volc meer en zijn. Daerom dattet hem tegen den HEERE verheuen heeft/ O du inwoner Moab vreese/ kuylen/ en stric/ comen ouer v/ spreect die HEERE So wie der vreesen ontloopt die sal inden cuyle vallen/ En dye wt die cuyle coemt/ die sal inden stric gheuangen worden/ Want ic wil ouer Moab laten comen een iare haerder versoeckingen seyt dye HEERE

Die wten strijt ontlopen/ dye sullen tot Hesbon een toeulucht soecken/ Maer daer sal een vier wt Hesbon en een vlamme wt Sihon gaen/ en een vuer wt Hesbon dat welcke die plecken in Moab en die crijschbheden verteren sullen/ Wee dijs O Moab/ Dat volcke Chamos is verloren. Want men heeft dijne sonen en dochteren genomen/ en hertse geuangen wech geuoert/ Maer inden toecomenden tijt/ wil ic noch die geuangenisse Moab om keeren/ seit die HEERE Dits gesept van straffinge (of ordeel) ouer Moab/

¶ Die Predekinghe teghen die Ammoniten.

Dat.xlix.Capittel

Tegen die kinderen Ammon spreect die HEERE alsoo/ En heeft Israel geen kinderen? oft ist erueloos? Waer A
om besit dan Malchon dat lant Gad? En zijn volc woont in sine steden? Dairom Siet/ die tijt coemt seyt die HEERE dat ic wil een crijsch gescrey laten clincken/ ouer Rabbath der kinderen Ammon/ dat si sal op eenen hoope woest liggen En haer dochteren (oft steden) sullen metten viere aengesteken worden/ Maer Israel sal die gene besitten van den welcken hi beseten was seyt die HEERE/

O Hesbon huylt/ Want Ai is verdoruen/ Screyt O ghi dochteren Rabbath en treet sacken aen claecht en loopt op die mueren rontomme Want Malchom wert geuangen en wech geuoert/ met sinen Priesteren en Vorsten/ Waeromme verlaet ghi v op dine beemden? Dine weyden zijn verdroocht/ O du ongehoorsame dochter/ ghi die v op uwe scatten verlaet/ en segt in dijnder herten/ Wie is soo cloec die mi verre genaken

Siet/ spreect die HEERE God der heyrscaren/ Jc wil een verscricken ouer v laten comen/ van allen die ront om v wonachtich zijn/ op dat een yeghelic voor hem selfs verstroeyt worde/ en datter nyemant en si die die vluchtige vergadere/ Met daer na wil ic wederomme keeren die gheuanghenisse B
der kinderen Ammon seyt die HEERE

Also seyt die HEERE der heyrscaren/ tegen Edom En isser dan geen wijsheyt meer tot Theman? En isser dan geen raet meer biden kinderen? Js haer wijsh

Haesch wt/Vliedt/wendt v/eñ cruypt/eñ verbercht
v in die diepte/O ghi borghers tot Dedan/Want
ick laet een ongheluc ouer Esau comen/ende den
tijt zijnd besoeckingen/Daer sullen wijnpluckers
ouer v comen/die v gheen nalesen van druyuen en
sullē achter latē/Eñ daer sullen dieuē des nachts
ouer v comen/die sullē haer genoech stelē/Want
ic hebbe Esau bloot gemaect/eñ zijn heymelijcke
plaetse ontdect/also dat hi hē niet gedecken en can
Zijn saet/sine broeders/eñ sine naghebueren zijn
verstoort/dat haerder niet een meer te vindē en is
Nochtans/so wat datter ouerblijft van dinē wees=
kens/dien wil ic dat leuē gonnen. Ende dine we=
duwen sullen op mi verhopen

Want also spreect die HEERE. Siet/die gene
diet niet verdient en hadden/den kelc te drincken
die moestē hem drinckē/Eñ sout ghi onghestraft
bliuē? Ghi en sult onghestraft niet bliuen/Maer
ghi moet ooc drincken/Want ic hebbe bi mi selfs
gesworen/spreect die HEERE/dat Bozra tot ee=
nen wonder/versmaetheit/woestine/ende verma
ledidinghe worden sal/Ende alle hare steden een
eewige woestheit

Ic hebbe vanden HEERE gehoort/datter een
bootschappe onder die Heydenen gesendt is/Ver
saemt v eñ comt herwaerts/teghen haer/bereeet
v totte stride/Wāt siet ic hebbe v cleene gemaect
onder die heidenen ende veracht onder dē mēscen
Dijnen tort/ende dijns hertsen hoochmoet heeft
v bedrogē/Want ghi in dye steenclippen woondt
eñ hoge bergen in hebt/Al waer dijnen neste soo
hooch als des Adelaers/so wil ic nochtans v daer
af ter neder stotē/spreect die HEERE.

Edō sal so verwoest worden/dat alle die daer
voorbi gaen/haer verwonderē sullē/ende pijpen/
ouer alle hare plaghen/Ghelijck als Zodoma eñ
Abdie.i Gomorra met haren naghebueren omgekeert
gene.xix zijn/spreect die HEERE/alsoo dat ooc niemant
aldaer wonen noch gheen mensche daer in logee=
ren en sal/Want siet/hi comt herwaerts op/ghe=
lijc eenen leeuwe/van die stoute Jordane heyr/te
gen die vaste hutten(oft schaeps koeyen)Want ic
wil hem derwaerts haestelijcken laten lopen/En
de wie weet/wie die iongelinc is?dien ick teghen
haer ten strijde bereide?Want wie is mijns gelijc
ke?Wie wil my meesterē?Ende wie is dye herder
die mi wederstaen can.

Daeromme hoort nv dē raet/des HEEREN/
dien hi ouer Edom heeft/ende sine gedachten die
hi ouer die inwoners in Theman heeft/Wat gel=
det?oft haer Herders knapē haer niet ter aerden
trecken en sullen?ende haer woninge verstroeyen
Also ooc dattet aertrijc beuen sal wāneer dattet
C met malcanderen vallē sal/ende haer gheerijsch
salmē aē dat Roode meyr hooren/Siet/Hi vlieght
herop/ghelijc eenen arnt/ende hi sal sine vlogelen
wtspreyen ouer Bozra/Ter seluer tijt sal dat her=
te der sterker(oft Reusen)in Edom zijn ghestelt
gelijc dat herte eender vrouwen int kints noode

Hemath eñ Arphad staē iamerlic/Si zijn ver
saecht/want si hoorē eenē quadē roep/Die aender
zee woonē/Die sijn also verschrict datse geen ruste
gehebben en connen/Damascus is versaecht/eñ
geeft die vlucht/Si tapert eñ is in anxst/eñ smer=
te ghelijc een vrouwe in kints noode? Hoe en is si
nv niet verlaten?die vermaerde eñ sorgelose stadt
Daeromme sullē haer ionghe mans personen op
hare stratē ter neder liggen ende alle hare crijsch=
luyden ondergaen ter seluer tijt/seyt die HEERE
der heyrscarē/Eñ ic wil die mueren tot Damasco
met vier aensteken/dattet die pallaysen Benhadad C
verslinden sal

Tegen Kedar eñ die Coninrijckē Hazor welc
ke Nebucad Nezar die Coninc tot Babel vsloech
seyt die HEERE also/Wel op/Treet op in Ke
dar/eñ verstoort die kinderen teghen den Oosten
Men sal haer/hare tenten eñ cudden nemē/hare
voeyen/eñ alle hare gereetscap/eñ Kemelē sullen
si wech voeren/Ende men sal veruaerlijckē ouer
haer roepen op alle siden

Vliedt/eñ seert v ter stont wech/Cruypt ende
sluypt in die holē/O ghi inwoners tot Hazor seyt
die HEERE/Wāt Nebucad Nesar die Coninc tot
Babel heeft wat indē sinne/tegē v/eñ hi meent v/
Wel op/treet hier op/tegen een volc dat rijc is/eñ
sondē sorge woōt/seyt die HEERE/die noch poor
ten/noch grendelen en hebben/eñ en wonen niet
bi malcanderē/hare Kemelē sullen gherooft/eñ
die menichte haerō veestē genomē worden/eñ ic
wilse verstroyē tegē alle windē/die inden winckē
lē wonē//eñ vā allē plaetsē herwaerts wil ic haer
ongeluc ouer haer latē comē seyt dye HEERE al=
so dat Hazor sal tot eender drakē woninge wordē
eñ eē eewige woestine/datter niemāt en woone/
eñ geen mensche aldaer zijn woninge hebbē en sal

Dit is dat woort des HEEREN dwelc totten
Prophete Hieremiā gesciede/teghen Elam inden
beginne des coninrijcs Zedekie des Conincs Ju
da/eñ sprac/Also seyt die HEERE der heyrscaren
Siet/ic wil dē boge Elam in stuckē breken/haer
principaelste cracht/eñ ic wil dye vier winden wt
die vier eynden des hemels/ouer haer latē comen
eñ ic wilse in alle die selue windē vstroyen/datter
ooc gheen volc zijn en sal daerwaerts dye verdre=
uen wt Elam/niet comen en sullen/Ende ic wil
Elam versaecht maken voor hare vianden/ende
den ghenen/die haer nae haren leuen staen/ende
ongheluc ouer haer laten comen met minen grā=
migen thoorne/spreect die HEERE/Ende ic wil
haer metten sweerde veruolgē/tot dat icse te nie
te make/Minē stoele wil ic in Elam setten/ende
wil beyde dē Coninc ende die Vorsten aldaer ver=
nielen/seyt die HEERE/Maer in toecomender tijt
wil ic die geuangenisse Elā wederomme keeren/
seyt die HEERE

¶ Die Prekinghe oft straffinghe ouer Babilon
Dat.l.Capittel

Jt is dē woort/welcke die HEERE
gesproken heeft door dē Prophete
Hieremiam/teghen Babilon/eñ dat
gantsce landt der Caldeen/Vercon=
dicht dat onder die heydenē/eñ latet
wtroepen/steect een banier op/Latet wtroepen/
eñ en verbergens niet/ende segt/Babilon is ghe
wonnen/Bel wort beschaemt/Ende Merodach
is verslagen hare Godekens comen tot schanden
Eñ hare beelden zijn tot puluer in twee gerupscht
Want daer treet een volc van Noorden herop te

gen haer / dwelcke haer lant tot eender wildernis-
se maken sal/ dat daer ooc niemant in wonẽ en sal/
Maer beyde menschen eñ beesten sullen van daer
wech vlieden
Indẽ seluẽ daghen/eñ ter seluer tijt/spreect die
HEERE/sullen comen die kinderẽ Israels/ mettẽ
kinderen Juda/al weenende derwaerts treckẽ/eñ
den HEERE haren God soecken/Sy sullen vragẽ
na den wech tot Zion/eñ daerwaerts haer keeren
(Eñ segghen) Comt/laet ons tottẽ HEERE /ons
voegẽ /met een eewich verbont/ dat nẽmermeer
vergheten en sal worden/Want mijn volck is ghe
weest gelijc een verlorẽ cudde beesten/haer Herdẽs
hebbense verleypt /eñ latense verdwaelt gaen optẽ
bergẽ/also datse vanden bergẽ op die heuuelen ge
gaen zijn/eñ hebbẽ also hare koyẽ (oft stallẽ) vghe
ten/Alle die ghene/die tot haer ghecomen zijn/dye
hebbẽ haer verslonden/Eñ hare vianden spraken/
Wi en doen geen onrecht daer aen/Want si hebben
tegen den HEERE ghesondicht in dye woninghe
der gerechticheyt/eñ aenden HEERE dye haerder
B voorvaderen hope is
Vliedt tot Babel /eñ trect wt dẽ lande der Cal
deen/eñ stelt v als eenen bocke/die voor die cudde
henen gaet. Want siet Ic wil groot volc met hopen
wt den lande vant Noorden verwecken/eñ tegen
Babilonien opbringen / die haer tegen haer sullen
wapenen/die welcke si ooc sullẽ gewinnẽ/ Sijn pi
len zijn als eens goets scutters die nz misse en sciet.
Eñ dat lant der Chaldeen sal eenẽ roof wordẽ also
alle die gene diese verooven genaech daer vã hebbẽ
sullẽ seyt die HEERE/Daerom dat ghi v soe vrolijt
eñ veroẽt/dat ghi mijn erfdeele geplõdert hebt. Eñ
springt gelijc die weeldige caluerẽ eñ briesschet als
die vrome hengstẽ. Dijn moeder staet met grooter
schãde/Eñ die v voort gebrocht heeft/die is tot ee
nẽ spot geworden/ Siet/ondr die heydenẽ is si die v=
achste/woest/verdroocht /eñ eenlic. Want voor dẽ
thoorne des HEEREN moet si onbewoont /eñ
gãsch woest bliuẽ/ also dz alle die gene die tot Ba=
bilonie voorbigaen/haer verwonderẽ sullen /eñ pij=
pen (oft suchten/ouer alle hare plagen
Wapẽt v tegen Babel O alle ghy scutters vã
allẽ cantẽ. Schiet op haer/en spaert geẽ pilẽ/want
C si heeft tegen den HEERE ghesondicht/Roept op
haer/Si moet haer opgeuẽ/haer fundamentẽ zijn
geuallẽ/haer muerẽ zijn af gebrokẽ/Want dat is des
HEEREN wrake/Wreket v aẽ haer/doet haer ge
lijc si gedaẽ heeft/Reyt wt beyde den ploeger (oft
sayer) eñ den mayer/Also dat een yeghelijcke/voor
tsweert des Tyrannẽ hem keere tot sinẽ volcke/eñ
een yeghelijc vliede in zijn lant
Ier.xiiij. Israel heeft moetẽ zijn een verstroeyde cudde/
Ez.iij. die die leeuwen schu (oft bloode) ghemaect hebben
Eerstwerf verslindese die Coninc tot Assyrien Daer
na vweldichdese Nebucadnezar die Coninck tot
Babel/Daerõ seyt die HEERE der heyrscarẽ / dye
God Israels also/Siet/ick wil versoeckẽ den Ba=
biloonschẽ Coninc/eñ zijn lãt/ gelijc ic dẽ Assyriscẽ
E.xxi Coninc versocht hebbe/ Mer ic wil Israel weder
e.ii thuys tot zijnẽ woningẽ bringen/op dat si op Car
mel eñ Basã weydẽ/Eñ haer sielẽ op dat geberch
te Ephraim eñ Gilead versaet worden/Ter seluer
tijt eñ indẽ seluen dagẽ salmẽ dye mildaet Israels
soecken /spreect die HEERE/mer daer en sal geen
zijn/Eñ die sonde Juda /Mer daer en salder geen
geuonden worden/Want ic wil genadich zijn/den Rom.ix.
ghenen die ic hebbe laten ouerbliuen vij/ viij.
Trect op int lant (O ghi wreker) dwelcke dye
gansche werelt verpoft heeft. Trect henẽ op/eñ v
soret die inwoners/ verheert/ eñ verbrant hare na
comelinghen/seyt die HEERE/Eñ doet al dat ick
beuolen hebbe/Daer is een gescrey van eenẽ strijt O
eñ eene groote moort inden lãde/Hoe comet doch
dat dẽ hamer des ganschen aertrijcs in stuckẽ ghe
brokẽ/eñ in twee gemorselt is? Hoe gaet dat toe?
dat Babel een woestijne geworden is ondr alle die
heydenẽ? Ick hebbe op v ghewacht/ O Babel/eñ
daer omme bistu ooc geuãgen /eer dat ghi v oock
vsaecht/Ghi zijt getreft /eñ gegrepen /Want ghi
hadt dẽ HEERE getort. Dye HEERE heeft zijn wa
penhuys opghedaen / ende heeft die wapenen des
thoorns voortghebracht / Want sulcks heeft dye
HEERE God der heyrscharen in der Chaldeen
lant ghedaen
Compt herwaerts tegen haer/ghi vanden eyn
dẽ/Opẽt hare korẽ huysen werptse in eenẽ hoope
ende verbantse / alsoe datter ooc niz ouer en bliue/
Slaet doot alle hare rũderẽ / voortse henẽ af / ter
slachbanc/Wee haer der/want den dach is comen
die tijt haerõ besoeckingẽ/Men hoort (dunct my)
een geroep der vluchtigẽ/eñ der geẽre die ontulo=
den zijn/wt dẽ lãde Babel/op dz si vercondigen in E
Zion/dye wrake des HEEREN ons Gods ende
die wrake zijns Tempels
Roept vele liedẽ tegen Babel belegertse ronts
õme/alle ghi bogẽscutters/en laet nyemandẽ daer
vã comẽ/loont haer/so si verdient heeft/ Ghelijc si
gedaẽ heeft/also doet haer weẽ. Want si heeft stou=
telijckẽ gedaẽ tegẽ den HEERE dẽ heylgẽ in Isra
el/Daerom sullẽ haer ionge mãnen vallẽ/op hare
stratẽ/eñ alle hare crijschliedẽ ongdaen /ter seluer
tijt seyt die HEERE / Siet / O du hoochmoedighẽ
Ic wil v aẽ spreect die HEERE/God der heyrschã
ren/Want dinẽ dach is comen /dye tijt dijnẽ besoe
kingẽ. Dã sal die stoute struyckelẽ eñ vallen/also dz
hẽ niemãt oprichten en sal. Ic wil sine steden met
vier aẽsteken/eñ dat salt al verteren/so wat daer on=
trent is ¶ Also seyt die HEERE der heyrscaren
Siet die kinderen Israels met dye kinderen Juda
moeten gewelt eñ onrecht lijdẽ/Alle diese geuãgẽ
wech geuoert hebben die houdẽse/Eñ en willense
niet losch latẽ/Maer haer verlosser is sterc /die HE
RE der heyrscaren sal hare saecke so beschermen/
dat hi dat lãt beuede/eñ die inwoners versaecht ma
ken sal/ ¶ Dat tsweert sal comẽ ouer die Chaldeen
seyt die HEERE eñ ouer die inwoners tot Babel
eñ ouer hare Vorsten/ende ouer hare wijsen. Dat
sweerdt sal comẽ ouer hare waerseggers/ also dat
si narren sullen worden/Tsweerdt sal comen ouer
hare stercke/So dat si versaghen sullen Tsweerdt
sal comen ouer hare ruyters ende waghens /ende
alle tghemeen volcke/dat daer in is/alsoo dat si als
wijuen worden sullen / Tsweerdt sal comen ouer
haere schatten /alsoo dat sy gheplundert/ ende be=
rooft sullen worden / Droochte sal comen ouer ha
re wateren / alsoo dat si versijpen sullen / Wandt
het is een der Afgoden lant/ende verlaten haer op

hare grouwelijcke Godekens/Daeromme sullen daer in wonen onghehuere dieren ende vogelen/ Eñ die ionghe Struyssen/Eñ en sal nẽmermeer bewoont worden/Ja inder eewicheyt en sal daer yemant woonen. Ghelijckerwijs als God Sodoma eñ Gomorra/met hare omliggende stedẽ om ghekeert heeft spreect die HEERE/also en sal daer ooc niemant wonen noch eenich mensce daer zijn wooninghe hebben.

E Siet daer coẽt een volc vanden Noorden herwaerts vele Heidenẽ/eñ vele Coningen sullẽ vãder siden des lants haer op maken/die boghen eñ schilden hebbẽ/Si zijn vetuaerlic eñ onbermhertich/haer geroep is/ghelijc dat bruysen des meyrs Si rijden op peerdẽ gewapẽt/als crijschmannen/ teghen v/O dochter Babilon/So gheringhe als die Coninc tot Babel haer gheruchte hooren sal so sullẽ hem die handẽ ontsinckẽ/hem sal so bange wordẽ ende sulckẽ noot ouercomẽ/als eender vrouwẽ in kints noodẽ/Siet/hy coẽt hier op als een leeuwe/vandẽ stoutẽ Jordane/tegẽ die vaste hutten/Wãt ic wil hem derwaerts haestelic latẽ lopẽ/Eñ wie weet/wie die iongheline is/dien ick tegen haer wapenen sal? Ende wie is my ghelijc Wie wil my meesteren? Ende wie is die Herder/ die mi wederstaen can?

Daeromme hoort nv dẽ raedt des HEERE dien hi ouer Babel voorgenomen heeft/ende sine ghedachten/die hi heeft op die inwoners indẽ lande der Caldeen/wat sout ghi daer toe seggen? oft der herdẽs knapẽ haer nu ter aerdẽ slichten en sullen/eñ haer woninge verwoestẽ/Eñ die aerde sal beuen/vandẽ ghescrey/Eñ het sal onder die heydenen gehoort wordẽ/als Babilon gewõnẽ wort.

Van die straffinghe Babilons   Dat.li.Capittel.

A lso spreect die HEERE/Siet ic wil eenen scerpen wint verwecken teghen Babilon/eñ tegen hare inwoners/ die haer tegen mi gheset hebben/Ic wil ooc in Babilon seyndẽ wãners/ diese wannẽ sullen ende haer landt wtueghen eñ verderuẽ/die ouer al ontrent haer zijn sullen inden daghe haers ongheluc s/Want hare schutters en sullen niet schieten/eñ hare ghebarnasde en sullen haer niet geweren connen/Daeromme en spaert nv hare ionghe mannen niet/Verbãnet ende slaet doot/alle haer heyre/also dat ooc die verslagen ligghen inden lande der Caldeen/ende die doorsteken op hare straten/Want Israel eñ Juda en sullẽ gheen weduwen ghelaten worden/vã harẽ God dẽ HEERE der heyrscarẽ/Want der gheruder lant heeft hem dooch besondicht aenden heyligen in Israel. Vliet wt Babel/op dat een yeghelic zijn siele verlosse/ dz ghi niet onder en gaet in haer der misdaet/Want dit is die tijt der wraken des HEERE/die een vergelder is Eñ hi wil haer betalẽ

B Babilon is gheweest eenen gulden kelck inder hant des HEERE/die dat ganssce lant droncke ghemaect heeft/Alle heydenẽ hebben van haren wijn gedronckẽ/Daeromme zijn si so rasende ghe worden/Hoe hastelicken is Babilonien geuallen ende vermorselt? Weent ouer haer/eñ brengt ooc salue tot hare wonden/oft si missc ien mochte ghenesen/Wi hebben Babilon willẽ heelen(seggen si)mer si en heeft niet willen gesont wordẽ/Daeromme laetse varen/Eñ laet ons een yeghelic in zijn lant trecken/Want haer straffinghe reyct tot aenden hemel/Ende is verheuen al tottẽ volcken toe Die HEERE heeft onse gerechticheit int licht ghebrocht/Comt/laet ons tot Zion vertellẽ die wercken des HEEREN ons Gods

Maect scherp die pijlen/Eñ bereet die kokers Die HEERE heeft dẽ moet der Coninghẽ in Meden verweet/Want zijn ghedachten staen teghen Babel dat hijse verderue/Want dit is dye wrake des HEEREN/Die wrake zijns Tẽpels. Ja steect nv op banyeren op die muerẽ tot Babel/neempt dye wake in/Gestelt schaerwachters bestelt dye hoede/Wãt die HEERE heeft wat indẽ sinne Eñ de hi salt ooc doẽ/so wat hi teghen dye inwooners van Babiloniẽ voorgenomẽ heeft/O du die daer woonste biden groten waterẽ/O du die daer grote schatten hebst/Dijn eynde is comen/Ende dijn giericheyt is wt/Dye HEERE der heyrscarẽ heeft bi zijnder sielen ghesworen/Ic wil di met soe veel menschen veruullen/als oft et sprinchanen waren die sullen v een truer liedeken singen C

Die daerde door sine cracht gemaect heeft/ende des werelts omloop door zijn wijsheyt bereydt ende den hemel met sine voorsichticheit wtghespãnen heeft.

Wanneer hi dondert(oft zijn stemme hooren laet)soo isser een ouervloedicheyt des waters onder den hemele/

Het treect den neuel op vã die eyndẽ der werelt Hi maect die blixemẽ tot reghen/Ende hi laet den wint voort comẽ wt die heymelijcke plaetsen

Alle menscen zijn dwasen met haerder conste/ Ende alle die beeldẽ maeckẽ die sullen met haren beelden ghescheut worden

Want hare Godekẽs en zijn anders niet dan bedroch/ende en hebben geenen adem. Het is een enckel ydelheyt/eñ spottẽs weert/ Sy moetẽ vnielt worden/als haer versoeckinghe comen sal

Mer also en is die niet/die Jacobs deel is Mer hi is die ghene/die alle dinc ghescapen heeft/Ende Jsrael is die roede zijns erfdeels/Sijnẽ name is Die HEERE der heyrscaren

Ghi smijt in stuckẽ mine crijschwapenẽ/Daer omme wil ick dine luydẽ verslaen/ende dine Coninckrijcken verderuen/Jc wil dine peerden ende ruyters verstroeyen/Jc wil dijne waghens ende die daer op sitten/in stuckẽ slaen/Jc wil dine mannen eñ wijuen verslaẽ/Jc wil dine ouden eñ iongẽ verstroeyen/Jc wil dine iongbelingen eñ ioncfrouwen verdoen/Jck wil dine Herders ende cudde verslaen/Jck wil dine ackerluyden ende beesten vernielen/Jck wil dine Vorsten ende Heeren verslaen/Want ic wil Babel ende alle dye inwoners der Chaldeen vergelden/alle haer boosheyt die si aen Zion bedreuen hebben/voor uwen ooghen spreect die HEERE

D Siet/Jck wil v aen/O du schadelijcke berch/ ghi die alle die wereldt bederft/seyt die HEERE/ Jc wil mijn handt ouer v wtstrecken ende v van den steenrootsen heraf rollen/Ende ick wil eenen wtghebernden berch van v maken/alsoo datmen ooc noch hoecsteen/noch hoochte/noch fundamẽt

van v ghenemen en sal connen/ Maer een eewige
wildernisse sulstu zijn/ seyt die HERE.

Steect een banier op inden lande / blaset die ba
suyne onder die heydenen/ Vergramt die heydenẽ
teghen haer/ Roept tegen haer die Coninckrijcken/
Ararat/ Meni/ eñ Ascenas / telt haer Thissar toe/
Gestelt hooftlieden teghen haer/ Bringet peerden
op/ so vele oftet al claterende sprinchanẽ warẽ Wa
pent die heydenen teghen haer/ Te weten die Co
ninghen wt Meden met haren Vorsten eñ heeren
eñ dat gansce lant haerder heerscappiẽ/ also dattet
lant beue eñ verschricke / Want die ghedachten des
HEREN willen veruult worden teghen Babel/
op dat hi dat lãt tot Babel tot eender woestine ma
ke/ daer niemant in en woone.

Die Ruesen tot Babel en sullen te velde nz vor
uentrecken/ Maer si sullen in hare vesten moeten
bliuen/ want haer stercte heeft haer verlaten/ ende
si zijn ghelijck wijfs bloode ghewordẽ/ hare woo
ninghen zijn aenghestooct / eñ hare grendelen/ zijn
in stucken ghebroken/ Die een looper comt den an
deren hier teghen/ dander postbode coemt daer dẽ
anderẽ te gemoete/ om te bootscappen dẽ Coninc
tot Babel dat zijn stat ouer al gewonnen si. Ende
dat die hauene ingenomen is/ eñ dat die meyrstedẽ
wtgebernt zijn/ eñ dat die crijschlieden bloode ghe
worden zijn.

Want also spreect die HEERE der heyrscha
ren Israels God/ Die dochter Babilõs is geweest
als eenen dorschuloer/ daermen op dorschet/ Met
haren oogste sal zeer haest comen/ Nebucad Nezar
die Babilonische Coninc heeft mi op geten eñ ver
slint/ hi heeft van mi een ledich vat ghemaect. Hy
heeft mi verslondẽ/ ghelijck als eenẽ draecke. Hy
heeft sinen buyck gheuult met mijnder teerheydt/
Hi heeft mi verstoten eñ wtgedreuen/ mijn vleesch
ende wat ic noch meer hadde te Babel ghebrocht/
spreect die dochter die tot Zion woõt/ eñ mijn bloet
spreect Hierusalẽ/ hebt ghi totten Caldeẽ gebrocht

Daeromme seyt die HERE alsoo / Siet / Jck
wil di dijne saecke bescermen/ eñ v wreken/ Jc wil
v zee verdroogen/ eñ uwe fonteynen wtdrooghen
Ende Babilonien sal tot eenen steenhoope eñ een
der draken wooninge worden / tot een verwonde
ren ende tot een versuchten/ om datter niemant in
en woont/ Si sullen altsamen brullen / ghelijck die
leeuwen/ ende gelijc die songhe leeuwen als si toor
nich zijn/ die borste op stekẽ/ Jc wilse mz hare drinc
ken in die hitte stellen/ eñ wilse droncken makẽ/ op
dat si vrolijck werden/ eñ eenen eewighen slape sla
pen/ vanden welcken si nẽmermeer wacker en sul
len worden/ spreect die HERE/ Jck wilse hier on
der bringhen/ ghelijc die schapen ter slachbancke/
ghelijck die rammen ende die bocken

Och hoe is Sesach gewonnen/ eñ die vermaer
de in alder werelt alsoo inghenomen! hoe is doch
Babilonien tot een verwonderinghe ghewordeen/
onder die heydenẽ! Daer is een zee ouer Babel ge
vloghen ende si is met die menichte der golven be
deet. Hare steden zijn verwoest/ ende tot eenen dor
ren/ eenelijcken lande geworden / Ja tot een landt
daer niemant in en woont/ eñ daer geen mensce in
en wãdelt Wãt ic hebbe ooc dẽ Bel tot Babiloniẽ
vsocht/ eñ ic hebt wt sinẽ muyle gescoort/ tgene dat
hi vslondẽ hadde. Eñ die heydenẽ en sullẽ nz meer
tot hẽlopẽ. Want die mueren tot Babilonien zijn
oock om gheuallen.

O mijn volck treet daer wt / eñ een yeghelijck
verlosse zijn siele/ voor den grammighen thoorne G
des HEREN/ dijn herte mocht anders veruaert
worden/ eñ verslaghen van dat gheroepe/ datmen
inden lande horen sal/ Wandt daer sal een gheerijs
che gaen deen iaer na dat andere/ van dat ghewelt
inden lande / Eñ die een Vorste sal teghen dẽ ande
ren zijn.

Daeromme siet. Daer comt eenen tijt/ dat ic die
afgoden versoecken wil/ ende dat haer gansche lãt
tot schande comen sal/ ende hare verslagen daer op
liggen sullen / hemel ende aerde eñ al datter in is
dat sal iuychen (oft van vruechdẽ roepen) ouer Ba
bel/ om dat haer verderuers van den noordẽ comẽ
spreect die HERE/ Ende gelijcker wijs alser Ba-
bel vele wt Jsrael verslagen heeft Also sullen daer
tot Babel ooc vele verslaghen worden inden gans
schen lande/

Daeromme treet nv henen/ ghi luyden die den
sweerde ontuloden zijt/ Eñ en vertoeft nz/ Weest
doch des HEREN ghedachtich/ van verre landen
Ende laet v Hierusalem inder herten zijn/ Wi wa
ren bescaemt/ als wi die scampere woordẽ hooren
moesten/ eñ doẽ die scaemte onse aensichtẽ bedecte/
Om dz die vreemde ouer dz heylichdom des huys
des HEREN quamen.

Daeromme siet die tijt coemt seyt die HERE/
dat ic hare beelden versoecken wil/ Ende door dat
gansce lãt sullẽ die gene die daer neõ vallẽ suchten
(eñ brullẽ) Eñ al clom Babel opwaerts ten hemel
toe/ Nochtan sullen daer verwoesters van my op
haer comen/ spreect die HERE.

Mẽ hoort een geroepe tot Babel/ eñ een groot
al arme inder Caldeen lant/ Wandt die HEERE
verdestrueert Babiloniẽ / hi verderftse met alsulc
ken groten ghescrey eñ gheruchte / dat haer baren
ruyschẽ/ gelijc der grooter wateren/ Want die ver
woesters zijn op Babiloniẽ gecomẽ / hare stercke
mannen wordẽ geuangẽ. hare bogẽ wordẽ in stuc
ken gebrokẽ/ Want Godt die HERE der wrakẽ
betaelt haer/ Jck wille hare Vorstẽ/ Wisen/ Ouer
heerẽ/ hooftluydẽ eñ crijschliedẽ drõckẽ makẽ. Ja
dz si eenẽ eewighen slape sullen slapen/ daer si nem
mermeer af wacker worden en sullen/ spreeckt die
Coninck die daer heet/ HEERE der heyrscharen

Also seyt die HERE der heyrscharen/ Die dic-
ke mueren vã Babilonien sullen ondergrauen/ eñ
hare hooge thorens mettẽ viere verbrant worden H
Eñ der heydenẽ arbeyt sal verlorẽ eñ vbrãt wordẽ
tghene dattet volc met moeyten getimmert heeft

Di is dwoordt dat die Propheet Hieremias be
ual Seraia dẽ sone Nerie des soons Mahasea/ doẽ
hi tooch met Zedekia den Coninck Juda tot Ba-
bel/ inden vierden iaer zijns Coninckrijcx. Ende Se
raia was een vreedsamich Vorste, Ende Hieremi-
as screef alle dat ongheluck/ dat ouer Babel comẽ
soude/ in eenẽ boecke. Te weten alle dese woorden
die teghen Babilon ghescreuen zijn/ Ende Hiere
mias sprack tot Seraia / Wanneer ghy tot Baby
lonien coempt / soo aenschoudt ende leest alle dese
woorden/ ende spreeckt / O HEERE ghy hebt

voor v genomē dese stede wt te roeyen/also dattet nyemant inen wone/noch menschen/noch beesten/Maer datter inder eewicheyt een woestine si/Eñ als ghi dat boec heel wtghelesen hebt so bindt eenen steen daer aē/eñ werpt in die riuiere Euphrat/eñ spreect/Also sal Babilonē versinckē eñ niet weder op comen van dat ongeluck / dat ic op haer brengen wil/Maer sal vergaē. Dus verre heeft Hieremias ghesproken

A ¶ Een verhalinghe/hoe dat Hierusalem beleghen gewonnen ende inghenomē is

Dat.lij.Capittel.

iiij.Reg. xxiiij Enentwintich Iaer was Zedekias oudt/doen hi Coninc wert/Eñ hi regeerde elf iaer tot Hierusalem/Sijn moeder hiet Hamital/eē dochter Hieremie tot Libna/eñ hi dede dz dē HEERE niet wel en behaechde /gelijc als Joakim ghedaen hadde/Want den toorne des HEEREN ginc ouer Hierusalem eñ Juda/tot dat hise van sinē aēsichte verworp/Eñ Zedekias viel af van den Coninck tot Babel

iiij.Reg. xxv Maer indē negenden iare zijns Coninckrijcs in den tienden daghe der thiender maent/soo quam Nebucad Nezar die Babiloonsche Coninc met alle sinen heyre/teghen Jerusalē/eñ belegerdese/ende maecte eē scantze daer rontōme/Eñ die stat bleef also belegert tot inden elfstē iare des Conincs Zedekie/Maer indē negēden dage der vierder maēt so nam den honger die ouerhant inder stat/Eñ dz lant volc en hadde niet meer te eten/Doē vielmē in die stat/Eñ alle die crijschluedē gauē die vlucht/eñ si togē snachts ter stat wt/door dē wech der poorten/tusscē die twee muerē totten hof des conincs

Eñ die Caldeeē lagen rontom die stat/Eñ doē dese toghen des weghes doort velt/so veruolchde dat Chaldeessche heyre dē Coninc/Eñ grepē Zedekiā int velt bi Hiericho/Doē verstroyde alle zijn heyre van hem/Eñ si vingen den Coninc eñ brachten hem op/totten Babiloonschē Coninc/tot Riblath die indē lande Hemath leghet/Die selue sprac een oordeel/ouer hē/Eñ die Babiloensce Coninc dede aldaer sine kinderen voor sinen oghē doorsteken. Eñ alle sine Vorsten Juda dede hi doodē/tot Riblath Eñ dede hē die ogen wtstekē/eñ met twe ketenen binden/Eñ also voerde hē die Babiloonsche Coninc tot Babilonien/Eñ leide hē in die ge-
B uangheniste tot dat hi sterf

Inden tiendē dach der vijfster maent/dwelcke is dat neghentiende iaer Nebucad Nezars des Babiloonschen Conincs/so quam Nebusar Adan die Hooftman die altijts omtrēt dē Coninc tot Babilonien was/tot Hierusalem/eñ verbrande dz huis des HEEREN/Eñ ooc des Conincs huis/eñ alle die huisen tot Hierusalem/Alle costelike timmeragien verbernde hi metten viere/Eñ dat gaussche heyre der Caldeen die biden hooftman warē/braken alle die mueren Hierusalems/rontomme Eñ dat arm volc/eñ dander volc/dat noch ouergebleuen was inder stadt/Ende die totten Babiloonschen Coninc gheuallen waren/Ende oock dat ouergebleuē ambachts volc/voerde Nebusar Adā/die hooftman geuangen wech. Maer dat arme lāt volc liet Nebusar Adan die Hooftman daer bliuen als die wijngaerdeniers eñ die ackerlieden

Maer die metalen pilaernen inden huyse des HEEREN/eñ dat gestoelte/Eñ die metalen zee/inden huyse des HEEREN braken die Caldeen aen stucken/Ende si voerden alle dat selue metale C tot Babilonien/Ende ketelen/krauwelen/lepelē beckens/vleeschpotten eñ alle metalen(oft coperen)vaten/diemen indē dienste Gods plach te gebruycken/die namen si wech/Daer en bouē nam die Hooftmā/al dat guldē eñ siluerē was/die vierpannen/wieroocvaten/cādelaers/schalen bekers beckens/potten/messen. Die twee calommen/die metalen zee/die twelef metalen runderen/die onder dat gestoelte stondē/welcke die Coninc Salomon hadde doen maken/inden huyse des HEEREN. Eñ tmetael oft coper alle deser vaten was soe veel dattet niet te weghen en was.

Die twee colomnen was een yeghelic achtien ellen hooch/Ende een snoer twelef ellen lanc ginc daer rontomme/Ende die dicte was vier vinger ront /eñ binnen hol eñ daer stont op elcke coorde eenen metalen knope/vijf ellē hooch Aendē knoppen waren boorden/ende granaetappelen waren aen elcken knope rontomme/ende al van enckelē metale/Ende die een calomne was als die andere Ende ooc die granaetappelen Ende der granaetappelen waren ses ende tnegentich daer aen Ende al der granaetappelen waren hondert/die hinghen rontomme(inder lucht) recht als aen eenen boorde

Ende die Hooftman nam oock den ouersten priester Seraia/Ende oock den priester Zephaniam/die na hem die ouerste was/Eñ drie dye ouer die kiste Goods bewaerders waren/Ende eenen Camerlinc nam hi wt der stat/die ouer dat crijsch volc gheset was /Ende seuen mannen dye altijts biden Coninc sijn moesten/die inder stat geuondē waren/Ende daer toe Sepher dē Monstermeester die tvolc monsterde/ende insereef/Daer en bouen tsestich mannen lantvolcs/die inder stadt ghegrepen worden/Dese nā Nebusar Adan die Hooftman ende brachtse den Coninc van Babilonië tot Riblath. Ende die Babiloonsche Coninck liet dese tot Riblath inden lande Hemath doodslaen/ Also werdt Juda wt sinen lande gheuanghen eñ wech D
gheuoert

Dit is die somme des volcks/dat Nebucad Nesar wech geuoert hadde

Inden seuenden iare/sijns Rijcs/drie duysent ende vierentwintich Joden.

Inden achtiensten iaer des selfs Nebucad Nezars achthondert ende tweendertich sielē(oft menscē) wt Hierusalem.

Inden drientwintichstē iare des Nebucad Nezars voerde Nebusar Adan die hooftmā geuāgen wech seuenhondert eñ.xlv. menscen wt Juda.

Die gheheele somme aller gheuanghen is vier duysent ende ses hondert

Inden seuenendertichsten iaer na dien dat Joachim die Coninck Juda wech geuoert was optē vijf eñtwintichstē dach der twelefster maent/doē begraciede Euil Merodach dye Babiloonsche Coninc/inden iare als hi Coninc werdt Joachim dē Coninc Juda weder/Ende liet hem wt der geuāgenissen/Eñ sprac vriendelic met hē/Eñ hi stelde

sinen stoele ouer die stoelē der andere Coninghen/
die bi hem tot Babel geweest zijn/ hi veranderde
hem ooc die cleederē zijnder gheuanghenissen/ Eñ
hi at oock bi hem al zijn leuen lanc/ Eñ hem wert
een ewighe onderhoudinghe ghegheuen vanden
Coninc tot Babel/ ghelijck alst hem gheordineert
was/zijn gheheele leuen lanc tot dat hi sterf

¶ Dit sijn die tra nen oft claghe Hieremie

¶ Dat eerste Capittel Aleph

Ach hoe legghet die stadt so woeste/ dye
wel eer vol volcs was/ Sy is ghelijck
een weduwe/ Die eē princersse onder
die heydenen eñ eē coninginne onder
alle landen was/ die moet nv ondȷ tri
buyt sitten

Beth Si weent des nachts/dat haer die tranen
ouer die kinnebacken aflopē/ Daer en is nyemant
onder allen haren vriendē diese troostede/ Jae ooc
alle hare naeste n verachten haer/eñ zijn hare vian-
den gheworden

Gimel Juda is gheuanghen in allendicheyt en-
de sware dienstbaerheyt/ Si woont onder dye hey-
denen /ende en vint gheen ruste/ Alle haer veruol-
ghers handelense seer fellijcken

Daleth Die straten tot Zion ligghen woest/om
datter niemant meer tottē hoochtidelijckē feesten
en comt/ Alle haer poorten staen woest haer Pries
ters suchten / Hare ioncfrouwen sien iammerlijc-
ken/ende si is seer bedroeft

He. Hare wederpartijders drijuen opwaerts/
ende het gaet harē viandē wel/ Want dye HEERE
heeftse vol iammers ghemaect /om haerder groo-
ter sonden wille / Hare kinderen zijn gheuaughen
voor den viant henen wech gheuoert

Vau Der dochter Zion is alle haer cieraet wech
Hare Vorsten zijn ghelijc rammen die gheen wey-
de en vinden/ende zijn mat voor den drijuer henen
ghegaen

Zain Hierusalem gedenct op dese tijt/hoe ellen-
dich ende verlaten dat si is / ende daer by hoe veel
goets dat si in voorleden tijdē gehadt heeft/ Want
alle hare volc legghet daer neder onder dye vianden
ende datter niemant en is/die haer helpe / Haer vi-
anden sien haren lust aen haer/ende bespotten ha-
re Sabbathen

Heth Hierusalē heeft haer versondicht/daerom
me moetse zijn ghelijck als een onreyn wijf/ Alle
diese in eeren hielden die verachtense nv/ Want sy
hare scaemte ghesien hebben / Maer si sucht ende
gaet te gronde

Thet Haren soem is beulect / Si en hadde nyet
eens ghedacht/datter haer alsoe soude ten laetsten ¶
gaen / Si is ymmer seer grouwelijckē hier onder
gestotē / Ende daer toe en heeftse nyemandt diese
trooste/ Ja ooc en spreectse niet eens/ Ach HEE-
RE/ aensiet mijn ellendicheyt / Want die viant ne
met vast toe

Jod Die viant heeft zijn hant aen alle hare clee
nodien/geslaghen/ Ende dat heeft si moeten aen-
sien dat die heydenen in hare Heylichdom ghingē
den welcken ghi verboden haddest/dat si onder v
ghemeenten niet en souden comen

Caph Alle hare volck suchtet/ende soect broot/
So wat si costelics hadden dat gauen si om spijse/
op dat si biden leuen mochten bliuē/ Ach HERE
schout ende aensiet doch hoe gansch snode dat ick
ghewordē ben

Lamed / O ghi alle die hier voorbi gaet/schout eñ
aensiet/ofter ooc ergens een smerte si/ghelijc als
die mine/die my also verteert/ Want die HERE
heeft mi so vol iammers gemaect /inden dage zijns
grammigheit thoorns

Mem Hi heeft een vier wt der hoochte in minē
beenen ghesent/ende hi heeft dat selue latē/rasen/
Minen voeten heeft hi een net ghestelt / eñ heeft
mi te rugge geworpen/hi heeft mi tot eenē woe-
ste gemaect/alsoe dat ick alle dage trueren moet/

Nun Mijn sware sondē zijn door sine straffin-
ghe ontwect/ eñ met hoopen mi op den hals gero-
mē/dat mi alle mine cracht vergaet. Die HERE
heeft mi also toebereyt/dz ic niet en cā opgecomen

Samech Die HEERE heeft vertreden alle my
ne sterken/die ic had / Hi heeft een feest ouer mi la-
ten wtroepen / om mine ionge mannen te verslaē
Die HERE heeft der ioncfrouwen die dochter
Juda een wijnpersse laten treden

Ain Daeromme weene ick alsoe/eñ mijn ooghen
vloeyē met water/om dat die vertrooster die mijn
siele soude vermaken/ verre van mi is Mijne kin-
deren zijn wech / Want dye vyandt heeft dye ouer
handt ghecregen

Pe Zion werpt haer handen van een /ende
daer en is nyemant diese trooste. Want die HEE
RE heeft den vianden rontomme Jacob geboden
te ligghen / alsoe dat Hierusalem moet onder haer
zijn/ghelijck een onreyn wijf

Zade Die HERE is gherecht/wāt ic hebbe si
nen monde onghehoorsaem ghewest / Hoort alle
volcken/ende aenschout mine smerten/ Mijn ion-
ghe maechden/ ende ionghe gesellen zijn inder ghe
uanghenissen wech gheleyt Cof Jc aenriepe
mijne boelen maer si hebben mi bedroghen Mijne
priesteren ende raetsheren inder stadt /maer si zijn
versmacht/doen si om broot ghingen/om haer sie-
le te lauen Res Ach HERE siet doch hoe
bāge dz mi is/datter mi in mijnē lijue wee van doet
mijn herte keert hē ōme in minē lijue Wāt ic bē gro
telijc bedroeft Vā buitē slaet mi tswaert/ eñ vā bin
nē heeft mi die doot eenē weduwē gelijc gemaect

Schin. Men hooret wel dz ic suchte / mer nochtās
en hebbe ic geenen trooster / Alle mijn viandē ho-
ren mijn ongeluc / eñ si hebben haer verblijt want
ghi hebbet gedaen / Daeromme laet doch dē dach
comen / in diē ghi wtroepē latet / dattet haer gaen
sal / gelijc als mi Tau Laet doch alle haer boosheit
voor v comē / Eñ vereetse toe / ghelijck ghi mi om
mijder misdaets willē toegericht hebt / Wāt mijs
suchtens is veel eñ mijn herte is bedroeft.

¶ Dat.ij. Capittel Aleph

Ch hoe heeft die HEERE de dochter
Zion so met gramscappe ouerstroyt
hi heeft die heerlichz Israels vāden
hemel af ter aerden ghewoorpē / hi en
heeft inden daghe zijns thoorns met
ghedachtich geweest op sine voetbancke. Beth
Die HEERE heeft alle die woninghē Jacobs sonď
vermherticheyt vdoruē / hi heeft die vesten der doch
ter Juda afgebrokē in sinē thoorne / eñ ter aerdē
ghesticht. Hi heuet ontwidet beide haer coninctrijc
ke eñ hare princē. Gimel Hi heeft die stercte Is
raels in sinen grāmigen thoorne in stuckens ghe
broken / hi heeft zijn rechter hant achter hē gheto
gen / als die viandē aen quamē / Eñ hi heeft in Ja
cob eē vier aēgestooct / dwelcke rontomme al ver- 2
teert. Dalech. Hi heeft sinē boge gespannen als
een viant / sine rechter hant heeft hi gesterct als eē
tegenpaertijder / eñ hi heeftet al verslagē / dat lus-
tich om te aensiē was / Ende sinē thoorne heeft hi
in die tenten Jacobs wt gegotē / Eñ hi heeft sinē
thoorne gelijc een vuer wtgestort / inder woonin-
ghen der dochteren Zion / He. Dye HEERE is
geworden als een viant / hi heeft Israel vernielt
hi heeft vderftalle haer palleysē / eñ heeft alle sine
stercke vlecken verwoest / hi heeft der dochter Ju
da veel leets eñ verdriets aengedaen / Vau Hy
heeft sine hutten oft boeyē omghewoelt / ghelijck
eenen hof / eñ zijn wooninge verdoruen / Die HE
RE heeft tot Zion beide die Vierdagen / eñ Sab
bathen / in die vergheteniſſe gebracht / Eñ in sinē
fellen thoorne beyde Coninghen / eñ Priesteren /
te schande laten comen. Sdain Dye HEERE
heeft sinen outaer omghewoorpen / ende heeft zijn
Heylichdom verbannē / hi heeft die mueren haer
der palleysen inder vianden handen ghegeuen / al
so dat si inden huyse des HEEREN gheerijst heb
ben / als mē op eenē Vierdach plach Heth. Dye
HEERE heeft voorgenomē te verderuē die mue-
rē der dochter Zion / hi heeft dat richtsnoer daer
ouer ghetogen / eñ hi en heeft zijn hant niet afghe
trockē ter tijt dat hijse verdoe / Daeromme staen
die voorbolwerckē clagelijcken / eñ die muere le-
get iāmerlijckē. Theth. Hare poortē ligghē diep
inder aerden. Hi heeft haer grendelen ghebroken
eñ te niet ghemaect / hare Coninghen eñ princen
zijn onder die Heydenen / daer si dat gheset niet en
connen gheoefenen / Eñ haer propheten en heb-
ben geen gesicht vanden HEERE Jod Die
Oudeste der dochter Zion / sitten opter aerden al
swighende Si werpen stof op hare hoofden ende
hebben sacken aenghetoghen / Die dochteren Zy
ons laten haer hoofden ter aerden hangē. Caph
Jc heb schier mijn ooghen wt ghewecnt / dat my
mijnen buyc daer van wee doet / Mijn leuer is op
der aerdē wt gestudt / ouer die dochter mijs volcs
doen die suyghelinghen ende onmondighe kinde-
ren opter straten / inder stat versmachtē. Lamed
Doē si tot haren moederen spraken Waer is spijs
ende dranc? doē si opter stratē inder stat versmach
ten / gelijc als die doorlijcke ghewonde / ende gha
uen den geest op inden armē haerder moederen /
Mem Och dochter Jerusalem wien sal ic v ge-
lijcken? eñ waer voor sal ic v houden? O ioncfrou-
we dochter Zion wien sal ic v gelijcken? daer me
de ic v troosten mochte? Want dine schade is bo-
uen maten groot Wie can v gehelen? Nim Dye
Propheten hebbē v ydele ende sotte visioenen ge
predict / eñ en hebben di dine ouertredinghe nz ge
openbaert / daer mede si dine gheuangenissen ge-
keert hadden / Maer si hebben v ydele sermonen
gepredict / waer mede si v henen tē lāde wt preec
ten / Samech Alle die v voorbi gaen / slaē die han
den tsamen / pijpē v aen / eñ schudden dye hoofden
ouer die dochter Hierusalem / seggende / Js dz dye
stadt / waer af men seide / dat si ware die alď scoon
ste? waer af haer dat gansse lant verblijde? Ain.
Alle dine vianden sperren harē muyl op tegē
v / pijpen v aen / eñ laten haer tandē sien seggende
Ehe. Wi hebbense vernielt / dit is dē dach diē wy
hebben begeert / Wi hebbent vercregen / Wi heb
bent beleeft / Pe Die HEERE heuet volbracht /
dat hi voor hē genomē hadde / hi heeft zijn woort
veruult / dat hi voor lange tijt geboden hadde / hi
heeft sonder bermherticheit vdestruert / hi heeft
den viant ouer v verblijt / eñ dat gewelt diner viā-
den verheuē Zade. Laet dijn herte tot den HE
RE roepen / O du muere der dochter Zion / laet
dach eñ nacht tranen hier af vlieten / ghelijck een
beke / ende en hout oock niet op / Ende dinen oo-
gē appel en late oot nz af. Cof Staet des nachts
op eñ roept / Schuddet dijn herte wt inder eerster
wake teghen den HEERE ghelijc als water Heft
dijn handen tegen hem op / om dleuen wille diner
iongher kinderen / die van hongher steruen op al
le straten. Res O HEERE aenscout eñ siet doch
dien ghi also verderft hebt / Sullen dā dye wiuen
haers lijfs vruchten eten? dye ionghe kinderkens
eenď spannē lanc? Sullen dan die Propheten ende
Priesters in dat heylichdom des HEEREN so vē-
moort wordē? Schin Jongen eñ oudē ligghen
inder straten opter aerden / Mijne ionghe maech
den ende Jongelingen zijn met den swerde ver
slagē / die ghi indē dach dijs grootē thoorns vslagē
hebst / Ghi hebse sonder alle bermherticheit gesla
gen / Tau Du hadst mijne vianden rontomme
geroepen / als op een hoochtijt / also dat optē dach
dijns toorns nyemāt ontlopen noch ouergheble
uen en is / Die ic gehouden ende opgeuoet hebbe
die heeft die viant verslonden

¶ Dat.iij. Capittel Aleph

Ck ben een ellendich mā / dye die roe
de sijnder gramschappen gheproeft
hebbe Aleph Hy heeft my ghe-
uoert ende laten gaen inder duyster
nissen / eñ niet int licht. Aleph Hy
heeft zijn hant tegen mi gekeert eñ handelt gāsch
anders met mi altijt Beth Hi heeft mijn vleesch
eñ huyt out gemaect / eñ mijn ghebeente in twee

gheslaghen/ Beth Hi heeft my vermaect/ende my
met galle eñ moeyte omuanghen Beth Inder
duysternissen heeft hi mi ghéset/als die dooden in
der werelt Gimel Hi heeft mi alsoo bemuert/
dat ic nerghens wt en mach/eñ heeft mi in harde
ketenen geleyt Gimel Eñ of ick dan al schreye
ende roepe/so stopt hi die oren toe/van mynen ge
bede/ Gimel Hi heeft mijnen wech met gehou
wen steenen verstopt/ende mijnen voetpadt crom
ghemaect/ Daleth Hi heeft op my laghen ghe
leyt als eenẽ Beyr/ghelijck een leeuwe int verbor
ghen Daleth Hi laet mi den wech missen/hy
heeft mi in stuckẽ geslagen/eñ tot niet ghemaect
Daleth Hi heeft sinen boge gespannen/eñ heeft
mi(den pijl)tot een wit inder doelen ghéset/ He.
Hi heeft die pijlen zijns kokers latẽ in mine nie
ren schieten/ He Ick ben eenen spot alle mij
nen volcke/ende daghelijcs haer lieden/ He.
Hi heeft mi met bitterheyt versaet/ eñ met alsene
ghelaeft/ Vau Hi heeft mijn tanden in cleyne
stucken gheslaghen / Hi wentelt mi in die asschen/
Vau. Hi heeft mijn siele wt den vrede verdreuen
Ick moet der goeder daghen vergheten/ Vau
Ick sprack/mijnen hope is ghedaen/ dat ick voort
meer zijn sal bi den HEERE/ Zain Ach ghe
denct doch/hoe allendich ende verlatẽ dat ick ben/
dat ick met alssene ende galle gelaeft ben/ Zain
Ghi sult ymmers daer aen gedencken/Want mij
ne siele seghet mi Zain Als ick dat ter her-
ten neme/daeromme hope ick noch/ Heth Die
goedertierẽh҃z des HEEREN en is noch nz geheel
wt/Eñ sine bermhertich҃z en heeft doch geẽ eynde
Heth Maer dine trouwe is groot/eñ vnieuwet
haer alle morgen Heth Die HEERE is mijn Deel/
spreect mijn siele/daeromme wil ic op hẽ hopẽ. Thet
Wãt die HEERE is vriẽdelic dẽ genẽ die op hẽ ver
wachtẽ/eñ d̃ sielẽ die na hẽ vraget Thet Het is een
costelic dinc lijdsaẽ te zijn/Eñ op die hulpe des HE
REN te hopẽ Thet O hoe goet ist eenẽ mẽsce/dat
hi dat ioc vãder ioncheyt aẽ op hẽ neme / Iod Dat
een vlatẽ vduldich si/als hẽ ergẽs yet weeruaert/
Iod Eñ hi sinẽ mõt steect in dat stof/ eñ verwach
op die hope Iod Eñ laet hẽ op die kinnẽbackẽ slaẽ
eñ veel versmaetheyts aẽdoẽ Caph Wãt die HE
RE en verstoot niet inder eewicheyt Caph Hi be
droeft wel/eñ is genadich wederõme/na zijnd̃ gro
ter goetheyt Caph Wãt hi en plaecht noch en be
droeft nz der menscẽ kinderẽ vã hertẽ Lamed Als
of hi die allẽdige op der aerdẽ gansch woude laten
verdruckẽ Lamed Eñ hare sake voor God õrecht
latẽ zijn Lamed Eñ haer valscelikẽ latẽ veroordelen
gelijck oft die HEERE niet en saech Mem Wie derf
dã seggẽ/dz sulcs geschie sonder des HEEREN be
uel/ Mem Eñ dz noch goet/noch quaet en come
door zijn beuel? Mem Waerõme morrẽ dã die men
schẽ alsoo indẽ leuẽ? Een yegelijcke morre tegẽ sine
sondẽ Nun Laet õs onse wegẽ soeckẽ eñ onder tas
tẽ/eñ ons tottẽ HEERE bekeerẽ Nun Laet ons on
se hertẽ tsamẽ mettẽ hãdẽ opheffen tot Godt indẽ
hemel Nun Wi/wi hebbẽ gesondicht/eñ zijn onge
hoorsaẽ geweest/daerõme en hebstu ons nz recht
nz gespaert Samech Mer ghi hebt mz toorne ons
ouerscut/eñ veruolget/eñ zonder bermhertich҃z ge
slagẽ Samech Ghi hebt v mz eẽ wolcke bedect dz
geen gebet tot v door en can. Samech Ghi hebt
ons tot dreck eñ slijck gemaect onder den volcken/
Ain Alle onse vianden sperren haeren muyl op te
gen ons/ Ain Wi worden verdruct eñ geplaecht
met verschrickẽ eñ anxt Ain Mine ogen vloeyen
als waterbeken / ouer den iammer des dochters
mijns volcs/ Pe Mine ooghen vlieten eñ en con
nen niet af gelaten/want daer en is geen ruste.
Pe O HEERE wanneer wilt ghi van den hemel
hier af sien/eñ aenschouwen? Pe Mijn ooghe
breect mi minẽ moet/om der dochteren wille mijn
der stadt/ Zade Mijn vianden hebben mi na ghe
iaecht/gelijc eenen vogel/sonder oorsaecke. Zade
Si hebben ooc mijn leuen inden graue te niete ghe
bracht/eñ eenen steen op mi gheleyt/ Zade Si
hebben water op mijn hooft geschudt. Doen seyde
ic: Nv ben ic gansch wech/ Cof Mer O HEE
RE ic riep dinẽ name aen wt den graue Cof Eñ
ghi hebt mijn stẽme verhoort/eñ ghi en verbercht
dine ooren niet van mine suchten eñ schreyen/Cof
Neyget v tot mi/als ic v aẽroepe/Eñ segt/En ver
uaert v niet Res O HEERE beschermt die sake
mijnder sielen/eñ verlost mijn leuen Res O HE
RE aensiet/hoe dat mi onrecht geschiet/Helpt my
tot minen rechte Res Ghi siet alle haere wraken
eñ alle haer gedachtẽ teghen mi/ Schin O HE
RE ghi hoort alle versmaetheyt/eñ alle haere ghe
dachten ouer mi/ Schin Die lippen mijnder we
derpartie/eñ haer daghelijcs versieren teghen mi/
Schin Aensiet doch/si sitten neder oft staen op/ so
en singhen si niet dan van mi. Tau O HEERE ve
ragelt haer/so si verdiẽt hebben Tau Laet haer dat
hert verschrickẽ/ eñ dine vermaledidinge geuoelen
Tau Veruolchtse met gramschappe/eñ vernieltse
ond̃ dẽ hemel des HEEREN Dat.iiij. Ca. Aleph

Och hoe is dat gout so gansch verduy
stert/eñ dat fijn gout soo verwoest/eñ
die steenẽ des heylichdoms liggen op
alle straten verstroyt? Beth Die ede
le kinderen Zions/ den goude ghelijc
geacht. Hoe zijn si nv dẽ eerdenẽ vatẽ gelijc/die die
potmaker maect? Gimel Die draken reycken die
borsten harẽ iongẽ/eñ suygẽse. Maer die dochter
mijns volcs moet õgenadich zijn/gelijc als eẽ struys
se inder woestinẽ Daleth Dẽ suygelingen cleeft ha
re tonge aen harẽ raecke vã dorste/die ionge kinde
ren heysschẽ broot/eñ daer en is niemãt diet haer
breke He Die voormaels dat vertaerde oft dat lec
kerste atẽ/die versmachtẽ nv opter straten. Die voor
tijts in sidẽ purpur opgeuoet zijn /die moetẽ nv in
dẽ drec liggẽ Vau Die misdaet der dochter mijns
volcs is groter dã die sonde Sodoma/ die hastelijc
omgekeert wert/eñ daer en quã niet een hant toe.
Zain Hare Nazareẽ warẽ witter dan die snee/eñ
witter dã melc/haer verwe was rootachtiger dan
Corale/haer aensien was als een Saphiersse Heth
Mer nv is haer gestaltenisse gansch swart/ datmẽ
se opter stratẽ niet en kent / Haer huyt hãgt aẽ den
beenẽ/eñ zijn so dorre als eẽ hout Thet Den versla
genẽ door tsweert geschiet beter/dã dẽ genẽ die van
honger steruẽ/eñ die versmachtẽ eñ verderuen moe
ten vandẽ dierẽ tijt Iod Die wijfs die vã naturen
bermhertich zijn/hebbẽ haer eygẽ kinderẽ met haer
selfs hãdẽ moetẽ cokẽ/op dat si te etẽ haddẽ/ in die

iammerlijcke verderuinghe des dochters mijns volcx. Caph. Die HEERE heeft sinen toorne volbracht/ hi heeft sinen grammighen toorne wt gestort/ hi heeft tot Sion een vier aengesteke/ dat oock haere fundamente verteert heeft. Lamed. Die coninghe opter aerde en haddens niet ghe looft/ noch alle die lieden inder werelt/ dat die viãden ende wederpartie tot Hierusalem ter poorten soude in trecken/ Mem. Het is gheschiet om der sonden wille haerder propheten/ ende om der misdaet wille haerder Priestere/ die daer inne der gherechte bloet gestort hebbe. Nun. Si ghin ghen herwaerts en ghints opter straten/ ghelijck die blinden/ ende ware met bloet besmet/ ende en conden oock der seluer cleederen niet aenghcroere/ Samech. Maer si roepen tot eenen yeghelijc ken/ wijcket ghi onreyne/ wijcket/ wijcket/ en roeres niet aen/ Want si schouden haer/ en vloden voor haer/ Datmen oock onder die Heydenen seyde/ Si en sul len daer niet langhe blijuen/ Hin. Daerom me heeft haer den thoorne des HEEREN uitstroyt ende en wil haer niet meer aensien/ Wat si die prie steren niet en eerden/ en mette ouders geen berm herticheyt gheoeffent en hebben.

Pe Daeromme sterren ons noch onse ooge/ op die ydele hulpe/ tot dat si tsame moede worde/ doe wi wachte op een volc dat ons doch niet gehelpen en conste. Zade Men iaechde ons/ dat wi op onse strate niet gae en dorsten. Doen quã ooc ons eynde/ onse daghen zijn wt/ onse eynde is comen/ Cof Onse veruolghers waren sneller dan den arent onder de hemel/ op die bergen hebben si ons veruolcht ende inder woestenie op ons lagen ghe leyt/ Res Die gesalfde des HEEREN die on sen troost was/ is gheuanghen ghewordden/ doen si ons verstoorden/ op wien wi ons verlieten/ wy wouden onder sine schaduwe leuen onder die hey denen/ Schin O du dochter Edom verblijt v/ en weest urolick/ die daer woonst inde lande Vtz/ Want den kelc sal v ooc ouer come/ ghy moet ooc dronckenen en ghebloot worden.

Tau. O du dochter Sion/ dine misdaet heeft een eynde/ hi en sal v niet meer late wech voeren. Mer dijne misdaet/ O ghi dochter Edom/ die sal hi besoecken/ en dijn sonden ontdecken.

Dat. V. Capittel.

A

CE HEERE gedenct doch hoe dattet ons gaet/ Siet/ ende aenschout onse versmaetheyt/ Onse erfenisse is den vreemden te deel ghewordden/ en en e huysen den wtlandighen/ Wi zijn weesen/ ende en hebben gheen vaders/ onse moe ders sitten als die weduwen. Onse eyghen water moeten wi om ghelt drincken. Onse hout moete wi om gelt coope/ Men iaecht ons opte hals na/ En als wi al moede zijn/ so en laet men ons noch tans gheen ruste hebben/ Wy hebben ons moete Egipten ende Assirien ouergheuen/ op dat wy doch broots ghenoech soude hebbe te eten/ Onse

Exo. xx vooruaders hebbe ghesondicht/ ende si en zijn nu

Deu. v. niet meer tegenwoordich/ ende wi moeten haere

hie. xxxi misdaet ontghelden. Die knechten regnere ouer

eze. xviij ons/ Ende daer en is nyemant/ die ons van haer der hant verlosse/ Wi moete ons broot met peri cule ons leuens halen/ voor dat sweert inder woe stijne. Onse huyt is al waerse in eene oue verbrant vanden grouwelicken hongher.

Si hebbe die wijuen tot Sion ghescheyndt/ en die ionghe maechden in die steden Juda/ Die Vor sten zijn van haer ghehanghen/ ende die persoone der ouder eerbaren en heeftme ooc niet gespaert. B Die ionghelinghen hebben moeten molensteenen draghen/ ende die knechtkens hebben ouer thout draghen moeten struyckelen. Die ouden en sitten niet meer onder die poorte/ Ende die ionghelinge en bedriuen gheen muyscke spel meer. Ons herte vruechde heeft een eynde/ ons danssen ende reyen is in droefheyt verkeert/ Den crans ons hoofts is verwelct ende af ghevallen. O wee ons dat wi ye soo ghesondicht hebben. Daeromme is oock ons herte bedroeft/ ende onse ooghen sien iammerlij ken/ om des berges Sions wille/ dat hy soo woest leghet/ dat oock die vosschen daer op rontsomme loopen.

Maer du O HEERE die inder eewicheyt blij uest/ en dijne thoorne altijt en eewelic/ Waerom me wilt ghi onser so gheheel verghete/ ende ons so langhe tijt verlaten? O HEERE bekeert ons tot v/ so worden wi bekeert. Vernyeut onse daghe ghelijc van ouds herwaerts/ Want ghi hebt ons nv lange ghenoech verworpen/ en de tijt lange ge noech ouer ons toornich gheweest.

Die Prophheet Baruch.

die in Canon der Hebreen niet en is.

Baruch bescrijft die gheheele sake/ en leset dat selue voor den volcke/ Dat volc seyndt wt die gheuanghenisse Gabel tot Hierusalem te offeren/ Ende begheert datmen God voor den Coninck bidde/ weens ghevanghen si ware en voor hare sonden/ die si oetmoedelijcken bekennen.

Dat eerste Capittel.

DIt zijn die woorde des boecx die Ba ruch die sone Nerie des soons Maa sie/ des soos Zedechie/ des soos Se dei/ des soos Helkie/ gescreue heeft/ E tot Babilonien inden vijfsten iaer/

opten seuen ste dach des maents/ ter tijdt als dye Chaldee Je rusalem wo nen/ innamẽ en verbern den/ En Ba ruch heeftde woorden vã desen boecke ghelesen dat tet Jechoni as dye sone Jechoiachim/ die conic Ju da hoorde/ ooc in die te

ghen woordichheyt des ganschen volcs dat tsamen gecomē was/om dit boeck te horen/voor alle dye machtige des conincs sonen/voor dye raetsheeren ende oudē/voor tghansche volck / van den nedersten totten hoochsten toe/voor alle den ghenen die tot Babilonien woonden bi dat water Sodi. En-
B de alle diet hoordē weenden/ende vasten /ende va
den voor Gode

Si versaemdē ooc ghelt /so wat een yeghelijck vermocht / eñ seynden tot Hierusalem Joachim den sone Helkie/des soons Salon den priester /met ten anderen priesteren / eñ alle den volcke / dat by hem was tot Hierusalē /als si namē die vaten des tempels des HEEREN/die vanden tēpel genomē waren/ dat sijt weder int lant Juda souden brengen/inden thienden dach der maent Sivan/te weten/silucrē vaten/die Sedechias die sone Josie dye coninc Juda/gemaect hadde/na dien dat Nebucad Nezar die Babiloonsche coninck Jechoniam /sine princen/alle machtige / eñ dat ghansche lantuolck geuangen/eñ van Hierusalem tot Babilonien ghevoert hadde

Ende si seyden /siet /wy hebben ghelt tot v lie-
C den gesonden/waer mede ghi copen sult brantof-
fer/wieroock/makende ongeheeft broot/ende offeret voor dye sonden opten outaer ons HEEREN Gods / Eñ biddet voor dye weluaert Nebucad Nezars des Babiloōschen conincs /eñ Balthasar zijns zoons / dat haere daghen moeten zijn opter aerden/ gelijck die daghen des hemels /Eñ dat ons God cracht geue/ende onse ogē verlichte/ op dat wi onder die bescherminghe Nebucad Nezars des Babiloonschen conincks leuen moghen/ eñ onder dat bescudtsel Balthassars zijns zoons/ ende dat wi haer dienen mogen langhen tijt/ ende genade voor haer vinden /Bidt oock voor ons dē HEERE onsen God /Want wi hebben teghen God onsen HEERE ghesondicht/ende sinen toorne en is noch niet vā ons gekeert tot op dezen dach toe/Ende leest dit boeck dat wi tot v gezondē hebben/dat ghijt laet lesen indē tēpel des HEEREN/ op die hoochtijtlijcke dagē/alst best past /Ghi sult oock alsoe segghen/Onse HEERE God is ghe-
D recht maer wi zijn alder schanden weert / ghelijck
alst dan opten teghenwoordighen dach staet met gansch Juda/ende met alle die gene die tot Hierusalem woonen/ onse coninghen/ vorsten/priesterē propheten / ende onse vaderen. Wy hebben voor God onsen HEERE ghesondicht/wy en hebben op hem niet betrout/wi en zijn hē niet ghehoorsaē geweest /wi en hebben die stemme ons HEEREN Gods niet gehoort/ dat wi in sine geboden dye hy ons geboden heeft/gewandelt hadden / Van dyen dage aen/als hi onse voorvaders wt Egipten ghe leyt heeft/tot op desen dach zijn wy eē ongeloouich eñ ontrouwich volck gheweest voor den HEERE onsen God/ende wi hebben ons gedeelt eñ zijn af geweken/also dat wy zijn stemme niet en hoordē/ Daeromme is ons veel quaets eñ ongelucs ouer comen/eñ vele vermaledidinghen /dye dye HEERE door Mosen sinen dienaer den ouertredende gedreycht heeft / welcke Moses onse voorvaders wt Egiptē geleyt hadde/in een lant daer melck eñ honich in vloeyde/gelijc alstmēt opten dach vā heden noch siet / Maer wi en hebbē dye stemme ons Gods niet gehoort/na alle de woordē der propheten/die hi tot ons gesondē heeft/oock tot onsen ouersten/Maer een yeghelick is sinē sinne ende zijn boosch voornemen nageuolcht/den vreemdē Goden te offeren/eñ quaet te doen voor Godt onsen HEERE

¶ Si vermanen dat God haer te recht strafi/ Ende si roepen aen God den HEERE dat hijt haer vergeuen wille
Dat .ij. Capittel

A
Nde om des wille so heeft God onse HEERE volbracht / dat voornemen dat hi ons /eñ onsen ouersten /dye in Israel regneerden / eñ den ganschen Israel eñ Juda te kennen ghegeuen heeft/ Eñ hy heeft sulcke ongeluck ouer ons laten comen/dat dier gelijcke onder der sonnen niet ghe schiet en is geweest/als dā nv in Hierusalē geschiet is/gelijc als in die wet Moses gescreuen staet /dat een mensche zijnder eyghender kinderen vleesche soude eten/ Eñ God heeft haer oock alle den biliggende coningē inden handē ghegeuen/tot een versmaetheyt/eñ hi heeftse verwoest/eñ in alle landen eñ volcken verstroeyt

Also zijn wi tonder ghegaen/eñ niet te bouen/ B
want wi hebbē tegen onsen HEERE God ghesondicht/eñ zijnder stemmē niet gehoorsaem geweest Daeromme is God onse HEERE gerecht /eñ wy worden te rechte geschent / gelijc alst hedēsdaechs noch geschiet/ Want God hadde voor hem ghenomen / dat hi sulcke ongeluc woude ouer ons laten comen(gelijc alst ooc ghecomē is) Eñ dies nyet te min/wy en hebbē hem niet willen bidden / eñ van onsen boosen wegen niet willen aflaten/ Daeromme heeft die HEERE sulck ongeluc ouer ons laten comen/ Wāt hi is gerecht in alle sine wercken/die hi ons gebodē heeft/eñ die wi niet gedaen /eñ hem niet gehoorsaem en hebben geweest/dat wi in dye
geboden des HEEREN/die hi ons gegeuē heeft/ C
gewandelt hadden

Eñ nv O HEERE God Israels/ die dijn volc wt Egiptē lant geleyt hebt met geweldiger hant/ met teekenē/eñ wonderlijcke wercken / met dijnder grooter cracht/eñ eenen wtghestrecten arme/ ende hebt v eenen name ghemaeckt /gelijck alst heden op desen dach kēnelijck is Wy hebben ghesondicht/wy zijn godlose geweest/qualicken eñ onredeliken hebben wy / O HEERE onse God/in alle dine gerechtichedē gehandelt/ Wi bidden v/keert doch dinē toorne van ons/want weynich is onser ouer gebleuen onder dye heydenē/ onder den ghenen derwaerts ghi ons veriaecht hebt/O HEERE verhoort doch ons ghebet/eñ leyt ons wt der geuangenissen om dinē wille/maect ons doch een gonste/voor den genē die ons geuangen wech gevoert hebben/op dat alle landē mogē kennen/dat ghi onse HEERE God zijt/ ende dat Israhel /ende alle zijn geslacht dinē name aēroept/ Och HEERE siet vā dinē heyligē huyse op ons. Neycht dijn oren eñ verhoort ons/doet op dijn ogē eñ siet/ Wāt die dooden die ten graue geuarē zijn /eñ welcker siele wt harē liue is/die en gheuē den HEERE noch lof noch gherechtmakinghe/ Maer die siele die vā menichte wegē haer der zōden benaut is/eñ becōmert

ende benaut daer henē ghaet/der welcker oogen
flau zijn/Ja een sulcke hongerighe siele die looft
D den HEERE/ende prijst zijn gerechticheit/O HE
RE wi draghen ons ghebet voor v/ende begeren
vermherticheyt vā v/O HEERE onse God niet
van gherechticheyts weghen onser vooruaders/
Maer want ghi dinē thoorne ende gramschappe
ouer ons hebt laten comē/gelijc als ghy dan door
dine dienaers die propheten ons gedreycht hebt/
te weten also. Dye HEERE gheeft v also te kennē
Buyghet uwe schouderē eñ halsen / eñ dient den
Babiloonschen coninck/soo sult ghy inden lande
blijuen eñ woonen/dat ick uwē vaderen beloofte
hebbe/Maer indiē dat ghi dat niet en doet/eñ der
stemmen des HEEREN dijns Gods niet gehoor
saem en zijt/also dat ghi wederstaen wilt den Ba
biloonschen coninck te dienē/Soo wil ick vin die
steden Juda/tot Jerusalem/ende rontsomme ver
woesten eñ verdestruerē/Ick wil dan oock wech
nemen alle genoechte ende roepē van vroechde/
die stemme des bruydegoms ende des brupts/eñ
daer en sal inden lande niemant meer woonē. Eñ
si en hebbē dine stemme niet willen hooren/dat si
den Babiloonscen coninc dienden/Ende daerom
me hebt ghy volbracht/dat ghy door dijne dyena
ren die propheten ghedreycht hebt/te weten/dat
die ghebeenten onser coninghen/eñ die ghebeen=
ten onser vooruaders van haerder plaetsen wech
E genomen soudē wordē. Eñ nv zijn si inder sonnē
hitte eñ in die coude des nachts geworpen/eñ zijn
gestoruē in groter smertē/in honger/mettē sweer
de/eñ pestilencie/Daeromme hebt ghi ooc den tē=
pel verwoest/waer in dinen name aengheroepen
is/ghelijck als noch huyden sdaechs schijnt/ ende
dat om der boosheyt wille des huys Israels/ende
des huys Juda

O HEERE onse God/ghi hebt met ons gehā
delt na alle dijnder goetheyt/ende na dijnder gro
ter vermherticheyt/gelijc als ghi door dinen dye=
deu.xviij. naer Mosen gesproken hebt/indē daghe als ghy
deu.xix. hem beuaelt die wet voor te scriuen den kinderen
Israels/also sprekende/Indiē ghi mijne stemme
niet hoorē en wilt/so sal dese groote menichte een
alte cleyn volcxken worden/Want ick wilse ver=
stroyen/Nochtās weet ic wel dat mi dit volc niet
hoorē en sal/want het is een hartneckich volc/eñ
si sullēt eerst inder gheuanghenisse inder vianden
lant sullen si haer bekeerē/ende leeren bekennen
eñ dat ick haer God ben/als ick haer een hert ge.
uen sal/dat si verstaen moghen/ende ooren/ dat si
hooren connē / Dan sullen si my inden lande der
geuangenissen louen/eñ mijns naems ghedach=
tich sijn/Dan sullē si haer van haren hardē ruggē
ende van alle haerder schalcheyt bekeerē /ende ge
dencken aen tghene dat haren vaderen ontmoet
is/dye teghen my gesondicht hebben. Dan wil
icse weder int lant brengen dwelcke ic Abraham
Isaac/ende Jacob haren vaderen met eenen eedt
belooft hebbe/daer in sullen si regneren/Ic wilse
vermeerderē/ende niet verminderen. Ende ic
wil dat verbont met haer anders makē dattet al
tijdt eñ eewelic dueren sal/te weten/dat ick haer
God si /ende si mijn volc/ Ende voort aen wil ic
mijn volc die kinderen Israels / niet merc wt den
lande verdriuen/dwelcke ick haer ghegeuen heb=
be

¶ Een hertelic aenroepen ende bidden tot God inder ghe
uanghenissen/ende een vermaninghe totten volcke om be
teringhe ende bekeeringhe

Dat.iij.Capittel

Ende nv O HEERE/almachtighe
God Israels/onse siele die in anxste
is/ende onzē geest die becommert is
roept tot v/O HEERE verhoore
ende ontfermt onser/wāt du bist eē
vermhertige God/Ontfermt v onser/ wāt voor
v hebben wi gesondicht/Du blijfst inder ewicheit
Sullen wi dan gansch vergaen? O almachtighe
HEERE God Israels/hoort nv dat ghebet der
doodē Israeliten/ooc dat gebet haerder kinderen
die voor v gesondicht hebbē/eñ die der stemmen
des HEEREN haers Gods nyet ghehoort en
hebben/van welcs wegen ons al dit ongeluc aen
hanct/Ach HEERE en gedenckt niet op onser va
deren misdaet/Maer weest ghedachtich dijnder
macht/ende dijns naems tot deser tijdt / want du
bist dye HEERE onse God/v HEERE willen wy
louen/Wāt/daeromme hebstu dijn vreese in onse
herte gegheuen/dat wi dijnen name aenroepē/eñ
v in onse gheuangenisse louen souden / Ende dat
wi vander boosheyt onser vaderē ons bekeeren/
die voor v gesondicht hebben/siet/huydē sdaechs
liggen wi in onse gheuanghenisse/want ghi hebt
ons verstroyt tot versmaedtheyt / tot vermaledi=
dinghe/eñ tot sonden/ghelijck als oock onse va=
ders/die van v afgetreden sijn/eñ om haerder son B
den wil vergaen zijn

O Israel hoort die geboden des leuens/merct
met dinen oren daer op/eñ leert wijsheyt/Wā co
met O Israel?dattu inder vianden lant bist?in een
vreemdt landt bistu vercout/ende metten dooden
veronreynicht/Du bist den ghenen ghelijck/die in
den grauen henen af varen. Daer wt comet/om
dat ghi die fonteyne alder wijsheyt verlaten hebt/
want hadtstu op Goods wegē ghewandelt / soo
waerstu vrolic eñ seker indē lāde gebleuen /Daer
omme leert waer dat voorsichticheyt is/waer dat
die duechde is/verstāt is/op dat ghi weet vā waer
dat comē/dat langhe leuen/neringhe/dat licht der
ogen/eñ vrede/Wie heeft haer plaetse ye geuondē
Wie is in sinē scat ye gecomen.

Waer sijn die vorsten der heydenē/ende die ge
ne die ouer die beesten opter aerden heerschappie
hebben?Die metten vogelen des luchts haer spel
eñ ghenoechte houden?Die siluer ende gout(daer
die menschen haer hope op setten)te samen leggē
ende haer vergaderē en heeft gheen eynde? Waer
sijn die henē geuarē?die dat siluer smedē / eñ sorch
uuldich warē/eñ en mochten nochtans haer werc
niet volbrengē?Si zijn wtgeroeyt/ende ter hellen
geuaren/ende in haer stede sijn ander ghecomen/
Die iongen hebben dat licht gesien/si hebben opt
aertrijcke ghewoont/Maer die weghen der rech
ter const eñ wijsheyt en hebben si niet gekēt /harē
padt en hebbē si niet verstaē/hare kinderē en heb=
ben oock die castidinge niet aengenomē/Ja verre
is si van haer/Men en heeftse inden lande Canaā
niet gehoort/tot Theman en is si niet ghesien ge
we est

Die Agarenē ondersoecktē die voorsichticheit/
ende wijsheit/ Maer allēe aertsche/ als dye gene /
D die cooplieden/ ende hanteerders zijn inden lande
Die van Theman zijn oock consienaers/ eñ arbey
den na wijsheyt eñ verstant/ Maer den wech der
warachtigher wijsheyt en hebben si noyt ghekent
ende haere paden en ghedencken si nymmermeer.
O Israhel hoe groot is dat huys Godts! hoe is
iiij. die plaetse zijns der besittinghe soo groot! Groot
xxiij is hi/ eñ en heeft gheen eynde/ hooch/ eñ onmetelijc
iiij. Waer zijn nu die vermaerde Ruesen! die inden be-
ghinne waren/ groot van lijue ende wel gheleerde
crijschluyden! Maer die HEERE en hadde die niet
wtuercoren/ die en hebben oock den wech der wa
rachtigher wijsheyt niet gevondē / daeromme zijn
si oor vergaen/ Want aengesiē si geen wijsheyt ge
hadt en hebben/ so zijn si vā haerder dwaesheyt we
gen vergaen.
E Wie is inden hemel opgeclommen! die die wijs
heyt daer ghenomen heeft/ eñ met hem hier afghe
bracht heeft! Wie is ouer die zee gheuaren! dat hise
gheuonden/ eñ ouer dat wtgelesen gout aengheno
men/ eñ herwaerts ghebracht heeft? Daer en is
niet een die dē wech der wijsheyt weet/ Ende daer
x.i. en is oock niemant die na haere straten vraechde/
Maer die ghene die alle dinck weet/ ende kent/ die
kentse/ eñ die heeftse oock met zijnder voorsichtic-
heyt gevonden.
Dat is die/ die welcke die aerde van tbeghinne
xx.i. bereet/ eñ haer met beesten eñ dieren beset heeft/
Ende als die selue dat licht laet wtghaen/ soo gha-
tet/ Ende als hijt weder roept/ soo ist hem met be-
uen ghehoorsaem. Die sterren staen op haerder
hoede/ ende lichten/ eñ dat met vruechden/ Als hise
roept/ so spreken si. Hier zijn wi/ ende lichten den
ghenen diese gheschapen heeft met lust/ Die is on-
se Godt/ ende behaluen hem en sal gheen ghehou
den worden/ Die heeft alle wijsheyt gheuonden/
ende hi heeftse Iacob sinen dienaer ghegheuen/ eñ
Israhel sinen geminden. Na dien heeft hi hē opter
Io.i. aerden laten sien/ ende heeft bi den menschen ghe-
cl. woont.

Een claghe ende vermaninghe totten volcke Israel dat zijt souden ter herten nemen/ ende lijdsaem souden zijn

Dat .iiij. Capittel.

B
It is dat boeck der gheboden Gods
ende die wet die eewelijck blijuen sal
Alle diet aennemen/ die sullen totte
leuen comen. Maer diet verlaten/ die
comē totter doot. O Iacob bekeert
v/ ende begrijpet/ ghaet dese strate/ bi zijn schijnsel
eñ claerheyt/ En gheeft dijn eere gheenen anderen
ende dijn weerde en laet geenen vremden volcke
Hoe salich zijn wy O Israhel / den welcken Godt
gheopenbaert heeft wat hem behaghelijck is. O
D.iiij du volck Godts weest goets moets / O du hooch
Ie.e. veroemde Israhel. Nv zijt ghy onder die heydenen
xx. vercoft/ Maer niet dat v Godt gansch wt ruepen
wil/ maer daeromme zijt ghi in die handen uwer
vianden ghecomen / om dat ghy den HEERE
tot gramschappe verweckt hebt/ Want met dien
hebt ghi den warachtigen eewigen leuenden God
die v gheschapen heeft / grootelijcken vertoornt/
dat ghy den duyuelen ende nyet Gode gheoffert
hebt. Ghi hebt den ghenen vergheten/ die v opghe
uoet heeft/ eñ Hierusalem uwe voestere hebt ghy
bedroeft. Deu.iiij
Doen si sach dat den thoorne Gods op v toe- ende.b.
comende was/ soo riep si/ O ghi biliggende lan- C
den Zions hoort/ Want God heeft een groot leet
ouer mi laten comen/ want ick sie die gheuanghe-
nisse mijns volcks/ mijnre sonen eñ dochteren/ die
die eewighe HEERE ende Godt ouer haer bren
gen wil/ met vrueghden heb icse opghebracht/ met
weenen eñ trueren moet ickse laten. Niemandt en
verblije hem ouer mi weduwe ende verlatene/ die
om mijnder kinderen sonden wille verlaten bē vā
alle man/ Want si zijn vander wet Godts afghe-
treden/ van zijnder gerechticheyt en hebben si niet
willen weten/ inden wege zijnder geboden en heb
ben si niet willen wandelen/ eñ opten voetpat der
warheyt eñ der ghrechticheyt en hebben si nyet
willen gaen. Ero xxxij
O ghi biliggende naeghebueren Zions/ coemt D
eñ laet ons die gheuanghenisse mijnder sonen ende
dochteren een gedachtenisse houdē / die welcke die
eewige Godt ouer haer ghebracht heeft/ Hi heeft
een volc vā verre ouer haer bracht/ een boosch volc
een volc dat een vreemde spraecke heeft/ een volck
dat noch die ouden en spaert/ noch die ionge kinde
ren en ontfermt/ Die hebben mine weduwe die be
minde wech gheuoert/ eñ mi eensame mijnder kin
deren berooft. Ach hoe mochtick v doch te hulpe
comen! Die gene die ouer v dit ongheluc ghebracht
heeft/ die verlosse ende neme oac v/ wt den handen D
uwer vianden.
Treckt henen/ treckt henen O mijne kinderen/
Wandt ick ben eenich ende verlaten. Ick hebbe dat
cleedt des vredes wt ghetoghen/ ende den sack der
droefnissen hebbe ick aenghetoghen/ ick wil voort
mine dagen opt alderhoochste beschreyen. O Ghy
mijne kinderē zijt manlijck eñ cloeck / Roept tot Deu.iiij
den HEERE die sal v wt der vorsten handt ver- eñ .xxx.
lossen/ die uwe vianden zijn/ Wandt ick laet mi ey Psal.
gentlijc voorstaen/ dat uwe salicheyt eñ weluaert c.xxix.
weder comen sal. Eñ ick crijghe een vruechde
vanden heylighen/ van weghen der barmherticheyt
die v van onsen eewighen salichmaker ontmoeten
sal/ Met leedt ende weenen heeft hi v wt ghesto-
ten/ maer met vruechde ende eewighe ghenoech-
te sal hi v weder herwaerts brenghen / Ghelijck
die naghebueren Sions uwe gheuanghenisse vā
Godt ghesien hebben / alsoo sullen si oock haest
uwe verlossinghe / dye in Godt staet sien / dye v
ontmoeten sal met grooter ende eewigher claer-
heyt.
O ghi mijn kinderen lijdt doch verduldelijcken
den thoorne die op v comen sal/ Die viandt heeft v
veruolcht/ Maer haest sult ghi zijn verderfenisse
sien/ also dat ghi hē op sinē hals climmen sult. Mij
ne vertaerde moeten rouwe harde weghen ghaen
want si worden wech gheuoert vanden vianden/
ghelijck als een verstroyde rudde beesten. Sijt ij.re.xvi
ghoets moets mijne kinderen/ ende roept totten
HEERE/ want die ghene die v doet wech voeren/
dye sal uwer ghedachtich zijn/ Want ghelijck ghi
voormaels ghesint zijt geweest van God af te tre

den/also sult ghi nv thienmael meer arbeyden weder tot hem te keeren/eñ hem te soeckē/ Wāt die ghene die dit ongheluck op v ghebracht heeft/dye selue sal v die eewige vruechde eñ genoechte met zijnder hulpe gheuē/ Weest cloeck O hierusalem die v metten name noemt/ dye vermaent uwer. Die boose die v nv quellē/ die sullen oock vergaen eñ die haer verblijt hebben om dijns ongheluckss wille/dye sullen ghestraft worden. Dye steden dē welcken dijne kinderen dienen/ ende dye v uwe kinderen wech geuoert hebbē/dye sullen gestraft worden/ Want ghelijc si haer nv dijns ongevals verblijen/alsoo sullense oock in haerder verderfnisse trueren/ Die blijschappe haerder pomposheyt ende houaerdijen sal wech ghenomē wordē/ eñ haren moet sal in droefenisse ver keert wordē/ Want vanden eewighen sal daer een vier op haer vallen/eñ dat sal veel daghen lanck dueren / ende sal vanden Duyuelen langhen tijt inghewoont worden.

¶ Eenen troost tottē volcke/vā des goedertierenheyts weghen/die haer God loonen sal/ Eñ van die roepinghe der heydenen.

Dat.v.Capittel.

A O Hierusalem siet rontsomme v tottē opganc der sonnē/eñ siet die vruechde die v van God coemt/ Siet dijne sonen/die ghi verlaten hebt/ende verstroyt zijn/die comen vergadert van den opganck eñ nederganck der sonnen/die haer inden woorde des heyligē Gods te eerē/verblijen Treet af O hierusalem dat truercleedt/dat ghi in dijnen iammer aenghehadt hebt/ Eñ trecht aen tchieraet/ende eer/die v van Gode tot een eewige heerlicheyt ontmoet/ God sal v mettē mantel der gherechticheyt cleedē/eñ een croone der eewiger eerē sal hi v op dijn hooft setten/ Wāt God sal zijn claerheyt v verthoonē/die onder dē hemel is/ Eenen eewigen name sal v Godt op setten/vrede der gherechticheyt/ende eere der vreesen Gods.

Staet op hierusalem/ eñ stelt v op die hooch-
B te/Siet om tegen dē oosten/ende siet dijne kinderen versaemt vanden opganc totten nederganck der sonnen/die haer inden heylighen woorde verblijden/als si Gods ghedachtich zijn. Si treckē te voete vā v ghevanghē/ vanden vianden ghelept/ Nv brengtse die HEERE ghedragen met eeren als kinderen des rijcx betaemt. Want God heeft voor hem ghenomen alle hooge bergen te vernederen/die hooghe steenrootsen/ eñ die dalen (dye eewelijckē meenden te blijuē)dat aertrijcke effen eñ ghelijc te maken/op dat Israel sekerlick (ende sonder sorge)woonen mach Gode te eeren / Alle bosschagien eñ lustige boomen sullen Israhel om schaduwen/ende dat wt beuel des HEEREN/ Want God sal Israel veruoeren met ghenoechten eñ vruechdē inden schijn eñ claerheyt zijnder maiesteyt/met bermhertichcheyt eñ gherechticheyt die welcke wt hem is.

Een wtscrift des briefs die Hieremias ghesondē heeft totten ghenen/die ghevanghen van Hierusalem tot Babylonien gheuoert waren door den Babiloonschen coninck Inden welcken hi haer te kennen gheeft/dat hem van Gode beuolen is.

¶ Dat.vi.Capittel.

OM der sonden wille dye ghy teghen God ghedaen hebt/ soo sult ghy van Nebucadnezar den Babiloonschen coninck ghevanghen tot Babylonien gheuoert worden. Als ghy dan daer coemt/soo sult ghi vele iaren ende langhen tijt/ te weten tot in dat seuende geslachte/aldaer moeten bliuen. Maer daer nae wil ick v weder met vredē daer wt brenghen. Ende nv sult ghi tot Babylonien vele silueren eñ gulden goden sien/ oock steenen eñ houtē/die sullen si op die schouderē dragē/ op dat si den heydenē een vreese aen iaghē/ Daeromme siet nv toe/dat ghi niet en doet ghelijck die andere. En veruaert v niet/eñ en laet v die vreese niet ouerwinnen. C

D Eñ als ghi vele volcks siet achter eñ voor/ dye haer eere bewijsen/dan ghedenct ghi in uwer herten/ O HEERE v alleen salmen eeren eñ aenbeden. Maer mijn Enghel sal bi v zijn/ende ick selfs sal voor v leuen sorge dragen. Wāt dat hout daer si wt ghemaeckt zijn/ dien houte heeft die werckmeester zijn houelē/eñ wt eeren af ghenomē/si zijn vergult/eñ versiluert/maer si zijn ydele eñ valsch eñ en connen niet spreken/ Ghelijc als een deerne die vrijet verchiert is/ alsoo zijn oock dese vanden goude ghemaeckt/gulden croonen hebben haere goden op haer hoofden/ Maer die priesters nemē dat gout eñ siluer van haer/eñ besighent selfs/ Ja si gheuen vanden seluen den hoeren/ eñ vercieren haere deernen daer mede/ Daer nae nemen sijt dē deernen weder/eñ vercieren hare goden daer mede. Maer die goderen moghen noch van dē mot ten/noch andere wormen haer beurijen. Si cleedense met purpur/ende vaghen dat stof af van haeren aensichten / dies seer veel in haeren tempelen is/ Die een heeft eenen staf inder hant/recht oft hi een richter waer inden lande/maer die tegen hem misdoet/en can hi niet ghedoodē. Die ander heeft in zijn hant een sweert/oft bijle/nochtās en can hi hem selfs noch vandē oorloge/ noch vandē moordenaers beschermen. E

Dit alle gheeft v te verstaen/dat dit gheen godē en zijn/eñ daeromme en sult ghyse noch eerē/noch vreesen/ Want ghelijc alst is met een vat / dat een bevacht/ende alst vreecht/so en ist nyewers toe nut alsoo gaetet oock toe met haere goden/ Alsmense inden tempel stelt/dan wordē haer oogē vol stofs vandē voetē der ghenere die daer in gaen/ Ghelijckerwijs als een die teghen den coninc gedaē heeft dien worden ouer al dooren eñ poorten toe ghesloten/ Oft ghelijckmen een doot lichaem bi den graue hoedet/also verwaren die priesters dye dooren met grendelē eñ sloten/ op dat haer goden vandē roouers niet wtghetoghē (eñ gestolen) en wordē/ Men ontsteect haer vele lichten / wt den welcken si nochtans niet een gesien en connē/ Mer si staen ghelijck eenen balck inden tempel/ Men seyt/dye slanghen eñ wormen / die wt der aerden groeyen knaghē haer haere herten/eñ eten haer / eñ haere cleederen/eñ noch en merckē si dat niet/ Haere aēsichten zijn swert eñ rouwe/vanden roock dye in den tempel is. Die Vlen/Swaluwen/eñ voghelen vlieghē op haer / Eñ die cattē springē haer op haer hoofden.

Dit alle geeft v claerlijck te verstaē/dattet geen
goden en zijn/eñ daeromme en veruaert v niet.
D Dat gout dat si aen haer dragen/dat is nv zeer scho
ne/Maer in dien datmen den roest niet af en wies-
sche/soo en sout geenen schijn geuē/Doemēse goot
so en beuonden zijt niet/ Om ghelt zijn si ghecocht
eñ en hebbē geenē leuendē adem/ Men moetse op
die scouderē dragen/recht oft si geen voeten en had
den/daer mede geuē si den menschē te kennen/dat
si een niet zijn/Alle diese eerē/die wordē tot scandē
In dien si ter neder vallen/soo en connē si van haer
selfs niet weder op gestaē. Eñ als haer al yemant
op helpt/datse recht staen/so en mogen si van haer
selfs niet staen/ maer men moet haer schouderen
onder settē/gelijck den dooden / Dat haer geoffert
wort/dat vercopen haer priesters/eñ misbruyckēt
Ja oock der priesters wijuē nemen daer af / Met
den krancken eñ armen en coemt daer niet af. Die
barende eñ crancke vrouwen roerent aen (die ne-
ment tot haer) Wt dien sult ghi weten/dat si geen
goden en zijn/eñ daeromme en sult ghise niet vree-
sen/Hoe comet doch dat si godē zijn? Die wijuē sit-
ten voor die guldē/silueren/eñ houten beelden(oft
godekens)Die priesters sitten in haer tempelen/ si
hebben ghehackelde rockē aen/met geschorē hoof-
den/eñ baerdē/eñ en hebben niet op haer hoofden/
si brullen/eñ roepen voor haer godekens / ghelijc-
men op die maeltijden doet daer yemandt ghestor
uen is/Die priesters trecken den beelden hare clee
der af/eñ cleeden daer mede haer meyssens eñ kin-
deren/Men doe haer yet ghoets of quaets/ soo en
connen zijt nochtans niet vergelden/ Sy en mogē
den coninc noch insetten noch afsetten / Sy en mo-
E gen noch rijcdommen geuen/ noch yet quaets ver-
gelden/Oftmen haer al wat gheloofde/eñ nyet en
houdet/so en vraghen si daer niet nae/ eñ straffens
ooc niet/Si en moghen dē mensche voor den doot
niet verlossen(oft beurijen)also en moghen si oock
den onmachtigen van den stercken niet beschermē
Den blinden en connē si niet siende ghemaken/ eñ
nyemanden en moghen si in nooden helpen,Si en
ontfermen haer der weduwen niet/Ende dē weeſ
kens en doen si niet ghoets / haer goden zijn ghe-
lijck den steenen vanden bergen gehouwen/ houtē
steenen/gulden/ eñ siluerē/ Soo wiese dient (oft
eert) die wort gheschent/hoe canmense dan voor
goden gheachten?oft hoe dersmense dan doch go-
den noemen? Oft dan schoon die Chaldeen sulcke
niet en eerden/doē si hoorden dat si stomme waren
eñ niet spreken en conden / so offerden si nochtans
den Bel/eñ begheerden aen hem dat hi wilde spre
ken/ghelijck of die nietighe ydele dingen mochten
beuinden eñ merckē/ Eñ als zijt mercken/so sullen
zijt verlaten/want haere goden en hebben geen be
uindelicheyt / Daer sittē veel wijuen aen der stratē
met coorden ghegort/eñ si bernen keernen van oly
uen/Als yewers een wt haer versocht wort/eñ by
eenen/die daer voorby ghae/ slaept/ so verwijt zijt
dan hare naghebuerinnen/ dat si niet also goet ghe
acht en is(als si)ende dat haere coorde(oft strick)
noch ongebroken si / Men doe haer soo watmen
wille / soo ist doch ydel / hoe machmen doch mee-
nen oft spreken/dattet goden zijn? Sy zijn vanden
beeltsnijders ende goutsmeden ghemaeckt / ende
en zijn oock niet anders / dan so wat die wercmee-
ster wt haer maeckt/Daer toe zijn ooc die goutsme
den diese makē/van geenē langē leuē/Hoe mogen
dan die dingen die van haer ghemaect worden/go
den zijn? Daeromme soo laten si haren naecomelin
ghen wat valschs eñ verachts achter haer / Want
soo geringe alster een oorlooch op staet/oft anders
wat ongeluck ouer haer comt/ so beraden haer die
priesters/waer si haer metten godekens verghen
mogen/Hoe mochtmē nv gemercken/ oft verstaē
dat si goden waren? dye haer selfs noch voor den
crijch beschermen/noch van dat ongheluck verlos-
sen en connē? Want als si houten/steenen/ siluerē
eñ gulden zijn/so sullen alle die volcken / eñ conin-
ghen weten/dattet valscheyt is/ Eñ tsal openbaer
worden/dat si geē goden en zijn / maer werckē vā
menschen handē/eñ dat God met haer niet te doē
en heeft/Den lande en mogen si geenen coninc ge-
uen/eñ den menschen geenen regen/ Si en mogen
geen recht spreken / eñ die landen en mogen si van
dat onrecht niet verlossen/Want si vermogen min
dan een kraeye/ die tusschen den hemel eñ der aer-
den vliecht/Wanneer datter een vier in die houten
steenen/siluerē/ende gulden goden huys coempt
ende het steeckt aen/ dan vlieden die priesters ende
lopen wech/ Maer die goden verbernen/gelijc als
die balckē/Si en connē geenē coninc/ noch geenen
crijch yet wederstants gedoen / hoe canmē dan ge
achten/oft hoe dersmē dan segghen dat si goden zijn
Die houtene/steenen/gulden/eñ siluerē goden en
mogen haer noch voor dieuen/ noch voor roouers
beschermē/Wat zijn doch dat voor goden/daer die
scalcken stercker zijn dan si? Die welcke nemē haer
hare clederē/metten welcken si geciert zijn/ooc tsil
uer eñ tgout dat haer aen hangt/eñ varen daer he-
nen/eñ si en connen haer selfs niet ghehelpen/ Het
waer doch veel beter/dat yemant een coninc ware
ende toonde zijn cracht / Oft oock anders een oor
baerlijc vat inden huyse/ van den welcken hem een
verblijt diet heeft/Oft een dore aenden huyse / dye
behoedet dat inden huyse is / dan dat yemandt een
sulcken ydelen God ware/Son eñ maen/ende alle
sterren/als si haren schijn wtlaten gaē/eñ schijnen/
so zijn si gehoorsaem/ den menschē te dienst ende te
profijte/Die blixem als hi verschijnt / soo isset een Deu. iiij
claerheyt/Die wint waeyt in alle landen / ende dye Mat. v
wolcken lopen contsomme/ waerse God ghebiet/ Sa.xiiij.
Dat vier alst wtgesonden wort/eñ beuolen/so ver Job.
bernet die bergē eñ wouden/Maer dese goden en xxxiij.
zijn/noch aen schoonheyt/noch aen cracht eenē on-
der dien dingen gelijc. Waeromme datse nyemant
voor godē houdē en sal/aengesien dat si noch recht
wt sprekē/noch yet den menschē doen mogen/Als
ghi nv vast weet dattet gheen goden en zijn soo en
ontsietse ooc niet/want si en connē den coninc noch
goet/noch quaet doē/ Sy en connē den heydenē aē
den hemel geen teeken geuē/ Si en lichten ooc met
als die sonne/noch en gheuen oock gheen schijn als
die mane / Ja die onuerstandige dierē zijn beter eñ
waerdiger dā si/die mogē doch onder dat dac vlie-
den/eñ haer seluen oorbaerlic zijn. Eñ daerōme en
machment ons gheensins bibrenghen/ dat si godē
zijn/daeromme en vreestse ooc niet.
Want ghelijc als eenen ghecontrafeytten Ma

met inden couwoorden hof/niet en bewaert/also zijn haer houtene/steenen/silueren/eñ guldē godē Ende ghelijc als een verwelcte dijstel inden houe/ daer die vogelen op sitten/Eñ ghelijc als een doot lichaem datmen in die duysternisse worpt/ recht al so ist met haren houtenen/steenen/silueren/ ende gouden goden/Ghi merct ooc wel aen haere pur pure cleet/eñ schaerlaken/dat metter tijt verrot/ dattet gheen goden en zijn/ Jae si selue wordē ten laetsten verteert/dat selue ghesciet den lande tot een groote verachtinghe. Wel den oprechten dye gheen beelt en heeft/noch en eert/die sal seker eñ vry zijn van alderley versmaetheyt.

¶Hier eyndet die Propheet Baruch.

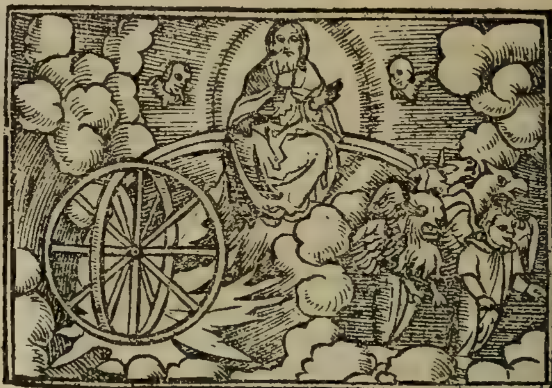
¶Die Propheet Hezekiel.

¶God die HERE verthoont den prophete in een ghesichte zijn maiesteyt/voorsichticheyt/wijsheyt/eñ macht.

Dat .I. Capittel.

A
Nden dertichstē iaer optē vijfsten dach der vierder maendt/ doen ick onder die ghevanghenen aē dat water Chebar was dedē haer die hemelen op/ ende God toonde my een ghesichte(oft visioen) Dē seluen vijfsten dach der maent was essen indē vijfsten iaer/na dien dat Joacim die Coninck Juda was ghevanghen wech ghevoert/ Doen ghesciede dat woort des HEREN tot Hezekiel den sone Busi des Priesters inden lande der Chaldeen by dat water Chebar/aldaer quam die hant des HEREN ouer hem.

Ende ick sach/ende siet/Daer quam eenē araertelsken windt van Noorden herwaerts met een grote wolcke vol viers/dattet ouer al rontsomme blincte/Eñ midden in dat selue vier was een gansche claerheyt/ende daer in was een ghedaente/ghelijc vier dieren/eñ onder eens yeghelijcx ghestelte=nisse ghelijc een mensche/Eñ si hadden vier aēsichten/ende vier vloghelen. Eñ haere beenen stondē stracks/mer haer voeten waren als osschen voetē ende si blineten ghelijc een claer metael/Eñ si hadden menschen hand en onder haer vlogelen / Wāt si hadden vier aensichten ende vier vloghelen/Eñ die selue vlogelen waren deen aenden anderē/ Eñ als si ghinghen/ soo en ghinghen si van malcanderen niet/Maer soo waer dat si ghinghen/so ghinghen si stracks voor haer.

Haer aensichten ter rechter siden waren ghelijc eenen mensche eñ leeuwe / Maer ter slincker sidē waren haere aensichten ghelijc eenen ossche/ende aernt/Eñ haer aensichten eñ vlogelen waren bouen ghedeelt / dat altoos twee vloghelen tsamen stoeghen/eñ met twee vloghelen haer lichaem bedecten/So werwaerts dat si ghinghen/daer ghinghen si stracks voor haer henen/Ende si ghingen so werwaerts dat die wint stont/ Eñ si en ghingē niet van malcanderen/als si ghinghen / Ende dye dieren waren aen te sien / ghelijck vierighe colen/ die daer bernen/Eñ tusschen den dieren een claerheyt ghelijc als fackelen/Eñ dat vier gaf een claerheyt van hem/eñ uut den viere ghinc eenen blixem Maer die dieren liepen herwaerts eñ ghints/ ghelijck als eenen blixem.

Als ick die dieren alsoo sach/Siet/ doen stondt daer een radt(oft wiel)op der aerdē bi den vier dieren/Eñ het was aen te sien ghelijck vier raderen. B
Eñ die selue raders waren ghelijck een Turkoys Ende si waren alle viere deene ghelijck dandere/ Eñ si waren aen te sien / recht oft deen radt waer gheweest in dandere / So wanneer een ander haer ghinck/soo ghinghē si alle viere/ende si en ghingē niet van malcanderē/Ende haer velghen(oft can=

ten)ende hoochten waren veruaerliken/ Ende ha
re velghen waren vol ooghen/rontsomme/aen al-
le die vier raderen/Ende als die dieren ghinghen/
soo ghinghen die raders oock neffens haer / Ende
als die dieren haer vander aerdē opwaerts hieuen
soo hieuen haer die raders oock opwaerts / waer
die wint henen ghinc/ daer ghinghen si ooc henen/
Ende dye raderen hyeuen haer neffens haer op-
waerts/ Wandt daer was eenen stercken wint in
den raderen/Als si ghinghen/so gingen dese oock/
als si stonden so stonden dese ooc/ Ende als si haer
opwaerts hieuen vander aerden / soo hieuen haer
ooc die raders neffens haer opwaerts/ Want daer
was eenen stercken wint in die raderen.

Maer bouen ouer die dieren/wast gestelt/ghe-
C lijc die hemel/als een Cristal schrickelijcken / recht
bouen ouer haer wt gebreet / dat onder den hemel
hare vloghelen/deene stracks teghen den anderen
stont/ Eñ die twee vloghelen bedecten eens yege-
lijcs lichaem/ Ende ick hoorde die vloghelen ruys-
schen ghelijc groote wateren/ende ghelijc een ghe-
luyt des Almachtighen/als si ghinghen/ Eñ ghe-
lijc een ghedruyssche in een heyre / Maer als si stil-
stonden soo lieten si die vloghelen neder / Eñ als si
stil stonden/eñ haer vloghelen neder lieten/so don-
derdet inden hemel bouen ouer haer.

Eñ ouer den hemel/die bouen haer was/wast
ghestelt ghelijck een Saphir / ghelijck eenen stoele
Ende opten seluen stoele sat eene / ghelijck als een
mensche ghestelt/ Ende ick sach hem aen / ende hy
was ghestelt/ghelijck als een claer licht / Ende in-
wendich wast ghestelt/ghelijck een vier rontsom-
me/van sijnen lendenen ouer hem/ende onder hem
doen sach ickt/ghelijck vier blincken rontsomme/
ghelijck als den reghenboghe siet inden wolcken/
alst gheregghent heeft / alsoo blincket rontsomme/
Dit was dat aensiē der heerlicheyt des HEEREN
Ende doen ict hadde gesien/so viel ic op mijn aen-
sichte/ende hoorde een sprake.

¶ Die Prophete bewijst zijn sendinghe/in wat maniere dat die gheschiet is/Ende tot wyen dat hi ghesonden is.

¶ Dat.ij.Capittel/

A Nde hi sprack tot mi / Du menschen
kint/stelt v op dine voeten/so wil ick
met v spreken/Ende doen hi met my
sprack / so wert ick weder vertroost/
ende ic trat op mijne voeten/ eñ hoor
de na hem die met mi sprac.

Ende hi sprack tot mi/Du menschen sone/Ick
sende v totten kinderen Israhels / tot den afualli-
ghen volcke/die van mi ghetreden zijn / Si met ha
ren vaderen/ hebben tot op desen teghenwoordi-
ghen dach teghen mi ghedaen/ Maer die kinderen
totten welcken ick v sende / die hebben harde cop-
pen/ende verstocte herten / tot dien sult ghi seggen
Alsoo spreect die HEERE der heyrscharen / Sy
zijn gehoorsaem/oft si latent/Het is certeyn een on
gehoorsaem volc/nochtans sullē si weten/dat daer
een Prophete onder haer is.
B Ende du menschen kint/ghi en sult v voor haer
niet vreesen. Hoe dat si v voordelen / het zijn voor
waer weder spannighe ende steecachtige doornen
tegen v/ Ende ghi woont onder die Scorpioenen/ Mat. 10
Mer ghi en sult niet vreesen/hoe datse v veroorde
len/noch van hare dreyghen v ontsetten / hoe wel
dattet een onghehoorsaem volc is / Maer ghi sult
haer mine woorden segghē/Si hoorent oft si latent
Want het is een ongehoorsaem volc.

Mer du menschē soon / hoort wat ick v segge
ende en weest niet onghehoorsaem / ghelijc dat on
ghehoorsaem volck is/Doet dinen mont op/ ende
eet/dat ick v gheuen sal / Ende ick sach ende siet/
Doen was daer een hant teghen mi wtghestreckt/
die hadde eenen besloten brief/dien ontlooc si voor
mi/ende hi was beschreuen van buyten / ende van
binnen/Ende daer stont in gheschreuen/Claghe/
Ach ende wee.

Ende hi sprac tot mi/Du menschen soon/ Eet
dat voor v is/te weten / desen brief/ eñ gaet henen
ende predickt den huyse Israel / Doen dede ick mij
nen mont op/ende hi gaf mi den brief te eten / En
de hi sprack tot mi/Du menschen kint / Ghi moet
desen brief/dien ick v gheue/ in dijn lijf eten / ende
dijnen buyc daer mede vullen / Doen adt ick hem
eñ hi was in mijnen monde so soete als honich.

Ende hi sprac tot mi/Du menschen kint. Gaet
henen totten huyse Israels / ende predict haer mij
ne woordē/Want ic en sende v niet tot eenen volc
ke/dat een vreemde redē/ende een onbekende spra
ke heeft/maer totten huyse Israhels / Ja vrijelijc-
ken niet tot grote volcken/die een vreemde reden/
ende een onbekende sprake hebben / der welcker
woorden ghi niet verstaen en condt/ Ende oft ic v
al totten seluen sende/soo souden si v doch gheerne
hooren/ Maer dat huys Israels en wil v niet hoo-
ren/Wandt si en willen mi selue niet hooren / Dat
gansche huys Israhels heeft harde voorhoofden/
ende verstocte herten / Maer nochtans hebbe ick
dijne aenghesicht hart ghemaect teghen haer aen-
sicht/ ende dijn voorhooft teghen hare voorhoof-
den/Ja ick hebbe dijn voorhooft soo hart/als eenē
Diamant/ende harder dan eenen vierseē gemaect
Daeromme en versaecht v niet/ ende en verslaet v
niet voor haer/om dat si een soo onghehoorsamen
volck zijn.

¶ Hi bewijst hier wat dat officie eens Propheten si/ te weten/Dat woort wt Gods mondt ontfanghen/Die boose van haren boosen wech treckē eñ voor die straffinge waerschouwē/Ende die goede in haerder oprechticheyt te stercken.

¶ Dat.iij.Capittel.

Nde hi sprack tot my / Du menschen
kindt/Alle mijne woorden die ick v
segghe/dye aenmerckt metten ooren M
ende metter herten/ende gaet henen pl. cviij
totten gheuanghenen dijns volcks/ Exo. r.
ende predict haer/eñ spreect tot haer/Alsoo spreect
die HEERE der heyrscharen(si hoorent of si la-
tent/ Ende eenen wint(oft gheest)hief mi op / en-
de ic hoorde achter mi een gheluyt/ ghelijck eender
grooter eerdtbeuinghen/ Gheloooft si dye heerlijc-
heyt des HEEREN op haerder plaetse/ Ende ic
hoorde dat ruysschen van den vloghelen der dye-
ren/dye haer teghen malcanderen stoeghen / ende
ooc dat ratelen der raders dye zeer na by haer wa-

ren/eñ dat gherupssche van een groote aertbeuin
ghe/Doen hief mi die wint(oft geest)op/eñ voer=
de mi wech/ende ic voer daer henen / eñ was seer
beruaert/Maer die hant des HEEREN hielt mi
vast/Eñ ick quam totten ghevanghenen/die aen
d'water Chebaer woonden/inden Meye/ Eñ ick
stelde mi bi haer/die daer saten/ ende bleef aldaer
onder haer/ seuen daghen/gansch truerichlick.

Eñ doen die seuen daghen omme waren/ghe
schiede dat woort des HEEREN tot mi / eñ sprac
Ghi menschen kint/ Ick hebbe v tot eenen wach
tere geset/ouer dat huys Israels/Ghi sult wt mij
nen monde dat woort hooren / eñ haer vã mijnen
weghen waerschouwen.

B So wanneer ic den godlosen segge / Ghi moet
Met.x. den doot steruen / eñ ghy en waerschouwet hem
Iere.xij. niet/eñ en segget hem niet/op dat die godloose hẽ
Hiere. van sinen godlosen wege hoede/ende dat hi leuen
xxiij. dich bleef/Soo sal die godloose om zijnder sonden
wille steruen/Maer zijn bloet wille ick van dijnre
hant heysschẽ/Eñ in dien ghi den godlosen waer=
schout/eñ dat hi hem niet en beheert vã sinẽ god=
losen wesen ende weghen/So sal hi om zijnre son
den wille steruen/Maer ghi hebt v siele verlost.

Eñ als een oprechte hem van zijnder gherech
ticheyt keert/eñ doet quaet/Soo sal ick hem laten
aenloopen/dat hi moet steruẽ/ Wãt ghi hem niet
gewaerschout en hebt/so sal hi om zijnder sonden
wille steruen moeten/eñ zijn gerechticheyt/die hi
ghedaen heeft/die en sal niet aenghesien worden/
Maer zijn bloet wil ic van dijnre hant heysschen/
Als ghi den gerechtigẽ waerschouwet/dat hi niet
en sondighe/ende hi en sondicht ooc niet/So sal hi
leuen/Wãt hi heeft hẽ ghehoort/ eñ ghi hebt uwe
C siele verlost.

Ende aldaer quam die hant des HEEREN
ouer mi/eñ sprack tot mi/Staet op/ ende gaet he
nen wt int velt/aldaer wil ic met v spreken/Ende
ic stont op/ende ghinc henen wt int velt/ Eñ siet/
doẽ stont die heerlicheyt des HEEREN daer/ghe
lijc icse ghesien hadde aen d'water Chebar / Ende
ic viel neder op mijn aensichte/Ende ic wert ver=
troost/eñ ghinc op mijne voeten / Ende hi sprack
met mi/eñ seyde tot mi. Gaet henen ende besluyt
v in dijnen huyse.

Eñ ghi menschẽ kint/Siet/men sal v stricken
(oft banden)aendoen/ende v daer mede bindẽ/ al
so dat ghi haer niet ontgaẽ en sult/Ende ick wil v
die tonge aen dijnen tatte doen cleuẽ/dat ghi stom
me zijn sult/eñ haer niet meer en sult moghẽ straf
fen/Want het is een ongehoorsaem volck/Maer
D als ic met v spreken sal / dan sal ick v den mont op
doen/dat ghi tot haer segghen sult/ Alsoo spreect
die HEERE der heyrscharen/Die hooren wille
die hoore/Die laet/die latet/Want het is een on=
ghehoorsaem volck.

¶ Hier wordt voorder den prophete in een ghesichte een beuel ghegheuen.

Dat.iiij.Capittel.

hy sone des menschen/neemt een
A tichel/die legt voor v/ eñ õtwerpet
daer op die stadt/Hierusalem/ende
maeckt een belech daer õme/eñ een
bolwerc daer õme/eñ graeft schan=
sen/oft een scutsel daeromme / eñ maect een heyr
daeromme/eñ stelt hutten ende voeren/daer ront
omme/Maer voor v neemt een yseren panne/die
laet een yseren muere zijn/tusschen v/eñ die stadt/
eñ richt v aensicht teghen haer/eñ belegtse/Dat si
een teeken den huyse Israels.

Ghi sult v ooc op dijnder slincker sidẽ legghẽ/
ende legghen die misdaet des huys Israels op die
selue/Soo vele dagen als ghi daer op ligt/so lange
sult ghi ooc haer misdaet draghen/Ic wil v die ia=
ren haerder misdaet tot een getal der daghen ma=
ken/te weten/drie hondert eñ tnegentich dagen/
Soo langhe sult ghi die misdaet des huys Israels
draghen/Eñ als ghi sulcx volbracht hebt/soo sult
ghi v daer na op dijne rechte side legghen / eñ sult
die misdaet des huys Iuda dragen veertich dagen
lanc/Eñ ic gheue v hier eenen dach/ voor een iaer.

Eñ stelt dijn aensicht eñ dijnen blooten arme
tegen dat belegherde Hierusalem/ende prediet te=
ghen haer/Ende siet/Ick wil v stricken aendoen/
alsoo dat ghi v niet weyndẽ en moget vander een=
der siden/tot die ander/tot dat ghi die dagen dijn=
re beleggige volbracht hebt/Daeromme neemt
nv tot v tarwe/gerst/bonẽ/wickẽ/hers/ eñ spelt/ B
ende doetet al in een vadt/ende maect daer wt soo
veel brooden/so veel dagen als ghi op dijnre siden
liggeste/alsoo dat ghi drie hondert ende tnegentich
dagen daer ghenoech te eten hebt/ Alsoo dat dijne
spijse/ die ghi dagelicx eten moet / si twintich sikel
swaer(nae dat ghewichte)Alsulcx sult ghi vander
eender siden totter anderder eten/Dat water sult
ghi ooc nae der mate drincken/te weten/dat seste=
deel van een hin / Ende ghi sult sulcx ooc vander
eender siden totter anderder drincken / Ghersten
koecken sult ghi eten/die ghi voor hare ogen met
menschen dreck backen sult.

Ende die HEERE sprack/ Alsoo moeten die
kinderen Israhels haer onreyn broot eten/onder
die Heydenen/derwaerts ickse verstooten hebbe/
Maer ic sprac/Ach HEERE God/Siet/mijn sie=
le en is noch niet onreyn gewordẽ/ want ic hebbe
vã mijnder iuechdẽ op/tot deser tijt toe/geen doot
aes(oft verstickt)noch vanden wilden dieren ver=
schoort/ghegeten/ende daer en is noyt geen onreyn
vleeschs in mijnen mont ghecomen.

Hi sprack tot my/Siet / Ic wil v koeyen dreck
voor menschẽ dreck toe latẽ/daer ghi v broot me=
de makẽ sult/ Ende hi sprac tot mi/ Ghi menschẽ
kint/Siet/ick wil den voorraet ende prouisie des
broots tot Hierusalem/wech nemen / alsoo datse
dat broot etẽ moetẽ na dat gewichte eñ met com
mer/ende dat water nae der maten met commer
drincken/Daeromme datse broodts ende waters
ghebrec hebben sullen/Ende deene sal metten an=
deren in droefenisse zijn / ende si sullen in haerder
misdaet versmachten.

Den Prophete wordt ghetoont in een ghesichte/ oft vi sioen/met wat straffinghe dat God dat volck wil te nyet te maken.

Dat.v.Capittel.

nde ghi menschen kint / Neemt een
sweert scherp ghelijc een scheermes=
se/ende vaerdt daer mede ouer dijn A
hooft ende baert/Ende neempt een
weechschale ende ghewicht/eñ deelt

dat hayr daer mede/ Dat een derdendele verbernẽ
met vier midden inder stadt/ als die daghen des be
legts volcyndt zijn/ Dat ander derdendeel neempt
eñ slatet metten sweerde rontsomme/ Dat leste der
dendeel stroeyt inde wint/ dat ic dat sweert achter
haer wt trecke/ Mer neemt daer afeen cleyn wey-
nichsken/ eñ bindet int deyndeken van uwen man-
tel/ Eñ neemt wederomme sommige daer vã/ eñ
worpet in een vier/ eñ vbernet mettẽ viere/ Daer
af sal eẽ vier wt comẽ ouer dat gãtsche huis Israels
B Also spreect die HEERE God/ dat is Hierusa-
ij lem/ die ick onder die Heydenen ghesetr hebbe/ ende
die landẽ rontsomme haer/ Mer si heeft mijn wet
verwandelt in een godlose leere/ meer dan die hey
denen/ ende mine rechten/ meer dan die landen/ die
rontsom haer ligghen/ Wandt si verworpen mijn
wet/ eñ en willen na mine rechten niet leuẽ/ Daer
iiij omme spreect die HEERE God also/ Aenghesien
ghi grooter boosheyt doet/ dan die Heydenen/ die
rontsomme v zijn/ eñ nae mijnen gheboden niet en
leeft/ eñ na mijne rechten nz en doet/ Maer na der
heydenẽ wijse/ die rontsomme v zijn/ Daer omme
seyt die HEERE God also/
C Siet ick wil oock aen v/ eñ wil dat recht ouer v
laten gaen/ dat die Heydenen toesien sullen/ Eñ ic
wil alsoo met v om gaen/ ghelijck ic noyt ghedaen
en hebbe/ noch voort meer doen en sal/ om alle dijn
der grouwelen wille/ dat onder v/ die vaders hare
kinderen/ eñ die kinderen hare vaders eten sullen/
Ende ic wil alsulcken recht ouer v laten gaen/ dat
alle dijne ouergheblcuen in alle winden verstroyt
sullen worden/ Daeromme so waerlijck als ick le-
ue spreeckt die HEERE Godt/ om dat ghi mijn
heylichdom met dine grouwelen/ ende veeldẽ ver-
ontreynicht hebt/ soo wil ick v oock wech schauen/
eñ mijn ooge en sal v niet sparẽ/ noch voorbi gaen
Dat derdendeel van v sal vander pestilentiẽ steruen
eñ door honghet verghaen/ Eñ dat ander derden
deel sal doort sweert steruen/ rontsomme v/ Ende
dat laetste derdẽdeel wil ic in alle winden vstroyen
Eñ dat sweert achter haer wt trecken.
Also sal mijnen thoorne voleyndt/ eñ mijn ver-
bolgentheyt ouer haer volbracht worden/ also dat
D ic mijnen moet coele/ Eñ si sullent beuinden dat ict
die HEERE in mijne zeloersche ernstighe liefde
ghesproken hebbe/ als ic mijnen thoorne aen haer
volbracht hebbe/ Ick wil v tot eender woestenie/
eñ tot een versmaetheyt setten voor alle heydenen/
die rontsom v zijn/ voor den ooghen aller die daer
voorbi ghaen/ Eñ ghi sult een verachtinghe/ spot/
exempel/ eñ wonder zijn allẽ Heydenẽ/ die rontsom
v zijn/ Tot dier tijt als ic ouer v dat recht laet gaen
met toorne gramschappe/ eñ met een toornich ver-
uen/ Dat segge ic die HEERE/ Eñ als ick boose pij
len des hongers onder haer scieten sal/ die zeer sca
delicken zijn sullen/ eñ ic se wtscieten sal/ v te verder
uẽ/ Eñ dẽ honger ouer v altijt laet groter worden
eñ dẽ voorraet des broots wech neme/ Ja honger
eñ boose wilde dieren wil ic onder v senden/ die sul
len v erueloos maken/ Eñ daer sal pestilentie ende
bloetuerghieten onder v omgaen. Eñ ick wil dat
sweert/ ouer v brengẽ/ Ic die HEERE hebt geseyt

¶ Een prophetie ouer dat ghebrechte Israels/ van dat
toecomende quaet dat ouer haer comen sal.
Dat.vi.Capittel.

Ende des HEEREN woort geschiede
tot mi/ eñ sprac/ Du menschen soon/
Keert dijn aensichte tegẽ die berghen A
Israels/ Ende predict tegen haer/ eñ
segt/ Ghi berghen Israels hoort dat
woort des HEEREN der heyrscharen/ Also spreect
die HEERE der heyrscaren/ beyde totten berghen
eñ totten hoeuelen/ tsamen totten beken/ eñ tot die
dalen/ Siet/ ick wil dat sweert ouer v brenghen eñ
uwe hoochten te niet brenghen alsoo dat uwe ou-
taers verwoest/ eñ uwe gorkens in stucken gebro
ken sullẽ wordẽ/ eñ ic wil uwe lichamen voor uwe
beelden laten verslaen/ Ja ick wil die lichamen der
kinderen Israels voor uwe beeldẽ verdoen/ eñ ick
wil uwe gebeenten rontsomme uwe outaers strop
en/ So waer ghi woont/ daer sullẽ die stedẽ woest/
eñ die hoochtẽ tot eender eenelicker plaetsen wor
den/ Want mẽ sal uwe outaers woest eñ eensaem
maken/ eñ uwe Goykens in stucken breken/ eñ te
niete maken/ Eñ uwe beelden in stucken slaen/ eñ
uwe stichtinghen wt roeyen/ Eñ die verslaghene
onder v die sullen daer neder liggen/ alsoo dat ghijt
beuinden sult/ dat ic die HEERE ben. B
Maer ic wilder sommighe van v laten ouerbli Nu.xv.
uẽ/ die tsweert ontgaen onder die heydenen/ Wan Ose.iij
neer ic v in die landen verstroeyt hebbe/ die selue u-
we ouergheblcuen/ die sullen dan aen mi ghedenc
ken onder die heydenen/ daer si gheuanghen zijn
moeten/ als ick haer hoerachtich hert/ dat van my
ghewcken is/ eñ haer hoerachtich ooghen/ die nae
anderen Goykens ghesien hebben/ verslaghen sal
hebben/ Eñ dã sal haer der boosheyt berouwẽ/ die
si door allerley hare grouwelẽ bedreuẽ hebben/ eñ
sullẽ beuinden dat ic die HEERE si/ eñ nz te ũgeefs
gesprokẽ en hebbe/ alsulcken ongeluc haer te doen.
Also seyt die HEERE God/ Slaet dine handen
tsamen/ eñ stampt met dijne voeten/ eñ segt/ Wee C
ouer alle grouwelen der boosheyt inden huyse Is-
raels/ waeromme dat si door tsweert/ hongher/ eñ
pestilentie vergaẽ moeten/ So wie verre is/ die sal
vander pestilentie steruen/ Eñ soo wie na bi is/ die
sal door tsweert ũghaen/ Eñ so wie ouer blijft/ eñ
daer voor behoet is/ die sal vanden honger steruen
Also wil ick mijn gramschappe onder haer voleyn
den/ dat ghijt ũnemen sult/ dat ic die HEERE ben.
Als uwe ũslagen onder uwe Goykẽs oft beelden
liggẽ sullen/ rõtsomme uwe outaers/ bouen op die
hoeuelẽ/ eñ bouẽ op alle bergẽ/ eñ ondẽ alle groene
boomẽ/ eñ ondẽ alle dicke eyken/ op welcke plaet-
sen dat si allerley Goykens soeten ruecoffer dedẽ/
Ic wil mijn hant tegen haer wtstrecken/ eñ dat lãt
woest eñ eensaẽ maken/ van die woestijne aen/ tot
Diblath toe/ so waer dat si woonen/ Eñ si sullẽ be
uinden dat ic die HEERE ben.

¶ Hier wordt bewesen wat straffinghe ouer dat volck
comen sal.
Dat.vij.Capittel.

Ende des HEEREN woort geschiede A
tot mi/ eñ sprac/ Du mẽschen kint/ Al
so spreect die HEERE God/ vãdẽ lan
de Israels/ Dat eynde coẽt/ Dat eyn-
de ouer alle die vier hoeckẽ des aert
rijcks/ Nv coemt dat eynde ouer v/ Wandt ick wil
mijnen thoorne ouer v seynden/ eñ wil v oordelen

gelijc ghi verdient hebbet/eñ wil v gheuen/al dat uwē grouwelen toebehoort/ Mijn ooghe en sal v niet sparē/noch voorbi gaen/ Mer ic wil v gheuē ghelijc ghi verdient hebt/eñ dijne grouwelen sullen onder v comen/dat ghijt beuinden sult/dat ick die HEERE ben.

Alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/ Siet/dat een ongheluc coemt ouer dandere/ Dat eynde coemt/Jae dat eynde coct/ Het ouervalt v/ Siet/het comt/het gaet schoon op/ eñ het breect voorwaerts ouer v/ghi inwoonders des landts/ Die tijt coemt/den dach des iāmers is nae bi/dat ter gheen singen opten bergen zijn en sal/ Nv wil ic haest mijnen thoorne ouer v wt schuddē/ende mijn gramschappe aen v volcynden/ eñ ick wil v oordeelen/gelijc ghi verdient hebt/eñ v gheuē/ al wat dijnen grouwelen toebehoort/ Mijn ooghe en sal v niet sparen/noch ouertreden/ Maer ic wil v gheuen gelijc ghi verdient hebt/ Eñ dijne grouwelen sullen onder v comen/ dat ghi beuindē sult dat ic die HEERE ben/die v slaet.

Siet/den dach/ Siet/hi coemt daer/hi breect in/Die roede bloeyt/eñ die stoute groeyt/ Die tyrāne heeft hem op gemaect/om wt te roeyē ouer die godlosen/also dat nyemāt van haer/ noch van harē volcke/noch van haren hoope/ troost hebbē en sal/ Daeromme comt die tijt/ Den dach coemt na bi/ Die cooper en verblijde hem niet/eñ die vercooper en truere niet/ Wāt den toorne coēt ouer alle hare rijcdommē/ Daeromme en sal die vercooper na zijn vercoft goet niet weder denckē/ Want
B die daer leeft/die salt hebbē/ Want die prekinghe van alle haer rijckdommen/ en sal niet te rugghe keerē/ Daeromme en laet hem nyemāt in zijnder misdaet verharden door zijn gierigheit.

Laetse nv die basuyne blasen/ende alle dinc ter wapeninghe bereyden/ Daer en sal doch nyemāt inden crijsch trecken/ Want mijn grāscappe gaet ouer alle haer volc/ Op die stratē gaet dat sweert Inden huysen gaet pestilencie ende honger/ Soo wie opten velde is/ die sal vandē sweerde steruē/ Maer die inder stadt is/ dien sal die pestilencie eñ den hongher verslinden/ Ende so wie onder haer ontuliedē/die moeten opten geberchten zijn/ Eñ gelijc als die duyuen inden dalen/ die alle te samen onder malcanderen knorren/ een yegelijc om zijn der misdaet wille/ Alle handē sullen neder sinckē eñ alle knien sullen so onseker staē/ als dat water Ende si sullen sacken om haer gorden/ ende met vreese ouergoten worden/eñ alle aensichten sullē iāmerlijcken sien/eñ alle hoofden sullen kale zijn.

Si sullē haer siluer henē op die straet werpē/ eñ haer gout/als eenen dreck achten/ Want haer siluer ende gout en salse niet verlossen/ indē dage des thoorns des HEEREN/ ende en sullen haere sielen daer af niet versaden noch harē buyck daer vā vullen/ Wāt het is haer geweest een ergernisse tot haerder misdaet/ Si hebben van harē edelen cleynodien daer mede si houerdije bedreuen/veel den haerder grouwelen/eñ schouselen ghemaect/ daeromme wil ict haer tot eenen dreck maken/eñ ic wilt den vreemdē in die handen gheuen/dat zijt roouen/ eñ den godlosen opter aerdē/ tot eender buete/ dat zijt ontheylighē sullen/ Ic wil mijn aensicht daer af keeren/om dat si mijnē schat ymmer wel ontheyligen(oft ontwijen) Ja die roouers sullen daer ouer comen/ eñ sullent ontheylighen/ oft ontwijen. C

Maect eenen tuyn om haer/ wāt dat landt is vol bloetschuldē/eñ die stadt vol violentie/ Daeromme wil ic die argeste onder die Heydenen laten comen/dat si haere huysen in sullen nemen/ Ende ic wil die houerdie der gheweldiger een eynde maken/eñ haere kercken ontheyligen/ Die wtroeyer coemt/ Dan sullen si vrede soecken/ eñ daer en sal gheen zijn/ Dat een ongheual sal ouer dandere comen/ Dat een geruchte ouer dādere/ Daeromme sullen si dan een ghesichte biden prophete soeckē/ Mer daer en sal noch wedt byden priesters/noch raet bi den ouden ende raetsheeren meer zijn/ Die coninck sal bedroeft zijn/ ende die vorstē sullē met rou cleederen ghecleedt zijn/ende die handen des volcx inden lande sullen versaecht zijn/ Ick wille met hem omgaen/alsoo si ghecleeft hebben/ Ende ick wilse oordeelen/na dat si verdient hebben/dat si beuinden sullen dat ic die HEERE ben.

God laet den prophete die boosheyt sien/ die dat volck inder stadt Hierusalem/ende inden huyse Gods bedreef. Dat.viij.Capitel.

Nde het ghesciede inden sestē iaer/ E opten vijfsten dach der sester maēt/ dat ick sadt in mijn huys/ende die ouden ende raetsheeren wt Juda saten voor mi/aldaer viel die hāt des HEEREN Gods op mi/ Ende siet/ick sach/dat van sinen lendenen aen/tot onder wt/was ghelijck een viere/ Maer bouen ouer sine lendenen/ wast een gantssche claerheyt/ende hi reckte wt ghelijck als een hant/eñ hi greep mi byden hayr mijns hoofts doen voerde mi eenen winde tusschen hemel ende aerde/ende bracht mi tot Hierusalem/in een godlicke gesichte/tot die binnenste poorte/ die teghen dat Noorden staet/ Daer een beelt sadt/ tot verdriet den huyse des HEEREN.

Eñ siet/doen was die heerlicheyt des Godts Israels/ghelijck icse te voren ghesien hadde inden velde/ Ende hy sprack tot mi/ Du menschen kint/ Heft dijn oogen op tegen dat Noorden/ Eñ doen ic mijn ooghen op hief tegen dat Noorden/ Siet/ doen sadt teghen dat Noorden dat verdrietelijcke beelt aen die poorte des outaers/ effen aldaer mē ingaet/ Ende hi sprac tot mi/ Ghi menschen kint/ Siet ghi wel/dat dese doende wetene grote grouwelen/die dat huys Israels hier doet/dat si mi ymmer verre van mijnen heylichdom verdrijuen. Mer ghi sult noch meer groote grouwelen sien.

Ende hi voerde mi aen die duere des voorhofs C ende siet/daer was een gat in die wandt/ Ende hi sprac tot my/ Ghi menschē kint/ Graeft door die want/ Eñ doē ic door die want groef/ Siet/daer was een duere/ Eñ hi sprac tot mi. Gaet in/ende besiet dese boose grouwelē/die si al hier doē/ Eñ doen ic in quam/ende sach/ Siet/ doen warē daer alderley beeldē/der wormen/ende beestē/ enckel schouselen ofte grouwelen/ende alderley beelden des huys Israhels/ouer alle rontsomme/ aen die want gemaect/voor die welcke stondē tseuentich

mannen/ wt den outsten oft raetsheren des huys
Israels. Eñ Jasania die sone Saphan, stont mid
den onđ haer/ eñ een yegelic hadde zijn ruecwerck
in zijn hant/ Eñ daer ginc eenē dickē neuel op vā
dat rueckwerck.

Eñ hi sprac tot mi/ Mēschē kint/ Siet ghi wel/
wat die raetsheeren des huys Israels doē/ int hey
melic/ een yeghelic in zijn slaepcamere? Wāt si seg
ghen/ die HEERE en siet ons niet/ Maer die HE
RE heeft dat lant vlatē/ Eñ hi sprac tot mi/ Ghi
sult noch meer groter grouwelen sien/ die si doen
Eñ hi voerde mi henen in totter poorten/ aen des
HEEREN huyse/ die noortwaerts staet/ Eñ siet/
aldaer saten wijuē/ die weendē ouer dē Thamus/
eñ hi sprac tot mi/ Menschē kint/ Siet ghi dat wel
Maer ghi sult noch grooter grouwelen sien/ dan
dese zijn.

D Eñ hi voerde mi inden binnensten hofken des
HEEREN huys/ eñ siet/ voor die duere/ aendē tē=
pel des HEEREN/ tusscē die poorte eñ dē outaer/
daer waren omtrent vijuentwintich mannen die
haren rugghe teghen den tempel des HEEREN/
eñ haer aensicht tegen den oosten gekeert haddē/
Eñ si aenbadē tegen der sonnē opganc/ Ende hy
sprac tot mi/ Menschē kint/ Siet ghi dat wel? Ist
den huyse Juda te weynich/ dat si alle sulcke grou
welen hier doen? want si doch anders inden gans=
schen lande enckel gewelt eñ onrecht bedriuen/
Eñ gaen toe eñ vergrammē mi ooc/ Eñ siet/ Sy
houden die meyen aen die noesen.

Daeromme wil ic teghen haer ooc met verbol
gentheyt om gaē/ Eñ mijn ooge en sal haer noch
sparen/ noch voorbi gaē/ Eñ al riepē si met luyder
stemmen voor mijnē ooren/ so en wil icse nochtans
niet verhooren.

¶ Godt thoont den Prophete wat slach datter inden
volcke aenstaende is.

Dat. ix. Capittel.

ENde hi riep met luyder stemmen/ voor
A mijnē ooren/ eñ sprac/ Het is na by/
dat die stadt sal versocht wordē/ Eñ
een yegelic hadde een moordelic wa=
pen in zijn handt/ Eñ siet/ Daer qua
men ses mannē op dē wech/ van die hooge poorte
herwaerts/ die tegē dat noordē staet/ eñ een yege=
lic hadde een scadelic wapē in zijn hant/ Mer daer
was er een onder haer/ die hadde een lijnen cleedt
aē/ eñ eenē scrijfkokere aē zijnder sidē/ Eñ si ghin=
ghē in/ eñ traden neffens den metalen outaer.

Ende die heerlicheyt des Gods Israel verhief
haer vandē Cherub/ daer si ouer was/ totten dor
pel vādē huyse/ eñ riep dē ghenē/ die dat lijnē cleet
B aē hadde/ eñ den scrijfkokere aen zijnder sidē/ Eñ
die HEERE sprac tot hē/ Gaet door die stadt Hie=
rusalē/ eñ teekēt met dat teckē Thau/ aē dye voor
hoofdē/ die luyden die daer suchten/ eñ truerē om
alle der grouwelen wille/ die daer in ghescheiden/
Mer totten anderen sprac hi/ dat ict hoorde/ gaet
desen nae door die stadt/ eñ slaet daer in/ Uwe oo=
ghen en sullen niet sparē/ noch voorby gaē/ Slaet
doot/ beyde ouden eñ ionghen/ die ionge ghesellen
metten maechden/ wijuen eñ kinderen/ Mer alle
die ghene die dat teeken Tau aen haer hebbē/ van
dien en sult ghi gheen aenroeren/ Maer beghint
ae n mijn heylichdom/ Eñ si begonsten aen die ou
de luyden/ die voor den huyse waren.

Als ghi dat huys oft tempel vonreynicht hebt
eñ den voorhof met doode lichamen veruult hebt
So gaet hier wt/ Eñ si gingē daer wt/ eñ sloeghē
in die stadt/ Eñ als si nu den slach voleynt hadden/
so was ic noch ouergebleuē/ eñ ic viel op mijn aen
sicht/ ic riep/ eñ sprac/ Ach HEERE God/ wilt ghi
dā alle ouergebleuē in Israel verderuē? want ghy
uwen thoorne wtstort ouer Hierusalem?

Eñ hi sprac tot mi/ Die misdaet des huys Isra
hels eñ Juda is bouē matē groot/ Daer is enckel
gewelt ende onrecht inden lande ende inder stadt/
Want si seggen/ Die HEERE heeft dat lant verla
ten/ Eñ die HEERE en siet ons niet/ Daeromme
en sal mijn ooghe haer ooc niet sparen/ Maer ick
wil met haer omme gaen/ soo si verdient hebben/
Eñ siet/ die man die dat lijnē cleet aē hadde/ ende
den scrijfkokere aen zijnder siden/ antwoorde/ eñ
sprac/ ic hebbe gedaen/ gelijc ghi my beuolē hadt.

Den Prophect wort een visioen verthoont.

Dat. x. Capittel.

Nde ic sach/ Eñ siet/ Aē dat gehemel
te/ dat bouē thooft vādē Cherubim
was/ wast ghestelt als eenē Saphir/
Eñ bouē dē seluē wast aē te sien/ ghe A
lijc als eenē troone/ oft stoele/ Ende
hi sprac totten man in dat lijnen cleet/ Gaet henē
in tusschen die raders/ onder die Cherubim/ ende
grijpt die handē vol gloeyender kolen/ die tusschē
die Cherubim zijn/ eñ stroytse ouer die stadt/ Eñ
hi ginc in/ dat ict sach/ Mer die Cherubim stondē
aen die rechter siden des huys/ doen die selue man
daer in ghinc/ Eñ den voorhof werdt van binnen
vol neuels.

Eñ die heerlicheyt des HEEREN verhief haer
vandē Cherubim opten dorpel des huys. Eñ dat
huys werdt vol neuels/ eñ den voorhof vol claer=
heyts/ vā die heerlicheyt des HEEREN/ Eñ men
hoorde die vloghelē der Cherubim ruysschē al buy
ten wt totten voorhof/ gelijc als een stemme des
almachtighen Gods als hi spreect.

Eñ als hi dē man in dat lijnē gewaet beuolen
hadde/ eñ geseyt/ Neemt vier tusschen die raderen
onder die Cherubim/ doen ginc die selue in/ ende C
trat tot aē dat radt. Eñ deene Cherub strecte zijn
handt wt/ tusschē die Cherubim/ totten viere/ dat
tusschē die Cherubim was/ so nam hi daer vā/ eñ
gaft den mā int lijnwaet/ in die handē/ Die ontfin
get/ eñ ghinc henē wt/ Eñ daer verscheen aen die
Cherubim/ onder haer vlogelen ghelijck als eens
menschen hant.

Eñ ic sach/ Eñ siet/ Vier raders stonden bi die
Cherubim/ bi eenē yeghelijckē Cherub een radt/
Eñ die raders waren aen te sien ghelijck als een
Turkoys/ oft Tarsis/ Eñ si waren alle vier deen
als dandere/ recht oft deē rat ware/ int andere ge=
weest/ Wanneer deen onder haer voortghinck/ so
gingen si alle vier/ eñ si en gingen vā malcanderen
niet/ als si ghingē/ Mer so waer henē dat voorste
ginc/ derwaerts gingē/ dandere ooc/ eñ si en ghin
gē niet vā malcanderē/ met harē gheelen lichaē/
ruggē/ handē/ eñ vloghelen/ Eñ die raders waren
vol oogē rontomme/ aen alle die vier raders/ Eñ
hi noemde die raders cleren/ dat ict hoorde.

Oock waren daer vier aensichten/deerste aen-
sichte/was een Cherub/Dat ander was een men
sce/Dat derde een Leeuwe/dat vierde een Aernt/
Eñ die Cherubim dreuen opwaerts/Het is effen
dat selue diere/dat ic sach aen dat water Chebar/
Als die Cherubim gingẽ/so gingen de raders ooc
neffens haer/Eñ als die Cherubim haer vloghe-
lẽ sloegẽ/also dat si haer vander aerden verhieuen
so en gingen die raders ooc niet van haer/Als die
ghene stonden/soo stonden dese oock/Verhieuen
si haer/soo verhieuen haer dese oock/Want daer
was eenen stercken wint in haer

Eñ die heerlicheyt des HEREN ginc weder
wt/vãden dorpel des huys/eñ stelde haer ouer die
Cherubim/Doẽ sloegen die Cherubim haer vlo
gelẽ/eñ verhieuẽ haer vander aerdẽ/voor mijnẽ
oogen/eñ doẽ si wt gingen/so ghingen die raders
neffens haer/Eñ si tradẽ in die poorte aendẽ huy-
se des HEREN/teghen den oosten/Eñ die heer
licheyt des Gods Israels was ouer haer

Dat is dat dier dat ic onder den God Israels
sach aen dat water Chebar/Eñ ic mercte dattet
die Cherubim waren/die vier aensichten hadden
eñ vier vlogelen/Eñ onder die vlogelẽ warẽ ghe
lijc als menschen handen/hare aensichten waren
effen alsoo gedaen/ghelijc icse aen dwater Chebar
sach/Eñ si gingen stracs voor haer henen.

¶ Die straffinghe des volcs wort den prophete gheopen
baert/Ende daer mede ooc een troostelijke beloofte/die al
leen in Christo veruult wert

Dat.xi.Capittel

A Ende dye wint hief mi op/ eñ bracht
mi totter poorten aenden huyse des
HEREN/die ten oostẽ waert staet
Eñ siet/onder die poorte warẽ vijf
entwintich mãnen/Eñ ic sach onder
haer Jasania/den sone Azur/eñ Platia de soone
Banaia/die vorsten indẽ volcke/Eñ hy sprack tot
mi/Menschen kint/Dese luyden hebbẽ gedachtẽ
die qualicken vergaen sullẽ/eñ voornemẽ/dye de
ser stadt scade doẽ sullẽ/Want si segghen/Ten is
noch so na niet/Laet ons slechts huysen timmerẽ
Si is den pot/so sijn wi dat vleesche

Daeromme sult ghi menscen kint tegen haer
propheterẽ/Eñ die gheest des HEREN viel op
mi eñ sprac tot mi/Segt Also seyt die HERE
Ghi vandẽ huyse Israels hebt recht ghesproken.
Het is gelijck als ghi segt/Wãt ghy hebt alte veel
vleeschs(oft dooden)geslagẽ/in deser stadt/ ende
hare straten liggen vol dooden

Daeromme spreect die HERE God alsoo
Die ghi daer in gedoot hebt/die zijn dat vleesche/eñ
die stadt is den pot/Maer ghi moet hier wt.Dat
sweert dat ghi vreest/dat wil ic ouer v latẽ comen
spreect die HERE God Ick wil v van daer wt-
stooten/eñ den vreemdẽ in die handen gheuen/eñ
ic wil v uwe recht doen/Ghi sult door tSweert v-
gaen/inden palen Israhels wil ic v oordeelẽ/ ende
ghi sult beuinden dat ick dye HERE ben/Maer
Je.xviij die stadt en sal uwen podt niet zijn / noch ghy dat
Deu.xij vleesche daer in.Maer in die palen Israels wil ic
v oordelen.Eñ ghi sult vernemen dat ic die HE-
RE ben/wãt ghi na minen zedẽ niet gewãdelt en
hebt/eñ mine rechtẽ niet ghehoudẽ/Mer ghi hebt
gedaen na der Heydenẽ wijse die rontsomme v zijn

Ende doen ic alsso propheteerde/so sterft Pla-
tia/die sone Banaia Doen viel ic op mijn aensich-
te/ende riep met luyder stemmẽ/ende sprac/Ach C
HERE God/ghi sullet metten ouergebleuenen
Israels gansch een eynde maken

Doen geschiede dat woort des HEREN tot
mi/ende sprac/Ghi menscẽ kint/Dijne broeders
eñ naeste vriendẽ ende dat geheele huys Israhels
die noch tot Hierusalem woonẽ/sprekẽ wel onder
malcanderen/Die ghene zijn vanden HERE
verre wech gheuloden/Maer wi hebben dat lant
inne/Daer omme spreect hi. Also seyt dye HE-
RE God/Ja ic hebse verre wech onder die Hey-
denen laten driuen / ende in die landen verstroyt/
Nochtans wil corts haer verlosser zijn/ inden lan
den/daer waerts si comen zijn

Daeromme segt/Alsoo seyt die HERE God
Ic wil v vergaderen wt die volcken/ende wille v
versamen wt den landẽ/derwaerts ghi verstroyt
zijt/ende ic wil v dat lant Israels geuen.Daer sul
len si comen/ende alle die grouwelen ende schou-
selen daer wt wech doen/ende wil v een eendrach-
tich herte in gheuẽ ende eenen nieuwen gheest in
v gheuen/eñ ic wil v dat steenẽ herte wech nemen
wt uwen liue/ende een vleeschen herte geuen/op
dat si in mijne zeden wandelen/eñ mijne rechten
houden/ende daer na doen/Eñ si sullen mijn volc
zijn/ende alsoo wil ic oock haer God zijn / Maer
den ghenen die na haerder hertẽ grouwelen/ende
schouselen wandelẽ/wil ic haer doẽ/ ophaerẽ kop a
werpen spreect die HERE God

Doen sloeghen die Cherubim hare vlogelen/
ende die raders ghingen neffens haer / Ende die
heerlicheyt des Gods Israhels was bouen ouer
haer/Ende die heerlicheyt des HEREN verhief
haer wt die stadt/ende stelde haer optẽ berch / dye
teghen dat oosten voor die stadt leyt/Ende eenen
wint hief mi op/ende bracht mi in een ghesichte/
eñ indẽ geest Gods in Chaldea tot die geuangen
Eñ dat visioen dat ic ghesien hadde / verdwijnde
voor mi/Eñ ick seyde den gheuanghenen alle dye
woordẽ des HEREN/die hi mi vertoont hadde

¶ God verthoont den prophete die wellusse des conincx
ende der sinen

Dat.xij.Capittel.

A Ende des HEREN woort ghescie-
de tot my/eñ sprack Ghi menschen
kint/Ghi woont onder een onghe-
hoorsaem volc.Die welcke wel oogẽ
hebben/dat sien connen/ende en wil
len niet sien/Ende ooren/dat si hoorẽ connen/eñ
en willẽ niet hooren/Maer het is een onghehoor
saem volc/Daeromme du menschen kint/Schict
v/dat ghi wãdelt/eñ treet inden lichten dach daer
van voor harẽ ooghen/Vã dijner plaetse sult ghy
trecken op een ander plaetse/voor haren ooghen/
oft si bi auontueren mercken wouden/dat si een
onghehoorsaem volck zijn/Ende ghi sult dijnen
huysraet oock daer wt doen/recht oft ghy reysen
wout/bi lichten dage voor haren ooghen/ Ende
ghi sult tsauonts wt trecken voor haren ooghen/
ghelijc alsmen wt treet/wãneer men reysen wil/
Ende ghy sult door die want breken / voor haren
oogen/ende daer door wt treckẽ voor harẽ oogen

Ēn ghi sultet op uwe scouderē nemen / voor harē oogē/ēn als doncker geworden is/wech draghen Ghi sult v aensichte bedecken/op dat ghi dat lant niet en siet/Want ic hebbe v den huyse Israels tot eenen wonder teeken gheset.

Ēn ic dede als mi beuolen was/ēn droech minē huysraet wt/recht oft ick wandelen woude/bi den lichten daghe/Ende aenden auont brac ic met der hant door die wāt/Ēn alst duyster geworden was doen nam ict op die schouderen / ende droecht wt voor haren ooghen.

Ēn des smorghens ghesciede des HEEREN woort tot mi/ende sprack/Menscen kint/Oft dat huys Israels/dat ongehoorsaem volc tot v seyde/Wat maect ghi? So segt tot haer / Also spreect die HEERE Godt/Desen last(oft straffinghe)gaet dē vorsten tot Hierusalem aen / ēn dat gantse huys Israels/dat daer is/Spreect/Ic ben uwe wonder teeken/ghelijc als ic ghedaen hebbe / also sal v ghe schien/dat ghi sult moeten wandelen ēn verhuysen ēn geuangen wech geuoert worden Uwe vorst sal indē duysteren wech geuoert worden op die schouderen/ēn sal door die want moeten wech trecken/ die si breken sullen/op dat si daer door wt trecken/ zijn aēsicht sal bedect worden /op dat hi met geene ooghen dat landt en sie.

Ick wil oock mijn nette ouer hem werpen/op dat hi in mijnder iachte gheuangen worde/Ēn ick wilhē tot Babilonien brenghen inder Chaldeer lant/dat hi doch niet sien en sal/ ēn hi sal aldaer steruen/Ēn alle die omtrent hem zijn / sinen hulpe ēn aenhanc wil ick onder alle die winden verstroyen ēn dat sweert achter hem wt treckē / Also sullen si weten/dat ic die HEERE ben / als icse onder die Heydenen verstoote/ēn indē lande verstroye/Mer ic wil haerder een weynich laten ouerblijuen voor dat sweert/honger/ēn pestilentie/ die sullen der andere grouwelē vertellē onder die Heydenen/ daer=waert si comen sullen ende sullen vernemē dat ic die HEERE si.

Ēn des HEEREN woort ghesciede tot my ende sprack/Du menscen kint/ Ghi sult dijn broot eten/met beuen/ēn dijn water drincken met sorge Ende totten volcke inden lande/Also seyt die HEERE Godt vanden inwoonders tot Hierusalem/ inden lande Israhels/Si moeten haer broodt eten met sorghe/ende haer water drincken in ellenden/ Want dat lant sal woest wordē/ van al dat daer inne is/om der boosheyt wille alle der inwoonders. Ēn die stedē die wel bewoont zijn/die sullē verdoruen wordē/ēn dat lant sal eensaē worden/Also sult ghi weten/dat ic die HEERE si.

Ēn des HEEREN woort ghesciede tot my ende sprack / Ghy menschen kint /Wat hebt ghy voor een spreecwoort inden lande Israhels /ende segt/Aengesien dattet so langhe vertrect/soo en sal daer niet af comen van dijnder propheteeringhe/ Daer omme segt tot haer/Also seyt die HEERE God/Ick wil dat spreecwoort wech nemen/alsoo oot/datmēt niet meer gebruycken en sal in Israhel Ēn segt tot haer / Die tijt is na by/ēn oocalle tghene datter ghepropheteert is/ Wandt ghi sult nv voort aen wetē/dat geene prophetie faelgeren/ēn geen gesichte liegen en sal / tegen dat huys Israels Want ic bē die HEERE/so wat ic spreke/ dat sal geschieden/ēn niet langer vertogen worden Mer in uwer tijt ghi ongehoorsaem volck/wil ickt doen/ so wat ic spreke/seyt die HEERE God.

Ēn des HEEREN woort geschiede tot mi/ ēn sprack ghi menschen kint/Siet/dat huys Israels seyt/het gesicht dat dese siet/ dat is noch langhe te comen/ het is noch lange te geschieden dat hi propheteert/ Daer omme segt tot haer/Alsoo seyt die HEERE God/so wat dat ick spreke/dat en sal niet langer vertogen worden / Maer het sal gheschiedē seyt die HEERE God.

¶ Dat volc wort vermaent/dat si die valsche propheten niet hooren ēn souden / Ende den lueghenachtighē propheten wort haer straffinghe bewesen. A

Dat.xiij.Capittel

Ende des HEEREN woort ghesciede tot mi/ende sprack Ghi menschen kint/Propheteert teghen die propheten Israels/ ēn spreect totten ghenen die wt haer eyghen herte prediken/ voort dat woort des HEEREN /Alsoo spreect dye HEERE God/Wee den vullen prophetē/ die harē eygenē geest volgen/ēn en hebbē nochtans gheen gesichten/O Israel dine propheten zijn gelijc als vossen inder woestinē / Si en treden niet voor die volen/ēn en makē haer niet tot eender haghe/voor dat huys Israels/ēn si en staē niet indē strijt/inden dage des HEEREN / Haer gesichte is niets niet ende haer prediken/is enckel lueghen/ Si segghen Die HEERE heuet ghesept/ Indien die HEERE haer doch niet gesonden en heeft/ēn si maken haer moede/op dat si haer dingen moghen onderhoudē Ēn ist niet also?dat uwe gesichte niet en is?ēn uwe predikingen/enckel lueghen?ēn ghi segt nochtans Die HEERE heuet gesept/hoe wel dat ict niet ge=sproken en hebbe?

deu.xviij. Esec. xiij. Ru.xij.

Daeromme spreect die HEERE God also.Aēgesien ghi predict/daer gants niet af en coemt/ēn propheteert luegenen/Daer ōme wil ic aen v/seyt die HEERE Godt/ ēn mine handt sal comen ouer die propheten/ die daer prediken / daer niet wt en coemt/ēn luegenen propheterē/Si en sullen in die versaminge mijns volcs niet zijn/ ēn in dat ghetal des huys Israels/en sullen si niet gescreuen wordē noch int lant Israels comen/Ēn ghi sult wetē dat ic die HEERE Godt ben/ Daeromme dat si mijn volc verleyden/ēn seggē/Vrede/Allter noch gheenē vrede en is/ Dat volc maect een want oft muere/ēn si placken ēn plaesterense met quadē kalck. oft slijck.

B Segt totten plaesteraers/ die met quadē kalc placken/ dattet af vallen sal / want daer sal eenen slachregen comen/ēn daer sullen grote hagelstee=nen vallen/ēn daer sal eenen draywint in stormen Siet/also sal die want om vallen/Wat geldet? Dā salmen tot v seggen/Waer is nv dat gheplaestert? dat ghi geplact hadt.

Alsoo seyt die HEERE Godt / Ick wil eenen drayenden wint latē tuysschen in mijnder verbol=ghentheyt / ēn eenen plasregen in minē toorne/ēn groote hagelsteenen in mijnder gramscappe / die sel=ue sullent altemale om stooten / Alsoo wil ick die want om werpen die welcke ghi met valscen kalc

geplaestert hebt/ en ic wille ter neder stooten/ also datmen ooc haer fundament sien sal/ dat si aldaer ligghe/ en onder dat selue sult ghi ooc vergaen/ en beuinden dat ic die HEERE si/ Alsoo wil ic mijn verbolgentheyt voleynden aende want en aenden ghenen diese met quaden kalc gheplaestert hebbe en tot v segghen/ Hier en is noch want/ noch plaggher/ Dat zijn die prophete Israels die Hierusale prediken/ en seggen/ va vrede/ alser noch gheene vrede en is/ spreect die HEERE God.

En ghi mensche kint/ Stelt v aensichte teghe die dochtere in dijne volcke/ die daer predike wt hare eygen herten/ en predict tegen haer/ en segt/ Alsoo spreect die HEERE God/ Wee v/ ghi die cussenen steect de luyden onder die arme/ en pueluwen onder die hoofden/ beyde den ionge en de oude/ om die sielen te vange/ En als ghi nv die sielen gheuanghe hebt/ onder mijne volcke so belooft ghi den seluе dat leue/ en ontheylicht mi in mijne volcke om een hant vol gerste/ en een stuc broots/ op dat ghi die siele ter doot veroordeelt/ die ghy noch niet en soudet doode. En ghi oordeelt die totte leue/ dien ghi dat leuen doch niet toe segghen en soudet door uwe lueghenen onder mijnen volcke/ dwelcke gheerne lueghenen hoort.

Daeromme spreeckt die HEERE God/ Siet/
C Ick wil aen uwe cussenen daer mede ghi die sielen vanget en vertroost/ ende ic wilse wt uwen arme wech rucke/ en die siele die ghi vaget/ en vtroost/ los make/ en ic wil uwe puelwe in stucken schoren/ en mijn volck wt uwer handt verlossen/ alsoo dat ghijse niet meer vanghen en sult/ en ghi sult beuinden dat ick die HEERE si/ Daeromme dat ghy dat herte der oprechter met luegene bedroeft/ dye ic niet bedroeft en hebbe/ En hebt gesterct die handen der godlosen/ also dat si haer va hare boose weghe niet en bekeere/ op dat si mochte leuende blijuen/ Daerom en sult ghi geen onnutte leeringhen meer prediken/ noch propheteren/ Mer ick wille mijn volc wt uwen handen verlossen/ en ghy sult weten/ dat ic die HEERE ben.

Hi straft die ghene die so onbeschaemdelicken ende vermetelicken teghen Godt sondighen/ ende dies niet te min God den HEERE bidden dorven/ Die alsulcke zijn/ die laet God door die valsche propheten verleyt worden en hi en verhoortse niet/ al baden ooc die gherechte voor haer.

Dat.xiiij.Capittel.

A Ende daer quame sommighe vanden oudtste Israels tot mi/ ende stelden haer bi mi/ Doe ghesciede dat woort des HEEREN tot mi/ En sprack Menschen kint. Dese luyde hanghe met hare herten ae hare goykens oft beelden/ En si hebbe die arghernisse en aenstoot haerder hoerdertie voor haer ghenome/ Soude ic haer dan antwoorde/ als si mi raets vraghe/ Daerome spreect met he/ en segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE God/ So wat mensche vanden huyse Israels dye goyke s oft beelden inder herte draget/ En neemt voor he de aenstoot zijnder afgoderie/ en coet totte prophete. So wil ic die HEERE selfs/ de selue antwoorde/ gelijc hi verdiet heeft met zijns groter afgoderie/ dattet huys Israels bedroghen wordt in haers herte/ daerome dat si va mi ghewеken zijn/ door menigherley afgoderije.

Daerome sult ghi totten huyse Israels segge/ also seyt die HEERE God/ Keert en wendt v van uwer afgoderie/ en keert v aensichte va alle uwen grouwelen/ Want so welcke mensche vande huyse Israels/ oft vreemdelinck/ die in Israel woont/ va mi wijcket/ en met zijns herte ae sine goeyke s hanct/ en die ergernisse en aenstootinge zijnder afgoderie ondhout/ en totte prophete coemt/ op dat hi door hem mi vrage/ die wil ic die HEERE selfs antwoorden/ en wil mijn aensicht tegen den selue setten/ en he tot eene teeken en spreecwoort make en ic wil hem wt mijnen volcke roeyen/ dat hi beuinden sal dat ic die HEERE si.

In dien een valsche prophete anders predict so hebbe ick die HEERE/ selfs desen prophete vleyt/ en ic wil mijn hant ouer hem wtstrecken/ en hem wt mijne volcke Israels roeyen/ Also sullen si beyde hare misdaet draghe/ gelijc als die misdaet des vragers/ alsoo sal ooc zijn die misdaet des propheten/ op dat si dat huys Israels niet meer en verleyden van mi/ en datse haer niet meer en veronreynighe/ in alderley haerder ouertredinge/ Mer si sullen mijn volc zijn/ ende ick wil haer God zijn/ seyt die HEERE God.

En dat woort des HEEREN gesciede tot mi/ en sprac/ Ghi mensche kint/ Als dat lant tege my sondicht/ en daer toe mi versmaet/ So wil ic mijn hant ouer dat selue wt strecke/ en den voorraet en prouisie des broots wech neme/ en wil eene diere tijt onder haer seynde/ alsoo dat ic beyde/ die menschen en die beeste daer in wt roeyen sal/ En oft da alle dese drie mannen/ Noah/ Daniel/ en Iob/ onder haer ware/ so en sullen si nochtas niet meer/ da alleen haer eyghe sielen/ in haerder gherechticheyt moghen verlossen/ spreect die HEERE God.

En als ic boose diere int lant brenge sal die die mensche versinde en veriaghen sulle/ en dat selue lant verwoeste/ datter nyemat in gewandelen en conde/ vande diere/ en dese drie manne ware ooc daer in/ Soo waerlic als ic leue/ seyt die HEERE/ God/ dat si noch sone/ noch dochtere en sullen moghe verlossen/ Mer allee haers selfs/ En dat lant moet woest worden.

Ofte in dien ick dat sweert liet comen ouer dat lant en sprake/ Sweert vaert hene door tlant/ en dat ic also beyde die mensche en die beeste wt royede/ en die drie mane daer in ware/ So waerlic als ick leue/ seyt die HEERE God/ si en sullen noch sone/ noch dochteren verlossen/ Maer si alleen sullen verlost zijn.

Oft in dien ic een pestilencie int landt sonde/ en mijn gramscap ouer dat selue wtstortede/ met bloetstortinge/ also dat ic beyde/ die mensche en die beeste wtroeyde/ En Noah/ Daniel/ en Hiob ware daer in/ So waerlic als ic leue/ seyt die HEERE Godt/ so en sulle si noch sone/ noch dochtere/ maer alleen haer eyge sielen/ door haere gerechticheyt vlossen.

Want also spreect die HEERE God/ In dien ic mijn vier boose straffinghen/ als sweert/ hongher/ boose diere/ en pestilencie ouer Hierusalem sonde/ op dat ic daer in wtroeyde/ beyde die menschen/ en die beeste/ Siet/ so sulle nochtas sommige ouergebleue daer va come/ die sone en dochteren daer wt

brengē sullē/die selue sullē vā v comen /dz ghi sien
sult/hoe dattet haer gaet/eñ sult v troosten vā dat
ongeluc/dat ic ouer Hierusalē heb latē comē met
alle dādere/dz ic ouer haer heb laten ghescheiden/
Si sullē uwen troost zijn/ als ghi sien sult /hoe dat
tet haer gaet. Eñ ghi sult beuindē/dat ict niet son-
der orsaecke gedaē en hebbe/so wat ic daer inne ge
handelt hebbe/spreect die HERE God

¶ God die HERE scildert ende beworpt die verdestrue
tinge Jerusalems in des wijngaerts houte

Dat.xv:Capittel

A
Ende dat woort des HEREN gescie
de tot mi/eñ sprac. Du menschē kint
Waer toe: zijn die dorre wijngaerts
rācken goet: Neētmē ooc dz hout/eñ
maect dair yet wt: Oft maectmē ooc
eenē nagel daer wt: daermē yet aen hanghē mach:
gelijc alsmē wt ander hout maect: Siet mē wor-
pet int vyer dattet verteert wort/ dat sine beyde
eynden dat vier verslint /eñ zijn middel wort tot
asscē/Waer toe salt nv doegē: machmen dā daer
B yet wt makē: Siet/doent ghansch eñ gheheel was
doē en condemen daer niet van gemakē/ hoe veel
te min can nv voert meer wat daer wt ghemaect
worden/alst het vier verteert eñ verbrāt heeft

Daerōme seyt die HERE God/Gelijc als ic
die dorre wijngaert rācken voor andē hout dē vye
re te verterē gheue/Also wil ic met die inwoners
tot Jerusalem ooc omgaen/eñ wil mijn aēsicht te
gen haer settē /also dat si dē viere niet ontgaen en
sullē/maer dz vier salse verslindē/Eñ ghi sullet be-
uindē/dz ic die HERE ben/als ic mijn aensicht te
gen v sette/eñ dz lāt woest make. Daer omme om
dat si mi versmaden seyt die HERE God

¶ Onder een schoone gelijckenisse verwijdt God den Joot
schen volcke sine weldaden /ende haer schalcheyt ende on
danchaerheyt /ende hy gheeft daer mede haer te kennen
hare straffinghe

Dat.xvi:Capittel.

Ende des HEREN woort geschiede
tot mi/eñ sprac/ Du menschen kint
A Geeft der stat Jerusalem/te kēnē ha
re grouwelē/eñ segt Also spreect die
HERE God te Jerusalem/Dijn va
ders lant/eñ dijn geslacht is wt der Cananitē lan-
de/Dijn vader wt die Amoritē/eñ dijne moed wt
die Hethithē/Dijn geslacht en heeft di dijn nauel-
peeskē niet afghesneden. Ooc en bistu met water
nz gebaedt oft gewasschē /datstu suyuer wordeste
Men en heeft/v noch nz met sout gewreuē/ noch
indē windelē gewondē /Wāt niemāt en iāmerde
dijnder dz hi hē dijnder ontfermt hadde/eñ een vā
die stuckē v bewezē hadde/Maer ghi waert recht
wt opt velt geworpē (als een vondelinc) also ver-
acht was dijn siele/doen du geboren waertste

Mair ic ginc di voorbi/eñ sach di in dijnē bloede
liggē/Eñ sprac tot di/Du sulst leuē/doen du alsoe
in dinen bloede lagest/Ja tot di sprac ic/Vā dinen
bloede sulstu ghesuyuert wordē/eñ du sulst leuen
dich bliuē/eñ ic hebbe v op gheuoet/eñ groot latē
worden/gelijc een schuete oft spruyte /indē velde/
Eñ du waertste nv gewassen/groot/eñ schoon ge
wordē. Dijne borsten waren ghewassen/ende du
hadtste schoon langhe hayr ghecreghen/Nochtās
waertstu bloot/naect/eñ beschaemt/Eñ ic ginc v
voorbi/eñ sach v aē/Eñ siet /so waertstu mābaer

oft houbaer/doen breydē ic mijn garen/oft nette/
ouer v/eñ bedecte dijn schaemte/Eñ ic dede v een
gelooftē/eñ ic nam dy te houwelijckē / spreect dye
HERE God/dat ghi mijn sout zijn/Eñ ick bade
di met water/eñ wiesch v vā uwē bloede/ Eñ sal
uede v met balsaem eñ olie /Eñ ic cleede v met ge
sticte cleederē/ Eñ ick tooch v zeemsche schoenen
aen/Ic gaf v fyne lijne cleederen / eñ siden sleyers
eñ vercierde v met clenodien/eñ ic tooch costelick
cyeraet aen dijn armen/een ketene aen dinen hals
eenē rinc stack ic aen dijn hant/ spanselen aen dijn
voorhooft/eñ orenringhen aen dijn oren/ ende eē
schone crone sette ic v op v hooft/Sūma du waer
ste gecyert met enckel gout /eñ siluer /eñ ghecleet
met enckel wit lijnwaet/siden eñ ghestict / Du en
ateste anders niet dā enckel tarwē bloomē broot
honich/eñ olye/eñ ghi waert bouen matē huepsch
eñ fraey/ende ghi vercreget dat conincrijcke. Eñ
dijn lof was ooc vermaert onder die Heydenē van
dijnder schoonte weghen/Die welcke gansch vol
maect was/door dye cyragie/die ick v aengedaen
hadde/seyt die HERE God

Maer ghi verliet v op uwe schoonheit /eñ aen
gesiē dat ghi so vermaert waert/soe bedreeft ghy C
hoerderie/ also dz ghi v eenen yegelijckē ghemeen
maecte/die v voorbi ginc/eñ dedet sinē wille/ Eñ
naemt vā dijne cleederen / eñ maecte menigerley
verwe van Outarē daer wt / eñ ghi bedreeft dijn
hoererie/ daer op dat dier ghelijcke niet meer ghe
schiet en is/noch geschiedē en sal/ Ghi naemt ooc
v schoon gereetschap / die ic v vā mijn gout eñ si-
uer gegeuē hadde/eñ ghi maecte v daer mās beel
den wt/eñ bedreeft dijn hoererie met die selue

Eñ du naemste dijn ghesticte cleederē / eñ decteſe
daer mede/eñ mijn olie eñ ruecwerc dat leyde ghy
haer voor/Mijn spijse die ick v te etē gaf/die bloe
me van den mele /honich /oyle/ dye leyde ghi haer
voor/tot eenen soeten ruecke

Ja het quam ooc so verre/spreect dye HERE
God/dat ghi naemt dijn sonē eñ dochterē/die ghi
mi opgeuoet hadt/eñ offerde die den seluē te ver-
slinden/ Meent ghi dan dattet een cleene saecke si
dine hoererie: Dat ghi mi mine kinderē dootslaet:
eñ laetse dē seluen verbernē: Nochtās en hebt ghy
in alle dijnre hoererie /eñ grouwelē niet gedacht/
op die tijt dijnder ionckheyt/hoe bloot eñ naect dat
ghi waert/eñ in dijn bloet lagheste

Bouen alle dese dijne boosheyt(Ach wee/wee D
dijns/spreect die HEERE God soe stichte ghi v
berch kercken / eñ maecte v berchoutaers op alle
straten/eñ voort so tymmerde ghi op alle straten/
uwe berch outaers /Eñ ghi maecte dijne schoonte
tot enckele grouwelē/Du dedeste dijne beenē opē
tegen alle den ghenen/ die daer voorbi ghinghen/
eñ bedreeft dijne hoererien veel. Eerstwerf be-
dreeft ghi hoererie/met die kinderen Egipti/dine
naghebueren/ die groot vleesche haddē /ende be-
dreeft also groote hoererie om mi tot gramschap
te verwecken. Maer ic strecte mijn hant wt ouer
v/eñ verstoorde alsulcke dijne manieren/ ende ick
gaf v ouer in den wille dijnder vianden/den doch
teren der Philisteen/ die welcke haer schaemden/
van dijne oneerbaren wesen

Daer na bedreefstu hoererie met den kinderē

Assur/eñ ghi en conde dies niet versaet gewordē
Ja doe du met haer hoererÿe bedreuen hadste/eñ
dies niet sat gewerdē en cōste/doē maecte ghi der
hoererÿe noch meer/ met die coopheren wt Chal
dea/nochtans en constu met diē ooc niet versaet
gewordē/Hoe sal ic doch di dÿn herte besnidē?seydt
die HEERE God/want du sulcke dingē doetst/du
groote vermaerde hoere/daer mede dat ghi uwe
verchkerckē sticht/voor aen alle straten / eñ dÿne
outaers maecte op alle wegē/Daer en houē so en
waert ghi niet als andere hoerē/die mē moet met
gelt coopē/noch ooc ghelÿc als dye ouerspeel der
sen/die mā plactse haer mās andere toe laet/Wāt
allen anderen hoerē geeftmē gelt Maer ghi geeft
allē uwē boeleerders gelt toe/eñ ghi schenct haer
dat si tot v comē ouer al/eñ met v hoererÿe bedrÿ
uē/Eñ het is contrarie met v/eñ met andere wÿ=
uen/aengaēde dÿre hoererÿē/Wāt men en loopt
v niet na/maer ghi geeft gelt toe/eñ men en geeft
v geen gelt toe/dat is recht verkeertheit
Daeromme du hoere hoort dz woort des HE
REN/Also seyt die HEERE God / Wāt ghi dan
C so mildelic gelt toe geeft/eñ dine schamelheit door
dine hoerderÿe also tegē dine boeleerders ondect/
eñ tegē alle beeldē dÿnre grouwelē/eñ vghiet dat
bloet dÿnre kinderen/tgene dat ghy haer offert.
Daeromme siet/so wil ic vgaderē alle dine boeleer
ders/mettē welcken ghi uwen wellust bedreuen
hebt/met alle die ghi voor v vriendē hielt/eñ oock
metten ghenē dien ghi viant zÿt/Ende ic wil haer
beide tegē v versamē ouer al/eñ ick wil haer dÿne
schamelhz ontdeckē/also datse ooc dÿn scamelheit
gansch sien sullē/Eñ ic wil dat recht der ouerspeel
derssen/eñ der bloets vgieterinnē ouer v laten gaē
eñ ic wil dÿn bloet stortē met verbolgentheyt eñ ze
loersche liefde/Eñ ic wil v haer indē handen ouer
geuen/also dat si dine verchkerckē afbreken/eñ di
ne verchoutaers om werpen sullen/eñ v uwe cle=
derē wt trecken/eñ v uwe schoon gereetschap ne=
men eñ laeten v naect eñ bloot sitten.
Eñ si sullen ooc hoopē vā liedē ouer v brengē/
die v steenigē/eñ met harē sweerdē v vā een sullen
houwē/eñ uwe huysen met vier verbernē/eñ v di
ne recht doen/voor die oogē vā vele wÿuen/Also
wil ic dÿnre hoererÿe een eynde makē/dat ghy nz
meer en sult gelt toe geuē/Eñ ic wil minen moet
aen v coelen/eñ mÿ zeloersche ernstighe liefde aen
v versadē/op dat ic ruste/eñ minz meer en vergrā
me/Daerōme dz ghi niet ghedacht en hebt op dye
tÿt dÿnre ionckheyt met ghi hebt mi met desen al=
lē tot grāscappē vwect/ Daerōme wil ick ooc alle
dÿn werck opten cop legghen/spreect die HEERE
God/Want ghi en vraget daer niet na/om dz ghi
also vermetelic alderley grouwelen bedrÿft.
Siet alle die ghene die spreecwordē plegen te
gebruyckē/die sullen vā v ooc dit spreecwoort seg
gē/So die moeder is/also is ooc die dochter / Du
bist dÿre moedᵉ dochter/die welcke vā haren man
eñ kinderē liep/Eñ ghi sÿt eē suster dÿre susteren/
die vā harē mānē eñ kinderen liepē/Dine moeder
is eē vāden Hethitheren/Eñ uwe vadᵉ en Ammo
nite/Samaria is v grootste suster/mz harē doch=
terē die v ter slincker hāt wonen/Eñ Zodoma is
dÿn iōcste suster/met haren dochterē die tot dÿnre
rechter hāt liggē/Hoe wel ghi nochtans niet ghe=
leeft en hebt na hare wegen/noch gedaen na hare
grouwelē/Ten verschilt niet veel/dat ghÿt erger
gemaect hebt/dan si/in alle dÿne weghen.
So waerlic als ic leue spreect die HEERE God
Zodoma dÿn suster met harē dochteren en heeft
also niet gedaen/gelÿc ghi eñ uwe dochterē/ Siet
dat was dÿnre suster Zodoma misdaet/ stouten
hoomoet/eñ ouervloedicheyt van spÿse/eñ goedē
vrede/dien si eñ hare dochteren haddē.Maer den
armen eñ behoeftighen en deden si gheen hantrey
kinghe/maer si waren stout/eñ deden grouwelen
voor mi.Daerom so heb icse ooc wech ghedaen/
doen ic dat begonst te mercken
Desghelÿcs so en hadde Samaria die helft dÿn
re sonden niet gedaē.Maer du hadste dÿnre grou
welē veel meer gedaen dā si/dat ghi ooc dine suste
ren goet eñ gerecht gemaect hebt/tegen alle dÿne
grouwelen(te rekenē)die ghi ghedaen hebt.Daer D
omme so draecht oock nu dine schāde/ghi die uwe
susterē gerecht maecte/door dine sonde/indē welc
ken ghi grooter grouwelen/dan si ghedaen hebt/
eñ ghi maectse vromer dā ghi zÿt.Daer om weest
nu ooc beschaemt/eñ draecht dine schāde/om dat
ghy uwe susteren gerecht eñ goet ghemaect hebt.
Maer ic wil haer gheuanghenisse omme keerē
te weten/die gheuangenisse deser Sodoma /ende
haerder dochterē/eñ die geuāgenisse deser Sama
ria eñ haerō dochterē/eñ die geuāgenen dÿnō te=
gēwoordiger geuāgenissen/met haer op dat ghy
dragen moget dÿn schāde eñ spot/ voor alle tghe=
ne dat ghi gedaen hebt/eñ dat ghi nochtans ghe=
troost wort.Eñ dine suster dese Sodoma eñ ha=
re dochterē sullen bekeert worden/ghelÿc si voor
maels gheweest zÿn.Eñ Samaria eñ hare doch=
teren sullen bekeert worden/ als si voortÿts ghe=
weest sÿn.Daer toe ghy ooc ende uwe dochteren
sult bekeert woorden/gelÿc als ghi voormaels ge
weest sÿt. Eñ ghi en sult niet meer die selue So=
doma dine suster versmaden/gelÿc inder tÿt dÿs
hoochmoets eñ dÿns stoutheits/doen dÿne boos
heyt noch niet ontdect en was.Als ter tÿt doen v
die dochteren Syrie/ ende die dochteren der Phi
listeen ouer al schenden ende verachtē v ront om=
me/doen ghi uwē laster eñ grouwel moest dragē
spreect die HEERE God
Wāt also spreect die HEERE God/Ick wilt v
doen/ghelÿck ghy ghedaen hebt/om dat ghy den
eedt veracht hebt/ende dat verbont gebrokē hebt
Maer ick wil ghedencken op mÿn verbōt/dat ick
met v ghemaect hebbe in dÿnder ionckheit.Ende
ick wil met v een eewich verbont oprechten.Dan
sulstu dÿnre weghen gedencken/ende v schamen
als ghi uwe grootste ende cleynste susteren tot dy
nemen sult/die ic v tot dochteren gheuen sal / Eñ
dat buyten dÿn verbont.Maer ick wil mÿn ver=
bont met v oprechten/also dat ghi beuinden suldt
dat ick die HEERE ben /op dat ghy des ghedenct/
ende v schaemt/ende van schanden wegen
dÿnen mont niet meer op doen en
dorfst.Als ict v al vergeuē
sal/so wat ghi gedaē
hebt/spreect
die HEERE God.

¶ Die ontrouwe des Coninckx Sedekie/die wordt hier met verborghen woorden gestraft/om dat hi heymelic met ten Egyptschen coninck ouer comen was/ en hulp van hem begheerde/Hi prophetecrt van dat nyeuwe volc/dat door Christum gheplant is.

Dat .xvij. Capittel.

A
Mat. rij
Nde des HEEREN woort gheschie de tot mi/en sprac/Du mensche kint legt den huyse Israhels een raedtsel voor/en een ghelijckenisse / en segt/ Alsoo seyt die HEERE God/Een groot aernt met groote vlogelen/en lange vlogel vederen/en vol plupm vederen/bont/ghespickelt/ en met verscheyden verwe/die quam op Libanon/en hi nam die tacken vanden Cederboome/en hi brac dat ouerste vanden tacken af/en hi voerdet inden cooplieden lant int lant Chanaan / en hi sette dat in dye stadt/daermen die comenscap hantiert/ Hi nam ooc saet wt den seluen lande/en hi saeyde dat in dat selue goede lant/daer veel waters is/en hi maecte hem tot eenen wachter/En hi wies/en wert eenen grooten wijnstock/nochtans den stame wies nederwaerts/ want sine wijngaerts rancken voghen haer neder waerts/tegen sine wortelen/ En alsoo wert eenen wijnstock/die spruyten creech en bladeren.

En doen was daer een ander grote aernt met groote vlogelen/en veel vederen/En siet die wijnstoc hadde een vlangen/om zijnder wortelen wille/tot desen aernt/en hi strecte zijn rancken en spruyten wt tot hem waerts/op dat hi hem sine voren soude wateren/ En hi was nochtans geplant in eenen vruchtbaren gront/bi veel wateren/dat hi met rechts wel had de mogen voortbrengen spruyten/tacken/ ende vrucht dragen/en eenen heerlijcken wijnstock worden.

Daeromme segt nu/Alsoo seyt die HEERE God/Sal die wijnstock voorspoet hebben? Ja men sal sine wortelen wtroeyen/en sine vruchten af breken/en alle sine groene spruyten en rancken sullen ver droogen/Ja datse verdorren/En ten sal niet geschie den door eenen grooten arme/en veel volcx/dat hy van die wortelen en rancken wech gheuoert worde/ Siet/hi is geplant/Maer sal hi ooc aen der planten geluc hebben? Ja so haest als hem den oosten wint aenwaeyt/so sal hi verdorren op sine voren.

En des HEEREN woort geschiede tot mi/en
B sprac/Lieue/segt doch totten wederspannighen volcke/En weet ghi niet wat dat is? En segt/Siet/ Die Babiloonsche Coninc quam tot Hierusalem/ende hi nam haren Coninck ende hare Vorsten/en voer dese wech tot Babilonien. Ende hi nam vanden co ninclijken sade/ende maecte een verbont met hem ende nam eenen eedt van hem/Maer die Princen des lants nam hi wech/op dat alsoo dat coninckrijck soude verootmoedicht blijuen/en hem niet weder op heffen/dat alsoo zijn verbont ghehouden worde/en vast blijuen soude.

Maer dat selue saet viel van hem af/en sandt sine legaten in Egipten/datmen hem paerden en veel volcks seynden soude/Salt dien wel ghelucken? Sal hi ont vlieden moghen? die sulc doet? En soude die/die alsoo dat verbont breect ontcomen? So waerlic als ic leue seyt die HEERE God. In die selue plaetse des Co ninck/die hem tot eenen Coninc gheset heeft / wiens eedt hi veracht/en welck verbont hi gebroken heeft/ aldaer sal hi steruen/te wetene/tot Babel/ Ooc en sal hem Pharao niet bi staen inden strijde/met een groot heyr en veel volcx/Alsmen die schantsen maket/ende dat bolwerck oprecht/om veel lieden ter doot te brengen/Want aengesien dat hi den eedt ver acht/en tverbont ghebroken heeft Waer op hi zijn hant ghegheuen hadde/en sulcx alle doet/daeromme en sal hi niet ontcomen moghen.

Daerom spreect die HEERE God alsoo/ So waerlic als ic leue/so wil ic mijnen eedt die hi veracht heeft/en mijn verbont dat hi gebroken heeft/op sinen cop brengen/Want ic wil mijn net ouer hem wer pen/dat hi in mijn garen moet geuangen worden/ en ic wil hem tot Babel brenghen/en wil aldaer met hem rechten/om des wille/dat hi hem alsoo aen my ontgaen heeft/En alle sine vluchtige/die hem aenhingen/ die sullen door tsweert vergaen/En haer ouergebleuen sullen in alle winden verstroyt worden/En hi salt be uinden/dat ict die HEERE gesproken hebbe.

Alsoo spreect die HEERE God/Ic wil ooc eenen C
tack van eenen hoogen Cederboom nemen/en dien bo uen van sine tacken breken/en wil hem op eenen hoogen berch planten/te weten/opten hoogen berch Israels/ wil ic hem planten/dat hi tacken crijge/en vruchten brenge/en eenen groten Cederboom worde/alsoo/dat alderley vogelen onder hem/ en onder die schaduwe zijnder tacken woonen en blijuen mogen/ En alle die boomen opten velde sullen beuinden/dat ic die HEERE den hoogen boom vernedert/ en den vernederden boom verheuen hebbe/ En den groenen boom wt gheroeyt/en den dorren boom groen gemaect heb be/Ic die HEERE spreect/en doet oock.

¶ Hier wordt die voorsichtichept ende die verkiesinghe Gods gheleert / En waeromme dat hi die gherecht zijn/ en af vallen straft/Ende daer tegens die boose/als si van haerder boosheyt af laten/in ghenaden neemt / ende haer der sonden niet meer en ghedenct / Ende dat hi hier inne niet onrechtuaerdich en is.

Dat .xviij. Capittel.

A
Nde dat woordt des HEEREN ghe schiede tot mi/en sprac/ Wat meent ghi lieden onder v inden lande Israel met dit spreecwoort? en segt/Die va ders hebben ontrijpe druyuen gheten ende der kinderen tanden zijn stomp/voomich/oft sleewich daer van/So waerlic als ick leue/spreect die HEERE God/Sulcken spreecwoort en sal niet meer onder v gaen in Israel/ Want siet/alle sielen zijn mijn/Des vaders siele is soo wel mijn als des soons siele/So wat siele oft mensche die sondicht/ die sal steruen.

Als nu een mensche oprecht is/Die recht/en wel doet/Die op die bergen niet en eet/Die sine oogen niet op en heeft totten beelden des huys Israels/En die zijns naesten wijf niet en besmet/noch en bessla pet/En die bi der vrouwen niet en leghet in haerder cranckheyt/Die nyemanden schade en doet/Dye Ezech. xviij Esaye / lviij
sinen schuldenaer zijn pant weder gheeft/Die nye manden dat sine met gewalt af en neemt/Die den hongerigen zijn broot mede deelt / Die den naecten cleedt/Die op woecker niet en gheeft / Die gheen ouerschot en neemt / Die gheen onrecht en helpt doen/Die tusschen die twistende menschen / recht ordeelt/Die nae mijne rechten wandelt/ en houdt mijne ghebodem/alsoo dat hi ernstelic daer nae doe/ Dat is een oprecht en vroom man/ Die sal dat leuen hebben/spreect die HEERE God. Rom. ii

Als yemant eenen sone crijget/en die selue wort

een moordenaer eñ bloetstorter/ dz hi der voorsey
der stucken een doet/oft hi schoon die andere nyet
alle en doet/ Maer dat hi etet op die bergen/eñ be
ulect zijns naestē wijf/hi doet scade dē armē eñ al=
lendigē/dat hi met violencie wat neemt / Dat pāt
niet weder en gheeft/Sijne ooghē tottē beeldē op
heft/ waer mede hi eenen grouwel bedrijft / Op
woecker gheeft/Ouerschot neemt/Soude die le=
uen? hi en sal niet leuen/ Maer om dat hi alsulcke
grouwelen gedaen heeft/so sal hi den doot steruē/
Sijn bloet sal op hem zijn. *
In dien hi eenē soon crijcht/die alsulcke sonden
siet/die zijn vader doet eñ hē vreese/eñ also niet en
B doet/Dat hi optē berghen niet en eet/ Eñ en heft
sine ooghē niet op tottē beelden des huys Israels
Eñ beulect ooc zijns naestē wijf niet/Niemanden
schade en doet/Het pāt niet en behoudt/ Niet met
gewelt wat en neemt/Hy deelt zijn broot mede dē
hongerigē/ Eñ cleedet den naectē/hy en scadicht
dē armē niet/Hi en neēt noch woecker/ noch ouer
schot/ Mer dat hi mijne gebodē houdt/ eñ na mij
nē rechtē leeft/Die en sal niet steruen/om zijns va
ders misdaets wille/mer leuen/ Maer zijn vader/
die gewelt eñ onrecht oeffent/ eñ onder zijn volck
ghedaen heeft/dat niet en dooch/Siet/die selue sal
steruen om zijnder misdaets wille.
So spreect ghi/Waeromme en sal dan dese so=
ne niet draghē zijns vaders misdaet? Daerōme dat
hi recht eñ wel gedaē heeft/eñ alle mijne rechtē ge
houdē/eñ volbracht heeft/sal hi leuen. ✝ Wāt soo
wat siele oft mēsche sondicht/die sal steruē/Die so
ne en sal niet draghen die misdaet des vaders/ Eñ
die vader en sal nyet dragē die misdaet des soons/
mer des gerechtē gerechticheyt sal op hē zijn. Eñ des
ongerechten ongerechticheyt sal ouer hem zijn.
In dien die godlose hē bekeert van alle sine son
den/die hi gedaen heeft/eñ houdt alle mine rechtē
eñ doet recht eñ wel/ So sal hi leuē/eñ niet steruē/
Alle sine ouertredinghen die hi bedreuen heeft/en
sullē niet gedacht wordē/ Mer hi sal leuē / om der
gerechticheyts wille die hi doet/ Meent ghi dat ic
een behagen hebbe indē doot des godlosen eñ son
daers? spreect die HERE God/eñ niet veel meer/
dat hi hem bekeere van sine wegen eñ leue.
C Eñ als die gerechte hē keert vā zijnder gerech
ticheyt/eñ doet quaet/eñ leeft na alle grouwelen
die eē godlose doet/Soude die leuē? Ja alle sine ge
rechticheden/die hi gedaen heeft/ en sullen niet ge
acht worden/ Maer in sine Godslasteringhen eñ
sonden/die hi ghedaen heeft/sal hy steruen / Noch
spreect ghi/Die HERE en doet niet recht. *
Daeromme O ghi vandē huyse Israels hoort
Ist niet also dz ic recht hebbe/ eñ ghi onrecht hebt?
Wāt als die gerechte hē keert vā zijnder gherechtic
heyt/eñ doet quaet/so moet hi steruē. Hi moet om
zijnder boosheyts wille/die hi ghedaen heeft/ ster=
uen/ Wederomme/Als hē die godlose keert vā zijn
ongerechticheyt/die hi gedaen heeft/ ende doet nv
recht eñ wel/die sal sine siele leuendich behouden/
Wāt om dat hi hē veruaert/ eñ bekeert vā zijnder
boosheyt/so sal hi leuen/eñ niet steruen.
Nochtāns seggē die vandē huyse Israels/ Die we
ghē des HEREN en zijn niet recht/Soude ick on
recht hebbē? O ghi vandē huyse Israels/ ghi hebt
onrecht/Daerōme wil ic v oordelē/ghi vādē huyse
Israels/eenē yegelijcken nae sine weghen/spreect
die HERE God/Daeromme so bekeert v van al
le uwe ouertredingē/op dat ghi niet vallen en mo
ghet/om des misdaets wil/Werpt van v alle uwe
ouertredingē/ daer mede ghi ouergetreden hebt/
Eñ maect v een nyeuwe herte/eñ eenen nyeuwen
gheest/Want waeromme wilt ghi alsoo steruen/
Du huys Israels? Want ic en hebbe gheenen lust
indē doot des steruendē/spreect die HERE God
Daeromme bekeert v/so sult ghi leuen.

¶ Hi bescrijft dat iammerlijck ongheual/dat ouer dē Co
ninck Juda soude gaē/ Eñ daer mede verhaelt hi dat ston
te ghewelt/eñ vermetenheyt der coninghen ende Vorsten
Dat.xix.Capittel.

A Aect een clage ouer die Vorstē Isra
els/eñ segt/ Waeromme leyt v moe
der die leewinne tusschē die leeuwen
Eñ brengt hare iongen op onder die
ionghe leeuwē welpē? Eenē vā dien
heeft si opghebracht/ eñ die wert een grouwelike
leeuwe/Die hē gewende die lieden te verschoren/
eñ te verslinden/Doen dat die heydenē vā hē hoor
den/so vinghen si hē/in hare grachten/eñ voerden
hem in ketenē in Egipten lant/Doen nv die moe=
der sach/dat haren hope verloren was/ soo nam si
een ander van harē iongen/ eñ voede eenē leeuwe
daer vā/Doen die onder die leewen wandelde/soo
wert een veruaerlijcken leeuwe/ die ghewende hē
ooc die lieden te verschoren/eñ te eten/Hi verderf
de haer huysen eñ stedē/ dattet lant eñ so wat daer
in was/vā die stēme zijns brullens/hē veruaerde/
Doen leyden haer die heydenen rontōme hem wt
alle landen/eñ worpē een net ouer hem/ eñ vingē
hem in hare cuylen/ Eñ si stieten hē in een gyoole/
eñ voerden hem in ketenē ghebondē tottē coninc
Babel/ Eñ men liet hem bewaren/ Alsoo dat sine
stemme niet meer ghehoort en worde/op die ber=
ghen Israels.
B Dijne moeder was gelijc eenen wijnstock aen
dat water gheplant/ Eñ hare vruchtē eñ rancken
wiessen vanden grooten water/dat sine rancken so
sterck wordē/dat si tot Heeren scepters haddē mo
ghen ghemaeckt worden/ Ende wert seer hooch
onder den rancken/ Ende doen men sach dat hi so
hooch/eñ so veel rancken hadde/Doen wert hy in
toornicheyt ter aerdē neder gheruyscht eñ gewor=
pen/Den oosten windt verdorrede sine vruchten/
eñ sine stercke rancken werdē ghebrokē/dat si ver
dorreden eñ verbrant worden/ Maer nv is si ghe
plant inder woestijnen/in eenē drooghē / dorstigē
lande/Ende daer is een vier wtghegaen van hare
stercke rancken/dat verslindet haer hare vruchten
alsoo dat aen haer gheen stercke rancken meer en
zijn/die tot eens Heeren scepter dienen mochten/
Dat is een clagelic eñ iammelic dinck.

¶ Een ghemeen berispinghe/inden welckē der Jodē scalc=
heyt ende ondanckbaerheyt beswaert wordt/ Ende die god
like goetheyt eñ lanckmoedicheyt/dat hi die godlosen scal
ken so langhe spaert. Dat.xx.Capittel.

A Nde het gheschiede indē seuendē ia=
re/inden thienden daghe der vijfster
maent/doen quamen sommighe wt
vanden Oudtsten Israhels den HE
RE te vraghen/ Ende si stelden haer

voor mi neder / Doen geschiede des HEEREN
woort tot mi/ en sprac/ Du menschē kint/ Segt dē
Outsten Israels/ en spreect tot haer/ Also spreect
die HEERE God/ Sijt ghi comē om mi te vragē?
So waerlic als ic leue/ Ic en wil v geen antwoort
geuē/ seyt die HEERE God/ Mer wilt ghise straf
fen du mēschē kint? So mogestu haer also straffē.
Gewijst haer die grouwelen haerder vooruaderē/
ende segt tot haer.

Also seyt die HEERE God/ Ter tijt doen ic Is
rael vercoos/ verhief ick mijne hāt tot dat saet des
huys Jacobs/ en ic gaf mi haer te kennen in Egip
ten lant/ Ja ic verhief mijn hant tot haer/ en sprac
Ic ben die HEERE uwe God/ Ick verhief ter sel-
uer tijt mijn hant/ dat icse leyde wt Egiptē lāt/ in
een lant dat ic haer voorsien hadde/ dat met melck
en honich vloeyde/ een edel lant bi alle landen/ En
segt tot haer/ Een yegelic werpe wech die grouwe
len vā sinē ooghē/ En en besmet v niet aē die beel-
den Egipti/ Want ic ben die HEERE uwe God.

Mer si waren mi onghehoorsaem/ en en wou
den mi niet hooren/ en haerder gheen en worp die
grouwelen wech voor sinē oogē/ en si en verlieten
die beeldē Egipti niet/ Doē dacht ick mijn verbol
gētheyt ouer haer wt te scuddē/ en mijnē ganssche
thoorne ouer haer te laten gaen/ in Egypten lant
Maer ic liet om mijns naems wille/ op dat hi niet
ontheylicht en soude wordē bi den heydenē/ onder
den welcken si waren/ en voor den welcken ic my
haer hadde te kennen ghegeuen/ Dat icse wt Egip
ten lant leyden soude.

En doen icse wt Egiptē lant geleyt hadde/ en
in die woestenie gebracht/ doē leerde ic haer mijne
gebodē en rechtē/ Waer door dat die mēsce leuet
diese onderhout/ Ic gaf haer ooc mijnē Sabbath/
tot een teekē tusschē mi en haer/ op dat si leerē sou
den/ dat ic die HEERE si/ die haer heylicht/ Maer
dat huys Israels was mi ongehoorsaē/ ooc inder
woestine/ en si en leefdē niet na mijne ghebodē/ en
si vachtedē mijne rechtē/ Door welcke die mēsche
leuet diese houdt/ En si ontheylichdē mijnē Sab-
bath grotelikē/ Doē gedacht ic in mijn gramscap
ouer haer wt te schuddē ind woestine/ en haer gāt
schelic te vdoē/ Maer ic liet om mijns naēs wille/
op dat hi niet ontheylicht en worde voor die hey-
denen/ voor den welcken icse wtgheleyt hadde.

En ic hief mijn hāt ooc op tegē haer in die woe
stine/ also dat icse niet en woude brengē in dat lāt/
dz ic haer gegeuē hadde/ dair melc en honich vloey
de/ een edel lant voor alle landē/ Daeromme dat si
mijne rechtē vachtet/ en na mijne gebodē niet ge-
leeft/ en mijnē Sabbath ontheylicht haddē/ Want
si wādeldē na die beeldē en goykēs haerder hertē
Mer mijne ooge spaerde haer/ dat icse niet en ver
derfde/ noch ganssche lic en vnielde ind woestijne.

En ic sprac tot hare kinderen inder woestijne.
Ghi en sult na uwer vooruaderē gebodē nz leuē/
en hare rechtē niet houdē/ en aē hare beeldē v niet
veronreynigen/ Want ick ben die HEERE uwe
God/ Na mijne gheboden sult ghi leuē/ En mijne
gerechten sult ghi houdē/ en daer na doē/ En mij
ne Sabbathē sult ghi heyligē/ op dat si zijn een tee
ken tusschē mi en v/ daer mede dat ghi weten mo
ghet/ dat ic die HEERE uwe God si/ Maer dye
kinderen waren mi ooc wederspānich/ Si en leef-
den na mijne geboden niet/ si en hielden ooc mijne
rechten niet/ dat si daer na hadden ghedaen/ door
welcke die mēsche leuet/ die die selue onderhoudt/
En si ontheylichden mijne Sabbathen.

Doen dacht ic mijn gramscap ouer haer wt te B
storten/ en mijnē gheheelen toorne ouer haer te la-
ten gaen inder woestijnē/ Mer ic keerde mijn hāt
en liet dat om mijns naems wille / op dat hy nyet
ontheylicht en soude wordē bi den heydenē. Voor
den welcken icse wtgeleyt hadde/ Ic hief ooc mijn
hant op inder woestijnen tegen haer/ dat ickse ver
stroyde onder die heydenē/ en veriaechde in die lā-
den/ Daeromme dat si mijne ghebodē niet gehou
den/ en mijne rechten veracht/ en mine Sabbathē
ontheylicht hadden/ ende na die Beelden haerder
vooruaderen sagen/ Summa/ Ick maectet alsoo/ Exo.xx.
Dat haren Gods dienst haer niet en batede/ en ha Deutro.
er leere haer niet en halp/ en verworpse met harē viij.
offer/ doen si alle eerste ghebooten door tvier ver
berndē/ waer mede icse bedroefde/ ende si leerden
dat ick die HEERE ben.

Daeromme spreect du menschen kint/ met dē
huyse Israels/ en segt tot haer/ Alsoo seyt die HE
RE God/ Uwe vaders hebbē mi noch meer ghe-
lastert en getort/ Wāt doē icse in dat lāt gebracht
hadde/ ouer welcken ic mijn hant op gheheuē had
de/ dat ict haer geuē soude/ So waer si eenen hue-
uel/ oft dicken boom saghen/ aldaer offerden si ha-
re offeren/ en si brachtē derwaerts haere onsalige
gauen/ En si roocten aldaer haren soeten ruecke/
en goten aldaer haren drancoffer/ Maer ic sprack
tot haer / Wat sal doch van die Hoochten comen?
derwaerts ghi dus gaet? En also heetse noch hedē
op desen dach/ Die Hoochte.

Daeromme segt tottē huyse Israels/ Alsoo seyt C
die HEERE God/ Ghi besmet v indē wegē uwer
vaderē/ en bedrijft hoererije met hare grouwelē/
en beuleet v aen uwe Goykens en Beelden/ den
welckē ghi uwe gauen offert/ ende uwe sonen en
dochteren door tvier verbernt/ tot op desen tegen
woordighen dach toe/ En ick soude v vandē huyse
Israels antwoort gheuē? So waerlic als ick leue/
spreect die HEERE God/ Ic en wil v gheen ant
woort gheuē/ Daer en bouē/ tghene dat ghi denct
Wi willen doen/ gelijc die Heydenē/ en ghelijc an-
dere lieden/ inden landen/ hout en steen aenbeden/
dat sal v missen.

So waerlic als ick leue/ seyt die HEERE God/ Exo.xiij
Ic wil ouer v regneren met een stercke hāt/ en wt Nume.
ghestrectē arme/ en met wtgestorte gramschappe xiiij.
En ic wil v wt den volckerē voeren/ en wt die lan Heb .iij.
den/ derwaerts ghi verstropt zijt/ versamen/ met
een stercke hant/ met eenē wtgestrecten arme/ en
met wtgestorte gramschappe/ en ic wil v brenghē
in die woestijne der volckerē/ en aldaer met v rech
ten/ vā aengesicht tot aēgesicht/ gelijc ic met uwē
vaderē inder woestijnē bi Egiptē gerecht hebbe/
Essen alsoo wil ic ooc met v rechtē/ seyt die HE
RE God/ Ic wil v weder ond die roede brenghē/
en v in die banden des verbonts bedwingen/ En
ic wil die afuallige/ en die teghē mi ouerghetreden
hebbē/ onder v wt vagē/ Ja wt dē lande daer ghy
nv in woont/ wil icse leyden/ e n int landt Israhels

niet latē comē/op dat ghi leeren soudt/ dat ic dye
HEERE ben
Daer omme ghi vandē huyse Israels/spreect
D die HEERE God/wāt ghi mi ymmer niet en wilt
hoorē/so gaet henē/eñ diene een ygelijc sine Beel
den/Maer laet minē heyligē name voort aen on=
gescheudt/met uwē offeren eñ Beelden/Wāt al
so seyt die HEERE God/Op minē heyligē berch
optē hoogē berch Israels/aldaer sal mi dz gāsche
huys Israels/eñ alle die indē lāde zijn dienen.Al
daer sullen si mi aengheneaem sijn/Eñ aldaer wil
ic uwe Hefoffer eñ eerstelingen uwer offeren eys=
schē/met alle den ghenen dat ghi mi heilicht/ghy
sult mi aengenaem sijn mettē soetē ruecke/Als ic
u wt den volckerē brengen eñ wt die landen ver=
gaderen sal/daer waerts ghi verstroyt sijt.Eñ ic
sal in u gheheylicht worden voor die heydenē.Eñ
ghi sult leeren dat ic die HEERE ben/als ick u int
lāt Israels gebracht hebbe/in dat lant/waer ouer
ic mijn hant op hief/dat ic uwen vaderen gheuen
soude
Aldaer sult ghi gedencken op uwe wegen/eñ
op al uwe wercken/daer ghi in besmedt zijt/ende
ghi sult een mishagen hebben ouer alle uwe boos=
heit/die ghi gedaen hebt/ Ende ghi sult beuinden
dat ic die HEERE si.Als ic met u hādele om mijns
naems wille/eñ niet na uwe boose weghen/ende
schadelijcke wercken/Du huys Israhels spre ec
die HEERE God.

¶ God beueelt den prophete teghen dat suyden te Pro-
phteren / Ende den volcke te vercondighen /wat straf-
finghe dat die Babiloonsche Coninc
ten derden male ouer
haer ende die
Ammonitē
brenghen sal. Capitel.xxi

Nde des HEEREN woort gesciede
tot mi/eñ sprac/Du menschen soon
keert dijn aensicht tegē Theman oft
A suyden/eñ spreect teghē den suyden/
ende propheteert teghen dat woudt
inden velde tegē dat suyden/Ende spreect tot dye
wildernisse suytwaerts/ Hoort dat woordt des
HEEREN.Also spreect die HEERE God/Siet/
Ic wil in u een vier ontstekē/dz sal beyde die groe
ne eñ die dorre boomen verslinden/alsoo oock dat
men zijn vlamme niet en sal connen gelesschen
Maer al dat hem vandē suyden teghen dat noordē
streect/dat sal verbernt wordē/Eñ alle vleesch sal
sien/dat ict die HEERE aengesteect hebbe/eñ dat
niemant lesschen en sal mogen/ Eñ ic sprac/Ach
HEERE God/Si seggē van mi/Dese spreect enc
kel bedecte woorden eñ fabulen
Eñ des HEEREN woort gescheide tot mi/eñ
sprack Du menschen kint/stelt u aensicht teghen
Hierusalem,eñ spreect teghen die heylichdommē
eñ propheteert teghē dat lāt Israels/Eñ segt tot
tē lande Israels/Alsoo seyt die HEERE God/
Siet ic wil aen u/Ic wil mijn sweert wt der schee
dē trecken/eñ ic wil beyde die gherechte/eñ die on
gerechte vā u wtroeyē/Aenghesien dat ick dan u
beyde/die gerechte eñ die ongherechte wtroeye/
So sal mijn sweert wt der scheeden varē ouer al=
le vleesch/vandē suyden aen totten noorden toe/
Eñ alle vleesch sal vernemen dat ick die HEERE
mijn sweert hebbe wt sijnder scheeden getoghen
Eñ ten sal niet weder in ghesteken worden
Eñ du menschē soon sucht tot dat u die lende=
nen wee doen/Ja bitterlijcken sult ghi suchten/dat B
zijt sien/Eñ als si tot u seggen sullen/ Waer om=
me versucht ghi aldus?So sult ghi seggen/Om
des geroeps eñ der tidinghen wille/die daer coēt
voor welcke alle hertē versaghen/eñ alle handen
sincken/alder leden moet vallet/eñ alle knyen ge
lijc als water veuen sullē/Siet/ het comt/eñ het
sal geschieden/seyt die HEERE God
Eñ des HEEREN woort geschiede tot mi/eñ
sprac/Du menschen soon /Propheteert/eñ segt/
Also spreect die HEERE God/Dat sweert/Ja dz
sweert is gescherpt/eñ geslepen.Het is gescherpt
dattet slaē sal/Het is geslepē/eñ geuaecht /dattet
glinstert/O hoe vrolijcken woudē wi zijn/als hi al
le boomē tot roeden maecte/ouer die boose kinde
rē/Maer hi heeft een sweert te vruynerē gegeuē
datment vat en mach/Het is gescherpt ende ghe
uaecht/datment den dootslager in die hant gheue
O du menschen kint schreyt eñ huylt /Want het
gaet ouer mijn volck/eñ ouer alle regenten in Is
rael/die totten sweerde met minen volcke verga=
dert sijn/Daeromme slaet op dine dyen/ Want
hi heeft se dickwijls geastijt,wat heuet geholpen?
Die roede der booser kinderē en helpt nz/ spreect
die HEERE God
Eñ du menscen kint/Propheteert/eñ slaet di
ne handen te samē/Wāt dat sweert sal gedubbe= C
leert/Ja gedrieuoudicht comē. Eē moortsweert
een sweert van veel dootslagē/dwelcke haer ooc
raken sal in die cameren/derwaerts si vlieden/Ic
wil dat sweert laten clinckē/also dat die hertē ver
saghen/ende haerder veel vallē sullē aen allē harē
poortē/Ach hoe blincket/ eñ het is om te houwē
eñ te slaen gheuat/Eñ seggen houdt daer in/bey=
de ter rechter siden/eñ ter slincker /so wat voor u
is/Dan wil ic mijn handen tsamen slaen van blij=
schapen/Eñ mijn verbolgentheyt laten gaen Ic
die HEERE hebt ghesept
Ende des HEEREN woort geschiede tot my
eñ sprac/Du menschen kint/Maect twee wegē/
door welcke comē sal dat sweert des Conincs tot
Babel/ Beide die straten sullen wt eenen lande
gaen/Eñ stelt een teeken aenden werch totter stat
derwaerts dattet wijse/Eñ maect den wech dat=
tet sweerdt come tot Rabbath der kinderen Am=
mon/Ende in Juda /totter stercker stadt Hieru=
salem/Want die Coninc tot Babilonien sal hem
opten tweewech stellen/ voor aen beyde die stra=
ten/dat hi die Waerseggheres vraghe/ende mettē
pijlen om dat lot werpē/sinen Afgod vrage/ende
die leuere besie
Eñ die waerseggheinghe sal op die rechte side
tot Hierusalem wijsen/Dat hi bocken eñ rammē
laet aenuoeren/ende gaten maecken/ende dat hi
se met eenen grooten alarme eñ moort ouer val=
le/ende dat hi bocken voeren soude tegē die poor
tē / ende dat hi aldaer wallen/schantsen/ ende bol
were maecke/Maer si sullē alsulcke waerseggbin
ge valsch eñ ydel houden/Al sweert die waerseg=
gher haer/also hooch als hi wil / Maer hi sal der
misdaet gedencken/dat hi die stat gewinne

Daeromme spreect die HEERE God alsoo/
Om dat uwer ghedacht wort van uwer misdaets
weghen/eñ uwe ongehoorsaemheyt geopenbaert
is/also datmen uwe sonden siet in alle uwe werc=
ken/Ja daeromme dat uwer ghedacht wort/ sult
ghi met ghewelt gheuanghen worden.
Eñ du Vorste Israels/ghi die verdoemt eñ ver
oordeelt zijt/Dē dach is comē/dat die misdaet een
eynde nemē sal/Also seyt die HEERE God/Doet
wech dē bisschops hoet/eñ set af die croone/Wāt
noch dē mijtre/noch die croone en sal blijuē/Mer
die hē verheuē heeft/die sal vernedert worden/Eñ
die hem vernedert/die sal verheuē wordē / Ic wil
die croone tot niet/tot niet/tot niet makē / tot dat
hi come/diese hebben sal/dien wil icse gheuen.
Eñ du menschē kint/Prophetêert eñ segt/ Al
so spreect die HEERE God/vandē kinderen Am=
D mon/eñ van haren lasteren/Eñ segt/ Dat sweert/
dat sweert is getogen/dattet doot slaē soude/ het
is gheuaecht/dattet vermoordē soude / Ende het
blinct/om dat ghi v valsche ghesichtē eñ visioenen
seggē laet/eñ logenē predict/ Waer mede ghi ooc
ouergegeuē sult wordē ondē die verslaghē godlosen/
der welcker dach quā/doē die misdaet totte eynde
gecomē was/Eñ oft al weder in die scheede geste=
kē wort/So wil ic v nochtās oordeelē in die plaet
se/daer ghi ghescapē/eñ indē lande daer ghi gebo=
rē zijt/Eñ wil mijnē toorne ouer v wtstorten / Ic
wil dat vier mijnder grāschappē ouer v opblasen/
eñ ic wil v ouerleuerē dien lieden/die haer des ver
nens eñ verderuēs wel verstaen/Ghi moet dē viere
een spise wordē/eñ v bloet moet indē lande gestort
worden/Eñ men en sal dijnder niet meer ghedenc
A ken/Want ick die HEERE heb gesproken.

¶ Hi straft die inwoonders Hierusalems Propheten/
priesters/ende ouerheeren/om haren schandeliken lachter
wille/die si bedreuen. Dat.xxij.

Nde des HEEREN woort ghescriede
tot mi/eñ sprac/Du mēschē kint/Eñ
wilt ghi niet straffen die bloetgierige
stadt/eñ haer bewijsen alle haer grou
welen/Eñ segt/Also spreect die HE
RE God/O du stadt/die dijn bloet verghietst/op
dat dijnē tijt come/Eñ die di Beelden bi v maect/
daer ghi v mede onsuyuert / Ghi beschuldicht v
aen dat bloet / dat ghi stort/ Eñ besmet v aen dye
Godkens oft Beeldē/ die ghi maect/Waer mede
ghi dine dagen herwaerts aen loct/ eñ maect dat di
ne iaren aen comen moetē / Daerōme wil ic v tot
eenē spot onder die heydenen/ eñ tot een schimpe=
rie in alle landē makē / beyde na bi eñ verre/sullen
si v bespottē/ also dat ghi een schandelijc gherucht
hebben sult/ eñ grooten iāmer sult moeten lijden.
Siet die Vorstē in Israel/eē yegelic heeft macht
bi v bloet te stortē/Vader eñ moeder verachten si/
Dē vreēdelingē doē si gewelt eñ onrecht / Dē we
duwē eñ weesen beswaren si/ Du verachtest mijn
Heylichdom/eñ ōtheylicht mijnē Sabbath. Verra
ders eñ moordders sijn in v/op dat si bloet moghen
stortē /Si etē op die berghen /Si handelen in v na
haerder herten lust/Si ontdecken die schaēte der
vaders/eñ die vrouwē in haerder cranckheyt scendē
si/Eñ si bedrijuē onder malcanderē die naeste met
des naesten huysurouwe grouwelen/Si schenden
haerder sonen wiuen/met alle vermetenheyt/Sy
vercrachten hare eygen susteren/haerder vaders
dochterē/Si nemen geschencken om bloet te ver=
ghieten/Si woeckeren/eñ nemē ouerschot onder
malcanderen/eñ bedriuen haer giericheyt tegē ha=
ren naesten/eñ bedriegen malcanderen /eñ verge
ten also mijnder /spreect die HEERE God.
Siet/Ic sla mine handen te samē /ouer die gie
richeit die ghi bedreuē hebt/eñ ouer dat bloet dat
in v gestort is/Meenstu dattet dine herte sal mo=
gē lijden/eñ dine handen verdraghen/ter tijt dien
ic ouer v brengen sal/Ic die HEERE hebt gespro=
ken/eñ ic wilt ooc doen/eñ wil v verstroeyē onder
die heydenen/eñ v verstooten in die landen/Ende
ic wil dijnre onsuyuerheden een eynde makē/dat
ghi bi die heydenē moet vermalendijt geacht wor
den. Eñ leeren dat ic die HEERE ben
Eñ des HEEREN woort gescbiede tot mi/eñ
sprac/Du menschen kint/Dat huys Israels is mi B
tot schuyme geworden/Alle haer coper /tin/yser/
eñ loot/dat is inden ouen tot siluer schuyme ghe=
worden/Daeromme seyt die HEERE God also/
Aengesien dat ghi alle schuym gewordē zijt/ Siet
so wil ic v alle tot Hierusalē te samen brengen/ge
lijc alsmen dat siluer /coper/tin/yser/ende loot tsa=
men doet inden ouen. Datmen eē vier daer onder
op blase/eñ versamelter/Alsoo wil ic v ooc in mi=
nen thoorne eñ verbolgentheyt tsamē doen/inleg
gen/eñ smelten/Ja ic wil v versamen/eñ dat vier
mijnder gramschappē onder v op blasen/also dat
ghi daer inne versmelten moet/ghelijc dat siluer
versmelt inden ouen/also sult ghi ooc daer in ver=
smelten/Eñ weten dat ic die HEERE minē thoor
ne ouer v wt geschudt hebbe.
Eñ des HEEREN woort gescbiede tot mi/eñ
sprac/Du menschē kint/Segt tot haer/Du bist een
lant/dat niet te reinigē en is/ghelijc dat ghene/dat
niet beregent en is/ inder tijt der gramschappen C
Die Propheten die in v sijn /die hebben ouer een
verdragen/die sielen te verslinden/gelijc een brul
lende leeuwe/die hē des roofs gheneert /Si scrab
ben gelt eñ goet tot haer/eñ makē der weduwen
vele in v /Hare priesters bedriuen gewelt eñ on=
recht onder den name des wets/eñ si ontheiligen
mijn Heilichdom/Tusschen dat heylige eñ onheili
ge en maken si gheen onderscheet/ Eñ en achten
niet wat reyn eñ onreyn si / Eñ si en wachten my
ne Sabbatthen neit/Eñ ic worde onder haer ont
heilicht/Dine Ouerheerē sijn in v/gelijc verscho=
rende wolven/ bloet te stortten/ende sielen te ver
deruē/om haerder giericheyts wille.
Eñ dine Propheten plackē eñ placsterēse met
slijck oft valschē kalck /ydelheyden prediken si/eñ
propheterē haer logenē/eñ segghen / Also spreect
die HEERE God/hoe wel dattet die HEERE niet
gesproken en heeft/Dat volc inden lande oeffent
gewelt/eñ si roouen onuersaecht/eñ schenden dye
arme eñ ellendige/Eñ si doen den vreemdelingē
gewelt eñ onrecht/Ick soecke onder haer/oft yes=
mant weerē/eñ teghenstaen woude /eñ die gram
schappe keeren woude voor my/op dat ic tlāt niet
en verderuede/Mer ic en vant geenen/ Daerom
me schudde ic minen thoorne ouer haer/ Eñ met
dat vier mijnder verbolgentheyt so maecte ic haer

der een eynde/Ende gaf haer also haer verdienste op haren cop/spreect die HEERE God.

¶ Aenghesien dat dat Jootsche volc in alderley boosheydt ende lachteringhe besmet ende onbeschaemt ghewordten is So ghebruyct die Prophete oec een schandelike ende onreine ghelijckenisse om haer te straffen

Dat.xxiij.Capitel

A Nde des HEEREN woort geschiede tot mi eñ sprac/ Du menschen kint/ Daer waeren twee wijuē/die haddē een moeder/ die begonsten vā haerder ioncheit aen hoererie te bedriuē= in Egipten/ Aldaer lietē si haer borsten handelē/ ende haer tepelkēs in haer der ioncheit tastē/ Die grootste eñ outste hiet Ahala/ Eñ haer suster Ahaliba/ Eñ ic namse te houwelic/eñ si baerden mi sonen eñ dochterē/ Eñ Ahala heet Samaria/ Eñ Ahaliba hierusalē/ Ahala bedreef hoererie/doen icse genomē hadde/ Eñ si bernde tegē haer boelē te wetē/ tegen die Assyriers/die tot haer quamē/ tegen die Princen eñ heeren/die met siden eñ costelic gewaet geclect waren/ eñ alle ionghe lieflicke gesellen/ te wetē/die op paerden eñ wagens daer henen ridē/Ende si boeleert met alle schoone ende ionghe ghesellen in Assyria/ Ende si veronreynicht haer met alle haer Beelden/so waer dat si op eene verualt/Daer en bouen so en verliet si oec niet hare hoererije metten Egiptenaers/Die met haer geboeleert hadden in haerder ioncheyt/ende haer borsten ghetast in haerder iuecht/eñ groote hoererije met haer bedreuen hadden

Doen gaf icse ouer in die handen haerder boelen/den kinderē Assur/teghē den welcken si bernde van lust Die ontdecten haer schamelheyt/eñ namē hare soonen eñ dochteren wech/Eñ si dooden se met den sweerde/Eñ het quam wt/also dat dese wiuen ghestraft waren

Maer doen Ahaliba hare suster dat sach/Soo
B onstack si noch veel ontsinniger dan die ghene/Eñ bedreef der hoererijē noch meer dan haer sustere/ eñ si bernde teghen die kinderen Assur/ te weten/ teghen die Princen eñ heeren die tot haer quamen in costelijck ghewaet/ruyters eñ wagens/ende alle ionghe heflijcke ghesellen/Doen sach ic dat si alle beyde ghelijcker wijs ontsuyuert waren/Maer dese bedreef hare hoererije noch meer. Want doen si sach gescbilderde mannen aender want met rooder verwen ende figueren der Chaldeen om hare lendenē ghegordt sijnde/ ende bouen scherpe hoedē oft huyuē op hare hoofdē/ende al wat den ghe weldighen ghelijck sach (ghelijc als die kinderē Babel eñ die Chaldeen draghen in haren landen) Soo bernde ende outstack si teghen haer/soo haest als si haerder gewaer wert/ ende so seynden si ambassaten tot haer in Chaldeen lant

Ende als nv die Babiloonsche iongelinghen tot haer quamen/om bi haer te slapen /soo wert si door die selue ontreynicht in haeder hoerderije/eñ wert so verontreynicht/dat si moede wert/ Ende doen beyde haere hoererije ende schamelheyt so geheel openbaer wert/Soo wert ick haerder moede gelijck als ick haerder suster oec moede was / met si bedreuen haere hoerderije altijt meer ende meer ende ghedacht op die tijt haerder ioncheyt /doen sy in Egipten lant hoererie bedreuen hadde/ Ende si bernde weder teghen haer boelen/welcker brandt was/gelijc des esels eñ des hengsts/ Ende ghi bedreeft dijn oneerbaerheyt/als in dijnder iuechden doen v uwe boelen in Egipten uwe borstē handelden/eñ uwe tepelkens tasten.

Daeromme O Ahaliba/also spreect die HEERE God/Siet/ Jck wil dine boelen/der welcker C
du moede bist ghewordden/teghen v verweckē/eñ ic wilse rontomme teghen v brenghen /te weten/ Die kinderen van Babel/ende alle Chaldeen/met ten hooftlieden/Princē/ende heerē/ende alle dye Assyriers met haer/Die schoone ionghe ghesellen/ alle Vorsten ende heeren/ Ridders / ende Edelinghen /ende alderley ruyters/ Ende si sullen ouer comen met een reysegbers heyr/ende met groote hoopen volcs/Eñ si sullen v beleggben/met spiessen /schilden /ende helmen /rontomme Denseluen wil ic dat recht beuelen/dat si v oordeelen sullen na hare rechten.

Jck wil mijn zeloersche ernstighe liefde ouer v laten gaen/alsoo dat si sonder ontfermherticheyt met v om gaen sullen/ Sy sullen v die nuesen ende die ooren af snijden/ Ende so wat daer ouerblijft dat sal door tsweert vallen/ Sy sullen dijne soonen ende dochteren wech nemen/ende datter ouerblijuet/dat sal metten viere verbernen/ Si sullen dy dyne cleederen wtrecken/ende dine costelijcke cleynodien met haer wechnemen/ Alsoo wil ic dijnder oneerbaerheyt/ende dijnder hoererije in Egipten lāt een eynde maken/alsoo oock dat ghi uwe ooghen niet meer na haer opheffen/eñ Egypten niet meer gedencken en sult.

Want also spreect die HEERE God /Syet/ D
Jck wil v leueren den ghenen dien ghi viant ghewordden/ende welcker du moede bist / Dye sullen als vianden met v ommme gaē/ende alle tsamē nemen/soo wat ghi verworuen hadt ende v naect ende bloot laten /alsoe dat dine schamelheyt ontdect worde/met dijnder oneerbaerheydt ende hoererije Alsulcs sal v geschieden/om uwer hoererijen wille die ghi metten heydenen bedreuen hebt aen welcker Godkens ende Beelden ghi v besmet hebste/ Ghi sijt opten weghe dijnder susteren ghegaen/ Daeromme gheue ick v oock der seluer beker in uwe hant.

Alsoo spreeckt die HEERE God/Du moest den beker dijnder susteren drincken /hoe diep ende hoe wijt dat hi oec is. Du sulst tot also grooten spot ende ghecKernie worden/dattet onlijdelijc sijn sal/ Ghi moet v van dien stercken drance ende iammer vol suppen/ Want dē beker dijnder suster Samarie/dat is eenen beker des iammers eñ droeffenissen /Den seluen moetstu reyn wt drincken/ende daer na die scheruers oock daer toe werpen/ende op eten/ende dine borsten verschooren /Want ick hebt gesproken/seyt die HEERE God/ Daeromme spreeckt die HEERE God / om dat ghy mijnder vergeten/eñ mi te rugghe gheworpen hebt Daeromme draecht oec nv dijne oneerbaerheydt ende dijne hoererije E

Eñ die HEERE sprac tot mi / Du menschē kint wilt ghy Ahala ende Ahaliba straffen? so bewijst

haer hare grouwelen/hoe dat si ouerspel bedreuẽ
eñ bloet gestort/eñ met den Beelden oft Goykẽs
dat houwelic gebroken hebben/Daer toe hare kin
derẽ/die si mi ghebaert hadden/verbernden si den
seluen tot eenẽ offer. Bouen dat so hebbẽ si mi dat
gedaen/Si hebben mijn heylichdom altemael ont
reinicht/Eñ mijnen Sabbath ontheylicht eñ ont
wijhet/Want doen si hare kinderen dẽ Godekẽs
ende Beelden gedoot hadden/so ghinghen si noch
des seluen daechs in mijn heylichdom/op dat sijt
ontheylighen souden/Siet sulcs hebben si aen mij
nen huyse bedreuen

Si hebben ooc legaten eñ boden na luyden wt
gesonden/die wt verren landen comen soudẽ. En
de siet doen si quamen/soe baydet ghi v/eñ blanc
kettede v/palleerde eñ verclerde v opt alder fraey
ste met dinen clenodien/haer luyden ter eeren/Eñ
ghi saet op een heerlijck bedde/voor den welcken
stont een tafele toegemaect/op dẽ welckẽ wierooc
te ghi eñ offerde minẽ olye/Aldaer verhief hẽ een
groot geroep vã genoechtẽ/Eñ si gauen den luidẽ
die oueral wt vele volcs/eñ wt der woestinen ghe
comen waren/dat armen cyraet aen hare handen
eñ schoon cronen setten si op hare hoofden.

Doen gedacht ic/Si is des ouerspeels ghewo=
ne van oudts herwaerts/Si en can die hoererije
niet gelaten. Want men gaet tot haer in gelijc als
E men tot eender hoeren placht in te gaẽ/Effen also
gaetmẽ tot Ahala eñ Ahaliba/dẽ oneerbaren wij
uẽ. Daeromme sullen haer die mannen straffen/
die dat recht volbrenghen ghelijc alsmen die ouer-
speelderssen bloetstortessen te straffen behoort.
Want si sijn ouerspeelderssen/eñ hare handen zijn
vol bloets

Also spreect die HEERE God/Brengt eenen
grootẽ hoop volcs herwaerts op haer/eñ gheeftse
om gheplondert eñ berooft te wordẽ/eñ inden han
den der gheenre diese steenigen/eñ met hare sweer
den doorsteken/eñ hare sonẽ eñ dochterẽ vermoor
den/eñ hare huysen metten viere verbernẽ/Also
wil ic der oneerbarheyt indẽ lãde een eynde maken
dat alle wijuẽ haer daer aenspieghelen sullen/ende
na sulcker onneerbaerheit niet doen. Eñ men sal
uwe oneerbaerheyt op v leggen. Eñ ghi sult uwer
Goitkens sonden dragen/eñ betalen moetẽ op dat
ghi weet dat ic die HEERE God ben.

¶ Die destructie Hierusalems wort hier in een gelijckenis
se vertoont.

Dat.xxiiij. Capittel.

A Nde dat woort des HEEREN ge
schiede tot mi/indẽ negendẽ iare/op
ten thiendẽ dach der thiender maent
Eñ sprac/Du menschẽ kint/Schrijft
desen dach van huyden/Ja effen dat
punctkẽ des tegẽwoordigẽ daechs/Wãt die Babi-
loonsche Coninc heeft hẽ effen huidẽ op desẽ dach
gewapẽt tegẽ Hierusalẽ. Eñ gheeft den ongehoor
samẽ volcke een raetsel oft gelijckenisse/Eñ segt
tot haer. Also spreect die HEERE God/Bereedt
di eenẽ sie potte/die set bi eñ ghiet water daer in/
Doet die stucken tsamen daer in/die daer in hoorẽ
eñ die beste stuckẽ/die lẽdenẽ/eñ schouderẽ/eñ vul
len met dye beste marchbeenen/Neemt dat beste
van den schape/ende maect een viere daer onder.
Eñ eenen hoop marchstucken/om te coken/ende
latet hertelijcken sieden/ende die marchbeenen oft
stucken wel ouer wallen

Daeromme seyt dye HEERE God/O wee der
moordadischer stadt/die alsulcken siepot is/daer
noch dat gebraden aenhangt/eñ en wil niet afgaen
Doet deen stuck nae dandere wt/men en behoeft
gheen lot daer om te werpen/welcke dat eerst wt
sal/Want haer bloet is noch in hem/dwelcke si op
eenen harden blooten keysteen/eñ nyet op die aer=
de en heeft wtgescudt datment doch hadde mogen
met aerde toescharren/eñ bedecken/Eñ daerom
heb ic haer dat selue bloet laten op eenen blooten
harden keysten scudden/op dattet niet toegescarst
noch bedect en soude worden/dat alsoe die verbol=
gentheyt op haer quame ende gewroken worde

Daerom spreect die HEERE God alsoo. O wee
v bloetdorstige stadt/die ic tot eenen grootẽ vyere
wil maken. Draecht slechts veel houts aẽ/Stoect
dz vier aẽ/dattet vleessce wel siede. Doet daer wel
wortelen in/dz die marchbeenẽ wel aẽbernẽ eñ wt
drogẽ/Legghet ooc den siepot ydel op dye ghloeyte
op dat hy wel heet/eñ zijn coper wel doorgloyich
worde oft zijn onreynicheyt/versmelten/ende zijn
aengeberndt ende roest woude afgaen/Maer dat
aengebernt/hoe zeer dz hi vernt/en wil niet afgaen
Want het is te seer aengheberndt/Den roest moet
int vier wtghebernt worden/Dijne onreynicheyt
is alsoo seer verhardt/dat oft ick v al gheern reyni
ghen woude/soe en wilt ghi v nochtans nyet laten
reynighen/van dijnder onreynicheyt/Daer omme
en moecht ghi voort meer nyet reyn gewordẽ/ter
tijt toe dat mijn gramschappe haer aen v vercoelt
hebbe/Ic die HEERE hebt ghesproken/het sal co
men/Ic wilt doen/ende nyet vertoeuen. Ic en wil
nyet sparen/noch my laten berouwen/Mer si sul=
len v oordeelen/nae dien dat ghi geleeft eñ gedaen
hebt/seyt die HEERE God

Ende des HEEREN woort ghesciede tot my
ende sprac/Du menscen kint/Siet/Ic wil v uwer
ooghen lust door een plage wech nemen/Mer ghi
en sult nochtans niet claghen/noch weenen/noch
eenen trane laten/Heymelijc moecht ghi suchten/ B
mer geen dooden claghe en sult ghi maken/Maer
dijn huyue eñ cieraedt sullstu aendoen/ende dijne
schoenen aen trecken/En bedect dijn aensicht niet
noch en eet gheen claechbroot. Eñ doen ick smor=
gens vroech totten volcke sprack/soe sterf my des
auonts mijn wijf/Ende des anderen morgens de=
de ic gelijc als my beuolen was/Eñ dat volck sprac
tot mi/En wilt ghi ons dan niet segghen/wat ons
dat beduyt/dat ghi doet?

Ende ick sprack tot haer/Dye HEERE heeft
met my gesproken ende geseyt/Segt den huyse Is=
raels/dat dye HEERE God alsoo spreect/Syet
ic wil mijn heylichdom uwen grootsten troost/dẽ
lust uwer ooghen/ende wo herten wunsche ont=
heylighen/Ende uwe soonen ende dochteren dye
ghi verlaten moet/dye sullen mettẽ sweerde ver=
gaen/Ende ghi moet doen/als ick ghedaen heb=
be/Uwen aensicht en moet ghi niet bedecken/En=
de dat claechbroodt niet eeten/Maer ghi moedt v

huiue eñ cieraet op uwe hooft settẽ Eñ uwe scoe
nen aentreckẽ. Ghi en sult noch clagen/noch wee
nen. Maer in uwe sonden versmachten/eñ onder
malcanderen rouwe dragẽ/eñ suchtẽ/Eñ Hezeki
el sal alsoo uwe beduytteeckẽ zijn/ dat ghi doẽ moet
als hi gedaen heeft/als dat comen sal. Waer mede
dat ghi leert/dat ic die HERE God si/

Eñ du menschen kint Ter tijt/als ick wech ne
mẽ sal vã hair hare macht/eñ troost/dẽ lust haer=
der ogen/eñ haerder herten wunsche/hare sonen
ende dochteren. Ja terseluer tijt/so sal een die ont=
lopen is/tot v comen/eñ salt v te kennen gheuen/
Terseluer tijt/ sal dinen mont tegen haer opgedaẽ
wordẽ dat ghi spreken sult /eñ niet meer stomme
sijn en sult/Wãt ghi moet haer vedyeteeken sijn/
op dat si weten/dat ic die HERE si

¶ Hi leert hier met gelijckenisse /dat wi als ons God straft/onse leuen beteren/ende veranderẽ sullẽ/ ende ons niet verblijden/alst den anderen qualiken gaet/Want so wie dat doet / die en salt niet te vergeefs ghedaen hebbẽ

Dat.xxv.Capitel

A
Nde des HEREN woort geschiede
tot mi/eñ sprac/Du menschen kint/
Keert dijn aensicht teghen die kinde
ren Ammon / Eñ propheteert tegẽ
haer eñ segt totten kinderẽ Ammon
Hoort dat woort Gods des HEREN/Also seyt
die HERE God/Want ghi ouer mijn heylichdõ
spreect/He he/Het is ontheylicht eñ ontwijhet.
Eñ ouer dat lant Israhel/ Het is verwoest. Ende
ouer Juda. Het is geuangen wech geuoert. Dair
om Siet/ic wil v den kinderen tegen den Oosten
ouergheuen/dat si hare sloten in v setten/eñ hare
woningen in v maken sullen. Si sullen dine vruch
ten etẽ/eñ dijn melck drincken. Eñ wil Rabbath
tot eenen stal der kemelen makẽ. Ende Ammon
tot eenen schaepstalle. Eñ ghi sult weten dat ick
die HERE ben

Wãt also spreect die HERE God/Want ghi
met die handen tsamen clappende/ blijde geweest
eñ metten voeten gestampt hebt/Ja ouer dat lant
Israels vã ganscher herten so spotachtelic v ver=
blijdt hebt/Daeromme siet/Ic wil mijn hãt ouer
v wtstreckẽ/Eñ v den heydenẽ tot eenẽ roof ende
spijse geuen/eñ v wt dẽ volckerẽ wtroeyen/Ende
v wt alle landen latẽ te niet makẽ / eñ v wtroeyẽ/
Eñ ghi sult weten dat ic die HERE ben.

Also spreect die HERE God/Dairomme dz
Moab eñ Seir seggẽ/Siet/dat huys is essen ghe=
lijc als die andere Heydenẽ/Siet/Daeromme wil
ick Moab aen die siden openen aen die steden/ eñ
in sine frantieren/des edelẽ lants te wetẽ. Beth=
Jesimoth/Baal Meon/eñ Kiriathaim / den kin=
deren teghen den Oosten/met den kinderen Am=
mon/eñ wilse haer tot een erffenisse gheuen/Also
oocdatmen der kinderen Ammon niet meer ghe
dencken en sal/onder die Heydenen/ Eñ ic wil dat
oordeel laten ghaen ouer Moab. Eñ si sullen we
ten dat ic die HERE ben

Also spreect die HERE God/Om dz Edom
B hẽ aen dẽ huise Juda gewrokẽ heeft eñ hem schul
dich maect met sine wrekẽ. Dairõ spreect die HE
Gene. RE God also/Ic wil mine handen wtstrecken o
xxvi. uer Edom/eñ wil wtroeyen vã hem beyde men=
Psal. c.
schen eñ beesten/ende wilse woest makẽ van The
man tot Dedan toe/ende doort sweert vernielen/
Ende ick wil mi weder aen Edom wreken /door
mijn volc Israel. Eñ si sullen met Edom omgaẽ
na mijnder gramschappen ende toornicheyt/Ja
dat si mine wrake beuinden sullen seit die HERE
God

Also spreect die HERE God/Daeromme dz
die Philisteen haer gewroken hebbẽ/ende dẽ ou=
den haet gewroken is / nae alle haren wille inder
schaden/mijns volcs/Daeromme spreect die HE
RE God also/Siet/ic wil mijn handt wtstrecken
ouer die Philisteen/ende die wtroeyers wtroeyẽ/
Ende ic wil die ouergheblenen aen die hauen vã
der zee laten te niet maken/Ende ic wil een groo=
te wrake aen haer oeffenen ende met verbolgent=
heit haer straffen/Ja dat si proeuen sullen /dat ick
die HERE si/als ic mijn wrake aen haer gheoef=
fent hebbe

¶ Een claghe ouer die stadt Tyrum/van harder straffin= ghen weghen /die si lijden sal

Dat.xxvi.Capittel.

Nde het geschiede inden elfsten iare
opten eersten dach der eerster maẽt
dat des HEREN woort tot mi ge E
schiede/eñ sprac Du menschen kint
Daeromme dat Tyrus oft Zor also
spreect ouer Hierusalem He he/Die poorten der
volckeren sijn gebrokẽ/dat si nv tot mi moeten in
trecken/ende ick moet alle die verdestrueerde her
bergen/Daeromme spreect die HERE God al=
so/Siet/ic wil aen v O Tyre / eñ ic wil veel heyde
nen tot v op brengen/gelijc als hem een meyr ver
heft met sine baren/ die sullen die mueren tot Ty=
ro verderuen /eñ hare thorẽs afbrekẽ/ Ja ick wil
ooc den stof vanden fundamẽt afcrabben eñ wech
vegẽ eñ wil eẽ bloote steẽrootse vã hair makẽ/eñ
tot enẽ weert oft schoor wair op dat mẽ d visscers
nettẽ aen der zee wtspãt/Wãt ic hebt gesproken
seyt die HERE God/Eñ si sal den heidenẽ tot ee
nẽ roof worden/eñ hare dochterẽ die opten velde
liggẽ/die sullẽ metten sweerde verslagẽ worden/
Eñ si sullẽ weten dat ic die HERE ben.

Wãt also spreect die HERE God/Siet ic wil
op Tyrũ latẽ comẽ Nebucad Nezar dẽ Coninc tot
Babel vandẽ Noordẽ herwaerts(die eẽ Conic al=
ler Coningẽ is)met peerden/wagens/ruyters/eñ
met groote hoopẽ volcs/Die sal dijne dochteren
die optẽ velde liggẽ/metten sweerde doorsteken/
Met tegẽ v sal hi eẽ bolwerck opslaẽ/eñ v beschãs
sen eñ dẽ schilt tegẽ v breeden. Hi sal ooc Bocken
oft Rãmen aẽ dine muerẽ oprechtẽ/eñ omstoten/
eñ dijne thoornẽ mz sine wapenẽ ter aerdẽ ruysscẽ
Dẽ stof van die menichte sijnder peerden sal v be=
decken/Dijne muerẽ sullen ooc daueren van tghe
druyssche sijnder peerden/raderen/eñ ruyterẽ als
si tot dijnre poortẽ in trecken sullen/gelijc alsmen
placht tot eender stat in te trecken die gheopent is/
Hi sal met die hoefysers sijnre peerden alle dijne
stratẽ vertreden/Dijn volcke sal hy metten sweer
der vermoorden/Ende dijne stercke pylaernẽ ter
nedr werpẽ/Si sullẽ dijn goet rouẽ/eñ dijne comã
schappe plonderen/ Dijne mueren sullen sy afbre
ken/ Ende dijne lustige huysen te neder stoten/eñ

dine steenē/hout/eñ stof sullen si int water werpē
Also wil ic des gheclancs van dijnen sanck een ein
de maken/datmen/tgheluydt dijnder harpen niet
meer hooren en sal/Eñ ic wil een bloote steenroot
se wt v maken/eñ eenē weert oft schoor/waer op
men die visschers nettē wtsprept/also dat ghi woe
ste sult ligghen/Want ic ben die HEERE die sulcs
spreect seyt die HEERE God.

Also spreect die HEERE God tot Tyrō/Wat
geldet? Die eylandē sullē beuen/ van tgeluyt dijns
B vals/eñ sullen om dijnder gewondē wille suchten
eñ der gheenre die in v vermoort sullen worden/
Alle die Princen aenden meyre sullen van haren
stoele afsitten/ende hare rocken eñ schoenen af leg
ghen/eñ hare gesticte cleederen wt trecken/ende
sullen in rouwe cleederen ghaen/eñ opter aerden
sitten. Eñ si sullen veruaert sijn/ende vreesen om
dijns onvoorsienden vals wille/Sy sullen v becla=
gen/eñ van v seggen/Ach du hoochste beroemde
stadt/hoe bistu dus gansch bedoruen? ghi die aen
den meyre laget/eñ so machtich waert optē mey=
re mz dine inwoners/also oocdatter gansce lāt hē
voor v vuarē moste/Ach hoe sullen die eylanden
haer verslaen ter tijt dijs vals/Ja die eylandē indē
zee sullen verscricken van dinē onderganc.

Also spreect die HEERE God. Ic wil v tot eē
der verwoester stat maken/ghelijck als die andere
steden daer niemant in en woont/eñ eenen grootē
vloet ouer v laten comen/alsoo/ dat v die groote
C wateren bedecken sullen. Eñ ick wil v hier onder
stoten tot den ghenen die in die grachten wech va
ren/te weten/totten dooden Jck wil v onder der
aerden hier af stoten/ende v gelijc een ewige woe
stine maken/met den genen die inden cuyle varen
op dat niemant meer in v en woone/ende dat ghy
niet meeer so hoochmoedich ende vermetē en zijt/
onder die leuēde/Wāt ic wilt vottelickē met v wt
maken/op dat ghi niet meer en zijt. Eñ alsmē na
v sal vraghen/datmen v niet meer vinden en sal/
spreect die HEERE God

¶Van dit/xxvij.c.aengaende tot.xxix.toe/ ist een clage
ouer die Vorsten Tyri. Dwelcke in eenen hoogheren ver
stant opten val Luciferi ghetoghen mach worden/ Item
een verconding he van die straffinghe ouer Sidon

Dat.xxvij.Capittel.

A Ende des HEEREN woort gheschie=
de tot mi/eñ sprac Du menschē kint/
Maect een claghe ouer Tyrum. Eñ
segt tot Tyrum/ofte Zoor/die daer
legt voor aen die hauē des meyrs
ende die met vele volckeren/ende eylanden comā
schape handelt/Also spreect die HEERE God O
Tyre du spreecste/Jc ben die alderschoonste/Dij=
ne palen sijn midden inden meyre/ende dijne tym
merluyden dye hebben v op dalder schoonste ver=
cyert/Si hebben al dijn scrijnwerck oft beschutsel
wt Cypressen van Saphir gemaect. Ende vā Liba
no hebben si Ceder boomen laten brenghen/ende
dijne mastboomen daer van ghemaect/Ende dine
royers vanden eycken wt Basan/ dijne bancken/
kisten/ende berderen van Juoren oft Olifanten
been/Ende die ghestoelten wt die Eylanden Cihi=
tim oft Italie/Dijn seyllaken was van witte ghe
sticte side wt Egipten/ende dijn teeken daer in ge
stickt/Ende dijne decselen van gheelder side ende
purpure/wt die eylanden Elisa

Die van Sidon eñ Aruad waren dijn roeder=
knechten ende bootsgesellen/ ende die bequaem=
ste tot Tyro waren dijne schipluyden Die oude= B
ste eñ subtijlste tot Gebal moesten dijne schepen
tymmeren/stoppen/ende verbeteren/Men vant
bi v alle meyrschepen met hare schipluyden/dye
haddē haer hantyeringhe in v. Die van Persia/
Lidia/eñ Libia warē dijn crijschvolc/die hare scil
den/ende helmen in dy ophingē/ende vercierdē
di also. Die van Aruad warē onder dijn heyr rōt
omme op dijne mueren/ende wachters op dine
thoornen die hebben hare schilden op dijne mue
ren ouer al opgehangen/ende v soo bouen maten
schoone ghemaect

Ghi hebt uwe hātyeringe op dat meyre ge
hadt/met allerley ware/siluer/yser/tin/eñ loot/
eñ v also uwe marct groot gemaect/Jauā/Tu=
bal eñ Mesech/dat zijn dine coopluydē geweest
die hebben v eygen luyden/oft slauē/ metael/en
de coperwerck op dijne marct gebracht/Die vā
Thogarma hebben v peerdē/ruyters/wagens/
ende muylē/op uwe iaermarct aengeuoert/Die
van Dedan sijn dijne coopluydē geweest/Ende
ghi hebt ouer al indē eylanden dijne coopman=
schap gehadt/die welcke hebben v toegebracht
Juoren been/ende Heben hout.

Die Syriers hebben bi di gehaelt dijn handē
werc/so wat ghi maecte/Ende hebben Robijnē
Purpur/Tapetserie/geboerduertwerc/syde/ca
meloth/eñ Christal/op dine iaermarct gebracht C
Juda ende dat lant Jsraels hebben ooc met di
neringe gehadt/ende si hebben v tarwe vā Mi=
nith/spelt/balsaem/ honich/ olye/eñ mastich/of
harsch/tot dijnē nootdruft toegebracht op dine
marct/Diesgelijcs heeft ooc Damascus bi v ge=
haelt/ dijn hantwerc/ eñ allerley waere/voor dē
sterckē ende besten wijn/ende costelijcke witte
wolle oft catoen

Dan eñ Jauan/eñ Mehusal/hebbē ooc op di
ne marct gebracht/ yserwerc. Casia/gingebeer/
Calmus/eñ Caneelpipē/ dat ghi v daer mede ge
neerē soudt/Dedan heeft met v gecoopmāschapt
met costelijcke decksels ende laken daer men op
sittet/Arabia eñ alle die princen van Kedar dye
hebben met v ghecoopmanschapt/met schapen/
rammen/eñ bocken/Dye coopluydē wt Saba eñ
Raema/die hebben ooc met v ghehandelt/met al=
lerley costelijcke specerie/ eñ eedel ghesteente/eñ
gout/dat si op dijne marct ghebracht hebben/Ha
ram eñ Canne/eñ Eden/metten coopluyden wt
Saba/Assyrie/eñ Kilmad die sijn ooc dijn calan=
ten gheweest

Die hebben alle met di haer geneert/ met coste
lick ghewaet ende cieraet/met siden/gheele/ende
ghesticte lakenen/welck si in costelijcke kisten van
Cederhoudt ghemaect/ende wel bewaert/tot dij
der maercte gheuoert hebben/Maer dye Meyr=
scepē zijn die principaelste op dine merctē gheweest
Also bistu rijc eñ opgeblasen geworden middē op=
tē gāschē meyre/Eñ dine schipluyden hebbē v op D
groote wateren aengheuoert/ ¶Maer eenen
Oosten wint sal v i stotē eñ breken middē op dat
meyr/Also dz dijn ware/coopluydē/hāteriers/dine

schipheren/roeyknechten ende bootsgeselle/ ende
die ghene die schepen make/ende alle dine crijsch=
luydē/Eñ alle tvolck in di sijnde / midden op dat
meyr vergaen sullē ter tijt als ghi ondergaet/Al=
so dat die hauenē oec beuē sullen van dat gheroep
dijnder schipheren/Eñ alle die aent roeyr/eñ dye
ryemē trecken/met die schipknechten bootsgesel
len eñ meesters /sullen wt hare schepē springē/eñ
haer aent lant sticke/Eñ sullē luyde ouer v roepē
bitterlijckē clagen stof op hare hoofdē werpē / eñ
haer in die asschē leggen/Si sullē haer kale sceren
om dijnen wille/sacken aentrecken eñ om gorden
hertelijckē om di weenē/eñ bitterlijckē vā dijnder
wegē clagē eñ droeuich zijn/ hare kinderen sullē v
ooc beclagen/Ach wie is doch ye also optē meyre
ghetemt eñ gestilt als Tyrus: Doē du dine coop=
manscap op dat meyr hāteerdest/doē maecte ghy
veel landē rijc. Ja met die menichte dijnre waerē
eñ neringē maecte ghi rijc die Coninghen op der
aerdē. Meer nv bistu vandē meyr in die rechte dye
pe wateren gestotē also dz dijn neringe/eñ alle dijn
volc met di vergaen is Alle die indē eylandē wo=
nē/die sijn veruaert vā v/Eñ alle haer Coningen
sijn verslaecht/eñ si siē seer iāmerlijcken/Die coop
luydē der volckerē pijpen v aē/om dat ghi so vet=
telijcken vergaen zijt/ende voort aen nēmermeer
op en comt

Dat.xxviij.Capittel

B
Ende des HEREN woort gesciede
tot mi eñ sprac/Du mēscē kit/Segt
dē Vorstē tot Tyro /Also spreect die
HERE God. Daerom dat hē dijn
herte verheft eñ segt/ Ick ben God
Jc sitte in eenē throne gelijc eē God/middē op dz
meyr. Hoe wel ghi eē mēsche/eñ geē God en sijt
Nochtās so verheft hē dijn herte/recht oft ghi een
God waert/Siet/ghi laet v dūckē / dz ghi wijser
sijt dan Daniel/also datter voor v niet verborgen
en si/Eñ ghi hebt door dijn wijsheyt/eñ verstāt sulc
ke macht vercregen/eñ scattē van gout eñ siluer/
Dan.ij. vgadert/Eñ hebt door dine grote wijshz eñ coop
māschap also grooten macht verworuē. Daer
vā bistu so stout geworde/dz ghi so machtich sijt.

Daeromme spreect die HERE God also/Aē
gesien dā dat dijn herte hem verheft/recht oft ghi
God waert/Daeromme siet/Jc wil die vreemde
ouer v seyndē/te wetē/ Die Tyrannen der heyde=
nē/die sullen haer sweerdt treckē/ ouer dijn scho=
ne wijsheyt /eñ dijn groote eere tot scandē makē/
Si sullē v hier onder inder cuylen stoten/also dat=
stu middē op dat meyr steruest/ghelijc als die ver
slagen/Wat geldet/oft ghi dan voor dine dootsla
gher seggen sult: Jc ben God/Hoe wel ghi gheen
God/mer een mensce/eñ in dijns dootslagers hāt
sijt/ Ghi sult steruen/gelijc die onbesneden vā dye
hant der vreemder/Want ic hebt gesproken seydt
die HERE God

Eñ des HEREN woort geschiede tot mi/eñ
sprac/Du mēscen kint/Maect een claghe ouer dē
Coninc tot Tyro/eñ spreect tot hem/Also seyt die
B HERE God/Du bist een ouervloeyēde fraeyhz
van eenē schonē wercke/der wijsheit vol/eñ bouē
matē schone/Du bist eenen lusthof Gods met al=
lerley gesteentē verciert/te wetē/ Sarder/ Tapa=
ser/Robijn/Diamāt/Turkois/Carbōckel/Ony=
chē/Jaspis/Smaragd/eñ gout/Eñ ghi hebt van
begin sint dat ghi Coninc gewordē sijt/met tambo
rinē eñ pijpen getriūpheert. Du bist als een Che=
rub/die haer wijt wt breyt /Eñ ic hebbe v opten
heyligen berch Gods Geset /op dat ghi onder dē
Carbunckelē wādelde/eñ waert seer schoō vandē
beginne aen/ter tijt toe/dat haer dine misdaet ge
vondē heeft/Wāt du bist van binnē vol gewelts/
eñ onrechts gewordē/vā dijnrē groter coopman=
scap wegē/eñ hebt v besondicht /Daerōme wil ic
v ontheylige vandē berge Gods/eñ wil v (die eē
wtgebreede Cherub waert) wtē Carbōckelē vsto
tē/Eñ om dz hē dijn herte vheft/dz ghi so schoone
sijt eñ ghi hebt v uwe wijshz latē bedriegē/in dine
houaerdichz /Daerom wil ic v ter neer stotē/eñ eē
gaepsel wt v makē voor alle Coningen/ Wāt du
hebst dijn heylichdom verderft/met dijnder groter
misdaet eñ onrechte hādelinge/Daerom wil ic eē
vier wt v latē opgaē/dat v verteren sal/ Eñ ic wil
v tot asscē makē opter aerdē/also dz alle de werelt
toe siē sal. Alle die v kennē onder die heydenē/dye
sullē haer vwonderē van v/om dat ghi so vettelic a
kē sijt vergaē/eñ voort aē nēmermeer op en coēt

Eñ des HEREN woort gesciede tot mi /eñ
sprac/Du mensce kint Keert dijn aensicht teghen
Zydon/eñ propheteert tegen haer/eñ segt/Alsoe
spreect die HERE God/Siet ic wil aen v O Zy
don/eñ ic sal in v geeert wordē/datmen weten sal
dat ic die HERE ben/als ic recht ouer haer laet
gaen/eñ aen haer betoone/dat ic heylich si. Eñ ic
wil pestilēcie eñ eē bloetstortinge onder haer seyn
den/op hare stratē. Ende si sullen dootlijcken ge
wont vallen doort sweerdt/dwelcke ouer al ouer
haer gaen sal/Eñ si sullē beuinden dat ic die HE
RE ben/Eñ daer en sal voort aen ouer al omtrēt
den huyse Jsrael/daer hare viandē sijn/noch door
ne/noch prickel bliuē / op dat si leeren dat ick dye
HERE God ben

Also spreect die HERE God/Als ic dat huis
Jsraels weder vergaderen sal vanden volckeren/
daerwaerts si verstroeyt sijn so wil ic voor die hey
denē aen haer bewijsen/dz ic heylich bē/Eñ si sullē
in harē lande wonē/dwelc ic mijnē knecht Jacob
gegeuē hebbe/Eñ si sullē sonder vreese daer in wo
nen/eñ huysen timmerē /eñ wijngaertackers plātē
Ja sonder sorghe sullē si wonen/als ick dat recht
laet gaen ouer alle hare viandē rontomme. Ende
si sullen weten dat ic die HERE haer God ben.

¶ Die straffinghe die ouer den Coninc Egipti gaen sal/
Ende wat straffinghe dat die Egiptenaers verwachten=
de sijn/Van dat soudt ende loon Nebucadnesars voor
sinen arbeyt.

Dat.xxix.Capittel.

Ndē thiendē iaer/optē tiendē dach vā
twelfster maent/geschiede des HE= A
REN woort tot mi /ende sprac. Du
mēscē kint/Richt dijn aensicht tegen
Pharao den Coninck in Egipten/
Ende prediet teghen hem/ende teghen dat gans=
sche Egiptē lāt/Prediet/eñ segt. Alsoo spreect die
HERE God/Siet/ ic wil aen v Pharao/den Co
ninc in Egipten/du groote waterdrake/oft wal=
uissche/ghy dye in dye wateren light ende segt/
Den stroom is mijn/Ende ick hebbe hem my ghe=
maect/Maer ick wil dy een ghebit inden muyle

legghen. Ende alle die visschen in die wateren aen
dijn schubbe hangen. Eñ ic wil di wt dijne waterē
hier wt trecken/ met alle die visschen in dijne wate
rē/ die aen die schubben hangē. Ic wil v metten vis
schē wt dine waterē in die woestine wech werpen.
Ghi sult opt landt vallen/ eñ niet weder opgelesen
noch vgadert wordē/ Mer den beestē opten velde
eñ den voghelen des hemels sult ghi tot een aes eñ
spijse wordē/ Eñ alle die in Egipten woonen/ sul=
len weten dat ick die HERE ben. Daeromme dat
si den huyse Israels eenen rietstoc gheweest zijn/
den welcken als si in die hant vaeten/ soo brac hy/
eñ stack haer door die siden. Eñ als si daer op leen=
den/ so brac hi/ eñ stacse in die lendenen.
B Daeromme spreect die HERE God also/ Siet
Ic wil dat sweert ouer v laten comen/ ende beyde
die menschen ende die beesten in v wtroeyen. Ende
Egipten sal tot eender woestijnen/ eñ wildernisse
worden/ Eñ si sullen beproeuen/ dat ic die HERE
si Daeromme dat hi spreect/ Den waterstroome is
mijn/ Ende ick hebbe hem ghemaect/ Daeromme
siet ic wil v toe/ ende aen dijne waterstroomen/ eñ
ick wil Egipten lant woest ende eensaem maken
vanden thoorne Siene aen tot aen dye palen des
Morenlants/ also oock dat noch luyden/ noch bee=
sten daer in gaen/ oft aldaer woonen en sullen veer
tich iaer lanc. Want ic wil Egipten lant woest ma
ken/ ghelijc als hare palen woest zijn/ ende hare ste
den woest laten ligghen/ ghelijc andere woeste ste=
den/ veertich iaer lanc/ Eñ ic wil die Egyptenaers
verstroeyen onder die Heydenen. Eñ in die landen
wil icse veriagen.
Nochtās (spreect die HEERE God) als die
veertich iar en wt sijn sullē/ so wil ic dā die Egip=
tenaers weder versamen/ wt dē volckeren/ waer
onder si verstroept sullē wordē/ Eñ ic wil die ghe
uangenisse Egipti om keeren. Eñ haer weder in
dat lant Patheros brengen/ dwelcke haer vader
lant is/ Eñ si sullen aldaer een vernedert Coninc
rijcke sijn/ Want si sullen cleen zijn bi andere Co=
ninc rijckē. Eñ niet meer heerscappie hebbē ouer
die heydenen/ Want ic wilse also verminderen/ dz
si ouer die heydenen niet meer en mogē heerschap
pie hebben/ eñ dattet huys Israhels hem op haer
niet meer en verlate/ eñ haer daer mede besondi=
ghe als si aen haer hangen/ Eñ si sullen beuinden/
C dat ic die HERE God ben.
Eñ het gheschiede inden seuenentwintichsten
iaer/ opten eersten dach der eerster maendt/ dz des
HEREN woort tot mi geschiede/ eñ sprac/ Du
menschen kint/ NebucadNezar die Babiloonsche
Coninc heeft zijn heyr mz groter moeyte voor Ti
rum ghebracht/ also dat alle hoofden kale/ eñ alle
schouderen eñ siden beschaeft warē ghewordē/
Eñ nochtās en is noch hē/ noch sinen heyre voor
sinē arbeyt voor Tyro geledē nz geloont geweest.
Dairomme spreect die HERE God also. Siet
Ic wil NebucadNezar den Coninc tot Babiloni=
en/ Egipten lant geuē/ dat hi alle haer goet wech
neme/ eñ haer berouen ende plonderen sal/ op dat
hi sinen heyre soudt geue/ Maer dat landt Egipti
wil ic hem geuen voor sinen arbeit/ die hi mi voor
Tyro ghedaen heeft/ Want si hebben my gedient
spreect die HERE God

Ter seluer tijt wil ic dē hoorne des huys Isra=
els weder laten wassen/ eñ ic wil v uwē mont on
der haer weder op doen/ op dat si leeren dat ic dye
HERE God ben

Noch breeder van die straffinghe Egipti
Dat.xxx.Capittel

ENde des HEREN woort geschie=
de tot mi/ eñ sprac/ Du mēscen kint/ A
Predict/ eñ segt/ Alsoo spreect die
HERE God/ Huilt eñ segt/ O wee
des daechs wandt den dach is hier/
Ja den dach des HEREN is hier/ Dien duysterē
dach/ Den tijt is hier dat die Heydenen comen sul
len/ eñ dat sweert sal ouer Egipten gaen/ Ende
Morenlant moet hem verslaen als die verslagen
in Egipten vallen sullen/ ende haer volc wech ge=
uoert eñ hare fundamenten omghe worpen sullen
worden/ Morenlandt eñ Lidia/ eñ Lybia/ met alle
dat ghemeen volc/ eñ Cub/ ende alle die met haer
int verbont/ oft wtē beloofden landē zijn/ Die sul=
len met haer doort sweert vergaen.
Also spreect die HERE/ Die beschermheerē
Egipti moeten vallen/ ende die houaerdije haerē
macht moet hier onder/ Vandē thoorne Siene aē
sullen si met den sweerde verslagen worden/ seyde
die HERE God/ Ende si sullen gelijc hare woe
ste palen ooc woest worden/ Ende hare steden on
der die andere verwoeste steden/ ooc woest liggen
op dat si leeren/ dat ic die HEERE si/ Als ic een
vier in Egipten make/ alsoe dat alle die haer hel=
pen verderft werden/ Ter seluer tijt sullen ambas
saten in schepen van mi wt trecken/ Die Morē te
veruaren/ die nv soo seker lijck sonder sorghe sijn/
Ende haer sal een vreese aencomen/ ghelijck den
Egiptenaers/ doen haren tijt quam/ Want siet/
hi coemt certeynlijken.
Also spreect die HERE God/ Ic wil die me= B
nichte in Egipten wtroeyen/ door NebucadNezar
den Coninc tot Babel/ Want hi eñ sijn volck mz
hem/ met die Tyrannen der heydenen/ dye zijn al
hier ghebracht/ om dat landt te verderuen/ Eñ
si sullen hare sweerden wt trecken tegen Egiptē
op dat dat lant ouer al vol verslaghene ligge/ Eñ
ic wil die waterstromen drooghe maken/ ende dat
lant boosen luden vercopen/ eñ wil dat lant/ ende
soo wat daer in is door die vreemde verwoesten/
Ic die HERE hebt gesproken.
Also spreect die HERE God/ Ic wil die Goikēs Noph is Mēphis oft Alkairē
tot Noph wtroeyē/ Eñ die beeldē ganstch vernie=
len/ eñ Egiptē en sal geenē Vorste meer hebben/
Eñ ic wil in Egipten lant een vreese seynden/ Ic
wil Patros woest maken/ Eñ een vier tot Zoan No dat is Alexandria.
aensteken/ Eñ dat recht oft oordeel ouer No latē
gaen/ Ende ic wil mijn gramscappe wt storten o=
uer Sin/ welcke der Egiptenaren stercte is/ Eñ Sin dat is Pelusium.
wil die menichte tot No wtroeyen/ Ende wil een
vier in Egiptē aenstekē/ eñ Sin sal angst eñ ban=
gicheyt hebbē/ Eñ No sal ter aerdē geslichtet/ Eñ On dat is Heliopolis
Noph dagelicx benaudt worden die ionghe man=
nen tot On/ eñ Bubasto/ die sullen metten sweer
de verslagen/ Eñ die wijuē wech geuoert wordē
Taphnis sal eenen duysteren dach hebben als ick
dat Joc eñ septer Egipti breken sal/ eñ dat die ho
uaerdie haerder macht daer in eē eynde sal hebbē

Si sal met wolcken bedect worde/ eñ hare dochte
ren sullen geuangen wech gheuoert worden/ Eñ
ic wil dat oordeel ouer Egipten laten gaen/ op dz
si weten dat ic die HEERE si.
Eñ het gesciede inden elfsten iare opte seuen=
C dẽ dach der eerster maẽt/ dz des HEEREN woort
tot mi geschiede/ eñ sprac/ Du mẽschẽ kint Ic wil
dẽ arm Pharaõs des Egipschẽ Conincs in twee
brekẽ/ Eñ siet/ hi en sal niet verbondẽ wordẽ/ op
dat hi heelẽ mochte/ Gheen placster noch decke
en sullẽ hẽ daer ooc niet ouer gebondẽ wordẽ/ dz
hi sterc worde/ eñ eẽ sweert vatten conde/ Daerõ
spreect die HEERE God also/ Siet/ Ick wil Pha
rao dẽ Coninc tot Egipten aen/ eñ wil sinẽ arme
in stuckẽ brekẽ/ beide dẽ stercken/ eñ den gebrokẽ
also dat hẽ dat sweerdt wt sijnder hant ontuallen
moet/ Eñ wil die Egiptenaers ondẽ die heydenẽ
verstroyẽ/ eñ in die landen veriaghen/ Maer den
arme des Conincs tot Babel dien wil ic stercken/
eñ hem mijn sweert in sine hãt geuẽ/ Ende ic wil
den arme Pharaons breken/ also dat hi voor hẽ
stenẽ sal/ ghelijc een die ter doot toe ghewondt is/
Ja ic wil die armen des Conincs tot Babel sterc
makẽ/ also dat die armẽ Pharaõs ter neder sinkẽ
sullen/ op dat si bekennen dat ic die HEERE si/ Als
ic mijn sweert dẽ Babiloonscẽ Coninc in die hant
geue/ op dat hijt ouer Egiptẽ wt trecke/ eñ ic dye
Egiptenaers onder die heydenẽ verstroeye/ eñ in
die landẽ veriage/ dz si wetẽ dat ic die HEERE bẽ.

Teghen Pharao den coninc in Egipten.
Dat.xxxi. Capittel

Ende het geschiede inden elfsten iaer
opten eersten dach der derder maẽt/
A dat des HEEREN woort tot mi ghe
sciede/ eñ sprac/ Du mẽscẽ kit/ Segt
tot Pharao den Egipschen Coninc
eñ tot alle zijn volc/ hoe groot meent ghi dan dat
ghi sijt. Siet Assur was gelijc als eenẽ Cederboõ
opten berch Libanon/ schoõ vã tacken/ eñ dic van
loof/ eñ seer hooch also dat sinẽ top onder die gro
te dicke tackẽ stont seer hooch verheuẽ/ hi hadde
veel waters/ waerõ hi hooch wert/ eñ veel water
aderẽ also dat hi stercke wert/ stõt om sinen stãme
gingen waterstromẽ/ Sine watergrachtẽ liet hy
wtloopẽ/ tot alle boomẽ indẽ velde/ Eñ daerom
is hi hooger gewordẽ/ dã alle die boomẽ optẽ vel
de/ eñ hi creech veel/ eñ lange tackẽ/ Want hi had
de waters genoech hẽ wt te breeden/ Alle die vo
gels des hemels nesteldẽ op sine tacken/ Eñ ondẽ
sinẽ meyẽ cregẽ alle die dierẽ des velts iongẽ/ Eñ
ondẽ sine scaduwe woõdẽ alle volckerẽ. Hy hadde
schone grote/ eñ lange tacken/ want sine wortelẽ
hadden veel waters/ Ende gheenen Cederboom
en was hem ooc ghelijck/ Inden lusthof Goods
en was geenen Dennenboom/ die hem in sine tac
ken gelijcken mochte/ Die Platani/ ende mandel
bomen en warẽ niet bi sine tackẽ te gelijcken/ Ja
hi was also schoone als enighen boome inden ho
ue oft paradise Gods/ Also schone hadde ic hẽ ge
maect dat hi so veel tackẽ creech/ dat hem alle dye
bomẽ indẽ Paradise oft lusthoue Gods beniiden
Daerõme spreect die HEERE God also/ Wãt
B hi hẽ hooch verheuẽ heeft/ dat sinẽ top stõt onder
groote/ hooge/ dicke/ tackẽ/ Ja tot in die wolcken
gestrect/ Eñ hi zijn herte verhief/ om dz hi so hooch
was/ Daeromme gaf ic hẽ dẽ machtichstẽ onder
die heydenẽ in die handẽ/ dat hi met hẽ soude om
me gaen/ eñ ooc verdrijuẽ/ gelijc als hi vdiẽt had
de/ met sinen godlosen wesen/ op dat hẽ die vree
den soudẽ wtroeyen/ te weten Die Tyrãnen der
heidenen/ eñ hẽ verderuẽ/ Ja dat sine tackẽ op al
le bergẽ/ eñ alle dalen liggen moetẽ/ Eñ sine mey
en sullẽ gebrokẽ wordẽ/ aen alle beken des lants
Dan sullẽ alle volckerẽ opter aerden vã sine scha
duwe aftreckẽ moetẽ/ eñ hẽ verlatẽ. Alle dat ghe
voghelte des hemels sal na sinẽ val op hẽ sittẽ/ eñ
alle die wilde dierẽ des velts sullẽ in sine afgehou
wen tacken logeeren/ op dat voort aẽ gheenẽ boõ
aendẽ waterẽ hẽ vheffe vã zijnder hoochte/ dat sinẽ
toppe onder groote/ hooge/ dicke tackẽ staet/ Eñ
sinen toppe niet tot aen die wolcken wt en strecke
Eñ dat geenen boom aendẽ water hẽ en verheffe
tegen den anderẽ/ Want si moeten alle onder die
aerde/ eñ den doot ouergegeuẽ wordẽ/ ghelijc als
ander menschen die in die grachten varen.
Also spreect die HEERE God/ Ter tijt doẽ hi
hier onder in die helle oft kuyle voer/ doen maecte
ic een claghe/ dat hem die diepten bedectẽ/ ende si
ne waterstromẽ stille staen moestẽ/ ende die groo
te wateren niet geloopen en conden. Eñ ic maec
te/ dat Lybanus om sinẽ willẽ droeuich was/ Eñ
alle die boomen opten velde verdorden van sinẽ
weghen/ Ic veruaerde die heydenen dat si beefdẽ
doen si hem vooorden vallen/ Doen ic hem hier on
der stiet/ ter hellen/ met den ghenen die in die cuy
le varen/ Alle die lustighe boomen onder der aer
den die gonnent hem wel/ Die edelste/ eñ beste op
dẽ Libanon/ Eñ alle die aẽ dat water stondẽ/ wãt
si moesten ooc met hem hier onder ter hellen/ tot
die verslaghen metten sweerde/ die voortijts on
der die scaduwe sijns arms gewoont hebbẽ onder
die heydenen
Hoe groot meent ghi dã dz ghi O Pharao zijt
met dijn opgeblasenheyt eñ heerlichz ondẽ dye lus
tige boomẽ/ Want ghi moet met die lustige boo
men onder die aerde henen wech varen/ eñ onder
die onbesnedẽ ligg.. die mettẽ swaerde verslagen
zijn. Also salt v O Pharao ghaen/ met alle dinen
volcke/ spreect die HEERE God

Een claghe ouer Pharao/ ende dat volc Egipti
Dat.xxxij. Capittel

Ende het gheschiede inden twelfsten
iaer optẽ eersten dach der twelfster
maent/ dat des HEEREN woort A
tot mi geschiede/ eñ sprac. Du men
schen kint/ Heft aen een claghe ouer
Pharao/ den Coninc in Egipten/ eñ segt tot hẽ/
Du bist ghelijc als een leeuwe onder die heydenẽ
eñ gelijc als enẽ zeedraec oft waluisch/ ghi sprinct
in uwe waterstroomen/ ghi maect dye wateren
met dijne voetẽ droeuich/ eñ dine riuieren maect
stu onclaer
Also spreect die HEERE God/ Ic wil mijn net
ouer v wtwerpen/ door eenẽ grotẽ hoope volcs/
die v sullen in mijn garen oft nette iaghen/ Ende
ic wil v opt lant treckẽ/ eñ opt veldt werpen/ also
dat alle voghelẽ des hemels op v sitten sullen. Eñ
alle die dieren der aerden vã v sat werden/ Ende

wil dijn aesch op die bergē werpen/ eñ met dijner
hoochtē die dalen vullen. Dat lāt daer ghi in swē=
met/dat wil ic met dinē bloede root maken al tot
in die bergē toe/dz die bekē vā dy vol werden. Eñ
als ghi nv gāsch wech zijt/so wil ick den hemel be=
deckē eñ sine sterrē vduysterē. Eñ dye sonne met
wolckē ouertrecken. Eñ die mane en sal niet schij
nē/Alle die lichtē des hemels wil ic ouer v latē v=
duisteren/Eñ ic wil een duysternisse in dinen lan=
de makē/spreect die HEERE God/Daer toe wil
ic v vele menschen tot eenē veruaerlijckē Exēpel
makē/als ic die Heydenen dine plaghē laet wetē/
eñ vele landē/die ghi niet en kēnet/Vele volckerē
sullē haer vā v vwonderē/Eñ harē coninghen sal
vā v grouwelē/als ic mijn sweert ouer haer laet
blinckē. Eñ si sullē vottelickē vscrict worden/ dat
haer dat herte eñ moet ontsinckē sal/van dinē val
Want alsoo spreect die HEERE God/ dat
B sweert des Conincs tot Babel dat sal v raecken/
Ende ic wil dijn volc verslaē door dat sweert der
Kuesen eñ stercker/ende door alderley Tyrannen
der Heydenen die sullen die heerlicheit Egipti ver
heerē eñ alle dijn volc te niet brenghen/Eñ ic wil
alle dine dieren verdoen/aen die groote wateren/
also dat haer geender menschen voeten/noch geē
der beesten clauwen onclaer maken en sullē/Dā
wil ic uwe wateren claer makē/also dat ooc uwe
stroomen vlieten sullen gelijc als olye/spreect dye
HEERE God/als ick dat landt Egipti verwoest
ende al dat inden lande is/eensaem ghemaect/ eñ
alle die daer in woonen/verslagen hebbe/ op dat
si weten dat ic die HEERE ben/dat sal den iam
mer sijn/die men mach beclagen/Ja vele dochte=
ren der Heydenen sullen sulcken een claghe makē
ouer Egipten/Eñ alle haer volc salmen beclagen
spreect die HEERE God.

Eñ inden twelfsten iaer/optē vijftiendē dach
der seluer maent/geschiede des HEEREN woort
tot mi/eñ sprac Du menschen kindt. Geweendt
dat volc in Egipten/ende stootet metten dochte=
ren der stercker heydenen henen af onder der aer=
den/ tot den ghenen die in die cuyle varen/ Waer
is nv dine opgheblasentheyt? Hier onder/ eñ legt
v bi die onbesnedene/Si sullen vergaen onder die
verslaghen sijn metten sweerde. Dat sweert is al
reets ghevat/ende ghetoghen/ouer haer gansche
volc/Die stercke Kuesen met haer medehulpers/
die alle hier onder gheuaren sijn/ende liggen hier
onder die onbesneden/eñ verslagen metten sweer
de/die sullen daer van spreken inder hellen.

Aldaer leghet Assur met alle sinen volcke rōt
omme begrauen/die verslagen/eñ mettē sweer=
de vergaen sijn/Haer grachten zijn diep in die cuy
len/Ende sijn volck leghet rontomme ouer al be=
grauen/die alle verslagen/ende metten sweerde
verghaen sijn/daer haer die gheheele werelt voor
ontsach

Daer leghet ooc Elam met alle sijne hoopen
C rontomme begrauen/Die alle verslagen/eñ met
ten sweerde geuallen zijn / eñ sijn hier onder ghe=
uaren/als die onbesnedē/onder der aerden. Want
voor haer ooc die gansche werelt vreesde/Ende
si moeten haer schande dragen met den genen/die
in die grauen varē. Men heeftse onder die versla=
ghen geleyt/met allen haren hoopen/ende si lig=
gen rontomme begrauē/Ende si sijn alle als dye
onbesnedē/ende die verslaghen metten sweerde/
Voor den welcken haer oock die gansche werelt
ontsien moeste/Ende si moeten hare schande dra
ghen met den ghenen/die in die cuyle varen/ende
onder die verslaghene bliuen

Aldaer is ooc Mesech ende Tubal/ met al=
le haren hopen rontomme begrauē/die alle onbe
sneden/eñ metten swaerde verslaghen zijn/ voor
die welcke haer die gheheele werelt vreesen moste
Eñ alle die andere Kuesen/die onder die onbesne=
dene verslagen zijn/Eñ met haerder crijschwee=
re ter hellen gheuaren sijn/eñ hebben hare swaer=
den onder hare hoofden moeten leggē/Eñ hare
misdaet is op hare ghebeente ghecomen/welcke
nochtans Kuesen waren/ontsien inder ganscher
werelt/die mosten alsoo liggen/Daeromme moet
tu ooc vrijlicken onder die onbesnedene tot pul=
uer inslucken geslaghen worden/Eñ ligghen on=
der die verslagene metten sweerde

Daer leyt Edom met sinē Coningen/eñ alle
sine vorsten/eñ die verslaghene metten swaerde/
eñ onder die onbesnedē/metten anderē/ die inden D
graue eñ helle varen/die nochtans machtich ghe=
weest zijn/Ja alle die Vorstē vāt Noordē die moe
tē derwaerts met alle die Zidoniers/die met dye
verslagē henen afgeuaren sijn. Eñ haer veruaer=
lijcke gewelt is tschanden geworden/eñ si moetē
liggē/onder die onbesneden/eñ onder die ghene/
die metten swaerde verslagen sijn/Eñ hare schan
de dragen/mettē genē/die in die helle geuarē sijn.

Dese sal Pharao sien/eñ hem selfs vertroosten
met alle sinen volcke/die onder hē metten swaer=
de verslagen sijn/eñ met sinen gāssē heyr/spreect
die HEERE God/Wāt die gehele werelt sal haer
ooc eens voor mi ontsien/dat Pharao eñ alle sijn
menichte sal liggē onder die onbesnedene//eñ dye
metten swaerde verslaghē zijn seyt die HEERE
God.

¶ Die gerechticheyt onser werckē wordt hier neder gele=
ghet/Ende gheleert dat alleen onse salicheit aen die ghe=
nade ende bermhertichept Goods staet/ Dat officie der
neerstichept ende ghetrouwichept eens Propheten wort
onder dye ghelijckenisse eens wachters bedeet ende te ver=
staen ghegheuen/Die Prophete vreect den Jooden haren
valschen hope.

Dat .xxxiij. Capittel

Nde des HEEREN woort geschie= A
de tot mi/ende sprack Du menschen
kint/Predict teghen dijn volc/ende
segt tot haer / Wanneer dat ick een
sweerdt ouer een lant brenghe/dan
neemt dat volc inden lāde onder haer eenen man/
ende maect hem tot eenē Wachter/Ende als hy
dat sweerdt siet comen ouer dat lant soo blaest hy
die trompette/eñ waerschout dz volc. So wie nv
den clanck der trompetten hoorde/eñ en woude
hem niet hoeden/eñ dat sweerdt quame ende na=
me hem wech/des seluen bloet sy op sijn eyghen
hooft/ Want hi heeft der trompetten geclanc ghe
hoort/eñ hi en hoede hem nochtans niet/Daerō=
me si sijn bloet op hem/Maer ist dat hi hem hoet
sal hi sijn leuen behouden
Maer indiē die wachter saech dz sweert comē eñ

en blies die trōpette niet / noch en waerscoude zijn
volc niet/eñ dat sweert quame /eñ name sommi-
ge wech. Die selue souden om haerder sondē wil-
le wech ghenomen worden. Maer sijn bloet wil
ic van des wachters hant eysschen

Eñ nv du menschen kint. Ic hebbe v tot eenē
wachter geset ouer dat huys Israels/als ghi wat
wt minen monde hoorde/dat ghi haer van minen
B weghen waerschouwen sout. Als ic nv tottē god
Eē pro- losen segge. Ghi godlose moet den doot steruen/
phete is Eñ ghi en segt hem sulcs niet/op dat hem die god
eē wach lose hoede van sinen godlosen wesen. So sal effen
ter. wel die godloose om sijns godloosen wesens wil-
le steruē. Maer sijn bloet wil ic van dijnder hant
eysschen. Maer in dien ghi den godlosen van sinē
weghen waerschout /op dat hi hem daer van be-
keere. Eñ dat hi hem niet en wil van sinen wesen
bekeeren/So so sal hi om sijnder sondē wil steruē
Ende ghi hebt uwe siele verlost

Daeromme du menschen kint/segt den huyse
Israels/O huys Israel/ghi segt also. Onse sondē
eñ misdadē liggen op ons/dat wi daer onder ver-
gaen. Hoe cōnen wi dā geleuen? So segt tot haer
So waerlic als ic leue /seyt die HEERE God. Ick
en hebbe geen behagen aen den doot des godloo-
sen. Maer dat hem die godloose bekeere van sinē
weghen/eñ leue. Daer omme bekeert v doch nv/
van uwen boosen weghen. Waeromme wilt ghi
doch steruen O ghi vanden huyse Israels

Eñ du menschē kint/segt tot dinē volcke Wā
neer een gherechte quaet doet. So en salt hē niet
Mathe helpē dat hi gerecht geweest is Eñ als eē godloo
xxiiij se oprecht wort. Soe en sal hē niet schaden/ dat hy
Rō.xij. godloos geweest is. Daerom en can die oprechte
niet geleuen/als hi sondicht. Want in dien ick tot
ten gerechten sprake. Hi sal leuen/eñ hi verlaet hē
op sijn gherechticheit/eñ doet quaet. So en sal al
le zijn gerechticheyt niet aengesien wordē. Maer
hi sal steruen in zijn boosheyt die hi doet. Eñ wan
neer ic tot eenē godlosen sprake. Hi sal steruē/eñ
hi bekeert hem vā zijnder sonde/eñ doet dat recht
eñ goet is. Also dat die godlose dat pāt weder ge-
uet. Eñ hi betaelt dat hi gherooft heeft. Eñ wan-
delt na dat woort des leuēs/dat hi geen boosheyt
en doet. So sal hi leuen/eñ niet steruen. Ende alle
sine sonden die hi ghedaen heeft/die sullen verghe
uen zijn Want hi nv doet / dat recht en goedt is.
Daer omme sal hi leuen

C Nochtans spreect dijn volc. Die HEERE en or
delt niet recht/Hoe wel nochtans si veel meer on
rechts hebben. Wāt in dien die gerechte hem kee
ret van zijnder gerechticheyt/eñ doet quaet. Soe
sal hi met rechts daer omme steruē. Eñ in diē dye
godlose hem bekeert van sine godlose wegen / eñ
doet dat recht eñ goet is. So sal hi ymmer billichs
leuen. Noch segt ghi. Die HEERE en ordeelt niet
recht. In dien ic nochtans eenen yeghelijcken van
v. O ghi vādē huyse Israel na sine wegē ordeele.

Eñ het ghesciede indē twelfsten iare/van on
se geuangenissen/opten vijfsten dach der thiender
maent/doen quam tot mi een die ontulodē was/
vā Hierusalē/eñ seyde. Die stadt is geslagen / Eñ
die hāt des HEEREN was ouer mi/des auondts
(eer die ontloopene quam) eñ dede mi minē mont
op/tot dat hi tot mi quam des morgens. Ende hi
dede mi minen mont op/also/dat ic niet meer ghe
swijghen en conde

Eñ des HEEREN woort ghesciede tot my
eñ sprac/Du menschen kint/Die inwoōders des
woesten lants Israel segghen also. Abrahā was
een eenich man/eñ heeft dit lant in gehadt/Maer
onser is vele. Daer omme hebben wi dit lāt te be-
sittē met veel meerder recht. Eñ daeromme segt
tot haer/Also seyt die HEERE God. Bloet hebt
ghi verslonden. Eñ uwe oogē tottē Beelden op-
geheuen/Eñ bloet hebt ghi gestort/Eñ meēt ghi
dat lant te besittē? Ja ghi vaert altoos voort met
moordē/eñ oeffent grouwelen/Eñ deene schent
den anderē zijn wijf/Eñ meēt ghi dit lāt te besittē?

Daer om spreect tot haer. Also spreect die HE
RE God. So waerlic als ick leue/ Alle die in der
woestinē woonen/die sullen metten sweerde ver-
gaen/Ende so wat opten velde is/dat wil ick den
beesten te verslinden geuen/Eñ die in stercke vaste
plaetsen ende holen zijn/die sullen van der pestilen D
cie steruen/Want ick wil dat lant geheel verwoe
sten/ende sijnder houaerdije eñ macht een eynde
maken/dattet geberchte Israels so woest worde
datter niemant door gegaen en can. Eñ si sullen
leerē/dat ic die HEERE ben/als ic dat lant gātsch
verwoest hebbe/om alle haerder grouwelen wil
le/die si bedriuen

Ende du menschen kint/Dijn volc spreect tegē
v herwaerts eñ ghins/op die stratē eñ voor die do
ren/Eñ een yegelic seyt totten anderē /Lieue coēt
eñ laet ons hooren/wat die HEERE seyt/Ende si
sullen tot v comē/ghelijc als een groot volc /ende
voor v neder sittē/als mijn volc/ende sullen dijne
woordē hooren/eñ daer niet na doen/Maer met
harē mont doen si/recht als warē si vernēde ont-
stenken/eñ effen wel leuen si na haerder giericheit
Eñ siet/Ghi moet haer liedeken sijn/dat si gheer
ne singen eñ spelen sullen/Also sullē si dine woor-
den horen/eñ daer niet na doen/Maer alst comt/
datter comen sal /Siet/so sullen si weten/ dat een
Prophete onder haer geweest is

¶Hi straft ende bekijft die Priesters/Propheten ende al
le ouerste des volcs /Ende bescrijft oec/onder die gelijc
kenisse eens herders/dat officie eens getrouwen ende on-
getrouwen herders

Dat.xxxiiij Capittel

Nde des HEEREN woort ghesche-
de tot mi/eñ sprac/Du mēschē kint.
Prophetcert teghen die Herders Is A
raels/Prophetcert/eñ segt tot haer
Also spreect die HEERE God/Wee
den Herders Israels/die haer seluen weydē/ En
souden die Herders dat vee niet weidē eñ voeden
Maer ghi eet dat vette/Eñ cleedt v metter wolle
Eñ slaet doot dat ghemeste/Maer die schapen en
wilt ghi niet weyden/Die swacke en wacht ghi nz
Eñ die crancke en ghenenset ghi niet/Dat gewont
is en verbint ghi niet/Dat verdoolde en haelt ghi
niet wederomme/Eñ dat verlorē en soect ghi nz
Maer strēgelic eñ rouwelic heerschapt ghy ouer
haer/Eñ mijn scapē sijn verstroyt/als die geenen
Herder en hebben/Eñ si zijn alle den wildē beestē
tot eender spise ghewordē/ende gansch verstroyt
Eñ si gaen dolē herwaerts eñ ghins op die bergē

eñ op die hoge houelē/eñ zijn op den ganschē lande
verstropt/Eñ daer en is niemāt die na haer vrage
of haerder gaep slae.

Daeromme O ghi herders hoort des HEE-
REN woort/Soo waerlijck als ic leue spreect die
HEERE God/Aengesien dat ghi mijn schapen
laet tot eenē roof/eñ mijn cudde allen wilden beest
ten tot eēder spijse wordē/wāt si geenen herder en
hebben/eñ mine herders na mijne schapen niet en
vragē/Mer si zijn sulcke herders/die hair seluē wei
den/eñ mine schapē en willen si niet weyden/Daer
omme O ghi herders hoort des HEEREN woort
Also spreect die HEERE Godt/Siet ic wil aen die
herders/eñ wil mijn scapē van harē handē eyssen
eñ ic wil met haer een eynde maken/also dat si niet
meer en sullē herders zijn/eñ en sullen haer seluen
niet meer weydē. Ic wil mine schapen wt haeren
muyle verlossen/also dat si die voort aen niet meer
verslinden en sullen.

B ✠ Want also spreect die HEERE God / Siet/ic
wil mine schapē selfs gaep slaē/ eñ die soecken/ ghe
lijck als een herder sine schapē soect/ als si vā zijn
der cudde verdoolt zijn/Also wil ick ooc mine scha-
pen soeckē/eñ wilse verlossen vā alle plaetsen/ der
waerts si verstropt warē/ ter tijt doent duyster eñ
neuelachtich was/Ic wilse van alle volckē hier wt
brengen/eñ wt alle landē versamē/eñ wilse in haer
lant brengē/eñ wilse weyden op die bergē Israels
eñ in alle beemden/eñ plaetsen des lants/ Ic wilse
op die beste weyde brengē/ eñ haer koeyē sullen op
die hoge bergē in Israel staē/aldaer sullē si in saech
te stallen liggen/eñ een vette weyde hebben/op die
bergen Israels.

Ic wil selfs mijne scapē weyden/ spreect die HE
RE God/eñ ic wilse daer neder doen ligghen/ Ick
wil dat verloren was weder soecken / eñ dat vādool
de weder brengē/Eñ dat gewont verbindē/eñ die
crancke stercken eñ waernemen / eñ so wat vet eñ
sterc is/ dat wil ic bewaren/ eñ ick wilse voesteren/
gelijc als si des van doen hebben.

Maer tot v O mijne schapen spreect die HEE
RE God also/Siet/ic wil ordelē tusscen schaep eñ
schaep/eñ tusschen rammē eñ bockē. En dūcket v
niet genoech zijn/dat ghi so goede weydē hebt? eñ
so ouervloedich?dat ghi dat ouergebleuen met voe
ten treet? En wast v niet genoech dat ghi so ouer-
vloedich dat claere water dronct?moest ghi ooc dat
ouerblijft omroerē eñ onclaer maken?Also dat mi
ne scapē etē mostē/dat ghi met uwe voeten vertre
den hadt?Eñ drincken/so wat ghi met uwe voeten
onclaer gemaect hadt? ✠

C Daeromme spreect die HEERE Godt also tot
haer/Siet/ic wil ordelen tusschen die vette/eñ die
magere schapē/Daeromme dat ghi die crācke scha
pen in die side eñ schouderen stiettet/eñ mettē hoor
nen tot haer in voert/tot dat ghijse alle van v ver-
stroyde/eñ ic wil mijne scapē helpē/dat si niet meer
tot eenē roof en sullē wordē/ eñ ic wil een vonnisse
wijsen tusschē dat een schaep eñ dat andere / Ende
ick wil haer eenē eenighē herder verwecken/ diese
weyden sal/ te weten/ mijnen knecht Dauidt / dye
salse weyden/eñ hi sal haer herder zijn / Ende ick
die HEERE wil haer God zijn / Mer mijn knecht
Dauidt / sal haere vorste zijn/ dat segghe ick dye
HEERE.

Eñ ic wil een verbont met haer maken eñ alle
boose dieren wt den lande veriagen / also dat si son
der sorghe woonen sullen in die woestine/eñ in die
wildernissen slapen. Ic wil haer/eñ alle die rōtsom D
me mijn houelen zijn/seegenen/eñ op haer laten re
genē ter rechter bequamer tijt/dattet ghenadighe
regenē sullen zijn/also dat die boomen opten velde
hare vruchtē brengen/eñ dat lant sinen wasch ghe
uen sal/eñ si sullen sonder vreese opten lande woo-
nen/Eñ si sullen bekennen/dat ick die HEERE ben
Als ic haer iock gebroken / eñ haer verlost hebbe
vander hant der gheenre / dien si dienen moesten/
Ende si en sullen den heydenen nyet meer tot ee-
nen roof worden/Eñ gheen beeste en salse verslin
den/mer si sullen sekerlijcken wonen / sonder alle
vreese.

Eñ ick wil een vermaerde plante verwecken/
dat si gheenen hongher meer lijden en sullen inden
lande/Ende en sullē haer versmaetheyt niet meer
dragen onder die heydenen/Ende si sullen weten/
dat ic die HEERE haer God bi haer ben/ Ende
dat si vanden huyse Israhels mijn volck zijn / seyt
die HEERE Godt/Ja ghi menschen sult die cudde
of schaepen mijnder weyden zijn/ Eñ ick wil uwe
God zijn/spreect die HEERE God.

¶ Hi berispt die Edomiten die die kinderen Israhels
quelden ende hateden.

Dat.xxxv.Capittel

Nde dat woort des HEEREN gescie
de tot mi/ende sprack/Du menschen E
kint/Stelt v aensichte tegen dat ghe
berchte Seir/Eñ propheteert tegen
haer/ende spreect tot den seluen/ Al-
so spreect die HEERE God/ Siet/ick wil v aen O
geberchte Seir/eñ mijn hant tegen v wtstrecken/
ende ic wil v gansch woest maken/ Ick wil dine ste
den eensaem maken also dat ghi sult een woestijne
wordē/Ende weten/dat ic die HEERE ben/ Daer
omme dat ghi altijt der kinderen Israels vyanden
zijt/Ende ghi iaechtse int sweert/ alst haer qualijck
gaet/ende dat hare sonden gestraft worden.

Daeromme soo waerlijck als ick leue spreeckt
die HEERE God/wil ick v ooc bebloet maken/eñ
ghi en sult den bloede niet ontvlieden/ om dat ghy
so bloetgierich zijt/so en sult ghi den bloede niet ont
loopen/Eñ ick wil den berch Seir woest/ende een
saem maken/datter niemandt op wandelen noch
ghaen en sal/ Ende wil zijn gheberchte / ende alle
houelen dalen/eñ alle beemden vol dooder maken
dat ooc niemant in dine steden woonen en sal/En-
de si sullen weten/ dat ic die HEERE si.

Ende daeromme dat ghi segt/ Dese beyde volc
ken met haren landen moeten mijn worden/ende C
wi willense in nemen/hoe wel die HEERE al-
daer woont/Daeromme /so waerlijck als ick leue
spreect die HEERE God/wil ic nae dinen thoor
ne ende hate met v omme ghaen/ ghelijck ghi met
haer omghegaen hebt wt rechten hate / Ende ick
wil bi haer bekent worden / als ic v ghestraft heb-
be/Ende ghi sult bekennen dat ick die HEERE
alle dijn torten gehoort hebbe/ die ghi teghen dat
geberchte Israels ghesproken hebt/ ende gheseyt/
Ehe/hoe zijnse verwoest / ende ons te verderuen

gegeuẽ? Eñ ghi hebt v tegẽ mi beroemt/ eñ stoute woorden tegen mi wtghestooten/ die ick alle ghehoort hebbe.

Daerõme spreect die HEERE God alsoo/ Want ghi v ouer alle dijnẽ lande verblijt hebt/ daerõme wil ick v tot eender woestijne maken/ Ende gelijc ghi O berch Seyr v ouerblijde/ eñ meynde dat huys Israels in te nemẽ/ om dattet woest was wordẽ/ effen also wil ic met v doen/ also dat dẽ berch Seir woest worden sal met dat gansche Edom/ eñ sullen weten dat ick die HEERE ben.

¶ Hi belooft den volcke Israels weder goet ende welvaert/ Eñ hi doet haer beloftẽ/ die in Christo veruult zijn niet om haers/ meer om zijns heylighen naems wille.

Dat.xxxvi.Capittel.

A Ende du menschen kindt propheteert den berghen Israels/ eñ segt/ O ghy berghẽ Israels hoort des HEEREN woort/ Alsoo spreect die HEERE God/ Daerõme dat die viandẽ haer ouer v beroemẽ/ seggende/ Ehe/ Die vaste bergẽ zijn nv onse/ Daerom me propheteert eñ segt/ also spreect die HEERE God. Mitsgaders datmẽ v ouer al verwoest/ eñ vernielt/ eñ zijt den ouergebleuen heydenen te deel ghewordẽ/ dye al omme haer spotternije met v bedrijuẽ/ daeromme hoort O ghi berghen Israels/ dat woort des HEEREN Gods alsoo spreect die HEERE God/ beyde totten bergẽ eñ totten houelen/ tot die beken/ eñ dalen/ tot dye eenlijcke woestijnen/ ende die verlaten steden/ die welcke den ouerghebleuen heydenen rontsomme tot eenen spot ende roof ghewordẽ zijn. Ja alsoo spreect die HEERE God/ Ic hebbe in mijn zeloersche bernende liefde ghesproken/ tegen die ouergebleuen heydenen/ eñ dat gansche Edom/ die welcke mijn landt in ghenomen hebben/ met grooter beroemte/ eñ tortinge/ om dat selue te verheeren/ ende te plonderen.

Daeromme propheteert vanden lande Israhel
B eñ segt totten berghen ende houelen/ tottẽ dalen/ ende beken/ Alsoo spreect die HEERE God/ Siet ick hebbe in mijnder gramschappe/ eñ zeloersche liefde ghesproken/ Want ghi alsulckẽ versmaetheyt vandẽ heydenẽ verdragẽ moet/ Daerõme spreect die HEERE God alsoo/ Ick heffe mijn handt op/ dat uwe naghebueren die heydenen rondtsomme haer schande weder sullen moeten draghen/ Mer ghi berghen Israhels sult weder groeyen/ eñ uwe vruchten brenghen mijnen volcke Israels/ eñ het sal corts ghescheiden.

Want ic wil mi weder tot v wendẽ/ eñ v aensien op dat ghi vandẽ huyse Israels ghebouwet/ eñ besaeydt/ eñ uwer veel worden/ Eñ die steden sullen weder bewoont/ eñ die woestijnen gebouwet worden/ Ja ic wil v een menichte gheuẽ van luyden eñ beesten/ also dat ghi v vermeerderẽ eñ wassen sult Eñ ick wil v weder insetten/ daer ghi voormaels woonde/ ende ick wil v meer goets doen/ dan ye te voren/ eñ ghi sult weten dat ic die HEERE si/ Ick wil v lieden toe brenghen/ die mijn volck Israhels sullen zijn/ die sullen v besitten/ eñ ghi sult haer erf deel zijn/ ende ghi en sult voortaen niet meer erueloos worden.

Also spreect die HEERE God/ Want men dat van v seyt/ Ghi hebt veel luyden verslonden/ ende hebt dijn volck erueloos gemaect/ Daeromme en sult ghi niet meer luyden verslindẽ/ noch dijn volck erueloos maken/ spreect die HEERE Godt/ eñ die heydenen en sullen v niet meer begecken/ noch lasteren onder die luyden. Ende ghi en suldt dijn volck niet meer verliesen/ spreeckt die HEERE God.

Eñ des HEEREN woort gheschiede weder tot mi/ eñ sprack/ Ghi menschen kint/ Doen dat huys Israhels in sinẽ lande woonde/ eñ dat selue veronreynichde met harẽ wegen eñ doen/ also dat haren wech voor mi was/ ghelijck als die onreynicheyt eender vrouwẽ in haerder cranckheyt/ Doen storte ick mijn toornicheyt wt ouer haer/ om des bloets wille dat si inden lande wtstorten/ eñ dat selue onreynicht hadden/ door hare Godkens eñ beelden/ ende ick verstroydese onder die heydenen/ ende verjaechdese in die landẽ/ eñ oordeldese na hare wegẽ/ eñ voornemen/ eñ si hielden haer ghelijck den heydenen/ derwaerts si quamen/ ende si ontheylichdẽ mijnẽ heligen name/ alsoo datmen van haer seyde Js dat des HEEREN volck? welcke wt sinen lande heeft moeten trecken? Maer ick spaerdese om mijns heyligen naems wille/ dẽ welcken dat huys Israhels ontheylichde/ onder die heydenen/ derwaerts si quamen.

Daeromme sult ghi totten huyse Israhels segghẽ/ Alsoo spreect die HEERE God/ Jc en doets niet om uwẽ wille/ O du huys Israels/ Maer om mijns heylighẽ naems wille/ dien ghi ontheylicht hebt/ onder die heydenẽ/ tottẽ welckẽ ghi gecomẽ zijt/ want ick wil mijnen name die door v ontheylicht is/ heylich eñ groot maken/ Eñ die heydenen sullen bekennen/ dat ic die HEERE si/ spreeckt dye HEERE God/ als ic mi voor haer aen v verthone dat ic heylich si.

Want ic wil v wt die heydenen halen/ eñ v wt alle landẽ versamen/ eñ v weder in uwe lant brenghen/ eñ ick wil reyn water ouer v ghieten/ op dat ghi reyn wordet/ Van alle uwe onreynicheden/ eñ van allen uwen beelden wil ic v reynighen/ Ende ick wil v een nyeuwe herdt/ ende eenen nyeuwen geest in geuẽ. Eñ ic wil dat steenẽ herte wt uwen vleessche wech nemẽ/ eñ v een vleesschen herte geuen. Ick wil mijnen gheest in v gheuen/ eñ wil alsulcke luyden wt v maken/ die in mijne ghebođen wandelen/ eñ mijne rechten houden/ ende daer na doen. Eñ ghi sult woonen inden lande/ dat ic uwẽ vaderen ghegheuen hebbe/ eñ ghi sult mijn volck zijn/ eñ ic wil uwe God zijn/ Jck wil v van alle uwe onreynicheden verlossen/ Eñ ic wil den coren beuelẽ dattet wel wasse/ eñ ic en wil v gheenẽ honger laten lijden/ Jck wil die vruchten op dye boomen/ ende dat ghewas opten velde vermeerderẽ/ dat v die heydenen niet meer en bespotten van des honghers weghen.

Als dan sult ghi op uwe boose wegen dencken/ eñ uwe voornemen/ dat niet goet en was/ eñ dan sal v uwe sonde/ ende afgoderie berouwen/ Sulcs wil ick doen/ niet om uwen wille/ spreeckt die HEERE God/ dat ghijt weet/ Maer ghy sult v mortẽ schamẽ/ O ghi vanden huyse Israhels/ van uwen weghen.

Also spreect die HERE God/Ter tijt/also ic v reynigē sal van alle uwe sonden/So wil ic dese ste den weder besetten/eñ die verwoeste sullen weder getimmert wordē/Dat verderft lant sal weder ge ploecht wordē/daer voor/dattet verheert was eñ dattet alle die daer door gaē/sien sullen eñ segghen Dit lant was vedoruē/ende nv ist ghelijc als eenē lustigen hof. Eñ dese steden waren verstoort/ver= schoort eñ woest/Mer staen nv vast ghetimmert/ eñ vol volcs/Eñ die ouergheblcuen heydenē ront omme v/sullen leeren/dat ick die HERE ben/die daer timmert/soo wat gheschoort is/eñ plantet/so wat vᵗwoest was/Ick die HERE segt/ende doet oock.

Alsoo spreect die HERE God/Dat huys Isra hels sal mi weder vindē/op dat ic mi aen haer opē= bare/Eñ ick wilse vermeerderen/ghelijck als een cudde der menschen/gelijc een cudde der heyligen/ gelijc een cudde Hierusalems/op hare feestē/Also sullen oock die verwoeste steden/vol cudden der menschen worden/ende si sullen weten dat ick die HERE ben.

¶ Hi bewijst haer dat si weder gebracht sullen worden ende dat in een hooch verstant/te weten/in die verrijsenis se der dooder lichamen.

¶ Dat.xxxvij.Capittel

A nde die hant des HEEREN hatte mi/ende voerde mi henen wech indē gheest des HEEREN/eñ stelde mi op een breet effen veldt/dat vol doo= der beenen lach Ende hi voerde my ouer al daer door/rontsomme/eñ siet des gebeēts was zeer veel opten velde/eñ siet/si waren gansch verdorret/eñ hi sprack tot mi/Ghi menschen kint Meenstu oec dat dese beenen weder leuēdich mo= ghen worden? Eñ ick sprack. O HERE God ghi weter wel.

Eñ hi sprac tot mi/prophetéert van dese beenē eñ segt tot haer/O ghi verdorrede beenen hoort des HEEREN woort. Also spreect die HERE God/tot dese beenen/Siet/ic wil eenen adem in v brenghen/dat ghi sult leuendich worden/Ick wil v aderen gheuen/eñ vleessche ouer v laten wassen ende v met eender huyt ouertrecken/ende wil v also eenen adem gheuen/dat ghi weder leuendich wordet/ende ghy sult beuinden dat ick dye HE= RE ben.

Doen prophetéerde ic ghelijc mi beuolen was/ ende siet/doen wert daer een grote rommelinghe/

B als ic prophetéerde/eñ die ghebeenten quamen we der tesamē/een yegelic tot sinē gebeēte/Eñ ic sach eñ siet/Daer wiesschen aderen eñ vleesche op/eñ hi ouertoochse met eender huyt. Maer daer en was ghenen adem in haer.

Eñ hi sprac tot mi/Du menschen kint/prophe teert/eñ segt den winde/Alsoo spreect die HERE God. O ghi wint coempt herwaerts van die vier hoecken/eñ blaest oft waeyt desen dooden aen/dat si weder leuendich worden/eñ ic prophetéerde/ge= lijck hi mi beuolē hadde/Doē quā eenē adē in haer ende si werden weder leuēdich/eñ stelden haer op haer beenen/ende haerder was een zeer groote menichte.

Doen sprac hi weder tot mi/Ghi menschē kint Dese beenen zijn dat gansche huys Israhels/Siet nv spreken si/Onse beenē zijn verdorret/ende ōn sen hope is ghedaen/ende wi zijn verloren. Daer omme prophetéert/eñ segt tot haer/Also spreect die HERE God/Siet/ick wil uwe grauen op doen/ende wil v/O mijn volck/wt uwe grauen halen ende v int lant Israhels brenghen/ende ghy sult weten dat ick die HERE ben. Als ick uwe grauen gheopent/ende v mijn volck/wt die seluē ghebracht hebbe/ende ick wil mijnen gheest in v gheuen/dat ghi weder leuen sult/ende ick wil v in v landt setten. Ende ghi sult beuinden/dat ick dye HERE ben/Ick spreect eñ doet oock/spreect dye HERE.

Eñ des HEEREN woort gheschiede tot my ende sprack Du menschen kint. Maeckt v een ta= felken/eñ schrijft daer op/van Juda/ende vanden kinderen Israels/sinen medeghesellen/eñ maeckt noch een tafele/ende schrijft daer op van Joseph/ ende den stamme Ephraim/ende den ganscen huy se Israhels/sinen medeghesellen/Eñ neempt dye twee tsamen in dijn hant/alsoo dat daer een tafelē wt worde/Als nv die kinderē dijns volcs tot v sul len segghen/eñ spreken. Eñ wilt ghi ons niet bewi sen/wat ghi daer mede meent? So spreect tot haer/ Also spreeckt die HERE Godt/Siet/Ick wil den stamme Josephs/dye welcke by Ephraim is/ nemen/met hare medeghesellen/den stamme Is= raels/eñ wilse totten stamme Juda doen/eñ wt hē beyden eenen stamme maken/in mijnder hant/eñ ghi sult also/die tafelen daer ghi op geschreuen hebt in dijn hant houden/dat zijt sien/

Eñ ghi sult tot haer segghen/Also spreect dye HERE God/Siet/ick wil die kinderen Israhels halen/wt den heydenen/derwaerts si getogen zijn eñ ick wilse ouer al versamen/ende wilse weder in haer lant brenghen/eñ ic wil een eenich volck van haer maken/inden lande op dat gheberchte Israels Eñ si sullen alle tsamen eenen eenighen coninc heb ben/ende si en sullen niet meer twee volcken/noch in twee coninckrijcken ghedeelt zijn/ende si en sullē haer oock niet meer ontreynigen met haeren beel= den/ende grouwelen/ende allerley sonden. Ick wil haer daer wt helpen/wt alle die plaetsen ende woninghen/daer si ghesondicht hebben/eñ wilse reynighen/ende si sullen mijn volck zijn/ende ick wil haer God zijn. Ende mijn knecht Dauidt sal haer Coninck/ende haerder aller eenighe Herder zijn/ende si sullen wandelen in mijne rechten/ende mijne gheboden houdē/ende daer nae oock doen/ Ende si sullen weder inden lande woonē/dwelcke ick Jacob mijnen knecht ghegheuen hebbe/waer in uwe voorvaders ghewoont hebben. Si ende haere kinderen/ende kints kinderē/die sullen daer in woonen eewelijck. Eñ mijn knecht Dauid sal haer eewighe Vorst zijn/ende ick wil met haer een verbont der ghenaden maken/dat een eewich ver bondt met haer zijn sal/ende ic wilse onderhouden eñ vermeerderen/Ende mijn Heylichdom sal on= der haer zijn/inder eewicheyt/ende ick wil onder haer woonen/ende wil haer God zijn/ende si sullē mijn volc zijn/also dat oock die heydenen sullen be= kennen dat ic die HEERE ben/die Israhel hey= lich maket. Wandt mijn Heylichdom sal eewelijck onder haer zijn.

C een volc een kōge

Hier wort teghen die rijcken ende heydenen ghepredict Ende haer hare straffinghe vercondicht/welcke haer tegē dat volck Gods/na dien dat si wt die Babiloonsche ghevanghenisse weder int lant ghecomen zijn/ viandelic ghehadt hebben/ghelijc oock die Macedoniers/ eñ Assiriers/ ende meer andere.

¶Dat.xxxviij.Capittel.

A Ende des HEREN woort gheschiede tot mi/ende sprack/Du menschen kint. Keert v teghen Gog/die inden lande Magog is/Ende een vorst wt die heeren in Mesech/ ende Thubal/ ende prophetéert van hem/ende segt/Also spreect die HERE Godt/ O Gog/du die bist een Vorst vandē heeren in Mesech eñ Thubal / Siet ick wil v aen/Siet/ic wil v om keeren/ende v een gebit inden muyle doen/ende ic wil v herwaerts wt brenghē/met dijnē ganschen heyre/peerden/ ende ruyters/die alle tsamen wel ghewapent zijn/ eenē grooten hoope/die alle spiessen/schilden / eñ sweerden voeren. Du brengheste met di die Persen/ Morē/ ende Lybiers/die alle schilden ende helmetten hebben/Daer toe Gomer ende zijn heyre/ met dē huyse Thogarma/ die int eynden van Noorden leget/ met alle sinen heyre/ Ja ghi brengt een grooc volc met v.

Wel aē/wapēt v wel / ghi met alle dijne hoopē die v bi zijn/ Eñ weest ghi haer hooftmā/ Ghi sult nochtans ten laetsten weder ghestraft worden.

Ter laetster tijt/sult ghi comen in dat landt/dat vanden sweerde weder gebracht/ eñ wt veel volcken te samē gecomē is/te weten/op die bergen Israels/die langen tijt verwoest geweest zijn/ eñ nv weder wtgeleyt/eñ tsamē gebracht/wt vele volcken/die alle sonder sorghe woonen.

B Du sulste herwaerts op treckē/eñ aēcomē/met een grote veroerte/eñ sult zijn gelijc als een onweder/dwelcke dat lant bedect/ghi eñ uwe heyre/eñ een groote menichte volcx met v.

Also spreect die HERE Godt/ Tot dier tijt sult ghi suler voornemen / eñ sult een boose opstel indē sinne hebben/eñ dencken/Ic wil dat open eñ onbewaert lant ouervallen/ eñ op haer comē dye sonder sorge woonen/ want si alle sonder mueren woonē/eñ en hebbē/noch grendelen noch poortē/ op dat ghise berooué/eñ plonderē moget/Eñ dijn hant te slaen aen die verdoruē/ die nv weder tsamē ghebracht zijn/Eñ ouer dat volck/ die wt den heydenen tsamen gheraept/eñ vergadert zijn/eñ hem nv weder ter neringen gestelt heeft/eñ nauwelick ter neder gheseten en is/eñ woont te midden indē lande.

Tersis Arabia/eñ Dedan/ende die coopliedē op dat meyre/ende alle gheweldige die aldaer zijn/die sullen tot v seggē/Jc meene/dat ghi slechts ghecomen zijt/om te rooué/eñ hebt uwe hoopē vsaemt

C om te plonderē/op dat ghi wech nemē sout/siluer gout/beesten eñ goet / eñ alsoo eenē grooten roof wech mocht voeren.

Daeromme so prophetéert du menschen kint/ eñ segt tot Gog/Also spreect die HERE God/ Ist niet alsoo/dat ghi merckē sult / dat mijn volck Jsraels sonder sorghe woont/eñ dan sult ghi wt dijne plaetse comen/te weten vanden eynden van Noordē/ghi eñ een groot volck met v/alle te peerde/welcke eenen grooten hoope/eñ een machtich heyr is/Eñ ghi sult hier op treckē/ ouer mijn volc Jsraels/ghelijck als een onweder/ dat dat landt bedeckt/Sulcks sal in die laetste tijt gheschieden/ eñ ic wil v daeromme in mijn lant laten comē/ op dat dye heydenen moghen kennen / hoe dat ick O Gog aen v voor haeren ooghen gheheylicht worde.

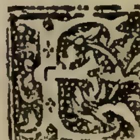
Also spreect die HERE God/Du bist die ghene/vanden welcken ic in voorleden tijden ghesept hebbe/door mine dienaers/die prophetē in Jsrael/ die ter seluer tijt gheprophetéert hebben/ dat ick v ouer haer soude laten comen.

Eñ het sal gheschieden/ter tijt/als Gog comt int lant Jsraels/ sept die HERE Godt/ soo sal D mijn toornicheyt in mijnder gramscappē aengaē/ Eñ ick spreke sulcks in mijnder yeloersche liefde/ eñ in mijnder vierigher verbolgentheyt. Want ter seluer tijt sal een groote beuinghe zijn inden lande Jsraels/ Jae dat die visschen inder zee voor mijn aensicht beuen sullen/ die vogelen onder dē hemel die beesten opten velde / eñ al dat hem roert ende beweecht opter aerden/ ende oock alle menschen/ die op aertrijcke zijn/ eñ die berghen sullen omgekeert worden. Eñ die wanden ende steenē gradē/ om vallen.

Jck wil oock in alle mijne berghen dat sweerdt ouer hem roepen/spreect die HERE God/alsoo dat eens yeghelijckens sweert teghen dat ander sal zijn / ende ick wil hem straffen / met pestilencie/ende bloet / Ende wil laten reghenen slachreghen/met hagelsteenen/vier ende swauel/of sol fer ouer hem/ende zijn gansche heyr / Ende ouer dat groote volck/dat by hem is/ Alsoo wil ick dan heerlick/heylich/eñ vekent worden/ voor veel heydenen/ dat si weten sullen / dat ick die HERE ben.

Hoe arrestelick dat her vooghenoemder volck ende vianden Gods /straffinghe zijn sal.

Dat.xxxix.Capittel.

Ende du menschen kint/ predict/tegē Gog/ ende spreect. Also seyt die HERE God. Siet/ O Gog/ ick wil aen v/die een vorst zijt / wt die heeren in Mesech/eñ Thubal. Siet / ick wil v omwenden/ende locken / ende wt die eynden van Noorden brengben/ende op die berghen Jsraels laten comen. Eñ ic wil di dijnen boghe wt dijnder slincker handt slaen / ende dijne pijlen wt dijnder rechter handt ruyschen/ Op dye berghen Jsraels moetstu neder gheleydt worden/ghi met alle dijnē heyre/eñ met alle dat volck dat bi di is/Daer wil ick v alle den voghelen / soo werwaerts dat si vlieghen/ende den beesten opten velde/ te verslinden gheuē/Du moetste ter neder opten velde ligghen/ Wandt ick die HERE Godt hebbe ghesproken. A

Ende ick wil oock vier worpen in Magog/ eñ op den ghenen dye sonder sorghe inden eylanden woonen/Ende si sullent weten/ dat ick die HERE ben/Want ick wil mijnē heylighen name bekent maken onder mijnē volcke Jsraels/ Ende ic en wil mijnen heylighen name niet langher laten

schenden/Mer die heydenen sullen bekennen/ dat ick die HEERE ben/dye heylighe Israhels / Siet/ het is al reets ghecomen/eñ ghescniet/spreect dye HEERE God/dit is den dach/ daer af ick geseyt hebbe.

Eñ die borgers inden steden Israels sullen wt trecken/eñ sullen die wapenen aensteken / eñ verbernen/schildẽ/spiessen/bogẽ/pijlen/buysthamers eñ stocken/kuysen. Seuen iaer lanc sullen si daer ouer bernen/also dat si anders geen hout en doruẽ opten velde halen/noch inden bosschen afhouwen Want si sullen genoech aen die wapenen te bernen hebben. Ende si sullen ooc die ghene beroouen/die haer voormaels berooft hadden/Eñ sullen die ooc plonderen/die haer te voren gheplondert hadden/
C spreect die HEERE God.

Ter seluer tijt/wil ick Gog een plaetse gheuen in Israel tot eender begrauinge/te weten/ dat dal/ daermen door treet vanden Oosten/tot dat meyre Also dattet eyselic zijn sal den genen / die daer voor by ghaen/Wantmen aldaer Gog / met alle sinen volcke begrauẽ sal. Eñ si sullent heeten/Ge hanon Gog(dat is Gogs hoopendal) Eñ dat huys Israhels salse seuen maenden lanc begrauen / Op dat si dat lant reynich maken/ Ja dat gansche volc inden lande sal ghenoech aen haer te begrauen hebben/ Eñ si sullen eenen prijs daer van hebben/dat ic op dien dach mijne heerlicheyt gehoort hebbe/spreect die HEERE God.

Ende si sullen oock lieden wtkiesen/ die altijt in den lande rontsomme ghaen. Ende metten seluen ooc doodenbegrauers/die die ouergebleuen opten velde begrauen/ dattet lant gesuyuert worde. Van den eenen eynde totten anderen sullen si soeckẽ/eñ dat seuen maenden lanck / Eñ die ghene die inden lande rontsomme ghaen / soo waer si eens menschen been sien / daer sullen si een teken by oprichten/tot dattet die doodenghrauers oock in Gogs hoopendal begrauen / Daeromme sal oock dye stadt heeten/ Hamona / Also sullen si dat lant reynighen.

Nv du menschen kint/ Alsoo spreect die HEE
D RE God/Segt allen voghelen/werwaerts si vlie
gen/eñ allen den beestẽ opten velde/ Vergadert v/ eñ coemt herwaerts / Hoopt v rõtsomme ouer al te samen/tot mijnẽ slachoffer/dien ick v gheslagen hebbe / Eenen grooten slachoffer is op die bergen Israhels/Eet vleesch/eñ suypt bloet/ Ghi sult dat vleessche der stercken Ruesen eten/ ende der Lantsheren bloet drinckẽ/der rammẽ/der hamelen/lammeren bockẽ/eñ der osschen/ die altemael vet ende wel ghemest zijn. Eet dat vetste / tot dat ghi sadt wort/Eñ suypt dat bloet/tot dz ghi droncke wort vanden slachoffer/dien ic v gheslaghen hebbe/ Ver saet v nv ouer mijn tafele/van peerden/ van ruyteren/vã hooftluydẽ/eñ allerley crijschluydẽ/spreect die HEERE God.

Eñ ic wil mijn heerlicheyt onder die heydenen brenghen/alsoo dat alle heydenen sien sullen / mijn ghericht dat ick ghehouden hebbe. Ende ooc mijn hant/die ic ouer haer wt ghestreet hebbe / ende dat alsoo dat huys Israhels bekenne/dat ic die HEERE haer God ben/van desen dach aen/eñ voorts inder eewicheyt. Eñ dattet ooc alle heydenen bekẽnen moghen/dat dat huys Israels om zijnder misdaets wille wech si gheuoert/ Ende om dat si haer aen mi besondicht hebben/Daerõme hebbe ic mijn aensicht voor haer verborgen/eñ hebse ouer gegeuen in die handẽ haerũ viandẽ / also dat si altemael mettẽ sweerde verslagẽ zijn/Ic hebbe haer gedaen gelijck als hare sonden eñ ouertredingen verdient hadden/Eñ hebbe also mijn aẽsicht voor haer verborghen.

Daeromme spreect die HEERE God alsoo/ Judit. 9
Nv wil ick die gheuanghenisse Jacobs verlossen/ ij. ma. 9
eñ des ghanschẽ huys Israels ontfermen/Eñ om mijnẽ heylighen name weder zeloerselijck eñ eernstelijc lief hebben/Alle hare schande/eñ hare ouertredinghen/waer mede si haer aen mi besondicht hebben/die sullen wech genomen worden/als si nv sonder sorge in harẽ lande woonen moghen/ datse niemant en veruare / Eñ nae dien dat ickse weder wt den volcken gebracht/eñ wt die landen haerder vianden versaemt sal hebben. Ende dat ic in haer geheylicht ben voor die oogen van vele heydenen/ Ende also sullen si beuinden/ dat ic die HEERE haer God ben/diese heb onder die heydenen laeten wech voeren/Eñ nv wederomme in haer lant ver same/Eñ niet eenẽ aldaer gelaten en hebbe. Eñ ic en wil mijn aensicht niet meer voor haer verbergẽ Maer mijnen gheest wil ick op dat huys Israhels wtstorten/spreect die HEERE God.

¶ Van desen veertichsten Capittel totten eynde toe/ wordt den Prophete in een visioen verthoont/hoe die stadt van Hierusalem/ende den tempel weder getimmert / ende dat lant weder gheeffent sal worden / Ende alsoo wordt met lieflijcke woorden/ende dinghen dye schoonheyt / ende cyeraet der kercken Christi /ende oock dye salicheyt ende weluaert der gheloouighen in Christo beschreuen /ende ontworpen.

Dat.xl.Capittel.

IN den vijfentwintichsten iaere onser gheuanghenissen/opten thienden dach der eerster maendt / Dat is dat veerthiende iaer/na dien dat die stadt verdestrueert was / Effen opten seluen dach quam dye handt des HEEREN ouer my/ Ende voerde mi daer heenen door een Godlic gesichte/te weten int lant Israels. Ende stelde mi op eenen zeer hoogen berch/Waer op ick een gesichte sach/gelijck als een ghetimmerde stadt teghen het Suyden. A

Eñ doen hi mi aldaer ghebracht hadde. Siet/ daer was eẽ man wiẽs aensicht blincte ghelijc een metale/Die stont onder die poorte ende hadde een metsers meetcoorde/eñ een roede in zijnder hant/ Eñ hi sprack tot mi/Du menschen kindt/ Siet/eñ hoort neerstelijcken toe/eñ merct daer wel op/ dat ic v thoonen wil/Wandt daerõme hebbe ick v hier ghebracht/dat ick v sulcks wijsen soude op dat ghi sulcks alle/wat ghi hier siet/ vercondighen sout dẽ huyse Israels.

Ende siet/daer ghinck eenen muere buyten dẽ huyse rontsomme/Ende die roede die die man hadde in zijn hant/die was ses ellẽ ende een hant breet lanck. Ende hi mat die timmeragie in die wijde/ ende in die hoochte/met ghelijcke roeden/oft voet maten.

Eñ hi quam totter poortē/die int Oostē lach/
eñ ghinck die trappen/oft graedt op/ende mat die
posten aender poorten/nae die lengde/ende na die
B breyde/met eenerley oft gelijcke roedē/eñ hy mat
oock die cameren/die besiden/ neffens der poorten
waren/na der lengde/eñ na die wijde/met ghelije
ke roeden/eñ die wijde tusschen beyde sidē / oft dē
cameren was vijf ellen breet/eñ hi mat ooc die stij
len onder die halle oft poortael binnen der poortē
met ghelijcke roeden.

Eñ hi mat dat poortael vā binnē der poorten/
dat was een roede wijt/eñ zijn voorstijlen oft pij=
leernen daer aen/die waren twee ellen wijdt/Dat
maect tsamen acht ellen/Want dat poortael stont
binnen inder poorten/eñ die cameren der poorten
ten Oosten/waren op elcke side drie/ deen so wijt
als dandere. Eñ op beyde siden stondē ooc die pij=
leernen/die waren ghelijc groot.

Daer nae madt hi die wijde der geheelder poor
ten/die was thien ellē/ ende dye hoochte der poor
ten derthien ellen/ ende die plaetse voor die came-
ren metten bancken op beyde siden was een elle.
Maer die cameren waren ses ellen wijdt/ op bey-
de siden.

Daer en bouen madt hi die gansche wijde/vā
tdack der cameren op deen side vāder poorten tot
ten cameren op die ander side / dat waren vijuent
wintich ellen/van deen door totter anderder / eñ
die stonden tegens malcanderen ouer.

Hi maecte ooc calomnē tsestich ellē hooch / eñ
voor yegelijcke calomne/ eē vrije plaetse rontsom-
me der poortē des poortaels. Eñ voor die binnen
ste poorte tegen dat poortael der binnenster poor
ten waren vijftich ellen.

Die cameren met hare calomnē inwaerts/op
beyde siden der poorten rontsomme / hadden die=
pe enghe vensterkens/Also waren ooc die venster
kens aenden poortale rontsomme. Eñ bouen op
die calomnen rontsom stonden Dayelboomen oft
schoon louerwerck.

Eñ hi voerde mi weder inden buytensten voor
hof/eñ siet/daer warē cameren/ eñ eenē vloer pla
ueysel inden voorhof rontsomme/ende dertich ca
meren op den vloer/eñ dat plaueysel benedē ende
onder opten bodem gront/besiden aen die poorte
was so wijdt/als van deen eynde der poorten tot
ten anderen.

C Eñ hi madt die lengde eñ die wijde vā die buy
tenste poorte/totten binnensten voorhof/ te wetē
hondert ellen.

Also mat hi oock die poorte/die Noordwaerts
lach/aen den buytenstē voorhof/na die lengde/ eñ
breede/Die hadde ooc drie cameren op beyde sidē
eñ die hadde ooc sine calomnē eñ hallen oft poorta
len/ghelijck inder grootten met die voorschreuen
poorte/Die wijde was ooc vijftich ellē inder leng
de/eñ tusschen die cameren warē ooc vijuentwin-
tich ellen/ende die hadde oock haer vensteren / eñ
poortalen met zijn louerwerck oft Dayelboomē
aen die calomnē/gelijc die Oostpoorte/eñ die had
de seuen trappen oft graden/daermen op ghinck/
Ende haere hallen oft poortalen stonden daer
voor.

Eñ hi mat oock die poorte aen den binnenstē
voorhof/teghen Tnoorden / die stracks tegen een
ouer stondē/Daer waren hondert ellen vāder een
der poorte totter anderder / ghelijck dye Oost-
poorte.

Daer na voerde hi mi ooc int Suyden/ eñ siet/
daer was oock een poorte/eñ hi mat haere calom
nē eñ poortalen effen so groot als die andere/Dye
hadden ooc met hare poortalē vensteren rontsom
me/ghelijck die voorghenoemde vensteren. Ende
die ruymte was ooc vijftich ellen lanck/eñ vijuen-
twintich ellen wijt/Die poortalē rontsomme wa-
ren vijuentwintich ellen lanc/eñ vijf ellen breet/eñ
hare hallen ghingē indē buytenstē voorhof/eñ mē D
ghinc op waerts met acht trappen oft gradē/ Eñ
op sine calomnen warē Dayelboomen oft louer-
werck aen elcke side.

Eñ hi mat ooc die poorte aeen den binnensten
voorhof/teghē Tzuydē/te weten/hondert ellen vā
der eender zuydtpoorte totter anderder.

Eñ hi voerde mi weder door die Suydtpoorte
inden binnenstē voorhof/ eñ madt aldaer die selue
Suydpoorte/effen so groot als die andere/met ha
re camerē/calomnē eñ poortalē/eñ met die vēsterē
daer aen gelijcker mate als met die andere/ Ende
die wijde rontsomme was ooc vijftich ellē lanc/eñ
vijuentwintich ellen breet.

Eñ daer ghinc een poortael rontsomme/ vijuē
twintich ellen hooch/eñ vijf ellen wijdt/ Dat selue
stont voor tegē den buytensten voorhof/ eñ hadde
ooc Dayelboomen oft louerwerc/aen die pijleer-
nen/eñ daer waren acht trappen oft graden op te
gaen.

Daer na voerde hi mi ooc totter binnēster poor
ten/tegen den Oostē/eñ mat die selue poorte/ effē
so groot van mate/als die andere/met haere came
ren/pijleernē/hallen/eñ hare vensterē daer aen/ge
lijcker mate met die andere/ eñ die wijde was ooc
vijftich ellen lanck/ende die breyde vijuentwintich
ellē/eñ die hadde ooc een poortael reyckēde aendē
buytēstē voorhof/eñ Daielboomē oft louerwerc
daer aen/op beyde siden / ende acht trappen op te
gaen.

Daer na voerde hi mi oock ter poorten teghen
Tnoordē/die mat hi effen vāder mate als die voor
gaēde/met hare camerē/calomnē/eñ poortalē / eñ
hare vensterē rontsomme/eñ die ruymte was ooc E
vijftich ellē lanc/eñ vijuentwintich ellen wijt. Eñ
hadde ooc een poortael tegē dē buytenstē voorhof
Ende daer waren Dayelbomē oft louerwerc aen
beyde siden/op die pijleernen/eñ acht trappē daer-
men op ghinck.

Eñ onder aen des poorts pijleerne was een ca
mere/met eender doze/daermen dat brandtoffer in
wiesch/Maer in dat poortael vander poortē/ston
den op elcke side twee tafelē/waer op mē die brāt
offer/sondoffer eñ schuldoffer slaē soude. Eñ buy-
ten waerts ter siden daermen op gaet ter Noordt
poorte/daer stondē ooc twee tafelen/eñ aender an
derder sidē onder dat poortael vander poortē/ooc
twee tafelē/Also stōdē op elcke side voor der poor
ten/vier tafelē. Dat zijn acht tafelen tsamen/ daer
men op slaet.

Ende die vier tafelen totten brandtoffer ghe-
maect/die waren wtghehouwen steen ghemaect/

ander half elle lanc eñ breet/eñ eē elle hooch. Daer
op leydemen allerley tuych/eñ vaten diemē totten
brantoffer/eñ die andere offeren gebruycte/alsmen
sloech/Eñ daer ghinghen oock lijsten rontsomme
inwaerts gebogen/ een dweersche hāt hooch daer
aeghesaghen/Eñ men soude op die tafelen leggen
dat offer vleesche.

Ende buyten die binnen poorte waren der san
ghers cameren/inden binnensten voorhof/Deene
aen die side neffens der poorten teghent Tnoordē
die sach suydwaerts. Dandere ter siden teghen dat
Oosten/ende die sach Noordwaerts.

Ende hi sprac tot mi/Die camere teghen Tzuy
E den/die behoort den priesteren / die in dat huys die
nen sullen/ Maer die camer teghen Tnoorden / be
hoort den priesters die aen dat outaer dienē Welc
ke die sonen Zadok zijn Die alleē in die plaetse der
kinderen Leui voor den HERE treden sullen hem
te dienen.

Eñ hi mat ooc die plaetse inden huyse/ te wetē
den voorhof hondert ellen lanck. Eñ hondert ellen
die wijde int viercant/ Eñ dat outaer stont effen
voor den tempel.

Eñ hi voerde mi tot dat portael des tempels/
Eñ hi mat die poorte des poortaels/eñ die wāden
op beyde sidē/die warē elc vijf ellen lanc/Eñ elcke
dore was aen beyde sidē drie ellen hooch/Die halle
oft poortael was twintich ellen hooch/eñ elf ellen
wijdt/Eñ hadde trappen oft graden daermen op-
waerts ginc/Eñ daer stonden calomnē onder aen
die wanden/ op elcke side een.

Dat.xli.Capittel.

ENde hi voerde mi inden tempel/ende
mat die pijleernen aen die mueren/
die hadden op elcke side ses ellen / in-
A der dicten/ Eñ deen stont aen dande-
re/soo wijt als dat huys was /Eñ die
dore was thien ellen breet. Eñ die naeste mueren
aen beyde siden vander doren waren elck vijf ellen
breet/Ende hi mat die wijde des Tēpels/die had-
de veertich ellen in die lengde. Ende twintich ellen
in die wijde.

Ende hi ginck henen binnen in dat alderheylich
ste/eñ mat die dore / Die doorstijlen hadden twee
ellen inder dicte/Die dore was ses ellen/Ende die
gansche breyde vander doren was seuen ellen. En
de hi mat die wijde eñ lengde in dat alderheylichste
te weten/twintich ellen in die lengde. Eñ twintich
ellen in die wijde/binnen inden tempel. Eñ hi sprac
tot my Dit is dat alderheylichste.

Ende hi mat ses ellen aen die mueren binnen
aenden tempel. Daer op waren ganghen ouer al
rontsomme/gedeelt in cameren/die waren ouer al
vier ellen wijt/Eñ der seluer cameren warē op elc
ke side driendertich/deen aen dandere / Ende daer
stonden pijleernē onder bi die muerē aen dat huys
ouer al rontsomme diese droeghen.

Eñ bouen dese waren noch meer gangen ronts
omme. Eñ bouen waren die ganghen oft cameren
altijt wijder/ alsoo datmen wt die onderste in die
middelste/eñ wt die middelste in die querste ghinc/
Ende elck stont ses ellen bouen dandere/Ende die
wijde der bouenster ghanghen/ was vijf ellen.
Ende die pijleernen droeghen die geuangen oft ca
meren vanden huyse/ Ende het was altijt van dē
eenen muere des huys / tot den anderen twintich
ellen. B

Eñ daer waren twee doren aen die wendelstee
nen opwaerts/ Deen tegen Tnoorden/Dander te
ghen Tzuyden/Eñ den wendelsteen was vijf ellen
wijdt.

Die muere tegē Twesten was vijfentseuentich
ellen breet/eñ tnegentich ellen lanc.

Eñ hi mat die lengde des huys/die hadde door
gaende hondert ellē/metten muere/eñ al wat daer
aen was. Eñ die wijde voor aen den huyse teghen
Doosten/met dat gene dat daer aen hinc/ dat was
oock hondert ellen.

Eñ hi mat die lengde der timmeraghien / met
alle tgene dat daer aen hinc/ vanden eenen hoecke
totten anderē/Op elcke side hondert ellen/metten
binnensten tempel/eñ poortalen inden voorhoue/
met die doren/vensteren/hoecken / eñ die drie gan
gen/eñ dat beschutsel oft schrijnwerc ouer al ronts
omme.

Hi mat ooc hoe hooch dattet vander aerdē tot
ten vensteren was/Eñ hoe wijdt dat die vensteren
zijn souden/Ende hi mat vander poorten / tot dat
alderheylichste toe / van binnen ende van buyten
rontsomme.

Ende aen dat ghansche huys rontsomme van
onder op tot bouen toe/aen die dorē/eñ aē die mue
rē waren Cherubim eñ looouerwerc oft Dayelboo
men ghemaeckt/onder die Cherubim/ Eñ altijdt
stont eenen Dayelboom tusschen twee Cherubim
Eñ elcke Cherub hadde twee hoofden. Op deen
side eens menschen aensicht/dat keerde hem tottē
Dayelboom waerts/Op dandere side eens leeu-
wen aensicht.

Ende die doren des tempels waren viercantich C
Eñ het was was alle tsamen aerdich ende subtijlic
in malcanderen geuoecht.

Eñ dat houten outaer of tafele was drie ellen
hooch/ende twee ellen lanck ende breet. Ende sine
hoecken/eñ alle zijn siden waren houten/Ende hy
sprac tot mi/Dat is die tafele/dye voor dē HERE
staen sal.

Eñ die doren des tempels / ende des alderhey-
lichsten die hadden twee bladeren oft voudoren
diemen op ende toe dede / Eñ elck doorbladt had-
de noch twee bladers/diemen ouer een sloech altijt
twee ende twee op beyde siden/Ende daer aen wa
ren oock Cherubim/ende loouerwerck oft Dayel
boomen ghemaeckt/gelijc als aen die mueren/Eñ
eenen sterckē dicken balck oft hantboom stac voor
wt dat poortael/Ende daer waren oock enghe die
pe vensteren/Eñ veel loouerwercs oft Dayelboo-
men rontsomme/aenden poortalen / ende aen die
mueren.

Dat.xlij.Capittel.

ENde hi voerde my wt totten buyten-
sten voorhof teghen Tnoorden / on- A
der dye cameren/dye teghen dye tim-
meragie/die aenden tempel hinck/eñ
teghen den Tempel Noordwaerts
laghen/ Der welcker plaetse hondert ellen lanck
was/vander doren aen tegen Tnoorden/ ende vijf
tich ellen breet/Twintich ellen waren teghen den

binnensten voorhof/ en tegen dat plaueysel inden buytensten voorhof/ En dertich ellen vandē eenē hoecke totten anderē/ En binnē voor die camerē was een plaetse/ thien ellen breet/ voor die doren der cameren/ dat lach alle teghen Tnoorden.

En bouen dese cameren warē andere engere cameren/ Wandt die wijde op die ouerste en mid delste cameren en was niet groot. Want het was drie camerē hooch/ En en hadden nochtans geen pijleernen (ghelijck als die voorhouen pijleernen hadden) Maer si waren slechts op malcanderen ghesedt.

En den buytenstē voorhof was omuangē met eenē muere/ daer die camerē aen stondē/ die was vijftich ellen lanc. En die cameren stondē aē mal canderen/ oock vijftich ellen lanck/ aen den buyten sten voorhof/ Maer die wijde voor dē tēpel was hondert ellen lanck.

En onder voor die cameren was een plaetse Oostwaerts/ daermē wt den buytensten voorhof ghinck.

B En aender muerē vant Oosten aen/ en warē oock cameren. En daer was oock een plaetse voor ghelijc voor die cameren teghen Tnoorden/ En het was alle ghelijck metter lengde/ breyde/ en al datter aen was/ ghelijck als daer bouen aenden anderen.

En Suytwaerts waren oock effen alsulcke ca meren/ met haer doren. En voor die plaetse was die dore teghen Tzuyden/ waer toe datmē coemt vander mueren/ die tegen den Oosten leyt.

En hi sprac tot mi/ Die camerē Noortwaerts en die camerē tegen Tzuyden/ tegen den Tempel/ die behooren tot dat Heylichdom/ waer in dat die Priesters eten/ als si den HEERE offeren dat alder heylichste offer. Ende si sullen die alder hey lichste offeren/ te weten spijsoffer/ sondoffer/ ende schuldoffer/ aldaer in legghen. Wandt het is een heylighe plaetse.

C En als die priesters ingaen/ so en sullen si niet weder tot dat Heylichdom gaen/ inden buytenstē voorhof/ Maer si sullen te voren haere cleederen daer si in ghedient hebben/ in die selue camerē wt doen. Want si zijn heylich/ En si sullē hare andere cleederen aen doen/ En als dā buytē onder tvolc gaen.

En doen hi dat huys gansch vā binnē gheme ten hadde/ doē voerde hi mi wt tot die Oostpoor te/ en hi mat van die selue ouer al rontsomme. Te ghen dat Oosten mat hi vijf hondert roeden lanc Ende teghen Tnoorden mat hi oock vijf hondert roeden lanc/ dies ghelijcken teghen Tzuyden/ ooc vijf hondert roeden lanc/ en doen hi quam tegent Westen/ mat hi oock vijf hondert roeden lanc/ Al soo hadde den muere die hy ghemeten hadde/ int viercāt op elcke side rontsomme/ vijfhondert roe den/ Waer mede dattet heylighe van dat onheyli ghe onderscheyden mochte worden.

Dat.xliij.Capittel.

B Ende hi voerde mi weder totter Oost poorten. En siet/ die heerlicheit des Gods Israels quam vandē Oostē/ ende bruysde ghelijck als een groot water bruyst/ en het werdt seer licht opter aerdē van zijnder heerlicheyt/ En het was effen ghelijc dat visioen/ dat ick ghesien hadde aen dat water Chebar/ als die stadt soude vdestrueert wordē/ Doen viel ick neder op mijn aensicht/ En die heerlicheyt des HEEREN quam in tottē huy se door die Oostpoorte/ Doen hief mi eenen wint op/ en bracht mi inden binnenstē voorhof. Ende siet/ Dat huys wert enckel claerheyt van die heer licheyt des HEEREN.

En ic hoorde een stemme van binnen den huy se/ ende een man stont neffens mi/ Die sprack tot my/ Du menschē kint/ Dat is mijnē throone/ daer He.b
ick op sitte/ waer in ick eewelick woonen wil/ on der die kinderen Israels/ ende dat huys Israhels en sal mijnen heylighen name niet meer verontrey nighen/ noch si/ noch hare coninghen/ door haere hoererie/ ende door haere hoochtē/ en grauē daer haere coninghen in ligghen/ Die welcke hare dor pels aen mijn dorpels/ en haer stijlen aen mijn stij len ghesedt hebben/ Alsoo oock dat daer maer eenē muere tusschen mi en haer en was/ ende si hebben alsoo mijnen heylighen name ontsuyuert door ha re grouwelen die si bedreuen/ Waeromme dat ick se ooc in mijnen thoorne verslonden hebbe/ Meer nv sullen si haer hoererije/ en die grauen haerder coninghen van mi wech doen/ ende dan wil ic ee welick onder haer woonen.

Ende du menschen kint/ Verthoont den huyse iiij.Re.
Israhels den tempel/ op dat si haer haerder mis viij.
daet schamē/ ende laet haer daer een gelijckenisse Hie.ā.
af nemen/ en als si nv alle haers doens haer scha psal.
men/ Dan thoont haer die ghedaente en ghelijcke cū.x.
nisse des huys. En hoe datmē daer in houden sal en alle sine wijsen/ oordinancien/ manieren/ ende rechten. Ende schrijuet haer voor/ op dat si sine zeden/ ende statuyten houden/ Ende daer nae doen.

B Alsoo salment houden inden huyse/ Op den berch/ so wijt als hijt begrepen heeft/ salt heylich zijn.

Dit is die mate des outaers/ nae die ellen/ Die welcke een handtbreet langer is dan een gemeyn elle/ Sijnen bodem is een elle hooch/ ende een elle breet/ En sine lijsten of cantene ēn spanne breedt rontsomme.

En dit is die hoochte des outaers/ vanden bo den opter aerden/ tot aen die eerste trappen zijn twee ellen hooch/ ende een elle breet/ Maer van die eerste trappe tot die andere toe/ zijn vier ellen hooch en een elle breedt/ En den oppersten steen was vier ellen hooch/ en vier hoornen bouen/ aen die hoecken/ en den steen was twelf ellen lanc/ en twaelf ellen breedt/ int viercant/ en daer was een blat bouen den steen/ veerthien ellen lanc/ en veer thien ellen breet/ int viercāt/ ende daer ghinc eenē rant ouer al rontsomme/ een half elle breet/ En sinen bodem was een elle hooch. En zijn trappen waren Oostwerts.

Ende hi sprack tot mi/ Du menschen kindt/ Al soo spreeckt die HEERE Godt/ Dat sal dat ghe bruyck ende wedt des outaers zijn. Alsmen offert datmen brandtoffer daer op legghe/ Ende bloet daer op sprenghe/ ende den Priesteren/ den Leui

ten vanden stamme oft zade Zadok die voor my treden/dat si mi dienen/spreect die HEERE God/ dien sult ghi gheuen eenen ionghen varre/ tot een sondoffer/ Ende van des seluen bloet sult ghi nemen/ende sine vier hoornen daer mede besprengē Ende die vier hoecken aen dat bladt/ ende rontsom sine lijsten/ daer mede sult ghy hem ontsondighen ende versoenen/ Ende ghi sult den stiere des sondoffers nemen/ ende hem verbranden/ op een bisondere plaetse inden huyse/ dat daer toe gheoordineert is/ buyten dat Heylichdom.

Maer sanderdaechs sult ghi eenen ionghen geyten bock offeren/die sonder ghebrec is/ tot een son
D doffer/ Ende dat Outaer daer mede ontsondigen/
Leu. xvi ghelijcmen hem met den stiere ontsondicht heeft/
Ende als dat ghescheit is/ soo sult ghy eenen ion=
...n. ij. ghen varre offeren/dye sonder ghebreck is/ Ende
eenen ramme vander cudde/ sonder ghebreck.

Ende ghy sult dye beyde voor den HEERE offeren/ Ende dye Priesters sullen daer soudt op stroyen/ Ende sullense also offeren den HEERE tot een brantoffer.

Also sult ghi seuen dagen achter een daghelijcs eenen bock tot een sondoffer offeren/ Ende si sullen eenen iongen varre/ ende eenē ramme vander cudde/die beyde sonder ghebreck zijn offeren/ Ende si sullen also seuen dagen lanck dat Outaer versoenen/ende reynigen/ende daer op offeren Ende na den seuen dagen/sullen die Priesters opten achsten dach/ eñ daer na voort aen/ op dat Outaer offeren/haer brantoffer/ eñ salichoffer/ Alsoo wil ick uwer genadich zijn/spreect die HEERE God.

Dat.xliiij.Capittel.

A Ende hi voerde my weder totter buytenster poorten des Heylichdōs oostwaerts/ Ende die was toegheslooten Ende dye HEERE sprack tot my Dese poorte sal toegheslooten blijuen/ ende niet op ghedaen worden/ Ende niemandt en sal daer door ghaen/ dan alleen die HEERE God Israhels/ende sal nochtans toegheslooten blijuen/ Nochtans dē Vorste wtgenomen/ Want die Prince sal daer onder sitten/op dat hi broot ete voor dē HEERE/ Door die halle oft poortael sal hi ingaen Ende door die selue weder wt gaen.

Daer na voerde hi mi ter poorten int Noorden voor dat huys/ Ende ic sach/ Ende siet/ des HEEREN huys wert vol der heerlicheyt des HEEREN/ende ick viel neder op mijn aensicht/ Ende die HEERE sprack tot mi/ Du menschen kindt/ Merct wel daer op/ siet ende hoort neernstelijck/ op tghene dat ick v segghen sal/ van alle die statuten/ende oordinantien indē huyse des HEEREN/ Ende merckt oock wel/ hoe datment houden sal/ in dat Heylichdom.

Ende segt den ongheboorsamen huyse Isra=
B hels/ Alsoo spreect die HEERE God/ O ghi van
Ex. xli den huyse Israhels/ghi makes veel te veel/ met al
Nu. ix le uwe grouwelen/ Want ghi brengt vreemde lie=
iij. vij den/welcker hert/ ende vleessche alle beyde onbe=
Jo. x. sneden zijn/in mijn Heylichdō/ waer door dat ghi
mijn huys ontheylicht ende ontwijt/ Als ghi my broot/vette/ eñ bloet offert/ Eñ breect alsoo mijn verbont/met alle uwe grouwelen/ Ende ghy en houdt die zeden mijns Heylichdoms niet/ Maer ghi maect ws selfs nyeuwe zedē/in mijn Heylichdō

Daerom me spreeckt die HEERE Godt alsoo/
Daer en sal niemant in mijn Heylichdom comen/
die een onbesneden herdt/ ende onbesneden vlees= Deu xiij
sche heeft/van alle die vreemdelinghen/die onder ende xxx
die kinderen Israels zijn/ Jae ooc niet die Leuiten Hiere ix
die van mi gheweken zijn/ Eñ met Israel van mi dolende ghegaen zijn/ na harē Goykens eñ Beelden/ Daerom me sullen si oock haere sonden moeten draghen.

Maer si sullen die dore wachten aendē huyse mijns Heylichdoms. Eñ sullen der anderē knechten zijn/ Ende en sullen mer dat brantoffer/ende ander offer/dattet volck brengt slaen/ Ende voor die Priesters staen/op dat si haer dienen/ Daerom me dat si haer ghedient hebben/ voor hare Goykens/ende den huyse Israhels een erghernisse ghegheuen hebben/ Ende daerom me hebbe ick mijn handt ouer haer wtgestrect/spreect die HEERE Godt/dat si hare sonden moeten draghen/ Ende si en sullen voor mi niet offeren/noch mijne Priesters zijn/noch in mijn Heylichdom comen/tot dat Alderheylichste/ Maer si sullen hare schande moeten draghen/ende hare grouwelen/ die si geoefent hebben/ Daer omme heb ickse tot doorwachters ghemaect/inden dienste des huys/ende den anderen tot knechten.

Mer die Priesters ende Leuiten vanden stam C
me Zadok/die die ordinantie mijns Heylichdoms ghehouden hebben/doen die kinderen Israhels af vielen/die selue sullen voor mi treden ende mi dienen/ende voor mi staen/op dat si mi dat vette ende bloet offeren/spreeckt die HEERE Godt Ende si sullen inghaen/ in mijn Heylichdom/ Ende voor mijn tafel treden/om mi te dienen/ Ende mijne geboden te houden.

Eñ als si door die poorte des binnensten voorhoofs gaen willē/ So sullen si lijnen cleederen aen doen/eñ gheen wullen aen hebben/ als si daer binnen inden binnensten voorhof dienen. Ende sullen schoon lijnen huyuen op hare hoofden hebben Eñ lijnen nedercleederen om hare lendenen/ Eñ si en sullen haer niet te hardt gorden/ Eñ als si wt den buytensten voorhof totten volcke gaen/ dan sullen si die cleederen daer si in ghedient hebben/ wt treckē/ Eñ die selue in die Sacristie des Heylichdoms legghen/ Eñ haer andere cleederen aen doen/ op
dat hem dat volck niet en besondighe aen hare clee D
deren/ Hare hoofden en sullen si niet scheren/ Eñ Leui xxi
en sullen ooc geen lanc hayr voedē/ Mer si sullent Titum i
contsomme laten corten/ Eñ gheen Priester en sal i timo iij
ooc wijndrincken/als si inden binnensten voorhof dienen sullē/ Eñ si en sullen geen weduwe/noch die vā harē mā verstootē is/te houwelic nemen/ Mer een maecht vanden zade des huys Israels/oft een
weduwe die eenen priester gehadt heeft. Deutro
Eñ si sullen mijn volc leerē/ onderscept te houdē xvij.
tusschē dat heylige eñ dat onheylige/eñ tusschē dat reyne/ende dat onreyne/ Ende als daer eene sake coemt/ So sullen si staen/ende rechten/ende na mine rechten spreken/eñ mijne zeden ende ghebodden houden/ Eñ mine Feestē ende Sabbathen heylich houdē/ Eñ si en sullē tot geenen doodē gaē eñ haer

ontreynighen/Maer alleen tot vader en̄ moeder/
sonen en̄ dochterē/broeders ende susters/die noch
gheenē man gehadt en hebbē/ van dien moghen si
haer veronreynigē/nochtās op dat si haer daer na
weder reynighen seuen daghen lanc/Ende als hy
weder in tot dat heylichdom gaet/ inden binnen=
stē voorhof/op dat hi int heylichdō diene/Soo sal
hi zijn sondoffer offeren/spreect die HERE God.
Maer dat erfdeel dat si hebben sullen/dat wil
Deut.x ick selfs zijn/Daeromme en sult ghi haer gheen ey
en̄.xviij. ghen lant gheuen in Israel/Want ick ben haer erf
nu.xviij deel/Si sullen haer neeringhe ende nootdruft heb
Jos.xiij. ben/van dat spijsoffer/sondoffer/ ende schuldoffer
Ende al dat verbant is in Israel/dat sal haer zijn
Ende alle eerste vruchten/ende eerstgeboren van
alle hefofferē die sullē den Priesters toebehooren.
Ghi sult ooc den Priesteren gheuen/die eerste
linghen van al tghene datmē etet/op dat die seghe
ninge in uwen huyse bliue/Mer so wat een doot
lichaē is/oft vā selfs ghestoruen/oft dat verscoort
is/het si van voghelen/oft beesten/dat en sullē die
Priesters niet eten.

Dat.xlv.Capittel.

A Anneer ghi nu dit landt met dat lot
wtdeelt/So sult ghi een deel vandē
lande af scheyden/ dat den HERE
heylich zijn sal/te weten vijuentwin=
tich duysent roeden lanc/ende thien
duysent breet.Dese selue plaetse sal heylich zijn/so
wijt als si reyct/Van dit deel sullen tot dat heylich=
dom comē vijfhondert ellen int viercant/En̄ vijf
tich ellen wijt rontsomme tot die voorsteden.
En̄ op die selue plaetse/die vijuentwintich duy
sent roeden lanc is/ende thien duysent breet/daer
sal dat heylichdom staen/ende dat Alderheylichste
Ende dat ouerschot vanden gheheylichden lande/
dat sal dē Priesterē toebehoorē/die in dat heylich=
dom dienē/En̄ voor den HERE treden om hem
te dienen op dat si ruymte hebben/tot huysen te
maken.Ende die selue sal ooc heylich zijn.
Maer die Leuiten die voor dat huys oft Tem
pel dienē/die sullē ooc vijuentwintich duysent roe
den lanc/ende thien duysent breet hebben/tot hae=
ren deel/tot twintich cameren.
En̄ der stadt sult ghi ooc een plaetse latē/voor
dat gansche huys Israhels/vijfduysent roeden
breet/en̄ vijuentwintich duysent lanc/neffens dye
afghederlde plaetse des heylichdoms.
Ende den Vorsten sult ghi ooc een plaetse ghe
uen/op beyde siden tusschē die plaetse der Prieste
ren/en̄ tusschen die plaetse der Stadt/tegen Twe
sten/ende tegen Doosten/Ende si sullen alle beyde
teghen dat Westen ende tegen dat Oosten/gelijc
lanc zijn/Dat sal zijn eyghen deel zijn in Israhel/
op dat mijne Vorsten niet meer mijnē volcke dat
haer en nemen/Mer si sullen dat lant dat haer o=
uerschiet/den huyse Israels latē voor hare stāmē
B Want also spreect die HERE God/O ghi
Vorsten Israhels ghi maket te veel/Laet af van
onrecht ende ghewelt/Ende doet dat recht/ ende
goet is/Ende en schent mijn volc alsoo niet meer/
spreect die HERE God.
Ghi sult hebben een gherechte wage/een recht
schepele/ende een rechte mate/Epha/ende Bath
die sullen ghelijc zijn/alsō dat een Bath/dat thien
de deel vā een Homer houde/Ende dat Epha ooc
dat thiende deel vā een Homer/Want na den Ho
mer salmen die beyde meten.
Ende een Sikel sal twintich Gera hebbē/En̄
een Mina maect twintich Sijclen/vijuentwintich
Sijcklen/en̄ vijftien Sijclen.
Dat sal nu dat Hefoffer zijn/dat ghi gheuen sult
te weten dat seste deel van een Epha/van een Ho
mer tarwen.En̄ dat seste deel van een Epha/van
een Homer ghersten.
En̄ van olye sult ghi gheuen een Bath/te we=
ten/een thiende deel des Baths van een Cor. En
de thien Bath maken een Homer/Want een Ho
mer maect thien Bath.
Ende een lam van twee hondert schapen/wt
der cudde op die weyde Israels/tot een spijsoffer B
ende brantoffer/salichoffer/tot eender versoenin=
ghe/spreect die HERE God.
Alle dat volck inden lande sal sulcken Hefoffer
tot den Vorste in Israel brenghen/Ende dye Vor
ste sal zijn brantoffer/spijsoffer/ende danckoffer
offeren/op die Feeste Nyeumaenden/ende Sab=
bathen/En̄ op alle hooghe Feestē des huys Isra
hels/Daerenbouen sondoffer/spijsoffer/brantof=
fer/ende salichoffer doen/tot een versoeninge des
huys Israels.
Also seyt die HERE God/Opten eersten
dach der eerster maent/sult ghi nemen eenen ion=
ghen varre/dye sonder ghebreck is/ende sult dat
heylichdom ontsondighen/Ende die Priester sal
van dat bloet des sondoffers nemen/ende die po=
sten des Tempels daer mede besprenghen/Ende
die vier hoeckē aen dat Outaer/met die stijlen aē
der poorten des binnensten voorhoofs/Also sult
ghi ooc doen/opten seuenden dach der maent/oft
hem yemāt onwetende besondicht hadde/op dat
ghi alsō dat huys ontsondicht.
Opten veerthienden dach der eerster maendt/ Ex
sult ghi dat Passah houden. Ende seuen daghen le.
vieren/ende onghedeessemt broot eten/Ende op deu
ten seluen dach sal die Vorst voor hem selfs/ende
voor al tvolc inden lande eenen varre tot een son=
doffer offeren/Mer in dien seuen dagē des Feests
sal hi den HERE daghelicx een brantoffer doē
Ja seuen varren/ende seuen rammen/dye sonder
ghebreck zijn/En̄ ooc eenē gheyten bock tot een
sondoffer/Maer tot een spijsoffer sal hi een Epha
tot eenen varre/ende een Epha tot eenen ramme
offeren/En̄ een Hin olye tot een Epha.
Opten vijfthienden dach der seuender maent/
sal hi seuen daghen achter een vieren/ghelijck als
die andere seuen daghen/ende alsoo houden met
sondoffer/brantoffer/spijsoffer/met den olye.

Dat.xlvi.Capittel.

Lsoo spreeckt dye HERE God/ A
Die poorte aenden binnensten voor
hof Oostwaerts/die sal ses werckda=
ghen toe ghesloten zijn/Maer opten
Sabbaths dach en̄ in die Nyeumaen
den salmense op doen.Ende die Prince sal vā buy
ten onder dat poortael vander poorten comen/en
de buytē bi die posten vander poortē blijuē staen/

Eñ die Priesters sullen zijn brantoffer ende salich offer offeren/ Eñ hi sal die op die dorpels der poor tē aenbiddē/ Eñ daer na dan weder wtgaen/ Mer die poorte sal open bliuen totten auont toe/ Desgge lijcks sal dat lantvolck inder doren der seluer poor=ten aenbidden voor den HEERE/ op die Sabba-then ende Nieumaenden.

Eñ dat brantoffer dat die Prince voor dē HERE offeren sal opten Sabbaths dach / sal zijn ses lammeren die sonder ghebreck zijn/ Eñ eenen ramme sonder ghebrec/ Eñ oot en Epha tarwen bloemen tot eenen ramme/ tot een spijsoffer / Mer tot die lammeren/ so veel tarwē bloemen/ tot dat spijs=offer als hi wil/ Ende oock een Hin olye/ tot eenen Epha.

B Op die Nieumaendē sal hi eenē iongē varre of
feren/ die sonder gebrec is/ eñ ses lammeren/ eñ ee
nen ramme/ oot sonder ghebrec. Eñ oot een Epha
tarwen bloemē totten varre. Eñ een Epha totten
ramme/ tot dat spijsoffer/ Maer totten lammeren
so veel Epha als hi vermach / Ende oock een Hin
olye/ tot een Epha.

Eñ als die Prince in gaet/ so sal hi door die hal-le vanď poortē in gaen. Eñ aldaer weder wtgaen Met dat lantuolc dat voor den HEERE coemt/ op die hooge Feestē/ eñ ter poorten tegē Noordē in gaet/ om aen te bidden/ dat sal door die Suydpoorte weď wt gaen/ Eñ die gene die ter Suydpoorten in gaē die sullen ter Noordpoortē weder wt gaen/ Ende si en sullē niet weď ter poortē wt gaen/ daer si door ingegaen zijn/ Meer stracs voorwaerts wt gaē/ Eñ die Prince sal met hair beyde in eñ wtgaē

Maer op die vierdagē eñ hooge feestē/ salmen tot dat spijsoffer oot tot eenen varre een Epha tarwen bloemē/ Eñ oot tot eenē rāme/ een Epha of=feren. Eñ tot den lammerē/ so veel als hi vermach Ende oock een Hin olye tot een Epha.

Maer als die Prince oft Vorst een vrijwillich
C brantoffer oft salichoffer den HEERE doen wil/
So salmē hem die Oostpoorte op doen/ dat hi zijn brantoffer eñ salichoffer offere/ ghelijck als hijt opten Sabbath plach te offeren/ Eñ als hi weder wt gaet/ So salmen die poorte achter hem toe sluyten

Eñ hi sal den HEERE dagelics een brantoffer doen/ te wetē een iarich lam/ sonder gebrec/ dat selue sal hi alle morgē offeren. Eñ sal alle morgē dat seste deel vā eenē Epha tarwē bloemē tot een spijsoffer daer op doen/ Eñ een derdēdeel van een Hin olye/ onder malcanderen ghemengt/ Dat sal den HEERE een dagelijcs spijsoffer zijn/ Ende also sullen si dat lam/ met dat spijsoffer/ eñ olye/ alle mor=ghen offeren/ tot een ewich brantoffer

Also spreect die HEERE God/ Als die Prince eenē vā sinen sonen een geschencke geuen wil/ van zijn erfgoet. Dat selue sal sinē sonē bliuē/ eñ sullent erflic besitten/ Mer in dien hi vā sinen knechten yemanden yet van zijn erfgoet schenct / Dat selue sullē si besittē tottē Vrij Jare toe / Eñ dā sal dat selue dē Prince weder aen comē/ Want zijn erfgoet sul=lē alleen zijn sonen beeruen/ Die Prince en sal oock den volcke niet nemen van haer erfdeel/ Noch oot haer wt haren eyghen goeden stooten/ Mer hy sal sinen sonē van zijn eygen besittinge wtdeelen/ Op dat elc geslacht onderscheydelic onderhouden worde. Eñ dat sine behouden mach.

Ende hi voerde mi onder eenen ingant/ aen die side ter poorten teghen Noorden/ tot die cameren des Heylichdoms/ die dē Priesters toebehoorden/ Eñ siet/ daer was een ruym plaetse in eenen hoeck Westwaerts/ Ende hi seyde tot mi/ Dit is die plaetse daer die Priesters koken sullen/ dat schuldoffer/ sondoffer/ eñ dat spijsoffer backen / Also dat si dat niet en behoeuen wt inden buytensten voorhofte dragen/ Op dat hem dat volc aen dat heylighe niet en besondighe.

Daer na voerde hi mi wt inden buytensten voorhof/ in die vier hoecken des voorhofs rontsomme/ Eñ siet daer was een ruym plaetse in elcken van dē vier hoecken des voorhofs / veertich ellen lanck ende dertich ellen breet/ ghedeelt in hoofkens / Ja deen so wijt als dandere/ Eñ daer ghinc een muer=kē om die alle viere/ Daer warē heerdsteden rontomme onder aender muerē gemaect. Eñ hi sprac tot mi/ Dit is die kuecken waer in dat die dienaers des Tēpels kokē sullen/ al tgene dattet volc offert

Dat. xlvij. Capittel.

ENde hy voerde my weder totter do-
re des Tempels/ Eñ siet/ Daer vliet A
te een water onder den dorpele des
huys Oostwaerts / Wandt die dore
des Tēpels was oot int Oosten/ Eñ
dat water liep aen die rechte side des huys/ neffēs dat Outaer henen Suydwaerts/ Ende hy voerde mi buyten tot die Noortpoorte / van die buytenste Oostpoorte/ Ende siet/ dat water spranck daer wt van die rechter side.

Ende die man ghinc wt teghen Oosten / ende
hadde die meetsnoer in die hant/ Ende hi mat
duysent ellen. Ende hi voerde mi door dat water/
totten enckelen toe/ Eñ hi mat noch eens duysent B
ellē/ Eñ voerde mi door dwater totten knien toe/
Eñ mat noch eens duysent ellen/ Eñ hi liet mi daer door gaen/ tot dattet my aen dye lendenen ghinck Doen mat hi noch duysent ellen / ende het wert so diepe/ dat ict niet meer gegrondē en conde / Want dat water was soo diepe/ datmen daer ouer swem-men moste/ ende niet daer door gewaden en conde Ende hi sprac tot mi/ Du menschen kint/ Dit hebt ghi ymmer ghesien

Ende hi voerde mi wederomme/ aen den oeuer
der beken/ Eñ siet / daer stonden wt der mate veel
boomen/ aē den oeuer op beyde siden/ Eñ hi sprack C
tot mi/ Dit water dat vādē Oostē herwaerts aen vliet/ dat sal door dat vlacke veldt inder zee loopen Ende van die een zee in dandere / Ende alst in die zee comt/ daer sullen die selue wateren gesont worden/ Ja alle tgene dat daer in leeft/ ende wriemelt/ daer dese wateren comen/ dat sal leuen / Ende het sal veel visschen hebben / Ende tsal al gesont wor=den/ ende leuen soo waer dat desen stroome henen coemt.

Eñ die visschers sullen aen die selue beke staen van Engeddi aen/ tot En Eglaim toe/ eñ hare netten aldaer wt spreydē/ Wāt daer zeer veel visschen zijn sullen/ gelijc als in een groot meyre/ Maer zijn moer eñ water grachtē daer neffens en sullen niet ghesont zijn/ maer sout bliuen / eñ tot dat sout ghebruyct worden.

Ende aen desen sel, en waterstroome aen dat
oeuer op beyde sidē/daer sullen allerley vruchtba
re boomen wassen/eñ hare bladeren en sullen niet
verwelckē/noch afuallen/noch hare vruchten ver
vuylen / Mer sullen alle maendē nyeuwe vruchtē
brengē/Want haer water vloeyt wt dat heylich=
dom/hare vruchten sullen ter spijse dienen / ende
hare bladeren tot medecijne.

Also spreect die HEERE God/ Dit zijn die lāt
palen / waer na ghi dat lant wt deelē sult/ dē twelf
geslachtē Israels/Wāt twee deelen behooren den
stāme Josephs/ Eñ ghi sultet gelijc wt deelē/ den
eenen als den anderen. Want ic hebt ghesworen/
dat ic dat lant uwen vooruaderen / eñ v lieden tot
een erfdeel gheuen wil.

Dit is nv die pale des lants Noortwaerts/ van
die groote zee aen/van Hethlon/tot Zedad toe / te
weten/Hemath/ Berotha/Sibraim/die met Da=
masco/eñ Hemath palen/ Ende Hazar Thichon/
die met Hauran paelt. Dat sal die pale zijn vā der
zee aen/tot Hazar Enon toe/Eñ ooc Damascus/
eñ Hemath die sullē dat eynde zijn Noortwaerts.

Maer die palen Oostwaerts die sult ghi me=
ten tusschen Hauran ende Damascon. Ende tus
schen Gilead/eñ tusschen dat gansche Israel / vā
die Jordaen af tot die doode zee toe/Dat sal dē pa=
le Oostwaerts zijn.

Mer die pale Suydtwaerts die is vā Thamar/
tot aen dwater Meriba/tot Kades toe/Ende te=
ghē Nilo aē die groote zee/ Dat sal die pale Suydt
waerts zijn.

Ende die pale Westwaerts / is van dat groot
meyr aen/stracks tot Hemath toe/ dat is dye pale
Westwaerts.

Also sult ghi dat lant wt deelen/onder die stam
men Israels/Eñ als ghi dat lot worpt / dat landt
onder v te deelen/So sult ghi die vreemdelinghen/
die bi v woonen/eñ kinderē onder v winnen/ hou
den/ gelijc als binnenlantsche onder die kinderen
Israels/Eñ si sullen ooc haer deele indē lande heb
ben een yeghelijcke onder diē stamme/ daer hy by
woont/spreect die HEERE God.

Dat.xlviij.Capittel.

Dit zijn die namē der stāmen Noordt
waerts/vā Hethlon tot Hemath/ eñ
Hazar Enon/ Eñ van Damasco tot
Hemath/ dat sal Dan voor zijn deele
B hebben/Oostwaerdts / ende West=
waerts. ¶ Onder Dan sal Asser zijn deele hebbē/
Oostwaerts ende Westwaerts.

Neffens Asser/ sal Naphthali zijn deel hebben
Oostwaerts eñ Westwaerts.

Aen die palen Naphthali sal Manasse zijn deel
hebben/Oostwaerts eñ Westwaerts.

Onder die palē Manasse/sal Ephraim zijn deel
hebben/Oostwaerts eñ Westwaerts.

Aen die palen Ephraim/sal Rubē zijn deel heb=
ben/tegen dat Oosten eñ dat Westen.

Aen die Palen Ruben/sal Juda zijn deel hebbē
int Oosten ende int Westen.

Mer aen die palen Juda/daer sult ghi een deel
afscheyden/vā dat Oostē tottē Westen/die welc=
ke vijfētwintich duysent roedē lanc eñ breet si/ge=
lijc als een deel is/vā dat Oosten tot dat Westen/
Waer in dat heylichdom staen sal.

Eñ ghi sult daer af dē HEERE een deel afschey
den/vijfentwintich duysent roedē lanc/ Eñ thien B
duysent roedē breet/Eñ dat selue deel sal der Prie
sters zijn/te weten / vijfentwintich duysent roedē
lanc/Noordtwaerts/eñ Suydtwaerts/ Eñ thien
duysent breedt/Oostwaerts eñ Westwaerts/Eñ
dat heylichdom des HEEREN sal middē daer in=
ne staē/Eñ dz ouerscot vā dat selue/dat sal der prie
sters zijn/die vandē stāme Zadok zijn/ Die welcke
mijne gebodē gehoudē hebbē/eñ en zijn niet afge=
uallen/met die kinderen Israels/gelijc als die Le
uiten afgeuallen zijn/Daeromme sullē si een eyghen
deel hebbē vā dat afgedeelde lant/waer in dat Al=
derheylichste is/neffens die palen der Leuiten.

Eñ die Leuiten sullen neffens der priesters palē
ooc vijfentwintich duysent roedē in die lengde eñ
thien duysent in die breede hebbē/gelijc als die an=
der/Eñ si en sullen daer vā niet vercoopē moghē/
noch verwantpluchtē/op dat dat afghedeelde lāt niet
en vuytcomde/Wāt het is dē HEERE gheheylicht.

Maer die ouergheschoten vijf duysent roeden C
in die breyde/ ende vijfentwintich duysent roeden
in die lengde/die sullē gemeyn zijn voor die Stadt/
ende voor die Voorstadt/Ende die Stadt sal mid=
den daer in staen/ Eñ dat sal haer wijde zijn/ Vier
duysent ende vijf hondert roeden / Noordtwaerts
eñ Suydtwaerts/Desgelijcken ooc Oostwaerts
eñ Westwaerts/vier duysent eñ vijf hondert.

Eñ die Voorstadt sal hebben twee hondert/eñ
vijftich roeden Noordtwaerts ende Suydtwaerts
Desghelijckē oock Oostwaerts eñ Westwaerts/
tweehondert eñ vijftich roeden.

Mer dat ouerschot aē die lengde/ des seluē nef
fens die heylige plaetse liggēde/te wetē thien duy=
sent roedē Oostwaert/eñ westwaert/dat behoort
tot onderhoudinge der geender/ die der Stadt die
nen/oft daer aen om haer nootdruft arbeydē/Eñ
die die Stadt in eerē houdē/ die sullē dit ooc betim
meren/van wat stamme dat si zijn in Israel.

Eñ vā desen ganschē afghescheydē deele / dat
op beyde sidē/in die lengde/eñ in die breyde/vijfen
twintich duysent roedē heeft/ daer sult ghi dz vier=
de deel afsceydē/dat sal der Stadt eygē plaetse zijn

Eñ so wat daer noch ouerschiet/op beyde sidē/
neffens dat afghescheyden heylich deel/eñ neffens
der Stadt deele/ te weten vijfentwintich duysent
roedē/Oostwaert eñ westwaert/ neffēs die deelē
der stāmē/dat sal al tsamē dē Prince toebehoorē.

Mer die heylige plaetse/Daer dat huys des hey=
lichdoms in staet/die sal daer van afgescheydē zijn/ D
Eñ so wat daer tusschē leyt/tusschē der Leuitē dee
le/eñ der Stadt deel/Summa/dat tusschen die pa
len Juda/eñ die palen BenJamins ouerschiet/dat
sal des Princen zijn.

Eñ neffens Juda sal BenJamin/ onder die o=
uergebleuen stāmen zijn deel hebbē/Oostwaerts
ende Westwaerts.

Maer aen die palen BēJamins/ sal Symeon
zijn deel hebben/oostwaert eñ westwaert.

Aen die palen Simeons/ sal Jsaschar zijn deel
hebben/Oostwaerts/eñ Westwaerts.

Aen die palen Jsachars / sal Sebulon zijn deel
hebben/tegen dat Oosten en dat westen.

Aen die palen Sebulons/ sal Gad zijn deel heb
ben in dat Oosten/ ende in dat Westen.
Mer neffens Gad/ is die pale/ teghen dat Zuy
I den/ tot Theman toe/ van Thamar tot aent water
Meriba tot Kades toe/ Eñ tegen dwater Nilum/
totter grooter zee toe.
Alsoo sal dat lant wt ghedeelt worden/ tot een
erfnisse onder die stammen Israhels/ Ende dat sal
haer erue zijn/ spreect die HEERE God.
Eñ so wijt sal die Stadt zijn/ Vierduysent ende
vijfhondert roeden/ Noordwaerts/ Eñ die poortē
der Stadt die sullen na die namen der stammen Is
raels genoēt worden. Drie poorten Noordwaerts
Die eerste poorte Rubens/ Die andere Juda/ Die
derde Leui/
Also oock Oostwaerts/ vierduysent/ ende vijf
hondert roeden/ eñ ooc drie poorten/ te weten/ Die
eerste poorte Josephs. Die andere BenJamins/
Die derde Dans.
Suydwaert ooc also/ vierduysent ende vijf hon
dert roeden/ Eñ ooc drie poorten/ Die eerste poor=
te Simeons/ Die andere Isachars/ Die derde Se=
bulons.
Also ooc Westwaert/ vierduysent/ ende vijfhon
dert roeden/ Eñ drie poorten/ Ern poorte Gads/
Die andere Assers/ Die derde Naphthalijs
Also salt rontsomme achtien duysent roe
den hebben/ Ende als dan/ sal die Stat
genoemt worden/ Hier is die HEE=
RE/ Eynde des Prophetē
Hezekiels.

¶Die Propheet Daniel

¶Hoe Nebucad Nezar die Babiloonsche coninc Hierū=
salem wan/ ende sommighe ionghelingen zijn inder leerin
ghen opgeuoet/ Eñ hoe God zijn licht ende wijsheyt door
die selue oock onder die heydenen laet blincken.

Dat eerste Capittel.

IN den derden iare des rijcks Joakim
des Conincs Juda/ quam Nebucad=
Nezar dye Babiloonsche Coninck
voor Jherusalem/ ende belegherdese
Ende die HEERE ghaf hem Joa=
kim den Coninck Juda in zijn ghewelt/ Ende sommige vaten wt den huyse Gods dye dede hy voeren indt lant Sinear in zijns Gods huys. Ende bracht die vaten in zijns Gods schat cameren
Ende die coninc sprac tot Aspenas sinen ouerstē

camerlinc Dat hi wt die kinderē Israels/ vandē cō
nincklijcke stāme/ eñ heeren kinderē wt kiesen soude
Jonghelinghen die sonder ghebreec waren/ Maer
schoone/ verstandighe/ wijse/ ende cloecke/ die daer
bequaem waren/ te dienen in des conincs houe/ eñ
te leeren die Chaldeeusche schrift/ eñ sprake/ Dien
bestelde die coninc watmen haer daghelijcs gheuen
soude van zijnder eygender spijse/ Eñ vandē wijn
dien hi selfs dranck/ Op dat si alsoo drie iaer opghe
uoet/ daer na dienē mochten voor den coninc On=
der den welckē waren Daniel/ Hanania/ Misael/
eñ Azaria/ vanden kinderen Juda Ende die ouer=
ste camerlinc gaf haer andere namen/ Ende noemt
de Daniel Beltschazar/ eñ Hanania/ Sadrach/ eñ
Misael/ Misach/ eñ Azaria Abed Nego.
Maer Daniel nam voor hem in zijnder herten
dat hi hem met des conincs spijse/ eñ metten wijn
die hi selfs dranc/ niet en woude verontreyninghen
Ende hi badt den ouersten camerlinck/ dat hi hem
gonde/ dat hi hem niet en mochte ontreynigē/ Eñ
de God ghaf Daniel/ dat hem die ouerste camer=
linck gonstich eñ ghenadich was/ Die selue sprack
tot hem/ Ic ontsie minen Heere den coninc/ die v u
we spijse eñ dranc bestelt heeft/ in dien dat hi saghe
dat uwe aensichten onghescaepter waren/ dan der
andere ionghelinghen van vijnen ouder/ so mocht
ghi mi den coninc opten hals brenghen.
Doen sprac Daniel tot Melzar/ den welcken die
ouerste camerlinck Daniel/ Hanania Misael/ Asa
ria beuolen hadde/ Lieue besoecket doch met dijne
knechten thien dagen/ Eñ laet ons gheuen moes C
te eten ende water te drincken/ Eñ laet dan voor
v onse ghedaente/ ende der andere ionghelinghen
die van des conincs spijse eten vesien/ Ende na diē
dat ghi dan sien sult/ daer nae doet met dijne knech
ten/ Ende hy consenteerde haer/ Ende hy besocht
met haer thien dagen/ Ende na die thien daghen
waren si schoonder/ ende badt inden lichamen ghe
stelt/ dan alle die andere ionghelingen/ die van des
conincs spijse aten/ Doen dede Melzar hare ghero
dineerde spijse/ eñ dranc wech/ eñ ghaf haer moes
daer voor.
Ende God gaf dese viere const ende verstant/
in alderley schriften/ ende wijsheyt/ Maer hi ghaf
Daniel verstant in alle ghesichten ende droomen.
Ende als die tijdt om was/ dien die coninc ghe
stelt hadde/ dat si souden in ghebracht worden/ soo
brachtse die ouerste camerlinck in/ voor Nebucad=
Nezar/ Ende dye Coninck sprack met haer/ Ende
daer en wert onder dien allen nyemandt gheuon=
den/ die Daniel/ Hanania/ Misael/ ende Asaria/ ge
lijc waren/ Ende si werden des conincs dienaers/
Ende die Coninck vandtse in alle saken die hi haer
vraechde/ thienmael wijser ende verstandiger dan
alle Sterrenkijkers/ ende Waerseggers in zijnen
ghanschen Rijcke/ Ende Daniel leefde tot int eerstē
iaer des conincs Cores oft Cyrus.

¶Die coninc droomt eenen droom/ dis
en connen hem alle zijn wijsen niet
bedieden/ Maer Daniel ver
condicht den Coninc
den droom/ ende
zijn bediedenisse

¶Dat .ij. Capittel/

IN dat anderde iaer des rijcks Nebu
cadNezars / hadde NebucadNezar
eenen droom/waer van hi verschrict
A was/eñ ontwaecte/Eñ hi beual dat
mē alle die sterrenkijkers/ Waersegge
gers/Touenaers/eñ Chaldeen/tsamē roepen sou
de/dat si dē coninc sinē droom soudē segghen/Eñ
si quamē/eñ tradē voor den coninc/Eñ die coninc
sprac tot haer/Ic heb eenē droō ghehadt/die welc
ke mi veruaert heeft/Eñ ic soude gheerne weten
wattet voor eenen droom gheweest is.
Doen spraken die Chaldeen opt Chaldeeusch/
O Heer Coninc/God verleene v een lanc leuen/
Segt dijnen knechten den droome/ soo willen wi
hem bedieden/Die coninck antwoorde/ eñ sprack
totten Chaldeen/ Ht is mi vergheté/ Hi is my ont
uallen/ In dien ghi mi den droome niet en vclaert
noch en bediet/So sult ghi alle gader steruē / Eñ
dijne huysen schandelijcken verdestrueert worden
Maer ist dat ghi mi den droom vercondicht/ende
wtlegt/So sult ghi ghescenckē gauen / eñ groote
eere vā my ontfanghē/ Daeromme segt mi dē droom
eñ zijn bediedinghe/Si antwoorden wederom eñ
spraken/Die Coninck segghe sinen knechten den
droom/So willen wi hem bedieden.
Die coninc antwoorde eñ sprac/Ic mercke cer
teynlic/dat ghi dē tijt vtrect/eñ dylaye soect/ want
ghi doch wel siet/dattet mi ontuallen is/Maer in
diē ghi mi dē droom niet en segt/So gaet dat oor-
deel ouer v/als die logenē eñ vsierde dinghē voor
ghenomē hebt/voor mi te spreken / tot dat die tijt
B voorbi gae/Daeromme segt mi den droom/Soo sal
ic wel mercken/dat ghi ooc die bediedinghe weet
Doē antwoordē die Chaldeen voor dē coninc/ eñ
seydē tot hē/Daer en is geen mensche op aertrij
ke/die ghesegghē can/dat die coninc begheert/So
en isser ooc geen coninc/hoe groot/hoe machtich/
dat hi oock si/die sulcx van eenighē sterrenkijcker/
Swarte constenaer/oft Chaldeeusscē eyssce. Wāt
dat die coninc begheert/dat is te hooch / Eñ daer
en is ooc anders nyemant diet voor dē coninc ghe
segghen conde/wtghenomen die Godē/ die bi die
menschen niet en woonen.
Doē wert die coninc seer toornich/eñ beual dat
mē alle die wijsen tot Babel doodē soude. Eñ dat
oordeel ginc wt/datmē die wijsen vdoodē soude. Eñ
Daniel met sine gesellē wert ooc gesocht/ datmen
se soude dooden/Doen vernam Daniel sulcke sen
tencie/eñ beuel/vā Arioch dē ouerstē Richter/des
conincx/die welcke wt tooch te dooden die wijsen
tot Babiloniē/Eñ hi begonst/ eñ sprac tot des co
nincx Voocht/Arioch/Waerō isser doch soo stren
ghē oordeel vandē coninck wt gegaē? Eñ Arioch
vtteldet tot Daniel/Doē ghinc Daniel op / eñ badt
dē coninc dat hi hē respijt geuē wilde/op dat hi die
bediedinge dē coninc seggen mochte / Eñ Daniel
ginc thuys/Eñ vtelde sulcx sinē gesellē / Hanania
Misael/eñ Azaria/dat si vandē hemel om ghena-
de biddē soudē/vā sulcx verborgē dincx weghē op
dat Daniel eñ sine ghesellen metten andere wijsen
tot Babel niet ghedoot en souden worden.
Doen wert Daniel sulcke verborghen dinck in
een visioen des nachts geopēbaert/ Waer vā Da
niel God vādē hemel loofde/Hi begonst/eñ sprac
Ghelooft si den name Gods vā eewicheyt tot ee-
wicheyt/ Want zijn is beyde wijsheyt ende stercte
Hi verandert den tijt/eñ die stonden/ Hy settet die C
coninghē af/eñ hi settet die coninghē in/Hi gheeft
den wijsen hare wijsheyt/eñ dē verstandigen haer
verstant/Hi openbaert/so wat diep eñ verborghē
is/Hi weet/wat int verborgen leyt/Want bi hem
ist enckel licht/Ic dancke v/eñ loue v God mijn-
der vooruaderen/dat ghi mi wijsheyt/ eñ stercke D
verleent/Eñ nv geopenbaert hebt/tgene/daer wi
v om ghebeden haddē/te wetē/Ghi hebt ons des
conincx sake te kennen ghegheuen.
Doē ginc Daniel op tot Arioch/die vanden co-
ninc beuel hadde/ die Wijsen tot Babyloniē te do
dē/Eñ sprac tot hem alsoo/Ghi en sult die wijsen
tot Babel niet doodē. Maer brengt mi op totten
coninck/Ick wil den coninck die bediedinghe seg-
ghen/Arioch bracht terstont Daniel op voor den E
coninc/Eñ sprac tot hem also/Daer is een geuon
den/onder die gheuangē wt Juda/ die den coninc
die bediedinge segghen sal/Die coninc antwoorde
ende sprac tot Daniel/dien si Beltsazer hietē/Sijt
ghi die ghene/die mi den droom/dien ic gesien heb
be/eñ zijn bediedinge vercondighen sal?
Daniel begonst voor den coninc/eñ sprac/Dat
verborghē dinc / dat die coninck begheert vanden
Wijsen/Swarten constenaers / Waersegghers/
Sterrenkijkers/Teekenbedieders/ eñ Duyuelbe
sweerders/dat en staet in haer vermoghē niet/ dē
coninc te segghen/Maer God vanden hemel/die
can verborghen dinghen openbaren/Die heeft dē
coninc NebucadNezar verthoont/wat in toecomē
de tijden ghescbieden sal.
Den droom ende dijn visioen/ doen ghi sliept/
dat quam also/O coninc du dachste op dijn bedde
hoe dattet noch hier namaels ghaen soude/Ende
die ghene die verborghen dinghen openbaert/dye
heeft v verthoont hoe dattet gaen sal/ Soo is my
alsulcken verborgen dinc te kennē gegeuen/ nyet
door mijn wijsheyt/recht oft die grooter ware/dā
aller der anderen die daer leuen/ Meer daeromme
op dat den coninc die bediedinghe soude bewesen
worden/ende datstu dijns herten ghedachten we-
ten soudeste.
Du coninck haddeste gesien/ende siet/ een seer
groot ende hooch beeldt stondt voor v. Dwelc ver
uaerlijckē was om aen te sien/ des seluen beeldts
hooft was vā fijnen goude/Sine borst ende armē
waren vā siluer/Sijnen buyck ende lendenen wa
ren van metael/Sine beenē waren yseren/ Sijne
voeten waren eens deels yseren / ende eens deels
van potaerde/Sulcx saecht ghi/tot dat daer eenen
steen sonder toedoen van handen af ghetrect wert
die dat beeldt sloech aen sine voeten die yseren en
de leemen waren/ende vermaeldese tot puluer en
de stof/Doen werden ooc dat yser/leem / metael/
siluer/ende gout/ deen met dē anderē tot stof ver-
maelt. Ende werden als caf dat dye wint vanden
somerschueren wech waeyt / datmense nerghens
meer gheuinden en conde/ Ende die steen die dat
beelt sloech/wert eenen grooten berch/Ja dat hy
ooc die gheheele werelt veruulde/dat is dē droom
Nv willen wy die bediedinge ooc voor den coninc
segghen.

O coninc/du bist een coninc bouen alle conin=
gen/ die God vā hemel macht/coninckrijcken/sterc
te/en̄ eere gegeuen heeft/ende al dat bi den luyden
woont/Daer toe die beesten opten velde/en̄ die vo
gelen onder dē hemel/in dijnē handē ghegeuen/en̄
die v ouer al geweldt verleent heeft/ Du bist dat gul=
den hooft/Na dy sal een ander coninckrijc opstaen/
dat minder zijn sal/dant dine / Daer nae dat derde
coninckrijc/ dwelcke coperē is/ en̄ sal nochtās ouer
alle lādē heerscappie hebbē/Dat vierde sal hardt
zijn/als yser/ Want ghelijck als yser alle dinck ver=
maelt/en̄ in stucken breect / Alsoo sal dat oock alle
dinc tot stof vermalen/ende in twee breken.

Maer dat ghi gesien hebt/die voeten/en̄ teenē
eens deels yseren/en̄ eens deels potaerde/ Dat sal
een gedeelt coninckrijck zijn. Nochtans sal daer wat
van des ysers plante of oorspronc in bliuen/ghelijc
ghi dat yser met dat leem gemengt gesiē hebt/En̄
dat die teenē aen sine voeten/eens deels yseren/ en̄
eens deels vā potaerde gesiē hebt/dat bedyet /dat
dat stijcke eens deels sterc / en̄ eens deels swac zijn
sal/En̄ dat ghi gesien hebt / yser met leem gemēgt
Si sullen haer wel na tbloet oft zaet der menschen
onder malcanderen mengen. Mer si en sullen noch
tans niet aē malcādere bliuē /gelijc als hē dat yser
metten leem niet en laet menghen oft souderen.

En̄ inder tijt van sulcken coninckrijcke sal God
vā hemel een coninckrijc oprechtē/ dz nymmermeer
verstoort en sal worden/En̄ zijn coninckrijck en sal
op geen ander volc comē/Want het sal alle dese co
ninckrijckē vernielē/en̄ vdestrueren / mer tsal inder
eewichz bliuē/gelijc als ghi gesiē hebt/ eenen steen
sond handē vanden berch af gheschoort/Die dat y
ser/coper/potaerde siluer/en̄ gout / tot stof maelt
also heeft die groote God/dē coninc vertoont/hoe
dattet hier namaels gaen sal/ En̄ dit is den droom
sekerlijc/En̄ die bediedinghe is oprecht.

Doē viel die coninc NebucadNezar op zijn aen
sicht/en̄ aenbadt voor den Daniel/Ende hi beual/
datmē hē soude spijsoffer/en̄ rueoffer offeren/En̄
die coninc antwoorde tot Daniel/en̄ sprack / Daer
en is gheen twijffel aen/uwe God is een God bo=
uē alle Godē/en̄ een HEERE bouē alle coninghen
die die vborgē dingē opēbarē can. Want ghi dit v=
borgen dinc/hebt in opēbaer connē gebrēgen/En̄
die coninc vhief den Daniel/en̄ gaf hē veel en̄ gro=
te gescenckē/En̄ hi maecte hē een Prince ouer dat
gansche lant van Babilonie/En̄ sette hē tot eenen
Ouersten ouer alle die Wijsen van Babilonien.

En̄ Daniel begeerde vandē coninc/dat hi settē
mochte ouer die lantschappē tot Babel / Sadrach
Mesach/en̄ AbedNego/ Maer Daniel selfs bleef
bi den coninc te houe.

¶ Die coninc laet een mandament wt gaen/dat een ye=
ghelijck dat gulden beeldt eeren soude/dat hi op gherecht
hadde Ende als dese ionghers dat niet doen en wouden/
so werden si in eenen gloeyenden ouen geworpen/ ende vā
God beschermt ende verlost/

¶ Dat.iij.Capittel.

Je coninck NebucadNezar dede een
ghulden beeldt maken / tsestich ellen
hooch/en̄ ses ellen dic En̄ hi liet et set
tē int dal Dura/indē lande van Babi
loniē/En̄ die coninc NebucadNezar
seynde wt om die Hertogē/ Herē/Grauen/ Richte
ren/Officierē/Voochdē/Raedtsheeren / en̄ alle die
gewaldige indē lande/te vergaderē/ op datmē dat
beelt mochte wijen/O welcke die coninc Nebucad=
Nezar hadde doē oprichtē/Doē quamē tsamen die
Hertogen/Heren/Grauen/die Richters/Officie=
ren/Voochdē/Raedtsheren/en̄ alle die geweldighe
des lants/om dat beeldt te wijen/dwelcke die Co=
ninc NebucadNezar hadde laten oprichten / En̄ si
mosten teghen dat beelt ouer ghaen staen/ dat Ne=
bucadNezar hadde doen oprechten.

En̄ die Wtroeper riep met luyder stemmen/
O ghi volckē/geslachtē/en̄ tongen/ ghi sult weten
Wanneer ghi hoort dat gelupt der basuynen/trom
petten/harpen/vedelē/psalter/luyten / en̄ alderley
muysijcspel/So sult ghi neder vallen / en̄ dat ghul=
dē beeldt aenbeden/Dwelcke die coninc Nebucad=
Nezar heeft doē oprichtē Mer so wie als dan niet
neder en valt/en̄ aenbiddet/Die sal van stondē aen
indē gloeyendē ouē geworpen wordē/ Doen si nu
hoordē dat gelupt der basuynē/trompettē/harpen
vedelen/psalters/en̄ alderley muysijcspel doen vie
lē alle die volckē/geslachten/en̄ tongen/ter neder/
En̄ aenbaden dat ghulden beeldt/Dat die coninck
NebucadNezar/hadde doen oprichten.

Ter stont gingen henen toe sommige Chaldeeu G
sche mannē/en̄ beclaechdē die Joden/Si begondē
en̄ spraken totten coninc NebucadNezar/ O Heer
coninc God vleen v een lanc leuen/ Du hebst eē ge
bot latē wtgaē/dat alle menschen/als si hooren sul
len dat gelupt der basuynē/trompetten/ harpē /ve
delen/psalters/luyten/en̄ alderley muysijcspel/ dat
si dan souden neder vallen/en̄ dat gulden beelt aen
beden/Soo wie niet nedē en viele/en̄ aenbedet/Die
soude in eenen gloeyendē ouē geworpen worden/
Nu zijn hier Jootsche mannē/welcke ghi ouer die
Voochdien indē lande tot Babel gheset hebt/Sa=
drach/Mesach/En̄ AbedNego/ die selue versma=
den dijn ghebot/En̄ si en eeren dijne Goden niet
noch en bidden dat gulden beelt niet aen / dat ghy
opghericht hebt/

Doen beual NebucadNezar wt een toornige v
bolgētheyt/datmē hē Sadrach/Mesach/en̄ Abed=
Nego brengē soude. En̄ die mannē werdē voor dē
coninc gebracht Doē began NebucadNezar/ende
sprac tot haer/Hoe? Wilt ghi Sadrach / Mesach/
AbedNego/mijnen God niet eeren? en̄ dat gulden
beelt niet aenbedē? dat ic hebbe doē oprichten? Wel
aen/stelt v daer toe/so haest als ghi hooren sult dat
gelupt der basuynē/trōpettē/harpē/vedelen/psal=
ters/luyten/en̄ alderley muysijcspel/soo valt neder
en̄ bidt dat beeldt aen/dat ick hebbe laten maken/
In dien ghijt niet aē en bidt / So sult ghi vā stondē
aen indē gloeyendē ouē geworpē wordē/ Laet sien
wie die God si/ die v heden wt mijnder handt ver=
lossen sal.

Doen āntwoordē Sadrach/Mesach/AbedNego
en̄ sprakē tottē coninc NebucadNezar/Tē is geen
noot/dat wi v daer op antwoorden / Siet / Onse
God dien wi dienē/die can ons wel vlossen wt den
gloeyendē ouen/Daer toe O coninc/oec ons voor
dijn hant beschermen/En̄ in dien hijt niet doen en
wilde/So sult ghi nochtans wetē/dat wi dine Go
den niet en dienen/noch dat ghulden beelt/dat ghy
hebt laten oprechten/niet aenbidden en willen.

Doē wert Nebucadnezar vol gramschappen/
ende stelde zijn aensicht seer fellickē op Sadrach/
C Mesach/Abednego/Eñ beual datmen den ouen
seuenmael heeter soude maken/ dan mente doen
placht. Eñ hi sprac totten sterckten crijschluyden die
in zijn heyr waren/dat si Sadrach Mesach/Abed-
nego binden souden/ende inden gloeyenden ouen
worpen/Also werden dese mannē in hare mante-
len/hosen/eñ schoenē/eñ andere cleederen/ gebon
den/eñ inden bernenden ouen ghewoorpen/Want
men most des conincx gebot sonder vertoeuē vol-
brenghē/Eñ men stoocte dat vier inden ouen/ soo
seer dat die mānē/die Sadrach/Mesach/eñ Abed
nego/verbernen souden/verghingē vā die vlāme
des viers/Mer die drie mannē Sadrach/Mesach
eñ Abednego/vielen af inden gloeyenden ouē/ge
lijc als si ghebonden waren.

¶Dat hier na volcht/dat zijn Sinte Iheronimus woor
den/eñ men en vindet in die Hebreeusche boecken niet.

Eñ si wandelden in dat middel vander vlāme/
Gode louēde/eñ den HEERE gebenedijende/Eñ
Azarias stont/eñ heeft aldus ghebedē segghende/
int midden des viers / Ghebenedijt zijt ghi God/
die HEERE onser vaderen/eñ loflic eñ heerlick
is uwen name inder eewichheyt/wāt ghi zijt recht-
uaerdich in allen dingen. die ghi ons gedaen hebt/
eñ alle uwe wercken zijn warachtich/ eñ uwe we-
ghen zijn recht/eñ uwe oordeelen zijn waer/Wāt
warachtige oordeelen hebt ghi gedaen/na alle dat
ghi ouer ons ghebracht hebt/ eñ ouer dye heylighe
stadt Hierusalem / want inder waerheyt eñ inden
oordeele/hebt ghi dit op ōs gebracht om onse son-
3.Reg. viij.d. den/Want wi hebbē ghesondicht/ eñ booslic ghe-
daen/wechgaende vā v/eñ uwe gheboden niet ho
rende/also ghi ōs geboot/op dat ōs wel soude zijn.
Hier om al dat ghi ouer ons ghesonden/eñ ghe
daen hebt/dat hebt ghi in warachtighē oordeel ge
daen/ons leuerende inden handē onser viandē/eñ
alder boosten ouertreders/eñ dē onrechtuaerdich
sten/eñ alder quaetsten Coninghe / ouer alle aert-
rijck. Hier om bidden wi HEERE/en leuert ons
niet eewelijcken/ om dijns heylichs naems wille/
En verstroyt v testament niet gheheelick/ende en
neemt v barmherticheyt altemael niet vā ons/om
Abrahams wes beminden knechts wille/eñ Isaac
uwen knecht/eñ Israel uwen gheheylichden/dien
ghi ghesproken hebt belouende/ dat ghy haer saet
D vermenichfuldighen soudt/ ghelijc die sterren des
hemels/eñ dat sant der zee / Want HEERE wy
zijn verminderd/meer dan alle die heydenē / ende
dat om onser sonden wille. Ende in deser tijt/en is
noch Prince/noch leytsman/noch propheet/noch
brātoffer/noch spijsoffer/noch hefoffer/noch ruec-
werck/noch plaetse der eersten vruchtē voor v/op
dat wi v barmherticheyt souden moghen vinden/
Maer nochtans HEERE wilt ons ontfangen/
in een bedroefde herte/eñ in eenē vnederdē geest.
Ghelijc een brantoffer vā rammen/eñ vā stie-
ren/eñ ghelijc duysent vette lammeren/also moet
heden onse offerande in uwen aensichijn worden/
Wāt die in v betrouwē en wordē niet beschaemt/
Eñ nv volghen wi v wt heelder herten / eñ wy
vreesen eñ wi soecken v aensichte / En beschaemt
ons niet/mer doet met ons na uwer goedertieren
heyt/eñ na die menichte uwer ontfermherticheyt/
Eñ verlost ons na dijne wonderlicheden/O HE-
RE gheeft uwen name die heerlicheyt/eñ bescaet
se alle/die uwen knechten quaet thoonen.
Laetse beschaemt worden door uwe almachtic
heyt/eñ hare cloecheyt in stucken ghebroken wor
den/op dat si weten dat ghi alleene God die HE-
RE zijt/eñ heerlic op die ronthheyt der aerdē / Eñ
des Coninckx dienaers/die daer die kinderen inden
viere ghewoorpen haddē/en lieten niet af dat For-
neys te heeten met Naphta stoppelen eñ peck / eñ
met olijftacken/ eñ dye vlamme sloech wt bouen
den forneyse/negen eñ veertich cubitus hooch/ eñ
verbrande die Chaldeeusche/ dye ontrent den for-
neyse waren.
Eñ die Engel des HEEREN is neder ghecomen met Azariā/eñ sinē ghesellen inden forneyse/
eñ heeft die vlāme des viers wten forneyse ghesla-
ghen/eñ heeft dat midden des forneys ghemaect
als eenen wint waeyende van dauwe/ eñ dat vier
en heeftse niet gheraect/noch eenich letsel gedaen
Doen hebben dese drie ghelijc wt eenē monde
God ghebenedijt indē forneyse seggende. Ghe
benedijt zijt ghi God die HEERE onser vaderen/
eñ louelic eñ heerlic/eñ hooch verheuē inder eewic
heyt/ Eñ gebenedijt is die heerlicheyt wes heyligē
naems/eñ loflic eñ seer verheuē inder eewicheyt/
Ghebenedijt zijt ghi indē heyligē tēpel uwer heer
licheit/eñ seer loflic/eñ ouerglorioos indē eewicheyt
Ghebenedijt zijt ghi inden throon wes rijcx/ eñ
ouerloflic/eñ seer hooch verheuē inder eewicheyt.
Ghebenedijt zijt ghi/die daer besiet die diepten/
eñ sidt op die Cherubim/eñ loflic/eñ alder hooch
ste verheuē inder eewicheyt/Ghebenedijt zijt ghy
int firmament des hemels / eñ loflic eñ glorioos
inder eewicheyt. Alle die wercken des HEEREN
ghebenedijt den HEERE/louet hem eñ verheft hē
den alder hoochsten inder eewicheyt.
Ghebenedijt ghi Engelen des HEEREN dē
HEERE/looft hem eñ verheft hē inder eewicheyt/
Ghebenedijt den HEERE ghi hemelen/Ghebene
dijt den HEERE alle ghi waterē/die daer zijt bo
uen die hemelen/looft den HEERE / Ghebenedijt
alle crachten des HEEREN den HEERE/looft/eñ
verheft hem inder eewicheyt.
Ghebenedijt den HEERE sonne eñ mane/Ghe
benedijt den HEERE ghi sterrē des hemels/looft/
Ghebenedijt den HEERE slofreghen eñ dauwe/
looft/Ghebenedijt den HEERE/alle die gheesten
des HEEREN/looft. Gebenedijt vier eñ hitte dē
HEERE/looft. Ghebenedijt den HEERE winter
eñ somer/looft.
Gebñdijt dē HEERE dauwe eñ rijsel/looft. Ge
benedijt dē HEERE ijs eñ sneeu/looft. Ghebñdijt
dē HEERE nachtē eñ dagē/looft. Gebenedijt den
HEERE licht eñ duysternisse/looft. Gebenedijt dē
HEERE blixem eñ wolcken/ looft. Gebñdijt aer
de dē HEERE/looft eñ verheft hē inder eewicheyt
Gebñdijt dē HEERE bergē eñ heuuelē / looft.
Gebñdijt dē HEERE/al dat daer spruyt opter aer
dē/looft. Gebñdijt ghi fonteynē dē HEERE/looft
Gebenedijt dē HEERE zeen eñ loopende waterē/
looft. Ghebenedijt dē HEERE walvisschē/ eñ alle
dat daer int water leeft / looft. Ghebenedijt den

HEERE alle voghelen des hemels/looft.

Ghebenedijt den HEERE/alle dieren eñ beestē looft. Ghebenedijt den HEERE sonen der menscē looft. Ghebenedijt Israel den HEERE/ looft eñ v heft hem inder eewicheyt/ Ghebenedijt den HEERE priesteren des HEEREN/looft. Ghebenedijt den HEERE knechten des HEEREN looft.

Ghebenedijt den HEERE geesten eñ sielen der
F rechtuerdiger/looft. Gebenedijt den HEERE ghy heylighen eñ ootmoedige van herten/looft. Ghebenedijt dē HEERE Azaria//Hanania/Misael/looft eñ verheft hem inder eewicheyt.

Die ons vlost heeft wter hellē/ eñ heuet ons salich ghemaect/wt die hant des doots/eñ heeft ons vlost wt dat middē der bernēder vlāmen/wtē middē banden viere/heeft hi ons vlost/Belijt den HEERE wāt hi is goet/ wāt sine ōtfermherticheyt duert inď eewicheyt. Gebenedijt alle ghi Godvruchtige God dē HEERE der godē/looft eñ belijt hē/want inder eewicheyt duert sine ontfermherticheyt.

¶ Hier beghint weder om dat Hebreeusche eñ dat voorgaende is wt Theodotionis translatie oft ouersettinghe ghenomen.

Doē verwōderde hē die conine Nebucadnezar eñ was zeer vsreict/eñ stōt ter stont op/eñ sprac tot sine Raetsheren/En hebbē wi niet drie mānē gebōdē int vier laten worpē? Si antwoordē/eñ sprakē/ tottē conine/Ja heer conine/Hi ātwoorde eñ sprac Ic sie nochtans vier mannen los inden vier ghaen wandelen/Eñ si zijn onghequetst/Eñ die vierde is ghelijc oft een soon der Goden ware.

Eñ Nebucadnezar tradt toe voor dat gat des gloeyēdē ouens/eñ sprac/Sadrach/Mesach/Abed Nego/ghi knechten des alderhoochstē Gods gaet wt eñ comt herwaerts Doē gingen Sadrach/Mesach/Abed Nego wt den viere/ Doen versaemden hen die Hertogen/Heerē/Grauen/eñ des conincs Raedt/eñ sagen/dat dat vier geen macht aē die lichamē deser mannen bewesen en hadde/dat ooc dat haer op hare hoofden niet gesengt/ eñ hare mantelen niet ghequetst en waren/Ja mē en conde gheenen brant aen haer geriecken.

Doen began Nebucadnezar eñ sprac/Ghelooft moet zijn die God Sadracs/Mesachs/eñ Abed Negoos/die sinē Engel gesondē/eñ sine dienaers verlost heeft/die haer op hē verlatē hebbē/Eñ des conincx gebot niet gehoudē/Mer hare lichamē daer voor gegeuē hebbē/dat si geenē God/ eeren noch aenbiddē en willē/dan harē God alleen/ Darromme si nv dit mijn gebot/So wie onď alle volckē/geslachten/eñ tongen den God Sadrachs/Mesachs eñ Abed Negoos lastert/Die sal steruē/eñ zijs huis scandelickē verdoruē wordē/Want daer en is geen ander Godt/die also beschermen can/ als dese. Eñ die conic gaf Sadrach Mesach/Abed Nego groot gewelt inden lande van Babilonien.

¶ Dit is eenē brief des conincs/ waer in hi bekent/wat hē God verthoont heeft. Die coninc heeft weder eenen droom/dien hem Daniel bediet. Dat.iiii. Capittel.

Ie coninc Nebucadnezar allen landen eñ luyden/ die op dat gansce aertrijc woonen/Die vrede vermeerdere hē bi v luyden/Het heeft mi goet ghedocht dat ic vercondighe die teekenen eñ wonderlijcke werckē/die de alďhoochste Godt aen mi gedaen heeft/Want zijn teekenē zijn groot eñ zijn wonderlijcke wercken zijn machtich/Ende zijn Rijc is een eewich Rijck/ En zijn heerschappie duert inder eewicheyt.

Ic Nebucadnezar/als ic wel te vreden was in mijnen huyse/eñ doent wel stont/in mijnen palleyse/doen sach ic eenen droom/die mi veruaerde/Eñ die gedachtē/die ic op mijnē bedde hadde/ouer dat visioē/dat ic gesiē hadde/die bedroefden mi/Eñ ick beual/datmen alle wijsen tot Babel voor mi brengen soude/dat si mi seggen souden / wat dē droom bediede/Doen werden voor mi op ghebracht die Waerségghers Chaldeen/ sterrenkijkers/eñ Duyuelbesweerders/ Eñ ick vertelde den droom voor haer Mer si en condē mi niet geseggen/wat hi bediede/ter tijt toe dat tē laetstē Daniel voor mi quā (welckē mē Beltschazer hiet/ na den name mijns Gods)die den heylighen gheest Gods hadde. Eñ ic vertelde voor hē den droom/O Beltsazer du ouerste onder die waerseggers/ Want ick weet dat ghi den heyligen geest Gods hebt/eñ dat v niet verborgen en is/Daerōme segt mi nv dat ghesichte mijns drooms/dat ic ghesien hebbe/eñ wat hi bediet.

Eñ dit ist gesichte / dat ic gesien hebbe op mijn bedde/Siet/ Daer stondt eenen boom midden op aertrijcke/die was zeer hooch/groot eñ dicke / zijn hooghte recte tot aen den hemel / eñ hi breyde hem wt tot aen alle die eynden des ganschen aertrijcks/ Sijn tacken eñ bladeren warē scoon/ Eñ hi hadde veel vruchten/also dat een yegelic genoech daer aē te eten hadde/Alle die beestē vandē velde/die sochten een schaduwe onder hē/Eñ die vogelen onder den hemel woonden op sine tacken/Summa / alle vleesche geneerde hem vanden boome.

Eñ ic sach een gesichte op mijn bedde / Eñ siet G
Een heylighe Wachter(eñ Wecker / die heylighe Engel)die quā af vanden hemel/eñ riep zeer luyde Eñ sprac alse Houwet den boom af/Schoort hem zijn tacken af/Strijct hē dat loof af / Eñ verstroyt zijn vruchten/Also dat die beesten/ die onder hē lighen/wech vlieden/ Eñ die voghelen van sine tacken vliedē/Nochtans laet dē struyc met sine wortelen inder aerdē bliuē. Eñ hi sal in yserē/eñ metalen ketenē opten velde int gras gaen/Hi sal inden dauwe des hemels liggē/eñ nat wordē. Eñ hi sal weydē met die wilde dierē van die cruyden der aerden Eñ dat mensceen hert sal hē genomē / eñ een beestē hert gegeuē wordē/ter tijt toe/dat seuen iaer ouer hē ō zijn/Sulcs is indē raet des Wachters beslotē vndē alď heylichstē/gegrondeert/ op dat die leuēde bekennē/dat die Alďheylichste ghewalt heeft ouer die conincrijcken der menschē/Eñ hi geeftse/ wien hi wile/Eñ hi verheft die nedere/tot den seluen.

Alsulcken droom heb ic coninc Nebucadnezar gesien/Eñ nv O Beltschazer segt doch wat hi bediet/Wāt alle die wijsen in minē conincrijc/ en connen mi niet bewijsen/ wat hi bediet/Maer ghi vermoget wel/want den heyligen geest Gods is in v/

Doen veruaerde hem Daniel(die anders Beltschazer hiet)omtrēt een vre lanc/ Eñ zijn ghedachtē bedroefdē hē Mer die coninc sprac/ Beltschazer en laet v dē droom/eñ zijn bediedinge niet veruarē Beltschazer begōst/eñ sprac/Ach mijn Here/God geue dat den droō dijnē viandē/eñ zijn wtlegginge

dijn wederpartijders ghesciede moete/ Den boom die ghi gesien hebt/ dat hi groot en dicke was/ en si ne hoochte aende hemel reycte/ en breyde hem wt ouer dat gansche lant/ Ende sine tacken schoo/ en sijnder vruchten veel waren / Waer af dattet al te eten hadde/ Ende onder hem woonden die dieren opten velde/ Ende die voghelen des hemels saten op sine tacken/ O Coninc du bist den boom/ die so groot en machtich bist/ Want dijn macht is groot ende reyct aenden hemel/ Ende dijn ghewelt streect tot aen die eynden der werelt.

C Maer dat die Coninc eenē heylighen Wachter ghesien heeft vanden hemel afvarende/ en seggende/ Hout den boom af/ ende verderft hem / Nochtans laet den tronc met sijn wortelen inder aerdē blijuen/ Mer hi sal in coperen en yseren ketenē op den velde inden grase gaen / En inden dauwe des hemels liggē/ en nat wordē/ En hem met den beesten op den velde weyden / tot dat seuen tijden oft iaren ouer hem om sijn/ Dit is die bediedinge / O Heer Coninc/ En alsulckē raet des alderhoochstē gaet ouer mijnē Heere dē Coninc/ Men sal v van dē liedē wtstootē/ En ghi sult moeten bi die beesten op den velde bliuē/ En mē sal v gras latē eten/ gelijc die ossen. En ghi sult vandē dauwe des hemels nat wordē/ tot dat seuē iarē om sijn/ Op dat ghi bekēt/ dat die Alderhoochste macht heeft ouer die coninckrijckē der menschē/ En hi gheeftse dien hy wil.

D Maer datter ghesept is/ Men soude nochtans den stoc met des booms wortelen latē bliuē/ Dat bediedet/ Dat dijn coninckrijcke dy oprecht bliuen sal/ na dien ghi bekent hebt/ dat die macht indē hemel si/ Daeromme O Heere Coninck laet v doch mijnē raet behagē/ En maect v los vā dijnē sondē door gherechticheyt/ En ontslaet v vā dijnder misdaet/ door weldaet aenden armen/ So sal hi mede lijden hebben met dijne sonden.

Alle dese dingē geschiedē dē Coninc Nebucad Nezar/ Daer na twelf maendē/ doe die Coninc op ten palleyse sijns coninckrijcx tot Babel ghinck spacieren/ begonst hi/ en sprac/ Dat is die groote stadt Babel/ die ic mi selfs tot eenē coninclijckē houe getimmert hebbe/ door mijne groote macht/ mijnder maiesteyt ter eerē/ Eer dat die Coninc dese woordē wtgesprokē hadde/ So viel daer een stēme van den hemel/ seggende/ O Coninck Nebucad Nezar/ Laet v dat gesept sijn. Dijn coninckrijcke sal di genomē wordē/ En mē sal v vandē liedē verstootē / en ghi sult bi den beestē die optē velde gaen/ bliuē/ also datmē v met dat gras gelijc dye ossen voederen sal/ tot dat ouer v die seuē tijden (oft iarē) om sijn/ op dat ghi bekēt/ dat die Alderhoochste macht heeft ouer die coninckrijckē der menschē/ En hi geeftse wie hi wil/ Vā stondē aen wert dat woort volbracht ouer Nebucad Nezar/ En hi wert vandē liedē wtstooten/ En hi adt gras gelijc een ossche / Ende sijn lijf wert ghenet vandē dauwe des hemels/ tot dat sijn hayr wies so groot al vederen van een aernt/ Ende sijn nagelen gelijc als vogels clauwen worden.

E Na dese tijt/ hief ic Nebucad Nezar mijn ooghen op ten hemel/ En quā weder tot verstant/ en dancte dē Alderhoochstē/ Ic preis/ en eerde dē ghenē dye eewelic leeft/ wiens gewelt inder eewicheyt blijft En sijn rijc tot allē tijdē duert/ Tegē dē welckē alle die op aertrijcke leuē/ niet te rekenen en sijn/ Hy maket al/ als hi wil/ beyde met die crachtē inden hemel/ en met dē ghenē die opter aerdē woonen/ En nyemāt en can sijnder hant wederstaē/ noch tot hē seggen/ Wat doet ghi? Ter seluer tijt quam ick weder tot mijn verstant/ en oor tot mijnder coninclijcker eerē/ tot mijnē heerlicheit en eerwaerdicheyt/ ende mijne raedtsheeren en machtige begheerden my/ Ende ic wert weder in mijn coninckrijc gheset/ Ende ick verkreech noch grooter heerlicheyden/ Daeromme loue ic Nebucad Nezar/ eere/ en prijse den Coninck des hemels/ Want alle sijn wercken sijn waerheyt/ Ende sine wegen sijn recht/ En soo wie houaerdich is/ die can hi verootmoedighen.

¶ Daniel bediet den Coninck Belt sazar dat scrift/ dwelcke een hant aenden muere ghescreuen hadde.

Dat.v.Capittel.

Beltsaser die Coninc maecte een heerlijcke maeltijt oft banchet sinen machtighen en Hooftheden/ En hy dranck hē dronckē met haer/ En doe hi dronckē was dede hi die guldē en siluerē vate voortbrenghē/ die Nebucad Nezar sijn vader wt den tempel tot Hierusalē ghenomē hadde/ Op dat die Coninc met sijn machtige/ met sine wijuen en met sijn boelschappē daer wt drincken souden/ Also werdē voort ghebracht die vaten/ die wt den Tēpel/ wt den huyse Gods tot Hierusalem ghenomen warē/ En die Coninc en die gheweldige/ sine wijuē/ en boelscappē dronckē daer wt/ En doen si alsi den wijn dronckē/ so presen si die gulden/ siluerē/ coperen/ yseren/ houten/ en steenē Afgoden. A

Effen ter seluer tijt/ so quamē te voorschijn vingerē/ gelijc als vā eender menschē hant/ die screuē recht tegē dē candelaer ouer/ op die gheplaesterde muere/ in die coninclijcke sale/ En die coninc wert gewaer/ die hant die daer screef. Doen verloos die Coninc sijn verwe/ en sijn gedachtē verschrictē hem also dat hē die lendenē scuddē/ en die beenē beefdē. En die Coninc riep met luyder stemmen/ datmen hem die swerte constenaers/ Chaldeers / en duuelbeswerders voort brenghen soude/ En dede den Wijsen tot Babel segghen / Welcke mensche dese scrift leest/ en segghen can/ wat die bediedet Die sal met purpur ghecleet worden/ en een gulden keten aendē hals draghen / En hi sal ouer dat derde deel mijns coninckrijcx geweldich sijn/ Doen werden alle die Wijsen des Coninex voort ghebracht/ Maer si en conden noch dat schrift ghelesen/ noch die bediedinghe den Coninc verclarē/ Doen verschricte hē die Coninck Belsazer noch meer / en verloos alle sijn verwe/ Ende sinen Heeren wert seer banghe.

Doen ghinc die Coninghinne om sulcker sakē wille des Coninex/ en sijnder Heerē henē op in die B sale/ en sprac/ Heer Coninc/ God verleen v een lāc leuē/ En laet v doch uwe gedachtē also niet versaghet maken/ En en ontset also in dijn aēsicht nyet/ Daer is een man in dijn coninckrijcke die den gheest der heyliger Godē heeft/ Wāt indē tijdē dijns vaders/ so wert bi hē verclaringe geuondē/ verstant en wijsheyt/ gelijc der Godē wijsheyt/ En v vader die Coninc Nebucad Nezar sette hē bouē die waerseggers/ Chaldeers/ Duyuelbeswerders/ en Sterrekijckers/ Om dat eenē hoogerē geest bi hē geuondē werdt/ Daer toe verstant/ wijsheyt/ droomen te

bediedẽ/doncker sprueckẽ/ radẽ/ eñ verborgen saken te opẽbaren/ te wetẽ Daniels/ diẽ die Coninc dé de Geltsaser noemẽ/ So laet nv dan Daniel roepẽ Die selue salt wel seggen/ wat dat bediet

Doẽ wert Daniel op voor dẽ Coninc gebracht Eñ die Coninc sprac tot Daniel/ Sijt ghi die Daniel/ een vã die geuãgen wt Juda/ die die Coninc mijn vader wt Juda herwaerts gebracht hadde? Jc hebbe van v hoorẽ seggẽ/ dat ghi den heyligen geest Gods hebt/ eñ dat verlichtinghe verstãt/ eñ bouẽ matẽ grote wijsheyt bi v gheuonden is/ Nv heeftmen die Wijse eñ swarte consteners hier op voor mi gebracht gehadt/ op dat si mi dese scrift lesen/ eñ vercondigẽ souden wat si bediet/ Eñ si en connẽt mi niet gheseggẽ/ wat sulcs bediet/ Maer van v hoor ic/ dat ghi condt die bediedingẽ geuen eñ dat verborgẽ opẽbaerẽ/ In diẽ ghi nv dit scrift lesen condt/ eñ mi dat verclarẽ/ watse bediet/ So sult ghi met purpur gecleedt worden/ eñ een guldẽ ketẽ aen dinẽ hals dragen/ eñ ghi sult ooc ouer dat derde deel mijns Conincrijcs geweldich zijn.

Doen antwoorde Daniel/ eñ sprac voor dẽ Coninc/ Houdt dijn gauẽ selfs/ eñ geeft dine geschenc

C ken eenẽ anderẽ/ Nochtãs wil ic den Coninck dye scrift lesen/ eñ bewijsen/ wat si beduyt. O heere Coninc/ God die Alderhoochste heeft dinẽ vader Nebucadnezar/ dat conincrijc/ macht/ eere ende heerlicheyt gegeuen. Also dat alle lantscappẽ/ liedẽ/ eñ tongẽ om sulcker macht wil/ die hẽ gegeuẽ was/ vreesdẽ eñ ontsagẽ/ Want hi doode/ dien hi woude/ Eñ so wien hi woude/ dien sloech hi/ hy verhief diẽ hi woude/ hi vernederde dien hi woude/ Mer doẽ hẽ sijn herte verhief/ eñ dz hi vermetẽde eñ hoomoedich wert/ Doẽ wert hi vandẽ coninclikẽ stoele ghestootẽ/ Eñ hi verloos zijn eere/ eñ wert verstootẽ vandẽ liedẽ/ Eñ zijn herte wert den beestẽ gelijc/ Eñ hi moeste bi dye woudtselen sijn woninge hebbẽ/ Eñ hi adt gras ghelijc een ossche/ Eñ zijn lijf wert vã des hemels dauwe nat/ Ter tijt toe/ dat hi mercte/ dat God dye Alderhoochste macht heeft ouer die conincrijcken der menschen/ Ende hi geeftse/ wien hi wil

Ende du Geltsazer sijn soon/ en hebst dijn herte niet ootmoedicht/ hoe wel dat ghi sulcs al wist/ Mer ghi hebt v tegen dẽ HEERE des hemels verheuen/ ende die vaten sijns huys moestmen voor v brengen/ Ende ghi eñ dine heerẽ/ dine wijuẽ/ eñ

D boelschappen hebt daer wt den wijn gedroncken/ Dair en bouẽ hebt ghi die siluerẽ/ guldẽ/ coperen/ yseren/ houtene/ eñ steenen Goden gheprezen/ die noch en siẽ noch en horẽ/ noch en geuoelen/ Met diẽ God die dinen adẽ/ eñ alle dijne wegẽ in sijnẽ hãt heeft/ dien en hebt ghi niet gepresen/ Daerom me is van hem dese hant gesondẽ/ Ende dit scrift dat daer ghetrekent staet

Nv dyt is tscrift/ dat daer gheteekent staet/ Mane/ Mane/ Thekel/ Upharsin/ Ende dit is die bediedinghe/ Mane/ dat is/ God heeft v conincrijcke ghetelt/ ende voleyndt/ Thekel/ dat is/ Men heeft v in een waechschale ghewoghen/ eñ te licht geuonden/ Peres/ dat is/ Dijn conincrijcke is ghedeelt/ eñ den Meden ende Persen gegeuen/ Doẽ beual Geltsazer/ datmen Daniel met purpur cleeden soude/ Ende een gulden keten aendẽ hals geuen/ Ende dede van hem wtroepen/ dat hi die derde heere in dat conincrijc ware.

Maer effen in dien seluen nacht/ so wert Geltsazer die Coninc der Chaldeen ghedoot

¶ Die Coninc Darius stelt Danielẽ eenẽ heer ende voorweser sijns ganschen rijcs/ Dwelc hem dãdere heerẽ mifgonnen/ ende vermaken hem bi den coninc/ dat hi geuangen/ ende inder leeuwen cuyle geworpen wert/ Nochtans van God ongequetst behoedt wort.

Dat.vi. Capittel: A

Nde Darius wt Meden nã dat rijc in/ doen hi twee en tsestich iaer oudt was/ Eñ het docht Dario goet/ dat hi ouer dat gansche conincrijc sette de hondert eñ twintich lantuoechdẽ/ eñ ouer dese sette hi drie Princẽ (die eene was Daniel) den welcken die lantvoechden souden rekeninge doen/ op dat die Coninc der moeytẽ verlaten ware/ Maer Daniel ghinc die Princen ende lantvoechden alle te bouen/ Want eenen hoogen gheest was in hem/ Daeromme dacht die coninck hem ouer dat ghansche rijc te setten

Daeromme dachten die Printen/ eñ lãtvoechden daer na/ hoe si aen Daniel een oorsake mochten vinden/ die teghen dat conincrijc ware/ Maer si en conden gheen oorsake/ noch boosheyt ghevinden/ Want hi was getrouwe/ datmen gheen schult noch ooc boosheyt aen hem gheuinden en conde/ Doen spraken die mannen/ Wy en sullen gheen sake op Daniel vinden/ behaluen ouer sinen Gods dienst

Doen quamen die Princen/ ende lantuoechden met hoopen voor den Coninc/ ende si seyden tot hem also/ Heer Coninc Darios/ God verleen v een lanck leuen/ Die Princen des Conincrijcs/ die heeren lantvoechden/ raedtsheeren/ ende hooftlieden/ die alle tsamẽ hebben ouer draghen/ ende gesloten/ Datmen een Conincklijck gebot sal laten wtgaen/ ende een streng beuel ordineren/ dat/ So wie binnen dertich daghen yet bidt oft begheert/ het si van eenen God/ oft van eenen mensche/ behaluen van v heer Coninc alleẽ/ die sal tot ten leeuwen in den cuyle geworpen wordẽ Daeromme O lieue Coninck sult ghi alsulcken ghebot beuestigẽ/ eñ onderteekenẽ/ op dattet niet verandert en werde/ gelijc als dat recht der Meden eñ Persen is/ dat welcke men niet ouertredẽ en derf/ Eñ also onderteekendet die Coninc Darius

Als nv Daniel vernam/ dat sulcken ghebodt onderteekent was/ soe ghinck hi henen op in zijn huys Ende dye vensteren in sijn somerhuys tot Hierusalem waerts stonden open/ Ende hy kniel de des daechs driemael op sine knyen/ Ende badt B loofde/ ende dancte sinen God/ ghelijcker wijs hy voormaels te doen plach Doen quamen dese mannen weder tsamen metten hoope/ ende si vonden den Daniel biddende/ ende smeeckende voor sinẽ God/ Ende si traden henen toe/ ende si spraken met den Coninc van des Conincs ghebodt/ heer Coninck en hebt ghy niet een ghebodt onderteekent/ dat/ Soo wie binnen dertich daghen yet begheert oft bidt/ tsy van eenen God oft mensche/ behaluen van di O heer Coninck alleen/ dat dye selue soude tot den leeuwen in dye cuyle gheworpen worden? Die Coninck Darius andtwoordẽ

ende sprac/Ja/het is waer. En dat recht der Me
den/en Persen en sal niemant ouertredē/ Si andt
woorden ende spraken voor den Coninck/Daniel
der gheuangenē een wt Juda/dye en acht noch v/
noch v ghebot/dat ghi onderteekent hebt/Wāt hi
biddet des daechs drymael

Doen die Coninc sulcs hoorde/soo wert hi seer
bedroeft/en hi dede groote neersticheyt dat hi Da=
C niel verlossen soude/en ghinc met die sake om/op
dat hi hem beschermen soude/tot dat die sonne on
der ghinc Doen hooptē haer die mannen voor den
Coninc/en spraken tot hem/Ghy weet wel Heer
Coninc/dat der Medē en Persen recht is/dat een
yeghelic ghebot en beuel/dat die Coninc besloten
heeft onuerandert sal bliuen/Doen beual die Co=
ninc datmen Daniel soude voortbrengē/en worpē
hē voor die leeuwen inden cuyle/En die Coninck
sprack tot Daniel/Dijn God dien ghi sonder op=
houden dient/die help v/En si brachten eenē steen
dien leyden si opt gat vanden cuyle/diē besegheldē
die Coninc met sinē eyghenen rinc/en met sijnder
D Heerensegel/opt dat niemant anders aen Daniel
sinē lust en soude gebruykē/ende dat des Conincs
beuel aen Daniel niet verandert en soude worden

En die Coninc ghinc wech op sijn palleys/En
hi en liet geen etē voor hē brengē/En hy en conde
ooc niet geslapē/Des morgēs vroech doent dach
wert/stont die Coninc op/En ghinc haestelijc tot
ter cuylen/daer die leewē waren/En als hi tot die
cuyle quā/riep hi met droeuiger stēmē tot Daniel
en die Coninc sprack tot Daniel/O Daniel/een
knecht des leuēdigen Gods heeft v ooc uwe God
diē ghi sond' ophoudē dient ooc wel mogen vanden
leeuwē beschermē? En Daniel sprac met den Co
ninc/O Heer Coninc God verleē v eē lanc leuen/
Mijn God heeft sinen Engel gesondē/die der leeu=
wē muylen geslotē heeft/also/dat si mi niet misdaē
en hebbē Wāt voor hē ben ic onsculdich geuondē
Des gelijcs en hebbe ic teghē v/O Here Coninc
mi misdaē Doē wert die Coninc seer blijde/en dede
Daniel wt diē cuyle treckē/En si togē Daniel wt
dē cuyle/En men en conde gheen letsel aen hē ghe
merckē/dan dat hi sinē God betrout hadde/Doē
dede die Coninc die mānē/die dē Daniel beclaecht
hadden/voort brengē en totten leeuwē in die cuy
le werpen/met hare wijuen ende kinderē/En eer
si opten bodem oft gront conden comen/so grepē
se die leeuwen/en vermaelden hare gebeenten.

Na dien dede Darius die Coninc scriuē allē lā
den en liedē/God geue v lieden veel vreedts/Dat
si mijn beuel/datmen in die gansche heerschappie
mijns rijcs den God Daniels vreesen/en wel voor
oogē hebbē sal/Want hi is die leuendighe God/
die inder eewicheyt blijft/En sijn Coninckrijcke is
onuerganckelic En sijn heerscappie en heeft gheen
eynde/Hi is een verlosser en noothelper/Ende hi
doet teekenē en wonderlicheidē/beyde indē hemel
en opter aerden/Wāt hi heeft dē Daniel vādē leeu
wē verlost/En Daniel wert geweldich int coninc
rijcke Darios/En ooc int coninckrijc Cores oft Ci
ri d' Persen Coninc/Dese Daniel dede dattet int co
ninckrijc Darios/en Cores wt Persen wel geluckte.

¶ Eenen droom/vanden vier coninckrijcken welcken Dani
el gedroomt/en bediet heeft. Dat.vij.Capittel.

IN den eersten iare Belsazer des Co
ninc tot Babel/hadde Daniel eenen
droom en gesichte op sijn bedde/En A
screef den seluen droom/Ende hi be
greep hē also/Jc Daniel sach een ge=
sicht inder nacht/En siet/Die vier windē ond' den
hemel die stormdē tegē malcanderē op die groote
zee/En vier groote beestē clommē herwaerts op
wt d' zee/En eēs yegelijcs gedaēte was v'scheyden

Dat eerste gelijc eenē leeuwe/en hadde vlogelē
als een arnt/Jc sach toe ter tijt toe dz hē dye vloge
lē wtgeruct wordē/en het wert vāder aerdē wech B
genomē/En het stont op sine voeten ghelijc eē mē
sche/En hem wert des mēschē hert gegeuen

En siet dat ander dier daer nae/was ghelijc ee
nen Beyre/Ende het stont opsijn een side. Ende
hadde in sinen muyle tusschen sine tanden/drye
groote lanhge tanden/Ende men sprack tot hem/
Staet op/ende verslint veel vleeschs

Na desen sach ic/en siet/eē ander beeste/die ge=
lijc was eenē Lupaert/dz hadde vier vlogelen/als
eē vogel op sinē rugghe/En die selue beeste hadde
ooc vier hoofdē/En hem wert gewelt gegeuen

Na dese sach ic/inden gesichte/inder nacht En
siet dat vierde dier was vreeselick en grouwelijck/
ende bouen maten sterc/En het hadde groote yse
re tanden/En het verslinde omtrent hem/en het
vermaelde/En dat daer ouerschoot/dat vertradt
met sine voeten/En het was ooc veel anders/dan
die voorseyde/En het hadde thien hoornen

Doen ic die hoornen waer nam/Siet/so quam
daer noch een ander cleyn hoornken voort tusschē
die selue. Vanden welcken die drye voorste hoor=
nen wtgeruct wordē/ Ende siet den seluen hoorn
hadde ooghen als menschen oogen/En eenē muy
le/die sprac groote vermetelike dinghen.

Sulcs sach ic aen/tot dat haer stoelen ghesett
worden/En die Oude stelde hem ter neder/Sijn
cleedt was sneewit/En dat haer sijns hoofts/ge
lijc reyn wolle/ Sinen stoel was enckel vier vlam
men En sijn raders als een bernēde vier/En van=
den seluē ghinc wt een langhe vierige strale/Duy=
sentmael duysent dienden hem/En thiē hondert
mael duysent stonden voor hē/Dat oordeel wert
gehouden/En die boecken werden opgedaen.

Jc sach toe/om der redenē wil/der grooter ver
metelijcker woordē/die den hoorne sprack/Jc sach
toe/tot dat dat dier gedoot wert/ende dat sijn lijf
verghinc/en dattet in dat vyer geworpē wert En
dat der andere beestē gewelt ooc wt was. Wandt
daer was eenen tijt ende stont bestelt/hoe langhe

dat eens yeghelijcs ghewelt dueren soude.

Ic sach in desen ghesichte des nachts/ Eñ siet/ daer quam een in die wolcken des hemels/ ghelijck eens menschen soon/ die reyere al totten Ouden be
C daechden toe/ Eñ die wert voor dē seluē gebracht Die gaf hē eere ghewelt/ eñ dat rijck/ dat hem alle landē eñ liedē dienē souden/ Sijn gewelt is eewich dat niet en vergaet. Eñ zijn Conincrijc en heeft geen eynde/ Ende ic Daniel verwonderde mi daer van/ Eñ alsulcken gesichte veruaerde mi/ Eñ ic ghinck tot eenen vanden ghenen/ die daer omme stonden/ eñ badt hē/ dat hi mi van alle dēn dingen een onder wijsinghe gheuen soude/ Ende hi sprac met mi/ eñ hi bewees mi/ wat dat bediede.

Dese vier groote beesten bedieden vier conincrijcken die op der aerden comen sullen / Maer die heyligē des Alderhoochsten sullen dat rijc in nemē ende sullent altoos ende eewelijc besitten.

Daer na hadde ic geerne die waerheyt geweten van die vierde beeste die welcke heel anders was dan die andere alle tsamen / seer grouwelijck / van den welcken die tanden yseren / ende die naghelen oft clauwen metalen waren / Dwelcke verslinde eñ vermaeldet al ront omme hē / Eñ dat ouerghe bleuen vertradt met sinen voetē. Eñ van die thien hoornen op zijn hooft/ Eñ vāden anderen hoorne/ die daer wt quā vandē welckē drie hoornen af vie len/ eñ die oogē hadde/ eñ eenen muyle/ die welcke groote opgheblasen dinghen sprac / eñ die grooter was/ dan die ghene die neffens hē stonden/ Eñ ick sach dē seluē hoorne strijdē eñ cāpen tegen die hey ligen/ Eñ het behielt die victorie tegē haer / ter tijt toe/ dat die Oude vedaechde quam/ eñ dat oordeel hielt voor die heyligē des Alderhoochsten/ Eñ tot dat die tijt quam/ dat die heyligē dat rijc in namen.

Hi antwoorde na alsoo Die vierde beeste / die sal dat vierde rijc opter aerden zijn. Dwelcke mach tiger zijn sal dan alle andere rijcken/ het sal alle lā
D den verslinden/ vertreden/ eñ vermalen / Dese thiē hoornen bedieden thien Coninghen/ die wt dat sel ue rijc opstaen sullen.

Na die selue sal een ander opcomen/ die sal mach tigher zijn/ dan eenich vanden voorseyden / Ende hy sal drie Coninghen vernederen / hy sal teghen den Alderhoochsten lasteringhe spreken/ Ende die heyligen des Alderhoochsten sal hy verdestrueren/ Ende hy sal hem vermeten ende onderwinden die tijden ende wetten te veranderen/ Ende si sullen hem in zijnder handt ouer ghegheuen worden/ tot een tijt ende twee tijden/ ende een halue tijt.

Daer na sal dat gherecht eñ oordeel gehouden worden/ Dan sal hem zijn ghewelt genomen wor den/ also oock/ dat hi ganschelijken te gronde wtghe roeyt eñ vernielt sal worden/ Maer dat conincrijck ghewelt/ ende macht/ onder den ganschen hemel/ sal den heylighen volcke des Alderhoochsten ghe geuen worden/ Wiens rijc eewich is/ Eñ alle ghe welt sal hē dienen ende ghehoorsaem zijn/ Dit was deynde van die sprake.

Mer ick Daniel wert in mine ghedachten zeer bedroeft/ dat ick mijn verwe verloos / Nochtans hiel ick dese redene wel in mijn herte.

Een ander ghesicht oft visioen / dat Daniel gesien heeft Dat.viij. Capittel.

In den derdē iare des conincrijcs des Coninc Beltsazer/ openbaerde my Daniel een visioen/ na tghene dat my eerst geopēbaert was / Ja ick sach in A
dē gesichte/ eñ was doē ic dat gesicht sach/ toe Susan/ in die hooftstat indē lande Elā (oft Persen) Eñ in dz visioen docht mi dat ick was aen dat water Vlai/ Eñ ic hief mijn ooghen op eñ sach eñ siet/ eenen ram stont voor dat water / die hadde twee hooge hoornē/ Nochtans dē eenen hooger dā dē anderen/ Eñ dat hoochste wyes eerst achter na Ic sach dat dien ram mettē hoornē stiet teghen dat Westē / tegēt Noordē/ eñ tegē dat Suydē/ Ende geen dier en conde vā hē staende gebliuen/ Eñ van zijn gewelt en mocht hē niemāt bescermen/ Mer hi bedreef dat hi woude/ ende wert groot.

Eñ als ic daer op merete / Soe quā daer eenen geyten boc vā dat Westē herwaerts/ ouer dz gansche aertrijc/ recht oft hi die aerde niet gheraect en hadde/ Desen bock hadde eenē zeer schoonen hoor ne tusschē zijn oogen/ Eñ hi quā al tottē rāme / die twee hoornē hadde diē ic te voren hadde sien staen voor dat water / Eñ hi liep den seluen toe met een thoornige macht Eñ ic sach/ dat hi zeer na bidē rā me quā/ Eñ hy vergrāde op hē/ Eñ hi stiet den rāme also dz hi hē sine twee hoornē aen stuckē brac / Eñ die rāme (oft weder) en hadde gheen cracht/ dat hy tegē hē hadde mogē staēde bliuen Mer hi werp hē ter neder/ eñ vertradt hē/ dat ooc niemant den ramme en mochte vā zijn gewelt verlossen / Eñ dien gheytē boc wyes zeer groot / Eñ doen hi opt sterckste ge wordē was. so wert hē dē grooten hoorn ooc ghe brokē/ Eñ doen wyessen hē in de stede vier andere schoone hoornē/ tegē die vier winden des hemels. B

Eñ wt een vā diē vier hoornē wyes noch eenen cleenē hoorne/ die wies bouē matē groot/ tegē dat Suydē/ tegē dat Oostē/ eñ tegen dat schoone weer de lustich lāt/ Eñ het wies tot aē des hemels heyr toe/ Eñ het werp sommige daer af/ eñ vanden ster ren ter aerden/ eñ vertratse/ Ja het wyes al tot den Prince des heyrs/ Eñ nam van hē wech dat daghe lics offer/ eñ verwoeste die wooninge zijns heylich doms/ Eñ hē wert alsulcke macht gegeuen/ tegen dat daghelics offer/ om der sonden wille. Ja also ooc dat hi die waerheyt ter neder stoech/ Eñ so wat hi dede/ dattet hem ghelucken moeste.

Op dat hoorde ic eenen heyligen spreken/ ende die selue heylige sprac tot eenen die daer vraechde/ Hoe langhe sal doch dueren sulcken gesicht van dat daghelijcx offer? ende van der sonden? om welcker wille dese verwoestinghe ghescheit? alsoo/ dat bey de dat heylichdom/ ende dat heyr vertredē sal wor den? Ende hi antwoorde mi / Daer zijn twee duy sent ende drie hondert dagen/ vanden auont totten morghen te rekenen/ Dan sal dat heylichdom we der ghewijet worden.

Eñ doen ic Daniel sulcken gesicht sach/ eñ geer ne verstaē hadde/ Siet/ Doen stont voor mi Gabri el als een man/ Eñ ick hoorde tusschen dat water Vlai/ eens menschen stemme/ Die riep eñ sprac/ O Gabriel/ Legt desen dat gesicht wt/ dat hijt versta Eñ hi quā na bi mi/ Eñ ic verschricte doen hi quam Eñ ic viel op mijn aensicht/ Doen sprack hi tot my O du mēschen kint/ weet/ dat dit visionen eerst in

die laetste tijt volbracht sal worden/ Eñ doen hi nv
met mi sprac/ so sanck ic in onmachte neder ter aer
den op mijn aensicht/ Mer hi taste mi aen/ eñ hief
mi op/ dat ic stont/ Eñ hi sprac/ Siet/ Ic wil v ver
thoonen/ hoe dattet gaen sal/ in die tijt der laetster
toornicheyt/ Wāt dat eynde heeft sinē besteldē tijt
Den ramme met twee hoornen/ dien ghi ghe-
sien hebt/ dat zijn die Coninghen in Media eñ Per
A sia/ Maer den gheyten bock/ dat is die Coninck in
Griecken landt/ Den grooten hoorne tusschen zijn
oogen/ dat is die eerste Coninc/ Mer dat daer vier
hoornē in des ghebroken hoorns stede wiessen/ be
diet dat vier Conincrijcken vā desen volcke opstaē
sullen/ Maer niet so machtich als hi was.

Nae dese Conincrijcken/ als die ouertredinghe
groot geworden is/ So sal daer op staen eē wreet
Klich Coninc/ eñ vā eenen onbeschaemden aensich
te/ Die sal machtich zijn/ maer nochtans niet door
zijn eygen cracht/ hi sal wonderlicken verdestrue
ren/ Eñ so wat hi begint/ dat sal wel met hem ghe
luckē/ dat hijt volbrenge/ hi sal die stercke/ tsamen
met den heyligē volcke verstoorē/ Eñ het bedroch
sal hem door zijn subtijlheyt wel ghelucken/ Eñ hi
sal hem in zijnder herten verheffen/ In zijnder wel
uaert sal hijer vele verderuen/ Ende hi sal hem op
heffen teghen den Prince alder Princen/ Maer hi
sal sonder ghewelt vergaen eñ te niete comen.

Dit gesicht vanden auont eñ morgen/ dat v ge
seyt is/ dat is warachtich/ Maer ghi sult dit ghe-
sicht heymelic houden/ Wāt daer is noch eenē lan
gen tijt achter/ Eñ ic Daniel wert gansch cranck/
dat ic sommige dagen sieck lach/ Daer na doen ick
weder op quam/ so beschicte ic des Coninccx saken
Eñ ic verwonderde mi van dit gesicht/ Maer nye-
mant en wasser diet mi onderwees.

¶ Die openbaringhe ende prophecie van die tseuentich we-
ken/ welcke haer op die verlossinghe des volcx streckē/ eñ
op die verlossinghe die door Christum gheschiet is.

Dat.ix. Capittel.

In den eersten iare Darios/ des soons
Ahasueros/ die wt der Meden stam-
me was/ die ouer der Chaldeen Co-
B nincrijc een Coninc gheset wert/ Jae
inden seluen eersten iare zijns Coninc
rijcx/ begheerde ic Daniel/ dat getal der iarē te ver-
staen wt die boecken/ daer vā die HERE ghespro
ken hadde totten prophete Hieremiā/ Dat Hieru-
salem soude tseuentich iaer woest liggen/ eñ ic keer
de mi tot God den HERE te bidden eñ te smeec-
ken/ met vastē/ in sackē/ eñ inder asschē/ Eñ ic badt
Hiere. xxix. tot dē HERE mijnē God eñ biechte ende sprac.
✠ Ach lieue HERE ghi groote eñ verschric
kelike God/ ghi die dat verbont eñ bermherticheit
houdt/ dē ghenen die v lief hebbē/ eñ dijne ghebodē
houdē/ Wi hebbē ghesondicht/ Wi hebbē onrecht
gedaen/ Wi zijn godlose geweest/ eñ afgeuallē. Wi
zijn vā dijne gebodē eñ rechtē gewekē/ Wi en heb-
ben niet gehoort na die Propheten dijnen knechtē
welcke in dinē name ōsen Coningē/ Princē/ Voor
vaders/ eñ alle den volcke inden lande predictē/ O
HERE die gherechticheyt hoort v toe/ eñ ons en
behoort niet toe/ dan openbaerlike schande ghelijc
alst oock nv huyden sdaechs gaet den inwoonders
Juda eñ Hierusalem/ ende den ganschen Israel/ si

zijn na byost verre/ in alle landen/ derwaerts ghy
ons verstooten hebt/ om haerder misdaden wille/
die si aen v bedreuen hebben.

Ja O HERE/ Wi/ onse Coningen/ onse prin-
cē/ eñ onse Vooruaders/ moetē ons schamē/ dat wy
ons aen v besondicht hebbē/ Mer O HERE on-
se God/ dijn is die barmherticheyt eñ vergheuinge
Wāt wi zijn afuallich geworden/ eñ en zijn niet ge
hoorsaem gheweest der stēmē des HEREN ons B
Gods/ dat wi gewādelt haddē in sine gebodē/ Die
welcke hi ōs door die prophetē onse knechtē voor
gheleyt heeft/ Mer dat gansche Israel heeft uwe
gesettē ouertreden/ eñ is afgewekē/ om dat si zijn-
re stēmen niet ghehoorsaem en zijn geweest. ✱

Van daer henē comet oor/ dat ons die vermale
dijnge/ eñ den eedt die ghescreuen staet inder wet
Mosi des knechts Gods/ op ons reyct/ om dat wi
ons aē hē besondicht hebbē. Eñ hi heeft sine woor
dē gehoudē/ die hi gesproken heeft tegē ons/ eñ on
se Rechters/ die ons dat recht wt sprekē soudē/ dat
hi sulckē grooten ongeluc ouer ons heeft latē gaē/
dat dies gelijck noyt onder den ganschē hemel ge
schiet en is/ gelijc ouer Hierusalem ghesc hiet is.

Gelijc alst gescreuē staet in die wet Mosi/ also
is alle dit groot ongheluc ouer ons gecomē/ Noch
tans en hebbē wi voor den HERE onsen God
met gebedē/ dat wi ons vandē sonden bekeert had
den/ eñ dijn waerheyt haddē mogē vernemē. Daer
omme en heeft die HERE oot niet vertoeft met
dit ongeluc/ ende heuet ouer ons latē gaen/ Want
die HERE onse God is gerecht/ in alle sine werc-
ken die hi doet/ Want si en hebben zijnder stēmen
niet ghehoorsaem gheweest.

✠ Eñ nv O HERE onse God/ ghi die v volc
wt Egypten geleyt hebt/ met een stercke hāt/ Eñ
ghi hebt v eenen name ghemaeckt/ die noch heden
des daechs blijft/ Wi hebben gesondicht/ ende zijn
leyder godloos gheweest/ Ach HERE/ om alle
dijns gerechticheyts wille/ laet af vā dijnder gram
schappen ende verbolghentheyt/ van dijnder stadt
Hierusalem/ ende dijnen heyligen berch/ Wāt om
onser sonden/ ende onser vooruaders misdadē wil
le/ is Hierusalem eñ v volc van allen cont om ons
liggende versmaet.

Ende nv O onse God/ hoort dat ghebet dijns
knechts/ eñ zijn smeeckē/ Ach laet doch/ om dijns C
selfs wille/ dijn aensichte ouer dijn heylichdom schij
nen dat daer verwoest is/ O HERE/ neyche dijn
ooren mijn God/ eñ hoort/ Doet dijne oogen op/
eñ siet hoe dat wi verwoest zijn/ eñ oor die stadt die
na dijnē name ghenoemt is/ in die welcke dijnē na
me aengeroepen is/ Wāt wi en liggen niet voor v
met ons ghebet op onse gherechticheyt/ Maer al
leen op dijne grote barmherticheyt. Ach HERE
hoort/ Ach HERE weest doch genadich. O HE
RE aenmerct eñ doet het/ Eñ en vertrect niet/ om
dijns selfs wille/ O mijn God/ Want dijn stadt eñ
dijn volc is na dijnen name genoemt. ✱

Als ic noch also sprac eñ badt/ eñ ic mijne/ ende
mijns volcx Israhel sonden bekende/ eñ lach met
mijn ghebet voor den HERE mijnen Godt/ om
des heyligē berchs wille mijns Gods/ Eñ sen doen
ic noch also in mijn gebet sprac/ so vlooch herwaerts
tot mi den man Gabriel/ welcken ic te vorē gesien

hadde inden ghesichte/ Eñ hi taste mi aen/ omtrent
den tijt des auonts offers/ Eñ hy onderwees my/
eñ sprac met mi/ eñ seyde/ O Daniel nu ben ic wtge
sonden v te onderwijsen/ Want so haest als ghi be-
gonst te bidden/ so ginc dit beuel wt/ Ende daerom
me come ic/ dat ict v vercondigen soude/ Want ghi
zijt lief eñ weert/ hieromme soo merct nu daer op
dat ghi dit gesichte verstaen moget.

Tseuentich weken zijn geoordineert ouer dijn
D volc/ eñ ouer dijn heylige stadt/ So sal dan die ouer
tredinge gekeert/ eñ die sonde bedect worden/ Eñ
die misdaet versoent/ eñ die eewige gherechticheyt
gebracht worden/ eñ die visioenē eñ prophetiē toe
.x. gesegelt (oft toegesloten) Eñ die alderhoochste ge
J. salft worden.

Daeromme weet nu/ eñ merct/ dat van die tijt
aen/ als dat beuel wtgaet/ dat Hierusalē wederom
me sal getimmert wordē/ tot op Christum oft den
gesalfdē Prince/ dat zijn seuen wekē ende .lxij. we
ken/ Ende alsoo sullen die straten ende mueren ge
timmert worden/ maer met harder eñ cōmerliker
tijt/ Eñ nae die tweentsestich weken sal Christus
(oft Messiah) gedoot worden/ Eñ si en sullen zijn=
der niet willen.

Eñ dan sal een volc met den Prince comen/ die
stadt/ eñ dat heylichdom verdestruerē/ Eñ zijn eyn
de sal comen als een watervloet/ Eñ na dien strijt
salt woest bliuen.

Eñ hi sal met velē een sterc verbont maken eē
weke lanc/ Eñ als dan die weke recht half wech is
dan sal dat offer eñ spijsoffer ophouden/ Eñ bi den
Vlogelen sullen staen grouwelen der verwoestingē
Ende het is besloten datter totten eynde toe woest
bliuen sal.

¶ Een ander openbaringhe die den prophete Daniel ge
schiet is.

¶ Dat .x. Capittel.

A In den derden iare des conincs Cores
wt Persen wert den Daniel (diemen
Beltsazer hiet) wat geopenbaert/ dat
warachtich is/ eñ van groote saken/
Eñ hi merckte daer op/ eñ verstont dz
gesichte wel Ter seluer tijt was ic Daniel bedroeft
wel drie weken lanc/ Also dat ic gheen lieflike noch
lustige spijse en adt/ eñ daer en quā tot mijnē mōde
niet in/ noch vleesch/ noch wijn/ Ic en salfde mi ooc
niet/ tot dat die drie weken gansch om waren.

Opten vierentwintichstē dach der eerster maent
was ic bi dat groot water Tygris/ dat is Hydekel
Eñ ic hief mijn ogē op/ eñ sach/ eñ siet/ Daer stont
een man in witter sidē ghecleet. Eñ hi hadde eenen
guldē gordel omme/ Sijn lichaē was gelijc eē Hya
cinth/ Sijn aēsicht sach als een blixē/ Sijn ooghen
als eē viervlāme/ Sijn armen eñ voeten ghelijc als
een gebruyneert metael/ Eñ zijn stēme oft sprake/
was gelijc een groot gheruysch/ Eñ ic Daniel sach
sulcken visioē allee Eñ die mannē die bi mi waren
en sagēs niet/ Nochtans so viel een grote veruaer=
nisse op haer/ also dat si vloden/ eñ vorgē haer/ Eñ
ic bleef alleen/ eñ sach dit grote gesicht/ ick verloos
alle mijn cracht/ eñ ick wert zeer ongestelt/ ende en
hadde geen macht meer/ Ic hoorde nochtans zijn
stemme/ eñ als icse hoorde/ so sanc ic neder op mijn
aensicht ter aerden.

Eñ siet een hāt ruerde mi/ eñ holp mi op die knien B
eñ op die handen/ ende sprack tot mi/ Lieue Daniel
merct op die woorden/ die ick met v spreke/ Ende
heft v op/ Want ic bē nu tot v gesondē/ Eñ doē hy
sulcs tot mi sprac/ so rechte ic mi op/ eñ beefde/ eñ
hi sprac tot mi/ Daniel en zijt niet veruaest/ want van
dē eerstē dach aen/ dat ghi v herte daer toe gekeert
hadt/ dat ghijt verstaē mochte/ eñ dat ghi v castide
voor dinē HEERE/ so zijn dine woordē verhoort eñ
ic ben comē om dinen wille/ Maer die prince ouer
dat coninckrijck des lants van Persen/ die heeft my
eenentwintich dagen wederstaen/ Eñ siet Micha-
el een vā die principaelste Princen quam mi te hul-
pe/ Doen behielt ic die victorie bi den coninc in Per
sen/ Maer nu come ic/ om v te onder wisen/ hoe dz
tet dinen volcke hier namaels gaen sal in die laetste
dagē/ Want dat gesicht sal hem noch tot eender lā C
ger tijt verstrecken.

Eñ als hi sulcs met mi sprac/ soo sloech ic mijn
aensicht neder ter aerden/ eñ sweech stille/ ende siet
een gelijc een mēsche die ruerde mine lippē/ Doen
dede ic minen mont op/ eñ sprac tot den ghenen die
voor mi stont/ O mijn heere/ mijn ledematē oft le-
den veuē mi indē gesichte/ dat ic gheen cracht meer
en hebbe/ Hoe soude dan die knecht mijns Heeren
met minē Here mogen sprekē? Aengesien dat daer
geen cracht meer in mi en is/ eñ en hebbe ooc ghee
nen adem meer? Doen ruerde mi noch eens een/ ge
lijc een mensche gestelt/ eñ stercte mi/ eñ sprack/ en
vreest niet/ O du lieue man/ weest te vreden/ eñ zijt
getroost. Eñ als hi met mi sprac/ so vermande ick
mi eñ sprac/ wel aen/ mijn Here spreect/ Want ghi
hebt mi ghesterct.

Eñ hi sprac/ Weet ghi oock waeromme dat ic
tot v ghecomen ben? Nu wil ick weder wech/ met
den prince in Persen lant striden/ Maer als ic wech
trecke/ Siet/ so sal die prince wt Griecken lant co=
men/ Nochtans wil ic v verthoonen/ wat daer ghe
screuen is/ eñ dat ooc sekerlijc ghescheden sal/ Eñ
daer en is nyemant die mi helpt teghen hem/ dan
uwe prince Michael/ want ick stont hen oock by in
den eersten iare Darios des Mediers/ dat ick hem
holp ende sterckte/ Ende nu wil ick v verthoonen/
wat noch ghescheden sal.

¶ Sommighe openbaringhen van toecomen-
de dinghen/ die inder tijt der Macha
been veel ghescheit zijn.
Dat .xi. Capittel.

Siet daer sullen noch drie Coninghen
in Persen lant opstaen/ maer die vier A
de sal rijcker wordē dan alle dandere.
Ende als hi in zijn rijcdomme op dat
der sterckste is/ Soo sal hi alle man te-
gen dat coninckrijc in Griecken lant op brengen. Alexander magnus.
Want daer na sal een machtiger coninc op staē
die met grooter mach heerschappen sal. Ende soo
wat hi wil/ dat sal hi volbrenghen/ Ende als hi opt
hoochste gecomen is/ so sal zijn rijck gebroken wor
den eñ verghaen/ Eñ hem in die vier winden des
hemels deelen/ Niet op sine nacomelinghen/ Oock
niet met alsulcker macht/ als die sine ghewesst is
Want zijn rijc sal wtgeroeyt worden/ eñ den vree-
den te deele comen.

Eñ die Coninc teghen Tsuyden/ die sal machtigher worden dan eenighe andere vā sine Princen/ Mer tegen hem sal ooc een machtich worden/ eñ heerscappen/ wiens heerschappie groot zijn sal.

Mer na sommige iaren sullē si met malcanderē vrientscap makē/ Eñ die dochter des Coninckes teghē Suydē sal comē tottē Coninc tegē dat Noorden/ om vereeninghe te maken/ Maer si en sal dye macht niet behouden/ Eñ daer toe en sal haer saet ooc niet staende mogē blijuē/ Mer si sal ouergheleuert wordē/ met den ghenē die haer gebracht hadden/ eñ met den kinde/ eñ met den ghenen/ welcke si eenen tijt lanc machtich ghemaect hadde.

Daer sal eenē tacke vā haren stamme opcomē Die sal comē met heyrcracht/ eñ den Coninck van Tnoordē in zijn vasticheden eñ sterctē vallen/ eñ hi salt volbrenghē/ eñ ooc die victorie behoudē/ hi sal ooc hare Godē eñ beeldē/ met die costelicke cleynodien/ beyde siluerē eñ guldē wech voerē in Egiptē eñ voor den Coninc tegē Noordē wel sommige iarē bliuē/ Eñ als hi door des seluē coninckrijc ghetoghē is/ so sal hi weder omme in zijn lant trecken.

Mer zijn sonē sullē tot grāschappē verwect wordē/ Eñ een groot heyr te samen brengen/ Eñ deen sal comē/ eñ sal als een water vloet her door varen Eñ den anderē wederomme tot aen zijn vasticheden verstoorē/ Dan sal die Coninc vā Suyden vergramt wt treckē/ Eñ mettē Coninc vā Tnoorden strijdē/ Eñ sal also grote hoopen volcx tsamē brenghē/ eñ dat hē des anders hoopē in zijn hāt gegeuē sullen wordē/ Eñ sal den seluē hoope wech voerē/ Waeromme hi zijn herte verheffen sal / om dat hy so veel duysendē ter neder ghelept heeft/ Mer daer mede en sal hi noch zijnder niet machtich worden/ Wāt die Coninc tegē Tnoorden sal wederomme eenen meerderen hoope tsamē brengē/ dā dē voorgaendē was/ Eñ na sommighe iaren sal hi daer heuen treckē/ met een groote heyrs cracht/ eñ groot goet/ Eñ ter seluer tijt sullen haer vele tegē dē Coninc tegē Tsuydē settē/ Oot sullen sommige afuallige wt dijnen volcke haer verheffen/ ende die prophetie veruullen/ eñ sullen ooc verslagen worden.

Also sal die Coninc teghen Tnoorden daer her trecken/ om schantsen te maken/ eñ die vaste stedē te winnē/ Eñ die Armē/ oft macht der gheenre vā Suydē en sullent niet moghen keerē/ Eñ sine beste ionge mannē des volcx en sullens ooc niet comen wederstaen/ Mer hi sal/ als hi aen hē coēt/ sinē wille doen/ Eñ niemāt en sal hē wederstāt doē mogē/ Hi sal ooc in dat lustige eñ weerde lant comen/ Eñ hi salt voleyndē/ door des seluen handt/ Eñ sal zijn aensicht stellen/ op dat hi metter macht zijns ganschē Coninckrijcx come/ Mer hi sal met hē vereenighen/ eñ sal hem sine dochter tot eenen wijue gheuen/ op dat hi hem verderue/ Maer het en sal hem niet ghelucken/ Eñ daer en sal niet af comen.

Daer na sal hi hē tegen die eylandē keeren/ Eñ der seluer veel winnen / Maer een Vorste sal hem dwingē/ also dat hi sal moetē ophouden met schande/ op dat hē niet meer schandē en ghescieden/ Eñ also sal hi hē dā wederomme keeren in die vasticheden vā sinē lantscappe/ Eñ hi sal hē stooten/ eñ vallen/ also ooc datmen hem nergens vinden en sal.

Eñ in zijn plaetse sal een opcomē/ die sal een eerlic rijc besitten/ gelijc als een dieffhencker/ Mer nae een weynich daghen sal hi breken Nochtans noch door gramschappe/ noch door strijdt.

In die stede vā desen sal een ongeachte opstaē/ welckē men geen coninclijcke eere bewijsen en sal/ Die sal met listichey comē/ eñ sal hē gheluckē/ Eñ hi sal dat Coninckrijc met sochte woordē in nemē/ eñ die Armen (welcke als een waterbloet daer her varen) sullē van hē/ ghelijc met een watervloet ouervallen/ ende verslaghen worden/ Daer toe ooc die Prince metten welcken dat verbont gemaect was Want na dien dat hi met hem vereenicht is/ soo sal hi bedrieghelic met hem omme gaen/ Eñ hi sal op trecken/ eñ met een cleen volc hem verweldighen/ Ende het sal hem gheluckē/ dat hi in die beste stedē des landts comen sal/ Ende hi salt alsoo maken dat zijn voorvaders/ noch sine vooroudcrs niet gedoē en conden met roouen/ plonderen/ eñ bueten/ Eñ hi sal na die alder vaste ende sterckste steden staen/ Ende alle eenen tijt lanck.

Ende hi sal zijn macht ende zijn herte tegen dē Coninck int Suyden verheffen / met grooter heyrcracht / Dan sal die Coninck in Suyden verwect wordē tottē strijt/ met een groot machtich crijschs heyr/ Maer hi en sal niet staēde mogē blijuē/ Wāt daer sullen verraderien tegen hem ghemaect worden/ Jae die zijn broot met hem eten/ die sullē hem helpen verderuen/ ende zijn heyr onderdrucken/ al soo dat daer seer vele verslaghen sullen wordē/ Eñ dat herte beyde der Coninghen sal dencken/ hoe si malcanderen schaden doen moghen / Ende sullen aen een tafele valschelic met malcanderen sprekē/ Nochtans en salt haer niet ghelucken / Want dat eynde is noch op een ander tijt bestelt.

Daer na sal hi weder thuys trecken met groot goet/ ende zijn herte rechten tegen dat heylich verbont/ Dan sal hi wat beschicken / ende alsoo reysen thuys in zijn lant.

Daer na sal hi ter gelegender tijt weder tegent Suydē treckē/ Mer ten sal hem ten anderen male also niet ghelucken/ als ten eersten male/ Wāt daer sullen schepen comen wt Cithim (oft Italia) tegen hem/ also dat hi versaecht sal worden / ende weder omme keeren moetē/ Dan sal hi tegen dat heylich verbont vergramt worden/ eñ salt ooc beschicken Ja hi sal hē wenden/ Eñ die dat heylich verbondt verlaten hebben/ die sal hi aen hē treckē / ende sine Armen (oft machtighe) sullen aldaer bestelt wordē/ Die welcke dat heylichdom in de veste eñ sterc te ontwijden sullē/ Eñ dat daghelicx offer afdoen. Eñ sullen eenen verwoesten grouwel oprechten/ Eñ hi sal geueynsdelic handelen/ Eñ dē godloosen goede woorden gheuē/ die dat verbont ouertredē.

Maer dat volck dat sinen God kent/ die sullen haer vermannē/ eñ die ouerhant nemen/ eñ eenen voorspoet hebbē/ Eñ die verstandighe inden volcke sullen vele andere vander gheme(e)ntē leeren/ eñ verstant gheuē / Daer en bouen sullen si ooc eenen tijt lanc veruolcht worden/ met sweert/ vier / ghevangenisse/ eñ roof/ Maer in die selue veruolghinge sal haer nochtās door een cleen hulpe geholpen wordē/ Maer veel sullen haer tot hem doen bedriegelic/ Eñ onder die verstandighe sullen sommighe veruolcht wordē/ op dat si gesuyuert/ ghepurgeert

Ptolomeus/ Lagus Seleucus/ Micanor/ Bernice/ dye dochter ptlomei Philadelphi/ Antiochus. Theos Ptolomeus Euergetes dye broeder Bernicis Seleucus Gallinicus. Anthiochus magnus eñ Seleucus zijn broeder Ptolomeus philopator eñ Antiochus magnus. Die selue Antiochus magnus. Ptolomeus epiphanes

C

Anthiochus magnus tegē Ptolomeus epiphanes Cleopatra. Die Romeynen namen Antiochus magnus. Allē af/ Tot Eliamidē in Per.

D

C

Judas machabeus zijn broeders.

ende gereynicht worden/tot dat het een eynde hebbe/Want daer is noch een ander tijt voor handen.

¶ Van Antichristus/ende van die verlossinghe der Babiloonischer ghevanckenissen /Ende die destructie Hierusalems Ende vanden laetsten dach.

Dat.xij.Capittel

Ende die Coninc sal doen wat hem ghelust/Eñ hy sal hem verheffen eñ oprechten teghen al tghene dat God is/ Ende hi sal grouwelijcken teghen dē God alder Goden sprekē/ Ende het sal hem ghelucken / ter tijt toe dat die ghramschap wt is/Want het is besloten/hoe langhe dattet dueren sal/Ende den God zijnder Voorvaders en sal hi niet achten/ Hi en sal noch der vrouwen liefde/ noch eenigen God achten/Want hi sal hem tegen alle beyde tsamen op heffen.

Met sinen eygenen God Maosim sal hi eeren Want hi sal eenen God/daer sine voorvaders niet af geweten en hebben/eeren/met gout/ siluer/edel gesteenten/eñ schoone cleynodien/Ende hi sal den ghenen/die hē dat Maosim helpen stercken / met den vreemden Godt / die hi vercoren heeft groote eere doen / Ende haer tot Heeren maken ouer groot goet/ende haer dat lant te loon wtdeelen.

Ende int eynde sal die Coninc int Suyden met hem stooten/Eñ die Coninc teghen Tnoorden sal hem oock tegen hem stellen/met waghens/ruyters/ ende veel schepen/Ende hi sal in die landen vallen/ eñ verderuē/eñ door trecken/Eñ hi sal in dat lustighe weerde lant comen/ Eñ vele sullen daer verslagen worden/Mer dese sullen zijnder hant ontulieden/Edom/Moab / ende die Vorsten der kinderē Ammon / Eñ hi sal sine macht in die landen seynden/Ende Egipten en sal hem niet ontulieden mogen/Mer hi sal door sine heyr cracht heerschappen ouer die gulden eñ siluere schatten / ende ouer alle
B die cleynodien Egipti/Lybie/ende der Moren.

Met een gherrüsch vant Oosten eñ Tnoorden sal hem veruaren/ Ende hi sal met grooter verbolghentheyt wt trecken/op dat hi daer vele verderue eñ te niet brenghe/ Ende hi sal die tenten van sinen palleyse opslaen tusschen twee zeen/ om den weerden heylighen berch/ tot dattet met hem een eynden worde/Ende niemant en sal hem helpen

Ter seluer tijt sal die groote Prince Michael/ die voor dijn volc staet/hem opheffen / Want daer sal een alsulcke bedroefde tijt zijn/ als opt ghe weest is/sint dat die menschen geweest zijn / tot op die tegenwoordighe tijt toe/Ter seluer tijt sal dijn volc beschermt worden/Ja alle die in dat boeck gescreuen zijn/Ende vele die onder der aerden liggen en slapen/die sullen wacker worden / Die sommighe tot dat eewighe leuen / Ende sommighe tot eewigher versmaetheyt/ ende schande/ Maer die Leeraers oft wijse/die dandere geleert hebben/die sullen blincken / als des hemels claerheyt / Ende dye ghene dier daer vele tot der ghererchticheyt ghewesen hebben/ die sullen ghelijck die sterren schijnen/
C altijt ende eewelijck.

Ende ghi O Daniel / verbercht dese woorden/ eñ besegelt dit schrift tot op die laetste tijt So sullender vele ouer comen / ende groot verstant vinden

Eñ ick Daniel sach/eñ siet/ Daer stonden twee andere/Deene aen desen oeuer des waters / Dander aen genen oeuer/Eñ hi sprack tot den ghenen in die lijnen cleederen/die bouen aent water stont/ Wanneer salt dan een eynde zijn/met sulcke wonderlike wercken? Ende ick aenhoorde den man in dat lijnwaet gecleedt/die bouē aen dat water stont Eñ hi hief op zijn rechte eñ slincke hant ten hemel/ ende swoer bi den ghenen die eewelijck leeft/dattet een tijt eñ sommige tijdē/ende een halue tijt duren sal/Ende als die verstroyinge des heylighen volcs een eynde heeft/dan sal sulcs al gheschieden.

Ende ic hoordet/mer ic en verstonts niet/ Doen sprac ick/ Mijn Heere / Hoe salt daer nae vergaen? Eñ hi seyde/Gaet henē Daniel/Want dese woorden sullen besloten ende besegelt bliuen/ tot op die laetste tijt/ Eñ vele sullen ghereynicht / ghesuyuert ende bewaert wordē / Ende die godlose sullen een godloos wesen handelē/ Ende die godlosen en sullens niet achten / Eñ so vele als haerder zijn die en sullens niet verstaen/ Mer die verstandighe sullent achten/die selue sullent verstaen.

Ende van die tijt aen/als dat daghelicx offer af ghedaen/eñ den woesten grouwel daer opgerecht wort/So sullen duysent/twee hondert / eñ tnegentich daghen verloopen / Wel den ghenen die daer verwacht/ ende die duysent/drie hondert/ende vijf en dertich daghen verreyct/Mer ghi Daniel gaet henen/ tot dattet eynde coempt / Ende rust/Ende dat ghi opstaet in dijn deel.

¶ Het.xiij.ende.xiiij. Capittel.bi den Hebreen int Canon niet gerekent /die soect recht voor die Machabeen.

¶ Die Prophect Hosea.

¶ God die HERE verthoont den Prophete Hosea onder een ghelijckenisse dat die Joden verstootē /ende die heydenen te houwelijck met God versaemt sullen worden.

¶ Dat.J.Capittel.

Dit is des HEREN woort/ dat ghe-
schiet is tot Hosea/ den sone Beheri/
iiij.Re. ter tijt Vsie/ Jotham/ Ahas/ eñ His-
xij. kia der Coninghen Juda/ Ende ter
iiij.Reg. tijt Jeroboams/ des soons Joas/ des
xv.xvi. Coninckx Israels.
xvij. Eñ doen die HERE beghonst te spreken met
Hosea/ so sprac hi tot mi/ Gaet henē/ eñ neemt een
hoere tot eenen wijue/ Eñ maect kinderen bi haer
. Want dat lant loopt vanden HERE nae die hoe-
rerie. Eñ hi ghinc henē/ eñ nam Gomer die doch-
ter Diblaim / die welcke beurucht werdt met kin-
de/ eñ baerde hem eenen sone/ Eñ hi sprack tot hē/
Noemt hem Jesreel / Wāt binnen corte tijt/ wil ic
die bloetschuldē Jesreels versoeckē/ ouer dat huys
Jehu/ Ende ick wil met dat Coninckrijck Israhels
een eynde maken/ Ter seluer tijt wil ick den boghe
Israels in stucken breken int dal Jesreel.
iiij.Reg. Ende si werdt noch eens beurucht/ Ende baer
xv. de een dochter/ Eñ hi sprac tot hē/ Noemtse Lorha
mo/ Want ick en wil des huys Israhels niet meer
ontfermen/ Mer ic wilse wtroeyen / Nochtās wil
ic dat huys Juda ontfermen/ Ende wil hē helpen/
door den HERE haeren God / Nochtans en wil
ic haer niet helpen door bogen/ sweerden/ strijden/
noch door peerden ende ruyters.
Ende als si Lorhamo gespeent hadde/ so wert
si weder beurucht/ eñ baerde eenen sone/ Ende hy
sprack/ Noemt hem Lo Ammi/ Want (dats ghesept)
Ghi en zijt mijn volck niet/ Daeromme en wil ick
oock die uwe niet zijn.

¶Hier wort van Christo ende den Euangelio te kennē
ghegheuen om dat onder die heydenen ende Joden te pre-
diken/ welcker hooft ende Coninc Christus is/ eñ die ver
stootinge der Joden wort verhaelt/ waer si haer niet en be
teren/ ende die verkiesinge der Heydenē in haerder plaetse
Dat.ij.Capittel.

A Al waer dat ghetal der kinderen Isra-
hels ghelijck dat zant aender zee / dat
men noch gemeten/ noch getellen en
can/ So salt nochtās gheschieden/ dat
men in die plaetse/ daermen tot haer
seyt/ Ghi en zijt mijn volck niet / seggen sal/ O ghy
kinderen des leuenden Gods/ Want die kinderen
Juda/ ende die kinderen Israels sullen te hoope co
men/ Eñ si sullen haer tsamen aen een hooft hou-
den/ Ende wt den lande opwaerts trecken/ Wāt
den dach Jesreels sal eenen grooten dach zijn.
Segt uwen broederē/ dat si mijn volc zijn. Eñ
tot uwe susterē/ dat si in genadē zijn. Straft noch-
tans uwe moeder/ Wāt si en is mijn wijf niet/ En
de ic en wilse niet hebben/ So en ben ick oock haer
Hie.iij man niet/ Maer beueelt haer/ datse hare hoererije
wech doe/ Eñ haer ouerspeelderije van haren bor
sten aflegge/ op dat icse niet naect wt en trecke/ eñ
haer bloot en stelle ghelijc si was / doen si gheborē
wert. Ende dat icse niet en make/ ghelijc een woe-
stijne/ ende ghelijc een dorre lant/ ende dat icse niet
van dorste en late steruen / ende haerder kinderen
niet en ontferme/ Wandt si zijn hoeren kinderen/
Ende haer moeder is een hoere/ Eñ diese ghedra-
ghen heeft/ die is tot schanden comen / Eñ spreect
Ick wil mijne boelen na loopen / die gheuē mi mijn
broodt/ mijn water/ mijn wolle/ mijn vlasse/ olye/
ende mijnen dranck.
Daeromme siet ic wil dijnen wech met doornē
toe maken/ eñ eenen tuyn oft hage daer voor settē
dat zijt niet vindē en sal/ Eñ als si hare boeleerders
na loopt/ dat si die niet en grijpe. Eñ als si diesoect
dat sise niet en vinde/ Eñ dan seggen moet / Ic wil
wederommme tot mijnen voorgaenden man gaē
Daer mi beter was/ dant nv is. Wāt si en wil niet
bekennen dat ict si/ die haer coorn/ most/ ende olye
gaf. Eñ ooc haer veel siluers/ ende gouts gegeuen
hebbe/ Waer van si den Baal ghemaect hebben.
Daerom wil ick mijn coorn/ eñ most weder ne B
men tot zijnder tijt / Ende mijn wolle eñ vlassche
weder halē/ daer mede si haer schamelheyt bedecte
Nv wil ic haer schande ontdecken voor die oogen
haerder boelen/ Eñ nyemant en salse wt mijnder
hant moghen verlossen. Ende ick wil daer een eyn
de af maken van alle haerder vruechden / feesten/
Nyeu maenden/ Sabbathen/ eñ alle haere vier da-
ghen/ Ic wil hare wijnstocken/ eñ vijchboomē ver
woesten/ Aenghesien dat si seyt/ Dat is mijn loon/
dat mi mijne boeleerders gegeuē hebben/ Ick wil
een wildernisse daer af makē / dattet die wilde bee
sten verslinden sullen/ Eñ also wil ic besoecken dye
daghen haerder Baalim/ oft beelden/ den welcken
si rueckwerc doet/ eñ si verciert haer met ooren rin-
ghen/ ende halsbanden/ eñ loopt haren boelen nae/
ende vergheteet mijnder/ spreect die HERE.
Daeromme siet ic wilse lockē/ eñ in eender woe
stijnen leydē. Eñ vriendelijcken toesprekē. Aldaer
wil ic haer/ haere rechte wijngaertackerts weder/
gheuen/ Eñ ooc dat dal Achor daermen prediken
sal/ tghene dat ghi te hopen hebt / Eñ aldaer sal sy
dan recht singhen ghelijc als ter tijt haerder ionck-
heyt/ Doen si wt Egipten landt tooch / Als dan
spreect die HERE sult ghi mi noemen. Mijn mā/
ende mi niet meer/ Mijn Baal hieten/ Wandt ick
wil die namen der Baalim vā haren monde wech
doen/ datmen der seluer namen niet meer ghedinc-
ken en sal.
Ende ick wil met haer een verbont maken/ ter C
seluer tijt/ met die wilde beesten/ met die voghelen
onder dē hemele/ eñ met dat gewormte opter aer-
den/ Ende ic wil die boghen/ sweerdē/ ende oorlo
ghe vandē lande wech doē/ Ende wilse sonder sor
ghe laten woonen/ Ic wil mi aen v verlouen inder
eewicheyt/ Ick wil my aen v verlouen / in gherech
ticheyt/ oordele/ in genade/ eñ bermherticheyt/ Jae
in trouwe ende ghelooue wil ic mi aen v verlouen
Ende ghi sult den HERE bekennen.
Ter seluer tijt wil ic verhoorē/ spreect die HE
RE/ Ja dē hemele wil ic verhooren/ Eñ dē hemel
sal dat aertrijc helpē/ Eñ die aerde dat coorn/ most
eñ olie helpē/ Eñ die selue sullē Jesreel helpen / Ic
wil haer mi opter aerdē tot saet behouden/ eñ haer
der ontfermē/ die in ongenadē was/ eñ seggen tot
haer/ welcke mijn volck niet en was/ Du bist mijn
volck/ Ende dan salt segghen/ Du bist mijn God.

¶Die Prophete houdt haer voor die liefde die die
HEERE totten ouerspeelschen volcke heeft/ op dat hij-
se doe wederkeeren/ Eñ hi verwijt haer onder den persoo
ne eender ouerspeelderssen hare dwaesheyt dat si den ghe-
trouwen God verlaten/ Eñ met vreemde Goden hoererē.

Dat.iij.Capittel.

Nde die HEERE spraeck tot mi. Gaet
henen noch eens/ eñ boeleert met die
boelerẽde/ eñ overspelende vrouwe/
I gelijc die HEERE met die kinderen
Israels boeleert. Hoe wel si haer tot
vreemden Goden keerẽ/ Eñ boelerẽ om een canne
oft pot wijns/ Eñ ic werdt met haer eens/ om.xv.
silverẽ penningẽ/ eñ anderhalf homer gersten. Eñ
seyde tot haer/ houdt v bi mi eenen tijt lanck/ Ende
hoereert niet/ dat ghi met niemant anders te doẽ
en hebt/ So wil ic mi ooc bi v houden.
Also sullen die kinderen Israels lange tijt sonder
Coninc eñ Vorsten/ sonder offer ende outaer/ son-
der priesters/ ende sonder Godts dienst zijn/ daer
na sullen haer die kinderen Israhels bekeeren/ en-
de den HEERE haren Godt/ ende haren Coninck
David soecken. Ende si sullen in die laetste tijt den
HEERE ende sine ghenade eeren.

¶ God beclaecht hem van die boosheyt des volcs ende der priesteren Hi berisptse van haerder afgoderie eñ voorseyt haer die straffinghe.

Dat.iiij.Capittel.

I Oort dat woort des HEEREN/ O
ghi kinderen Israels/ Wãt die HE-
vi RE heeft een oorsake te kijven/ met
die inwoners des lants/ Want daer
en is geẽ trouwe/ gheen liefde/ noch
dat woort Gods inden lande/ Met Godt lasteren
sweeren/ lieghen/ moorden/ stelen/ ende overspeel
doen dese hebben dovérhant ghenomen. Eñ deen
bloetscult coemt nae dandere/ Daeromme sal dat
landt Jammerlijcken staen/ Ende het sal allen in
woners qualijcken gaen/ Want die beesten opten
velde/ eñ die voghelẽ onder den hemel/ ende die vis-
schen inder zee sullen vergaen.
Deen en soude den anderen niet gheern berispt
oft gestraft hebbẽ/ Die Priesters dẽ welckẽ tocbe
hoort te straffen/ die zijn effen gelijc dat volc/ Daer
omme sult ghi des daechs vallen/ Eñ die prophete
des nachts neffens v/ Also wil ic dijn moedĩ ordelẽ.
Mijn volc is verloren/ Daeromme/ dattet niet
B leeren en wil/ Want ghi dan Gods woort niet en
acht/ so en wil ic v ooc niet achten/ dat ghi mijn prie
ster zijn soudt/ Ghi vergheet die wet Godts daer
omme wil ic ooc dijnder kinderen vergheten/ hoe
dat haerder meer wordt/ hoe dat si meer tegen my
sondighen/ Daeromme wil icse so hooch tot schan
den makẽ/ so hooch als si inder heerlicheyt geweest
zijn. Si eten die sonden mijns volcks/ ende si zijn
met der selver misdaden in haerder herten ooc be-
strict/ Also is die Priester ghelijc dat volck/ Ick wil
hare wercken besoecken/ eñ haer betalen/ nae dat si
verdient hebben/ Also dat si sullen eten/ ende niet
versaedt worden. Hoererie bedriven/ ende ten sal
haer niet ghelucken/ Want si hebben den HEERE
verlaten ende zijnder niet gheacht.
Hoererie ende liefde der vrouwen/ wijn/ ende
D most/ maken dwasen. Mijn volck vraecht raedt
aen zijn hout/ Eñ sinen staf salt hem seggen/ Want
den hoerachtigen gheest verleyttse/ dat si teghen ha
ren God hoererie bedriven/ Bouen op die bergen
offeren si/ Ende op die hoevelen wieroocken si
Onder die Eycken/ Bueken/ ende Linden/ Want
si sine schaduwen hebben/ Daerõme worden uwe
dochteren ooc hoeren Ende uwe bruyts overspeel
derssen/ Ende ick en wils ooc niet beletten/ als u-
we dochteren/ eñ bruyts gheschendt/ ende hoeren
worden/ Want ghi eenen anderen Goodts dienst
opricht metten hoeren/ ende offert metten boeven
Want dat sotte volck wil ghestagen zijn.
Ende oft dan du Israel hadtste willen hoere-
ren/ soo soudtstu doch O Juda v niet beschuldicht
hebben ghehadt/ Eñ gaet tot Gilgal niet/ ende en
coemt niet op tot Beth Auen/ ende en sweeret niet
so waerlijck/ als die HEERE leeft/ Wandt Israhel
loopt als een dulle coe. Daeromme salse die HEE
RE laten gaen weyden gelijc een lam int wilt/ E-
phraim heeft haer tottẽ Godekẽs oft beeldẽ vselt
Daeromme laet haer henen varen/ Si hebbẽ haer
totter gulsicheyt ende hoererie ghegheven. Hare
overheeren hebben daer eenen lust toe/ dat si schan
de toestoken/ Eenen wint salse wech drijven/ dien
si niet en sullen wederstaen moghen/ also dat si aen
haren Goods dienst moeten tot schanden worden

¶ Een claghe teghen die priesters ende Propheten/ die inde schult zijn/ dat dat volck vanden HEERE afvalt.

¶ Dat.v.Capittel.

Oort O ghi priesters/ Ende ghi O
huys Israhels merct aen/ O du Co-
ninclijcke huys verneemt dat/ Want A
daer sal een straffinghe over v ghaen
Ghi die tot Mizpa eenen strick/ ende
een wtghebreyt net tot Thabor ghestelt hebt/ Si
slaen doot met hoopen/ Ende bedrieghen die luy-
den daer mede/ Daeromme moet icse alle tsamen
straffen/ Ick kenne Ephraim wel. Ende Israhel
en is voor mi niet verborghen/ dat Ephraim een
hoere is/ ende Israhel een boevinne/ Si en denckẽ
daer niet na/ dat si haer bekeerden tot haren God/
Want si hebben een hoerachtich herte/ ende en ach
ten op den HEERE niet.
Daeromme sal die hovaerdie Israels voor haer
aensicht verootmoedicht worden. Ende Israel eñ
Ephraim sullen alle beyde verghaen/ om haerder
misdaets wille/ Juda sal oock met haer vallen. Als
dan sullen si comen met haere schapen/ ende runde
ren den HEERE te soecken/ Maer si en sullens
niet vinden/ Want hi heeft hem van haer ghekeert
Si verachten den HEERE/ ende crijghen vreem
de oft ongetroude kinderen. Daeromme salse oock
die Nieuwe maent verslinden/ met haren offer.
Blaest die basuynen tot Gibea/ ende die trom
pet tot Rama/ Ja maect een alarme tot Beth Auẽ
aen ghene side BenJamins/ Want Ephraim sal
tot eender woestine worden/ ter tijt/ als ickse straf-
fen sal/ Daer voor hebbe ick die stammen Israhels
trouwelijken ghewaerschout.

¶ Hi verwijdt haer sine weldaden/ ende hare ondanc-baerheyt/ op dat hijse tot wederkeeren verwecke

¶ Dat.vi.Capittel.

Ie overheeren in Juda zijn den ghe- A
nen ghelijc die die landtpalen verset-
ten/ Daeromme sal ic minen thoorne
over haer als water wtschudden/ E-
phraim lijdt ghewelt/ ende wort ge-
plaecht/ daer aen gheschiet hem recht/ Want hy
heeft hem ghegheven tot menschen gheboden/
Daeromme ben ic den Ephraim ghelijck een mot
te/ Ende den huyse Juda ghelijck als eenen houdt
worm/ ende plaghe.

Als Ephraim zijn cranckheyt/ Eñ Juda sine wō
den voelden/ So tooch Ephraim tot Assur. Ende
seynde totten Coninck Jareb/ Maer hi en conde v
niet heelen/ noch v van dit wee niet ontlastē/ Wāt
ic ben den Ephraim ghelijc eenen Lupaert/ Eñ dē
huyse Juda ghelijc als eenen leeuwe / Jc/ Jc wilse
verscheuren/ eñ daer af gaen/ Jc wilse wech voeren
Eñ nyemant en machse beschermē/ Jc sal ooc we
der op mijn plaetse gaen/ tot dat si haere schult be-
kennen/ Eñ mijn aensicht soecken.

Inden anxte sullen si mi vroech soecken / Als
haer qualijcken gaet/ so sullen si mi soecken moetē/
Ende seggen/ Wel op laet ons wederomme tottē
B HEERE keeren/ Wāt hi heeft ons verscheurt/ hy
Psalm. sal ons oock heelen/ hi heeft ons ghewont/ hi sal
lxxvij. ons ooc verbinden/ hi sal ons helpen binnen twee
Job. v. daghen / Op dat lanckste sal hi ons op den derden
dach weder oprichten / Jae dat wi voor hem ghe-
sont zijn sullen/ Dan sullen wijt verstaen / Eñ onse
neersticheyt doen om den HEERE te bekennē/
Sinen wtganc is ghelijc die morghenstont / hi sal
tot ons comen/ ghelijc als den morghen/ ende den
auont reeghen opter aerdē/ O Ephraim hoe sal ic
met v doen/ O Juda hoe sal ick mi met v houden?
In dien uwe goetheyt is/ ghelijck een morgē wolc
ke/ Eñ ghelijck eenen dauwe die tsamen indē mor
ghen wech gaet/ Daeromme hebbe ic die Prophe
ten gheslagen eñ om mijnder woorden wille laten
dooden / op dat uwe straffinghe openbaer mocht
worden/ ende int licht quame/ Want ick doch een
welbehaghen eñ lust hebbe/ aen vriendelicheyt/ eñ
goet doen/ eñ niet aen offerande/ Ende aen die kē-
Ma.ix.ij nisse Gods veel meer/ dan aen brantofferen/ Mer
Luce.x. si hebbē mijn verbont ghebrokē/ gelijc als Adam/
ende mi voorby gheghaen/ Gilead is een stadt der
misdadigher/ der ghewelt bedrijuers/ ende bloedt-
storters/ Der Priesteren hoop is gelijc een rot oft
bende der roouers/ Ende hare armen ghelijck als
der moordenaren/ ende als eenē bloetharst/ Wāt
si volbrenghen alderhande schalcheyt/ Veruaerlijc
ke dinghen hebbe ick inden huyse Israels ghesien/
Ephraim hoereert aldaer/ Eñ Israel is ontsuuert
Juda heeft ooc ghesaeyt dat hi eenen oogste heeft/
om te maeyen/ als ic mijn volc betalen sal vā haer
afkeeringhe.

¶ Hi beclaget hem/ dat aē haer geen medecijne en helpt alsoo seer zijn si ghewont in hare misdaden.

Dat. vij. Capittel.

Als ic begonste Israel te meesteren eñ
ghesont te maken / So openbaerde/
haer die misdact Ephraim/ Ende die
boosheyt Samarie/ Si gaen met lue-
A ghenen ende ydele dingē om / Sijn si
bi huys/ so zijn si dieuen/ Trecken si wt/ soo roouen
si/ Si en souden niet gheern bedencken in haerder
herten/ dat ick alle haer boosheyt ghedachtich ben/
Want oft si al met hare boose opsetten omuanghē
worden/ So zijn si nochtās voor mi openbaer/ In
haerder schalcheyt ende logenen heeft hem die Co
ninck ende die Princen verblijt/ Dese zijn alle ouer
speelders/ ghelijc eenen backouen/ welckē die bac-
ker ghehept heeft/ als hi ophoudt te knedē/ tot dat
tet tdeech hem heffe/ ende opgaet/ Huyden gaetet
also toe/ dat onse Coninghen/ ende Vorsten begin
nen vanden wijn te rasen / Si schicken haer totten
spotters. Si zijn met dat opsedt haerder herten/ ee-
nen backouen ghelijc/ haeren slape is/ den ganschē
nacht ghelijck als eens backers slape / smorghens
bernt hi ghelijc een vier vlamme/ Si zijn altesamē
verhit ghelijck eenen backouē/ Haere richters heb
ben si verslonden/ Alle hare coninghen zijn gheual
len/ daer en isser niet een/ die mi aenroept/ Daerom
me moet Ephraim onder die heydenen ghemengt
worden/ Ephraim wort ghelijc eenen koecke / die
men niet om en keert/ Die vreemden verterē hem
zijn cracht/ ende hi en nemes niet waer/ Dat grijse
hayr wast hem/ ende hi en wils niet weten/ Maer
sinen hoomoedt sal hem voor zijn aensicht staen/
Want si en bekeeren haer niet totten HEERE
haeren Godt/ Ende in alle dinghen / en soecken si
hem niet.

Ephraim is ghelijck een sotte duyue/ die gheen B
herte en heeft/ Si hebben die Egiptenaers aenge iiij.
roepen / Ende totten Assyriers zijn si ghetoghen/ xvi
Mer als si henen trecken/ So wil ic mijn net ouer
haer wtspannen / Ende haer ghelijck die voghelen
die inder locht woonen/ neder trecken/ Eñ na haer
der menichte wil ickse castien / Wee haers want si
zijn van mi ghewekē. Verderuinge moet haer aē
comen/ Want si hebben mi ouergetreden oft voor
by ghegaen. Ic was hare verlosser/ maer si sprakē
valschelijcken met mi / Si en hebben wter herten
tot mi niet gheroepen/ Met op haer bedden si ghe
huylt/ Als si van die vruchten ende den wijn rup-
sten/ Soo weken si van mi af/ Ick hebse onderwe-
sen/ hare armen heb ick ghesterct / Maer si peysdē Ose.x.
quaet teghen mi/ Si zijn te niet ghewordē/ ghelijc
eenen boghe die daer mist / Hare Princen worden
metten sweerde verslagen/ vā des onbescaemden Ie.x
ghewelts haerder tonghen/ Ende sulcx haer laster ez.
lijc spreken/ dat hebben si van Egipten ghehaelt.

¶ Die Prophete bewijst zijn seyndinghe/ Hi verwijt haer dat si metten monde God noemen ende aenroepen/ Ende metter herten hoereren si na die Afgoden/ Ende hoe dat deerste Afgoderie/ te weten des calfs int Israel ghecomen sy.

Dat. viij: Capittel.

Set den hoorne/ die trompette aendē
mont/ eñ blaest op haestelic / als eenē
aernt/ tottē huyse des HEEREN/ A
Want si hebben mijn verbont ouer-
ghetreden/ Eñ mijn wet hebbē si on-
trouwelijckē ghehandelt / Israel roept wel tot mi/
Du bist onse God/ wi kennen v/ Mer Israel stoot
dat goet vā hem/ Daeromme sal hem die viāt ver-
uolghen/ Si hebbē Coninghen inghestet/ Mer niet
wt mi/ Si hebben Princen ghemaect/ Maer si en
behaghē mi niet/ hare siluer eñ gout/ hebbē si haer
tot Beelden ende Godekens ghemaect/ Daerom
me sullen wtgeroeyt wordē. Dijn calf/ O Sama-
ria sal eewich ghenomen worden / Want mijnen
grammighen thoorne/ is aen gegaen teghen v/ In
hoe veel tijts meēt ghi doch dat si gereynicht eñ ge
suuert mogē wordē? Wāt dat calf is vā Israel hier
die wercmeester heuet ghemaect/ Daerom en canst
geen God gesijn/ Mer dat calf Samarie is tot een
spinne gewebbe gewordē. Si hebbē wint gesaeyt

daerom sullen si oot eenē draeywint mayen / haer
saet en sal niet voortbrēgē Geen meel en sal daer
af gemaect worden / Eñ oft al wat voortbrochte /
So sullent die vrēden verteren eñ verslinden / Israel
heeft hē verdiept / Daerom is hi onder den heydenē
ghewordē ghelijck een onlustich / ende oneerbaer
vadt / Sindt dat si henen op tot den Assyriers / zijn
ghetogen / so zijn si wilt ghewordē eñ schou / Daer
om soo dient haer die wildernisse / Ephraim heeft
B boeleerders bestelt / Daer om zijn si onder dye hey=
denen verstroeyt / daer wil icse vergaderen Binnē
een corte tijt sullen si des lasts der Coninghen ende
Princen losch wordē. Ephraim heeft veel outaers
gemaect op dat si soudē sondigē / om dies wille zijn
hē die outaers tot sonden gecomē / Al scrijf ic haer
die menichte mijnder wet. So sullēt zijt doch voor
een selsaē dinc achtē / Eñ oft si alle dat vleesche of
ferdē / eñ aten / So en sal nochtās die HEERE geen
behagen daer in hebbē / Als hi haerder misdaet ge=
dinct Eñ hare sondē met straffingen besoect Isra=
el keert hē weder in Egiptē / Hy vergeet diē die hē
gemaect heeft / Hy tymmert veel costelijcker salen
Eñ Juda maect veel stercker steden / Daerom wil
ic een vier in hare steden seynden / Dwelc hare pal=
leysen verslinden sal

¶ Hi verwijst haer hare ontrouwe / afgval ende giericheyt ende wat straffinghe haer ontmoeten sal dye bewijst hy haer　　Dat .ix. Capittel.

C
O Israel en verblijt v niet / ghelijck die hey
denē Wāt ghi hebt aen dinē God ge=
hoereert / Ghy hebt lieuer vreemde
scatten dan alle coornscuerē / Daerom
meen sullen haer dye coornschueren
eñ dye wijnpersen nz meer ghenerē / Eñ den most
sal haer missen. Si en wonē in des HEEREN lant
nz / Mer Ephraim keert in Egipten, eñ is onreine
in der Assiriers lāt Si en stortē dē wijn dē HEERE
nz tot eenē drācoffer, Eñ si en offerē hē hare slach=
offer nz / Mer si zijn haer hedē gelijc die spise der cla
gender / aē die welcke alle diese etē / haer besmetten
Wāt dz broot daer si lust toe hebbē / dz en sal in des
HEEREN huys nyet comen / Wat wilt ghi op den
hoochtijdelijckē dach doē; eñ op die feeste des HE
EREN? Wāt siet / si sullen vā die verderuinge wech
treckē / Egiptus salse te niet brengen / Eñ Moph
salse begrauē / Alle hare lustige goedē sullen die ne
telen ouerwassen. Eñ die distelen in hare tentē. Dye
tijt haerō besoeckingē comt / Den dach der betalin
gē is hier / dz moet Israel weet / Mer den Prophe
te houdē si voor eenē narre / eñ den geestelijckē mā
voor doof / So seer heeft die zonde / dē hate / Eñ dye
ontsinnicheyt douerhant genomen / Jae Ephraim
heeft hem selfs tot eenen wachter mijs Gods ghe
maect tot eenē Prophete / Den stric leyt op alle sine
stratē / eñ eenē grouwel in dat huys zijns Goods /
B Si hebben haer verdiept / eñ verderft / ghelijc voor
iiij maels die tot Gibea / Daerom sal oock haer boosch
heyt gedacht / eñ hare sonde gestraft worden
Jc hebbe Israel gheuonden / als druyuen in die
woestine / Eñ hare vooruaders sach ick als vroech
rijpe vighen / Maer si zijn tot Baalpeor ghegaen
Eñ tot haerder schande afghetreden / hoe dat icse
lieuer hadde / hoe dat si grouwelijcker ghewordē
zijn / Dat heerlijcke Ephraim vlieget daer af / als ee
nen voghel / Ja van die gheboorte / vā moeders lich Nu .xv.
aem / eñ die ontfanghenisse aen / Eñ al voedē si hare Iu / ij.
kinderen op / Soe wil icse nochtans tot weeskens Deu
maken / onder die menschen ende oft haer dan leedt xxxi
ghe schiet / Soe ist mi noch oock van haer gescbiet /
Ephraim sal als my dunct / met sine kinderen tot
ancker ende noot gheplandt worden / Jae hi sal sine
kinderen den doetslagers op voeden / O HEERE Ge.
ghi sult haer geuen / Mer wat sult ghi haer geuen? xlviij.
Ghy sult haer gheuen onvruchtbare lichamen / en
de verdrooghde borsten / Alle haer boosheyt gesciet
tot Gilgal / eñ aldaer haet icse / Om haerder boos=
heit wil / wil ickse wt mijnen huyse verdriuen / Ick
en wilse voort aen niet meer lief hebben / Want al=
le haere ouerheeren zijn verraders / Ephraim is af
ghehouwen / hare wortel is verdorret / alsoo dat si
gheen vrucht meer brengen en sal / Ende al baren
si So wil ic nochtās die teedere vruchten haers lich
aems dooden / Mijn God salse verstoten / Want si
en hebben hem niet ghehoorsaem gheweest / Daer
omme moeten si onder die heidenē verstotē wordē

¶ Hy verthoont den volcke sine weldaden / Ende verwijdt den seluen volcke Israels haer ondanckbaerheyt ende afgo derie　　Dat .x. Capittel

Israel was eenen schoonen wijnstock
Mer eē onnutte vruchte heeft si voort
gebracht Ja hoe si meer vruchten had A
den / hoe dat si meer Outaren stichten
hoe dat ic haren lande meer goets de=
de / hoe dat si meer goets den Saykens eñ Beelden
deden / haer herte is gedeelt / Daerom hebbē si hair
sculdich gemaect / Die HEERE sal haer outaers in
stucken breken / eñ hare Godckens om stoten Dā
sullen si segghen / Wi en hebben gheenen Coninck
Wāt wi en hebben dē HEERE niet gevreest / Wat
mach ons dā die Coninc helpē? Spreect grouwelic
ke woorden / so salt v geuē zijn / Maect eē verbont tsa
mē. So sal nochtās die straffinge ouer v wassen ge
lijc dz oncruyt op die voren des ackers / Die inwoo
ners Samarie sullen met die caluerē Beth Auē wā
delen / Om des wille sal dz volc ouer haer droeuich
zijn / ooch hare Priesters die voormaels aen haer
vruechde haddē om dz hare heerlichz vā haer wech
genomē is / Die Assirier sal tot een geschenke ghe=
bracht wordē / dē Coninc Jareb / Ephraim sal een
volcomē straffinge ontfangē / Israel sal voor sinen
raet tot schādē wordē. Samaria met sinē coninc sal B
vergaē gelijc dē scume opt water / Die hoochten van
Auē / aendē welckē hē Israel besondicht heeft / dye
zijn verwoest. Distelen eñ doornen sullē op hare ou
taers wassen / Dā sal si totten bergē seggē Bedect
ons / Eñ tottē heuuelen / valt op ons O Israel ghy
hebt v bezondicht gelijc in voorledē tijdē tot Gibea
daer zijn si geslagē gheweest / Eñ soude dā dē crijsch
die bose kinderen nz treffē / gelijc die Gibeonitē? Jc
wilse na minē lust castien / die volcken sullē op haer
vergadert wordē / om haerō groter boosheyts wille /
Ephraim was mi gelijc eē koe / die tottē acker gāē
ghewent is / eñ daerom was si mi weert / eñ lief Jc
voor haer metten lichten Jock op haerē hals / Ick
dreef Ephraī / Juda ploechde / Maer Jacob moest
hem egghen op dat si totter gherechticheyt sou=
den saeyen / ende die vruchten der weldaden may=
en Dat si haer braeck / ende ledich landt / weder

opt nyeuwe tuelden/eñ dē HEERE sochten/tot
dat hi quame/eñ die gerechticheyt leerde/Maer si
hebbē voor haer selfs als godlosen geackert/Daer
omme sullen si ooc sonden maeyen/ende vruchten
der logenen eten/Aengesien dat ghi v op dijne we
iiij. Reg ghen vertroost/eñ op die menichte dijnder stercke
xix. hebt verlaten/so sal onder dijnē volcke een oproer
wassen/Alle dijne vaste steden sullen verderft wor
den/gelijc als Salomon dat huys Arbel verdorf/
inden tijden des oorloochs/doen dye moeder met
die kinderen verderft wert/eñ verghinc/Jae essen
so sal hi ooc doen/O Bethel van uwer booshеyts
wegen/In tijts ghenoech sal die coninc Israels ver
nielt worden.

¶ Hi vermaendt haer die oude trouwe ende weldaden
die hi haer bewesen heeft/oft hi haer doch weder brengen
mochte. Dat.xi.Capittel.

A Ek hadde Israel lief/die wijle dat hi
Mat.ii. noch ionc was/Eñ ic riep mijnen so=
Exo.iiij. ne wt Egipten lant/Mer hoe ic haer
vi. meer riep hoe dat si meer af traden/
Si offerden den Godekens/eñ rooc
ten dē beelden/Ic leerde Ephraim gaē/Ic droech
hē in mijn armē/Mer si en woudens niet verstaē
dat ic haer helpen woude/Ic leydese met vriende=
lijcke bandē/eñ met lieflike strickē/Ic was die ge=
ne/die haer dz Joc op harē hals leyde/Ic gaf hare
hare spijse/op dat si des te min in Egipten souden
keerē/eñ dat Assur zijn Coninc niet en soude wor
dē/Mer si en woudē haer tot mi niet keerē/Daer
om sal dat sweert in haer stedē opheheuē worden
eñ het sal den vooraet oft prouinsie(daer si haer op
verlaten hebben)vernielen eñ verslindē/eñ dat vā
B wegen haers raets/eñ opstellinghen.
Deute. Mijn volck is gansch moede/Daerō dattet hē
xxix tot mi niet en keert/Si roepen hē haestelijckē/tot
dat Joc/eñ nyemāt en isser/diet haer af neme of v
lichte. Hoe grote dingen hebbe ic v gegeuen O E
phraim! O Israel hoe trouwelic heb ic v bescermt!
Heb ick oock met di omghegaen/als met Adama!
Heb ic v ooc toebereet gelijc Zeboim! Ja mijn her
te heeft hē omgekeert in mi/Ic bē in die bermher
ticheyt bernende geworde/dat ic na die verbolgēt
heyt mijnder grāscappē mi niet ghekeert en hebbe
tot Ephraim te verderuē/Wāt ic ben God ende
gheen mensche/die heylige onder v/al en ghinc ick
in die stadt niet/Die HEERE brullet als een leeu=
we/op dat si hē soudē na volgē/Ja gelijc eenē leeu
so brult hi/dat si verscrict souden worden/ghelijck
die kinderen vanden Meyre/op dat si vā Egipten
veruaert souden worden/ghelijc datmen die voge
len veriaecht/Eñ van der Assyriers landt/ghelijck
alsmen die duyuē afiaecht/Eñ dat al tsamē daerō
dat icse thuys soude doen blijuē/Maer Ephraim
omuangt mi met loghenen/Eñ dat huys Israels
met bedroch/Juda alleen houdt hem sterckelijckē
aen God/eñ aen die rechte heylighe dinghen.

¶ Hi verwijt haer hare ontrouwe ende afval/ende ver
maentse tot wederkeeringhe om zijnder weldaden wille
Dat.xij.Capittel.

A Phraim weydet dē wint/eñ volcht/
I.re.xvi den Oostē wint na/Altijt en doet hy
met dā logenē/eñ vmeerdert vderuin
ghen/Met dē Assyriers makē si een
verbont/harē olye wort in Egiptē
geuoert/Die HEERE sal ooc int gerecht gaē/met
Juda eñ haer gelijc Jacob straffen/Na sine wegē
eñ voornemē sal hi hē betalen Hi hadde in moeders
lichaem sinē broeder met die versenen ghegrepē
Eñ in zijnd strecte met God ghe worstelt Hi wor=
stelde mettē Engel/Ja dat hi hē ooc vvwan/smeec
te eñ badt/tot BethEel vāt ic hē ende daer sprac
ic tot hem/Ja ic die HEERE God der heyrscaren,
Ick die HEERE was sijnder ghedachtich/om dat
hi hem tot sinen God bekeerde/alsoe oock dat hy
dat goede/eñ dat gerechte aenhinc/Ende dat hi al
tijt op sinē God verhoopte/Maer hi is Canaan/
in sijnder hant is een valsce wage/hi beneersticht
hem om gewelt/ende onrecht te doen/Ephraim
denct alsо/Ic ben nochtans rijc/ic ben geweldich
ghe worden In alle mijn wercken ende arbeyt en
wordt gheen misdaet gheuonden/aen den welc=
ken ic mi ontgaen hebbe/Hoe wel dat ic nochtans
uwe HEERE uwe God ben/Als doen ic v wt E
gipten leyde/Ende dat ick bouen dat in dijne ten
ten sadt/als op die hoochtijdelijcke dagen.
Met die Prophetē hebbe ic altijt gesprokē/en
mi in menigerley openbaringhen vertoont/Ick
hebbe den Propheten geopenbaert/Met tot Gi
lead is godlooshеyt/Sy sijn ydel ghe worden/Tot
Gilgal hebben si ossen ghеslagen/Ende also veel
steenhoopen als si in die ackeruorē hebbē/So ve=
le outaers hebbē si ooc/Jacob vloot in Assyrien/
Eñ Israel diende om een wijf/Eñ om een vrou
we hoede hi die beestē. Door eenē Propheet voer
de die HEERE Israel wt Egipten/eñ bewaerde
hem door eenen Prophete/Mer Ephraim heeft
hē met sijnder wederspannicheit vertoornt/Om
dies wil sal sijn bloet op hem sijn/Ende die HEE
RE sal hem sijn schande betalen.

Hi bewijst haer boosheit Ende vercondicht haer die
straffinghe.
Dat.xiij.Capittel

En grouwel Ephraims is coc in Is A
rael ghecomen/Hi is tot Baal ghe= Jud.
treden/Daeromme moet hy steruē/ vi.
Eñ nv so sondighen si altijt meer en= xvij.
de meer/Si maken haer wt haeren
gulde gegoten beelden. Die der Heydenen Gode
kens gelijc zijn/Hoe wel dattet anders niet en zijn
dan een maecsel der wercmeesters/Ende dan seg=
ghen si/Dat die menschen haer sonden offeren en=
de die calueren hoochlijcken eerē/Daeromme sul=
len si worden ghelijc een morghen wolcke/Ende
ghelijck eenen dauwe/die essen vroech verghaet/
Ende als een caf dat den draywint vanden dorsch
vloer wech waeyt/Ende ghelijc eenen roock/dye
wt der schouwe oft schoorsteen vliecht Ic ben dijn
HEERE God/van die tijdt aen/dat ic v wt Egyp
ten landt gheleydt hebbe/dat ghi gheenen Godt
dan my alleen kennen/gheenen ghesontmaker dā
mi hebben en soudt/Ick hebbe in der woestijnen
in dat moeyelijcke landt dijnder acht ghehadt en=
de v besorcht/Maer doen icse weyde/ende voede
dat si versaedt werden/So verhief haer hare her
te/ende si verghaten mijnder Daeromme wil ick
haer als een leeuwe sijn/Ende gelijc een luypaert
op die straten tot Assirien/Ic wilse aen ruysschen
ghelijc een beyrinne/die van haer iongen berooft

u/ Ic wil haer/ haer vertwifelt herte d'thoren/ Al-
daer wil icse verslinden/ Eñ als die wilde dierẽ sul-
len si verscoort worden/ O Israhel ghi hebt u selfs
verderft/ eñ te niet gebracht/ Want ick ben altijt u
helper geweest/ Waer zijn nu dijne Coninghen/ die
u in alle dine steden helpen souden? Waer zijn dijne
C ouerheeren/ eñ beschermers die u beschudden sou-
dẽ? Want ghi seydet/ Geeft ons Coningen eñ Vor-
sten/ In minen thoorne gaf ic u eenen Coninc/ Eñ
in mijnder gramschappen nam ic hẽ ooc weder/ Dye
misdaet Ephraims heeft haer diep versonckẽ. Eñ
zijn sonde leyt gansch diepe verborgen. Waeromme
sullẽ hẽ ooc ween aen comẽ/ gelijc eender barender
vrouwen/ Het is een onwijsch sone/ om dat hi niet
en denct/ dat hi in die tijt der gheboorte niet en had
de mogen bliuen/ In dien ic hẽ voor den cuyle niet
bewaert en hadde/ noch voor den doot beschermt
en hadde gehadt/ Ic was dijn doot/ O doot/ O hel
le ic was dijnẽ steale oft prickel. Mer nu is mi alle
minen troost eñ hope wech/ Gelijc als hi nu onder
den broederen die heerlicste is. Also sal den Oosten
wint/ die wint des HEEREN van die woestẽ afco
men/ Eñ sine wateraderẽ wtdroogen/ Eñ zijn fon
teynaderen uutsp... Die sal die schatten alder lusti-
gher vaten roouen eñ verderuen/ Samaria worde
verwoest/ Want si is Gode ongehoorsaem geweest
Met den sweerde sullen si verslagen worden/ Ha-
re suyghende kinderen sullen vermorselt/ Ende
haer veuruchte vrouwen opgesneden worden.

Hi roept dat volck aen/ ende vermaentse tot weder-
keringhe/ want hijse ghenadelijcken wil weder ontfangen.
Dat. xiiij. Capittel ✠

Aeromme bekeert u nu Israhel totten
HEERE uwen God/ Want ghi hebt
eenẽ swarẽ val gedaen met dijne son-
dẽ/ Gereet u met woorden/ eñ keert
weder totten HEERE/ eñ segt tot hem
Vergeeft ons alle onse sondẽ/ ontfanct ons weder
goedertierlickẽ/ So willẽ wi u die stieren onser lip
pẽ offerẽ/ Assur en sal niet meer onse helper zijn
Eñ wi en willen ooc nu meer op peerdẽ rijden Tot
die wercken onser hãden en willen wi nu meer seg-
gen/ Du bist onse God/ Wãt bi u vint dat weesken
genade/ In dien si dat deden/ So woude ic haer af
keringe wederbrengẽ/ eñ heelen/ Eñ haer vrij wil
lieflic liefhebben/ Also dat mijn gramschappe van
haer afghekeert worde/ Ic woude Israhel zijn ghe
lijc eenẽ dauwe/ Eñ hi soude dair bloeyẽ als eẽ ro
se/ Eñ sine wortelen in eeu slaen/ ghelijck eenen Li
banus/ Sijn ionghe tacken/ souden haer breet wt
B spreydẽ/ Eñ also schoon wordẽ als eenẽ Olyfboõ
Eñ sinen ruecke soude zijn ghelijc des Libani/ Die
ghene die onder sinen scaduwe woonen/ die sullen
wedercomen/ Eñ opgaen gelijc dat coorn/ Ende
bloeyen als eenen wijnstoc/ Sijn lof eñ prijs soude
zijn als des wijns in Libano. Ephraim/ wat hebbe
ic voortaẽ met die Goikens oft beelden te doen? Ic
wil u antwoort geuen/ Ic wil een opsien op u heb
ben/ Ick wil u zijn ghelijck eenen groenen Ceder
booõ/ aen mi sult ghi uwe vruchtẽ vindẽ So wie dat
wijsch is/ die sal dit verstaẽ. Eñ wie verstandich is/ dye
salt bekẽnen/ Wãt die wegẽ des HEEREN zijn ge
recht Eñ die gerechtige sullẽ daer in wãdelẽ. Mer
die godlosen sullen daer inne strukelen eñ vallen. ✠

Die Propheet Iohel.

Hi prophetеerden volcke Israhels dat alle haer heer
lickeyt met den wtwendighen Gods dienst ondergaen en-
de verstoort sal worden.
Dat. I. Capittel.

It zijn die woorden des HEEREN
die tot Iohel den sone Pethuel ghe- A
schiet zijn/ Hoort ghi raetheeren/ Aen
merct alle ghi inwooners des lants/
oft oyt bi u/ oft uwer voorvaderen tijt
dẽ geschiet si Vertellet uwẽ kinderẽ/ eñ uwe kiderẽ
harẽ kiderẽ/ eñ die selue ooc harẽ nacomelingẽ So
wat d' rupsen ouerbleef/ dat heeft die sprinchaẽ ge-
tẽ. Eñ wat dẽ sprinchaen ouerschoot/ dat heeft die
coolsprẽger getẽ/ Eñ so wat dẽ coolsprenger ouer-
gebleuen is/ dat heeft die hemeldauwe verdoruen
Ontwaect O ghi drõckene/ eñ weent/ alle ghy
die den wijn drinct/ huylt om des most wil/ Want
hi wort u vãden mont afghesneden/ Want in mijn
lant sal een sterc eñ ontellic volc op trecken/ Welc
ke tãden heeft als een leeuwinne/ eñ bactanden als
eenen leeuwe/ Dat selue sal mijnen wijnghaertac-
ker verwoesten/ Eñ si sullen mijne vijgheboomen
die bastẽ afschellen eñ wech werpẽ/ Eñ die tacken
wit maken/ Huylt/ als een maecht/ die haer vã we-
ghen des mans haerder ioncheyt met eenẽ sac gor-
det/ Den spijsoffer eñ drãcoffer sal wech genomen
wordẽ/ van des HEEREN huyse/ daer õ sullen dye
priesters des HEEREN huys dienaers droeuich
zijn/ Dat velt wort verderft/ Eñ dz aertrijcke trueré
Wãt dat coorn wort verdoruẽ Den most wort tot
scande ghemaect/ Eñ dẽ olye heel vudestrueert/ Die
ackerluydẽ sullẽ haer scamẽ/ eñ bedruct zijn om dẽ
tarwe eñ dẽ gerste/ eñ dẽ oegst so gansch opten vel-
de vergaet/ Die wijngaerdeniers sullen huylen/ als
die wijngaertackers geschent/ eñ die vigeboomen
so geheelicken verdoruẽ sijn Ooc sullẽ die granaet
appelẽ/ Palmbomẽ/ oft Dadelbomẽ/ Appelbomẽ
met den anderen boomen opten velde alle verdor-
ren/ Daerom soo sal oock alle ghenoechte der men
schen kinderen tot schande comen.
O ghi Priesters gordet u/ eñ claget/ O ghi die
naers d' outarẽ huylt/ Ghi dienaers mijns Godts B
coemt herwaerts/ ligget des nachts in sackẽ. Wãt
spijs eñ drãcoffer/ wort wech genomẽ vanden huy
se dijns Gods/ Gebiet een vasten/ Roept dat volc
ende die ghemeente tsamen/ Vergadert die Raedts
heeren eñ wijsen/ eñ alle die in den lande woonẽ in
dat huys des HEEREN dijns Gods/ Ende roept
totten HEERE/ O wee des dages/ hoe is doch des
HEEREN dach so na bi? Gelijc een verwoestinge
sal hi vanden almachtighen comen/ Certeynlijc int
aensien onser ooghen wort die spijse afghesneden/
Eñ die blijschappe/ moet vanden huyse ons Gods
Dat zaet sal inder aerden verderuen/ Die coornkis-
tẽ verwoest/ Die coornhuysen zijn afgebrokẽ/ Want
dat coorn wort geschẽt/ Och hoe suchtẽ die beesten
Hoe loepẽ die rinderen/ om dat si nerghens gheen
weyde en vinden/ O HEERE tot u wil ick roepen
Want dat vier heeft die schoone beemdẽ in die wil
dernisse verteert. Ende die vlãme alle boomẽ opten

velde ghesegent/ Jae die wilde dieren sullen oock tot u waerts gapen/om dat die watergrachtē wt ghedroocht zijn/Ende dat vier die weylandē inder woestijnen verslonden heeft.

¶ Die grouwelicheyt ende grootheit der straffinghe ende des iammers dat ouer alle menschen gaen sal/ Waeromme alle dinghen tot rouwe claghen / ende beduichheyt vermaent worden/ Maer in dien datmen tot God keere/ So sal daer noch ghenade te verhopen zijn.

Dat .ij. Capittel.

Blaest den hoorne op in Sion/ eñ dye basuyne optē berch mijnd heylicheit
B also dat oock alle die inden lande zijn/ beuē. Want den dach des HEEREN comt/Eñ is nae bi/Eenen duysteren eñ donckerē dach/Eenē wolcachtigē/eñ neuelachtighē dach. Die welcke gheliick die dageraet ouer die bergen daer wt blinct/Dat is/een groot machtich volc/diesgelijckē vandē beginne noyt gheweest en is/eñ in toecomender tijt nymmermeer zijn en sal/ Een vier sal voor hem verslindē/Ende achter hē gelijc een vlamme versengen. Voor hem sal dat lant zijn/ghelijc eenen lusthof/ oft hof der weeldē/ Ende achter hem als een woest veldt.

Nyemāt en isser die haer ontulieden mach. Sy zijn aen te sien gelijc die peerden eñ henxten/ Eñ si iaghē na ghelijc die ruyters/ Si springen daer henen met een ghedruyssche/gelijc die raders opt bo
B uenste vandē berghē/eñ craken gelijc een vier vlāme/die dat stroo eñ stoppelen verbernt/Si trecken daer henē als een machtich volc/dat tottē strijt bereet is/Alle volckē sullē vā haer vʼschricken/Eñ alle aensichtē sullen gelijc eenē siepot swert wordē. Si sullen als stuesen loopen/ Eñ dye mueren als crijschlieden beclimmen/ Een yegelic sal zijn strate reysen/eñ nyemant van sinen wech af treden/ Niemant en sal den anderen dringen. Mer een yeghelick sal sien pat gaen/ Door die vensteren sullen si in vallen/Eñ ongewont bliuē. Si sullē inder stadt herwaerts eñ gintswaerts loopē/ Eñ op die mueren omloopen/die huysen beclimmē/ Eñ door die vensteren gelijc een dief insluypen/ Dat aertrijcke sal van haer beuen/eñ die hemelen beweecht worden / Die sonne eñ die mane sullē verduystert worden/Ende die sterren haer schijnsel verliesen. Dye HEERE sal hem ooc laten hooren/voor zijn crijschheyre/Want zijn heyre is machtich/groot/eñ sterc om zijn voornemen eñ beuel te volbrenghen/ende te voleynden/ Dat is dē grootē eñ eysselijckē dach des HEEREN. Wie sal hem verdragen moghen?

Eñ nv spreeckt die HEERE/ Bekeert v tot my
C wt ganscher hertē/met vastē/weenen/eñ claghen/ Verschoort uwe hertē/eñ niet uwe cleederen/ Bekeert v totten HEERE uwen God. Wāt hi is ghenadich eñ bermhertich/lāckmoedich / eñ vā groter goetheyt/Hi vergheeft die sonden eñ boosheyt/ Hi sal sekerlijckē om gekeert wordē/ ophoudē vā dye straffinghe/Eñ sal die vruchten laten bliuen / tot spijs eñ drancoffer den HEERE uwen God.

Blaest op den hoorne in Sion/Gebiet een vasten/Roept die ghemeente / eñ vergadert dat volc Vercondicht die ghemeente te samē/Versaemt die Staetheeren ende vergadert ooc die ionghe kinderen/met die suygende/Die bruydegom gae wt zijnder camere/ende die bruyt van haren voorhanck/ Laet die priesters den HEERE dienen/ tusschē den voorhof/ende dat outaer/op dat si weenen eñ segghen/Ach HEERE spaert dijn volck/en laet doch dijn erfdeel also niet versmaet worden/dat die heydenē daer ouer heerscappie hebben / Waeromme datmē onder die heydenen soude seggen/ Waer is nv haer God? Wāt alsoo sal die HEERE ouer zijn lant een ieloersche liefde hebbē/eñ zijn volc sparen Die HEERE sal antwoordē eñ tot sinē volcke seggē/Siet ic wil v coorn/wijn/eñ olie sendē/daer ghi af versaet mocht wordē/eñ v voort aen nyet meer onder die heydenē vʼsmaet latē zijn/ Ic wil ooc den ghenē vant Noordē verre vā v verdrijuē/eñ hem in een drooch verwoest lant verstooten/ Sijn aensicht teghē die Oostersche zee/Ende zijn achterste deele tot dat achterste der zee toe. Sinē stāc sal op gaē/eñ zijn boose onreynicheyt sal ouer hē varē/Wāt hi soo houaerdelijckē ghehandelt heeft. Weest sonder vreese/O ghi aertrijcke/eñ verblijt v/ Wandt God die HEERE sal grote dinghen handelen / O ghi wilde beesten en veruaert v niet/die beemden eñ weyvelden inder woestijnen sullē weder groen worden/ende die boomē hare vruchten brenghen Die vijghboomē/eñ wijngaertackere sullen haer vermoghen gheuen/ Daeromme Juycht nv ende weest blijde O ghi kinderen Sions indē HEERE uwē God. Die v alst noot is reegē gheuē sal/vroeghē eñ spadē reghen inder eerster maent op v van daer bouen af laten sal / dat dye dorschvloeren vol E
vruchten/ende die wijnpersen van most eñ olyen ouerloopen sullen / Ick wil v die iaren verwillen welcke v die sprinchanen/rupsen/coolspringhers/ende den hemels dauwe mijn groote crijschheyr af gheten hebben/Also dat ghi ghenoech hebben sult om te eten/eñ versaet worden / dat ghi den name des HEEREN dijns Gods louē eñ prijsen sult die met v soo wonderlijcken ghehandelt heeft/ Ende mijn volc en sal ni nēmermeer tot schanden worden/Ja ghi sult beuinden/dat ic midden onder Israel/ende die HEERE dijn God ben/ende anders gheen/om dies wille en sal mijn volc ni nemmermeer tot schande comen/Daer na sal ic mijnē geest op alle vleessche wtstorten/daer van sullen uwe sonen/eñ dochterē prophetērē/oft wtleggen / Uwe Oudtste ende Wijsen sullen droomen droomen/ Eñ dijne Jongelingen ghesichten eñ visioenē sien Ja ooc ouer die knechtē eñ dienstmaechden sal ick terseluer tijt mijnen gheest wtghieten.

Wonderlijcke teeckenen sal ic aenden hemel ende opter aerden doen te weten/bloedt/ ende vier/ rooch ende damp/Die sonne sal in duysternisse/eñ die mane in bloedt verkeeren/eer dat den grooten eñ veruaerlijckē dach des HEEREN comt. Eñ het sal ghescheiden dat een yeghelick die den name des HEEREN aenroept/ beschermt sal worden Want die verlossinghe sal opten berch Sion/ende Hierusalem zijn/ gheliick als dat die HEERE voorsproken heeft/vandē ouergheblevene die die HEERE roept.

¶ Hoe dat volck wederghebracht wordt/Ende hoe die vianden die haer misdaen ende gheschadicht hebben ghestraft sullen wordē.

Dat .iij. Capittel.

Ant siet in dien dagen eñ ter seluer tijt
B Als ic die geuangenisse Juda eñ Hie=
rusalēs om kerē sal / so wil ic dan alle
heydenē tsamē brengen / eñ wilse int
dal Josaphat leyden eñ wil met haer
aldaer te recht sittē / vā weghen mijns volcs / eñ erf
deels Israel / die si onder die heydenen verstroeyt /
eñ haer in mijn lāt gedeelt hebben / Eñ dat lot om
mijn volc geworpen hebben / Eñ hebben die ionge
knechtkēs vset / eñ om spijse gegeuē / eñ die ionghe
meyskens om wijn vercocht / eñ verdroncken

Eñ ghi luyden van Zor / eñ Zidō / eñ alle die lāt
palen der Philistinen / wat hebt ghi met my te doē?
Wilt ghi mi torten? Wel aen / Jn dien ghi mi tor=
tet eñ vergramt / So wil ict v haest / eñ corts weder
betalen op uwen cop / Wāt ghi mijn siluer / eñ gelt
gout / eñ mijne schone clenodien genomē / eñ in uwe
kercken gebracht hebt / Daer toe ooc die kinderen
Jerusalems eñ Juda vercocht hebt dē Griecken / op
dat ghi haer verre vā harē lantpalē soudt brengen /
Siet / ic wilse vwweckē / wt de plaetse / inder welcker
dȝ ghise vcocht hebt / Eñ ic wilt v vgelden op uwen
cop / Eñ ic wil uwe sonē eñ dochteren wedom vco
pen / door die kinderen Juda / die sullense den inwo=
ners van dat Rijc Arabia / eenen volc in verren lan
den vercopē / Want die HEERE heuet ghesproken

Roept dit ond die heidenen wt / seggē si / Heyliget
eenen strijt / vweect eñ monstert die sterckē. Laet her
waerts trecken alle crijschluyden / Maect van uwe
ploechysers sweerdē / eñ vā uwe wijngaerts messen
seysenen / eñ sickelen tot spiessen / eñ lācen ysers Die
crācke achte hē stercke / Hoopt v tot rotten / eñ coēt
herwaerts alle heydenen / rōt ōme / eñ vsaemt v / Al
daer sal die HERE dijne sterckē neď leggē Maect
v op ghi volcken / ende treet af tot int dal Josaphat
Want aldaer wil ic sitten / om te oordeelen alle hey
denē rōt omme / Slaet in die seysen / eñ sickel / Wāt
den oogst is rijpe / Coemt hier af / wāt dye wijnper
sse is al vol / Wāt hare bosheyt is seer groot

Het sullen hier eñ daer hoopē volcs zijn / int scuer
dal / Wāt dē dach des HEERE is na bi / int scuer
dal / Sonne eñ mane sullen verduysteren / Eñ dye
sterren sullen haer schijn verliesen / Eñ die HERE
sal van Zion brullen / eñ wt Jerusalem sine stēme
laten hooren / Also dat hemel eñ aerde beuen sullē
Mer die HERE sal sinē volcke een toeuulucht zijn
eñ een vasticheyt den kinderen Israels / Eñ ghi sul=
tet weten dat ick die HERE uwe God / tot Zion
op minen heylighen berch woone / Als dan sal Hie=
rusalem heylich zijn / Ende gheen vreemdelinghen
en sullen meer door haer wandelen

Ter seluer tijt sullē die berghen van soeten wijn
druppen / Eñ die houelen van melcke vloeyen / Eñ
alle beken in Juda sullen vol waters gaen / Ende
daer sal een fonteyn adere wt den huyse des HEE=
REN gaen / die sal den waterstroome Sittim wa=
teren. Mer Egipten moet woest wordē / eñ Edom
een woestine eñ eenelijcke plaetse worden / om tge
welt eñ onrecht aenden kinderen Juda bedreuen /
eñ dat si ontsculdich bloet ghestort hebben in haren
lande / Mer daer tegen sal Juda eewelic bewoont
worden / Eñ Hierusalem van nv aen / tot inder ee=
wichept Want ic en wil haer bloet onghewroken
niet laten / Eñ die HERE sal wonen tot Zion

Hier beghint die propheet Amos

Hi vercondicht Israel sine straffinghen / Ende daer toe
ooc sommighē heydenen Dat.eerste.Capittel:

Jt is dat Amos (dye onder dye her= A
ders tot Thekoa een was) ghesien iiij.Reg.
heeft ouer Israel / inder tijt Vsie des xiiij.
conincs Juda / eñ Jeroveās des soōs
Joas / des Conincs in Israhel / twee
iaer voor die aertbeuinge / Ende sprac / Die HEE=
RE sal wt Zion brullen / Ende zijn stemme wt Je
rusalem laten hooren / Also dat die schone weyden
der Herders iammerlijc staen sullen / ende dat den
toppe des berchs Carmel verdorren sal

Alsoo spreect die HERE / Om drye eñ vier le= B
licker feyten wil Damasci / en wil ic haerder niet spa
ren / Daerom dat si Gilead met yseren vlegelen ge
dorscht hebben / Mer ic wil een vier seynden in dat
huys / Hasaeel / dattet die palleysen Benhadads ver
slinde / Eñ ic wil die grendelē tot Damasco aē stuc=
ken brekē / Eñ die inwoners inden velde Auē / met
den ghenen die dat septer houdt wt den lustighen
huyse wtroeyen / Also dattet volc in Sijria tot Kir Cyrenē
wech geuoert sal worden / seyt die HERE is Kir

Alsoo seyt die HERE Om drie ende vier laste
ringen wille Gaze / en wil ick haerder niet sparen.
Daerōme dat si die geuāgen weder gheuangen / eñ
int lant Edom verdreuen hebben / Mer ick wil een
vier binnen der mueren Gaze seynden dat sal hare
palleysen verteren / Eñ ic wil die inwoners tot As=
dod / eñ den ghenen / die dat septer houdt / tot Aska
lon wtroeyen. Eñ mijn hant tegen Akron wtstrec
ken / also dattet vergaen sal / so wat vanden Philis=
steen ouergebleuen is spreect die HERE God

Also spreect die HEERE. Om drie ende vier C
boosheden wille / der stat Zor / en wil ic haerder niet Philis
sparen / Daeromme dat si die geuanghen int lāt E steen zijn
dom voorder verdreuen hebben. Eñ niet gedacht die Pa=
en hebben aen dat verbont der broederen / Dairom lestinen.
me wil ic een vier onder die mueren Zor seynden /
dat hare palleysen verslinden sal

Also spreect die HERE / Om drie eñ vier scalc
heden wille Edom / en wil ic zijnď niet sparē / Daer
om dat hi sine broeders metten sweerde veruolcht
eñ hē sine kinderen ghedoot heeft / eñ altijt vscoort
in sinen toorne / eñ zijn verbolgenthz sonď ophoudē
bedreuen heeft / Mer ic wil eē vier seyndē tot The=
man dat sal die palleysen tot Bazra verslinden

Also spreect die HERE / Om drie oft vier laste
ringhen wille / der kinderē Ammon / en wil ic haer
der niet sparen / Daerom dat si die veuruchte in Gi
lead verschoort hebben / op dat si haer lātpalē breed
maken souden Mer ic wil een vier onder die mue=
ren Rabba aēstekē dat hare palleysen verteeren sal
in dat geroep van Alarme / ter tijt des strijts / Ende
als dat onweder comen sal inden dach des storms
Daer sal dan haer Coninck met sine Princen ghe=
uanghen wech geuoert wordē seyt die HERE

Also spreect die HERE / Om drie eñ vier scalc=
heden / wille Moabs / en wil ick haer niet sparen /
Daeromme dat si dat gebeēte des Conincs tot E=
dom tot asschen verbrāt hebben / Maer ick wil een

vier seyndē in Moab/ dat die palleysen tot Kirioth
verterren sal/ also dat Moab steruē sal in eē geruys
sche/ Alarm gescrey/ eñ inder basuynen geclāc/ Eñ
ic wil dē Richter ouð haer wtroeyen / eñ alle haere
princē / met hē verslaen/ spreect die HEERE

¶ Hi verwijdt Juda ende Israel/ hare schalcheyt Ende ver condicht haer hare straffinghe Dat.ij. Capittel

A Mat'i. Also spreect die HEERE om drie ende
vier lasteringen wille Juda / en wil ic
hijnder niet sparē/ daerō dat si die wet
des HEEREN verachten/ eñ sine rech
ten niet en houdē/ Eñ laten haer hare
logenen bleyden. Welcke haer vooruaders na ghe
uolcht hebbē / Maer ic wil een vier in Juda seyndē
dat sal die palleysen tot Hierusalem verslinden
Also spreect die HEERE om drie eñ vier sondē
wille/ Israels en wil ic haerder nz sparen/ daerō dz
si die vonnissen om gelt/ eñ dē armē om scoē verco-
pen. Si gaen met voetē ouer die armē/ eñ hinderen
die elendighe op alle plaetsen/ Die vaō eñ soō gaen
tot eēder deernen / op dz si minē naē ontheylighē sou
den/ Eñ bi alle outaren brassen si van die verpande
clederē / Eñ drinckē den wijn inden huyse haerder
B Goden/ vanden brueckē die welcke si met listicheit
eñ gewelt afgedrongen hebben
Nv heb ic emmer den Amoriter voor haer henē
wtgeroeyt/ die hooch was als die Cederboom/ Eñ
sine macht so sterc als eē eycke Nochtās hebbe ick
sine vruchtē daer bouē af/ eñ sine wortelen vā ondē
wtgeroeyt/ Ooc hebbe ic v wt Egipten ghebracht
eñ veertich iare door die woestijne ghelept/ op dat
ghi des Amoriten lant besitten sout / Eñ ic hebbe
wt uwe kinderen Propheeten op verweckt / ende
Nazareen wt uwe iongheling hen/ O ghi kinderen
Israels / ist niet alsoo spreect die HEERE Maer
ghi hebt den Nazareen wijn te drincken ghegeuen
eñ den Propheten beuolen eñ ghesept/ Eñ prophe
teert ons niet
Siet/ ic wil v ooc alsō doen kirren / gelijc eenen
waghen kirret/ die vol schouen oft gerwē is Alsoe
dat die gene die snel is/ niet ontuliedē/ noch die sterc
is/ yet vermogē en sal/ Eñ die stuese en sal zijn leuē
niet beschermē connē/ Eñ die boge scutters en sul
len niet bliuen staen/ Eñ die gerasch te voet is/ dye
en sal niet ontlopen mogē/ Eñ die te peerde rijdet/
die en sal zijn leuen niet connē bescermē. Eñ die ondē
die stercke mālicis / die en sal dā nauwelijckē naect
ontulieden connen / op die tijt spreect die HEERE.

¶ God die HEERE en straft niet/ ten si dat hi eerst te vorē gewaerschout heeft/ door sine Propheten/ Waeromme so wie die waerscouwinghe niet ter herten en nemen/ die worden met rechts gheplaecht

Dat.iij. Capittel

A De.iiij. Nv hoort O ghi kinderen Israels/ wat
die HEERE met v spreect/ te weten
met alle geslachten/ die ick wt Egiptē
gebracht hebbe/ eñ sprac alsoe/ Wt alle
die geslachten oft natiē op aertrijcke/
heb ic v alleē wtgelezen/ daeromme wil ic v ooc be
De.b soecken in alle uwe misdaden/ Mogē daer ooc twee
tsamen wandelē/ ten si dat zijs te voren met malcā
derē eens zijn? Brult ooc eenē leuwe in eē wout tē
si dat hi eenen roof heeft. Crijscht ooc eē ionge leeu
wen welp wt sinen hole / ten si dat hi wat hebbe ge
uangen? Valt ooc eenen vogel inden stric opter aer
den/ daer geenen vogheler en is? Oft heftmē ooc
eenen stric vander aerden / alsmen niet geuanghen
en heeft? Blaestmen ooc in eender stadt met die trō
pette een Alarme/ eñ dattet volck hem daer niet af
en verscrict? Isser ooc ergens een ongheluck in een
der stadt/ dat die HEERE God niet en doet/ Want
die HEERE God en doet gheen dinc/ ten si dat hijt
eerst sinen knechtē den Propheten geopēbaert heb
be Als eenen leeuwe brullet/ wie isser doch die niet
verschaecht en is? Die HEERE God spreect / wye en B
soude niet propheteren oft prediken
Vercondiget inden paleysen tot Asdod/ eñ in die
paleysen inden lande Egipti/ eñ segt versaemt v op
dat geberchte Samarie/ eñ siet/ wat groter onrecht
gewelt/ eñ moort gescrey dat daer is / Si en achten
op gheen recht seyt die HEERE/ Mer violentie/ eñ
scade te doen/ dye gaen deen ouer dandere in haren
huysen omme/ Daerōme spreect die HEERE Men
sal dit lant rontomme belegeren / eñ v van dijnder
macht hier onder stoten/ eñ dijne paleysen plonderē
Also spreect die HEERE/ Gelijc als een herdē dē
leeuwe twee beenderē / oft een lapken vā eenē ore/
wt den muyle schoort/ Also sullen die kinderē Isra-
els / ooc wtgeruct worden / die in Samaria wonen
eñ hebbē in die hoecken een bedde/ Eñ tot Damas
co een coetse/ Hoort/ eñ betuyghet inden huyse Ja-
cobs spreect die HEERE God / een God der heyr-
scaren/ Dan ter tijt/ als ic die sonden Israels besoec
ken sal. So wil ick ooc die outaers tot Beth El ver
soeckē Eñ die hoornē des outaers af brekē also dat
si ter aerden neder vallen sullē. Eñ ic wil beyde dat
winterhuys eñ dat somerhuys/ ter neder slaē / Eñ
die yuoren huysen sullē vergaen/ Ja alle huysen sel
die HEERE sullen verderft worden

¶ Hi verwijt haer hare misdaden ende openbaert die toecomende straffinghe ende hi vermaentse tot wederkeringe

Dat.iiij. Capittel

Hoort dit woort O ghi vette koeyen/ A
die op dat gheberchte Samarie zijt/
eñ dē behoeftigen onrecht doet/ eñ v
treet die armen/ eñ segt tot uwe Hee-
ren/ Brengt heyr/ laet ons suppen/ Die
HEERE God heeft gesworen bi zijnder heylicheyt
Siet die tijt comt/ ouer v / datmen v aē spiessen op
heffen eñ uwe nacomelinghen in visschers ketelen
wech dragen sal / Verscoort door die holen sult ghy
wtgaen/ een yegelijcke recht den naestē voor hē he-
nen/ Ja opten Harmō sult ghi wech geworpē wor
den spreect die HEERE
Ja coēt nv herwaerts tot Beth El/ eñ bedrijft B
sonde/ eñ ooc tot Gilgal / dat ghi der sonden veele iiij.
muecht maken/ Brengt uwe slachoffer des morgēs C
eñ uwe thienden des derdē daechs/ Eñ wierooct vā
dat suer deech/ lof eñ dācoffer/ Eñ predict eenē vri
willigen offer/ eñ roepet wt/ wāt ghi kinderē Isra
els hebbet alsoo geern/ spreect die HEERE God/ eñ
daer om heb ic v ooc in alle uwe steden uwe tandē
gebreec laten hebbē/ eñ gebreec aen broot in alle uwe
plaetsen laten hebbē/ Eñ nochtās en bekeert ghi v
niet tot mi spreect die HEERE
Ooc hebbe ic den regen ouer v opgehoudē alst
noch drie maenden totte oogst waren / Ouer deen
stadt liet ict regenen/ eñ ouer dandere/ en dede ickt
niet regenen/ Den eenen acker wert beregheent/ eñ

den anderen bleef onbereegent/eñ verdorrede. Eñ
daer omme toghen twee oft drie steden tot eender
stadt om water te drincken/ Mer si en condens niet
genoech gecrigen/ Nochtans en bekeert ghi v noch
niet tot mi spreect die HERE

Ic plaechde v met een dorre eñ drooge tijt/ eñ
met den brant int corn/ Desghelijcs ooc die rupsen
atent al op/ so wat in uwe houen/ wijngaertackers
vigeboomen eñ olijfbomen wiesch/ Eñ nochtans en
bekeert ghi v niet tot mi/ spreect die HERE

Ic sant pestilentie onder v/ gelijc als voormaels
in Egipten/ Ic doode uwe songhe ghesellen metten
sweerde/ eñ liet uwe peerden geuangen wech voe-
ren Ic liet den stanc van uwen heyrlegher in uwe
nuesen gaen/ Nochtans en bekeert ghi v tot my nz
seyt die HERE.

Ic keerde sommige onder v/ ronts omme/ ghe
lijc God Sodoma ende Gomorra omkeerde/ dat
ghi waert als eenen brant die wt den viere getogē
wort Nochtans en bekeerde ghi v noch niet tot mi
spreect die HERE

Daer omme wil ic v O Israel also weder doen
Ja also wil ic v doen/ Daer omme scict eñ bereet v
Israel dinen God te gemoete te gaen/ Want siet/
hy ist/ die die bergen maect/ den wint scept/ eñ geeft
den mensche te kennen/ wat hi spreken sal/ Hy
maect die dagheraet/ eñ die duysternisse/ Ende hy
treedt op die hoochten des aertrijcs daer henē/ Sy
nen name is HERE God der heyrscharen

¶ Een claghe ouer den val Israels/ Hi verwijdt haer die
weldaden Gods/ Ende vermaentse tot beteringhe
Dat v. Capittel

A
O Ghi vanden huyse Israels/ hoort dit
woort. Wāt ic moet dit clageliedekē
ouer v makē/ Die Jonckfrouwe Isra
el is geuallē/ dat si nimmermeer we-
der op en sal staen/ Sy is ter aerdē ghe
stooten/ eñ daer en is niemāt diese weder op helpe/
Wāt also seyt die HERE God/ die stadt daer der
duysent woonen/ die en salder maer hōdert behou
den/ Eñ daer der hōdert woonē/ die en salder maer
thien ouer behoudē indē huyse Israels/ Daer om-
me spreect die HERE alsoe totten huyse Israels/
Soect mi/ so sult ghi leuen/ Eñ en soect BethEl nz
Eñ en gaet tot Gilgal niet/ Eñ en treet nz tot Ber
seba/ Want Gilgal sal geuanghen wech gheuoert
worden/ Ende BethEl sal verdriet comen.

Soect dē HERE/ so sult ghi leuen/ op datter nz
een vier op en gae indē huyse Josephs/ dz daer ver
slinde/ Eñ datter niemāt en si die BethEl lessche/
Ghi die dat recht in alsen eñ bitterheit verkeert/ eñ
die gherechtichz ter aerden stoot/ Hi maect dat Se
uē gesterte eñ dz teeken Orion. Hy vkeert dē nacht
inden dach/ eñ dē dach in eenē seer donckerē nacht
Hy roept dz meyrwater/ eñ schuddet wt op dz aert
rijcke/ Sinen name is HERE. Hi deelt wt die ver
deruinge den sterckē/ eñ eene vwoestinge brēgt hy
op dye stercke stadt/ Mer si zijn den ghenen viant
diese openbaerlicken straft/ Eñ houden hē voor ee
nen grouwel/ die heelsame dingen leert

B Daeromme want ghi die armen onderdruct/ ende
neemt dz coorn met groote lasten vā haer/ Soe en
sult ghi in die huysen niet woonen/ die ghy van ghe
houwen viercante steenē getimmert hebt/ Eñ den
wijn en sult ghi niet drincken/ dien ghi in die lustige
wijngaerden geplant hebt/ Want ic weet alle uwe
ouertredinghen/ welcker seer vele zijn eñ uwe son
den/ dye zeer machtich zijn/ Hoe dat ghi die rechten
onderdruct/ eñ die geschencken nemet/ om der ar-
mer saken inden gerechte te verdrucken/ Daerom
me moet die wijse tot deser tijt swigen/ Want het
is een boose ende sorghelijcke tijt

Soect dat goet eñ niet dat quaet/ op ghi leuen
muecht/ Soo sal die HEERE die God der heyr-
scaren bi v zijn/ gelijc ghi begeert/ Haet dat quaet/
eñ hebt lief dat goet/ Instellet dat recht weder in-
der poorten/ So sal die HERE die God der heyr-
scaren den ouergebleuenen in Joseph genadich zijn

Daeromme spreect die HERE God der heyr- C
scharen/ dye HERE/ Daer sal in alle straten eē cla
ge zijn/ Eñ op alle straten salmen seggen/ Ach/ ach
Wee wee/ eñ men sal den ackerman tot droefnis-
sen/ eñ alle die weenen connē/ tot clagen roepē/ In
alle wijngaerden sal een weeninghe zijn/ Want ick
wil onder v gaen/ spreert die HERE

Wee denghenen die des HEREN dach begee
ren/ Waeromme begheert ghi den dach? Wāt des
HEREN dach sal duyster zijn eñ niet licht/ Ja het
sal also zijn/ gelijc als yemāt voor eenen leeuwe vliet
eñ hē ontmoete eenē beyre/ Eñ gelijc als oft yemāt
in een huys quame/ eñ leēde met zijnder hāt aen die
want eñ dz hē een slāge stake/ Wāt des HEREN
dach sal duyster eñ niet licht zijn/ dōcker eñ nz claer

Ic haete eñ verwerpe uwe feestē/ eñ verachte-
se/ eñ ick en vermach uwe roocoffers niet/ in uwe
vgaderinge/ Eñ oft ghi my al brātoffer eñ spijsof-
fer offerde/ so en sal ic daer gheen behagē aē hebbē
Ja uwe vette dancoffer en wil ic ooc niet aensien/
Doet slechs van mi wech dz ghebleer dijnder liede
kēs/ wāt dijn musijc speel en mach ic niet hooren.

Mer dat recht sal geopēbaert worden/ gelijc wa
ter/ Eñ die gerechtichz/ gelijc eenē stercken stroom Je.xx.
Hebt ghi mi in die woestine ooc veertich iaer lanck Act vij.
slachoffer eñ spijsoffer moeten brēgē? O ghi vandē
huse Israel? Noch soo hebt ghi tenten opgerecht u-
wen Moloch/ eñ die beeldē vā uwe Godē/ ooc die
sterren uwer Afgodē/ die ghi v seluē gemaect hebt
Daerom wil ic tot Damascon laten wech verdriuē
seyt die HERE die God der heyrscharen heet

¶ Hi berispt den staet des ganschen volckes Dat. vi. Capit

V Ee den stouten rijckē tot Zion/ eñ dē
ghenē die haer op dat geberchte Sa-
marie vlaten/ die haer houdē voor de A
beste in alo werelt/ eñ bedriuen haer Luc. vi
heerscappie/ so si willē inden huyse Is
raels/ Gaet henen tot Kalne/ eñ aēscout/ Eñ van
daer tot Hemath ō groter stadt/ Eñ treet henen af
tot Gad ō Philisteē/ Die welcke beter conicrijckē
geweest zijn dā dese/ eñ hare lātpalen ooc groter dā
die dine Nochtās zijn si vlaecht/ doē haer quade bre
quam. Eñ ghi heerscapt mz gewelt eñ onrecht Eñ
ghi ligt op yuoren oft olifantē beenē beddekēs/ eñ
bedrijft uwe broodronckēscap op v tapietze/ Dz be
ste wt der cuddē eet ghi/ eñ die gemeste caluerē/ eñ
speelt op den psalter/ eñ ghi dichtet v liedekens als
Dauid/ Dē wijn drinct ghi wt schalen/ Eñ ghi salft
eñ smeert v metten bestē olie oft balsem/ Mer daer
en is niemāt/ die hē der schaden Josephs aentreet.

Daeromme sullen si voor aē gaē/onder dē ge=
nen die geuangen wech geuoert worden/Eñ dat
B brassen eñ suypen der gulsigher sal op houden/wāt
Heb.vi. die HEERE God heeft gesworen/bi sijnder sielē
Ge.xxij spreect die HEERE God der heyrscharen/Mi ver
deu.vij. driet die houaerdie Jacobs/eñ hate ooc sine paley
sen. Eñ ic wil die stat ooc ouergeuē/met alle tghe=
ne dz daer in is/eñ offer al thiē mānē in eenē huise
ouerbleuē/so sullen si doch steruen moeten/Alsoo
ooc dat een yegelic sijn naeste vriēdē/vaders eñ oo=
men nemē/eñ die gebeenten wt den huyse dragen
moet/Eñ seggen totten ghenē die inder camerē
des huys is/Is er ooc noch meer daer? Eñ die sal
antwoorden/si sijn alle wech/Eñ dāder sal seggē
Swijt te vredē/Want si en wouden niet datmē den
name des HEEREN soude gedencken

Wāt die HEERE heeft beuolē/datmē die gro=
te huysen slaē soude/datse retē crigē/Eñ die cley=
ne huysen/datse gaten crigē/Wie can met peerden
rennen/oft met osschē ploegē op die steenrootsen
Also hebt ghi dat recht in galle/Eñ die vruchtē d
gerechticheyt in alsen verkeert/eñ ghi verblijt v/
mer in geenen eerbaren dinghen/Eñ segt/en sijn
wi niet machtich eñ sterc genoech? Daerōme siet/
Jc wil ouer v/O ghi vandē huyse Israels/eē volc
verweckē/seyt die HEERE God der heyrscharen/
dwelc v benauwen sal/vā die plaetse aē/daermen
tot Hemath gaet/totter wilgen beke toe

¶ Menigerley openbaringen geschieden den prophete/in den welcken hem God die straffinghe des lants ende des volcs te verstaen gheeft

Dat.vij.Capittel.

DJe HEERE God thoōde mi in eē ge
sichte/Eñ siet/daer stōt eē dye sprinc=
hanē maecte/effē doē dat koorn seter
B schietē soude Na dien dat die cōninc
sine schapē hadde laten scheeren/Als
And dat groene crupt indē lāde gansch af etē wou
den/doē sprac ic/Ach HEERE God weest doch ge
nadich/wāt wie wil Jacob weder op helpē? die so
seer cleyn geworden is? Doē berouwdet dē HEERE
eñ sprac/Wel aen/ten sal niet geschieden

Die HEERE God thoonde mi eē gesichte/Eñ
siet/die HEERE God riep dat vier/om daer mede
te straffen/Eñ het verslinde eē grote diepte/ende
het adt ooc op dat erfdeel/Doē seyde ic Ach HE=
RE God laet af/Wie wil doch Jacob weder op
helpē? Wāt hi is ymmer seer cleyne/Doē berouwde
dat den HEERE ooc/Eñ die HEERE God sprac
Ten sal ooc niet geschieden

Hi verthoonde mi noch eēs sulckē gesichte/eñ
die HEERE stont op eē geplasterde muere/eñ had
B de een metsers meetcoorde in sijn hant Eñ die HE
RE sprac tot mi/Amos wat siet tu? Jc ātwoorde
Een metsers meetcoorde/Doē sprac die HEERE
tot mi/Siet/ic wil een metsers meetcoorde middē
door mijn volc Israels treckē/eñ hē niet meer voor
bi gaē/Maer die hoochtē Isahak sullē verwoest/
eñ die kerckē Israels verdoruē worden. Eñ ic wil
mi mettē sweerde op maken ouer dat huys Jero=
beams.

Doen sant Amazia die priester tot Bethel/aen
Jerobeam dē coninc Israels/eñ dede hem seggen
Amos maect dat huys Israels oproerich tegē v/
Ja dat lant en can sijn woordē niet gelidē/Want
Amos spreect also Jerobeam sal mettē sweerde
steruē/eñ Israel sal wt sinē lande geuangen wech
geuoert worden.

Eñ Amazia sprac also tot Amos/Du siender
Gaet wech eñ vliet int lant Juda/eñ geneert v al=
daer/eñ propheteert aldaer/Ende en prediet niet C
meer tot Bethel/Wāt dat is des conincs/eñ des
coninclijcken hoofs beuel

Amos antwoorde eñ sprac tot Amazia/ic en bē
geen Prophete/noch geens Prophetē soō/Maer
ic ben een koeherder/die vreembeiē afpluct/Eñ
die HEERE nam mi achter vāder cuddē/eñ seyde
tot mi/Gaet henē/eñ propheteert minen volcke
Israels/Eñ daer omme hoort nv des HEEREN
woort/Ghi segt/en propheteert tegē Israel nyet
Eñ en spreect niet tegē dat huys Isahaks/daerō=
me spreect die HEERE also/Dijn wijf sal inde stat
geschēt wordē/Dine sonē eñ dochteren sullen met iiij.
ten sweerde verslagē wordē/Eñ dijn liggēde goe viij
den die sullē metter meetcoorde wtghedeelt wor=
den/Maer ghi sult in eē onrein lant moetē steruē
Eñ Israel sal wt sinen lande verdreuē worden

¶ Een ander visioen tegē die gierige/ende die vervalsers des ghewichts ende der maten/Ende welcken iammer ouer haer gaen sal/Vanden honger des woort Gods

Dat.viij.capittel

DJe HEERE God thoonde mi een ge A
sichte/eñ siet daer stont enē korf mz
oefte oft fruyt/eñ hi sprack wat siet
ghi Amos? Jc antwoorde/enē korf
met oeft/Doē seyde die HEERE tot
mi/dat eynde comt ouer mijn volc Israels/Jc en
wil hē niet meer voorbi gaen/Eñ den sanc des tē=
pels sal in eē huylē verkeert wordē/ter seluer tijt
spreect die HEERE God/eñ daer sullē veel doode
lichamen op alle plaetsen liggē/diemen heymelijc
wech dragen sal.

O ghi die die armē verdruct eñ op eet/eñ die alē
dige indē lande verderft/eñ segt Wanneer sal dan
dese nieuwe maēt een eynde hebbē? Dat wi koorn
veyl hebbē/eñ vercopen? eñ den Sabbath/dat wy
onsen schat op doē mochtē? Eñ dat schepel minde
ren/eñ den Sikel oft die munte hogē/Eñ dat ghe
wichte valschē mochten? Op dat wi die armē om
ghelt eñ die behoefftigē om schoē onder ons moch
ten brengen eñ caf voor koorn vercopē/Die HE=
RE heeft gesworē teghen die houaerdije Jacobs/
Wat gheldet. Oft ic sulcker harder wercken ym=
mermeer vergetē sal? Eñ soude om die saken will
dat lāt niet beuē? eñ alle die inwoōders bedruct zijn
Ja en soude die verderuinge ouer haer niet comen
gelijc een water vloet? Eñ haer ouerlopē/eñ wech
geuoert worden/ghelijc die vloet Nilus Egipten
ouerulict.

Ter seluer tijt/spreect die HEERE God/wil ic
die sonne indē middach latē ondergaen/Eñ dat
aertrijc bilichtē dage verduysterē Jc wil uwe vier
dagē in droeffenisse/eñ alle uwen sanc in clagē ver
anderē/Jc wil alle lantscappē met sacken gorden/
eñ alle hoofdē caluwe makē. Ja alsulckē droefh
wil ic haer makē/alsmē ouer enē enigē soon heeft
eñ haer eynde sal vol iammers sijn

Siet die tijt come spreect die HERE God/dat
ic eenen honger int lant seyn den sal/geenen honger
des broots/noch dorst na water/Maer eenen hon-
ger na dat woort des HERE te horen/Alsoo oec
dat si herwaerts ē gintswaert/vā der eēder zee tot
die andere/van Noorden totten Oostē rontomme
lopen sullen/ē dat woort des HEREN soecken/
Maer nochtans niet vinden en sullē/Ter seluer tijt
sullen die schone iongelingē ē ioncfrouwē ōmach
ten vā dorst/Die nv sweeren bi den bloet Samarie
ē seggen/so waerlick als dijn God tot Dan leeft/
Soe warachtelijc als dijn God tot Bersheba leeft.
Want si sullen also vallen/dat si nēmermeer meer
weder op staen en sullen

Van die straffinge des volcs Juda/van die macht Gods
Een troostelijcke belofte/dat hise wil weder vergaderen/
ende in ghenaden nemen/D welcke op dat rijcke Christi be-
hoort/dat t samen beyde die Joden bekeert/ende die heide
nen ontfanghen sullen worden

Dat.ix.Capittel

A Ek sach den HERE op den outaer
staen/ē hi sprac/Slaet die derren oft
gewrichten dat die postē dauerē ē be
uen/want hare gierichept sal haer allē
op haer hooft comen/ē ic wil hare na
comelingen metten sweerde bei slaen/Alsoo oock
dat haer der geen ontulieden/noch yemāt ontgaen
en sal.En al begraefden si haer in die helle/soe salse
nochtās mijn hāt van daer halen/Ē oft si op indē
hemel clommē/So wil icse nochtās daer afstoten/
Ē oft si haer bouen opten beerch Carmel borgen
So wil icse nochtās soecken/ē daer af halen/Oft
si haer voor minen ogen verborghen inden afgront
der zee/So wil icse nochtans den slangen beuelē dz
sise daer steken sullen/Ē oft si voor hare viandē ge
uanghen henen ginghen/So wil ick nochtans den
sweerde beuelen/dattet haer verslae/also wil ic mijn
oge op haer werpen tot ongheluc/ē niet int goede
Want die HERE God der heyrscharen is een
alsulcken/Als hi een lant aen ruert/soo versmeltet
dat oec alle die inwoonders bedroeft moeten zijn/
Datter ouer haer gāsch lopen sal/als een waterstro
me/ē ouer swemmen/gelijc die vloet in Egipten
doet/hi ist/die zijn sale inden hemel sticht/ē zijn ten
ten op daerde fundeert/hi roept die waterē der zee
ē stortse wt op daertrijcke HERE is sinen name
O ghi kinderen Israels/En zijt ghi mi niet als dye
B Moren?spreect die HERE/en hebbe ick Israel nz
wt Egipten gebracht?Ē die Philisteen wt Caph
thor?Ē die Syriers wt Kir
Siet/die ogen des HEREN Gods sie op een
sondich Coninckrijcke/dat ict vā dz aertrijcke ghehe
lijc wtroeye/hoe wel dat ick dat huys Jacobs nyet
gansch wtroeyen en wil/spreect die HERE/noch
tans siet/Ic wil beuelen/dattet huys Israels onder
alle heydenen verstroeyt ē gesift wordē/ghelijc als
men met een seue sift/Also nochtans datter niet eē
C koornken oft steenken opter aerden en sal vallē.Al
le sondaren onder mijn volck sullen mettē sweerde
verslaghen wordē/die daer segghē/dat ongeluc en
is so na bi niet/dattet ons verrasschen sal
Ter seluer tijt wil ic die veruallen tenten ē wo
ningen Dauids weder oprechten/ē haer gatē ver
tuynen/Ē soe wat afgebroken is/weder repare
ren/Ē ic wilse weder op timmerē/gelijc si in voor
leden tidē geweest zijn/op dat si besitten die ouerge
bleuen in Edom/ē die ouergheblevene onder alle
heydenen/ouer die welcke minen name gepredickt
sal worden/seyt die HERE die allües doet. Joh.iij.
Siet/die tijt comt/spreect die HERE/datmen
gelijcker tijt ploegen/ē oogstē sal. Ē op een tijt/
den wijn perssen/ē saeyen sal/ē die berghen sullen
soeten wijn druppen/ē alle heuuelen sullen vrucht
baer zijn/Ē ic wil die ghevangheniſſe mijns volcs
Israels keren/dat si die woeste steden bouwē ē be
wonen sullē/wijngaertackers plantē/ē den wijn
daer van drinckē/houē makē/ē die vruchtē daer
af eten/Want ic wilse also in haer lant planten/dat
si nemmermeer wt haren lādē wtgeroeyt en sullen
worden/D welcke ic haer gegeuen hebbe/spreect die
HERE dijn God

✠ Die Propheet
Obadia

Hi propheteert teghen den stouten hoochmoet der Edo-
miten/die welcke den kinderen Israhels in haren iammer
veel leets ghedaen hebben/welcken iammer ouer haer gaen
sal

Dat.eerste.Capittel

A It is dat gesicht Obadia/also spreect
die HERE God van Edō/Wi heb-
ben vanden HERE ghehoort datter
een ambassaet onder die heydenē ghe
sondē is/met alsulcken beuel Wel op

ē laet ons te-
gē haer stridē
siet ick wil v
cleyn makē on
der die heyde-
nen/ē seer ō-
acht/dē hooch
moet dijnder
herten heeft v
bedrogen/om Eze.xxxv
dat ghi in dye Dani.iiij
clippen ō steen
rootzen woōt
in dijne hoghe
sloten/ē segt
in dijnder her-
ten. Wye wil
my ter aerden
neder werpen?
Oft ghi v al
in die hoochte vhieft gelijck als een aernt/ē maec
te dinen nest tusschen die sterren/Nochtans wil ick
v daer af ruysschen/spreect die HERE Wanneer
de dieuē ē nacht roouers v ouervielē als ghi sliept
so souden si bijp stelen/tot dat si genoech haddē. Had
den dan die wijnpluckers v ouergheкomen/so had
den si doch wat ouerbliuinghen laten staen/Maer
nv hebben si Esau gansch ē al ondersocht/ē sine
verborgen scattē herwaerts wt gegrauen/Alle dij
ne eygen getrouste vrienden sullen v ten lādē wt dri
uen/Die gene/op den welcken ghi uwen troost set-
te/die sullen v bedriegen ē ouervallē/Die v broot

etē sullē v vraden/ Ja ooc eer ghi dat mercken sult.

Wat geldet? spreeckt die HEERE/ Jck wil ter
B selver tijt die wijsen tot Edom/ tot narrē makē/ eñ
die verstandige op dat geberchte Esau/ O Themā
dine stercken sullē versaecht sijn/ Want si sullē alle
op die berghen Esau door den moort wtgheroeyt
wordē/ Om des gewelts eñ onrechts wille/ aen di
nen broeder Jacob bedreuen/ Ter seluer tijt/ doen
ghi hē wederstont/ Doē die vreēde eñ vianden sijn
heyr wech voerdē/ eñ die buitēlansche tot sijn poor
ten in toghen, eñ ouer Hierusalem dat lot worpē/
doen waert ghi als der seluer eē/ daeromme sulstu
tot alle schande comen/ Ja eewelick moet ghi wt
geroeyt bliuen

Ghi en sult uwen lust also niet meer hebbē aen dij
nen broeder/ inder tijt sijnder allenden/ Eñ ghi en
sult niet meer verblijdē/ ouer die kinderen Juda ter
tijt haers iāmers/ Ghi en sult met dinē muyl nyet
meer so vermetelijc spreken/ indē dach haers ancxt
Ghi en sult in die poortē mijns volcs niet meer in
treckē/ indē dach haers ongeuals/ Ghi en sult niet
meer sien dinē lust aen haer ongheluc/ ter tijt haers
iammers/ Ghi en sult ooc niet tegē sijn heyr wtsen
den/ indē dage sijns ongeuals/ Ghi en sult ooc niet
meer staen aen die scheydwegen/ om sijn ontlope-
ne te vermoorden/ Ghi en sult ooc sine ouergeble
uene niet verraden eñ geuangen nemē ter tijt sijn
der benautheyt.

Want dē dach des HEERĒ is na bi ouer alle
heydenen eñ volckerē/ Ghelijc ghi gedaen hebt/ al
so sal v weder gheschiedē/ eñ also ghi verdient hebt/
Also salt v weder op dinen cop comē/ Want gelijc
ker wijs dat ghi op minē heyligē berch gedroncken
hebt/ Also sullē alle heidenen sonder ophoudē drinc
ken/ Ja si sullent wtsuypē eñ verslinden/ dattet al-
so geschelt si recht al en waer dat niets niet geweest.

Maer op den berch Zion sullen nochtans som
mige verlost worden/ die sullen eē heylichdom sijn
Eñ dat huys Jacobs sal die besittē/ die haer te vo
ren ingenomē haddē/ Eñ dat huys Jacobs sal een
vier wordē/ eñ dat huys Josephs een vlāme. Met
dat huys Esaus stroo/ eñ dat sullē si aensteken/ eñ
verslinden/ Also ooch/ dat den huyse Esaus gansch
niet ouerbliuen en sal/ Want die HEERE heuet ge
sproken

Eñ die van dat Suidē sullē dat geberchte Esaus
in nemē/ Eñ die Philistēē so wat inden dalen leget
Samaria eñ Ephraim sullē die eckene velden besit
ten/ Maer Ben Jamin den berch Gilead/ Eñ dat
heyr deser voorseyder sal der kinderē Jsraels geuā
gen sijn/ Eñ so wat vā Canaā tot Zarphad eñ Se
pharad toe is/ dat sal Hierusalēs geuangē sijn/ Die
stedē teghen dat Suydē sullē si innemen. Also sullē
die ghene/ die op dē berch Zion ouergebleuen sijn/
op trecken den berch Esaus te straffen/ eñ dat co-
ninckrijc sal des HEERĒ sijn

✠ Die Propheet
Jonas

God seynt Jonam tot der heydenscer stat Niniuē/ om haer
van sondēte straffen/ ende voor die aenstaende plage te waer
schouwen mer hi vliet voor den HERE opt meyr/ ende
hi wort in die zee gheworpen

Dat. J. capittel

At woort des HEERĒ geschiede tot
Jonā dē soō Amithai/ eñ sprac maect
v op eñ gaet in die grote stat Niniue/ A
eñ predict aldaer/ wāt hare boosheyt is
heyr op comē voor mi/ Jonas maec-

te hem op/ eñ
hi vloot voor
dē HEERE/
eñ woude op
die zee/ eñ hy
quā henen af
al tot Japho
Eñ doē hi eē
schip vandt/
d'welcke ter
zee varē wou
de/ doē gaf hi
sijn veer loō of
te veergelt/
eñ tradt daer
in op dat hy
met haer op
die zee mocht
te varen/ van
den HEERE

Doen liet die HEERE eenen grooten wint op
die zee comē/ eñ daer verhief hē eē groot onweder
op die zee/ Also datmen sorchde dattet schip soude
breken/ Eñ die schiplieden vreesdē/ eñ riepē/ eē ye
gelic tot sinen God/ Eñ si worpē dat gereetscap eñ
so wat daer van huisraet int schip was/ in die zee op
dattet lichter soude wordē/ maer Jonas was on-
der int schip geclommē eñ lach en sliep/ Doen ginc B
tot hem die schipheer/ eñ sprach waeromme slaept
ghi? staet op roept dinen God aen/ oft hi misschien
tueren gedencken woude/ dat wi niet en verdorvē

Eñ die eene sprac tottē anderē/ Comt/ laet ons
dat lot werpē/ dat wi wetē om wiens wille dat ons
dit ongeluc comt/ Eñ doen si tlot worpen/ so vielt
op Jonam/ Doen seyden si tot hem/ lieue segt ons
waeromme ontmoet ons dit ongeluc? wat is v hā-
teringe? waer coemt ghi? wt wat lantschap sijt ghi
eñ van wat volc? Hi antwoorde haer Jck ben een
Ebreeusche/ eñ vreese eñ eere den HEERE God
vandē hemel/ die die zee eñ dat drooge lāt gemaect
heeft/ Doē veruaerden haer die liedē seer/ eñ seyden
tot hē/ Waerom hebstu dan sulcs gedaē? Want si
wistent wel/ dat hi voor den HEERE geulodē was
Want hi hadt haer selfs geseyt.

Doen spraken si tot hē/ wat sullen wi dā met v
doen? op dat ons dat meyr stil worde/ want die zee
raest eñ woet/ Hi antwoorde/ neēt my/ eñ werpt
mi in dye zee/ soo sal die zee stille worden/ wandt ic
weet wel/ dat alsulckē grotē onweder ouer v comt
om minēt wille. Also begonden si te roeyen/ oft sy
aent lant haddē mogen comē/ maer si en condēs
Want die zee voer felliken tegē haer/ Doē riepen si
totten HEERE/ eñ seydē/ Ach HEERE en laet ons
doch niet vergaen/ om dees mans siele wille/ eñ en
wreect dat onschuldich bloet niet/ wandt ghi doch
een HEERE sijt eñ doet so wat v belieft.

Eñ si namen Jonam/ eñ worpen hem in die zee
Doen stont die zee stille van haer en rasen/ doen ver
uaerden haer dese mannē seer vanden HEERE
eñ deden den HEERE offerhande/ eñ gheloofden/

Maer die HERE beschicte eenen grooten vissche die den Jonã inslocte / Also was Jonas indẽ buyc ke des vischs drie dagen eñ drie nachten.

¶ Hi roept God aen inden buycke des walvischs Ende looft hem/Die visch worpet hem weder opt lant levende.
Dat.ij.Capittel.

A

Ende Jonas badt den HERE sinen Godt/inden buyck des vischs / ende sprack also.

Jc riep totten HERE in mijnen anxt/eñ hi antwoorde mi.

Jck riep wt den buycke der hellen/ende ghi ver hoorde mijn stemme.

Ghi worpt mi midden inder zee in die diepte/ dat mi die vloet omving / Alle dijne barẽ eñ goluẽ gingen ouer mi.

Jc dachte / dat ic gansch van uwen ooghen ver stooten ware/Dat ic dijnen heylighen Tempel niet meer sien en soude.

Die wateren hadden mi omcingelt tot aen mijn leuen/Den afgront der diepten omringhelde my/ dat riet eñ die byesen bedecten mijn hooft.

Jck voer henen af daer die berghen een eynde hebben/Dat aertrijcke hadde zijn grendelen ende hantboomen voor mi ghesloten inder eewicheyt.

Maer du O HERE mijn God hebste mijn le uen wt dat verderuen weder hier op gebracht.

Doen mijn siele in mi benaut wert/ghedacht ic des HEREN/ Eñ mijn ghebet quam tot v in dij nen heylighen Tempel.

Mer die haer op hare werckẽ verlaten/die doch niets niet en zijn/Die selue en achtẽ die genade niet.

Maer ick wil v met die stemme des lofs ende dancs offeren/Mijne vrijwillighe gelooften wil ic den HERE betalen/om dat hi mi geholpen heeft.

Eñ die HERE sprac totten vissche/eñ die selue spijde Jonam wt opt lant.

¶ Na dien beual hem God weder tot Niniuẽ te gaen haer die straffinge Gods te verkondigen/waer si haer niet en be terden.
Dat.iij.Capittel.

A

Ende dat woort des HEREN gescie de weder tot Jonam/eñ sprac/maect v op/eñ gaet in die grote stat Niniue Eñ predict haer dat sermoen dat ic v segge/Doen maecte hẽ Jonas op/eñ ginc henen tot Niniue na des HEREN beuel/Ni= niue was een stadt Godts /drie dachreysen groot/ eñ doen Jonas began in te gaen een dachreyse/Hy riep wt eñ sprac/Niniue sal binnen veertich dagen vergaen Doen geloofden die lieden tot Niniue aen God/Eñ si deden wtroepen een vasten / eñ togen sacken aen vanden grootsten totten minsten toe.

Eñ doen dese sake voor den coninck tot Niniue quam/so stont hi van sinen throone/ende leyde zijn purpur af/eñ bedecte hem met eenen sack /eñ stel= de hem in die asschen Eñ hi dede wtroepen/ eñ seg
Mt.xij. ghen tot Niniue/wt beuel des conincks eñ zijnder
L.xj. raetsheeren/so hier volcht/Daer en sal noch mensch noch beest/noch ossen/noch schapen/ yet proeuẽ noch si en sullen ooc niet weyden/noch water drinc ken/mer die lieden eñ dieren sullen haer met sacken bedecken/eñ crachtelijc tot Godt roepen / Eñ een yegelijc bekeere hem van zijn bose weghen/eñ van der boosheyt die een yegelijck voor handen heeft Wie weet? God mocht hem bekeeren/ende berou

wen/eñ van zijn grammighe verbolghentheyt ophouden/Also dat wi niet en vergaen.

Maer doen God aensach haere wercken/dat si haer bekeerden van haere boose weghen/doen be= roude hem ooc des ongheluks/dwelcke hi voorge= nomen hadde haer te doen/eñ hi en dedes niet.

¶ Jonas wort thoornich/Hi claecht ouer Godt die hem on derwijst ende straft hem.
Dat.iiij.Capittel

Dat verdroot Jonã zeer/ eñ wert toor nich/eñ badt tottẽ HERE/eñ sprack A Ach HERE/ist dat niet? dat ic seyde doen ic noch in minẽ lãde was? Daer omme woude ic ooc dat voorcomen met vliedẽ ter zee/want ic wist wel/dat ghi eẽ gena dich barmhertich/eñ lanckmoedich God zijt/eñ vã grooter goedertierenheyt/Ende dat ghi v laet rou Eze. lij. wen des quaets / daeromme O HERE neempt doch mijn leuen van mi/want ic wilde lieuer doot zijn/dan leuẽ/doẽ antwoorde die HERE/Meent ghi dat ghi van rechts weghen gram zijt?

Eñ Jonas ginc ter stadt wt/ eñ stelde hẽ Oost waerts teghen die stadt/Eñ hi maecte hẽ seluen al daer een hutte oft tẽte/Eñ sadt onder hare schadu= we/tot dat hi sach/wat der stadt geschieden soude.

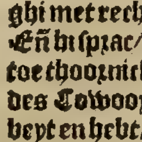
Ende die HERE God hadde doen wassen ee nen Kikaion oft Cowoordẽ struyc / die wies ouer Jonam/dat hi sinen hoofde een schaduwe maecte/ die vermaecte eñ vertrooste hem in zijn lijden/En de Jonas verblide hem zeer van dien Cowoorden struycke / maer des morgens schiep die HERE eenen worme/ doen die dagheraet aen quam / die stac den Cowoorden struycke/ dat hy verdorrede/ Als nu die zonne opgegaen was so schiep God ee= nen dorren Oosten wint. Ende die sonne stack Jo nam op dat hooft/also dat hi swack ende flau wert doen wenschte hi zijnder sielen den doot/ende sprac Jc wilde lieuer doot zijn/dan leuen.

Doen sprack God tot Jonam/ Meent ghi dat B ghi met recht gram zijt om dẽ Cowoordẽ struycke Eñ hi sprac/Ja van rechts wegen ben ick ter doot toe thoornich/Doen seide die HERE/V iammert des Cowoorden struycs/daer ghi niet aen ghear= beyt en hebt/noch ooc opghebracht/welcke binnen eender nacht ghewordẽn / eñ binnen eender nacht wederomme verdoruen is/Ende mi en soude dan niet iãmeren Niniue der grooter stadt? Jnder welc ker meer zijn dan hondert eñ twintich duysent mẽ schen/die geen onderscheet tusschen recht eñ slincs en weten? Daer toe ooc so vele beesten.

Hier beghint die

Propheet Micha

¶ Hi berispt dat volc Jsraels eñ Judã/ om haerder boos= heyt eñ afgoderie/Hi voorseyt haer die straffinge met een claghe.
Dat.J.Capittel.

Dit is dat woort des HEREN/ dwelc ke geschiede tot Micha vã Maresa Hiere. inder tijt Jothã /Ahas/ eñ Jehiskia/ iiij re xv der coningẽ Juda/ dwelcke hi gesien ij.para. hadde ouer Samaria eñ Hierusalem xxvij.

O alle ghi volckeren hoort toe/O ghi aertrijc/ eñ alle wat in v is /aenmerct/ want God die HE= RE heeft met v te sprekẽ/ Ja die HERE wt sinen heyligẽ tempel/ Wãt siet/ die HERE sal wtgaen

wt zijnder plaetse/ eñ heyr af varē/ eñ treden op die
hoochten der aerden / dat die berghen onder hem
smelten/ eñ die dalen splijten sullen/ ghelijck als dat
was vanden viere smelt/ eñ ghelijc die wateren die
daer onderwaerts vlieten/ Eñ dit alle om die ouer
tredinge wille Jacobs / ende om der sonden wille
des huys Israels.

Welcke is die ouertredinge Jacobs? En ist Sa-
maria niet? Welcke zijn die Hoochtē Juda/ En ist
Hierusalem niet? Daeromme wil ick Samaria tot
eenen steenhoope indē velde makē/ diemen om die
wijngaertackers leyt/ Eñ ick wil haere steenen int
dal afruysschē/ eñ dat fundament opbrekē/ Alle ha
re beelden sullē in stucken ghebroken / eñ alle haer
Godekens wil ick verwoesten/ Wandt si zijn van
hoeren loon vergadert/ Eñ si sullen ooc weder tot
hoeren loon gheleert worden.

Daeromme moet ic clagen eñ huylen/ bloot eñ
naect gaen/ Ic moet clagen als die Drakē/ eñ true
B ren als die ionge Struyssen/ Want haerder plaghē
en is gheenē raet/ die tot Juda toe gecomen is/ eñ
al tot mijns volcx poorte tot Hierusalem toe reyc-
ken sal/ En laet v weenē doch niet hooren/ datmē
tot Gad niet en wete/ Mer gaet in die truerkame-
re/ eñ sidt in die asschē/ eñ int stof/ O du schone stat
ghi moet wech met alle scādē/ Die stoute en sal niet
meer houaerdich zijn/ vā droefheden/ Want die na
geburr sal van haer nemen/ so wat hi heeft/ Die on
gehoorsame stadt hoopt/ dattet so quaet niet wor-
den en sal/ Mer dat ongheluck sal vanden HEERE
comen/ ooc al tot aen die poortē Hierusalems/ Du
stadt Lachis spant aen die Dromedarien / eñ vaert
wech/ want du bist die dochter Sion een exempel
ende oorsake ghewest tot sonden/ Eñ ghi hebt die
afgoderie Israels ghehouden / Ghi sult v moeten
gheuanghen gheuen/ soo wel als Gad / Der stadt
Achsib sal dat verbont metten Coningen Israels
faelgeren/ O Maresa/ ic wil v eenen rechten erfge
naem ende besitter brenghen/ Ende dat heerlijcke
Coninckrijck Israels sal een hol wordē / laet v dat
hayr afscheerē/ eñ gaet caluwe/ ouer dijne teere eñ
vertaerde kinderen/ Maect v gansch caluwe/ ghe-
lijc als een Arent/ Want si zijn van di gheuanghen
wech gheuoert.

¶ Hi noemt hare boosheyden ende lasteringhen eñ straft-
se daeromme oock/ te wetē/ afual van Godt/ ontrouwe/
valscheyt verualschinghe des rechts/ ende vermetelic ghe-
welt. Dat .ij. Capittel.

Ee den ghenen die op schade te doen
dencken/ Eñ becōmerē haer met bo
se listicheden op hare beddē/ op dat sijt
M vroech alst dach wort volbrengē mo
Amo.6. ghē/ Wāt si zijn die Heerē/ Si treckē
tot haerwaerts die ackers / Eñ nemen dye huysen
daer si lust toe hebbē/ Eñ also bedrijuen si ghewelt
met eens yegelicx huys/ eñ met eens yeghelicx erf-
goet/ Daerōme spreect die HEERE also/ Siet/ Ick
hebbe tegē dit geslacht quaet voor genomē/ wt dē
welckē ghi uwē hals niet en sult mogen onttreckē.
Eñ ghi en sult ooc niet meer soo opgheblasen daer
heyr tredē/ Wāt het een boose eñ sorgelijc tijt is.

Op die selue tijt salmē een spreecwoort eñ clage
liedt vā v gebruyckē/ te wetē/ Het is al gedaen sal-
men seggē/ wi zijn verdestrueert/ Dat landt mijns
volcx crijcht eenē vreemdē Heere/ Wanneer sal hi
ons die ackers weder toe deelen/ die hi ons gheno
men heeft? Ja wel/ Ghi en sal ooc geen deel behoudē
in die Ghemeente des HEEREN.

Sy seggen/ Men en soude niet prediken/ Want
alsulcke predikinge en gaet ons niet aē/ Wi en sul-
len niet tot scande comē / Dat huys Jacobs troost
hē alsoo/ Meenstu dat die gheest des HEEREN soo
gheeelijckē wech si? Soude hi sulcx doē? Het is waer
mijne woordē zijn vriendelicken den gerechtē/ Mer
mijn volck maket also/ dat ic haer viant moet zijn/
Want si rouē beyde rock eñ mantel/ den ghenen C
die sonder achterdencken gaen/ gelijc als mē oor-
loge/ Ghi verdrijft die eet haer wijuē mijns volcx
wt hare lieflike huysen/ Eñ ghi neemt forts ophou
dē mijn cieraet eñ gauen vā harē iongen kinderen
Daeromme maeckt v op/ ghi moet wech. Ghi en
muecht hier niet blijuen/ om uwer afgoderien wil
le moeten si rouwelijcken verstoort worden.

Waer ic een lichuaerdich clappaert/ eñ een logē
predikaer/ eñ predicte dat si suppē eñ brassen soudē
so waer ic een goet Prophete voor dit volck.

O Jacob ic wil v gansch versamen/ eñ die ouer-
ghebleuē in Israel tsamē brengen/ Jae ic wilse ghe
lijc een cudde tsamen in eenē stal doen/ eñ gelijc als
die scapen in eender kooye/ Ja dattet ooc vā mēschē
dauerē eñ beuē sal/ Die sterke bueste sal voor haer
daer door breken/ Si sullen die poorten opbreken/
eñ daer door wt eñ in trecken/ Eñ haer Coninc sal
voor haer henen gaē/ Eñ die HEERE vooraen.

¶ Hi straft die ouerheeren ende die predicanten/ om der
welcker wille dat volck in lijden eñ verderf coemt.
Dat .iij. Capittel.

Nde ic sprac/ Hoort doch O ghi hoof
den inden huyse Jacobs/ eñ ghi Prin A
ten indē huyse Israhels / Ghi soudet
billicx zijn die ghene die dat recht wi- Je.
sten/ Mer ghi haet dat recht eñ goet Am
ende hebt lief dat quaet / Ghy stroopt eñ vilt haer
die huyt af/ eñ dat vleesche van haeren beenen/ eñ
ghi verslint dat vleesch mijns volcx/ Eñ als ghi haer
die huyt afghetoghen hebt/ soo breect ghij haer die
beenen ooc/ eñ stucket/ gelijc als in eenen stepot/ eñ
gelijc dat vleesch in eenē ketel/ Daeromme als ghy
nv totten HEERE roepē sult/ so en sal hi v niet ver
hooren/ Mer hi sal zijn aensicht voor v verberghē/
ter seluer tijt/ gelijc ghi met uwe boose voornemē
verdient hebt.

Also spreect die HEERE tegē die Propheten/
die mijn volc verleyden/ Si predikē/ tsal vrede zijn
eñ wel gaen/ alsmē haer te eten gheeft/ Mer in diē
men haer niet indē muyle en worpt/ so prediken si/ B
daer moet een oorloge opstaen/ Daerōme sal uwe
openbaringe tot eender nacht/ eñ uwe predikinge
tot eender duysternisse worden/ Die sonne sal ouer
dē Prophetē ondergaen/ eñ dē dach ouer haer ver-
donckert wordē/ Dan sullen haer die Sienders oft
Schouwers schamē / eñ die waerseggers bespot
wordē/ Eñ si sullen alle haren muyle moeten stop
pen/ wāt si Gods woort niet hebbē en sullen/ mer
ick ben vol craften eñ gheests des HEEREN/ vol
rechts eñ sterchevts/ also dat ic Jacob zijn ouertre
den/ eñ Israel sine sonden vercondighen derf.

Ach daerōme hoort doch dit/ O ghi hoofdē des
huys Jacobs/ eñ ghi Princē des huys Israels/ ghi
die dat recht vmaect/ eñ al dat oprecht eñ slecht is/

cromt eñ vkeert/Die Zion met bloet timmert/ eñ
Hieruſalē met onrecht/Vwe hoofden wtſpꝛeken
Mi die vonniſſen om geſchencken Vwe pꝛieſters leerē
om loon/Eñ uwe Pꝛophetē waerſeggē alleē om
ghelt/Si vlaten haer op den HEꝚE/eñ doꝛuē ſeg
gen/En is die HEꝚE niet onder ons? daer en can
gheē ongeluc ouer ons ghecomen/Daeromme ſal
Zion om uwent wille gelijc een velt geplaecht/ eñ
Hieruſalem tot eenen ſteenhoope woꝛden/Eñ den
berch des tēpels tot eender wildt hoochte woꝛden

¶ Hi pꝛopheteert van die ſalicheyt die God dooꝛ ſinen ſoon bewijſen wil. Ende van dat rijcke dat ſi dooꝛ Chꝛiſtum vercrijghen ſullen.

Dat.iiij.Capittel.

A IN die laetſte dagen ſal dē berch waer
op des HEꝚEN huys ſtaet/ opghe
recht woꝛdē/hooger dan alle bergen
eñ bouē alle hueuelen verheuen zijn/
Eñ alle volckeren ſullen daer toe loo
pen/Eñ vele heydenē ſullen gaen/eñ ſeggen/Coēt
laet ons henē op totten berge des HEꝚEN gaen
eñ tottē huyſe des Gods Jacobs/op dat hy ons ſi
ne wegē leere/eñ wi op ſine ſtratē wandelē mogen
Wāt van Zion ſal die wet wtgaen/Eñ dat wooꝛt
des HEꝚEN wt Hieruſalem / Hy ſal onder veel
volcs dat recht wtſpꝛeken/eñ vele heydenē ſtraffen
in verre landē/Alſo dat ſi hare ſwaerdē tot ploech
ſcers/ende hare ſpieſyſers tot ſeyſens/ende ſickelen
ſullen verſmeden / Geen volck ſal teghen dandere
gheen wapen oft ſweert opheffen/ende ſi en ſullen
vooꝛt aen niet meer ooꝛloghen/Mer een yghelijc
ſal onder ſinen wijngaertſtock ende vigeboom ſit-
ten ſonder ſoꝛghe/Want den mont des HEꝚEN
der heyꝛſcharen heuet gheſpꝛoken / Mer wi ſullen
wandelen inden name des HEꝚEN/ons Gods
B altijt ende eewelijck.

Terſeluer tijt ſpꝛeect die HEꝚE/Wil ic die lam
me eñ cruepele/eñ vſtootene/die ic gecaſtijt eñ ghe
plaecht hebbe/weder verſamen eñ hier op bꝛengē
Eñ ic wil den cruepelen eñ lammen beſtellen/ dat
ſi erfghenamen hebben ſullē/eñ die ſwacken tot ee
nen grooten volcke maken/Eñ die HEꝚE ſal eē
Coninc ouer haer zijn/opten berch Zion / van nv
aen tot inder eewicheyt / Eñ du O thooꝛne Eder/
een hoochte ende veſte der dochter Zion Dijn gul-
den rooſe ſal comen/ die vooꝛledene heerſchappie/
dat Coninckrijc der dochter Hieruſalen.

Waeromme hancſtu nv aen andere vꝛienden/
recht oft ghi deſen coninc niet crigen en ſoudt? Oft
recht oft wt deſen raet niet comē en ſoude? Want v
dat wee alſo aengecomē is/als eender vꝛouwen in
kints noode? Lieue lijdt doch nv ſulcken arbeyt eñ
wee/ſteent ende crocht O du dochter Zion / gelijc
een in kints noode / Want du moetſte/ t'his waer/
henē ter ſtadt wt/eñ optē velde woonē/Ja tot Ba
bel toe moetſtu comen/Maer nochtans ſulſtu van
daer weder verloſt woꝛden / Ende aldaer ſal v die
HEꝚE van dine vianden verloſſen.

Eñ nv ſullē haer vele heydenen teghen v verſa
men/eñ ſeggen/Si is verbannen / wi willen onſen
luſt aen haer ſien / Mer ſi en weten des HEꝚEN
gedachtē niet/eñ ſi en mercken ſinen raedt niet/dat
hijſe verſamē ſal/gelijc mē die ſchouē opten doꝛſch
vloer vergadert/Daeromme O du dochter Zion
maect v op/eñ doꝛſcht/Wāt ic wil dijn hooꝛnē yſe-
ren/eñ dine clauwē metalen maken/op dat ghi ve
le volckeren aen ſtucken ſmijt/Eñ ic wil den HE-
ꝚE haer goet verbannen/ eñ hare haue den heer-
ſcapper der ganſcher werelt toeeygenen/Mer nv
du crijgerinne/ooꝛloochs vꝛouwe wapent v/Wāt
men ſal ons belegghen / eñ den Rechter Iſrahels
metter roede op die kinnebacken ſlaen.

¶ Van die toecomſt ende dat rijcke Chꝛiſti /eñ der cracht des Euangelijs/Mer dit alle onder bedecte woꝛden.

¶ Dat.v.Capittel.

ENde du Bethlehem Ephꝛata/ du die
cleen biſt/tegen den duyſenden in Ju
da/Wt v ſal die comen/die in Iſrahel A
een Heer ſi. welcs wtgāc vā beginne Ma. ß.
eñ van eewichz heyꝛ geweeſt is Gin-
nen dier cijt laet hijſe plaghen/totter tijt toe dat die
gene/die baren ſal/ghebaert hebbe/Dan ſullen die
ouergebleuenē zijnder bꝛoederē weder comen tot
ten kinderen Iſraels/Mer hi ſal optreden/eñ wey
den inder cracht des HEꝚEN/eñ in victoꝛie des
naems des HEꝚEN zijns Gods/eñ ſi ſullen ſon
der ſoꝛghe woonen/Want hi ſal ter ſeluer tijt heer
lijc woꝛdē/ſo wijt als die werelt is/Daer toe ſullen
wi ooc vꝛede hebben vooꝛ die Aſſyꝛiers / die nv in i. Pe. ß.
onſen landē geuallē zijn/ eñ onſe huyſen vertreden Joan. x.
hebbē/Want daer ſullen ſeuē herders eñ acht Voꝛ
ſtē ouer haer verwect woꝛden / die dat lant Aſſur
verderuen ſullen metten ſweerde/eñ dat lant Nim
rod met haren blootē wapenē / Alſo ſullen wi van
Aſſur beſchermt eñ verloſt woꝛdē / die in ons lant
comen is/eñ onſe lantpalen vertreden heeft.

Eñ die ouergebleuene wt Jacob/ſullen ooc onder
vele volckerē zijn/ghelijc als eenen dauwe van den B
HEꝚE/eñ gelijc een dꝛopelkē op dat gras/ dwelc
ke niemant en mochte verhopē op te nemen eñ te
verſamē/Ja die ouerghebleuene wt Jacob ſullen
onder die heydenē bi vele volckeren zijn/ghelijc een
leeuwe bi den dieren in die wildernisse /eñ ghelijck
een leeuwen welpen onder een cudde ſchapen/den
welcken niemant gekeeren en can/als hi dair dooꝛ
gaet/vertreedt/ ende verſchooꝛt/Want dijne hant
ſal die victoꝛie behouden/tegen alle dine tegenpar
tijders/Alſo dat alle dine vianden wtgheroeyt ſul-
len woꝛden.

Ter ſeluer tijt ſpꝛeect die HEꝚE/wil ick dijne
peerdē van v wtroeyē/eñ dine wagens verderuen
Eñ wil die ſtedē in dijnen lande ter neder werpen/
eñ alle dine veſtē eñ wel bewaerde ſtedē afbꝛeken/
Eñ alle toouerije by dy wtroeyen / Alſoo oock dat
gheen Teekenbedieder meer bi v bliuē en ſal / Jck
wil dine Godekēs eñ beelden vā di wtroeyen/alſo
dat ghi niet meer aenbiddē en ſult die wercken dijn
re handē/Dine boſſchē wil ic afhouwen/eñ dine ſte
dē vernielen/ Ende ic wil wꝛake oeffenen met tooꝛ
ne eñ verbolgētheyt/aen alle heydenen / die niet en
hebben willen hooꝛen.

¶ Een ander ſtraffinghe ende veriſpinge/Die lichamelijcke offerhanden woꝛden verſtooten / ende die gheeſtelijcke ende aenghename verthoont.

¶ Dat.vi.Capittel.

A HOoꝛt doch wat die HEꝚE ſeit Ma
ket v op/eñ veriſpt die bergē/dat die
hueuelē dijn ſtemme hooꝛen / O ghi
berghen hooꝛt/hoe dat die HEꝚE
ſtraffen ſal/Eñ ghi machtige die dat

fundament der aerden zijt/Want die HERE wil zijn volc berispen/en wil Israel straffen.

O mijn volc wat hebbe ic v gedaen? Oft waer mede heb ic v hinderlic ghewee st? dat segt mi/ Ick heb v doch wt den lande Egipti gelept/en wt den dienstthuyse verlost? en heb voor v heyr ghesonden
Exo.xv Mosen/Aaron/en MirJam? O mijn volc weest doch ghedachtich/ wat Balak die Coninc Moab voorgenomen hadde/en wat Bileam die sone Beor hem antwoorde/vã Sittim aen tot Gilgal toe/ Waer aen ghi mercke̅ soudt/ hoe die HERE v al
Nu.xxi. le goet bewesen heeft.

Waer mede sal ic den HERE versoenen? Met neygen voor den hoogen God? Sal ic he̅ met brãt offeren en iarige calueren versoene̅? Meenstu/dat die HERE een behagen heeft aen veel duysent rã men? oft aen olie? Ja al warender ooc ontallike loopende stroomen vol van olyen? Oft sal ick mijnen eerstghebooren soon voor mijn ouertredinghe gheuen? ende die vruchte mijns lichaems voor die son de mijnder sielen?

B O mensche het is v vercondicht/wat goet si/ en wat die HERE van v eyscht/te weten/ Gods woort te onderhoude̅/die liefde te oeffene̅/en ootmoedich te zijn voor dijnen God.

Die stemme des HEREN sal ouer die stadt roepen/Mer wie dijnen name vreest/dien salt gelucken/Hoort O ghi stãmen/ wat daer ghepredict wort. En soude ic niet gram zijn ouer dat onrecht goet inde̅ huysen der godloosen/en datme̅ die mate so cleen maect? Ja soude ic die onrechte waghe dat valsche ghewichte inden Sickel voor gerecht houde̅? door die welcke uwe rijcke̅ veel onrechts doe̅/ en uwe inwoonders gaen met logenen omme/en hebben bedrieghelijcke tonghen in haren mont.

Ja daeromme wil ic ooc v beghinnen te plage̅ en v om dijnder sonde̅ wille woest te make̅/ Eten sult ghi/mer niet versaet worden/en versmachten Ghi sult wel vlieden/mer niet ontulieden / En so wat ontuliet/dat wil ic metten sweerde verslaen/ Ghi sult saeyen/mer niet maeyen / Ghy sult olye perssen/en nochtans geen olye hebben/om v daer mede te saluen/Most sult ghi perssen/maer ghi en sult gheenen wijn drincke̅/Want ghi onderhoudt den godsdienst Amri/en alle die wercke̅ des huys Achabs en volghet hare leeringen na/Daeromme wil ic v tot eender woestijnen maken/ende dine inwoonders/ Jae datmense aen tuyten en bespotten sal/Ende ghi sult tot schande comen.

¶ Een corte summa der voorseyder dinghen/inden welcke̅ hi met een schoone ghelijckenisse dat cleene ghetal der gheloouiger bewijst

Dat.vij.Capittel.

B Ach wee mijns/het gaet mi als eenen die inden wijngaertackers nae leset/ daermen geene druyue̅ meer en vindt te eete̅/en nochtãs vã herte̅ eenen lust hadde die beste vruchten te eten/Dye oprechte liede̅ zijn wech in desen lãde/en die gerechte en zijn niet meer onder die menschen / Si dencke̅ mer slechts om bloet te storte̅/Een yegelijc iaecht den anderen/op dat hi hem verderue/En meene̅/si doen daer wel ae̅/als si quaet doe̅/So wat die print te wil/dat spreect die Rechter/op dat hi hem weder eenen dienst doen soude/ Die geweldige raden na haers herten lust/scade te doen/en si draeyent so si wille̅/Die beste onder haer is gelijc een clisse/ En die vroomste/gelijc eene̅ doorne/ Mer als de̅ dach dijns Predicants comt/als ghi besocht sult worde̅ dan en sullen si niet weten waer henen.

Nyemant en gheloone sine̅ naeste̅/Nyemãt en verlate he̅ op die Princen/Bewaert die doze dijns monts/voor die ghene / die in dijne̅ armen slaept/ want die soon veracht en onteert sinen vader/Die dochter recht haer op tege̅ die moeder/Des mans moeder tegen die swagherinne/En des menschen vianden zijn/zijn eygen huysghesinne. Mal eze.

Maer ick wil op den HEREN sien/ ende op God mijne̅ ghesontmaker wachten/ Mijn Godt sal mi verhooren.

O mijn viandinne en verblijt v niet / om dat ic ter neder ligghe/Want ick sal weder opstaen / Al sidt ick inder duysternisse/So is nochtans die HERE mijn licht. B

Jck wil des HEREN grãschappe en straffin ghe verduldelic dragen/ Want ick tegen hem ghe sondicht hebbe/So lange dat hi mijn sake bescerme ende mi recht doe/en dat hi mi int licht trecke/ en ic alsoo mijne̅ lust ae̅ zijnder ghenade̅ sien mach.

Mijne viãdinne moet toe sie̅/en met scãde blijue̅/die nv tot mi spreect / Waer is die HERE dijn God? Mijn ooghe̅ sullent noch sien/dat si dã gelijc als slijc en dreck opter aerden vertrede̅ sal worde̅.

Op die tijt sullen dijne mueren weder op ghetimmert worden/en Gods woordt sal wijt wt come̅/En ter seluer tijt sullen si van Assur/en vande̅ vasten steden tot v comen / en van die vaste stede̅/ al tot der vloet toe/vãder eender zee totter ander/ vã dat een gheberchte tot dat ander. Nochtãs moet dat lant van wege̅ haerder inwoonders woest ligghe̅ om der vruchten wille haerder wercken.

Daeromme so weydt ghi nv dijn volck met dijne̅ stocke/die cudde dijns erfdeels/die daer woone̅ heyde in die wildernisse alleene/ende op dat veldt/ Laetse tot Basan ende Gilead weyden/ghelijc als van oudts heyr.

Jc wil haer wonderlijcke dinghen vertoonen/ gelijc als ter tijt/doen si wt Egipte̅ toghen/Alsoo dattet die heydene̅ sien sullen/ en alle haer machtighe verschaemt sullen worden/die hande̅ op haren mont legghe̅/en haer ooren toe stoppe̅ sullen/ Sy sullen stof lecken/gelijc die slangen / en ghelijc dat ghewormte opter aerden/sulle̅ si beue̅ in haren holen/Si sullen haer vreesen voor den HERE onsen God/en haer voor v veruaren. C

Waer is alsulcken God/ ghelijc ghi zijt? die die sonde̅ vergheeft/en wtwischt die misdaet de̅ ouergebleuene̅ zijns erfdeels/ Die niet eewelijc thoornich en is/ Mer eene̅ lust heeft aen die bermhertigheyt/Hi sal onser wed ontfermen/onse misdaet sal hi te niet doe̅/en alle onse sonde̅ sal hi in dat diepste der zee versincke̅/Ghi sult den Jacob trouwe/en Abrahã genade bewijsen/ghelijck ghi onsen voorvaders voorlangs heyr gheswore̅ en belooft hebt

¶ Dye Prophect Nahum.

¶ Hi looft ende prijst die macht ende cracht Gods. Ende hi bewijst ooc zijn goedertierenheit/ Hi straft die Niniuitē om dat si Gods raet ende straffinghe verachten

Dat.eerste.Capittel

A Heb x
Ro. xij.

Dit is den last ouer Niniue/ eñ die prophetie Nahum van Elkos/ die HEERE is eē zeloersche God/ eñ eē Wreeker/ Jae een Wreker is die HEERE eñ een thoornich man/ Die HEERE is een Wreker tegen sine viāden/ eñ die sine tegen partijēs niet vergeten en sal/ de HEERE is lācmoedich/ eñ van groter cracht eñ hy en laet geen dinc ongestraft/ hi is die HEERE/ wiens wegen int onweder eñ in dye tempeeste zijn/ eñ onder zijn voeten dicke wolken. Dye dye zee straft eñ gebiet/ eñ maectse drooghe eñ hi doet dat alle riuieren versipen/ Basan eñ Carmel eñ soe wat daer op den berch Libanon bloeyt/ dat moet voor hem verschricken. Die bergen beuen voor hem die heuuelē vergaen eñ versmelten/ Die aerde bliet eñ beeft voor hem/ daer toe die gāsche omloop des werelts/ eñ alle die daer in woonen/ Wie can voor sinen thoorne staen/ eñ wie can voor sine gramscap gebliuen? Sinen thoorne bernt ghelijc een vier/ eñ

B eñ die steenrootsen springen in stucken voor hem.

Die HEERE is goedertieren/ eñ eē vastichept inder tijt der noot/ Eñ hi kent die gene/ dye op hem betrouwen/ Wāneer dat dye wateruloet heyr ouerloopt/ soe maect hi met dyer plaetsen een eynde Eñ sine vianden veruolcht hi met duysternisse.

Wat ist dan? dat ghi tegen dē HEERE yet voor neemt? Hi en laet v doch niet volbrenghen/ Maer die tribulatie en sal niet eewelick dueren/ Want gelijc als die doornen in malcanderen geulochtē wassen/ ende in dat beste sap zijn/ eñ ghelijck dat dorre stroo verbernt wert/ Alsoe sal oock des schalcs raedt/ die wt v coemt/ om quaet teghen den HEERE te dencken/ vergaen.

Also spreect die HEERE God/ Laetse comen soe ghewapent eñ machtich als si willen/ So sullen si nochtans ter neder gehouwen worden/ eñ wech varen? Dan wil ic v verootmoedigen/ mer nochtās niet gansch verderuen/ Maer als dan wil ick zijn iock v afrucken/ eñ dijn banden verschorē/ Mer tegen v heeft die HEERE een beuel gegeuen/ dat vā dijnen name gheen saet meer bliuen en sal/ Inden huyse dijns Gods wil ic v wtroeyen/ Ic wil eenen gracht onder dye Godekens eñ beelden gheuen/ Ende ghi moet tot schande comen.

Siet/ op die bergen comen voeten eens goeden bode/ die goede maere eñ tijdinge brengt/ O Juda houdt dinen vierdach/ eñ betaelt dijne ghelooften/ Want die schalc en sal niet meer ouer v comen/ hy is gansch wtgeroeyt

¶ Hi antwoort ende schildert ons die grouwelijcke straffinghen voor onsen ooghen

Dat.ij.Capittel

Die verderuer sal hyer op teghen v op trecken/ eñ dye veste belegerē/ Maer A ja bernt die straten wel/ wapent v op tbeste/ eñ sterct v op dalder sterckste/ Mē sal v nochtās reyn aflesen/ eñ dine vaten vdderuen/ Wāt die HEERE sal Jacob die victorie geuen/ ghelijc hi Israel die ouerhant gaf

Die schilden sijnder stercke zijn root/ Sijn crijschvolc is met purpur gecleedt/ Sijn wagens lichten gelijc een vyer/ als hi slaen wil/ hare spiessen gaen door malcanderen heyr. Die wagens rollen op dye strate/ eñ ratelen op die blacke velden/ haer aensien is gelijc fackelen/ Ende si varen onder malcanderē heyr/ ghelijc eenen blixem

Mer hi sal op sine gheweldighe dencken nochtans sullen die selue vallen/ In dien si wech willen Eñ si sullen haesten tot die mueren/ ende tot een beschudsel/ daer si bij zijn/ Mer die poorten aen dwater sullen nochtans gheopent worden/ Eñ des Conincs palleys sal verghaen/ Dye Coninghinne sal geuanghen wech geuoert worden/ Ende hare ionc frouwen sullen suchten/ ghelijc dye duyuen eñ voor hare borsten slaen/ Want Niniue is ghelijc een water gracht/ vol waters mer dat selue sal veruloeyen moeten/ Staet/ Staet (sullen si roepen) Mer niemant en sal hem om keeren

Daeromme rooft nv siluer/ rooft goudt Want hier en is der schatten gheen eynde/ Eñ die menich te aller costelijcker cleenodien Mer nv moetse reyn af gelesen eñ geplondert worden/ Also dat die herten moeten versaghen/ eñ die knien slotteren/ eñ B alle lendenen beuen/ ende alle aensichten bleeck sijē gelijc eenen siepot

Waer is nv die wooninghe der leeuwen? eñ die weyde der iongher leeuwen? daer die leeuwe ende die leeuwinne metten ionghen leeuwen wandeldē eñ datse niemant en dorste veriaghen? Maer daer die leeuwe genoech roofde voor sine ionghen ende verworchde voor zijnder leeuwinnē/ zijn holē vulde hi met roof/ eñ sine wooninghe met dien/ dat hi verschoret heeft

Siet/ Ic wil aen v/ spreect die HEERE der heyrscharen/ Dijne waghens wil ic aensteken/ ende eenen roock makē/ Dat sweert sal dine ionghe leeuwen verslinden/ Ende ic wil dijns rooues een einde maken opter aerden/ datmen dijnder boden stēme niet meer hooren en sal

¶ Hi straft die lasteringe der booser stadt/ Ende hi vercondicht haer hare straffinge

Dat.iij.Capittel

Wee der bloetgieriger stadt die van loghenen eñ roouerie vol steect/ eñ van haren rouē eñ verschorē niet af latē A en wil/ want aldaer hoortmē die geesselen eñ swepē clappē/ die rads ratelē die peerden briesschē/ eñ die wagēs rollē/ hy brēgt ruyters heyr op met blinckende sweerden/ eñ met glinsterende spiesisers/ Daer liggen vele vlslagene/

ende groote hoopen dooder lichamen / Also dat si
seluer gheen getal en is/ Ja datmen ouer die doode
lichamen vallen moet/ En dat al om der grooter
hoererijen wille /der schoonder en vriendelijcker
hoeren/ Dye ooc met touerije om gaet/ Ende met
haer der hoererije die heydenen/ en met haerder to
uerijen landen / en luyden vercregen heeft.

Siet / Ic wil aen v/spreect die HEERE der heir
scharē/ Ic wil di dine cleet ouer dijn hooft opslaē
B ende wil die heydenen dijn blootheyt/en den Co-
ninckrijcken dijne schamelheyt wijsen/ Ick wil v
gansch grouwelick maken/en v schenden/en v tot
een gaepsel maken/ Alsoo dat alle die v sien/van v
vlieden/ende segghen sullen / O Niniue is verde-
strueert/Wie wil medelijden met haer hebben?
No dat Waer sal ic dinen vertrooster soecken/
is Alexr Meenstu dat ghi beter sijt dā die grote stat No
andria. die daer int water leyt/en rontomme water heeft
Welcker mueren en vesten die zee is? Morenlandt
Put is en Egipten is hare ontellicke macht. Put en Libia
Africa sijn dine hulpers/ Nochtans heeftse verdreuē moe
ten wordē/en geuangen wech treckē/ Ende hare
kinderen sijn op alle straten verslagen/en om hare
edelen wierpmen dat lot/ En alle hare gheweldi-
ghe werden in ketenen ende banden geleyt.

Also moetstu ooc droncken worden/ v verber
gen/ende hulpe en bescherminghe voor dine vian-
den soeckē/ Alle dine vaste steden sijn gelijck vighe
boomen met rijpe vijgen/die welcke so haest alsmē
se schudt/en ten monde vrenct/so sijn si geten Siet
dijn volc sal ghelijc wijuen in v worden/ Ende dye
poorten dijns lants sullen dinen vianden geopent
worden/ Ende dat vyer sal dine grendelen en sluit
boomen verteren.

Daerōme schept ende put nv water/want ghy
sult beleghert worden/sterct dine vestē/gaet in dat
cley/en tredet dat leem/oft mortele / en maect tij-
chelē/en bact steenen/ Mer dat vijer sal v verteren
C en dat sweert doodē/ Ja het sal v verslinden/ghe-
lijc die coolsprengers. Het sal v ouervallē/ ghelijck
die sprinchanen/ Dine coopliedē zijn meer gewe̅est
dan sterren aenden hemel/ Mer nv sullē si haer wt
breeden/gelijc die coolspringers/en vlieghen daer
henen/ Dijnder Heeren isser so vele/als sprinchanē
en dijnder hooftlieden/als der coolspringhers/die
haer alst cout is/aen die tuynen en wanden hangē
Mer so haest als die sonne opgaet/so scickē si haer
wech datmen niet geweten en can waer si geweest
sijn/ende waer si bliuen.

O du Coninc tot Assur / dijne Herders sullen
slapen / Dine stercken sullen stille sitten/ Ende dijn
volc sal op die bergen verstroeyt wordē/en niemāt
en salse versamen / Niemant en sal dine schaden be
clagen/noch hem om dijnder plagen wille becom-
meren/ Mer alle die sulcs van v hooren/die sullē hā
re handen ouer v tsamen slaen. Want waer is ye-
mant/dien ghi niet sonder ophouden beschadicht
en geplaecht en hebt?

C Hier beghint die propheet Habacuk

C Hi beclaecht voor God die boosheit des volcs/ En draecht
haer daeromme die straffinge Gods.

Dat.J.capittel:

It is den last en straffinge/welcke die
prophete Habacuc ghesien heeft Ach A
HEERE/hoe lange sal ic doch roepē
dat ghi niet hoorē en sult? Hoe lange
sal ic tot v roepē ouer tonrecht ende
gewelt en ghi en wilt niet helpē? Waeromme laet
ghi mi moeyte en arbeyt sien? Waeromme thoont
ghi mi roof en onrecht rontsom mi. Dat ghewelt
gaet bouen recht/ Daeromme moet die wet wanc
kelen /en daer en can gheen recht totten eynde ghe
comen / Want die godloose bedriecht den rechten
Daeromme ist datter verkeerde vonnissē wtgaen/

Siet onder die heidenē/ Siet/en verwondert u
Want ic wil wat bi uwen tijdē doen/ dwelcke ghi
niet gelouen en soudt alsment v seyde/ Wandt siet/
ic wil die Chaldeen verweckē/ee grouwelic/bitter
en snel volc/dwelcke trecken sal door tlāt so wijdt
alst is om wooningen in te nemē/die hem niet toe
en behooren/en tsal grouwelic en veruaerlick sijn/
dwelcke gebiet en dwingt/hoe dat wil. Haer peer-
den sijn snelder dan die luypaerden/desghelijcs sijn
si ooc bijtiger en wreeder/dan dye woluen aenden
auont/Haere ruyters trecken met groote hoopen
van verre daer henen/si vlieghen en haesten ghelijc
als een Arent vlieget totten aes/ Si comen alle on B
recht en ghewelt doen/ Waer dat si henen willen/
daer ruyschen en schoren si door gelijc den Oosten
windt/en rapen die gheuangen ghelijc dat sant te
samen waeyt/ Si bespotten die Coninghen/en dye
eerlijcke Vorsten beghecken si/ Alle weerachtighe
vesten sullen haer als een gheesmeyre sijn/ Want si
beschantsense/en nemense in/ Als dan sullē si noch
eenen nieuwen moet nemen/voort varen/en haer
besondigen Ende dan moet sulcken macht en vic-
torie haren goden toegescreuen sijn.

Mer du O HEERE mijn God/mijn Heylige/
ghi die vander eewicheyt heyr sijt/en laet ons doch
niet steruen/ Mer O HEERE laet haer ons slechts
eē strate sijn/ En laetse O onse Sekerheyt / ons
slechts castijen/ Dine ogen sijn reyn/dat ghi dat bo
se niet sien/ende dat iammer niet aenschouwen en
moecht/ Waerōme sietstu dan op die vachters? en
swijghet/en sietse door die vingeren/dat die god-
losē verslint/dē ghenē die vromer is dā hi? En ghy
laet die menscē gaē/gelijc die vissēē inder zee/ Ende
gelijc die cruppende dierē/dat geenen heere en heeft
Si trecken al met der angelen op/en vangent met
harē nette/en brengent te samē in hare garen Dies
verblijden si haren nette/ En roocken haren garē
Wāt door die selue haer deele so veel/en haer spijse
so wtgelesen en vertaert is Daerom worpen si
hare nettē noch altoos wt/en en willē niet ophou
dē die lieden te verworghen

C Die HERE vercondicht den Prophete door een beuel
dat die straffinge der boosen niet achter bliuen en sal / al
vertooft si wat Dat.ij.Capittel

Ier stae ic op mijn wachte / en trede A
op mijn veste/aenscouwe/en sie toe
wat mi ghesept wordē sal/ En wat
ic antwoordē sal den ghenen dye my
berispt/ Die HEERE āt woorde mi en

sprac/Scrijft dat gesichte eñ schildert op een tafele
dat hijt snellijcken gelesen cã/die daer voorbij loopt
Te weten also/Die openbaringhe sal noch veruult
worde/tot zijnder tijt/Eñ sal ten laetsten inde dach
comen/eñ niet wtbliuen/Ende oftet al vertrecke/
So verwacht daer op/Sy sal certeinlijc comen/eñ
niet vertrecken/Mer so wie daer teghen staet/ des
siele en sal niet gelucken/Wãt die gerechte sal in zijn
gheloue ende betrouwen leuen

¶ Hi straft die gierighe/onrechtuaerdige/ende dronckaers met verachtinge der beelden/beeldemakers/ende die daer op betrouwen

Dat.iij.Capittel

B DEn wijn bedriecht den stoutẽ mã/dz
hi niet ghebliuen en can/Dye welcke
zijn siele wijt op sperret/gelijc die hel-
le/eñ is recht als die doot/dye nyet te
versaden en is/Mer raept tot hem al
le heydenen/eñ vsaemt tot hẽ alle volckẽ. Mer wat
geldet? Die selue altsamẽ sullen een spreecwoort te
ghen hem maken/eñ een sproke/eñ sullen segghen
Wee dẽ ghenẽ/die zijn goet vermeerdert/dã tge
ne dz zijn niet en is/Hoe langhe salt dueren? dat hy
maer veel slijms op hẽ en ladet! Och hoe onuer-
siens sullen si opwaken/die v bijtẽ/eñ ontwakẽ/die
v wech stooten/eñ du moetst haer tot een deele eñ
roof worden. Wãt ghi vele heydenẽ berooft hebt/
daeromme sullen v wederomme berooven/alle die
ouergebleuen volckẽ/om des menschẽ bloets wil
le/eñ dã wegẽ der gewelts/dat ghi aẽ lãdẽ stedẽ eñ
aẽ alle dẽ ghenẽ die daer in woonen/bedreuẽ hebt.
Wee dẽ ghenen/die onrechtuaerdich boosch goet
gierichlijcken in zijn huys scrabt/op dz hi sinen nest
in die hoochte sette/op dat hi het ongheluc ontulie
de. Mer dinen raedt sal tot schande dijns huys ghe
raken/Want ghi hebt te vele volcken vslagen/eñ
hebt wt dijns ghansschen herten lust ghesondicht/
B Wãt die steenen in die muerẽ sullent ooc roepẽ/eñ
die balcken aen dat gesperre sullent vercondighen.
Wee den ghenẽ/die die stadt met bloet bouwet
eñ bereet die stadt met onrecht/Ist niet alsoo? dat
tet vanden HEERE der heyrscaren ghescheiden sal?
Soo wat die volckẽ arbeypt hebben dz moet met
ten viere verbernẽ. Eñ daer die luyden moede aen
geworden zijn/dat moet verlorẽ bliuen/Want dat
aertrijcke sal vol worden van die kennisse der eeren
eñ heerlicheyt des HEEREN/gelijc die zee van dye
wateren ouergoten eñ bedect woort
Wee den genen/die sinẽ naestẽ te drincken geeft/
eñ menget sine grãschappe daer onder. Eñ dronc-
ken maect/op dat ghi zijn schaemte sien moghet/
Men sal v ooc vsaden met schãde voor eere/Daerõ
me drinct ghi ooc dat ghi tuymelt Want den beker
der rechter hãt des HEEREN sal ooc tot v comen/
Eñ ghi moet schãdelijcken spijen oft braken/ voor
dine heerlicheyt/Wãt die boosheit aen dẽ Libanon be
dreuẽ/die sal v ouervallẽ. Eñ die verstoorde dieren
sullen v veruaerẽ/om der menschẽ bloets wille/eñ
ghewelts/dat ghi aen landen/steden/eñ aen alle dẽ
ghenen die daer in woonen bedreuen hebt.
Wat sal dan dat beeldt helpen/dat zijn meester ge
sneden heeft? Eñ dat gegoten beeldt ẽ valscher yde-
ler figueren? waer op hẽ zijn meester verlaet/om dz
hi stõme Godekens makẽ can? Wee den ghenẽ/die
tot een houdt spreect/Woort wacker/eñ tot eenen
stommẽ steẽ/Staet op/Cãt ooc eenich onderwijsch

gegeuen? Siet. Het is met siluer eñ gout ouertoghẽ
eñ gestofeert/eñ daer en is geenen Adẽ in hẽ/Mer
die HEERE in sinen heyligen tẽpel is die gene/voor
den welcken alle die werelt stille zijn eñ verschrickẽ sal

¶ Een biddende vermaninge der propheten/welcke op dz snaerspel gemaect is/Inden welcken die grouwelijcke ende veruaerlijcke toecoemst des HEEREN des strenghen richters bescreuen woort

Dat/iiij/Capittel

A DIt is dat gebet des Prophetẽ Haba
cuc/voor die ontsculdighe
Als ic O HEERE dijn gherucht ghe
hoort hebbe/so ben ic vuaert geweest
O HEERE du maecste dijn werc leuẽ
dich midden inden iarẽ/Eñ ghi latet ooc midden in
den iarẽ openbaer wordẽ/Wanneer dat die droef-
fenisse daer is/So gedenct ghi der bermherticheyt/
God quã van dat Suyden/Eñ die heylighe van
dat geberchte Paran/Sela. ¶ Sijns loofs was den
hemel vol/Eñ zijn eere vuulde dz aertrijcke ¶ Sijn
claerheyt was gelijc dat licht/Eñ blincstralẽ gingen
vã zijn handen/Aldaer was zijn macht verborgen
Voor hem henen ginc pestilentie/Eñ een plagẽ
ginc daer wt/waer hi henen trat. Hi stont eñ mat dz
aertrijcke/Hi aenschouwet/eñ deelt die heydenen/
Dat die bergen der werelt verinorselt worden/ Eñ
die houelen moesten haer buyghẽ in der werelt/doẽ
hy inder werelt ginc. Ic sach der Moren tenten in
moeyte. Eñ der Madianiten hoeyen bedroeft
En waert ghi niet verthoornt O HEERE in Amo.v.
die wateruloet? Ende dijn gramschappe in die wa-
teren/eñ dijne verbolgentheyt in dat meyre?
Doen ghi op dine peerden saedt? ende dijne wa-
gens die victorie behielden
Du togeste den boge voorwaerts/gelijc du den
stammen ghesworen hadtste/ Sela. Eñ deelde die
waterstroomen in lant
Die bergẽ sagen v/eñ haer wert bãge. Dye water
strome voer daer henen/Die diepte liet haer hoorẽ B
Die hoochte hief die handen op. Die sonne eñ ma-
ne stonden stille/Dijn pijlen voeren daer henen met
stralen/eñ dijn spere met blinckẽ des blixems. Ghy
verteert dat aertrijcke in dijnder grãscappe/eñ ghy
dorschet die heydenen in dijnder vbolgentheit. Ghi
tooght wt om dijn volc te helpen/om te helpen dinẽ
gesalfden/Ghi smijt aen stucken dat hooft int huys
der godlosen/eñ ghi ontdect dat fundament tot vo
uen aẽ dẽ hals toe Sela. Ghi haet eñ vuloect dz sep
ter des hoofts/mz sine vlecke Die gelijc als eẽ owe
der comen/om mi te vstroeyẽ/eñ verblijdẽ haer als
si den allendigen heymelijckẽ vslindẽ. Dine peerden
gaen int meyr/indẽ modder der dieper wateren
Als ic dat hoore/so coiret mi minen buyc/eñ mi
ne lippen beuẽ vã dijnder stẽme/Etter gaet in mijn
gebeente/Een vuaernisse coẽt mi in mijn gebeente/
Ic ben bi mi selfs bedroeft/Och oft ick rusten
mochte/inden dach des droefheyts/als wy henen
op trecken totten volcke dat ons bestrijdt
C Ja dan en sal den vigeboom niet bloeyẽ eñ daer
en sal gheen vruchte aen die wijnstocken zijn/Den
Olijfboom sal den arbeypt faelgeren/eñ die ackers
en sullen geẽ noot druft voortbringẽ/ Eñ die scapẽ
sullen wtẽ koyen gescheort worden/eñ daer en sul
len gheen runderen meer in die stallen zijn
Maer ic wil mi verbliden inden HEERE/Eñ in
God minen salichmaker vrolijc zijn/Want die HE

RE God is mijn cracht/die sal oock mine voeten
maken gelijc die voeten der hyrten/ Eñ hi sal my
in die hoochste voerē/dat ic singe op mijn snaerspel

¶ Hier beghint die prophete Sephania.

¶ Hi prophetcert ouer Juda Ende voorseyt haer die toe
comende straffinghe Dat.J.capittel:

A Jt is dat woort des HEREN/welc
ke gescgiet is tot Zephania den sone
Chusi/des soons Gedalia/des soōs
Amaria/des soōs Hiskia In der tijt
Josie des soons Amon/des Conincs
in Juda
Jc wil alle dinc indē lāde vūderuē/ seyt die HERE
Jc wil beyde mēscē eñ veestē/die vogelē inð lucht
die visscen int water/met die Godekēs der God=
losen wil ic wech nemē/Ja die menscē wil ic wt dē
lāde roeyē/seyt die HERE/Jc wil mijn hant wt=
streckē ouer Juda/eñ ouer alle die tot Hierusalē
wonē/Also wil ic wat vā Baal ouergheblenen is
wtroyē/daer toe ooc die namē der Monakē/eñ ð
Priesterē vā deser plaetse/Eñ die gene dye des he
mels heyr op die dakē aenbiddē/Dye dat selue aen
biddē/eñ swerē nochtans bi dē HERE Eñ daer
bi ooc tot harē Malchō/Eñ die vandē HERE
afgeuallen zijn/Eñ die na den HERE niet en vra
gē/eñ hē niet en achten
Swijcht stille/eñ weest vūuaert voor dē HERE
God/Wāt dē dach des HEREN is na bi/Wāt
die HERE heeft eenē slachoff r bereet gemaect/
B eñ sine gasten daer toe genoot/eñ inden dach des
slachoffers/des HEREN wil ic besoeckē/die prin
cen/eñ des Conincs kinderē/eñ alle dye in vreēde
kerckē cyeraet dragē/Jc wil ic ooc ter seluer tijt be
soeckē alle die so hoochmoedich daer in die salē tre
dē/die haerð herē huys vullē met roouē/eñ bedrie
gen. ¶ Ter seluer tijt seyt die HERE God/sal
hē een groot geroep verheffē vanð visscers poor=
te aē/eñ ooc vā die andere poortē eē huylinge Eñ
eenē grotē moort vanden hueuelē/Ghi dye in die
moelene woōt huylet /wāt alle dat cremers volck
is wech/eñ alle die gelt vūgaderen/sijn wtgeroeyt.
Ter seluer tijt wil ic Jerusalē met eē licht door
C soecken/Eñ wil besoeckē dye luyden/dye op haer
deu.xxix heffen liggen/eñ seggē in hare hertē die HERE
Je.xxiij en sal noch goet/noch quaet doē/Haer goet moet
tot eenē roof worden/eñ hare huysen tot een ver=
woesthz/Eñ oft si al andere huysen timmerden so
en sullē si nochtans daer niet in wonen/Si sullen
wijgaertackers plātē/eñ geenē wijn daer af drinc
kē/Wāt des HEREN grotē dach is na bi/Hi is
hier bi ende haest seer
Als dat gescrey vādē dach des HEREN comē
sal/So sullē die sterc ke eñ mānelijcke kuesen vit=
terlic screyē/Wāt desen dach is eenē dach der grā
scappe/eenē dach der droeffenisse eñ angsts/eenen
dach des onweders eñ tēpeestē Eenen duysteren
eñ donckerē dach/Eenē wolcachtigē eñ neuelach
tigē dach Eenē dach der basuynē eñ trōpettē/te=
gē die vaste stedē/eñ alle hooghe sloten Jc wil dye
luydē so bange makē dat si rontom gaē sullē/ghe=
lijc die blindē/Daerō dat si tegē den HERE ghe=
sondicht hebbē/Haer bloet sal wtghestort worden
gelijc oft stof ware/eñ haer vleessce als drec. Haer
siluer eñ gout en sal haer niet bescermē mooghē in
dē dach der gramscappē des HEREN/Mer dat
gātssce lant moet vā tviere sijnder zeloersier liefde
verteert worden/Wāt hi sal daer corts een eynde
af makē/met alle den genē die inden lande woonē

¶ Hi vermaentse tot gerechticheyt ende beteringe op dat
si den thoorne Gods ontulieden moghen Hi vercondicht
ooc den heydenen haer straffinghe
Dat/ij/Capittel

Ersaemt v eñ coēt nv herwaerts O A
ghi onsalich volc/ eer dat oordeel wt
ga/eñ gelijc dat stof eñ die tijt verlope
eer dē grammigē thoorne des HE=
REN ouer v come/Ja eer den dach
des toorns des HEREN ouer v come/Soect dē
HERE/O alle ghi ellendige opter aerdē/ghi dye
sine rechtē ondhout/Soect die gerechticht/Soect
ootmoedicheyt/op dat ghi inden dage des toorns
des HEREN moget bescudt worden
Want Gasa moet verlatē/eñ Asckalon woest
worden/Asdod sal optē middaghe verdreuen wor
dē/Eñ Accaron sal wtgeroeyt wordē/Wee den
ghenen/die aen die meyrstroomē woonē/eē stout
mānachtich volc/des HEREN woort sal ouer v
comen/O Chanaā der Philisteen lāt/ic wil v ver
deruen/Also datter niemāt meer in woonē en sal
Gider zee en sullen niet dā enckel weydē/ herders
huysen/eñ schaeps coeyen zijn
Ja die selue waterstroomē sal dē ouergebleue
nē des huys Juda te deele worden / dat si daer op
weydē/Inden huysen Ascalon sullen si tegen den
auont rustē/Wāt die HERE haer God salse we
derom besoecken/eñ haer geuangheniste keeren.
Jc hebbe die smaetheyt Moabs/eñ die lasterin
ge der kinderen Ammon wel gehoort/hoe si mijn
volc versmaet/eñ haer van hare lantpalen veroēt
hebbē/Wel aē/So waerlic als ic leue/spreect die B
HERE der heyrscaren/God Jsraels Soo waer
lic moet Moab ghelijck Sodoma/eñ dye kinderē
Ammom/gelijc als Gomorrha worden/Ja tot eē
der woester doornhage/eñ soutcuyle/ eñ eē eewige
woestheyt worden
Die ouergebleuē mijns volcs sullen haer berouē
Eñ die ouergebleuen des volcs sullēse beeruē Dat
sal haer ontmoeten voor hare houaerdie/om dat si
des HEREN der heyrscarē volc vūsmaet/eñ haer
veroēt hebbē/Die HERE sal vūuaerlic tegē haer
zijn/Wāt hi sal alle Afgodē opter aerdē wtroeyē
Eñ eē yegelic op zijnð plaetse/Ja ooc alle eylandē
der heydenen sullē hē aenbidden eñ eeren.
Eñ ghi Morē moet ooc met minē sweerde ver
slagen worden/Eñ hi sal sine hant stercken ouer dz
Noorden/Eñ ic wil Assur vernielē/Niniue sal ooc
woest worden/dorre/gelijc een wildernisse/Alsoo
dater nz in die cuddē/eñ alð heidenē veestē liggē sul
len Ja die Grātvogels/Roosdōmē/Ooc sullen die
swanen eñ egels op hare thorēs woonē/Eñ vogel
sanc sal aendē vēsterē/eñ die rauē sop die balckē zijn
Want dat Cederbeschot sal af gheschoort worden
Dit is die urolijke stadt/die so sekerlijc eñ sonder
sorghe woont/eñ sprack in haerder herten / Jc bent
eñ gheen meer /Hoe is si soe verwoest ghewordeu/
dat die dieren daer in woonen/Eñ so wie daer voor
bi gaet/die bespotse/eñ wijst mettē vinger daer op

¶ Hi berispt ende straft die Joden/ om haerder lasteringhen/ Om welcker wille haer God verstooten ende die heydenen aen nemen sal.

Dat .iij. Capittel.

A

Ee der grouwelijcker/ bevlecter ende Tyrannischer Stadt Si en wil niet hooren/ noch die castijdinghe en straffinge niet aennemen/ Si en wil op den HEERE niet betrouwen/ noch haer tot haren God houden/ haere Vorsten ende ouerheeren zijn onder haer brullende leeuwen/ Ende hare Richters wolven aenden avont/ die totten morgen niet ouer en laten bliuen/ hare Propheten zijn licht veerdighe/ godloose/ en valsche luyden/ hare Priesters ontwijen en onteeren dat heylichdom/ ende bedriuen ghewelt onder den schijn der wet.

Mer die HEERE die onder haer is/ leert haer nochtans wel recht/ en geen arch/ Hy laet haer sine rechten alle morgen openbaerlijcken leeren/ sonder ophouden/ Maer die boose luyden en willen haer niet leeren scamen/ Daeromme wil ic dat volc wt roeyen/ hare sloten verwoesten/ en hare straten soo ledich maken/ datter niemandt op gaen en sal/ Ende hare steden soo verwoest/ datter nyemant meer woonen en sal.

Ic dede v seggen/ Och vreest mi doch/ neemt die straffinge ende castidinge aen/ op dat uwe wooninge niet wtgeroept en worde/ ende geen van dien en come/ waeromme ic v besoecken ende straffen mochte/ Mer si zijn neerstich allerley boosheyt te hanteren

Daeromme spreect die HEERE so moet ghy ooc wederomme mijns verachten/ tot dat ick my

B op make/ tot zijnder tijt/ dat ick ooc rechten sal/ die

Ezn. heydenen vergaderen/ en die coninckrijcken te samen

brenghen sal/ mijnen thoorne/ Ja mijnen gheheelen grammighen thoorne ouer haer wt te schudden/ Want alle die werelt sal door tviere mijnder zeloerscher liefden verslint worden/ Als dan wil ick den volcke anders laten prediken met vriendelijcke lippen/ Also dat si alle des HEEREN name sullen aenroepen/ ende hem eendrachtelijcken dienen/ Men sal mi mijne aenbeders te weten/ die verstroeyde van ghene side des waters in der Moren lant heyr brenghen tot een gheschencke/

Ter seluer tijt en sult ghi v niet meer schamen uwer werchen/ waer mede ghi tegen mi ouergetreden hebt/ Want ic wil die stoute heylighen van v wech doen Alsoo dat ghy v nv nyet meer en sult verheffen/ om mijns heylichs berchs wille/ Mer ic wil in v laten ouerbliuen een arm/ slecht volcken die haer op des HEEREN name verlaten sullen/ Ende die ouergebleuen Israeliten en sullen geen boosheyt meer doen/ noch valscheyt spreken/ Ende men en sal in haren mont geen bedriechlijcke tonge vinden/ Mer si sullen weyden/ ende rusten/ sonder alle sorghe.

O du dochter Zion nv juychet/ O Israel maect eenen blijden roep/ O du dochter Hierusalem weest vrolijc/ en verblijt v wt ghanscher herten. Want die HEERE heeft dijn straffinghe wech genomen en dine vianden heeft hi af ghekeert/ Die HEERE die Coninc Israels is bi v/ Also dat ghi voor geen

C ongeluc meer sorgen en derft.

Op die tijt salmen tot Hierusalem segghen Ende veruaert v niet/ En tot Zion/ En laet uwe handen niet mat worden/ Want die HEERE dijn Godt is bi v een stercke Gesontmaker/ hi sal hem selfs van v verblijden/ en v vriendelijc zijn/ en vergeuen Ja met juychen sal hi ouer v vrolijck zijn/ Die door der menschen opstellinghen gheplaecht waren die wil ic wech nemen/ dat si van v comen/ Welcke op stellingen uwen last waren/ waeromme dat ghi berispt en bekeuen waert/ Siet/ ic wilt met allen den seluen een eynde maken/ ter seluer tijt/ die v misdoen Den hinckenden wil ic helpen Ende die verstootene wil ic weder vergaderen/ Ic wilse tot lof en eere maken in alle landen/ daer mense voormaels veracht heeft/ Ter seluer tijt wil ick v hier in brenghen en v ter seluer tijt versamen/ Wandt ick wil v ter eeren brenghen/ Ende onder alle volcken opter aerden prijselijc maken/ Als ic uwe geuangenisse wenden sal voor haren ooghen/ spreect die HEERE.

Hier beghint dye Propheet Haggai

¶ Hi vermaent dat volc tot tymmeragie des tempels/ Ende hy straft haer lanckaem vertrecken.

¶ Dat .J. Capittel.

N den anderen iaer des coninces Darij in die seste maent/ opten eersten dach der maent/ ghesciede dat woort des HEEREN door den Prophete Haggai/ tot SeruBabel den sone Sealthiel/ den Prince in Juda/ en tot Jesua/ den sone Josadac/ den hoogen Priester/ en sprac/ Also spreect die HEERE der heyrschaeren/ en seyt/ Dit volc spreect Daer en sal niet afcomen/ datmen des HEEREN huys timmere.

A

i.Esd.v.

En des HEEREN woort gesciede door den Prophete Haggai/ en seyde/ Uwen tijt is gecomen/ dat ghi in uwe beschotene en gewelfde huysen woont/ En dit huys moet woest bliuen staen/ Daeromme spreect die HEERE der heyrscharen also/ Siet/ hoe dattet v gaet/ Ghi zaeyt veel/ maer ghi brengt weinich in/ Ghi etet/ mer en wort nyet verzaet/ Ghy drinct maer ghi en vllaet uwen dorst niet/ Ghi cleet v/ nochtans en cont ghi v niet verwermen/ En die loon verdient/ die steket in eenen gebroken buydel

B

Also seyt die HEERE der heyrscharen/Aensiet hoe dattet v gaet/Treet henē op dat geberchte/en-
i.cori.iij. de haelt hout/ende timmert dat huys/dat sal mi aē
ij.cor.vi. genaem zijn/Ende ic wil mijn eere bewijsen/spreect die HEERE/Want ghi wacht wel op vele/eñ het/ v wort weynich/Eñ al brēgt ghijt thuys/soo blaes ic daer in eñ verwaeyt/Waeromme dat? spreeckt die HEERE der heyrscharen/Daeromme dat mijn huys so verwoest leyt/ende een yeghelick loopt na sinē huyse toe/Daeromme heeft dē hemel v dē dauwe/eñ dat aertrijcke zijn vruchte onthouden/Ick hebbe een droochte gheroepen/beyde ouer dat lant ende die bergen/ouer coren/most/eñ olye/Ja ouer alle tgene/dat wt der aerdē coēt/ooc ouer menschē ende beesten/ende ouer alderhanden arbeyt.

Doen nv SeruBabel die sone Sealthiel/eñ Jesua/die sone Jozadak/die hooge Priester/met alle dat ouergebleuē volc des HEEREN haers Gods stemme hoorden/ende die woorden des Prophetē Haggai/hoe dat hē die HEERE haer God gesondē hadde/doen veruaerde hē dat volc voor dē HEERE/Doen sprac tot Haggai/die Enghel des HEEREN die die bootscappe des HEEREN hadde aē dat volc/Ick ben met v seyt die HEERE.

Also verwecte die HEERE den geest SeruBabels/des soons Sealthiel des princē in Juda/eñ dē geest Jesua des soons Jozadac des hogē priesters/ende oock den gheest des ganschen ouergbebleuē volcx/dat si terstont ghinghen eñ arbeydē aen dat huys des HEEREN der heyrscharen.

¶ Hi sterct die ouersten wt beuel des HEEREN/dat si manlick souden zijn/ende niet ophouden en souden/Wan die verchieringhe ende heerlicheyt des anderen Tempels/door den welcken die kercke der ghelooeuigē verstaē wort

Dat.ij.Capittel.

A Nden vierentwintichsten dach der sester maent/indē anderē iare des Coninccx Darij/opten eenentwintichsten dach der seuender maent/gheschiede dat woordt des HEEREN/door den Prophete Haggai/eñ seyde/Segt tot SeruBabel den sone Sealthiel/den Prince Juda/eñ tot Jesua den sone Josadak/den hooghen Priester/Eñ tottē ouergbebleuen volcke/eñ segt/Wie isser onder v luyden ouergbebleuen/die dit huys in zijnder voorleden heerlicheyt gesien heeft? Eñ wat dunct v nv? Ist niet alsoo? het en dunct v niets niet te zijn/ by dat voorledene.

Nochtās O SeruBabel/weest manlic spreect die HEERE/Ende du O Jesua/eē sone Jozadack du hooge Priester/zijt goets moets/Weest ooc onuersaecht alle volc indē lande/spreect die HEERE/ende arbeyt na dat woort(Want ic ben met v seyt
B die HEERE der heyrscharen)Doē ic met v een verbont maecte als ghi wt Egipten toocht/so sal mijnen geest onder v blijuen/En weest niet versaecht

Wāt die HEERE der heyrscarē spreect also/Tē sal niet langē vertoeuē/dat ic den hemel/eñ die aerde/die zee/eñ dat drooge landt bewegen sal/Ja alle volcken wil ick beroeren/Daer sal dan comen aller heydenē Troost/Eñ ic wil dit huys met heerlicheit eñ cyeraet vervullen/spreect die HEERE der heyrscaren/Wāt mijn is beyde dat siluer eñ gout spreeckt die HEERE der heyrscharē/Also sal die heerlicheyt des laetstē huys groter wordē/dan des eersten gewest is/spreect die HEERE der heyrscharen/Eñ ick wil oock vrede gheuen/op dese plaetse/seyt die HEERE der heyrscharen.

Opten vierentwintichsten dach der neghender maent/indē anderē Jaer Darij des coninccx/gescie de dat woort des HEEREN totten Prophete Haggai/ende seyde/Alsoo spreect die HEERE der heyrscharē. Lieue vraecht doch den Priesters vanō wet ende segt/wanneer yemant in zijnder cleets slippē gheheylicht vleesch droech/ende raecte met sine slippen dā broot/moes/wijn/olie/oft anders eeniger ley spijse/soudt ooc heylich worden? Die Priesters antwoorden ende spraken Neen/Doen sprac Haggai/Wanneer yemant hē aen een doot lichaem verontreynichde/ende dier dinghen eenich aenroerde/sout ooc onreyn worden? Die Priesters antwoordē eñ spraken/Jae het sal onreyn worden/Doen antwoorde Haggai/eñ sprac. Recht alsoo is dit volck eñ dese luydē voor mi ooc/seyt die HEERE/Also is
ooc alle werc haerō handē. Eñ so wat si offerē/dat is onreyn. C
¶ Eñ nv siet toe/hoe dattet v gegaē is vā desen dach aē/achterwaerts te rekenen/eer ghi eenē steē optē anderē leyt/aē dē tempel des HEEREN/Also dat als een tot eenē coorn hoope quā/die.xx.matē hebbē soude/so en warē daer nauwelijcken thien/Eñ quā yemant totter wijnpersse eñ meende/vijftich stoopē Gath te sceppē/so en warē daer nauwelijckē.xx. Wāt ic plaechde v mettē verbrandē eñ dorrē Oostē wint mettē hemeldauwe eñ hagel/in alle uwer hādē arbeyt/Nochtās en wout ghi v tot mi niet bekeerē/spreect die HEERE.

Daeromme merct nv daer op vā desen dach aē voorwaerts/te wetē/vandē vierētwintichstē dach der neghender maent/totten dach toe/dat dē tēpel des HEEREN ghefundeert is/Merckt daer op/Wāt dat saet leyt noch inder schuerē/eñ en draecht noch niet/noch dē wijnstoc/vijghboom/granaetboom/noch olijfboom/Mer vā desen dach aē wil ic die segeninge oft vruchtbaerheyt gheuen.

Eñ dat woort des HEEREN geschiede weder omme tot Haggai/optē vierentwintichstē dach vā der maent ende sprack/Segt SeruBabel dē Prince in Juda/eñ spreect/Ic wil hemel eñ aerde bewe ghē/ende die stoelen der Coninckrijcken wil ic om keeren/eñ die macht der heydenscher Coninckrijcken wtroeyen/Ic wil die wagens met haren ruyteren omstorten/dat beyde peerdt ende man/ter ne
der vallen sullen/een yeghelijck door zijns naesten D
sweert/Ter seluer tijt spreect die HEERE der heyrscharē/Wil ic O SeruBabel een sone Sealthiels mijnen knecht nemen spreeckt die HEERE/eñ wil v houden/gelijc als een Signet oft seghel/Wāt ick hebbe v sonderling wtuercoren/spreect die HEERE der heyrscharen.

Hier beghint dye Propheet SacharJa:

¶ Hi vermaent dat volc dat si der stemmen Gods niet onghehoorsaem en souden zijn/ghelijck hare voorvaders Maer haer bekeeren souden/Ende hi vercondicht haer in eender openbaringhe vrolijcke dinghen.

Dat eerste Capittel.

A In die achtste maent des anderē Jaers
.E.b des Conincs Darij gesciede dwoort
.cliij. des HEEREN tot Sachar Ja dē sone
Berech Ja/ des soons Iddo/ dē Pro
phete eñ sprack/ Dye HEERE is zeer
thoornich gheweest ouer uwe vooruaders.

Eñ spreect
ghi tot haer/
Also spreect
dye HEERE
der heyrscha
ren/ Bekeert
v tot my
spreeckt dye
HEERE der
heyrscharen.
So wil ic my
tot v keeren
seyt die HE=
REE der heyr
scharen En
weest niet ge
lijck uwe
vooruaders/
welc die voor
ledē Prophe
Jesa.i ten ghepredict hebben ende spraken/ Alsoo seyt die
Jere.iij. HEERE der heyrscharē/ Bekeert v doch van uwe
Joh.ij boose wegen/ eñ van uwe boose wercken/ Mer si
en woudē niet hooren/ noch en achtedē op mi niet
seyt die HEERE/ Waer zijn nv uwe Vooruaders/
eñ die Prophetē? Leuē si ooc noch? En ist niet also?
dat mine woordē eñ mine rechtē die ic door minen
dienaers dē Prophetē beuolē hebbe/ uwe voorua
ders geraect hebbē? dat si haer hebbē moetē bekee
ren/ eñ seggen/ Gelijc als die HEERE der heyrscha
ren voor hē had genomē ons te doē/ na onse wegē
eñ werckē/ Also heeft hi ons ooc ghedaen.

Opten.xxiiij.dach/ der elfster maent (die daer
hiet die maent Sebath) indē anderen iaer des Co=
3 nincs Darij/ gesciede dat woort des HEEREN tot
Sachar Ja dē sone Berech Ja des soons Iddo den
Prophete eñ sprack/ Ic sach bi nacht/ Eñ siet Een
man sadt op een root peert/ eñ hi hielt tusschen die
Mirteboomē/ indē beemden/ Eñ achter hē warē
roode bruyne/ eñ witte peerden/ Eñ ic sprac/ Mijn
HEERE/ Wie zijn dese? Doen antwoorde my dye
Engel die met mi sprac. Ic wilt v verthoonē/ wie
dese zijn/ Eñ die man die tusschē die Mirteboomen
hielt/ die antwoorde eñ sprac/ Dese zijn die gene/ die
die HEERE wtgesondē heeft/ dz aertrijcke door te
treckē Eñ si antwoordē dē Engel des HEEREN
die onder die Mirtebomē hielt/ eñ spraken Wy zijn
dat aertrijc doorgetogen/ Eñ siet/ dat gansce aert
rijc woont in ruste/ eñ sonder sorghe.

Doen antwoorde die Engel des HEEREN/ eñ
sprac/ O HEERE der heyrscarē/ hoe lange en wilt
ghi niet ontfermē Hierusalē eñ die stedē Juda? Op
die welcke ghi nv gramme geweest zijt/ wel tseuē=
tich iaer? Eñ die HEERE antwoorde dē Engel die
met mi sprac vriendelijcke eñ troostelijcke woordē
Eñ die Engel die met mi sprac/ seyde tot mi/ Pre=
dict eñ segt/ Also seyt die HEERE der heyrscharen/
Ic drage groote zeloersche liefde ouer Jerusalē eñ
Sion/ Mer ick ben zeer verthoornt/ op die stoute
heydenen/ om dat si als ick een weynich vergramt
was/ noch tot meerdere gramschappe gheholpen
hebben/ Daerom seyt die HEERE also/ Ick wil mi
wederom tegē Hierusalē met bermherticheyt kee
ren/ op dat mijn huys ghetimmert worde seyt die
HEERE der heyrscarē/ eñ dattet tymmersnoer aen
Jerusalē aēgeslagen worde/ Predict wed eñ segt
Also seyt die HEERE der heyrscarē/ Het sal minen
stedē wederom wel gaen/ Eñ die HEERE sal Ziō
weder troostē/ Eñ hi sal Jerusalem weder verkie
sen Doē hief ic mijn ogen op eñ sach/ Eñ siet/ Daer
warē.iiij.hoornē/ Doen seyde ic totten Engel/ die
met mi sprac/ Wie zijn dese? Hi antwoorde mi/ Het
zijn die.iiij.hoornen/ die Juda Israel/ eñ Hierusalē
verdestrueert hebbē/ Doen liet mi die HEERE vier
smeden sien/ Doē sprac ic. Wat willē dese maken?
Hi antwoorde eñ sprac/ Dit zijn die vier hoornē/ die
Juda also verderft hebben/ dat niemant zijn hooft
vrolic opwaerts heffen en derf/ Mer dese zijn daer
omme hier gecomen/ dat si die selue afiagen soudē
Eñ der heydenen hoornen afstooten souden/ Want
si hare hoornē ouer dat lant Juda hebben opgehe=
uen/ om dat selue te verstroeyen.

¶ Den Prophete worden openbaringhen verthoont Whele
ke die verlossinghe wt der Babiloonscher gheuanghenisse
bedieden/ Ende die verlossinge ooc die door Cristum ghe=
schiet is. Dat.ij.Capittel.

Nde ic hief mijn oogen opwaerts/ eñ
sach/ Eñ siet/ Daer was een man die A
hadde een metsers coorde in zijn hāt
Eñ ic seyde waer wilt ghi henē gaen?
Eñ hi āttwoorde mi Ic wil Jerusalē
gaē metē/ op dz ic siē/ hoe lanc eñ wijt dat si zijn sal
Eñ siet/ die Engel/ die met mi sprac/ ginc wt Doē
ginc daer een ander Engel hē tegē/ die sprac tot hē
Loopt henē/ eñ segt desen Jonghelinc eñ spreect Je
rusalem sal noch bewoōt wordē/ sonder muerē vā
een groote menichte der menscē/ eñ der beestē/ die
daer in zijn sal/ Want ic wil/ spreect die HEERE/ haer
tot eender vieriger mueren/ rontom zijn/ Eñ daer
binnen/ tot een heerlijcke vercieringhe zijn.

Huy/ huy vliedt wt die noordtsce landē/ seyt die
HEERE/ Ja ghi die ic tegē die vier winden des he
mels verstroeyt hebbe seyt die HEERE/ huy Sion B
ontloopt ghi die daer woōt bi die dochterē Babels
Want also seyt die HEERE der heyrscharē/ Hi heeft
mi gesondē tot die heydenē/ die v berooft hebben/
Hare macht heeft eē eynde/ Wie v aentast/ die tast
minē ogēappel aē/ Nv siet ic wil mijn hāt ouer haer
weysteren/ dat si eenen roof worden sullē/ dē genē
die haer gedient hebben/ Eñ ghi sult weten dat mi
die HEERE der heyrscharen ghesonden heeft.

O du dochter Zion verblijt v/ ende weest vrolic
Wāt siet ic come/ eñ ick wil bi v woonē/ spreect die
HEERE/ Eñ ter seluer tijt sullen vele heydenē aen
den HEERE hangen/ Ende si sullen mijn volc zijn/
Eñ ic wil bi v woonē/ dat ghi wetē sult dat mi dye
HEERE der heyrscharen/ tot v ghesonden heeft/
Eñ die HEERE sal Juda zijn erfdeel indē heyligē
lande innemen/ Eñ Hierusalem weder verkiesen
Alle vleesche si stille voor den HEERE Want hi
heeft hem opghemaect wt zijnder heyliger steden.

¶ Een bediedinghe in Josua op Jesum onsen HEERE
die onse ouerste Priester is.
Dat.iij.Capittel.

A ENde mi wert vertoont Josua die ho-
Mat.iiij. ghe priester/staende voor den Enghel
Job .ij. des HEEREN/ Eñ Sathan tot zijn-
iij.Re. der rechter siden om hē te wederstaē
xviij. Eñ die HEERE sprac totten Sathan
Die HEERE die Hierusalē verkorē heeft / die straf
fe v Sathan/ Ja die HEERE berispe v/ En is dese
niet gelijc eenen brant/ die wt den viere verlost is?
Eñ Josua hadde onreyne cleederen aen / Eñ stont
voor den Engel/ Die welcke antwoorde eñ sprac/
tot den genen die voor hem stondē Doet die onrey
ne cleederen van hē/ Eñ hi sprac tot hē Siet/ ic heb
dine sondē van v wech genomē/ eñ ic hebbe v coste
lijcke cleederen aengetogen/ Eñ hi sprac Set hem
eenen reynen hoet op zijn hooft / Doe settemen hē
eenen reynen hoet op zijn hooft / Ende togen hem
cleederen aen/ Ende die Enghel des HEEREN
stont aldaer/
B Eñ die Engel des HEEREN betuychde Josua
eñ sprac/ Also spreect die HEERE der heyrscharen/
In diē ghi in minē wegen wādelde/ Eñ mine ordi
nācie hieldet/ So sout ghi een overste zijn in mijnē
huyse/ eñ mine voorhovē bewaren/ Eñ ic wil v ge
vē van desen die hier staē/ dat si v geleydē sullen/ O
Josua du hoghe Priester hoort doch toe/ du eñ dij
ne vriendē/ die bi di woonē/ Wāt si zijn enckel won
derē/ Siet/ Ic wil minē knecht Zemah latē comen
Wāt siet/ op dē eenē steen/ die ic voor Josua geleyt
hebbe/ sullē sevē ooghen zijn/ Mer siet ic wil hē wt
groeven eñ wthouwen/ seyt die HEERE der heyr-
scarē/ eñ wil die sondē des selvē lants wech nemen
op eenen dach/ ter selver tijt spreect die HEERE
der heyrscharen/ sal een yeghelijc sinen naesten noo
den onder den wijnstoc/ eñ onder den vigheboom.

¶ Een ander openbaringe waer in Zerubabel sterck eñ manlic ghemaect wort/ Hoe wel des volcx weenich eñ oec cleen si/ Het sal nochtans ghetrocken worden/ eñ hem en sal niemant wederstaen/ Die rechte bedi-dinghe ende verborghentheyt reyct op Christum.

Dat.iiij.Capittel.

A ENde die Enghel quā weder die te vo
ren met mi gesproken hadde / Eñ hy
wecte mi op/ gelijc als een die wt den
slape gewect wort/ Eñ hi sprack tot
mi/ Wat siet stu? Ic ātwoorde/ Ic aē
scoude/ Eñ siet daer stōt eenē candelaer gansch gul
dē met een schale daer bovē op/ daer sevē lāpen aē
warē/ eñ oec sevē pannen oft ingbieters/ aen elcke
lampe/ Twee olijfboomē stondē daer by deene op
die rechte side der schalen/ eñ dādere ter slincker si-
de/ Eñ ic antwoorde eñ seyde tottē Engel/ die met
mi sprac/ Mijn HEere wat bedieden dese dinghen?
Eñ die Engel antwoorde/ Eñ sprach tot mi / En
weet ghi niet wat dese dingē bediedē? Ic seyde/ Neen
ic mijn HEere/ Eñ hi antwoorde/ eñ sprack tot mi
Dit is des HEEREN bevel tot ZeruBabel/ te
weten alsoo/ Het en sal noch door heyr / noch door
cracht Mer door minē geest geschiedē seyt die HE
RE der heyrscarē/ Wie bistu/ du groote berch/ die
doch voor ZeruBabel een effen velt wordē moet
Eñ hi sal oproerē den eersten steen datmē roepen
sal/ Gheluc daer toe/ Gheluc daer toe.
B Eñ dat woort des HEEREN geschiede tot mi
eñ sprac/ Die handē ZeruBabels hebbē desen huy
se dat fundamēt geleyt/ sine handen sullent oec vol-
maken/ Op dat ghi weet/ dat mi die HEERE tot v
gesonden heeft / Want wie isser die dese cleyne da
gen veracht? In den welcken men doch verblijden
eñ sien sal/ dat sine mate oft waterpasse in Zeruba
bels handen si (metten sevenen) welcke des HEE De
REN ooghen zijn/ die die gansche werelt doorsiē xxvi
Doen antwoorde ic ende sprac tot hē/ Wat be
dieden dan die twee olijfboomē ter rechter eñ ter
slincke/ ādē des candelaers? Ende ick sprac weder
tot hē/ Wat zijn die twee olijftackē? die bi die twee
guldē snutters staen? daermen mede af breect? Eñ
hi antwoorde mi/ En weet ghi niet wat dese bedie
den? Ic sprac Neen mijn HEere/ Doē seyde hi/ Dat
zijn die twee oly kinderen/ Die welcke byden Heer
si her der gantscher werelt staen.

¶ In dese openbaringhe werdt bewesen dat Godt over die sonde des volcx verthoornt is/ Want alle lasteringē hebben die overhant ghenomen. Eñ die boosheyt regneert in die plaetse der duecht ende der gherechticheyt.

Dat.v.Capittel.

IC hief mijn oogen weder op/ eñ sach A
Eñ siet daer was eenen vlieghenden
brief/ Eñ hi seyde tot mi/ Wat siet stu
Eñ ic seyde/ Ic sie eenē vliegēdē brief
twintich ellē lanc/ eñ thien ellē breet/
Eñ hi sprack tot mi/ Dit is die vlocht/ die over die
gansche werelt wtgaet/ Wāt alle dievē/ sullen nae
desen brief wtgesprokē worden oprecht te zijn/ Eñ
alle meyneedige sullen oec na dat inhout vā desen
brief wtgesprokē wordē gherecht te zijn/ Daerom
wil ic desen brief voort brengē seyt die HEERE der
heyrscharē dat hi den dievē thuys come/ eñ dē ghe
nē die bi mijnē name valschelic sweerē/ eñ in haren B
huyse blive/ datmē met zijn hout eñ steenē verslinde.
Eñ die Engel die met mi sprac/ die ghinc wt eñ
seyde tot mi/ Heft dijn ooghen opwaerts/ ende siet
wat daer wt gaet/ Eñ ick sprac/ Wat ist? Eñ hi sey
de/ Eē Epha vaert wt/ Eñ hi seyde/ Also gaet met
allen die op dat gantsche aertrijc woonen/ Eñ siet/
daer dreef een pont loots/ Ende daer was een wijf
die sadt midden int Epha/ Eñ hi sprack. Dat is die
afgoderie/ Eñ hi worpse in dat Epha/ eñ dē clomp
loots worp hi daer boven op.
Eñ ic hief mijn ooghen op/ eñ sach/ Ende siet/
Twee wijven voeren daer wt/ eñ si hadden vloge-
len/ die die wint voortdreeft. Ende die vlogelē wa
ren ghelijc als Oyvaers vloghelen/ Die welc voer-
den dat Epha opwaerts/ tusschen hemel eñ aerde
Doen seyde ick totten Enghel/ die met mi sprack/
Waer voeren dese dat Epha henen? Hi antwoor-
de mi/ Int lant Sinear/ op dat zijt hem aldaer een
huys tymmeren eñ alst bereet is / datment aldaer
op sine stede sette.

¶ In dit visioen wort die almachtighe cracht Gods bewesen/ Die vrede gheeft welcken volcken hi wil/ Ende wederomme oorlooch den welcken hi wil.

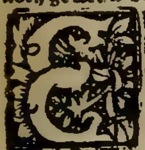
Dat.vi.Capittel.

ENde ic hief mijn oogē weder op/ ende
sach/ Ende siet/ Daer voeren vier wa A
ghens wt tusschen twee bergen/ Eñ
die berghen waren coperen / Inden
eersten wagen stondē roode peerdē.
Indē anderē wagen warē swerte peerden. Inden
derdē wagē warē witte peerdē/ Inden vierdē wa-
ren van verscheyden verwe/ ende stercke peerden/
Eñ ic antwoorde/ eñ seyde totten Enghel/ die met
mi sprac/ Mijn HEere wat bediedē dese? Die Engel
antwoorde/ eñ sprac tot mi/ Dese zijn die vier windē

des hemels die wt varen/op dz si voor dē heersceer ō
gāscher werelt staē souden/Daer die swartte peer
dē in varē/die voerē uit lāt tegen Tnoordē Eñ die
witte voerē ooc wt na haer/Die vā vscheidē verwe
warē/gingen teghē dz Zuydē/Eñ die stercke vorrē
ooc wt/eñ begondē dat gāsce aertrijcke te doortrec
kē /Eñ hi sprac/Gaet henē/eñ doortreet dz aertrij
ke/Eñ si togē door tlāt Doē riep hi mi/eñ sprac mz
mi segghēde/Siet die int Noortsce lāt varē/die sul
len minen gheest indē Noortschen lāden doē rustē
B Eñ des HEREN woort ghescheide tot mi /eñ
sprac/Neēt vā die geuangene/die vā Babel ghero=
mē zijn/te weten Heldai/Tobia/eñ Jedaia/eñ coēt
indē seluē daghe/eñ gaet int huys Josie/ des soons
Zephania / Neemt aldaer siluer eñ gout/eñ maect
twee cronē daer vā/eñ setse op dat hooft Josua des
soons Jozadak/des hooghen priesters/ eñ segt tot
hē/Die HERE der heyrscaren seyt also/ Siet Dye
mā/wiens name Zemah is/die na hē voorwaerts
wassen sal die sal des HEREN tempel timmeren
Ja dē tēpel des HEREN sal hi timmeren /Eñ hy
sal dat cieraet dragē/Eñ sal sitten/eñ heerscen op si
nen Throone/Eñ die Priester sal ooc op sinē Thro
ne sitten/ Eñ daer sal tusschē haer beiden vrede zijn
Eñ die croonē sullē indē tēpel des HEREN dē Hel
dai Tobia Jedaia/eñ Hen/dē soone Zephania tot
eender gedachtenisse zijn/Eñ daer sullender vā ver
re comē/die aē des HEREN tēpel timmeren sullē
Dā sult ghi beuindē/dat mi die HERE ō heyrscha
ren tot v gesonden heeft/Eñ dat sal gescieden/als
ghi der stemmen dijns HEREN dijns Gods /ge
hoor geuen sult

¶ God onderwijst sinen volc wat dat recht vasten si /oor=
deel ende gherechticheyt te onderhouden den naesten goet
doen/weduwen ende weesen bescermen /niemant o(n)recht
noch ghewelt doen

Dat.vij.Capittel

A Nde het ghescide indē vierden Jare
des Conincs Darij/dz des HEREN
woort gesciede tot Zachar Ja opten
vierdē dach der negēder maēt. Wele
ke mē Chislef hetet/Doe SarEzer
eñ Regen Melech met haren ghesellē tot BethEl
seynden om voor den HERE te bidden / eñ deden
den priesteren seggē die in dat huys des HEREN
der heyrscharen waren/eñ ooc tot den Propheten/
Moeten wi oock noch weenen in die vijfste maent
eñ ons castien gelijc wi nv deser Jaren sōmige ghe
daen hebbē? Doē gesciede dz woort des HEREN
der heyrscaren tot mi. Eñ sprac/Segt alle den volc
ke inden lāde/eñ dē Priesteren/eñ spreect/Doē ghi
vaste/eñ rouwe droecht/ eñ claechde / in die vijfste
eñ seuēste maēt/dese.lxx.iaer lāc / hebt ghi my ooc
also moeten vastē? Ofte doen ghi aet /eñ drenct/en
hebt ghi met voor vselfs gegetē eñ gedronckē? En
ist niet dat selue? dat wele die HERE liet prediken
door die voorleden Prophetē? Doen Hierusalem be
woont wart/eñ ghenoech hadde? met hare stedē eñ
luydē rontom/ beide die woonden tegē Tsuydē eñ
in die leechten? ¶ Eñ des HEREN woort gesche
de tot Zachar Ja /Eñ sprac/ Also seyt die HERE
der heyrscaren/Oordeelt met trouwe eñ waerheit
Eñ een yegelijc bewijse aen sinen naestē vriendelic
B heit eñ bermherticheyt/Eñ en doet geen ongelijc den
weduwē weesen/vrēdelingē/eñ armē/Eñ niemāt
en dencke in zijnder hertē yet quaets / teghen sinen
naesten/Mer si en wouden daer niet op merckē/eñ
si keerdē mi den rugge toe/Eñ stoptē hare orē/op
dat si mi niz hoorē en souden Ja si maectē hare hertē
so hart/als een Diamāt/dat si niet hoorē en souden
die wet eñ die woordē/Welck dye HERE der heir
scaren in sinē geest/door die voorgaende Prophetē
ontboden hadde/ Daerom is die HERE der heyr=
scharen op haer so vtātlijc vertoornt ghewest /Eñ
het is also vergaen/gelijc als die prekinge was / eñ
wāt si niet hooren en woudē /Soo en woude ic ooc
niet hooren ,doen si riepen/spreect die HERE der
heyrscharen / Alsoo heb icse verworpen onder alle
heydenen/die haer onbekent waren / Ende dat lāt
is daer na also woest ghebleuen /datter nyemant in
en wandelde noch en woonde / Eñ dat Edele lant
is tot een verwoestinge gemaect

¶ Hi verclaert ende begrijpt als in eender summa/die oor
sake waeromme God verthoornt is/voormaels ende oock
nv / Indien men weder keere soo wilt hy weder ghenadich
zijn

Dat.viij.Capittel

Nde dat woort des HEREN gescie= A
de tot mi eñ sprac/Alsoo seyt die HE=
RE der heyrscaren/Jc heb eē zeer gro
te zeloersche liefde/teghē Zion/Eñ ic
ben zeer fellijcken op haer vertoornt/
Die HERE seyt alsoo/ Jc wil my weder tot Zion
keerē/Eñ wil tot Hierusalem woonē/Wāt mē sal
Hierusalē eē gettrouwe warachtige stat heeten/Eñ
dē berch des HEREN der heyrscaren eenen heyli
gen berch Also seyt die HERE der heyrscarē Daer
sullen noch oude mannē eñ wiuē tot Hierusalem op
die stratē sitten/die vā grotē ouderdom met stockē
gaen sullē/Ja die stratē vander stat sullen noch vol
ionge knechtkēs eñ meyskēs zijn die op die straten
spelen, eñ tocken iocken/eñ boerdē sullen/Also seyt
die HERE der heyrscaren/Dit schijnt onmogelic
te zijn /voor den ogen deses ouergebleuē volcs /op
dese tijt Sout daer om ooc onmoghelijc zijn/voor
minen oghen spreect die HERE der heyrscharen/
Die HERE der heyrscaren spreect also/Jc wil
mijn volc vanden opganc eñ nederganc der zonnē B
verlossen/Eñ wilse weō bringē/dat si tot Hierusa
lem wonē/Eñ si sullē mijn volc zijn/ eñ ic wil haer
God zijn/in trouwe/waerheyt / eñ gherechticheyt
Also spreect die HERE der heyrscaren/ Streect
uwe handen/ghi die dese woordē hoort/nv ter tijt
door der Propheten monde/in diē dage doē dat fon
damēt gheleyt is aen dat huys des HEREN der
heyrscaren/dat dē Tēpel ghetimmert wert/ Want
voor desen dach was des mēscen arbeyt te vgeefs/
Eñ der beestē arbeyt was ooc iet /Eñ daer en was
genen vrede/vā angst der viandē/dē ghenē die daer
wt eñ in togē/ Mer ic liet alle menscen gaen eenen
yegelijcken teghen sinen naesten/Mer nv en wil ic
desen ouergebleuen volcke niet doen / ghelijc voor
maels spreect die HERE der heyrscaren/ Maer si
sullen een saedt des vreedts zijn/Den wijnstoc sal si
ne vruchtē geuen/Eñ dat aertrijcke zijn ghewasch
Eñ den hemel sal sinen dauwe gheuen / Ende ick
wil die ouergheblcuen deses volcs /sulcs al latē be
sitten ende beeruen/Ende het sal ghescieden/ghe
lijc ghi vanden huyse Juda /ende ghi vanden huyse
Israels eenen vloeck ghewest zijt/bi alle heydenē
Also wil ic v ooc helpen /dat ghi een segeninge zijt

sult/ Daeromme en veruaert v niet eñ sterckt uwe handen
B Want alsõ spreect die HERE der heyrscaren
Ag.ij. Geliic als ic ghedachte v te plagen/ doen mi uwe vooruaders verthoorndẽ/spreect die HERE der heyrscaren/ eñ ic mi des ooc niet en liet berouwen Also gedencke ic nv wederomme in deser tijt goet te doẽ/Hierusalẽ eñ den huyse Juda/ eñ daerõme en weest niet versaecht/ Eñ dit sijn dye dingen die ghi doen sult/ eẽ yegelic spreke met sinẽ naestẽ die waerheyt/ eñ ordelt recht/ eñ spreect dat recht wt trouwelic/ waerlic/ eñ vredelic in uwe poorten eñ niemant en dencke arch in sijnẽ hertẽ/ teghẽ sinen naesten/ Eñ ghi en sult niet beminnẽ valsche eedẽ te sweeren/ Wãt dat sijn die dinghen dye ick hate/ spreect die HERE
Eñ dat woort des HEREN der heyrscarẽ ge schiede tot mi/ eñ sprac/ Also spreecht die HERE der heyrscharẽ/ Die vasten der vierder /vijfder/se uender/ eñ thiender maendẽ/ die sullẽ den huise Ju
Sa.viij. da tot vruechde/ genoechte/ eñ tot blide iaerfeestẽ
Joa.iiij worden/ Alleen hebt lief trouwe/ waerheit/ ende vrede.
Also spreect die HERE der heyrscharẽ/ Daer sullẽ noch veel volckẽ eñ inwoners vã veel steden wedercomen/ Eñ die borgers der eender stadt sullen reysen totter anderder/ eñ seggẽ wel op laet ons gaen/ voor den HERE om te bidden/ Eñ te soecken/ dẽ HERE der heyrscaren/ Wy willẽ ooc met v gaen. Also sullen vele machtige volcken eñ heydenẽ met hoopẽ comen/ om te soeckẽ den HERE der heyrscharen/ tot Hierusalem/ eñ hem aen bidden
Also spreect die HERE der heyrscharen/ ter seluer tijt sullẽ thiẽ mannẽ wt alle spraken der heidenen/ eenẽ Jode met die slippen grijpen/ eñ seggen Wi willẽ met v gaen/ wãt wi hebbẽ ghehoort dat God met v is

Blide dinghen worden hier vercondicht/ ende belooft van die roepinge der heydenen

Dat.ix.capittel

Jt is dẽ last daer die Here af spreect ouer dat lãt Hadrach eñ ouer Damascou/ op welcke dattet hẽ vlaet / wãt
B die HERE siet op alle mẽscẽ/ eñ op alle stãmẽ Jsraels/ daer toe ouer Hamach/ die met haer paelt/ eñ ooc ouer Tyrõ eñ Zidon/ want si seer wijs sijn. Tyrus sal haer selfs een veste timmerẽ/ Eñ si scrabt siluer tsamen/ gheliic als stof eñ zãt/ eñ gout als slijc opter straten /maer siet die HERE salse õderuẽ/ eñ by sal hare macht diese op die zee heeft/ vernielẽ/ dat si sijn sal/ als die gene die mettẽ viere verbrant is/ Als dat Asklõ siẽ sal/ so sal hi veruaert sijn/ eñ Gaza sal seer beancxt wordẽ/ Daer toe Ekrõ sal bedroeft zijñ/ als si sulcs siet/ Wãt het sal met den coninc tot Gasa gedaen sijn/ eñ tot Asklõ en salmẽ niet meer wonen/ Eñ tot Asdod sullẽ die vreemde wonen/ Alsoo sal dye opgeblasentheyt der Philisteen wtgeroeyt wordẽ Eñ ic wil haer bloet van haren monde doen/ ende harẽ grouwel vã hare tandẽ/ Op dat si ooc onsen Gode ouerbliuen/ eñ wordẽ gheliic princẽ in Juda eñ Ekron/ als een Jebusite/ Eñ ic wil mijn huys besetten met crijschuolck/ die daer wt ende in treken/ op dat geẽ quelleerders haer voort aen meer en doorlopen/ Want ic hebt nv aengesien met minen oogen
Maer O ghi dochter Zion verblijt v seer/ Eñ O ghi dochter Hierusalẽ iuycht/ Siet dijn coninc comt tot di/ een gerechte/ eñ een helper/ Arm /ooc
B moedich/ eñ slecht/ hi ridet op een Ezelinne/ ende op eẽ ionc voolken der Ezelinnen/ Jc wil die heyrwagens Ephraim wtroeyẽ/ metten peerdẽ eñ ruyters van Hierusalẽ/ Eñ die boghen diemen inden crijch gebruyct/ sullẽ gebroken worden/ wãt hi sal vrede leeren onder die heydenen eñ sijn heerschappie sal zijn/ van die een zee tot die andere/ Eñ van den wateruloet aen/ tot aen die eynden der werelt toe.
Ghi laet ooc door tverbont dijns bloets wt/ dine gangen wt die grauen/ daer gheen water in en is/ Daeromme keert nv weder totter vestẽ/ O ghi die in groten hope eñ verlangen gheuanghen ligt/ Want ic wilt v ooc huiden vercondighen/ dat ickt v dubbel betalen sal/ Want ic hebbe Juda gespannen geliic eenen boge/ Eñ Ephraim heb ic gewapent Eñ ic wil dine broeders Ziõ verweckẽ ouer dine kinderen van Griecken lant. Eñ ic wil v maken als een sweert eens Reusen/ ende die HERE sal ouer haer verschijnen/ ende sine pijlen sullẽ wt varen/ geliic den blixem /ende die HERE God sal die basuyne blasen/ Ende hi sal daer henen varen/ ghelijc dat onweder wt dat Suydẽ/ Die HERE der heyrscharen salse beschermen / Sy sullent verteren eñ verslinden/ ende haer met die slinghersteenen onder haer brengen/ Si sullen drincken/ rasen/ eñ roepen/ als die van wijn droncken sijn/ Eñ si sullen vol worden als die waterbeecken/ eñ gheliic als die hoeckẽ des outaers/ Eñ die HERE haer God/ sal haer ter seluer tijt bescermen/ als een cudde zijns volcs/ Wãt in sinen lãde sullẽ gewijde steenen opgericht worden. Och wat hebbẽ si goets voor die andere/ Eñ wat hebbẽ si al schoons by die andere/ Dat coorn sal die Jongelingen/ eñ den most die ioncfrouwen op voeden

Door die lichamelijcke beloften leit die Prophete op dye beloften die in Christo veruult sijn /Hi dreycht met die straffinghe den valschen propheten ende herders

Dat.x.Capittel.

Aeromme biddet nv vãden HERE
C spaden reghen/ soo sal die HERE wolckẽ makẽ/ eñ v regens ghenoech gheuẽ tot alle vruchten op dijnen velde/ Want die Godekẽs ofte beelden spreken enckel moeyte. Eñ die waerseggers sien enckel logenen / eñ si spreken ydel onnutte droomẽ Eñ haer troosten en is niets niet/ Waeromme si ooc dolende gaen/ gelijck een cudde schapen / Ende si zijn versmacht/ Wandt si gheenen Herder en hebben
Daerõme is minen thoorne op die Herders vergramt/ Eñ ic wil die bocken besoecken / want dye HERE der heyrscarẽ sal zijñ cudde des huys Juda besoeckẽ / Eñ hi salse oprustẽ eñ toe makẽ / gheliic een heerlick eñ cyerlick peerdt inden strijt Ja van Juda sullẽ die hoecken/ die nagels/ de strijtbogẽ eñ alle quelleerders tsamen wech zijn/ eñ si sullen noch

tans zijn/gelijc die stercke mannē/die dat slijc opter
strate inden strijdt vtredē/Eñ si sullē strijdē/Wāt
die HEERE sal met haer zijn/dat oock alle reyse
gers sullen tot scande comen/Ic wil dat huys Ju=
D da stercken/eñ dat huys Josephs helpen/Eñ ick
wilse weder insettē/Wāt si ontfermē mi Eñ si sul=
len zijn/gelijc si waren/doē icse niet verstotē en had
de/Wāt ic die HEERE haer God wilse verhooren
Eñ Ephraim sal zijn/als een Riese/eñ haer hertē
sal vrolijc worden/als vandē wijn/Ja hare kinderē
sullent sien/eñ haer verblijden/haer herte sal inden
HEERE blijde zijn/Ic wil tot haer lieden blasen/
eñ haer versamen/eñ verlossen/Eñ si sullen haer v
meerderen/gelijc si haer voormaels vmeerdert heb
ben/Eñ ick wilse onder die volcken zaeyen/dat si
mijnder ooc gedencken in hare landen/Eñ si sullen
met hare kinderen leuen eñ weder comen/Wāt ic
wilse weder brengen wt Egiptē lant/eñ wilse ver=
samen wt Assiria/eñ wilse int landt Gilead/eñ op
den Libanon brengē/Eñ aldaer en sal haer niet ge
breken/Eñ hij sal door dat meyr des anxts gaen/
eñ die baren der zee slaen/Alsoe dat alle diepe wate
ren verdrooghen sullen/Dan sal die stoute opghe=
blasentheyt Assirie/verootmoedicht worden/Eñ
dat septer in Egipten sal ophouden/Ic wilse sterc
ken inden HEERE/dat si in sinen name wandelen
spreect die HEERE

¶Dit capittel is vol heymelics verstants/ende bediedenis
sen/Item van die destructie des anderen tempels/God ge=
lijct hem selfs bi eenen herder

Dat.xi.Capittel

Doet dijne poortē op. O Libanon dat
tet vier dine Cederboomen verteere
Huylt ghi denne boomen/wāt dē Ce
derboom is gheuallen/eñ die heerlijc
ke timmeragie is verwoest O ghi eyc
ken tot Basā huylt Want dat welbewaerde woud
is afgehouwen/Men hoort die herdēs huylē/Wāt
haer heerlijcke timmeragie is verderft/Men hoort
die ionge leeuwen brullen Wāt die houaerdie des
Jordanen is verdestrueert
Also seyt dye HEERE mijn God/Hoedt ende
weydt/die scapen/dye oorts gedoot sullen worden
Want haer eygen herē stekēse/eñ worghense/Eñ
nochtās en houden zijt voor geen sonde/Mer si ver
copense eñ seggē/God si gelooft/Ic ben nv rijc ge
worden/Ja hare herdēs en sparen haerder niet Daer
omme en wil ic ooc niet meer versoenē die inwoners
inden lande spreect die HEERE/Maer siet Ic wil
eenen yegelijcken den anderen in die handen geuen
Eñ in die handen zijns Conincs/dat si dat lāt slich
ten/Eñ ic en wilse van haerder hant niet verlossen
Eñ ic selfs hoede eñ weide die scapē/die bestelt
zijn om geslagē te worden/een sulckē elendigē cud
de Eñ ic nā twee stocken/Den eenē hiet ic Sacht/Dē
anderen hiet ic Wee/Eñ also hoede ic die scapē Eñ
ic verstloech drie herders/binnen eenē maēt/Wāt
ic en vermocht haerē niet Desgelijcs so en vmochtē
si mijnder ooc niet/Eñ ic sprac/ic en wil v niet meer
weyden/Dat steruen wil dz sterue/Dat vlorē wort
dat blijft verloren/Eñ oftet zomige ouerblijuen/so
sal een yegelijc zijns naesten vleesche vslindē moetē
Eñ ic nā den saechtē stoc/eñ ic brack hē/Eñ ick
brac ooc mijn vbont/dzie met alle volcken gemaect
hadde/Doen hi nv ter seluer tijt gebroken was/be
kenden die elendige scapen/daer bi die een opsiē op
mi hadden/dattet des HEEREN woort was/Eñ
ic sprac tot haer duncket v goet/soo geeft my loon
Waer dat niet/So latet staen/Doen woegē si my
minen loon aldaer dertich siluere pēningen/Eñ die B
HEERE sprac tot my/Werpt henen/dz dē potbac=
ker gegeuen worde/die merckelijcke summa/Dye
ic om haer verdiēt hebbe/Doen nā ic die dertich sil
uere pēningen/eñ worpse int huys des HEEREN
dat si den potbackere gegeuen worden
Eñ doē brac ic ooc minē anderē stoc/tē welcē dz
Wee/Daermede die vrientscap/die ic met Juda eñ
Israel hadde/verstoort eñ gebroken worde.
Eñ die HEERE sprac wed tot mi Neēt noch eē
reyse/dat ghereetscappe/eñ huysraet eens dwasen
eñ onnutten herdēs/Wāt siet/Ic sal herdēs mdē lā
de verwecken/die dz verlorē niet vsoecken/eñ na dz
verooordelde niet vragen en sullē/die dat ghewondē
niet heelen/eñ dat gesont niet besorghen en sullen/
Mer die der vetster scapē vleesce eten/eñ hare clau
wen afscoren sullen/O ghi onnutte dwase herders
die die scapen verlaet/Dat sweert sal op uwen ar=
me comen eñ op dijn rechte ooghe blint worden

¶Die straffinge des HEEREN die hi voorghenomē heeft
ouer Israhel

Dat.xij.Capittel

Dit is den last eñ straffige des woorts
vanden HEERE ouer Israhel Die A
HEERE spreect also/die wele den he= Je.xi.
mel wtbreet/eñ dat aertrijc fondert iiij.Reg
eñ die den mēsce dē adē geeft/Siet ic xix
wil Jerusalem tot eenen beker makē/vāden welc
ken allē volcken rontom haer tuymelen eñ onslaep
worden sullen/Ja het moet ooc ouer Juda comen
als Jerusalem belegert wort/Ter seluer tijt wil ic
Jerusalem tot eenen laststeē maken allē volckē/Al
le die den seluē opheffen willē die sullē haer daer aē
sniden eñ schoren/Eñ alle heydenē opter aerdē sullē
haer daer tegen versamen
Ter seluer tijt/seyt die HEERE/wil ick alle dye
peerden scou maken/eñ hare ruyters vāge/Mer o
uer Jerusalem wil ic mijn ogen op doen/eñ alle die
peerden der volcken plagen/dat si star blint worden
Eñ die Princē in Juda sullen segghē in haer der her
ten/Laet slechts die borgers Jerusalem gesterct zijn
inden HEERE der heyrscaren haren God
Ter seluer tijt wil ic die hoofelieden Juda maken/
als eenen gloeyendē ouē int hout/eñ gelijc eenē vie
rigen brant int stro/op dat vteert worden beide ter
rechter eñ ter slincker hāt alle volcken rōt om. Eñ
Jerusalem sal ooc recht als voormaels bewoondē
wordē op die plaetse daer Jerusalem staet/Eñ die
HEERE sal die tenten Juda helpen gelijc in voorle
den tijdē/op dz hē dat huys Dauids eñ die borgers
tot Jerusalem niet te hooch en beroemē tegen Juda/
Ter seluer tijt sal die HEERE bescermen die bor
gers tot Jerusalem/Eñ sal geschieden/dat die alder C
swacste op die tijt zijn sal gelijc Dauid Eñ dat huys
Dauids sal zijn gelijc Gods huys Eñ gelijc des He
ren Engel voor haer/Eñ op die tijt wil ic bestaē al
le volcken die teghen Jerusalem comen te vernielē
Mer op dat huys Dauids/eñ op die inwoonders
Jerusalem wil ic den geest der ghenaden ende der
bermherticheyt wt storten/Also dz si op mi siē sullē
dien si vsmaet eñ bespot hebben/Eñ si sullen eē cla
ginge ouer hem maken/ghelijc alsmen een claghe

noer eenen eenigen gheboren soon maect/ Eñ sul
len ouer hē droeuich zijn/ghelijc alsmen ouer eenē
eenigen geboren plach droeuich te wesen.
Op die tijt sal daer een grote clage zijn tot Hie
rusalē/ghelijc als was die clage tot Hadadrimon/
in die leechñe Megiddon/ Ja dat lant sal clagen/eē
yegelic geslachte voor hē selfs/Dat gheslachte des
huis Dauids bisonder/eñ hare wiuen ooc bisonder
Dat gheslacht des huys Nathan bisonder/ende ha
re wi uē bisonder/Dat geslacht des huys Leui bisō
der/eñ hare wijuē ooc bisonder/Dat geslacht Si
mei bisonder/eñ hare wiuen bisonder/Alsoo alle
die ander geslachten/ een yeghelijc bisonder/ende
hare wijuen ooc bisonder

¶ So wat hier van fonteynen ende reynighinghe ghesept wort/dat behoort al op die tijt Christi

Dat.xiij.Capittel.

A

Eze.xxx Hie.xiij

Op die tijt sal dat huys Dauids eñ die
borgers tot Hierusalē een vrij open
fonteyne hebbē/teghē die sonde ende
onreinicheit/Op die tijt/seyt die HE
RE der heyrscaren wil ic der Gode=
kēs eñ der beeldē namen wtroeyen wt den lande
Also datmē haerder niet meer ghedencken en sal/
Daer toe so wil ic ooc die Waersegghers/ende on
reyne gheestē wt den lande verdriuen/Dattet also
toe gaen sal/Wanneer yemant Waerseggen wil
so sullen sijn eygen vader ende moeder/die hē ghe
wonnen eñ voortgebrocht hebbē/tot hem seggē/
Du moest steruē/Want ghi spreect valscheyt ondē
den name des HEREN/Ja zijn eyghen vader en
de moeder die hē gewonnē hebbē/sullē hem won
den ende stekē/om dat hi Ghewaerseyt heeft/Dā
sal die Waersegger hem schamen der gesichten en
de openbaringhen/die hi propheteert. Eñ hi en sal
geen hayren cleederē meer aen treckē/op dz hi lie=
ge eñ bedrieghe. Maer hi sal moeten segghen Jck
en ben geen Prophete/mer een ackermā/Wāt ic
hebbe gediēt van mijnder ioncheit aen/Eñ alsmē
dā tot hem segghē sal/Wan comē v dese wonden
in dine handē? So sal hi segghen/Jck ben alsoo ghe
B slagen in dē huyse der geenre/die mi lief hebben
O du swert maect v op ouer mijne herders
ende ouer den Prince mijs volcs/spreect die HE=
RE der heyrscarē/Slaet den Herder/dat die scha=
pen verstroyt worden/So wil ic mijn handē kerē
tottē cleynen/Eñ het sal geschiedē/Jn welcken lan
de(spreect die HERE)twee deelē sullē zijn/die sul
len wtgheroeyt wordē/eñ onder ghaen/Ende dat
derde deele sal daer in ouerbliuē/Eñ ic wil dat sel
ue derdendeel int vier worpen ende suyueren /ghe
lijck alsmen dat siluer suuert/Ende beproeuē ghe
lijt alsmē dat gout proeft Die sullē dā minē name
aenroepē/eñ ic wilse verhoorē/Jc wil segghen/Het
is mijn volc. Eñ si sullē seggē/Mijn HERE God

¶ Van die straffinghe der Jooden / ende die oeffeninghe Hierusalems der kercken Gods

Dat.xiiij.capittel

Iet dē dach des HEEREN coēt dat
mē v tot enē roof eñ buete wt deelen
sal/Wāt ic wil allerley heidenē tegen
A Hierusalē versamē te stridē/Eñ dye
stadt sal gewonnē/die huysen geplon
dert/eñ die wijuē gescent wordē Eñ die helft der
stat sal geuāgē wech geuoert wordē/Eñ dat ouer
gebleuē volc sal wt der stadt niet vdreuen worden
Mer na diē sal die HERE wt treckē tegē dye
selue volckē/eñ stridē geliic alsmē plach in eenen
stach te stridē/ Eñ sine voete sullē staen op die tijt
op dē Olijfberch/die tegē Hierusalē Oostwaerts
leit/Eñ dē Olijfberch sal hē middē in tweē clieuen
vā den opganc der sonne al totten nederganc toe/
seer wijt vā malcāderē/Also dat deene helfte des
berchs Noordtwaerts ende dander helft Suidt
waerts wijcken sal/ Ende ghy sult vlieden / voor
sulcken dal/tusschen mijne bergen/ Want dat dal
tusschen den berghen sal nae aen Azal reycken/Ja
vlieden sult ghi /ghelijc ghy voortijts vloodt voor
die aertbeuinge/ter tijt Osie des conincs Juda/daer
sal dā comē/dye HERE mijn God/Eñ alle heyli
gē met hē/ ¶ Tot dier tijt en sal der geen licht zijn
Mer cout eñ vorst/Eñ het sal eenē principalē bi=
sonderē dach sijn/die alleē den HERE bekent is/
het en sal noch dach noch nacht sijn/Mer ontrēt
den auont salt licht wordē Ter seluer tijt sullē daer
versce leuende waterē vā Jerusalem wt vlieten/
Die helfte tegē die Oostersce zee/Dander helfte te
gen dat buytenste meyre /Eñ sal dueren beyde so
mer eñ winter ¶ Eñ die HERE sal eē Coninc B
zijn ouer dat gantsce aertrijcke/Op die tijt en sal
der mer eē eenich HERE zijn/Eñ sinē naē maer
eenē eenigē name/Eñ men sal indē gantscē lande
rontōme gaē/gelijc als op een velt/vā Gibea tot
Rimon toe/eñ tegen dat Suydē tot Hierusalem/
Wāt si sal vhoeuē eñ bewoont wordē/i hare plaet=
sē vā die poorte/Ben Jamis aē/al tot die plaetse dē
eersten poortē toe tot aē die hoecpoorte Eñ vādē
thoorne Hananeel tot aen des conincs wijnpersse
Daer sal mē in wonē/Eñ daer en sal voortaē ghe=
nē bā meer zijn/Mer Jerusalē sal sonde sorge wonē
Eñ dat sal die plage eñ straffinge zijn. Waer me
de die HERE alle volckē plagē sal/die tegē Hieru
salē gestredē hebbē/te wetē haer vleesche sal ver=
dwinē eñ vrottē/Also dz si nochtās op hare voetē
staē sullen die ogē sullē haer in die gatē ontbreken
eñ veruuylē/Eñ ooc die tonge in harē mont
Op die tijt sal die HERE een groot oproer onder
haer aenheffen/dat deene dē anderē bider hant ne C
mē/Eñ zijn hāt op des anderē hāt leggē sal/ Wāt
Juda ooc tegē Hierusalē oorlogē sal. Also ooc dat
vergadert sullē wordē/dat goet eñ dye macht alder
heydenen rontomme/gout/siluer/cleederē/ vouē
matē vele/Eñ also sullē ooc die Peerden/Muylen
Kemelen/Ezels/eñ alderley beestē/die in dese lee
ghers zijn sullen/die sullen met ghelijcker plaghen
ghestraft worden/
Die dan wt alle heydenē die tegen Hierusalem
toghen/ouergheblenen zijn/die sullen alle tsamen
Jaerlicx her op comen/dat si den Coninc den HE
RE der heyrscaren aenbeden ende eeren moghen
Eñ op dat si houden dat louerfeest/Eñ so wat ge
slacht wt alle gheslachtē opter aerdē/nz optrecken
en sal/tot Hierusalē om te aenbedē/dē Coninc dē
HERE der heyrscaren/ouer die en sal gheenen re
ghen comen/Eñ in dien dat gheslacht der Egipte
naers niet op en trect/eñ comt/So en salt ooc op
haer niet regenen/Dat sal dye plage zijn waer me
de die HERE straffē sal/alle heydenē/die hier op
niet en comē/om te houden dat Louerfeest.

Op die selue tijt sullē ooc die bercetselē eñ spā selē aē die peerdē dē HEERE heilich zijn/Eñ die sie pottē indē huyse des HEEREN sullē zijn ghelijc dye waterbeckēs/voor dat outaer. Wāt alle siepottē sullē dā beide tot Hierusalē eñ in Juda dē HEERE der heyrscarē heilich zijn/Also dat alle die daer offerē willē die sullē comen/eñ die selue nemē/eñ daer in coken. Eñ daer en sal voort aē geē Canani te meer zijn/op die tijt inden huyse des HEEREN der heyrscharen

¶ Hier beghint

Propheet Malachi

¶ Die prophete bewijst dē volcke die weldaden Goods die hi haer van beginne aē voor die andere bewesen heeft Hy straft hare ondancbaerheyt ende ontrouwe ende berispet ooc die gierichept ende ontrouwe der priesters ende daer nae des gemeenen volcs int offeren

Dat.J.capittel:

It is den last eñ die straffinge die die HEERE door Malachi tegē Israel spreect Ic heb v lief gehadt/seit dye HEERE/Eñ oft ghi segt/Waer in hebt ghi ōs lief gehadt? En is Esau

Ro
e.xcb
m. ix
Abdie .i

Jacobs broeder niet? seyt die HEERE nochtās hebbe ick Jacob lief ghehadt eñ Esau ghehaedt/Ende daerō hebbe ick hem een woest ghebercht ingenomē/eñ zijn erfdeele een wildernisse der draken/Eñ oft Edō segghē woude/Wy zijn verderft/maer wy willē dat verwoeste weder om op timmeren Daerom spreect die HEERE der heyrscharen alsoo In dien si timmeren/Soo wil ict afbreken/Alsoe datmense een veruloect landt noemē sal Eñ eē volc/opt welcke die HEERE vertoornt is/inder eewicheyt/dat sullē uwe ogen sien eñ ghi sullet selfs bekēnē/eñ seggen/Die HEERE is heerlic inden lande Israels

Een soon sal sinē vader eerē/eñ eē knecht sinen heere/Bē ic dā een Vader/Waer is mijn eere die mē mi bewijst/Bē ic een here? waer ontsietmē mi dā? spreect die HEERE der heyrscarē/tot v/O ghi Priesters/die minē name veracht. Eñ oft ghi seggē wout/Waer mede vachtē wi dinē name? Dair mede dat ghi op minē outaer onreyn broot offert Eñ in diē ghi segt Waer mede offerē wi v onrein broot/Daer mede/dat ghi segget des HEEREN tafele is slecht eñ niet te achtē. Eñ als ghi eē blint tottē offer brēgt? So en moet geen boosch heetē/Oft als ghi eē lāme oft crācke offert/So en moet oocnz boosch heetē/Lieue brēget dine ouerherē of Princē/eñ laet siē/oft ghi haer dair mede aēgenaē wordē sult? spreect die HEERE d heyrscarē Dair ō bidt nv God/dz hi onser genadich si/Wāt alsulcs is vā v gesciet. Meent ghi dā/dz hi v genadelic aē sien sal spreect die HEERE der heyrscaren.

Wie isser doch ōvd v/die eē duere toesluit Oft die minē outaer te vergeefs aēsteke? Ic en hebbe geē behagē aē v spreect die HEERE der heyrscarē Eñ dat spijsoffer vā uwē hādē en is mi niet aēgename/Mer vanō zonnē opgāc tottē nedergāc toe sal minē naē heerlic wordē onō die heidenē. Eñ op alle plaetsen sal minē name gewierooct eñ eē rein spijsoffer geoffert wordē/Wāt minē naē sal heerlic worden onder alle heydenē spreect die HEERE der heyrscharen B

Maer ghi ontheylicht hē/Daer mede dz ghi segt Des HEEREN tafele is onheilich/eñ vacht Eñ dz spijsoffer daer op geleyt/is ooc vacht eñ ontheilich/Eñ ghi segt/Siet/het en is met moyte eñ aerbeit eñ ghi en achtēs niet/seyt die HEERE d heyrscarē Eñ ghi offert dat gerooft crāc/eñ hinckēde is Eñ ghi offert also dat spijsoffer/Soude mi sulcs behagē/van uwer hant? seyt die HEERE/Veruloect sy die bedrieger/die onder sijn tudde een manneken heeft/Eñ hi een geloofte doet/eñ hi offert dē HEERE eē gebreckelic/eñ dat niet en dooch. Wāt ic bē eē grote Coninc/seyt die HEERE der heyrscharē/Eñ minē name is verscrickelic onder die heydenē

¶ Hi dreycht den priesters hare straffinghe/ende hoe dat hise versmaden ende schenden sal/om haerder ontrouwe ende valscheit/ Hi hout haer voor hoe si in hare officie dwalen/hi beueelt datmen die gehoude wijuen lief hebben sal/ende niet verstoten.

Dat.ij.Capittel.

Nde nv o ghi priesters dit gebot gilt v/Indiē dat ghijs niet hoorē en wilt noch nz ter hertē en neēt/dz ghi minē name die eere geeft/seyt die HEERE der heyrscarē/So sal ic den vloec onder v seyndē/eñ v segeninge vmalediē/Ja ic sal hē veruloecken in dien ghijs niet ter herten en neēpt E

Siet ic wil uwē nacomelingē vmalediē/eñ dē drec vā uwe offerē v int aēsicht werpē/eñ tsal aē v becliuē So sult ghi dā weten/dat ick sulc ghebot tot v gesondē hebbe/dattet mijn verbont zijn sal/met Leui/spreect die HEERE der heyrscaren

Wāt mijn verbont/dat ic met hē heb ghemaeckt dat was eē verbont des leuēs eñ des vreets/Eñ ic gaf hē die vreese/dz hi mi ōtsach/eñ hiis vā mijnē name veruaert geweest/Die wet der waerhz eñ d trouwē was i sinē mōt eñ in sine lippē en was geē quaet geuondē hi wādelde met mi oprechtelic eñ vreedtsamelic/eñ hi bekeerdender vele van sondē/Wāt die lippē des Priesters sullē dye leeringhe bewaren/op datmen wt harē mont dye wet soecke/Want hi is een engel des HEEREN der heirscarē

Maer ghi zijt vandē weghe afghetredē/eñ ghi verargertet vele/inō wet/Eñ ghi hebt dz verbōt Leui gebrokē/spreect die HEERE der heyrscaren/Daerom heb ic v ooc gemaect dat ghy veracht eñ onweert zijt bi alle volcke/Wāt ghi mijne wegen niet en onderhout/eñ ghi inder wedt die personē aensiet. En hebbē wi alle niet enē Vad? En heeft ons niet een God gescapē? Waeromme vachten/wi dā deene den anderē/Eñ ontheyligen dat ver G

bont met onse vooruaders gemaect? Nu is Juda ee verachter geworden Eñ in Jsrael eñ tot Hierusalē is geschieden grouwelē/ Want Juda ontheylicht dat heylichdom des HEEREN /dat hy lief heeft/ Eñ hi boelcert met eēs vreēden Afgods dochter/ Mer die HEERE sal den ghenē die sulcs doet wtroeyen wt die tenten Jacobs/ beyde den meester eñ den discipel met den ghenen die dē HEERE der heyrscharen spijsoffer opoffert.

Nv hebt ghi dz wederomme gedaē/ dat voor dē outaer des HEEREN enckel tranē weenē/ eñ suchtinge is/ Also dat ic niet meer en can dat spijsoffer aengesien/ noch niet aēgenaems van uwē handen ontfangē/ Eñ ghi segt waeromme dat? Daeromme dat ghi v lief wijf veracht hebt /die welc v dye HEERE toe geseit hadde/ eñ dijn gesellinne is/ aen die welcke ghi v verbondē hadt/ Also en dede dye Eenige niet/ eñ hi hadde nochtās enē grote geest/ Mer wat dede die Eenighe? Hy socht dat saet van Gode belooft/ Daerom so houdt nv in eerē/ uwē geest/ dz nyemāt zijn liefflic eñ weerde wijf en verachte/ noch verstote/ Sijt ghi op v wijf gram/ So sceyt v vā haer sept die HEERE die God Jsraels/ Eñ geeft haer een cleedt voor den spot spreect die HEERE der heyrscarē/ Daerōme siet voor v voor uwen gheest/ Eñ en verachtse niet/ Ende en verstootse niet.

Ghi maect dē HEERE onwillich met uwe woordē/ Eñ ghi segt/ Waerōme makē wy hē onwillich? Daer mede dat ghy segt/ Wie quaet doet/ die behaecht dē HEERE/ Eñ hi heeft aēdē seluē eē welbehagē/ Oft waer is die God die daer straft

¶ Van die toecoēst Christi/ ende des gheens die hem den wech voor bereyt heeft Van die verwerpinghe des ouden Leuitischen Priesterdoms

Dat.iij.Capittel. *

A Siet ic sal minē Engel seyndē die voor mi dē wech bereydē sal/ Eñ die HEERE dien ghi soect/ sal haest tot sinen Tēpel comē/ Eñ die Enghel des verbōts daer v na vlanct/ Siet/ Hi coēt spreect die HEERE der heyrscarē/ Mer wie sal dē dach sijnder toecoēst mogē lijdē/ Eñ wie sal staen de bliuē/ als hy hē sal vertoonē? Wāt hi is gelijc dz viere/ eens goudtsmits/ eñ gelijc zeep der wasscersen/ Hi sal sittē eñ smelten/ eñ dat siluer purgeren/ Ja die sonē Leui sal hi louteren/ siben eñ vegē ghelijcmē dat gout eñ siluer doet/ Dā sullen si den HEERE spijsoffer brengen in gerechticheyt/ Ende dat spijsoffer Juda eñ Hierusalē sal den HEERE welbehagen/ eñ aengenaem sijn/ gelijc vā beginne/ en de in voorleden tijden

B Eñ ic wil tot v comē/ eñ v straffē/ eñ ic wil selfs een snel getuyge zijn tegē die touenaers/ ouerspeelders/ eñ meyneedigē/ eñ ooc tegē die ghene die gewelt eñ onrecht doē/ dē dach huerlingē weduwē/ eñ wesen/ eñ die vreemdelingen eñ buytēlansce verdruckē/ eñ mi niet en vreesen/ sept die HEERE der heyrscarē/ Wāt ic bē die HEERE die niet en liecht Eñ ghi kinderē Jacobs en sult niet alle vergaē.*

Ghi sijt van uwer Voorvaders tijt aē/ altijt afgewekē vā mine gebodē/ eñ en hebtse niet gehoudē Daeromme bekeert v nv tot mi/ So wil ic mi ooc tot v bekeerē /spreect die HEERE der heyrscharen

Ghi segt waer in sullen wi ons bekeeren? Jst ooc recht dat eē mensce God bedriecht? ghelijc ghi my bedriecht? Ghi segt/ Waer mede bedriegen wi v? Aen die thiēdē/ eñ heffoffere/ Daerō sijt ghi ooc vermaledijt/ Also ooc dattet dy voor die hāden druypt Want ghi alle gader bedriegelic tegē mi handelt.

Mer brēgt alle die thiendē in mine corē kisten op dz in minē huyse spijse si. Eñ proeft mi daer me dē sept die HEERE der heyrscaren/ oft ic v niet die vensterē des hemels op doen en sal eñ der seghening genoech hier af stortē en sal /Jc wil voor v dē verslinder straffen/ dat hi die vruchtē op dē velde niet verderuē en sal/ Eñ dat dē wijnstoc op den acker v niet onvruchtbaer en worde/ spreect die HEERE der heyrscharen /also dat v alle heydenen salich prijsen sullē/ Eñ ghi sult eē costelic lant hebben sept die HEERE der heyrscharen

C Ghi spreect hart tegē mi/ sept die HEERE/ Eñ ghi segt/ Wat sprekē wi tegē v? Dat ghi segt/ Het is te vergeefs/ datmē Gode diēt Wat batet ons dat wi sine gebodē houdē? eñ voor dē HEERE der heyrscaren/ eē strenge leuē leydē/ Daerom prijsen wi die verachters /Wāt die Godloosen gheluc eñ voorspoet hebben/ Si tempterē God/ eñ het vergaet haer in alle dinghen wel.

Mer die God vreesende/ troostē haer ond malc anderen also/ Dye HEERE mercket eñ hoort/ Eñ daer is ooc bi hē een gedēcsedel oft memoriael gescreuē/ voor dē genē die dē HEERE vreesen/ eñ op sinen name denckē/ Si sullen op dien dach sept dye HEERE der heyrscarē/ dien ic makē sal/ mijn eygendom zijn/ Eñ ic wil haer sparē gelijc een mā sinen sone spaert die hem diēt/ Daer tegens siet wederomme hoedanigē ondersceet datter is tusschē den gerechten eñ godlosen/ eñ tusscē dē genē die God dient/ eñ eert/ eñ den genen dye hem niet en dient.

¶ Van die macht des toecomenden rechters Ende vandē veruaerlijcken dach des laesten oordeels/ voor die Godlosen /Ende van die predikacie des gheestelicken helie/ voor den laetsten dach.

Dat.iiij.capittel:

A Want siet den dach comt/ die bernē sal gelijc eenē ouē/ Dā sullē alle stoutte gewelt eñ ōrecht bedriuers/ met dye godlosen/ gelijc stro zijn/ Eñ den toecomēden dach salse aensteké sept dye HEERE d heyrscarē/ Eñ haer en sal noch tac noch wortel ouerbliuē/ Mer v die minen name vreest/ sal die zōne der gerechticheyt opgaē/ Gesontheyt eñ weluaert/ is ond hare vloghelē/ Ghi sult wt eñ in gaē/ eñ wassē gelijc die meskaluers/ Ghi sult die Godlosen vertreden/ Wāt si sullen gelijc asscē ond uwe voeten worden/ op den dach dien ic maken sal spreect die HEERE der heyrscaren.

B Ghedenct des gesets Mosi mijns knechts/ dat welcke ic hem beuolē hebbe/ optē berch Horeb aē dat gansche Jsrael/ met die ghebodē eñ rechten.

Siet ic wil v seynden den Prophete Heliā/ eer den grotē eñ verscrickelijckē dach des HEEREN comt/ Die sal dat herte der Vaderē totten kinderē/ Eñ dat herte der kinderen totten Vaderē bekeerē Op dat ic niet en come ende dat aertrijcke geheelic verderue/ ende slichte met den ban

Hyer begint dat derde boec Esdre

Hoe Josias den paesschen hout/den volcke scha pen ende lammeren geeft/Hoe Jeconias zijn so ne Coninc wert na hem/den welcken die Coninc van Egipten af settede.

Dat.j.Capittel

Nde Josias maecte dē HE RE eenē Passah te Jerusa lem/ende hi offerde Phase/ den veertiensten dach/ der eerster maent/stellende die priesters bi gebuerten der dagen/met langen cleederē gecleet inden tēpel des HE REN/ende seyde den Leui ten den gheylichden knechten Israels/dat si hen den HERE souden heylighen/in die settinghe der heyligher arcken des HEREN/ int huys dat Salomon Dauids sone de Coninc timmerde/ eñ sprac ghi en sultse niet op v scouderen draghen. Ende nv dient uwen HERE ende besorcht zijn volck Israhel wt den deele/na v dorpen ende v ge slachten na die scrifture Dauids des Conincs Is raels/ende na die grootmakinge Salomons zijns soons alle inden tēpel ende na uwe vaderlike deel ken der heerscappien der geenre die int aenschou wen der broederen der kinderen van Israel staen Offert dat Passah / ende bereyt uwen broeders offeranden/eñ doet na dat gebot des HEREN/ het welc Mosi gegeuen is/Eñ Josias gaf int volc dz geuonden is/gescēckē der scapē/lāmerē ende bockē eñ geyten dertich dusent/eñ drie dusent os-

B sen. Dese zijn vanden coninclijken goede gegeuen den volcke na die beloofte/eñ dē priesteren totten Passah twee duysent scapen int getal/ende hon dert ossen.Eñ Jeconias eñ Semeias/ende Natha naels gebroeders eñ Asabias eñ Ozicl/ eñ Josa bad offerden int Phase vijf dusent scapen/ende.v. hondert calueren.Eñ als dese dingen eraeplic ge schieden/so stonden die priesters ende leuiten heb bende soet broot bi geslachten. Ende na die deelē der prinscappen der vaders int aenscouwen des volcs offerden si den HERE na tgene dat in Mo ses boec gescreuen is / ende si brieden Phase met viere alsoot van noode was/ende si rooesten die of feranden in coperen potten/eñ in ander pottē mz goetwillicheit/eñ brochtense allen dē genē die wt den volcke waren/eñ daer na bereiden zijt hen eñ den priesters. Wāt die priesters offerdē ruet/tot dat die bre geeynt was.Eñ die leuiten bereidē hē eñ haren broederen den kinderen Aarons.Eñ die kinderen Asaph waren offerders bi behoorte na Dauids gebot.Eñ Asaph eñ Zacharias eñ Jed dithum die naest die Coninc was/eñ de doorwach

C ters bi elcke doren/also dat een yegelijc die sine nz ouer en tradt/want haer broeders bereydēt dien Ende alle die dingen die tot des HEREN offerā de behoorden zijn voleynt

In dien dage hielden si dat Phase/eñ offerden danckoffer ouer des HEREN spijsoffer/nae dat gebot des Conincs Josie. Ende die kinderen Is rael die in dien tide geuonden zijn/hielden dz Pha se eñ den hoochtideliкē dach der soeter broodē se-

uen dagen.Eñ daer en is alsulckē Phase niet ghe houden in Israel vanden tiden Samuels des pro pheten/ende al die coningen Israels en hielden al sulcken Passah niet als Josias hielt / eñ die pries ters/eñ die leuiten/eñ die Joden/eñ al Israel dye in die wooninge te Jerusalem geuonden zijn / int achtienste iaer als Josias regneerde/ is dat Pha se gehouden.Eñ die wercken Josie zijn wel ghe ciert int aenscouwen zijns HEREN/in een volle herte ontfiende/eñ die bi hen gescreuē zijn in voor ledē tidē vā hen die gesondicht hebbeu/eñ die god iiij.reg. loos hebben geweest tegē dē HERE voor alle xxiij.f volc/eñ die de woordē des HEREN ouer Israel ij.par. niet gesocht en hebben.Eñ na alle dese daet Josie xxxv.c so ginc Pharao die coninc van Egipten op/ comē de in Carchamis vanden wege Euphraten/eñ Jo sias ginc wt hē te gemoete/Eñ die coninc te Egip ten seynde tot Josiam seggende. Wat heb ic met v te doen coninc van Judeen? Ic en ben vādē HE RE niet gesondē dat ic tegen v vechtē soude/ wāt mijn oorloge is ouer Euphraten. Gaet haestēde neder.Eñ Josias en is niet weder gekeert opten wagen/mer hi pijnde hem beuechtende te verwin nē/nz aenmerckende des propheten woort wt dē mont des HEREN/maer hi stelde den strijt tot hem in dz velt Maggeddo.Eñ die princen quamē af tot den coninc Josiam/ende die coninc seyde si nen knapen.Doet mi wech vanden strijdt / want D ic bē alte cranc.Eñ zijn knapē dedē hē ter stōt wech vāder bataelgiē / eñ hi steech op sinē tweetstē wa gē/eñ als hi te Jerusalem quam so sterf hi/eñ hy wert in sijn vaderlic graf begrauē.Eñ si beween dē Josiā in alle dat Jootsce lāt/eñ die ouerste met harē wiuē/beclaechdē hē tot op dezē dach Eñ het is gegeuē dat te gescie dē altijt in alle dat geslach te Israel.Met dese dingen sijn voor gescreuen in dat boec der historiē der coningē Juda/eñ alle dat bedrijf Josie eñ sijn glorie/eñ sijn verstant in des HEREN wet/eñ dye welcke vā hē geschiet sijn/ eñ die niet en sijn ghescbiet/die sijn ghescreuen int boeck der coninghen Israel ende Juda.

Eñ die wt den volcke warē namen tot hē Je coniam den sone Josie/ eñ stelden hē coninc voor Josia sinen vader/als hi driēdertich iaer out was Eñ hi regneerde drie maenden ouer Israel.Ende die coninc te Egipten dede hem wech/dat hi in Je rusalem niet regneren en soude/eñ hi scatte tvolc op hondert talentē siluers / eñ een talente gouts. Eñ de coninc van Egiptē maecte Joachim sinen broeder coninc vā Juda eñ Jerusalem/eñ hy vāt die borgemeesters Joachim eñ Saraeclē zijn broe der/eñ hi greepse eñ leydese weder in Egiptē.Jo achim was.xxv. iaer out doē hy begonst te regne ren int Jootsche lant/ eñ Jerusalem/ende hi dede quaet int aenschouwen des HEREN.

Na desen ghinc Nabuchodonosor op/eñ bant hem met yseren bandē / ende bracht hem in Babi lonien.Ende Nabuchdonosor nam dye heylighe vaten des HEREN / eñ namse eñ heylichdese in sinen tēpel in Babilonia.Vā zijn onreynicheit eñ E ongeestelicheyt is gescreuē int boec der tiden der coningen.Eñ Joachim sijn sone regneerde voor hem.Eñ als hi coninc gestelt was/was hi.xviij. iaer out.Hi regneerde drie maendē eñ tien dagen

in Jerusalē/eñ hi dede quaet in des HEERE aē scouwē/ eñ na tiaer seynde Nabuchodonosor eñ voerde hē ouer in Babiloniē/te gadē mettē heylighē vatē des HEERE. Eñ hi stelde Sedechiā sinē broed coninc des ioodscē lāts/eñ te Jerusalē / als hi .xxi. iaer out was/ Eñ hi regneerde elf iaer. Eñ hi dede quaet int aenscouwē des HEERE/ende hi en ōtsach hē niet vādē woordē die vā Jeremia dē propheet geseyt zijn/ wt dē mōde des HEERE Eñ bes woren vāde coninc Nabuchodonosor meyn eedelic swerēde/is hi wech gegaē. Eñ sinē nec/eñ zijn hert verhertsijnde/tradt hi ouer die wettichedē des HEEREN Gods Israels. Eñ de leitsliedē des volcs dedē vele dingē ōgerechtelic/eñ dedē ōgodlic bouē al die ōreynicheyt vā heydenē/eñ besmettē des HEERE tempel/die heilich was in Jerusalē.

Eñ die God haerē vaderē seynde tot haer sinen enghel/dat hise weder riep van haren sonden/om dat hise sparen soude in sijn tabernacule. Mer si beschimpten sijn engelen / eñ in die dinghē die de HEERE gesproken heeft/ warē si bespottende sijn prophetē/ Die welcke tot grāschapē toe verweect is ouer sijn volc/om hare ongodlicheyt. Ende hi geboot der Chaldeē coningē op te gaē. Dese doodē haer ionghe knechtkēs mettē sweerde/inden omganc haers heyligē tempels/eñ si en spaerden den iongen eñ den oudē niet/noch der maget/noch dē iongelinc/mer si sijn al geleuert in haer handē eñ alle die heylige vatē des HEERE/eñ die coninclike apotekē nemende/ voerdē sise in Babilonien

Eñ stakē des HEERE huys aen eñ bedoruen die mueren Jerusalems/ende si aenstakē haer torens met viere/eñ si verdedē al haer eerlicheden/ eñ dedense te niet/eñ dye ouer warē bleuē vandē sweerde/leydense in Babilonien.

Eñ het warē sijn geuāgē so lange als de Persen regneerdē in die vuullinghe des woorts des HEEREN/indē mont Jeremie/so langhe als dat lant sine sabbathē goedertierlic hielt/ in alder tijt haerder besceydēheyt/hielt si dē saboth/in die tsamen voeginge der .lxxvij. iaren　　Capit.ij.

Als Cyrus der Persen Coninck regneerde/in de volbrenginge des HEEREN woorts/indē mont Jeremie so verwecte dye HEERE den gheest Cyri/der Persen Coninc/eñ hi predicte/in al sijn rijc te samē/door scriftuere seggende. Dit seyt Cyrus der Persen Coninc/Die HEERE Israels de hooge HEERE/heeft mi een coninc des lāts gestelt/eñ hi heeft mi te kennē gegeuen/hē een huys te timmeren in Jerusalē/die int iootsce lāt is/so wie wt v geslacht is/die HEERE si met hē/eñ die gae op met hē in Jerusalē/Hier ō so vele allser bi die plaetse woonē/helpē hē/die in die selue plaetse sijn/mz gout eñ siluer/met gauē/ ooc met peerdē eñ beestē/eñ mettē ouderē/welcke na de beloofte werden bi ghesēt tot dat huys des HEERE/dat te Jerusalem is.

A Cyrus gebooft dē Jodē dz si weder keeren in Jerusalem den Jodē wort verbodē Jerusalē te timmeren. ij. paral. xxxvj. a. i. Es. i. a

Eñ die princē der gheslachtē der dorpē/eñ des iootschē lāts/wten gheslachte BenJamin/eñ die priesterē eñ leuiten dye de HEERE verweect had op te gaē/eñ te timmerē thuys des HEEREN/dz in Jerusalem is/eñ die rontsom hē warē/stondē eñ hielpē hē met gout eñ siluer/eñ vee/eñ vele belof ten/vele warender/welcker sin verweect was.

B

Eñ die coninc Cyrus/bracht voort de heyligē vatē eñ iuweelē des HEEREN/dye Nabuchodonosor die coninc te Babiloniē/ouer geuoert hadde wt Jerusalē/eñ dye heylichde hi sinē afgod/eñ Cyrus der Persen coninc/die voortbrengēde leuerde hise Metridato/die ouer sijn scatten was. Eñ door desen sijnse geleuert Salmanasaro den stathouder des iootscē lāts Eñ dits deser getal. ij. m. eñ .cccc. siluerē scalē/xxx. siluerē nappē. xxx. guldē scalē/ooc. ij. m. eñ .cccc. siluer scalē/eñ .m. ādere vatē. Alle de vatē guldē eñ siluerē/sijn .v. m. viij. c. eñ/lx. Eñ si sijn Salmanasaro ouer getelt/tsamē mettē dien/die wt der Babiloonscher gheuanckenisse waren ghecomen tot Jerusalem

Maer in Artaxerxis der Persen coninc tijdē/screuen hē van desen/dye in Judeē eñ te Jerusalē woondē/Belemus/eñ Metridat⁹/eñ Sabellius/ eñ Rathimus Balthemus/Samelius scriuer/ eñ dāder die te Samariē woondē/eñ in ander plaetsen die hen liedē onder worpē warē/desen nauolgēde brief dē coninc Artaxerxi/aldus inhoudēde Here v knapē Rathim⁹/vāde aenuallēde sakē scriuer/eñ Sabelli⁹ scriuer/eñ dāder vws hoofs rechters in Celosyria eñ Phenice. Eñ nv sij dē heere dē coninc kēlic/dz de Jodē/dye vā v op gingē/tot ons comēde te Jerusalem/dye afuallige eñ alder quaetste stat/si timmerē haer ouēs/eñ si stellē die muerē op/eñ oprichtē dē tēpel. Ist dz dese stat eñ de muerē volcynt wordē/so en sullē si nz alleē gedogē tribuyt te betalē/mer si sullē de coningē ooc wedstaē/Eñ wāt dit bidē tēpel gedaē wort/so oordeelde wy dz recht geacht te wordē/dat selue nz te vachtē/mer den here dē coninc dat te kēnē te geuē op dz/ist dz dē conic goet sal dunckē/ mē soecke in haerē vads boeckē/eñ ghi sult in die vermaningē vā desen gescreuē vindē/eñ sult wetē dat die stadt wedspānich/eñ afuallich heeft geweest/eñ die coninghen/eñ de steden stoorde/eñ die Joden afuallich/eñ oorlogē in haer te oeffenen vā eewichept/ om welcke sake dese stadt woest is verlaten

C

D

Hierō heer coninc/doē wi v cōdt/dat ist dz dese stat getimert wort/eñ dat hare muerē opgerechtwordē/so en sult ghi geenē afgāc hebbē tot Celosyriā eñ Phenicē/Doē screef dye conic Rathimo/ die de aenuallē screef/eñ Balthimo eñ Sabellio dē scriuer/eñ dē anderē gesteldē eñ inwonēde in Syria eñ Phenice/tgene dat hyer na staet. Ic heb dē brief gelesē die ghi mi ghesōdē hebt. Ald⁹ heb ic beuolē te ondsoeckē/eñ daer is geuōdē/dat dese stat vā eewichz dē coninc wedstaē heeft/eñ wedspanige mēscē/eñ orloge daer in makēde/eñ daer warē alder eerst conigē in Jerusalē/heerscapēde/eñ tribuyt eyscēde vā Syria eñ Phenice/Ald⁹ heb ic nv gebodē/dese mēscē te verbiedē die stat te timerē/eñ te verbiedē dz nz voort meer yet gemaect en worde mer dz si ooc nz in vele voort gaē/wāt daer wt orloge comē mach/also dz dē conigē moeylic worde

Doē vtelt eñ gelesē was tgene dat vādē coninc Artaxerxe gescreuē was/Rathim⁹ eñ Sabelli⁹ de scriuers/eñ die mz desē gestelt warē/daer bi voegēde/quamē haestelic te Jerusalē mz vgaderinge vā peerdē/eñ mz eē scare voetuolcx/eñ si begonstē die timerēde te verbiedē/eñ si warē ledich vāder timmeringe des tempels in Jerusalē/tottē twee den iaer des rijcx Darij der Persen coninck.

Darius die coninc van Persen maect een groote vveerscap sinen edelen. Handen drie bevvaerders des conincs/ eñ hare vragen/ die eerste vrage

Dat.iij.Capittel

A Die coninc Darius maecte een groot auontmael alle sinen dienstboden/ eñ alle den borgemeesters van Meden ende Persen/ eñ allen die betaẽde purpuren te dragen/ ende schouteden/ eñ raetsheeren/ ende amptmannen onder hẽ/ van Judeen/ tot Ethiopien toe/ hondert ende.xxvij.prouincien. Eñ als si gegeten eñ gedronken haddẽ/ eñ versaet waren/ eñ weder keerdẽ/ doẽ ginc Darius die coninc op in zijn slaepcamer/ ende hi sliep/ ende ontwaecte. Doen seyden die drie iongẽ/ des lichaẽs bewaerders/ die des conincs lichaẽ bewaerdẽ/ deene tot den anderen. Laet eenẽ yegelijckẽ van ons een reden seggen die te bouen gaet/ eñ so wiens reden wijser dan des anderẽ blijct/ dien sal die coninc Da-
B rius groote giftẽ geuẽ/ met purpurẽ bedect te worden/ eñ wt goude te drincken/ eñ op gout te slapen eñ eenen wagen met eenen gulden toom/ eñ een siden bonette/ eñ eenẽ halsbant aen den hals. Ende hi sal in die tweetste plaetse van Dario sitten/ om zijnre wijsheyt wille/ ende hi sal Darius maech ghe heeten worden.

Doen screef elc zijn woort/ ende segelden dat toe eñ leyden dat onder des conincs Darij oorcussen/ ende seyden. Als die coninck op staet/ so sullen wy hem onse gescriften geuen/ ende so welcke die Coninc wt drien oordeelt/ eñ die borghemeesters van Persen/ dat zijn woort dat wijste is/ dien sal die victorie gegeuen worden/ also ghescreuen is. Die een screef. Den wijn is sterc. Die ander screef. Die Coninc is stercker/ Die derde screef/ Die wiuen zijn sterker/ maer ouer alle dingen verwint die waerheyt. Eñ als die coninc op gestaen was/ so namẽ si haer
C scriften/ eñ gauense hem/ eñ hi lasse. Eñ hi seynde/ eñ dede roepen alle die borgemeesters der Persen/ eñ der Meden/ eñ die purpur dragen/ ende schouteden/ eñ amptmannen/ eñ si saten inden raet/ eñ die gescriften zijn voor hen gelesen. Eñ hi seyde/ Roept die iongelingen/ eñ si selue sullen hare woordẽ als oordeele te kennen geuen/ Ende si werden geroepen/ ende gingen in. Ende hi seyde dien. Gerechtet ons van desen die gescreuen zijn.

Ende die eerste begonste/ die van die sterchz des wijns geseyt hadde/ ende seyde. O mannen hoe vele vermach den wijn meer dan alle die dien drinckẽ hi verleyt dat gedachte. Itẽ hi maect des conincs ende des weesen ghedachte ydel. Item hi keert des knechts ende des vrijen/ des armen ende des rijckẽ eñ alle gedachte/ in vryheit ende in vrolicheit/ ende en gedenct geen droefheit ende schult/ eñ hi maect alle die binnenste vider herten rijcsch/ eersaem/ eñ en gedenct niet des conincs/ noch meesterscap/ ende
D doet alle dingen bi ponden spreken. Eñ als si diẽ gedroncken hebben/ so en denkense noch vrientschap noch broederscap/ maer niet lange tijt daer nae/ so nemen si lieden swaerden/ ende als si vanden wijn ondergegaen zijn/ ende op gestaen zijn/ so en gedencken si niet wat si gedaen hebben. O mannẽ en gaet der wijn niet te bouen? Wie denct so te doene. Eñ dat geseyt hebbende swerch hi

Dye tweede eñ dye derde vraghen oock/ ende twort besloten/ dat die waerheit die stercste is vã allen/ zorobabel brengt des conincs brief in Babilonien.

Dat.iiij.Capittel.

Ende dye ander begonste te segghen/ die vander sterckheyt des conincs ghe A
seyt hadde. O mannen en ghaen niet te bouen dye menschen dye de aerde eñ die zee/ eñ alle dat daer inne is/ behouden? Mer die coninc gaet ouer al te bouen/ eñ heeft daer heerschappie ouer/ ende al wat hy dien seyt/ dat doen si. Ende ist dat hi die seyndet totten strijdtbaren mannen/ soe gaen si eñ veruelen berghen eñ mueren/ eñ torens. Si wordẽ gewrocht/ eñ si verworghẽ/ eñ si en gaen des conincs woorde niet voorbi. Want ist dat si verwinnen/ soo brenghen zijt den coninck toe/ alle dat si gherooft hebben. Desghelijcx eñ alle die andere/ ende hoe vele daer is dye nyet en strijden noch en vechten/ maer dat lant bouwen/ als si weder maeyen/ so brengẽ si den coninck tribuyt. Eñ ist dat hy een alleen seyt Slaet doet/ so slaen si doot/ Seyt hy/ Vergeeft/ soe vergheuen si. Seyt hi/ Slaet/ soe slaen si/ Seyt hy/ verdrijft/ so verdriuẽ si. Seyt hy/ Timmert/ so timmerẽ si. Seyt hi/ Hout wte/ so houwẽ si wt. Seyt hi/ Plantet/ so plantẽ si/ Eñ alle het vele eñ crach tẽ zijn hem gehoorsaem/ eñ ouer dat so sidt hy ter tafelen/ eñ drinckt/ eñ slaept. Maer dese bewaren hem rontsomme/ eñ si en mogen nyet ghaen/ ende elcx wercken doen/ maer in een segghen zijn si hẽ ghehoorsaem. Mannen hoe en ghaet die coninck niet te bouẽ die also vermaect wort/ eñ hi swerch

Die derde die vanden wiuen hadde geseyt/ eñ vander waerheyt/ dese is Zorobabel/ beghonst te spreken. Mannen en is dye coninc nyet groot/ eñ vele menschen/ noch den wijn en ghaet te bouen/ B
wie ist dan diese verheert? En hebben die wijuen den coninck niet gebaert/ eñ alle menschen welck heerschapt ouer dye zee eñ aerde/ eñ zijn wt dyen geborẽ/ eñ si hebbense opgeuoedt/ die de wijngaerden planteden/ wt welcken den wijn coemt. Eñ si maken alre menschen cleederen/ eñ si maken den menschen glorie/ eñ die menschen en moghen van den wijuen nyet verscheyden zijn. Ist dat si gout eñ siluer eñ alle schoone dingẽ verghadert haddẽ/ eñ sagen een wijf van ghoeder geschictheyt/ eñ vã goeder gedaentẽ/ alle dese dinghẽ vlatẽ si/ eñ hebbẽ gemerck op haer/ eñ aenschouwense met openen monde/ eñ si lockense meer tot haer dan gout eñ siluer/ eñ dan eenich costelijck dinck. Die mensche verlaet sinen vader dye hem opghevoet heeft/ eñ zijn lantschap/ ende voeghet hem te samen eender vrouwen. Ende mettẽ wijue verlaet hi sine ziele/ eñ hi en ghedenct vader/ noch moeder/ noch lantschap. Eñ hier wt moet ghi weten/ dat dye wijuen v verheeren. Eñ ist v niet leet/ Ende die mensche neemt zijn sweert/ eñ gaet inden wech om dieften te doen. Eñ dootslaghen/ eñ ouer die zee te varen eñ die stroomen/ eñ hy siet den leeuwe/ eñ hy gaet in die duysternissen/ eñ als hi diefte eñ bedroch ende roouen gedaen heeft/ so brengt hise zijnder minlijcker. Ende weder heeft die mensche zijn huysurouwe lieuer dan vader oft moeder. Ende veel zijnder dulle ghewoorden om hare huysurouwen/ ende zijn

knechten om die gewozden/ ende daer zijn der vele vergaen/ ende zijn verwozcht/ ende hebben gesondicht om die wiuen

C En nu gelooft mi/ Ic weet eenen coninc/ die is groot in zijnder macht/ ende alle lantscappen ontsien hem aen te roeren. Nochtans sach ic Apame die dochter des grooten conincs Barthaci/ en des conincs bislaepster/ sittende bi den coninc aen zijnder rechter siden/ en die croone van sinen hoofde nemende/ ende haer seluen opsettende/ en si sloech den coninc metter palmen va haer der slincker hat Ende daer bouen sach hise aen met openen monde/ en ist dat si hem aenlacht/ so lacht hi ooc/ want ist dat si verbolgen is/ so smeect hise tot dat hi versoent wozt tot genaden. O ghi mannen/ waerom en zijn die wiuen niet stercker? Die werelt is groot ende den hemel is hooch/ die welcke dit doen/ En doen sagen die coninc/ en die purpur dzagē op malcanderen. Ende hi begonst te spreken vander waerheyt/ O ghi mannen/ en zijn die wiuen niet sterck? Die aerde is groot/ ende den hemel is hooge/ ende den loop der sonnen is snel/ si keert inden omloope den hemels/ in zijn plaetse in eenen daghe. En is hy niet grootdadich die dit al doet? Ende die waerheit is groot/ ende stercker dan alle. Alle die aerde aenroept die waerheit/ ende den hemel ghebenedijtse ooc/ ende alle wercken wozden beroert/ ende ontsiense al beuende/ ende mz haer en is niet ongerecht

De waer heit is die alder sterckste

Den wijn is ongerecht/ die coninc is ongerecht/ de wiuen zijn ongerecht. Alle der menschen kinderen zijn ongerecht/ ende alle haer wercken zijn ongherecht/ ende in dien seluen en is geen waerheit. En si sullen in haer ongerechticheit vergaen/ ende dye waerheit blijft/ ende heeft die ouerhant/ en si leeft ende verrijcht van eewicheit tot eewicheit/ Noch het en is bi haer niet/ die persone wt te nemē/ noch en heeft geen onderscheit onder rijck oft arm/ gheweldich oft slecht/ mer si doet allen menschen dat rechtueerdich is/ ooc den onrechtueerdighen ende boosen/ ende si wozden alle weldadelijc ghehandelt in haren wercken.

Ende haer oozdeel en is niet ongherecht/ maer stercheit/ en dat rijck/ en macht/ en heerlicheit alder werelden. Gebenedijt si God der waerheit/ Ende hi hielt op te spreken/ en al dat volc riep/ en seyde Groot is die waerheit/ en gaet te bouē. Doen seyde die coninc tot hē/ Begeert/ ist dat ghi yet meer

D wilt/ dan die dingen die gescreuen zijn/ ende ic salt geuen/ na dat ghi wiser geuonden zijt dan dine ghesellen/ en ghi sult mi naest sitten/ en ghi sult mijn vrient gheheeten wozden

Doen seyde hi totten coninc. Sijt uwer belooftē gedachtich/ dat ghi belooft hebt/ Jerusalem te timmeren inden dage dat ghi dat rijc ontfaen hebt en weder te seynden/ alle die vaten ende iuweelen die wt Jerusalem ghenomen zijn/ welcke Cyrus verschepdede/ doen hi in Babilonien offerde/ ende wil dese weder daer seynden. Ende ghi wildet den tempel timmeren/ die de Edomeen aengesteken haddē doen Judea vanden Chaldeen vernielt is. Ende nu heere/ dat ist dat ic eenich heyssche/ en dat ic begere. Dat ist o coninclike maiesteit/ dat ic van v eyssche dat ghi die belofte doet/ die ghi den coninc des hemels/ wt uwen monde belooft hebt.

Doen stont die coninc Darius op/ en cussede hem en screef een brief tot allen rentmeesters/ en opt mannen en die purpur droegen dat si hem souden leyden/ en alle die met hem waren/ en al die met hē op trocken/ om Jerusalem te timmeren. Ende hi screef brieuen/ allen den amptmannen die in Celesyria en Phenice/ en Libanon warē/ dat si cederhouten souden trecken van Libanon in Jerusalem/ op dat si die stadt met dien timmeren mochten. Ende hi screef allen den Joden die op gingen vanden rijcke/ totten iootschen lande/ om vrijheit/ dat gheene machticheit/ geen meesterscap/ en geen amptman/ en soude ouer comen tot haren duerē/ alle lantscap dat si vercregen hadden/ hen ontsculdich te sine/ en dat die Edomeen der Joden casteelen souden verlaten/ die si ingenomen hebben/ ende alle iaer totter timmeringen des tempels/ twintich talentē geuen/ tot dat hi getimmert ware/ ende ouer die offerhande/ brantoffer offeren dagelijcx/ also zijt gebot hebben/ tien ar der talenten offeren alle iare/ en allen die van Babilonien gaen/ die stadt te stichten/ op dat vrijheit soude zijn/ also wel hen/ als harē kinderen/ ende allen den priesters.

Hi screef ooc die grootheit ende hi dede dat heilige cleet geuen/ daer si in dienen souden/ en hi screef den Leuiten geboden te geuen/ totten dage toe/ in welcken dat huys voleynt sal wozden/ ende Jerusalē op getimmert/ en allen die de stadt bewarende waren/ screef hi datmen hem deelen/ ende soudyen soude geuen. En hi liet alle die vaten/ de welcke Cyrus hadde af gescreiden van Babilonia/ ende al dat Cyrus seyde/ dat gebood hi te doene/ ende te seyndē te Jerusalem. En als die iongelinc voozt was ghegaen/ opheffende zijn aensicht in Jerusalem/ so gebenedide hi den Coninc des hemels/ en seyde. Va v is die victorie/ en van v is die wijsheit/ ende claerheit. Ende ic ben v knecht/ Gebenedijt zijt ghi die mi wijsheit hebt gegeuē ende v HEERE ic sal v HEERE God onser vaderen belijden. Ende hi nam de brieuen en reysde in Babiloniam. En hi quam/ en bootscapte dat alle zijn broeders die in Babilonien waren en si gebenediden God haerder vaderē/ dat hi hē verlatenisse en vercoelinge heeft gegeuen/ dat si op souden gaen/ ende Jerusalem timmeren/ en den tempel daer sinen naem inden seluē is genoēt. Ende si verhuechden met musijc spelen/ ende blijscappen seuen dagen

Een sprake Esdre ende des engels met malcanderen. Dat .v. Capittel.

Al dese dingen zijn die princen der dozpen bi haer huysen ende geslachtē wt gecozen/ dat si op souden ghaen/ met haren huysvrouwen ende kinderen/ ooc met knechten maechden/ haue en vee/ Ende Darius die Coninc seynde met hen duysent reysenaers/ tot dat sise in Jerusalem geleyden met vrede/ ende musijc spelen/ ende met tamboerē en fluyten/ ende al die broeders waren spelēde/ en hi dedese op gaen te samen met hem.

Ende dit zijn die namen der mannen/ die op gingen bi hare dozpen en geslachten/ ende totten deele haerder heerscappien. Vanden priesters. Die sonen Phinheas/ des soons Aarons/ Jesus Josedechs sone / Joachim Zorobabels sone / Des soons

Sealthiel vanden huyse David / wt den geslachte
Pheretz / vāden stāme Juda / die gesprokē heeft on
der Dario der Persen coninck / wonderlijcke rede=
nen / int .ij. iaer sijns rijcx / in die eerste maent Nisan.
Maer dese sijnt / die op ginghen wt Judea / van=
der gevanckenisse der verhuysinghe / die Nabucho=
donosor die coninc te Babilonien ghebracht had in
Babilonien / eñ is weder gekeert in Jherusalē. Eñ
hi liet een deel des Joodschen volcx / een yegelijc in
sijn stadt / die quamen met Zorobabel eñ met Jesu
Neemias / Erreores / Naelaia / Elineo / Enuna=
mo / Mardochoe / Beelsuro / Mechplatoroch / O=
lboro / Emonia een van haren princen.
Eñ het getal van harē geslachtē / wt harē ampt
mānē was / Die sonen Pherez / twee .M. eñ .C. eñ
lxxij. Die sonen Ares .iij. M. C. lvij. Die sonen Jsse
B mo. C. eñ .xlij. Indē sonē Jesu eñ Joabes / dusent
CCC. eñ .ij. De sonē Benni / twee .M. iiij. C. ende
lxx. Die sonē Chozaba .ij. C. eñ .v. De sonen Bani
ca. C. eñ .lxviij Die sonen Bebech. iiij C. eñ .iij De
sonen Arghad. iiij C. eñ .xxvij. Die sonē Chā / seuen
endertich. Die sonen Zoroar twee duysent. lxvij
Die sonē Adinij. vierhondert. lxi. Die sonen Ada=
tectis / hondert eñ .viij. Die sonen Caiso eñ Zelas
C. eñ .vij. Die sonen Azorech / vierhondert. xxxix.
Die sonē Jedarbone / hondert. xxxij. Die sonen ha
nanie / hondert. xxx. Die sonen Asom / negentich.
Dye sonen Marsar / vierhondert ende .xxij. Dye so=
nen Zabarus / vijfentneghentich Dye sonen Se=
pholemum / hondert eñ .xxiij. Dye sonen Nepopas
lv. Die sonen Hechmatus / hondert. lviij. Die kinde=
ren Cebethamus / hondert. xxxij. Die sonen Cre=
arpatros / Dye ooch heet Enohadies / ende Modie
warē vierhondert. xxiij. Dye wt Gramas eñ Ga=
bea / hondert eñ eenentwintich. Dye wt Besselon
eñ Cyagge. lxv. Die wt Bastro / hondert ende .xxij
Die wt Bechenodes. lv. De sonē Luptos / hondert
vijfenuijftich. Dye sonen Labonni / dryehondert /
ende seuenenuijftich. Die sonen Sichem / drichon
dert eñ tseuentich. Die sonen Swadon eñ Elimon
driehondert / achtentseuentich. Dye sonen Oricus
twee duysent / hondert / vijfenveertich Dye sonen
Anaas / drichondert ende tseuentich.
Priesteren / Dye sonen Jeddus. Die sonen En=
ther / Dye sonen El Jasib / dryehondert / tweentse=
uentich. Dye sonen Emeeus / twee hondert eñ .lij
Dye sonen Fasuri / dryehondert / seuenenuijftich.
Dye sonen Care / twee hondert / seuenentwintich.
De Leuiten. Dye sonen Jhesu in Caduhel / eñ Ca=
mus / ende Cerebias / ende Edias. lxxiiij.
Alle het ghetal vant twaelfste iaer / drie duysent
vierhondert / tweentsestich. Dye sonen eñ dochte=
ren ende huysurouwen / alle dye rekeninghe / veer=
tich duysent / tweehondert / tweenueertich. Die kin
deren der priesteren / die inden tempel God loofden
Dye kinderee Asaph / hondert / acht en twintich.
Mer dye doorwachters / dye sonen Esmeni / dye so
C nen Aser / Dye sonen Amon / Dye sonen Acuba
Copa / Dye sonen Tobi Alle hondert. xxxix.
Dye priesters dienende inden tempel / die sonen
Sel / Die sonen Gaspa / die sonen Thabloth / die so
nen Carie / die sonen Sub / dye sonen Hellum / dye
sonen Labana / dye sonen Armacha / dye sonen Ac=
cub / dye sonen Vtha / dye sonen Cetha / dye sonen
Aggab / dye sonen Obai / dye sonen Anani / dye so=
nen Canna / dye sonen Geddu / dye sonen An / dye
sonen Radiu / dye sonen Desanon / dye sonen Ne=
choba / dye sonen Caseba / dye sonen Goze / dye so=
nen Ozul / dye sonen Sinone / dye sonen Atre / dye
sonen Hastem / dye sonen Asiana / die sonen Manei
die sonen Nasisin / die sonen Accusa / die sonen Agi=
sta / die sonen Asui / die sonen Faron / die sonē Pha
salon / die sonen Meeda / dye sonen Susa / die sonen
Cared / die sonen Barcus / die sonen Saree / die so=
nen Coeti / die sonen Nasit / de sonē Agisti / die sonē
Pedon / Salomon sijn sonen / dye sonen Asophot /
dye sonen Phazida / dye sonen Celi / dye sonen De=
don / dye sonen Gaddahel / dye sonen Zaphei / dye
sonen Aggia / dye sonen Sacharet / dye sonen Sa=
bathē / dye sonen Sozoneth / dye sonen Melsiech /
die sonen Ame dye sonen Sasus / die sonen Addus
die sonen Suba / dye sonen Eura / die sonē Rhotis /
die sonen Phasphat / die sonen Malmon.
Alle dese dienden inden heylichdom / eñ waren
dienaers Salomons / vierhondert / tweentachen=
tentich. Dese na gescreuen / sijn de kinderen dye op
ginghen van Thermel / ende Thersa / haer princen
Carmelam eñ Careth / eñ si en mochten haer stedē
niet wtseggen / eñ hare geslachten / hoe si wt Jsrael
sijn / Die sonen Dalari / dye sonē Thubal / dye sonen
Nechodaici / wt den priesteren / dye dat priesterscap
bedienden / eñ en sijn niet geuondē Die sonē Obia
dye sonen Achisos / dye sonen Addin / dye een huys=
vrouwe nam wt den dochteren Phargeleu eñ sijn
met sinen naē geheetē. Eñ deser gescreuē afcomst
des geslachts / is gesocht in haren geslachtregister
eñ en is niet geuonden / eñ haer wert verbodē / dat
priesterscap te bedienen. Eñ Neemias seyde dien /
eñ Astharas / dat die heylighe niet deelachtich ghe=
maect en soude worden / tot datter een gheleerde
bisscop op stont / dye inder claerheit ende waerheyt
wel onderwesen waer.
Maer alle Jsrael wtgenomen die knechten eñ
dienstdeernen / was twee en veertich duysent / drie
hondert eñ veertich. Haerō knechten eñ diēstdeer=
nen waren / seuen duysent / drie hondert. xxxvi. Die
sangers eñ singsters / twee hondert. lxv. Vierhon=
dert. xxxv. kemelen Seuē dusent eñ .xxxvi. peerden
Twee hondert duysent / vijf en veertich muylen
Vijf duysent. xxv. lastbaer ezelen.
Eñ vanden prouoostē selue / bi de dorpen / als si
inden tēpel Gods quamen / die te Jerusalem was
om te vernyeuwen eñ te verwerckē dē tēpel in sijn
plaetse / na haer crachte. Eñ inden heyligē tempel
der schatten / der werckē gegeuē te wordē na haer
vermoghen / twaelf duysent pont gouts / ende vijf
duysent pont siluers eñ .C. priesterlike cleeders.
Eñ die priesters eñ Leuiten / eñ dye vandē volc
wt waren gegaen / woonden in Jerusalē / int selue
lantscap / eñ ooc de sangers eñ doorwachters des
heylicdoms / eñ alle Jsrael in hare lantschappen. D
Maer als die seuenste maēt aenstaēde was / eñ alle
die kinderen Jsraels elcke in hare dingen warē / so
quamē si eēmoedelic te gader indē voorhof / welck
ke door die oostensche dore was. Eñ Jesus Jose=
dechs sone / eñ sijn broeders / dye priesters / eñ Zo=
robabel / Salathiels sone / ende sijn broeders / ston=
den ende bereyden den outaer / op dat si daer brant

offer op soudē offerē/ na dat ghescreuē staet inden boeck Mosi des menschen Gods.

Eñ si quamē daer te gader/ wt anderē natien der aerdē/ eñ alle die lieden der aerdē rechtedē een heylighe plaetse op/ in haer plaetse/ eñ si offerdē dē HEERE offerhādē/ eñ vroege brātoffer. Eñ si hielden dat hoochtijt der loouertenten/ eñ den hoochtidelikē dach/ gelijc het in die wet gebodē is/ ende dagelicx spijsoffer/ alsoo het van noode was/ ende daer na ingheseten offerhādē/ eñ offerhādē der sabbathen/ eñ der nieuwer maēdē/ eñ alle der hoochtideliker gehelichder dagē. Eñ alsoe vele alser dē HEERE offer beloofdē vāder nieuwer mane der seuēder maent aen/ beghonstē Gode offerhandē te offerē. Eñ des HEEREN tempel en was noch niet ghetimmert.

Eñ si gauē den steenhouwers/ eñ timmerliedē ghelt/ eñ drāc/ eñ spijse met blijscappē. Eñ si gauē den Sydoniers ende dē Tyriers carren/ dat si van Libanon cederbalckē soudē ouer voerē. Eñ dat si schepē in die hauen Joppē soudē makē/ nae dat besluyt/ welc hē ghescreuē was/ van Cyro der Persen coninck

D Eñ int tweede iaer comēde indē tēpel Gods in Jerusalē/ in die tweeste maent/ beghonst Zorobabel/ Sealthiels sone/ eñ Jesus Josedechs sone/ eñ haer broeders eñ priesters eñ Leuitē/ eñ alle die vander geuāckenissen in Jerusalē gecomē waren/ Eñ si fondeerdē Gods tēpel in die nieuwe mane der tweeder maēt/ des tweedē iaers/ als si in Judeen eñ Jerusalē warē gecomē/ Eñ si steldē Leuiten vā twintich iaren voort ouer des HEEREN dienst. Eñ Jesus eñ zijn sonē eñ broeders/ alle Leuitē stonden hen tsamē verbindēde/ eñ die volbrēghers der wet/ doende die wercken in dat huys des HEEREN.

Eñ dye priesters stondē/ hebbēde lāge cleederē met trompettē/ eñ die Leuitē/ dye kinderē Asaph/ hebbēde cimbaelkēs/ den HEERE tsamē louende/ eñ gebenedīende/ na Dauid des conincs Israhels ordinantie/ Eñ si songhē den HEERE een liedekē/ te wetē alsō. Singet den HEERE/ wāt zijn soeticheyt/ eñ eere is vā eewicheyt tot eewicheyt/ ouer alle Israel. Eñ alle het volc bliesen mz trompettē/ eñ riepē met luyder stēmē/ den HEERE tsamē lo-

E uēde/ inde oprechtinge des huys des HEEREN.

Eñ wt den ouden priesters/ eñ Leuitē/ eñ ouersten quamender na haer gheslachtē/ dye dat eerste huys haddē ghesiē/ totter timmeringhe des huys/ met roepinge eñ grootē ghescrey/ eñ zeer vele met trompettē eñ grooter bliscappē/ alsoe dat het volc die trompettē nyet en hoordē/ om die kerminghe des volcx. Wāt die schare blies heerlijc met trompettē/ also dat varre ghehoort wert/ Eñ die viādē des geslachts Jude eñ Ben Jamins hoordent/ eñ quamē om te wetē wat die stēme der trompetten ware. Eñ si bekēdē/ dat die wt der gheuāckenisse quamē den HEERE God Israels/ eenen tempel timmerdē. Eñ si gingē tot Zorobabel eñ Jesus/ die ouerste der dorpē/ eñ seyden hen lieden. Sullen wi te gader met v timmerē? wāt wy hebben uwen God oec desgelijcx gehoort/ eñ wi seluē gaē te gader vandē daghē Asbarazeth des conincs der Syriers/ die ons hier heeft gebracht

Eñ Zorobabel seyde hen/ eñ Jhesus dye princē der dorpē Israels. Het behoort ons eñ v niet/ dz huys ons Gods te timmerē/ wāt wy sullē dē HEERE Israels alleē timmerē/ na het ghene dat ons Cyrus der Persen coninc gheboden heeft. C

Mer des lants heydenē/ waernemende deser die in Judeē zijn/ eñ op lichtēde dat werc der timmeringe/ leydē si lagē/ volc daer toe brēghēde/ verbodē hen te timmerē/ eñ si beletten/ die de oploopē oeffendē/ op dat dye timmeringhe niet voleynt en soude wordē/ in alle der tijt des leuēs Cyri des conincs. Eñ si vertrecte die timmeringe twee iarē/ tot Darius rijcke toe.

Haggeus eñ zacharias propheterē/ Den tempel wort getimmert/ Dye prouoost van Syria eñ zijn gesellē vernemē door eenē brief den wille des conincs Darij. Dat.vi. Capittel.

Maer int tweede iaer des rijcs Darij prophetierden Haggeus eñ Zacharias/ Addo sone/ prophetē by Judeen/ eñ in Jerusalem/ indē naem des Goodts Israhels/ ouer hen. Doen stont Zorobabel/ Sealthiels sone/ eñ Jesus Josedechs sone/ eñ begonsten te timmeren des HEEREN huys/ het welc in Jerusalē is/ als des HEEREN propheten bi hen waren/ eñ hen hielpen A

In dyen tidē quā tot hē Sisennes/ dye onder coninc Syrie eñ Phenicis/ eñ zijn lantsheerē eñ gesellen eñ seydē tot hen. Wt wiens ghebot timmert ghy dyt huys? eñ volmaect dit dack? eñ alle dye ander dinghē? Eñ wie zijn dye timmerliedē/ die dese dingen timmerē? Eñ die ouders der Jodē hadden gratie vandē HEERE/ als die besoeckinge gedaen was ouer hen/ dye wt der geuanckenissen warē/ eñ si en zijn niet belet te timmeren/ tot dat Dario vā allē desen te kēnē gegheuē was/ eñ die ātwoorde ontfaen wert. Dat exēpel des briefs/ dye si Dario seynden/ luyt also

B Sisennes onder coninc Syrie eñ Phenicis/ eñ die lātsheeren met harē ghesellē die ouersten in Syria eñ Phenice/ wēschē den coninc Dario salicheyt. Het is den here coninc kenlijc/ dat/ doē wi int Joodsche lātscap quamē/ eñ wi in Jerusalē ingegaē warē/ vondē wi se timmerende dat grote huys Gods eñ den tēpel/ wt behoudē effene steenen/ eñ grote eñ costelike materiē in die wandē/ eñ die wercken gestadelijc te geschiedē/ eñ helpē/ eñ voorspoet hebben in harē hādē/ eñ in alder heerlicheyt/ ende al der neerstichste volmaect te worden

Doen vraechdē wi den ouders/ segghēde. Wt wiens toelaten timmert ghi dit huys/ eñ fundeert ghi dese werckē? Daer om vraechdē wi hen/ op dat wi v condt soudē makē/ die menschē eñ ouerstē/ eñ wi eyschtē vā hen dz ghescrift der namē der ouerster. Mer si antwoordē seggēde/ Wi zijn knechten des HEEREN die hemel eñ aerde gemaect heeft/ eñ dit huys wort voor dese vele iarē/ vādē grootē eñ alderstercstē coninck Israels getimmert/ ende voort voleynt. Eñ want onse vaders verbitterde warē/ eñ sondichden tegen den God Israels/ so leuerde hise inden hādē Nabuchodonosor des conincs te Babilonien/ der Chaldeen coninck/ eñ dit huys verderuende/ staecken zijt aen/ eñ leyden dat volck gheuanghen in Babilonien.

Int eerste iaer als Cyrus der Persen coninck
van Babilonë regneerde/ soe screef Cyrus die co
C ninc dz huys te timmerë/ eñ dye heylighe guldenë
eñ silverë vaten/ die Nabuchodonosor wt hadde
gedragë vädë huyse dat te Jerusalë is/ eñ hi hadde
dese gheheylicht in sinë tempel/ soe brachtse die co=
ninc Cyrus weder voort/ vandë tëpel/ die in Ba=
bilonië was/ eñ zijn gelevert Zorobabel/ eñ Sal=
manasaro dë onder coninc. Eñ hë is ghebodë/ dat
si dese vatë soudë offerë/ eñ weder setten indë tem
pel die te Jerusalem was/ eñ den tempel Godts
te timmeren/ in zijn plaetse. Doen leyde Salma=
nasarus die fundamenten onder dat huis des HE=
REN/ welck in Jerusalem is/ ende wert van dier
tijt aen/ tot nv toe ghetimmert/ ende en heeft dye
volyndinge niet ontgaen.

Aldus dan/ ist dat vä v o coninc/ wert gheoor=
deelt/ so laet in die coninclicke librarië Cyri des co
nincx doorsoeckë/ die in Babilonien zijn/ eñ ist dat
gevondë woort/ dat dye timmeringe des huys dat
in Jerusalë is/ begonst is/ door dë raet des coninck
D Cyri/ eñ het vandë heere onsen coninc geoordeelt
woort/ so scrive hi ons daer af.

Doen gheboot dye coninck Darius ondersocht
te worden inde librarien/ eñ in die stadt Egbatha
nis/ welc te midden int lantschap is/ eñ daer is een
plaetse gevondë/ in welcke dese dingë waren ghe
screven. Int eerste iaer als Cyrus regneerde/ ende
Cyrus dye coninc geboot des HEEREN huys/
welc in Jerusalë is te timmerë/ daer si met viere
gestadelijc roocten/ welcx hoocheyt zijn thien ellë/
eñ die breede sestich ellen/ vierkätich/ met drye be
houwen effen steenë/ eñ met een houten vert/ des
selvë läntscaps/ eñ met een nieu vert/ eñ dye costen
gegevë te wordë/ vandë huyse Cyri des coninc/
eñ dye heylighe vatë des huys des HEREN/ also
wel die guldene/ als die silvere/ welc Nabuchodo=
nosor wt heeft gedragë/ wtë huyse des HEEREN
welc in Jerusalë is/ op dat si ghesèt wordë/ daer si
geset warë/ eñ hi bevalt te besorgë Sisennem den
onder coninc Syrie eñ Phenicis/ eñ dë vorstë/ eñ
haren gesellë/ eñ die in Syrië eñ Phenice tot stat=
houders gestelt warë/ dat si hë souden onthouden
vander selver plaetsen.

E Eñ ic Cyrus geboot ooc int gheheele te tim=
merë/ dat huys des HEREN/ eñ ic versocht dat
si hen helpë soudë/ dye wt die gevanckenisse der Jo
den zijn/ tot dat dë tëpel des huys des HEREN
voleynt worde/ eñ vandë scattë der tribuytë Celo
syrië eñ Phenicis/ neerstelijck een genaëde somme
gegevë te wordë/ desen menschë/ totter offerhan=
den des HEREN. Zorobabel amptman zijnde/
totten stierë/ eñ rämë/ eñ lämerë/ maer desghelijcx
ooc koren/ sout/ eñ wijn/ eñ olie/ gestadelijc alle ia=
re/ alsoot die priesters dye te Jerusalë zijn/ dichtë
dagelijcx verdaë te wordë/ sonder alle vertrec/ op
dat den opperstë God/ spijsofferhädë wordë ghe=
offert voor den coninc/ eñ zijn kinderë/ ende dat si
voor haer levë biddë/ eñ dat më wtroepe/ over al/
dat so wie yet vä dese sakë die ghescrevë zijn/ over
tradë ofte versmadë/ dat më een hout vä sinen ey=
genë houte sal nemë/ eñ daer aen gehägë wordë/
eñ haer goedë den coninc toe ghescrevë worden/
Hier omme so verdrive dye HERE/ wiës naem
daer aen geroepë is/ alle coninghë/ eñ alle volckë/
die zijn hät wt strecket/ om te verbiedë/ oft quali=
ken te handelë/ dat huys des HEREN/ dat welc
in Jerusalë is/ Eñ ic coninck Darius hebbe beslo
ten/ neerstelijcken hier na te gescieden.

¶ Den tempel is volmaect/ Vä die wijdinge des
tëpels/ eñ thoochtijt der soeter brooden. Ca.vij.

DOen waren Sisennus onder coninck A
Celosyrie eñ Phenicis/ eñ ander läts
herë/ eñ hare gesellë gehoorsaem den
dingë/ die van Dario den coninc be=
stotë warë/ eñ warë aen die heylighe
wercken neerstich/ alderneerstelijcste mede wer=
kende/ metter Jodë ouders/ eñ princen Syrie/ eñ
die heylighe wercken zijn voorspoedich ghewerct
Als Haggeus eñ Zacharias die prophetë prophe
terëde warë/ Eñ si volbrachtët altemale/ door dat
ghebot des HEEREN des Godts Israels/ eñ wt
den raet Cyri eñ Darij/ eñ Artaxerxis der Per=
sen coninck.

Eñ ons huys is voleynt tottë drientwintich= B
sten dage der maët Adar/ inden sesten iaer des co=
nincx Darij. Eñ die kinderen Israel/ eñ dye prie=
sters/ eñ die Levitë/ eñ die ander die wt der gevä=
kenisse waren/ die daer toe geset zijn/ dedë na tge=
ne/ dat indë boeckë Mosi gescrevë is/ Eñ si offer=
den totter wijdingë des tëpels des HEEREN/
hondert stierë/ twee hondert rämë/ vierhondert
lämerë/ eñ.xij. gheytë/ voor die sondë des gheelë
Israels/ na dat ghetal der gheslachtë Israels/ Eñ C
die priesters eñ dye Levitë/ stondë gecleet met prie
sterlijc gewaet/ bi geslachtë/ over die wercken des
HEEREN des Godts Israel/ na dat boeck Mo=
si/ eñ die duerwachters/ bi elcke dueren. Eñ Isra
els kinderë/ hieldë dat Phase/ met dien/ dye wter
gevanckenisse warë/ optë veerthienstë dach der eer=
ster maët/ doë die priesters eñ Levitë gheheylicht
warë/ Alle dye kinderë der gevanckenissen/ en zijn
niet gelijc geheylicht/ Wät die Levitë zijn te samë
gheheylicht.

Eñ alle die kinderë der ghevanckenisse/ offer= D
den dat Phase harë broederen den priesterë/ ende
haer selven/ Eñ Israels kinderë/ die wt der gevanc
kenisse warë/ al dye daer bleve warë/ hebbë ghetë
van al die versmijnghë der heidenë des läts/ soec
kende den HEERE/ eñ si vyerdë dë hoochtijdelijc=
ken dach der soeter broodë/ sevë daghë/ weerscap
pende/ in dat aenschouwë des HEREN/ wät hy
keerde dë raet des coninos der Assyriers tot hen/
om haer handë te sterckë/ totten wercke des HE
REN Godts Israel.

¶ Artaxarces gheeft Esdre den priestere eenen
brief/ inhoudende dye gratien den Joden gedaë
welcke vä Babilonië tot Jerusalem weder om to
gen Den priesterë wort het gout eñ silver ghege=
ven/ dat zijt indë tëpel soudë offeren/ Esdras bidt
tot den HERE verweckende tvolck tot peni=
tencie/ Dat.viij. Capittel.

ENdë nae desen/ als Artaxarxis der A
Persen coninc regneerde/ ginck Es=
dras tot hem/ dye soone Asarie/ des
soons Helchie/ des soons Salome/
des soons Sadoch/ des soons Achi=
thos/ des soons Ameri/ des soös Azahel/ des soös
Bocci/ des soons Abisu/ des soons Phinnees/

des soons Eleazari/ des soons Aaron des eersten priesters. Dese Esdras ghinck op van Babilonia als hi scriuer was/ eñ vol natuerlijcx begrijps / in die wet Mosi die vandẽ HEERE Israels God gẽgeuen is/ voort te leerẽ eñ te doẽ/ eñ die coninc gaf hem glorie/ dat hi gratie hadde gheuonden in alle weerdicheyt eñ begheertẽ in zijn aenscouwẽ. Eñ si ghingen tsamẽ/ op met hẽ/ eñ dẽ kinderen Israels eñ priesters/ eñ metten Leuitẽ/ eñ den sangers des tempels/ eñ den duer wachters/ eñ dẽ knechtẽ des tempels/ in Jerusalem.

Indẽ seuensten iare als Artaxerxes regneerde in die vijfste maẽt/ dits tseuenste iaer des rijcx / wt gaẽde van Babilonie/ in die nieuwe mane der vijfster maẽt/ quamen si te Jerusalẽ/ na zijn gebot na die voorspoedicheyt des weges/ hẽ vã haren God gegeuẽ. In desen vercreech Esdras een groot onderwijs/ dat hi der dingẽ gheen achter latẽ en soude/ die wt de wet des HEEREN eñ geboden warẽ. Eñ leerende gheheel Israel/ alle rechtueerdicheyt ende oordeele

Doen gingen die scriuers vanden coninc Artaxerxis eñ leuerdẽ dz ghescrift/ dat vã Artaxerxe den coninc ghecomẽ was/ tot Esdrã dẽ priester/ eñ den leser der wet des HEEREN / welcx exempel hier na ghestelt is/ Die coninc Artaxerxis/ wẽscht Esdre den priester/ eñ leser der wet des HEEREN/ salicheyt/ Ic goedertierlic oordeelende/ in weldaden heb ic hen ghebodẽ / die wt den volcke der Iodẽ begerẽ vã haer seluẽ/ eñ wt den priesters eñ Leuiten die in mijn rijc zijn/ mz v te gaẽ in Jerusalem. Aldꝰ ist datter eenige met v begeren te gaen/ si comẽ mede eñ reysen/ alsoot my behaecht heeft / eñ mijnen

B seuen vriendẽ/ mijnẽ raetsherẽ/ op dat si de dingen besien/ die gedaen wordẽ te Jerusalẽ eñ in Judea/ onderhoudende alsoe ghi inde wet des HEEREN hebt / eñ laetse God den HEERE Israels/ ghauen dragẽ/ welcke ic/ eñ die vriẽdẽ te Jerusalẽ belooft heb/ eñ alle het gout/ eñ siluer dat geuonden is/ in dat rijck Babilonie/ dẽ HEERE in Jerusalem/ metten genen dat gegeuẽ is voor dat selue volc/ in den tẽpel des HEEREN/ welck in Jerusalẽ is / op dz/ dz gout vgadert worde/ eñ dat siluer/ tot stieren eñ rãmẽ/ eñ lãmerẽ eñ bockẽ/ eñ die desen bequaẽ zijn/ op dat si dẽ HEERE offerhandẽ mogẽ offerẽ/ op den outaer haers HEEREN/ welck in Jerusalem is. Eñ alsoo wat ghi met uwen broeders wilt doẽ/ met gout eñ siluer/ dat volbrẽgt na uwen wille/ na dat gebot des HEEREN ws Godts/ eñ die heylige vatẽ die v ghegeuen zijn/ tottẽ werckẽ des huys des HEEREN ws Godts/ welc in Jerusalẽ is/ eñ die ander/ die v dienẽ tottẽ wercken des tempels ws Gods/ sult ghi vander coninckliker scatramer geuen/ als ghy wilt met uwen broeders doen in gout ende siluer/ volbrenghet na den wille des HEEREN

Eñ ic/ het is waer/ coninc Artaxerxes / heb dẽ bewaerders der schatten Syrie eñ Phenicis gheboden/ eñ so wat Esdras priester/ ende leser der wet des HEEREN scrijft/ salmen hẽ neerstelick gheuẽ/ tot hondert talentẽ siluers toe desgelijcx eñ gouts eñ tot hondert mud koorens toe/ eñ hondert gelten wijns/ eñ anders soo wat daer ouervloeyt/ sonder getal. Laetse alle na Gods wet/ den alderhoochstẽ God geschieden op dat dye gramschap Godts niet op en sta in des conincs rijc/ eñ zijns kints / eñ zijnder kinderẽ. Met v wort beuolen/ dz alle de priesters eñ Leuitẽ/ eñ sanghers/ eñ dyenaers des tẽpels/ eñ dẽ scriuers des tẽpels/ gheenen tribuyt/ noch geen ander opleggingẽ aengheдaẽ en worde noch niemant en sal macht hebbẽ/ hen yet tegen te worpẽ. Mer ghi Esdras stelt na die wijsheit Gods rechters/ eñ scrytsmannẽ/ in alle Syrie eñ Phenice/ eñ allẽ die de wet ws Gods niet en weten/ diẽ leertse op dat alle/ die daer die wet ouertredẽ / neerstelijc gecastijt wordẽ/ het si metter doot/ of mz piningẽ/ oft ooc mz scattinge des gelts/ of wech veringhe

Eñ Esdras de scriuer seyde/ Gebenedijt si die HEERE onser vaderen/ dye desen wille in des conincs hert heeft ghegheuẽ /zijn huys te verclaren/ welc in Jerusalem is/ eñ heeft mi gheeert int aenschouwẽ des conincs/ eñ zijnder raetsheeren/ ende zijnder vrienden/ eñ zijnder edelẽ die purpur dragẽ Eñ ic ben stãtuastich vã gemoede geworden/ na de helpinge des HEEREN mijns Gods/ eñ ic vergaderde mannẽ wt Israel dz si tsamẽ met mi op souden gaẽ. Ende dese zijn die ouerste na harẽ vaderlãden/ eñ deelike prinschappen der gheender die met my op gingen vã Babilonie in Artaxerxis rijcke/ Eñ wt den kinderẽ Peretz Gersonin/ wt den kinderẽ Siemerith Amenus. Der kinderen Phares/ Acchus den soon Cecilie/ wt dẽ kinderen Phares Zacharias/ eñ met hem sijn weder ghekeert/ hondert eñ vijftich mãnen/ Wt den kinderẽ Ductoris Moabilonis Zarari/ eñ met hẽ twee hondert eñ vijftich mãnen/ wt dẽ kinderẽ Zachues/ Jechenias /Zechoeli/ eñ met hem twee hondert ende vijftich mannen/ wt den kinderen Saiamaasias/ Gotholie/ eñ met hẽ tseuentich mãnen/ wt dẽ kinderẽ Zaphacie/ Zarias Mihel/ eñ mz hẽ. lxxx. mãnen wt den kinderẽ Iob Obdias/ Jeheli / eñ met hem twee hondert eñ twelf mannen/ wt Banies kinderen Salimoth/ Josaphie soon/ eñ met hem hondert eñ. lx. mannen/ wt den kinderẽ Bear/ Zacharias Sebei/ eñ met hẽ twee hondert/ ende acht mãnen/ wt den kinderen Esead Johannes Ezecham eñ met hem hondert ende thiẽ mannẽ. Wt dẽ kinderẽ Adonicham/ si dye leste sijnde. Ende dit zijn haer namen / Eliphalam/ dye sone Gebele ende Semeias/ ende met hem tseuentich mannẽ. Ende ic vergaderdese / totter riuieren die Thia heet / eñ wi legerdẽ daer drie dagen/ ende ick heyrscoudese oft monsterdese

Ende ick en vant daer n yemandt wt den priesters ende Leuitẽ kinderẽ/ Eñ ic seynde tot Eleazarum/ eñ Eccolom/ eñ Masmam eñ Moloban/ C ende Enaathã/ eñ Samea/ ende Joribum/ eñ Nathan Ennagam/ Sachariam / eñ Mosollanum/ si selue waren leyders/ ende besochte. Ende ick seyde hen dat si tot Loddeum soudẽ comen/ dye bi die plaetse der schatcameren was. Ende ick ghebooth hen dat si Loddes ende sinen broederen souden segghen/ ende dye bi dye schatcamer waren / dat si ons die ghene souden seynden/ dye dat priesterschap pleghen te bedienen / in dat huys des HEEREN/ ons Goodts/ ende si brochten tot ons na die moghende hant des HEEREN/ ons Gods/ besochte mannen/ wt den kinderen Moe

ii des soons Levi / des soons Israhel / Sedebiam / en̄ de kinderen en̄ broeds / der welcker .xviij. was / Asbim / ende Amin / wt den kinderen der kinderen Chananei / ende hare kinderen waren twintich / mannen / Ende wt den ghenen dye inden tempel dienden dye David hadde gheoordineert / ende si selve princen totter verweckinghen / der Leviten / in den tempel dienende waren twee hondert ende twintich / Alle die namen sijn in die scrifte getekent

En̄ ick gheboot daer een vasten / den iongheren int aenschouwen Godts / op dat ick eenen goeden wech van hem soude begheeren / ende die met ons waren / ende den kinderen ende den beesten / om der laghen wille / Want ick scaemde mi vanden coninck voetknechten ende reysenerste eyschen / tot ghelcye opten weghe / tegen onse vianden. Wandt wy hadden den coninck ghesept dat des HEEREN cracht ons Goodts / met hen soude sijn / dye hem in alder begheerten soecken / Ende wy baden den HEERE onsen Godt weder na ditte / den welcken wy oock ghenadich hadden / ende hi heeft onse

D bede verhoort.

En̄ ic verscheyde wt den heden wt den overstē en̄ wt den priesterē / des volcx twaelf mannē ende Sedebiā / Adsamiā / en̄ met hen wt haren broeders thien mannen / En̄ ic woech hē dat gout / en̄ dat silver / en̄ die priesterlijcke vaten des huys ons HEEREN ons Gods / welcke die coninc gesciet hadde / en̄ sine raetsheren en̄ princē / en̄ alle Israel. En̄ als ict gewegen hadde / so leverde ick hondt en̄ vijftich talentē silvers / en̄ silverē vatē vā hondert talēten / en̄ hondert talēten gouts / en̄ sevēmael twintich ō guldenē vaten / en̄ metalē vatē vā goedē eerenen wercke / blinckende als gout / En̄ ick seide hen / En̄ ghi zijt den HEERE heylich / en̄ die vatē sijn heilich en̄ dat gout en̄ silver is dē HEERE den God onser vaderen belooft / Waect en̄ bewaert / tot dat ghijt levert den oversten des volcs / dē priesterē en̄ de Leviten / en̄ dē princen der stedē Israel in Jerusalem in die camer des huys ons Gods.

En̄ dese priesters en̄ Leviten ontfingē dz gout / en̄ silvere / en̄ die vaten droegē si in Jerusalē inden tēpel des HEEREN / en̄ wi toghen voort vander rivieren / Thia / den twaelfstē dach der eerster maēt

E tot dat wi in Jherusalem ghingen / Ende alst den derden dach was geworden / soe is dat gout / ende silver opten vierden dage gewegben ghelevert / in dat huys des HEEREN / ons Godts / Marimoth den sone Jor / den priestere / En̄ met hē was Eleasar / Pinhes soons / en̄ met hē waren Josabdus / die soone Jesuet / en̄ Medias / en̄ Sanni soon Leviten / alle tot getal en̄ tot gewichte En̄ inder selver vren werdt haer gewichte ghescreven. Mer dye wt der gevanckenissen quamen / offerden offervanden dē HEERE / Israhels God / twaelef stieren / voor alle Israhel / Sessentachtentich rāmen / tweenseventich lāmeren twaelef bockē / voor die zōde / en̄ voor dāc offere / twaelef coeyen / al te mael tot offervādē / den HEERE / En̄ si verlasen die gheboden des conincs den coninclijcken rentmeester / en̄ den onder coninghen Celesyrie / ende Phenicis / ende si eerden dat volck ende den tempel des HEEREN.

En̄ dese dinghen voleyndt hebbende soe quamen die provoostē tot mi seggēde / dat geslachte Israel / en̄ die priesters / en̄ Leviten / ende vreemdelinghen / ende heydenen / ende dye inwoonders des lants / en hebben niet afghescheyden van haren onreynicheyden / vanden Cananeen / ende Ettheen / ende Pherezeen / ende Jebuzeen / ende Moabiten ende Egiptenaers / ende Edomeen / Wandt si sijn haren dochteren toe ghevoecht / si selve ende harē soonen ende dat heylighe saedt is vermenghet / met den vreemden gheboorenen heydenen des lants ii. esd. ix

Ende dye provoosten ende borghemeesteren waren deelachtich haerder boosheyt vanden beghinne sijns rijcx. i. esd. x

Ende ter stont als ick dese dinghen hoorde / soe schoorde ick mijn heylighe cleedt / en̄ ick trock dye haren van mijnen hoofde wt / ende wt mijnē baert ende ick sadt smertende ende truerich / Ende alsoo vele alser doen beweeghet worden inden woorde des HEEREN / des Gods Israel / quamen tot my / die daer weenende was / over dese ongherechticheyt / Ende ick sadt droeve totten avondt offervanden toe / Ende opstaende vanden vastene hebbende ghescheurde cleederen / ende den heylighen rock / knielende / ende mijn handen wtstreckende / totten HEERE / seyde ick

HEERE / ick ben beschaemt / ende ontsiende voor uwe aensicht / Want onse sonden sijn vermenichfuldicht / over onse hoofden / ende onse ongherechticheden sijn totten hemele toe verhooghet / F

Want vanden tijde onser vaderen / sijn wi in groote sonden / tot desen daghe toe / Ende om onse / en̄ onser vaderen sondē / so zijn wi met onsen broederē ende met onsen priesteren den coninghen der aerden ghelevert totten sweerde / ende totter gevanckenissen / ende tot beroovinghen / met beschaemtheden / tot opten dach van hedē / Ende nv hoe groot ist / dat ons ontfermherticheydt mocht gheschieden / van v HEERE God / Ende laet ons doch eene wortele / HEERE / doch eenen name / achter inder plaetsen uwer heylichmakinghe / onse licht te ontdecken / int huys des HEEREN / onses Goodts / ons spijse te gheven inder tijdt onser slavernien Ende als wi inder ghevanckenis waren / soe sijn wy niet verlaten / vanden HEERE onsen Godt / Maer hi stelde ons in ghenaden / settende / ons dye coninghen van Persen / te gheven spijse / ende te verclaren den tempele des HEEREN onses Godes / ende die verwoestheiden Syon te timmeren / ons vasticheyt te gheuene in Judea ende Jerusalem.

Ende nv wat sullen wy segghen HEERE / hebbende dese dinghen? Wandt wi hebben v gheboden overtreden / dye welcke ghy ons ghegheven hebt / inden handē uwer kinderē der Prophetē / segghende / Wandt dat landt daer ghy inghegaen sijt om te besitten sijn erfenisse / dat landt is besmedt metten bevleckinghen / der vreemdelinghen des lants / ende hare onreynicheden hebbense alte maal vervult met haerder onreynicheydt / Ende nv en sult ghy uwe dochteren nyet toevoeghen haren sonen / ende ghy en sult hare dochteren uwen soonen nyet ontfanghen / Ende ghy en sult in gheender tijt soecken / met hen vrede te hebben / op dat ghy sterck werdende / dat alder beste der aerden etet / Ende dat ghy uwen kinderen dye erfenisse

Deu. vij ende .xij.

i. esd. ix. ii. esd. ix.

wt deel / tot inder eewicheit. En die dingen die ons
leu. xxvi gevallen die gescieden ons allen / om onser booser
de. xxviij wercken wil / ende onse grote sonden / En ghi hebt
ons alsulcken wortel gegeuen / en wi zijn weder ge
keert ouer te treden uwe wetticheden / also dat wy
gemenget zijn geworden der onreinicheit / d' vree-
deu. xxix der geboren heidenen des lants. En ist niet also
HEERE dat ghi op ons gram zijt / om ons te ver-
doen / Also lange tot dat onse wortel / ende onsen
naem nz gelaten en werde? HEERE Israels God /
ghi zijt warachtich / Die wortele is ghelaten tot op
den dach van heden. Siet nv zijn wi in v aenschou-
wen / in onsen ongerechticheden / Want het en is noch
niet te staen voor v in desen

i. esd. x. c En als Esdras aenbiddende beleet / weenende
neder gestrect ter aerden voor de tepel / so zij voor
hē verghadert wt Jerusalem een alte groten scare
mānē en wiuē / ionge gesellen / en meiskens Want
die weeninge was groot in die selue menichte.

En als Jeconias die soō Jeheli / wt Israels kin
deren geroepen had / so seyde hi Esdre / Wi hebben
tegen den HEERE gesondicht / dat wi ons vreem-
de geboren wiuen wt den heydenen des lāts te hou
welic genomen hebbē. En nv zijt ghi ouer al Isra
el / hierom si in desen eenen gesworenē eedt vandē
HEERE / alle onse huysurouwen / die wt den vree-
den geboren zijn / met haren kinderen / wt te driuē
gelijc v ingeset is vanden ouders / na die wet ons
HEEREN / staet op en legget ons wt / die sake gaet
v aen / ende wi zijn met v / doet manlijcken / Ende
Esdras stont op / ende hi beswoer die princen d' prie
steren / ende die Leuiten / ende alle Israel te doen na
dese dingen / ende si swoeren.

Vander affschedinge der vreemder vrouwen / Esdras leset op een houten scauot die wet des HEEREN daer na thuys gegaen zijnde / eten si broot te Dat. ix. Cap.

A Ende Esdras stont op / ende hi is voor
den voorhof des tēpels wech gegaen
in die slaepcamer Jonate / des soons
Nasabi / ende daer ter herberghen
zijnde en proefde hi broot noch en drāc
oot niet / ouer die ongherechticheit der menichten /
En die vercondinge is in allen den ioodtsten landē
en Jerusalem gescheit / allen den ghenen die wt ter
geuanckenissen te Jerusalem vergadert warē / op
dat al die gene / die niet ontmoeteden / inden tween
oft drien dagen / na dat oordeel der besittender ou-
deren / haer goeden souden wech genomen werdē
en hi soude vreemt geoordeelt werden / vander me
nichten der geuankenissen / Ende si zijn alle verga
dert die wt den geslachte Juda / ende Ben Jamin
zijn / binnen drien dagen in Jerusalem. Dese maēt
is die negenste / den dach der maent den twintich-
sten / Ende alle die menichte sadt in den vloer des
tempels / beuende / want den winter begonst.

En Esdras stont op / en hi seyde tot hen. Ghi
hebbet onrechtelijcken gedaen / dat ghi v vreemde
geboren huysurouwen te houwelijcke hebt ghe-
nomen op dat ghi totten sonden van Israel toe sou
det doen / En nv geeft belijdinge ende grootmakin
ge den HEERE onser vaderen God / ende volbrin
get sinen wille / ende gaet wech vanden heydenen
der aerden / ende van vreemden geboren huysurou

wen / Ende alle die menichte riep / ende seyde met
luyder stemmen / Wi sullen doen ghelijck ghy ghe-
seit hebt / Maer want die menichte groot is / en het
winter is / en mogen wi buytē daers niet staē / en dit
werc en is ons geen werc / van eenē oft twee dagē
Want wi hebben in desen vele ghesondicht / so laet
die ouerste der menichten staen / en al dye met ons
inwoonen / en alle die vreemde geboren huysurou-
wen bi haer hebben / en laet daer in gesetter tijt wt
alle plactsen priesters en rechters staē / tot dat si de
grāscap des HEEREN in deser saecken ontbinden

Jonathas die sone Ezeli ende Ozias / en The-
tam si ontfingen dese dinghen / en Ĝozoramus / en
Leuis / en Sabatheus / hebben te ghader met dien
ghewracht. En alle die wt der geuanckenissen wa
ren / stonden na alle dese dinghen.

En Esdras die priestere vercoos hem mannen
grote princen van haren vaderē na die namen / en
si saten te samen in dye nieuwe mane der thiender
maent om dese sake te ondersoeckene En daer is
gesloten vanden mannē die vreēde geboren huys-
urouwē haddē / totten nieuwē maēden der eerster
maent. En daer sijnder geuonden wt dē priesters
vermingt / die vreēde geboren huysurouwē haddē

Wt den kinderen Jesu / des soons Josedech en
sinen broeders / Maseas / en Elesar / Joribē ende
Joadeus / en si stoeghen die handen aen / dat si haer
huysurouwen soudē wtdriuē / en om te offeren ter
verbiddinge eenē ramme voor hare onwetenheyt
En wt den kinderē Semeri / Masseas / en Esses /
en Jeelech / Azarias / En wt den kinderē Fosore Li
mosas / hismaenis / en Nathanaee / Jussio / Jeddē
en Talsas / en wt den Leuiten / Joadē / en Temieas /
en Conis / ende Caitas / en Facteas / ende Colucas
ende Elionas.

En wt den heyligen sangers Eliarib / Zaccarē
en wt den duerwachters Salumus en Tolbanes
en wt Israel / wt den kinderen Forozi / en Remias
en Geddias en melechias / en Michelus en Elea
zarus / en Jemebias / en Bānas / en wt dē kinderē
Jolaman / Chamas / en Zacharias / en Jezeclus /
en Joddius / en Erimoth / en Elias / en wt den kin
deren Zatholm / Eliadas / en Lisumus / Zochias /
en Larimoth / en Sabdis / en Tebedias / En wt den
kinderē Zebes / Johannes / en Amanias / en Zab
dias / en Emeus / En wt dē kinderen Banni / Ola
mus / en Malachus / en Jeddē / en Jasub / en Aza
bus / en Jerimoth en wt dē kinderen Addin / Naa
thus en Moosias / en Caleus / ende Raanas / ende
Maaseas / Mathathias / ende Beseel / en Bonnus /
Manasses / en wt dē kinderen Nau / Neneas ende
Afeas / Melechias / en Sameas en Simon Ben-
gamin / en Machus / en Marras / En wt den kin-
derē Asom / Cariaueus / Mathias / ende Bannus
en Elphalath / en Manasses / en Semei / Ende wt
den kinderē Bani Jeremias / Muadias / en Abra
mus / Johel / en Banaas / en Pelias / en Jana / en
Marimoth / en Eliasib / en Pathanē / en Eleasis
en Ozias / en Dielus / en Semedius / en Zambris
en Josephus / En wt den kinderē Nobeit / Idelus
en Mathet as / ende Sabdus / ende Zecheda / Se-
dini / ende Jessei / Baneas.

Alle dese hadden hen vreēde geborē huysurou-
wē toe geuoecht / en si lietense gaē met dē kinderē

Eñ die priesters eñ leuitē/ eñ die wt Israel waren
woonden in Iherusalē/ in dat heel lantschap/ in die
nieuwe mane/ der. vij. maēt Eñ die kinderen Isra
els warē in haer woningen/ Eñ alle die menichte
is tsamē vergadert/ op dē vloere die vanden oosten
der heyliger poorten is/ eñ si seiden Esdre den bis=
schop/ eñ den leser/ dat hy die wet Mosi soude halē
die gegeuen is vanden HEERE Israhels Godt/
Eñ Esdras die hooge priester/ haelde dye wet al=
le haer der menichten/ vandē mā totte wiue toe/ eñ
alle die priesters/ om de wet te hooren alst nieuwe
mane der vij. maēt was/ Eñ hi lasse op den vloer/
die voor die heilige poorte des tēpels is/ vandē eer
sten licht totten auont toe/ voor die vrouwē eñ mā
nen/ Eñ si gauen haren sin alle totter wet.

Eñ Esdras die priester ende dye leser der wet
stont op eenē houten preecstoel/ welc daer toe ghe=
timmert was/ Eñ Mathatias/ eñ Sāmus/ Ana=
nias/ Azarias/ Vrias/ Ezechias/ ende Balsamas/
stonden bi hem ter rechter hant/ eñ tot sijnder slinc
ker hant/ Faldeus Misael/ Malachias/ Abustas/
Sabus/ Nabadias/ eñ Zacharias.

Eñ Esdras nā dat boec/ voor alle die menich=
te/ want hi sadt voor in glorien int aenscouwen al=
re menschen/ Eñ als hi die wet had wtgelesen/ soe
stonden si alle opgerecht/ Eñ Esdras ghebenedide
den HERE dē alder hoochstē God/ dē almachti=
gen God der heyrscarē/ Eñ alle dat volc antwoor
de Amen/ Eñ si hieuē die handē opwaerts/ eñ ne=
deruallēde opter aerden/ aenbadē den HERE/ Je
sus eñ Baneus/ eñ Strabias/ eñ Jeddinus/ eñ Ac=
cubus/ eñ Sabbatheus/ eñ Calithes/ eñ Azarias
eñ Joardus/ eñ Ananias/ eñ Philias/ eñ die Leuiten
die de wet des HEREN leerden/ si lasen des HE=
REN wet in die menichte/ ende si setten elck voor
die ghene die die lesse verstonden.

Eñ Atharathes seyde Esdre den opperstē pries
ter eñ leser/ eñ den leuitē die de menichte leerdē seg
ghende/ Desen dach/ is den HERE heylich/ eñ si
weenden alle als si de wet gehoort haddē. Eñ Es=
dras seyde. Aldus gaet henen/ eñ etet/ alder hādē al
der vetste dinghen/ ende drinct dat alder soetste/ eñ
seyndt hen gauē die se niet en hebbē/ want desen dach
is dē heylighen dach des HEREN/ eñ en wilt niet
treurich sijn/ Eñ si gingen al wech/ etē eñ drincken
eñ weerscappen/ eñ gauē den genē dies niet en had
den te weerschappē/ wāt si sijn grootelic verhoocht
met dē woorden/ waer mede si geleert waren/ Eñ
si sijn alle vergadert in Jerusalem/ om blijschap te
houdē na dat verbont des HEREN Gods Israels

❡ Hier eyndet dat derde boec Esdre/

Hier beghint dat vierde boeck Esdre/

God verwijst den volcke hare ondancbaerheyt
eñ boosheit/ hi verhaelt haer sine weldaden/ daer
mede hijse bekeerde Dat. eerste. Capittel.

A Dat tweede boec Esdre/ des prophetē
des soons Asarie des soons Helchie/
des soōs Sallum/ des soōs Sadoch
des soons Achito/ des soōs Ananie/
des soons Phinees/ des soons Heli/
des soons Amerie/ des soons Azici/ des soons Ma
raoth/ des soons Saraii/ des soons Vzi/ des soons

Bocci/ des soons Abisei/ des soons Pinhas/ des
soons Eleasar/ des soons Aaron/ wt den geslachte
Leui die geuangē was inder Medē lātscap/ int rijc
ke Artaxerxes der Persen coninck/

Eñ dat woort des HEREN is tot my gesciet B
seggende/ Gaet eñ vercondicht mijnē volcke haer
misdaden/ eñ harē kinderē die ōgerechtichedē/ dye esa. lviij
si tegē mi gedaen hebbē/ op dat sijt bootschappen
haerē kinder kinderen/ wāt die sondē haerē ouders
zijn in hē gewassen/ wāt si hebbē mijs vergetē/ eñ heb
bē vreēde Goden geoffert/ En heb icse wt Egiptē
niet geleyt/ vandē diēsthuise? Mer si hebbē mi verto=
rēt eñ si hebbē mijn raden versmaedt/ Maer slaet
ghy wt de vlecht wes hoofts/ eñ werpet alle quaet
ouer haer/ wāt si en hebbē mijn wetten gehoorsaē
geweest/ Mer het volc is ongeleert/ eñ ōgedwōgē
hoe lāge sal icse lidē diē ic so vele weldadē gegeuen Ex. xij
heb? Ic heb vele coningē om harēt wille bedoruē/
Pharaonē met zijn knapē/ eñ alle zijn heyr heb ic ghe=
slagen/ Ic vermielde alle heidenē vā harē aēsichte/ eñ
ic verstroeyde volckē int oosten/ vā twee prouinciē/ te
wetē Tyri eñ Sidonis/ eñ ic sloech al haer vianden deu. xxij
doot/ Spreect ghi tot hen seggēde/ Dit seyt de HE
RE/ ic heb v daer om door die zee geleyt/ eñ v vāt C
begin vaste stratē gemaect/ Ic gaf v enē leytsman
Mosen eñ dē priester Aarō/ ic gaf v licht door de co
lomne des viers/ eñ ic dede grote wonderlichedē on
der v/ mer ghi hebt mijns vergetē/ seyt die HERE/

Dit seyt die almachtighe HERE/ Die quacke exo. xiij.
le heeft v tot eē teeken geweest/ ic gaf v leegers tot deu. viij
bescherminghe/ eñ daer murmureerde ghi/ eñ ghi
en verblidet niet van groter victorie/ vā v viāden ver exo. xvi.
uinge in mijnē naē/ maer ghi hebt tot noch toe ghe
murmureert/ Waer sijn die weldaden die ic v ghe=
geuē heb? En riept ghi inder woestijnen niet tot mi
doē ghi hōgerde seggende/ Waer toe hebt ghi ons
in dese woestine gebracht/ om ons te dodē? Het had nu. xxiiij
ons beter geweest/ dē Egiptenaers te dyenē/ dā in Manna
dese woestine te steruen/ V suchten smerte my/ eñ dz is he=
ic gaf v Māna tot spijse Ghi hebt der engelē broot mels
geten/ En hieu ic dē herden steen niet wt doen ghi broot
dorstede/ eñ die wateren vloeyden in sathe? Om de
hitte decte ic v mettē bladerē der boomē Ic deelde num. xx
v dat vette lant/ eñ ic verwerp die Cananeē/ Phere=
zeē/ eñ Philistēē van uwē aēsichte wat sal ic v noch
doen/ seyt die HERE? Dit seit die almachtige HE
RE/ Doen ghi in die woestine dorstende waert/ in
die Amoreeusce riuier/ eñ blasphemeerdet mijnen
naē Ick en gaf v geen vier voor blasphemie/ maer D
hout int water stekende/ maecte ic die riuiere soet/ Exo. xv
Wat sal ic v doen o Jacob? Juda ghi en hebt niet ge
hoorsaē willē zijn Ic sal tot āderē volc gaē eñ ic sal
hē mijnē name geuē op dz si mijn wetlichedē bewa
rē/ want ghi hebt mi gelatē/ eñ ic sal v verlatē/ eñ als
ghi ontfermherticheyt vā mi bidt/ so en sal ic v niet ont
fermē/ wāneer ghi mi aenroepē sult/ so en sal ick v
niet verhoorē want ghi hebt v handē mit bloet besmet
eñ uwe voetē en sijn niet traech tot dootslagē te doē
Niet als oft ghi mi ghelatē hadt mer v seluē seit die E
HERE Dit seit de almachtighe HERE/ En bad
ic v niet als die vader sijn sonē/ eñ dye moeder haer
dochteren/ ende als een voester haer cleyn kinder
kens/ op dat ghi mijn volc sout sijn/ eñ ick v Godt/
eñ ghi mijne kinderen sout sijn/ eñ ic v vader? hier

om vgaderde ic v ghelijc eene hinne haer kiecrkēs
Mat. ondō hair vloegelē Maer wat sal ic v nu doē Ic sal
xxiij. v vwoꝛpē vā mine aensichte Als ghi mi offerhāde brengt/ so sal ic mijn aensicht vā v afkeerē/ Wāt ic sal uwe hoochtijdelijcke dagē/ eñ nieuwe maendē/ ende v besnijdinghen versmaden eñ verworpen.

Ic seynde mijn knapē die propheten tot v/ dye
Esaie lxvi welcke ghi naēt eñ sloechtse doot/ eñ ghi vschoꝛet
Jer.ix haer lichaē/ der welcker bloet ick versoeckē sal/ vā uwen handē seyt die HEERE/

Dit seyt die almachtige HEERE. V huis is ver woest/ ic sal v verwerpē ghelijc dye windt die stoppelē/ eñ die kinder en sullē gheene vrucht winnen wāt si hebbē mijn ghebot veracht/ eñ si hebbē dat quaet vooꝛ mi is gedaē. Ic sal uwe huisen leueren dē comēde volc/ die mi niet hoorēde gelouē/ dien ic gēē teekenē en hebbe getoont/ sullē doē dat ic gebodē heb/ Si en hebbē gheē prophetē ghesien/ eñ
E si sullen haer der ongherechticheyt ghedencken

Ic getuyge des comēdē volcx ghenade/ wiens cleyn kinderkēs verhuegē met bliscappē/ mi nyet siēde met vleescelike oghen/ maer met dē geest ghelouēde tgene dat ick ghesept hebbe/ Eñ nu broedō aēscout welcke glorie/ eñ siet dat volc comēde van oostē/ welckē ic sal gheuē dz hertoochscap. Abrahā Isaac/ eñ Jacob/ eñ Osee/ eñ Amos/ eñ Michee/ eñ Johel/ eñ Abdie/ eñ Jone eñ Naum/ eñ Abacuc Sophonie/ Aggei/ Zacharie eñ Malachie/ die oock dye enghel oft bode des HEEREN is ghehceten/

In desen capittele geschiet een clage der sinagoge ouer hare kinderē/ eñ veel meer ander dinc dat die verkiesinge eñ roepinge der heydenē betuyghet. Dat.ij. Capittel.

A
Dit seyt die HEERE/ Ic hebbe dit volc wtghelept vāder slauernie/ den welckē ic gebodē heb gegeuen/ door mijn knapē die propheten die si niet
Judi.vi en hebbē willē hoorē maer si hebben mine raden ydel ghemaect Dye moeder diese ghebaert heeft seyt hen/ Gaet henen kinderen want ic ben weduwe eñ verlatene/ ic heb v met blijschappen opgheuoedt/ eñ ic heb v verloren met weeninge eñ droefheyt/ wāt ghi hebt gesondicht vooꝛ den HEERE/ uwē God/ eñ dat quaet is vooꝛ hē/ dat hebt ghi gedaē/ mer wat sal ic v nu doē? Ic bē weduwe eñ verlatene/ Gaet kinderen eñ bidt vandē HEERE ontfermherticheypt

Maer vader ick aēroepe v tot getuyghe ouer die moeder der kinderē/ die mijn verbont niet en wilden houden/ dat ghi hen bescaēthept geeft/ eñ hare moeder tot een berooninge/ op dat haer kinder baringhe niet en ghesschiede/ Haer namē moe
B ten onder die heydenē verstroeyt werden/ si moe
Ge.xix ten wtghedaen werden vander aerdē/ want si hebben mijn verbont versmaet.

Wee v Assur/ die de ongherechtige bi v verberghet/ Ghi quade volc/ ghedenct wat ic zodoma eñ gomorre heb ghedaen/ der welcker landt in peck cleyaerde/ eñ in ascbōdicken legghet/ Alsoe sal ickse gheuen die mi niet ghehoort en hebben/ seyt die almachtighe HEERE.

Dit seyt dye HEERE/ tot Esdram/ Grootscapt mijnē volcke/ dat ic hem dat rijcke Jerusalē sal geuen/ dwelc ic Israel soude hebben gegheuen eñ ic sal in hare glorie nemē/ eñ ic sal hē ewige tabernaculē geuē/ die welcke ic dien bereyt hadde Dat hout des leuēs sal hem in eenē ruec der saluē zijn/ eñ si en sullen nyet arbeyden noch vermoeyt werdē. Gaet eñ ghi sullet ontfaen/ Bid v weynige dagen/ dat si inwoonē/ Nu is v dat rijc bereyt waert/ neemt hemel eñ aerde te getuyge/ wāt ic heb dat quaet vernielt/ eñ ic hebt goet ghescappen want ic leue/ seit die HEERE/ Moeder omhelst v kinderen/ voetse op met bliscappen/ besticht haer voeten ghelijck een pilaer/ want ick heb v vercoren seyt die HEERE.

Eñ ic sal die doodē vā harē plaetsen verwecken/ eñ ic salse vandē graue wtgeleidē/ wāt ick heb mijnē naē bekent in Israel. Ghi moeder der kinderen/ en wilt niet vreesen/ want ic heb v vcorē seyt die HEERE/ Ic sal v te hulpē seindē mijn kinderē Esaiam eñ Jeremiā/ tot welckē raet heb ick gheheilicht eñ v bereit twelf boomē/ met menigerlei vruchtē/ eñ ooc alsoe vele fonteinē vloeyēde melck eñ honich/ eñ.vij. ongemetē bergē hebbende roosē eñ leliē/ in welckē ic met bliscappē mijn kinderen sal verbullē/ Rechtuaerdicht die weduwe/ oordelt dē weeskē/ geeft dē behoeuēdē/ bescermt die gheenē vader en heeft/ cleedet dē naectē dē ghebrokenē eñ crāckē geneset/ dē creupelē en wilt niet belachen/ beschermt dē lammē ende den blindē laet toe/ totten ghesichte mijnder claerheyt.

Behout den ouden eñ ionghen binnen v mueren/ Als ghi dooden vindt so teeckētse eñ begraeftse/ ende ic sal v die eerste sittinghe in mijn rijc gheuen. Mijn volck hout stille eñ rustet/ want v ruste sal comen

Ghi goede voester/ voedt v kinderē/ besticht haer voete. Die knechtē die ic v gegeuē hebbe/ niemāt wt die en sal vergaē/ wāt ic salse vā uwē getale v soeckē. En wilt nu niet werdē/ wāt als den dach des gedrāgs eñ der benauthz sal comē/ soe sullen die andē huylē eñ droeue zijn/ maer ghi sult vrolijc eñ ouervloedich zijn/ Die heidenē sullē benidē/ eñ en sullē tegē v niet mogē seit die HEERE/ Mijn hādē sullē v bedeckē/ op dz v kinderē dat ewich vier nz siē en sullē. Moedō zijt genoechlijc met uwē kinderē/ wāt ic sal v verlossen seit die HEERE/ Ghedenct uwer dooder kinderē/ wāt ic salse wtleyden vander sidē der aerdē/ eñ ic sal ōtfermherticheyt met hē doē/ wāt ic bē ontfermhertich/ seyt die almachtige HEERE/ Omhelst v kinderē tot dat ic come/ eñ bewijse hen ontfermherticheyt/ wāt mine fonteinē vloeyē ouer/ eñ mijn genade en sal niet ontbrekē

Ic Esdras ontfinc een ghebot vā dē HEERE/ op dē berch Oreb/ dat ic tot Israhel soude gaen/ Als ick tot dien quam/ soe weder leghden si my ende versmaden des HEEREN ghebot/ Hyerom segghe ick v/ ghi heidenen/ die hoort ende verstaet verwachtet uwen herder/ hy sal v dye ruste der eewicheydt gheuen/ want die is nae by/ dye int eynde der werelt sal toecomen/ Weest bereyt totten loone des rijcx/ wāt dat eewighe licht sal v lichtē/ door die eewichz des tijts/ vliet die scaduwe deser werelt/ ontfangt die genoechlichz uwer glorie/ Ic ghetuyge mijnē salichmaker openbaerlijck Ontfāgt die gheprezen gaue eñ weest vrolijck/ hē dancke de dye v tottē hemelscē rijcken gheroepen

heeft. Staet op eñ staet stijf / eñ siet dat ghetal der
geteikende ̄der in die weerscap des HEEREN / Die hē
seluē vandē schaduwē der werelt wech hebbē ghe
maect/dye hebbē blinckēde rocken vandē HEERE
ontfanghen / Zion ontfangt v ghetal eñ besluyt v
verclaerde die des HEEREN wet veruult hebbē
Dat getal uwer kinderē welc ghi begeerde is vol=
Bidt dat gebot des HEEREN / op dat v volc ghe=
heylicht werde/welcke vā beginne geroepen is
Ick Esdras sach opten berch Zion een groote
schare die ick niet ghetellen en conste / eñ si loofden
dē HEERE altesamē met liedekēs. Eñ int midde=
le van haer was een ionghe/hooch van langde/wt
schinende bouē alle dien/ eñ hi sette op elckē hoof=
de vā dien/croonē/ eñ wert meer verhoocht. Met=
te wert met miracule gehoudē/ Doen vraechde ick
iiij den engel eñ seide/ Heere/ wie zijn dese? Welck ant
v woorde eñ seyde mi. Dit zijnse / dye den sterfeliken
vj rock af hebben geleyt/ eñ hebbē den ontsterfeliken
genomē / eñ hebben den name Godts beledē/ Nu
werden si ghecroont/ eñ ontfangē die belouinghe/
Eñ ic seyde den engel. Wie is die ionge / die hē die
croonē opset? ende plam rieten in die hant gheeft/
Ende antwoordense seide hi mi. Hi is dye sone
Goods/ dē welckē si in die werelt beleden hebben
mer ic begontse groot te maken / die sterfelijc voor
den name ons HEEREN ghestaen hebben.
Doē seyde mi die engel. Gaet vootscapt minen
volcke/ hoedanige/ eñ hoe grote wonderlicheden
des HEEREN Gods ghi ghesien hebt

¶ Esdras vertelt die grote werckē Gods/ eñ hy
heeft eenen vrientliken twist met God / om dat hi
die Babiloonsche laet ouer haer heerscapie hebbē
Dat.iij. Capittel

A Nt.xxxste. iaer der vstoringe der stat
was ic te Babilonē/ eñ ic wert ver=
scrict op mijn bedde nederligghēde/ eñ
mijn gedachtē stegen op / ouer mijn her
te / wāt ic sach die verwoestinghe Zy
ons/ eñ haer ouervloedicheyt die in Babilonie woō
dē/ eñ minē geest is alte seer opghescudt indē wint/
eñ ic begonste veruerlde woordē tottē alderhooch
ij. stē te sprekē/ eñ ick seyde. O heerscapper HEERE/
ghi hebt gesept vā beginne / doē ghi dye aerde plā=
teste/ eñ dat alleene / eñ geboot dē volcke/ eñ gaeft
Adā eē doot lichaē / maer dat was oec dat schepsel
uwer hādē eñ ghi inbliest in hē dē geest des leuēs
eñ hi is leuēde ghewoorden/ voor v/ ende ghi leyde
iiij hem uit paradijs/ dat v rechte hant hadde gheplāt/
eer dat die aerde toequam.
vi Eñ desen beuaelt ghi uwē wech lief te hebben
vij eñ hi ginc voorbi/ eñ ter stont insettede ghi de doot
in hē/ eñ in zijn geslachtē/ eñ daer zijn heidenē/ eñ stā
mē eñ volckē / eñ maechscappē geborē dyer gheen
getal en is/ Eñ elc volc wandelde na sinē wille / eñ
si dedē wonderlijcke dingē/ eñ si versmadē v geboden
Mer ghi brocht die diluuie weder ouer die ghe
B ne die de werelt bewoondē/ eñ ghy verdeetse. Eñ
viij in elckē vā hē is geschiet gelijc Adame/ dat steruen
also is in desen die diluuie Mer ghi liet comen ee=
nen vā desen/ Noe met sinē huyse/ eñ wt hem alle
rechtuaerdige/ Eñ het is geschiet/ doē si begonsten
te vermenighen/ dye opter aerdē woonen/ verme=
ix. nichfuldichdē si die kinderē/ eñ die volcken/ eñ ve=
le heidenē/ ende si begonsten weder ongodlicheyt
te doen meer dan die eerste
Eñ het is geschiet als si boosheit voor v dedē/ so
vercoort ghi eenē mā wt desē / wiēs naē was Abra=
hā/ eñ ghi hadt hē lief eñ ghi vertoondet hē alleen u=
wē wille/ eñ ghi bescicte eē eewich verbōt / eñ ghy
seyt hē dat ghi zijn saet nēmermeer verlatē en sout
Eñ ghi gaeft hē Isaac/ Eñ Isaac gaeft ghi Jacob Gen.xx
eñ Esau/ eñ ghy hebt v Jacob wtuercoren/ mer Gala.iiij
Esau schiet ghi af van dy
Eñ Jacob is v tot eē grote menichte gewoorden Ge.xxx
Eñ het is geschiet doe ghi zijn saet wt Egiptē leidet Deut.iiij
te so bracht ghi't opten berch Sina/ Eñ ghi neych Jud.v
det dē hemel/ eñ steldet die aerde/ eñ ghi beroerde C
die aerde/ eñ ghi deet die afgrondē beuē / eñ ghi v
verscricte die werelt / eñ v glorie doorginc vier vieri=
ge poortē/ dz viere eñ aertbeuinge eñ den wint eñ
dē vorst / op dz ghi Jacobs saet die wet sout geuē/
eñ geslachte Israel neersticheyt. Eñ ghi en naēt dat
quade herte niet wech van hen / dat v wet in hen
hadde vrucht gedaē/ Die eerste Adā draghēde dat
quade herte ouertrat/ eñ werdt verwonnē / ia eñ
oock alle die van hem ghebooren zijn.
Eñ daer is bliuēde broosheit ghewoorden / eñ
die wet met des volcs herte / metter boosheyt der
wortelē/ eñ dat goet is/ dat is wech ghegaen/ ende
dat boose is gebleuen
Eñ die tijdē zijn doorgegaē eñ die iarē zijn geeynt rom.viij
eñ ghi verwecte v eenē knecht geheetē Dauid/ eñ eñ.viij.
ghi seit hē te timmerē dye stadt wes naēs / eñ daer D
te offeren in die selue wieroot / ende offerhanden.
Eñ dat is vele iarē gesciet eñ si misdedē alle gader/ i.pa.xxi.
die de stadt bewoondē / in allē dingē dz doēde ghe
lijc Adā dede/ eñ alle sine ledē/ Wat si selue/ hebbēdē
dē ooc een boos herte/ eñ ghi leuerdet v stadt indē
handē uwer viandē/ Doē si ooc beter dingē dye te
Babilonie wonē? Eñ daer om sal Zyō heerscappē deu.viij
Het is gebuert als ic hier quā eñ sach die ongod
lichedē dier gheē getal en is/ eñ mijn siele sach vele
misdoēde dit dertichste iare / eñ mijn hert ginc wt
wāt ic sach hoe ghi se sondighēde lijdt / eñ ghi spaer
det dye ongodlikē dedē/ eñ ghy verdeet v volc/ eñ leu.xxvi
behielt uwe viādē/ eñ ghy en gaues niet te kēnē ic Deuter.
en ghedēcke niet hoe desen wech gelatē sal werdē/ xxviij
Doet Babilonie ooc beter dingē dā Sion / oft heeft Judi.vi.
hi ander volc gekēt dā Israel? Oft welc geslachte he Heb.xi
uet uwe verbont gelooft ghelijc Jacob? Der welc E
her loon niet gecocht en heeft / noch den arbeyt en
heeft gheē vrucht ghedaē/ Wāt doorgaēde/ ginc ic deu.xxxi
door in de heidenis/ eñ ic sachse ouer vloēde / eñ u
wer gebodē niet gedēckēde. Nv dā weecht dā onse ō
gerechticheyt in eē scale / ende der gheenre die inder
werelt woonen ende uwen name en sal nyet ghe=
uonden werden dan in Israel / oft wāneer en heb
ben si niet ghesondicht / die de aerde bewonen? oft
welc volc heeft v geboden also gehouden? Israhel
suldi bi namen vinden v geboden ghehoudē te heb
ben/ maer die heidenen en sult ghi niet vinden

¶ Die engel straft Esdrā om dat hi hē onder wiet
doordeel gods te gronderen. Dat.iiij.Capit

 Nde die engel die tot mi ghesondē is A
wiēs naē Vriel was/ āntwoorde my
eñ seide mi. Wtgaēde is v herte wt
gegaē/ i dese werelt/ eñ ghy dēct des Rom.xi
alre hoochstē wech te begripē Eñ ic Esa.xl
seyde ia mijn HEERE/ Eñ hi antwoorde/ Jck ben

gesonden/ v te thoonē drie wegen / ē drie gelijckenissen voor v te settē/ vā welckē/ ist dat ghy my een van desen vercondicht/ soo sal ick v den wech oock thoonē dien ghi begeert te sien/ ende ic sal v leeren waer af dat boose herte si/ Ēn ic seyde mijn HEERE spreect ēn hi seyde tot mi / Gaet ēn weget my dat gewichte des viers/ of meet die waeijnghe des wints/ oft roept mi den dach weder / die voorbi is gegaen/ Ēn ic antwoorde seggende/ Wie der gheborender soude connē gedoen dat ghi mi van desen vraecht? Ēn hi seyde tot mi/ Waer ic vraghende ēn seyde/ Hoe vele wooningē in dat herte der zee sijn/ ofte hoe vele aderen int begin des afgronts sijn/ of hoe vele aderen ouer dat firmamēt sijn / of welcke die wtgangen des paradijs sijn. Ghi sout misschien seggē/ Ic en bē in dat afgront niet gedaelt/ noch in die helle oocnȝ/ noch ic en bē niet inden hemel geklegē. Mer nv en heb ic v niet geuraecht dan vanden viere/ ēn wint / ēn vanden daghe/ daer ghi door zijt gegaen/ ēn van welckē ghi niet gesceydē en moget werdē/ ēn ghi en hebt daer niet op geantwoort Ēn hi seyde mi/ Ghi en cont v dagen niet gekennē die met v opgewassen sijn / ēn hoe soude v vat des alre hoochstē wech mogen begripē? ēn nv vā buyten nv die werelt bedoruen is / verstaen moghen die openbare gebreckelicheit in mijnen aēsichte? Ēn ic seyde hem/ Het ware beter ghe weest dat wi niet en warē/ dā noch leuēde/ in ongodlicheden te leuen ēn te lijden/ ēn niet te verstaen van welcken dinghen/

Ēn hi antwoorde tot mi segghende/ Reysende bē ic gereist tottē wout/ der bouten des velts/ ēn si
B dachten een gedachte ēn seydē/ Coemt ēn laet ons gaē/ ēn laet ons aen die zee oorloch maken/ op dȝ si voor ons wech gae/ ēn dat wi andere bosscen makē Ēn des gelijcx die vloeden der zee / ēn si dachtē ooc een gepeynse ēn seiden/ Coemt opstigende laet ons die bosscadien des velts beoorlogen/ op dat wi ons seluē daer een ander lātscap maken/ Ēn dat gepeyse des wouts is ydel geworden/ want dat vier quā ēn verteerde dat/ Desghelijckes ooc dat gepeis der zee vloedē/ want dat zāt stont ēn verboot hē/ Waert dat ghi deser rechter waert / welckē sout ghi beginnen te rechtueerdigen/ welckē verdoemē? Ende ic antwoorde ende seide/ Warachtelijc si hebben een ydel gedachte gepeynst/ want dye aerde is dē woude gegeuen / ēn der zee een plaetse hare vloeden te draghen/ Ēn hi antwoorde mi ēn seyde. Ghi hebt wel geoordeelt/ ēn waerom en hebt ghi v seluē niet gheoordelt? Want ghelijc dye aerde den woude is gegeuen/ ēn die zee haren vloedē/ Also moegen dye gene die opter aerden woonē/ alleē verstaē die dingen die opter aerdē zijn/ ēn nȝ die bouē die hemelē zijn ēn die dingen die bouē die hoocheyt der hemelē sijn

Ēn ic antwoorde ēn seyde/ Ick bid v HEERE/ dat mi sinne wert gegeuē om te verstaē/ want ic en wilde niet vragen vā dinē opperstē saken/ mer van desen die dagelijcx door ons gaen/ waer om dat Is-
C rael dē heidenen tot lachter is gegeuē tvolc dat ghy lief hadt/ is dē ongodlijcken geslachten ghegheuen/ ēn dye wet onser vaderen is tot verderuinghe ghebrocht/ ende die gescreuen gestelte nissen en sijn nierwerts/ ēn wi sijn door gegaen vander werelt gelijc sprinchanen/ ēn onse leuen is verbaringe/ ēn scroemige/ ēn wi en zijn ooc nyet werdich ontfermherticheyt te vercrigen Mer wat sal hi sinē name doē die ouer ons aē geroepen is? Ēn vā desen vraechde ic/ ēn hi antwoorde tot mi / seggende/ Ist dat ghi vele ondersoect so sult ghi dickwils verwonderē/ want de werelt haest al haestende door te gane ēn si en begrijpt niet te dragen die dingen die in toecomenden tijdē den rechtuaerdigen belooft sijn/ want dese werelt is vol ongherechticheyts ende broosheden/

Maer daer ghi af vraecht sal ic segghen/ Want dat quaet is ghesaeyt/ ende sijn verderuinghe en is noch niet gecomen Hier om ist dattet niet omghekeert en wordt datter ghesaeyt is/ ende dye plaetse wech gae daert quaet ghesaeyt is/ soo en sal niet comē daer dat goede gesaeyt is/ Want dat grasch des quadē saets/ is in Adams herte gesaeyt van beginne/ Ēn hoe vele ongodlicx heuet gebaert tot nv toe ēn baert tot dȝ dē dorschtijt coēt/ Rekēt by v seluen hoe grote vruchte der ongodlicheyt dat grasch des quadē saets gewonnē heeft/ wanneer die arenē gedroocht sijn / der welcker gheen ghetal en is / hoe groten dorsinghe sullen si beghinnen te maken?

Ēn ic antwoorde ēn seyde / Hoe ēn wanneer sullen dese dingē gesciedē? Waer om zijn onse iarē weynich ēn quaet? Ēn hy antwoorde mi seggende/ En haest ghi niet bouen den alderhoochsten? Ghi haest ydelijcken bouē hē te sijn / want v ouerhaestinghe is vele/ Hebben die sielē der rechtueerdiger ooc vā desen geuraecht in harē vereydinghen/ seggēde. Hoe lange hope ic aldus/ ēn wanneer sal die vrucht des dorschtijts ons loons comen? Ende Hieremiel dye opperste engel antwoorde tot desen saeckē seggende/ Wanneer dat getal der saden in v volbracht is/ want hi heeft die werelt in een wage gewegen/ ēn die tijdē heeft hi mȝ eē mate gemeten/ ēn hi en heeft niet beroert noch opgeweect / tot dat die voorseyde mate volbracht werde / Ēn ic antwoorde ēn seyde O heerscapper HEERE maer wy sijn oock vol ongodlicheits/ Ēn misschien om onsen wille/ en werdē der rechtueerdigher dorschvloeren niet vuult/ om die sonden der inwoonders opter aerden.

Ende hi antwoorde mi ende seyde / Gaet ende vraecht de beuruchte oft haer moeder dye draecht ooc noch mach houden in haer seluen/ als si haer negen maendē heeft veruult/ Ēn ic seyde/ HEERE si en machse dā niet houden Ēn hi seyde tot mi/ Dye scappraeyen der sielen inder hellen sijn der moeder gelckē/ want gelijc die baerdt/ haest te ontulien den noot der baringen/ also haest dese ooc weder te gheuen die gene die haer beuolen sijn/ Vā beghinne sal dy van desen die ghi begeert te siē gewesen worden Ēn ic antwoorde ēn seyde Heb ic ghenade voor uwē oogen vonden/ ēn ist mogelijc / ēn ic bē bequaē so wijst mi ofter meer te comen hebbē dā voorledē is/ oft dȝ meer door si gegaen bouē dā toecomende is/ Ic wete dat voorbi is ghegaen/ mer ick en weet niet wat toecomende is.

Ende hy seyde tot my / Staet ouer dat rechte deel ēn ic sal v wijsen die bediedenis der gelijckenissen/ ēn ic stont ēn ic sach/ ēn siet eenē bernēden ouen ginc dore vore mi/ Ēn het is geschiet/ als die vlamme doorginc sach ic/ ēn siet den rooc ginc te bouen/ Hier na ginc een wolck vol waters / door voor my ēn insende grotē regen met eenē storme/ Ēn doen den storm des regēs door was gegaen/ so ghingen

die druppelē/ Eñ hi seide tot mi/ Gelijc dē regen
meer wascht dā die druppelē/ dat vier dā dē rooc
also ouervloeyde die mate/ die voorbi is gegaen/
Mer die druppelē eñ dē rooc gingen te bouē/ Eñ
ic badt eñ seyde/ Meynet ghi dat ick tot in dien da
ge leuē? oft wat salder gescien in dien dage? Hi ant
woorde tot mi eñ seyde/ Vandē teekenen daer ghi
mi af vraecht/ mach ic v eens deels seggen/ Maer
ick en ben niet ghesonden v te segghen van uwen
leuen/ want ic en weets niet.

¶ Een sprake Esdre eñ des enghels met malcanderen. ¶ Dat.v. Capittel.

Aer vanden teekenen merct alsoe/
Siet die dagē sullē comē in welcken
gegrepen sullē worden/ die de aerde
bewonen in vele chijns/ eñ den wech
der waerheyt sal verborgen worden
eñ dat lantscap sal onvruchtbaer sijn van gheloo-
ue/ eñ de onrechtueerdichz sal vermenichfuldicht
wordē ouer dese die ghi selue siet/ eñ ouer die ghy
voortijts gehoort hebt/ eñ dat lantscap dat ghi nv
siet regnerē/ sulstu corts woest sien/ Maer ist dat
v die alder hoochste geeft te leuē/ soe suldi nae die
derde trompet siē/ eñ die sonne sal onuersiens we
der snachts lichtē/ eñ die mane driemael inden da-
ge/ eñ vanden houte so sal bloet druipē/ eñ dē stee
ne sal sine stēme geuē/ eñ die volckē sullē beroert
werdē eñ hi sal regnerē diē si niet en hopen die die
aerde bewonē/ eñ die vogelē sullē tsamē verhuisin-
ge doē/ eñ die Zodomijtsce zee sal hair vissē wech
werpē/ eñ sal snachts eē stēme geuē/ die nz vele mē
scē bekēt en hebbē/ Mer si sullē alle zijn stēme horē
Eñ eē scroeminge sal in vele plaetsen gesciedē
eñ dat vier sal dicwils weder gesondē wordē/ eñ die
wilde beestē sullē verhuisen/ eñ die maentrāke wi
uē sullē sellsame wonderē barē/ eñ in soete wateren
sullen soute waterē werden geuonden/ eñ die een
vrient sal tegē den andere vechtē/ eñ dā sal den sin
verborgē werdē/ eñ dat verstant sal afgesceidē werdē
in sijn gemac/ eñ sal dā vele gesocht werdē/ maer
niet geuondē/ Die ongerechticheyt eñ oncuysheyt
sal vermenichfuldicht werden opter aerden.
Dat een lātscap sal sinē naestē vragē eñ seggē
En is die gerechtichz niet door v door gesprongen
die daer rechtuaerdich maect? Eñ dat salt logenē
eñ het sal in die tijt sijn/ dat die mēscē sullē hopen
eñ en sullen niet verwervē/ si sullen aerbeydē/ eñ
haer wegen en sullen niet gherecht werden.
Mi is toe gelatē v dese teekenen te seggē/ eñ ist
dz ghi biddēde weder screyt gelijc ghi nv doet/ eñ
vast seuē dagē/ so suldi weder noch meer hoorē dan
dese/ Eñ ic ontwaecte/ eñ mijn lichaē verscricte alte
seer/ mijn siele aerbeyde dz si soude ontbrekē/ eñ den en
gel die tot mi comē was/ die met mi sprac hielt eñ
stercte mi stellēde op mijn voetē/ eñ het gesciede in
dē tweedē nacht/ dat Saalthiel die leydtsman des
volcs quā tot mi seggende/ Waer waert ghi/ ende
waer om is v aēscijn drouich? Oft en weet ghi niet
dz v Israel geloost is/ in dz lātscap haerder verhuysin-
ge? Hier om staet op eñ smaect broot/ eñ en verlaet ons
niet gelijc een herder zijn cudde indē hādē der booser
wolvē/ Eñ ic seyde hē/ Gaet vā mi/ eñ en genaect
tot mi nz/ Hi hoorde/ also ic seide eñ hi ginc vā my
ende ic vastede seuen daghen/ huylende/ eñ screy-
ende/ ghelijc mi Vriel die enghel geboden hadde.
Eñ het gesciede na seuē dagē/ eñ die gedachtē
mijns hertē/ warē mi weder alte moylic/ eñ mijn siele
nā weder dē geest des verstādenisse/ eñ begōst weder rede-
nē te sprekē voor dē alder hoochstē eñ ic seide/ o heer
scapper HERE wt alle bosscadiē der aerdē/ ende Esai. v.
wt al harē bomē/ hebt ghi eenē wijngaert wtuer
corē/ eñ wt alle der aerdē der werelt hebt ghi v eenē
gracht vercorē/ eñ wt alle bloemen der werelt/ hebt
ghi v een lelie vercorē/ eñ wt allē afgrōdē der zee hebt
ghi v een riuiere veruult/ eñ wt alle getimmerden
stedē hebt ghi v seluē Ziō geheylicht/ eñ wt allen
gescapē geuogeltē hebt ghi v eē duyue genoēt/ eñ
wt allē gescapē beestē/ hebt ghi v eē scaep voorsiē
eñ wt allē vermenichfuldichdē volckē hebt ghi v eē
volc vercregē eñ vā allē hebt ghi dezē volc (welc ghi
begeert hebt) eē geproefde wet gegeuē eñ nv HE
RE/ waer om hebt ghi eene/ velē gheleuert/ Eñ
hebt op eē wortele/ ander bereyt/ eñ hebt uwē eeni
gē in velē verstroeyt? eñ si vertraden hē/ si die uwē be-
loofte tegē seidē/ eñ de uwē gebōde nz en geloofdē
Eñ hebt ghi v volc hatēde gehatet/ so salt met
uwē hāden gecastijt wordē. Eñ het gesciede als ic
redenē gesprokē hadde/ so is die engel tot my ghe D
sondē/ die dē voorledenen nacht tot my gecomen
was/ eñ seide mi/ Hoort mi/ eñ ic sal v onderwijsē
eñ aēmerct mi/ eñ ic sal v noch meer seggē. Eñ ic
seide mijn HERE spreect/ Eñ hi seide tot mi. Ghi
sijt alte seere becommert om Israel/ Of ghi hē lie
uer hebt gehadt/ dā dē genē die hē gemaect heeft/
eñ ic seyde tot hē/ Neen ic HERE/ mer smert lij-
dende heb ic gesproken/ want mine nieren pinigen
mi allen vren/ soeckēde te begripene dē wech des
alder hoochstē/ eñ te ondersoeckē dz deel zijns oordeels/
Eñ hi seide tot mi/ Ghi en vermoges niet/ Eñ ic sey
de/ Waer om HERE? waer toe bē ic geborē/ ofte
waer om en wert mi die baermoeder mijnder moe
der nz een graft? op dat ic Jacobs arbeit niet en sa
ge/ eñ die vermoedinge des geslachtes Israel/ Eñ
hi seide tot mi/ Telt nu die dingē die noch niet ge-
comē en warē/ eñ vergadert mi die verstroyde drup
pelē/ eñ maect mi die dorre bloeme weder groen/
eñ doet mi opē dye geslotē scapraeyen/ eñ brinct
mi die windē die daer in beslotē zijn Thoonet mi dz
beelt der stēmē/ eñ dā sal ic v dē arbeit toonē die ghi
begeert te siē/ Eñ ic seide/ Heerscapper HERE/
wie ist die dese dingē wetē mach? dā die mettē mē
scē geen woninge en heeft/ Mer ic ben onwijs/ eñ
hoe soude ic mogē seggē/ daer ghi mi af geuraecht
hebt? Eñ hi seide tot mi. Also ghi niet een en cōste
gedoē/ vāden genen die geseyt sijn/ also en moecht
ghi mijn ordel niet vindē/ oft int eynde mijn liefde
die ic minē volc belooft heb/ Ende ic seyde/ Mer
siet HERE/ ghi sijt by den ghenen dye int eynde E
sijn/ eñ wat sullē si doē/ die voor mi geweest sijn/
oft wi/ oft die gene die na ons sullen sijn? Ende hy
seide tot mi/ Ick sal mijn oordeel eenen rinck ghe
lijken/ Gelijc niet der laetster lancksaemheyt/ al-
soe noch der eerster snelheyt/ Ende ick antwoor-
de ende seyde/ Noch en conste ghi die niet ghema-
ken dye ghemaect sijn/ ende dye zijn/ ende dye toe-
comēde sijn in een/ op dat ghi v oordeel te haesteli
ker thoonē mocht? Ende hi antwoorde mi seggē-
de/ En mach dye creatuer nyet haesten bouen den

scepper noch dye werelt die niet gelijden dye daer
inne ghescapen sullen worden in een? Eñ ic seyde
Hoe hebt ghi uwen knecht ghesept/dat ghi leuen=
dich makende / hebt leuendich ghemaect/die crea=
tuere van v gescapen in een/eñ die creatuere ghe=
doochde dat/mach sise nv oock tegenwoordich in
een draghe? Eñ hi seyde/vraecht der baermoed des
wijfs/eñ ghy sult tot haer seggen / Eñ ist dat ghy
baret/waer om baert ghi bider tijt? hier om bidt
haer dat si thien kinderē teenemael bare / Eñ ick
seyde/Sy en soutꝰ ymmer niet vermoghen maer
si moet dat een na den anderen baren.

Eñ hi seyde tot mi/ Eñ also heb ic ooc der aer=
den eē baermoeder gegeuē die ouer haer gesaeyt
sijn bider tijt Wāt gelijc dat onsprekēde kint/niet
F en baert tgene dat den oudē toebehoort/also heb=
ic die werelt bescict/die vā mi gescapen is/ Eñ ick
vragede/eñ seide/ wāt ghi mi nv dē wech hebt ge
geuē/so sal ic voor v sprekē / Wāt onse moed daer
ghi mi vā gesept hebt/is noch ionc/eñ nv genaect
si der outhz/ Eñ hi ātwoorde mi seggēde/ vraget
haer die baert/ eñ si salt v seggē Ghi sult hair seg
gen/Waer om en sijn si nv niet/die ghi ghebaert
hebt/gelijc den genen die voor v waren/mer min=
der van leden? Eñ si selue sal v ooc segghen/Daer
sijn sommige die inder cracht der ionchept ghebo
G ren sijn/eñ ander dye inder tijt des outheyts / als
die baermoeder begonst te ontbrekē/geboren sijn
Aldus merct ooch ghi/dat ghi minder van leden
zijt/dan die voor v waren/ eñ die na v comen min
der dan ghy/ als out werdende creatueren / ende
die sterchept der ionchept voorbygaende/ Eñ ick
seide/ HEERE ic bidde v/ist dat ic ghenade voor di
nen ooghen heb geuondē/ verthoont uwē knech=
te/door welcke ghi uwe creatuere sult besoecken

¶ Die Enghel bericht Esdram/ ende geeft hem
bescheet op sine vragen. ¶ Dat.vi. Capittel.

A Ende hi seyde tot mi / Inden beghinne
der aertscher werelt / eñ eer dat dye
wtgangen der werelt stonden / ende
eer dat die tsamen cominge der win=
den waeyden / eñ eer dat dye stēmen
der donderen ghelupt gauen eñ eer dat die blinc=
kinge der blixemen scheen/eñ eer die fundamēten
des paradijs beuesticht warē/eñ eer dat die fraey
bloemen gesien worden eñ eer dat die beweechde
crachten beuestiget worden/ eñ eer dat die ontelli
ker riddersćappen der engelen vergadert wordē/
eñ eer die hoocheden der lucht verhoocht wordē/
eñ eer dat die maten des firmaments genaēt wer
den/eñ eer die schouwen te Zion heet worden/eñ
eer dat die tegēwoordige iarē ōdersocht worden/
eñ eer dat die vonden der gheenre die nv sondigen
verureemt worden/ eñ eer dat si besegelt waren/
die dat geloue tot schatten vergaderen/doē ghe=
dacht ict/eñ sijn door my alleen ghemaect/eñ niet
door eenen anderen.

Ende ick antwoorde eñ seyde/ Welcke sal die
afscheydinghe der tijden sijn? oft wanneer sal dat
eynde der eerster sijn/ende der nauolghender be=
ginsele? Ende hi seyde tot mi / Van Abraham tot
Isaac/doe Jacob/eñ Esau/van hem geboren zijn
so hielt Jacobs hant vā beginne den hiel Esaus/
Esau ist eynde deser werelt/ende Jacob der naco

mēder. Des menschen hant tusscen dē hiel eñ hā
Esdra en wilt anders niet vragen.

Eñ ic antwoorde eñ seide, O heerschapper ç
HEERE/ist dat ic genade voor uwe oogen heb g
uonden/so bid ic/ dat ghi uwē knecht wilt thoon
deynde uwer teekenē/welcker ghy my eens deel
den voorgaenden nacht verthoont hebt.

Ende hy antwoorde ende seyde tot my/ Stae
op v voeten/eñ hoort die alder volste stemme de
ghelupts/ende daer sal een beroeringe sijn / noc
die plaetse en sal niet beweecht werden/in welck
B ghi staet. Hier omme als ghi die stemme hoort/s
en verscrict v niet/ wāt dz woort vāden eynde/e
dat fundamēt der aerden wert verstaen/want di
redene heeft daer af eñ wert beroert/ wāt si wee
dat haer eynde verwisselt moet werdē. Eñ het is
gescniet als ict hoorde / so stont ic op/op mij voet
eñ ic hoorde eñ siet een sprekēde stēme/eñ hair g
lupt als een ghelupt veelder wateren. Eñ seyde
Siet die dagē comē eñ het sal sijn/als ic sal begin
nen te genakē/dat ic besoeckē mach die op die aer
de woonen eñ als ic van hem sal beginnen te ver=
soecken/die onrechtueerdelijck ghequelt hebben
met haerder onrechtuaerdichept/eñ als dye neder
heyt Zyons veruult sal sijn /ende als dye werel
ouer gesegelt sal werdē / welc sal beghinnen doo
te gaen/ sal ic dese teekenē doen. Die boeckē sulle
open gedaen werden voor dat aensicht des firma
ments/eñ si sullen alte samen sien. eñ kinderkens
van eenē iare/sullen met hare stēmen spreken/eñ
die veuruchte sullen ontidige kinderē baren/ van
drie oft van vier maenden/ eñ si sullen leuen ende
verwect werden/Eñ die gesaeyde plaetsen sullen
onuerhoets ongesaeyt blijkē / eñ volle schaptayen
sullen ōuerhoets ydel gheuonden worden/eñ dye
trompet sal met eenē geluyde clinckē/dye welcke
als sise al gehoort sullē hebben/so sullen si onuer=
siens verscricken eñ het sal sijn.

In dien tijde sullen die vrienden/de vriendē be
oorloghen als vianden / eñ die aerde sal verscroe=
men met desen/Eñ die aderē der fonteynē sullen
staen/eñ en sullen niet aflopē in drie uren/ende
het sal sijn/alle dye achter ghelaten sal werden wt
allen desen/die ic gesept heb/die sal behouden wo
den/eñ sal mijn salichept sien / eñ dat eynde uwe
werelt/ Eñ die mēschen die ontfangen sijn/ sullen
sien/die de doot niet gesmaect en hebbē van haer
der gheboorten aen / eñ dat hert der inwoonders
sal verandert worden/eñ het sal in eenen andere
sin bekeert worden/ wāt dz quaet sal wtgewischt
worden/eñ dat bedroch sal wtghebluft worden/
Mer dat gheloue sal bloeyen/eñ dye verderflijc=
hept sal verwonnen worden / eñ die waerhept die
so wter maten vele dagen sonder vrucht geweest
heeft sal verthoont worden. Eñ het gesciede doē
hi mi sprack/eñ siet ic sach allenskens op hē / voo
welckē ic stont/eñ hi seyde dit tot mi. Ic ben geco
mē om v te thoonē den tijt der toecomēder nach
Hier om ist dat ghi weder bidt/ende weder vaste
seuen dagen/so sal ic v weder groter sakē vercon
digē dan dese/ die ic by dē dach gehoort heb/want
v stemme is bidē alder hoochstē gehoort/wāt die
stercke heeft v scickinge gesiē / eñ hi heeft v suuer=
hept gesien/die ghi vā dijnre ionchept op hebt ghe

vā di/eñ daerom heeft hi mi gesonden/ v alle dese
dingen te verthoonē/eñ v te seggen. Getrout/eñ
en wilt niet vreesen/ende en wilt niet haesten/met
den eersten tidē te denckē ydele dingē/eñ en haest
niet van den lesten tiden

Eñ hier na ist gesciet/eñ ic weende weder/eñ
ic vaste desgelijcx seuen dagen / op dat ick dye drie
weken soude vullen/die mi geseyt sijn

Eñ het gesciede optē achstē nacht/eñ mijn her
D te wert weder beroert in my/eñ ic begōste te spre
ken voor den alderhoochsten/Want minē gheest
wert al te zeer in mi ontstecken/eñ mijn siele wert
benaut/eñ ic seyde O HERE/sprekēde hebt ghi
gesproken/vanden beghinne dijnre creatueren/
inden eersten dach/segghende/Het worde hemel/
eñ aerde/eñ v woort is een volmaect werck/Eñ
doen was den geest oft wint/eñ die duysternissen
werden omgedragen/eñ dat swighen/eñ dat ghe-
luyt der stemmen des menschē/en was noch niet
van v. Doe seynde ghi vā uwen schattē dat licht/
midts welcken lichte/v werck soude blijckē. Eñ
inden tweeden daghe/schiept ghy den gheest des
firmamēts/eñ ghi geboot hē/dat hy soude deelē/
E eñ dat hi een deelinghe soude makē tusschē de wa
teren/dat het een deel opwaerts soude gaen/ende
een deel benedē soude bliuen.

Eñ op den derden dach/geboot ghi den wate-
ren vergadert te worden/int. vij. deel der aerdē/
mer. vi. deelē hebt ghy gedroocht eñ behoudē/ op
datmē daer in zaeye eñ bouwe/wāt v woort ginc
voor/eñ het geschiede terstont/want onuertiens
ghinck die vrucht der menichtē voor/eñ die onge
metē smaec der begeerlicheyt/eñ dye menigerhā
de bloemē/ met onuerandelike verwe/eñ rueckē
des ongrondelikē rieckens. Ende dese sijn opten
derden dach gemaect

Maer opten vierden dach/geboot ghi te woor
den dat schijnsel der sonnen/eñ dlicht der manen/
eñ die gesteltenissen der sterren/eñ ghi geboot hē
dat si dē toecomēdē gescapenē mēscē soudē dienē

Op den vijfsten dach seyt ghi den seuēstē dee-
iij. le/daer dat water was vgadert/dattet voort sou-
ii.i. de brengen dieren/eñ geuoghelten/eñ visschē/ eñ
het gesciede also. Dat stomme water/dat sonder
siele was/maecte die dieren/die met Gods winc
kinge geheeten werdē/op dat die natien daer wt
dine wonderlicheden soudē vertellen. Eñ doē be
hielt ghi twee sielen/den eenē hiet ghi Henoch/ eñ
den anderē hiet ghi Leuiathan/ eñ ghi verschietse
van malcanderē/want dat seuenste deel/daer dat
water was vergadert/en mochtse niet ōtfaē. Eñ
ghi gaeft Henoch een deel/dat opten derden dach
gedroocht is/op dat hi daer in woonē soude/daer
duysent bergen sijn/mer Leuiathan gaeft ghi dat
seuenste vochtige deel/eñ ghi hielt dat/op dat het
tot een verslindinge soude wordē/in welckē ghy
wilt/ende als ghi wilt

F Maer opten sesten dach/geboot ghy der aer-
den/dat si voor v soude sceppen vee eñ beesten/eñ
cruypende dierē/eñ hier ouer Adam/dien ghi tot
eenen hertoge hadt gestelt/ ouer alle die werckē/
die ghi gemaect hadt/eñ wt hē werden wi alle ge
bracht/eñ dat volc dat ghi vercorē hebt. Alle dese
dingen heb ic HERE voor v geseyt/want om
onsen wille schiept ghi die werelt/maer die ander
heyden van Adam geboren/seydet ghi niet te wē
sen/eñ want si den speecsel geleken sijn/eñ gelijck
een druppe vanden dake/hebt ghi haer ouerulo e
dichheyt gelijct

Eñ nu HERE/siet dese heydenen/dye voor G
niet geacht zijn/hebben ons begonst te verheerē/ Exo.iiij
eñ te verslinden/mer wi v volc/welc ghi geheetē
hebt/uwen eerst geborenen/uwen eenighen/uwē
neerstigen minnaer/wy sijn in haer handen gele-
uert/Eñ is de werelt om ōsen wil geschapē/waer
om en besitten wi de erffenis niet metter werelt?
Hoe lange sullen dese dingen zijn.

¶ Die Enghel verthoont Esdra veel heymelike
eñ toecomende dinghen ¶ Dat. vij. Ca A

Nde het gesciede/doen ic dese woor-
den gheeynt had te spreken/so is tot
mi gecomē die Engel/die tot mi ge-
sonden was/inden eersten nacht/eñ
seide tot mi. Esdra staet op/eñ hoort
die reden die ic tot v ben comē spreken/Eñ hy sey
de. Mijn HERE Godt spreket/Eñ hi seyde tot Luc.xiij
mi. De zee is gheset in een ruym plaetse/op dat si
diep eñ ongemeten soude zijn/mer den inganc sal
in een enge plaetse gheset sijn/op dattet gelijc den
stroome soude zijn/wāt wye soude willens in die
zee willen gaen/eñ hē sien/om hē te verheeren: ist
dat hi dat enge niet door en gaet/ hoe soude hi mo
gen comen in dat breede.

Item een ander. Een stadt is ghetimmert eñ
gheset in een vlacke plaetse/eñ si is vol alder goe-
den/want dē inganc is enge / eñ in eenē nedergāc
geset/op dat ter rechter siden vier soude sijn/mer
ter slincker sidē diep water / mer daer is alleē ee-
nen engen pat tusschē hen geset/dat is tusscē tvier
eñ het water/also smal/dat den pat mer eens mē
schen voetstap en begripe

Oft die stadt den mensce tot erffenisse sal wor
den gegeuen/ist dat hi noyt dat voorgesette peri-
cule door en heeft gegaen/hoe sal hi sijn erffenisse
ontfaen? Eñ ic seyde/Het is also HERE

Eñ hi seyde tot mi. Also is Israels deel oock/
wāt om hem heeft hy die werelt gemaect/eñ doē
Adam mijn insettingen ouer getreden is/so isser
geoordeelt watter gheschiet is. Eñ die ingangen
deser werelt zijn enge geworden/ vol smerten eñ
arbeits. Mer weynich eñ quaet/eñ vol vaers/eñ
zeer met arbeyt onderset/ Mer die ingangen der
groter werelt/zijn ruym eñ seker/eñ doēde vrucht
der onsterflicheit

Ist dan/dat die ingegaen sijn/in deser werelt B
niet en hebben moghen begripen/dese enge ende
ydele dingen/veel min sullen si die heymelike din
gen begripen? Ende waerō wort ghy dan gestoort?
daer ghi vganckelic sijt/eñ wat wort ghi beroert
daer ghi sterflic zijt? Eñ waerom en naemt ghi nz
in uwer herten/tghene dat toecomende is / maer
dat teghenwoordich is?

Ick antwoorde/eñ seyde/o heerscapper HE-
RE/siet/ghi hebbet met uwer wet beschict/wāt
die rechtuerdige sullē dese dingē beeruē / mer die
ongelouige eñ godlose sullē vgaē/ Mer dye recht
uerdige sullē benauthedē lidē/hopēde ruymhedē
Wāt die ongodlic gedaē hebbē/eñ geē benauthe-

dē geledē en hebbē/en sullē die ruymichedē nȳ si

Eñ hi seyde tot mi/Daer en is geē rechter bouen Godt/noch geen verstaende / ouer den alder opperstē/Daer vergaen vele tegenwoordighe/ Wāt die wet Godts die voorgeset is/die wort ōacht Want God heeft gebiedende gheboden/den comenden als si quamen/want si dat doende/souden leuen eñ wat si onderhoudē soudē/dat si niet gepijnicht en worden

Mer si en sijn hem nyet gehoorsaem geweest/ eñ si hebben hem wederseyt/ eñ si steldē hen seluē

C eē gepeynse der ydelheyt/eñ si setten hē voor dye bedriegelichedē der misdadē/eñ si ouerseydē den alderhoochstē niet te sijn/eñ si en hebbē zijn wegē niet bekent/eñ zijn wet hebbē si versmaet/eñ sijn beloften hebben si verloochent/ eñ si en hebben in sijn wettelichedē geē geloue gehadt/ eñ si en hebben sijn werken niet volbracht

Daerom Esdra sullē dye ydele den ydelē sijn eñ dye volle dē vollē. Siet/dē tijt sal comē/eñ het sal sijn/wanneer die teekenen sullē comē/dye ic v voorseyt hebbe/eñ die bruyt sal verscinē/eñ blijckēde sal die aerde gethoont wordē/die nv onderdruct wort/eñ alle die vandē voorseydē quadē verlost is/die sal mijn wonderlichedē sien. Wāt mijn sone Jesus sal geopēbaert worden/met den genē die met hem sijn: eñ si sullē verblijt wordē/die gelaten sijn in vier hondert iaren

Eñ het sal zijn na dese iarē/eñ mijn sone Christus sal steruē/eñ alle menscē die adē tocht hebbē/ eñ de werelt sal gekeert wordē in dat oude swigē seuen dagen/ghelijck inden eersten oordeele/al so datter niemandt achter ghelaten en sal worden / ende het sal na seuen daghen zijn/ende die werelt die noch niet en waect/sal op gewect werden/ eñ die verdoruen werelt sal steruen/Ende die aerde salse leueren/die in haer geslapen hebben/eñ ooc dat stof/dat in swigene woonet/eñ die grauē sullen die sielen leueren die haer beuolen zijn/eñ dye alder hoochste sal opten stoel des oordeels geopēbaert wordē/ende die katiuichedē sullen voorgaē eñ dye lācmoedicheit sal vergadert wordē. Mer dat oordeel sal alleen bliuē/die waerheyt sal staē/ ende dat geloue sal na volgen / ende den loon sal ghetoont worden/ende die gherechtichedē sullē waken/ende die ongerechtichedē en sullen gheen heerscappie meer hebben.

ge. xv. b Eñ ic seyde/Abrahā badt eerst voor dē Sodomitē/ende Moses voor de vaders/die in de woestine sondichdē/eñ dye nae hem waren voor Israel inden daghen Achab ende Samuels/eñ Dauid voor die verstooringe/ende Salomō voor de ghene/dye totter heylichmakinghē quamen/Eñ Elias voor die ghene dye den reghen ontfingen/ ende voor den doodē/dat hi leuen soude / Eñ Ezechias voor dat volck /in die daghen Sennacherib ende vele voor velen

ex. xxxij. b

iij. reg. xvij.

D Eest dan/dat nv dat verganckelike gewassen is/eñ dye ongerechticheit vermenichfuldicht is / ende die rechtueerdighe hebben voor dye goddeloose ghebeden/waeromme en salt nv ooc also niet sijn?

Ende hy antwoorde tot mi seggēde. Die tegēwoordige werelt en is dat eynde nyet/dye glorie blijft daer gestadelijc in/Daer om hebben si voor die crancke gebedē/Want den dach des oordeels dat sal dat eynde deser tijt sijn/ende dat beghinsel des tijts der toecomender onsterflicheyt/in welcken die verderflicheyt door is ghegaen/ende dye ongbemaectheit is ontbondē/ende die ongheloouicheyt is af gewassen/mer die gherechticheyt is ghewassen/dye waerheyt is op ghegaen. Dan en sal niemant mogen salich makē/dien/dye verdoruen is/noch verdrucken/den ghenen die hem verwonnen heeeft

Eñ ick antwoorde ende seide/Dese mijn redē is deerste eñ dye laetste/want het was beter Adā dat lant niet te geuē/oft als hijt nv gegeuē hadde hem te bedwinghen/op dat hy niet en sondichde/ Want wat batet den menschē in desen tegēwoordighen tijt te leuen in droefheyt/ende dye dooden te hopen piningen? O Adam wat hebt ghi gedaē? Want al hebt ghi gesondicht/uw en val en is nyet alleen gemaect/maer oock onsen val/die wt v gecomen is/Want wat batet ons/dat ons eenē onsterfliken tijt is belooft/mer wy hebben doodlike wercken ghedaen. Ende om dat ons een eewighe hope is voorseyt/mer wi alder quaetste zijn ydel ghewoorden? Ende want ons wooningen der ghesontheyt/eñ der vryheyt op gheleyt zijn/maer wy hebben qualic ghewandelt/Ende wāt dye glorie des alderhoochsten op geleyt is/te beschermē die genē/die lanckmoedich ghewandelt hebben/ maer wi hebben in die alder quaetste weghen ghewandelt. Eñ want dat paradijs gethoont sal wordē/ welcs vruchte onuergāckelic blijft/in welcke vryheyt eñ medecine is/maer wi en sullender niet ingaen want wi hebbē in ondancbare plaetsen ghewandelt. Eñ want haer aensichtē bouen die sterren blincken sullen/dye ontberinge ghehadt hebben/mer onse aensichtē sijn swert bouen die duysternissen/want wi en dachten leuēde niet/als wi ongerechticheit deden/dat wi na die doot sullē beghinnē te liden. E

Eñ hi antwoorde mi/eñ seyde. Dat is dat gepeyse der striders/welck dye mensche striden sal/ die opter aerden geborē is/op dat hi lide/dat ghy gheseyt hebt/ist dat hi verwonnen wort/Mer ist dat hi verwint/so sal hi ontfaen dat ic segge/wāt dat ist leuē/welc Moses geseyt heeft tot den volcke/doen hi leeefde/seggende. Verkiest v dat leuē op dat ghi leeft/Maer si en gheloofden hem niet/ noch na hem den propheten/ia noch my ooc / dye tot hen ghesproken hebbe/want daer en is gheen droefheyt van haer verdoemenissen / ghelijck blyschap sal zijn ouer hem/ dien der salicheyt wys is

Ende ick antwoorde ende seyde/ HEERE/ ick weet/ dat dye alderhoochste ontfermhertich is gheheeten/in dien / dat hy dien ontfermt / dye noch niet in die werelt toe ghecomen en sijn/ ende dat hy dien ontfermt / dye bekeeringhe doen in sijn wet / ende hy is lanckmoedich teghen den ghenen /die gesondicht hebben /ende hy is milde want hi wil gheuen na dat die saecken heysschen/ ende van grooter ontfermherticheyt / Wandt hi vermenichfuldighet meer dye ontfermhertic-

heyt desen die tegewoordich zijn / en die voorbi zijn
gegaen / en die toecomen sullen / Want waert dat
hi zijn ontfermherticheden niet en vermenichful-
l.xx dichde / so en sal die werelt nyet leuendich gemaect
worde / met desen die daer in woonen. En hi scenc-
ket / want en schencte hi niet van zijnder goetheyt /
op dat die gene bekeert worden / die ongerechtic-
heyt gedaen hebben / van haeren ongerechtichede /
soe en sout thien duysenste deel der menschen nyet
leuendich gemaect mogen worde. En waert dat
die rechter niet en vergaue / den genen dye met si-
ne woorde genesen zijn / en wt twiste die menichte
der versmadinge / daer en souden misschien niet van al
te weinich ghelaten worden / in die ontalike menichte.

¶ Esdras bidt voor dat volc Godde(n) HERE
dat hi meer aensien wille zijn bermherticheyt / en
die vromicheyt der / weynigher dan die boosheyt
van vele

Dat.viij.Capittel

Ende hi antwoorde tot mi seggende De-
se werelt heeft die alderhoochste om
A vele menschen gemaect / mer die toe-
comende om luttel / Esdra ick sal voor
v een gelijckenisse segghen. Hoe sult
ghi dye aerde geuragen / en si sal v seggen / want si sal
vele meer aerden geuen / daermen aerden vaten af
maken sal / mer weynich aerden / daermen dat gout
af maect.

Also is oock dye daet / der tegenwoordiger we-
relt / want daer zijnder zeer vele gescapen / mer daer
salder weynich salich worden / En ic antwoorde en
seide / Aldus ziele suypt den sin heel wt / en verslint
dat verstant / want ghi zijt mede gecomen / willende ge
hoor gheuen en propheteren / want v en is geen ruym
te gegeuen / dan alleen te leuen / O HERE / en
sult ghi uwen knecht niet toelaten / dat wi voor v bid
den / en onser herten zaet / en maect ons verstant / op
dat daer vrucht wt come / waer af leuen mogen alle
gescheypnde / dye smenschen plaetse sal draghen? Want
ghi zijt alleen / en wi zijn een sceppinghe uwer han
den / gelijc ghi gesproken hebt / En gelijc dat lichaem
in dye baermoeder geschapen is / en geuende leuen / v
scheppinghe wert in vier en water behouden / en v
schepsele lijt negen maenden / uwe creature die in haer
geschapen is / met dat selue dat behout / en behouden
wort / sullen beyde behouden worden / en behouden
zijnde / gheeft die baermoeder weder tot haerder
tijt / tghene dat in haer gewasschen is.

Want ghi hebt beuolen den borsten / dat si der
vruchten melck souden geuen op dat / dat gene ghe-
uoedt worde / dat gescapen is / eenen tijt lanc / en dat
ghi het daer na uwer ontfermherticheyt bestelt / ghy
hebt hem gheuoet met uwer rechtuaerdicheyt en
ghi hebt hem geleert in uwer wet / en ghi hebt hem
berispt met uwen verstande / en ghi sult hem dooden
als uwe creature / en ghi sult hem leuende maken
als v werc / Aldus ist dan / dat ghy hem verderft /
die met so vele arbeyden gescapen is / nijdes uwen
B beuele / en mocht ghijt ooc lichtelijc ordineren / dat
het behouden worden / datter gemaect is

En nv HERE sal ic segghen / van allen men
schen int ghemeyn (also ghi weet) Maer O HE
RE van uwen volcke / daer ic smerte om lijde / en
om v erfenisse / daer ick rouwe om drage / en om
Israel / om welcken ic droeue ben / ende om Jacob /
om welcken ic smerte lijde / hier om sal ic beghinnen
te bidden bi v / voor my / en voor haer lieden / want
ic sie onsen val / onser dye op daerde woonen. Mer
ic heb die snelheyt des rechters gehoort / dye zijn sal.
Hierom hoort mijn stemme / en verstaet mijn reden /
ende ic sal voor v spreken.

Dat begin der woorden Esdre eer hi toegeno-
men wert / en ic seide / O HERE / die inder eewich
heyt woont / wiens oogen verheuen zijn in die op
perste / en in de lucht / en wiens throon onscattelijc
is / en glorie onbegripelijck / den welcken dat heyr
der engelen by staet / met beuinghe / der welcker be Joan.viij
houdinghe / in wint en vier ghekeert wort / wiens d
woort warachtich is / en wiens reden stantaftich is / Mat.v.b
wiens beuel sterc is / en ghesteltenisse veruaerlijck
wiens aensicht die gronden verdorret / ende verbol
gentheyt die berghen doen verwuylen / en die waer
heyt ghetuyget / Verhoort dat gebet ws knechts /
en verneemt metten oren / die bedinghe dijns scepsels

Als ic leue sal ic spreken / ende als ic verstae / so
antwoorde ic. Noch en aensiet die misdaden dijns
volcx nu / die v inder waerheyt dienen. Noch en aen- C
merct der heydenen ongodlijke neersticheden niet /
mer die v getuygenissen met smerten bewaert heb
ben / noch en denct niet die in v aenschouwen valsce
lick gewandelt hebben / mer ghedenct die met wille
de vreese bekent hebben / Noch en wiltse niet verlie-
sen / dye beestelike manieren hebben gehadt / mer
aensietse die v wet heerlick gheleert hebben / Noch
en wort hem niet verbolghen / die quader dan de bee
sten gheoordeelt zijn / mer hebtse lief die altoos in
dine gerechticheyt ende glorie betrouwen.

Want wi en onse vaders in sodanigen siecten
quelen / maer ghi sult om ons sondaers / ontferm-
hertich ghehceten worden / Want als ghi onser ont
fermt / dan sult ghi ontfermhertich gheheeten wor-
den / als wi gheen wercken der gherechticheyt en
hebben. Want die rechtuaerdighe / dien vele goe-
der wercken op ghelegt zijn / die sullen wt haer ey-
gen wercken loon ontfaen. Want wat is die men-
sce dat ghi op hem verbolghet / oft dat verganckc-
like geslachte / dat ghi op hem so bitter zijt? Want iij.regu.
inder waerheyt / daer en is niemant vanden ghebo viij d
renen / die welcke niet ongodlick gedaen en heeft / ro.vii.a.
ende vanden betrouwenden / dye niet misdaen en phi.iij.g
heeft / Want daer in sal uwe gerechticheyt ghevoot Gal.ij.
schapt worden / en v goetheyt o HERE / als ghy iij
hen lieden ontfermt / die welcke der goeder werc- D
ken niet en hebben.

En hi antwoorde tot mi seggende / Ghy hebt
sommighe dinghen te recht ghesproken / en het sal
oock na uwe redenen ghescien / Want ic niet wa
rachtelic gedencken en sal / op dat schepsele der geen
te die ghesondicht hebben voor dye doot / voor dat
oordeele / voor dye verdoemenis / mer ic sal verblijt
worden / op der rechtuaerdiger schepsel ende ick
sal gedencken der pelgrimaghien / en der salichma
kinghe / ende des loons der wederontfanginghe.

Also ick dan ghesproken hebbe / also ist oock.
Want ghelijck die ackerman vele saden op daerde Ge.iij b
zaeyt / ende plantet plantinghen der menichfuldich Tit.i.c
heyt / maer si en worden niet alle behouden die ghe- Mat.xiij
zaeyt zijn noch si en sullen oock niet alle wortelen / xy.
die gheplant zijn / alsoe en sullen si oock nyet alle be

houden woorden/ die inder werelt gescapet zijn
Ende ic antwoorde eñ seyde. Ist dat ick gena=
de heb geuonden/ so laet my spreken. Gelijck als
dat saet des ackermãs/ ist dat nyet op en gaet/ oft
E uwen regen en ontfanct in tijts/ oft ist dat bedor=
uen wort midts veelheit des regẽs/ alsoe vergaet
ooc die mensche/ dye met uwen handen gemaect
is/ eñ uwe beelt is hem genoemt/ want ghi zijt hẽ
gelijct/ om den welcken alle dingẽ ghescapẽ zijn/
eñ ghi hebt hem ghelijct des ackermans sade/ En
zijt op ons niet gram/ O HEERE/ maer spaert
uwẽ volcke/ eñ ontfermt uwer erffenissen/ want
ghi ontfermt uwer creatueren

Ende hi antwoorde tot mi seggẽde. Dye tegẽ
F woordich zijn den teghenwoordigen/ ende de toe=
comende den toecomenden. Wãt v ouert vele dat
ghi mijn creature bouen mi mocht lief hebben/ ic
heb v/ eñ hem dicwil genaket/ maer den onrecht=
ueerdighen nymmermeer. Met daer inne zijt ghy
ooch wonderlijc voor den alderhoochstẽ/ wãt ghy
hebt v veroetmoedicht alsoot v betaẽt/ eñ ghy en
hebt v niet gheoordeelt/ dat ghi onder die rechtueer
dige gheglorificeert sout worden/ Daerom sullen
vele kattiuicheden come/ eñ alle allẽdich wordẽ ge=
maect/ die de werelt bewoonen/ indẽ lesten tijdẽ/
want si hebben in groote hoouerdicheyt gewan=
delt. Maer verstaet ghi voor v/ ende van uwẽ ge=
lijckẽ versoect glorie/ wãt dat paradijs is v lieden
open/ den boom des leuens is geplant/ den toeco
mendẽ tijt is bereyt/ dye ouervloedichz is bereyt/
die stadt is ghetimmert/ die ruste is gheproeft/ dye
goetheyt is volmaect/ eñ de wijsheyt. Dye worte=
le der quaetheyt is van v gheteekẽt/ cranckheyt/ eñ
dye motte is vã v verborghẽ/ eñ de verderffenisse
is in die helle gheulucht in vergetinghe. Dye smer
ten zijn door ghegaen/ ende den schat der onsterf=
lichheyt is int eynde gethoont. Hier ömme en wilter
niet meer toe doẽ/ te ondersoeckẽ vander menich=
ten der geenre die vergaen/ want si oock ontfan=
ghende dye vryheyt/ hebben si den alderhoochsten
G versmaet/ eñ si hebben zijn wet veracht/ eñ si heb=
ben zijn wegen verlaten.

Maer si hebben zijn rechtueerdighe oock noch
vertreden/ eñ si seyden in haer herte/ datter geen
God en was/ eñ nochtans wetende dat si steruẽ/
want gelijc ghi sult ontfaen dye dingen die ick ge=
seyt heb/ alsoo sullen hem ontfaen dorst ende cruy=
cinghe die hẽ bereyt zijn/ wãt hy en wilde niet dat
de mensche verloren werde/ Met si ooc dye gesca
pen zijn hebben sinen naem besmet/ diese gescapẽ
heeft/ ende zijn hem ondanckbaer geweest/ die hem
dat leuen heeft bereyt/ waerom mijn oordeel nv
naket/ welc ick niet allen/ dan v ende weynighen
ws gelijcken heb verthoont.

Ende ick antwoorde ende seyde/ Siet HEE=
RE/ nv hebt ghi mi gethoõt de menichte der tee=
kenen/ die ghy inden laetsten tijt sult beginnen te
doen/ mer ghi en hebt mi niet verthoont in welc=
ken tijt/ ende wanneer.

¶ Teeckenen der toecomender tijt/ ende die straf
finghe Gods/ ende Esdre geschieden oock som
mighe openbaringhen

Dat.ix.Capittel.

Ende hi antwoordẽ tot my seggende.
Metende metet den tijt in hẽ seluen/
ende tsal zijn als ghy siet/ wanneer eẽ B
deel der teekenẽ die voorseyt zijn/ sul
len door zijn ghegaẽ/ dan sult ghi ver
staen/ dat dien seluen tijdt is/ in welcken die alder
hoochste sal beginnen te besoecken de werelt/ dye
van hem gemaect is/ Eñ alsmẽ in die werelt aert=
beuinge/ ende verstooringhe des volcs sal sien/ dã
sult ghi verstaẽ/ dat dalð hoochste vã desen dinghẽ
heeft gesproken/ van dien dagen die voor v waren Mat.
van begin/ wãt gelijck het al dat in de werelt ge= xxi.a
maect is/ begin eñ volcyndinge te gader heeft/ eñ lu.xiij.d
die volcyndinge is openbaer/ also hebbẽ des alder Act.i.b
hoochsten tiden/ openbaer beghinnen in wonderẽ ij.th.ij.a
eñ crachten/ eñ dẽ volcyndingen in de daet eñ tee=
kenẽ/ Eñ tsal zijn/ alle dye salich gemaect sal zijn/
eñ die door zijn werckẽ mach ontuliẽ/ eñ door tge
looue in welc ghi ghelooft hebt/ sal verlatẽ wordẽ
vãdẽ voorseydẽ pericule eñ hy sal sien/ den genen/
daer ic door salich make/ in mijn lãt/ eñ in mijn pa
len/ wãt ic heb my vander werelt aen gheylicht.
Eñ dan sullen si in allenden zijn/ die mijn weghen
nv misbruyct hebbẽ/ eñ die sullẽ in pinnighẽ woo= Ml.iij
nen/ diese hebben verworpen in versmadinge Ro.i.
Want die mi niet ghekent en hebben leuende/ H.
eñ weldaden vercreghen hebben/ eñ dye mijn wet C
houeerdelijc versmaet hebbẽ/ doen si noch vryheyt
haddẽ/ eñ doen hẽ noch ruymte open was om be
rou te bewijsen/ en verstondẽ si niet/ mer versma=
dent dese moetent na die doot in pininghe bekẽnẽ.
Hier om en wilt noch nyet meer curioos zijn/
hoe de godlose gepinicht sullen worden/ eñ hoe de
rechtueerdige salich wordẽ/ eñ welcker werelt si/
eñ om welcke de werelt/ eñ wanner si is/ Ende ic
antwoorde eñ sprac. Ic heb te voren gesprokẽ/ eñ
nv segge ic/ eñ ick sal namaels seggẽ/ datter meer
zijn die vergaẽ/ dan die behoudẽ sullen wordẽ/ ge=
lijck die vloet grooter is dan die druppelen.
Eñ hi antwoorde tot mi seggheñde. Alsodanich
den acker is/ soedanich zijn die saden ooc/ eñ hoeda
nich de bloemẽ zijn/ sodanich zijn de verwen ooc/
eñ hoedanigẽ wercker/ sodanich is ooc dat werc/
eñ hoedanich dackermans/ also is ooc de bouwin
ge/ want het was den tijt der werelt.
Eñ doẽ/ als ic dye so bereyde die nv zijn/ eer dye
werelt wert/ in welcke si wonẽ soudẽ/ eñ nyemãt
en weder seyde mi/ Als nv eẽ yegelijc was/ eñ ooc
die schepper in dye werelt/ dye nv bereyt is/ eñ dye
maent die niet op en hout/ eñ dye wet die onbegri
pelijc is/ so zijn haer zedẽ verdoruẽ/ Eñ ic aẽmerc
te die werelt/ ende siet/ daer was sorchlicheyt/ om
die gedachten dye daer in toegecomen zijn.
Eñ ic sacht/ eñ ic spaer dese al te zeer/ eñ ic hielt
mi dat wijnkoornken vander druyue/ eñ de plan
tinge van veel geslachtẽ. Aldus vgaet die menich
te/ die sonder sake gheboren is/ eñ mijn druyue/ eñ
mijn wijnkoornken wert behoudẽ/ eñ mijn plan=
tinge/ wãt ic hebse met grootẽ arbeyde volbracht
Maer ist dat ghy noch seuen ander daghen on
derwint/ mer ghy en sulter niet in vasten/ ghy sult C
uut velt der bloemen gaen/ daer geen huys getim
mert en is/ ende ghy sult alleen vandẽ bloemẽ des
velts eten/ ende ghy en sult geen vleesch smaken/

ende ghi en sult geeuen wijn drincken / mer alleen
bloemen. Bidt den alderhoochsten sonder ophou=
den / eñ ic sal comen / eñ spreken met v.

Ende ick ginck so hy my seyde int velt ghehee=
ten Ardach / ende ic sadt daer in de bloemen. Ende
ic adt vanden cruyden des ackers / eñ haer spijse is
mi tot satheyt geworden.

Ende het ghescbiede na seuen daghen / ende ick
sadt / ende adt op hoy / ende mijn herte wert weder
geturbeert / ghelijck te voren / Ende mijnen mont
is open ghedaen / ende ick begonste voor den alder
hoochsten te spreken / ende ick seyde. O HEERE
v seluen ons verthoonende / ghy sijt onsen vaderen
d gethoont in die woestine / welcke niet betreden en
ij b wert / ende dat onvruchtbaer is / doen si wt Egip=
ten ghingen / ende segghende seyt ghi / Ghi Isra=
el hoort mi / eñ saet Jacob aenmerct mijn redenen.

Siet / ic zaeye mijn wet in v / eñ si sal in v vruch=
te doen / ende dat ghi sult daer in geglorificeert wor
O den inder eewicheyt / Want onse vaderen dye wet
ontfangende / en hebbense nyet ghehouden / ende si
en bewaerden v wetlicheden niet / ende de vrucht
der wet en is nyet barende geworden / Noch si en
mocht niet / want sy was dine Want diese ontfaen
hadden vergingen / niet bewarende dat in hen ge=
A saeyt was.

cij. Ende siet / tis een gewoonte / dat als dye aerde
dat saet ontfaen heeft / oft de zee het schip / ofte een
ijb vat spijse oft dranck / als dat verdoruen is daert in
gesaeyt is / oft daert in gelaten is / so worden oock
mede verdoruen tghene dat ghesaeyt is / oft dat in
ghelaten is / ofte dye dinghen dye ontfaen sijn ver=
dwinen / eñ die ontfaen sijn / en bliuen bi ons niet.

Mer ons en is so niet ghescbiet / Wi die de wet
ontfaen hadden / sondighende vergingen wy / ende
ons hert datse ontfaen hadde / mer de wet en ver=
E ginc niet / mer si bleef in haren arbeyt.

4.c. Eñ als ic dese dingen in mijn herte sprac / so sach
ic aen met minē oogē / eñ ic sach een wijf ter siden /
Eñ siet / dese droech rouwe / eñ screyde met luyder
stemmē / eñ si leedt groote smerte inden gemoede /
eñ hare cleederen waren van een ghescoort / eñ as=
scen op haer hooft. Ende ic liet dese gedachten daer
ic in peysde / ende ic keerde my tot haer / eñ ick seyde
haer. Waerō weent ghi / eñ lijt smerte int gemoet?

Ende si seyde tot mi / Mijn here / laet mi dat ick
G mi bescreye / eñ dat icker noch smerte toe doe / wāt
ick ben alte bitter van ghemoede / ende ick ben alte
zeer vernedert / Eñ ic seyde haer. Wat hebt ghi ghe
leden? Segget my / Eñ si seyde tot mi. Ic v dienerſ=
se was onvruchtbaer / eñ en baerde niet / hebbende
eenē man dertich iaren / eñ ic badt den alderhooch=
sten dese dertich iaren / nacht eñ dach / alle vren / eñ
alle daghe. Eñ het gescbiede na.xxx.iaer / dat God
my v dienstmaerte verhoorde / eñ sach mijn neder=
heyt / eñ aenmercte mijn tribulatie / eñ gaf my eenē
sone / eñ ick wert alte zeer ouer hē verblijt / eñ mijn
man / eñ alle mijn gebueren / eñ wi eerden alte seer
den stercken. Ende ick voede hem op met grooten
arbeyt. Ende het gescbiede doen hi op ghewassen
was / eñ quā om een huysvrouwe te nemen / maec=
te ick eenen weerschap dach.

Een sprake Esdre ende des wijfs die hem open
baerde. Dat.x. Capittel.

Ende het gescbiede / doen mijn sone in
was ghegaen / in sijn slaepcamer / viel
hi eñ sterf / eñ wi keerden alle die lich= A
ten om / eñ alle mijn ghebueren / ende
stonden op / om my te troosten / eñ ick
ruste tot op den anderen dach / tot snachts toe. Eñ
het is gescbiet / doen si alle gerust hadden / dat si mi
souden troosten / dat ick soude rusten / ende ic stont
snachts op eñ vloot / eñ quā in dit velt / ghelijck ghi
siet / eñ ic en dencke nv niet weder in die stadt te kee
ren / maer hier te bliuen staen / eñ niet te eten / noch
te drincken / mer sonder ophouden te weenen / eñ
te vasten / tot dat ic sterue.

Eñ ic liet mijn redenen daer ic in was / eñ ic ant
woorde met gramschap tot haer segghende. Ghy
sotte bouen alle wiuē / en siet ghi niet onse weenin=
ge / eñ die dinghen die ons gebueren? Want Zion
onse moeder wert met alle droefheyt bedroeft / eñ
si is in dees nederheyt vernedert / Eñ nv / want wy
alle weenen eñ droeue sijn / want wy sijn alle mede
bedroeft / mer ghi wert alleen bedroeft in eenen so
ne. Vraget der aerden / eñ si sal v seggen / dat sijt is /
die met rechts soude beweenē / dē valle so veelder /
ouer haer spruytende / Want wt haer van beghin
sijnse al geboren / eñ dander sullen comen / eñ siet / si
wandelen bi na alle in verdoemenis / eñ haer der vele
werden wtgheroeyt / Eñ wie sal dan meer weenē
dan dese / die so grooten menichte verloren heeft / eñ
niet ghi / die om eenen smerte lijdt? Mer ist dat ghy
mi segt / mijn screydinge en is niet gelijc dē screyen
der aerden / want ic heb die vrucht mijns buycx ver
loren / den welckē ic met smertē gebaert heb / maer
daerde / na den wech der aerdē / eñ die tegēwoordi
ge menichte is in haer wech gegaen / ghelijc si daer
wt quam / So seg ic v. Gelijck ghi met arbeyt baer
de / also geeft daerde haer vrucht oock den mensche
van begin / dien dye si ghemaect heeft / Aldus hout
nv v smerte bi v seluen / eñ draecht sterckelic die ge B
uallen die v gebuert sijn / wāt ist dat ghi dz perc eñ
eynde Gods rechtueerdicht / so sult ghy sinen raet
ooc inder tijt ontfaen / eñ in sodanige sult ghi mede
ghepresen worden. Hier om nie gaet inde stadt tot
dinen man.

Eñ si seyde tot mi / Ic en sals niet doen / noch ic
en sal niet in die stadt gaen / mer ic sal hier steruen /
Eñ ic sprac noch tot haer eñ seyde. En wilt dese re
dene niet doen / mer consenteert den genen die v ra
det. Wāt hoe vele geuallē heeft Zion. Wort doch
vertroost om Jherusalēs smerte / want ghi siet dat
onse heylichmakinge verwoest is / eñ dat onsen ou=
taer vernielt is / eñ dat onsen tempel verdoruen is /
eñ onsen psalter is vernedert / eñ den lofsanc heeft
geswegen / eñ onse vruechde is vergaē / eñ dat licht
ons candelaers is wt ghebluscht / eñ die arcke ons
verbonts is gerooft / eñ onse heylige dingen sijn be
smet / eñ den name die ouer ons aengeroepē is / die
is bina ontheylicht / eñ onse kinderen hebbē smaet
geleden / eñ onse priesters sijn verbernt / eñ onse Le
uiten sijn in die ghevanckenisse ghegaen / ende onse
maechden sijn gescheynt / ende onse wiuen sijn ver=
cracbticht / ende onse rechtueerdighe sijn gherooft /
ende onse cleyne kinderkens dye sijn verdaen / ende
ons lieden iongen dyenden / eñ onse stercke sijn on=
machtich ghewworden. Eñ den aldermeesten segel

Zion die is berooft van zijnder glorien/ want hi is gelevert inden handen der gheender die ons haten.

Hier om schudt v groote droeffenisse wt/ ende legt af die menichte der smertẽ/ op dat v die sterc-
C ke ghenadich si/ eñ die alderhoochste sal v rust gheuen/ van dinen arbeyt eñ moeyte/ Eñ het ghescchiede als ic tot haer sprac/ haer aensicht blincte onuersiens/ eñ haer ghesicht wert een blinckende gedaẽte/ also dat ic alte zeer veroemẽde wert voor haer/ eñ dat ic dachte/ wat dat ware/ eñ siet/ õuerhoets gaf si een groot ghelupt der stemmen wt/ vol vreesen/ dat daer de beweghet wert van des wijfs gheluyt/ eñ ick sach/ eñ siet/ die vrouwe en was mi niet meer voor oogẽ/ mer dye stadt wert ghetimmert/ eñ de plaetse wert ghethoont van grooten fundamenten.

Eñ ic vreesde/ eñ riep met grooter stemmen/ eñ seyde. Waer is Vriel die enghel/ die van beghin tot mi quam? want hi dede mi comẽ in die menichte/ indẽ wtgane mijns ghemoets. Eñ mijn eynde is tot verganclicheyt ghewor den/ eñ mijn ghebet tot lachter.

Eñ als ic dit sprekende was/ so quã hi tot mi/ eñ sach mi/ eñ siet ick was ghestelt als een doode/ eñ mijn verstant was veruremt/ eñ hy hiel mijne rechter hant/ eñ hi sterckte mi/ eñ stelde mi op mijn voeten/ Eñ hi seyde mi/ Wat is v/ eñ waerom is v verstãt verstoort? Eñ ick seyde/ om dat ghi mi verlaten hebt/ eñ ick dede na uwe redenen/ eñ ic ginck wt int velt/ eñ siet ick sach/ dwelck ick niet vertellẽ en can

Eñ hi seyde tot mi/ Staet als een man/ eñ ic sal v vermanen. Eñ ick seyde/ Mijn HEERE spreect/ en wilt mi niet verlaten/ op dat ick niet te vergeefs
D en sterue/ want ic sach dat ic nyet en wiste/ ende ick hoore dat ick nyet en weet. Oft wert minen sin bedrogen/ eñ mine siele beswijmt? Hier om so bid ick v nv/ dat ghy uwen knecht vã desen verwonderen verthoont/ eñ hi antwoorde tot mi seggẽde Hoort mi/ eñ ic sal v leeren eñ ic sal v segghẽ van welcken ghi vreest/ wãt dye alderhoochste heeft v vele verholentheden gheopenbaert. Hi sach uwen rechten wech/ want ghi haer sonder ophouden bedroeft/ voor v volc/ eñ ghi weende al te zeer om Ziõ. Aldus is dat verstant des ghesichts/ welc voor v een weynich tijts verscheen. Dye vrouwe die ghi weenẽde saecht/ die begonst ghi te troosten/ maer nv en siet ghi dan die ghedaente des wijfs niet meer/ maer v heeft geopenbaert/ dat die stadt getimmert wert/ eñ want si v vanden gevalle haers soons vertelde Dit is die ontbindinge. Dat wijf dat ghi saecht/ dese is Zion/ eñ wãt si v seyde/ dwelc ghi ooc nv sien sult/ als een ghetimmerde stadt/ eñ wãt si v seyde/ datse onvruchtbaer heeft geweest. xxx. iaer/ waer om het. xxx. iaren waren/ doen in haer noch gheen offerhande en was geoffert

Eñ het is ghescchiet na dertich iaren timmerde Salomon die stadt/ eñ offerde offerhanden/ doen wast/ dat dye onvruchtbaer eenẽ soon baerde. Eñ dat si v seyde/ datse hẽ met arbeyt opgevoedt heeft/ dat was die woonin ghe in Ierusalem/ Eñ wãt si v seyde/ dat haer sone comende in zijn slaepcamer sterf ende hem eenen val ghebuerde/ dat was Ierusalems val/ die ghescchiet is. Ende siet/ ghi hebt haer ghelikenis ghesien/ want doen si den sone beweende/ begonst ghi se te troosten. Ende dat haer anders ghescchiet is/ dat heb ic v verthoont/ Eñ nv siet/ die alderhoochste/ want ghy wter herten bedroeft zijt/ eñ want ghy wt gheheelder herten voor haer lijt/ soo heeft hi v verthoont die claerheyt zijnre glorien/ eñ de schoonheyt zijnre fraeyheyt. Daer om hebbe ick v ghesegt/ dat ghi in een velt soudt bli-
uen/ daer gheen huys ghetimmert en is/ want ick E
wiste/ dat dye alderhoochste v dese dingen begonst te thoonen daer om seyde ick v/ dat ghi inden acker sout comen/ daer gheen fundament der timmeringhe en is/ Want dat werc der timmeringhen des menschen/ en mocht niet verdraghen worden in die plaetse/ daer des alderhoochsten stadt begõst werden verthoont te wordẽ. Hierom en wilt niet vreesen/ noch v hert en verschricke niet/ mer gaet in/ eñ siet dat schijnsel/ eñ dye grootheyt der timmeringhen/ so vele alst v ontfanckelijc is/ metten ghesichte der ooghen te sien/ eñ daer na sult ghi hooren/ so vele alst gehoor uwer oorẽ õtfanclic is te hooren. Ghy zijt salich voor vele/ eñ ghi zijt vã den alderhoochstẽ geroepẽ/ ghelijc ooc luttele. Ghy sult den nacht die morgen toecomende is/ hier bliuen/ ende dye alderhoochste sal v thoonen dese gesichtẽ der alder ouerster/ die de alderhoochste doen sal/ den ghenen die opter aerden woonen vanden wtersten daghen. Ende ick sliep den nacht/ also hi mi ghesept hadde.

Hier wort eenen anderen droom ende openbaringe beschreuen ¶ Dat. xi. Capittel.

ENde ic sach eenen droome/ ende siet/ vander zee steech eenẽ arent op/ dye twelf vloghelẽ/ eñ drye hoofden hadde. Eñ ick sach/ eñ siet/ hy streckte zijn vloghelen wt ouer alle aertrijcke/ eñ
A alle de winden des hemels waeyden op hem/ ende werden vergadert/ Ende ic sach/ eñ van sinẽ vederen werden contrarie vederen geboren/ eñ si werden tot cleyne eñ lutter vederkens/ eñ zijn hoofdẽ waren rustẽde/ eñ dat middelste hooft was meerder dan dãder hoofdẽ/ mer die arent rustede met hen.

Eñ ic sach weder/ eñ siet dẽ arent vlooch met zijn vederen eñ hi regneerde op der aerdẽ eñ ouer hen die daer inne wonẽ. Eñ ic sach/ dat hẽ alle dingen ondꝰ den hemel onderdanich warẽ/ eñ niemãt en seyde tegẽ hẽ/ noch niet een vandẽ creaturen die opter aerden zijn

Eñ noch sach ic/ hoe dz die arẽt op zijn clauwen stont/ eñ liet een stẽme met sinẽ vederẽ wtgaẽ seggẽde. En wilt nz alle te samen wakẽ/ slaept elc op zijn plaetse/ eñ waect eenẽ tijt lanc/ Mer dye hoofdẽ laet indẽ wtterstẽ behoudẽ wordẽ/ Eñ ic sach eñ siet die stẽme en ginc nyet wt vã sinẽ hoofden/ mer vander middelt zijns lichaems.

Eñ ic telde zijn contrarie vederen/ eñ siet/ daer wasser. viij. eñ ic sach/ eñ siet/ ter rechter siden stõt een vedere op eñ regneerde ouer alle aertrijc. Eñ tghescchiede doẽ si regneerde/ so quã haer dat eynde/ eñ haer plaetse en was nz meer/ Eñ die naevolgende stont op eñ regneerde/ eñ si hielt vele tijts. B
Eñ tgescchiede als si regneerde/ eñ haer eynde quã dat si nyet meer en verscheen/ ghelijc die eerste

Ende siet daer is een stemme tot haer ghecomen segghende/ Hoort ghi/ die so langhen tijt dye

aerde hebt gehouden. Dese dingen vercondige ick u/ eer ghi begint niet te blijcken. Niemant na u/ en sal uwen tijt houden/ noch ooc zijn helft. Ende die derde hief op/ eñ hielt dat prinscap/ gelijc ooc die eerste/ eñ si en verscheen niet. Eñ also gebuerdet van allen den anderen bisonder dat prinscap te voeren ende weder niewerts te verschinen.

Eñ ic sach/ ende siet/ inder tijt die nauolgēde vederen werden op gerecht/ vander rechter siden/ dz si ooc souden regeren/ eñ wt desen wasser die ooc regeerden/ mer corts en werden si niet meer gesien. Want sommige wt hē werden op gherecht/ nochtans en regeerden si niet/ Eñ ic sach na desen/ ende siet die .xij. vederen en warē nz/ noch die twee vlogelkens/ ende daer en bleef niet ouer inden lichame des arens/ dan twee rustende hoofden/ eñ .vi. vedrkens. Eñ ic sach noch/ eñ siet/ die ses vederkens zijn gedeylt in tweē/ eñ si bleuē onder thooft dz ter rechter siden was/ want die vier bleuen in haer plaetse

C Eñ ic sach noch/ dat die onder den vlogelen waren/ begonsten hen op te rechten/ eñ te regeren/ eñ ic sach/ ende siet die eene is opgerecht/ mer terstōt en was hi niet meer. Eñ die tweede snelliker dan die eerste/ eñ waren niet meer.

Eñ ic sach/ ende siet/ die twee die douerhant hadden/ dachten bi hen seluen/ dat si selue ooch souden regneren/ eñ doen si dat dachten/ siet/ een der rustē der hoofden/ het welc dat middelste was/ ontwaectede/ want dat was dat meeste der twee hoofden/ Eñ ic sach/ dat die twee hoofden met hem veruult waren/ eñ siet dat hooft is bekeert met den genen die met hem warē/ ende adt die twee onderste vlogels/ die daer dachten te regneren

Mer dat hooft veruaerde alle aertrijc/ ende het
D heerscapte daer inne/ ouer die gene die de aerde bewoonē met vele arbeyts/ ende het hiel die heerscappie des aertrijcr/ ouer al die bogelen die ghe weest waren. Ende ic sach na desen/ ende siet tmiddelste hooft/ onuersiens en was niet meer/ gelijc ooc die vlogelen. Maer die twee hoofden gingen te bouen de welcke ooc desgelijcs regneerden ouer daerde/ ende ouer die gene die daer in woonen/ Ende ick sach/ ende siet/ dat hooft dat ter rechter siden was verslinde tgene datter slincker siden was/ Eñ ick hoorde een stemme my seggende. Geschout tegen u/ eñ aenmerct dat ghi siet/ Eñ ic sach/ eñ siet/ als eenen leeu/ verwect vander bosscagie brullēde/ eñ ic sach/ want hi wt seynde een stemme des menschē totten arent. Eñ hi seyde/ seggende. Hoort ghi eñ ic sal tot u spreken/ eñ die alderhoochste sal u seggē En zijt ghi niet die te bouen zijt gegaen vandē vier dieren/ die ic dede regneren in mijn werelt/ ende op dat door hē dat eynde haerder tijden soude comen!

Ende die vierde quam/ ende verwan alle die dieren/ die door waren gegaen/ ende met gewelt hielt hi de werelt met vele beuens/ eñ alle de werelt met
E ten alder quaetsten arbeyt/ eñ hi bewoonde dz aertrijck/ so vele iaren met bedroch/ ende ghi hebt dye aerde geordeelt/ niet met waerheit/ want ghi hebt die saechtmoedige gequelt/ ende ghi hebt die rustē de gequetst/ ende hebt die logenachtige lief gehadt ende ghi hebt haer wooninge bedoruen/ die vrucht maecten/ ende ghi wierpt die mueren neder/ vā geē der die u niet gedeert en hebben

Ende uwen smaet is totten alderhoochstē op gegaen/ ende u houaerdicheyt totten stercken. Eñ die alderhoochste heeft aengesien dye houaerdige tijden/ ende siet/ si zijn gheeyndt/ ende haer sonden zijn veruult. Hier om en verschijnct ghi aerne niet meer/ ende u veruaerlijke vloghelen/ ende u alder quaetste vederkēs/ ende u boose hoofdē/ eñ uwe alder quaetste clauwē/ ende alle u ydele lichaem/ op dat alle daerde vercoelt worde/ eñ weder kere/ verlost zijnde van uwer cracht/ eñ hopen mach oordeel ende ontfermherticheit/ des gheens di ese gemaect heeft.

¶ Noch breeder vanden voorseyden droome/ eñ sine wtlegginge.

Dat .xij. Capittel. A

Nde het ghescyede/ als den leeu dese woordē sprac totten arent. Ende ick sach/ ende siet/ dat hooft dat verwonnen hadde die vier vloghelen/ dye tot hem waren ghegaen/ en waren niet meer/ ende si zijn opgherecht/ dat si souden regneren/ ende haer rijck was smal/ eñ vol oploops

Ende ic sach/ ende siet/ si en verschenē niet/ eñ alle dat lichaem des arens wert verbrant/ eñ dye aerde verschricte alte zeer/ ende ic ontwaecte van den geruchte mijns ghemoets/ ende van grooter vreesen/ Ende ick seyde mijnen gheeste. Siet/ ghy hebt mi dat gegeuen/ daer inne dat ghi des alderhoochsten weghen ondersoect. Siet/ noch ben ick bekmoeyt van gemoede/ eñ in mijnen gheest ben ic alte wack/ ende daer is weynich crachtē in my/ vander grooter vreesen/ die ic desen nacht ontfaē hebbe/ Hyerom sal ic den alderhoochsten bidden/ dat hy mi totten eynde toe stercke. Ende ic seyde/ Heerscapper HEERE/ ist dat ic ghenade voor dijne ooghen heb vondē eñ ben ick bi u gerechtuaerdicht/ voor vele/ eñ ooc ist dz mijn gebet sekerlijck voor u aensicht is ghestegē/ so sterct my/ verthoōt B mi uwen knecht die bediedinghe/ ende onderscheydinghe dees veruaerlick ghesichts op dat ghy mijn siel volcomelijc vertroost/ want ghi hebt mi waerdich geacht/ mi die wterste tijdē te verthoonē. Eñ hi seide tot mi/ Dit is de bediedinge dees gesichts Den arent/ den welckē ghi op hebt sien stigē vander zee dat is dat rijc dat Daniel u broeder int ghesichte sach/ Maer het en is hem niet bediet/ mer ic bediet u nu. Siet/ die dagen comē/ eñ daer sal een rijck op staen opter aerden/ ende dat salmen vreesen/ meer dan alle dander rijcken/ die voor dat geweest zijn/ want daer sullen twaelf conighen in regneren/ deen na den anderen/ want dye tweede sal beghinnen te regneren/ eñ hi sal breederen tijt houden dan die twaelf. Dit is die bediedinghe der twaelf vloegelen dye ghi saecht.

Eñ die stēme die ghi saecht/ die sprac/ niet van sinen hoofde wtghaende/ mer vandē middel zijns lichaems/ Dit is die bediedinghe/ Want na desen tijts zijns rijcs sullen twistē op staen die niet cleyn en sullen zijn/ ende het sal in pericule vā u allē zijn. Maer het sal weder in zijn beginsel ghestelt worden/ Eñ want ghi saecht acht onderuulogelē aenhangende sinen vlogelē. Dit is die bediedenisse/ Daer in sullen acht coninghē op staen/ der welcker tiden licht eñ rasch sullē zijn/ eñ twee wt hē sullē vergaen/

Maer als den middeltijt genaect/sullen die vier finder tijt ghehouden worden/als sinen tijt sal beginnē te genaken/op dat hi geeynt worde/Maer de twee sullen totten eynde toe behouden worden.

Ende want ghi die drie hoofden hebt sien rusten de/dit is die bediedenisse/In zijn werelt sal die alderhoochste drie rijcken verwecken/ ende hi salder weder vele toe roepen/ende si sullen die aerde verheeren/eñ die daer in woonen met vele arbeits/bouen al die voor dese ghe weest hebben/Daerom so zijn si hoofden des arents geheeten. Want dese sullent zijn/die zijn ongodlicheden sullen verhalen eñ die zijn wterste sullen volbrengen/ Ende want ghi dat groote hooft gesien hebt/niet verschinēde/Dit is zijn bediedenisse. Want een wt hen sal op zijn bedde steruen/ende nochtans met pinen/mer die twee die volherden/sal dat sweert eten/ want des eens sweert sal eten/wele met hem is/maer nochtās sal dese inden wtersten midts den sweerde vallen.

Ende want ghi twee onderuogelen hebt gesien hen onderworpen bouen dat hooft/welck ter rechter sidē is.

D Dit is die bediedenisse/Dit zijnse die de alderhoochste heeft bewaert/tot sinen eynde / dat is dat smal rijck ende vol verstooringen.

Dat ghi oock den leeu hebt gesien/dien ghi vandē woude saecht ontwaken/ende brullende/ende sprekende totten arent/ende hem straffende/eñ zijn ongerechticheden door alle sine redene/gelijck ghi ghehoort hebt/Dit is den wint die de alderhoochste gehouden heeft totten eynde/tot hen / ende haer ongodlicheden/ende hi salse straffen / ende hi sal haer verscoringe voor hen voorhouden / Want hi salse leuende int oordeel stellen/eñ het sal zijn/alshise gestraft sal hebben/dan sal hise castien. Want mijn ouergebleuen volc/sal hi met sachticheden verlossē die behouden zijn op mine palen/ ende hi salse verblijden tot dat einde/den dach des oordeels sal comen/daer ic van beginne af hebbe gesproken.

Dat is den droom dien ghi gesien hebt/ eñ dese sijn die bediedinghen. Aldus hebt ghi alleen weerdich geweest/dese verborgenthedē des alderhoochsten te wetene/ Hieromme so scriuet alle dese dingē/die ghi gesien hebt in eenē boecke/eñ setse in een verborgen plaetse/eñ ghi sultse den wisen vā uwē volcke leerē/der welcker hertē/ghi weet datse mogen begrijpen/eñ behouden dese verborgē dingen.

Mer verbeyt ghi hier noch seuen ander dagen op dat v verthoont worde/so wat den alderhoochsten goet sal duncken v te verthoonen/ Eñ hy ginc van mi.

E Ende het geschiede/als allet volck hoorde/dat die seuen daghen voorbi waren/eñ ick nyet weder gekeert en was in die stadt/ende elck vergaderde hem/vanden minsten totten meesten/ ende si quamen tot mi/ ende seyden my segghende. Wat hebben wi v gesondicht/ ende wat hebben wi onrechtelijc teghen v ghedaen/dat ghi ons verlatende/in dese plaetse woont? Want ghy zijt ons alleen ouergebleuen wt allen volcken/ ghelijck een wijndruyue wt den wijnghaert/ ghelijck een keersse in dye duyster plaetse/ ende ghelijck een hauene den schepe/behouden vanden stormen/ Oft en sijn ons die quaden nyet ghenoch / dye daer ghebueren? Hier omme/eest dat ghi ons verlaet/ hoe veel beter had det ons geweest/dat wi oock verbrant waren met Zions brant: Want wi en zijn niet beter / dan dye ghene die daer ghestoruen zijn/ende si screyden met luyder stemmen.

Ende ick antwoorde tot hen seggende/ Israel betrout/ende en wilt niet droeue zijn ghy huys Jacobs. Want uwe gedachtenisse is bi dē alderhoochsten ende dye stercke en heeft uwer niet vergheten inder proeuinghen/ want ick en hebbe di nyet verlaten/noch ick en ben nyet wt ghegaen maer ick ben in dese plaetse ghecomen/dat ick voor dye verlatinghe Zions soude bidden/op dat ick ontfermherticheyt soude soecken/voor die nederheyt dijnre heylichmakinge/ Eñ nv gaet elck in zijn huys / eñ ic sal tot v comen na dese daghen.

Ende het volck ghinck wech/alsoo ick hen seyde/in die stadt/maer ick sadt in dat velt / seuen daghen/ghelijc mi dye Enghel beuolen hadde/ ende ic adt alleen vanden bloemen des ackers/ vanden cruyden is mi spijse geworden in dien dage.

Vā eenen anderen droome/eñ zijn bediedinge die hē die Engel leert   Dat.xiij.Capittel

Ende het is ghescihet na seuen dagen ende ic droomde snachts eenen droome. Ende siet/vāder zee stont eenen wint op/ dat hi alle haer vloedē soude verstooren/ Ende ic sach/ende siet dye mēsche wert machtich/met den wolcken des hemels/ende daer keerde hi sijn aensicht/dat hi soude mercken/ende al dat onder hem ghesien wert dat beefde/ende soo waer zijn stemme van sinen monde wt ghinck/daer barnden si alle die sine stēme hoorden/ghelijck die aerde ruyst/als si dat vier geuoelt. A

Ende ick sach na desen/ende siet/die menichte der menschen/der welcker gheen ghetal en was / wert vergadert vanden vier winden des hemels/ ende dat si den man souden bestriden / die op was gesteghen vander zee/ Ende ick sach/ende siet / hy hadde hem seluen eenen grooten berch wt gegrauen/ende hi vlooch op dien/ Mer ick socht dat lātschap te sien/oft dye plaetse/ waer af dyen berch wt gegrauen was/ende ic en vermocht dat niet.

Ende hier na sach ic/ende siet/alle die tot hem verghadert zijn/dat si hem beuechtende verwinnē soudē/vreesdē als te zeer/ nochtans dorsten si vechten/eñ siet/als hi den druyst der toecomender menichtē sach/ so en hief hi zijn hant niet op/noch hy en hielt gheen sweert /noch gheen oorloochs ghewere/niet dan (als ick sach) dat hi van sinen monde wt seynde/als een blasinghe des vyers/ende vā sinen lippen/den wint der vlammen/ende van sijnder tonghen/seynde hi wt voncken ende stormen. Ende si zijn al te samen ghemengt/ dese blasinghe des viers/eñ den wint der vlammē / eñ de menichte des storms/eñ viel te samē ouer die menichte/ dye welcke bereyt was te vechten met storme/eñ verbarndese alle dat onuersiens nyet en wert ghesien vander ontelliker menichten / dan alleen stof ende roock/eñ ic sach/eñ verschricte. B

Eñ hier na sach ic dē seluē mēsche nederdalēde vandē berge/eñ die ander vreedsamighe menichte tot hem roepende/eñ dat aenschijn veelre menscē ginck tot hem/sommighe verblidende/ sommighe

bedroeft wesende/ sommighe aengebonden sommighe brengende wt hen die gheoffert worden.

Ende ick werdt seer vander menichfuldicheyt der scrominghe / ende ick wert ghewect / eñ seyde Ghi hebt u wen knecht van beghinne dese wonderen verthoont ende ghy hebt my weerdich geacht dat ghi mijn bedinghe sout ontfaen/ eñ nv vertoont mi noch die bediedenisse dees droonts. Alsoe ick v moede in mijnen sinne/ wee den ghenen die achter ghelaten worden in dien daghen/ eñ veel meer den ghenen /die niet achtere gelatē en zijn / Dye niet v latē en warē dye warē drouie/ Nv verstae ick dye dinghen dye welcke wech ghesedt sijn inden wtersten daghe/ eñ si sullē hen te ghemoete loopē/ Mer eñ ooc van desen die achter gelaten zijn / Om dies wille sijn si in grooter sorchlichedē /eñ in vele nodē ghecomen/ ghelijc dese droomen betoonen / Noch tan zijst den ghenē die in sorgen is /lichtelijcker tot desen te comene/ dan door te gaen als een wolcke

C vāder werelt/ eñ nv te sien dye dinghen dye inden wtersten ghebueren.

Eñ hi antwoorde tot mi seggende/ Ic sal v die bediedinghe des gesichts ooc seggen/ eñ daer ghy af ghesproken hebt sal ick v open doen / want van desen hebt ghi geseyt die achter ghelatē zijn /dit is die bediedinge/ Die dē vaer wech neemt inder tijt dese heeft hem bewaert/ die in sorchlicheit gheuallen zijn/ dese zijn die de werckē hebbē eñ dat ghelooue totten alder stercsten/ hierom weet dat si meer gesalicht werden / dye achter ghelaten zijn/ bouen hē die doot zijn. Dyt zijn die bediedingē des gesichts

Want ghi eenen man hebt sien opstighen van dat herte der zee/ hi selue ist dye dye alder hoochste bewaert vele tijden / dye door hē seluē zijn creatuere heeft verlost/ ende hi sal bescicken dye achter gelaten zijn/ Eñ want ghi wt sinen monde hebt sien wt gaen/ als windt eñ vier/ eñ storm/ ende wāt hy geen sweerdt/ noch oorloch geweer en hielt /want zijn drupsteen sceynde die menichte/ die ghecomen was om hem al vechtende te verwinnen. Dyt is dye bediedenisse.

Siet die dagē comē/ wānneerse dye alderhoochste sal beginnen te verlossen dye opter aerden zijn/ ende hi sal in eenen ouerganck des ghemoets comen/ ouer die ghene/ die dye aerde bewonē/ Ende eenyghe sullen dye andere dencken te beuechten/ die een stadt dander/ eñ dye een plaetse dander / ende dat een volck teghen dat ander volck/ ende dat een rijc tegen dat ander rijck

Ende het sal zijn als dese dinghen ghescchieden ende die teekenen die ic v te voren getoont hebbē

D sullen ghebueren/ ende dan sal mijn sone gheopenbaert wordē/ den welckē ghi als een man op hebt sien stighē/ Eñ het sal zijn/ als alle heidenen zijn stēme sullen hoorē/ eñ elc sal in zijn stadt zijn oorloghe achter laten/ dat si teghen malcanderē hebbē/ ende een ontallike menichte sal in een vergadert werdē gelijc willende comē/ om hem vechtende te vwinnen/ Mer hi sal staē op dē toppe des berchs Zion/ Maer Zion sal comen / eñ sal allen menschen v bereytende ghetimmert verthoont werden/ ghelijck ghy den berch hebt ghesien/ wtghegrauen sonder handen / Maer mijn soone sal straffen dese hare ongodlicheden / dye dye heydenen gheuonden hebben/ die den storme gemaect zijn/ om haer qualde gepeysen/ eñ cruyssingen/ daer si mede sullē begonst ghecruyst te werden /welcke der vlammen

E ghelijct zijn/ eñ hi salse sonder arbeyt verdoē door die wet die den viere ghelijcken is/ Ende want ghy hebt ghesien dat hi die ander vreedsame menichte tot hem vergaderde / Dese zijn die thien geslachtē die geuangē gemaect zijn van haren lande /inden daghe Osee des coninct/ den welcken Salmanasar der Assirien coninc gheuanghen leyde/ eñ voer dese ouer den stroom / eñ si zijn ouergheuoerdt in een ander landt/ Maer si gauen hen dien raet dat si die menichte der heydenen soudē achter latē /eñ dat si voort soudē reysen /in een voerdere lātscap/ daer noyt menschelike gheslacht in ghewoont en heeft/ of ymmer daer haer wetlicheden te houdē dye si in hare lantschap niet en hielden / Sy zijn ut ghegaen door die enghe inghanghen des strooms Euphraten.

Die alder hoochste dede hen doen teekenen ende hi stelde die aderen des strooms/ tot dat si door waren ghegaen / Want door dat lantschap was eenē grooten wech der reysen eens iaers / eñ eens haluen iaers / Want dat landtschap heet Areth/ Doen woondē si daer inne/ tot indē laetsten tijt/ ende nv weder als si beghinnē te comen so sal die alderhoochste dye aderē des strooms weder stellē / dat si door moghen gaen/ Om dese sake hebt ghy dye menichte met vreden ghesien/ Maer oock die achter ghelaten zijn van u wen volcke / dese sijnt dye binnen u wen percke geuondē worden / Aldus ist geschiet/ wanneer hi die menichte/ dye vergadert is/ sal beghinnen te verdoē/ sal hijse bescermē dye daer ouer ghebleuen sijn/ ende dan sal hi hen vele wonderen vertoonen. Ende ick seyde HEERE heerschapper dat thoont mi waer om ick den man sach opstighen van der herten der zee.

Ende hi seide mi Ghelijc ghy dese dingen niet en macht /noch ondersoecken / noch weten/ dye F welcke in die diepte der zee zijn/ alsoe en moechstu oock mijnen soon niet sien /noch ooc dye ghene dye met hem zijn/ dan inden tijt des daechs

Dit is die bediedenisse des drooms/ die ghi gesien hebt / ende welc ghy hier alleene verlicht zijt/ Want ghi hebt uwe wet gelaten /ende hebt bi die mijne neerstelicheit gedaē/ eñ ghesocht. Ghy hebt uwe leuē in wijsheyt bescict/ eñ dinē sinne hebt ghi moeder geheetē / eñ daer om heb ick v loon bi den alderhoochsten verthoont /Wāt het sal zijn na ander drie daghen/ dat ic ander dingen tot v sprekē sal / ende ic sal v sware ende wonderlijcke dinghen wtlegghen

Eñ ick ghinck wech/ eñ ick ghinck door inden velde den alderhoochsten seere louende ende glorificerēde vandē wonderlijchedē die hi door dye tijt dede, Eñ wāt hi hē regeert/ eñ die indē tijden vol bracht zijn. Eñ ic sadt daer drie daghen.

God verthoont hem Esdre indē bosch eñ spreect

Dat.xiiij.Capittel

Ende tgesciede optē derdē dage / eñ ic sat ondr die eyc/ eñ siet die stēme ginc A wt tegē mi vādē doornē bosch eñ seyde/ Esdra Esdra/ eñ ic seyde Siet ick HEERE/ eñ ic stōt op/ op mijne voete

Ende hi seide tot mi / Openbarende / ben ic geopē
baert ouer den doornē / Ende ick sprac Mosi doē
mijn volc in Egipten diende / ende ick seynde hem
Exo.iij.b ende leyde mijn volck wt Egipten / ende ic bracht
hē opten berch van Sina / ende ick hielt hem ve=
le daghen by my / ende ic vertelde hem mijne won
derlichedē / eñ ick verthoonde hē dye heymelichē=
dē der tijden / ende dat eynde / ende ic gheboot hem
seggēde / Dese woordē sult ghi int openbaer doen
ende niet verberghen / Ende nv segghe ick v / dat
ghi die droomen die ghi ghesien hebt / ende die wt
leggingen dye ic v verthoont heb / verberghet in v
herte / wāt ghi sult vā allē ghenomē werden / ghy
sult bekeert werden / ouergheblieuen met mijnen
rade / ende met ws ghelijcken / totter tijt toe / dat
die tijdē gheeyndt werden / Want dye werelt heeft
haer ionchevt verlorē / eñ die tijden genakē out te
werdē / Want dye tijt is in twaelf deelē ghedeelt /
eñ haer tienste / ende dye helft des tienstē deels zijn
door ghegaen / mer noch ister ouer dat ouer dye
helft des tienden deels is /

Aldus so bestelt v huys nv / eñ straeft v volck /
B ende vertroost haer verneerderde / ende vercondi
ghet nv der verderflicheit / ende laet varē v sterf=
felijke gedachten / ende werpt vā v die mēschelijke
lasten / ende doet v nv wt die broosche natuere en=
de sedt wech aen deen side / die ghepeysen die v als
moeylijcste zijn / ende haest v te verhuysen van de=
sen tijden Want die quade dingen die ghy nv ghe
sien hebt ghescniedē / sullē weder argher doen dan
i.Ioan.ij dese sijn / Also vele als die werelt / onuermoghēder
matt.xxiiij sal werden van outheyt / also vele sullen ouer die
inwoonders / die sonden ende boosheden werden
vermenichfuldicht. Wāt die waerhz is verde ver
trocken / ende die lueghen is ghenaket / Nv haestet
dat ghesicht te comen dat ghi ghesien hebt

Eñ ic ātwoorde eñ seide voor v HEERE / Siet
ick sal wech gaen ghelijc ghi mi gheboden hebt / en
de ick sal dat teghenwoordige volck straffen. Mer
die weder gheboren sullen sijn / wye salse vermanē
ende straffen / Aldus is die werelt in duysternissen
geset / eñ die daer in wonē sonder licht / Wāt uwe
wet is ontsteken / want niemant en weet wat van
v ghescniet is / oft wat ghescnieden sal / Ist dat ick
C genade in v heb ghevonden / seynt dē heyligē geest
in mi / eñ ic sal scriuē al dat in die werelt gescniet is /
vā beghin wat in uwe wet ghescreuē was / op dat
die menschē den pat moghen vinden / ende dye in=
den wtersten leuen willen / dat si leuen /

Ende hi antwoorde tot mi segghende / Gaēde
vergadert v volck / eñ ghi sult tot hem segghē / dat
si v binnē veertich daghen niet en soecken / Maer
vergadert v vele vliederboomē / ende neemt met
v Saream / Dabriam / Selemiam / Echanum / eñ
Asiel / dese viue die bereyt sijn om snellijc te scriuen
D Ende ghy sult hier comen / ende ick sal in v herte
een keerse des verstāts ontfinckē / welcke niet wt
gedaen en sal werden / tot dat geeynt zijn / dye din
ghen / die ghi sult beghinnen te scriuen / Ende dan
volbracht sijnde / sult ghi die sommighe openbaer
maken / sommighe sult ghi den wijsen verborgent
lijc leuerē. Want morghen in deser vren / sult ghy
beghinnen te scriuen.

Ende ick ben gereyst also hi mi gheboot / eñ ick
vergaderde allet volck / ende seyde / Hoort Israel
dese woorden / Onse vaderen zijn in vreēde landen
ghereyst / van beghin in Egiptē / eñ si zijn van daer
verlost eñ si ontfinghen die wet des leuens / dye si
niet bewaert en hebbē / die ghi ooc na hen ouerge=
treden hebt / Eñ dit lant is v te deele ghegeuē / eñ
dat lant Zion / eñ v vaders / eñ ghi hebt ongerech
ticheyt ghedaē / eñ ghi en hebt die wegen / niet ghe
houdē / die v die alderhoochste heeft gheboden

Eñ wāt hi een rechtueerdich rechter is / soe nā
hi weder vā v inder tijt / dat hi gesrinct hadde. Eñ
nv zijt ghi hier / eñ uwe broeders zijn binnen ons
v / Hier om ist dat ghi uwen sinne bedwinct / eñ v
herte onderwijst leuendich / so sult ghi behoudē zijn /
eñ na die doot / sult ghi ontfermherticheyt verrij=
gē / Want dat oordeel sal na die doot comē / als wy
weder leuēde sullē werdē / eñ dan sullen der recht
ueerdigher namē blijcken / eñ der godloser namen
sullen metter daet ghetoont werdē / Aldus en co=
me nv niemāt / tot mi noch en soecke mi tot veer= i.Cor.ii
tich dagen toe
E
Eñ ic nā vijf mannē / also hi my ghebodē had /
eñ wi ghinghē int velt / eñ bleuē daer / Eñ ick ben
tot dē anderē dach ghecomen / eñ siet / een stemme
riep mi / segghēde / Esdra doet uwen mont open /
eñ drinct / dat ick v geue / Eñ ick dede mijnē mont
open / eñ siet / een volle drincuat wert mi gelangt /
Dat was vol waters / eñ zijn verwe was ghelijck
als vier / Eñ ick nam eñ dranct / eñ als ick daer wt
ghedroncken hadde / soe wert mijn herte verstan=
dich / ende in mijn borste groeyde wijsheyt / Wāt
mijnē gheest wert bewaert midts der ghedachte
nisse / Eñ mijnē mont wert open gedaen / eñ en is
niet meer gheslotē / Die alder hoochste gaf dē vijf
mannē verstandenisse / eñ si screuen die hooge din=
ghē der nacht / die si niet en wisten / welcke gescreuen
wordē / snachts aten si broot / maer sdaechs sprac
ic eñ snachts en swege ic niet. Eñ binnen veertich
daghē / screuen si twee hondert / eñ vier boecken.

Eñ het ghescniede / als si veertich daghen ver
uult hadden / soe sprac die alder hoochste seggēde /
Die eerste dye ghi ghescreuen hebt / dye spreet int
openbaer / op dat dye weerdighe eñ onweerdighe
die lesen / maer die seuentich laetste / sult ghi bewa
rē / eñ ghi sultse allēē dē wijsen vandē volcke leue=
ren / Want in desen is die adere der verstandenis=
se / eñ die fonteyne der wijsheyt / eñ dē stroom der
kennissen / Eñ ic dede also

God die HERE opēbaret Esdre die straffingē
die hi ouer dat sondige volcke wil latē gaen / ende
heetet hem dat hijt haer lieden vercondige

Dat .xv. Capittel

Iet spreect indē ooren mijns volcs /
die redene der prophetiē / welck ic in
uwē mont sal seynden / seyt die HE=
RE / eñ doet / dz si ni enē brief gescre=
uē werdē / want het is die waerheyt
Eñ vreest niet vandē ghedachtē teghē v / noch dye
onghelouichedē der teghēsprekers / en laet v nyet
verstricken / want alle ongheloouighe sal in zijn
ongelouicheit steruen / Siet ic brēge ouer dit aert
rijc (seyt die HEERE / quade dinghē / tzweerdt)
eñ honger / eñ dē doot / eñ dye verderffenisse. Wāt
die boosheyt heeft die ouerhāt op alle die aerde / eñ

hare schadelike wercken sijn veruult
Daer om seyt die HEERE/ Nv en sal ic niet swi
ghen van uwer boosheyt/ welcke si booslijck doen
noch ic en sal niet verdraghen dat si oock soe boos=
lijck doen/ Siet dat onsculdighe ende droeue bloet
roept tot mi/ eñ der rechtueerdigher sielen roepen
volherdelijc/ Wrekende sal ick die wreken seyt dye
HEERE/ ende ick sal alle onschuldighe bloet wt
dien tot mi nemen

Siet mijn volc wert als een cudde schapen tot
ter dodinghe gheleypt/ nv en sal ick nyet lijden dat
het in Egipten woone/ mer ic salt wtleyden in een
machtighe hant/ eñ eenen hooghen arme/ eñ ic salt
metter plaghen slaen ghelijc te voren/ eñ ick sal al=
le sijn lant scheynden. Egipten sal weenen/ eñ sijn
fundamenten metter plaghen gheslaghen/ eñ met
ter castidinghe welcke hem Godt sal toe bringhen

Die bouwers die dat lant wercken sullen wee=
nen/ wandt hare saden sullen ontbreken/ vanden
C bernenden windē/ ende vandē haghel/ eñ van een
vuaerlijcke planete. Wee der werelt/ eñ dye daer
inne woonen/ wāt het sweert is gemaect eñ haer v
derffenisse/ eñ deen volc sal tegen den anderen volc
ke opstaen tottē strijde/ eñ sweerden in haren han=
den/ Want die menscen sullen onstantachtich sijn/
eñ deen den anderen te machtich werdende/ eñ sul-
len si haren coninc eñ princen niet achten/ die wegē
haerder daden eñ handelingen in hare gewelt

Een mensche sal in die stadt begheeren te gaen
eñ en sal niet moghen/ Want om haer houerdicheit
sullen die steden verstoret werden/ die huisen sullen
verscrict werden/ die menschen sullen vreesen/ Die
mensche en sal sinen nacsten niet ontfermen/ om te
vnielen/ haer huysen totten sweerde/ om te roouen
haer goeden om dē hongher des broots/ eñ groote
tribulatie.

Siet ic roepe te samen seyt Godt/ alle coningen
der aerdē om mi te ontsiene/ die vā oostē sijn/ eñ vā
suydē eñ noordē/ eñ vā Libano/ ō tot hē te bekeeren
eñ weder te geuē/ welcke si diē gegeuē hebben/ ge
lijc si tot hedē toe mijnē wtuercorenē doen/ also sal
D ic ooc doen eñ weder geuen in haren scoot/ Dit seyt
die HEERE God/ Mine rechter hant en sal niet
sparē/ ouer die sondaers/ noch dat sweert en sal nz
ophoudē/ vanden genen die onschuldich bloet stor=
ten/ opter aerdē/ Vier is wtgegaen van sijnder grā
scappen/ eñ heeft die fundamenten der aerden ver
slindt/ eñ die sondaers gelijc ontsteken stroo.

Wee ben dye sondighen/ ende en houden mijn
gheboden niet/ seyt die HEERE. Ick en salse niet
sparen/ kinderen gaet wech vander macht/ En wil
let mijne heylichmakinge niet besmetten/ want die
HEERE kentse alle dye teghen hem sondighen/
Daer om heeft hijse in dye doot gheleuert/ eñ in die
verderffenisse/ Want nv sijn die quade dingen ouer
dat aertrijck ghecomen/ eñ ghi sult daer in blijuen/
E Want God en sal v niet verlossen om dat ghi tegē
hem gesondicht hebt.

Siet een veruaerlijc gesichte/ eñ dies aensichte
van oostē/ Ende die natiē der draken der Arabiers
sullen wtgaen in vele wagenen/ eñ ghelijck blasin=
ghe wert haer ghetal opter aerden gedraghen/ op
dat alle diese hooren rasende in gramscappen/ vree
sen ende beuen/ eñ als wilde beyren wt den bosschen
sullen si wtgaen/ eñ sullē toecomen in groter crachte
ende si sullen met hen inden strijdt staen/ eñ si sullē
verwoesten dat deel der Assiriers lants.

Ende hier nae sullen dye draken die ouerhandt
nemen/ gedachtich haerder gebooren/ eñ si sullen
hen om keeren te samen sweerende/ met grooter
crachte/ om die te veruolgen/ Dese sullen verstoort
worden/ eñ sullen swighen/ eñ si sullen haer voeten
ter vlucht keeren/ eñ dye ondsitter vāder Assiriers
cleyn landekens salse belegghen/ eñ sal een vā dien
wtmaken/ eñ in haren heyr sal vreese eñ beuinghe
sijn/ eñ strijdinge teghen haer coninghen.

Siet een volcke vandē oosten/ eñ vanden noor
den totten suyden/ eñ haer aensicht alte afgrijselijc
vol gramschappen ende onweders/ en si sullen tsa= B
men stooten/ ende si sullen een oueruloedighe ghe=
sterte opter aerden/ eñ haer gesterte tsamen stoten
Eñ dbloet sal sijn vanden swaerde totten buyc toe/
eñ des menschen roocke tot des hemels stroysele/
eñ daer sal grote beuinghe eñ vreese opter aerden
sijn/ eñ si sullen vereysen/ dye dye gramschap sullen
sien/ ende beuinghe salse beuaen.

Eñ oueruloedige dicke wolcken/ met reghene
vanden suyden/ eñ noorden/ eñ dat ander deel van
den westē/ eñ die windē sullē douerhant nemē van
den oosten/ eñ si sullense weder besluyten/ ende die
wolcke die hi in gramschap verwecte/ eñ dat ghe=
sterte/ om eene verstrickinge te maken/ ten oosten
winde eñ ten westen salt ghesent werden/ eñ gro=
te ende machtighe wolcken vol gramschappen eñ
dat ghesterte/ sullen verhoocht werden/ op dat si
alle die aerde ende die daer in woonen verstrickē/
ende si sullen instorten ouer alle hooghe wtschijnē=
de plaetsen een eyselijcke ghesterte/ vier ende ha=
ghel/ ende vliegende sweerden/ eñ vele wateren/ al
so dat ooc alle velden veruult sullen worden/ eñ al=
le riuieren met veelheyt der wateren/ eñ si sullen
steden eñ muerē/ eñ berghen ende houelen/ eñ hou
ten der bosschen/ eñ thoy der beemden/ eñ haer co=
renvederuen/ eñ si sullen stantachtich door ghaen
tot Babilonien toe/ si sullense verstricken/ si sullen
tot die seluc tsamen comen/ eñ si sullense beleggen/
eñ si sullen tghesterte/ eñ alle gramschap ouer haer
wtstorten.

Eñ tstof eñ den rooc sal van ender opgaen/ tot=
ten hemel toe/ eñ si sullense al dye rontsomme lig=
ghen/ beweenen/ eñ die onder haer ouer blijuen/ sul
len den ghenen dienen/ diese verstrict hebben.

Eñ ghi Asia die v ooc op die hope van Babilo
nien vertroost hebt/ eñ een ere haers persoōs. Wee
v ghi catiuige/ ō dat ghi v haer gelijc hebt gemaect
eñ verciert hebt uwe dochterē in hoererie/ om te
behaghen/ eñ te glorieren in v boelieerders die al=
tijt begeert hebben met v te hoereren/ Ghi zijt dye
vhatiste stadt nagevolcht/ in allen harē werckē/ eñ
harē vondē/ daer om seyt God/ Ic sal v quade din
gen inseyndē/ weduscap/ armoede/ eñ hongher/ eñ
swaert eñ die pestilentie/ om uwe huysen woest te
maken/ vand sceidinge/ eñ vand doot/ eñ die glorie
uwer cracht sal gelijc een bloē verdroocht werden
als die hitte op sal gaen/ dye ouer v ghesonden is/
Ghi sult crane werden gelijc als eē arm wijfken ge
slagen eñ gecastijdet vandē wiuē. Also dz die mach
tighe ende minnaers v niet en sullen mogē ontfaē,

Ende en sal ic v alsoo niet watrouwelic lief hebben seyt dye HEERE? het en ware dat ghi mijn wt vercorenen haddet ghedoot in alre tijt/ verhooghe dye de slavinghe dinder handen/ ende ghesept ouer hare doot/ als ghi droncke waert/ verciert die ghedaente des aensichijns? Dat loon uwer hoerderien in uwen scoot/ daer om suldi betalinghe ontfaen

Ghelijck ghi mijnen wtuercorenen sult doen seyt die HEERE/ alsoe sal v God doen/ ende sal v in quaet leueren

Ende v kinderen sullen van hongher steruen/ ende ghi sult midts den swaerde vallen/ ende uwe steden sullen vernielt werden/ ende alle dye uwe sullen midts den swaerde int velt vallen/ Ende die in die bergen zijn/ sullen van hongher steruen/ ende sullen haer vleesch eten ende bloet drincken/ van honger des broots ende dorst des waters. Ghi ontsalighe sult door dye zee comen ende sult weder quade dinghen ontfaen/

Ende inden doorganc sullen si die ghedode stadt ghewseldelijc tegen een verscoren/ ende si sullen eenich deel ws lants wtroeyen/ ende dat deel uwer glorien sullen si vernielen/ Voort aen dye weder ghekeerde/ wederkeerende. Ende als ghi verdorven zijt sult ghy hen voor stoppelen wesen/ ende si sullen v voor vier wesen Ende si sullen v verslinden ende v steden/ v lant/ ende v bergen/ alle uwe boosschagien/ ende dat vruchtdraghende hout/ sullen si met vier verbernen/ Si sullen v sonen gheuanghen leyden/ ende wat ghi hebt sullen si tot eenen roof hebben/ ende si sullen die glorie ws aensichijns verderuen

Ven heydenen wordt oock hare straffinghe voorseyt/ ende hoe hem dat volcke Gods daer inne houden sal. Dat.xv.Capittel.

A Ee v Babilonien ende Asia/ wee v Egipten/ ende Syria Omgordet v met sacken ende hayren cleederen/ ende beschreyt v kinderen/ ende weest droenich want uwe vernielinghe is ghenaect/ het swaert is onder v ghesonden/ ende wye is die dat afkeeren sal? het vier is in v ghesonden ende wie ist diet wtblusschen sal? V zijn quade dinghen toe ghesonden ende wye ist dyese verdriuen sal? Sal ooc yemant veriaghen den hongherigen leeu in dat bossche? Of sal wt blusschen dat vier in dye stoppele/ ter stont alst beghint te bernen? Sal oock yemant dat gescut van eenen stercken schutter ghescoten weder om driuen? Dye stercke HEERE/ seyndt quaet toe/ ende wie ist diet verdriuen sal? Daer is vier wt sijnre gramscappen gegaen/ ende wie ist diet wt blusschen sal/ hi sal blixemen/ ende wie en sal niet vreesen/ hi sal donderen ende wie en sal niet scroemen? Dye HEERE sal dreyghen/ ende wie en sal niet gronvelijck te stucken ghewreuen werden van sinen aensichte.

B Dye aerde beefde/ ende haer fundamenten/ die zee bloeyt vander diepten/ ende haer vloeden sullen verstoort werden/ ende haer visschen vanden aensichte/ des HEEREN/ ende vanden claerheyt sijnre cracht want zijn rechte hant is stercke die den boge spant/ zijn pilen scherp/ die van hem gescoten werden/ en sullen niet rusten als si beghinnen ghescoten te werden in die eynden der aerden/

¶ Siet dye quade dinghen werden ghesonden ende en sullen niet wederkeeren/ tot dat si op die aerde comen/ Het vier wert ontsteect/ ende tot sal niet wtgeblischt worden/ tot dat het de fundamenten der aerden verteert hebbe Ghelijct gescutte gescoten van eenen vromen scutter niet weder en keert/ alsoo en sullen niet weder keeren die quade dingen/ die welcke opter aerden gesonden sullen worden

Wee mi wee mi/ wie sal my verlossen in dyen daghen/ Dat beghinsel der smerten ende veelder suchtinghen/ dat beghinsel des hongers/ ende veels vernielingens/ Dat beghinsel der oorlogen/ ende die machtige sullen scromen/ dat beginsel der quader dinghen/ ende si sullen alle beuen/ Wat sal ick in desen doen/ als die quade dinghen comen/ Siet hongher ende plaghe/ ende tribulatie ende bangicheden zijn gesonden/ als gheesselen ter beteringhe/ ende in allen desen en sullen si nyet bekeeren van haren ongerechticheden/ noch si en sullen der geesselen altoos niet gedachtich zijn/

Syet den lijfcost sal goede coop sijn opter aerden/ alsoe dat si sullen meynen/ dat hen den vrede ghesonden si ende dan sullen die quade dingen bloeyen opter aerden/ dat sweerdt hongher/ ende groote onrust. Want daer salder vele die de aerde bewonen/ van hongere verghaen/ ende dat sweerdt sal die andere verdoen/ die ouer bliuen vanden hongere/ ende die dooden sullen als dreck wech ghewerpen worden/ ende daer en sal niemant sijn diese vertrooste/ Want die aerde dye sal woest ghelaten werden/ ende hare steden sullen afghewerpen worden/ ende daer en sal niemant achtere ghelaten worden die de aerde bouwe/ ofte diese besaeyde. Dye boomen sullen vruchten gheuen/ ende wye salse afplucken/ ende vergaderen? Den wijndruyf sal rijpe werden/ ende wye sal dyen treden/ want in allen plaetsen sal groot ghebreec van menschen zijn/ Dye mensch sal eenen mensch begheeren te siene/ oft sine stemme te hooren.

Daer salder thien achter ghelaten werden van der stadt/ ende twee vanden acker/ die hem gheborghen sullen hebben in den dicken bossche/ ende in dye reten der verder steenen/ gelijcker wijs als achter ghelaten werden inden olijfboomgaert/ ende in elcken boome drie oft vier oliuen/ oft ghelijck inden afghelesenen wijnghaert/ wijndruyuen werden ghelaten/ vanden ghenen die den wijngaert neerstelijck doorsoecken/ alsoo sullender in dyen daghen drie oft vier ghelaten werden/ den genen dye haer huisen doorsoecken met den swaerde.

Ende die aerde sal woest ghelaten werden/ ende haer ackers sullen verouden/ ende haer wegen ende alle haer paden sullen doornen bloeyen/ om datter gheen menschen ouer en sullen ghaen/ Dye maechden sullen weenen/ gheen bruydegoms hebbende/ die wiuen sullen weenen/ geen mans hebbende/ haer dochteren sullen weenen/ gheen hulpe van haer bruydegoms hebbende/ Inden oorloge sullen si verteert werden/ ende haer mans/ sullen in hongher vergaen.

Hier om hoort dese dingen/ ende bekentse/ o ghy knechten des HEEREN/ Siet dat woort des HEEREN/ ontfanget dat/ Die HEERE seyt/ Siet die quade dingen genaken ende en vertragen niet/ Gelijc een bevruchte vrouwe/ als si in dye neghende maent haer kindt baert/ als nv die vre heerder baringen ghe-

naket/twee oft drie wren te boren/ smerten haren buyc omgaen/ende als dat kint voort compt van haren buyc/dan niet een ogenblic en vertoeuen/al so en sullen die quade dingen niet eenen ogenblick vertoeuen/om voort te comen ouer die aerde/ ende die werelt sal weenen/ende smerten sullense al omme houden

O mijn volc hoort mijn woort/bereyt v totten strijt/ende totten quaden zijt gelijc als pelgrimmen opter aerden/ Die vercoopt/si als een die vliet en die coopt/als die verliesen sal / Die comenscapt als die geen vruchte en ontfaet/ ende die timmert als die niet bewoonen en sal. Die saeyt/ als die dat niet maeyen en sal . Also oock/die den wijngaert snoeyt/als dies niet aflesen en sal / Die trouwen als die geen kinderen winnen en sullen/ ende die nz en trouwen/so als die weduwers. Daeromme die arbeyden/die arbeyden sonder sake. Want die vreemde geborene sullen haer vruchten maeyen/ en sullen haer goet roouen/ende die huysen ommekeeren en haer sonen sullense vangen/want inder gheuanckenisse/ende in honger/winnen si haer kinderen. En die comenscappen/inden rooue/hoe lange vercieren si haer steden/ende haer huysen/ende haer besittingen/ende haer personen/also vele te meer/sal ic hem wantrouwende benijden ouer haer sonden seyt die HEERE.

Ghelijc een hoere/wantrouwende benidet een goet wijf/also sal die rechtuaerdicheit die onrechtuaerdicheit wantrouwende beniden/als si haer vciert/en besculdichtse int aensicht/als hi coemt die verantwoorden sal/den vsoeckende alle zonden/opter aerden

Hierom en wilt dien niet gelijc werden/noch sinen wercken/want noch een weynichsken ende die ongerechticheit sal vander aerden genomen werden ende die gerechticheit sal in v regneren.

Die sondaer en segge niet/ dat hi nz ghesondicht en hebbe/want men sal gloeyende colen op zijn hooft verbernen/die seyt Ic en hebbe niet ghesondicht voor den HERE God/en zijn glorie. Siet die HERE sal al der mensten wercken en haer vonden/en herten bekennen.

Want hi seyde die aerde werde/ en si is gemaect. Den hemel werde/en hi is ghemaect En in sinen woorde zijn die sterren gefundeert en hi alleen weet der sterren ghetal. Die de afgronden/en hare scatten ondersoect die de zee gemeten heeft/en haer begrijp Die de zee int middel der wateren heeft besloten en die aerde op die wateren heeft gehangen mz sinen woorde / Die den hemel recket/als een gewelfte ouer die wateren heeft bi dien ghe set . Die in die woestine water fonteynen heeft geset/en op die toppen der bergen bolen/ om die stromen wt te laten vanden hoochscinenden steenen/ op dat hi die aerde nat soude maken.

Die den mensce sciep/en sette zijn herte int middel des lichaems/en seinde hem geest/ leuen en verstandenisse/en den adem tocht des almachtigen Gods die alle dingen gemaect heeft/en ondersoect alle verborgen dingen/in die verborgentheden der aerden Dese weet uwen vont/en dwelc ghi dencket in uwe herten zondigende/en willende v zonden verbergen

Waerom die HERE alle uwer wercken ondersoekende heeft ondersocht en hi sal v alle besculdigen ende ghi sult bescaemt zijn/als v sonden te voorscijn comen voor die mensten/en die ongerechticheden sullen zijn die als besculdigers sullen staen in dien dage. Wat sult ghi doen/oft hoe sult ghi v zonden verbergen voor Gode/en zijn engelen? Siet God is de rechter vreesten hem/Laet af van uwen sonden en vergetet uwe ongerechticheden/dien v te doene mz eewichz / en God sal v wtleyden/en verlossen van alle tribulatie / Siet ouer v is ontfunct die hette eender ouervloediger scaren/en si sullender sommige van v wechrucken/en sullen die ledige met afgoden spisen/en die hem consenteren/sullen dien tot bespottinge/ende tot lachter ende vertredinge zijn/Want den plaetsen/sal een plaetse zijn/en inden biliggende steden vele opstaninge zijn /op die gene die den HEERE vreesen / Si sullen zijn als ontsinnighe niemanden sparende/ om te beroouen /en te verwoestene die noch den HERE vresende sijn/want si sullen verwoesten/en die goeden roouen/en si sullense wt haren huysen werpen . Dan sal dye proeuinghe mijnder wtuercorenen blijken ghelijc dat gout dz vanden viere gheproeft wert. ¶ Mine wtuercorene hoort/seyt die HERE/ Siet die daghen der tribulatien zijn hier bi/en van dien sal ic v verlossen . En vreeset noch en wanckelt niet /want God is uwe hooftman/En die mijn geboden en beuelingen hout seyt die HERE God / op dz v uwe sonden niet en verweghen/en op dat uwe onrechtuerdicheden hen niet ouer en heffen/Wee den genen die van haren sonden gebonden werden/en werden van haer onrechticheden ouerdect/ gelijckerwijs als den acker wert betuynet vanden bossce/ en sinen pat mz doornen wert bedect/waer ouer dat geen mensce en gaet/en wert wt gesloten/en gesonden tot verslindinge des viers

Hier eyndet dat vierde boec Esdre/ Welc Jeronimus niet ouer en heeft gestelt wt den Ebreeuschen int Latijn. Nv volcht Tobias

Hyer begint dat
boeck Thobie

¶ Vanden leuen/gheslachte/ende vreese Gods Tobie ¶ Dat eerste Capittel.

A

Obias was vandē
gheslachte/eñ stadt Naphtha-
lim/dye daer is inden ouersten
deelen Galilee / op Naason/
nae den wech dye westwaert
leit hebbende die stadt Sephet
ter slincker siden.
Als hi ghevangen was inden dagē Salmana-
sar des conincs der Assirien / Nochtans in die ghe-
iiij. reg. vanckenisse gheset /heeft den wech der waerheyt
xviij. niet verlaten/also dat hi alle dat hy hebben mochte
daghelijcx sinen mede ghevangenen broeders/dye
van sinen gheslachte waren mede deelde / Eñ hoe
wel hi dalder ionckste was inden gheslachte Naph-
thalim/so en dede hi nochtans niet kindtselijc in si
i.re.xij e nen werckē Voort meer/doen si allē gingen totten
gulden caluer en/ die Jeroboā dye coninc vā Israel
had gemaect vluchte dese alleen dier alte geselscap
eñ reysde te Jerusalē totten tēpel des HEEREN/
eñ aldaer aenbadt hi den HEERE God Israhels/
ex.xxij.c eñ offerde ghetrouwelijc alle sijn eerste vruchten/
deu. xij. eñ sijn tienden/also dat hi int derde iaer alle tiendin
B ghe den nieuwen bekeerden / eñ toecomelinghen
diende/dese dingen eñ deser gelijc onderhielt hy na
die wet Gods/doen hi noch eē cleyn kindekē was
Mer doen hi een man was geworden/so nam hi
een huisurouwe Annā/van sinē geslachte/eñ wan
nu xxvij wt hair eenē sone/eñ hiet hē met sinē name/diē hy
Jn. xiij van sijnder kintheyt op God leerde vreesen / ende
hem onthouden van alle sonden.
Aldus doen hi midts die gevanckenis in die stadt
Niniue/was gecomē / met sijnē huysurouwen/eñ
met sinē sone/eñ met alle sijn geslachte/eñ als si al-
le vander spise der heidenē atē / soe bewaerde dese
deu.xij c sijn siele/eñ en wert noyt besmet in haer spisen Eñ
want hi des HEEREN gedachtich was/in alle sijn
der herten/so gaf hē God genade in die tegēwoor-
dicheyt Salmanasar des coninx / ende dye gaf hē
macht te gaen waer hi wilde/hebbende vrijheyt te
doen wat hi wilde.
Aldus reysde hi door alle dye/ in die ghevancke
nisse waren/eñ gaf hen lieden vermaninghe der sa
C lichept/Eñ als hy was ghecomen te Rages/in die
mat xxiv stadt der Meden/eñ had thien talēten siluers/van
diē dingen/daer hi mede vandē coninc geeert was
eñ sach met een grote scare sijns geslachts Gabe-
lum/gebrec hebben/die van sinen stamme was/so
gaf hi hem dat voorghenoemde ghewicht siluers/
iiij. reg. onder een hantscrift.
xviij Nae vele tijts doen Salmanasar dye coninck
ij. par.ij doot was / als Sennacherib sijn sone voor hē reg-
esa.xxxvi neerde eñ hatede die kinderen Israhels/in sijn aen-
scouwen / so ghinc Tobias daghelijcx door alle sijn
maesscap/ende trooste se / ende deylden elcken nae
dat hi vermochte van sinen goede.
Hi spijsde dye hongherighe / ende den naecten
iiij .reg. gaf hi cleederen/eñ dye dooden ende verslaghenen
xix. g begroef hi sorchfuldelijc.

¶ Dat .ij. Capittel

Daer na doen die coninck Sennacherib wederom
was ghekeert vliende die plaghe van Judeen / die
God hem hadde ghesonden/ om sine Godlasteringe/
ge/wert hi toornich/eñ v'sloech vele wten kinderen
Israels/so begroef Tobias hair lichamē Eñ doen
dē coninc wert geboodtscapt/so hiet hi hē dooden
ende nam alle sijn goet
Tobias die vluchte met sinen sone/eñ met sinē
wiue/eñ was naect verborgen/ wāt vele haddē hē
lief/Maer na viuenveertich dagē/ wert die coninc
gedoot van sinen sonen/eñ Tobias is wederom ge
keert tot sinen huise / eñ alle sijn goet wert hem we
der ghegeuen.

¶ Vander miltheyt/eñ ontfermherticheydt dye welcke Tobias bewees den dodē in haerder begrauinge/waeromme hi gehaet eñ veracht wert/ een kyuagie tusschen hem ende sinen wiue.

¶ Dat tweede Capittel.

Ende dese dingen/ alst hoochtidelijc dach
des HEEREN was/ eñ daer een goe
de maeltijt in Tobias huys ghemaect
was/seyde hi tot sinen sone/Gaet eñ
halet somige van onsen geslachte/die
God vreesen/dat si met ons weerscapē. Eñ doen hi
wech was gegaen/ keerde hi weder/eñ boodtscapte
sinen vader/datter een wt dē kinderen Israels/op
die strate laghe verworcht/ Eñ ter stont spranc hy
vander tafelē/eñ liet de maeltijt/eñ quā nuchteren
tottē lichaē/eñ hi nam dat op/eñ droecht heymelijc
tot sinē huise/op dat hijt behēdelic soude begrauen
als die zonne onder waer ghegaen/ Eñ doen hi dat
lichaem had verborgen so adt hi broot met rouwe
eñ beuinge/ghedenckende die reden die de HEE-
RE door den Prophect Amos gheseyt had / Dye
daghen ws hoochtijts sullen verkeert werden/in
weenen eñ in kermen.
Doen die sonne onder was ghegaen/soe ghinc
hi/eñ begroef hem / Maer alle sijn naeste straften
hem seggende/ Ghy sijt onlangs om deser saecken
wille gebeten dootgeslagē te werden / ende en sijt
nauwelijc dat ghebot des doots ontgaen/ eñ ghy
begraeft dye dooden weder ! Maer Tobias Godt
meer vreesende dā dē coninc/ruckte ouer al die lich-
amen der verslaghenen wech / ende verberchse in
sijn huys/eñ begroefse te middernacht.
Ende het ghesciede op eenen dach/dat hi ver C
moeyt vander begraeffenisse thuys quam/eñ hem
neder gheleyt had bi die want / ende ontslape was
ghewordden/dat werme drecken wt der swaluwē
neste doen hi sliep/vielen hem op sijn ooghen/eñ hi
wert blint/ Mer dese tēptatie liet hem Godt daer
om ouercomen/ op dat den nacomelinghen een ex
empel sijnder lijdtsaemheyt soude werden gheghe-
uen/ghelijc ooc den heylighen Job/ Wāt hoe wel
hi God altijt van sijnder kintheyt op gevreest had
eñ sijn gebodē bewaert/so en wert hi niet bedroeft
tegen God/dat hem die plaghe der blintheyt was
ouercomen/maer hi bleef onbewegelijc in die vree
se Gods/ God alle die dagē sijns leuēs danckende
Want gelijc die coninghen den saligen Job be
spotten/also bespottedē desen sijn magen seggēde
Waer is v hope/om welcker ghi aelmoesen eñ be-
grauinghe deet? Maer Tobias strafte se seggende/
En wilt alsoe niet spreken/ want wi sijn kinderen

der heiligen/eñ wi verwachten dat leuen/dwelck
God diē sal geuē/die hair trouwe nimmermeer
van hem en veranderen/
D Anna zijn huisurouwe ginc dagelijcx tottē weef
iiij. werckē eñ bracht den cost die si vandē arbeyt hair
der handen mochte vercrighen
Waer wt het ghesciet is/dat si eenen bock der
gheyten nam ende thuys bracht/Als haer mā die
stēme des bletēdens hoorde/so seyde hy. Siet dat
xij het mischien niet ghestolē en si/Gheuet sinen hee=
re wederom/wāt het en is ons niet geoorloft yet
te eten/noch aē te roerē/wt diestē. Sijn wijf tooꝛ
nich sinde antwoorde hier toe/Dine hope is opē=
baerlijc ydel geworden/ende v aelmosen sijn nv
verschenē/ Ende met dese eñ deser gelijcke woor
den verwreet si hem

Een hertelijc gebet den God den heere in zijn der eñ des volcs droeffenisse/eñ gheuanghenisse van Sara Raguels dochter/ende haer ongheluc ende ghebet. Dat.iij.Capittel.

A Doen versuchte Tobias eñ begonste
met tranen te bidden seggende. HE
RE/ghi sijt rechtuaerdich/ende alle
v oordelē zijn warachtich / ende alle
dijn weghen sijn ontfermhertichevt
ende waerheydt eñ oordeel / Eñ nv HERE/sijt
mijns gedachtich/en nemet gheen wrake vā mij=
ne sonden /noch en ghedencket mijnre misdaden/
noch mijnder ouders niet/Want wi en hebben di
iij ne gheboden niet ghehoorsaem geweest dair om
zijn wi ouergeleuert/ in berouinge eñ geuancke
nis/ende in die doot eñ in een geclap /eñ in eē lach
teringe alre natien/daer ghi ons onder verstroeit
hebt/Eñ nv o HERE zijn v oordelen groot wāt
wi niet gedaen en hebben na dine gheboden/ende
iiij wi en hebben niet louterlijck voor v ghewandelt
Ende nv o HEERE doet met mi na uwē wille
ende ghebiet dat minen gheest in vreden ontfaen
werde/want het is my orbaerlijcker te steruē/ dā
te leuen
B Eñ het gheuiel optē seluen dach/dat Sara die
dochter Raguels in Rages dye stadt der Meden/
oock lachteringhe hoorde /van eēn vanden dienst
maechden haers vaders /dat si seuen mannē was
gegeuen/ende die duuel Asmodeus gheheetē had=
se gedoot /ter stont als si tot haer waren ingegaē
Hier om als si dit meyskē berispte om haerō scult
wille/antwoorde sy haer seggēde/Wi en moeten
voort meer sone noch dochter wt v sien opter aer
den/ghi dootster uwer mannen/Wilt ghi mi ooc
doden gelijc ghy seuen mannen hebt gedoot. Tot
C deser stemmē ginc si op die hoochste camer haers
huys/eñ en adt noch en dranc in drie daghen noch
in drie nachten/maer si bleef int gebet/ ende badt
God met tranen dat hyse van deser lachteringhe
wilde verlossen.
Ende het is ghescheit opten derden dach doen
j.c si tgebet voleynde/dat si den HEERE ghebene=
dide seggende/Uwen name is ghebenedijt o God
onser vaderen/ die welcke als ghi grā sijt/sult ghi
ontfermherticheit doen/ende inde tijt der tribula
tien/vergeeft ghi die sonden/den ghenen die v aē
roepen/O HEERE ick keer mijn aenschijn tot v
ix. ick heffe mijn ooghen op tot v/O HEERE / ick
bidde/dat ghi mi vā deser lachteringe ontbint of
dat ghi mi vandē aerdē wech neēt. Ghi weet HE
RE/dat ick noyt man begheert en hebbe/ende dz
ick mijn siel reyn gehouden hebbe/vā alle begeer
lichevt/Ic en hebbe mi noyt den spelendē gemen=
ghet/noch met den genen die in lichtuerdichz wā=
delē/mi deelachtich gemaect/Mer ic hebbe gecō=
senteert eenē mā te nemē/met uwer vreesē/eñ nz
met mijnre wellustichz. Eñ of ic en was dier niet
werdich/oft si en warē missciē mijs niet werdich
wāt ghi hebt mi missciē eenē anderē mā na gehou
dē. Wāt uwē raet en is niet in des menscē macht
Mer dit heeft elc voor seker dye v dient/ist dz B
zijn leuē in proeuinge is/dz hi gecroont sal werden/ esa.lviij.
maer ist in tribulatien/so sal hi verlost werdē/en
de ist dat in straffinghe is soe sal hi tot v mogē co
men/Want ghi en hebt gheenen lust in onser ver
derffenissen/wāt na onweder maect ghy stilte/en=
de na traninghe eñ weenen gheeft ghi verhuegin
ghe/O God Israhels/dijnen name si gebenedijt/
inder eewichevt
In deser tijt zijn haerō beydē ghebedē verhoort
in dat aēsicht der heerlicheit des hoochstē Gods/
Eñ Raphael die heylighe engel des HEREN/is
nv gesonden dat hise beyde gesont soude maken
der welcker ghebeden tot eender tijt in die tegen
woordicheyt des HEREN vertelt sijn.

Tobias geeft sinen sone(doe hi meende dat dē doot hem waer bi) scoone leeringhen ende onderwisingen te leuen onstraffelic ende Godsalichlijc. Dat.iiij.Capittel.

Aldus doen Tobias meynde/dat sine A
gebet worde verhoort/dz hi soude mo=
gē steruē/soe riep hi Thobiam sinen
soone/tot hē eñ seyde tot hē/mijn sone
hoort die woordē mijns monts/ende
legtse in v herte/als een fundamēt. Als God mijn exo.xx.c
siele tot hē neēt soe begraeft mijn lichaē /eñ hebt v Deu.v.f
moeder in eeren alle die daghen haers leuens
Ghi sult gedachtich wesen welcke eñ hoe grote
periculē si in haren lichaem gheleden heeft om v/
Eñ als si den tijt haers leuens ooc veruult heeft/
so begraeftse bi mi.
Hebt God alle dye tijt ws leuens in dine ghe ro.vij.d
dachte/eñ wacht v dat ghi der sonde niet tot eeni pro.iij.b
ger tijten cōsenteert/eñ niet achter en laet die ge= luc.x.d
boden des HEREN ons Gods
Doet aelmoe sen wt uwen goede/eñ en wilt v B
aensicht niet afkeeren van eenighē armē/Want mat.vi.c
also salt gesciedē/dat het aensicht des HEREN/
vā v nz en sal werdē afgekeert/ Sijt ontfermher= ij.co.viij
tich also ghi vermoecht/Hebt ghi vele/ soe gheeft g
ouervloedelijc. Hebt ghi weynich so doet neerstic phi.iiij.b
heyt dat weinich ooc geerne mede te deylen/wāt ro.xij.a
ghi vergadert v tot eenē schat/een goet loon indē act.iij.d
dage der noot/wāt die aelmoese verlost vā alle zō
den/eñ vander doot/eñ si en sal die siele niet in die
duisternissē latē gaē/Die aelmoese sal eē groot be
trouwē zijn bidē hoochstē God/allē dē ghenē diese i.tes.iiij.
doē. Mijn soō wacht v vā alle hoererie/eñ behal d
uē v huisurouwe en sidet nimmermeer eenige mis
daet te wetē. En latet die houaerdichz nimmermeer
i dinē sin noch in dinē woorde heerscappie hebbē
Wāt in hair heeft alle verderffenisse begin genomē

Dye v yet gewarcht heeft dien geeft ter ſtont
zijn loon/ende dat loon dijs huerlings en bliue in
kc.xxv.b gheender manierē bi v/Dat ghi hatet v van enē
dc.xliij.e anderē gedaen te werdene/ſiet dat ghy dz niet ee=
ma.vi.b nē anderē te eeniger tijt en doet/Eet v broot met
den hongherighen/eñ met den behoeuenden/eñ
bedect den naectē/vā uwen cledeērē/Stelt v broot
ende uwen wijn op die begrauinghe des gherech
ten/eñ en wilt daer wt niet eten eñ drincken/met
den ſondaers/Soect altijt raet vandē wiſen. Ghe
benedijt God altoos/eñ heyſcht vā hē dat hi v we
gen ſtuere/eñ laet alle v raden in hem bliuen

Mijn ſone/ic geue v ooc te kēnē/dat ic heb ge
geuē/thien talentē ſiluers/doē ghi noch een cleyn
kindekē waert/Gabelo in Rages der Medē ſtat
eñ ick heb ſijn hantſcrift bi mi/Aldus onderſoect
hoe ghi tot hem mocht comen/eñ dat ghy vā hem
ontfangen mocht/ dat voorghenoemde ghewicht
ſiluers/eñ hem ſijn hantſcrift weder gheeft

Mijn ſone en wilt niet vreeſen het is wel waer
wi leuen een arme leuen/maer wy ſullē vele goe
ro.viij.c den hebben/iſt dat wi God vreeſen/ende wy van
ma.v.d. alle ſonden ſcheyden ende wel doen.

Tobias volcht ſinen vader/hy onfāgt vā hem een oeuele aēgaēde dē ghelde/dwelcke hem Gabelus ſculdich was te geuen die ſelue wort van ſinen veder met den enghel ſinen lytſman/wech ge
A ſonden

Dat.v.Capittel.

Doen ātwoorde Tobias ſinē vader/
eñ ſeyde Vader alle die dinghen dye
ghi mi gebodē hebt/dye ſal ic nerſte
lic doen/Mer hoe dat ic dat ghelt ſal
ſoecken/en weet ic niet/hi en kēt mi
niet/eñ ic en ken hē niet/Wat litteckē ſal ic hē ge=
uen:noch ic en heb den wech ooc noyt gheweten/
door welcken men derwaerts reyſt. Doē ātwoor
den hē ſijn vader eñ ſeyde/Jc heb(het is waer) zijn
hātſcrift bi mi/het welcke als ghi hē toōt/ſal hyt
v ter ſtont geuē/Maer gaet nv/eñ ſoect v eenigē
getrouwen man/die met v gae/behouwelijck ſijn
B loon/te wile ic noch leue/op dz ghijt ontfangt.

Doen ghinc Tobias wt/eñ vant eenen ſcoo
nē iongheline opter ſtraten/ſtaende gheſchort/eñ
als bereyt te wandelē/Eñ met wetēde dat die en
gel des HEEREN was/gruete hē eñ ſeyde/Van
waer ſijt ghi goede iongelinc? Eñ hy antwoorde/
Wt den kinderen Jſrael Eñ Tobias ſeyde tot hē
Weet ghi den wech die tot der Meden lantſchap
leyt? Hi antwoorde/Jc weet dien/eñ ic heb alle zijn
wegen dicwil gewandelt/eñ ic logeerde bi Gabe
lum onſen broeder/die daer woont in Rages/der
Meden ſtadt/die dair leyt op den berch Egbatha
nis/Tobias ſprac tot hem/Jck bid v verbeyt mi/
tot dat ic minē vader deſe ſelue dingē vercondige

Doen ghinc Tobias in/ende gaf ſinen vader
alle deſe dingē te kennen/ouer welcke hē die vadr
verwonderde eñ badt/dat hi tot hē in ſoude gaen

Als nv die Enghel in quam/ ſo gruete hy den
vader/eñ ſeyde/V ſi altijt blijſcap/Ende die oude
Thobias ſprac/ Hoedanige blijſchap ſal ic hebbē/
die in duiſterniſſē ſitte/eñ dlicht des hemels nz en
ſie? Tot welckē dye iongelinc ſprac/Sijt ſterc van
gemoede het is ſeer na bi/dat ghi van Gode ghe
neſen ſult werdē/Eñ Tobias ſprac tot hem Sou
di minen ſone niet mogen bringen tot Gabelum
in Rages der medē ſtadt? Eñ als ghi weder comt
ſal ic v/uwen loon geuen/Eñ die engel ſeyde tot
hē/Jc ſal hē leydē/eñ weder brengen ghesont tot
v/Dē welckē Tobias antwoorde/Jc bid v gheeft
mi te kennē vā wat huyſe/of vā wat geſlachte ſijt
ghi? Tot welcken Raphael denghel ſeyde/ Soeckt
ghi dat gheſlacht des huerlings/oft ſoect ghi dinē
ſone eenen leytſman/die met hē gae? Mer op dat
ic v meſſchiē nz ſorchfuldich en make/Jc bē Azari=
as die ſone des grooten Ananie/Eñ Tobias ant
woorde Ghi ſijt wt eenē grootē gheſlachte/maer
ic begeer dat ghi niet gram en wert/dat ick v ghe=
ſlachte heb willen weten//Die engel ſeyde tot hē
Jc ſal dinē ſone geſont leyden/eñ ic ſal hem v ghe
ſont weder bringen/Tobias antwoorde eñ ſeide
Wandelt wel/eñ God ſi in uwen wech/eñ ſijn en
ghele gae met v inden weghe.

Eñ doē alle deſe dingen bereyt waren/ diemē
inden wech ſoude draghen/ſo ſeyde Tobias ſinen
vader/eñ ſijnder moeder/Adieu eñ wādeldē bei
de te ſamen.

Eñ als ſi ghereyſt warē/ ſo begonſte ſijn moe
der te weenē/eñ te ſeggē/Ghi hebt dē ſtoc ons ou
derdoms wech ghenomen/eñ hebt hē vā ons ghe
ſonden/Och oft God dat gaue/dat dat gelt noyt
en ware geweeſt/dair ghi hē omme geſondē hebt
Onſe armoede hadde ons ghenoech geweeſt/dat
wi dat voor rijcdommen hadden gerekent/dz wy
onſen ſone hier hadden gheſiē

Eñ Tobias ſeyde tot haer/ En wilt nz weenē
onſe ſone ſal geſont comen/eñ ſal wel uarēde we=
der keeren tot ons/eñ dine ogen ſullē hē ſiē/Wāt
ic ghelooue/dat die goede Engel Gods met hem
ouer den wech ſal gaen/eñ dat hi alle dingen wel
ſal beſcicken/die bi hem gedaē werden/ alſoo dat
hi weder met vruechdē tot ons ſal keerē Tot dier
ſtēmen hielt ſijn moeder op vā weenē/eñ ſweech.

Op der ſtrate aen een water/vinghen ſi eenē viſch van den welcken beueelt hem dengel wat te houden/ende onderwijſt hē waer toe dattet oorbaerlic weſen ſal/

Dat.vi.Capittel

Tobias is gereyſt/eñ eenē hont is hē
nageuolcht/eñ hi bleef inden eerſten
nacht bidē ſtroō/Tigris/Eñ hi ginc
wt dat hi ſijn voeten ſoude waſſchen
eñ ſiet eenen groten viſch ginck wt/
om hē te verſlindē/Den welcken Tobias ontſach
eñ riep met groter ſtēmen ſeggende HEERE/
hi vaert mi toe/Eñ die engel ſeyde hē/ Grijpt zijn
kake/eñ trect hē tot v Eñ als hy dat ghedaen had
ſoe trecte hi hem opt drooghe/ende hi beghonſt te
trapperen voor ſijn voeten

Doen ſeyde hē denghel/ Doet het inghewant
van deſen viſche wts/eñ legt v zijn hert/ eñ galle
eñ leuer op/wāt deſe dingen ſijn vā noode tot me
decinen/Als hi dat gedaē hadde/briedt hi dē viſch
eñ dander dat hen ouerſcoot/ ſouten ſi ſo vele als
ſi opten wech behoefdē/tot dat ſi quamen tot Ra
ges der Meden ſtadt.

Doen vraechde Tobias dē enghel/eñ ſeyde hē
Azaria broeder/ic bid v dat ghi my ſegt/ waer toe
deſe dingē goet ſijn/die ghi mi vandē viſſce beuo
len hebt te houden? Eñ denghel antwoorde/ende
ſprack tot hē Jſt dat ghy een deelkē des hertē/op
de kolē legt/ ſo verdrijft ſinen roock alle aert van

duyuelen/het si vā man oft van wijf/alsoo dat die
voort aen niet meer tot haer en comt. Ēn die gal
is is nutte om dye ooghen tē saluen/daer een blec=
ke in is/ēn si sullen gesont worden.
I Ēn Tobias seyde hem Waer wilt ghy dat wy
bliuē? Die Engel antwoorde ēn sprac/Hier is een
man ghenaemt Raguel/die naeste van uwen ghe=
slachte/ēn dese heeft een dochter ghenaemt Sara/
ēn hi en heeft noch knechten/noch meyskens/an=
ders dā haer. V behoort alle zijn goet/ēn ghi moet
se tot eender huysurouwē nemē. Hier om begeert
se van harē vader/ēn hi salse v tot eender huysurou=
wen gheuen.
Doen antwoorde Tobias ēn seyde/Ick hoore
dat si seuen mannen ghegheuen is/ēn zijn doot/ēn
dat heb ick oock gehoort datse dye duyuel gedoot
heeft. hier om so vreese ic/dat my dese dinghen ooc
toe mochten comen/ēn want ic mijnē ouders een
eenich kint ben/ēn mi dat gheschiede/so soude ick
mijn ouders/in haren ouderdom/met drucke int
graf brengen.
D Doē seyde die Enghel Raphael tot hem/Hoort
mi/ēn ic sal v thoonē wiese zijn/ouer welc die duy=
uel macht heeft/Die gene die den houwelick alsoe
aenueerden/dat si God van haer ēn vā haren ghe
dachte wt sluytē/ēn hen also tot haerē wellustich
heyt gheuen/als dat paert/ēn den muyl/die gheen
verstāt en hebben/ouer die heeft die duuel macht/
Maer als ghise ghenomen hebt/so gaet in v came=
re/ēn onthout v drie dagē van haer/ēn ghi en sult
niet anders doen/dan ghi v tot gebeden sult ghe=
uen met haer.
Ēn in dier eerster nacht braet die leuer des vis
sches/op een kole ēn die duyuel sal verdreuē wor=
den. In die ander nacht/sult ghi toegelatē wordē
int geselschap der heyliger patriarcken/Ēn inden
derden nacht/sult ghi die benedictie vā God ver=
crigen/dat ghesonde kinderen wt v worden ghe=
boren. Met den derdē nacht ouer zijnde/sult ghy
die maecht nemē/metter vreesen des HEERE/
meer wt liefde der kinderē/dan wt wellusticheyt
des vleeschs/op dat ghi inden sade Abrahe/die be=
nedidinge inden kinderen vercrigen mueght.

¶ Si comen tot Raguel/die haer vrendelic ont
fanct/ende geeft den iongen Tobia zijn dochter
Saram tot een huysurouwe. ¶ Capittel.vij

A ENde si zijn ingegaen tot Raguel/ende
Raguel heeftse met vruechdē ōtfaen/
Ēn Raguel Tobiam aensiende/seyde
tot Annam zijn huysurouwe/Hoe ghe
lijc is dese ionghelinck mijnder suster
soon/Ēn doen hi dit geseyt hadde/sprack hi/Van
waer zijt ghi ionghelinghen onse broeders? Si sey=
den/Wij zijn wt dē geslachte Napthalim wt der
geuanckenisse Niniue/Ēn Raguel seyde tot hen/
Kennet ghi Tobiam minē broeder? Si seyden/wy
kennē hem wel. Ēn als hi vele goets vā hē sprac/
so seide die Engel tot Raguelem/Tobias vā wel
kē ghi vraecht/is deses vader/Ēn Raguel liet hē
neder op sinen hals/ēn custe hem met tranē/ende
huylende op sinen hals/heeft hy gheseyt/Mijn so=
ne/v si benedidinge/want ghi zijt eens goeden ēn
alderbesten mans sone/Ēn Anna zijn huysurou=
we/ēn Sara zijn dochter weenden ooc.

G Ēn na dat si gesproken hadden/so gheboot Ra=
guel eenen ram te dooden/ēn een weerscap te be=
reyden/ēn doen hise vermaēde/dat si hen ter tafe=
len totter maeltijt souden setten/soo seyde Tobias.
Ic en sal hier heden nyet eten oft niet drinckē/ten
si dat ghi mijn begheeringe eerst beuesticht/ēn dat
ghi my gelooft te gheuen Saram v dochter/Doen
Raguel dit woort had ghehoort/verschricte hy/wāt
hi wiste wat dien seuen mannē toe was gecomen/
die tot haer warē ingheghaē/ēn hi begonste te vree
sen/dat desen ooc misschiē desgelijcs soude gebue=
ren/Ēn doen hy wanckelde/ēn den begherenden
geē antwoorde en gaf so seyde die Engel tot hem/
En wilt niet vreesen/hem v dochter te geuē/wāt
desen Godvreesendē behoort v dochter tot eēder
huysurouwen/Daer om en heeftse gheen ander Ge.24.f
mogen hebben.
A Doen seyde Raguel/Ic en twifel niet God en
heeft mijn ghebedē ēn tranē in sine teghēwoordic
heyt toe gelatē/Ēn ic ghelooue dat hi v daer ō tot
mi heeft doen comē/dat dese mijn dochter ooc hā=
ren maechscappe soude worden toe gheuoecht/na
die wet Moysi/ēn nv en wilt nyet twifelē dat icse v
geuē sal/Ēn hi greep die rechter hant zijnre doch
ter aen/ēn leuerdese der rechter hāt Tobie seggē= Dit ge=
de/God Abrahā/ēn God Isaac/ēn God Jacob/ bruyken
si met v ēn hi voege v te samen/ēn veruulle zijn be is noch
nedidinge in v/Ēn nemende eenē brief hebben si by den
een houwelike voorwaerde gemaect/Ēn hier na Joden
weerscapten si/ēn ghebenediden God.
Ēn Raguel riep Annam zijn huysurouwe tot
hem/ēn gheboot haer/dat si een ander slaepcamer
soude bereyden/Ēn leyden Saram haer dochter
daer inne/Ēn si weende ēn seyde tot haer/Mijn
dochter/zijt sterc van gemoede/Dye HEERE des
hemels gheue v vruechde/voor dat verdriet dat
ghi geleden hebt.

¶ Als Tobias met zijnē huysurouwē slapē ginc
so hielt hi hē na den beuele des Engels/ēn werdē
beyde voor scade behoet. ¶ Capittel.viij

A NA dat si dauontmael ghegetē haddē/
so hebbē si den ionghelinck tot haer in
geleit/Tobias ghedachtich zijnde der
redē des Enghels/heeft voort ghe=
haelt wt zijnre tesschē/eē deel der leue
ren/ēn hy leyde se op leuende kolē. Doen greep die
Engel Raphael den Duuel/ēn verseynde hē in die
woestijne des ouersten Egipten.
Doē vermaēde Tobias der maghet/ēn seyde/
Sara staet op/ēn laet ōs God biddē/hedē ēn mor
ghē/ēn ouermorghē/wāt dese drie nachtē willē wy
ons met God versoenē/mer als den derden heyli
gen nacht ouer is/so sullē wi ons dan in houwelic=
ker scult vereenigē/wāt wi zijn kinderen der heyli
gen/ēn wi en mogē also niet toegeuoecht worden
gelijc heydenen/die God niet en kennen.
B Tsamē opstaēde/badē si ghestadelic beyde te sa
mē/datse God wilde behoedē. Ēn Tobias seyde.
HEERE God onser vaderē/die hemel ēn aerde/ēn
die zee/ēn die fonteynē ēn stroomē/ēn alle creatu=
ren die daer inne zijn/moetē v ghebenedien/Ghi Ge.i.b
hebt Adā vādē slime ō aerdē gemaect/ēn ghi heb Gen.ij.f
bet hē Heuā tot een behulp ghegeuē/Ēn nv HE
RE/ghi weet datic mijn suster niet ghenomen en

hebbe om oncuysheyts wille tot eender huysvrou-
wen/niet alleen wt liefden der kinderen/in welckē
uwen name gebenedijt moet worden inder eewich
eit. Ende Sara sprac ooc. Ontfermt onser HEERE
ontfermt onser/ende laet ons beide te gader gesont
ende out worden

C Ende het is gesciet ontrent den hanen craey/Ra
guel geboot zijn knechten te roepene/ende si ghin-
gen met hem te gader/dat si een graft souden gra-
uen/want hi seyde/dat misschien inder seluer mane
ren geschiet si/als den seuen ander mannen/die tot
haer ingegaen zijn/ende als si een graft bereit heb-
ben/so is Raguel weder gekeert tot zijn huysurou-
we/seggende. Sent haestelijc een van uwen dienst
maechden/dat si besie oft hi doot si/dat ic hē begra
ue eert licht dach worde. Si seynde een van haren
dienstmaechden. Die welke in die slaepcamer ginc

D eñ vantse weluarende/eñ gesont tsamen met mal-
canderen slapende. Eñ si keerde weder/eñ vercon-
dichde een goede bootscap. Eñ si gebenediden den
Heere/te weten/Raguel eñ Anna zijn huysurouwe
eñ si seyden. Wi gebñdiē v Here God Israels/dat
ons niet gebuert en is/als wi meindē/wāt ghi hebt
dine ontfermherticheit mz ons gedaē/eñ hebt vā ons
wtgesloten dē viāt/die ons veruolgēde is/ghi hebt
der twee eeniger kinderē ontfermt/Heere doetse v
volcomelijc gebñdiē/eñ v offeren die offerhāde vᵉ
lofs/eñ haerder gesontheit/op dz alle die gemeinheit
der heiden bekēne/dz ghi alleē God zijt in alle landē

E Eñ Raguel geboot sinen knechten terstont/dat
si den gracht dien si gemaect hadden met aerdē sou
den vullen/eer licht werde/met hi seyde zijnd huis
urouwen/dz si een weertschap soude maken/eñ be-
reiden alle die dingen/die den reysenden ouer wech
tot spise van noode waren. Eñ hi hiet.ij.vette coei
en eñ.iiij.rāmen dooden/Eñ liet spise bereiden/al-
len sinen nabueren/eñ alle sinen vrienden. Eñ Ra-
guel beswoer Tobiā/dz hi.ij.weken bi hem soude
vertoeuen. Van al dat Raguel besat/gaf hi Tobie de
helft/ende hi maecte dit gescrift/dat die helft die o-
uerbleef na haer doot/Tobie volgen soude

Tobias seint den engel sinen leitsman tot Gabe-
lum/om dat gelt te ontfanghen/dat hi sinen vader
schuldich was Dat.ix. Capittel

A DOen riep Tobias den Enghel tot hē
die hi eenen mensch meynde te wesen
ende seyde hem. Azaria broeder/ic be-
gere dat ghi mijn woorden hoort. Al
gaue ic my seluen tot eenen knecht o-
uer ic en soude uwe voorsienicheit niet weerdich zijn.
Nochtans bid ic v/dat ghi voor v neempt die dierē
ende knechten/ende dat ghi gaet tot Gabelum/in
Rages der Meden stadt/ende geeft hem zijn hant
scrift/eñ ontfangt daer gelt van hē/ende dat ghi hē
bidt tot mijnder bruloft te comen. Want ghi weet
selue wel/dat mijn vader die dagen telt/eñ ist dat ic
eenen dach langer vertoeue/so is zijn siele bedroeft
eñ sekerlic ghi siet/hoe mi Raguel besworen heeft/
wiens besweringe ic met en mach ontseggen
Doen nā Raphael tot hē.iiij.vā Raguels knech

B ten/eñ.ij.kemelen/eñ reisde tot Rages der Medē
stadt/Ende Gabelū vindende/gaf hi hem zijn hāt
scrift/eñ ontfinc alle dz gelt/Ende hi gaf hē te ken-
nen van Tobia/den sone Tobie/alle die dingen die
gedaen waren/ende hi dede hem mede ter bruloft
comen. Eñ doen hi ingegaē was/in Raguels huis
so vant hi Tobiam ter tafelen sitten/ende hi spranc C
op/ende si custen malcanderen/Eñ Gabelus weē
de/ende hi gebenedide God/eñ sprac/De HEERE
God Israel gebenedie v/want ghi zijt een sone des
alderbesten eñ rechtueerdigen/eñ God vreesendē
mans/eñ des die daer almoesen doet. Eñ die bene
dijdinge worde geseit ouer v huysurouwe eñ ouer v
ouders/eñ dat ghi mucht siē v kinderen/eñ die kin
deren uwer kinderē/totter derder eñ vierder ghe-
boorten toe/eñ v laet si gebenedijt vā God Israel/
die regneert inder eewicheit. Eñ als si alle Amē had
dē geseit/so gingē si totter weertscappē. Maer si oek
senden die weerscap der bruyloft oock metter vree
sen Gods.

Als die ionge Tobias een weynich tijts langer
vertrect om des bruylofts wille/so wort zijn vadᵉ
zeer bedroeft/desgelijcken vveent ooc die moedᵉ
eñ claghet iammerlijc/ende en vvas niet te troo-
sten/Na lange bidden/als Tobias de ionge niet
bliuen en vvoude/so laet Raguel sinen svvagher
Tobiam reisen met sinen vviue Dat.x. Capit.

A ENde doen Tobias vertoefde/om der
bruulofften wil/so was zijn vader To-
bias sorchuuldich segghende. Waerō
meint ghi dz mijn sone vertoeft/oft waerō
is hi daer gehouden? Gi auōtuerē Ga
belus is doot/eñ dz hē niemāt dz gelt wedᵉ en geeft
Eñ hi selue begonst zeer droeue te worden/eñ An
na zijn huisurouwe met hē. Eñ si begonsten beyde
te samen te weenen/om dat haer sone opten gesettē
dach niet weder en keerde tot hen

Sijn moeder weende met ontroostelike tranē/
eñ seyde. Wee mi/mijn sone waerom hebben wi v
inden vreemden landen laten reisen/ghi licht onser
oogen/eñ stock ons ouderdoms/ghi troost ons le-
uens/ghi hope ons nacomendē geslachts/Alle din
gen in v een hebbende/en souden wi v niet van ons
hebben laten gaen.

B Tobias seyde tot haer. Swijcht/eñ en wilt niet
gestoort worden/onse sone is gesont/Die mā is ge
trou genoech/daer wi hem mede gesonden hebbē
Maer si en mochte in geender manieren ghetroost
worden/mer si ginc dagelicx wt/eñ sach al om/eñ
omginc alle die wegen/daer door hope des weder-
comens was/op dat si hem (waert mogelijc) vā ver
re mochte sien.

Eñ Raguel seyde tot sinen behouden sone/blijft
hier/eñ ic sal eenen bode ter liefden van v/tot Tobi
am uwen vader senden/die hem segge dat het wel
met v is/Tot welcken Tobias sprac/Ick weet dat
mijn vader/eñ mijn moeder/nv die dagen tellē/eñ
haren geest wert in hem seluen gequelt

C Eñ als Raguel Tobiam met vele woordē badt
eñ hi hem geensins en wilde hooren/so leuerde hy
hem Saram ouer/eñ de helft zijns goets/aē knech
ten/aen deernen/aen scapen/aen kemelen/eñ coey
en/eñ vele gelts/ende liet hem wel varende/eñ vro
lijc van hem trecken/seggende. Die heilige Engel
des HEEREN si in uwen wech/ende bregē v ge D
sont/ende dat ghi alle dingen recht by v ouders mo
ghet vinden/ende mijn ooghen moeten v kinderē
sien/eer ic sterue.

Eñ die ouders grepē haer dochter eñ custēse/eñ

kettense gaen/ haer vmanẽde ter eerẽ haers mans
ouders/haren man lief te hebbẽ/ haer ghesinne te
regeren/haer huys te bestieren/ eñ haer seluen on=
berispelic te bewisen.

¶ Si reysen weder om thuys/ eñ wordẽ met gro
ter bliscappen ontfanghen/si zijn vrolick ende lo=
uen God den HERE.

¶ Dat.xi.Capittel.

A Ende als si weder keerden/ quamen
si opten.xi.dach te Charrã/ dye middẽ
haluen wege teghẽ Niniue leyt/ Eñ
die Engel seyde/Tobia broeder/ghi
weet hoe ghi uwẽ vad ghelaten hebt
daer om ist dat v behaecht/soo willẽ wi twee voor
gaen/eñ dat ghesinne/ met uwer huysurouwẽ/ eñ
dieren/laet met langsamen ganck na volghen.

Eñ doen hem dat behaechde dat si ghinghen/so
seyde Raphael tot Tobiam/ Neemt met v vander
gallen des vischs/want si sal v van noode zijn. To=
bias nam van dier gallen/ eñ si gingen wech/ Mer
Anna die moed Tobie/sat dagelicx bidẽ weghe op
ter hoochtẽ des berchs/ daer si vã verre mocht siẽ
B Eñ als si zijn toecoemst verwachtede vãder sel
uer plaetsen/so sach si vã verre/ eñ terstont beken=
de si haren sone comẽde/ eñ si liep/ eñ bootschaptet
haren man seggende/ Siet/ v sone comt.

Ende Raphael seyde tot Tobiam/ Als ghy in v
huys sult comen/ soo aenbidt terstont den HERE
uwen God/eñ hem danckende/ gaet tot uwen va
der/eñ cust hem/eñ terstont smeert op zijn ooghen
vand gallẽ des vischs/ die ghi met v draecht Wãt
weet dat zijn ooghen terstont open sullen worden
ghedaen/ eñ v vader sal dat licht des hemels sien/
eñ hi sal hem in v aensien verbliden. Doen liep den
hont voor/die mede indẽ wech was/eñ als een bo
de toecomende/ verblide hi hem metten wispelen
zijns steerts.
C Eñ zijn blinde vader mede opstaende/ begonst
zijn voeten stootende te loopẽ/ ende den knape de
hant gegeuen hebbende/ liep hy sinen sone te ghe=
moet. Eñ hem ontfangende/heeft hi hem ghecust
met zijnder huysurouwen/ eñ si begonsten te wee=
nen van bliscappẽ/Eñ als si God aengheledẽ/eñ
danck geseyt hadden/zijn si tsamẽ ghesetten.

Doen nam Tobias vander gallen des vischs/
eñ smeerde die ooghen zijns vaders/Eñ het leet bi
na een half vre/ eñ een wit schelleken/ als het vel=
leken eens eys/begonst van zijn oogen te gaẽ/ dat
nam Tobias/eñ tract wt sinẽ ooghen/ eñ terstont
ontfinck hy tgesichte.

Eñ si glorificeerdẽ Godt/ te weten/ hy eñ zijn
huysurouwe/ eñ alle dye hem kendẽ/ Eñ Tobias
seyde/ Ic ghebenedie v HERE God Israels/ wãt
ghi hebt mi ghecastijt/ eñ ghi hebt mi genesen/ Eñ
siet/ick sie nv Tobiam minen sone.

Eñ na.vij.daghẽ is Sara zijns soõs huysurou=
D we ooc in gecomẽ/eñ alle dat gesin/eñ beesten ge=
sont/eñ die kemelẽ/ eñ vele gelts d huysurouwen/
eñ ooc dat gelt dat hy vã Gabelo õtfanghẽ hadde.
Eñ hi vtelde zijn ouders alle die weldadẽ Godts
die hi bi hẽ gedaẽ had/door den man die hẽ ghelept
had/Eñ Achior eñ Nabath/ Tobie susters sonen/
quamẽ verblidẽde tot Tobiã/eñ hen gõstelick met
hẽ vrolic zijnde vã allẽ diẽ goedẽ/ dye God bi hẽ ge
thoont had. Eñ also seuen dagẽ weerscappende/
zijn si al met groote bliscappẽ verblijt.

¶ Die vader eñ dye sone beradẽ haer vãden loõ
dat si dẽ leytsman geuẽ soudẽ/mer hi en wil niet
vã haer liedẽ ontfanghẽ/eñ verthoont haer wie
dat hi si.

Dat.xij.Capittel.

Doen riep Tobias sinen sone tot hem/
eñ seide hẽ/ Wat mogẽ wi desen hey=
ligen mã gheuẽ/ die met v is gecomẽ?
Tobias heeft gheãtwoort/ eñ sinẽ va
der gheseyt/ Vader/ wat loon sullen
wy hẽ gheuẽ/oft wat soude waerdich mogẽ zijn/ si
nen weldadẽ: hi heeft mi geleyt/eñ ghesont weder
gebracht/eñ hi heeft dat gelt vã Gabelo õtfangẽ/
eñ hi heeft mi de huysurouwe doẽ hebbẽ/eñ hi he=
uet den duyuel vã haer gedwongẽ/ hi heeft haerẽ
ouders bliscap gedaẽ/hi heeft mi vãder verslinden=
ge des vischs verlost/ eñ hi heeft v dat licht des he=
mels ooc doẽ siẽ/ eñ wy zijn met allẽ goedẽ door hẽ
vervult/Wat mochtẽ wy hẽ gheuẽ weerdich tot de=
sen dingẽ? Maer mijn vader ic bid v/dat ghy hem
bidt/ oft hy misschiẽ wilde ghe weerdighẽ/ die helft
van alle den goedẽ/dye wi hebben gebracht/ voor
hem te nemen.

Eñ hẽ roepẽde/te wetẽ/ die vader eñ die sone/ B
badẽ hẽ/ dz hi hẽ wilde gheweerdigẽ die helft vã al
len dẽ dingẽ/die si gebracht haddẽ/aengenamelijc
tontfangẽ. Doẽ seyde hi hẽ heymelic/ Ghebenedijt
God des hemels/ eñ belijdt hẽ voor alle leuẽdige
menscẽ/wãt hy heeft zijn outfermherticheyt met v
gedaẽ. Wãt die verholẽtheyt des conincs te ver=
bergẽ is goet/mer die werckẽ Godts te openbarẽ/
eñ te belidẽ is eerlic/ Dat gebet met vasten eñ ael=
moese is goet/ meer dã scattẽ gouts op te legghẽ/
wãt die aelmoese vlost vãder doot/ eñ si ist/ die de
sondẽ suuert/eñ doet dat eewige leuẽ vindẽ. Mer
die sondẽ eñ ongherechticheyt doẽ/ die zijn viandẽ
haerder sielen

Hier om ic openbare v die waerheit/ eñ ic en sal C
die heimelike redẽ niet voor v verbergẽ. Doẽ ghi
mz tranẽ baet/ eñ begroeft dye doodẽ/ eñ liet uwe
maeltijt/eñ borget die doodẽ sdaechs in uwẽ huy=
se/eñ snachts groeft ghi se/bracht ic v ghebet voor
dẽ HERE/Eñ wãt ghi Gode aenghenaẽ waert/
eñ lief hadt/ soo wast van noode dat die tentatie v
proefde/Eñ nv heeft mi die HERE gesondẽ/dat
ic v gesont soude makẽ/eñ Saram ws soons wijf
vãdẽ duyuele verlossen/ Want ic ben Raphael een
Engel/ een van.vij. die voor den HEERE staen

Eñ als si dit hoordẽ/soe verscrictẽ si/eñ beuẽde
vielẽ si op haer aẽsicht ter aerdẽ/ Eñ de Engel sey
de hẽ. V si vrede/ En wilt niet vreesen/ wãt doẽ ic
met v was/doẽ was ic door dẽ wille Gods mz v/
gebenedijt hẽ/eñ singt hẽ. Tis wel waer/ ic scheen
met v te eten eñ te drinckẽ/mer ic besige onsienli=
ke spijse eñ drãc/ die van dẽ menschẽ nyet gesien en
mach wordẽ. Hier õ ist tijt dat ic weder tot hẽ kee
re/ die mi gesondẽ heeft/ mer gebenedijt ghi God
eñ vertelt alle zijn wonderlicheden

Eñ als hy dese dingẽ geseyt had/ soe is hi wech
genomẽ vã haerẽ aenscouwẽ/ eñ si en mochtẽ hẽ nz
meer siẽ. Doẽ vielẽ si plat neder ter aerdẽ op haer
aensicht/ drie vrẽ lanc/ eñ gebenedidẽ God/ eñ op
staende/ vercondichden si alle zijn wonderlicheden

¶ Die oude Tobias looft Godt den HERE/ ende vervveckt ooc die andere/ hem te louen ende te eeren ¶ Dat .xiij. Capittel.

A Ende die oude Tobias dede sine mōt open/ eñ gebenedide dē HERE/ eñ seyde / HERE ghi zijt grootmōd eewichept / eñ v rijck is vander eender tijt tot eer āder tijt / wāt ghi geesselt/ en behout / ghi leyt ter hellē eñ leyt daer wed wt/
1.re.ij.a eñ daer en is meniāt dye v hāt ontulie. Belijdt dē
Sa.xvi.b HERE/ ghi kinderē Israels / eñ looft hem in die tegenwoordichept der heydenē/ daerom heeft hy v verstropt onder die heidenen / die hem niet en kēnen / dat ghi sine wonderlike daden sout vercondigen/ ende hen doen weten/ datter gheen ander almachtich God en is / dan hi.

Hi heeft ons gecastijt om onse ongherechticheden/ ende hi sal ons behoudē om sine ontfermhertichept.

Daer om aensiet die dingen die hi met v gedaē heeft/ eñ belijdt hem met vreesen eñ beuen/ eñ verhoocht den coninc der wereldē/ in uwen wercken/
B Mer ic wil hem belijdē indē lande mijnder geuāc kennissen/ want hi heeft zijn maiestept gethoont in dat sondige volck. Hier ō/ o ghi sondaers wort bekeert/ eñ doet rechtuerdichz voor Gode/ ghelouēde dz hi zijn ōtfermhertichept met v doet. Mer ic/ eñ mijn siele sullen ons in Gode verblidē. Ghebenedijt den HERE alle sine wtuercorene/ hout daghen der blijscappen/ eñ belijdt hem.

Jerusalem ghi stat Gods/ die HERE heeft v ghecastijt indē wercken uwer handē. Belijdt den HERE in uwen goedē/ eñ ghebenedijt God der wereldē/ op dat hi zijn tabernakel weder in v timmere/ eñ dat hi alle die geuāgene weder tot v roepe/ ende dat ghi v moet verblidē inder eewichept Ghi sult met eensēmēde licht blincken/ eñ alle eynden der aerdē sullen v eeren. Daer sullen volckē vā verre tot v comē/ eñ si sullen gauen brenghē/ ende sullen den HERE in v aenbeden/ eñ si sullē v lant voor heylichmakinge houdē/ wāt si sullē den grooten naem in v aenroepen.

Eñ si sullē veruloect zijn die v versmaden/ eñ si
C sullen al verdoēt zijn die v lasterē. Eñ si sullen ghebenedijt zijn die v timmerē. Maer ghi sult v verbliden in v kinderē/ want si sullen alle ghebenedijt wordē/ eñ tottē HERE vergadert/ Salich zijn si alle die v liefhebben/ ende die hen verbliden ouer uwen God.

Mijn ziele gebenedijt dē HERE/ wāt de HERE onse god/ heeft Jerusalem zijn stadt van allen harē tribulatiē verlost/ Ick sal salich zijn/ ist dat mijn saet ouer blijft / om te sien die claerheyt Jerusalē. Die poortē Jerusalē sullē van Saphyrē/ eñ Smaragdē wordē ghetimmert/ eñ alle den omgāc haerder muerē/ vā costelikē ghesteēte. Alle haer stratē sullē mz witte marmer steenē wordē gheplauept/ eñ door haer straetstens sal Halleluya ghesonghen worden. Ghebenedijt si die HERE diese verhoogt heeft/ dat zijn rijc si inder eewichept ouer haer.

Tobias vvort vveder siende/ hi vvert oudt ende sterft ende voor sinen doot propheert hy / eñ voorseyt vvat van Niniue zijn sal/ eñ van dē salicheit eñ vveluaert Israels. ¶ Dat .xiiij. Capittel.

Ende dye redenē Tobie zijn volcyndt/ Eñ na dat Tobias bi tlichtis/ leefde hi .xlij. iaer / ende hy sach die kinderē zijns soons kinder / Eñ doē hondert eñ twee iaren veruult warē / soe is hi eerlic begrauen tot Niniue / want hi was .lvi. iaer out/ doen hy dat licht zijnder oogen verloos / ende tot sinen .lx. iaren ontfinc hijt weder. Mer den anderen tijt zijns leuens was hy in blijschappen/ ende met goede vorderinge der vreesen Gods/ is hi gherepst in vreden. A

Mer inder vren zijnre doot/ so heeft hy Tobiā sinen sone tot hem geroepen / ende seuen ionghen/ sine sonē/ zijn neefkens ende hi seyde hen. Die verderuinge Niniue is na bi / wāt dat woort des HEREN en is nyet veruallē / ende onse broeders die verstropt zijn vanden lande Israel / die sullen daer weder toe keerē. Eñ alle haer woeste lant/ sal veruult wordē/ eñ thuys Godts dat in haer verbrant B is/ sal weder getimmert wordē/ eñ de heydenē sullen haer afgoden verlatē/ eñ si sullen te Jerusalem comen woonen / ende alle dye coningē der aerden sullen hen in haer verblidē/ aenbedēde den Godt Israels.

Hier om mijn sonē/ hoort uwen vader / Dyent C den HERE inder waerheyt/ eñ versoect dat ghi tghene doet/ dat hē behagelic is/ beueelt uwen kinderen / dat si gherechticheden eñ aelmoesen doen/ dat si Gods gedencken / ende hem gebenedien in alre tijt/ inder waerheyt/ ende in al haerder cracht/ Nv hierō/ ghi mijn sonē hoort my / eñ en wilt hier met bliuē/ mer in so welckē daghe ghy v moedr begrauen sult hebben bi mi in een graf/ soo rechtet v ganghē dat ghi van hier gaet/ Want ic sie dat haer ongerechtichept haer een eynde sal gheuen.

Ende het is geschiet/ na den doot zijnder moe- D der/ dat Tobias van Niniue is ghescheydē met zijn huysurouwe/ eñ kinderen/ ende met zijnder kinder kinderen / ende hi keerde weder tot zijns wijfs ouders/ ende hi vantse ghesont in goeden ouderdom/ ende hi droech haerder sorghe/ eñ hy sloot haer oogen/ ende hy ontfinck dye erffenisse Raguels / eñ hi sach dat vijfste gheslacht / ende die kinder zijnder kinderen. Ende .xcix. iaer veruult hebbende/ inder vreesen des HEREN/ met vruechdē/ soe sterf hy/ ende hi wert van sinen maechschap begraue. Ende alle zijn geboorte bleef in goeden leuē/ ende in heylige wādelinge / also dat si al so wel Gode als dē men ghenaenge naē waren / eñ alle die daer woōdē opter aerden

Hier eyndet dat boeck Tobie.

¶ Hier na volcht dat boeck Judith

Hyer begint dat boec van Judith.

Van die heerlicheit der stadt Egbathanis/eñ vanden opganc des conincs Nebucadnezers vã Assyrien

Dat eerste Capittel

RPHARAT
A dye coninc der Meden/ had
veel volcs sijns heerlicheyt
onderdanich gemaect/eñ hi
timmerde eē aldermachtich
ste stadt/die hi Egbathanis
hiet / hi maecte haer muerē
van vierca-ten/eñ van gehouwen steenē. Inder hoochtē.lxx.ellen/eñ inder breydē.xxx.ellen. Eñ haer toornē sette hi in die hoocheyt hondert ellē/ mer haere beyde vierkante sidē hieldē inder widē xx.voetē. Eñ hi sette haer poortē in die hoocheyt des torēs/eñ hi gloriëerde als een machtige/inde machticheyt sijns heyrs/eñ in die heerlicheyt zijn der wapenen

Aldus int.xij.iaer sijns rijcs/Nabuchodono-
sors der Assyriē coninc/die in die groote stadt Ni
B niue regneerde/street tegen Arphaxat/eñ creech
hē in dat groote velt/dwelcke heet Ragau/bi Eu
phratē/eñ Tygrim/eñ Jadason/in dat velt Eri-
oth/des conincs Elicorum.

Doen is dat rÿck Nabuchodonosors verhoocht eñ sijn hert is verheuē/eñ hy seynde tot allē dē ghenen die dair woonden in Cilicia eñ Damasco/eñ Libano/eñ ooc tottē heydenē die daer sijn in Carmelo eñ Cedar/eñ die daer bewoonēde sijn Galileā/in dat groot velt Esdrelon/ende alle die daer warē in Samaria/eñ door dye vloet die Jordane tot Jerusalē toe/eñ tot allē den lāde Jesse/tot dat
C men totten bergen der moren comt

Tot allē desē seynde Nabuchodonosor der Assyrien coninc bodē/die hē alle wederseydē met eenē gemoede/eñ si seyndēse wederom ydel/eñ verworpēse sonder eere/Doē wert die coninc Nabuchodonosor verbolgē tegē alle dlant/eñ hi swoer bi sinen throon/ende by sijn rijc/dat hi hem soude wreken aen allen desen lantscappen

¶ Van die onuersadige begeerten Nebucad Nezers/om te regnerē eñ d ie lāde in te nemen Ca. ij

A In dē derthiēstē iare des conincs Nabuchodonosors / den .xxij. dach der eerster maent/so isser een woort ghe schiet indē houe Nabuchodonosors des conincs des Assyriē/dat hi hē soude bescermē. Eñ hi riep alle die ouders/eñ alle zijn hooftliedē/eñ alle zijn strijtbaer crijschknechtē/eñ hi gaf hen te kēnē sinē heymelikē raet/Eñ hi seyde dat sijn gedachte daer inne was/dat hi alle dlāt onder sijn heerschappie soude brengen

Doē hi dit geseyt had/eñ het hē al behaechde/ so riep Nabuchodonosor die coninc Holofernē dē prince zijns heyrs/eñ seyde hē/Gaet wt tegē alle tric vā westē/eñ sonderlinge teghen de ghene die mijn gebot v'smaet hebbē. V oge en sal geē rijt spa
B rē/eñ ghi sult mi alle vaste stedē ondanich makē

Doē riep Holofernes die hertogē/eñ meesterscappē der cracht der Assyriē/eñ heeft die knechtē

op ten toch gemonstert/gelijc hē die coninc beuolē had hondert eñ/xx.M.strijtbaer voetknechtē eñ.xij.M.scutters te peerde. Eñ hy dede alle zijn heyruaert voor gaē in menichte der ontelliker kemelē/met die dingē die dē heyrscarē ouervloedelic genoech warē/ooc cuddē der ossē/ eñ cuddē der scapē/dier geē getal en was. Eñ hi bescicte tarwe vā allē Syriē te bereydē in sinē doorgāc. Ende hi nam met hem wter maten vele gouts eñ siluers van conincs huys

Eñ hi is gereyst/eñ allet heyr met wagenē eñ reysenaers/eñ scutters/die daē scijn der aerdē bedecten als sprinchanen

Eñ doē hi die eyndē d Assyriers door was ge
gaē/so quā hi tottē grootē bergen Ange/die daer C
leit ter slincker sidē Celicie/eñ hi steech op al haer
casteelē/eñ creech alle vestingē/Eñ hi brac die aldbeste stat Melothi/eñ hi beroofde alle de kinderē Tharsis/eñ de Ismaelitē/die daer warē tegē dat aēscijn der woestinē/eñ suyd waert des lāts Chelleon/Eñ doorginc Euphratē/eñ quā in Mesopotaniē/eñ brac alle hooge stedē/die daer warē vād bekē Mābre /tot datmē cōt totter zee/ende hi besloech haer frontierē van Celicia tottē eynde Japhet dye suydwaerts leyt. Eñ hy leyde wech alle die kinderē Madian /eñ hi beroofde alle haer rijcdō/eñ alle die hem wederstondē/versloech hi met ter scerpten des swercts

Eñ na dese dingē tooch hi af op die veldē Damasci/inder tijt des oogst/eñ hi aenstac al dat staē de coren/ Eñ hi dede afsnijdē alle boomē eñ wijngaerdē/eñ sijn vreese viel ouer alle die opter aerden woonende waren

Vele coningē/princē/eñ landē vyt vrese vā hē geuē haer op/vvordē hē onderdanich Ca. iij.

Doen seyndē die coningē eñ princē al A
le stedē/eñ lātscapē haer legatē/ooc Syrie eñ Mesopotanie /ende Syrie Sobal/eñ Libie/eñ Cilicie / de welcke tot Holofernē quamē eñ seyden/ Laet v v'volgētheit op houdē tegē ons/wāt tis beter dat wi dē grotē coninc Nabuchodonosor leuēde dienē/eñ dat wi v ondanich zijn/dā dat wi steruen met onser verderuinge/eñ wi selue de schade ons diēsts lidē. Alle ōse stedē/eñ al ōs besittingē/ alle bergē/eñ heuelē/eñ veldē/eñ die cudde der ossen/eñ der scapē/eñ geytē/eñ d peerdē eñ kemelē al ons goet eñ gesinnē sijn in uwē aēsichte. Laetse al ond v geweltzijn/wi ooc eñ ons kinderē zijn v knechtē Comt ons een vrede makende heere/ eñ besiget ons diensts/alsoot v behaecht.

Doē tooch Holofernes af vādē bergē/metten B
reysenaers/met groter cracht/ eñ nam allē vaste stedē in/eñ alle inwoonders des lāts. Eñ hi nā hē vā allē stedē hulpēde stercke mānē/ eñ wt gecorē tottē orloge. Eñ diē lātscapē viel so grotē vreese dat de inwoōders allē der stedē/princē eñ regeerders tsamē mettē volc wt gingē/dē comēdē te gemoet/ōtfangēde hē met crāssen eñ tortsen dāsende in tamboerē eñ hoornē/Nochtās dit doēde/en mochtē si die wreetheit sijns hertē nyet v'saechtē/ Wāt hi bederf haer stedē/eñ hieu haer bosschē af. Wāt de coninc Nabuchodonosor had hē gebodē/ dz hi al de godē des lāts wt soude worpē/te wetē

op dat hi alleē God soude worde geheetē/ vā dien natien die midts Holofernes gewelt onder hem ghebracht werden.

Eñ doe hi door tooch door Syriā Sobal/ eñ alle Appamiā/ eñ alle Mesopotamiā quā hi totten Edomeē/ int lāt Gabaa eñ Septopoli/ eñ nā haer stedē in/ eñ bleef daer.xxx. dagen / in welckē dagē hi geboot alle dz heyr zijnre cracht vergaderē te wordē

¶ Die Jodē worden verscrict/ sorgende voor die stadt vā Jerusalē eñ den tēpel / si bereydē hen ten strijde/ biddende God om hulpe. Capittel.iiij

Oē de kinderē Israels die daer woonden
E den indē lāde Juda/ dese dingē hoorden/ so vreesdē si zeer voor zijn aensicht eñ haer quā ooc beuē eñ veruaernis aē/ sorgēde dat hi Jerusalē/ eñ dē tēpel des HEEREN soude doē/ dat hi āder stedē/ eñ harē tēpelē gedaē had / Eñ si seyndē in al Samarie rontsom wt tot Jericho toe/ eñ besloegē al de toppē der bergē/ eñ si omgeldē haer steechskē mz murē/ eñ si vergaderdē corē tot bereydinge des strijts

Die priester Eliachi screef ooc tot alle die daer woōdē tegē Esdrelō/ dwelc daer is tegē dat aēsicht des grote velts by Dotha Jm/ eñ allen den genen door welc men dē doorgāc tot hen mochte hebben op dat si soudē mogē vercrigē die opgāgē der bergen/ door welcke die wech mocht sijn tot Jerusalem/ eñ dat si soudē bewarē/ so waer eenen engen wech tusschen die bergen ware.

Eñ die kinderē Israels dedē na dat hē de prie-
B ster des HEEREN Eliaki had geseit/ Eñ al tvolc riep mz groter gestadicheit totte HEERE/ eñ si verootmoedichdē haer sielē in vastē eñ gebedē/ si seluē eñ haer wiuē. Eñ die priesters dedē hayrē cleederē aē/ eñ die ōsprekēde kindekēs leydē si plat neder ter aerdē/ tegē dat aēsicht des tēpels des HEEREN. Eñ dē outaer des HEEREN bedectē si mz eenē hayrē cleede. Eñ riepē eēmoedelic totte HEERE God Israels/ dz haer ōsprekēde kinderkēs/ niet tot eenē roof en soudē worden gegeuē/ noch haer huisurouwē tot eē buete / noch haer stedē tot een verderuinge / noch haer heylige dingen tot besmettinge/ eñ dat si so den heydenē tot een bescimpinge worden.

C Doe omginc die grote priester des HEEREN Eliakim alle Israel/ eñ heeftse aēgesprokē seggēde/ Weet dz de HEERE v gebedē sal verhoorē ist dz ghi volherdelic blijft in vastē eñ gebedē/ int aēsicht des HEEREN. Sijt gedachtich Mosi des HEEREN knecht/ die Amalech betrouwēde in zijn
Exodi. xvij.d cracht eñ mogēthz/ eñ in sijn heyr/ eñ in zijn scilden/ eñ in sijn wagenē/ eñ in zijn reysenaers neder wierp/ niet met wapenē stridēde/ mer met heylige gebeden biddende.

Also sullē alle die viādē Israels sijn/ ist dat ghi volhert in dat werc dz ghi begōst hebt/ Aldus tot dese sijn vermaninge/ bleuē si dē HEERE biddēde in dat aensicht des HEEREN. Also dat ooc die gene die dē HEERE brātoffer offerdē/ begordet met hayren hemdē den HEERE offerhādē offerdē/ eñ haddē asschē op haer hoofdē. Eñ si badē God alle wt al haerder herten/ dat hi sijn volc Israel wilde besoecken.

¶ Holofernes vernēēt dat die kinderē vā Israel haer ten strijde bereidē/ waerō hi wter matē toornich was/ Achior wort geuangen. Capittel.v.

Nde het is Holofernes den prince des crijchs der Assyriers geboodschapt/ dz hē de kinderē Israels bereidē om hē te wederstaē/ eñ dz si de wegē tusschen die bergē hadden belept. Eñ hi wert ontstekē in groter grāscappē/ mz te vele raserie/ eñ hi riep alle de princē Moab/ eñ die hooftliedē Ammō/ eñ seyde hē / Segt mi wie dit volc si/ die de geberchtē beleggē / oft welcke/ eñ hoedanighe eñ hoe groot haer steden sijn/ welcke ooc haer cracht si/ oft welck haer menichte si/ oft wie haer hooftman is/ eñ wie sijn dese die voor alle die anderē die wt oosten woonē/ ons versmaet hebben/ eñ en sijn ons niet te gemoete wt gegaē/ dat si ons hadden ontfangen met vrede.

Doe antwoorde Achior die hooftman alle der kinderē Ammon seggēde/ Mijn here/ ist dat ghy v gewerdicht te hoorē/ ic sal de waerheyt voor v seggē/ vā desen volcke/ dat in die bergē woont/ eñ daer en sal geen valsch woort wt minē mont gaē

Dit volc is wt den geslachte der Chaldeen/ dit heeft eerst in Mesopotamia gewoōt/ want si niet en hebbē willē volgē die godē haerder vaderē/ die indē lāde der Chaldeē warē / verlatende die zeden haerō vaderē/ die veel godē haddē/ hebbē si eenen God/ die hemel eñ aerde gescapen heeft/ geeert/ die hen ooc gebodē heeft/ dat si vā daer soudē wt gaē/ eñ woonē in Haran / Eñ als den honger alle dz lāt had bedect/ so togē si af in Egiptē. Eñ daer woondē si.cccc.iaer / eñ zijn daer also vermenichfuldicht/ dat haer heyr niet getelt en mocht worden.

Eñ als se die conic vā Egiptē had beswaert/ eñ hadse onder sijn ioc gebracht/ in timmeringe sijnre stedē/ om mortel eñ tigelen te makē/ so riepē si tot God harē HEERE/ eñ hi sloech alle dlant Egipti met menigerley plagen.

Eñ als se die conic vā Egiptē wech liet treckē/ eñ die plage van hē op hielt / eñ wildese weder vāgē eñ tot sinē dienst weder brēgē/ doē dese vluchtē/ so dede God des hemels de zee opē / so dz de waterē aē beyde sidē dicht werdē gemaect/ als eenen muer/ eñ si droochs voets den gront der zee doorgingen

In welcke plaetse als hē een ontellic heyr der Egiptenaers vervolchde/ ist also mz water bedect/ datter niet een en bleef/ die de daet den nacomelingen vercondigen mochte.

Doe si ooc warē wt gegaē vāde rode zee/ so be- D
sloegē si die woestinē des berchs Sina/ in welckē noyt mēsch wonē en mocht / noch sone des mēscē in heeft gerust/ Daer zijn hē de bitter fonteynē versoet om te drinckē. Eñ si hebbē.xl.iaer spise vādē hemel vercregē. Eñ so waer si in gingē sonder ghescutte/ eñ sonder schilt/ eñ sweert / soo street haer God voor hē/ eñ vermā/ Eñ daer en was niemāt die dit volc bescadigē mocht/ dā als het af ginc vā dē dienst des HEEREN sijns Gods/ Mer also dicwil als si behaluē harē God/ eenē anderē dienden so sijn si gegeuē tot eenē roof/ eñ ten sweerde/ eñ tot smaet/ Mer so dicwil als si hē berouwde/ dat si af warē gegaē vāde dienst haers Gods/ so heeft hen God des hemels cracht gegeuē te weder staen harē viādē/ Daer na wierpē si neder dē conic Chana

neū eñ Jebuſeū/eñ Pherezeum/eñ Eueum/ende Amoꝛreum/ende alle die machtige in Heſebon/eñ
E ſi beſaten haer landen eñ ſteden. Eñ goede dinghen waren altijt met hē/ſo lange als ſi niet en ſondichdē in dat aenſicht haers Gods/want haer God hatet ongerechticheit. Want ooc voor deſe iaren/ als ſi af waren gegaen vanden wege/dien hen God ghegeuen had/dat ſi daer in wandelen ſouden/ ſo zijn ſi inits ſtriden verdꝛeuen van vele natien/ eñ haerder menige woꝛden geuangen geleyt in een ander lant

Mer nv leſtleden/zijn ſi weder ghekeert totten HEERE haren God/wt der verſtroyingen/daer ſi in verſtroit waren/ eñ zijn weder tſamen gecomen eñ hebben alſo dit geberchte ingenomē/ eñ woonē daer in/ eñ beſitten Jeruſalē weder/daer die heylige dingen der heyligen zijn.

Hierom/mijn heere bereyſt nv/ofter eenige ongerechticheit is geſciet van hen/ in dat aēſicht haers Gods/ So laet ons op trecken tegen hen/want leuerende ſalſe haer God v leueren/eñ ſi ſullen onder tioe uwer mogentheit zijn ghebꝛacht. Mer en iſſer geen miſdaet des volcx voor haren God/ſo en mo-
F gē wiſe niet wederſtaen/wāt haer God ſalſe beſcermen/ eñ wi ſullen alder aerden tot een ſmaet zijn

Eñ tis geſchiet/doen Achioꝛ af liet deſe woordē te ſpꝛeken/ſo zijn alle de groote heeren Holofernis toornich geworden/ende dachten hē te dooden/ſeggende tot malcāderē/Wie is deſe/ die daer ſeit/ dat de kinderen Iſraels wederſtaē ſoudē moghen den Coninc Nabuchodonoſoꝛ/ende zijn heyꝛſcaren: ongewapēde mēſchē/ſonder cracht/ende ſond wetentheit der conſten des ſtrijts. Hierom op dat Achioꝛ bekēne/dz hi ōs bedꝛiecht/ſo ſullē wi op de geberchtē treckē/ende als haer machtige geuāgē zijn / dan ſal hi mettē ſeluē dooꝛſtekē woꝛdē mettē ſweerde/ op dat alle volc wete/dat Nabuchodonoſoꝛ eē God der aerdē is/ende dat behaluē hē geen ander en is.

Achioꝛ wort geuangen/eñ dē Jootſchē volc ouergeleuert/den welcken Achior die ganſſe gelegētheit vertelt/waer vā tvolck beweecht zijnde/ tot Gode den HERE om hulpe roept. Dat.vi. Ca.

A I Et is geſchiet doen ſi ophieldē te ſpꝛeken/dat Holofernes zeer verbolghen wert/ende ſeyde tot Achioꝛ/ Wāt ghi ons hebt gepꝛopheteert ſeggēde/dat dat volc Iſrael van ſinē God woꝛt beſcermt/op dat ic v toone datter geen God en is dā Nabuchodonoſoꝛ/als wiſe geſlagen hebben als eē menſce/ dā ſuldi ooc vergaē met hen/met der Aſſyrien ſweert/ende alle Iſrael ſal met v vergaen/met ten doot/ende dā ſult ghi beuindē/ dat Nabuchodonoſoꝛ een here ſi der geheelder aerden. Ende dā ſal tſweert mijnder ruterſcap dooꝛ v ſiden gaen / ende ghi ſult dooꝛſtekē vallē onder die gewonde Iſraels eñ ghi en ſult niet weder veraſemen/tot dat ghi mz hen gedoot woꝛt. Mer iſt dat ghi meint/dat v pꝛophecie warachtich ſi: waerom woꝛt ghi dan bleeck? ende waerom zijt ghi verſcrict? meint ghi / dat deſe mijn wooꝛden niet veruult en mogen woꝛden: mer
B op dat ghi wect/ dat ghi deſe dingen met hē tſamen ſult onderwinden/ſiet/ſo ſuldi van deſer vꝛen/haerē volcke toe geſtelt woꝛden/op dat/als ſi weerdighe peyne mijns ſweerts ontfaē/ghi ſelue mede der wꝛaken onderwoꝛpen zijt

Doen geboot Holofernes zijn knechten/dat ſi Achioꝛ ſouden vāgē/ende hē leidē in Bethuliā/ ende hē ouer leuerē inde handē der kinderē Iſraels/ Die knechtē Holofernis namē hē/ende zijn gereiſt dooꝛ de veldē/mer doen ſi genaectē tottē gheberchtē/ſo togen tegen haer wt die ſlingherwoꝛpers/ Maer ſi keerden after ſiden des berchs/ende bonden Achioꝛ hādē ende voetē aē eenē boom/ende lieten hē alſo met zeelē gebōdē/ende keerdē wed tot harē here

Mer de kinderen Iſrael daelden van Bethulia eñ quamen tot hē/dē welckē ſi ontbondē/eñ leydē hē tot Bethuliā/eñ hē int middel des volcs ſtellende/vꝛaechdē ſi hē/wat dat ware/dat die Aſſyꝛiers hem gebonden hadden gelaten

In dien dage/waren daer die pꝛincen Ozias die ſone Micha/vandē geſlachte Simeons/Charmin die ooc Gothoniel hiet. Aldus ſeide Achioꝛ int middel/in dat aenſichte haerder allē/alle die dingen die C
hi geſpꝛoken had van Holoferne geuraecht zijnde/ eñ hoe dat volc Holofernis hē om dz woort haddē willē doodē/eñ hoe Holofernes ſelue grā was/ eñ gebodē hadde/datmē hē om dier ſaken wil dē Iſraeliten ſoude leueren/op dat/ als hi die kinderen Iſraels verwonne/dat hi dan ooc Achioꝛ ſelue met vſceiden pinen ſoude gebieden te verdoen/daerō dat hi geſeyt had. God des hemels is haer beſcermer

Eñ doen t Achioꝛ altemael vertelt hadde/ſo viel alle tvolc op zijn aenſicht/den HERE aenbiddende/eñ met eenē gemeinder clagē eñ weeningē hebben ſi den HERE haer gebet wtgeſtoꝛt/ ſeggēde: HEERE God des hemels eñ der aerden/ aēſiet haer houeerdicheit/eñ aēſcout ons nederheyt/ ende aenmerct dat aēſicht uwer heiligē/eñ betoōt dz ghi
nz en vlaet die hē v roemē vā v/ eñ vernedt die hē D
vā hē ſeluē beroemē/eñ vā haer cracht gloꝛieren

Aldus doē deſe weeninge was volcynt/eñ dz gebet des volcx al den dach doꝛe veruult was/ſo hebben ſi Achioꝛ getrooſt/ſeggende/ God onſer vaderen/welcx cracht ghi vercondicht hebt/die ſelue vergelde v/dat ghi meer haer verderuinge ſult ſien/dā der onſer/ Eñ als de HERE ons God zijn knechten deſe vꝛiheit geuen ſal/ſo ſi God ooc met v int middel van ons/op dat ghi alſoot v belieft/met allen dē uwē met ons woont. Eñ doē Ozias dē raet voleyndt hadde/ſo outfinc hi hem in zijn huys / eñ maecte een groot auontmael/eñ hi riep al die oudſ te ſamen/na dat die vaſten voleyndt was/zijn ſi vermaect/eñ daer na is al dat volc te ſamen geroepen eñ al den nacht baden ſi binnen der gemeynten/ begerende hulpe van God Iſrael.

Holofernes beleyt die ſtadt Bethuliam/ vvaerō die Iſraeliten veruaert/tot God om hulpe roepē Hi beneemt haer dat vvater/dat ſi inder ſtat groten dorſt leden/ſi vvorden onlijdſaem/ Ozias die prieſter ſtercktſe. Dat vij Capittel.

D Es ander daechs geboot Holofernes ſinē heyrſcarē / dz ſi op ſoudē trecken vooꝛ Bethuliam/ ende der ſtrijtbaer knechten waren hondt. M. eñ. xx. duſent/eñ d reyſenaers. xxij. duſent/ behaluen die bereidinge d mannen/ die het wōnē waren/eñ ooc wt allē lādē eñ ſtedē/die hi gewonnē hadde/deſe al te ſamen bereiden hen ten ſtride tegē die kinderen Iſrael/eñ ſi quamē dooꝛ die wterſte des berchs/totten toppe toe/ die daer ouer Dothaim ſiet/vander plaetſen die daer heet Belma/tot Chel A

mon toe/die daer is tegen Eſdrelon.
Doen die kinderen Iſraels haer grote menichte
ſagen/ſo vielen ſi plat neder ter aerden/worpende
aſſchen op haer hoofden/ biddende eenmoedelijc/
dat God Iſrael ſine bermherticheit thoonen wou
B de/ouer zijn volc. Ende nemende tot hen haer oor=
loochs wapenen/ſaten ſi op die plaetſen / die daer
ſtieren den pat des engen weechs/tuſſchen die ghe
berchten/eñ ſi bewaerdenſe alle den dach eñ nacht
Mer doen Holofernes die ſtadt omginc/vant hi
dat die fonteine/die in haren waterganck vloeyde/
vanden zuyden deele/buyten der ſtadt haer rechte
de/eñ geboot haren watergaenc af te ſniden. Daer
waren nochtans fonteinen/niet verre vanden mue
ren/wt welcken ſi heimelijc ſchenē water te puttē
meer om te lauen/dan om te drincken
Mer die kinderen Ammon ende Moab/ gingē
C tot Holofernem ſeggende/Die kinderen Iſrael en
betrouwen noch in glauie/noch in geſchutte / mer
de bergen beſchermenſe/ende die houelen/die daer
ſteyl zijn/die makenſe ſterc. Hierom/op dz ghiſe ſon
der veloop des ſtrijts mocht verwinnen / ſo ſet be=
waerders der fonteinen/dat ſi daer niet en mogen
putten/eñ ghi ſultſe ſonder ſweert dooden/oft ver=
moeyt zijnde/ſullen ſi hare ſtadt ouer leueren/die ſi
meinen dat niet gewonnen en mach worden/ indē
bergen gelegen zijnde.
Eñ deſe woorden behaechden Holoferni wel/
eñ alle ſinen ruyteren/eñ hi ſtelde daer hondert ron
som/om elcke fonteyne.
Eñ doen deſe bewaringe.xx.dagen geduert had
ſo gebraken die puttē/eñ die vergaderinge der wa
teren/allē den genen die te Bethulia woonden/al=
ſo datter niet inder ſtadt en was/daer ſi eenen dach
af verſaet mochten worden/Want dē volcke wert
D dagelicx in een mate water gegeuen
Doen vergaderden tot Oziam/al die mannē eñ
vrouwen/eñ ionge kinderkens/eñ ſeiden alteſamē
met eender ſtemmen tot Oziam. God oordeel tuſ
ſchen ons ende v/want ghi hebt quade dinghen te
gen ons gedaen/nz willende vredelic ſpreken met=
ten Aſſyriers/eñ daerom heeft ons God in harē hā
den vercocht eñ daerom en iſſer niemant die ons v̊
loſt/als wi vernedert worden/ voor haer oogen in
dorſte/eñ grote verderfeniſſe/Eñ nv vergadert al
die int ſtadt zijn/dat wi ons willichlic dē volcke Ho
lofernis ouer leueren. Wāt het is ons beter/ dz wi
geuangen den HEERE leuende ghebenedien/ dan
wi ſteruende zijn eenen lachter allē vleeſſce/als wi
onſe huyſurouwen eñ onſe ionge kinderen voor on
ſe oogen ſien ſteruen/Wi betuigen hedē hemel eñ
aerde/eñ God onſer vaderen/die ons ſtraft na on=
ſe ſondē/dz ghi die ſtat nv ouer geeft in die hāt d̊ ru
terſcap Holofernis/op dz ons einde cort ſi inde ſcer
pte des ſweerts/dwelc lāgher wort in droochz des
dorſts. Eñ als ſi dit geſeit haddē/ſo iſſer een groote
weeninge eñ huylinge geſciet van allē die gemeinte
E eñ ſi riepē een ganſſce vre lanc/met eender ſtemmē
tottē HEERE/ſeggende. Wi hebben mz ons vads
geſondicht/wi hebbē onrechtueerdelic gedaen/ wi
hebbē ongerechticheden gehandelt. Ghi die goed=
tieren zijt/ontfermt onſer/wreect ons ongerechtic
heden in v geeſſel/eñ en wilt die gene die v beliden
niet ouer leueren/den volcke dat v niet en kent/op

datſe onder die heidenen niet en ſegghen/Waer is
haer God?
Eñ als ſi vermoeit waren mits dit roepen/ende
mits deſe weeningen mat zijnde/geſwegen hebbē
ſo ſtont Ozias op/begotē mz tranen/eñ ſeyde/Sijt
gelijcx moets mijn broeders/eñ laet ons deſe vijf da
gen ontfermherticheit vanden HEERE verwach=
ten/hi ſal miſſchien zijn verbolgentheit af ſniden/eñ
ſal ſinē naē glorie geuē/Mer iſt datter geē hulp en
comt/als vijf dagē voorbi zijn/ſo ſullē wi deſe woor
den doen/die welcke ghi geſproken hebt
Judith de God vreeſende wedwe ſtraft die ouer
ſten/om dat ſi Gode een mate geſet hadden/ſi ver
maent dat volc God aen te roepen / ende haer te
beteren/op dat God haer genade geue/ende ſi o=
penbaert den ouerſten haer opſet. Dat.viij.Cap.
Nde het is gheſciet/doen Judith deſe
woordē hoorde die eē weduwe was
G een dochter Merari/des ſoons Idor
des ſoons Joſeph / des ſoons Ozie/
des ſoons Elai/des ſoons Jamnor/
des ſoons Jedeon/des ſoons Raphoim/des ſoons
Achitob/des ſoons Melchie/des ſoons Euan/des
ſoons Nathanie/des ſoons Saalthiel / des ſoons
Simeon/des ſoons Ruben. Eñ haer mā was Ma
naſſes gheheeten/die welcke geſtoruen is inden da=
gen des gerſtē oogſts/want hi ſtont bi die ſcouevin
des/op dz velt/ eñ die hitte quā op zijn hooft/eñ hi
is geſtoruen in Bethulia/in zijn ſtadt/Eñ hi is daer
gegrauen met ſinen vads. Eñ Judith was zijn ach
ter gelaten weduwe/na drie iarē eñ ſes maēdē/eñ
int opperſte haers huys maecte ſi haer een heymeli
ke camere/in welcke ſi met haren maechden beſlo
tē woonde/eñ hebbēde op haer lendenē een hayrē
cleet/vaſtede ſi alle haer leefdagē/behaluē die ſab=
bathen/eñ nieu maēdē/eñ die hoochtidē des huys
Iſraels/Si was vter maten ſcoon van aenſichte/
der welcker haer man vele rijcdommen had gela=
ten/eñ een ouervloedich geſinne eñ beſittingē vol
cuddē d̊ oſſen eñ d̊ ſcapē / Eñ deſe was aldermeeſt
vermaert/want ſi vreeſde God zeer/noch daer en
was niemant die van haer eē quaet woort ſprake.
Aldus doen deſe Judith hoorde/ dat Ozias ge=
looft had/dz hi dē Aſſiriers die ſtadt ſoude ouer le= B
uerē/als den vijfſtē dach voorbi ware/ſeynde ſi tot
tē ouds Chābri eñ Charmin/Eñ ſi quamē tot haer
eñ ſi ſeyde hen/Welc is dz woort/ daer Ozias in ge
cōſenteert heeft/dz hi die ſtadt dē Aſſyriers ſoude le
ueren/waert dz ons binnē vijf dagē geē hulp en qua
me/Eñ wie zijt ghi die dē HEERE tēpteert/Dit en
is geen reden die ontfermherticheit mocht verwec
ken/mer die meer gramſchappen verwecke/ende
die verbolgentheit aenſteke. Ghi hebt eenen tijt d̊
ontfermherticheit des HEEREN geſet/ende ghy
hebt hē eenen dach na v goetduncke geſtelt. Maer
want die HEERE lijdſaem is/laet ons in dien ſeluē
leetweſen hebben/ende laet ons zijn vergheuinge
met wtgeſtorten tranen eyſſcen/ Wāt God en ſal
niet dreigen als een menſch/noch hi en ſal tot grā=
ſcappen niet ontſteken worden/als eens menſchen C
ſoon/Eñ hierom laet ons hē onſe zielē verootmoe
digen/eñ hē met eenē verootmoedichden gebucke
nen geeſt dienen/Laet ons den HEERE weenende
ſeggen/dz hi na ſinen wille/alſo ſine ontfermhertic
heit met ons doe/op dat/alſo onſe herte ontſtelt is

in hierder houerdicheyt / dat wi ooc also vā onser
nederheyt moetē glorierē / Wāt wi niet na geuol-
get en hebbē / die sondē ōser vaderē / die harē God
verlatē hebbē / eñ hebbē and godē aēgebedet / om
welcke misdaet / si gegeuē zijn tottē sweerde / eñ tot
eenen roof / eñ tot bescaemtheyt haerder vianden
i. ij Maer wi en weten geenē anderen God dā hē
allēē. Laet ons ootmoedelic sijnē troost verwachtē
eñ hi sal ons bloet versoeckē vādē misnakinghen
onser vianden / eñ hi sal alle volckē vnederē / die te-
gen ons opstaē. Eñ die HEERE onse God / sal die
sonder eere makē.

D Eñ nv mijn lieue broeders / ghi die ouders zijt in
den volcke Gods / eñ hair siele hāget aen v. Recht
e.v. haer hertē op / mz uwer wtsprakē / op dz si gedach
xxij tich zijn / dz onse vads hier voormaels ghetēpteert
zijn / op dz si gheproeft soudē worden / oft si haren
God warach elic dieden / Si sullē gedachtich zijn
hoe onse vad Abrahā geproeft is / eñ door veel tri
vij d bulatiē besocht / is by Gods vriēt ghewordē Alsoe
ij.b Isaac / Also Jacob. Also Moses / eñ al die God be
ij.f. hagat hebbē / zijn door vele tribulatien getroughe
ri d uonden / Mer dye haer proeuingē niet ontfangē
ca. en hebbē inder vreesen des HEEREN / eñ haer on
lijdtsaēheyt / eñ den lachter haerder murmuratiē /
tegē den HEERE voort brochtē / die zijn verdoruē
vandē verderuer / eñ zijn vandē serpentē vernielt /

Eñ hier om / en laet ons ons seluē niet wrekē /
vandē dingen die wi lidē / mer scattē dese straffingē
minder / dan onse sonden te wesen / Laet ons geloo
uē / dat ons die geesselē des HEEREN / als knech-
ten die gecastijt wordē tot beteringhe / eñ niet tot
onse verdoemenisse toegherecomen zijn /

Eñ Ozias / eñ die ouders sprakē tot haer Alle
E die dingē die ghi ghesprokē hebt / die zijn warach-
ij d tich / eñ in v redē en is geen berispinghe / Nv dā soe
ij c bidt dē HEERE God voor ōs / wāt ghi zijt eē hey
.a. lich wijf / eñ ghi vreest God. Eñ Judith seide hen
Gelijc ghi bekent / dat het wt God is dat ick heb
moghen sprekē / also ondsoect / oft wt God is / dz ic
heb gesact te doē / Eñ bidt dz God minē raet vast
make. Ic heb also voor mi genomē / Ghi sult dese
nacht voor die poorte staen / eñ ic sal wt gaen met
mijnē decrnē Abra / Eñ bidt dz die HEERE gelijc
ghi geset hebt / zijn volc Israel / in vijf dagē aensie /
Mer ic en wil nz / dz ghi mijn daet ondsoect. Eñ tot
dat ict v bootscappe / en laet niet anders ghesciedē /
dā tgebet voor mi tottē HEERE onsen God / Eñ
Ozias die prince Jude seide tot haer / Gaet in vre
dē / eñ die HEERE si met v / tot een wrake onser
vianden / Eñ wederkeerēde / zijn si wech ghegaen.

Judith gaet in haer heymelijke camer / eñ roept
God aen met een ootmoedich ghebet / dat hy zijn
volc wilde behoeden   Dat.ix. Capittel

A
Als die wech ginghen / so is Judith in
haer bidhuys ghegaē / eñ heeft eē hay
ren hēde aen gedaē / eñ asschē op haer
hooft ghelevt. Eñ si viel voor dē HE
RE plat neder / seggēde. ✝ HEERE
God mijns vaders Simeons / die hē tsweert gege
uen hebt / tot eē bescherminghe der vremdelinger /
die haer verderuers hebbē geweest in hair beulec
kingen / eñ hebbē die maechdē vcracht / eñ hebt ha
re wiuē tot eenē roof gegeuē / eñ haer dochterē in
geuāckenisse / eñ alle dē roof tottē buet ghegeuen
hebt / dinē dienarē die een ernstige liefde tot v had
den / Ic bidde v HEERE mijn God / coēt mi wedu
we te hulpe / Wāt ghi hebt die eerste dingē gedaē
eñ die na die gedacht / eñ dat ghi gewilt hebt / dz is
gheschiet / Wāt alle uwe wegē zijn bereyt / eñ ghi
hebt v oordelē in uwe voorsienicheyt geset / Aēsiet
nv die heyrlegers der Assyriers / ghelijc ghy v doē
geweerdicht hebt te sien die heyrleghers der Egip
tenaers / doē si gewapēt na uwe knechtē liepen / be
trouwēde in haer wagēs eñ rosuolc / eñ in die me-
nichte haerder strijdtbaer mānen / Mer ghy saecht
op haer heyrleghers / eñ die duysternissen maecten
se moede / Die afgront hielt haer voeten / eñ die wa
teren bedecktense. *

HEERE alsoe moetē dese oock werden / dye in
B haer menichte betrouwen / eñ in haer wagenē / eñ
in haer spiesen / eñ ghescutten / eñ glorieren in haer
glauien / eñ si en wetē niet / dat ghy alleē onse God
zijt / die die orloghen te niet doet van begin / Eñ di
nen name is HEERE / so rechtet dinē arme op / ge-
lijc van begin / eñ breect haer cracht in uwe cracht
Haer cracht valle in uwe gramschap / die belouen
uwe heylige dingen te scheynden / eñ den taberna- ex. xxxvi
C kel ws naēs te vwoesten / eñ dē horen des outaers
mz haer sweert ned te worpē / O HEERE doet dz
zijn houerdich z met zijns selfs sweert af worde ghe
houwen / hi werde geuangen mettē stricken zijnre
ooghen in mi eñ ghi sult hem slaen wt den lippen
mijnre liefdē / Gheeft mi stantachticheyt int ghe-
moet / dat ic hem versmade / eñ my cracht dat ic hē
D verderue / Want dat sal een memoriael ws naems
zijn / als hem die hant eens wijfs af worpt / Want iu.iiij.d.
HEERE v cracht en is niet in menichte / noch uwē ij. para.
wille en is in dye crachten der paerden niet / Noch xiiij.d
die houeerdige en hebben v van beghinne niet be- Ju.vij.f
haecht / maer der ootmoediger eñ sachtmoediger
gebet / heeft v altijt aengenaem gheweest

O du God der hemelen / schepper der waterē /
ende HEERE alre creaturē / verhoort my kati
uighe biddēde / ende van uwer ontfermherticheyt
vermetende / HEERE ghedenct ws verbonts /
eñ geeft reden in mijnen mont / eñ maect dē raet
sterck in mijnder herten / op dat uwe huys in hey-
lichmakinge blijue / eñ dat alle lieden bekennē / dat
ghi God zijt / eñ datter gheen ander en is dan ghy

Daer na bereyt si haer costelic toe / si neemt haer
maget met haer / ende tooch snachs ter poortē vvt
inden leger van Holofernis   Capittel x

A
Ende doen si op hielt te roepen totten
HEERE / stont si vander plaetsen op
daer si ghestrect lach tottē HEERE /
Eñ si riep haer maecht / eñ daelde af
in haer huys / ende leyde dat hayren
cleet vā haer lichaem / eñ dede die cleederē hairder
weduwelicheit wt / eñ si wiesch hair lichaē / ende si
salfde haer metter alder bester mirren / ende si ont
vlocht dat hayr haers hoofts / eñ sette een huyue
op haer hooft / eñ si dede die cleederē haerder ghe-
nuechelichz aē / eñ si dede pātoffelē aen haer voetē
eñ nā verchieringe der rechter hāt / eñ lellē / eñ oor-
ringhen / eñ vingher ringen tot haer / Ende si ver
cierde haer / met allē haren cieragien. Die HEE-
RE ghaf haer oock een wtnemende schoonheyt /

Wāt alle dese vercieringe en ghesciede niet wt wel lustichz des vleeschs / maer wt duechdē / eñ wt eē=der oprechter meyninghē / eñ daer om vermeerd=de haer die HEERE die schoonheit / also dat si alder mēscen ooghē met ongelijckelike scoonheit verscēē
B Aldus leyde si haerder deernē eē flesken wijns op / eñ eē cruyckē olijs / eñ moes / roeckē / eñ broot / eñ kase / ende si is also ghereyst.

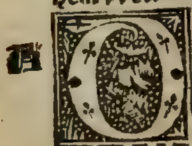
Eñ als si aēder stadt poortē quam / vāt si Oziā verwachtende / eñ die ouders der stadt / Alse die sa gē verbaest zijnde / hebbē si hen te vele verwondert vā haerd schoonheyt / Nochtās en vraechdē si haer niet / eñ lietēse doorgaē seg[...]de. God onser vade=rē geue v genade / eñ becrachtige v mz sijnd cracht alle dat voornemen ws herten / eñ Jerusalē moet ouer v verblidē / eñ uwē name si int ghetal d heyligē / eñ der gerechtiger / Eñ alle dye daer warē / seyden
C alle met eender stēmē / Dat geschiede / dat gesciede Judith badt dē HEERE / eñ ginc door dye poorte / si eñ haer maecht

Eñ het is gesciet / doē si dē berch af daelde / on=trent dē opgāc des daechs / so liepē haer die vspie=ders der Assyriers te gemoete / eñ hieldēse segghē=de. Van waer coemt ghi? oft waer gaet ghi? Si ant=woorde / ic ben eē dochter der Hebreers / Eñ daer om bē ic vā haer aēschijn geulodē / wāt ic bekēde dz toecomēde was / dat si v tot eē berooueinghe sullen werdē ouergeleuert / om dat si v versmadēde / hen seluē niet en hebbē willē op gheuē / dat si ontferm=hertichz in uwē aēsichte haddē moghē vindē. Om deser sakē wille / dacht ic bi mi seluē / segghende / Ic sal tottē aēsichte des princen Holofernis gaē / op dat ic hē haer heimelike sakē te kēnē geue / eñ hem toone / mz welckē toegāc hise crighē mach / also dat=ter niet een man van sinen heyr en valle
D Eñ als dese mānē haer woordē gehoort haddē aēmercktē si haer aēsicht / eñ in haer ooghē was een beswiminge / wāt si verwonderdē hen te vele van haerder schoonheit / Eñ seidē tot haer / Ghi hebt v leuē behoudē / om dat ghy alsulckē raet hebt geuō=dē / dat ghi af quaēt tot onsen here / Maer dat sul=di wetē / dat wāneer ghi in sijn aēsicht staet / dat hy v wel doē sal / eñ sult alder genaēste in sijnder her=ten zijn. Eñ si brachtēse totter tenten Holofernis / eñ gauent hem te kennen.

Eñ als si in gegaen was voor zijn aensicht / ter stont is Holofernes in sinē ooghē gheuāgē / Eñ zijn ruyters seyden tot hē / Wie soude der Hebreē volc versmaden / dat alsoe fraeyē wiuē heeft? wi souden te rechte alleen daer om tegen hen striden

Aldus Judith siēde Holofernem sittēde in een costelic mugghē net / welc geweuē was vā purpur eñ side / eñ gout / smaragde / eñ costelijckē gestēēte Eñ als si in zijn aensicht sach / aenbadt si hem / haer streckende op die aerde / eñ die knechtē Holofernis hieuense op / wt het beuel haers heeren

Holofernes vraecht van haer / wt wat oorsake sy wt gecomen si / eñ als zij t hem vertrect / so beuielt hem wel. Dat.xi.Capittel.

B Doen seyde haer Holofernes / Weest goets moets / eñ en wilt nyet vsaget zijn in uwer herten / wāt ic en heb noyt mā gescadet / die dē coninc Nabuchodonosor wilde dienen / Waert dat v volck mi nz versmadet en had / ic en soude mijn gla uie ouer hen niet opgeheuen he[b]bē / Mer nv segt mi / om wat saken sidi vā hen gegaē? eñ heeft v be=haghet tot ons te comen.

Eñ Judith seide hē / Ontfanct die woordē dijn re dienstmaecht / wāt ist dat ghi die woordē uwer dienstmaecht volcht / God sal eē geluckige sake mz v doē / Wāt so waerlic / Nabuchodonosor een heer des lāts leeft / eñ zijn cracht die in v is / tot een straf finge alre dwalēder mēscen / dat hem niet alleē dye mēscen en sullē dienen door v / maer ooc die beestē des ackers sullē hē te wille zijn. Wāt die bequaē=heit ws gemoets / wert allē lieden vercondicht / eñ het is alle der werelt kēlijc gemaect / dat ghy alleē goet eñ machtich zijt in alle zijn rijc / ende v beleeft heyt wort allen landen vercondicht C

Noch dat en is niet verborgē / dat Achior gespro=kē heeft / noch dz en is niet onbekēt / dat ghi gehee=ten hebt hē toe te coemē / wāt het is kenlic / dz onse God alsoe mits den sondē vertoornt is / dz hi door zijn propheten beuolē heeft totten volcke / dat hise ouer leuert harē viādē / om haerder sondē wille Eñ wāt die kinderē Israel weten / dat si [h]arē God ver=toornt hebben / so is v vreese ouer hen / Hier en bo=uen heeftse dē honger beuaē / eñ vā ghebrec des wa=ters / wordē si nv onder dye doodē ghetelt / Voort ordineren si dit / dat si haer beesten dooden / eñ haer bloet drincken / Eñ die heilige vatē des HEEREN haers Gods / die hen gebodē heeft / die niet aen te rurerē / dese dingē hebbē si gedacht te vāgē aen corē wijn eñ olie / eñ si wildē die dingen vtredē die si met hāden ooc niet aen en souden rueren / Hier ō / wāt si dese dingen doen / so ist seker / dat si tot verderuin ghe sullen worden ghegeuen. C

Het welc ic v diēstmaecht bekēnēde / bē vā henge vlucht / eñ die HEERE heeft mi gesondē / v dese sel ue dingen te bootscappē / Wāt ic v diēstmacht / die ne mijnē God ooc hier bi v / eñ v dienstmaerte sal wtgaē / eñ ic sal God aēbiddē / eñ hi sal my segghen D wanneer hi hem hare sonden sal vergeldē / eñ ic sal comē / eñ bootscappent v / also dz ic v te middē door Jerusalē sal leyden / eñ ghi sult al dat volck Israhel hebbē / als scapen die gheenē herder en hebben / eñ daer en sal niet eenē hont tegē v bassen / wāt dese dingē zijn mi geseyt door die voorsienichz Gods / Eñ wāt God op hen gram is / soe ben ic gesondē / om v dese dingen te bootscappen

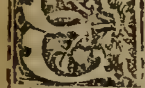
Eñ alle dese woordē behaechdē Holoferni / eñ sinen knapen / Eñ si verwonderden aen hare wijs heyt / eñ deen seyde totten anderē. Daer en is sulc=ken wijf niet opter aerden / int aensiē / in scoonheyt ende in verstandighe woorden / Ende Holofernes seyde tot haer. God heeft wel ghedaen / die v voor dat volck heeft gesonden / op dat ghy dat in onsen handen soudet gheuen / Eñ want v beloofte goet is / ist dat mi v God dat doet / so sal hi mijn God ooc zijn / ende ghi sult groot in Nabuchodonosors huis zijn / ende uwen name sal in alle dat lant ghenaemt worden.

Die hootfmā Holofernes beueelt damē Judith in grooter eeren ende vvaerden houden soude dē geheelen leger d ore / eñ hi geeft haer vrijheit om haer gebet te doen / na haerder gevvoonte dach ende nacht te gaen.

Dat.xij.Capittel

Doen hiet hyse in gaen / daer zijn scat
ten geset waren / eñ hi hietse daer bli
uē eñ hi bescicte / datmē haer vā sijn
der tafelē soude gheuē / Dē welcken
Judith antwoorde eñ sprack Nv en
mach ic niet eten vādē genen die ghi mi ghebiet te
geuē / op dz ic minē God niet en vtoorne / Mer ic
sal van dien eten / dat ic met mi ghebracht hebbe.
Holofernes seyde tot haer / Ist dat v dese dinghen
gebrekē / die ghi mz v gebracht hebt / wat sullē wi
v dā doē? Eñ Judith seyde / Mijn here v siele leeft
dat v diēstmaerte alle dese dingen nyet verdoē en
sal / tot dat God dese dingen in mijn hant doe die
ick ghedacht hebbe.
B Eñ sine knechtē leydense inder tentē / die hi ge
bodē hadde. Eñ doē si daer in ghinc / begheerde si /
dat haer snachts oorlof werde gegeuē wt te gaen
voor dē lichte buytē tottē gebede / eñ dē HE
RE te biddē / Eñ hi geboot sinē camerlingē
dat si drie dagē wt eñ in soude gaē / om harē
God te biddē / alsoot haer beliefde
Eñ snachts liep si wt totten dale Bethu
lie / eñ wiesch haer in die water fonteine Eñ
als si op steech / badt si totten HEERE den
God Israels dz hi harē wech wilde stieren /
totter verlossinghe sijns volcx / Eñ ingaēde
bleef si reyn in haerder tenten / tot dat si tsa
uonts haer spijse nam
Ende het is gheschiet / inden vierdē dach /
C Holofernes maecte eē costelijcke auōtmael
sinē knechtē / eñ seide tot Vagao sinē ghesne
denē camerlinc / Gaet eñ beract die Hebreein
ne / datse willichlic cōsentere / met mi te woo
nē / Wāt het ware allē Assyriers een scāde /
dat een vrouwe eenē mā also bespottede / dz
si ontsculdich van hem gae
Doen ginc Vagao in tot Judith / eñ seide
D Die goede dochter en ōsie haer nz in te gaen
tot minē here / op dz si geeert worde voor zijn
aēsicht / eñ ete met hē / eñ drincke wijn in ge
noechte / Dē welckē Judith ātwoorde / Wie
bē ic / datte minē here weder seggē soude? Al
dz voor sijn oogē goet eñ dalder beste sal zijn
dat sal ic doē Wat hē behaecht / dat sal mi alre be
ste zijn alle die dagē mijns leuēs. Eñ si stont op / eñ
verciertde haer met harē cleede / eñ ingegaen zijnde /
stōt si voor sijn aēsicht. Eñ Holofernes hert wert
heel beroert / wāt hi bernde in haer begeerlicheyt
Eñ Holofernes seide tot hair. Drinct nv / eñ sidt
ter tafelē / eñ weest vrolick / wāt ghi hebt ghenade
voor mi geuondē / Eñ Judith seyde / Mijn here ic
sal drinckē / wāt mijn siele is hedē groot gemaect
voor al die dagē mijns leuēs / Eñ si nam / eñ adt / eñ
dranc voor hē tgene dat haer maerte haer bereyt
hadde / Eñ Holofernes wert vrolic by haer / eñ hy
dranc seer veel wijns Also vele als hi oyt te vorē
in sinē leuen gedroncken hadde   Cap. xiij.

A Hoe Judith holoferni sijn hooft afsloech

Ende doen auont was geworden / soe
haestē zijn knechtē tot harē herbergē
Eñ Vagao sloot die durrē der slaep
camerē / eñ ghinc wech. Wāt si warē
alle ouerladē vādē wine / Eñ Judith
was alleen in dye camer / Eñ Holofernes lach int
bedde versmoort van grooter dronckenschap
Eñ Judith seyde haerder maecht dat si buitē
voor die camer soude staē / eñ hoede dragē. Eñ Ju
dith stont voor tbedde biddēde met tranē / eñ met
ruerē der lippē / in stilheyt seggēde / O HEERE Ghebet
eē God Israels / sterct mi / eñ siet in dese vre tottē
werckē mijnder hādē op dat so ghi gelooft hebt /
Jerusalē v stadt op te rechtē / Verleent mi / dat ick
door v volbringē mach / tgene dz ic wt betrouwē
tot v / voor ghenomē hebbe te doene
Eñ als si dit gesyt hadde / so ginc si tot die bed
stede / eñ si ontbāt zijn swaert / dz daer aē hinc / Eñ
als zijt wt der scheydē had getrockē / so greep si die
haer loockē zijns hoofts / eñ sprac sterct mi O HE Ghebet
RE God in deser vrē / eñ si sloech tweemael i sinē
necke / eñ sloech zijn hooft af / eñ si nā dz muggē net muggē
eñ wētelde sijn doode lichaē om / Eñ na een luttel net is eē cleet dat mē ouer dat bed hāct / eñ wtspant om der muggē oft muckē wille

tijts ginc si wt / eñ gaf dit hooft Holofernis haer
der diēstmaertē / eñ hiet haer in haer male te stekē B
Eñ si twee gingē wt na harē gewoōte / als tot
tē gebede / eñ si gingē door dye heyrlegers / eñ om
gaēde dat dal quamē si totter stadt poortē / eñ Ju
dith riep den bewaerders der mueren van verre /
Doet die poortē op / wāt God is met ons die daer
cracht in Israel gedaen heeft
Eñ het gesciede doē die mānē haer stēme hoor
den / so riepē si die ouders der stadt / eñ si liepē alle
vādē minsten tottē meestē / haer te gemoete. Wāt
si vmoedē datse nv nz comē en soude / Eñ aēstekē
de die lichtē vgaderdēse alle om haer Mer si clam
op een hooge plaetse / eñ hiet datmē swigē soude
Eñ als si alle swegē / so heeft Judith geseyt / Lo
uet dē HEERE onsen God / die niet verlatē en he
uet die in hē hopē / eñ heeft sijn barmherticheit in C
mi zijn diēstmaecht veruult / die hi dē huise Israel
belooft heeft / eñ heeft in mijn hant dē vyant zijns
volcx in dese nacht gedoot / Eñ dat hooft holofer
nis voort brēgende wt der malen / toonde sijt vyē

ſegghende /Siet dat hooft Holofernis/des hooft=
mans der Aſſyriers. Ende ſiet ſijn omhangſel oft
muggen net/daer hi in lach in ſine dronckenſcap/
daer hem die HEERE onze God ooc door eens
wijfs hant verſloech. Maer alſoe warachtelijc als
die HEERE ſelue leeft/ ſinen Enghel heeft mij be
waert van hier gaende/ ende daer vertoeuēde/ eñ
van daer weder herwaerts keerende / Ende dye
HEERE en heeft my/ſijn dienſtmaecht niet beulect
latē wordē/maer ſonder alle beuleckinge der ſon=
den/ heeft hi mi tot v weder gebracht/ verblidēde
in ſine victorie/in mine ontcominghe/eñ in v vloſ
ſingē/Belijt hē alle/wāt hi goet is/eñ ſijn ōtferm
psal.c.v hertichept duert inder eewicheyt.
eñ.xvij. Eñ ſi looſdē alle dē HEERE/eñ ſeydē tot haer
D Die HEERE heeft v in ſijnder cracht gebenedijt/
want door v heeft hi onſe vianden vernielt

Eñ Ozias die ouerſte des volcx Iſrael/ſeyde
tot haer/ Gebñdijt ſijt ghi vandē HEERE/die he=
mel eñ aerde heeft geſcapen/eñ die v hant geſtiert
heeft/ om dat hooft vāden hooftman onſer vyādē
af te ſlaē/wāt hi uwen name hedē alſo groot ghe=
maect heeft/ dat uwē lof niet wech en ſal gaē/ van
den monde der menſcen/die des HEERĒ macht
gedachtich ſijn/ inder eewicheit / om dz ghi v ſeluē
nz geſpaert en hebt/mer v in perikel geſtelt hebt/
acſiende die benauthz eñ tribulatie ws geſlachts/
Maer ghi zijt den valle te hulpē gecomē/voor dat
beſcouwē ons Gods/ Eñ allet volc ſeide/Het ge=
ſchiede / het ghecſchiede.

Eñ doemē Achior riep/ſo quā hi/eñ Judith ſei
de hē/God Iſrael/diē ghi getuych hebt gegeuen
dz hi hē wreke vā ſinē viādē/hi heeft in deſer nach
te/alder ongelooviger hooft in mijn hāt af geſla=
gē/Eñ op dat ghi beuindē muecht dattet alſo is/
ſiet Holofernis hooft/die inder verſmadinge ſijn
der houeerdicheit/den God Iſrael vſmaet heeft/
eñ dreychde v die verderfſeniſſe ſeggēde. Alſt volc
Iſrael geuangen is/ſal ic v ſiden doen doorſteken
metten ſweerde.

Eñ als Achior Holofernes hooft ſach/benaut
ſijnde vā ſcroemnige viel hi op ſijn acſicht ter aer
dē/eñ was/beſwijmt. Eñ na dz hi weder becomē
was/ſo is hi tot harē voetē geuallē /eñ heeftſe ge
preſen ſeggēde/Gebenedijt zijt ghi vā uwē God
in alle Jacobs wooningē/wāt alle volc dat uwen
naem ſal hooren ſal van dinen weghen den Godt
vā Iſrael groot maken.

Het hooft vā Holofernes wort ter muerē wt ghe
ſteken/ die vā binnen der ſtadt ouervallē die vian
den die haer belegē haddē Dat.xiiij.Capit

B Mer Judith ſeyde tot allē den volcke/
Broeders hoort mi Steect dit hooft
op onſe mueren wt/eñ als die ſonne
op comē ſal/ſo neme een yegelijc zijn
wapenē/eñ loop wt met eenē druy=
ſticheit niet op dz ghi nederwaerts daelt/mer als
eenē druyſchēdē toeloop makēde/Dā ſalt vā noo
de ſijn/dat die beſpieders vlien/om harē hooftmā
op te weckē tottē ſtrijde/ Eñ als haer hooftlieden
tſamen loopē tot Holofernes tēte/eñ vindē hē ee=
nē vloc in ſijn bloet gewentelt/ſo ſal die vreeſe op
hen vallē/ Eñ als ghi weet dz ſi vlien/ ſo loopt hen
haeſtelic na/ Wāt die HEERE ſalſe v geuen om te

verderuen.

Als Achior die cracht ſach/ die God Iſraels ge=
daē had/ſo liet hi die ſedē der heidēſcap/eñ geloof
de God/ eñ hi liet hem beſniden/eñ hi wert totten
volc Iſraels gheſet/ ende alle die nacomelinghen
ſijns gheſlachts tot op den dach van heden.

Eñ ter ſtont doē dē dach op ſtont/hebbē ſi Ho
lofernis hooft op die muerē geſtekē/ende elc man
nam ſijn wapē/eñ ſi ſijn met grotē gedruyſch eñ
huylinge wt gegaē. Doē die beſpieders dat ſagē/
liepen ſi tot Holofernis tente/ Ende die in ſine tē
te warē/ quamen voor den inganc der ſlaepcame=
rē/om hem te weckē/eñ ſochtē hē mz ſubtijlheyt
wacker te makē/wāt niemāt vāden Aſſiriers en
dorſte de ſlaepcamer cloppēde oft īgaēde opē doē
Maer doē ſijn baroenē eñ die hooftmānē/ eñ al=
le die meeſte der Aſſyriers heyr te ſamē quamen/
ſeydē ſi den camerlingē. Gaet in eñ weet hem op
Want die muiſen ſijn wt harē holē gegaē/eñ heb
ben ons totten ſtrijdē beroepen/

Doen ginc Vagao in ſijn ſlaepcamer/eñ ſtont
voor dat bedde/eñ ſloech ſijn handē te gader/wāt
hi vermoede dat hi met Judith ſliep/ Mer doen hi
geen bewegē des geēs die daer liggēde was/met
tē oorē en vernā/ſoe ginc hi naerō tottē bedde/eñ
hieft op/doē ſach hi Holofernis doode lichaem zō=
der hooft in ſijn bloet verſmoort liggen/doen riep
hi wt met luyder ſtēmen/met weeninge/eñ ſcoor
de ſijn cleederen.

Eñ hi ginc in Judiths camer/eñ en vātſe niet/
Eñ hi ſprac buytē tottē volcke ſeggēde / Een He=
breeuſch wijf heeft eē beſcaēthcit int huys des co=
nicx Nabuchodonoſors gedaē/want ſiet Holofer=
nes leydt op dye aerde / ende ſijn hooft en is nyet
aen hem.

Doē der princen cracht der Aſſyriers dat hoor
den/ſo ſchoordē ſi haer cleederen/ eñ daer viel een
onuerdragelijcke vreeſe/eñ beuinghe op hē/eñ ha
te gemoedē ſijn alte ſeer verſcrict. Eñ daer is een
groot gheroep ghecomen inden heelen legher.

Holofernis volc vloot/ende hoe Iſrahel hem na
iaechde. Dat.xv.Capittel.

Nde als alle dat heyr hoorde/ dz Ho=
lofernes onthooft was / ſoe ontuiel
hem moet eñ raet /ende alleen met be
uinghe eñ ontſich bedraeyt/namen ſi
tbehulp der vluchtē/ alſo dat niemāt
met ſinen naeſten en ſprack/ maer met neder ghe=
neychden hoofde/alle dingen achter latende/hae=
ſten ſi tontgaē den Ebreen/die ſi hoorden dat ghe
wapent ouer hen quamen / vliedende door die we
ghen der velden/ eñ die paden der houelen

Eñ doenſe dye kinderen Iſrahels ſagen vlien
ſo volchden ſi hen / Eñ ſi daelden af blaſende met
baſuynen/eñ huylende achter hen lieden Eñ wāt
die Aſſyriers nyet vereenicht / hen onberaden ter
vlucht begauē/eñ die kinderē Iſraels met tēder
ſcharē veruolchdē/ ſo ſceyndē ſiſe alle/die ſi moch
ten vinden/Eñ Ozias ſeynde boden door alle die
ſteden ende lantſcappen van Iſrael

Eñ hier om ſeynde alle lantſcap/eñ elcke ſtadt
haer wtgecorē gewapēde ionge mānē nae hen/eñ
veruolchdēſe metter ſcerptē des ſweerts/tot dz ſi
quamen totten wterſten haerder eynden.

Mer die ander die in Bethulia waren/ zijn inden heyrleger der Assiriers gegaen/ ende den roof dien die Assiriers vluchtende achter gelaten hadden/ dien namen si wech/ eñ si zijn zeer geladen/ eñ die ghene die den strijt gewonnen hadden/ zijn weder gekeeret tot Bethuliam/ eñ si nament al wech/ dat hen toebehoorde/ also datter geen getal en was vā beesten/ eñ van vee/ eñ in allen haren haefelijken goedē also dat si alle vanden meesten totten minsten/ rijck worden van haren berouingen. Mer Joachim die ouerste bisscop van Jerusalem/ quam tot Betuliā met allen den ouders/ dat si Judith souden sien/ die welcke alse tot hen wt ghegaen was/ hebben sise al gebenedijt met eender stemmen seggende/ ghi zijt die glorie Jerusalems/ ghi sijt die blijschap Israels/ ghi zijt die eerlicheit onses volcs/ want ghi hebt mā lijc gedaen/ ende v herte is gesterct/ om dat ghi reynicheit bemint/ eñ dat ghi na uwen man geenē anderen geweten en hebt/ daerom heuet v de hāt des HEREN gesterct/ eñ hier om sult ghi gebenedijt zijn inder ewicheit/ eñ allet volck seyde/ het gescie de/ het gesciede.

Eñ die roouen der Assiriers en zijn nauwelijck binnen dertich dagen/ vanden volcke Israel vergadert. Mer alle die dingen diemen heeft beuonden/ dat Holofernes eygen waren/ die hebben si Judith gegeuen in gout eñ siluer/ eñ cleederen eñ peerlen eñ alle huisraet/ ende si zijn al ouergeleuert/ vanden volcke/ eñ al dat volck verblijden met wijuen ende maechden/ eñ iongen in organen/ eñ herpen.

Hoe God die boose straft/ die geloouige leydt beschermt ende onderhout/ hoe hi haer goet doet/ ende veel wonders om haren wil werct

Dat.xvj. Capittel.

A Doe sanc Judith den HERE dit liedeken/ Begint den HERE in tamboeren/ singt den HERE in cimbalē/ singet hem soetelic een nieu lof/ verhueget eñ aenroept sinē name. Die HERE wrijft die oorlogen in stucken/ HERE is sinē name/ Die zijn heirlegers int midden zijns volcks heeft bedoruen/ op dat hi ons van alle onser viandē handen soude verlossen/ Assur quam in die bergen vanden noordē/ in menichte zijnder sterckt. Welcs menichte die beecken heeft gestopt/ eñ haer peerdē hebben die dalen bedect/ Hi heeft geseit/ dat hi mijn lant soude aensteken/ eñ mijn iongen mettenswaerde dooden/ mijn ionge kinderkens te geuen tot eenen roof/ eñ mijn maechden ter gheuanckenissen.

B Maer die almachtige HERE heeft hen gescēt eñ heeft hem inder vrouwenhant ouergeleuert/ ende heeft hem bescaemt/ wāt haer machtige en viel niet vanden ionghen gesellen/ noch Titans sonē en versloegen hem niet/ noch die hooge ruesen en stonden teghen hem niet op/ Maer Judith die dochter Merari/ nā hē zijn macht/ met die gedaente haers aensichts/ Want si dede die cleederen haerder weduwelicheit wt/ eñ dede die cleederen der blijscappē aē in verhueghinge der kinderē Israel/ Si salfde haer aensicht/ met saluen/ ende si bant die vlechten des haers met een huyue/ om hem te bedrieghen/ Hars pantoffelen namen sine oogen wech/ haer scoonheit vinc zijn siele. Si tiew sinen necken met eenen swaerde af/ Die Persen outsagen haer stantafticheit/ ende die Meden haer coenheit/ Doen huylde die heirlegers Der Assiriers/ doen mijn ootmoedige openbaerde/ verdorrende van dorste/ Die sonen der ionger meiskens doorstakense/ ende si sloegense doot/ als vluchtende kinderen/ Si zijn vergaen inden strijt vanden aensichte des HEREN/ mijns gods

C Laet ons den HERE eenen lofsanc singhen Laet ons onsen God eenen nieuwen lofsanck singē HERE/ HERE/ ghi zijt groot ende heerlijck in crachten/ ende die niemant verwinnen en mach.

Alle uwe creatueren dienen v/ want ghi hebbet geseit/ eñ si worden gemaect ghi seynde uwen geest eñ si zijn gescapen/ eñ daer en is niemant/ die uwer stemmen wederstae/ Die bergen sullen vanden fundamenten werden beweecht/ metten wateren/ eñ die harde steenen sullen voor v aensicht smilten/ gelijck was/ Mer die v vreesen sullen voor v in allen dingen groot wesen ps. cxxxii eñ xlviij

Wee den volcke dat opstaet tegen mijn geslachte/ want die almachtige HERE/ salse oordeelen/ in den dach des oordeels/ sal hijse besoecken/ want hy sal vier eñ wormen in haer vleesch geuen/ dat si bernen ende geuoelen inder ewicheit.

Ende het is hier na gesciet/ dat alle tvolck na die victorie te Jerusalem is gecomen/ den HERE te aenbidden/ eñ ter stont als si gereinicht zijn/ so hebben si hare brantoffer/ eñ haer beloofden offer/ ghe offert/ Eñ Judith offerde al die oorloochs gheree-

D scap Holofernis/ die haer tvolc gegeuen had/ eñ dz muggennet/ dat si van sinen bedde wech genomen hadde/ eñ heuet den HERE opgehangen

Eñ dat volc was genoechlijc na dat aensicht der heilgen/ eñ die blijscap deser victorien is drie maenden geuiert met Judith/ Mer na dese daghen keerde elc weder tsinen huyse/ ende Judith is groot gemaect in Betulia/ eñ si was die heerlicste des heelen lāts Israels/ Si was ooc der duecht der reinicheit toegeuoecht/ also dat si alle die dagen haers leuens geenen man en bekende/ vander tijt dat Manasses haer man sterf.

Eñ in die hoochtidelike dagen ginc si voort met groter glorien. Eñ si bleef int huys haers mans/ hō dert iaer/ ende vijf ende si liet haer dienstmaerte vrij eñ si sterf/ eñ is begrauen met haren man in Betulia/ eñ al tvolc beweendese.vij.dagen/ Binnen alle die tyden haers leuens en was niemant die Israel verstoorde/ ende veel iaren na haer doot.

Den dach der victorien deser feestelicheit/ wert vanden Ebreen int getal der heylighe daghen getelt/ ende wert vanden Joden geuiert van die tijt aen tot op desen teghenwoordighen dach.

Hier eyndt dat boeck Judith.

Hier begint dat boec der wijsheyt

Een vermaninge der oversten totter wijsheit die geest des wijsheits hatet valscheit ende hipocri sie strafi die ongherechticheit eñ die quade clap paerts Dat.j.Capittel

A
ex.xviij Eēt die wijs=
c
Deute.
i.xvij.f. heytter herten/ghi die dat lāt regeert
ij.para Geuoelt vanden HEERE int goe=
xv.g de ende soect hem in eenuoudicheit des herten/wāt
Jos.i.d hi wert geuonden vanden genen die hem niet en tē
iij.reg. pteren/eñ hi verschijnt den genē die in hem betrou
iij.a.
le.iiij b wen. Want verkeerde gedachten/verscheiden van
lu xi.d. Gode/maer veproefde duecht/berispt die onwyse
Matth Want die wijsheit en sal niet ingaen in eē quaet wil
vj.vij lighe siele/noch si en sal niet woonen in een lichaem
lu.xij.b dat der sonder onderworpen is.

Die heylige geest/die daer onderwijst/ sal dē ge
B ueynsden vlien/eñ hi sal hem wechnemen vanden ge
esaie dachten die sonder verstant zijn/eñ sal berispt wer=
xxix.d den vander ouercomender ongerechticheit/Want
Mat. die geest der wijsheit is vriendelic/sacht/ende goe
xv.c
ie.xxiij dertieren/ende hi en sal geen behaghen hebben/aen
act vij dien/die met sinen lippen boosheit spreect/wāt god
deu.iiij is een kender sijnder nieren/ende een ondersoecker
a sijnre herten/ende een hoorder zijnder tongen/wāt
den geest des HEEREN/heeft den omganc der aer
den veruult/ende dat alle dinghen onthout/ heeft
oock die kennisse der stemmen Hierom die ongerech
te dinghen spreect/en mach niet verborghen bliuē/
noch dat berispende oordeel en sal hem niet voor=
C by gaen. Want in des godlosen gedachten sal de vra
Esa. ginge zijn/ende die ouerleueringe zijnder redenen
xxix sal tot god comen/ende die sal oock zijn ongerechtich
esa.xix c eit straffen. Want dat oor des yeloersers hoort alle
Prouer dingen/eñ dat gerucht der murmuratien/en sal nz
xxiiij.d. verborgen werden.
Psal.c Hier om wacht v van murmureringe die nz en
Mat.v vordert/ende sparet uwe tonghen van achterclap/
vi.vij Want een ydel reden/en sal niet te vergeefs gaen/
ende eenen mont die liecht/doot die siele

En wilt die doot niet beernsten/in die doolinge
ws leuens/noch en bederft v seluen niet/inden wer
ken uwer handen/Want god en heeft die doot nz
D gemaect/noch hi en verblijt hem niet in dat vergaē
der leuendiger/Want hi schiep alle dinghen om dz
si wesen souden/ende hi heeft alle volcken der aer=
den gemaect/om dat hem wel soude zijn/ende dat
in hem geen verderfenis en ware/noch der hellen
rijc inder aerden niet en ware/want die gerechtich=
eit is eewich eñ onsterflijc/mer die ongerechticheit
is die vercriginge der doot. Mer die godlose hebbē
se doen comen/met wercken ende woorden/eñ die
achtende een vriendinne/zijn si afgevloeyt/eñ si set=
ten een verbont met haer/wāt si zijn der doot waer
dich die wt haren deele zijn

Vuat der godlosen ghedachten zijn/ende hoe dz haer alle godlosen verheffen / ende der vromicheyt losch zijn Dat.ij.Capittel

Ie godlose seyden by den seluen (met niet rechtelic denckende. Den tijt ons leuens is cleyne / ende met verdriet/ eñ daer en is geen vercoelinge in dat eynde des menscē/ende daer en is nie mant die ons bekent is/die weder keert vand doot want wi zijn wt nz geborē/eñ hier na sullen wi we= sen/als oft wi nz en warē geweest/want onsen adē is als eenē rooc in onsen niesen toe geblasen/ ende die reden als voncken/om onse herten te bewegen want ons lichaē sal wtgedaē zijn/eñ die geest sal wt gestort werden/als een morwe lucht/ Eñ ons leuē sal doorgaen/als dat spore der wolcken/ende sal vē= gaen als eenen neuel/die vander sonnen raeyen ver drevē is/ende van haer der hitten neder gedruckt is/Ende onsen name sal byder tijt vergeten wordē ende niemant en sal gedachtenisse onser werckē heb ben/Want onsen tijt is eenen doorganc der schadu wen/ende daer en is geen wederkeeringhe na on= sen eynde/want het is besegelt/dat niemant weder en come.

Hierom coemt ende laet ons der goeden gebrui ken die zijn/ende laet ons die creatuere begigen snel lijc/als in onser ioncheit/laet ōns/ons met costelic= ken wijn eñ saluen veruullē/eñ en laet ons die bloe me des tijts niet voorbi gaen. Laet ons/ons mz roo sen croonē/eer si verwelckē daer en si geenē beemt dien onse begheerlicheit niet dore en gae. Niemant van v en si onser begeerlicheyt ondeelachtich. Laet ons in allen plaetsen teykenen onser vruechden laet want dit is ons deel/ende anders niet

Laet ons den rechtuaerdigen armen verdrucken eñ en laet ons die weduwe niet sparen/noch den ou den noch den grisen van vele tijts niet aensien Mer onse sterckheit si die wet der onrechtueerdicheit/wāt dat onsterc is/dat wert onnut geuonden/ Hier om laet ons den rechtueerdighē bedrieghen/want hi is ons onnutte/eñ contrarie onsen wercken/ eñ hy vē= wijt ons die sondē der wet / eñ hi beruchtet teghen ons die sonden onser disciplinen / Hy beroemt hem Godts kēnisse te hebbē/eñ hi noemt hē eenen sone Gods. Hi is ons tot een wtbringhinge onser ghe= dachtē ghewordē. Hi is ons oock swaer om siē/ wāt zijn leuē is anderē ongelijc/eñ zijn weghē zijn vandert wi zijn als luegenachtighe vā hē gheacht/eñ hi ont hout hē vā onsen weghen / als vā onreynicheDē/eñ hi set die wterste der gherechtigher voor/ eñ hi be= roemt hē/dat hi God tot eenen vadere heeft.

Hier om laet ons siē oft zijn redenē warachtich zijn/eñ laet ons proeuē die dingē die hē comē sullen/ eñ wi sullē wetē welcke sijn wterste sullē zijn. Want is hi die warachtighe sone Gods/so sal hy hem ont fangen/eñ hi sal hem verlossen vanden handen zijn der vianden/Laet ons hem met scandeliken smaet eñ pinen vragen/op dat wi zijn eerwaerdicheit we ten/ende zijn lijdsaemheit proeuen. Laet ons hē met ten alder leelicsten doot verdoemen/want so hi ge= sproken heeft alsso sal hem vergouden werden

Dese dingen dachten die godlosen / ende dooldē want haer quaetheit heeft se verblint. Eñ si en ver= stondē Gods verholentheden niet/noch si en hoop ten geen loon der gerechtichz/noch si en oordelden die eere der heiliger sielen niet/want God schiep den mensche onuerderflijc/eñ hi maecte hē na dat beelt

sijnre gelijckenis Mer midts des duuels nijdichz is die doot inder werelt gecomen/ Ende si volghē hem na / die wt sinen deele zijn.

Vanden goeden staet ende sekerheit der gerechter/ hoe wel dat si hier benaut ende bedroeft vvorden/ eñ daer tegen vvat ongeluc die Godloosen ende hare kinderen hebben sullen.

Dat iij Capittel

A Der gherechtiger sielen zijn indē handē Gods/ eñ die pijne der doot en sal se niet aenroeren Si schenē indē oogen der onwijsen te steruen/ eñ harē wtganck wert verderfenisse gheacht Der gerechtiger wech wert voor een verderfenisse gheacht / mer si zijn in sekerder rusten eñ vredē/ Eñ al ist dat si voor die menscē pijnlicheydē gheledē hebbē/ haren hope is vol onsterflicheits/ In luttel zijn si gequelt In velen sullē si gheloont werdē/ wāt God heeftse geproeft/ eñ heeftse hē werdich geuondē/ hi proefdese als gout uit forneys/ eñ hy ontfincse als een offerhande des brātoffers/ eñ ind tijt sal haer aenschouwen zijn.

B ✠ Die rechtuaerdighe sullē blincken/ ende als voncke in dat riet loopē/ Si sullē die natiē oordeelen/ si sullen die volckē verheerē/ eñ haer HEERE sal inder eewicheit regneren/ die in hē betrouwen die sullen die waerheit verstaē/ eñ die ghelooughe inder liefdē/ sullē hē te wille zijn/ wāt sine wtuerkorenen sullen gauen eñ vrede hebben/ Maer die godlose sullē berispt werdē/ na dat si gedacht hebben/ die den rechtuerdigen veracht hebben/ ende zijn vanden HEERE ghegaen.

C Wāt wye wijsheit eñ onderwijsinge van hem werpt/ die is onsalich/ ende haren hope is ydel/ ende hare arbeyden sonder vruchten/ eñ haer wercken zijn onnutte. ✱

Haer wiuen zijn ontsinnich/ eñ haer kinder zijn die alder godlooste Haer creatuer is vuloect Wāt salich is die onuruchtbaer/ eñ die onbesmette/ die hē niet vmengt en heeft/ met dē sondighen/ hi sal hebbē vruecht indē aēscouwen der heyliger sielen/ wel dē gebuerdē die geen ongerechticheit door zijn hādē en heeft gewracht/ noch die geen scalcheit tegen God en heeft gehadt/ wāt diē sal die wtuercoren gaue des geloofs gegeuē werdē/ eñ eē bequame deel indē tempel Godts Wāt dye vruchte der goeder arbeyden is gloriōs/ eñ dye wortele der wijsheyt die niet en verwelct.

D Mer die kinderen der ouerspeelders sullen in verderfenisse zijn/ eñ dz saet sal vanden ongerechtē bedde verderft werdē/ Eñ al ist dat si vā langhē leuē sullē wesē/ si sullē te niet werdē gerekēt/ eñ hare leste outhz sal sonder eere zijn/ Eñ dz si haestelick steruē/ so en sullē si geenen hope hebben/ noch toesprekinge indē dagē der kennissen Want die doot eñ dz eynde der ongerechtiger/ is heel grouwelic

Vanden lof ende profijte der duechde/ vāder scāde der godloosen wat eerē dat weert sien eerlijc godvruchtich ouder/ eñ vādē scādelikē doot der godloosen

Dat. iiij. Capit

A Oh hoe schoon is een suyuer generatie/ met liefdē/ wāt haer gedachtenis is onsterflijc/ wāt si is bi gode eñ bi dye mēscē bekent Als si tegēwoordich is so volgē sise na/ eñ si begeerense/ als si haer wtbrengē/ eñ si triumpheert gecroont inder eewicheit/ verwinnende der onbevlecter striden loon/ Mer die menichte d godlooser kinderē en is niet nut/ eñ die ouerwonnē schoten en sullē nz diep wortelē/ noch si en sullē gheē staende vastichz legghen/ Eñ ist dat si indē tackē inder tijt groeyē/ onuastelijkē geset/ sullē si vādē winde bewegt werden/ eñ van ouerlasticheyt der winden/ sullen si wt ghewortelt werden ie.xvij.c mal.i.d mat.vi.

Want dye onuolmaecte tackē sullē ghebrokē werdē/ eñ haer vruchtē sullē onnut zijn/ eñ bitter om eeten eñ nergēs toe bequaem Wāt alle de kinderen die vandē ongerechtigē werdē geborē/ sijn getuigē der scalchz tegē haer ouders/ die wile datmense opuoet/ Mer ist dat die rechtuaerdige metter doot ouervallen werdt / soo sal hy nochtans in rusten zijn.

Wāt die outheit is eerlic / niet alleē mettē ghetale der iaren ghetelt/ Dat verstant des menscen is grijs eñ dye veste outhz / die is liefgetal gemaect/ B
eñ leuēde ond die zōdarē/ is hi ouer geuoert. Hi is heb.xi.d
wech geruct / op dat die boosheit zijn verstant niet ij.co.xij
veranderē en soude/ oft dat die hypocrisie zijn siele niet bedriegen en soude Wāt dye betoouueringe der loogenachticheit verdonkert goede dinghen/ eñ die verkeerde/ eñ boose aenuechtingen verkeerē tverstant der simpelen/ eñ hoe wel hi corts ghestoruen is / nochtans heeft hy veele tijden veruult Sijn siele was Gode behaechlic daer om haeste hy hem dyen wt te leydē/ vant midden der ongerechticheiden.

Maer die liedē siende eñ niet verstaende/ noch niet ter herten nemende sulcke dingē/ wāt Gods gratie eñ ontfermherticheyt is tot sinen heylighē/ eñ zijn aenscouwen is ouer zijn wtuercorene.

Wāt die rechtueerdighe doode / verdoēt dē leuen den godlosen/ eñ die ioncheyt snellikē voleynt / verdoemt dat langhe leuen des onrechtueerdighen/ Want si sullē dat eynde des wijsen siē / eñ si en sullen niet verstaen wat God van diē ghedacht heeft ende waer omme/ dat hem die HEERE heeft laten steruen / want sy sullen syen/ ende versmaden hem/ maer die sal God bespottē / ende na dese dinghen sullen si af vallen sonder eere/ in smaet onder die dooden inder eewicheit/ Want hi sal die opgeblasene/ sonder stemme verscoren / ende hi salse bewegen vanden fundamenten / eñ si sullen totten oversten verlaten werden / Ende sullē suchtende zijn/ eñ haer ghedachtenisse sal verghaen. Si sullen beureest in die gedachten haerder sonden comen/ ende haer ongerechtichedē / sullense beruchtmaken ende verraden.

Met vvat stantasticheit eñ sekerheit die gerechte staen sullen, teghen die ghene/ dye haer bespot ende ghequelt hebben/ ende hoedanighen grouvvel dz dē godlosen ouer comē sal/ eñ vvat si alst te spade is segghen sullen/ Ende daer teghen van der vruechde der gelooviger/ vvelcker God dye HERE een bescermer vvesen sal

Dat.v.Capittel ✠

A Dan sullē die gerechtige in grote volstādichz staē/ tegēs die gene diese benaut hebben/ eñ dye haer aerbeyden wech genomē hebbē/ Siende sullē si

met eysselijcker vreesen werdē verscrict / eñ si sullen verwonderen in die haesticheit der ongehoopter salicheyt / suchtende van benautheyt des geests seggende bi hē seluē / leet wesen bewijsende / eñ van bangicheyt des gheests suchtende

Dit sijn se die wi somwilen in spotte gehadt hebben / eñ in gelijckenisse der lachteringhe / wi ontsinge menschen achteden haer leuen rasernie te wesen / ende haer eynde sonder eere / Siet / hoe sijn si onder
eze.xxx die kinderen Gods gerekent / ende haer deel is on-
c der die heylighen. *

Daer omme hebben wi gedwaelt vandē wech der waerheit / eñ dat licht der rechtuaerdicheyt en heeft ons niet geschenen / eñ die sonne der verstandenisse en is ons niet opgegaen / wi sijn moede ghe worden indē wech der ongerechticheyt / eñ der verdoemenissen / eñ wi hebben sware wegen gewandelt met den wech des HEEREN / en hebben wi niet ghewetē.

Wat heeft ons onse houaerdicheydt ghebaet / oft wat heeft ons die beroeminghe der rijckdom-
B men ghegeuen / Alle die dinghen sijn doorgegaen als een scaduwe / eñ als een voorlopende bode / eñ als een schip het welcke door dat vloeyende water gaet / des welcker spore nz te vindē en is / alst voorbi is gegaen / noch dē wech des bodēs des schips in dē stromē. Oft eenē vogel die door vliecht in de lucht des welcker mē geē teekē des weechs en vint / maer alleen dz gheluyt der vloghelen / slaende den lichten wint / eñ door crachte des weechs snidēde die locht die vloghelē beweecht hebbēde is hi dore geulogē / eñ dair na en wert geē teekē sijns weechs geuōden

Oft als eenen pijl die wtgescoten is in eenē doel
C die locht deylt / eñ die locht weder tsamen valt datmen niet en siet waer hi door geuaren is / also sijn wi ooc. Also haest als wi geboren zijn eñ wi nz meer en zijn / also en hebben wi ooc geen teeken der duecht getoont / Maer wi sijn in onse quaetheyt vergaen / Aldusdanige dingen / sullen si spreken die inder hellen zijn / die gene die gesondicht hebben / want den hoop der godlosen is als een dorre distel bloeme / die vanden winde wech wert gheuoert / eñ als een dunne schuyme die vanden water varen wert verspreit / ende als eenē rooch / die vanden winde ghescheiden is / eñ als die ghedachtenisse eens voorby gaenden gasts / van eenen daghe.

Maer die rechtuaerdighe sullen inder eewich-
ps.xxxix eyt leuen / eñ haer loon is bi den HEERE / eñ haer
lxxvii gedachte is by den alder oppersten / hier omme sullē
iob.viii si dat rijcke der schoonheit / eñ die croon des hoops
b vander hant des Heeren ontfaen / want hi salse decken met zijnder rechter hant / eñ hi salse met synen arme beschermen. Eñ sine ernste sal die wapeninge nemen / eñ sal die creatuer wapenen tot wrake der vianden / hi sal voor den ysere halsberch / de gerechticheit aendoē / eñ hi sal voor den helm een seker or-
eph.vj. deel nemen / hy sal den onuerwinlyken scilt de ghe rechticheit nemen / eñ hi sal die wreede gramschap scherpen tot een spere / ende den rinck der aerden sal met hem teghen die ontsinnighe vechten / Die donder pijlen sullen wt den blixem gaen / ende wt dē regēboge der wolckē in de bestelde plaetsen varē eñ slaē / Eñ vander steenachtiger gramscap sullē volle haghelen worden gheseynt / ende dat water der zee sal daer tegen haer opclimmen / eñ die stromen sullen hardelijck tsamen loopen / Die gheest der cracht sal tegen die staen / eñ salse deelen als een verstooringhe des wints / ende hy sal alle dlant haer der ongerechticheyt totter wildernisse brengen / eñ die quaetheyt sal der machtiger wooninghen om me keeren.

Een vermaninge aen die regenten ende ouersten dat si doch op dye wijsheyt acht hebben / Doc vā tlofeñ profite der wijsheyt Dat.vi. Capit.

Wijsheyt is beter dan crachten / eñ een ir voorsichtich mā dan eē stercke. Hier B omme o ghi coninghen hoort eñ verstaet / ghi rechters der eyndē der aerden leert / Langt die ooren ghi die die menichtē onthout / eñ behaecht v seluen / in die scharen der wolckē. Want v is macht vanden HEERE ghegheuen / eñ cracht vanden alder hoochsten / die v wercken sal beproeuen / eñ hi sal die ghedachten ondersoecken / want als ghi dienaers zijs rijcx waert so en oordelde ghi niet recht / noch ghi en bewaerdē dye wet der rechtuaerdicheyt nyet / noch ghy en wandelt niet nae sijnen wille / hy sal v vreyselijck ende haestelijc verschijnen / want daer sal een alder hertste oordeel geschieden / in die ghene die voor ander staen.

Want den cleynē wert ontfermherticheyt ver- C
leent / maer dye machtighe sullen machtelijcke pijnen lijden / Want God die verheer der alre dingen is / en sal niemants persoon wtnemen / noch hy en sal niemants grootheyt ontsien / want hi heeft den cleynen ende den grooten seluē ghemaect / ende hy draecht van allen sorghe ghelijck / Maer den sterkeren / staet stercker straffinghe aen.

Hier om o ghi coningen / tot v sijn dese mijn redenē / op dat ghi wijsheit leert / eñ dz ghi nz en mist / want die die gherechticheyt bewaren / sullen rechtuaerdelic gheoordeelt werden / ende die rechtuaerdighe dinghen gheleert hebben / die sullen vinden / wat si antwoorden moghen. Hier omme begheert mijn reden eñ hebt die lief / eñ ghi sult onderwijsingē hebbē. Die wijsheyt is edel / eñ die nemmermeer en verwelct / eñ si wert lichtelijc gesien vanden ghenen die se lief hebben / Si voorcomt die ghene diese begheeren / dat si haer dien eerst soude verthoonen
Die vanden licht tot haer waect / die en sal nz arbey- C
den / wāt hi salse voor sijn duere vinden sittē. Daer om ist eenen volcomenen sin van haer te dencken / eñ die om harēt wille waect / die sal haest seker sijn wāt si gaet om soeckende die gene / die haers waerdich sijn / eñ in haer weghen sal si haer seluen dien vrolijc vertoonen / eñ si sal dien in alle voorsienichte gemoetloopē / wāt haer begin / is begeerte der alder warachtichster onderwijsinge / hier om so is die liefde die sorghe der onderwijsinge / eñ die liefde is bewaringe haer der wetten / Eñ die bewaringhe der wetten / is die volbringhinge der onghebreckelicheyt / eñ die ongebreckelicheyt doet Gode aldernaest sijn /

Aldus bringt die begheerlicheyt der wijsheyt totten eewighen rijcke. Hier om ghi coningen des volcx / ist dat ghi lust hebt in setelen eñ septren / soo bemint die wijsh. / op dat ghi inder eewicheit regnerē moecht. Ghi alle die ouer die lieden sijt gestelt hebt lief dat licht der wijsheyt / Met wat wijsheyt v

is/eñ hoe si gemaect is/sal ic v vertellē eñ ic en sal v die verholentheidē Gods niet verberghē/maer ic sal haer van begin der geboortē ondersoecken/ eñ ic sal haer kennisse int licht settē/ eñ ic en sal die waerheyt niet verswighē/noch ic en sal met de verteerende nidicheit niet ouer den wech gaen/ wāt alsulcken mensce en sal der wijsheyt niet deelachtich zijn. Maer die menichte der wijsen is ghesontheyt des aertrijcx. Eñ eē wijs coninc/is des volcx vasticheyt/ Daerom ontfaet onderwijsinghe door mijn redenen/eñ het sal v vorderen

¶ Alle mensce hebbē een gelijc begin eñ inganc in deser werelt/maer wie God om wijsheyt bidt dien geeft hise/die maect God den HEERE groot eñ heerlic/wāt haer profijt gaet alle dinc te bouē

Een hooghe lof der wijsheit　　　Capittel vij.

IS wel waer/ic ben ooc een sterflick mensch/allen menschen gelijc/eñ wt der aertscher geboorten des gheens die eerst gemaect is/eñ inden buyck mijnder moeder ben ick vleesch gheeldet. Inden tijt van thien maendē ben ic te gader geronnen in bloet van menschē zade/eñ midts bequamē luste des slaeps. Eñ als ic geborē was/ ontfinc ic die gemeyn lucht/eñ viel neder in ghelijc gemaecte aerde/eñ liet wt die eerste stēme gelijck alle menschen/weenende/ Ic ben in windelen ghewonden/eñ met grooter sorgen opgevoedt/ Wāt niemant vanden coningen en heeft een ander begin der geboorten ghehadt. Hierom so hebben alle menschen eenen ingāck totten leuen/ eñ eenen geliken wtganck

B Daerom begeerde ic/eñ mi wert verstant ghegeuen/eñ den geest der wijsheyt quam in my/ Eñ ic hebse hooger geacht dan alle rijcken eñ hoocheden/eñ ic seyde/ dat die rijcdommen niet en warē bi haer te ghelijken/ Noch ick en gelijcte haer gheenen costeliken steen/want alle gout is bi haer ghelijck een cleyn sandeken/eñ siluer sal in haeren aenscouwen als slijck geacht worden/ Ic hebse lieuer gehadt dan gesontheyt eñ scoonheyt/ende ick heb voor mi genomen/dat si mijn licht moet zijn/wāt haer schijnsel is onuerblusselic/eñ my quamē alle goede dingen tsamē met haer/ eñ ontallike eersaēheyt door haren handen/eñ ic ben verblijt in allē/ wāt dese wijsheyt ginc voor my/ eñ ic en wist niet dat si alder goeder dingen moeder is/Die welcke ic sonder gheueynstheit ghelecrt hebbe/eñ sonder haet deel iese mede/eñ haer eersaēheyt en verberge ic nyet/ Want si is den menschen eenen oneyndeliken schat/den ghenen diese ghebruycken/ dye wordē der liefden eñ der vrientscappē Godts deelachtich/want om der gauen der wijsheyt/wordē si hem aengenaem

C God heeft mi verleent wijslic te sprekē/eñ genoechlic te dencken vanden dingen/die hi mi ghenadelic gegeuen heeft/ wāt hi is leyder der wijsheyt/eñ die de wijsheyt recht leert ghebruycken/ Want wi/eñ onse redenen zijn in zijnder hant/ eñ alle onse wijsheyt/eñ verstant/eñ wetenscap alre onser wercken.

Hy heeft mi warachtige kennisse der dinghen die zijn ghegheuen/op dat ick die ghescictheyt des aertrijcx sal weten/eñ die crachten der elementen dat beginsel/die voleyndinghe/eñ dat middel der tijden/die veranderinghe der gheboorten/ eñ dye voleyndinge der tiden/des iaers loop/ eñ die ghescictheden der sterren/die natueren der dierē eñ die gramscappē der beesten/die crachten der winden/eñ der menschen gedachtē/die onderscheydentheden der spruyten/eñ die crachten der wortelen/ eñ ick leerde alle dinghen die verborghen ende onuersien zijn/ Want die constenaer alre dingē heeft mi gheleert wijsheit

In haer is dye heylighe geest der verstandenissen/eenich/menichfoudich/subtijl/wel sprekende edel/onbesmet/seker/soet/beminnēde tgoet/scerp die niet en verbiet wel te doene/welceft/goedertieren/ghestadich/seker/vry/hebbende alle duecht alle dingen voorsiende/eñ die alle verstandighe geesten ontfaet/reyn/subtijl/ Want wijsheit is veroerliker dan alle veroerlike dinghen. Si reycket ouer al/om haerder reynicheyt wille D

Sy is eenen subtilen asem der cracht Gods/eñ een louter wtuloeyinghe der claerheyt des almogendē Gods/eñ daerom en comt niet dat besmet is in haer Want si is een blinckinge des eewighen lichts/eñ eenē spieghel sonder vlecke/der maiesteten Gods/ende dat beelt zijnder goetheyt

Eñ al is si een/si vermach alle dingen/ende in haer seluen bliuende/vernieut si alle dinghen/eñ si draecht haer ouer/door die natiē in die heylige zielen/ Si heeft Gods vrienden eñ die propheten gestelt Want God en heeft niemant lief/dan den genen dye metter wijsheit in woonet/wandt dese is schoonder dan die zonne/eñ si is bouen alle gescictheyt der sterren/ende den dach en is bi haer niet te geliken/ Den daghe volghet den nacht/maer dye boosheit en verwint die wijsheit niet/eñ die dwaesheyt en mach niet wesen bi haer

¶ Men sal die wijsheit vander ioncheit aen lief hebben/ende met haer omme gaen/wie hem met haer versellet/die sal God ende die menschen lief hebben　　　Dat.viij. Cap.

A ALdus reyct die wijsheyt sterckelijck/ vanden eenen eynde totten anderē/ eñ si bescict alle dingen soetelick/ Dese heb ick gemint/eñ wt ghesocht van mijnder ioecht/ eñ ick sochtese mi tot eender bruyt te nemen/eñ ick wert een liefhebber haerder schoonheyt/eñ die God kēt/die looft haer heerlicheyt/ende die HEERE alre dingen heeft se selue lief gehadt/wāt si is een leereresse der onderwisingen Gods/eñ een wtuerkiesser zijnre wercken/ Ende ist dat die rijcdommen inden leuen begheert worden/wat mach rijcker ghezijn dan dye wijsheyt/dye alle dinghen werct. Ende ist dat ghy segt/dat verstāt werct/wat isser onder alle dinghē dat meer wercket/ dan die wijsheyt/ Ende ist dat yemandt die gerechticheyt lief heeft/dye arbeydet om wijsheyt/eñ si heeft groote duechden. B

Want si leert soberheyt ende voorsienicheyt/ ende gerechticheyt/ende duecht/eñ nyet en is den menschen orbaerliker int leuen

Ende ist dat yemant veelheyt van consten begeert/so weet si die voorledene dingen/eñ si schattet van die toecomende/si weet die loosheyt der redenen/ende die ontbindinghe der argumenten/si weet teekenen eñ monstren/eer si geschiedē/ende

de geschiedenissen der tiden en der werelden.
Hierom nam ic voor mi/ dese tot mi te brengen/
om daer mede te leuen/ wetende/ dat si met mi dee
len sal vanden goede/ en si sal mi vriendelic toe spre
ken/ in mijnder sorgen en verdriet.
Ic sal om haren twille eere inder ghemeynten/
en biden raetsheren behalen/ hoe wel ic ionc ben/
nochtans sal ic verstandich sijn/ en ic sal wonderlic
sijn inder machtiger aenschouwen/ en der princen
aensichten sullen van my verwonderen. Sy sullen
mi swighende onthoeyden/ en si sullen mi sprekende
aenschouwen/ en als ic vele redenen sal spreken/ so
sullen si swigen. Hier en bouen/ sal ic door haer on=
sterflicheyt vercrigen/ en ic sal een eewige gedach
tenisse achter laten/ bi den ghenen die na mi comen
sullen. Ick sal die volcken beschicken/ en die natien
sullen mi onderdanich sijn/ Wreede tyrannen sullen
vreesen als si my hooren/ en in dye menichte sal ick
geacht worden/ en sterc inden strijde.
A Ingaende in mijn huys/ sal ic met haer rusten/
want haer bi weson en heeft geen bitterheyt/ noch
met haer te leuen/ en heeft gheen verdriet/ mer blij
schap en vruechde is met haer.
Dese dingen bi mi seluen peysende/ en haerder
ghedachtich wesende in mijnre herten/ Dat so wie
hem metter wijsheyt vereenicht/ dye vint onsterflic=
heyt/ en haer vrientschap is eenen eerliken lust/ en
inden wercken haerder handen is oneyndelike rijc
dom/ en wie met haer gemeynscap heeft/ die wort
wijs/ en die met haer te rade gaet/ die wort heerlijc
Hierom ghinc ic al om soeckende/ dat ic my dye/ tot
mi soude nemen Ic was een kint val natuerlicx be
grijps/ en ic had een goet verstant.
En als ic cloecker was/ quam ick tot eenen onbe=
smetten lichame. En doen ic wiste/ dat ick my nyet
anders suuer en mochte onthouden/ ten ware dat
mi God gaue/ en dat selue was die hoochste wijs=
heyt/ te weten/ wiens gaue dese was/ so ghinck ick
totten HEERE/ en ick badt hem/ ende ick sprac wt
alle mijnder herten.

Een gebet tot God/ om die gaue der wijsheyt
Dat.ix. Capittel.

A
Ghebe.

God mijnder vaderen/ en HEERE der
ontfermherticheyt/ dye alle dinghen
met uwen woorde hebt gemaect/ en
den mensche mits v wijsheyt hebt ge=
stelt/ dat hy dye creature soude verhe=
ren/ die van v ghemaect is/ op dat hy dat aertrijck
Gene.i. soude regeren in heilicheyt/ en rechtueerdicheyt/
en dat hi in gerechter herten/ dat oordeel/ en dat ge
recht is spreke/ geeft mi die wijsheyt/ die een bistae
der vws throons is/ en en wilt mi niet versteken van
uwen kinderen/ want ick ben v knecht/ en die sone
uwer dienstdeernen/ een onsterck mensch van cor=
ter tijt/ en te ionc totten verstande des oordeels/ en
der wetten/ En so wye volmaect sal sijn onder der
Psal.c. menschen sonen/ ist dat uwe wijsheyt van hem is/
hi sal voor niet worden gerekent.
Mer ghi hebt mi tot eenen coninck dinen volc=
ke vercoren/ en eenen rechter uwer sonen en doch=
teren. En ghi beuaelt mi/ v eenen tempel te timme
B ren/ in uwen heylighen berch/ en eenen outaer/ in
die stadt uwer wooningen/ een ghelijckenisse vws
heylighen tabernakels/ welck ghy van beghin be=
reyt hebt/ ende v wijsheyt met v/ dye welcke uwe
wercken weet/ dye welcke doen daer ooc by was/
doen ghi dat aertrijc maecte/ en wiste dat in uwen oo
gen behaechlijc was/ en wat oprecht was in v ghe
boden/ Seynt dye van uwen heylighen hemelen/
en vanden stoel dijnre grootheyt/ op dat si met my
si/ en met mi arbeyde/ op dat ic mach weten/ wat by
v aengenaem si/ want die weet en verstaet alle din
gen/ en si sal mi matelijck leyden in mijn wercken/ F
en si sal mi bewaren in hare macht/ en mijn werc=
ken sullen aenghenaem sijn/ en ic sal v volc rechtueer
del ic regeren/ en ic sal waerdich sijn/ mijns vaders
stoel te besitten.
Want wat mensce mach den raet Gods weten?
oft wie mach dencken wat God wilt/ Want die ge
dachten der sterfliker menschen sijn vreesachtich/
en onse voorsienicheden sijn onseker. Want dz lichaem
dat verdoruen wort/ beswaert die ziele/ en die aert C
sche inwoonínghe druct dat verstant neder dat ve=
le denckende is. En wi begripen swaerlic die dingen
die inder aerden sijn/ en die int aenscouwen sijn/ vin=
den wy met arbeyt. Maer wye sal dye dinghen on=
dersoecken/ die inden hemel sijn? Och HEERE/ wye
sal uwen sinne weten/ het en si dat ghi wijsheyt ge
uet/ en het en si dat ghi uwen heyligen geest seynt/
vanden alderhoochsten. Ende ist dat dye paden der
geender dye inder aerden sijn/ ghebetert sijn/ ende
die menschen die dingen ghelcert hebben/ die v be=
hagen/ Want door die wijsheyt sijn si ghesont ghe
worden/ die den HEERE behaget hebben van beginne

Wat profijts ende goets wt der wijsheit den
menschen aenstaende si. Dat.x. Capittel.

Ese wijsheit bewaerde dien/ die eerst G
van God ghemaect is een vader der
werelt/ als hi alleen was ghescapen/
ende vracht hem wt van sijnder mis=
daet/ Ende hi bracht hem wt vanden
slime der aerden/ ende hi gaf hem cracht alle dingen
te regeren. Als nv die onrechtueerdige wech gint/
van deser wijsheyt/ in sijnder gramschappen/ so is
die broederlicheyt vergaen/ door die gramschappe
des dootslaechs. Doen dat water die gansse werelt
verdorf/ soe heeft dye wijsheyt wederom den recht
ueerdighen/ door een slecht hout behouden/ Dese
wijsheyt/ als hen die volcken inder houeerdicheyt
hadden verheuen/ so kende si den rechtueerdigen/
ende si behielt hem Gode/ sonder claghinghe/ ende
dye ontfermherticheyt bewaerde den stercken in=
den kinderen.
Dese wijsheyt verloste den rechtueerdigen/ vlie=
dende vanden vergaenden godlosen/ alst vier neder
viel inden vijfsteden/ den welcken tot een ghetuy=
genisse/ dat woeste lant roocachtich blijft/ en boo=
men in sekere tijt vrucht hebbende/ en eenen sout
steen staende tot een gedachtenisse der ongheloo=
uiger sielen.
Want die de wijsheyt veracht hebben/ die en vie B
len niet alleen daer inne/ dat si die goeden niet en wi
sten/ maer si lieten den menschen een gedachtenis=
se haerder onwijsheyt achter/ also dat si oock nyet
verborgen en mochten bliuen/ inden dingen daer
si in sondichden. Maer dye wijsheyt verloste van
liden/ die haerder waernemen
Dese wijsheyt beleyde den rechtueerdigen vluch

tende der gramschappē zijns broeders/door recht te wegen/eñ si thoonde hem dat rijcke Gods/eñ si gaf hem der heyliger kēnisse/si maecte hem eer lick inden arbeyden/ eñ si veruulde zijn arbeyden/ Int bedrogh der geender die hem bedrogen/ was si bi hem/ende maecte hem rijc. Si bewaerde hem vanden viandē/ ende beschermde hem vandē ver leyders. Ende si gaf hem eenen sterckē strijdt/op dat hi verwinnē soude/eñ weten/dat die wijsheyt
I machtiger is dan alle dinck.

Dese wijsheyt en heeft den vercochten rechtueerdigen niet verlaten/mer si verloste hem vanden sondaers/ende si daelde met hem neder inden cuyle/ende si en verliet hem niet inder gheuanckenissen/tot dat si hē dz sceptrum des rijcx toe brochte/ ende machticheyt tegen die ghene die hem verdructē/ende thoondense lueghenachtich te wesen die hem bescuudichdē/ende si bracht hem tot grooter eeren. *

Dese wijsheyt vloste dat rechtueerdighe volc/ ende dat zaet sonder clagingc verlostede si vanden natien die hem verductē. Sy ghinc in die ziele des knechts Gods/ende stont bi hem/tegen veruaerlike coningen/ in wonderen ende teeckenen/ Eñ si wedergaf den rechtueerdigē/loon van haeren arbeyden/ ende si beleyde die in eenen wonderlijcken wech/eñ si was dyen in een scaduwe des daechs/ eñ snachts in een lichte der sterren.

Ende si leydese door die roode zee/ende si voer dese door een zeer groot water. Mer haere viādē verdranc si in die zee/ ende si leydese wt der diepē weder op

Hier om namē die rechtueerdige der ongodlijker roof wech/ende si songen/O HERE/uwen name is heylich/eñ si loofden te gader die verwinnersse v hāt/ Wāt dye wijsheyt dede der stommer mont open/eñ si maecte die tongen der ontsprekē der kinderen/wel sprekende.

¶ Hoe die wijsheyt die gerechtige drijft eñ leydet/Eñ hoe die godloose van die geweldige hant Gods gestraft worden Capittel.xi.

Ende si bestierde hare wercken in die handen der heyliger propheten/ Sy reysde door die woestine/ die niet bewoont en wert/ ende inden woesten plaetsen maectē si hutten/ Si stondē tegen hare vianden/ende si hebben haer ghewraken aen haer wederpartiē/ Si dorsteden/eñ riepē v aen/eñ hem wert water ghegeuen vanden alder hoochsten steē/eñ harē dorst wert ghebluscet/wt den herdē steē/eñ door die dingē/ door welcke hare vianden gestraft werden/is haer wel ghescuet/ als si gebreck hadden

Want voor die leuende waterē ghaeft ghi den viandē menschelijc bloet/Die welcke als si gebreeleden in die versmaetheyt der geenre die haer kinderen dooden/ so gaeft ghi den uwē een oueruloe
B dich ongehoopt water/thoonēde door den dorste die doen was/hoe ghi die uwe verhoochde/ eñ hare wedersakers doode/ Want als si geproeft werden/eñ met vaderlijcke bermherticheyt ghecastijt werdē/ bekendē si/hoe die godlose door den toorn Gods gestraft werden.

Dese proefde ghi voorwaer als een vader ver manende/mer die ander hebt ghi als een strafco ninc versocht eñ gestraft. Want die niet tegēwoor dich en waren/eñ die tegenwoordich warē/werden gelijc ghepinicht/ Want dubbel verdriet hadse beuaē/dat een was suchtinge/dat ander die gedachtenisse der voorledender dingen. Want als si
C hoorden/ dat haer straffinghē haer lieden tot goet dienden/ so hebben si des HEREN gedacht/ver wonderende int verwachten des wtganck/want den welckē si voor in dye wtsettinghe lāge veracht hadden/ als eenen verworpe/ den seluen hebbē si int eynde des wtganck/ groot gehoudē/ Maer de goede en hebben also niet gedaen/ als si dorstedē/ maer also der onwijsen gedachtē waren/ also was oock haer boosheyt.

Dat die sommige wt dwalinge den stommen serpenten dienden/ende onnutte beesten seynde ghi onder hen/menichte vecke dierē/ tot een wrake/dat si souden weten/ dat so waer yemant door sondicht/door die selue dingē ooc gepinicht wort. Wāt v almachtige hant/ dye dat aertrijc gescapē heeft/wt niet/ en wast niet onmogelic onder dien te seindē menichte der beyrē/ oft wreede leeuwē/ oft onbekende beesten van nieuwer aert/vol grāschappen/ vierighen waseme blasende/ oft rueck des roocs voort brenghende/oft dye vervaerlijke vonckē schoten van haeren ooghen/der welcker quetsinge/die niet alleē en mocht verderuē/Mer dat aensien mochte ooc door vreese dooden/ Wāt ooc sonder dese/hadden si met eenen winde mogē worden gedoot/veruolginge gheleden hebbende van haers selfs wercken/ende verstropt door den geest uwer cracht/Mer ghi hebbet al in mate/eñ in getal/eñ in gewichte beschict
D
Wāt grote cracht eñ stercte hebt ghi altijt ghe hadt/ eñ wye sal der cracht ws arms wederstaen Want ghelijck dye tonghe der wagen/also is dat aertrijc voor v/ eñ als een druppel morgendauws/ die neder daelt op die aerde/ Eñ ghi ōffermt alle menschen/want ghi vermuecht alle dingen/ ende ghi siet metter menschen sondē door die vingher/ om dat si haer hedē beteren soudē/ Wāt ghy hebt lief alle dingen dye zijn/ende ghi en hatet der dingē gheen die ghi maectē.

Want noch hatende/en hebt ghi niet ghestelt/ noch ghemaect. Hoe soude yet moghen bliuen/ten ware dz ghijt wildet? oft hoe soude yet onthouden mogen worden/ dat van v niet geheeten en ware Maer ghi spaert alle dinghen/want si zijn v/HERE/die de zielen bemint.

¶ Hoe dat God lijdsamich is ouer die sondaren/ mer dz hi die godlose vāchters grouvvelic straft vvaer mede hi zijn volc leert/hoe si gerechtich eñ vriendelic zijn sullen tegen den menschen

Dat.xij. Capittel

O HERE hoe goet ende soete is uwen geest in allen dinghen. Hierom soo berispt ghi met maten/dye ghene die dwalen/eñ ghi vermaentse/van welcken si sondighen/ ende ghy spreectse aen/op dat si haer quaetheyt souden laten/ende in v HERE gelouē/want ghi die oude inwoonders ws heylighen lants vereysde/ want si deden wercken dye v hatelijc waren/ te weten touernie/ eñ waersegherswerckē/oft afgoderie/eñ waren

Ac.vij. Exo.xvij. Nu.xx. d
Sap.xvj.f
Sap.xvj.d
Sap.xvj.f
Sap.xvj.g
Job.x.a De.xx.
Ec.xliij.f Ezech.xviij.f
Ro.ij.f Ec.viij.d
Deut.ix. xij.xviij
Leui.xx.

dooders haerder kinderen/sonder ontfermhertic=heyt ende eters der menschē binnensten/ēn bloet verslinders/ia om sulckē grouwelē ēn ongheloof/ ēn offerē/so hebt ghi die vaders der vlatender zielen ghedoot/door dye handen onser vaderen op dz dat lant/dat ghi alderliefst hebt/een inwooninghe soude zijn der kinderen Gods

B Mer desen hebt ghi oock als menscē gespaert/ ende ghi seyndet voorgungers wt heyrs wespen/ dat si die allenskens verdriuen souden Niet dat ghi onmachtich waert die godlose/dē rechtueerdighen te onderworpē indē crijch/oft mz den wreeden beesten/oft met eenen harden woorde tsamē wt te driuen/ mer ghy hebtse allenskens wt willen driuen/ om dat ghi haer lieden tijt ēn plaetse wildet geuē/ tot beteringe/wel wetende/dattet een schalc volck was/ende haer quaetheyt natuerlick/ēn wāt haer gedachte inder eewicheyt niet verandert en mocht worden/Want het was een veruloect zaet van beginne Noch niemanden vreesende/gaeft ghy ghenade haeren sonden/wāt wie sal v seggē/wat hebt

Esa.v.c ghi gedaen?oft wie sal tegē v oordeel staen?oft wie sal comen in v aenscouwen/een wreker der ongherechtigher menschen/Oft wie salt v witen/ist dat die volcken vergaen/die ghi ghemaect hebt. Want daer en is gheē ander God dan ghi/die welcke sorghe draecht voor alle dinghen/op dat ghy thoonen

C

esa.xlv.b sout/dat ghi dat vonnisse niet onrechtueerdelicken

ix.x.xx oordeelt/Noch coninc/noch tyranne/en sullē vraghen vanden genen die ghi verloren hebt

Want ghy dan rechtueerdich zijt/so beschict ghy alle dinghen rechtueerdelick/ende ghy straft oock dien die nz sculdich en is gestraft te worden/ēn ghi acht hē vreēt/ēn een ballinc indē lāde uwer cracht/

D Want v cracht is een begin der rechtueerdichept/

ec.xxxiiij ende om dat ghi een HEERE alre dingen zijt/so

ps.c.xlij. spaert ghi ooc alle dingen/Ghy thoont cracht dye

ioā.ix.xi niet gelooft en wort/volmaect te zijn inder cracht

heb.xij. ēn dese die v niet en weten/leuert ghi ouer in stoutheyt. Mer ghi verheerder der cracht/ oordeelt mz stillicheyt/ende ghi beschict ons met groter eerwerdicheit/Want ghi vermuecht/also ghi wilt

E Ghi hebt volc door sulcken wercken gheleert/ datmen rechtueerdich ende beleeft moet zijn/ende ghi maect v kinderen van ghoeder hopen/Wandt oordeelende/gheeft ghi inden sondē plaetse des bewisens/des leetweesens. Ist dat ghi uwer knechtē vianden/ende die der doot sculdich waren/met soo grooter beproeuinghē gestraft hebt ende verlost/ gheuende tijt ende plaetse/door welcken si verandert mochtē worden van haerder quaetheyt/ met hoe groote neerstichept oordeelt ghi v kinderē dā? der welcker ouders/ghi eeden ende voorwaerden der goeder belooften ghegeuen hebt?

F Hier omme/als ghi ons castiende onderwijst/ so gheesselt ghy onse vianden menichfuldelijck/op dat wi v goetheyt sullen gedencken/als wi gheoordeelt ende gestraft wordē/ende op uwe ontfermhertichept moghen hopen/ Waeromme/ghy den ghenen/die in haren leuen ontsinnichlick/ende onrechtueerdelic leefdē/gaeft ghi dye opperste straffinghe/door die dinghen dien si ghedient hebben/ Want si doolden oock langher inden wech der doolinghe/achtende die dinghen/die in die beesten onnutte zijn/goden te wesen/leuende na die costuyme der ontsinniger kinderen. Om dies wille hebt ghi hen dat oordeel ghegheuen tot een bespottinghe/als ontsinnige kinderen. Maer die niet mits bespottingē ēn berispingē gebetert ēn zij/die hebbē Gods weerdighe oordeel ondbuodē/Wāt in die dingen die si leden verdroeghen si onlijdsamelick/ in welcken si onlijdsaem zijnde/verbolghen warē Door dese dingen/welcke si meynden godē te wesen in hem/als si verdoruen werden/siende dien/ welcken si voortijts hen loochenden te kennē/ bekenden si den warachtighē Godt/ Om dies wille sal oock dat eynde haerder verdoemenissen/ ouer hen comen

Ydel ēn onnutte zijn si alle die de kenisse Gods niet en hebben/ēn si zijn vanden leuendē warachtigen God afghetreden totten creatueren/ende onsalich zijn si/die de beelden eeren

Dat .xiij. Capittel

A Mer alle menschen/in welcken de kennisse Godts nz en is/dye zijn ydel/ēn dye wt den sienliken goeden dinghen niet en hebben moghen kennen/ den ghenen die voor haer lieden/ende inder eewicheit geweest is /die oock wt den gheschapenen wercken/den wercmeester nyet ghekent en hebben/Maer die sommighe hebben dat vier/die sommige den wint ēn lucht/oft den loop der sterren/oft dat water/oft die zonne/ēn mane/die lichten des hemels/ēn regeerders des aertrijcx/meynden si goden te wesen/ Ende hoe wel si mits hare schoonheyt verlustighet waren/also dat sise goden meynden te wesen/si souden weten/dat haer veerheerder schoonder is/dan dese/want die schepper der schoonheyt/heeft alle dese dinghen gestelt/oft hebben si dan een verwonderen ghehadt/ vander cracht ende wercken dier dinghen/veel meer souden si ghemerct hebben/dat die ghene/die alle dese dinghen ghemaect heeft/veel stercker ende crachtiger ware dan si.

Dat .xiij. Capittel

B Want aldus machmen door die grootheit/ en de schoonheyt der creatueren/den schepper leeren kennen/Nochtans zijnse min te straffen/dye God sochten/nochtans ghedoolt ende ghemist hebben Want oock als si in sinen wercken omgaen/so ondersoecken sise/ende houden dat vaste/dat die dinghen goet zijn/die men siet/wederomme/en salmē desen oock nyet gheheelick vergheuen. want ist dat si so vele weten/dat si dye werelt connen schatten/ ende die creatueren/waeromme en vonden si der werelt HEERE niet lichtelicker? Want si sijn onsalich/ende haren hope is onder die doode/die gene die de wercken der menschen handen/Goden hebben gheheetē/gout ende siluer vindinghe der const/ ēn die ghelijckenisse der dieren/oft eenen onnutten steen/welc dat werc eender oudet hant is

Oft ist dat enich constenaer/ die een timmerman is/recht hout vanden bossche heu/ende zijn conste neerstelic ghebesighet hebbende/ een onnut vat make/tot oirboringe zijns leuens/ēn gebruycke die ouerbliuēde spaenderen des wercs/tot bereydinge der spisen/ēn dat hi dāder deel van desen dat hi niet en besiget/eē crom hout vol werē/neerstelic wt groeue door zijn ydelhz/ēn hi dz verlide door

die kennisse sijnder cõst/ eñ make dat ghelijck eens menschen beelde/ oft dat eenighen dieren ghelijck make/ eñ hijt dã bestrijcke met rooder verwen/ eñ dat hijt rootachtich schildert/ met verwen/ eñ alle vlecke die daer inne is ouerstrijcke. Eñ hy sal hem een weerdige wooninghe maken/ eñ aen dye wãt settēde/ ende met yser vast makēde/ op dattet niet en valle/ hem voorsiende/ wetende dattet hem seluen niet helpen en mach/ Wandt het is een beelt/ eñ hem is helpe van noode. Daer na gaet hy eñ offert hem van sinen goede/ kinderen/ eñ wiuen eñ hi soect hulp van hē/ eñ vraecht hem raet/ hi en

d schaemt hem niet te spreken metten genen/ die son
ij der siele is/ eñ hi bidt den crancken om gesontheit/ eñ den dooden bidt hi om datleuen/ eñ aenroeptet tot een onnutte hulpe/ eñ hy bidt om den wech vã hem/ die niet wandelen en mach/ eñ vã wat te vercrighen/ oft van wercken/ eñ van alle dingen ghescheidenisse/ bidt hi vanden ghenen/ die in allen dinghen onnutte is.

Noch vander dwaesheyt der geenre die die afgoden eeren/ ende vander macht eñ wijsheit Gods. Van die straffinghe der beeldemakers ende diese eeren/ Ende vyaer vyt inden beginne die beelden op gecomen sijn/ Die eere der beeldē is een oorsake van alle boosheyt/ ende beghin ende eynde.

Dat.xiiij. Capittel.

I Ederõ/ eē ander denct te scepe te varen/ willende reysen door die wreede stroomen/ soe aenroept hy om hulpe een veel brooscher hout/ te wetē een houten Goyken/ dan dat hē draecht dat welc die ghelijghiericheyt des constenaers versiert heeft/ eñ hi heuet met sijnder const ghemaect/ Maer o vader/ uwe voorsienicheyt regeert alle dinck van beghinne/ want ghy hebt eenen wech in dye zee ghegeuen/ eñ tusschen dye vloeden den

bij alder vasten wech thoonende/ want ghy zijt machtich van allen te genesen/ al ghinc oock yemant sonder schip ter zee/ Maer op dat dye wercken uwer wijsheyt niet ydel wesen en souden/ so hebt ghi een Arcke doen maken/ eñ om dies wille/ betrouwen die menschen hare sielen/ oock eenen cleynen houte/ eñ dye zee ouer varende met eenen schepe/ werden si verlost.

Maer oock van beghinne als die houeerdighe ruesen vergingen/ so gheuerdet/ dat die gene die de werelt vermeerderen souden/ int schip gingen/

B eñ behielt also der werelt saet der gheboorten/ dat welc door v hant gheregeert wert. Want dat hout is ghebenedijt daer inne gherechticheyt gheschiet/ Maer den afgodt die met handen ghemaect wert/ is selue veruloect/ eñ dye dien gemaect heeft/ want het is wel waer/ die heuet gewracht/ mer dat beelt hoe wel het broosch is/ wert God genaemt/ Godt haetse ghelijck den godlosen/ eñ sijn ongodlicheyt/ Want datter gemaect is/ sal pine liden/ metten genen diet gemaect heeft/ Om dies wille en sal geen aenschouwē inden afgoden der heydenen sijn/ want die creatueren Godts sijn tot hate ghemaect/ ende tot tentatien der menschen sielen/ eñ der onwijser voeten/ tot een valstricke/ Want dat beghinne der hoerderien/ is dat versoecken der afgoden/ eñ haer vindinge/ is verderuinghe des leuens/ Want si en waren van beghinne niet/ noch si en sullen niet eewelijck sijn/ Want groote ydelheyt eñ curioosheyt der menschen heeftse vonden in dat aertrijcke/ Eñ daer om is haer eynde ydel geuonden/

Want die vader rouwich sijnde met bitter weeC tinge/ maect hi haestelijc sijns ontructē kints beelde/ ende die doen als een doot mensce was/ dien begonste hi nv te dienen als God/ eñ hi bestelde onder sine knechten/ heylighe oeffenighen ende offerhanden te doen.

Hier nae als eenen tijt hier tusschen verliep/ eñ dye oude gewoonte dye ouerhant nemende/ soe is dese dolinge als een wet bewaert/ ende men diende den gemaecten beelden midts der tyrannen ghebot Dese die de mensce niet int openbaer en mochten eeren/ om dat si verre waren/ also is haer figuere van verre gehaelt/ ende maecten des coninx ghelijcke beelt/ dien si eeren wilden/ op dat si dien als teghenwoordich/ die daer niet teghenwoordich en was/ souden dienē/ midts haerder sorchfuldicheit.

Ende die sonderlinghe neersticheyt des constenaers brachtse tot desen dienst/ dese dye nyet en wisten/ Wandt die willende meer behaghen den ghenen die hem daer toe ghenomen heeft/ daer om arbeyde hy met sijnder conste/ dat hy dat beelt ten alder besten soude maken/ Maer dye menichte der menschen/ afgeleypt door die scoonheyt des wercx/ hem die voortijts/ als een mensce geeert was/ hebben si nv als God gheschat/ Ende dit was des menscelijken leuens bedrieginge/ want dye mensce haerder geneyghentheyt dienende/ ende den coninghen behaghende/ soe hebben si den naem Godts D die niemanden ghemeyn en is/ den houte ende den steenen toe ghescreuen.

Ende het en was hen lyeden niet genoech/ dat si ghedoolt hadden in Godts kennisse/ maer leuende in so grooten oorloge der onwetenheyt/ heeten si also vele eñ also grote quaden/ vrede te sijn.

Oft hare kinderen offerende/ oft duyster offerhande doende/ oft hebbende wakingē vol raserijen en bewaren si nv noch leuē/ noch reynē houwelijc/ maer deen doot den anderen door nijdicheit/ oft bedroeft hem/ ouerspel doende/ ende alle dingen sijn ondermenghet/ bloet/ dootslach/ diefte/ gheueynstheyt/ scheydinghe/ eñ onghetrouwicheyt/ verstooringhe/ eñ meyneedicheyt/ oploop/ verghetenheyt der goeden Gods/ besmettinghe der sielen/ veranderinghe der gheboorten/ ongestadicheyt des houwelicx/ ongheoordineertheyt des ouerspels eñ der onsuyuerheyt. Ge.xviij. Ier.vij

E Want den dienst der onsprekender afgoden/ is een oorsake van alle quaet/ beghinsel ende eynde/ Wandt die/ die afgoden eeren/ Si rasen/ als si verblijden/ oft si voorsegghen valsche dinghen/ oft si leuen onrechtueerdelijck/ oft si sweeren meyneedelic/ oft si vergaen haestelijc/ Want als si betrouwē in afgoden/ die sonder verstant eñ sonder siele sijn/ qualijck sweerende/ hopen si hen seluen niet te letten/ Daer om ouercomen hen te recht grote straffinghen/ want si gheuoelden qualijck van Gode/ aenmerckende den afgoden/ eñ si swoeren onrecht ueerdelijc inden afgod/ versmadende die rechtueerdicheit/ Want het en is geen cracht der sweerender maer die pine der sondigender/ doorwandelt altijt der onrechtueerdigher ouertredinghe. er.xxij.

Die vrome ē gelouige hebben op God acht/si en
laten haer niet den beeldē niet verleyden. Maer
diese maken/liefhebben/daer op hopen/haer ee-
ren/ die zijn alle des doots weerdich

Dat.xv.Capittel

Maer ghi onse God zijt soet/lijdsaem/
ē warachtich/ ē alle sackē in ont-
A fermherticheit beschickende/ Want
esa.liii.d al ist dat wi sondighen/ wi zijn uwe/
Phi.iij d wetende v grootheyt/ende ist dat wi
Jer.ix.f niet en sondigē/soe weten wi/dat wi bi v gerekēt
zijn/ Wāt v te kennē/is volmaecte gerechticheyt/
ē te weten v gerechticheyt ē cracht/ is een wor-
tel der onsterflicheit Wāt die versieringe der qua
der consten der menschen/en brocht ons in gheen
dwalinghe/ noch dye scaduwe der schilderiē/welc
eenen arbeyt sonder vrucht is/ē een beelt gegra-
uen met menigerley verwe/welcs aenschouwē dē
onwijsen begeerlicheyt gheeft/ende eert/ ē heeft
B lief/die gelijckenisse eēs doodē beelts sonder siele.
Deu.vij Liefhebbers deser quader dingē/zijn der doot
xviij weerdich die hope ī sodanigē hebbē/ ē die die ma
kē/ē diese liefhebbē/ ē diese dienē Mer een pot
backer druckēde die morwe aerde/scept hi elc vat
tot onsen orbaer/ē vādē seluē stijcke maect hi va
ten die reyn sijn te orborē/ ē des gelijcs/dye desē
contrarie zijn/ ē die potbacker is die rechter/waer
toe dat die vatē nut ē orbaerlic zijn/ Ē hi schept
eenen god/ met onnuttē arbeyt vanden seluē slijc-
ke/die ghene/die een luttel te vorē/selue van aer-
dē gemaect was/ē eē luttel daer na/als hi sterft/
C so wert hi weder aerde.
Maer hi heeft sorghe niet om dat hy aerbeyden
sal/noch om dat hi en cort leuen heeft/ mer hi stri-
det metten goutsmeden/ē metten siluersmeden/
ē hi volcht ooc na die coper werckers/ē hi toōt
glorie/om dat hi alte ydele dinghen schept.
Sijn herte is assche/ende sine hope is alte ydele
aerde/ ē zijn leuē is snooder dan slijc/want hy en
weet niet wie hem gemaect heeft/ ē wie hem die
siele in geblasen heeft/dat hy wercken can/ē wye
hem dē leuendighen geest in blies/Maer si achten
ons leuen oock een spel te wesen/ ē die conuersa-
tie des leuēs toegemaect tot gewinne/ē datmen
dat oock allesins wt den quade vercrighen moet/
Wāt dese weet/dz hi bouē al misdoet/die wt ma-
terie der aerden/broossche vaten/ē wt ghegroef-
de afgoden maect
D Want alle ws volcs viandē/ ē die daer gebot
ouer hebben/ zijn onwise ē onsalige bouen matē
haerder sielen houeerdich.
Want si schattedē alre natien afgoden/ Godē
te wesen/die noch gesichte der ooghen en hebben/
om te sien/noch nuesen om te riecken/noch ooren
om te hooren/noch vingeren/noch handen/om te
tasten/ē haer voeten zijn ooc traech om te wādē
Baruch len/Want een mensche heeftse gemaect/ē die dē
gheest ontleent heeft/die schiepse/Wāt geen men
sche en mach eenen God sceppē hem ghelijc/Om
dat hi sterflic is/ soe schept hy eenē doodē met on-
gerechten handē/hi is selue beter/ van dye ghene
diē hi dient. Wāt hi leefde doch/ als was hi sterflic
maer die en leefde niet/ Maer si dienen ooc katui
gen dieren/ want dye ongheuoerlike dingen desen
gelijct/ zijn si arger dē die Noch geē van desen die-
ren en mach ooc metten aenschouwen/ geen goet
de dinghen beschouwen. Maer si en hebben God
niet gheloofc oft ghedanct

Hoe God die boose straffet/die gelouige leydet
bescremt ende onderhout/ hoe hi haer goet doet
ende veel wonders om haren wille werct

Dat.xvi.Capittel

Jn dese dinghen ē deser gelijcke/ so
hebbē si weerdige straffingē geledē
ē si zijn door menichte der beestē ver
dreuē/ Voor welcke straffinge ghy v
volc wel bewaert hebt/ den welcken
ghi begheerlicheyt hebt ghegeuen haerder wellu-
sten/ nieuwen smake/ vereydende hen quackelen/
op dat si die spijse begherende/om die dinghen dye
hen getoont ē gesonden warē/ ooc vander noot-
druftigher begeerlicheyt/ afgekeert souden wor-
den/ Maer dese in corter tijt arm gemaect/hebben
nieuwe spijse gesmaect/ Wāt het was van noode
dat hen sonder ontschuldinghe/ die verderfenisse
ouer quam/ die tyranschap oeffenden/ mer desen
moestmen alleen thoonen/hoe haer vyanden ver
nielt worden/ Want als hem die wreede gramschap
der beesten ouer quam/so werden si met den beet
der wreeder slangen vernielt. Mer uwe gram-
schap en bleef niet eewelic/ maer si worden eenen
corten tijt gestoort/tot beteringe/hebbende een tee
ken der salicheyt/ tot ghedenckenisse des ghebots
uwer wet/ Wāt die bekeert was/ en wert niet ge
sont gemaect door dat gene dat hy sach/ mer door B
v O salichmaker alre creatueren
Jn dit thoonde ghi uwen vianden/dat ghi dye
ghene zijt/ die vanden qualen verlost/ wāt die be-
ten der sprinchanen ē der vliegen/doodē die/ ē
daer en is gheen gesontheit haerder sielen gheuon
den/ want si waren waerdich/ van dusdanigē ver-
nielt te wordē/ Mer noch der draken/noch der ve
nijndigher dieren tanden/ en hebben v kinderen
niet verwonnen/ mer v toecomende ontfermher-
ticheyt maectese gesont/ Si worden in die gedenc-
kenis uwer redenē verdoruē/ē si worden haeste-
lic gesont gemaect/ op dat si niet in een diepe ver-
getentheyt en souden vallen/ also dat si uwer hul-
pen niet en souden mogen gebruycken
Wāt cruyt noch plaester/ en genasse ooc niet/ C
maer HEERE v woort/ dat alle dingen gesont
maect/ O HEERE ghi zijt/die macht des doots
ē des leuens hebt/ ē ghy leyt tot der poortē des
doots toe/ē brengt weder op.
Het is wel waer/ dye mēsce doot zijn siele door
zijn boosheyt/ende als die gheest wt is gegaen/soe
en keert hi niet weder/noch hi en sal dye siele nyet
weder roepen/die ontgaen is/ Mer het is onmo-
gelijc v hant te ontulien/ Want dye godlose dye v
loochenden te kennē/ zijn door die sterckheyt uwer
hant ghestraft/ si doochden veruolghinghe midts
nyeuwen wateren/ ende haghel steenen/ ende re-
ghene/ende doort vier zijn sy verteert/ want dat
wonderlijc was/dat vier vermocht meer/ dāt wa
ter/ dat alle dinck wt blusscht/ want die werelt is/
der gherechtigher wrake.
Dat vier wert op eenen tijt gestilt/ dat dye die
ren niet en souden wordē verbrant/dye totten god
losen gesonden waren/ maer op dat si dat siende/

souden weten/ dat si mits Gods oordeele veruol=
ghinge liden/ Ende op een tijt brande dat vier int
water/ aen allen siden bouē crachte/ op dat het die
ongherechtighe natien der aerden soude verdrijuen.
D Daer teghen hebt ghy v volc/ met der Engelē
spise ghespijst ende ghi verleendet hen broot van=
den hemel/ sonder arbeyt/ dz alle wellustē in hem
hadde/ eñ alle soeticheit van allen smake
Want die goetheyt/ eñ soetheyt/ die ghi totten
kinderen hebt/ bethoonde ghi/ ende het was dienē
de eens yeghelicx wille/ ende tot wat smaec een ye=
ghelic wilde/ daer toe wert het gekeert/ Snee ende
ijs/ ghedoochdē des viers cracht/ eñ si en versmol=
ten niet/ op dat si souden weten/ dat dat vier der vi
anden vruchten bederf/ bernēde in hagel/ in blixē/
ende in regen/ Dat vier vergat oock weder zijnder
cracht/ op dat de gherechtighe souden worden ghe
uoet/ Want die creatuere/ dye haeren scepper die
nende/ ontsteect tot gramschap eñ pijn/ teghen die
onrechtueerdighe/ eñ het wert saechter om die ge=
ne wel te doen/ die in v betrouwen
E Om dies wille/ alle dinghen getransfigureert
zijnde/ So dienden si alle uwer ghenaden/ die daer
is een voester alre dinghen/ na den wille der gheen
te diese behoefden. Op dat dine kinderen/ O HE
REE/ die ghi lief hebt/ bekennen souden/ dat niet al
leen die natuere/ ende wassinghe der vruchten/ die
mensceen spijst/ mer dat dijn woort dye onderhout
die gene/ die in v betrouwen eñ gheloouen/ Want
dat vanden viere niet vernielt en mocht wordē/ dat
wert ter stont van eenē cleynen sonnenschijn ver
wermt/ ende versmelte/ op dat allen menschen ken
lic soude zijn/ datmen voor die sonne tot uwer bene=
dictien moet comē/ eñ v ten opganc des lichts aen
te bidden/ Want den hope des ondancbaren/ ver=
smelt als herfts ijs/ eñ sal vergaen als onnut water

¶ Van die grouwelike duysternisse in Egiptē en
de die blintheit der godloosen Capittel.xvij.

n. se p.xl HEERE uwe oordeelē zijn groot /
ende uwe woorden zijn onuertellick/
ende uwe raden zijn onbeghrijpelick/
om dies wille doolden die menschen/
die hen van uwer wijsheyt niet en lie=
ne onder wisen/ Want als die ongerechte wanen/
dat si uwe heylighe natie moghen verheeren/ ghe=
boeyt zijnde met den banden der duysternissen/ eñ
der langher nacht/ beslotē onder den dagen/ vluch
tich/ der eewigher voorsienicheyt/ Ende als si wā
nen te schuylen indē duysternissen haerder sonden/
so zijn si mitds den duysterē bedecsele der verghe=
tentheyt verstroyt/ veruaerlic scroemende/ eñ ver=
stoort met te veel groote verwonderinghe/ Want
noch dye spelincke diese onthielt/ en bewaerdese
niet sonder vreese/ want dat nedercomende gelupt
verstoordese/ ende vele veruaerlicke ende vremde
verschiningen/ verscrictense zeer:
B Eñ gheen cracht des viers/ en mocht hen licht
gheuen/ noch die blinckende vlammē der sterren/
en mochten dien ysleliken nacht niet verlichten
Maer hen openbaerde een onuerhoets vyer/
vol vreesen/ eñ vloech met vreesen dyes aensichts/
dat niet ghesien en wert/ achtende si argher te we=
sen die dinghen diemen sach/ ende dye bespottingē
der swerter const/ waren daer toe ghestelt/ ende dye
stoute wijsheyt is haer tot berispinghe/ ende smaet
gheweest/ Want die ghene die beloofden vreesen/
ende verstooringen vander quelender sielē te ver=
drijuen dese queelden seluē/ vol vreesen met bespot
tinghe. Want hoe wel hen niet van seltsamen din=
ghen en verstoorde/ si werdē nochtans beweecht/
ende beuende verginghen si/ midts den doorganc
der dyeren/ ende blasinghe der serpenten/ ende si
loochenden dat si die lucht saghen/ die niemāt met
eenighe redene ontulien en mach. C
Want die alder quaetste dinghē voorcomē die=
wils midts wroeghinge der conscientiē/ Wāt om
dat die scalcheit vreesachtich is/ so geeft si getuych
der verdoemenissen/ Want een verstoorde consciē
tie/ neemt altoos wreede dingen voor
Vreese en is anders niet/ dan een bewillinghe/
datmen hulp soect/ ende bescherminge hem te ver=
antwoorden. Ende hoe die hope van binnen min=
der is/ hoe si meer die onsekerheyt der saken/ daer
si pine om lijdt/ verwoorpt. Mer die in dye vermo=
ghende nacht quamē/ ende vanden nedersten/ ende
vanden hoochsten ouer comende/ sliepen si den sel
uen slaep/ somtiden werden si mits vreese der selt=
samer dinghen gequelt/ altemet ontbraken dye zie
len mids aenbrenghinge/ hen ouerquam een on=
uersienige eñ ongehoopte vreese
Daer na wast/ als dat yemant van hen daer ne
der was gheuallē/ die wert in die geuanckenisse be
waert: nochtans sonder yserē beslotē/ Want was
yemant een dorpman/ oft een herder/ oft een acker
man dien dat ghebuerde/ so ghedoochde hi eenē on
uerdrijfliken noot. Want si waren alte samē met D
eender ketenē der duysternissen tsamen ghebondē
Weder dattet eenen blasenden gheest was/ oft
tusschen dicke tacken der boomen/ tsoete ghelupt
der voghelē/ oft cracht des waters/ dat zeer neder
liep/ oft groot gelupt van afgeworpenen steenen/
oft hateliken loope der spelender dieren / oft een
stercke stemme der loeyender beesten/ oft den we=
derluydende galm vandē alderhoochsten berghen
dedese ontbreecken van vreesen. Wāt alle dat aer=
trijck wert verlicht met blinckēdē lichte eñ werdt
met onbeletten wercken onthouden. Maer ouer
dye alleen was eenen swaren nacht ghestelt/ eē beel
de der duysternissen/ dye ouer hen comen soude. Al
dus waren si hen seluen dye swaerste duysternis=
sen

Hoe dat God der Egiptenaren eerstgheboore=
nen doode/ Ende die sine dat paeschlam atē/ me
die Egiptenaers bedreuen grote clachtē/ Jn der
woestinē sondigbet dat volc/ dwelck God oock
swaerlike straft/ Mer Moses die middelt/ eñ stil
let den toorne Gods

Dat.xviij. Capittel

Mde dat alder meeste licht hadden u
we heyligen/ eñ die vianden hoordē E
haer stemme/ mer si en saghen haer
gedaente niet Ende om dat si die sel
ue dinghen niet gheleden en hadden/
so maecten si v groot/ eñ die te voren ghequetst wa
ren/ om dat si nu niet gequetst en werden/ so danc
ten si v ende op datter onderscheet soude zijn/ soo
badē si v God om welcs wille/ si een bernende co=
lumne des viers/ tot eenen leyder des onbekenden
wechs haddē/ eñ ghi hebt hen die sonne der quet=

linge gegeuen tot eender vrier doren/ Die waren weerdich dat licht te deruē/ ende den kercker der duysternissen te lijden/ die v heylighe kinderē besl o ten bewaerdē/ door welcken dat onbederflic licht
B der wet/ der werelt begonst ghegeuen te worden.

Eñ als si der rechtueerdiger onsprekende kinderen dachten te doodē/ Ende als een kint wtgeset was tot een vonderlinck/ ende ghi verlosser die wech hebt genomē die veelheit haerder kinderē/ in dier ouerleydinghe/ ende ghi verdectse te gader in een groot water/ Want den nacht was te voren bekent van onsen vaderen/ om dat si warachtelijc wetende/ welcken eeden si ghelooféden/ te bet ghe moet souden zijn

Maer der gerechtigher ghesontheyt is van dinen volcke ontfanghen/ eñ der ongerechtiger verderuinge/ Want gelijck ghi onse viandē hebt ghequetst/ also ons ūwerkēde/ maecte ghi ons groot Die rechtueerdige kinderen der goeder/ offerden verborghelijck/ ende si bescheiten die wet der ghe rechticheyt tot eendrachticheit/ des gelijcs dat dye ghrerechtige goet/ ende quaet ontfaen souden/ den vader alre menschen loof singhende. Daer teghen hoordemē een onbehoorlike stemme der vianden ende daer wert een weenlijc geschrey der screyender kinderen gehoort/ Die knecht wert mettē heere met geliker pinen gestraft/ ende die ghemeyne mensche leedt gelijc den coninck.

Aldus so haddense ooc alle in een maniere des steruens/ ontallike dooden. Noch dye leuende en
C waren niet ghenoech/ om die dooden te begrauē/ want haer heerlijcste natie sterf in eenē vre. Want hoe dickwils Godt haer lieden/ hier voormaels hielp/ so en mocht hise nochtās niet gelooüich make/ mer doen die verderffenisse der eerster gebore nen quam/ ghelooféden si dattet een volck Godts was/ Want als alle dingen gerust ghesweghen hielden/ eñ den nacht int middel zijns loops was. HEERE so spranc v almachtige woort wt den hemel/ ende quam van uwen coninclijken throon/ als een harde beuechter int midden des lants/ dat verdoruen was/ eñ dat scerp sweert vernielde v onweērroepelijc gebot/ eñ staende/ veruulde hi alle dingē metter doot/ eñ staende op die aerde/ reycte hi tot ten hemel toe/ Doē verstoordenseterstont die ge-
D sichten der quader droomē/ ende die vreesen ouerquamen hen onghehoopt. Doen lach deen hier/ eñ die ander daer half doot/ ende thoonden die oorsake haers doots Die droomen diese verscrictē/ vermaenden hen dese dingen te voren/ om dat si niet verghaen en souden/ wetende/ waeromme si dat quaet leden.

ero. xij. xiiij.

Maer die proeuinghe der doot/ raecte die ghe rechtighe ooc/ ende inder woestinen ghescheide een beroeringhe der menichten/ maer si en bleef niet langhe in uwe gramscap/ Want daer liep een mensce haestēde sonder clachte biddē voor tvolc/
E voortbrengende dat gebet/ den schilt zijns diensts/ ende met wierooc te bernē/ bracht hi die bedinghe by/ ende wederstont der gramscappen/ eñ maecte der noot een eynde/ bethoonende dat hy v knecht was.

Want hy en verwan die scarē nyet met cracht des lichaems/ noch met wapinge der macht/ mer hi onder wierp den genen/ dye hem quelde/ mettē woorde/ ghedenckende der vaderen eeden eñ verbont. Want als si nv te hoope deen op den anderē doot waren gheuallen/ so stont hi daer tusschē/ eñ hieu dye straffheyt af/ ende schepde dien wech/ die totten leuendigen leyde. Want in een priesterlic cleet dat hi hadde/ was dat heele aertrijc/ eñ die groote daden der ouders/ waren in vier rijen der steenen ghegroeft/ eñ uwe grootdadicheyt was in die croone zijns hoofts gescreuen. Desen allē moste die verderuer wijcken/ eñ hi verscricte van desen/ want het was alleen een versoeckinghe/ des thoorns weerdich.

Ghelijck die godloose altijt meer ende meer son digen totten eynde toe/ also en ophout oock niet den thoorne Gods van haer/ tot dat hijse te niete brenghet/ ende ghebeelick wtroedet/ Waer zijn volck voert hi droochs voets door merre onge quest Hy ghaf haer quackelen te eeten/ Van dye gene die inder tijt Loths gestraft werden

Dat.xix.Capittel

Die gramschap sonder ontfermherticheyt/ ouerquam den godlosen tot ten laetsten toe/ Want hi wiste oock te voren haer toecomēde dinghē wel want als sise toegelaten haddē haer seluen wt te leydē/ eñ sise met grooter sorchfuldicheyt voor hadden ghesonden/ so beroudet hen/ eñ dachten hoe sise veruolghen souden/ Want doen si dye weeninge noch onder handen hadden/ ende bescreydē aen der dooder graften/ so namē si hen een ander ghedachte der dwaesheyt aen/ eñ dye si biddende verworpen hadden/ dye veruolchden si als vooruluchtige. Wāt die verdiēde noot bracht se tot desen eynde/ eñ si verloren die gedachtenisse der dingen die ghebuert waren/ op dat met straffinge soude veruult worden/ tghene dat hen aender straffingen noch gebrack/ eñ dat v volck wonderlic door soude gaen/ eñ dat dese eenē nyeuwen doot souden steruen.

A

exo. deu. ti. x

Want alle creature wert vā beginne ghestelt tot haeren aert/ dienende uwen gheboden/ op dat uwe kinderen ongequetst soudē wordē bewaert. Want die wolckē omscaduwedē haer heyrlegers/ eñ dye drooge aerde opēbaerde/ daer te voren water was/ eñ in die roode zee was eenē wech sonder belette/ ende een wijt velt wert wt der dieptē der zee/ door welcke alle natie ginc/ die met uwer hāt bedeect wert/ siende uwe wonderlike eñ selsame wercken/ Want si weydē die spise af als peerdē/ ende si verhuechden hen als lammeren/ O HEERE v grootmakende/ diese verlost hebt Want si waren noch gedachtich der gheender dye gebuert waren int lant haerder vreemheyt/ gelijc dye aerde muggen voortbracht/ in die plaetse der dieren/ eñ dye riuiere wt crielde/ menichte der vorsscē/ in die plaetse der visschen

B

Mer ten laetsten saghen si een nieu serpsel der quackelen/ doen si verleyt/ midts begheerlicheyt/ spisen der weertschappen heyschten/ Want inder toespreking der begeerten/ quamen hen vander zee quackelē op/ eñ dē sonbaers ouerquamē quellagien/ niet sonder dye teekenē die hen te vorē ghe schiet warē/ door die cracht der stroomē/ wāt si leden rechueerdelic na haere schalchedē wāt si settē

C

oock een mishaechliker onuaste vrijheit inne

Sommighe en outfingen geen onbekende toecomelingen/ maer sommige brochten die vreemde die haer goet deden tot slauernie

D Eñ niet alleen dese dingen / maer dier was een ander aenscouwen/ want si ontfingen / die buyten lieden onwillichlic/ Maer die dese met blijscappen ontfingen/ die de selue insettingen gebruict haddẽ die mismaecten si met die alder wreetste smerten.

x. Maer si zijn met blintheit geslagen / gelijc die in des rechtueerdigen dueren/ als si met onuersienliken duisternissen waren bedect.

Een yegelijc socht den doorganc zijnder dueren want als die elementen in hen bekeert werdẽ/ ghe lijc een toon verandert wort in die organẽ der qualiteiten/ waer bi men wt den sekeren ghesichte selue scatten mach/ met verscheidenheit/ nochtans alle die ander haren toon behouden/ datmen dat lichtelic mach vernemen vanden gesichte der dingen die geschiet zijn. Dat droge lant wert in een waterachtich verbreit/ ende dat te voren in water swam dat ghinc nv opter drogher aerden

E Dat vier vermocht int water houden zijn crachte/ eñ dat water vergat der wtblusschender naturen Wederom die vlammen en quelden tvleesch der verslliker dieren niet/ die met hen wandeldẽ noch sien smelte die goede spise nz lichtelic dat gelijc ys wert ghesmelt/ In allen dinghen maecte ghi HEERE v volc groot/ ende eerdet/ eñ ghi en versmades niet/ hen in alle tijt/ ende in alle plaetse bi staẽ de.

Hier eindt dat boec der wijsheit

B

Hier begint dat boec Ecclesiasticus.

datmen noemẽ mach/ die wise spro ken Jesu des soons Sirach

Alle wijsheit is van God/ want die eenige schepper alder dingẽ/ die alderhoochste/ eñ machtichste/ is alleen wijsch/ wat ghoets dat wt die vreese Gods comt

Dat eerste Capittel

A Lle wijsheit is van God den HEERE/ eñ sy heeft altoos met hẽ gheweest/ eñ is voor alle tijt/ Wie heeft dat sandt der zee/ eñ die druppelẽ des reghens/ eñ die dagẽ der tijt getelt? Wie heeft die hoochz des hemels/ ende die breethz der aerden/ eñ diepte des afgronts gemeten/ Wie heeft die wijsheit Goods/ die voor alle dingen gaet/ ondersocht? Dye wijshz is eer gescapen dan alle dingẽ/ eñ dat verstant der voorsichticheit voor alle tijt/ Goods woort inden hoochsten is die sonteyne der wijsheit/ eñ harẽ inganc sijn eewige gheboden/ Wie is dye wortel der wijsheit ontdect/ ende wie heeft haer behẽdicheyt bekent/ Wien is die onderwijsinghe der wijsheyt ontdect eñ gheopenbaert/ eñ wye heeft die vermenichfuldicheit haers inganes verstaen. — [margin: A; b.rrir. c; ps. cxviii; ero. xxri; iii. re. iiii; Ephe. i.; Rom. xi]

B Een is die hoochste scepper alre dingẽ almachtich/ eñ een machtich coninc dẽ welckẽ alle menscẽ te recht ontsien/ sittẽde opter wijshz trone eñ heer scappẽde God/ Hi sciep die/ door dẽ heyligẽ gheest Hi heeftse gesiẽ eñ getelt/ eñ ghemetẽ/ eñ stortese wt/ ouer alle sine werckẽ/ eñ ouer alle vleesch/ nae sijn gaue/ gheeft hise den ghenen die hẽ lief hebbẽ.

Die vreese des HEEREN/ is glorie eñ glorieringhe/ eñ blijschap/ eñ ghenoechte/ eñ een croone der verhueginghen/ Dye vreese des HEEREN salse verlustigẽ/ eñ sal blijscap eñ genoechte in lancheit der dagen gheuen/ Den genen die dẽ HEERE vreest/ diẽ sal wel sijn/ al in dẽ wtersten/ eñ hy sal in den daghe zijnder doot ghebenedijt werden/ Den

C welckẽ si verschijnt inder openbaringẽ/ die hebbẽ se lief indẽ gemerckẽ eñ in die kẽnisse haerder groter dadẽ/ Die liefde Gods is eerlijcke wijsheyt.

Des HEEREN vreese/ is begin der wijshz/ eñ si is mettẽ gelouigẽ inder moeder lichaẽ/ mede ghescapẽ/ eñ si sal mettẽ wtuercorene vrouwẽ gaẽ eñ si sal mettẽ rechtueerdigẽ eñ gelouigẽ bekent werdẽ. Die vreese des HEEREN is geestelicheit der kẽnissen/ Die geestelichz sal genoecht eñ blijscap gheuẽ Dẽ genẽ die dẽ HEERE vreest salt wel vergaẽ/ eñ indẽ dagẽ zijnd vertroostinghe/ sal hi vertroost werdẽ. Volhz der wijshz is God vreesẽ/ eñ die vol- — [margin: psal. c. x; pro. i. a; xix. b]

D heit is vã harẽ vruchtẽ/ eñ si sal alle zij huys vuullẽ vã geslachtẽ/ eñ die ontfanckelijcke vatẽ vã harẽ scatten/ die vreese des HEEREN is die croone der wijshz/ vuullẽde dẽ vrede/ eñ die vruchte der salichz/ eñ si sachse eñ teldese Wãt het zij beyde Godts gauẽ/ Die wijshz sal te deele behoudẽ kẽnisse eñ verstãt der voorsienichz/ eñ si verhoocht die glorie der gerre diese hout/ Die wortel der wijsheyt is den HEERE vreesen/ eñ haer tacken zijn lanclivich.

In die schatten der wijsheit is verstandenisse/

eñ gheestelicheyt der kennissen/ maer die wijsheyt
is den sondaers een verfuwinghe.
Dye vreese des HEEREN drijft dye sonde wt/
want dye sonder vreese is / dye en mach nyet recht-
ueerdich ghemaect werden / want dye gramschap
sijnder stoutmoedicheyt/is sijn verderffenisse. Dye
lijdtsamighe sal verdraghen tot inder tijt/ende nae
maels sal dye wedergheuinghe der vrolicheyt sijn/
Eenen goeden sin sal sijn woorden verbergen / tot
inder tijt / ende veelder menscen lippen sullen sinen
sin vertellen/ In die schatten der wijsheyt is die be-
teykeninge der onderwijsinge/ Maer Gods dienst
is den sondaer een verfuwinge/ Sone / begheeren
de wijsheyt/ bewaert die gerechticheyt/ende God
salse v gheuen/want die vreese des HEEREN/ is
wijsheyt ende onderwijsinghe/ eñ dat hem wel be-
hagelijck is/ dat is gelooue eñ sachtmoedicheyt/ eñ
sal sijn schatten veruullen/ en zijt nyet houeerdelijc
versmadende/ noch ongheelouich des HEEREN
vreese/ eñ en gaet tot hem niet met dubbeldē herten
En zijt geen hipocrijt inder menschen aenscou-
C wen/ eñ en wert niet ghescandaliseert in uwen lip-
pen/ Aenmerct in dyen / dat ghy misschien nyet en
valt/ eñ dat ghi uwer sielen oneerlicheit toe brenct/
eñ God uwe verborgentheden ontdecte/ eñ dat hy
v neder stoote int midden der ghemeynten/om dat
ghi qualijck totten HEERE ginct/ eñ v herte is vol
bedrochs eñ valsheyts.

Een onderwijsinge eñ leere der wijsheyt/op lijd-
saemheyt eñ die vreese Gods Capittel.ij

Mijnē sone/ gaēde tottē diēste Gods/
staet in ghererchticheyt eñ in vreesen/
eñ bereyt v siele tot aenuechtinghe/
Druct v herte neder/ eñ lijdt / eñ ney
get v oore/ eñ ontfanct woorden der
verstandenissen/ eñ en haest niet inder tijt der ouer
deckinge/ Gedoocht Gods onderhoudingē/ wert
God toe geuoecht/ op dat v leuen int wterste was-
sen moet/ Allet dat v toe gescict wert/ ontfanct / eñ
ghedoocht in smerte/ eñ hebt lijdtsaemheit in uwer
vernederinghe/ want inden viere wert gout eñ sil-
uer gheproeft/ maer ontfanckelijcke menschen int
forneys der vernederinghe/ Ghelooft Godt/ eñ hy
sal v ontfanghen/ eñ richtet uwen wech / eñ hoopt
in hem / Houdt sine vreese eñ verout daer inne Ghi
die den HEERE vreest/ onthbeyt sijn ontfermhertic
heyt/ eñ en wijct niet van hē/ op dat ghi niet en valt
Ghi die den HEERE vreest/ ghelooft hem/ eñ v
loon en sal niet ydel werden gemaect/ Ghy die den
HEERE vreest/ hoopt in hem / eñ dye ontfermher-
ticheydt sal v tot verlustinghe comen / Ghi die den
HEERE vreest/ hebt hem lief / eñ v herten sullen
verlicht werden.
B Kinderen beschouwet die natien der menschē/
psal.xxx eñ weet dat niemandt beschaemt ghewoorden en is
Esa.xxx die inden HEERE hoopte/ Eñ wie heeft in sijnder
vreesen ghebleuen/ ende is verlaten? Oft wie heeft
hem aengeroepen/ met betrouwen/ dien hi versma
de? Want God is goedertieren/ eñ ontfermhertich
eñ inden daghe der tribulatien/ vergeeft hi die son-
den/ eñ hi is een beschermer/ alle den genē die hem
inder waerheyt soecken.
Wee den genen die dubbel van herten is/ dē son
dighen lippen/ eñ den quaetdoenden handen/ ende
den sondaer die dat lant ingaet met tween wegen/
Wee den ontbondenen van herten/ die Gode niet
en gheloouen/ eñ daer om en sullen si van hem niet
beschermt werden/ Wee den genen die de gedooch
saemheyt verloren hebben/ eñ die de gherechte we
ghen verlaten hebben/ eñ sijn afghekeert in crom-
men wegen/ Eñ wat sullen si doen/ als die HEE-
RE haer der versoecke.
Dye den HEERE vreesen/ dye en sullen sinen C
woorde niet ongheelouich sijn / eñ dye hem lief heb-
ben/ sullen sijn woort onderhouden/ Die den HE-
RE vreesen/ sullen die dingen ondersoeckē/ dye hē
behaechlijck sijn/ ende dye hem lief hebben / sullen
sijn wet volbrengen/ Dye den HEERE vreesen/
sullen haer herten bereyden/ eñ si sullen haer sielen
in sijn aenschouwen verootmoedighen / Dye den
HEERE vreesen / bewaren sijn gheboden/ si sullen
lijdtsaemheyt hebben tot sinen aenscouwen/ seggē
de/ Beter ist ons/ te vallen inden handen des HE-
REN/ dan indē hādē der menscē/ wāt hoe wel hy
hooch eñ groot is/ nochtās is hi seer barmhertich.

Een leere hoe die kinderē vader ende moeder ee
ren sullē/ Hoe die mensce sachtmoedich ende oot
moedich sijn sal. Dat.iii.Capittel.

Die kinderen der wijsheit/ zijn een ver
gaderinge der gerechtiger/ ende haer A
oeffenisse is ghehoorsaemheit eñ lief-
de/ O mijn bemmde kinderen/ hoort
nu uwen vader/ eñ doet also/ so wort
ghi behouden/ want die HEERE wil/ dat die vader
vanden kinderen gheeert worde/ ende dat oordeel
der moeder/ sal hi aenden kinderen versoeckē/ Die
sinen vader eert/ dien sullen zijn sonden vergheuen
worden / ende die sijn moeder eert/ is als een die ee
nen schat vergadert/ Die sinen vader eert/ die sal in
sijn kinderen verblijt worden/ ende hi sal inden da-
ge sijns gebets verhoort worden/ Dye sinen vader
eert/ eñ goet doet/ die sal langc leuen/ ende die sinen
vader gehoorsaem is/ sal sijn moeder vermaken.
Die den HEERE vreesen/ die eeren haer ouders
als den HEERE/ met woorden ende wercken / op
dat v eenen goeden wensche ende gonste van hem
come/ want des vaders goede gonste/ timmert/ eñ B
vast maect die huysen der kinderen/ Mer der moe-
der vloeckinge/ wt woortelt dye fundamenten/ En
gloriceert niet in ws vaders lachter/ Wandt het en
is uwe eere niet/ maer uwe schande/ Wandt smen
schen glorie/ is sijns vaders eere/ eñ een vader son-
der eere/ is des kints schande.
Kint/ neemt waer ws vaders oudtheyt / eñ en
bedroeft hē niet in sinē leuē/ eñ ist dat hē sijn vstant
ontgaet/ so hebt medeliden met hē/ eñ en versmaet
hē niet/ in alle uwer cracht Want die barmhertichz
eñ medeliden die ghi aē uwē vader doet/ en sal nem
mermeer vgetē worden/ eñ als ghi gebrec hebt/ so
salt v vergolden wordē. Eñ voor uwer moeder zō
de/ sal v goet weder gegeuen wordē/ eñ het sal v in
gerechticheyt werden gesticht/ eñ mē sal ws gedē-
ken inden dach der tribulatiē/ eñ v sondē sullē smil-
ten/ gelijc ijs in scoonē heetē wedere/ Van hoe qua
den geruchte is hi / die sinen vader verlaet/ eñ hi is
veruloect van God/ die sijn moeder spitich is. C
Mijn kint volbrenct v werckē in sachtmoedichz
eñ ghi sult bouen ander menscen bemint werden/

hoe ghi meerder zijt/so veel te meer verootmoe=
dicht v/eñ ghi sult genade voor Gode vidē/Wāt
die grote macht behoort God alleene/eñ hi wort
geeeret vādē ootmoedigē/ En soect geen hooger
dingē dā ghy en zijt eñ en ōdersoect geē dingē die
sterckcr zijn dā ghi/ mer gedēct altoos die dingē/
die v God gebodē heeft/ eñ en zijt niet curioos in
vele sine werckē. Want v en is van geenē noode
die verborghē dingen te sien/ met uwen ooghen/
In ouertalligen dinghen/en wilt niet menichful=
delijc ondersoeckē/ende ghy en sult in vele zijnder
wercken niet curioos zijn. Want vele dingē zijn v
getoont bouen der menschen verstant. Want dat
vermoedē dier dinghē/ heefter vele onder die voe
D ten getredē/ eñ behielt haer verstant in ydelheyt.

Eenen haerdē herte/salt qualic gaē indē wter
stē/ende die dat pericule bemint/ die sal daer inne
vergaen. Een herte dat twee wegē in gaet/en sal
geenē voortganc hebbē/ eñ dye crom vā hertē is/
die sal daer in vargert wordē/ Een scalc herte/sal
wordē beswaert in smerten/ eñ die godloose son=
daer/sal die eē sonde op die ander vergaderē. Der
houeerdiger raet/ en heeft geen gesontheyt/wāt
die plantinge der sondē/sal in dien wt worden ge
wortelt. Dat herte des wisen sal hoge redenē ver=
staē/ eñ een goet oore sal met alder begeertē wijs=
heit hoorē. Een wijs verstādich herte/sal hē ont
houden van sonden/ eñ sal voortganck hebben in
die wercken der gerechticheyt/ Dat water blust
bernēde vier wt/ eñ die aelmoese bedect de sondē/
Eñ God is haer aenschouwer/ der gheenre diese
dancken sal. Hy gedenct int naecomende/eñ inden
tijt zijns vals/sal hi een vast herte vinden.

Wijsheyt leert bermhertich eñ vriendelijc sijn
tegen alle menschē/wat loon si den genē geeft die
haer soecken ende liefhebbē Dat iiij. Capittel

A MIjn kint en ontrect noch en vermin=
dert die aelmoese des armen niet/eñ
en keert v oogen niet omme vanden
behoeftigē/ en vsmaet dye hōgerige
ziele nz/ noch en spreect dē armē niet
spitelijc toe in sinē gebreke/en bedroeft dz herte nz
des ghees dye verbaest is/ eñ en vtrect dē behoef=
tigen die gifte niet. En verworpt die bede des be=
naudē nz/eñ en keert v aensicht nz af vandē behoe
uenden/ en keert v oogen nyet vanden allendigē/
op dat ghy hem gheen oorsaecke en gheuet/tot di
quaet te sprekē. Wāt dat gebet des geens/ die tot
v quaet spreect/ midts bitterheyt zijnder zielen sal
wordē verhoort/wāt die hē gemaect heeft/dye sal
hē verhoorē. Maect v gespreecsaē/met der verga
deringe der armē/ eñ vootmoedicht den ouderē v
ziele/eñ dē voorbarigē boocht v hooft/Neycht ne
der v oore den armen sondē droefheyt/ eñ betaelt v
scult/eñ antwoort hē vredelijc in saechtmoedichz/
B Verlost hē die ōrecht lijt/ vā des houeerdichs hāt/
eñ en weest niet cleynmoedich in uwer sielen

Als ghi oordeelt/zijt den weesen ontfermher=
tich als een vader/ eñ zijt haerō moeder voor eenē
man/eñ ghy sult gehoorsaē zijn/als des alōhoech
stē soon/ eñ hi sal uwer meer ontfermē dā v moe=
dere/Die wijsheyt ingeestet harē kinderē dz leuē/
eñ si ontfanctse dye haer versoeckē/ eñ si sal voor
gaen indē wech der gherechticheyt/Eñ wiese be
mint/ die bemint dat leuen/ eñ dye tot haer waect
wakē/die sullen haer met behagen omhelsen.

Diese houden/die sullen dat leuen beeruen/ en=
de waer si in sal gaen/ daer salt God gebenedien/
Die haer dienen/die sullen den helighen ghedien=
stich zijn/eñ diese beminnē/die bemint oec Godt/ C
Diese hoort/ sal dye heydenen oordeelen/ eñ diese
aenschout/ sal betrouwende bliuen/

Ist dat hi haer gheloeft/so sal hise beeruen/en=
de zijn gheslacht sal staende bliuen/ Want als hy
valt/sal si voor allen met hem ghaen/ Vreese/anxt
ende proeuinghe/sal si op hem brengen/ende si sal
hem beproeuen/ in haerder leeringhen/ totter tijt
toe/ dat si hem beproeft heeft in sinen gedachten/
ende dat hi haer zijn ziele betrouwe/Eñ si sal hem
vast maken/ eñ si sal den rechten wech tot hē bren
ghen/ eñ si sal hem verbliden/ ende si sal hem haer
verborgentheidē ontdeckē/ eñ si sal hem tot eenen
scat vergaderē/ kennisse/eñ verstandenisse der ge
rechticheyt. Maer ist dat hi doolt/so sal si hē latē/
eñ sal hem in zijns viants hant leueren

Mijn kint neempt waer den tijt/eñ schouwet D
dat quaet. En schaēt v niet die waerheyt te seggē
voor v ziele. Wāt daer is een bescaētheyt dye sonde
toebrenct/ eñ daer is een beschaētheyt/ dye glorie
eñ genade toebrenct/ En aensiet den persoon niet
aen/op dat ghi niet bespot en wort tot eenē val.

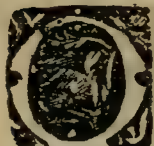
En scaemt v ws naestē niet in sinē ongheualle/
noch en verhout den raet nz/ inder tijt des noots/
En verberght v wijsheyt niet/ in haerō claerheyt/
Want men bekent dye wijsheyt in dye tonghe en=
de dat verstāt/kennisse/eñ leeringe/in dat woort
des verstandighen/ eñ die vasticheyt/in die werc= E
ken der gherechticheyt. En segt in gheender ma=
nieren teghen dat woort der waerheyt/ende wort
beschaemt vander loghen uwer geleertheyt/En=
schaemt v niet v dwalingen te bekennen/ende en=
onderworpt v niet allē mensce om der boosheyt/
En wilt nyet wederstaen teghen des machtighen
aensicht/ noch en arbeyt nyet teghen den stroom.
Strijt om die gherechticheyt voor uwe ziele/ende
strijdt ter doot toe/ voor dye gherechticheyt/ ende
God sal v viandē voor v vechtēde verwinnē/ En
wilt niet haestich zijn in v tonge/ ende onnutte en=
de slap in uwen wercken/ En wilt nyet zijn in v
huys als eenen leeu/omkeerende v huysghesin/en
de verdruckende die v onderworpen zijn/ Dijn hāt
en si niet wtghestrect/om gheschencken te nemen
ende oock gesloten om die te geuen.

Niemāt en verlate hē/op sine goede geluckige A
daghē/noch op sine cracht/ Niemāt en verachte
Gods bermherticheyt eñ lancmoedichz Ca.v

SEt wilt nyet staen na ongherechtighe
besittingen/ ende en segt niet/ ick sal
noch lange leuen. Wāt het en sal nyet
voldoerē indē tijt der wrakē/eñ der vē
soeckinge. En volcht dye begheerlijc
hedē ws hertē niet in uwer sterckheyt/ noch en segt
niet. Hoe mocht ic/ oft wie sal mi onderworpē om
mijnō werckē wille/ wāt God sal wrekende wre
ken/En segt nyet/ ic heb gesondicht/eñ wat is my
droeflicx gebuert/ Wāt die alōhoochste is een lijd
saē wedergelder/ Vāder vgeuē sondē en wilt nyet
sonder vreese zijn/ noch en doet dye een sonde op

vander niet/ eñ en segt nyet/ Die bermherticheyt
des HEREN is groot/ Hy sal der menichfuldic=
heyt mijnder sonden ontfermẽ. Want die ontferm
herticheyt eñ die gramschap gaen haestelic van hem
eñ zijn gramschap siet tegen die sondarẽ
En vertraecht niet totten HERE te keeren/
B eñ en vertreckes nyet van daghe te daghe/ Want
deu.v.d sine gramscap sal onuersiens comen/ eñ hi sal v in=
der tijt der wraken vernielẽ. En wilt niet alte be=
gerich sijn in onrechtuerdighe rijcdommen/ want
si en sullen v niet vorderen/ inden dach der straffin=
ge eñ der wraken. En weyffelt niet met allen win
den/ eñ en gaet niet in alle weghẽ/ Want also doet
die sondaer die een dubbel tonghe heeft/ Sijt vast
inden wech des HEREN/ weest vast in v verstãt
eñ blijft bi uwẽ woorde/ eñ dat woort des vreets
eñ der gherechticheyt volghe v na/ Sijt sachtmoe
dich om Gods woort te hooren/ op dat ghijt ver=
staet/ ende met wijsheyt sult ghi warachtige ant=
woorde voort brenghẽ. Weest snel int hooren/ eñ
traech eñ lanclaem int antwoorden.
C Ist dat ghi verstant hebt soo antwoort uwen
naestẽ/ Mer is dat nyet/ so si v hant op uwẽ mont
op dat ghi niet gheuanghen en wort/ in een onbe=
leeft woort/ eñ wort also bescaemt/ Eere eñ glo=
rie is in eens wijs mans redene/ Met die tonghe
des onuersichtighens/ is zijn bederffenisse. En
wort gheen loftuyter oft pluymstrijcker gheheeten
in uwen leuen/ ende en wort niet gheuaen midts
uwer tonghen/ eñ wort also bescaemt/ Wãt ouer
den dief is beschaemtheit/ eñ werckẽ des berous/
eñ den tweetongighen is die alder quaetste bescel=
dinghe/ Met den flatteerder is hate eñ viantscap/
eñ smaet/ slechtueerdicht den cleynen/ eñ den gro
ten euen ghelijck.

Datmen die wijsheit sal hooren/ een vermani
ge van gerechte ende valsce vrientscappe
Dat.vi.Capittel

A Nt wes vrients wille/ en wilt wes nae
sten viant niet worde Want die qua
de sal lachter eñ smaet beeruẽ/ eñ al
le sondaer is nidich/ eñ tweetongich
En verheft v niet inden voornemẽ
ws verstãts/ op dat dine bladeren niet en verwelc
ken/ eñ dine vrucht verderue/ eñ dat ghi blijft als
eenen dorrẽ boom Want een scalcke siele verderft
den ghenẽ diese heeft/ eñ si maect hẽ tot eenẽ spot
zijnre viandẽ/ ende si brengt hem tot der godloser
deel/ Een soet woort vermenichfuldicht die vrien
den/ het vermorwet die viandẽ/ eñ een gracelijcke
tonghe/ sal ouervloedich zijn in eenen goeden men
B sce/ ghi sult met velen vrientscap hebben/ eñ ghi en
mi.vij.f sult wt duysendẽ/ maer eenẽ raetsman hebben
Ma.x.g Ist dat ghi eenẽ vriẽt crijcht so proeft hẽ eerst/
eñ en ghelooft hem v seluen niet lichtelick/ Want
daer is een vrient na sinen tijt/ eñ hi en sal niet bli=
uen inden dagen der tribulatien/ ende daer is een
vriẽt/ die keert hẽ tot viantscap/ eñ kijft met v/ eñ
ist dat hi wat schandelicx vã v weet/ dat verwijt hi
Eñ daer is een vrient/ die een gheselle ter tafe=
len is/ eñ hi en sal niet bliuen inder tijt des noots/
Ist dat een vrient vast gheduert/ so sal hi v zijn/ als
v ghelijck/ ende hi sal getrouwelick doen aen uwẽ
huysgesinde/ Ist dat hi hẽ verootmoedicht teghen
v/ ende hem van uwen aensichte verberchť/ so sul
di goede eenmoedige vrienschap hebben/ seeyt vã
uwen vianden/ ende slaet gade uwe vriendẽ Een
ghetrouwe vrient/ is een stercke bescherminghe/
eñ die dien vint/ die vint eenẽ costelikẽ schat Ei ce
nen getrouwen vriẽt en is geẽ gelijckenisse/ eñ gheẽ
gewichte gouts/ eñ siluers/ en is weerdich teghen
die goetheit zijns geloofs/ Een getrouwe vrient/
is een medicine des leuens/ eñ der ontsterflicheyt/
eñ die den HERE vreesen/ sullen hem vindẽ/ Die
God vreest/ die sal zijn leuẽ wel goede vrientschap
hebben/ want na dat hi is/ sal sijn vrient zijn
Mine kint/ van uwer ioncheyt op/ ontfaet die
leeringe totter grijser outheit toe/ soe sult ghi wijs=
heyt vinden C
Gaet tot haer als die ploecht eñ zaeyt/ eñ ont=
beyt haer goede vruchten/ Want ghi sult in haer
werc een weynich arbeyden/ eñ haest sult ghi van
haren vruchten eten/ Hoe te vele scerp is die wijs=
heyt den ongeleerden menscẽ/ eñ eẽ ontstantastich
mensche/ en sal in haer niet bliuen. Die proeuinghe
sal in dien zijn/ als die cracht des steens/ ende si en
sullen niet vertoeuen/ dië wech te worpen. Want
dye leeringhe der wijsheyt is na haren name/ ende D
si en is nyet vele menscẽ opẽbare. Met dẽ welckẽ
si bekent is/ die blijft tot Gods aẽscouwinge toe.
Hoort mijn sone/ ende ontfanct den raedt des
verstandenisse/ eñ en verworpt minen raet niet vã
v. Steect uwẽ voet in haer voeyen/ eñ uwen hals
in harẽ halsbant. Buycht v schouderẽ daer onder/
eñ draechtse lijdtsamelic/ eñ en wort niet traech vã
haren banden/ In allen uwen ghemoede gaet tot
haer/ ende hout haer wegẽ in allen uwen crachtẽ
Ondersoectse/ eñ si sal v geopẽbaert worden/
eñ als ghi die hebt/ so en verlaetse niet/ Inden wter=
sten sult ghy rust in haer vinden/ eñ si sal v worden E
ghekeert tot verlustinghe/ eñ haer voeyen sullen v
worden tot een bescherminghe der sterckeyt/ ende
stuenvoetẽ der cracht/ eñ haerẽ halsbãt sal wesen
tot een schoon cleet der glorien/ Want die schoon
heyt des leuens is in haer/ eñ haer banden zijn een
aenbindinghe der salicheyt. Ghi sultse cleeden met
eenen costeliken clede der glorien/ eñ ghi sult v die
croone der medeverblidinghe op setten
Mine kint/ ist dat ghi mi aenmerct/ ghy sultse
leeren/ eñ ist dz ghi v gemoet daer toe geeft/ so sult
ghi wijs zijn. Ist dz ghi v oor neder buycht/ ghi sult
leeringe ontfaẽ/ eñ ist dat ghy bemint te hooren/ so
sult ghi wijs zijn/ Staet in die menichte der voor=
sichtiger ouds/ eñ wort wt der hertẽ haer der wijs
heyt toegeuoecht/ op dat ghi alle Gods vtellingẽ
moecht hoorẽ/ eñ dz die bijsprakẽ des loofs vã v nẏ
en ontuliẽ. Eñ ist dat ghi eenẽ wisen siet/ õt waect
to: hẽ eñ uwen voet betrede die trappẽ zijnd dorẽ/
Hebt uwe gedachtẽ in Gods gebodẽ/ eñ zijt alder
meest gestadich i sinẽ beuelẽ/ eñ hi sal v eẽ hert ge=
uẽ/ eñ de begeerlichz ð wijsh z sal v gegeuẽ wordẽ.

Menigerley schoone leeringhe ende ondervvi
singen Dat.vij. Capittel

En wilt gheen quade dingen doen/ eñ A
si en sullẽ v niet beuaen. Gaet wech
vanden onghrechten/ eñ die quade
dingen sullẽ vã v gebrekẽ/ Mijn kint
en zaeyt gheen quade dinghen inden

boren der ongherechticheyt/ en ghy en sultse nyet
weder seuenuoudich oogsten/ En wilt geen heer=
schapie vanden mensche soecken/ noch vanden co=
ninck den stoel der eeren/ En rechtueerdicht v niet
voor God/ want hi is een bekenner der herten/ en
bi den coninc en wilt nyet wijs geacht werden. En
wilt niet soecken rechter te werdē/ het en si dz ghy
met cracht/ die ongherechticheden moecht breken/
op dat ghy niet misschien des machtighen aensicht
en ontsiet/ en also niet te rechten oordelste
En sondicht niet in dye menichte der stadt/ noch
en werpt v nyet int volck/ noch ghi en sult niet dub
bel sonden tsamen binden/ wandt ghy en sult nyet
in een sonde onghestraft bliuen.
En wilt niet cleynmoedich sijn/ in uwen gemoe
de/ En misgont niet te bidden/ en aelmoese te doen
En segt niet/ Godt sal aenscouwen/ in die menich=
B te minder gauen/ ende als ick den alderhoochsten
God sal offeren/ so sal hi mijne giften ontfaen. En
bespot geenen mensche in dye bitterheyt sijnder sie
len/ Want God die alle dingen siet/ hi ist/ die verne
dert en verhoocht. En wilt die lueghen tegen uwē
broeder niet beminnen/ noch en doet tegē dē vrient
des gelijcs oock niet/ En wilt niet willen liegen ee
nighe luegene/ want haer ghestadicheyt en is nyet
goet/ En wilt nyet veel clappen/ als ghy by dye ou=
ders/ en bi die voorbarichste zijt En versmaet geen
arbeydelike wercken/ en dat ackerwerc/ dat van=
den alderhoochsten gheschapen is/ En beroemt v
niet/ in die veelheyt uwer scalcheyt/ Ghedenct der
gramscappen/ Want si en sal nyet vertoeuen/ daer
om verootmoedicht uwen gheest seer/ Wandt die
wrake des vleeschs des godlosen/ is vier ende ghe=
wormte/ En wilt niet ouertreden tegens den vriēt
die tghelt vertrect/ noch en versmaedt uwen alder
C liefsten broeder niet/ om wt gouts wille/
En wilt niet wech gaen/ van een wijse en goede
vrouwe/ die v te deele is geuallen inder vreesen des
HEEREN/ want die gratie haerder eerbaerheyt
is bouē alle gout En quetst dē knecht nz v wercke
de in trouwē/ noch dē huerlinc die v wel doet En
wel gesinde knecht si van v bemint als v siele/ en en
ontrect hē die vryheit niet/ noch en laet hē niet arm
Hebt ghi beesten/ hebt daer ghemerck op/ ende
sijn si v oirbaerlic/ so laetse bi v volherden/ Hebt ghi
sonen/ so onderwijstse/ en buychse vā haerē kintsc=
heyt op/ Hebt ghy dochteren/ bewaert haer lichaē/
en en toont v aēsicht niet vrolic te haerwaerts Be
steet v dochter/ en ghi hebt een groot werc gedaē/
en geeftse eenen wel ghesinden man/ Hebt ghy een
wijf nae v siele/ en verwerpse nyet/ en en betroudt
v der vooser niet/ in alle uwer herten/ Eeret uwen
vader en en vergeet uwer moeder suchtingē niet/
en gedinct dat ghi niet en waert/ en waert ghi niet
door die gheboren/ en gheeft hen weder/ so si v heb
ben ghedaen.
Vreest God in alle uwer sielen/ en sine dienaers
D hout in groter eeren Hebt hē lief/ in alle uwe cracht
die v gemaect heeft/ en en verlaet sijn dienaers nz/
Vreest God wt alle uwer sielen/ ende eerdt die prie
sters/ en reynicht v metten armen/ Gheeft dien
het deel der eerster vruchten/ en der suueringhe/
gelijc v ghebodē is/ en van uwer onachsaemheyt
suuert v met luttelen/ Ghi sult den HEERE offerē
die gaue uwer armen/ en dye offerhanden der hey
lichmakinge/ totten beghinne der heylighen/ ende
den armen reyct v hant/ op dat dye versoeninge en
de v benedictie volbracht werde/ ende die ghenade
der gheuinghe is int aenscouwen alles leuendens/
en den dooden en verbiet die genade niet/ En ghe=
breect den screyenden niet/ in troostinghe/ en wan Lu/ir/b
delt metten roudragenden. En laet v niet verdrie=
ten den crancken te versoecken want wt desen sul=
dy in dye liefde vast ghemaect werden/ In alle uwe
wercken/ ghedenct uwer uterstē ende ghi en sult
inder eewicheyt niet sondighen.

Hi leert hier van tweedracht te hoeden/ nieman=
den te verachten/ noch te beschimpen voor borch= A
schappe te hoeden Dat.viij. Capittel/

STrijt niet teghen eenen machtigen
mensche/ op dat ghi misschien niet en
valt in sinen handen. En strijdet niet
teghen eenen rijcken man/ op dat hi v
misscien/ niet weder daer tegen eenē
krijt en make/ Wāt dat gout/ en dat siluer/ heeft ve mat.v/f
le menschen verloren/ en heeft hē wt gestrect tot=
ter coninghen herten toe/ en keerde dat omme. En
krijt niet met eenen vooch roependen mensche/ en
en stoket in sijn viere/ gheen houten/ En hebt geen
gemeynscap met eenen ongeleerden mensche/ dat
hi niet quaet en spreke van uwen geslachte. En ver
smaet den mensch niet/ die hem afkeert vander son
den/ noch en verwijtse hem niet/ mer gedenct dat
wi allen in gebreclicheyt sijn/ En versmaet den mē
sche niet in sijnder outheyt want wi werdē ooc out B
En wilt niet verbliden van uwē dooden viant
wetende dat wy allen steruen/ en wy willen in dye
blijschap comen/ en versmaet nyet dye vertellinghe
der ouder wijser/ en gaet omme in harē bispraken/
want van hen sult ghi leeren wijsheyt/ en leeringe Rom.rii
der verstandenisse/ ende te dyenen den groten van i.cor.riii
state/ sonder clachte/ Die vertellinghe der ouders/ ij.petr.ii
en sal v niet voorbi gaen/ wāt si hebbense van harē ephe.iiij
vaders ghe leert. Want van hen sult ghi verstande=
nisse leeren/ en inder tijt der noot/ sult ghi antwoort C
gheuen.
En ontsteect die colen der sondaren niet/ hē ve
rispende/ op dat ghi niet en wert ontsteken metten
vierigen vlammen haerder sonden/ En stelt v niet
teghen die smadighe bespotters/ dat hi dijnen mon
de/ gheen lagen en legge. En wilt niet te woecker
leenē/ eenē mensce die stercker is dan ghy/ want ist
dat ghi hem te woecker leent/ soe houdet als ver=
loren/ En gelooft niet bouen v cracht/ maer ist dz
ghi belouet/ so denct al dat te betalen/ Ghi en sult
niet oordelen tegen den rechtere/ wāt hi oordelt na
dat recht is/ Metten geweldigen en gaet niet ouer
wech/ op dat hi misschien sijn quaet niet en verswa
re teghen v/ Wandt hi gaet nae sinen wille/ ende
ghi sult tsamen met sijnder sotheyt vergaen/ met=
ten toornigen/ en maect geenen twist/ ende en gaet
met hen niet inder woestijne/ wāt dat bloet is voor
hem als nyet/ en daer gheen hulp en is/ daer sal hy
v ter neder stoten.
Metten sotten en hebt geenē raet/ wāt si en mo
gē niet lief hebbē/ dā die dingē die hē behagē Voor
eenē vā buytē en maect genē heymelikē raet/ wāt
ghi en weet nz wat hi voort bringē sal En opēbaert

elc ken mensche/ v herte niet/ op dat hi v misschien
geen valscheit en doe/ en v dat verwijte.

Een leere hoemen met die vrouwen om gaen sal/ Al die vrienden en salmen niet ouer geue / En meer andere schoone leeringhen

Dat.ix. Capittel.

A En wantroudt den wyue ws schoots
nyet/ op dz si ouer v niet en toone/ dye
quaethz harrō scalcher leeringhe/ En
gheeft den wiue die macht ws leuens
nyet/ op dz si in v cracht nyet en come/
en dat ghi dan bescaemt werdt/ En aensiet niet een
veel willich wijf/ op dat ghi misschien nyet en valt
in haren stricken/ En zijt nyet ghemeynsaem met
eender dāsseersen en sanckster/ noch en hoorse niet
op dat ghy misschien nyet en verghaet in haerder
listicheyt/ En aenschout gheen maecht/ op dat ghy
misscien niet gheargert en werdt / in haerder scoon-
heyt / En gheeft v herte niet aen den hoerreerders
in eenighen dinge / op dat ghi v seluen nyet en ver-
hest/ ende v erffenisse.
B En wilt niet al omme sien in dye streetkens
der stadt/ noch en ghaet niet al omme dwalende in
haren straten.
Keert v aēsicht af / van een fraey toeghemaect
wijf/ ende en besiet gheen vreemde gedaente/ Vele
zijnder verghaen in dye ghedaente des wijfs / ende
Ma vu daer wt ontsteect dye begheerlicheyt / als een vue-
re/ een ouerspelich wijf die sal vā allen voorbighan
gers/ vertredē werdē indē wech als drec. Vele mē-
scen die des vreēden wijfs gedaēte v wondert heb-
ben/ zijn verworpelijc ghewoorden/ want haer aen-
Pro.xi c sprake ontsteect als een vier. En sidt in gheender
maneren met eenen gehouden wiue / noch en ligt
met haer niet opt bed / ende en strijt met haer nyet
inden wijn/ op dat v herte misschiē tot haer niet en
neyghe / ende dat ghy met uwen bloede in dye ver-
derffenisse valt.
En verlaet den ouden vrient niet / Want die
nieuwe en sal zijns ghelijcs niet zijn. Eē nieu vriēt/
is als nieuwen wijn/ laet hem out werden / ende
ghi sult hem met soeticheyt drincken. En begheert
niet die eere ende rijcdōmē des sondaers/ want ghi
en weet nyet / welcke zijn toecomēde verderffenis-
se sal zijn/ Der godtlooser wel behaghen / sal v een
mishaghen zijn wetende dat dye ongodlijcke tot der
hellen toe niet behaghen en sal / Sijt verre vanden
mensche die macht heeft te doodē / ende ghi en sult
C die vreese des doots niet vermoeden. Ende ist dat
ghi tot hem gaet/ En wilt niet doē/ op dat hy mes-
schien v leuen niet weech en neeme.
Weet dye ghemeynschap der doot / want ghy
sult inghaen int midden der stricken / ende ghy sult
op der smert lijdender wapenen wandelen / Nae v
cracht/ wacht van uwen naesten/ en tracteert met
ten wisen ende voorsichtighen/ Gherechtige mā
nen sullen v gasten zijn/ ende v glorieringhen sal in
deu.iii.c der vreesen Goods zijn / ende Goods ghedencke-
ß.ect.l. nisse sal v inden sinne zijn/ ende alle uwe vertellin-
Sapi.i ghe inden geboden des alderhoochsten Dye were
ken werdē ghepresen inder handt der consteenarē/
ende dye princen des volcs / in dye wijsheyt haer-
der reden/ Maer dat woort der ouders inden sin
ne/ Eē clapachtich mēsch is vuaerlijc in sine stadt/
ende een stout vermetende mensch sal hatelijc zijn

Vanden richteren en ouerheeren des volcs/ hoe datmen hoochmoedicheyt ende stouticheit schouwen sal

Dat.x. Capittel

En wijsch richter sal zijn volc ordee-
len/ en waer een verstādige regeert/ E
daer gatet wel/ Nae den rechter des
volcs/ zijn ooc zijn dieners/ en alsoo-
danich als die regeerder der stadt is/
alsoedanich sijn ooc die inwoonders/ Een onwijs
coninck verderft sijn volck / dye steden sullen be-
woōt werdē door dye wijsheyt der voorsichtiger/
Die macht des lants is inder handt Gods / en al-
le ongherechticheyt der heidenē is te verfoeyē/ Der
menschen macht is in Goods hant/ ende ouer dat
aensicht des scriuers sal hi zijn eer setten En ghe-
dinc gheēs onrechts dijns naestē/ en en doet niet in
die wercken des onrechts. Houeerdicheyt is hatelic
voor God/ en die menscen/ en alle ongerechticheyt
der heidenen is verfoeyelic/ Dat rijc wert vanden
eenē volc tottē anderē ouergeuoert/ om dye onge
rechticheden ende onrechten en smaden/ ende om
verscheyden bedroch
Maer niet en is booser dā eē gierige. Wat ver
houerdicht ghi v/ o aerde en assche? Gheen dinc en
is ongerechtigher dan gelt bemminen / want dese
heeft ooc zijn siele te cope/ Want hy heeft zijn bin
nenste in sinen leuen verworpen/ Alle haer mach
ticheit/ is cort leuen/ Een langhe quale beswaert
den medecijnmeester/ Die medicijnmeester/ snijt eē
corte quale af/ Alsoe is een coninck heden ooc/ en-
de morgen sterft hi. Wāt als een mensche sal ster-
uen/ so sal hy serpentē/ ende beesten/ ende wormē
beeruen/ Dat begin der houerdicheyt des mēscen
is afuallen van Gode/ wāt zijn herte is wech ghe-
gaen/ vanden ghenen die hem gemaect heeft/ wāt
het begin alre sonden is houerdicheyt Diese hout/
sal veruult werden met vloecken/ ende hi sal hem
auerrecht keeren int eynde Daer omme heeft dye
HEERE dye vergaderinge der quaden onteert
en heeftse totten eynde toe vedoruen.
God heef dye stoelen der houerdigher verto
gen vedoruē/ en hi heeft die sachtmoedige voor hē
doē sittē God heeft dye wortelē der houerdigher
heidenē dorre gemaect/ en hi heeft dye ootmoedi-
ge wt dien seluē heidenē gheplant/ God heeft dye
landen der heidenen omgekeert/ ende heeftse ver-
nielt totten fundamentē toe. Hi verdroeghe der wt
dien/ ende hi vernieldese/ ende dede haer ghedinc-
kenisse ophouden vander aerden / Godt heeft der
houerdigher gedenckenisse verlorē / ende hy heeft
gelaten die ghedinckenisse der ootmoedigher van
sinne/ Die houerdicheit en is den menscen niet ge
sceppen/ noch die gramschap den kinderen der men
schen/ Der menschen saet dat God vreest sal ghe-
eert werden/ Maer saedt dat des HEEREN ghe-
boden voorby gaet dat sal onteert werden/ Inde
middel der broederen sal haer regheerder in eeren
zijn/ ende dye den HEERE vreesen/ sullen in sinē
ooghen zijn
Die glorie der rijcker gheeerder / ende der ar
mer is Goods vreese/ En wilt den rechtuerdighē
armen mensch niet versmadē/ en en wilt den rijc-
ken man die een sondaer is/ niet groot maken
Dye rechter is groot en is machtich in eeren/

ende daer en is geen groter/ dan die Godt ontsiet/
Die vrije sullen den wel ghesinden knechte dienen/
ende een voorsichtich ende een beleeft man en sal
niet murmureren als hi berispt is / ende een onwe-
tende / en sal niet gheeert werden/ en wilt v niet ver
heffen in v werc te doen/ ende en wilt niet twifelen
inder tijt der bangicheit/ Hi is beter die arbeit/ eñ
ouervloeyt in allen/ dan dye gloriceert ende heeft
broots ghebreck.

E Mijn kint/ houdt v siele in sachtmoedicheyt/ eñ
geeft haer eere na haer verdiente/ Wie sal hem recht
veerdighen die teghen hem seluen sondicht? eñ wie
sal dien eeren/ dien zijn eygen leuen onteert? die ar
me wort gheeert door zijn trouwe ende waerheyt/
mer die rijcke na die rijcdommen. Die hem in ar-
moede eerlic hout/ hoe veel te meer sal hem dye in
rijcdommen eerlick houden? Ende dye hem in rijc-
dommen oneerlic houdt/ hoe veel te meer sal hem
die in armoede oneerlic houden

Menigherley schoone leeringhen ende onderwi
A singhen   Dat.xi. Capittel.

Die wijsheit des vernederden sal zijn
hooft verhoogen/ ende si sal hem int
middel der groter van staet doen sit-
ten/ En prijst den man niet in zijn ge
daente/ noch en versmaet den mensch
niet in sinen gesichte. Die bye is een cleyn dierken/
onder die vliegende/ mer hare vrucht is bouen ma-
ten soete/ En gloriceert nemmermeer in cleedinghe/
noch en verhooght v niet inden dach uwer eeren/
Want die wercken des alderhoochsten alleen zijn
wonderlic/ ende zijn wercken zijn glorioos/ verbor
ghen eñ onsienlick

b.c Vele tyrannen saten inden throon/ ende die o-
uermoedelijcke droech die croone/ Vele machtige
zijn seer verdruct gheweest/ eñ dye gloriose zijn in
der anderer handen geleuert/ Eer ghi vraecht/ soe
en lachtert niemanden/ eñ als ghy geuraecht hebt /
soe berispt rechtueerdelick/ En andtwoort gheen
woort eer ghy hoort/ eñ int middel der ouders en
spreect niet/ Van dier saken die v niet en moeyt/ en
strijdt niet/ eñ en staet niet mede inden oordele der
B sondighen der

Mijn kint en laet v wercken niet in velen zijn/
eñ ist dat ghi rijck zijt/ ghi en sult niet ontschuldich
zijn vander misdaet/ Want ist dat ghi na volcht/ soe
en suldijs niet achter halen/ eñ ist dat ghi voor loopt /
ghi en sulles niet ontulien. Men vint menschen dye
arbeyden/ ende hoe si meer woelen eñ arbeyden/
hoe si armer worden/ Daer is een traech mensche/
behoeuende hulpe ontbrekende van crachte/ ende
ouervloeyende van armoeden/ eñ Gods oogen aen
schouden dien int goede/ eñ rechte dien op van zijn-
der nederheyt/ eñ hi verhief zijn hooft/ eñ vele ver-
C wonderden in hem/ eñ eerden God

Goet eñ quaet/ doot eñ leuen/ armoede/ eñ rijc
dom/ zijn vanden HEERE God/ Wijsheyt ende
onderwijsinge/ eñ kennisse der wet/ zijn by Godt/
Liefde eñ der goeder wegen zijn by hem/ Dolinge
ende duysternissen zijn metten sondaren geschapen
eñ die hen verhuegen int quaet/ die verouden me-
de int quaet

Godts gheuinge blijft den gherechtigen/ ende
sijn profijt sal voortganc hebben inder eewicheyt/
Daer is een/ die rijc wert/ spaerlic doende/ eñ dit is
dat deel zijns loons/ in dien dat hi seyt/ Ic hebbe mi
ruste geuonden/ eñ nu sal ic alleen van mijnen goe-
den eten eñ drincken/ eñ en weet niet / dat hem den
tijt voorby gaet/ eñ dat dye doot naket/ eñ dat hijt
altemael den anderen laet/ ende sterft / Staet in v Luc.xii.
verbont/ eñ spreect mede daer in/ eñ verroudt in dat
werc uwer geboden/ En en blijft inder sondaers
wercken niet/ Maer betrout in God/ eñ blijft in v
plaetse/ want het is licht in Godts ooghen den ar
men ouerhoets rijck te maken

Die benedidinge haest haer tot des gerechtigen
loon/ eñ si maect sinen voortganc vruchtbaer in snel
der eeren/ En segt niet/ wat is mi van node / eñ wat D
goeden sullen mi daer af comen? En segt niet. Ick
ben mi seluen genoech/ eñ ic en behoef niemants/
eñ wie oft wat mach mi voort aen hinderen?

Inden dage der goeden/ en zijt niet onghedach
tich der quaden/ ende inden daghe der quaden/ en
zijt niet ongedachtich der goeden/ Want het is licht
voor Gode/ eenen yegeliken inder doot/ na zijn we
gen te vergelden/ Die quaetheyt eender vren/ maect
vergetentheyt grooter ouervloedicheit/ eñ in des
menschen eynde is ontdeckinge zijnder wercken/
En looft gheenen mensch voor zijn doot/ want een
man wert in sinen kinderen bekent.

En leyt niet elcken mensch in v huys/ want daer
zijn vele lagen des bedriegenden menschen/ Want ge
lijc die binnenste des herten der stinckender wtruf-
pingen/ eñ gelijc een veltho en wert ingheleyt in dye
couwe/ eñ als die wilde geyten inden stricke/ alsoe is
ooc der hoouerdiger herte/ eñ gelijc een wachter
siende den valle zijns naesten. Want dat goet int quaet
verkeerende/ leyt hi lagen/ eñ in die wtuercoren sal
hi een vlecke in setten/ want van eender voncken wert
dat vier vermeerdert/ mer een mensch die een son-
daer is/ leghet den bloede lagen/ Wacht v vanden
pestilentiachtigen/ want hy smedet quade dingen / op
dat hi niet misschien beschim- inge ouer v en bregen
inder eewicheyt/ Laet eenen vreemdelinc tot v comen/
eñ hi sal v verderuen in een onrusten/ eñ hi sal v ver-
vremden van uwen eygenen wegen

Met wat oordele/ eñ in welcken men die goetheyt
sal bewijsen   Dat.xij. Capittel

Ist dat ghi wel doet/ so weet wien dat E
ghijt doet/ eñ daer sal veel dancs in di-
nen goeden sijn/ Doet den gerechtigen
wel/ eñ ghi sult een groote wedergel
dinge vinden/ eñ en ist niet van hem/ wa
rachtelic/ so suldijse van den HEERE ontfaen/ want hem
en is niet wel die ghestadich inden quaden is/ eñ gheen
aelmoesen en geeft/ want die alder hoochste hatet
die sondaers/ eñ hi heeft ontfermt den ghenen die
werckende berouwe bewijsen/ Geeft den ontferm-
hertigen/ eñ en ontfanct den sondaer niet/ eñ hy sal
den godlosen eñ den sondaers die wrake betalen/ eñ
bewaertse tot dien dage der wraken/ Geeft den goe-
den/ eñ en ontfanct den sondaer niet/ Doet den oot
moedigen wel/ eñ en gheeft den godlosen niet/ Ver
biet hem dat broot te geuen/ op dat hi in dien niet mach
tiger en si dan ghi/ want ghi sult dubbele quaden vin
den/ in allen den goeden die ghi hem doet / want die alder
hoochste haet dye sondaers ooc/ ende den godlosen
sal hi wrake betalen

Een vrient en sal niet bekẽt werden inden goe-
B den dinghen / eñ een viant en sal inden quaden niet
verborgen werden / In eens mans goedẽ / sijn sine
vianden bekent / In sijn droefheit eñ in sijn onghe-
luc wert sijn vrient bekent. En gelooft uwen viant
niet inder eewicheyt / want sijn schalcheyt verroest
als yser / eñ ist dat hi verootmoedicht / cromp gaet /
werpt uwẽ moet af / eñ wacht v van hem / Ghi en
sult hem nyet neffens v stellen / noch en laet hẽ nyet
sitten tot uwer rechter hant / op dat hi hem niet om
en keere / ende stae in v plaetse / op dat hy misschien
C uwen setel niet en soecke / Als hi omme ghekeert
is in uwe plaetse / ende dat ghi indẽ uutersten mijn
woorden bekent / eñ wert in mijnen redenen onder
wesen / Sijnt niet te samen twee sonden want daer
en sal geen ongestraft bliuẽ / wie sal des toucnaers
ontfermen / die van een serpẽt gestekẽ is / in allẽ die
den beestẽ genaken. Also oock die versellet is inden
wech / met eenen ongerechtigen man / eñ is bewon
D den in sine sonden / Eenen tijt lanck sal hi met v blij
uen / Mer ist dat ghy af neycht / hy en sal v nyet ver-
draghen.

Een viant is soet in sinen lippen / eñ hy leyt lagẽ
in sijn herte / op dat hy v omme soude werpen indẽ
gracht / Die viant screyt in sinen oogen / eñ ist dat hi
tijt vint / hi en sal niet van bloede versaet werden.
Eñ ist dat v quade dingen toelopen / soe sult ghy
hem daer eerst vinden / eñ als helpende / sal hi v solẽ
onder door grauen. Hi sal sijn hooft scudden / eñ hy
sal metter hant slaen van vrijscappen / eñ veel clap-
pẽde sal hi die gesteltenisse sijns aẽsichts veranderen

Hoe die armen haer voor die rijcken hoeden sullẽ
ende haer voor den geweldigen bewaren.

A Dat.xiij. Capittel.

De.vij.f. ij.co.vij g

Die dat pec raeckt / hy salder af besmet
worden / eñ die gemeynscap heeft met
ten houaerdigen / sal houaerdicheit aẽ
doen / hi neemt eenen last op hem / die
gemeynscap heeft met eenen eerliker
dan hi / Eñ en sijt gheen geselle eenens die rijcker
is dan ghi / wat sal den ketel ghemeynscap hebben
totten pot / want als si tsamen stooten / sullen si ge-
broken werden Die rijcke doet onrechtueerdelijck
eñ sal grimmen / mer die arme als hem gewelt eñ
onrecht geschiet / so lijdt hi gebrec eñ bidt / ist dat ghy
geeft / so sal hi v tot hem nemen / eñ ist dat ghi nyet
en hebt / so sal hi v verlaten / ist dat ghi hebt / so sal hi
met v weerscappen / eñ sal v uut teeren / eñ hi en sal
ouer v niet droeue sijn / Ist dat ghi hem van noode
te doen hebt / so sal hi v vertreden / eñ heymelic spot
tende sal hi v hope geuen / vertellende v alle goede
dingen / eñ segghen. Wat is v van noode? eñ hi sal v
bescamẽ in v spise / tot dat hi v tweemael ende drie
mael uut suypt / eñ inden uutersten sal hi v bespotten /
daer na siende dat ghi niet en hebt / sal hi v verlaten
eñ sijn hooft van v beweghen.

Wert Gode verootmoedicht / eñ verwacht sijn
B handen / Aenmerct dat ghi niet verleyt en wert / eñ
in dijnre vruechden niet vernedert en wert / en wilt
nyet neder sijn in uwe wijsheyt / op dat ghi verne-
dert / niet in sotheyt verleyt en wert / als ghi tot ee-
nen machtigen geroepen zijt soe gaet wech / wandt
daer uut sal hy v te meer tot hẽ roepen / En sijt nyet
quellic / op dat ghi niet verstooten en wert / eñ en zijt
niet verre van hẽ / op dat ghi niet vergetẽ en wert /
En verhout niet uut gheheelijc met hem te spreken /
noch en glooft sinen vele woorden niet / Want hy
sal v uut veel sprakẽ tẽteren / eñ heymelic lachende /
sal hi v vragen van uwe verborgentheden / Sijn ghe
moet is wreet / eñ hi sal v woordẽ onthoudẽ / eñ hy
en sal niet sparen van quaetheden eñ van banden.

Wacht v eñ aenmerct neerstelic uwer hooringe
want ghi wãdelt in vreese uwer ouerwerpinge / Mer
die dingen hoorende / siet als in eenẽ droom / eñ ghy
sult waken / Hebt God lief alle v leef dagẽ / eñ aen-
roept hem tot uwer noot Alle dyer heeft lief sijns
C gelijcke / also oock alle mensce hebbe lief sinen naestẽ
Alle vleesch sal tot sijns gelijc tsamẽ geuoecht wor
den / eñ alle mensch sal versellet werden met sijns
gelijcke / Gelijc den wolf ghemeynscap sal hebben
mettẽ lam te eeniger tijt / also sal die sondaer met
ten rechtueerdigen / Wat ghemeynschap heeft dye
heylighe mensche metten hont / oft wat goede deel psal.
sal die rijcke metten armẽ hebben / Des leeus roof Jere.
is die wilde ezel inder woestinen / also sijn die arme
der rijcker spise / Eñ gelijc die ootmoedige den ho-
ueerdigen een vereysinge is / also is dye arme oock
des rijcken versuwinghe.

Als den rijcken een ongeluc aen coẽt / soe wert
hi weder op gheholpen van sinen vrienden / Maer
als die arme valt / soe wert hi oock van sinen vrien-
den verlaten / Een rijc man die bedroghen is / heeft
vele verhaelders / hi sprac houeerdighe woorden /
D eñ si rechtueerdichden hem / Die ootmoedige is be
drogen / eñ wert hier en bouen oock berispt / hi sprac
wijsselic / eñ hẽ en is gheen plaetse ghegheuen / Dye
rijcke sprac / eñ si swegen alle / eñ si sullen sijn woor
den totten wolcken toe brengen / Die arme sprac /
eñ si seggen / Wie is dese / Eñ ist dat hi misdoet / soe
sullen si hem bederuen / Dat goet is goet dẽ genen
die geen sonde inder conscientien en heeft / eñ dye
armoede is alder quaetste / inden monde des godlo
sens / Des menschen herte verandert sijn aensicht /
oft int goede / oft int quade / Een vrolic aensicht / be
thoont een goet herte / want anders die gedachten
te kennen / is een swaer dinck.

Van die ontrouwe ende scalcheit der rijcker vrec
ken / ende een vermaninge om der wijsheit aen te
hanghen Dat.xiiij. Capittel.

A Salich is die man / die niet geuallen en
is / midts den woorde sijns monts / eñ
en is niet gesteken met droefheyt der
misdaet / Salich is hi die gheen droef-
heit sijns ghemoets en heeft ghehadt /
eñ die niet geuallen en is van sine hope / Eẽ begeer
lijc eñ vreck man / heeft dat goet sonder redene / eñ Co
waer toe heeft die vrecke mensce dat gout? Die uut ij.p
alder neersticheyt te ghader hoopt onrechtueerde Ju.
lic / die vergadert den anderen te voren / Eñ een an- Je.
der sal in sijn goet ouervloedicheit bedriuen / die hẽ d
seluen scalc is / wien sal hi anders goet sijn? Eñ hy
en sal niet verblijt werden / in sijn goet / daer en is
niet scandelijckers eñ argers / dan dye hẽ seluẽ mis-
gont / eñ dat is die vergeldinghe sijnder quaetheyt /
Eñ ist dat hi wel doet / dat doet hi onwetende / eñ
niet willichlic / eñ int uuterste openbaert hi zijn quaet
heit / Des nijdighen ooghe is quaet / eñ afkeerende
sijn aensicht / eñ sijn siele versmadende.

Des gierigen ooghe is onuersadelijck int deel
der ongerechticheit. Hi en sal niet versaet worden
B totter tijt toe dat hi verdorrēde/ sijn ziele hebbe ver
loren/ende en sal niet versaet worden/behoeuen=
de broot/ en hi sal in droefheyt ouer sijn tafel sijn/
Mijn kint ist dz ghi hebt/so doet wel met v/ en of
fert Gode weerdige offerhande. Weest ghedach=
tich dat dye doot nyet en vertoeft/ en dat verbont
des graefs is v verthoont/ Want dat verbont de
ser werelt sal metter doot steruē. Doet uwē vriēt
wel voor die doot/ en na uwe crachten wt reyckē
de geeft den armen/ Ende en wort niet ghehoont
vanden goeden daghen/ ende dat deel des goeden
daechs en gae v nz voorbi/ En sult ghi niet dē an=
derē v smertē en v arbeydē laten? In die deelinge
des erffenis geeft en neēt/ en recht uerdicht v siele
C Werct gerechticheyt voor v doot/ want inder
hellen en is gheen spijse te vinden/ Alle vleesch sal
vergaen als hoy/ en als een blat vrucht makēde/
in eenen groenen boome/ Sommige groeyen/ en
sommige worden af geworpē/ alsoo is die genera=
tie des vleeschs en bloets/ deene wort gheeyndet/
dander wort geboren. Alle verganckelijc werc sal
int eynde gebrekē/ ende die dat werct/ sal met hem
gaen/ Ende alle wtuercorē werc/ sal gerechtueer=
dicht worden/ ende die dat werct/ sal daer inne ge
eert wordē/ Wel den mā die in die wijsheyt sterft
ende die hem in verstandenisse oeffent/ ende inden
verstande/ sal hi die voorsichticheyt Gods dēckē.
Die de wegē der wijsheyt verdenct in sijn her=
te/ en die in haren verborgentheden verstaende is/
gaēde na haer/ als een ondersoecker/ ende in harē
D wegen blijft staende/ Die door haer vensterē siet/
en bi haren dueren luystert. Die by haer huys ru=
stet/ en in haren wandē den staeck vesticht/ hy sal
sijn hutken stellen tot haren handē/ en in sijn hut=
ken sullen goede dingen rusten inder eewichevt/
Hi sal sijn kinderen onder haer decsel stellen/ ende
sal onder haer tacken woonen/ Hy sal onder haer
decsel wordē bescheremt vander hitten/ en hi sal in
haer glorie rusten.

¶ Vā die vruchte ende profijt der vreesen Gods
ende der wijsheyt/ die welcke die boose en schalc
ke niet sien en nemen. ¶ Dat.xv. Capittel.

A Die God vreest/ sal goet doen/ en die
de gerechticheyt onthoudende is/ sal
se vercrigen/ en sal hem te ghemoe=
te comen/ als een gheeerde moeder/
en si sal hem ontfaē als een wijf van
den maechdē/ Ende si sal dien spijsen metten broo
de des leuēs/ en der verstandenissen/ en si sal hem
metten water der salicheyt drencken/ En si sal in
dien vast gemaect wordē/ en en sal nyet gebuycht
wordē/ en si sal hem onthoudē/ en hi en sal niet be
scaēt wordē/ en si sal hē verhoogen bi sijnē naestē
en si sal sijnen mont int middē der gemeyntē open
doen/ ende si sal dien met den gheest der wijsheyt/
en der verstandenissen veruullen/ ende si sal hem
metten cleede der glorien cleedē/ en si sal genoech=
licheyt en verhueghinghe op hem tot eenen schat
vergaderden/ ende si sal hem met eenē eewigē na=
me beeruen.
Onuerstandige menschē/ en sullen se niet aen
gripen/ ende wel gheēnde menschen/ sullen haer
te ghemoet gaen/ Dye schalcke menschen en sullen
se niet sien. Want si is verre af vā houeerdicheyt
en bedroch. Luegenachtige mannen en sullen haer
der niet ghedachtich sijn/ en warachtige mannen
sullen in haer worden geuondē/ en si sullen voort
ganc hebben totter aenschouwinghe Gods toe.
Den lof en is niet scoon in des sondaers mont B
Want hy en is vanden HEERE niet gesonden/
Want van God is volmaecte wijsheyt/ ende den
lof sal bi Gods wijsheyt staen/ en sal ouervloeyē
in eenen ghetrouwen mont/ ende die verheerder
salse hem geuē/ en segt niet bi Gode/ si is vā hier/
En doet niet dat God hatet/ en segt niet. Hy heeft
mi in dolinge ghebrocht/ want die godloose men=
schen en sijn hem van gheenen noode/ Godt hatet
alle grouwel der dolinghen/ en die God vreesen/
en sullen dat grouwel niet lief hebben.
God heeft den mensche van beginne gemaect/
ende heeft dien inder hant sijns raets gelaten. Hy phi.i.iij
heefter sijn ghebodden en beuelen toe ghedaen/ Ist si.d
dat ghi die geboden wilt houden/ so sullen si v be= Joā.xv
houdē/ ende inder eewicheit behaechlicke trouwe f
houden/ Hi heeft v water en vier voor ghestelt/ tot eze.xvi.
welck dat ghi wilt/ steect v hant wt/ voor dē men= g
sche is leuen ende doot/ goet en quaet/ welck hem deu.viij
behaecht/ sal hem gegeuē worden/ want die wijs= a
heyt Gods is vele ende sterc inder macht/ siende i.re.iij.f
alle mensch en sonder ophouden/ Die ooghen des
HEEREN/ sijn totten ghenen die hem vreesen/
ende hi bekent alle des menschen neersticheyt/ Hy
en heeft niemant geboden ongodlijc te doen/ en hi
en heeft niemanden consent gegeuen te sondigen/
Hi en begeert gheen menichte der ongetrouwer/
en der onnutter kinderen.

¶ Dye menichte van vele boose kinderē en is nz
goet/ want die genade Gods en is op die godloo
se niet/ mer andersso is hi langmoedich en bermh=
hertich/ Vander wijsheyt Gods/ en sine werckē
¶ Dat.xvi. Capittel.

IN godloose kinderen en hebt gheen A
genoechte/ ist dz si vermenichfuldicht
worden/ noch en verlustighet v niet
ouer hen/ ist dz die vreese Godts niet
in hen en is/ En gelooft haren leuen
niet/ noch en aenschout haer arbeyden niet/ want
beter is een sone die God vreest/ dā duysent god=
lose kinderē/ Ende het is beter sonder kinderē te
steruē/ dā godlose kinderē achter te latē. Vā eenē
wijsen mach een gansse stadt behouden wordē/
en dat geslacht der godloser sal woest gelatē wor
dē/ Mijn ooge heeft vele sodanige dingē gesiē/ en
mijn oore heeft stercker gehoort dan dese/ Inder
sondaren vergaderinge salt vier ontstekē/ en dye
gramscap sal in een ongeloouich volc ontsteken.
Dye oude ruesen en hebbē voor haer sonden nz
gebeden/ dye verdoruē sijn/ betrouwēde haerder
crachten/ ende hi en spaerde haerder pelgrimagie
niet/ maer hi vloechse/ en hi versoudese om die ho=
ueerdicheyt haers woorts/ Hi en ontfermde haer
der niet/ mer hi verderf alle dat volc/ en al dye ge=
ne die hen verheffen/ En gelijck ses hondert duy=
sent voetknechtē/ die vgadert sijn in dye hartheyt
haers hertē/ en hadd ee verdtneckich geweest/ soe
waert wōder/ had hy ontsculdich oft vri geweest.
Ontfermherticheyt en gramscap is met hem

hy is machtich te vergeuen/eñ sinen toorn wt te stoten/alsoo sijn ontfermherticheyt groot is/also is oock zijn berispinge/hi oordeelt den mensche na sine wercke. Die sondaer en sal indē roof niet ont vlien/ende die verdraechlicheit des geens die ont fermherticheit doet / en sal nz vertragē Alle ontfermherticheit sal elcken plaets makē/ na dye ver diente sijnder werckē/ende na dye verstandenisse zijnder pelgrimagiē. En segt niet Ick sal vā Gode verborgen worden/ende wie sal mijns gedencken vandē hoochsten/ Ick en sal niet gekent worden int groote volc/wāt wat is mijn siele/in so on gemetene creatueren.

C Siet den hemel/eñ dye hemelen der hemelen/ den afgront der aerdē/ende dye in hen zijn/sullen beweecht worden in sijn aenscouwē/die berghen te samen/eñ die houelen/eñ die fundamenten der aerden/eñ als God dese aen sal schouwen/so sullen si midts beuinge tsamē worden gheschuddet. Eñ dese dingen en verstaet gheen herte/maer alle herte wort van hem verstaē/ende wie verstaet sine weghen/ Eñ die waterbaren/die welcke des menschen ooge ooc niet sien en sal/want vele sine wercken sijn in verborghenhedē/mer wye sal die werckē sijnder gerechticheit wt bootschappē/oft wie salse lidē/want dat verbont is verre vā som migen/ende der menschen ondervragínghe is in die voleyndinghe. Die clein is vā hertē / die denct sulcke dingen/maer een onvoorsichtich eñ dolende man/denct sotte dingen

Mijn sone hoort mi/eñ leert verstant eñ aenmerct in uwer herten/op mijne woordē/eñ ic wil v biden gewichte die wijsheit verthoonē/eñ neer stelic wil ick v dat verstant te kennen gheuen/die wercken Gods sijn van aenbegin vā hem onder schcydē/eñ een deel zijnder werckē heeft hi af ghe deelt/hi heeft inder eewicheyt haer wercken verciert/noch si en hebben niet gehongert/noch gearbeyt/eñ si en lieten niet af vā haeren werckē/ En yegelic en sal sinen naesten niet benauwen tot in der eewicheit. En zijt sinen woorde niet ongeloouich/ Na dese dinghen/sach God op die aerde / eñ veruulde die met sinen goeden/eñ met alderley leuende dierē heeft hi harē bodem bedect/eñ die alle worden weder tot aerden verkeert

C Hoe God den mensche ghescapen ende begauet heeft/hoe hi hem sinen wille ende geset gheopenbaert heeft/eñ hoe hi Jsrael wt alle natiē vā menschen vercoren heeft Capittel .rvij.

Gen. i. b God schiep den mensche vander aerden/eñ hi maecte hem na sijn ghelijckenisse. Eñ hy keerde hem weder in tot aerde/eñ na hem seluen cleede hy hem met duechden/ Dat getal der dagen gaf hi hem/eñ tijt/ eñ gaf hem macht der dingen die opter aerden sijn/hi sette zijn vreese ouer alle vleesch/eñ hi heerscapte ouer die beesten/eñ alle vliegende dierē/hi schiep wt hem een hulpe/ hem gelijc/eñ hi ghaf dien raet eñ tonge/ende oogen/ende ooren/ende herte te denckē/ende hi ver vuldese met onderwijsinghe der verstandenissen/ hi schiep dien oock des geests kennisse / eñ hi ver vulde haer herte met verstande/eñ thoonde hem goet ende quaet/hy sette haer ooge bouē haer herten/om hen te thoonē die grote dadē sijnre werckē/ eñ dat si tsamē sullen louē den name der heylichmakinghen/ ende te glorieren in sijn wonderlichedē/op dat si die groote daden sijnder werckē souden vertellen

Hy deder hen onderwijsinge toe/ eñ hi veerfde hen de wet des leuens/ende hi maecte een eewich verbont met hen/ende sijn gherechticheit eñ zijn oordeelen thoonde hy hen/ Ende haer oogen sagē zijn groote heerlichheyt / ende haer ooren hoorden die heerlichheyt zijnder stemmē/ende hi seyde hen Wacht v van alle ongerechtige. Ende hi geboot dien eenen yegelicken van sinen naesten/ Hare wegen sijn altijt voor hem/ende si en sijn niet verborghen van sinen ooghen/ hi stelde in elcken volcke eenē regeerder/ende dat deel des Gods Jsrael is openbaer ghemaect. Ende alle haer wercken sijn gelijck die zonne/int aenschouwen Gods/eñ zijn ooghen/sijn sonder ophouden aenscouwende op hare weghen/ Alle haer ongerechticheden zijn hē openbaer/eñ alle haer boosheedē/sijn altijt voor hē

Die aelmoese des mās/is als eē borse met hē/ ende hi sal des menschen gratie behoudē/ als den appel sijnder oogen/eñ namaels sal hy weder op staen/eñ sal dien haer loon weder gheuen/ elcken in haer hooft/eñ salse tsamen keeren in die onderste deelen der aerden/ Mer den ghenen die berou hebben/heeft hi den wech der gherechticheit ghegeuen/eñ hy versterct tot lidē den ontbrekendē/ eñ hi scicte dyen dat deel der waerheit toe. Wort totten HEERE bekeert / ende laet v sondē/bidt voor dat aensicht des HEEREN eñ mindert die boosheyt/keert weder totten HEERE/eñ wort bekeert van uwer ongerechticheyt/eñ hatet te vele zeer die vloeckinge/eñ bekent die gherechticheden/eñ die oordeelē Godts/eñ staet in dat deel der voorsettinge/eñ des ghebets des alderhoochsten Godts/ Gaet in die deelen der heyligher werelt/ metten leuendighen/eñ den ghenen die God belijdinghe geuen/ want wie sal den HEERE inder hellen louen

En vertoeft niet in die dwalinghe der godloosen/belijdt voor die doot/ Die belijdinghe vergaet als niet/ vanden dooden. Ghi sult leuende belijdē/ leuendich eñ gesont sult ghi belijden/eñ sult God louē/eñ ghi sult in sijn ontfermherticheidē glorieren/ Hoe groot is die ontfermherticheit des HEEREN/eñ zijn ghenade den ghenen die tot hem bekeeren/ Want alle dingen en moghen niet inden menschen sijn/ want des menschen sone en is niet onsterflic/eñ si behaechdē in die ydelheit der quaetheyt Wat is clarer dan die zonne? Eñ dese sal ontbreken/ Oft wat is schalcker / dan dat vleesch eñ bloet hebbē bedacht? eñ dat sal gestraft werdē/ Eñ dye macht des hemels hoocheyt schiep hy / eñ alle menschen sijn aerde eñ asschen

C Vander wijsheit Gods ende ordinātie zijnder wercken/welcke geen creatuere begripē mach/ wāt die dagē des menschē cort zijn/so is god lijdsamich/straft/ende leert alle die castijdinge ende leere ontfangen willen Dat .rviij. Capittel

 Die inder eewicheit leeft / schiep alle die dinghen tegader / God sal alleen gerechtueerdicht wordē/eñ blijft on uerwonnen coninc inder eewicheit. Wie sal genoech sijn/ zijn werckē te

vertellen? Wie sal sijn groote daden ondersoecken?
Mer wie sal die cracht sijnder grootheyt vercon-
digen? oft wie sal toe doen sijn ontfermherticheyt wt
te spreken? het en is niet te minderen noch toe te doen/
noch het is niet te vinden die grote daden Gods. Als
dye mensche meynt volleynt te hebben/ dan sal hy
beginnen/ ende als hi meynt rust te hebben/ dan sal hy
wercken/ Wat is die mensche/ ende welck is sijn gra-
tie/ oft wat is sijn goet/ oft wat is sijn schalcheyt?
Dat ghetal der daghen der menschen/ is ten mee-
sten hondert iaer/ si sijn geacht als water druppelen
der zee/ Ende gelijck dat keselingsken des sants/
B also sijn cleyn die iaren tegen den dage der eewicheyt
Hier om is dye HERE lijdsaem met hen/ ende
hi sal sijn ontfermherticheyt ouer hen wt storten/
Hy sach dye vermetentheyt haerder herten/ dat si
quaet is/ ende hi bekende haer verderuinge/ dat si
schalck is. Daerom veruulde hi sijn ghenadicheyt
in dien/ ende thoonde hen den wech der gerechtic-
heyt. Des menschen ontferminge is tot sijnen nae
sten/ mer die ontfermherticheit Gods/ is ouer al-
C le vleesch. Die ontfermherticheyt heeft/ die leert/
ende onderwijst/ als een herder sijn cudde/ hi ontfer-
me/ ontfangende die leeringe der ontfermingen/
ende die sine oordeel vreesen/ die ontfermt hi/ Mijn
kint in goeden dinghen en claecht niet/ ende in alle
giften en geeft geen droefheyt des quaden woorts/
En sal den dauwe die hitte niet vercoelen? Also sal
oock een woort bat dan die ghifte. Siet/ en is dat
woort niet bouen die goede gaue? Maer beyde sijn
si met eenen gerechtuerdichden mensche.
Een sot sal scherpelijck verwiten/ ende die gaue
eens onbeleefden menschen/ doet die ooghen ette
ren Voor dat oordeel bereyt v gherechticheyt/ ende
eer ghi spreect/ so leert/ Voor die quale doet me-
decine daer toe/ ende voor dat oordeel vraecht v sel-
uen/ ende in dat aenscouwen Gods/ sult ghi genadicheyt
vinden. Voor die quale verootmoedicht v/ ende inden
tijt der cranckheyt/ thoont v conuersatien. En wort
niet belet altoos te bidden/ ende en ontsiet v niet totter
doot toe gerechtuerdicht te worden/ want Gods
loon blijft inder eewicheit. Voor dat gebet bereyt
v ziele/ ende en wilt nyet wesen als een mensche dye
God tenteert. Ghedenct der gramschappen/ inden
dage der volcomdingen/ ende ghi sult den tijt der be-
talingen maken inder conuersatien/ Inden tijt der
ouervloedicheyt so gedenct der armoeden/ ende den
noot der armoeden/ inden dage der armoeden.
D Van smorgens totten auont/ wort den tijt ver-
andert/ ende alle dese dingen sijn snel in Gods oogen.
Een wijs mensch vreest God in allen dingen
ende in die dagen der misdaden/ sal hi hem wachten
van traecheyt. Alle cloecke bekent wijsheyt/ ende die
se vindet/ sal hi belidinghe gheuen/ Dye wijsen in
woorden hebben oock selue wijslick ghedaen/ ende si
hebben die waerheyt/ ende die gerechticheyt bekent/
ende si hebben die bijsprakel/ ende oordeelen gesocht.
En gaet niet nauwe begeerlicheden/ ende keert
v van uwe wille. Ist dat ghi uwer zielen haer begeer-
licheden geeft/ so sal si v uwen vianden tot blischappen
geuen/ En verlustiche v niet in grooter wellusten/
ende en laetse v niet te gemeyn sijn/ Want haer mis
doeninge is gestadich/ En wilt niet te veel weer-
scappen/ vanden genen dat ghi met woecker gewon

nen hebt/ op dat ghi so arm wort/ ende niet en be-
hout in dinen buydel.

Menigerley leeringen der wijsheyt.
Dat.xix.Capittel.

En wercman die een dronckaert is/ A
en sal niet rijc worden/ ende dye cleyne
dinghen versmaet/ die sal allenskens
af vallen. Wijn ende die wiuen/ doen die
wijse af vallen vanden goeden/ ende si
berispen die welgesinde/ ende die hem bi die hoerreer
ders voecht/ sal schalc sijn/ motten ende wormen sul-
len dien beeruen/ ende hi sal tot eenen meerder exem-
pel worden genomen/ ende sijn ziele sal vanden geta-
le worden wtgeroeyt. Dye haestelic gelooft/ die is
licht van herten/ ende sal geminderd worden/ ende die
tegen sijn ziele misdoet/ sal hier bouen gehaet wor-
den. Die om die ongerechticheit verblijt/ sal ghe-
straft worden/ ende die de straffinghe hatet/ dien sal
sijn leuen worden verminderd/ ende die gene die clap-
pinge hatet/ die blusscht die boosheyt wt. Die tegen
sijn ziele sondicht/ tsal hem berouwen/ ende die ge-
nuechte heeft in quaetheyt/ sal ghestraft worden.
En spreect met eenen scalc een hert woort niet/
ende ghi en sult niet verminderd worden. Den vrient B
ende den viant en wilt uwe heymelicheyt niet vertel-
len/ ende hebt ghi misdaet/ en wiltse niet ontdecken/
Want hi sal v hooren/ ende acht op v hebben/ ende als
die sonde bescermende sal hi v haten/ ende also sal
hi v altijt bi sijn/ Hebt ghy een woort tegen uwen
naesten gehoort/ latet in v steruen/ betrouwende
dat het v niet schoren en sal. Een sotte is in arbeyt
des woorts/ als een wee van eender vrouwen die kint
baert/ want beyde en moghen sijt niet in houden
Gelijc eenen pijl gescoten in dye dye des honts/
also is dat woort int herte des sotten/ Berispt den
vrient/ oft hijs misschien niet verstaen en hadde/ ende
segge/ Ic en hebs niet ghedaen/ oft heeft hijt ghe-
daen/ dat hijt niet meer en doet. Straft den naesten/
dat hijt misschien niet en heb gheseyt/ ende heeft hijt
geseyt/ dat hijt misschien niet en verhale.
Berispt den vrient/ want dicwil geschiet mis- C
doeninge/ ende en gelooft niet elcken woorde/ want
daer is die valt met sijnder tongen/ maer niet met
wille/ want wie is/ die niet en heeft misdaen in sijn
der tongen? Berispt den naesten eer ghi dreyget/
ende geeft plaetse der vreesen des alder hoochsten/
want de vreese Gods is alle wijsheyt/ ende in haer is
Godt te vreesen/ ende so wie recht wijs is/ die hout
die wet/ Ende die leeringhe der scalcheyt en is geen
wijsheyt/ Ende die voorsichticheyt der sondaren en is
geen goede deckinge. Daer is schalcheyt der voor
sichticheyt/ ende in haer is vermaledinge/ Beter is een
simpel ende slecht mensce/ die Gods vreese heeft/ dan
een die veel wijsheits heeft/ ende ouertredet die wet
des alderhoochsten.
Daer is een seker behendicheyt/ ende die is onge
recht/ ende verkeert met gauen/ dat openbaer ende claer
recht/ Ende daer is een die een seker woort wt seynt/
vertellende die waerheyt. Ende daer is een die hem
scalckelick verootmoedicht/ ende sijn binnenste sijn Psal. ic
vol bedrochs/ Ende daer is een rechtuerdige/ die hem Rom. iii
te vele tonder geeft van vele ootmoedicheyt/ Ende mat v. b
daer is een rechtuerdighe/ die sijn aensicht neder
neycht/ ende veynst hem niet te sien/ dat niet gewetet en

is/en ist dat hi van cranchept der crachtē verbodē
wort te sondigē/ist dz hi tijt vint vā quaet te doē/
hi sal qualijc doē/Wt dē aensichte wort die mā be=
kent/en dye wijse wort bekent/vādē gemoet des
aensichts/ Dat gewaet des lichaēs / en dat lachen
der tandē/en den ingāc des menschē/vercondigē
vā hē. In des smeekelijkē gramscap/is een luegē=
achtige veteringe/en daer is een oordeel/dat ghe=
proeft wort niet goet te sijn/en daer is een swigē=
de/en hi is voorsichtich.

Men sal waerscouwē en straffen/maer niet grā
A sijn/gheen gewelt noch onrecht gebruyckē/Hoe
datmen swigen ende spreken sal. Dat.xx.Capt.

Eel beter ist waerscouwē en straffē/
dā grā sijn/wāt die hē opēbaerlijc be=
lijt/die wort vā scade en verderffenis
sen bewaert/ Gelijc als die begeerlic
heyt des gesnedenē onteert eē ionge
meysKē/alsso is hi/ die bi crachte een ongerecht võ
nis doet/Hoe goet ist dē berispē/berouwe te opē
barē/wāt so sult ghi willige sonde ontulië. Daer
is een swigēde die wijs wort geuondē/en daer is
een ongeschicte/die onmidelic is tot sprekē Maer
daer is eē swigēde/ niet hebbēde tverstāt der spra
kē/en daer is een swigēde/verbeydēde dē bequa=
mē tijt. Een wijs mensce sal swigē totter tijt toe/
B mer een wulpsch/en onuersichtich mensch/en sal
geenen tijt houden.

Die vele woordē besiget/die sal sijn ziele quet=
sen/en die hē onrechtueerdelijc macht aen neemt/
sal gehaet wordē. Een onbeleeft man heeft voort
ganc int quade/en het is een vindinge tot verlies
Daer is een gifte die nyet nut en is/en daer is een
ghifte/welcx betalinge dubbel is. Daer is een ver
minderige om der eerē wil/en daer is/ die thooft
vander ootmoedichz op heft/Daer is een die vele
coopt om luttel prijs/en hi moet seuē fout betalē/
Die wise maect hē seluē minlic indē woordē/mer
der sotter gratiē sullē wt wordē gestort/Die gif=
te des onwisen/en sal v niet nut zijn / wāt sijn oogē
sijn seuenvoudich. Hy sal weynich geuen/en vele
verwitē/en hi doet sijnē mont open/en roepet wt
gelijc eenē wijnroeper/ Heden leent hy/en morgē
eyscht hi weder/en sodanigē mēsch is hatelijc. Ee
nen sotte en sal geen vriēt sijn / en in sijn goedē en
sal geē aēgenamicheyt wesen/Die sijn broot eten/
sijn valsce tongē. Hoe dicwils/en hoe vele sullē hē
bespottē. Wāt datmē hebbē soude/en deelde hi nz
rechtsinnich wt/en des gelijcx ooc/datmen nz heb=
ben en soude. Den valle der valscher tongē/is ge=
C lijc als die opt plaueytsel valt/alsso sullen der qua
der menschen vallen/ haestelijc comen.

Een ondanckelijc mensch is als een ydel fabu=
le/en hi sal inder ongewijsder mōt gestadich sijn.
Die bispraken wt eens sotten mont/sal wederleyt
wordē/wāt hi en seytse niet tot haerder tijt. Daer
is een die vbodē wort te sondigē van armoedē/en
hy sal in zijn ruste geprickelt wordē. Daer is eē die
sijn siele verliest mits scaēte/ en vā eenē onuerstā=
digē persone/sal hijse verliesen/maer mits wtne=
minge der personē/ sal hi hē seluē verliesen. Daer
is een die sijnē vrient eē gaue vā scaēte belooft/en
hi heeft hē tot eenē viāt te vgeefs gewonnē. Wāt
die luegene is een scalcke lachter indē mēsce/en si
sal gestadelijc indē mōt der onwijser sijn. Een dief
is beter/dan een luegenachtige man/maer beyde
sullen si die verderffenisse beerue. Der luegenachti
ger mēscē zedē zijn sonder eere/en haer bescaemt=
heyt is met hen sonder ophouden.

Een wijs mensch sal hē seluē voorbrēgē indē D
woordē/en een voorsichtich mēsch/sal den groten
van staet behagen.

Die sijn lant bout/dye sal dē hoop der vruchtē pre
vergaderē/en die gerechtichz werct/hi sal verhue xri
get wordē. met die dē grote vā state behaecht/die er.
sal die ongerechticheyt ontulië. Hātgiftē en scenc= De.
kingē vblindē der wisen oogē / en hi af keert haer
straffinge/als een stomme indē mont. Verborgen
wijsheyt en ōgesienē scat/ wat orbaerlicheyt is in
beydē? Hi is beter die sijn onwijsheyt heelt / dā een
mensche die sijn wijsheyt verberckt.

Voor alle sondē sal hē die mensce vvachtē/van
onderscheyt der vvisen ende der dvvasen.

Dat.xxi.Capittel.

One hebdi gesondicht/so en zōdicht
nz meer/ maer bidt ooc vādē voorle= A
denē/dat si v vlaten wordē/Vliet die
sondē/als vāder slangē aensicht/en
ist dz ghi tot die gaet/si sullē v ontfaē
haer tandē sijn leeuwē tādē/doodēde der menscē
ziele/Des mēscē ongerechticheyt is als eē sweert
aen beyde sijdē scerp/haerder wondē en is geē ge=
sontheit/kiuingē en onrechtē sullē dz goet vernie
lē/en dat huys dz te vele rijc is / sal te niete wordē
gebracht mits houeerdichz/ alsso sal des houeerdi=
gen goet wt wordē gewortelt. Dye biddinge des
armē/sal wt dē monde tottē oorē toecomē/en dat
oordeel sal hem haestelic toecomen.

Die de berispinge haet/ is een teeken eens god
losens/maer die Godt vreest sal tot sijnder hertē
wordē bekeert/Een machtige wort vā verre be=
kent/wt sijnder tongen/ en een wijse weet/dat hy
van hē valt. Die sijn huys timmert met ander lie= B
dē cost/die is als die steen vergadert indē winter.
Dye vergaderinge der godlosen/ is als vergader
de stoppelē/en haer voleyndinge is een vlamme
des viers/Dē wech der godloser is beset met stee
nen/en in haer eynden sijn der hellen duysternis=
sen en pine. Die de gerechticheyt bewaert/sal ha=
re verstant behoudē/die voleyndinge der vreesen
Gods/is wijsheyt. Die niet wijs en is/en sal nyet
geleert wordē int goet. Mer die onwijse die ouer
uloeyt int quade/ en daer bitterheyt is/daer en is
gheen verstant/ Die kennisse des wijsen sal ouer=
uloeyen/als een ouervloedinghe/en sijnen raet is
als een fonteyne des leuens.

Dat herte des sotten is als een gebroken vat/
ende en sal gheene wijsheyt houden. So wat wise
wort een wijse hoort/dat sal hy prijsen/en hi salt
tot hemwaerts worpen. Die oncuyssche heuet ge
hoort/ende het sal hem mishagen/ende hi salt ach
ter sijnen rugge worpen/Des sottens vertellinge
is als een pac inden wech/maer in eens wisen lip=
pe wort gratie geuonden/den mont des voorsich
tigen/wort inder ghemeynten ghesocht/en si sul
len sijn woorden in hare herten dencken.

Gelijc eē vdoruē huys/alsso is dē sottē de wijshz
en die wijshz der onwijser/zijn dōcker woordē. Die

leeringe is den sotten als boeyen aen zijn voeten/ ende als banden der handen/aen der rechter hant/
D Een sot verhoocht sijn stemme int lachen/ mer een wijs man/en sal nauwelic stillick lachen.

Dye leeringe/is den voorsichtigen een gulden cieragie/eñ als een arm verchieringe in sine rechtē arm/ Des sotten voet/is lichtelic in zijns naesten huys/eñ een besocht mensce/sal bescaemt wordē van des machtigen persone/ Een sotte siet vande venstere in huys/maer een verstandige sal buytē staen/ Een dwaes mensch luystert voor dē dore/ eñ die voorsichtige sal beswaert wordē mz smaet Die lippen der onuersichtiger sullen sotte dingen vertellen/met der voorsichtigher woordē/sullen gewegen wordē in een wage. Inder sotten mont is haer herte/eñ inder wijser herte/is harē mont Als die godloose dē duuel vloect/so vloect hi zijn siele/ Een clappaert sal zijn siele besmetten/eñ sal in allen gehaet wordē. Eñ swigende/eñ een wel gesinde/sal geeert wordē

Die sotte en laet hem onderwijsen noch straffen
Behoudet trouwe dinē naesten ende dinen vrient

Dat/xxij/Capit

A Die trage is met eenen slijckigē steen gesteent/eñ si sullen alle op sine veronweerdinge sprekē/ Die traghe is met ossche messe ghesteent/eñ alle die hem aenroert/sal sijn handē scudden. Dye bescaminge des vaders/is van eenē onbedwongen sone/ maer mids een sotte dochtere sal hi in vermunderinge wordē/Een voorsichtige dochter/is haren man een erffenisse/maer die ont eert wort/die brengt harē vader vdriet/ Een stoute dochter bescaemt vader eñ man/eñ en sal bādē godloosen niet gemindert worden/mer van beyden sal si veracht wordē/ Sanc oft spel en voecht
B niet daermē truerich is/eñ roudraecht/also is die straffinghe eñ leere der wijsheit/den sotten nemmermeer aengenaē/ Die den sotte leert/ is als de gene die een scherf tsamen voecht. Die dat woort vertelt dies niet en hoort/ die is als die eenē slapēde van eenen swarē slape weet. Hi spreect met eenen slapēdē/ die den sotten wijsheyt vertelt/eñ int eynde der vertellingē seit hi Wie is dese? Weet niet ouer den dooden/want sijn licht ontbreect/eñ weet ouer dē sotte/wāt hi ontbreect vā verstādē.

Weēt een luttel ouer den doodē/ want hy heeft gerustet Des alder schalsten alder scalcste leuen is bouen eens sotten doot/ Dat ghewēēn des doodens seuen dagen/maer des sotten eñ godloosen weeninghe/is alle dye daghen haers leuens. En spreect niet veel mettē sotten/ende mettē onuerstandighen en gaet niet wech/ Wacht v vā hē/op dat ghi gheen moeylicheit en hebt/eñ ghy en sult in sijn sonde niet besmet wordē/ Wijct van hem/ ende ghi sult ruste vindē/ende ghi en sult niet verdraecht wordē in sine sotheyt/ Wat sal bouē loot
C verswaert worden/eñ wat name heeft hi anders dan sot? Het is lichter sant/sout/ende eenē clomp yssers te dragen/dan eenen onvoorsichtigen ende dwasen/eñ godlosen te liden/ Gelijck een houten stake/tinghe te samen gebonden aen tfundament des timmeringen/nyet ontbonden en sal wordē/ Also ooc dat herte dz beuesticht is int gedachte des raets/Die denckinghe des wijsen/en sal in gheen der tijt/noch vreesen/noch worden verargert.

Ghelijck kaf inden hooghen/ende calcmortel sonder aenhanckel/geset teghen dat aensichte des D
wintes/niet duerēdē en bliuē/also ooc dat beureest die herte in des sotten gedachte/en sal niet wederstaen tegen den storme der vreesen. Ghelijck een sandige verchieringhe in eenen witten want/alsoe en sal ooc dat beuedē herte int gedachte des dwasen niet vreesen in alder tijt/maer ooc die in de geboden Gods altoos blijft/die dat ooge nopet/die brenct tranē wt/eñ dye dat herte nopet/brēgt die i.co.xv
meyninge voort/ Dye den steen onder die vogelē Heb.iij.
worpt die dryfsse op/also ooc die den vrient scandē sprect/breect die vrientscap/ Al ist dat ghi dat sweert totte vrient voortbrenget/ghi en sult niet mishopē/wāt daer is een wedercomē totte vrint/ Ist dat hy eenē droeuē mont open doet/en vreest niet/wāt daer is een versoeninge/ wtgenomē dz schandesprekē eñ dat verwitē/ende die houeerdicheyt/eñ die openbaringe der verholentheit/ eñ die bedriechlike wonde. In allen desen sal die vriendt ontulien.

Hout trouwe met dinen vrient in sijn armoede/op dat ghi ooc in sinen goeden muecht verblijdē. Inder tijt sijnder tribulatiē blijft hem gettouwe op dat ghi ooc in sijn erffenisse mede erfgename zijt/ Voor dat vier des ouēs sal die wasemē eñ den rooc des rooctr op gaē/also ooc voor den doot slach/sullen opgaen vloeckinghen/eñ smaet ende dreyginge/ En schaemt v niet den vrient te groeten/ En verbercht v niet van sinē aensichte/eñ ist dat v quaet toecōt/ gedooget door hem/ Alle diet hoort/salder hem af wachtē/ Wie sal minē mont een bewaringhe gheuen/eñ op mijn lippen eenen psal.c.xl
sekeren segel maken/op dat ic in hen niet en valle/eñ mijn tonge mi also verderue.

Een geloouich herte bidt God den heere dat hi sinen mont ende tonge van schadelike clappinghe ende sweren bewaren wille/ende dat hi sinen knechte van valsche ende boose gedachten behoeden wille/vvat scandelike lachter dat ouerspel sy

Dat.xxiij.Capittel

HEERE vader/ eñ heerscapper mijns leuēs/en verlaet mi nyet in haer dēckinge/eñ in haren raet/noch en laet mi nz vallen in die verwitinge/ Wie sal dye geesselen in mijn denckinghe op leggen/eñ in mijnder herten die leeringhe der wijsheit/dat si mi niet en sparē in haren onwetētheden/eñ haer misdaden niet en blijckē/ ende dat mine onwetentheden niet toe en nemen/eñ mine misdaden vermenichfuldicht wordē/eñ mine sonden ouervloepen/eñ dat ic valle in dat aenschouwen mijnder vianden/eñ mijn viant hem verblijde/O HEERE/die vader eñ God mijns leuē / en verlaet mi niet in haer denckinghe. En gheeft mi niet verheffinge mijnder ooghen/ eñ keert alle begheerte van mi/ Neemt van mi die begeerlichedē des buycx/eñ die begheerlicheden des bislapens/ G
en moeten mi niet beuaē/eñ en leuert mi niet een der onschamelder eñ onbeschēydēder sielen

O mijn kinderē hoort dye leeringe mijns monts eñ die die bewaerē/die en sal mits sinē lippen niet vergaē/noch hi en sal niet gescandelizeert wordē

inden alder scalcstē wercken. Die sondaer wort be
uaen in sijnder ydelheyt/eñ de houeerdige/eñ die
exo.xx g vervloecte sal daer inne geargert worden. Uwen
mat.v.c mont en wenne hem niet te sweeren/wāt daer sijn
Je.iiij.d vele vallē in. Die noeminge Gods en si niet gesta
delic in uwen mont/wāt ghi en sult nyet ontscul=
dich sijn van hem. Want gelijc een knecht die die=
wils gedwongē wort/sonder scramē nyet sijn en
mach/alsoo en sal alle swerende/eñ God noemen=
de/nyet geheelijc van sonde gepurgeert wordē
Een man die veel sweert/sal met ongerechtic
heyt veruult worden/eñ de plaghe en sal van sinē
huyse niet wech ghaē/Eñ ist dat hy sinē broedere
bedriecht/soe sal zijn misdaet op hem sijn/eñ ist dat
A hijt nz en bekēt/so sondicht hy tweeuoudelic. Eñ
ist dat hi ydelick sweert/hi en sal niet gerechtueer
dicht worden/ want sijn huys sal vol straffingen
sijn/Die redene des swerenden brengt die doot/si
en werdt niet geuondē in Jacobs erffenisse Wāt
vanden gherechtigen sullen ooc alle dese dinghen
wech genomen worden/eñ si en sullen inden son=
den niet wentelen Uwen mont en wenne hē nyet
ephe.v.d tot oneerbaer woordē/want in dien is dat woort
Col.iij f der sondē. Ghedenct uws vaders eñ uws moeders/
wanneer ghi sijt int middē der grooter van state/
op dat v misschiē God niet en vergete in haer aē
schouwē/eñ mits uwer ghestadicheyt verdwaest/
lachter lidet/eñ ghi den dach uwer geboortē ver=
uloect
Een mensce die gewoon is inden woorde des
lachters/en sal in allen die daghē sijns leuens niet
geleert wordē/Twee aerden ouervloeyen in son
den/eñ den derdē brengt gramscap eñ verdoeme
nisse toe/Een heet herte is een bernende vier/het
en sal niet ghebluscht wordē/totdz het yet in slict
ende een oncuysch mensch en heeft in sinē vleessce
D geen ruste/tot dat hi een vier ansteke. Enē hoer
reerder is alle broot soete/hy en sal niet v moeyt
worden ouertredēde totten eynde toe/Alle men=
sche die sijn bedde ouerscrijt/versmaedende tegen
sijn siele/eñ seggende. Wie siet mi? die duysternis
sen omuaen mi/eñ die wanden ouerdeckē mi/ eñ
niemant en siet mi/wien ontsie ic? die alderhooch=
ste en sal mijnder misdaden niet gedencken/eñ hi
en verstont niet/ dat sijn ooghen alle dingen sien/
want aldusdanighe vreese des menschē/verdrijft
van hem dye vreese Godts/want die ooghen der
menschē vreest hi alleen/ende hy en bekende niet/
prouer. dat die oogē des HEEREN vele claerder sijn/bo=
xxiij. uen die zonne/ronsom aenscouwēde alle die we=
gen der menschen/eñ dye diepte des afgronts/eñ
die herten der menschen aenschouwende / in ver=
borgen platsen.
Den HEERE God sijn alle dingen bekent/
eer si gescapen worden/alsoo aensiet hi ooc alle din
gen/na datse volmaect sijn/ Dese sal inden stratē
der stadt openbaerlic ghestraft wordē/ende hi sal
ghciaecht wordē/als een merie n vuelen/eñ daer
hijs niet en meynde/sal hi gegrepen worden /Eñ
E hi sal allē menschē schande sijn/om dat hy die vree
se des HEEREN nyet verstaen en heeft/Also ooc
alle wijf latende haren man/ ende stellende erffe=
nis wt vreemdē houwelic/Wāt ten eersten was
si onghehoorsaem inder wet des alderhoochsten/eñ
ten tweeden heeft si haren man ghelaten/ten der=
dē heeft si gehoereert in ouerspel/ eñ heeft haer
kinderē van eenen anderē man ghestelt. Dese sal
in die ghemeynte worden ghebracht/ende in haer
kinderen worden beschout/haer kinderen en sul
len geen wortelē leueren/ende haer tacken en sul
len gheen vruchte geuen/Si sullen haer ghedach=
tenis achter laten tot eenen vloecke/eñ haer scan
de en sal niet wt gedaen worden/Ende die achter
ghelaten sijn/sullen bekennē/dat gheen dinck be=
ter en is/dan die vreese Gods/eñ niet soeters dā
des HEEREN ghebodē te onderhoudē/ het is
een groote glorie den HEERE te volgen want
lancheit der dagen/sal van hem ontfaen worden

Dit capittel houdet inne/ een schoon lof der
wijsheit Dat .xxiiij. Capittel

A Je wijsheyt sal haer seluē louen / eñ
sal in Gode gheeert worden/ende si
sal int midden haers volcx glorierē/
eñ si sal harē mont in die ghemeynte
des alderhoochsten open doen/ eñ si
sal glorieren in dat aenschouwē sijnder cracht/ eñ
si sal int midden haers volcx verhoocht wordē/eñ
si sal in heyligher volheyt verwondert wordē/eñ
si sal lof hebbē in die menichte der wtuercorēder/
eñ si sal onder de ghebenedide gebenedijt wordē/
seggende. Ick ben voort ghecomen wt den mon=
de des alder hoochstē/eerst geborē voor alle crea=
tueren/Jc dede inden hemelen/dat een ongebrec=
kelick licht op soude gaen/eñ ick decte alle die aer
de als eenen neuel. Jck woone inden hoochsten/
eñ minen throone is in die columne der wolcken
Jck heb den omganc des hemels alleen omgaen/
eñ ic heb dye diepte des afgronts doorgaē/ eñ ick
heb in die vloeden der zee ghewandelt/eñ in allen
landen heb ick ghestaen. Eñ ick heb heerschappie
gehadt in allen volcken/ eñ in allen lieden/ende ic
hebbe met cracht/alder hooger eñ leeger herten
vertreden.
✠ Ende in allen desen heb ic ruste ghesocht/
eñ ic sal in die erffenisse des HEEREN woonen
Doen geboot ende seyde mi/die schepper alre
dingē/eñ die mi geschapen heeft/ruste in mijnē
tabernacule/eñ hi seyde my Woont in Jacob/eñ B
wort geerft in Israel/eñ schiet wortelen in mijnē
wtuercorenē/Jc ben van beghin/eñ voor dye we
relden ghescхapen eñ ic en sal nyet af laten totter
toecomēder werelt toe/eñ ic heb voor hem in die
heylighe wooninghe ghedient. Eñ alsoo ben ick in
Zion geuesticht ende in die geheylichde stadt heb
ic des ghelijcx gheruste/ende in Jerusalem is mijn
macht. Eñ ic wortelde in dat gheeersaemde volc/
eñ dye deelen mijns Godts is haer erffenis/eñ in
die volheyt der heylighen is mijn onthoudinghe/
Als den cederboom ben ic verhoocht in Libanon
eñ als dye cypresse op den berch Hermon/als den
palmboom ben ick verhoocht in Cades/ende als
die plantinge der roosen in Jericho/Als die scoo=
ne olijfboomē inden velden/ende als eenē Ahoor
nenboom ben ick verhoocht/by dat water in dye
straten
Gelijck caneel ende balsem welrieckēde/heb
ick rueck gegeuen/ als wtuercoren myrrhe ghaf
ick soeticheyt des ruecx/* ende als rozijn/eñ gha=

brijen/ende nagele ende dropen/ende als een om-
behouwen Libanus bewasemde ic mine wooninge
C ende minen rueck is als een onuermengde balsem
Ende als eenē termentijn boom heb ic mijn tackē
wtgestrect/ende mijn tacken zijn vruchten der eerē
ende der genaden/ Ghelijck den wijngaert heb ick
vrucht gemaect der soeticheit des ruecks/ eñ mijn
bloemen zijn vruchten der eeren eñ der eersaemhz
Ic ben moeder der scoonder liefden ende der vree-
sen/ende der kennissen/ende des heilighen hoops/
In my is gratie alles leuens ende waerheit/ in my
is alle hope des leuēs/ende der duecht. Gaet door
tot mi alle die mi begeert/ ende wort veruult van
mijnen vruchten/ want minen gheest is soet bouen
honich / ende mijn erfenisse bouen honichraten/
mijn gedachtenisse is inden geslachte der eewicheit
Die mi eten sullen noch hongeren/ende die mi drin
ken/sullen noch dorsten / Die mi hoort/ en sal niet
bescaemt worden/ende die in mi wercken/ en sullē
niet sondigen/ Die mi verlichten/sullen dat eewige
leuen hebben.

Alle dese zijn dat boec des leuens/ende dat ver-
bont des alderhoochstē/ende die kennisse der waer
heit. Moses beual die wet/ in die geboden der ghe-
Exo. xx rechticheden/ende die erfenisse den huyse Jacobs
Ex. xx ende die beloofden Israels / hi heeft Dauid sinen
knecht geset/ eenē alderstercstē coninc wt hē te ver
Pro. d wecken/ ende inden throone der eeren/sittende in-
der eewicheit/ Die die wijsheit veruult als Phison
ende als Tigris inden dagen der nieuwer vruchten
Leuit Die den sinne veruult als Euphrates. Die verme-
D nichfuldicht als die Jordane inden tijt des oogsts.
Die ander wijsinge seynt als licht/ eñ bistaende als
Gion/ inden daghen als men den wijngaert snijt/
Die eerst volbrēct datmense kent/ende een sufterc
ker en salse niet ondersoecken/ want zijn ghedachte
sal ouervloeyen vander zee/ende sinen raet in eenē
groten afgront. Ic wijsheyt heb die stroomen wt-
gegoten/ Ic ben als eenen wech des ongemetē wa
ters wt den riuieren. Ic ben als die riuiere Dorix/
ende als eenen watergancw ben ick wt den lusthoue
gegaen. Ic heb geseyt/ Ic sal mijnen hof der plan-
tingen nat maken/ende sal die vrucht mijnder ghe
boorten droncken maken. Ende my is eenen ouer
vloeyenden wech gemaect ende mijn riuiere ghe-
naecte totter zee toe/ Ende ick verlichte alle men-
schen die leeringe/ als die dageraet/ende ic sal die v
tellen tot verre toe/ Ic sal doorwaren al die onderstē
deelen der aerden/ende ic sal alle slapende aensien/
ende ic salse al verlichten die inden HEERE hopen
Noch sal ic die leeringe wt gieten als een prophe-
tie/ende ic salse laten den ghenen die wijsheit soec-
ken/ende ick en sal niet eynden in haren geslachten
tot in die heylige eewicheit toe. Siet dat ic my seluē
niet allen gearbeyt en hebbe/maer allen den genen
die de waerheit soecken.

Daer en gaet niet voor een goede vrouwe/ eñ ooc
en is niet scandelikers dan een boose toornighe/
ende een oneerbaer vrouwe

Dat.xxv. Capittel

In drien dinghen is minen gheest be- A
haechlic/ die voor Gode eñ den men
schen gelooft zijn/ Eendrachticheyt/
der broeders/ eñ dye liefde der naestē/ Matth.
ende mā ende wijf wel ouereen dra- xviii. xix
gēde. Drie dinghē hatet mijn ziele/ eñ scouwe zeer Ro. xii. d
haer leuen. Eenen houerdighen armen/ eñ eenen gen. ii. g
lueghenachtighen rijcken/ eñ eenen dwasen ende i. cor. vii
oneuysschē ouden. Dat ghi in v ionchept niet ver-
gadert en hebt/ hoe suldi dat in v outheyt vinden.

O hoe schoonē dinc ist/ als die ouders wel oor
deelen/eñ die voorvarichste wel raden. Hoe scoon
is die wijsheyt der zeer oudē/ eñ die verstandenis-
se/eñ dē raet glorioos/ Die croone der ouder gro- B
te besochtheyt/ eñ haer glorie is de vreese Gods.
Negen onuermoedelicke dingen des herten/ maec
te ic groot/ eñ dat thiende sal ic den menschē met-
ter tongen segghen/ Een mensch die vrucht aen
sinen kinderen beleeft/ eñ die de bedervinghe zijn
der vianden siet/ Wel dien/ die met eenen verstan
digen echtē wiue woont/ eñ dye in zijn tonghe niet
geuallen en is/eñ die niet en heeft gedient/ den ge
nen die zijnder nyet weerdich en zijn/ Wel diē/ dye
eenen warachtigen vrient vint/ eñ die gherechtich
heyt den hoorenden oorē vertelt.

Hoe groot is hi/ die wijsheit eñ kēnisse vint/ eñ
daer en is niet bouen den ghenen die den HEERE
vreest. Die vreese Gods heeft haer bouen alle din
gen gheset/ Wel den mensche dyen ghegheuen is
die vreese Gods te hebben/ Wien salmen dien ge-
liken diese hout? Die vreese Godts ist beghin zijn-
der liefden / maer dat beghin des geloofs / is haer
aen te cleuē/ Droefheyt der herten is alderhande
plage/ eñ des wijfs scalcheyt is bouen alle/ Eñ alle
straffinge eñ plage en is niet / tegen dye plage des
hertē / also is oec alle boosheyt nyet / tegē die boo
heyt eens wijfs. Eñ wat den mensce toecoemt eñ
is niet/ teghen dat gene dat hem van sinē beniders
gedaē wort eñ alle wrake is niet/ teghē die wrake
des viants. Daer en is gheen scalcker hooft/ dan
dat hooft der slanghen/ eñ daer en is gheen gram
schap/ bouen die gramschap des wijfs / Het sal my
meer behaghē te woonen met eenen leeuwe ende
draecke/ dan te woonen met eenen scalcken wiue.
Des wijfs schalcheyt verandert haer aensicht/ eñ Boos
si sal haer aenschijn verblindē als eenen beyre/ eñ wijf
als eenen sack thoont zijt int midden der naesten/ C
Haer man wort tot schande voor sinē nagebuerē/
eñ als hijt hoort/ so versucht hy/ Alle valscheyt is
als niet/ teghē die valscheyt eens boosen wijfs/ dat
deel der godloosen valle ouer haer.

Ghelijc eenen sandighē opganc/ inden voeten
des zeer oudē menschs/ also is eē clapachtich wijf/
eenen stillen tusschē man/ En aensiet die schoon
heyt eens wijfs niet/ op dat ghi tot haer niet ver D
weert en wort tot begeerlicheyt/ Eens wijfs grā-
scap/ is oneersaemheyt/ eñ groote beschaemtheyt.
Ist dz een wijf heerscappie heeft/ so is si harē mā
contrarie/ Een neder herte/ eñ een droef aensicht/
eñ een plage der doot/ is een scalc wijf/ crancke hā-
den eñ ontbonden knien/ is een wijf dye harē man ge. iii. a
niet en salicht. Vandē wiue is dat begin der sondē
geworden/ eñ door haer steruen wy alle/ En geeft
uwē water gernē wtgāc/ oock nyet een weynich/

noch eenen scal: ken wiue oorlof wt te gaen/ Ist dz si niet aen v hant en wandelt/ so sal si v bescamē int aenscouwen uwer vianden/ Snijtse af van uwen vleesche/ op dat si v niet altoos en misbruycke

¶ Van prijs ende lof eender goeder eerbaerder vrouwen/ ende hoe scandelicken dinck dat is een quaet wijf.

Dat.xxvj. Capittel

A

Goet wijf

Vel den man die een goet wijf heeft/ want dat getal zijnder iaren is dubbel. Een verstandich wijf verlusticht haren man/ ende si sal de iaren zijns leuens in vreden veruullen. Een ghoet wijf is een goet deel/ In eenen goeden deele d' Gods vreesender/ sal si worden gegeuen eenen man voor goede daden/ met dat goet de herte des rijcken ende des armen/ in alle tijt is haer aenschijn vrolic. Van drien dingen vreesde mijn herte/ ende int vierde ontsach mijn aensicht/ Die verradenisse eender stadt/ en̄ eenen oploop des volcs/ en̄ een luegenachtighe beschuldinge/ alle zijn si swaer bouen die doot.

Een wantrouwich wijf is smerte des herten/ en̄ weenen/ In een wantrouwich wijf is een gheessel der tongen/ haer allen menscen gemein makende/ Gelijc der ossche̅ joch dat beweecht wort/ also oock een schalc wijf/ Diese hout/ is als een die een scorpi

B oen aengrijpet/ Een dronken wijf/ is grote gramscap ende smaet/ ende haer vuylheit en salse niet decken. Eens wijfs hoerderie is in die stoutheit haer der ooghen/ ende si sal in haer wijnbrauwen bekent worden/ In een dochter die haer niet af en keert/ besticht die hoede/ op datse geen oorsaec en vinde/ ende haer misbruyke/ Wacht v van allen oneersame heit haerder ooghen/ ende en verwondert v niet ist dat si v versuymt/ Ghelijc een dorstich ganger totter fonteinen den mont open doen sal doē/ ende sal van allen den naesten water drincken/ ende sal tegē elcken stake sitten/ ende tegen elck geschutte/ sal si haren koker open doen/ tot dat si ontbreect.

Een vriendelic wijf verblijt haren mā/ ende sal zijn beenen vet maken. Haer gemanierthelt is een

C gaue Gods. Een wijs ende swijgende wijf/ is een gaue des HEEREN/ ende een wel ghemaniert herte/ en is geenen dingen te gelijken/ Een eerbaer ende schamel wijf is een gaue bouen allen gauen/ Alle gewichte en is niet weerdich eender reynhouder zielen/ Gelijc die zonne der werelt/ opgaende inden alderhoochsten Godts/ also is eens goets wijfs schoonheit tot vercieringe haers huys/ Een keersse lichtende op den heylighen cādelaer/ also is die scoonheit des aensichts/ op eenen eerbaren lichaē

D Gelijc als die goudē calōnē zijn op die siluerē voetē/ also zijn die scoone beenen op die planten eenē vaststaender ende eerbaerder vrouwen

Ewige fundamenten op eenen gehelen steen en̄ die gheboden Gods/ in dat herte eens heilichs wijfs/ In twee dingē is mijn herte bedroeft/ ende int derde is mi gramscap aen gecomen/ Eenē strijtbaren man ontbrekende by armoede. En̄ eē wijs man versmaet zijnde/ en̄ die ouer gaet van gerechticheit tot sonden/ God heeft hem totten swerde bereyt. Twee gedaenten dochtē mi swaer en̄ sorchlic zijn. Een die comenscap doet/ wort swaerlijc wtgedaen vā versumelicheit/ en̄ een wijntapper en sal niet gerechtueerdicht wordē vādē sondē der lippen

¶ Menige schoone sinnen ende sprokē Ca.xxvij A

Ele hebben misdaen/ om der armoeden/ en̄ die soect rijck te wordē/ keert sijn ooge af. Ghelijck int middel der samēvoeginge der steenen/ eenē stake wort geuesticht/ also salmē tusschē dat middel des vercoopēs en̄ coopēs benaut worden met sonden. Dye misdaet sal mettē misdoender te stucken gewreuē wordē. Ist dat ghy v nyet gestadelic in die vreese Gods en hout/ so sal v huys haest omuerrecht ghe worpē wordē/ Ghelijck in dat slaen des zeefs stof blijft/ alsoo zijn die werckē des menschē in zijn gedachte. Den ouen proeft de vaten des potbackers/ en̄ dye tentatie der tribulatiē proeft die gerechtighe menschē/ Ghelijck die bouwinge vandē boume zijn vruchte thoont/ alsoe worden die gedachten des herten des menschē wt dye woorden bekent. pro / Ier / i. Pi / B

Voor dye redene en prijst den mā niet/ wāt dit is der menschen proeuinge/ Ist dat ghi die gerechticheyt volcht/ so sult ghijse vercrijghen/ ende sultse aen doen als een cleet der eeren/ ende ghi sult met haer inwoonen/ en̄ si sal v beschermē inder ewicheyt/ en̄ inden dach der kennissen sult ghy vasticheit vinden. Die voghelen comē te samē/ een yegelijck tot haers ghelijcke/ en̄ dye waerheyt sal weder keeren totten ghenen diese wercken. Den leeuwe laghet altoos na den roof/ also doen dye sonden den ghenen dye boosheyt wercken. Een heilic mensche blijft in die wijsheyt ghelijc die zonne/ mer die sotte verandert ghelijck die mane/ Int middē der onwijser hout dz woort tot zijnder bequamer tijt/ mer zijt gestadich int midden der ghener die Gods wet dēckē. Die vertellinge der sondigender is een grouwel/ en̄ haer lachen in misdaden der sonden/ Een sprake die vele sweert/ dye doet dat hayr des hoofts opstaen vā vare/ en̄ hare oneerbaerheyt is vstoppinghe der oorē/ Wtstortinge des bloets int gescille der houeerdiger/ en̄ haer vloekinge is een swaer hooringhe/ Die des vrients vholēthedē ontdect/ verliest dat geloeue/ en̄ hi en sal geenē vrient vindē na sinē wille/ hebt den vrient lief/ en̄ wort in trouwē met hē verbonden/ Mer ist dat ghi zijn verborgēthedē ontdect/ so en suldi niz na hē achteruolgē. Gelijc een mensch die sinē vrient verliest/ alsoe is hi/ die zijns naesten vrientschap verliest. esa. / Col. Rom / C

En̄ ghelijc dye den voghel vā zijnder hant laet/ dien niet meer vangē en can/ also zijt ghi/ die uwē vrient verlaten hebt/ en̄ ghy en sult hem niet meer vaen. En volcht hem niet/ want hi is verre weck/ Wāt hy ontvluecht als een ree wt dē stricke. Wāt sine ziele is gewont/ Die wonde mach weder verbōden wordē/ en̄ den twist versoent/ mer die de verborgētheyt zijns vriēts opēbaert/ tot dien en is gheē hope meer te hebben. D

Dye mettē oogē wenct/ die vreyt ongerechtige dingē/ en̄ niemāt en sal hē verworpē. Int aenscouwē uwer ooghē/ sal hi sinē mont versoetē/ en̄ op dine redenē sal hy verwonderen. Mer ten laetstē sal hi sinē mont verkeeren/ ende in uwen woorden sal hy argernisse gheuen/ Ick heb hem ghehaet/ maer gheenen als den desen/ want God haet hem ooc/ Dye eenē steen om hooch worpt/ sal op zijn hooft vallen/ en̄ een bedriechlijke wonde/ sal die wonden

des bedrieghelijcken deelen/ Eñ dye eenen gracht graeft/ sal daer inne vallen/ Eñ die sinen naeste een steen set/ sal hem daer aen stooten/ eñ die eenē anderen eenē stric leyt/ sal daer inne vergaen. Dye eenē scalcken raet maect/ sal ouer hem werdē ghe wentelt/ eñ en sal niet weten vā waen hy hem toe coemt. Der houerdigher bespottinghe/ eñ lacheer eñ die wrake sal hē laghen als een leeuwe. Sy sullē met den stricke vergaē/ die verblijdet werdē vāden valle der rechtueerdigher/ Maer dye smerte salse verteeren/ eer si steruē sullē. Gramschap eñ raserie zijn beyde vervloeclic/ eñ eē mā dye eē sondaer is die salse beyde onthouden

Men behoort voor wrake te hoeden/ den naesten salmen vergeuen/ met twisten noch kiuē/ wat scaden dat van valschen tonghen ende oorenblasers coemt/ wat scadelijkē dinc dat een valsche tonge is

Dat.xxviij.Capittel.

A mu.cu n.xij Die gewrokē wil werden/ sal wrake vanden HEERE vinden/ eñ heuden de sal hi zijn sondē houdē/ Vergeeft uwē naestē die v hinderlick is/ eñ dan biddēde/ sullē v die sondē vergeuē wer dē/ die mensche die teghen sinen naesten vergramt eñ gram is/ hoe derf hi van Gode vergiffenis begheren? Die eenē mēsce dye hē gelijc is geen barmherticheyt en bewijst/ hoe derf dye om vergiffenis zijnder sondē biddē/ hi en heeft gheen ontfermherticheit tot eenē mensce zijns gelijcs/ eñ hi bidt sine sondē af. Als hi die vleesch is/ behout die die gramscap/ eñ hi eysche versoeninge van Gode/ Wie sal biddē voor zijn sondē/ Gedenct der wtersten/ eñ laet af viantscap te dragē/ Want verteeringe eñ die doot/ zijn aenstaende in sine gebodē Gedenct der vreesē Gods/ eñ en wert niet gram op uwen naesten

Gedenct des verbonts des alder hoochstē/ eñ
B verghcet des naesten onwetenheyt/

Onthout v van kijf/ eñ ghi sult die sondē minderē. Eē toornich mēsce ontsteect dē kijf/ eñ eē godloose sal die vriendē verstooren/ eñ sal viantschap in bringhen/ int midden der ghener die vrede hebben/ Want na die houten des bosschs/ also ontsteect dat viere/ eñ na sinen scbē cracht sal zijn gramschap wesen/ eñ na zijn goet/ sal bi zijn gramscap verhoghen/ Schaestich strijt ontsteect viere/ eñ haestich

C die kijf wtstorten dat bloet/ eñ een getuygēde tonge/ sal die doot toebringhen/ Ist dat ghi blaest soe sal si bernē als viere/ eñ spouwet ghy daer op/ soe salse geblusschet werden/ beide comē wt dinē mōt Een oorblaser eñ tweetongich is vervloect/ want hy heeft er vele verstoort/ die vrede hebbēde warē/ Dye derde tonghe heeftet vele beroert/ eñ verstroyde dye vādē eenen lande int ander. Si heeft bemuerde stedē der rijcker verdoruē/ eñ heeft die husen der grooter liedē vā state wt ghegrauē/ Si heeft der volcken crachten ontweeen gehouwē/ eñ heeft stercke lieden ghescheyden.

Die derde tonge heeft wijuen die mans haddē wtgeworpē/ eñ heeftse beroeft vā haren arbeydē. Die die aenschouwet dye en sal gheen ruste hebbē/ noch hi en sal gheenē vrient hebbē/ daer hi in ruste mocht/ Der gheesselen slach/ maect blaeu stramē/ maer der tonghen slach/ sal die beenē brekē/ Daer sijnē vele ghevallē in die scerpte des sweerts/ met veel meer isser doot die tonge vergaen/ Wel hem dye behoet is vā eē scalcke tonge/ eñ die in haer gramschap niet en coēt/ eñ die haer ioc niet tot hare ghetrocken en heeft/ eñ en is in haren vādē niet gebonden Want haer ioc is een ysteren ioc/ eñ haren bāt is eenen cooperen bant

D Hare doot/ is die alder boosste doot/ eñ die helle is meer nutte dā si/ eñ haer volherdicheyt en sal niet blijuen Si sal der onrechtuerdiger weghen verrijghen/ in haer blāme en sal si die rechtueerdige niet verbernen/ Dye den HEERE verlaten/ sullē daer inne vallen/ eñ dien sal sy verbernen/ eñ en sal niet wt gheblusscht werden/ Eñ si sal in dien werdē gesent als eenē leeuwe/ eñ si salse quetsen als een luipaert/ Betuyne v ooren met doornē/ ende en wilt geen scalcke tonge hooren/ eñ maect uwē monde dueren/ eñ uwen ooren sloten/ Verghiet v gout eñ v silver/ eñ maket uwē woordē een wage/ eñ uwē monde rechte toomen/ eñ wacht v/ dat ghi missiē niet en valt in v tonge/ eñ also valt int aenschouwē der vianden die v lagen leggen/ eñ uwē valle si ongeneselic totter doot

Hoe hem een in medeliden zijns naesten hebben sal/ ende in sinen naestē te leenen/ eñ weder omme hoe hem een/ welcken geleent woortregē sinē weldaders houdē sal/ waerscout ooc voor onbedachtelic borge te worden

Dat.xxix.Capittel

Die ontfermherticheit wil bewijsen/ Deu.xv
die leent sinen naestē/ eñ diet vermach Lu.vi
die houde dat gebot/ Leent uwē naes Rom.xij
ten in dē tijt zijnder noot/ eñ ghi/ geeft dinē naesten weder om in zijnder tijt/ Heuestight v woort/ eñ doet getrouwelic met hē/ eñ ghi sult in alle tijt vindē/ dat dij vā node is. Veele hebbē dat gene dat haer liedē geleent was/ als geuondē geacht eñ hebbē dē ghenen moeilicheyt gedaen/ die hen geholpen hadden/ Si cussen die hant des geuers/ tot dat zijt ontfaē/ ende in dye belofte verootmoedigen si haer stemme/ Eñ inde tijt des wedergheuens/ sal hi tijt eysschen/ eñ sal woorden des verdriets eñ der murmuratien sprekē/ ende den tijt clagē. Ist dat hi mach/ soe sal hi contrarie valīe te betalene. Hi sal nauwelijc dye helft weder gheuen/ ende hy sal dat als eenen vondt reeckenen Is des niet/ so sal hi hem zijn ghelt onthouden/ eñ sal hem te vergeefs tot eenē viant hebbē/ eñ hi sal hem schande sprekinge/ eñ vloecken weder geuē/ B
eñ voor eere eñ weldaet/ sal hi hē smaet wed/ geuē Vele en hebbē niet willē leenē/ niet om dat si selue ongerecht warē/ mer si vreesdē bedroeghē te werdē int betalingē/ Nochtans weest medelidēde met ten onnoselen/ ende en ontrect hem dye bermherticheyt/ eñ bistādicheyt niet Om des ghebots wille/ doet Da. iiij.
den armen goet/ ende om zijnre armoeden wille/ Luc.xi.
laet hem niet ydel ghaen/ Verliest dijn gelt om dē broeder eñ vrient/ eñ verget dat niet ondē eenē steē also datter vergaet Set uwē scat in die gheboden des alderhoochsten/ eñ sal v meer vord eren dan gout. Sluit die aelmoesē in dat herte des armē/ eñ dese sal v verbiddē vā allē quade. De aelmoese des mēsis als eē borse met hē/ eñ si sal smēsce genade bewarē als den oochappel/ eñ namaels sal si op staē/ eñ betalē haer loon/ elckē op zijn hooft. Si sal teghē uwen

viant vechten/ bouẽ eens machtichs schilt ende bo
uen zijn glauie.
Een goet man wert borghe voor sinen vrient/
C maer een boos mensch / laet hem bescaemt werdẽ
En vergheet dye vrienschap dijns borghes nyet/
want hi heeft zijn siele voor v gegeuẽ. Die godlose
veracht die weldaet zijns borghes / eñ die ondanc
bare eñ onuerstandige/ laet sinen borghe indẽ last
Een man belooft voor sinen naesten/ eñ als hy dye
eerweerdicheit heeft verlorẽ / so sal hi vã hem ver-
laten werdẽ / Die borchscap heeft vele rijcke ende
ghetrouwe bedoruẽ/ eñ heeftse beroert als die va
ren eñ vloeden der zee/ Machtighe mannen/ heeft
si doen verhuysen/ eñ d'walẽ dẽ zij onder vreẽde lie-
dẽ/ Eẽ godloos ouertredẽde des HEREN ghe-
bot/ is in eenscalcke belooftẽ geuallen/ eñ die hem
pijnt vele te doen / sal in dat oordeele vallẽ / helpt
uwen naesten weder/ nae uwe macht/ ende wacht
v dat ghi niet en valt in sulcke schult
Dat beghin des leuens des menscen in water/
D eñ broot/ cleet eñ een huys/ bedeckẽde zijn scamel-
heit/ Beter ist in armoe dẽ een cleẽ neeringhe te ge
nieten/ binnẽ sinẽ huyskẽ/ dã costelijcke maeltijdẽ/
onder den vreemdẽ. Dat alderminste sal v voor dz
grote behaghen / eñ ghi en sult dat verwijte uwer
pelgrimagien niet hooren. Het is een arm leuen te
herbergen vã huise te huyse/ eñ daer ghi geherber-
get wert/ en salmẽ v niet trouwelic doẽ / noch ghy
en sult dẽ mõt niet dorrẽ opẽ doẽ/ Hi sal v herber-
gẽ/ eñ voedẽ eñ drinckẽ / eñ ghi sult onwert werdẽ
eñ ooc noch bitter woordẽ hoorẽ/ Gaet wech gast
eñ bereyt uwe tafele/ eñ spijst mi ooc vandẽ uwẽ/
Ghi gast gaet wt / wãt hi sijns nyet meer en acht/
Mi is een broeder thuis comen/ eñ so ôtelt hi hem
tgheber zijns huys/ Dese dinghẽ zijn swaer eenen
mensche die verstant heeft/ tverbiedẽ des huys/ en
tverwitten des borghes.

Die sine kinderẽ lief heeft/ die onderwijstse/ straft
se/ ende castijtse/ wat edelder gaue dat gesontheit
A is. Det.xxx. Capittel.

pro.xiii. b.xxiij.b

Ie zijn kint lief heeft die geue hẽ dye
wille die roede / op dz het in zijn wter
ste mach verblidẽ/ eñ dat het nyet en
taste/ zijnder naester dueren / Dye zijn
kint leert/ sal ghelooft wordẽ in hem
eñ hi sal te midden zijns huysgesins / in hem glorie
ren/ Die zijn kint leert dye laet sinen viãt in benij-
dinge/ ende int middel der vreemdẽ / sal hi daer in-
ne glorieren/ Sijn vader is doot / eñ is als nz doot
want hi heeft hẽ zijns ghelijcken achter ghelaten/
In sine leuẽ sach hi hem / ende verblijde in hem/ in
sinen doot en is hi niet bedroeft/ noch hi en is nyet
beschaemt voor die viandẽ/ want hi heeft eenẽ be-
schermer des huis achter ghelatẽ/ teghen zijn vian
den/ ende die den vrienden danc weder geuen sal/
Voor der kinderen leuen sal hi zijn wonden tsamen
binden / eñ zijn binnenste sullen werden verscrict
bouen alle stommen/
Een ongetempert paert sal hert werdẽ/ eñ eẽ
B ongedwongen sone sal wulpsch werden / troetelt
uwen sone / eñ hi sal v veroemmẽde maken / speelt
mz hẽ/ eñ hi sal v bedroeuẽ/ En lacht nz met hẽ / op
dz ghi met hẽ niet en weẽt eñ op dat v tãden indẽ
wærsten niet slauwe en werden/ En geeft hẽ geẽ
macht in zijnder ioncheit / eñ en versmaet zijn dẽn-
kingẽ niet. Buyget sinen hals in zijnd ioncheyt/ eñ
stoot zijn siden als hi eẽ kint is/ dat hi misschien niet
en verharde/ eñ v nz en ghelooue / eñ ghi sult smerte
der sielẽ hebben/ Leert v kint eñ arbeyt daer inne/
op dat v tot gheender schandẽ en worde / Beter is
een gesont arme/ die sterc vã crachtẽ is/ dã een rijc
die cranc is/ eñ gheslaghen met quaetheit.
Der sielẽ salicheyt / is in die heilichz der gerech-
tichz/ eñ is beter dan alle gout eñ siluer/ eñ eẽ vroẽ
lichaẽ is beter dã eenẽ onghemetẽ scat/ Daer en is
geenẽ scat/ bouẽ dẽ scat der gesonthz des lichaems
eñ daer en is geen verlustinge bouen des hertẽ bli
schap/ Die doot is beter / dã een bitter leuẽ / eñ een
lange quale/ Goede dingen v'borgẽ in eenẽ beslote
nen mont/ zijn als gerechtẽ der weertscappẽ / rõts
omme dẽ graft ghesct/ Wat batet eenẽ afgod spijs C
offerhãde? Wãt hi en sal etẽ noch drinckẽ noch riec Da.
kẽ/ Also is eẽ / die vãdẽ HERE wt geiaecht wert
eñ die draghẽde die lonen der ongherechticheden/
Siende metten oogẽ eñ versuchtende / gelijck een
ghesnedene/ omhelsende eẽ maecht/ ende versuch-
tende.
En gheeft uwer sielen geẽ droefhz eñ en quelt
v seluẽ niet in uwẽ rade/ Genoechlichz des herten/
is des menscẽ leuẽ/ eñ die vrolichz des mãs/ is een D
verlengen zijnder daghen / Ontfermt uwer sielẽ/
Gode behaghende ende onthout/ ende vergadert
v herte in zijnder heilicheit / ende wt drijft die droef
heit verde van v / Want droefheyt heeft vele men-
schen ghedoot / ende daer en is gheene nutticheyt
inne/ benidinghe ende gramschap verminderẽ die
daghen/ ende die sorghe sal voor die tijt outheit toe
bringhen/ Een vri milt goet herte/ is goet in weer
scappẽ want zijn weertschappen ghescieden neer-
stelick.

Hoe onsalighen dier dat een mensce is die naerstic
domme arbeyt hoemẽ ouer tafel hem houden sal/
ende voor een schalcke ooghe hoeden sal/ van ma
ticheit der spisen ende des drancs / vã liberalichz
wat scade dattet inbringt te veel wijns te drinckẽ
Dat.xxxi. Capittel.

Ie neerstichEyt der rijcdommen/ sal
dat vleesch verteerẽ/ ende daer op te
dencken / sal den slape wech nemen/
sorge ende ancxte des wakẽdens / en-
de die fantasie verdrijft den slaep/ en
de een swaer siecte/ maect een sober gedaẽte / Dye
rijcke heeft gearbeyt in die vergaderinge des gouts
ende in zijn ruste sal hy met goedẽ werdẽ veruult/
Die arme heeft ghearbeyt in die verminderinghe/
zijns lijftochs / eñ int eynde wert hi arm. Diet gout Eph.
lief heeft/ die en sal niet gherechtueerdicht worden Col.
ende die die verderuinge na volghet/ die sal daer af Lu.
veruult werden. Daer zijnder vele ghegeuẽ tottẽ mat.
valle des gouts / eñ haer verderfenisse is in haren xix.
aenschouwen gheschiet / Dat ghout der gheender Psal
die dat eerẽ/ is een hout der aenstootinghe/ wee dẽ
ghenen/ die dien nae volghen/ ende alle onuerstich-
tighe sal daer inne vergaen
Wel den rijcken die sonder smette gheuonden
is/ eñ niet na tgout ghegaen en is/ noch en heeft nz
gehoopt int gelt eñ in scattẽ. Wie is dese eñ wi sul
lẽ hẽ loue? Wãt hi heeft wond in sinẽ leuẽ gedaẽ/ B

Die daer inne geproeft is/ en̄ is volmaect ghevon-
dē ende hi sal een eewige glorie hebben/ Die ouer
mocht tredē/ en̄ en is nz ouergetredē en̄ quaet doē
en̄ en heues niet gedaē/ Daer om zijn sine goeden
vast staēde gemaect/ inden HEERE/ en̄ alle die ge
meynte der heyligē sal zijn aelmoese vertellē/ Sidt
ghi tot eender groter tafelē/ en doet uwē mōt nz
eerst opē/ en segt nz/ ofter vele dingen sijn die daer
B op sijn. Gedēct dat eē scalc ooge quaet is Wat is
boosers gescapen/ dā een scalcke ooghe? Daer om
weenet voor eē yegelicx aēsicht. Als het siet/ so en
steect v hāt niet eerst wt/ en̄ en drinct nz hē nz wt
dē nappe/ noch en wert niet v̄ladē in die weerscap
pe met wijn/ verstaet wt v seluē wat dijn naeste geer
ne hadde. Gesicht als eē redelic mēsce/ die dingē die
v voor werdē geset/ op dat ghi nz gehatet en wert
als ghi te vele etet/ laet eerst af/ om die beleefthz/
en̄ en wilt niet te vele sijn/ op dat ghi misscien niet
en misdoet/ En̄ ist dat ghi int middel van vele sit
tet/ en steect v hāt nz eer wt dā die/ noch en heischt
niet eerst drincken

Hoe vele genoech is eenē verstādigen mensce
weynich wijns/ en̄ int slapē en sult ghy daer af nz
arbeydē/ en̄ ghi en sult geen smerte geuoelē. Een
ombescheyden mensce heeft wakinge/ verwarmt
veronnē bloet en̄ steerte. Dē slape der gesontheit
heeft een sober mēsce/ hi sal tot smorgens toe sla
pen/ en̄ sijn siele sal haer met hē verlustigē. En̄ ist
dat ghi bedwongen werdt in vele te eten/ staet op
wt dē middē en̄ braket/ en̄ het sal v vercolē en̄ ghi
en sult uwen lichaem gheen siecte toe bringen

Mijn kint hoort nu/ en̄ en versmaet my nz en̄
C indē wtersten sult ghi mijn woordē vindē In allē
uwē wercken zijt neerstich en̄ snel/ en̄ v en sal geē
siecte ontmoetē/ Veeler mensce lippen sullē hooch
lic louen dē genen die zijn spise mildelic wt deylt/
en̄ dat is seker ghetuych sijnder waerhz en̄ trou-
wē. Mer die inā spisen ontrou is/ ouer diē sal die
heele stadt clagē/ en̄ dat is een seker teekē sijnder
ontrouwē en̄ scalchz Weest nz cloec wijn te drinc
kē/ want die wijn heefter vele verdoruē/ Dat vier
proeft dat herde yser/ also sal dē wijn in dronckē-
scap gedronckē/ der houeerdigher herten straffen
Wijn in soberheit gedrōckē is dē mensce een effē
leuē/ Ist dz ghi diē matelic drinct/ so sult ghi sober
sijn Welc is dat leuē dat sonder wijn bliuē mach/
Wat berooft dat leuē? Die doot/ Wijn is tot vrolic
heit gescapē vā begine/ en̄ nz tot dronckēscap Wijn
matelic gedronckē is een verhueginge der sielē en̄
D des lichaems Soberē dranck es gesontheit v̄ sie
len en̄ ooc des lichaēs/ Wijn vele gedronckē maect
tertinge/ en̄ grāscap en̄ vele vallē. Wijn vele ge
dronckē/ is bitterheit der sielē. Die moedicheit der
dronckēscap is die aēstootinge des ōuerhchtigēs
v̄minderēde die cracht/ en̄ makēde wondē/ En be
rispt uwē naestē niet inder weerscappē des wijns/
en̄ en veracht hē niet in sijn vrolicheit En segt hē
gheen woorden der verwitinge ende en druct hē
niet int weder spreken.

Die verkiesinge tot eenen officie der ouerheyt en
salden mensche niet houeerdich noch stout makē
mer sorchfuldich/ neerstich/ ende getrouwe ouer
die ghene die hem beuolen zijn Ende andere sco
ne leeren

Dat .xxxij. Capittel

Hebben si v eenē regeerder geset/ en
wilt v niet verheffē/ weest onder hē
als eē wt hen Draecht haer v̄ sorge/ A
en̄ also aenmerct/ en̄ als v sorge vol ro. xij. d
eyndt is/ so sit ter tafelen/ op dat ghi deuter.
met hen moecht verblijden/ ende ontfanct dat co xvij. c
raet der eeren/ tot eender croonen/ Ghy ouders
spreect wijselick/ want het betaemt v. Dat eerste
woort den ghenen die die kennisse lief heeft/ ende
en belettet den sanc niet/ Daer geen gehoor en is
daer en stortet gheen redē wt en̄ en wilt nyet on-
betamelic wordē verheuen/ in uwe wijsheit. Ghe
lijck dē carbunckelsteē een vercieringe des gouts
is/ also zijn die sangers in die weerscappē des wijns/
Ghelijck in die smedinghe des gouts/ dat teeken
smaragdi is/ also ist getal der sangers in genoech
liken en̄ matighen wijn. B

Hoort swigende/ ende voor dye eerweerdichz
sal v goede eere toecoemē/ Jonghelinck spreect in
uwe sake nauwelic/ alst van noode is. Ist dat ghi
tweemael gheuraecht werdt/ soe hebbe v hooft v̄
antwoorde In vele dingen zijt als onwetende en
de hoort swigende/ ende mede ooc vragende En
vermetet v niet te spreken int midden der groter
van state/ ende en spreect niet vele daer oudē zijn/ C
Voor dē donder/ gaet den blicē/ ende voor die sca
melheit sal lieflicheit voorgaen/ en̄ voor eerweer-
dichz sal v goede gratie voorcomē en̄ inā urē des
opstaens/ en treelt v niet Mer loopt eerst in
v huys/ en̄ wert daer toe geroepen/ en̄ speelt daer
Ende doet v voornemunghen en̄ nyet in misdadē
noch in houeerdighen woorden

Ouer alle dese dingen ghebenedijt dē HEERE
die v gemaect heeft/ ende die v ouervloedelic ouer
gotē heeft/ met allē sinē goedē Die God vreest die
sal sijn leeringe ontfaen/ ende die tot haer waken
sullē die benedictie vindē. Die die wet soechet/ sal ps. xviij
daer af veruult werdē/ en̄ dye verradelic doet/ al c
van haer gheargheert werden/ Die God vreesen/
sullen een rechtueerdich oordele vindē ende si sul
len die gerechticheden als een licht ontsteken Die
godlose keert die straffinge af/ ende hi vlietse/ en-
de na sinen moetwille can hi een gelijckenisse vin-
den

D Een wijs man en veracht die wijsheit en̄ ver-
standenisse niet/ maer een vreemde ende houerdi
ghe/ en heeft gheen vreese Mijn kint en doet niet
sonder raet ende na dat ghedaen is/ en salt v niet
berouwen. En gaet inden wech des vals niet/ en
de ghi en sult v aen die steenē niet stooten/ noch en
gheloofte v den arbeydeliken wech nyet/ Ende en
set uwer sielen gheen argernisse/ Ende wacht v
van uwen kinderen. En̄ vā uwen huysghesinne/
hoedet v/ In alle uwen werc/ betrout wt uwer sie
len/ want dat ist donderhouden der gebodē/ Dye
Gode gheloooft/ die aenmerct den geboden/ ende
die in hem betrout/ en sal niet gheminderet sijn.

¶ Hoe datmen God vreesen ende zijn ghebodē
houden sal/ van onderscheet der dagen en̄ men-
schen/ In alle wercken Gods zijn altijt twee te
gē malcanderē Hoe dat die ouders dē kinderen
geē gewalt ouer haer gheuen en sullen/ Hoe dat
men dat huysghesinne houden sal

Dat .xxxiij. Capittel.

Den God vreesenden/ en sullē gheen
quaden ontmoeten/met God sal hē
A inder proeuinghen onderhouden en
de sal hem vanden quaden verlossen
Die wijse en hatet die geboden eñ ge
rechticheden niet/ eñ hi en sal niet onder gestoten
werden/als dat schip in die waterbarē/Een wijs
mensch gelooft der wet Gods / eñ die wet is hem
ghetrouwe/Bereyt v met uwer redenen/na dien
dat v die rechter vragē sal/soe wert ghi verhoort/
bijnt wijsheit te samē/so moecht ghi antwoort ge
uē/Dat binnēste des hertē vā eenē sotte is als een
B wagē radt / eñ sijn gedachtē sijn als een draeyēde
asse/Gelijc eene herē snel paert bresscht/onder elc
ken die daer op sittet/also is ooc een vrient die een
beschimper is/Waer om gaet den eenē dach/den
anderen dach te bouen/ eñ weder dat licht/dē lich-
te/eñ dat iaer/dē iare/hoe wel nochtās alle die da-
gen des iaers vander zonnē comē/Sy sijn vander
Gods kennissen verscridē / als die zonne gemaect
was/eñ dat ghebot houdende/door dye wijsheyt
God / werden si ghedeelt.

Eñ hi veranderde die tijden/eñ haer hoochtijde
lijke dagen eñ wt dien vierden si die hoochtidelij-
ke dagen/eenen sekerē tijt lanc.Wt diē verhief eñ
groot maecte God/eñ wt dien sette hi tot eē getal
der dagen/eñ alle mēschen sijn vanden gronde/eñ
wt der aerdē/daer Adā af ghescapen is/in die me-
nichtē der consten des HEREN/heeft hise vā eē
gescreydē/eñ heeft haer wegen verandert/Eñ wt
hē ghebenedide eñ vhoochde hi/eñ wt hē heilichde
hi/eñ schictese tot hē eñ wt hē veruloecte eñ verne
derde hi/eñ hi bekeerde dye vā haerē verscreidinge
Gelijc dat slijc des potbackers in sijn hāt is/dat te
sceppen eñ te bescickē/Alle sine wegen sijn na sine
bescickinge/also is die mēsche in dies hant/dye hē
gemaect heeft/eñ hi sal hem weder gheuen na sijn
oordele/Teghen tquaet is tgoet/ ende die doot te-
C ghent leuen alsoe is dye sondaer ooc teghen den
k.co.vi. rechtueerdigen man/ ende alsoe aenschout in alle
c. die wercken des alder ouerstē.Twee tegen twee/
ende een teghen een/

Eñ ic die alder laetste ontwaecte/ende als dye
gene die wijnbesien achter dye wijngaerts lesers
vgadert.Ic selue hoopte ooc in die benedidinghe
Ro.xij.c Gods/ende ic veruulde die wijnperse als die den
i.co.xiij wijngaert leset/Aensiet dat ic mij seluen niet alleē
eph.ij.f. ghearbeyt en hebbe/maer ooc allen den genen die
die onderwisinghe soecken/ Hoort mi/ghi groote
van state/ende alle volcken/ ende ghy regeerders
der gemeenten / verneemt met uwen ooren/En
gheeft uwen kinde/noch uwen wijue/noch uwen
broeder ende vrient/gheen macht ouer v in uwen
leuen/ende en gheeft geenen anderen v haue ende
goet niet/op dat v missien nyet en berouwe/ende
ben dan af moet bidden.Also lange als ghi leuen-
de blijft ende versaemt/soe en verandere v gheen
mensch/het is beter dat die kinderen v bidden/dā
dz ghi op die handē uwer kinderē siet Weest voor
barich in allē uwen wercken/op dat v eersaemhz/
tot schandē niet en keere inder tijt der voleyndin-
D ghe der dagen ws leuēs/ eñ inder tijt ws wtgācs
so deelt v erffenisse wt.Voeder / ende die roede/en
de dē laste/behoort den ezele /Broot eñ straffinge
eñ werc den knechte. Gheeft uwē knecht te werc
ken/eñ ghy sult rust hebben/Laet ghi hē ledich zijn/
so sal hi vriheyt soeckē/Dat ioc eñ toom/ce ommē
eenen harden hals/eñ den knechte / buyghen ghe-
stadighe werckingen/Eenē quaetwilligē knecht
behooren pijninge eñ voetboeyen/Seynt hem te
wercke dat hi niet ledich en si/Want ledichz heeft
groote quaetheit geleert Stelt hē te wercke/wāt
also betaemt hem. Maer ist dz hi niet ghehoorsaē
en is/so bijndet hem met voetboeyē/nochtās dat
ghi hē niet te lastich en valt/maer sonder oordele
en doet niet.

Hebt ghi eenen getrouwen knecht /dye si v als
v siele. Handelt hem als uwen broeder / want ghy
hebt hem inden bloede sijnder sielē gecocht/ Ist dz
ghi hem onrechtueerdelic quetst/so sal hi gaen loo-
pen/eñ ist dat hi verheffende wech gaet/wien dat
ghi soecken sult/eñ in welcken wech ghi hem soec
ken sult/en weet ghi niet.

Dat der godlosen hope ydel is/mer dye gerechte
worden ghehouden want si op Gode hopen God
die HEREen wort niet met offerhāden versoct
mer met een oprecht goet leuen.

Dat.xxxiiij.Capittel.

Ie onuerstandige eñ onwijse/heeft E
ōgegrondē ydelē / eñ luegenachtigē
hope/eñ die dromē verheffen die on-
voorsichtige. Als dye een schaduwe
aengrijpt/eñ veruolcht den wint/al
so is hi ooc die die dromē acht slaet / Also is ooc dz
ghesichte der droomen Voor smenschen aensicht/
is die gelijcheyt eens anderen menscē/Wat sal vā
den onreynen gereynicht werdē?Eñ wat sal van
den luegenachtigen/waer werden gesept?Waer-
segginge der dolingen/ eñ luegenachtighe tooue- F
rien/eñ die droomē der quaetdoēders is al ydelhz Di
Eñ v herte lijt fantasien gelijc der vrouwen die in xvi
arbeit van kinde is/het en si dat die visioenē vādē
alder ouersten wt gegeuen sijn/ so en gheeft v her
te niet in dien.Die droomen hebben vele liedē doē
dolen / eñ die daer in hooptē sijn wt geuallen.

Dat woort der wet sal sonder luegen voleynt
werden/eñ die wijsheyt sal inden mont des geloo
uighen geplant werdē/ Wat is hy/dye niet onder
socht en is/Een mā dye in vele dingē beproeft is/
sal vele dingē dincken/eñ die vele geleert heeft.sal
die verstandenisse vertellē.Dye niet besocht en is/
die kent luttel/mer die in vele dingen sot is/vme
nichfuldicht die boosheit. Hoedanige dingen weet
hi/die niet besocht en heeft/Dye dwaelt/sal ouer-
vloeyē vā scalcheit/Vertellēde heb ic vele gesiē eñ
vele gewoonten der woordē/Ic heb somtijdē om
deser saeckē wil tot der doot toe in vreezē geweest
eñ ic ben verlost midts die genade Gods

Den gheest der God vreesender werdt onder
houdē/eñ in sinē aenscouwē sal hi gebenedijt wer
den. Want haren hope is totten genen diese salich G
maect eñ die oogen Gods/sijn op dye gene die hē ps.
lief hebben. pro.
Die den HERE vreest/ die en ontsiet niemant d
wāt die HERE is sinē hope eñ troost /Sijn siele
des gheens die den HERE vreest is salich/Wien
aenschouwet hi/eñ wie is sijn stercheit?Die oogen
des HEREN sijn ouer den genen die hē vreesen/

bescher mer der mogentheit/ valsticheit der cracht
bedecsel der hittē/ eñ een scaduwe des middachs/
een afbiddinge der misdaet/ eñ eē hulpe des vals/
verhogende die siele/ eñ verlichtēde die oogen/ ge-
uende ghesontheit eñ leuē/ eñ benedidinghe/ Des
gheens offerhande die wt den ongherechtigē goe-
dē offert/ is besmet/ eñ die beschimpingen der on-
rechtueerdiger/ en zijn niet wel behaegelic Die HE
RE is alleen den ghenen/ dye sijns ontbeidē indē
D wech der waerheit eñ der rechtuerdicheit
vi Dye alderhoochste en looft der ongerechtiger
.a gauē niet/ noch hi en siet op der ongerechtiger of
ij. ferhanden niet/ noch hi en sal harē sondē niet ghe
nadich sijn/ in die menichte harō offerhandē. Die
xij offerhāde offert vanō armer goedē/ die is als die
ij. ghene die den sone doodet int aenscouwē sijns va
.b ders Dat broot der behoeuēder/ is dat leuē des ar
men eñ die hē dat met bedroch ōthout/ is een mē-
sce des bloets Die sinen naesten sijn neeringhe be
rooft/ die sondicht/ recht eñ alleleēs oft hi hē doot
sloech/ die bloet wtstort eñ dye dē huerlic bedroch
.i. doet/ zijn gebroeders. Een timmerēde/ eñ een bre
kēde/ wat batet diē den arbeit. Een biddēde/ eñ eē
b vloeckēde/ des welcs stēme sal God hoorē? Die vā
dē doodē gedoopt werdt eñ roert dē dodē weder
aen/ wat batet sijn wassinge. Alse is een mensche
die in sonden vast/ eñ dye selue weder doēde wat
vordert hi hem seluen verootmoedigēde? Wie sal
sijn ghebet verhooren

Een offerhande gode behaghende is die ghebo
dē Gods te onderhoudē danckbaerheit/ barmher
ticheit/ eñ te ophoudē vandē quaden God is eē
bescermer der wewē weesen eñ alder bedruct
A ter Dat.xxxv. Capittel

Die dye wet hout/ vermenichfuldicht
dat ghebet/ Het is een salighe offer-
hande/ die gheboden aen te mercken
ende wech te gaen van alle onghe-
rechticheit/ eñ te versoenē midts of-
ferhāde ouer die ōgerechtichedē/ eñ biddēde voor
die sonden wech te gaen vander ongerechticheit
Die dācbaer is/ eñ weder vergelt/ die bringt bloe
men vandē meele voor eenē offer/ eñ die ontferm
.g hertichcit doet/ die offert lof offerhande het is dē
HEERE wel behaechgelick/ wech te gaen vanō
ongherechticheit/ eñ vāder onrechtueerdicheit te
gaen dat versoent ons met hem

Ghi en sult niet ydel verscijnē/ voor dz aēscou
iiij wen des HEEREN/ Alle dese dinghen ghescie
ij d dē om die gebodē Gods Des rechtueerdigē offer
vi hāde/ maect vet dē outare/ eñ si is eenē ruecke der
soeticheit in des alō hoochstē aēscouwē Des recht
ix. ueerdigē offerhāde is aēgename/ eñ dye HERE
en sal hare gedachtenisse niet vergeten/ Met goedē
iij f moede geeft Gode glorie/ eñ en vermindt die eer
ij. ste vruchtē uwer hādē niet Maect v aēsicht vrolic in
te. alle v gifte/ eñ heilicht Gode v tiēdē mz vruechdē
Geeft dē alōhoochstē na dat hi v begaeft heeft
eñ wat ghi vermoecht doet dz mz eenō goeō ogē
xij want die HERE is wedergeuēde/ eñ sal v seuen
.r werf also vele weder geuē En wilt gheen snoode
B gauē offeren/ wāt hi en sal die niet ontfaē. Eñ en
wilt een onrechtuaerdighe offerhāde niet aēscou-
wē/ want dye HERE is een rechte richter/ eñ bi
hem en is gheen wtnemē des persoons. Die HE
RE en sal dē persoō des armē nz ōtfaē/ mer dz ge
bet des benaudē/ eñ des vōdructen verhoort hi/ Hi en
sal die ghebedē des volcs niet versmadē/ noch die ps.xxiiij
weduwe/ ist dat si die sprake des suchtēs wt stort rom. x.
En dalen die tranen der weduwen niet neder tot ij.pa.xix
die wanghe/ eñ haer wtroepinghe ouer den ghe- ro.xij.b
nē diese weenende makē/ Wāt si stigē vander wā Act. x.f
gē op/ tottē hemel/ eñ die HERE die een verhoor
der is/ en salder niet in verlustigē. Die God aēbe
det/ die sal in verlustinge ontfaen werden/ eñ sijn
ghebet sal totten hemel toe genaken

Dat ghebet des geens die hē verootmoedicht
sal die wolcken doorvarē/ eñ en sal niet vertroost
werdē/ tot dat het ghenaket/ ende en sal niet wech
gaen/ tot dat het die alderhoochste aensiet. Eñ die
HERE en sal niet veruerrē/ mer hi sal die recht-
ueerdige ordelē/ eñ sal ordeel doen/ eñ die alō sterc
ste en sal in dien gheen lijdtsaemheit hebbē/ op dz C
hi harē rugge te stuckē sla/ eñ aē dē heidenē sal hy
wrekē/ tot dz hi die volheit der hoouerdiger wech
neme/ eñ die septren der ongerechtiger te stucken
breke/ tot dat hi den menscen weder geue na haer
daden/ eñ na Adams werckē eñ na sijn vermetēt-
heit/ tot dat hi sijn volc verlosse/ eñ zijn saecke vol-
bringe/ eñ hi sal die rechtueerdige met zijnder ont
fermherticheit verlustigen/ Gods ontfermhertic
heit is schoon inden tijt der tribulatien/ ghelijck
regen wolcken inder tijt der droocheit

Een hertelic ghebet tot god dē HERE om hul
pe ende vermelinge der viandeu/ Een lof ende
prijs van eenen goeden wiue Dat.xxxv/ Cap/

Ontfermt onser/ O du HERE God
alre dingē/ eñ aēsiet ōs/ eñ toōt ōs dz A
licht uwer ontfermherticheden/ eñ in to.ix.b.
seynt uwe vreesē ouer die heydenen/
die v niet en hebbē versocht/ op dat si be-
kēnē dat er geen God en si dā ghi/ op dz si v groot
dadichedē vertellē Heft op uwe hāt/ ouer die vreē
de liedē/ dz si v macht siē/ Wāt ghelijck ghi in harē
aēscouwē geheilicht zijt in ons/ alse sult ghi in on Jer.x.
sen aēscouwē groot gemaect werdē i hen/ op dz si
v oec bekēnē/ ghelijc wy v bekēt hebbē/ wāt noyt
en was/ eenich God dā ghi alleene/ O HEERE
Vernieut die teekē eñ vādt die wōdlichedē Maect
heerlic v hāt/ eñ uwē rechter arme Verwect die v
volgēthz eñ wtstort die grāscap Verdrijft dē wed
saker/ eñ quelt dē viāt Laet die tijt haestelic comē
gedēct des eedts/ op dz si uwe wōderē vertellē Hi
moet i die grāscap des vlāmē verslint werdē/ die behou
dē wert eñ die v volc vongelijckē/ moetē verdoeme
nisse vindē Verslijt dz hooft der princē te stuckē eñ der B
viādē die seggē/ dair en is geē anders dā wi Vergadert
alle die geslachtē Jacobs/ eñ si moeten bekēnē dat
ter gheē ander God en is dā ghi alleē/ op dz si v gro
te dadē vertellē eñ ghi sult se eruē gelijc vā beginne
Ontfermt ws volcs/ O HERE/ ouer welcke
uwē name aē geroepē is/ eñ Israels/ diē ghi uwē
eerst geborenen sone ghelijck hebt gemaect Ont-
fermt der stadt uwer heylichmakinghe Jerusalē/
der stadt uwer rusten/ Veruult Zion in uwe on-
uertellike crachten/ ende v volc met uwer glorien
Gheeft getuygenisse dinen creaturē/ dye ghi vā
beghin hebt gemaect/ ende verwect die bedingen

die die eerste propheten in uwen name hebbē ghe
sproken/Gheeft loon den ghenen die v ontbeidē
op dat v propheten getrou gheuondē werdē/en.
de verhoort o HEERE die gebeden uwer knech
Nu bid ten/Gheeft v volck na die benedictie Aaron/ende
stiert ons inden wech der gherechticheit/op dat si
alle die de aerde bewonen/mogen weten dat ghy
alleen God sijt/aenscouwer der weerelden/Den
buyc sal alle spijse etē/ende dye een spijse/is beter
dan die andere/Die kinnebacken raken die spijse
aē/eñ eē onwijs herte die lugenachtige woordē.
C Een verkeert herte sal droefheit geuen/ende
een besocht mensch sal dien weder staen Een wijf
sal alle man ontfaen/nochtans is deen dochter be
ter dan dye ander dochtere. Eens wijfs schoonhz
veruroliict eens mans aensichte/ende sal ouerley=
den die begeerte bouē alle begheerlicheit des men
schen/is in haerder tongen vriendelichz/eñ saecht
moedicheit/so en is haer man niet als ander man
nē/wie een goede vrouwe heeft ghecreghen/dye
heeft een heerlijcke besittinghe/si is hē een hulpe
eñ een calomne daer hi op rust/daer gheenē tuyn
en is/daer sal die besittinghe ontrooft werden/en
de daer gē wijf en is/daer versucht die behoeuē
de/Wien gheloost hi die geenen neste en heeft/en
die afbuygghende is/so waer dat donckert woordt
als een ghewapent roouer wtspringende vander
eender stadt in dandere

Van een valsche ende een warachtige geselscap
ende vrientscap/van goedē ende rechtē radē dye
men bi vrome God vreesende menschen soeckē sal
ende ten eersten van God/ van wijsheit eñ mach
ticheit ¶ Dat.xxxvij.Capittel

A Lle vrient sal segghen/ende ic hebbe
vrientschap vergadert/Mer daer is
eē vrient/alleē mettē name eē vriēt
En isser dye droefheit niet in/totter
doot toe/Als een geselle eñ een vriēt
tot eenen viant gekeert wort O alder scalcste ver
metenheit/waer af sijt ghi ghescapen/bedect dye
dorre quaetheit eñ haer bedriechlicheit/Een gesel
le sal metten vrient vrolic sijn in wellustingen/en
de inden tijt der tribulatien sal hi een wedersaker
sijn/Een gheselle heeft medelijden mettē vrient/
om des buyccs wille/ende tegen den viant sal hi ee
nen schilt nemen/En vergetet ws vrients niet in
v ghemoedt/eñ en sijt sijns niet onghedachtich/in
uwen rijcdom/En wilt niet te rade gaen met ws
wijfs vader/eñ vanden genen die v benijden ver=
berget den raet/Alle raetsman bringt dē raet wt
mer het is een raetsman in hem seluen/Bewaert
v siele vandē raetsmā. Weet eerst/welc sinē noot
si/eñ wat hi in sinen gemoede sal dencken/Op dz
hi misschien niet eenen stake in die aerde en sla en
de segghe v Uwen wech is goet/ende sta tegen v
ouer om te sien/wat v toe comen sal
Metteenē ongeestelikē mā/tracteert vā heilic
B heit/eñ metten onrechtueerdigen/van rechtueer
dicheit/ende metten wijue/vā dien/dat si benijdt
Metten bloodē/vanden oorlogen/eñ mettē coop
man/vander ouerwerpinghe. Mettē cooper van
vercoopinghe/metten nijdighen/van te dancken/
Metten godlosen/van godsdienstichz. Mettē on
eersamen van eersaemheit. Metten ackermā vā
allē werc/Metten iaerlijckē werckmā/vander vol
eyndinghe des iaers/met eenen traghē knecht vā
vele werckinge/En ac merct desen niet in allē ra
de/mer sijt gestadich met eenē godvruchtigē mā/
dē welckē ghi weet/dat die vreese Gods houdt/
wiēs siele na v siele is/die met v als ghi dwaelt eñ
mist/medeliden hebbe. Maer so wie in duysternis
se struyckelt/en sal met v geē medelidē hebbē/eñ
set mz v eē herte des goets raets Wāt ghi en hebt
niet meer dan dat/want dat gemoet des mans is
somtijden meer gewoon te vercondigē/dan seuē
wachters/sittende int hooghe om die waer te hou
dē. Eñ in allen desen bidt dē alder ouerstē dat hi
uwē wech inder waerh3 stiere. Voor alle werckē/
voorga v eē warachtich woort/eñ voor alle werc C
eenen vast staendē raet. Een scalc woort sal dz her
te veranderē/waer wt vyer dingen opstaen/goet
eñ quaet/leuen eñ doot/eñ dyer vheerscapter is
een ghestadighe clappende tonghe/Een besocht
man heeft vele gheleert/eñ is sijnē sielē swaer/en=
de is hem seluen onnut. Daer is eē/die wiselic eñ
wel sprekē can/ende hi is verhaet eñ heeft gebrec
aen sijn neeringhe/want die genade en is hem vā
God niet gegeuē/dat hi lieftallich is/Daer is een
ander/die alder wijsh3 is berooft/mer is hē seluē
wijs/eñ die vruchten sijns verstandts/zijn in sinē
monde ghetrou
Een wijs mā onder wijst sijn volc/eñ die vruch
tē sijnder wijsheit en missen niet/Een wijs man/
sal met benedidingē veruult werden/eñ die hē siē
sullen hem prijsen Dat leuē des mans is eē getal
der dagen/mer die daghen Israels sijn ontellick/
Die wijse mā int volc sal eere beeruen/eñ sinē na=
me sal leuende zijn inder ewichz/Mijne kint proeft
v siele in uwē leuē/eñ ist dat si scalc is/so en geeft D
haer gheen macht/Want alle dingen en sijn allen
menscen niet nutte/eñ elcker sielen en behaecht nz
alle aert/En wilt nz gierich sijn/in alle weertscap
pe eñ en stort v nz wt ouer alle spijse/Wāt in vele
spisen sal cranchz zijn/eñ gulsichz sal heeter droochz
toe genaken/Om gulsichz sijn vele menschen ghe
storuen/mer die matich is sal sijn leuē verlangen

Hoemen dē medecijnmeester eñ die medecijn als
een gaue Gods/eeren eñ gebruycken sal Nochtā
ten eersten in alderley crancheit tot God te lopē
Die dooden matelijken beclaghen/eñ rouwē daer
ouer dragē/nochtās nzte seer droeuich zijn mer
bereyden om ooc te steruen/hoe een yegelic hant
wercs man ernste eñ nersticheit op sinē arbeit sal
hebbē eñ dat die der gemeente tot profijt beuolē
is/alsso sullen alle menschen tot wijsheit schickē
Gode te beden eñ sine gheboden te onderhoudē
Dat.xxxviij.Capittel

Eert dē medecijnmeester/om des noots
wil/wāt die alder hoochste heeft die=
ooc gescapē. Wāt vā Gode is alle me
dicijn/eñ vādē coninc sal hi schincken A
ghē ontfaē Die wijsh3 des medecijns
meesters/bringt hē tot hooger eerē/eñ voor den
hoogē deser werelt/sal hi gepresen eñ eerlic gehou=
dē wordē/die alder hoochste heeft die medecine van
der aerdē gescapē/eñ eē voorsichtich mā en sal hē
daer nz af veruarē/En is dat bitter water/nz ver
soet vanden houte/haer cracht is totter menscen
kennisse. Eñ die alder hoochste heeft dē menscē hē

pille ghegeuen/gheeert te werden in sine wonder
licheden In desen genesende/sal hi die smerte ver
saechten/eñ een apoteker sal pillē der soeticheȝ ma
ken/eñ hi sal saluingē der gesontheyt makē/eñ si
ne wercken en sullē niet voleindt werdē. Wāt die
weluaert is vandē HEERE/ouer alle der aerden

Mine kint en veracht v seluē niet in uwer crāc
heit/maer bidt dē HEERE/eñ hy sal v genesen/
B keert af vanď misdaet/eñ stieret v handē/Eñ rey
niget v herte van alre misdaet Geeft dȝ welriec-
kēde offer/eñ tot eenē goedē teckē/de bloemē des
meels/maect dē offer vet als eē die de eerste vruch
te geeft/eñ geeft dē medecijn meester plaetse Wāt
die HERE heeft hē oec gescapen/eñ hi en ga niet
van v want sine werckē sijn v van noode. Want
daer is eenen tijt dat ghi in harē handē sult vallē/
eñ si sullē dē HEERE bidden/dat hi haer ruste tot
ghesontheit stier/om haerder conuersatien willē
Die tegen sinen scepper misdoet/die sal in die hā
den des medecijnmeesters vallen

Mijn kint/laet tranen ouer den doden/eñ be
C gint te screiē/als oft ghi wat swaers geledē hadt
eñ bedect sijn lichaē/alsoot betaēt/eñ en veracht
sijn begrauinghe niet/Om die opsprake/ draecht
bitterlic rouwe ouer hem eenē dach lāc/oft twee
eñ wert vtroost om die droefheyt eñ draghet rou
we/na zijn vdiente/eenē dach oft twee/om die ach-
terclappinge/Wāt vā droefheȝ coēt haest die doot
eñ ouerdect de cracht/eñ droefheȝ des hertē/breect
die stercte/In die afleydinge blijft droefheit/eñ dȝ
goet des armē/na sijn herte/En geeft v herte niet
in droefheȝ/mer verdrijft die vā v/eñ ghedenct der
werstē en wiltse niet vgetē/ wāt daer en is geen
wederkeringe/eñ ghy en sult desen niet baten/eñ
ghi sult v seluen verargeren/Sijt mijns oordeels
gedachtich/want also sal dat uwe oec zijn Mi giste
ren eñ v heden/ In des dooden ruste/doet sijn ge
dachtenisse rusten/eñ vertroost hē inden wtganc
zijns gheests

Screijft wijsheit indē tijt der ledicheit/ende die
D rust van sinen wercken sal wijsheit vernemē/wāt
hi sal met wijsheȝ vuult werdē Die dē ploech hout
ende die sijn vruechde heeft in houen eñ tuynē/eñ
die ossen drijft/eñ die met deser gelijcke werckē ō
gaet/die weet van ossen te sprekē. Hi sal sijn herte
geuen om die vorē om te keerē/ eñ sine neersticheȝ
is inder koeyen vetheit. Alsoe is oec alle smidt eñ
opper meester/die dē nacht als dē dach ouer brigt
die gegroeueerde teykenen wtgroeft/eñ zijn neerst
ticheit verandert die schilderie hi sal sijn herte tot
gelijcheit der schilderien gheuen/eñ hi volbrengt
dat were midts sine wakinge/Also doet die yser
smidt sittēde bi zijn aenbeelt/eñ anmerckende dat
werc des ysers. Die waseme des viers bernt sijn
E hāt/eñ hi arbeit inď hittē des forneys/ Die stēme
des hamers vnieut zijn oore/eñ zijn oogē sie sonď op
houdē opt tgeen dat hi maect Hi sal zijn herte ghe
uē tot voleindinge der werckē/eñ die onuolmaect
heȝ/sal hi midts sine neerstieheȝ vernieuwē/Also eē
potbacker sittēde tot zijn were/dȝ rat met zijn voetē
om keerēde/Die altoos in sorchfuldicheȝ is ō zijns
wercs wille/eñ alle sijn werckinge is ontellic/In
sinen arm sal hi dat slijc scheppē eñ voor zijn voetē
sal hi sijn cracht crommē/ hi sal zijn herte gheuen

op dat hijt liefelick eñ proper make/eñ dat forneys
sal hi midts sijn neersticheit reynigen

Alle dese hebben in haren handen ghehoopt/
ende een yeghelijc is in sijnder consten wijs/Sond
der alle dese en wert een stadt niet ghetimmert/
noch bewoont noch bewādelt/nochtans en comē
si inder gemeyntē tot geenen hooghen state/Sy
en sullen op des richters stoel nyet sitten/ende si
en sullen dȝ verbont des rechts nyet verstaē noch
si en sullē dat oordeel ende die rechtē niet int opē
baer makē/ende si en sullen die verborghen wijse
redenen niet vinden/ mer door haer wort die crea
tuere der werelt onderhoudē/eñ haer gebet is in
die werckinge der const/haer sielen daer toe schie
kende/ende ondersoeckende in die wet des alder-
hoochstē.

Hoe dat die wijsheit ende die vreese Gods/allē
ander dinghen te bouen gaet ende wat profijts si
inbringt/een vermaninge tot Godt van lof ende
verwonderinghe zijnder wercken ende sijns ge-
walts/Alle creatueren ende alle dinghen zijn vā
Gode den ghelooughen te dienste ende behoeue
ghescapen/mer die Godlöosen versekerent haer
seluen tot schade ende verderffenisse

Dat.xxxix. Capit

Die wijse sal ondersoeckē alle der ou
A der wijsheit/ende hi sal hē in die pro
pheten veronledigen/hi sal die ver-
tellinge der vernaemder mannē be-
houden/eñ hi sal mede ingaen in dat
verstant der verborgender redenen hi sal die ver
borghenthedē der verborgender redenen onder-
soecken/eñ hi sal in die verborgentheden der swa
rilder sprake conuerseren/ hi sal int midden der
grooter van state dienē/ende hy sal in dat aenscou
wen des richters verschijnē/hi sal doorgaē tottē
lande der vreemder heidenē. Want hi sal goet en-
de quaet proeuē/ hi sal sijn herte geuē/om vroech
B te waken totten HEERE/die hem gemaect heeft/
ende hi sal int aenscouwē des alderhoochsten bid-
den/ hi sal sinen mont open doen/in dat gebet/en
de hi sal voor sinen sonden bidden/Wāt ist dat die
grote HEERE wilt/so sal hi hem metten gheest
der verstādenisse veruullen/eñ hi sal die wtspra-
ken zijnder wijsheit wt seynden/ als slachreghen
ende hy sal den HEERE in zijn ghebet belijden/
Eñ hy sal sinen raet ende onderwijsinge stueren/
eñ in sinen verborgenthedē/sal hi hem beraden

Hi sal die onderwijsinge zijnder leeringhe opē
baer maken/ende hi sal in die wet des verbonts des
HEEREN/glorieren/Vele sullen sine wijsheȝ te
gader louē/ende hy en sal inder eewicheit niet wt
ghewist werden/ Sine ghedachtenisse en sal nyet
wech gaen/ende sinen name sal van geslachte tot
geslachten versocht werden. Die heydenen sullen
C zijn wijsheit vertellen/ende dye gemeynte sal sinē
lof vercondigen/ Ist dat sinen name blijft so sal hi
der meer dan duysent achter latē/eñ ist dat hi rust
so salt hem baten/Noch sal ic beraden werden dat
ict vercondighe/want als met raserie ben ick ver
uult/Ende in die stemmē seyt hy/Gheeft mi ghe
hoor/o ghi heylighe vrome kinderē/ ende als een
roose geplant op die ryuierē der waterē so maect
vrucht. Hebt rueke ō soeticheȝ/als Liban? Bloeyt
ghi bloemē/als die lelie/geeft rueck/ eñ groenet

tot danckbaerheit eñ prijst te gader dat liedekẽ /eñ
gebenedijt den HEERE/in sine wercken/ Gheeft
sinen name grootmakinge/eñ belijdt hem in dye
stẽme uwer lippẽ/eñ in die liedekẽs der lippẽ /eñ
harpẽ/eñ aldus sult ghi segghen inder belidinghe
Gen.i. Alle die wercken des HEEREN zijn alte goet
D Wãt in sinẽ woorde stont dat water/als eenẽ steẽ
ps.rviii. hoope/eñ in die redene zijs monts als in eenẽ wa
Deu.iiij ter eemere/want in sinen gebode wert versoenin
b.vi ge/eñ in sijn salicheit en is gheen verminderinge
die wercken alles vleschs sijn voor hem/eñ daer
en is niet verborgen van sinen oogen hi aenscou
wet van werelt tot werelt/eñ sijn aenscouwẽ en
is niet verwonderlic/Ten is niet te seggẽ wat is
dat/oft wat is dit/want alle dingen sullen in haer
D der tijt gesocht werden/Sijn gebenedidinghe sal
ouervloeyen als eenen stroom/eñ ghelijc een dilu
uie die drooge aerde droncken maecte/alsoe sal sijn
gramscap die heidenẽ/die hẽ niet versocht en heb
ben beeruen/Ghelijc hi die wateren in droocheit
heeft gekeert eñ die aerde is verdroocht/ eñ sine
E weghen/sijn met haren wegẽ belept/also sijn den
No.viij. sondaren aenstotingen in sine gramscap/Dẽ goe
Ge.i.ij den zijn die goede dingen gescapen van beginne/
ix. also sijn den godlosen/goede eñ quade dingen ghe
scapen/Dat beginne des noordorstigẽ dincs /des
leuens der menschen/is water viere/eñ yser/soe
te melc/eñ wittebroot/hueninch eñ wijdruyuẽ/ eñ
olie/eñ cleedinge/Also dese gewerden den gheloo
uigen in goede/also sullen si dẽ ongodlikẽ eñ son-
daren in quaet werden gekeert. Daer sijn gheestẽ
die tot wraken ghescapen sijn/eñ in haer hebbẽ si
haer straffinge beuestichk. Eñ inder tijt der voleyn-
dinge/sullẽ si wt stortẽ de cracht/eñ dẽ toorn des
F gheens diese gemaect heeft/si sullen stellẽ Vier ha
ghel honger eñ doot/alle dese sijn tot wrake ghe-
scapen/Tandẽ der beestẽ/eñ scorpioenẽ/eñ serpen
tẽ eñ dz sweert wrekẽde die godlose tot vernielinge
G Si sullẽ weeelschappẽ in sine gebodẽ/eñ opter
aerdẽ sullẽ si inder noot bereyt werdẽ/eñ als hair
stonde eñ tijt vieris /so en sullen si tbeuel des HE
REN niet ontgaen/Hier om bẽ ic vã beginne ge-
uestichk/eñ bẽ beradẽ/eñ ic hebbe gedacht dat ge
screuen achter te latẽ. Alle die werckẽ des HEE
REN zijn goet/eñ alle werc sal in sijnder tijt dienst
doen/Het en is niet te seggen dit is scalcker dã dz
Wãt alle dingẽ sullẽ tot haerder tijt mede geproeft
werden Eñ nv looft tsamẽ eñ ghebenedijt dẽ na-
me des HEEREN/in alle hertenende monde
Des menschen leuen is eenẽ strijdt ende oeffenin
ghe/Alle dingen sijn verganckelic/mer die trou
we eñ waerheit bliuen inder eewicheit/Vã giftẽ
ende vrien delicheit der oprechter eñ van ontrou
we der godlosen ¶ Dat .xl. Capittel

A Llen menschen is groote onledicheit
gescapẽ/eñ een swaer iock op Adãs
kinderẽ / vandẽ dage des wtgancs/
van haers moeders lichaẽ/ tottẽ da-
ge der begrauinge in alle creatuerẽ
moederẽ Wãt hair gedachtẽ eñ voornemẽ is/vre
se des herten/raden/ouerpeysinge/verlangen/dẽ
dach des doots/vandẽ ghenẽ aen/die opten eeren
stoel sidt/tot den vernederdẽ totter aerdẽ eñ assce
toe/Van dien oec die si de cleederen besighet/ende
draecht een croõ/tot diẽ toe/die met rau linẽ lakẽ
wert bedect/Raserie/ zeloesheit/gerucht/ wãckel
baerheit/eñ vreese der doot/volherdẽde grãscap
eñ kiuinge/eñ den slaep des nachts/op dat bedde
inder tijt der voedinghe/verandert sijn kennisse/
Weynich als niet in rusten/eñ hem ontmoet eenẽ
schijn indẽ slape/recht als indẽ dage des arbeyts/
Hi is verstoort int gesichte sijns hertẽ/als die ont
gaen is/indẽ dage des oorloochs/Indẽ dage sijn-
der salicheits is hi opgestaẽ/eñ verwonderẽde tot C
geender vreesen/van alle vleesch/vandẽ mensche
tottẽ vee toe/eñ op die sondaers seuẽuoudich Tot
desen die doodt/bloet vergietẽ/twist/eñ dat scerp
sweert/verdruckingen/honger/verderuinge/eñ
straffinghe
Alle dese/sijn ouer die godlose gescapẽ/ eñ om
die/is die diluuie gesciet/Want alle dingẽ die vã
der aerdẽ sijn/die sullẽ weder totter aerdẽ keerẽ
eñ alle wateren sullẽ totter zee weder keerẽ/Alle
giifte eñ ongerechticheit sal werden af ghedaen/
mer trou ende waerheit sal inder eewicheit staen
Der onrechtueerdiger goeden/sullen werdẽ ver-
droocht/als een riuiere/eñ sullen doorluyden als
eenen grooten donderslach inden reghen
Ghelijc die gerechtige hem verblijt/als hi sijn
hãt op doet / also werdẽ die ouertredes veretterẽ
ende onmachtich/als haer goet vermindert/ Der
godloser kinderẽ/en sullen haer tackẽ niet verme
nichfuldigẽ/eñ onsuyuere wortelẽ/craken op die
toppẽ des hardẽ steens. Ouer alle water is groẽ-
heit/eñ eer dat hoy aen dẽ cant der ryuierẽ/sullen
si wtgepluct werdẽ/Gracie is gelijc dz paradijs/
inder benedictien eñ dye ontfermherticheit blijft
inder eewicheyt/Dat leuen des wercmans die hẽ
seluẽ genoech is/sal versoet werdẽ/eñ daer in sul
di eenen schat vindẽ/Kinderẽ baren/eñ een stadt
te timmerẽ/maect eenẽ hoogen name/ mer bouẽ
dese beyde/is te prijsen een eerbaer vrouwe. Wijn
eñ sanc verblijdẽ dat herte/eñ bouẽ dese beyde/is
die liefde der wijsheit/Die fluyten eñ psalterẽ ma
ken een soete melodie/eñ bouen dese beyde is een
soete tonghe. Dooghe sal gratie eñ schoonheit be
gheeren / ende bouen dese / sijn groene ghesayde
vruchten.
Een vrient/eñ een geselle die malcander trou
sijn/eñ bouen beyde dese/is een wijf/wel eens sijn D
de met harẽ man/Broeders tot een behulp inder
tijt der trijbulatien/eñ bouẽ hen/sal die aelmoesse
verlossen/Gout eñ siluer/vestende die voeten/ eñ
bouen beyde dese/is eenẽ wel behaghenden raet/
goet eñ crachten/verheffen dat herte/eñ bouẽ de-
se/is des HEEREN vreese/In die vreese des HE-
REN en is geen verminderinge / eñ in hem en is
gheen hulpe te soecken/Des HEEREN vreese/ is
als een lustgaert der ghebenedidinge/eñ bouẽ al
le glorie hebbende hem bedect Mijn kint/alle den
tijt ws leuens en schiet v niet te bedelen/Wãt het
is beter te steruen/dan te rabauwẽ oft te bedelen
Een man die op eẽ vreemde tafel sict/die en dẽct
niet op sijn eygẽ neeringe/eñ also sijn spise te crij-
ghen/Wãt hi voedt sijn siele met vreemde spisen/
Maer een beleeft eñ wijs man/sal hem daer voor
wachten. In eens onbescaemden menscen mont
is die bedelarie soet/eñ in sinen buyck sal een vier
bernen

Die doot is den godloosen een wter maten ver-
schrickelic dinc / mer den gelouighen die hoochste
vruechde/ Van vloecken en sweren der godlosen.
Hoe edele en goet dat enen goeden name si wat
rechte scaemte si. Dat.xli. Capittel

A O Doot hoe bitter is v ghedenckenisse/
den mensche die rust / en troost soect
in sijn haue en rijcdom / den man dye
niet en heeft dat hem becommert/ en
dient wel ghelucket in allen sine saken/
en die noch oorspise mach ontfaen. O doot hoe goet
is v oordeel/ den behoeuenden mensche/ en die ghe-
mindert wert van crachten/ en gebrekende van out
heit/ en die van alle sorge heeft/ en ooc den vertwi
felden/ die de wijsheit verliest. En wilt dat oordeel
der doot niet ontsien. Ghedenct welcke voor v ge
weest sijn/ en welcke na v comen sullen/ dat oordeel
is vanden HEERE allen vleesche/ en welcke v ouer
comen sullen na den welbehagen des alderhooch
sten/ weder het thien/ oft hondert/ oft duysent iaren
sijn / Want inder hellen en is gheen besculdinghe
des leuens.

Die kinderen der vereysinge/ werden kinderen
der sondaren/ en bi den huisen der godloser conuer
serende. Die erfenisse der godloser kinderen sal ver-
gaen / en met haren sade/ eenpaerlicheyt des lach-
ters. Vanden godlosen vader/ clagen die kinderen/
want om dien sijn si in lachter. Wee v ghi godlose ki
deren/ die de wet des alderhoochsten HEEREN verlaten
B hebt. En ist dat ghi geboren wert/ so sult ghi in ver-
maledidinge geboren werden / ist dat ghi sterft/ so
sal v deel in veruloeckinge sijn. Alle dinghen die va
der aerden sijn / sullen weder totter aerden gekeert
werden/ alsoe die godlose vander veruloeckinge in
die verderffenisse. Der menschen weeninghe is in
haren lichaem/ maer der godloser naem sal wt ge-
daen werden.

Hebt sorge van eenen goeden name/ want dien
sal v meer bliuen/ dan duysent costelicke en groote
scatten. Des goeden leuens is een getal van dagen/
maer eenen goeden name sal ewelijck bliuen. Mijn
kinderen onderhout die wijsheyt in vreede/ Want
verborghen wijsheyt/ en eenen verborghen scat/ wat
nutticheyt is in beyden? Een mensche die sijn sotheit
verbercht/ is beter/ dan een mensche die sijn wijsheyt
bedect. Maer nochtans wert wed gekeert/ tot dien
dat wt minen monde gaet/ Want het en is niet goet
dat hem een altijt scaet/ en alle dingen en welbehagen
allen menschen niet int geloue.

Scaemt v voor vader en moeder/ der hoererien/
D en voor den vorsten en machtigen/ vander luegene/
En voor den prince/ ende voor den rechter vander
misdaet/ En voor die vergaderinghe/ en voor dat
volc/ van ongerechticheyt/ Voor den geselle en vrient
vanden ongelijcke/ En voor den gebueren/ van dye
uerie/ Maer vander waerheyt Gods en sijns ver-
bonts en scaemt v niet/ Scaemt v metten ellen vo-
ge opt broot te liggen/ Scaemt v datmen v besculdi-
dige int wt geuen en int ontfangen/ scaemt v te swi
gen/ als ghi gegroet wert/ scaemt v die hoeren aen
te sien/ scaemt v dijn aensicht van uwen maech oft
vrient te keren/ En afkeert v aensicht niet van uwen
naesten/ en van dat deel wech te nemen/ ende niet
weder te keeren/ En aensiet eens anders mans wijf
nyet/ en en ondersoect sijn dienstmaert nyet/ noch
en staet aen haer bedde niet. Wacht v vanden vrien
den/ vanden redenen des verwijts/ en als ghi gheeft
so en verwijt niet.

Vaer datmen niet en behoort te schamen / wat
sorge ende die anxte die kinderen den vaders gedoen
Hoemen die dochteren op voeden sal/ Van Gods
macht en wijsheyt. Dat.xlij. Capittel

A En segt v redenen niet twemael/ en dat
ghi int heymelic gehoort hebt/ en ope
baert niet/ ende ghi sult warachtelijc
sonder bescaemtheyt sijn/ en ghi sult
gratie vinden int aenschouwen alre
menschen / en dat ghi in alle dese niet beschaemt en
wert/ en en weest gheen verkieser der personen en Eze.xiii
dat ghi so sondicht/ En scaemt v niet des alderhooch Esaie.v
sten wet ende verbont/ ende vanden oordeele/ den Jere.xvij
ongodliken rechtueerdich te maken/ vanden woorde
der gesellen / ende der wandelers ouer den wech/ en
vander geuinghe der erffenisse der vrienden/ van-
der gelijcheyt der wagen/ en gewichten/ vander ver
crijginghe der veelre/ en der luttelre/ ende vander
verderfelijker bedriegingen / des vercopens en der
cooplieden/ en van vele castidender onderwisinghe
der kinderen / ende vanden alder quaetsten knech
ten een bebloede side. Ouer een scalc wijf/ is goet
een teeken.

Daer veel handen sijn daer sluyt toe / en so wat
dat ghi gheuen sult/ dat telt ende weghet/ ende be-
scrijft alle wtgheuen ende ontfaen. Van des ontsin-
nigen ende dwasens onderwisinge / en vanden ou
dere/ die vanden iongelinghen geoordeelt werden/
en ghi sult gheleert sijn in allen/ en prijselic int aen- B
schouwen alre mannen. Dye dochter des vaders is
sijn verborgen wakinge / ende sijn sorchfuldicheyt
die hi voor haer heeft/ neemt sinen slaep wech /op
dat si niet misschien een oude speelderse/ in haer le-
uen en werde / en met den man wonende hatelijck
werde/ op dat si niet eenich tijt ontreynicht en wer
de in haer maechdelichz / en dat si in haers vaders
huys niet swaer geuonden en werde/ op dat si mis-
schien metten man wonende / niet ouer en trede/
oft ymmer onvruchtbaer werde/ Ouer een oncuys-
sche dochter beuesticht die hoede/ op dat si v den vian
den niet in lachter en doe comen/ in achterclappinge
inder stadt/ en verwerpinge des volcx.

En wilt alle menschen niet aenmercken in die ge
daente / en en wilt niet te midden onder dye wiuen
woonen/ Want vanden cleederen comt die motte
voort/ en des mans ongerechticheyt vanden wiue
Want des mans ongerechticheyt is beter/ dan een
weldoende wijf/ en dan een wijf beschamende in
lachter. Hier omme sal ic der wercken des HEE
REN gedachtich sijn/ en sijn wercken die ic gesien C
hebbe / sal ick vercondighen / Inden woorden des
HEEREN sijn sine wercken. Die verlichtende son
ne heeft door alle dingen gesien/ en vander glorien
des HEEREN/ is alle sijn werck vol/ En dede dye
HEERE die heilighen niet vertellen alle sine won ps.xviij
deren? welcke die almachtige HEERE vast stede/
in sijn glorie/ vast gemaect heeft/ Alle dingen bliuen
in sijnder heerlicheyt. Hi heeft den afgront/ en der
menschen herte ondersocht/ en hy heeft haer loos-
heyt bekent

Want die HEERE bekende alle kennisse/ en hi aen
sach int teeken der ewicheyt/ voortscappende dye

dinghen die voorbi sijn gegaen / eñ die ouercomen
sullen/openbaerde die sporen der heymelicheden.
Ier.xxiij. Hem en gaet geen gedacht vooorbi/eñ gheen rede
Iob.xlij. neen verbercht haer van hem / hi heeft die groote
esa.xxix. daden sijnder wijsheyt verclaert/ die voor die wee=
D reltis/eñ totter eewicheyt toe/Noch daer en is niet
toe geworpen/noch en sal niet werden gemindert/
eñ hi en behoeft niemants raet. Hoe begeerlijc sijn
alle sine wercken/eñ als een voncke aen te merckē
is/Alle dese dingen leuē/ eñ bliuen inder eewicheit
psal. viij eñ in alle noot sijn hem alle dinghen ghehoorsaem
xlv.c.iij. Alle dingen sijn dubbelt/een tegen een/eñ hi en de=
de.xxxv. der niet gebreken/ hi sal eens yegheliex goeden be=
uestighen. Ende wie sal versaet werden siende sine
heerlicheyt?

Van die schoonte ende vercieringe des hemels/ der sonnē/der manē/der sterren/ende ander wercken die God gescapen heeft/aenden welcken ons macht ende vvijsheyt Gods geleert/eñ met rechte gelooft vvort Dat.xliij.Capittel.

M gen.i.ij. Dat firmament der hoocheyt/is sijn
schoonheit/die ghedaente des hemels
in dat gesichte der glorien. Dye sonne
int aenschouwen/ den dach vercondi=
gende inden wtgane/een wonderlijck
vat/des alderhoochsten werc/ Inden middage ver
bernt si die aerde/eñ wie soude int aenscouwē haer
der hitten/hem moghen onthouden? Dye eenen hee
ten ouen bewaert/als hi heet is/driemael meer ver
net die sonne opten berghen/ wt blasende vierighe
raeyen / eñ blinckende met haren radyen / verblint
si die oghen. Groot is die HEERE/diese ghemaect
B heeft/eñ in sinen beuele/doet hijse haestelijc lopen/
Eñ die mane is in allen / in haerder tijt een toninge
des tijts/eñ een teekē des tijts der werelt. Van=
der manen is datteeken des hoochtideliken daechs
dat licht dat gemindt wert in die voleindinghe. Die
maent na haren name is wonderlijck wassende tot
haerder volheyt toe/ Een vat der heyrlegers/inder
hoochten lichtende gloriöselic/indē firmamēte des
hemels/die ghedaente des hemels/ is die glorie der
sterren/ dye HEERE verlichtende dye werelt inder
hoochten / In des heylighen woorden sullen si ten
oordeele staen/ eñ si en sullen niet ghebreken in haren wakinghen.
esaie.xli. Siet den boge/eñ gebenedijt hem die dien ghe=
xliiij maeckt heeft/ hy is alte schoon in sijn schijnsele. hy
omringde den hemel inden omganc sijnder heerlijc
heyt/die handen des alderhoochsten hebbē hē ghe=
spannen. Mits sinen ghebode dede hi den snee hae
stelic comen/eñ hi haeste wt te seynden die blixemē
sijns oordeels/ Daer om sijn die scatten open ghe=
daen/eñ die wolcken sijn wt geulogen gelijc voghe
len/ In sijn grootheyt heeft hi die wolcken gesterct
eñ die hagelsteenen sijn gebroken. Die berghen sul=
len in sijn aenschouwen beweecht werden/eñ in si=
nen wille soe waeyt dye suyden wint/ Dye stemme
sijns donders/ sloech dye aerde / dat onweder des
noordens/eñ die vergaderinge der winden/ vielen
si neder gelijc eenen voghel afdoende om te sitten/
stroyt hi den snee/eñ als eenen nederdalende sprinc
haen/is sijn nedercoemst. Dat oge sal dye schoonheyt
sijnder blinckender witheyt verwonderē / eñ dat herte sal verschrickē ouer sinen slachregen / hy sal vorst
opter aerden wtstortē/ als sout/eñ alst veurozen is
so salt werden als distel toppē. Den couden noordt
wint waeyde/eñ vanden water vroos cristalle
Hi sal op alle vergaderingen der waterē rusten
eñ hi sal hē met wateren als met eenē pantsier cle
den/ Eñ hi sal die bergē verslindē/ eñ hi sal dye woe
stine verbernen/eñ hi sal dat groene wt doē / als reē
diere/ Die medecine alre dingen/is in die haestinge
des neuels/eñ eenē ontmoetende dauwe/comende
vander hitten/sal hē vrolic makē/ In sinen woorde C
sweech de wint/eñ met sinen gepeyse sal hi den af=
gront versaechten/ Eñ die HEERE Jesus plantede
dien/ Die ouer zee schepē/vertellēde haer periculen
eñ horende met onsen ooren/ sullē wi verwonderē
Daer sijn ongehoorde eñ wonderlike werckē/ver=
sceyden aerdē der dieren eñ der walvisschē/eñ won
derliker creaturen / Door hē is dat eynde des we=
ges vast gemaect / eñ in sinen woorde/sijn alle din=
gen tsamen geset.
Wi seggen vele dingen/eñ wi en mogen niet ge=
noech geseggen / maer hi is die veruullinge van al=
len redenē alleen/ In allē glorierēde/waer toe sullē
wi dueghen/ Want hi is almachtich ouer alle sine
wercken/ De HEERE is veruaerlijc eñ seer groot/
eñ sijn mogentheyt is wonderlic/ Maect groot den D
HEERE/ also vele als ghi muecht/eñ nochtans sal
hi v te groot sijn/ eñ sijn grootmakinge is wonder
lic/ Den HEERE gebenediende/ verhoocht hem al
so vele als ghi vermuecht /want hi is meerder dan
alle v lof/ Hem verhogende/wert vervult met cracht=
te/ En arbeyt niet/ want ghy en sultes niet begripē
Wie salt sien/eñ vertellen? eñ wye sal hē groot ma=
ken / gelijck hi van beghinne heeft ghewecst? Daer
sijn vele groter dingen verborgen dan dese / Want
wi hebben weynich sijnder werckē gesiē/ Maer de
HEERE heeft alle dingen ghemaect/eñ die godliek
doen/heeft hy wijsheyt gegeuen.
¶ Hier beghint een lof ende prijs der ouder vaderē / door welckē God sijn macht ende wijsheyt opter aerden bewesen heeft/der vvelcke sijn Henoch/ Noe/Abrahā/Isaac/Jacob. ¶ Ca.xliiij.
Laet ons die heerlike eerlike mannen lo A
uē/ eñ onse ouders in haren geslachte
dye HEERE heeft veel heerlike eerlic
ke wercken gewracht/sijn grootdadic
heyt is van ewicheyt/ Sy waren man
nē groot vā crachtē/eñ verciert met hare voorsich=
ticheyt/heerscappende in hare mogētheden. Goot
scapēde inden prophetē/ die weerdicheyt der prophe=
tien/ eñ gebiedēde dē volcke in haerē tijt. Eñ mits ec.i
die crachte der voorsichticheit/ den liedē die alrē hey
lichste woorden vercōdigēde/ In hare kintscheyt ver=
soeckēde die matē des sancs/eñ vertellēde der scrif=
tuerē liedekens/ Rijcke mēscē inder cracht/neerstic
heit der schoonheit hebbēde/vredemakēde in harē huy
sen/ Alle dese hebben glorie inden gheslachte haers
volcx vercregen/eñ in harē dagē warē si in hooger fa
mē/ Die vā diē geborē sijn/ hebbē dē naē haerē ho=
ger famē vlorē/eñ daer sijnder daer geen gedachte=
nis af en is/si sijn vergaen als die niet en waren/eñ si B
sijn gewordē als niet geboren/eñ haer kinderē met
hē/ Mer dese sijn dye lieuelike mannē/der welcker
ghrechticheyt nemmermeer vergheten en wert/
maer bi haer nacomelingen sal si bliuen/ ende met
haren sade blijft een goede erffenisse / ende dat saet
haerder neuen/dat blijft staende in dat verbondt.

Eñ haerder kinderen saet blijft om harent wille/ tot inder eewicheyt

Haer saet eñ haer glorie en sal nyet werden ver laten. Haer lichamen zijn in vrede begrauen/eñ ha
ren name sal van ghestachte tot geslachte leuē Die
volcken moeten haer wijsheit vertellen/eñ die ge=
meynte moet harē prijs bootschappē/Hanoch be=
haechde Gode/eñ is ouer geuoert int paradijs op dat hi den heydenen wijsheit gheue/Noach is een volmaecte rechtueerdighe geuonden/eñ inder tijt der gramscappen/is hi die versoeninghe gemaect/ Daer om es hi dat ouerblijfsel der aerdē gemaect/ als die diluuie geschiede/Dat eewich verbont der werelt is bi hem geset/op dat alle vleesche/ midts der diluuien/niet meer en soude moghē werdē wt ghedaen.

C ✠ Abraham een groot vader van veel volcx/ eñ sijns gelijc en is niet gheuonden inder heerlicheyt/ Die wet des alderhoochsten heeft hi onderhoudē/ eñ was inden verbonde met hem / In sijn vleesch dede hi dat verbont staē/eñ hi is getrou geuonden inder versoeckinghen als hi geproeft wert.

Daer om heeft hem God met eenen eedt ghe=swooren/dat hi in sinen sade/alle volcken salich soude maken/eñ hem vermeerderen/als dat stof der aerden/eñ sijn saet verheffen/gelijc die sterren des hemels/dat sijn saet ooc dat lant soude besitten/eñ beeruen vander eender zee tot die ander/eñ vandē
D vloet tot dat eynde der aerdē/Eñ met Ysaac heeft hi dit verbont geuesticht/om Abrahā sijns vaders wille Ia ooc die genadige gedachtenis/eñ salicheit alre menschē/eñ dat verbōt heeft hi met Ysaac be
uesticht/eñ beuet op dat hooft Jacobs doen rustē/ Eñ daer in heeft hi hem bekēt dat hy hē wel ende rijckelic begaeft heeft/ eñ heeft hem een erfenisse gegeuen/eñ heeft sijn deel afgescevden/eñ in twa lef geslachten gedeylt/ Hi heeft wt hem barmherti ge mannen behoudē/dye genade hebbē geuonden voor alle vleesch ✱

Vādē getrouwē eñ vromē vorste Mose/vā Aa rō sine broedere/eñ vādē stāme Leui/vvt dē vvel kē dat priesterdō geborē vvert Vā die cieragie eñ cleedinge des ouerste priesters/eñ ordinātie des Papendoms eñ der offerhāde/ Vander straffinge Dathans/Abyrams/eñ Chore/ der opruerōs oft muytmakers/ Vāden vromē vorste Pinehas

❡ Dat.xlv.Capittel

Moses vā Gode eñ dē mēscē bemint/ wiens gedachtenisse in hooghē loue staet/ Hi maecte dien gelijc in der hey ligen glorie/eñ hi maecte hē groot in die vreese der viādē/eñ in sinē woor=den dede hi grote wonderē/Hi maecte hē heerlic in dē aēscouwē der coningē/eñ hi gaf hē beuel ouer sinē volcke/eñ hi toonde hē sijn heerlicheit/ In sijn geloue eñ saechtheit/maecte hi hem heylich/eñ hy vercoos hē wt alle mēschē/Hi hoorde hē/eñ zijn stēme/eñ hi leide hē in die wolckē/ Eñ hi gaf hē daer die gebodē/eñ die wet des leuens/eñ der onderwisinge Jacob sijn vbont te leerē/eñ Israel zijn ordelē

B Hi maecte Aaron sinē broeder hooch/eñ hē gelijck vanden geslachte Leui

Hi stelde hē een eewige verbont/eñ hi gaf hem dat priesterscap des volcs/eñ hi maecte hē heerlic in scoonder cieragien/ Eñ die omgorde hē metten gordele der gerechticheit eñ hi dede hē dat cleet der
erē aen/eñ hi croonde hē in die vaten der duecht/ Gehaegelike schoenē/eñ neder cleder ē/eñ een cleet dat die schouderē bedect/sette hi hē/eñ hi omgorde hē met vele gulde bellekēs rontsomme/om geluit te geuē in sinē gāc/eñ te doē horē dat geluyt inden A
tēpel/den kinderē sijns volcs tot een gedachtenisse Hi gaf hē dat heilige cleet eens wijs mās/die met gordele eñ waerheit geciert was/ welc een geweuen werc was/vā goutgeel side eñ scharlakē/gou de/eñ hyacinthe/eñ purpurē dat werck des conste naers van gesponnē rosijn roode side/ met costelike peerlē/gefigureert in die biddinghe des gouts/ gegroeueert midts den wercken eens steēhouwers tot een gedachtenisse na den getale der geslachten Israels/Een voorhooft plate vā louteren goude/ was aen sijnder huyuē/eñ een crone op sinen mi=
ter wtgedruct met een tekē der heerlicheit/ eñ dye D
glorie der eerē/eñ dat werc der cracht/verciert wt der begeertē der ogē/Alsodanige schoone dinghen en hebbē voor hē niet geweest/Geē vreēdelinc en heeft die aengedaē/maer alleen sine sonen/eñ sine neuen/alle den tijt door

Tweemael heeft hi dagelicx sinē brātoffer vol=
brocht/ Moses veruulde sijn hādē/eñ hi salfde hē exo.xvii
met heyligē olie/Het is hē tot enē eewigē verbon= Num.iii
de gemaect/eñ sinē sade als die dagē des hemels/ die priesterscap te bedienē/eñ lof te hebben/eñ sijn volc goet te doē/eñ des HEERE name/Hi heeft hē vercorē vā allē leuēdē/Gode te offerē/offerhā=de/wierooc/eñ goedē rueke/tot ghedachtenisse te versoenē voor dat volc/Eñ hi gaf hem in sinē gebo den macht/eñ in sinē verbonde/om Jacob die ghe tuygenissen te leerē/eñ Israel een licht te gheuē in
sijnre wet/Want tegē hem stondē die somighe op/ deu.xvi.
eñ wt haet omringdēse hē inder woestinē die met Dathan eñ Abiran warē/ende die vergaderinghe Chore/inder grāscappen/Die HEERE God sach dat/eñ het en behaechde hem niet/eñ si sijn veruult in die duisterheit der gramschappē/Hi maecte dien wonderē/eñ verniel dese in dye vlamme des viers Eñ maecte Aaron eerlic eñ heerlic/eñ gaf hē erfe nisse/eñ die eerste vruchtē des corēs ō aerdē/deel=de hi hē/Hi bereyde sijn broot indē eersten tot sat=
heyt Wāt si sullē des HEEREN offerhandē eeten
die hi hē eñ sinē sade gaf Anders en hadde hi gheē E
erf/noch deel aenden lāde onder den volcke/Wāt die HEERE selue is sijn deele eñ sijn erfenisse

Pinehas die sone Eleazari/die derde inder glo rien hem nauolgēde inder vreesen des HEEREN eñ te staen in die eerweerdicheit des volcs/in goet heit eñ vlitecheit sijnder sielen/behaechde hi Gode Israels/Daer omme stelde hi hem dat verbōt des
vreets/eñ eenē prince der heyligen/eñ sijns volcs/ Nu xxv
op dat die weerdicheyt des priesterscaps hē/eñ sinen c.
sade si inder ewicheit/Eñ hi maecte dē coninc Da uid dē sone Jesse vādē geslachte Juda/een verbōt een erfenisse/hē eñ sinē sade/op dat hi wijsheyt in onse herte soude geuē/sijn volc te oordeelen in ghe rechticheyt/eñ dat haer goedē niet afgedaē en soudē werden/eñ hy maecte haer heerlicheyt ewich in haren volcke

Van Josua den hooftman eñ sine eerlike feytē Van sinen mede geselle Chaleb/ Vandē richterē

ende ouersten in Israel tot Samuel toe/ die eē ge
trou prophete was inden volcke Gods.

Dat.xlvi. Capittel

A
nu.xxvij
Deu.iij.
Josi

Josua de sone Nun/ Moses nacomer
des propheten/ was sterc inden oorlo
ge/ die groot was na sinen name / die
alder grootste ter salicheit der wtuer=
corenden Gods/ te verwinnen die te
gen opstaende vianden/ op dat hi die erfenisse Isra
els soude vercrigē/ Welcke heerlicheit hi vercreech
sijn handen opheffende/ ende te werpen sweerden
tegen die stadt/ Wie heeft voor hem also heerlijck
wederstaen/ Want hi die HEERE selue/ verslooch
die vianden/ Oft en is die sonne in sijnder gramscap
niet belet/ ende eenen dach is geworden als twee?
nu.xiiija Hi heeft den alderhoochsten aengheroepen/ mach=
tich in te beuechten/ in allen siden/ ende de grote eñ
heylige God hoorde hem/ in hagelstenen der alder
sterckster cracht. Hi maecte eenen storm teghen dat
viantlike volc/ eñ inden nederganck verdede hi dye
viādē/ Op dat die heidenen sijn mogentheyt souden ve=
kenē/ wāt het en is niet licht teghen God te vechten
ende hi volchde die machtige van achter rugghe.

Ende inden daghen Mosi/ dede hi/ ende Caleb
die sone Jephunne/ een vriendelic stuck/ die teghen
die vianden stonden/ ende dat volc van sonden be=
waerden/ ende die murmuratie der quaetheit stil=
den/ Ende si twee gestelde worden behouden/ van
den getale van seshondert duisent voetknechtē/ die
in te leiden tot die erfenisse/ totten lande daer melc

B ende huenich vloeyt/ Ende die HEERE gaf die Ca
Iu.i leb stercheit/ ende tot in die outheit bleef hem sijn
Nu.xiiij. cracht/ op dat hi soude opgaen in een hoge plaetse
Deu.i der aerden/ ende sijn saet vercreech die erfenisse/ eñ
alle die kinderen Israels saghen/ dat het goet is dē
heiligē God gehoorsaem te sijn. Ende elcke vandē
rechters/ bisonder met haren name/ der welcker
herte niet gehoereert en hadde/ die niet afghekeert
en sijn vanden HEERE/ op dat haer memorie inde
ghedachtenisse si eñ haer benen groeyden van haer
der plaetsen/ eñ haren name blijft eewelijck.

C Samuel des HEEREN prophete/ bemint van
sinen HEERE God/ hi stelde eenen coninc/ eñ hi
salfde die princen in sinē volcke/ Hi oordelde die ver
gaderinge in dye wet des HEEREN eñ hi sach Ja=
cobs Godt/ eñ in sijnder trouwē is hi een propheet
geproeft te wesen/ Eñ hi is in sinē woorden gettrou
geuondē want hi sach den God des lichts/ Eñ hy
aenriep den almachtigen HEERE/ doē hem die viā
den rontsom benaut hadden/ als hi geoffert hadde
die suygende lammerē. Eñ die HEERE donderde
vandē hemel / ende hi heeft sijn stēme doē hooren in
grotē geluyde/ ende hi vernielde die princē der Ty=
riers/ ende alle die hertogē Philistijm/ Ende voor
den tijt des eynde sijns leuens/ ende der werelt/ gaf
hi getuygenisse int aenschouwen des HEEREN en
de des ghesalfdens/ Iken ontfinc van geenen vlee
sche gelt/ noch niet totte gescoeyte toe/ eñ geē mēsch
en beschuldichde hem. Ende hier na sliep hi/ ende hi
dedet den coninc bekennen/ eñ hi toonde hem dat
eynde sijns leuens/ ende hi verhief sijn stemme van
der aerden/ inder prophetien/ om des volcs sondē
wt te wissen.

Vanden prophete Nathan ende dē coninc Dauid
Van sinen sone Salomon.

Na desen so stont op Nathan die pro=
pheet/ in Dauids dagen eñ als smeer A
verscheiden vanden vleesche/ also is Da
uid vandē kinderē Israels verscheidē/
hi speelde mette leeuwen als met lā=
meren/ eñ inden beyren/ dede hi gelijc indē lāmerē
der scapen/ En slooch hi in sijnder ioncheit den rue
se niet doot/ eñ nā den lachter wech vandē volcke/
In op te heffen sijn hant / worp hi den ouermoet Jer
Golie af in eenen steen der slinger en/ daer hi dē al=
machtigen God aenriep/ eñ hi gaf hem stercte in sij
der rechter hant/ eñ eenē stercken man wech te doē / eñ
den hoorne sijns volcs te verhogē/ Also glorificeer
de hi hem in thien duysenden/ eñ loofde hem in die
lofsegghinge des HEEREN/ in dien dat hi hem dē
trone der glorien gaf/ Want hi vernielde die vian=
den aen alle siden eñ hi wtwortelde Philistijm die
wedersakers/ tot op den dach vā hedē / Hi wreef B
haren hoorne te stucken/ tot inder eewicheit/ In al
len sinen wercken heeft hi den alderhoochsten ghe
looft/ ende eer toe gescreuen.

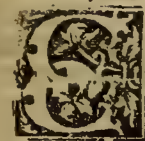
Hi loofde dē HEERE vā al sijnē herten/ eñ hi be
minde hē/ die hem gemaect heeft/ eñ gaf hē macht
tegen den outaer/ eñ in harē gelupt maecte hi soetē
sanc/ En op die hoge tiden/ heeft hi cieraet ghe ordi
neert/ totter voleindinge des leuens toe/ op dat si dē
naē des HEEREN soudē louē/ eñ si vroech Gods
heilicheit soudē verbreidē/ Die HEERE heeft sijn
sondē gesuyuert/ eñ heeft sinen hoorne verhoocht
inder eewicheit/ Eñ hi heeft hē dat verbōt des rijcs C
gegeuē/ eñ dē stoel der glorie in Israel/ Na hē stōt op ij.re
eē wijs sone/ met name Salomō/ om dien worp hi
alle machticheit der viandē neder/ Salomō regneer=
de indē dagē des vreedes/ dē welckē God alle viau
dē onderworp/ op dat hi eē huis in sinē name soude
stichtē/ eñ soude heilicheit bereidē inder eewicheit.

Also hi geleert was in sijnder ioncheit / Ende hi
is met wijsheit veruult als een riuiere/ ende sijn siele
ontdecte dat lant/ eñ hi heeft veruult die raetselen D
in gelijckenisse/ ende sinen name is verre totte eylā
den vmaert/ ende hi wert bemint om sijns vreets
wille/ Die landē sijn verwondert/ in sijn liedekens
ende bispraken/ in sijn gelijckenissen eñ wtleggin=
gē/ eñ vandē name des HEEREN Gods / wiens
toenaime is god Israels/ hi heeft gout vergadert
als latoen/ ende hi verghaderde dat siluer als loot.
Ende hi wert in ongeoordineerde liefde ghenricht/
tot den wiuen/ ende hi wert van sinen eygen vlees=
sche verwonnen. Hi gaf een smette in sijnder glorien
ende hi ontheilichde sijn saet/ om gramscap in te bren
gen op sinen kinderen/ ende een leet na sijn blijscap/
op dat hi een in tween gedeelt soude maken/ eñ wt
Ephraim een ongetrou afuallich rijc worden

Maer God en sal sijn ontfermherticheit niet la= iij.re
ten/ ende hi en sal niet scorē noch wtwissen sijn werc
ken/ noch hi en sal die neuen sijns wtuercorenens
niet verliesen vandē stāme/ En een saet dat van hem quā
ende hē liefhadde/ dat en heeft God niet heel verdaē
mer heeft noch een nacomelinck ende oor in Jacob
gegeuē/ ende wt Dauid eē wortel/ Ende Salomō
hadde eē eynde met sinē vaderē/ Ende hi liet na hē
achter vā sinē sade/ des volcs sotheit / ende enē dye
geē vřstāt en had/ te wetē/ Roboā/ die dat volc midts

sinen raet afkeerde/eñ Jerobeā den sone Nabath/
die Israel dede sondigē/eñ gaf Ephraim dē wech
te sondigē/dat haer sondē eñ misdaden te veel wer
den/dat si ten lestē wt dē lāde verdreuē werdē/Ja
alle schalcheit heeft hi ghesocht/ tot dat dye wrake
ouer haer quam.

Vandē propheet Elia/vandē duechdelikē co-
ninc Ezechia/eñ dē propheet Esaia Ca.xlviij

A Nde die prophete Elias stont op als
een vier/eñ sijn woordt berude als eē
fackel / Die den hongher onder hen
brocht/eñ die hē veruolgedē mz haer
der nidicheit/ sijn luttel ghewordē/
Wāt si en mochtē die gebodē des HEEREN nyet
verdragē/Mits des HEEREN woort/hielt hi dē
hemel/eñ hi worp driemael dat viere der aerdē vā
hē/Also is Elias heerlic gemaect in sinen wonder
lichedē/Eñ wie mach hem beroemē zijns gelijc te
sijn/Die indē woorde des HEEREN Godts / den
doodē weder dede comen vāder hellē/die de conin-
gen neder werp totter verderfnisse/hi brack haer-
macht lichtelic/eñ die heerlike vā haren stoele Die
in Zion dat oordeel hoorde/eñ in Horeb die oorde
len der wrakē Hi propheteert dē coninghē die boe-
te/eñ maect die prophetē na hē. Hi is op genomen
indē storm des viers/indē wagē der vieriger paer
den/Die ingescreuē is indē oordeele der tiden/ die
gramscap des HEEREN te versaechten/des vaders
herte te versoenē tottē sone/ eñ weder op te stellen
Jacobs geslachte/Wel dien die v sagē / ende inder
vrientscapē vercieert/sijn/wāt wi leuē alleē dit leuen
maer nae der doot en sal onsen name alsoodanich
B niet sijn

iiij.re. ij. Elias die indē strom bedect is/eñ in Elizeo is si
nen geest veruult/In sinē dagē en heeft hi dē prin-
cen niet ontsiē/eñ niemāt en verwan hē met mach
te/noch geē woorten ginck hē te bouē eñ sijn doo-
de lichaē propheteerde/In sinē leuē maecte hi wō-
dere/eñ in sine doot wrachte hi wonderlichedē. In
allē desen/en bekeerde dat volc geen beteringhe/eñ
en ghinc niet af vā sine sonden/tot dat si van haren
lāde verworpē sijn/eñ sijn verstroeyt in allē landē
eñ daer is seer luttel volcx ouergebleuen/eñ eenen
prince in Dauids huys/Sommige van hen/deden
dat Gode behaechde/Maer die ander deden vele
sonden

Ezechias bewaerde die stadt eñ leyde dat wa-
ter te midden in die stadt/ende groef die rootse met
C yser / eñ timmerde eenen put aent water / In sine
dagē ghinck Senacherib op/eñ seynde Rapsacen/
eñ hi hief sijn hāt op tegen hen/eñ stack sijn hāt wt
in Zion/eñ hi is houeerdich ghewordē midts sijn
macht/Doē sijn haer hertē eñ haer hādē beweecht
eñ si haddē smerte/als barēde wiuen/Eñ si anrie
pen den ontfermhertigē HEERE/Eñ haer handē
wtstreckēde/hieuen sise op/eñ die heylige HEERE
God hoorde haestelic haer stēme/ Hi en gedachte
haerder sondē niet/noch hi en gaffe den viandē nz
D maer hi suuerdese door die hāt des heyligē prophe
ten Esaye/Hi werp die heyrleghers der Assyriers
ter neder/eñ die Engel des HEEREN vernielde-
se/Wāt Ezechias dede dat Gode behaechde/eñ hi
ghinc sterckelic indē wech Dauid sijns vaders/den
welckē hē beual Esaias die grote propheet/eñ ge

trou in Gods aēschouwē. In sinē daghē ghinc dye
sonne achterwaerts/eñ verlēgde den coninck sijn
leuē/In grotē gheeste sach hi die laetste/eñ hi ver-
trooste de die roudragēde in Zion tot inder ewic-
heyt toe/Hi thoōde toecomēde eñ heymelike din-
ghen/eer se ghescieden

¶ Vādē vromē coninc Josias eñ sine eerlike wer
kē/Hoe dat die stadt vā Jerusalē eñ alle dat volc
te niet gebrocht sijn door die scalcheyt vādē āderē
godlosen coningē/Van Jeremia Ezechiel eñ dē
nauolgēdē prophetē. Van zerubabel ende Jesu/
Jocedechs sone/van Nehemia/Enoch Joseph/
Sem Seth/eñ Adam ¶ Dat.xlix.Capittel

A Osias gedachtenisse is gelijc als een
werc des apotekers/die veel costelic- iiij. reg. xxij
ker eñ welrieckender dinghē tsamen
menget. Sijn gedachtenisse sal in allē
mōdē werdē versoet als hunnich/ eñ
als soeten sanc in die weertschappen des wijns / Hi
was gestiert vā God ter boetē des volcx/eñ hi de
de wech die vereyngē der godloser Eñ hi stierde
sijn herte tottē HEERE/eñ indē dagē der sonden/
stercte hi die goddienstichheit/Alle coningē / behaluē
Dauid/Ezechiā/eñ Josiam/hebbē sonde gedaen/
Wāt die coningē Juda/hebbē des alderhoochsten
wet verlatē/eñ si hebben Godts vreese versmaet
Wānt si hebbē haer rijc dē anderē gegeuē/eñ haer
glorie vreēden geborenē volcke/si aēstakē die wt-
uercoren stadt der heilicheit/eñ si maecten sijn we
gen woest in Jeremias handē/wāt si hādeldē hem
qualic/die vā smoeders buyck een prophete gehey- B
licht wert/om te keerē/wt te treckē/eñ te verdoē/
eñ weder te timmerē eñ te vernieuwen

Ezechiel die dat aenschouwen der glorien sach
welcke hi hē thoōde indē wagē Cherubim/Want
hi gedachte der viandē indē regē/den ghenen wel
te doē die rechte wegē thoōdē/Eñ der twelf pro-
phetē veenē/groeydē vā haerder plaetsen/Wāt si
stercktē Jacob/eñ si verlosten hē in dat geloue haer
der cracht.

Hoe sullē wi Zorobabel grotelic ghenoech ghe
prijsen/wāt hi is oock als een tekē eñ seghel/ in dye i. es. iij. &
rechte hāt Israels/Eñ Jesum dē sone Jozedechs/ iij. es. iij
die in harē dagē het huys stichtē/eñ verhoochdē dē C
tēpel/die den HEERE heilich was/bereyt ter ewi
ger glorie/Ende Nehemias is in die gedachtenisse
veels tijts/die ons oprechte die om geworpē mue
rē/eñ dede die poortē/eñ die slotē staē/die onse hu
sen oprechte/Niemāt en is geborē opter aerdē/ge
lijc als Enoch/wāt hi is ooc op genomē vāder aer
den/Eñ Joseph die een mēsche geborē is/eē prin
ce der broederē/een vasticheyt des volcs/een regeer Heb. xi.
der der broederē/een vastmakinge des volcx/ende
sijn beenē sijn besocht/eñ si propeteerden nae dye
doot Seth eñ Sem hebbē glorie bi die mēschē ver ge. i. ij. iiij
cregē/eñ bouē alle dierē Adam in sinē oorspronc

¶ Lof ende prijs Simons des soens Onie
Dat.l. Capittel.

A Imon Onias sone/die grote priester
die dat huys in sinē leuen onderstette
de/eñ in sinē dagē stercte hi dē tēpel/
Die hoocheit des tēpels is ooc vā hē
gesticht/die dubbele timmeringe/eñ
die hoge wādē des tēpels/In sinē daghē vernieuwe-
den die puttē der waterē/eñ wordē veruult bouen

maken/ Die sijn volc besorchde/ eñ verlostese vander
verderffenisse. Die sijn stat bewaerde/ eñ datse niet
belegē en wert/ Die vermocht die stadt te wijdene
die glorie vercreech in des volcx wandelinge/ eñ hy
wijdede den ingāc des huys eñ des vrijthoofs/ Ge
lijc die morgen sterre/ int midden des neuels/ eñ als
een volle mane in haren dagē lichtet. Ende als een
blinckende sonne/ alsoo blincte hi indē tēpel Gods/
Als die blinckende boge/ onder die wolckē der glo=
rien eñ als een roosbloeme/ indē meydagē/ eñ ghe=
lijc die lelien die inden doorganc des waters sijn/ eñ
als wel rieckende wieroot indē dagen des somers.
Als blinckende vier/ eñ als wieroot bernēde inden
viere/ Als eē dicht gulden vat verciert met alderhā
de costelike gesteente/ Als een wtspruytende olive
eñ eenē cypressenboō/ hē in die hoocheyt verheffende
B In dien dat hi dat cleet der glorien ontfinc/ eñ ge
cleet wert in volmaectheit der duecht/ inden opgāc
des heylige n outaers/ so gaf hi glorie/ dat ghewaet
der heylicheyt/ Maer in te ontfaen die deelē vander
priesters hant/ eñ hi stacde neffens den outaer. Om
trent hē was dien rinc der broeders/ eñ als die plā=
tinge des cederbooms inden berch Libanon/ alsoe
stonden si om hē als palmtackē/ eñ alle die kinderē
Aaron in haer eerlike cieragie.
Maer die offerhāde des HEEREN was in harē
handen/ voor alle die vergaderinge Israels/ eñ vo
dienēde die volleyndinge optē outaer/ om te meer
derē des hogē coninct offerhande/ stac hy sijn hant
voort in dat dācoffer/ eñ schincte vādē wijndruyvē
bloede/ hi wtstortede in dz fundamēt des outaers
enen goedē ruec/ den alderhoochsten prince.
C Doē riepē die kinderen Aaron wt/ eñ si bliesen in
dē geslegenen basuynē/ eñ si dedē een groote stem
me horen/ tot gedachtenisse voor God/ Doen ver
strickte allet volc te gader/ eñ si vielē op haer aēsicht
ter aerdē/ dē HEERE harē God te aēbeden/ eñ ge
beden te geuen/ den almachtigen hooghen God/
Ende si vermeerderende singhende met haeren
stemmen/ ende in dat groote huys is een gheluyt
vol soeticheyts gemaect/ Eñ dat volc badt den ho
gen HEERE indē gebede/ tot dat die eere des HE
EREN was volbracht/ eñ si volmaectē haer offerā
den. Doē nedercomēde stac hi sijn hādē wt tot alle
die vergaderinge der kinderē Israels/ Gode glo=
rie te geuen van haren lippen/ eñ in sinen name tē
D glorieren.
Eñ hi dede ander werf sijn gebet/ willende too=
nen die dācseggingē Gods/ te weten alsō/ Ghi alle
segt lof eñ dāc den HEERE onsen God/ die groote
dingē in allet lāt heeft gedaen/ die onse dagen van
onser moeder buyc verheuē heeft/ eñ heeft met ons
na sijn ontfermherticheyt gedaen/ hi geue ons vro
licheyt des hertē/ eñ vrede te werdē in onsen dagē
in Israel/ Ten ewigē dagen Israel te gelouē/ dat
Gods ontfermherticheyt met ons is dat hi ons ver=
losse ter bequamer tijt. Mijn siele hatet twee vol
kē/ maer dat derde en is geen volc dat ic hate/ Die
D sittēde inden berch Samarie eñ Philistijm/ eñ dat
sotte volc dat in Sichimis woont.
Ic Jesus een sone Sirach Eleazari vā Hierusa
lē/ heb dese leringe der wijsheyt/ eñ des verstants/ in
desen boec gescreuē/ eñ die wijsheyt wt mijnder her
tē gestort/ Wel dien die in desen goeden gaet/ eñ
diese in sijnder herten set/ sal altoos wijs sijn/ Ist
dat hi dese dingen doet/ so sal hi tot allen dingē sterc
sijn/ want dat licht des HEEREN is sinē voetstap

¶ Dat gebet Jesu Sirachs sone

¶ Die wijsheyt roept den onverstandigē tot haer

¶ Dat.li. Capittel

IC sal v belidē HEERE coninc/ ende ic
sal v namē louē God mijnē salichma A
ker. Ic sal uwen name beliden/ Want
ghi sijt mi een hulper/ ende eē bescher
mer geworde/ eñ ghi verloste de mijn
lichamē vander verderffenisse/ vādē stricke der verra
derscher tongē/ ende vādē lippē werckēde luegenē
eñ ghi sijt mi een hulper geworden/ tegen dye gene
die mi omringeldē. Eñ ghi hebt mi verlost na die me
nichfuldicheit der ontfermherticheyt wt naēs/ Vādē
brullēde die bereyt warē om mi te verslindē/ eñ vā
den hāden der geēre die mijn siele sochtē/ Eñ vādē
poortē der tribulatiē/ die mi omuaen haddē/ eñ int
middē des viers en bē ic niet verbernt/ Vander diep=
ten der hellē/ eñ vander besmetter tōgen/ eñ vandē
woordē der luegenē/ vādē ongerechtigē coninc/ eñ
van die onrechtuaerdige tonge hebdi mi bescermt.
Mijn siele sal den HEERE louen totter doot toe/ B
Wāt mijn leuen was wakēde nederwaerts ter hel=
lē/ Si hebbē mi vā allen siden omringt/ eñ daer en
was niemāt die mi mochte helpē/ Ic was siēde tot
ter mēscē hulpe/ eñ siet/ si en was niet/ O HEERE
doe gedacht ic uwer ontfermherticheyt/ eñ uwer me
dewerckingen/ die van beginne sijn/ want HEERE
ghi verlost die ghene dye v onthbeyden/ eñ verlostse
vander heydenen handen.
* Ic heb mijn gebet vander aerden op laten gaē/
eñ ic heb die doot met woordē afgebedē/ Ic aēriep
den HEERE minē vader/ dat hy mi niet sonder hul
pe en soude verlatē/ indē dage der tribulatien eñ in
dē tijt der houerdiger/ Ic sal uwen name gestade=
lic louen/ eñ ic sal dié mede louē inder belidinge/ eñ
mijn gebet is verhoort/ Eñ ghi verloste mi vander
ongerechtiger tijt/ Daer om sal ic beliden/ eñ ic sal v
lof seggen/ eñ ic sal des HEEREN name groot ma
ken/ Als ic noch ionc was/ eñ eer ic verdwaelde/ so C
socht ic opēbaerlic wijsheyt in minen gebede/ Daer
om quā ic voor dē tēpel/ eñ sochtse totte laetstē toe
Doē bloeydese mi/ gelijc eē vroech ripēde druue. *
Mijn herte verblide in haer eñ minen voet wan=
delde eenen rechten wech/ van mijnder ionchett on
dersochtse ic/ ic buychde mijn oore een weynich/ eñ
ic ontfincse/ Ic heb in mi seluen vele wijsheyts ghe
uonden/ eñ ic ginc daer seer in voort/ Die mi wijsheyt
geeft/ dien sal ic eere geuen/ Want ick ben beraden
dat icse doen soude/ ic hebbe tgoet ernstelijc gemint
eñ ic en sal nyet bescaemt werden.
Mijn siele heeft daer inne ghewortelt/ ende sijn
haer te doen/ ben ick vast ghemaect/ Ick stac mijn
handen wt int hooge/ ende mijn onwetentheyt be
kende ic/ ende si verlichtede mijn onwetenheden/
Ic stierde mijn siele tot haerwaert/ ende in reynic=
heyt vantic se/ Van beghin aen/ heb ick mijn herte
met haer becommert.
Daer om en sal ic niet gelaten werdē/ Mijnē buyc D
is gestoort/ haer soeckēde/ Daer om sal ic eē goede
besittinge vercrigē/ Want die HEERE heeft mi die tō
ge gegeuē tot minen loue/ eñ mz haer sal ic hē louē

Coemt tot mi ghi ongeleerde/ ende vergadert v in dat huys der ondwisinge

Wat vertoeft ghi noch/ ende wat segt ghi in desen? V sielen dorsten anrtteliken seere/ Ic dede minē mont open/ ende sprac/ Coemt ende coopt v wijsheit sonder siluer/ ende worpt uwen hals ond haer ioc/ ende v siele ontfange wijsheit. Want si is na bi ende laet haer vinden. Siet met uwen oghen / dat ic een weynich gearbeyt hebbe/ ende ick hebbe mi vele rusten geuondē/ Ontfanct die wijsheit/ so sult ghi veel siluers ende ghouts besitten/ V siele verblide in zijn ontfermherticheit/ ende en scaemt v zijns loofs niet

Werct zijn werc in tijts/
ende hi sal v uwen
loon geuen
in
zijnder tijt.

Hier eyndet dat boec Ecclesiasticus

Hier begint Salomons ghebet

Nde Salomon buychde zijn knien in die tegenwoordicheit der geheelder gemeintē Israels/ ende hi hief zijn handen op totten hemel/ Ende seyde O HEERE God Israel/ daer en is geen God wes ghelijck/ inden hemel bouē/ noch inder aerden benedē/ ghi die daer hout v verbont/ eñ v ontfermherticheyt dinē knechtē / die voor v wandelē in geheelē hertē/ Ghi die Dauid minen vad uwē knechte hebt gehoudē/ al het gene dz ghi hē gesprokē hebt/ eñ hebt gesprokē in uwē monde ende in uwer hant hebt ghijt veruult/ alst nv desen dach blijct/ Eñ nv O HEERE God Israels/ hout uwen knechte Dauid minē vader/ dat ghi hem gesprokē hebt/ seggēde/ V en sal genen man gebrekē voor minē aēsichte/ sittēde indē throone Israels/ Maer nochtans/ ist dat v kinderen mijn wet bewarē/ eñ in minen gebodē wādelen/ gelijc ghi voor mi gewādelt hebt/ Eñ nv O HEERE God Israels/ laet dijn woort warachtich werdē dat ghi uwē knechte Dauid hebt ghesproken.

Want ist dat God warachtelic mettē menschē opter aerdē heeft gewādelt/ Ist dat den hemel/ eñ der hemelē hemelē/ v niet genoech en sijn/ hoe vele meer dit huys dat ic ghetimmert hebbe! Maer siet tottē gebede ws knechts/ eñ tot sijn smeekinghe / dat ghi O HEERE mijn God/ verhoort dat lof eñ gebet /dat v knecht heden voor v doet/ eñ v oogen moeten dach eñ nacht ouer dit huys sijn/ bouen die plaetse/ daer ghi af ghesept hebt/ Minen naem sal daer sijn/ wilt horen dat ghebet/ dat dijn knecht in deser plaetsen doet/ Eñ wilt inden hemel verhooren/ dat smeekē dijns knechts / eñ dijns volcx Israhels/ dwelc si hier doen sullen/ in dese stede dijnre woningē/ eñ als ghijt hoort/ genadich wilt sijn. etc

Hyer beghint dat.xiij. Capit. Daniels. welck

niet int Ebreeusch maer in Theodotionis ouersettinghe staet.

Die historie van Susanna ende Joakim haren mā/ Ende vādē twee priesterē oft ouders die mz haer begeerdē te sondighē/ ende sijn van Daniele den prophete ter doot verwesen.

Dat.xiij. Capittel

Aer woonde een man te Babilonie/ A
ende hiet Joachim/ ende hi nā eē huisvrouwe/ ghenaemt Susanna/ Hilkie dochter/ die vter matē schoon was/ ende God vreesende/ Eñ wāt haer ouders gerechtich warē/ so onderwesen si haer dochter na Moyses wet/ Ende Joachim haer mā was seer rijc/ ende hadde enē bogaert bi zijn huys / eñ dye Jodē vgaderden tot hē/ om dat hi die eerlicste van allen was/ ende in die iare sijn twee oude rechters gestelt/ vā welckē de HEERE gesprokē heeft. Alle boeuerie die in Babilonie is gecomē/ is wt die ouders/ dat is vāden rechterē wtgeghaē/ dye dat volc schenē te regerē / Dese quamē dicwils tottē huyse Joachim eñ alle die wat int gerechte te doē haddē quamen tot desen.
B
Alst volc smiddaechs weder keerde/ so ginc Susanna in/ ende wādelde in haers mans hof/ Eñ dye Oudē sagēse dagelicx ingaē eñ wādelē/ ende si ontstaken in haerder begeerlicheit.

Ende si keerdē harē sin auerecht eñ si neychdē haer ogen af/ dat si den hemel niet sien en souden/ noch dat si der rechtueerdiger oordelē niet gedencken en soudē Wāt si warē beide met haerder minnen gewōt/ noch si en gauē malcāderē haren noot niet te kēnē / Wāt si scaēdē hen haer begeerlicheyt malcāderē te kennen te geuē / willēde bislapē met haer/ Ende si namē dagelicx hoede / om haer te siē Ende deē seyde tottē anderē. Laet ons thuys gaen wāt het is maeltijt. Ende wtgaende/ schieden si vā malcanderen

Ende als si weder warē gekeert/ quamē si te gader/ ende die sake vā malcāderē ōderuragēde/ beledē si haer begeerlicheit/ Ende doē int gemeyn/ stelden si den tijt/ wanner si Susannam alleen mochten vinden.

Maer het geschiede/ als si enen bequamē dach waer namē / so ghinc Susanna gelijc si gewoonlic C
was/ spacerē/ ende niemāt met haer/ dā twe ionge maechdē/ eñ wilde gewasschē werdē indē bogaert wāt het was heet/ ende daer en was niemāt/ dā die twee Ouders die hen seluē daer heymelijc verborgen haddē/ ende aēscouwende haer. Aldus seyde si dē meyskēs Brēgt mi olie ende Melissa water / eñ sluyt die duerē des boegaerts/ dat ic gewasscē werde/ Eñ si dedē gelijc si gebodē hadde/ eñ si slotē die duerē des bogaerts/ eñ si gingē achter wt/ om die dingē te halē/ die si geheetē hadde Ende Susanna en wiste niet/ dat die Ouderen daer binnē verborghen waren.
D
Als die meyskēs wt warē gegaē / so stōden dye twee Ouderē op/ eñ liepē tot haer eñ seydē. Siet/ die duerē des bogaerts sijn gheslotē/ eñ niemāt en siet ons / eñ wi hebbē eenen lust tot v daer om consenteert ons / eñ vermenget v met ons Ist dat ghi

niet en wilt/so sullẽ wi getuygenisse teghẽ v seggẽ als datter een ionc geselle met v heeft geweest/ẽñ dat ghi die meyskẽs om dier sakẽ wille/vã v sont/ Susanna versuchtede/ẽñ sprac/O wee des angts die mi omuãgẽ heeft/Wãt ist dat ic dat doe/so gewort mi die doot/maer ist dat icx niet en doe/so en sal ic v hãdẽ niet ontvluchtẽ. Mer het is mi beter/ sonder dat werc in uwẽ hãdẽ te vallẽ/ dã te sondigẽ int aẽscouwẽ des HEREN. Eñ Susanna riep wt met luyder stẽmẽ/ Maer die Oudẽ riepẽ oock wt tegẽ haer/ Eñ deene liep totter dueren des bogaerts/ eñ dedese opẽ. Hier om/als die knapẽ des huys dat geroep hoordẽ indẽ bogaert/so braken si ter achter dorẽ in/dat si soudẽ sien/wat het ware/ Maer na dat de Ouden gesprokẽ hebbẽ/so scaem dens hen die knechtẽ met allẽ seer/wãt noyt sodanigen reden van Susanna geseyt en was.

Het is beter steruen dã ouer spel doẽ

Eñ het is den dach vã morgẽ gewordẽ/ Eñ alst volc tot Joachim harẽ mã quã/so quamẽ die twee Ouders ooc/vol met ongerechtige gepeysen/tegẽ Susanna/dat sise dodẽ souden/ Eñ si seyden voor tvolc/ Seynt tot Susannam Hilkie dochter/Joachims huysvrouwe. Ende terstont seynden si nae haer/Eñ si quã mz harẽ vader/eñ moeder/eñ kinderẽ/ eñ met alle harẽ magen/ Susanna was seer teeder/ende scoon vã aẽsichte/Maer die scalckẽ beradẽ/datmẽ haer den doec vãdẽ hoofde doẽ soude wãt si was bedect/op dat si immer ten minstẽ also versaet mochtẽ wordẽ/vã haer der scoonheit/Hier om weendẽ haer magen/eñ alle diese kenden.

E Die twee Ouders opstaende/te midden onder tvolc/so leydẽ si haer hãdẽ op dat hooft vã Susanna/Die welcke weenẽde/tẽ hemelwaert sach/wãt haer herte had vertrouwẽ indẽ HEERE/Eñ dye Ouders seydẽ Als wi alleẽ inden bogaert wandelden/so is dese met twee meyskẽs ingeghaẽ/ende si sloot die duerẽ des bogaerts/eñ si seynde die meyskens haestelic vã haer wech/Ende tot haer quã eẽ iongelinc/die verborgẽ was/eñ sliep met haer Eñ als wi indẽ hoec des bogaerts warẽ/ siẽde die bouerie/liepẽ wi tot hen/eñ wi saghẽ dat si te samẽ vermengt worden.

Eñ wi en constẽ dien niet gegripẽ/wãt hi sterker was dã wi/ende hi brac die duere op eñ spranc wt/Maer als wi dese gegrepẽ haddẽ/vraechdẽ wy haer wie dese iongelinck was/eñ si en wildes ons niet te kẽnen geuẽ. Vã deser sakẽ sijn wi getuygẽ/ Die menichte geloofde hen als Oudẽ eñ rechters des volcx/eñ si verdoẽde Susannã totter doot/ Susanna riep wt/met luyder stẽmẽ/eñ seide. O ewige God/die eẽ bekẽnaer der verborghẽthedẽ sijt/ die alle dingẽ weet/eer si geschiedẽ/ghi weet dat si een valsch getuych tegẽ mi ghegeuẽ hebbẽ/ eñ siet ic moet steruẽ/hoe wel ic geẽ deser dingẽ gedaẽ en hebbe/die dese valschelic tegẽ my versiert hebben. God verhoorde haer ghebet.

F Eñ als si ter doot waert geleypt wert/so verwecte die HERE den heiligẽ geest des ionghẽ kints/ wiẽs naẽ was Daniel/ Eñ hi riep met luyder stẽmen/ Jc ben reyn vã deser bloet/ Eñ alle tvolc tot hem ghekeert/seyde Wat is dese redẽ/welcke ghy ghesprokẽ hebt/Daniel stelde hẽ middẽ onder haer kindẽ/eñ sprac. Sijt ghi kinderẽ Jsraels soe dwaes niet oordeelẽde noch bekẽnende dat warachtich is ghi hebt verdoẽt die dochter Jsraels/keert weder ten gerechte/wãt si hebbẽ een valsche getuygenisse teghen haer ghesproken

Aldus keerde dat volc weder om met haesten/ eñ die Ouders seidẽ hẽ. Coẽt eñ sidt int middel vã ons/eñ geuet ons te kẽnẽ/wãt God heeft v die eere der outheit gegeuẽ. Ende Daniel seyde tot hen Sceit dese twee van malcãderẽ/eñ ick salse onderscceidẽde oordelẽ/Aldus als si ghesceiden warẽ deẽ vandẽ anderẽ/so riep hi een van dien/ eñ seide tot hẽ. O du groote scalc/nv zijn v sondẽ om gecomẽ/ die ghi langhe tiit geplegẽ hebt/oordelẽde onrechtuaerdige oordelẽ/die ontsculdige verdruckẽde/eñ die schuldige vrylatẽde/hoe wel die HERE seyt/ Den ontsculdigẽ eñ rechtueerdigẽ en sult ghi niet dodẽ. Nv dan ist dat ghise ghesien hebt/segt onder welken boom/dat ghise gesien hebt tsamẽ sprekende/ Hi seyde/onder den Moerbesien boom/Daniel seyde/te recht hebt ghi in v hooft gelogẽ/wãt siet/ die Engel Gods/heeft dat vonnisse vã hẽ ontfaẽ/ eñ sal v te midden van een sniden Exo. Pro.

Eñ dien wech gedaẽ zijnde/hiet hi den anderẽ comen/eñ seide hem Canaans saet/eñ niet Juda/ die schoone gedaente heeft v bedroghẽ/eñ die bose begeerlicheit/heeft v hert omghekeert/ Also hebt ghi mettẽ dochterẽ Jsraels voormaels omgegaen die cõsenteerdẽ v/wãt si v vreesdẽ/Mer die dochter Juda en heeft v boosheit niet ghedoocht. Nv segt mi dan/onder welcken boõ hebt ghise verlipt/ te samen sprekende/ Hi seyde/onder den Granaet appel boom. Maer Daniel seide hẽ. Ghi hebt ooc te recht in v hooft gelogẽ/wãt die Engel des HEREN vertoeft/hebbẽde tswaert dat hi v te middẽ van een houwe/eñ v beyden doode G

Hier om so riep alle die vergaderinge wt/ met luyder stẽmẽ/eñ gebenedidẽ God/die behout die ghene die in hẽ hopen. Eñ stondẽ tsamẽ op teghen die twee ouders/want Daniel hadse wt haren eygen mondẽ verwonnẽ/dat si een valsche getuygenisse haddẽ geseyt. Eñ si dedẽ hen/ gelijc si qualick haddẽ gedaẽ tegẽ harẽ naestẽ/op dat si na die wet Mosi soudẽ doẽ/ eñ si dodense. Eñ dat onschuldige bloet wert verlost in dien daghe. * De.v. le.xx Pro.

Hilkias/eñ zijn huysvrouwe loofdẽ God voor haer dochter Susanna/met Joachim haren man/ eñ met allen den maghen/om dat in haer geen oneerlicheit gheuondẽ en ware/Eñ Daniel is groot geworden int aenschouwẽ des volcx/van dien daghe/eñ voort ane. Ende die coninc Astiages is tot sinẽ vaderen geset/eñ Cyrus die Perser/ontfinck sijn rijck

Die historie vandẽ beelde te Babilonie Beel genoemt/welckẽ daniel die prophete brack/ende ooc dẽ draeck doode/waer omme hi inden cuyle voor dẽ leeuwen gheworpẽ wort/daer hẽ nae ses dagen als hem hongerde/ van Habacuck teten gebracht wert

Dat.xiiii. Capittel

Aniel was des coninex ghast/eñ gheeert bouẽ alle zijn vriendẽ. Eñ bi die Babiloniers was eenẽ afgod gheeten Beel/eñ aẽ hẽ werdẽ alle dage te cost ghelcyt/twaelf maten bloemen/ ende veertich schapẽ eñ ses grote cruycken wijns Die coninc selue diẽde desen beelde/eñ hi ginc alle

dagen hẽ aenbidde/ met Daniel aenbat sinen God
Eñ die coninc seyde hẽ/ waeromme en aenbidt ghi
Beel niet? hi antwoorde eñ seyde tot hẽ. Wãt ic en
aenbidde geene afgoden met handẽ gemaect/ mer
dẽ leuenden God/ die welcke hemele eñ aerde ghe
schapen heeft/ eñ heeft macht ouer alle vleesch.
Doen seide die coninc tot hem/ en dunct v niet dat
Beel een leuẽde God is? oft en siet ghi nz hoe veel
dat hi dagelicx etet eñ drincket? Eñ Daniel seyde al
lachẽde/ O coninc en doolt niet/ Wãt dese is binnẽ
slijckich/ eñ vã buyten eerensch of metaelsch/ noch
hi en etet niet/ tot eenigher tijt.
B Eñ die coninc wert grã/ eñ riep alle die priesters
tot hẽ/ eñ hi seyde hen het en si dat ghi mi segghet/
wie dese is/ die desen cost etet/ soe sult ghi steruen/
mer ist dat ghi toont dat Beel alle dese dingẽ etet/
so sal Daniel steruẽ/ wãt hi heeft in Beel geblasphe
meert/ Eñ Daniel seyde dẽ conic. het gesciede also
na uwẽ woorde/ Die priesters Beel waren tseuen
tich wtgenomẽ dye huysurouwẽ/ eñ die kinderen.
Eñ dye coninc quã met Daniel in Beels tempel
eñ die priesters seyden Siet wi sullen buytẽ gaẽ eñ
heer coninc/ sedt ghi die spise/ eñ scect den wijn/ eñ
sluytet die duere/ eñ segeltse met uwẽ rinck/ eñ eest
dattet niet al van Beel geten en is des smorghens
als ghi daer coemt/ so sullen wi steruen/ oft Daniel
die tegẽ ons gelogẽ heeft/ si betroudẽ/ wãt si haddẽ
onder die tafel eenẽ verborgenẽ inganc gemaect/ eñ
door dien gingen si altoos in/ eñ verslonden dat.
Aldus ist geschiet/ na dien dat si wtgegaẽ waren
eñ die coninc settede spijse voor Beel/ soo gheboot
Daniel sinẽ knapẽ/ eñ si brochtẽ asschẽ/ eñ hi siftese
ouer alle den tẽpel/ voor dẽ coninc/ eñ si gingen wt
eñ sloten dye duere/ eñ segeldense met des coninct
rinc/ eñ si gingen wech/ maer die priesteren gingen
daer snachs inne/ na haer oude gewoonte eñ hare
huisurouwen/ eñ hare kinderen/ eñ si atent eñ drõc
kent/ altemale.
Die coninc stont smorgens vroech op/ eñ Daniel
met hẽ/ eñ dye coninc seyde. Daniel en zijn die sege
C len niet gants/ eñ geheel? hi antwoorde/ ia here co
ninc/ si zijn gants/ eñ geheel/ Eñ ter stont als hi die
duere op gedaẽ had/ sach die coninc dye tafel aẽ/ eñ
riep wt/ met luider stẽmen/ o Beel ghi sijt groot eñ
bi v en is geen bedroch Eñ Daniel lachte/ eñ hielt
den coninc/ dat hi niet binnen en soude gaẽ/ eñ seide
Siet dat plauepsel / aenmerct wiẽs voetstappẽ dat
tet zijn. Eñ die conic seide / ic sie voetstappẽ der mã
nen/ eñ wijuen/ eñ ionger kinderen/ eñ die coninck
wert grã/ doẽ greep die conic die priesters/ eñ hair
huisurouwen/ eñ hare kinderen/ eñ si toondẽ hẽ die
verborgẽ sluipduerkens/ door welcke si in gingẽ/ eñ
verteerden tgene dat op die tafel was. hier om soe
dodese die coninck/ eñ hy leuerde Beel in Danielis
macht/ die hem eñ sinen tempel om worp.
Eñ in die plaetse was eenen groten draec/ eñ die
Babiloniers dieñden hẽ. Eñ die coninc seide tot Da
niel/ Segt ghi ooc dat desen metalen oft coperẽ is?
Siet hi leeft/ hi eet ende drinct/ Daer om en mocht
ghi niet seggẽ/ dat hi geen leuende Godt en is/ hier
om aẽbidt hẽ Eñ Daniel seide den coninc/ ic aẽbid
de dẽ HEERE mijnẽ God/ want hy is een leuende
God/ maer dit en is geen leuende God/ maer heer
coninc/ geeft ghi mi macht/ ick sal den draec sonder
sweert oft stoc dootslaen. Eñ die coninc seyde/ ick
geue v die macht/ Doen nam Daniel pec ende ruet
ende hayr/ ende hi soot dat te gader/ ende hi maecte
clompen/ ende stiet inden mont des draecs / eñ dẽ
draec berstede Eñ Daniel seyde/ siet wiẽ ghi diẽde
Doen die Babiloniers dat hoorden/ zijn si mach
telic verbolgen/ ende vergadert zijnde tegen dẽ co
ninc/ seyden si/ die coninc is een Jode gewordẽ/ hi
heuet Beel laten verderuen/ hi heuet den draecke
verworghet/ ende die priesters gedodet.
Eñ als si totten coninc quamen/ seidẽ si * Leuert D
ons Danielẽ/ oft anders sullen wi v doden/ eñ alle
v huysgesin/ Die coninc sach/ dat si crachtelic tegen
hẽ in drongen/ ende mits noot saeclich gedwongẽ
leuerde hi hen Danielem/ den welcken die Babi
loniers inden cuyle der leeuwen worpen / Eñ hy
was daer ses dagen/ in dien cuyle waren seuen leeu
wen/ ende hem werden dagelijcx twee lichamen/
ende twee scapen gegeuen/ ende doen en zijnder hẽ
geen gegeuen/ om dat si Danielem verslindẽ soudẽ
Habacuc was een prophete in dat iootsche lant
ende hi hadde te etene gecooct/ ende hi hadde broot
in een backen gebrocket/ ende hi ginc opt velt / dz
hijt soude den maeyers dragen/ Ende die Enghel
des HEEREN seyde tot Habacuc/ draecht dese spi
se die ghi hebt in Babilonien/ tot Daniel die inden
cuile der leeuwen is. *
Ende Habacuc seyde HEERE ic en heb Babilo E
nien niet gesien/ ende ic en wete den cuyle niet. Eñ
de die Engel des HEEREN greep hem met sinen
toppe/ ende hi droech hem biden haere zijns hoofts
ende hi settede hem in Babilonien/ op den cuyle/ in
den druysche zijns geests/ Ende Habacuc riep/ seg
gende/ O Daniel knecht Gods/ neemt die spise die
v God gesonden heeft/ Ende Daniel seyde / Och
HEERE God ghi hebt mijns gedacht/ ende ghi en
hebtse niet verlaten die v lief hebben. Ende Dani
el stont op ende adt/ Eñ die Engel des HEEREN
voerde Habacuc ter stont weder in zijn plaetse.
Aldus quam die coninc opten seuenstẽ dach / dz
hi Danielem soude bewenen/ eñ hi quam tottẽ cui
le/ eñ sach daer in/ ende siet/ Daniel sat int midden
der leeuwen/ ende die coninck riep wt/ met luyder
stemmen/ seggende. O HEERE Daniels God/
ghi zijt groot / eñ hi troc hem wten cuyle der leeu F
wen/ Mer die de sacke zijnder verderfenissen had Hest.vi.
den geweest/ werp hi binnen inden cuyle / ende si
zijn in eenen oogenblic/ voor hem verslonden
Na desen screef die coninc aen alle volcken/ ghe
slachten/ ende tongen/ die in allen sinen landẽ woõ
den/ Die vrede vermeerdere haer bi v/ Dit is mijn
beuel/ Men sal inden heelen byuanck mijns rijcx/
Daniels God vreesen/ ende wel voor oogen hou
den/ Want hi is die leuende God/ die ewelic blijft
zijn coninc rijc blijft onuerganckelijc/ eñ zijn mogẽt
heit duert totten eynde toe/ Hi can wel beschermẽ
ende verlossen/ hi doet teekenen/ ende wonderlijc
ke wercken/ inden hemel ende opter aer
den/ want hi heeft Daniel van
der leeuwen cuyle
verlost.

Hier na volcht dat eerste boeck der Machabeen.

Hier begint dat eersteboec der Machabeen

¶ Vander macht Alexandri des coninckx vā Macedonien/eñ hoe hi dat rijc deelt/van Anthiocho vāden genen die wt Israel affuielē/vandē thirānie Anthiochi/eñ Iammer welcke hi int volcke Gods ache*t/ hoedanigen straffinghen dat God ouer haer liet comē/om dat si hem verlatē haddē

Dat eerste. Capittel.

A Judic.i.

Et geuiel na diē dat Alexander Philips soon vā Macedoniē/die eerst i grieckē regneerde/dat doen hi quam wten lāde van Chetijn/eñ doē hi verslaghen hadde Darium dē Coninck van Persen eñ van Meden/soe maecte hi veel striden ende hi wan alre lieden vaste steden/eñ dode die coninghen des eertrijcrs/ Ende hi voer ouer totten eynde des eertrijcrs/eñ hi onfinc die roouen vander menichten der heidenen/eñ dlāt rustede in sijn aenscouwē. Eñ hi vergaderde macht/ eñ eē grote sterckeyt/eñ in sijn hertē verhief hi hem/eñ hi wert houerdich/Eñ behielt der heidenē lantscappen/eñ der princen/ eñ si worden hem tonder om tribuyt Eñ hier na viel hi op sijn bedde/eñ bekende dat hi steruen soude/ Eñ hi riep sijn beste edelinghen tot hem die met hem opgeuoet waren/van sijnder iōcheyt/Eñ dien deelde hi sijn rijcheyt / doen hy noch leefde. Eñ Alexander regneerde.xij.iaer / ende hy sterf / eñ sijn kinderen behielden trijc elc in sijnder stadt eñ si lieten hen als coningē cronē / na sijnder doot/eñ haer sonē na haer veel iarē/eñ die quaethz wert vermeerdert inder werelt

Eñ wt henlieden quam die wortele der boosheiden/te weten/die vermaerde Anthiochus/des Coninc Anthiochꝰ soon/die te Romē te borge oft in ostagiē geweest hadde/ eñ die regneerde indē hōdersten eñ.xxxvij.iare des rijck van Griecken.

B deu.vij. nu xxxiij Judi. ij.

In dien dagen quamē wt Israel somnige bose scalckē/eñ rieden velen lieden/eñ seyden/ Laet ons gaen/ ende een verbont maken metten heydenen/ die ontrent ons sijn/want van dier tijt/ dat wy vā hen gescheidē sijn/so hebben ons vele quade dingē gheuonden/Ende dese reden scheen goet in haren oghen / ende eenighe vanden volcke hebben ghescint/ende ghingen totten coninck/ende die gaf hē die macht/dat si der heidenen goddiensticheidē doē souden.

Eñ si maecten een openbaer heidensche schole in Hierusalem/na der heidenen wet /ende en lietē hē niet meer besniden eñ gingē die heilighe wet af met si mengdē hē mettē heidenē/eñ si werden ver-

Lre.xxig

cocht dat si quaet doen soudē/ Eñ dit rijc nam toe ende wiesch onder Anthiochus ende hi begonst te regnerē/ int lant vā Egiptē om dat hi bouen twe rijcken regneren soude.

Eñ hi tooch in Egiptē/met een sware vergaderinghe met waghenen/met Eliphāten/ende met reysegheers/ eñ met een groote menichte van schepen/Eñ hi dede enē strijdt/ teghen Ptholomeum dē coninc vā Egipten/eñ Ptholomeus ontsach hē van sinen aēsicht eñ vloot /eñ daer wetter veel ge- wont/ eñ Anthiochus wan die vaste stedē/ int lāt

van Egipten/ende hy nam den roof int lant van Egipten.

Eñ Anthiochus keerde hem om/ na dien dat hi Egipten ghestagen hadde / in den hōdertsten ende xliij.iare / eñ hi tooch op tot Israel waert eñ quā te Hierusalem mz een groot heyr / ende hi ghinck inden heylighen tempel /met houaerdien/eñ nam dē guldē outaer/eñ dē cādelaer des heylichs lichts

eñ alle sijn vaten/ eñ die tafel der toōbrodē/eñ sca- C
len/ eñ die guldē mortierkens / eñ ooc die gordinē die cronē eñ ooc die verchieringhe /die voor dat aensicht vanden tempel hinck/eñ hi bracht al/eñ hi nā al tsiluer/tgout eñ die bequame vaten/ eñ hi nā dat heimelike tresor dat hi vant /eñ droecht al wē ch/ eñ tooch wech in sijn landt/eñ hi sloech vele lieden doot/eñ sprac in groter houerdiē / ende in Israhel wert groot ghescrey/ eñ in allen haren steden/Eñ die princen eñ ouders versuchtedē eñ die iongelingen eñ die maechdē wordē ghescepnt/eñ der wiuē schoōheit wert verwandelt / Die brudegom ende die bruyt truerdē/ eñ die in houwelijckē staet satē weenden bitterlijc/eñ alle dat lāt wort veruert vā den genen die daer in woonden/ ende alle Iacobs huys was tot schanden ghewordden

Eñ na twee iaren van dien daghe so seynde die coninc Anthiochus vā sinen rentmeester indē stedē vā Iuda/eñ hi quam met groter scharē tot Ie-

rusalem/eñ hi sprac hem vriēdelic toe / in loosheidē D
eñ si geloofdē hē/eñ hi viel haestelijckē opter stadt eñ sloech se met groter plaghen / eñ verderfde vele volcx wt Israel/eñ hi nam der stadt roof/eñ hi verbrandese mettē viere / eñ destrueerde haer huisen eñ mueren/al om ende om/ende si voerdē haer wiuen metten kinderen gheuanghen/eñ si namen al haer beesten ende vee/eñ stichten Dauids stat met eenen hoghen muer/ eñ maectese vast met hooghe torenen/ eñ si wort hem gemaect tot eenē sterckē slote/eñ daer leyden si die liedē vāden godlosen bose mannen/eñ si worden daer machtich binnen /eñ leyden daer binnen wapenen eñ prouantie/vergaderende daer den roof van Ierusalem / eñ leyden den roof/ daer op/eñ si werden ghelept in eenen alten groter stricke.

Eñ dit wert ghedaen tot laghen vanden tēpel eñ tot eenē quaden duyuele in Israhel /eñ si stortē

veel ōnosels bloet wt al om ende om/in die heilige to. iij.
stadt/ende si besmetten dye heilige stadt/ende dye Amo
ghene die in Ierusalem wonende waren / vloden viij.c
om haren wil/ende Hierusalem wert bewoont vā vreemde lieden/eñ wert verureemt vā harē sade/ eñ haer kinderē lietense/ ende haer heerlichz wert verwoest/ghelijck dye verwoeste wildernis/ ende haer hoechlijcke ende feestelike dagen/wordē verwandelt in groot ende swaer geween/eñ haer sabbatē in lachter/ende haer eere tot niet Na dat haer glorie grote was/so wordt haer schāde gemenichfoudicht / ende hare vruechde wert verwandelt in ghescrey.

Eñ die coninc Anthiochus screef tot al den volcke van sinen rijcke /dat si alle /eē volc wesen soudē eñ elc liet sijn wet/eñ deden na des coninckx woort Ende vele lieden wt Israel deden sinen wille ende offerden den afgoden.

Eñ die coninc Anthiochus/seynde mandament

ten bisĳnre boden hant in Hierusalē/ eñ in allē ste-
den van Juda/ dat si souden volgē der heydenen
wet vandē lāde/ eñ dat si verbiedē soudē in Gods
tempel/ brantoffer/ vredoffer eñ danckelike offer
vande te doē/ eñ dat si verbiedē soudē/ dē sabboth
te vierē/ eñ die heilighe feestē/ eñ dat si die heiliche-
den soudē besmettē/ eñ dat heilighe volc vā Israel
Eñ hi beual outaren te maken/ eñ tēpelen/ eñ
afgodē op te rechten/ eñ datmen verckē vleesch of
feren soude/ eñ onreyn vee/ eñ datmen die kinderē
soude laten onbesneden/ eñ datmen haer sielen be-
smetten soude in allen onsuuerheden/ ende onwer
dicheden so dat si die wet/ vergeten souden/ eñ dat
si alle Gods gerechticheden verkeeren souden/ eñ
so wie dat niet doen en woude/ na des coninc An
thiochus woort/ dat hi steruen soude. Desgelijc eñ
nae alle dese woorden screef hi alle sinen rijckē/ eñ
sette princen bouen tvolc/ diese dwinghen souden
dit te doen/ Eñ si beualē den stedē van Juda dē af
goden te offeren/ Eñ tot hē vergaderden vele vā-
den volcke/ die Gods wet lieten/ eñ si deden veel
quaets opt lant/ eñ si veriaechdē tvolc vā Israel in
die holen/ eñ in heymelike vluchtige steden
Inden. C. eñ. xlv. iare des rijcs vā griecken/ op
ten. xv. dach Casleu/ so maecte die coninc Antioch9
eenen schandelikē/ eñ grouwelikē afgod/ optē ou-
B taer des HEERē/ eñ si stichteden outaren in alle
die steden van Juda/ al om eñ om/ eñ mē verbrant
de wierooc voor die duerē vandē huysen/ eñ in die
stratē/ eñ si dedē daer offerande/ eñ grote sacrificiē
den vermaledijden ende den grouwelijcken afgodt
der droefheit/ den welckē die valsche coninc Anthi
ochus had doen maken/ eñ si scuerden die boeckē
vā Gods wet onttwee eñ brandē se metten vierē
eñ onder wien datmen boeckē vant vā Gods wet
eñ so wie des HEERē wet hielden/ dien sloegen
si doot/ na des coninc: ghebot
Si deden dit den volcke vā Israel doē in elcker
maent eñ in allen stedē/ eñ opten. xxv. dach vā dier
maent/ so offerden si optē outaer die in die plaetsē
vandē outaer Gods stōt/ eñ men sloech dye wiuē
doot/ die haer kinderkēs besneden na des coninex
Anthiochus gebot/ eñ si hingē die kinderkēs bidē
hals/ tallen huysen wt/ eñ diese besnedē sloeghen si
doot/ eñ vele vandē kinderē Israels droegen ouer
een/ dat si geen onsuuerhedē eten en soude ende co
sen lieuer te steruen/ dan besmet te wordē van on-
suuer spise/ eñ woudē Gods heilige wet houden/
eñ si worden doot geslaghē/ eñ het wert een her-
de grote benautheit opt volck.

¶ Van Mathathias ende sine sonen die beuerstē die eere Gods eñ die vvelvaert des volcs/ van haerē stātachticheit eñ redelichs vā hare mānen liken stridē/ Als Mathathias sterft so vermaent hi sijn sonen dat si neerstich soudē zijn in die vvet Gods tonderhoudē

¶ Dat. ii. Capittel

A IN dien daghe stont op/ Mathathias
Joānes sone/ die Simōs soone was
des priesters van Joarims sonen vā
Hierusalē/ Ende hi sadt opten berch
van Modyn ende hi hadde. v. sonen
Joannes diemē toenaemde Gaddis/ ende Sime
on diemen toenaemde Thasi/ ende Judas diemen
toenaemde Machabeus ende Eleazar diemē toe
naemde Apron/ ende Jonathan diemen toenaēde
Apphus Dese sagent quaet datmē dede inden volc
ke Juda eñ Hierusalem/ Mathathias seide. Ay
mi waer toe ben ic geboren/ om te sien tvertreden
mijns volcx/ eñ der heiliger stadt/ eñ dat ic daer sit
als geleuert inder vianden handen/ Dye heylighe
dingen sijn gecomē inder vreemder lieden handen
eñ den tempel van Hierusalem is geworden al een
eerloos man/ eñ die vatē haerder glorien sijn ge-
nomen eñ wech geuoert/ haer oude lieden sijn ver
slagen inden straten/ eñ haer iongelingen sijn ghe-
uallen in haerē viandens waerden/ Wat volc isser
dat van haren rijcdō niet beerft en heeft/ eñ haers
roofs niet gehadt en hebbē. Alle haer vercierheyt
is haer ghenomen/ Die ghene die vrij was dye is
dienstwijf geworden/ Eñ onse heylichdom/ eñ onse
scoonheit eñ onse claerheit/ sijn verwoest eñ die hey
denē hebbē se besmet Wat soudē wi nv lāger leuē.
Eñ Mathathias eñ sijn sonen scoordē haer cle
deren/ eñ cleden hen met hayren sacken/ eñ ween-
den harde seer.
Eñ die gene dye van Anthiocho ghesepnt warē B
quamen daer/ om dat si die gene/ die inder stadt
Modyn ghevloden waren/ souden dwinghen dye
afgoden te offeren/ eñ wierooch te onsteken/ ende
van Gods wet af te gaen. Eñ veel vanden volcke
van Israel consenteerdent/ ende ghingen tot hem
Maer Mathathias ende sijn sonen/ stonden vro-
melijc ende die vanden coninc Anthiocho gesepnt
waren antwoorden/ eñ seyden/ Mathathie. Du
biste een prince ende die voorvaertste in deser stadt
ende die meeste verciert vandē kinderen/ ende ge-
broederē/ Daer om coemt du eerst voort/ eñ doet
des coninex gebot/ also alle die heidenen ghedaen
hebben/ eñ die mannen van Judeen/ eñ die binnen
Hierusalem gebleuen sijn/ eñ ghy/ eñ v sonen sult
wesen onder des coninex vrienden/ eñ geeert met Nu. xxv
siluer/ eñ met gout/ eñ met veel giften.
Eñ Mathathias die antwoorde/ eñ seyde/ met
luyder stemmē/ Al sijn alle die heidenē den coninc
Anthiocho ghehoorsaem/ so dat elc afgaet sijns va-
ders geloone/ eñ wet/ eñ doen sijn geboden/ ick/ eñ
mijn sonen eñ mijn broeders sullen allēe ghehoor-
saem wesen onser vaderen wet/ God wil ons goe
dertieren wesen/ want ons en is niet orbaerlijc te
laten Gods wet/ eñ sijn gerechticheyt. Wi en sul-
len des coninex Anthiochus woordē niet horē/ eñ
wi en sullen den afgoden niet sacrificeren/ ende on
ser wet geboden breken/ dat wi enen andere wech
gaen sullen/ Eñ doe hi ophielt dese woordē te spre-
ken/ so quam eē iode voor haer alre ogen/ dē afgo
den te offeren na des coninex gebot/ op dē outaer
inder stadt Modyn.
Eñ als Mathathias dit sach/ het deerde hē/ eñ zij C
lendenē beefden/ eñ sijnē toren wert ontstekē/ nae
dat vonnis vander wet/ Eñ hi liepe op hē/ eñ sloech
hē doot/ op dē outaer/ eñ op dē mā ooc die Anthio
chus gesent had/ die de liedē dwāc te offerē/ sloech
hi ooc doot ter seluer tijt/ eñ hi brac den outaer/ eñ
wt ernstiger zelocrscher liefden so volbracht hi dye
wet Gods also Finees dede Zābris sone Salomi
Eñ Mathathias riep met groter stēmē/ eñ seide
So wie die wet bemint eñ begertse te houdē/ hi ma
ke zij testamēt eñ volge mi na Eñ hi eñ zij sonē vlo
dē i die bergē/ eñ al dz si haddē lietē si inn stat. Doē D

togen oock veel gherechtighe wt inder wildernis‑sen om dat si daer bliuen souden/ si eñ haer kinderē eñ haer wiuen/ eñ haer vee/ want die tirannie ver‑meerderde van daghe te daghe ouer haer/ Eñ des coninx mannen eñ heeren die binnen Jerusalē wa ren in Dauids stadt/ vernamen dat eenige mannen des coninx gebot gebrokē hadden eñ warē wech gegaen in heimelike steden inder wildernissen/ eñ dat veele lieden hem gheuolcht waren/ eñ si togen haestelic teghen hē/ eñ maecten strijt tegen hem in den sabbaoth/ eñ seyden tot hem. Setti v noch tegē tgebot. Coemt wt/ eñ doet noch des coninx Antio chus woort/ eñ ghi sult leuen/ Eñ si seyden/ wi en sullen niet wt comen/ noch wi en sullen nyet doen/ nae des coninx woort/ dat wi den sabaoth besmet ten sullen/ eñ doen verhieuen si strijt tegē hem/ eñ si en antwoordē niet noch en worpen geenen steen teghen hem. Noch si en bewaerden die heymelike ingangen niet/ mer si seyden/ laet ons alle steruen in ons simpelheyt/ hemel ende aerde sullen ons or‑conde wesen/ dat ghi ons onrechtelijc verderft Eñ si maecten strijt inden sabboth/ eñ si eñ haer kinde‑rē eñ haer wiuen eñ haer vee/ bleuen doot/ tot duy sent leuende menschē toe.

E Eñ dit vernam Mathathias/ eñ sijn vrienden/ eñ hadden grote gewen op hem. Eñ elc man seide si nen vrient Doen wi als onse broederen gedaen heb‑ben/ eñ en vechten wi niet tegē die heidenen/ ouer onse sielen/ eñ onse gerechticheden/ so sullen si ons haestelic verdeluen vanden lande. Eñ op dien dach peysden eñ seiden si So wat mānen tot ons comen sullen/ eñ tegen ons strijden opten sabboth/ laet ons teghen dien strijden/ eñ en steruen nyet/ alsoe onse broeders doot sijn int heymelic.

Ende doe is tot haer lieden vergadert dye me‑nichte der ioden met stercke macht wt Israhel/ alle die gene die goetwillich warē aender wet des HE RE N/ eñ hen lieden sijn noch toegeuoecht/ alle dye ghene/ die vander persecutien geulöden waren/ eñ si sijn haer lieden gewordē/ tot een vaste stercte Eñ si vergaderden een heyr eñ sloegen veel der onghe louigher in grammen moede doot/ eñ dye onghe‑rechtige mannen in haer onwerdicheyt/ eñ vander vladē ten heidenen waert/ om te ontgaē/ Eñ Ma thathias/ eñ sine vriendē gingē al om/ eñ brakē der afgodē outarē/ eñ besnedē/ die onbesnedē kinderen die si vonden binnē den lāde Israel/ Eñ verdreuen dye kinderen der houerdicheyt/ ende twerck had voortganck in haren handen. Eñ si behieldē douer hant/ alsoo dat si die wet weder om wt dat ghewelt der heidenē brochtē/ eñ dat hē ghenen godloos noch

F ongelouighe meer toeren en dorste.

Eñ die dagen van Mathathias doot naecten/ eñ hi seide sinen sonen/ Nv is die hoochmoedighe Co‑ninc versterct/ eñ ouerdenct hoe hy v wtroeye eñ verderue/ in sijnder gramscap. Daer om lieue sonen hebt ernstige liefde naēr wet/ eñ geeft v siele om ōs vaders testament Eñ gedenct der vaders vrome daden/ die si gedaen hebben in haren geslachten/ eñ ghi sult grote eere ontfaen/ eñ ewelijcke namē Eñ en wert Abrahā inder bekorīnge niet getrouwe

gen.xxii geuondē/ eñ wort hē dz niet ter gerechticheyt gerekent

ge.xxxb Joseph wachte inde tide sijns drucs het gebot eñ

Nu.xxb hi wert heere vā Egiptē/ Eñ Phinees ons vader/

om dat hi die wet Gods wacht/ soe vercreech hy een ewich priesterdom/ Josua om dat hi nae dat woort des HE RE N wandelde so wert hi een ver toge in Israel. Om dat Caleph orconde in die ver gaderinge/ so quam hi int lant van beloften. Dauid wan in sijnre goetheit trōe ewelic/ om dat Helias wacht des wets ernstige liefde/ so wort hi īdē he mel ontfaen/ Ananias/ Azarias/ eñ Misael wordē verlost vanden viere om haer geloue/ ende Daniel Da. iij.r wort in sijnre volstandicheit verlost/ vād leewen he.x mōt Eñ aldus dēct vādē eenē geslachte totte ande G rē wāt al die gene die hopē/ si en wordē nz gecrenct Eñ en ontsiet v niet van eens godlosens woordē want sijn glorie is drec eñ wormē. Hedē verheft hy hem/ eñ morgē en salmens niet vinden/ want hi is geworden als stof/ eñ sijn gedachtenis is verghaē

Hier om mijn lieue sonen wort manlick/ eñ doet vromelijc inder wet/ want als ghi gedaē sult hebbē dat v beuolen is vanden HE RE uwē God inder wet/ so suldi in hē glorioos wesen Eñ siet Simeon uwen broeder/ ic weet dat hi een mā vā rade is. Ho ret hem altoos/ eñ hi sal v vader wesen/ Eñ Judas Machabeus/ is sterc vā macht vā sijnre ioncheit eñ hi sal v hooftmā wesen/ Eñ hi sal den strijt voeren.

Eñ ghi sult doen comē/ al die ghene die die wet houdē/ eñ wreect die wrake vā uwen volcke/ Gelt den heidenē haer loon/ eñ wachtet gebot vand wet Eñ hi gebenedidese/ eñ wert tot sinen vaders geleit Eñ hi sterf inden hōderstē eñ xlvi. iare/ eñ hi wert vā sinen sonē begrauen in sijns vaders graf in Mo dyn/ eñ al Israel beweenden/ met groten geween.

¶ Van Juda Machabeo dē sterckē eñ cloecken hooftman eñ van sinē vromē wercken/ van den oor loghe dwelcke Anthiochus eñ sijn volcke teghen hē eñ den volcke Gods voor hadden genomen te volbringhen ¶ Dat .iij. Capittel.

Ende Judas diemen hiet Machabeus/ stōt op in sijns vaders stat/ Eñ al sijn A broeders die holpen hē/ eñ alle die ge‑ne dye hem met sinen vader verselsct hadden/ eñ si streedē mz blijscappē voor Israel/ Eñ hi breide sijns volcx glorie/ eñ hi cleede hē met eenē halsberch/ als eē gygāt/ eñ hi dede sijn wa pē aē inde strijt/ eñ hi bescermde die getelde metten swaerde. Hi wert gelijc eenen leu/ in sijn wercken eñ gelijc eens leuwē iōc dz briesschet om sijn aes te vaē Eñ hi volchde dē boosachtigē na/ eñ hi sloech se Eñ die sijn volc stoorden/ die vbrande hi mette vier/ eñ die viandē worden verdreuē door die vrese van hē/ Eñ alle die gene die quaet dedē worden vstoort/ eñ wat hi dede/ had voortganc in sijnre hant/ Eñ daer om vgramdē die vorstē der heidenē Mair Jacob v vrōde in sijn werckē/ eñ ewelic is sijn gedencken in hoger eeren/ Eñ hi doorwādelde oec die steden vā Juda eñ dede dye bose daer wt/ eñ hi vgaderde dye verdriuete Israhelitē.

Eñ hi wert vnaēt totte eynde vand werelt om dat hi vgaderde die wtuercoren Eñ Apolonius een vorst in Syria/ die vgaderde een groot heyr der hei B denē/ eñ vē grote crachte vā Samatiē/ om tegē Is rael te stridē. Eñ Judas vnāt/ eñ toech wt hē te ge moete/ eñ hi sloech hē doot/ eñ veel viele vā gewont eñ die daer vloden die nam hi hare haue eñ goet.

Eñ Judas/ nam Appollonio sijn swaert/ ende

hi vachter alle sijn daghe mede. Ende Seron een
ander vorst in Syria / hoorde dat Judas een heyr
vergaderde vanden gelouige Israheliten / eñ dat
B biten stride wtgetoghen was / doe sprack Seron /
die vorst in Syrië. Ic sal mi eenē naē maken / ende
worde verheuē binnē den rijc / eñ ick sal Judas eñ
die met hem sijn beuechten / die des coninx An-
thiochus woort veront waert hebbē / Eñ hi berey
de hem / eñ die quade getelde togen met hem oock
stercke hulpers om dat si inden kinderē vā Israel
stracke wrake doen soudē / Eñ als si naecte tot Be
thoron / eñ Judas die tooch wt / hē te gemoete / met
luttel volcx / maer doen si sagē / hem dat heyr te ge
moet comen seyden si tot Judā. Hoe sullen wi dus
luttel mogen vechten tegen soe grote menichte eñ
stracte / Eñ wi sijn huden vermoeyt vā vastē / Eñ
Judas seyde. Het is licht dat veel luydē verwōnē
wordē / in luttel luidē hādē / eñ ten is geen onder
scheyt in Gods aēscouwen vāden hemele / te ver-
lossen met veel oft met luttel / want die victorie vā
striden en is niet inder menichte des volcx / mer die
cracht is vanden hemel
Si comen tot ons in houerdiger menichte / eñ
ooc in houaerdien / om ons te verderuen / eñ onse
C wiuen / eñ ons kinderen / eñ om ōs te rouen Maer
wi vechtē ouer onse sielen / eñ voor onse wet Daer
om sijt onuersaecht / eñ breeckt haer liedē niet want
die HEERE salse vertreden / voor ons aensichte.
Eñ doen hi op hielt van spreken / so vloech hi snel
lijc indē viādē / eñ Seron / eñ sijn heyr wort ōwon
nen in sijn aenscouwen / eñ hi volchde hem na indē
neder ganc van Bethoron / tot op dat velt / Eñ vā
hen lieden vielender acht hondert mannen / eñ die
ander vloden in Philisteen lant
Eñ Judas anxt / eñ vreese eñ sijnre broederē viel
op al die heidenē. Al omme eñ ōme / eñ sinen na ē
quam totten coninc / eñ alle luiden ōtelden van Ju
das strijden.
Eñ doen Anthiochus die coninc / dese voorseide
D dingen hoorde / wort hi gram in therte / eñ sende eñ
vergaderde al theyr / vā sinen rijcke / harde stercke
getelde crijschknechten.
Eñ Anthiochus die conīc / dede sijn tresoor opē
eñ gaf den heyr soudie een iaer lanck / eñ beual / dat
si tot alle tiden bereyt sijn soudē. Eñ als die coninc
Anthiochus sach dattet gelt van sinen tresoren af
ginc / eñ dat die tributē cleyn waren om dat gescil
eñ plagen / die hi inden lāt dede / om dat hi die wet
af leide / die vā die eerste dagen had gheweest. Eñ
hi vreesde dat hi tot noch een werf / ofte twewerf
niet hebbē en mochte die giften te gheuen die hy te
vorē hadde gegeuē / met milder hāt / die hi ouertal
licken hadde gegeuen / bouen alle andere coningen
die te voren / voor hem geweest hadden.
Eñ hi wort seer bedroeft in sijnder herten / eñ
hi peinsde te gaen in Persen om tribuyt / vanden
lāde te hebbene / eñ om veel siluers ooc / al daer te
vergaderen Eñ hi stelde Lisiam / enen edelen man
vāden coninclijken geslacht tot enen hooftman vā
den rijcke / vāder riuieren Euphratē af totten ri-
uiere vā Egipten / eñ dat hi Anthiochū / sijn soō op
voedē soude tot dat hi wed om quā / Eñ die conīc
Anthiochus / leuerde hē half dat heyr eñ die oliphā
ten / eñ beual hem vā allen dat hi wilde / eñ vanden
ghenen dye in Judea woonden / eñ in Hierusalem
dat hi tot hen lieden een heyr soude seinden / om die
cracht van Israel eñ om dye ouerghebl euene van
Hierusalem te onteren eñ te bederuē / eñ om haer
gedenckenisse vā dier stat te doen / Eñ dat hi daer
soude doen wonen vreemde ghevoren lieden in alle E
haer lant / eñ dat met loten deylen souden.
Eñ die coninck Anthiochus / nam met hem dz
ander deel vāden heyre / dat daer bleef / ende tooch
wt der stat vā Anthiochien / vā sine rijcke / indē hō
dert eñ seuenenueertichstē iare / Eñ die coninc An
thiochus tooch ouer dat riuier Euphrates / ende
dooruoer die hoge lantscappen vā Persen / Ende
Lisias koos Ptholomeum / dē soon Dorminui ende
Nichanorē / eñ Gorgiā / dyie machtige hoofmānē
vā des coninx vriendē / eñ hi sondt met hen liedē
veertich duisent mānen / eñ seuen duizēt reysegers
om in Judea te treckē dat sijt bederuē / eñ ōnielen
soudē / na des Coninx Anthiochus woort.
Eñ togen wt met alle haer macht / om te va-
ren eñ si quamē tot Ammaū / in die vlacke velden
Eñ die coopliedē vādē lādē / hoordē haer fame / eñ
si namē seer vele siluers / eñ gout eñ knapē / eñ qua
men / int heyr / om die kinder vā Israel te coopē tot F
eygē liedē / eñ dat heyr vā Sirien / eñ vādē Palesti-
nen / quamē eñ togen ouer al tot hen lieden
Eñ Judas eñ sijn broeders sagen / dat die qua
de dingen gemeerdert waren / eñ dat / dat heyr tot
haren lāde quam / eñ si vernamen dat des coninx
woordē waren / die hi beuolen had te doen / als dat
sise te met / eñ tot enen lachter souden maken / Eñ
elck seide tot sinē vrient Laet ons die nederuallige
vā onsen volcke ōheffē / eñ laet ons voor ons volc
eñ onse heylichdō vechten Eñ die menichte wert ō
gadert / om bereit te wesen ten stride / eñ om God
te bidden eñ te vercrijgen goedertierenhz eñ ont-
fermherticheit Eñ men en woonde binnen Hieru
salem niet / maer si was als eē wildernisse / vā ha-
ren kinderen en was niemāt dier in ginc / ende wt
ginck eñ dat heilige dat vertradmē / Eñ die vreem
degeborene hielden dat slot in / eñ dat was der het
denen woninghe / Eñ die blisschap was van Jacob
genomen / eñ daer gebrack die harpe ende dye sluy
te / Eñ die Israhelitē vergaderden eñ quamen in
Masphat / tegen Hierusalē / Wāt Masphat is een
stadt van bedingen in Israel / eñ si vasten diē dach
eñ cleden hen met hayren / eñ si stroiden asschen op
haer hooft / eñ si scoordē haer cledere. Eñ si ōdedē
die boeckē der wet / daer die heidenē wt sochtē die
gelikenis vā harē afgodē / eñ brochten die priester
lijcke cledere / eñ haer eerste vrucht / eñ tienden / eñ
si ōwecten haer Nasareos dat warē haer vergifte
lieden / die haer dagen voldaen hadden voor God.
Ende si riepen met luyder stemmen inden he-
mel / eñ seyden. Wat sullen wi dese mannen doen G
eñ werwaert sullen wijse leydē? Want dijn heilich
dom is vertreden eñ besmet / ende dijn priesteren
sijn geworden in ghewee ne / ende in vernederen /
Ende siet die heidenen sijn vergadert teghen ons /
om ons te verderuen / Du weetste alleen O HE-
RE / wat si tegen ons peynsen. Hoe sullen wij mo
gen gedueren / tegen harē aensichte / ten si dat ghy
O God ons helpste / Ende si trompten / luyde met
trompen.

Eñ hier na maecte Judas hooftlieden ouer duy
sent/ hooftlieden ouer hondert/ ouer vijftich / ende
ouer tienen/ Eñ si seyden den genen die nieuwe hui
sen timmerdē/ eñ wijnē besekert haddē eñ die wij
gaerdē plātedē / eñ die vreesende eñ cleynmoedich
warē dat elc vā diē weđ keeren soude / in sijn huys
Deu. xx na die wet. Eñ si vertrockē mettē heyre/ eñ leyger
Jud. vij den ten suydē van Ammaum. Eñ Judas seide/ wa
pent v/ eñ weest vroom/ eñ ghi sult vroech gherect
sijn/ om tegen dese heidenē te vechtē/ die gecomē zijn
om ons te bederuē/ eñ onse heilichdom/ wāt het is
ons Beter te steruē inden strijde/ dā dat wi sien sou
den dat quaet ons heilichdoms/ eñ van onsen volc
ke Maer also den wille is inden hemel. Also moe=
tet gheschieden.

¶ Vander eerlijcker victorie die God gaf Juda
teghen Gorgiam eñ Lisiam/ Eñ hoe hy dye stadt
weder wan/ eñ den Tempel weder suiuerde ende
wijde. ¶ Dat. iiij. Capittel.

A Orgias nam vijf duysent mānē met
hē eñ duisent wtuercoren reysegers
Eñ si togen inder nacht / totten iodē
leger/ dat sise onuersienlic slaen sou=
den/ Eñ die vanden slote/ warē haer
leitsmannen. Eñ Judas die hoorde/ eñ hi stont op
om die machtigē te slaen/ die macht vā des coninex
heyr die in Ammaum warē/ wāt dat heyr en was
noch niet bi malcanderen. Eñ Gorgias die quā in
Judas legher bi nachte / eñ Gorgias en vanter nie
mant/ Eñ hi socht oec int geberchte/ meynēde dat
se daer gheuloden waren.

Eñ doe t dach ghewoorden was/ soe stont Judas
inden vlacken velde/ met drie duysent mannē alleē
die noch harnasch noch swaert en hadden na haren
wille Eñ si sagē dair tegē dz der heidenē heyr/ starc
eñ al ōme eñ om hē liedē/ die gewapende knechten
Deü. xx ende die wel getuychde reysegbers/ dye al wel wa=
ren gheleert ten strijde / Ende Judas dye seyde tot
den mannen dye met hem waren / En ontsiet dese
menichte niet/ ende en veruaert v niet van harē ge
ruchte. Ghi sult gedencken/ hoe onse vaderen woor
den behouden/ in die roode zee/ daer hem Pharao
nae volchde met eenen groten heyr.

Eñ nv laet ons roepen inden hemele. Ende dye
HEERE sal ons ontfermen / ende sal ghedencken
onser vaderen beloften / ende sal huidē dit volc ton
der doen/ voor onse aensichten/ ende alle dye heyde
B nen sullen weten/ wātet Godt is/ dye Israhel vry
maect ende verlost.

Ende die vreemde ghevoren hieuen haer ogen
op / ende sagense comen teghen hen. Ende si togen
wten tenten ten strijde/ ende die met Judas waren
si trompten metten trōpetten. Eñ als si vergader=
den/ die heidenē gingen tonđ/ eñ vlodē op dat velt.
Maer die achterste vielen indē swaerde eñ si volch=
den hē tot Gezorō eñ totten velden van Ydumea/
eñ van Azoten/ ende van Jamniel/ eñ van dien vie
len drie duysent mannen / Ende Judas dye keerde
weder/ eñ sijn heyr volchde hē/ Eñ seyde tottē volc
ke En begeert noch genen roof/ wāt dē strijt is te=
gen ons/ eñ Gorgias / eñ sijn heyr is inden bergen
bi ons/ mer nv staet tegē onse viandē/ eñ veriaecht
se/ Eñ daer na suldi sekerlic den roof nemē. Eñ doe
Judas noch dit sprac so sagen si noch eē partie dalē

de vanden berge. Ende Gorgias sach dz die sijn ge
vloden waren/ eñ dat zijn tenten ontsteken waren
want den rooc die men sach bewees wat aldaer ge
uallen was/ Ende doe si dit sagen/ so ontsaghen si
hē herde seer/ om dat si Joden sagen gereet om te
striden op dat velt/ Eñ si vloedē al inđ palestinē lāt

Eñ Judas keerde hem ten roove waert/ vandē
tenten/ ende si namen veel gouts/ ende siluers/ en
de blau cleederen/ ende purpur/ ende oec vele coste
like cleinodien/ ende groot goet / Ende als si weđ
keerden/ songen si lof/ ende dancten God/ vanden
hemel want hi is goet/ ende inder ewicheit is zijn
ontfermherticheit. Ende in dien dage gheuiel gro
te salicheit in Israel/ Eñ die gene die vanden heide
nen ontgaen waren/ die quamen ende seyden t Lisi
as al datter geschiet was. C

Ende doen hi dit hoorde/ so wort hi crachteloos
van groten rouwe/ om dattet in Israel also met ge
uallen en was/ als hi woude/ ende also als die Co=
ninc beuolen had.

Eñ ten anderden iare / vergaderde Lysias tses=
tich duysent mannen te voet/ ende vijf duisent gere
denen om Judā te verwinnē/ eñ si quamē in Judea
eñ sloegē tenten in Bethoron/ eñ Judas quā hē te
gemoet/ met thien duisent mannē Doen nv Judas
dat machtige heyr sach/ riep hi tot God segghende
O God Verlosser van Israel/ du biste gebenedijt/
die des machtichs ghetuchte neder worpste/ in Da
uids dijns knechts hant/ eñ leuerdeste / der Palesti
nen heyr/ indē handē van Jonathas/ des soons Sa
uls/ ende inden handen sijns schiltknechs/ Besluyt D
dit volck, O HEERE in dijns volcx van Israels
handē/ ende si moetē geschent werdē/ in haer heyr
eñ in haer geredenen. Geeft hem anxt/ eñ die stou
ticheit haerder macht moet smelten/ eñ si liedē moe
ten worden verueert/ in haer lieden verderfnissen
Verdriuet ghise HEERE/ met der gheendre swaer
dē/ die v liefhebbē/ eñ minnē/ eñ alle die dinē naē ve
kēnen / moeten v louē in blischappē eñ si vergader
den/ eñ maectē strijt / Eñ vā Lisias heyr/ vielen vijf
duisent mannen eñ doen / Lisias sach dat sijn lieden
vlodē/ eñ der Jodē stoutheit/ eñ dat si bereet warē
te leuen oft te steruē/ so voer hi wech tot Antiochi=
en/ eñ koos ridders wt/ dat hi met grooter menich
ten weder comen soude in Judea.

Eñ Judas eñ sijn broeders seyden Siet onse vy=
anden sijn nv tonder gedaē/ Laet ons op treckē/ eñ
den heylgen tempel suueren/ eñ vernieuwen.

Eñ al their vergaderde/ eñ troc opten berch vā
Sion/ eñ si saghen den tempel verwoest/ eñ den ou
taer ontsuuert/ eñ die poortē verbrāt/ eñ indē vrijt
hof vanden tempel Gods schuetē gewassē/ gelijck E
si inden bosschen eñ in bergen pleghen te wasschen/
eñ die eetcameren om geworpen. Eñ si schoorden
haer cleederen/ eñ weendē met groten gewene/ eñ si
deden asschen op haer hooft / eñ vielen op haer aen
sichten/ op die aerde/ eñ si riepen met trompettē/ eñ
riepen inden hemele/ Judas oordineerde mannen
die vechten souden/ teghen die ghene die in dat slot
waren tot dat si den tempel ghesuyuert souden heb
ben.

Eñ hi koos wt priesters sonder smette/ die den
wille in Gods wet hadden/ eñ die suuerden den tē=
pel, Eñ si droegen die steenē der besmetheit in eē on

suuer plaetse. Eñ Judas peysde vandē outaer des brantoffers/ die verontreiniget was/ wat hi daer mede doen soude/ eñ hē doch dat beste sijn/ dat hiē breken soude/ op dat hi hem in gheenen lachter en worde/ want die heidenen haddē besmet/ eñ si braken. Eñ leyden die steenē op inden bergen vanden huyse/ in een tamelike plaetse Tot dat eē propheet comen soude die hē segghē soude/ watmē daer mede doen soude Eñ si namē heel steenē nae der wet eñ si maecten eenē nieuwen outaer/ dien ghelijck/ die te vorē was/ eñ si maecten dat heilichdō/ eñ heylichden dat binnē int huys was eñ indē portale eñ binnen die vrijthof

Eñ si maecten nieuwe heilige vatē/ eñ droegen eenen candelaer inden tēpel/ eñ den brantoffer outaer/ eñ die tafel indē tēpel/ eñ si ontstakē die lichtē die optē candelaer waren/ eñ si lichteden inden tēpel Eñ si leydē opter tafelē toonbrooden/ eñ hingē die gordinen/ ende voldeden alle haer werc/ dat hē toebehoorden

Eñ optē .xxv.stē dach/ der negēd maēt die Casleu heet int hōderste eñ achtēuertichste iaer stondē si vroedē dage op eñ offerdē opten nieuwen outaer brantoffer/ dien si gemaect hadden/ om offerhādē/ daer op te doē/ nader wet/ nader tijt/ eñ na dē dach dat die heidenen den outaer besmettē/ inden seluē dage wert hi vernieut met sange/ met slutē harpē eñ cimbalem.

Eñ alle tvolc viel op sijn aensicht/ eñ aenbeden/ eñ loofdē God indē hemel/ die hē voorspoet ghaf/ eñ si hielden die wijnghe des outaers/ viij. daghen eñ si offerden brantoffer/ eñ danckelike spijs offer met bliscappen Eñ vercierden dat aensicht vandē tēpel met gulden croonen eñ met schildekens/ eñ si volmaectē die poorten eñ weerscaps cameren/ eñ hingen daer dooren aen. Eñ het wert herde grote bliscap indē volcke/ eñ der heidē kinderē werden van hen gheheert Eñ Judas eñ sijn broederen/ eñ alle die vergaderinge van Israel/ ordineerden dat ment van iare te iare soude doen/ ende houdent te sinen tide den dach van des outaers wijnghe met vrolicheden/ eñ met bliscappen acht daghen lanck van den .xxv. dach vander maent Casleu

Ende in dien tiden stichte Judas/ ende sijn broederen den berch Zion/ met hoghen mueren ende vaste toornen/ al om eñ omme/ op dat die heidenē nemmermeer comen en souden eñ verraden/ also si te voren gedaen hadden/ eñ leiden daer een heyr om/ dat si hē houden soudē/ eñ si maecten vast om Bethsurā te behoudē eñ om dattet volc ene vaste stede hebbē soude tegen dat aensicht van Idumea

¶ Vanden striden ende orlogen die Judas ende sijn broeder tegen die heydenen hadde

Dat .v. Capittel.

A
Nde het gheuiel doe dye heydenen al om eñ om hoorden/ dat den tempele den outaere/ eñ dat alderheylichste ghesticht waren/ soo si te voren ghe-weest hadden/ Soo werden si harde toornich/ ende peysden te verderuen Jacobs ghe-slachte/ die onder hen waren/ ende begonden vanden volck doot te slaen/ ende die te veruolgen Eñ Judas verwan Esaus kinderen/ die in Idumea waren ende die gene die waren in Arabatane/ wāt si omsaten dat volc van Israel/ ende si sloeghense met groten plagen. Eñ hi ghedachte der boosheyt van Beans kinderen die den volc van Israel verdriet deden/ met vangē eñ slaen ouer al opter straten. Eñ beslootse in toornē/ eñ tooch tot hen ledē waert/ eñ hi verweesse eñ doordeldese Eñ hy ontstac haer toornē mz viere eñ met al dier binē warē

Eñ Judas tooch ouer tot Ammons kinderen/ eñ hi vāt daer stercke macht/ eñ vele volcs/ eñ Thimotheum harē hooftmā Eñ hi dede met hem vele striden. Eñ si worden tonder ghedaen in sine aenschouwen/ eñ hi sloechse/ eñ wā die stadt Gaser/ eñ haer toebehoorēde cleyne stedekens/ eñ keerde weder in Judea

Eñ die heydenen/ die in Galaad waren verghaderden teghen tvolc van Israel/ dat binnen haren lāde was/ om dat sise verderuē souden/ eñ vloden in een vast stedeken ghehceten Dathemā/ eñ si seynden tot Judā/ eñ sinen broederē brieuē/ eñ seydē.

Tegen ons sijn verghadert/ die heidenē al om/ eñ omme ons te verderuē/ eñ si bereydē hen te comē/ om te beleggē die stat/ daer wi in geulodē sijn B
eñ Thimotheus is die hooftmā vāt heyr Daer om cōt nv haestelic/ eñ verlost ons vā haren hādē/ wāt vele van ons liedē sijn geuallē. Eñ onse broederen die in die plaetse Tubin waren/ sijn al om gedoot/ waer si warē/ eñ si hebbē gheuangē geleyt haer wiuen/ eñ haer kinderē/ eñ den roof/ ende hebbē wel duysent mannen ghedoot.

Eñ mē las noch desen brief/ eñ siet ander bodē quamē vā Galilea/ scoorendē haer clederē eñ bootscapten/ na dese woordē/ eñ seyden/ dat tegē haer vergadert warē vā Ptolomaidē/ eñ Tyrim eñ Sidonē. Eñ dat al dat lāt vā Galilea/ veruult waren met vreēde heidenē/ om ons te verderuē. Eñ doe Judas/ eñ dat volc dese redē hoordē/ so vgaderden si een grote menichte/ om te beraden wat dat si haren broederen doē souden/ die int verdriet warē/ eñ vanden heidenen so bestreden wordē

Eñ Judas seide tot sinen broeder Simō/ Ghaet ghi eñ kiest mannē wt eñ verlost dijn broederen in Galilea Wāt ic eñ Jonatas mijn broeder sullē tsamen gaē in Galaad/ Eñ hi liet beleyders/ van den volcke/ Josephs Sacharias sone/ eñ Azariam met ten anderen heyr/ dat bleef om Judeā te behoedē Eñ beual hē eñ seide/ Ghi sult wezē bouē dit volc Eñ en wilt genen strijt doen teghen die heydenen voor dat wi wederom comē sijn. Eñ men gaf Simon drie duysent mannen om in Galilea te gane.

Eñ Judas hadde .viij. duisent mānē/ die met hē gaē souden in Gilead/ Eñ Simon ginc in galilea eñ dede veel stridē mettē heidenē. Eñ si wordē tonder gedaē van sinen aēsichte/ eñ hi iaechdese totter poortē vā Ptholomaida eñ vandē heidenē vielē bi na drie duysent mānē/ eñ hi nam harē roof Eñ die ghene die in Galilea warē eñ in Arbatis met hem met wiue/ eñ kinderē/ eñ al dz si haddē eñ bi[...]achtē se met bliscappē in Judea/ eñ Judas Machabeus ende Jonathas/ ende sine broederen toghen ouer die Jordane ende ghinghen drie dach reysen in die woestine

Eñ die van Naboth/ quamē hen te gemoet/ eñ si ontfingense vriēdelick eñ si vertelde hem al wat haren broederē gesciet was in Galaad/ eñ wāt de

le van hē geuangen waren in Garasa ende Gosor
eñ in Alimis eñ Caspar/ende in Maget/eñ in Car
naim/Dit waren alte grote vaste steden/Ende dat
mense ooc geuāgē hielt indē anderē stedē eñ in Ga
laad Eñ si droegē ouer een/dz si des anderē daechs
their souden ouer leyden totten stride waert/ ende
dat sise winnen eñ verderuen soudē in eenen daghe
Eñ Judas eñ zijn heyr/keerden haestelic weder in
die wildernisse van Gosor/eñ hi street op die stadt
eñ sloech al die mannen ter doot ins swaerts mont/
eñ nam al haren roue/eñ verbrande die stadt met-
ten viere eñ si stonden snachts van dier stadt op.
Eñ togen ter stadt waert daer haer broeders bele-
gen warē/Eñ tgeuiel in dien dageraet/doē si haer
oogen op hieuen/dat si sagen vele volcx sonder ghe
tal/ende die droegen leederē ende scransen om dye
stadt daer mede te winnen/eñ die iodē te bestriden
Eñ Judas sach dat diē strijt begonste / eñ tghe-
roep vandē strijt op ginc indē hemel/als een trom
pettē/eñ groot gheroep wt der stadt Eñ soe seyde
hi tot sinē heyr Strijdet hedē voor v broederē/Eñ
hi quam met drie scarē achter hē/eñ si bliesen met
trōpettē/ eñ riepē tot God met gebeden. Eñ Thi
moteꝰ heyr bekēde dz dit Machabeꝰ was/eñ si vlo
den van zijn aensichte/eñ si sloegense met grooter
plagen/eñ in diē dage vielen van hen liedē / bi nae
acht duysent mannen
D Eñ Judas keerde hē in Masphat /eñ hi streeter
op/eñ wāse/eñ doode al haer mannē/eñ nā haren
roof/eñ onstacse metden viere. Eñ hi tooch van
daer/eñ wandt Casbon eñ Maghet eñ Gosor/eñ
die ander steden van Galaad.
Ende na desen so vergaderde Timotheus een
ander heyr/ende sloech tenten tegen Raphon / eñ
die riuiere. Ende Judas seynde om their te besien
ende si bootscaptē hem/eñ seyden/ want tot Timo
theum vergadert waren al die heidenen/die alom
ende om zijn/ende seer vele volcs. Ende dat si van
Arabien versolt hadden te hulpē/eñ dat si tētē ghe
set haddē ouer dē riuiere/eñ dz si gereet warē tē stri
de tegē hē te comē/eñ Judas tooch henē/diē te ge
moete Eñ Timotheus seide/totten hooftliedē vā
sinē heyre/Als Judas eñ zijn heyr opter riuiere coēt
ist dat hi eerst tegē ons ouercoemt/so en sullē wijs
niet mogen dogē/Wāt hi is ons te machtich Maer
ist dat hi hem ontsiet/tegen ons ouer te comen. Eñ
set hi die tētē neuen die riuiere / so laet ons teghen
hem ouertreckē eñ so sullē wi hem mogē tegē hē. Eñ
als Judas gecomē was bider riuieren vanden wa
teren. So sette hi die hooftlieden vanden volc neuē
die riuiere. Eñ beual hen/eñ seyde/ Geenē mensce
en suldi achter laten/maer si sullen al ten stride co-
men/ Eñ hi tooch eerst tot hen ouer/eñ al dat volc
na hem/Eñ al die heidenen worden verdreuen vā
sinen aensichte ende si worpen haer wapenē wech
eñ vlodē ten tempel die in Carnaym was/Eñ Ju-
das bestreet die stadt/eñ ontstac den tempel/ mettē
viere met al dat gene dat daer inne was/. Eñ Car-
naym wert gewonnen/ende en mochten haer niet
E verweren tegen Judas aensichte
Nu.xx Ende Judas vergaderde al die Israeliten/die in
Galaad waren / vanden meesten totten minsten/
eñ haer wijuen/eñ haer kinderen/eñ een zeer groot
heyr om te comen int lant van Juda/Eñ si quamē

tot Ephron/eñ dit was een grote stede/ eñ ten in-
gange was si seer vast. Eñ si en mochten van dier
stadt niet keeren/noch ter rechter noch ter slincker
siden/maer midden daer door was den wech/ende
si besloten hen seluen/ dye in dye stadt waren/Eñ
si vermaecten die poorten met stenen. Eñ Judas
seynde tot hen met vriendelicke woorden eñ seyde.
Wi sullē door v lāt liden om in ons lant te gaen eñ
niemant en sal v deeren. Wi sullē al te voet door li-
den Maer si en woudē hē die poortē niet opē doē
Eñ Judas beual int heyr te roepen/dat elc der
stadt aen soude treckē/ in die stede daer hi in stonde
Eñ die mannen van cracht togen wt/eñ strēdē op
die stadt al den dach eñ al dien nacht/ende die stadt
wert in sijn hant geleuert. Eñ si sloegen al die mā
licheit int swaerts mont/eñ destrueerdē al dye stat
eñ nā harē roof/eñ men ginc al die stadt door ouer
die doden. Eñ si togē ouer die Jordane/int grote
velt tegen Bethsau eñ Judas vergaderde sijn ach
terste volc/eñ hi trooste tvolc al den wech doze/tot
dat si quamen int lant van Juda.
Eñ si gingen opten berch Sion/ met bliscappē
eñ vruechden/eñ si offerden brāt offer/ om dat nie
mant van hen lieden geuallen en was/ voor dat si
weder ghekeert waren in vreden
Eñ in dien daghe dat Judas/eñ Jonathas wa
ren inden lande vā Galaad / eñ Symō sijn broedē
in Galilea/teghen Ptholomaidis/so hoorde Jose
phus dye sone Sacharie / ende Azarias dye hooft-
man van Hierusalē /dat dye dinghen wel geuallen
waren/inden stride dier ghedaen was/so seyde Jo
sephus/Laet ons /ons lieden oock enen naem ma-
ken eñ laet ons/ vechten tegen die heidenē/die on-
trent ons sijn. Eñ hi beual al dē ghenē / die in sijne
heyr waren/dat si tot Jāniam ghinghen
Eñ Gorgias/ quam met sinen mannen wt der
stadt om teghen hem te strijden/
Maer Josephus eñ Azarias worden veriaecht
tot aēt einde vā Judea/eñ dien dach vielē vādē mā
nen van Israel wel twee duysent mannen/Eñ in-
dē volcke wert grote vluchte/ wāt si en hoordē Ju
dā noch sijn broederē nyet/ maer si dachten vrome
licte doen / Wāt si en waren van dier mānen sade
niet door welcke Israhels verlossinghe ghedaen
wort/ Eñ die mānen vā Juda/werden seer verhe
uen/in alle Israhel/eñ der heidenen aenschouwen
daermen haren name hoorde/eñ si quamē tot hen
roepende hen lieden geluck toe
Doe tooch Judas met sinen broeders wt ende
bestreet die kinderē Esau / dat ten suyden vanden
lāde is/Eñ hi sloech Hebron/eñ die onder haer wa
ren/eñ brac haer muerē / eñ verbrāde haer toorñē
alom eñ om/eñ vertroc mettē heyr/ om inder Pa
lestinen lāt te gaen / eñ si doorwādelden Samariē
In dien daghe vielen die priesterē indē stride doen
si stoutelic doē woudē eñ sonder raet tē stride gin
gen/Eñ Judas ginc neder tot Azotum inder Pa
lestinen lāt/ eñ hi werp haer outaren auerecht/eñ
haer gesnedē houtē godē verbrāde hi metten viere/
eñ hi nā der stat roof eñ keerde weder int lant Juda
Anthiochus beleyt die stadt Elymas inden lan-
de vā Persia/hi wert droeuich als hi de victorie
der Jodē hoorde vā Anthiochus doot/Judas be
beleidet slot te hierusalē eñ die coninc begōste die
daer in waren te helpen.		Dat.vi. Capittel

Die Coninc Antiochus doortooch die
bouenste lantschappen van Persen/
A Eñ hoorde dat in Persen was een al
te edelen stadt/ Elimas ghenaēt/ seer
rijck in siluer ende in goude / eñ daer
was een altē rijckē tēpel binnē/ eñ daer binnē gou=
den halsberghen/ eñ schilden/ eñ gulden gordinen/
die Alexander daer liet/ Philippus soon/ die coninc
van Macedonien/ die eerst in griecken regneerde/
Eñ hi quam om die stadt te winnen/ eñ te roouen
mer hi en const/ want die van binnen wistent/ ende
togen tegen hem wt ten stride/ en hi vloot/ eñ reysde
de wech met grooter droefheydt/ eñ keerde weder
tot Babilonien.

Eñ daer quā in Persen een/ eñ bootschapte den
Coninc/ dat die heyrcracht veriaecht was/ dye in
B Juda was/ eñ dat Lisias eerst ghetoghen was met
stercker macht / eñ hi wert veriaecht vander Jodē
aensichte/ eñ dat die Joden victorie vercregen had
den/ eñ veel roofs/ die si gewonnen hebben vanden
heyre dat si verslagen hebben/ eñ omgeworpen dē
grouwel die ghemaect was opten outaer die in Je
rusalem was/ eñ dat si die stadt/ eñ den tempel om
ghemuert hadden met grooten hoogē mueren / so
si te voren was/ eñ ooc Bethsuram sijn stadt.

Eñ het geuiel doen die coninc dese reden hoor=
de/ so ontsach hi hem / eñ wert herde seer gestoort/
eñ hi viel in sijn bedde/ eñ van ongenuechtē/ viel hy
in een siecte / want ten is niet gheschiet/ alsoe hi ver
moet hadde/ Eñ hi was daer vele dagen/ want die
groote droefheyt in hem vernieut was. Eñ waen=
de dz hi steruē soude/ Eñ hi riep alle sijn vriendē tot
hē/ eñ seyde/ Den slaep is van mijnen oogē gegaen
eñ van sorgē ben ic terneder geuallē int herte/ eñ ic
heb geseyt in mijnder herten/ In hoe grooten ver=
driet ben ic gecomen/ eñ in wat vloet der benauthz
daer ic nv in ben/ die vrolic was/ eñ gemint in mijn
re heerlicheyt/ Mer nv gedencke ic des quaets/ dat
C ic in Jerusalem dede / daer ic wech voerde al die sil=
ueren eñ guldē vatē die daer binnē waren/ eñ seide
datmēse wech doē soude/ die in Judea woonē sou=
den sonder saecke / Hierom weet ick nv/ dat my dit
quaet toe gecomen is/ eñ siet/ ic vederue van groo
ter droefheyt in een vreemt lant.

Eñ hi riep Philippum een vā sijn vrienden / eñ
hi sette hem bouen sijn rijc / Eñ gaf hē sijn croone/
eñ sijn purpur/ eñ sinen vingerlinc/ om dz hi Antio
chum sinen sone tot hē nemē soude/ eñ dien op voe
den soude/ tot dat hy selue regneren mochte.

Eñ Antiochus die coninck sterf daer inden hon=
dertsten eñ.xlix.iare/ Eñ Lisias vernam dat die co=
ninc doot was/ eñ hi dede Antiochū sinen sone een
iongelinck/ dien hi voede/ regneren/ eñ hi hiet sinen
naem Eupator.

Eñ die ghene die inden slote van Dauids stadt
waren/ sochtē dach eñ nacht list/ hoe si die Jodē bin
nen harē beuanc behoudē mochtē/ eñ dachtē hoe si
D den seluē hinderē soudē/ tot een hulpe eñ vasticheit
der heidenen/ Eñ Judas die peynsde die te verdet=
lien/ Eñ hy vergaderde al dat volc om dat hijse be=
leggen soude. Eñ si vergaderdēse te gader/ eñ si be
leydense indē hondertstē eñ vijftichstē iare/ Ende si
maecten armborsten ende stransen.

Eñ eenige vanden genen die belegē warē/ gingē
wt / eñ eenighe quade van Israel geselledē hē met
dien/ eñ si gingen tot den coninc eñ seidē/ Hoe lange
salt wesen eer du vonnisse doen sultste/ eñ onse broe
derē wrekē. Wy hadden gemaect dinē vader te die
nen/ eñ in sinen gebodē te wandelē/ eñ sijn vonnisse
te houden/ eñ ons volcs sonen/ sijn hierom van ons
berureēt. Eñ alle die men vā ons vāt/ die sloechmē
doot/ eñ vā ōs sijn ouergenomē ōse erflichedē. Eñ si
en hebbē haer handē niet alleē aen ons gedaē/ mer
ooc alle onse landen duere. Eñ siet/ si sijn hedē geto
gē voor dat slot in Jerusalē/ eñ si hebbense belegē/
eñ den vrijthof in Betsura hebbense vast gemaect.
Eñ en voorcondi haer niet haestelic/ so sullē si noch
stercker worden/ Ende ghy en sultse nyet moghen
verwinnen.

Doen die coninc dit hoorde/ wert hi toornich/ eñ
vergaderde alle sijn vriendē/ eñ die hooftliedē vant
voetuolc/ eñ vanden reysegers/ Eñ hi versolte oock
wt andere landē/ eñ eylanden veel volcx. Eñ tgetal
was vādē heyr / hondert duysent mannē te voete/
eñ twintich duysent reysenarē / eñ.xxxij.eliphantē/
die geleert waren tē stride/ Eñ si quamē door Jdu
mea/ eñ si togen te Bethsurā/ en si bestredense vele
dagen/ eñ si maectē stralen/ Eñ die vand stadt qua
mē wt/ eñ vrandēse mettē viere/ eñ vochtē manlijc

Eñ Judas tooch vandē slote / eñ vrac den leger
van daer op/ ende sloech sinen leger tegen des Co=
nincs leger te Bethzacharam.

Eñ die Coninc stont op voor den dage/ tegē den
wech van Bethzacharam. C

Ende des Conincs heyr bereide hē tē stride/ ende
sloegē haer trompettē/ Ende si thoondē dē eliphā
ten tsap van druyuē/ ende van moerbesien/ om dat
sise fel maken soudē/ ende si deelden die beesten aen
rottē/ ende neuen elckē eliphant/ waren thien hon
dert mannē/ met pantseren/ ende met coperen hel
mettē in haer hoofdē / Ende vijfhondert mannen
gereden/ gheoordineert elcker beeste die wtuerco=
ren waren. Ende dese waren voor dē strijdt / ende
waer dat die beeste was/ daer waren si/ ende waer
dat si ginc/ daer ghingen si / ende si en ghingen van
haer niet. Maer op elcke beeste was eenen houten
toren/ die hem bedecte/ ende op dien thoren waren
bolwerckē/ ende wt elckē toren vochten.xxxij.mā
nen van bouen/ ende binnen was der beesten mee=
ster. Ende die coninck oordineerde die ander reyse=
naers in beyde dander siden/ dat si tvolc ende theyr
mettē trompetten soudē sporren/ ende dat si voor
souden doen gaen/ die in elck legioen waren.

Ende doē die zonne scheen op die guldē ende co=
peren schilden/ soe verblicten dye berghen daer af/
ende blinctē als lampen met viere/ Een partie van
sconincs heyr/ wert ghedeelt op den berch/ ende die
āder al benedē/ ende si gingen behendelic/ ende oot
manierlijc. Ende alle die int lant woondē/ werden
beroert vander menichte van haer stemmen/ ende
metten ghetochte van haren scharen / ende metter
wapenen blancheyt Wāt het was een groot heyr/
ende sterc. Ende Judas ende zijn heyr quamē hē aen
ten stride/ ende van sconincx heyr vielen wel seshon
dert mannen/ Ende Eleazar Saura sone/ sach een
vanden beesten die met sconincs wapen gewapent
was/ ende die was hooger dā dander beestē/ Ende
hē dochte datter dye coninc binnen was/ ende hi gaf

hem selven om zijn volck te verlossen/ende om tot zijn behoef eenen ewighen naem te vercrighen/ eñ hi liep totter versten vromelic/int midden der scharen/doorslaende ter rechter siden/eñ ter luchter siden/eñ si vielen hier eñ daer van hem.
Ende hi ginc onder des eliphants voeten/ eñ hy ghinc daer onder staen/ eñ stacken daer doot/ende die eliphant viel op hē/ eñ hi bleef daer doot/ Mer als Judas die groote macht des coninclijken heyrs sach/eñ ontsach de beruchte van sinen heyr/ so keerde hi van hem. Maer des conincs heyr tooch op tegen hem in Jerusalem. Eñ dye coninc legerde in Judea/ opten berch van Sion/ Eñ dye coninc maecte vrede/ metten ghenen die in Bethsura waren.
Eñ si quamen wt der stadt/ want dye belegheren waren/ en hadden gheen lijftocht/ wandt het was
E slants Sabbaoth/ Eñ die coninc tooch van Bethsura/ mer hi leyde daer wachters diese hoeden souden/ Eñ hi keerde theyr ter heyligher stadt waert/ vele dagen/ Eñ hi sette daer springalgen/ eñ scransen dye tvier inworpen souden/ Eñ oec bliden dye steen inworpen souden/ eñ hantbogen/ eñ scorpioenen/ om tgescutte te schieten/ eñ te slingheren. Eñ si maecten binnen oec scrancen teghen haer scransen/ eñ vochten vele daghen. Maer inder stadt en was geen victalie/ om dattet tsevenste iaer was/ eñ die vanden heydenen in Judea ghebleven waren/ si hadden haer overbliuē verteert/ dye si lieden oec ingeleyt hadden. Eñ inder heyligher plaetsen waren luttel mannen ghebleven/ wandt den hongher hadse benaut/ ende si werden gesprayt elck in zijn stadt.
Als Lisias dit hoorde/ dat Philippus/ dien dye coninc Anthiochus/ doen hi leefde/ bevolē had/ dat hi Anthiochum sinē sone opvoedē soude/ dat hy regneren soude/ weder gecomen was wt Persen/ eñ Meden/ eñ theyr dat met hē wech getogen was/ eñ dat hi sochte dat beleyt te hebbē vandē rijcke. So
F haeste hi hē/ eñ seyde totten coninc/ eñ/ totten princen vandē heyre. Wi crancken dagelicx/ eñ wi hebben luttel victalien/ eñ de stadt die wi belegē hebben/ is wel beschermt/ eñ ons behoort te ordinerē vandē rijcke. Nv hier om/ laet ons den lieden vrede geven/ eñ maken wi met hem vrede/ eñ met alhaer liedē/ eñ laet ons hen consenterē/ dat si in haer wet wandelen mogen/ soe si te voren deden/ want om dat wy haer wet veronwaert hebbē/ soe zijn si verquaet/ eñ hebben al dit gedaen.
Ende dese reden ghenoechden den coninck/ eñ sinen vorsten/ ende hy seynde tot hen/ om vrede te maken/ eñ si ontfingent.
Ende die coninck eñ die vorsten swoeren hen/ ende si quamen wter stadt/ Ende dye coninc ginc opten berch van Sion/ eñ sach dye vasticheyt der stadt/ ende hi brac corts den eedt/ dien hi geswoorē hadde/ eñ beval die mueren om te breken/ Eñ hy tooch haestelic wech/ eñ keerde weder te Antiochiē eñ vant daer Philippus heyr te zijnder stadt/ eñ hy vocht tegen hem/ eñ hi wan die stadt met crachtē

Van Demetrio ende sine tyrannie. Hoe si lieden vrede maken metten Israeliten/ eñ nochtans niet en hielden.

Dat.vij.Capittel

Inden honderstē eñ eenen vijftichstē iare/ soo quā Demetrius/ Seleucus sone van Romen/ eñ tooch met luttel lieden inden steden aender zee/ eñ hi regneerde daer/ Ende het ghevіel/ doen hy gecomen was int huys zijns vaders rijcx/ so wert Antiochus ende Lisias van zijn volck ghevangen/ om dat sise Demetrio brenghen souden/ ende Demetrius gheboot sinen dienaren/ datmen se voor sinen ooghen nyet en soude brenghen/ Eñ theyr doodese daer. A
Ende Demetrius sadt opten throon van sinen rijcke. Ende quade ongherechtighe mannen/ quamen wt Israel tot hem/ ende Alchimus was haer leytsman/ die dat priesterdō begeerde/ eñ wroechden voor den coninck/ ende seyden/ Judas ende zijn broederen hebbē des conincs vrienden verdorven ende heeft ons verdreven van onsen lande/ Daer om seynt nv eenen man dyen ghy ghelooft/ dat hy gaen mach/ ende besien/ al die verderffenisse/ die hi ons ende des conincs lantscappen gedaen heeft/ eñ B
hi heeft al des conincs vriendē eñ helpers gecrancт.
Eñ die coninc Demetrius koos wt sinen vrienden Bachidem/ dye prince was/ over dye groote rivier int rijck/ dye den coninck ghetrouwe was/ ende hy seynde hem om te sien die overdaet/ die Judas gedaen hadde/ Ende den quaden Alchimum gaf hy dat priesterscap/ eñ beval hem wrake te doen inden kinderen van Israel/ Eñ si stonden op/ eñ quamen met eenen alte zeer grooten heyr int lant vā Juda/ eñ seynden boden/ eñ spraken tot Judas/ eñ sinen broederen/ vriendelike woordē in booshedē/ Mer Judas eñ zijn broederen en gaven haer gheen ghelooff/ wandt si saghen/ dat si ghecomen waren met alte grooten heyr/ eñ de vergaderinge vandē scriftgeleerden/ vergaderden tot Alchimū eñ Bachiden om te soeckē dat gerecht was/ eñ eerst die Assideē/ die onder die kinderē Israels waren/ eñ si sochten met hē vrede/ Want si seydē/ Een man eē priester die van Aarōs zaet cōt/ hi en sal ons niet bedriegē. Eñ hy sprac met hē vriendelike woordē/ eñ swoer hē/ eñ seyde. Wy en sullen v gheen quaetheyt doen noch uwen vrienden/ Eñ si gelooffden hem.
Eñ hi begreep vā hen lieden.lx. mānē/ eñ doode se in eenen dage/ na dat woort datter gescreven is. Dijnre heiligen vleesch eñ bloet stortē si ontrēt Jerusalē/ eñ niemant en was diese begroef/ eñ angste pl.m
eñ vreese viel in al tvolc. Eñ si seyden/ Waerheyt eñ vonnisse en is in hē niet/ Want si hebbent gebrokē dat si gelooffden/ eñ den eet diē si swoeren.
Eñ Bachides vertroc dat heyr van Jerusalē/ eñ leydese tot Bethzechā Eñ hi seynder eñ vincker vele/ die van hē gevloden warē/ eñ hi doode eenige vandē volcke/ eñ werpse in eenē grotē put/ eñ hi beval Alchimo dat lantscap/ eñ liet met hē succoers/ tot zijnder hulpe. Eñ Bachides tooch wech totten C
coninc/ eñ Alchimus dede ghenoech vore/ om dat hi prince der priesters was/ eñ tot hē vergaderden al die Israel benaut hadden/ eñ si behieldē tlāt vā Juda/ eñ dedē groote plagē in Israel/ Eñ Judas aensach al dat quaet dat Alchimus dede dē kinderē vā Israel/ eñ die met hē waren/ veel meer dan die heydenē/ eñ hi ginc wt in al dlant van Juda al ommē/ ende hi dede wrake in die ondadige mannen.

Eñ si bleden op voort meer wt te trecken inẽ laet/ Eñ Alchimus sach dat Judas/eñ dye met hẽ waren te bouen gingẽ/ende hi bekẽde dat hise niet wederstaẽ en mochte/eñ hi keerde weder tottẽ coninc/eñ hi wroechdese met vele misdaden.

Ende die coninc seynde Nichanor/eẽ van sinen edelsten princen/dye altoos viantscap maecte tegẽ Israel/eñ hi beual hẽ/dat volc te niet te makẽ/eñ Nichanor quam met een groot heyr binnen Jeru-
D salem/ ende seynde tot Judam/eñ zijn broeders mz vredelike woordẽ in bedroch/ eñ seyde. Ghecien strijt en sal tusschẽ mi eñ v wesen/ Ic sal comẽ met luttel mãnẽ/eñ sien v aẽsicht met vredẽ/ eñ hi quã tot Judã/eñ si gruettẽ deen dẽ anderẽ vriendelic/ eñ de vianden waren bereet om Judã te vanghẽ.

Eñ Judas vernã dit/ dat hy met boosheidẽ tot hẽ gecomẽ was/ende wert veruaert vã hẽ/ende eñ woude zijn aẽsicht niet meer sien/ Ende Nichanor die sach/hoe dz sinẽ raet ontdect was/doe tooch hi wt Judã te ontmoetẽ/om met hem te stridẽ neuẽ Capharsalama/Eñ vã Nichanors partiẽ/soe vie-len bina vijfdupsent mãnẽ/eñ si vloden in Dauids stadt/ Ende na dese woordẽ tooch Nichanor optẽ berch van Sion/ende vã des volcx priesters gingẽ wt/ende groettẽ hem met vredẽ/ eñ thoondẽ hem sond offeren/diemẽ ouer den coninck offerde/ende bespottende/ soe veronwaerdense/ eñ besmettedẽ die offerhande/ende hi sprac houaerdelic/eñ swoer met gramscappẽ/ende seyde. Ten si dat mi Judas eñ zijn heyr geleuert worde in mijn hãt/ so sal ic dit huys verbernen/als ic met vredẽ weder keerẽ sal.

E Ende hy ginc wt met grooter gramscappẽ/eñ die priesters gingẽ/ ende stonden voor den outaer indẽ tempel/ende seydẽ weenẽde/ O HEERE ghy hebt dit huys vercorẽ/om dijnẽ naem daer in aen te roepen/ om dat het wesen soude een bedehuys dijns volcx/Doet wraecke in desen man/eñ in zijn heyr/dat si vallen metten sweerde/ Gedenct haer blasphemie/ ende en geuet hen niet dat si ghedue-rich bliuen.

Eñ Nichanor tooch vã Jerusalẽ/eñ voer met zijn heyr voor Bethorõ/eñ hem quã toe dat heyr vã Sirien/ ende Judas tooch in Adersa/ met zijn drie dupsent mannẽ/Eñ Judas badt/eñ seyde/ O HEERE/die gesonden waren vandẽ coninc Sen-nacherib/om dat si dy blasphemeerdẽ/Soe quam een Engel/ende versloech vã dien lieden/hondert dupsent/ende vijfentachtentich dupsent mannẽ/al so doet O HEERE/heden tonder dit volck/ in on-sen aenschouwen/ende dander sullen weten/dat hi qualikẽ gesprokẽ heeft op dine heylicheyt/ eñ oor-deelt hẽ na zijn quaetheyt. Eñ inden derthiensten dach vãder maẽt Adar/soe stredẽ si/eñ Nichanors heyr ginc onder/ende hi viel eerst inden strijt.

Ende doen Nichanors heyr sach/ dat hi geual len was/so wierpen si haer wapenen wech/ende si vloden/eñ si volchdẽ hen na/ een heel dachreyse van Adazar/ tot datmẽ comt tot Gazara/ ende si sloegen met trompetten achter hen/Ende die Jo den togen wt/al om ende omme/wt allen steden/ ende si bliesense wech met hornen/ eñ si keerden weder tot hen/ende vielen al metten sweerde/eñ van hen en bleuer een niet/ende si namẽ hen haerẽ roof/ende sloeghen Nichanor thooft af/ ende zijn rechte hant/ die hi houaerdelic opgheheuen haddẽ. ende die droegense/ eñ hinghense voor Jerusalem Eñ dat volc verblijde zeer/ende si hieldẽ dien dach met grooter blijscappẽ. Ende Judas oordineerde datmen dien dach alle iaere houden soude/ op den derthiensten dach vander maent Adar/ eñ dlant van Juda rustede een luttel dagen.

¶ Judas Machabeus maect een verbont mettẽ Romeynen Dat.viij.Capittel

Nde Judas hoorde vã die van Ro-mẽ/dat si machtich warẽ vã cracht/ A eñ dat si goetwillich waren/ met alle den ghenen/ dye met haer lieden een verbont maecten/eñ hen verenich-den. Eñ si hoorden haer striden/ende haer grote macht die si deden in Gallacien/want sise verwon nẽ/ende dedense onder tribuyt. Eñ hoe grote din-ghen si deden int rijck van Spaengien/ daer si alle metael/van goude/ ende vã siluere in haer macht hadden. Eñ datse al die steden besaten met haren raet/eñ met haer ghehoorsaemheyt/die steden dye verre van hen waren/eñ hoe si die coninghen ton-der gedaen hebben/ die op hen ghecomen waren/ vanden eynden der werelt/ ende si sloegense met grooter plaghen. Maer dander gheuen hen alle iaer tribuyt/eñ si deden tonder indẽ stride Philip-pum van Persen/ den coninck Chetẽorũ/ eñ dan der die teghen hen wapenen droegen/eñ si bleuen bouen/eñ den grootẽ Antiochum/ den coninc van Asien/ dye op hen vochte.

Eñ die hadde hondert eñ twintich oliphantẽ/ eñ gheredenen/eñ waghenen/ eñ een herde groot heyr/hoe dat si hem verwonnẽ/ eñ want si hẽ vin-gen leuende/so setten si hẽ/dat hi eñ dye ghene dye na hẽ regnerẽ soude/ dat si dẽ Romeynen tribuyt soudẽ geuen bedwongẽ/ eñ daer voor goet pant/ eñ borghe gheuen moest/eñ bouen alle dat/namẽ si hẽ zijn beste landen/ Indien/Meden/ Lydien/eñ hebben die Emeno den coninc ouergegeuen. Eñ B want die gene/die warẽ te Eladam/ woudẽ gaẽ/ eñ nemense hẽ/eñ si vernamẽt/eñ seyndẽ tot hem een prince/eñ volchde teghẽ hẽ/ eñ daer vielõ vele vã hen liedẽ/ eñ si leydẽ dier wiuẽ eñ kinderẽ met hẽ gheuãgẽ/eñ si beroofdense/eñ besatẽ haer lant/ eñ destrueerden haer muerẽ. Eñ dedense tonder/ tot dienstknechten/tot in desen dach

Eñ die ander rijckẽ/eñ die eylandẽ/ dye sulcke tijt tegẽ hẽ stakẽ/die destrueerdẽ si/eñ dedense on-der haer macht/Met met harẽ vriendẽ/die vrient scap met hen haddẽ/daer hielen si vrientschap me de/eñ si behielden die rijcken/die bi eñ verre warẽ wãt so wie harẽ naẽ hoordẽ/ontsagẽse. Ende wiẽ si te hulpẽ wesen woudẽ/dat si regnerẽ soudẽ/dye regneerden Ende dyen si wouden/ namen si dat rijck. Ende si waren zeer verheuen. Ende in al de sen en droech niemant croone/noch en cleede hem met purpur/ dat hi daer in verheuẽ wesen soude. Ende want si een parlament ghemaect hadden en de dagheliex hadden si raet met drie hondert ende twintich mannen/ende deden altoos der meester menichten raet/ om dat si doen soudẽ dat gerecht was. Eñ elcx iaets beualen si eenen man die mee-sterscap/ dat hi dan bouen al de werelt soude regh-neren. Ende si waren dien al euen ghehoorsaem.

eñ onder hen en was haet noch nijdt/ Wt welcken allen Judas bewrecht zijnde/ sandt hy Eupolemū Joannis sone/ die Jacobs soon was/ eñ Jazonem Eleazars sone/ te Roomen/ om met hen te maken geselscap eñ verbont/ op dat si van hen lieden souden keerē der griecke overlast/ die si den Joden deden/ want si saghē dat si dat rijc van Israel onder souden doen in dienst. Eñ si togen wech te Roomē waert/ harde vele weechs/ eñ gingē int parlament eñ seydē. Judas Machabeus/ eñ zijn broederen/ eñ dye Joden hebben ons tot v ghesondē/ om met v gheselschap te maken/ eñ vrede/ datmen ons scriven sal/ uwe vrienden eñ ghesellen. Eñ dese redenen genoechden den Roomeynē zeer wel. Eñ dits dweder scriven dat si ons weder screven in een coperē tafele/ eñ sondense in Jerusalē/ om datter een gedencken wesen soude/ des vreden ende des ghe selschaps

Eewelick moet wel wesen dien van Roomen/ eñ den rootschen volcke inder zee/ eñ opt lant/ ende sweert/ eñ vianden moeten verre van hen wesen.

A Comt die van Roomen eerst strijt aen/ oft al harē gesellen in al haer heerschappie/ dan salt volck van den Joden succoers brenghen met volmaecter herten/ also dien tijt eyschen sal. Eñ si en sullen den genen/ die ten stride comē niet geven/ noch voorsien met tarwe/ noch wapen/ noch ghelt/ noch schip alsoot die van Roomen geliest/ eñ si sullen houden/ datmen hen bevelen sal/ eñ niet van hen ontfaen. Oock ist dattet volc vanden Joden eerst strijdt gevalt/ so sullen hen die van Roomen helpen met herten/ alsoot die tijt eyscht/ eñ den genen die hen helpen/ en sullen si niet geven/ noch tarwe/ noch wapen/ noch ghelt/ noch schepen/ alsoot dye van Roomen genoecht/ eñ si sullen haer geboden wachten/ sonder loosheit Na dese woorden/ so settē die Roomeynen den volcke vanden Joden. Mer gevallet na dese woorden/ dat dese oft dye ghene na desen toedoē oft afdoē willen/ dat sullen si doē wt haers selfs opset/ eñ al dat si daer afdoen oft toedoē/ dat sal vast wesen. Mer van tquaet dat die coninc Demetrius teghen hen ghedaen heeft/ so hebbē wi hē gescreven/ eñ ghesept. Waer om hebdi uwen dienst verswaert op den Joden onse vriendē/ eñ onse ghesellen/ daer om gevallet dat si weder comen ons clagen/ eñ dat over di/ so sullen wi hen dan recht doē/ eñ dan met v vechten ter zee eñ ten lande

¶ Anthiochus beleyt die stat Elymas indē lāde van Persia hi wert droevich/ als hi die victorie eñ voorspoet der Jodē hoorde/ vā Antiochꝰ doot Judas beleyde tslot te Jerusalem

Dat.ix.Capittel.

A ier en binnē als Demetriꝰ dit hoorde/ dat Nichanor ende zijn heyr inde strijt was ghevallē/ so seynde hi noch Bacchidē eñ Alchimū in Judea. Eñ die inden rechten vloghel zijns heyrs waren met hen/ eñ si togen den wech die tot Galgala waert leyt/ eñ sloeghen tenten in Masaloth/ dz in Arbellis is/ eñ beleydent/ eñ si doodē vele mēschen. Inder eerster maent vandē. C. eñ. lij. stē iare/ so leyden si daer vele te Jerusalē waert/ eñ porden/ eñ togen in Berea/ twintich duysent mannē/ ende twee duysent reysenaers.

Eñ Judas hadde tenten ghestagē in Laysa/ eñ met hem waren alleen drie duysent wtvercorē mānen. Eñ si sagen die menichte vandē heyre/ datter vele was/ eñ veel keerden hem weder wten heyre ende van hen lieden en bleefter mer achthondert mannen met hen.

Eñ doen Judas sach/ dz hē zijn heyr aftooch/ eñ dat hem den strijt aenquā/ so wert hi bedroeft int herte/ om dat hi den tijt niet en hadde/ dat hise verghaderē mochte/ eñ wert versaecht. Eñ hi seyde tot dien/ die by hem gheblevē waren/ Laet ons opstaen/ eñ gaē wi tot onsen vianden/ oft wise mogen wederstaen. Eñ si keerden daer af/ eñ seyden Wi en sullens niet mogē doen/ maer laet ons nv onse zielen verlossen/ ende keeren weder tot onsen broederen/ eñ dan sullen wy teghen hen vechten/ want wi zijn te luttel/ eñ Judas seyde. Dat en moet ons nyet gevallen/ dat wi vā hen vlien sullē/ eñ oft onsen tijt gecomen is/ so laet ons sterve indō duecht voor onse broederen/ eñ en laet ons genē lachter in ons glorie brenghen. Eñ theyr porde vanden tē ten/ eñ stondē in haer gemoet. Eñ dye reysenaers deylden hen in twee partien/ eñ die slingerē eñ ghe scutten gingen voor theyr/ eñ al die menichte waren vanden eersten stride

B Eñ Bacchides was inden rechteren vlogele/ eñ die scaren quamē toe van beyde siden/ eñ sloeghen met trompetten/ eñ dye vā Judas partie waren si riepen ooc/ eñ van des heyrs geroep wert dat lant bevēde/ eñ men street vā smorghēs tot tsavonts. Eñ Judas sach dat dye partie van Bacchides heyr ter rechter sidē sterc was. Eñ die vrome van hertē vergaderden met hē/ eñ verwonnē die rechte partie van hē/ eñ iaechdense ten berghe van Azothen. Eñ die in die luchter siden warē/ sagē dat die rechte side verwōnē was. Eñ si/ eñ die met hē waren/ volchden Judā van achter. Eñ den noot wert verswaert/ eñ van desen/ eñ vandē genē/ vielēder vele gewont. Eñ Judas wert verslaghen/ eñ dāder vloden. Eñ Jonathas eñ Simon haelden Judā haren broer/ eñ begroeven hē in haers vaders graf/ in die stadt Modin

C Eñ al tvolc van Israel beweēde hē veel dagē/ met grooten gewee/ eñ seydē. Hoe viel die macht/ die Israel behouden maecte/ Eñ die ander eerlike feyten/ eñ zijn duechdē die hi dede/ si en zijn hier niet bescreven/ Want het wasser harde vele.

Ende het geviel na Judas doot/ dat die bose quamen in al tlant van Israel/ ende si stondē op/ al die quaet deden. In dien dage wert grooten hongher ende al tlant gaf hem op/ in Bacchides handen/ mit hen selven.

Ende Bacchides koos wt boose mannen/ ende maecte se herē vādē lāde/ eñ die sochten eñ ondervōden Judas vriendē/ eñ si brachtense tot Bacchidem eñ hi wrecker hē over/ eñ bespottese. Eñ het wert groot verdriet in Israel. Dat desgelijc niet en was vādē dagē datmen geen propheet in Israel en sach Eñ daer tegē so vergaderdē ooc alle Judas vrienden/ eñ seidē tot Jonathā. Om dz Judas v broeder doot is/ eñ geen man en is hem gelijc/ die wt trecken mach tegen ons viandē/ als Bacchidē/ eñ dē ghenē die viandē zijn ons volcs. Nv hierom verkiesen wi v over ōs tot cenē hooftmā/ eñ tot enē leytsmā om onsen stryt te stridē/ eñ in diē tijt ontfinc Jona-

thas die heerscappie / eñ stont in Judas zijns broe
ders stadt/ Ende Bachides vernamt/ eñ socht hem
te dooden.

Mer Jonathas eñ Simon zijn broeder wistē
eñ al die met hē warē/ eñ vlodē in dye wildõnis van
Thecua / eñ si bleuē liggē om d water vanden put
van Asphar.

Eñ Bachides vernãt/ ende optē Sabaoth quã
hi ouer de Jordane / Eñ Jonathas seinde Symon
sinen broeder/ eñ leytsmã vandē volcke. Ende hy
badt zijn vriendē/ dē Nabutheen/ dat si haer leenen
wildē haer heyrgetuych / dies si vele haddē / eñ Jã
bris kiderē quamē wt Madaba/ eñ vinghē eñ ver=
sloegē Joannē/ eñ namē al dat hi hadde/ eñ togen
daer mede wech. Na desen wert Jonathas eñ Sy
D mon sinē broeder geboodscapt/ wãt Jãbris kinde
rē groote bruyloft maectē/ eñ dat si dye bruyt hael
den vuytē Madaba met grooter pompuesicheyt/
eens grootē princen dochter vã Canaan/ Eñ si ge
dachtē haers broeders Joãnis doot/ eñ togen op/
eñ verchdē hē onder dat decsel vanden berge Eñ si
hieuen haer oogen op/ eñ saghē/ eñ siet dat groote
gerucht/ eñ die groote pompuesheit der kinderen
Jãbri/ eñ de brudegom quã wt/ eñ zijn broederen/
eñ ooc zijn vriēdē/ die hē te gemoet quamē/ met tã=
boerē/ eñ met sange/ ende vele wapenē Doē tooch
Jonathas op/ tot hē waert/ met alte zeer grootē la
gen/ eñ sloegense doot/ ende ooc so vielēder vele ge
wont/ ende die ander vlodē in die bergē / ende dese
namē hē al haer gout eñ iuweelē. Eñ die bruyloft
wert verwandelt in droefenisse eñ in ghewveen/ eñ
die stemmen van haren sange in geschrey

Eñ si wrakē dē doot vã Joãnes harē broeder
Eñ Jonathas die keerdē weder met sinē broeder
Simon/ eñ alle theyr ten oeuer vander Jordanen/
E Eñ Bachides hoordet/ eñ quã opten saboth/
op den cãt vand Jordanē met groter macht. Eñ=
de Jonathas seyde tot zijn heyr. Laet ons op staen
ende laet õs vechtē tegē onse viãdē Wãt tē is hedē
niet als ghisterē/ ende eergisterē. Wãt siet hi stryt
tegē õs/ ende dat water vãder Jordanē is aē bey=
de sidē vã õs/ ende dat oeuer is hooch/ eñ dz broeck
is leech/ eñ daer en bouē mede die bosschen. Ende
gheen plaetse en is ons te ontulien

Nv hier om so roept indē hemele/ dat ghi mo=
get wordē verlost vã uwer viandē hãt/ eñ si begõ=
sten te stridē Eñ Jonathas die hief sijn hant op / õ
Bachidē te slaē/ eñ Bachides keerde vã hem ach=
terwaert / eñ Jonathas eñ die met hē warē sprõ=
gen inder Jordanē/ eñ swēdē ouer tot hen/ Eñ op
dien dach vielē vã Bachides partiē dusent mãnen
Eñ si keerdē wed tot Jerusalē. Eñ si bolwercten
die gemuerde stedē in Judea/ eñ die vasticheyt dye
in Jericho was/ eñ in Ammaum/ eñ in Bethorõ/
eñ in Bethel/ eñ in Thãnath eñ Phara/ eñ in Tho
pon/ met haren hoogē muerē/ eñ vaste poortē/ eñ
sondē in Israel/ Eñ hi bewaerde die stadt Beth=
sura / eñ Gazarã/ eñ dat slot besorchde hi wel met
knechten/ ende met spise/ ende hi nam der rijcker/
ende vermaerster mannen sonen vanden lande te
ghijsel/ eñ leydese int slot vã Jerusalē in bewaringē
Eñ indē honderstē/ eñ vierenvijftichstē iare/ binnē
danderde maent/ beual Alchimus die mueren des
binnenstē voorhofs aendē tempel/ eñ die timmera
gie der Prophetē af te brekē. Eñ doemē begonde
te brekten/ siet doen wert Alchimus geslaghē met
gichtichedē/ oft ledercijn/ eñ zijn werc wert hē be
let/ eñ sinē mont wert gelokē/ eñ hi wert onmach=
tich vã ghichtichedē. Eñ hi en mocht voort mz een
woort meer sprekē/ noch beuelē vã sijn huys/ ende
Alchimus sterf in dien tijdē/ met grotē tormēten /
Eñ als Bachides sach/ dat Alchimus doot was/
so keerde hi weder totten coninck Demetrium/ eñ
tlant ruste twee iaren/ eñ alle die bose scalckē/ dach
ten eñ seyden/ Siet Jonathas eñ die mz hē zijn/ lig
gen sonder hoede al stille. Daerom laet ons nv ha
lē Bachiden/ eñ hy salse al op eenē nacht vãgē. Eñ
si togē wech/ eñ gaf hē dien raet. Eñ hi porde om
te comen met vele heyrs/ eñ seynde al heimelic brie
uen/ tot sinē gesellē die in Judea warē/ dz si Jona
than vangē soudē/ eñ de gene die met hem waren/
mer si en mochtē / wãt Jonathas wert der verra=
derien eñ opstels gewaer

Eñ Jonathas vinc vãden mãnē vãden lãde/ die
hoofliedē warē vanden strijde/ vijftich mãnen/ eñ
de si sloegense doot

Eñ Jonathas/ eñ Simõ/ eñ die mz hen waren
togē wech in Bethbessem/ dat inder wildernissen
is/ eñ si stichten daer wederõ/ dat geuallē was / eñ
si maectense sterc. Eñ Bachides vernamt/ eñ vga
derde zijn menichte/ eñ liet weten al den genen dye
van Judea warē Eñ hi quã eñ sloech zijn tentē voor
Bethbessem/ eñ bestreet dz vele daghē/ eñ maecter
scransen voor. Eñ Jonathas liet sinen broeder Si
mon in die stadt/ eñ hy tooch wt int lantschap/ met
wat volcx/ eñ sloech Odomerã eñ zijn broeders eñ
Phaserons kinderen in haren tentē/ eñ veel volcs
viel bi hem/ eñ zijn heyr wert groot.

Eñ Simõ eñ die met hē warē togen wter stat/
eñ verbrãden die strãsen/ eñ vochtē tegē Bachidē/
eñ hi wert vã hen verwonnē. Eñ si dedē hem vele
leets / want sinē raet eñ arbeyt was te vergheefs.
Eñ hi wert vertoornt tegen die boose scalcken/
die hem den raet ghegeuen hadden/ dat hy in haer
lantschap comen soude/ eñ hi dooder vele van hen.
Maer hy dacht in zijn lantschap te trecken metten
anderen. Eñ Jonathas vernamt/ eñ seynde legatē
tot hem/ om vrede te makē/ eñ dat hi zijn geuange
nen weder geuen soude. Eñ Bachides ontfinc den
vrede gheerne / eñ dede dat hy hem heyschte / ende
swoer hem/ dat hi hem binnen al zijn leuen geē hin
der meer doen en soude/ Eñ hi gaf hem de geuan=
ghen weder die hi te voren gherooft hadde / wten
lande van Juda. Eñ hy keerde/ eñ tooch weder in
zijn lant/ eñ hy en quam noyt meer binnen haren
lande. Eñ tsweert hiel op van Israhel/ ende Jona
thas woonde in Machma. Eñ hi regneerde ouer
dat volck/ eñ veriaechde die boose wt Israel

Hoe Alexander Demetrium doode/ ende hoe
hi nam des conincs Ptolomei dochter te wiue/
Van Jonathas heerlike vromicheyt/ hoe hi De=
metrius heyre versloech.

Dat.x Capittel

IN den honderstenen eñ .lx. sten iare/ soe
quã Alexander Anthiochus sone/ die A
mē toenaēde Epiphanes / oft edel/
eñ hi beleyde Ptolomaidē/ eñ si ont=
finghē hem/ eñ hi regneerde daer. Eñ

Demetrius dye coninc hoorde/ eñ vergadde een
groot heyr/ eñ tooch wt/ Alexāder te gemoet om
te striden/ eñ Demetrius sandt tot Jonathā eenē
brief/met vriendelicke woordē/eñ prees hem hoo
gelic. Wāt hi seyde. Laet ons met hē vrede makē/
eer hi met Alexander tegē ons een verbont make/
want hi sal alder boosheyt ghedenckē/dye wi tegē
hē/eñ zijn broederen ghedaen hebben/eñ tegē zijn
volc. Eñ hi gaf Jonathe macht een heyr te vgade
ren/eñ wapen te maken/om dat hi zijn geselle we
sen soude eñ hi beual/datmē Jonathas ouerleue=
ren soude/der rijcker mannē sonen/dye te ghijsel
lagen opt slot te Jerusalem.

Eñ Jonathas quam in Jerusalē/ eñ hy las de
brieuē in dat gehoor van al den volcke/ eñ der geē
re die opt slot warē/ eñ si ontsagē hem met groo=
ter vreesen Want si hoordē/ dat hem Demetrius
de macht gegeuen hadde/een groot heyr te verga
derē/eñ men leuerde Jonathan die in ostagie wa=
ren/ eñ hi leuerde se weder harē vaderē eñ moede=
ren. Eñ Jonathas woonde in Jerusalem/ende be
gonde die stadt te stichten eñ te makē/eñ hi seyde
den wercluden/dat si den muer/ eñ dat slot makē
soudē/ al om eñ om met viercanten steenen/ dat si
tot een stercke veste soudē zijn/ eñ si deden also.

Eñ die heydenen dye inden steden waren/dye
Bachides gesticht hadde/ vloden/ ende elc liet zijn
stadt/eñ tooch wech in zijn lant/ mer in Bethsura
bleuen eenige van dien/ die Gods wet gelatē had
den/ende zijn geboden/ want die stadt haddē si tot
een toeulucht.

Eñ die coninck Alexander hoorde de beloofte/
die Demetrius Jonathas beloeft hadde. Eñ si ver
B teidē hem die stridē/ende die macht die hi dede/eñ
zijn broederē/ ende die moeyte eñ arbeyt dat si ge=
leden haddē. Eñ si seydē. Sullē wi eenigē dusda=
nigen man vindē mogē. Laetten ons maken onse
vriēt ende ons geselle. Eñ hi screef hem eenē brief
ende seyndē hem aldus sprekēde. Alexander die co
ninc sinē broeder Jonathas saluyt. Wi hebbē ge=
hoort van v/ dz ghy een machtich man vā crachtē
zijt. Ende ghi zijt weerdich dat ghy onse vriēt zijt
Ende nv makē wi v hedē hooge priester van uwē
landē. Ende dat ghi des conincs vrient sult wordē
gheetē/ende ic heb gesondē eē croone/eñ een pur
per cleet/ om dattu veenicht sulst wordē met ons/
ende dat ons toebehoort/eñ dat ghi vriētscap met
ons houden sult.

Eñ Jonathas cleede hē met dz purpurē cleet/
in die seuēde maent int. C. eñ. lx. ste. iaer/ indē fee=
stelikē dach der louertētē. Ende hy vergaderde eē
heyr/eñ maecte groote gereescap tot orlogē. Ende
Demetrius hoorde dese woordē/eñ wert zeer true
rich/ende hi seide. Wat bediet dit dat ons Alexan
der der Jodē vriētschap ondergaē heeft/ tot sinē
succoerse. Ende doē sprac Demetrius die coninc tot
tē volcke ende hi seyde tot hen. Eñ ic sal oec hē bid
dēde/vriēdelike woordē scriuē/ ende seyndē Jona
than ghiften/ dat hi niet en si in haer hulpe. Ende
schreef hem in deser manieren.

C Dye coninc Demetrius dē volc vādē Jodē sa
luyt. Om dat ghi tot onswaert/ een ghetrou ver=
bont ghehoudē hebt/ eñ om dat ghi in onser vrient
scap gheduert hebt/ende om dat ghi tot onse viandē
niet getogen en zijt/dit hebben wi verhoort/ende
zijn dies verblijt. Hierom so bidden wi v/ dat ghy
volstandich tot onswaert wilt bliuen. Ende wi sul
len v geuen vele vrihedē eñ giften/eñ nv make ic v
vri/eñ al die Jodē vā tribuit/eñ ic vlaet v tgelt des
solts/eñ ic scel v de croone quite/ eñ dz derdendeel
vandē zade/eñ thalf deel van des houts vrucht/ dz
mi toe behoort/dat schelde ic v quijt/ van desen da
ge eñ voort aen/eñ mē en neēt nymmermeer van=
dē lande van Juda. Noch vandē drie stedē dier toe
geleyt zijn vā Samariē/eñ van Galileen/ eñ vā de
sen dage eewelic voort/ Ende Jerusalem bliue hey
lich/ende vri met haren lande/ ende die thienden/
ende tribuit bliuen haer/ende ic geue oec ouer/die
machte vanden slote dat in Jerusalem is/ende ick
ghecfse den opperſten priester/dat hi daer legge/so
wat mannen dat hi daer kiesen sal om te hoeden/
ende dat te behouden.

Ende al die Joden die wt Judea in mijn lant ge
uangē zijn/die laet ic vri om niet/ende dat si al van
den tribuyt worden gevrijt/oec van haren beestē.
Ende al die Joden die in mijn rijc zijn/sullen al die
D feestelike dagen/ende den sabaoth/ ende die hooch
tiden/eñ die gesette dagen/drie dagen voor dē fee=
stelikē dach/ende drie dagen daer na/vri zijn. Eñ
niemāt en sal macht hebben yet te doene/oft enige
scade te doen tegen enigē Jode in enighē saken.

Ende men sal bescriuen vanden Joden tot des
conincx heyr/dertich duysent mannen/ eñ men sal
hen geuen/al dat hen van noode is/alsomen al des
conincx heyr geuen moet. Eñ wt hen lieden sullen
geordineert worden/ die ouer des conincx saken
trouwelic sullen regeren/eñ van desen salmen ouer
ste kiesen/die de saken bescicken/die den gesette en
de haren geloue aengaen/ende si sullen wandelē
in haer lieder wet/also die coninc beuolen heeft/int
lant van Juda/ Ende den drien steden die aen Ju=
dea geleyt zijn/wten lantscappen van Samarien/
eñ Galileen/men rekense met Judea/ dat si onder
een zijn/eñ si en sullen geenen heer onderdanich zijn
sonder den opperſten priester/ maer Ptolomaiden
ende tlant daer ontrent/geue ic totter timmeragiē
des tempels in Jerusalem/ende tot den anderen
nootsakeliken costen der hevliger dingen

Eñ ic sal noch alle iaer geuen/vijftiē duysent Si
kelen siluers/van des conincs rekeninghe/ die my
E toebehooren/ende wat noch verscenen is/ende nz
ouergegeuen/ende betaelt en is vanden rentmee=
steren/die dat iaer voorleden ghewees zijn/ dat sal
men oec totter timmeragien des tempels geuen/
eñ hier en bouen vijf duysent Sikelen siluers/die si
alle iaer ontfingen vander rekeninge des tempels
Eñ dz sal dē priesterē toebehoorē die dē dienst doē

Eñ so wie vlieden sal indē tēpel vā Jerusalē/ oft
in eenich vandē vrijthouē/eñ tegē dē Coninck mis
daē sal hebbē/waer dz het is/mē laetse vri/ eñ al dz
si in mijn rijck hebbē/dz bliue hen onghecōfesteert.
Eñ om te stichten/eñ te makē den tēpel/salmē dat
gelt geuē vā des conincx scatcamer/ eñ te stichten
de mueren van Jerusalem/eñ te bewaren al om eñ
om/so sal men den cost oec doen wt des conincx tre
soor/om te stichten de mueren van Judea.

Als Jonathas eñ tvolck dese redenen hoorden/
soo en ghelooften zijs niet/ noch en ontfinghense

niet/want si gedachten der grooter boosheit/ dye
hi in Jsrael gedaen had/eñ dat hyse zeer ghequelt
hadde. Eñ hen genoechde bat aẽ Alexander/wãt
hi hadde hen in voortidẽ een prince geweest/in re=
denen van vreden/eñ si deden hẽ tallen dagen suc
coers. Eñ Alexander die coninck vergaderde een
groot heyr tegen Demetrium waert/eñ vertrock
theyr. Eñ die coningen streden/ende Demetrius
heyr vloot/eñ Alexanď volchde hem/eñ hi viel op
E hem. Eñ den strijt wies alte zeer groot/tot dat dye
zonne ondergine/eñ in diẽ daghe viel Demetrius.
Eñ Alexander sat tot Ptholomeum dẽ coninc
van Egipten legatẽ/na dese woordẽ segghende.
Om dat ic binnen mijn rijck gecomen ben/eñ ick
sitte op mijns vaďs throon/eñ heerscappie behou
den hebbe/eñ ic heb Demetrium verwonnẽ/Eñ
besitte ons lantscap/eñ ic heb mz hẽ veel stridẽ ghe
hadt/eñ hy/eñ zijn heyr zijn verwonnẽ van ons/
eñ wi sittẽ indẽ throon van sinẽ rijcke/soe laet ons
nv te gader vrientschap makẽ/eñ gheeft mi v doch
ter ten wiue/eñ ic sal v behoude sone wesen/eñ ick
sal di ghiftẽ geuẽ/eñ weerdicheyt. Eñ dye coninc
Ptholome⁹ ãtwoorde eñ seyde. Salich si den dach
daer ghi in ghecomẽ zijt/in ws vaders lant/eñ sidt
opten throon van sinen rijcke Eñ nv sal ic v doen/
dat ghi mi ghescreuẽ hebt. Mer comt mi teghen te
Ptholomaiden/dat wi deen den anderẽ sien/ende=
ic sal di gheuẽ also ghi geseyt hebt. Eñ Ptholome=
us die quam wt Egiptẽ/eñ Cleopatra zijn doch=
ter met hem/eñ hi quã te Ptholomaidẽ indẽ hon=
dersten eñ. lxij. sten iaer. Eñ Alexander die coninc
quam daer tegẽ hem. Eñ hy gaf hem Cleopatrã
zijn dochter. Eñ hi dede haer bruyloft te Ptholo=
maiden/als coninghẽ in grooter eeren eñ glorien.
Eñ dye coninc Alexãder screef Jonathan/dat
hi daer tegen hem quame. Eñ Jonathas tooch te
Ptholomaiden met grooter gloriẽ/eñ quam daer
tot den twee conninghẽ/eñ hy haf hen vele siluers/
gouts/eñ giftẽ/eñ hy vant gratie voor haer lieden
aensicht. Eñ eenighe boose scalcachtige mãnẽ ver=
gaderden wt Jsrael teghẽ hem/eñ si claechdẽ ouer
hem/maer die coninc en gaf den scalcken geen ghe
looue. Eñ hi beual Jonathan zijn cleederen wt te=
doẽ/eñ datmẽ hẽ met purpur cleedẽ soude. Si de=
den also/eñ die coninc dedẽ neffens hẽ sitten/ende
seyde sinen princen.
Gaet met hem wt/int midden der stadt/ende
roept/dat niemãt ouer hem en claghe van eeniger
saken/eñ dat hem nyemant verdrietelick en si/van
geender saken oft redenen. Eñ doe de ghene dye
ouer hem clagen woudẽ/sagen zijn glorie diemen
riep/eñ dz hy met purpur gecleet was/soe vlodẽ si
alle. Eñ die coninc verhief hem/eñ screef hem on=
der die eerste van sinẽ vriendẽ/eñ hi maecte leyts=
man/ende geselle vander heerscappien. Ende Jo
nathas keerde weder in Jerusalem met vrẽde/eñ
met bliscappen
G Inden hondertsten ende. lxv. sten iare/so quam
Demetrius/die Demetrius sone was/van Cretẽ
in zijns vaders lant. Eñ Alexander hoorde/ende
wert zeer bedroeft/eñ keerde weder omme te An
thiochien
Eñ Demetrius maecte Apollonium hooft=
man/die welcke een prince was bouẽ Celessyrien
Eñ hi vergaderde een groot heyr/eñ tooch te Jã=
niam waert/ende seynde tot Jonathã den hoghẽ
priester/eñ seyde. Ghi wederstaet ons alleen. Wãt
ic ben in spot ende confusie geworden/dat ghi tegẽ
onse mogentheit/di onthout inden gebercbten.
Nv daerom/oft ghi betrout in dine crachten/soe
comt neder tot ons ten velde/ende laet ons die eẽ
dẽ anderẽ sien/want met mi is die cracht vã stridẽ
Vraecht eñ ondersoeckt wie ic ben/ende die anď die
oec in mijnder hulpen zijn/die oec seggen/dat dinẽ
voet niet en mach staen voor onsen aensichte/wãt
dijn vaders vloden tweewerf binnen dien lande.
Ende hoe suldy nv moghen ghedooghen soo groo
ten heyr/ende rosuolck ten velde/daer gheenen
steen/noch roetse en is/noch plaetse te vlien. Eñ
doen Jonathas Appollonius woordẽ hoorde/so
wert hy beroert inden moet. Ende koos wt thien
duysent mannẽ/eñ tooch wt Jerusalem/Eñ Sy
mon zijn broeder quã hem te hulpen. Eñ si leyden
haer heyr in Joppẽ/daer Apollonius toeuulucht/
eñ onthout was.
Eñ Jonathas bestormde die stadt/eñ die inder
stadt waren/openden hem die poorten van anxte/
eñ hi behieldt Joppẽ/eñ Appollonius hoordet/eñ
nam drie duysent gheredenẽ/ende een groot heyr
voetknechten. Eñ tooch wech in Azothen/als oft
hi wech wilde trecken/eñ tooch te hants wt/ten
velde/om dz hy een menichte hadde vã geredenẽ/
eñ hem daer op verliet. Eñ Jonathas volchde in
Azothen/eñ si stredẽ/eñ Appollonius liet achter
hem duysent geredenen al heymelijc/maer Jona=
thas vernam datter lagen achter hem waren/eñ
Jonathas omcingelde dye viandẽ/eñ si scoten met
ghescutten int volc/vanden morgen tot tsauonts
toe. Mer tvolc stont stille/so hen Jonathas beuolẽ
hadde/eñ die partie der viandẽ werden doorscho
ten/eñ zeer gewoont. Eñ Simon brocht zijn heyr
wt/eñ begonst te striden tegen die voetknechten.
Want die geredenẽ waren moede/eñ waren van
hẽ tonď ghedaẽ/eñ si vlodẽ/eñ die te velde gespreit
warẽ/vlodẽ in Azothẽ eñ toghẽ in Dagons haers
afgods tempel/om dat hijse verlossen soude.
Eñ Jonathas verbrãde Azothen/eñ die stedẽ
die daer ontrent warẽ/eñ hi nã harẽ roof/eñ ont=
stac Dagons tẽpel/eñ die gene die daer in gheulo=
den warẽ. Eñ die met tẽ sweerdẽ verslagẽ warẽ/
eñ die verbrãt warẽ/diet warẽ bina acht duysent
mannẽ/eñ Jonathas nã van haer dat heyr/eñ hy
leydet te Ascolon waert/eñ si quamẽ wter stat hẽ
te gemoet/met groter gloriẽ. Eñ Jonathas keer
de weder mettẽ sinẽ/die veel roofs haddẽ in Jeru
salem. Eñ het geuiel dat Alexãder dese redẽ hoor
de/so dede hi daer noch toe Jonathan te v heffen/
Eñ hy seynde hẽ een guldẽ halsbãt/soe costume is/
datmẽ der coningẽ neuẽ geeft/Eñ hi gaf hem Ac
charon/eñ al tlant daer ontrent tot eygendom.

¶ Hoe Ptolomeus tegẽ Alexander street eñ nã
vã hẽ die dochter/die welcke hi hẽ voormaels ge
geuẽ hadde te wiue/eñ gaf se Demetrio/hoe Pto
lomeus twee rijcken besadt Dat. xi. Capit.

A Je coninc van Egipten vergaderde
een heyr/gelijc dẽ sande vander zee/
dz opte oeuer leyt/eñ veel scepẽ ende
hi arbeyde Alexãders rijc te winnẽ/
met boosheden/eñ dz tot sinẽ rijcke te

leggen. Eñ hi tooch wt in Sirien/met vredelikeñ
woorden/eñ si ontdedē hem die steden/eñ quamē
hem te gemoete / want die coninc Alexander had
de beuolen/datmē hem te gemoet gaen soude/om
dat hi zijn sweer was. Eñ als Ptholomeus inden
stedenquam/ so leyde hi hoeders in elcke stadt van
ruyters. Eñ doen hi bi Azothē quam/so thoondē
si hē hoe Dagons tēpel verbrāt was mettē viere/
eñ Azothen / eñ al dat ander lant dat gedestrueert
was / eñ der geenre lichamē dye vslagē warē/hoe
si indē graue ghewoŕpē warē/die vidē weghē wa=
rē /eñ si seydē dē coninc/dz dit Jonathas dede/om
dat si hem vermaken wouden teghen den coninck
met haet. Eñ de conīc sweech/eñ Jonathas tooch
den coninc te gemoet in glorīē te Joppen/ ende si
groettē die een dē anderē/eñ sliepē daer/eñ Jona=
thas tooch tsanđdaechs mettē conīc totter riuier
Eleutheri9/eñ vā daer keerde hi weđ in Jerusalē
Eñ die coninc Ptholome9 behiel die heerscap=
pie vandē stedē /tot Seleuthiā neuē der zee /eñ hi
had een valsch opstel tegē Alexander / Eñ hy sant
legaten tot Demetrium seggende. Comt /eñ laet
ons een verbont makē / eñ ic sal v geuē mijn doch=
ter te houwelic/die Alexanđ heeft / eñ ghi sult reg
neren in dijns vaders rijck /wāt mi seer berouwet
dat ic hem mijn dochter gegeuē heb/wāt hy heeft
ghearbeyt om mi te doodē. Eñ hi lachterde hē om
dat hi zijn rijc begeerde te hebbē/eñ hi nam Alexā
der zijn dochter/eñ gafse Demetrio. Eñ verureē=
de hem vā Alexander / eñ zijn viantscap wert opē=
baer/eñ Ptholomeus troc in Anthiochien/eñ sette
twee croonen op zijn hooft / van Egipten eñ van
Asien. Eñ die coninc Alexander was in Siliciē te
dien tide/ want dat volc van dier plaetsen was hē
rebel. Eñ Alexander verhoorde dit/eñ quā teghē
Ptholomeum tē stride. Eñ die coninc Ptholome=
us/brocht zijn heyr wt/eñ quam voor hē met mach
tigher hant/eñ hy veriaechdē/ eñ Alexander vloot
in Arabien /dat hi hem daer onthoudē soude. Eñ
die coninc Ptholomeus wert verheuē. Eñ Zab=
diel die coninc vā Arabiē/ sloech Alexāder thooft
af/ eñ seyndet Ptholomeo/ eñ die coninc Ptholo=
meus sterf inden derden daghe daer nae/ ende dye
souweniers/die inden veurijtstē stedē warē / wer=
den vslagen vanden genen dye vanden heyre wa=
ren / eñ Demetrius regneerde indē hondersten eñ
seuen en tseuentichsten iare.
In dien dage vergaderde Jonathas die binnen
in Judea waren / dat si dat slot bestriden souden/
B dat binnen Jerusalem was/eñ si maecten daer ve
le volwerckē voor. Eñ eenige schalcachtighe man
nen/die dat vernamen/ toghen totten coninc Deme
trium/eñ seyden hem/dat Jonathas dat slot beleyt
hadde. Ende doen dit die coninck hoorde so wert hi
toornich /ende quam terstont tot Ptholomaiden/
ende screef Jonathan/dat hi dat slot niet en beleyde.
Maer dat hi haest tegen hem quaem spreken/
Doen Jonathas dat hoorde /gheboot hy datmen
voor dat slot soude bliuen ligghen. Ende hi koos
vandē outsten van Israel /ende vanden priesteren
wt/ eñ hi sette hem seluen ter vreesen. Eñ hi nam
gout ende siluer/eñ eens coninx cleet /eñ vele an=
der iuweelē met hem / om den coninc te schenckē/
eñ tooch wech tottē coninc/ tot Ptholomaidē/eñ
hi vant gratie voor dē coninc/Eenige quade liedē
van sinen volcke claechdē ouer hē. Eñ dye coninc
dede hem/alse si hem gedaen haddē/die voor hem
waren. Eñ verhief hem voor alle zijn viandē aen
sicht/eñ hy gaf hē dat hoge priesterscap/eñ alle dz
goet dat hi te vorē hadde. Eñ hielt hem voor sinē
liefsten eñ hoochsten vrient.
Eñ Jonathas begeerde vandē coninck/dat hi
Judeam/eñ die drie hooftstedē Samarie/met ha
ren toebehoortē /vrij woude laten/eñ hi beloofde
hem drie hondert talentē siluers. Eñ dye coninck
oorloofdet. Eñ gaf Jonathas brieuē vā al desen/
die aldus hielden.
Die coninc Demetrius/sinē broeder Jonathā
saluyt/eñ den volc vanden Joden. Wy hebbē tot
v gesonden die copie der brieuen / die wi Lastheni
onsen vader gescreuen hebbē van v / om dat ghijt
weten sout. Die coninck Demetrius sinen vader
Lastheni saluyt. Der Joden volc onse vriendē /eñ
die houdē dat gerecht is. Voor ons hebben wi ge=
nomē /onsen lieuen vriendē den Jodē wel te doē/
om der goetwillicheyt/ dye si tot ons hebbē/ daer
om hebbē wi hen gegeuē alle tlant van Judea eñ
die drie stedē Lidā/eñ Ramathē/die tot Judeā ge=
leyt zijn / eñ Samariā/eñ alle tlant daer ontrēt/dz
men verscheyde alle die gene die offerhāde deen in
Jerusalē/ouer dat goet / dz dye coninc alle iaer vā
hen ontfinc/ eñ ouer die vruchtē vandē landē van
appelen. Eñ dye ander die ons toebehoordē/ van
thiendē/eñ van tribuytē/daer af verlatē wise/van
desen tide aen/eñ ooc die southoopē/ eñ die croon
diemen ons brochte/dit gheuē wi hen alle/eñ van
desen en sal hen niet ghebrokē wordē/vā nv/ eñ tot
allen tijden hier na. Daerom maect nv copie hyer
af. Eñ men geuet Jonathan/eñ legghet indē hey=
lighen berch in een vernaemde plaetse
Eñ doe Demetrius sach / dattet lāt duer al in a
vredē was/eñ dat hem nyemāt en wederstont/soe
liet hi zijn heyr gaē/ elc in zijnre stadt. Sonder dat
vreēde heyr dat hi vergadert hadde/vander heyde=
nen eylandē / Eñ alle zijns vaders heyr was hem
viant/wāt Triphon was een die van Alexanders
partie was/ eñ hi sach dz alle theyr murmureerde
tegē Demetrium/eñ hi trac tot Emalchuel dē co=
nic vā Arabiē/die Anthiochum Alexāders sone op
voede/eñ hi leyde hē aen /eñ badt hē/dat hi hem le
uerde Anthiochum/om dz hi in zijns vaders stede
regneren soude. Eñ hi seyde hem / wat Demetri9
gedaen hadde / eñ dat hē alle zijn crijschuolc viant
was. Eñ hi bleef daer veel daghen/eñ Jonathas
sandt totten coninc Demetrium /dat hi die ghene
wt worpen soude die in dat slot warē / in Jerusa=
lem/ende die in die vaste steden waren/want si de
den den kinderē van Israel veel onrustē eñ lasts/
eñ Demetrius sandt tot Jonathā /eñ seyde. Ic en
sal niet alleen dit doē/maer ic sal v verheffen/eñ v
volc met glorīē/ alst tijdelick is. Daerom suldi nv
wel doen/ende my mannen seynden tot succoerse/
want al mijn heyr is wech getogen. Ende Jona=
thas seynde hem tot Antiochien / drie dusent ster=
ke mannen/eñ si quamen totten coninc/ eñ die co=
ninc hadde genoechte doe si quamē. Eñ die ghene
die inder stadt warē / vergaderdē hondert duysent/
eñ.xx.dusent mānē/eñ woudē dē coninc doorslaē

Eñ die coninc vloot in zijn hof/ende die vander stadt beleyden die straten vander stadt/eñ si begon den te vechten/Eñ die coninc riep die Iodē tot suc coerse/eñ si vergaderden alle tot hē/eñ si stroeyden hen alle die stadt door/ eñ si versloegē in dien dagē hondert duysent mannen/eñ si ontstaken die stadt/ eñ wonnen veel roofs/in dien dage/eñ si verlosten den coninc. Eñ die gene die vander stadt waren/sa gent dat die Iodē die stat te wille hadden/eñ si wor den cranc vā hertē/eñ si riepē aenden coninc al bid dende eñ seyden. Geeft ons vrede/eñ laet die Iodē ophauden/te vechten op ons/eñ op dye stadt/ Eñ si worpen haer wapen af/eñ si maecten vrede/Eñ die Ioden werden verheuen voor den coninc/ende voor alle die in sinen rijck waren/ende werden ver maert int rijcke/eñ keerden weder in Iherusalem ende hadden veel roofs/

Eñ die coninc Demetrius sadt inden troon van sinen rijcke/eñ dlant bleef eñ stont in vrede/Eñ hy loochent al dat hy geseyt hadde/eñ vervreemde hem
D van Jonathan/eñ hi en gaf hem niet/na die welda den die hi hem ghedaen had/maer hi quelden zeer/ Hier na keerde Triphon wech wt Arabien/eñ Antiochus met hem/dat een kint een iongelinc was Eñ hi regneerde/eñ sette een croon op zijn hooft/ Ende alle die heeren vergaderden tot hem/die Demetrius had laten gaen/eñ streden tegē Demetrium/ Eñ hi vloot/eñ keerde den rugge/eñ Triphō creech die oliphanten/eñ wan Anthiochien/ Ende Anthiochus die iongheline screef Jonathan eñ sey de Ic geue di thooge priesterscap eñ ick sedt v ouer die vier landē/om dat ghi vā tsconincx vriendē we sen soudt. Eñ hi seynde hē guldē vaten te dienste/eñ gaf hem macht wt goudt te drincken/ eñ purpure te cleeden/eñ eenen gulden halsbant te dragen. Eñ hi maecte Simon sinen broeder prince vanden lan den van Tyro/totten lande van Egipten toe.

Eñ Jonathas tooch wt/eñ voer door die steden
E ouer die riuiere der Jordanen/eñ alle dat heyr van Sirien vergaderde tot hem in succoerse/ Ende hy quamp in Ascalon/ eñ si quamen wt der stadt hē eerlijc teghen/Eñ hi tooch van daer wech tot Gazam/eñ die van Gazam sloten haer stadt/eñ hy beleydese/eñ die steden dye daer ontrent waren/ver brande hi/eñ roofdese. Eñ die van Gazam/baden Jonathan om vrede/eñ hi gaf hen vrede/eñ hi nāp te gijsel daer kinderen eñ seyndese tot Jerusalem/ ende doorwandelde alle tlant tot Damascum toe/ Ende Jonathas verhoorde/ dat Demetrius princē bi een vergadert waren in Cades dz in Galilea is/ met vele heyrs/om dat si Demetrium doē woudē afsetten/van sinen rijcke/ eñ hy tooch teghen hem maer hi liet zijn broeder Simon binnen der prouincie/Eñ Simon tooch tot Bethsuram waert ende bestreetse veel daghen eñ besloottse. Eñ si eyschten vrede vā hem/eñ hi gaf hen vrede/eñ hi verdreefse daer wt/eñ hi wan die stat/eñ leyder ruyters binnē

Ende Jonathas/ eñ zijn heyr togen totten water Genesar/eñ voor den daghe waerten si in dye velden van Azor. Eñ siet der heyden heyrē quamē hen te gemoet opten velde/eñ si leyden achter hen laghen inden berghen/maer Jonathas tooch hem teghen/eñ die laghen vertrocken van haer steden eñ si streden/eñ alle die vā Jonathas partie waren die vlodē/eñ niemāt vā hen liedē en bleef by hē/dā Mathathias Absolomi sone/ eñ Judas Chalphi soon/Die hooftman vādē heyr/eñ Jonathas scoor den zijn cleederen ende leyde aerde opt hooft/ende riep tot God/eñ Jonathas keerde weder tē strijde eñ hi dedese keeren ter vlucht:/eñ si streden ende die gene die van Jonathas partie geuloden waren/sa gent/eñ si keerden weder tot hē/eñ iaechdē met hē der vianden scharē tot Cades/eñ quamen tot daer Eñ van dien vielen in dien dage/ drie duysent man nen/ Eñ Jonathas keerde weder in Iherusalem. Die Joden scriuen den Romeynē/ ende Sparciaten/om die vrienscappe te vernieuwen Demetrius trect tegh hen Jonathan/Triphon meende Jonathan te vanghen/ dwelcke ooc gheschiede.

Dat.xij.Capittel.

Ende Jonathas sach dat hem den tijt behulpich was/ eñ hy koos mannen wt/ende santse te Romen te setten en
A de te vernieuwen dye vrientscap met hen/ eñ hi sant nae dese maniere brieuen/totten Sparciatē/ende totten anderen steden/ Eñ si togen wech te Romen/ende quamen int hof ende seyden/Jonathas die hooghe priester/eñ dat volc vanden Joden/ hebben ons tot v ghesonden/ dat ghi met ons vernieuwet/die vrienschap eñ tgeselschap/nae dat die te voren was/eñ si gauen hen brieuen/totten volcke/tallē stedē/ dat sie met vreden gheleyden souden/ tot int landt van Juda. Eñ dit is die copie die Jonathas den Sparciaten sant/

Jonathas die hooge priester/ eñ douders vanden volcke/ende die priesters/ ende dander volc vā den Joden onsen broeders/ den Sparciatē saluyt/ Hier voortijts warender vrieuē gesondē/tot Oniam den hoogē priestere/vā Dario die bi v regneerde/want ghi onse broeders zijt/ so dat wederscrift hout datter volcht/Ende Onias ontfinc den man met eeren/dye ghesonden was/ Ende hy ontfinck die brieuen daer in ghescreuen was/ vander vrienschap/ende tgheselschap/ende al en hadden wi dies niet te doen/om dat wi tot solaes hebbē/die heiligē boecken/dye in onsen handen zijn/soe wouden wy nochtans tot v seynden/om ons vrienscap eñ broederscap te vnieuwē/op dat wi van v nyet vreemt en werden/want veel tijden zijnt geleden/van dier tijt dat ghi ons seyndet. Wandt in allen tijden son der achter laten/inden feestelijcken dagen/ende in allē anderen tijden/ daert vān doē is/so gedencken wi vs inden offeranden die wi offeren ende in die bewarenisse also dat recht is/ eñ betaemt den broeder te gedencken/want wi verblidē van uwer glorien/met ons hebben beuaen veel tribulatiē/ende strijden/eñ die coninghen die ront om ons zijn hebben ons bestreden/ Met wi en willen v niet moeyelijken zijn/noch onsen vriēdē in desen strijde/wāt B
wi haddē succoers vanden hemel/ ende wi zijn verlost ende onse vyanden zijn verootmoedicht.

Eñ hier om hebben wy wtghecoren Numenium in Anthiochus soon/ ende Antipatrē Jasons soon/ ende wy sondense tot dye van Roomen/ om die eerste vrietscap te vernieuwen. Eñ hebbē ooc beuolē/ dat si tot v comē/eñ v groetē. Eñ dz si onse brieuen v geuē/vandē vnieuwē ons broedscaps Eñ ghi sult wel doē/ons op dit antwoordēde/Eñ dit is die wed scrift vandē brieuen die Onias sondt

Die coninc der Sparciaten/ Onias seyndt Jona
thas den groten priester saluyt/ Men heeft geuon
den inder scrifturen der Sparciaten/ ende der Jo=
den/dat si broeders zijn/ende dat si vã Abrahams
geslacht zijn/eñ nv dat wetende so doet ghi wel/õs
scriuende van uwen vrede/ Mer wi hebben v ooc
weder gescreuen onse vee eñ besittingë zij v/eñ die
C uwe onse/eñ wi ontbieden datmë v dit doet weten
Eñ Jonathas verhoorde dat Demetrius hooft
heden wtgetogen waren/met veel meer volcx dan
si te voren plaghen/om tegen hen vechten/eñ si to=
gen wt Jerusalem/eñ hy quam hë tegë int lant vã
Amathie/wãt hi en had hem so veel termijns niet
gegeuen/dat si binnen sinen lande comen mochtë.
Eñ hi sant haestelic zijn verspieders in harë heyr
eñ doe die weder gecomen waren/seiden si/dat die
viandë des snachts scicktë op hë te comë / eñ doe die
sonne onder gegaen was / beual Jonathas dë sinë
te wakë/eñ alle dë nacht gereet te zijn / int harnasch
om te stridë / eñ hi leyde wachters al om dat heyr/
eñ die viandë vernamë dat Jonatas/eñ zijn heyr ge=
reet waren om te strijdë. Eñ si ontsagë hë/eñ had=
den anxt voor hë/eñ stakë dz vier in haer tentë/eñ
vlodë. Mer Jonathas/eñ die met hë warë/en wis=
tent niet/voor tsmorgës vroech/mer si sagen tvier
barnen Eñ Jonatas volchde hë na/mer hi en onõ
haelde se nz/Want si warë ouer die riuiere Eluthe
rum gepasseert / Eñ Jonathas keerde tot dien vã
Arabien dye Zabadei heeten/eñ hy slocchse/ eñ nã
haren roof ende vincse/ eñ hy quã tot Damasco/eñ
door wandelde alle dat lantscap.
Eñ Simon tooch wt tot Ascolon/eñ totten vas
D te steden daer ontrent/eñ hi tooch neder tot Joppe
eñ hi namt in/ eñ besettedet mz volcke want hi had
vernomen dat si die vesten Demetrio ouer gheuen
wilden.
Eñ Jonathas keerde weder/eñ vergaderde dye
ouders vanden volcke/eñ dacht met hen lieden die
vaste steden in Juda te stichten/eñ dye mueren vã
Jerusalem te hoogen eñ een grote hoochte te ma=
kë tussë der stat eñ dë slote/om dat slot vanõ stadt
te sceidë/om dat si alleë soudë zijn: Eñ dz si dã niet
en soudë copë noch vercopë/binnë dë slote/eñ si v=
gaderden om die stadt te stichten/eñ si maecten die
mueren die opter riuierë geuallë warë /ten oosten
waert/eñ hy maecte dye mueren diemen Caphete
ta hiet/eñ Simon stichte Adiadã/ in Sephela / eñ
hy veuridet/eñ hincker poorten aen / eñ sloten Eñ
Triphon wert denckende om ouer Asien te regne
ren/ eñ dat hi die crone nemë soude eñ om Anthio
chum te dodë/mer om dat hi hem ontsach dat hem
Jonathas dat niet toe laten en soude/mer hi soude
teghen hem moeten strijden/ so socht hi Jonathan
te vangen eñ te dooden/ Ende hi stont op/eñ tooch
in Bethsan.
Eñ Jonatas tooch wt / hë te gemoet met veer
tich duysent wtuercorë mãnë të strijdë/ eñ quã tot
Bethsan/Eñ Triphõ sach dat hi mz eë groot heyr
gecomen was/ eñ hy en dorst hem niet vangen/en
de ontsach hem/eñ ontfinc hem met groter eeren/
eñ beual allen sinen vriendë/ eñ gaf hem grote ga=
uen/Ende hi beual sinen herë/dat si Jonathan on
derdaen souden zijn/als hem seluen / Ende hy sey=
de tot Jonathan/ Waer om hebdi al dit volck ghe
moeyt/als wi gheenë strijdt en hebben / eñ seyntse
weder thuys/ Mer kieset v een luttel mannë wt/
die met di zijn mogen/eñ coemt met my te Tholo
maidem/eñ ic salt di leueren/eñ die ander stedë/eñ
dat heyr/eñ al die hooftliedë vandë lande/ eñ ic sal
dan weder keerë/eñ wech trecken. Want hier om
ben ic hier gecomen
Eñ Jonathas geloofde hë/eñ dede so hi hë sey E
de/eñ liet dat heyr wech gaen/eñ si togen int lant
van Juda.
Mer hy hielt met hem drie duysent mannë/ eñ
daer af sandt hi twee duisent in Galilea / eñ mz hë
togher duysent/eñ als hi binnë Tpholomaidë ghe=
comen was/sloten die vander stadt haer poorten/
eñ vingë Jonathan/ eñ al die met hem warë /sloe=
gen si metten swaerde/eñ Triphon sandt een heyr
in Galilea/eñ in die groote velden/dat si alle Jona
thas gesellen doden souden/mer doese vernamen
dz Jonathas geuangë was/eñ al die met hë warë
verslagë warë/so riedë si deen dë anderë/eñ toghë
wt bereet ten stride/eñ doe die ghene saghen diese
geuolcht waren/datse haer lijf auontuerë woudë/
keerden si weder achterwaert/eñ dese quamë mz
vreden int lant nan Juda/eñ beweedë Jonathan
seer/eñ alle die met hë warë. Eñ Israel weede mz
grotë ghewee. Eñ al die heidenen/die daer om la
ghen eñ woonden/sochtense om te vederuen wãt
si seyden/Si en hebben nv geenë hooft man noch
hulpe/daer om laetse ons nv tonõdoen/eñ laet õs
haer gedachtenisse nemë/van allen menschen.

Na Jonathã so wort Simõ zijn broeder hooftmã
ouer tvolc/hi tooch tegë Triphonë/begraeft si=
në broeder Triphon slaet doot Antiochũ/Simon
maect vrede met Demetrio Simõ beleyt Gazam

Dat .xiii. Capittel

Imon hoorde dat Triphon eë groot F
heyr vergaderde/om int lãt vã Juda
te comen/eñ om dz te vrandë/eñ om
dz hi sach dattet volc in anxt eñ in vre
sen was/soo reysde hi te Jerusalem/
eñ vergaderde dat volc eñ riet hë segghende Ghi
weet wat strijden dat ic eñ mijn broeders/eñ mijns
vaders huis gedaë hebbë/om die wet/eñ dye heili
ge stat/eñ dat õdriet dat wi geledë hebbë Om dese
saecke/zijn mijn broeders doot ghebleuen/om Isra
hels wil / eñ ic ben alleë ouer ghebleuen / eñ nv en
hoort mi mijn siele niet te sparë/in alle dë tijdt des
verdriets/Wãt ic en ben niet beter dan mijn broe=
ders/eñ hier om sal ic mijn volc wrekë/eñ dz heyli=
ghe/eñ onse wiuen/eñ onse kinderen/wãt alle die
heidenen zijn vergadert/om ons te verderuen/eñ
wt te roeyë G
Eñ doe tvolc dese redë hoorde wert harë geest
verwarmt/eñ antwoordë met luyder stëmen seg=
gende / Du biste onse leytsman/in die stede van di=
nen broeder Juda /eñ in Jonathas dijns broeds
stadt Vecht onse striden/eñ wi sullen al doen / dat
ghi ons seggen sult/ Eñ hi võgaderde alle die strijt=
baer mannen/ende haeste hë te volmakë die mue
ren vã Jerusalem/eñ hi verwaerdet al om eñ om
Eñ hi sandt Jonathas dye sone Absolomi/eñ met
hem een nieu heyr in Joppen/eñ verdreef se wt die
daer binnen waren/inden slote ende bleef daer self
binnen/eñ Triphon vertrac met eenë grootë heyr
van Tholomaiden/om int lant van Juda te comë

eñ Jonathas was by Triphon/ als zijn geuāgē/ eñ Simon tooch in Addu dis/ tegen die wijde velden/ Eñ doen Triphon vernam/ dat Simon op geresen was / in die stede van Jonathan sinen broeder/ ende want hi tegen hem striden soude/ doe seynde hi legaten tot hem ende seyde/

Wi hebben Jonathan uwen broedere gehouden voor dat siluer dat hi ons schuldich was/ in des co nincx rekeninge. Eñ nv seynt ons hondert taleten siluers/ eñ beyde zijn sonē in ostagie/ dat hi ons niet en ontuliede/ als wi hē laten gaen/ eñ wy sullen hē weder seynden. eñ Simō verstont dz hi dit mz boos hedē seide/ nochtans beual hi dat siluer eñ die kinderē te geuē/ om dat hi geē grote viantscap beiagē en soude aent volc van Jsrael / die seggē soudē/ om dz hi dat siluer eñ die kinder niet en sant/ soe is hi ghedoot/ eñ hi sandt die kinder/ eñ hondert talentē siluers/ Eñ Triphō looch / eñ en liet Jonathas noch niet gaen/ Eñ hier na quā Triphon binnen den lātscappe/ om dat hijt bederuen soude / eñ si togē om den wech die tot Ador waert leyt Eñ Simon met sinen heyr/ trac telcker stede daer si gingen. Eñ die inden slote waren/ sonden boden tot Triphon/ dat hy hem haeste door dye wildernisse te comen/ ende dat hi hen prouande sonde.

Eñ Triphon bereyde alle dat reyseger volc / op dat hi binnē dier nacht comē soude / Wāt het was harde veel sneeus/ eñ hi en quā in Galaad niet. Eñ D doe hi te Gaschamā gecomē was/ so dodede hi Jonatas eñ zijn sonen/ Eñ Triphon keerde hem om/ eñ trac weder in zijn lant/ Eñ Simeon sant eñ nā Jonathas zijns broeders ghebeent / eñ groeft in Modin/ in zijnre vaders stadt.

Eñ alle Jsrael beweenden met groten geween eñ bescreyden hem vele daghen/ eñ Symon stichte op zijns vaders/ eñ zijnder broederē graf/ eē hooch getimmer van aensien/ met gehouwē steenē/ van achter tot voren/ eñ hi sette seuē colomnē/ die eē teghen die ander/ sinen vader/ sine moeder/ ende zijn vier gebroeders ter eeren Eñ hi sette hierom grote colomnē/ eñ op die calomnē haer wapenē gesneden/ tot eē eewige gedēckenisse/ eñ in die wapenen wtgesnedē scepē/ die die lieden sien/ die inder zee varē Dit is tgraf dz hi in Modin maecte/ tot in desen dage Eñ doē Triphon wech voer mettē iongelinc Anthiocho den coninc/ so doode hi hem valschelijc/ eñ hi regneerde in zijn stede/ eñ hi sette die croō van Asiē op zijn hooft/ eñ hi dede grote scade in dat lant

Doe stelde Simon bewaringe ouer dat lāt van Judea eñ bewaerdet/ met hooghen toornen/ groote mueren/ eñ starcke poorten/ eñ sloten/ eñ hi leyde victalie in die steden/ Eñ Simon koos mannen wt/ eñ santse tot Demetriū dē coninc biddende dat hi dz lāt vry houdē soude vā tribute. Wāt Triphō hadt lant iāmerlijcken berooft ende bedoruen

Eñ die coninc Demetrius/ antwoorde eñ screef hier toe. Demetrius die coninc/ Simoni den hogē priester sinen vrient/ eñ den ouders/ eñ dē volc der Joden saluyt Die gulden croon/ eñ den guldē hals-D bant/ die ghi ons gesondē hebt/ hebben wi ontfaen eñ zijn gereet met v eenē vasten vrede te makē/ eñ te scriuen des coninex rētmeesterē / dat si v latē dat wi v gegeuen hebben/ eñ so wat wi dy ghegheuen hebben/ dat si uwe Eñ dye vaste steden die ghi ghe maect hebt bliuen uwe/ wi vergheuen v oock alle roeckeloosheit eñ quaet dat ghi ghedaen hebt/ tot in desen dage toe/ ende die crone die ghi schuldich waert / eñ wat dat anders was ond tribuyt in Jerusalē/ dat en sal nv gheen tribuyt sculdich wesen

Ende zijnder eenige onder v lieden/ die bequaē zijn/ die laten haer onder ons hofghesin scriuē/ ende tusschen ons si vrede/ Jnden honderstē ende tseuentichstē iare/ nae den tijt der griecken soe werde der heidenen macht van Jsrael genomen. Ende dat volc begonste doe te scriuen in tafelen in haren openbaren brieuen/ die si maecten/ int eerste iaer/ onder Simon den hooghen priester ende leytsman ende prince van Judeā.

Jn dien daghe track Symon te Gasām/ eñ hy omleydet met een heyr / ende hy maecte daer bolwercken / ende track totter stadt waert / ende hy sloech eenen houten toren eñ wan die stadt/ Ende die daer in braken/ waren tusschen tbolwerc ende der stadt/ eñ inder stadt wert groot gheruchte / eñ die ghene die inder stadt waren/ ghinghen opten muer met haren wijuen / ende met kinderen/ ende schoorden haer cleederen/ ende riepē met luydē stemmen/ ende si begeerden van Simon/ dat hi hen vrede gaue/ eñ seyden/ En verghelt ons nyet nae onser boosheyt / mer nae dijnre ontfermherticheyt / ende wi sullen v dienen

Doe wert Simeon gheneycht tot ontfermherticheyt/ ende en beuachtse niet/ maer hi verdreefse E wter stadt/ ende hi suuerde die huysen/ daer die afgoden in ghewesen hadden/ dan ghinc hi daer binnen/ met loue den HEERE ghebenediende/ Eñ doen alle onsuuerheit wter stadt geworpen was/ so leyde hi mannen daer binnen/ die die wet soudē houden/ ende hy bewaerdese ende settese in eender woninghen tot sinen behoef / Ende men en lietse niet wt trecken die inden slote te Jherusalem waren / ende die int landtschap te varen plegben/ ende men en lietse copen noch vercopen/ ende si hadden grooten hongher/ ende veel van haer sterffer van hongher/ Ende si riepen aen Symon/ dat si vrede ontfangen woudē / Eñ hi gaf hē vrede/ eñ dreefse daer wt/ eñ suuerde dat slot vander onsuuerheyt.

Eñ si gingē daer in opten drieēntwintichstē dach vander andere maent/ inden hondert eñ eenētseuētichstē iare met looue eñ met telgeren van palmen eñ met harpen/ eñ cimbalē/ eñ met sanctorē/ loue eñ sange/ om dat die grote viant vā Jsrael tonder ghegaen was/ Eñ hi ordineerde datmē alle iare dese daghen houden soude/ met blijschappen/ ende bewaerde dē berch vādē tēpel/ die bi dat slot was/ eñ daer woōde hi seluc/ eñ die met hem warē. Eñ Symon sach Joānem sinē sone/ dat hi eē sterc mā wesen soude / eñ hi maecte hem hooftmā ouer dat ruyter volc eñ hi woonde in Gasam

Demetrius soect hulpe tegen Triphonem Demetrius wordt gheuangen vrede was in Judea die Romeynē eñ Spartaten vernieuwē eden dē vrede met Simon Dat. xiiij Capittel.

IN dē hōdert eñ tweeēseuentichstē iaer/ vergaderde die coninc Demetrius zijn heyr/ eñ tooch te Meden/ om hē hulp te crijghen/ ende Triphō te beuechtē ende tonder te doen/ Eñ doen Arsa- A

tes die coninc van Persen eñ van Meden verhoor-
de/dat Demetrius binnē sinē lande gecomen was
so sant hi eenē van sinē hooftlieden dat hi Demetri
um leuende vangen soude/eñ tot hem bringē / Eñ
die hooftmā tooch wech / eñ versloech Demetrius
heyr eñ vinc hē / eñ voerdē tot Arsacē/eñ hy leyden
in die geuanckenisse. Eñ alle dat lant vā Juda bleef
in rusten so langhe als Simon leefde/eñ hi socht si=
nen volcke goet/eñ zijn macht eñ glorie/behaechde
dē volcke tot allen dagen/ eñ met al zijnder glorien
ontfinc hi Joppe/tot eenre hauenē/ende hi maecte
daer een inuaert/ in die eylanden der zee. Eñ hi ver
breyde zijns volcs lant/eñ behielt dat lantschap/eñ
hi vergaderde vele geuangenē / eñ wert here bouē
Gazara/ eñ Bethsurā/eñ bouen den slote/eñ hi su
uerde dz slot vandē onreynicheyt der afgoderien/eñ
daer en was niemāt die tegē hem stac / Eñ elc bou
de zijn lant met vreden/ eñ dat lant van Juda / gaf
zijn vrucht.

Alle die ouders saten inder straten eñ spraken vā
des lants vruchtbaerheyt/eñ die iongelingē oeffen
den hen int harnasch om ruterlic te vechten/eñ Sy
mon victaelgeerde dye steden / ende versachse met
alderhande gheweer/alsoe dat sinen naē vermaert
werde/tot int eynde der wereldt. Hy maecte vrede
int lant/ ende Israel verblide met groter blischap/
eñ elc sadt onder sinen wijnghaert / eñ onder sinen
vigenboom/eñ niemant en hoedet/ wāt hi en was
ter werelt niet/die op hem street/ die coningen wa
ren tonder gedaen in dien dage. Eñ hi hielp die ver
dructe zijns volcs/eñ hi hielt die wet/eñ dede wech
alle ongerechticheyt eñ quaet/ eñ hi oefēde dē dienst
B Gods/ende vermenichfuldichde die vaten des hei
lichdoms.

Eñ men vnhoorde te komen dat Jonathas doot
was/eñ ooc totten Spartiatē/eñ si warē seer droe
ue. Mer si verhoordē dat Simon zijn broeder ouer
ste priester geworden was/in zijn stede/eñ dat lant
schap eñ die steden dier binnen waren/tsinen wille
had/Doe screuē si in metalē tafelē/dat si die vrient
schap eñ tgeselscap vernyeuwen souden/dat si met
Juda eñ Jonathā zijn broeders gemaect haddē/eñ
men last voor alle tvolc vā Jerusalē/ eñ dit was dz
inhout van dier letteren die die Spartiatē screuen

Die princen vanden Spartiatē eñ hare stedē Sy
mon den hogē priestere. Eñ dē ouds/eñ dē prieste
rē/eñ dē anderē volc / vādē Jodē onsen broederen
saluyt/Die legatē dye gesent warē/ tot onsen volc
si seydē ons vā uwer glorien/eeren/ eñ blijscappen/
eñ wi worden vnblijt om haer toecoēst/ Eñ wi scre
uen al dat si seiden/tvolc van Judeē raet aldus Nu
menius Anthioch? soon / ende Antipater Jasons
soon/der Jodē legatē quamē tot ons/om die eerste
vrintscap te vernieuwen met ons eñ het behaechde
den volcke/datmē se gloriöselijc ontfaen soude. Eñ
datment wt scrift van harē woorden leggen soude
in des volcx versceydē boecken/ om dattet daer we
sen soude tot eender gedenckenisse den volc vandē
Spartiaten/eñ hier af hebben wi ooc een wtscrift
gesonden/Simon den hoogen priester.

C Ende hier na seynde Simon Numenium ooch
te Romen/eñ hi hadde ooc eenē groten guldē scilt
die duysentich drachma woech om mz hē liedē vriē
tscap eñ geselscap te makē. Eñ doe dz volc vā Romē
dese redene verhoorden seyden si. Wat dan sullen
wi Simon eñ sinen soon moghen doen? Wandt hy
heuet hem sinen broeder gelijct/eñ Israels viandē
verwonnē/eñ si gauen hem vrijheyt/eñ bescreuent
in een Metalen tafele/eñ leident tot een tekeninge
opten berch van Zion/ Ende dit is die copie/ van=
den gheschrifte so hier na volcht.

Inden achtienden daghe inder maent Ebul/in
den hondert eñ tweenseuentichsten iare/inden der D
den iare onder den hooghen priester Symon/ soe
woort dit condich gemaect te Assamarel in een gro
te vergaderinge van priesteren / ende van princen
des lants/eñ voor die Ouders des volcs Wāt dic
wils zijnder veel striiden gheschiet in onsen landen
Mer Simon Mathathias soon van Jaribs sonen
eñ sijn broederen gauen hē seluen in vreesen/eñ we
derstondē haer viandē vā haren volcke/om dz haer
heilichdō eñ haer wet soude bliuen staēde/eñ si ver
hieuen hare volc met grooter eeren/ Eñ Jonathas
vergaderde zijn volc eñ wert haer hoge priester ge
maect/eñ hi wert tot sinen volcke geleydt.

Ende haer viandē wouden vertreden haer hey=
lichdom/ende tonder doen haer lantscap / eñ haer
handen steken/ tegen haer heilichdom/ Eñ Simon
wederstontse doen/ende vacht voor sijn volc/ende
gaf haer vele gelts/eñ wapende die stercke mannē
van sinen volcke/ende gaf hē soudie / eñ bewaerde
die steden van Judea/eñ Bethsuram dat int eynde
van Judea was/eñ hi leyde daer te succoers crijsch
knechten vanden ioden / Ende Joppen dye ter zee
waert was/bewaerde hy/ eñ Gazaram/dat in dat
landt van Azoten is/daer dye vyanden te voren in E
woonden/ende hi leyde daer dapper ioden in/ende
dat oorbaerlijc was/om dye vyanden te wederstaen

Ende tvolck sach Simons daet/ende die glorie
die hi sinen volcke meynde te doene/ eñ si maecten
hem haer leytsman/ ende ouersten priester/om dat
hy dit ghedaen had/ende om dye trouwe ende ghe
rechticheyt/dye hi tot sinen volc had/ende hi sochte
in alle manieren/zijn volc te verheffen.

Ende in sinen daghen haddet voortghanck in
sinen handen/dat die heydenen veriaecht werden/
wt haren lande / Ende dye in Dauidts stadt inden
slote tot Jherusalem waren/daer si wt toghen en
de besmetten al omme ende om / dat in dye heyli=
ghe stadt was / ende si deden groot quaet/int ont=
suyueren/ Ende si leyden haer selfs ioden daer bin=
nen/om die versekerheypt vander stadt ende vandē
lande/ende hi hoochde die mueren van Jerusalem
Ende dye coninc Demetrius/ gaf hem dat hooghe
priesterscap/ En de hier toe maecte hi hē sijn vriēt
ende eerden met grooter eeren/ Want hi verhoor=
de/dat die ioden vanden romeynen vrienden/ende
gesellen/ende broeders warē/ende dat si Simons
legaten seere hoochliken ontfinghen / ende wandt
die Joden / ende haer priesteren hem gheoorlooft
hadden/dat hi haer hooftman ende hoghe priester
ware/ewelijcken tot datter een ghetrouwe pro=
phete opstōde. Eñ die die sorge hebbē soude vandē F
heylichdom/ Eñ dat hi prouoosten soude setten/bo
uen hare wercken/ ende haer lantscappen ende bo=
uen haer wapenen ende heyr/ende om dat alle mē
schen hem ghehoorsaem souden sijn/ende datmen
in sinē naē bescriuē soude alle vrieuē binnē dē lande

Eñ dat niemãt vandẽ volcke/ noch vãdẽ priesterẽ
dit en sal mogẽ breken/ oft wedseggẽ oft enige ver
gaderinge vergaderen binnen den lande/ sonder hẽ
Eñ dat hi purpurẽ cleederẽ eñ gulden halsbanden
dragen soude/ Eñ oft yemant die hier tegen deden
oft yet hier af braken / die sal misdadich wesen Eñ
dat genoechden al den volcke/ Simon te setten/ en
de te doen na dese woorden.

Eñ Symon ontfinct/ eñ hem genoechde dat hy
opperste priestere wesen soude/ vander ioden volc/
eñ dat hi hooftmã eñ prince eñ bouen al die prieste
ren wesen soude/ Eñ si seidẽ oock/ datmẽ dit gescrif
t in metalẽ tafelen scriuẽ soude / eñ datmẽse inder
heyliger gedenckenisse leggen soude in een hooge
stadt/ eñ datmen dat geschrift op den omganc des
tẽpels/ in eẽ merckelijcke plaetse hãgen soude. Des
gelijcx oock/ datmẽ in die scatcamer een wtscrift slu
ten soude/ Symon eñ sinen nacomelingen ter eerẽ.

Een vriendelike eerbiedinge des coninckx Anthio
chi aen den Jodẽ/ Hi nam zijn lant weder in/ Die
boden quamen van Romẽ/ Anthiochus verdrijft
Triphonem/ hi brac dat verbõt dat hi met Simõ
gyemaect hadde. ¶ Dat.xv. Capittel

I Anthiochus Demetrius sone / seynde
eenen brief wten eylande vander zee/
tot Symon den oppersten priester/ eñ
dẽ princẽ vãdẽ Jodẽ / eñ al dẽ volcke
eñ si waren inhoudende na deser ma
nieren Die coninc Anthiochus ontbiet Symon dẽ
oppersten priester eñ der Joden volc saluyt/ Want
eenighe ouerdadige mannen hebbẽ ingenomẽ ons
vaders rijc/ eñ ick wilt rijcke wreken/ eñ settent al-
soot te voren was / eñ daer om heb ic gemaeckt een
wtgecoren heyr van menichten/ ende heb gemaeckt
scepẽ in te stridẽ. Eñ ic wil voort treckẽ doort lant
schap/ om dat ic worde gewroken teghen die gene
die ons lantscap gecranct hebbẽ/ eñ die vele steden
ghedestrueert hebben in mijn rijc.

Daer om geue ic v nv al die giften die de conin-
gen v vlatẽ hebbẽ voor my/ eñ so wat ander giften
si dy vlietẽ/ eñ ic orloue v te makẽ in v lãtschappen
eenen slach van eygender munten. Eñ dat Jerusa
lem heilich bliue eñ geuriit/ eñ alle die wapenẽ dye
gemaect zijn/ eñ die vaste stẽdẽ die ghi gesticht hebt
die bliuen dijn eygen. Eñ mẽ verlaet v alle des co-
nincx schult/ eñ datmen hier na sculdich sal worden
van nv/ eñ in al den tijt hier na/ Eñ als wi onse rijc
sullẽ hebbẽ gewonnẽ so sullen wi dy/ eñ dinẽ lieden
eñ dẽ tẽpel verheffen/ eñ dien eeren met glorien/ so
dat v eere vermaert sal werden ouer al die wercelt

Int C. eñ. lxxiiii. iaer/ soe quam Antiochus in
zijns vaders lant/ eñ al die heyren vergaderdẽ met
B hem/ so datter zeer luttel by Triphon bleuen.

Eñ Anthioch? die coninc/ volchde hẽ na/ eñ Tri
phon vloot tot Dorã/ aen dye zee ghelegen/ Want
hy wiste dat hem ongeluc nakende was/ eñ dat hy
van alle man verlaten was/ eñ Anthiochus tooch
op Dorã met. C. eñ. xx. duysent mannẽ te voete eñ
acht duysent te paerde / Eñ si omleyden dye stadt/
aen alle hoecken te lande/ eñ die scepẽ togender toe
vander zee siden/ eñ stredẽ op die stadt te lãde eñ ter
zee/ eñ si en lietẽ daer niemant wt noch in varẽ/ Eñ
Numenius/ eñ die met hem gesonden waren/ qua
mẽ vander stadt vã Romẽ/ eñ haddẽ brieuen die ge
screuen waren/ aenden coningẽ eñ lantscappẽ daer

dinhout aldus luydẽde was/ Lucius die borgemee
ster van Romen Ptholemeo den Coninc saluyt

Der Joden legaten onse vrienden die zijn ghecõ-
men tot ons/ om te vernieuwene die eerste vrientscap
eñ geselschap/ die geseynt zijn van Simon/ den hoo
gen prince der priesteren/ eñ der Joden volc/ Eñ si
brochten ons eenen gulden schilt van duysent drag
mẽ swaer/ hier om docht ons goet / dat wy screuen
dẽ coningen eñ lantscappen/ eñ dat si hẽ geen quaet
en doen/ noch op hẽ en strijdẽ/ noch op haer steden/
eñ haer landen / eñ dat si geenẽ succoers en doẽ/ dẽ
genen die tegen hen striden/ want ons docht goet
dat wi van hen den schilt ontfingen/ Eñ oft eenige
ouerdadige vã harẽ lantscappẽ tot v geulodẽ zijn/
die leuert Simon dẽ opperstẽ priestere/ dat hi daer
wrake ouer doe/ na zijnre wet.

Dit selue screefmen Demetrio dẽ coninc/ eñ At-
talo/ eñ Arabe/ eñ Arsaci/ Eñ allen anderẽ stedẽ eñ
lantschappen/ Als Sãsane/ dẽ Spartiatẽ/ eñ Delo
eñ Mido/ eñ Sicie/ eñ Carie/ eñ Samũ/ eñ Pãphi
liẽ eñ Liciã/ eñ Alicarnasum/ eñ Rodũ/ eñ Facelũ
eñ te Choum/ eñ te Sidẽ/ eñ te Arado/ eñ te Gor-
tinã/ eñ te Gnidũ/ eñ te Cipres/ eñ te Cyrenen. Eñ
dat wtscrift al hier af gescreuen / si Simõ dẽ opper
sten priester/ den prince der priesteren/ eñ dẽ volck
vanden Joden gheseynt.

Eñ Anthiochus die coninck tooch voor Doram
andwerf / met sinen heyre/ eñ streter altoos op/ eñ
maecter scransen voor/ eñ besloot Triphon/ soe dat
hi nieuwers wt treckẽ en mocht. Eñ Simõ sãt hẽ
twintich duysent wtuercorẽ mannẽ te hulpe / met C
siluer eñ gout/ eñ met alderhãde gereescap vã wa
penen/ eñ hi en woudese niet ontfaen/ Mer hi brac
al dat hi te voren met hẽ ouereen ghedraghen had-
de/ Eñ verbreemde hẽ/ van hem/ eñ sandt tot hem
Athenobium/ een van sinen vrienden/ dat hy ouer
een draghen soude met hem/ eñ segghen Ghi hout
Joppẽ eñ Gasera/ eñ dat slot dat binnen Jerusalẽ
is/ die beste steden vã minen rijcke/ eñ haer lant heb
di v woest / eñ hebt groote quellingẽ gedaẽ int lant
Eñ hebt grote heerscappie gehadt int lant tot ve-
le steden binnen minẽ rijcke / Nv dã so geeft mi we
der die steden/ die ghi mi genomen hebt/ eñ die trij
buyten vanden steden/ daer ghy heerscappie bouẽ
hebt ghehadt/ buyten den landen van Judea / Eñ
en wildijs niet doẽ/ soe gheuet vijfhondert pont sil
uers/ eñ voor de scade/ die ghi gedaẽ hebt/ eñ voor
dẽ tribuyt vanden steden/ so geeft noch andẽ vijfhõ
dert pont/ Eñ en doedijs niet so sullẽ wi comẽ en-
de beuechten v/

Eñ Athenobius des coninckx vrient/ quam in
Jherusalem / ende sach Symons glorie / ende zijn
heerlicheyt in gout eñ siluer/ ende zijn groote ghe-
sinne/ verwonderde hi des / Eñ hi seyde hẽ des co-
nincx woorden / Ende Symon antwoorde hem/
ende seyde/ Wy en hebben gheene vreemt lant in
genomen/ dat ons niet en was/ noch wi en houdẽ
gheen vreemt landt/ maer wi houden onser vade-
ren erfachticheit / die ons een wyle onrechtelijckẽ
onthoudẽ was van onsen vyanden/ Maer als wy
den tijt hadden/ soe creghen wi weder onser vade
ren erfachticheit/ Want van Joppen/ ende Gaza
ra daer ghi af spreect/ so deden si daer in onse lant
schap groote schaden onder den volcke/ van desen
gheuen wi hondert pont siluers

Eñ Athenobius en antwoorde niet een woort
Ende keerde weder totten coninc/ met gramscap
pen/ende seyde hem dese dingen/eñ Simons heer
licheit ende al dat hi sach.
Ende die coninc worde harde gram/ ende Tri-
phon ontuloot met een scip te Ortosayda. Eñ dye
coninc maecte Cendebeum leytsman ter zee/ ende
gaf hem een heyr van reysenaers / ende van voet=
knechten/eñ beual their te leyden na Judea waert
Ende beual hem te maken een vaste stede diemen
Cedron hiete. Ende dat hi die poorten van dier vᵉ=
maken soude/ Ende datmen tvolc tonder doen sou
de met strijdt/ Ende die coninck volchde Triphon
na/ Ende Cendebeus quam te Jamniam ende hi
begonste tvolck te bestormen/ ende Judeam te de
strueren/ende dat volc te verslane/ende te vangen
ende Cedron te stichten/eñ hi leyde daer their ende
die reysenaers/om datse daer wt treckē soudē / eñ
doorwandelen Judea/ also die coninc beuolē had
Vander trouwe Simons/ende zijn sonen /eñ hoe
haer Ptolomeus verradelijck ter doot bracht eñ
dat lant verriedt

A Dat.xvi.Capittel

Ende Joannes tooch op van Gazara
ende seyde Simon sinen vader/ wat
dingen dat Cendebeus dede in sine
volc/eñ Symon riep zijn outste twee
sonen/ Judam ende Joannem/ ende
seyde hen/ Ic ende mijn broeders/ ende onse voor=
vaders hebben altijt verdreuen Israels vianden/
van mijn ionchz tot in desen dagen toe/ Ende alsulc
ken tijt hadde voorspoet in onsen handen/ Israhel
te verlossene. Maer nv bin ic oudt geworden/ daer
om weest ghi in mijn stadt/ende mijnre broederen
ende treect wt/ende strijdt voor onse volc/ ende die
hulpe Gods moet met v wesen. Ende hi koos v=
ten lande twintich duysent mannen / te paerde en=
de te voete/ende si togen tot Cendebeum waert/
ende si logeerden den eersten nacht in Modin/ Eñ
si stonden des smorgens op/ende togen ten velde/
Ende siet/ hem quam een groot heyr teghen van
volc te voete ende te peerde/eñ tusschen haerlieden
was een scietende riuiere Ende hi stelde their tegē
haer aensicht/hi ende zijn volc.
Ende als Joannes sach dat hem tvolc ontsach
ouer die riuiere te swemmen/swam hi eerst ouer/
Ende die ander mannen sagent/ende swommē hē
B na/ende hi deelde tvolc dat te voete was ende dat
tosuolc. Want ð viandē geredenē waren seer vele
Eñ si sloegen met heyrhoornen die heylich waren
ende Cendebeus/ende zijn heyr wert vliedende/eñ
van hen werter vele gewont/ met die ander vlodē
in die stadt/eñ Judas Joannes broeder wert zeer
gewont. Eñ Joannes volchde den vianden stercke
lic/tot dat hi tot Cedron quam/dz Cendebeus ge=
sticht hadde/ende si vloden totten torens die in die
velden stonden van Azoten/ende Joannes onstac
se metten viere. Ende van hen lieden vielenð twee
duysent mannen / ende hi keerde weder te Judea
C waert met vreden.
Ende Ptolomeus Abobus sone die was hooft
man gemaect int lant van Jherico / eñ hi had vele
siluers ende gouts. Want hi was Symons behou
de sone/ Eñ zijn herte verhief hem/ende woude dz
lantscap behouden/eñ peynsde valscheyt/tegen Si
mon/ende sinen sonen/dat hise doden soude.
Ende Simon doorwandelde die steden die
int lant van Judea waren/ende om dat hi sorghe
hadde/so tooch hi neder in Jerico/hi ende Matha
thias ende Judas zijn sonen. Int. C. ende. lxxvij.
iaer in die elfste maent/ dat was inder maent Sa=
bath/ Ende Abobus sone ontfincken met valsche
den in een bewaert stedeken dat Doech hiet/dat hi
gesticht had/ende hi maecte hem een groote mael
tijt/ende daer verborch hi mannen. Ende doē Sy
mon/ende zijn sonen vol van dranche warē/so stōt
Ptolomeus op metten sinen/eñ si namen haer wa
penen/ende quamen in dat werscap/ ende sloegen
Simon ende beyde zijn sonen doot ende eenige vā
sinen knapen.
Ende hi dede grote bedriegenisse in Israel/ende
gaf quaet voor goet/ende Ptolomeus screef dit/eñ
de seyndet den coninc/dat hi hem een heyr te hulpe
seynde/ende hi soude hem tlant leueren / ende dye
steden ende den tribuyt
Ende hi sandt ander in Gazara/om Joannem
doot te slaen/ende hi sandt totten hooftlieden / hey
melike brieuen dat si tot hem quamen hi soude hen
geuen siluer ende gout/ende giften. Ende hi seyn=
de ander om Jerusalem te winnen / Den tempel in
te nemen/ Eñ een heyer barslic voor/ ende seydet D
Johanni Simons sone/ in Gazara/ dat zijn vader
ende zijn broederen doot geslagen waren/ ende dz
Ptolomeus geseynt hadde om hem doot te slaen
Ende doen Joannes dit verhoorde/ so wert hy
anxtelijken zeer veruaert/ende hi vinc die mannen
dier gecomen waren om hem te dooden Ende hy
sloechse doot/ Want hi wistet / dat si hem dooden
wouden. Ende die ander dingen van Jans reden
van zijn striden/ende van sinen goeden duechden
die hi sterckelijc dede/ende die ghestichten vanden
mueren die hy stichte/ende die dinghē die hi dede/
siet si zijn bescreuen inden boeck zijns priester
scaps/vander tijt dat hi wert prince vā=
den priesteren nae Simons zijns
vaders doot.

Hier eyndt dat eerste boec der Machabeen

Hier beghint, het tweede boec der Machabeē

Die Joden scriuē Aristobolo eenen brief/ſi gheuē hem te kennen reyninghe eñ der louerhuttē feeste ende vanden viere dat indē putte begrauē was

Dat.i. Capittel.

C Die broeders die Jodē/die te Jerusalem zijn/eñ die inden Jootschen lantschap zijn groeten/eñ wenschen goeden vrede/den broeders dē Jodē/die in Egiptē zijn/Godt doe v wel/ ende gedencke zijns verbonts/ dz hy gesprokē heeft tot Abrahā/eñ Jsaac/eñ Jacob/sinē getrouwē knechten/eñ gheue v allen een herte eñ moet/dat ghi hē dient/eñ sinen wille doet/met goeder herten/ende willighen moede/hi doe v herten opē in zijn wet/ eñ in zijn geboden/eñ make vrede/hy verhoore v ghebedē/eñ werdet v versoent/noch hi en verlate v.

Int.C.eñ.lxix.iaer/als Demetrius regneerde hebben wi Joden v ghescreuen die tribulatien/eñ stormen die ons ouer comen zijn/in desen iarē / vā dier tijt dat Jason wech ginc vant heylich lant/eñ vandē rijcke. Si aenstakē die poorte eñ stortē donschuldighe bloet/Eñ wi badē tottē HEERE/eñ wi zijn verhoort/eñ wi offerden offerhande/en terwen bloeme eñ broot/eñ wi aenstaken keersen/eñ wi setteden broodē voort

Eñ nv hout gestadelic die dagē der Louertēte der maēt Casleu/int.C.eñ.lxxxviij.iaer/Tvolc dz te Jerusalē inden Jootschen lande is/eñ den raet/ eñ Judas wensē Aristobolo dē meester Ptholomei des coninck/die van dat gheslacht der ghesalfder priesters is/eñ den Jodē die in Egipten zijn/salicheit eñ gesontheit Van grooten periculē verlost zijnde van God/dancken wi hē grotelic/als dye tegen sodanigen coninc gestreden hebben/hi dedese van persen wt crielen/die tegē ons/ eñ dye heilige stadt vochtē/Wāt doe hi die leytsmā selue was in Persen/eñ een ongemeten heyr met hē / viel hy in Naneēs tēpel/bedrogē met den raet der priesterē Nance/wāt Anthiochus eñ zijn vriēdē quamē tot dier plaetsen ō met haer te woonen/op dat hy vele gelts soude ontfaē/ondr dē naē der ingescōcken giftē/Eñ doē die priesters Nance hē tgelt voor geset haddē/eñ Antioch⁹ ingeghaē was mz luttel volcx binnē den pant des tēpels des afgodts/ soe sloten si dē tempel

Eñ als Anthioch⁹ ingegaē was/eñ enē heimelikē toegāc opē gedaē zijnde/werpē si steenē/ende doodē dē hooftmā/eñ die gene dy met hē waren/ eñ deeldense vā lede te lede/eñ hieuen haer hoofdē af/eñ werpēse dair butē Vā al si God gebenedijt die dōgodlike geleuert heeft in ōser hant/hier om soo sullē wi die suueringhe des tempels doē optē.xxv. dach ō maēt Casleu/so dochtē ōs vā node/v lieden dz te kēnē te geuē/op dat ghi ooc hout dē dach der Louertentē eñ dē dach des viers/die welc ons ghegeuē is/doē Neemias dē tēpel/eñ dē outaer ghetimert had eñ offerādē offerde. Wāt doen ons vaders in Persen gelept wordē/so namē die priesters/dye doē Gods dienaers warē/dz vier heimelic vanden outaer/eñ verberchdē tin eē dal daer eenē diepen/ eñ droogē heimelikē put was/ eñ daer in verborgē zijt sekerlic/also dz die plaetse allē mēscē onbekēt was.

Mer doē vele iarē voorbi waren gegaē / eñ het God behaechde/dat Neemias vand Persē coninc gesondē wert/sandt hi die kints kinderē der priesters /diet vier geborgē haddē/om tviet te soeckē/ eñ alsoe si ons vertelde/en vondē si geē vier/ mer die water. Eñ hi hiet hē puttē/eñ tot hē brengen. Eñ die priester Neemias hiet dye offerādē die op ghesetwarē met diē water bespregē/eñ die houten/eñ die dingē die daer opgeset warē. Eñ als dz gedaen was eñ dē tijt daer was dz die sonne sceē die te vorē in donckerheyt was/eñ daer is eē groot vier aē- iiij.re.x.
gestekē/so dat si al verwonderdē. Mer al die prie- iij.reg.
sterē badē/doē dofferande volbracht wert/ Jona- xviij
thas begōst voor te biddē/eñ die and antwoorden ij.pa.vij

Eñ dit is dat gebet Neemie. O HERE God gen.xvij
scepper alre creaturē/ veruaerlic/sterc/ rechtueerdich/eñ ontfermhertich/die alleē goet zijn/alleē eē heerlic coninc/alleē rechtueerdich/eñ alleē almachtich/eñ eewich/die Jsrael vā allen quaden verlost/ die den vaderē wtuercorē hebt gemaect/eñ hebtse heilich gemaect ontfanct dye offerande/voor al v volc Jsraels/eñ bewaert v deel eñ heilicht dat Dye ghene die vā ons verstroyt zijn/Vergadert / verlost den genē die dē heydenē dienē/eñ aenschout die versmade/dye verworpen zijn/op dat die heidenē wetē/dat ghi ons God zijt/O HERE vernedert eñ straft die gheene/dye ons verdruckē/eñ smaet doē in houerdicheyt Stelt v volc in v heilige plaetse /ghelijc Moses heeft ghesept

Jer.xiij
D
Ghebet

Eñ die priesters speeldē lofsangē/tot dat die offerhāde volbrāt was/Eñ doē dofferāde vtert was hiet Neemias die grote steenē met douergebleuen water ouergietē Doē dat ghesciet was/soe is daer wt eē vlāme aēgestekē/mer si wert verteert vādē lichte dz vāden outaer blinct/eñ als dz dinc geopenbaert was/so ist der Persē coninc geboodtscapt/ dz in die plaetse in welcke plaetse die priesters/die ouer geuoert warē/dat vier geborgē haddē/ water geuondē wert/vā welckē Neemias/eñ die met hē warē/die offerādē suuerdē Die coninc aēmerkēde eñ dit dinc neerstelic ondersoeckēde/maecte hy hem eenē tēpel op dat hi onderuindē soude dat daer gedaē was/eñ doe hy dat onduondē had/soe scencte hi dē priesters vele goets /eñ ād giftē/eñ nemende in zijn hant gaf hyse haer liedē Neemias hiet dese plaetse Nepthar/welcke vertaelt wert/ een suuermakinge/ Mer bi vele heet sy Nephi

Vvat Hieremias die prophete den Jodē beuolē hadde/die in die geuanckenisse geleyt waren

Dat.ij Capittel

Men vint in des propheten Jheremie scriftē/dat hi hē dz vier hiet nemē dye in een and lāt verhuisdē/so te kennen gegeuē is eñ so hi dē genē die vuerhuysdē beual Eñ hi gaf diē eē wet op dz si des HEREN gebodē niet vergetē en soudē /eñ dat si mz der hertē nz wt en soudē dwalē/siēde die guldē eñ siluerē Gopkens/eñ haer vercieringē/ Eñ ād sodanighe dingē seggēde vermaēde hy/ dz si die wet Gods niet van haerder hertē latē gaen en souden door dat Godlijc beuel/tot hē gheschiet zijnde/hiet den Tabernakel ende die Arcke met hē nauolgen tot dz hi wt ginc optē berch daer Moses op ginc eñ

sach Gods erfenis Eñ Jeremias daer comende/
vant hi in die plaetse een opē hol daer in dede hi dē
B tabernakel/eñ die arcke/eñ den rooc outaer/ende
stopte dat gat toe
Eñ sommighe die mede volchdē/gingen toe op
dz si hē die plaetse soudē bemerckē/ eñ si en mochten
tense niet vinden.
Mer als Jeremias dz bekēde/so wert hi tooꝛ-
nich op haer/eñ strafteſe/ſegghēde dat die plaetse
onbekent sal zijn/tot dat God die vergaderinghe
des volcx vergadere eñ ghenadich werde. Eñ dan
sal die HEERE dese dingen toonen/eñ dye heer
licheit des HEEREN sal verschinē/ eñ daer sal een
wolck sijn/ghelijcken tijde van Moses/Eñ gelijck
als Salomo badt/dat die plaetse gehelicht soude
werden/den grootē God/eñ het wert hē geopen-
baert/want hi handelde die wijsheit heerlic eñ als
een die wijs is/offerde hi Gode offerhāde der wij
inghe/eñ der volleyndinghe des tempels/Ghelijck
oock Moses totten HEERE badt/eñ tvier daelde
vandē hemel/eñ verteerde dat brantoffer. Desghe
lijc so badt Salomon/eñ dat vier quā ooc vādē he-
mel/eñ verteerde den brantoffer/Eñ Moses sey-
de/om dat niet geten en is/dat vooꝛ die sonde ghe-
offert was/so ist verteert
Desghelijcx vierde Salomo ook dye wijnghe
viij. daghē/Mer dese selue dinghen woꝛdē inghe-
bracht in Neemias bescriuinghen eñ cronikē/hoe
hi een librarie maecte/ eñ wt allen landē boeckē te
samen vergaderde/des propheten Dauids/eñ dye
sendtbrieuen des conincx/eñ vandē ghescenckē/
Eñ desgelijcx vergaderde Judas al dz hy gheleert
had midts den ooꝛloghe dat ons geuallen was/eñ
si zijn bi ons al ghebleuen/Hier om ist dat ghy dese
dinghen begeert so seynt die gene diese v ouerdra-
ghen/Daer om wanneer wi die suueringhe sullen
houden/hebben wi v ghescreuen/Aldus suldi wel
doen/ist dat ghi dese daghen hout
Maer wi hopen dat God dye zijn volc verlost
heeft/eñ heeft die erfenisse/eñ dat rijc eñ dat pries
terschap eñ die heilichmakinge/hē allen weder ghe
C geuē/gelijc hi in die wet beloofc heeft/dat hi onser
haest ontfermen sal/eñ sal ons vergaderen onder
al dē hemel/tot in die heilige plaetse. Wāt hi heeft
ons van groten periculē verlost/eñ heeft die plaet
se ghesuuert/
Mer van Juda Machabeo/eñ van sinen broe
ders/eñ vanđ suueringhe des grooten tempels/ eñ
vander wijnge des outaers/eñ ooc vandē strijden
die den vermaerden Anthiochum aengaen/eñ zij
sone/Eupatoꝛē/eñ vandē verlichtingen/dye van
ond al dē hemel gheschiet sijn/op den ghenen/ dye
sterckelic die Joden hebben beschermt/alsoo dat si
allet lantschap beschermden /al waren si een cleyn
menichte/eñ die vreemde wrede menichte veriach-
den/eñ den alder vermaerstē tēpel ouer al die we-
relt weder op timmerdē/eñ die stadt vrijdē Eñ
op dz die wet des HEEREN/die verlatē was we-
der opghrecht soude werden/aenghesien dat dye
HEERE/met alder stilheit dien ghenadich was ghe
woꝛden aldus hebben wi vooꝛgenomen/ in eenen
boec te coꝛten/die dingen die van Jason Cireneo/
in vijf boecken begrepen sijn Want aenmerckende
die menichte der boeckē/eñ die swaerheit der genen
die die vertellinghen der histoꝛien willē aēgaē/ eñ
om die veelheyt der dinghen hebben wy besoꝛcht
dat den ghenen diet lesen willen verlustinghe des
ghemoets soude zijn/eñ den neerstigē/dat sijt lich
telic moghē onthouden/eñ dat allē dē ghenen diet
lesen nutticheit mach geuē/Eñ ooc ons seluē / dye
dit werc om te coꝛten aen sijn ghegaen/en hebben
geenen lichten arbeyt aengenomen/ ya vooꝛwaer D
meer een onledicheit/vol wakingē eñ sweets/Ghe
lijc die een weertscap bereyden/eñ soecken daer me
de den anderen te behaghen/om veelre liedē vrient
schap te vercrijgen/so ghedogen wi gaerne den ar
beit/die waerheit vā elckē bescriuere toelatēde/ mer
wi selue willen coꝛt makē/na die ghegeuen foꝛme
Wāt gelijck et eenē timmermeester dye een nieu
huys timmert/die moet ouerdenckē wat hē totten
timmer vā noode is/also diet huys naemaels schil
dert/eñ stofferen/die denckt/wat hem nutte eñ be
quaēste is totter cyragien/Alsoo ist oock vā ons te
scattē Wāt die verstandenisse te vgaderē / eñ dye re-
dene te oꝛdinerē/eñ elcke deelē curioselic te onder
soecken/becomt dē bescriuer der histoꝛiē/mer dye
coꝛtheit der seggingen te volgen/eñ achteruolgin
ge der saecken te scouwē/is die coꝛtheit toe te ghe-
uen/Van hier dan sullē wi die vertellinghe begin-
nen/vander vooꝛredene aldus vele geseyt te heb-
bē/si ghenoech. Want het waer dwaesheyt/eē lan
ge vooꝛreden te stellen/eñ die histoꝛie te vercoꝛtē/
Van Juda Machabeo/den stercken ende cloeckē
hooftman eñ vā sinen vromē wercke vandē oꝛlo-
ge dwelcke Anthiochus ende zijn volcke tegē hē
eñ dē volcke Gods vooꝛ haddē genomē te volbrē
ghen

Dat. iij. Capittel

Als doen die heylige stadt in alle vre-
de bewoont werdt /eñ die wettē ooc
noch alsō best bewaert woꝛden dooꝛ A
die neerstichept eñ goede oꝛdinancie
des ouerstē priesters Onie/eñ dē an
deren vromen mannen/die der godloser eñ haren
vooꝛtstellen wederstondē/So ist ooc gheschiet / dat
die coningē ende die vorstē selue dye plaetse der op
perster eerē weerdich achtēde/eñ dz si dē tēpel eer
lic begaefden/Also dat Celeucus die coninck van
Asien/vā sinen renten alle die costen gaf/die tottē
dienste der offeranden behooꝛdē/Mer Simon van
den geslachte Beniamin/die prouoost des tēpels
gestelt was/pijnde hem wat onrechts te doene in
die stadt mer die prince der priesteren Onias/we-
derstont hem/ Mer doen hi Oniam niet verwin-
nē en mocht/so quā hi tot Apolonium/Tarsēs so
ne die ter dier tijt ouer heer vā Celessirie eñ Phe- B
nice was/eñ hi vootscaptē hē/dz die scatcamere te
Jerusalē vol ontallix gelts was/eñ dz het gemeyn
goet/ongemetē waer/welc niet totter rekeninge
der offerādē en behooꝛde/mer dz het mogelic wa-
re/dz altemael ond des conincx macht soude vallē
Eñ doen Appolonius tottē coninc ouer gedra
ghen had/vanden gelde/dat aengebracht was/soe
riep hi haestelic tot hem Heliodoꝛum die sijn hoof
meester was/eñ seynde hē met geboden /dat hijt
vooꝛscreuen gelt ouer soude dragen/Eñ Heliodo
rus aenghinc ter stont dye reyse / in die ghedaente
als oft hi dooꝛ die stedē Celessiriā eñ Phenice rey
sen soude/mer inder waerheit soude hy des conincx
vooꝛnemen volbringhen

Mer doen hi te Hierusalem quā/ eñ vriendelijc vandē hoochstē priester in die stat ontfangē was/ so vertelde hi vandē gegeuē oordele des gelts / eñ opēde om wat sakē wille/ hy daer ware ghecomen hi vraechde oft dit warachtelic ooc also ware / doē toōde douerste priester,/ dat dese dinghē verset waren tot behoef der weduwē eñ weesen/ eñ een deel vanden ghelde/ behoorde Hircano Tobie / een seer voorvarich man/ eñ dit is dat gelt / dat die godlose Simō ouer ghedragē hadde / eñ dye heele somme was. CCCC. pōt siluers/ eñ CC. pōt gouts / nv waert ontamelic/ eñ onmogelic / datmē der geēregoede meyninghe bedriegē soude/ die alsulckē gelt indē tēpel geleyt hebbē / om dē seluē tēpel daer mede te oefenē/ eñ te eerē / welckē tēpel in alle die weerelt vermaert was / daer op seide Heliodorus/ tgene dat hi in beuel hadde/ dats te weten / dat hi dat gelt den coninc ouer leueren moste.

Eñ op eenen ghetelde dach ghinc Heliodorus in
A den tēpel/ om vā desen dinghē te ordineren / Mer daer en was geenen cleynē aruet door al die stadt/ de priesters werpē hen neder mettē priesterlijken ghewade voor dē outaer/ eñ si aenriepē den genen die haerliedē vandē versettē dingē een wet geghe uen hadde / dat hijt geheel wilde bewarē / den ghenen diet verset haddē/ mer wie nv des hoghē priesters aēscijn aēsach / die wert inder hertē ghewont want dat vanderde aēsicht eñ verwe/ bewees dinwendige smerte des gemoets/ Wāt eenderhande truerichevt hadde den man beuaē / eñ verscrickinge des lichaēs/ mits welckē die smerte zijns herten den aēsienden opēbaer wert gemaect. Ander ooc vergadert zijnde/ quamē te samē vā haren huysen/ smeeckēde met opēbaer biddinge / om de ōtsuyueringhe die dē tēpel toecomē soude/ eñ de wiuē gorden haer borstē met cleederē vā hayr gemaect / eñ quamē te samē op die straten/ eñ die maechden die beslotē warē liepē voort tot Oniā / dander totten muerē / sommige aēsagēt door die vēsteren/ mer al de vrouwē staken die hāden ten hemel waert/ ende baden / wāt daer was een allēdicheit der vermēgder menichte/ eñ des grotē priesters/ gestelt inden dootlijckē strijt der verwachtinge / eñ dese aenriepē dē almachtigē God / dat de dingē die hen betrout warē / met alder gheheelheit behoudē souden werden den ghenen diese hen betrout hadden.

Maer Heliodorus volbracht tgene dat hi beslo ten hadde / in die selue plaetse/ hi met sinē dienaren
B bi die scatcamer teghēwoordich/ mer die geest des almachtigē Gods / liet hem opēbaerlic sien / alsoe dat al de ghene die Heliodori dorsten onderdanich zijn/ vielen midts der cracht Gods / in een groote vreese eñ verschrickinghe / want hen verscheen een paert / dat eenē veruaerlijken opsitter hadde / verciert metten alder besten ghewade / eñ dat paert spranc metten voorsten voetē op Heliodorum / eñ die mā die daer op sadt / had gulden harnasch aen/ daer verscheenen ooc noch twee ander iongers/ fraey/ heerlic / eñ cierlic gecleet / dye rōtsom hē stōden/ eñ geesseldē Heliodorum vā beide sidē/ sonder ophoudē / met vele slagē hē slaēde. Eñ Heliodorus viel haestelic ter aerdē / eñ ructē hem met vele dōckerhedē beuaē/ wech/ eñ si settē hē in eenē draech stoel/ eñ worpen hem wt.

Eñ die met vele lackeyen eñ sargianten/ tot de voorseide scatcamer was gegaē/ wert gedragē / eñ niemāt en mocht hē helpē/ alsoo wert die Godlijcke cracht bekēt eñ openbaer / eñ hi lach daer door die godlijcke cracht stom/ eñ vā alle hope eñ salichz berooft / mer dese gebenedidē den HEERE / dat hi groot maecte zijn plaetse/ eñ den tē pel/ die een luttelkē te voren vol vreesen eñ geruchts was / wert met bliscappē eñ genuchtē veruult / als die almachtige HEERE verscheē. Doē badē sommige vā Heliodorus vriendē ter stont Oniam / dat hi dē alder hoochstē soude aēroepē/ dat hi hē leuē soude geuē want hi bi na doot was/ die hoochste priester aenmerckēde / dat die coninc niet eenige quaetheit wt den Iodē aē Heliodorum volbracht te zijn/ en soude vermoedē / so offerde hi voor des mās salicheit/ eē heyloffer.

Eñ als die opperste priester badt/ soo stondē de selue twee iongē mettē seluē cleederen ghecleet / bi Heliodoro/ eñ seidē. Dāct Onie den priester / wāt om hē heeft v God dat leuen ghesconckē/ mer ghy vā God gestraft zijnde/ vercondicht allē menschē de grootdadichedē Gods / eñ zijn macht/ eñ dit ge seit hebbēde/ en quamē si niet meer te voorschijne Heliodorus Gode een offerhāde geoffert hebbende/ eñ grote beloftē ghelooft/ den ghenē die hem verleēde te leuē/ eñ Onie dāckende/ zijn heyr ontfāgen hebbēde/ tooch hi weder tottē coninc/ eñ hi getuychde allē liedē / die grote werckē Gods / die hi voor zijn oghen ghesien hadde.

Mer doe die conic Heliodorum vraechde/ wie bequaē waer noch eēs te Hierusalē ghesondē te werdē/ so sprac hi. Hebdi enigē viāt / oft lager ws rijcx dien seynt derwaerts/ eñ ghi sult hē gegeesselt weder ontfaē/ ist dat hijt nochtās ontgaet/ om dat in die plaetse warachtelijc eenderhāde cracht Gods is / wāt die ghene die zijn woninge in die hemelen heeft/ is besoecker eñ hulper dier plaetsen / ende hy staet / eñ verderft die ghene/ die comē om quaet te doē/ aldus heeft haer die sake vā Heliodoro/ eñ die bewaringe der schatcameren in Hierusalem

Vander boosheit Symōs eñ der trouwe Onie Iason wert verdreuen eñ hoe hē dat priesterdom verāderde Andronicus dode Oniam daeromme wert hi oocvā God gestraft Dat. iiij. Capittel

Die voorseyde Simō / daē vrēger des gelts / eñ vrader des lāts/ sprac qua- A lic vā Onia / als oft hi Heliodorū toe gestoocht had tot desen dinghē/ eñ dat hi die stoker des quaets had geweest eñ hi dorste dē getrouwē voorsiender/ eñ dē bescermer der stat eñ zijns volcx/ eñ den neerstigē beminder der wet Gods / eenē lage legger des rijcx heeten/ mer als die viātscapē also seer voort ghingē/ dat ooc door Simōs naeste vriendē dootslagē geschiedē/ merckēde Onias die sorchlicheit des ghe schils / eñ Apolloniū rasen/ als dē hertoghe vā Celesyriē eñ Phenicen/ om die quaetheit Simōs te vermeerderē/ so is hi tottē coninc gereist/ niet als der borgers bescuidiger / mer tgemeyn profijt der geheelder menichtē by hem seluē ouermerckēde/ want hi sach dz onmoghelic was/ sonder coninclijcke voorsienicheit/ dē sakē vrede gegeuē te werden noch dat Simō niet op en soude houdē vā zijnder sotheyt/ waer dat die coninc dat nyet en verhoorde

Mer nade doot Seleuci/ doē Anthiochus diemē
vermaert hiete dat rijc ontfāgē hadde/ so begeer-
de Jason Onie broeder gierichlijc thooge priester
scap/ eñ ginc totte coninc / belouēde hē .CCC. eñ
lx pont siluers/ eñ wt dē anderē rentē / lxxx. pont/
hier bouē beloofde hi ooc / ādet hondt eñ vijftich
pondē / waert datmē zijnder macht toeliete eē sco
le eñ vergaderinge vā iōgē te leerē/ op te stellē tot
zijn profijt / eñ datmē die te Hierusalē warē/ poor
ters van Antiochiē scriuen soude. Doē hē die co
ninc dat toe liet/ eñ hi die heerscappie vercregē had
de/ so begonst hi de gene die vā sinē gheslachte wa-
B rē/ ter stont totter heidēscer costumē ouer te brēgē
eñ dede wech tghene dat den Jodē wt beleeftheit
vandē coningē gestelt was / door Joānē Eupolo
mijns vader/ die eē legaet tottē Romeynē gesondē
was/ die wettige rechtē der borgers verlatēde/ eñ
stelde boose insettingē inne / want hi dorste onder
dat slot eē schermscole opstellē/ eñ den ionghē ghe
sellē boeuerie eñ hoerderie leerē/ met dat was nv
een beghin eñ eē toenemē eñ voortgāc der heiden
scer eñ vreēdelincscer oeffeningē / vā Jason op ge
brocht/ die niet eē priester/ maer veter een schalck
mocht genoēt werdē / also dat die priesters hē nv
niet meer tot des outaers diēst en begauē / met dē
tēpel versmaet hebbēde/ eñ die offerāde versuimt
hebbēde/ eñ haeste hen deelachtich te werden der
worstelingē des vechtēs / springēs / eñ steēstotēs
eñ zijnder onrechtueerdiger biedinge / eñ in die oef-
feningē te leerē/ eñ die vaderlike eerē niet achtēde
hieldē si die grieksce oefenigē voor die alder beste/
om welcke si eē sorgelijc geschil haddē/ eñ volchden
dier liedē insettingē neerstelic na / eñ begeerden de
sen/ in allē ghelijc te zijn/ die si tot viādē eñ verder-
uers gehadt haddē/ wāt tegē die Godlike wetten
ongodlike te doene/ en blijft niet ongewrokē/ met
dat sal den nauolghēden tijt ooc wel bewijsen.

C Alsmē in Tyro den tornoy dede/ diemē telcken
vijf iarē vierde/ eñ de coninc tegēwoordich was/ so
seynde Jason misdadighe mānē / die sondaers wa-
ren/ vā Hierusalē/ draghēde drie hondert dubbele
dragmen siluers ter offerhande Herculis/ welcke
die gene diese gebracht haddē / begeerdē datmense
tot der offerhāde niet wt en soude geuē / want het
niet vā node en waer/ maer datmē die totten ande
ren costen strekē soude / maer die dat gelt sandt die
deet tot dier meyninghē / datmēt Hercules den af-
god offerē soude / maer om der teghēwoordigher
wille/ zijnse ghegeuē tottē schipwercke der grooter
scepē / diemē met drie paer riemē roept / met doen
Apolonius Nesthei sone gesondē was in Egiptē
om die edelē van Ptholomei Philometris des co-
nincx. Eñ als Anthiochus bekēde/ dz hi vreēt vādē
sakē des rijcx ghemaect was/ zijns selfs profijt soec-
kēde/ so is hi vā daer gereyst/ eñ hi is ghecomen te
Joppen/ eñ vā daer te Hierusalē/ eñ hi wert heer-
lic vā Jasone / eñ vāder stat ontfaē/ met fackelē eñ
grotē lof is hi ingegaē / eñ vā daer keerde hi weyr
tot Phenicen/ eñ na den tijt vā drie iaeren / seynde
Jason Menelaum des voorseydē Symōs broedē/
dat hi dē coninc dat ghelt droeghe/ eñ dat hi vā an-
deren nootsakeliken saken / int woort brochte / eñ
bi dē coninc gepresen zijnde / als hi dat aēsicht vā
der machticheit groot gemaect hadde/ so trooch hi
thoge priesterscap tot hem seluē / eñ onthoochdet
Jasoni drie hondert ponden siluers.

Eñ als hi nv veuel vandē coninc genomē had-
de/ so quā hi niet weerdich des priesterscaps hebben
de / dragēde tgemoet eēs wreedē tyrans/ ende dye
grāscap eēder felder beestē / eñ Jason / die sinen ey-
gen broeder geuāgē hadde/ hi wert bedroghē/ eñ
voorluchtich ghedreuē in Ammons kinderē lant
schap. Ende Menelaus behielt dat hoge priester
schap / maer vādē gelde dē coninc beloeft / en dede
hi niet/ doe Sostratus die prouoost vādē slote/ dat
gelt van hen eyschede/ want tot desen behoorde de
scattinge des wercks gelts / om welcker sakē wille
si beyde zijn tottē coninc wtgeroepē. Eñ Menela
us wert afgeset vādē priesterscap / eñ Lisimachus
zijn broeder quā na hē aen. Maer Sostratus wert
heer ouer die Cypers gestelt / Eñ doe dese dinghē
gedaē wordē/ so gheuielt dat die van Tharsen ende D
Mallotē/ eenē oploop veroerden / om dat des co-
nincx Anthiochi bilaepsterē begaeft warē. Aldus
quā de coninc haestelic/ om die te stillē eñ te paeyē/
eñ hi liet Andronicum tot enē stathouder / eñ Me
nelaus versekert zijnde/ dat hi bequamē tijt ontfā-
gen hadde / stal hi eenige guldē vatē wt den tēpel/
eñ gaffe Andronico/ eñ vercocht die ander den Ty
riers/ eñ dē biliggēde stedē. Doē Onias dat seker
lic bekēde / berispte hi hē / behoudēde hē in een vrij
plaetse / te Antiochiē bi Daphnem.

Hier wt ginc Menelaus tot Andronicum / eñ bat
hē dat hi Oniā doodē soude. Als nv Andronicus
tot Oniā quā / eñ die rechte handē ghegheuē hebbē
de/ met gesworenē eede/ hoe wel hi quaet vermoe
den op hē hadde / riet hi hem wt der vrijheyt voort
comen/ eñ hi dode hem ter stont / niet ontsiēde dye
gherechticheyt/ om welcker saecken wille/ niet al-
leē die Joden/ maer oock andere natiē verbolghē
worden / ende namēt seer qualick vander onrecht
ueerdiger doot sulcs mans

Maer die Jodē bi Anthiochien ende Griecken
ghinghen te samen tottē coninck / doen hy weder
ghecomen was wt Silicien/ claghende vander on-
gerechtiger doot Onie.

Hier omme so wert Antiochus bedroeft vā ge E
moede om Oniam/ eñ tot ontfermherticheyt ghe
buycht / stortte hi tranen/ ghedachtich des ghestor-
uens wijsheyt / ende beleeftheyt ende sinen moet
ontsteken zijnde / ghebiet hi datmen Andronicum
die purpuren cleederen wt doen soude / ende alle
die stadt om leyden soude / ende in dye plaetse / in
welcke plaetse hi die ongoddelicheyt aen Oniam
den hooghen priestere bedreuen hadde / dede hy
den meyneedighen Andronicum het leuen beroo
uen/ Alsoe gaf hem die HEERE sculdighe straf-
finghe. Ende als Lysimachus veele ghestelijcke
dieften / inden tempel bedreuen hadde / mits Me-
nelaus raedt/ ende die fame verbreyde / soe is daer
een menichte teghens Lysimachum verghadert.
Als hi nv veel goudts wt den tempele ghedragen
hadde/ ende als die scharen teghē hem opstonden/
ende die ghemoeden met gramschappen veruult
waeren / soo dede Lysimachus by na drie duysent
boruen wapenē / ende hi begonste die ongerechti
ghe handen te bestighen / met eenen leydtsmā dye
welcke een tyran was / dye welcke van outheyt

eñ van sotheyt toeghenomen was. Mer doen si Lisimachus toelegghen verstondē/ soe grepen si som steenen/ sommighe stercke cluppelē/ eñ sommighe wierpen asschē op Lysimachum. Eñ daer wasser veel ghewont/ eñ sommige waren ter aerden ghe-slagen/ maer si vloden ooc alle gadere. Eñ den seluen godlosen kercrouer/ dooden si ooc bi die schat-camere

Van desen dingē begonst dat oordeel tegē Menelaū gedreuē te wordē. Eñ als die coninck te Tyrū quā/ so droegē drie legatē gesondē vandē ouders/ die sake ouer tot hem. Eñ als Menelaus verwonnē wert/ beloofde hi Ptholomeo veel gelts te ghenen om dē coninc te veradē. Aldus so ghinc Ptholomeꝰ totte coninc/ die indē voorhof was als om hē te vercoolen/ eñ leyde den coninc af vandē vonnisse/ eñ Menelaum die alder quaetheyt sculdich was/ absolueerde hi vandē misdadē/ mer die allendige/ die ooc onsculdich geoordeelt soude hebbē ghewordē/ al haddē die sakē vidē Sythē gehādelt gheweest/ desen verdoemde hi ter doot. Aldus ledē si haest onrechtueerdighe pine / die de sake voor dye stadt/ eñ voor tvolc/ eñ voor die heylige vatē vuolget hebbē. Waer om ooc die van Tyrē verbolgen zijnde/ hebben alte milde in hare begrauinge ghe-weest. Mer Menelaus om die gierichheyt der geenre die in machtich waré/ bleef hi in machte / wassende in quaetheyt/ tot laghinge der borgeren

¶ Vādē hemelsche teekenē te Jerusalē ghesien/ Hoe Jason die stadt Jerusalē ouervalt/ plaecht/ eñ nochtās vliedē moest/ Hoe Anthiochus Judā veruolchde/ tvolc doodē/ eñ dē tēpel beroofde

Dat.v.Capittel.

n die selue tijt bereyde Anthiochꝰ zijn
A tweede reyse in Egipten het gheuiel
ouer alle die stadt vā Jerusalē/ datmē xl. daghē reiseners door de lucht sach rijdē / hebbēde guldē cleederē eñ pijcken/ als gewapēde bataelgiē/ eñ dē loop der paerden bi ordenē gestelt/ eñ dye vergaderinge na bi/ eñ die beweginghe der schildē/ eñ der behelmetter menichte/ met blooten wtgetogenē sweerden/ eñ tscieten der gescutten/ eñ der guldenen wapenen schijnsele/ eñ alle manieren van pantsieren. Waer om si alle badē dat dese seltsame dinghē/ ten besten vergaen moesten / maer alser een valsch gheruchte wt gegaen was. Als dat Antiochus gestoruē soude zijn/ so nam Jason niet min dan duysent mannē tot hem/ eñ beliep dye stede haestelic/ ende die borgers vloden tsamē totten mueren/ eñ ten laetsten als hi die stadt ingenomē had / so vloot Menelaus opt slot/ Mer Jason en spaerde zijn borgherē met inden slach/ noch hi en dacht met den voorspoet teghen die vriendē/ alder meeste quaet is achtende / dat hi der vianden/ eñ niet der borgers victoriosen roof soude nemen/ Mer dat hooghe priesterschap en vercreech hi niet/ mer deynde zijnder laghē/ ont
B fine hi in beschaemtheyt/ eñ voorvluchtich ginc hy weder inds Ammoniten lant.

Ten laetsten werdt hy tot verderffenisse zijns selfs beclaecht voor Aretha / der Araben coninck vliende van deen stadt in dander/ allen menschen hatelic/ als een vluchtige afualler vander wetten/ eñ verfuwelic als des landes/ eñ der borgers viāt is hi wtgestoote in Egipten. Eñ dier daer veel wt hare vaderlādē had verdreuē/ die verginck in vreede lādē/ eñ tooch tot Lacedomon/ als dye daer toe vlucht soude hebbē/ ō zijns maechscaps wille. Eñ dier daer veel onbegrauē wech had geworpen/ dye wert selue onbeclaecht/ eñ onbegrauen wech ghe-worpē/ eñ hi en besichde noch vreemde begrauinge noch hi en was zijns vadlijcx grafts nz deelachtich

Dese dinghen ghescheit zijnde/ vermoeyde dye coninc/ dat die Joden tgeselschap laten souden/ eñ hier om wt Egipten reisende/ heeft hi die stadt mz
fellen gemoede van wapenen inghenomen. Eñ hi C
beual sinen rupteren al doot te slaen/ eñ niet te sparen die gene die hen tegen quamē/ eñ door die huysen opstigende / die lieden wreedelijck verdoende.

Aldus geschieden der doootslagen der iongers/ eñ der ouders/ eñ der wijuen/ eñ kinderē vernielinge/ eñ doodinge der maechden/ eñ cleynder kinderkens. Sinnē die geheel drie dagē wareder. lxx. dusent doot geslagē/ xl. duysent geuāgē/ eñ nyet min vercocht/ eñ dit en is niet genoech. Hi derstede ooc in den tēpel gaen/ die heyliger is dan alle dat lant/ met Menelao die hē leyde/ dye een verader der wetten eñ des lants was/ eñ nemende die heylige vatē met sinen misdadigen handen/ die van anderen coninghen eñ steden ghesetwaren / tot verciering he der heyligher plaetsen/ eñ ter eeren/ die taste hi onweerdelic aen/ ende besmettese.

Aldus Antiochus al heel wtē sinne/ en aēmercte niet dat God een luttel gram was/ om dye sonden der geenre die int stadt woonden/ waer om dat ontrent der plaetsen versmadinghe gheuiel. Anders waert dat si nyet in vele sonden beuonden en hadden geweest/ so soude hi oock terstont daer comende/ sekerlijck ghegheesselt eñ achter waert ghestooten hebben geweest / van zijnder stoutheyt/ gelijck Heliodorus/ dye van Seleuco den coninc gesondē was/ om die geltkiste wt te roouen. Mer. God en heuet tvolc om der plaetsen wil nz vercoren/ maer dye plaetse om des volcx wille. Daerō is dye plaet-
se selue oock mede deelachtich ghemaect des volcx D
quaedt / maer naemaels sal si oock deelachtich der goeder worden. Ende die in die gramschap des al machtigen Gods verlaten is/ sal weder tot versoeninge des grooten Gods/ met der alder hoochster glorien verhooget worden.

Aldus nā Anthiochus/ duysent ende acht hondert pont wt den tempele / eñ hy is weder snellijcken na Anthiochien gereyst/ meynende van houerdicheyt/ dat hi dye aerde daer toe soude brenghen/ datmender te schepe soude mogen varen/ ende dye zee datmen daer ouer gaen soude/ om de verheffinghe zijns herten. Hy liet prouoosten om tvolck te quellen Te Jherusalem liet hy Philippum / dye te Phrighien gheboren was / die wreeder van zeden was/ dan dye ghene selue daer hy af ghestelt was/ Maer in Garisim liet hy Andronicum ende Menelaum/ die den borgers swaerder vielen dan dye andere. Ende doen hi tegen die Joden geset was/ soo seynde hi den hateliicken prince Appollonium met eenen heyr van tweentwintich duysent mannen/ hem gebiedende/ dat hyse al doot soude slaen die van volcomenē ouderdom waren/ eñ die vrouwen/ eñ iongelingē/ eñ maechdē vercoopē. Als hy

te Jerusalem ghecomen was/ vrede veysende/ tu-
stede hi totten heylighen Sabaoths dach toe/ ende
als de Joden doe vierden/ so gheboot hi den sinen
die wapenen te nemen. Ende hy verde dese alle te
samen wreedeliken/ dye totten schouspele gheco-
men waren. Ende die stadt metten gewapenden
doorloopēde/ doode hi een groote menichte. Mer
Judas Machabeus die de thienste was/ was hem
denafgegaen/ in een woeste plaetse/ ende daer ley-
de hi zijn leuen/ metten sinen in die bergen / onder
die wilde beesten/ ende etende spijse des hoys ende
gras / so woonden si daer op dat si der besmettingē
niet deelachtich en souden zijn

Hoe Antiochus gebiet die Jodē te doodē dē tē-
pel ontwijde/ eñ hoe die Jodē gedwongen wer-
dē den afgodē te offeren Hoe Eleazar eñ die moe
ders met haren kinderen gedoot waren / om dat
si haer wet niet en wouden verlatē

Dat.vi.Capittel

Ende nz te veel tijts/ seynde dye coninc
enen Legaet van Antiochien die de
A Joden dwinghen soude/ dat si ouer-
treden souden die vaderlike rechten/
ende Godts wetten/ ende oock om
den tempel te besmetten/ die te Jerusalē was / eñ
dat si den tempel noemen souden/ Jupiters Olim
pijs tempele. Ende datmen den tempele in Gari-
zim heeten soude Jupiters tempel/ alsoo die ghene
waren/ die de plaetse van Jupiters gasthuys be-
woonden. Ende den oproer der booser was den
alder quaetsten/ ende allen menschen swaer Want
den tempel Godts/ was vol oncuysheyts/ eñ bras
singen der heydenen/ eñ der gheender die met hoe
ren hoereerden/ eñ de vrouwen ghingen van selfs in
dye heylighe plaetse/ eñ droegen daer in tghene dat
niet geoorlooft en was. Den outaer was oock vol
van ongeoorloofder dingen/ dye inder wet verbo-
den waren. Noch dye Sabbathen en werden nyet
bewaert/ noch die vaderlike hoochtideliike daghen
en werden niet gehouden/ noch niemant en dorste
belijden dat hi een Jode was.

Maer opten dach van des conincs gheboorte/
werden si met ghewelt ghedwongen totten offer-
handen. Eñ alsmē des afgods Bacchi feeste hielt/
werden si bedwongen met veel oft eyloof gecroont/
metten afgod Baccho processie te gaē Mer daer
so ginc een gebot wt/ in die naeste steden der heyde
nen/ bi ingeuen van Ptholomeum/ dat si ooc in ge
like manieren tegen die Joden doē soudē/ op dat si
offerande doē soudē. Mer die tot dē insettingē der
heidenē nz ouer en wildē gaen/ datmē die alle doot
soude slaen. Aldus wasser grote allēdicheyt te sien
Want daer werdē twee vrouē aēgebracht/ die hare
sonen hadden laten besnidē/ den welcken hare kin-
deren aen die borsten hangende. Als sise openbaer
lijck door alle die stadt omgeleyt hadden/ so stieten
sise vanden mueren nederwaert. Maer ander dye
totten naesten spelunchen tsamen gegaen waren/
eñ si heymelijck den Sabaoths dach vierden/ als si
Philippo ghewesen waren / werden si met vlam-
B men verbrant/ want si wt der vreesen Godts/ dat
ghebot so vast hielden/ dat si haer seluen opten Sa-
baoth niet verweren en wilden.

Maer ick bidde hen/ die desen boec lesen sullen/
dat si niet verscrict en worden/ om die tegenspoedy
ghe ghevallen/ maer dat si achten die dinghen dye
daer geschiedē/ nyet tot verderffenisse/ mer tot ca-
stijnge ons ghestachts ghescheit zijn. Want het is
een teekē van grooter weldaet/ dat God den son-
daren gheenen langhen tijt na haren sinne en laet
doen/ maer terstont straft/ ende wraecke seyndet.
Want dye HEERE en verbeyt met ons niet lijdt-
samelick/ gelijck in anderen natien/ op dat hi dye /
als den dach des oordeels toecomen sal/ in volheit a
der sonden pinighen mach. Alsoo heeft hi oock in
ons gheordineert/ dat als wy ghesondicht hebben/
so straft hi ons/ Want hy zijn ontfermherticheydt
nymmermeer van ons afen doet. Mer zijn volck
in teghenhede straffende/ en verlaet hy niet. Maer
dese dingen/ laet ons genoech met luttel woorden
geseyt zijn/ tot vermaninge der ghener diet lesen
sullen. Nv staet ons tot die vertellinghe te comen.
Aldus wert Eleasarus een vanden eersten der scri
ben/ een wel gedacht man / ende schoon van aen-
schijn/ gedwongen den mont op te doen/ ende ver-
ken vleesch te eten/ mer hi hadde liever eerlic te ster
uen/ dan met scanden te leuen/ ende ghinc willich-
lic totter doot. Ende doe hi sach dattet vergaen sou
de/ so verdroech hijt lijdsamelijc/ ende hi nam voor
hē geen ongeoorloofde dingen toe te laten om dye
liefde des leuens. Mer die daer bi stonden/ met on
gerechter ontfermherticheit beweecht zijnde / om
die oude vrientscap des mans / namense hem hey-
melic/ eñ baden datmen vleesch halen soude/ dwelc
hem geoorlooft was te eten/ datmen veynsen soude
dat hijt gegeten hadde/ gelijc die coninc ghebođen
hadde vāden vleesche ō offeranden/ op dat hi midts
die daet/ vander doot verlost soude worden. Ende
om die oude vrientscap des mans/ deden si dese ve-
leeftheit aen hem. Mer hi begonst te ouerdencken
zijn eerlic eñ vermaert ouderdom/ ende zijn edele af-
comste ende dat hi van ionck op/ een eerlike wande
linge gehadt hadde/ ende die wet/ ende die gebeden
Gods neerstelic gehouden hadde / daerom so ant-
woorde hi haestelic seggende. Dat hi voorgesonden
wilde worden ter hellen. Want het en is onsen ou-
derdom niet betamelijc (seyde hi) ons te veynsen/ dz
vele der iongelingen meynen mochten/ dat Eleazar
van tnegentich iaren/ ouer gegaen waer/ tottē leuē
der vremdelinger/ ende si ooc om mijnder veynsin-
gen wille/ ende om een luttel tijts des verganckeli-
ken leuens/ bedrogen souden worden/ ende dat ick
daer door/ een smettinge ende verfuwinge/ mijnd
outheit behale. Want al werde ic inder tegenwoor
diger tijt/ vander menscen pijnlicheit verlost/ so en
mocht ic nochtans des almachtigen hant noch leuē
dich noch doot ontulien. Daerom wil ic vromelijc
steruen/ ende doen dat minen ouderdom betaemt/
den iongelingen sal ic een sterc exempel achter latē
eest dat ic met willigen bereeden gemoede/ eñ sterc
kelic voor die alder costelicste ende heylichste wet/
een eersame doot volvoere.

Als hi dese dingen geseyt hadde/ soe wert hi ter-
stont totter pinen getrocken/ maer die hem leyden D
ende luttel daer te voren sachter waren/ zijn tot grā
scappen gekeert/ om die redenen die hi geseyt had-
de/ die si meynden wt vermetelheit geseit te sine.
Maer als hi met slaghen gequetst wert/ so versuch
te hi/ ende seyde . O HEERE / die de heyli-

ghe kennisse hebt ghi weet openbaerlick/ dat daer ic van der doot verlost mocht worden/ harde smerten des lichaems lide. Maer nader zielen/ soo lijde ict geerne/ om uwer vreesen wille. Ende dese verschiet in deser manieren wt den leuene nyet alleen den ionghen/ mer ooc alle den geheelen volcke een gedachtenisse zijnder doot tot eenẽ exempele der doot/ eñ der sterckheyt achter latende

¶ Vanden seuen broederen/ ende hare moeder/ een eerlike ende mannelike daet/ hoe dat si lieuer storuen/ dan si den godloosen coninc ghehoorsaem wordẽ zijn/ des HEREN gebot te ouertreden

Dat .vij. Capittel

Het geschiede dat seuen broeders geuangẽ werden/ mz haerder moeder/
B eñ werdẽ vanden coninc gedwongẽ vercken vleesch tegen dye behoorlicheyt te eten/ Ende dede se slaen met gheesselen/ van stieren pesen ghemaect. Maer een onder die/ die eerste was/ seyde aldus. Wadt soeckt ghi/ eñ wat wilt ghi van ons leeren? Wi zijn meer bereyt te steruen/ dan die vaderlike ende Godts wet ouer te treden. Hier om wert die coninck gram/ eñ beual datmen pannen/ eñ copere potten gloeyende soude maken/ als dye gloeyende ghemaect waren/ beual hi datmen hem/ die eerst ghesprokẽ hadde zijn tonghe wt sniden soude/ eñ tvel des hoofts af trecken/ eñ zijn vingeren eñ teenen af houwen/ daer zijn broeders eñ die moeder aensagen. Ende doen hi nv al mismaect was/ so beual hi tvier daer bi te doẽ/ eñ hem die noch asemde/ te braden in die pãne/ Als hi nv inder pannen lãge gepinicht was/ so vermaenden hẽ die ander broeders metter moeder/ dat hi vromelic steruen soude/ seggende. Dye HERE God sal aensien de waerheyt/ eñ sal ons troosten. Also Moses heeft verclaert in die betuginghe zijns liedekens/ Ende hi sal sinen dienaren vertroosten

Eñ als die eerste in deser manieren aldus doot was/ so leyden si den anderẽ om te bespotten/ eñ doẽ hẽ de huyt zijns hoofts metten hayre afgetrocken was/ so vraechdẽ si hem/ oft hi vercken vleesch eten wilde/ eer hy int geheel lichaem/ eñ in elc lidt bisonder gepinicht worde. Mer hi ãtwoorde met manliker stemmen/ eñ seyde. Ic en sals niet doen/ waer om dese ooc in die volgende plaetse des eersten ooc vele pinen ontfinc/ eñ in sinen lesten geest ghestelt zijnde/ sprac hi aldus. Ghi alder quaetste/ ghi verdoet ons in desen tegenwoordighen leuen/ mer die coninc der werelt/ sal ons/ die om sine wetten gedoot worden/ verwecken in die verrisenisse des eewigen leuens.

Na desen wert die derde bespot/ eñ als zijn tonghe gheeyscht wert/ soo stack hijse terstont voort/
C eñ hi stack zijn handen vromelic wt/ eñ sprack met betrouwen. Ic besitte dese leden van Godt wt dẽ hemel/ mer om die wetten Gods/ versmade ic nv de selue/ want ic hope die weder van hem te ontfaen. Also dat die coninck eñ die met hem waren/ verwonderden des iongelincs moet/ die dat pinigen als niet achtede

Ende dese aldus ghestoruen zijnde/ so deden si den vierden daer oock ghelike pine. Ende als hy nv op die doot was/ sprack hy aldus. Den ghenen die vanden menschen ter doot ghegeuen zijn/ is beter hope van Gode te verwachtẽ/ dat si weder vã hem verweect sullen worden. Maer v en sal gheen verrisenisse totten leuen geschieden.

Eñ als si den vijfsten hadden ghehaelt/ so quelden si hem/ eñ hi sach op den coninc/ eñ seyde. Ghy hebt macht onder die menschen/ want ghi ooc een mensch zijt/ te doen wat ghi wilt. Mer en wilt niet meynen/ dat onse gheslacht van Gode verlaten is Mer ontbeyt een luttel tijts/ eñ ghi sult zijn groote macht sien/ hoe hi v eñ v zaet straffen sal.

Na desen leyden si den sesten/ ende als dese begonst te steruen/ sprack hi aldus. O coninc/ en wilt niet te vergeefs dolen/ want wi lidẽ dit nv om ons seluen/ om dat wy teghen onsen God ghesondicht hebben. Ende in ons so zijn dinghen geschiet/ dye weerdich zijn/ datmen daer af verwonderen soude. Mer en meynt niet/ dat v dit onghewroken sal bliuen/ dat ghi v veruordert hebt/ teghen Godt te vechten.

Die moeder bouen maten wonderlijc/ eñ weerdich der goeder gedachtenissen/ die haer seuen kinderen/ op den tijt van eenen daghe sach verdoen/ ende si verdroecht stantafteliic/ om den hope dye si tot God hadde. Ende si vermaende elckẽ vã dien/ met manlijcken toeroepen/ sterckelijcken veruult met wijsheyt/ ende den vrouwelijcken ghepeynse/ plantede si eenen mannelijcken moet inne/ ende si seyde tot hen/ Ick en weet niet hoe ghi in mijn lichaem ghecomen zijt/ noch ick en hebbe dy gheest noch ziele gegeuen/ noch dat leuen/ ende ic en hebbe elcx leden nyet te samen gheuoecht. Maer dye HERE/ die schepper der werelt/ dye des menscen geboorte schiep. Eñ die alre creatueren oorspronc vant/ dye sal v oock den gheest/ ende dat leuen weder gheuen/ wt zijnder bermherticheyt/ gelijc ghy v seluen nv veracht om sine wet

Antiochus achtende/ dat hi versmaet wert/ liet dat wijf met haren verwitẽ vare. Als nv die ionckste noch te liue ouer was gebleuen/ so vermaende hy nyet alleen met woorden/ maer hy beuestichde oock met eenen eede/ dat hi hem rijck eñ salich soude maken/ eñ dat hi hem te vriende soude hebben/ wilde hy afgaen van sinen vaderlijcken wetten/ eñ dat hy hem soude geuen/ al dat hem van noode ware. Maer doen die iongelinck gheens sins tot desen dinghen gheneycht en wert/ so riep die coninck die moeder/ eñ riep haer/ dat si den iongelinck onderwijsen soude/ dat hi des coninccs begeerte doen soude. Als hijse met vele woordẽ vermaẽt hadde/ beloofde si den coninc/ dat si haren sone onderwijsen soude. Also te hem waert geneycht/ bespottende den wreeden tyran/ sprac si met manliker stemmẽ. Mijne sone/ ontfermt mijnre/ die v negen maẽden in mijn lichaem ghedragen hebbe/ eñ drie iaer melck gegeuen eñ geuoet/ eñ tot desen ouderdom hebbe gebracht. Ic bidde v sone/ dat ghi opsiet ten hemel eñ ter aerden/ eñ tot al dat daer inne is/ ende verstaet/ dat God dat al wt niet gemaect heeft/ eñ ooc dat menschelijck geslacht. Waerom moet also
geschieden/ dat ghi desen hangman niet ontsien en D
sult/ maer weerdich gemaect/ uwen broeders deel achtich te zijn/ ontfanct die doot/ op dat ick v in die ontferminge/ weder met uwẽ broeders ontfange.

Als si dese dinghen noch seyde/ so sprac dye ion-

gelinc Wien ontbeyt ghi? Ick en ben den ghebod-
de des coninc nyet gehoorsaem / mer den gebode
der wet / dye ons door Mose ghegheuen is. Maer
ghi die een vinder alder boosheyt ghewoorden zijt /
tegen die Ebreen / ghy en sult die hant Gods nyet
ontulien. Want wy lijden dese dinghen voor onse
sonden. Ende al ist dat die HEERE onse Godt
een luttel op ons vergramt is / ende ons straft. hy
sal onser nochtans weder ontfermen. Maer ghy
o alder booste / en alre misdadichste alre menscen /
en wilt niet te vergeefs verheuen worden met yde-
len hope / dat ghi alsoo uwe schalcheyt en verwoet-
heyt / op den name Gods wtstort. Want ghy en zijt
E noch nz ontuloden dat oordeel Godts des almach
tigens / die alle dinghen siet. Want mine broeders
die nv een weynich smerten hebben gheleden / zijn
nv onder dat verbont des eewighen leuens. Mer
ghi sult door dat oordeel Gods rechtueerdighe pi
ne uwer hoouerdicheyt ontfanghen / Maer ic / ge
lijc oock mijn broeders / gheue mijn ziele en mijn
lichaem ouer / / voor die vaderlike wetten / aenroepen-
de God / dat hy onsen volcke gheringhe genadich
si / en v met pinen en slagen doen beliden / dat hy al-
leen God is. Maer in mi en in mine broeders / sal
des almachtighen Godts gramschap ophouden /
die rechtueerdelijck ouer alle onse ghestachte ghe-
brocht is

Doen is die coninck met gramschappen ontste-
ken / en dede desen wreedelijcker dan allen den an
deren / onweerdelic dragende / dat hi bespot was /
Aldus sterf dese oock reyn in allen den HEERE
betrouwende. Met ten laetsten is die moeder ooc
na dye kinderen gedoot / Nv is vanden offerhanden
en van die menichte der wreetheden genoech geseyt

¶ Hoe dat Judas Machabeus een heyr verga-
derde / en mannelike daden bedreef / En hoe dat
Philippus tegen hem handelt / Judas sterct die si
ne / ende verwint Nicanorem

Dat. viii. Capittel

A Judas Machabeus / en die mz hem wa-
ren / ghinghen heymelic in die stede-
kens / en riep vrienden en magen tsa
men / en die dat Joodtsce geloone / en
oordinantien noch niet verlaten en had-
den / en si brachten te samen ses duysent mannen /
en si aenriepen Godt / dat hi op zijn volc sien wilde /
dat van alle volcke vertreden wert / en ontfermen
des tempels / die vanden ongodliken beulect wert
Dat hi ooc wilde ontfermen die verderffenisse der
stadt / die corts effen gelijc der aerden afgeworpen
soude worden / en dat hy die stemme des bloets tot
hem roepende / soude hooren / en dat hi ooc ghedach
te / die alder ongerechtichste dooden der ontschuldi-
gher cleynder kinderkens / en der blasphemien dye
sinen naem aengedaen waren / en dat hi dat ghedenc-
ken en straffen wilde. Judas die menichte verga-
dert hebbende / wert hi den heidenen onuerdrach
lick Want de gramscap des HEEREN is in ont-
fermherticheyt verandert / en den casteelen en ste-
den onuerhoets ouervallende / stac hijse met vier
B aen / en dye bequame plaetsen beslaende / verslooch
hi vele vyanden / mer aldermeest wert hy snachts
tot sulcken wtloopingen gedreuen / en dat gherucht
zijnder cracht wert in allen plaetsen gestroyt

Philippus siende / dat die man allensken door
spoet vercreech / en dat hem die saken dickwijls ghe-
luckich verginghen / so screef hi tot Ptholomeum /
den hertoghe van Celesirien en Phenicen / dat hy
den coninclijken saecken behulp soude doen. En hy
seynde snellic Nicanorem Patroclus sone / vanden
edelsten vrienden / geuende hem vanden gemeynen ge-
wapenden heydenen / niet min dan. xx. duysent / op
dat si alle dat geslachte der Joden souden wt doen
hem toe voegende Gorgiam eenen oorloochs man / en
in oorloochs saken die alder versochste / En Nicanor
stelde den coninc / dat hi den tribuyt die men den Ro
meynen geuen soude / twee duysent talenten vander
geuanckenisse der Joden geuen soude. En terstont
sandt hi totten steden die vider zee lagen / tsamen roe
pende / om die Joden te vercoopen tot slauoenen / be
louende / dat hi tnegentich Joden om een talent geuen
soude / niet siende / op die wrake die hem vanden Al-
machtigen nauolgen soude.

Als Judas dat vernam / gaf hi den Joden die met
hem waren Nicanors toecomst te kennen Wt wele
ken die sommige vreesende / en der gherechticheyt
Godts niet gelooouende / zijn geuloden. Maer dye
ander dye van desen ouerbleuen waren / quamen C
en baden God mede / dat hijse vanden ongodliken
Nicanor verlossen woude / diese vercocht had / eer
hi daer quam. Ende al en dede hijs niet om harent
wille / nochtans om des verbonts wille dat hi tot ha
ren vaderen geseyt hadde. En om die aenroepinge
zijns heylichs en heerlicx naems wille ouer hen.

En Machabeus die seuen duysent mannen dye
bi hem waren / te samen gheroepen hebbende / ver-
maende se hoochlic / dat si den vianden niet versoent
en souden worden / noch dz si die menichte der vyanden
niet en souden ontsien / die ongerechtelic tegen hen qua
men Mer dat si sterckelic souden striden / den smaet
voor oogen hebbende / welcke ongerechticheyt in de D
heylige plaetse van desen is aengedaen / en dat onrecht
der stadt diemen in spot hadde / en ooc dat si der ou
ders insettingen gebroken hadden. Want hi sprac. Si
betrouwen op haer wapenen en op haer stoutheyt.
Mer wi betrouwen inden almachtigen HEERE / die
de gene die tegen ons comen / en alle de werelt met
eenen oogenblic mach vernielen.

Hi vermaende hen ooc vander hulpen Gods / die
aen haer ouders gedaen was / en datter onder Sen
nacherib hondert. lxxv. duysent vergingen / en van
den stride dien si tegen die van Galathen hadden / in Ba
bilonien / dat si alle doent ter noot quam / en haer gesel
len die haer te hulpe gecomen waren van Macedonien
haer versteken / en dat si / die maer ses dusent en wa
ren / om dye hulpe hen vanden hemele ghegeuen /
versloegen der hondert en. xx dusent / en veel welda
den hier voor behaelden. Mits desen woorden zijn si
standachtich gemaect / en waren bereet voor die wet
ten en vader lant te steruen. Aldus stelde hi zijn broeders
tot leytsmannen / vijf ordenen / Simonem en Josephum
en Jonatham / en gaf onder elcken. M. en. CCCCC.
mannen. Daer toe heeft hi hen ooc dz heilige boec van
Esdra doen lesen / en hem dat teeken der hulpen Gods ge-
geuen / so street Judas selue in de eerste bataelgie
tegen Nicanorem. En dalmachtige God hielp hem / so
dat si bouen. ix. M. mannen versloegen. Mer si tgrootste
deel van Nicanors heyr met wonden cranc gemaect heb
bende / dwongen sise te vlien. En si namen tgelt der

geender/die tot haerder coopinge gecomē waren/ eñ si veruolchdense so geheelijck. Maer si keerden weder in die besloten vre/want het was voor den Sabaoth. Daer om en volherden si int veruolgen niet. Met haer wapen eñ roouen verghaderende/ hielden si den Sabaoth/den HEERE ghebenedien de/diese in desen daghe verloste/dat beghinsel der ontfermherticheyt op hen stortende.

Na den Sabaoth deelden si den crancken/ende weesen/eñ weduwen/die roouen/eñ dat daer ouer bleef/hielden si voor haer seluen. Dese dinghen aldus geschiet zijnde/eñ gemeynlic vā hen allen een smeekinghe gehoudē/baden si den ontfermhertigen HEERE/dat hi sinen knechten wt eynde versoent wilde worden. Eñ wt desen dye met Timotheo/eñ met Bachide waren tegen hen stridende/ doodender si bauen twintich duysent/ende namen hare gemuerde steden inne/eñ si deeldē vele rooue eñ gauen den crancken gelijken buet/den weeskēs eñ weduwē/ende ooc den ouden. Ende als si hare wapenen neerstelijc vergadert hadden/soe stelden sise te samen in bequamen plaetsen. Maer dien anderen roof droeghen si te Jerusalem/eñ si dooden Philarchem/die met Timotheo was/den boosen wichte/die de Joden in vele saken ghequelt hadde eñ doen si die vernieuwinghe hielden te Jerusalē/ so verbranden si den genen/die de heylighe duerē aēgesteken haddē/dat is Calisthenē/die in eē huys geulucht was/ooc verbrant/eñ hem also verdient loon/voor haer ongodlicheden weder gheuende.

Mer die alderbooste Nicanor/die duysent coopers totter Joden vercoopinge/tot hem gebracht hadde/midts der hulpen des HEEREN vernedert van hen/die hi niet en achtede/zijn cleet der heerlicheyt afgeleyt hebbende/vliedende midden doort lant/quam alleē tot Antiochiē/eñ hadde die hoochste onsalichert van dye verderffenisse zijns heyrs beiaecht. Eñ dye belooft hadde/dē Romeynen den tribuyt weder te gheuen vander gheuanckenissen Jerusalems/vercondichde nv/dat dye Jodē eenē bescherme hadden/eñ dat si daerom onwinnelick waren/om dat si die wetten volchden/die vā God ghestelt waren

¶ Van Antiocho ende sinen hoochmoet/ eñ hoe hi van God gestraft wort/ende hoe hi ten laetstē sterf. Dat .ix. Capittel.

A Nde inder seluer tijt so keerde Antiochus oneerlic weder van Persen. Wāt hi was in een stadt ghegaen die Persipolis heet/eñ waende dē tempel wt te roouen eñ die stadt te verdrucken/ mer doen die menichte te wapenen liep/so vloden si. Eñ also gebuerdet/dz Antiochus na die vlucht buylick weder quam/Ende als hy ontrent Egbathanam gecomen was/so bekēde hi/wat Nicanori eñ Timotheo ghesciet was. Eñ verheuen in gramschappen/meynde hi dat onrecht der gheender die hem gelaecht hadden/op die Joden te vhalē. Daer omme dede hi sinen wagen zeer driuen/sonder op houden reysende/want dat hemels oordeel dranc hem/om dz hy so houeerdelic sprack/dat hi te Jerusalē wilde comen/eñ die stadt tot een graf der Joden maken.

Mer die HEERE Israels God/diet altemael aenschouwt/sloech hem met eender onghenesellker eñ onsienliker plaghen. Als hi dese selue reden geeyndt hadde so beuinc hem een felle smerte des inghewants/eñ bittere steecten zijnder binnensten. Eñ dz rechtueerdelijc ghenoech/als die/die met velen eñ nieuwe pinen der anderen ingewandē hadde gepinicht/hoe wel hi in gheender manieren van sijnder boosheyt af en liete. Hier en bouen met houeerdicheit veruult zijnde/ vier blasende met den gemoede teghen die Joden/eñ gebiedende/datmē die sake spoeden soude/so gheuielt dat hi met druysticheit gaende/vanden wagē viel/ eñ dat dye ledē midts sware tsamenstootinghe des lichaems/ gequetst werden. Eñ dese die hem liet duncken/dat hi oock den vloeden der zee ghebieden mochte/ bouen menschelike mate met houeerdicheyt veruult zijnde/eñ dye hoocheden der berghen in die schale weghen mochte/nv vernedert ter aerden/wert hi in een orsbare gedragē/die opēbaer cracht Gods in hem seluen betuygende. Also dat vā des ongodliken lichaem/wormen crielden/eñ zijn vleesch leuende in smerten wtuloeyde/eñ dat van sinē ruecke/eñ stanc oock zijn heyr beswaert wert. Eñ dye een luttel tijts te vorē/die sterrē des hemels meynde te reycken/diē en mocht nv nyemāt verdragen/ om der onuerdrachlicheit des stanct wille

Hier wt begonst hi wt swaerd hoouerdicheyt afgeleyt/tot kennisse zijns selfs te comē/ vermaent mitds die Godlike plage/midts dat sine smerten elcken oogenblicke vermeerderden. Ende doen hi noch ooc selue sinen stanc nyet verdragē en mocht/ sprack hi also. Het is rechtueerdich Gode onderdanich te zijn eñ den sterfliken van hem seluen niet te geuoelen/ghelike dinghen als van Gode. Mer dese boose mensche badt den HEERE/van welcken hi gheen ontfermherticheyt vercrigen en soude. Ende die stat daer hi haestende toequā/ op dat hijse ter aerden soude neder worpen/ eñ een graft der dooden soude maken/nv beghert hijse weder vri te gheuen/eñ die Joden/die hi oock der begrauinge nyet weerdich en achte/maer den voghelen eñ wilde dieren soude gheuen te eten/eñ die hi ghesonden hadde/metten cleynen kinderkens te vernielen/die ghelooft hi nv/dien van Athenen gelijc te maken/ooc den heylighen tempel/ dien hi te voren wt gherooft hadde/dien belooft hi nv metten alder besten gauen te vercieren/ende dye heylighe vaten te vermenichfuldigē/ende die costen die tot ten offerhanden behooren/van sinen renten te gheuen/bouen dese dinghen/dat hi een Jode sal worden/eñ alle die plaetse der aerden sal doorwandelen/eñ dat hi Gods macht sal prediken.

Maer als de smerten niet op en hielden (want dat rechtueerdige oordeel Gods quā ouer hem)/ mishopende/screef hy totten Jodē/in deser manieren/eenen bidbrief/dese dinghen inhoudende. Den alder besten borgheren den Jooden vele groeten/ eñ wel te varen/ende salich te zijn/wenschet die coninc eñ prince Antiochus

Ist dat ghi weluaert/eñ v kinderen/ eñ dat alle dinghen na uwen sinne zijn/soo segghen wy dye aldermeeste danckbaerheyt. Ende ick in cranckheyt gestelt/met uwer ghedachtich goedertyerlijc/ weder ghekeert vander Persen lande/eñ met swaer=

der siecte beuaē/hebbe ict nootsakelic geacht voor dat ghemeyn profijt sorghe te hebben/ my seluen nyet desperrende/ mer vele hopen hebbende/ dye cranckheyt te ontgaen. Mer aensiēde dat oock mijn vader tot welcken tijden hi dat heyr in ouerlant ley de/thoonde dye na hem dye heerlicheyt soude ont= fanghen/ op dat ofter yet contraijs gheuiele/ ofte swaers gebootschapt worde dat oock die dingen dē lantschappen aēgaēde/niet en souden worden ge= stoort/als si wisten wien die summa der saken ghe laten waren. Ende hier toe merckende/ vanden naesten machtighen/ende ghebueren/ den tijden laghende/ende den wtganck verwachtende/ heb= be ic minen sone Anthiochum tot eenen coninc ve wesen/ den welcken ick in vele van v lieden dicwil beual/als ic ten ouersten lande waert tooch/ende
D datter na bolcht/schreef ick tot hem. Aldus bidde ick v/ende begheere/ dat ghi gedachtich der welda= den/openbaer ende heymelijck/ dat een yeghelijck trouwe tot mi ende minen sone houde. Wandt ick betrouwe dat hy ghelijckelijc ende beleefdelijcken doen sal/ende minen voornemen volgende/v ghe= meyn sal zijn.

Aldus is dye moordenaer eñ Godts lasteraer schandelijck gestraft ghe weest/ende ghelijck hi die ander gehandelt hadde/so is hi gestoruen in vreem den lande/int geberchte met eenen allēdigen doot Philippus die met hem opgevoet was/bracht zijn lichaem ouer/die welcke ontsiende den sone Antio chi/is hy wech gegaen in Egipten/tot Ptholome um Philometorem.

Machabeus wint dye heylige stadt/ ende rey nigetse/wat ghescihiet is na Antiochus doot met Eupatore sinen sone/ende hoe vromeliken dat hē Machabeus hielt

Dat .x. Capittel.

A Achabeus ende die met hem waren/ met die bescermenisse des HEEREN ontfinck hy den tempel/ eñ dye stadt weder/ende hi vernielde die outaren die de heydenen in die straten opghe= recht hadden/desghelijcx oock die tempelen. Ende den tempel gheuaecht hebbende/ so maecten si ee= nen anderen outaer/ ende vanden steenen ontfin= gen si vier/ende offerden spijsoffer na twee iaren/ ende wierooch/ ende keerssen/ ende setten thoon= brooden.

Dwelc ghedaen zijnde/ si den HEERE baden/ neder gestrect ter aerden/ dat hi haer voort aē niet meer in sulcken anxt ende verdriet en woude laten comen. Mer oft si eenich tijt sondichden/dat si van hem saechteliker gestraft souden mogen worden/ ende dat si niet den vreemden ende blasphemighen menschen en souden worden gheleuert/ Op dyen dach dat den tempel vanden vreemden geborenen besmet was/geuielt den seluen dach dat die suyue= ringhe oock ghescihiede/ opten vijfentwintichsten dach der maent Casleu.

Ende si deden die suyueringhe acht dagen met blischappen/na die maniere der looueertenten/ghe= denckende dat si voor een luttel tijts/ den hoochti= delijcken dach der looueertenten/in die berghen eñ speluncken hielden/ghelijck beesten. Daeromme droegen si ionghe scoten/ ende groene tacken/en= de palmen/hem ter eeren/die hen voorspoet hadde ghegheuen zijn plaetse te reynighen. Ende si beslo ten met een ghemeyn ghebot ende gheset/dat alle dat Jootsche volc dese dagen alle iaer souden hou dē. Hoe dat Antiochus/die heerlic ende doorluch= tich genaēt is/gestoruen si/daer af is nv ghenoech
B geseyt. Nv sullen wi vertellen wat van Eupatore den sone des ongodlikē Antiochi gesciet is/ aēgaē= de den oorlogen/dat willen wi int corte bescriuen. Als dese dat rijck ontfaen hadde/soo stelde hi ouer die saken des rijcx Lysiam eenē hooftman der ruy terschap van Phenicē ende Sirien. Wandt Ptho lomeus dye ghe heeten wert Macron een ouerste ouer den Joden/om dat recht te onderhoudē/om des onrechts wille/dat hen geschiet was/ soo nam hi voor hem/alle dinck vriendelick ende vredelic te handelen. Maer hier om wert hi beschuldicht van den vrienden bi Eupatorem/eñ wert als een ver= rader ghescouwē/om dat hi dat lant van Cypers/ dat hem beuolen was van Philometore/ verlaten hadde/eñ tot Antiochum den edelen ouer gegaen sijnde/oock van hem gegaen was/ vergaf hem sel= uen met fenijn/eñ sterf also

Eñ als Gorgias hooftman der plaetsen was/ nemēde tot hē die toecomelingen/beoorloochde hi die Joden dicwils/mer die Joden die de bequame vaste steden in hieldē/ontfingē die/die vā Jerusalē
C veriaecht warē/eñ pijndē hen te oorlogē/ Maer die met Machabeo waren/door gebeden den HEE RE biddende/dat hi hen eenen hulper soude sijn/ so deden si eenē storm op die vaste steden der Edo meen/ende met grooter macht aenstaende/vercre gen si die plaetsen/ ende die hen te gemoete liepen sloeghen si doot/eñ sloeghender al te samen doot niet min dan vijfentwintich duysendt/ Maer als sommighe/ nyet min dan .ix. duysent/ in twee alte vaste torens waren ghevloden/ eñ alle gerectscap om te wederstaen haddē Machabeus liet tot haer der beuechtende verwinninge Simonem eñ Jose phum/eñ oock Zacheum/eñ vele genoech dye met hen waren/eñ hi selue keerde hem tot dien stridē waert/daert meest van noode was. Mer die met Simon waren/lieten haer metter ghiericheyt ver winnen/wāt si ontfingen vanden sommigē dye in die torens waren/tseuentich duysent Dragma/eñ lieten die selue ontvlien

Als Machabeus gebootschapt was/ datter ge schiet was/so vergaderde hi die princē des volcx/ eñ beclaechdese/dz si die broeders om gelt vercocht hadden/in dien dat si haer viandē haddē laten gaē
D Aldus liet hi dese/die verraders ghewordē waren doodē/eñ nā terstont die twee toorēs in. Met wa penē eñ mz hāden alle dingē voorspoedelic doende doode hi in die twee vestingen meer dā .xx. M. mā nē. Eñ Timotheus die te vorē vāden Jodē was ver wonnē/tsamē roepēde theyr der vreēd menichtē/ eñ theyr der ruyteraers vā Asien vgadert hebben= de/quā hi als oft hi Jodtsce lāt mz wapenē in ne mē soude. Eñ als dese naecte/so badt Machabeus eñ die met hem waren/dē HEERE/thooft met aer de bestroyende/eñ haer lendenē met harē cleederē gordēde/voor dat werste des outaers neder liggē de/dat hi hen genadich/eñ harē vianden een viāt soude sijn/ende dat hy den ghenen teghens soude sijn die hen teghens waren/ ghelijck dye wet seydt

Ende aldus namen si die wapenen na tgebet/ende ghinghen verde vander stat/ende den vyanden naghecomen saten si neder.

Maer ten eersten opganc der zonnē soe stredē si beyde teghen malcanderē/Die Joden den HEERE metter cracht tot eenē belouer der victorien/ende des voorspoedts hebbende/maer dandō hadden den moedt tot eenen leydtsmā des oorloochs Mer als den strijdt crachtich was/soe verschenen den vianden vanden hemel vijf mannē op paerdē fraey sijnde/met gulden toomen/den Joden gheleydoende/wt welckē die twee/Machabeum ontsedt deden dye int midden der vyanden omcingelt was/ende hielden hem gesont/ende si schoten op die viandē gescutten eñ blixemen/waer wt si met blintheyt gheschepnt worden/ende veruult met verschrickinghe ende vielen/daer zijn doot gheslaghen twintich duysent ende vijfhondert voetghangers/eñ seshondert reysenaers Mer Thimotheus vloot in Gazarim/welc eene vaste beschermenisse was waer af Cereas ouerste was.

Maer Machabeus/ende dye met hem waren verblijdende/beleyden die beschermenisse vier daghen/ende die daer binnen waren verlatende hem op die vasticheyt der plaetsen/vloectē bouē matē/ende werpen onbetamelicke reden wt. Mer doen den.v.dach op ginc/soe werden twintich ionghen wt dien die wt Machabeo warē/ontstekē int ghemoede/om der blasphemie wil/ende ghingē mānlijck totter mueren/ende met fellen moede/die torens aenstekende/stegen si daer op/maer eñ oock ander des ghelijcx stigende op die thorens/begonsten die poorten aen te steken eñ die selue vloeckers leuende te verbernen. Ende twee heel dagen lanc die bescermenisse verwoest ende vedoruē zijnde/vonden si Thimotheum dye hem in eenderhande plaetse verborgen hadde/ende si dooden hē/ende zijn broeder Cereā/eñ Apolophanē sloegē si doot/Als dese dinghen geschiet warē/ghebenediden si den HEERE/die groote dinghen in Israel hadde ghedaen/eñ hen victorie had ghegeuen

¶ Vā dat Lisias voor hē hadde genomē te doē ende hoe Machabeus wederstant hadde/eñ wat hulpe dat God haer bewees/Lysias eñ Machabeus wordens eens.

Dat.xi.Capittel

A Aer nae een weynich tijts/Lisias sconincx procureur eñ maech/ende dye ouer die saeckē was ghestellet/waer nemende dese dinghen/dye gesthiet waren/vergadde tachtētich duisent mannen/ende alle zijn reysenaers quamen teghen die Joden/meinende die stadt in te nemen/eñ den heydenen een wooninghe daer af te maken/eñ dē tempele tot neringe van ghelde/gelijck ander tēpelen der heidenen te hebben/eñ dat priesterscap alle iaer te vcopē/nieuwers Goods macht vedēckende. Maer ongetemt van ghemoede/betroude hi in menichte der voetknechtē/ende inde duisenden der reysenaers/ende in tachtentich eliphantē Maer ingegaen zijnde in dat Jootsce lant/eñ ghenakende Bethsuram/dat een sterck slootkē was/ghelegen in een enghe plaetse/vijf stadiē van Jerusalem/dat welc hi beleyde.

Ende doen Machabeus/eñ die met hem warē vernamen dat hi die stercke bescermenisse beuocht so baden si den HEERE met weeninge ende tranen/ende alle die scare te ghader/dat hi eenen goeden engel seynden wilde totter salicheit Israels/eñ Machabeus selue nam eerst die wapenen/ende die ander vermaende hi dat si te ghader met hem tpericule aen souden gaen/ende haren broeders te hulpe comen.

Ende als si te gader met bereeden gemoede na Jerusalem toghen/soe openbaerde hen een reisenaer/die voor hen reedt/in een blinckende cleedt/met gulden wapenen/scuddende zijn glauie/Doen gebenediden si altesamen den ontfermhertighen HEERE/ende worden verstoutinden gemoedē bereyt niet alleen met menschen te striden/mer ooc die alderfelste beesten ende yseren mueren/door te loopen. B

Dus ghingen si ghereet ende willich/hebbende vanden hemel eenen hulper/ende den HEERE ouer hen ontfermende/eñ si vielen met eenē storm als leeuwen op die vianden/eñ werpēder daer wter neder/elf duysent voetknechtē/eñ duysent seshondert reisenaers/eñ si maectense al vluchtich eñ vele onder haer gewont/ontquamen naect. Eñ ooc Lysias buyle vliuende ontquam hi/Ende want hi niet sot en was/hi bi hem seluen ouerleggende/dat aen hem een verminderinge geschiet was/eñ verstaende/dat die Joden op des almachtigen Gods hulpe stockende/onuerwinlijc waren/seynde tot hen/eñ beloofde hem/dat hi soude consenteren/alle dat rechtueerdich wesen soude/ende den coninc dringen/haer vrient te werden.

Machabeus was te wille den ghebedē Lysie/in allen dat profijt soeckende/Ende also wat Machabeus Lysie vanden Joden screef/dat liet die coninc toe/Want den Joden waren brieuen van Lysia gēscreuen/na deser manieren inhoudende/Lysias wēschet den volcke der Joden salicheit/Joannes ende Abessalon die van v gesonden waren/die ghescriften ouerleuerende eyschen dat ick dye dinghen dye bi hen te kennen ghegeuen wordē/veruullen soude/Hier om/soe wat den coninck ouergedraghen mocht werdē/bediede ic dē coninck/eñ dat hi dye sake toeliet/dat verleende ick. Aldus ist dat ghi in den saecken trouwe hout/so sal ic voort meer van v liedē een saecke der goeder dinghē zijn/Mer van den anderen heb ic door elck woort ghebodē desen/ende die van mi gesonden zijn/met v te sprekē God si met v. C

Inden honderstē eñ achten veertichsten iare/den vierentwintichsten dach der maendt Dioscorinthij.

Maer des conincx brief/hielt dese dinghen in/Die coninc Anthiochus wenschet Lisie sinen broeder salicheit Nv onse vader onder die goden ouergheuoert is/wi willende dat dye gene die in onsen rijck zijn/sonder oploop ende veroerten leuen/ende neersticheyt tot haren saken doen/soe hebbē wy ghehoort dat die Joden minen vader niet en consenteerden/dat si ouergheb racht soudē werdē tot ten griecxsen seden/mer datse haer wet wildē houden/ende daer om eyschen si vā ons hen toeghelaten te werden hare wetheyden

Aldus willende dat dit volck oock gherust si/ soe hebben wi insettende gheoordelt/ dien dē tempel weder ghegeuen te werden/ dat si doen mogē nae haerder vooruaders gewoonte. Hier om sult ghi weldoen/ ist dat ghi tot hen seyndt/ eñ hen dye rechte hant geeft/ op dat si onsen wille bekēt hebbende/ goets moedts zijn moghen ende haer selfs profijt soeckē. Maer tottē Jodē was des coninex brief aldusdanich

Die coninc Anthiochus wenscht den raedt der Joden/ ende den anderen Joden salicheyt/ Ist dat ghi wel vaert so zijt ghi also wi willē/ eñ wi varen
D oock wel/ Menelaus quam tot ons segghende/ dat ghi af wildet gaen totten uwē/ die bi ons zij. Hier om so geuen wi gheleyde der sekerheit/ den ghenen die mede gaen tottē dertichstē dach der maent Aprilis toe/ dat si Jootsche spijse besigen/ eñ haer wetten ghelijck oock te voren/ eñ nyemāt van haer en lijde in eenigher manieren moeylicheyt van desen dinghen/ dye door onwetenheyt geschiet zijn/ Eñ wy hebbē Menelaum oock tot v gesonden dye sal v die saecke breeð vtellē/ God spaer v ghesont Inden honderlsten ende achtenveertichstē iare den vijftiensten dach der maent April/ soe seynden die Romeynen eenē brief/ aldus inhoudende

Quintus Mennius/ eñ Titus Manili9/ der Romeynen legaten/ ontbieden den volcke der Joden salicheyt Vā dien dye Lysias des coninex neue v verleent heeft/ die hebbē wi ooc verleent/ Maer van dien die hi oordelde den coninc ouer te geuen/ daer af onder v neerstelijc tsamen sprekende/ seint ter stont yemanden/ op dat wi oordineeren alsoot v becoempt/ want wy reysen te Anthiochien/ hier omme soe haest v weð te scriuē/ op dat wi ooc weten van wat wille ghi zijt/ hebt v wel indē hōderlsten eñ achtenveertichstē iare/ dē vijftiensten dach der maent Aprilis.

Na die vereeninghe so bedriuen Thimotheus ende Appollonius ende noch andere eene verraderie/ Maer Judas Machabeus sterct hē tegē haer lieden/ ende strafte hi nam Caspin in met die andere steden

¶ Dat.xij.Capittel.

A
Als dit vbont ghemaect was/ so tooch Lisias totten coninc/ maer dye Joden gauen hen tottē ackerwerc/ Maer die ander waren bliuen sittē/ Timotheus eñ Appolonius Gemee sone ende ooc Jeronimus/ ende die houerdighe Demophon/ ende Nicanor/ een hooftman in Cypres/ en lietense niet in stilheit/ noch in rust leuē/ Die Joppiten hadden aldusdanighen quadē feyte bedreuen Si baden den Joden die by haer woonden/ dat sy met huysurouwen ende kinderē in die schepen soudē gaen die si bereyt hadden/ als ofter gheen viant scappē tusschen hen lieden gheweest en hadde. Aldus nae die ghemeyne besluitinghe ende oordinatie der stadt/ hen oock te wille zijnde/ ende om des vreedts wille/ van gheenen dingen quaet vermoedende/ als si in dye diepte waren voorghegaen/ soe en lieten sider niet min dan tweehondert verdrincken.

Als Judas vernam dat dese wreetheit aen die menschen zijns volcs was gedaen/ soe beual hi dē mannen die met hē waren/ eñ God den rechtueerdighen rechter aengeroepen hebbende/ soe quā hi teghen die vermoorders zijnder broeders/ ooc aen stack hi snachts heymelijc die hauene/ eñ verbrande die scepen/ maer die vandē viere ontulucht wa-
ren/ die verdede hi metten swaerde. Deu

Eñ doen hy dese dingen aldus ghedaen hadde/ Jud soe ghinck hi wech/ als oft hi weder keeren soude/ i.reg Ende alle die Joppiten wt wortelen/ Maer doen hi vernam dat dye Jamniters desghelijcks wilden doen den Joden die met hen woonden/ so ouerquā hi den Jamniters snachts/ ende onstack dye hauen metten scepen/ also dat dat licht des viers te Jerusalē versceen/ van tweehondert eñ veertich stadien Eñ als si neghen stadien van daer waren ghegaen dat si tot Thimotheum souden reysen/ soe streden B teghen hen vijf duysent mannen van Arabien/ ende vijfhondert reysenaers. Ende doen den strijdt machtich werdt/ eñ met Gods hulpe/ Judas ghelucktich vergaen was/ die ander ouergebleuen van Arabien verwonnen zijnde/ begeerden van Juda datmen hen geleyde soude gheuen/ belouende dat si haer sommighe weylanden souden gheuen/ ende hen in anderen saecken profitelijck zijn.

Judas meynde dat si hen in vele dinghen nudt souden zijn/ soe beloofden hy vrede/ ende dye rechte handen ontfaen hebbende/ ghingen si tot haren tenten/ Ende Judas aenghinc oock een vaste stat met brugghen ende mueren omsedt/ dye bewoont werdt van scharen der ghemengder heydenen ghenaempt Casphin/ Maer die daer binnen warē/ betrouwende in haer vasticheyt der mueren/ ende in die ghereetscap der prouanden/ deden dooslic/ Judam tergende met vloeckinghen/ eñ blasphemeerden/ ende spraken dat ontamelijc was/ Machabeus aengeroepen hebbende/ den grooten prince der werelt/ die inden tijden van Josua/ Jericho sonder oorloochs ghetuych/ ende sonder gheschutten/ neder werpende/ veliep die mueren fellijc/ eñ dye stat door den wille des HEERE ghewonnen hebbende/ soe dede hy ontallike doodtslaghen/ alsoe dat dye bi liggende staende zee/ die twee stadiē breet was/ scheen te vloeyen vanden bloede der gedoder. Jos 6

Van daer toghen si seuen hondert ende vijftich stadien/ ende quamen in Taracha/ tot dien Joden diemen Tibianei hiet.

Eñ si en cregen Thimotheum in dier plaetsen C niet/ ende gheene saecke daer volbracht hebbende/ quam hi weder/ eñ liet die stercte in een alder vaste plaetse Met Dosithea eñ Sosipater/ die met Machabeo hooftmannen waren/ sloeghen si die ghene die van Thimotheo in die stercte ghelaten waren/ thien duysent mannen/ Eñ Machabeus stelde in oordinantie/ om hem sesduysent mannen/ ende ghesteldt zijnde bi rotten/ tooch hi voort tegen Thimotheum/ die met hem hadde/ hondert eñ vijfentwintich duysent voetknechten/ ende twee duysendt eñ vijfhondert reysenaers.

Ende doen Thimotheus vernam Judas toecomste/ so seynde hi voor die wijuen ende kinderen eñ die andere ghereetschap tot den slote/ gheheeten Carnion/ want het was onuerwinlijck/ eñ swaer daer toe te comen/ om dye engicheyt der plaetsen Eñ als Judas eerste heir versceen/ so quā dē vianden vreese in/ wt der tegenwoordicheit Gods/ die

alle dingen aenschout / ende si worden vluchtich/
deen vanden anderen / alsoo dat si meer vanden ha=
ren neder ghewozpen worden/ende metten slagē
haerder eygender swaerden ghequetst worden/
Eñ Judas dede crachtige neersticheyt/om die God
lose te straffen / ende hi wierp wt hen dertich duy=
sent mannē neder Mer Thimotheus selue viel in
die handen Dosithei/eñ Sosipatris/ eñ hi begeer=
de met vele ghebeden/ datmē hem leuende soude
laten gaen/ om dat hijer vele wt der Jodē ouders
ende broeders ghevanghen hadde/ die met zijnder
doot bedroghen souden werden. Ende als hi seker
gheloue gegeuen hadde/dat hijse weder seynden
soude/soe hem ghesec was/so lieten si hem onghe=
O quetst gaen/om der broeders wille
Judas is weder getrockē vā Carniō /ghedoot
hebbende vijfentwintich duysent mannen/Na de=
ser vlucht ende dootslach/ soe verleghede hy zijn
heyr tot Ephron waert in eē vaste stat / in welcke
een menichte der verscheyden heidenen woonden/
ende stoute ionghen voor die mueren staende /en
de weerden hen neerstelijck / In dese stadt waren
vele behendige ghescutten ende daer was gereē=
schap der gheschutten Maer als si den almachtigē
God aengheroepē hadden/die met zijnder mach=
ten/die crachten der viandē breect/soe wonnen si
die stadt/ende wt dien die daer binnen warē/wer
pen si vijfentwintich duysent neder
Van daer so ghinghen si tot der Scitē stadt/dye
ses hondert stadien van Jerusalem was/Ende als
die Jodē die bi die Scytopolitē warē/ tsamē ghe=
tuychden/dat si goedertierlijc ghehandelt waren/
oock inden tijdē der onsalicheyt/ dat si beleefdelijc
met hen dedē/ hen danc segghēde/ende oock verma
nende dat si oock voortane goedertieren te haren
gheslachte soudē zijn/ soe quamen si te Jerusalem
als den hoochtidelijcken dach dē welcken aenstaē=
de was.
Ende na den vijftichsten dach / dyemē Sinxen
heet togen si wech tegen Gorgiam/ der Edome=
E en prouoost/ Ende hi tooch wt/ met drie duysent
voetknechtē eñ vierhondert reysenaers /Ende als
si streden soe ghevielt datter lutter Edomeē vielē/
Maer Dositeus vā Sachnozem/ een reysegher/
een sterc man vinc Gorgiam/ende als dat een rid
der van Tracē sach/dat hi hem leuende wilde van
ghen/soe viel hi tot hem in /ende hieu Gorgiā zijn
scouder af ende alsoe ontvluchte Gorgias in Ma
resa. Ende als die gene die met Esdrin partie wa
ren/ langhe ghestreden hadden / eñ vermoeyt wa
ren/so aenriep Judas den HEERE/tot eenen hul=
per der vermoeyden / ende eenen leydere des oor=
loochs te werdene / beginnende met manlijcker stē=
men/ ende met lofsanghen dye roepinge verhoogē
de/so iaechde hi/ Gorgias ruyters die vluchte aen
Ende Judas vergaderde zijn heyr/eñ quā in dye
stat Odollam/Eñ als den seuensten dach ouer quā
so reynichdē si hē na die gewoonte/ eñ in die selue
plaetse hieldē si den Sabboth.
Ende des anderē daechs quam Judas metten
sinē op die voorseyde plaetse/op dz hi dye lichamen
der verslagender wech soude nemen / ende dat hij
se metten ouders in die vaderlijke grauē soude set
ten/ Ende si vonden onder der verslaghen Joden
iuweelen vander afgoden ghiften/die by Jamniā
waren/vā welcken die wet den Jodē verbiet. Al=
dus wordet hen allen openbaer/dat si om deser sa
ken wille verslaghen waren/Hier omme ghebene
diden si alle des HEERεN rechtueerdighe oor=
deel/die die verborgentheden openbaer hadde ghe
maect. Ende alsoe totten ghebeden gekeert/badē
si dat die misdaet die daer gheschiet was vergeuen
soude worden / Ende die alder sterckste Judas ver
maende tvolc/dat si hen voor sulcke misdaet hoeden
wilden/want si voor haren ooghen sagen/hoe dat
dese om sulcke misdaet verslaghen warē Also ver
gaderde Judas van eenen yeghelijcken giften/dat
hi te samen creech twelf duysent Dragma. siluers/
die sandt hi te Jherusalem/ om daer gheoffert te
werden/tot eenen offer voor die misdaet der doo=
dē/wel eñ duechdelijc vander verrijsenisse dencken
de Wāt en hoopte hi niet/dat die verslaghene ver
risen souden/so sout ouertollich ende ydel schijnen/
voor die dooden te bidden Eñ want hi mercte dat
die gene die met goddiensticheit die slapinghe ont=
faen hadden/die alderbeste genade souden hebbē
opghelept/hieromme is die dencklinghe/voor dye
ghestoruen te bidden/dat si van haren sonden ont=
bonden werden /salich eñ heylich

Anthiochus eñ Lysias bereedē haer tegē die Jo
dē/Judas vergādert dat volc eñ gebiet God aē
te roepen/hi trect voor Modin daer hi eenē gro
ten slach heeft teghen zijne vianden

Dat .xiij. Capittel

Nde inden honderste/ eñ negenēveer A
tichsten iare/ bekende Judas dat An
thiochus Eupator/mz eender menich
te teghen Joodsche lant quam / ende
met hem Lisias die procureur/eñ pro
uoost der sackē/hebbēde met hem hondert ende
thien duysent voetgangers/ ende oock vijfduysent
reyseners vierentwintich elephantē / eñ drie hon=
dert waghenen met crommen spieten Menelaus
mingde hē daer ooc mede/eñ met groter bedriech
lijcheyt bat hi Anthiochū/niet voor des lants salic
heit/maer hopende datmē hem tot eenē hooftmā
stellen soude/Maer die coninc der coningen/ver=
wecte dat gemoet Anthiochi tegen den godloosen
man/eñ Lisias hem ingeuende/dat dese die saecke
alle des quaets was so beual hi/ghelijc si dz voor
een gewoonte hebben/hem te vangene/ eñ in dye
selue plaetse te dooden
In die selue plaetse was eenen toren/van vijf=
tich ellen/hebbēde al omme eenē assch hoope De=
se hadde een affien nederwaerts /Daer na dede hi
desen verwatē Menelaū in die asschen worpen /
eñ si dreuen hē al ter doot waert . Eñ met sulcker
wet gebuerdet den ouertreder der wet te steruen/
eñ Menelaum ter aerden niet gegeuen te wordē/
ende dat waerlijc/rechtueerdelijc genoech. Want
om dat hi vele misdaden bedreuē hadde/tegen den
outaer Gods/welcx vier eñ asscen heilich was/is
hi inde asschē doot vdoect. Maer die coninc quā met
ongetoomdē gedachte/hē den Jodē scalcker te to
nen van zijn vader/ Welck Judas bekent hebben
de/geboot hi dē volcke/dat si dē HEERE nacht eñ
dach aenroepē soude/dz hi hē nv ooc (gelijck altijts)

helpen soude / want si hen ontsagen der wet ende des lants / eñ den heilighen tempel berooft te werdē / eñ dat hi tvolc (welc nv onlancx sinē adem weder verhaelt heeft (niet weder en soude latē ondeworpen werden / den blasphemighen natien /

Als si dit altegader deden / ende si drie daghen
B ghestadelic ter aerden neder gesterct / vandē HEERE / ontfermherticheyt met weenen / ende vastē / badē / so vermaende se Judas / datse hen bereyden souden / hi dacht mettē ouds / eer die coninc theyr tottē Jootschē lāde brocht / eñ eer hi die stadt inname / wt te gaen / eñ den oordeel des HEERE / den wtghanc der saecken te beuelen / Aldus Gode der werelt scepper die macht alre dingē geuende / ende die sine vermanende dat si sterckelijck stridē souden / eñ totter doot voor die wetten / voor dē tēpel / voor die stadt / voor dat lāt eñ borgers vromelikē staen souden / alsoe stelde hi zijn heyr voor Modin Ende den siaen een teeken der victoriē Gods ghegeuen hebbende / Die alder sterckste iongen wt ghecoren hebbende / soe aenghinck hi des snachts den coninclijken leger / eñ sloech inden heyrlegher doot veerthiendupsent mannen / eñ den alder meesten eliphant / mettē genē die daer op gesetē warē Eñ hy veruulden der vianden legers / mettē hoochstē onsich eñ verschrickinge Eñ als si haer dinghē voorspoedelijc gesciet hadden so togen si wech.
C Maer het is gesciet als den dach op ghinck / mits dat hem des HEEREN bescherme nisse hielp / Mer dye coninc dē smaec der stoutheit / der Jodē ontfaē hebbēde / arbeyde hy met liste die swaerheyder plaetsen te bestormen / ende bracht zijn heyr te Bethsura / welcke der Jodē vaste beschermenisse was / maer hi wert gheiaecht / eñ ghescheent Maer Judas sandt den ghenen / dye daer binnen waren nootdruft Rodochus een vanden Jootsche heyre / voorscapte den vianden die verholentheyt / dye welc ghesocht zijnde / geuaen eñ beslotē is. Die coninc hadde sprake metten ghenen dye in Bethsuris waren / eñ hi gaf die rechter hāt / eñ ontfincse / eñ tooch wech / ende street tegen Judam / eñ hi is van Judas verwonnen.

Mer doen hi bekende dat Philips / dyen si als een stadthouwer in zijn af wesen / te Anthiochiē gelaten hadde / hem af gheuallē was / soe is hi vbaest van herten / eñ hi gaf hem dē Jodē ouer / eñ swoer hen luden te doen / van allen dat welc hen recht eñ goet dochte / eñ versoent zijnde offerde hi offerāde / hi eerde den tempel eñ heeftē begaeft / ende hi set te ghiften / ende hy omhelsede Machabeus / Ende maecte hem hertoghe ende prince vā Ptholomaidē ac / tot Gerrenegen toe / Maer als hi tot Ptholomaiden quam / soe nament dye Ptholomensen swaerlijckē / die ouercominge der vrientschappen sorgende dat misschiē / dat verbont soude breken / Doe ghinck Lysias opten rechter stoel / ende leyde die redenē wt. ende stilde dat volc / ende hy keerde weder tot Anthiochien. Eñ in dier manieren ginc des coninex reysinghe eñ weder coemste voort.

Van Demetrio den sone Seleuci / vā Alchimo en de sine ontrouwē / verraderie / ende opset bidē coninc / vander vrientscap Nicanors / eñ Machabei die welcke Nicanor valschelicken ouertrede / vā Razis feyte eens raet heeren te Jerusalem.

Dat.xiiij.Capittel

Aer na den tijt van drie Jaren / beken de Judas / ende die met hem waren / dat Demetrius Seleucus soon / met een grote menichte / ende met scepen A door die hauen van Tripolis op gecomen was tot bequamen plaetsen / ende dat hi dye landtscappen gehoudē hadde / tegē Anthiochum / ende Lysiam sinen hooftman / Mer een die Alchimus hiet / die hoochste priester had geweest / heeft hem seluen willichlijck besmet / inden tijden der samēmenginghe aēmerckēde dat hi in geenē manierē salicheit en soude hebbē / noch toeganc tottē outaer / so quam hi totten coninc Demetrium / inden honderstē ende vijftichsten iare / biedēde hem een gulden croone / ende een palme / eñ bouen dese ooc verdecte coppen / die des tēpels schenen te zijn / Eñ in dien daghe soe sweech hy Maer doe hy eenē bequamen tijdt sonder dwaesheyt vercreghen had / van Demetrio ten rade gheroepen zijnde / eñ gheuraecht / op wat dingen ende raden / die Jodē toe leyden / so antwoorde hi / Die iodē die Assidei gheheeten werden / daer Judas Machabeus hooftmā ouer is / stichtē oorloghe / eñ beroerē oplopē / eñ en gedoghen niet / dat het rijck gherust si / Wātic ben oock der eeren mijnder ouders berooft / te weten der hoogher priesterscap / ende ick ben hier ghecomen / Ten eersten tot profijt des coninex / hem ghe loof houdēde. Ten anderen ooc / der borgers profijt soeckende / Wāt midts haer der boosheit werdet alle onse ghessachte seer ghequelt.

Maer ic bidde v o coniē / dat ghi elc vā desen dingē bekēnen wilt / eñ den lantscap / eñ dē volc nae v B beleeftheit (die allen menschen bercōdicht is) voorsiet / Want also lange als Judas leeft / so ist ommogelijc dat daer vrede soude moghen bliuen.

Als hi dese aldusdanige dingen geseyt hadde / en de die ander vrienden / hen viandelijc tegen Judam hadden / ontstakē si Demetrium tot gramscap / die ter stont Nicanorem / den prouoost ende der eliphāten leyder / seynde in Judeen / ende gaf hem gebodē dat hi Judam leuende vangen soude / ende verstroy en die gene die met hem waren / ende dat hi Alchimum hoghe priester stellen soude / des aldergrootsten tempels. Doen versellden hen die heidenen verscheidelijcken met Nicanor / die wt Judea voor Judam geuloden waren / achtende der Jodē catiuicheden ende dootslagen / haer der saecken voorspoedichcit te wesen / Aldus als die Joden Nicanors toe coemst gehoort hadden / ende die vergaderinge der heydenen / so bestroyden si hen met asschen / ende baden hem / die zijn volc gestelt heeft / inder eewicheit te bewaren / ende die zijn deel mits openbaren teekenen bescermt heeft / Ende als die hooftman hen geboot / so bewegeden si hen terstont van daer / ende quamen tsamen totten casteelken Dessasan.

Maer Simon Judas broeder / hadde tegen Nicanorem gestreden / maer hi wert veruaert / vāder onuersiender toecoemst der vianden / Nochtās als Nicanor hoorde die cracht der gesellen Jude / ende die grootheit des gemoets / die si om haers vaders lants / in striden hadden / so ontsach hi hem / datter grote bloetstortinge af comen soude. Waeromdat hi Possidonium / ende Theodotum ende Matthiam voorseyndt / dat si eenen vrede makē soude. Eñ

als van desen dinghen lanc raet wert ghehouden/
ende het dye leytsman selue totter menichten had=
de gedragen/soe was eēderley consent haerder al=
le datmen vrede houden soude
Het om stelden si eenē dach/indē welckē si hei
melic onder malcander hādelē soudē eñ raet hou=
den souden/ende elcken bisonder / zijn stoelen ghe
brocht eñ geset / Maer Judas had geboden/dat
die gewapende mannen/ in bequamen plaetsen zijñ
soudē/op dat niet misschiē yet quaets onuersiets
op soude staen vanden vianden/ Ende si hieldē be
quame tsamen sprake/ Mer Nicanor die vertoef=
de te Jerusalē / eñ hi en dede geē ongerechticheyt/
eñ hi liet die menichte der scharen/ die daer verga=
dert waren gaē / eñ hy hadde Judā altijts seer lief
wt der herten/eñ hi was totten mā geneycht. Eñ
hi badt hem dat hi een wijf soude trouwē/ eñ kin=
deren winnen / Hy nam een wijf eñ dede ghe ruste
lijcken/eñ si leefden als ander borgheren.
Alchimus siende/die liefde tot malcanderē/eñ
hare ouercomingē/ soe quam hi tot Demetrium/
eñ seide /dat Nicanor vreēde saeckē consenteerde/
eñ dat hi Judam den lagen legghere des rijcx /tot
eenen nacomelinc gesciet hadde / Aldus die coninc
beroert zijnde/ eñ mits den alder quaetstē beclap
pinghen van desen gecreyt /screef hi Nicanori seg=
D ghende/ dat hi swaerlic nam vāder ouercomunghē
der vrientscappē /dat hi hē nochtās gebood / dat hy
Machabeum haestelic gebondē tot Anthiochien/
soude seyndē/ Als nv Nichanor den brief ontfinc/
so wert hi seer verslaghen / eñ namt swaerlicken/
waert dat hi te nieute soude moetē doen/ daer si in
ouercomen waren/ daer hem niet misdaen en was
vanden man / Mer wāt hy den coninc niet weder
staen en mocht/ so nam hi des bequamen tijts wa
re/in welcke hi tghebot volbringhen soude
Maer als Machabeus sach/ dz Nichanor strā
gelijcker met hem leefde/eñ dat ghewoonlike ont
moeten fellicker bewees/verstaēde dz dese strāgelic
heyt/ wt den goede niet en was /so vergaderde hy
weynich der zijnder / eñ verborch hē van Nicanor
Ende als Nichanor dat bekende dat hi stercklelic
ken vanden man voorcomen was so quam hy tot
ten grootsten ende alder heilichsten tempel. Ende
als die priesters ghewoonlike offerhande offerdē/
soe beual hi datmen hem den man leueren soude/
Ende als si met eede seynden/dat si niet en wisten
waer hi waer / diemen sochte / soe stac hi sine hant
ten temple waert wt eñ swoer/segghēde/Het en
si dat ghi mi Judam ghebonden leuert / soe sal ick
desen tempel Gods / tot effenheyt stichtē eñ ic sal
den outaer wtghrauen/ ende ick sal desen Tempel
Baccho/den afgod heilighen. Ende als hi dit ghe
seit hadde / so ginc hi van daer.
Ende die priesters staken haer handen ten he=
mel waert/eñ aenriepē God/ die altijt eē voorvech
ter haers volcx waer segghēde dit. O ghi HERE
alre dinghen/ die gheens en behoeft/ ende hebt de=
sen tēpele /uwer wooningē onder ons ghemaect/
willen hebbē. Ende nv O ghi heilighe der heiligē
alre dingen HERE /behoudt dit huis indē eewic=
heyt onbesmet / dwelck nieuwelincx ghereynicht
is /Maer Razias een vanden ouders van Jerusa=
lem/ is Nicanori aengebracht / een mā die een lief
hebber der stadt was/ eñ die van yeghelijcken seer
ghepresen werdt/ om der liefden die hi totten Jo=
den had/ende daer om/ een vader der Joden wert
geheeten/ Dese hielt langhe tijt dat opsedt der rey
nicheyt inder Jootschap / wel te vreden zijnde/zijn
lichaem eñ siele ouer te leueren voor die Joden E
Mer Nichanor willēde den haet openbarē dye
hi op die Joden hadde/soe sant hi vijfhondert ruy=
ters/datse Razias vanghen souden/want hi meyn
de waert dat hi hē vinge/dat hi den Jodē die alder
meeste plaghe soude aendoē/Maer als die scharen
begheerden in te breken/in zijn huys/ Eñ dye due=
re te schoren/ende tvier daer in te steken/als hi nv
gheuanghen soude werden /so stac hy hem seluen
mettē sweerde /verkiesende lieuer edelijc te steruē
dan den godlosen scalcken onderdanich te werdē/
ende dan met onweerdighen onrechten tegen zijn
maghen/ghedreuen te worden
Maer als hy om die haesticheit geenen sekeren
steet en gaf/eñ die scaren ter dueren in braken /soe
liep hi stoutelic ter mueren waert/ ende worp hem
seluen manlic van bouen neder onder die scharen/
ende si weken sinen valle / also dat hi opten buyck
viel/ Ende als hi noch azemde/ontsteken indē ghe
moede / so stont hi oppe/ ende als sine bloedt/ met
alte seer grooter vloet af vloeyde / eñ hy met alten
swarē wondē ghequetst was/ so liep hy met eenen
loope/ door die scharen / ende hy staende op eenen
ghescheorden steen / eñ nv sonder bloet gewordē
so om vinc hi zijn inghewanden / in beyden handē
ende worpse in die scharen / aenroepende hē heer=
scapper des leuēs eñ geests / dat hy hē dese weder
gheuen soude. Eñ also bleef hi doot

Van Nicanors voornemen ende dye vromicheden
Machabei / ende ooc van sinen droomen ende ge
sichten/ende hoe Nichanor sterf

Dat.xv.Capittel.

Ende als Nichanor vernā/ dat Judas
indē plaetsē Samarie was/ so dacht A
hy opten Sabbaoth met alderdrupst=
icheit te ouervallen/ maer die Joden
dye hem van noodts weghen gheuol
ghet waren / seyden en doet so wreedelijc noch soe
fellijck niet/ maer gheeft der heilichmakinghe drye
dagen eere/ ende eert hem die alle dinghen aensiet
Maer die onsalige vrecchde /ofter een machtiger
inden hemel is / dye gheboden heeft den dach der
Sabbaten te houden: ende si antwoorden/ Daer
is een leuende HERE/ hy is self machtich inden
hemel / dye gheboden heeft den seuenden dach te
houden
Ende hi seyde/ ick ben ooc machtich opter aer=
den/ die ghebiede wapenen te nemen/ende des co
nincx saecken te veruullē. Nochtans en vercreech
hy nyet / dat hy den raedt volbracht hadde / Ende
Nichanor metter alder hoochster houerdicheyt op
ghrecht/dacht een gemeyn victorie van Juda op
te stellē/ Maer Machabeus betroude altoos met
alder hopen / dat hem hulpe van Gode soude co=
men/ Ende hy vermaende dye sine / dat sy nyet
en souden schromen vander toecoemst der heyde=
nen maer dat si inder hertē soudē hebbē die hulpē
die hen vanden hemele ghedaen waren/ende dat=
si nv vandē Almachtigen souden hoopē/dz hē die

torie hi soude wesē. Eñ hi sprac hen toe vand wet
eñ prophetē/ eñ vermaende ooc dye strijdē die si
voren ghedaen hadden/ eñ hier mede maecte hijse
ghemoet

Eñ doe haer gemoedē aldus opghrecht warē
so toonde hi hen ooc mede/ die bedriechlicheit der hei=
denen/ eñ der eeden ouertredinghen. Aldus so wa=
pende hi elcken vā met bewaringhe des schilts /eñ
speers/ mer metten alder beste redenē/ eñ verma=
ninghen/ hen wtlegghende eenen drome/ dye hem
gedroōt was/ eñ te gheloouen weerdich was. Eñ
dat ghesichte was dusdanich. Hi sach Oniā dye op
perste priester gheweest hadde/ eenen goedē ende
goedertieren man/ eñ schamel vā gesichte/ beleeft
van seden/ eñ schoon vā wtspraken/ ende dye van
ionckx kints op/ in duechden geoeffent is/ dese sach
hi die handen opsteken/ eñ biddē voor alle dz volc
ke der Jodē/ Eñ dat hem daer na noch een ander
man openbaerde/ wonderlijc vā ouderdom/ ende
glorien/ eñ ontrent hem een geschictheit van gro=
ter fraepheyt. Eñ dat Onias antwoorde eñ seyde
Dese is een liefhebber der broeders ende des volcs
e van Israel/ Dese ist/ die vele voort volc bidt/ ende
voor die gheheele heilighe stede Jeremias die pro=
phete Gods

Eñ dz Jeremias dye rechte hāt wtstac/ eñ gaf
Jude eē guldē sweert seggēde Ontfanget dz heili=
ghe sweert/ een gaue van Gode/ met welckē ghy
die vianden mijns volcs Israels/ sult neder worpē

Als si aldus vermaent waren met Judas goe=
de redenen/ vā welcken eenē haestigē strijt moch=
te verheuen worden/ eñ der iongen ghemoet ghe=
sterct worden/ soe namē si voor hen/ om te scermē/
eñ sterkelic te strijdē/ dat die cracht vandē saecken
soude oorlogē/ om dz die heylige stadt/ eñ dē Tem=
pel in perikel warē wāt die minste sorchfuldicheyt
was voor haer huysurouwē eñ kinderē/ eñ voor=
die broeders/ eñ maghen. Maer die alder meeste/
eñ eerste vreese/ was voor die heilicheit des Tēpels/
Maer eñ ooc/ die ghene/ die in die stadt waren/ en
haddē gheen cleyn sorchfuldicheit voor die ghene
die strijdē soudē/ Eñ als nv si alle hooptē/ dz oor=
del te geschiedē/ eñ die viandē by warē/ eñ theyr ge
oordineert was/ eñ die beestē/ eñ die Eliphantē in
eene bequame plaetse ghestelt warē. Machabeus
aenmerckēde der menichten toecoemste/ eñ die ghe=
reetschap der verscheydenre wapenen/ eñ dye felheit
der beestē/ soe stack hy zijn handen wt ten hemel/
eñ aenriep den HERE/ die wonder doet/ die niet
na macht der wapenen/ mer alsoot hem behaecht
den weerdighen victorie gheeft

Hi seyde aenroepēde in deser manierē. O Ghy
HERE/ dye uwen enghele sondeste/ ondr Eze=
chia den coninc Juda/ eñ sloecht doot vāden heyre
Sennacherib/ hondert eñ vijfentachtētich duisent
mannen/ eñ nv. O heerscapper der hemelē/ seynt
uwē goedē enghel/ voor ons in vreese eñ beuinge
der grootheyt dijns arms/ op dat si ontsiē/ die met
Gods lasteringe teghen v heilich volc comen. Al=
soe voleynde Judas zijn gebet/ Mer Nicanor/ eñ
die met hem waren/ togen wt met trompettē/ eñ
geroep/ Eñ Judas/ eñ die met hē warē/ aenriepē
God met gebeden/ eñ si zijn aenghegaen/ ten strij=
de metter hant vechtende/ mer den HERE met=
ter herten biddende/ worpen si neder/ niet min dā
vijfendertich duisent mannen/ grotelijc verlusticht
ende vertroost/ vander tegenwoordicheit Gods.

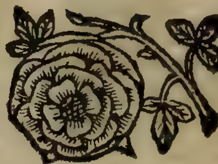
Ende doe si ophielden/ ende met bliscappen we
der keerden/ so bekenden si/ dat Nichanor ooc ver=
slagen was metten anderen.

Ende eenen roep gemaect zijnde/ ende versto=
ringe verweect zijnde/ so gebenediden si den almach a
tigen HERE/ met manneliker stemmen/ Ende
Judas die met lijf eñ gemoede ouer al bereet was
voor dat vaderlant te steruen/ gheboot Nicanors
hooft/ eñ hant metter scouderen af te houden/ ende
te Jerusalem gedragen te worden/ Eñ daer gheco
men zijnde/ riep hi te samen zijns geslachts magen
eñ die priesters totten outare/ ende ginc tot die ge=
ne die op dat slot waren/ Ende toonde Nicanors
hooft/ eñ zijn misdadige hant/ die welcke hi wt had
de gestreken/ tegen dat heilige huis des almachtigē
Gods/ eñ hi glorieerde grotelijc/ Eñ hi beual oock
datmen die tonge des ongodlikē Nicanors/ af sou
de sniden/ ende den vogelen bi stuckstens gegeuen
te werden/ maer des dullen hant voor den tempel
te hangen

Hier om gebenediden si alle den HERE/ des
hemels seggende/ Gebenedijt si hi/ die zijn plaetse
onbesmet heeft gehouden/ Nicanors hooft liet hi
int hoochste vanden slote wthangen/ op dattet een
claer ende openbaer teecken der hulpen Gods sou=
de zijn/ Aldus besloten si alle met ghemeynen rade
desen dach in geender manieren sonder vieringhe
voorbi te laten gaen/ Mer die vieringe te houden
opten dertiensten dach der maent Adar/ die in Si=
rischer talen geheeten wort/ den naesten Mardo=
cheidach/ Ende want nv dese dinghen aen Nicanor
gesciet zijn/ eñ van dien tiden/ die stadt vanden E=
breen beseten wert/ so sal ic ooc in desen een eynde
der redenen maken/ Ende ist dattet wel ghedaen
is/ alsoot der historien betamet/ dat wilde ick wel/
mer is min weerdelic gesciet/ dat is mi te verghe=
uen/ Want gelijc het contrarie is altoos wijn/ oft
altoos water te drincken maer nv dat een ende dā
dat ander te besigen/ is lustich/ Alsoo ist dat die rede=
nen altoos sonderlinge volcomen zijn/ niet
aenghename en zijn/ Hieromme
saldt hier voleyndt zijn.

Eynde des ouden Testaments

Hier na volcht dat nieuwe Testament

Dit zijn die Boecken des nieuwen Testaments ende elc hoe vele Capittelen dattet heeft.

Sinte Matheus Euangeliũ heeft.xxviij. capittelen
Sinte Marcus Euangeliũ heeft.xvi.capittelen.
Sinte Lucas Euangelium heeft.xxiiij capittelen
Sinte Johannes Euangelium heeft. xxi.capittelen
Die wercken der Apostelen.xxviij. capittelen.
Die Epistel van sinte Pauwels tottẽ Romeynen.xvi.capittelen
Die eerste epistel totten Corinthẽ. xvi capittelen
Die tweede epistel totten Corinthen: xiij.capittelen
Die Epistel totten Galathen.vi capittelen
Die epistel totten Ephesen vi capittelen
Die Epistel totten Philippensen/ iiij/ capittelen
Die Epistel totten Collo/iiij/ capittelẽ
Die eerste Epistel totten Thessalon. v capittelen
Die tweede Epistel totten Thessal/ iii capittelen
Die eerste Epistel tot Tim.vi/capittelen .
Die tweede tot Timo/iiii/capittelen
Die Epistel tot Titum/ iii/ capittelen/
Die epistel tot Philemonem een capittele
Die epistel tot den Hebreen/xiii/capit/
Deerste epistel/s/Peters/v/capittelen
die tweede s.Peters iii capittelen
deerste epistel s Joannis/v/ capittelen
die tweede Joannis i/capittel
die derde epistel Joannis i/ capittel/
die Epistel sint Jacobs v.capittelen
die epistel sint Judas i/capittel
die openbaringe Joannis/xxii/capittelen

Sãctus Matheus Euãgelista

Dat Euangelium vã sinte Matheus dẽ Apostel/ welc scrijft ende tracteert vãder menschept Christi.

Dander generatie ons HEEREN Jesu Christi/ende van Maria Hoe Maria Joseph troude ende hoe die enghel Gods Joseph openbaerde/ die Mariam achterlaten wilde Capit.i. A

Dit is dat boeck der ghe Luc.iij.e
boorten Jesu Christi/des soone Da ge.xxi.a
uid/des soons Abrahams
Abraham heeft gegenereert Isa i.pa.ij.a
ac/Isaac heeft ghegenereert Jacob/
Jacob heeft ghegenereert Judã eñ zijn broeders/
Judas heeft ghegenereert Pharetz ende Saram/
van Thamar
Pharetz heeft ghegenereert Hetzron/Hetzron
heeft ghegenereert Aram/Aram heeft ghegene-
reert/Aminadab/Aminadab heeft ghegenereert
Nahason/Nahason heeft ghegenereert Salmon
Salmon heeft ghegenereert Booz/ van Rachab/
Booz heeft ghegenereert Obed van Ruth/Obed Ruth iiij
heeft ghegenereert Jesse/Jesse heeft gegenereert d.
Dauid den Coninc/ B
Dauid die coninc heeft gegenereert Salomõ vã
Urias huisvrouwe gheweest was/eñ Salomõ heeft
ghegenereert Roboã/Roboã heeft ghegenereert
Abia Abia heeft gegenereert Asa/Asa heeft ge-
genereert Josaphat Josaphat heeft ghegenereert
Jorã/Joram heeft ghegenereert Osiam /Osias
heeft gegenereert Joatham/Joatham heeft ghe
genereert Achas/Achas heeft ghegenereert Eze
chiam/Ezechias heeft ghegenereert Manassen/
Manasses heeft ghegenereert Amon/Amõ heeft
ghegenereert Jehaim ende Josias heeft ghegene
reert Jechoniam/ende zijn broeders inder tijt der
gheuanckenis van Babilonien
Ende na der Babilonischer gheuanckenissen/
so heeft Jechonias ghegenereert Sealthiel/ Seal
thiel heeft ghegenereert Zorobabel / Zorobabel
heeft ghegenereert Abiud/Abiud heeft ghegene-

reert Eliachim/Eliachim heeft gegenereert Azor/
Azor heeft gegenereert Sadoch/Sadoch heeft ge
genereert Achin/Achin heeft gegenereert Eliud.
Eliud heeft gegenereert Eleasar/Eleasar heeft ge
genereert Mathan/Mathan heeft ghegenereert
C Jacob/Jacob heeft gegenereert Joseph/den man
Marie/van welcker Maria geboren is Jesus/ die
genaemt wort Christus. *
Ende also zijn alle dese geslachten van Abrahã
tot David/veertien geslachten/ende vã David tot
ter ghevanckenissen in Babilonien zijn oock veer=
thien ghestachten/ende vander Babilonischer ghe
vanckenissen tot Christum zijn ooc veerthien ghe=
slachten.
Luc.i.c. Ende die geboorte Christi is aldus geschiet
eñ.ij.a * Als Maria die moeder Jesu te huwelijc gege
ven was Joseph haren bruidegom/ eer si te samen
vergaderden/so wert bevonden dat Maria ontfan
gen hadde/ende bevrucht was vanden heylighen
geest/ende Joseph haer man die rechtvaerdich was
en woudese niet beschamen/ maer hi dachtese hey=
melic te laten/Eñ doen Joseph dit dachte/ siet/soe
openbaerde hem die Enghel des HEEREN in
sinen droom/segghende / Joseps Davids sone/en
D vreest niet te nemen / ende te bliven by Mariam
dijn huysvrouwe. Want dat in haer ontfangen is
dat is vanden heylighen gheest/ende si sal eenen so
ne baren/ende sinen naem sal Jesus heeten/ want
hy sal zijn volck salich maken van haer sonden *
Ende dit is al geschiet/om datter vervult soude
Esa.viij worden/dat die HEERE door den Prophete ghe=
sproken heeft/Die welcke seyt/Siet/een maget sal
ontfangen/ende baren eenen sone/ende si sullen si=
nen name noemen Emanuel/Dwelc so vele luydẽ
de is/als God met ons.
Ende Joseph ghewect zijnde wt sinen slaep/de
de ghelijc hem die Engel Gods bevolẽ hadde/Eñ
hi nam zijn huysvrouwe tot hem/ende hi en beken
de haer noyt/tot dat si baerde haren eerstẽ sone/eñ
si noemde sinen naem Jesus.

Hoe die drie coningen met giften wt Oriente quã
men. Hoe Joseph met Jesus ende Maria in Egi
pten vloot/Hoe die onnosel kinderkens gedoot
werden/Ende hoe Jesus weder keerde wt Egip
A ten. Dat.ij.Cap. *

Doen Jesus geboren was te Bethleẽ
int lant van Juda/inden tijden vã He
rodes den Coninc/ Siet/soe quamen
die coningen wt Ooste te Jerusalem
segghende/Waer is die nieu ghebo=
ren coninc der Joden: Wi hebben zijn sterre gesien
int Ooste eñ wi zijn gecomen om hem te aenbedẽ
Ende die coninc Herodes dit horende/wert ver=
stoort/ende met hem die gehele stadt van Jerusa=
lem/Ende liet vergaderen alle die hooge priesterẽ
ende geleerde inder schrifturen/ onder den volcke/
ende ondersocht van haer/waer Christus geboren
soude worden.Ende dese spraken tot Herodem/in
Bethlehem int lant van Juda. Want alsoo ist ghe=
Mic.v.a screven door den Propheten/Ende ghi Bethleem
aerde van Juda in geender manieren en zijt ghi die
minste onder die princen van Juda/ Want wt v
sal mi voortcomen een leytsman oft hertoghe/dye
mijn volc van Israel regeren sal.
Doen dede Herodes heymelic dese Coninghen
tot hem roepen/ende hi ondersocht ende vraechde
neerstelic van haer/den tijt dat haer die sterre geo= J
penbaert hadde / eñ hi beval haer in Bethleem te
reysen/ende sprac. Gaet derwaerts/ende ondersoect
neerstelic vã desen kinde/eñ als ghi dz gevondẽ hebt
so segget mi weder/Op dat ic ooc daer comẽ mach/eñ
dit kint aẽbedẽ Eñ na dz si die Coninc gehoort had
dẽ/so zijn si derwaerts ghereyst/ Eñ siet die sterre
die si int Oosten ghesien haddẽ/ghinc voor hen tot
dat si quam staẽ bovẽ dye plaetse / daer dat kint in
was/Eñ doẽ si dese sterre saghen/soe verblijden si
hen wter maten seer/eñ ingaende dat huys/so heb
ben si gevonden dat kint met Maria zijnder moe=
der/eñ vielẽ neder/eñ hebben dit kint aengebedẽ/
eñ haer schatten geopent/eñ hebben hem geoffert
gout/ wieroock/eñ myrre/Eñ God beval haer in=
dẽ droõ/dat si tot Herodẽ niet weder keerẽ en sou
dẽ/eñ si zijn door eenen anderen wech weder ghe=
keert in haer lant. *
Eñ na dat si wech gereyst waren/ * Siet/
so heeft die Engel des HEEREN indẽ droom ghe
openbaert Joseph/segghẽde Staet op/eñ neemt
dat kint/eñ zijn moeder/eñ vliet in Egipten eñ blijft
daer/tot dat ict segge. Want het is op hãden/dat
Herodes dit kint soecken sal/om te doden/Eñ hy
stont op/eñ heeft met hẽ ghenomen dit kint/ ende
zijn moedere/byder nacht/eñ is wech ghereyst in
Egipten/eñ heeft daer also lange gebleven tot na
der doot Herodis/op dat vervult soude werdẽ / dz
vãdẽ HEERE gesproken was/door dẽ Propheet/
seggende/Wt Egiptẽ heb ic minẽ sone geroepen/
Doen Herodes sach/dat hy bedrogẽ was vãdẽ
Coningẽ/wert wter maten gram/ende seynde wt
zijn dienaers/eñ heeft gedoot alle die kinderen die
te Bethleem eñ daer ontrẽt in die lãden conts om
liggende warẽ/alle die twee iarẽ oft min dan twee
iaren out waren/Na dẽ tijt die hi neerstelick wten
Coninghen bekent hadde
Doen was vervult dz ghesprokẽ heeft geweest
door dẽ Propheet Jeremias/als hi spreect In die
ghebergten is gehoort geweest geschrey/ veel cla=
gens /huylinghe eñ grote weeninghe/Rachel be= H
weende hare kinderẽ eñ en wevet haer niet willen
laten troosten/want si niet en zijn/ *
* Ende na dat Herodes ghestorven was/ Siet/
So opẽbaerde die Enghel des HEEREN Joseph
inden droom/daer hi in Egipten was/segghende/
Staet op/eñ neemt tot v dat kint eñ sijn moeder/ I
eñ gaet int lant van Israel/ Wãt si sijn gestorven/
die den kinde na zijn leven stonden/Ende Joseph
stont op eñ nam dat kint eñ zijn moeder tot hem/
eñ is ghecomen int lant van Israel Doen Joseph
verhoorde/dat Archelaus int lant van Judeen ge
comẽ was in die plaetse Herodis zijns vaders/soe
heeft hi gevreest/derwaerts te gaen/eñ indẽ droõ
ontfinc hi een bevel van Gode/eñ is ghewekẽ in
die eynden des lants van Galileẽ/Eñ daer comen
de/so heeft hi ghewoont in die stadt/die ghenaemt
is Nazareth/Op dat vervult soude werden/ dz door
die Propheten ghesprokẽ was. Want hi Nazare=
nus genoemt sal worden. *

Van sint Joannes doopsel inder Jordanẽ/eñ
van Cristus doopsele.
Dat.iij. Capittel *

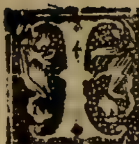
.i.b.
A
N dien dagen is Johānes Baptista
gecomē / predikēde in die woestine vā
den lāde vā Judeē. Eñ seyde / betert
v dat rijc der hemelē is nakēde. Eñ
dese is die ghene daer die Propheet
Esaias af ghesproken heeft / seggende / daer is een
Esa.xl.a roepēde stemme inder woestine / bereyt den wech
Luc.iij.a des HEEREN / eñ maect zijn toepaden recht
B Eñ dese Johānes hadde zijn cleedinge vā keme
len hayre / eñ een lerē gordel om sijn lendenen. Eñ
zijn spise warē sprinchanē / eñ wildē honich. Doen
is tot hē wt ghegaē die stat van Hierusalem / eñ al
le dat lant vā Judeē / eñ alle die landē ontrent der
Jordanē / eñ si worden vā hem in die Jordane ghe
doopt / bekennende haer sonden
✠ Eñ doen hi sach veel Phariseē eñ Sadduceen /
tot sinen doopsel comē soe sprac hi tot haer lieden /
Ghi aderen gheslachten / wie heeft v te kennē ghe
geuen te ontulien den toecomenden toorn Godts
Hier om so doet oprechte vruchtē der penitētiē / eñ
en denct niet / dat ghi in v seluē sout willen seggen /
Wi hebben Abraham tot eenē vader. Ic segghe v
Luc.iij.b dat God machtich is Abrahā wt desen steenen kin
derē te vǔwecke. Eñ die byle is als nv aen dye wor
tel der bomen gestelt / eñ hier om sal elcken boom
die geen goede vrucht en brenct / afgehouwen / eñ
int vier geworpen worden.
C Eñ ick dope v met water tot beteringe / maer
hi die na mi comē sal / die is stercker dan ic / wyens
schoenē ic niet weerdich en ben te dragen / dye sal v
doopē indē heylighen gheest / eñ met vyer / welcke
sinen wan om te suyuerē in zijn hāt heeft. Ende hy
sal sinen dorschuloer suyueren / eñ sine tarwe sal hy
in zijn schuere vergaderen / maer dat caf sal hy met
onblusschelijcken viere verbranden
Mar.i.a ✠ Doen quam Jesus wt Galileen / aen die Jor
Luc.iij.c dane tot Johannē / om dat hy vā hē gedoopt soude
Joh.i.d worden / eñ Johannes weygerde Jesum eñ sprac
Ic behoefde wel vā v gedoopt te worden / eñ coēt
ghi tot mi? Eñ Jesus antwoorde hem eñ sprac / la
tet nv also geschiē / wāt also betamet ons / op dat
wi alle gerechticheit volbrenghen moghen. Doen
liet hijt ghescieden. Jesus ghedoopt zijnde / clam
ter stont wten water / ende siet / die hemelē zijn hē
gheopent geworden / ende sach den gheest Godts
Joh.i.d neder dalen gelijc eē duyue / ende ouer hem comen
de / eñ siet / daer quam eē stemme wten hemel / seg
gende / Dese is mijn beminde soone / inden welcken
ic een welbehagen hebbe

¶ Hoe Jesus na sine vastinge vādē duyuel getēp
teert wert / Hoe Jesus Petrū Andreā Jacobum
eñ Johānē riep / Eñ hoe Jes' in Galileā alle men
schen vā haer cranchedē genas   Dat.iiij.Capt

Oen is Jesus geleyt vanden gheest /
inder woestinen / om dat hi ghetemp
A Mar.i.b teert soude wordē vandē duyuel. Eñ
Luc.iiij.a na dat hi geuast hadde veertich dagē
eñ veertich nachten / soo hongerde hē
eñ die tempteerder quam tot hem eñ sprac. Ist sa
ke dat ghi die sone Gods zijt / so segget dat dese ste
Deu.viij.a nen broot wordē / eñ Jesus sprack eñ antwoorde.
Het is gescreuen / die mensce en leeft niet alleē van
den broode / mer van alle woordē die daer comen
wten monde Gods

Doe nā hē die duuel / eñ voerde Jesum in dye
heylige stat Jerusalē / eñ stelde hē opter tinē vāden
tēpel / eñ sprac tot hē. Sijt ghi die sone Gods / soo
worpt v seluē neder waerts. Want ter ghescreuen
staet / zijn Engelē sal hi ghebiedē vā v / eñ met haer
hāden soe sullē si v draghen / op dat ghi uwen voet
niet stoten en soudt aen den steen. Eñ Jesus sprac B
tot hem. Wederomme so ist er ghescreuen. Ghi en Deu.vi.c
sult uwen HEERE uwen God niet tempteren Psa.xc
Weder om so voerde hē die duuel mz hē op enē
hoghē berch / eñ hi thoōde hem alle die rijcken der
werelt / eñ haer heerlichept / eñ sprac tot hem. Alle
dese sal ic v geuē / ist sake dat ghi neder valt / eñ my
aenbidt. Doe sprac Jesus tot hem / gaet wech van Deu.vi.b
hier Sathanas / wāt ter ghescreuē is / uwen HEE ende.x.b
RE / uwē God sult ghi aēbidden / eñ hē sult ghi al
leene dienē. Doen liet die duuel Jesum / eñ siet / dye Mar.i.b
Engelen quamen tot hem / eñ dienden hem ✠
✠ Eñ na dat Jesus verhoort hadde / dat Johā
nes geuāgē was / so ginc hi wech tot in Galileen /
eñ liet die stat Nazareth / so is hi gecomē woonen /
in die stadt van Capharnaum / die aender zee leyt
ende die gheleghen is in die eynden van Zabulon
ende Napthalim / op dat veruult soude werdē / dat
door den propheet Esaias ghesproken was. Dat
lant vā Zabulon eñ tlant vā Naphtalim dat ghe
legē is bi den wech der zee / ouer die Jordane / ende
dat heydēsche Galilea / dat volck dat in duysternis
sen sadt / heeft een groot licht gesien / eñ den genen
die daer saten in die lāden / eñ schaeuen des doots / C
dien is een licht op ghegaen Esa.ix.a
Van dier tijt af / begonst Jesus te predikē eñ te
seggen / Betert v / dat rijc der hemelen is na bi ghe
comen ✠ Luc.v.b
✠ Eñ Jesus wādelende bider zee van Galileen Mar.i.b
heeft ghesien twee broederē / Symon die Petrus
hiet / eñ Andreā sinen broeder / haer visschnet inder
zee worpen / wāt si visschers waren / eñ sprack tot
haer liedē. Volcht mi na / eñ ick sal v visschers der
menschen makē. Ende dese ter stont haer netten
achter latende / zijn Jesum na geuolcht
Eñ die HEERE Jesus van daer voortgaende /
heeft twee ander broederē ghesien / Jacobum den
sone van Zebedeus / eñ Johannem sinē broeder /
int schip met harē vader Zebedeus / vermakende D
haer visschnettē / eñ Jesus heeft dese tot hē gheroe Lu.iiij.c
pen. Eñ dese lietē ter stont haer netten / eñ haren
vader / eñ volchden hem na ✠
✠ Eñ Jesus omginc dat geheele lant vā Gali
leen / leerēde in haren schoolen / eñ predikende dat
Euangelie des rijcx / eñ genas alle siechedē eñ on
ghesontheden in dat volc. Eñ zijn fame is verbreyt
int geheel lant van Syriē / eñ si brachtē tot hem al
le cranckē / met menigerley qualē eñ siecten beuā
ghen / ende die vāden duuel beseten waren / eñ dye
maensuchtighe / ende die gichtighe / eñ hi maecte se
alle gesont / ende vele scharen des volcs zijn hē ghe
uolcht van Galileen / vanden thiē steden / van Je
rusalem / eñ vanden Jootschen lande / eñ van ouer
die Jordane ✠

Vanden salicheedē / Van dootslage / Vander of
ferhande / Vandē ouerspele / Oz niemant sijn huis
vrouwe achterlatē en mach dan ō ouerspel Van
den eeden / Vandē viandē te beminnē / Ende van
den almoesen   Dat.v.Capittel ✠

Esus siende die scharē/clam op enē
berch/eñ als hi geseten was/quamē
A tot hem zijn d'discipulē/Eñ Jesus op
Luce vi b doende sinē mont/ leerde haer ende
sprack/salich zijn die ghene die ghee=
stelic arm zijn/wāt dat rijc der hemelen hoort hem
toe. Salich zijn dē gene die rouwe draghen/want
si vertroost sullē werdē/Salich zijn die sachtmoe=
dige/want si die aerde besitten sullen/ Salich zijn
die ghene die hongerē eñ dorsten nā die rechtueer
dicheyt/want si versaet sullē werden/ Salich zijn
die ontfermhertige/wāt si ontfermherticheyde ver
crigen sullen/Salich zijnse die suiver vā hertē zijn
want si sullē God sien/ Salich zijn die vreedema=
kers/want si sullen Gods kinderen heetē/Salich
zijn die gene die persecutie lijden om der rechtueer
dicheyt/want dat rijc der hemelē hoort haer toe/
Salich zijt ghi als die menschē v versmadē/eñ ver
uolgen/eñ alle quaet tegē v spreken lieghende om
minen wille/dan verblijt eñ verhuecht v/wāt het
sal v wel geloont werden in die hemelē. * Want
alsoo hebben si ooc veruolcht die prophetē/die voor
v lieden geweest hebben
✠ Ghi zijt dat sout der aerdē/ als nu dat sout
B zijn cracht verliest/wat can mē dā daer mede sou=
mar iij.c ten? wāt dan en ist voort aē niet profitelic/dan om
ende ix utgegoten te werdē/eñ vandē menschen vertre=
den te werdē. Ghi zijt dat licht der werelt. Een
lu.viij.c stadt die op eenē berch leyt/en mach niet verbor
x.xiij. gen werdē/Noch men ontsteect geē licht datmēt
bercht onder eē coren vat/Mair men settet op ee=
nen cādelaer/om dattet alle die int huys zijn/licht
soude geuen/alsoo laet v licht lichten voor die men
schen/op dat si uwe goede werckē aensiē/eñ uwē
vader die inden hemel is/ louen
✠ En wilt niet meynen/dat ick gecomen ben
om te ontbinden/ende te vederuē die wet/oft dye
propheten/ick en ben niet ghecomen/om die wet
C te vederuen/maer om te veruullen. Want ick seg
lu.xvi.d ge v voorwaer/alsoo langhe als hemel ende aerde
staen/soo en sal niet een letter/noch ooc een alder
minste titel vander wet vergaen/tot dattet al ghe
schiet sal zijn
Eñ daer om/so wie eenē van desen aldermin=
sten gebodē breect/eñ die menschen alsoo leert/die
sal die alderminste int rijc der hemelē genaēt wor
den/mer die dese geboden doet eñ leert / die sal int
rijc der hemelen groot genaemt worden *
✠ Eñ ic segghe v/ten si dat uwe rechtueerdic=
heit meerder is/dan der Scriben eñ Phariseē/soo
en suldi int rijc der hemelen niet mogen comen
mar.x.c Ghi hebt gehoort dat tottē ouders gesprokē is
exo.xx.c Ghi en sult niet dootslaē/wāt die dootslaet/die sal
D des oordeels sculdich zijn. Maer ic segge v lieden/
Leui. dat een yegelic die op sinē broeder gram is/dye is
xxiij.c. des oordels sculdich. Eñ wie dat tot sinē broeder
spreect Racha/die sal des raets schuldich zijn. Eñ
wie tot sinen broeder spreect sot/oft dwaes/die is
sculdich dat helsche vyer *
Daer om wāneer ghi v gauen opten outaer of
fert/eñ dat ghi daer gedachtich wort/dat dijn broe
der yet tegen v wtstaēde heeft/so laet daer bi den
outaer v offerhāde/eñ gaet eerst eñ versoēt v met
uwen broeder/eñ dan coemt/eñ offert v gauen

✠ Zijt haestelick goetwillich uwen viant/als
ghi met hem op den wech sijt/op dat uwen viant
v auontuere niet en leuere den rechtere / ende
die rechter sinen dienare/op dat ghi indē kercker lu.xij
niet geworpē en wort. Voorwaer ic segge v / ghy
en sult daer niet wt comē/voor dat ghi den laesten
penninc betaelt sult hebben
Ghi hebt gehoort/dat tottē oudē gesept is/ghy mar.
en sult geen ouerspel doen/maer ic segge v dat soo
wie een wijf aēsiet/om haer te begerē/die heeft in
zijn herte met haer ouerspel gedaē. Eñ ist sake/dz
v uwe rechte oge argert/so steectse wt/eñ werpt
se vā v. Het is v profitelijcker/ dat eē vā uwē ledē
vergaē/dan dat v geheel lichaē in die helle gewor
pen worde. Eñ ist sake dat v rechte hant v arghert exo.x
so snijt die af/eñ werptse van v / het is v beter dat mar.i
eē vā uwen ledē vergae/dan dat v gheheele lichaē Deu
in die helle geworpen werde. * xxiij.
Daer is ooc gesprokē/Die hem van zijn huys= ma.xi
vrouwe scheyt/die sal haer geuen eenen scheydt= lu.xvi
brief. Mer ick segghe v/wie hem van sinen wijue E
scheyt(het en si om ouerspel/die maect dat si ouer
spel doet. Ende so wie die afgescheiden trouwet
die doet ouerspel
* Voort aen so hebt ghi gehoort/dat tottē ou=
deren gesprokē is/Ghi en sult ghenē valschē eedt
doē/Mer ghi sult God uwē eedt houdē/ Eñ ick
segge v liedē/dz ghi in geēder manierē sweerē en leui.xi
sult/Noch bidē hemel/want hi den stoel Gods is exo.x
noch bider aerdē/wantse zijn voetbanck is/Noch
bi Hierusalem/wantse een stadt van eenē grooten
coninc is/Noch bi v hooft en suldy niet sweeren/
want ghi niet een hayr swert oft wit makē en mo
get/Maer v woorden sullen zijn/ia ia/neen/neen exo.x
eñ alle dat hier bouen toe gedaen wort/dat is van deu.x
den quaden lu.vi
Ghi lieden hebt gehoort/datter gesept is/oge
om oge/tant om tant/ Maer ick segghe v ghi en
sult niet wederstaē dē quade. Eñ ist sake/dat v ye
mant slaet aē uwe rechte wange/so biet hem dijn
ander wange/Eñ oft yemāt met v te recht ghaen
wilt/ende uwen rock nemē wil/laet hem oock ne=
men uwen mantel/Ende metten ghenen die v ō=
lastert oft dwinget/om met hem te ghaē een mijle/
so ghaet twee mijlē met hem. Geeft allen den ghe
nen die v bidt/eñ en weygert niet den genē die vā
v borgen wilt
✠ Ghi hebt gehoort datter ghesprokē is. Ghi
sult uwen naestē beminnen/ende uwen viandt ha lu.vi
ten/Maer ick segghe v/hebt lief v viandē/gebene
dijtse die v vermaledien/eñ doet wel den ghenen
die v haten/eñ bidt voor die ghene/ die v lijden aen
doen/eñ veruolgen/op dat ghi kinderē muecht zijn
van uwen vader /die in die hemelē is /die zijn son
ne laet opgaē eñ schijnen ouer ghoede eñ ouer dye
quade menschē/eñ laet regenē ouer die rechtuaer
dige/eñ onrechtuaerdige
Wāt ist sake/dat/ghi die ghene bemint/die v be
minnen/wat loō sult ghi daer voor hebbē?ende en
die publicanē dit selue niet? Eñ ist sake dat ghi u= lu.vi
wen broeder alleē vriendelick zijt/wat doet ghy
sonderlincx? En doen die heydenen dit oock niet?
Hier om so sult ghi perfect zijn/gelijc uwe hemel=
sche vader perfect is

¶ Van onser bedinge ende vastinge/ Dat wi geẽ twee heren dienẽ en mogen/ Dat wi niet sorchful dich wesen en sullẽ voor ons voetsel ende voor õse cleederẽ noch voor den naesten toecomenden dach Dat.vi.Capit ✠

E S Iet toe/ dat ghi v almoessen nyet en gheeft voor die menschen/ op dat ghi van haer gesiẽ mocht wordẽ/ anders so en sult ghi geenen loon hebbẽ van minen vader/ die in die hemelen is.

Hier om als ghi aelmoessen gheeft/ soe en wilt geẽ trompet voor v latẽ blasen/ gelijc die ypocritẽ in haer sinagogẽ/ eñ op die straten doen/ om dat si vãden mensce gepresen mogẽ wordẽ. Voorwaer ic segge v/ dat si haeren loon ontfangẽ hebbẽ/ Eñ als ghi v aelmoesen geeft/ so en laet v slincker hãt niet wetẽ/ wat uwe rechter hãt doet/ op dat uwe aelmoesen verborgẽ bliuen/ ende uwe vader diet aensiet int verborghen/ die sal v dat int openbaer loonen ✠

Math. Eñ als ghi bidt/ so en sult ghi niet zijn gelijc die ypocriten/ die geerne staen eñ bidden in die synagogen/ eñ op die hoecken der stratẽ/ om dat si vandẽ

vi.a menschen gesiẽ souden worden. Voorwaer ic seg

B ghe v/ dat si harẽ loon ontfanghen hebben/ Maer als ghi bidt/ so gaet i v slaepcamerkẽ/ eñ sluyt dye dore toe/ eñ bidt int heimelic uwẽ hemelscẽ vader eñ v vader/ die dat int verborgen siet/ die sal v dat int openbaer loonen.

Eñ als ghi bidt/ so en maect niet veel woordẽ/ gelijc die heydenẽ doẽ/ die daer meynẽ/ dat si door vele woordẽ verhoort wordẽ. Daer om/ soe en wilt

Luc.xi.a desen niet gelijc wordẽ/ wãt v vadẽ weet wat v vã node is eer ghi hẽ bidt/ daerom soo sult ghi aldus biddẽ. Onse vader die in die hemelẽ is. Geheylicht worde uwẽ name/ V rijc toecome/ Uwe wille ghe schiede opter aerdẽ als indẽ hemel/ Geeft ons hu den onse dagelicx broot/ Eñ vergeeft ons onse sculden/ ghelijc wi onse sculdenaers vergeuen/ Eñ en leyt ons niet in tẽptacie/ Maer verlost ons vandẽ quadẽ (Wãt v is dat rijc/ eñ die cracht/ eñ die heerlicheyt inder eewicheyt) Amen. Want ist sake/ dat ghi den menschẽ vergheeft haer misdaden/ soe sal

Mar.xi.d v hemelsce vader v ooc vergeuẽ/ Mer ist sake/ dat

C ghi den mensce haer misdaden niet en vergheeft/ so en sal uwe hemelsche vader v ooc niet vergeuẽ/ uwe misdaden

✠ Eñ als ghi vast/ so en wilt niet droeflick sien/ gelijc die ypocritẽ. Wãt dese verduysterẽ haer aensichten/ om dat die mẽscen daer door bekẽnẽ souden dz si vasten/ Voorwaer segge ic v/ si hebbẽ harẽ loon ontfangẽ. Mer als ghi vast/ so salft v hooft/ eñ wascht v aensicht/ op dat ghi voor die menscen/ niet en schijnt te vastẽ/ mer voor dinẽ vader die int

Luc.xij d verborgẽ is/ eñ v vader diet int verborgen siet/ sal dy dat loonen int openbaer

Ghi en sult v geen scattẽ vergaderẽ opter aerden/ daerse die roest eñ die mottẽ etẽ/ daer dye dieuen na grauẽ eñ stelẽ/ Maer vergadert v scattẽ in den hemel/ daerse noch roest/ noch mottẽ en eten/ eñ daer die dieuẽ niet na en grauen noch en stelen. Wãt waer uwe schat is/ daer is v herte ✠

Die oghe ist licht des lichaẽs/ ist dat die ooghe simpel is/ so sal dijn geheel lichaẽ claer eñ licht zijn

Eñ ist sake dat dijn oge scalc is/ soe sal dijn geheel lichaẽ duyster zijn. Hier om ist sake dattet licht dat in v is/ duysternissen zijn/ hoe groot sullẽ dan dye duysternissen zijn

✠ Niemãt en en mach twee heren dienẽ/ oft hi sal den eenẽ hatẽ/ eñ dẽ ãderen beminnen/ oft hi sal den eenen aenhangen/ ende den ãderen versmadẽ Ghi en muecht God niet dienen ende Mãmon. Daeromme segghe ic v/ sorcht niet voor v leuen wat ghi eten oft drinckẽ sult/ noch ooc voor v lichaem/ wat ghi aen doen sult. En is dat leuen nyet meer dan die spise/ ende dat lichaem meer dan dye cleederen? Aensiet die vogelen onder den hemele/ want si niet en saeyen noch en maeyẽ/ noch in dye schueren niet en vergaderẽ/ ende uwe hemelsche vader die voetse nochtãs/ en gaet ghi dese niet ver de te bouen

Luc.xvi. Mãmõ dat is dẽ god der rijcheyt. D Luc.xij.

Eñ wie isser onder v die sorchfuldelic dinckẽde tot zijnder lengde een elle toe doẽ mach/ waer om sorcht ghi dã voor v cleederẽ/ aensiet die leliẽ des ackers/ hoe dat si wassen/ si en arbeydẽ niet/ noch si eñ spinnẽ niet/ nochtãs segge ic v/ dat Salomõ in al zijn geheel glorie niet so gecleet en is geweest/ gelijc een vã desen. Eñ ist sake dat God also cleet een hoy des ackers dat hudẽ is/ eñ morgẽ indẽ ouẽ geworpẽ wort/ en soude hi v dã nu vele meer doen? o ghi van cleenen geloue ij.Cor.

Daer om en suldi niet sorgẽ/ seggẽde/ Wat sullen wi etẽ oft wat sullẽ wi drinckẽ/ oft waer mede sullẽ wi gecleet wordẽ/ Wãt die heidenẽ suekẽ oft besorgẽ alle dese/ wãt uwe hemelsce vadẽ weet dz ghi dese alle vã node hebt. Soect alder eerst dat rijcke Gods/ eñ zijn rechtuaerdicheit. Eñ alle dese sullen v toe geworpen worden ✠

Daeromme so en zijt niet sorchfuldich voor dẽ dach vã morgen. Want den dach van morgen sal voor hem seluen sorgẽ. Het is genoech dat elcken dach sinen eygen last heeft

¶ Dat wi niet ordelẽ en sullẽ die gebrekẽ vã allẽ mẽscẽ. Dat wi geen roosen voor verckẽ stroyen en sullẽ/ Dz wi biddẽ/ soeckẽ/ eñ cloppẽ sullẽ Va den boomẽ te kẽnẽ/ die goede vruchtẽ dragẽ En de van den huyse dat opten steen oft sant ghetimmert is Dat.vij/ Capittel ✠

E Oordelt niet/ op dat ghi niet geoordelt en wort/ wãt met alsulckẽ ordel als ghi oordeelt/ sult ghi geoordeelt worden/ eñ met wat maten dat ghy meet/ so sult ghi ghemeten worden. Luc.vi.f Ro.ij.a. Marci.iiij.c

Wat siet ghi eẽ spliter in ws broeders oge/ eñ den balc/ die in v oge is/ die en wort ghi niet ghewaer/ ofte hoe dorsti seggẽ tot uwẽ broeder. Hout/ laet mi wt dijn oge werpẽ dẽ splinter/ eñ siet/ in dijn oge is eenẽ balc/ Ghi ypocrijt treckt eerst den balck wt v ooge eñ daer na besiet/ hoe ghi die spliter wt ws broeders oge trecken muecht Luc.xi.b

Ghi en sult dat heilichdõ dẽ hondẽ nu geuen/ noch uwe peerlẽ voor die verckẽ nu worpẽ/ op dz si die selue met harẽ voetẽ niet en vtredẽ/ eñ haer niet tot uwaerts en keerẽ eñ v verschoten Jaco.i.a B

Bidt/ eñ v sal ghegeuẽ wordẽ/ soect/ eñ ghi sult vinden/ clopt aen/ eñ v sal op gedaẽ wordẽ. Want wie daer bidt/ die ontfanct/ eñ wie soect/ die vint/ ende wie clopt/ diẽ wort opghedaen. Wie isser on

der v menschen/welcken sijn sone bidt om broot/
die hē eenen steē biedē sal? Oft die hem bidt om ee
nen visch/en hem eē serpent bieden sal? Ist dā dat
ghi/die doch arch zijt/uwē kinderē goede gauen
condt geuē/hoe vele meer sal dan uwe vader/ die
in die hemelē is goede gauen gheuen/den ghenen
die hem biddē? Hieromme al dat ghi wilt/dat v de
menschē doen sullē/dat doet haer oock/ dat is dye
wet en die propheten

Gaet door die enge poorte /wāt die poorte is
Lu.vi.c wijt/en die wech is breet die daer af leyt totter v=
doemenisse/en veele zijnder/die door dese poorte
gaen. Ende die poorte is enghe/ende den wech is
smal die totten leuen leyt/ende luttel zijnder diese
vinden

✠ Wacht v voor den valschen propheten/dye
tot v comen in schaeps clederen/wāt inwēdich sijn
si gripēde woluē/aen haer vruchten sult ghise ken
nen. Machmē oock wijndruyuē vergaderē vandē
A doornē/oft vigē vādē distelē? Also eē yegelijc goe
de boom brēct goede vruchtē/mer een quade boō
brēct quade vruchtē/ Eenē goedē boom en cā geē
quade vruchtē brengē/en een quade boom/en cā
gheē goede vruchten brenghē. Alle bomē die geē
Lu.vi.g goede vruchtē en brengt/sal af gehouwen / en int
vier geworpen werden/Daerom soo sult ghi dese
kennen aen hare vruchtē. Niet alle die tot mi seg=
gen/HEERE/HEERE/en sullē int rijc der heme=
len comē. Mer die ghene die doē den wille mijns
vaders/die in die hemelen is. ✱

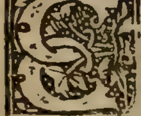
D In dien dage sullen veel menschē tot mi seggē
HEERE/HEERE/en hebbē wi nz in uwē naē ge
propheteert/en in uwē naē die duuelē wtgewor
pen/en en hebbē wi niet door uwē naē veel crach
ten en duechdē volbracht? En dan sal ic haer liedē
belide n/want ic v noch noyt gekēt en hebbe/gaet
vā mi die alle daer boosheit doet

Daerom een yegelick die dese mine woordē
hoort en doetse/sal gelekē werdē enē wijsen man
die zijn huys op eenē steen timmert/en daer is ee=
nen reghē neder gedaelt/en daer zijn stroomē ge
comē/en windē gewaeyt/en si stietē tegē dat huis
Lu.xiij.c en zijn huys en is niet geuallē/ wāt het was op ee
nē steē gefundeert. En wie dese mijn woorden ho
ret/en niet en doet/is eenē sottē man gelijc/die zijn
huys op sant getimmert heeft op welck huys dat
den regē geuallē is/en die stroomen daer aen ge=
comē zijn/en die windē hebbē gewaeyt/en stietē te
gen dat huys/en het is ter neder geworpē /en den
val hier af is groot geweest

En het is geschiet/doē Jesus dese leeringhe vol
eynt hadde/dat die scharē des volcx haer zeer ver
wonderden ouer sine leringe/ Want hi leerde als
macht en autoriteyt daer toe hebbēde/en niet ge=
lijc die scriftgeleerde

Mar.i.c Hoe die malaetsche menschen ghesuyuert wert Ende
Lu.iiij.c hoe dat gichtich kint van Centurio genesen wert Hoe sin
te Peeters huysvrouwen moeder van die cortse ghenesen
M wert/Hoe die discipulen Christum wecten int scip tegen
den den tempeest/Hoe Jesus int lāt Gerasenorum die duy
mar.i.d uelen verdreef
Lu.v.b.

Dat/viij/Capittel ✠

Nde nae dat Jesus vādē berghe neē
gedaelt was/so volchdē hē vele scha
rē/en siet/eē maelaetsch mensce quā
bi hem en aenbadt hē/en sprac. HEERE/wildi/soe
muechdi mi suyueren/en Jesus stac zijn hant wt/
ende taste hem aen /en sprack. Ick wil di suyuerē
weest suuer. Ende ter stont so was zijn malaetsch
heyt gereynicht/ende Jesus sprack tot hem. Siet
dat ghi dit niemant en segt/maer gaet/ende ver=
thoont v seluen den priestere/ende offert dine gif=
te/die Moses tot een getuygenisse ghebodē heeft
ouer haer Lu.

En doē Jesus gecomē was inder stadt Capar
naum /so is tot hem gecomē eē hooftman/hē bid
dēde en seggēde. HEERE/mijn knecht leydt thuis
gichtich/en wert seer gequelt/ en Jesus heeft tot
hē geseyt. Ic wil comen en hem gesont makē / en
die hooftman antwoorde en seyde/HEERE ick en B
ben niet waerdich dat ghi onder mijn dack comē
soudt/mer spreect alleē eē woort/en mijn knecht
sal genesen wordē. Wāt ick ben een mensche dye
eens anders macht onderworpē is/en heb onder
mi knechtē/en ic segge tot desen gaet/so gaet hy/
en tot den anderē/coēt/so coēt hi/en minē knech=
te/doet dz/so doet hijt/ En na dz Jesus dese woor
den verhoort hadde/so heeft hi hem verwondert
En sprac tot den ghenen die hē na volchdē. Voor
waer ic segge v / Ic en heb also grooten ghelooue
in Israel niet geuondē. Mer ick segge v/ vele sul=
lender comen wt oosten en westen/en sitten met
Abraham en Isaac en Jacob/int rijc der hemelen
maer die kinderē des rijcx sullen in die wterste duy
sternissen geworpen wordē/ daer weeninghe en
crijselinge der tandē wesen sal. En Jesus heeft ge
sproken totten hooftman Gaet henen/en ghelijc
ghi gelooft/also geschiede v. En in die selue vre is
zijn knecht gezont worden. ✱

✠ En Jesus quā in Petrus huys/ en sach dye
moeder vā Petrus huysurouwe int bedde liggen
en had de cortse/en hy greep haer hāt/en de cortse
verlietse/en si stont op en diende hen lieden

Tsauonts brochtē si tot Jesum vele besetē men
sche/en hi dreef die geestē wt met dē woorde. En Esa.l
alle die crāckē maecte hi gezont/op dat vervult sou
de wordē/dat door dē propheet Esayas gesprokē
was. Hi heeft onse cranchedē op hem genomē/en
onse siecten heeft hi gedragen

En Jesus siēde veel scharen volcx ronts ō hem
so heeft hi sinē discipulē gebodē/dat si ouer soudē
varē/aen dāder side vāder zee/En eē scriftgeleer
de quam tot hem en sprac. Meester / ic wil v vol
gē/waer dat ghi gaet. En Jesus sprac tot hē/die
vossen hebbē holē/en die vogelen des hemels heb
ben nestē/maer die sone des mēscen en heeft niet A
daer hi zijn hooft op mach neder legghen. En een
ander vā sinen discipulen sprac tot hem/ HEERE
oorlooft mi eerst dat ic gae /en begraue minen va
der. Maer Jesus sprac tot hem volcht mi nae/en
laet die dooden haer dooden begrauen.

✠ En Jesus int schip gaende/zijn hem zijn dis
cipulen geuolcht/en siet/inder zee is een grote be
roerte op gestaē. Also dat dat scipkē bedect wert
vandē baren/en Jesus sliep/en zijn discipulen zijn
tot hē gegaē/en hebbē hē gewect seggēde HEERE mark
helpt ons wi vergaē/en Jesus sprac. Waer om sidi Lu.vi
verureest/ghi cleyn vā geloue. En Jesus opstaēde D
geboot dē windē en der zee/en twert heel stille/En Mar
die mēscē verwonderdē haer seggēde/wat mā is

dyt/dat hem dye winden/ende zee ghehoorsaem
zijn. *
Eñ doen Jesus gecomen was aen dander side
viij.d des meyrs/int lantschap der Gersenē/so quamen
hē te gemoete twee besetē mensce/comēde wt der
doodē grauen/eñ si waren so seer ouerdanich ende
wreet/datter niemant voor bi dien wech liden en
mocht. Eñ siet/dese hebben geroepen seggēde. O
Jesu ghi sone Gods/wat hebbē wi met v te doē/
sijt ghi hier ghecamē om ōs te quellē/eer dz tijt is
Eñ verde van daer/was eē cudde van vele vercke
nen weydendē/eñ die duuelē baden hem segghen
de/ist sake dat ghi ons hier wt wilt worpē oft dri-
uen/so laet ons in die verckē varen/eñ hi heeft tot
haer ghesproken/gaet daer inne. Eñ die duuelen
woten mensceu gaende zijn in die cudde der vercken
gegaen/eñ siet/die heele cudde der verkenen liepē
met eenē storm ter stont drustelick in die zee/eñ si
vdronckē int water/eñ die herderē vlodē/eñ liepē
inō stat eñ seidē dit al eñ bootscaptē hoe dz metten
besetenē vergaē was/Eñ siet die geheele stat ginc
wt Jesum te ghemoete/eñ doen si hem saghen va-
den si hem/dat hi wt haren lande woude gaen

¶ Hoe dye ghichtighe mensche sijn bedde droech/Hoe sin-
te Matheus gheroepen wert Hoe die Pharizeen murmu-
reerden/Hoe die discipillen Johannis vraechden/waerom
me dye discipulen Jesu niet en vasten/Hoe Jesus een vrou
we vanden loop des bloets verloste doen hy ghinc verwec
ken dye dochter des princen dye ghestoruen was Hoe twe
blinden siende worden/Ende hoe eenen doonen ende stom
men duyuel wt eenen mensche verdreuen wert

Dat ix Capittel ✠

A D Oen ginc Jesus in een sceepken/eñ
voer weder ouer dat water eñ quam
in zij stadt/Eñ siet si brachtē voor hē
eenē gichtigē mensce te bedde liggen
de/eñ na dat Jesus gesiē hadde haer
geloue/so sprac hi totten gichtighen mensce/mijn
sone sijt getroost/v sondē sijn v vergheuen/eñ siet
sommigen vandē Scribē sprakē in haer seluē. De
se blasphemeert/eñ doē Jesus haer gedachtē sach
so heeft hi geseit/waer omme denct ghy quaet/in
v herten? Welck is lichter te segghen/uwe sonden
worden v vergeuē/oft te seggē/staet op ende wan
delt. Maer op dz ghi wetē moecht/dat des mēscē
sone macht heeft/die sondē te vergeuen opter aer
den/so sprac hi tottē gichtigē/staet op/ende neemt
wech v bedde/en gaet in v huys/eñ hi stont op eñ
ghinc in zijn huys/ende dat volc die dit saghen ver
wonderden hē/eñ loofdē God die alsulckē macht
den menschen gegeuen heeft. ✠
✠ Ende doen Jesus van daer ginc sach hi eenē
mr.ij.b menschē sittē int Tolhuis/die Matheus ghenoēt
lc.v.f. was/ende sprac tot hē/volcht mi na/ende hi stont
op/ende is Jesum geuolcht. Ende het is gheschiet
dat Jhesus in Matheus huys adt/ende siet Veele
tollenaers ende sondarē/die daer gecomen waren
aten te samen met Jesu/ende met sijn discipulen/
B Ende doē die Pharizeē dit saghen/so sprakē si tot
zijn discipulē. Waer om eet v meester mettē tolle
naeren eñ sondarē? Jesus dit hoorende heeft haer
toe gesprokē/Die gesont zijn/eñ behoeuen gheen
medecijn meester/maer die ghene die cranck zijn/
maer ghaet henen ende leert wat dat is/Ic heb eē
goet behaghen in ontfermherticheде/eñ niet in of
ferhande/Ende ic en ben niet gecomen om te roe-
pen die rechtueerdige menschen/maer om die son
daren te roepen tot penetentie. *
✠ Doen quamē tot hem die discipulen/Johā
nis segghende. Waerom vasten wi ende die Pha
riseen so vele/eñ uwe discipulē en vasten niet/Eñ
Jesus sprac tot haer. Hoe cōnen des brudegoms
kinder rouwe gedragen/also lange als die brude-
gom bi haer is/Den tijt sal comen dz den brudegō Osee.vi c
vā haer genomen sal worden/eñ dā sullen si vasten. mar/ij.c
Niemāt en lapt een out cleet met nieuwen lappen/
wāt hi treet den lap doch wederom vā dat cleet/eñ D
die schore wort arger. Men vatet den most oor nz Luc.v.k
in oude flesscen/wāt die flesscen souden scoren/eñ
dā soude den wijn wtghestort worden Maer men
doet nieuwen wijn in nieuwe flesschen/eñ soe wor
den si beide behouden *
✠ Eñ doen Jesus dese woorden tot haer sprac
Siet een vāden oversten/quam tot Jesum/eñ viel Lu.viij f
voor hem neer eñ sprac HERE/mij dochter is nv mar.v e
gestoruen/maer coemt/eñ legt v hāt op haer/eñ si
sal leuen. Eñ Jesus stont op/eñ volchde hem nae.
Eñ siet/eē vrouwe die dē loop des bloets twalef
iaren gehadt hadde/quā vā achter tot hē/eñ heeft
den zoom van sinen clederen geraect/eñ si sprac in
haer seluen/mocht ic alleene zijn cleet raecken/soe
sal ic gesont zijn. Doen keerde hem Jesus omme/
eñ sach haer/eñ sprac/betrout mijn dochter/v ghe
loue heeft v geholpen/ende dese vrouwe wert op
die selue vre gesont. Eñ als Jesus ghecomen was
int huys des princen/eñ gesien hadde die pipers/
eñ die schare ouer hoop lopēde/so heeft hi tot haer
lieden geseit/gaet vā hier/dz maechdeken en is nz
doot mer si slaept. Eñ si bespottē Jesum/eñ na dz
die schare wt gedreuen was soe ginc Jesus binnen
vider dochter/eñ hi nam haer metter hāt ende hy
sprac/maechdekē staet op/eñ dz maechdeken is op
gestaen. Ende dat gheruchte is ghegaen ouer dat
geheel lant *
✠ Eñ Jesus vā dair gaēde zij hē geuolcht twe
blinde mānen roepende eñ seggēde/O du sone Da
uid ontfermt onser/eñ doē Jes? int huis gecomen
was/so quamē bi hē dese blidē/Eñ Jes? sprac tot C
hair/gelooft ghi dat ic v dz doē mach? Si seiden tot
hē/HERE ia wi/Doen raecte hi haer ogen seggē
de/v geschie na uwen geloue/eñ haer ogen sijn ge-
opent/Eñ Jesus vboot hē/seggēde/siet toe dats
niemāt en weet of en verneme/mer si gingen wt/
eñ hebbē zijn fame verbreyt in dat geheele lant.
Dese wech gegaē zijnde/Siet/so brachten si tot
hem enen stommē mensce/die vāden duuel besetē
was/Eñ na dat Jesus den duuel wt ghewórpen
hadde/so sprac die stōme/Eñ die scaren des volcx
hebben hē verwondert segghende/noeyt en is des
gelijc gesien int lant van Israel *
Maer die Pharizeen sprakē/door den prince
der duuelen/so worpt hi die duuelen wt
Eñ Jesus ginc om in allen steden/in castelen/
ende dorpen/leerende in haer scholen/ende prekē
de dat Euangelium des rijcx/eñ ghenas int volc
alle cranckeyt ende onghesontheit. Ende als Jhe Lu.x.a
sus die scaren sach/ontfermede hi haer/wāt si ver-
moeyt eñ verstroeyt waren gelijc scapē/die geenē
herdere en hebben/ende doen sprack Jesus tot si

nen discipulen/Den oechst is groot/Mer die arbei
ders zijn luttel/hier om so bidt dē here des oechsts
dat hi in sinē oechst arbeyders seynden wille

Hoe Jhesus sijn twaelf Apostelen voer hem wt sandt
met alle goede leringe/eñ macht ouer die crancheden/En
de hi spreect dat hi op aertrijck niet ghecomen en is om
vrede te seynden/maer om tsweert te seynden

Dat/x/Capittel ✠

M ENde hi riep zijn twaelf Apostelen by
mar viij hē/eñ heeft haer macht gegeuē ouer
ende.via die onsuiuer geestē/dat si die wtdriuē
luc/vi c souden/eñ dat si alderhāde cranckheyt
eñ ongesontheyt ghenesen souden/
Eñ der twaelf Apostelē namē/zijn dese die eerste
Simō Petrus ghenaēt/eñ Andreas sijn broeder/
luc.vi c Jacobus/die sone vā Zebedeus/eñ Joannes zijn
broeder/Philippus eñ Bartholome⁹/Thomas/
eñ Matheus den tollenaer/Jacobus die sone Al-
phei/Lebbeus die toe genaēt was Thade⁹/Simō
van Cana/ende Judas Jscharioth die hem ver-
riet ✠
Dese twaelf sant Jesus wt/ende geboot hem
eñ sprack/En gaet niet in den weghen der heyde-
B nen/noch in die stedē der Samaritanen en coemt
luc.ix b niet maer gaet veuen totte verloren schapen van
den huyse van Jsrael. Gaet preect/eñ segt/dat he-
melrijck is nakende/ende bi gecomen/geneest die
crancken eñ ongesonde menschen/suuert die ma-
laetsche/verweect die doode/drijft wt die duuelen
om niet hebdijt ōtfangē/eñ geeft oec om niet. Eñ
en hebt gout noch siluer noch ghelt in uwe gorde-
len/noch geē tassce opten wech/noch twee rockē/
noch schoenen/noch geenē stoc. Want een werck-
man zijnder spisen waerdich is
Maer als ghi in een stadt oft casteel coēt/daer
ondersuect/oft yemāt daer in is die des waerdich
is/bi den seluē blijft/tot dat ghi van daer gaet
Eñ als ghi in eē huys coemt/so groet dat huys
seggēde/vrede si den huyse/Ende is dat huys des
waerdich/so sal uwē vrede op haer comen/Eñ ist
des nz waerdich/so sal uwē vrede tot v wed kerē.
Eñ ister yemant die v niet en ontfanghet/noch
uwe reden niet en hoort/soo gaet wt dien huyse/
oft stadt/eñ schuddet stof van uwen voetē. Voor
D waer ic segge v/dat verdraechdelijker vergaen sal
luc.x b den lande van Sodoma eñ Gomorra/inden dach
mar xiij des oordeels dan dier stat.
b Siet/ic seynde v/gelijc scapen int middel d' wol
uen/Daer om weest voorsichtich gelijc serpētē eñ
sond' valscheit gelijc die duuē. Wacht v vā sulckē
menscen/want si sullē v leuerē in haer raethuysen
Eñ in haer scolē sullen si v geestelē/eñ voor princē
eñ conīngē sult ghi geleyt wordē om minen wille/
haer lieden eñ den heidenē tot een getuygenisse.
Eñ als si v sullē leuerē soo en sorcht niet/hoe
of wat ghi spreken sult/want het sal v in die ure
ghegeuen wordē wat ghi spreken sult/wandt ghi
en zijt niet die dair spreect/Maer die gheest ws va
ders is die ghene die in v spreect
Die een broeder sal den anderen leueren totter
doot/eñ die vader den sone/eñ die kinderen sullen
opstaen tegen haer ouders/eñ sullense helpē doo-
den/eñ om minen naem/soo sult ghi van alle men
schen ghehaet wordē. Mer die volstādich blijft tot
ten eynde/die sal salich worden/
Maer als si v veruolgen in een stadt/so vliet in

een ander. Voorwaer ick segghe v/ghi en sultē niet
alle die steden vā Jsrael doorwādelt hebbē tot dat
des mēschen sone comē sal/Die discipel en is bouē
sinen meester niet/noch een knecht bouē sinen he-
re/mer het is den discipel ghenoech/dat hi is ghe-
lijc sinen meester/eñ den knecht dat hi is gelijc sinē
here/ist sake/dat si den vader des huysghesins Bel
zebub genaemt hebben/hoe vele te meer sullen si
dan zijn huysghesin alsoo noemen? hier om en wilt
haer lieden niet vreesen
Want daer en is niet verborghen/dat niet ghe
openbaert en sal worden/eñ niet heymelick/d'wele
niet geweten en sal wordē/ende wat ic tot v spreke D
in duysterheden/dz segt int lichte/Eñ dat ghi in die marh
ore hoort/dat predict op die daecken. En vreest nz lu ix.
die ghene die dat lichaem dooden/wandt si die siele lu.xij
niet mogen dooden/maer vreest veel meer den ge
nen/die siele ende lijf inder hellen verdoemē mach
Eñ coopt men niet twee cleyne musschen om eenen
cleynē penninc? eñ geē van desen en sal opter aerdē
vallen/sonder uwen vader. Maer nv zijn die harē
van uwen hoofde al getelt/hier om en vreest niet/
want ghi beter zijt dan vele musschen
Daeromme wie my belijden sal voor den men-
schen/diē sal ic ooc bekennen voor mijnen vader/
die in die hemelen is. Mer wie mi verlogent voor
die menschen/dien sal ic loghenen voor mijnen vadē
die in die hemelen is
Ghi en sult niet meynen/dat ic ghecomen ben
om vrede te seynden/opter aerdē/ic en bē niet ghe
comen om vrede te seynden/mer dat sweert/Wāt
ic ben ghecomen om den mensen te verwecken te
ghen sinen vader/ende die dochter tegen haer moe
der/eñ die huysurouwe des soōs/tegen die moed'/
der huysurouwen/eñ die vianden der menscē/sul-
len zijn/zijn eygen huysgesinne.
Eñ wie sinen vader oft moeder meer bemindt
dan mi die en is mijns niet waerdich/eñ wie zijn so luc.xiiij
ne oft dochter meer bemint dan mi/die en is mijns
niet waerdich. Eñ die zijn cruis niet op hē en neēt
eñ volcht mi na/die en is mijns niet waerdich. Eñ
wie zijn leuen vint/die salt verliesen/ende wie zijn
leuen verliest om mijnen wille/die salt vinden
Eñ wie v ontfangt/die ontfangt mi/eñ die mi
ontfangt/die ontfangt den genen die mi gesonden
heeft/eñ wie eenen propheet/ontfangt in den naē
van eenen propheet die sal den loon eēs propheets
ontfanghen/ende wie eenen rechtuaerdigen men
sche ontfangt/in den naem van eenen rechtuaer-
dighen/sal den loon eens rechtuaerdighen ontfan
ghen Ende wye te drincken gheeft/eenen van de
sen alder cleynsten verachten mensen/alleen ee-
nen dronc cout waters/indē naem eens discipels
Voorwaer ic segge v ten sal hem niet ongheloont
bliuen

¶ Hoe sint Jan sine discipulen tot Jesum sandt/Ende
hoe Jesus totten scaren van Joannes sprack Hoe Jhesus
die steden strafte/die gheen penitencie ghedaen en hadden
hoe Jesus dat sinen vader belijdende was Ende hoe dat
den last ende gareel Christe licht ende ghenoechlick is

Dat.xi.Capittel.

E ENde het is ghescheit doen Jhesus vol
cynt hadde sulcken gheboden tot si-
nen twaelf discipulen ginc hi vā daer
voorts/om te leeren eñ prediken in
haer steden ✠ Eñ doen Joannes

vijc verhoorde inden kercker die wercke Christi/ sant
hi twee van sinen discipulen eñ dede hem seggen/
sijt ghi die gene die comē soude/ oft verbeyden wy
eenen anderen? eñ Jesus antwoorde haer/ Gaet
eñ boodtscapt Johāni wederomme wat ghi siet en
de hoort/ Die blindē sien/ eñ die croepelē wande-
len/ die maelaetse wordē gesuuert/ dye doue hoo
ren/ die dooden worden verwert/ ende den armen
wort ghepreect dat Euangelie/ eñ salich is die dye
in mi niet verargert en wort
Ende doe dye wech ghingen/ begost Jesus te
sprekē totten volck van Joanne/ Waer om soe si
di wt gegaen inder woestine om te sien/ ist om eē
riet dat mettē winde beroert wort/ oft waer om
sidi wt ghegaen wildi enen mensce siē die met sach
ten cleederen ghecleet is Siet/ die sachte cleederen
dragen zijn in dye huysen der coningen/ oft waer-
toe sidi wtgegaen te sien/ wilt ghi enen Propheet
sien? Ja/ ic segge v dat hi meer is dan een Prophe
te/ Want dese is die ghene daer af ghescreuen is/
Siet/ ic seynde minen engel voor v/ die uwē wech
bereyden sal voor v
✠ Voorwaer ick segghe v/ Onder alle die ghe
B boren zijn van vrouwen/ so en is niet opghestaen
..la dye meerder is dan Joānes Baptista/ Maer dye
vij.a de minste is/ int rijc der hemelē/ die is meerder dā
hi/ Maer van dye daghen Joannis Baptiste/ tot
noch toe/ soe lijdt dat rijck der hemelen ghewelt/
ende die ghewelt doen trecken dat tot haer/ want
alle Propheten ende die wet/ hebben gheprophe-
teert tot Joannem/ ende ist dat ghijt wilt ontfan
..vi.d ghen/ hi is Helias die toecomēde is/ die oorē heeft
..vij.c om te hooren die hoore
Maer bi wien sal ic dit geslachte gelijckē het is
gelijc dē kinderen/ die sittē op die marct/ eñ die ha
rē mede gesellen aenroepē eñ seghē/ Wi hebben v
gepepen eñ ghi en wout niet dansen/ Wy hebbē v
geclaecht eñ ghi en wout niet weenē/ Joannes is
gecomen/ noch etēde noch drinckēde/ Eñ si seggē
hi heeft dē duyuel/ Die sone des menscē is gecomen
etende eñ drinckende. Eñ si seggē. Siet dē mēsce/
die een verslind eñ wijnsupper is/ die een ghesellē
der tollenarē/ eñ der sondarē is/ Eñ dye wijsheyt/
moet haer latē rechtueerdigē vā haren kinderen *
✠ Doē begonst Jesus te verwiten ende te straf
fen die steden/ in die welcke meest zijn werckē ghe
schiet waren/ Ende en hadden hem nochtans niet
C ghebetert/ Wee v Chorazin/ Wee v Bethsaidan/
..uc.b want warē in die stedē Tyrus ende Sidon sulcke
werckē ghescheit/ die in v ghescheit zijn/ si hadden
voor tijden in sacken eñ asschen penitentie gedaen
nochtans segge ic v/ dat den steden Tyro eñ Sidō
verdraechlijcker wesen sal/ in dē dach des ordeels
dan v Eñ ghi Capharnaum/ die totten hemel ver
heuen zijt/ sult totter hellen neder ghetrockē wor-
dē/ Wāt haddē inder stadt Sodoma dye wercken
D gesciet die in v gesciet zijn/ si stont noch huydē op de
sen dage/ Mer ic segge v/ dz dē lādē vā Sodomen
verdrageliicker zijn sal indē dach des oordeels dā v. *
✠ In dien tijden seide Jesus voort ende sprack
Jc dancke v vader HEERE des hemels eñ der aer
den/ dat ghi dit den wisen ende verstandighen ver
borgen hebt/ eñ te kennen gegheuen hebt den cley
nen ende dē simpelen/ Ja vader also heeftet voor
v behagelijc gheweest/ Alle dinghen zijn mi ouer
ghegeuen van minen vader/ eñ niemāt en kēt den
sone dā die vader/ noch den vader en kēt niemant
dan die sone/ eñ diēt die sone wil openbaren
Coēt tot mi/ alle die arbeydende eñ beladē zijt
eñ ic sal v vertroostē/ Neēt mijnioc op v/ eñ leert
van mi/ Want ic sachtmoedich eñ ootmoedich vā
herten ben/ ende ghy sult uwen sielē ruste vinden/
want mijn iock is soete eñ minen last is licht *

¶ Hoe die discipulē koren aeyeren atē/ Hoe Jesus een ver
drooghde handt ghenas Ende eenen beseten verloste/ En-
de eenen blinden ende stomme ghenas/ Hoe Jhesus den
Pharizeen dat teeken ghaf van Jonas ende vanden Mini
uiten Ende hoe Christus leerde wye zijn moeder eñ broe
deren zijn

Capittel xij ✠

IN dien tijden ginc Jesus op den Sa A
both door een lant daer korē op stōt mar.ij.d
Eñ zijn discipulē waren hongerich/ Lu.vi.a
eñ begostē die korē aeyerē te plucken
eñ te etē/ Doē die Pharizeē dat sagē
sprakē si tot hem/ Siet/ v discipulen doen dat niet
en betaemt gedaen te wordē opten Saboth/ ende
hi heeft tot hem gheseyt. En hebt ghi niet gelesen
wat Dauid dede? doen hi hongherde/ eñ die ghene
die bi hē warē? hoe dat hi ghinc int huys Goods/
eñ adt ghewijde broden/ welcken hem niet en be- i.re.xxi.b
taemde te etē/ noch ooc den genē die bi hem warē
mer alleen den priesterē/ Oft en hebt ghi niet ghe
lesen in dye wet/ hoe dat dye priesteren op die sabo
then/ den saboth in den tēpel brakē ende nochtans
sonder sonde zijn. Eñ ic segghe v/ dz in dese plaetse
is/ die ooc meerder is dan den tēpel/ eñ waert dat
ghi wist wat dat is (Jc heb een goet behaghen in
die ontfermherticheyt/ eñ niet in die offerāde/ soe en Numeri
sout ghi die ontschuldige niet verdoemt hebben * xxviij.d.
Die sone des menscen is een HEERE/ ooc ouer
den saboth/
Eñ Jesus ghinc voort van daer/ eñ quam in haer
scole/ Eñ siet/ daer was een mā/ die een dorre ver
drooghde hant hadde/ eñ si vraechdē hem/ eñ spra
kē. Machmen ooc op die Saboth genesen/ op dat
si hē soudē mogē besculdigē/ Eñ hi heeft tot haer
geseyt. Wie isser vā v/ die een schaep heeft/ eñ in ee
nē put optē saboth geuallē ware/ en sal hi dz daer
niet wt treckē/ hoe vele beter is dan een mensche B
dā een schaep/ hierom soe machmen wel op die sa
both goet doen/ Doē seyde hi tot dē mēsce Steect
wt v hant/ ende hi stac zijn hant wt/ eñ si weert we
der gesont/ ghelijc die ander hant
✠ Doē gingen die Pharizeē wt eñ hielden raet
tegē hē/ hoe dz si hē verdoē soudē. Mer Jesus dye
dit bekende is vā daer gegaē/ Eñ hē zijn ghevolcht
vele scarē des volcx/ eñ hi heeftse al genezē Eñ hy
heeft haer beuolē/ dat si hē niet opēbaer makē en
soudē/ om dat volbracht soude wordē/ dz door dē
propheet Esaias gesprokē was seggēde/ Siet/ de
se is mijn sone diē ic wtuercorē hebbe/ eñ minen be
mindē/ in den welckē mijn siele een goet behagen Esa.xlij
heeft/ Jc sal minē geest settē op hem. Eñ hi sal den
heydenen dat ordel vootschappē. Hi en sal niet kij
uen/ noch roepē/ eñ niemāt en sal in die stratē zijn
stemme hooren. Dat ghequetste riet en sal hi niet
breken/ ende dat roeckēde vlasch en sal hi niet wt mar.iij.a
lesschē/ voor dat hi dat oordel wtworpē sal totter
victorien/ eñ die heidenē sullē in sinē naē hopen. *

Doen is door hē gebracht een stom ende blint
mensche die vandē duuel besetē was/eñ hij heeft
C hem genesen. Also dz die blinde/eñ stomme beide
sprac ende sach/Ende alle dat volc verwonderde
hem ende seyden/En is dit niet die soone Dauid/
Maer die Phariseen dit horēde/seydē si/ Dese en
drijft die duuelen niet wt dā metter hulpe vā Bel
zebub/den prince der duuelen.

Maer Jesus bekennēde haer gedachtē/sprack
tot haer/Alle rijc dat tegen hem seluen gedeelt is
dat wort woest/ende alle stat oft huys dat teghen
hem seluen gedeelt is/en mach niet bliuen staē. Ist
dan dat een Sathan den anderē wt drijft soe is die
een duuel tegē den anderen gedeelt/hoe mach dā
zijn rijck bliuen staen? Ende is dat ick door Belse
bub die duuelen wtdriue/door wiē driuēse v kin-
deren dā wt? Daerom sullē si v richters zijn/Mer
ist dat ic die duuelē door den geest Gods wt wor-
pe/so is immer dat rijc Gods ouer v gecomē.

Oft hoe soude yemāt mogen gaen int huis vā
eenē machtigē eñ hem zijn huisraet nemē/tē wa-
re dat hi te vorē dē machtigē ghebondē hadde. Eñ
dan zijn huys berouē ✠ Die met mi niet en is
die is teghen mi/ende die met my niet en vergadt
mar iiij b die verstroyt/ Hier om segge ic v/Alle sonde eñ la-
lu.xij.d steringe/sal den mensce vergeuen worden/ maer
blasphemie tegē dē geest/en sal niet vergeuē wor
den/eñ dye eē woort seyt tegē dē sone des mēscē/
dat sal hē vergeuen wordē/mer die tegē den heili
gen geest seyt/dat en sal hē niet vergheuē worden
noch in deser werelt/noch in die toecomende

Oft settet eenē goedē boō/soe wert dye vruch
te goet/oft settet eenē quaden boom/so wert dye
vruchte quaet/want wter vruchten/so wort den
boom kenēt/Ghi geslachte der slāgē/hoe moech-
di goet spreken als ghi quaet zijt? Wandt waer af
dat herte vol is/daer af spreect dē mont/Eē goet
mensce brēgt goet woort/wt sinen goedē schatte
Ende een quaet mensce /brengt quaet woort wt si
nen quaden scatte. Maer ic segghe v dat die men
schen sullen rekeninge geuen in den dach des oor-
deels/van eenen yegeliken onnutten woorde dat
si gesproken hebbē/Wt uwe woordē sult ghi ghe
rechtuaerdicht wordē/ende wt uwe woordē sult
Mar ghi verdoemt worden. ✱
viij.b. ✠ Doen antwoorden sommige vandē Scriuē
Lu.xi.d ende Phariseē/seggēde/Meester wi woudē ger-
Ion.ij g ne een teekē van v sien/Ende hy antwoorde ende
seyde/Dese valsche ende ouerspelige geslachte be
Ion v b geert een teekē/ende haer en sal gheen teekē ghe
iij.re.x b gheuen wordē/dan dat teekē van Jonas den pro
i.pal.xa phete/want gelijc Jonas ghe weest is/drie daghē
ende drie nachten inden buyc des walvisch/Alsoe
sal die sone des menschen drie dagē eñ drie nachtē
zijn int middē der aerden/Die luyden van Niniue/
sullen int oordeel opstaen met desen geslachte /eñ
sullē dat verdoemen/want si deden penitentie na
die predicatie van Jonas/Ende siet /hier is meer
dan Jonas /die Coninginne van oostlande sal op
staen inden ionesten daghe met desen gheslachte/
ende sal dat verdoemen/wantse quam vanden eyn-
de der aerden om te hooren die wijsheyt Salomo
nis/Eñ siet hier is meer dan Salomon.

Als die onsuuer geest gegaen is wt eenen mē
sce/soe wandelt hy door dorre plaetsen/ soekende
rust/eñ hi en vindt gheen/ende dan spreect hi/ Jck
sal weder keeren in mijn huys daer ic wt ghegaen
ben/ende daer comende/so vint hi dat ledich/met
bessemen ghekeert ende verciert zijnde/Ende dā
gaet hi ende neemt tot hem seuen ander gheesten/
die arger zijn dan hi/Ende dese inden mensce gaen
de/wonen daer inne/eñ het laetste van desen men-
sche wort arger dan dat eerste/Also sal oock desen
alder archsten/generatie ghescheiden

Eñ Jesus noch sprekende totten scarē/Siet so
stonden sine moeder/eñ sine broederē daer buiten
begeerēde hē te sprekē/eñ een sprac tot hē/ Siet v mar
moeder/eñ v broeders staen buytē begherēde v te lu b
spreken/Eñ Jesus antwoorde dē ghenē dye hem
die bootscap ghedaen hadde. Wie is mijn moeder
eñ wie zijn mijn broederē? Eñ wtstekende zijn hāt
tot zijn discipulē/so heeft hi ghesprokē/Siet/dit is
mijn moeder/ende mijn broederen. Want so wie
den wille mijns vaders doet die indē hemel is/die
selue is mijn broeder/suster ende moeder ✱

Hoe Jesus in een scheepken den scharen sine parabolen
exponeerde/Vanden sade Vanden oncruyde Vanden mos
tertsade/Vanden deesseme /Vanden schatte die inden ac-
ker verborghen was .Vanden peerlen .Ende dat elck pro
pheet in zijn lant sonder eeren is

Dat.xiij.Capittel ✠

In dien seluen dage ginc Jesus wten
huyse eñ sadt bider zee/Eñ bi hē zijn A
vele scarē des volcx vergadert/Also mar
dz hi in een scip ginc eñ sadt/Eñ alle lu.b
die scarē stonden aendē oeuer der zee
Eñ Jesus heeft tot haer ieden door ghelijckenis
gesproken seggende/Siet het is een wtghegaen/
die ginc om te zaeyē zijn saet /eñ doē hi saeyde/ soo
vielen somige zadē bidē wech/eñ die voghelen zijn
gecomen /eñ hebbē dat op geten/Eñ die ander zijn
in steenachtige aerde gheuallen/daer het niet vele
eerden en hadde/eñ corteile zijn si wt ghesproten/
wantse geen diepheit der eerden en haddē/Eñ na
dat die zonne op gegaen was /so zijnse verbrant/ B
eñ wantse geen sterche wortelen en hadden so zijn
se verdorret/Eñ die ander vielen onder die door-
nen/eñ die doornē zijn op ghewassen/eñ hebbense
verdruct/Ende die ander zijn gheuallen in goede
eerde /ende hebbē vrucht gegeuen/die sommighe
hondertfuldeilc/die sommige sestichfuldelijck/eñ mar
die ander dertichfuldelijck/Wie ooren heeft om te lu viij
hooren die hoore

Ende zijn discipulē gingen tot hem ende spra-
ken/Waer om spreect ghi tot haer in ghelijckenis
sen? Jesus antwoorde eñ sprac. V is ghegeuen te
verstaen die verborgentheiden des rijcs der heme
len/Mer desen en ist niet ghegheuen /Want wie
daer heeft/dien sal gegeuē wordē /op dat hij ouer
vloedelijcken hebbe/Mer dye niet en heeft/vā hē esa.vi.
sal oec ghenomen worden dat hi heeft ioā.xij
Daer om spreke ic tot hē door die gelijckenisse Acto
Want met siende ogē en sien si niet/eñ met hoo- xxviij.
renden ooren en hooren si niet/Wāt si en vstaens
niet/eñ die prophetie Esaye wort in haer vuult/
die daer seyt/Mettē ghehoore sult ghy hooren/eñ
ghi en sult niet verstaē/eñ met siēden ooghen sult
ghi sien/ende en sult niet sien/want dat herte van
desen volc is verhert/ende haer ooren zijn die ghe
worden om te hooren/ende haer ooghen zijn sla-

perich ghewoorden/op dat si also niet eens metten
oogen en sien/eñ metten ooren hooren / ende met
haer herte verstaen ende hem bekeerdē/op dat ick
se ghesont make *
* Maer salich zijn uwe ooghen/datse siē / eñ uwe
ooren datse hooren/Voorwaer ic segge u/vele pro
r. d pheten eñ rechtueerdige hebben begeert te siē /dz
ghi siet/eñ en hebbēs niet ghesien/ende te hooren
dat ghi hoort/eñ en hebbēs nz gehoort /Hier om
so hoort nu dese ghelijckenisse van den ghenen die
daer saeyt / Als yemant dat woort vanden rijcke
rci. Gods hoort eñ niet en verstaet /so coēt die quade
ende neemt wech dat ghene dat int herte van dien
mensce gesaeyt is. Eñ dit is dat daer aen dē wech
b. gesaeyt is. Mer dat saet / dat op steēachtige plaet
sen geuallen is/is die gene / dye dat woort hoort/
ende datter stont met blijschap ontfanct/mer ten
heeft in hē seluen gheen wortel/maer het is alleen
tijtlijck/als eenighe tribulatie oft veruolghinghe
opstaet om des woorts wille/soe verargert hi ter
stont/Ende dat onder die doornē gesaeyt is/dat is
Als yemāt dat woort hoort /met die sorghe deser
werelt/eñ tbedroch der rijcdommen verdruct dat
woort/ende wort onuruchtbaer. Maer dz in goe=
de aerde gesaeyt is / dat is die gene die dat woort
hoort ende dat verstaet / eñ dā ooc vrucht bringt/
sommige hondfout/ maer dat sommighe tsestich=
fout/eñ sommige dertichfout vrucht *

D Eñ Jesus heeft haer noch een ander ghelijckē
nisse voorghelept eñ sprack. * Dat rijck der he=
melen is ghelijcken eenen mensche/die op sinen ac
ker gesaeyt heeft/goet saet. Mer doē die liedē slie
pen so is gecomen zijn viāt / eñ heeft onder die ter
we oncruyt gesaeyt/ende is wech ghegaen. Doen
dat cruyt gewassen was/ende vrucht brachte/soe
openbaerde hem ooc dat oncruydt /Doe quamen
die knechten totten vader des huysgesins eñ spra=
ken /here en hebt ghi nyet ghoet saet in uwen ac=
ker ghesaeyt/waer af heeft den acker dā oncruyt?
eñ hi sprack/dat heeft een viant ghedaen. Doe sey
dē die knechten/Wildi dan/dat wy gaen ende dat
oncruyt vergaderē/hi sprac/Neen op dz ghy dye
terwe niet mede wt en pluct/ als ghi dat oncruyt
verghadert/laetse beyde te samen wassen/ totten
oogst/eñ in den tijt des oogst soe sal ic dē maeyers
Marci. seggen/Vergadert eerst dat oncruyt eñ bint dat
iiii c in bondelkens/om dat te verbernē/maer dye ter=
Lue. we vergadert in mijn schuere *
xiii a Een ander gelijckenisse seyde hy hem voor/eñ
sprac. * Dat rijc der hemelen is ghelijc den mo
staert saede/dat een mensche nā/ eñ ghesaeyt heeft
in sinen acker/dwelc dat minste is onder alle saden
mer alst op wast/soe ist dz grootste onder die cruy=
den/ende wert een boom/also dat die vogelen des
E hemels comen ende wonen onder zijn tacken
Lue xiij Een ander ghelijckenisse heeft hi ooc haer lye=
den gesept. Dat rijc der hemelen is gelijc den dee=
seme dwelc een vrouwe nam ende mengde dat in
drie maten meels/soe langhe/tot dat al door ende
door versuerde
Alle dese heeft Jesus totten scarē des volcx in
Marci. gelijckenissen gesprokē/ende sonder ghelijckenisse
iiii d. en heeft hi niet tot hem gesprokē/ op dz volbracht
soude worden dat door den propheet ghesproken
is/die daer spreect. Ick wil minen mont opdoē in
gelijckenissen ende wil wtspreken die verborgent
heit vanden beginne der werelt *
* Ende doe liet Jesus die scharen van hem eñ Psalmo
quam thuys/ende zijn discipulen quamen tot hem lxxvi
eñ sprakē/ Segt ons die gelijckenisse vādē oncruy
de op den acker / Eñ Jesus antwoorde eñ sprack
tot hem/die daer saeyt goet saeyt/is des menschen
sone/dē acker is die werelt/ende dat goet saet zijn
die kinderē des rijcx/ dat oncruyt zijn die kinderen
des boosheyts/ende die viant diet saeyt is dye duy=
uel/ende dē oogst is dat eynde der werelt/ende die
maeyers zijn die enghelen /eñ ghelijckmen dat on
cruit wtroeyt eñ metten vuere verbrant /also salt
ooc ghescien in dat eynde der werelt. Dan sal dye
soon des menscen zijn engelen seynden/eñ si sullen
vergaderen wt sinē rijc alle argernisse/ eñ allē dye
ghene die onrecht doen/ende sullēse in dē ouen des
vuers worpē/daer sal zijn huylinge eñ crijselinghe
der tanden. Dan sullen die rechtueerdige menscen
blincken ghelijc die zonne/ in haers vaders rijcke/
die ooren heeft om hooren die hoore *
* Wederom dat rijc der hemelen is gelijc den
scatte die in eenē acker verborgen is / welcken een
mensce geuondē hebbende/ verborgen heeft ende
door blijschap die hi daer af heeft /so gaet hi eñ ver
coopt alle dat hi heeft/eñ coopt den acker.
Voort meer/is dat rijc der hemelen ghelijck ee
nen coopmā die goede peerlen sochte/eñ doe hi eē
costelike peerle geuondē hadde/ghinc hi ende ver
cocht alle dat hi hadde/eñ cocht die peerle.
Wederom/dat rijc der hemelē is gelijc een net
te dat geworpen is inder zee / daermen alderhan=
de gadinghe van vischen mede vangt /dwelck vol
uult zijnde si optrecken opten oeuer/eñ sitten /eñ
verghaderen die goede vischen in haer vaten/mer
die quaden worpen si wech /also salt gescien int
eynde deser werelt / Die enghelen sullen wt gaen
eñ die quade scheyden van die rechtueerdighe /eñ
sullense inden ouen des vuers worpen/daer sal zijn
weeninghe eñ crijselinge der tanden F
Ende Jesus sprack tot haer/hebt ghi alle dese Mar. iv
verstaen? Si spraken Ja wi HEERE/Eñ doe heeft b/eñ xxv
hi ghesprokē /Daeromme so is elc schriftgeleerde
die totten hemelrijcke geleert is/die is ghelijc een Marci.
vader des huysghesins /die wt sinen schatte voort vi.a
brengt dat nieuwe eñ dat oude Lu.iiij d
Ende het is ghescriet/doe Jesus dese gelijcke
nisse geeyndt hadde/dat hi van daer ghegaen is/eñ Jo. vi.c
quam in zijn lant/ ende leerdese in haer scholē/ Al=
so dat si hem verwonderdē/eñ spraken/ Vā waer Jo.iiij.f
coemt desen dese wijsheyt eñ macht Is dese niet
een timmermās sone ?en heet niet zijn moedr Ma
ria /ende zijn broeder Jacob/ende Joses/ende Si
mon eñ Judas/eñ en zijn alle zijn sustere niet bi ons
Van waer coēt hē dā dit alle/eñ si argerdē hair aen
hē Ende Jhesus heeft tot haer ghesproken / Een
propheet en is nerghent weynigher gheacht dā in
zijn lant eñ thuis eñ bi die sine/ Eñ Jesus en heeft
daer niet veel teekenē gedaen om haer ongeloue

¶ Hoe sint Jā Baptista onthooft wert Hoe vijf
duysent mannē / met vijf broden eñ twee visschē
gespijst werden Hoe Jesus opter zee wandelde
Ende hoe hi Petrum verloste die bina verdronc

ken was Hoe Jesus int lant Genesar vele cranc-
ke menschen genas Dat.xiiij.Capittel. ✠

A marc vi b Lu.iij.d Lu.ix.a. N dien tijden heeft Herodes Tetrar
cha gehoort dye fame Jesu/eñ heeft
totsijn knechten gesproken/Dese is
Joañes Baptista/hi is vādē dooden
opghestaen daerom/so is sijn doē so
crachtich wāt Herodes hadde Joannē geuangen/
ghebonden eñ vast geset in een ghevanckenisse om
Herodias/die eē huysvrouwe was vā Philippus
sinen broeder/want Joannes seyde tot Herodes
Het en is v niet geoorloofthaer te hebbē/eñ Hero
des hadde hē geerne doot/mer hi ontsach dē volc
ke/want si hem voor eenen propheet hielden
Doen Herodes sinen Jaersdach beghinc/doen
danste dye dochter Herodiadis int middē voor hē
allen/eñ dat behagede Herodes wel/waer om dat hij
haer geloofde met eenen eede/hi woude haer ghe
uen al dat si eyscē mocht/Eñ dese dochter te vorē
van haer moeder onderwesen/heeft ghesproken
Geeft mi hier in een schotel/dat hooft van Joan=
nes baptista/Eñ die coninc wort bedroeft Noch
tās om sinē eedt/eñ om die gene die met hē ter ta
felē etende waren/heeft hi beuolē haer dat te ghe
uen/eñ sant eñ liet Johannem inder geuanckenis
se onthoofdē/eñ Joannes hooft weert gebracht in
een scotel/Eñ het is ghegeuē der ionckfrouwē/eñ
si bracht haerō moedō/Eñ Joānes discipulē sijn ge
comē/eñ hebbē sijn lichaē wech genomē eñ dat be=
grauē/eñ quamē eñ hebbē Jesum dat geboodtscapt
B Doē Jesus dat hoorde/so is hi daer gegaen in
marc vi d een schip/in een woestine alleene/eñ doe dat volc
Lu.ix.b. dit hoorde/so sijn si hē na geuolcht te voete wt dye
steden/eñ Jesus ghinck er voor ende sach dat gro
te volc/eñ hi ontfermde haer/eñ heeft hair crāckē
genesen/Eñ des auonts quamē sijn discipulen tot
hem/eñ spraken Dese plaetse is wilt eñ woest/eñ
die nacht coemt aen/laet dat volc van v/dat si in
die castelē oft dorpen gaē/eñ hen spijse copē. Mer
Jesus heeft tot haer gesprokē/het en is niet van
node dat si gaen sullen/geeft ghi haer te eten. Eñ
si hebben tot hem ghesproken. Wy en hebben hier
maer vijf broden/eñ twee visschen/eñ Jesus sprac
brenctse hier tot mi/ende hiet die scaren sitten opt
gras/eñ nam die vijf broodē/eñ twee visschen/eñ
sach op ten hemel eñ heeftse ghesseghent/ende brac
die brooden/ende gafse sijn discipulen ende die dis=
cipulen gauense dē volke/ende si aten alle ende sij
versaet/eñ namē wech dat ouerbleef vanden broc
ken/twaelf koruē vol/Ende die daer ghegheten
hadden/waren bi vijfdusendt mannen sonder die
vrouwen ende kinder
✠ Ter stont hier na heeft Jesus sijn discipulen
geboden int schip te ghaen/eñ voor hē weder ouer
te varen/so langhe dat hi die scharen ghelaten sou
de hebben/Ende Jesus dat volck ghelaten hebbē
C de/is eenē berch opgeclommen alleen om te biddē
eñ des auonts was hi daer alleene/ende dat schip
was int middel vander zee/eñ leet noot vanden ba
ren der zee/want den wint was hair contrarie Eñ
de inder vierder nacht wake quam Jesus wande=
len/opter zee tot sijn discipulen Ende die discipulē
siende hē opter zee wandelende/sijn verscrict ghe=
worden segggende/Tis een schijnsel/ende eē san
tasie/eñ van vreese/so hebbē si luide geroepē Mer
ter stont heeft Jesus tot haer gesproken/eñ seyde/
Hebt betrouwen/Ic bent/en vreest niet
Maer Petrus antwoorde hē ende sprack HE D
RE/ Bist so gebiet mi tot v te comē op die wate=
ren/ende hi seyde Coemt hier/Ende Petrus trat
wten scepe/ende ginc op dat water om tot Jesum
te comen. Mer siende eenen sterckē wint/werdt hi
veruaert ende begonst te sincken/so riep hi seggen
de/HERE helpt mi/Eñ Jesus ter stont sijn hant
wt streckende heeft hē ghegrepen eñ sprack tot hem
O du cleine van geloue/waer om hebt ghi getwi=
felt/Eñ als si in dat scip waren ghegaen rustē hem
dē wint/Eñ die int schip waren sijn ghecomen/eñ marc
vielen voor hem neder/segghende/Warachtelijck Iu.b
ghi sijt die sone Gods Eñ doen si ouer gesceept wa
ren quamen si in dat lant Genazareth/Ende doen
hem die mannen van die plaetsen kendē hebben si
wt ghesonden int geheel lant dat daer omtrent ge
legen was/eñ hebben voor hem gebracht/alle die
cranc waren/Eñ si hebben ghebeden/dat si alleen
dat wterstē van sinen cleede mochtē raken/eñ al
le die ghene die dat raecten werden gesont ✱

¶ Vandē handē te wascē Dat dē menschen niet
en besmet het ghene dat door sinē mont in hē coēt
Hoe Jesus die dochter der vrouwen Sirophenis
se vanden duuel verloste. Hoe Jesus bider zee vā
Galileen blinde ende crepelē ghenas Hoe Jesus
met seuen broden ende luttel visscē vier duysent mē
schen versade Dat.xv.Capittel/ ✠

Oē quamen tot hē die schriftgheleer A
den eñ pharizeen van Jerusalem seg= marc
gende/Waer om ouertreden v disci= vii
pulen die insettinge der ouderē/ want Exo.xx
si en wasschen haere handen niet als Deu
si broot eten/Hi antwoorde ende sprack/ tot hem
Waer om ouertreet ghi dan Gods ghebot omme
uwer instellinge wille Want God heeft geboden
Eert vader eñ moeder/eñ wie sijn vader oft moed
vloect/sal die doot steruen/eñ ghi segt Een yegelic
soude segghen/tot vader oft moeder. Het is God
ghegeuen dat v soude vā mi te profiten comen/eñ
daer af comet/dat niemandt sinen vader/oft moe=
der eeret/eñ alsoe hebt ghi dat gebot Gods te nie
te gemaect om uwer instellinge O ypocriten Esa
yas heeft vā v recht geprophiteert/segghēde. Dit
volc genaket mi metten monde/eñ eeren my met
ten lippen/maer hair herte is verde vā my/mer sy
dienen mi te vergeefs/als si leeren alsodanighe le=
re/dye anders niet dan menschen ghebodē en sijn
Eñ Jes? riep dz volc tot hē/eñ sprac /Hoort toe
ende verstaet. Dat ten monde ingaet/en maect dē
menscen niet onreyn/Maer dat wt dē monde gaet
besmet den menschen.
Doe ghinghen sijn discipulen tot hem eñ spra= B
ken/weet ghi ooc dat die pharizeen hem argerden
doe si dat woort hoorden/Jesus antwoorde ende
sprac. Alle plantinge dye mijn hemelsche vader nz
gheplant en heeft/sal wt geworpen worden/laetse
varen si sijn blint/ende leyders der blindē/ Maer
als deen blinde den anderen leyt/so vallen si beyde
inden put.
Doe ātwoorde Petrus eñ sprack tot hē/bediet
ons dese gelijckenisse/eñ Jesus sprac tot hē/ Sijt
ghi dan ooc noch sonder verstant/eñ verstaet ghy

niet? al dat ten monde ingaet/dat gaet inden buyc/
eñ wert door dē natuerlijcken ganc wtgeworpen/
mer wat tē monde wtgaet/dat coēt wt der herten
eñ dat maect den mensce onreyn/ want wt der her
C ten comē quade gedachtē /doorslaghen/ ouerspe-
len/onsuuerhedē/dieuerie/valsche getuygenissen/
lasteringhen dit zijn die dingen die dē mensceen on
suuer maken/mer met ongheWasschen handen te
eten/en besmet den mensche niet *
✠ Eñ Jesus ginc wt van daer/eñ is gheweken
in die lādē Tyri/eñ Sidonis. Eñ siet. Een Cana-
neesche vrouwe /ghinc wt den seluē eynden/eñ ge
moete hem/eñ riep hē na eñ sprac / Ach HEERE/
ghi sone dauid/ ontfermt v mijnder / Mijn dochter
heeft eenen boosen duuel in/ Eñ Jesꝰ en heeft haer
niet eē woort geantwoort / Eñ zijn discipulē zijn tot
hem ghegaen eñ baden hem eñ sprakē /Verlaetse
doch van v/wāt si roept ons na/ Mer hi antwoor-
de eñ sprac/Jc en bē niet gesondē dā allee totte ver
loren scapē des huys vā Israel. Mer si quā, ende
viel voor hē neď/ eñ sprac/ HEERE helpt mi Mer
D hi antwoorde eñ sprac/Het en is niet goet datmen
den kinderen hair broot neme/ende worpent voor
die honden. Ende si heeft gheantwoordt. Dat is
waer HEERE/ maer die hondekens eten van den
brocken/die van haerder heerē tafelē vallen Doen
antwoorde Jesus eñ sprack tot haer. O vrouwe/
groot is v geloue /v gescheide alsoe ghi wilt/ Eñ
haer dochter wert gesont in die selue vre. ✠
Eñ Jesus ginc van daer voort/eñ is ghecomen
bider zee vā Galilea/ende clam op eenē berch en-
de is daer geseten. Eñ tot hē quā veel volcx /ende
brochtē met haer/ lamme/ blinde/stōme/crepele/
ende veel ander/ eñ worpē se Jesu voor die voeten
eñ Jesus heeftse ghenesen/ also dat die scaren haer
verwonderdē doen si saghen dat die stomme spra-
ken die crepelē/ghesont waren/ die lāme ginghen
die blinde sagen/ende preesen God van Israel
✠ Eñ Jesus/ riep zijn discipulen tot hem /ende
sprac. Mi iammert des volcx / want si nv wel drie
daghen bi my ghebleuē zijn/ende en hebben niet tē
eten/eñ ick en wille niet hongherich/van mi laten
op dat si niet en versmachten onder wegen /Doen
seydē zijn discipulē tot hem / Van waer soude ons
inder woestine so veel broots toecomē /dat wi soo
groten volc versaden souden / Eñ Jesus sprac tot
haer/Hoe vele brodē hebt ghi/eñ si hebbē ghespro
ken/Seuē eñ luttel visschkens / Ende hi beual dat
volc neder te sittē opter aerden/ eñ nam dye seuen
broodē eñ visschkens /dāckende /braecse ende gafse
zijn discipulen / eñ zijn discipulē gauense dē volcke
Eñ si hebben alle ghegeten eñ zijn versaet gewor-
den/ Eñ si hebbē wech genomē van den brocken/
seuen volle koruen/ Ende die daer ghegeten haddē
waren vier duysent mannē / wtgenomen die vrou
wen ende die kinderen * Ende Jesus die scare
achter gelaten hebbēde /is in een schip gegaen /eñ
is gecomen in die eynden Magdala

Van die leeringe der Pharizeen Hoe Jesus sprac/dat hi zijn kercke timmeren soude op die belidinge des geloofs. Hoe Petrus na zijn belidinghe van Christus gestraft wert/ Eñ dat een yegelijc zijn cruys dragē moet/ die Christum na volgē wil/ Eñ dz die sommige die doot niet siē en sullen voor dat si den soon des mensceen in sijn rijc sien.

Dat. xvi. Capittel ✠

A
Ende die Pharizeen zijn mettē Sadu
ceen tot Jesum ghecomē /hem temp
terende / Eñ baden hem dat hy haer
een teeken wten hemel toonen wilde
Mer hi antwoorde ende sprack. Des
auonts segt ghi. Het sal claer eñ schoon weder zijn/
wāt den hemel is root/ eñ des morgēs soo spreect
ghi/ Het sal huden onweder zijn / want den hemel
is root ende doncker / O hypocriten/ghi kont dye Marci. viij.b
ghedaente des hemels oordeelen/ kont ghi dan ooc
nz die teekenē deser tijt oordelen /Dese quade ouer Jon.
speelige generatie begeert een teeken / ende gheen vi.d.
teeken en sal haer gegeuen worden/dan dat teekē Luc.
Jone des Prophetē Eñ hi verlietse eñ ginc wech viij.d.
Ende doen zijn discipulen ouer warē geuaren/
soe hadden si vergheten broot met hen te nemen/
Mer Jesus sprac tot haer / Siet toe / ende wacht Joā.ij.a
v van den deeseme der Pharizeen/ eñ Saduceen/
So dachten si in haer seluen/seggēde. Dat salt zijn Marci.
wāt wi gheen broot met ons ghenomen en hebbē viij.a.
Doe dat Jesus bekende/heeft hi tot haer ghespro Lu.xij.b
ken/Wat becommerdi v/ O ghi cleyn vā geloue B
dat ghi gheen broot en hebt / vstaet ghi noch nyet?
ghedenct ghi ooc niet / vā die vijf broodē daer vijf
duysent menschen toe waren/ ende hoe vele koruen
ghi wech droecht ooc niet aē die seuē broodē daer
vier duisent mannen toe waren/ eñ hoe vele koruē
dat ghi wech droecht/Hoe verstaet ghi dan niet/dz Marci.
ic v dat nz en segge vā broode/ Wacht v vādē dee- viij.c.
seme der Pharizeen/ende der Saduceen. * C
Eñ doē verstonden si dat hi niet geseyt en had- Joā.vi.
de te wachtē vā dē deeseme des broots mer voor g
die leeringe der Pharizeen eñ Saduceen Leu.ix.c
✠ Doen quam Jesus in die deelen van den lan- Marci.
de van Cesarien Philippi/ende vraechde zijn disci- viij.d.
pulen ende sprac / Wien seggen die lieden te zijne/
den sone des mensceen? Eñ si spraken / Dye sommi
ghe segghen/dat ghi zijt Joannes Baptista / die an
der dat ghi Helias zijt /ende die ander Jeremias/
oft een vanden Propheten / Ende Jesus sprac tot
haer/wie segt ghi dan dat ick ben / Doen antwoor
de Simon Petrus ende sprack/ Ghi zijt Cristus/
des leuēdē Gods soon/ Jesus ātwoordē eñ sprack
tot hem/Salich bistu Symon Jonas soon / want
vleesch eñ bloet di dat niet gheopenbaert en heeft/
mer mijne vader inden hemel. Eñ ic segge v ooch
ghi zijt Petrus/ ende op desen steē sal ic timmeren
mijn ghemeynte. Eñ die poorten der hellē en sullē
teghen hem gheen macht hebbē /ende ic wil v ghe
uen die slotelen des hemelrijcx. Eñ alle dat ghi bin
den sult opter aerden/ sal ooc inden hemel ghebon Marci.
dē zijn/Ende alle dat ghi ontbinden sult inder aer- viij.d
den dat sal inden hemelen ontbonden zijn * Luc.ix.e
Doē verboot hi zijn discipulen / dat zijt niemāt
seggē en souden/ dat hi Jesus Christus was/ Van
desen tijdē voort so begost Jesus sinen discipulen
te kennē te geuen/ dat hem van node was te gaen
tot Jerusalem / ende vele lijden vanden ouderen/
ende vāden princen der Priesteren / ende vanden
Scriuen / ende gedoot werdē ende opten derden
dach verrijsen / Ende Petrus hē ter sidē nemende
begost hem te berispē seggēde / HEERE /zijt doch
v seluen genadich /niet en moet v dz geschiedē /Eñ

Jesus keerde hē ōme eñ sprac tot Petrum. Gaet
wech Sathanas/ghi zijt mi hinderlic/wāt ghi en
Marci. smaect niet dat Godlic mer dat menschelic is
viij. d. Doē sprac Jesus tot sinē discipulē/ ✠ Wilt
Luce mi yemant nae volgen die versake hē seluē/eñ ne
me op hē zijn cruys/eñ volge my na/Wāt wie zijñ
leuen wil behoudē die salt verliesen/mer wie sijn
leuen verliest/om minē wille/die salt vinden/Eñ
Luce. wat sout batē eenē mensce/dat hi die gheele we=
xvij.g. relt gewonnē had/als hi schade aē zijn siele lijt/oft
wat cā eē mensce gegeuē/daer hy zijn siele weder
Marci, mede sal mogē lossen? Wāt het is toecomēde/dat
vi.d. die sone des menscē comē sal in die heerlichz zijns
luc.ix.d. vaders met sinē engelē. Eñ dā sal hi eenē yegelijckē
lonē na sine werckē Voorwaer ic segge v/Datter
sōmige hier staē/die den doot niet smakē en sullen
voor dz si dē soon des menscē siē comē in zijn rijc.*

Hoe Jesus opten berch vā Tabor/sinē discipu
len hē vertoonde. Eñ dat Helias nv gecomē was
eñ niet ontfangen was opēbaerde hi. Hoe hi eē
kint ghenas/dat metter mane ghequelt wert Hy
leert dat een mostert saet groot is /Eñ vandē pē
A ninc/die in eēs vischs mōt vōdē wert.ca.xvij ✠

mar.vi.a Ende na ses daghē nam Jesus met hē
lu.ix.d. Petrum/Jacobū/eñ Joannē sinen
broeder/eñ heeft dese besiden af ghe
leyt op eenē hogen berch/ende hy is
voor haer verclaert/eñ zijn aēschijn
heeft ghelinct gelijc die zonne/eñ zijn cleederē zijn
wit gewordē/als een licht/Eñ siet/daer vtoonde
hem Moyses eñ helias met hem sprekēde/Ende
Petrus āntwoorde eñ sprac tot Jesū/ HEERE tis
ons hier goet te zijn/Wildi latet ons hier maken
drie tabernakulē/v eene/Mosi eene/ende Helye
eene/eñ hi noch sprekēde/Siet/eē lichtēde wolc=
ke heeft haer omscenē/Eñ siet/vter wolcke quā
een stemme seggende. Dit is mijn beminde sone/
inden welcken ic een goet behagen hebbe/Hoort
B hem/Doen dat die discipulen hoorden/so vielen si
mar ix.b op haer aensicht/eñ zijn zeer veruaert geworden/
Eñ Jesus ginc tot hē/eñ heeftse geraect/eñ sprac
Staet op/eñ en wilt niet vreesen Met doē si haer
ogen ophieuē/sagen si niemāt dan Jesum alleen.
Eñ doen si neder ginghen/vanden berghe/ge
boot haer Jesus seggende. En segt nyemāt dit vi=
sioen/voor dat die sone des menscen vander doot
op ghestaen is. *

✠ Eñ zijn discipulē hebbē hem geuraecht ende
sprakē. Waerom sprekē dan die scriftgheleerden
dat Helyas eerst moet comen/Ende Jesus andt=
woorde haer ende sprac. Helyas sal ymmer door
C sinē toecomst alle dingen in sinē rechte weē brin=
gen/Eñ ic segge v/dz Helias nv gecomē is/eñ en
hebben hem niet bekent/mer hebben aen hem ge
daen dat si gewilt hebben/eñ also sal oock die so=
ne des menscen lijden moetē vā hē Doen verston
den die discipulen dat Jesus van Joannes Bap=
tista tot haer ghesprokē hadde

Eñ doen si totter schare des volcs quamē/soe
ghinc tot hē een mensche eñ boechde zijn knien te
ghen hē/eñ sprach/ HEERE/ontfermt v ouer mijñ
nen sone/want hi maensiec is/eñ heeft een swaer
lijdē/wāt hi valt dicwils int vuer/eñ in dat water
eñ ic hebbe hem voor dinen discipulen ghebracht

eñ si en consten hem niet genesen. Jesus antwoor
de eñ sprac/O ghi ongelouige eñ verkeerde aert/
hoe langhe sal ic by v zijn? hoe lange sal ic v lijden? Lu.
Brengt desen hier tot my Eñ Jesus heeft desen
duuel berispt/ende hi is vot hem gegaen/eñ tkint
wort gesont in die selue vre *

Ende doen quamē zijn discipulē int heymelick
tot Jesum ende sprakē/Waer om en conden wi
dē duuel niet vt driuē? Jesus āntwoorde/eñ sprac.
Om uwer ongelouicheit/want voorwaer segge
ic v/hadt ghi gheloone/gelijc een mostertsaet/eñ
sout seggen tot desen berge/gaet van hier/soe sal
hi wech gaen/eñ v en sal niet onmogelic sijn/Met
dese aert der duuelen en wort niet vtgedreuē dan
door bidden ende vasten/

Eñ doen si int lant vā Galileen verkeerden so D
heeft Jesus tot haer gesprokē/het is toecomēde mar
dat die sone des menscen gheleuert sal worden/in lu.ix
die handen der menschē/eñ si sullen hē dooden/eñ
hi sal ten derden daghe verrisen/ende si zijn vter
maten seer bedroeft ghe worden

✠ Doen si nv tot Capharnaum quamē/so zijn
tot Petrum gecomen die chijns penningē/te ont
fanghē eñ sprakē/Plach v meester niet den chijns
penninc te geuen? Petrus sprac/Ja hi/Eñ doē hij
int huys quā/so voorquam hem Jesus segghende
Simon wat dunct v? Van wiē nemē die coningen
der aerdē tol oft chijns/van haer kinderē/oft van
den vreemdē/ende Petrus sprac tot hem/vandē
vreemdē Jesus heeft tot hem ghesepdt/Daer om
so zijn die kinderen vrij/maer op dat wi haer niet
en argheren soe gaet totter zee/ende worpt daer
in een angel/eñ den eersten visch die op coemt/die
neemt/eñ als ghi sinen mont op doet/soe sult ghi
daer inne vindē eenen haluē gulden/diē sult ghy
nemen/eñ geeften voor mi eñ di *

¶ Vander ootmoedicheit eēs kints Datmē dye
kinderen niet versmaden en sal/Hoe dat wi onsen
broeder straffen sullen Dat wi malcanderē verge
uen onse misdaet Eñ vanden genen die zijn mede
ghesele ouerlaste/om hondert penningen die hi
hem sculdich was Dat.xviij.Capittel. ✠

Op die selue tijt quamē tot Jesum zijn
discipulen/eñ seydē. Wie is doch die
meeste int rijc der hemelē? Eñ Jesus
riep een kint tot hē/eñ sette dat mid= A
dē onder haer ende sprac. Voorwaer
ic segge v/ten si dat ghi v om keert/eñ wert gelijc mar ix.
kinderkens/so en sult ghi int rijc der hemelen niet lu.ix.
comen/Hieromme een yegelijc die hē seluē verne
dert gelijc dit kint/dese is dye aldermeeste int rijc
der hemelē/Eñ wie ontfangt alsulckē kint in mi mar ix.
nē name die ontfangt mi/Eñ wie eē vā desē min= Luce
stē vargert/die in mi gheloouē/diē waer beter/dat xvij.a
een molensteē aen sinē hals gehangen werde/eñ
dat hi int diepste der zee verdroncken werde

Wee der werelt van aenstotinge oft verarger
nisse Eñ tis vā node datter argernisse comē Mer
wee den menscen door den welcken die argernisse Marci
coemt. Mer ist dat v dijn hāt oft dijn voet argert
so snijt dien af/eñ worpten vā v/het is v beter dat
ghi totten leuē crepel oft verleemt ingaet/dā twe
handen oft twe voeten hebbende/in ee wich vuer
ghe worpen wordt. Ende ist dat v dijn ooghe

argert/trecktse wt/eñ werptse van v/het is v beter
dat ghi met eenẽ oge int leuẽ coẽt/dã dat ghi twee
ooghen hadt/eñ woɍt int helsche vier geworpen.
Siet toe/dat ghi niet en veracht eenen van de=
sen cleynen/wãt ic segge v/haer engelẽ siẽ altijt dat
aensicht mijns vaders/die in die hemelen is. ✱
x.b Wãt die sone des menschẽ is gecomẽ salich te ma
i.a ken dat verlorẽ was. Wat dunckt v? waert datter
yemãt hõdert scapẽ hadde/eñ eẽ van dese schapen
dwalẽde ware/laet hi niet die negenentnegentich
scapẽ op die bergẽ/eñ gaet eñ soect dat eẽ scaep dat
vdoolt is/eñ ist dat geualt dat hijt vint/Vooɍwaer
ick segge v/dat hi hẽ dan meer verblijt van dit een
scaep/dan van die negenentnegentich schapen/die
niet gedoolt en hebbẽ. Also en ist ooc den wille niet
van uwẽ vader/die in die hemelẽ is/datter een van
desen cleynen vergae.
ŋ̃a ✠ Ist sake dat v broeder in v sondicht/soe gaet
oɍ. eñ straft hem tusschen v eñ hem alleen. Ist dat hi v
hoort/so hebdi uwen broeder gewonnen/maer ist
C dat hi v niet en hooɍt/soo neẽt met v noch een oft
twee/op dat indẽ mont van tween oft drien getuy
gen/alle wooɍt staẽ mach/Ist dat hi die niet en ho
ret/so segget der gemeynten/met ist dat hi die ghe
meynte niet en hooɍt/so hout hẽ als een heydẽ/eñ
opẽbaer sondaer. Vooɍwaer segge ic v/wat ghi op
xx c ter aerdẽ bindẽ sult/sal ooc inden hemel gebonden
zijn/eñ wat ghi ontbindẽ sult opter aerden/sal ooc
indẽ hemel ontbondẽ zijn. Vooɍt segge ic v. Ist dat
twee vã v met malcãderẽ ouercomen opter aerdẽ
van alle dingen dat si begeren/dat sal haer gescie
den van mijnen vader die in die hemelen is. Want
waer twee oft drie vergadert zijn in mijnen naem
daer ben ic int middel van haer.
ŋ̃a Doen ginc Petrus tot Jesum eñ spɍac/HEE
REE/hoe dicwil moet ic dan mijnen broeder verge
uen? Ist genoech seuen werf? Jesus spɍac tot hem/
Jck en segge v niet seuen werf/mer tot seuentich
werf/seuen werf ✱
✠ Daeromme/so is dat rijck der hemelen ge
lijck ghewoɍden eenen coninc/die met sinen knech
ten rekenen woude/eñ doen hi begonst te rekenen
soo quam vooɍ hem die hem schuldich was thien
duysent pondt/Doen hi nv niet machtich en was
om die te betalen/so heeft zijn heere geboden/hem
te vercoopen/ende zijn huysurouwe/ende zijn kin=
deren/eñ alle dat hi hadde/om dat te betalen/doen
viel die knecht neder/ende badt hem aen/eñ spɍac
Heere/hebt patientie met mi/ick salt v betalen.
D Doen iammerdet den Heere des knechts eñ liet
hem los/ende hi heeft hem die schult ooc quijt ghe
schouden. Doen ghinck dese selue knecht wt/eñ hi
heeft eenen gheuonden van sinen mede knechten/
die hem sculdich was hondert penningen/eñ greep
hem aen ende wroech de hem segghende/Betaelt
dat ghi mi sculdich zijt/Doen viel zijn mede knecht
neder/eñ badt hem segghende/Hebt patientie met
mi/ende ick sal v betalen. Maer dese en heeft dat
niet willen doen/Maer hi is wech ghegaen/ende
heeft desen in eenen kercker geworpen/tot dat hy
zijn schult betalen soude. Doen zijn mede knechten
dat sagen/so zijn si seer bedroeft/ende zijn gecomẽ
ende hebben haren Heere vertelt/al dat ghescbiet
was. Doen dede hem zijn Here vooɍ hem roepen/
ende spɍack tot hem. Ghi schalcke knecht Alle
v schult hebbe ick v vergheuen/wandt ghi mi gebe
den hebt. En sout ghi dan ooc niet v mede knecht
ontfermt hebben/ghelijck ick ws ontfermt hebbe
Eñ zijn here werr toɍnich/eñ heeft hẽ dẽ pijnders
geleuert/tot dat hi betaelt soude hebben die gehele
schult. Also sal mijn hemelsce vader v ooc doen/ist
dat ghi niet en vergeeft van herten een yegelic sinẽ
broeder zijn gesebil. ✱

Dat eẽ mã zijn huysurouwe niet laten en mach
Datmẽ die ionge kinderẽ niet houdẽ en sal vã der
benedictie/Vandẽ gelubdẽ menscẽ/Dat den rijc
ken swaer indẽ hemel te comẽ is. Dat hi hondert
fout ontfangen sal/die hier alle dingen versaect. A

Dat.xix.Capittel. ✠

Ende tis geschiet doen Jesus dese re=
den geeynt hadde/doen ghinc hy wt
Galileẽ/eñ quam in die eynden des
Jootschẽ lants ouer die Jordane/eñ
vele scarẽ des volcs zijn hẽ geuolcht
eñ hi heeft gesont gemaeckt.
Doen quamen die Pharizeen tot hem/eñ temp
teerden hem/segghende/Ist ooc recht dat hem een
man scheyde van zijn huysurouwe om eenigherley
ooɍsake? Jesus antwooɍde eñ spɍac/En hebt ghy eph.v.g
niet gelesen/dat hi/die de menschen van beghinne Deute
gemaect heeft/die maecte dat een man eñ vrouwe xxiiij.a.
zijn soude/eñ spɍac/Daerom sal een mensche laten
vader eñ moeder/eñ zijnder huysurouwen aenhan
ghen eñ bi bliuen/eñ si twee sullen een vleesch zijn/
so en zijn si nv niet twe/maer een vleesch. Eñ daer
om en sal die mensche niet scheyden dat God te sa= mar.x.a
men geuoecht heeft.
Doen spɍaken si. Waerom heeft dan Moyses B
geboden te geuen eenen sceytbrief/eñ die huysurou
we te latẽ? Jesus heeft geãtwooɍt/Moyses heeft
om die hertheyt uwer herten toe gelaten te sceydẽ lu.xvi.d
van uwer huysurouwe. Mer vanden begin soe en
heeftet also niet geweest/Eñ ic segge v/so wie van
zijnder huysurouwen schept (het en si om ouerspel
wille) eñ een ander trout/die doet ouerspel: Ende
wie die afgesceyden trout/die doet ooc ouerspel.
Doen spɍakẽ zijn discipulen tot hem/Staet die
sake eens mans also met zijnder huysurouwẽ/So
en ist niet ghoet een huysurouwe te trouwen. Eñ
Jhesus spɍac tot haer/Alle menschen en verstaen
niet dit wooɍt/mer alleen den genen diet gegeuen
is/want daer zijn sommige gesneden/die also van
haers moeders lichaem geboɍen zijn/eñ daer zijn
sommige gesneden/die vanden menschen gesnedẽ
zijn/eñ daer zijn sommige die haer seluen gesneden
hebben/om dat rijc der hemelen. Eñ wie dit begri
pen can/die begrijpt.
Doen zijn tot hem gebɍacht cleyne kinderkens
om dat hi zijn handen op haer leggen soude/eñ bid
den soude. Ende die discipulen hebben dese berispt
Mer Jesus spɍack/Laet die kinderkẽs/eñ en wilt
haer niet verbieden tot mi te comen/want sodani=
ghen behooɍt dat hemelrijcke toe. Eñ hi leyde zijn
hant op haer/eñ ginck van daer. mar.x.c
Eñ siet/een tot hem gaende/seyde tot hem goe lu.xviij.
de meester/wat sal ick goets doen/op dat ick dat b.
eewich leuen mach hebben/Jesus spɍac tot hem/
Waerom noemdi mi goet/niemant en is goet/dã
alleen die eenige God. Mer wilt ghy ten eewigen

O leuen comen/so hout die gheboden. Dese seyde tot
hem/welcke gheboden? Jesus heeft geseyt Ghi en
sult niet dooden/ Ghi en sult niet stelē/ Ghi en sult
mat.x.c geen ouerspel doen/ Ghi en sult geen valsce getuy=
lu.xviij.d genisse gheuē/ Eert vader eñ moeder/ Eñ hebt lief
eñ.xvi.d uwen naestē ghelijc v seluen. Die iongelinc sprack
tot hem/ Alle dese heb ick ghehouden van mijnder
ioncheden op/ wat ghebreect mi noch? Eñ Jhesus
sprac tot hem/ Ist dat ghi volcomen wilt zijn/ Soo
gaet eñ vercoopt al dat ghi hebt/ ende gheuet dē ar
men/ eñ ghi sult eenen schat hebbē inden hemel/ eñ
coemt eñ volcht mi na. Doen dese iongheling dat
woort hoorde/ so ghinc hi bedroeft van hem/ wāt
hi hadde veel goets.
mat.x.c Jesus sprac tot sinen discipulen/ Voorwaer seg=
ghe ick v/ dat een rijck mensche swaerlijc comē sal
int rijck der hemelen/ Eñ wederom segge ic v/ het
Luce. is lichter eenen kemele door t gat van eender nael=
xviij.c. de te gaen/ dan eenē rijckē mensche int rijck Gods
te comen/ Doen dat die discipulen hoorden/ zijn sy
seer verwondert/ segghende. Wie mach dan salich
worden? Mer Jesus sachse aen eñ sprack tot haer.
Bi den mensche is dit onmoghelijc/ maer bi Gode
zijn alle dinghen moghelick.
D ✠ Doen antwoorde Petrus/ eñ sprac/ Siet/ wy
hebbent al achter ghelaten/ eñ zijn v na ghevolcht/
Wat sullen wi daer voor hebbē. Jesus sprac/ Voor
lu.xx.c. waer segge ic v/ dat ghi/ die mi na gevolcht zijt/ in
der weder gheboorten daer dye sone des menschē
op den stoel zijnder heerlicheyt sittē sal/ sult ghi ooc
sitten op die twaelf stoelen/ eñ oordeelen die twa=
mat.x.b lef gheslachten van Israel/ Eñ een yegelic die ach=
ter laet zijn huys/ oft broeder/ oft suster/ oft vader/
lu.xviij.f. oft moeder/ oft huysvrouwe/ oft kinder/ oft acker
om mijns naems wille/ dye salt weder hōdertfout
ontfanghen/ eñ sal dat eewich leuen besitten. ✠
Mer vele die die eerste zijn/ sullen die laetste zijn/ eñ
die laetste sullen die eerste zijn.

Vander parabele der arbeyders/ die inden wijngaert ghe huert waren: Vanden kinderen zebedei/ Van die eerste sittinge aender tafelen/ Eñ van twee blinde die aen dē wech saten.

Dat.xx. Capittel ✠

A Et rijc der hemelen is gelijc eenē va=
der des huysgesins/ dye wt ghinc des
morgens seer vroech/ om in sinē wij
gaert arbeyders te huerē/ eñ ouerco
men zijnde met sinē arbeyders/ elckē
dach om eenen penninc/ so sandt hijse in sinen wijn
gaert/ ende ghinc wt omtrent der derder vren/ eñ
sach ander opter marct ledich staen/ ende sprac tot
hen/ Gaet ghi ooc in mijnen wijngaert/ ende dat
recht is/ sal ic v gheuē/ eñ si zijn gegaen. Noch eens
is hi wt ghegaen omtrent der sester eñ neghenster
vren/ eñ heeft desghelijc gedaen. Ende omtrent der
elfster vren is hi weder wt ghegaen eñ heeft an=
der ghevonden ledich staen/ ende sprack tot hen/
Wat staet ghi hier ledich den gheheelē dach? Si heb
ben tot hem gheseyt/ want ons niemant ghehuert
en heeft. Ende hi sprack tot haer/ Gaet henen ghy
B ooch inden wijngaert/ ende ghi sult ontfanghē dat
recht is.
Als t auōt wert/ so heeft die heere des wijngaerts
tot sinen procurator ghesproken/ roept die arbey=
ders/ eñ gheeft haer den loon/ ende beghint vandē
laetsten totten eersten. Doen quamen die omtrent
der elfster vre ghehuert waren/ eñ hebben elck by
sonder den penninck ontfanghen/ Doen dye eerste
quamen meynden si/ dat si meer ontfanghē soudē/
maer si ontfinghē ooc yegelic haren penninck/ Eñ
doen si die ontfinghen/ so murmureerden si tegen
dē vad des huysgesins/ segghēde/ dese laetste en heb
ben maer een vre ghearbeyt/ eñ ghi hebtse ghelijck
ons ghemaect/ wi die den last des daechs/ eñ de hit
te ghedraghen hebben.
Hi antwoorde eñ seyde tot eenē vā haer/ Mijn
vrient/ ic en doe v geen onrecht/ en zijt ghi niet met
mi ouercomē om eenen penninck? Neemt dat v is
eñ gaet wech/ ic wille desen laetstē ooc gheuen ghe
lijc v. Oft en heb ic geē macht te doē (mettē mijnē)
dat ic wille Siet ghi daerom scheel/ dat ick so goet
ben. Also sullen die laetste die eerste zijn/ eñ dye eer
ste die laetste/ want veel zijnder gheroepen/ maer
weynich wtuercoren. ✠
✠ Eñ Jesus ghinck op na Jerusalem/ eñ nam mat.x
zijn twaelf discipulen alleen inden wech met hem/ lu.xv
eñ sprack tot haer/ Siet wy reysen opwaerts nae mar.
Hierusalem/ eñ die sone des menschen sal geleuert lu.xx
worden den princen der priesteren/ ende den scriuē c.
ende si sullen hem veroordelen ter doot/ ende si sul
len hem leueren den heydenen om te bespotten/ eñ
om te gheesselen/ eñ om te cruycē/ eñ hi sal ten der
den daghe verrijsen ✠
✠ Doen is tot hem gecomen die moeder der C
kinderen Zebedei/ met haren sonen/ eñ viel voor
hem neder/ biddende wat vā hem/ Eñ hi sprac tot
haer/ wat wildi? Si sprack tot hem/ Laet dese twee
mijn sonē sittē in dijn rijcke/ dye een aen dijne rech
ter hant/ eñ dander aender slincker hant. Mer Je
sus ātwoorde/ eñ sprac/ Ghi en weet niet wat ghy
bidt/ Mueghdi drinckē den kelck dien ick drincken mat.
sal/ eñ mettē doopsel gedoopt werdē/ daer ic mede
gedoopt worde? Si hebbē gheseyt/ iae wi. Hi sprac
tot hen/ Ghi sult mijnen kelck drincken/ ende ghe
doopt worden metten doopsele/ daer ic mede ghe
doopt worde. Maer te sittē aen mijn rechter hant
eñ slincker hant/ en is niet in mijnder macht te ge=
uen/ Maer dient bereyt is van mijnen vader.
Doen dat die thien discipulen hoorden/ so zijn si D
veronwaert van dese twee broederen/ Mer Jesus mar.x
riepse tot hē eñ sprach/ Ghi weet dat die wereltlij lu.xx
ke princen heerscappie hebben/ eñ die grootste ge
bruycken ghewelt onder haer/ alsoo en salt onder
v niet zijn/ Mer so wie onder v groot wil zijn ghe
acht/ die si v dienaer. Eñ die onder v dye eerste wil
zijn/ die sal v knecht zijn. Ghelijck die sone des men ioā.x
schē niet gecomē en is/ om dat hi gediēt soude wor mar.
den/ mer om dat hi selue soude dienen. ✠ Ende luc.x
gheuen zijn leuen tot een verlossinge voor vele. eñ.xvi
✠ Eñ doen si ghingen van Jerico/ zijn hē ghe
uolcht een grote schare volcx. Eñ siet/ twee blinde
saten biden wech. Eñ doen si hoorden dat Jhesus
voor bi ghinc/ riepen si eñ spraken/ O HEERE Da
uids sone/ ontfermt onser. Maer die scare berispte
haer dat si swijgen soudē/ maer si riepen veel meer
seggende/ O ontfermt onser HEERE/ sone Dauid
Eñ Jesus stōt stille/ eñ heeft dese blindē geroepē/
eñ sprac/ wat wildi/ dat ic v doē sal? Si spraken tot
hem/ HEERE dat onse oogē geopent mogē wordē

r.x g Eñ Jesus ontfermde haer/eñ heeft haer oogen ge
A raecteñ ter stont hebben haer oogen dat ghesichte
weder ontfangen/eñ si zijn hẽ gevolcht. ✠

Hoe Jesus te Jerusalem opten ezel ghereden quam Hoe hi die coopers ende vercoopers wt den tempel sloech/ hoe den vijchboom dorre wert Hoe Christus ghevraecht wert in wiens macht hi syne teekenẽ dede/stellende een parabole vanden vader die sinen sone inden wijngaert sant/Bewijsende dat openbaer sondaren voor die Pharizeen inden hemel comen sullen Ende vanden wijngaerders dye doodende waren die tot haer ghesonden werden.

Dat.xxi.Capittel ✱

Doen si Jerusalem naecten/ende qua
men te Betphage/aenden Olijberch
sandt hi twee van sinen discipulen/en
de sprack tot haer Ghaet int casteel
ken dat voor v leydt / ende ter stont
sult ghy vinden een Eselinne ghebonden / ende
haer vuelken met haer / Ontbintse ende brenctse
Z.x.ria tot mi. Ende ist saecke dat yemandt tot v yet seyt/
.xix e soo segt, Die HEERE heeftse van noode / en-
de ter stont sal hise laten. Ende dat is al gheschiet/
op dattet vervult soude worden/dat door den Pro
pheet ghesproken is/segghende. Segget der doch
ter vã Sion. Siet /uwe Coninc coemt tot v saecht
moedich/sittende op eẽ Eselinne/ ende opt vuelkẽ
h.xcb der lastbariger Eselinnen. Die discipulen ghingen
.xxyd eñ deden gelijc Jesus haer bevolẽ hadde / eñ brach
tẽ die Eselinne/eñ dat vuelken/ eñ leyden haer clee
deren daer op/ende settẽ hem daer op. Ende veel
volcx hebben haer cleederen inden wech gesprevt.
B Die ander sneden tacken vanden boomen/eñ heb-
(osan ben die inden wech ghestroyt. Ende dat volck dye
) is te voor ghingen/ende nae quamen/riepen ende spra
ghen ken. Hosanna den sone David/gebenedijt si hi/die
) hel- daer coemt inden naem des HEEREN. Hosan-
oft na/inden alderoppersten. ✱
✠ Ende als Jesus in Jerusalem quam/soe is
eft ge die geheele stat beroert/eñ sprakẽ. Wie is dese/dat
:eñ sa volc seyde. Dit is die Jesus/die Propheet van Na-
heyt zaret/wt Galilea. Ende Jhesus ghinck inden tem
pel Godts/ende dreef daer wt alle die vercoopers
ende coopers inden tempel. Ende heeft die tafelen
der wisselaren / ende die stoelen der gecure die duy
ven vercochten/omme geworpen/ende sprack tot
sa.lvi c haer. Daer is gescreven. Mijn huys sal een huys
e.vijb der biddinghe heeten / Maer ghi hebt daer af een
spelonck der moordenaren ghemaect Eñ die blin
de ende cruepele zijn tot hem gecomen inden tem
pel/ende hi heeftse genesen.
Doen die princen der Priesteren ende die Scri
ben sagen die wonderlicheyden die Jesus dede/ eñ
die kinderen inden tempel roepende / Hosanna so
al.viij ne David. So zijn si verstoort/ende spraken tot hẽ.
Hoordy oock wat dese segghen/Jhesus sprack tot
haer. Ja ick/ En hebdi noyt gelesen / wten monde
der onsprekender kinderkens ende der suyghelin
gen/hebdi dinen lof volmaect/ Ende hi liet se daer/
ende ghinck ter stadt wt na Bethanien/ ende bleef
daer dien nacht. ✱
Des morgẽs wed totter stadt keerende/so hon
gerde hem/ Eñ hi sach inden wech eenen vigeboõ
daer hi toe ghinc / eñ en vant daer niet aen dan bla-
Mar.xi. deren/ende hi sprac tot haer/ Nae deser tijt en wasse
ghee n vruchte meer op v/eñ die vigheboom ver
dorrede ter stont. Eñ doen dat die discipulen sagen
verwonderden si hen/eñ spraken. Hoe is dese vij-
geboom so haestelijc dorre geworden Jesus heeft Lu.xvij b
haer geantwoort/eñ sprac. Waert dat ghi geloue
hadt eñ niet en twijfeldet/so en soudt ghi niet alleen
alsulcx met den vigheboom doen/ Mer waert dat
ghi tot desen bergẽ seyt/heft v op / ende worpt v in
der zee/so soudet gheschiedẽ. Ende al dat ghi bidt
oft begheert inder bedinghe/ geloovende/ dat sult
ghi ontfanghen.
✠ Ende doen hi inden tempel ghecomẽ was/ C
zijn tot hem ghegaen daer hi leerde die princen der
priesteren/eñ die ouders des volcx/eñ spraken/ In
wat macht doet ghi dit/eñ wie heeft v dese macht
ghegeven? Jesus antwoorde eñ sprac tot haer. Ic
wil v ooc een woort vraghen / ende ist dat ghy my
dat segt/so sal ick v ooc segghen/in wat macht dat
ic dese dingen doe. Dat doopsel Joannis vã waer Lu.xx.a
was dat/wten hemel oft wten menschẽ? Eñ si heb
ben in haer selvẽ gedacht/seggende. Segghen wy
wten hemel/so sal hi tot ons segghen/ waerom en
hebdi hem niet ghelooft? seggen wi ooc wten men
schen/so vreesen wi die schare des volcx Want alle
die menschen hielden Joãnem voor een Propheet
Eñ si antwoorden Jhesu/ Wi en wetens niet. Eñ
hi heeft tot haer geseyt/ Noch ic en segge v ooc niet
in wat macht dat ick dat doe. ✱
Mer wat dunct v? ✠ Een man hadde twee
sonen/eñ hi ghinc totten eersten/eñ sprack. Sone
gaet heden wercken in minen wijngaert/ende dese
heeft geantwoort eñ ghesept. Ic en wils niet doen
Eñ daer na berouwdet hem eñ ghinc henẽ. Eñ dese
man ghinc tot sinen anderen sone/ eñ heeft desghe
lijc gesproken/eñ dese heeft geantwoort. Heere ic
gae/eñ hi en is niet gegaẽ. Welckẽ van desen twee
sonen heeft des vaders wille gedaen? Si hebbẽ ge
seyt/die eerste. Ende Jhesus sprac tot haer. Voor
waer segge ic v/dat die openbaer sondarẽ eñ lichte
vrouwẽ sullẽ v voorgaen int rijc der hemelẽ. Joan
nes quam tot v/eñ leerde v den rechtẽ wech/ ende
ghi en hebt hem niet ghelooft/ mer die publicanen
eñ oneerbaer vrouwẽ hebben hẽ ghelooft/ Ende al
saechdi dit wel/nochtãs en deet ghi geen beteringe
naemaels/op dat ghi gelooft mocht hebben. ✱ Math
Hoort een ander ghelijckenisse? ✠ Het was xij.a
een vader des huysgesins die plãte eenẽ wijngaert/ Lu.xx.b
ende maecte eenen tuyn daer omme / eñ groef een D
wijnpersse daer inne/ eñ timmerde eenẽ toren / eñ
heeft desen den ackerlieden verhuert/eñ is buyten
lants gereyst/ Eñ doen dẽ tijt der vruchtẽ gecomẽ
was/so heeft hi zijn dienarẽ gesondẽ tottẽ ackerlie
den/om dat si zijn vruchtẽ ontfangẽ soudẽ. Doen
namẽ die ackerliedẽ sine dienarẽ / eñ hebbẽ denee
nẽ geslagen/ den anderẽ gedoot/eñ den derden ge
steẽt. Wederõ sandt hi wt ander knechten meerõ
dan die eerste warẽ/eñ si hebben desen desgelijc ge
daẽ. Tẽ laetstẽ so heeft hi tot haer sinen sone geson
dẽ/eñ sprac. Si sullẽ haer ontsien voor minẽ sone.
Eñ doẽ dese ackerliedẽ dẽ sone sagen / seyden si on
der malcãderen. Dese is die erfgename. Coẽt/laet
ons desen dooden/eñ laet ons zijn erfgoet aen ons
brengẽ. Doe namẽ si hẽ/ eñ stietẽ hẽ ten wijngaerde
wt eñ doodẽ hẽ. Als nv die Heere des wijngaerts
comẽ sal/wat sal hi desen ackerlieden doen? Si spra
ken tot hẽ. Hi sal die quade fellic ter doot brengen
ende sal sinen wijnghaert anderen ackerlieden ver-

Psalm. huer en/die hem zijn vruchtē ter rechter tijt gheuē.
cxvij. Ēn Jesus sprac tot haer/En hebdi die scriftue
mar. xij ren niet gelesen? Den steen die de timmerliedē ver=
a worpen hebbē/die is gemaect tot eenen hoecsteen
lu.xx.c Vādē HEERE is dat gesciet/eñ het is wōderlick in
onsen oogē/Daerom segghe ic v/Dat rijcke Gods sal van v genomē wordē/eñ sal den volcke ghegheuen werdē/die zijn vruchten doen sullen/eñ wie op desen steen valt/die sal gebroken worden. Mer op welcken dat hi valt/dien sal hi verplettē/eñ te niet doen. Ēn doen die princē der priesterē eñ phariseen zijn gelijckenisse hoordē/soo hebbē si bekent dat hy van haer sprack. Ende si leydender op toe/om hem te vanghen/mer si vreesden dat volc/want dat volc hielt Jesum voor eenen propheet. *

¶ Vanden ghenooden ter bruyloft/ die versmadē te comē Datmen den Keyser gheuen sal dat hem toebehoort/ Vander vrouwen die seuen broederen ghetrout hadde / eñ hoe Jesus ghetempteert zijnde vanden Phariseen / haerlieden vraechde/wiens sone dat Christus was.

Dat.xxij.Capittel. ✠

A
lu.xiiij Ende Jesus antwoorde ende seide weder door een gelijckenisse tot hē/ende sprac. Dat rijc der hemelē is gelijc eenen coninc die sinē soon een bruyloft ghemaect heeft/eñ sant zijn knechten dat si die ghenoode ter bruyloft soudē roepen/ mer si en wilden niet comen/Wederom sandt hi ander knechten wt/eñ seyde/Segt den ghenoodē/ Siet/ mijn maeltijt hebbe ic bereyt/mijn ossen ende mijn vette beestē zijn geslagen/eñ alle dingē zijn bereyt/ coēt totter bruyloft. Maer si verachtē dat/eñ si zijn wech gegaen/die een op sinē acker/die and tot zijnder comāscappē. Ēn sommige hebbē zijn knechtē ghehouden/eñ haer smaetheyt aengedaen/ eñ hebbēse doot geslagē Doē die coninc dit hoorde/wert hi toornich/eñ sant zijn heyr/eñ liet dese doot slagers te niet doen/eñ haer stadt aensteken.

B Doen sprac hi tot sinen knechtē/Die bruyloft is bereyt/mer die genoot warē en warens niet waerdich/Daerom gaet henen op der straten/ eñ roept se alle totter bruloft die ghi vint/ Ēn die knechten ghingen wt opter straten/brachtense te samē/ alle die si vonden/die goede eñ die quade/eñ die tafelen zijn veruult. Ēn die coninc is daer in ghegaen/ om die gasten te ouersien/Ēn hy sach daer eenen mensche die geen bruylofts cleet aen en hadde/eñ sprac tot hem/Vrient/hoe sidi hier inne gecomen/gheen bruylofts cleet aen hebbēde? mer hi sweech/ Doen sprac die coninc tot sinē dienarē/Bindt hem handē eñ voetē/eñ worpt hē in die wterste duysternissen/ daer sal zijn weeninge ende crijsselinge der tanden Want veel zijnder gheroepen/ maer weynich wtvercoren. *

✠ Doe ghingē die phariseen eñ hielden eenen raet/hoe si Jesum begrijpē mochtē in zijn woordē
lu.xx.d. Ēn sondē tot hē haer discipulen met Herodes die=
C naers/eñ spraken / Meester wi weten dat ghi warachtich zijt/eñ dat ghi dē wech Gods recht leert/ eñ dat ghi niet en vraget na yemādē/Wāt ghi acht niet dat aensien der menschē/Daeromme segt ons wat duncī v/Ist recht/datmen den Keyser chijns gheue oft niet? Ēn Jesus merckēde haer scalcheit/ sprac hi/Wat tēpteert ghi mi/ghi ypocritē? thoont mi des chijns munte / eñ langden hem daer eenen penninc. Ēn hi sprac tot hen/Wiens is dat beelde/
eñ dit opscrifte? Si spraken tot hem/ des Keysers/ mar.
Doen sprac hi/ Soo gheeft den Keyser dat dē Key b.
ser toebehoort/eñ Gode dat Gode toebehoort/ Doe lu.xx
si dat hoorden/verwonderden si haer/eñ si verlietē hem/eñ si zijn wech gegaen. *

In desen seluen daghe zijn tot hem ghecomen die Sadduceen/die daer houden datter gheen verrijsenisse en is/eñ hebben hē gheuraecht/eñ spraken/ Meester/Moses heeft geseyt/Ist dat yemāt sterft eñ en heeft geen kinder/so sal zijn broeder zijn huysvrouwe trouwen/ende sal sinen broeder een saedt verwecken/Nv zijn bi ons gewest seuē broeders/
die eerste een huysurouwe hebbende sterf/eñ geen lu.xx
saet hebbende/heeft hi zijn huysurouwe sinen broeder achter ghelaten/Desghelijcx die ander / eñ dye derde totten seuenden toe/ Ten laetsten nae allen/ soo is ooc dese vrouwe ghestoruē/ Hieromme wiens sal dese huysurouwe inder verrijsenisse zijn? want si hebbense alle ghehadt / Jhesus antwoorde ende sprack tot haer/ghi dwaelt eñ en verstaet die scrift niet/noch die cracht Gods/Inder verrijsenisse/ so en houwen si niet/noch si en werdē niet te houwelijck besteet. Maer si zijn ghelijck die engelen inden hemel.

Eñ hebt ghy vander verrijsenisse der dooden niet ghelesen/dat v gheseyt is van Gode / daer hy spreect/Ick ben die God van Abraham/ die God van Isaac/eñ die God van Jacob? mer God en is niet een God der dooden/ maer der leuendighen. Ēn doen dat volc dit hoorde/so zijn si in sine leeringhe verwondert.

✠ Doe die Phariseen hoorden dat hi den Saduceen den mont ghestopt hadde/ zijn si te samē geco D
men/eñ een vā hen/een scriftgeleerde / die tēpteer mar.xij
de hē eñ sprac/ Meester/ welc is dz grootste gebot inder wet? Jesus seyde tot hē/ Ghi sult lief hebben uwē HEERE uwē God/wt ganser hertē / eñ ganser sielē/eñ wt ganser gedachtē. Dit is dz eerste/eñ dat grootste gebot/Dat tweede gebot is desen ge
lijc/ Ghi sult uwen naesten lief hebben als v seluen deu.vi
In dese twee gheboden/hangen die geheel wet eñ die Propheten.

Doē die Pharizeen vgadert warē/heeft Jesus hem geuraecht/eñ sprac/Wat dūct v vā Christus Wiens sone is hi? Si sprakē Dauids. Hi sprack tot haer / Waeromme noemt hem dan Dauid inden
geest eenen HEERE/daer hi seyt/God heeft geseyt psal.c
tot mijnen HEERE/sittet tot mijnder rechter hant Tot dat ic dijne viandē legghe tot eender voetbāncke dijnre voeten. Ist sake dat Dauid hē HEERE noemt/hoe is hi dan zijn sone? Ēn nyemant en conste hem een woort antwoorden/ noch nyemant en dorste hem van dien daghe vraghen.

¶ Hoe Jesus tot sinen discipulen sprac/dat die werckē vā der wet ghedaen sullen worden/die welcke die Phariseen ghebieden ghehouwen te worden/eñ niet die si selue dedē/ hi berispt die Phariseen vanden proselyten te maken/ vā haren eede/van haren thienden/van haer wasschinghen vā buyten/vanden verchierden graven der Propheten / ende voorseyt die destructie van Jerusalem.

Dat.xxiij.Capittel. ✠

Oen heeft Jesus totten scharen / eñ A
tot sinen discipulen ghesproken / seghende/op Moyses stoel hebben geseten die scriftgheleerde ende Phariseen. Al wat si v segghē dat ghi houdē

sult/dat hout/ en̄ doet dat/ mer na haren wercken
en sult ghi niet doẽ/ Si seggẽ wel/ende si en doent
seluer niet/ Want si bindẽ sware en̄ ondragelijcke
borden/en̄ legghen die den menschen op den hals/
maer met eenen vingher en willen si die selue niet
aenroeren. En̄ si doen alle haer wercken/om dat si
vanden lieden ghesien souden worden. Si maken
breede Philacteria/ende groote zoomen aen haer
cleederen/ si sitten geerne bouen aen ter tafelen/en̄
in die scholen/ en̄ hebben gheerne datse ghegroet
worden opter marcten/ en̄ vandẽ menschen Rabi
geheeten.

Mer ghi en sult v niet Rabi laten noemen/ wãt
een is v meester/ Cristus/ende ghi zijt alle broede
ren Ende niemant sal vader heeten opter aerden/
want een is v vader/die in die hemelen is. Noch en
sult v niet latẽ meester noemẽ/want een is v mees=
ter Cristus Die daer is die grootste onder v/die sal
v dienaer zijn Want wie hem seluen verhoocht/sal
vernedert worden/ende wie hem seluen verneert/
sal verhoocht worden. *

B ✠ Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi
ypocriten/ghi die dat hemelrijck toesluyt voor dye
mensen/ghi en coẽt daer niet in/en̄ die daer in wil
len/die en laet ghi daer niet in gaen.

Wee v scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocri
ten/ghi die der weduwen huysen op eet/ en̄ dat on
der eẽ schijn van lãge gebeden/daerom suldy meer
der verdoemenisse ontfangen.

Wee v scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypocri
ten/ghi die lãt en̄ dwater om gaet/ om dat ghi eẽ
Jode genoote maect/en̄ als hi eẽ geworden is/ so
maect ghi wt hem een kint der hellen twee vout
meer dan ghi zijt.

Wee v verblinde leyders/ghi die segt. Wie daer
sweert bi den tempel/ dat is niet/ Maer wie daer
sweert bi dat gout des tẽpels/die is sculdich. Ghy
sotte en̄ blinde/wat is grooter/dat gout oft den tẽ
pel die dat gout heylich maeckt/en̄ die daer sweert
biden outaer/dat is niet/ Mer die sweert biden of=
fer dat daer op is/die is sculdich. Ghi sotte en̄ blin
de/wat is groter/ den offer/oft dẽ outaer/die dẽ of
fer heylich maect. Daerõ die daer sweert biden ou

O taer/die sweert biden seluen/ en̄ bi allen dat opten
Lu.xi.f. outaer is/Ende die daer sweert biden tempel/ die
sweert biden seluẽ/ en̄ bi hẽ die inden tẽpel woont
En̄ die daer sweert biden hemel/ die sweert biden
stoele Gods en̄ bi hem die daer op sittet.

Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeẽ/ ghi ypo
criten/ghi die daer vertient mẽte/anijs/ en̄ comijn
en̄ achterlaet datswaerste inder wet/ Te wetẽ dat
ordeel/die barmherticheyt/ en̄ dat gheloue. Dit sal
men doẽ/en̄ tgene niet achter laten.* Ghi verblin
de leydẽ ghi siet die mugghe/ en̄ vlint een kemel.

Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypo
critẽ/die reynicht dat butenste vã eenẽ beker/en̄ van
eender scootel/ met vã binnẽ zijt ghi vol roofs/ en̄
onreynicheyts/ ghi blinde pharizeen/reynicht eerst
dat binnenste vanden beker en̄ der scotelen/op dat
oock dat wterste deel reyn worde.

Wee v ghi scriftgeleerdẽ en̄ pharizeen/ghi ypo
critẽ/ghi die gelijc zijt dẽ wittẽ grauen/die vã buy=
tẽ schoõ schinẽ en̄ vã binnẽ zijn si vol dooder beenen/
en̄ alder onreynicheyt/ Also zijt ghi ooc/van buiten
schijnt ghi voor den menschen rechtuaerdich/ende
van binnen sidi vol geueynstheyts en̄ onduechden.

Wee v ghi scriftgeleerden en̄ pharizeen/ghi ypo
critẽ/ghi die timmert die grauẽ der propheten/ en̄
verciert die grauen der rechtueerdighen/ ende segt
Warẽ wi in onser vaders tiden geweest/so en wou D
den wi niet deelachtich zijn geweest met haer aent
bloet der propheten. Hieromme so geeft ghi getuy
genisse ouer v seluẽ/ dat ghi kinderẽ zijt der geenre
die de propheten gedoot hebben. Veruult die mate
uwer vooruaderen. O ghi slanghen/ ende aderen
ghestachten/ hoe sult ghi ontulien der helscher ver
doemenisse.

Daerom ✠ Siet/ ic seinde tot v propheten/en̄
wijse/en̄ scriftgeleerden/ ende sommighe van dese
suldy dootslaen/ en̄ cruycen/ ende sommighe suldy
geesselen in uwẽ scolen/ ende veruolgẽ van eender
stadt inder ander/ op dat op v come alle dat recht=
uaerdich bloet dat opter aerdẽ gestort is/ vanden
bloede des rechtuaerdigẽ Abels/tottẽ bloede van
Zacharias den sone Barachie/den welcken ghi ge
doot hebt tusschen den tempel en̄ den outaer Voor
waer ic segge v. Alle dese dingẽ sullẽ comen op dit
ghestachte. Hierusalẽ Hierusalem/ghi die doot die
prophetẽ/en̄ steentse die tot v gesonden zijn. Hoe
dicwil heb ic dijn kinderẽ willen vergaderen/gelijc
een hinne verghadert haer kiecrkens onder haer
vloghelen/en̄ ghi en hebt niet gewilt? Siet v huys
sal v woest gelaten worden/ Want ic segge v Ghi
en sult mi vã nu voortaẽ niet meer sien/tot dat ghi
spreken sult/ Gebenedijt is hi/ die daer coẽt inden
naem des HEEREN. *

¶ Vander destructie des tempels/ Vanden teyckenen der laetster daghen/ Vanden valschen kersten/ende vanden valschen propheten/ Vander toecoemste Godts des salich makers/ Ende vander verganckenissen der elementen. A Lu.xix.g Mar.xiij

Dat.xxiiij.Capittel *

En̄de Jhesus ginck wech wtẽ tempel
en̄ zijn discipulẽ zijn tot hẽ gegaẽ/ om
dat si hẽ tonẽ soudẽ die timmeringhe
des tẽpels. En̄ Jesus sprac tot haer
Siet ghi niet dit al/ Voorwaer ic seg
ge v hier en sal dẽ eenẽ steẽ op dẽ anderen niet gela Lu.xxi.b
ten worden/die niet gebroken en sal werden.

✠ En̄ daer nae doen Jhesus sadt opten olijf
berch/so zijn sine discipulẽ alleen tot hem gecomen
ende spraken/ Segt ons/ wanneer sal dit alle ghe=
schien/en̄ welck sal een teekẽ zijn uwer toecoemst/
ende des eynden der werelt? Jhesus antwoorde en̄
sprack tot hen/ Siet toe/ dat v niemandt en bedrie
ge/want daer salder vele comen onder minen naẽ/
seggende. Jck ben Christus/ende si sullender vele
verleyden. Lu.xxi.c

Ghi sult hooren oorloogen ende geruchte der
oorlogen Siet toe/en verschrict v niet/dz moet eerst
geschien/ Mer noch en is dat eynde niet daer.
Want dat een volck sal teghen dat ander op staen/
en̄ dat eẽ coninckrijck tegẽ dat ander/ En̄ het sullen
zijn pestilencien/dieren tijt/ en̄ aertbeuinge in vele
bisonder plaetsen/ ende alle dese zijn beghinsel der
peynen. B

Dan sullẽ si v leueren in tribulatien/en̄ sullen v Joã.xv
dooden/ en̄ ghi moet gehaet worden van eenen ye ẽ xvi.a
gelijcken/om mijnen wille/ wandt dan salder ven
vele verargeren/ en̄ si sullen haer onderlinghe mal

tanderen verraden oft leuerẽ/ ẽn onderlinghe mal
tanderẽ haten/ Ẽn veel valsche prophetẽ sullen dã
opstaen/ ẽn sullen veel menschẽ verleyden/ Want
die ongerechticheyt sal die ouerhant nemẽ/ soo sal
die liefde in veel menschẽ vercoudẽ/ Maer die vol
standich blijft tot indẽ eynde/ die sal salich wesen.*
Ẽn dat euangelie des rijcx sal ghepredict worden
in die gheheele werelt/ tot een ghetuyghenisse ouer
alle volc/ ende dan sal dat eynde comen.
dan.ix.g Daerom als ghi dã sien sult den woesten grou=
wel daer af gheseyt is door den propheet Daniel/
staende inđ heyliger plaetse (wie dat leest die merc
ke daer op) Die dan indẽ Jootschen landẽ zijn/ die
vlien tot den bergen/ ẽn die op dack is/ die en clim=
lu.xvi.e me niet af/ om wat wt sinen huyse te halen/ ẽn die
inden velde is/ die en keere niet weder om zijn clee
der te halen/ Mer wee den vrouwẽ die kinder dra
ghẽ/ ẽn die sooghẽ inder tijt. Mer bidt dat v vluch
te niet en ghesciede indẽ winter/ noch op dẽ sabboth.
Want dan sal groote tribulatie zijn/ welcker ghe=
lijck niet ghe weest en is van beghinsel der werelt/
tot nv toe ẽn nemmermeer zijn en sal. Ẽn en wor
den dese dagẽ niet vercort/ so en wordẽ gheen mẽ=
schen salich. Mer om die wtuercoren sullen die da
ghen vercort worden.
Ẽn ist dat yemant dan tot v seyde/ Siet hier is
C Christus/ oft daer/ so en geloofd niet. Want daer
lu.xvij.c sullẽ veel valsche christẽ/ ẽn valsche propheten op
staen/ ẽn sullen groote teekenẽ ẽn wonderlichedẽ
doen/ also dat verleyt soudẽ wordẽ in dwalinghe
(waert mogelic) ooc die wtuercoren/ Siet/ ic hebt
v te voren geseyt/ Daerõme ist dat si tot v seggen
sullen. Siet/ hi is inder woestijnẽ/ soo en gaet niet
wt. Siet/ hi is in die camere/ soo en geloones niet
Want ghelijc den blixem wt gaet/ woten oostẽ/ ẽn
schijnt tot int westen. Also sal ooc zijn die toecomst
des menschẽ sone. Want waer een aes is daer ver
gaderen haer die aernen.
Terstont na dese tribulatien deser tijt/ soo sal die
sonne/ ẽn die mane/ haer licht verliesen/ ẽn die ster
ren sullen vandẽ hemel vallẽ/ ẽn die crachtẽ der he
melen sullen beroert wordẽ/ ẽn dã salt teyken des
menschẽ sone indẽ hemel verschijnen/ ẽn dan sullẽ
weenẽ alle geslachtẽ opter aerdẽ/ ẽn sullẽ dẽ sone
des menschẽ sien comẽ/ in die wolckẽ des hemels/
met groter cracht ẽn heerlicheyt. Ẽn hi sal seyndẽ
zijn engelen met luyder basuynen/ ẽn sullen verga
deren zijn wtuercoren/ vanden vier winden/ van
den eenen eynde des hemels/ totten anderen.
Leert aenden vijgeboom een ghelijckenisse/ als
sine tacken teer zijn/ ẽn bladeren crijghen/ so weet
lu.xxi.f. ghi dat dẽ somer bi is/ alsoo ooch/ als ghi dit al siet
so weet dattet na voor der dorẽ is. Voorwaer seg
ghe ic v/ dit ghestachtẽ en sal niet vergaen/ tot dat
dit alle ghescbiet. Hemel ende aerde sullen vergaẽ/
maer mijn woorden en sullen niet vergaen. Mer
van dien dage/ ẽn van dier vren en weet nyemãt/
ooch die enghelen niet inden hemelen/ dan alleen
mijn vader.
Ẽn ghelijc alst was in die tijt van Noe/ also sal
D ooch zijn die toecoemst/ vandẽ sone des menschẽ
lu.vij.f Want gelijc als si waren in die dagen voor die di=
luuie/ Si aten/ si dronckẽ/ si houden/ si trouden ẽn
lieten haer totten houwelijcke besteden/ tot dien
daghe dat Noe inder arcken ghinck/ ende si en wi=
stens niet/ voor dat die diluuie quam/ ende namse
alle wech. Also sal ooch zijn die toecoemst vandẽ
sone des menschẽ/ Dan sullender twee optẽ velde
zijn/ die een sal mede genomen worden/ ẽn die an
der sal achter ghelaten wordẽ. Ẽn twee malende lu.xvi
op eenen molen/ dye een sal mede genomẽ wordẽ
ẽn die ander sal daer ghelaten worden. Twee int
bedde/ die een sal aenghenomen worden/ ẽn die an
der achter ghelaten.
✠ Daerom waket/ want ghi niet en weet/ in
wat vre dat die HEERE comẽ sal. Mer dat sult
ghi wetẽ/ waert sake/ dat een vadẽ des huysgesins
wiste in wat vre dat den dief comen wilde/ soo sou lu.xvij
de hi ymmer waken/ ẽn en soude zijn huys niet la=
ten doorgrauẽ/ Daeromme weest ghi ooc bereyt/
Wãt in die vre/ als ghi dat niet en meynt/ so sal de
sone des menschẽ comen. Welc is nv een ghetrou
ẽn cloec knecht/ dye zijn here ouer zijn huysghesin
ne ghestelt heeft/ op dat hi dien haer spijse geue ter
rechter tijt: Salich is die knecht/ als zijn heere coẽt
ende vindt hem also doende. Voorwaer ic segghe
v heden/ hi sal hem ouer alle zijn goedẽ settẽ. Mer
ist dat die boose knecht in zijn herte spreket/ mijn
heere vertoeft te comen/ ende begint te slaen zijn
mede knechten/ ẽn eedt ende drinct metten drone
kaerts/ so sal die Heere des seluen knechts in dien
dach comen/ indẽ welcken hi hem niet verwachtẽ
de en is/ ẽn in die vre die hy niet en weet/ ẽn sal hẽ
deelen/ ẽn hem sinen loon gheuen metten ypocri=
ten/ daer sal zijn huylinghe/ ẽn crijsselinghe der tan
den. ✠

¶ Vanden thien maechden/ Vanden ponden/ die sommi=
ghe groote ghewichten van ghelde zijn/ Vanden schapen
die ter rechterhant comen sullen/ ẽn vanden bocken die in
der verdoemenisse comen sullen.

Dat.xxv.Capittel ✠

DAn sal dat rijc der hemelẽ thiẽ maech
den ghelijc worden/ die haer lampẽ
namen/ ende gingen wt den bruyde A
gom te ghemoete. Maer vijf van de
se waren sot/ ende vijf waren wijs.
Die sotte namen haer lampen/ ẽn en hebbẽ gheen
olie met haer ghenomen. Maer dye wijse namen
olie in haer vaten/ met haer lampen. Doen nv dye
bruydegom vertoefde/ worden si alle slaperich/ ẽn
sliepen/ maer ter middernacht/ soo isser eenẽ roep
ghesciet/ Siet/ die bruydegom comt/ gaet wt/ hem
te ghemoete. Doen stondẽ alle dese maechden op/
ẽn vercierden haer lampen/ maer die sotte spraken
totten wijsen/ Gheeft ons van uwe olie/ wãt on=
se lampen worden wtghebluscht/ Doen antwoor
den die wijse/ ẽn sprakẽ/ Dat en sal niet zijn/ op dat
ons ende v niet en ghebreke/ Maer ghaet totten
ghenen diese vercoopen/ ende coopt voor v seluẽ/
Ende doen si ghinghen om te coopen/ doe quam
die bruydegom/ ende die daer bereydt waren/ zijn
met hem in ghegaen totter bruyloft/ ende die do=
re wert toe ghesloten. Ten laetsten quamen ooch
die ander maechden ende spraken/ HEERE/ HE
RE/ doet ons open/ Maer hy antwoordde/ ende
sprack. Voorwaer segghe ick v/ ick en kenne uwer
niet/ Daeromme so waect/ want ghi en weet noch
den dach/ noch die vre/ in welcke die sone des men lu.xix.c
schen comen sal. ✠ lu.xix.

✠ Ghelijc als een mēsche die in eē vreemt lāt
reysde/ eñ riep zijn knechtē/ eñ dede haer zijn goet
B Den eenē gaf hi vijf pōt/ den anderē twee pont eñ
den derdē een pont/ enen yegeliken na zijn vermue
gen/ eñ is wech gereyst. Doen ginck die een dye de
vijf pont ontfangē hadde/ eñ heeft daer mede al=
so ghewrocht/ eñ heeffter noch ander vijf pont toe
ghewonnē/ Desghelijcx ooc die twee pont ontfan
gen hadde/ heeft twee ander daer toe gewonnen.
Mer die een pont ontfangen hadde ginc wech/ eñ
maecte een cuyle inder aerden/ eñ heeft sijns Hee=
ren gelt daer in gegrauē. Ouer een lange tijt quā
die Heer deser knechtē/ eñ heeft rekeninghe met
hen gehouden/ Eñ tot hem is gecomē dye knecht
die vijf pont ontfangen hadde/ ende heeft voor hē
gebrocht noch ander vijf pont/ eñ sprack Here ghi
hebt mi vijf pont ghedaen/ Siet daer/ ick hebbe
daer mede ander vijf pont gewonnen/ Eñ zijn He
re heeft tot hem ghesproken/ Ey du goede ende
trouwe knecht/ ouer luttel so hebdi getrouwe ghe
weest/ ick wil di ouer vele setten/ ghaet in tot dye
blijscap dijns Heeren/ Doe quā ooc die daer twee pōt
ontfangē hadde/ eñ sprac/ Here ghy hebt my twee
pont gedaē/ Siet daer/ ic hebbe metten seluē twee
ander gewonnen. Eñ zijn here sprac tot hem/ Ey
du goede eñ getrouwe knecht/ ghi hebt ouer lut=
tel ghetrouwe ghe weest/ ic wil di ouer vele setten/
gaet in totter blijscap dijns heeren
O Doe quam ooc die daer eē pont ontfangē had
de/ eñ sprac/ Heere ic wiste dat ghi een hart mā zijt/
ghi maeyt/ daer ghi niet ghesaeyt en hebt/ eñ ver=
gadert dat ghi niet gestroeyt en hebt/ eñ so vreesde
ic v/ eñ ghinc henen/ eñ groef dat pōt inder aerden
Ende siet/ daer hebdi dat v is. Sijn Heere ant=
woorde/ ende sprack tot hem/ Du scalcke eñ trage
knecht/ wist ghi dat ic maeye/ daer ic niet gesaeyt
en hebbe/ eñ vgadere/ daer ic niet gestroeyt en heb
be/ Daerom soude ghi mijn gelt totte wisselaren ge
latth dragen hebbē/ eñ als ick gecomen ware/ hadde ick
ii. b dat mine tot mi genomen met den woecker/ Maer
xvi a om soo neemt vā hem dat pont/ eñ geuet hem dye
e viii/ thien pont heeft/ Wandt wie daer heeft/ sal gege
lu iij. uen worde/ ende sal ouervloedich sijn/ Eñ die nyet
c en heeft/ sal oock vā hem genomen werdē/ dat hy
heeft Eñ worpt den onnuttē knecht in dye wter
ste duysternisse/ daer sal weeninge/ zijn eñ crijsselin
ge der tanden ✠
✠ Maer als die sone des menscen comen sal in
sijn heerlicheyt/ eñ alle enghelen met hem/ dan sal
hi sitten opten stoel sijnder heerlicheyt/ eñ alle dat
volck sal voor hem verghadert worden/ eñ hi sal se
vā malcanderen scheyden/ ghelijck als dye herder
die scapen vāden bocken scheydet/ ende hy sal dye
schapen tot sijnder rechter handt stellen/ ende dye
bocken totter slincker handt. Dan sal die coninck
seggen den genen die tot zijnder rechter handt zijn
sullen Coemt hier ghi ghebenedide mijns vaders
besidt dat rijck/ dat v bereit is vanden beginne der
D werelt/ Want ick ben hongerich geweest/ ende ghi
hebt mi gespijst/ Jck ben dorstich geweest/ eñ ghy
hebt my te drincken gegheuen/ Jck ben een ghast
ghe weest/ eñ ghy hebt my gheherbercht/ Jck ben
naect geweest/ eñ ghi hebt mi gecleet/ Jc ben crāc
ghe weest/ eñ ghy hebt mi besocht/ Jck ben ghe=
uangen geweest/ eñ ghi zijt tot mi gecomen
Dan sullē hem die rechtueerdige antwoordē
eñ seggen/ HEERE/ wanneer hebbē wi v gesien
hongerich/ eñ hebbē v gespijst/ oft dorstich/ eñ heb
ben v drinckē gegeuē/ eñ gast ghesien/ ende gehe
bercht/ oft naect/ eñ v gecleet/ oft wanneer hebben
wi v gesiē cranc oft geuāgen/ eñ zijn tot v gecomē
Eñ die coninc sal antwoordē/ eñ tot haer segghen
Voorwaer ic segge v/ wat ghi van desen minen al
der minsten broederen ghedaen hebt/ dat hebt ghi
mi gedaen
Dan sal hy ooc segghen tottē genē die tot zijn
der slincker hant sijn sullen/ Gaet wech vā mi/ ghi
vermaledide/ in dat eewige vier/ dat bereyt is den
duuelē eñ zijn engelē/ Jc ben hōgerich geweest/ eñ lu .xiij.c
ghi en hebt mi niet gespijst/ Jc bē dorstich geweest
eñ ghi en hebt mi niet te drinckē gegeuē/ Jc bē eē
gast geweest/ eñ ghi en hebt mi niet geherbercht/
Jc ben naect ghe weest/ eñ ghi en hebt mi niet ghe
cleet/ Jc bē cranc eñ geuangen geweest/ eñ ghi en
hebt mi niet besocht
Dan sullē si hem antwoorden/ segghende/ HE
RE/ wanneer hebbē wi v gesien hōgerich/ oft dor
stich/ oft enen gast/ oft naect/ oft cranck oft geuan
gen/ eñ wi v niet gedient en hebben/ Dā sal hi haer
ātwoordē/ segghēde Voorwaer ic segghe v/ wat
ghi niet gedaen en hebt eenen vā desen aldaer min
sten/ dat en hebt ghi oock mi niet ghedaē/ Eñ dese
sullen gaē inde eewighe pijn/ mer die rechtuaerdi
ge int eewich leuen ✠

¶ Van der Passchien Christi/ Hoe Jhesus vercocht wert/ Hoe Magdalena Jhesum salfde Vanden laetsten auont=
mael/ Hoe Jhesus sinen vader int hoofken badt/ Hoe Ju=
das Jhesum leuerde/ ende Petrus Malcus oore afsloech/
Hoe Jhesus met valsche ghetuyghen verdoemt wert/ En
de hoe Petrus Jhesum driemalen loochende

Dat xxvi Capittel ✠

Ende het geschiede/ na dat Jesus alle A
dese woordē volent hadde/ dat hi tot Marci.
sinen discipulē sprac/ Ghi weet/ dat xiiij.a.
nae twee dagen Paesscen wort/ eñ ioā.xi.f.
die sone des menschen sal gheleuert lu.xx.a.
worden/ op dat hy gecruyst worde
Doen zijn vergadert die princē der priesteren/
eñ die Scrifgheleerdē/ eñ die outste des volcx/ in
den paleyse vāden prince der Priesteren/ die Cay
phas genaēt was/ eñ hielden eenen raet/ hoe si Je
sum met liste vāgen/ eñ doodē mochtē/ eñ sprakē
Niet in dē feestdach/ op datter gheen oploop int
volc en gesciede
Doe nv Jesus was tot Bethanie/ int huis vā
Simō den malaetschen/ ghinc tot hem een vrouwe
hebbende een glas met costelicken water/ eñ goot
dat wt op zijn hooft/ daer hi ter tafelen sadt. Doen
dat zijn discipulen saghen/ zijn si veronwaerdicht ioā.xija.
geworden/ seggende/ Waer toe dient desen verlo
ren cost/ dit water hadde mogen dier vercocht eñ
den armen gegeuē worden/ Jesus dit merckēde/
sprack tot haer/ Waer omme sidi deser vrouwen
moeyelick/ si heeft een goet werck ghewrocht aen
mi Want ghi hebt altijt armē bi v/ mer my en sul=
di altijt nyet hebben/ Datse dyt water ouer mijn
lijf heeft gegotē/ dat heeftse daeromme ghedaen/
datmen mi begrauen sal. Voorwaer ick segghe v/

Waer dit Euangeliū gepredickt sal wordē inder
geheelder werelt/ daer salmē oock seggen/ tot haer
gedachtenisse wat si gedaen heeft

lu. xx b Doen ginc een vandē twaleuen/ genaemt Ju
B das Iscarioth tottē princen der Priesteren/ ende
sprac/ Wat wildi mi geuē/ eñ ic sal hem v leueren
Eñ si bodē hem dertich silueren penninghen. Eñ
van desen tijt voort/ soo socht hi bequaēheit om dz
hi hem leueren soude.

Opten eersten dach des sueten broots/ sijn tot
Jesum die discipulen gecomen/ segghende Waer
wildi dat wi v bereiden sullē/ dat Paeschlam te etē
Eñ hi heeft geseyt/ Gaet inder stadt tot eenen/ eñ
segt hem/ Die meester doet v seggen/ Minen tijt
is bi gecomē/ ick wil bi v minen Paesschen houdē
met mine discipulē. Eñ die discipulen dedē gelijck
Jesus haer beuolen hadde/ ende si bereyden dat
Paeschlam.

Eñ alst auont was/ so ghinck hi sitten ter tafe
len/ met sinē twalef Apostolē/ Eñ doen si aten soe
sprac hi/ Voorwaer segge ick v/ eē van v lieden sal
mi verradē/ eñ die discipulen wordē seer bedroeft
mar eñ een yegelick begost tot hem te spreken/ eñ ey=
xiiij.b den/ HEERE ben ickt? Jesus antwoorde eñ sprac
ioā xiij.c Die zijn hant met mi inder scotelē steeckt/ die sal
C mi verradē/ Die sone des menschē gaet gelijc van
hem gescreuē is/ Mer wee den mensce/ door weic
ke die sone des mensceen verraden sal worden/ het
waer hem beter/ dat die mensce noyt geboren en
ware/ Doē antwoorde Judas die hem verriet/ eñ
sprack/ Ben ict meester? Hi sprac tot hē/ Ghi heb=
bet geseyt.

Eñ doen si aten/ so nam Jesus dat broot ende
dancte/ eñ bract/ eñ gaft sinen discipulen/ eñ sprac
Neemt eet/ dit is mijn lichaem. Eñ hi nā den kelc
Marci. eñ dancte/ eñ gaf haer/ eñ sprac/ Drinct alle hyer
iiij.c. wt. Dit is mijn bloet/ des nieuwē testamēts/ dat
lu xxb.b voor veel menschen wtgestort wort/ tot vergiffe=
j.cor xi.e nisse der sonden Eñ ic segghe v/ Ick en sal van nu
voortaen niet meer drincken vander vruchten des
wijngaerts/ tot in dien dach dat ic die nieuwe dric
ken sal met v/ int rijck mijns vaders. Ende na dat
si den lofsanck gesprokē hadden/ ghingen si wt aē
den olyberch.

Doē sprac Jesus tot haer/ In deser nacht sult
ghi alle geargert wordē in mi/ Want daer is ghe=
screuen/ Ic sal den herder slaen/ eñ die schapen der
cudden sullē verstroyt werdē. Maer wanneer ic ver
risen sal/ soo sal ic v voorgaen in Galileē/ Petrus
antwoorde/ eñ sprac tot hem/ Al waert dat si alle
Ja. xiij. in v verargerdē/ so en sal ick nochtās nēmermeer
in v vargeren. Jesus sprack tot hē Voorwaer ick
segge v/ dat ghi in deser nacht/ eer dē haen craeyt
suldi mi driemael versakē/ Eñ Petrus sprack tot
hem/ Al waert dat ick met v moest steruen/ soo en
D wil ick v niet versaken/ Eñ desgheliicx seyden alle
die discipulen

Doen is Jesus met haer gecomen in een velt/
dat Gethsemani hiet/ eñ sprack tot sinen discipu=
len/ Sit hier tot dat ic derwaerts gae/ ende bidde
Eñ nam met hē Petrum ende die twee kinderen
Zebedei/ eñ beghost bedroeft te worden ende te
truerē. Ende Jesus sprack tot haer/ Mijn siele is
bedroeft tot ter doot toe/ blijft hier/ eñ waect met

mi. Eñ hi ginck een luttel voorder/ eñ viel neder ioā/
op zijn aensicht/ biddēde/ ende sprac/ Mijn vader mar
ist moghelic so laet van mi gaen desen kelc/ nochan= luc.x
tans niet gelijck ic ick wil/ maer so ghi wilt. Eñ hi
quam tot sinē discipulē/ eñ hi heeftse slapende ge
uonden/ eñ sprac tot Peeter/ en condt ghi nyet een
vre met mi waken? Waect eñ bidt/ op dat ghy niet
en valt in temptatiē/ Dē geest is gewillich/ maer
tvleesch is cranc

Ten anderen male ginck hi wech/ eñ badt/ seg
gende/ Mijn vader ist niet moghelijc dat dese kele
van mi gae/ ten si dat icken drincke/ so moet uwē
wil geschiē/ Eñ hi quam/ eñ vantse wederom sla=
pende/ Eñ haer oogē waren beswaert/ Ende hy
liet haer eñ ghinck wederom/ eñ badt ten derden
male/ eñ sprac die selfde woordē. Doen quā hi tot
zijn discipulē/ eñ sprac/ Slaept nu eñ rust. Siet/ de
vre is gecomē/ dat des mēscē sone inder sondaren E
handē geleuert sal wordē/ Staet op/ laet ons gaē ioan.
Siet/ hi is hier bi die mi leueren sal xviij/
Eñ noch sprekēde/ siet Judas eē vandē twale marci
uen/ is gecomē/ eñ met hem een grote schare/ met xiiij.c.
sweerden/ eñ stockē/ gesondē vanden princen der
Priesterē eñ vandē ouderē des volcx/ Eñ die ver
rader heeft haer eē tekē gegeuē seggēde Dē genen
diē ic cussen sal/ dat is die selue/ vangt hē. Eñ hae
stelick tot Jesum comēde/ so sprack hi/ Weest ge=
groet meester/ Eñ hi heeft Jesum gecust. Eñ Je
sus seyde tot hem/ Vriēt/ waer om sidi ghecomen?
Eñ doē zijn si aengecomē/ eñ sloegen haer handen
aen Jesum/ eñ si vingen hem

Eñ siet/ een vandē genē die met Jesu waren/
stack zijn hant wt/ eñ heeft zijn sweert wtgetogen
eñ sloech den dienaer vanden hooch sten Priester
zijn oore af Doe sprac Jesus tot hē/ Doet v sweert
in zijn plaetse/ Wāt alle diet sweert nemen om te
slaen/ sullen metten sweerde vergaen/ Oft meyn= lu.xx.
di dat ic nu minē vader niet biddē en mach/ eñ dat (Legi
hi mi seyndē sal meer dan twalef legionē der En= is eē
gelen? Hoe sullē dan die scriftuerē veruult wordē tal/ o
Want het moet also geschien. trent
In dese vre sprac Jesus tottē scharen/ Gelijc sesdu
tot eenen moordenaer/ so sidi wtgegaē/ met sweer E
den eñ stockē om mi te vangē/ eñ ic was dagelicx
bi v leerende inden tempel eñ ghi en hebt my niet
geuāgen. Mer dit is al geschiet/ om dat die scrift
tueren der Prophetē volbracht souden worden.
Doen hebbē hem alle die discipulen gelatē eñ zijn
geuloden/ Mer die Jesum geuangē haddē/ broch
ten hem tot Cayphas dē prince der priesterē/ daer
die scriftgeleerdē eñ die ouders vergadert waren
Petrus volchde hem van verre/ tot in dye sale vā
den prince der priesteren. Eñ binnē ingegaē zijnde
so ginc hi sittē binnē bi die dienarē/ om dat hi dat
eynde sien soude

Mer die princē der Priesterē/ eñ die Ouders
eñ den geheelē raet/ sochten valsce ghetuygenisse
tegen Jesum/ om dat si hem ter doot leuerē soudē
mer si en vonden geene

Eñ hoe wel daer vele valsce getuygē daer geco
men warē/ so en hebben si doch gheen geuonden
Maer ten laestē so zijnder twee valsce getuigen ge
comē/ eñ seyden/ Dese heeft geseyt Ic mach dē tē
pel gods afbrekē/ eñ in drie dagē wed op timerē/

Eñ die princē der Priesterē stant op/eñ sprac
tot hē/En antwoordi niet? Ist waer dat dese tegē
v tuygē? Maer Jesus sweech. Eñ die prince der
Priesterē/antwoorde eñ sprac/Ic besweere v bidē
levendigē God dat ghi ons segt oft ghi zijt Crist?
Marci/ die sone Gods/Jesus sprac tot hē/Ghi hebbet ge
xiv.f seyt/ Nochtās soe segge ic v lieden/Van nv voort
aen/soe suldi dē sone des menschē sien sittē aender
rechter hant der cracht Gods/ eñ ooc sien comen
in die wolcken des hemels

Doē scoorde die prince der Priesterē zijn clee=
deren/seggēde/Hi heeft gheblasphemeert/wat be=
hoeuē wi meer getuygen? Siet/nv hebdi sijn blas=
phemie ghehoort/wat dunct v? Si hebbē antwoor
G dēde/gesprokē/Hi is sculdich der doot Doē spogē
si hem in zijn aēschijn/eñ sloegē hem met vuysten/
Eñ sommige sloegen hem in zijn aensicht/seggen
de/prophetteert ons Christe/Wie is die ghene die
v gheslaghen heeft

Petrus sat buten in die sale/eñ eē diēstmaecht
quā tot hē seggēde/ Eñ ghi waert ooc met Jesu
vā Galileē/Maer hi logēde dz voor haer allē seg
xviij c gēde/ Ic en weet niet wat ghi segt/ Eñ doē hi ter
duerē wt ginc/ so heeft hē een ander gesiē eñ sprac
tottē genē die daer warē/Dese was ooc bi Jesū vā
Nazareth/Eñ hi heeft weder geloechēt/ met enē
eede seggende/Ic en kē den mā niet/ Eñ cortelijc
daer na so quamē tot hem die gene die daer ston=
den eñ seydē tot Petrū/Warachtelijck ghi zijt ooc
van die luiden/Want v sprake maect v openbaer
Eñ doē begost hi te vervloeckē eñ te zweerē/dz hi
den man niet en kēde/Eñ ter stōt hier na soe craey
de den hane/ eñ doē wert Petrus gedachtich des
woorts Jesu die tot hē gheseit hadde/Eer den ha
ne craeyt/so suldi mi driemael loechenē/ doē ginc
hi wt eñ weende bitterlick

¶ Hoe Jhesus Pylato ghelevert werdt / Hoe Judas hem seluen verhinck/Van den moordenaer Barrabas/Hoe Jesus bespot werdt / Hoe Simon Jhesum moste helpen sijn cruys draghen / Hoe Christus metten moordenaren ghecruyst werdt/Ende hoe teghen Christus gheblasphemeert wert/Hoe Jesus roepende sterf /ende vander begrauinge Christi/Ende van den wachters die bi ons HEREN sepulture ghelopt werden

Dat xxvij Capittel ✠

A Des morghens hielden die princen
der Priesteren ende die Ouders des
volcx raet tegen Jesum om hem ter
doot te helpen/ Ende si hebben hem
ghebonden eñ ghelevert eñ ghelevert
atxva Pontio Pilato/den President van Rome.
l.xiij.c Judas die Jhesum gelevert hadde/doē siende
dat Jesus totter doot verwesen was/ zoo berou=
det hem/eñ hi brocht dē princē der Priesterē eñ dē
Ouderē die dertich silverē penningē weder seggē
de/ Ic heb gesondicht leverēde dat rechtveerdich
eñ onnosel bloet. Eñ si sprakē/ wat leyter ons aē?
siet ghi toe. Eñ doe werp hi die silverē penningen
in den tempel/eñ hi is van daer ghegaen/eñ heeft
hem met eenen strick geworcht

Die princē der Priesteren namen die silveren
penningen/eñ sprakē ten is niet geoorloft/dat wi
deze penningen in Gods kiste leggen/want dit is
bloet ghelt/ Ende daer op raet gehouden hebben
de so hebben si daer mede gecocht eenen potbac=
kers acker/om die pelgrims daer mede te begra=
uen/Eñ hier omme is desen acker genoēt gewor
den/dē acker des bloets/ tot op desen tegenwoor
digen dach/Doē is veruult geweest dat door Jhe
remiam dē Propheet voorseit was seggende. Eñ
si hebben genomē dertich silverē penningen/daer zac.xi.c.
mede dat betaelt wert/ des vercochtē die si gecocht
hebbē/vā den kinderen van Israel/ eñ hebben hē
gegeuen tot eē potmakers acker/ Gelijck die here
mi dat bevolen heeft

Eñ Jhesus stont voor dē President Pylatus
eñ die President vraechde hem seggēde/Sijt ghy
die coninck der Joden? Eñ Jesus sprack tot hem B
Ghi segget. Eñ doen hi besculdicht wert van den
hogen priesterē eñ van den Ouders/ soo en heeft
hy niet gheantwoort/ Eñ doen sprac Pylatus tot
hem/En hoordi niet hoe starckelijc dat si v bescul
digen? Eñ Jesus en antwoorde niet op eē woort
Alsoo dat die President wonderlijcken seer ver=
wondert wert

Die President was in die feeste vā paesschē ge
woone/dē volcke lasch te geuen een geuāgen/den
welckē si wildē. Eñ hi hadde doē eenen merckelic
ken eñ welbekēden geuangē/ die Barrabas heite io.xviij f
Eñ daer si vergadert warē/heeft Pilatus gespro
ken/Den welckē van tween wildi dat ic v los latē
sal/Barrabas/oft Jesum/ diemen Cristus noēt?
Want hy wist wel dat si Jhesum door nijdicheyt
gelevert hadden

Eñ doen Pilatus op sijnen richters stoel sadt/
so heeft tot hem zijn huysvrouwe gesondē/seggen
de/En hebt ghi doch niet te doē mettē rechtveer
digen mēsche/want om sinē wille so heb ic huyden
inden droom vele geleden

Mer die princen der Priesteren eñ die ouders
hebbē dē scharē des volcs onderwesen/dat si Bar marxva
rabam begerē soude/ eñ dat si Jesum souden doo lu.xxiiic
den. Die Presidēt heeft haer geantwoort eñ ghe= io.xviij
sproken/ Dē welckē wildi van desen tweē dat ick
v loslate? Si sprakē Barrabā. Pilatus sprack tot
haer liedē/Wat sal ic dan met Jesus doen die Cri
stus genaemt wort? Eñ si sprakē alle. Laet ons hē
crucē/Eñ die President seide/wat quaet heeft hi
gedaē? Eñ si riepē te meer seggēde/ laet hē crucen

Pilatus siende dat hi niet en profiteerde/maer
datter meerder oploop ond dz volc wert/ so heeft
hi water genomē/eñ zijn handē voor tvolc gewas
schen/seggēde/Ic ben onsculdich des bloets van C
desen rechtveerdigē/Siet ghi toe/Eñ dat geheel
volc heeft geātwoort/eñ gesprokē/ Sijn bloet co
me op ons/eñ op onse kinderē. Doē liet hi hē Bar
rabam vry/mer liet Jesum geesselē/eñ heeft hem
haer liedē gelevert om gecruyst te worden.

Doe namē die crijsknechtē des Presidēts Jhe
sum/eñ leyden hem int rechters huys eñ si hebbē
tot hem vergadert alle dat geselscap. Eñ nae dat lu.xxiij.
si hē oncleet haddē/ so hebbē si hem omgegeuen io.xix.a.
eenē purpurē mantel/eñ vlochten eē doorne croo
ne/eñ si hebbēse op zijn hooft ghesēt/ ende in zijn
rechter hāt eē riet ghegeuen/eñ voor hem knielē
de/so hebbē si hem bespot/segghēde/ Weest ghe=
groet lieue coninck der Joden/eñ si spooghen op
hem/Eñ so hebben si dat riet ghenomē/eñ sloegē
daer mede op zijn hooft

Eñ na dat si hem bespot haddē/so trockē si hē
die mantel wt/eñ cleedē hem met zijn clederē/ Eñ
si hebben hem vā daer geleyt/om dat si hem cruy=
cen soudē. Eñ wter stadt gaēde/so hebben si gevō
den eenen mensche vāder stadt Cirene/die Simon
genaemt was/eñ desen hebben si daer toe gedwō=
gen om dat cruys Jesu te dragē/Eñ si zijn ghecō=
men inder plaetsen die Gholgota ghenoempt is/
welc is die plaetse Caluarie. Ende si hebbē hem
gegeuen te drincken azijn met galle ghemēget/eñ
doen hijt ghesmaeckt hadde/soo en wilde hijt niet
drincken

Nae dat si hem gecruyst hadden/so hebben si si
ne clederen gedeylt/het lot daer ouer werpēde/op
E dat veruult soude worden/dat door dē Propheet
psal.xxi. geseyt is/ Si hebbē mijn cleederen onder haer ghe
deylt/eñ ouer mijn cleet hebben si dat lot geworpē
Eñ si satē eñ wachten hem / Eñ si settē bouen sijn
hooft die sake van zijnder doot bescreuen / Dese is
Jesus die coninc der Jodē. Doē werdē met hem
gecruyst twe moordenarē/die een aen zijn rechter
side/eñ die ander aen der slincker side

Die voorbi gingē lachterdē hem/eñ si scudden
haer hoofdē//eñ spraken/Vach ghij die destrueert
den tempel Gods / eñ in den derdē dage dien we
sapi.ij.d der om op timert/helpt v seluē sidi die sone Gods
mar.xv.c so coemt vā den cruyce. Deshelijcx ooc die princen
Luce. der priesterē/hem bespottēde /mettē Scriuē ende
xxiij/c. metten ouders seyden/ Hi heeft ander luydē gehol
pen eñ gesont ghemaect / eñ hi en can hem seluen
niet gehelpen noch gesont makē. Is hi die coninck
van Israel /so laet hem nv vā den cruyce comē eñ
wi sullē hem gelouen. Hi heeft in Gode betrout/
Laet God hem nv verlossen / ist sake dat hi wilt/
Want hi heeft geseit/ic bē die sone Gods/Eñ dyt
selue verweten hē ooc smadelijc die moordenaren
die met hem gecruyst waren

mar.xv.c Eñ vander seste vre / wert een duysternisse o=
F uer al gheheel lant totter negēster vren / eñ omtrēt
der negēder vrē so reip Jesus met een grote stem
me/seggēde/Eli eli lamma asabtham. Dat is /mijn
God /mijn God/waer om hebdi mi gelaten. Die
sommige vāden genen die daer stondē doen si dat
hoorden so spraken si Dese roept Heliā /Ende ter
stont liep een onder haer/ ende nam een spōgie eñ
vuldese met azijn/eñ hi stact op een riet eñ gaf hem
te drinckē. Dye ander spraken/hout op/laet sien
of Helias hem sal comē verlossen. Jhesus riep we
der luyde/ende hi gaf sinē geest / Eñ siet/dat voor
hancsel des tempels is ghescoert in twee stucken/
van bouē tot beneden. Ende die eerde beefde /eñ
die steenen scoerden/ende die grauen zijn op gedaē
ende veel lichamē der heiligē van den genē die ge
slapen haddē/zijn op gestaen /ende wten grauē ge
gaen/na zijn verrisenisse/ende zijn gecomen in dye
heylige stadt/ende si hebbē hem veel menscen ghe
openbaert

Die hooftmā Cēturio eñ die gene die met hem
Jesum bewaerdē/doē si die eertbeuinge sagen/eñ
dat daer gesciede / so zijn si seer vuaert ghewordē
seggēde/Warachtich dese was die sone Gods

Daer warē vele vrouwē/vā verren/dit aēsien
de/dye Jesum geuolcht warē /wt Galileen/ ende
hadden hem gedient. Onder welcke was Maria
Magdalena/eñ Maria die moeder Jacobi/eñ Jo
ses/eñ die moeder der kinderen Zebedei

Doe nu auōt geworden was/so quam een rijck
G man vā Aramathia die Joseph genaemt was/dye
ioā.xix. ooc Jesus discipel was /dese ghinck tot Pylatus
eñ badt hem om dat lichaem Jesu/Eñ doen beual
Pilatus datmen hē dat lichaē geuē soude/Eñ nae
dat Joseph dat lichaem ontfangē hadde so wandē
hi dat in eenē suuerē lijnē doec eñ heeft dat geleit
in zijn eygē nieu graf/dat hi in steē hadde doē wt=
houwē. Eñ hi wentelde enē grotē steē aen die dore
vanden graue/eñ is wech gegaē

Daer warē Maria Magdalena/eñ die ander
Maria sittēde tegē dz graf/ Eñ des āderē daechs
die na dē bereydach is volgende/zijn die princē der
Priesterē/eñ die Phariseē tot Pilatum tsamē ge
comen seggēde/ Here wi hebbē gedacht dat die vē=
leyder gesprokē heeft /noch leuēde/Na drie dagen
sal ic verrisen/Hier om so ghebiet dz graf bewaert
te wordē tot indē derdē dage/Op dat zijn discipu
len bi auontuerē niet en comē/eñ stelē hē / eñ dat
si dan totten volcke niet en seggē/hy is vāder doot
verresen/eñ so sal die laetste dwalinghe arger zijn
dan die eerste. Ende Pilatus sprac tot haer / Ghy
hebt bewaerders/gaet/eñ bewaert hē ghelijc ghi
wilt/Eñ si gingē wech eñ bewaerdē dz graf met
ten wachters /eñ segelden den steen.

¶ Van die verrisenisse Cristi Eñ hoe Christus hem daer
nae openbaerde/eñ hoe die Joden den wachters ghelt ga=
uen/dat si segghen souden dat die discipulen dat lichaem
Christi ghestolen hadden/ ende hoe Christus beual alle
menschen te doopen/ende hoe hi bi ons blijft tot dat die
werelt vergaen sal

Dat/xxviij/Capittel

Aden auont van den vierdaghe die
begonst te schinen opten eersten dach
A nae den saboth/so is ghecomen Ma
Matt. riā Magdalena ende die ander Ma=
xvi.a rien om dat si dat graf Cristi sien sou
den. Ende siet daer is een groote eertbeuinge ge=
scbiet/Ende die enghel Gods is vanden hemel ne ioā.xx.
der gedaelt/ende hi dat graf comēde/so heeft hi dē Luce.
steen vander doore des graefs afghewentelt/ende xxiiij.
hi ghinc op den steen sitten/Eñ zijn aenscijn was
gelijc blixem/eñ sijn cleederen wit gelijc sneu /Eñ
door vreese eñ veruaertheyt van desen Engel zijn
die wachters veruaert eñ als doode menscen ge
worden

Die Engel sprac tottē vrouwē / Ghi vrouwē
en vreest v niet/ic weet dat ghi Jesum die geweest
is soect/hi en is hier niet / hi is verresen ghelijck hi
geseyt heeft/Coēt hier /eñ siet die plaetse/daer die
HERE geleyt was /gaet haestelic eñ segt zijn dis
B cipulen/dat hi vander doot verresen is/Eñ siet/hi
sal v voorgaē in Galileē /daer suldi hem sien/siet/
ick hebbe v dit geseyt

Eñ dese vrouwē gingē snellic wten graue met
vreesen /eñ met groter bliscap/eñ liepen om dit dē
discipulen te bootscapē/Ende als si ghingen/om
sijn discipulē dit te bootscappē/Siet doe quam Je
sus haer te gemoete seggēnde/God groet v/ende
si sijn tot hem gegaen/ende hebbē sijn voeten ghe
houden/ende vielen voor hem neder. Doe sprac Je
sus tot haer/En vreest niet gaet henē eñ bootscapt
mijnen broederē/dat si gaen in Galileen/eñ daer
sullen si mi sien

C .xvi Eñ doen dese vrouwen ginge᷑/ Siet/ so quame᷑ sommige vanden wachters in der stadt/ ende vercondichden den hogen Priesteren/ al dat si ghesien hadden. Eñ si vergaderden mette᷑ ouders/ eñ hiel den eene᷑ raet/ eñ si gauen den krijsknechten gelts ghenoech/ eñ spraken/ Segt dat zijn discipulen des nachts hem gestolen hebben te wile dat wi sliepen Eñ ist sake dat dit wt coe᷑t voor den president soo sullen wi hem stillen/ eñ v daer af vry maken. Eñ si hebben dat gelt genomen/ eñ deden als si geleert waren/ Eñ dit woort is verbreyt bi den Joden tot huyden op desen dach.

D ✠ Die elf discipulen gingen in Galileen opten berch/ daer Jesus haer bescreyden hadde. Eñ doen si hem saghen/ soo vielen si voor hem neder/ maer die sommige van haer twifelden/ Eñ Jhesus ginc tot haer seggende/ Mi is alle macht ghegeuen/ in den hemel/ eñ inder aerden/ Hier omme gaet ende leert alle volck/ haer lieden doope᷑de/ in den naem des Vaders/ des Soons/ eñ des heyligen Gheests Leerende haer houden/ al dat ick v beuolen hebbe Ende siet/ ick ben bi v/ alle die dagen totten eynde der werelt. ✠

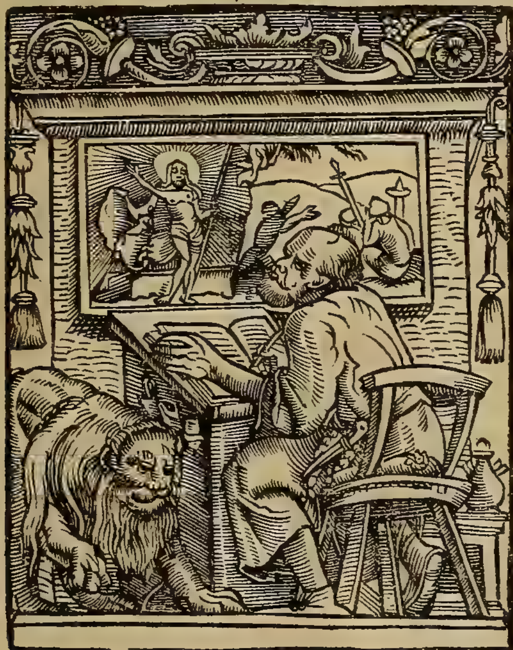
.xvi

Dit is dat eynde vanden Euangelien vanden Euangeliste Sint Matheus.

Hier beghinnen

die Euangelien van Sinte Marcus/ welcke tracteert vander cracht/ sterchheyt ende verrisenisse Christi.

Sanctus Marcus Euãgelista

❡ Van sinte Jan baptista/ ende wat hi adt/ ende van zijn cleedinghe/ Ende hoe Jesus van Johannes ghedoopt was ende hoe hem dye duyuel tempteerde/ Ende hoe hy preecte die penitentie/ Ende hoe dat hi gheboot Petrum/ ende die ander hem te volghen/ eñ hoe hi den mensche vanden onreynen gheest verloste/ ende Petrus swagherersse van dye cortse verloste/ ende den Lazarus mensche suyuerde

Dat.J.Capittel ✠

Dit is dat beginsel der euangelie᷑ van Jhesu Cristo/ des soons Godts als gescreuen is inden prophete Jesaya ✠ Siet ic seynde mine᷑ engel voor v/ die daer bereyden sal uwen wech voor v/ Die stemme des gheens die roepende is in der woestinen/ bereyt den wech des HEEREN/ maect sine voetpaden recht. — A mala. iij. a. mat. xi. c Esa. xl. c mat iij a

Johannes was inder woestijnen eñ doopte eñ predicte/ vanden doopsel der boeten/ tot vergeuinge der sonden. Eñ dat geheele Joetsche lant ghinc tot hem wt/ eñ die van Hierusalem/ ende lieten he᷑ alle van hem doopen/ inder Jordanen/ eñ beleden haer sonden. — Joã. i. c. mat iij a Lu. iij. a. Joã iij e

Johannes was gecleet met kemelc᷑ hayren/ eñ met eene᷑ leedere᷑ gordel om zijn lendenen/ ende adt sprinchanen/ eñ wilt honich/ eñ predicte eñ sprack/ Daer coe᷑t eene na mi/ die is stercker dan ic/ die nick nyet weerdich en ben/ dat ic my voor he᷑ soude buygen/ eñ die rieme᷑ zijnder scoene᷑ ontbinden/ ic dope v met water/ mer hi sal v metten heylighen gheest doopen. ✠

Eñ het geuiel ter seluer tijt dat Jhesus wt Galilea van Nazareth quam/ eñ liet hem doopen van Johannem in die Jordane. Eñ also haest als hy clam wt den water/ sach hi dat haer dye hemelen op deden. eñ den geest ghelijck een duue quam neder op hem. Eñ daer is een stemme van den hemel geschiet/ Ghi zijt mijn lieue sone/ in welcken ic een goet behagen hebbe. — B Joã. i. b

Eñ ter stont dreef he᷑ die gheest in die woestine eñ was daer inder woestinen veertich dagen/ ende wort getempteert van Sathana/ eñ was bide᷑ dieren/ eñ die engelen dienden hem. — Lu. iiij. b. mat iiij b

Nae dien dat Johannes geuangen was/ quam Jhesus in Galilea/ eñ predicte dat Euangeliu᷑ van den rijcke Gods/ eñ seyde/ den tijt is veruult ende dat rijcke Godts is bi comen/ betert v eñ ghelooft den Euangelio. — mat. iiij. a

Doe hi aen dat Galileesche meyr ghinc/ sach hi Symo᷑ eñ Andreas zijn broeder/ dat si haer netten in die zee worpen/ want si waren vissers/ Eñ Jhesus sprac tot haer/ Volcht mi na/ ick wil v visscers der mensche᷑ maken/ Eñ ter stont lieten si haer netten/ eñ volchden hem na. — mat. iiij. c.

Eñ doen hi van daer een weynich voort ghinck sach hi Jacob den sone Zebedei/ eñ Johannem sinen broeder/ dat si haer netten int scip te samen leyden eñ ter stont riep hijse/ Eñ si lieten haren vader Zebedeo in dat schip met den huerlinghen/ ende volchden hem nae. — C

Eñ si ghinghen nae Capernaum/ eñ corts nae den sabbaten/ ginck hi in die schole ende leerde. Eñ si verwonderden/ van zijnder leere/ Wandt hi leer dese als macht hebbende/ ende niet als die scriftgeleerden.

Ende daer was in haer schole een me᷑sche beseten met eenen onreynen geest/ die riep ende seyde/ Och wat hebben wi met v te doen/ Jhesu van Nazareth? sidy ghecomen om ons te verderuen? Ick weet dat ghy zijt die heylighe Godts. Ende Jesus dreychde hem ende seyde/ Swijcht stille ende vaert wt van hem. Eñ die onreyn geest verscoorde hem/ ende riep luyde/ ende voer wt van hem/ Ende si — Lu. iiij. c

heefdē alle/alſo dat ſi onder malcāderen beuraech
den/eñ ſeyden/Wat is dat? Wat is dat/voor een
nieu leere?hi gebiet met gewelt den onreynen gee
ſten/eñ zijn hē gehoorſaē. Eñ zijn gheruchte is ver
breyt ront om dat Galileeſche lant.
lu.iiij.f Eñ ſi gingen wter ſcolen/ende quamē ter ſtont
mat.viij in dat huys Simons ende Andree / met Jacob eñ
b Johannes. Ende Simons huyſurouwen moe
der die lach ende hadde die coortſe/ ende ter ſtont
ſeyden ſi hē van haer/ Eñ hi ginc tot haer/ eñ rech
teſe op eñ hieltſe bider hant/eñ die coortſe lietſe ter
ſtont/eñ ſi diende hem.
Mer ſauonts als die ſonne onder gegaen was
brochten ſi tot hem alderley crāckē eñ beſeten/ Eñ
D die geheel ſtadt was daer vgadert voor die duere
lu.iiij.g eñ hi genas veel crancken met menigerley ſiecten
beladē/eñ dreef veel duuelē wt/ eñ liet die duuelen
niet ſpreken/want ſi kenden hem.
Eñ des ſmorgēs voor den dage/ ſtont hi op eñ
ginc van daer/eñ Jeſus ginc in een woeſte plaetſe
mat.viij eñ badt daer . eñ Petrus met den ghenen die met
a. hem warē volchden hem haeſtelick nae/ eñ doen ſi
lu.vi.c hem vonden ſeyden ſi tot hem/ Si ſoecken v alle.
Eñ hi ſprack tot haer / Laet ons in die naeſte ſtede
gaen/dat ic daer oec predike. Want daer toe bē ic
gecomē/ Eñ hi predicte in haer ſcolē/in geheel Ga
lilea/eñ dreef die duuelen wt.
Eñ daer quam tot hem een malaetſch menſce/
eñ badt/knielende voor hem/eñ ſeyde tot hē / Wil
di/ghi moecht mi wel reynighen . Eñ het ontferm
de Jeſu/eñ wtſtekende zijn hant roerde hi hen aen
eñ ſeyde/ Jc wil dat doen/ Sijt gereynicht/ Eñ met
dat hi ſo ſprac / ginck die melaetſheyt ter ſtont van
hem/eñ hi wert reyn/eñ Jeſus dreychde hē / ende
ſtierden voort van hē/eñ ſeyde / Siet toe / dat ghy
dat niemant en ſegt/mer ghaet henen ende thoont
v den prince der prieſteren/ eñ offert voor v reynin
ge dat Moyſes geboden heeft / haer tot een getuy
geniſſe/ Mer doen hi wt quam begoſt hi wt te brin
gen eñ opēbaer te maken die gheſchiedeniſſen/ alſo
dat hi daer niet meer en mocht opēbaer in die ſtadt
gaen/mer hi was buyten in die woeſte plaetſen/eñ
ſi quamen tot hem van allen eynden.

¶Hoe hi den gichtighen menſche gheboot zijn bedde te ne
men op ſinen hals/ende te wandelen/Ende hoe hi geboot
Leui Alpheus ſone hem te volgen/Ende hoe hem die pha
rizeen beriſpten dat hi metten ſondaers adt Ende dat hy
niet gecomen en was om die ſtercken mer om dye cranckē

Dat.ij.Capittel ✠

A
mat.ix.a ENde hi ghinck nae acht daghen we-
lu.v.c. der omme tot Capernaum/ ende het
werdt openbaer / dat hi inden huyſe
was/ ende ter ſtont vergaderdē haer
vele/alſoo dat ſi gheen plaetſe en had
den/oock buyten voor die duere/ende hi ſeyde hem
dat woort. Ende daer quamen ſommige tot hem
die brochten eenen gichtighen die van vier luyden
Joā.v.a ghedraghen wert/ende doen ſi niet bi hem comen
en conſten/om des volcx wil/e ſo brakē ſi dat dack
op/daer hi was/ende lieten dat bedde neder dalen
daer die gichtige in lach/ Doen Jheſus haer geloue
aenſch /ſeyde hi totten gichtigen/ Mijn ſone/ v ſon
den zijn v vergeuen.
Daer warē ſommige ſcriftgelerdeen die daer ſa
ten eñ dachten in haer herten. Hoe ſpreect deſe ſo
danige Gods laſteringhe? Wie can die ſonden ver
geuen dan alleen die eenige God? Eñ Jheſus ken
B de ter ſtont in ſinen geeſt/dat ſi alſo dachtē in haer
ſeluen/eñ ſeyde tot haer/ Wat denct ghi ſodanichs
in v herten? Welck is lichter totten ghichtighen te
ſegghen / v ſonden zijn v verghen / oft ſtaet op en
neemt v bedde eñ wandelt? Mer op dat ghi weet/
dat des menſcen ſone macht heeft/ te vergeuen die
ſondē opter eerden/ſeyde hi totten gichtigē / Jc ſeg
ge v/ ſtaet op/eñ neemt v bedde / eñ gaet in v huys
Eñ hi ſtont ter ſtont op ende nā zijn bedde / ende
ghinck wech voor haer allen / alſo dat ſi haer allen
verwonderden/eñ preſen Godt/ eñ ſeyden/ Wi en
hebben niet dieſgelijck geſien.
✠ Eñ hi ghinck weder wt totter zee/ eñ al dat
volck quam tot hem/eñ hi leerdeſe/ Ende als Jhe
ſus voorbi ghinck/ſach hi Leui den ſone Alphei op
den tol ſitten eñ hi ſprac tot hē/ Volcht mi nae / Eñ
hi ſtont op eñ volchde hē na . Eñ het geſciede doen
hi aen der tafelē ſadt/ in ſinē huyſe / doe ſteldē hem C
veel tollenaren eñ ſondarē / aen der tafelen met Je mat.ix
ſu eñ ſine Jongeren/ want haer der waſſer veel die luc.v.
hem na volchden. Eñ die Scriftgeleerden eñ pha-
rizeen doe ſi ſagen/dat hi met den tollenaren/ende
ſondaren adt/ſeyden ſi tot ſinen Jongeren / Waer
om eedt ende drinct hi met den tollenaren / eñ ſon
daren? Doen dat Jeſus hoorde / ſeyde hi tot hem/
Die ghesonde en behoeuen niet den medecijn meeſ
ter/mer die crancken / Jc en ben niet ghecomen te
roepen die rechtueerdighen maer die ſondaren tot
penitentie. ✠
Eñ die iongeren Johannis / eñ der Pharizeen lu.v.g
vaſten veele/ Ende daer quamen ſommighe ende mat.x.
ſeyden tot hem / Waer om vaſten die Jongheren
Johannis ende der Pharizeen/ ende v Jongheren
en vaſten niet? Ende Jheſus ſeyde tot hem. Hoe
connen dye kinderen der bruyloft vaſten dye wyle
dat dye bruydeghom by hem is? Alſoo langhe als
dye bruydeghom by haer is / ſoo en connen ſi nyet
vaſten/ Maer den tijdt ſal comen / dat dye bruyde-
gom van haer ghenomen ſal worden/dan ſullen ſi D
vaſten. mat.ix
Niemant en naeyt eenen lap van nieuwen lakē a
aen een out cleet/want hi ſchoort anders den nieu- lu.vi
wen lap vanden ouden/ eñ die ſchoore wort arger
Ende niemant en giet den nieuwen wijn in oude
fleſſcen/want anders ſoe ſchoort die nieuwe wijn
die fleſſcen/eñ die wijn wort wtgeſtort/ eñ die fleſ-
ſchen vergaen/maer men ſal dē nieuwen wijn gie-
ten in nieuwe fleſſchen
✠ Eñ het geſchiede doe hy wandelde op den
ſabbate door dat ghesaeyt landt / ende zijn Jonghe
ren begōſten eenē wech daer door te maken / ende
ayeren af te pluckē/ ende die Pharizeen ſeyden tot
hem/ Siet toe/ wat doen v Jongeren/dat hem niet
en betaemt op den ſabboth? Ende hi ſeyde tot hem
Hebdi niet geleſen wat Dauid dede/doen hem dat
noot was ende hem hongherde/ende die met hem
waren? hoe hi ginck in dat huys Godts / in der tijt
Ab Jathar des hoogen prieſters/ende adt dat heyli mat.xij
ge broot dat niet geoorlooft en was te eten/ dā den a
prieſteren/eñ hi gaffe hem/ ende den ghenen die by lu.vi.
hem waren. Ende hi ſeyde tot haer / Die ſabboth
is om des menſchen wille gemaeckt/ ende niet die
menſchen om des ſabboths wille / Daer om ſoo is

des menscen sone/ eē HEERE ooc des sabboths.*

¶Hoe dat Jhesus den mensche met der verdorder handt op eenen sabboth ghesont maecte/ende van veele cranckē die hi genas/Ende vanden mensce dye den onreynen geest hadde/die riep/ghi zijt die sone Gods ende hoe hi zijn .xij. Apostelen vercoos ende van haren namen

Dat.iij.Capittel. ✠

A mat.xij. ENde hi ginc weder in die schole/ ende
daer was een mensche/ die hadde een
verdorde hant/ ende si wachten op hē
oft hi hē oock ghesont maken soude/
op den sabboth/ op dat si hē beschuldi
ghen mochten. Ende hi seyde tot den mensche met
der verdorder hant Staet op ende coemt hier int
middel/ ende hi seyde tot hen lieden/ Machmen op
den sabboth goet doen/ oft machmen quaet doen?
dat leuen behouden oft dooden? Mer si swegen stil
le. Ende hi sachse ront omme aen met toornicheit
ende was bedroeft ouer haer verblinde herten en=
mat.xij. de seyde tot dē mēsce/ Steect v hāt wt/ Eñ hi stacse
b wt/ eñ die hant wert hē gesont/ also die ander. *
lu.vi.b. ✠ Eñ die Pharizeen gingē wt/ eñ hieldē ter stont
m.x.g. eenen raet met Herodes dienaren teghen hē hoe si
hem te niete brenghen mochten. Mer Jhesus ont
ginc hen met zijn iongeren aen de zee/ eñ veel volcx
volchde hē nae/ wt Galilea/ eñ van Judea/ eñ van
Hierusalem/ eñ wt Idumea/ eñ vā vander side der
Jordanen die omtrent Tyro / eñ Sydon woonen/
B hoorden die dingen die hi dede.
mat.iiij. Eñ hi seyde tot zijn iongerē/ dat si hē een sceep
ken houdē soudē/ om des volcx wille/ om dat si hē
lu.ij. b niet dringē en soudē/ Want hi maecter vele gesont
lu.vi.c. also dat si hē ouervielē al die geplaecht waren / op
dat si hē aenroerē mochten. Eñ als hē die onreyn
geestē sagē vielen si voor hē neder eñ riepen eñ sey=
den/ ghi zijt Gods sone/ eñ hi dreychdese zeer scher
pelic dat si hem niet openbaer maken en souden.
Eñ hi clam op eenen berch/ ende riep tot hem
welcke hi woude / eñ die gingen tot hē. Eñ hi ordi
neerde die .xij. dat si bi hem zijn souden/ eñ dat hijse
wt seyndē soude te prediken/ eñ hi gaf haer macht/
die cranckē gesont te maken / eñ die duuelen wt te
worpen.* Eñ hi gaf Simon die naem Petrus/ eñ
Jacobū dē sone Zebedei / eñ Johannem den broe
m.x.g der Jacobi/ eñ ghaf haer den naem Guchairgem/
lu.c.a. dat is geseyt kinder des donders/ eñ Andreā/ ende
C Philippum/ eñ Bartholomeū/ eñ Mattheum/ eñ
Thomam/ ende Jacob Alpheus soon/ eñ Thadeū
ende Simon van Cana / ende Judas Iscarioten/
die hem verriet.
Eñ si quamen int huys/ eñ doe quam dat volck
weder te samē/ also dat si gheen plaetse en hadden
broot te eten/ eñ doen dat hoordē die bi hem warē
mat.xij. b gingen si wt/ eñ wouden hem houden/ want si sey
den/ hi makes te vele / Die scriftgeleerden die van
lu.xi.c Hierusalem gecomen waren/ seyden/ hi heeft den
Beelzebub/ ende door den ouersten duuel drijft hi
die duyuelen wt. Eñ hi riepse te samen/ eñ hi sprac
tot haer in gelijckenissen.
Hoe can der Sathanas den anderen wt gewor=
lu.xij.c pen? Eñ ist sake dat een rijc in hem seluen ghedeelt
wort/ hoe mach dat bliuen staen? Ende is dat een
huys ghedeelt wert onder malcanderen/ hoe mach
dat bliuen staen/ Steldt hem nv Satanas tegen hē
seluen/ eñ is hi met hem seluen twistich so en mach
hi niet bliuen staen/ mer het is met hē gedaen/ Nie
mant en can in eens anders huys gaen eñ zijn huys
raet beroeuen/ het en si dat hi te voorē den stercken
binde/ ende dan zijn huys beroeue.
Voorwaer segge ic v/ alle sonden worden verge
uen der menscē kinderen/ ooc die lasteringe Gods
daer si God mede lasteren. Mer wie den heylighen
geest lastert/ die en sal nemmermeer vergiffenisse
vercrigē/ mer hi is sculdich des ewighen gerechts.
Want si seyden hi heeft eenen onreynen geest.
Eñ doē quā zijn moeder eñ zijn broeders / eñ stō
den daer buytē/ eñ sondē tot hē / eñ lietē hē roepen
eñ dat volck sadt om hem/ eñ seyden tot hem/ Siet
v moeder eñ v broeders/ daer buyten vragen na v
ende hi antwoorde eñ sprac / Wie is mijn moeder
eñ mijn broeders? eñ hy sach ront om hem op zijn lu.viij.a.
iongheren / die daer ront om hē saten/ eñ sprac/ siet mat.xij.
Dit is mijn moeder/ eñ mijn broeders/ wandt alle b
die den wille Gods doen/ die is mijn moeder ende
mijn suster/ ende mijn broeder.

¶Van dye parabel des saeyers / ende vander maten daer si mede meten sullen/ dat si daer mede weder om ontfanghen sullen/ende van dat mostaert saet/ende vander tempeesten die daer int schip was daer Christus ruste.

Dat.iiij.Capittel. ✠

ENde hi begost weder om te leeren by A
die zee / eñ daer vergaderde vele volcs
tot hem/ also dat hi moste in een schip
treden / eñ op dat water sitten / eñ al
dat volc stont op den lande/ bi die zee/
eñ hi preecte hē lange door gelijckenisse / eñ in zijn
leeringhe sprac hi tot hen lieden/ Hoort/ Siet/ het
ghinc een saeyman wt om te saeyen / eñ het gescie= mat.xiij
de/ als hi saeyde dat saet/ dat sommighe viel bi den a
wech/ doen quamen die voghelen onder den hemel
ende aten dat op / Sommighe viel op dye steenen/ lu.viij a
daer dat niet veel aerden en hadde/ ende ghinck ter
stondt op om dattet gheen diepheyt der eerden en
hadde. Doen nv die sonne op ghinck verbrande
dat/ ende om dat gheen wortelen en hadde verdor
de dat.
Eñ sommighe viel onder die doornen/ ende die
doornen zijn daer tegen opgewassen/ eñ hebbē dat
verstict/ also dat gheen vruchten en gaf/ eñ sommi
ghe viel in een goede eerde/ eñ gaf vruchten/ welc=
ke toe nam eñ wies/ sommige droech dertichfout
eñ sommighe tsestichfout / eñ sommighe hondert/ B
fout / eñ hi seyde tot hem luyden. Wie ooren heeft
om hooren die hoore.
Eñ het gesciede/ doe hi alleen was/ vraechden
si hem dese ghelijckenisse die twaelf die bi hem wa
ren/ eñ hi seyde tot haer/ V is ghegheuen/ die verbor
gentheyt des rijcks Gods te weeten/ mer die daer
buytē zijn/ gesciet alle dinc in gelijckenissen/ op dat
si met siendē ogen sien eñ nochtans niet en beken
nen/ eñ met hoorende oorē hoorē / eñ nochtās niet
en verstaē/ op dat si haer daer door niet en bekeerē Joā.xij f
eñ haer sondē vergeuē wordē / Eñ hi seyde tot hē Esa.vi c
lieden/ verstaet ghi dese gelijckenisse niet/ hoe wilt Actuū.
ghi dan die ander alle verstaen/ xxviij. f
Die saeyer saeyt dat woordt/ Dat zijn die ghene
die aendē wege zijn/ daer dat woort gesaeyt wort
eñ als si dat gehoort hebben/ so coemtter stont die
duuel eñ neemt wech dat woort/ dat in haer herte
gesaeyt was. Alsoo zijn die / die op die steenen ghe
saeyt zijn/ wanneer si dat woort gehoort hebbē/ ne

men si dat op met vruechden/ eñ en hebben gheen
wortel in hem/mer si zijn tijtelic/ Wāneer daer tri
bulatie eñ vvolginge opstaet/ om des woorts wil
le/so werden si terstont verargert/Ende die ander
zijn die onder die doornē ghesaeyt werden/die dat
C woort horen/eñ die sorghe deser werelt/eñ die be-
driechlike rijcdommē/eñ vele ander wellustē gaen
daer in/eñ verstickē dat woort/eñ wert onvrucht
baer. Eñ die ander zijn die op een goet lāt gesaeyt
zijn/die dat woort horen/eñ ontfangē dat/eñ bren
ghē vruchten/sommige dertichfout/eñ sommighe
tseStichfout/eñ sommige hondertfout.
lu. viij. b Eñ hi sprac tot haer/Wert ooceen licht ontste
ken/op dattet onder een corē vat geset soude wor
den ofte onder een tafel/ Ist niet also/dat ontsteken
wert op dattet op eenē candelaer geset soude wor
den/wāt niet en isser verborgen dat niet openbaer
worden en sal/eñ daer en is niet heymelicx dat niet
mat. vij wt comē en sal/Wie ooren heeft om hoorē/die ho-
a re/Eñ hi seyde tot haer.
lu. vi. f ✠ Siet toe wat ghi hoort. Met wat maten dat
mat. xxv ghi meet/salmen v oock meten/eñ men sal v noch
c. toe gheuen/ghi die dit hoort/want wie daer heeft/
dien sal gegeuē wordē/ eñ die niet en heeft vā dien
sal ghenomen worden oocdat hi heeft.

Eñ hi seyde tot haer/Dat rijcke Gods is alsoo
als oft een mensche saet werpe op die aerde / ende
sliep/eñ stont op nacht eñ dach/eñ dat saet gaet op
eñ groeyt/als hi dat niet en weet / want dye aerde
brengt ten eerstē van haer seluen dat gras/daer na
die aren/daer na dat volle coren in die arē/Eñ wā
neer si die vrucht voortgebrocht heeft/sict hi daer
mat. xiij terstont die seysen aen/want die oochst is bi.
b ✱ Eñ sprac/bi wien sullē wi gelijcken dat rijcke
lu. xiij d Gods/eñ bi wat ghelijckenissen sullē wi dat gelijc
kē/ghelijc een mostaert saet/ dat alst ghesaeyt is in
die aerde so is dat/dat cleynste onder alle saden/op
ter aerden/eñ als dit gesaeyt is/so wasset hooge/eñ
wert grooter dan alle dye ander koolsaden/ eñ het
crijcht grote tackē/also dat die voghelen der lucht/
onder sinen schaeyen moghen woonen.

Eñ met vele sulcke gelijckenissen/ seyde hi haer
luydē dat woort/na dat si dat hooren condē / met
sonder gelijckenissen en sprac hi niet tot haer/ mer
inden seluē dage/doent avont was ghewordē sey-
de hi tot haer/ Laet ons hier ouer varē/ eñ die scha-
lu. viij. d re latende/namē si hē also dat hi daer was/ int scip
eñ ander schepen waren bi hem.
D Eñ daer verhief een groote storm/ eñ werp die
baren in dat schip/also dat dat schip vol wert/eñ hi
was achter op dat scip eñ hi sliep op een cussen/eñ
si wecten hē op/eñ seyden/ Meester / en leyt v daer
niet aen/dat wi vergaē. Eñ hi stōt op/ eñ dreychde
dē wint/eñ seide tot der zee/swijcht stille / eñ weest
stom/eñ dē wint ghinc liggē/eñ daer wert een gro
te stilte/eñ hi sprac tot haer/hoe zijt ghi so veurees
Hoe comet dat ghi geen geloue en hebt/eñ si vrees
den seere/eñ spraken onder malcāderē/Wie is de-
se/want die wint eñ zee is hem ghehoorsaem.

¶ Hoe Jesus wtwerp dat legion der duuelen vanden men
sche/ende hoe hi ghenas dat vrouken vanden bloetganck/
eñ hoe hi verwecte vander doot die dochter des opperstē
meesters vander Synagogen.

Dat:v:Capittel ✠

Dat. v. Capittel.

Nde si quamen aē dander side der zee
teghen dat region der Gadarenen.
Eñ als hi wt den scepe tradt / liep hē
terstont tegen wt den graue/ een be- A
seten mensche / met eenen onreynen
gheest/die zijn woonninghe inden graue hadde/Eñ
niemant en conste hē vindē/ooc niet met ketenen/
wāt hi was dicwils met veterē eñ ketenē gebondē mat.
ghe weest/eñ hi hadde die ketenē ghebroken/eñ die a
veteren in stucken ghewreuen/eñ niemāt en cōste lu. viij
hē temmē/ Eñ hi was altijt beyde dach ende nacht
op die bergen eñ inden grauen/roepende/eñ sloech
hem seluen met steenen/ Maer doen hi Jesum sach
van verre / liep hi toe ende viel voor hem neder/
ende riep luyde/eñ seyde/ Wat heb ic met v te doē/
O Jesu du sone des alder hoochsten Gods/ick be
sweere v bi Gode dat ghi mi niet en quelt / Maer
hi seyde doen tot hem/ Vaert wt vanden mensche
ghi onreyn gheest eñ vraechde hem/ Hoe heet ghi/
Eñ hi antwoorde eñ seyde/ Legion heete ick/ wāt
onser is vele/ Eñ hi badt hē seere/dat hijs nyet wt
den seluen region drijuen en soude.
B Ende aen den seluen berch/ was een grote scha Mat.
re verckenē inder weyden/ eñ alle die duyuelen ba viij. a
den hem/ ende seyden/ Laet ons in die verckenē va lu. viij
ren/ende terstont oorloofde hem Jesus dat/ Doen
voeren wt die onreyn gheesten/ende voeren in die
verckenē/ Ende die cudde der verckenē is ghewor
pen terstont met eenen storm inder zee / Eñ daer
wasser bi twee duysent/eñ verdroncken inder zee/
Ende die herden vloden ende vercondichdē dat in
der stadt ende op den lande/ Eñ si ghinghē wt om
te sien/wat daer ghescliet was / ende quamen tot
Jesum/eñ saghen den besetenen/welcke die legion
ghehadt hadde/dat hi sadt ende was gecleet/ ende
verstandich/ende si vreesden / ende die dat ghesien
hadden/vertelden den anderen/wat den besetenē
ghebuert was/ende vandē verckenen/ Ende si be
gonsten hem te bidden dat hi wt haren palen wou C
de ghaen/ Ende doen hi in dat schip tradt/ badt hē
die beseten ghe weest hadde/ dat hi mochte by hem
zijn/ Ende Jesus en liet hē dat niet toe/ maer hi sey
de tot hem/ Gaet henē in v huys eñ tot den uwen/
ende vercondicht hem/hoe grote weldaet dat v die
HEERE ghedaē heeft/ eñ hy uwer ontfermt heeft mat.
Eñ hi ginc wt/ eñ begoste wt te roepē in die thien
steden/hoe groote weldaet hem Jesus gedaen had
de/ende een yeghelijc verwonderde hem. ✱
Ende doen Jesus weder van daer ouer voere
in dat scip/ vergaderde veel volcx tot hem/ eñ was
bi die zee/ Ende siet / daer quam een vanden ouer
sten vander scholen/ghenoemt Jayrus/ende doen lu. viij
hi hem sach/viel hi hem te voete/ende badt hē seere mat. ix
ende sprack/ Mijn dochtere leydt in haer wterste/
wilt doch comen ende v hant op haer legghen/ op
dat si ghesont werde/ende leue / Ende hi ginc met
hem/ende het volchde hem veel volcks nae ende si
drongben hem. mat.
Eñ daer was eē vrouwe die hadde dē bloetgāc
gehadt twaelf iaer/eñ hadde veel gheledē van den
medecijnen/ ende hadde al haer ghoet daerom ver
teert/eñ ten halp haer niet/mer het wert met haer
meer argher/ Doe si hoorde van Jesum / quā si on
der dat volc vāachter aen/eñ roerde zijn cleedt aen

en si seyde/Waert dat ic alleen zijn cleet mocht aen
roerē/so sal ic gesont zijn. Eñ ter stont verdrooch
de die loop haers bloets/ eñ si voelde dat aen haer
lichaē/dat si was gesont geworden van dier plage
Eñ Jesus voelende ter stōt aen hem seluen die
cracht/welcke van hem was wt gegaen/keerde hē
omme totten volcke / ende seyde / Wie heeft mijn
cleder aengeroert. Ende die Jongeren seyden tot
g hem/Ghi siet dat v dat volck dringhet/eñ ghi segt
wie heeft mi aengeroert? Ende hi sach omme nae
haer die dat ghedaen hadde / Die vrouwe vreesde
haer ende beuede/ wandt si wist wat aen haer ghe
schiet was/ende quam ende viel voor hem neder/
ende seyde hem dye gheheele waerheydt. Doen sey
de hy tot haer / Mijn dochter v geloue heeft v ghe
sont gemaeckt/Gaet met vreden/eñ weest gesont
van uwe plage.
D Ende doe hi noch so sprack/quamen sommighe
van den ouersten der scolen eñ spraken /V dochter
is gestoruen/wat queldi voorder den meester/Jhe
sus hoorde ter stont die redene/die daer gesproken
was/ende seyde tot den ouersten der scholen/Wilt
niet vreesen mer ghelooft alleene/ Ende hy en liet
hem niemande nae volgen/dan Petrum/ende Ja-
cobum/ende Joannem den broeder Jacobi/Ende
hy quam in dat huys des ouersten der scholen / eñ
sach dat gerichte/ende die daer zeer weenden ende
huylden/ende hi ginck daer in ende seyde / tot haer
luyden/ Wat ghebaerdy ende weendt ghy / Dat
meysken en is niet ghestoruen/mer het slaept/Eñ
si begeckten hem. Ende hi dreefse al wt/eñ nā met
hem den vader des kints /ende dye moeder/eñ die
bi hem warē/ende ghinc daer binnē daer dat meys
ken lach/ende hi nam dat meysken bi de handt/eñ
seyde tot haer/Talitha cumi / dat is so vele gheseyt
Meysken ick segge v staet op /ende ter stont is dat
meyskē op gestaē/ende wandelde/Eñ si was twa
lef iaer oudt/ende si verwonderden hem bouē ma
ten. Ende hi verboot hem hertelijcken/dat nie
mant dat weten en soude /eñ hi seyde/dat si haer te
ten geuen souden.

Hoe dat geen prophete verheuen en is/in zijns vaders
landt/Ende hoe hy zijn twalef Apostelen / by twee ende
twee beghonste wt te senden/Ende van die onthoofdinge
A van Johannes Baptista. Ende hoe Jhesus met twee vis-
schen/ende met vijf brooden dat volck spijsden /ende dat
Math. xiij. hy veel crancken ghesont maecte /dye den zoom van sinen
cleederen raecte.

Dat.vj.Capittel ✠

Ende hi ghinck van daer eñ quam in
zijn vader lant/ eñ zijn iongerē volch
den hem na/Eñ doē die sabboth quā
begost hi te leeren in haer scholen eñ
vele die dat hoordē / verwonderden
hem zeere van zijnder leeringhe ende seyden / Van
waer coemt desen al dit? ende wat wijsheyt ist/die
hem ghegeuen is/ende sulcken crachten oft daden
die door zijn handen geschiē. Is hi niet die timmer
man Marien sone/eñ die broeder Jacobi/ eñ Jo-
ses eñ Jude/eñ Simonis? Zijn oock nyet zijn suste
ren hier by ons / Ende si zijn ghescandaliseert in
hem. Eñ Jesus seyde doē tot hem/Een Propheet
en wert nerghens min gheacht dan in zijns vaders
landt ende bi den sinen Ende hi en mocht daer geē
cracht doen/dan weynich crancken leyde hi die hāt
op/ende maectese gesont/ende hi verwonderde hē
haers ongeloofs. ✳
Eñ hi ginc rontomme in den steden/eñ leerde.
Eñ hi riep tot hem die twaleue / eñ beghonste te
seynden twee eñ twee / eñ ghaf haer lieden macht
ouer die onreyne gheesten / eñ gheboot haer dat si
niet bi haer inden wech en souden dragē/dan alleen
een roede/geen tessche/geen broot/ geen gelt in dē B
gordel/maer gheschoeyt met solen / eñ dat si niet lu.ix.a.
twee rocken aen doen souden / Eñ seyde tot haer/
Waer ghy in een huys comet daer bliuet inne /tot
dat ghi van daer gaet / Eñ wie v niet en ontfangt
noch en hoort/so gaet van daer / ende schuddet dat
stof van uwen voeten/ totten getuyghenisse ouer
haer/Jc segghe v voorwaer/ het sal Sodomen eñ
Gomorren aen den ioncsten dage verdragelijcker
zijn dan sulcker stadt. mat.x.a
Eñ si gingen wt/ eñ predicten/ dat si hē souden
beteren/eñ werpē vele duuelen wt/ eñ salfden vele
crancken met olie eñ maectense gesont.
Eñ dat quam voor den coninck Herodes(wāt
sinen naem was hem nv bekent)ende hi sprac/Jo C
hannes die dooper is vanden dooden weder op ge Matth.
staen daerom is zijn werck soe machtich/ Mer dye xiiij.a
sommige spraken/ Dit is Elia/die sommige/dit is lu.x.a
een Propheet oft een van den Prophetē Mer doē
dat Herodes gehoort hadde / seyde hi Dit is Johā
nes dien ic onthooft hebbe/ die is vanden dooden
op ghestaen.
✠ Dese Herodes hadde wt gheseynt / eñ dede
Joannem vangē/eñ in die kercker binden/om He
rodias wille zijns broeders Philippus wijf/want
hi hadtse getrout/Mer Johannes seyde tot Hero Matth
des. Het en betaemt v niet dijns broeders wijf te xiiij.x.a
hebbē/Mer Herodias ginck hem nae / ende wilde lu.ix.a.
hem doodē/mer si en cōde niet/ Herodes die vrees
de Johānem/want hi wist wel dat hi een rechtuer
dich eñ heylich mā was/eñ nam zijns ware/eñ voor
de hem in vele sakē/eñ hoorde hem geerne. Ende
het quam eenē gelegen dach/dat Herodes op sinen
iaers dach een auontmael gaf den ouersten/eñ die
hooftluyden/ende die eerste principaelste in Gali
lea/Doen ginc daer in die dochter der seluer Hero-
dias/ ende danstee/ñ dat behaechde Herodes / eñ
den genen die aen die tafel saten/Doen seyde die co
ninc tottē meysken. Begeert van mi wat ghi wilt/
eñ ic salt v geuē/eñ swoer haer eenen eedt/wat ghi
bidden sult van mi/ wil ic v geuē/al waert die helft
mijns conincrijck. Si ginc wt eñ seyde tot haerder
moeder/Wat sal ic bidden/Die moedr sprack/Dat
hooft Johannis des doopers. Eñ si ginc ter stont
in met haesten totten coninck eñ badt eñ seyde/Jc
wil dat ghi geeft ter stont in eender schotelen / dat
hooft Johannis des doopers / Ende die coninck
wort bedroeft om des eets will/ende om de ghene
die aē die tafel satē woude hise niet ontseggen/Eñ D
ter stōt sant die coninc om dē hangdief / eñ liet zijn
hooft daer bringen/eñ ginc eñ onthoofde hē inder
geuāckenissen / eñ droech daer zijn hooft in eender
schotelen/eñ gaf dat der dochter/eñ de dochter gaf
dat haerder moeder . Eñ doen dat zijn Jongheren
hoorden/quamen si eñ namen zijn lichaem / eñ ley
den dat in een graf. ✳
Eñ die Apostelen quamen te samen tot Jesum
ende vercondichden hem dat alle / ende wat si ghe

mat.xiv.d daen eñ gheleert hadden/ Eñ hi seyde tot haer hy=
den/ Laet ons alleen gaē in een woestine/ eñ rustet
een weynich/ Want daer wasser veel dye af eñ toe
gingen/ eñ en haddē gheenē tijt te etē. Eñ hi voer
doen in een schip tot eender woestijnē alleene/ Eñ
dat volck sach hem wech varē/ eñ vele kendē hem/
eñ liepen doen daer met malcanderen te voet wt
E alle steden/ ende voorquamense eñ quamen tot hē
Ende Jesus ghinc wt eñ sach dat groote volck/ eñ
het iammerde hem des volcs want si warē als sca
pen/ die gheenen herder en hebbē/ eñ beghost haer
vele te leeren.
✠ Eñ doe nv den dach by na wech was/ gingen
Matth tot hem zijn iongeren eñ seyden/ Het is hier woest/
xiiij.b eñ dē dach is nv wech/ laetse van v gaen / op dat si
Lu.ix.d. moghen gaen in die naeste dorpen/ eñ casteelen/ eñ
coopē hen spijse/ wāt si en hebbē niet te eten/ maer
Jesus antwoorde ende seyde tot haer/ Gheeft ghi
haer te eten/ Ende si seyden tot hē / sullen wy dan
gaen/ eñ om twee hondert penninghen broot coo-
pen/ eñ haer te eten gheuen/ Eñ hi seyde tot haer/
hoe veel broots hebt ghi/ Gaet henē ende besietet
Eñ doen si dat bekent hadden/ seyden si/ vijue / eñ
twee visschen.
Eñ hi gheboodt haer dat si haer al neder souden
F doē sitten/ bi volle tafelen/ op dat groene gras/ Eñ
si saten neder/ gedeylt hondert eñ hondert/ vijftich
eñ vijftich. Eñ hi nam die vijf broodē eñ twee vis=
schen/ eñ sach op indē hemel/ eñ sprac die ghebene-
dijnge/ eñ brac dat broot/ eñ gaft den iongerē/ dat
zijt hem voorleggē soudē/ eñ dye twee vissē heeft
hi gedeylt onder haer allen / Ende si atē alle/ ende
wordē veruult/ Eñ si namen op dye brocken twa
lef coruē vol/ eñ vandē visschen. Eñ dye daer gege
ten hadden waren vijf duysent mannen.
Eñ ter stont dreef hi zijn iongeren dat si in dat
scip tradē/ op dat si voor hem ouer souden schepen
G tot Betsaida/ tot dat hi dat volc vā hem liet. ✱
Matth. Eñ doen hise van hē ghelaten hadde / ghinc hy
xiiij.d. op eenen berch bidden ✠ Eñ doent auont was so
was dat scip middē op die zee / eñ hi was op dē lan
de alleen/ eñ hi sachse arbeyden int roeyen / wandt
die wint was haer contrarie.
Eñ in die vierde wake vander nacht/ quam hy
tot hem luyden/ eñ wandelde op die zee/ eñ hi wou
de haer voorbi ghaen / Ende doen si hem saghen
op die zee wandelen/ so meynden si / het waer ghe-
weest een fantasie/ eñ si riepen/ want si sagen hem
alle eñ verscricten / Maer ter stont sprack hi met
hem luyden/ ende seyde tot haer/ Sijt ghetroost/ ic
bent / veruaert v niet / Eñ hi ghinc tot haer in dat
schip/ eñ die wint ginck liggen/ eñ si verscricten/ eñ
verwonderdē haer seer bouen maten / Want si en
waren niet verstandiger ghewordem van die broo
den/ want haer herte was verblint.
Eñ doen si ouer gheuaren warē/ quamen si in
dat lant Genezaret/ eñ leyden daer aen/ ende doen
si wten scepe traden/ ter stont kenden si hem/ eñ lie
pen rontomme in die omgelegen landen/ en bego=
sten die crancken om te dragen op bedden / daer si
hoorden dat hi was/ eñ waer hi ginc in die straten
steden oft dorpen / daer leyden si die cranckē op de
straten/ eñ baden hem / dat si alleen den soom van
sijn cleet mochten aenroeren/ Eñ alle die hem aen
roerden werden ghesont.

¶ Vanden ongheWasschen handen/ ende dat die mensche be
smet dat wt den monde gaet / ende niet dat inden monde
gaet/ Ende van die griecsche vrouwe die haer dochter ver
lost wert vanden duuel. Ende dat niet goet en is te nemen
der kinderen broot ende werpent voor die honden.

Dat.vij.Capittel ✠

A Nde doen quamen tot hem die phari
zeen/ eñ sommige vandē scriftgheleer
den / dye van Hierusalem ghecomen
waren/ eñ doen si saghen sommighe mat.
van sinen iongeren met gemeyne hā- a
den/ dat is/ met ongewasschē handē dat broot eten
versprakē si dat/ want die pharizeen/ eñ alle die Jo
den en aten niet/ si en wiesschen dickwils haer han
den/ eñ si hielden alsoo die insettinghe der oudē/ eñ
wanneer si vander marcht quamen/ en aten si nyet
si en wiesschē haer/ Eñ dies dincs is vele dat si aen
ghenomē hebbē te houdē/ als van drinck vaten eñ
croesens/ eñ latoenē vaten/ eñ tafelen te wasschen
Doen vraechden hē nv die Pharizeen eñ Scrift
geleerdē. Waerom wandelen v Jongeren niet na
die insettinghe der ouders / maer si eten dat broot B
met onghewasschen handen / Hy antwoorde ende Esai
seyde tot haer/ Wel heeft van v Ypocriten ghepro xxix.
phetcert Esaias die Propheet/ alst ghescreuen is/ mat.
Dit volck eert mi metten lippen / maer haer herte a
is verde van mi/ te vergheefs dienen si mi / die wij
le dat si leeren soodanighe leere / dye niet en is dan
menschen ghebodt. ✱
Ghi laet die ghebodē Gods achter eñ hout der
menschen insettinghe/ vā croesen eñ drinckuatē te
wasschen/ eñ des ghelijcken doet ghi vele. exo.x
Eñ hi seyde tot haer/ Wel sijn hebdi Gods ghe deu.v
bot te niet gedaē/ op dat ghi v opsettē houdē soudt levi.x
Moyses heeft geseyt / Ghi sult eerē vader eñ moe
der/ eñ die vader eñ moeder vloeckt/ die sal die doot
steruē. Mer ghi segt/ een mensche sal segghē tot va
der eñ moeder/ Corban/ dat is / het is Gode ghe-
gheuē dat v vā mi te profijte soude comē. Eñ also
laet ghi hem voortaen niet doen sinen vader ende
moeder/ eñ laet dat woort Gods/ om v opsettinge
die ghi opghesedt hebt/ ende des ghelijckē doet ghi
vele.
Eñ hi riep weder tot hē alle dat volc eñ sprac tot C
haer/ Hoort alle toe/ eñ verstaet mi / Daer en is nyet
buyten den mensche/ dat hem besmeten mach dat
in hē gaet/ mer dat van hem wt gaet/ dat is dat dē
mensche besmet. Heeft yemāt ooren om hoorē dye
hoore/ Eñ doen hi vandē volcke in dat huys quam
so vraechden hem zijn Jongerē/ vā dese gelijckenis
se. Eñ hi seyde tot haer / Sijt ghi dan oock noch soo
onuerstādich/ en verstaet ghi noch niet dat alle dat
wtwendich is/ eñ indē mensche gaet/ dat en can hē
niet besmetten/ want dat en gaet niet in zijn herte/
maer in sinen buyc/ eñ gaet wt door den natuerlije
ken ganck die wtvaghet alle spijse.
Eñ hi sprac/ dat daer wt den mensche gaet/ dat
maect den mensche onreyn / want van binnen wt
des mēschē hertē gaen boose gedachtē/ ouerspelē
hoererye/ dootslagē/ moordē/ dieften / giericheden/
scalchedē/ bedroch/ oneerbaerheyt/ schalcke oghē/
Gods lasteringe/ houerdie/ sotheyt/ Alle dese qua-
de stucken/ gaen van binnen wt/ eñ maken den mē
sche onreyn.
✠ Eñ hi stont op eñ ghinc voordaen in die eynden

xbc Tyrẽ eñ Sydon//eñ ghinc in eẽ huys/eñ en woude
dat niemãt laten weten/ eñ ten const nochtans niet
verborgẽ zijn. Want een vrouwe die hadde vã hẽ
gehoort /welcx dochterkẽ enen onreinẽ geest had
de/eñ si quam/ eñ viel neder tot zijn voeten /ende
dat was een griecsche vrouwe / van Syropenice
eñ badt hem/dat hi den duyuel wtwerpe vã haer
dochter. Eñ Jesus seyde tot haer. Laet eerst dye
kinderẽ versaet wordẽ/wãt ten is niet goet datmẽ
D den kinderẽ dat broot neẽt / eñ werpt dat voor de
hondẽ/Sy antwoorde/eñ seyde tot hem/ Ja HE
RE nochtãs eten die hondekens onder die tafel/
vander morseinge der kinderẽ. Eñ hy seyde tot
haer Om des woorts wille /so gaet henẽ/die dui
uel is wtgeuaren van uwer dochter. Eñ si ginck
in haer huis/eñ vant dat die duyuel /was wtghe=
uaren/eñ die dochter op haer bedde liggende. *
✠ Eñ doen hi weder wtginc vanden eynde Ti
ri eñ Sidon/quam hi aẽ dat Galileesce meyr mid
den onder die einden der thien stedẽ /eñ si brochtẽ
tot hẽ enen doouẽ eñ stommẽ/ die swaerlic sprack
eñ si badẽ hẽ/ dat hi die hant op hẽ leyde Eñ hi nã
hem vanden volcke alleen /eñ stac hẽ dye vingher
in zijn oore/eñ hi spooch wt/ eñ roerde zijn tonge
eñ sach op indẽ hemel suchtende/eñ seide tot hem
Hephetach/dat is/doet v op/eñ ter stõt dedẽ haer
sijn ooren open/eñ die bant zijnder tonghen wert
los/eñ hi sprac recht/eñ hi verboot haer /si en sou
dens niemant seggẽ. Mer hoe hiit hen meer ver=
boot/hoe dat si meer wtbreydẽ. Eñ si verwonder
den haer bouen maten seere/eñ seyden/alle dinck
heeft hi wel gedaẽ/die doouen heeft hi horẽde ghe
maect/ende die stomme sprekende *

¶ Vanden seuen brooden /ende weenich visschen /daer hy
vier/duysent menschen mede spijsde / Ende van dat tee=
ken ende dat hy gheboot te wachten vanden deesem der
Phariseen/ende van Herodes/ende vanden blinden die hi
zijn ooghen opende

Dat viij Capittel ✠

A In diẽ tijdẽ doẽ vele volcs daer was
eñ en hadden niet te etẽ /riep Jesus
zijn iongerẽ tot hẽ/ende seyde/My
iammert des volcx/wãt si hebbẽ nv
drie dagen bi mi verbeyt/eñ en heb=
ben niet te eten/eñ laet icse vã mi nuchterẽ thuis
gaen/so sullen si versmachten op den wech /want
sommige waren van verre gecomẽ/Ende sijn ion
geren antwoorden hem / Waer crigen wy broot
inder woestinen /dat wise versaden? Eñ hi vrach=
n xv d de haer / hoe vele brooden hebt ghy? Si spraken/
seuen/Ende hi geboot dẽ volcke dat si neder sou
den sittẽ opter aerden /eñ hi nam die seuen broo=
dẽ/ende dancte/ende bracse /ende gafse zijn ionge
rẽ dat sise den volcke voor souden settẽ/ si setten
se den volcke voor/ eñ hadden een weynich visch=
kens/ende hi gebenedidese / ende beual dat si dye
ooc voor souden setten/ Sy aten ende wordẽ ver=
saet /ende si namen op vã die ouergeschoten broc
kelingen seuen mandẽ/ ende die daer gegetẽ had
den/waren bi vier duysent/en hi liet dat volc van
B hem. *
lixv a Eñ ter stont tradt hi in een schip met sinẽ ion
geren/eñ quam in die deelen van Salmanutha
✠ Ende die Pharizeen gingen wt tot hem /eñ
begonsten hem te vragen/eñ tempteerden hẽ / eñ
begheerdẽ van hem een teeken vãden hemel. Eñ
hi suchtede/in sinẽ gheest/ende seyde. Wat soect
dit geslachte een teeken? Voorwaer ic segghe v/de
sen geslachte en sal gheen teekẽ gegeuen worden
Eñ hen liedẽ latende/ tradt weder in dat schip/eñ
voer van daer ouer mat xvi
Ende si vergaten broot met haer te nemẽ/eñ Luc xi.d
si en hadden niet meer dan een broot met haer int
schip genomen/ Ende hi geboot haer/ende seyde.
Siet toe/ende wacht v voor den deesem der Pha
rizeen/eñ voor den deesem Herodis/eñ si dachten
hier eñ daer/ende spraken onderlinge/dat ist/dat
wi gheen broot en hebben. Eñ Jesus vernam dz ma xvi
ende seyde tot haer/ Wat becommert ghy v doch/ Luc xij.a
dat ghi geen broot en hebt? en bekent ghi noch niet
eñ en sijt ghi noch niet verstandich? hebt ghi noch
een verblint herte in v? ghi hebt ooghen/eñ ghi en
siet niet/ende ghi hebt ooren /ende en hoort nyet.
Sidi dies noch niet gedachtich/doen ic vijf broo=
den brack/onder vijf duysent/hoe vele coruen dat
ghi vol brocken wech droecht? Si seydẽ/twalcue.
Eñ doen ic die seuen brach onder die vier duisent C
hoe vele koruẽ brockelinghẽ naemt ghy daer op?
Si spraken/seuen/Ende hi seyde tot haer/hoe en
verstaet ghi dan noch niet?
✠ Ende hy quam tot Betsaidan/eñ si brochten
tot hem eenen blinden/ende baden hem dat hi hẽ
aenroerde. Ende hi nam den blinden vider hant/
ende leyde hem wt buyten dat dorp/eñ hi spooch
in sijn ooghen/ende leyde zijn hant op hem ende
vraechde hem oft hy yet saghe/en hi sach op/ende
seide. Ick sie die lieden wandelen/als oft ick boo=
men saghe. Daer nae leide hi anderweruen die
hant op sijn ooghen/ende maecte hem siende /eñ
hi wert weder te rechte gebrocht / eñ sach scherp
alderley dinghen / ende hi sandt hem thuis / ende
seide. En gaet niet int dorp / ende en segt dat oec
niemanden daer inne
Ende Jesus ghinc wt met sijn iongeren in die ma xvi c
dorpen der stadt Cesarie Philippi /eñ op den we=
ghe vraechde hi sinen iongeren/ende seide tot hẽ.
Wien seggen die lieden dat ick ben? Si antwoor
den /Si seggen dat ghi zijt Johannes die dooper.
Sommige seggen/Elias/Sommighe dat ghi zijt Luc ix a
een vanden Prophetẽ. Eñ hi seyde tot haer/ mer
wien esgghet ghi dat ick ben? Doen ãtwoorde Pe D
trus/eñ seide tot hem. Ghi sijt Christus / ende hi
dreychdese dat si dat niemanden vã hem seggẽ en
souden ende hi begost hem te leeren dat des men
schen sone moeste vele lijdẽ/ende verworpen wer
den vãden Ouden eñ hoogen Priesterẽ eñ Scrift
geleerden/eñ gedoot wordẽ/eñ na drie dagen we
der opstaen / eñ hi sprac dat woort vri openbaer.
Eñ Petrus nam hem tot hem /eñ begost hem te
berispen /eñ hi keerde hẽ omme /eñ sach sine ion=
geren aen / eñ berispte Petrum/eñ seide. Gaet
achter mi Sathanas /want ghi en smaect niet dat
Godlic is/mer dat menschelick is Luc.ix.c
Ende hi riep tot hẽ dat volc tesamẽ/met sinẽ
iongerẽ/eñ seide tot haer. Wie mi wil na volgen/
die verloochene hem seluẽ /eñ neme sijn cruis op
hẽ/eñ volge mi na/ wãt wie sijn leuen wil behou
den/die sal dat verliesen/eñ wie sijn leuen verliest

om mi/eñ om des Euãgelijs wille/die sal dat be-
houden/Wat batet den mẽschẽ.dat hi die gheheel
werelt wõne/eñ hadde schade aen zijder siele? oft
wat can die mensche gheuẽ/dair mede hi zijn siele
verlosse? Met wie hẽ mijn der/ende mijns woorts
schaemt onder desen ouerspelende eñ sondige ghe
slachte/diens sal des menscẽ sone hem oec scamen
wãneer hi comẽ sal inder heerlicheyt sijns vaders
metten heylighen Engelen/Ende hi seyde tot hair
Voorwaer ick segghe v/hier staen sommige/dye
en sullen den doot nyet smaken/tot dat si sien dat
rijcke Gods comen met crachte

¶ Van die verclaringhe Jesu opten berghe/ende hoe hi
voorseyde dat hi steruen/ende inden derden daghe weder
opstaen soude/Ende hoe Jesus eenen beseten stomme ver
loste/ende van dat quaet der schandalisatie te schouwen.

A Dat.ix.Capittel ✠

lu.ix.d. mat.xvij a

Ende nae ses daghen/nam Jesus tot
hem Petrum/Jacobũ eñ Joannẽ/
eñ leydese op eenen hoogẽ berch/al
leene/eñ wert verclaert voor haer/
eñ zijn cleederẽ worden blinckẽde eñ
seer wit als die snee/dat gheẽ voller op eerden so
wit maken en can/ Eñ Helias versceen hẽ met
Moyse/sprekende met Jesu. Ende Petrus ant-
woorde/ende seyde tot Jesum. Meester/ het is
ons hier goet zijn laet ons hier drie tabernaculen
makẽ/v eenen/Moysi een/ende Elie een wãt hy
en wiste niet wat hi seyde/Eñ si waren seer ver-
uaert eñ dair quã een wolcke die omscheense/eñ
een stemme quam wt der wolcken/eñ seyde/Dit
is mijn lieue sone/dien hoort/Eñ terstõt daer na
rontom siende/en sagen si niemanden meer/ dan
alleene Jesum bi haer

Mer doen si vandẽ berge af gingen/ verboot
hen Jesus dat sijt niemãt seggẽ en souden/wat si
gesien hadden/voor dat die soone des menschẽ op
B gestaen ware vander doot/Ende si behielden dat
mat.xvij woort by hen lieden/eñ si vraechden onder malcã
c deren.Wat is doch dat/opstaẽ vandẽ doodẽ?ende
si vraechden hem ende sprakẽ/Die scriftgeleerdẽ
seggen doch/dat Elias eerst moet comen. Mer hi
antwoorde hair ende seyde/Elias sal door zijn toe
coemst alle dinc weder te rechte brengẽ. Eñ ghe-
lijc van des menschẽ sone gheschreuen is / op dat
hi vele liden sal/eñ versmaet sal worden. Maer ic
segge v. Elias is gecomen/ende si hebben aen hẽ
gedaen wat si wilden/ghelijck dat van hem ghe-
schreuen staet.

Ende hi quam/tot sinen iongeren/eñ hy sach
vele volcs om haer/eñ schriftgeleerden/die hẽ mz
C haer veuraechden. Ende ter stont/als dat volc Je
lu.ix.f. sum sach /verwonderdẽ eñ verscricten haer/ende
liepen toe/ende groetẽ hem/ende hi vraechde dye
schriftgeleerden .Waer af veuraecht ghi onder v
met haer? ✠ Eñ een wt den volcke antwoorde
ende seyde. Meester/ic hebbe hier tot v ghebracht
minen sone/die heeft eenen sprekelosen gheest/
die soo waer hi hem aengrijpt/so verschoort hi hẽ
eñ schuymt ende knersset metten tanden/ ende v-
dorret .Ende ick hebbe met dijn iongheren ghe-
mat.xvij sproken dat si hem wt driuen souden ende si en cõ
c nen niet

Hi antwoorde hem eñ seyde O du ongheloui-
ge geslachte/hoe lange sal ic bi v zijn? hoe lange sal
ic mi met v lidẽ? Brẽct hẽ hier tot mi Eñ si brocht
ten hem daer tot hẽ/Eñ ter stont als hẽ dye geest
sach verschoorde hi hẽ/eñ viel op die aerde/ende
wentelde inder aerdẽ/eñ schuymde/eñ hy vraech
de sinen vader. Hoe lange ist /dat hem dit gebuert
is? Hi sprac . Van zijn kintsheit op/eñ dicwils heeft
hi hem geworpen in dat water/eñ in dat vier op C
dat hi hem verdoen soude. Mer vermuechdi yet/
so ontfermt v onser/eñ helpt ons/Eñ Jesus seide
tot hẽ/Waert dat ghi dat const geloouen/alle dinc
is moghelick den ghenen die daer ghelooft. Ende
ter stont riep des kints vader met tranẽ/eñ seyde
ic geloone. Lieue HERE helpt mijn ongheloone

Doẽ nv Jesus sach/dat dz volc toe liep /dreich
de hi den onreynen geest/eñ seyde tot hem Du stõ
me eñ doone gheest/ic gebiede v dat ghi van hem
vaert/eñ en vaert daer na niet meer in hẽ/ Eñ hi mat.x
riep eñ verschoorde hẽ seere/eñ voer wt/eñ wert c
als oft hi doot ware/also dat oec vele seyden . Hy D
is doot. Mer Jesus greep hem vider handt/eñ hy lu.ix.
rechte hẽ op. Eñ hi stont op/Ende doen hi thuys mat.x
quam/vraechden hem zijn iongerẽ visonderlinge d
Waerom en conden wy hem niet wt gewerpen?
Eñ hi seide tot haer . Desen aert en cãmẽ niet wt
driuen dan door beden en vasten *

✠ Ende si ghingẽ van daer/eñ wandeldẽ door
Galilea/eñ hi en woude niet dat yemãt wetẽ sou
de . Maer hi leerde zijn iongheren/ende seyde tot
haer. Des menscen sone sal ouergeleuert werden
inder menschen handen/ende si sullen hem doodẽ
ende als hi ghedoot is/so sal hi op den derden dach
opstaen. Mer si en verstonden dat woort niet/ eñ met.x
si vreesden hem te vraghen Math

Eñ hi quam tot Capernaũ . Eñ doẽ hy thuys xviij.
was vraechde hi haer liedẽ Wat tracteert ghi on
der malcanderen op den weghe? Maer si swegen
al stille/want si hadden onder malcanderen op dẽ
wech gedisputeert/wie die grootste waer. Eñ hy
sadt neder/ende hi riep die twaelue / eñ seyde tot
haer. So wie onder v die eerste wil zijn /die sal die
laetste zijn voor v allen/ende uwer alder dienaer
Ende hi nam een kindeken /ende sette dat middẽ
onder haer/ende ombinck dat selue /ende seyde tot
haer. Wie een aldusdanigen kindeken ontfanct in
minen name/dye ontfanct mi /eñ wie mi ontfan-
get/dye en ontfanct mi niet, mer den ghenen dye
mi gesonden heeft *

✠ Ende Johannes antwoorde eñ seyde. Wy
saghen eenen die werp duyuelen wt in uwen na- E
me/die welck ons niet nae en volcht/ende wy ver lu.ix.
bodent hem/daer omme/om dat hi ons niet na en
volghet. Mer Jesus seyde ghi en sult hẽ dat nyet
verbieden/Want daer en is niemant die een daet
ofte cracht doet in minen name/ ende mach haest
quaet van mi spreken. Wie met teghẽ v en is/dye
is voor v/Ende so wie v drincken gheeft eenen be
ker waters in minen name / om dat ghi Christũ
toe behoort/voorwaer segghe ic v /dat en sal hem
niet ongeloont bliuen

Ende so wie eenige deser cleynder argert/ dye
in mi geloouen /dien waer beter/dat hẽ een molẽ
steen aen sinen hals worde gehangen/ende worde
in die zee verdroncken. Eñ ist sake dat v /v hãt ar
gert/soe snijtse af. Het is v beter dat ghy met een
der handt in dat eewich leuen gaet/dan met twee

handen ter harē in die helle/ in dat eewige vier/ daer
e harē worm niet en sterft / ende hair vier niet ghe
g blust en wert. Eñ ist sake dat v argert uwen voet
so hout hem af/ het is v beter dat ghi crepel in dat
leuē ingaet/ dā dat ghi twee voetē hebt/ eñ werdt
in die helle geworpē in dat eewige vier daer harē
worm niet en sterft / eñ dat vier niet wt gheblust
en wert Ist sake dz v argert v ooge/ soe werpt dye
van v. Het is v beter dat ghi met eē ooge int eewi
b b ge leuē gaet / dan ghi met twee oogen geworpen
wort in dat helsche vyer/ daer haren worm niet en
sterft/ ende haer vier niet geblust en wert.
g Het moet al met vier gesoutē werden / eñ alle
offer sal met soute ghesouten werden. Dat sout is
goet / mer ist dattet sout zijn cracht verliest/ waer
mede salmen dan souten? hebt sout in v/ eñ vrede
onder malcanderen

Datmen die huysvrouwe niet laten en sal / dan om fornicatie/ Ende dat niemant goet en is / dan God alleen/ ende dat swaerlijck is te comen inden hemele voor den rijcken/ ende van sijn toecomende passchie/ ende dat voorbidden der kinderen zebedei

Dat x Capittel ✠

Ende hi stont op / ende ghinc vā daer
eñ quam inde eyndē des Iootschen
lants / ouer gheen side des Iordaēs/
A en dz volc ghinc weder met hoopen
mt: xix tot hem / ende gelijc zijn ghewoonte
was/ leerde hise ander werf. Ende dye Pharizeen
b.g ghingen tot hem/ ende vraechdē hem. Ofte eē mā
hem scheydē mocht van sinen wijue/ eñ tempteerden
hem daer mede. Hi antwoorde haer eñ seyde
Wat heeft v Moyses ghebodē? Si seyden Moy=
ses heeft toegelaten eenen scheitbrief te scriuen eñ
te scheyden/ Iesus antwoorde ende seyde tot haer
Om die herdicheyt uwer herten heeft v Moyses
sulcken ghebot ghescreuen / Maer van beghinsel
der creatueren / heeft God gescapen man eñ wijf
Daerom sal een mensche laten zijn vader eñ moe=
der/ eñ sal aenhangen sinē wiue/ eñ die twee sullē
zijn een vleesch. So en zijn si nv niet twee/ mer een
vleesch. Daeromme tghene dat God te samen ge
i/t.e. voecht heeft/ en sal die mensche niet scheyden.
Eñ inden huysen vraechdē wederom zijn ion=
cviij. gerē hē dz selue/ eñ hi seyde tot haer. Wie hē schey
det van sinē wijue/ eñ trouwet een āder / dye doet
ouerspel. Eñ als een wijf scheydet van haren man
eñ trouwet een ander/ die doet ouerspel
✠ Eñ si brochten tot hem kinderkens/ dat hijse
aenroeren soude/ mer die iongeren straftēse/ dyese
droegen. Doen Iesus dat sach/ nam hijt qualijc /
eñ seyde tot haer. Laet die kinderkens tot my co=
men/ eñ en wiltse niet verbieden/ want sulcke be=
hoort dat rijcke Gods/ Voorwaer ic segge v wye
nz en ontfant dat rijcke Gods / als een kindeken/
die en sal daer niet in comen/ eñ hi omheldese/ en=
de leyde die hāt op haer/ eñ gebenedidese ✱
O ✠ Eñ doen hy wt ghegaen was op den wech/
liep een voor eñ knielde voor hē / eñ vraechde hē/
Goede meester/ wat sal ick doen dat ick dat rijcke
Gods beeruē mach? Iesus sprac tot hē. Wat heet
stu mi goet? Niemāt en is goet dan alleen dye eeni
ic. ge God/ Ghi weet ymmer wel die gebodē / Ghy
viij. d/ en sult geen ouerspeel doē/ ghi en sult niet dooden
ghi en sult niet stelē / ghi en sult gheen valsch ghe

tuygenisse geuen / ghi en sult niemāt bedrieghen/
eert v vader eñ moeder / Hi antwoorde/ eñ seyde
tot hē/ Meester dat heb ic al ghehouden van ioncx
op/ Eñ Iesus sach hem aen/ eñ hadden lief/ eñ sey
de tot hē/ Een dinc gebreect v/ Gaet henē/ eñ ver mat xix
coopt al dat ghi hebt/ eñ geuet den armē / so suldy
eenē schat inden hemel hebben/ eñ comt eñ volcht
mi na. ✱ eñ neemt dat cruys op v. Eñ hi wert be
droeft ouer dat woort/ eñ ghinc truerich van daer
want hi hadde veel goeden
Ende Iesus sach om/ eñ seyde tot sinen ionge
ren/ Hoe swaerlijck sullen dye rijcke in dat rijcke
Gods comen/ Die discipulen verwonderden in si
nen woorden/ Mer Iesus antwoorde wederom
eñ seyde tot haer. Lieue kinderen hoe swaerlijc ist D
dien (die haer betrouwen op rijcdom setten) in dat lu xviij.
rijcke Gods te comē/ het is lichter / dat eē kemel
door een ooge der naeldē gaen soude/ dan dat een
rijcke in dat rijcke Gods soude ingaen/ Si verwon=
derden doen noch vele meer / eñ seyden onder mal
cāderen/ Wie can dan salich worden? Mer Ihesus
sach hen aen/ eñ seyde/ By den mensche is dat on=
mogelic/ maer niet bi Gode/ want alle dinc is mo
gelic bi Gode
Doen seide Petrus tot hem/ Siet/ wy hebben
alle dinc ghelaten/ eñ zijn v naegheuolcht Ihesus
antwoorde eñ seide/ Voorwaer ick segge v / Daer
en is niemant die achterlaet zijn huys/ oft broeder
oft suster/ oft vader / oft moeder / oft zijn wijf / oft
kinder/ oft acker/ om minē wille / eñ om des euan
geliis wille/ die niet hondertfout meer ontfangen
en sal nv in deser tijt/ huysen/ eñ broeders / eñ sus=
ters/ eñ moeders/ eñ kinderē/ eñ ackerē / met ver
volginge/ eñ inder toecomēder werelt dat eewich
leuē/ Mer vele sullen die laetste zijn / die die eerste
zijn/ eñ die eerste sullen die laetste zijn Eñ si waren
op den wege/ eñ gingē op in Ierusalē/ Eñ Iesus
ghinc voor haer/ ende si verwonderden / haer vol
gende hem na/ ende vreesden E
Eñ Iesus nam die twaelf weder tot hē/ eñ be lu xviij
gonst hen te seggē/ wat hem geschien soude/ Siet
wi gaen op na Ierusalē/ eñ des menschen sone sal
geleuerdt wordē den hoogen priesteren/ eñ schrift
geleerden/ eñ den ouderen/ eñ si sullen hem verdoe
men tot dē doot / eñ si sullen hem ouerleuerē den
heydenē/ eñ sullē hem bespotten/ ende sullen hem
gheesselen/ eñ bespouwē/ eñ doodē/ eñ op den der=
den dage sal hi weder opstaen
✠ Doen gingen tot hē Iacobus eñ Iohannes
die sonē Zebedei/ eñ sprakē. Meester wi willē dat mat xx
ghi ons doet dat wi bidden sullen/ Mer Iesus sey
de tot haer/ Wat wilt ghi dat ic v doe? Eñ si seydē
tot hem. Geeft ons/ dat wi sittē / die een tot uwer
rechter/ eñ die ander tot uwer slincker sidē in dijn
re heerlicheit/ Ende Iesus seyde tot haer/ Ghy en
weet niet wat ghi bidt/ Condt ghi dē kelc drinckē
die ic drincke/ eñ v laten doopen met dat doopsele E
daer ic mede gedoopt worde? Eñ si seydē tot hem
Ia wi. Wi connēt wel/ Iesus seyde tot haer. Voor
waer/ den kelc suldi drincken dien ic drincke/ ende
gedoopt worden met dat doopsel daer ic mede ge
doopt worde / Mer te sitten tot mijnder rechter/
eñ tot mijnder slincker hant/ en is niet in mijnder
macht v te geuen/ mer dien dat bereit is.

Eñ doē dat die thiē hoorde/worde si verstoort
mat.xx.d op Jacobū eñ Joannē. Mer Jesus riepse eñ sey=
Jo.x.d. de tot haer. Ghi weet dat onder die heydenē dye
lu.xxiij.f voor heeren gehoudē willen zijn/die hebben heer
scappie ouer haer. Eñ haer princen hebbē macht
ouer haer. Mer alsoo en salt onder v niet zijn/mer
wie die grootste wil zijn onder v / die sal v dienaer
zijn/ Eñ die onder v die eerste oft principaelste wil
zijn/die sal haerē alder knecht zijn. Wāt des men
schen sone en is niet gecomen/dat hi hem wil latē
dienen/mer dat hi diene/eñ geue zijn leuen tot een
der betalinghe voor vele
G Eñ si quamen tot hierico/eñ doē hi vā hieri=
co ghinc/hi eñ zijn iongerē/eñ een groot volc/doē
sadt een blinde/Barthimeus die sone Thimei aen
den weghe/eñ badt/eñ doē hi hoorde dz dit Jesus
vā Nazareth was/begonst hi te roepen/eñ te seg=
gen. Jesu ghi sone Dauids/ontfermt v ouer my/
Ende veel verbodē hem dat hi soude stille swigē/
Mer hi riep veel meer. Ghi sone Dauids ontfer=
met mijnder. Ende Jesus stont stille/eñ gheboot
hem te roepen/eñ si riepen den blinden/eñ si spra=
ken tot hem. Sijt getroost/staet op/hi roept v Eñ
hy werpt zijn cleet van hem/ende stont op / eñ quā
tot Jesum/ende Jesus antwoorde/ende seyde tot
hem/wat wilt ghi dat ic v doen sal? Die blinde sey=
de tot hem. Meester dat ick siende werde/ Jesus
sprac tot hem/ Gaet henen/v geloove heeft v ghe
holpē/ende ter stont wert hi siende/eñ volchde hē
na op den weghe.

¶ Van dat ezel vuelken daer onse HEERE op reet Eñ
de vanden vijchboom die hi vermalendijde /ende vanden
raedt der Pharizeen/hoe si hem mochten verliesen/ende
van sterchheit des gheloofs

Dat.xi.Capittel ✠

xi Nde doē si bi na tot Jerusalem qua=
ma.xxi.a mē tot Bethphage/eñ Bethaniē aē
lu.xix.c den olyberch/sandt hi twee sijnē ion
Jo.xij.b gerē/eñ seide tot haer. Gaet in dz ca=
steel/dz teghē v leyt/eñ also haest als
ghi daer in coemt/sult ghi vinden een vuelken ghe
bonden/op welckē gheen mensche geseten en he=
uet. Ontbint dat/eñ brenct dat hier. Eñ ist dat ye
māt tot v seyt. Waer om doet ghi dat? So segt die
HERE behoeft zijnder/so sal hi ter stont dz hier
seynden. Si ghinghē wech/eñ vondē dat vuelken
ghebonden/voor die dore/buyten op des weechs
scheydinge/eñ ontbonden dat/ Eñ sommighe dye
daer stonden/seyden tot hem, Wat maect ghi dat
ghi dat vuelkē onbint? Eñ si seyden tot haer/alsoe
haer Jesus gebodē hadde/eñ si lieten dat toe. Eñ
si brachten dat vuelcken tot Jhesum/ende leyden
haer cleeder daer op/eñ hi sadt daer op/ Vele sprei
den haer cleederē op dē wech. Sommighe hebben
die tackē afghehouden vanden boomen/ eñ stroy=
den die op den wech. Eñ die voor gingē/eñ die na
volchdē riepen/eñ seiden/ Hosanna gebenedijt si/
die daer coēt indē naem des HEREN. Gebñdijt
si dat rijcke ons vaders Dauid/dz daer coemt in=
den naem des HEREN. Hosāna in dat hoochste
✠ Eñ die HERE tooch in tot Jerusalem/eñ
ghinc indē tēpel/eñ besacht al/ende aendē auondt
B ginc hi wt tot Bethaniē/met den twaleuen/ ende
mat.xxi des anderen daechs doē hi van Bethanien ghinc/
hongerde hem/eñ hi sach eenen vijgeboom vā ver
re/die bladeren hadde/doen ghinc hi daer toe / oft
hi daer wat op hadde geuonden eñ doē hi daer toe
quam/vant hi niet dan alleen bladerē / Want den
tijt en was noch niet/dat daer vijghen zijn soudē.
Eñ Jhesus antwoorde/eñ seyde tot den vigeboō
Nv en eet van v niemant vrucht in der eewicheit
Eñ die iongeren hoorden dat
Eñ si quamen tot Jerusalē. Ende Jesus ginc
inden tempel/eñ begonst wt te driuen vercoopers/
eñ coopers inden tempel/eñ die tafelē der wissela
ren/eñ die stoelen der duyuen vercoopers stiet hy
om/eñ en liet niet toe/dat daer yemandt eenich in
strument door den tempel soude draghen/eñ leer= lu.xix
de/ende seyde tot haer/ Ist niet geschreuen? Mijn Esa.
huys sal heeten een bede huys allen volcke. Mer A
ghi hebt daer af gemaect eenē moort cuyle.
Eñ dat quam voor die scriftgeleerden eñ hoo=
ge priesteren/eñ si leyden daer op toe / hoe si hem
mochten verdoen. Mer si vreesdē hē/wāt alle dat
volc verwonderdē hē zijnder leere Eñ des auōts
ghinc hi wt voor die stadt/eñ des morgēs voorbi
gaende/sagen si den vigeboom/dat hi verdorret
was tot op die wortel. Eñ Petrus gedachte des/
eñ seyde tot hē. Meester/siet den vijgeboō die ghy
vermaledijt hebt/die is verdorret. Jesus ātwoor
de/eñ seyde hair. Hebt geloue in God Voorwaer
segge ic v/wie tot desen berghe sprake. Heft v op/
eñ werpt v in die zee/eñ en twijfelde niet in zijn her
te /mer geloofde/wat hi seide/dz gescien soude/dz ioā.xiiij
soude hē geschiē/ Daerom segghe ic v/al wat ghy mat.v
bidt in uwē gebede/gelooft ghi/dz ghi dat ontfan mat.xi
gen sult/so salt v geschiē.* Eñ wāneer ghy staet
eñ bidt/so vergheeft/ist dat ghi yet tegen yemandt
hebt/op dat v ooc vergeue v vader die indē hemel D
is/v gebreken oft sonden
Ende si quamē weder tot hierusalē. Eñ doē mat.xx
hi inden tempel ghinc/ quamen tot hē die hooghe lu.xx.
priesteren/eñ die scriftgeleerdē/eñ die ouders / eñ
seydē tot hē. Wt wat macht doet ghi dat? eñ wie
heeft v die macht gegeuē /dat ghi dat doet? Jesus
antwoorde/eñ seyde tot haer. Ick wil v oock een
woort vragen/antwoort mi/so wil ic v seggē wt
wat macht dat ic dit doe. Johannes doopsel /was
dat vanden hemel oft van dē menschen? an woort
mi. Eñ si dachten in haer seluen. Segghen wi/het
was vanden hemel/so sal hi seggen. Waerom en
hebt ghi hem dā niet gelooft? Seggē wy/het was
vanden menschen/so vreesen wi dat volc. Want si
hielden alle/dat Johānes een recht propheet was
Ende si antwoorden ende seydē tot Jhesum. Wy
en weten dat niet. Ende Jesus antwoorde eñ sey
de tot haer/ So en segghe ick v oock niet /wt wat
machte dat ic dat doe.

¶ Vander parabole /eñ vanden wijnberghe/ende vanden
tijnspenninc diemen den Keyser gheuen sonde/ende van=
den seuen broeders die een wijf trouden/ende welc dat op
perste ghebot is.

Dat.xij.Capittel. ✠

Nde hi begonst tot haer door gelijcke
nissen te spreken. Een mensche plan mat.xxi
te eenē wijngaert /eñ maecte eenen lu.xx.
thuyn daer om/ende groef eenen kel Esa.v
der/eñ maecte eenē thorre/ ende ver
huerde dien dē wijnghaerdenierē/eñ reysde wech/
eñ sandt eenē knecht doē tijt was tottē wijngaer=

deniere/dat hi vand wijngaerdenierē name vander
vrucht des wijngaerts/si namen hē eñ sloegē hem
eñ lietē hē ledich gaē Anderwerf sandt hi tot haer
enen ãderen knecht/diē steenden si/eñ wonden hē
op zijn hoof/eñ lietē hē versmaet vã hē gaē/Ende
doen sandt hi noch enen anderē/dyen doodē si/ eñ
vele ander/sommige sloegē si/sommige dooden si
Doē hadde hi noch enen eenigē sone/diē hadde
hi lief/dien sant hi ooc tot haer tē laetstē/eñ seyde.
Si sullē haer onthē voor minē sone. Maer die sel
ue wijngaerdenierē/seydē onder malcanderē Dit
is die erfgenaem/coēt laet ons hē doodē/so sal die
erfnisse ons zijn/eñ namen hē/eñ dooden hem/eñ
wierpen hem wt voor den wijngaert. Wat sal nv
die heere des wijngaerts doen? Hi sal comē/ende
die wijngaerdenierē sal hi verdoen/ende den wijn
gaert anderē geuē. Hebt ghi ooc niet gelesen dese
scrift? Den steē/dyen die timmerliedē verworpen
p̄s cxvij hebbē/die is eenen hoecsten gheworden. Vanden
HEERE is dat geschiet/ eñ is wonderlijc in onsen
ogen. Eñ si leyden daer op toe/hoe si hem vangen
mochten/mer si vreesdē dat volck/want si beken=
den/dat hi dese gelijckenisse hadde geseit tot haer
Eñ si lieten hem/ende ghingen van daer
B Eñ si sondē tot hem sommige vanden Phari
m xxij zeen/eñ Herodes dienaers/dat si hē soudē vãgen
c in zijn woordē. Eñ si quamen eñ seyden tot hem.
lu xx c/ Meester/wi wetē dat ghi warachtich zijt/ eñ ghy
en vraecht na niemãt/wãt ghi en acht dat aēschij
der menscen niet/ mer ghi leert den wech Goods
recht. Ist recht/datmen dē Keyser tijs geue/oft
niet/sullē wi dat gheuen oft niet gheuen? maer hy
mercte haer gheueinstheit/eñ seide tot haer/Wat
tempteert ghi mi? Brenct mi eenen penninck/dat
ic hem sie. Ende si brochten hem enen/Doē sprac
hi. Wiens is dat beelt eñ opschrift? Si seyden tot
hem/des Keysers. Doē antwoorde Jesus/eñ sey
de tot haer. Soe geeft dē Keyser/dat des Keysers
is/ende Gode/soe wat Gods is. Ende si verwon
derden van hem
Doē ghingen tot hem die Saduceen/dye daer
houden/datter geen verrisenisse en is/die vraech=
den hem/ eñ seyden. Meester/Moyses heeft ons
bescreuen. Waert dat yemants broeder storue/eñ
laet achter sijn wijf/eñ geen kinder/so sal zijn broe
der dat selue wijf nemē/eñ een saet sinen broeder
verweckē. Nv zijn geweest seuē broeders/die eer=
ste nam eē wijf/die sterf/eñ en liet geen saet achter
eñ die ander namse ooc/ eñ sterf ende en liet oock
geen saet achter/die derde des seluē gelijc/ ende si
namense alle seuē/eñ en lieten gheen saet achter/
Doē ten laetstē na allen/sterf oock dat wijf/Nv in
der verrijsēnge/als si opstaen/welcx wijf sal si dan
zijn vã haer lieden. Want alle seuen hebben sise te
wiue gehadt. Doē antwoorde Jesus/eñ seide tot
haer. Ten is niet also/ghi dwaelt/daerom dat ghi
niet en weet vander schrifte/noch vander crachte
C Gods. Wanneer si vander doot sullē opstaen/soe
en sullen si niet trouwen/noch ghetrout worden/
maer si zijn/als die enghelen inden hemel/Maer
vãden dooden/dat si weder opstaē/en hebt ghi nz
gelesen in dat boec Moysi/doe God bydē braech=
doornē tot hem seyde/eñ sprac. Ic ben God Abra
ham/eñ die God Isaac/eñ die God Jacob/het en
is niet een God der dooden/mer het is een God
der leuenden/Daerom dwaelt ghi seere
✠ Eñ daer ghinc een tot hem/vanden schriftge
leerdē die hē gehoort hadde/hoe si malcãderen be
vraecht hadden/eñ sach dat hy hē wel geantwoort
hadde/eñ vraechde hē Welc is dat alder eerste ge
bot van allen? Jesus antwoorde hē. Dat alder eer
ste gebot van allen gheboden is dat/hoort Israel/
God onse HEERE is eenich. Ende ghi sult uwen
HEERE uwē God lief hebbē/wt uwer geheelder
herten/eñ wt al uwer geheelder sielē/eñ wt alle v
gedachtē/eñ wt uwer geheelder crachten. Dat is Le xix c.
dat eerste gebot. Eñ dat ander is hem gelijc. Ghi
sult liefhebben uwen naesten/als v seluē. Daer en
is gheen ander grooter gebot dan dese
Eñ die scriftgeleerde seide tot hē Meester ghy
hebt voorwaer recht geseit/wãt daer is een God
eñ daer en is gheen ander buyten hem/eñ den sel=
uen liefte hebbē/wt geheelder herten/eñ wt ghe
heelen verstande/eñ wt geheelder sielē/eñ wt alle
crachtē/eñ den naestē liefte hebben als hē seluen/
dat is meerder dã dat brãtoffer eñ alle offer. Doē
Jesus sach dat hi wijsselic antwoorde/seide hy tot
hem Ghy en sijt nyet verre vandē rijcke Gods ✱ D
Ende neymant en dorste hem voorder vra=
ghen
Eñ Jesus antwoorde/eñ seide/doen hi leerde
inden tempel. Hoe segghē die scriftgeleerdē. Chri
stus is Dauids sone? wãt Dauid seit door den hei
ligen geest. Die HEERE heeft geseit tot minen
HEERE. Sidt tot mijnder rechter hant. So lange
dat ic sette dijn viãden tot eender voetbãck uwer
voeten. Daer heet hē Dauid ymmer sijn HEERE
waer af is hi dan zijn sone? Eñ vele volcs hoordē psal cix.
hem gherne
Eñ hi leerdese/eñ seide tot haer. Wacht v voor
die scriftgeleerden die gaen gheerne in lange clee=
derē/eñ laten hen gheerne groeten op dye marct/
eñ si sittē gheerne in die hoochste plaetse inder sco
lē/eñ aender tafel/eñ verteerē der weduwē huy=
sen/in enen schijn van lange gebedē/ daer om sullē
si des te meer verdoemnisse ontfangen.
Eñ Jesus sette hē tegē die Gods kiste/eñ sach
hoe dat volc ghelt werp in Gods kiste. Eñ vele ri
ke wierpen daer vele in. Eñ daer quam een arme Lu xxi.a
weduwe/eñ werp daer in twee minuten/welc al
so vele is/als eenen vierlinc oft halder
Ende hi riep zijn iongeren tot hem/ende seyde
tot haer. Voorwaer segge ic v. Dese arme wedu=
we heeft meer in die kist Gods gheworpen dã alle
die daer in geleyt hebbē. Want si hebben alle van
haer ouuerscot in geleit/Mer dese heeft vã haerē
nootdruft al wat si hadde/haer geheele voetsel in
geleit

¶ Van dye destructie des tempels/ende vanden daghen
des oordeels/van die passchie der martelaren/ende van-
der onmenschelicheit/ende vanden valschen propheeten/
ende vander toecomst Christi/oft ghelijckenisse vanden M
vijchboom

Dat.xiij.Capittel. ✠ mat xxiiij
a
Nde doen hi wten tempel ghinc/sey
de tot hem een van sinen iongheren. Lu xxi b
Meester siet/welcke steenē/eñ welc=
ke timmeragie is dat. Eñ Jesus ãt=
woorde/eñ seide tot haer. Siedi wel

aen dese groote metselrije? Daer en sal niet eenen steen op den anderen ghelaten worden/die niet ge broken en sal worden

✠ Eñ doen hi opten olibergh sadt/tegen den tempel/vraechden hem bisonder/Petrus eñ Jacobus eñ Johannes/eñ Andreas. Segt ons wanneer sal dat al geschien/ende welc sal dat teekē zijn/
N als dat volbracht sal worden? Jesus antwoorde
Luc.xxi. haer/ende begost te segghen. Siet toe/dat v nemant en verleye. Want daer salder vele comē onder mijnen naem/eñ seggen. Jc ben Christus/eñ sullender vele verleyden.

Mer als ghi hooren sult van oorlogen/eñ van oorlooghs geruchte/so en vreest v niet/want het moet also gheschyeden/maer dat eynde en is noch niet daer. Dat een volc sal tegē dat ander op staē/eñ deē Conincrijc tegē dat ander. Ende daer sullen geschieden eertbevinge/in vele plaetsen/ende het sal zijn dieren tijt/ ende verschrickinge/dat zijn die beghinselen der droefenissen

Daerom siet voor v Wāt si sullē v leverē voor die raethuysen eñ scholē/eñ ghi moet ghegheeselt wordē/eñ voor Vorstē eñ Conigē moet ghi ghe leyt worden/om mijns naems wille/tot eenē ghetuygenisse over haer. Ende dat Evangeliū moet te voren ghepreect wordē/onder allen volcke.

Wanneer si v dan leyden eñ leveren sullen/soe en sorcht niet/wat ghi spreken sult ende bedēcket ooc niet te vorē/mer wat v ter selver tijt gegeven wert/dat spreect. ✠ Wāt ghi en zijt niet die daer spreect/mer die heylige gheest. Dā sal die een broeder den anderen leverē totter doot/eñ dye vader den sone/eñ die kinderē sullen opstaen tegen haer ouders/eñ sullense ter doot helpē. Eñ ghi sult gehaet worden van allen menschen/om mijns naēs wille/Mer wie volstandich blijft tot aen dat eynde/die sal salich worden

✠ Wanneer ghi aensien sult die woeste onmenscelichz/daer af geseyt heeft die propheet Daniel
Da.ix.g dat hi staet daer hi niet en hoort(wie dat leest/dye
ma.xxiij verstā dat als dan/wie in Judea is/die vlie op dē
b berge. Eñ wie op dat dack is/die en clim niet neder in zijn huys.ende en come niet daer inne/om wat wt den huyse te halē. Ende wie op dat velt is/dye en keere hem niet om zijn cleeder te halē. Wee den vrouwē die kinder dragen/ende sooghen tot dyer tijt. Mer bidt ymmer dat v vlucht niet en geschiede inden winter. Want in dusdanige dagen sullen sodanige tribulatiē zijn/alst noyt ghewerst sijn/vā aen beghin der creatueren/die God gescapē heeft/
O tot nv toe/eñ als ooc ymmermeer worden sullen
lu.xvij.c Eñ en hadde die HEERE dese dagen niet vercort
Math. daer en soude niet een mensce salich worden. Mer
xxiiij.b. om der vercorenen wille/die hi wtvercoren heeft/
so heeft hi dese daghen vercort

Wāneer nv yemandt in dier tijt tot v segghen sal. Siet/hier is Christus/siet/daer is hi/so en geloovet niet. Want daer sullen opstaen valsce Cristenen/eñ valsce Prophetē/die sullen teekenen eñ wonder doen/also dat si oock die wtvercoren verleidē soudē waert mogelic. Mer siet ghi toe/siet/ick hebt v alle te voren geseyt ✱

Maer in dier tijt na der tribulatien/sullen son ne eñ mane haer schijnen verliesen/ eñ dan sullen die sterrē vanden hemel vallen/ ende die crachten der hemelen sullen hen bewegē. Ende dan sullen si sien des menschen sone comē inden wolckē met grooter cracht ende heerlicheit. Eñ dan sal hi zijn Engelen seynden/ende sal vergaderē zijn wtvercoren/vanden vier winden/vandē eenē eynde der eerden/tot aen dat andere

Mer leert ghi aen den vijgheboom een gelijckenisse. Wāneer zijn tacken teder zijn eñ bladeren crigen/so weet ghi/dat die somer bi is/alsoe oock wāneer ghi siet/dat sodanichs geschiet/soe weet/ dat na voor die duere is. Voorwaer ic segge v/ dit geslachte en sal niet vergaē/tot dat dit al geschiet hemel eñ eerde sullen vergaen/maer mijn woort en sal niet vergaen. Van dien dage oft vander vrē en weet niemāt ooc die Engelē niet die inden hemel zijn/ooc die sone niet/dan alleen die vader

✠ Siet toe waket/eñ bedet/want ghi en weet niet wanneer dat tijt is. Ghelijck als een mensche buyten lande reisde/eñ laet zijn huys/eñ gaf sinen knechten macht/eñ eē yegelic zijn werck/eñ hi geboot den duerwachter/dat hi soude wakē. So waket nv/want ghi een weet niet/wanneer die here des huis coemt/oft hi coemt aenden avont/oft tot ter middernacht/oft omtrēt dat hane gecraey/oft des morgens/op dat hi niet snel en come/eñ vindt v slapende. Maer dat ic v segge/dat segghe ic v allen/waket ✱

¶ Vander passien ende lijden Christi/tot dat eynde dat Christus Pilatus overghelevert wert
Dat.xiiij.Capittel ✠

Ende na twee dagen wast Paesschē/ ende dien dach datmēt ongedeesemt broot adt Ende die hooge priesterē ende Scriftgeleerden sochten hoe si hem met liste vanghen mochtē/ eñ dooden/Mer si seyden/niet op den feestdach/op dat gheenen oploop en werde inden volcke

Ende doen hi te Bethanien was in Symons des malaetschen huys/eñ sadt over tafel/soe quā een wijf die hadde een ghelas/met ongevalschten ende costeliken Nardus water/eñ si brac dat glas eñ goot hē dat op zijn hooft. Doen waren sommige daer/diet qualick namen/eñ seyden Waer toe dient desen verlorē cost? men soude die salve meer dan om driehondert penninghen vercocht hebben ende dat selve den armen ghegeven hebbē/Ende murmureerden op haer.

Maer Jesus seyde/Laetse met vreden/wat zijt ghi haer moeyelick? si heeft een goet werc aen mi ghedaē. Ghi hebt altijt arme bi v/eñ als ghi wilt so condi hem goet doē/mer mi en hebt ghi niet altijt/si heeft gedaen wat si conste/si is te voren gecomen mijn lichaem te salven tot mijnder begravinghe. Voorwaer segghe ic v. Waer dit Evāgelium gepredict wort in alder werelt/daer salmen ooc dat segggen/tot haerder gedenckenisse/dat si dit nv ter tijt mi gedaen heeft

Ende Judas Jscarioth/een vanden twaelven ghinc wt tot dē hoogen Priesteren/op dat hi hem verraden soude. Doen si dat hoordē wordē si verblijt/eñ ghelooofden hem dat gelt te geven. Eñ hy socht/hoe hi hem bequamelic mocht verraden.

Eñ opten eersten dach azimorū/doe nmen dat

Right margin notes (top to bottom): Luc. — D — ma.xiiij — A Mat. xxvi. lu.xxi — Joā.xij — lu.xxij — G

paeſchlam offerde/ſeiden zijn iongheren tot hem.
Waer wildi dat wi gaen/eñ bereydē v / dat ghi dz
paeſchlam etet? Eñ hy ſant twee vā ſinē iongeren
eñ ſeide tot haer Gaet henē in die ſtadt/eñ daer ſal
v een mēſche ontmoeten/ dye draghet een cruycke
met water/volget hē nae/eñ waer hi ingaet/daer
ſpreect tot den weert/Die meeſter doet v ſeggen/
waer is dat huys der gaſten /daer ick dat paeſchlā
mach eten met minen iongerē? Eñ hi ſal v eē groo
te ſale wijſen /die gheplaueyt eñ bereyt is / bereyt
die voor ons. Eñ die iongeren ghingē wt /eñ qua
men in die ſtadt/eñ vonden dat/als hi geſeyt had=
atth. de/ende bereyden dat paeſchlam
i.c. Tsauonts quam hi metten twaleuē. Eñ als ſi
xiij c aen die tafel ſaten eñ aten/ſeide Jeſus. Voorwaer
ſegge ic v/een onder v die met mi eet /ſal mi verra
C den. Eñ ſi worden bedroeft/eñ ſeidē tot hem /dye
een na den anderen. Ben ic dat? Eñ die ander/ben
ict? Hi antwoorde eñ ſeide tot hē. Een vandē twa
leuen die met mi in die ſchotel taſt. Tis waer /des
menſchen ſone gaet als van hem geſcreuen ſtaet.
Mer wee den mēſche /door welckē des menſchen
atth. ſone verraden ſal wordē /het ware dien beter/dat
vi.c hi niet geboren en ware
xxij b Eñ doen ſi atē/nam Jeſus dat broot/eñ ſprac
die benedictie/eñ bract / eñ gaf dat haer/eñ ſeyde.
Neemt eñ eet /Dat is mijn lichaē / Ende nam dē
kelck danckēde/eñ gaf hen dien/ ende ſi droncken
alle daer wt/eñ hi ſeide tot haer. Dat is mijn bloet
han. des nieuwen teſtaments / dat voor vele gheſtort
ij.a wort. Voorwaer ſegghe ick v/dat ick hier nae niet
drinckē en ſal vāden ghewaſſe des wijnſtocs/tot
op den dach dat ic nieuwē wijn drincke in dat rijc
ke Gods. Eñ doen ſi den lofſanck ghesprokē had
den/ghingen ſi aen den olijberch
Ende Jeſus ſeide tot haer. Ghi ſult v in deſer
nacht alle in mi argerē/ wāt daer ſtaet gheſcreuen
Jc ſal den herder ſlaen / eñ die ſchapen ſullen haer
xiij a verſtroeyē. Mer na dat ic opgeſtaen ben / ſoe ſal ic
v voorgaen in Galileen. Maer Petrus ſeyde tot
hem. Eñ al waert dat ſi haer alle argerden/ſoe en
ſal ick mi niet argeren. Eñ Jheſus ſeyde tot hem.
Voorwaer ic ſegghe v /hedē in deſer nacht eer den
haē tweemael craeyt/ſuldi mi driemael verlooche
nen. Doen ſprac hy noch meer. Ja al waert dat ick
met v in die doot moeſte gaen/ ſoe en ſal ick v niet
verſaken. Des gelijcs ſeyden ſi alle
D Eñ ſi quamen in dat velt geheeten Gethſema
ne/eñ hi ſeyde tot ſinen iongerē. Sidt hier/tot dat
ic vā v gae/eñ bidde. Eñ hi nam met hem Petrū/
eñ Jacobum/eñ Johānem/ende begoſt te beuen/
ende te ſchuddē. Ende ſeide tot hair. Mijn ſiele is
bedroeft totter doot/vertoeft hier/eñ waket. Eñ
ghinck een weynich voorder / eñ viel op dye eerde
eñ badt/waert mogelijc/dat dye vre vā hem wech
ghinge ende ſeide Abba mijn vader/het is v al mo=
gelic/neemt wech van mi deſen kelck. Maer nyet
xxij b dat ic wil/maer dat ghi wilt
Ende quam ende vantſe ſlapende /eñ ſeide tot
Petrum. Simon ſlaept ghi/ muecht ghi niet eē vre
wakē? Waect ende bidt/opdat ghy niet en valt in
becoringe. Die gheeſt is willich/mer dat vleeſch is
cranck/ Eñ ginc wederom daer/ eñ badt/eñ ſprac
dat ſelue woort Eñ quam weder /ende vantſe an

derweruē ſlapende / want haer oogen waren vol E
ſlaeps/ende en wiſten niet wat ſi hē antwoorden/
ende hi quam derdemael / eñ ſeyde tot hē. Slaept
nv eñ ruſt /het is genoech. Die vre is gecomē/ſiet
des menſchē ſone ſal ouer gheleuert worden inder
ſondaren handen. Staet op /laet ons gaen. Siet/
die mi verraden ſal/ is hier bi
Eñ ter ſtont/doen hi noch ſprac/quā daer Ju=
das/een vanden twaleuē eñ eē groote ſchare met
hem/met ſweerden/ eñ met ſtocken/geſonden vā
den hoogen Prieſterē/ eñ Schriftgeleerden/ ende
Outſten. Ende die verrader hadde haer eē teeken
ghegeuen ende gheſeit. Welckē ick cuſſen ſal/dye
iſt/dien vanct/ende leyt hem behendelic. Eñ doen
hi quam/ghinc hi ter ſtont tot hem /ende ſeyde tot
hem/lieue meeſter/lieue meeſter/ ende cuſte hem
Doen ſloeghen ſi haer handen aen hem/eñ grepen
hem/ Mer een van dien/die daer bi ſtont/tooch zijn
ſweert wt/eñ ſloech des hoogē Prieſters knecht/
ende ſloech hem een oore af
Eñ Jeſus antwoorde/eñ ſprac tot haer. Ghy
zijt wtgegaē als tot eenē moordenaer /met ſweer
den ende met ſtocken/om mi te vangen/ic ben da=
gelicx bi v in den tempel gheweeſt/ende hebbe ghe Johan.
leert/ende ghi en hebt mi niet geuangen/maer op xviij. b.
dat die ſcrifture veruult ſoude werdē. Eñ die ion=
geren verlieten hem alle /eñ vloden Eñ daer was
een iongelinc die volchde hem na/ die was met lij=
waet gecleet op zijn blote lijf/ eñ die iongelingen
grepen hem. Maer hi liet zijn lijnen cleedt achter/
ende vloot bloot van daer F
Ende ſi leyden Jeſum tot den hoochſten Prie
ſter/daer vergadert waren alle die hooge Prieſte. Matth.
ren eñ Outſten /eñ Scriftgeleerdē. Mer Petrus xxvi.f
volchde hem na van verre/tot in des hoogē Prie=
ſters ſale/eñ hy was daer /eñ ſadt biden knechten
ende wermde hem.
Maer die hooge Prieſter/ende den gheheelen
raet/ſochten ghetuygeniſſe teghen Jeſum/op dat
ſi hem ter doot ſoudē brenghen/eñ vonden gheen
Mer vele gauen valſche getuygeniſſe tegen hem/
eñ haer getuygeniſſen en warē niet bequaem Eñ
ſommige ſtondē op/eñ gauen valſche getuyghe te
gē hē/ende ſeyden/Wi hebben gehoort dat hi ſey=
de. Jc wil dē tempel/die met handē gemaect is af
breken/eñ na drie daghen eenē anderē timmeren/
die niet met handē gemaect en is. Eñ haer getuy
geniſſe en accordeerde noch niet ouer een.
Eñ die hooge Prieſter ſtont op int middel /eñ
vraechde Jeſum/eñ ſeide. Antwoort ghi niet tot
tē genen die v vā deſen op geſeit werdē? Maer hy
ſweech ſtille/eñ en ātwoorde niet. Doen vraechde
hem die hooge Prieſter anderwerf/eñ ſeyde. Sijt
ghi Chriſtus die ſone des gebñdidē? Jeſus ſprack G
Jc bent. Eñ ghi ſult ſiē des mēſchē ſone ſitten/tot
ter rechter hant der cracht/eñ comen met des he=
mels wolckē. Doe ſchoorde die hooge Prieſter zijn
cleet eñ ſeide. Wat behoeuē wy meer getuighen?
Ghi hebt gehoort die Gods laſterige Wat dunct
v? Si verdoemdē hē alle/dat hi des doots ſculdich
ware. Doē begoſtē ſommighe hē te beſpouwē/eñ
zijn aenſicht te decken/ eñ hem met vuiſ ſlagen te
ſlaen eñ ſeiden/tot hem. Propheteert ons. Eñ die
knechten ſloegen hem in zijn aenſicht

Ende Petrus was daer beneden inde sale / eñ
doē quam des hoogen priesters dienstmaghet in/
ende doen si Petrum sach hem wermen/sach si hē
aen/ende seyde. Ende ghi waert ooc met Jesu vā
Nazareth. Hi loochende dat/ ende seyde/ Ic en ken
ne hem niet/ick en weet ooc niet wat ghi segghet.
Ende hi ghinc wt in den voorhoof/ende dye haen
craeyde. Ende die diēstmaecht sach hem /ende be-
ghonst anderweruen te segghen dien /die daer by
stonden. Dese isser een. Ende hi loochende dat an-
derwerue. Ende ter stont daer na spraken si an-
derweruen tot Petrum /die daer bi stonden. Voor
waer ghi sijt een van hen/wandt ghi zijt een Gali-
leer /ende v sprake luydet also. Mer hi beghost hē
seluer te veruloeken ende te sweeren/ick en kenne
den mensche niet daer ghi af segget. Ende die haen
craeyde anderweruen. Doen dachte Petrus des
woorts dat Jhesus tot hem seyde Eer den haen
tweemael craeyt/suldi mi driemael verloochenen.
Ende hi begost te weenen

Noch van dat lijden Christi tot dat eynde toe.
Dat. xv. Capittel ✠

A E Nde ter stont na den morgen hielden
Math. die hooge Priesteren eenē raet / met
xxvii. a. den Ouders end e Scriftgeleerden/
Joānes daer toe den geheelen raet/ende von
xviii. c. den Jhesum/ende leyden hem wech/
eñ leuerdē hem Pylato. Eñ Pilatus vraechde hē
lu xxiii a Sidi een Coninc der Joden? Hi antwoorde eñ sey
de tot hē. Ghi segt dat. Eñ dye hooghe Priesteren
die accuseerden hē seere. Pylatus vraechde hē an-
derweruen eñ seide. Antwoordi niet? siet hoe sterc
dz si v besculdigen. Jesus en antwoorde niet meer
also dat hem Pilatus ooc verwonderde

Mer hi plach op den feestdach van paesschē ee-
nen geuangen los eñ quijt te laten / welcken si be-
gheerdē. Eñ daer was een ghenaemt Barrabas/
eñ die was geuangē met den oploopers die inden
oploop een moort gedaē hadde. Eñ dat volc ginck
daer op ende badt/dat hi doen soude alsoo hi plach
Mer Pilatus antwoorde haer. Wilt ghi dat ick
den Coninc der Joden los gheue? Wāt hi wist dat
hem die hooge Priesteren wt haet ende nijt ouer
geleuert hadden. Mer die hooghe Priesteren ver
wecten dat volck / dat hi haer liuer Barrabam
los ghaue

Mer Pylatus andtwoorde wederom eñ seyde
Math tot haer. Wat wilt ghi dan dat ic doe desen die ghi
xxvii. c. beschuldicht hebt/hi is een Coninc der Joden? Sy
B riepē wederom. Cruyst hē Pilatus seide tot haer
Wat heeft hi quaets gedaen? Mer doen riepen sy
noch veel meer. Cruyst hem. Pilatus dye woude
dē volcke ghenoech doē/eñ gaf hem Barrabā los/
eñ geesselde Jesum/eñ leuerde hem/op dat hi ghe
cruyst soude worden.

Dese sergianten leyden hem in dat rechthuys
ende riepen tot haer den geheelē hoop/ ende togē
hem een purpurē cleet aen/eñ vlochtē een doornē
croone /ende setten hem die op/ende begostē hem
te groeten. God gruet v lieue Coninc der Joden.
Ende sloeghen hem dat hooft met een riet/ ende
bespoghen hem /eñ vielen op haer knien ende ba-
den hem aen

Ende doen si hem bespot hadden/togen si hem
dat purpuren cleet wt/ende deden hem sijn eyghen
cleeder aen/eñ si leiden hem wt/op dat si hem crui
cen souden. Ende si dwongen eenē die daer voor-
bi ghinc geheeten Symon van Cyrene/die vandē
velde quam/die een vader was Alexādri eñ Ruffi/
op dat hi hem dat cruys soude helpē dragē. Eñ si
brochten hem aen die plaetse Golgata /dat ghein
terpreteert is die Caluarie plaetse/ende si ghauen
hem ghemyrde wijn te drincken/ ende hi en nams
niet. Ende doen si hem gecruyst hadden/deeldē si
zijn cleederen/eñ worpen dat lot daer omme /wie
daer wat af crijgen soude. Eñ het was omtrēt der
derder vrē/eñ si cruystē hē. Eñ dat opscrift zijnder
oorsakē was bouē hē gescreuen. Namelick/dat hy
was een Coninc der Jodē. Eñ si cruysten met hē
twee moordenaren/een tot zijnder rechter/eñ een
tot zijnder slincker handt. Eñ die scrift is veruult/ C
die daer seyt Hi is onder die misdadige gherekent. ioā. xix
Ende si ghinghen voorby/eñ blasphemeerden
hem eñ scuddē haer hoofden/eñ seiden. Tfy v/hoe
fijn breect ghi den tempel ende timmerten in driē
dagen weder/helpt nv v seluen/ende climt hier af
vandē crupce. Des seluen gelijc bespotten hem die
hooge Priesterē onder malcanderen/met dē scrift lu. xxiii
geleerden ende seyden. Hi heeft den anderē ghehol
pen/hem seluen en can hi niet ghehelpen. Christus
dese Coninc van Israel/ climme nv vanden cruy-
ce/op dat wijt sien ende geloouē. Eñ die met hem
gecruyst waren/lasterden hem oock/

Eñ doent omtrēt die seste vre was /wordt een
duysternisse ouer dat geheele lant/tot der negenē
vre. Eñ omtrēt die negēde vre riep Jhesus luyde/
eñ seyde Eli Eli /lamma asabthani/ dat is v duytst
Mijn God/Mijn God/waerom hebdi mi verla-
ten? Eñ sommige die daer bi stondē/doē si dz hoor lu xxiii.
den/spraken si. Siet /hi roept Elias/ Doen liep eē/
eñ vulde een spongie met edic/eñ staclse op eē riet/
eñ gaf hem drinckē/ende seide/ Hout/ laet sien oft
Elias comen sal ende hem afnemen

Mer Jesus riep luyde/eñ gaf sinen gheest/ Eñ
dat cleet inden tempel/dat scuerde in twee stuckē/
van bouē tot beneden. Eñ een geheetē Centurio/
die daer bi stont tegē ouer/eñ sach/dat hi met sule D
ken roepen sinen geest gaf/seide hi. Voorwaer de Mathe
se mensche is Gods sone geweest. Eñ daer waren xxvii. f.
ooc vrouwē/die van verre dat ooc aensagē/onder
welcke was Maria Magdalena / eñ Maria van
Jacobus die minder/eñ Joses moeder / eñ Salo-
me/die hē ooc nageuolcht hadden/doen hi in Gali
lea was /eñ gedient. Eñ vele ander dye met hē op
tot Jerusalem gegaen waren

Eñ aen dē auont/dye wijle dat dye vereydach
was/welckē is den voor sabbaoth/quā Joseph vā
Arimathia een/eerbaer staetsheere / welcke oock
wachtede op dat rijcke Gods/die ghinc stoutelick
in tot Pilatum /eñ badt om dat lichaē Jesu Mer
Pilatus verwōderde hem/dat hi so gheringe doot
was/eñ riep tot hē den hooftman eñ vraechde hē
oft hi lange gestoruen ware. Eñ als hy dat veken
de vanden hooftman/gaf hy Joseph dat lichaem.
Eñ hi cocht een lijnē cleet/eñ nam hē af/eñ want
hem in dat lijnē cleet/eñ leydē in eē graf/ dat was
in eenē steen gehouden. Eñ wentelde eenen steen
voor des graefs doore Mer Maria magdalena/eñ

Maria Joses saghen toe/waer hi gheleyt werdt

¶ Vander verrijsenisse ons HEREN ende openbaringe ende hoe dat hi ghebiet te prediken dat Euangelium ouer alle die werelt

Dat xvi Capittel ✠

Matth. xxviij/ a
Ende doen dye sabboth voorbi was/ cochten Maria Magdalena eñ Maria Jacobi/eñ Salome specerye /op dat si souden comen eñ saluen hẽ. Eñ quamẽ totte graue/op eenen saboth seer vroech/doe die sonne op ginc /ende si spraken onder malcãderẽ. Wye sal ons desen steen vã des graefs dore wentelẽ? Ende si saghen derwaerts/ ende werden gewaer/dat die steen afgedaen was want hy was seer groot / Ende si ghinghen daer in/in dat graf/ende saghen eenen iongheliuck tot ter rechter hant sitten/die hadde een lanc wit cleet aen/eñ si waren veurreest

Eñ hi sprac tot haer / En verscrict v niet/Ghi soect Jesum vã Nazareth /den ghecruysten /hy is op gestaen ende en is niet hier/ Siet daer die plaet se daer si hem in leyden/Gaet henen ende segghet zijn discipulen eñ Petro/ dat hi voor v in Galilea gaẽ sal/daer sult ghi hẽ siẽ/als hi v geseyt heeft. ✠ Ende si ghinghen ter stont snellic wt ende vloden vanden graue/Want haer was beuen eñ verscric kinge aen gecomen/ ende si en seydent niemanden niet/want si waren veurreest

Matth. xxviij.b
✠ Eñ doen Jesus opgestaen was/vroech aen
B den eersten dach der sabbathen/verthoonde hi ten eersten Maria Magdalene/van welcker hi seuen gheesten hadde wt ghedreuen / ende si ghinck ende verCondichdet diẽ die met haer ghewe est waren die daer rouwẽ droegen ende weenden/ Eñ doen die selue hoordẽ/dat hi leefde/eñ hi van haer gesiẽ was noch en geloofdẽ si niet. Daer nae doen daer twee wt hen wandeldẽ openbaerde hi hem onder een ander gestelteniss/doen si opt velt ghinghen/ ende die selue ghingen ooc henen ende vercondich

Lu. xxiiij.c.
den dat den anderen/ dyen en gheloofden si oock niet ✠

✠ Maer ten laetsten doen die elue ter tafelẽ sa ten/openbaerde hi haer/ende strafte haer ongelo ue/ende haers herten hartheit / dat si niet gelooft en hadden/den ghenen die hem gesien hadden ver resen/Ende hi sprac tot haer lieden/ Gaet henẽ in
C alle die werelt/ende predict dat Euangelium allẽ creatueren/wie haer ghelooft ende gedoopt wert die sal salich werden/maer wie niet en geloeft/die sal verdoemt werden

Ende die teeckenen die daer volghen sullen den ghenen die daer geloouen/zijn dese/ In mijnen na me sullen si die duuelen wt driuen/ Met nieuwen tonghen spreken Slanghen verdriuen /ende al ist dat si yet dootlics drinckẽ /dat en sal hen niet scha den/ Op die crancken sullen si die handẽ legghen/ so salt beter met hen werden ✠

Ende na dat die HEERE /met hen ghesproken hadde/werdt hy op gheheuen ten hemel/ende heeft hem ter rechter hant Gods geset/Eñ si ghin ghen wt/ende predictẽ in allen plaetsen/Ende die

Acto i b
HEERE wracht met haer/eñ becrachtichde dat

Luce. xxiiij.f.
woort met nauolghende teekenen

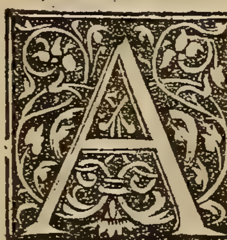
¶ Dat eynde vander Euangelie van sinte Marcus

¶ Hier beghint

sinte Lucas Euangelie/welcke tractaert vander Passien/eñ doot Christi

Sanctus Lucas Euangelista

Engesien datter hem vele onderwonden heb bẽ/ te stellen die woordẽ vã der ghescienissen/die onder ons vergaẽ zijn/ alsoo si ons dat ghegheuen hebben/diet vanden begi[n]ne selue gesiẽ hebben / ende dienaers des woorts geweest zijn so heuet my goet gedocht/nae dien dat ict al van vorẽ aen/met neersticheit door socht hebbe /dat ict tot v minẽ goeden Theophile/ nae ordinantie schriue/op dat ghy moecht beken nen die waerheyt der woorden/ daer ghi af onder wesen zijt

¶ Hoe die Enghel zacharie openbaerde / ende zacharias den Enghel niet ghelouende werdt hy stom Hoe Maria vanden Engbel ghegroet werdt/ende wt vermaninge des Enghels Elizabeth visiteerde/ ende hoe Elizabeth baer de/ende zacharias sprekende wert

Dat eerste Capittel ✠

Inden tijt Herodis des coninex vã Judea/was een priester met name Zacharias /vander ordinantie Abia/ende zijn wijf was vãden dochterẽ Aarons/eñ harẽ name was Elizabeth/ Si waren beyde gherechtich voor Gode / wandelende in alle gheboden ende settinghen des HEEREN onberispelic/ Ende si en haddẽ gheen kint/ want Elizabeth onvruchtbaer was/ende si warẽ beyde wel bedaecht. (Gedaget) wel tot harẽ dagẽ gecomen

Eñ het gesciede/doẽ Zacharias dz Priesterscap bediende voor God/ter tijt zijnẽ ordinãtie nae ge woonte des Priesterscaps/ soe geuielt in die ordine zijnẽ beurtẽ/dat hi wierockẽ soude /Eñ hi ghinc indẽ tempel ons HEEREN/Eñ alle die menichte des voles was buytẽ biddende binnẽ der tijt dat

mit wieroocke/Eñ die Engel ons HEEREN opē
baerde hē doē/staēde ter rechter hāt vādē outaer
des wierooes/Eñ Zacharias wert verschrict/als
hi hem sach/eñ hem quam een vreese aen.
Ende die Engel seyde tot hem. En vreest niet
Zacharia/want v gebet is verhoort. Ende Eliza
beth v wijf sal v baren eenē sone/ende sinen naem
sal worden geheeten Joannes/ende v sal blijschap
ende vruechde zijn/ende veel sullē der verblijden in
B zijnre gheboorten. Want hi sal groot zijn voor den
HEERE/wijn eñ stercke dranc en sal hi niet drinc-
ken. Eñ hi sal worden vervult van den heilighen
geest noch inden lichaem zijnder moeder/Ende hi
sal veel kinderen vā Israel bekeeren totte HEERE
haren God/Ende hi sal voor zijn aēsicht gaen in-
dē geeste eñ inder cracht Helie/op dz hi bekeere die
hertē der vaderē totte kinderē/eñ die ongelouigē
totter vroetheit der rechtueerdigē om te bereiden
den HEERE een volmaect volc *
* Ende Zacharias seyde totten Engel/Waer
bi sal ic dit weten? want ic ben out/eñ mijn wijf is
bedaecht/Ende die Engel antwoorde hem/ ende
seyde. Ic ben Gabriel die voor God staet/eñ ghe
sonden ben/met v te sprekē/ende v dit te euange-
lizeren/Eñ siet/om dat ghi niet en gelooft mijnen
woordē/die in haren tijden vervult sullen worden
so sult ghi stom zijn/eñ ghi en sult niet connen spre
ken/tot in dien dage/dat dit geschien sal
Ende dat volc verbeide Zachariam/ eñ si ver
wonderden/dat hi inden tempel so langhe beyde/
Ende doen hi wt quā/en conste hi tot hen niet spre
ken/Ende si bekendē dat hi een visioen hadde ghe
C sien inden tempel/Ende hi wenckte hem/eñ bleef
stom. Ende het is geschiet/als die dagen zijns am
bachts vervult waren/ghinc hi in zijn huys/ende
nae desen dach wert Elizabeth zijn wijf beurucht/
ende borch haer vijf maenden/segghende/ Aldus
heeft mi die HEERE gedaē indē dagen in welc-
ken hi mi aenghesien heeft/af te nemen mijn ver-
smaetheit onder den menschen *
* Ende in die seste maent wert die Engel Ga
briel gesonden van God/in een stadt vā Galilea/
welcker name was Nazareth/tot eender maghet
die getrout hadde eenen mā genaēt Joseph/van-
den huyse Dauids/eñ der maget naem was Ma
ria/Ende die Enghel quā tot haer in ende seyde
Sijt gegroet vol gratiē/die HEERE is met v/
Ghi zijt gebenedijt onder die vrouwen
Doen si hem sach/verschricte si van sinen woor
den/eñ dachte/hoedanige groete dat ware. Ende
die Engel seyde tot haer/En ontsiet v niet/Maria
Mat.i.d want ghi hebt gratie geuondē bi God/Siet/ghy
Esa.vij.e sult ontfangen inden lichaem/ende ghi sult baren
eenen sone/ende sult sinen name heetē Jesus/De
se sal groot zijn/ende hy sal worden gheheeten een
sone des alderhoochstē/Eñ God die HEERE sal
hem geuen Dauids zijns vaders stoel/eñ hi sal een
coninc zijn ouer dat huys Jacobs inder eewicheit
ende zijns rijcx en sal gheen eynde zijn
Doen seyde Maria totten Enghel/hoe sal dit
geschien? want ic en bekenne geenen man? Eñ die
D Engel antwoorde haer eñ seide/Die heilige geest
sal van bouen comen in v/ende die cracht des alre
hoochsten sal v omschijnen/Daeromme dat heyli-
ge dat van v geboren sal wordē/dat sal ghenoemt
worden die sone Gods/Eñ siet/Elizabeth v nich-
te is oock beurucht met eenen soone in haerder out-
heit/eñ dit is haer seste maent/die daer onvrucht-
baer heet. Want bi God en is geen dinck ommo-
ghelijck/Eñ Maria seide. Siet hier ben ic die dienst
maget des HEEREN/mi geschie ghelijck ghi ghe
seyt hebt * Ende die Enghel ghinck van haer
* Ende Maria stondt op in dien daghen/ende
ghinc op dat ghebercht met haesticheden/tot der
stadt Juda/ende quam in dat huys Zacharie/eñ
groetede Elizabeth/Eñ het geschiede/als Eliza-
beth hoorde die groete Marie/verblijde dat kindt
in haren lichame/Eñ Elizabeth wort vervult vā
den heylighen gheest/Ende si riep luyde/ende sey
de/Ghebenedijt sidi onder die vrouwen/ende ge
benedijt is die vrucht ws lichaems/Eñ vā waer E
coemt mi dat/dat die moeder mijns HEEREN
tot mi coemt? Siet/doen ic die stēme dijns groets
hoorde/verhuechde hem dat kint met vruechdē in
mijnen lichame/Ende salich sidi die gelooft hebt/
wandt het sal volbracht worden/dat tot v ghesept
is vanden HEERE
Ende Maria seyde/Mijn siele maect groot den
HEERE. Eñ mijn geest verblijt hē in Gode mine
salicheit. Want hi heeft dye nederheyt zijnre ma-
get aengesien/Siet/vā nu aen sullē mi salich prij-
sen alle gheboorten. Want hi heeft groote dinghen
aen mi gedaē/die daer machtich is/eñ heylich is si-
nen name/Eñ zijn barmherticheyt duert van ghe
boorten tot gheboortē/den ghenē dye hen ontsien/
Hi heeft gewrocht geweldt met sinen arm/eñ ver-
stroeyt die houerdich zijn in haers hertē sin/Hi heeft
die machtighen vanden stoel ghieset/ende die oot
moedige verheuen/Dye hongerighe heeft hi met
goeden veruult/ende die rijcke ledich ghelaten Hy
heeft der barmherticheit gedacht/ende sinē diena
re Israel opgeholpē/Als hi gesproken heeft onsen
vaderen Abraham ende sinē saede inder eewicheit
Ende Maria bleef bi haer bi drye maenden/daer
na keerde si weder in haer huys *
* Ende den tijt Elizabethe quā dat si barē sou
de/eñ si baerde eenē sone/Eñ haer gebuerē eñ ma
gē hoorden/dat die HEERE groote bermherticheyt
aen haer gedaen hadde/eñ verblijden hē met haer
Eñ het is geschiet inden achstē dage/quamē si om F
dat kint te besnijdē/ende si hietē Zacharias/na si
nen vader/Eñ zijn moeder antwoorde eñ seyde/In
gheenre wijs/mer het sal heeten Joannes/Ende
si seyden tot haer/Daer en is doch nyemandt in v
maechschap die also heet/Eñ si wenctē sinen vadr
hoe dat hi woude dat hi worde geheeten/Ende hi
eyschte een tafelkē/ende schreef ende sprac/Joan
nes is sinen name/Ende si verwonderden hē alle
Eñ ter stont wert sinen mont eñ zijn tonge op ge
daen/ende sprac. Gode louende/Ende daer quam
een vreese ouer al haer gebueren/ende ouer al dz
Joodsche geberchte wert dese ghesciedenisse ver
maert/eñ alle die dat hoorden namen dat ter her
tē/eñ seydē/wat meendi wil wt dit kint werden
Wāt die hant Goods was met hem
Eñ Zacharias zijn vader wert veruult vandē
heyligē geest ende sprac/Ghebenedijt si God dye
HEERE vā Israel/wāt hi heeft geuisiteert/ende

verlost zijn volck *
Ende heeft op gherecht eenē horen der salich=
5 heyt/ inden huyse Dauids zijns dienaers. Als hy
voortijts ghesproken heeft/door den mont zijnder
helygher propheeten/ die van beghin der wereldt
zijn/ Dat hy ons verlossen soude van onsen viandē
ende vander handt alle der gheenre die ons haten
Ende op dat hi barmherticheyt soude bewijsen
onsen vaderen eñ gedachtich wesen zijns heylichs
verbonts/dat is aenden eedt die hi ghesworē heeft
onsen vader Abrahā ons te gheuen/ Dat wy ver=
lost wt der hant onser vianden/hem soudē dienen
sonder vresen onse leuen lanc in heylicheyt eñ ghe=
rechticheyt die hem behaechlic is/ Eñ du kint/ sul
ste heetē een propheet des hoochstē/want ghi sult
voor gaen voor den HEERE/om te bereydē sij
ne weghen/ Om te gheuen kennisse der salicheyt
sinen volcke/in vergiffenisse haerder sondē. Door
die hertelike bermherticheyt ons Gods/door welc=
ke ons besocht heeft die opganc wten hoogē/ Op
dat hi verscijnen soude den genen die daer sitten in
duysternissen eñ schemen des doots/ eñ onse voe=
ten soude rechten inden wech des vreden

Ende dat kint wies/ende wert sterc inden gee
ste/ende was in die woestijne tot dz hy soude voor
gaen voor dat volc Israel

¶ Hoe Christus gheboren/vanden enghelen vercondicht/ op den achsten dach besneden/daer nae te Hierusalem ghe brocht/van Simon ontfanghen ende door Anna die pro=phetisse vanden kinde geprophetcert. Eñ hoe dat kint twa lef iaer out/inden tempel int middel der doctoren geuon=den werdt

Dat.ij.Capittel ✠

A Ende het geschiede indien tijden/dat
een gebot vanden Keyser Augusto
wt ghinc/op dat alle die werelt ghe
schat soude worden/Ende dese scat
tinge was die alder eerste/ende ghe
sciede/ter tijt doen/Cyrenius rechter was in Sy=
rien. Ende si ghingen alle ende lieten haer scatten
een yegelijc in zijn stadt/ Ende Joseph ghinc oock
op vā Galilea/wter stadt Nazareth/in dat Joet=
sche lant/tot der stadt Dauid/die Bethleē hiet om
dat hi was vāden huyse eñ geslachte Dauids/om
dat hi hem soude laten schatten met Maria sinen
ghetrouden wiue/die doē beurucht was

En het geschiede/als si daer waren/quam die
tijt datse baren soude/ Ende si baerde harē eerstē
sone/ende want hem in doeckē/ende leyde hem in
B een cribbe/want si en hadden anders geen plaetse
inder herberge

Ende daer waren herders inden seluen lande
op dat velt/bi dat vee/ eñ hoeden des nachts haer
cudde/Ende siet/die enghel des HEEREN quam
tot hem ende die claerheyt Gods omsceense eñ si
vreesden seer/ Ende die Engel seyde tot haer/en
vreest niet/Siet/ ic vercōdighe v groote blischap/
die zijn sal allen volcke/want v is huyden geborē
die behouder/die welcke is Christus die HEERE
inder stadt Dauid/Eñ dit sal v een teekē zijn/ Ghy
sult dat kint vinden/ghewonden in doecken/eñ in
een cribbe liggende/ Ende ter stont was daer by=
C dē engel die menichte der hemelscher scharen/dye
loofden God/ende seidē/ Lof si God inden opper
sten/ende op der aerden vrede/ende den menschē
eenen goeden wille *

✠ Ende het geschiede/ als die engelen vā haer
ten hemel voeren/ Sprakē die herden onderlinge
ende seyden/ Laet ons nv gaen tot Bethleem/En
de sien dye geschiedenisse dat daer ghescied is/ die
ons die HEERE te kennen ghegeuen heeft/En
de si quamen haestelic ende vonden beyde Maria
ende Joseph/ende dat kint ghelegt inder cribben
Ende doe si dat gesien haddē/vreydē si dat woort
wt/t welcke tot hē gesegt was/vanden kinde/Eñ
alle die dat hoorden/verwonderden hem van diē/
dat geseyt was tot haer vādē herderē/ Mer Ma=
ria behielt alle dese woorden/dragēde in haer her=
te/ Ende dye herderē keerdē wed omme/ prijsen
de ende louende God/ om al dat si gesien ende ge
hoort hadden also geseyt was tot haer *
✠ Eñ doen die acht daghen om waren/op dat D
dat kint besnedē soude wordē/so is sinē naem ghe
noemt Jesus/ welcke genoemt was vāden engel
eer hi ontfangen wort in zijns moeders lichame. *
✠ Eñ doen die daghen haerder reyninge na die
wet Mosi veruult waren/so quamē eñ brochten
si Jesum tot Jerusalē/op dat si hē offeren souden/ Exodi/
den HEERE/also ghescreuen staet in dye wet des xiij.c
HEEREN/Want alle knechtkēs/die ten eerstē dye
moeder baert/sal Gode geheylicht heeten/eñ datse
geuen den offer alst gheseyt is in die wet des HE
REN/ Eē paer tortel duuē oft twee iongē duuen

Eñ siet/ een mensce was in Hierusalē dye hiet
Simeon/Eñ dese mensche was gerecht/ eñ God
vruchtich/eñ wachte op dē troost Israel/ende dye
heilige geest/was in hē/ Eñ hē was een antwoort
gegeuen vanden heyligen geest/dat hi niet en sou
de siē die doot/voor dat hi sage Christum dē HE
RE/Eñ hi quam wt bewegen vanden heylighen F
gheest inden tempel

Eñ doē die ouders dat kint Jesum brochtē in
den tempel/om te doen voor hem/na die costume
der wet nā hi dat kint in zijn armē eñ gebenedijde
God ende seyde/ HERE nv laet uwē knecht nae
uwen woorden in vreden. Want mijn oogen heb
ben gesiē dijn salichmakinge/ Die ghi bereit hebt
voor alle menscen/ Dat licht tot verlichtinghe der
heydenē/eñ tot een prijs dijns volcs Israel. *
✠ Eñ zijn vader eñ moeder warē haer verwō=
derēde eñ vā tghene dat van hē gheseyt wert/Eñ
Symeon ghebenedijde se eñ sprac tot Mariā zijre
moed/ Siet/dese wert geset tot enē val eñ opstaen
veelre in Israel/eñ tot eē teekē diē wedersproken
sal wordē/ Eñ eē sweert sal door v siele dringē op
dat die gedachten van vele hertē opēbaer werdē.

Eñ daer was eē prophetisse Anna Pauwels
dochter vāden geslachtē Asser/ Dese was wel be=
daecht eñ si hadde gheleeft met harē mā seuē iaer
vā harē maechdom/ Eñ dese was een weduwe bi E
lxxxiiij. iarē/die nēmermeer en quā vā den tempel
dienēde Gode met vastē eñ met beden nacht ende
dach/ Die quam ooc tot dier vren ende loofde den
HERE/ende sprac van hem tot alle dē genē/die
verbeydende waren die verlossinge Israels.

Ende als sijt alle volbracht haddē/na die wet
des HEEREN/keerden si weder in Galileē tot
haerder stadt Nazareth/ Ende dat kint wies/ eñ
wert sterc inden geest/vol alder wijsheyt/ende die
gracie Gods was in hem *

Eñ zijn ouders ghingen alle iaer in Jerusalē/
opter feestē vanpaeschen ✠ Eñ doe Jesus
xij.iaren out was/ghingen si op te Jerusalem/na
die gewoonte der feestē/eñ dye daghen volbracht
zijnde ghinghen si weder thuys/ende dat kindt Je
sus bleef te Jerusalem/eñ zijn ouders en wistens
niet/ Mer si meynden dat hi was int gheselschap
ende quamen een dachreyse ende sochten hem on
der die vriendē ende bekenden/Ende als si hē niet
en vonden/so zijnse weder gekeert in Jerusalem/
hem soeckende/Ende het is gheschiet na drie dagē
vonden si hem inden tempel/sittēde midden onder
die leeraren hoorende ende vragende/ende si ver
wonderden alle die hem hoorden/ouer zijn vstant
G ende zijnder antwoorden
Ende als si hem sagen verwonderden si hem
Ende zijn moeder seide tot hem/Mijn sone/waer
omme hebt ghi ons dat gedaē? Siet v vader ende
ic hebben v droefliken ghesocht/Ende hi seide tot
haer/Wat is dat/dz ghi mi hebt gesocht/Eñ weet
ghi niet dat ick moet zijn in die dinghen die mijns
vaders zijn? Ende si en verstondē dat woort niet
dat hi tot hen sprac/Ende hi ghinc af met haer en
de quam tot Nazareth/eñ hy was haer onderdaē
Ende zijn moeder behielt alle dese woordē in haer
herte/Ende Jesus wies op in wijsheiden/ende in
ouden/ende in gracien voor Gode ende voor den
menschen.

¶ Hoe Johannes dat doopsel der penitentien predicte / ende leerde/Ende hoe si meenden dat Jhesus Josephs sone was ende vanden ghestachten der vaderen achterwaert tot Adam toe

Dat/iij/Capittel ✠

In de.inde.xv.iare/des Keyserdoms
A Tyberij/doe Pontius Pylatus rech=
ter was in Judea/eñ Herodes prin=
ce in Galilea / eñ philips zijn broedr
was een vandē vier vorstē van Ytu=
rea/eñ in dat Conincricke Traconitis/eñ Lisani=
as here vā Abilene/doē Annas eñ Cayphas prin
cē der priesterē warē/doe is gesciet dz beuel Gods
mat iij a tot Joannē/Zacharias sone/inde woestijne. Eñ
mar.i.a hi quam in alle die eynden der Jordanē/eñ predic
Joan.i.c te dat doopsel der penitentien / oft vergiffenisse
B der sonden/als gescreuen staet inden boec der ser=
monen Isaias des propheten die daer seyt. Het
is een roepende stemme/inder woestijnen/ bereit
den wech des HEEREN/eñ maect recht zijn pa=
den/Alle dalen sullen vol werden/eñ alle bergen
ende houeelen sullen vernedert werden /Eñ wat
crom is sal recht worden/ende wat oneffen is sal
slecht wech worden/eñ alle vleesch sal die salicheit
Gods sien. ✠
mat.iij.a ✠ Doe sprac hi totten volcke die wt ghinghen/
omme ghedoopt te wordē van hem/Ghy adderen
ghestachte/wie heeft v daer te kennen ghegeuen
dat ghi ontlopē sult dē toecomēdē thoorne/ Siet
toe/doet weerdige vrucht der penitentiē/ende en
neemt niet voor v te seggen/wi hebben Abraham
tot eenen vader /Want ic segge v/God cā Abra=
ham wt desen steenen kinderē verwecken /Die bi
le is nv aen die wortel des booms geset/Daer om
alle boom die niet goede vruchten en brengt / dye
sal afgehoudē wordē/eñ int vier geworpē wordē
Ende dat volc vraechde hē wat sullen wi dan
C doen/hi antwoorde eñ seyde tot haer/Wie twee
rocken heeft /gheue den ghenen die gheenen en
heeft/Ende wie spijse heeft/die doe ooc also.
Ende die openbaer sondarē quamen oock om
ghedoopt te worden/ende seyden tot hē/Meester
wat sullen wi dan doen/Hi sprack tot haer/Ouer
eyscht den luyden niet met uwer hanteringe
Doe vraechden hem ooc die ruyteren segghen
de/Wat sullen wi dan doen? Eñ hy seyde tot haer
Doet niemant gewelt noch onrecht/eñ laet v ghe
noegen met v soudye
Ende als dat volck waende/ende dachten alle
in haer herten van Joannes dat hi beschien Chri=
stus ware. Antwoorde Joannes/ende sprack tot
haer allen/Ic doope v met water/mer daer sal na
mi een stercker comen dan ick/dien ick niet weer= Joan.
dich en ben te ontbindene die riemen sijnder schoe D
nen/die sal v doopen met den heyligen gheest/ en= Mat.
de metten vuere/welcs waye re is in zijn hant/ eñ .iij.a
hi sal reinigen sinen vloer/ende sal vergaderē dye marc.
tarwe in zijn scuere/mer dat caf sal hy verbernen
met den eewighen vuere/Ende veel meer ander/
vermaende hi/ende vercondichde den volcke
✠ Ende Herodes Tetracha/als hi ghestraft
wort vā hem/om Herodias zijns broeders wijf/
eñ om alle dē quade dat Herodes dede/ende bouē
alle dit sette hi Joannem geuangen
Eñ het gheschiede/als alle dat volck gedoopt
worde/ende Jesus ooc ghedoopt was ende badt
dat haer die hemelen op deden/ende dye heylighe
geest quam neder in lichamelijker gedaente op hē
als een duyue/eñ een stemme quam wt dē hemel
ende sprack/Ghi zijt mijn geminde sone/in dien ic
mi wel behaghet hebbe
Ende Jesus was bi dertich iaer doē hi begost
ende hy weert ghehouden voor een sone Josephs/ E
welc was een sone Eli

die was een sone Matat.	die was eē sone Mattha
die was een sone Leui	die was een soone Leui
die was een sone Melchi	die was een sone Simeō
die was een sone Janna	die was een sone Juda
die was een sone Joseph	die was eē sone Joseph
die was eē zoō Matatias	die was eē soō Jonam
die was een sone Amos	die was eē zone Eliakī
die was eē sone Nahum	die was eē sone M eā
die was een sone Esli	die was eē sone Menā
die was een sone Nange	die was eē soō Matatā
die was een sone Maath	die was eē sone Nathā
die was eē soō Matatias	die was eē sone Dauid
die was een sone Semei	die was een soon Jesse
die was een sone Joseph.	die was een soō Obeth
die was een sone Juda	die was een sone Boos
die was een sone Johānā	die was eē soō Salmō
die was een sone Resya	die was een soō Naassō
die was eē soō Zorobabel	die was eē soō Aminadap
die was eē sone Salatiel	die was een sone Aram
die was een sone Neri	die was eē sone Esron.
die was een sone Melchi.	die was eē soō Phares F
die was een sone Addi	die was een sone Juda
die was een sone Cosam	die was een sone Jacob
die was eē sone Elmadā	die was eē sone Isaac.
die was een sone Her	die was eē soō Abrahā
die was een sone Jeso	die was eē sone Thara
die was een sone Eliezer	die was eē soō Nathor
die was een sone Jorā	die was eē soō Saruch

die was en sone Heber dye was een soone Sala/ die was eē sone Caynā die was eē sone Arpharat die was een sone Sem/ Dye was een sone Noe/ die was eē sone Lamech die was eē sone Mathusala die was eē sone Enoch die was eē sone Iared/ die was eē sone Malaleel die was eē sone Caynā die was een soone Enos die was een soone Seth die was een sone Adam Adam die was Goods

Vanden vasten / ende tempteringhe Christi / ende van zijn leeringhe/ende predicatie. Ende hoe Jhesus eenen beseten mensche verloste/ende ooc die swagherese van sinte Peter /ende veel ander siecken ghesont maecte/

Dat iiij Capittel ✠

A Iesus vol vāden heilighen geest/weder vander Iordanē ghecomen zijnde/eñ wert vāden geest gedreuen in die woestine.xl.dagen /eñ wert vanden duyuel getempteert/eñ hi en adt niet in dien dagen / ende doe die een eynde hadden hongerde hem/Ende die duuel seyde tot hem .Si di Gods sone/soe segt tot desen steen /dat hi broot worde/Ende Iesus antwoorde ende sprac tot hē Daer staet gescreuen. Dat die mensche niet alleen
B biden broode en leeft / maer van eenen yegelijcken woorde Gods

Eñ die duuel voerde hē op eenen hogen berch eñ thoonde hem alle die rijckē der werelt in eenen ogenblic/eñ sprac tot hem/Dese moghentheit wil ick v alle gheuen/ende haer heerlicheyt/ want si is mi ouergegeuen/eñ wien ick wille geue icse/ daer om ist dat ghi mi wilt aenbeden/so salt alle v zijn/ Iesus antwoorde hem ende seyde Gaet wech vā mi ghi duuel. Daer staet gescreuen. Den HEERE uwen God suldi aenbeden/Eñ hem alleen dienen Eñ die duuel voerde hē tot Ierusalē eñ sette hem
vi b opter tinnen des tēpels/ende seyde tot hem .Sidy Gods sone/so werpt v neder/Wāt daer staet ghescreuen/Sinen engelen sal hi beuelen van v/datse v bewaren/ende inden handen dragen/op dat ghi lichtelic uwen voet niet en stoot aenden steen /Eñ Iesus antwoorde hē eñ seyde / Het is ghescreuen. Ghi ensult niet becoren dē HEERE uwen God/
x. Eñ als die duuel alle die temptacië volbracht hadde/so ghinc hi van hem eenen tijt lanc
vi.c ✠ Ende Iesus is weder gheheert inder cracht
C des heylichs gheest in Galilea /ende dat gheruchte ghinck wt ouer al dat rijcke/van hem/Eñ hi leerde in haer scholen / ende hi werdt gheprefen van haer allen

Eñ hy quā tot Nazareth daer hy geuoet was ende hy ghinc na zijn gewoonte opten sabboth in die scole /ende hi stont op ende wilde lesen /Eñ hē
xli.a wert gegeuē dē boec Esaias des prophetē /eñ doē hi omme keerde dat boec /vant hi dye plaetse daer gescreuen staet/Den gheest des HEEREN op mi om dat hy my ghesalft heeft /om te vercondighen dat Euangelium/den armen heeft hi mi gesonden ende om te ghenesen die bedructe herten/eñ te prediken den gheuangenē verlossinge/eñ den blinden dat ghesichte/eñ los te laten die gequetste duer verlatinghe/ende te preken dat ontfanckelijck iaer des HEEREN

D Ende als hi den boeck sloot / gaf hijen den dye
iiij.f naer eñ ghinck sitten/Eñ al die ooghen / die inder scholen waren /sagen op hem/Ende hy begost tot haer te segghen/Heden is veruult dese scrifture in

uwen ooren/Ende si gauen al ghetuygenisse van mat xiij
hem/ende verwonderden hem indē woorden van g
gratien die wt sinen monde gingen * Eñ seyden mat vi
Is dit niet Iosephs sone?

Eñ hi seide tot haer. Ghi sult vrijlic tot mi seggen dit gemeyn woort. Medicijn/geneest v seluen ✠ Hoe vele grote dingen hebbē wi ghehoort die gesciet zijn in Capernaum/doet oock alsoo hier in uwes vaders lāde. Met Iesus seyde Voorwaer segghe ick v/Dat gheē Propheet aenghenaem en is in zijn lant.

Ic segge v inder waerheyt/dat vele weduwen E
waren in Helias tijden des prophetē van Israhel/ doen die hemelē waren ghesloten drie iaren /ende ses maenden/ doen daer grooten hongher was/in alle die werelt/ende tot gheen vā dien was Helias gesonden/dan in Sarepta Sidonie /tot eender weduwē/Eñ vele lasers warē in Israel / in dē tijdē vā Helezeo den prophete /ende geen van haer en wert ghesuuert/ dan alleen Naaman van Syrien.

Ende alle zijn si veruult met toornicheit/die in der schole waren/doen si dat hoorden/ende si stonden op /ende stieten hem wter stadt / eñ leyden hē opt hoochste van eenē berge/op welckē hair stadt was ghetymmert / op dat si hē daer af neder souden stoten/Met hi ghinc midden door haer lieden wech * Eñ hi quā tot Caparnaum in der stadt van Galilea / ende daer leerde hijse op die sabbatē
F Ende si verwonderden haer van zijnre leeringhen
mat.i.c. want zijn woort was machtich

Ende inder scholen was een mensche beseten met eenen onsuueren duuel /ende hi riep luyde/ende sprac / Hout wat hebben wy met v te doē Iesu van Nazareth? sijt ghi gecomen om ons te verdoē Want ick weet dat ghi sijt die heylige Gods Ende Iesus berispte ende seyde/Wert stom / eñ gaet wt van hem / Eñ dye duuel werp hem int middel onder haer/ende hy voer wt vā hem /ende en lette hem niet / Ende daer quā een vreese ouer haer allen ende spraken onderlinghen/ende seyden. Wat dinc is dit? want met macht / eñ met cracht gebiet hi den onsuueren gheesten/ende si gaen wt/Ende die fame van hem wert gebreyt in allē lāden daer omtrent liggende
G ✠ Ende hi stont op wter scholen/ende ghinc in Symons huys /ende Simons huysurouwē moeder was beuanghen met een harde cortse / ende si mat.i.c.
baden hem voor haer / Ende hi ghinc tot haer/eñ hi geboot der coortsen/Ende si liet haer/Ende ter stont/stont si op eñ diende haer luyden

Ende doen dye sonne onder was quamen alle die menigerley crancken hadden /ende brachtense tot hē/eñ hi leyde op eenen yegelijcken zijn handē eñ maectese ghesont Eñ die duyuelen ghingen wt velen roepende eñ seggēde/Ghi sijt Christus dye Gods sone / Ende hi berispese / eñ en lietse nyet spreken/want si wisten wel dat hy Christus was

Eñ alst dach was ginc hi in een woeste plaetse/ende dat volc sochte hem /ende quamen tot hem ende wouden hem houdē/dat hi niet van haer gaen soude. Totten welckē Iesus seide/ Ic moet ooc anderen steden preecken dat Euangelium vandē rijcke Gods/want daer toe ben ic gesonden /Eñ hi preecte in die scholen van Galilea ✠

¶ Hoe Christus Petrum Jacobum ende Joannem riep
ende malaetschen reynichde /eenen ghichtighen ghesondt
maecte / Ende Mattheum den openbaren sondaer begeer
de dat hi hem nae volghen soude.

Dat.v.Capittel ✠

A
mar iiij a Nde het gesciede/doen hem dat volc
matt iiij a ouer viel/ō te hoorē dz woort Gods
eñ hi stont aen die zee der stadt Ghe=
nesareth/eñ sach twee schepen aen=
der zee staen/Die vissers waren wt
getreden/ende wiesscen haer netten. Doe tradt hi
inder scepen een/welc Simō toe behoorde eñ badt
hē dat hi een weynich vandē lāde woude steke/eñ
hi sette hem /eñ leerde dat volc wt den schepe
Eñ als hi afliet te spreken/Seide hi tot Simō
vaer t in die diepte/eñ worpt v netten wt/dat ghi
B vāgen moecht/Ende Simon antwoorde eñ seide
tot hem Meester wi hebben dē heelen nacht ghe
arbeyt/ende niet geuangen/mer op v woort wil
ic dat net wtwerpen Eñ doen si dat deden/vingē
si een grote menichte van visschen/Ende haer net
schoorde/Eñ si wencten haer ghesellen/dye inden
anderen schepen waren/dat si souden comen ende
helpen hem /ende si quamen/ende vuldē beide die
schepen allso dat si sonchen.
Doē dat Simon Petrus sach/viel hi voor Je
sum op zijn knien/ende sprac HEERE gaet van
mi wech/want ic ben een sondich mensche/Want
hem was een verschrickinge aen ghecomen/eñ alle
die ander die met hem waren inden vanck der vis
schen die si te samen ghedaen haddē/Eñ desgelijc
oor Jacobum eñ Joannē/dye soonē Zebedei Sy.
Mat iiij mons gesellen/Eñ Jesus seyde tot Symon/ Eñ
C vreest niet/ want van nv voort aen/suldi menscen
vanghen/Ende si voerden die scepen te lande / eñ
verlietent alle / eñ volchden hem nae. ✠
Ende tgeschiede/doen hi in eender stadt was/
mat viij a Siet/daer was een man vol malaetscheit/Doē hy
Jesum sach/ viel hi op zijn aensicht/eñ badt hem
eñ seyde / HEERE wildi/so moechdi mi reynigen
Eñ hi stac zijn hāt wt/eñ roerde hē aē eñ sprac. Ic
wilt doē/zijt gereynicht/Eñ ter stont ginc die ma=
laetscheyt van hem/Eñ hi geboot hem dat hijt nie
māt seggē en soude/mer gaet/eñ verthoont v den
Priester/ende offert voor v reyninghe/also Moy
ses gheboden heeft tot een getuygenisse ouer haer
Eñ dit wert doen meer geopenbaert/eñ daer
quā vele volcs te samē/op dz si hē hoorē soudē/eñ
door hē gesont wordē vā haer cranchedē Hi ginc
af/eñ onthielt hē in die woestine eñ badt daer.
D ✠ Ende het geschiede op eenē dach/dat hi leer
mat ix.a de ende daer saten Pharizeen/ende Scriftgeleer=
marci ij. den/die ghecomen waren/wt alle casteelen in Ga
lilea/eñ Judea/ende van Jerusalē/ende die cracht
des HEEREN ghinck van hem/ende halp eenē
yegelijcken/Ende siet/sommighe mannen broch
ten eenen mensce op een bedde die was ghichtich
ende si sochten hoe si hem mochten in brengen/en
de voor hē leggen/Eñ doen si om des volcs wille
niet en vondē eenige plaetse daer si hem in haddē
mogen brengen/clommē si op dat dac/ende lieten
hē dooit daer neder met dē bedde/middē ond haer
lieden voor Jesum/Ende doen hi haer ghelooue
sach seyde hi tot hem/Mensce/v sonden zijn v ver
gheuen/Ende die Scriftgeleerden ende Pharize=
en begonsten te dencken/ende seydē/Wie is dese/
dat hi die Goods lasteringe spreect/Wie can son=
den vergeuen dan alleen God?
Doen Jesus haer gedachten merckte/antwoor E
de hi ende sprac tot haer/Wat denct ghi in v herte
Ist lichter te seggen v sonden zijn v vergheuen/
oft te seggen/staet op ende wandelt? Mer op dat
ghi weten/dat des menscen sone macht heeft / dye
sonden te vergheuen/so seyde hi totten gichtighen
Jck segghe v/staet/op eñ neemt op v bedde/ende
gaet tot huys/Eñ ter stont/stont hi op voor harē
oogen/ende hief dat bedde op/daer hi op gelegen
hadde/ende ghinc tot huys/ende prijsde God /en
de si worden al beuaen met verschrickinge oft ver= F
wonderinghe/ende loofden God/Ende worden
vol vreesen/ende seyden/Wy hebben huden won
derlicke dingen gesien ✠
✠ Ende daer nae ghinck hi wt/ende sach eenen
tollenaer genaemt Leui/op den tol sitten/ende sei mat.ix
de tot hem/Volcht mi na/Ende hi verlietet al/en
de stont op ende volchde hem nae/ Ende die Leui
maecte een grote weerschap tot sinen huyse/ende
vele openbaer sondarē ende ander saten met hem
aen der tafelen/Ende die Scriftgheleerden/ende
Pharizeen murmureerden teghen sijn iongheren
ende seyden/Waerom eet ende drinct ghi metten
openbaer sondarē? Ende Jesus antwoorde ende
seyde tot haer lieden/Die gesonde en behoeuen dē
medecijn meester niet mer die cranche/Jc ben ge
comen te roepen die sondarē tot penitentie/ende mat.ix
niet die rechtueerdige. ✠ G
Maer si spraken tot hem/Waerom vastē Jo
annes discipulen so dicwils/eñ biddē soe vele/des
seluen gelijck die discipulen der Pharizeē met dijn
discipulen eten eñ drincken/ Eñ hi seyde tot haer/
Ghi en moecht dye kinder des bruydegōs niet tot
der vasten driuē/also langhe als dye bruydegom by
hem is/mer den tijt sal comen/dat die bruydegom
van hem genomen wort dan sullen si vasten
Ende hi seyde haer een gelijckenisse / Nyemāt
en naeyt eenē lap van nieuwen laken/op een oude
cleet/wāt anders so scoortet oec dz nieuwe / eñ dē
lap vanden nieuwen en schict hem niet op dat ou-
de/Ende niemant en vatet dē most in oude flesscē
anders so schoort den most die oude flesscen/ende
wert wtgestort/eñ dye flesscen worden gebroken
mer den most salmen in nieuwe flesscē doē so wor
den si beide behouden/Eñ nyemāt en is die vādē
ouden drinct/eñ wilt ter stont den nieuwen/want
hi seyt die oude is beter
¶ Hoe Christus eenen mensce zijn dorre handt ghenas/
ende hem.xij.iongheren vercoos die hi noemde ende dye
salicheit vertellende/ende veel schoonder leeren leerde

Dat.vi.Capittel ✠

Nde het gesciede op eenē achter sab= A
both doen hi door dat coren ginc/eñ
zijn discipulen trocken ayren af/en= mat.xij
de aten/ende wreuense metten han mar.ij.
dē. Sōmighe der Phariseē seydē tot
haer waeromme doet ghi dat/twelc niet geoorloft
en is te doene op den sabboth? Eñ Jesus antwoor i.Reg.
de eñ seide tot haer/En hebt ghi niet gelesen/wat xxij.b.
Dauid dede doē hem hongerde/eñ die met hē wa
ren? hoe hi int huys Gods ginc eñ nam dat schou-
broot ende adt/ende gaft oec dien dye met hē wa-

reen die nochtās nyemant en moeste eten dan dye
Priesteren alleene / Ende hi seide tot haerlieden
des menscen sone is een HERE ooc des sabboths
Het geschiede op eenen āderen sabatoh/dat hy
ghinc in die scole ende leerde / Ende daer was een
mensce wiēs rechter hant was vdorret / Mer dye
Scriftgeleerden eñ Pharizeen/wachten op hē oft
B hi hem gesont makē soude op dē sabboth / op dat
si een sake op hem vondē/ Mer hi wiste haer ghe=
dachten/ende seyde tot den mensce met der dorder
hant/Staet op eñ coemt hier voze /eñ hy stont op
eñ quā daer/Doe seyde Jesus tot haerlieden/ Jck
vrage v watmen behoort te doene op dē sabboth
goet oft quaet? dat leuē te behouden/oft te verder
uen? Ende hi sachse rontom aen/ende seyde tot dē
mensce/Steect wt v hāt/ Eñ hi dede dz /doē wort
hē zijn hant weder gesont gemaect als die ander/
Eñ si wordē vol onsinnicheyts/ ende beriedē hem
onder malcanderen/wat si hem doen wouden. *
✠ Ende het geschiede tot dier tijt dat hi ginc op
eenen berch om te bidden/eñ hi bleef alle dē nacht
inden gebedē tot Gode / Eñ doēt dach wort riep
hi zijn iongeren/eñ vercoos hair twaleue /welcke
hi ooc Apostelē noemde. Simon welc hi Petrum
noemde/ende Andreā sinē broeder/Jacobum en=
de Joannem/Philippum ende Bartholomeum/
Mattheum/eñ Thomā/ Jacobum Alpheus sone
eñ Simon genoēt Zelotes/ Judas Jacobs sone/
eñ Judas Jscarioth die daer was die verrader *
✠ Ende hi clam neder met haer/ende ginck op
een pleyn in dat velt / eñ den hoop zijnder iongerē
C eñ een groote menichte des volcs /van al dē Joet
schen landen/ende Hierusalē/eñ Tyro /eñ Sidon/
aenden meyr ghelegen/die daer ghecomen waren
om hem te hooren/ende gesont te worden van ha
ren crancheden / eñ die van die onreyne gheesten
ghequelt waren worden gesont/ Eñ alle volc soch
te/dat si hem aen roeren mochten / wāt daer ginc
cracht van hem ende hi heyldese alle
Ende hi sloech zijn ogen op sinen Jongheren
D eñ seide/ Salich zijt ghi arme/ wāt dz rijcke Gods
m[?].v a is v/ Salich zijt ghi die hier hongert/want ghi sult
versaet werdē/ Salich zijt ghi die hier weent/ wāt
ghi sult lachen * ✠ Salich zijt ghi als v die mē
scen haten/eñ v afscheyden ende beschelden v/en=
de verworpen uwen name als quaet / om des mē
schen sone wille / Verhoget eñ verblijt v dan/ Siet
uwen loon is groot inden hemel/ Des gelijckē de=
den haer vaders den Propheten ooc.
[?]o.vi a Mer daer tegē/wee v ghi rijcke/wāt ghi hebt
uwē troost al reede wech/ Wee v ghi die vsaet zijt
wāt v sal hongeren. Wee v ghi die nv lachet/wāt
ghi sult weenē eñ huylen/ Wee v als v een yeghe=
lijc welspreect / Des gelijcken deden haer vaders/
den valschen Propheten ooc
Maer ic segge v ghi diet hoort / Hebt lief uwē
m[?].v g viāden/doet wel die v hatē/ Gebenedijt die v ver
maledijen/bidt voor die/die v lijdē aen doen/ende
E wie v slaet aen deen wanghe/dien biedt ooc die an
der/eñ wie v den mantel neemt/dien en weyghert
ooc den roc niet Wie v bidt dien geeft /ende wie v
neemt dat uwe/so en eyscht dz niet weder/ende so
ghi wilt dat v die luiden doē sullen/ also doet hem
oock des ghelijcken

Eñ ist dz ghi lief hebt die v lief hebbē / wat dāc
hebt ghi daer af? Want die sondaren hebben oock
lief haer liefhebbers/ Eñ ist dat ghi v weldoenēs
wel doet/wat danc hebt ghi daer af/ Wāt die son
daren doē dat selfde ooc/ Eñ ist dat ghi dien leent
daer ghi af hoopt te ontfangē/ wat dācs hebt ghy
daer af? Want die sondaren leenen den sondaren
ooc/op dat si ghelijck weder ontfaen souden. Mer
bemint uwe vianden/eñ doet wel /ende leent also
dat ghi dair voor niet weder en hopet / so sal uwē
loon groot sijn/ eñ so suldi kinder des alder hooch
ste zijn/ want hi is goedertieren ouer dye ondanc= F
bare ende quade menscen *
✠ Daerom weest barmhertich/als v vader ooc
barmhertich is/ Oordeelt niet/so en wert ghi niet
gheoordeelt/ Verdoemt niet /so en werdt ghi niet
verdoemt/ Vergeeft so wert v vergeuen Gheeft/
so sal v ghegheuen worden/ Een volle ghedructe
opghehoopte ende oueruloedighe mate salmen v
in uwen schoot gheuen / Want ghelijck met dyer matt.vij.a
maten daer ghi mede metet / salmen v weder me ma.iiij.c
ten/ Ende hi seide hair een ghelijckenisse/ Can ooc
een blinde/ eenen blinden den wech wijsen / sullen
si niet beide inden gracht vallen? Die discipel en is
niet bouen sinen meester / Mer wie perfect wort
die sal zijn als zijn meester / Wat siedi een splinter
in ws broeders oghe eñ dē balc in v oghe en wert
ghi niet ghewaer? Oft hoe condi seggen tot uwen
broeder. Hout stille broeder/ Jck wil v die splinter mat.vij.c
wt v oghe trecken/eñ ghi en siet selue nz den balck
in v ooge? Ghy Ypocrijt/ werpt eerst dē balc wt v
oge/eñ besiet dā /eñ dan treet den splinter wt ws mat.vij.c
broeders ooghe * Want het en is gheen goede
boom die quade vruchtē draget/noch geenen qua
den boom/die goede vruchtē maect/ Een yegelijc
boom /wert aen zijn eygen vruchtē bekent. Wāt
men can nyet lesen vighen vanden doornen/oock
en can men niet pluckē wijndruuen vāder hagen
Een goet mensce /brenget goet voort wt den goe
den schatte zijns hertē/eñ een quaet mensche brēgt
quaet voort wt den quadē scatte sijns hertē. Wāt
waer af dat herte vol is/ dat gaet euer wt dē mōt G
Maer wat heet ghi mi HEERE/ HEERE/ en
de en doet niet dat ic v segghe? Dye tot my coemt
ende hoort mijn woorden/ende doet dye/diē sal ic
v thoonē/wien hi gelijc is/ hi is gelijc een mēsche
die een huys timmerde eñ groef diep/eñ leyde den
gront op den herdē steen/ Eñ doen die vloet quā/
doen vloeyde den stroom op dat huys ende en con
ste dat niet bewegen/ Want het was op den steen
gefondeert. Mer wie dz hoort eñ niet en doet/diē
is gelijck een mensche die zijn huys timmerde op
die eerde/sonder gront/ eñ dye vloet vloeyt tot hē
in eñ het viel ter stondt / ende den val des huys is
groot ghewordẽn

❡ Hoe Jhesus den knechten van Centurio ghesont maec=
te/ende eenen weduwen sone vander doot / verwecte/en
de Hoe Joannes sinen iongeren tot Jhesum sant Ende cē
sonderse den HERE sine voeten wiesch

Dat vij Capittel ✠ A

Ae dien dat hi tot den volcke wt ghe
sproken hadde / ghinck hi tot Capar
naum /eñ des hooftmās knecht lach
seer cranc/dien hi lief hadde. Doē hy
hoorde vā Jesu/sant hy die Outste ō

Jodē tot hem/ende badt hem/dat hy quame ende
maecte zijn knecht ghesont/ Maer doen si tot Je
sum quamen badē si hē/met neersticheit/ende sei
den/Hi is des waerdich/dat ghi hem dat bewijst/
want hi heeft ons volc lief/ende hi heeft ons dye
schole getimmert/ Jesus ghinck met haer. Doen
si nv niet verre vandē huyse en waren/seynde die
B hooftman vriendē tot hem/ende liet hem seggen/
Och HERE en vermoet v niet/ Jck en ben niet
weerdich dat ghi onder mijn dac coemt Dair om en
heb ic mi seluē ooc niet weerdich geacht dat ic tot
v soude comē mer spreect een woort/so wert mijn
kint gesont/ Want ic ben ooc een mensce der heer
scappien onderdaen/ende hebbe ruyter knechten
onder mi/ende segge totten eenen/ Gaet henē en
de hi gaet henen/ende totten anderen coemt hier
ende hi coemt/ende tot minē knechte/Doet dat/en
de hi doet dat/ Maer doen Jesus dat hoorde/ver
wonderde hi hem zijder/ende keerde hem omme
ende seyde tot den volcke dat hem nauolchde/ Jc
segge v/sodanigen gheloue en hebbe ic in Jsrael
niet geuonden/ Eñ doen die wt ghesonden weder
thuys quamen/vonden si dē cranckē gesont. *
C * Eñ het gheschiede daer na/dat hy in een stat
ghinck/ gheheeten Naim/ende daer ghingen van
sinen Jongeren vele met hem/eñ veel volcs. Als
hi bi na aen die poorten der stadt quam/ Siet/doē
droechmen eenen dooden daer wt/die een eenich
sone zijnder moeder was. Eñ si was een weduwe
ende vele volcs wt der stadt ginc met haer Ende
doense die HERE sach iāmerde hē dat/eñ seyde
tot haer/ Weent niet/Ende ghinck daer toe ende
roerde die bare aen/Ende die draghers stonden
stille/Eñ hi seyde/ Jongheling/ic segge v staet op
Eñ die doode rechte hē op/ende begost te sprekē
ende hi gaf hē zijnder moeder/ Eñ haer allen quā
een vreese aen/ende presen God/ende seydē/Het
is een groot Propheet onder ons opgestaē/ende
God heeft zijn volc besocht * Ende dese re
dene is wt gegaen van hem in dat gheheele Joet
sce lant/eñ in alle omme ghelegehen landen
Eñ alle dit vercondichdē Joanni zijn discipulē
eñ hi riep twee van sinen discipulen tot hē eñ sant
se tot Jesum eñ liet hem seggen/ Sidi die daer co
Mar.ra men sal/oft sullen wi eenē anderen wachtē? Mer
D doen die mannē tot hem quamen/seyden si/ Joan
nes die dooper heeft ons tot v gesondē/ende laet
v segghen/ Sidi die daer comen sal oft wi eenen
anderē v wachtē? Tot dier seluer tijt maecte hijer
vele ghesont van siectē eñ plagē/eñ van onreyne
gheesten/ende vele blinden gaf hi haer ghesichte
Ende Jesus antwoorde eñ seyde tot haer Gaet
ende vercondicht Joanni/wat ghi gesien eñ ghe
hoort hebt want die blinden sien/die lamme gaē/
die melaetscen werdē gereynicht/die dooue horē
die doodē staen op/dē armē wert dat Euāgelium
gepreect/eñ salich is hi die hē niet en argert aē mi
Maer doen die bodē Joannis wech gingē/be
gost Jesus te spreken totten volcke vā Joannes
Wat zijt ghi wtgegaē in die woestine te siē? wout
ghi een riet sien/dat vandē winde bewegen wert
oft wat sijt ghi wtgegaē te siē? wout ghi een men
sche sien in sachten cleederē? Siet/diein heerlijke
cleederē/ende wellust leuen/dye zijn inden coninc
lijcken houen/ Oft wat sidi wtgegaen te siē? Wout
ghi een Propheet siē? Ja ic segge v dye daer meer
is dā een Prophete . Want hi is die gene/daer af
ghescreuen staet/ Siet/ick seynde mijnen Engel
voor v aēsicht/die daer sal bereidē uwē wech voor
v. Want ic segge v/Dat onder dien die van vrou=
wen geboren zijn/en is gheen grooter Propheet Ma
dan Joannes die dooper/ Mer die die cleinste is/ ii5.a
in dat rijcke Gods/is grooter dan hi . E
Ende alle dat volc dat hem hoorde/eñ die opē
baer sondaers gauen God recht/eñ lieten hē doo
pen met den doope Joannis/ Mer die Phariseē/
eñ Screiftgeleerden verachten Gods raet/teghen mat
haer seluen/eñ en lietē haer niet doopen van hem
Mer die HERE seide hi wien sal ic die mēscē
van dit geslachte gelijcken? Eñ wien zijn si gelijc
Si zijn gelijc den kinderē/die op die Marct sitten
eñ roepen tegen dē anderen/eñ seggen/ Wi heb
bē v gepepen/eñ ghi en hebt niet gedanst/ Wi heb
ben v beclaecht/eñ ghi en hebt niet geweēt. Wāt
Joannes die dooper is gecomen/eñ en adt gheen
broot/eñ en dranc geen wijn/eñ ghi segt/Hi heeft
den duyuel Des menscen sone is gecomē/hi eedt
eñ drinct/eñ ghi segt/ Siet/die mensce is een ver=
slinder/ende een wijnsuiper/eñ eē vrient der opē=
baer sondaren/Ende die wijsheit moet haer laten
rechtueerdigen/van alle haer kinderen
* Maer daer badt hem een vanden Phariseen F
dat hi met hem woude eten/Eñ hi ghinc daer in
des Pharizeeeus huis/ende settede hem ter tafelē
Eñ siet/een wijf was in dier stadt die was eē son=
derse/doē si vernā/ dat hi aen der tafel sat/in des
Phariseen huys/bracht si een gelas met saluē/en
de ginc achter tot zijn voetē/ende weēde/ende be
gonst zijn voeten nat te maken met tranen/ende
met dē hayrē haers hoofts/te droogen/ende custe
zijn voeten ende salfdese met saluen.
Mer doen dat die Pharizeus sach/die hem ge
noot hadde/seide hi bi hē seluen/ende sprac/ Waer
dese een prophete/so soude hi wel weten/wie en= Mar
de hoedanich dat wijf ware/die hem aenroert wāt xiiii.a
si is een sondarinne/ Ende Jesus antwoorde/eñ ioā.xi
seyde tot hem/ Simon ic heb v wat te segghen/ Hy
sprac/ Meester segt/ Daer hadde een leēheer twe
schuldenaren/een was hem schuldich vijfhondert
penninghen die ander vijftich/ Doen si niet en had
den te betalen/schout hi hem beyde quijt/ Seg=
get nv hier/welcke onder dien sal hem dan meest
liefhebben? Simon antwoorde eñ seyde/ Jck mei
ne die/dien hi meest quijt gescoudē heeft/ Doē sei
de hi tot hem/ Ghi hebt recht geoordeelt.
Ende hy keerde hem tot den wiue/ende seyde
tot Simon/ Siet ghi dit wijf? Jc ben gecomen in
v huys/ghi en hebt geen water ghegeuen tot mij G
nen voeten/maer dese heeft mijn voeten met tra
nē nat ghemaect/ eñ met dē hayrē haers hoofts
gedroocht/ Ghi en hebt geē cusse ghegeuen/mer
dese nae dyen si hier in gecomen is heeft si nyet af
ghelaten mijn voeten te cussen. Ghi en hebt mijn
hooft niet gesalft met olien/mer si heeft mijn voe
ten met saluen gesalft/ Daer om segge ick v Haer
zijn veel sonden vergheuen/want si heeft veel lief
gehadt/ Maer dien weinich vergheuen werdt/die
heeft wenich lief gehadt

Eñ hi seyde tot haer/v sonden zijn v vergeuen. Doen begosten die mede ter tafelē saten/te seggen bi hem seluen. Wie is dese/ die oock die sonden ver geuet? Mer hi seyde totten wiue/ v gelooue heeft v gheholpen. Gaet henen met vreden.

¶ Vander ghelijckenisse der saeyenden. Ende hoe hi eenen beseten mensche verloste/ende die duuele in die verckenen liet/Ende hoe hi eenen verwecte/ende een vrouwe vā haer cranckheyt ghesont maecte:

Dat .viij. Capittel. ✠

B Et geschiede daer nae dat hi reysde door steden eñ casteelen / ende predicte/eñ verorondichde dat Euangelium vanden rijcke Gods / eñ die twalef met hem/daer toe sōmige vrouwen/ die hi gesont ghemaect hadde vanden boosen geesten/eñ cranckheden/namelijc/Maria/die daer hiet Magdalena/van welckē warē seuen duyuelen wt geuaren/eñ Johanna/die huysurouwe Cuse/des voechts Herodis/ende Susanna/eñ veel ander die hen hantreyckinge deden van haren goeden

✠ Doen nv vele volcx bij malcanderen waren/

tth. ende wt den steden tot hem haesten / seyde hi door een ghelijckenisse. Het ghinck een saeyman wt te

rci. saeyen zijn saet. Ende doen hi saeyde / viel sommighe biden wech/ende wort vertreden/ende die voghelen der lucht aten dat op. Ende sommighe viel op den steene/ ende doe dat op ghinc/verdorde dat om dattet gheen vochticheyt en hadde. Ende sommige viel midden onder die doornē / ende die door

B nen ghinghen mede op/ende verstieten dat/Ende sommige viel op een goet lant/eñ dat ghinc op/eñ

rci. droech hondertfout vruchte. Doē hi dat seyde riep hi. Wie ooren heeft om hooren/die hoore.

Ende zijn discipulē vraechden hem eñ spraken wat dese gelijckenisse ware? Eñ hi seyde. V is gegeuen te wetē die verholētheyt des rijcx Gods/ mer den anderē in ghelijckenissen/op dz die siēde niet en sien/eñ die hoorēde niet en verstaen. Dat is die ghelijckenisse. Dat saet is dat woort Gods/ Eñ die bi den wege zijn/dat zijn die dat hooren/daer na coēt die duuel eñ neemt dat woort van haren hertē/op dat si niet geloouende/salich worden. Mer die op den steen/zijn die/als si dat hooren ontfangē si dat woort met vruechden / eñ die en hebben geen wortelen/eenē tijt lanc geloouē si / eñ inder tijt der aenvechtingen vallen si af. Mer dat onder die doornen viel/zijn die dat hooren/eñ ghaen henen onder der sorghen ende rijcdommen/eñ wellusticheyt des leuens/eñ versticken eñ en brengen gheen vruchten. Mer dat op dat goede lant/zijn die / die dat woort hooren/eñ behoudent in haerder herten/eñ brengen vrucht in lijdtsaemheyt. ✠

Niemant en onsteect een licht/ ende bedect dat met eenen vate/oft settet onder een banck/mer hy settet op eenē candelaer/ op dat so wie daer in gaet dat licht sien mach. Wāt daer en is niet verborgen

C dat niet openbaer en sal worden / oock niet heymelics dat niet bekent en sal worden / eñ int opēbaer oft int licht comen/siet daerom/hoe ghi toe hoort. Want wie daer heeft dien sal ghegheuen worden/ mer die niet en heeft/ van dien sal ghenomen worden/ooc dat hi meynt te hebben.

Zijn moeder eñ broeders ghingen tot hem/ eñ en consten om des volcs wille niet tot hem comen ende dat wort hem ghebootschapt. V moeder ende v broeders staen daer buyten/ende willen v siē. Mer hi ātwoorde ende seyde tot haer. Mijn moeder ende broeders zijn dese/die Godts woort hooren/ende doen dat.

✠ Ende het gheschiede op eenen dach dat hi in een scip tradt/eñ zijn iongheren met hem/ende seyde tot haer laet ons ouer die zee varen. Si stieten D

van lande. Eñ doen si voeren/wert hi ontslaep/eñ daer quam eenē storm op die zee/ eñ die varē ouervielense/ende stonden in grooten pericule. Doen ghinghen si tot hem ende wecten hem op / ende seydē Meester/meester/wi verderuē. Doen stont hy op eñ bedwanc den wint / ende die wagen des waters/ende het liet af/ende wert ter stont stille. Hy seyde tot haer. Waer is v gheloue? Si vreesden Marci. iiij.d

haer/ende verwonderden haer/ende seyden onder malcanderen. Wie is dese? Wāt hi gebiet den winden ende den water/ ende si zijn hem gehoorsaem. Ende si voeren voort in dat lant Gadarene/welc Matth. viij.c

ke is teghen Galileen ouer. ✠

Eñ als hi wt tradt op dat lant/ontmoete hem een man wter stadt/die hadde den duyuel van langer tijt gehadt/eñ en tooch gheen cleeder aen/ende en bleef in gheen huys/mer indē grauē. Mer doen hi Jesum sach/riep hi/eñ viel voor hem neder / eñ riep luyde. Wat heb ic met v te doen Jesu ghi sone des alderhoochstē? Ic bidde v/wilt mi niet quellen

Eñ hi geboet den onreynen gheest / dat hi vanden E

mensche wt soude varen. Want hi hadde hem lange tijt geplaecht/eñ hi wert met ketenen gebondē eñ met voeyen geuangē / eñ hi brack die bandē eñ wert gedreuen vanden duyuel in die woestine.

Eñ Jesus vraechde hē/eñ sprac. Hoe heet uwē name? Hi seyde Legion. Want het waren vele duyuelen in hem geuarē. Eñ si badē hem/dat hi haer niet en soude ghebieden indē afgronde te varen. Ende daer was een groote cudde verkenen inder weyden op den berge/eñ si baden hem dat hi haer oorlouen woude daer in te varen. Eñ hi oorloofde haer dat. Doen voerē die duyuelen wt vanden mensche/ende voeren in die verkenen/eñ die verc- mar.v.b

kenen vielen met eenen storm vottelinge in die zee Math

ende verdroncken. Doen dat die herders saghen/ viij.v.

wat daer geschiet was/liepen si/ eñ verorondichden dat inder stadt/eñ inden dorpen.

Doen gingen si wt om te sien / wat daer gesciet was/eñ quamen tot Jhesum/eñ vonden den mensche/van welckē die duyuelē wtgeuarē waren/sittende tot den voeten Jhesu/gecleet eñ verstandich eñ si vreesden. Ende die dit ghesien hadden/die verorondichden haer / hoe die beseten vanden duyuel/ was gesont geworden. Eñ die geheele gemeynte der omgelegen landen der Gaderenen baden hem dat hi van haer gaen soude. Wāt haer was eē groote vreese aen gecomen. Ende hi tradt in dat schip/ eñ keerde wederom/ Ende die man badt hē/ van welckē die duyuelen waren wtgeuaren/ dat hy by hem mocht zijn. Mer Jhesus liet en van hē / eñ seyde. Gaet weder thuys/eñ segt wat v Godt gedaē heeft. Eñ hi ginc wech / eñ predicte door die geheele stadt so wat hem Jesus gedaen hadde. F

Eñ het geschiede/doen Jhesus weder quā/ontfinck hem dat volck / want si verwachten hem alle

Matth. ix.c. Eñ siet/doen quā een man geheeten Jairus/ende
hi was een ouerste derscholen/eñ viel Jesu totten
voeten/ ende badt hem dat hi woude ingaē in zijn
huys/want hi hadde een eenighe dochter van.xij.
iaren/die lach in haer wterste/eñ sielbraeckte. Eñ
Marci. v.c. doen hi henen ghinc drang hem dat volck.
✠ eñ een wijf hadde den bloetganc gehadt.xij.
iaren/die alle haer goet aen den medecijn gehangē
hadde/eñ en cōste vā niemandē ghenesen worden
eñ die ghinc achter hē/eñ roerde zijns cleets zoom
eñ terstont stopte haer dye bloetganck. Eñ Jesus
seyde. Wie heeft mi aengheroert? Doen si dat alle
loochenden/seyde Petrus eñ die met hem waren
Meester/dat volc dringhet eñ druct v/ eñ ghi segt
wie heeft mi aēgeroert? Jesus seyde. Het heeft my
yemant aengeroert. Want ic voele dat een cracht
van mi gegaen is. Mer doen dat wijf sach / dattet
niet verborghen en was/quā si beuende/ende viel
voor hē/eñ vercondichde voor al dat volc wt wat
oorsake dat si hē aengeroert hadde/ende hoe si ter
stont was gesont geworden. Eñ hi seyde tot haer
Weest ghetroost mijn dochter/v ghelooue heeft v
gheholpen/gaet henen met vreden. ✱

Eñ doen hi noch sprac/quā een vandē ghesinne
des ouersten der scolen/eñ seyde tot hē. Dijn doch
ter is gestoruē/moeyt den meester niet. Doen Jhe
sus dat hoorde/antwoorde hi den vader des meys-
kens eñ sprac. Vreest niet/mer ghelooft alleen / so
wert si gesont. Mer doen hi in dat huys quam liet
hi nyemant daer met hē ingaen/dan Petrū eñ Ja
cobū eñ Johannē/eñ des kints vader eñ moeder/
Si weenden alle eñ beclaechdense. Maer hi seyde/
Weent niet/si en is niet gestoruen/maer si slaept/
Eñ si begecktē hē/si wistē wel dat si gestoruē was.
Mer hi dreefse alle wt/eñ greep haer hant aen/ eñ
riep eñ seyde. Kint staet op. Eñ haren geest quam
weder/eñ stont terstont op. Eñ hi beual datmen
haer teten soude gheuen. Eñ haer ouders verwon
derden haer. Eñ hi gheboot haer/dat zijt niemant
en seyden wat daer ghescheit was.

¶ Hoe Jesus sinen discipulen macht gaf die duuelen wt
te worpen/eñ hoe hi met vijf brooden ende twee visschen
vele menschen spijsde/ende hem op den berch verclaerde/
ende veel schoone leeren dede:

Dat.ix.Capittel ✠

B ENde hi riep die twaelf te samē/ ende
gaf hen cracht eñ macht ouer alle du
uelen/ eñ dat si gesont souden makē
alderley siecten. Ende seyndese wt te
prediken dat rijcke Gods/eñ gesont
te maken die crancken. Eñ seyde tot haer. Ghi en
mat.x.a sult niet met v nemen op den wech/noch staf/noch
mar.vi.b tessche/noch broot/noch gelt / ghi en sult ooc geen
twee rockē hebbē/ Eñ waer ghi in een huys gaet/
daer blijft tot dat ghi van daer gaet/ eñ wie v nyet
en ontfanct/daer gaet wt vāder seluer stadt/ ende
scuddet af dat stof vā uwen voetē tot eender getuy
genissen ouer haer. Eñ si ghingē wt/ eñ si reysden
door die casteelen/eñ preecten dat Euāgelium/eñ
maecten ghesont aen allen eynden. ✱

Het quam voor Herodes Tetrarcha alle dat
door hem gheschiede/eñ hi sorchde om dat vā som
mighe ghesept worde/ Joannes is vanden doodē
opghestaen/van sommige/ Elias is geopenbaert/
van sommighe/daer is een vanden ouden prophe
ten opghestaen/ende Herodes seyde. Johannem
heb ic onthooft/wie is dan dese / van welcken ick
sulcx hoore/ende begheerde hem te sien.

Eñ die apostelen quamen weder eñ vertelden
hem wat si gedaen hadden. Ende hi namse te hem B
waerts/ende weeck besiden af in een woestijn by
der stadt/die heet Bethsaida. Doē dat volc dat be-
kende/toghen si hem nae/ende hi ontfincse / ende
seyde haer van dat rijcke Gods/ende maectese ge
sont die dat behoefden. Mer doen dē dach begost
onder te gaen. ✠ Doen ghinghen tot hem dye
twaelf/ende seyden tot hem. Laet dat volck van v/
dat si rontomme in die casteelen gaen/ ende in dye
dorpen/daer si herberghe ende spijse moghen vin
den/want wi zijn hier inder woestijnen. Hi seyde
tot haer. Gheeft ghi haer te eten. Si seyden. Wy Matt
en hebben niet meer dan vijf brooden ende twee xiiij.b
visschen/ten si dat wi gaen/ende spijse coopē voor
so veel volcx. Want daer warē bi vijf duysent mā
nen. Maer hi seyde tot sinen discipulen. Doetse ne
der sitten bi hoopen/vijftich / ende si deden alsoo/
ende setten hem alle neder. Doen nem hy die vijf
brooden/ende die twee visschen/ende sach op indē
hemel/ende sprack die benedictie daer ouer / ende
brackse/ende gafse den discipulen dat sise den volc
ke voor souden setten. Ende si aten/ende worden
alle versaet. Ende daer worden op ghenomen vā
dien dat daer ouer bleef vanden brocken twaelf
coruen. ✱

Eñ het ghescheide/doen hi int gebet alleē was/ Jo.vi.
doen waren sommighe zijnder discipulen bi hem/
ende hi vraechde haer ende seyde. Wien seggen die
lieden dat ick ben? Si antwoorden ende seydē. Sy C
segghen/ghi zijt Joannes die dooper. Sommige Matth
dat ghi zijt Elias. Sommige daer is een vandē ou xvi.c
den propheten opgestaen. Hi seyde tot haer. Mer D
wie segt ghi dat ic ben? Doen antwoorde Petrus Marc
ende seyde. Ghi zijt Christus die ghesalfde Gods viij.d
Ende hi berisptese/ende geboot datse dat nyemāt
en souden seggen/ende sprac/want des menschen
sone moet noch vele lijden / ende verworpen wor
dē vanden outstē eñ hooge priesteren/eñ scriftghe
leerden/ende ghedoot worden/ende op den derdē
daghe verrijsen.

✠ Doen seyde hi tot haer allen. Wie mi volgen
wille die verloochene hē seluen/eñ neme zijn cruys
op hē dagelicx/eñ volge mi na/wāt wie zijn leuen
behoudē wil/die sal dat verliesen. Eñ wie zijn leuē
verliest om mijnē wille/die sal dat behoudē. Wat
batet den mensche/ oft hi die geheele werelt won
ne/eñ verlore hem seluen/oft dede hē seluē schade?
Wie hē mijnder eñ mijnder woordē schamet/dien
sal zijnder des menschen sone oock schamen/wan-
neer hi comen sal in zijnder heerlicheyt/eñ zijns va mat.x
ders/ende der heylgher enghelen.✱ Ick segghe v a.
voorwaer/datter sommighe zijn/van dien die hier mar.ix
staen/die den doot niet en sullen smaken tot dat si a
dat rijcke Gods sien.

✠ Eñ het gescheide na dese redenen bi acht da
gen/dat hi te hem waerts nam Petrum/Johannē
ende Jacobum/eñ clam op eenen berch/op dat hi
soude bidden. Ende doen hi badt/wort die gedaē-
te zijns aensichts anders/eñ zijn cleet wit eñ blinc-
kende. Ende siet/twee mannē spraken met hem/

welcke waren Moyses eñ Elias/die verscenen hē
in claerheyt/eñ seyden vanden wtganc/den welckē
hi soude veruullen tot Hierusalem. Mer Petrus
ende die met hem waren/waren vol slaeps. Mer
doen si ontsprongen/sagen si zijn heerlicheyt/ ende
die twee mans bi hem staen.

✠ Eñ het geschiede/doē die van hē ghinc/seyde
Petrus tot Jhesum. Meester/hier ist goet wesen/
C wi willen hier drie tabernaculen maken/v eenen/
Matth. eñ Moysi eenen/eñ Elias eenen/ende hi en wiste
a. niet wat hi seyde. Doen hi so sprac/ quam een wolc
ke eñ omuincse met der schaduwen/eñ si verschricten/
doese die wolcke ouertooch. Eñ het viel een stem
me wt der wolcken/eñ seyde. Dit is mijnen lieuen
sone/dien hoort. Eñ doen die stemme gheschiede/
vonden si Jhesum alleene/ende si verswegen/ende
en vercondichden dat niemanden inden seluen da=
ghen/wat si gesien hadden. *

D Ende het geschiede den dach daer na/doē si van
Matth. den berge quamen/quam hē veel volcs tegen. Eñ
c. siet/een man onder den volcke/ riep eñ sprac Mee
ster/ick bidde v/besiet toch minen sone/want hy is
mijn eenige sone. Eñ siet/den gheest grijpt hē aen
ende hi roept ter stont/ ende hi verschoort hem / al
so dat hi schuymet / eñ met noot wijket hi vā hem/
wanneer hi hem geschoort heeft/eñ ick hebbe v dis
cipulen gebeden/dat si hē wtworpē souden/ende si
en conden niet. Doen antwoorde Jhesus/ende sey
de. O ghi ongeloouige eñ verkeerdē aert / hoe lan
ge sal ic bi v zijn/eñ v lijdē? Brenct uwen sone hier
Eñ doen hi bi hem quam / plucte hem die duyuel/
eñ verschoorde hē. Mer Jesus bedwanc den onrei
nen gheest/ende maecte dat kint gesont / eñ gaf hē
sinen vader weder. Ende si verwonderden haer al
le van die heerlicheyt Gods.

Eñ doen si hē alle verwonderden van al dat hi
dede/sprac hi tot sinē discipulen. Vatet dese redene
in v ooren. Want des menscen sone moet ouer ge
leuert worden/inder menscē hādē. Mer dz woort
en verstonden si niet/ende dat was voor haer ver
Mar.ix.c borghen/alsoo dat si dat niet en begrepen. Ende si
Matth. vreesden hem te vragen/vanden seluē woorde. Eñ
xi.c. daer quamē ooc gedachten onder haer /wie onder
hen die grootste ware. Mer doe Jesus die gedach
ten haers herten sach/ greep hi een kint/ende sette
dat neuen hem/eñ seyde tot haer. Wie dit kint ōt
fanct in minen naem/die ontfanct mi. Eñ soo wie
mi ontfanct/die ontfanct dien die mi gesondē heeft
Mer wie die cleynste is onder v allen/die sal groot
zijn. Doen antwoorde Johannes ende seyde. Mee
ster/wi sagen eenen die wierp duyuelē wt in uwen
naem/ende wi verboden hem/want hi en volghet
v niet met ons. Ende Jhesus seyde tot haer.
Verbiet hem niet/Wandt wie niet teghen v en is
die is voor v.

G ✠ Eñ het geschiede/doen die tijt veruult was
dat hi vā hier genomē soude wordē/ keerde hi zijn
aensicht stracx na Hierusalē te wandelen/eñ hi seyn
de boden voor hē wt/die ghingen/ende quamen in
een casteel der Samaritanen dat si hem herberghe
soudē bestellen. Eñ si en ontfingen hem niet / daer
omme dat hi zijn aensicht gekeert hadde te wande
len na Jerusalem. Maer doen dat zijn discipulen
Jacobus eñ Joannes sagen/seyden si HEERE/

wildi dat wi segghen/dat vier vanden hemel valle
ende haer verteert/ als Helias dede? Jhesus keerde
hem omme/ende berispte se/ende sprack. En weet
ghi niet welcs gheests kinderen ghi zijt? Des men
schen sone en is niet gecomen / der menschen sielen
te verderuen/maer te behouden. Eñ si ghingen in mar.viii.
een ander casteel. * c.

✠ Eñ het gesciede/doen si op den wege waren
seyde een tot hē. Ic wil v nauolgen / waer ghi gaet
Eñ Jesus seyde tot haer. Die vossen hebben holen
ende die vogelen hebben nesten / mer des menscen
sone en heeft niet/daer hi zijn hooft op legghe. Eñ
hi sprac tot eenen anderen. Volcht mi na. Die seyde
HEERE/laet mi toe/dat ick eerst gae/eñ minen va
der begraue. Mer Jhesus seyde tot hem. Laet die
dooden haer dooden begrauen/mer gaet ghi wech
eñ vercondicht dat rijcke Gods. *

Eñ een ander seyde. HEERE/ic wil v na volgē
mer laet toe/dat ic een afsceydinge make met dien
die in mijn huys zijn. Jesus sprac tot hem. Wie zijn
hant aen den ploech leyt/eñ siet te rugghe/die en is
niet bequaem tot dat rijcke Goods.

¶ Hoe Jesus tweenseuentich discipulen vercoos ende sein
dese te predikcn/ende onderwees haer / hoe si hem hebben
conden/ende hoe Martha Jesum in haer herberghe ontfinc
Ende Jhesus voorseyde dat Maria Magdalena dat beste
deel vercoren hadde.

Dat .x. Capittel ✠

A Er na teykende hi ander tseuentich
wt / eñ seyndese / twee en twee voor A
hē wt/in alle stedē eñ plactzē daer hy mat.ix.d
woude henen comen. Eñ seyde tot
haer. Die oochst is groot/ mer der ar
beyderen isser weynich. Daerom bidt den heere
des oochsts dat hy arbeyders wt seynde in sinen
oochst. *

✠ Gaet henen/siet/ Ic seynde v/als die lamme
ren midden onder die woluē. Draecht geenen buy
del noch tessche/noch scoen/ ende en groet nieman
den op den weghe. Waer ghi in een huys coemt/
daer segget ten eersten/ vrede si in desen huyse / eñ
is daer eē kint des vredē/ so sal uwē vrede op haer B
rusten/is des niet / soe sal uwen vrede weder tot v
keeren/maer inden seluē huyse blijft/eet eñ drinct/
so wat si hebben. Want een arbeyder is zijns loōs
waerdich. *

Mer ghi en sult niet vandē eenen huyse tot den
anderen gaen. Ende waer ghi in een stadt coemt/
eñ si v ontfangen/daer eet/wat v voorgeset wort.
Eñ gheneest die crancken die daer zijn eñ segghet
haer. Dat rijck Godts is na tot v ghecomē. Waer
ghi in eender stadt coemt/ daer si v niet en ontfan=
gen/daer gaet wt op haerder straten / ende segget
Oocden stof die ons aengehangen heeft/ vā uwer
stadt/slaen wi af op v/nochtans sult ghi weten /dz
v dat rijcke der hemelen nae ghe weest is. Ick seg=
ghe v/het sal Zodoma verdraechlijcker zijn in dien
dagen/dan sulcker stadt.

Wee v Chorazin/wee v Bethsaida/wāt waert C
sake dat sodanige dadē warē tot Tyro eñ Sydon
geschiet/die bi v ghescliet zijn/ si hadden in voortijden
in sacken eñ inder asschen gheseten / ende pe
nitentie ghedaen / maer het sal Tyro ende Sydon
verdraechliker zijn inden oordeel dan v. Ende ghy
Caparnaum die tot aen den hemel verheuen zijt/
ghi sult tot inder hellen toe neder ghestoten wor=

den. Wie v hoort/ die hoort my/ en̄ wie v veracht/
die veracht mi. En̄ wie mi veracht/ die veracht dē
ghenen die mi ghesonden heeft.
Die tseuentich quamen weder met vruechden/
en̄ seyden/ HEERE/ die duuelē zijn ons ooc onder-
danich in dijnen name. Ende hi sprac tot haer. Ic
sach den Sathan vanden hemel vallen als een blix
em. Siet/ ic heb v macht ghegheuen te treden op
slangen ende schorpioenen/ en̄ ouer alle ghewelt
des viants/ en̄ niet en mach v deeren. Maer daer
inne en wilt v niet verblijden/ dat v dye gheesten
onderdanich zijn/ maer verblijt v/ dat uwe namen
inden hemel ghescreuen zijn.
En̄ in dier vren veruruechde hem Jesus indē
mat.xj. b. gheest/ en̄ sprac. Ic prijse v vader/ en̄ HEERE des
hemels en̄ der aerden/ dat ghi dit verborgen hebt
voor den wijsen en̄ verstandigē/ en̄ hebt dit geopē
baert den ootmoedigen. Jae vader/ wāt alsō was
dat behagelic voor v. Het is mi al gegeuen vā mij
nen vader/ en̄ niemant en weet wie die sone is/ dā
alleen die vader/ noch wie die vader is/ dā allen
mat.xj. b. die sone/ en̄ dien dat die sone wil openbaren.
En̄ hi keerde hē om tot sinen discipulen/ en̄ sey
de hē in sonderlicheit. ✠ Salich zijn die oogen dye
daer sien dat ghi siet. Wāt ic segge v/ vele prophe
ten en̄ Coninghen wouden sien dat ghi siet/ en̄ en
hebben dat niet ghesien/ en̄ hoorē dat ghi hoort/
en̄ en hebben dat niet ghehoort.
En̄ siet/ doen stont een scriftgeleerde op tēpte-
D rende hē en̄ seyde. Meester wat mocht ic doen dat
deu.vi.a ic dat eewich leuē beerue? Hi sprac tot hem. Wat
staet inder wet gescreuē/ hoe leest ghi? Hi ātwoor
de en̄ sprac. Ghi sult lief hebbē God uwē HEERE
wt geheelder hertē/ en̄ wt uwer heelder sielē/ en̄
wt alle v crachtē/ en̄ wt allen uwē gemoede/ ende
uwē naestē als v seluē. Hi seyde tot hem/ ghi hebt
recht gheantwoort/ doet dat/ so suldy leuē. Mer
hi wilde hem seluen rechtueerdighen/ en̄ sprac tot
Jesum. Wie is dan mijn naeste?
Doen antwoorde Jesus en̄ seyde. ✠ Het was
een mensche/ die ghinck neder van Jerusalem tot
Jerico/ en̄ viel onder die moordenaren/ die togen
hem zijn cleederen wt/ ende sloegen hem/ en̄ ghin
ghē daer af/ ende lieten hem half doot liggen. En̄
het geschiede dat een priester den seluē wech door
reysde/ en̄ doen hi hem sach/ ghinc hi voorby/ Des
gelijcx een Leuijt/ doen hi quā bi die stede/ en̄ sach
hem/ ghinc hi ooc voorby. En̄ doē reysde daer een
Samaritaen/ en̄ quam bi die stede/ ende doen hy
E hem sach/ iammerde hem zijnder/ en̄ ghinc tot hē/
en̄ verbant hē zijn wondē/ en̄ goot daer in olye/ en̄
wijn/ en̄ sette hē op zijn beeste/ en̄ voerde hē in die
herberge/ en̄ sloech zijns gaey. Des anderē daechs
wech reysende/ tooch hy wt twee penninghen/ en̄
gaf se den weert/ en̄ seyde tot hē/ Slaet zijns gaey
ende so wat ghi meer verlegt/ dat wil ic v betalen
als ic weder come. Welc dunct v van desen drien
die naeste te wesen/ dien/ die onder die moordena
ren gheuallen was? Hi seyde/ die barmherticheyt
F aen hem dede. Doen seyde Jesus tot hē. So gaet
henen en̄ doet des ghelijcke. ✠
✠ Het gheschiede doen si wandelden/ so ghinc
hi in een casteel/ daer was een vrouwe met namē
Martha/ die ontfinc hem in haer huys/ ende had
de een suster die hiet Maria/ die ooc tot sinen voe
ten sadt/ ende hoorde zijn woort. Maer Martha
maecte haer veel te doen/ om hem te dienē. Ende
si ghinc tot hem ende seyde. HEERE/ vraechdi niet
daer na dat mi mijn suster alleen laet doen? Segt
haer doch/ dat si mi helpe. Jesus antwoorde ende
seyde tot haer. Martha Martha/ ghi sorcht en̄ be
commert v met vele dinghen. Alleen een is noot.
Maria heeft dat beste deel wtuercoren/ dat en sal
van haer niet ghenomen worden.

¶ Hoe Jesus na sinen ghebede/ sinē discipulen leerde bid
den/ Ende veel leeringen die Jesus in ghelijckenisse sey-
de. Ende eenen stommen duuel wt werp.

Dat.xi.Capittel ✠

Ende het gesciede/ doē hi was op een
plaetse ende badt/ en̄ doen hi afgela A
ten hadde/ seyde een van sinē discipu
len tot hem. HEERE leert ōs biddē
also ooc Joannes zijn discipulen leer
de. Hi seyde. Wanneer ghi bidt/ so segt/ Onse vad
inden hemel/ uwen name si heylich/ v rijcke come
uwen wille ghesciede opter aerdē als indē hemel/
gheeft ons altijt ons dagelicx broot/ en̄ vergheeft
ons onse sonden/ want wi ooc vergheuē allen dye
ons schuldich zijn/ en̄ en leyt ons niet in becoringē
mer verlost ons vanden quaden. ✠
✠ En̄ hi seyde tot haer/ wie is onder v/ die eenē
vrient heeft/ en̄ ghinck tot hē ter middernacht/ en̄
sal tot hem seggē. Lieue vrient/ leent mi drie broo
den/ want mijn vrient is tot mi gecomen vanden B
wege/ ende ic en hebbe niet dat ic hem voorsetten
mochte/ ende hi daer binnen segghe. En̄ weest mi
niet moeylijken/ die dore is nu toe geslotē/ en̄ mijn
kinderen zijn bi mi inder cameren/ ick en can nyet
opstaen/ ende v gheuē. Ic segge v/ al ist dat hi niet
op en staet/ ende gheeft hem/ daerom dat hy zijn
vrient is/ so sal hi nochtans om zijns onbeschaemt
biddens wille op staen/ en̄ hem gheuē/ so vele als
hi behoeft.
Ende ic segge v ooc. Bidt/ so wort v vergeuē/
soect/ so sult ghi vinden/ clopt aen/ so wort v op ge
daen/ Want wie daer bidt/ die ontfanct/ ende wie
daer soect/ die vindt/ ende wie daer clopt/ diē wort
open gedaen. Waer bidt onder v een sone den va
der om broot/ die hem daer eenē steen voor biedt?
En̄ als hi om eenen visch bidt/ die hem een slange
voor den visch biedt? Oft ist dat hi om een ey bidt/
die hem een scorpioē daer voor biedt? Daerom ist
dat ghi die quaet zijt/ uwen kinderen goede gauē
condt gheuen. Hoe veel te meer sal die vader indē
hemel den heylighen gheest gheuē/ den ghenē dye C
hem bidden. ✠
✠ En̄ hi dreef eenen duyuel wt die was stom/
ende het gheschiede/ doe die duyuel wt voer/ doen
sprac die stomme/ en̄ dat volc verwonderden hem D
Sommige seiden onder haer/ hi drijft die duuelen mat.xij.
wt door Beelzebub den ouerstē der duuelen/ Die b.
ander tempteerdē hem ende begheerden een tee-
ken van hem vanden hemel. Mer hi vernam haer
meyninge/ en̄ sprac tot haer. Een yeghelijck rijck
dat met hē seluē oneens wort/ dat sal verwoestē/
en̄ deē huis valt op dat ander. Is dā die duuel ooc
met hem seluē oneens/ hoe sal zijn rijc dan blijuen
staen? die wijle ghi segget/ ick drijue die duyuel wt

door Beelzebub. Eñ ist dat ic den duuel door Beel
zebub wt driue/ door wien driuense uwe kinderen
wt? daeromme sullen si v rechters zijn Mer ist dat
ic door den vingher Gods die duyuel wt driue/ soe
coemt ymmer dat rijcke Gods tot v.
Wãneer een sterc gewapẽde bewaert zijn huys
so blijft dat zijn met vreden. Mer wãneer een sterc
D ker ouer coemt/ eñ verwint hem/ so neemt hi hem
zijn wapen/ daer hi hẽ op verliet/ eñ deelt den roof
wt. Die niet met mi en is/ die is teghen mi/ eñ wie
niet met mi en versaemt/ die verstroyt.
Wanneer eenen onreynen gheest vanden men
sche wt vaert/ soo wandelt hi door dorre plaetsen/
eñ soect ruste/ eñ en vint daer niet/ so seyt hi. Ick
wil wederom keeren in mijn huys daer ick wtghe
gaen ben. Eñ wanneer hi coemt/ so vint hi dat met
bessemen gekeert/ eñ dat geciert/ dan gaet hi wech
eñ neemt seuen geesten tot hem/ die arger zijn dan
hi selue/ eñ wanneer si daer in comen/ woonen si
daer/ eñ dat laetste des seluen mensche wert arger
dan dat eerste. *
Eñ dit geschiede/ doen hi alsoo sprac. * hief op
een vrouwe onder den volcke haer stemme/ ende
seyde tot hẽ Salich is dat lichaem dat v heeft ghe
draghen/ ende die borsten/ die ghi hebt ghesoghen
Mer hi seyde. Ja/ salich zijn die/ die dz woort Gods
hooren eñ bewaren dat. *
Mer als dat volc drang/ doen hief hi aen ende
seyde. Dit is een quade aert/ Si begeert een teeken
eñ haer en sal geen teeken gegeuen worden dan al
leen dat teeken van Jonas dẽ propheet. Want als
Jonas was een teeken den Niniuiten/ alsoo sal oock
des menschen sone zijn desen gheslachte. Die Conin
E ghinne van Oostlant sal opstaẽ voor den oordeele
metten lieden van dit geslachte/ eñ salse verdoemen
wandt si quam vanden eynde der werelt te hooren
die wijsheyt Salomonis. Eñ siet/ hier is meerder
dan Salomon/ Die liedẽ van Niniue sullen opstaẽ
voor dat oordeel met desen geslachte/ eñ sullen dat
verdoemẽ/ wãt si deden penitentie nae der predikin
ge Jonas. Eñ siet/ hier is meerder dan Jonas.
✠ Niemant ontsteect een licht/ eñ set dat in een
heymelike plaetse/ eñ ooc niet onder een coren vat/
mer op eenen candelaer/ op dat die ghene die daer
ingaen/ dat licht mogen sien. Dat licht ws lichaẽs
is v ooge. Ist dat v ooge simpel is soe sal v geheel
lijf licht zijn. Mer is v ooghe schalc/ so sal ooc v lijf
duyster zijn/ Daerom siet toe/ dat niet dat licht in
v een duysternisse en si. Daerom ist dat v lijf geheel
licht is/ also dattet gheen deel der duysternissen en
G heeft/ so salt geheel licht zijn/ eñ sal v verlichten als
een claer blixem. *
* Mer doen hi noch sprac/ badt hem eẽ Pharizee
us dat hi met hem des middaechs ate/ eñ hi ghinc
daer in eñ sadt aen die tafele. Doen dat die Phari
zeus sach/ verwõderde hi hẽ/ dat hi hẽ niet voor den
eten en wiesch. Mer die HEERE seyde tot hem.
Ghi Pharizeen reynicht dat buytenste aen den be
ker eñ der schotelen/ mer inwendich sidi vol roofs
eñ boosheyts/ ghi sotten/ diet wtwendige heeft ge
maect/ en heeft hi dz inwẽdige niet gemaect? Mer
gheeft almoesen van uwe haue/ siet/ soo ist al reyn.
Mer wee v ghi Pharizeen/ dat ghi vertiẽt mẽ
te eñ ruyte/ eñ alderley wermoes/ eñ gaet voorby
dat oordeel/ eñ die liefde Gods. Dit soude mẽ doẽ
eñ dat ghene niet laten.
Wee v ghi Pharizeen/ dat ghi geerne bouẽ sidt
inder scholen/ eñ wilt gegroet zijn op die marct.
Wee v ghi Scriftgeleerden/ eñ Pharizeen/ ghi
Ypocritẽ/ dat ghi zijt als die bedecte doode grauen
daer die lieden ouer loopen/ eñ en kennense niet.
Doen antwoorde een vanden Scriftgeleerden F
eñ seyde tot hem. Meester/ met dien woordẽ doet
ghi ons ooc smaet? Mer hi seyde. Ende wee ooc v
Scriftgeleerden/ wãt ghi belast den menschen met
ondrachelicke lasten/ ende ghi en roertse met eenẽ
vingher niet aen. *
Wee v/ wandt ghi timmert der propheten gra
uen/ met v vaders hebbense gedoot/ so betuyghet
ghi/ dat ghi consenteert die wercken uwer vaderẽ
want si doodense/ eñ ghi timmert haer grauen.
Daerom seyde die wijsheyt Gods. Jc wil Pro
pheten eñ Apostelen tot haer seynden/ eñ die selue
sullen si ooc sommighe dooden eñ veruolghen/ op
dat gheeyscht worde vã desen geslachte alder Pro
pheten bloet/ dat wtgestort is/ sint dat der werelt
gront geleyt is/ vã Abels bloede aen/ tot dat bloet
Zacharie/ die ghedoot worde tusschen den outaer
eñ den tempel. Ja ic segghe v/ dat sal geeyscht wor
den van desen geslachte.
Wee v Scrifgeleerden/ want ghi hebt den slo=
tel der kennissen ontfangen/ eñ ghi en zijt niet daer
ingegaen ende hebt verboden den ghenen die daer
in gaen wouden.
Ende doen hi dat tot haer seyde/ begosten die
Scriftgeleerdẽ eñ Pharizeẽ herdelic op hẽ te drin
ghen/ eñ hem met menigerley vragen den mont te
stoppen/ eñ hẽ lagen leggende/ eñ schoten oft si yet
geiagen conden wt sinen monde/ op dat si een sake
op hem mochten hebben.

¶ Hoe Christus sinen discipulen leerde wachten voor die ypocriten/ Ende vanden sonden inden heylighen gheest/ ende ander veel schoonder ende heyligher leeren.

Dat.xij.Capittel. ✠

HEt hadde hẽ te vele volcs vergadert A Marci. viij. d.
alsoo datse haer onder malcanderen
vertraden/ doẽ begost hi eñ seyde tot
sinẽ discipuiẽ. Tẽ eerstẽ hoet v voor
den deesem der Pharizeẽ/ welcke is
Ypocrisie Daer en is niet verborgen dat niet open
baer en sal wordẽ/ noch heymelic datmẽ niet wetẽ
en sal. Daerom wat ghy in duysternissen ghesept
hebt/ dat salmen inden lichte hooren/ ende dat ghy
hebt geseyt inden ooren inder cameren/ dat salmen
prediken op dat dack.
Mer ick segghe v mijn vrienden/ vreest v niet B
voor dien die dat lijf dooden/ eñ daer na niet meer
en hebbẽ/ dat si meer doẽ. Mer ic sal v toonẽ voor
wiẽ ghi v vreesen sult. Vreest dien/ die na dien als
hi gedoot heeft/ ooc die macht heeft te worpẽ inde
helle/ ia ic segge v/ dien vreest. Cooptmen niet vijf
musschen om twee penningẽ? nochtans en is voor
Gode vanden seluen niet een vergheten/ oock zijn
die hayren op v hoofdẽ al getelt/ daerom en vreest
niet/ want ghi zijt beter dan vele musschen.
Eñ ic segge v/ wie mi belijt voor den menschen
diẽ sal ooc des menschen sone belijdẽ voor dẽ Enge
len Godts. Maer wie mi loochent voor den men

ken/die sal geloochēt worde voor dē engelē Gods
Eñ wie daer spreect een woort/tegē des menschē
sone/die sal dat vergeuē wordē. Maer wie lastert
dē heiligē geest/die en sal dat niet vergeuē wordē.
✠ Wanneer si v inleydē sullē in haer scholē/ eñ
voor die ouerste eñ die machtige/ so en sorcht niet
mat.x.c. hoe oft wat ghi antwoordē / oft wat ghi segghen
sult. Want die heylighe gheest sal v tot dier seluer
vren leeren/wat ghi segghen sult.
C Maer het seyde een wt den volcke tot hem.
Meester/segt mijnē broeder/dat hi met my die er
ue deele. Mer hi seyde tot hē/Mensche/wie heeft
mi tot eenen rechter oft erfdeelder ouer v ghesét?
Eñ seyde tot hē/siet toe/eñ hoet v voor giericheyt
want niemāt leuet daer af/dat hi ouervloedich ge
noech heeft in sinen goeden. Eñ hi seide tot hē een
gelijckenisse/eñ sprac. Het was een rijc man/wiēs
velt vol stont/eñ hi dachte bi hem seluen/ eñ seyde
Wat sal ic doen/ic en hebbe niet daer ic mijn vruch
ten in vergaderen mochte. Eñ hi seyde. Dat sal ic
doen. Ic wil mijn schueren afbrekē eñ grooter ma
ken/eñ daer in vergaderē/al dat mi ghewassen is/
eñ mijn goeden/eñ sal segghen tot mijnder sielen.
Lieue siele ghi hebt nv veel goets vergadert teghē
vele iaren/hebt nv ruste/eedt eñ drinckt/eñ weest
vrolick. Maer God seyde tot hē. Ghi sot/in deser
nacht salmen v siele van v eysschen/Wiens sal dan
zijn dat ghi bereyt hebt? Also gatet diē/die hē schat
vergadert/eñ en is niet rijck in God. ✠
Mer hi seyde tot sinen discipulen. Daerom seg-
ge ic v. Sorget niet voor v leuē/ wat ghi eten sult/
oec niet voor v lijf/wat ghi aendoen sult. Dat leuē
is meer dā spijse/eñ dat lijf meer dan die cleedinge
Neemt waer die rauens/die en saeyen / noch si en
maeyen oec niet/si en hebben oec gheenen kelder
noch schuere/eñ God voedtse nochtans. Hoe veel
meer zijt ghi beter dan die voghelen?
Wie is onder v/al sorchde hy schoon daer voor
D die conde een elle lāc zijnder grootte toe settē? daer
Matth. om ist dat ghi dat cleynste niet en vermoget/waer
vi.d. om sorghet ghi dan voor dat andere? Neemt waer
dye lelien op den velde/hoe si wassen/si en arbeydē
niet/oec en spinnen si niet. Mer ic segge v/dat oec
Salomon in alle zijnder heerlicheyt niet en is ghe-
cleet gheweest als deser een.
Ist dan/dat dat gras/dat hedē op dat velt staet/
eñ morgen inden ouen ghewoorpen wort/God al
so cleet/hoe veel meer sal hi v cleeden? ghi cleyn ge
looUige. Daerom en vraecht ghi oec niet daer na/
wat ghi eten/oft wat ghi drincken sult/eñ en wilt
hier niet hooge verheuē werdē/ daer nae staen die
Heydenē inder werelt/mer v vadere weet wel dat
ghi des behoeft. Maer soeckt dat rijcke Gods/soo
sal v dat al toe ghewoorpen worden.
En vreest v niet/ghi cleyne schare/want het is
wvs vaders welbehagen/v te gheuē dat rijck. Ver
coopt dat ghi hebt/eñ gheeft aelmoessen. Bereyt
E v sacken die niet en verFoudē/eenē schat die nēmer-
Matth. meer af en neemt inden hemel/daer gheen dief en
vi.c. comt/eñ daert geen motten eten en sullen. Want
waer uwen schat is/daer sal oec v herte zijn.
✠ Laet v lendenē omgegort zijn/eñ v licht ber
nen/eñ weest gelijc den mēschē/die verwachtē ha-
ren heere/wāneer hi wederkeerē sal vander bruy-
loft/op dat als hi coēt eñ clopt / dat si hē terstōt op
mogen doen. Salich zijn die knechten/die die hee-
re/wāneer hi comt/wakēde vint/voorwaer ic seg
ge v/hi sal hē op schortē / eñ salse ter tafelen setten
eñ voor hen gaen/ eñ haer dienen.
Eñ ist dat hi coemt inder anderde wake/ eñ in Mat.
der derder wake/ende vindtse alsoo/salich zijn dese xxiiij.d.
knechten. Mer dat sult ghi weten / waert dat dye
huysuader wiste / tot welcker vren die dief comen
soude/so soude hi waken/ende en soude niet in zijn
huys latē breken. Daerom weest oec bereyt/ wāt
des menschen sone sal comen tot dier vrē/ als ghy
dat niet en meynt. ✠
Doē sprac Petrus tot hē. HEERE/spreect ghi
dese gelijckenisse tot ons/oft oec tot allē? Die HE
RE seyde. Hoe grootē dinc ist om eenē getrouwē
ende wijsen huyshouder/dien zijn heere sette ouer
zijn ghesinnē dat hi hen totter rechter tijt haer be-
F hoorte geue. Salich is die knecht die zijn here vint
alsoo doende/als hi coemt/voorwaer ick segghe v/
hi sal hem settē ouer alle zijn goet. Maer ist dat die
selue knecht in zijnder herten seyt/mijn heere ver-
toeft te comen/eñ begonste te slaen die knechtē eñ
maechden/eñ oec te eten eñ te drincken/ eñ dronc
ken te drincken/so sal die here des knechts comē/
inden seluen dage dat hijs niet en vermoeyt/ ende
tot dier vren dat hijs niet en weet/ eñ sal hē in stuc
kē houden oft deelen/eñ sal hem sinen loon gheuē
metten ongheloouighen.
Die knecht die den wille zijns heeren weet / eñ
en heeft hem niet bereyt/noch oec niet na sinē wil
le gedaen/die sal vele slaghen moeten lijden/maer
die dit niet en weet/eñ heeft nochtans gedaen dat
der slagen weert is/die sal weynich slagen lijden.
Wāt welcken vele is ghegheuē/bi dien salmen ve
le soecken/eñ welcken vele beuolen is / vā dien sal
men vele eysschen.
Ick ben ghecomen dat ick tvier aensteke opter
aerden/eñ wat wil ick lieuer/ dan dat terstont ont
steken ware? Mer ic moet mi te voren latē doopē
G met eender doopinghē/eñ hoe is mi so bange/ tot
dat si volbracht wordē? Meynt ghi dat ic hier ghe
comē ben vrede te gheuē? Neen segge ic/maer een
afsceydinge. Wāt van nv voort aen sullē in eenen
huyse vijf gedeelt zijn/drie tegen twee/eñ twee te
ghē drie gedeelt worden/die vader sal hem teghen
den sone setten/eñ die sone tegen sinen vader/ende
die moeder tegen die dochter/eñ die dochter teghē
die moeder / eñ des mans huysurouwen moeder
tegen des soons wijf/eñ des soons wijf tegen des
mans huysurouwen moeder.
Eñ hi sprack totten volcke. Als ghi een wolc-
ke siet opgaende vandē westen/so segt ghy terstōt
daer coemt eenē reghē/eñ dat ghesciet alsoo. Eñ
als ghi siet den zuyden wint waeyen/soo segt ghi/
het sal heet worden/ende dat ghesciet alsoo. Ghi hy
H pocrijt die gesteltenisse der aerden eñ des hemels
condt ghi proeuen/waerom en proeft ghi oock de
sen tijt niet? Eñ waerom en oordeelt ghi oec nyet mat.v.l.
ouer v wat recht is.
Als ghi met uwer wederpartien voor den prin
cen gaet/so zijt neerstich op den wege/ dat ghi zijn
der los wert/op dat hi v niet bi auētuerē voor den
rechter en treck/eñ die rechter v ouer leuer dē stoc

meester/ en die stocmeester werp v inden kercker
Ic segge v/ ghi en sult daer niet wt comē/ so lange
voor dat ghi den alder laetsten penninc betaelt.

¶ Hoe Christus een ghelijckenisse van eenen vijgheboom die gheen vruchten en droech seyde. Ende een beseten vrouwe verloste / ende veel schoone leeren dede.

Dat.xiij.Capittel. ✠

A HEt waren tot dier seluer tijt sommi
ghe daer bi / die vercondichden hem
vanden Galileeschen/ welcker bloet
Pilatus ghemenghet hadde met ha
ren offer. Ende Jhesus antwoorde/
ende seyde tot haer. Meent ghi dat dese Galileesce
voor allen Galileeschen sondaers geweest zijn/ om
dat si dat geleden hebben? Ic segghe neen/ mer en
betert ghi v niet/ so sult ghi alle ooc alsoe vergaen.
Oft meent ghi dat die achtien op welcke den torre
in Syloha viel ende doodese/ zijn schuldich geweest
voor alle menschē die tot Jerusalem woonē? Ic seg
ghe v neen/ mer ist dat ghi v niet en betert/ soo sult
ghi alle ooc also vergaen. ✠

B Matth. b ✠ Ende hi seyde hen dese gelijckenisse. Het had
de een eenen vijgheboom/ die was gheplandt in si
nen wijnghaert / ende quam en socht vruchte daer
op/ ende en vantse niet. Doen seyde hi totten wijn
ghaerdenier. Siet/ ick ben nu drie iaren lanck alle
iaer ghecomen/ ende hebbe vruchten ghesocht op
desen vijgeboom / en ick en vinde gheen / daerom
houten af/ wat beslaet hi die aerde? Hi antwoorde
ende seyde. Heere / laet hem noch dit iaer / tot dat
ic ront om hem graue/ ende meste hem/ oft hi wou
de vruchten brenghen / ende en is des niet/ so hout
hem daer na af.

Ende hi leerde den lieden in haer scholē op den
C sabbath. Ende siet/ een vrouwe was daer/ en had
de eenen gheest der crancheyt achtien iaer / ende si
was crom/ en en coste niet wel op sien. Doen se Jhe
sus sach/ riep hi se tot hem/ en seyde tot haer. Vrou
we/ weest los van uwe crancheyt. En leyde die hā
dē op haer/ en ter stont wert si opgerecht/ en prees
Godt. Doen antwoorde die opperste der scholen/
en was toornich dat hi op den sabbath heelde. En
seyde tot dē volcke/ Daer zijn ses dagen/ in welcken
men arbeyden sal/ inden seluen coemt / ende laet v
heelen/ en niet op den sabbath.

Doen antwoorde hem die HEERE en sprac.
Ghi hypocriten/ en losset niet een yegelijc onder v
sinē osse oft ezel vander cribbē opten sabbath/ ende
leydet hē totter drencken? Soude dan niet ghelost
werdē dese opten sabbath/ die toch Abrahās doch
ter is/ van desen bāde/ welcke Sathanas gebondē
heeft nu wel achtien iaer? En doen hi alsoo sprack/
moesten hē schamen alle die hē tegē geweest warē
en alle dat volck verblijde hē ouer al zijn heerlijcke
daden/ die van hem geschieden. ✠

✠ Ende hi seyde. Wien is dat rijcke Godts ge
D lijc/ ende wien sal ick dat ghelijcken? Het is een mo
staert saet ghelijck/ welcke een mensche nam/ ende
werp dat in sinen hof/ en dat wies/ en wert eenen
grooten boom/ en die voghelen des hemels woon
den onder zijn tacken.

En anderwerf sprac hi. Wie sal ick gelijcken
dat rijcke Gods? Het is ghelijc deesem/ welcke een
vrouwe nam/ ende verberch dat onder drie maten
meels/ tot dat al gheheel doorsuert wort. ✠ Ende
hi ghinc door casteelen en steden/ en leerde/ en nam
sinen wech na Jerusalem. ✠

En een seyde tot hē. HEERE meenstu dat wey
nich salich worden? Mer hi sprac tot haer. Schict v
daer na/ dat ghi door die enge poorte ingaet/ want E mat. vij. d
vele sullē (dat segge ic v) daer na aerbeydē daer in
te comē/ en en sullē dat niet connē gedoē. Van dien
tijt aen/ als die huysweert opghestaen is en die do
re toegesloten heeft/ so sult ghi beginnen daer buy
tē te staē/ en aē die dore te cloppē / en te seggē HE
RE/ HEERE/ doet ons op. En hi sal antwoorden
en seggen. Ic en weet niet van waer ghi zijt.

So sult ghi dan beginnen te seggen. Wi hebbē F
voor v gegetē en gedroncken/ en op die straten heb
di ons geleert. En hi sal v seggen. Ic segge v / ic en
weet niet van waer ghi zijt. Wijct alle van mi ghi
die boosheyt doet. Daer sal zijn huylinge ende tant
clappinghe / wanneer ghi sien sult Abraham ende
Isaac en Iacob/ ende alle Propheten inden rijcke
Gods/ ende v daer wt gesloten. Ende wanneer co
men sullen vanden Oosten ende Westen/ Suyden
en Noorden die ter tafelen sullen sitten/ in dat rijc
ke Godts. En siet/ die laetste sullen die eerste zijn/
en die eerste sullen die laetste zijn.

Op den seluen dage/ quamen sommige Phari
zeen tot hem/ en seyden. Gaet wt/ ende maect v vā
hier/ want Herodes wil v dooden. En hi seyde tot
haer. Gaet henē en segt dien vosse. Siet/ ick drijue G
die duyuel wt/ en ghenese die liedē/ huyden en mor
gen/ en op den derden dage sal ic een eynde nemen
Mer doch moet ic huyden ende morghen ende op
den daghe daer nae comende wandelen/ want het
en can niet zijn/ dat een Prophete vergaen can buy
ten Jerusalem.

Jerusalem/ Jherusalem/ die daer doot die Pro
pheten/ en steent die tot v ghesonden worden/ hoe
dicwil heb ic v kinderen willen vergaderen als een Matth.
hinne harē neste ond haer vogelen / en ghi en hebt xxiij. d.
niet gewilt? Siet/ v huys sal woest gelaten worden
Want ick segghe v/ ghi en sult mi niet sien/ tot dat
het comē sal/ dat ghi seggen sult. Ghebenedijt is hi
die daer coemt inden naem des HEEREN. ✠

¶ Hoe Jhesus eenen watersuchtighen mensche ghesont maecte. Ende leerde dat die oetmoedighe verheuen werden / ende dye houeerdighe vernedert. Ende een mensche een groot auontmael maecte.

Dat.xiiij.Capittel ✠

ENde het geschiede dat hi quam in een A
huys eens ouersten der Pharizeen/
op eenē sabbath dat broot te eten/ en
si wachten hē. En siet/ daer was een
mēsche voor hem die was watersuch
tich. En Jesus antwoorde / en seyde totten Scrift
gheleerden/ ende Pharizeen / ende sprack. Ist ghe
oorloft op den sabbath te genesen? Si swegen stille
En hi nam hē tot hem waerts/ en maecte hem ge
sont/ en liet hem gaen. En antwoorde en seyde tot
haer. Wie is onder v/ dien zijn ossche oft ezel inden
put valt/ en hi hem niet ter stont weder wt en treet B
op den sabbath. En si en consten hem daer op niet
weder antwoorden.

Mer hi seyde een ghelijckenisse totten gasten/
doen hi merccte/ hoe si begheerden bouen te sitten/
ende hi seyde tot haer. Wanneer ghi van yemandt
ghenoot wort ter bruyloft/ soo en set v niet bouen

aen/datter bi auontuere niemāt en come eerlicker
dan ghi/die vā hē ghenoot si / eñ als die coemt dye
D v eñ hē genoot heeft/tot v segge/wijct desen/ende
moeste dan met scandē benedē aen sittē. Mer als
ghi genoot wort/so gaet/eñ set v beneden aen / op
dat/wāneer daer comt die v genoot heeft/segghe
tot v.Vrient climt op/so sult ghi danden prijs heb
ben voor dien/die ter tafelen sitten. Want wie hē
seluē verheft/die sal vernedert wordē/eñ wie hem
seluē vernedert/die sal verheuen worden. ✠
Tobie. iiij.b ✠ Hi seyde oec tot dien/die hem ghenoot hadde
wāneer ghi een noen oft een auōtmaeltijt maect/
so en noot niet v vrienden/noch v broeders / noch
v maghen/noch v ghebuerē/die daer rijck zijn/ op
dat si eenich tijt v niet weder en nooden/eñ v ver-
gheldinghe ghescbiede. Maer als ghi een maeltijt
maect/so noot die arme/die crepele/ die lāme/dye
blinde/so zijt ghi salich/wāt si en connen v dat niet
vergheldē. Mer dat sal v vergouden worden in-
der verrijsinghen der rechtueerdigher.

D Mer doē dat hoorde een die mede ter tafel sadt
Matth. xxij. seyde tot hem. Salich is hi die dat broot eet in dat
rijcke Gods. * Ende hi seyde tot hem. ✠ Het
was een mensche/die maecte een groot auōtmael
eñ riepet vele daer toe/ende sandt sinen knecht wt
ter vren des auontmaels te seggē die ghenoot wa-
ren comt/ wāt het is nv al berept. Eñ si begonstē
hen al die een na den anderen te ontsculdigen. Die
eerste seyde tot hem. Ic hebbe eenē acker gecocht/
eñ het is mi van noode/dat ic wtgae / eñ hē sie diē/
ic bidde v ontsculdicht mi. Eñ die ander seyde. Ick
hebbe vijf iock ossen gecocht/eñ ick gae nv daer he
nen om te besiene/ic bidde v/ontschuldicht mi. Eñ
die derde seyde. Ic hebbe een wijf ghenomē/ daer
om en can ic niet comen. Eñ die knecht quam / eñ
seyde dat al sinen heere weder.

Doen wert die vader des huysgesins toornich/
E eñ seyde tot sinē knechte. Gaet haestelic wt op die
Matth. x.d straten/eñ weechskens der stadt/ende leyt hier in
die arme/eñ crepele/ eñ lamme/eñ blinde. Eñ dye
knecht sprac. Heere/dat is ghescbiet/wat ghi beuo
len hebt/mer daer is noch plaetse. Ende die heere
seyde totten knechte. Gaet wt op die landtstraten
eñ aenden thuynen/eñ dwinctse hier in te comen/
op dat mijn huys vol werde/ Mer ic segghe v/ dat
daer nyemant van dien mannen/die daer ghenoot
waren/mijn auontmael smaken en sal.

F Ende het ghinc veel volcx met hem/eñ hi keer-
de hem omme/ende seyde tot hen/ Soo wie tot mi
coemt/ende haet niet sinē vader/moeder/wijf/kin
der/broeders/susteren/ooc daer toe zijn eyghen le
uen/die en mach niet mijn discipel zijn/eñ wie niet
en draecht zijn cruys/eñ volcht mi na/die en mach
niet mijn discipel zijn.

G Wie is onder v/die eenē thoren timmerē wilt/
eñ en sidt niet te voren/eñ ouerslaet die cost/oft hy
dat conste wtreycken/op dat niet wanneer hy den
gront gheleyt heeft/eñ cans dan niet volbringhen/
alle die dat sien/beghinnen met hem te spotten/eñ
seggen. Dese mensche begost te timmerē/ eñ en cā
dat niet volbrengen. Oft welcke Coninc wil hem
begeuē in eenen strijt/tegen eenen anderē Coninc
eñ en sidt niet te vorē/eñ ouerslaet oft hi conde mz
thiē duysent ontmoetē dien/ die hē ouer coēt met
twintich duysent/ is dies niet so seynt hi boden wt
als die ander noch verre is/eñ biddet om vrede/Al
so een yegelic onder v/die niet en verlaet al dat hy
heeft/en mach niet mijn discipel zijn.

Wat sout is een goet dinc/mer als dat sout ver
dwijnt/waer mede salmē dā soutē? Het en is noch
op dat lant/noch in die messie niet nut/ mer mē sal
dat wech werpen/wie ooren heeft om te hooren/
die hoore.

¶ Hoe Jhesus den hypocriten seyde die ghelijckenisse van-
den verloren schapen/ende vanden verloren penninck/en-
de oock vanden verloren sone.

Dat.xv.Capittel ✠

Et naecten tot hē alle tollenaers eñ
sondaren/op dat si hem souden hoo-
ren/eñ die Phariseen eñ Schriftghe- A
leerden murmureerden ende seydē/
Dese ontfanct die sondaren / eñ eedt
met hen/Mer doen seyde hi hen dese gelijckenisse
eñ sprac Welcke mensche is onder v/ dye hondert
scapen heeft/eñ ist dat hi een van dien verliest/dye
niet en vlaet die negen entnegentich inder woestij
nen/eñ gaet henen na dat verloren / tot dat hy dat B
vindt? Eñ als hi dat vonden heeft / soo sedt hy dat
op zijn scouderen met vruechden/ eñ als hi thuys
coemt/roept hi zijn vrienden ende ghebueren / eñ
spreect tot haer. Verblijt v met mi / want ic hebbe
mijn schaep ghevonden dat verloren was/ Ick seg
ge v/also sal oock vruechde zijn inden hemele ouer
eenen sondaer die penitencie doet/dan van neghe-
nentnegentich rechtueerdige dye der penitencien
niet en behoeuē/ Oft welcke vrouwe is / die thien
penninghen heeft/ende si daer eenen af verliest/ die
niet een licht en ontsteect/eñ omkeert dat huys eñ
soect met neersticheyt/tot dat si hem vint? Eñ als
si hē vondē heeft/ roept si haer vriendinnē eñ ghe-
buerinnē/eñ seyt/Verblijt v met mi/ want ick heb C
mijnē penninc vondē diē ic verlorē had/ Also seg-
ghe ic v/sal ooc die blijscap zijn voor dye engelen
Gods/ouer eenen sondaer die penitencie doet. *
✠ Ende hi seyde/Een mensche hadde twee sonē
ende die ionckste onder haer/seyde tot sinen vader/
Vader geeft mi dat deel der goeden / dat mi toebe-
hoort/eñ hi deelde hē dat goet / Eñ nyet lāge daer
na/vergaderdet die ionckste sone al te samen/ende
tooch verre ouer lant/ende daer doorsloech hi zijn
goet met brassen/ Doen hi nv alle dat zijn verteert
hadde/wort een groote dier tijt ouer dat gheheele
lant/eñ hi begost gebrec te lijdē/ eñ hi ghinc eñ aen
hinc eenen borgher des seluen lants/dye seynde hē D
op sinen acker die vercken te hoeden/Ende hy be-
geerde sinē buyc te vullen met draf dat die verckēs
aten/eñ nyemant en ghafs hem.

Doen sloech hi in hem seluē/ende seyde/hoe ve-
le huerlinghē heeft mijn vader die broots genoech
hebbē/eñ ic vederue van honger? Ic wil mi op ma
ken/eñ tot mijnen vader gaen/eñ tot hem seggen
Vader ic heb gesondicht indē hemel/eñ voor v/eñ
en ben nv voort niet meer weert/dat ic v sone hee-
te/maect mi als een van uwen huerlinghen/eñ hi
stont op/eñ quā tot sinē vader. Mer doen hi noch
verre van daer was/sach hem zijn vader/ eñ iam- E
merde hem/ende liep toe/ ende viel hem om sinē
hals/eñ custe hem. Doē sprac die sone tot hem/Va
der ic hebbe ghesondicht indē hemel eñ voor v/ ic

en ben voortaen niet weerdich dat ick u sone heete/
Doen seyde die vader tot sinē knechten/brengt hae
stelijck dat beste cleet hier ende doet hē aen / ende
geeft hem een vingerlinc aen zijn hant / ende schoē
aen zijn voeten/ende brengt een ghemest calf hier/
ende slaet dat/ende laet ons eten ende vrolic zijn/
wāt dese mijn sone was doot eñ is weder leuendich
geworden/hi was verlorē/ende is geuonden / Eñ
begosten weder om vrolic te zijn.

F Mer die outste soon/ was op den velde/eñ als
hi quam/ende nae bi den huyse was hoorde hi dat
gesange ende dat dansen/eñ riep tot hem een van=
den knechten eñ vraechde wat dat waer / Dye sey
de tot hem/Dijn broeder is ghecomen/eñ u vader
heeft een gemest calf gheslaghen om dat hi hē ghe
sont weder heeft/Doen wort hi toornich / eñ wou
de daer niet ingaen/ Doen ghinck zijn vader wt/en
de badt hem/ Maer hi antwoorde ende seyde tot
sinen vader/siet/ so vele iaren heb ic u ghedient/eñ
en hebbe u gebot noch noyt ouergetreden/ eñ ghy
en hebt mi noch noyt bock ghegeuen / dat ick met
minen vrienden vrolijc hadde mogen zijn / mer nu
G gecomen is dese u sone/ die zijn goet verdaen heeft
met den hoeren / hebt ghi hem een gemest calf ghe
slagen/ Mer hi seyde tot hem/ mijn sone/ghi zijt al=
tijt met mi/eñ al wat mijn is dat is uwe / ghi sout
vrolijck eñ goets moets zijn / want dese u broeder
was doot/ende is weder leuendich ghewordē/hi
was verloren/ende is weder geuonden. *

¶ Een ghelijckenisse van eenen quaden meyer ende hoe
niemandt twee heeren dienen mach / ende hemel ende aer=
de eer vergaen soude/dan een tittel van die woordē Gods
oock van ouerspel ende ooc vanden rijcken man/ende van
den armen Lazaro

Dat.xvi.Capittel ✠

A Mer hi sprac tot sinen discipulen/Het
was een rijc man/die eenen huyshou
der hadde/die wort voor hem gedif=
fameert/ als hadde hi hem zijn goet te
quiste gebracht/ende hi riep ende sey
de tot hem/wat hoor ic dat van u? doet rekenschap
van uwen huyshouden/want ghi en moecht voort
aen gheen huyshouder meer zijn / Die huyshouder
dachte bi hem seluen/wat sal ick doen? mijn heere
neemt die officie van mi/Ic en vermach niet te gra
uen/ic schame mi te bidden/Ick weet wel wat ick
doen sal/op dat als ic nu vander officie gheset wer
de/dat si mi in haren huysen ontfaen.

Ende hi riep tot hem alle die schuldenarē zijns
B heeren/ende seyde tot dē eersten/hoe vele sidi mijn
heere schuldich? Hi seyde hondert tonnen olijs/En
de hi seydede neempt uwen brief/set u/ende schrijft
ter stont vijftich. Daer na seyde hi totten anderen/
mer ghi hoe vele sidi schuldich? Hi seyde hōdert ma
ten terwen/ Ende hi seyde tot hem/ neempt uwen
brief ende schrijft tachtentich/ Ende die here prijs
C de dien onrechten huyshouder / dat hi wijselijcken
ghedaen hadde/Wandt die kinderen deser werelt
zijn wijser dan die kinderen des lichts in harē ghe=
slachten/Ende ick segghe u oock/ Maect u vrien=
den met den ongherechtighen Mammon/op dat
wanneer ghi nu behoeft/si u ontfanghen in die ee
wighe woninghen. *

Wie inden cleynsten ghetrou is / die is oock in
den groten getrouwe/ende wie in dē cleynsten on=
gerechtich is/ die is oock inden grooten ongerech=
tich/ Daer om / ist dat ghi indē ongerechtigen man
nē niet trouwe zijt geweest / wie wil u dat warach
tige betrouwen? ende ist dat ghi inden vreēden nie
ghetrou geweest en zijt / wie wil u geuen dat u is/ D
Gheen knecht en can twee heeren dienen oft hi sal
den eenen haten ende dē anderen liefhebben/oft hi
sal den eenen aenhangen/ende den anderen verach
ten/Ghi en cont niet God ende mammon tsamē
dienen/Dat hoorden alle die Pharizeen /die warē
gierich ende bespotten hē / Ende hi seyde tot haer
ghi zijt die u seluen rechtueerdicht voor den men=
schen/mer God kent u herten/ Want dat hooghe
geacht wert voor den menschen / dat is een afgrij
selicheyt vor God. * E

Die wet ende prophreten prophetteerden tot op
Joannem / ende van dier tijdt aen wert dat rijcke mat. v. b
Gods door dat Euangeliū gepreect/ eñ een yeghe
lic mensche dringet met ghewelt daer in/ Mer het mar. x. a
is lichter dat hemel eñ aerde vergaē / dan dat een
tittel vander wet valle / Wie hem scheyt van zijn=
der huysvrouwen/ende troudt een ander/ die doet
ouerspel/ende wie die afghescheyden vanden man
trout die doet ouerspel. ✠ Het was een rijc man
die cleede hem met purpuren ende costelijcke lij=
waden/ende leefde alle dage leckerlijc/ Ende daer
was een brootbidder ghenoemt Lazarus / die lach
voor zijnder dueren vol sweren/ ende begheerde
hem te versaden vanden brocken die van des rijc=
ken tafel vielen/ doch soe quamen die honden ende
lecten hē zijn sweerē / Het gheschiede dat die broot
bidder sterf/ende wort gedragen vanden engelen
in Abrahās schoot / Die rijcke sterf oock eñ wort
in die helle begrauen

Als hi nu inder pijnen was/ sloech hi zijn ogen F
op/ende sach Abraham van verre / eñ Lazarum in
sinen schoot/riep hi ende seyde / vader Abraham/
ontfermt mijnder/ eñ sent Lazarum / op dat hi dat
wterste zijns vingers in dat water steke / ende ver
coel mijn tonghe/ want ick lijde groote pijn/in de=
ser vlammen/ Mer Abraham seyde / ghedenckt so
ne/dat ghi ghoet ontfanghen hebt in uwen leuen/
Eñ Lazarus daer teghen quaet ontfanghen/ Mer
nu wert hi ghetroost/ eñ ghi wert ghepijnicht/ En
de bouen dat alle/is tusschen ons ende u een grote
verscheydinge/also dat die ghene die wouden van
hier door gaen tot u/en connen niet/ noch ooc niet
van daer tot ons hier comen.

Doen seyde hi/so bidde ic u vader / dat ghi hem
seyndet in mijns vaders huys/ want ic hebbe noch
vijf broeders/ dat hi hem ghetuyge / op dat si oock G
niet en comen in dese plaetse der tormenten/ Abra
ham sprack tot hem/ Si hebben Moysen/ende die
propheten/ laetse die selue hooren / Hi seyde neen
vader Abraham/maer waert dat yemant van den
dooden tot hem ghinge/so sullen si penitētie doen
Mer hi seyde tot hem/ hooren si . Moysen ende die
propheten niet/so souden si ooc niet ghelouen/ als
yemant van die doodē op stonden

¶ Van veel schoonder leeren in ghelijckenisse . Ende hoe
Jhesus thien malaetschen reynichde/ende hen luyden voor
seyde vanden laetsten tijt.

Dat.xvij.Capittel ✠

A I seyde tot sinē discipulen/ het is om
mogelijcken datter geen argernisse
en come/mer wee dien door welckē
si comen/het waer hē beter dat men
hē eenen molensteen aen dē hals hin
Matth. ge/eñ worpe hē in die zee/ dā hi een vā desen cley-
xviij.a nen ergherde/Wacht v/Ist dat v broeder in v son
dicht/so straft hem/ende ist dat hi hem betert/soo
vergeuet hem/eñ ist dat hi seuen mael des daechs
in v sondicht/eñ seuēmael des daechs weder quaē
tot v/ende seyde/het berouwet mi/ soo suldy hem
dat vergheuen.
B Ende die Apostelen seydē tottē HEERE sterct
ons geloue/Die HEERE seide/ Waert dat ghi ge
loof hadt als een mostaertsaet/eñ seydet tot desen
moerboom/treet v wt/ende verset v in dat meyr/
so soude hi v ghehoorsaem zijn.
Wie is onder v/die eenen knecht heeft / die hē
ploeget/oft die beestē weydet/wāneer hi tot huys
C comet van den velde/dat hi tot hem segghe/ghaet
terstont eñ sedt v ter tafelen? Ist niet alsoo/dat hy
tot hē seyt/bereyt dat ic dat auontmael ete / schort
v/ende dient my/so langhe ic ete ende drincke/dan
sult ghi ooc eten ende drincken/ Danct hy ooc den
seluen knecht dat hi gedaen heeft dat hem beuolen
was? Ic en meyns niet Also ooc ghi/wāneer ghy
alle dat gedaen hebt/dat v beuolen is/soo segghet
wi zijn onnutte knechten/wi hebben ghedaen dat
wi te doen schuldich waren. ✱
D ✠ Eñ het gheschiede doen hi reysde nae Hieru-
salē/tooch hy midden door Samarieē eñ Galileen
Eñ als hi in een Casteel quā ontmoetē hē thiē ma
laetsche mannē/die stonden vā verre eñ hieuen op
haer stemmen ende seydē/ Iesu lieue meester/ ont
fermt v onser/Eñ doen hise sach seyde hi tot haer.
Gaet henē eñ vtoont v den priesteren/ Eñ het ge
schiede/doen si henen ghingen/wordē si reyn/ Eñ
een onder hen doē hi sach dat hi gesont geworden
was keerde hi hem om eñ prijsde God / met luyd
stēmen/eñ viel op zijn aensicht tot sinē voeten/ eñ
dancte hē/eñ dat was een Samaritaē. Iesus ant
woorde eñ seyde/ Sijn uwer nyet thien reyn ghe-
worden/waer zijn die negen? eñ en is daer niemāt
anders gheuondē/ die wederomme soude hebben
gecomen/eñ Gode den prijs ghegeuen dā alleen
dese vreēde? eñ hi seyde tot hē/staet op/gaet wech/
want v gheloouē heeft v gheholpen. ✱
E ✠ Mer doen hem gheuraecht wort vandē Pha
rizeen/wāneer coēt dat rijcke Gods? Antwoorde
hi hem ende seyde/Dat rijcke Gods en coemt niet
met wtwendighen gebaer/noch men sal ooc niet
segghen/siet/hier oft daer ist/want siet / dat rijcke
Gods is inwendich in v.
Eñ hi seyde tot sinen discipulen/dē tijt sal comē
dat ghi sult begheeren/ te sien eenen dach des men
schē sone eñ ghi en sult dien niet sien / Eñ si sullen
tot v seggē/siet hier/siet daer/mer gaet niet/eñ en
volcht ooc niet/ Wāt also dē blixem bouen vandē
hemel blixemt/ende licht ouer al dat onder den he
mel is/also sal ooc des menschen sone in sinen da-
F ghen zijn/mer te voren moet hi vele lijden/ eñ ver
worpen worden van desen ghestachte.
Eñ alsoot ghesciede totter tijt Noe / so salt ooc
gheschien inden daghe des menschen sone/ si aten

si droncken/si troudē/ende si worden te huwelijc-
ke ghegeuē/tot op dē dach toe/dat Noe in die arc Matth.
ke ghinck/Ende doen quam die diluuie eñ verde- xxiiij.c
desc alle/Des seluē ghelijcken also ghesciedet tot
den tijde Loth/si aten/si droncken/si cochten/si ver
cochten/si planten/si timmerden/mer op dē dach Ge.xix
dat Loth wt Sodoma ghinc/doe reeghendet vuer
eñ solfer/vanden hemel ende vernieldese alle / Na
die wijse salt gaen/op dien dach / als des menschē
sone gheopenbaert sal worden.
In den seluen dage/wie op dat dack is / ende si
nen huysraet in huys/die en climme niet neder die
te halen/Des gelijc/die op den velde is / die en kee G
re niet omme/na dat ghene dat achter hē is/Ghe
denct des wijfs Loth/Wie daer soeckt zijn siele te
behouden/die salse verliesen/eñ wiese verliesen sal
die salse totten leuen baren.
Ick segghe v/op dien daghe sullender twee op
een bedde liggen/eñ een sal aengenomen worden
die ander sal ghelaten wordē. Twee sullender ma
len met malcanderen/een sal aen genomē wordē/ Matth.
die ander sal verlaten wordē. Ende si antwoordē xxiiij.d
ende seyden tot hem HEERE / waer? Hy seyde tot
haer/Waer dat aes is/daer sullen ooc die aernen
vergaderen.

¶ Van een ghelijckenisse/ende eenen rechter / ende van
een weduwe/Van eenen openbaer sondaer ende van eenen
ypocrijt/die inden tempel quamen om te bidden/ende vā
die periculoosheyt der rijcdommen/ Ende hoe eenen blin-
den van Jesus verlicht wert:

Dat.xviij.Capittel ✠

I seide haer een gelijckenisse daer af
datmē altijt biddē sal / eñ niet aflatē
eñ seyde. Het was een rechter in een
der stat/die en vreesde God niet/eñ A
ontsach hem niet voor dē menschē/
Het was een weduwe inder seluer stadt/eñ quam
tot hem eñ sprack/Verlost mi van mijnder weder
partije/Eñ hi en woude in langhe wijle niet/daer
na dachte hi bi hem seluē/hoe wel ic God niet en
vreese/noch mi voor den menschen niet en ontsie/
Nochtans want mi dese weduwe so moeylick is/
wil icse wreken/op dat si niet ten laetsten en come
ende mi beclappende/mijn fame verminderе.
Doen seyde die HEERE/hoort hier/wat die B
onrechte rechter seyt/Soude God oock niet wre
ken/zijn wtuercoren/ dye tot hem roepen dach eñ
nacht al ist dat hijt vtreect? Ic segghe v/hi salse wre
kē in corter stont/Doch wanneer des menschen so
ne comen sal/meynstu dat hi ooc geloofue sal vindē
op der aerden?
✠ Hi seyde tot sommighe die haer seluen verma
ten/dat si goet waren/ende verachten die ander/
in dusdanige ghelijckenisse seggende. Het gingen
twee menschē op indē tempel/op dat si biddē sou
dē/deen was een Pharizeus / die ander een open-
baer sondaer/Die Pharizeus stont/ ende badt by
hem seluen alsoo/ Ick dancke dy God/dat ick niet
en ben als ander luyden/roouers/ ongerechtighe
ouerspeelders/oft ooc als dese openbaer sondaer/
ic vast tweemael ter wekē/eñ gheue thienden vā C
allen dien dat ic hebbe/ Eñ dye openbaer sondaer
stont vā verre/eñ woude zijn ooghen niet opslaen
tot dē hemel/mer sloech op zijn borst ende seyde/
God si mi sondaer ghenadich/Ick segghe v / dese

Matth. ghinc vā daer gerechtueerdicht in zijn huys/ voor
Marci. den anderen want wie hem seluen verheft die sal
vernedert werden/ ende wie hem seluen vernedert
die sal verheuen werden. *
Si brochten ooc ionghe kinderen tot hem/ dat
hyse soude aenroeren/ Doen dat die discipulen sa=
ghen/ berispten si die/ Mer Jhesus riepse tot hem
ende seyde/ laet die kinderkens tot mi comen/ en
weertse niet/ wāt sulckē is dat rijcke Godts Jc seg
ge v/ wie niet dat rijcke Gods en ontfanct/ als een
kint die en sal daer niet ingaen.
D Ende het vraechde hem een ouerste eñ seyde/
Goede meester/ wat mocht ic doen/ dat ick dat ee=
wich leuen verwerfde? Jesus seyde tot hem/ Wat
heetstu mi goet? Niemant en is goet/ dan alleen die
enighe God/ Ghi weet die ghebodē wel/ Ghi en
sult gheen ouerspel doen/ Ghy en sult nyedt doot=
slaē/ ghi en sult niet stelen/ ghi en sult geen valsche
getuyge geuen/ ghi sult v vader eñ moedꝰ eerē/ hy
seyde/ Dat heb ic al gehoudē van mijnder ioncheyt
op/ Doen Jesus dat hoorde/ seyde hi tot hem V ge
breect noch een/ Vercoopt al wat ghi hebt ende ge
uet den armen/ so suldi eenen schat hebbē inden he=
mel/ eñ coemt eñ volch mi na/ Doen hi dat hoorde/
wert hi bedroeft/ want hi was seer rijcke.
Doen Jesus sach dat hi bedroeft was/ seyde hy
hoe swaerlijcken sullen die rijcken int rijc Gods co
men/ het is lichter/ dat eē kemel gae/ door eē ooge
E der naelden/ dan dat een rijcke in dat rijcke Godts
Marci. soude gaen/ Doen seyden die ghene die dat hoorden
Wie can dan salich werden? Mer hi seyde/ Wat vi
den mensche ommoghelijck is/ dat is bi Godt mo
ghelijck.
Doe seyde Petrus. Siet/ wi hebben al gelatē
eñ zijn v na geuolcht/ hi seyde tot hem/ Jck segghe
v/ daer en is niemant/ die zijn huys achter laet/ oft
ouders/ oft broeder/ oft huysvrouwe/ oft kinderen
om des rijcken Gods wille/ die dat niet menichful
dich weder ontfanghen en sal in deser tijt/ ende in
der toecomender werelt dat eewich leuen.
F ✠ Hi nam tot hē die twaleue eñ seyde/ tot haer
Matth. Siet/ wi gaen op na Hierusalem/ ende het sal al vol
xx. bracht wordē dat gescreuen is door die propheten
van des menschen sone/ Want hi sal ouergeleuert
worden den heydenen/ eñ hi sal bespot werden/ en
de geblasphemeert ende berispt eñ bespoghen wor
den/ ende si sullen hem geesselen ende dooden ende
op dē derden dach sal hi weder opstaen/ Ende si en
verstonden dat niet/ ende die reden was hen ver
borgen eñ en wisten niet wat dat geseyt was
Mer het gesciede doen hi na tot Hiericho quam
sadt een blinde biden weghe/ ende badt doen hi dat
volc hoorde dꝫ daer voorbi ghinc/ vraechde hi wat
dat waer/ Doen vercondichden si hem/ Jesus van
Nazareth ginc daer voorbi/ Ende hi riep eñ sprac
G Jhesu ghi sone Dauids/ ontfermt v mijnder. Mer
Marci. die voor aen gingen gheboden hem/ hi soude swij
gē/ Mer doen riep hi vele meer. Ghi sone Dauids
ontfermt v mijnder/ Jhesus stont stille eñ gheboot
dien tot hē te brengen/ Doen si hem na bi hē brach
ten/ vraechde hi hem eñ seyde. Wat wilt ghi dat ic
v doen sal? hi seyde HEERE dat ic weder sien mach
Jesus seyde tot hē Weest siende/ V gheloone heeft
v gesont ghemaect/ Ende ter stont wert hi siende/
ende volchde hem na/ ende prees God/ Ende alle
dat volc nae dat het gesien hadde loofden God. *

¶ Van zacheo. Ende hoe Jesus twee discipulen om dat
vuelcken vander ezellinne sant/ ende ouer dat Jerusalem
weende/ eñ die coopers eñ vercoopers wt den tēpel dreef
Dat.xix.Capittel. ✠

ENde hi tooch daer in/ eñ ghinc door
Hiericho/ Eñ siet daer was een man
genaemt Zacheus/ die was eē ouer A
ste der openbaer sondaren/ ende was
rijc ende begeerde Jesum te sien/ wie
hi ware ende en conste niet/ om des volcs wille/
want hi was cleyn van persone/ Ende hi liep voor
ende clam op eenen wilden vijgheboom/ op dat hy
hē sien soude/ want al daer soude hi doorgaen/ En
de als Jesus quam aen die selue stede sach hi op/ eñ
wort zijnder gheware/ ende seyde tot hem/ Zachee
climt haestelijc neder/ want ick moet huyden tot di
nen huyse in keeren/ Ende hi clam haestelic neder/
ende ontfinc hem met vruechdē/ Doen si dat sagē
murmureerden si alle segghende/ dat hi tot eenen
sondaer in keerde.
Mer Zacheus ghinck daer/ ende seyde tot den
HEERE/ Siet HEERE/ die helft van mijnen goe B
den gheue ic den armen/ ende is dat ick yemanden
hebbe bedrogen/ dat gheue ic vieruout weder/ Je
sus seyde tot hem. Huyden is desen huyse salicheyt
gheschiet/ omme dat hy oock Abrahams sone is/
Want des menschen sone is gecomen te soeckē/ en
de salich te maken dat verloren was/ * Doe si dit
hoorden seyde hi vorder een gelijckenisse/ daer om
me dat hi na bi Jherusalem was/ ende omme dat
si meynden/ dat rijcke Gods soude ter stont gheo
penbaert worden ende seyde. ✠ Een edel man reys
de in vreemden lande/ dat hi een rijc soude in nemē
ende dā weder soude comē/ Dese riep thien zijnder
knechten/ ende gaf haer thien pont/ ende seyde tot
haer doet neringhe/ tot dat ick weder come/ Mer Matth.
zijn borgeren hateden hem/ eñ seynden eene boot xxv.b.
schap aen hem/ eñ deden hem seggē/ Wi en willen Marci.
niet dat dese ouer ons regnere. xiij.
Ende het gheschiede doen hi weder quam/ nae C
dien dat hi dat rijcke in genomen hadde/ hiet hi roe
pen die knechten/ welcke hi zijn gelt ghegeuen had
de/ op dat hi soude weten/ hoe vele een yegelijc ghe
ouert hadde/ Doen quam die eerste/ ende seyde/ here
re dijn pont heeft thien pont verereghen/ Ende hi
seyde tot hem/ Ey ghi ghoede knecht/ om dat ghy
in dijn cleynsten ghetrouwe gheweest zijt/ sult ghy
macht hebben ouer thien steden/ Die ander quam
ooc eñ seyde/ here/ dijn pont heeft vijf pont gewon
nen/ Tot dien seydy ooc/ ende ghi sult zijn ouer vijf C
steden.
Ende die derde quam eñ seyde/ here siet daer/
hier is v pont/ welc ic hebbe in eenen sweetdoeck
gehoudē/ Jc vreesde v/ wāt ghi zijt een streng mā
ghi haelt daer ghi niet ghelepdt en hebt/ eñ maeyt
daer ghi niet gesaeyt en hebt/ hi seyde tot hē/ Wt
uwen monde oordeele ic v/ ghi scalc/ weet ghi dat
ic een streng mā ben/ eñ hale dat ic niet geleyt en
hebbe/ eñ maye dat ic niet ghesaeyt en hebbe/ Eñ
waerom en hebt ghi mijn ghelt in die wisselbanck
niet gegeuen? ende als ic gecomen ware/ soude ic
dat met woecker gheeyscht hebben.
Ende hi sprac tot dien die daer bi stondē/ Neemt

dat pont van hem/ eñ gheeft dat hem/ die thien pont
heeft/ Eñ si seyden tot hem/ HEERE hi heeft thien
pont/ Ic segge v/ die daer heeft/ dien sal ghegheuen
worden/ mer van dien die niet en heeft sal oock dat
werden ghenomen/ dat hy heeft/ Maer die ghene
mijn vianden die niet en wouden dat ick ouer haer
E heerschappie hebbē soude/ die brengt hier/ eñ doot-
se voor mijn oogen/ * Eñ als hi dat seyde/ tooch
hi voort/ eñ ghinc op na Jerusalem.

Ende het gheschiede/ als hi naecte Bethphage
ende Bethanien/ aenden olijfberch/ sandt hi sijnder
discipulen twee ende seyde/ Ghaet henen in dat ca-
steel dat teghen v leyt/ Ende als ghi daer in coemt
sult ghi een buelen ghebonden vinden/ op welcke
noch noyt geen mensche geseten en heeft. Ontbint
dat/ ende brengt dat/ Eñ ist dat v yemant vraecht/
waerom dat ghi dat ontbindt/ so segt alsoo tot hē/
Die HEERE behoeft sijnder.

F Ende die ghesonden ghinghen wech/ ende von
den als hi hen ghesept hadde/ Mer doen si dat bue-
len ontbonden/ seyde sijn heere tot haer/ Waerom
ontbint ghi dat buelen? Si seyden/ Die HEERE be-
hoeft sijnder/ Ende si brochten dat tot Jesum/ Eñ
de worpen haer cleeder op dat buelen/ ende setten
Jesum daer op/ Doen hi noch wech tooch/ spreydē
si haer cleederen op den wech.

Ende doen hy den olijfberch aftooch/ begost
die gheheelen hoop sijnder discipulen/ met blijscap
pen Gode te louen/ met luyder stemmen/ ouer al-
le die daden die si van hem ghesien hadden eñ seydē
Ghebenedijt si/ die daer comt een Coninc indē na
me des HEEREN/ vrede inden hemel/ ende prijs in
den hoochsten/ Ende sommighe der Phariseen/ on
der den volcke/ seyden tot hē/ Meester/ straft doch
v discipulen/ Ende hi antwoorde eñ seyde tot haer
Ic segghe v/ waert dat dese swijghen/ so sullen die
steenen roepen.

* Ende als hy nae by quam/ sach hi die stat aen
ende weende ouer haer/ ende seide/ Waert dat ghy
wist wat tot uwen vrede dient/ soo sout ghy dat in
desen daghe bedencken/ mer nv is dat voor uwen
oogen verborgen/ Want den tijt sal ouer v comen
dat v vianden om v eñ om v kinderen sullen slaen
G een bolwerc/ v beleggHen/ eñ in allen siden benau-
wen eñ stichten/ Ende en sullen niet eenē steen op
den anderen laten/ om dat ghi niet bekent en hebt
den tijt daer in dat ghi besocht zijt gheweest.

Ende hi ginc inden tempel/ ende begost wt te
drijuen die daer in cochten eñ vercochten/ eñ seyde
tot haer/ Daer is gescreuen. Mijn huys is een be
dehuys/ mer ghi hebt dat gemaect/ tot een moort
cuyle/ Eñ leerde dagelicx inden tempel. * Mer
die hoghe Priesteren ende Schriftgeleerden/ ende
die principaelste onder den volcke sochten hoe si
hem mochten te niete brenghen/ ende en vonden
niet/ dat si hem doen mochten/ want dat volc/ hinc
aen hem/ ende hoorde hem.

¶ Hoe die Joden Jhesum vraechden in wat macht hi die wonderlijcke teeckenen dede/ Ende hoe een mensche eenen wijnghaert plante/ ende vanden verworpen steen/ vanden thienden des Keysers te gheuen/ Vander vrouwen die seuen ghebroeders ghehadt hadde/ ende vander verrisenisse.

Dat.xx.Capittel.

Ende het ghesciede op een der dagen
doen hi dat volc leerde inden tempel/
A ende predicte dat Euangelium/ doen
ginghē tot hē die hooghe Priesterē/ eñ
Schriftgeleerden met den Outsten/
ende seyden tot hem/ ende spraken/ Segt ons/ wt
wat macht doet ghi dat/ oft wie heeft v die macht
ghegeuen? Hi antwoorde eñ seyde tot haer/ Ick wil
v ooc een woort vragen/ segt mi dat/ Die doopinge
Joannis/ was si vandē hemel/ oft vandē menschē?
Si dachten bi haer seluen/ eñ seyden/ Segghen wy
vanden hemel/ so sal hi segghen/ Waerom en hebt
ghi hem dan niet ghelooft? Seggen wi vandē men
schen/ so sal ons al dat volc steenigen/ Want si staen
daer op/ dat Joannes een propheet is/ Ende si ant
woorden/ si en wisten nyet van waer si was/ ende
Jesus seyde tot haer/ So en segghe ick v oock niet/
wt wat macht dat ic dat doe. *

B Ende hi begost te seggen den volcke dese ghelijc
kenisse/ Een mensche plante eenen wijngaert/ eñ Math. xxi.b
verhuerde hem den wijngaerdenieren/ ende reysde Marci. xii.a
ouer dat lant/ een lāge tijt/ Eñ tot sijnder tijt sandt
hi een knecht tot den wijnghaerdenieren/ dat si hē
van die vruchten des wijnghaerts souden gheuen/
Ende si gheesselden hem/ ende lieten hem ydel van
haer/ Daer bouē sant hi noch eenē anderen knecht/
ende dien gheesselden si ooc/ ende dedē hem smaet
aen/ ende lieten hē ooc ydel van haer/ Ende bouen
dat sant hi den derden/ dien quetstē si ooc/ eñ stietē
hem daer wt/ Doen seyde die heere des wijngaerts
Wat sal ic doen? Ic wil mijnen lieuen sone seyndē/
Si auontuerē als si dien sien/ sullē si haer ontsien.
Mer doen die wijngaerdenierē den sone saghen
dachten si bi haer seluen eñ spraken/ Dat is die erf
ghenaem/ coemt laetten ons dodē/ op dat die erue
ons si/ Eñ stieten hem wt voor den wijnghaert eñ
doodē hem/ Wat sal dan die heere des wijngaerts
dē seluē doē? Hi sal comen eñ sal verdoen dese wijn
gaerdenierē/ eñ sinē wijngaert anderē verhueren C Psalm. cxvii.
Doen si dat hoorden/ spraken si/ dat si verre.
Maer hi sachse aen ende seyde/ wat is dan dat/
dat ghescreuen staet? Die steen/ dien die timmerlie
den verworpen hebben/ is gewordē een hoecsteen
Alle die op desen steen valt/ die sal verplet werden
op welc hi valt/ die sal hi in stucken wrijuen/ Ende
die hoge Priesteren ende Schriftgheleerden seydē
daer op toe/ hoe si die handē aen hem mochtē slaen
tot dier seluer tijt/ eñ si vreesden den volck/ Want
si verstonden dat hi die ghelijckenisse op haer ghe
sproken hadde.

Ende si namen sijns waer/ ende sonden laghē
leggers wt/ die haer houden soudē/ als oft si recht D
ueerdich warē/ op dat si hem in sine redene souden
vanghē/ daer mede si hem souden moghen ouerle-
ueren der ouerheit eñ der macht des lāts voechts/
Ende si vraechden hem ende seyden/ Meester/ wy
weten/ dat ghi oprecht spreeckt ende leert/ eñ acht
gheens menschen aensien/ Mer ghi leert dē wech
Gods/ recht inder waerheyt/ Ist recht dat wi den
Keyser chijns gheuen oft niet? mer hi merete haer
bedroch ende seyde tot haer/ Wat tēpteert ghi mi?
Toont mi den penninc/ Wiens beelde oft opscrift
heeft hi? Si antwoorden ende seyden des Keysers.
Doē seyde hi haer/ so geeft dē Keyser dat des Key

sers is/eñ Gode dat Gods is/ Eñ si en consten zijn woort niet straffen/ voor dẽ volcke/ eñ si verwonderden haer zijnder antwoorden eñ swegen stille.

B ✠ Doen gingen tot hẽ somighe der Saduceen/ welcke daer houden/dat daer geen verrijsenisse en is/eñ vraechden hem ende seiden/Meester/Moyses heeft ons ghescreuẽ/ist dz yemãs broed sterft/ die een wijf heeft ende sterft sonder kinderen so sal zijn broeder dat wijf nemen/ende trouwen/ende zijnẽ broeder een saet verwecken/ nv waren seuen broeders/ende die eerste nam een wijf/eñ sterf sonder kinderen/Eñ die ander nam dat wijf/ eñ sterf oock sonder soon/Eñ die derde nãse/ des self ghelijcken alle seuẽ/ eñ lieten gheen kinderen achter/Ten laetsten na allen sterf ooc dat wijf/ Nv inder verrijsenissen/ wiens wijf sal si dan zijn onder haer? want si hebbense alle seuen te wijue gehadt.

Eñ Jhesus antwoorde eñ seyde tot haer/ Die kinderẽ deser werelt die trouwẽ eñ laten haer trouwen die welcke waerdich zijn sullen dier werelt te vercrijgẽ/eñ der verrijsenisse vanden dooden/ die en

C sullẽ niet trouwẽ/noch hem laten trouwẽ. Want si en mogen voort meer niet steruẽ/ wãt si zijn den enghelen gelijc/eñ si zijn kinder Gods/want si kinderẽ der verrijsenissen zijn/Mer dat die dooden opstaen/dat heeft ooc Moyses beduyt bi den bossche doẽ hi den HERE heet een God Abrahã/ eñ een God Isaac/ eñ eẽ God Jacob/God en is niet der dooder/mer der leuẽder God/wãt si leuen hẽ alle

✠ Doẽ antwoorden sommige der schriftgeleerden

Matth. xxij. Marc. xij. eñ seyden/ Meester ghi hebt recht ghesept/ eñ si en dorsten hem voorder niet meer vraghen.

Mer hi seyde tot haer/ Hoe segghen si Christus si Dauid sone? eñ Dauid selue seyt inden Psalmen boec/Die HERE heeft geseyt tot mijnẽ HERE Sedt v tot mijnder rechter hant/ tot dat ic legghe v viandẽ tot een voetẽ vanc dijnre voeten/ Dauid noemt hem een HERE/hoe is hi dan nv zijn sone Doen nv alle dat volck toe hoorde/sprac hi tot zijn discipulen/Wacht v voor den Schriftgheleerden/ die daer willen ghaen met langhen cleederen/ende laten hem geerne groeten/op die marct/ende sittẽ geerne bouen opt voorbste inder scholen/ende aen die tafel/Si verslinden der weduwen huysen/ vey sende ghebeden/ Dese sullen swaerder verdoemenisse ontfanghen.

¶ Hoe een arme weduwe/met eenen cleynen gaue vele verdiende Hoe Christus seyde vander verderuinghe des tempels/ende vanden teekenen daer voor/ende voor den lacsten tijden toecomende Ende hoe wi ons voor gulsicheyt ende dronckenschap bewaren sullen.. Capittel.xxi ✠

A Marci. xij. Ende hi sach op / eñ aensach die rijcke hoe si haer offer in leyden in die kist Gods. Hi sach oock een arme weduwe/die leyde twee miten in Ende hy seyde Voorwaer ic segghe v/dese arm weduwe heeft meer dã si alle in geleyt/ Want alle dese hebben wt haer ouerschot in ghelept tot der offerhande Godts / mer si heeft wt haer nootdruft/ alle haer costen die si hadde in geleyt.

Eñ doen sommige seyden vanden tempel / dat hi geciert ware / van fijnen steenen eñ cleenheden

B Matth. xxiij.a seyde hi/den tijt sal comen / in welcken alle dat ghy siet/niet eenen steen op den anderen gelaten en sal worde die niet gebroken en sal worden/Si vraechden hem/eñ spraken/Meester wanneer sal dat gheschien/ende welc is dat teeken als dit gheschien sal? Hi seyde/ Siet toe/en laet v niet verleyden / Want vele sullen comen in mijnen name eñ seggẽ ic bent/ ende den tijdt is hier bi ghecomen/volcht hem niet na Wanneer ghi hooren sult/ van oorloghen ende oploop/so en wilt niet veruaert worden/ want dat moet te voren gescieden/ mer dat eynde en is noch niet ter stont daer/Doẽ seyde hi tot haer / Eẽ volc sal opstaẽ tegen dat ander/eñ een rijc tegen dat ander/ende daer sullen ghescieden groote aertbeuinghe/ hier ende ghinder pestilentie ende dieren tijdt ooc sullen verschrickingen vanden hemel/eñ groote teekenen ghescieden.

D Mer voor alle dese sullẽ si die handẽ aen v slaẽ ende veruolghen / ende sullen v ouer leueren in haer scholen/ende gheuanckenissen/eñ voor coninghen/ende voor vorsten treckẽ/ om mijns naems wille/Dat sal v gheschieden tot een ghetuygenisse/ Daer om set in uwe herten / dat ghi niet en sorcht hoe ghi v sult verantwoorden/ want ic wil v mont eñ wijsheyt geuen/ welcke si niet weder spreken en mogen/ noch wederstaen alle v wederpartije / ghy sult oock ouergheleuert worden/ van uwe ouders broederen vrienden/ende maghen/ende si sullen uwer sommighe totter doot helpen / Ende ghi sult ghehaedt worden van alle menschen / om mijns naems wille / Ende een haer van uwen hoofde en sal niet verghaen/ Vaet v siele met lijdtsaemheyt/ Wanneer ghi sien sult Jherusalem beleggen met eenen heyre/so merct dat hier bi ghecomen is haer woestinge/ Die dan in Judea zijn/ die vlien tot die

E Matth. xxiiij.b. bergen/ende wie midden daer in is die wijcke daer wt/ende wie op den lande is die come niet hier in/ want dat zijn die dagen der wrakẽ/ op dat veruult mach werden al dat gheschreuen is/ Mer wee den bevruchten ende sooghelinghen/ in dien seluen daghen/ Want het sal groot ghedranghe op die eerde zijn/ende een thoorne ouer dat volc/ Ende si sullen vallen door des swerts monde ende gheuanghen gheuoert onder alle volck / Ende Jherusalem sal vertreden werden van die Heydenen tot der Heydenen tijt veruult werde.

✠ Ende daer sullen teekenen ghescieden in der zonnen/ende mane / ende sterren / ende op der aerden sal die luyden banghe zijn / dat si niet en weten waer henen/ende dat meyr ende die baren sullen bruysschen/ende die menschen sullen versmachten van vreesen/ende verwachtinghe der dinghen die comen sullen/ ouer dat gheheele aertrijcke/Dan

F Marci. xiij.c sullen ooc die crachten der hemelen beweecht worden/ Ende als dan sullen si sien des menschen sone comen in die wolc met cracht/ eñ grote heerlicheyt Wanneer dit begint te geschiedẽ/so siet op/eñ heft v hooft op / daer om/dat uwe verlossinghe dan naket Eñ hi seyde haer een gelijckenisse. Siet aen dẽ vijgeboom ende alle booomẽ/als si dier tijt wt scieten/so siet ghi dat aen/eñ merct / dat dã ter tijt die somer na is/ Also ooc ghi Wanneer ghi dit alle siet geschiedẽ/so weet/dat dat rijcke Gods na is Voorwaer ic segge v/ dit gheslachte en sal niet vergaen/ Matth.

so langhe dat dit gescbiet is / Hemel ende aerde sal vergaẽ/mer mijn woort en sal niet vergaen/ Mer xxiiij.c.

wacht v dz v herte niet beswaert en wert met eten eñ drincken/eñ met sorghe der neringhe/ ende den

G dach come snel ouer v/Want ghelijc een valstrick
sal si comen ouer al die/die op aerden wonē/Daer
om waecht altijt eñ bidt/dat ghi weerdich werdē
moecht te ontulien alle desen/die gheschien sullen/
ende te staen voor des menschē soon/Ende hi leer
de des daechs inden tempel / met des nachts ginc
hi wt/eñ bleef des nachts aendē Olijfberch / Eñ
alle dat volc was vroech op inden tempel om hem
te hooren. *

¶ Hoe die Euangelist die passie oft dat lijden Christi be-
scrijft/tot dat Jesus Pylatus ouergheleuert wert.

Dat.xxij.Capittel *

A Je feest des soeten broots naecte dat
Matth. daer paesschen heet ende die hooghe
xxvi.a. Priesteren / eñ scrifcgheleerden soch
ten hoe si hem doodē mochtē/met si
vreesden dat volck/Ende Sathanas
was geuaren in Judam ghenaemt Iscarioth/die
daer een was wt den ghetale der twaeluen/eñ hy
Marci. ghinc daer in/eñ sprac mettē hooghē Priesterē/ eñ
xiiij.a met dē ouerstē/hoe hi hē woude ouer leuerē/Eñ
Joan. si worden blijde/eñ beloofden hē ghelt te gheuen/
xi.g Eñ hi geloofde haer dat/eñ sochte ghelegentheit/
dat hi hē verraden mochte sonder gheruchte/Het
quam nv den dach daer men ongheheeft broot adt/
op welcken men moeste offeren dat Paeschlā/Eñ
hi sandt Petrum eñ Joannem/eñ seyde/Gaet be
nen eñ bereyt ons dat paeschlā/op dat wi dat etē/
Mer si seyden tot hem/Waer wildi dat wi dat v
B dat bereydē? hi seyde tot haer/Siet/als ghi ingaet
Marci. in die stadt/sal v te ghemoet comen een mensche/
xiiij.c die draecht een watercruycke / volcht hem nae in
Matth. dat huys/ daer hi in gaet/ eñ segt tot den meester/
xxvi.c vanden huyse/Die meester doet v segghen/Waer
1 Cori. is die sale daer in dat ick dat paeschlam eten mach
xi.c met mijnen discipulen? Eñ hi sal v een groote be=
reyde sale thoonen/daer bereydt dat. Si ghinghen
daer ende vonden alsoo hi haer ghesept hadde / eñ
bereyden dat paeschlam.

Ende doen die ure quam sadt hi neder/ende die
twaelf Apostelen met hem/Eñ hy seyde tot haer/
Mi heeft hertelic vlāgt dit Paeschlā met v te etē
eer dat ic lijde/Want ic segge v/ dat ic nae dese tijt
niet meer daer af eten en sal/ tot dat vuult werde
in dat rijcke Gods/Eñ hi nam den kelc dancken=
de eñ sprac/Neemt den seluen/eñ deelt hem onder
v/Want ic segge v/ick en sal niet drincken vanden
gewasse des wijnstocs/tot dat rijcke Gods comt.

Ende hi nam dat broot/danckende eñ brac dat
ende ghaft haer ende seyde/ Dat is mijn lichaē dat
voor v ghegheuē wert/dat doet in mijnder gedēc
kenissen/Des seluen ghelijc ooc den kelck/na dien
dat si tsauonts ghegetē haddē/eñ seyde/ Dat is dē
kelck/dat nyeuwe testament in mijnen bloede dat
voor v wtghestort wert.

Mer siet/ die hant mijns verraders is met my
ouer tafel/ende tis waer des menschen soon gaet/
alsoot van hem besloten is/met wee dē seluē mē=
sche/door welcken hi verraden wert/ Eñ si bego=
sten te vraghē onder haer seluē/welcke hi doch on
C der haer ware die dat doen soude.

* Ende daer stont ooc eenen twist onder haer
wie van haer gehouden worde/dat hi die grootste
zijn soude/Maer hi seyde tot haer/ Die weerlijcke
coninghē heerscappē / eñ die gheweldige heetmen
genadige heerē/Mer ghi niet also/ met die onder
v die grootste is/die sal zijn als die minste / eñ dien
voorgaen als een dienaer/Wāt welc is die groot=
ste die ter tafelen sidt/oft die daer dient? Ist niet al
so/dat die ter tafelē sidt? Ic ben middē onder v/als
een die dient/Mer ghi zijt die ghene die bi my ghe
bleuē zijt in mijne aenuechtinge/ Eñ ick wil v dat
rijcke bescheyden/gelijc mi mijn vad dat bescreydē
heeft/op dat ghi eten eñ drincken soudt/ aen mijn
tafel in mijn rijc/ende sitten op stoelen/ ende ordē
len die twaelf ghestachten van Israel. *

Die HEERE seyde/Simon/Symon/siet/Dye
duuel heeft v begeert/dat hi v mochte siftē als ter D
we/mer ic heb voor v gebeden/dat v gelooue niet Math.
op en houde/ende als ghi v eens bekeert/ so sterct xxvi.d
v broeders/Mer hi seyde tot hem HEERE/ic ben
bereyt met v in die gheuanckenisse/ eñ in dye doot
te gane/Maer Jhesus seyde/Petre / ick seg v/die
haen en sal huydē niet craeyē/ eer ghi mi driemael
versaect hebt/dat ghi mi kent.

Eñ hi seyde tot hem/ Wānneer ic v gesondē heb
be sonder budel/sonder tessche/ende schoen / hebt
ghi ooc gebrec gehadt? Si seyden niets niet/Doen
seyde hi tot haer/ Mer nv/wie eenen budel heeft/
die neme des seluen gelijc ooc die tessche met wie
niet en heuet/die vercoope sinē rock/eñ coope een
sweert/want ic segghe v/het moet noch oock vol=
bracht worden aē mi/dat ghescreuē staet/hi is on
der die misdadighe gherekent/Want wat van my
ghescreuen is/dat heeft een eynde/Mer si seyden/
HEERE/siet/hier zijn twee sweerden. Hi seyde tot
haer/Het is ghenoech.

Eñ hi ginc wt/na zijnder gewoonte aē dē olyf=
berch/eñ zijn discipulen volchdē hē nae in die selue Esa.
plaetse/Ende als hi daer quam/seyde hi tot haer/ liij.d.
Bidt/op dat ghi niet en valt in temptacien/Eñ hi Joan.
is vā haer getrocken/bi eenen steenworp/ eñ knie xviij.a
lende neder/badt hi ende seyde/Vader/wilt ghi so Matt.
neemt desen kelc vā mi/Mer doch niet minē/mer xxvi.e
uwē wille geschiede/Het verscheen hem een engel
vandē hemel eñ sterckte hem/ Eñ het quam dat hy
tegē die doot worstelde/eñ badt langher / Eñ zijn
sweet wert als droppelen bloets/neder lopēde op E
die aerde/Eñ hi stont op vandē gebede / eñ quam
tot sinē discipulen / eñ vantse slapen vā droefheyt/
Eñ hi seyde tot haer/Wat slaept ghi? Staet op eñ
bidt/op dat ghi niet in becoringhen en valt.

Mer doen hi noch sprac/Siet die schare eñ een Marci
vandē twaeluē/genaemt Judas/ ghinc voor hen xiiij.e
allen/eñ hi naecte bi Jesum om te cussen/Eñ Je=
sus seyde tot hem/Juda/verraet ghi des menschē F
sone met eenen cusse? Doen dat saghen die bi hem
waren wat daer gheschien soude/seyden si tot hem
HEERE/ sullen wi metten sweerde daer in slaen?
Eñ een vā haer sloech des hogē Priesters knecht
eñ sloech hem zijn rechter oor af/Mer Jhesus ant
woorde eñ seyde/Laetse doch so verde maken/Eñ Joan.
hi roerde zijn oor aen/eñ heelde hem. xviij.b

Mer Jesus seyde totten hooghen Priesteren eñ
den ouersten des tempels/eñ den Outsten/die tot
hem ghe comē waren/Ghi zijt als tot eenen moor
der met sweerden eñ met stocken wt ghegaen / ic
heb dagelics bi v inden tempel geweest/ ende ghy
en hebt geen hant aen mi geslagen. Maer dit is v

byr ende die macht der duysternissen/ Eñ si grepẽ
hem ende leyden hem wech/ ende brochtẽ hem in
des hooghen Priesters huys maer Petrus volch
de hem van verre.
Doen ontstakẽ si een vier midden inde sale/ eñ
satẽ daer te samẽ/ eñ Petr⁹ sadt onder haer/ Doen
b. sach hẽ een dienstmaecht sittẽ bi den lichte/ eñ sach
op hẽ eñ sprac. Dese was oock met hẽ. Mer hi ver
saecte hẽ eñ seyde. Wijf ick en kenne hem niet/ Eñ
ouer een cleyne wijle/ sach hem een ander eñ seyde
5 Ghi zijt ooc een vã diẽ/ Mer Petr⁹ seyde/ Mensce
ick en ben niet/ Eñ ouer een wile bi een vre / beuest
tichde drie een ander/ eñ seyde / Voorwaer dese was
ooc met hẽ wandt hi is een Galileer Petrus seyde
Mensce ic en weet niet wat ghi segt/ Eñ ter stont
doen hi noch sprach/ craeyde die hane/ Eñ die HE
RE keerde hẽ omme eñ sach Petrum aẽ/ Eñ Pe=
trus gedachte des HEREN woort als hi tot hẽ
gesept hadde/ eer die haen craeyt suldi mi driemael
loghenen/ Ende Petrus ghinck wt/ ende weende
bitterlijck.
Die mannen die Jesum hielden/ bespotten hem
eñ sloeghen hem/ ende si decten zijn ooghen/ eñ sloe
gen hem in dat aensicht/ ende vraechden hem ende
seydẽ Propheteert ons/ wie ist die v slocch? Ende
veel ander lasteringhen seyden si tot hem.
Eñ doen dach wert/ versaẽdẽ hẽ die Outsten
des volcs/ eñ die hooghe Priesteren eñ Schriftghe
leerden/ eñ leydẽ hẽ voor haren raet eñ seyden/ Sijt
tu Christus segget ons/ Hi seyde tot haer/ Segghe
ic v dat/ so en geloofdijs niet/ ende vraech ick/ so en
antwoort ghi niet/ eñ ghi en laet mi niet los/ Daer
b. om vã nu voort aen sal des mensce sone sitten tot
c. ter rechter hãt der cracht Gods/ Doen seyden si al
le Sijt ghi dan die sone Gods? Hi seide tot hẽ. Ghi
segghet/ want ick bent/ Si seyden/ Wat behoeuen
wi meer ghetuyghenissen? wi heb ben dit selue ghe
hoort wt sinen monde.

¶ Hoe die Euangelist voort bescrijft die Passie oft lijden Christi totten eynde.

Dat.xxiij.Capittel.

A Ende die gheheele menichte op staende
leyde hẽ voor Pilatum Eñ begosten
hẽ te besculdigẽ eñ seyden/ Desen vin
den wi dat volc verkerende/ ende ver
biet datmen den Keyser geen cijs ghe
uen en soude/ eñ hi seyt/ dat hi is Christus een Co
ninc/ Pilatus vraechde hẽ ende sprac/ Sidi een Co
ninc der Joden? Hi antwoorde eñ sprac Ghi segt
dat/ Pilatus seyde totten hoogen Priesteren ende
totten volcke/ Jc en vinde geen sake in desen men=
sce/ Si riepen te meer eñ seyden/ Hi heeft dat volck
beroert daer mede/ dat hi gheleert heeft/ hier ende
ghinder int gheheel Joetsche landt/ eñ heeft in Ga
lilea begost tot hier toe.
B Doẽ Pilatus Galileã hoorde noemen vraech
de hi oft hi wt Galilea ware. Eñ als hi bekẽde dat
hi onder Herodes heerschappie was zant hi hẽ tot
Herodes die ooc inden seluen daghe tot Jerusalem
was/ Doen Herodes Jesum sach/ wert hi zeer blij=
de/ Want hi hadde hẽ lange geerne gesien/ om dat
hi veel van hẽ ghehoort hadde / eñ hi hoopte hi sou
de een teeken van hẽ sien/ Eñ hi vraechde hẽ meni
gerley/ Mer hi en antwoorde hẽ niet/ Die hooghe
Priesteren ende scriftgeleerden/ stonden/ ende be
claechden hem zeer hart/ Mer Herodes met sinen
hofgesinne vachten eñ bespotten hẽ/ eñ tooch hem
een wit cleet aen/ eñ seynde hem wedr tot Pilatum
Op die dach worde Pilatus/ eñ Herodes vrienden
met malcanderen/ want te voren waren si malcan
deren vianden.
Pilat⁹ riep die hoghe Priesters eñ die ouersten C
eñ dat volc te samẽ/ eñ seyde tot haer/ Ghi hebt de
sen mensce tot mi gebracht/ als die dat volc afkeer
de/ eñ siet/ ick heb hẽ voor v verhoort / eñ en vinde
in desen mẽsce geen sake daer ghi hẽ mede beschul=
dicht/ Herodes ooc niet. Want ic heb v tot hẽ ghe
sent/ eñ siet/ men heeft niet op hẽ gebracht dat des
doots werdich is Daer om sal ic hẽ castijen eñ los
laten/ Want hi moeste hem eenen/ na der gewoen
te des feestdaechs/ los geuen.
Doe riep den gheheelen hoop ende sprach/ Doet Matth. xxvij.b.
wech desen/ ende geeft ons Barrabam los/ welck
was om een oplope die in die stadt ghesciede/ ende
om een moorts wille/ in die kercker ghewórpen.
Doe riep Pilat⁹ anderwerf tot hẽ/ eñ woude Jhe
sum los laten/ Si riepen eñ seyden Cruystẽ/ cruys
tẽ/ Hi sprack ten derden mael tot haer / Wat heeft Marci. xv.b.
dan dese quaets gedaẽ? Jc en vinde geen sake des
doots in hem / daer om wil ick hem gheesselen/ en
de los laten/ Mer si sollíciteerden met groten ghe
roep/ ende eyschten dat hi gecruyst soude worden/
ende haer/ ende der hoogher Priesteren gheroep/ D
hielt die ouerhant. Eñ Pilatus oordeelde dat haer Johan. xix.a
bede soude ghescieden/ Ende liet haer dien los/ die
om des oploops eñ moorts wille was in die kerc
ker geworpen/ om welcken si baden / mer Jesum
ouergaf hi harẽ wille / Eñ als si hem wech leyden
dwonghen si eenen Simon van Cyrien die quam
vanden velde ende leyden dat cruys op hem/ dat hy
dat Jesum na soude dragen.
Eñ hem volchde na een grotẽ hoop volcks/ eñ Matth. xxvij.c
vrouwẽ/ die beclaechdẽ eñ beweendẽ hẽ Mer Jhe
sus keerde hẽ omme tot haer / eñ seyde / Ghi doch
teren van Jerusalem en weent niet ouer my/ mer
ouer v seluen moecht ghi wel weenen/ ende ouer v
kinderẽ/ Wãt siet/ dẽ tijt sal comẽ in welcken men
segghen sal/ Salich zijn die onvruchtbare/ ende die
lichamen die niet gebaert en heb ben/ ende die bor
sten die niet ghesoocht en hebben / Dan sullen si be
ginnẽ te seggẽ/ tottẽ bergen/ Valt ouer ons/ eñ tot
tẽ heuelẽ/ decket ons/ Wãt ist datmẽ dat doet aenden
groenẽ houte/ wat sal dan aenden dorren worden.
Daer wordẽ ooc met hẽ wech gheleypt twee an E
der mesdadighe dat si met hem afghedaen souden
worden/ Eñ als si quamen aen die stede / die daer
hiet die caluarie plaetse/ daer cruysten si hẽ selue/ eñ
die twee mesdadighe met hem / een totter rechter/
den anderen totter slincker handt / Jhesus seyde/
Vader vergheuet hen wandt si en weten niet wat
si doen/ Ende si deelden zijn cleederen eñ worpen
dat lot daerom/ eñ dat volc stont eñ sach toe.
Eñ die hooge Priesteren met dẽ volc conteelden
haer noesen/ ende seyden/ Hi heeft v en anderen ghe
holpen/ hi helpe hem seluen nu / is hi Christus die
wtuercoren Gods/ Die crijsknechten bespottẽ hẽ
ooc/ eñ ghingen tot hem ende brochten hem edick/
eñ seydẽ tot hẽ Sijstu der Joden Coninc/ soe helpt

Matth. v seluen/Daer was ooc bouē hem ghescreuen/dat
xxvij.d. opscrift met Griecschē/Latijnschē ende Hebreeu=
E schen letteren/Dit is der Joden Coninck.
Eñ een vanden misdadighen/die daer ghehan
Joan. ghen waren/blasphemeerde hem eñ seyde/Sidtu
xix.c Christus so helpt v seluen/eñ ons/Doe antwoor
de die ander straffende hē eñ seyde/Eñ vreest ghy
ooc God niet/daer ghi doch in ghelijcker vdoeme
nisse zijt/tis waer/Wi zijn rechtueerdelick daer in
ne/wāt wi ontfanghen dat onse daden weert zijn/
Maer dese en heeft niet quaets oft onbehoorlicks
gedaen/Ende sprac tot Jesum/HEERE ghedenct
mijnder/wanneer ghi in v rijc coemt/Ende Jesus
seyde tot hem/Voorwaer ic segghe v/huyden sult
ghi met mi int Paradijs zijn.
Eñ het was omtrēt die seste vre/eñ daer wert
een duysternisse ouer dat geheel landt/tot aen dye
neghenste vre/Ende die sonne werdt duyster/ende
dat voorcleet des tempels scoorde middē in twee
Psalm. stuckē/Eñ Jesus riep luyde/ende sprack. Vader
xxx. ic beuele mijnen gheest in uwen handen. Ende als
F hi dat ghesept hadde/ghaf hi sinen gheest op.
G Maer doen die hooftman sach/wat daer ghe
Math. schiede/prees hy God ende seyde/Voorwaer dese
xxvij.d. mensche is een gherecht mensche gheweest/Eñ
alle dat volc doen si saghen dat daer ghesciede/sloe
ghen si voor haer borst/eñ keerden wederom/Eñ
de alle die hem kenden stonden van verre/ende die
vrouwen die hem wt Galilea warē na geuolcht/
ende saghen dat alle.
Eñ siet/een man met namen Joseph/een raets
heere/die was een goet eñ rechtueerdich mā/dye
en hadde niet gheconsenteert in haren raet eñ han
delinge/die was van Arimathia der stadt der Jo
den/die ooc dat rijck Gods verwachte/Die ghinc
tot Pilatum/ende badt hem om dat lichaē Jhesu/
ende nam hem af/ende want hem in een lijnē cleet
eñ leyde hem in een wtgehouden graf/daer noch
niemant in ghelegen en hadde/Eñ het was dē ve
Joan. reydach/eñ die sabboth begost op te gaē/Die vrou
xix.g wen volchden hem na die met hem ghecomen wa
ren wt Galilea/ende besaghen dat graf/ende hoe
zijn lichaem ghelept wert/Si keerdē wederomme
eñ bereyden die speceryen ende saluen/eñ den sab=
both waren si stille nae die wet.

¶ Hoe die vrouwen totten graue quamen/eñ tghene dat
haer ghebuert was vercondichdē/Ende vandē tweeen die
tot Emaus ghinghen/ende den HEERE int breken des
broots bekenden. Hoe Jesus int middel der iongerē stont
H hem vrede bootschapte/hem zijn handen/eñ voeten wijs
de/ende daer ten hemel voer.

Dat.xxiiij.Capittel ✠

Joan. xx.a Math. xxviij.a.

Mer na der sabbathen een voor dē da
ghe quamen si tot den graue/eñ droe
ghen die specerie die si bereyt haddē
eñ sommige met hem. Si vondē den
steen afghewentelt vanden graue/eñ
ghingē daer in/eñ en vonden dat lichaem des HE
REN Jesu niet/Eñ het ghesciede doe si daer me
de begaē warē/siet/doen quamē bi haer twee mā
nen met blinckende cleederen/Ende si verscricten
ende sloegen haer hooft neder ter aerden/doē spra
ken si tot haer/Wat soect ghi/den leuenden byden
dooden? Hi en is hier niet/hi is opgestaē/Gedenct
hoe hi v seyde/doen hi noch in Galilea was/ende
sprac des menschen sone moet ouergeleuert wor
den/in die handen der sondaren/eñ ghecruyst wer
den/ende na den derden daghe weder opstaē/Eñ
si ghedachten zijnder woorden.
Ende si ghinghen vanden graue/ende vercon
dichden dat den eluen/ende den anderen alle/Het B
was Maria Magdalena/ende Joanna/ende Ma
ria Jacobi/ende andere met haer/die dat den apo
stelē seydē/Ende haer dochte/dat haer woorden
waren ghelijc een ydelmare/eñ si en gheloofden
haer niet/Petrus stont op/ende liep totten graue
ende buychde hem daer in/ende sach die lijnē doec
ken alleen ligghen/eñ ghinc daer af bi hem seluen
verwonderende van al datter ghesciet was. ✠
✠ Ende siet/twee wt haer ghinghen op den sel
uen dage in een Casteel/dat was van Hierusalem
tsestich stadiē weechs wijt/dies naē hiet Emaus/
ende si spraken met malcanderen van alle die ghe Mar.
schiedenissen. xvi.
Eñ het gesciede doen si so spraken eñ vraech
den hem met malcanderen/doē naecte Jesus tot
hem/eñ wandelde met haer/Mer haer oogen wa
ren gehouden/dat si hem niet en souden kennen/
Hi seyde tot haer. Wat redenen zijn dat/die ghi tot C
malcanderen spreect/eñ wandelt eñ zijt truerich?
Doe antwoorde een ghenaēt Cleophas/eñ seyde
tot hē. Zijt ghi alleene onder den vreemdē tot Hie
rusalem/die niet en weet wat in desen dagen/daer
in ghesciet is? Ende hi seyde tot haer. Welcke?
Mer si seyden tot hem/dat van Jesu van Naza
reth/welcke was een propheet machtich vā were
ken ende woorden/voor Gode eñ alle volck/ende
hoe onse hoge priesterē eñ ouerstē hem ouer ghele
uert hebben/tot der verdoemenisse des doots/eñ
gecruyst. Mer wi hoopten/hi soude Israel verlos
sen. Eñ bouen dat alle/ist huydē den derden dach/
dat ghesciet is/Ooc hebbē ons verscrict sommi
ge vā onsen vrouwen die vroech byden graue zijn
gheweest/eñ en hebbē zijn lichaem niet gheuonden D
quamen eñ seydē/si hebbē een ghesicht der enghe
len gesien/die welcke seggē/hi leuet/Eñ sommi
ghe onder ons ghinghen totten graue/eñ vonden
also/als die vrouwē seyden/mer hem en vonden si
niet/Eñ hi sprac tot haer/O ghi sotten eñ traghe
vā herten om te gheloouē alle dat die prophetē ge
sproken hebben/Moeste Christus niet sulcx lijdē/
eñ also tot zijnder heerlicheyt ingaen? Eñ beghost
aen van Moyses/eñ alle propheten/eñ leyde hem
alle die scrift wt/die van hem ghesept waren/Eñ
si quamen byden Casteele/daer si henen ghingen/
eñ hi stelde hē als hadde hi willē voorder gaē. Eñ E
si dwongen hem eñ seyden/Blijft bi ons/wāt het
wil auont werden/eñ den dach heeft hē geneycht/
Eñ hi ghinc met hen inne/bi hen te blijuen.
Het ghesciede doen hi met hē aen die tafel sadt/
nam hi dat broot/eñ seyde die segeninge/eñ braect
eñ gaft hē/Doen worden haer oogen geopent/eñ
bekendē hē/eñ hi verswijnde vā haer/Eñ si seydē
onder malcanderē/Barnde niet onse herte in ons
doen hi met ons sprack op den weghe/als hy ons
die schrift opende? Eñ si stondē totter seluer tijt
op/ende keerden weder na Jerusalem/eñ vonden
die elue versaemt/eñ die bi hem warē/dye welcke
seyden/Die HEERE is warachtich opgestaen/
ende Simon gheopenbaert/Eñ si vertelden haer

wat op den weghe gheschiet was/ende hoe hi van
haer bekent was/aen dien/dat hi dat broot brack.
E ✠ Maer doen si daer af spraken/ quam Jesus
selue midden onder haer/eñ seide. Vrede. Sy
verscritten eñ vreesden hen/ eñ meynde si saghen
eenen gheest. Eñ hi seyde tot haer Wat zijt ghi soe
verscrict/ ende waerom cummen sulcke gedachtẽ
in v herten? Siet mijn handẽ ende mijn voeten/ ic
bent selue/tast mi ende siet/want eenen gheest en
heeft gheen vleesche noch been/als ghi siet dat ick
hebbe. Ende doẽ hi dat seyde/thoonde hy haer hã
den ende voeten. Doen si noch niet en geloofden/
ende haer verwonderden van bruechden/ seyde
hi tot haer. Hebt ghi hier wat te eten? Eñ si leyden
hem voor een stuck van eenen ghebraden vissche/
ende honich seem/Ende hi nam dat/ ende adt dat
voor hen allen
Ende hi seyde tot haer. Dat zijn die redenẽ dye
ick tot v seyde/doẽ ic noch bi v was/wãt het moet
al veruult werden wat van mi ghescreuen is inder
wet Mosi/ in die propheten/ende in die psalmen.
G Doen opende hi hen dat verstant/ dat si dye schrift
verstonden/ende seyde tot haer. Also ist gescreuen/
ende also moeste Christus lijden/ende opstaen van
der doot/opten derden dage/ende laten preken in
sinen name penitentie ende verghiffenisse der son=
den/ onder alle volck/✠ ende beghinnen te Jeru=
salem. Mer ghi sult des alle getuygẽ zijn. ✠ Eñ
siet/ick wil seynden op v/die toeseggbinghe mijns
vaders Mer ghi sult bliuen inder stadt Jerusalem
so langhe/dat ghi aengetrocken wert met crachte
wt den hooghen
Hi leyde se wt tot Bethanien/ eñ hief zijn han=
Act.1.a den op/ende seegende se. Ende het geschiede doen
hijse seeghende/ ghinck hi van haer/ ende voer op
ten hemel. Ende si baden hem aen/ ende keerden
weder nae Jerusalem met grooter bruechden/eñ
waren altijt inden tempel/ende loofden ende ghe=
benediden God ✠

Dit is dat eynde vanden Euangelien van
sinte Lucas

¶ Hier nae volghen die Euangelien
van sint Johan

¶ Hier beginnen
die Euangelien van sint Johan/ende
tracteert vander Godheit
Christi.

¶ Hoe dat inden beginne was dat woort/ende dat woort
was bi Gode .etc. Ende hoe die Joden van Jerusalem tot
Johannem sonden/Ende hoe Johannes Jesum sach
Dat. I. Capittel. ✠ A

Inden beginne was dat
woort/ eñ dat woort was bi Gode/
ende God was dat woort. Dat selue
was inden aenbeginne bi Gode.
Alle dinghen zijn door dat selue ghemaect ende
sonder dat selue en is niet ghemaect/dat ghemaect
is/ In hem was dat leuen/ende dat leuen was een
licht der menschen/eñ dat licht schijnt in die duyster
nissen/ eñ die duysternissen en hebben dat nyet be=
grepen
Daer was een mensche vã Gode gesondẽ/dye
hiet Johannes/ Die selue quam tot een ghetuyge
nisse/op dat hi van dien lichte soude ghetuygen/op
dat si alle door hẽ geloouen soudẽ/ Hy en was dat
licht niet/ mer op dat hi vãden lichte soude getuy=
gen. Dat was eẽ warachtich licht/welcke alle men
schen verlicht door zijn toecoẽst in dese werelt/ Het
was in dye werelt/ eñ dye werelt is door dat selue
gemaect/ende die werelt en kende dat niet.
Hy quam in zijn eygẽdom/eñ die sine en ontfin
gẽ hẽ nz. Mer also vele alser hẽ ontfingen/dien gaf B
hi macht Gods kinderen te werden/den ghenen/
die aen sinen naem gheloouẽ/Die welcke niet van
bloede/noch vandẽ wille des vleesch/noch vandẽ
wille eens mans/mer van Gode geboren zijn.
Eñ dat woort wert vleesch/eñ woonde onder
ons/ende wi saghen zijn heerlicheyt/een heerlichz
als des eengheboren soons vanden Vader volghe
naden ende waerheyt ✠
✠ Johannes ghetuycht van hem/ eñ roept seg
gende. Dese was die ghene daer ic af gheseyt hebbe
Na mi sal hi comẽ/die voor mi geweest is/wãt hy

was eer dan ic. Eñ van sijnder volheyt hebben wi
alle ontfangē/genade om genade. Wãt die wet is
door Moysen ghegeuē/mer die ghenade eñ waer
heit is door Jesũ Christũ geschiet. Niemãt en heeft
God ye gesiē/Die eenige geboren sone/die in des
vaders schoot is/die heeft ons dat vercondicht. *
C ✠ Ende dit is die ghetuygenisse Johãnis/doen
die Joden Priesterē ende Leuiten van Jerusalem
sonden/op dat sy hem souden vragē. Wie sidi? Eñ
hi belijde ende en loochendes niet. Eñ hy belijde.
Ic en ben Christus niet. Ende si vraechden hem/
Wat sidi dan? Sidi Elias/hi seyde. Ic en bēs niet
Sidi eē propheet? Eñ hi antwoorde. Neen. Doen
seidē si tot hem. Wat sidi dan? op dat wi antwoor
de gheuē den ghenen die ons ghesonden hebben/
Wat segt ghi dan van v seluen? Hi seyde. Ick ben
een roepende stemme inder woestinen/bereyt den
wech des HEREN/ghelijc die propheet Esayas
geseyt heeft
Ende die ghene die ghesonden warē/die waren
D vanden Pharizeen. Ende vraechden hem ende sei
Esa.xl.a den tot hem. Waeromme doopt ghy dan/ist dat
ghi Christus niet en sijt/noch Elias/noch een pro
pheet? Johannes antwoorde haer/ende seyde Ick
doope mz water/mer hi is inden middē onder v ge
staen/dien ghi niet en kent/Die ist die na mi comē
mat.iij.c sal/die welcke voor mi geweest is/diē ic niet weer
dich en ben/dat ic zijn scoenriemen soude ontbindē
Dit ghescliede tot Bethabara/ op gheen side der
Jordanen daer Johannes doopte. *
✠ Des anderē daechs/sach Johannes Jesum
tot hē comē/eñ sprac. Siet/dat lam Gods/dwelc
lu.iij.c. ke die sonden der werelt op hem neemt/ Dese ist/
daer ic af geseyt hebbe. Nae mi coemt eē man/dye
welcke voor mi gheweest is/want hi was eer dan
ick/ende ick en kende hem niet/mer op dat hi open
baer soude worden in Israhel/daeromme ben ick
gecomen int water te doopen.
E Ende Johãnes tuychde segghende/ Ick sach
dat die gheest neder daelde/als een duyue/vanden
hemele/ende bleef op hem/ende ick en kende hem
niet/mer dye mi seynde om te doopen met water/
die selue seyde tot mi/Op den welckē ghi den geest
sult sien neder dalen/ende bliuen/ die selue ist/dye
met den heyligen gheest doopt. Eñ ick sach dat/eñ
ic ghetuychde/dat dese Gods sone is. *
mar.i.b Des anderen daechs. ✠ Stont Johãnes we
lu.iij.d der/eñ twee van sinen discipulen/eñ als hy Jesum
F sach wãdelen/so seyde hi. Siet/dat lam Gods/Eñ
twee van sinen discipulen hoorden hem spreken/en
de volchde Jesum nae/ Jesus keerde hem omme
eñ sachse hem na volgen/ende seyde tot haer. Wat
soect ghi? Si seiden tot hem/Rabbi/dat is in duyt-
sche/meester/waer sidi ter herbergen? Hi seyde tot
haer. Coemt eñ siet dat. Si quamen eñ sagen dat/
ende bleuen den seluen dach bi hem. Dat was om
trent der thiender vren.
Een van tween/die van Johanne hoorde/eñ
Jesum na volchde/was Andreas die broeder Sy
monis Petri. Die selue vant eerst sinen broedꝰ Sy
mon/eñ seyde tot hē/Wi hebben Messiam geuon
den welke in duytsche is die ghesalfde. Eñ leyde
hem tot Jesum. Als hē Jesus aensach/seide hi tot
hem. Ghi zijt Symon Johãnis soon/ghi sult Ke-
phas heeten/dat is in duytsche eenen steen G
Des anderen daechs woude Jhesus weder in
Galilea reysen/eñ vandt Philippum/eñ seyde tot
hem/Volcht mi na. Philippus was vã Betsayda
wt der stadt Andree ende Petri/Philippus vandt
Nathanael/ende seide tot hem/Wi hebbē dien ghe
uondē van welcken Moyses in die wet eñ die pro-
pheten gescreuen hebbē/Jesum Joseps soon van
Nazareth. Eñ Nathanael seide tot hē/wat can vã
Nazareth goets gecomen? Philippus seide tot hē
Coemt/ende besietet
Jesus sach Nathanael tot hem comē/eñ seide
van hem. Siet daer een recht Israelijt/in welcken
gheē bedroch en is/Nathanael seide tot hē. Waer
af kent ghi mi? Jesus antwoorde eñ seide tot hem
Eer v Philippus riep/doen ghi onder den vijghe
boom waert/doē kende ic v. Nathanael antwoor
de/ende seyde tot hem. Rabbi/ghi zijt Gods soon/
ghi zijt die Coninc van Israhel. Jesus antwoorde
ende seide tot hem/Ghi gelooft/om dat ic v geseit
hebbe/dat ic v gesien hebbe onder den vijgeboom
ghi sult noch grooter sien dan dat. Ende seide tot
hē Voorwaer segghe ick v. Van nv voort aen sult
ghi den hemel opē sien/eñ die Enghelen Gods op
eñ neder dalen op des menschen sone *

Hoe Jesus inder bruyloften van water wijn maecte/en
de die coopers ende veercoopers wten tempel sloech/ende
hoe vele mensen aen hem ghelooFden ✠

Dat.ij.Capittele.

Nde op den derden dach wert eē bru
loft tot Chana in Galilea gehouden
ende die moeder Jesu was daer. Je A
sus ende sijn discipulen worden oock
totter weerschapē ghenoot. Eñ doēt
haer aenden wijn ghebrac/so seide die moeder Je-
su tot hem. Si en hebben gheenen wijn. Jesus sei
de tot haer Vrouwe/wat leyt mi aen v? Mijn vre
en is noch niet gecomen. Sijn moeder seide totten
dienaren. Wat hi v seyt/dat doet. Daer warē ses
steenen water cruycken geset/na die wise der Joot
scher reyninghen/eñ in een yeghelijc gingen twee
oft drie maten
Jesus seide tot haerlieden. Vult die water cruic
ken met water. Eñ si vuldense tot bouen toe. En B
de hi seide tot haer. Vultse ende draechtse den spijs-
meester/ende si droegense. Als die spijsmeester den
wijn smaecte die water gheweest was/ende en wist
te niet van waer hi quam/mer die dienaers wistēt
die dat water gheput hadden/soo riep die spijs-
meester den brudegom/ende seide tot hem. Alle
man gheeft den goeden wijn ten eersten/eñ wan-
neer si droncken ghewordē zijn/als dan den snoot
sten. Maer ghi hebt den goeden wijn tot noch toe
ghehouden.
Dat is dat eerste teckē dat Jesus dede/geschiet
tot Cana in Galilea/ende openbaerde zijn heerlic
heit/eñ sijn discipulen geloofden in hē * C
Daer na reysde hi af tot Capernaum/hi/ zijn moe
der/sijn broeder/eñ sijn discipulen/ende en bleuen
niet lange daer
✠ Eñ der Joden paeschen was bi/eñ Jhesus
reisde op tot Jerusalem eñ hi vandt inden tēpel sit
ten die daer ossen/scapen/eñ duuē te coope haddē/
eñ wisselers. Eñ hi maecte eē geessel vã cordekēs

G ende stechdese alle wt den tempel met den scapen
ende ossen / ende stiet den wisselaers dat gelt ende
die tafel omme / Eñ seyde tottē ghenen die dye duy
uen vercochtē. Draecht dat van hier / eñ en maect
mijns vaders huys niet tot eē coophuys. Sijn dis-
Psal. lxviij cipulen dachtē daer op / datter gescreuē staet. Die
D grammige liefde / ws huys heeft mi gegeten

Doen antwoorden die Joden eñ seyden. Wat
teeken thoondi ons / dat ghi dat doē muecht? Jesus
antwoorde ende seyde tot haer. Breect desen tēpel
ende op den derden dach wil ic dien weder op rech
ten. Doen seiden die Jodē. Desen tēpel is in .xlvi.
Matth. xxvi iarē op ghetimmert / ende wilt ghi dien in drie da-
gen op rechten? Mer hi seyde vanden tempel zijns
lichaems. Daerom doen hi op ghestaen was van
der doot / dachten zijn discipulē daer op / dat hy dyt
geseyt hadde / eñ geloofden der schriftueren eñ der
redenen die Jesus geseit hadde

Als hi dan te Jerusalē was / te paeschen op die
feest / so geloofder vele aen hē / siē de die teekenē die
hi dede / Mer Jesus en betroude hē seluē haer lie-
dē niet / wāt hi kendese alle / eñ hy en behoefde niet
dat yemant ghetuygenisse ghaue vanden mensche
Want hy wiste wel wat inden mensche was *

Hoe Nicodemus des nachts tot Jhesum quam / ende
hoe Jesus hem vele schoone leeren vanden gheloone seide
ende hoe Jesus in Judea / ende Johannes in Ennon bi Sa
lim doopte / ende ghetuyghenisse van Jesum gaf

Dat. iij Capittel. ✠

A Ter was een mensche / onder dē pha
rizeen / met name Nicodemus / een
ouerste onder den Joden. Die quam
tot Jesum bi der nacht / eñ seyde tot
hem. Meester / Wi wetē dat ghi een leeraer zijt / ge
comen van Gode. Want niemāt en can die teeke
nen gedoē die ghi doet / het en si dan / dat God met
hem is / Jesus antwoorde / ende seyde tot hē. Voor
waer voorwaer segge ic v / het en si dat yemāt van
nieus geborē worde / hy en mach dat rijcke Gods
niet sien / Nicodemus seyde tot hem. Hoe mach eē
mensce geboren worden als hi out is? Can hi oock
van nieus in sijnder moeder lichaem gaen ende ge
boren wordē? Jesus antwoorde / voorwaer voor
waer ic segge v. Het en si dat yemant ghe borē wor
de wt den water eñ wt den gheeste / hi en mach nz
int rijcke Gods comē. Wat van vleesch geboren
wort / dat is vleesch / eñ so wat vanden geest gebo
ren wort / dat is gheest. En laet v niet verwonderen
dat ic v geseit hebbe / ghi moet van nieus geboren
worden. Die wint blaest daer hi wil / eñ ghi hoort
zijn stemme wel / maer ghi en weet niet van waer
hi comt / eñ waer hi henen vaert. Also is een yeghe
lic die wt den gheest geboren wert

Nicodemus antwoorde ende seyde tot hē Hoe
mach dat toeghaen? Jesus antwoorde eñ seyde tot
B hem. Sijt ghi een meester in Israel / eñ en weet dz
niet? Voorwaer voorwaer ic segghe v / wy spreken
dat wi weten ende getuygen dat wi gesiē hebben /
ende ghi en outfanct onse getuygenis niet. En ge
loofdi niet als ic v van eertsche dingen segghe / hoe
soudt ghi gheloouen / waert dat ic van hemelschen
dinghen seyde?

Ende niemant en climt ten hemel / dan die van
den hemel neder gecomen is / Namelick / des men-
schen sone / die daer inden hemel is. Eñ gelijc Mo
ses een slanghe inder woestinen verhoochde / alsoe
moet des mēschen sone verhoocht wordē / op dat Nu. xxi
alle die in hem geloouē / niet verloren en worden /
mer dat eewige leuen hebben *

✠ Alsoe heeft God die werelt bemint / dat hy
sinen eenigē sone gaf / op dat alle die in hem geloo
uē / niet verloren en worden / mer dat eewich leuen
hebben. Want God en heeft sinen soue niet in dye
werelt gesonden / dat hi die werelt soude oordeelē i Johan
mer dat die werelt door hem salich soude worden. iiij. d
Wie in hem ghelooft die en wort niet geoordeelt.
Maer wie niet en ghelooft / die is al reede veroor
deelt / want hi en gelooft niet inden naem des eeni
gen geboren soons Gods. Mer dat is dat oordeel
dat dat licht in die werelt gecomē is / ende die men C
schen beminden dye duysternissen meer / dan dat
licht. Wāt hare wercken warē quaet. Wye quaet
doet / die haet dat licht / ende hi en coemt niet tottē
lichte / op dat zijn werckē niet gestraft en werden
Mer wie die waerheyt doet / die comt bi tlicht / op
dat zijn wercken gheopenbaert souden worden /
want si zijn in God gedaen *

Daer nae quam Jesus ende zijn discipulē in D
dat Jootsche lant / ende hadde zijn wooninge daer
met haer lieden / ende doopte / Joānes doopte oac
tot Ennon na bi Salim / want daer was vele wa
ters / ende si quamen derwaerts ende lieten haer
doopen Want Johannes en was noch niet in dye
geuanckenisse geleyt

✠ Doen stont een vrage op onder die discipu Lu. iij. d
len Johannis / met den Joden / vander reyningen
Eñ quamē tot Johannē / eñ seydē tot hē. Meester
die bi v was ouer dander side der Jordanen / daer
ghi ghetuygenisse af gaeft / siet / die doopt / ende alle
man comt tot hē. Johannes antwoorde eñ seyde
Een mensche en can niet ontfanghen / hēt en si dat
hem vanden hemel werde gegeuen. Ghi zijt selue
mijn getuyge / dat ic geseyt hebbe. Ic en ben Chri
stus niet / mer voor hem gesonden. Wye die bruit
heeft / die is die bruydegō / mer die vrient des bruy
degoms staet / eñ hoort hē / eñ verblijt hē seer / om de
stēme des bruygoms. Die selue mijn blijschap is
nv veruult / hi moet wassen / mer ic moet minderē

Die van bouen comt / die is bouen alle. Die vā
der aerdē is / die is vāder aerdē / eñ spreect eertsch.
Die vādē hemel coēt / die is ouer al / eñ hi getuycht
wat hi gesiē eñ gehoort heeft / eñ niemāt en ontfan
get zijn getuygenisse. Mer diet ontfanct / dye bese
gelt dat God warachtich is. Wāt die God geson
dē heeft / die spreect Gods woorden. Want God
en heeft den gheest niet na mate. Dye vader heeft
den soon lief / eñ heuet hē al in zijn handē gegeuen.
Wie inden soon ghelooft / die heeft dat eewighe
leuen Mer wie inden soon niet en ghelooft / die en
sal dat leuen niet sien / mer die gramschap Gods
blijft op hem *

Hoe Jesus metter Samaritanensche vrouwe biden put
van Jacob sprac / ende haer seide / dat si vijf mannen ghe
hadt hadde / Ende hoe Jesus een conincx sone vander cort
sen genas

Dat. iiij. Capittel ✠

Doen nv Jesus bekende dat voor dye
pharizeen gecomen was / hoe dat Je
sus meer discipulen maecte eñ doop
te dan Joānes / hoe wel Jesus selue
niet en doopte / mer zijn discipulen / so

verliet hi dat lât Judea/eñ reisde weder in Galileen
✠ Maer hi moeste door Samarien reysen
Doen quam hi in een stadt vâ Samarien/die heet
Sichar/seer bi dê velde/dat Jacob sinen sone Jo=
seph gaf. Daer was Jacobs fonteyne. Jesus ver=
moeyt wesende vâder reysen / sadt also op die fon-
teyne. Ende het was omtrent die seste ure.
Doen quam een vrouwe wt Samarien om wa
ter te puttê. Jesus seyde tot haer. Gheeft mi drin
ken. Want zijn discipulen waren wech ghegaen in
die stadt/om dat si spise souden coopen. Soo seyde
die Samaritaensce vrouwe tot hem. Hoe bidt ghy
van mi te drincken/so ghi doch een Jode sijt/eñ ic
een Samaritaensce vrouwe? Want die Joden en
hebben gheen gemeynscap met den Samaritanen
Jesus antwoorde eñ seyde tot haer Waert dz ghi
B die gaue Gods bekende/eñ wie hi is/die tot v seit
Geeft mi te drinckê/ghi sout hê biddê/eñ hi soude
v leuende water geuê. Die vrouwe seyde tot hem
HEERE/ghi en hebt doch nz daer ghi mede puttê
muecht/eñ dê put is diep/van waer hebt ghi dan
leuende water? Sijt ghi meerder dan onse vader
Jacob/die ons desen put gegeuê heeft/eñ hi heeft
daer wt gedronckê/eñ sijn kinderê/eñ zijn beesten
Jesus antwoorde eñ seide tot haer. Wie vâ de=
sen water drinct/dien sal weder dorstê/ Mer wie
vandê water drincken sal dat ic hê geue/die en sal
inder eewicheit niet dorsten/mer dat water dat ic
hem geuen sal/dat sal in hem een fonteyne des wa
ters werden/dat in dat eewige leuê springet. Die
vrouwe seide tot hem. HEERE/gheeft mi dz selue
water/op dat mi niet en dorste/eñ dat ick hier niet
en derf comê puttê. Jesus seyde tot haer. Gaet he
nê roept uwen mâ/eñ comt hier. Die vrouwe ant
woorde eñ seyde/Ic en heb gheenê man/Jesus sei
de tot haer. Ghi hebt wel geseit/ic en heb gheenê
mâ/Wât ghi hebt vijf mans gehadt/eñ die ghi nv
hebt/ dat en is v man niet. Ghi hebt wel ghesept
Die vrouwe seyde HEERE/ic sie dat ghi een
Propheet sijt. Onse vaderen hebbê op desen berch
aengebedê/eñ ghi lie dê segt tot Jerusalem is die
C plaetse daer men aenbidden soude. Jesus seyde tot
haer Vrouwe gelooft mi/dê tijt sal comen/ dz ghi
noch op desen berch/noch tot Jerusalem dê vader
sult aenbidden. Ghij lieden en weet niet wat ghi
aenbidt/mer wi weten wat wi aenbiddê/Wât die
salicheyt comt vanden Joden. Mer den tijt coemt
ende is nv/ dat die warachtige aenbidders den va
der indê gheest ende inder waerheit sullen aenbid=
den/Want die vader wilt sodanige ooc hebbê/die
hem also aenbiddê. God is een gheest/eñ die hem
aenbidden/die moeten hem inden gheest/eñ waer
heit aenbidden
Die vrouwe seide tot hê. Ic weet dat Messias
D coêt die Cristus heet/wanneer die selue sal comen
so sal hijt ons al vcondigê. Jesus seyde tot haer Ic
bent die met v spreect. Eñ onder diê quamen zijn
discipulê eñ si verwonderdê haer dat hi met eenrê
vrouwê sprac. Nochtâs en seyde niemât wat vra=
get ghi/oft wat spreect ghi met haer. Doê liet dye
vrouwe haer cruic staê/eñ ghinc in die stadt/eñ sei
de tottê volcke. Coêt siet eenê mêsce/die mi al ge
seyt heeft dat ic gedaê hebbe/oft hi niet Christus en
si. Doê ghingê si wt der stadt/eñ quamen tot hem

Daer en tusschê vermaenden hem die discipu=
len eñ seydê. Meester/eet. Maer hi seyde tot haer.
Ick heb een spijse tetene/daer ghy niet af en weet
Doê seiden die discipulen onder malcanderê Heeft
hem yemât teten ghebracht? Jesus seyde tot hair.
Mijn spijse is dese/dat ic dê wille des gheens/doe
die mi gesonden heeft/eñ dat ic zijn werc volbren= B
ge. En segt ghi lieden niet selue/het sijn noch vier
maenden dat den oochst comt? Siet/ick segghe v/
heft op v oghen/ende siet in dat veldt/want het is
te hants wit totten oochst. Ende die daer maeyt/
die ontfanct loon/ende vergadert vrucht tottê ee
wigen leuen/op dat die ghene die daer saeyt/ende
die daer maeyt/ven met malcanderen verblijden
Wât hier is die sprake warachtich/dese saeyt/een
ander maeyt. Ic heb v gesonden te maeyê/dat ghi
niet en hebt gearbeit. Ander hebbê ghearbeyt/eñ
ghi zijt in haren arbeyt gecomen.
Daer geloofdê vele vanden Samaritanê wter E
seluer stadt in hem/om die redene der vrouwê/die mat.
welcke daer getuychde. Hi heeft mi geseit al wat
ic gedaê hebbe. Als nv die Samaritanê tot hê qua a Lu.iiij.
men/so badê si hê/dat hi bi hê woude bliuen/eñ hi
bleef daer twee dagê. Eñ dair geloofdê vele meer
om sijns woorts wille/eñ seyden totter vrouwen
Wi en gheloouê nv voort meer niet om uwer re
dene wille/wi hebbê tselue ghehoort eñ bekent dat
dese warachtelic Christus die werelt salichmaker is.
Na twee dagen tooch hy vâ daer eñ ghinck in
Galileen/Wât Jesus selue tuychde/dat een Pro
pheet thuys/oft in sijns vaders lât niet gheacht en
is. Doê hi nv in Galilea quam/so ontfinghen hem
die Galileesche/diet al gesien haddê/dat hy in dat
hoochtijt tot Jerusalem gedaen hadde. Eñ Jesus
quam weder tot Cana in Galilea/daer hi dat wa
ter tot wijn gemaect hadde
✠ Ende daer was een Coninckê/wiens sone
cranck lach tot Capernaum. Dese hoorde dat Je=
sus van Judea in Galileam quam/eñ ginc tot hê
eñ badt hê dat hi neder woude dalê/eñ genesen si=
nen sone/Want hi lach doot siecke. Eñ Jesus sey
de tot hê. Het en si dat ghi teekenê eñ wonderliche
den siet so en gelooft ghi niet. Dat Coninckê sey=
de tot hem HEERE/coemt af eer mijn kint sterft.
Jesus seyde tot hê. Gaet henen/v sone leeft. Dye
mensche geloofde den woorde dat Jesus tot hem
seide/eñ ghinc henen/Ende met dien dat hi neder
ghinc/so onmoeten hem zijn knechten/eñ vercon
dichden hem eñ seyden/V kint leeft/Doen vraech
de hi die ure/in welcke het beter met hem ghewor
den was. Ende si seyden/ Ghisteren omtrent dye
seuenste ure/so verliet hê die coortse/Doê mercte
die vader dat omtrent die ure was/in welcke Je=
sus tot hem geseit hadde/V sone leeft. Ende hi ge
loofde met sinen geheelen huise ✠
Dat is dat ander teeken dat Jesus dede doê hi vâ
Judeam in Galileam quam

¶ Hoe Jesus eenen mensche die. xxxviij. iaer cranck was
gheweest/gesont maecte/ende van veel scoonder leere die hi
den Joden seyde Cap. v. ✠

Aer na was een feeste der Joden/ en
de Jesus ghinck op te Jerusalem A
Bi dz slachuys is eenen poel oft pisci
ne/die in Hebreeusch Bethseda heet/

ende heeft vijf poortalen/in welcke lagen veel crāc
ken/blinden/lammē/verdroochde/die verwachtē
wāneer hem dat water beweechde. Want die en
gel daelde neder tot zijnder tijt in diē poele oft pis=
cine/eñ roerde dat water. Die welcke dā eerst/nae
dz het water beroert was daer in daelde/dye wert
gesont/met welckerley siecte hi beuanghen was.
Daer was een mensche die daer.xxxviij.iaer.cranc
hadde gelegen. Als nv Jesus dien seluen sach lig=
gen/eñ vernam dat hi daer so lāghe gelegē hadde/
seide hi tot hem. Wildi gesont wordē? Die crācke
antwoorde hem/HEERE/ic en heb gheenen men
sche/op dat wāneer hem dat water beweecht/dye
mi daer in late. Ende wanneer ic come soe daelter
B een ander voor mi in
Jesus seyde tot hem/Staet op/eñ neemt v bed
de/ende gaet henen. Ende ter stont wort die men
sche ghesont/ende nam zijn bedde/ende ghinck he=
nen. Mer het was inden seluen daghe den sabbath
Doen seyden die Joden totten genen dye ghesont
was geworden. Het is hedē den sabbath/het en is
v niet geoorlooft dat bedde te dragē. Hi antwoor
de haer. Die mi ghesont maecte/die seyde neemt v
bedde ende gaet henen. Doen vraechdē si hē. Wye
i.v.d. is die mensch/die tot v gheseit heeft/neemt v bed=
de ende gaet henen? dye ghesont was worden/en
wist niet wie hi was. Want Jesus was ghewecken
om datter vele volcs was
Daer nae vant hem Jesus inden tempel/ende
seide tot hem. Siet toe/ghi zijt gesont ghewordén/
C en sondicht voort aen niet meer/op dat v niet ar=
gers en geschiede. Die mensche ghinc ende vercon
dichdet den Joden/dat Jesus was die hem gesont
gemaect hadde. * Daerom veruolchden die Jo
den Jesum/ende sochten hem/op dat si hem soudē
dooden/om dat hi dat gedaē hadde op dē sabbath
Maer Jesus antwoorde haer ✠ Mijn vader
werct tot noch toe/eñ ic wercke ooc. Daerom soch
ten hem die Joden veel meer te doodē/om dat hi
niet alleen den sabbath en brack/maer dat hi oock
D seyde. God is zijn vader/ende maecte hem seluen
Gode ghelijck
Doē antwoorde Jesus eñ seyde tot haer. Voor
waer voorwaer segge ic v. Dye soon en can niet van
hem seluen gedoen/dan dat hy den vader siet doen
Wāt wat die selue doet/dat doet gelijc ooc dye so=
ne. Die vader heeft den sone lief ende wijst hem al
wat hi doet/eñ sal hem noch grooter wercken be=
wijsen/dat ghi v verwonderen sult. Want soe dye
vader dye dooden verweet ende maectse leuende/
also maect die sone ooc leuende die hi wil Want de
vader en oordeelt nyemant/mer hi heeft den sone
alle oordeel gegeuē/op dat si alle den soon souden
eerē/alsoe si den vader eeren. Die den soon niet en
eert/die en eert den vadr niet/die hē gesonden heeft
Voorwaer voorwaer ic segge v. Wie mijn woort
hoort/eñ gelooft diē/die mi gesondē heeft/dye he=
uet eewich leuen/eñ en coemt niet in dat oordeel/
mer hi is vander doot totten leuē door gedrongē.
E Voorwaer voorwaer segghe ic v. Dye vre coēt
eñ is nv/dat die doode die stēme des soons Gods
sullē hoorē/eñ diese hoorē/die sullē leuē. Wāt also
die vader dat leuē heeft in hē seluē/also heeft hi dē
sone ghegheuen dat leuen te hebben in hem seluen

eñ heeft hem macht ghegeuen oock dat oordeel te
houden/om dat hi des menschen sone is. En ver=
wondert v des niet/wāt die vre coēt/in welcke al=
le die inden grauē zijn/sullen zijn stemme hooren/
eñ die daer goet hebbē gedaē/sullen voortgaen in
verrijsenisse des leuēs/mer die quaet gedaē hebbē
tot verrijsenisse des oordeels *
✠ Ic en can niet van mi seluen gedoen. So ic
hoor/so oordeel ic/ende mijn oordeel is gherecht/
want ic en soecke minē wille niet/maer den wille
des vaders die mi gesondē heeft. Ist dat ic van my
seluē getuyge/so en is mijn ghetuygenisse niet wa
rachtich/het is een ander die van mi getuycht/eñ
ic weet dat zijn getuygenisse warachtich is/dat hy E
van mi getuycht
Ghi sondt tot Johannem/ende hy ghetuychde
vander waerheyt. Mer ic en neme gheen getuyge
nisse vanden menschen/mer dit seg ic v/op dat ghy
salich soudt worden/hi was een bernende eñ schij
nende licht/mer ghi wout een weynich vrolijc zijn
van sinen lichte. Mer ic hebbe een grooter getuy=
genisse dan Johānes getuygenisse. * ✠ Wāt
die wercken die mi die vader ghegheuen heeft/op
dat icse volbrenghen soude/die selue werckē die ick
doe/die getuygen van mi/dat my die vader geson=
den heeft. Eñ die vader die mi gesonden heeft/die
selue heeft van mi getuycht. Ghy en hebt noch zijn
stemme noyt gehoort/noch sijn ghedaēte ghesien/
eñ ghi en hebt zijn woort niet in v woonende/wāt
ghi en gelooft dien niet/die hi gesonden heeft
Soect in die scrift/wāt ghi meynt/ghi hebt dat
leuen daer in/eñ si ist die van mi ghetuycht/eñ ghy
en wilt tot my nyet comen/op dat ghy dat leuen
muecht hebben. Ic en neme gheenen prijs van dē
menschen/maer ic kēne v/dat ghi die liefde Gods
in v niet en hebt *
✠ Ic ben in mijns vaders name ghecomē/eñ
ghi en ontfanct mi niet. Ist dat een ander in sinen G
eygen name coemt/dien sult ghi ontfanghen/Hoe
soudt ghi mogen geloouen/dye prijs van malcan=
deren neemt/eñ den prijs die van Gode alleen is/
dien en soect ghi niet
Ghi en sult niet meynen/dat ic v voor den va=
der beclaghen oft besculdigen sal/Daer is een dye
besculdicht/oft die ouer v claecht/dats Moses/op
welcken ghi hoopt. Waert dat ghi Mosi gheloof
de/so geloofde ghi ooc mi/want hi heeft van mi ge
screuen/Mer ist dat ghi sinen scriften niet en ghe
looft/hoe suldi dan mine woordē gelouē? *

¶Hoe Jesus spijsde vijf duysent mannen/met vijf gerstē
brooden/ende twee visschen/ende hoe si hem Coninc wil=
den maken/ende vloot van daer/ende hoe si ghescandali=
zeert worden/ende ghinghen van hem.

Dat.vi.Capittel ✠

Der nae voer Jhesus ouer die zee/in
die stadt Tyberias/in Galilea/ende A
hem volchde veel volcs na/daerom/
om dat si die teekenē sagen/die hi aen
die cranckē dede. Mer Jesus ghinck
opwaerts/op eenen berch/eñ sadt daer met sinen
discipulē. Paesschē dat hoochtijt der Jodē was bi Lu.ix.b.
Doē hief Jesus zijn oogē op/eñ sach dz veel volcs
tot hem quam/eñ seyde tot Philippum. Waer vā
sullē wi broot coopen/op dat dese etē mogē? Mer

dat seyde hi om hem te proeuen oft te tempteren.
Want hi wiste wel wat hi doen woude

Philippus antwoorde hē. Voor twee hondert
penninghē broots en is niet ghenoech/ dat een ye-
gelic een weynich name. Andreas Simons Petri
broeder/ een van sinen discipulen seyde tot hem
B Hier is een ionckhen dat heeft vijf gherstē broo-
Mathe den/ ende twee visschen/ maer wat is dat onder soo
xiiij.b velen? Jesus seyde. Geschict/ dat hem dat volck ne
der sette. Daer was in die selue plaetse veel gras.
Doen ghingen sitten bi vijf duysent mānen. Jesus
nam die brooden/ danckende/ ende ghaf se den disci
pulen/ die discipulen gauen se den ghenen die daer
gheseten waren. Desghelijc ooc vandē visschen/ so
vele als si wouden

Doen si versaet waren/ seyde hi tot sinen disci-
pulen. Vergadert die ouergebleuē brockē/ op dat-
se niet en vergaen. Doen vergaderdense ē vulden
twalef corfē met brockē vandē vijf gherstē broo
den die ouergheschoten waren den ghenen die ghe
spijst waren. Doen die menschen nv dat teeken sa
gen dat Jesus dede/ so seyden si. Dat is waerlic die
Propheet die in die werelt comen sal. *

* Doen Jesus nv merckte dat si comen souden/
ē hem haestelic gripen/ dat si hē Coninc soudē ma
ken/ so weec hi weder opten berch/ hi selue alleen

Tsauonts ghingen die discipulen nederwaerts
aen die zee/ ende traden in dat schip/ ende quamen
ouer op gheen side der zee tot Capharnaum. Ende
het was al rede duyster gheworden/ ē Jesus en
was niet tot hem gecomē/ Ē die zee verhief haer
van eenen groten winde. Doen si nv gheroeyt had
den bi vijfthien oft dertich velt weechs/ sagē si Je
sum op die zee daer henē gaen/ ende na bi dat schip
comen/ ende si vreesdē/ Maer hi seide tot haer. Jc
bent/ en vreest niet. Doen wouden si hē in dat schip
nemen/ ende ter stont was dat schip aent lāt daer
si henen voeren.

Des anderen daechs sach dat volc/ dat op gheē
side der zee stont/ dat daer gheē ander schip en was
C dan dat een/ daer zijn discipulen in getredē waren/
Marci. ende dat Jesus niet met sinē discipulē in dat schip
vi/g gegaen en was/ mer dat sijn discipulen alleē wech
waren geuaren. Mer daer quamen ander schepen
van Tiberias/ na der stadt toe daer si dat broot ge
geten haddē/ ē den HEERE gedanct. Doē nv dat
volc sach dat Jesus daer niet en was/ noch zijn dis-
cipulen/ tradē si ooc in die schepen/ ē quamen tot
Capharnaum/ ē sochtē Jesum.

Ē doen si hem vondē ouer gheen side der zee
seiden si tot hē Meester/ wāneer sidi hier gecomē?
Jesus antwoorde haer ē seide. Voorwaer voor-
waer seg ic v/ ghi en soect mi niet om dat ghi teeke
nē gesien hebt/ mer om dat ghi vanden broode ge
geten hebt/ ē versaet sijt. * * Werct spise dye
daer niet en verghaet/ mer die daer blijft in dat ee-
wige leuen/ die welcke des menschē sone gheuē sal
want den seluen heeft God die vader besegelt

Doen seidē si tot hem. Wat sullen wi doen/ dz
D wi Gods werckē doē? Jesus antwoorde ē seide
tot haer/ dat is Gods werc/ dat ghi in dien gelooft
dien hi gesondē heeft. Doen seydē si tot hem. Wat
doet ghi dan voor een teekē/ op dat wijt sien/ ē v
gheloouen/ wat werct ghi? Onse vaderen hebben
hemels broot ghegetē inder woestinē/ soo daer ge
screuen staet. Hi gaf hen broot vanden hemel tete-
ne. Doē seyde Jesus tot haer. Voorwaer voorwaer
ick segghe v. Moyses en heeft v gheen broot van
den hemel ghegeuē/ mer mijn vader gheeft v dat Psalm
oprechte broot vandē hemel. Wāt dit is dat broot lxxvij
Gods dat vandē hemel comt/ ende gheeft der we
relt dat leuen

Doen seiden si tot hem HEERE gheeft ons al-
toos sulc broot. Mer Jesus seide tot haer. Jc ben
dat broot des leuens. Wie tot mi coemt diē en sal
niet hongerē/ ē die aen mi gelooft/ dien en sal nē-
mermeer dorstē * Mer ic heb v geseyt/ dat ghi
mi ghesien hebt/ ē en ghelooft doch niet. Alle dat
mi mijn vader gheeft/ dat comt tot mi/ ē wie dat
tot mi comt/ dien en sal ic niet wtstooten. Wāt ick
ben vanden hemel gecomen/ niet dat ic minē wille
soude doen/ mer des gheens die mi ghesondē heeft
Dat is den wille des vaders die mi ghesondē heeft
dat ic niet en verliese van alle dat hi mi ghegheuen
heeft/ mer dat icse verwecke tottē ioncsten daghe.
Dat is den wille des gheens die mi gesonden heeft
dat wie den soon siet ē gelooft in hem/ dat hi dat
eewige leuen hebbe/ ende ic sal hem verwecken in
den laetsten daghe

Doen murmureerden die Joden daerom/ dat
hi seide. Jc ben dat broot dat vanden hemel gheco E
men is. Ē seyden. En is dit niet Jesus Josephs Marci
sone/ wiens vader ē moeder wi kennē? Hoe seyt vi.a/
hi dan. Jc ben vanden hemel gecomen? Jesus ant
woorde ē seyde tot haer . En murmureert niet
onder malcanderen

* Niemandt en mach tot mi comen/ het en sy
van dat hem trecke die vader die mi gesondē heeft
ē ic sal hem op weckē inden laetsten daghe Het is
gescreuen indē Propheten si worden alle vā Go-
de geleert/ Wie dat nv hoort van minen vader/ ē
leert die coemt tot mi/ niet dat yemant den vader
heeft gesien/ maer die vandē vader is/ die heeft dē
vader ghesien

Voorwaer voorwaer ic segge v/ wie in mi ghe
looft/ dye heeft dat eewich leuē. Jck ben dat broot
des leuens. V vaderen hebbē hemels broot ghege
ten inder woestinē/ ē si sijn gestoruen. Dit is dat
broot dat vanden hemel comt/ op dat die gene die
daer af eet/ niet en steruē/ Jc ben dat leuēde broot
vanden hemel gecomē. Wie van desen broode etē
sal/ die sal inder eewicheit leuen. Ē dat broot dz
ic sal gheuen/ dat is mijn vleesch/ welc ick gheuē sal
voor dat leuen der werelt *

Doen keuen die Joden onder malcanderē/ ē
seyden. Hoe can ons dese zijn vleesch te eten geuē?
Jesus sprac tot haer. Voorwaer voorwaer segghe
ic v. Het en si dat ghy eet vanden vleesche des soōs F
des menschē/ ē drinct vā sinē bloede/ soo en hebdi
gheen leuen in v. Wie van mijnen vleesche eet/ ē
drinct van minē bloede/ die heeft dat eewich leuē/
Ē ic sal hem ten ioncsten dage op verwecken.

* Want mijn vleesch is die rechte spise/ ende G
mijn bloet is dē rechten dranck. Wie van mijnen
vleesch eet/ ē drinct vā minen bloede/ dye blijft in
mi/ ende ick in hem/ Alsoe mi ghesonden heeft die
leuende vader/ ende ick leue om des vaders wille
alsoo dye van my eedt/ dye selue sal oock leuen om

minen wille. Dit is dat broot dat vanden hemel
gecomē is / niet alsoe uwe vaderen hemels broot
G hebben gegeten/eñ zijn gestoruen. Wye van desen
broode eet/die sal leuen inder eewicheyt *
Dit seyde hi inder scholen/doen hi leerde in Ca-
parnaum. Vele van sinen discipulen dit hoorende
seidē. Dat is eē herde redene. Wie mach se hooren
Doen Jesus bi hem seluē mercte/dat zijn discipu-
len daer op murmureerdē/so seide hi tot haer. Er-
gert v dat? Hoe wanneer ghi dan sien sult des mē
schen sone op varen daer hi eer was? Het is den
gheest die daer leuende maect/dz vleesch en is niet
profitelic. Die woordē die ic spreke die zijn gheest/
eñ si zijn leuē. Mer daer zijnder sommighe onder
v/die niet en geloouē. Wāt Jesus wist vā beghin
wel/welcke niet geloouē en souden/ende wie hem
verraden soude. Eñ hi seide. Daerom soe heb ic v
geseit/dat niemāt en mach tot mi comen/het en si
hem van minen vader ghegeuen
Van dier tijt aen/gingen/vele vā sinē discipu-
len achterwaert/eñ en wandelden voort aen niet
meer met hem. Doen seyde Jesus tottē twaleuen
Wildi ooc wech gaen. Doē antwoorde Simō Pe-
Math. trus. HEERE/waer sullē wy henē gaen? ghy hebt
16.c. woorden des eewigē leuēs/eñ wy hebbē ghelooft
eñ bekēt/dat Ghi zijt Christus die sone des leuen
dē Gods Jesus antwoorde hē. En heb icker niet
twalef vercorē? eñ uwer een is eē duyuel? Hy seyde
dat van Judas Simō Iscarioth. Die selue verriet
hem namaels/eñ was een vanden twaleuen.

Hoe si teghen Jesum murmureerden/ende Jesus op die hoochtijt dagen op clam inde tempel/ende daer selue leerde ende preecte Dat.vij.Capittel *

A DAer na tooch Jesus om in Galilea/
want hi en woude niet in Judea/om
trecken/om dat hē die Jodē sochten
te doodē. Het was na der Jodē feest
dach der loouer tabernaculen/Doen
seiden zijn broeders tot hem. Gaet vā hier eñ gaet
in Judeen/op dat v discipulen ooc sien mogen die
werckē die ghi doet. Wie hyē int opēbaer sijn wil
die en doet niet heimelicx. Wildi sodanige dingen
doen/so openbaert v voor die werelt/Wāt ooc zijn
broeders en geloofden niet in hem
Doē seide Jesus tot haer. Minē tijt en is noch
hier niet/mer uwen tijt is altoos bereyt. Die we-
relt en can v niet haten/mer si haet mi/want ic ge
tuyge van haer/dat haer werckē quaet zijn. Gaet
ghi op die feeste. Ic en wil noch niet gaē op die fee
ste/want minen tijt en is noch niet veruult/Doen
hi dat tot hem geseyt hadde/so bleef hi in Galilea
Als zijn broeders op waren gegaen/doen ghinck
hi ooc op tot der feesten/niet openbaerlick/mer al
heymelic. Doē sochten hem die Joden in dye feest
dach/eñ seyden. Waer is die? Ende daer was een
groote murmuratie van hē onder dat volc. Som-
mighe seidē/is hi goet/mer die ander seiden/neen/
B mer hi verleit dat volc. Nochtans en sprac niemāt
vry van hem/om der vreesen wille der Joden *
* Maer midden inder feesten ghinck Jhesus
op inden tēpel/ende leerde. Eñ die Joden verwon
derden haer segghende. Hoe can dese die scrift/dye
hi niet geleert en heeft? Jesus antwoorde haer/en
de seyde. Mijn leeringhe en is niet mijn/mer des
gheens dye mi ghesonden heeft. Ist dat yemant si-
nen wille wil doen/die sal bekennen oft dese leerin
ge van God si/oft dat ic van mi seluē spreke. Wye
van hem seluē spreect/die soect sinen eyghen prijs
Mer wie den prijs des gheens soect die hem ghe-
sonden heeft/dye is warachtich/ende daer en is C
gheen ongherechticheyt in hem
En heeft Moyses v die wet niet ghegeuē/ende
niemant onder v en houdt die wet? Waerom soect
ghi mi te doodē? Dat volc antwoorde en seide. Ghi
hebt den duyuel. Wye soect v te doodē? Jesus ant
woorde eñ seyde. Ic heb een werc gedaē/eñ ghi v
wōdert v alle Moses heeft v die besnidenisse daer
om gegeuē/niet dat si van Moyses is/mer vandē
vaderē. Nochtās besnijt ghi die menschen op den
sabbath. Ist dat een mēsce die besnijdinge ōtfanct
op dē sabbath/also dat die wet Mosi nochtās nyet
gebrokē en wert/wert ghi dan op mi grā/dz ic den Deu.5.b.
geheelē mēsce op dē sabbath gesont heb gemaect
En oordeelt niet na dat aensien/mer oordeelt een
gerecht oordeel. Doen seiden sommige van Jeru
salem/En is hi dat niet dien si sochten te dooden?
Eñ siet/hi spreect openbaerlic/eñ si en seggē hem
niet. Kennē hē onse ouerste nv recht/dat hi die op D
rechte Christus is? Doch wetē wy van waer dese
is. Mer wanneer Christus comē sal/so en sal nie-
mant weten van waer hi is
Doen riep Jesus indē tempel/leerende eñ seg
gende. Ja ghi kent mi/eñ weet van waer ic bē/eñ
van mi seluen en ben ic niet gecomen/mer die my
gesonden heeft/die is die warachtige/dē welcken
ghi niet en kent/Mer ic kenne hem/want ick ben
van hem/eñ hi heeft mi gesonden. Doen sochtē si
hem om hem te vangen/mer niemant en sloech dye
hant aen hem/want zijn vre en was noch nyet ghe
comen/Mer vele vāden volcke geloofdē in hē. *
Eñ seydē. Wāneer Christus coēt/sal hy ooc meer
teekenen doen dan dese doet
Eñ het quam voor die Phariseen/dattet volck
sodanige dingen vā hem murmelde * Eñ dye E
Pharizeē eñ hoochste Priesters sonden knechten
wt/dat si hem vanghen souden. Doen seyde Jesus
tot haer/Ic ben noch een cleyne tijt bi v/eñ dā gae
ic wech totten ghenen die mi gesonden heeft. Ghi
sult mi soecken/eñ niet vinden/eñ daer ic ben daer
en muecht ghi niet comen. Doen seyden die Jodē
onder malcanderen. Waer wil dese henen gaen/
dat wi hem niet vinden en sullen? Wil hi onder de
Grieckē gaen/die hier eñ daer vstroit liggē/eñ den
Grieckē leeren? Wat is dat voor eē redene dat hy
seyt/ghi sult mi soecken eñ niet vindē? ende daer ic
ben/daer en muecht ghi niet comen
Mer inden laetstē dach der feestē/die opt heet F
lichste was/so trat Jesus op eñ riep/segghēde. Wie
daer dorst/die come tot mi eñ drincke. Wie aen mi
gelooft/so die scrift seyt/van dies lijf sullē vloeyen
vloeden des leuenden waters. Dat seyde hi vandē
gheest/den welcken ontfangen souden die in hem
geloofdē. * Wāt die heylighe gheest en was noch
daer niet/want Jesus en was noch niet verclaert
* Daerom vele volcs die dese redē hoorden/
seydē/Dese is een recht Propheet. Die ander seidē
Hi is Christus. Mer somighe seyden. Soude Chri
stus van Galileen comen? En seyt die scrift niet vā

den sade Dauidt / en̄ vander plecke ofte casteelken
Bethlehem/daer Dauid van was/sal Christus co
men? Also was een tweedracht onder al dat volck
Mathe v.a. om hem/Die sommighe wouden hem vangē/mer
niemant en slaech hant aen hem
G Die knechten quamen totten hooghē priesteren
en̄ pharizeen/en̄ si seyden tot haer. Waeromme en
hebt ghi hem niet gebracht? Die knechtē antwoor
den. Noyt en heeft mensche also ghesprokē/soo de=
se mensche. Doen antwoorden die Pharizeen/sijt
ghi ooc verleyt? Gelooft oock ergent een ouerste/
oft pharizeus in hem? Mer dat volc dat niet vanī
wet en weet/is vermaledijt. Nicodem⁹/die vider
nacht tot hem quā/welcke eē onder haer was/sey=
de tot haer liedē. Oordeelt onse wet eenē mensce/
eermē verhoortē en̄ bekēt wat hi doet? Si antwoor
dē en̄ sprakē tot hē. Sidi oock een Galileesche/on
dersoect en̄ siet/vā Galilea en staet geen propheet
op/en̄ een yegelic ghinc also thuys. *

¶ Vanden wijue die in ouerspel begrepen was van Jesus verlost wert/ende hoe Jesus seyde/ick ben dat lichdt der werelt. &c. wie wt God is die hoort dat woort Gods/En de hoe die Joden spraken tot Jesum ghi zijt een Samaritaen/ende hebt den duiuel binnen/ende hoe si hem steenen wouden/ende hi hem van haer verborch

A Dat. viij. Capittel *

Jesus ghinc aendē olyfberch en̄ smor
gēs vroech quam hi weder indē tem
pel/ ende al dat volck quam tot hem
ende hi sadt ende leerdese
Die scriftgeleerdē en̄ die pharizeen
brachten een wijf tot hē in ouerspele beuonden/en̄
si steldēse daer opēbaer/en̄ seyden tot hē. Meester
dat wijf is beuonden in ouerspel. Moyses heeft ōs
in die wet gheboden/zodanighe te steenighen Wat
segt ghi/ Dat seyden si om hem te tempteren / op
dat si een sake tot hem mochten hebben/ Mer Je=
sus booch hem neder ende screef metten vinger op
Leui. xxi.d die aerde. Als si nv dus bleuen vraghende/so rech=
te hi hem op/ende seyde tot hen lieden. Wie onder
v sonder sonden is / die worp den eersten steen op
haer. Ende hi booch hem weder neder/ en̄ screef
op die aerde. Doen si dat hoorden/ghingen si deen
nae den anderen wt/vanden outsten aen/ende lie=
ten Jesum alleen/ende dat wijf voor hem staē Je
sus rechte hem op/ende doen hi niemandt en sach/
dan dat wijf/soo seyde hi tot haer. Wijf/waer zijn
uwe beschuldigers? En heeft v niemāt verdoemt?
Si sprac/ HEERE niemāt. Jesus seyde/ So en ver
doeme ic v ooc niet. Gaet henen/ende en sondicht
voort aen niet meer *
Doen sprac Jesus weder tot hen lieden/en̄ sey=
de. ✠ Ic ben dat licht der werelt. Wie mi nae vol
B get/die en sal niet in duysternissen wandelen/mer
hi sal dat licht des leuēs hebbē. Doē seydē die pha=
rizeen tot hē. Ghi tuycht vā v seluen/v ghetuyghe
nisse en is niet warachtich. Jesus andtwoorde/en̄
seyde tot haer. Ist dat ic van mi seluē getudgenisse
geue/so is mijn getuygenisse warachtich/wandt ic
weet van waer dat ick ghecomen ben/ende waer
ic henen gae/mer ghi en weet niet van waer ic co=
me/ende waer ick henen gaet. Ghi oordeelt na dē
vleesche/ic en oordeele niemant/maer al oordeele
ic/mijn oordeel is recht/want ic en ben niet alleen
mer ic ende die vader die mi gesonden heeft. Ooc
staet in v wet ghescreuē/dat tweer menschen ghe
tuygenisse warachtich si. Ick bent die daer ghetuy
ghe vā mi seluen/ ende die vader die mi ghesonden Deu.
heeft/die ghetuycht ooc van mi. Doen seyden si tot xvij.d
hem. Waer is v vader? Jesus antwoorde. Ghi en
kent noch mi/noch minē vader. Waert dat ghi mi
kende/soo kende ghi mijnē vader oock. Dese woor
den sprac Jesus aen die Gods kiste/ leerende indē
tempel. Ende nyemāt en taste hem aen/ want zijn
vre en was noch niet ghecomen. *
Doen seyde Jesus weder tot haer ✠ Ick gae
wech/ende ghi sult my soecken / ende ghy sult in v
sonden steruen. Daer ic henē gae/ daer en muecht C
ghi niet comen. Doen seyden die Joden. Wil hi hē
seluen dan dooden? dat hi seyt/daer ick henen gae/
daer en muechdi niet comen? En̄ hi seyde tot haer.
Ghi zijt van beneden/ick ben van bouen. Ghy zijt
van deser werelt/ick en ben niet van deser werelt.
Daerom so heb ic v geseyt/dat ghi in v sonden ster=
uen sult. Wāt ist dat ghi niet en gelooft dat ict ben
so suldi in v sonden steruen.
D Doen seyden si tot hem. Wie zijt ghi dan? En̄
Jesus seyde tot haer/euen dat / dat ic met v spreke
Je heb vele van v te spreken en̄ te oordeelen / mer
die mi gesondē heeft/die is warachtich/en̄ soo wat
ic van hem gehoort hebbe/ dat spreke ick voor die
werelt. Maer si en verstonden niet/dat hi haer vā
den vader seyde.
Doen seyde Jesus tot haer Wanneer ghi des
menschen sone verhooghen sult/dan sult ghi beken
nen dat ict/ ben en̄ niet van mi seluen en doe/ maer
so mi mijn vader geleert heeft/so spreke ic. En̄ dye
mi gesondē heeft die is met mi/ Die vader en laet
mi niet alleen/want ic doe altijt dat hem behaget
Doen hi sodanighe dingen sprac/so gheloofden der
vele in hem *
✠ Doen seyde Jesus totten Joden die hem ge
looft haddē/ist dat ghi aen mijn woorden blijft/so
zijt ghi mijn oprechte discipulē/en̄ ghi sult die waer ij. Petr.
heyt bekennen/en̄ die waerheyt sal v vrij maken. ij.d.
Doen antwoorden si hem. Wi sijn Abrahās saet/
wi en sijn noyt ymādes knechtē geweest/hoe seg=
di dan/ghi sult vrij werden.
Jhesus antwoorde en̄ seyde. Voorwaer voor=
waer ic segge v/wie sonde doet/ die is der sonden
knecht. Mer die knecht en blijft niet eewelick int E
huys die sone blijft eewelijc. Ist dat v nv die sone
vrij maect/so sidi te rechte vrij Ic weet wel dat ghi
Abrahās saet sijt. Mer ghi soect mi te doodē/ wāt
mine redene en vaet ghi niet onder v. Ic spreke so
wat ic van minē vader ghesien hebbe/en̄ ghi doet
so wat ghi van uwen vader gesien hebt
Si antwoorden en̄ seyden tot hem Abraham is
onse vader. Jesus seyde tot haer. Waert ghi Abra
hams kinderen/soe soudi Abrahās wercken doen
Mer nv soect ghi mi te doodē/een alsulcken men
sce /die v die waerheyt geseyt hebbe/die ic van Go
de gehoort hebbe/dat en heeft Abraham niet ghe
daen. Ghi doet ws vaders wercken
Doen seyden si. Wi en zijn niet onrechtelijc gebo
ren. Wi hebbē eenē vader/God. Jesus seyde tot
haer. Waer God ū vader/so soudi mi beminnen
Want ick ben wtghegaen/ende ghecomen van
God. Want ic en ben niet van mi seluen gecomen

maer hi heeft mi gesonden. Waer om en kendi dā
mijn sprake niet? want ghi en moecht ymmer mij
E woorden niet hooren
Ghi zijt vanden vader den duyuel/ eñ ghi wilt
na ws vaders lust doen/ Dye selue is een moorde=
naer/ van beghin ende hi en is niet staende ghebleu-
uen inder waerheyt/ want die waerheyt en is nyet
in hem/ Wanneer hi die luegen spreect/ soe spreect
hi van zijn eyghen/ want hi is een loghenaer/ ende
een vader der seluer/ Mer ic/ want ick v dye waer
heit segge so en gheloofdi mi niet ✱
✱ Wye onder v can my eender sonden bedwi
gen? Ist dat ic v dye waerheyt segghe/ waer om en
ghelooft ghi mi dan niet? Die vā God is/ die hoort
Gods woordē/ Daerom en hoort ghijse niet/ wāt
ghi en zijt niet van God
Doen antwoorden dye Joden ende seyden tot
hem/ En seggen wi niet recht/ dat ghi een Sama=
ritaen zijt/ ende hebt den duuel? Jesus antwoorde
Ic en heb gheenē duyuel/ mer ic eer minen vader/
ende ghi hebt mi oneere gedaen. Ick en soecke my
nen prijs niet/ mer daer is een dye hem soect ende
oordeelt
G ✱ Voorwaer voorwaer seg ick v/ ist dat yemant
mijn woort hout/ dye en sal den doot niet siē inder
eewicheyt/ Doen seyden die Joden tot hem. Nv be
kennē wi dat ghi dē duyuel hebt/ Abrahā is ghe=
storuen eñ die Propheten/ eñ ghy segt/ Ist dat ye
māt mijn woort houdt/ die en sal dē doot niet sma
ken inder eewicheyt. Sijt ghi meerder dan onse va
der Abrahā? die welck gestoruē is/ Eñ die prophe
ten zijn gestoruē/ Wat maect ghi dan van v seluē?
Jesus antwoorde ist dat ic mi seluen prijse/ soe
en is mijnen prijs niet/ Mer het is mijn vader dye
mi prijst/ dē welckē ghi segt hi is v God/ eñ ghy en
kent hem niet/ mer ic kenne hem. Waert dat ic sey
de/ ic en kens niet/ so worde ic een loegenaer/ gelijc
als ghi zijt/ Mer ic kenne hē/ eñ houde zijn woort
Abrahā v vader wort vrolick dat hi minē dach
sien soude/ eñ hi sach hem eñ verblide hem/ Doen
seyden die Joden tot hem/ Ghi en zijt noch gheen
vijftich iaer out/ ende hebt Abraham ghesien? Je=
sus seyde tot haer. Voorwaer voorwaer ic segghe
v/ eer Abraham wort ben ic. Doe namē si steenen
op/ om dat sise op hē worpen souden. Mer Jesus
verborch hem/ ende ghinc wt den tempel. ✱

¶ Hoe Jesus eenen mensche die blint gheboren was ver
lichte/ ende spraeck/ ick ben in een oordeel ghecomen in de=
ser werelt/ op dat die blinde sien/ ende die siende blint wor=
den.

Dat.ix.Capittel ✱

A Nde Jesus ghinc voorbi eñ sach aen
eenen die blint geboren was/ Ende
zijn discipulen vraechden hē eñ seydē
Meester wie heeft gesondicht/ Dese
oft zijn ouders/ dat hi blint is geborē
Jesus antwoorde. Noch dese en heeft ghesondicht
noch zijn ouders/ mer op dat die wercken Goods
opēbaer aen hē soudē wordē/ Ic moet die werckē
des gheens wercken die mi ghesonden heeft/ alsoo
lange alst dach is/ Die nacht coemt dat niemant en
mach wercken. Also lange als ic in die werelt ben/
so ben ic een licht der werelt
Doen hi dat geseyt hadde/ spooch hi opter aer=
den ende maecte slijck wt dien speecsele/ eñ smeer=
de dat slijck op des blinden ooghen/ ende seyde tot
hem. Gaet henen totten water Siloha/ dat is vee
duytst/ ghesonden/ ende wascht v/ Doen ghinck hi
daer henen ende quam siende/ Dye gebueren ende B
die hem te voren gesiē haddē/ om dat hy een bede
ler was/ seydē/ En is dese niet/ dye daer sadt ende
badt? Die sommige seyden/ hi ist/ dandere/ hi is hē
ghelijc. Mer hi selue seyde. Ic bē't/ Doē seydē si tot
hē. Hoe zijn v uwe ogē opghedaē? Hi antwoorde eñ
seyde. Die mēsce die Jesus hiet/ die maecte slijc eñ
smeerde mijn oogen/ eñ seyde/ Gaet henen totten
dijc/ oft water Siloha/ ende wascht v/ Ic ghinc he
nen ende wiesch mi/ eñ ick wert siende/ Doen sey
dē si hē/ Waer is die selue? Hi seyde ic en weets niet
Doē leyden si hem totten Pharizeen dye aldus
langhe blint geweest was/ Het was den sabbath/
doen Jesus dat slijc maecte ende zijn ooghen open C
dē. Doen vraechden si hem weder oock die Pharize
en/ hoe hi siende waer geworden/ hi seyde tot haer
Hi leyde mi slijc op mijn ooghen/ eñ ick wiesch my
ende ben nv siende. Doen seyden die somighe van
den Pharizeen/ Die mensche en is niet van God/
om dat hi den sabbath niet en houdt/ Maer die an
der seyden/ hoe mach een sondich mensche sulckē
teekenē gedoē? Ende daer was een tweedracht on
der haer/ Si seydē weder totten blindē/ Wat segt D
ghi van hem/ heeft hi v ogen op ghedaen? Hi seyde
het is een Propheet
Die Joden en geloofden niet/ van hem dat hy
blint geweest ende siende ghewordē was/ tot dat
si die ouders des gheens/ die siende was geworden
riepen ende seydē/ Is dat v sone/ die ghi segghet
dat blint geboren is/ Hoe is hi dan nv siende? Sijn
ouders antwoorden ende seydē/ Wi weten dat de
se onse sone is/ eñ dat hi blint gheboren is/ mer hoe
hi nv siende is/ dat en weten wi niet/ oft wie hē zijn
oogen opgedaen heeft/ dat en weten wy oock niet/
hi is seluer out genoech/ vraghet hem/ laet hē self
voor hē seluen spreken/ Dit seyden zijn ouders om
dat si die Joden vreesden/ Want dye Joden haddē
ouerdraghen/ waert dat yemandt hem voor Chri E
stum bekēde oft beledē/ dat die selue inden vā ghe
daen soude worden/ Daerom seyden zijn ouders/
hi is out genoech vraget hem
Doen riepen si ten anderen mael/ den menschē
die blint geweest was ende seyden/ Gheeft Godē
dē prijs/ Wy wetē dat dese mēsche een sondaer is/
Hy antwoorde eñ seyde/ Is hy een sondaer dat en
weet ic niet/ een dinc weet ic wel/ dat ic blint was/
eñ ben nv siende/ Doen seyden si weder tot hem/
Wat dede hi v? Hoe dede hi v ogē op/ Hi antwoor
de haer/ Ic hebt v nv ghesevt/ ende ghi hebbet ghe
hoort. Wat wilt ghijt weder hoorē? Wildi oock zijn
discipulē werdē? Doē vloecten si hem ende seyden/
Sijt ghi zijn discipel/ wi zijn discipulē Moysi/ Wy F
weten dat God met Moysi gesprokē heeft/ Mer
desen en weten wi nyet van waer hi is
Die mēsche antwoorde ende seyde. Dat is een
wonderlick dinc/ dat ghi niet en weet van waer hy
is/ ende hi heeft mijn ooghen opgedaen/ Want wy
wetē dat God die sondaers niet en hoort/ mer soe
wie God vresende is/ dye doet sinē wille/ diē hoort
hi. Van der werelt aen en ist niet ghehoort/ dat ye
mant eenen gheboren blinde die ogen opghedaen

heeft/En waer dese niet van Gode/hi en conste dz
niet doen/Si antwoordē ēn seyden tot hem/Ghy
zijt geheelic in sondē ghebōrē/ende ghy leert ons/
Ēn si stieten hem wt
Het quam voor Jesum dat si hem wtghestotē
hadden/ende doen hi hem vant/seyde hi tot hem/
Gheloofdi aen den sone Gods? Hi antwoorde en-
G de seyde/HEERE wie ist/op dat ick in hem ghelo-
uen mach? Jesus seyde tot hem/Ghi hebt hem ghe
sien/ēn die met v spreect/dye ist/Hi seyde HEERE
ic geloove ende bad hem aen. * Ēn Jesus
sprac. Jc ben tot eenē oordeele op dese werelt ghe-
comen op dat die ghene/die daer niet en sien/sien-
de werden/ende die daer sien/blint werdē/Ēn dat
hoorden sommighe der Phariseen die by hem wa
ren/ende seyden tot hem/Sijn wi dan oock blint?
Jesus seyde tot haer. Waert ghi blint/soo en hadt
ghi gheen sonde/Mer nv ghi segt/wy zijn siende/
so blijuen uwe sonden

¶ Die niet en gaet door die duere/ick ben een goet herder
Ende voort van vele schoonder leeren
Dat.x.Capittel *

Oorwaer voorwaer ic segghe v/Wie
A nz ter dueren in en gaet/in die scaeps
cope/mer climt anders waer daer in/
die is een dief ēn een moordet/Mer
die ter duerē ingaet/die is een herder
der schapen den seluē doet die duerwachter op/ēn
die scapen hooren zijn stemme. Ende hi roept zijn
scapen met namen/ende leydtse wt/Ēn wanneer
hi zijn schapen heeft wt ghelaten/soo gaet hi voor
haer/ēn die scapen die volgē hem na/want si kēnen
zijn stemme/Mer eenen vreemdē en volgē si niet
nae/maer si vlien van hem/want si en kennen der
vreēder stemme niet/Dese sprake seyde Jesus tot
haer/mer si en verstondē niet wattet was dat/hy
tot haer seyde
Doen seyde Jesus weder tot haer. Voorwaer
B voorwaer ick seg v/ick ben die duere totten scha-
pen alle die voor mi gecomen zijn/die zijn dieuen/
ende moordets/maer die scapen en hebbense niet
ghehoort/Jc ben die duere/ist dat yemant door mi
in gaet/die sal salich worden/ende hi sal in ende wt
gaen/ende weyde vinden/Een dief en coemt niet
dan daer hi stelen/verworghen/ende te niet doen
soude/Jc ben ghecomen dat si dat leuen ende vol-
heyt ghenoech sullen hebben. *
C * Jc ben eē goet herder/Eē goede herder laet
zijn leuen voor zijn schapen. Mer een huerlinc/die
geen herder en is/diēs die schapen niet eyghen en
zijn/siet hi den wolf comen/hi verlaet die schapē en
de vliet. ende dye wolf grijpt ende verstroeydt dye
scapen/Mer die huerlinc vliet. want hi is een huer
linck/ende en acht der scapen niet Jc ben een goet
herder/ende kenne die mijne/ēn ben den mijnen be
kent/So mi mijn vader kent/ende ic kenne dē va-
der/ende ic laet mijn leuen voor mijn scapen/Ēn
ic heb noch ander schapen/dye niet wt deser coyen
en zijn/Ēn dye selue moet ic daer toe leyden/ende
si sullen mijn stēme hoorē/ēn het sal een coeye wor
den/ende eene herder werden. *
Daerom bemint mi mijn vader/om dat ic mijn
leuē laet/op dat ict weder neme/Niemāt en nemet
van mi/mer ic selue latet van my seluen/Jck hebt
macht te latē/ēn hebt macht weder te nemen/So
danighen ghebot heb ic ontfangen van minen va-
der Mer doē werter een tweedracht onder dē Jo-
dē om dese woorden/Sommige seyden. Hy heeft
dē Duuel/ende is ontsinnich/wat hoordi hē? Dan
der seyden. Dat en zijn geen woordē eens besetens E
Can die duuel oock der blinden oogen op ghedoen
* Het was kerckwijnghe tot Jerusalem ende
het was winter/ēn Jesus wandelde inden portael
des tempels Salomonis. Doen omringden hē die
Joden ende seyden tot hem/Hoe lange houdt ghi
onse sielē op? Sijt ghi Christus/so segghet ons vry
wt/Jesus antwoorde haer/Jc hebt v ghesept/en-
de ghi en ghelooues niet/Die wercken die ic doe in
mijns vaders name/die getuygen van my Maer
ghi en ghelouet niet/want ghi en zijt niet van mij
nen scapen/als ic v gesept hebbe/Dat mijn scapen
mijn stēme hoorē/ēn ick kense/ēn si volghen mi en
de ic gheue haer dat eewighe leuen/ēn si en sullen
inder eewicheit niet vergaen/ēn niemandt en salse
mi wt mijnen handen treckē/Dye vader diese my
ghegeuen heeft/die is groter dan alle/ēn nyemant
en canse wt mijns vaders handen ghetrecken. Jck
ende die vader zijn een
Doen namen die Jodē weder steenen/op dat si
hem soudē steenigē Jesus andtwoorde haer/Vele
goeder wercken heb ic v getoont/vā mijnen vader F
om welcs willen vandē seluē/steenicht ghi mi? Dye
Joden antwoorden hem ēn seydē/Om des goets
wercs wille en steenigen wi v niet/mer om die las
teringe Gods/ende om dat ghi een mensche zijt ēn
maect v seluen eenen God/Jesus antwoorde haer
En staet niet gescreuen in uwe wet/ic heb ghesept
ghi zijt goden? Ist dat hi die godē noēt/totten wel-
ken dat woort Gods geschiede/ēn die scrift mach
doch niet gebrokē oft ontbonden werdē. Ende ghi
segt totten ghenen dien die vader geheilicht/ēn in Psalm
die werelt ghesonden heeft/Ghi lastert God/om lxxx.
dat ic segge/ic ben Gods soon/En doe ic die werc G
ken mijns vaders niet/so en gelooft mi niet Mer
doe icse/so gelooft doch die wercken/wildi mi niet
ghelooouen/op dat ghi kent ēn gelooft/dat die va-
der in mi is/ēn ic inden vader *
Si sochten hem weder te vangen/maer hi ont
ghinc hem wt haren handen/ēn tooch weder ouer
op gheen side der Jordanen/in die plaetse daer Jo
annes/te vooren gedoopt hadde/ēn hi bleef aldaer
Ende vele quamen tot hem ende seydē/Joannes
en dede gheen teeken/Mer al dat Joannes van de
sen gesept heeft dat is warachtich/ende aldaer ghe
loofden der vele in hem

¶ Hoe Jesus Lazarum vander doot verweckte/ende die op
perste der priesteren daerom eenen raet tegen Jesum hielde.
Dat.xi.Capittel *

Et lach een crancke genoēt Lazar? A
vā Bethaniē/indē casteelen Marie/
ende haer der suster Martha Maria
wast die den HEERE gesalft hadde/
met saluen/ēn zijn voeten gedroocht
met haren hayre/der seluer broeder Lazarus lach
siec. Doen seynden zijn susteren/tot hē ēn deden hē
segghen HEERE/siet/dien ghi lief hebt die leydt
cranc. Doen Jesus dat hoorde/so seyde hi/Die crāc
heit en is niet totter doot/mer totten prijse Gods

op dat die soone Gods daer door ghepresen sou
de worden Jesus hadde Martham lief/ende haer
suster en̄ Lazarum als hi nv hoorde dat hy cranck
was/so bleef hi twee daghen in die plaetse daer hi
was

Daer na seyde hy tot sinen discipulē/Laet ons
B weder in Judea gaen/ Sijn discipulen seyden tot
hem/Meester/laest wouden die Jodē v steenighē
en̄ ghi wilt weder derwaerts?Jesus antwoorde/
En zijnder niet twaelf vren/binnē den dage?Wie
des daechs wandelt/die en stoot hem niet/wāt hi
siet dat licht deser werelt/Mer soe wie des nachts
wandelt dye stoot hem want daer en is geen licht
in hem/Ditseide hi/ende daer na seyde hi tot haer
Lazarus onse vriēt slaept/maer ick gae/op dat ick
hem soude verwecken/Doen seiden zijn discipulē
HEERE/slaept hi/so salt beteren met hem/Mer
Jesus seyde van sijn doot/maer si meyndē dat hy
vanden lichamelijcken slaep sprac/Doen seyde hē
Jesus vrij wt Lazarus is gestoruen/en̄ ic ben vro=
lic om uwent wille/dat ic daer niet geweest en bē/
op dat ghi gelouen sout/Mer laet ons tot hē gaen
Doen seyden Thomas die Didimus genaemt is/
tot den discipulē.Laet ons met hem gaen/dat wy
C met hem steruen

Doen quam Jesus ende vant hem/dat hy vier
dagen inden graue gelegen hadde/Betaniē was/
nae bi Jerusalē/bi vijfthien velden weechs/Ende
vele Joden waren tot Martham/en̄ Mariam/ge
comen/om haer te troosten/ vā harē broeder Als
Martha nv hoorde dat Jesus quam/soe ginc si hē
tegen/Maer Maria bleef te huys sittende

Doē sprac Martha tot Jesum/ HEERE/hadt
ghi hier geweest/mijn/broeder en waer nu gestor=
uen/Mer ic weet ooc noch/ dat wat ghi van God
bidt/dat sal v God geuen.Jesus seyde tot haer/V
broeder sal verrijsen/Martha seyde tot hē Jc weet
wel dat hi verrijsen sal/in die vrijsenisse inden laet
sten daghe/Jesus seyde tot haer/ Jc ben die verrij
senisse ende dat leuen.Wie in mi gelooft/dye sal le
uen/al waert dat hi ooc storue/ende dye daer leeft
ende ghelooft in mi die en sal inder eewicheyt nyet
steruen/Ghelooft ghi dat?Si seyde tot hem.HE
RE/Ja/Jc heb ghelooft dat ghi zijt Christus/dye
sone Gods die in die werelt comen soude

Ende doen si dat geseyt hadde/so ginc si wech/
D ende riep haer suster Maria heymelijc/ende seyde
Die meester is daer ende roept v. Dye selue als sy
dat hoorde stont si haestelick op ende quam tot hē
Want Jesus en was noch niet in dat casteelkē ge
comen/mer hy was noch in dye plaetse daer hem
Martha ontmoete/Die Jodē die bi haer indē hui
se waren ende troostense/ doen si saghen dat Ma=
ria haestelic op stont ende wt ghinck/soe volchden
si haer na ende seyden/Si gaet tottē graue om dat
si daer weenen soude

Als nv Maria quam daer Jesus was/ en̄ sach
hem soe viel si tot sinen voeten/ende seyde tot hem
HEERE/waerdi hier geweest/ mijn broeder en
waer niet gestoruen.Als Jesus haer sach weenen/
ende die Joden ooc weenden die met haer quamē
so versuchte hi inden geest en̄ schuddede hē seluen
en̄ seyde/Waer hebdi hem geleyt? Si seydē HE
RE/coemt en̄ siet dat/ En̄ Jesus wert weenende
Doē seyden die Joden/Siet/hoe lief heeft hi hem
gehadt/Mer sommighe onder haer seyden/Heeft
hi den blinden die oogen open ghedaen/en conste hi
dan niet beschicken/dat dese niet en waer gestoruē? E
Mer Jesus versuchte weder in hem seluē en̄ quā
totten graue/het was een gecliefde spelonke/en̄
eenen steen daer op geleyt

Mer Jesus seyde.Neemt den steen af/Doe sei
de Martha die suster van die ghestoruē was.HE=
RE/hi stinct nv/want hi is vierdagich.Jesus sey=
de tot haer/En heb ic v niet geseyt/waert dat ghy
gelooft/ ghi sout die heerlicheyt Gods sien Doē
hieuē si dē steen af/daer die gestoruen onder lach/
Jesus sloech zijn oghen opwaerts en̄ seide/Vader
ic dancke v dat ghi mi gehoort hebt/Doch ic weet
dat ghi mi altijt hoort/mer om dat volc datter om
me staet heb ict geseyt/om dat si souden geloouen/
dat ghi ghi mi hebt geseynt

Doen hi dat geseyt hadde/so riep hy luyde/La=
sare coemt hier wt/Ende die ghestoruene quā wt F
gebondē met graefdoeckē aen voeten en̄ aen han
den/ende zijn gesicht verbonden oft bedect met ee
nen sweet doeck/Jesus seyde tot haer/ Ontbindt
hem ende laet hem gaen.Vele nv vandē Joden die
tot Martham gecomē warē/ ende saghen tghene Matth.
dat Jesus dede/geloofden in hē * Mer som xxvi.a.
mighe van hem ghingen totten Phariseen en̄ sey
den haer dat Jesus gedaen hadde

* Doen vergaderden dye hoge Priesters ende
Phariseen eenen raet/ende seyden.Wat doen wy
dese mensce doet vele teekenen/Laten wi hē alsoe/
so sullen si alle aen hem ghelooven.So comen dye
Romeynen/ende nemen ons lant/en̄ lieden. Mer
een onder haer ghenaemt Cayphas/dye des seluē
iaers hoghe Priester was/seyde tot haer/Ghy en G
weet niet noch en bedēct ooc niet/het is ons beter
dat een mensche sterue voor dat volc/dan dat ghe
heele volc verderue.Dat en seyde hi niet van hem
seluen/mer want hi des seluen iaers hooghe Pries
ter was/soo propheteerde hy/want Jesus soudē
steruen/voor dat volck/ende niet voor dat volc al=
leen/Mer op dat hi die kinderen Goods/dye ver=
stroeyt warē/tsamen soude brengen/Van dien da=
ghe aen so hielden si raet/hoe si hē dooden mochtē

Jesus en wandelde niet meer int openbaer on
der den Joden/mer hi ghinc van daer/in een landt
bider woestijnen/in een stadt ghenaemt Ephren/
ende hadde zijn woninghe daer met sinen discipu=
len *

Den paesschen der Joden was na bi/ende daer
ghincker veel op tot Hierusalē wt den lande voor
paesschen/op dat si hen souden reynighen/Doen
sochten si ende vraechden na Jesum/ende spraken
met malcanderē/inden tempel Wat dunct v/dat
hi niet en coemt op dese feeste?Dye ouerste Pries=
ters/ende Phariseen/hadden een ghebot wt latē
gaen/waert dat yemant wiste waer hy ware/dat
hi dat te kennen ghaue/op dat si hem mochten vā
ghen

¶ Hoe die HEERE Jesus ses daghen voor paesschen in
Bethanien quam/ende van Maria Magdalena ghesalft
wort/ende veele inwendighe ghescheidenissen ende lee=
ren

Dat.xii.Capittel ✠

Es dagen voor paesschen/quam Je-
sus tot Betanië / daer Lazarus was
A Mathe die gestoruē was/diē Jesus verweet
xxvi.a. hadde vand doot/ Daer maecté si hē
Marc een auontmael/ēn Martha diende/
xiiij.c. Lazarus waster een die met hem ter tafelen saten
Doen nam Maria een pont saluen//vā ongeualsch
ter costelijcker Naerdē/ēn salfde sijn voeten /ende
droochde met haren hayre sijn voeten / dat huys
wort vol vandē ruecke der saluen/Doē seyde een
van sinē discipulen/ Judas Symons sone Iscario
B tes/die hem daer na verriet / Waer om en is dese
salue niet vercocht om drie hondert penninghen/
ende den armen gegeuē? Dat seyde hi niet om dat
hi na die armen vraechde/mer hi was een dief/ ēn
hadde die borsse/ende droech dat ghegheuen wort
Doen seyde Jesus/laetse met vreden/sy heeft dat
behouden totten dage mijnder begrauinge. Wāt
ghi hebt altijt armen by v maer my en hebdy niet
altijt
Doen vernam veel volcs der Jodē dat hi daer
was/ende quamē niet om Jesus wille alleen/mer
ooc om dat si Lazarum sien soudē/den welcken hi
vāder doot verweect hadde. Die ouerste Priesters
peysden daer op dat sy Lazarum oock souden doo-
lu/xix.a den/want om sinent wille ginghen vele Joden en
mat.xxi de gheloofden in Jesum *
a Des anderē daechs/veel volcs dat op dye feest
mar.xi a ghecomen was hoorden dat Jesus tot Jherusalē
C quam/namen palmetacken/ende ghinghen wt/hē
Esaie te gemoete/ende riepen/ Hosianna ghebenedijt is
xxvi.d. die daer coemt inden naem des HEEREN / een
zac.ix.b Coninc van Israhel /Jesus vercreech een ezelinne
ende reet daer op/so dat gescreuē staet. En vreest
niet dochter Syon/siet v Coninc coēt rijden op een
ezels volen/ Doch dit en verstonden sijn discipulen
te voren niet/mer doen Jesus verclaert wort / doē
dachtē si daer op /dat/dat vā hem was ghescreuen
ende si hem dat gedaen hadden.
Dat volck dat met hem was/doen hi Lazarum
D wt den graue riep/ende vander doot verweckte/be
roemden die daet. Daerom soo ontmoete hē oock
dat volc/om dat si hoorden dat hi sulckē teckē had-
de gedaen/ Maer die Phariseen seiden onder mal-
canderen Ghi siet dat wi niet en vorderen alle die
werelt loopt na hem
Maer daer waren sommighe Griecken onder
die ghene die opgegaen waren/op dat si biddē sou-
den op die feeste/ Die ghinghen tot Philippum/die
vā Betsayda wt Galileen was/ēn baden hem seg
gende Here/wi souden Jesum gheerne sien/ Phi-
lippus quam ende seide dat Andries/ende Philip-
pus ende Andreas seident Jesu voort/Jesus andt
marci. woorde haer ende seide die tijt is ghecomē dat des
xiiij.a menschen sone sal verclaert worden.
Mathe * Voorwaer voorwaer segge ic v/het en si dat
xvi.d dat terwe coorne in die aerde valle ende versterue
lu.xviij g so bliuet alleen/ Mer ist dattet versterft/ soo bren-
ēn.ix.c. get vele vruchten / Die zijn leuen lief heeft/ die salt
verliesen / Ēn wie sijn leuen op deser werelt haet/
die salt behouden totten ewighen leuē/ Die mi die
nen wil/ die volget mi na. Ende waer ick ben daer
sal mijn dienaer ooc sijn/ Ēn wie mi dienē sal dien
sal mijn vader eeren *

Nv is mijn siele verseriet / Ende wat sal ick seg
gen? Vader helpt mi/ wt deser vren/ Nochtās daer
om ben ic in deser vren ghecomen / Vader prijst u-
wen naem. Doē quam een stēme wt dē hemel seg
ghende / Jck hebben gheprezen/ende wil hem we-
der prijsen/ Doen seyde dat volc dat daer bi stondt
ēn toe hoorde/ Het dondert/ Die ander seyden. Eē
Engel spreect met hem Jesus antwoorde ēn seyde
Dese stemme en is niet om mijnē wille gesciet mer
om uwen wille
* Nv ghaet dat oordeel ouer die werelt/ Nv sal E
die prince deser werelt wtgeworpē wordē/ Ēn ick
wanneer ic verhoocht worde vāder aerden/ so wil
ict al tot mi trecken/ Mer dat seyde hi om te ken-
nen te geuen welcke doot hi sterue soude. Doē ant
woorde hē dat volck Wi hebbē gehoort in die wet
dat Christus eewelic blijft/ende hoe segt ghi dan/
des menschen sone moet verhoocht worden? Wie
is dese mensce sone? Doē seyde Jesus tot haer. Dat
licht is noch een cleyn tijt bi v/ Wādelt die wile ghi
dat licht hebt/op dat v die duysternissē nyet en ouer
uallen/ Wie in duysternissen wandelt die en weet
niet waer hi henen gaet / Gelooft aent licht die wi
le ghijt hebt/op dat ghi kinderen des lichts zijt F
Dese dingen sprac Jesus ende ghinck wech en- esa.liij.a
de verborch hem voor haer ooghē * Ēn hoe
wel hi alsulcke teekenen voor hē dede/so en geloof
den si nochtans niet in hem/op dat die sprake des
Propheten Esaie veruult soude worden/den welc
ken hi seyde. HEERE/ wie gelooft onsen predikē?
ēn wien is dē arm des HEEREN gheopenbaert?
Daerom en consten si niet ghelooue want Esaias
seyde weder. Hi heeft haer ogen verblint / ēn haer
herte verhert/op dat si metten ogē niet en siē/noch
metter herten niet en verstaen/ēn hē bekeeren/ēn
dat icse salich maecte/ Dit seyde Esaias/doen hi zijn esai.vi.d
heerlicheit sach ēn sprac van hem/ Nochtans so ge
loofden der ouerstē vele in hē/ mer om der Phari-
seen wil/so en belēden sijs niet/op dat si niet in den
ban gedaen en soudē wordē. Want si hadden den
prijs vidē menschen lieuer/dan bi Gode
Jesus riep weder ende seyde/ Wye in my ghe-
looft dye en gheloof niet aen mi/ maer aenden ge-
nen/die mi gesonden heeft/ Ende die my siet dye
siet den ghenen die my ghesonden heeft. * Jck
een licht/ben gecomē in die werelt/op dat/so wye G
in mi ghelooft/niet in duysternisse en bliue/ Ende
so wie mijn woorden hoort/ende niet en ghelooft/
dien en sal ic niet oordelē/ Want ic en ben niet ghe
comen dat ic die werelt soude oordeelen/maer dat
ic die werelt salich soude maken. Wie mi veracht/
ende en neemt mijn woorden niet op/dye heeft al
rede die hem oordeelt/ Dat woort dat ic gesprokē
hebbe/dat sal hem ordelen indē laetsten dage/want
ic en heb niet van mi seluen ghesproken/maer dye
vader die mi gesonden heeft/die heeft mi een ghe-
bot ghegheuen / wat ick doen ēn spreken sal. En
de ic weet dat sijn gebot dat eewich leuen is. Daer
om wat ic ic spreke/dat spreke ick also/so mi die va
der geseyt heeft *

¶ Hoe die HEERE Jesus zijn discipulē troostē ende ver maendese/zijn gheboden te houden

Dat.xiij.Capittel.

Voor die feest van paesschen/doen Je-
sus bekende dat sinen tijt ghecomen
A was/dat hi wt deser werelt totte va-
der soude gaen/ als hi die sine dye indē
werelt waren/hadde bemint soo be-
minde hyse tot in dat eynde toe. Eñ nae dat avont
mael doen nv die duvel Judas Simon Iscariotis
int herte hadde gegeuē/dat hi hem verradē soude
Jesus wiste dat hē die vader al in zijn handen had
de ghegeuen/eñ dat hy van Gode gecomen was/
ende tot God ginc/so stont hi van den avontmael
op/eñ leyde zijn cleederen af/eñ nā een dwale/eñ
omgorde hem/Daer nae goot hi water in een bec
ken/eñ begost den discipulen die voetē te wasscen
ende drooghdese metter dwalen daer hi mede om
ghegort was

Doen quam hy tot Simon Peter/Ende dye
selue seyde tot hem HEERE/ soudt ghi mi mijn
voeten wasschē? Jesus antwoorde eñ seyde tot hē
B dat ic doe/dat en weet ghi nv niet/mer ghi sult dat
namaels bevindē/Doē seyde Petrus tot hē/Ghy
en sult mi nemmermeer die voeten wasschen/Je
sus antwoorde hem/Ist dat ic v niet en wassce/soe
en hebdi gheen deel met mi/Simon Petrus seyde
tot hē HEERE/niet die voetē alleen/ mer ooc dye
handē ende dat hooft/Jesus seyde tot hē/Wye ge
wasscen is/die en behoeft niet dan die voeten te la
ten wasschen/wāt hi is heel reyn/Eñ ghy sijt reyn
mer niet alle/Wandt hy wist sinen verrader wel/
daerom seyde hi/ghi en zijt niet alle reyn

Doen hy nv haer voetē gewasscē hadde/eñ zijn
cleederen ghenomen/so sette hy hem weder neder
eñ seyde tot haer luyden. Weet ghi wat ick v ghe-
daē hebbe? Ghi heet mi meester eñ HEERE/ende
ghi segt wel daer aen/want ic bent ooc/Ist dat ick
nv/v meester eñ HEERE/v die voeten gewasscen
hebbe/so sult ghi ooc malcanderen die voeten was
scen/Ic heb v een exempel gegeuē/dat ghi doet/so
ic v gedaen hebbe? * Voorwaer voorwaer seg
ge ic v/die knecht en is nz grooter dā zijn here noch
die Apostel grooter dan die hem ghesonden heeft.

Ist dat ghi dit weet/salich zijt ghi ist dat ghijt
doet/Ick en seg nyet van v allen/ick weet welcke
i.xl. ic vercoren hebbe/Met op dat die schrift veruult
C worde/Die mijn broot eet/die treedt mi met voe
tē Nv seg ict v eert gesciet/op dat wāneert gesciet
is/dat ghi gelooft/dz ict bē/Voorwaer voorwaer
ic seg v/wie ontfangt/ist dat ic yemāde seynde/dye
ontfangt mi/eñ so wie mi ontfangt/dye ontfangt
dien/die mi gesonden heeft

Doē Jesus dyt geseyt hadde/doe verscudde hy
ath. hem indē geest/ende tuychde eñ seyde. Voorwaer
xi.c. voorwaer seg ic v/een onder v sal mi verradē Doē
l.xx.c. saghen hem die discipulen onder malcanderen aen
ende haer wort banghe van den welcken hi sprack
Maer daer was een onder zijn discipulē die ter ta-
feles sadt/op dē schoot Jesu/den welcken Jhesus
lief hadde/Dien wencten Simon Petrus/dat hy
hē vragen soude/wie dat waer/vā dien hy seyde/
Wāt die selue lach op die borst Jesu/eñ seyde tot
hē HEERE/wie ist? Jesus antwoorde die ist/dyen
ic den bete in steke ende geue/Ende hi stac den be
te in ende gaf hem Jude Simons Iscarioth/Eñ
na den bete voor die duuel in hem

Doē seyde Jesus tot hē Wat ghi doet dat doet
gheringe. Met dat en wiste niemant aen die tafel
waer toe hijt hem seyde/Sommige meynden om
dat Judas die borse hadde/dat Jesus tot hē seyde
coopt dat ons van noode is/op dye feest/oft dat hi
den armen yet geuen soude/Doen hi dē beet ghe-
nomen hadde ginc hi ter stont wt/Ende het was
nacht. Doē hi wtghegaen was seyde Jesus/Nv is
des menschē sone verclaert/eñ God is verclaert in D
hē/Is God in hē verclaert soe sal hem God oock
verclaren in hē seluen/eñ sal hē ter stont verclaren
* Lieue kinderen ic ben noch een corte wile by
v/Ghi sult mi soecken/ende so ic totten Joden sey
de/daer ic henen gae/daer en mocht ghi niet comē
eñ seg v nv/Eē nieu ghebot geue ick v/dat ghi mal
canderen lief hebt/soe ic v lief gehadt hebbe/Daer
bi sal yegelijc bekennē/dat ghy mijn discipulen zijt
ist dat ghi liefde onder malcādere hebt/Simō Pe
trus seide tot hē HEERE/waer gaet ghi henē? Je
sus antwoorde hem/Daer ic henē ga/en muecht ghi
mi nv niet volghen/mer ghi sult mi hier namaels
volgen Petrus seide tot hē/HEERE waerom en
mach ic v nv niet volgē? Ic wil mijn leuē bi v latē/ Math.
Jesus antwoorde hē/Sout ghi v leuen bi mi latē? xiiij b.
Voorwaer voorwaer ic seg v/dye haen en sal nyet Lu. xx.c
craeyn/tot dat ghi mi driemael hebt versaect *

¶ Hoe Christus die wech/die waerheyt/ende dat leuen is
ende wie mi lief heeft die houdt mijn gebot/ende vanden
vrede die Jesus zijn discipulen gaf

Dat. xiiij. Capittel. *

Ende hi sprac tot sinē discipulē v her
te en verschricke niet/ Gelooft ghi in A
God/so gelooft ooc in my/In mijns
vaders huis zijn vele woningē Waert
dat also nz en waer/so woude ict seg-
gen/dat ic henen gae/v die stede te bereydē/Ende
oft ic henen gae/v dye stede te bereyden/so wil ick
nochtāo weder comē/eñ v tot mi nemē op dz ghy
sijt soe waer ic ben/Ende waer ick henen gae/dat
weet ghi/eñ den wech weet ghi ooc

Thomas seyde tot hem/HEERE/wi en weten
niet waer ghi henen gaet/Ende hoe mogē wy den
wech wetē? Jesus seyde tot hem/Ic ben den wech
eñ die waerheyt/eñ dat leuen/Niemant en coemt
tot den vader dā door mi. Waert dat ghi mi kēde
so kende ghi minē vader ooc. Eñ van nv aen kent
ghi hem/eñ hebt hem ghesien B

Philippus seyde tot hē HEERE/thoont ons
dē vader so ghenueget ons/Jesus seyde tot hem
Aldus langhe ben ic bi v/ende ghy en hebt mi nyet
gekent? Philippe wie mi gesien heeft/dye heeft dē
vader ghesien Ende hoe segt ghy dan thoont ons
den vader? En ghelooft ghi niet/dat ick inden va
der/ende die vader in mi is? Dye woorden dye ick
tot v spreke die spreke ic niet van mi seluen/Mer
die vad/die in mi woont/die doet die werckē Ge
looft ghi mi/dat ic inden vader/ende dye vader in
mi is/Waert niet also/ghelooft my nochtans om
der wercken wil Marci.
Voorwaer voorwaer ic seg v wie in mi ghelooft/ xi.c
die sal die werckē ooc doē/dye ic doe/eñ sal groter Math.
dan dese doen/wāt ic ga tot den vader/Eñ ist dat xxi/c
ghi dē vader yet in minē name bidt/dz wil ic doen
op dat die vader indē sone gepresen werde/Ist dz

ghi yet bidt in mijnen name dat wil ick doen. *
* Hebdi mi lief /so hout mijn gheboden/ Eñ ic
wil den vader bidden/eñ hi sal v eenẽ anderẽ troos
ter geuen/dat hi bi v bliue eewelick den gheest der
waerheyt/die die werelt niet en mach ontfanghen
want si en siens niet/eñ en kennẽs niet / Mer ghy
kent hẽ/wandt hi blijft bi v/eñ sal in v sijn/ Ick en
wil v geen weesen laten ic come tot v
Het is noch een weynich/ende die werelt en sal
mi niet meer sien/mer ghi sult mi sien/Wãt ic leue
ende ghi sult oock leuen/ Inden seluen daghe sult
ghy bekẽnen dat ick inden vader ben/ ende ghy in
O mi ende ick in v/Wye mijne ghebode heeft ende
houtse/die is die mi lief heeft. Eñ die mi lief heeft
die sal van minen vader lief gehadt worden/ ende
ick sal hem lief hebben/ende mi hẽ openbaren *
Judas seyde tot hẽ/niet die Iscariothes hiet /HE
RE/wat ist dã /dat ghi ons wilt opẽbarẽ/eñ nyet
der werelt? Jesus andtwoorde ende seyde tot hem
* Wie mi lief heeft die sal mijn woort houden
eñ mijn vader sal hem lief hebben /ende wi sullen
tot hem comen/eñ woninghe bi hem makẽ/Mer
wie mi niet lief en heeft/die en houdt mijn woordt
D niet/ende dat woordt dat ghi hoordt/dat en is niet
mijn/maer des vaders die mi ghesonden heeft
Dit heb ic gesproken die wile ick bi v ghewеest
ben/ Mer die trooster die heylige gheest den welc=
ken mijn vader in mijnen name seinden sal/die salt
v altemael leeren/ende v in gheuen/al dat ick ghe=
seyt hebbe
Den vrede laet ick v/mijnen vrede gheue ick v/
ic en gheefs v niet/als hem die werelt geeft/V her
te en verschricke niet/noch en vrese niet /Ghi hebt
ghehoort dat ick v ghesept hebbe/ick ga wech/ende
come weder tot v/Hadt ghi mi lief/soo sout ghy v
verblijden/dat ic geseyt hebbe/ic ga tot minen va=
der/want die vader is groter dan ick. Ende nv heb
ict v gheseyt/eer dat ghescihet/op dat wãneert nv
ghescien sal/dat ghi ghelooft
Ick en sal voort meer niet veel met v spreken
Wãt dye prince deser werelt coemt/ende en heeft
aen my niet/ Mer op dat die werelt bekẽne/ dat ic
den vader lief hebbe/eñ dat ick also doe/soo my dye
vader ghebode heeft * Staet op laet ons
van hier ghaen

¶ Hoe Jesus sijn discipulen vele aendachtighe dingen leer
de ende haer totter liefden vermaende.

Dat.xv Capittel. *

Ick ben een rechte wijnstoc / eñ mijn
vader een wijngaerdenier/ Eẽ yege=
A lijcken wijnranck aen my die gheen
vrucht en brengt sal hy af snijden/eñ
yegelijc die daer vrucht voort brengt
sal hi reynigen/op dat hi meer vruchten brenghe
Ghi sijt nv reyn om des woorts wille/dat ick tot v
gesproken hebbe/Blijft in mi/eñ ic in v/ Ghelijck
die wijnrãcke geen vrucht en can voortbrengẽ van
haer seluen/het en si dat hi inden wijnstoc bliue al
so ooc ghi niet/het en si/dat ghi in mi blijft
B Ick ben den wijnstoc/ghi sijt die wijnrancken/
Wie in mi blijft/eñ ic in hem /die brengt veel vruch
ten want sonder mi en condi niet gedoen/Wie niet
in mi en blijft /die wort wech ghewopen als een
wijnrancke eñ verdorret/eñ mẽ vergadertse ende
worptse int vuer eñ verberntse. * * Ist dat ghi
in mi blijft /eñ mijn woorden in v bliuen /soo suldi
bidden wat ghi wilt/ende het sal v ghescien. Daer
in wort mijn vader gepresen dat ghi veel vruchten
brengt/ende dat ghi mijn discipulen wert.
Ghelijck als mi mijn vader lief ghehadt heeft/
also heb ic v ooc lief gehadt. Blijft in mijnẽ liefden
Ist dat ghi mijn ghebode hout/soe blijfdi in mijn= Matt.
der liefden/ghelijc als ick mijns vaders ghebode xij. a.
ghehouden hebbe /ende bliue in sijnder liefdẽ/Dit
heb ic tot v gesproken/op dat mijn blijscap in v bli
ue/ende uwe blijscap volcomen werde. *
* Dat is mijn ghebot/dat ghi malcanderẽ lief
hebt/ghelijc als ic v lief gehadt hebbe/Niemant en
heeft grooter liefde dã die gene die sijn leuẽ voor zijn
vriendẽ laet / Ghi sijt mijn vrienden/ist dat ghi doet
dat ic v gebiede/ Ic en segge voortaen niet dat ghy Ep. b
knechten sijt/wãt een knecht en weet niet wat sijn O
here doet/ Mer ic heb v geseyt /dat ghi vriendẽ sijt
want al wat ick van mijnen vader hebbe ghehoort
hebbe ic v te kẽnen gegeuen
Ghi en hebt mi niet vercoren/mer ic heb v ver
coren/ende geset op dat ghi sout henen gaen/ende
vrucht brengen/ende dat uwe vrucht soude bliuen
op dat/so wat ghi den vader bidt in mijnen name
dat hi v dat gheue.
Dat gebiede ic v/dat ghy malcanderen lief hebt
Ist dat v die werelt haet/so weet dat si my voor v I. io iij.
gehaet heeft/ Waerdi vander werelt/so soude dye
werelt dat haer is lief hebbẽ. Mer wãt ghi vander
werelt niet en sijt/mer ic heb v vander werelt ver
coren/daerom haet v die werelt / Gedenct mijns
woorts dat ic v geseyt hebbe/Dye knecht en is niet Lu. vi.
groter dan sijn here. Hebbẽ si my vuolcht so sullen eñ. xiij.
si v ooc veruolgen/ Hebben si mijn woort ghehou= D
den so sullen si dat uwe ooc houden.
Mer dit sullẽ si v altemale doen om mijns naẽs
wille/ Want si en kennẽ dẽ genẽ niet die mi geson
den heeft/ Waert dat ic niet ghecomen en ware/eñ
hadt hem geseyt /so en hadden si geen sonde. Mer
nv en connẽ si niet voor gheuẽ/haer sonden te ont
schuldigen/ Wie mi haet die haet minẽ vader oock
En had ick niet dye wercken ghedaen onder haer/
die gheen ander ghedaen en heeft/soo en hadden sy
gheen sonde/ Mer nv hebben sijt ghesien/eñ noch
tans beyde/mi eñ minẽ vader gehaet. Doch dz ver
uult worde die sprake/in haerder wet ghescreuen/
Si hebben mi sonder oorsaecke ghehaet. *
* Wanneer die vertrooster comen sal den welc=
ken ic v seynden sal / vanden vader den gheest der
waerheit/die vandẽ vader wtgaet/ Die sal ghetuy
ghen van mi/ Ende ghi sult ooc tuygen want ghy
sijt van aenbegin/bi mi geweest

¶ Hoe Jesus sijn discipulen leerde ende onderwijsde

Dat xvi.. Capittele. *

Dit heb ic tot v gesprokẽ/op dat ghi v
niet en ergheret/ Si sullen v inden ban
doẽ/ Dye tijt coemt/dat so wie v doo A
det/sal meynen God eenen dienst te
doen daer aen/ Eñ dit sullen si v daer
om doen/dat si noch minen vader noch my gekent
en hebben Mer dit heb ic tot v gesproken/ op dat Matth.
wanneer die tijt comen sal / dat ghi daer om peyst xxiiij. b.
dat ict v geseyt hebbe. Dese dingen en heb ic v van
beghin niet geseyt/ want ic was bi v *
* Mer nv gae ic totten ghenen die my gesondẽ

heeft/ende niemant onder v en vraecht my/waer
gaet ghi henen? Mer om dat ic dit tot v gesproken
hebbe/so is v herte vol druks ghewordẽ/Mer ic
segghe v die waerheyt/het is beter dz ic wech gae.
Wãt ist dat ic niet wech en ga/soe en coẽt die troo
ster niet tot v/Mer ist dat ic van v ga/soe wil ic hẽ
tot v seynden/Ende wãneer die selue coẽt/dye sal
die werelt straffen om die sonde/ende om die ghe=
rechticheyt/ende om dat ordeel/Om die sonde om
dat si in mi niet en gelouen/Om die gerechticheyt
om dat ic tottẽ vader gae/ende ghi en sult mi voert
C aen niet sien/Om dat ordeel/om dat die prince de
ser werelt gheoordeelt is

Ic heb v noch veel te seggen/mer ghi en cõnes
nv niet ghedraghen/Mer wanneer dye ghene/dye
gheest der waerheyt comẽ sal die sal v in alle waer
heyt leiden/Want hi en sal niet vã hem seluen spre
ken/mer wat hi horen sal/dat sal hi spreken/ende
dat toecomẽde is/dat sal hi v vercondigen/Dye sel
ue sal my prijsen/want vandẽ mijnẽ sal hijt nemen
ende v vercondigen/Alle dat die vader heeft/dat
is mijn/Daer om heb ic geseyt/hi salt vandẽ minẽ
nemen/eñ v vercondigen *

* Ouer een weenich en suldi mi nyet sien/ende
weder ouer een weynich so sult ghi mi sien/wandt
ick gae totten vader/doen seyden sommighe van si
D nẽ discipulen onder malcanderen/Wat is dyt/dat
hi seyt tot ons/ouer een weynich en suldi mi niet siẽ
eñ weder ouer een weynich so sult ghi mi sien/en=
de dat ick totten vader ga? Doen seyden si/wat is
dit dat hi seyt/ouer een weynich? Wi en wetẽ nyet
wat hi spreect/Doen merckte Jesus dat si hem vra
gen wouden/ende seyde tot haer/Daer af vraecht
ghi lieden onder malcanderen/dat ick gheseyt heb
be/ouer een cleyne wile soe en suldi mi niet sien/en
de weder ouer een cleyne wile so suldi mi siẽ/Voor
waer voorwaer ick seg v/ghi sult weenen eñ huy=
len/maer die werelt sal haer verbliden/Maer ghi
sult truerich eñ droeuich zijn/mer v droefheyt sal
in bliscap verandert worden

E Wãneer een vrouwe baert so heeft si droefheit
Jere. want haer vre is gecomẽ. Mer als si dat kint ghe=
Isa. baert heeft/soe en dẽct si niet meer op dẽ anxt/om
Jcobi. der blischappẽ wille/dat die mensce ter werelt ghe
boren is/Ende ghi hebt nv droefheyt/mer ic wil v
weder sien/eñ v herte sal hem verblijden/ende nye
Matth. mant en sal v blijscap van v nemen * Eñ in drẽ
seluen daghe en suldi mi niet vraghen. * Voor
xxi.b waer voorwaer ick seg v/ist dat ghi den vader yet
F bidt in mijnen name/so sal hijt v geuen/Tot noch
toe en hebdi niet gebeden in mijnen name. Bidt so
sult ghi ontfangẽ/op dat uwe blischap volcomẽ si

Dese dinghen heb ick door ghelijckenissen ghe
sproken/Mer den tijt coẽt/daer ic niet meer door
gelijckenissen met v sprekẽ en sal/mer vrij wt ver=
condigen vã mijnẽ vader/Indẽ seluen daghe sult
ghi in mijnẽ name bidden/Eñ ick en seg v niet dat
ic den vader voor v biddẽ wil/Want hi dye vader
selue heeft v lief/om dat ghi mi lief gehadt hebt/eñ
ghelooft dat ic van Gode wtgegaen ben. Ick ben
vã den vader wtghegaen/eñ ben ghecomen in dye
werelt/weder om soe vlaet ic die werelt eñ ga tot
ten vader/Sijn discipulen seyden tot hem/Siet nv
spreect ghi vrij wt/ende en spreect in geen gelijcke
nisse. Nv weten wi dat ghi alle dingen weet/ten be
hoeft niet dat v yemant vrage. Daerom soe ghelo
uen wi dat ghi vã God wtgeghaen zijt/Jesus ant
woorde hen/nv ghelooft ghi/Siet die vre coẽt/eñ
G is alredt ghecomen/dat ghi verstroyt sult worden
een yegelijc int sine/eñ mi alleen laten ende ick en
ben niet alleen/want die vader is bi mi

Dese dingen heb ic met v ghesprokẽ/op dat ghi
in mi vrede sout hebben/In die werelt hebdi anxt
mer sijt getroost/ic hebbe die werelt ouerwonnẽ. * Matth

¶ Hoe Jesus zijn ooghen inden hemel sloech/ende sinen he xxvi.d
melschen vader om zijn verclaringhe ende voor zijn disci= Zacha
pulen ende gelovige badt xiij.b

Dat.xvij.Capittel. *

Ese dinghen sprack Jesus/ende hief A
zijn ogen op ten hemel/ende seyde Va
der die vre is hier/dat ghy uwen sone
verclaert/op dz v sone v ooc verclare Ge
lijc als ghi hẽ macht hebt gegeuen o=
uer alle vleesch/op dz hi dz eewige leuẽ soude geuẽ
alle den genen die ghi hẽ ghegeuen hebt/Mer dat
ist eewige leuen/dat si kennẽ/dat ghi alleẽ warach
tich God zijt/eñ dẽ genẽ die ghi ghesent hebt. Je
sum Christum bekennẽ/Ic heb v verclaert opter
aerden/eñ dat werc volbracht dat ghi mi gegeuen
hadt dat ick doẽ soude Eñ nv verclaert mi ghi vadẽ
bi v seluẽ metter claerheyt die ick voor v hadde/eer
die werelt was/ick heb uwen naem den menschen
gheopenbaert/die ghi my vander werelt gheghe=
uen hebt/Si waren v/ende ghi hebtse mi gegeuẽ/
eñ si hebben v woort gehoudẽ/Nv weten si dat al=
le dat ghi mi ghegeuen hebt/dat van v is/Wãt die B
woorden die ghi mi ghegheuen hebt/heb ick haer
ghegeuen/eñ si hebbense ontfangen/ende bekent
warachtelijc dat ic van v wtgegaen ben/eñ hebben
ghelooft dat ghi mi gesonden hebt

Ic bid voor haer/eñ niet voor die werelt/mer
voor die ghene die ghi mi ghegheuen hebt/want si
zijn v/Eñ al wat mijn is dat is v/eñ al dat v is dat
is mijn/eñ ic ben in haer verclaert/eñ ick ben niet
meer in deser werelt/eñ si zijn in die werelt/ende ic
come tot v *

* Heylighe vader/bewaertse in uwen namen/
die ghi mi ghegheuen hebt/dat si eens zijn ghelijck
als wi/die wile ic bi haer was in die werelt/soe be
waerde icse in uwen name/Die ghi mi ghegheuen
hebt/die heb ic bewaert/eñ daer en isser gheen van
hem verloren/dan alleen dat verloren kint/op dat
die scrifture veruult soude worden

Eñ nv come ic tot v/eñ spreke dit in die werelt C
op dat si mijn blijscap in hẽ volcomẽ soudẽ hebben
Ic heb haer v woort gegeuen/eñ die werelt haet
se/wãt si en zijn niet vander werelt/Ic en bid nyet
dat ghise vander werelt neemt/maer dat ghise be
waert vanden quade/Si en zijn niet vanđ werelt
gelijc als ic ooc vanđ werelt niet en ben/Heylichtse
in uwer waerheyt. V woort is die waerheyt. Gelijck
als ghi mi in die werelt gesonden hebt/soe heb icse
ooc in die werelt ghesondẽ Ic heylige mi seluẽ voor
haer/op dat si ooc gheheilicht zijn inder waerheyt

Maer ic en bidde voor hem niet alleene/maer
ooc voor die ghene die door haer woort in mi ghe=
louẽ sullen/op dat si alle een zijn/ghelijck als ghy
vader in my/ende ick in v/dat si oock in ons eens

sijn op dat die werelt geloue/ dat ghi mi ghesonden
hebt/ eñ ic heb hen die claerheit ghegeuen/ die ghy
mi ghegeuen hebt/ op dat si een/ souden zijn/ gelijc
als wi een zijn. Ick in haer/ ende ghi in my/ op dat
si volcomen sijn in een/ ende dat die werelt bekẽne
dat ghi mi gesonden hebt/ eñ ick hebse lief ghehadt
ghelijc ghi mi lief hebt ghehadt

D Vader ic wil/ dat so waer ic bẽ/ dz die daer ooc sijn
Mathe xi.b die ghi mi gegeuẽ hebt/ op dat si die claerheit/ sien
die ghi mi ghegheuen hebt/ wandt ghi hebt mi lief
gehadt/ eer die werelt ghegront wort/ Gherechte
vader die werelt en heeft v niet ghekẽt/ mer ic heb
v ghekent/ ende dese hebben bekẽt/ dat ghi mi ghe
sonden hebt/ ende ick heb haer uwen naem kẽlick
gemaect/ eñ wil haer kenlic maken op dat die lief
de/ daer ghi mi mede lieft gehadt hebt/ in haer si en
de ic in haer *

¶ Van dat lijden ende passie ons HEREN Jesu Christi
Dat .xviij. Capittele. *

A Doen Jesus dese dinghen ghesproken
hadde/ so ghinc hi wt met sinen disci-
pulen ouer die beke Cedrõ/ daer was
eenen hof/ daer ghinc Jesus in/ ende
Mathe xxvi.e. zijn discipulen/ ende Judas dye hem
verriet/ wiste die plaetse oock/ want Jesus dicwil
hem daer versaemde/ met sinen discipulẽ. Doẽ nv
Judas met hem genomen hadde dye schare/ ende
der ouerstẽ priesters/ eñ der Pharizeen dienaers/
soo quam hi daer met fackelen/ lanternen/ eñ met
wapenen. Als nv Jesus wiste/ al wat hem ouerco
men soude/ so ghinc hi wt eñ seyde tot haer. Wien
soect ghi? Si antwoorden hẽ/ Jesum vã Nazareth
Marci xiiij.e. Jesus spac/ Ic bent
Judas die hem verriet stont oock bi hẽ Als nv
B Jesus tot haer seyde/ ic bent/ so wekẽ si te rugge/
eñ vielen op die aerde Doẽ vraechde hi haer wedt
Wien soect ghi? Si seyden Jesum van Nazareth/
Jesus antwoorde/ Ic heb v geseit dz ict bẽ/ Soect
ghi my dan/ soo laet dese gaen/ Op dat dat woort
veruult soude worden/ dwelc hi seyde/ Ick en heb
Mathe xxvi.e. der gheen verloren/ die ghi mi gegeuen hebt
Doen hadde Simon Petrus een sweert/ ende
tooch dat wt/ eñ sloech nae des ouersten priesters
knecht eñ sloech hẽ zijn rechte oore af. Eñ die knecht
hiet Malchꝰ. Doẽ seyde Jesus tot Petrũ/ Steect
v sweert in die sceyde/ En sal ic den kelc niet drinc-
ken dien mi mijn vader ghegeuen heeft? Dye scha
re ende die dienaers der Joden tasten Jesum aen
ende bonden hem/ eñ leidẽ hem eerst tot Annam/
dye Cayphas sweer was/ die welcke des iaers o-
uerste priester was/ het was Cayphas/ die den Jo
dẽ riet/ dattet goet ware/ dat een mensce voor dat
volc storue

C Simon Petrus volchde Jesum na/ eñ een an-
der discipel/ Die selue discipel was den ouerstẽ prie
ster bekent/ eñ ghinc met Jesu in des hoogen prie-
sters palleys/ Petrus stondt daer buiten voor die
duere. Doen ghinck die ander discipel die den hoo
gen priester bekẽt was wt/ ende sprac/ metter due
wachtersse ende seyde Petrum in/ Doen seyde die
duerwachtersse tot Petrum/ En sijt ghi oock dese
menschen discipel niet een? Hi seide. Ick en bens
niet/ Die knechten eñ dienaers stonden/ ende had
den coolvuer ghemaect/ want het was cout/ ende
wermden haer/ Peeter stont oock by haer ende
wermde hem.

Eñ die hoge priester vraechde Jhesum na zijn
discipulen/ eñ na zijn leeringe/ Jesus andtwoorde
Ic heb vrij openbaerlijc gesproken voor die werelt
Ic heb altijt geleert in die schole/ ende inden tem-
pel/ daer alle die Joden te samen comen/ eñ en heb
ic niet in winckelen gesproken. Wat vraecht ghi
mi daer na? Vraecht die diet gehoort hebben
wat ick tot haer ghesproken hebbe/ Siet/ die selue
wetẽ/ wat ic geseit hebbe. Als hi dat sprac so sloech
een der dienaers Jesum int aẽsichte eñ seide/ Sout
ghi den hoogen priester also antwoorden? Jhesus
antwoorde/ Heb ic qualic gesproken so bewijst dat
mer heb ic recht ghesprokẽ/ wat slaet ghi mi? Ende
Annas seynde hem gebonden totten hooghen prie
ster Cayphas

Simon Petrus stondt eñ wermde hem/ Doen
seyden si tot hem/ Eñ sijt ghi niet een van sinen dis
cipulen? Hi loegende/ ende seyde ick en bens niet/
Een vanden hoogen pristers knechtẽ/ een maech E
oft vriẽt des gheens/ dien Petrus dat oor afghe-
slagen hadde/ seyde. En sach ick v niet inden hof bi
hem? Doen loechendet Petrus weder/ eñ ter stont
craeyde die hane

Doen leiden si Jesum van Cayphas/ voor dat
rechthuis/ Ende het was vroech/ ende si en gingẽ
niet int rechthuys/ op dat si niet ontreynen souden
worden/ maer dat si dat paeschlam soudẽ moghen
eten/ Doen ghinck Pilatus tot haer wt ende seide
Wat clachten brengt ghi tegen desen mensche? Si
antwoordẽ eñ seidẽ/ En waer hi niet eẽ misdadige
wi en haddens v niet ghelevert/ Doẽ seide Pilatꝰ
tot haer/ Soo neemt hem wech/ eñ oordeelt hem
na uwe wet/ Doẽ seidẽ die Joden tot hem. Wi en
moghen niemant dooden/ Op dat dat woort ver
vult soude worden/ dat hi seyde te kennẽ geuende/
met welcker doot dat hi steruen soude

Doen ginc Pilatus weder int rechthuis/ ende F
riep Jesum eñ seyde tot hem Sijt ghi die coninck
der Jodẽ? Jesus antwoorde/ Segt ghi dat van v
seluen/ oft hebbent v die ander vã mi geseit/ Pilatꝰ
antwoorde Ben ic een Jode? V volck/ eñ die ouer
ste priesters hebben v mi ghelevert/ Wat hebt ghi
ghedaen? Jesus antwoorde/ Mijn rijck en is niet
van deser werelt/ Waer mijn rijc van deser werelt
mijn dienaers souden daerom vechten/ dat ick dẽ
Joden niet gelevert en soude werden/ Mer nv en
is mijn rijck niet vã hier. Doen seyde Pilatus tot
hẽ/ So sidi nochtãs een coninc/ Jesus antwoorde
Ghi segget/ ic ben immer doch een Coninc/ Ic bẽ
daer toe geboren eñ op die werelt gecomẽ/ dat ick
die waerheit tuigen soude. Wie wt der waerheyt
is die hoort mijn stemme. Pilatus seide tot hem/
Wat is die waerheit

Eñ doẽ hi dat geseit hadde/ so ginc hi weder wt
tottẽ Jodẽ/ eñ seide tot haer/ Ic en vinde geẽ schult
aen hẽ/ Maer ghi hebt een gewoẽte/ dat ic v eenẽ
op den Paescẽ los geue/ Wilt ghi nv/ dat ick v der G
Jodẽ coninc los geue. Doẽ riepẽ si weder al te sa-
men/ eñ seidẽ/ Desen niet/ maer Barrabam Bar-
rabas was nochtans een moorder.

¶ Voort aen van dat lijden Christi tot dat eynde
Dat .xix. Capittel *

A Doen nã Pilatus Jesum / eñ gheesseld
de hẽ. Eñ die crijsknechtẽ vlochtẽ eẽ
croone van doornen / eñ settẽse op zijn
Matth. hooft / ende deden hẽ een purpur cleet
xxvij.e. aen / ende seyden / Sijt ghegroet lieue
Coninck der Joden / Ende sloeghen hem int aen
Marci.xv sicht. Doen ghinck Pilatus weder wt ende seyde
tot haer / Siet / ic brenghe hem wt tot v / op dat ghi
Luce.xxiij sout bekennen / dat ic gheen schult aen hem en vin=
de. Also ginc Jesus daer wt / eñ droech een doornẽ
croone / eñ een purpur cleet / eñ seyde tot haer / siet /
welck een mensche. Doen hem de ouerste priesters
eñ die dienaers saghen / soo riepen siende spraken
Cruyst hem / cruyst hem / Pylatus seyde tot haer /
Neemt ghi hem eñ cruyst hem / wandt ick en vinde
gheen schult aen hem. Die Joden antwoorden hẽ
Wy hebben een wet / ende nae dye wet sal hy ster=
uen / wandt hy heeft hem seluen Goodts sone ghe=
maeckt.

B Doẽ Pilatus dat woort hoorde / vreesde hi noch
meer / Eñ ginc weder in dat rechthuys / ende seyde
tot Jesũ / Vã waer sidi? Mer Jesus en gaf hẽ geen
antwoort. Doẽ seyde Pilat? tot hẽ En spreect ghy
met mi niet? en weet ghi niet dat ick macht heb v te
cruycẽ / eñ macht heb v los te latẽ? Jesus antwoor
de / Ghi en sout gheen macht ouer mi hebben / en
waerse v niet van bouẽ gegeuen / Daer om die mi v
ghelevert heeft / die heeft meerder sonde. Van doen
voort leydet Pilatus op tot / hoe hi hem los mocht
latẽ. Mer die Jodẽ riepẽ / seggende / Laet ghi desen
los / so en zijt ghi des keysers vrient niet. Want soo
wie hem coninc maect / die is tegen den keyser.

C Doen Pilatus dat woort hoorde / so leyde hi Je
sum wt / eñ sat op den rechterstoel / in de plaetse die
daer heet Lichostratos / Mer int hebreeusch Gabba
tha. Mer het was den bereydach des paesschens /
Matth. omtrent die seste vre / eñ seyde tot den Joden. Siet /
xv. uwen coninc. Mer si riepẽ / Wech / wech met dien /
cruyst hẽ Pilat? seyde tot haer / Sal ic uwẽ coninc
cruycen? Die ouerste priesters antwoorden / Wi en
hebben geenẽ coninc dan den keyser. Doen leuerde
hi hem ouer / dat hi gecruyst soude worden.

Si namen Jhesum / eñ leyden hẽ wech / ende hy
droech zijn cruyce / ende ghinck wt totter plaetsen /
D die daer heet Caluaria / die welcke int hebreeusch
Matth. heet Golgotha / daer cruysten si hem / eñ met hem
xvij twee andere / op beyde siden / Jesum int midden.
Pilatus screef een opschrift / eñ sette dat opt cruce
Eñ was gescreuen / Jesus vã Nazareth der Jodẽ
coninck. Dit opschrift lasen vele Joden / want die
plaetse was na bi die stadt daer Jhesus gecruyst is
Eñ het was ghescreuen int hebreeusche Griec=
Luce.xxiij sche / eñ latijnsche sprake. Doen seyden die ouerste
priesteren tot Pilatum / En scrijft niet / der Joden
coninc / mer dat hi gheseyt heeft / ick ben der Joden
coninc. Pilatus antwoorde / Dat ick gescreuẽ heb
dat heb ic gescreuen.

Die ruyter knechten / doen si Jesum ghecruyst
haddẽ / so namẽ si zijn clederen / eñ maecten vier de=
E len / yegelijcken ruyterknecht een deel / daer toe ooc
den rock. Mer dẽ rock was ongenaeyt van bouen
aen / gewracht door eñ door. Doen seyden si onder
malcanderẽ / En laet ons dië niet deylen / maer laet
ons daer om loten wiens dien zijn sal. Op dat die
scriftuere veruult soude worden / die daer seyt / Sy psal.xxij
hebben mijn clederẽ onder hen lieden gedeelt / ende
hebben op minẽ rock dat lot geworpen. Dat deden
die ruyterknechten.

Biden cruce Jesu stont zijn moeder / eñ zijnder
moeder suster Maria / Cleophas huysurouwe / eñ
Maria Magdalena. Doen nv Jhesus zijn moeder
sach / eñ den discipel daer bi staen dien hi lief hadde /
soo seyde hi tot zijnder moeder / Wijf siet / dat is v
sone. Daer nae seyde hi tot den discipel / Siet dat is
v moeder. Eñ van stonden aen namse die discipel
tot hem.

Daer na als Jesus wiste dat al volbracht was F
op dat die scrift veruult soude wordẽ / seyde hi My Matth.
dorst. Daer stont een vat vol edics / Si vulden een xxvij.d.
spongie met edic eñ ysopẽ / eñ hieldẽt hem voor den Marci.
mont. Doẽ Jesus dẽ edic genomen hadde / so seyde xv.d.
hi / Het is al volbracht / eñ neychde zijn hooft eñ gaf
den geest op.

Die Joden / want het bereydach was / op dat de
lichamen niet aent cruyce bliuen en souden op den
Sabboth (wandt den seluen Sabboths dach was
groot) badẽ si Pilatum / dat haer benẽ souden wor
den gebrokẽ / eñ af soudẽ worden genomen. Doen
quamẽ die crijschknechten ende brakẽ den eersten
die beenen / ende den anderen die met hem gecruist
was. Maer als si tot Jesum quamẽ / doen si sagen
dat hi al doot was / so en brakẽ si hẽ die beenen niet
Maer der crijschknechten een opende zijn side met
een speere / ende ter stont ghincker bloet ende wa
ter wt. G

Eñ die dit gesien heeft / die heuet getuycht / eñ
wi weten dat zijn getuygenisse warachtich is. Eñ ex.xij. g
die selue weet dat hi waer seyt / op dat ghijt ooc ge Nu.ix.
louen sout. Want sulcs is gheschiet / op dat die scrift
veruult soude werden. Ghi en sult hem gheen beẽ
breken. Eñ weder seyt een ander scrift. Sy sullen
sien / in welcken si gesteken hebben.

Daer na badt Joseph van Arimathia / die een
discipel Jesu was / nochtans heymelijc / wt vreesen
der Jodẽ / Pilatũ / dat hi dat lichaẽ Jesu mochte af za.xij.d.
nemẽ / eñ Pilatus oorloofdet. Nicodemus quã oock Marci.
die voortijts inder nacht tot Jesum gecomen was xv.d.
eñ bracht Myrre eñ Aloe onder malcãderẽ / bi hõ
dert pont. Doen namẽ si dat lichaem Jesu / eñ von
dẽ hẽ met linẽ doeckẽ / eñ mz diet specerijẽ / alsomen
die Jodẽ plagẽ te begrauen. Eñ bi die plaetse daer
hi gecruyst wert / was eenen hof / eñ inden hof een lu.xxiij
nieu graf / in welckẽ noyt yemant ghelevt en was.
Daer leydẽ si Jesũ om der Jodẽ bereydachs wil
le / om dattet graf daer bi was. *

Van die verrijsenisse Christi / ende hoe hi hem openbaert
de Maria magdalena ende zijn discipulen / ende ghaf hem
den vrede / ende den heylighen gheest.

Dat.xx. Capittel. *

Nde op eenẽ dach des sabboths quã
Maria Magdalena vroech / doent
noch duyster was / tottẽ graue / ende A
sach dat dẽ steen vanden graue wech Matth.
was. Doen liep si / eñ quã tot Simon xxviij.g.
Petrũ / eñ totten anderen discipel / den welcken Je mar.xv
sus lief hadde / ende seyde tot hem / Si hebben den a.
HEERE wech genomen wt den graue / ende wy lu.xxiiij.
en weten niet waer si hẽ geleyt hebben. Doen ginc a.

Petrus eñ die ander discipel wt/eñ quamen totte
graue. Die twee liepen gheliic/ende die ander ion=
gher liep snelliker dan Petrus/eñ quam eerst aent
B graf/eñ sach daer in/eñ sach die lijnen doecken ghe
lept/mer hi en ghincker niet in. Doen quã Symon
Petrus hem na/eñ ginc int graf. Eñ sach die lijnen
doecken ghelept/eñ en sach den sweet doec/die Je
sus om thooft gebonden was niet bi die lijnẽ doec
ken ghelept/mer besiden inghewonden/in een by=
sonder plaetse. Doen ghinc die ander discipel oock
in/die eerst totten graue quam/eñ sach/eñ geloof=
de/Want si en wisten die scrift noch niet/ dat hi võ
den dooden verrijsen moeste. * Doen ghingẽ die
discipulen weder te samen.
C + Maria stont voor dat graf/eñ weende daer
buytẽ. Als si nv weende/so sach si int graf/eñ sach
twee engelen in witte cleederẽ sittẽ/ eenẽ ten hoof
de/eñ den anderẽ ten voetẽ/daer si dat lichaẽ Jesu
gelept hadden. Eñ die selue seyden tot haer/ Wijf
wat weent ghi? Si seyde tot haer. Si hebbẽ mijnẽ
HEERE wech genomẽ/ eñ ic en weet nyet waer si
hem ghelept hebben. Eñ als si dat seyde/keerde si
haer omme eñ sach Jesum staẽ/eñ en wist niet dat
Jesus was. Jesus seyde tot haer/Wijf/ wat ween=
D di/wat soect ghi? Si meynde/het was die houenier
eñ seyde tot hem/ Here/hebt ghi hem wech gedra=
ghẽ/so segt mi waer ghi hẽ henẽ gheleget hebt/ick
wil hẽ halen. Jesus seyde tot haer/ Maria/ Doen
keerde si haer omme eñ seyde tot hẽ/Rabboni/dat
heet meester. Jesus seyde tot haer/ en roert mi niet
aen/Want ic en ben noch niet opgeuarẽ tot mijnẽ
vader/Mer ghaet henen tot mijnen broederen/eñ
segt haer/Jc vare op tot mijnẽ vader/eñ tot uwen
vader/tot mijnen God/eñ tot uwen God. Maria
Magdalena quam/eñ vercondichdet den discipu=
len/eñ seyde/ic heb den HEERE gesien/eñ dese din
ghen heeft hi tot mi ghesept. *
E + Des auonts opten seluẽ sabbath/doe die dis=
cipulen verghadert waren/eñ die dooren ghesloten
waren/wt vreesen der Joden/soo quam Jesus eñ
ghinc middẽ in/eñ seyde tot haer/Hebt vrede. Eñ
als hi dat seyde/soo thoonde hi haer die handen/ eñ
zijn side. Doen wordẽ die discipulen verblijt/dat si
den HEERE saghen. Doen seyde Jesus weder tot
haer/Hebt vrede/ gelijc als mi die vader gesonden
heeft/so seynde ic v. Eñ doen hi dat seyde/soo blies
hise aen/eñ seyde tot haer/ Ontfanct den heyligen
geest. Den welckẽ ghi die sondẽ verlaet/dien zijnse
verlaten/ende den welckẽ ghijse ophoudt/dien zijn
se opghehouden. *
+ Thomas een vanden twaeluẽ/ die daer heet
F Didimus en was bi haer niet doen Jhesus quam.
Doen seydẽ die ander discipulen tot hem/Wi heb=
ben den HEERE ghesien. Hi seyde tot haer. Ten sy
dat ic in zijn handen sie/ dat litteecken der nagelen/
eñ legghe mijnen vingher in die litteeckenen der na
ghelen/eñ legghe mijn hant in zijn side/ soo en wil
ickx niet ghelooven.
Eñ ouer acht daghen warẽ zijn discipulen weder
daer binnen/eñ Thomas met haer/quam Jhesus
G doen die dooren geslotẽ waren/eñ tradt int middel/
eñ seyde/Hebt vrede. Daer na seyde hi tot Thomã.
Reyct uwen vingher herwaerts/ eñ siet mijn han=
den/eñ reyct v handt herwaerts/ ende steeckt se in
mijn side/eñ en zijt niet ongelouich/ mer gelouich
Thomas antwoorde eñ sprac tot hem/ Mijn HE
RE eñ mijn God. Jesus seyde tot hem. Wãt ghy
mi gesien hebt Thoma/so hebdi gelooft/salich zijn
si/die niet en sien/eñ nochtans ghelooven.
Jesus dede ooc veel ander teeckenẽ voor zijn dis
cipulen/die niet gescreuen en zijn in dit boec. Mer
dese zijn gescreuẽ/ op dat ghi sout ghelouẽ dat Jhe
sus is Christus die sone Gods/ eñ op dat ghi door
tgeloove dat leuen sout hebben in sinẽ name. *

¶ Vander openbaringhe des HEEREN/aen dat meyr Ty
berias/Van drierley vrage Petri/ende van zijnder beken
nisse/ende vanden ghetuyghenisse Johannis/ der dinghen
die in desen boecke bescreuen zijn.

Dat.xxi.Capittel. *

Mer nae openbaerde Jesus hẽ weder A
aen die zee Tyberias/Hi openbaerde
hem alsoo. Simon Petrus ende Tho=
mas die daer hiet Didim9/eñ Natha
nael van Cana Galilee/eñ die sonen
Zebedei/eñ twee ander discipulen warẽ bi malcã
deren. Simon Petrus seide tot haer/ Jc wil gaen
visschen. Si seyden tot hem/Soo willen wi met v
gaen. Doen ghingẽ si wt/ eñ si traden int schip ter
stont/eñ inder seluer nacht en vinghẽ si niet. Mer
doen nv morgẽ was/doe stont Jhesus aen den oe B
uer/maer die discipulen en wisten niet dat Jhesus
was. Jesus seyde tot haer/Kinderen/ en hebt ghy
niet te ontbiten? Si antwoordẽ hẽ/Neen. Hi seyde
tot haer/werpt dz nette ter rechter sidẽ des scheeps
so suldi vinden. Doen worpen zijt/ende en consten
dat niet ghetrecken/om die menichte der visschen.
Doen seyde die discipel den welcken Jesus lief had
de tot Petrum. Het is die HEERE.
Doen Simon Petrus hoorde dattet die HEE
RE was/so werp hi sinen mantel om hẽ/want hy
was naect/eñ spranc in die zee. Mer die ander dis=
cipulen quamẽ te schepe/wãt si en warẽ niet verre C
vandẽ lande/mer bi twee hondert ellen/eñ toghen
dat nette mette visschẽ/ Als si nv wt gingẽ opt lãt
so sagẽ si colẽ gelept/ eñ eenen visch daer op/ ende
broot. Jesus seyde tot haer. Brengt hier vandẽ vis=
schẽ die ghi nv gheuangẽ hebt. Simon Petrus clã
daer in/eñ tooch dat nette opt lant/vol groter vis=
schẽ/hondert eñ.liij. Eñ hoe wel datter so veel wa
ren/nochtãs en schoorde dat net niet/Jhesus seyde
tot haer/Comt eñ eet/ Mer niemãt onder dẽ disci
pulen en dorste hẽ vragẽ/wie zijt ghi? wãt si wistẽ
dattet die HEERE was/Doẽ quã Jesus/ eñ nam D
dat broot/eñ gaft hẽ/desgelijcx dẽ visch/ Dat is nv
die derdemael/dat Jesus geopenbaert is sinẽ disci
pulen na dat hi vander doot opghestaen is. *
Doen si nv die maeltijt ghehouden hadden/
+ Seyde Jesus tot Simon Petrus/Simon Johã
na/hebt ghi mi liever dan mi dese hebben? Hi seyde
tot hẽ/Ja HEERE/ghi weet dat ic v lief hebbe/Hi
seyde tot hẽ/Weyt mijn lammeren/ Hi seyde we=
der ten anderen male tot hem/ Simon Johanna
hebt ghi mi lief? Hi seyde tot hẽ/Jae HEERE/ ghy
weet dat ic v lief hebbe/Hi seyde tot hẽ/Hoet mijn E
scapen/Hi seyde tot hẽ ten derden male/Simon Jo
hanna/hebdi mi lief? Petrus wort bedroeft/dat hy
driemael tot hẽ seyde hebt ghi mi lief/ eñ seyde tot
hẽ/ HEERE ghi weet alle dinck/ghy weet dat ic v

liefhebbe Jesus seyde tot hem/Weydt mijn scapē
Voorwaer voorwaer segghe ic v/doen ghi ion
ger waert/so gorde ghi v seluē/ eñ wandelde waer
ghi wout/mer als ghi out wort/so suldy v handen
wt recken/eñ een ander sal v gordē eñ leyden/daer
F ghi niet en wilt. Mer dat seyde hi om te kennen te
geuen met welcken doot hi Gode prijsen soude.*
Doen hi dat geseyt hadde. ✠ Seyde hi tot
haer. Volcht mi nae. Petrus keerde hem om /ende
sach den discipel volghen / den welcken Jhesus lief
hadde/die ooc inden auontmael op zijn borst lach/
eñ geseyt hadde HEERE wie ist die v verraet? Doē
Petrus desen sach/ soo seyde hi tot Jhesum. Mer
HEERE wat sal dese? Jesus seyde tot hem. Ist dat
ic wil dat hi bliue/tot dat ick come/wat gaet v dat
aen/volcht ghi mi na. *
✠ Doen ghinc een sprake wt/ onder den broeders
G dese discipel en sterft niet / Eñ Jhesus en seyde niet
tot hem/hy en sterft niet / mer ist dat ick wil dat hy
bliue tot dat ick come/wat gaetet v aen? Dit is die
discipel/ die van desen dinghen ghetuyget/eñ heeft
dit gescreuen. Ende wi weten dat zijn ghetuygenis
se warachtich is. *
Daer zijn ooc vele ander dingen die Jhesus
ghedaen heeft / die welcke / waert dat
si deen nae dander ghescreuen
worden / ick meyne dye
werelt en soude dye
boecken niet be
gripen die te
schrijuen
warē

Dat eynde des Euangelijs
van sinte Johannes.

¶ Hier na volcht
dat anderde deel des Euan
gelijs van sinte Lucas/van dat werck
der Apostelen.

¶ Hier beghint
dat werck der Apostelen oft
die geschiedenisse des Euangelijs van
Sinte Lucas.

¶ Christus gheboot sinen discipulen dat si niet neder clim
men en souden van Jherusalem/Ende van die hemelvaert
Christi/Ende die electie Mathei in die plaetse van Judas
Dat eerste Capittel.

At eerste sermoen: tis
waer/heb ic gedaen/o lieue Theophi A
le/van alle diē dat Jesus begost/bey=
de te doen ende te leeren/ totten dach
toe/dat hi op genomen wert/na dien
hi dē Apostelē (die welcke hi hadde vercoren) door
den heyligen gheest beuel dede/den welcken hi na
sinen lijden/hem seluen leuendich verthoont heeft
door menigerley verthooninge / ende liet hem sien
veertich daghen lanck/ende sprac met haer vanden
rijcke Gods/ende als hise vergadert hadde/beual
hi haer dat si niet van Jherusalem en souden gaen/
mer dat si die beloofte des vaders soudē verwach=
ten/die welcke ghi gehoort hebt (seyde hi) van my. Luce.
Want Johannes heeft met water ghedoopt/ mer xxiiij.d
ghi sult metten heyligen gheest ghedoopt werden
niet langhe nae desen daghen.
Doen si nv te samen gecomen waren/ vraechdē
si hem seggende. HEERE/suldi in desen tijt dat rijc
van Israel weder oprechtē? Hi seyde tot haer. Het
en behoort v niet te weten die tijden oft dagen/ die
welcke die vader in zijnder macht behouden heeft
mer ghi sult die crachte des heylighen gheests ont
faen/die op v comen sal/eñ ghi sult mine getuygen
zijn tot Jerusalem/ eñ in gheheel Judea eñ Sama
ria/ende totten eynden der aerden.
Ende doē hi dit geseyt hadde/ is hi op genomen
dat zijt sagen/eñ een wolcke nam hem op vā haren
oogen/ende als si hem na saghen ten hemel varen=
de/Siet/doen stonden neffens haer twee mannen
in witte cleederen / dye welcke oock seyden/ E

mannen van Galileen/ wat staet ghi / ende siet op
inden hemel? Dese Jesus die van v is op genomen
ten hemel/die sal comen ghelijc ghi hem ten hemel
hebt sien varen. *

Doen keerden si wederom tot Jerusalem/ van
den berch die daer heet den Olijf berch/die welcke
bi Jerusalem is/eñ heeft eens sabbath reyse/ ende
als si in waren ghegaen/ clommen si opten solder/
daer hem doen onthieldē Petrus eñ Jacobus/ Jo
hannes ende Andreas/ Philippus ende Thomas/
Bartholomeus eñ Matheus / Jacobus Alphei
soon/ ende Simon Zelotes / ende Judas Jacobi
soon/ Alle dese volherden eenmoedelic met bidden
eñ smeecken/ tsamen metten vrouwen/ eñ Maria
die moeder Jesu/ eñ sinen broederen.

C ✠ Eñ in dien dagen ghinc Petrus midden on
der die discipulen/ ende seyde (die schare der namen
was bi hondert eñ twintich tsamen) Ghi mannen
lieue broeders/ dese scrifture moeste veruult wer
den/ die welcke die heylighe gheest te voren geseyt
Matth. heeft/ door dē mont Dauid/ vā Judas/ die eē voor
xxvij. a. ganger der gheenre was / die Jesum vingen/ wāt
hi was met ons getelt/ eñ heeft vercreghen dē aen
ual des ambachts. Dese hadde (tis waer) dē acker
besetē om dat loon der ongherechticheyt/ eñ heeft
D hem verhangen/ eñ is middē in tween geborsten/
Psal. eñ heeft zijn ingewant wtghestort/ eñ het is condt
c.viij. ghewordē allen die te Jerusalem woonē / also dat
den seluen acker op haer sprake ghenoemt wordt
Acheldama/ dat is eenen bloet acker.

Want het staet gescreuen inder Psalmen boec.
Haer wooninge moet woest worden/ eñ daer en si
nyemāt die daer in woone/ eñ een ander ontfange
zijn bisdom. Soo moet dat onder den mannen die
met ons vergadert gheweest zijn / dē geheelen tijt
in welcken Jesus onder ons is wt eñ ingbegaen/
beghinnende vanden doopsel Johannis/ tot opten
dach/ doen hi van ons ghenomen is / een wt desen
een ghetuyge zijnder verrijsenisse met ons werdē.

Eñ si steldē der twee/ Joseph ghenaemt Barsa
bas mettē toename Justus/ eñ Matthiā/ biddēde
eñ seggēde. HEERE/ kender alder hertē/ vertoont
welckē ghi wt desen tween vercoren hebt/ dat dee
ne ontfange den aenual des diensts ende Apostel
ambachts/ daer Judas af ghetreden is / op dat hy
wech soude gaen in zijn plaetse/ eñ si gauen dat lot
onder haer/ eñ dat lot viel op Matthiā/ eñ hi wert
gheordineert totten elf Apostelen. *

Den heyligen gheest wort ghesonden onder die Aposte
len/ ende spraken met vreemden tonghen/ waer af die Jo-
den verwonderdē. Ende Petrus verclaerde haer die waer
heyt/ ende vermaende se totten gheloone / ende daer werdē
ghedoopt drie duysent Joden.

Dat. ij. Capittel.

A Ende doen den Pincxterdach veruult
was / so waren si alle eenmoedelic te
samē. Eñ het geschiede snellic een ge
luyt vanden hemel/ als eens crachti-
gē wints/ eñ vuulde dz geheele huys
daer si satē/ eñ men sach aē haer die tongē gedeelt/
als oft si vierich haddē geweest/ eñ hi sadt op eenē
yegelickē vā haer / eñ si wordē alle veruult metten
heylighen gheest/ ende beghosten te prediken met
anderē tongē/ na diē dat hē die geest gaf te sprekē.

Te Jerusalem waren Godvreesende mannen

wonende/ wt alderley volc dat onder den hemel is
Doen nv die stemme gheschiede soo quam die me
nichte te samen eñ worden verstoort/ want een ye-
ghelick hoorde dat si spraken met zijnder spraken.
Si verwonderden haer alle/ segghende onder mal
B canderē. Siet/ en zijn alle dese die daer spreken niet
vā Galileen? hoe hoorē wi dan een yegelic zijn spra
ke daer wi in geboren zijn? Parten/ eñ Meden/ eñ
Elamiten/ eñ wi die in Mesopotanien woonē/ eñ
in Judea/ eñ Capadocia/ Ponto eñ Asia/ Phrigia
eñ Pamphilia/ Egipten eñ inden eyndē der Libien
bi Kyrenen/ eñ die buytenlantsche oft toecomelin
ghē van Roomen/ Judeen/ eñ ghenoten oft ghesel
len der Joden/ Chreten eñ Arabien / wy hoorense
met onsen tongen die grote daden Gods sprekē. *
Si verslooghen haer alle/ eñ worden verstoort/ seg
ghende deen totten anderē/ Wat wil dit zijn? Mer
die ander hadden haren spot daer mede/ eñ seyden.
Si zijn vol soets wijns.

Doen ghinck Petrus op metten eluen/ eñ hief
zijn stemme op/ eñ sprac tot haer/ Ghi Jodē/ lieue A
mannen/ ghi alle die te Jerusalem woont/ weet/ eñ
laet mijn woorden tot uwē oorē ingaē/ Wāt dese
en zijn niet dronckē also ghi meynt/ wāt het die der
da vre van desen dage is/ maer dat ist dat door den
Prophete Johel te voren geseyt is/ Eñ het sal inde
laetstē dagē geschien seyt God/ Ick wil wtstorten
van minen gheest op alle vleesch/ eñ uwe sonen eñ
dochterē sullen prophiteren/ eñ uwe iongelingen Johel.
sullen ghesichten sien/ eñ uwe ouders sullen droo- ij. g.
men droomen/ Eñ op mijne knechtē/ eñ op mijne
maerten wil ic inden seluen daghe van mijnē ghee
ste wtstorten/ eñ si sullen prophiteren / ende ic wil
wonderlike teekenen bouē indē hemel gheuen/ eñ
teekenen beneden opter aerdē/ bloet eñ vier / rooc
eñ dāpe / Die sonne sal verkeerē in duysternissen/
eñ die mane in bloet/ eer dat den grooten eñ open-
baerliken dach des HEEREN comt/ Eñ het sal ge
schien/ so wie den name des HEEREN aenroepē
sal/ die sal salich werden.

✠ Ghi mannen vā Israel/ hoort mijn woordē.
Jesum van Nazareth den man van Gode onder v D
met wercken/ wonderlicheden/ eñ teekenen bewe Ro. x. a.
sen/ die welcke God door hem ghedaen heeft mid
den onder v/ soo ghi selue oock weet/ den seluen nae
dat hi wt voordachtē raet eñ voorkenicheit Gods
ouer ghegeuen was/ hebt ghi ghenomen door dye
handen der ongerechter/ eñ hem ghecruyst eñ ghe
doot/ dien heeft God verweckt/ eñ die smerten des
doots ontbonden/ na dien dat onmogelic was dat
hi van hem gehouden soude werdē/ Want Dauid
seyt van hem. Ic heb den HEERE altijt voorgeset
voor mijn aensicht/ want hi is aen mijnder rechter Psalm.
siden/ op dat ick niet beweecht en werde Daerom xv.
is mijn hert vrolic/ eñ mijn tonge verhuecht haer/
wāt mijn vleesch sal ooc in hope rustē/ Wāt ghy en
sult mijn siel niet inder hellē latē/ noch ooc niet toe
latē dat v heylige/ die vērgāckelicheyt siē soude/ ghy
hebt mi die wegē des leuēs bekēt gemaect ghi sult
mi veruullē met bliscappē voor uwē aensichte. *

Ghi mannen/ lieue broeders / laet mi vry vādē E
eertschen vader Dauid tot v spreken / hi is ghestor
uen ende begrauen / ende zijn graf is bi ons tot op
desen dach. Als hy dan een Propheet was/ ende

wiste dat hem God met eenen eede gelooft hadde
dat die vrucht zijnder lendenen op sinē stoel soude/
sitten/ heeft hi dat voorsien/ eñ ghesproken vander
verrijsenisse Christi/ wandt zijn siele en is niet inder
hellē gelaten/ eñ zijn vleesch en sach gheen verganc
licheyt. Desen Jesum heeft God verweckt / des zijn
wi alle ghetuyghen.
Nv hi door die rechter hant Gods verheuen is
eñ die belofte des heylighen gheests vanden vader
E ontfanghen heeft/ so heeft hi wtgestort dit/ dat ghy
siet eñ hoort/ want Dauid en is niet indē hemel ge
clommen. Mer hi seyt. Die HEERE heeft gheseyt
tot mijnen HEERE sidt tot mijnder rechter hant/
tot dat ic uwe viandē sette tot eender voetbancken
uwer voeten. So sal nv dat geheele huis Israel we
tē sekerlijc/ dat God desen Jesum/ diē ghi gecruyst
hebt/ tot eenē HEERE/ eñ Christū gemaect heeft.
Doen si dat hoordē/ heeft hen haer hert ontste=
kē/ eñ seyden tot Petrum eñ den anderē Apostelen
Ghi mannen/ lieue broeders/ wat sullen wy doen?
Petrus seyde tot haer/ betert v/ ende een yghelijc
laet hem doopen inden name Jhesu Christi/ in ver
ghiffenisse der sonden/ soo sult ghi die gaue des hey
ligen gheests ontfanghen. Want dit is v eñ uwen
kinderen belooft/ eñ allen den genen die verre zijn
die welcke God onse HEERE daer toe roepen sal.
Ooc getuycht hi met vele andere woorden/ eñ ver
maēt/ segghende/ Laet v wt desen boosen geslachte
helpen. Die zijn woort gheerne ontfingē/ die lieten
haer doopen/ eñ op dien dach worden daer toe ghe
daen/ bi drie duysent sielen.
Si bleuē volherdich in die leeringe der Aposte
len / eñ inder gemeynschap / eñ in die brekinge des
G broots / eñ inden gebede. Allen sielen quā ooc vree
se aen/ eñ daer geschiedē wonderlijcke dinghen eñ
teekenē door die Apostelen. Alle die geloouich wa
rē geworde/ warē te samē/ eñ alle dingē hadden si
gemeyn/ si vercochtē haer goedē eñ haue/ eñ deelden
se wt onder alle/ na diē dat eenē yegelijckē van noo
de was/ eñ si bleuē gestadich dagelicx eenmoedelic
indē tempel/ eñ si braken dat broot hier eñ daer in
die huysen/ si ontfingen spijse met vruechden/ ende
met eenuuldiger herten/ ende hadden genade bi al
le den volcke/ die HEERE dede daer daghelics tot
der gemeynten die daer salich souden werden.

¶ Hoe Petrus ghenas den crepele / ende leerde dye Joden die glorificatie ende die verrijsinghe Christi.

¶ Dat.iii.Capittel.

PEtrus eñ Johannes gingen met mal
canderē op indē tempel/ omtrent dye
A negēde vre der biddinge. Eñ een mā
die cruepel was wt zijnē moedē lichaē
wert gedraghen daghelijcs voor dye
poorte des tēpels/ die daer hiet die schoone / op dat
hi aelmoesen soude biddē vanden ghenen die inden
tempel ghinghen. Doen hi nv Petrum eñ Johan
nem sach / dat si inden tempel wouden ghaen/ soo
badt hi/ op dat hi een almoese soude ontfanghen.
Petrus sach hem met Johannem aen/ ende seyden
Siet ons aen/ mer hi hielt hem teghen haer/ hopen
de yet van haer te ontfangen / Mer Petrus seyde
Ic en heb siluer noch gout / mer dat ick hebbe/ dat
gheue ick v/ inden naem Jesu van Nazareth/ staet
op ende wādelt/ ende nam hem bider rechter hant/
eñ rechte hem op. Terstont worden zijn beenen eñ
knokelen vast/ hi spranck op/ hi stont en wandelde/
eñ ghinc met haer inden tempel wandelende/ ende
springende eñ God louende.
Eñ allet volc sach hē wādelē/ eñ God louen/ si B
kendē hē oock dat hi die ghene was/ die om die ael
moesen voor die scone dore des tēpels geseten had
de/ eñ si wordē vol verwonderens eñ verscrickens
om tghene dat hē geschiet was. Mer als dese lam
me nv gesont zijnde/ hē tot Petrum eñ Johannem
hielt/ so liep alle dat volck tot haer/ int portael / dat
daer heet Salomons portael/ verwōderende haer
Als Petrus dat sach / antwoorde hi dē volcke
Ghi mannen van Israhel/ wat verwondert ghi v
daer af/ of wat siet ghi op ons/ als oft wi desen wā- C
delende haddē gemaect/ door onse eygen cracht eñ
verdienste? ✠ Die God Abrahams/ Isaac/ ende
Jacobs/ die God onser vaderen heeft zijn kint Je
sum verclaert / den welcken ghi geleuert ende ver
loochent hebt voor dat aensicht Pilati/ doen hē die
selue oordeelde los te laten/ maer ghi verlochēde dē
heyligē eñ gerechtigē/ eñ baedt hē om den moorde
naer v te geuen/ mer dē hertoghe des leuens hebdi
gedoot/ dien heeft God verweckt vandē doodē / daer
af zijn wi getuygē. Eñ door tgeloue zijns naems
heeft hi aen desen dien ghi siet eñ kent / sinen naem
vast gemaect/ eñ tgheloue door hem/ heeft desen D
voor uwen oogen dese gesontheyt gegeuen. mar.i.a.
Nv lieue broeders/ ic weet dat ghijt door onwe Eccle.
tenheyt gedaen hebt/ gelijc ooc uwe ouerste. Maer xvij.c.
God die door dē mont alre zijnre Prophetē te vo Matth.
rē vercōdicht heeft/ dat sine Christus lijdē soude/ die iiij.c
heuet also veruult/ So doet nv boete eñ bekeert v
op dat uwe sonden wtgedaen werden. ✱ Op dat
als dē tijt der verucrsscinge vandē aensicht des HE
REN sal comē/ eñ ghi die hē sien sult / die nv te vo
ren gepredict is Jesum Christū/ die welcke den he
mel moet in nemē totter tijt toe dat weder gebracht
werde al dat God gesproken heeft door den mont Deut.
van alle zijn Propheten/ van beghin der werelt. xviij.c
Want Moyses heeft totten vaderen gheseyt.
God v HEERE sal v eenē Prophect verweckē wt
uwē broederē/ dien suldi hooren als mi/ eñ in allen
dat hi tot v segghen sal/ eñ het sal ghescien/ so wat
siele diē Prophete niet en hoort/ die sal vuielt wer=
dē. Eñ alle Prophetē van Samuel aen/ eñ daer na
hoe vele haerder gesproken hebbē/ die hebben van
desen dagen vercondicht.
Ghi zijt der Propheten eñ des testamēts kin=
deren/ dwelc God bestelt heeft tot uwen vaderen ge.xij.c.
seggende tot Abraham. Door v saet sal alle volck
opter aerdē gebenedijt werdē. God heeft eerst zijn
kint Jesum verweckt/ ende heeft hem tot v gheson
den v te benedien op dat hē een yeghelic vā zijnder
boosheyt bekeere.

¶ Hier wort ghestelt den haet der Priesteren tegen die Apostelen/ ende die antwoorde Petri met een deuote oratie der gheleouighen/ ende haer heylighe conuersatie.

Dat.iiij.Capittel.

Als si totte volcke spraken / so quamē
tot haer die Priesterē eñ die vorsthee A
rē des tempels/ eñ die Saduceē/ dien
verdroot dat si dat volc leerdē/ ende
vercondichdē die verrijsenisse vandē

booden aen Jesu/ eñ sloegen die handen aen haer/
eñ settense in die gevanckenisse tot smorgens toe/
want het was avont/ Maer vele onder die ghene
B die dat woort gehoort hadden/ worden gheloovich
eñ dat ghetal der mans wert bi vijf duysent.

Alst nu dach wert/ so vergaderden die Overste
eñ Ouders/ eñ Scriftgheleerdē te Jerusalem/ An
nas die overste Priester eñ Cayphas/ ende Johan
nes eñ Alexander/ eñ soo vele als vanden oversten
Priesters gheslachte warē/ eñ settense voor haer/
eñ vraechden haer/ wt wat macht/ oft in wat na=
mē hebdi dat gedaen? Petrus vol vanden heylighen
gheest/ seyde tot haer/ Ghi overste des volcs/ ende
ghi Ouders van Israhel/ ist dat wi heden werden
gheoordeelt van dier weldaet aen dē cranckē men
sche/ door welcke hi gesont is geworden/ so si v eñ
alle den volcke van Israel kenlick/ dat inden name
Jesu Christi/ den welcken ghi gecruyst hebt/ dyen
Matth. God vandē dooden verweckt heeft/ staet dese hier
xxi d voor v gesont. Dat is den steen vā v tymmerliedē
mar. xii verworpē/ die tot eenen hoecsteen gheworden is/
a. eñ in gheenē anderen en is salicheyt. Den menschē
lu. xx. c. en is ooc gheenen anderen naem onder den hemel
ghegeven/ daer inne wi salich sullen werden.

Si sagen die vryheyt Petri eñ Johannis/ ende
verwonderden haer/ want si warē seker dattet on
gheleerde lieden ende leeken waren/ eñ si kendense
C ooc wel dat si met Jesu geweest waren. Si saghen
dē mensche die gesont was geworden bi haer staen
eñ en wistē daer niet tegen te segghē. Doen hieten
sise wt den raet gaen/ eñ spraken met malcanderē/
ende seyden. Wat willen wy desen menschē doen?
want dat teeken is kenlic door haer geschiet/ open
baer allen die tot Jerusalem woonē/ eñ wi en con=
nens niet gheloochenen/ mer op dattet niet wijder
in en breke onder dat volc/ so laetse ons neerstelick
dreygen/ dat si na desen tijt gheenen menschen vā
desen name meer en segghen.

D Eñ si riepense ende vercondichden haer/ dat si
hem gheensins en lieten hooren/ noch en leerdē in
den name Jesu. Maer Petrus eñ Johannes ant=
woordē eñ seyden tot haer. Oordeelt ghi selve/ oft
het voor Gode recht si/ dat wi v meer gehoorsa ge
ven dan Gode. Wi en connē ymmer niet gelaten/
dat wi niet spreken en soudē/ dat wi gesien eñ ghe
hoort hebbē. Maer si dreychdense/ eñ lietense gaē
eñ si en vonden niet hoe sise souden mogen pinigē/
om des volcs wille. Want si presen alle God/ van
dien datter geschiet was. Want die mensche was
E meer dan veertich iaer out/ aen welcken dit teeken
der ghesontheyt gheschiet was.

Eñ alsmense hadde laten gaen/ so quamen si tot
haren gheselscap/ eñ vercondichden haer/ wat dye
overste Priesterē eñ die Oudtste tot haer gheseyt
haddē. Doē si dat hoordē/ hievē si haer stemmen op
eenmoedelic tot God eñ seyden. HEERE/ ghy dye
daer zijt die God die hemel/ die aerde/ ende die zee
Psal. ii. eñ alle dat daer inne is/ gemaect hebt/ ghi die door
dē mont David ws knechts geseyt hebt. Waerom
staen die Heydenē op/ eñ waerom staen die volckē
onnutte dingen wt. Die Coninghē der aerden zijn
te samen ghetreden/ ende die vorsten hebben haer
te hoope vergadert/ tegen haren HEERE/ eñ tegē
sinen Christum oft ghesalfden.

In der waerheyt si hebben haer vergadert tegē F
v kint Jesum/ den welckē ghi ghesalft hadt/ Hero=
des eñ Poncius Pilatus/ mettē Heydenē eñ volc=
ke van Israel/ te doen dat v handt eñ uwen raet te
vorē bedacht hadde/ dat geschien soude. Eñ nu HE
RE/ aensiet haer dreygen/ eñ gheeft uwen knech=
ten met alre vryheyt/ v woort te sprekē/ v hāt reyc
kende/ op dat gesontheyt/ teekenen/ eñ wonderlic=
heden geschien/ door den name ws heylichs kints
Jesu. Eñ doen si gebeden haddē/ beweechde haer
die plaetse daer si verghadert waren/ eñ worden al
le vervult metten heylighen gheest/ eñ spraken dat
woort Gods met vryheyt.

✠ Der menichten der gelooviggē was een herte
eñ een siele. Noch niemant en seyde van sinen goe= G
de dat zijn was/ mer het was haer al gemeyn. Eñ
die Apostelen ghaven ghetuyghenisse met grooter
cracht vāder verrisenisse des HEEREN Jesu Chri
sti/ eñ daer was groote genade bi haer allen. Daer
en was ooc nyemant onder haer die gebrec hadde
want hoe vele haerder was/ die ackers oft huysen
hadden/ die vercochten si/ eñ brachtē dat ghelt des
vercochten goets/ ende leyden dat voor die voeten
der Apostelen/ eñ men gaf eenē yegeliken dat hem
van noode was. ✠

Joses metten toename vanden Apostelen ghe=
naemt Barnabas/ dat heet een soon des troosts/
een Leviet wt Cypren vā geslachte/ die hadde eenē
acker eñ vercochten/ eñ bracht dat ghelt eñ leydet
voor die voeten der Apostelen.

¶ Hier sterft Ananias om bedroch vandē prijs des ac
kers met Saphira zijnder huysurouwē/ eñ de cranckē wer
den ghesont ghemaect vanden Apostelen/ ende vandē Jo
den worden si berispt/ wele Gamaliel gheexcuseert hadde.

Dat.v.Capittel

aer een man geheetē Ananias met
zijnder huysvrouwē Saphira vercocht
zijn have/ eñ behielt wat heymelic vā A
den ghelde/ dat zijn huysvrouwe wel
wiste/ eñ bracht eē deel eñ leydet tot
ten voeten der Apostelen/ Petrus seyde. Anania/
waerom heeft die duyvel v hert vervult/ alsoo dat
ghi den heylighen gheest liecht/ eñ ontrect wat van
den gelde des ackers? En waer hi niet v ghebleven
also hi was/ eñ het ghelt waer ooc in uwer macht
gheweest? Waerom hebdi dat dan in uwer herten
voorgenomen? Ghi en hebt den menschen niet ge=
logen/ maer Gode. Doen Ananias dese woorden
hoorde/ viel hi neder/ eñ ghaf den gheest/ ende daer
quam een vreese op alle die dit hoorden. Die ionge
linghen stonden op ende deden hē besiden/ eñ droe
ghen hem wt/ eñ begroeven hem.

Eñ het geviel over een wijle bi drie uren quam B
daer zijn huysvrouwe inne/ eñ en wist nyet watter
gheschiet was. Petrus seyde tot haer. Segt mi/ heb
di dē acker so diere vercocht? Si seyde/ iae/ so diere.
Petrus seyde tot haer/ wat zijt ghy dan eens ghe=
worden den gheest des HEEREN te tempteren?
Siet/ die voetē der gheender die uwen man begra
ven hebbē zijn voor die duere/ ende sullē v wt dra
ghē. Ende terstont viel si tot sinen voeten/ eñ ghaf
den gheest. Doe quamen die iongelinghen eñ von
dense doot/ ende droegense wt/ eñ begroevense bi
haren man/ eñ daer quā een groote vreese over die

gheheele gemeynte/ en ouer alle die dit hoorden.
¶ Het gheschieden vele teeckenē en wonderliche
den inden volcke door die handē der Apostelē/ en
si warē alle eēmoedelic in dat poortael Salomonis
Gheen vanden anderē en dorsten geselschap met
C haer houden oft haer toe voeghen/ maer dat volck
hielt groot van haer. Die menichte der mannen en
vrouwen die daer indē HEERE gheloofdē wert vē=
meerdert/ Also dat si die cranckē wt op die straten
droegē en leydense op beddē en baren/ op dat wan
neer Petrus quame/ dat sine schaduwe haerder so
mige omschaduwen soude/ Daer quamender oock
vele vanden bygliggenden steden tot Jerusalē/ ende
brachten die crancken/ en die van onreyne gheesten
ghepinicht waren/ en si worden alle gesont. *
Die ouerste Priester stont op/ ende alle die met
hē warē/ die welcke die secte der Saduceē is/ ende
D wordē vol nidicheyts/ en si sloegē die handē aen die
Apostelen/ en worpense in die gemeyne geuancke
nisse. Maer die Engel des HEEREN dede die do=
re der geuanckenisse inder nacht op/ en leydese wt/
en seyde/ gaet henē/ en treedt op/ ende spreect inden
tempel totten volcke alle woordē des leuens. Doē
si dat hoorden/ ghinghen si vroech inden tempel/ en
de leerden.
Maer die ouerste Priester quā/ en die met hem
warē/ en riepen dē raet/ en outste der kinderē van
Israel te samen/ en sonden totter gheuanckenisse/
om haer te halen. Die dienaers quamē daer/ ende
dē kercker open zijnde/ en vondē si niemant inden
kercker. Si quamē weder en vercondichdent/ seg
gende. Wi vondē dē kercker met alre neersticheyt
gesloten/ en die bewaerders buytē voor die doren
staen/ doen wi dien op deden/ soo en vonden wi nie
mant daer inne. Doen die opperste priester en die
vorstheeren des tempels/ en ander princē der prie=
E sterē dese woordē hoordē/ warē si met haer begaē
wat doch dat worden woude.
Doen quā daer eē die haer vercondichde. Siet
die mannen/ die ghi in die geuanckenisse geworpen
hebt/ zijn inden tempel/ staen ende leeren dat volc.
Doen ghinghen die meesters des tempels met ha=
ren dienaren/ en haeldense sonder ghewelt/ want si
vreesden dat volc/ op dat si niet gesteent en souden
werdē. En als sise brachtē/ so stelden sise voor den
raet. Ende die opperste priester vraechde haer/ seg
gende. En hebben wi v niet met ernste gheboden/
dat ghi in desen name niet en soudet leeren? Ende
siet/ ghi hebt Iherusalem veruult met uwer leerin
ghen/ ende wilt dat bloet van desen menschen ouer
ons leyden.
Petrus en die Apostelen antwoordē en sprakē
Men moet God meer gehoorsaē zijn dan den men
scē. God onser vaderē heeft Jesum verweckt/ dē welc
kē ghi gedoot hebt en aē dat hout gehangē/ dien he
uet Gods rechter hant verheuē tot eenen hertoge en
salichmaker/ om Israel boete en aflaet der sonden
te geuē/ en wi zijn sine getuygē vā desen woorden/
F en die heylige geest den welckē Godt gegeuē heeft
den genen die hē gehoorsaē zijn. Doe si dat hoordē
doorsneet haer dat/ en dachtense te dooden.
Maer doē stont op een pharizeus/ geheeten Ga
maliel/ een scriftgheleerde/ wel geacht bi alle volc
inden raet/ en hiet die Apostelen een weynich wech
wt den raet doen/ en seyde tot haer/ Ghi mannen
van Israel/ neemt ws selfs waer aen dese menschen
wat ghi haer doen sult. Voor dese dagē stont Theu
das op/ wtgeuende dat hi wat was/ en een ghetal G
van mannē omtrent vier hondert hingen hem aen/
die is verslaghen/ en alle die hem toe vielen/ en ver
stropt en te niete gedaen. Daer na stont Judas vā
Galileē op/ inden daghe der scattingen/ en maecte
veel volcs afuallich na hē/ en die is ooc vergaen/ en
alle die hem toe vielen/ zijn verstropt.
En nv seg ick v/ laet af van desen menschen/ en
laetse varen. Is dien raet oft dat werc wt den men
schen/ so salt vergaen/ mer ist wt Godt/ so en condt
ghi dat niet te niete gedoen. op dat ghi niet ghevon
den en wert/ die tegen Godt strijden willen. Doen
vielen si hē toe/ en riepen die Apostelen/ en gheessel
dense/ en gheboden haer dat si niet en souden predi
ken inden name Jesu/ ende lietense gaen.
Mer si gingen vrolic van des raets aengesicht/
om dat si werdich warē om zijns naems wille ver
smaetheyt te lijden/ en en hielden niet op alle dage
inden tempel/ en in alle huysen te leeren/ en hen te
prediken dat Euangelium Jesu Christi.

¶ Hoe datter seuen dyakenē ghecoren worden vanden Apostelen/ wt welcken Stephanus gheaccuseert wert voor die Joden.

¶ Dat.vi.Capittel.

N dien dagen/ doen dat getal der disci
pulen meerder wert/ so isser een mur
muratie op gestaē ondē die Griecken
tegē die Hebreuse/ om dat haer we= A
duwen versmaet worden inder dage
lijckscher hantreyckinge. Doen riepen die twaelf die
menichte te samen ende seyden. Het en dooch nyet
dat wi dat woort Gods laten/ en ter tafelē dienen/
daerom lieue broeders/ verkiest onder v seuē man
nen die daer vermaert zijn/ dat si vol des heylichs
gheests en wijsheyts zijn/ die welcke wi mogen set
ten tot deser noodtdruft/ mer wi willen ons houden
aent gebet/ en aen dat ambacht des woorts Gods. B
En die reden behaechde der gheheelder menichten
wel. En si vercoorē Stephanū/ eē man vol geloofs
en des heylichs gheests/ en Philippū/ en Procho=
ron/ en Nicanorē/ en Timon/ ende Permenas/ en
Nicolaum den Jode genoote van Antiochien. De=
se steldense voor die Apostelen/ ende baden/ ende
leyden hem die handen op.
En dat woort Gods wies/ en dat getal der disci
pulē wert te Iherusalē zeer vermenichfuldicht. Vele
priestereen worden ooc den geloue ghehoorsaem.
✠ Stephanus vol gheloofs ende crachten/ dede
wonderlike dingen en groote teekenen onder den
volcke. Doen stondender sommige op vander sco
len/ die daer heet der Libertinen/ en der Cyrenen/
en der Alexandrinē/ en der geerne die van Cilicia C
ende Asia waren/ en disputeerden met Stephano/
ende si en vermochten niet te wederstaen der wijs
heyt en den gheest wt welcken hi sprac. Doē maec
ten si somige mannen toe die souden seggen. Wy
hebben hem lasterlike woorden hooren spreken
tegen Moysen en tegen Godt. En beweechdē dat
volc/ en die outsten/ en die scriftgeleerden en tot hē
loopende/ namen si hem wech en leyden hem voor
den raet/ en stelden daer valsce getuygen/ die daer
souden seggen. Dese mensche en laet niet af lach

terlike woorden te sprekē/tegē dese heylige plaetse
ende teghen die wet. Want wi hebben hem hoorē
seggen/dat Jesus van Nazareth dese plaetse sal be
D derven/ende veranderen die sedē die ons Moyses
ghegeuen heeft/ende si saghen op hem alle die in=
den raedt saten/ende saghen zijn aensicht als eens
enghels aensicht.

¶Hier antwoort Stephanus den Joden/van tghene daer hi af gheaccuseert was/ende thoonde die rebellicheyt der Joden teghen God/Ende hoe hi ghesteent wert.

Dat.vij.Capittel.

Oen seyde die ouerste Priestere. Is
dat also? hi seyde. Lieue broeders eñ
vaders hoort toe.
A God der heerlicheyt openbaerde
Ge.xij.a onsen vader Abraham/doen hi noch
in Mesopotanien was/eer hy inden lande Haram
woonde/eñ seyde tot hem. Gaet wt uwē lande eñ
wt v maechscap/ende reyst in een lant dat ic v wij
sen wil. Doen ghinc hi wt den lande van Caldeen
ende woonde in Haram/ende van daer/doen zijn
vader ghestoruen was/bracht hy hem ouer in dit
landt daer ghi nv in woont/ende hy en ghaf hem
gheen erfdeel daer inne/ooc niet eenen voet breet/
ende beloofde hem/hi woudese hem gheuen te be
sitten/ende sinen sade nae hem/doen hi noch geen
kint en hadde. Maer God sprack alsoo tot hem. V
saet sal een vreemdelinc zijn in eenen vreemdē lan
de/ende si sullent dienstbaer maken/eñ qualic han
delē vier hondert ende dertich iaer/ende ic wil dat
Ge.xv.c volck/dien si dienen sullen/oordeelen/seyde Godt.
Eñ daer nae sullen si daer wt reysen eñ mi dienen
in dese plaetse/eñ ghaf hem dat verbont der besnij
denisse/eñ hi wan Isaac/eñ besneet hem optē ach=
sten dach/ende Isaac wan Jacob/ende Jacob die
twaelf eertsche vaderen.
B Eñ die eerste vaderē warē nijdich tegē Joseph
Gen. eñ vercochten hem in Egipten/eñ God was met
xxxvij.c hem/ende verloste hē wt alle sine tribulatiē/ende
gaf hem genade eñ wijsheyt voor dē Coninc Pha
rao vā Egipten/die sette hē tot eenen vorste ouer
Egipten/eñ ouer zijn gheheele huys.
ge.xlij.b Maer daer na quam eenen dieren tijt ouer dat
gheheele lant van Egipten/eñ Chanaan/ende een
groote tribulatie/eñ onse vaderen en vondē gheen
ge.xlv.c spijse. Mer doen Jacob hoorde dat in Egipten co
Gen. ren was/ende seynde onse vaderen wt ten eersten/
xlvi.d ende ten anderen male/wort Joseph van sinē broe
ders bekent/eñ Josephs gheslacht wort Pharao
ni openbaer. Joseph sandt wt/en liet sinen vader
Jacob halen/ende zijn heele maechscap/vijf eñ tse
uentich sielen. Ende Jacob quam af in Egipten/
ende sterf/hi ende onse vaderen/eñ zijn ouerbracht
in Sichem/ende ghelept in dat graf dat Abraham
om ghelt gecocht hadde vanden kinderen Hemor
C tot Sichem.
Gen. Als nv den tijt der beloften naeckte/die Godt
xlix.b Abrahā gesworē hadde/so wies dat volc eñ wordt
vermenichfuldicht in Egiptē/tot dat een ander co
ninc op stont/die van Joseph niet en wiste. Dese ve
Exo.i.a broech onse geslacht/eñ handelde onse vaders qua
lic/eñ beschicte datmē die ionge kinderkens wech
werpen moeste/op dat si niet leuēde blijuē en sou=
Exo.ij.a den. In dier tijt wort Moyses geborē/eñ was een
bequaem kint voor Gode/eñ wort drie maenden
gevoet in zijns vaders huys. Als hi wech ghewor
pen wort/so nam hem die dochter Pharaonis op
eñ voede hem op tot eenē sone. Eñ Moyses wort
geleert in alle wijsheyt der Egyptenaers/eñ was
machtich in wercken eñ woorden.
Doen hi veertich iaer oudt was viel hem in zijn
herte/zijn broeders die kinderen van Israel te be=
soecken/ende hi sach eenen onrecht lijden doē halp
hi hem/eñ wreecte dien die leet gheschiede/eñ ver=
sloech den Egiptenaer. Mer hi meynde sine broe
ders souden verstaen dat God door zijn handt hē
salicheyt soude gheuē/maer si en verstonden niet. Exo.ij
Des anderen daechs openbaerde hi hen/doē si ke
uen/ende settese te vreden/seggende. Lieue mannē
ghi zijt broeders/waeromme doet deene den ande D
ren onrecht? Die sinē naestē onrecht dede/die stiet exo.ij.c
hem vā hem segghende. Wie heeft v tot eenē ouer Lu.xij.b
sten eñ rechter ouer ons ghesett? wildi mi ooc door
helpen/so ghi ghisterē dē Egiptenaer door holpt?
Mer Moyses vloot van desen woorde/eñ wordt
een vreemdelinck inden lande Madian/daer wan
hi twee sonen.
Eñ na veertich iaren verthoonde hē inder woe exo.iij.b
stijnē/op den berch Sina/die engel des HEEREN
in eender vlāmen des viers int bosch/Doent Moy
ses sach/verwonderde hi hem vandē ghesichte/als
hi daer toe ghinc so geschiede die stemme des HE
REN tot hem. Ic ben God uwer vaderen/Abra
hams God/eñ Isaacs God/eñ Jacobs God/mer
Moyses die wort bevende/eñ en dorstes niet aen
sien/Mer die HEERE seyde tot hē. Treet die schoe E
nen wt van uwen voetē/wāt die plaetse daer ghy
in staet/is een heylich lant. Ic hebbe dat leyt mijns
volcs in Egipten wel gesien/eñ heb haer suchten
gehoort/eñ ben af ghecomē om haer te verlossen/
eñ nv coemt hier/ic wil v in Egipten seynden.
Desen Moysen dien si verloochenden/seggen=
de. Wie heeft v tot eenē ouerstē eñ rechter gesedt?
dien seynde God tot eenen ouersten eñ verlossere
door die hant des engels/die hem openbaerde int
bosch/dese leydese wt/eñ dede wonderheydē eñ
teekenen in Egipten/eñ in die roode zee/eñ inder
woestijnen veertich iaer. Dit is Moyses die totten
kinderē van Israel gheseyt heeft. God sal v eenen
propheet verwecken wt uwen broederen/dien sul
di hooren ghelijc als mi. Deu.
Dese ist die inder vergaderinge inder woestinen xviij.c
metten engel was/die met hem sprac op den berch
Sina/ende met onsen vaderen/dese ontfinc dat le
uēde woort/om ons dat te geuē/den welckē uwe
vaders niet ghehoorsaem en woudē werden/mer
stieten hem vā hem/eñ keerden hem metter hertē
omme in Egipten/segghende tot Aaron. Maect exo.
ons goden die voor ons henen ghaen/want wi en xxxij.a
weten niet wat Moysi/die ons wten lande Egip
ti gelept heeft ghescheit is/ende maecten op die tijt
een calf/eñ offerdē dien afgode offer/eñ verblijden
haer vanden wercken haerder handen.
Mer God keerde hem eñ gafse daer toe ouer/
dat si dienden des hemels ridderscappen/so als ge
screuē staet inden boeck der Propheten. Hebt ghi F
vandē huyse Israel/die veertich iarē inder woestij
nē mi oit offer eñ beesten geoffert? Ende ghy

naemt die tenten oft tabernaculen Moloch aē/eñ die sterren ws Gods Rempha die beelden die ghy gemaect hadt om aen te beden/eñ ic wil v verworpen ouer gheen side van Babilonien.

Ons vaders hadden dē tabernacule des getuygenisse inder woestinen/so hi hē dat gheoordineert hadde/doen hi tot Moysen sprac dat hi dien makē soude na den voorbeelt dat hi ghesien hadde/welc onse vaders oock aen namen/eñ brochten die met Josua in dat lant dat die heydenen inne haddē/die welcke God wtstiet/ voor dat aēsichte onser vaders tot Dauids tijt die vandt ghenade bi God/eñ badt dat hi God Jacobs eenen tabernacule vindē mochte/Maer Salomon timmerde hem een huys.

Maer die alderhoochste en woont niet in tempelen/die met handen ghemaect zijn/ alsoo hi door den propheet seyt/Den hemel is mijnen stoel ende die aerde is die bancke mijnder voeten/ wat huys wildi mi tymmeren seyt die HEERE/ Oft welc is die plaetse mijnder rusten? En heeft mijn handt dat niet al ghemaect?

G Ghi hertneckige ende onbesnedene van herten ende ooren/ ghi wederstaet altijt den heyligē geest gelijc uwe vaders/also ghi ooc! Welcken propheet en hebben uwe vaders niet veruolcht? ende si dooden die daer te voren vercondichden die toecomst des gherechten/ des welcs ghi nv verraders ende moorders ghewoorden zijt/ Ghi hebt die wet ontfanghen door die enghelen beschicket/ ende en hebbes niet ghehouden.

Doen si dit hoorden/sneet hem haer herte van een/ende knersten met harē tanden ouer hē/ Mer als hi vol des heylichs gheests was/ sach hi op ten hemel ende sach die heerlicheyt Godts/ ende Jhesum staende ter rechter handt Goodts/ende seyde Siet/ick sie den hemel open/ende des menschen sone ter rechter handt Godts staen/ Si riepen luyde ende hielden hare ooren toe/ ende liepen eenmoedelic tot hem in/ende stieten hem ter stadt wt/ende steenichden hem/Ende die ghetuygen leyden haer cleederen af/ ten voeten eens iongelincs gheheeten Saulus/ende steenichden Stephanum/ eñ hi riep seggende HEERE Jhesu ontfanct mijnen gheest/ Hi knielde neder ende riep luyde/ HEERE en rekent hem dit gheen sonde/ wandt si en weten niet wat si doen/ende als hi dat hadde ghesept/ontsliep hi inden HEERE *

¶ Van die begrauinghe Stephani/ende van die predikinghe Philippi/die hi dede in Samarien/ in Ethiopia/ende hoe die heylighe gheest ghesonden wert onder die heydenen/ende die berispinghe van Simon magus.

¶ Dat.viij.Capittel.

F Aulus hadde welbehagē in zijn doot In dier tijt isser een grote veruolginghe ghescbiet ouer die ghemeynte te Jerusalem zijnde/ eñ si verstroeyden haer allen in die landen Judee/ ende Samarien/sonder die Apostelen Godvruchtighe mannen sloeghen gap Stephanum/ende maecten groote claghe ouer hē/Saulus verstoorde die ghemeynte ende hi ghinc hier ende daer in die huysen/ ende track naer hem mannen ende vrouwen/ende leuerdese in die gheuanckenisse.

Die dan verstroeyt waren ghinghen al om ende preecten dat Euangelium. * Mer Philippus quam af in een stadt Samarie/ende predicte hem van Christo/Dat volck nam eenmoedelijck B waer dat van Philippo geseyt wert/si hoorden na hem ende sagen die teekenen die hi dede. Want die onsuyuere gheesten riepen luyde ende voeren wt vele menschen. Vele gichtighe ende lammen worden ghesont ghemaect/ende daer wert een groote blijschap inder seluer stadt. *

Maer daer was te voren in die selue stadt een man ghcheeten Simon/die bedreef touerie ende betouerde dat Samarisch volc/ eñ hi gaf wt hi waer wat groots/ende si saghen alle op hē vanden cleynsten totten grootstē/ende seydē, Dese is die cracht Gods/die daer groot is Mer si saghen daer om op hem dat hise langhen tijt met zijnder touerien betouert hadde/Maer doen si Philippo prekende van dē rycke Gods eñ vanden name Jesu Christi ghelooften/lieten si hem doopen beyde mannen ende vrouwen. Doen wert Simon oock gelouich ende C liet hem doopen ende hinc Philippo aen/siēde die daden ende tekenen die daer ghelchieden/ verwonderde hi hem.

* Doen die Apostelen die te Hierusalem waren hoorden dat Samaria dat woort Gods ontfangē hadde/so seynden si tot hem Petrum ende Johannem/die welcke doen si af waren gecomen baden si voor hem/dat si den heyligen geest soudē ontfangen/want hi en was noch niet op haerder eenighe ghevallen/mer si waren alleen ghedoopt indē naē Jesu Christi/doen leyden si die handen op haer/ende si ontfingen den heyligen gheest. *

Maer doen Simon sach dat door opleggē der Apostelen handē die heylige geest wort gegeuē/so boot hi haer gelt/eñ seyde/Geeft mi ooc die macht D op dat so wien ic die handē op legge ooc dē heyligē geest ontfangen/Maer Petrus seyde tot hē/ Dat ghi verdoemt moet werden met uwen gelde/dat ghi meynt Gods gaue worde door gelt vercregen Ghi en sult noch deel noch aenval hebben in desen woorde/want v herte en is niet oprecht voor Gode/daer om doet boete voor v boosheyt/ ende bidt God oft v dese boosheyt ws herten mocht worden vergeuen/want ic sie dat ghi vol bitterder gallen zijt/ eñ bestrict met ongherechticheyt.

Doē antwoorde Simon eñ seyde/ Bidt ghi by dē HEERE voor mi/op dat dies geene/ op mi en come daer ghi af gheseyt hebt/Maer siet/doen si dat woort des HEEREN getuycht eñ ghesproken hadden/keerden si weder tot Hierusalem/ende predicten dat Euangelium vele Samarischen landen.

* Die Engel des HEEREN sprac tot Philippum seggēde/Staet op eñ gaet tegen Suydē/op die strate die vā Jerusalē af gaet tot Gaza/die daer woest is/eñ hi stont op eñ ghinc henen/eñ siet/ een man/ E wt Moren lant/een gesnedene eñ machtighe oft mogende der Conminginnen Candaces in Moorē lant/die welcke ouer al haer schatcameren was/ die was tot Hierusalē ghecomen om aen te bidden eñ hi reysde weder om thuys/sittende op sinen wagē/eñ las dē Propheet Esayā/ Die geest seyde tot Philippū/Gaet henen toe/eñ maect v bi desen wagē/Doen lieper Philippus toe ende hoorde dat hy dē Propheet Esayā las eñ seyde Verstaet ghi oock

dat ghi leest? Hy seyde. Hoe soude ickt connen ver=
staen/ het en ware dat mi yemant onderwese? En=
de vermanende Philippum dat hi op ghinc eñ sate
E bi hem/ Dat inhoudt der scrift die hi las was dese/
esa.liij.c Hi is als een scaep totter doot geleyt/ ende als een
lam voor sinē scheerder stemmeloos/ also en heeft
hi sinē mont niet opgedaen/ inder ootmoedicheyt
is zijn ordeel wech genomē/ mer wie soude sine ghe
boorte connen vertellen/ wāt zijn leuen is vander
eerden ghenomē/ Doe antwoorde die gesnedē seg
gende. Ic bid v van wien spreect die propheet dit?
Van hem seluen oft van yemant anders?

Philippus dede sinen mont op/ beginnende vā
der scrift aen/ eñ predicte hem dat Euāgelium vā
Jhesu ende nader straten reysende/ quamen si aen
een water/ ende die ghesneden seyde/ Siet/ daer is
water wat hindert mi dat ick mi laet doopen? Phi
F lippus seyde. Gheloofdi wt gheheelder herten/ so
macht wel zijn/ Hi antwoorde seggende/ Ic geloo
ue dat Jhesus Christus die sone Gods is/ eñ dede
den waghen stille staen/ ende clommen beyde af in
dat water/ Philippus ende die ghesnedene/ eñ hy
doopte hem/ doen si wt den water opghegaen wa
ren/ so ructe die gheest des HEEREN Philippum
wech/ eñ die gesnedene en sach hē niet meer/ maer
hi reysde vrolick zijnder straten/ Maer Philippus
wort gheuonden tot Asod/ ende wandelde al om
me/ ende predicte alle steden dat Euangelium/ tot
dat hi tot Cesarien quam. *

Van die miraculose bekeeringhe Pauli/ zijnder regeneratie des doopsels/ wele Christum preecte ende persecutien daer om leedt/ ende van twee miraculen Petri.

Dat.ix.Capittel.

Aulus veruolchde noch met dreygē
eñ moorden tegen die discipulen des
A HEEREN/ eñ ghinc totten ouersten
priester eñ badt hem om brieuen/ tot
Damascū totten scolen/ op dat waert
dat hi eenige van dien wege vonde/ mannen ende
vrouwen/ dat hyse gebondē tot Hierusalem leydē
soude/ Eñ reysende/ gheschiedet/ dat hy Damasco
genaecte/ eñ onuerhuets omscheen hē een licht vā
den hemel/ eñ viel op die eerde eñ hoorde een stem
me seggende tot hem/ Saul Saul/ wat veruolchdi
mi? Hi seyde. HEERE/ wie zijt ghi? Die HEERE sey
de/ Ic ben Jesus dien ghi veruolcht/ het sal v hart
vallen teghen den prickele te steken/ Beuende eñ
hem verslaghende seyde hi/ HEERE wat wildy dat
ic doen sal? Die HEERE seyde tot hē/ Staet op eñ
ghaet in die stadt/ daer salmen v segghen wat ghy
doen sult.

Mer die mannen die met hē reysden/ stondē eñ
warē verbaest/ want si hoorden een stēme eñ en sa
ghen nyemandē. Paulus rechte hē op vander aer=
B den/ eñ zijn oogē opgedaē hebbende/ en sach hi nye
mande. Mer si namē hē byder hant eñ leydē hem
tot Damascum/ eñ hi en sach in drie dagen niet/ eñ
hi en adt noch en dranck niet.

Te Damasco was een discipule genaemt Anani
as/ eñ die HEERE seyde tot hem indē gesichte Ana
nia. Eñ hi seyde. HEERE ic ben hier/ Die HEERE
seyde tot hem/ Staet op eñ gaet henen in die strate
die daer heet die rechte/ eñ vraecht inden huyse Ju
da na Saulum/ gheheeten vā Tharsen/ want siet/
hi bidt/ eñ heeft inden ghesichte ghesien eenē man
gheheeten Ananias/ tot hem inghaende/ ende dye
hant op hem leggende/ op dat hi weder siende sou
de worden.

Ananias antwoorde. HEERE ick heb vā velen
ghehoort van desen man/ hoe vele quaets hi uwen
heyligen ghedaen heeft te Hierusalem/ eñ hy heeft C
hier macht vanden hoochsten priester te vangē al
le die uwen naem aenroepen. Dye HEERE seyde
tot hem/ gaet henen/ want dese is mi een wtuerco
ren instrument/ op dat hi mijnē name draghe voor
die heydenē/ ende voor die coningen/ ende voor die
kinderen van Israel. Ic wil hem thonen/ hoe vele
dat hi lijden moet/ om mijns naems wille.

Ende Ananias ghinc henen/ ende quam in dat
huys/ ende leyde die handen op hem/ ende seyde/ lie
ue broeder Saul/ die HEERE heeft my gesonden/
die v openbaerde inden wech/ daer ghi door quaēt
dat ghi weder siende sout wordē ende metten hey
ligen gheest veruult/ ende terstont vielt van sinen
oogen als visch scellen/ ende wert weder siende/ en
de stont op/ ende liet hem doopen/ eñ nam spise eñ
stercte hem.

Maer Saulus was sommige dagen bi die disci D
pulen te Damasco/ ende terstont preeckte hi Chri
stum inden scholen/ dat die selue Gods sone was.
Si ontsetten hem allen die dat hoorden/ ende seydē
Eñ is dit die gene niet die tot Hierusalem verstoor
de alle die ghene die desen name aenroepen? ende
daer toe is hi hier ghecomen dat hyse ghebonden
totten hoochsten priester soude leyden/ Mer Pau
lus wert meer crachtiger/ ende bescaemde die Jo
den/ die tot Damasco woondē/ ende hi bewees dat
dese is Christus. *

Ende na veel daghen hielden die Joden eenen E
raet te samen dat si hem dooden souden/ Mer het
wert Paulo te kennen ghegeuen dat si hem wach
ten/ Sy bewaerden die poorten dach eñ nacht/ op
dat si hem souden dooden. Doen namen hē die dis
cipulen snachts eñ lieten hem door die mueren/ en
de lieten hem af in een mande.

Maer doen Paulus tot Hierusalem quā/ leyde ij.cor.xj.
hi toe om hem bi die discipulē te makē/ eñ si vrees= g.
den hem alle/ niet geloouēde dat hi een discipel wa
re. Barnabas nam hem tot hem/ eñ leyde hē totte
Apostelen/ eñ vertelden haer/ hoe hi den HEERE
op die strate ghesien hadde/ ende dat hi met hē ghe
sproken hadde/ ende hoe hi tot Damascum vrylick
ghedaen hadde in dē name Jesu/ eñ hi was bi haer
lieden ende ghinc te Hierusalem wt ende in/ eñ de
de stoutelic inden name des HEEREN Jhesu/ Hy
sprac ooc/ ende disputeerde metten Griecken/ mer
si leyden toe om hem te dooden/ Doē die broeders
des ghewaer werden/ so geleyden si hem tot Cesa
rien eñ lieten hem te Tarsen gaen/ Dus hadde dye
ghemeynte dan vrede/ door gheheel Judeen ende
Galileen eñ Samaria/ eñ wert ghestichticht ende
wandelde inder vreesen des HEEREN/ eñ werde
veruult met troost des heylichs gheests.

Maer het geschiede/ doen Petrus ouer al door
reysde/ ende quam ooc totten heyligen die tot Lid F
da woonden/ daer vandt hi eenen man ghenaemt
Eneas/ acht iaer lanc opt bedde gelegen hebbēde/
die ghichtich was/ eñ Petrus seyde tot hē Enea/
Jesus Christus make v gesont. Staet op eñ vbed

het v seluen/ende ter stont/stont hi op/en̄ si saghen
hem allen die tot Lidda ende Sarona woonden/die
bekeerden haer totten HEERE.

Mer tot Joppe was een discipuleersse geheten
Tabita/welck is gheinterpreteert Dorchas. Dese
was vol goeder wercken en̄ aelmoesen die si dede
Maer het geschiede op die selue tijt dat si siec wert
en̄ sterf/Doen wiessen si die selfde/en̄ leydense op
G die solder. Maer want Lidda na bi Joppe is/die dis
cipulen hoorde dat Petrus daer self was/seynden
si twee mannen tot hem ende vermaenden hem dat
hijs hem niet en liet verdrieten tot hen te comen.

Petrus stont op en̄ quam met haer lieden/en̄ als
si daer gecomen waren leyden si hem op die solder/
ende alle die weduwen/stonden om hem weenende
en̄ toonden hem die rocken ende cleederen die ewle
ke Dorchas maecte doe si bi hem was/En̄ doense
Petrus alle wtghedreuen hadde/knielde hi neder
en̄ badt/en̄ keerde hem totten lichaem seggende. Tha
bita staet op/En̄ si dede haer ogen op/Ende doen
si Petrum sach sat si weder/mer hi gaf haer die hant
en̄ rechtese op/ende riep die heylighen ende wedu
wen/en̄ steldese daer leuendich/ ende het wert open
baer door gheheel Joppen/en̄ daer werter vele in
den HEERE gheloeuende/Ende het ghesciede/ dat
hi langen tijdt tot Joppen bleef/bi eenen geheeten
Simon/die een huydevetter was.

Hoe dat Cornelius eenen Enghel sach ende daer door bekeert wert van Petrus/Ende vanden visioen Petri/dat hi vanden hemel hadde/ende hoe die heylige geest ghesonden wert onder die heydenen/die ghedoopt worden.

Dat.x.Capittel.

A Cier was een man te Cesarien ghe-
heeten Cornelius/een hooftman van
der scharen die daer heet die Italia-
nissche. Goddienstich en̄ God vreesen
de met allen sinen huyse/ ende gaf den
volcke veel aelmoesen en̄ Gode altijt biddende. De
se sach openbaerlick in eenen gesichte omtrent die
negende vre des daechs eenen Enghel Gods tot
hem ingaende ende tot hem seggende. Corneli. Hi
sach hem aen/ende verschrickende seyde hi/HEERE
wat ist? Hi seyde tot hem/V gebet en̄ v aelmoessen
zijn opgegaen/in ghedenckenisse voor Gode/En
de nv seynt mannen tot Joppen/ende laet roepen
Simon met den toename Petrus/ Dese is ter her
berghen bi eenen huyvetter gheheten Simon/des
welcs huys aen die zee leghet/ die sal v seggen wat
ghi doen sult/ Ende doen die Enghel die met Cor
nelio sprac wech was ghegaen/ so riep hi twee zijn
der huysknechten en̄ eenen Godt vreesenden crijsch
te/vanden ghenen die hem onderdanich waren en
de vertelde hem lieden al/ en̄ seyndese te Joppen/

Des anderen daechs doen dese reysden en̄ nae
B bi die stadt quamen/so ghinc Petrus op den solder
om te bidden omtrent die seste vre/ende als hi hon
gerich wert/woude hi ontbiten/ Maer doen zijt hem
bereyden/soo wert hi opghetrocken/en̄ sach den he
mel opgaen/ ende een vat nederwaerts dalende tot
hem/als eenen grooten lijnen doeck/aen vier hoec
ken gebonden en̄ wert neder gelaten op der eerden
Daer waren inne alderley vierhoetighe dieren der
eerden/en̄ wilde dieren/ en̄ crupende dieren/en̄ vo
ghelen des hemels/Ende daer ghescheide een stem
me tot hem/Petre/ staet op/ slaet doot ende eedt/

Mer Petrus seyde. HEERE gheensins want ic
en heb noyt/yet gemeyns oft onreyns ghegheten
Ende die stemme sprac ten anderen male tot hem C
Dat God ghereynicht heeft/dat en suldi nit onreyn
maken/En̄ dat ghescheide tot driemael toe/en̄ dat
vat wert weder op ghenomen ten hemel.

Mer als hi in hem seluen daer mede becommert
was/wat dat ghesichte ware/dat hi ghesien hadde
Siet/doen vraechden die mannen van Cornelio ge
sonden/ na den huyse Symonis/en̄ stonden aen die
duere/en̄ riepen en̄ vernamen oft Symon met den
toename Petrus daer ter herbergen ware. Petrus
hem ouerdencde vanden gesichte/ seyde die geest tot hem
Siet/die mannen soecken v/daerom staet op/ende
gaet af/en̄ reyst met haer/niet twifelende want ick
hebse gesonden/Doen ginc Petrus af totten mannen Luc.ii.b D
die van Cornelio tot hem ghesonden waren/seggen
de/ Siet ic bent dien ghi soect/ wat is die sake daer
om dat ghi hier coemt? Si seyden Corneli? die hooft-
man/ een vroom en̄ God vruchtich man/en̄ van goe
der fame bi den geheelen volcke der Joden/heeft een
Godlic beueel ontfangen vanden heyligen Engel/
dat hi v soude laten roepen in zijn huys/en̄ woorden
van v hooren/Doen riep hise inne/en̄ herberchdese

Des anderen daechs reysde Petrus met hem wt
en̄ sommige broeders van Joppen ghingen met hem E
en̄ des anderen daechs gingen si in Cesarien. Corne
lius verwachtese/zijn magen ende vrienden te sa-
men geroepen hebbende/Ende als het ghescheide
dat Petrus inginc/so ghinc hem Cornelius te ghe
moete/en̄ viel tot sinen voeten en̄ badt hem aen. Mer
Petrus hief hem op/segghende/ Staet op/ick ben
ooc een mensche/Ende als hi hem ghesproken hadde/
ghinc hi in/ende vanter vele die daer te samen ghe
comen waren/ende hi seyde tot haer/ Ghi weet hoe
onghewoonlic dinc dat is eenen Joetschen man/te
doen comen tot eenen vreemden/ Maer God heeft
mi verthoont geenen mensche gemeyn oft onreyn
te heeten/Daer om so ben ic ooc sonder twijfel ghe-
comen/gheropen zijnde/So vraghe ick v nv/waer
om dat ghi mi hebt doen roepen.

Cornelius seyde. Het zijn nv vier dagen doen vaste
de ic/en̄ ter negender vren bede ic in mijnen huyse/en̄
siet/daer stont een man voor mi in eenen witten blinc
kende cleede/en̄ seide. Corneli v gebet is verhoort
en̄ uwer aelmoesen is gedachtich geworden voor
Gode/daer om sent tot Joppen/ en̄ roept Simon
metten toename Petrus/die welcke ter herberghen F
leyt/in dz huys des huyuetters Symon aen die zee Ro.ii.b.
die salt v seggen als hi coemt/Doen seynde ic van stonden Ephe
aen tot v/ghi hebt wel gedaen dat ghi v herwaerts ge vi.b
maect hebt Nv zijn wi hier alle tegenwoordich voor Colosse
Gode/te hooren alle dat van Gode beuolen is. iij.d.

* Petrus sinen mont opdoende seyde/nv beuinde
ic met der waerheyt dat Godt die personen niet aen
en siet/maer in alderley volck/wie hem vreest ende
gerechticheyt doet/die is hem aenghenaem

Ghi weet wel vander predicatie die God totten
kinderen van Israel geseynt heeft/ latende vercon
digen den vrede door Jhesum Christum/die welc
ken HEERE ouer al is/die door tgeheel Jootsche lant
gesciet is/beginnende in Galilea/ na den doopsele
dat Joannes predicte hoe God den seluen Jesum van
Nazaret gesalft heeft/met den heylighen gheest en

de crachte/die al om gereyst is/ weldoende eñ ghe
sont makende alle die vandē Duuel verdruct wa=
ren/wāt God was met hem/Ende wi zijn getuy=
gen alles dat hi indē Jootschē landē gedaen heeft
eñ te Hierusalem/dien hebben si ghedoot/ende ae
een hout gehanghen/Den seluē heeft God verweckt
opten derden dach/ende heeft hem openbaer ghe=
maect/niet allen volcke / mer den wtuercoren ghe
tuygen van God/ons wy die met hē ghegeten en
de gedroncken hebben / na dat hi vandē doodē ver
resen is. ✠ Ende hi heeft ons geboden den volc
ke te prediken/eñ te getuygen dat hi van Gode is
geordineert een rechter der leuender eñ der doo
C den/Van desen getuygē alle Prophetē/ dat door si
nen name/alle die ghene die aen hem geloouē/ver
ghevinghe der sonden ontfanghen sullen. ✱
Doen Petrus dese woordē noch sprekēde was/
so viel die heylige geest op alle diet woort hoordē/
eñ die ghelouigen wt der besnijdenisse die met Pe
tro gecomen waren/verwonderden hem/dat dye
gaue des heyligen geests ooc op die heydenen wt
gestort was/Want si hoordense met tonghen spre
kende/eñ God groot makende/Doen antwoorde
Petrus/mach ooc yemāt dat water keerē/ dat de=
se niet ghedoopt en werdē die dē heyligē geest ont
fangē hebbē/gelijc als wi ooc? eñ beualse te doopē
indē naē des HEREN/Doen badē si hem/ dat hi
sommige dagen bi hem lieden soude blijuen. ✱

¶ Hoe dat die Joden keuē teghē Petrū/om dat hi hē keer
de tot die onbesneden / ende hoe die discipulen verspreyt
worden om te preken den Heydenen/ende hoe dā Agabus
vercondicht wert den dieren tijt.

Dat.xi.Capittel.

A HEt quam voor dye Apostelen ende
broeders/die inden Jootschen lande
waren/Dat dye Heydenen / Gods
woort hadden ontfanghen. Eñ doē
Petrus op ginc te Hierusalem so ke
uense tegen hē die wt der besnijdinge warē/ eñ sey
den/ghi zijt in ghegaen totten mannē die onbesne=
den zijn/ende hebt met haer lieden ghegeten/Mer
Petrus beghinnende seyde hem lieden dat een nae
dander wt seggēde/Jc was in die stadt Joppē/bid
dēde/eñ sach in een opgetrockēheyt/een gesicht eē
vat neder latende als eenē grootē lijnē doeck met
vier hoeckē/neder ghelaten vanden hemel/eñ quā
tot mi toe/Daer sach ic inne ende wert ghewaer/
ende sach vieruoetighe dieren der aerden/ ende wil
de dieren/eñ ghewormte oft cruppende dieren/ en
de vogelen des hemels/Jc hoorde ooch eenē stēme
seggende tot mi.Petre staet op/ slaet doot eñ eet/
Mer ic seyde.HERE/gheensins/want daer en is
noyt gemeyn noch onreyn in mijnē mont gegaen.
Mer die stēme antwoorde mi ten anderē mael vā
den hemel/dat God gereynicht heeft/dat en suldi
niet onreyn heeten.Dat gheschiede driemael/ende
B het woort weder al inden hemel ghetrocken.
Eñ siet/van stonden aen/stonden drie mannen
in den huyse daer ick in was/ van Cesarien tot my
ghesondē.Die geest seyde tot my/dat ick met hem
soude gaen niet twifelende/Mer dese sesse broeds
quamē met mi/eñ wi gingē in dat huys des mās/
eñ hi vertelde ons hoe hi eenē Enghel in sinen huy
se hadde ghesien/staende ende seggende tot hem/
Seyndt mannē tot Joppē/ende laet Symon met
den toename Petrum roepē/die sal v woordē seg
ghē waer inne ghi salich sult worden eñ v gheheel
huys.Maer doen ic begonst te spreken soo viel die
heylige geest op haer liedē/ghelijck als hi int eerste
op ons viel/Doen dacht ic op dat woort des HE=
REN/als hi seyde.Tis waer/ Joannes heeft met
water ghedoopt/maer ghi lieden sult metten heyli
ghē gheest ghedoopt worden.Heeft God dan een
gelijcke gaue gegeuen gelijc ooc ons/ die daer ghe
looue indē HEREN Jesum Christum.Wie was ic
dat ict Gode soude connen beletten?Dit ghehoort
hebbende/swegen si stille eñ presen God segghen
de/So heeft God dan ooc den Heydenē boete ge=
geuen totten leuene.
Ende die ghene die verstroyt waren midts der
tribulatien die ouer Stephanum gesciede/wādel= C
den al omme tot Phenicen eñ Cypren/eñ Anthio
chien toe/eñ en spraken dat woort tot nyemanden
dan alleen tottē Jodē/ Maer daer warender som=
mige onder haer/Cyprensche eñ Cyreensche man
nen/die quamen tot Anthiochien eñ spraken oock
totten Grieckē/ende predicten dat Euangelium/
van Jesu Christo/ ende die handt Gods was met
haer lieden/ende een groot getal wort ghelouich/
ende bekeerde haer totten HEREN.
Dese redenē van hem/quam voor die oorē der
ghemeyntē tot Hierusalē/ eñ si seyndē Barnabam D
dat hi tot Anthiochien soude gaen. Ende doen hy
daer ghecomen was/ende sach die genade Gods/
so wort hi vrolic/eñ vermaende se alle dat si wt op
sette des herten inden HEREN souden blijuen/wāt
het was een goet man/vol vandē heylighen gheest
eñ ghelooss/ eñ den HEREN wort een groot volc
toe ghedaen.
Maer Barnabas ghinck wt tot Tharsen/om
Saulum weder te soecken/eñ doen hi hem geuon
den hadde/so leyde hi hem tot Anthiochien/ Met
het geuiel dat si een heel iaer in dier gemeyntē con
uerseerdē eñ leerdē groot volck/eñ dat die discipu=
len tot Anthiochiē eerst Christen wordē genaemt
Jn desen seluē dagē quamē Prophetē van Je
rusalem tot Anthiochien/eñ een onder hē gheeten
Agabus stont op eñ vercondichde door den gheest
datter eenen grooten dieren tijt ouer alle aertrijc=
ke comē soude/Het welcke onder dē Keyser Clau
dio ghesciede/Mer die discipulen besloten(nae dat
yegelic vermocht)een hantreyckinge te seyndē dē
broeders woonende in Judea/so si oock deden/ve
schickende dat tottē Ouders door den handē Bar
nabe ende Sauli.

¶ Hoe dat Petrus veruolcht werdt van Herodes/ eñ hoe
Petrus vanden Engel verlost wert/ende Herodes ghepu
niert was.

Dat.xij.Capittel.

OP die selue tijt stoech Herodes dye hā
den aen sommige vander gemeynten E
om die te pijnigē/hi doode Jacobum
Joānis broeder mettē sweerde. Eñ
doē hi sach dat den Joden behaechde
so dede hijs te meer/ooc Petrum te vanghen. Het
was iupst paesschē doen hi hem vinck / ende leyde
hem in die geuangenisse/eñ leuerde hem vier ghe=
uierde crijsknechtē ouer te bewarē/eñ dacht hē
den volcke na paesschen voor te leyden/ Ende Pe
trus wert indē kercker ghehoudē. Maer dat gebet
gesciede voor hē tot Gode/sonder ophouden van

der gemeynte. Eñ doe Herodes hem voorwoude
leyden/ inder seluer nacht sliep Petrus tusscẽ twee
crijschknechten/ ghebonden met twee ketenen/ en
de die bewaerders voor die duere/ bewaerden den
kercker.
Eñ siet die Engel des HEEREN quam daer in
eñ een licht scheen in die wooninghe/ eñ sloech Pe
trum aen die side/ ende wecte hem op segghende/
Staet haestelijc op/ eñ die ketenen vielen hem van=
den handen/ eñ die Enghel seyde tot hẽ/ Gort v/ eñ
B doet v scoen aen/ eñ hi dede also/ Eñ hi seyde tot hẽ
Neemt uwen mantel omme/ eñ volcht mi nae. Eñ
wtgaẽde/ volchde hi hẽ eñ hi en wiste niet dat het
warachtich was/ dat daer gesciede door dẽ Engel
mer hẽ dochte dat hi eẽ visioẽ sach. Si gingen door
die eerste eñ ander bewaringe/ eñ quamen aen die
yseren duere die welc ter stadt leyde/ die dede haer
van selfs open/ Eñ ghingen wt een straet lanc/ eñ
ter stont ghinc die Engel wech van hem.
Eñ Petrus tot hem seluen gecomen zijnde/ sey
de hi Nv weet ic warachtelijc dat die HEERE sinẽ
Enghel ghesëynt heeft/ eñ heeft my verlost wt der
hant Herodis/ eñ vã alle verwachtinge des Jootscen
volcs * Eñ als hi hẽ bedacht/ so quã hi voor dat
huys Marie der moeder Joannis die metten toe=
name Marcus hiet/ daer der vele vergadert waren/
eñ baden. Als Petrus aen die duere van den porta
le clopte/ so gincker een maecht voor om te hoorẽ
gheheetẽ Rhode. Ende als si Petrus stemme kende
en dede si die duere niet op van bliscappẽ/ mer liep
binnenwaerts/ eñ vercondichde haer dat Petrus
voor die duere stont. Maer si seyden tot haer/ ghy
zijt ontsinnich. Mer si bleef daer bi dat alsoo ware
C Si seyden/ het is sinen Engel/ Petrus bleef cloppen
de/ Doen si op deden/ sagen si hem/ ende waren ver
wondert. Maer hi wencte haer metter hant/ dat si
swigen souden/ ende hi vertelde haer hoe hem dye
HEERE wt den kercker gheleypt hadde/ ende seyde
Vercondicht dit Jacobo eñ den broeders/ Ende hi
ghinc ende wandelde op een ander plaetse.
Doen it dach wert/ so en wasser gheen cleyn tur
batie onder die crijsknechten/ wat doch van Petro
ghescheet mochte zijn/ doen Herodes hem versoch
te/ ende niet en vant/ die bewaerders ondersocht
hebbende/ hiet hijse wech leyden/ ende hi track van
Judea tot Cesarien/ ende hielt al daer zijn woonin=
ghe. Hi was toornich op die van Tiro ende Sidon/
Maer si quamen eenmoedelijck daer tot hem/ en=
D de verwillichden Blaston des coninckx camerlinc
ende baden om vrede/ om dat haer landt van des
coninck lant ghevoet wert/ Maer op eenen ghesct
ten dach dede Herodes dat coninck cleet aen/ ende
sadt op den rechterstoel ende vertrack een redene
tot hem. Dat volck riep hem toe/ dat is een stem
me Gods/ ende geens menschen/ Ter stont sloech
hem die Enghel des HEEREN/ om dat hi den
prijs Gode niet en gaf/ ende wert ghegheten van
die wormen/ ende gaf sinen gheest.
Mer dat woort Gods wiesch eñ wort verme
nichfuldicht. Barnabas ende Paulus quamen we
der te Hierusalem/ ende leuerden die hantreyckin
ghe ouer/ nemende met haer lieden Joannem met
ten toenaem Marcus.

Hoe Paulus gheroepen wert totten Apostelschap ende
van zijnder predikinghe in Cipre/ in Antiochia/ welcken dye
Joden ooc verspraken ende veruolchden
Dat.xiij.Capittel.

Maer te Antiochien in die ghemeynte
waren Prophetẽ ende leeraers Bar
nabas/ eñ Simon genaemt niger/ eñ A
Lucius vã Cyrenẽ/ ende Manahem
Herodis des vierworsten kints ghesel
le/ eñ Saulus doen si den HEERE dienden eñ vas
ten/ so seyde die heylige gheest/ Scheyt mi wt Bar
nabã eñ Paulum totten wercke daer icse toe ghe
roepen hebbe/ Doen vasten si ende baden ende ley
den die handen op haer lieden/ ende lietense gaen/
Ende ghelijck si wtghesonden waren vanden hey
lighen gheest/ quamen si tot Seleucia/ ende van
daer scheepten si tot Cypren/ Ende doen si in dye
stadt Salamin quamen/ vercondichdẽ si dat woort
Gods/ inder Joden scholen/ si hadden Johannem
ooc tot eenen dienaer.
Eñ doen si die eylandẽ doorwãdelt hadden tot
ter stadt Paphos toe/ vandẽ si eenẽ toeuenare/ eñ B
valschen Propheet/ eenẽ Jode/ die hiet Barichuh
die was bi Sergio Paulo dẽ lantvoecht/ eenen ver
standigen man/ die selue riep Barnabam eñ Pau
lum tot hẽ/ eñ begheerde dat woort Gods te hoo
ren/ Maer die touenaer Elymas wederstont hem
(want also wort sinen name verduytscht) toe leggen
de om den lãtvoecht vandẽ geloue te keeren/ Mer
Saulus die ooc Paulus hiet/ vol vanden heyligen
geest/ hẽ aẽsiende seyde/ O ghi kint des duuels/ vol
alles bedrochs eñ scalcheyt/ eñ viãt alre gerechticheit
ghi en laet niet af/ die rechte wegen des HEEREN
te verkeeren/ eñ nv siet die handt des HEEREN
coẽt op v eñ sult blint zijn eenẽ tijt lãc/ die zonne niet
siende. Eñ ter stõt viel op hẽ donckerheyt eñ duyster
nisse eñ al omgaende socht hi hantleydẽs. Doen die
lantuoecht die gesciedenisse sach/ so geloofde hi ver
wonderende hẽ vander leeringhe des HEEREN/
Doen Paulus eñ die met hem waren van Pa
pho scheepten/ quamen si tot Perghen inden lande C
van Phãphilien/ mer Joannes afgaende van hem
keerde weder tot Hierusalem/ Maer si doorgaen
de die landen/ quamen si van Pergen/ tot Anthio
chien inden lande Pisidie/ eñ in die scole ingegaen
zijnde op dẽ sabbaths dach/ zijn si geseten na die les
se der wet ende der Propheten/ seynde die Ouste
der scolen tot hem eñ dede hem seggen. Lieue broe
ders/ hebt ghi eenige reden der vermaninghen tot
ten volcke so segghet op.
Paulus opstaende wencte metter hant te swij D
ghen/ eñ seyde. Ghi mannen van Israel/ eñ ghi die
God vreest/ hoort toe/ Godt dees volcs heeft onse
vaderen vercoren/ eñ dat volck verheuen/ doen si
vreemde inden lande Egipti waren/ eñ met eenen
hoghen arm leyde hijse daer wt/ ende hi verdroech
haer manieren/ inder woestijnen/ bi veertich iaren
tijts lanc/ eñ verderuende seuen volcken inden lan
de Canaan/ ende deelde hem nadẽ aenual/ der luy i.Reg.
den lant/ daer nae ghaf hi haer richters bi vierhon viij.a
dert ende vijftich iaer lanc/ tottẽ Prophete Samu
el toe/ Ende van daer aen begheerden si een Co i.Reg.
ninc/ eñ God gaf hẽ Saul dẽ soon Kis/ eenen man xvi.c
wt dẽ geslachte Benjamin/ veertich iaer lanc/ Eñ mar.i.g
dien afghesët hebbende verwecte hi ouer hem Da
uid tot eenẽ Coninc vandẽ welcken hi getuygẽde
seyde. Jc heb geuondẽ Dauid dẽ soon Jesse eenen

man na mijn herte/ die sal al mijnen wille doē. Wt desens sade heeft God na der beloften opghrecht den volcke Israel/ den salichmaker Jesum als Joannes den volck Israel te voren ghepreect hadde/ voor dē aēsicht sijnder toecoemst/ dat doopsele der penitencien/ Mer als Joānes sinen loop vervulde seyde hi. Ic en bē die niet/ daer ghi mi voor hout/ maer siet/ hi coemt na mi dies ick niet weerdich en ben dat ic hem die schoen wt trecke.

✠ Ghi mannen/ lieue broeders ghi kinderē des
Joā.i.b gheslachts Abraham/ eñ die onder v God vreesen/ v is dat woort deser salicheyt ghesonden/ want die tot Hierusalem woonden/ eñ hare ouersten als si hē niet en kendē noch die stēme der Prophetē (dye welcke op alle sabbathen gelesen worden) hebbē si die met harē oordeelen veruult/ eñ hoe wel si geen oorsake der doot aen hem en vonden/ vadē si noch
E tans Pilatum hem te doodē/ eñ als sijt al voleyndt
Lu.xxiij c. haddē dat vā hem ghescreuē is/ namen si hem van den houte/ eñ leydē hē in een graf/ Mer God heeft hem verweckt vander doot opten derdē dach/ eñ hi is gesien veel daghen lanc vandē ghenē die met hē opgheghaen waren van Galilea tot Hierusalem/ die welcke sine ghetuygen sijn totten volcke.

Ende wi vercondighē v ooc die belofte die tot onsen vaderen gheschiet is/ dat die selue God ons harē kinderen veruult heeft/ in dien hi Jesum ver-
Psal.ij. wect heeft/ so indē tweedē Psalm ghescreuē staet Ghi sijt mijn sone/ hedē heb ic v gebaert. Mer dat hi hem vādē doot heeft verwect/ dat hi voort niet meer ōtwesen en soude/ seyt hi aldus/ Ic wil v die genade. Dauid belooft/ getrouwelic houdē/ Daer om seyt hi ooc op eē ander plaetse. Ghi en sult niet toelatē dat v heylighe die ontwesinghe siet Want doen Dauid in sijnder tijt den wille Gods gedient hadde/ so is hi ontslapē/ eñ bi sinē vaderē geleyt/ eñ heeft die ontwesinge gesien/ Mer diē God verwect heeft/ die en heeft die ontwesinge niet gesien.

F Dus si v nv condt/ lieue broeders/ dat v verghevinge der sondē vercondicht wordt/ door desen/ eñ vā allē diē/ door welcke ghi in die wet Moysi niet en moecht gerechtuerdicht wordē/ Maer wie in desen gelooft die wort ghrechtuerdicht/ Hier ō siet nv toe/ dat niet op v en come dat indē Prophetē ghe
Aba.i.b seyt is/ Ghi versmaders siet/ eñ verwondert v/ eñ vergaet/ want ic doe een werc in uwer tijt/ dwelc ghi niet geloouen en sult/ ist dat v yemant vertelt.

Doen die Joden wter scholen ghingen/ baden die Heydenen/ dat si tusschē den sabbath haer liedē die woorden seyden/ Ende als die ghemeynte der scholen vā malcanderen scheydē/ soo volchdē Paulo ende Barnabe vele Joden/ ende die Jodē genoten die Gode dienden/ Si seyden tot haer liedē ende rieden haer lieden dat si in der ghenaden Gods
G blijuen souden.

✠ Opten nauolgenden Sabbath/ quā bi na die geheel stadt te samen/ om dat woort Gods te hooren/ Mer doen die Joden dat volc sagen/ worden si vol nijts/ ende wedersprēden dien/ dat vā Paulo ghesept wert/ wederseggende ende lachterende/ Maer Paulus ende Barnabas wordē vrolick/ eñ seyden/ Het was vā noode dat v dat woort Gods eerst ghesept worde. Mer nv ghi dat van v stoot/ ende acht v seluen onweerdich des eewichs leuēs

Siet so keeren wi ons tottē Heydenē/ Want alsoo Esa.
heeft die Propheet gebodē/ Ic heb v den Heydenē xlix.b
tot eenen licht geset/ op dat ghi die salicheyt sijt tot aen den eynde der eerden.

Die Heydenē hoordē met blijscappē toe eñ presen dat woort des HEEREN/ eñ worden gelouich so vele alser tottē eewigē leuen gheoordineert waren/ Eñ dat woort des HEERE werdt door dat Mat.
geheel lant wtgebreyt. Maer die Joden maecten vi.b.
toe die eerbare eñ aēdachtige vrouwē eñ dye ouer mat.x.
ste der stadt/ eñ verweckten een veruolginge tegen luc.ix.
Paulum eñ Barnabā/ eñ stietense wt harē lande. Maer si scudden dat stof vā haren voetē op haer/ ende quamen tot Iconien. Die discipulen worden vol blijschappen ende des heylichs gheests ✠

¶ Vander afscheydinghe die ghemaect werdt in Iconien/ Ende vanden exempele die van Paulus gheleont ghemaeckt wert/ ende hoe dat si Paulum ende Barnabam aenbidden wouden/ ende hoe si Paulum wouden steenen/ ende hoe hy van daer track.

Dat .xiiij. Capittel.

Et gheschiede tot Iconien/ dat si tsamen inder Joden scholen ghinghen eñ sprakē/ also dat een grote menichte der Joden eñ der Griecken gelouich werden/ Maer die ongelouighe Jodē verweckten die sielen der Heydenē tegens die broeders. Daerom hadden si haer wooninge daer een lange tijt vrilic inden HEERE doende. Het welcke dat woort sijnder ghenaden getuychde/ eñ liet teekenen eñ wonderlicheden ghescieden/ door haren handen/ Mer die menichte der stadt deeldē haer/ sommige hieldent metten Joden/ eñ die sommige metten Apostelen. A

Mer doen der eenen oploop op stont der Heydenē eñ der Jodē eñ haer der ouersten/ om hē smaet heyt aen te doē eñ te steenighē/ so wordē si des ghe B
waer/ eñ vluchten in die steden des lants Licaonie tot Lystren eñ Derben/ eñ int omliggende lant/ eñ si preectē daer dat Euangelium. Eñ daer was een man onder den Lystranē/ die sadt onuermoghende aen sijn voetē/ eñ was lam vā sijnder moeder lichaem/ die noch noyt gewādelt en hadde. Dese hoorde Paulum sprekē. Eñ hē aensiende eñ merckēde dat hi tgeloof hadde gesont te werdē/ seyde hi met luyder stemmen/ Staet recht op v voeten/ Eñ hy spranc op eñ wandelde. Mer doe tvolc sach tgene dat Paulus ghedaē hadde/ so hieuē si haer stemmen op/ eñ seydē in Licaonisch/ Die Godē sijn dē menschē gelijc geworden/ eñ tot ons hier neder gecomē. Eñ noēde Barnabā Juppiter/ eñ Paulū Mercurius om dat hi dat woort voerde. Mer Juppiters priester die voor haer stadt was/ bracht ossen eñ crantsen voor die doorē eñ wouden metten volc offeren.

Doen die Apostelen Paulus eñ Barnabas dat C
hoordē/ scoordē si haer cleederē eñ sprongē onder dat volc/ roepēde eñ seggēde/ Ghi mānen wat wil di makē/ wi sijn ooc menschē/ v gelijc/ eñ predikē v dat Euāgelium om v te bekeerē/ van desen onnutten dinghē/ tottē leuendē God/ dye welcke hemel Psalm.
eñ aerde eñ die zee eñ al datter in is gemaect heeft c.xlv.
die in voorgaenden tijden/ alle Heydenē heeft latē wandelen in harē eygē weghe/ Ende tis waer/ hy en heeft hem seluē niet sonder getuygh gelaten/ in dien hi wel ghedaen heeft/ ende ons vanden hemel regen eñ vruchtbare tijdē gegeuen/ daer mede on

te herte veruullende met spijse eñ blijschap. Eñ dit seggende/en consten si dat volc nauwelijc gestillen datsi haer lieden niet en offerden.

Mer daer ouer quamen Joden vā Antiochien eñ Iconien/eñ verspraken dat volck eñ steenichden Paulum/eñ sleypten hem ter stadt wt / meynende dat hi doot ware. Maer doen hem die discipulen omringden stont hi op/eñ ghinc in die stadt. Ende des anderen daechs ghinc hi met Barnaba wt tot Derbē/eñ predicten der seluer stadt dat Euangelium. Eñ doen sider vele onderwesen hadden/reysden si weder tot Listeren ende Iconien ende Antiochien/die sielen der discipulen sterckēde/eñ haer liedē vermanende dat si inden gheloue bleuen/eñ dat wi door vele tribulatiē in dat rijcke Gods moeten gaen/ Eñ doen si haer lieden door alle gemeynten ouders gheordineert hadden/badense met vasten/ eñ beualense den HEERE / daer si in ghelouich waren ghewordden.

Eñ door Phisidiam gereyst zijnde / quamen si in Phamphilien eñ spraken dat woort tot Pergen/ eñ ghinghen af tot Attalien/ eñ van daer scepten si tot Antiochien/waer van si der genadē Gods waren ouer gegeuē totten werc dat si hebbē volbracht Maer doē si daer quamen / vergaderden si die ghemeynte eñ vercondichden hoe vele God met hem gedaen hadde/eñ hoe hi die heydenen die dore des geloofs op hadde gedaē. Si vertoefden daer bi die discipulen eenen langen tijt.

¶ Hoe datter een questie was in Hierusalem onder dye Apostelen vander onderhoudinghe des wets / die ghesolueert wert ende openbaerlijck verdoemt / ende hoe Paulus van Barnabas ghescheyden wert.

¶ Dat.xv.Capittel.

A Ende sommige afcomēde van Judea/ leerdē die broeders eñ seyden. Het en si dat ghi v besniden laet nae die wijse Mosi/so en muechdy niet salich wordē/Doē daer nv een oploop op stont/ eñ Paulus eñ Barnabas hem strangelijck teghen haer lieden setten/ordineerden si dat Paulus ende Barnabas eñ sommighe ander wt haer lieden op souden reysen tot Hierusalem totten Apostelen eñ ouders om deser vraghen wille. Eñ si worden van der ghemeynten gheleypt ende reysden door Phenicen eñ Samarien / vertellende die conuersacie der heydenen/eñ maecten alle den broeders een grote blijschap. Mer doen si te Hierusalem quamen worden si vander gemeyntē eñ vandē Apostelen eñ vā den ouders ontfangē/vercondigēde hoe vele God met haer liedē gedaē hadde. Doen stondē daer sommige vander secten der pharizeen op/die ghelouich waren gewordē seggende/Men moetse besniden/

B eñ gebodē die wet Mosi te houden. Mer die Apostelen/eñ die ouders quamē te samē om dese reden te besien.

Doen daer nv vele vragēs om opstont/so stont Petrus op/eñ seyde tot haer lieden/ Ghi mannen lieue broeders ghi weet wel dat Godt in voorledenē dagē onder ons/minē mōt vercoren heeft/door welckē die heydē dat woort des Euāgeliūs souden horē/eñ te gelouē/eñ die herttkend God/getuichde ouer haer lieden / eñ gaf haer lieden den heylighen geest/gelijc ooc als ons/eñ en onderscheit nz tusscen ons eñ haer lieden reynighende haer herten door

C tgeloue. Wat tempteerdy dan nv God/met opleghinghe des iocks op die halsen der discipulen/het welc noch onse vaderē noch wi en hebbē mogē dragen/mer wi gheloouen door die ghenade des HEREN Jesu Christi/salich te wordē/ gelijckerwijs als si ooc. Doen sweech die geheele menichte stille eñ hoordē Paulum eñ Barnabam vertellende hoe grote tekenen eñ wonderlicheden God door haer gedaen hadde onder die heydenen.

Eñ als si swegen/antwoorde Jacobus seggende. Ghi mānē lieue broeders/hoort mi. Simon heeft vertelt hoe God eerst heeft geuisiteert/een volc wt den heydenē te nemē tot sinen name/ Eñ hier mede accorderē die woordē der propheten also gescre- Amos ix.c
uen is. Daer na wil ic weder comen eñ sal dē tabernakel Dauid weder timmeren die veruallen is eñ haer gatē wil ic weder timmerē/eñ salse oprechten op dat/so wat ouerbleuē is vandē menschē/naden HEERE vragē/daer toe alle heydenē/daer mijnen name ouer aengheroepen is/seyt God/ die dit allē doet. Gode zijn alle zijn wercke kēlijc vand werelt aen. Daer om besluyt ic datmē diē die wt den heydenē hē tot God bekeeren/nz ongherust en make/ met datmē haer scriue/dat si haer onthoudē vā onsuuerhz der afgodē/eñ vā oncuysheyt/eñ vandē verstictten/eñ van bloet. Wāt Moyses heeft van voorleden tidē in allē steden die gene die hē predikē / eñ woort alle sabbath dagen inder scholen gelesen. D

Eñ het dochte den Apostelen eñ dē ouders met der geheelder gemeyntē goet / mannen wt haer te kiesen/ende te seynden tot Antiochien/ met Paulo eñ Barnaba/namelic Judā/ mette toename Barsabas/eñ Silam/Welcke mannen voorgangeren waren onder den broederē / eñ si gauen scriften in haer handen aldus luydende.

Wi Apostelen eñ ouders eñ broeders/wenscen salicheyt den broederē wt den heidenen die tot Antiochia eñ Syria eñ Cilicia zijn. Want wy ghehoort E
hebbē dat sommige vandē onsen zijn wt gegaen eñ hebbē v verstoort met woordē/ eñ uwe sielē wanckelende gemaect/seggēde / Ghi sout v laten besnijden/eñ houdē die wet/ den welcken wijs niet beuolen en hebben. Heeft ons eenmoedelijc vergadert/ goet gedocht/ mannē te kiesen eñ tot v te seynden/ met onsen alderliefsten Paulo eñ Barnaba/welcke menschē haer sielē gegeuen hebben voor den name ons HEEREN Jesu Christi, Daer om hebben wi Judam eñ Sylā gesonden / die v dat selue ooc met woordē vercōdigē sullen. Want het behaecht den heyligen geest eñ ons/v geen beswaringe meer op te leggē/dan alleē dese nootsakelike stucken/dat ghi v onthout/van afgoden offer/eñ van dat bloet eñ vanden verstitten / eñ van oncuysheyt / vanden welckē ist dat ghi v onthout/ so doet ghi wel/ hout v vromelijck.

Doen dese wech gelaten waren quamen si tot Antiochien eñ verghaderden die menichte / ende leuerden den brief/ doē si dien gelesen hadden/ wor- F
den si verblijt vandē troost. Mer Judas eñ Sylas die ooc propheten waren/vermaenden die broedēs met vele redenen ende stercktense. Ende daer een wyle tijts vertoeuende/worden si met vreden van den broeders weder geseynt totten Apostelen.

Het dochte Sylā goet daer te bliuen/Mer Paul

lus eñ Barnabas/haddẽ haer wooninghe tot An=
thiochien/ leerende eñ preken de met vele anderen
dat Euangelische woort des HEEREN.
Na sommige daghen seyde Paulus tot Barna
C bam/Laet ons weder om keeren eñ onse broeders
door alle stedẽ besoeckẽ / in welcken wi dat woort
des HEEREN vercondicht hebbẽ/ hoe si hẽ hebbẽ
Mer Barnabas riet dat si Joannẽ metten toena
me Marcus/met hem soudẽ nemẽ/mer het docht
Paulo behoorlic dat si eenẽ alsulckẽ niet met haer
lieden nemen en souden/die welcke haer af gegaẽ
was in Pamphilien/ende en was niet met hẽ ghe
reyst tot dyen wercke. Eñ daer was also scherpen
twist tusschẽ haer lieden / dat si van malcanderen
reysden eñ verscheyden wordẽ/Eñ dat Barnabas
Joannem tot hẽ ghenomen in Cipren scheepten.
Mer Paulus Sylã verkiesende/ is wech gereyst/
der genaden Gods vanden broederẽ beuolen/hi
doorwandelde Syriam/eñ Cilicien/ die ghemeyn=
ten sterckende.

¶ Hoe Paulus met Timotheo predicte in Macedonia in der stadt Philippi/ Hoe Phitonissa van hem verlost wert vanden duuel/ hoe hi daerom ghegeesselt wert ende inden kercker ghewoorpen/ende weder verlost wert.

Dat.xvi.Capittel.

I quam tot Derben eñ Lysteren / eñ
siet/daer was een discipel met name
A Thimotheus/eender Joetscher vrou
wẽ sone/die gelouich was/ met eens
Griecken vaders. Dese hadde goede
fame byden broeders onder den Lystranen ende te
Iconien/dese woude Paulus met hem laten rey-
sen/eñ hem tot hem nemende/besneet hi hem/ om
der Joden wille/die in dien seluen plaetsen warẽ/
want si wistẽ alle dat zijn vader een Griecke was/
geweest. Maer als si door die steden ghinghen soo
gauen si haerlieden die insettinghe te houden/ dye
vanden Apostelen ende ouders te Hierusalem be
sloten waren/ Doen worden die gemeynten int ge
looue geuesticht/eñ namẽ dagelijcs toe aent getal.
Mer doen si door Phrigiam eñ dat lant Gala
tie reysden/wert haer lieden vanden heyligẽ gheest
belet dat woort in Asia te spreken. Mer doe si tot
Misiam quamẽ/ leyden si toe na Bithiniam te rey
B sen/eñ den gheest en liets haer liedẽ niet doẽ / Doẽ
si voorby Misiam reysden/quamen si af tot Troa
de/eñ Paulus openbaerde een ghesicht byd nachte
dat daer een man van Macedonia was/die stont/
eñ badt hem seggende. Coemt neder tot Macedo
nien/eñ helpt ons/Mer doen hi dat gesicht gesien
hadde/terstont deden wi neersticheyt tot Macedo
niã te reysene/ seker zijnde / dat ons die HEERE
derwaerts geroepẽ hadde / hẽ liedẽ dat Euãgeliũ
te predikẽ/Doen braken wi op van Troada/ ende
rechts oft stracs loops quamen wi tot Samothra
ciã/des anderen daechs tot Neapolim/eñ vã daer
tot Philippis/ welck die hoofstadt des landts van
Macedonien is/eñ een vrye stadt.
Wi vertoefden sommige daghen in dese stadt/
Op den sabboths dach ghingen wi wt buyten der
stadt aen dat water/daer mẽ plach te bidden/eñ sit
tende spraken wi totten vrouwen die daer tsamen
quamen. Ende een aendachtighe vrouwe/ met na
mẽ Lydia/een purper vercoopster wt der stadt der
C Thiatereres hoorde toe/ der welcker dye HEERE
dat hertte op dede/also dat si des aenmercte dat vã
Paulo ghesproken wert. Als si eñ haer huys ghe=
doopt was/vermaende si seggẽde/ Ist dat ghi my
ghelooui ch acht inden HEERE/soo coemt in mijn
huys/eñ blijft daer/eñ si dwanc ons.
Mer het ghesciede doen wi totten ghebet ghin
ghen/dat ons een meysken ontmoete / hebbende
een waerseggende gheest/eñ droech veel profijts D
tot haren heeren met waerseggen. Die selue volch
de Paulum eñ ons ouer al na/ eñ riep segghende.
Dese menschen zijn knechten des alder hoochsten
Gods/die v den wech der salicheyt vercondighen.
Dat dede si menigen dach / Mer dat dede Paulo
wee eñ keerde hẽ om eñ seyde tot den gheest/ Ic ge
biede v inden naem Jhesu Christi/ dat ghi vã haer
wtgaet/eñ hi voer ter seluer vren wt.
Mer doen haer heeren dat saghẽ/ dat dye hope
haers profijts was wt gheuarẽ/namẽ si Paulum
eñ Sylã eñ trockẽse op die merct voor die ouerstẽ/
eñ leydense voor die wet/eñ seyden/Dese menschẽ E
verstooren onse stadt/eñ zijn Jodẽ/eñ vercondigẽ
een wijse/die welcke ons niet en betaemt aen te ne
men/nochte doẽ/om dat wi Romeynẽ zijn/ eñ dat
volc liep tegẽ hem / eñ die wethouders schoerden
haer cleederen eñ hietense met roedẽ slaẽ. Eñ doẽ
sise wel gheslagen hadden / worpen sise inden kerc
ker/eñ geboden den kerckermeester/dat hise neer=
stelic bewaren soude/ die nam sulc ghebot aen / eñ
worpse inden binnensten kercker/ ende sloot haer
voeten inden stock.
Maer te middernacht Paulus eñ Sylas biddẽ
de loofden God/ende die gheuanghen hoordense.
Snellic wert een groote aertbeuinge alsoo dat die F
fundamenten des kerckers beweecht worden / eñ
terstont wordẽ alle die dooren opgedaen/eñ al haer
vandẽ ontbonden. Als die kerckermeester wt den
slaep ontspranc/eñ sach die duerẽ des kerckers op
gedaen/trac hi een sweert wt eñ woude hẽ seluen
dooden/want hi meynde dat die gheuanghen ont
loopen hadden gheweest. Mer Paulus riep luyde
segghende/En misdoet v seluen niet/ want wi zijn
alle hier.
Hi eyschte licht/ eñ spranck daer in/eñ beuẽde
viel hi Paulo eñ Sila te voeten / ende leydese daer G
wt eñ seyde/Lieue heeren/wat sal ick doen dat ic sa
lich werde? Si seyden/ Ghelooft indẽ HEERE Je
sum/so sult ghi eñ v huys salich zijn/eñ seyden hem
dat woort des HEEREN/eñ alle die in sinen huyse
waren/Ende inder seluer vrẽ der nacht nam hyse
tot hem/eñ wiesschen die stramen af/Eñ hi liet hẽ
eñ alle die sine terstont doopen/eñ hi leydese in zijn
huys/eñ settese aen die tafel/ende hi verblijde hem
met alle sinen huyse/dat hi in God ghelooui ch ghe
worden was.
Eñ doent dach wert / seynden die wethouders
der stadt dienaers/seggẽde/ Laet dese mẽschẽ gaẽ/
eñ die kerckermeester vercondichde Paulo dese re
dene. Die borgemeesters hebbẽ hier gheseynt dat
men v los soude latẽ gaẽ/daerom gaet henẽ in vre
de. Paulus seyde tot hẽ/Si hebben ons verbo int
eñ openbaerlic gheslagẽ/Wi die nochtans Romey
nen zijn/ eñ inden kercker ghewoorpen / eñ souden
ons nv heymelic wtstotẽ? Also niet / mer laetse sel
ue comen eñ ons hier wtleydẽ. Der stadt dienaers

vercondichden dese woorden den borgemeesterē/ eñ si vreesden/gehoort hebbende dat si Romeynen waren / eñ quamen eñ vermaendense/eñ leydense daer wt/eñ baden haer dat si wt der stadt wouden gaen. Doen ghingen si wten kercker/eñ ghinghen tot Lidiam/eñ die broeders gesien hebbēde/hebbē sie getroost/eñ reysden wech

¶ Hoe Paulus predicte in Thessalonica ende in Berea/eñ hoe hi daer vervolcht wert/ende hoe hy quam te Athenen daer hi Christum predicte   Dat .xvij. Capittel.

A
Mer doen si door Amphipolim ende Appolloniam reysden/quamen si tot Thessalonien / daer was een Joden schole. Paulus ghinck tot haer lieden in/na zijn gewoonte/ eñ op drie sabbathen seyde hi haer lieden vander scrift / haer lieden die opdoende/ende haer lieden voor leggende/dat Christus moste liden / eñ verrisen vandē dooden/ eñ dat dese Jesus/dien ic(seyde hi) u vercondige/is Christus. Eñ sommighe onder haer lieden/vielen hem toe/eñ wordē Paulo eñ Sila toe gesellet/ooc een grote menichte der aendachtigher Griecken/ daer toe niet weynich edel vrouwen

B Mer die vertueckighe ongelouige Joden/met nidicheit beruert/nemēde tot haer lieden somighe quade mānen/vācboeuen/ eñ maecten een groote vergaderinge/eñ setten die stadt in roerē/ eñ terdē voor dat huys Jasonis/eñ sochtense te leyden onder dat ghemeyn volc. Mer doen sise niet en vonden/ sleyptē si Jason eñ somige broeders voor die ouerste der stadt/roepēde. Dese / die die geheele werelt in roerē settē/zijn ooc hier gecomē/ die heeft Jason tot hē genomē/eñ alle dese doē tegē die insettinghe des Keysers/segghēde van eenen coninck Jesu/Sy beroerdē dat volc / eñ die ouerste der stadt die dyt hoorden/eñ doē hem Jason eñ die andere verantwoort hadden/lieten sise los gaen

Ioan viij. 8.

C Die broeders lietē Paulum eñ Silam ter stont inder nacht gaen tot Beream/doē si daer quamē/ ghinghen si inder Joden schole. Want dese waren die edelste onder die van Tessalonicē/ die ontfingen dat woort seer willichlic/dagelicx die schrift ondersoeckende/oft si also hielt/ dus ghelooffden vele wt hē/eñ die Griecsche eerbare vrouwen eñ der mās niet weynich. Mer doen die Jodē van Tessalonicen beuonden dat dat woort Gods ooc vā Paulo tot Beream vercondicht was/soe quamē si eñ beroerden dat volc daer ooc. Doen seynden die broeders

D Paulum ter stont wt/op dat hi tot aen die zee soude gaē/mer Silas eñ Timotheus bleuē daer. Dye Paulum geleyden / die leyden hem al tot Athenen toe / eñ een beuel ontfangen hebbende aen Silam eñ Timotheum/dat si opt haestelicste tot hē comē souden/reysden si wech

Mer doense Paulus tot Athenen verwachte/ wert sinen geest in hem vergrāt/ doen hi die stadt so seer afgodlic sach. Eñ hi sprack totte Joden eñ aendachtigen inder scholē/ooc op dye merct alle dage tot den ghenen die daer toe quamen. Mer somighe der Epicureen eñ Stoyceen philosophen keuen tegen hem/eñ die somige seydē. Wat wil dese boeue seggen? Maer somige seyden/ Het schijnt al woude hi seltsame goden vercondigen/ dat quam om dat hi dat Euangelium vā Jesu eñ vāder verrisenisse hem vercōdicht hadde. Si namen hem eñ leyden hem voor dat raethuys seggēde. En mogē wi niet weten wat nieuwe leeringhe dat het si dye ghi leert? Want ghi brēct wat vreemts voor onse ooren Daer om willen wy weten wat dat zijn wil Alle die Atheners/ ooc die buyten landighe eñ gasten/en leydē nergens op toe / dan yet nieus te seggen oft te hooren E

F Paulus staende te midden op die plaetse seyde Ghi mannē van Athenē/ic sie u in allen dingē alte ouer ōgelouich. Voorbi gaēde eñ siēde uwe Gods dienstē/so heb ic eenē outaer geuōdē/daer op was gescreuē. Den onbekēde God. Nv vercōdige ic u den seluē diē ghi onwetēde Gods dienst doet. God die die werelt gemaect heeft /eñ alle datter inne is wāt hi een HERE des hemels eñ der eerdē is /so en woōt hi niet in tēpelē met hādē ghemaect/noch hi en wort ooc niet van mēschē handē gheeert/als die yemāt behoeft/wāt hi selue alle mēschen leuen eñ adem ouer al geeft /eñ hi heeft gemaect wt een bloet alle mēscē geslacht/op dattet op den gheheelen aertbodē soude woonē/eñ heeft eē peer ghesett van eewelic voorsien/hoe lāge eñ verre si woonen sullē/op dat si den HERE soeckē soudē / oft si hē doch geuoelē eñ vīdē mochtē. Eñ(tis waer)hi en is niet verre vā eenē yegelikē onder ons. Wāt in hē leuē wi/eñ werden wi beweget/eñ zijn wy/also ooc somighe van uwē poeten bi u gheseyt hebben. Wi zijn van sinē aert. Ist dat wi dan den godlijken aert zijn/so en sullen wi niet meynen/dat die God heyt den goude oft den siluere/oft dē beelde werck der menschelikcr const eñ dichtinge gelijc si G

Tis waer/God heeft den tijt der onwetēheyt ouersien. Nv ghebiet hi alle menschē/op allen eynden boete te doen/om dat hi eenē dach geset heeft op den welckē hi rechtē wilt den rinck des eertbodēs/met gerechticheyt/door eenē man in welcken hijt beslotē heeft/eñ yegelikē dat geloue verhout nae dien dat hi hem vanden dooden heeft verwect

Doen si die verrisenisse der doodē hoorden/hadēder die somige harē spot mede/mer die somighe seyden/wi willē vā u dat meer hoorē. Alsoe ghinck Paulus van hem/ Mer somige mānen hingen hē aen/eñ wordē gelouich. Onder welckē was Dionisius eē wt dē rade /eñ een vrouwe gheheeten Damaris eñ andet met haer lieden

¶ Hoe Paulus in Corinthien predicte/ ende vādet beroerten/ende vān die toecoemst in Ephesien /ende van Apollo   Dat .xviij. Capittel   A

Daer nae ghinc Paulus van Athenen eñ quā tot Corinthen/eñ vant eenen Jode gheheete Aquila/gheboren wt Ponto/ die welcke onlācs wt Italiē ghecomen was/eñ zijn huysurouwe Priscilla/om dat die keyser Claudius beuolē hadde/dat alle Joden wech van Romen souden gaen/ tot den seluen ghinc hi/ Ende want si gelijcs hantwercs waren bleef hy by hem/ ende wrochten / sy waren van tentmakers hātwerc / ende hi preecte alle sabbath in dese schole/ ende hi gaf raet Joden ende Griecken

Doen Silas ende Timotheus van Macedonia quamen/so wert Paulus vandē geest gedrongen/ den Joden Jesum te betuyghene /dat hi Christus

was. Mer doen ſi daer tegē ſeyden ende laſterdē/ ſcudde hi ſijn cleederen wt/ende ſeyde tot haer liedē
B v bloet ſi op v hooft. Jc gae na deſen tijt reyn tot ten heydenen. Ende maecte hem van daer/ ende quam in eens huys/genaemt Juſti/die aēdachtich was/eñ des ſeluē huys was naeſt der ſcolē. Chriſpus/die ouerſte der ſcolē gheloofde inden HEERE met ſinē geheelē huyſe/eñ vele Corinthen hoorden/geloofdē/eñ lieten haer doopen
C Die HEERE ſeyde ſnachts door eē geſichte tot Paulum. En vreeſt nẏ/maer ſpreect/eñ en ſwijcht niet want ic ben met v/eñ niemant en ſal hem onderwinden v te lettē/want ick heb een groot volck in deſer ſtadt. Hi ſadt daer eē iaer eñ ſes maenden/ eñ leerde haer dat woort Gods
Doen Gallio lātvoocht in Achaien was/ſtonden die Jodē eendrachtelic teghen Paulum op/eñ
D leyden hem voor den rechterſtoel/ſeggende. Deſe menſche maect den lieden wijs/ God te dienen tegen die wet. Doen Paulus dē mont op woude doē ſeide Gallio totten Joden. Waert dattet bedroch oft ſcalcheyt ware/lieue Joden/ſo ſoude ic v billics hooren/mer iſt een vraghe van woorden/eñ van den namen/eñ vander wet onder v/ſoo ſiet ghi ſel ue toe/ick en dencker gheen rechter ouer te ſijn eñ dreefſe vanden rechterſtoel/Doen grepen alle dye Griecken Soſthenen/den ouerſten der ſcholen eñ ſloeghen hem voor den rechtſtoel/ende Gallio en tracs hem niet aen
Paulus daer noch lāge gebleuen zijnde/maecte ſijn affſcheiden metten broeders/eñ ſceepte in Syrien/eñ met hē Priſcilla eñ Aquila/eñ hi beſchoer
E zijn hooft tot Cēchreen/wāt hi hadde een belofte eñ quā af tot Epheſum/eñ hieltſe daer. Eñ hy in gegaen ſijnde in die ſchole/diſputeerde hi metten Joden. Eñ ſi badē hē dat hi langerē tijt bi hē wou de bliuen/maer hi en conſenteerdes niet/ maer hy maecte zijn affſceyden/ſeggende. Jc moet bouē alle dinck dat toecomende feeſt te Hieruſalem houden wilt God/dan wil ick weder tot v keeren. Ende reyſde van Epheſen/eñ quam tot Ceſarien/ende ghinck op/eñ groete die ghemeynte/eñ reyſde af tot Antiochen. Eñ daer wat tijts vertoeft hebben de/reyſde hi wt/ende doorwandelde deen na dander dat Galaetſch lāt/ende Phrigiam/ eñ ſtercte alle die diſcipulen
Tot Epheſum quā een man genaemt Apollo gheboren van Alexandrien/een welſprekēde man
F eñ machtich inder ſcrift. Deſe was onderwezen in den wech des HEEREN/eñ ſprac vieriehlic inden gheeſt/eñ leerde neerſtelic vāden HEERE/eñ wiſte alleē vā Joānes doopſel. Deſe begoſt vrilic te ſpreken inder ſcolē. Doē hē Priſcilla eñ Aquila hoorden namen ſi hē tot hēwaerts/eñ leyden hem den wech Gods noch neerſteliker wt. Mer doen hi in Achaiē woude reyſen/gauē hē die broeds beſcreef eñ ſcreuē den diſcipulen dat ſi hem ſouden ontfangen. Eñ als hi daer ghecomē was/halp hi der ghe nen vele die gelouich waren geworden. Want hy verwan die Jodē ſtantachtelic/bewiſende openlick door die ſcrift/dat Jeſus die Chriſtus is

¶ Hoe Paulus int reyſen na Epheſen prekende die waerheyt des doopſels ende der Euangelien/ende haer weder coemt nae Jeruſalem/om des twiſtswille van dat volck

A aer het geſchiede/doē Apollo tot Corinthē was/dat Paulus die ouerſte landē doorwādelēde/neder quam tot Epheſum/eñ vant ſommige diſcipulen/ende ſeide tot dien. Hebt ghi den heyligen geeſt ontfanghen nae dat ghi gheloouich zijt geweeſt? Si ſeiden tot hem. Wi en hebben noch nyet gehoort ofter een heylige geeſt ſi/eñ hi ſeyde. Waerop ſidi dan gedoopt? Si ſeiden/ op Johannes doopſel. Paulus ſeyde/ Johannes heeft ghedoopt metten doopſel der boeten/ende ſeyde den volcke/dat ſi in dien ſouden gelouen die na hem comen ſoude/dat is in Jeſum dat hi Chriſtus is. Doē ſi dat hoorden/lieten ſi hen doopen indē name des HEEREN Jeſu. Eñ doen hen Paulus die handē op leyde/ſo quam die heylighe gheeſt op hen/ende ſpraken met tongē/eñ propheteerden. Eñ alle der mannen waren bi na twalef
B Hi ginc in die ſchole/eñ ſprac vrilick drie maen den lanc/leerende eñ radēde vanden rijcke Gods. * Mer doen die ſommighe verhert werden ende niet en geloofden/qualijc ſprekende vanden wech des HEEREN voor die menichte/trac hi van haer ende affſcheyde die diſcipulen/dagelics diſputerende/ſprekende/inder ſcholen eens mans dye Tyrannus hiet. Ende dat geſchiede twee iaer lanck/alſo dat alle die in Aſia woonden/dat woort des HEEREN hoorden/beyde Joden ende Griecken/ eñ God en wrochte geen cleyn daden door die handē Pauli. Alſo dat ſi ooc van ſinen lichaem die ſweet doecken eñ collieren op die cranken droegen/ende dat die ſiecten van haer ginghen/ eñ dat die booſe gheeſten wt voeren
C Sommige vandē omgaenden Joden die daer beſweerders waren/onderwondē haer den naem des HEEREN ouer die ghene te noemen/die daer booſe geeſtē haddē eñ ſeyden/Wi beſweeren v bi Jeſum die Paulus predict. Het warē ſeuē ſonē eens Joden Sceue des hoochſtē Prieſteres die dat dedē Die booſe geeſt antwoorde eñ ſeyde Jeſum kē ick wel/eñ Paulū weet ic wel/mer wie zijt ghi? Eñ de mēſche daer die booſe geeſt in was/ſprāc op haer eñ wert haer der machtich/eñ werpſe onder hem Alſo dat ſi naect eñ ghewont/wt den ſeluen huyſe ontliepen. Dat ſelue wert kenlic allē die tot Epheſen woondē/beyde Joden en Griecken/ ende daer viel een vreeſe op haer allen/eñ den name des HEEREN Jeſu wert groot gemaect.
D Daer quamēder oock vele die gelouich waren geworden/ende beleden/ende vercondichden hair wonderlijke daden. Maer vele die daer ſwerte conſten hadden bedreuen/brachten die boecken te ſamen/ende verberndenſe openbaerlick. ende ouerrekent hebbende haren prijs/vonden ſi des ghelts vijftich duyſent penningen. Alſo crachtelick wies dat woort des HEEREN/eñ nā douerhant. Dit geſchiet ſijnde/nam Paulus voor hē inden geeſt door Macedoniē eñ Achaien te reyſen tot Jeruſalem/ ſeggende. Na dien dat ic daer ſelf geweeſt bē/moet ic Romen ooc ſien/eñ ſontter twee die hē dienden/ Thimotheum eñ Eraſtū in Macedonia/maer hy vertoefde die wijle in Aſia.
In die ſelue tijt geſchiede geē cleyn beroeringe.

van desen wege/want een ghenaemt Demetrius/
een Goutsmit/die Diane siluerẽ tempel maecte/
E ẽ gaf den hãtwerckers gheen cleyn ghewin / dye
vergaderde hi / ẽ die bi arbeyders des seluen hãt
wercs/ẽ seide/Lieue mãnẽ/ ghi weet dat wy ons
gewin van desen hantwerc hebbẽ/ẽ ghy siet dat
dese niet alleẽ tot Epheso/maer ooc bi nae in ghe-
heel Asia vele volcs afvallich maect met sinẽ wõs
makẽ/seggẽde. Het en zijn geen godẽ / die welcke
met hãdẽ gemaect wordẽ. Mer het en sal nz alleẽ
onse hantwerc daer toe brengẽ dattet niet en gel-
de/ maer den tempel der grooter Dianen sal oock
voor niet geacht wordẽ/ẽ haer maiesteit sal daer
toe ondergaẽ. Der welcker nochtãs gheheel Asia
ẽ die werelt/Gods dienst bewijst

Dit gehoort hebbẽde/ wordẽ si vol gramscap/
ẽ riepen/segghẽde/ Die Diana der Ephesien is
groot/ẽ die heele stadt wert vol rumoers/ende si
maectẽ eendrachtelic eenẽ oploop in die opẽ plaet
F se / ẽ grepen Gayũ ẽ Aristarchum vã Macedo
nien/Paulus ghesellen/Doen Paulus onder dat
volck woude gaẽ/en lietens hem die discipulẽ niet
toe. Die somige der ouerstẽ i Asia/die Paulus goe
de vriendẽ waren sonden tot hẽ/vermanende dat
hi hem niet en gaue in die opẽ plaetse. Sommighe
riepen aldus/sommige anders / ẽ dye gemeynte
was ontstoort / ẽ dat meeste deel en wist niet waer
omme si te samen gecomen waren

Die somige vandẽ volcke trockẽ Alexandrum
daer voor/doẽ hẽ die Jodẽ voor stieten Alexander
wenckte metter hãt/ ẽ woude tvolc verantwoor-
den. Doẽ si bekendẽ dat hi een Jode was/ see istter
G een stẽme wt allen verheuẽ/ẽ riepẽ by twee uren
lanc. Groot is die Diana der Ephesien

Doen die scriuer dat volc gestilt hadde/seide hy
Ghi mannen van Epheso/welcke mensche is dye
niet en weet/dat dye stadt Ephesus een dienersse
der groter godinnen Diane/ende des hemelschen
beelts si/Wãt dat dan/ onuersprekelic is/soe sout
ghi ymmer stille zijn / ẽ niet onbedachtelick doen
Ghi hebt dese menschẽ hier gelept/ die noch kerck
roouers / noch lasteraers uwer godinnen en zijn.
Mer heeft Demetrius ẽ die met hem hantwerc
kers zijn / tot yemanden eenighe aenspraken /men
hout ghemeynen raet/ ẽ daer zijn lantvoechden/
laetse malcanderẽ beschuldigen. Mer wildy yet an
ders/so machmẽ in eender gheoordineerder ghe-
meynten bescicken /want wy zijn in sorghen/dat
wi om desen oploop van heden beclaecht mochtẽ
worden/hoe wel daer nochtans niemãt schuldich
aen en is/daer wy rekeninge/af soudẽ connen ghe
geuen van desen oploop. Ẽ doẽ hi dit geseyt had
de/so liet hi die gemeynte gaen

¶ Hoe dat na dat vertreck der laghen der Joden Paulus voort reysde nae den wech van Jherusalem doorwiende plaetsen/prekende die Euangelium Dat.xx.Capittel

A Er dat dese beroert ophielt / riep Pau
lus die discipulẽ tot hẽ/ẽ seeghende
se/ẽ ghinc wt om tot Macedoniẽ te
reysen /ẽ doẽ hi die selue landẽ door
wandelt hadde/ẽ haddese vermaent
met vele woorden/quam hi in Griecken lant/ẽ
vertoefde daer drie maendẽ/Maer doen hem dye
Joden lagen gelept haddẽ /als hi in Syriam wou
de reysen/so wert hijs te rade/weder om te keeren
door Macedoniẽ. Sopater van Beroen / ẽ van
den Tessalonitẽ/Aristarchus ẽ Secundus /ende
Gayus van Derben / ende Timotheus/ maer wt B
Asien Tichius ẽ Trophimus / reysden met hem
tot in Asiam/Doen dese voor ghegaen warẽ/ver
wachten si onser tot Troada/mer wi sceepten nae
die paesch dagen vã Philippen tot op den vijfsten
dach/ẽ quamẽ tot hem tot Troada/ende wy ver
toefden daer seuen dagen

Op eenen sabbath /doẽ dye discipulẽ te samen
waren gecomen om broot te brekẽ/sprack Pau
lus met hen/willẽde des anderẽ daechs wt reysen
ẽ hi vertrock dat woort totter middernacht/toe
ẽ daer waren veel fackelẽ op die eetcamer/daer
si vergadert waren. Een iõghelinc gheheeten Eu
tychus sittende inder venster/viel in eenen diepen
slaep/die wijle dat Paulus sprac/ẽ hi wert vãdẽ
slaep ouerwonnen / ẽ viel vanden derden solder
nederwaert/ende wert doot op ghehevẽ. Paulus C
ghinc af/ende viel op hem / ende hem omuangẽde
seide hi/En maect gheen gheruchte/ want zijn sie
le is in hem. Doen ghinc hi opwaerts/ende brack
broot/ende ontbeet/ende sprac vele met hem/tot
dat den dach op ghinc/ende alsoe reysde hi wt. Sy
brochten den iongelinc leuẽde /ẽ en werden nyet
weynich getroost

Wy te schepe gegaẽ zijnde/ voeren tot Asson/
willende Paulum daer ontfangen /want hy hadt
also beuolen/ende hi woude te voet gaen. Als wi
vergaderdẽ tot Asson/hem mede nemende / qua-
men wi tot Mitelenen/ende van daer schepende/
quamen wi tsanderdaechs tegen Chion. Ẽ des
daechs daer na/stieten wy aen Samum/ende ble
uen in Trogelio/ende des naesten daechs quamen
wi tot Mileten/wãt Paulus hadde beslotẽ voor D
bi Ephesum te schepẽ/op dat hi gernẽ tijt in Asia
en soude ouerbrengen/want hi haeste/ waert mo
gelic te Pinxten te Jerusalem te zijn

Maer seyndende van Mileto tot Ephesum/
dede hi die ouders vander gemeyntẽ roepen. Als
die tot hẽ quamẽ/seyde hi tot haer. Ghy weet hoe
dat ic vandẽ eersten dach aen dat ick in Asiam ben
gegaen/altijt bi v ben ghewe est/den HEERE met
alder ootmoedicheyt dienẽde/ ẽ met vele tranen
ẽ aenuechtinge die mi genoemt zijn door der Jo
den lagen/hoe dat ick v niet ontrocken en hebbe/
dat daer orbaerlic is/dat ic v niet vercondicht en had
de/ende v geleert openbaerlick/ende sonderlinghe
van huyse te huyse /ghetuyghẽde den Joden ende
den Griecken die boete tot God/ẽ dat ghelooue
inden HEERE Jesum Christum

Ende nv siet / Ick gebondẽ inden gheest/reyse E
te Hierusalem/ niet wetẽde wat mi daer gemoetẽ
sal/dan dat die heylige geest in allẽ stedẽ ghetuycht
seggende /dat mi daer vandẽ ende tribulatien ver
wachten. Mer ick en achte dier gheen/noch icken
houde mijn leuen oock niet dierder dan mi seluen/
op dat ic minen loop met vruechdẽ voleynde/ende
dat ambacht dat ick vandẽ HEERE Jesu Christo
ontfangẽ hebbe/om te betuygẽ dat Euangelium
der genaden Gods

Ẽ nv siet. Ic weet dat ghi mijn aẽgesicht niet
meer siẽ en sult/ghi alle/door welcke ick door ven

gereyst prekende dat rijcke Gods/daer om neme
ic v op desen dach van heden te getuyge /dat ic van
alder bloet reyn ben/want ic en heb v niet onthou
den/dat ic v niet vercōdicht en hadde alle den raet
Gods. Hier om siaet wo selfs gaey/eñ die geheele
schare onder welcke v die heilige geest tot bisschop
pen geset heeft/om dye gemeynte Gods te voedē
die welcke hi door sijn eygē bloet verworuen heeft
Want dat weet ic dat na minen afscheiden sware
wolven onder v sullen comē/die die vergaderinge
niet verschoonē oft sparen en sullen. Eñ wt v sel-
uen sullen oor mannē opstaen/dye daer verkeerde
leeringhe sullen spreken /om die discipulen na haer
te trecken. Daerom waect/gedenckēde dat ic drie
iaren niet op gehouden en hebbe eenē yegelikē van
v vermaenēde

Ende nv lieue broeders /beuele ic v Gode /eñ
den woorden sijnre ghenadē die daer machtich is
v te verstichten/eñ v die erfnisse onder alle die ghe
heylichde te geuen. Ic en heb uwer geēder siluer
noch gout noch cleet begeert. Want ghi weet sel-
ue dat mi dese handē tot mijnder nootdruft/ ende
der gheēre die met mi geweest zijn/ghedient heb-
ben. Ic hebt v alle gethoōt/datmē also arbeidēde
die swacke moet ontfaē/eñ te gedēcken der woor-
den des HEEREN Jesu/want hi geseit heeft. Het
is saliger geuen dan ontfanghen

Eñ doen hi dat geseit hadde/ knielde hi neder/
eñ badt met hen allen Daer wort veel geweēs eñ
gescreys onder hen allen/eñ vielen Paulo om den
hals eñ custen hem. Aldermeest bedroeft om dat
woort dat hi seyde/si en souden sijn aengesicht niet
meer sien/eñ geleyden hem in dat schip.

¶ Die toecoemst Pauli in Tyrum ende in Cesariam en-
de hoe Paulus so minlic ontfanghen wert in Jerusalem
vanden Christen /ende hoe die Joden sochten hem te doo
den ende vanden seluen ghevanghen wert

Dat .xxi. Capittel

A Als nv geschiede/dat wi van hem afge
trocken/wech voerē soo quamen wy
rechts loops tot Coum/eñ den nauol
gendē dach tot Rodis eñ van daer tot
Pataram. Eñ een scip gheuondē heb
bende dat in Phenicē varen soude /traden wi daer
in eñ voeren. Mer als wi Cyprē int ghesicht qua-
men lieten wise ter slincker handt eñ scheepten in
Syriam/ende voeren tot Tyron. Wandt daer sou-
de dat schip die ware wt leggen. Ende als wi daer
discipulen vonden/bleuen wi daer seuen daghen/
die seiden Paulo door den gheest /dat hi niet op en
soude reysen tot Jerusalem. Ende het gheschiede/
doen wi die dagen ouerbracht hadden/reysden wi
wt/eñ wandelden/ ende si alle met huysvrouwen
ende kinderen gheleyden ons tot buyten der voor
stadt/ende nederknielēde in dat oeuer baden. Eñ
als wi malcanderen ghesegent hadden/ghinghen
wy te schepe/maer sy lieden keerden weder totten
B haren.

Eñ wi die schipuaert volbrocht hebbende van
Tiro/quamē tot Ptolomaida/ende die broeders
gegroet hebbende/bleuen wi eenen dach by haer.
Des anderen daechs daer na quamen wy die met
Paulo waren tot Cesarien/Ende ghinghen in dat
huys Philippi des Euangelistē/die een vanden se
uen was /eñ bleuen bi hē Die selue hadde vier doch
teren die maechden waren /eñ propheteerden. Eñ
als wi daer meer dagen bleuen/so ouerquam daer
een Propheet van Judea/genaemt Agabus. Doē
dese tot ons was gecomen/nam hi dē gordel Pau
li /eñ bant zijn handē eñ voeten/eñ seide. Dit seyde
die heylige geest /die man wiens dat gordel is sullē
die Joden also binden tot Hierusalem/eñ sullen hē
inder Joden handen leueren C

Als wi dit hoordē /baden wi hem/eñ oock die
van dier plaetsen waren / dat hi niet op en reysde
tot Hierusalem. Doen antwoorde Paulus eñ sey-
de Wat doet ghi dat ghi weēt/eñ mijn hert bedroeft
want ick ben bereet niet alleē mi te laten binden/
mer oor te steruē te Hierusalem om den naem des
HEEREN Jesu/Doement hē niet en const ontge
uen /lieten wi hem gewerdē/seggende. Den wille
des HEEREN geschiede. Eñ na den seluen dagen
bereyt sijnde/reysdē wi op tot Hierusalē. Daer qua
men oor sommige vandē discipulē van Cesariē met
ons/met haer brengende eenē van Cyprē/genaēt
Manason/eenē ouden discipule die ons herbergen
soude. Doen wi nv tot Jerusalem quamen /ontfin
ghen ons die broeders geerne. Maer des anderen
daechs ginc Paulus in tot Jacobum/ende die ou-
ders quamen aldaer/eñ also hise gegroet hadde/so
vertelde hi deen na dander/wat Godt door sinen
dienst onder die Heydenen gedaen hadde

Doen si dat hoorden/presen si den HEERE/eñ
seydē tot hē. Broeder/ghi siet / hoe vele duysent D
Joden datter sijn die geloouich geworden sijn / eñ
sijn alle neerstige nauolgers der wet. Si hebben
van v gehoort dat ghi een afkeer van Moyse leert
allen den Joden die onder die heydenē sijn/seggen
de/si en souden haer kinderen niet besnijden/noch
oor na die gewoonte niet leuē/Wat is dan nv? die
menichte moeten ymmer te samen comen wandt
het sal haer ter ooren comen dat ghi gecomen zijt/
daerom doet nv tghene dat wi v seggen

Wi hebbē vier mannen die hebbē een gelooftе E
op haer neemt die selue tot v/ende laet v met haer
reyngen/ende waget die cost aen haer lieden/dat
si haer hoofden bescheeren/ende si sullent alle ver-
staen dat niet en si dat si van v gehoort hebbē/mer
dat ghi oor wandelt eñ hout die wet. Want den ge
louighen wt den heyden hebben wy ghescreuen eñ
besloten/dat si des gheen houden en souden/ dan
hem alleē wachten vanden afgoden offer/eñ van
den bloede /vanden verstickten/eñ van oncuysheit
Doen nam Paulus die mannen tot hem/eñ liet hē
des anderen daechs met hen reynigen/ende ghinc
inden tempel vercondigende die veruullinghe der
dagen der reyningen/so lange tot dat voor een ye-
gelic van haer dē offer geoffert wert

Maer do en die seuē daghē bicans volcynt wa F
ren/sagen hem die Joden van Asia indē tempel/
ende beroerden dat geheel volck/ende sloegen die
handen aen hem/roepēde. Ghi mannē van Israel
helpt/ dit is die mensche die alle menschen in allen
plaetsen leert teghen ons volck/ wet/ende tegen
dese plaetse. Daer toe heeft hi die Griecken oor in
den tēpel gheleit/eñ heeft dese heilighe plaetse ghe
mein gemaect. Want si hadden Trophimum den
Epheser met hē inden tempel gesien/den welken

ſi meyndē dat Paulus inden tempel hadde geleyt
eñ die gehele ſtadt wert beroert/ eñ daer geſciede
eenen toeloope des volcs. Eñ ſi namen Paulum
eñ trocken hē wt den tempel/ eñ ter ſtont worden
die doren geſloten

Maer doē ſi hem ſochten te doodē/ quam dat
geroep voor den ouerſten hooftman/ hoe dat ghe
heel Hieruſalē gheturbeert was. Die welcke van
ſtonden aen crijſchknechten eñ hooftliedē tot hem
nam/ eñ liep daer onder. Doē ſi den hooftman eñ
die crijſchknechten ſagen/ hieldē ſi op vā Paulum
te ſlaen. Als die hooftmā naerder by quam/ nam
hi hē/ eñ hiet hē bindē met twee ketenē/ eñ vraech
de wie hi ware/ eñ wat hi gedaē hadde Deene riep
dit int volc/ dander dat. Maer doen hy nyet ſekers
bekennē en conſte om des geruchs wille/ hiet hy
G hem indē heyrleger leydē/ eñ doen hi aen dye trap
pen was/ geuielt dat hi vandē knechten gedragen
wert/ om dat gewelt des volcs/ wāt daer volchde
veel volcs na roepēde/ doet hem wech

Als Paulus nv inden heyrleger ingeleyt wert
ſeyde hi totten hooftmā/ mach ick met v ſpreken?
Hi ſeyde/ Cōdi griecx? Eñ ſidi niet die Egiptener
die voor deſen dagē eenē oploop ghemaect hebt/
eñ leydet wt in die woeſtine vier duyſēt heymelike
moorders? Paulus ſeide. Ic ben een Jootſch man
vā Tharſen/ een borger eender vernaemder ſtadt
in Cilicia. Jck bid v/ oorlooft my te ſprekē totten
volcke. Als hijt hem oorlooſde/ Paulus ſtaēde op
die trappē/ wencte den volcke metter hant. Ende
een groote ſtilte zijnde/ ſprack hy tot haer in He-
breeuſch/ ſeggende

¶ Hoe dat Paulus dat Jootſche volck toeſprack/ ende vā
zijnder bekeringhe in Chriſto/ ende van ſinen viſioene in
Jeruſalem/ Ende hoe dat hem die Joden gheeſſclen woude-
den/ ende hoe hi hem excuſeerde dat hi een Romeyn was

Dat .xxij. Capittel

A Ghi mānē/ lieue broeders eñ vaders/
hoort mijn verantwoordē tot v Doē
ſi hoordē dz hi in Hebreuſch tot haer
ſprac/ wordē ſi noch ſtilder/ eñ hi ſey
de Jc bē eē Jootſch mā/ geborē tot
Tharſen in Cilicia/ eñ in deſer ſtadt opghcuoet by
den voetē Gamalielis/ geleert met alder neerſtic
heyt in die vaderlike wet/ ende was eē vierich be
minder oft nauolger Gods/ eñ ghelijc als ghi alle
hedenſdaechs ſijt/ eñ hebbe deſen wech veruolcht
totter doot toe/ bindende eñ leuerende inden kerc
ker/ beyde mannē eñ vrouwen/ alſo mi die hooch-
ſte Prieſter/ eñ den geheelē hoop der ouders/ oock
getuygeniſſe gheeft/ van welckē ick brieuen nam
aen die broeders/ eñ reyſde tot Damaſcum/ op dat
ic al die daer waren/ gebondē ſoude brenghen tot
Hieruſalem/ op dat ſi gepinicht ſoudē worden

Mer het geſciede/ doen ic wech reyſde/ eñ nae
bi Damaſcum quam/ dat mi omtrēt dē middach
een groot licht vandē hemel haeſtelick omſcheen/
eñ neder vallende ter aerden hoorde ick een ſtēme
ſeggende tot mi/ Saul/ Saul/ wat veruolcht ghy
B mi? Jc antwoorde. HEERE wie ſidi? Eñ hi ſeyde tot
mi. Jc ben Jeſus vā Nazareth diē ghi veruolcht.
Maer die met mi waren/ ſagē dat licht/ eñ waren
veruaert/ maer ſi en hoordē nyet dye ſtemme des
geens die met mi ſprac. Jc ſeyde weder. HEERE/

wat ſal ic doē? Die HEERE ſeyde tot mi/ Staet op C gala h
ende gaet in Damaſcum/ daer ſalmē v ſeggen van
allen dat v te doē geoordineert is. Maer als ic van
claerheyt des lichts niet en ſach/ wert ic metter hant
geleyt van dien die met mi waren/ ende quam tot
Damaſcum

Mer daer was een aēdachtich man Ananias
na der wet/ die eē goet gerucht hadde by allen den
Joden die daer woōdē/ die quam tot mi/ eñ by my
ſtaende/ ſeyde hi tot mi. Saul lieue broeder/ ſiet op D
eñ ick ſach hem aē ter ſeluer vren. Hi ſeyde tot my
God onſe vader heeft v te vorē gheoordineert dat
ghi ſinen wille bekēnen ſoudt/ eñ ſiē dat recht is/
eñ hoorē die ſtēme wt ſinē monde/ want ghi ſult
ſine ghetuyghe tot alle menſchen zijn/ van die din
ghen die ghi gheſien eñ ghehoort hebt/ eñ wat ver
toefdi nv noch/ ſtaet op ende laet v doopen/ ende
afwaſt v ſonden/ eñ aenroept den naem des HE
REN

Mer het geſchiede/ dat ic weder tot Hieruſalē
quam/ eñ badt inden tempel/ dat ick op getrocken
wert/ eñ ſach hē ſeggēde tot mi. Haeſt v eñ maect
v ſnellic wt Hieruſalē/ want ſi en ſullen v getuyge
niſſe van mi niet ontfangē Eñ ic ſeyde/ HEERE
ſi weten ſelue dat icſe geuangen hielt/ eñ dat icſe E
ſloech die in v geloofdē in elcken ſcholen/ eñ doen
dat bloet Stephani ws getuygen gheſtort wert/
ſtōt icker ooc bi/ eñ hadde welbehagē in zijn doot/
eñ bewaerde die cleeder der gheenre die hem doo-
den. Eñ hi ſeyde tot mi. Gaet henen/ wāt ic wil v
verre onder die Heydenen ſeynden

Si hoordē hem tot deſen woorde toe/ ende hie
uen haer ſtēmen op/ eñ ſeyden. Doet ſulcken men
ſche wech vāder aerden/ want ten is nyet behoor-
lic dat hi leuē ſoude/ Doen ſi riepē/ eñ haer cleede- F
ren wech worpē/ eñ dat ſant in die locht werpen/
hiet hem die hooftmā in dien leger leyden/ eñ ſey
de datmen hem met roedē ſlaen/ eñ onderſoecken
ſoude/ op dat hi bekennē ſoude/ om welcker ſaken
wille ſi alſo ouer hē riepē. Als hi hem met riemē
aenbont/ ſeide Paulus tottē onderhooftman dye
daer bi ſtont/ iſt oorrecht/ eenē Roomſchen men-
ſche/ eñ onuerdoemdē te gheeſſelen Doen dye on-
derhooftman dat hoorde/ ginc hi tottē ouerhooft
man/ eñ vercondichdet hem/ ſeggēde. Wat wildy
maken? deſe menſche is een Romeyn

Doen quam die ouerhooftman tot hem eñ ſey
de tot hem. Segt mi/ ſidi een Romeyn. Hy ſeyde
Ja. Eñ die ouerhooftmā antwoorde. Jck hebbe
dit borgerrecht met grooter ſommē gecocht. Pau
lus ſeyde weder. Jc bē ooc een Romeyn ghevoren G
Ter ſtont gingen ſi van hem dye hem onderſoec-
ken ſouden. Eñ die ouerſte hooftmā vreeſde/ doē
hi vernam dat hi eē Romeyn was/ eñ dat hy hem
gebonden hadde

Des anderē daechs willende ſekerlijc weten/
waer om hi veſchuldicht wert vanden Joden ont-
loſte hi hem vandē bandē/ eñ liet die hooge. Prie-
ſters/ eñ haren geheelen raet comen/ eñ Paulum
voorbrengende/ ſette hi hem onder haer

¶ Hoe die hooftman riep die acculeerders Pauli/ om dye
waerheyt te ondervraghen/ ende hoe ſi op een nieu arbey-
den om hem met meer quaets te beſchuldighen

Dat .xxiij. Capittel.

Paulus sach den raet aen ende seyde.
Ghi mannen/lieue broeders / ic heb
A met alder goeder conscientie gewan=
delt voor God tot dese dage toe Die
hoghe Priester Ananias beual den
ghenen die om hem stonde/dat si hē op sine mont
souden slaen. Doe seide Paulus tot hē. Ghi ghe=
witte want/ Godt sal v slaen/sidt ghy en oordeelt
ghi mi na die wet/en laet mi slaen teghen die wet
En die daer bi stonde seiden. Schelt ghi den hoo=
gen Priester Gods? En Paulus seyde Lieue broe
ders/ic en wist niet dat hi die hooghe Priester is/
want daer staet ghescreuen. Ghi en sult den ouer=
sten des volcs niet vloecken.

B Met Paulus wetede dat deen deel Saduceens
Exo. xxij.b. en dander deel Pharizeeus was riep hi inden raet
Ghi mannē/lieue broeders/Jc bē een Pharizeeus
phi.iij.a en een sone ees Pharizeeus/ic werde gheoordeelt
Matth. om den hope/en der verrisenissen wille der dodē.
xxij.c Ende als hi dat gheseyt hadde so werter een twee
dracht tusschen die Pharizeen en Saduceen/en die
menichte deelde haer /want die Saduceē segghē
datter gheen verrisenisse en is/noch enghel / noch
geest Maer die Phariseen belydēs beyde Ende
daer geschiede een groot geroep/en die Scriftghe
leerden der Pharizeen dese stonden op en streden
seggende. Wi en vindē niet quaets aen desen men
sche/mer heeft een geest oft engel met hē gespro=
ken//so en willen wi niet tegen God striden

C Mer doen daer eenē grotē twedracht op stōt/
die ouerste hooftmā beduchtende dat Paulus vā
hē met gewelt genomē soude worden / hiet hi dat
crijschvolc neder gaen/en hē wechnemen/en indē
heyrleger leiden. Des anderen daechs inder nacht
stont de Here bi hē/en seide Paule/sijt getroost
want so ghi van mi te Jerusalē hebt ghetuycht/al
so moet ghi ooc te Rome getuygen

Alst nv dach wert vergaddē hē sommige Jodē
te samen/en verbandē haer seluē/noch te etē noch
D te drinckē/tot dat si Paulum gedoot haddē. Daer
warēder meer dan veertich die sulckē verbont ge
maect hadden. Die welcke tottē hoochstē Priester
en ouders ghingē/en seyden. Wi hebbē ons scerpe
lic verbannē/niet te etē/tot dat wi Paulū gedoot
hebbē. Daer om so geeft den ouerhooftmā en den
rade te kennen/dat hi hē morgē tot v brenghe/als
oft hi hē badt woude verhooren/maer wy sijn be=
reet om hē te dooden eer hi tot v coemt

Mer doen Paulus suster soon dese lagē hoor=
de /quam hi/en ginc indē heyrleger/en vercondich
E det Paulo. Paulus riep enē vandē onderhooftlie
den tot hē/en seyde. Leyt toch desen iongen totten
ouerhooftman/want hi heeft hem wat te seggen.
Die nam hem en leyde hem tottē ouerhooftman
en seyde. Die gebonden Paulus riep mi tot hē/en
badt mi dat ic desen iongen tot v soude leydē/wāt
hi heeft v wat te segghen

Doen nam hē die ouerhooftman bider hāt/en
ghinc met hē besijdē af/en vraechde hē/wat ist dat
ghi mi hebt te seggē? Hi seyde. Die Joden sijn eēs
geworde/v te bidden/dat ghi Paulum morghen
voor dē raet laet brengen/als oft hi hē badt wou
de verhooren/maer en betrout ghi haer liedē niet
want meer dan veertich mannē onder hen op hē
verwachten/en legghen lagen op hem die hen sel=
uen verbannen hebben/noch te eten noch te drinc
ken/tot dat si Paulum gedoot hebben/en sijn nv
bereet/en wachten na v beloofte

Doen liet die ouerhooftman den iongē van hē F
en geboot hem dat hijs niemant en soude seggen/
dat hi hem te kennē gegeuen hadde/en hi riep tot
hem twee ouerhooftliedē/en seyde. Bereyt twee
hondert crijschknechten/ dat si tot Cesarien rey=
sen/ende tseuentich ruyters/en twee hondert scut
ters/op die derde vre der nacht/en bereyt die bee=
sten/op dat si Paulum daer op setten en bewaert
brengen tot Felix den presidēt/en hi screef eenen
brief/dit inhoudende

Claudius Lysias/den aldermachtichsten presi
dent Felix/blijscap. Desen man hadden die Joden
gegrepen/en woudē hem doot hebben. Doe quā G
ic met dat crijschvolc daer/en ic beuant dat hi een
Romeyn was/so trac ic hem wt haren handē. En
om dat ic die sake woude weten waerom si hē be=
schuldichden/leide ic hem in haren raet/doe beuāt
ic dat hi beschuldicht wert vanden vragē haerder
wet /maer als si geen misdaet oft feyte en hadden
der doot oft der bandē weerdich/ende doen tmi voor
mi quā dat sommige Joden lagen leyden/sandt ic
hem van stondē aen/aen v/den clagers ooc gebie
dende dat sijt voor v souden seggen/wat si teghen
hem haddē. Hout v vromelick

Die crijschknechtē namē Paulū/also haer be
uolen was/en leyden hē inder nacht tot Antipatri
dē. Maer des anderen daechs lieten sy die ruyters
met hē reysen/en keerden weder omme te Jerusa
lem. Doen si te Cesarien quamen/leuerden si den
brief den presidēt/ende setten Paulum daer ooc.
Doen die presidēt den brief las/so vraechde hy wt
wat lande dat hi ware/en onderuonden dat hi wt
Cilicien was/seide hi. Jc wil v verhooren/wāneer
v beclagers ooc hier gecomen sijn/en hiet datmen
hem inden rechthuyse Herodis bewaren soude

¶ Hoe Paulus gheaccuseert wert aen des Keysers rechte ende hoe na die beclaginge vertrocken wert die sententie des rechts

Dat.xxiiij. Capittel.

Na vijf dagē quā die hoochste priester
Ananias af mettē ouders/en met dē
voorsprake Tertullo/die quamē voor A
den president tegē Paulum/en Pau
lū geroepē hebbēde/begonst Tertul
lus te clagē seggende. Dat wi onder v in grotē vre
de leuē/en datter door v voorsienichz/alder heer
lickste Felix/vele redelike daden oprechtelic bescreeuē
werden/dat ontfanghē wi altijt in allen plaetsen/
met alder dancbaerheit. Mer op dat ic v niet lan=
ger en vertrecke/so bid ic v wilt ons cortelic horē
na v goedertierenheyt

Wi hebben desen man geuondē schadelick/en
eenen oploop verweckende/allen dē Joden ouer B
alle die werelt/ende die principaelste der sectē der
Nazarenen/die daer ooc op toegeleyt heeft dē tē=
pel te ontwijden. Den welcken wi ooc grepen en
oordelen wouden na onse wet. Mer Lysias die ō=
derhooftman voorquam hem dat/en ontrac hem
met groot gewelt wt onsen handē/ende hiet sine
beclagers tot v comen/van welcken ghi ondersoe
ken muecht/ende van allen dien daer wi hē at be=

schuldigen bekennen. Die Jodē seyden oock daer toe dat also ware

C Maer Paulus/doen hem die President wenc te sprekē/antwoorde hi. Want ic weet dat ghy in desen volcke nv vele iaren een rechter sijt ghe weest/wil ick mi seluen goets moets verantwoor den/in dien ghi bekēnen muecht dat niet meer dā twaelf dagen en zijn/dat ic op ben ghegaen tot Je rusalē om te aenbedē. Oock so en hebbē si mi inden tempel niet gheuonden met yemāt sprekende/oft eenigen oploop makende indē volcke/noch inden scholen/noch inder stadt. Si en connēs oock nyet bi gebrengen/daer si my af beschuldigen

D Maer dat belide ick v na dien wege die si eene secte heetē/dienie ic also den God mijnder vaders dat ic alle dien geloeue dat inder wet ē inden pro pheten gescreuen staet/ende hebbe hope in God dat welcke si oock verwachtē/te wetē/dat dye ver risenisse der Joden toecomēde si beyde der gerech ter/ē der ongerechter/inden selfden oeffene ic mi om eē onuerargerde conscientie altijt tegen God ē den menschen te hebben

Maer na vele voorledē iaren brachtic aelmoe sen ē offerhandē minen volcke. Daer ouer von den si mi/mi seluen reynigende inden tempel/son der alle rumoer ē gerucht. Daer waren somige
E Joden wt Asia/die welcke hier voor v soudē zijn/ ē mi beschuldigē/ist dat si yet tegen my hadden/ oft laet dese selue seggē/oft si yet onrechts aen my beuonden hebben/want ic hier voor den raet stae/ van alleen om der stemmē wille dat ic onder haer staende riep. Ic werde heden vander verrijsenisse der dooden van v lieden geoordeelt

F Doē Felix dat hoorde/sette hi dat wt/Wāt hy wiste sekerlic wel vā desen weghe/ē seyde. Wan neer Lisias die ouerhooftmā af coēt/so wil ic uwe sake vereysschē. Maer hi beual dē ouerhooftman Paulum te bewaren/ē ruste latē hebben/ē nie mant vandē sinē en soude verbiedē oft beletten hē te dienen oft tot hem te comen

Mer na somige dagē quam Felix met zijnder huysurouwē Drusilla/die een Jodinne was/ende eyschte Paulū/ē hoorde dat geloue in Christum van hē. Doē Paulus vāder gerechticheyt ē cuysheyt/ē vandē toecomende oordeele disputeerde/
G verschricte Felix/ē antwoorde. Laet op dit pas al so bliuen/gaet henen/wanneer ick bequamen tijt hebbe/so wil ick v herwaerts doē roepen/daer en binnen hopende dat hem gelt vā Paulo ghegeuen soude werdē/dat hi hem soude ontbinden. Daer omme hi hē ooc dicwil liet roepē/ē sprac met hē/ Twee iaer om zijnde quam Portius Festus/in Fe lix stede. Felix willende dē Joden een weldaet be wisen/liet Paulum gebonden

¶Hoe Paulus gheaccuseert wert omtrent den feest dach ende waer om dat hi te Romen gheuoert wert om dat hy begheerde te appelleren/ende hoe dat die coninc Agrippa hem seluer woude hooren Dat.xxv.Capittele.

A Doen Festus int lant ghecomen was reysde hi na drie daghen af van Cesaria tot Jerusalem/doen ginghen dye hoochste priesters/ē de principaelste der Jodē voor hem tegen Paulum/ ende baden hem/ghonst begherende teghen hem/ dat hi hem liet roepen tot Jerusalem/ende leyden hem lagen om hem onder weghen te doodē. Doē antwoorde Festus/dat Paulus ymmer tot Cesa rien behoudē soude worden/hi soude cortelick we der derwaerts reysen. Daer om die onder v lieden (seyde hi)vermogen/die laet mede af reysen/ende B
den man beclaghen/ist datter eenighe misdaet in hem is

Maer doen hi daer meer dan thiē daghen ver toeft hadde/reysde hi af tot Cesarien/ē des an deren daechs sadt hi op dē rechtstoel/ē hiet Pau lum halen. Doē die selue daer quam/stonden dye Joden die van Jerusalem afgecomen waren om hem/ē brachtē vele sware saken op/die welcke si niet en consten bewijsen. Paulus hem seluen ver antwoordende. Ick en hebbe my/noch teghen die wet/noch tegen die Jodē/noch tegen den tempel C
noch tegen den Keyser niet besondicht.

Mer Festus willende den Joden weldade be wisen/antwoorde Paulo seggēde. Wildy opgaen tot Hierusalem/ē daer vā desen voor mi gheoor delt wordē? Paulus seide/ic stae voor des Keysers gerecht/daer moet ic geoordeelt wordē. Ic en heb den Jodē geen leet gedaen/so ghi oock alder best weet. Mer heb ic yemanden leet ghedaen/ende yet gedaē dat der doot werdich is/so en weyghere ick mi niet te steruen. Ende en isser der saken gheen daer si mi af beschuldighen/so en can mi nyemant haer lieden gheuen. Ick beroep mi op den Keyser Doen beriep hem Festus mettē rade/ē antwoor de. Ghi hebt op den Keyser beroepen/daer om sul di totten keyser gaen

Na somighe dagen quam die coninc Agrippas ē Bernice tot Cesarien/Festum te ontfangē/ē D
doen si daer vele dagen vertoefdē/so leyde Festus den Coninck dye sake van Paulo voor/ē seyde. Daer is een mā van Felix gebonden gelaten/om wiens wille die hoge priesters ē ouders der Jo den voor mi quamen/doen ick te Jerusalem was/ ende begeerdē een vonnisse tegen hem/den welc ken ic antwoorde. Het en is der Romeynen wijse oft gewoonte niet/dat een mensche ouergheuen E
werde te dooden/eer dat die beschuldichde zijn be schuldigers tegenwoordich hebbe/ē plaetse ont fange/hem van dier aenspraké te verantwoordē. Doen si hier te samē waren gecomen/soe en sette ics niet wt/maer sadt des anderen daechs op den rechtstoel/ē hiet den man voort brengē/van welc ken doen die beschuldigers stonden/ende en brach ten gheen saken van misdaet aen/daer ick quaet af vermoede. Si haddē somige vraghen teghen hem F
van hare superstitie/ende van eenen ghestoruē Je su/den welckē Paulus seyde dat hi leefde. Maer ic der vragen niet verstande/seyde oft hi te Hieru salem woude reysen/ende daer vā desen laten oor deelen. Doē Paulus hem beriep oft appelleerde/ dat hi der kennisse des keysers behoudē soude wor den/so hiet ic hem houdē tot dat ic hem totten key ser seynde

Agrippas seyde tot Festū. Ic woude den men sche ooc geerne hooren. Hi seyde/morgen sult ghy hem hoorē. Tsanderen daechs doen Agrippas/ē Bernice met grooter proncklerien quamē ē ghin gen in dat dinghuys/metten ouerhooftlyeden ē

dat dier aen sijn hant saghen hanghen seyden si on-
der malkanderen. Dese mensche moet eē moorder
zijn/ den welcken die wrake niet leuen en laet/ al is
hi der zee ontghaen/ Maer hi slingerde dat dier af
int vuer/ ende hē en quam niet quaets aen. Si mein
den dat hi swellende soude worden oft doot neder
B geuallen hebben. Doen si langhe wachten/ ende
saghen dat hem niet quaets aē en quam/ verander
den si haer/ eñ seyden hi waer God.

In dien seluē plaetsen hadde die ouerste in dien
eylande genaemt Publius een wthof die ontfinck
ons/ eñ herberchde ons drie daghen vrendelick/
Maer het geschiede/ doen dye vader Publij vāder
cortsen eñ van den loop lach/ dat Paulus tot hem
in ghinck/ ende doen hi ghebeden hadde/ ende dye
handen op hem ghelept/ maecte hi hem ghesondt/
Doen dat geschiet was quamen die andere/ in dat
eylant oock daer toe/ die cranckheden hadden/ ende
lieten haer gesont maken/ ende si deden ons groo
te eere. Ende doen wi wt reysden loeden si ons al
op/ wat ons van node was

Mer na drie maenden voeren wi wt in eē scip
van Alexandria/ dwelc inden eylande ghewintert
hadde/ ende hadde een bāner der tweelinghen. En
C de doen wi tot Syracusa quamen/ bleuen wi daer
drie daghen/ ende doen wi omuoeren quamen wy
tot Regiō/ ende na eenen dach doen hem den suy-
den wint verhief/ quamen wy des anderen daechs
tot Phutholen/ daer vondē wi broeders ende wor
den van haer gebedē dat wi seuen daghen souden
bliuen/ ende so quamen wy te Romen. Ende van
daer doen dye broeders van ons hoorden/ gingen
si wt/ ons te gemoete tot Appifer ende Tretaberē
Doen Paulus die sach dancte hi God/ eñ vercreech
een betrouwen. Mer doen wi te Romen quamen/
so gaf die onderhoftman die gheuanghē den ouer
sten hooftmā ouer/ Mer Paulus wert gheoorloft
D op hem seluē te bliuē met eenen krijschknecht/ dye
hem bewaerde

Maer het gheschiede na drie daghen dat Pau-
lus die principaelste der Joden tsamen riep eñ doē
si tsamen ghecomen waren seyde hi tot haer. Ghy
mannen lieue broeders/ ick en hebbe niet tegē ons
volck ghedaen/ noch teghen onse vaderlijke seden
eñ ben nochtās wt Hierusalem ouer ghegeuen/ in
der Romeynen handen/ die welcke doen si my ver
hoort hadden/ wouden si mi los laten om dat geen
sake der doot in mi en was/ maer doen dye Joden
daer teghen seyden/ wert ic bedwongen mi op den
Keyser te beroepen/ niet als of ic mijn volc yet had
de te beschuldigen. Om dier saken wille heb ick v
ghebeden te sien ende aen te spreken/ om den hoo-
pe Israelis wille/ ben ick met deser ketenen ombe
uangen

Si seyden tot hem/ Wy en hebben noch schrift
E ontfangen van Judea van uwent weghen/ noch
daer en is geen broeder/ ghecomen die yet quaets
van v vercondicht oft ghesept heeft. Nochtās dunc
ket ons der reden wel weert/ dat wi vā v horē wat
ghi daer af hout. Wāt van deser secten is ons ken-
lick dat haer op allen plaetsen wort wedersproken
Eñ doen si hē eenen dach gheset haddē/ so quamē
der vele tot hem in die herberghe den welcken hy
wt leyde betuygende dat rijcke Gods/ ende bewi
sende hem van Jesu/ wter wet Moysi/ ende wt dē
Propheten/ van smorgens vroech tottē auōdt toe
eñ die sommige vielen totten ghenen dat hy seyde
mer die sommige en geloofden niet.

Maer doen si met malcanderen niet en conste
ouer comen/ gingen si wech/ als Paulus eē woort
sprack/ dat die heilige geest wel gesept heeft/ door
den Prophet Esayam/ tot onsen vaderē eñ ghe-
sprokē. Gaet henen tot desen volcke/ eñ segt. Met G Esa.vi.
ten oren suldi dat horen/ ende niet verstaē/ eñ met
ten ogen suldijt sien/ ende niet bekennē. Want dat
herte dees volcs is verhart/ ende si horen swaerlic
met haren ooren/ ende si hebben haer ogen toe ge
daen/ op dat si niet eenighen tijt en sien met haren
oghen/ ende en hooren met haren ooren/ ende ver
standich worden in haer hertē/ ende bekeert wor
den dat icse gesont maecte. Hier om si v kenlic dat
den Heydenen dese salicheit Gods gesepnt is ende
si sullent hooren. Eñ doen hi dit gesept hadde gin-
gen die Joden wech/ ende hadden een groote vra
ghe onder haer seluen.

Mer Paulus bleef twee iaer in sijn ghehuerde
woninge/ ende ontfincse alle die tot hem quamen
predikende dat rijcke Gods ende onuer
boden leerēde vandē HEERE Je
su met alre vryheit onuerbo
den Amen

(+)

Hier eyndet dat werck der
Apostelen

(*)

Hier beghint
die Epistel van die eerwaerdi-
gen Apostel sinte Pauwels/ met den ande
ren Epistelē van sint Jacob/ sinte Pe
ter/ sinte Jan/ ende sinte
Judas

(+)

Hier beghint die Epistel van sinte Paulus totten Romeynen

¶ Die Apostel thoont zijn liefte/ dye welcke hy heeft tot dye Romeynen /ende daer nae straft hi die zonden vandē genen die haer eygen sinlicheyt wellust ende begeerten na volghen ✠ Dat.J.Capittel ✠

PAulus een die
naer Jesu Christi/ghe
roepen tot een Apostel
wtghecoren om te pre
diken dat Euangelie
A Gods /dwelck hi voor
tijts hadt belooft door
zijn prophetē in die hey
lige scrifture vā sinē so
ne/die ghebooren is geworden vandē sade Dauid/nā
den vleesche /dye crachtelick bewesen is dye soone
Gods / naden geest dye heylichmaect van dier tijt
dat verresen is/vander doot Jesus Christus onse
HEERE/door welckē wi ontfangē hebben die gra
tie eñ dienst des Apostelscaps/om die ghehoorsaem
heyt des geloofs op te rechtē /onder alle Heydenē
onder sinen naē/van welcken getal ghi ooc zijt ge
roepen van Jesu Christo) ✠
Alle die te Romē zijt / wtuercorē van God/eñ
gheroepen heylighen/gratie si v lieden ende vrede
van God onsen vader/ende vanden HEERE Je
su Christo
Ten eersten dancke ic minē God door Jesum
Christum/ voor v allen/om datmē van uwen ge
B loue spreect/in dye gheheele werelt/Wandt God
is mijn getuyghe/den welcken ick diene in mijnen
gheest in den Euangelien zijns soons / dat ick son
der ophoudē / uwer gedachtich ben in mijn ghebe
den/bidende/oft mi eenich tijt mocht ghebueren
een gheluckighe reyse(door den wille Gods)tot v
lieden te comē. Want ick begeere v te sien/op dat
ick v eenighe gheestelike gaue mede deylen moch
te/om v te stercke(dat is)dz ic mz v ōtroost moch=
te wordē door uwen ende mijnen geloove dat wy
onder malcanderen hebben
Maer broeders ick wil dat ghi weet/ dat ic die
wil voor mi genomen hebbe te comen tot v/maer
ick ben belet geweest tot desen dach toe/op dat ick
oock wat goets mochte doen onder v lieden / ghe
lijck ic ooc hebbe gedaē onder die ander Heydenē
Ic ben eē schuldenaer den Grieckē ende den Bar
baren/den wijsen ende onwijsen/daer om alsoe ve
le alst in mi is / ben ick geneicht v lieden die oock te
Romen sijt te prediken dat Euangelium
Want ick en schame mi niet des Euangelium
van Christo / want het is een cracht Gods dye sa
lich maect alle die daer aen ghelooven/den Joden
principalic ende ooc den Grieckē. Want dye recht
uaerdicheyt die God acht /wort daer door geopē
baert /het welck coemt wt den geloove int geloue
gelijck gescreuen staet. Die rechtuaerdighe sal wt
C dat ghelooue leuen
Want die toornicheyt Gods vandē hemel wort
gheopenbaert ouer alle boosheyt der menschē/die
welcke die warachticheit Gods onrechtuaerdelic
onthouden/daer omme/ om dat het ghene dat kē
lick is van Gode / by haer openbaer is/wāt God
heuet haer geopenbaert daer mede dat Gods on
sienlic wesen(dat is)zijn eewige cracht/ende God
heyt wert ghesien/alsmen dat waer neemt by den
werckē der sceppinge des werelts/also dat si geen
onschult en hebben in dien si bekenden/datter een
God is/eñ niet als God en hebbē geprezen noch
ghedanct/maer si zijn in harē ghedachten ydel ghe
worden / ende haer onuerstādich hert is verdonc=
kert / doen si haer seluē wijs hielden/soe zijn si sot
ghewordē/eñ hebbē verandert die glorie des on
verghanckelijckē Gods in een ghelijckenisse eens
beelts des vergānckelijckē mēscen/ende der voghe D
len/eñ der cruypender dieren
Daer om heeftse God oock overghegeuen in
haers herten wellust/in onreynicheyt /te schenden
haer eyghen lijf door haer seluen / welcke veran=
dert hebbende die waerheyt Gods/in loghen/en=
de si hebben geeert eñ gedient dē creatueren/meer
dan den schepper die daer ghebenedijt is inder ee=
wicheyt Amen
Daer om heeft God haer ouer gegeuē in scan
delijcke begheertē/want haer vrouwen hebbē ver
andert haer natuerlic gebruyck in onnatuerlijcke
Des ghelijc ooc hebbē die mannen gelaten dat nae
tuerlijcke gebruyck der vrouwen/ende zijn verhit
op malcanderē in hare gelusten/ende hebben man
nen met mannē leelicheit bedreuen/ende dat loon
haerder dolingen/gelijck alst behoort/in haer seluē
weder om ontfangen
Ende gelijc si niet en hebbē geacht God te ken
nen/so heeftse God geleuert in eenē verkeerdē sin
ne/te doē dingē die welcke dat nz betamelic eñ zijn
veruult met onrechtueerdichz/oncuysheit/quaet/
listicheyt/giericheit/boosheyt/vol nijts/moorts/
kijuēs/bedrochs/quaetherts//oorēblasers/achter
clappers dien God viant is/spijtich / houaerdich/
stout/versierders vā quade bondē/ den ouders on
gehoorsaē/onuerstādich/trouweloos/onvriēdelic
suer/sonder ōtfermherticheyt. Dye Gods gerech
ticheyt werē(dat die gene die sulcs doen weerdich
zijn der doot)niet alleen doen si dese dinghen/maer
si hebben oock lust oft behaghen in die ghene diese
doen.

¶ Die Apostel straft die sonden der Joden/seggende /dat dat si niet int misdaet den Heidenen gelijc zijn/maer eens deels arger ende quader Dat.ij.Capittel

DAer om en coudy v niet ontsculdighē A
o menschen /soe wye dat ghy zijt/ die
daer oordeelt. Want waer in ghy ee
nen anderē oordeelt/ verdoemt ghy
v seluen /aengesien dat ghy die selue
dingen doet / dye welck ghi oordelt. Want wi we
ten dat Gods oordeel is na die waerheyt ouer die
ghene die welcke alsulcke dingen doē. Maer denct
ghi o mensche/die oordeelt /die dusdanige dingen
doen/ende ghi doet oock dat selue/dat ghi ontvliē
sult dat oordeel Gods? oft veracht ghi die rijcdom
men zijnder goetheyt/gedoechsaemheyt/eñ lanck/
moedicheyt? weet ghi niet dat die goetheyt Gods
v tot penitentie leyt
Maer na uwe verherticheyt eñ onberouwigē
herten vergadert ghi v seluen eenen schat des too
rens in den dach des toorēs ende der openbaringen
des rechtueerdichs oordels Gods /die welcke eē ye
gelijck geuen sal na zijn wercken namelic prijs eñ Matth. xvi d
eere/ende dat onuerganckelic wesen den genē die
met gedoechsaemheit in goeds wercken na dat ee=

wich leuen staen. Mer dē genen welcke kijfachtich
sijn eñ der waerheyt niet gehoorsaem en sijn mer
gehoorsaem der onrechtuaerdicheit/sal toecomen
ongenadicheit ende gramscap/quellinge ende be-
nautheit / ouer alle sielen der menschen die quaet
doen/den Joden bisonder eñ den Griecken/Mer
prijs eere eñ vrede allen menschen die goet doen/
den Joden bisondert/eñ ooc den Griecken.

C ✠ Want daer en is gheen aensien der personen
bi Gode. Alle die sonder wet hebben gesondicht/
sullen ooc sonder wet vergaen ende die in die wet
hebben gesondicht/die sullen door die wet veroor-
delt worden. Want die die wet hooren en sijn niet
rechtuaerdich voor God/mer die de wet volbren
ghen die sullen rechtuaerdich sijn. Wāt ist dat dye
Heydenen/die die wet niet en hebben van nature-
ren doen dat die wet in hout/dese geen wet hebbē
de/sijn haer seluen een wet/daer mede dat si bewij
sen dwerck des wets gescreuen in haer herten/nae
dien dat hem betuycht haer consciencie/ende oock
haer ghedachten/die hem onder malcanderen be-
sculdighen/oft ooc ontschuldigen in dien dach als
die HEERE sal ordeelen die verborghentheyt der
menschen / na dat wtwijsen mijns Euāgelijs door
Jesu Christum ✠

Mer siet toe ghi heet een Jode / eñ ghi verlaet
v op die wet/ende beroemt v Gods/ende ghi kēt
sinen wille/ende geleert zijnde door die wet/proef
dy oft onderscheyt ghi wat oprecht eñ niet oprecht
en is/ende ghi vermeet v te wesen een leydtsman
der blinden/een licht der geenre / die in duysternis-
se zijn/eē onderwijser der onwijse/een leeraer der
simpelen/hebbēde die form der kennissen ende der
waerheyt in dye wet/daer om ghi die eenē anderē
leert/eñ v seluē en leert ghi niet Ghi preect datmē
niet stelen en sal/ende ghi steelt selue/ende ghi segt
datmen gheen ouerspel doen en sal/ende ghi doet
selue ouerspel. V grouwelt voor die afgoden /eñ
begroeft God van tēne/ghi beroēt v van die wet
ende ghi onteert God door die ouertredinghe des
wets/wandt den naem Gods wort door v lieden
geblasphemeert onder die Heydenē/gelijcker wijs
als gescreuen is

Die besnijdenisse is wel profitelijck/ ist dat ghy
onderhout die wet / mer ist sake dat ghi een ouer-
D treder sijt des wets/ soo is v besnidenisse verkeert
in die onbesnidenisse Ist sake dat die onbesnijdenis
se des wets rechtueerdichz hout/ meyndi niet dz zijn
onbesnijdenisse sal worden gherekent voor besnij-
denisse? Ende sal also zijn dattet tghene dat van na
tueren een onbesnijdenisse is/ende die wet hout v
sal veroordeelen/v die welcke door die letter ende
besnijdenisse eē ouertreder sijt des wets. Wāt ten
is gheen Jode/die wtwēdich een Jode is/oock en
is dat geē besnijdenisse die wtwendich int vleesche
ghesciet/ Mer die is een Jode/die inwendich ver-
borghen is/ende dye besnijdenis des herten is een
besnijdenis/die welcke geschiet indē gheest/niet in
die letter/wiens lof niet en is wt die meschē/maer
wt God.

¶ Hi bethoont waer in die Jodē beter waren dan die Hey
denen,proeuende dat die Heidenen alsoe wel als die Jodē
behoeftich waren der gratie Gods

Dat.iij. Capittel.

At voordeel hebbē dan nv die Jode A
oft wz baet haer die besnidenis? voor
waer seer vele. Ten eersten is hem be
trout dat God gesproken heeft Wat
leyt daer aen/al ist dat die sommighē
daer aen niet en gelouen? Soude haer ongelouie ioā.
heyt/tgheloue Gods te niete maken? Dat si verre psal
Maer het blive vele beter also/dat God warach- psal
tich si ende alle menschē loghenachtich / Ghelijck
als gescreuen is. Op dat ghi rechtueerdich sijt in u
wen woorden/eñ dat ghi verwint wanneer ghi ge
ordeelt werť

Mer ist sake dat onse rechtuaerdicheyt/Gods
rechtuaerdicheit prijst /wat sullen wi segghen? Is
God dan onrechtuaerdich / dat hi daer om gram
wort? (Nae der menschē maniere spreeck ick) Dat
si verre. Hoe soude dā God die werelt connen oor
deelen? Wāt ist dat die warachticheyt Goods ver
heuen is ouermits mijn loegenē tot sijnder glorien
waerom soude ic dā noch als eē sondaer geordeelt
wordē? Eñ niet veel meer also doen(gelijc wi ghe- B
lachtert wordē/eñ so sommiнge sprekē dz wi seggē
soudē)laet ons quaet doē/op dattet goet daer wt
come/der welcker vdoemenisse rechtuaerdich is.

Wat segghen wi dan nv? hebben wy voordeel?
In geender manierē. Want voor hebben wi met
redenen bewesen/dat die Jodē ende die Griecken
altesamen onder die sondē sijn/gelijc dat gescreuen
is /Daer en is niemant rechtueerdich/ia niet een/
Daer en is niemant die verstandich is. Daer en is
niemant die nae God vraecht. Alle sijn si afghe-
weken tsamen zijn si onnut ghewordē / daer en is
niemant die goet doet/daer en isser oock niet een.
Haer kele is een open graf/haer tonghe hebben si
tot bedroch gebruyct/venijn der slanghē is onder
haer lippen. Haer mōt is vol van vloekens eñ bit-
terheyts/haer voeten sijn snel om te storten bloet C
Verstoringe eñ verbrekinge is in harē wegen ende
dē wech des vredē en wetē si niet/die vreese Gods
en is niet voor haer oghen

✠ Mer wi weten soe wat die wet seyt dat seyt
se totten genen dye onder die wet sijn /op dat alle
mont gestopt worde /ende dat alle die werelt God
sculdich si. Daerō/om dat geē vlees door die werc
ken des wets voor hē rechtuerdicht sijn en mach
wāt door die wet en coēt niet dan kenisse der sondē

Maer nv sonder toedoē der wet/so is die rechtē
uaerdicheyt/die voor God ghelt geopēbaert/ be
tuyget door die wet eñ Propheten. Maer ic seg-
ghe vāder gerechticheyt voor God/die daer coēt
door tgheloue in Jesum Christum/tot allen ende
op allen die daer gelouen

Want hier en is gheen onderscheyt /si zijn alle D
sondaers/eñ behoeuē des prijs die God aen hem
hebbē soude/ende werden sonder verdiēst gerecht
uerdicht wt sijnder ghenaden/door die verlossinge
die door Christum gesciet is/welck God voor ghe
stelt heeft tot eenē stoel der Ghenaden/door tghe
loue in sinen bloede. Waer mede hi die gerechtichz
die God acht bewijsde/in dien/dat hi vergeeft dye
sondē die te vore gesciet sijn die onder die Godlike
gedoechsaēheit die hi droech/op dat hi tot dese tiden
be wisen soude die rechtueeerdichz die voor hē ge
acht is/op dat hi alleen gherechtich si/ende recht-

uaerdich make den genen dye daer is int gheloue Jesu Christi *

Waer is dan nv uwē roem? Si is wt ghesloten door welcke wet? Door die wet der werckē? niet al so/maer door die wet des geloofs

So houdē wi nv/dat die mensche gerechtuaer dicht wort sonder toe doē die werckē des wets/al leene door tgheloue. Oft is God alleē der Joden God/is hi ooc niet der Heydenē God/ Ja hi by/ hi is ooc der Heydenē God/want het is een God die rechtueerdich maeckt die besnijdinge wt den ge loue/ eñ ooc die onbesnijdenis wt dē geloue. Hoe maken wi dā die wet te nieute door tgeloue dat si verre/mer wi stichten/eñ beuestighen die wet

¶ Die Apostel declareert door dat Exempel van Abraham/dat gheloone van noode is totter salicheyt ende dat die oude wet totter salicheyt niet ghenoch en is

Dat.iiij. Capittel.

A Wat segghen wi dan van onsen vader Abraham/dat hi geuondē heeft nae den vleesche? dat seggē wi. Ist dat hi rechtuerdich gemaect is gewerst wt die werckē/ soo heuet hi roem/ mer niet voor God. Maer wat seyt die scrifture? Abrahā geloofde God/ eñ het is hem gerekēt tot rechtuerdicheyt/Maer dē genen die werct/die en wort dat loon niet gherekēt wt genaden/ mer wt schulde/mer dē ghenen die niet en werct/eñ gelooft in hem die welcke rechtuaerdich maect dē bosen oft godlosen/zijn geloue wort hem gherekēt tot rechtuaerdicheit. Gelijc dat Dauid seyt/ dat die salich si alleē den mēschen/den welcken God gerechticheyt toe rekent/sonder toedoen der wercken daer hi spreect Salich zijn die menschē den welckē haer
B ongerechtichedē vergheuen zijn/eñ dien hare sonden bedect zijn/Salich is die mā/ wiē die HEERE gheen sonde toe en rekent

Gaet dā dese salicheyt ouer die besnijdenis/oft onbesnidenisse? Wy moeten ymmer segghen/ dat Abrahe zijn gheloue is gerekent tot rechtuaerdicheyt. In wat manieren ist hem dan gherekent? in der besnijdenisse/ oft in die onbesnijdenisse/ Niet in die besnijdenisse/maer in die onbesnijdenisse/eñ dz teeken der besnijdenisse/ontfinc hi tot eē segel van die rechtuaerdicheyt des geloofs/welc hi noch hadde in die onbesnijdenisse op dat hi soude zijn/een vader van allē ghelouighe menschē in die onbesnijdenisse/op dat haer ooc soude worden gherekent tot der rechtuaerdicheyt ende wordē eē vader der besnijdenisse/niet alleē den ghenen die van die besnijdenisse zijn/ mer ooc den genē die daer wādelen in
C die voetstappen des gheloofs/die daer was in dye onbesnijdenisse Abrahe ons vaders.

Want die beloofte dat hi een erfghename der werelt soude zijn/en is Abrahe noch sinē sade niet gesciet door die wet/ mer door die rechtuaerdich des geloofs/ want ist sake dat die ghene die vāder wet zijn/erfgenamen zijn/soe ist gheloue wt/ ende die beloofte is om niet/wāt die wet en werct nyet dan gramschap/want waer gheen wet en is/daer en is geen ouertredinghe/ Daer om is die beloofte gesciet door tgheloue/ op dattet ghinge nader gratie/ waer mede die ghenade beuestighet soude worden allē sade/Niet den ghenen alleene die van der wet zijn/mer ooc den ghenē die van den gheloue Abrahā zijn/die een vader is van ons allē. Als gescreuen staet. Ick heb v ghesetet tot eenen vader van veel Heydenē/voor God/die ghi gelooft hebt Gene xvij.a
die die doodē leuēdich maect/ eñ roept tghene dat niet en is/dattet si

B Ende hi gheloofde op hope daer niet te hopen en was/op dat hi werdē soude een vader van veel Heydenē/gelijc tot hem gheseyt is/alsoe sal v saet zijn/als die sterrē des hemels/eñ als dat ouersant der zee/Eñ hi en wert niet cranc int gheloue/hy en mercte oft aensach ooc niet zijn eygen lichaē/welc verstoruen was doen hi by hondert iaer out was/ ooc niet dat verstoruen lichaem van Sara. Want hi en twifelde niet aē die beloofte Gods/door ongeloue/mer hi wert sterck int geloue/eñ gaf God den prijs/eñ hi wist opt alder sekerste/dat so wat God beloofde/dat is hi ooc machtich te doē Daer om ist hem ooc tot gerechticheyt gerekent.

Mer dit en is niet ghescreuen/alleen om sinen wille/dattet hem toe gerekent is/mer ooc om onsen wille/den welckē dat ooc sal gerekent worden ist dat wi ghelouen aen den ghenen/die onsen HERE Jesum Christum verweckt heeft/vander doot die ghelevert is om onse sonden wille/eñ verweckt om onse rechtuerdicheit.

Die Apostel bewijst die crachte des geloofs in die rechtuerdichmakinghe der ghelouender menschen Aenghesien dat die doot gheregneert heeft/van Adam tot Christum toe

Dat.v.Capittele.

A Mer om rechtuerdich ghemaect zijnde door dat gheloue/soo hebben wy urede met God/ouermits ōsen HERE Jesum Christum/door welckē wi ooc eenen toeganc hebbē/int gheloue/tot deser gratien daer wi instaē/ende beroemen ons vander hopen der toecomēde glorie die God geuē sal. Niet dat alleē/mer ooc glorierē wy in tribulatiē/wel wetēde dz tribulatie voort brēgt lijdsaemheyt/lijdsaemheyt/ proeuinghe/ende proeuinge die hope/mer hope en laet ons niet beschaēt werden/Eñ dat daer om/ dat die liefte Gods wt ghestort is in onse hertē/ door den heylighen gheest die ons gegeuen is

✠ Want Christus doen wi noch cranck waren nader tijt is hi voor ons godlosen ghestoruen. Nv sterft nauwe yemāt om rechts wille/voor den goede verf messchiē yemandt steruen/ Daerom prijst God zijn liefde tegen ons/dat Christus voor ons ghestoruen is doē wi noch sondaers waren. Daer om soo sullē wy nv veel meer door hem behouden werdē voor die gramschap/na dien dat wi door zijn bloet gerechtuerdicht zijn

Want ist dat wi Gode versoent zijn/door dē doot zijns soons/doē wi noch viandē warē/ veel meer sullen wi salich werden/door zijn leuen/als wy nv B
versoēt zijn/Ende niet alleē dat/mer wy beroemē Heb.ix.a
ons ooc Gods door onsen HEERE Jesum Christum/door welckē wy nv die versoeninghe ontfanghen hebben *

✠ Daer om gelijckerwijs dat door eenen mensche die sonde is gecomen in die werelt/ ende door die sonde die doot/ ende also is ouer alle menschen die doot door ghegaen/ aenghesien dat si alle ghesondicht haddē/ want die sonde was inder werelt

totter wet toe/mer waer gheen wet en is/daer en
achtmen die sonde niet/ Mer die doot hadde heer-
schappie van Adam tot Moysen toe/ooc in die ge
ne die niet gesondicht en hadde/met gelijcke ouer
tredinge ghelijck Adam /die welcke een figuer is
van die toecomende Adam

C Ten is nochtans metter gaue niet /alst metter
sonde is /wāt ist dat sake dat door die sonde vā eē
veel gestoruē sijn/so is veel meer die gracie Gods
ende die gifte veel menschē rijckelijcker toe ghecó
men /door die gracie/welcke toebehoorde eenē mē
sche Jesu Christo

Eñ niet en is die gaue/ alleen ouer een sonde/
gelijc dat door eens sondaers enige sonde al bederf
want dat oordeel is gecomē wt eēder sonde tot ver
doemenisse/maer die gaue die is wt veel sondē tot
rechtuaerdicheit. Want ist dat om eens menschen
sonde wille die doot gedomineert heeft/vele meer
sullen die ghene/die ontfanghē hebben die volheyt
der gracien ende der gauē totter gerechticheit /do
D mineren int leuē door eenen Jesum Christum. *

* Ghelijck nu door eens menschē sonde ghecó
men is verdoemenisse ouer alle mēscē/alsó is oock
door eens menschē rechtuaerdicheit/die rechtuaer
dichmakinghe des leuēs gecomē ouer alle menscē
Want gelijc door eens menschen ongehoorsaem-
heit veel sondarē geworden sijn/ alsoe werden oock
door eens menschē gehoorsaemheȝ veel gerechtige

Mer die wet is nessens ingecomē/op dat die son
de die ouerhāt nemē soude/mer so waer die sonde
ouerhant genomē heeft/daer heeft ooc die gena
de noch meer ouerhant genomē/op dat/gelijc als
die sonde gheregneert heeft totter doot/alsó moet
oock die ghenade regneren door die gerechticheyt
totten ewighen leuen door Jesum Christum. *

¶ Die Apostel bewijst datmen in die sonde niet bliuen en sal/mer datmen duechdelick wercken moet

Dat.vi. Capittele.

A Wat willen wi hier toe segghen? sullen
wi dan in sonden bliuen / op dat dye
gracie die ouerhāt neme? dat si verre
van ons. Hoe soudē wi in sondē wil
len leuen/wi die der sondē gestoruen
sijn? * Weet ghi niet? dat wi alle die in Jesum
Christū gedoopt sijn/dat wi in sijn doot ghedoopt
sijn? Also sijn wi ymmer met hem begrauen door
dat doopsel in die doot/op dat gelijc als Christus
verwect is vāder doot/door die heerlicheit sijns va
ders/alsó sullē wi oock in een nieu leuen wandelen
Want ist dat wi nu met hē geplant wordē tot ghe
lijcker doot/so sullen wi ooc der verrisenisse ghelijc
sijn/ wetende dat onsen ouden mensche met hē ge
cruyst is op dat het sondich lichaem daer viere/eñ
voort meer der sonden niet en diene/wāt wie dat
gestoruē is/die is gerechtueerdicht vander sonden

B Ist dat wi ghestoruē sijn met Christo /soe ghe
louen wi dat wi ooc met hem leuē sullen/ende we
ten ooc/dat Christus vandē dooden verwect niet
meer en sterft/dye doot en sal voortane niet meer
heerschappie hebben ouer hem/wāt dat hi gestor
uen is/dat is hi der sonden eens gestoruē/mer dat
hi leeft dat leeft hi Gode. Also ghi ooc/hout v daer
voor dat ghi der sonden ghestoruē sijt/ende Gode
leeft door Jesum Christum onsen HEERE

* Daerom en laet die sonde geen heerschappie
hebben in uwē sterfelijcken lichame gehoorsaem
wesende sinē lustē/en begheeft oock niet v leden te
sine wapenē des ongerechticheits/mer begeeft v
seluen God /als die ghene die wten doodē leuen/e
sijt/ende uwe ledē Gode tot wapenen der ghererch
ticheyt/want die sonde en sal ouer v geen heerscap
pie connen gehebbē/want ghi niet meer en sijt on
der die wet mer onder die genade C

Hoe dan? sullen wi sondighen nu wy niet meer
onder die wet en sijn/maer onder die genade? Dat
si verre van ons. En weet ghi niet dē welcken ghy
v begheeft knechten te sijn om gehoorsaem te sijn
des knechten sijt ghi diē ghi ghehoorsaem sijt? Het
si die sonde totter doot/ofte die ghehoorsaemheit
totter rechtueerdicheyt. God si ghedanct dat ghy
knechten der sonden geweest sijt/maer nu gehoor
saem sijt geworden van herten in die maniere der
leere/dien ghi begeuen sijt /want nu ghi vri sijt ge
worden vander sondē/so sijt ghi knechten ghewor
den der ghererchticheit. *

* Ick wil menschelick daer af spreken/om dye
crācheit wille vā uwē vleesche/ Ghelijck ghi uwe
leden begeuē hebt totten dienste der onreynicheyt/
ende vander eender ongherechticheit totter ander
alsoe begeeft ooc nu uwe leden tottē dienste der ge ioannis
rechticheit/dat si heylich werden / Want doen ghi viij.c
knechtē der sondē waert/doen waerdi vry vander
gerechticheit /wat vruchte hadt ghi doen ter tijt in
dien/ van welcke ghi v nu schaemt/want deinde vā
sulckē dingē is die doot. Maer nu ghy vry sijt van-
der sonden /eñ knechten geworden der gerechticheȝ
so hebt ghi uwe vruchten dȝ ghi heilich wert/maer
dat eynde is dat eewich leuen. Wāt die doot is dat
loon der sonden/mer die gaue Gods dat eewich
leuen /in Christo Jesu onsen HEERE

Die Apostel bescrijft die vernielinge oft die verderfe-
nisse des ouden wets/welcke is een wet des doots/ Daer
na tracteert hi van die erflijcke oft ingeboren wet der son
den welcke in ons is

Dat.vij. Capittel

A Weet ghi niet lieue broeders (want ic
spreke den ghenen toe / die dye wet
weten) dat die wet heerscappie heeft
ouer den mensche / alsoe langhe als
hy leeft? Want een wijf dye onder
den man is /is verbonden aen die wet/alsó langhe
als die man leeft/mer is dat die man sterft/soo is
si los vander wet des mans/ Ist dat si nu by eenen
anderen man is die wile die man leeft/soe wert si
een ouerspeelster ghehceten. Maer ist dat die mā
sterft/soo is si vri vander wet/als dat si dan gheen
ouerspeelster en is / al ist dat sy by eenen anderen
man is

Also sijt ghi ooc mijn broeders/der wet gestor
uen/ doert lichaem Christi/op dat ghi bi eenē ande B
ren sijt/namelic bi den genen die vā den doodē ver
weet is/op dat wi Gode vruchtē brengē. Wāt doē
wi int vleesch waren/doen waren die sondige be-
geerten (die welcke haer door die wet verorerden)
machtich in onse ledē/om der doot vruchtē te brē
gen. Maer nu sijn wi los vander wet /eñ haer ghe
storuen die ons geuangen hielt/alsó/dat wi dienē
sullen in een nieuwe wesen des geests/eñ niet indt
oude wesen der letteren.

Wat sullen wi nu dan seggen. Is die wet sonde

Dat si verre. Mer die sonde en kende ic nz dā door
die wet. Wāt ic en wist niet vāder lust/hadde/dye
wet niet gheseyt / ghi en sult niet begheren/Doen
nam die sonde/een oorsake vāt gebot/eñ wrachte
in mi alderley begheerte der lust. Wāt sonder dye
o.rr wet was de sonde doot. Ic leefde somtidē sonder
u.b die wet /mer doen dat gebot quā/soe wert die son
a de weder leuende/Maer ic starf/ende ick beuōde
dat dat gebot /dat mi ghegeuen was totten leuen
dattet mi was een oorsake des doots/wāt die son
de nam oorsake vāden gebode / eñ bedrooch my/
eñ doode mi door dz selue gebot. Die wet is heylich
eñ dat gebot heylich/recht eñ goet

Is dan tgene dat goet is/mi een doot ghewor
den? Dat si verre/ Mer op dz die sonde haer open=
baerde/hoe dat si sonde is/soe heeftse mi door dat
goet die doot gewracht/op dz de sōde worde ouer
maten sondich/doort ghebot. Wāt wi weten/dat
die wet geestelick is/mer ick ben vleeschelick/ver=
cocht onder die sonde want ic en weet niet wat ick
doe. Want ic en doe niet dat ick wil mer tgene dat
ick hate dat doe ic. Ist dat ic nv doe/ dat ick niet en
wille /so cōsenteere ick dat die wet goet is /Eñ al=
so en doe ic nv dz selue niet / maer die sonde dye in
mi woont. Want ick weet dat in mi/dat is in mijn
vleesch niet goets en woōt. Het willē heb ick wel
maer volbringen dat goet / dat en vinde ick nyet/
Wāt dat goet dat ic wil / dat en doe ick nyet /mer
dat quaet dat ic niet en wil/dat doe ick/ Ist dat ick
nv dat doe dz ic niet en wil/soe en doe ick dat selue
b niet/maer die sonde die in mi woont

Also vindic in mi nv eē wet/ic die dat goet wil
doen/dat mi dat quaet aen hanct /want ick hebbe
lust in die wet Gods/na den inwēdigen mensche
mer ic sie eē ander wet in mijn leden / dye welcke
strijt tegen die wet mijns ghemoets/eñ mi geuan
ghen neemt/in die wet der sonden die welcke is in
mijnen leden. Ic ellēdich mensche/wie sal mi ver=
lossen vā desen lichame des doots Ic dancke Go
de door Jesum Cristum onsen HEERE Aldus
diene ic nv metten gemoede der wet Gods /mer
metten vleesche der wet der sonden

¶ Dye Apostel bethoont datmen vastelijck aenhanghen moet der wet Christi Jesu. Aengesien dat zijn wet is /een wet des leuens /ende een wet des gheests Daer nae leert hi dat alle tribulatien niet te achten ende zijn by die glorie die in ons gheopenbaert sal worden

Dat .viij. Capittel

a
Ldus en is nv niet vdoemelijcs in dē
genen die in Christo zijn/die nae den
vleesch niet en wandelē/ mer na den
gheest. Wāt die wet des gheests dye
leuende maect in Christo Jesu/heeft
my vry ghemaect van der wet der sonden ende der
doot/ Wāt dat der wet onmoghelijck was/(daer
om datse ooc doort vleesch gecrāct was) dat dede
God/eñ sandt sinē sone in die ghedaende des son=
dichs vleeschs/eñ verdoemde dye sonde int vlees
door die sonde/ op dat die gerechticheyt gheeyscht
b vander wet/ in ons veruult soude wordē/ dye niet
en wandelde na den vleesche /mer na den geest

Wāt die gene die vleeschelic zijn/ dye zijn vlee=
schelic gesint/maer die gheestelic zijn/die zijn geeste
lijck ghesint/ Mer vleeschelijck ghesint zijn is dye
doot/eñ gheestelick ghesint zijn/is leuen ende vre
de. * Wāt vleeschelijc ghesint zijn /is een viant
schap tegen God/om dattet die wet Goods nyet
onderdanich en is/wāt ten en vermachs ooc nyet
Daer om die vleeschelic zijn/en mogen God nyet
behagen

Mer ghi en zijt niet vleeschelick/maer gheeste=
lick/ist anders dat Gods geest in v woont. Want
wie Gods geest niet en heeft/die en hoort hē nyet
toe/Mer ist dat Christus in v is/so ist lichaem wa
rachtich doot om der sonden wille/mer den gheest
is dat leuen/om der gerechticheit wille. Daer om
ist dat den geest des geens /Dye Jhesum verweect
heeft/in v woont/so sal ooc die selue die Christum
verweect heeft vander doot/v sterfelick lichaem le a
uende makē/ daer om/dat sinen geest in v woont.

* Aldus zijn wi nv schuldenaers/lieue bro
ders/niet den vleesche/dat wi na dē vleesche leuen
Want ist dat ghi na dē vleesche leeft / soe sult ghy
moeten steruē/mer ist dat ghi door den gheest die
wercken des vleesch doot/so sult ghi leuen. Want
die den geest Gods drijft/dat zijn Goods kinde=
ren. Want ghi en hebt genen knechtelijcken geest 1. Tim. 1
ontfangē/dat ghi v weder om vreezē moet /maer
ghi hebt eenen kinderlijken geest ontfangen/door
welcken wi roepē. Abba/lieue vader/Dien seluen
geest versekert onsen gheest/ des/ dat wy Goods
kinderen zijn/Sijn wi dan kinderē /so zijn wi ooc
erfgenaemen/namelick Gods erfgenamen/ende
medeeruen Christi * Ist dat wi anders medeli
den/op dat wy ooc mede totter heerlicheyt verhe
uen worden

* Want ic houde daer voor dat dat lijden van
deser tijt / die heerlicheyt niet waert en is dye aen
ons geopenbaert sal werden. Wāt dat eyndelijck
verwachtē vāder creatuere/verwacht na die opē
baringe der kinderen Gods. Want die creatuerē
onderworpen is der ydelheyt /sonder haren wille b
maer om des geens wille/die haer onderworpen
heeft op hope. Want ooc die creatuer vry werdē
sal/ vanden dienste des vergāckelijcken wesen tot
ter heerlijcker vryheyt der kinderen Gods/want
wi weten dat alle creatuere verlicht te samen / eñ
arbeyt met smerte eñ drucke/gelijck een vrouwe
die baert tot op die tijt

Maer niet alleen si/maer ooc wi selue/wy dye
de eerste vrucht des geests hebben/ versuchten by
ons seluen/nae die kintschap/ende verwachtē / dye
verlossinghe ons lichaēs. * Want wy zijn wel sa c
lich geworden/nochtans inder hope/maer niet in
die hope die men siet/dat en is gheen hope/want
hoe canmen hopen datmē siet? Maer ist dat wi ho
pen dat wi niet en sien /so verwachtē wi dat door
lijdsaemheyt

Dies gelijc helpt ooc den geest onse cranckheyt
Wāt wi en wetē niet/wat wi bidden sullen alsoet
behoort/mer die geest voortreet ōs machtelic my
onsprekelijken begeerten. Mer die die herten on=
dersoect/die weet wat den geest begeert/want hy
voortreet voor die heyligē/na dz God behaecht * d
Wy wetē dat dē genē die God liefhebbē alle din=
gen ten bestē dienē/die na dat opset geroepen zijn
Wāt die gene die hi te voren voorsien hadde /dye
heeft hi ooc gheordineert/dat si gelijcformich zijn
souden/den beelde zijns soōs /op dat die selue/dye

eerste gheboren si onder veel broeders. Mer die hi
voor geordineert hadde/die heeft hi oor geroepen
ende die hi geroepen heeft/die heeft hi ooc gerecht
uerdicht/en die hi gerechtueerdicht heeft/die heeft
hi ooc heerlick gemaect

Wat willen wi nv hier toe segghen? Is Godt
voor ons/wie mach teghen ons sijn? Dye oock si=
G nen eyghen sone niet gespaert en heeft/maer heef=
ten voor ons allē ouergheghheuen/hoe en soude hy
ons met hem niet alle dinck gheuen? Wye wil die
wtuercoren Gods beschuldigen? God is hier die
rechtuaerdiget. Wie wil verdoemen? Christus ist
die ghestoruen is/Ja veel meer/die oock verresen
is ende ter rechter handt Goodts is/die ons oock
voortreedt

Wie wil ons scheyden van die liefde Gods? tri
bulatie/oft bāgicheit/oft veruolch? oft hōgher/oft
naecthz? oft perikel/oft sweert/Als ghescreuē staet
Om uwen wille worden wi gedoot al dē dach/wi
sijn ghereкent als slachschapen. Maer in alle desen
verwinnen wi verre/om des geens wille dye ons
psal.xliij lief gehadt heeft. Wāt ic ben seker/dat noch doot
noch leuen/noch engel/noch voorstscap/noch pri
cipalē/noch tegēwoordich/noch toecomēde/noch
hoocheit/noch diepte/noch geen ander creatuere
en mach ons scheiden/vander liefde Gods/die in
Christo Iesu is onsen HERE *

¶ Die Apostel bedroeft die hem van die verhertheyt der
Joden/ende hi bethoont dat die Jodē niet bedroghen en
sijn van die beloofteniße der voorvaderen/daer na spreett
hi van roepinghe der heydenen

Dat.ix.Capittel

A Ic segghe die waerheit in Christo/en
ick en liege niet/van dies mi ghetuy=
get mijn conscientie inden hepligen
geest dat ic grote droefheit/en groote
smerte hebbe sonder ophoudē in mij
herte/Ic heb selue gewenscht verbannē te sijn van
Christo/voor mijn broeders/die mijn maghen sijn
na den vleesce/die vā Israel zijn/dē welcken die kint
scap toebehoort/ende die heerlicheit/en dat testa=
ment/ende die wet/ende den dienst Gods ende die
beloofte/der welcker vaders oock zijn wt welcken
Christus ghecomen is/nae den vleesche/die daer
Godt is ouer al/ghebenedijt inder eewicheydt.
Amen.

Maer dit en segge ick niet/dat Goods woort
daerom wt is. Wāt tē sijn niet al Israelitē/die van
B Israel sijn/ooc en sijnt niet alle kinderen/dye van
Abrahams saet sijn/Maer in Isaac/sal v dat saet
genoempt sijn/dat is. Niet en sijn dat Gods kin=
deren die nae den vleesche kinderen sijn/maer die
kinderen der beloofen werden voort saet gereкēt
Want dit is eē woort der beloofē/daer hi spreeckt
In desen tijt sal ick comen ende Sara sal eenen so=
Genesi. ne hebben.
xviij.b. Mer het en is nyet alleen met dien alsoo/Mer
ooc Rebeca/doe si beurucht was vā Isaac/onsen
vader/eer die kinderen geboren waren/eer si goet
oft quaet gedaē haddē/op dattet voornemē Gods
volstādich soude bliuē/na die verkiesinge/so wert
tot haer geseyt/niet wt verdiēste der wercken/mer
wt genaden des roepers/also die grootste sal den
cleynsten dienen. Gelijc als gescreuen staet/Iacob
heb ic bemint/mer Esau heb ic gehaet

Wat willen wy dan hier seggen? Is God dan
onrechtueerdich? Dat si verre. Want hy spreect tot
Mosen Dien ic genadich ben/dien ben ic genadich Gen.
en die ic ontferme/die ontferme ick. Aldus en leit xxv.b.
niet aen yemants wille oft lopen/mer aen Gods
ontfermē. Wāt die scriftuere spreect tot Pharao
Daerom heb ick v verweckt/op dat ick aen v mijn
macht bethonen soude/op dat mijnen naem vercō exo.
dicht werde in alle landē. Aldus ontfermt hy nv/ D
wie hi wil/en die hi wil verhert hi

So suldi nv tot mi seggē. Wat beschuldicht hy
ons dan? Wye can sinē wille wederstaē/Ja lyeue
mensche wie sidy/dat ghi met God rechten wilt?
Seyt oock een werck tot sinen meester/waer om
maect ghi mi alsoo? Heeft eē potbacker niet macht
wt eenē clomp aerdē te maken/een vat ter eeren/
ende een vat ter schandē? daer om/doen God zijn
gramscap woude bewijsen/ende openbaer maken E
sijn vermoghen/heeft hi met groter lijdtsaemheyt
voort gebracht dye vaten des gramschappen/die
daer toe bereit gemaect sijn totter verdoemenisse
op dat hi openbaer soude maken/dat rijcdom sijn
der heerlicheit ouer die vaten der ontfermherticheyt
die hi geroepē heeft/totter heerlicheit Die welcke
hy geroepen heeft/niet alleen wt den Jodē/maer
ooc wt die heidenē/gelijc als hi door Osee spreect
Ick wil dat mijn volck heetē/dat mijn volck nyet
en is/en mijn liefste/dye mijn liefste niet en is. En
het sal geschiē in die plaetse/daer tot hem ghesept
wert/Ghy en sijt mijn volc niet/daer sullen si ghe= Esa.
noemt worden kinderen des leuenden Gods F

Esaias roept voor Israel. Al waert ghetal der
kinderen van Israel/ghelijc dat sandt der zee/soo
sal nochtans die achterlatene/oft dye ouerbleuene
salich worden. Wāt daer is dat woort/datter vol
eyndt/en afcort in die gherechticheit/wāt een ver=
cort woort/sal God op aerden doen/Ende gelijc
Esaias daer voor seit. Het en waer dat ōs die HE
RE Zabaoth saet gelaten hadde/so waerē wi ghe
worden gelijck Zodoma/ende Gomorra

Wat willē wi nv hier seggen. Dat willen wy
seggen/dat die heidenen/die niet na die gherech= G
ticheit en hebben ghestaen/die hebbense vercreghē
Mer ick segge vander gerechticheit die wt den ge
loue coemt/Maer Israel staende nae dye wet der
gherechtichei t/en is totter wet der gherechticheit
niet gecomē. Waer om dat? daerom/om dz si niet
wten geloue/mer als wt den verdienste der werc=
ken soecken. Want si hebben haer gestoten aē den
steen des aenlopens/Ghelijc dat ghescreuen staet
Siet/ick legge in Sion eenen steen des aenlopens
ende eenen steen der ergernisse/die aen hē gelooft/
die en sal niet bescaemt worden

¶ Die Apostel bidt voor die Joden/bewisende dat die rech
teerdicheit/welcke waerdich maect totten eewighen leuen
alleen is bi die wet ende tgeloue Christi Jesu.

Dat .x. Capittel

A Lieue broeders mijns herten wensch
is/en bidde ooc God voor Israel dat
si salich worden. Wāt ick gheue hem
daer in ghetuygenisse/dat si die benij
dende liefde Gods hebben/mer niet
onuerstāde. Wāt si en bekennē die gherechticheyt
niet die voor God gelt/ende soecken haer eygē ge

rechticheyt op te rechten. Eñ sijn alsoo der gerech-
ticheit/ die voor God gelt/ niet onderdanich. Wãt
Christus is dat ende der wet/ dat aẽ rechtueerdich
wort alle die aen hem geloofe
B Moyses scrijft wel vanõ ghérechticheit die wt
der wet comt/ so wat mensce die dat doet/ dye sal-
der in leuen. Mer die gerechticheyt wtẽ geloone
die spreect aldus: En segt niet in v herte. Wie wil
op ten hemel clummen? (dat en is nyet anders/ dã
Christum weder af halẽ) Oft wie wil neder clim-
men in die diepte? (Dat en is niet anders/ dã Chri
stum vanden dooden te halen) Mer wat seyde die
scrifture dat woort is bina/ namelic/ in uwẽ mõt
eñ in v herte
Dit is dat woort des geloofs/ dat wi prekẽ. *
Want ist dat ghi met uwẽ mont belijt Jesum/ dz
hi die HERE is/ eñ geloofet metter hertẽ/ dat hẽ
God vandẽ doden verweet heeft/ soe suldi salich
worden. Wãt ist datmẽ vãhertẽ geloofe/ so wert
men rechtueerdich/ eñ ist datmen mettẽ mont be-
kẽt/ so wertmen salich wãt die scrifture seit Wye
in hem geloofe/ die en sal niet bescaemt worden.
C Daer en is gheen onderscept. Tis alte male eẽ
HERE/ rijc ouer alle/ die hem aẽroepẽ/ Wãt so
wie dẽ naem des HEREN aẽroept/ die sal salich
wordẽ. Mer hoe sullẽ si aenroepẽ/ in diẽ si niet en
gelouẽ? Hoe sullẽ si gelouẽ/ daer si niet af gehoort
en hebbẽ? Eñ hoe sullẽ si hoorẽ sonõ predicãt? Eñ
hoe sullẽ si preken/ ten si dat si ghesonden werden?
Gelijc als gescreuẽ staet. Hoe lieflic sijn dye voetẽ
vanden genẽ/ die den vrede vercondigen/ eñ dat
goet vercondigẽ. Mer si en sijn niet alle der Eua-
gelien gehoorsaẽ. Want Esaias spreect. HERE
wie heeft onse predicatie gheloof? daerom comt
tgeloone wt dye predicatie/ dye predicatie/ doort
woort Gods. Mer ic segge. hebben sijt niet ghe-
hoort. Voorwaer haer gelupt is nv in alle landẽ
wtgegaẽ/ eñ haer woordẽ in alle die werelt. *
Maer ic segge/ heeft Israel niet bekẽt? Ten
D eersten spreect Moyses. Jck sal v tot een benijden
den nauolgen brengẽ oft verwecken ouer die gene
die mijn volck niet en sijn/ eñ ouer een onuerstan-
dich volc wil ic v vertoornen. Eñ Esaias is stout
eñ spreect. Ic ben geuonde vandẽ ghenen dye my
niet gesocht en hebben/ eñ ic ben verschenen den
ghenen die nae mi niet geuraecht en hebben Tot
Israel spreect hi. Den geheelen dach heb ick mijn
hant wtgestrect tot dat volc/ dz hẽ niet en laet seg
gen/ eñ tegen mi is

Die Apostel verdruct die veruvitinge der hey-
denen die uvelcke si hadden teghẽ die Jodẽ. Eñ
hi settet die tegẽuvoordige verblintheit der Jo
den/ Ende int eynde uvoit be sloten die diepheit
der uvijsheit. Dat .xi. Capittel.

A iii. Re. xix.b

Oo segic nv. Heeft dan God sijn volc
vã hẽ gestootẽ? Dat si verre. Want ic
ben ooc een Israelijt vãdẽ sade Abra
hã/ wtẽ geslachte Ben Jamin. God
en heeft sijn volc vã hẽ niet gestootẽ
dat hi te vorẽ voorsien heeft/ Oft en weet ghi nz/
dat die scrifture seyt van Helia/ hoe hi voor God
treet tegẽ Israel/ eñ seide. HERE/ si hebbẽ uwe
prophetẽ gedoot/ eñ hebbẽ uwẽ outaer wtgegra
uen/ eñ ic ben allen ouergebleuen/ eñ si staen na

mijn leuen. Mer wat seyde hem die Godelike ant
woorde? Jc heb my noch behouden seuen dupsent
mannen/ die haer knien met ghebogen en hebben
voor Baal. Alsoo ist ooc met desen ouergebleuen/
na die verkiesinge der genadẽ/ nv ter tijt gescheit
Aldus ist wt genadẽ gescheit/ so is die verdienste
niet/ wãt anders en soude gracie gheen gracie zijn.
Mer ist wt verdienste/ so en is die gracie niet/ an-
ders en waer verdienst gheen verdienst.
Hoe nv dan? Dat Israhel gesocht heeft/ dat en B
heuet hi niet vercregẽ/ mer die verkiesinge heuet Esayi.6
vercregen/ die ander sijn verhert. Gelijck als ghe-
screuen staet. God heeft haer gegeuẽ eenen wroe
ghenden gheest/ ooghen dat si niet sien en souden/
ende ooren/ dat si niet hooren en souden/ tot op de
sen dach toe. Ende Dauid spreect. Laet haer tafe-
lẽ worden tot eenẽ strick/ eñ tot eender begripin-
ge/ eñ tot argernisse/ ende haer tot vergeldinghe.
Verblint haer oogẽ dat si niet en sien/ ende buycht
altijt haren rugge.
Also segge ick nv. Hebben si daer om aenghe
loopen/ om dat si vallen soudẽ? Dat si verre. Mer
wt haer misdaet/ is den Heydenẽ die salicheyt ghe Psalm
schiet/ om dat hise totter benidende nauolginghe lxvi j.
verwecken soude. Wat oft haren val der werelt
rijcdom was/ ende haer afnemẽ der Heydenẽ rijc
dom/ hoe veel te mer/ als haer volheyt daer waer?
Jc spreke met v Heydenẽ/ want nv dat ic der hey-
denen Apostel ben/ soe wil ick mijn ambacht prij
sen/ oft ick mochte die ghene die mijn vleesch sijn/
tot neersligher nauolginghe verwecken/ eñ haer
der sommige salich maken. Want ist dat haer ver
lies des werelts versoeninge is/ wat waer dat an
ders/ dan oftmen dat leuẽ vanden dooden name?
Jst meel heylich/ soe ist geheel deech ooc heylich/
ende is die wortel heylich/ soe sijn oock die tacken
heylich.
Mer oft nv sommige vandẽ tacken gebroken
sijn/ eñ ghi/ doen ghi eenẽ wildẽ olijfboom waert/ C
sidi onder haer geplant/ ende deelachtich ghewor
dẽ der wortelen ende des saps des olijfbooms/ en
beroemt v niet tegẽ die tacken. Jst dan dat ghy v
daer tegen beroemt/ so en draecht ghi dye wortel
niet/ maer die wortel draecht v/ Soe spreect ghy/
die tacken sijn gebrokẽ/ op dat icker in ghegriffijt
soude wordẽ. Tis wel gesprokẽ/ si zijn gebrokẽ om
haers ongeloofs willẽ/ mer ghi staet doort geloo
ue/ en zijt niet stout/ mer vreest v Wãt heeft God
die natuerlike tackẽ niet gespaert/ dz hi v ter auõ
tueren ooc niet en spare.
Daer om siet aen die goetheyt/ ende den ernst
Gods/ eñ die strengicheit aen die ghene die geuallẽ
zijn/ ende die goetheit aen v/ also verre als ghy aen
die goetheit blijft/ Anders soudi ooc wt gehoudẽ
worden/ eñ ist dat dander niet en blauen int geloo
ue/ so sullen si weder om in geplant wordẽ. God
can se wel weder in griffien. Wãt ist dat ghi wten
onnatuerliken olijfboom gehouwen zijt/ ende te-
gen natuere inden olijfboom ghegriffijt/ hoe vele
meer sullen die natuerlike in gegriffijt wordẽ/ in
haren eygen olijfboom
* Jc en wil v niet verswigen/ lieue broeders/
dese verholẽtheyt/ op dat ghi niet wijs bi v seluen
en zijt. Israel is eens deels blintheit toe gecomẽ/

Also lange tot dat die volheyt der heydenen inghe
gaen si/ en also dat geheel Israel salich soude wor
den. Ghelijc als ghescreuen staet. Hi sal komen wt
Sion die verlossen en afkeeren sal dat ongodlick
wesen van Jacob/ en dit is mijn testament tot haer
wanneer ic haer sonden wech nemen sal. Nae der
Euangelien/ houde icse voor vyanden/ om uwent
D wille/ Mer na der verkiesinge so heb icse lief/ om
der vaderen wille.

Gods gauen en roepinge/ en mogen hem niet
berouwen. Want gelijcker wijs als ghi ooc voor
tijts niet gelooft en hebt aen God/ mer nv hebt ghi
ontfermherticheyt vercregen/ om haer ongelouic
heyt/ also en hebben si nv niet willen geloouen aen
die ontfermherticheyt die v gheschiet is/ op dat si
ooc ontfermherticheyt vercreghen/ Want God
heeft alle dinc besloten onder die ongelouicheyt/ op
dat hi haer der al ontfermen soude. *

* O welc een diepheit der rijcdommen/ beyde
der wijsheit ende der kennisse Gods. Hoe veel on
begripelic zijn sijn oordelen/ ende ongrondelick zijn
sine wegen. Want wie heeft des HEEREN sin be
kent/ Oft wie heuet sijn raetgheuer ghe weest/ Oft
wie heeft hem te voren wat gegeuen dat hem we
der werde ghegeuen/ want wt hem/ en door hem
en in hem sijn alle dingen. Hem si prijs inder eewic
heit Amen.

Die Apostel onderwijst die Romeynen inden eer
sten/ inde dingen die God aengaen. Daer na onder
wijst hi hem inden dingen/ welcke haren naesten aen
gaen en haer seluen. Dat.xij. Capittel.

A IC vermane v mijn lieue broeders door
die ontfermherticheyt Gods/ dat ghi v
lichamen begeeft tot een leuende offerhan
de/ die heilich en God behaechlic is/
welc is uwen redeliken Gods dienst/
en en stelt v niet gelijc dese werelt/ mer laet v ver
anderen/ door vernieuwinge uwer sinnen/ op dat ghy
proeuen mueght/ welc daer si den goeden den welbe
hagenden en volcomen Gods wille. Want ic segge
door die gracie/ die mi gegeuen is/ eenen yegeliken
onder ons/ dat niemant onder v/ meer van hem sel
uen en houde dan hem behoort te houden/ mer dat
B hi van hem houde matelic/ een yegelick na dat hem
God wtgedeylt heeft die mate des geloofs.

Want gelijcker wijs als wi in een lichaem veel le
den hebben/ mer alle leden niet een werc en hebben/
also sijn wi vele een lichaem in Christo/ mer ons
malcanderen is deen des anders lidt. *

* En hebben menigerley gauen/ na der gracie
C die ons gegeuen is/ heeft yemant Prophecie/ so si
hi den geloove gelijcoft ghematich/ heeft yemant
eenen dienst/ soe slae hi zijns diensts gaep/ leert yemant
so neme hi waer der leeringe/ vermaent yemant/
so slae hi der vermaningen gade/ gheeft yemant/
so gheue hi simpelic/ regeert yemant/ so si hi sorch
fuldich/ oeffent yemant ontfermherticheyt/ so doe
hi dat met luste.

Die liefde si ongeueynst/ haet dat quaet/ hanget
D den goeden aen/ zijt met broederlijcke liefte ons mal
canderen vriendelick/ deen voorcome den anderen
mit eerbiedinge/ en zijt niet traech in v voornemen/
zijt vierich inden gheest/ schict v na den tijt zijt vro
lick inde hope/ patientich in tribulatie/ ge stadich int
ghebet/ neemt v der heyligen nootdruft aen/ staet
daer na dat ghi gheerne herbercht/ gebenedijt dye
v veruolgen/ gebenedijt en en vermaledijt niet/ ver
blijt v metten blijden/ en weent metten weenenden
hebt eenderley sin en moet onder malcanderen/ en
acht niet wat hooch is/ maer maect v den nederen
gelijc. * En hout v seluen niet voor wijs/ en loont
niemant quaet voor quaet/ sijt vlitich in eerbaerheyt
tegen een yegelic/ ist mogelic/ also vele als in v is/
so hebt met allen menschen vrede.

En wreket v seluen niet (mijn alderliefste) mer E
geeft lieuer plaetse den thoren/ want daer staet ge
screuen/ die wrake is mine/ ic salt loonen/ spreect
die HEERE.

Ist dat uwen viant hongert/ so spijst hem/ dorst
hem/ so gheeft hem te drincken/ wanneer ghy dat
doet/ so sult ghi vierige colen op sijn hooft verga
deren. En laet v vant quaet niet verwinnen/ mer v
wint dat quaet met den goede. *

Die apostel leert/ dat die minste en onderdaten
onderdanich sullen wesen haren ouersten. Ende dor
ouermits hulpe/ bistant en liefde. Cap.xiij.

EEn yegelic si der ouerheit en macht
onderdanich. Want daer en is gheen A
macht dan van God/ Die macht die
nv is/ die is van God geoordineert/
also dat wie hem teghen dye macht set/
die wederstaet Gods ordinantie/ en die dese weder
staen/ die sullen ouer haer een oordeel ontfangen/ want
die ouerste en sijn niet den goeden wercken/ mer den
quaden tot vreesen. Daer omme/ wildi niet vreesen
voor die macht/ so doet goet/ en ghi sult lof vanden
seluen hebben/ mer doedi quaet so vreest. Want si en
draecht dat sweert niet te vergheefs. Si is Gods
dienerisse/ en een wrakerisse/ tot straffinge ouer den
ghenen die quaet doen. Aldus zijt nv wt noot onder
danich/ niet alleen om der straffingen wille/ maer
ooc om der conscientien wille. Daer om moet ghi
ooc scot geuen/ Want si zijn Gods dienaers/ die sulc
ke bescherminge aenueerden.

Aldus gheeft nv een yegelic/ wat ghy sculdich
sijt/ scot dien schot toebehoort/ wechgelt/ dien ghi
wechgelt sculdich sijt/ vreese dien ghi vreese sculdich B
sijt/ eere/ dien ghi eere sculdich sijt. + En sijt nie
mant yet sculdich dan dat ghi malcanderen lief hebt
Want die den anderen lief heeft/ die heeft die wet
veruult/ want datter gheseit is. Ghi en sult gheen
ouerspel doen/ ghi en sult niet dootslaen/ ghi en sult
niet stelen/ ghi en sult gheen valsch getuych geuen/
v en sal niet gelusten/ en isser eenich ander ghebot
meer/ dat is in dit woort begrepen. Ghi sult lief heb
ben uwen naesten als v seluen. Die liefde en doet
den naesten niet quaets. Daer om is die liefde die
veruullinge der wet. *

* Ende nv dat wetende/ namelick den tijt/ dat
die ure daer is vanden slaep op te stane/ want nv on
se salicheit naerder is/ dan doen wij ghelooften C
Den nacht is vergaen/ den dach is bi ghecomen.
Daer om laet ons afworpen die wercken der duy
sternissen/ en aendoen die wapenen des lichts/ laet
ons eerbaerlic wandelen/ als inden dach/ niet in eten
en supen/ niet in traecheit/ ende in weeldicheit oft
dertelheit/ niet in kiuen ende benijdinge/ mer doet
aen den HEERE Jesum Christum. En en doet niet

na die wijsheyt des vleeschs om sinen lust te voerē
¶ Die Apostel vermaent die ouerste eñ volmaec
ste dat si niet verworpē noch versmadē en sullen
diē onuolmaecste/ die welcke noch crāc int gelo-
ue zijn/ooc dat seyse niet scādalizerē en sullē maer
paeselijc stichtē/treckende alleyskens tot dye vol
maectheyt.

Dat.xiiij.Cap.

A Die crāc zijn int ghelooue/neemt tot v
eñ en verwerret die conscientien niet
Die eenige ghelooft dat hy alle dinck
eten mach. Maer die cranc is die ete
moes. Wye dat eet/ dye en versmade
dē ghenē niet/ die niet en eet/ eñ die niet en eet/ en
oordeelt den ghenē niet/ dye eet. Want God heeft
hem tot hē genomē. Wie sidy dat ghi eenē vreem-
den knecht oordeelt? hi staet oft valt sinen heere/
ende hi mach wel opgerecht worden/ Want God
can hem wel oprechten.

Deen acht den eenen dach voor den anderē/ dā
B der achtse alle gelijc. Een yegelic si zijns sins seker.
Wie den dach onderscheyt oft achtet/ die doet den
HEERE/ eñ die den dach niet en onderscheyt/ dye
doet ooc den HEERE. Wie dat eet/ die eet dē HE
RE/ eñ dāct God/ eñ die niet en eet die en eet niet
dē HERE eñ danct ooc God. Want niemāt van
ons en leeft hē seluen/ noch niemāt en sterft hē sel-
uā/ leuen wi/ so leuē wi dē HERE/ steruē wi/ soe
steruen wi den HERE. Daer om weder wi leuen
oft steruen/ soe sijn wi des HEEREN. Want daer
toe is Christus ooc gestoruen eñ verresen/ eñ we-
der leuende geworden/ dat hi een HERE soude
sijn ouer leuende ende doode.

Mer ghi/ wat oordeeldi uwē broeder? Oft ghi
ander/ wat vachti uwē broeder? Wi sullē al voor
den rechter stoel Christi geset wordē. Ghelijc alst
gescreuē staet. Soe warachtelic als ic leue/ spreect
die HERE. So sullē voor mi alle knieē buygē/ eñ
alle tongē sullē God belidē. Daer ō sal nv een ye-
gelic God rekenscap geuē voor hē seluē. Daer om
en laet ons niet meer malcanderē oordeelē.

C Mer oordeelt dat veel meer/ dat niemāt sinen
broeder eenigē aenstoot oft ergernisse en sette. Ic
weet/ eñ ic bēs seker indē HERE Jesu/ datter nz
ghemeyns (oft onreyns) en is vā hē seluen dan die
dat voor gemeyn hout/ diē ist ghemeyn. Mer ist dz
v broeder ouer v spijse bedroeft wort/ so en wādel
di niet na der liefdē. Lieue/ en bederft dien niet mz
v spijse/ om wiens wille Christ? gestoruē is. Daer
om maect dat onse goet niet ghelastert en werde.
Wāt dat rijc Gods en is niet eten noch drincken/
mer gerechticheit eñ vrede/ eñ blijschap inden heili
gen gheest. Wie daer inne Christum dient/ die is
Gode behaechelic/ eñ den menschen geproeft.

Daer om/ laet ons daer na staen/ tot dat ghene
D dat tot den vrede dient/ eñ wat tot beteringe ond
malcāderē diēt. Lieue broeds/ en verstoort Gods
werc niet om der spijsen wille. Het is warachtich
al reyne/ mer ten is dien nz goet/ die dat eet met aē
stoot zijnder conscientien. Het is vele beter dat ghy
gheē vleesch en eet/ oft gheenē wijn en drinckt/ oft
yet/ daer hē v broeder aēstoot/ oft ergeert oft crāc
wert. Hebdijt ghelooue/ soe hebbet bi v seluē voor
God. Tis salich/ dat hem niemāt cōscientie en ma
ket int ghene dat hi aenmerct. Daer om dye daer
aen twifelt/ ist dat hijt etet/ die is verdoemt. Wāt
ten geschiet wten gelooue niet/ eñ wat wten gelō
ue niet en geschiet/ dat is sonde.

¶ Die apostel vermaēt den perfectē eñ volmaec
ten dat si verdragē sullē den cranckē/ Eñ dat sisē
int goet vorderē sullen e si voort helpen/ daer nae
ontsculdicht hi hē weder om dat hi die Romeynē
lichamelic niet geuisiteert en heeft.

Dat.xv.Capittel.

Mer wi die sterc zijn/ sullē der cran- A
ken gebreckelicheyt dragē/ eñ niet eē
behaghē in ons seluen hebbē. Maer
een yegelic onder ons stelle hē alsoe
dz hi sijnē naestē behage int goede ter
beteringe. Want Christus en heeft hē seluē nz be- B
haecht mer gelijc als ghescreuē staet. Dye v smaet
hedē vandē ghenē die v versmadē/ zijn op mi gheual
lē ✠ Wat ons voor ghescreuē is/ dat is/ tot onser
leeringe ghescreuē/ op dat wy door patientie ende psal.
troost der scrifturerē hope hebbē soudē. Godt der lxviij.
lijdsaemheyt eñ des troosts/ geue v/ dz ghi onder
linge eenderley gesint zijt/ na Jesum Christum/ op
dat ghi eenmoedelijc/ met eenē monde prijst God
den vader ons HEEREN Jesu Christi. Daer om
ontfanct malcander onderlinge/ gelijc als v Chri-
stus ontfangen heeft ten loue Gods.

Mer ic segge dat Christus Jesus ghe weest is
eē dienaer der besnijdinge/ om der waerhz Gods
wille/ om vast te makē die beloftē Gods/ dē vade
rē geschiet. Op dat die heydenē God louē soudē/
om der ontfermherticheyt wille Gelijc alser gescre
uē staet. Daer om wil ic v louē onder die heidenē ij. Reg.
eñ uwē naē singē. Eñ weder spreect ghi. Verblijt xxij.
v ghi heidenē met sinen volcke. Ende weder. Lo-
uet God alle heidenē/ ende verhooghet hem alle C
volc Ende weder spreect Esaias. Het sal die wor
tel van Jesse zijn/ ende dier op sal staen heerschap-
pie te hebben ouer die heydenen/ in dien sullen die
heydenē hopen. Maer God der hopen veruulle
v niet alderley blijscap/ ende vrede int gelooue/ op
dat ghi die volheit hebt door die hope in die cracht
des heyligen geests. *
✠ Ic weet seer wel vā v lieue broeders/ dat ghi D
selue vol goetheyts sijt/ veruult met alderley ken-
nisse/ also dz ghi v ond malcanderen condt verma-
nen. Ic heb v een weynich coenlic gescreuen/ lieue
broeders/ v te vermanen om der gratiē wille/ dye
mi ghegheuen is van God dat ic soude sijn een die
naer Christi onder die heydenē/ te opēbaren dat
Euangelium Godts op dat die heidenē een offer
hande worden God aengenaem/ gheheilicht door
den heilighen gheest. Daer om can ic mi beroemē
voor Jhesum Christum/ ✠ dat ic met Goddelike
saken om gae. Wāt ick en derf niet spreken eenich
dinc/ ten waer dat Christus selue door my werct/
die heydenē gehoorsaem te makē door twoort/ eñ
doort werc/ door cracht der teikenē eñ wōderē eñ
door cracht des gheests Gods/ also dat ic vā Jeru
salem af/ alomme tot Illyricon/ al metter Euan-
gelien Christi veruult hebbe

Also eergierich heb ic geweest/ dat Euangeliū
te prediken/ niet waer Christus naem bekēt was E
op dz ic niet op eē vreemt fundamēt en soude tim-
merē/ mer gelijc alser gescreuē staet. Den welcken
van hem niet vercondicht en is/ die sullent sien/ eñ

die niet gehoort en hebben/sullē verstaen. Dat is
ooc die sake daer om dat ic oock dicwils behindert
ben geweest tot v te comen. Mer nv ic gheē plaet
se meer en hebbe in dese landē/so heb ic een verlan
ghen tot v te comē/vā ouer veel iarē/wāneer ic in
Spaenghiē reyse/soe wil ic tot v comē. Wāt ic hope
dz ic daer door reysen eñ v sien sal/ende dat ick der
waerts van v mach gheleyt worden/ist dat ic noch
tans mi te voren met v een luttel vermaect hebbe
Mer nv reyse ic te Jerusalem/om te dienē dye
heyligen/Want die van Macedonia ende Achaia
hebbē gewillichlic een gemeyn hantreyckinge toe
E bereyt den armen heiligen te Jerusalē/eñ hebbē
willichlic gedaē/ende zijn ooc haer schuldenaers.
Want ist dat die Heydenē haer gheestelike goeden
deelachtich sijn ghewordē/so ist behoorlick dat si
haer in vleeschelicken goedē dienst bewisen. Wan-
neer ic dz nv volbracht hebbe/eñ haer dese vrucht
beseghelt hebbe/soe wil ick door v in Spaengien
reysen. Jck weet oock wanneer ick tot v come/dz
ic met volder ghebenedijngen des Euāgelie Chri
sti comen sal.
Mer ic vermane v lieue broeders/door onsen
HEERE Jesum Christū/ende door die liefde des
gheests/dat ghi mi helpt vechten/met biddē voor
G mi tot God/op dat ick mach verlost werdē vandē
ongelouigen in Judea/eñ dat minen dienst die ick
te Jerusalem doe/aengenaem werde den heylighē
op dat ic met vruechden tot v come/door den wil
le Gods/eñ mi met v vermake. God des vredē si
met v allen. Amen.

¶ Die Apostel proponeert den Romeinē somige
exēpelen van goede menscē/om na te volgē/Eñ
hi vermaēt se tot volstandicheit/ende dat se haer
wachten souden van valsche leeringē.

Da/.xvi. Capittel.

Ick beuele v onse suster Phebe/dye
welcke inden dienst der kerckē is tot
A Cenchrea/dat ghi se ontfanckt inden
HEERE/gelijc dat betaemt dē heyli-
ghē eñ doen haer bistant in alle saken
dair si uwer inne behoeft. Wāt si heefter ooc vele
bi gestaē/ooc mi seluē. Gruet Priscā eñ Aquilam
mijn hulpers in Christo Jesu/die welcke haer halsē
voor mijn leuen ouergegeuē hebbē. Die welcke ic
alleē niet en dancke/mer alle die gemeynte onder
die heidenē. Ooc gruet die ghemeynte/die in haer
huys is/Gruet Epinethon mijn liefste/dye welcke
is die eerstelinge onder die van Achaia in Christo.
Gruet Mariā die welcke veel gearbeit heeft in v
Gruet Andromcon eñ Juniam/mijn vrienden eñ
medegeuangen/die welcke vermaerde Apostolen
sijn/eñ voor mi geweest zijn in Christo. Gruet Am
plian minē liefste inde HEERE. Gruet Vrbaen on
sen hulper in Christo/eñ Stachin minē geminden/
B Gruet Appollen dē geproefdē in Christo. Gruet
die ghene/die vā Aristobulus gesin zijn. Gruet He
rodionē minē vriēt. Gruet die vā Narcissus gesin
sijn inde HEERE. Gruet Triphenam/eñ Tripho-
sam/die welcke gearbeit hebben inde HEERE.
Gruet Persidam mijn liefste/die veel ghearbeyt
heeft inde HEERE. Gruet Rufum den wtuerco-
ren inde HEERE/ende sijn ende mijn moeder.
Gruet Asincritum Phlegonten/Herman/Patro
ban/Hermen/ende die broeders die bi hem sijn.
Gruet Philologum eñ Juliā/Nereum ende sijn su
ster eñ Olimpam/eñ alle heyligen by hē. Gruet v
onder malcanderen met eenen heylighen cusse. Al
le die gemeynten Christi grueten v.
✠ Jc vermane v lieue broeders/dat ghi merckē C
wilt/op dye ghene dye tweedracht eñ erghernisse
makē/neuen die leere die ghi geleert hebt/eñ scett
v vā alsulcken. Wāt alsulcke en dienē niet den HE
RE Jesu Christo/mer harē buyc/ende door soete
predicatie eñ smeeckende woorden/verleydē si dye
ontsculdige hertē. Wāt uwe ghehoorsaemheyt is
alle man opēbaer geworden/daer om verblijde ic
mi met v lieden/mer ic wil dat ghi wijs zijt int goe
de/eñ simpel int quaet. Eñ God des vreden moet
vertredē den duyuel haestelic onder v voetē. Dye
gratie ons HEEREN Jesu Christi si met v liedē.*
V doen gruetē Timotheus mijn hulper/eñ Lu-
cius eñ Jason/eñ Sosipater/mijn vriendē. Jc Ter
tius gruet v/die desen brief ghescreuē hebbe/inde
HEERE/Gayus gruet v/mijn eñ der gheheelder D
gemeynten weert. V doet gruetē Erastus/der stat
Rentmeester/eñ Quartus die broeder/die gratie
ons HEEREN Jesu Christi/si met v allen.
Die selue die v sterckē can na dat luyden mijnder
Euangelien eñ predicatie van Jhesu Christo/het
welc gepreect is/na den aert der ontdeckinge der
verborgētheyt/het welc vander werlt tijden ver-
swegen geweest is/mer nv geopēbaert ende oock
conde gedaen door die scriften der Propheten/wt
beuel vanden eewigen God/die gehoorsaemheyt
des geloofs op te rechtē onder alle Heydenen/dē
seluē God/die alleen wijs is/si prijs door Jhesum
Christum inder eewicheyt. Amen

¶ Ghesondē was desen brief tottē Romeynē van
Corinthen/door Phebē/welcke een die
nerste was der kerckē vā Cencrēs.

¶ Hier beghint
die eerste Epistel van sinte Pauwels tottē Chorinthen.

Die Apostel prijst die van Corinthen/ende ver-
maēt se tot eendrachticheit/die ghene die haer be
roemē gedoopt eñ bekeert te sine/van diuersche
apostelē Eñ dat God sot heeft gemaect die vvijs
heyt der vverelt

Dat.J.Cap.

Aulus gheroepē
tot een Apostel Jesu Christi
door den wille Gods/ende A
Sostenes een broeder.
Der kerckē Gods die te
Corinthē is/dē geheilichdē
in Christo Jesu/eñ dē geroe
pen heyligē/met allē die dē naē ons HEEREN Je
su Christi aenroepen in alle hare eñ onse plaetsen
Ghenade si v eñ vrede/van Godde onsen vader
eñ den HEERE Jhesu Christo.
✠ Jck dancke mijnē God altoos van uwen we
gen/vander gracien Gods die v gegeuē is in Chri
sto Jesu/dat ghi sijt door hem in allen sakē rijc ghe-
maect in alderley woordē/eñ in alderley kennisse/

also/dz die predicatie Christi in v crachtich gewor
B dē is/ also dat v niet en gebreect in eeniger gauē/
ende verwacht alleē die openbaringe ons HE
REN Jesu Christi/ die v vestigē sal tottē ynde/
dat ghi onstraffelic sult zijn inden daghe ons HE
REN Jesu Christi. * Want God is getrouwe
door wien ghi geroepē sijt totter gemeinscap zijns
soons ons HEREN Jesu Christi.

Maer ic vermane v lieue broeders / door den naem ons HEREN Jesu Christi/dat ghi alle vā eenen sin sijt/ en laet gheē tweedracht onder v zijn/ mer zijt volmaect in eenē sin/eñ in eenderley meyninge. Want mi is te vorē ghecomen van v/door die ghene die wt Cloes ghesinne zijn/datter twist onder v is. Dit segge ic om dat eenighe ondr v seggen. Ic hoor Paulus toe/die ander/ic hoor Apollo toe/die derde/ic hoor Cephas toe/die vierde/ic hoor Christus toe. Hoe/is Christus in stuckē ghedeylt? Is Paulus voor v gecruyst? Oft zijt ghi gedoopt in Paulus name? Ic dancke minē God dat ic niemandt van v gedoopt en hebbe dan Crispū
eñ Gayum/ Op dat niemant en segge dat ghi ge
C doopt zijt in minen naē. Ic hebbe ooc gedoopt die
den huyse Stephani toebehoorē. Anders en weet
ic niet oft ic yemant van v gedoopt hebbe.

Wāt Christus en heeft mi niet gesondē te doopen/mer om dat Euangelium te predikē/niet inder wijsheyt der woorden/ op dat dat cruys Christi niet vernielt en werde. Want die prekinge des
Esaie crups /dunct den ghenen dye verlorē worden een
xix.c ghecheyt/mer ons den genē die salich worden/ist
eē cracht Gods. Wāt tis gescreuē. Ic sal die wijsheit der wijsente niet maken/eñ dat verstant der verstandigen wil ic verworpē. Waer sijn die wijse? waer sijn die geleerde inder scrifturē? waer zijn die ondersoeckers deser werelt? En heeft Godt die wijsheyt deser werelt niet sot gemaect?
D Wāt aengesien dat die werelt door haer wijs-
heit/ God in sijn wijsh: niet en bekēde/so behaech
Esaie xxix.c der God wel door sotte predicatie salich te makē
die daer aen geloouē. Wāt die Jodē eysschē teykenē/eñ die heydenē soeckē wijsheit. Mer wi predikē Christum ghecruyst. Den Jodē in ergernisse/ eñ dē heydenē in sotheit /mer den geroepē Jodē eñ heydenē diē prekē wi Christū die mogētheyt eñ die wijsheyt Gods. Wāt Gods gecheyt is wijser dan die menschen sijn. Eñ die cranchept Gods/is stercker dan die menschen zijn.

✠ Siet aen lieue broeders/uwe roepinge/wāt niet vele wijser liedē na dē vleesce /niet vele machtiger/niet vele edelder zijn gheroepē/maer die sot sijn voor die werelt/heeft God wtuercorē/op dat hi die wise bescamē soude/ende wat cranc is voor die werelt/heeft God vercoren/op dat hi die stercke bescamen soude. eñ die oncdele ende versmade voor die werelt heeft God vercorē/eñ datter niet is/op dat hi te niete soude doē/ dat wat is /op dat voor hem gheen vleesch en beroeme / Wt welckē ghi ooc zijt in Christo Jesu/die ons vā Gode ghemaect is tot wijsheyt eñ tot gerechticheyt / eñ tot
Hiere.ix heilichmakinge eñ tot verlossinghe/op dat/ also als
gescreuen is/die hem beroemt/sal hem inden HE
REN beroemen. *

Die Apostel bethoont/dat hi onder die vā Corinthē niet ghebruyct en heeft die subtijlheit eñ hooc heit der wereltlicke leere/dye welcke mē sprekē moet bidē volmaectē /diese begripē eñ onderschiedē mogen. Aengesien dattet gheestelike menschen zijn. Dat.ij.Capittel.

Nde lieue broeders/ doē ic tot v quā
A doen en quam ic niet ic hoocheit der
woordē/oft in hooge wijsheit/v ver
condighende dye predicatie Christi.
Want ic en hebbe mi niet wtgegeuē
yet te wetē onder v/dan alleene in Jesum Christū
eñ dien gecruyst. Eñ ic hebbe bi v gheweest /met
cranckheit/met beuen/ende vele vreesen. Eñ mijn
woort eñ mijn prekinge en heeft niet ghe weest in
properen woorden der mēscheliker wijsheit/mer
in een bewijsen des gheests der cracht / op dat v
gheloove niet en staet op der menschen wijsheyt/ B
maer op der cracht Gods.

Maer daer wy af spreken/dat is een wijsheyt
die den volmaecten toebehoort/eñ niet een wijsh:
deser werelt/noch ooc niet der ouersten deser we
relt/die ten laetsten vergaen moeten/mer wi spre
ken van die wijsheyt Gods die in die verborgent
heyt verborgen is/ die God voor die werelt geor
dineert heeft tot onser glorien/die welcke niemāt
vandē ouerstē deser werelt bekent en heeft. Wāt
hadden si die bekent/ si en hadden den Coninc der Esaie
glorien niet gecruyst. Mer als ghescreuē is. Dat lxiiij.b
noch ooghe en sach/noch oore en hoorde/noch in
gheens menschen herten en quā/dat God bereyt
heeft den ghenen die hem liefhebben.

Mer ons heeft God gheopenbaert door sinē
gheest. Wāt die geest ondersoect alle dinc/ooc die C
diepte d' Godheit. Wāt wat mēsce weet wat in
den mensche is/dā alleē die gheest des mēschē/die
in hē is? Also ooc. Niemāt en weet wat in God is
dan die gheest Gods. Mer wi en hebbē deser we
relt gheest niet ontfangē/maer den gheest die wt
God is/op dat wi weten mogē dye gauen die vā
Gode ons gegeuē zijn/die wi ooc spreken/niet in
geleerden woordē der mēscheliker wijsheit /maer
met gheleerden woordē des heilighen geests/eñ oordeelen gheestelike saken gheestelic. Want een natuerlic mensche en smaect niet vandē geest Gods
Het is hem een sotheyt /eñ hy en cans niet beken Esa.xl a
nen/want het moet in gheesteliike manierē geoor Ro.xi.d
deelt wordē. Wāt een gheestelic mēsche oordeelt
eñ onderscheyt alle dinc/ eñ hi en wert vā niemā
dē geoordeelt/ also gescreuē is. Wāt wie heeft be
kent des HEREN sin? oft wie wil hem onderwij
sen? Mer wy houdē den sin Christi.

Die Apostel verworpt die dwalinge d' Corinthē/om dat si somige dienaers der kerckē te vele toe scriuē/ Eñ hi spreect van die timmeringhe op hout/hoy stoppelē/ Eñ hoe dat die wijsheyt der werelt sotheyt is voor God Cap.iij

Ieue broeders/daer om en const ick
met v niet sprekē/ als met geestelike
menscē/mer als met vleeschelike/ge-
lijc ionge kinderen in Christo. Melc
heb ic v te drincken ghegheuen /ende A
gheē spijse/wāt tot noch toe/en mochti der spisen
niet/noch ooc en muechdise niet/wāt ghi zijt noch
vleeschelic. Want als onder v benijdinghe/twee

dracht/eñ stridinge is/ sijt ghi dan niet vleeschelic
eñ wãdelt na mẽschelijker wise? Wanneer die eẽ
seyt/ic hoor Paulus toe/die ander/ic hoor Apollo
toe/sidi dan niet vleescelick? Wie is Paulus? Oft
wie is Apollo? dã sijn dienaers/door welcke ghi ge
B looui(ch) sijt gewordẽ/ende een yegelic als die HE
REgegeuẽ heeft. Ic heb geplãt/Apollo heeft nat
gemaect/mer God heeft den wasdom ghegeuen.
Also en is nv/noch die daer plãt/ noch die dat nat
maect yet/mer God die den wasdom gheeft
Mer die plãt/eñ die natmaect/zijn deen gelijc
dander. Mer een yegelic sal sinen loon ontfanghẽ
na sinẽ arbeit. Wãt wi sijn Gods hulpers/ghi sijt
C Gods ackerwerck/eñ Gods timmeringe. Ic van
Gods genadẽ die mi gegeuẽ is/ hebt fundament
geleit/als eẽ wijs timmermeester/een ander tim
mert daer op. Mer een yegelic sie toe hoe hi daer
op timmere. Wãt eẽ ãder fundamẽt en mach nie
mant leggẽ/dã dat geleyt is/dat is Christus Jes?
So wie daer op timmert gout/ siluer dierbaer ge
steentẽ/hout hoy/stoppelẽ/eens yeghelics werck
sal openbaer wordẽ. Des HEREN dach sal claer
makẽ wãt het sal indẽ viere geopẽbaert werdẽ/
eñ dz vier sal eẽs yegelikẽ werc proeuẽ/hoedanich
dat is. So wiens werc bliuẽ sal/dat hi daer op ge
timmert heeft/die sal loõ ontfãgen/so wiẽs werc
brant die sal scade lidẽ/mer hi selue sal salich wor
den/nochtans also als door viere.
D Eñ weet ghi niet dat ghy den tẽpel Gods sijt
Epl.ijd eñ dat die gheest Gods woont in v? So wie dẽ tẽ=
pel Gods scheynt/die sal God scheyndẽ. Wãt die tẽ
pel Gods is heilich dat sijt ghi. Niemãt en bedrie=
ge hẽ seluen. So wie hẽ onder v dunct wijs te zijn
die werde sot op dese werelt/op dz hi wijs si Wãt
wijsheit deser werelt/is sotheit voor Gode het is
ghescreuẽ. Ic sal die wijse begripen in haer loos=
heit. Ende noch ist ghescreuen. Die HERE kent
Ro/i.c. der wijser menscen gedachtẽ/dat si ydel sijn Daer
Job.vd om en sal hem niemant vandẽ menscen beroemẽ
Want het is al uwe/ist Paulus/ist Apollo/ist Pe
trus/ist werelt/ist leuẽ/ist doot/ist tegẽwoordich
ist toecomẽde/Al ist uwe/mer ghi hoort Christus
toe Christus hoort God

Die apostel straft die vermetenheyt vãdẽ Co=
rinthen int oordeelen/van die versmaetheit van
somighe dienaren/daer na arbeit hi/om haerder
corteliker beteringhe Cap.iiij.

A Also moet ons elck houden/voor die=
naers Christi/ende wtdeelders van
Gods verborgentheit. Nv en soect
men niet meer aen die wtgeuerẽ dã
dat si gettou geuondẽ werdẽ. Het is
mi dat minste dat ic vã v geordeelt worde / oft vã
eenen menscelicken dage eñ ic en oordeele ooc my
seluẽ niet Eñ mi en staet mijs selfs nz voor/maer
daer in en ben ic nz gerechtueerdicht. Die HERE
ist die mi ordeelt. Daerõ en wilt niet ordeelẽ voor
den tijt/tot dat die HERE cõme/die welcke oock
int licht sal brengẽ/dat in die duysternisse verbor
gẽ is/eñ openbaer makẽ den raet des hertẽ/eñ dã
sal eenẽ yegelijcken lof van God geschien.
Broeders/dit heb ic op mi ende op Apollo be
B diet/om uwent wille/op dat ghy aen ons leert dz
hem niemant hoger en houde/bouẽ datter nv ge
screuẽ is/op dat hem niemant deen tegen den an=
deren om niemãts wille op en blase. Wãt wie on
derscheit v? Wat hebdi dat ghi niet ontfangen en
hebt? Ende oft ghi ontfangen hebt/wat beroem=
di v dan/alleens oft ghy niet ontfanghen en hadt?
Nv sijt ghi versaet/nv sijt ghi rijcke gewordẽ/ghi
regneert sonder ons/ och oft ghy regneerdet / op C
dat wi mochten met v regneren
Wãt mi dunct God heeft ons Apostelen voor
die alderminste gegeuẽ/recht als die der doot toe
ghescickt sijn. Want wi sijn een scouspel ghewor=
den der werelt/den Engelen/ende den menschen
Wi zijn sot om Christo/mer ghi sijt wijs in Christo
wi cranc/ende ghi sterck/ghi edel/ende wi onedel
Al tot in deser vren heeft ons ghehonghert/ ende
ghedorst/ende sijn gheweest naect/ende wi wordẽ
met vuysten geslaghen/ende wi en hebben gheene
sekere stede/ende wi arbeyden werckẽde met on=
sen eyghenen handen. Wi worden qualic toe ghe
sproken/ende wi sprekẽ wel/men veruolcht ons/
ende wi leyden/wy worden ghelachtert/ende wy
bidden/wy sijn recht geworden al purgeersel der
werelt/ alder menschen wechworpinge tot noch
toe.
Dit en scriue ic niet dat ick v soude beschamen D
mer ic vermaen v/als mijn alderliefste kinderen.
Wãt al ist dat ghi wel thiẽ duysent leermeesters ephe.vi
hebt in Christo/so en hebdi niet veel vaders Wãt phi.iij.a
ic hebbe v in Christo Jesu voortgebracht/door dz
Euangelium daer om vermane ick v/sijt mijn na
uolgers. Daeromme heb ic tot v Thimoteum ge
sonden/die mijn alderliefste sone is eñ getrouwe
inden HERE/dye welcke v mine weghen die in
Christo Jesu sijn/vermanen sal/also ic leere in al=
le eynden/ende in alle kercken. Sommige sijn der
also opgeblasen/recht oft ic nyet comen en soude
tot v. Jck wil corts tot v comen/ende die HERE
wilt/ende leeren nyet die woordẽ der opgeblasen
mer der cracht. Wãt dat rijcke Gods en staet in=
den woorde nyet/mer inder cracht. Wat wildy?
dat ic metter roede tot v come/oft met liefde/eñ
gheest der sachtmoedicheyt

Die apostel straft die sonde des ouerspeels/eñ
hi geeft een maniere hoe datmẽ alsulckẽ misdaet
pijnigẽ sal. Eñ die wortel der sondẽ berispt hi mz
die versumenisse der straffinge. Capittel.v

Daer gaet eenen ghemeinen roep als
datter oncuysheit onder v is/eñ sulc A
ke oncuysheit/daer ooc die Heydenẽ
niet af en weten te seggẽ/also dat ye
mant sijns vaders wijf hebbẽ soude
Eñ ghi sijt opgeblasen/eñ en hebt daer geenẽ rou
we af gehadt/op dat die ghene die dat werck ghe=
daẽ heeft/vã v gedaen worde. Ic bẽ metten licha=
me van v/mer mettẽ geest tegẽwoordich/eñ heb Col.ij
be dat als tegenwoordich besloten/ ouer dẽ genẽ
die dat also ghedaen hebbẽ in uwer vergaderinge
met mijnẽ geeste/metter mogẽthz ons HEREN
Jesu Christi/haerlieden ouer te gheuen den viant
tot verderuinge des vleeschs/ op dz dẽ geest salich
werde inden dach des HEREN Jesu Christi. B
Uwe beroeminge en is niet goet/En weet ghi
niet/dat een luttel suer deesems/dat gheel deech
versuert? Daer om purgeert wt den ouden dee
sem/op dat ghi een nieu deech sijt/ghelijc als ghy
ongedeesemt sijt. Wãt wi hebbẽ ooc een paesch=

lam/dat is Christus voor ons geoffert. Daer om laet ons paeschā houdē/niet inden ouden deesem
Al.v.b noch in deesem der quaetheit eñ der boosheit mer
C in soeten deech der puerheit eñ der waerheit *
Icheb v gescreuen inder Epistele/dat ghi niet te doen en soudt hebben mettē oncuysché/niet en meyne ic dat geheel mettē oncuysché deser werelt oft mettē gyerigē/oft mettē roouers/oft metten dienaers der afgodē. Vvant also/ghi sout moetē wt deser werelt gaē. Mer nv heb ick v gescreuē/niet te doē te hebbē dair mede/namelic/Ist dat yemāt hē eē broeder laet heetē/eñ nochtans eē ouer speelder is/oft gierich oft afgodē diēt/oft quaetspreker/oft dronckaert/oft roouer/mz aldusdanigē en suldi niet eten. Vvāt wat gaet my dat aen/te oordelē vandē ghenē die buytē der kercken zijn Oordeelt ghi niet die ghene die binnē sijn? Vvant die ghene die buytē sijn/die sal God ordeelē. Doet dat quaet wech van v seluen.

¶ Hier straft die Apostel den Corinthen vanden Rechters/voor die welcke si keuē eñ dingdē/vā die sakē die si onder malcāderē haddē. Eñ int eīn de leert hi vvederom/ende straft die sonde der oncuyssheit Dat.vi.Capittel

A oe derft yemāt onder v/die eenigē twist heeft tegen dē anderen/vandē onrechtuaerdigē hē latē oordeelen/eñ niet vandē heyligē? Oft en weet ghi niet/dat die heyligen dye werelt oordeelē sullē/Eñ oft die werelt van v gheordelt sal werdē/zijt ghi dan niet goet ghenoech minder sakē te oordeelē? Vveet ghi niet dat wy ouer dye engelē sullē ordeelē/hoe veel te meer ouer werelt licke dingē? Daer om ist dat ghi ordeelsakē van dese tijtlicke dingē hebt/so neemt die verachste van der kerckē/eñ die selue set tot rechterē. Dit segge ick tot uwer schandē. En isser nyemant also wijs onder v/oft doch niet eene/die groordeelē conste/tusschē broeder ende broeder? Mer deen broeder mettē anderē/laet hem ordeelē/dair toe voor die ongheloouighe

B Het is een groote misdaet onder v/dat ghi deē
Prouer.v. mettē anderē recht. Vvaerom en laet ghi v nz lieuer onrecht doē/waer om en laet ghi v niet lieuer
.Ti.i. verongelijckē? Maer ghi doet selue onrecht/ende verongelijct/eñ dat dē broederē. ✠ Oft en weet ghi niet dat die onrechtuerdige dat rijcke Gods niet en sullē eruē? En laet v niet verleyden Noch oncuysche menschē/noch dienaers der Afgoden/noch ouerspeelrs/noch die wrekē/noch die tegē natuere oncuyscheit doē/noch dieuen/noch gierige/noch dronckaerts/noch kiuers/noch roouers en sullen dat rijc Gods niet besittē. Eñ dusdanighe hebt ghi somighe gheweest/mer ghi sijt afgewasschē/gheheylicht/eñ gereynicht/ende gerechtuaerdicht door dē naem ons HEEREN Jesu Cri
C sti/eñ door ons Gods gheest. *
✠ Jc hebbe alle dingē macht/maer alle dinghen en sijn mi niet orbaerlic. Alle dinghē heb ic macht mer ic en wil onder niemants macht sijn. Die spijse hoort dē buyc toe/eñ den buyc hoort der spisen toe. Mer God sal diē buyc eñ die spise te niet makē Dat lichame en is nyet sculdich der oncuyschz te dienē/mer dē HEERE/eñ die HEERE dē lichaē

Want God heeft dē HEERE verweckt/eñ hi sal ons ooc door sijn cracht verweckē. Broeders/en weet ghi niet dat uwe lichamen/leden Christi zijn? Sal ic daeromme nemen die leden Christi/eñ makense leden eender hoeren? Dat si verre van ons. Oft en weet ghi niet/die eenē oncuyscen wiue aēhanct/dat hi met haer een lichaē is? Wāt hi seyde/twee sullend sijn in een vleesch. Mer die den HEERE aenhanct die is een gheest *
Vliet die oncuysheit. Alle sonde die die mensce D Gen.ij.d.
doet is buyten den lichame. Mer die oncuyscheyt doet/die sondicht in sinē lichame. Oft en weet ghi niet dat uwe ledē zijn eenen tempel des heylgen geests die in v is/die ghi vā Gode hebt/eñ ghi en zijt ws selfs niet? Want ghi zijt dier gecocht Daer om glorificeert eñ looft God in uwen lichame/eñ inden geest/dwelc God toebehoort

Die Apostel leert hoe dat si haren houwelikē staet onder houden sullen/eñ daer na die gene die den houweliken staet om eē beter goet te vercrigen/schouwen/vveder maechdelike/oft vvewelicke reinicheit Capittel.vij.

An dien ghi mi gescreuen hebt/antwoorde ic. ✠ Het is den menschen goet/dat hi gheē wijf en ruere. Mer om des ouerspels wille/heb eē yegelic sijn eygen wijf/eñ een yegelic heb haren eygen man. Die man bethoone dē wiue die gewillige scult/des seluen gelijc dat wijf dē man. Dat wijf en is haers lijfs niet machtich/maer die man. Dies gelijcken/dye man en is sijns lijfs niet machtich/mer dat wijf. Vercort v niet onder mal tanderen/het en si wt uwer beyder goetwillicheit eenen tijt lanck/dat ghy v tot vasten ende bidden verleecht/ende comt weder omme te samen/op dz die Duyuel v niet en temptere/om dynre oncuyscheits wille
Maer dat segge ick v wt toelaten/eñ niet wt B
gebot. Jc woude lieuer/dat alle menschen waren ghelijc ick ben. Maer een yegelijc heeft sijn eygen gauen van God/die een aldus/die ander also. Jc segge/tis waer/den wedewarē eñ den weduwen het is haer goet dat si ooc bliuen gelijc ick. Maer connen si hem niet onthouden laetse trouwē het is beter trouwen dan bernen. *
Mer dē getroudē gebiedic/niet ic mer die HEERE. Dat/dat wijf haer niet sceydē en laet vandē man/ist dat si haer scheidē laet/dat si sonder trouwen bliue/oft weder metten man te versoenen/eñ dat die man dat wijf niet van hem en late
Mer den anderē seg ic/niet die HEERE. Ist C
dat een broeder heeft een ongeloouich wijf/eñ die selue laet haer behagen bi hē te wonē/die en sceyde hē niet daer af/eñ ist dat een wijf eenen ongeloouigen man heeft/eñ hi laet hē behaghen bij haer te woonen/die en scheyde haer niet vā hē. Want die ongeloouige man is gheheilicht door dat wijf/eñ dat ongeloouich wijf/is geheilicht door den man Anders waren v kinderen onrein mer nv sijn sy heylich. Mer ist dat hē die ongelouige scheidet/so laet hē sceydē. Want die broeder oft die suster en zijn niet geuangē in sulcken geualle/in vrede heeft ons God geroepen. Vvat weet ghi o wijf oft ghi den man salich sult makē. Oft ghi mā/wat weet

ghi/ oft ghi dat wijf suit salich maken? Dan gelijc
God eenen yegeliken heeft ghegheuen
Een yegelic/so hē die HEERE gheroepē heeft
D so wandele hi. Eñ so oordineer ict in alle kercken
Is yemāt besneden geroepen/die en neme gheen
heydenschap aen. Is yemant gheroepē inder hei
denscap/die en laet hem niet besniden. Dye besnij
dinge en is niet/eñ die heydenscap en is niet/mer
die veruullinge der geboden Gods. * Een ye
gelic bliue in die roepinge/daer hi in geroepen is
Sidi knecht geroepen so en sorcht niet/maer con
di vrij wordē so ghebruyct dat lieuer. Want wye
een knecht gheroepen is inden HEERE/die is een
vrije des HEEREN. Dies gelijc/wie een vrije ghe
roepē is/die is een knecht Christi/ghi zijt dier ge
cocht/wort niet der menschē knecht. Een yegelic
lieue broeders/waer hy in geroepē is/daer in bli=
ue hi bi God *
E Vandē maechdē en heb ic gheē gebot des HE
REN/mer ic segge mijn goet dunckē/als ic barm
herticheit verworuē hebbe vādē HEERE/trou te
sijn. So meyn ick nu sulcke dinghen sijn goet/om
des teghenwoordigē noots wille/dat den mensce
goet is alsō te sine. Sidi aen een wijf ghebondē/so
en soect niet los te werdē. Mer sidi los vandē wi
ue so en soect gheen wijf. Maer ist dat ghi trout/
ghi en hebt niet gesondicht. Eñ ist dat eē maghet
trouwet/si en heeft niet gesondicht. Nochtans sul
len sulcke verdriet door tvleesch hebbē. Ic soude
v gheerne verschoonen.
Maer/dat seg ic lieue broeders/die tijt is cort
F voort meer is die meyninge/die daer wijfs hebbē
dat si sijn/als oft si gheen en hadden/ende die daer
weenē/als weenden si niet/eñ dye daer verblijdē
als oft si haer niet en verblidē/eñ dye daer coopē/
als oft zijs niet en besatē/eñ die deser werelt ghe=
bruykē als ghebruycte si hair niet. Want dat we
sen deser werelt vergaet
Maer ic wil dat ghi sonder sorge zijt Wie son
der wijf is/die sorghet wat dē HEERE aenghaet/
hoe hi dē HEERE gheualle. Mer die houwet/die
sorget dz der werelt aēgaet/hoe hi sinē wiue beha
ge/eñ is gedeylt Een wijf eñ een maecht dye son=
der houwelic sijn/die sorgē wat dē HEERE aēgaet
dat si heylich sijn beyde aē lijf eñ oock aen gheest.
Maer die trouwet die sorghet wat die werelt aē
gaet/hoe si den man sal behagē. Mer dit segge ick
tot uwē profite/niet dat ic v eenē stric aendē hals
worpe/maer dair toe/dat v wel aēstaet/eñ dē HE
RE stadelic sonder hindernisse aenhangt
G Maer ist dat yemāt hem laet dunckē/hē staet
yet quaets aē met sijnder maecht/dat si ouer dē
tijt gegeuen is/ende moet alsō ghescien/si doe dan
dat si wil/si en sondicht nyet/laet haer trouwen/
Mer wie sijn herte vast hout/ende en is niet be=
noot/mer heeft macht sijns willens/ende besluyt
dat in sijn herte/zijn maechdō te behoudē/dye doet
wel. Eyndelick die trouwen/die doen oock wel.
Die ooch niet en trouwet doet beter. Een wijf
is geboudē aen die wedt/also langhe als haer mā
leeft. Mer als haer man slaept/so is si vrij/te ver
houwen/wien si wil/alleē datter inden HEERE
gescniede. Mer sälger ist wairt dat si so blijft/na
mijnē meyningē Ic mein/ic heb ooc dē geest Gods

Dat apostel bewijst dat die vverheit vā ghee
der vveerdē en is/ten si dat sy geordineert is met
ter liefdē Oock bewijst hi die maniere/hoe dat
men die spise der afgodē ghebruycken sal daer na
straft hi die vermetēheit van somige die die crāc
ke eñ onuolmaecte scandalizeren

Dat .viij. Capitel A

Ān dien dat den Afgoden gheoffert
wert/weten wi al dat wi weten sou=
den. Met dat wetē verhoueerdicht/
ende die liefde betert. Mer ist dat hē
yemāt dunckē laet/hi weet wat/dye
en weet noch niet gelijcmen wetē soude. Mer so
wie God lief heeft/die selue is van hem bekent.
So weten wi nu vander spisen der afgodē of
fer/dat een afgod inder werelt niet en is/ende dat
ter gheen ander God en is dan die eenighe. Ende
hoe wel datter sijn die goden ghenaemt werden/
het si in hemel oft opter aerden (nu ter tijt sijnder
veel goden ende veel heeren) so hebbē wi nu eenē
God/den vader/van welcken alle dingen sijn/eñ
wi in hem/ende eenen HEERE Jesus Christus
door welcken alle dinghen sijn/ende wi door hem
Maer dat en heeft alle man niet gewetē/ wāt B
sommighe maken hem noch een conscientie ouer
den afgoden/ende etent voor afgoden offer/daer
mede wert haer conscientie (ter wijle si soe cranc
is) beuleect. Maer die spise en bordert ons voor
God niet/eten wi/so en sullē wi daerom niet be
ter sijn/eten wi niet/so en sullen wi daer om nyet
te wenygher sijn
Mer siet toe/dat dese uwe vrijheit niet en gera
ke tot eenē aenstoot der crācken. Wāt ist dz v (die C
daer die kēnisse hebt) yemāt siet ter tafelen sitten
inder afgodē huysen/en sal niet sijn consciētie (ter
wijle si cranc is) veroorsakē dat offer der afgodē
te eten/ende sal also om uwer kennissen die cranc
ke broeder gescandalizeert werdē/om wiens wil
le Christus gestoruen is. Mer wie also sondiget
aenden broeder/ende slaet sijn cranke consciētie
so sondiget hi aen Christum. Daeromme ist dat
die spise minē broeder ergert/en woude ick lieuer
gheen vleesch eten nemmermeer/op dat ic minen
broeder niet en ergerde

¶ Die Apostel trect eñ leyt die van Corinthē tot
die volmaectheit der duechdē/door een exempel
van hem seluen/eñ door die ghene die inde baene
loopen

Dat .ix. Capittel A

Ēn ic niet een Apostel? bē ic niet vrij?
heb ic niet onsen HEERE Iesū Chri=
stum gesien? zijt ghi niet mijn werc in
den HEERE? Ben ic den anderē niet
een Apostel/so ben ic nochtās v Apo
stel. Wāt die segel mijns Apostels ambachts sijt
ghi inden HEERE. Wāneer mē mi vraget/so ant
woorde ic alsō. Hebben wi niet machte te etē eñ te
drincken. Hebben wi ooc niet macht eē suster tot
eenē wiue met ons al om te leyden/ghelijc die an=
der Apostolē eñ die broeders des HEEREN/ende
Cephas? Oft hebbē alleen ic ende Barnabas niet
macht dat te doē wie reyst eenigē tijt op sinē eygē
loon oft wie plant eenē wijngaert berch/eñ en eet B
niet van sijnder vruchtē? oft wie weydet eē cudde
eñ en eet niet van dat melc der cudden?
Spreec ic dat op menschen wijse? Seyt dat ooc

die wet niet? Want inder wet Moysi staet gescre
uen/ Ghi en sult den ossen den muyl niet toestop=
pen/ die daer dz corē wt tredet) Sorcht God voor
die ossen? Oft seyt hi niet alle dinc om onsen wille/
Want het is ymmer om onsen wille ghescreuen
Wāt wie daer ploecht/ sal op hopinge ploegē/ eñ/
die daer dorsscet sal op hopinghe dorsschen/ dat hy
des gheens hopinghe deelachtich werde. Ist dat
wi v dat gheestelijc hebben ghesaeyt/ ist een groot
dinc oft wi v vleeschelijc maeyen? Mer ist dat an=
der deser macht aen v deelachtich sijn/ waer om
C niet veel meer wi?
Mer wi en hebbē sulckē macht niet gebruyct
mer wi verdragen alderley/ dat wi niet den Euan
gelio van Christo een hindnisse maken Weet ghy
niet dat die daer wercken inden tempel/ dye gene=
ren hem op den tēpel? Ende die dē outaer dienen/
genieten des outaers? Also heeft dye HEERE be=
uolen/ dat die dat Euangelium vercondigen/ sul=
len ooc van den Euangelio leuen/ Mer ic en heb=
be dies geen gebruyct.
Ic en scrijue ooc niet daer om van diē/ dat met
mi also gehoudē soude worden/ het waer mi lie=
uer dat ic storue/ dā dat yemant mi mijnē roem te
niete soude makē/ Want dat ic dat Euangelium
preecke/ en darf ic mi niet beroemē/ Wāt ic moet
dat doē/ Eñ wee mi/ ist dat ic dat Euangeliū niet
en preecke/ Doe ict geerne so salt mi geloont wer
dē/ mer doe ict node/ soo is mi nochtās dat ābacht
beuolē/ Waer om salt mi nv dā geloont werden?
Namelijc daer om/ dat ic preke dat Euangelium/
ende doe dat selue vri om niet op dat ic mijnd vrij
D heit niet en misbruycke in prekens ambacht.
Wāt hoe wel ic vrij bē van yegelijcken/ heb ic
nochtās mi seluen een yeghelijc tot eenen knecht
gemaect/ op dat ic haerder vele gewinnen soude/
Eñ den Iodē ben ic ghewordeu als een Iode/ op
dat ic die Iodē winnē soude/ diē die onder die wet
sijn/ bē ic gewordē als onder die wet/ op dat ic die
onder die wet sijn wonne/ ende dien die sonder die
wet sijn/ ben ic als sonder wet geworden/ hoe wel
ic nochtans niet sonder Gods wet en ben/ mer ic
ben inder wet Christi/ op dat ic dye sonder wet zijn
winnen soude/ Den crancken ben ic gewordē als
cranc/ op dat ic die crancken winnē soude/ Ic ben
een yeghelijc alderley ghewordeu/ op dat ick ghe=
heelijc/ ia sommighe salich soude maken/ Mer ick
doēt al om des Euangelium wille/ op dat ick sijn
der ghemeynscap deelachtich werde.
✠ En weet ghi niet/ dat die ghene/ die na prijs
lopen/ die lopen alle mer een vercrijcht den prijs/
Loopet nv also dat ghijt begrijpt/ Een yegelijc die
daer vecht/ onthout hē vā alle dinc/ eñ die also/ dz
si een verganckelijcke croone souden ontfanghen
mer wi een onuerganckelijcke/ Maer ic lope also
niet als opt onseker/ Ic vechte also niet/ als die in
die lucht slaet/ mer ic temme mijn lijf/ eñ bedwin=
ge hem/ op dat ick niet den anderen en preke/ ende
selue verworpelijc werde.

¶ Die apostel straft dye ghene/ dye welcke haer
deelachtich maeckten den afgoden/ ende hi leert
in wat manieren datmen gebruycken sal die dingē
die den afgoden gheoffert worden.

Capittel. x.

Ick wil dat ghi weet/ lieue broeders/ A
dat onse vaderen/ sijn alle onder der
wolcken geweest/ ende sijn alle door
die zee gegaē/ eñ sijn alle onder Moy
ses ghedoopt/ in der wolcke ende in
der zee eñ hebben al eenderley gheestelijcke spijse
ghegheten/ ende hebben alle eenderley gheestelijc=
ken dranc gedroncken/ Mer si droncken van den
geestelijcken steen/ die daer na quam/ welcke steen
was Christus. * Mer aen haerder vele en heeft
God gheen goet behagen gehadt/ want si sijn ne= B
der ghesllaghen inder woestijnen
Dat is onse figuere geworden/ op dat wi ons
niet en laten gelustē des quaets/ gelijc als die lust
hadden. En wert ooc geen aenbeders der afgodē
als die sommige ghewordeu sijn/ als ghescreuen
staet/ Dat volc sette hem neder te eten/ eñ te drinc
ken/ eñ stont op te spelē/ Ooc en laet ons geen on
cuisheit doē/ gelijc somige onder hem oncuysheyt
bedreuen/ ende vielē op eenen dach drientwintich
duysent/ Laet ons oock Christum niet tempteren
gelijc somige van diē/ die hē getēpteert hebbē/ eñ
wordē van slangē vernielt/ En murmureert ooc
niet/ gelijc haerder sommige murmureerdē/ ende
worden te niet ghemaect door den verderuer. C
Alle dit gesciede hem in figuren/ Maer het is
gescreuen tot onser vermaningen/ op welcke dat
eynde der werelt gecomen is/ Also/ dat wie hem
laet duncken dat hi staet/ mach wel toe sien dat hi
niet en valle. V en heeft noch gheen dan menschelij
ke temptatie betredē/ Want Godt getrouwe is/
die v niet en laet tēpteren ouer v vermogen/ mer
maect neffens die tēptatie een wtcomen/ dat ghy
cont verdraghen. * ✠ Daer om mijn liefste/ vliet D
van den dienst der afgoden.
Als met den wijsen spreke ic/ ordeelt ghi/ wat
ick segge/ Den kelc der benedijngen/ welcken wy
benedien/ is dye niet die ghemeynscap des bloets
Christi Eñ dat broot dat wi brekē/ is dat niet die
ghemeynschap des lijfs Christi? Want onser vele
sijn eē broot eñ een lijf/ de wile wi alle eēs broots
deelachtich sijn/ * Siet aen Israel na den vleesce/
die welcke die offer eten/ sijn dye nyet in dye ghe=
meynscap des outaers. E
Wat sal ic dan nv seggen? sal ic seggen dat dye
afgoden wat sijn? oft dat die afgodē offer wat si?
Mer dat segge ic/ dat die heydenen/ wat si offerē
dat offeren si dē Duyuel/ eñ niet Godt/ Nv en wil
ic niet dat ghy inder Duuelē gemeynscap sijn suit
Ghi en cont niet gelijc/ drinckē des HEEREN kelck
eñ des Duuels kelc Ghi en cont niet ghelijc deel=
achtich zijn des HEEREN tafel/ eñ des Duuels ta=
fel/ Oft willē wi dē HEERE tergen? Sijn wi sterc
ker dā hi. Ic heb voorwaer alles macht/ mer het
en betert niet al/ Niemāt en soecke wat dz sijn is/
mer een yegelijc dat eens anders is. F
Al wat int vleeschhuys vercocht wort/ dat etet
eñ en vraecht niet/ op dat ghi die conscientien ver=
schoont. Wāt die aerde is des HEEREN/ eñ wat
daer in is/ Mer ist dat v yemāt vā dē ongelouigē
te gaste noot/ ende ghi wilt daer gaē/ so eet al wat
v voor geset wort/ eñ en vraecht niet/ op dat ghy
die conscientien verschoont/ Mer ist dz yemāt tot

v sal segghen/dat is afgoden offer/so en eet niet/
om des wille/die dat te kennē ghegheuē heeft/op
dz ghi die consciētiē beurijt(die aerde is des HE-
G REN/ eñ wat daer in is) Mer ic segge van cōsci=
entiē niet v selfs/mer des anderē/ Wāt waer om
soude ic mijn vrijheit laten oordeelē van eens an=
ders conscientie? Want ist dat ict met dancseggin
ge ghenieten/wat sal ic dan gelastert werden voor
dien/daer ic v voor dancke?

Colo. iij.c Weder ghi eet oft drinct/oft wat ghi doet/ so
doet dat al tot Gods prijse/ Sijt sond aenstotinge
beyde den Griecke/eñ den Joden/eñ der kercken
Gods ghelijc als ic ooc eenen yeghelic in allē din=
gen mi behagelic make/eñ en soecke niet dat mij
ne/ mer dat velen profitelic is/op dat si salich wor
den/ Sijt mijn nauolgers/ghelijc als ick Christi.

Die Apostel straft die dwalinge der Corinthe
ren/ die welcke si hadden int ontfangen des hey-
ligen sacraments/eñ in haer vergaderinghe/ Eñ
daer na leert hi die waerdicheit des heylighē sa
A craments/eñ een ghoede bequame maniere om
te ontfanghen Capittel.xi.

IC prijse v lieue broeders/dat ghi op
mi gedenct in alle stucken/eñ houdt
die settinghe/ghelijc ic v ghegheuen
hebbe/ Mer ic late v wetē dat Chri=
stus is eēs yegelics mās hooft/mer
des wijfs hooft/is die mā/Christ⁹ hooft is God/
Een yegelic mā die daer bidt oft profeteert/ende
heeft wat opt hooft/die sceynt zijn hooft/ Mer een
wijf die daer bidt oft profeteert/ met onbedecten
hoofde/die sceynt haer hooft/ Wāt het is recht so
vele als waerse gescorē/ Eñ en wilt si hayr nz dec
ken/so snijtmen haer dat hayr af/ Mer nv dz qua
lic staet/dat een wijf afgesnedē hayr heeft/ oft ge
scoren is/so laet haer dat hooft bedecken

Mer die mā en sal dat hooft niet decken/ wāt
B hi is Gods beelt eñ heerlicheyt/ Mer dat wijf is
een eere des mans/ Want dye mā en is niet vāde
wijue/mer dat wijf is vandē manne/ Eñ dye mā/
en is niet gescapē om des wijfs wille/mer dz wijf
om des mās wille. Daer om sal dat wijf eē decsel
op dat hooft hebbē/om der Enghelen wille/noch
tās en is noch die man niet/sonder dat wijf/noch
dat wijf sonder dē mā indē HEERE/ Want alsoe
dat wijf vandē man/ also comt ooc die man door
dat wijf mer al van God

C Ordeelt dit bi v seluē/ oft wel staet/ dz eē wijf
onbedect voor God bidde? Oft leert v ooc nz die
natuere/dattet den mā een oneere is/ist dat hi lāc
hayr toemaect? eñ dē wijue een eere/ist dat si lanc
hayr toemaect? Dat hayr es tot een decsel gegeuē
Mer isser yemant onder v die lust te kiuen heeft/
die sal weten/dat wi die wijse niet en hebbē/noch
ooc die gemeynte Gods.

Op dat ic mijn gebot doe/so prijse ic niet/ dat
D ghi niet op beter wise/mer op die quaetste wise te
samen comt/ Ten eerstē wānêer ghi te samē coēt
inder gemeynten/hoor ic datter twedracht is on
der v/ ende eens deels geloue ict. Wāt dair moe
ten twistinghe onder v sijn/op dat die gene die be
proeft zijn/openbaer onder v werden. ✠ Wānêer
ghi nv te samen coemt met malcanderen/so hout
mē daer niet des HEEREN auontmael/ want eē
yegelic neemt te voren zijn eygen auontmael/on-
der den etene/ Eñ die een is hongherich/die an-
is dronken/ Hebt ghi niet huysen daer ghi etē eñ
drinckē moecht? oft vacht ghi die gemeynte Gods
eñ bescaemt die ghene die niet en hebbē/ Wat sal
ick v segghen? sal ick v prijsen? Hier inne en prijse
ick v niet.

E Ic hebt van dē HEERE ontfangen/dat ic v ge
geuen hebbe/ wāt die HEERE Jesus inder nacht
doē hi verradē wert/nā dat broot ende dancte/eñ
bract/eñ sprack/ Neemt etet/ Dat is mijn lichaem
dat voor v gebrokē wert/dat doet tot mijnder ge
denckenissen/ Des seluen ghelijc ooc den kelck na
dē auontmael/eñ sprac/ Desen kelc is een nieu tes
tament in mijnen bloede/doet dat so dicwils ghi
drinct tot mijnder ghedenckenissen.

Also dicwils ghi van desen broode eet/eñ van F
desen kelc drinct soo sult ghi des HEEREN doot
vercondigen/tot dz hy coēt/ Daer om so wie onwer
dich van desen brode eet/oft vandē kelck des HE
REN drinct/die is sculdich aē dz vleesch eñ bloet
des HEEREN/mer die mensce proeue hem seluē
eñ also ete hi vanden brode/eñ drincke vandē kelc
ke/ Wāt wie onwaerdich eet eñ drinct/ die eet eñ
drinct hē seluē dat ordeel daer mede/dat hi niet en
onderschept dat lichaem des HEEREN. G

Daer omme zijnd ooc so vele cranckē eñ onge
sondē ond v/eñ een groot deel slapē/ Wāt waert
dz wi ons seluer ordeeldē/so en wordē wi nz ghe-
oordeelt/ Als wi geoordeelt werdē/so werdē wy
vādē HEERE berispt/op dz wi nz met deser wer=
elt verdoēt en wordē. ✠ Daer om mijn lieue broe=
ders/als ghi te samē coēt te etē/soe verbeyt die eē
den anderē/ Maer hongert yemāt/die ete thuys
op dat ghi niet tot dē ordeel te samē en coēt/ Dat
ander sal ic ordineeren als ic come

¶ Die apostel prijst hier int generael dye gratie
Gods/declarerende die condiciē der gratiē die
om niet gegeuen wort/ Gelijckende dat lichaem
der kercken tegen dat lichaem der natueren
Capittel.xij.

VAn den gheestelijcken gauen wil ick
lieue broeders/dz ghi niet onwetēde
en sijt. ✠ Ghi weet dat ghi heydenē A Mar. ix.f
sijt geweest/ende sijt ghegaen totten
stommē afgodē/daer ghi toe ghelept
sijt. Dair om doe ic v cont/dat niemāt Jesum ver
vloect die door den gheest spreect/eñ niemant en
can Jesum een HEERE heeten/dan door den hey
lighen gheest

Het zijn menigerley gauē/mer het is eē geest B
eñ het zijn menigerley diensten/mer het is een HE
RE/eñ daer zijn deelingē der werckhedē/mer het
is een God/die daer wercket alsley in allē mēscē
In eenē yeghelijckē openbarē hem die gauen des
geests tottē ghemeynē profijte/ Den eenen wert
gegeuen door dē geest te spreken vā der wijsheyt
na dē seluen geest/eenen anderen dat geloue indē
seluen gheest/eenen anderen dye gauen gesont te
maken inden seluen gheest/eenen anderen wond Ro.
te doē/eenen anderen te propheterē/eenen ande= xij.b.
ren gheesten te onderscheydē/eenen anderen me=
nigerley tonghen/eenen anderen/tonghen wt te
leggen/ Dit alle werct die selue eenighe gheest en-
de deylt eenē yegelijc het sijn toe/na diē hi wilt *

Dies gelijc/als een lichaē is/eñ heeft nochtās vele ledē /mer alle die leden eens lichaēs/hoe wel vaerder vele ſijn/ſo zijn ſi nochtās eē lichaē. Alſo ooc Chriſtus/Want wi ſijn in eenē geeſt/alle tot eenē lichaē gedoopt/wi zijn Jodē oft Grieckē knechtē oft vrijen/eñ ſijn alle met eenē gheeſt gedrenct.

ph. iiij. Want ooc dat lichaem en is niet een lidt/mer vele. Mer waert dat die voet ſprake/ic en ben geē hāt daer om en ben ic geen lidt des lichaēs/ſout daer om geen lidt des lichaēs zijn? Eñ oft dat oore ſprake/ic en ben niet die oge/daer om en bē ic geē lidt des lichaems/ſout daer om geen lidt des lichaēs zijn/Waert dat dat geheel lichaem die oge waer/waer bleef dat ghehoor/Eñ waert dat dz gheheel lichaē dat gehoor waer/waer bleef dat riecken.

C Mer nu heeft God die leden gheſet/eenen yeghelijckē bi ſonder aent lichaem/gelijc hi ghewilt heeft. Mer waert dat alle ledē eē lidt warē/waer bleef dat lichaem? Mer nu zijnder ledē vele/mer dat lichaem is een/ Dat oge en can niet geſeggen totter hant/ic en behoeue u niet/ eñ wederomme dat hooft tottē voetē/ic en behoeue uwer niet/ mer vele meer die ledē des lichaems/dye ons duncken die cranckſten te ſine/dye zijn dye nootlicſte eñ dye ons duncken die oneerlicſte ſijn/dē ſeluen leggen wi die meeſt eere aen/eñ dye ons qualic aenſtaen/die verciertmen aldermeeſt/Wāt die ons wel aēſtaen/die en behoeuens niet/Mer God heeft dat lichaem alſo gematicht eñ dē behoeuēdē leden aldermeeſt eere gegeuen / op dat gheen twiſtinghe inē lichaem en ſi/mer dat die leden voor malcanderen ghelijc ſorgen/

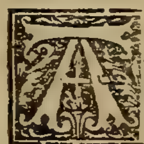
D Eñ iſt dat een lidt lijdet/ſoe lijdē alle die ledē mede / eñ iſt dz eē lidt heerlic wert gehoudē ſo verblijdē haer alle die leden mede.

Mer ghi ſijt dat lichaem Criſti eñ ledē onder malcanderē/Eñ God heeft geſet in die gemeynte/ten eerſten die Apoſtolē/tē anderē die Prophe-

Ephe iiij ten/tē derdē op die leeraers/daer na die wonderdoenders/daer na die gauen geſont te makē/hulperen/regeerderen/menigerley tongē/Sijn ſi alle Apoſtelen? zijn ſi alle Prophetē? zijn ſi alle leeraren? zijn ſi alle wonderdoenders? hebben ſi alle gauen geſont te makē? ſprekē ſi alle met tongē? connen ſi alle wt leggen/ Staet na den beſten gauen/ Eñ ick wiſe u ooc noch eenen coſtelijckeren wech

A ¶ Die apoſtel prijſt hier die verheffelicheyt der liefden der profitelicheit ende ſtantafticheit.

Capittel.xiij.

Al waert dat ic met menſchelijcken eñ met Engelen tongen ſprake/eñ hadde die liefde niet/ſo waer ic eē luydēde metael oft een clinckēde belle Eñ al conſte ic propheteeren/eñ wiſte alle verborgentheyden ende alle kenniſſe/ eñ hadde ic alle geloue/alſo/dat ic bergen verſette/ende en hadde die liefde niet/ſo en waer ick niet/ Ende al

B waert dat ic alle mijn goet dē armen gaue eñ liet mijn lichaem bernē/ende en hadde die liefde niet/ſo en waert niet profitelic.

Die liefde is lācmoedich eñ vriendelic/die liefde en benijt niet/dye liefde en verſcalct niet/ſy en blaeſt haer ſeluē niet op/ſi en doet niet oneerbaerlic/ſi en ſoect dat haer niet/ſi en laet haer niet verbitteren/ſi en dēct niet archs/ſi en verblijt haer niet ouēr die ongerechticheyt/mer ſi verblijt haer om der waerheit/ſi verdraghet al/ſi ghelouet al ſi hopet al/ſi lijdet al /Die liefde en vervalt nimmermeer/ dair doch die prophetiē op houdē ſullē/eñ tongē op houden ſullen/eñ die kenniſſe op houden ſal.

Want ons wetē is eē ſtuckwerck/eñ ons prophetherē is een ſtuckelic werc/Wanneer comē ſal dat

C volcomē/ſo ſal dat ſtuckelic werc ophoudē Doen ic een kint was/doē ſprac ic als een kint/ende oordeelde gelijc eē kint/eñ hadde kints begrijp/Mer doē ic een mā wert/dede ic af wat kintſcelic was. Wy ſiē nu door eenē ſpiegel in eē dōcker woort/ mer dan van aēſicht tot aenſicht/Nu ter tijt bekēne ic onperfectelic/mer dan ſal ict bekennē ghelijc ic bekent bē/Nu blijuet/geloue/hopinge/liefde/deſe drie/mer die liefde is die grootſte onder deſe *

¶ Die apoſtel thoont hier die hoocheit der prophetien op die gaue der tongen/ende hoe datmē gebruycken ſal beyde die gauen Capittel.xiiij

A Staet na der liefdē/bemint neerſtelic/dye gheeſtelijcke gauen/maer alder meeſt/dat ghi propheteren moecht/ Want die metter tongē ſpreect/dye ſpreect niet dē menſchē maer Gode/ want hē en hoort niemant/Mer dye prophetecrt die ſpreect dē mēſchē tot beteringe/eñ tot vermaninghe eñ tot troeſtinghe. Maer wie metter tongen ſpreect/die betert hē ſeluen/mer wie propheteert die ſticht die gemeynte / Ic woude dz ghi allē met tongē ſpraect/mer veel meer dat ghi propheteerdet/Want wie daer propheteert is groter dā dye daer met tongē ſpreect/het en ſi dat hi dat ooc wt legget/op dz die gemeynte daer af gebetert wert Maer nu lieue broedē wanneer ic tot u come / eñ ſprake met tonghē/wat waer ic u nut? als ic niet met u en ſpreke door openbaringē/oft door kēniſ-

B ſe/oft door prophetien/oft door leeringhe

Het heeft hem doch ooc alſo in diē dingen/ die daer luydē eñ doch niet en leuē. Het ſi eē pijpe/oft een herpe/wāneer ſi niet onderſceydelijcke geluit vā hē en geuē/hoe can men wetē wat ghepijpt oft geherpt wert? Eñ iſt dat die baſuyne een onſeker geluyt geeft/wie wil hē tottē ſtrijt bereydē Alſo ooc ghi wāneer ghi met tongē ſpreect/eñ en geeft geen verſtādelijcke ſprake/hoe canmē wetē watter geſprokē is? want ghi ſult indē wint ſpreken.

Alſo menigherley aert der ſtemmen is inder werelt/eñ der ſeluē en is geen onbeduidelic. Daer om iſt dat ic niet en weet der ſtēmē bedudinge/ſo ſal ic onuerſtādelic zijn/diē/daer ic toe ſpreke. Eñ die daer tot mi ſpreect ſal mi onuerſtandelic zijn/ Alſo ooc ghi/want ghi beminders der gheeſtelijker gauen zijt/ſtelt u daer nae/dat ghi ghenoech hebt tot ſtichtinghe der ghemeynten

C Daer om wie metter tongen ſpreect die bidde alſo/dat hijt ooc uutlegge/Iſt dat ic metter tongē bidde/ſo bidt minē gheeſt/mer minen ſin en brenghet niemant vrucht Mer hoe ſalt dan zijn? namelic alſo/Ic ſal bidden mettē geeſt/eñ ſal oock bidden metten ſin/Ic ſal ſingen metten gheeſt/ ende ſal ooc ſinghen metten ſin

Voort iſt dat ghi gebenedijt metten geeſt/ hoe ſal die /die in die plaetſe der leekē ſtaen/Amē ſeggen/op u dāckſegginghe/wāt hy niet en weet wat

ghi segt. Wāt ghi segt wel danc/ mer dye andere
wert daer niet af gesticht/ Ic dācke minē God dz
ic met meer tongen spreke dan ghi/ mer ick wil in
der gemeynte liever vijf woordē sprekē/ door mij
nen sin/ op dat ic ooc andere onderwijse/ dā andꝰ
thien duysent woorden met der tonghen.
Lieve broeders/ en wert niet kindꝰ aent vſtant
D mer inder boosheyt sijt kinder/ mer in die verstan
denisse zijt volcomen/ Inder wet staet ghescreven
ic sal met anderen tongen/ eñ met anderen lippen
spreken tot desen volcke/ ende si en sullen mi oock
also niet hooren spreect die HEERE/ Daer om sijn
die tongen tot teekenen/ niet den gelovighen mer
den ongelovigen/ mer die prophetien niet den on
E gelovigen/ mer den ghelovighen.
Daer om ist dat die geheel gemeynte te samen
coēt op een plaetse/ eñ spraken alle met tongē/ eñ
daer quamē inne ongeleerde oft ongelovighe sul=
len si niet seggē/ ghy waert ontsinnich? Mer ist dz
si alle propheteren/ eñ daer quame dan een ongelo
vige oft andere leeke in/ dye soude vā alle dē selvē
gestraft werden/ eñ van alle gheoordeelt worden
eñ alsoe sal dat verborgen sijns herten openbaer
werden/ eñ sal also vallē op sijn aensicht/ God aen
bidden/ eñ belijden dat God warachtich in v is.
Hoe ist dā nv lieve broeders? Wanneer ghi te
F samen coemt/ so heeft een yegelijc eenen psalm/ hi
heeft een leeringe hi heeft een tonghe/ ghi hebt een
openbaringe/ ghi hebt een wtleggingē/ latet al ge
schien tot stichtinge Ist dat yemant metter tongē
spreect/ dat doe hi zijn tweeē oft opt meeste zij der
der/ eñ die een om den anderen eñ een legghet wt
Mer is hy gheen wtlegghet soo swijghe hi onder
der ghemeynte/ mer spreke hem selven eñ Gode.
Den propheteerder laet spreken/ sijn tweeder of
derder/ ende die ander laet oordeelen/ Maer is dat
een openbaringe ghesciet eenen anderen/ die daer
sit/ soe swijge die eerste/ Ghi cont wel alle prophe
teren/ die een na den anderen/ op dat si alle leeren
eñ alle vermaēt werdē/ eñ die geesten der prophe
ten sijn den propheten onderdaen. Want God en
is gheen God der tweedracht/ mer des vredē/ ge=
lijc in alle ghemeynten der heyligen.
G Uwe vrouwen laet swijgen onder die gemeyn
I. Tim. ii. te/ want het en sal haer niet toegelaten wordē dat
si spreken/ mer onderdanich zijn/ gelijc ooc die wet
Gene. iij.c sept. Mer willen si wat leerē/ so laet se dat te huys
haer mans vragen/ het staet den vrouwē qualijc
onder die ghemeynte te spreken/ oft is dat woort
Gods van v voortgegaē oft ist alleen tot v ghecō
men? Ist dat hē yemant laet dunckē hi is een pro=
pheet oft geestelijc die bekenne wat ic scrive/ wāt
het sijn des HEEREN geboden/ Mer isser yemāt
onwetēde/ die si onwetēde Daer ō lieve broedꝰs
begeert te propheterē/ eñ en belet niet met tongē
te sprekē/ laet al eerbaerlijc eñ ordineerlic toegaē

¶ Die apostel tracteert hier van gratie der ver=
A rijsenisse/ Voorlegge de die loflicheit der leerin=
Gala. i.b. ghe des Evangelijs Capittel. xv.

Ic doe v cont lieve broedꝰs/ dat Evan
gelium/ dat ick v vercondicht hebbe
welc ghi ooc ontfangen hebt/ in welc
ken ghy ooc staet/ daer door ghi oock
salich wert/ welcke maniere ick v ver

condicht hebbe/ ist dat ghijt behouden hebt/ tē wa
re dan dat ghi om niet gelooft hadt.
Want ic hebt v tē eerstē gegevē/ welc ghi ooc
hebt ontfangen dat Christus ghestorven is/ voor B Ephe. ix.c.
onse sonden na der scriftueren/ ende dat hi begra=
ven is/ ende dat hy verresen is op den derdē dach/
na der scriftueren/ ende dat hi is ghesien van Ce=
phas/ daer na vanden twaelven/ daer na is hi ghe
sien meer dā van vijfhondert broeders op een tijt
daer der noch vele af leeft/ mer sommighe sijn ont
slapē/ daer na is hi gesien van Jacobo/ daer na vā
alle die Apostolen.
Ten laetsten van allē is hi ooc van mi gesien als
vā den ontijdigē geborenē. Want ic bē die minste
onder die Apostolen/ als die niet waerdich en ben
dat ic een Apostel heete/ daer om/ om dat ic die ge=
meynte Gods vervolcht hebbe/ Maer vā Gods
genadē ben ic dat ic ben/ eñ sijn genade en is in mi
niet te vergeefs geweest/ * mer hebbe veel meer
geaerbeyt dan si alle/ niet ic/ mer Gods genade die
bi mi is/ het si nv ic oft die ander also hebben wy
ghepreect/ eñ also hebt ghi ghelooft.
Maer ist dat Cristus gepreect wort/ dat hi is
vanden doodē opgestaē/ hoe seggē dan sommighe C
onder v/ dat die verrisinge der dooden niet en is
Mer en is die verrijsinge der doodē nyet/ so en is
Christus ooc niet opgestaen/ ende en is Christus
niet opgestaē/ soe is onse predikinge te vergheefs/
eñ so is ooc v ghelove te vergheefs/ eñ wij werdē
ooc valsche getuygen Gods gevondē/ dat wi ge=
tuycht hebben tegen God/ hi hebbe Christum op
verweet/ diē hi niet verweet en heeft/ ist dz dye dodē
niet op en staen/ Wāt ist dat die doodē nyet op en
staen/ so en is ooc Christus niet opghestaen/ En=
de en is Christus niet opghestaen/ so is v ghelove
ydel/ so sijt ghi noch in uwen sonden/ So sijn oock
die in Christo ontslapen sijn vergaen/ Hopen wy
alleene in Christum in desen leven/ so sijn wy die
ellendichste onder alle menschen.
Mer nv is Christus verresen vander doot/ eñ Colloss. i.c.
die eersteling geworden/ onder dien die daer slapē
Wāt door eenen mensche die doot/ eñ door eenen
mensche die verrijsinge der doot coemt/ Wāt ghe
lijc als si alle in Adam sterven/ also sullē si in Chri
sto alle levendich gemaect worden/ een yegelijc in
sijnder ordinancien/ Die eersteling Christus/ daer
na die Christum toebehoorē/ welcke sijn sullē tot
sijnder toecomender tijt/ daer na dat eynde/ wan=
neer hi dat rijc/ God eñ den vader over leverē sal
wāneer hi te niet doen sal/ alle heerscappie/ eñ alle
overheit/ eñ alle gewelt. Hi moet regnerē tot dat
hi alle sijn vianden onder sijn voeten legge
Die leste viāt die hi te niete doē sal/ is die doot D
Wāt hi heeft hem alle onder sijn voetē geworpē Psalm. cix.
Wāneer hi sept/ dat het al onderdaen is/ ist open=
baer dat wtgenomen is/ diet hem al onder worpē
heeft/ Wāneer dat hē alle onder worpē sijn sal dā
sal ooc die sone selver onderdaen sijn/ dien diet hē
alle onderworpen heeft/ op dat God si alle in allē
Wat doē si anders/ die hem doopen latē over
die doodē/ als die doodē geensins en verrijsen/ Wat
latē si hē doopē over die doodē? Eñ wat staē wi al
tijt in diē pericule? By onse beroeminge/ die ic heb
be in Cristo Jesu onzē HEERE/ ic sterve alle dage

heb ic op menscelijcke wijse tot Epheso tegen die
wilde dieren ghevochten/ wat helpt mi/ ist dat dye
dooden niet op en staen? laet ons eten eñ drincken
wāt morgen sullē wi steruē/ Laet v niet verleyden/
quade clappingen verderuen goede seden/ Waket
recht op ende sondiget niet/ want die sommighe en
weten niet van God dat seg ic v ter scaemten
E Maer yemant mocht seggen/ Hoe staē die doo
den op? Eñ met welckerley lichaem sullē si comen
Ghi sot/ dat ghi saeyt en wert nz leuende gemaect
ten si dattet eerst sterue/ eñ wat saeyt ghy? nyet dat
lichaem en saeyt ghi dat werden sal/ mer dat bloot
coren namelijc terwe/ oft eenich vanden anderen/
Mer God geuet hem een lichaē/ ghelijc hy wil/ eñ
eenen yegelijcken vanden sade sijn eygen lijf.
* Niet en is alle vleesch eenderley vleesch/ mer
een ander vleesch is der menschen/ een ander der
beesten/ ende een ander der visschen/ een ander der
vogelen/ Ende het sijn hemelsche lichaemē/ ende
eertsche lichamen/ mer een ander heerlicheyt heb=
ben die hemelsche/ ende een ander die eertsce/ Een
ander claerheit heeft die sonne/ een ander claerheit
heeft die mane/ een ander claerheit hebben die ster
ren/ Want die een sterre gaet te bouen die andere
na der claerheit/ also oec die verrijsinge der doodē
Daer wort ghesaeyt in sterffelicheyt/ eñ het sal op
staen in onsterffelijcheyt/ het wert ghesaeyt inder
oneeren/ eñ het sal opstaen in heerlicheyt/ het wert
ghesaeyt inder cranckeyt/ eñ het sal opstaen inder
cracht/ het wert ghesaeyt in een natuerlijc lijf/ ende
F het sal opstaen in een gheestelijc lijf.
Heeft menē een natuerlijc lichaē/ so heeft men oec
een geestelijc lichaem/ also is oec gescreuē/ Die eer
ste mensce Adam is ghemaect in een natuerlijc le=
uen/ ende die laetste Adam in een gheestelijc leuen
Mer dat gheestelijcke lichaem en is niet dat eerste
mer die natuerlijcke/ daer na die gheestelijcke. *
Die eerste mensce is van aerde eñ aerts/ die ander
mensch is vanden hemel/ eñ hemelsch/ Hoedanich
die eertsche is/ sulckerley sijn oec die aertsche. Hoe
danich die hemelsche is/ sulckerley sijn oec die he=
melsce/ Eñ gelijc wi ghedragen hebben dat beelde
des eertschen/ soe sullen wi oec dragen dat beelde
des hemelschen.
Daer af segge ic/ lieue broeders/ dat vleesch eñ
G bloet en mogen dat rijcke Gods niet besitten Oec
en sal dat verganclijc niet besitten dat onuergancke
lijc/ Siet/ ic segge v een verborgentheyt/ Wi en sul
len niet alle slapen/ mer wy sullen alle verwandelt
worden/ eñ dat cortelijc in eenen oghenblic/ tot der
tijt der laetster basuynen. Want die basuyne sal ge=
luyt geuē/ eñ die doodē sullē opstaē onuerganckelic
eñ wi sullē verwādelt werdē. Wāt dese verganclic
heyt moet aen doē dat onuerganckelijc/ eñ dit sterf
felijc moet aen doen dat onsterflelijc.
Wanneer dat verganckelijc sal aen doē dat on
uerganckelijc/ eñ dit sterffelijck sal aen doen die on
sterffelicheit/ dā sal veruult worden dat woort dat
ter gescreuē is/ Die doot is verslonden in victorie/
O doot waer is v stekinghe? helle waer is v victo=
rie? Maer dye stekel des doots is dye sonde/ eñ dye
cracht der sonden/ is die wet/ mer God si gedanct/
die ons victorie gegeuen heeft/ door onsen HEE
RE Jesum Christū/ Daer om/ mijn lieue broeders
sijt vast eñ onbeweechlijc/ ende rijc inden wercken
des HEEREN altoos/ wetende dat uwen arbeyt
niet te vergeefs en is inden HEERE.

¶ Die apostel leerdt hoe dātmen sal conuerseren met die van buyten ende met die ghebueren/ Eñde int eynde des epistels/ daer leerdt hy van onse behoudenisse of salicheyt.

Capittel .xvi.

an die hantreyckinghe/ die den heyli=
gen geschiet/ gelijc ic dye gemeynte in A
Galatia beuolen hebbe/ also doet oec
ghi Op der sabbathen een/ een yeghe=
lijc onder v sette hem bi hem seluen en
de versame wat hem wel te doen is/ op dat niet als
ic come/ dā alder eerst met die hātreyckinge te ver=
garen en is/ Mer wanneer ic daer ghecomen ben/
welcke ghi door brieuen daer voor aensiet/ dye wil
ick seynden/ dat si daer brenghen v weldaet in Jhe=
rusalem/ Mer ist waert dat ic oock daer toe reyse/
sullen si met mi reysen/ Mer ic sal tot v comen wan
neer ic door Macedonien reyse. Want door Mace
donien sal ic door gaen/ By v sal ick ter auontueren
blijuen of toock daer winteren/ op dat ghi mighe=
leyt/ waer ick henen reyse.
Ic en wil v nv ter tijt niet sien inder ouervaert/ B
want ic hope/ ic wil wat tijts bi v blijuen/ ist dat die
HEERE toe laet/ Ick sal tot Epheso blijuen tot
Sinxen/ Want mi is een groote crachtige duer op
ghedaen/ eñ daer sijn vele wederpartijders/ Js dat
Thimotheus coēt/ soe siet toe dat hi sonder sorghe
bi v si/ Want hi werct oock dat werck des HEE=
REN/ ghelijc ic/ Daer om dat hē nyemant en ver=
achte/ geleyt hē in vrede/ dat hi tot mi come/ Want
ic verwacht sijn der metten broederen.
Van Appollo (weet) dat ick hem seer veel ver= C
maent hebbe/ dat hi tot v quame met dē broederen
mer het en was geensins sijnen wille/ dat hy nv co=
men soude/ Mer hi sal comen/ alst hem ghelegen
sal sijn/ Waket/ staet int gheloue doet manlijck/
eñ sterct v/ Alle v dinghen laet gaen inder liefden.
Ic vermane v lieue broeders/ Ghi kent dat huys
Sthephana/ dat si sijn die eerstelingen in Achaya/
eñ hebben hem seluen gheoordineert tot dē dienst
der heylighen/ op dat ghi oock sulcken onderdaen
sijt eñ allen die mede wercken ende arbeyden/ Ick
verblijde mi van die toecomst Sthephane eñ For=
tunati/ eñ Achaici/ want uwe gebreec hebben si ver
uult/ Si hebben vermaket mijnen ende uwē geest
Bekentse die sodanighe sijn.
Het groeten v die gemeynten in Asia/ Het groe= D
ten v seere in den HEERE Aquilas ende Priscilla/
eñ al tesamen dye ghemeynte in haren huyse/ Alle
die broeders groeten v/ Groet v onder malcande
ren met den heylighen cussen/ Die groete met mijn=
der hant Pauli/ * Ist dat yemant den HEERE
Jesum Christū niet lief en heeft/ die is Anathema/
Maharam Moth/ Die genade des HE
REN Jesu Christi si met v/ Mijn
liefde si met v allen in Chri=
sto Jhesu Amen.

(:) (:) (:) (:)

* So wil Paulus seggen wie Christum niet en bemint/ die is verbannen totter doot Leui. int leste.

¶ Hier beghint.
die ander Epistel tot dien van Corinthen

¶ Die apostel door sijn goetheyt vanget die Corinthē/ door sine tribulatiē om te verweckē haer verstandt. Ende hi ontsculdicht hem van dye beloftenissen haer lieden ghedaen.

A Dat eerste Capittel.

Aulus eē Apostel
Jesu Christi/ door den wille
Gods eñ broed Timothe9.
Der gemeyntē tot Corin-
thē/ met alle dē heyligen van
geheel Achaya. Genade eñ
vrede si mz v vā God onsen
vadere eñ onzē HEERE Je-
su Cristo. Gebenedijt si God/ dē vader ons HEE
REN Jesu Cristi/ die vader der ontfermherticheyt
eñ God vā allen troeste/ die ons troost in alle onse
tribulatie/ op dat wi troosten connē/ den genen die
in alderley druck sijn/ met den troost/ daer wy van
Gode mede ghetroost worden. Want ghelijc des
lidens Christi veel ouer ons coemt/ also coēt ons
oec veel troost door Jesum Christum.
B Mer hebben wi tribulatie oft troost/ so geschiet
v al tot goedt. Ist tribulatie soo gheschiet v al tot
troost ende salicheyt/ welcke salicheyt crachtich is/
ist dat ghi lijt in dier maten/ als wy lijden/ ist troost
so gheschiet het v tot troost met salicheyt/ daer omme
staet ons hope vaste voor v/ ter wile dat wy weten
dat ghelijc ghi des lijdens deelachtich sijt/ sult ghy
oec den troost deelachtich sijn.
Wi willen dat ghi weet lieue broeds/ onse tri-
C bulatie dye ons in Asia gheschiet is/ daer wy wter
maten beswaert waren/ ende ouer onse macht al-
so dat wi ons leuens ontgauen/ ende besloten had-
den dat wi steruen moesten/ Dat gesciede daer om
op dat wi ons betrouwen op ons seluen niet stellē
en soudē/ Maer op God/ die die dooden verweckt die
ons van sulcken doot verlost heeft/ eñ noch daghe-
lijcs verlost/ eñ hopē dat hi ons voortaen oec ver-
lossen sal/ door dē hulpe vā uwen gebede voor ons
op dat voor ons door die gaue die ons gegeuen is/
door veel personē veel dancs gheschiede.
Want onse beroeminghe is die ghetuyghenisse
D vā onser conscientien/ dat wi in simpelheyt eñ godde
liker puerheit/ niet in vleeschelijker wijsheyt/ maer
inder gracien Gods gewandelt hebben op der we
relt/ mer alder meest bi v/ Want wy en scriuen v niz
anders dā dat ghi leest eñ te voren weet/ Eñ ic ho
pe dat ghi ons oec also totten eynde beuinden sult
gelijc ghi ons eēs deels beuondē hebt/ want wi sijn
uwe beroeminge/ gelijc als ghi oec onsen roem sijt
op den dach ōs HEEREN/ Eñ op alsulckē betrou-
wen dacht ic dander reyse tot v te comen/ op dat ic
v anderwerf een weldaet bewijsen soude/ eñ door
v te Macedonien reysde/ eñ weder om van Mace-
doniē tot v comē eñ van v geleyt wordē in Judea
Hebbe ic daer om lichtueerdicheyt gebruyct/ doen
ic sulcs dachte? oft sijn mijne gedachten vleeschelijc?
Neen si niet/ maer by my is ia/ ia/ eñ neen/ is neen/
Mer o eē getrouwe God/ dat ons woort bi v niet
gheweest en is Ja eñ Neen. Want Jesus Christus
den sone Godts/ die onder v/ door ons gepreect is
door mi ende Siluanum eñ Thimotheum/ die en
was niet Ja eñ Neen/ mer in hem was Ja/ Want
alle die beloofte Gods/ die sijn Ja in hem/ ende si
zijn Amen in hē God tot prijse door ons Mer God
ist dye ons met v beuesticht/ ende ons ghesalft/ eñ
verseghelt/ ende in onse herten/ den pant des geests
ghegeuen heeft.

¶ Die apostel bethoont hier hoe dat hi om twee derley saken niet gecomen en is/ totte Corinthē te weten dat hi nyet bedroeft en ware Eñ op dat hi elders meer vrucht doen soude/ ende seyt daer na wat vruchten/ daer hi die valsche Propheten wtsluyt. Capittel.ij.

C roepe God aen/ tot eenen ghetuy- A
ge op mijn siele/ dat ic v lieden sparen
de niet weder te komen ghecomen en
ben/ Niet dat wy heeren sijn ouer v ge
loue/ maer wy sijn hulpers van uwer
blijscappen want ghi staet int ghelooue. Dit heb ick
bi mi seluen besloten/ op dat ic anderwerue tot v
niet en quame in droefheyt. Wandt ist dat ick v be-
droeue/ wie ist die mi vrolijc sal maken/ dan die ge-
ne die van mi bedroeft wert? Ende dit selue heb ick
v gescreuen/ op dat ic niet/ wanneer ic quame/ dee- B
ne droefheyt ouer die and' en soude hebben/ vā die
welcke ic mi verblien soude/ aengesien dat ick my
dat betroude/ dat mijn vrueght uwer alds is/ Want
ic scriue v in grooter tribulatien eñ bangicheyt des
herten/ met vele tranen/ nyet om dat ghy bedroeft
sout werdē/ mer op dat ghi die liefde bekēnen sout
die ic sonderlinge tot v hebbe.
Ist dat nv yemant eenighe bedroefenisse heeft C
aengedaen/ die en heeft my niet bedroeft/ niet dan
een luttelken/ op dat ic v alle niet en besware/ het
is genoech/ dat die selue alsoo van der ghemeynte
gestraft is/ op dat ghi hem voort aen/ dies te meer
vergheeft ende troost/ op dat hi niet in alte grooter
droefheyt en verdrincke/ Daer om vermane ick v/
dat ghi die liefde aen hem den voortganc laet heb-
bē/ Want daer om heb ic v oec ghescreuen/ op dat
ic bekennen soude/ oft ghi beproeft sijt gehoorsaē
te sijn in allen stucken. Wandt soo wye ghi yet ver-
geeft dien vergeue ict oock. Wandt ist dat ick oock
yemant wat vergheue/ dat vergheue ic om uwent
wille/ inder stadt Christi/ op dat wi niet bedroghen
en werden van den Duuel/ Wandt ten is ons niet
onbekent wat hi in den sin heeft.
Mer doen ic tot Troada quam om te prediken
dat Euangelium Christi/ ende my een duere open D
gedaen was inden HEERE/ soo en had ic gheen
ruste in mijnen gheest/ om dat ick Titum den broe-
der niet en vant/ mer ic maecte mijn afscheydinghe/
ende ic voor wt in Macedonia/ Maer God si ghe
danct/ dye ons altijt dat veldt helpt behouden in
Christo/ ende openbaert den rueck sijnder kennis-
se/ door ons in alle plaetsen/ Wandt wy sijn Gode
eenen goeden rueck Christi/ beyde onder den ghe-
nen dye salich worden/ ende onder den ghenen dye
verloren werden/ desen eenen rueck des doots/ tot
ter doot/ mer den genen eenē rueck des leuens/ tot
ten leuen/ Ende wie dooch daer toe? want wy en
sijn niet gelijc sommighe vele/ die cremerie bedri-
uen/ mer als wt puerheit ende als wt God/ voor
Godt spreken wy in Christo.

¶ Die Apostel thoont dat hi niet en begeert lof der menscen / oft hi en soecket oock niet / eñ prijst die dienaers Christi na weerdicheyt der officie eñ vander excellentien der kennissen

Capittel.iij.

Eginnē wi ōs weder te prijsen? Oft behoeuen wi als sommighe loofbrieuē aen v / oft loofbrieuē van v / Ghi zijt onsen brief / in onse herte ghescreuē / die bekēt eñ gelesen wert van alle menscen dien ghi opēbaer ghewordē zijt / dat ghy eenē brief Christi sijt / door onsen dienst daer toe bereypt niet met incte ghescreuē / mer met dē gheest des leuenden Gods / niet in steenē tafelē maer in vleesschelijkē tafelen des hertē. * Een sulckē betrouwen hebbē wi door Christū tot God niet dat wi bequaē zijn yet te dencken / als van ons seluen / mer dat wi wat bequaē sijn dat is van God die welcke ons ooc bequaem gemaect heuet dienaers te sijn des nieuwen testamēts / niet der letteren / mer des geests / Want die letter slaet doot / maer den geest maect leuēde.

Mer ist dat dē dienst die door die letter dootslaet / eñ in steenē ghebeelt claerheit hadde / also / dat die kinderē vā Israel dat aensicht Moysi niet en consten aengesien / om der claerheyt vā sinē aensichte die doch ophout / hoe vele te meer en soude nu den dienst die den geest gheeft / claerheit hebben?

Wāt ist dat dē dienst die die verdoemenisse preect claerheit hadde / vele te meer is den dienst die dye
C gerechticheit preect / ouervloedigher in claerheyt * Wāt ooc dat ander deel datter verclaert was en is niet verclaert / tegen dese ouermatighe claerheit / Want ist dat sake datter claerheit hadde / dat ghene dat ophout / vele meer salt claerheyt hebbē het ghene datter blijft.

Nv wi alsulcken hope hebbē / so ghebruycken wi grote vrijmoedicheit / eñ doen niet gelijc Moyses / die een decsel voor sijn aensicht hinck / also dat die kinderen van Israel / niet gesien en constē op tgene datter ophout / mer haer sinnē sijn verhert Want tot op den dach vā hedē / so blijft dat selue decsel bedect / ouer dat oude testamēt / wāneer zijt lesen het welcke in Cristo ophout / Mer op desen tegēwoordigen dage wanneer Moyses gelesen wort / is dat decsel voor hair herte gehangē. Mer wanneer het hē bekeert tot dē HEERE / dā wort dat decsel afgedaē. Wāt die HEERE is een geest / Daer dē geest des HEEREN is / daer is vrijheyt. * Mer nv spiegelt haer in ons allē / die claerheyt des HEEREN / vā dat onbedecte aēsicht / eñ wy wordē in dat selue beelt verclaert vā deē claerheit totter ander / als van den HEERE die daer dē gheest is

Die apostel prijst die misterie vandē nieuwen testament / als totter werckinge der Godheit eñ als afweringhe der quaetheit Capittel.iiij.

A

Aer om / eer wilen wi sulckē āmbacht hebbē / na dien dat ons ontfermhertichheit gesciet is so en werdē wi niet tuesich / mer wi wisen vā ons die verborgētheden der scandē / eñ en wandelen niet in boesheydē / eñ en verualscē ooc Gods woort niet / mer wi openbaerē die waerheit ende bewijsen ons wel tegen allē conscientiē der menschen voor God

Is nv ons Euangelie bedect / soo ist bedect in den ghenē die verlorē werdē / onder welckē God deser werlt verblint heeft der ongelouighen sin / op dat haer niet en scijne die verlichtinghe der Euangelien / vander claerheit Christi / die welcke is dat gelijcke beelt Gods. * Wāt wi en prekē ons sel- B
uē niet / Mer Jesum Christum dat hy die HEERE is / * eñ wi v knechtē om Jesus wille / Want God diet licht wt die duysterheit liet scijnē / die heeft ons claren schijn in onse herten gegeuē / dat door ons voortquame die verlichtinge vander claerheit der kennisse Gods / int aensichte Jesu Christi. C

Wi hebbē alsulcken schat in aerden vaten / op dat die cracht / ist dat si bouē bliue / datse vā God is / eñ niet van ons / Wi hebben in alle dingen tribulatie mer wi en zijn niet benaut / wi werdē ghedrōgen maer wi en versaghen niet / wi lijdē veruolch mer wy en worden niet ghelaten / wi worden verdruct / mer wi en vergaen niet eñ omdragen altoos die dodinge ons HEEREN Jesu Christi op dat ooc dat leuen ons HEEREN in onsen lichaem gheopenbaert werde * D

Want wi dye leuen / wordē altoos inder doot ouergheghenē / om Jesus wille / op dat ooc dat leuē Jesu geopenbaert werde / in onsen sterfelijkē vleessce / Daer ō so is die doot nv machtich in ons mer leuē in v aengesien dat wi den seluen gheest ps cxv
des geloofs hebben (na datter ghescreuen is / Ick heb geloooft daer om heb ic gesproken) alsoo hebben wi ooc gheloofft / daer om spreken wi oock / ende weten dat dye gene / dye Jesum verweect heeft dye sal ons oot verwecken door Jesum ende sal ons met v daer stellen / Wāt het is mi al om v te doen / op dat die ouervloedige gratie / door dācseggīnghe van velen God rijckelic prijse.

Daer om en werden wi niet moede / mer al ist dat onse wtwendighe mensche veroudt / so wert nochtans den inwendighē van dage te daghe vernieut / Wāt onse tribulatie die tijtelic eñ licht is / werct eē eewige / eñ bouē alle maet wichtige heerlicheit / ons / die niet en sien opt gene dat sienlic is / mer op tgene dat onsienlic is / Wāt tgene dat sienlick is / dat is tijtlic / met tgene dat onsienlic is dat is eewich

¶ Die apostel seyt van dat loon vander rechtuerdicheit / ende van die scult ende van die bereidinghe van alle saken Capittel.v. A

Y weten is dat onse eertsche huys deser woninge gebrokē wert / dat wy een timmeringhe hebben van God gemaect / een huys niet met handen gemaect / dat eewich is indē hemel / Ende daer na haecken wi na onse huysinghe dye vanden hemel is / ende verlangen dat wi daer mede ghecleet werden / ist nochtans dat wi ghecleet / ende niet bloot gevonden en worden / Want ter wile dat wi inder hutten zijn / soe versuchten wy / ende zijn beswaert / want wi wilden liever gecleet ende niet ontcleet sijn / op dat dat steruelijcke worde verslonden vandē leuē. Maer die ons daer toe bereyt / Dat is God / dye ons den pant des geests ghegeuen heeft

Mer wi zijn altijt getroost / eñ wetē dat also lā- B
ghe wi thuys zijn in den lichaē / so gaen wi pilgrī-

magie/int afwesen van den HEERE/ wāt wi wā
delen int geloue/ eñ wi en sien hem niet/ Mer wy
zijn getroost/ ende hebben veel meer lust wt dē li=
chame te sine/ ende daer thuys te sine bi dē HEE
RE/ Daer om zijn wi neerstich/ oft wy thuys zijn
oft pelgrimagie gaen/ dat wi hem wel behaghen
Want wi moeten alle geopēbaert worden voor dē
rechtstoel Christi/ op dat een yegelic ontfange in
zijn lichaē/ daer na dat hi gedaen heeft/ het si goet
oft quaet/ Daer om te wile dat wy nv weten/ dat
dye HEERE te vreesen is/ so laet ons properlick
metten lieden omgaē/ mer wi zijn God opēbaer
Maer ick hope dat wi oock in uwer conscientien
openbaer zijn. *

C Wi en prijsen ons seluē niet weder/ mer wi ge
uen een oorsake van ons te beroemen/ op dat ghi
hebt te beroemen tegen die gene die na dat aensiē
beroemen/ eñ niet na der herten/ Want ghaen wij
te bouen metten ghepeyse ter eeren Godts eñ zijn
wi matich/ so zijn wi matich om v lieden/ Wāt dye
liefde Christi drinct ons alsoo/ daer om achten wy
dat alsoe/ ist datter eene voor alle ghestoruen is / so
zijn si alle ghestoruen ende hy is daer om voor alle
ghestoruen/ op dat die gene die daer leuē/ niet haer
seluen en leuen/ mer dē ghenē die voor haer lieden
ghestoruen ende verresen is.

Daer om vā nv voort aen en kennē wi niemāt
D na den vleesche/ eñ al ist dat wi ooc Christum ghe-
Esaie kent hebbē na den vleesche/ soe en kennen wi hem
xxv.c nochtās nv niet meer/ Daer om/ isser eenige nieu
we creatuere in Christo/ so is dat oude vghaē/ siet
het is al nieu geworden/ Mer dat al van God/ dye
ons met hē seluē versoēt heeft door Jesum Chri=
stum/ eñ heeft ons dē dienst der versoeninge ghe=
gheuen/ Want God was in Christo/ ende versoē-
de die werelt met hem seluen/ eñ en rekende hem
haer sondē niet/ ende heeft onder ons ghestelt dat
woort der versoeninghe.

Aldus zijn wi nv bootscappers in Christ⁹ stat
als oft God door ons vermaende/ Also biddē wy
nv in Christus stadt/ laet v versoenen met Godt/
Want hi heeft den genen die van geender sonde en
wist/ voor ons tot sonde ghemaect/ op dat wy wor=
den in hem die gerechticheyt die voor Godt ghelt.

¶ Die apostel vermaent dē Corintherē tot duecht
den/ ende inwendige conuersacie/ eñ wtwendige
deuocie/ ende die ongelouige te schouwen.

A Dat .vi. Capittel.

Wy vermanen v als mede hulpers/ dat
ghi die gracie Gods niet te vergeefs
en ontfanct/ Want hi spreect Ic heb
v inden aenghenamen tijt verhoort/
ende inden dach der salicheyt ghehol=
pen/ Siet/ nv is den aengenamē tijt/ nv is den dach
der salicheyt/ En laet ons nv niemant ergherniffe
geuen/ op dat ons ambacht niet gelachtert en wor
de/ mer laet ons aen alle dinghen bewijsen/ als die
dienaers Gods.

Met groter gedoochsaemheyt/ met tribulatien
met anxtē/ met slagen/ met gheuanckenissen/ met
oprueringhe/ met arbeyt/ met waken/ met vasten/
met cuysheyt/ met kennissen/ met lanckmoedicheyt
met vriendelicheyt/ met den heylighen gheest/ met
ongheueynsder liefden/ metten woorde der waer=
heyt/ metter cracht Gods/ door wapen der gerech
ticheit/ ter rechter eñ ter slincker hant/ door prijs
ende smaet/ door quaet geruchte eñ goet geruchte
ghelijc verleyders/ eñ nochtās warachtich/ als dye
onbekende/ eñ nochtās bekēt/ als die gene die ster
uen/ eñ siet wi leuē/ als die gecastijt sijn/ ende noch
tans niet gedoot/ als die trueren/ mer altoos vro
lic/ als die arme maer vele rijckmakende/ als dye
niet en hebben/ eñ alle dinc besitten. *

O ghi van Corinthen/ onzē mont heeft hem
open gedaē tot v/ eñ ons herte heeft/ hem wt ghe C
breydt/ Om ons en dorft ghi niet benaut werdē/
mer wert benaut wt herteliker nieyninge Ic spre
ke met v/ als met kinderē/ die ghelijcken loon met
ons hebben/ daer om breyt v ooc wt.

✠ En treckt niet aen een vreemt iock metten on
gelouighen/ Want wat ghemeint heeft die gherech
ticheit metter ongerechticheit/ wat gemeynschap
heeft licht metter donckerheit/ oft wat gelijcheit
heuet Cristus met Belial/ oft wat deel heeft dye
gelouige metten ongelouigen/ wat ghelijckenisse
heeft den tempel Gods metten afgodē/ Ghi sijt dē
tempel/ van den leuenden God/ gelijck als God
spreeckt/ Ic wil in haer wonen ende in haer wan- D
delen ende ic wil haer God zijn ende si sullen mij
volc zijn/ Daer om gaet wt en middel van hem en
de scheyt v af spreect dye HEERE/ eñ en ruert niet
dat onreyn is/ alsoe sal ic v ontfanghen ende uwe
vader zijn eñ ghi sult mijn sonen ende dochteren
zijn/ spreect die almachtighe HEERE. *

¶ Die Apostel voorseyt hier een profitelike ver
maninge ende daer naer vordē die van Corinthē
gepresen van haer voorleden goet

Capittel .vij.

Als wi nv alsulcken beloften hebbē A
alo lieffte/ so laet ons/ ons seluen rei
nigē vā alle bevleckinge des vlees/
ende des gheests/ eñ voortuarē met
heylichmakinge inde vreesen Gods/
Verstaet ons wel/ wi en hebben niemant leet ghe
daē/ wi en hebbē niemāt gehindert/ Dit en seg ic nie
om v te verdoemen/ Wāt ic heb voor gheseit dat
ghi in onse herten sijt/ om mede te steruen eñ me-
de te leuen/ Ic ben seer vrijmoedich tegen v/ eñ ic
beroeme mi vele van v/ ick bē veruult met troost
ic ben ouervloedich in vruechdē in alle onse tribu
latien Wāt doē wi te Macedonien quamen so en
hadde ons vlees geen ruste/ maer wij warē ouer
al in groter tribulaciē/ vā buyten strijt/ eñ van bin
nē vreesen Mer God/ die die vernederde vertroost
die vertrooste ons door die toecoemst Titi.

Mer niet alleē door zijn toecoēst/ mer ooc door B
den troost daer mede hi getroost is in v/ vercondi
gende ons v verlangē/ v weenen/ ende v sorchful
dige liefde voor mi/ also dat ic mi noch meer ver
blijde. Wāt dat ic v bedroeft hebbe door dē brief
dat en rout mi niet/ ende oft mi dat beroude als ic
sach/ dat v dē brief slechts eenen cleynē tijt lanck be-
droefde/ so verblijde ic mi nochtās nv/ niet om dat/
dat ghi bedroeft sijt geworden/ mer om dat ghi be
droeft sijt geworden tot berou/ Wāt ghi sijt god=
delic bedroeft geworden/ op dat ghi van ons ym-
mer gheen schade ergent in en soudt lijden/ Want
den goddelicken druck werct tot salicheyt/ eenen
rouwe/ die niemāt en berout/ mer den rouwe vā
deser werelt/ werct die doot.

Siet/dat ghi Goddelijc bedroeft zijt geworden
A welcke vlitichept heeft in v gewrocht daer toe ver
antwoordinge/onwille/vreese/verlanghen/liefde/
wrake. Ghi hebt bewesen/ dat ghi in allen stucken
reyn zijt inder daet. Daerom/al ist dat ic v ghescre
uen hebbe/ so en ist doch niet gheschiet/om der ghe
nen wille/diet ghedaen heeft/oock niet om der ghe
nē dien liden aengedaen is/mer om dies wille/ om
dat onse nerstichept openbaer soude werden by v/
die wi om v hebben voor God.

Daerom zijn wi getroost gewordē/om dat ghi
ghetroost zijt/achter na hebben wi ons oueruloedi
D ger eñ meer verblijt/om die blijschap van Titus/
wāt sinē geest is vermaect van v allen. Wāt wat
ic voor hem/van v beroemt hebbe/ daer en ben ic
niet in bescaemt geworden/ mer gelijc alst al waer
is/dat ic tot v ghesproken hebbe/also is oock onsen
roem voor Titum waer geworden. Eñ hē is ouer
lijke wel tot v/wanneer hi uwer alder ghehoorsaē
heyt gedēct/hoe dat ghi hem ontfinct/met vreesen
eñ beuen. Ic verblide mi dat ic onder v in allen stuc
ken mach stout zijn.

¶ Die Apostel vermaent hier vander aelmoesen die daer
ghegheuen zijn binnen Jerusalem/ende heeft ghepreesen die
ghene die dese almoesen verghadert hebben.

Dat.viij.Capittel.

A Lieue broeders/ic make v condt die ge
nade Gods/ die inder gemeynten te
Macedonien gegeuen is / want haer
vrucht was daer int ouerulodichste
doen si door veele tribulatiē geproeft
werden/eñ oft wel haer armoede diep is/ so heeft=
se nochtans ouergheuloeyt als eenen rijcdom/in al
der simpelheyt. Wāt na alle vermogē(dat getuge
ic)eñ ouer vermoghen waren si selue ghewillich/
ende smeecten ons/met veel vermaninghe/dat wy
ontfingen die weldaet ende gemeynschap der hant
reyckingen/die den heylighen geschiet/eñ niet ghe=
lijc wi hoopten/mer si begauen hē seluen eerst den
HEERE/eñ daer nae ons/ door den wille Gods/
dat wi Titum moesten vermanen/op dat hi gelijck
hi te voren hadde begost/ ooc alsulckē weldaet on=
B der v wtrechte.

Mer gelijc ghi in allen stucken rijc zijt/int ghelo
ue eñ int woort/eñ inder kennissen/ eñ in alderley
neerstichept/eñ in uwer liefdē tot ons / also besiet
dat ghi ooc in deser weldaet rijc zijt. Niet en seg ick
dat ic yet gebiede/mer wāt dander so vlitich zijn so
proef ic ooc v liefde/oft si oprechts aert si Wāt ghi
weet die genade ons HEEREN Iesu Christi/al ist
dat hi rijc is/so wert hi doch arm om uwent wille/
op dat ghi door zijn armoede soudt rijck worden.

Ic gheue hier inne mijn wel meynen/want dat
is v profitelijc/dat ghi begost hebt int voorledē iaer
eñ niet alleen dat doen/mer ooc dat willen Nv vol
brenct ymmers dat doen/op dat/ghelijck datter ee
C nen geneychden moet is te willen/also si daer oock
eenē geneychden moet te doene van tgene dat ghy
hebt. Want ist dat den geneychdē moet daer is/so
ist eenen aengenaem/na dien hi heeft/ niet na dien
dat hi niet en heeft.

Niet en geschiet dat tot dier meyninge / dat dye
ander rust hebben souden/eñ ghi droefheyt / maer
op dattet ghelijc si.

So laet uwe ouerulodichept harē gebreke die
nen/ desen dieren tijt lanc/op dat v ooc haer ouer
uloet/hier na diene v gebrec/ eñ gescie dattet gelijc
is/als gescreuē is. Die veel vergaert/en heeft geen
ouerulo et/eñ die luttel vergaert/ en heeft geen ghe
brec. God si gelooft/die sulcken vlitichept gegeuen
heeft voor v in dat herte Titi/ want hi nam swaer
lijc die vermaninge aen/mer want hi so zeer vlitich
was/so is hi van hem seluen tot v gereyst.

Wi hebben eenen broeder mede gesonden / die
den lof heeft inder Euangelien/door alle vergade= D
ringen. Niet alleen dat/mer hi is ooc geordineert
vander vergaderingen/ tot eenen gheselle in onser
reysen/inder genaden /die onder v gepreect wort/
tot prijse des HEEREN/eñ uwē geneychden moet
te treckene/eñ om te scouwē dat / dat ons niemāt
van deser volheyt wegē en verlastere/die door ons
ambacht wtgerecht wert/wi voorsien dair op/dat
tet redelijc toe gae/niet alleen voor den HEERE
maer ooc voor den menschen.

Ooc hebben wi met hem gesonden onsen broe
der/die wi dicwil beuonden hebben in veel stucken
als dat hi neerstich is/ mer nv veel neerstigher / eñ
dat hebben wi gedaen in grooten betrouwē tot v/
het si voor Titum/ die welcke mijn gheselle/eñ me
dehulper is onder v(oft vā ōsen broeders wegen)
die welcke Apostelen zijn der kercken/ ende eenen
prijs Christi. Thoont nv die bewisinghe uwer lief
den/ende ons beroemen van v/aen desen openlijc
voor die gemeynte.

¶ Die Apostel wtsluytende alle quaet vermeeyt / leert
datmen dye aelmoesen gheuen sal /gheringhe/ouerulocke=
lijck/ende blijdelijck.

¶ Dat.ix.Capittel.

Maer vander hantreyckinge indē hey A
lighen/en is mi gheen noot te scriuen.
Wāt ic weet uwe geneychde gemoet
daer ic mi af beroeme/ bi die van Ma
cedonia/eñ segghe. Achaia is ooc be=
reyt geweest van int voorleden iaer/ eñ v ernstighe
liefde heefter vele ghetrocken. Wi hebben die broe
ders daer om gesonden/o p dat onse beroeminghe
van v niet te niet en soude ghaen in deser saken/eñ
dat ghi bereyt zijt/ ghelijc wi van v ghesept hebben
op dat wi niet bescaemt en wordē als die van Ma
cidonien met mi quamen /ende v onbereet vondē
ick en wil v niet segghen/in sulcke vermetentheyt/ B
des beroems.

Daerom/ic sach dat noot was die broeders te
vermanen/dat si te voren tot v quamen/om te eer
bereet te maken/dese te voren beloofde benedictie
op datse bereyt si/alsoo dattet si een benedictie / eñ
niet een ghierichept. ✠ Ic meyne so wie dat vrecke
lic saeyt/die sal vreckelic maeyē/eñ wie datter saeit
in benedictien/die sal in benedictien maeyen. Een
yeghelijc nae dat hi te voren in zijn herte begrepen
heeft/niet wt droefheyt/of wt noot / wandt eenen
vrolijcken geuer heeft God lief.

God can maken/dat alderhande ghenade in v
ouer rijckelijc si/dat ghi in allen dinghen ghenoech C
voor v hebt/eñ rijc zijt tot alderhande goede werc
ken/gelijc alsser ghescreuen staet. Hi heeft wt ghe
stroyt/eñ den armen ghegeuen/zijn gherechtichept
blijft inder eewichept. Die den saeyer saet gheeft/
die sal v ooc ymmer dat broot gheuē tot der spijsen

en v saet vermeeren/ eñ laten wassen/ dat ghewas
van uwer gherechticheyt/ * op dat ghi rijck zijt in
allen dingē/ tot alder simpelheyt/ die door ons Go
de danckbaerheyt werct.

Want die hantreyckinge van deser aelmoessen
en veruult niet alleene dat gebrec der heyligē/ mer
is ooc ouervloedich daer in/ datter vele God danc
D ken/ door desen beproefden dienst/ eñ prijsen God
om uwe onderdanige belijdinghe des Euangeliūs
Christi/ eñ om uwe simpele ghemeynscap/ met hē
eñ met allen/ in haer gebet voor v/ eñ verlangē na
v/ om der ouervloediger genadē Gods wille in v.
God si danc voor zijn onuutspreckelike gaue.

Die apostel excuseert hem van die valscheit diemen
hem aengheddaen heeft/ door die groote haet eñ nijt/ ende
dat met redene ende exempelen.

Dat.x.Capittel

Ick Paulus vmane v door die saecht
moedicheyt eñ goedertierēheit Chri
E sti/ ic die tegēwoordich onder v cleyn
oft snoode ben/ mer int afwesen ben
ic stout tegē v. Ic bid v dattet mi niet
noot en si/ door dat betrouwen/ door welc ic cloec
gescat worde/ stout te sine ouer sommighe/ die ons
scatten/ als oft wi na den vleessche wādeldē. Wāt
oft wi wel indē vleessche wandelē/ so en strijdē wy
nochtās niet nae vleesschelicker wijse. Wāt die wa
penē onser ridderscap/ en zijn niet vleesschelic/ mer
machtich voor God/ te verstoorē die veuestinghe/
daer wi mede verstoorē die raden/ eñ alle hoocheit
B die haer verheft tegen die kēnisse Gods/ eñ nemen
gheuanghen alle verstant onder die ghehoorsaem-
heyt Christi/ eñ zijn bereyt te wrekē alle ongehoor
saemheyt/ wanneer uwe ghehoorsaemheyt vuult
is. Oordeelt ghi na dat aensien?

Verlaet hem yemāt daer op/ dat hi Christen is/
die dencke dat bi hem seluen wederomme/ dat ge-
lijc als hi Christen is/ alsoo zijn wi ooc Christenen.
Eñ ist dat ic mi wat meer beroeme/ vander macht
die ons Christus die HEERE gegeuē heeft tot be-
teringe/ eñ niet tot verderuinghe/ so en sal ick nyet
beschaemt werdē. Dit seg ick/ om dat ghi v niet en
soudt latē dunckē/ als oft ick v met brieuen hebbe
willen veruaerē (want si segghen) Die brieuen zijn
swaer eñ sterc/ mer die teghenwoordicheyt des li-
chaems is cranc/ eñ die redene versmadelick. Wie
dat also is/ die dencke dat ghelijc wi met woorden
zijn/ in die brieuen int afwesen/ also zijn wi ooc met
ter daet tegenwoordich.

Want wi en doruen ons seluen niet meten/ eñ
oordeelē na sommige/ die haer seluē prijsen/ maer
C wāt si haer na haer seluē meten/ eñ oordeelē haer
na haer seluen/ so en verstaen si niet. Mer wi en be
roemen ons niet ouer die mate/ maer niet dan nae
die mate des reghels/ daer ons God mede af geme
ten heeft/ die mate te comen ooc tot v. Wāt wi en
varē niet te wijt/ als oft wi niet tot v ghecomen en
Ro.xvi. warē/ wāt wi zijn ooc tot v gecomē metter Euan
Iere.vi. gelien Christi/ eñ en beroemen niet ouer die mate
in vreemdē arbeyt/ mer wi hebbē hope/ wanneer
v geloone in v was/ dat wi na onsen reghele voor
der sullē comen/ eñ dat Euangelium ooc preken/
den ghenen die aen dander side van v woonen/ eñ
wi en willen ons niet beroemen int ghene/ dat met
vreemden reghelen bereyt is.

Die apostel hem seluen prijsende/ stelt den waerom
van dien/ eñ dat uit sinen wercken eñ tquaet door hē ghe
daen.

Dat.xi.Capittel.

Ie hē beroemt/ die beroeme hē vandē
HEERE/ want hi en is niet beproeft A
die hē seluen looft/ dan dē ghenē/ die
den HEERE looft. Wilde Godt/ dat
ghi mi wat sotheits int goede afnaemt
als ghi ooc doet/ wāt ic sorge voor v/ met een God
delike sorge. Wāt ic heb v toegeuoecht eenē man
op dat ick Christo een reyn maecht soude toe brien Gen.iii.
ghē. * Maer ic vreese dat/ ghelijc die slanghe Eua
verleyde/ met haer loosheyt/ alsoo oock uwe sinnē
verruct werdē/ vāder simpelheyt in Christo. Daer
om oft yemant tot v quaē/ die eenē anderē Iesum
preecte/ die wi niet ghepreect en hebbē/ oft dat ghi
eenē anderē gheest ontfinct/ die ghi niet ontfangē
en hadt/ oft een ander Euāgelium/ dat ghi niet aē
genomen en hebt/ so verdroechdese behoorlic.

Want ic achte/ dat ic niet min en si/ dan die hoo B
ge Apostelen en zijn. Eñ hoe wel ic slechter ben vā
woordē/ soo en ben ic niet slechter inder kennissen.
Doch ben bi v ouer al wel bekēt. Oft hebbe ic ghe-
sondicht/ dat ic mi verneert hebbe/ op dat ghi vhe-
uē soudt werdē? want ic hebbe v dat Euangelium
om niet vercondicht/ eñ hebbe ander vgaderinghe
berooft/ ende loon van haer genomen/ dat ic v pre
ken soude. Ende doen ic bi v was tegenwoordich/
ende gebrec hadde/ so en was ick nyemant lastich.
Want mijn ghebreck veruulden die broeders dye
van Macedonien quamen/ ende ick hebbe mi in al
len stucken v sonder last gehoudē/ eñ ic wil mi ooc
noch also onthouden.

Alsoo waer/ als die waerheyt Christi in my is/ C
so en sal mi desen roem indē lande vā Achaia niet
genomē wordē. Waerom dat? om dat ic v nyet en
soude lief hebbē? Godt weet dat wat ick doe/ ende
doen sal/ dat doe ick daerom/ op dat ick die oorsake
belette/ dē ghenē die oorsake soecken/ dat si beroe-
men mochtē/ dat si waren gelijc wi. Wāt alsulcke
valsche Apostelen eñ bedrieghelike arbeyders/ ver
stellē hen als oft si Christus Apostelē warē/ eñ dat
en is ooc gheen wonder/ want die duuel selue ver
stelt hem ghelijc eenen Engel des lichts. Daerom
en ist ooc niet groots oft zijn dienaers die ghedaen
te vā buyten hebbē/ ghelijc den Apostelen Christi/
welcker eynde sal zijn na haren wercken.

Daerom seg ick noch eens/ op dat nyemant en
meyne dat ic sot bē/ waert so niet en is/ so ontfanct D
mi als een sot/ dat ic mi ooc een weynich beroeme
Dat ic nv spreke/ dat en spreke ic niet na dē HEERE
maer als inder sotheyt/ ter wijlen dat wi int beroe
men gecomen zijn/ aengesien datter hē vele beroe
men na den vleessche/ so wil ic mi ooc beroemē. *
Want ghi verdraecht die sotten gheerne/ wāt ghy
wijs zijt. Ghi verdraecht/ ist dat v yemant tot knech
ten maect/ ist dat v yemāt scheynt/ ist dat v yemāt
neemt/ ist dat yemant hem ouer v verheft/ ist dat v
yemant int aensicht slaet/ dit seg ic nader oneeren/
als oft wi cranck ghewordden waren.

Waer op dat nv yemāt stout is (ick spreke in sot E
heyt) daer op bē ic ooc stout. Sijn si Hebreeusch/ so
ben ic ooc/ Sijn si Israeliten/ so ben ick ooc/ Sijn si
Abrahams saedt/ so ben ick oock/ Sijn si dienaers

Christi so ben ic oock/ Ic spreke sottelijc ick ben veel meer in arbeyden ouervloediger/ ouermachtich in slagen/ in geuanckenissen ouervloediger/ in steruē dicwilder/ Vandē Jodē heb ic vijfmael veertich slagen ontfangen eenen min/ ic ben drie werf gheghesselt/ ende eens gesteent/ driemael scipbrekinge gheleden/ dach eñ nacht heb ic geweest in die diepheyt vander zee/ ick heb dicwil ghereyst/ ic hebbe in vreesen geweest te water/ onder die moordenaers/ on-

E der die Jodē eñ onder die heydenen/ in steden ende woestinen/ op die zee/ eñ onder die valsce broeders in moeyheyt eñ arbeyt in waken/ in hongher/ ende dorst/ in veel vasten/ in coude eñ naectheyt.

Sonder dat tgene dat wtwendich is/ te wetene mijn dagelicx neersticheyt/ mijn sorghe/ voor alle vergaderinghen. Wie is cranck/ eñ ick en werde niet cranc? Wie wort gheergert/ eñ ick niet en berne?

G Ist dat ic mi beroemen soude/ soe wil ick mijnder crancheyt beroemen/ God eñ den vader ons HEEREN Jesu Christi/ die welcke inder eewicheyt gebenedijt is/ die weet dat ick niet en liege. Tot Damasco die proost des Conincs Areta/ bewaerde die stat van Damascenen/ ende hi woude my vanghen/ eñ ic wert in een mande ter vensteren wt door dē muer neder gelaten/ eñ ontginc also sinen handen. *

ctu. ix. c Die Apostel recommandeert hem seluen/ ende dat door secreten vander Godlicheyt procederende/ ende stelt hem seluen boeten tegens der sonden van hovaerdicheyt hem niet aentreckende die duechden die den Corinthen gedaen ende ghebuert zijn

Dat. xij. Capittel.

Beroemenen is mi ymmer geen profijt/ doch wil ic comē opt gesichte/ en

A de openbaringe ons HEEREN/ Ic kenne eenen mensche ouer veerthien iaren/ is hi wten lichame geweest dat en weet ic niet/ is hi int lichaē gheweest dat en weet ick niet/ God die weet/ die selue wert op genomen inden derden hemel eñ ic kenne den seluē mensche oft hi int lichaem oft wten lichame gheweest is dat en weet ic niet. God die weet/ hi wert ghetrocken tot int Paradijs/ ende hoorde onsprekelijcke woorden/ die gheen mensche gheseggen en can. Daer af wil ick mi beroemen/ mer van mi seluen en wil ick mi niet beroemen/ dan mijnder crancheit. Ende al woude ic mi beroemen/ soe en dede ic niet sottelijc/ want ic wil die waerheyt segghen/ mer ic onthoude my dies/ op dat my niemant hogher en achte/ dan hi aen mi en siet/ oft van mi en hoort.

B Eñ op dat ic mi niet en verheffe der hoger openbaringe/ so is mi ghegheuen een gebrec int vleesch die Enghel Sathanas/ die mi met vuysten slae/ op dat ic mi niet en verheffe. Daer ic driemael dē HEERE om gesmeect hebbe/ dattet vā mi soude gaen/ ende hi seyde tot mi/ laet v genoegen met mijn ghe-

C nade/ wāt cracht wort door die crancheit stercker/ Daerom wil ic mi alderliefste beroemen vā mijnder crancheyt/ op dat die cracht Christi in mi woone. Daerom duncke ick mi goet/ in crancheden/ in versmaethedē/ in noode/ in veruolghinge/ in aencxsten te sine om Christus wille/ Wandt als ic cranc ben dan ben ic sterck.

D Ick ben een sot ghewordē my beroemende/ daer toe hebdi my ghedwonghen wandt ick soude van v ghepresen worden/ aengesien dat ic niet minder en ben dan die hoge Apostelen en zijn. Hoe wel dat ick niet en ben soe zijn nochtans eens Apostels teekenen onder v geschiet/ met alder lijdtsaemheit met teekenen ende wonderen ende daden/ Wat ist daer ghi cleynder in zijt/ dan die ander kercken sonder dat ic seluē niet en hebbe beswaert. Vergeeft mi die sonde. Siet/ ic ben die derde reyse bereyt tot v te comen/ ende ic en wil v niet beswaren. Want ick en soecke dat uwe niet/ mer v. Want die kinderen en sullen den ouders geuen schat vergaderē/ mer

E die ouders den kinderen.

Mer ick wil zeer gheerne daer ligghen eñ daer geleyt werden voor uwe sielen/ ende hoe zeere dat ic v meer lief hebbe/ ende doch luttel ghemint werde/ Maer latet alsoo zijn/ dat ick v niet en hebbe beswaert/ maer doen ick een schalck was/ so heb ic v met behendigher list geuangen. Heb ic oock yemant verongelijct/ door den sommigen die ick tot v ghe-

F sonden hebbe? Ic hebbe Titum vermaent/ eñ met hem gesondē eenen broeder. Heeft v Titus oock bedrogen? hebben wi niet in eenen geest gewandelt? en hebben wi niet eenderley voetstappē gewādelt? laet ghy v wederom duncken dat wy ons verantwoorden? Wy spreken in Christo voor God.

Mer dat geschiet al/ mijn alderliefste/ v lieden tot beteringhe/ Want ic vreese/ wanneer dat ick come dat ic v niet vindē en sal gelijc ic wil/ eñ dat ghy mi niet vinden en sult/ ghelijc ghi wilt/ dat nu twist benijdinghe/ gramschap/ kijuinghe/ achtersprake/ oorblasen/ eñ opghebblasentheyt/ peertijdinghen en si/ Op dat ic ander werf niet en come/ eñ my God verootmoedighe bi v ende rouwe en hebbe om vele die te voren ghesondicht eñ gheen boete ghedaen en hebben/ voor die onreynicheyt eñ onsuuerheyt/ ende weelde/ die si gedaen hebben.

Die Apostel berispt ende lastert die ghene die achhanghende zijn valschen propheten/ prijsende die ghene die in warachtighe leeringhe standtafich blijuen settende achter na een groete/

Dat. xiij. Capittel.

Ic come nu die derde reyse tot v/ In

A twee oft drier mōt/ sal bestaen alderley sake. Ic hebbe v te voren geseyt/ eñ Deu. xvij.

segt v noch te voren/ als teghenwoordich/ noch eens eñ scriue nu int afwe- Math. xviij. b

sen/ den ghenen die te voren gesondicht hebben eñ al den anderen. Wanneer ick anderweruen come soe en wil ick nyet sparen. Om dat ghy soect dat eens ghewaer te worden/ den ghenen dye in my spreect/ dat is Christus/ die en is onder v niet cranc maer hy is machtich onder v/ ende oft hy wel ghe-

B cruyst is inder crancheyt/ soo leeft hy nochtans in der cracht Godts/ ende oft wy oock cranck zijn in hem/ soe leuen wi nochtans met hem inder cracht Gods/ onder v.

C Ondersoect v seluen/ oft ghy int ghelooue zijt Proeft v seluen. Oft en kendi v seluen niet/ dat Jesus Christus in v is? Ten si dat ghi verworpen zijt. Mer ic hope dat ghi bekent dat wi niet verworpē en zijn/ Ic wensche voor God dat ghy niet quaets en doet/ niet op dat wi beproeft oft volcomen schijnen/ mer op dat ghi dat goet doet/ ende wi als dye verworpen zijn. Want wi en vermogen tegen die waerheyt niet/ mer voor die waerheyt. Mer wi verblijden ons als wi cranck zijn/ ende ghy machtich

zijt. Ende dat selue wenschen wi oock/namelic uwe
volcomenheyt. Daerom/ick ooc dat scrijue/op dat
ic niet/wanneer ic teghenwoordich ben/scherpheyt
ghebruycken moet/na die macht die mi die HEE
RE ghegheuen heeft tot beteringhe/ende niet tot
verderuinghe.

Ten laetsten/lieue broeders verblijt v/ zijt vol=
comē/troost v/hebt eenderley moet ende sin / zijt
vreedsaem/so sal God der liefden ende des vreden
D met v zijn. Groet v onder malcanderen met eenē
heylighen cusse. Alle heylighen groeten v. Die gena
de ons HEEREN Jesu Christi / ende dye liefde
Gods/eñ die ghemeynscap des heylighen gheests
si met v allen Amen.

Die anderde Epistel tottē Corinthē ghesonden van Philippen in Macedonia/ door Titum eñ Lucam.

¶ Hier beghint

die Epistel die Paulus sandt tot dien vā Galaten.

¶ Hier wort verhaelt die Godlike predestinatie die den sommighen verleent is/ende worden ouerdacht die Godlike weldadē die de apostelen eñ dē Ephesen gedaen zijn.

Dat eerste Capittel.

Paulus eē Apostel
niet van menschē/mer door
A Jhesum Christum/eñ God
dē vader/ die hē opverweet
heeft vanden doodē/ende al
le broeders die bi mi zijn.
Der gemeyntē in Galatia
Genade si met u/ eñ vrede van God den vader
eñ onsen HEERE Jesu Christo / die hem voor on
se sondē ghegeuē heeft/ dat hi ons verlossen soude
van deser teghenwoordigher werelt/ na den wille
Gods ons vaders/ welcke si prijs van eewicheyt
tot eewicheyt Amen.
B Mi verwondert/ dat ghi v so geringe af laet kee
ren/van dien/die v geroepen heeft/door die ghena
de Christi/op een ander Euāgelium/so doch geen
ander en is/dā daer zijn sommige/die willen v ver
werrē/eñ willen dat Euangelium Christi verkee
ren. Mer al waert ooc dat wi / oft een Engel van
den hemel v anders preecte dan dat wi v gepreect
hebben/dat si veruloect. Gelijc wi v nv geseyt heb
ben/so seggen wi ooc anderwerf/ist dat yemant v
preect anders dā dat ghi ontfangē hebt / die si ver
uloect. Preke ic dā nv den menschen/ oft God te
dienst/oft gedencke ic den menschen behaechlick te
zijn? Waert dat ick den menschē noch behaechlick
1.co.x.b a waer/so en waer ic Christus knecht niet.
O ✠ Mer ick doe v condt/lieue broeders/ dat dat
Euangelium dat van mi gepreect is/niet mensche
act.9i.b lic en is. Want ic en hebs niet vā menschen ontfan
ghē noch gheleert/mer door die openbaringe Jesu
Christi. Want ghi wel gehoort hebt mijn wande
linghe voortijts inder Jootschap/hoe ick bouē ma
ten die ghemeynte Gods veruolchde/ eñ verstoor
dese/eñ nam toe in die Jootscap/bouen vele mijns
ghelijcken/onder mijnder natien / ende was neer
stigher dan alle die ander/om die insettinghen der
vaders.

Mer doent God behaechde/die mi vā mijnder
moeder lichaē wtgescheydē heeft/eñ geroepē door
zijn genade/dat hi sinē sone in mi soude openbarē/
dat ic hem door dat Euangelium vercondighē sou
de onder die heydenen/terstont voer ick toe/eñ ick
en besprac mi niet daer af/ met vleesch eñ bloet / ic
en quam oock niet in Jerusalem/ tot dien die voor
mi Apostelen waren/maer ic tooch in Arabia / eñ
ic quam wederom tot Damascum. Daer nae ouer
drie iaren/quam ic in Jerusalem/ om te besien Pe O
trum/eñ bleef vijfthien daghen bi hem. Mer der
ander Apostelen en hebbe ic geen ghesien / dan Ja
cobum des HEEREN broeder. Ende so wat ick v
scrijue/God weet ic en lieghe v niet. ✱

Daer na quam ick in die landen Syrie eñ Cyli
cie/mer ic was onbekent/na dat aensicht/dē Chri
stelijcken gemeynten in Judea. Mer si haddē alleen
gehoort/dat/die ons voortijts veruolchde/die pre
diket nv dat geloove/welcke hi voortijts verstoor
de/eñ presen God van mi.

Die Apostel bethoont hoe dat die besnijdinge niet van noode en is/ende dat hi doort ghenoeclen vanden anderē apostelen/Ende wederstaet Petro / die se bedectelick meynde datse van noode waer. Concluderende dat, wettighe dingē niet en zijn sonderhouden. A

Dat.ij.Capittel.

Mer na ouer veerthien iarē/tooch ick
anderwerf nae Jerusalem/met Bar
nabas/ende nam Titum ooc met mi
Jck tooch op / wt eender openbarin
ghen/eñ beriet mi met hem ouer der
Euangelien/dat ic predike onder die heydenen/by
sonder met dien/die dat aensien hadden/op dat ick
niet te vergheefs en liepe/ oft geloopen en hadde.
Maer Tytus en werdt oock niet gedwonghen om
hem te doen besnijden/die met mi was/ al was hy
een Grieck. Eñ dat om sommige valsche inghelep
de broeders wille/die neuen ons in ghecomen wa
ren/ te verspieden onse vryheyt / die wy hebben in
Christo Jesu/dat si ons gheuanghen soudē nemē/ B
welcken wi ooc doen ter tijt niet en weken onder ro.ij.b.
danich te zijn/ op dat die waerheyt der Euangeliē
bi v blijue.

Van dien/die dat aensien hadden/hoedanich si
somtijts geweest zijn/daer en leyt mi niet aē/Wāt
God en acht dat aensien der menschen niet. Maer
mi en hebben/die wat schenen te zijn / anders nyet
geleert/mer wederō/doen si sagen/dat mi betrout
was dat Euangelium aen die heydenscap / ghelijc
Petro dat Euāgelium aen die besnijdinge / Wāt
die met Petro crachtich is gheweest tot des Apo
stels ambachts ond die besnijdinghe/die is met mi
ooc crachtich geweest onder die heydenen eñ si be
kenden die genade die mi ghegeuē was. Jacobus
Zephas eñ Johannes/die voor colomnen aenghe
sien waren/gauen si mi eñ Barnabas die hant/eñ
vereenichden haer met ons / dat wi onder die hey C
denen/eñ si onder die besnijdinghe preecten/alleen
dat wi den armen gedachten/welc ic ooc vlijtelick
ben gheweest te doene.

Mer doen Petrus in Antiochien quam/weder
stont ic hem onder die ooghē/wāt daer was clacht

ouer hem gecomen. Want te voren eer sommighe
vā Jacobo quamē/adt hi metten Heydenen/maer
doen si quamen ontrock hi hem/eñ schiet hem dair
af/daerom/om dat hi die vander besnijdinge vreeſ
de/eñ veynsde met hē die ander Jodē allle te samē/
also dat ooc Barnabas verleyt wert door haer ghe
veynstheyt. Maer doē ic sach dat si niet oprechtelic
en wandelden /na der waerheyt der Euangelien/
sprac ick Petro openlijck. Ist dat ghi/ die daer een
Jode zijt/Heydelijc leeft/ eñ niet Joetsch waerom
dwinct ghi die Heydenē Joetschelijc te leuen? Hoe
wel wi van naturē Joden/ende niet sondaren wt
den Heydenen en zijn/maer wandt wi weten / dat
die mensche door die wercken des wets / nyet en
wert gerechtueerdicht/mer door dat geloouе aen
Jesum Christum/so hebben wi oock aen Jhesum
Christum ghelooft / op dat wi gherechtueerdicht
worden door dat ghelooue aen Jesu Christo/ende
niet door dye wercken des wets

Daerom en wert door die wercken des wets
D ghεen vleesch gherechtueerdicht. Sullen wy/dye
daer soecken door Christum gherechtueerdicht te
worden/oock noch selue sondaers gheuonden wor
den/so hebbē wi van Christo niet meer dan sonde?
Dat si verre. Ist dat ic/dz ic gebrokē hebbe weder
om timmer/so make ic mi seluen tot eenen ouertre
der. Ic ben door die wet der wet gestoruen/op dat
ic Gode leue. Ic ben met Christo gecruyst/ ic leue
mer doch nv niet ick/maer Christus leeft in my.
Want dat ic leue inden vleesche/dat leue ic den ghe
looue des soons Gods/die mi lief gehadt heeft/eñ
hem seluen voor mi ouer ghegeuen heuet. Ick en
werpe niet wech die ghenade Godte. Want is dat
door die wet die gerechticheyt coemt/so is Christ⁹
te verghεefs ghestoruen.

¶ Die apostel stelt eerst die geleghentheyt/ hoe men bid den sal voor die van Galaten/ende bidt voor haer lieden/ Godt om draghende alle haer lieder goede wercken/die si doen sullen.

¶ Dat.iij.Capittel.

A O Ghi onuerstandighe Galaten / wie
heeft v betouuert / der waerheyt niet
gehoorsaem te zijn? welckē Christus
Jesus voor die ooghen vertoont is/
dat hi onder v gecruyst is. Dat wil ick
alleen van v leeren. Hebt ghi den geest ontfanghen
door die wercken des wets? oft door die prekinge
des geloofs? Sijt ghi so onuerstandich? inden geest
hebt ghi begonnē/wilt ghi nv inden vleesche voort
varē? Hebt ghi dan so vele te vergheefs gheleden? ist
anders te vergeefs. Die v nv den gheest gheeft/ eñ
doet suicke wercken ond' v/doet hijt door die werc
ken des wets? oft door die prekinghe der geloofs?
Gelijc als ✠ Abraham Godt heeft gelooft/eñ het
is hem gerekent voor gerechticheyt/so bekent ghi
nv ymmer/dat die ghene die daer zijn vanden ghe=
looue/dat zijn Abrahams kinder.

Dat heeft die scriftuere te vorē voorsiē/dat God
die Heydenen door dat ghelooue rechtueerdicht/
B Daerom vercondicht si Abraham. In dijn zaet sul
Ja.ij.b. len alle Heydenē gebenedijt werden. Also worden
nv/die daer zijn vandē geloue/ gebenedijt met den
gelouigē Abraham. Want alle die met werckē des
wets omme ghaen/die zijn onder die vermaledijn

ge. Want het staet gescreuen. Vermaledijt is alle
mā die daer niet en blijft/in alle diē / dat gescreuē is
in dat boec des wets/dat hijt doe. Want dan door Ge.xv.
die wet niemant gherechtueerdicht en wort voor b
God/so ist openbaer/dat die gerechtige sal wt sinen
geloue leuē. ✠ Die wet en is gheen geloue/ mer die
mensche diese doet/ die sal daer in leuen. Christus
heeft ons verlost vand' vermaledijinghe des wets
doen hi wert vermaledijt voor ons(want het staet
gescreuen. Vermaledijt is alle die ghene die daer
hanct aent hout)op dat die benedijnghe Abrahe on
der die heydenē soude comē in Christo Jesu/eñ wy Deut.
also dē beloofden geest ontfangen door dat geloue xxi.d.
Lieue broeders/ic wil na menscheliker manierē C
spreken. Verachtmen doch eēs menschē testament
niet(wanneert beuesticht is) ende en doet ooc niet
daer toe. ✠ Nv is ymmer die beloofte Abrahe eñ
sinen sade toe geseyt. Hi en spreect niet/inden zaden
als in velen/maer als in eenen. Ende door dijnen
zade welck is Christus. Maer ick segghe daer af/
dat testament dat van Godt beuesticht is op Chri
stum en sal niet ophouden/dat die belofte soude op
houden door die wet/welcke gegeuen is ouer vier
hondert ende dertich iaren hier nae. Wandt is dat
die erffenisse door die wet verworuen is/ so en salt
niet door die belofte ghegeuen werden/mer Godt D
heuet Abrahe door die beloften vrij geschenct.
Wat sal dan die wet? Si is daer toe gedaen/dat
dat ouertredē te meerder worden soude / tot dat
tet zaet quame/ dien die beloofte ghescchiet is /eñ is
ouer gegeuen vandē Engelen door die handē des
middelaers. Een middelaer en is niet eens eenigē
middelaer/mer God is eeuich. Hoe is dan die wet
tegē Gods beloftenisse? dat si verre. Waert datter
een wet gegeuē ware die leuendich conste maken/
so quame die gerechticheyt warachtich vāder wet
mer die scriftuere heuet al besloten onder die sonde
op dat die belofte soude comē / door dat ghelooue
aen Jesu Christo/gegeuē dien die daer gelouē. ✶
✠ Eer dan dat geloouе quam so worden wi on
der die wet bewaert eñ besloten tot dat geloue/dat
daer geopenbaert soude werden.

Daerom is die wedt onse leyder gheweest / op
Christum op dz wi door dat geloue rechtueerdich
soudē werdē. Mer nv dat gelooue gecomen is/ en
zijn wi niet meer onder dē leyder. Want ghi zijt alle
Gods kinder/door dat gelooue in Christo Jhesu.
Want hoe vele uwer gedoopt zijn/die hebben Chri
stum aengedaē. Hier en is geen Jode noch Grieε/
Hier en is gheen eyghē noch urye. Hier en is gheen
mā noch wijf/want ghi zijt alte samē een in Christo
Jesu. Mer zijt ghi Christē/so zijt ghi oor Abrahās
saet/ende na der belofte/zijt ghi erfghenaem.

¶ Die apostel leert die Galaten die warachticheyt der kerchen te houden te sine / ende dat na dat elck ledt daer aen hanghen/namaels tot goeden manieren vermanende.

Dat.iiij.Capittel.

I C segge/ ✠ Also lange als die erfghe
name een kint is / so en is onder hem A
eñ eenē knecht gheen onderscheyt/al
oft hi al een heere is van alle goeden/
mer hi is onder mombers eñ bescher
mers tottē bestelde tijt des vaders. ✶ Also oock wi
doē wi kinderē warē/warē wi gheuangē onder die

wtwendige settinge. Mer doen die tijt vervult was
sandt God sinen sone/ die daer gheboren is va eenen
wijue/ en onder die wet ghedaen/op dat hi die/ dye
onder die wedt waren/verloste/ ende wy die kint-
ro.viij.c schap ontfingen. Mer want ghi nv kinder zijt/soo
heeft God ghesonde sinen geest in uwe herten die
roept Abba/lieue vader. Also en zijn wi hier geen
knechten meer/mer enchel kinderen. Sijnt dan kin
dere/so zijt ghi ooc erfgenae Gods door Christu✱
Maer tot dier tijt/dat ghi God niet en kendet/
B diendet ghi dien/die va naturen geen God en zijn
maer nv ghi Godt bekent hebt/ iae veel meer van
God bekent zijt/hoe keer dy v da omme weder tot
die crancke en gebrekelike wet/de welche ghi van
nyeus aen dienen wilt? Ghi hout daghen en maen
den/en feeste/en iaer getijden/ ic sorghe van v dat
ic lichts te vergeefs in v gearbeyt hebbe. Sijt toch
gelijc ic/want ic ben ghelijc ghi.
✠ Lieue broeders(ick bid v) ghi en hebt mi geen
leet ghedaen. Want ghi weet/ dat ic in v crachheyt
na den vleessche/dat Euangelium ghepreect hebbe
ter eerster reysen/ende mijn aenuechtinge/ die ick
lijde na den vleessche/en hebt ghi niet veracht noch
versmaet/mer als een Enghel Gods ontfinct ghi
mi/ia als Iesum Christum. Hoe waert ghi die tijt
so salich. Ic ben v getuyge/dat/ waert dat het mo
gelic gheweest waer/ghi hadt v ooghen wtghetroc
ken/en mi gegeuen/ ben ic dan nv also v viant ghe
worden/dat ic v die waerheyt voorhoude?
C Si en begheren v niet/ mer si willen v van my
afuallich maken/op dat ghi haer nauolghen soudt
Nauolghen met neersticheyt is goet/ wanneer dat
altijt gheschiet om dat ghoet/ en niet alleene/wan
neer ic teghenwoordich bi v ben.
Mijn lieue kinder/die ic anderwerf met arbeyde
bare/tot dat Christus in v een ghestelt crijghe. Ic
woude dat ick nv bi v ware/ende mijn stemme ver
wandelen mochte/want ic werde beschaemt in v.
Segt mi/ghi die onder die wet wilt wesen hebt
ghi die wet niet ghehoort. ✠ Want het staet ghescre
uen/dat Abraham hadde twee sonen/ een vander
deernen/den anderen van der vrijer. Maer die van
Ge.xxi.a der deernen was/is na den vleessche gebore. Mer
die vander vrijer/is door die beloften gebore. Die
woorden bediede wat anders. Wat dese vrouwen
zijn die twee testamenten. Die eene vanden berghe
Sina/die tot knechtschap baert/ ende dat is Agar
Want Agar heet in Arabia den berch Sina / ende
D hi streckt tot in Hierusalem/dat tot deser tijt is/en
Sa.iiij.e en is niet vry met sinen kinderen.
Mer dat Hierusalem dat daer bouen is / dat is
die vry is/die is onser alder moeder. Wat het staet
ghescreuen/Sijt vrolic die daer niet en baert/ende
breect wt en roept/die daer niet vruchtbaer en zijt
want die eenige heeft veel meer kinder/ dan die de
man heeft. Mer wi/lieue broeders/zijn nae Isaac
Esaie. kinder der beloften.
liiij.a Mer gelijc tot dier tijt/ die na den vleessche ghe
Luce. bore was/veruolchde dien/die na de geest geboren
xxiij.d. was/alsoo gatet oock nv. Maer wat segt die scrif-
ro.ix.b. tuere? Stoot wt die deerne met haren sone/ want
der deernen sone/en sal niet eruen met de sone der
vrijer. Hieromme/lieue broeders/ so en zijn wy nv
niet der dienst deernen kinder/maer der vrijer

¶ Die Apostel vermaent ende porret die va Galathen niet
te onderhouden tgene dat wettelic is/ende dat om tquaet
tontgaen ende tgoet te vercrijghen. Voort onderscheyt hi
die wercken des vleeschs ende des gheests.

Dat.v.Capittel

SOo blijft nv inder vrijheyt staende/ A
daer mede os Christus veurijt heeft
en laet v niet wederom in dat knecht
schappige iock knoope. Siet/ic Pau
lus seg v/ist dat ghi v besnijde laet/so
enis v Christus niet nut. Anderwerf ghetuyge ic
eene yegelike mensche/die hem besnijden laet dat hi
noch der geheelder wet sculdich is/en zijt afgheual
len van Christo/wanneer ghi door dye wedt recht
ueerdich worde wilt/ en ghi hebt die ghenade ghe B
mist/Mer wi verwachte inde gheest der hopinghe
dat wi door dat geloove rechtueerdich zijn. Want
in Christo Iesu en gelt noch besnidinge noch onbe
sniedenisse/mer dat geloue dat door die liefde werct
Ghi liept wel/wie heeft v belet der waerheyt nyet
ghehoorsae te zijn? En consenteert nyemat. Die ra
dinge en is niet va dien die v gheroepen heeft/een
weynich suer deechs/versuert dat geheel deech.
✠ Ic betrouwe mi tot v inden HERE/ ghy en
sult anders niet gesint zijn. Wie v dwalende maect/
die sal zijn oordeel dragen/hi si wie hi wil/Mer ic/
lieue broeders/ist dat ic die besnidinghe noch preke
waerom lijde ic da noch vuolginghe? So hadde die
verergernisse des cruyces op ghehoude? ✠ Woude C
God/dat si ooc wt geroeyt worde die v verstoore Matth.
Mer ghi lieue broeders/zijt totter vryheyt gheroe xviij.b.
pe/mer siet toe/dat ghi die vryheit niet en geeft tot
orsaken des vleeschs mer door die liefde dienet dye
een de andere. Wat alle die wet wert in ee woort
veruult/in dien. Hebt uwe naeste lief als v seluen.
Mer ist dat ghi ons malcadere bijtet en etet/so siet
toe/dat ghi niet onder malcandere verteert en werd.
Maer ick segghe daer af/ ✠ wandelt inden
geest/so en sult ghi die lusten des vleeschs niet vol
brengen. Want dat vleesch gelust tege den gheest/
en die geest gelust tegen dat vleesch. Die selue zijn
teghen malcanderen/ dat ghi niet en doet wat ghy
wilt. Ist dat ghi wandelt in die gheest/so en zijt ghi
niet onder die wet. Want openbaer zijn die werc- D
ken des vleeschs/als ouerspel/hoererije/ onreynic
heyt/wellusticheit/afgoderije/touerije/viantscap/
kijf/benijdinge/toornicheit/strijdinge/tweedracht
secten/haet/moort/droncke drincken/ ouertollige
brasserijen/en dier ghelijc/ va welcken ick v hebbe
te vore geseyt/en segt v noch te vore/dat die ghene
die sulcx doen/die en sullen dat rijcke Gods niet be
sitte. Mer die vrucht des gheests is/liefde/ vruech
de/vrede/lanckmoedicheit/vrientlicheyt/goetheyt/
geloove/saechmoedicheyt/cuysheyt/ welcke sulcke
zijn/tegen die en is die wet niet. Mer welcke Chri
stens zijn/die hebben dat vleesch gecruyst / mettet
lusten ende begheerten.

¶ Die Apostel leert die verbeteringhe die tusschen de ou
ders ende kinderen behoort te sine/ten eynde onderwijsen
de die Galathen in alle duechden int generael.

Dat.vi.Capittel

ISt dat wi inden gheest leuen/soo laet
ons ooc inden gheest wandelen. Laet
ons der ydelder glorie niet begeerich A
zijn/ malcanderen niet onttrustende/

noch benijdende. Lieue broeders / ist dat een men-
sche van eeniger misdaet voorcomen wert / so on
derwijst hē met sachtmoedigen gheest / ghi die gee
stelijck zijt. Ende siet op v seluen / dat ghi oock niet
getempteert en wert. Die een draghe des anderen
B last / so sult ghi die wet Christi veruullen. Maer ist
dat hem yemant laet dunckē / hi is wat / als hi doch
niet en is / die bedriecht hem seluen. Een yeghelijck
proeue zijns selfs werck / eñ alsoo sal hi aen hem sel
uen glorie hebben / ende nyet aen eenen anderen /
want een yeghelijck sal sinen last dragen.

Maer die met woorden onderwesen wert / die
deyle mede alderley goet / dien hem onderwijst. En
doelt niet / God en sal hē niet latē bespottē. Want
wat die mensche saeyet / dat sal hi maeyen. Wie op
dat vleesch zaeyet / die sal vandē vleesche dat verder
uen maeyen / mer wie op den gheest zaeyet / die sal
C vanden geest dat leuen maeyen. Laet ons goet doē
sonder verdriet. Want tot zijnder tijt sullen wi ooc
maeyen sonder ophouden. Als wi nv tijt hebbē / so
laet ons goet doen / aen alle menschen / maer alder
meest aen die genooten des gheloofs. *

Siet / met hoe veel woorden heb ic v geschreuē
met eygender hant. ✠ Die daer willen wel ghela
ten inden vleesche / die dwingē v te besnijden / alleē
op dat si niet mettē cruys Christi veruolcht en sou
dē worden. Want ooc die selue / die haer besnijden
latē / en houden die wet niet / maer si willen dat ghy
v besnijden laet / op dat si haer van uwen vleesche
beroemen mogen. ✠ Maer het si verre van mi
D te glorieren / dan alleen van den cruys ons HEE-
REN Jesu Christi / door welcke mi die werelt ge
cruyst is / ende ic der werelt. * Want in Christo
Jhesu en ghelt noch besnijdinghe / noch onbesnijde
nisse / maer een nieu creature. Eñ hoe vele nae de
ser regulen wandelen / ouer die si vrede eñ vermher
ticheyt / ende ouer die Israhels God. Voort aen en
make mi niemant meer moede. Want ick draghe
die litteekenen des HEEREN Jesu in mijn lichaē
Die genade ons HEEREN Jhesu Christi si met u
wen gheest / lieue broeders. Amen. *

¶ Hier na volcht die Epistel die Paulus sandt tot die van Ephesen.

¶ Hier wert ghestelt den voorspoet vanden sommigen ende werden ouerdocht die weldaden / die den Apostelen / ende die van Ephesen ghedaen zijn.

Dat eerste Capittel.

A Aulus eē Apostel
Jesu Christi / door den wille
Gods Den heyligen tot
Ephesien / eñ den gelouigen
in Christo Jesu.
Ghenade si met v eñ vrede
van God onsen vader eñ dē
HEERE Jesu Christo.
✠ Gebenedijt is God eñ die vader Jhesu Chri
sti / die ons gebenedijt heeft met alderley geestelijc
ker gebenedijnge / in hemelschen wesen / door Chri
B stum. Gelijc hi ons wtuercoren heeft door den sel-
uen / eer der werelt gront gheleyt was / dat wi sou
den zijn heylich ende onstraffelijck voor hem inder
liefden / ende heeft ons gheordineert tot der kint
schap teghen hem door Jesum Christum / nae dat
goet behaghen zijns willens / tot loue der heerlic
heyt zijnder genaden / door welcke hi ons heeft aen
genaem gemaect inden beminden.

Aen welcken wi hebben die verlossinghe / door
zijn bloet / namelijck / die vergheuinghe der sonden /
nae den rijcdom zijnder ghenaden die in ons ouer
gheuloeyt heuet door alderley wijsheyt / eñ cloecheyt
ende heeft ons laten weten die verholentheyt zijns
willens / nae sinen welbehaghen / ende heeft dat sel
ue hier voortghebracht door hem / dattet gheprect
soude werden / doen die tijt veruult was / op dat al
le dinck vernieut soude werden door Jhesum Chri
stum / beyde dat in hemel is / ende oock inder aerdē
ende hem onderdanich werde / door welcken / wy
oock tot dat deel der eruen ghecomen zijn / die te
voren daer toe gheordineert zijn / nae dat voorne
men des gheens / die alle dinck werct nae den raet
zijns willens / op dat wi een wesen souden vercrij
gen / tot loue zijnder heerlicheyt / wi die te voren op
Christum hoopten. * C

Des zijt oock ghi / doen ghi ghehoort hadt dat
woort der waerheyt / namelijck / dat Euangelium
van uwer salicheit / aen welcken ghi oock ghelooft
hebt / zijt ghi versegelt ghewoorden met den gheest
der beloften / dat is / met den heylighen gheest / welc
ke is dat pant onser erffenissen tot onser verlossin
ghen / wi die zijn eyghendom zijn / tot loue zijnder
heerlicheyt.

Daerom ic oock / na dat ick gehoort hebbe / van
den gheloue bi v / aen den HEERE Jesum / eñ van
uwer liefden tot allen heylighen / soo en houde ick
niet op te dācken voor v eñ gedenck uwer in mijn
gebet / op dat die God ons HEEREN Jhesu Chri D
sti / die vader der heerlicheyt / v geue den gheest der
wijsheyt / ende der openbaringhen tot zijns selfs
kennisse / ende verlicht die ooghen ws verstants /
dat ghi bekennen moecht / welcke daer is die hopin
ge ws roeps ende welcke is dat rijcdom des heerli
ken erffenissen aen sinen heylighen / ende welcke
daer zijn die ouervloedelike grootheyt zijnder crach
ten aen ons / wi die ghelooft hebben / nae die werc
kinghen zijnder machtiger starcheyt / welcke hi ge
wrocht heeft in Christo / doen hi hem vander doot
verwecte / ende geset tot zijnder rechter hant in he
melschen wesen / ouer alle heerlicheyt eñ ghewelt
machtende heerschappie / ende alle dat ghenoemt
mach worden / niet alleen in deser werelt / mer ooc
inder toecomender / ende heeft alle dinck onder zijn
voeten ghedaen / ende heeft hem gheset voor alle
dinghen / tot een hooft der gemeynten / welcke daer
is zijn lichaem ende die volheyt des gheens / die al
le in allen veruult.

¶ Die apostel vermaent die van Ephesen om Godt te dancken / aengesien dat hise van haren sonden verlost hadde / ende dat hijse wtghescheyden hadde vanden anderen volcke.

¶ Dat. ij. Capittel.

Nde oock ghi / doen ghy doot waert A
door gebreken eñ sonde / in welcken
ghi oock voortijts ghewandelt hebt
na den loop deser werelt / eñ nae dien
vorst der ouerheyt die in die locht re-

weert/te weten na den geest die daer zijn werck heeft
in die kinderen des ongheloofs/onder welcken wi
ooc alle voortijts ons wandelinge ghehadt hebben/
met luste ons vleeschs/en deden den wille des vlees
en des verstants/en waren ooc kinderen des thorens
van natueren ghelijc die andere.

Mer God die daer rijc is van barmherticheyt/
door zijn grote liefde/daer hi ons mede lief gehadt
B heeft/doen wi doot waren inder sonden/heeft hy
ons te samen in Christo leuende ghemaect (want
wt genaden sidi salich geworden) en heeft ons met
hem op verweect/en met hem geset in des hemels
wesen/door Christum Iesum/op dat hi soude too
nen inden toecomenden tijden die oueruloeyende rijc-
dommen zijnder ghenaden/met zijnder vriendelic
heyt ouer ons door Ihesum Christum. Want wt
genaden zijt ghi salich geworden door tgheloove/en
dat niet wt v/Tis Gods gaue/niet wt den wercken
op dat hem nyemant en beroeme. Want ghi zijt zijn
werc/ghescapen door Christum Iesum tot goede
wercken/tot welcken God ons te voren bereyt heeft
dat wi daer in wandelen souden.

Daerom gedenct/dat ghi die voortijts geweest
zijt heydenen na den vleessche/en die heydenschap
C wert ghenoemt van dien/die ghenoemt zijn besnij
dinge na den vleessche/die metter hant ghescyhiet/dat
ghi totter seluer tijt waert sonder Christo. Waer
onme ghi vreemt gheuonden waert vander borger
scap Israel/en waert gasten in die testamenten der
beloften/daer wt ghi gheen hopinge en hadt/ende
waert sonder God inder werelt. Maer nv ghi die
in Christo zijt/en voortijts verre waert/zijt nv na
bi ghe worden/door dat bloet Christi.

Want hi is onse vrede/die wt beyde heeft een ge-
maect/en heeft af gebroken die middel/want die den
tuyn tusschen ons was/te weten/die viantschap/
daer mede dat hi heeft door zijn vleesch wech geno
men die wet der geboden/so verre si scriftelic beuan
ghen waren/op dat hi wt den tween eenen nyeuwen
mensche soude scheppen/hem vrede te maken/en dat hy
die beyde versoenen soude met God in een lichaem
door dat cruys/en heeft die viantscap gedoot door
hem seluen/en is gecomen/en heeft vercondicht inder
Euangelien v den vrede/ghi die verre waert/en dien
die na waren. Want door hem hebben wi den toeganc
alle beyde in eenen gheest totten vader.

D ✠ Daerom so en zijt ghi nv nz meer gasten en vreem-
Lu.ij.b. delingen/mer borgers metten heyligen en huysgheno-
ten Gods/opghetimmert op den gront der Apostelen
len en der Propheten daer Iesus Christus den hoec
steen af is/op welcken/welckerley timmeringhe in
een ander geuoecht wert/die wasset tot eenen heyli
gen tempel inden HEERE/op welcken ghi ooc mede ge
timert wort tot eenen woonstat Gods inden geest. ✱

Die Apostel berispt die van Ephesien/bethoonende
die imperfectheyt der wet van Moyses/ende sert dat dye
rechtueerdicheit comt wt den geloove/aenknoopende tpro
fijt dat ons vander wet coemt.

Dat.iij.Capittel.

B Om der saken wille/ic Paulus/die ge
uanghen om Ihesus Christus wille/
voor v heydenen/na dien dat ghi ghe
hoort hebt van dat ambacht der gena
den dat mi ghegheuen is aen v (Want
mi is niet condt gedaen die verholentheyt door open
baringe) gelijc ic bouen ghescreuen hebbe opt cortste/
B daer aen/ist dat ghijt leest/mercken mueght mijn
verstandt in die misterie Christi/welcke en is nyet
condt gedaen in die voorgelede tijden/der menschen
kinderen/alst nv geopenbaert is sinen heylighen Apo-
stelen en den Propheten door den gheest/dat die hey
denen zijn mede erfgenamen/en mede inghelichaem-
de/en medegenoten zijnder beloften in Christo door
dat Euangelium/daer ic een dienaer af geworden
ben/na der gauen wt der ghenaden Gods/die mi
ghegeuen is na die werckinge zijnder cracht.

Mi den alder minsten onder alle heyligen is ghe-
geuen dese ghenade/onder die heydenen te vercondi
C ghen die onbeuindelijcke rijcdommen Christi/ende
te verlichten alle menschen/welcke daer si die ghe
meynschap der verholentheyt/die vander werelt
toe verborgen is geweest in God/die alle dingen ghe
scapen heeft door Iesum Christum/op dat nv open
baer soude werden den heerscappien ende machti
ghen inden hemel/aender ghemeynten die menich
fuldige wijsheyt/die Godt gheuet/nae die voorsie
nicheyt vander werelt aen/welcke hi bewesen heeft
in Christo Iesu onsen HEERE/door welcken wi
vrijheyt/ende toeganc hebben inder betrouwinge
door dat gheloove aen hem. ✠ Daerom bid ick/
dat ghi niet en ghebreect of af en laet/om mijnder
tribulatien wille/die ic voor v lijde/welcke si v een
prijs.

Om dier saken wille buyghe ick mijn knien voor
den vader ons HEEREN Ihesu Christi/die die rech
te vader is ouer al wat vader heedt/in hemel en in
aerden/dat hi v gheue na die rijckdommen zijnder
heerlicheyt met crachte sterck te werden door sinen
gheest aenden inwendighen mensch/en Christum
D te woonen door dat gheloove in uwer herten/ende
door die liefde inghewortelt ende gegront te wor
den/op dat ghi mueght begrijpen met allen heyligen
welck daer si die breyde ende die lenghe/ende dye
diepte/en die hoochde/oock te bekennen die ouer
gaende liefde der kennissen/op dat ghi veruult werdt
met alderley Gods volheyt.

Maer die daer can ouervloedigher doen bouen
alle/dat wi bidden oft verstaen/nae der cracht/dye
daer werct in ons/Dien si prijs inder gemeynten/
die in Christo Ihesu is/tot alder tijt/vander eewic
heyt tot eewicheyt. Amen. ✱

Die Apostel leert den Ephesen hoe datse houden sul-
len die waerheyt der kercken/elc na dat hi een lidt der kerc
ken is/haer leden leerende alle goede manierlicheden.

Dat.iiij.Capittel.

E So vermane ic v nv Paulus geuangen
inden HEERE/dat ghi wandelt/also
uwen roepe betaemt/daer hi in ghe-
roepen is/met alle ootmoedicheyt/en
saechtmoedicheit/met lancmoedicheit
ende verdraget die een den anderen inder liefden/
ende zijt neersticht te houden dye eenicheyt inden
gheest door den bant des vreedts. Een lichaem en
de eenen gheest/ghelijck ghi oock gheroepen zijt in
eenderley hopinge ws roepens. Een HEERE/een
gheloove/een doopsel/een Godt/een vader onser
allen/die daer is bouen ons allen/ende door ons al
len/ende in ons allen. ✱

B ✚ Eenen yegheliicken van ons is gegeuen die
genade nader maten der gauen Christi / Daer om
spreect hi / hi is opgeuaren in die hoochte / en heeft
geuangen geuoert die geuanckenisse / en heeft den
menschen gauen ghegeuen / Dat hi op gheuaren is
wat ist? dan dat hi ten eersten hier is neder gheuaren
in die onderste plaetse der aerden / Die hier neder
geuaren is / dat is die selue / die op geuaren is bouen
alle hemelen / op dat hijt veruullen soude.
En hi heeft sommige tot Apostelen geset / somi
C ge tot Propheten / somige tot euangelisten / sommige
co.xij tot herders en leeraers / daer mede die heylighen al
te samen geuoecht souden werden door gemeynen
dienst / te beteren dat lichaem Christi / tot dat wi al
le / die eene den anderen die hantreycken / tot eender
ley gheloue ende kennisse des sone Godts / een vol
tomen man werde / die daer zijn inder maten des
volcomen ouderdoms Christi. * Op dat wi niet
meer kinder en zijn / en ons waeyen en bewegen
laten van alderley winden der leeringen door scalc
heyt der menschen / ende loosheyt daer si ons mede
aengaen om te verleyden.
Laet ons oprecht zijn inder liefden en wasschen
D in alle stucken aen dien die dat hooft is Christus
wt welcken dat geheele lichaem te samen geuoeget
en een lidt aen malcanderen hanghet / door alle tsa
men voeginge / daer door deen den anderen hantreyckin
ge doet / na den wercken eens yegheliicken lidts / in
zijnder maten / ende doet dat dat lichaem wasset tot
zijns selfs beteringe / en dat al inder liefden.
Ro.i.c. ✚ Daer om so segge ic dat / en getuyge inden HE
E RE / dat ghi niet meer en wandelt / gelijc die ander
heydenen wandelen in ydelheyt haers sins / die ver
duystert zijn in haer verstant en zijn vervreemt vanden
leuen dat wt Godt is / door die onwetenheyt die in haer
is / door die blintheyt haers herten / die vedoruen zijn / so
hebben si haer seluen ouergegeuen der wellusticheyt
op dat alderley onreynicheit haer werc in hem hadde
metter giericheyt / Mer ghi en hebt Christum niet also
geleert * ist dat ghi anders hem gehoort hebt / en in
hem geleert zijt / hoe dat in Cristo een oprecht wezen is
So legt nu van v af / na der voorledene wandelin
gen den ouden mensche / die door lusten der dolingen
F vderft / * Vernieut inden geeste vws gemoedes / en
de doet aen den nieuwen mensche / die na God gesca
pen is / in oprechter gerechticheyt en heylicheit / Daer
om legt af die loegenen / en spreect die waerheit / een
yegelic met sinen naesten / want wi ons malcanderen
leden zijn / Wert toornich en en sondicht niet / laet die
sonne niet ondergaen ouer v gramscap / geuet ooc niet
plaetse den lasteraer Wie gestolen heeft / die en stele niet
meer / mer hi arbeyde en wercke met den handen wat
redelics / op dat hi hebbe te geuen die behoeftigen. *
Laet geen vuyl geclap wt uwen mont gaen / mer
wat oorbaerlick tot der beteringhe is / daert noot
doet / daert salich si te hooren En en bedroeft niet den
G heyligen geest Gods / daer mede ghi geteekent zijt in
den dage der verlossinge / Alle bitterheyt en verbolgent
heyt en gramscap / en geroep / en lasteringe si verre
van v / met alder boosheyt te samen / Mer zijt ons malcan
deren vriendelic / hertelijc en vergeuet die een den an
deren / ghelijc v Godt vergheuen heeft in Christo.

¶ Die apostel leert den Ephesen hoe dat si Christum vol
ghen sullen in sterckheyt der liefden in volmaecter heilicheit
ende leert den genen die in houwelijcken staet te gader ghe
voecht zijn.

¶ Dat.v.Capittel.

Also zijt ghi nu Gods nauolghers / als
lieue kinderen / en wandelt inder liefden A ioã.xiij
gelijc als Cristus ons lief gehat heeft
en hem seluen ouergegeuen voor ons tot
eenen offer ende gaue / God tot eenen
sueten ruec. Mer alle oncuysheyt en alle onreynic
heyt oft giericheyt laet niet van v gheseyt worden
gelijc den heiligen betaemt / noch scandelijcke woorden
en sotte clappinghen / onnutte iockeryen / en wat hem
niet tot der saecken en voecht / mer vele meer danc B col.iij.
baerheyt / Want dat sult ghi weten / dat gheen hoe
leerder / oft onreyne / oft gierich mensche (welcke is
een dienst der afgoden) erffenisse en heeft in dat rijc
ke Christi en Gods / Laet v van niemant verleyden
met ydelen woorden / want om deser wille coemt die
gramscap Gods ouer die kinderen der ongelouic
heit / Daer om en zijt niet haer medegenoten / Want
ghi waert hier voortijts duysternisse / mer nu zijt
ghi een licht inden HERE.
✚ Wandelt gelijc die kinderen des lichts Die vrucht C
des gheest is alderley goetheyt en gherechticheyt /
en waerheyt. * Ende proeft wat behaechlijc is
voor God / en en hebt geen gemeynscap met den on
vruchtbare wercken der duysternisse / mer veel te
meer straftse / Want wat heymelic van hem ghescyet
dat is ooc schandelijc te seggen / mer al wat van den
licht ghestraft wert / dat wert openbaer / Maer al
dat openbaer wert dat is licht / Daer om spreect hi
Ontwaket ghi die daer slaept en staet op van den
dooden / so sal v Christus verlichten. *
✚ Daer om so siet nu toe / hoe ghi voorsichtelijc D
moecht wandelen / niet als die onwijsen / maer als
die wijsen / en lost den tijt want het is quaden tijt. Daer
om en wert niet onuerstandich / mer verstandich / wat
daer des HEEREN wille si En en drincket v niet
vol wijns / daer een ongeordineert wesen wt volcht
mer wert vol geests / en spreect met malcanderen
van psalmen en louesanghen / en gheestelijcke liede
kens singet / en speelt den HERE in uwer herten
en segget danc alle tijt voor alle menschen / God den E
vader ons HEEREN Jhesu Christi en zijt die een Col.iij.
den anderen onderdanich in die vreese Gods. *
Die vrouwen sullen zijn onderdanich haren mannen
als den HERE, want die man is des wijfs hooft / ge
lijc ooc Cristus is dat hooft der gemeynten / en hi is
zijns lichaems behouder / Mer gelijc die ghemeynte
Cristo is onderdaen / also ooc die vrouwen haren man
nen in allen dingen Ghi mannen hebt lief v wijfs gelijc
als Cristus lief heeft gehadt die gemeynte / en heeft
hem seluen voor ons gegeuen / op dat hijse heylichde
en heeftse gereinicht door dat water badt int woort
op dat hi hem stelde een heerlijcke gemeinte / die niet
en hebben eenighe vlecke oft rompele / oft eenighe
van dien / mer dat si heylich si en onberispelijc
Also sullen ooc die mannen haer wijfs lief heb F
ben / als haer eygen lijf. Wie zijn wijf lief heeft / die
heeft hem seluen lief / Want niemant en heeft oyt
zijn eygen vleesch ghehaet / maer hi gheneert / voe=
det / en gelijc ooc die HERE die gemeynte. Want
wi zijn leden zijns lichaems van sinen vleessche / en van
sinen gebeenten. Daer om sal een mensch vader en
moeder verlaten / ende zijn wijf aenhanghen / ende

daer sullen twee een vleesch zijn/ dat misterium is
groot/ mer ic segghe van Christo/ en̄ van der ghe-
meynten. Doch ooc ghi een yeghelic hebbe lief zijn
wijf als hem seluen/ mer dat wijf vreese harē mā.

Die Apostel leert hoe die kinders haren ouders beho-
ren onderdanich te zijn/ en̄ onderwijst die van Ephesen vā
allen duechden. Dat .vi. Capittel.

A Ghi kinders zijt ghehoorsaem uwē ou-
ders indē HEERE/ wāt dat is recht.
Col.v.d Eert v vader en̄ v moed / dat is dat
Exo.xx b eerste ghebot/ dat een belofte heeft/
Titi.ij.c op dat v wel gae en̄ lanclijuich zijt op
i.Pe.ij.c eerdē/ En̄ ghi vaders / en verweckt v kinder niet/
tot gramscap/ mer voetse op in onderwijsinge en̄
vermaninghen inden HEERE / Ghi knechten zijt
ghehoorsaem uwen lichamelijckē heerē/ met vreese
en̄ beuen/ en̄ in simpelheyt ws herten/ als Christo/
niet met dienst alleen voor oogen/ als den menschē
te behaghen/ mer als die knechten Christi/ dat ghi
sulcken wille Gods doet van herten met ghewil-
licheyt/ laet v dunckē dat ghi dē HEERE dient/ en̄
niet den menschē/ en̄ weet so wat goet een yegelijc
B doet/ dat sal hi ontfanghē vandē HEERE/ hi si een
knecht oft een vrije/ En̄ ghi heeren/ doet oock des
gelijcke tegen hē/ en̄ verlaet dat dreyghen en̄ weet
dat oock v HEERE inden hemel is/ en̄ voor God
en is ghien aensien der persoonen.
✠ Ten laetsten/ mijn broeders sterct inden HE-
RE/ en̄ inder macht zijnder stercheyt/ doet aen dat
harnas Gods/ op dat ghi staen moecht tegen den
listighen aenloop des duuels/ Want wi en hebben
Ro.ij.b. niet te campen tegen vleesch noch bloet/ mer tegē
vorsten en̄ geweldigen/ tegen der werelt regenten
der duysternissen in deser werelt / tegen den geestē
der boosheyt onder dē hemel/ om des wille so neēt
dat harnas Gods/ op dat ghi muecht wederstaen
indē quaden dage/ en̄ in allen dinghē beschut zijn.
C Soo staet nv/ omgort v lendenen metter waer-
heit/ en̄ zijt aen getogē met den creeft der gherech-
ticheyt en̄ gescoeyt aen uwe voeten/ met bereydin
ge der Euangelien vanden vrede/ In alle dinghen
grijpt dē schilt des gheloofs met welcken ghi cont
wtbluschen alle vierighe pijlen des boose viās/ en̄
dē helm der salicheyt neemt aen v / en̄ dat sweerdt
des gheests/ welc is dat woordt Gods. ✠ En̄ bidt
stadelicken in allē aenleggingen met biddē en̄ smee
kē indē geest / en̄ waect daer toe met allen aenhou
dē en̄ smeeken/ voor allen heyligen en̄ voor mi/ op
dat mi ghegeuē werde dat woort/ sonð vreesen op
te doen mijnen mont/ dat ic mach kenlic maken die
D misterie der Euangelien / van welcken ic die boot
scap voere/ inder ketenen/ op dat ic daer in vrijlick
handelen mach en̄ spreken alst behoort.
Op dat ghi ooc weet/ hoet met mi staet/ en̄ wat
ic doe/ sal v condt doen Tichicus/ mijn lieue broeð
en̄ ghetrouwe dienaer inden HEERE / welcke ick
gesonden hebbe tot v/ om des willen dat ghi verne
men soudt hoet met mi staet / ende dat hi v herten
troost/ Vrede sy den broederen en̄ liefde met geloo
ue vā God dē vader en̄ dē HEERE Jesu Christo/
Ghenade sy met v allen/ die daer lief heb
ben onsen HEERE Je-
sum Christum on-
verderfelick.

Hier beghint die Epistel van sinte Pau wels totten Philippensen.

Die Apostel danct God vanden goede dat den Phi-
lippensen ghedaen is/ ontdeckende sijnen staet ende onder-
schiet die predicanten/ die welcke hi vermaent tot verdul-
dicheyt in tribulatie.

Dat .J. Capittel.

Paulus en̄ Thimo A
theus knechtē Jesu Cristi.
Alle dē heylighē in Chri
sto Jesu tot Philippē / met
dē bisschoppen en̄ dienaren
Ghenade si met v en̄ vre
de vā God onsen vader en̄
den HEERE Jesu Christo.
Ic dancke mijnē God/ so dicke als ic uwer ghe
dencke (welcke ic altijt doe/ in allen mijnē ghebedē
voor v allen/ en̄ doe dat ghebet met vruechdē) dat
ghi totter gemeynscap des Euangelijs ghecomen
zijt/ vā den eerstē daghe aen/ tot nv toe. ✠ En̄ ben
des seluē in goeden betrouwē/ dat die in v beghost
heeft dat goede werc / die sal dat ooc volbrenghen
tot indē dach Jesu Christi/ gelijc alst mi behoorlick
is/ dat ic in dier matē van v allen houde / Daer om/
om dat ic v allē in mijnder hertē hebbe/ als die met B
mi deelachtich zijn der genadē in mijnen bandē/ in
die vantwoordinge en̄ beuestinge der Euangelie.
Want God is mijn getuyge/ hoe mi na v allen
verlanget vā hertē gront in Jhesu Christo/ Ende
daer selue bidde ic om/ dat v liefde ymmer meer en̄
meer rijcker werde in alderley kennissen en̄ in alder
ley onderuindinghe/ dat ghi proeuen moecht/ wat
dat beste is/ op dat ghi puer zijt en̄ sonder aenstotin
ghe/ tot den dach Christi/ veruult met vruechden
der gerechticheyt die daer comē door Jesum Chri
stum tot prijse en̄ loue Gods. ✠
Maer ic laet v weten/ lieue broeders/ dat/ hoet
met mi staet/ dat is meer tot vorderinge der Euan
gelien geraect oft geslagē/ also dat mijn bandē opē
baer geworðē zijn indē geheelen rechthuyse/ en̄ by
eenē yegelijcken mensche/ en̄ vele broeders hebbē
wt mijnē bandē betrouwen tot den HEERE geno
men/ die te stouter gewordē zijn dat woort te spre
ken sonder vreesen / Sommige voorwaer preken
Christum ooc wt haet en̄ nijt/ sōmighe wt goeder
meyninghē/ Die ghene preken Christū wt twistin C
ge en̄ niet puerlic/ wāt si meynē/ si willen een tribu
latie toe keeren tot mijnē banden/ mer dese wt lief
de/ want si weten / dat ick tot verantwoorden der
Euangelien hier ligghe.
Maer wat ist dan? Op dat alleen Christus ver
condicht werde in alderley maniere/ het gescie wt
der waerheyt oft wt toeualle/ soo verblijde ick my
doch daer in/ en̄ sal mi ooc verblijdē / Wāt ic weet
dat mi dat selue coēt tot salicheyt/ door v gebet/ en̄
door hantreyckinge des gheests Jesu Christi/ ghe
lijc ic eyndelic verwachte en̄ hope/ dat ic in geender
ley stuc te schanden en sal werden/ maer dat met al
der vryheyt gelijc alst altijt/ alsoo ooc nv Christus
groot ghemaect werde aen mijn lichaē/ het si door
leuen oft door doot/ Want Christus is mijn leuen
en̄ steruen/ mijn ghewin.
Want int vleesch te leuen/ ist dat mi dat vruchtē

hier is totten wercken / en is mi niet cont welc ick
kiesen soude. Want ick werde met tweederley ghe
drongen ic heb lust af te scheyden / En by Christo te
zijn / Welc ooc veel beter ware / Mer het is meer
va node int vleesch te bliuen om uwent wille En in
goeden betrouwen weet ic / dat ic blijuen / en bi v al
len zijn sal / tot vorderinghe en tot blijschap des ge
loofs / op dat uwe beroeminge rijc werde in Chri
sto Jesu aen mi / door mine toecomst weder tot v.
D Handelt alleen werdelijc nae dat Euangelium
Christi / op dz als ic come en sie / v oft hore van v in
mijnder absencien / dat ghi gelijc wel staet in eenen
geest en in eender sielen en te samen met ons kam
pet ouer dat geloue der Euangelien / en in geenen
wegen v verschricken laten / vanden wederpartijders /
welcke haer is een bewisinge der verdoemenissen /
mer v der salicheyt / en dat selue va God / want v is
ghegeuen te doene dat ghi niet alleene aen Christu
geloofe / mer ooc om hem te lijden / ende hebt dien
seluen kamp welcken ghi hebt aen mi ghesien en
nv van mi hoort.

¶ Die apostel leert die van Philippis vander eenicheit des gheloofs / van warachtighe ootmoedicheyt / ende van warachtige heylicheyt / Ende om haer lieden noch meer te leeren / so seynt hi haer lieden boden.

Dat.ij.Capittel.

E IS nv onder v eenige vermaninge in
Christo / is daer eenighen troost der
liefden / isser eenige gemeynschap des
geestes / isser eenighe hertelijcke liefde
en bermherticheyt / soo veruult mijn
vruecht / dat ghi eens gemoets en sins zijt / gelijcke
liefde hebt / niet en doet door twist / oft door ydel ee
re / mer door ootmoedicheyt rekent v onder malcan
deren die een des anderen ouerste / en een yeghelijc
en sie niet op dat sine / mer dat des anders is.
* Een yegelijc si gesint / so Christus Jesus ooc
was / die welcke hoe wel hi in Godlijcke ghedaen
te was / heeft hijs niet een roof geacht Gode gelijc
te sine / meer heeft hem seluen verniet / ende die ghe
daente eens knechts aengenomen / en is geworden
ghelijck een ander mensche / ende in ghelate als een
mensche gheuonden / ende heeft hem seluen verne
dert ende is ghehoorsaem ghewoorden totter doot
ia totter doot des cruices / Daer om heeft he Godt
F ooch verhoocht en heeft hem eenen naem ghegbe
He.ij.b. uen / die ouer alle namen is / op dat inden naem Je
su hem buygen alle die knien / die in hemel ende op
aerden / ende die onder der aerden zijn / ende dat alle
tonge soude belijden / dat Jhesus Christus die HE
RE si / tot prijs Gods des vaders. *
Also mijn alder liefste / ghelijc ghi altijt ghehoor
saem zijt geweest / niet alleene in mijnder tegenwoor
dicheyt / mer nv ooc veel meer in mijnder absencien
volbrenct uwe salicheyt / met vreesen en beuen. Want
G Godt is die nv werct / beyde dat willen en volbren
ghen / daer om dat hi een welbehagen in v heeft. *
Doet alle dinghen sonder murmureren en ver
werringhe / op dat ghi zijt sonder berispen / en puer
en Gods kinder onberispelijc / onder den ongeslach
ten en verkeerden gheslachte / onder welcken ghy
schijnt als een lichte sterre inder werelt / dat leuen
de woort inhoudende / mi tot een glorie in den dach
Christi / als ic die niet vergeeuelic geloopen / noch ver
geuelic gearbeyt en hebbe. Mer al ist dat ic gheof
fert werde / op dat offer ende Gods dienst ws ghe
loofs so verblijde ic mi ende verblijde mi met v allen
dieselijc verblijt v ooc / en verblijt v met mi.
Ic hope inden HERE Jesu / dat ic Thimotheu eer
lanc tot v sal seynden / en op dat ick ooc goets moets
si als ic weet hoet met v staet / Want ick en hebbe
geen die so geheel mijns sins si die so vaderlic voor
v sorget / Want si soecken al dat hare / ende niet dat
Jhesu Christus / Mer ghi weet dat hi beproeft is /
want gelijck een kint den vader / heeft hi mi gedient
in den Euangelio. Den seluen hope ic / sal ick seyn
den van stonden aen / wanneer ic ondervonden heb
be hoet met mi staet / Ic betrouwe inden HERE /
dat ic ooc selue corteline comen sal /
Mer ic hebt voor noot aengesien / den broeder D
Epaphroditon tot v te seynden / die mijn hulper en
medestrijder / en uwer Apostel en mijns behoeftic
heyt dienaer is / Want hi ooc na v allen verlangen had
de / en was hogelic becommert / daer om / om dat ghi
gehoort hadt dat hi cranc is gheweest / En hi was
voorwaer doot siec / mer Godt heeft zijns ontfermt
en niet alleen zijns / mer ooc mijnder / op dat ic niet
deen droefenisse op die ander en soude hebben.
Ic hebbe hem daer om te haester gesonden / op
dat ghi hem siet / ende weder te vrolijcker werdt / en
ic ooch te weyngher truericheyts hebbe / hier om
so ontfanct hem inden HERE met alle vruech
de en hebt sodanigen in eeren / want om des werts
Christi wille is hi den doot so na ghecomen / Daer
hi zijn leuen cleyn bedacht / op dat hi v ghebreec aen
mijnen dienst veruullen soude.

¶ Die Apostel bethoont die edelheyt der wetten ende dat door zijn exempel / hem seluen daer in verantwoorden de / en e bidt die Philippensen dat si hem volgen wilden.

¶ Dat.iij.Capittel.

Oort aen lieue broeders verblijt v in
den HERE / Dat ic v altijt eederley
scriue / en verdriet my niet / en maecht A
v dies te sekerder. Siet op die honden
siet op die quade arbeyders / siet op dye
van een snijdinghe / Want wi zijn die van een snij
dinge die God dienen inden gheest / en beroemen
ons van Christo Jhesu / ende troosten ons niet op
vleesch / hoe wel ic ooc hebbe dat ic mi des vleeschs
vertroosten mochte / Soo hem een ander duncken
laet hi heeft wat / dat hi hem des vleeschs troosten / ick B
vele meer / die opten achsten daghe besneden ben /
een wt den volcke van Israhel des geslachts Ben
Jamin / een Ebreeusch wt den Ebreen / en na der wet
een Phariseeus / na der neersticheyt een veruolger
der ghemeynten / nae der gherechticheyt inder wet
gheweest onstraffelijc.
Mer dat mijn gewin was / dat heb ick om Chri
stus wille voor scade geacht / Want ic achte het si al
le scade om der ouervloedicheyt wille der kennissen
Jesu Christi mijns HEREN / om wiens wille ict C
al voor scade gerekent hebbe / en achtet voor dreck /
op dat ic Christu ghewonne / en beuonden werde in
hem en niet en hebbe die gerechticheyt die wter wet
is / mer die door dat geloue Christi coemt / namelick
die gherechticheyt die va God coemt int geloue / om
hem te bekennen en die cracht zijnder verrijsenissen
en die gemeynscap zijns lijdens / dat ic zijnder doot
ghelijc werde / oft ic ooch der verrijsenisse vanden

dooden ghemoeten mochte.

Niet dat ict ynmmertoes ontfanghen hebbe oft ymmertoes volcomen si/ mer ic iaghe hem na/ oft ic ooc dat selue begrijpen mochte/ daer ic in ghegrepen ben vā Christo Iesu/ Mijn broeders/ ic en schat te mi seluen noch niet/ dat ic gegrepen hebbe/ Mer een segge ic/ ick vergheete dat voorby is/ ē strecke mi tot dien dat daer voor is/ ē iaghe nae die voor ghesette mate na der cleynnode/ welcke voorhout die roepinghe Gods van bouen neder in Christo Iesu/ Hoe vele onser nv volcomē zijn/ die laet also gesint zijn/ ē sout ghi wat anders breeder ghesint zijn/ dat laet ons God openbaren/ Mer doch/ daer in wi tot noch toe ghecomen zijn/ so laet ons daer in wandelē na eender regel/ ē gelijc gesint zijn.

✠ Broeders/ zijt mijn nauolgers/ ē neemtse wa re/ die alsoo wandelen/ ghelijc ghi ons hebt tot een
D voorbeelde ofte forme. Wāt vele wādelen vā welc ke ic v dicwil ghesept hebbe/ maer nv segghe ickt v ooc met weenē/ die viandē des cruys Christi/ welc ker eynde is die verdoemenisse/ ē dien den buyck varē God is/ ē haer eere tot schanden wert/ dien die op eerdtsche ghesindt zijn/ Maer onse borgher scap is inden hemel/ van welcken wi ooc wachten den behouder Jhesum Christum des HEEREN/ welcke sal verclaren dat lichaem onser nieticheyt/ dat het gelijc werde den lichaem zijnder claerheyt/ na der werckinghe/ daer hi hem ooc mede can alle dinghen onderworpen. ✱

¶ Die apostel stercet die Philippensen pacientie haer lie den verwerckende tot ghceestelijcke blijscap ē volstandic heyt der goeder wercken/ ende verblijt hem in haer lieder vryheyt achter na haer lieden gheoeffent.

Dat .iiij. Capittel.

Aldus mijn lieue ende begheerlijcke broeder/ mijn bliuechde ē mijn croo
A ne/ staet also inden HEERE/ Euodiā vermane ick/ ende Syntigen verma ne ic dat si eens sins zijn/ Ja/ ic bidde ooc v/ mijn oprechte mede hulpe/ neemtse tot v/ dye te samen met mi ghekampt hebben ouer den Euā gelie/ met Clement ē den anderē mijnē behulpē/ welcker namen zijn inden boec des leuens. ✠ Ver blijt v inden HEERE alle tijt/ ende anderwerf seg ghe ic verblijt v/ laet uwe beleefdheyt oft gelijcheit allen menschē kenlic zijn. Die HEERE is na hier bi/ Sorcht niet mer in allen dingen laet v bedinghe int ghebet/ ende smeecken met dancseggingē ken lic werden voor God/ Ende die vrede Gods/ welc
B ke te bouen gaet allen sinnen/ beware uwe herten ē sinnen in Christo Iesu. ✱

Voort ane lieue broeders wat warachtich is/ wat eerlic/ wat gherechtich/ wat cuysch/ wat lief lic/ wat wel luyt/ ist eenige duecht/ oft eenighen lof daer denct na/ welc ghi ooc gheleert ē ontfanghē ē ghehoort ē ghesien hebt aē mi/ dat doet so sal die HEERE des vredē met v zijn/ Mer ic ben hoochlic verblijt inden HEERE/ dat ghi weder eens bloeyende zijt vā mi te houdē/ ghelijc ghi te voren van mi ghe houden hebt/ wāt ghi waert vnhacht/ Niet en segge ic dat om des gebreecs wille/ Wāt ick heb gheleert onder welckē ic ben mi latē ghenoeghē/ Ick can te niet sine/ ē ic weet hooge te varen/ Ic bē ouer al/ ē in allen dingē geschict/ beyde versaet zijn ē hon gherē/ ouervloeyen ē armoede lijdē. Ic vermach al door dien die mi machtich maect Christus. Mer Ghi hebt wel gedaen/ dat ghi v ooc mijnder tribu latien hebt aenghenomen.

Mer ghi van Philippen weet/ dat van beghin der Euangelien/ daer ic wt tooch vā Macedonia geen gemeynte mi mede gedeylt en heeft/ nae der rekeninge die innam ende wtgaf dan ghi alleene/ Wāt tot Tessalonicensen sondt ghi tot mijnder no trufte eens ende daer na noch eens/ niet dat ic die gaue soecke/ mer ic soecke die vrucht/ dat si ouer vloedich si in uwer rekeninghe. Want ick heb alle dinc ē ouervloeye/ ic ben veruult/ doē ic ontfinck door Epaphroditum dat vā v quā/ eenē rueck der
soeticheyt/ een offer God aengenaē/ ē behaghelic Mijn God veruulle alle v nootruft/ na sinen rijck dom inder claerheyt in Christo Jesu. D

Dien God ē onsen vader si prijs vā eewicheyt tot eewicheyt Amen. Groet alle heyligen in Chri sto Jesu/ Het groeten v die broeders die bi mi zijn/ het groeten v alle heylighen/ sonderlinghe die van Keysers huyse/ Die genade ons HEEREN Jhesu Christi si met v allen Amen.

¶ Hier beghint die Epistel van sinte Pau wels totten Collossensen.

¶ Die Apostel aenghesien hebbende die goetwillicheit der Collossensen/ keertse totter macht der Euangelien/ Ende wilt dat si die stercheit ghelooeuen.

Dat .J. Capittel

Paulus eē Apostel Iesu Christi/ door dē wille Gods eñ broedē Timotheꝰ Dē heyligē tot Colossen ē den ghelooeuigē/ broede ren in Christo. A

Genade si met v/ ē vre de vā God onsen vadē ē dē HEERE Iesu Christo Wi dancken God dē vader ons HEEREN Jhe su Christi/ ē biddē altijt voor v/ na dien dat wi ge hoort hebben vā uwē geloue aen Christo Jhesu ē van uwer liefden tot allē heyligē/ om der hopen wille die v op gheleyt is inden hemel/ van welcken ghi ghehoort hebt door dat woort der waerheyt in B
der Euangelien/ dat tot v gecomē is/ gelijc ooc in alder werelt/ ē is vruchtbaer/ gelijc ooc in v/ van den dage aen dat ghijt ghehoort hebt/ ē bekent die ghenade Gods inder waerheyt/ gelijc ghi gheleert hebt vā Epaphra/ onsen lieuē mede dienaer/ welc is een ghetrouwe dienaer Christi voor v/ dye ons ooc gheopent heeft v liefde inden gheest.

✠ Daerom ooc wi vandē dage aen/ dat wijt ghe hoort hebben/ houdē wi niet op/ voor v te bidden/ ē begheerē dat ghi veruult wert/ met kennisse zijns willens/ in alderley geestelijcker wijsheyt ē vstāc dat ghi weerdelic wādelt dē HEERE/ tot alle beha ghen/ ē vruchtbaer zijt in allen goeden wercken/ ē wasset inder kennissen Gods/ ē wert gesterct met alle crachten/ na zijnder heerlijcker macht/ in alder lijdtsaemheyt ē lancmoedicheyt met vruech den. ✠ Ende dancsegghet den vader die ons waerdich gemaect heeft/ tot der erfdenisse der heyli ghen int licht.

Welcke ons verlost heeft vanđ macht der duy
sternissen/ende heeft ons ouergevoert in dat rijck
des soons zijnder liefdē/ aen welckē wi hebben die
verlossinge door zijn bloet namelijc die vergevinghe
der sonden/welcke is een recht beelt des onsienlijc-
A ken Gods der eerster gheborene voor alle creatue
ren.* Want door hē ist al geschapen/dat in hemel
eñ op aerdē is/dat siēlijc eñ dat onsiēlijc/het si thro
nen/oft heerscappie/oft vorstendom/oft ouerheyt
het is al door hem eñ tot hem ghescapen/eñ hi is
voor allen/eñ staet al te gader in hem.
Ende hi is selue dat hooft des lichaems/name-
lijc der ghemeynten/welcke is dat beghinsel eñ die
eerste gheborene/vanden dooden/op dat hi in allen
dinghen den voorganc hebbe/want het is dat wel-
behagen des vaders gheweest/dat in hem alle vol
heyt woonen soude/ende dat al door hem versoent
worde tot hem seluen/het si opter aerden oft inden
hemel/daer mede vrede maecte door dz bloet
aen zijn cruys door hem seluen. *
Eñ v die hier voortijts verureemt/eñ vyanden
B waert door dat verstandt in quade wercken/maer
nv heeft hi v versoent met den lichaem zijns vlees/
door den doot/op dat hi v daer stellen soude heilijc
eñ onberispelijc sonder lasteringhe voor hē seluen/
ist dat ghi anders blijft in dat geloue gegront/ende
vast eñ onbewegelijc vander hopingen der Euan
gelien/welcke ghi ghehoort hebt/welck ghepreect
is onder alle creatueren/die onder den hemel zijn/
des welcs ic Paulus dienaer ghewordē ben
Nv verblijde ic mi in mijn lijdē/dat ic lijde voor
v/eñ ic veruulle dat ontbreken der tribulatiē Chri
sti in mijnē lichaem/voor zijn lichaem/welck is die
gemeynte.+ Welcker ic eē dienaer geworden ben
na des prekens ambacht/dat mi gegeuen is onder
v/met volheit wt te prekē dat woort Gods/name
lijc/die verholentheydē/die verborgen gheweest zijn
vander werelt aen eñ vanden tijden aen / Maer nv
ist geopenbaert sinen heylighen/dien God gewilt
heeft cont te doene/welcke daer zijn der heerlijcke
rijcdom deser verholentheyt/onder den heydenen
(welc is Christus in v) die daer is die hopinghe der
heerlicheyt/dien wi vercondighen ende vermanen
allē menschen/ende leeren alle menschen met alder
wijsheyt/op dat wi daer stellen eenen yeghelijcken
mensche volcomen in Christo Jesu/ * daer aen ic
arbeyde eñ worstele na die werckinghe des ghees
tes die in mi werct met cracht.

¶ Die Apostel leert hier oec dat wi voorsien sullen alle bedriechlicheyt/comende door valsche prophetie oft door auctoriteyt vander wet/of door gheueynsde heylicheit.

Dat.ij.Capittel.

A
Maer ic late v weten/wat eenen kamp
dat ic hebbe om v/ eñ om die tot Lao
dicia/ende alle dye mijn persoon in
vleesch niet ghesien en hebben/op dat
haer herten vermaent werden/die te
samen veuaē zijn inder liefden/tot alle rijcdommen
des vollen verstants/die daer is in die kennissen
der misterien Goodts des vaders ende Christi/in
welcken ligghen alle verborghen schatten der wijs
heyt/ende der kennissen.
B * Mer dat seg ick dat v niemant en bedrieghe
met vernuften woorden/ Want oft ick wel naden
vleesche niet daer en ben/so ben ic nochtans inden
geest met v/ic verblijde mi/ende sie v ordinātie eñ
die vastheyt ws ghelooofs in Christo/Daer om ghe
lijc ghi ontfanghen hebt den HEERE Jesum Chri
stum/soo wandelt in hem/ende zijt ghewortelt eñ
getimmert in hem/ende zijt vast int ghelooue/ghe
lijc ghi gheleert zijt/ * ende zijt inden seluen ouer
vloedich met dancseggingen.
Siet toe dat v gheen rouer en wedervare door
Philosophia eñ lose verleydinge/na der mēschen set C
tingen eñ na der werelt settingen/eñ niet na Chri
stum. Wāt in hē woont die gheheele volh3 der God
heyt lichamelijc/eñ ghi zijt des seluen vol/welc dat
hooft is aller heerscappiē eñ hoocheyt/in welcken
ghi oec besnedē zijt met der besnijdingen sonđ han
den/door afleggingen des sondelijcken lichaems in
dē vleesche namelic met die besnijdinghe Christi in
dien/dat ghi met hē begrauen zijt door dat doopsel
in welcken ghi oec zijt verresen door dat gheloue dat
God werct die welcke hē vtweet heeft vanđ doot.
Ende heeft v met hem oec leuende ghemaect/
doen ghi doot waert inder sonden/eñ inder heyden D
scap ws vleeschs/ eñ heeft ons vergheuen allē son Ephē
den/eñ wt gedelliet dat hantscrift dat teghen ons
was/ende bewesen met scriftelikē settingen/welc
ons tegen was eñ heeftet midden wt ons gedaen/
ende aent cruys gehecht/eñ heeft wt ghetogen die
vorstendom eñ die geweldigen/ende heeftse te sien
gedraghen met vrijheyt/ende een herpronckē wt
haer gemaect door hem seluen.
So en laet v niemāt conscientie maken/ouer E
spijse oft ouer dranck/oft eens deels ouer daghen/
namelijc/den vierdagen/oft nieuwe maenden/oft
sabbathen/welcke zijn die schaduwen geweest van
dien/dat toecomende was/ maer dat lichaem selfs
is in Christo/ Laet v niemant die mate ontrecken/
die na eyghen verkiesinghen daer henen ghaen/in
ootmoedicheyt eñ geestelicheyt der Engelen/die si
noyt geen gesien en hebbē/eñ is sonđ sake opgebla
sen in sinē vleeschelijckē sin/ eñ en hout hē niet aen
dat hooft/wt welckē dat gheheel lichaē/door iunc
turen eñ te samen voeginghe vantreyckinghe ont
fanget/ende aen malcanderen hem onthout eñ al
so wast tot der grootheyt die God gheeft. F
Ist dat ghi nv zijt gestoruen met Christo vāder
wereltlijker settinge / wat laet ghi v dan vanghen
met settinghe der werelt/ als oft ghi der wereldt
noch leefdet? Die daer segghen/ghi en sult dat niet
aenroeren/ ghi en sult dat niet eten noch drincken
ghi en sult dat niet doen/ welc hem seluē onder die
hant verteret/eñ is na gheboden eñ leere der men
schen welcke hebbē wel een schijn der wijsheyt/door
selue wtgecoren gheestelicheyt ootmoedicheyt /eñ
door dat si dat lichaem niet en sparen/ eñ aen dat
vlees geen cost keeren tot zijnder noottruft

¶ Die Apostel informeert hier die Colossensen in goede manieren/ende dat specialijc onder die gehoude onder die ouders/onder der kinder/ende den knechten

¶ Dat.iij.Capittel.

Ier om zijt ghi nv opghestaen/met A
Christo/so soect dat daer bouen is/
daer Christus is sittende totter rech
ter hant Gods/smaect dat hemels is
nijt dat eerdts is/Want ghi zijt gestor

uen eñ v leuē is verborgen met Christo in God/
Mer als Christus v leuē hem openbaren sal/ dan
suldi ooc openbaer werden met hem inder heerlic-
eph.v.b heyt. * ✠ Daerom soo doot nv v leden/ die op aer
dē zijn/hoererije/onreynicheit/luste/quade begeer
te/oncuysheyt/eñ giericheyt(welck is afgoderije)
om welcke coemt die toren Gods ouer die kinder
der ongelouicheyt/ in welckē ghi ooc voortijts ge-
wandelt hebt/doen ghi daer in leefde.
B Mer nv legget al van v/gramscap/verbolghent
heyt/boosheyt/blasphemie/scandeleijcke woorden/
i.pe.ij.c wt uwē mont/liecht niet onder malanderē/ treet
den ouden mensche wt met sinen wercke/ eñ treet
den nyeuwē aen/ die vernyeut wert totter kēnisse
Gods/na zijne selfs beelde/die hē gheschapen heeft
daer en is niet Grieck/ Jode/besnijdinghe / onbe-
snijdinge/Barbarē/Scyten/knecht/vrije / maer
al ende in allen Christus. *
✠ Daerom so treckt nv aen / als die wtuercoren
Gods heylighē ende beminden/ hertelicke ontfer
mē/vrēdelicheyt/ootmoedicheyt/saechtmoedichz
lanckmoedicheyt/ ende hout die een den anderē tot
goet/eñ vergheeft die een den anderen als yemant
eenige clachte tegē dē anderen heeft / gelijc Crist?
C vergeuē heeft/also ooc ghi/ Maer bouē al so treet
aen die liefde/ die daer is den bandt der volcomen
heyt/eñ die vrede Gods behoude die ouerhant in
uwer hertē/ tot welcken ghi ooc gheroepen zijt in
eenen lichaem/eñ zijt dancbaer.
Laet dat woort Gods rijckelic in v wonē/in alle
wijsheyt/Leert eñ vermaent v seluen met psalmen
ende louesanghen/eñ in gheestelijken liedekens in
der genaden/eñ singhet den HEERE/in uwer her
D ten/ eñ al wat ghi doet met woordē/ oft met werc
eph.vi.a ken/dat doet al in den naem ons HEEREN Jesu/
ende danct God den vader door hem. *
Ghi vrouwē zijt onderdanich uwen mans/ge
lijckt behoort indē HEERE/Ghi mans hebt lief v
wijfs/ende en zijt niet bitter teghen haer. Ghi kin
der zijt ghehoorsaem den ouders in allen dinghen/
want dat is den HEERE behaechlick/Ghi vaders
en verbijst v kinderen niet/ op dat si niet cleynmoe-
dich en worde/Ghi knechtē zijt gehoorsaē in allen
dinghen uwen lijflijken heere/niet met dienst voor
oogen/als die menschen te behagen/ mer met sim
pelheit des hertē/eñ met vreese Gods/al wat ghy
doet/dat doet vā hertē/als dē HEERE/eñ niet dē
menschē/eñ weet/dat ghi vanden HEERE ontfan
ghē sult die vergeldinge der erfenissen/Want ghi
dient dē HEERE Jesu Christo. Wie onrecht doet
acto.x.e die sal ontfangen wat hi onrechts ghedaen heeft/
wāt het en is gheen aensien der personen/ ghi hee
ren/wat recht eñ gelijc is/dat bewijst dē knechtē/
eñ weet/dz ghi ooc eenē HEERE hebt indē hemel

¶ Die Apostel beveelt hem seluen den bedinghen vanden Collossensen/vethoonende hoe si hem hebben sullen teghen die onghelouighe/sluytende die Epistel/eñ confirmerende door groetenisse.

Dat.iiij.Capittel. *

A
Out v aen dat gebet/ eñ waect daer
in met dancseggingе ende bidt oock
te samen voor ons/op dat ons God
die duere des woorts op doe/te spre
kē die verborgētheyt Christi(daer ic ooc)
om ghebonden ben/op dat ick dat selue openbare/
ghelijc ick spreken soude. Wandelt inder wijsheyt
tegen die ghene die daer buyten zijn/ eñ losset dien
tijt/V sprake si altijt inder ghenaden met sout ghe
menght/op dat ghi weet hoe ghi een yegelijckē ant
woorden sult. *
Hoe et met mi staet/sal v condt doē Tychicus die B
lieue broed eñ ghetrouwe dienaer eñ medeknecht
inden HEERE / welckē ic hebbe tot v gesondē om
des wille/op dat ick ondervinde hoe et met v staet/
op dat hi vmaniē uwe hertē met Onesimo den ghe
trouwē eñ lieuē broeder / welcke is vanden uwen
die v condt doen sullen van allen hoe et hier staet.
Het groet v Aristarcus mijn mede ghevanghē/
eñ Marcus den neue Barnabe/ van welcken ghy C
hebt een gebot ontfanghē/ Ist dat hi tot v coemt/
ontfanct hem/Ende Jesus die daer heet Gerech-
tich/die wt der besnijdinge zijn. Dese zijn alleene mi
hulpers aen dat rijcke Gods/ die mi een troost ge
worden zijn/V doet groetē Epaphras/ die vanden
uwen is/een knecht Christi/eñ altijt worstelt voor
v met gebedē/op dat ghi volcomelic moecht staē/
eñ veruult in allen dē wille Gods / Jc geue hē ghe
tuygenisse/hi heeft een groote neerstichheyt voor v/
ende voor die van Laodicea/eñ van Hierapoli/Het
groet v Lucas die medecijn meester/die liefste / eñ
Demas/ Groet die broeders tot Laodicea/ eñ Nym D
pham/ende die ghemeynte in zijn huys / Ende als
die Epistel bi v ghelesen is/ so maect dat si ooc indē
ghemeynte vā Laodicea ghelesen wert / eñ dat dye
tot die van Laodicea is/ v ghelesen werde / eñ segt
Archippo/ Siet den dienst aen die ghi ontfanghen
hebt inden HEERE/dat ghi dien veruult/ Mijn
groete met mijnder hant Pauli/ Ghedenckt mijn
der banden/Die ghenade si met v Amen.
Ghescreuen vā Romen door Tychicon
ende Onesimon.

¶ Hier beghint die eerste Epistel die Paulus sandt tot dien van Tessalonica.

Die Apostel danct God van haer lieden goeden/ beginne ende vander verspreyinghe haerder goeder wercken.

Dat.j.Capittel

Aulus eñ Silua A
nus ende Thimotheus.
Der gemeyntē tot Tessa
lonica/in God dē vader eñ
den HEERE Jesu Christo.
Genade si met v eñ vre
de van Godt onsen vader/
ende den HEERE Jesu Christo.
✠ Wi danckē God alle tijt voor v allen/ eñ ghe B
dencken v in onsen ghebedē sonder ophoudē / ghe
lijc wi gedachtich zijn ws wercs / inden gheloouē/
eñ uwes arbeyts inder liefden/ eñ v lijdtsaemheyt
inder hopē/welcke is onse HEERE Jesus Christ?
voor God onsen vader/Want lieue broeders vān
Gode bemint/ wi weten hoe ghi wtuercoren zijt/
dat onse Euangelium bi v ghewees/ niet alleē int
woort/mer ooc inder cracht eñ indē heyligē gheest
eñ in groter volheyt/gelijc ghi weet hoedanich wy
gheweest zijn onder v om uwent wille.

Eñ ghi zijt onse nauolgers ghewoꝛden eñ des
HEEREN/ ende hebt dat woort ontfangen on-
der vele tribulatien met vꝛuechden inden heylighen
gheest. * Also dat ghi ghewoꝛden zijt een vooꝛ
D beelt allen ghelouighen in Macedonia eñ Achaia/
Want vā v is dat woort des HEEREN wtgegaē
niet alleē in Macedonia ende Achaia/mer in allen
plaetsen/is ooc v gelooue in God wtgebꝛoken/ al
so dat geen noot en is v yet te seggen/ Wāt si selue
vercondigē van v/wat inganc dat wi van v gehadt
hebbē/eñ hoe dat ghi bekeert zijt tot God vanden
afgoden/te dienen den leuenden eñ warachtighen
Godt eñ te verwachten sinen sone vanden hemel
welcken hi verwect heeft vander doot Jesum/ die
ons verlost heeft vanden toecomende grāscappen

¶ Die apostel vertroost die van Tessalonica in al haer lieder teghenspoet /ende dat dooꝛ zijn confoꝛmiteyt dooꝛ hem ende dooꝛ die kercke van Jerusalem.

¶ Dat.ij.Capittel.

A Want ghi ooc weet/ lieue bꝛoeders/van
onsen inghanc tot v/dat hi niet te ver
gheefs ghewees en is /mer als wi te
voꝛen gheleden hadden/eñ versmaet
waren tot Philippen (ghelijck ghy
weet) waren wi doen noch stout v te segghen dat
Euangelium Gods/met groten strijde/Want on
se vermaninge en is niet geweest tot dolinge noch
totter onreynicheyt/noch met liste mer ghelijc wy
van Godt bepꝛoeft zijn/dat ons dat Euangelium
betrouwet is te pꝛeken/alsoo spꝛeken wi niet als
oft wi den menschen behagen wilden/maer Godt
die onse herten bepꝛoeft.
B Wi en hebbē nopt met smeekēde woorden om
ghegaen(ghelijc ghi weet)noch na der ghiericheit
gestelt/God is dies ghetuyghe/ wi en hebben oock
gheen pꝛijs gesocht van menscen noch van v/noch
vanden anderen /wi hadden v moghen lastich zijn/
als apostelen Chꝛisti/ mer wi zijn moederlijck ghe
weest midden onder v/ghelijc als een voester haer
kinder voestert/also hebben wi eens hertē lust aen
v gehadt/v mede te deylen/niet alleen dat Euange
lium Gods/mer ooc ons leuen / daer om dat wi v
hebben lief vercreghen.
Ghi zijt wel gedachtich / lieue bꝛoeders onsen
arbeyt eñ onse vermoetheyt/Want dach eñ nacht
arbeyden wi/op dat wi niemant onder v lastich en
souden zijn/eñ pꝛeecten onder v dat Euangelium
Gods/ God is onser ghetuyghe eñ ghi/hoe heylich
lijc ende gherechtelijck eñ onberispelijc wi bi v(ghi
die ghelouich waert)geweest zijn/ghelijc ghi oock
weet/dat wi gelijc een vader zijn kinder hebben wi
v vermaent/ende getroost/eñ betuycht hebbē/dat
ghi wandelen soudt/weerdelic vooꝛ God/ die v ge
roepen heeft tot zijn rijck eñ tot zijnder heerlicheyt
Daer om wi ooc sonder ophouden Godt danc
C ken dat ghi doen ghi ontfinckt van ons dat woort
der Godlijcker pꝛekinghe/soe en ontfinct ghi dat
niet als twoort der menschen/mer ghelijck ooc wa
rachtich is als Godts woort/welc ooc werct in v/
ghi die daer ghelooft/Want ghi zijt nauolgers ghe
woꝛden/lieue bꝛoeders der ghemeynten Godts/
in Judea in Chꝛisto Jhesu / dat ghi recht dat selue
geleden hebt/van uwē vloet vꝛiendē dat ghene dat
si vanden Joden gheleden hebben/welcke ooc den
HEERE Jhesum ghedoot hebben/ende zijn pꝛo
pheten/ende hebben ons veruolcht/ eñ behaghen
God niet/ende zijn allē menschen tegen/ende kee-
ren ons te segghen tot den heydenen/ daer mede si
salich mochten werden / op dat si haer sonden ver
uullen altoos/want den toꝛen is te hans eyndelijck
ouer hen ghecomen. D
* Mer wi lieue bꝛoeders / na dien wi uwer een
wile berooft gheweest zijn/ na dat aensicht/niet na
der herten/hebben wi des te meer ghehaest/ v aen
sicht te siene met groten verlangen / Daer om heb
ben wi willen tot v comen (ick Paulus) tweemael
mer Sathanas heeft ons belet / Wandt wie is on
se hopinghe oft vꝛuechde / oft crone der beroemin
ghe/ zijt ghijs ooc niet vooꝛ den HEERE Jhesu
Chꝛisto tot sine toecomst ? ghi zijt ymmers onsen
pꝛijs ende blijschap.

¶ Die apostel seynt Thimotheum om te vertroosten die van Tessalonica/eñ stelt tpꝛofijt van zijnder wedercomst biddende altijt vooꝛ haer lieden.

¶ Dat.iij.Capittel.

Daer om en hebbē wijs niet meer wil
len verdꝛagen/ende hebben ons latē
welbehaghen ons alleen tot Atenen A
te blijuen ende hebben Timotheum
ghesonden onsen bꝛoeder eñ dienaer
Gods/ende onsen medehulper inder Euangelien
Chꝛisti/om v te stercken ende te vermanē om ws
Gheloofs wille/op dat niemant cranck en werde
in deser tribulatien/den welcken(ghi weet)dat wi
begeuen zijn/Ende doen wi bi v waren/ seyden wi
te voꝛen/wi moesten tribulatie hebben ghelijc alst
ooc gheschiet is/ende ghi wetet / Daer om en heb
ics niet langher verdꝛaghen / ende heb wt ghesen
den dat ic bekennen soude v gheloone /op dat v vil B
licht niet en tēptere die temptcerder/ ende onsen ar
beyt niet te vergeefs en werde.
Mer nv als Timotheus tot ons vā v gecomen
is/ende ons vercondicht heeft v ghelooue eñ liefde/
ende dat ghi onser ghedenct/alle tijt ten besten/ eñ
verlanghet nae ons te sien/ghelijc oock ons nae v/
Daer zijn wi liedē bꝛoeders getroost in ghewoꝛdē
om v in alle onse tribulatie ende noot / dooꝛ v ghe-
looue/Wāt nv zijn wi leuendich/ ter wilē ghi staet
indē HEERE/ + Want wat danc connen wi God C
weder gheuen vooꝛ v/vooꝛ alle dese vꝛuechde/die
wi hebben van v vooꝛ onsen God/wi bidden dach
eñ nacht/dat wi sien mogē v aensicht/ eñ veuullē/
so wat ghebꝛeect aen v ghelooue.
Mer hi God onse vader eñ onse HEERE Jhe
sus Chꝛistus/schicke onsen wech tot v. Maer v ver
meere die HEERE/ende late die liefde vol werden
onder malcanderē/eñ tegen alle menschē (ghelijck D
wi ooc zijn tegen v) om uwe hertē te stercken son
der clachte inder heylicheyt vooꝛ God onsen vader
eñ in die toecoēst des HEEREN Jhesu Chꝛisti/
met allen sinen heylighen.

Die apostel berispt die van Tessalonica in die sonde vā oncuysheit /begheerlicheit/traccheit/ende onghetemperde dꝛoefheit der dooden.

Dat.iiij.Capittel.

Voꝛt aen/lieue bꝛoeders/ bidden wy
v eñ vermanē indē HEERE Jesu/na A
diē ghi vā ons ontfangē hebt hoe dat
ghi sult wandelen/ eñ God behaghē/
dat ghi altijt volder wert / want ghy

weet wat geboden wy v gegeuen hebben door dē
HEERE Iesum/ Wāt dat is dē wille Gods / uwe
heylighinghe/ op dat ghi v onthout vā oncuysheyt
dat een yeghelijcke wete zijn vat te houden in heyli
ghinge/ eñ eeren/ niet inder begeerte des lusts/ ghe
lijc die heydenē die van God niet en weten/ eñ dat
nyemant begrijpe noch en veroordele / sinen broe=
B der in die handelinghe / want die HEERE is dye
wraker ouer dat alle/ ghelijc wi v te voren ghesept
eñ betuycht hebbē/ Want Godt en heeft ons nyet
geroepen tot onreynicheyt/ mer totter heylighinghe
✠ Mer wie dat v nv veracht/ die en veracht niet ee-
nen mensche/ mer God die sinen heylighen gheest
ghegheuen heeft in ons.

✠ Vander broederlijcker liefdē en was ons niet
noot te scriuē. Wāt ghi zijt selue vā God gheleert/
v onder malanderen liefte hebben / Eñ dat doet
ghi ooc tot allen broederen/ die in geheel Macedo
C nia zijn/ mer wi vermanē v/ lieue broeders dat ghi
noch volder wert eñ staet daer na dat ghi stille sijt/
eñ dat ghi dat uwe beschict/ eñ arbeyt metten han=
den/ ghelijck wi v geboden hebben/ op dat ghi eer
baerlijcken wandelt tegen die/ die daer buyten zijn
eñ niets en behoeuen.

✠ Mer broeders/ wi willen dat ghi weet vā die
daer slapen/ op dat ghi niet truerich en zijt/ ghelijc
die andere die gheen hopinge en hebben. Want ist
dat wi ghelooue dat Iesus ghestoruen is/ ende ver
resen is/ so sal God ooc die daer ontslapē zijn door
Iesum met hem leyden/ Want dat seggen wy als
een woort des HEEREN/ dat wi die daer leuen
eñ ouerbliuē inder toecoēst des HEEREN / sullen
D die ghene niet voorcomen/ die daer slapen/ Want
die HEERE selue sal in eenen gebieden / ende in
een stemme des archangels / eñ metter basuynen
Gods nedercomen vanden hemel/ eñ die doodē in
Christo sullen opstaen ten eersten/ daer na wi dye
daer leuen/ eñ ouerblijuen/ sullen te samē met den
i. Corin seluen wech ghetrocken werden inden wolcken/
xv. c den HEERE te gemoete inder locht/ eñ sullen also
by den HEERE zijn alle tijt/ Hierom so troost v
met desen woorden onder malcanderen. ✠

¶ Die Apostel waerschout die van Tessalonica vandē tocomenden daghe des doots / eñ van dat oordeel Gods int generael eñ vermaentse dat si haer lieden wel hebbē sullen teghen haren naesten ende haren God.

Dat .v. Capittel

Aer vanden tijden ende stondē / lieue
broeders/ en is niet noodt te scrijuen.
ii. Pe. iij Want ghi selue weedt seker / dat den
c. dach des HEEREN sal comen/ gelijc
een dief inder nacht. Wāt als si sullen
ap. iij. a. seggē het is vrede/ daer en is gheenen vaer/ soo sal
dat verderuen snellic ouer hē allē comen/ gelijc die
wee ouer een beuruchte vrouwe/ eñ en sullen niet
ontulien/ Maer ghi/ lieue broeders/ zijt niet in duy
sternissen dat v dien dach ghelijc een dief begrijpe.

✠ Ghi zijt alte samē kinderē des lichts/ eñ kin=
deren des daechs/ ✠ Wi en zijn niet vander nacht/
noch vander duysternissen.

Hierom so en laet ons niet slapē/ ghelijc die an=
B deren/ mer laet ons wakē/ eñ nuchterē zijn/ Wāt
esa. lix. d die daer slapen/ die slapen des nachts/ ende die daer
dronken zijn/ die zijn snachts droncken/ Maer wi
die des daechs zijn/ sullen nuchterē zijn/ aengedaen
metten crecft des geloofs ende der liefden/ eñ met eph. vi
den helm der hopingen op die salicheyt. Wāt God
en heeft ons niet geset tot gramscappē maer die sa=
licheyt te verweruen door onsen HEERE Ihesum
Christum/ die voor ons ghestoruen is/ op dat we=
der wi waken oft slapen/ gelijc met hē leuē souden/
Daerom/ vermaent v onder malcanderē/ eñ sticht
die een den anderen gelijc ghi ooc doet. ✠

Wi bidden v/ lieue broeders/ dat ghi bekent die C
aen v arbeyden/ ende voorstaen inden HEERE/
eñ vmanē v/ houdtse dies te meer in die liefde/ om
haers werck willē/ eñ zijt vreedsaē met haer lieden.

✠ Wi vermanen v lieue broeders/ vermaent die
ongeordineerde/ troost die cleynmoedige/ vdraecht
die crancken/ zijt lancmoedich tegen alle menschē/
Siet dat niemāt quaet met quade yemanden ver=
gelde/ mer altijt staet na dat goet is/ onder malcā
deren ende tegen alle menschen/ Sijt altijt vrolick
bidt sonder ophoudē/ zijt danckbaer ouer al/ Want
dat is die wille Gods in Christo Iesu aen v.

Den geest en blust niet wt / Die prophecie en v=
acht niet/ Proeuet al/ eñ dat goet is dat behoudt/ D
Midet alle quade schijnen/ hy die God des vreden
make v heylich door al/ op dat uwē geheelen geest
ende siele ende lichaem moeten behoudē werdē on
berispelic op die toecoemst des HEEREN Ihesu
Christi/ ✠ Getrouwe is hi die v roept/ welck salt
ooc doen/ Lieue broeders/ bidt voor ons/ Groetet
alle die broeders met dē heylighē cusse/ Ick besweе
re v bi den HEERE / dat ghi die Epistele laet lesen
alle heylighe broeders/ Dye ghenade ons HEE=
REN Iesu Christi/ si met v Amen

¶ Tot den Thessalonicensen die eerste
is ghescreuen van Athenen.

¶ Hier beghint die ander Epistel die Pau lus sandt tot die van Thessalonica.

Die Apostel danct God vander geeder bekeeringe der Thessalonicensen biddende voor beter volbrenghinghe.

Dat eerste Capittel.

Aulus ende Siluanus ende
Thimotheus. A
Der gemeynte vā Tessa
lonica/ in God onsen vader
eñ dē HEERE Iesu Christo
Genade sy met v eñ vre
de van God onsen vader eñ
den HEERE Iesu Christo.

Wi sullē God danckē alle tijt om v/ lieue broe=
ders/ gelijct behoorlic is / Wāt v geloue wast see B
re/ ende die liefde eens yeghelijcken onder v neemt
toe onder malcanderē/ also dat wi ons uwer beroe
men onder die gemeynte Gods/ van uwer verdul
dicheyt ende geloue/ in alle uwe veruolghinghen
eñ tribulatien/ die ghi verdraecht tot bewijsinghe
des gerechten oordeel Gods / op dat ghi weerdich
wert tot den rijcke Gods/ ouer welckē ghi ooc lij
det/ Ist anders recht/ is bi Godt te vergeldē tribu C
latien/ die v quellen/ mer v die daer gequelt wort/
rust met ons wāneer die HEERE Iesus openbeer
wert vandē hemel met den enghelen zijnder crach
te/ ende met vlammenden viere / die daer wraeck

sal gheuen ouer die/ Die God niet ghekent en heb
ben/ ende ouer dye / dye nyet ghehoorsaem en zijn
D ghewesen den Euangelio ons HEEREN Jhesu
Christi/welcke sullen pijn lijden/ dat eewijghe ver
deruen vandē aensicht des HEEREN/ende van
der heerlicheyt zijnder sterckheydt / als hy comen sal
hem te verclaren in sinen heylighen / ende wonder
lijck te worden in allen ghelouighen. Wandt onse
ghetuyghenisse aen v tot deser tijt hebbet ghy ghe
looft/ ende daer toe bidden wy alle tijt voor v / dat
onse HEERE Godt v waerdich make des roe-
pens/ende veruulle alle welbehagen der goetheyt
ende dat werck des gheloofs inder cracht / op dat
aen v ghepresen worde/ den name ons HEEREN
Jhesu Christi/ende ghi zen hem nae der ghenaden
ons Gods/ ende des HEEREN Christi.

¶ Die apostel doet wech dye meeninghe des toecoemst
van antekerst/ waer af hi meerder bescheet bethoonen sal
Dat.ij.Capittel.

Er ick bid v/lieue broeders/ door der
toecoemst ons HEEREN Jesu Chri
sti/ende bi onser versamminghe in hem
dat ghi v niet haest en laet beweghen
van uwen sinne/noch veruaren/noch
A door gheest/noch door woort/noch door brief / als
van ons ghesonden/dat den dach Christi voor han
den is/ en laet v van niemandt verleyden in gheen
derley wijse/want hi en coempt niet/het en si dan/
dat te voren een afscheyden come / ende gheopen-
baert werde die mensche der sonden/ende dat kint
der verdoemenissen / die daer is een wederparthijer
ende hem verheft bouen al dat Godt ofte Godts
dienst heet/alsoo/dat hi hem sedt inden tempel Gods
als een God/ende gheeft hem wt/hy is Godt.
Gedenct ghi niet /dat ic sulcs seyde doen ic noch
bi v was? Ende wat het noch ophout/weet ghi op
B dat hi openbaer werden sal tot zijnder tijt. Wandt
hi werct hem seluen een verborghentheyt der boos
heyt zonder dat hijt nv ter tijt ophout / moet wech
ghedaen worden/ ✠ ende als dan/sal die boosach
tighe gheopenbaert werden/welcken die HEERE
sal dooden metten gheest zijns monts/ ende sal zijn
der een eynde maken door dye verschijninghe zijn-
der toecoemst/ ✱ des welcken toecoemst ghesciet
nae der werckinghen des duuels / met alderley lo-
C genachtighe crachten ende teekenen ende wonder
doen/ende met alderley verleydinghen der onghe-
rechticheyt/onder dien/die verloren werden / daer
voor dat si die liefde der waerheyt niet en hebben
ontfanghen/dat si salich werden. Daerom sal haer
Godt seynden crachtighe dolinghen/ op dat si ghe
looven der loghenen/op dat gheoordeeldt werden
alle die der waerheyt niet ghelooft en hebben/ mer
hebben der boosheyt gheconsenteert.
Mer wi sullen God dancken alle tijt om v / lie
ue broeders vanden HEERE/dat v God die eerste
vruchte vercoren heeft ter salicheyt / inder heylich-
makinghe des gheests/ende int ghelooue der waer
heyt/daer hi v inne geroepen heeft door ons Euan
D gelium/tot eygendom der heerlicheyt ons HEE-
REN Jesu Christi. ✱
✠ Hier om so staet nv / lieue broeders/ en houdt
aen die settingen/ ghi die geleert zijt/ het si door ons
woort ofte Epistel. Maer onse HEERE Jesus
Christus ende God die vader die ons lief ghehadt
heuet/ende ghegheuen eenen eewighen troost/en
de een goede hopinghe/door ghenade / dye verma-
ne uwer herten / ende stercke v in alderley leere en
de goet werck.

¶ Die apostel begheert van dien van Tessalonica dat si
biddē sullē/eñ reformeertse in die regeneratie des quaets
ende begheert dat si hantwerck hanteren sullen.
¶ Dat.iij.Capittel

Oort aē lieue broeders bit voor ons
dat dat woort des HEEREN loope/ A
ende ghepresen werde ghelijck by v/
ende dat wi verlost werden / vanden
onaerdighen ende quade menschen.
Wandt dat ghelooue en is niet een yeghelijcks
dinck/met dye HEERE is ghetrouwe / dye sal v
stercken ende bewaren voor den quaden. Mer wy
betrouwen op v inden HEERE / dat ghy doet
ende doen sult wat wy v ghebieden. Dye HEERE
stiere v herten tot der liefde Gods / ende totter lijd
saemheyt Christi ✱ B
✠ Maer wi gebieden v lieue broeders / inden
naem ōs HEEREN Jesu Cristi / dat ghi v ontrect
van allē broeder/die daer ongeordineerlijc wādelt
eñ niet na der settingen die hi van ons ontfanghen
heeft. Want ghi weet/hoe ghi ons sult na volghen
wāt wi en zijn niet ongeordineert onder v geweest
wi en hebbē ooc niet om niet dat broot vā yemant
genomen/maer met arbeyt eñ vermoeytheyt/dach
ende nacht hebben wi gearbeyt/op dat wy niemāt
onder v en souden beswaren. Niet daerom/ dat wy
des gheen macht en hebben/ maer om dat wy ons
seluen tot een form souden geuen ons na te volgen
Eñ doen wi bi v waren/gheboden wi v dat selue/
ist datter yemandt is/die niet en wil arbeyden/dye
en sal ooc niet eten. C
Want wi hooren/ dat sommige onder v ongeordi
neerdelijc wandelē/eñ en arbeyden niet/ mer leuen
curioselic. Maer sulcken gebiedē wi eñ vermanen
door onsen HEERE Jhesum Christum/dat si met
stillen wesen arbeyden/eñ haer eyghen broot eten.
Mer ghi lieue broeders/en wert niet verdrietich
wel te doen. ✱ Mer isser yemant die niet ghehoor
saem en is onsen woorden/dien teykent ons door
eenen brief/eñ en hebbet met hem niet te doen / op
dat hi bescaēt werde. Nochtans en hout hem niet
als eenen viandt / maer vermaent hem als eenen
broeder D
Maer hi/die HEERE des vreden / gheue v vre
de ouer al/in alder manieren. Dye HEERE si met
v allen. Die groete met mijnder hant Pauli/ dat is
dat teeken in allē brieuē/allso ic scriue. Dye genade
ons HEEREN Jesu Christi si met v allen Amen.
Ghescreuen van Athenen.

¶ Hier beghint die epistele Pauli tot Timotheū

¶ Die apostel vermaent Thimotheum dat hi die geboden
der wet niet houdē en sal/ende danct God dat hi hem tot
ter apostelschap gheroepen heeft ende porret Timotheum
dat hi altijt die valsche leeraers wederstaen sal.

Dat eerste Capittel.

Paulus een Apo-
stel Jesu Christi/ na dat be-
A uel Gods/ons salichmakers
eñ des HEEREN Jhesu
Christi die onse hope is.
Timotheo mijnē sone vā
aerde door dat gheloove.
Ghenade/barmherticheyt/vrede van God on
sen HEERE Jesu Christo.
Alsoo ic v vermaent hebbe dat ghi tot Epheso
soudt blijuen doen ic in Macedonien reysde / alsoo
doet/op dat ghi sommigē gebiedē soudet/ dz si niet
anders en leerdē/oock niet en achtē op die fabulen
ende der gheslachten registere/die gheen eynde en
hebben/eñ brengen meer vragen op/dan die bete-
ringe in God door dat ghelooue. Want die hooft-
B somme eñ dat eynde des ghebots/is liefde van een
reyn herte/eñ van goeder conscientien / eñ van on
beueynsden gelooue/ vā welcken sommige hebbē
ghedwaelt/eñ zijn omghekeert in onnutte clappe-
rñe/ende willen der scriftueren meester wesen/eñ
en verstaen niet wat si seggen oft dat si setten.
Wi wetē nochtās dat die wet goet is / ist datse
ro.vij.c. yemant recht gebruyct/eñ weet dat/ dat den recht
ueerdigen gheen wet en is ghegeuen/maer den on
rechueerdighē eñ den ongehoorsamen eñ dien dye
ongodlic leuen eñ den sondarē/ den onchristeliken
den onreynen/den vaders dootslagers/ende moe-
ders dootslagers/den dootslagers/ dē hoeriagers
dē knechtkens scheynders/dē menschē dieuē/ den
logenaers/den meyneedigen/ ende so wat anders
der saliger leere tegē is/na den Euangelio der glo
rien des saligen Gods/welc mi betrout is. *
Eñ ic dancke hē die mi crachtich heeft gemaect
C in Christo Jesu onsen HEERE / dat hi my voor
trouwe geacht heeft/eñ geset in dat ambacht / ick
die te voren was een lasteraer/ eñ een veruolgher
eñ een versmader/mer mi is barmherticheyt ghe-
schiet/want ic hebt onwetēde gedaē int ongeloue
So is nochtans des te rijcker geweest dye genade
ons HEEREN Jesu Christi/door dat gelooue/ eñ
die liefde in Christo Jesu.
✠ Want dat is sekerlick waer/eñ een dierbaer
woort/dat Christus Jesus ghecomen is in die we
D relt/die sondaers salich te maken/ onder welckē ic
die principaelste vē/ Mer daerom is mi bermher
ticheyt ghesciet/op dat eerst aē mi Jesus Christus
betoone alle lācmoedicheyt/dien tot een exēpel die
aen hem geloouē soudē ten eewighen leuen/Mer
God den coninck der eewicheyt/ dē onuerganclijc
ken/onsienlijcken/ eñ die alleen wijs is / si eere eñ
glorie van eewicheyt tot eewicheyt Amen. *
Dit ghebot beueel ic v/Timothee mijn sone/na
die voorgaēde prophecien ouer v / dat ghi indē sel
uen oeffent een goede ridderscap door dat geloue/
eñ goede conscientie/welc sommige van haer ghe-
stootē hebbē/eñ int gelooue schipbrekinghe ghele
den hebbē/onder welckē is Hymeneos/eñ Alexā-
der/welcke ic heb den duuel gegeuen/op dat si ge-
leert werden/voort aen niet meer te lachteren.

¶ Die Apostel leert Thimotheum hoe hi bidden sal/ende
na spreect hi van tghebet/ende dat totten ondersaten.
Dat.ij.Capittel.

So vermane ic v nv / datmen voor al
len dinghen ten eersten doen bidden/
ghebeden/verbiddinghen / eñ danck
segghinghē voor alle menschē / voor A
die Coninghē /eñ voor alle ouerheit
op dat wi rustich ende stil leuen leyden moghen in
alre Gods salicheyt ende redelicheyt. Want dat is
goet ende oock aenghenaem voor Godt onsen sa
lichmaker/die ooc wil dat alle menschen ghesont
werden/ende totter kennissen der waerheyt comē B
Want daer is een God eñ een middelaer tusschen
God ende den menschen/te weten die mēsche Je
sus Christus/die hem seluen ghegeuen heeft voor
allen tot eender verlossinghen/op dat / dat tot zijn
der tijt ghepredict soude werden/waer toe ick ghe
scdt ben een predicaer ende een Apostel (ick segge C
die waerheyt in Christo/ ende en lieghe nyet) een
leeraer der Heydenen in dat ghelooue ende inder
waerheyt. *
✠ Daerom wil ic dat die mannen sullen bidden
in allē plaetsen/eñ op heffen heylige handē sonder
gramscap/ eñ tweedrachticheyt. Desghelijcken die i.Pet.
vrouwen/dat si in cierlijckē habijte/in scamelheyt iij.a.
ende eerbaerheyt haer verciere/niet met gheuloch
ten hayre/met gout oft peerlen/oft ander costelijc
ken ghewade/mer dat wel aenstaet den vrouwen
die daer goddienstichevt bewijsen door goede werc
ken/Een wijf leere in stilheyt/ eñ met alder onder
danicheyt/Jc toelate een wijf niet dat si leere/ ooc
niet dat si des mans heer si/mer stille si. Wāt Adā
is eerst gemaect/Daer na Eua/eñ Adam en wert D
niet verleyt/maer dat wijf wert verleyt ende heeft
die ouertredinghe inghebracht / si sal nochtans sa
lich werden door kinderen baren / ist dat ghi blijft
int ghelooue eñ inder liefden/ eñ inder heylichma
kinghen met eerbaerheyt.

Die Apostel leert Thimotheum hoe dat hi ordinerē sal
die digniteyten der kercken/ alsoo wel vanden bisschoppē
als vanden diaconen eñ haerlieder huysurouwē/ende stelt
redene ende bewijs vanden voorscreuen dinghen.
Dat.iij.Capittel.

Dat is certeynlic waer / Jst dat yemāt
een bisscops ambacht begheert/dien A
lust een goet werc/ Mer een bisscop
sal onstraffelick wesen / alleen eens
wijfs mā/sober/eerbaer/sedich/gast
vry/leerachtich/geen wijnsuyper/niet vijtich/niet
begeerlic des schandelijcken gewins/mer ghelijck
oft beleeft/niet kijfachtich/niet gierich / die zijn ey
ghen huys wel voorstaet/die gehoorsaem kinderē
hebbe/met alder redelicheyt) Jst dat yemant sinen
eygen huyse niet wel voor en can staen/hoe sal dye B
die ghemeynte Gods besorgen) gheenen nyeuwe
linck/op dat hi hem seluen niet op en blase/ende al
so inder verlasterders oordeel valle / Hy moet ooc
een goede ghetuygenisse hebbē / van dien die daer
buyten zijn/op dat hi den lasterder in die smaet eñ
stricke niet en valle.
Des gelijcken sullen die dienaers wesen redelic
niet met twee tongē sprekende/geen wijnsuypers
niet gierich na scandelic gewin die die verborgent
heden des geloofs hebben in een reyn conscientie/
eñ dese salmen te voren ondersoecken/daer nae sal C
mense laten dienen/wanneer si onstraffelic zijn.
Des gelijc die vrouwē sullē wesen redelic/ geen

lasterssen/sober/ghetrou in allen dinghen/die dye
naers laet wesen een yeghelic eens wijfs man/dye
haer kinderen wel besorgen /en̄ haer eyghen huys=
ghesinne. Die wel dienen /die verweruen haer sel
uen eenen goeden staet/ en̄ een groote vrijheyt int
geloove in Christo Jesu

Dese dingē scriue ic v / ende hope opt alder eer
ste tot v te comē /mer ist sake dat ict vertrecke/ dz
ghi dan nochtans weet/ hoe dat ghi wandelen sult
int huys Gods/ welc daer is die ghemeynte des le
uendigen Gods /een pilaer en̄ eenen vasten gront
Ende kenlic groot is die Godsalige verholentheit
die daer is geopenbaert int vleesch / gherechtueer
dicht indē gheest/verschenē dē Engelē /gheprect
dē Heydenen/vander werelt ghelooft/op genomē
inder glorien oft heerlicheit

¶ Die Apostel worpt van hem die quade maniere van leē
ringhen/ende leert ons dye oprechte om te leeren

Dat .iiij. Capittel

A
Je geest die seyt openlijc/dat indē laet
h. pe iiija sten tiden somighe sullen van dat ghe
looue aftreden / en̄ aen hanghen den
dwalenden geesten/en̄ den leeringhē
der duyuelen/door die / die hypocry=
ten ende logenaeres zijn/ ende een brant teeken in
haerder conscientien hebbē /ende verbiedē te hou=
Luc.i.f. wen /ende te scouwen die spise / die God geschapē
heeft te nutten met dancbaerheyt den gelooligen
ende dien die die waerheyt bekent hebben/wāt al=
le creatuere Gods is goet / en̄ niet verworpelic/dat
met dancsegghinghe ontfanghen wert / want het
wort geheilicht door dat woort Gods en̄ dat ghe
bet. Als ghi dit v broeders voorhout en̄ vermaēt
B soe sult ghi een goet dienaer Jesu Christi wesen op
geuoet inden woorden des geloofs / en̄ der goeder
leeringe/die ghi aldus lāge geuolcht hebt. Der on
geestelikē en̄ der ouder wiuē fabulē dier ōtslaet v.

Mer oeffent v meer inō goddicsticheit. Want
die lichamelicke oeffeninghe is een weynich nutte/
C maer dye godsalicheyt is tot allen dinghen nutte/
en̄ heeft die belofte deses ende des toecomenden le
uens. ✠ Dat is ymmer sekerlijck waer / ende een
geloouelic woort. Want daer toe arbeydē wi ooc
ende worden versmaet dat wi op den leuendigen
God hopen/die daer is die salichmaker alder men
schen /sonderlinghe der ghelooligen /Dit ghebiet
ende leert/Niemant en verachte v ionchept /maer
weest een voorbeelde den gelooughen int woort
in conuersacie/in liefde/inden gheest/int ghelooue
inder cuysheyt

Houdt aen met lesen/met vermanen / met lee=
D ren/ter tijt toe dat ick come. Versuymt niet die ga=
ue die v gegeuen is door die prophecie /met opleg
ginge der handē der ouderē /Dit oeffent/ hier me=
de gaet omme op dat v toenemen openbaer wer
de voor eenen yeghelicken. Hebt acht op v seluen/
ende op die leeringhe/blijft volherdich in desen din
gen. Want doet ghi dit/ soe sult ghi v seluen salich
maken ende die v hooren *

¶ Dye Apostel leert Timotheum vanden weduwen hem
leerende/welcke rechte weduwen zijn / ende dus leerende
spreect hi vanden dienaren der kercken/leerende hoe ende
in wat manieren datmen die ondersatē in haer lieder werc
ken oordeelen sal

Dat .v. Capittel

En oudē en scelt nyet mer vermaent
hē als eenē vader. Dye iongē als dye
broeders/ die oude vrouwen als dye A
moeders/die iongen als die susteren/
met alder cuysheyt. Eert dye wedu
wen die recht weduwen sijn. Ist dat eenige wedu
we kinder oft neuen heeft/die laet eerst leeren dat
haer eygen huysen godsalich zijn / ende ghelijc den
voorouders te vergelden/wāt dat is wel ghedaen
en̄ aengenaem voor Gode. Mer die eē rechte we
duwe is/die niemāt te besorgen en heeft/en̄ alleen
is/die hebbe haer hope op God gestelt ende bliuē
int gebet en̄ smeecken nacht ende dach. Maer die
in wellusten leeft/die is leuēdich doot /Dyt gebiet
op dat si onstraffelic zijn. Maer ist dat yemant dye
sine/sonderlinge zijn huysghesin niet en besorghet/
die heeft dat ghelooue verlaect /ende is arger dan
een ongelooulich

En kiest gheen weduwe onder tsestich iaren/ B
en̄ die eens mans wijf gheweest is/die ghetuychnis
hebbe van goeden wercken/ist dat si kinderē opge
uoet heeft / ist dat si gast vrij ghewe est is/der heyli
ger voeten heeft gewasschen /ist dat si den bedroef
den bāsteyeninghe heeft bewesen / ist dat si alle goe
de werckē heeft na geuolcht. Der iongē weduwē
ontslaet v/want als si weeldich zijn gewordē tegē
Christum /so willen si houwen/en̄ hebben haer or
deel dat si dat eerste ghelooue verworpen hebben C
daer bi soe zijn si ooc luy / en̄ leeren lancs die husen
loopen/Niet alleen zij si luy / mer ooc clapachtich/
curioes /ende spreken dat niet zijn en soude

Hierom soē willic dat die ionghē weduwen hou
wen ende kinderen dragen/huys houden/den we
dersegger gheen oorsaec geuen te schelden. Want
somige zijn schoon afgekeert na den duuel toe Ist
dat yemant /man oft wijf/ghelooughe weduwen
heeft / die besorge die en̄ en laet die gemeynte nyet
belast worden/op dat /die rechte weduwē zijn mo
gen genoech hebben Deut.
✠ Die ouders die wel regeren / die zij twee uoudi i.Cor.
ger eeren weert/bisonder die daer arbeyden in dat
woort en̄ inder leeringe, Want het seyt die scriftue
re. Ghi en sult den osse den mōt niet verbindē dye
daer dorschet. Ende een arbeyder is zijns loons
waert. En ontfanct geen clacht tegen den ouders
sonō twee oft drie getuigen. Die sondigē die straft
voor allen/op dat ooc die ander vreese hebben

Ic betuyge voor God en̄ den HEERE Jesu
Christo /en̄ voor den wtuercorē Engelē / dat ghy
dit onderhout sonder yemants achterdeel /en̄ niet
en wijet ter sidē wt * En legt niemant haest dye
hant op/noch en maect v niet deelachtich der vreē
der sonden. Hout v seluē rein Drinct niet meer wa
ter/met besicht een weynich wijns om uwer mā
gen wille/en̄ om dat ghi dicwijls crāc sijt.

Sommiger menscen sonden zijn te voren open
baer en̄ gaen voor henen ten oordeel / sommigher D
volgē na. Desgelijcken ooc/ die goede werckē zijn
te voren openbaer / en̄ die haer anders hebben en
connē haer niet verbergen

¶ Die Apostel porret die bisscoppen tot verwaerders der
armer menschen/inden dienst des HEEREN vermaent
hise om nae te volghen ootmoedicheyt ende ontfermher=
ticheit/ende ander duechden

Dat .vi. Capittel

A [D]Je knechtē die onder dat joc sijn/ die sullen haer heerē alle eere weert achten/op dat dē name Gods eñ die leere niet ghelastert en werde. Mer dye geloouige heerē hebbē/die en vachtense niet/wāt si broeders sijn/eñ dies te meer dienen hem want si ghelouē eñ lief hebbē eñ der wel daden deelachtich sijn

Dit leert eñ vermaent/Ist dat yemant anders leert/eñ niet toe en valt dē salighē woordē ons HE-
B REN Jesu Christi/eñ der leeringe vander godsalicheit/dye is opgheblasen niet wetende/ maer is nu sotwijs in vraghen/eñ twistich in woorden/ wt welckē comt haet/twist/lasteringe/ quaet vermoeden/onnutte disputatiē der menschen die gebroken sinnē hebben/eñ der waerheit berooft sijn/die daer meynen/godsalicheyt te wesen om ghenicts wille. Scheyt v van dien Mer het is eē groot gewin/wie godsalich is/eñ laet hē genoegen * Want wi en hebbē niet in die werelt gebracht/daerom ist openbaer wi en sullen daer ooc niet wt brenghen

Als wi voetsel eñ decsel hebbē so laet ons vernoecht sijn. Wāt die rijc willē werden/die vallē in becoringē eñ stricken/eñ in vele sotte eñ schadelijcke begeerten/die den menschen versincken int verderuen eñ in die verdoemenisse. Want giericheyt is een wortel van alle quaet/der welcker sommige gelustet heeft/eñ sijn vāt geloue gedwaelt/eñ hebben hē seluen vermengt onder veel smerten Maer ghi mensche Gods/vliet die dingen/staet nae die rechtuaerdicheyt/dat geloue die liefde / die lijdtsaemheit/die sachtmoedicheit/vechtet eenē goedē strijt des geloofs/aengrijpt dat eewich leuen/waer toe ghi ooc gheroepen sijt/eñ beleden hebt een ghoede belidinge voor veel getuygen.

C Jc gebiede v voor God/die alle dinc leuendich maect/eñ voor Christo Jesu/die onder Pōcio Pilato betuycht heeft een goede belijdinghe/dat ghi houdt dat gebot onbeulecktelic ontstraffelick/totter tijt toe der verschijninge ons HEEREN Jesu Christi. * Die hi bewisen sal tot sijnder tijt die salige eñ alleē geweldich die Coninc aldr Coningē/ ende dye HEERE alder HEEREN/die alleē heeft onsterfelicheit/die daer woont in een licht daer niemāt toe comē en can/welcken geē mēsche ghesien en heeft/ noch gesiē en can/dien si eere eñ eewich rijc Amē.

* Den rijcken van deser werelt ghebiet dat sy niet na hogen dingen en staen/noch niet en hopen op die onsekere rijcdommen/maer op den leuendigen God/die ons gheeft alle dinghen ouervloedelic te genieten/dat si goet doen /ende rijck werden
D van goeden wercken /gheerne gheuen /ghemeen te wesen/hem seluen scatten te vergaderen/ eenen goeden gront int toecomende/op dat si vercrighen dat eewige leuen.

O Timothee/ bewaert wel dat v betrout is/ eñ schouwet die ongheestelicke onnutte woorden/ eñ die wederpartye der valscher beroemder constē die welcke somige hebbē voorgegeuen/eñ hebben des gheloofs gemist

Die genade si met v Amen *

Ghescreuen van Laodicee hooft stadt in Phrigia.

Hier beghint die ander Epistel die Paulus sandt tot Timotheum

Die apostel vermaent Timotheum dat hi sterckelick Christum preken sal/mits datter luttel predicanten sijn Dat.I.Capittel

[P]Aulus een Apostel Jhesu Christi/door den wille Godds te preken dye beloften des leuēs in Christo Jesu A

Mijnen lieuen sone Timotheo

Ghenade ontfermherticheyt/vrede van God den vader eñ onsen HEEREN Jesu Christo

* Jc dancke God/dien ic diene vander tijt aen mijnder vooruaders/in reynder conscientien /dat ic sonder ophoudē uwer ghedencke in mijn ghebet dach eñ nacht/eñ mi verlanghet v te sien(wanneer B
ic gedachtich ben uwer tranē/op dat ic met bliscap veruult worde/eñ vermane mi seluen des ongheueynsden gheloofs in v/welck te voren ghewoont heeft in v grootmoeder Loide/eñ in uwer moeder Eunice/eñ ben des seker dat ooc in v.

Om welcke sake ic vermane/dat ghi verwect die ghaue Gods die in v is/door die opleggbinghe mijnder handen. Want God en heeft ons niet ghegheuen den gheest des vreesen/mer dye cracht der liefden ende der soberheyt *

* Daeromme en schaemt v niet des ghetuyghe C
nisse ons HEEREN/noch mijnder/ick die sijn ghebonden ben/ maer lijdt v metten Euangelio/als ic nā d cracht Gods/die ons heeft salich ghemaect eñ geroepē met een heilige roepinghe/niet na onse wercken/mer na sijn opset eñ genade die ons ghegeuen is in Christo Jesu /voor der tijt der werelt mer nv geopēbaert door die verschiningbe ons salichmakers Jesu Christi/welc den doot sijn macht heeft benomen/maer hi heeft dat leuen verlicht/eñ dat onuerganclic wesen int licht gebracht door dat Euangelium in welcken ic ben geset een predicaer eñ een Apostel/eñ een leeraer der heydenen /om welcker saken wille ic dit lijde/maer ic en schaeme mi niet Eñ ic ben seker dat hi machtich is mijn beleggbinghe oft opleggbinghe te bewaren tot ghenen dach toe

Hout v na dat voorbeelt der saligher woorden D
die ghi van mi gehoort hebt van tgheloue/eñ van der liefde in Christo Jesu. * Dese goede opleg ginge bewaert door dē heylighē gheest/die in ons woont. Ghi weet dat van mi afghekeert sijn alle die in Asia sijn onder welcken is Phighelus ende Hermogenes. Die HEERE moet gheuē barmherticheyt dē huyse Onesiphori/want hi heeft mi dicwils vermaect/eñ en heeft hem niet gescaemt mijnder ketenen/maer doen hi te Roomen quam/doen socht hi mi seer neerstelic eñ vant mi. Die HEERE geue hem dat hi vinde barmherticheyt/bi den HEERE/in ghenen dach. Eñ hoe vele hy my ghedient heeft tot Epheso/dat weet ghi beter.

¶ Die apostel is [...]chtfuldich om Thimotheum te bren
ghen totter officien der predikinghen/ ende vermaendt hem
dat hi dye ioncheyt schouwe.

Dat.ij.Capittel.

A So sterket v nv mijn sone / door dye
genade in Christo Jesu / ende so wat
ghi vā mi gehoort hebt/door veel ge-
tuygen/dat beueelt getrouwen men-
schen die daer bequaē zijn oor den an
deren te leeren. Lijdt v als een ghoet strijder Chri-
sti. Niemandt en strijdt/ eñ onderwint hē die werc
ken der neeringen/ op dat hi behaghe dien die hem
totten strijde heeft ontfanghen. Eñ ist dat yemant
ooc vechtet/ die en wort niet ghecroont/ hi en vech
te wettelijc. Den ackermā die den acker bouwet/
die behoort eerst te genieten der vruchten. Merct
B wat ic segge. Die HEERE sal v verstant gheuen in
allen dinghen.

Gedenct den Jesum Christum die verresen is
vanden doodē/wt dat saet Dauid/nae mijn Euan
gelium/in welckē ic wercke tot die banden toe/als
een misdader. Mer Gods woort en is niet gebon-
den. Daerom so lijde ict al om der wtuercoren wil
le/op dat si ooc die salicheyt moghen vercrighen in
Christo Jesu met eewiger heerlicheyt.

Dit is ymmer certeynlic warachtich. Sijn wy
mede gestoruen/so sullen wi mede leuen/ist dat wi
medelijden/so sullen wi mede regneren / versaken
wi hem/so sal hi onser ooc versaken/ist dat wi niet
en geloouen/so blijft hi ghetrouwe/want hi en can
hem seluen niet versaken. Dit vermaent haer/ende
betuyget voor God den HEERE/dat si geen twist
en hebbē om woordē die niet goet en zijn/dan te v
keerē die gene die toe hooren. Geneerstiget dat ghi
v seluē bewijst God eenē beproefdē onstraffelijckē
C arbeyder te wesen/ die daer snijdet dat woort der
waerheyt/ Des ongeestelijckē onnutten claps ont
slaet v/ want si vorderē zeer tot een ongodlijc wesen
eñ haer woort bijt om hē als die creeft/ onder welc
kē is Hymeneos eñ Philetus / die der waerheyt ge
mist hebben/eñ seggē dat die vrisenisse nv geschiet
is/eñ hebben sommigher geloue verkeert.

Maer die vaste gront Godts blijft staen /ende
heeft desen segel. Die HEERE kent dye sine/eñ hy
afgaet vāder onrechtueerdicheyt/ wie dat dē naem
D ons HEEREN aenroept. In eenē groten huyse en
zijn niet alleē guldē eñ siluerē vaten / mer ooc van
houte eñ eerdē/somige ter eeren/die andere ter on-
eeren/ Daer om / ist dat yemant hem reynicht van
sulcken lieden/ dye sal een heylich vat wesen ter ee-
ren/den huysheere orbaerlic/ende tot allen goeden
wercke bereyt.

Vliet die begeerte der ioncheyt / eñ staet nae die
rechtueerdicheyt/dat geloue/ die liefde den vrede
met allen die den HEERE aenroepen van reynen
herten. Die sotachtige vragen sonder leeringhe die
schouwet/want wi weten dat si alleen twist voort
brengen/ Die knecht des HEEREN en sal niet kijf
achtich wesen/mer vaderlic tegē alle man/ leerach
tich/die de quade verdragē can/die met sachticheyt
straft die wederspannige/ oft hem God eens gaue
berou die waerheyt te bekēnen / eñ weder te keerē
van des duyuels stricken/die van hem gheuangen
zijn na sinen wille.

¶ Dye apostel vermaent Thimotheum te spreken om
vele valsche predikers die groote dinghen begost hadden/
ende vermaent Thimotheum tot sterckeyt

Dat.iij.Capittel

Ghi sult dat wetē/ dat inden laetstē da A
ghen sullen periculose tijden wesen.
Wāt daer sullen menschē wesen dye
vā hē seluē groot houdē sullen/ ghie-
rich/houeerdich/lasters/haren ouds
ongehoorsaem/ondanckbaer/met grootē sonden be ij. Pet
vlect/niet vriendelijck/ stuericht/schenders/oncuys iij.a.
niet sachtmoedich/ wilt/verraders/geweltdaders
opgheblasen/die meer lief hebben die wellust dan
God/die daer hebben dat wesen der goddienstiger
wandelinghe/maer zijn cracht versaken si / eñ van
sulcken afkeert v. Vandē seluen zijnt / die de huysen B
doorloopen/eñ leyden die vroukens geuangē/ dye
met sonden beladen zijn/eñ geleyt werden in meni
gerley begeerten/ altijt leeren si/eñ en comen nem
mermeer totter kennisse der waerheyt

Maer als Joānes eñ Jambres Moysi weder
stonden/also wederstaē dese ooc der waerheyt / het
zijn menschē vā gebrokē sinnē / onbequaē tottē ge
loue/mer si en sullēs niet wt voerē. Want haer sotheyt C
sal allē menschē openbaer werdē/ alst ooc was van
den voorseydē. Mer ghy hebt nageuolcht mijn lee
re/mijn wesen/mijn opset/mijn gheloue/mijn lanc
moedicheyt/mijn liefde/ mijn lijdsaēheyt/mijn ver
uolgingen/mijn lijdē/ die mi al geschiet zijn tot An
tiochia/tot Iconicon/tot Listran/welcke vuolghin
ge ic daer droech. Eñ wt allē heeft mi die HEERE
verlost. Eñ alle die godlic willē leuē in Christo Je-
su/die moeten veruolginge lijden. Die quade men
schen eñ die verleyders/die nemen toe int archste si D
verleyden/ende laten haer verleyden.

Maer blijft ghi int ghene dat ghi gheleert hebt
eñ beuonden/want ghi weet van wien dat ghijt ge
leert hebt/eñ want ghi vā kints op die heylige scrif
tuere weet/die v connē onderwisen totter salicheit
door dat geloue in Christo Jesu. Want alle scrift
van God ingegeuen/is orberlic te leeren / tot straf
finge/ter beteringe/tot onderwisinghe inder recht
ueerdicheyt/ dat een mensche Godts si volcomen/
geschict tot allen goeden wercken.

¶ Die apostel voorseyt vele quaets te gheschien / ende
dat door zijnder toecomender passien / ende begheert dat
Timotheus tot hem come/ende groet die vrienden.

Dat.iiij.Capittel.

So betuyghe ic nv voor God/ eñ den A
HEERE Jesu Christo/die daer comē
sal te oordeelē die leuende eñ die doo-
de/in zijnre openbaringe eñ zijn rijc.
Predickt dat woort/ solicitreert/het si
tijt oft ontijt/straft/ dreycht/vermaēt met alle lanc
moedicheyt eñ leere. Wāt het sal eenē tijt comē dz
si die salige leeringe niet en sullen willen verdragen
mer na harē eygen lustē sullen si hē seluen leeraers
met hoope vergaderē/ na welckē hē die ooren iuet
ken/eñ sullen haer ooren vander waerheyt keeren/
eñ haer totten fabulen keeren. Mer weest ghi wac
ker/lijdt v/doet dat werc eens Euangelisten predi
cants/ voert uwen dienst redelic wt.

Wāt ic werde nv gheoffert/ende die tijt mijns B
verscheydens is na bi. Ic heb eenen goeden strijt ge
streden/ic heb den loop gheeynt/ic hebt geloue ge-
houdē. Nv voort aē so is mi bi geleyt die croone der

rechtueerdicheyt/welc mi gheuen sal die HEERE in dien dage/die rechte rechter/mi niet alleen/mer oock alien die daer liefhebben zijn toecoemst. * Ghe neersticht v dat ghi haest tot mi coemt.

Want Demas heeft mi verlaten/ eñ dye werelt
c lief ghecreghē/eñ is tot Thessalonica ghereyst. Titus
col.iiij.b in Dalmacien/Crescens in Galacien/Lucas is alleen bi mi. Marcum neemt met v eñ brengt hem met v/want hi is mi orberlic inden dienst. Tychicō heb ic tot Epheso ghesonden. Den mantel die ick tot Troade liet bi Carpum/ dien brengt met v als ghi coemt/eñ die boecken/eñ bysonder dat pergament/Alexander die coperslaghere heeft my veel quaets bewesen/ die HEERE betale hem nae sine wercken/wacht v voor hem. Want hi heeft onsen woorden seer wederstaen.

In mijnder eerster verantwoordinge en stont
d niemant bi mi/mer si verlieten mi al. Ten is haer niet te verwijten/wāt die HEERE stont bi my/ eñ stercte mi/op dat door mi die predinghe volsoude comē/eñ dat alle heydenen soudē hoorē/ eñ ic ben verlost vander leeuwē kaken. Die HEERE sal mi oock verlossen van allen quaden wercken/eñ salich maken tot sinen hemelschē rijcke/ welchē si glorie van eewicheyt tot eewicheyt Amen.

Groet Priscam eñ Aquilā/ eñ dat huys Onesiphori. Erastus bleef te Corinthen. Trophimon liet ic te Mileto cranck. Doet neersticheyt dat ghi voor den winter comt. Het groetē v Eubulus eñ Pudens/eñ Linus/eñ claudia/eñ alle die broeders Die HEERE Jesus Christus si met uwen gheest/ die ghenade si met v Amen.

¶ Hier beghint die Epistel Pauli tot Titum

Die Apostel leert Titum hoe hi bisschoppen oordineren sal/ende hoe dat die quade te berispen zijn.
Dat eerste Capittel.

Paulus eē knecht Gods/ maer een Apostel Jesu Christi/ te prediken dat geloove den wtuercorenen Godts/ eñ die kennisse der waerheyt die tot
a ter godsalicheyt leydt/ tot hope des eewighen leuens/welc belooft heeft die onloghenachtige God voor die tijden der werelt/ maer dien hi heeft geopenbaert tot zijnder tijt/zijn woort/door die predikinge die mi betrouwet is/nae dat beuel Gods ons salichmakers.

Tito minē soon vā aerde/ na dz gemeyn geloue Genade/barmherticheyt/vrede vā God dē vader eñ den HEERE Jesu Christo onsen salichmaker.

Daeromme liet ick v tot Creten/ op dat ghijt voort soudt volbrengen/daer ict ghelatē hadde/eñ
b besettē die stedē stadt bi stadt/met priesterē of met ouders/so ict v geordineert hadde. So wie onstrafelic is/eender vrouwen man/die gheloouige kinderen heeft/niet beruchtich/met gulsicheyt oft ongehoorsaecheyt. Wāt een bisscop sal wesen onstraffelick/als een huyshouder Gods/ niet groots van hem seluen houden/niet toornich/geen wijndrincker/niet bijtich/niet ghierich na schandelic ghewin mer een ontfanger der vreemder/goedertierē/manierlic/rechtueer dich/heylich/cuysch/ eñ behoudē vast die leeringe des getrouwen woorts/op dat hi machtich si te vermanen door die salige leeringe/ eñ te straffen die wederleggers.

Want daer zijn veel wederspannighe eñ onnut
a te clappaerts eñ verleyders/sonderlinghe die wter besnijdinge zijn/den welcken men moet den mont stoppen/die daer gheheele huysen verkeerē/eñ leeren dat niet en dooch/ om des schandelics gewins wille/Het heeft een wt haer lieden geseyt/ haer eygen propheet. Die Creten zijn altijt logenaers geweest/quade beesten/luye buycken. Die ghetuychnisse is waer. Om die sake wille so straftse scherpelic/op dat si gesont zijn int gelooue/eñ niet en achten op die Jootsche fabulen/ eñ der menschen geboden/die die waerheyt afkeerē. Den reynen is al
d le dinc reyn/maer den onreynen/ ende ongeloouighē en is niet reyn/maer onreyn zijn si alle beyde/ haer gemoet eñ conscientiē. Si segghen/si kennen God/maer metten wercken loochenen si t/ want si zijn van welcken God walget/ende niet en willen hoorē/eñ zijn tot alle goede werckē onbequaē/ ende onnutte.

Die Apostel vermaent Titum dat hijse onderwijse dye oudt zijn/ende ionc zijn/ende dienen.
Dat .ij. Capittel.

Segghet ghi wat der salgher leer aen
a gaet. Den ouderē/ dat si sober zijn/ redelic/manierlic/sterc int ghelooue/in die liefde/in lijdtsaemheyt. Desgelijcken oock dē oudē wijuē/dat si haer houden alst den heyligē vrouwē betaemt/geen valsche besculdersen/gheen wijnsuypersen/ maer goede leerersen/den iongen vrouwen eerbaerheyt leerēde/dat si haer mannen lief hebben/ haer kinderen beminnen/dat si sedich zijn/ cuysch/ haer huys bewaren/goedertieren/onderdanich haren mannē/ op dat dat woort Gods niet ghelastert en werde. Desgelijc oock die ionge mannen/ vermaent dat sy sedich willen wesen.

In alle dingen so bewijst v seluen een exempel
b der goeder wercken/eñ hout inder leeringe onsta delic/eñ dat woort heelsaem ende onstraffelick/op dat die wederpartie haer scame/ eñ niet en hebben dat si quaets van ons moghen seggen. Den knechten vermaent/dat si haer heeren onderdanich zijn op dat si haer in allen dinghen behaghelic zijn/niet wedersprekende/niet bedriegende/mer goede ghetrouwicheyt in allē dingē bewijsende/ op dat si die leeringe Gods ons salichmakers moghen vercieren in allen dinghen. *

* Wāt die salichmakēde genade Gods is ver
c schenē allen menschē/eñ leert ons dat wi sullen verloochenen dat ongodlic wesen/eñ dē werelthkē lusten/mer sober/rechtueerdelick eñ godsalichlick leuen in deser werelt/verwachtēde die salighe hopinge eñ die verschijninge der heerlicheyt des grootē Gods ons behouders Jhesu Christi/die hē seluen voor ons gegeuē heeft/op dat hi ons verlossen soude vā alder onrechticheyt/eñ reynighē hem alsō eē volc tot eenē eygēdom/dat neerstich waer tot goeden werckē. * Dit segghet eñ vermaent/ eñ straft met alder macht. Laet v nyemant verachten.

¶ Die Apostel vermaent ons hoe wi ons hebben sullen teghen dye princen oft teghen ketters / ende stelt nae een groetenisse.

¶ Dat.iij.Capittel.

Ermaentse dat si den Princen en̄ geweldigen onderdanich zijn/ der ouerheyt ghehoorsaem / tot allen goeden wercken bereet te zijn/ niemant lasteren/ niet kiuen/ sedelijc/ wijsselijc/ alle sachtmoedicheyt te bewijsen teghen alle menschen. Want wi zijn ooc in voortijden onwijs gheweest/ ongelouich/ dwalende / dienende den wellustē en̄ menigherley begheerten/ en̄ wandelden in boosheden en̄ nijt/ hatelijck/ haer seluen onder malcanderē hatende.

B ✠ Mer doen die vriendelicheyt en̄ die beleeftheyt Gods ons salichmakers openbaerde / niet om der wercken wille der rechtueerdicheyt die wi gedaen hadden/ maer nae zijnre barmherticheyt maect hy ons salich/ door dat bat der wedergeboortē/ en̄ der vernieuwinge des heylighen gheests/ welc hi heeft wtghegoten rijckelijc ouer ons door Jesum Christum onsen salichmaker / op dat wi door sine ghenaden gerechtueerdicht/ erfghenamen souden zijn des eewichs leuens na der hoping ✝ Dat is ymmer gewisselic waer.

Dit wil ic dat ghi drijft/ op dat die in Godt gheloouich zijn geworden/ hem beneersligen in goeden
C wercken die vernaemste te wesen. Dese dingē zijn goet en̄ oorberlijc den menschen. Sotte questien en̄ der geslachten register des kiuens en̄ des strijdens ouer die wet/ die ontslaet v / Wāt si zijn onnut/ en̄ ydel. Eenen afgedeelden mensche schouwet / als hi eens oft tweemael vermaent is/ ende weet dat/ die sodanich is/ die is verkeert en̄ sondighet/ als die hē seluen veroordeelt heeft.

Als ic tot v seynden sal Arteman oft Tichicon/ so coemt haestelijc tot mi te Nicopolin/ want daer
D heb ic besloten mijnen winterlegher te hebben. Zenam den scriftgheleerden en̄ Apollo seynt met neersticheyt voor/ op dat haer niet en gebreke. En̄ laet oock die onse leeren die in goeden wercken die vernaeste zijn/ ist dattet die nootdruft eyschet / op dat si niet onvruchtbaer en zijn / het groeten v alle die met mi zijn. Groetet alle die ons lief hebbē int ghelooue. Die ghenade si met v allen Amen.

Geschreuen wt Nicopoli in Macedonia.

¶ Hier beghint die Epistel Pauli tot Philemonem

¶ Die apostel bidt Philemonem dat hy Onesimum weder ontfanghen wilt / hem groetende.

Dat.eerste.Capittel.

A

Aulus die ghevanghen Jesu Christi/ en̄ die broeder Thimotheus. Den geminden Philemoni onsen medehulpere/ en̄ Aphie der liefster suster/ ende Archippo onsen medestrijder ende al die ghemeynte die in uwen huyse is.

Ghenade en̄ vrede van God onsen vader/ en̄ den HEERE Jesu Christo

Ic dancke minē God/ en̄ gedencke altijt uwer in mijn bedingen/ hoorende v liefde/ en̄ tgeloue dz B
ghi totten HEERE Jesum Christum/ en̄ alle heiligen hebt / dat ons gemeyn gelooue in v liedē crachtich werde/ door kennisse van allen goedē/ dat in v is in Cristū Jesum. Ic heb grote bliscap/ en̄ troost in uwer liefden/ want die heiligen zijn door v hertelic vermaect oft vertroost lieue broeder

Lieue broeder/ al heb ick die vrijheyt in Christo Jesu v te gebieden tottē dingen die v toebehooren nochtans om der liefden wille bid ic v lieuer / om dat ick alsulck ben / namelic eenen ouden Paulus ende nv oock geuangen Jesu Christi. So verma C
ne ic v om mijns soons wille Onesimo / dien ic inder gheuanckenissen ghebaert hebbe / dye v voortijts onnutte was/ mer nv is hi v ende mi oorbaerlic / dien hebbe ic weder gesonden. Ontfanct hem dat is mijn hert/ dien ic met my houdē woude/ op dat hi mi in v plaetse dienen mochte/ inden banden der Euangelien / mer sonder uwen raet en woude ick niet doen/ op dat v goet niet en waer als wt noode/ mer willichlick

Ter auentueren is hi eenen tijt lanc van v gheweken/ daerom / op dat ghi hem eewelic ontfinct/ nv niet als een knecht/ mer als eenen alderliefsten broeder/ sonderlinge mi / hoe veel te meer v beyde na den vleesche / en̄ nae den HEERE. Daerom ist dat ghi mi hout voor eenen gheselle / soe ontfanct hem als mi. Heeft hi v yet geschaet / oft is hi v yet schuldich/ rekent dat mi toe. Ic Paulus hebt met mijnder hant gescreuen/ Ic salt betalen / ic swighe dat ghi v seluen mi sculdich zijt. Ja lieue broeders latet geschien dat ic ws gebruycke inden HEERE/ D
vermaent mijn herte inden HEERE.

Om tbetrouwen uwer ghehoorsaemheyt heb ic dit geschreuen/ wetēde dat ghi meer dan ick segge/ doen sult. En̄ bereyt mi mede die herberge. Want ic hope dz ic door uwer bedinge v gegeuen sal worden. Epaphras mijn medegheuangene groet v in Christo Jhesu/ en̄ mijn medehulpers/ Marc⁹/ Aristarcus/ Demas/ Lucas. De gracie ons HEEREN Jesu Christi si met uwen gheeste Amen.

Dese Epistel was ghescreuen ende ghesonden van Romen door den knecht Onesimum.

Hier beghint dye.I. Epistel van sinte Peter.

¶ Petrus wort bedanct van die vernieuwinghen des doopsels. A

Dat eerste Capittel.

Etrus een Apostel Jesu Christi. Den wtuercoren vreemden hier en̄ daer in Ponto/ Galacia/ Capadocia / Asia en̄ Bitinia / nae der voorsieninghe Godts des vaders/ inde heylichmakinge des gheests/ tot der ghehoorsaemheyt/ ende die besprenghinghe des bloets Jesu Christi.

Ghenade ende vrede meerdere hem bi v.

Ghebenedijt si Godt eñ die vader ons HE-
REN Jesu Christi/ die ons na zijnre groter barm
herticheyt heeft weder gebaert tot eē leuēde hope
door die verrisenisse Jesu Christi vanden dooden/
tot een onuergancklic ende onbeulect eñ onouer
welckelike erfenisse/ die daer is behouden indē he
mel op v/ ghi die door die cracht Gods int geloue
bewaert werdet totter salicheyt/ welcke bereyt is
dat si ontdect werde ter laetster tijt/ in welckē ghy
v verblijdē salt/ ghi die nv eenē cleynē tijt lanc(soo
dat zijn soude) bedroeft zijn in menigerley tempta
tien/ op dat die beproeuinge aen uwē geloue/ veel
costeliker geuonden werde dan dat verganckelike
gout/ welc door dat vier ondersocht wordt/ te loue
ende prijs ende eere/ wanneer nv openbaer wert
Jesus Christus/ welckē ghi noyt gesien/ nochtās
B bemint hebt/ in welckē ghi ooc gelooft eñ noch nz
en siet/ om des geloofs wille sult ghi v verblijden
met onsprekeliker ende heerliker blijschappen/ eñ
dat eynde ws geloofs daer af brengen/ welc is der
sielen salicheyt.
Na welcker salicheyt hebben ghesocht eñ onder
socht die prophetē/ die vāder toecomēder genaden
op v gheprophetEErt hebbē/ eñ hebbē ondsocht op
C welckē eñ hoedanigē tijt dat die gheest Christi be-
teekenēde/ die in haer was/ eñ te vorē getuicht had
de/ die lieden die in Christo zijn/ eñ die heerlicheyt
daer na/ welckē dat geopenbaert is/ Wāt si en heb
bent haer seluē niet/ mer ons gedaen/ welcke v nv
vercondicht wort door dē heiligē geest vandē hemel
gesondē/ in welcken ooc die engelen lusten te sien.
Daerom so begordet die lendenen ws gemoets
weest nuchterē/ eñ settet heel eñ alle v hope/ op die
genade die v aen gheboden wort door die openba
ringe Jesu Christi/ als kinderen des ghehoorsaem
heyts/ niet nauolghende dye voorleden wellusten
uwer onwetentheyt/ maer nae dien/ die v gheroe
pen heeft eñ heylich is/ weest ooc heylich in al uwe
wandelinghe na dattet ghescreuen staet. Ghi sult
heylich wesen/ want ic heylich ben.
Eñ ist dat ghi dien tot eenen vader aenroept/
D die sonder aensien der persoonen oordeelt nae eens
yegheliicken werc/ so ouerbrenct uwe conuersatie
die tijt uwer pelgrimagien met vreese. + Eñ weet
dat ghi niet met verganckelikē siluer oft gout ver
lost en zijt/ van uwe ydele wādelinghe/ in uwer va
derlijcker insettinge/ maer met den dierbaren bloe
de Christi/ als eens onschuldigen/ eñ onbeulecten
lams/ die te voren versien is voor der werelt begin
sel/ maer gheopenbaert totten laetsten tijden om
uwen wille/ ghi die door hem ghelooft aen Godt/
die hem op verweckt heeft vanden dooden/ eñ hem
die glorie heeft ghegeuen/ op dat ghi gheloue eñ
hope tot God hebben mucht.
Eñ maect reyn v sielē door die gehoorsaemheit
der waerheyt indē gheest/ tot rechter ongheueynsi-
der broederlicker liefden/ eñ hebt v onder malcan
deren hertelick lief wt reynder herten/ als die we-
dergheboren zijn/ niet wt verganckeliken/ mer wt
onuerghanckelijcken sade/ als wt dat leuendighe
woort Gods/ dat daer eewelijck blijft. Want alle
vleesch is als een gras/ eñ alle heerlicheyt des men
schen/ als een bloeme des gras. Dat gras is ver
dorret/ ende die bloeme dye is afgheuallen/ maer
dat woort des HEREN blijft inder eewicheit. *

Die Apostel treet ons tot een gheestelick leuen eñ wā-
neer wi dat hebben/ sullen wijt voortspreyden in onsen nae
sten/ ende dat door gheestelijcke wandelinghe/ ende leertse
die tot ouderdom ghecomen zijn.

Dat .ij. Capittel.

Aerom soo legt nv af alle boosheyt/ A
eñ alle list/ eñ gheueynstheit/ eñ benij
dinge/ eñ achterclap/ eñ weest begee
rich nae dat verstandich ongheualst
melc/ als die nyeu gheborē kinderen
op dat ghi door dat selfde opwasset/ ist dat ghi an
ders gesmaect hebt dat die HERE vriendelic is/
totten welcken ghi ghecomen zijt/ als totten leuen
dighen steen/ die vandē menschen verworpē/ mer
door God wtuercoren ende costelic is/ ende oock
ghi/ als die leuendige steenen/ timmert v tot eenen
gheesteliken huyse/ eñ tot een heylich priesterscap
te offeren gheestelike offerhanden die God aenge
naem zijn door Jesum Christum.
Daerom so ist inder scrifturen begrepē. Siet Esa. xxviij.
ic legge eenen wtuercoren costeliken hoecsteen in
Sion/ Eñ wie hē gelooft/ die en sal niet beschaemt B
werden. W nv/ ghi die geloof/ is hi costelic. Maer
den ongheloouigen/ is die steen/ dien die werckliedē
verworpen hadden/ tot eenē hoecsteen geworden
tot eenē steen des aenstootens/ eñ tot een steye der
scandalizatiē/ die hē stootē aen dat woort/ eñ en ge
looué met daer aē/ daer si op ghesét zijn. Mer ghi
zijt dat wtuercorē gheslachte/ dat coninclijcke prie
sterscap/ dat heylige volc/ dat volc des eygēdoms/
dat ghi vercondigen sult die duechden des ghenen
die v gheroepen heeft vander duysternisse tot sinē
onuerwandelijcken lichte. Ghi die in voorledē tij- Oze.ij.
den geen volc en waert/ mer nv Gods volc zijt eñ
zijt geweest ouer welcken hem God niet en heeft
ontfermt/ mer nv ontfermt heeft. *
+ Lieue broeders/ ic vermane v als die vreemde C
eñ pelgrims/ onthout v van die vleeschelike lusten
die teghen die siele vechten/ eñ leyt een goede wan
delinge onder die heydenē/ op dat die van v achter
clap doen/ als van misdaders/ v wercken moghen
sien/ eñ God prijsen alst nv aen den dach comē sal.
Weest onderdanich alre menscheliker ordinan
cie om des HEREN wille/ het si den Coninc als
dē ouerstē/ oft harē stadthouders/ als den ghesonden
vā hē/ tot der wrakē der misdoeders/ eñ tot lo-
ue dē goedē. Want dat is den wille Gods/ dat ghi
met weldoen verstoppē sult die onwijsheyt der sot
ter menschen/ als die vrije/ niet als oft ghi die vrij-
heyt hadt tot een decsel der boosheyt/ maer als dye
knechten Gods. Sijt eerbiedich teghen alle man/
hebt lief die broederschap/ vreest Godt/ eert den
Coninck. Titi.ij.c
Ghi huysknechtē/ weest onderdanich met alre eph.vi a
vreesen dē herē/ niet alleen dē goeden eñ beleefdē/ co.iij.c.
mer ooc dē quadē onbeleefdē. Wāt dat is ghenade D
* ist dat yemant om der conscientiē wille tot God
droefheyt verdraecht/ eñ lijdet met onrecht. Wāt
wat prijs is dat/ ist dat ghi om misdaets wille sla-
gen lijdt? Mer als ghi om weldoens wille lijdt eñ
verdraecht/ dat is ghenade bi God.
Wāt daer toe zijt ghi geroepē. + Want Chri
stus ooc geleden heeft voor ons/ ende ons een exē
pel gelatē/ dat ghi sout nauolgen zijn voetstappē/

die welcke gheen sonde ghedaen en hadde/daer en
is oock gheen bedroch in sinen monde gheuonden
welck doen hi versproken wert/niet weder en ver
sprack/niet dreyghende doen hi leet. Mer hi ghaft.
op/hē die daer recht oordeelt/ die welcke onse son
den selue gheoffert heeft/ aen zijn lichaem aen den
houte op dat wy der sonden vrij zijn/ende der recht
ueerdichept leuen/door wiens wonden ghi zijt ghe
sont geworden/ Want ghi waert als die dwalēde
schapen/ mer ghi zijt nv bekeert tot den herder eñ
visschop uwer sielen. *

¶ Die Apostel leert den ghenen die in den houwelijcken
staet zijn sprekende van die vercieringhe der vrouwen/en-
de der mannen wijsheyt/ vermanende hoe wi ons hebben
sullen tegen God ende onsen naesten.

Dat.iij.Capittel

Es gelijckē sullen oock die vrouwen
A onderdanich wesen harē mānen/ op
dat die niet ghelouich en zijn aen dat
woort/dat die door der vrouwen con
uersatie sonder dat woort ghewon-
nen moghen werden/ als si aensien uwe cuyssche
wandelinge inder vreesen/ welcker vercieringe en
sal niet wesen wtwendich in haer vlechtē/ oft om
hanginge des gouts/ oft aentreckinghe der cleede
ren/mer die verborgen mensche des herten in der
onuerghanckelichept eens sachten eñ stillen gheest
die wele voor Gode costelijc is/Want also hebben
haer ooc verciert in voortijdē die heylige vrouwen
die haer hoop geset hebben op God eñ haren man
nen onderdanich waren ghelijc Sara Abrahe ghe
hoorsaē was/eñ noēde hē Heer/ wiens dochteren
ghi geworden zijt/ ist dat ghi wel doet/ ende nyet
veruaert en zijt voor eenich letsel.
Des gelijcken ghi mannen/ woont bi haer met
B redelichept/eñ gheeft den wijueschen instrumendt
als eenen cranckeren vaetken/ eer mede deylende
als oock mede eruen der ghenaden des leuens/op
dat v ghebet niet behindert en werde.
✠ Mer altesamen weest eenmoedich gesint/me-
lijdende broederlic/hertelijc/vriendelijc betaelt niet
quaet met quaet/noch vloeckinge met vloeckinge
mer daer tegen ghebenedijt/ eñ weet dat ghi daer
toe geroepen zijt/ dat ghi die benedijdinghe erflijc
sout besitten. Wandt wie dat leuen wil lief hebben
ende goede dagen sien/ die bedwinghe zijn tonghe
dat si niet quaets en spreke/ ende zijn lippen dat si
C niet en bedriegben/ hy keere hem van dat quade
ende doe dat goet/ hi soecke vrede eñ stae daer nae
want die oogen des HEEREN sien op die recht
ueerdighe ende zijn ooren op haer ghebet/ Maer
dat aensicht de HEEREN siet op dien/ dye daer
quaet doen.
Ende wie ist die v can letten/ ist dat ghi nae dat
goede staet/ Salich zijt ghi/ist dat ghi lijdet om der
rechtueerdicheits wille/ Vreest niet voor haer drey
gen noch en vsericet niet/ op dat ghi niet vstoort en
wert/mer heylicht Godt den HEERE in uwer her
tē. * Weest altijt bereyt te antwoorden eenen ye
ghelijcken diet begeert/ vander hopen die in v is/
eñ dat met sachtmoedichept eñ vrese ende hebt een
goede conscientie/op dat/ die van v quaet seggben
als van misdaders bescaemt moghen werden/ dat
si bespot hebben v goede conuersa[…] in Christo.
Want het is beter dat ghi om wel doen lijdt/ ist
Gods wille/dan vā quaets wegen. ✠ Want Chri
stus heeft ooc eens voor onse sonden gheleden/die
rechtueerdige voor die onrechtueerdige/ op dat hi
ons Gode soude offeren/ ende is ghedoot nae dat D
vleesch/maer leuendich ghemaeckt nae den gheest
Inden seluen is hi oock henen gheghaen/ ende
heeft ghepredict den geesten inder gheuanckenisse
die voortijts ongelouich warē/doen men eens ver
wachtede die godlijcke lancmoedichept in diē tijdē
van Noe/ doēmē die arcke bereide/in welcker wei
nich dat is/acht sielen behouden worden door dat
water welck v oock nv salich maect/ in dat doopsel
dat daer door beteykēt is/ niet in afdoen der onrey
nichept des vlees/mer die seker kēnisse der goeder
consciētē bi God door die verrisinge Jhesu Chri
sti/die daer is ter rechter hant Godts inden hemel
gheuaren/ende die engelen/eñ die machtighen/en
de die crachten zijn hem onderdaen

¶ Die Apostel seyt dat wi oncuyscheit ende gulsichept scou
wen sullen/ende pacientie altijt hebben.

Dat.iiij.Capittel.

Ant nv Christus in vleesch gheleden
heeft voor ons/ so wapent v ooc met A
den seluen sin/want wie int vlees lijt
die hout op van sondē/dz hi nv voort
aen dat noch achter blijft inden vlee-
sche/niet nae der menschen lust/ maer nae die wille
Gods leue/Want het is genoech dat ghi den voor
ledē tijt des leuēs toegebracht hebt na der heyden
schen wille/doen ghi wandeldet in dertelheyt/ wel
lusten/dronckenheden/ gulsichedē ende onbehoor
lijcke afgoderijen.
Ende het gheeft haer vreemt/ dat ghi niet met
haer en loopt/in dat selue onbehoorlijcke leuen/eñ
verspreken v/Die welcke sullen rekenschap geuen B
dien/die daer bereyt is te ordelen/ die leuendighen
ende die doodē. Want daer toe is ooc den dooden
dat Euangelium vercondicht/ op dat si gheoordeelt
worden nae den mensche int vleesch/ mer dat si le-
uen inden gheest Godts/dat eynde alder dinghen
is zeer na ghecomen
✠ Hier omme so weest nv nuchteren/eñ waken
de int gebet voor allen dingen/ hebt onder malcan
deren een vernende liefde/ Want die liefde bedect
der sondē menichfuldichept. Neemt malcanderen
op als gasten sonder wederspreken/eñ die een die-
ne den anderen/een yegelic met der gaue die hi ont C
fanghen heeft/als die goede huyshouders der me-
nichfuldiger genadē Godts. Ist dz yemant spreect
dat hi spreke als Godts woorden/ als yemant een
ambacht doet/dat hi dz doet/ als wt der cracht die
Godt verleent/ op dat ghi in allen dinghen Godt
glorificeert door Jesum Christum/welcken si glo
rie eñ cracht van eewichept tot eewichept Amen.
Mijn liefsten laet v die hitte onder v niet ver-
wonderen/als ghi door dat vier ondersocht wert
recht oft v wat nieus geschiede mer weest deelach
tich des lijdens Christi. D
Weest vrolic/op dat ghi ooc inder tijt der open
baringe zijnder glorie blijscap eñ hope moecht heb
bē/Ist dat ghi vsmaet wert om den naē Christi/so
zijt ghi salich/wāt dat der eeren/ glorien eñ cracht
Godts is/eñ die sinen gheest is/die sal op v rusten
Eñ bi haer wort versproken/ mer bi v gheprefen
Mer nyemāt lijde onder v als een moorder oft

een dief oft als een misdader/ oft als die nae ander
lieden goet staet/ Ist dat yemant lijdt als een Chri
sten/ so schaemt hi hē niet/ mer prijse dē HEERE in
dier sake/ want het is tijt dat dat ordeel begint van
den huyse Gods/ Ist dan dat het beghint aen ons
wat eynde salt dan wordē met diē/ die aent Euan=
gelium Gods niet en geloouē? Eñ ist dat die recht
ueerdige nau welic behoudē sal wordē/ waer sal die
onrechtueerdige eñ sondaer verschijnen? Daerom
alle die daer lijden na den wille Gods/ die beuelen
haer sielen als den ghetrouwen schepper met goe
den wercken.

Die apostel leert die ghene die pastoors zijn oft die inden
staet der ionctheyt zijn/ eñ dat tot ootmoedicheyt eñ tot so
berheyt. Dat .v. Capittel.

Die oudē die onder v zijn/ vermane ic
A die daer mede onder een getuych bē
der lijdenē die in Christo zijn/ eñ ooc
mede deelachtich der glorien/ die ghe
openbaert sal wordē. Weydet die cud
de Christi/ die onder v is eñ voorsietse/ niet wt be
dwanc/ mer willichlijc/ niet om onbehoorlikē pro=
fijts willē/ mer wt een toegeneycht gemoede/ nyet
B als die ghene die daer dominerē ouer dat erffenisse
mer weest een exempel der cudden/ Soo sult ghy
(als hem openbaren sal die ouerste herder) ontfan=
ghen die onuerwelkelike croone.
Jac.iiij.c Des gelijcken/ ghi iongen/ weest onderdanich
den ouden al te samen een yeghelijc si den anderen
onderdanich ende toont daer in v ootmoedicheyt/
want God wederstaet dē houerdigē/ maer dē oot
moedigē gheeft hi gracie. + Daerom verootmoe
dicht v nv onder die crachtige hant Gods/ op dat
hi v verheffe tot zijnder tijt/ al v sorghe werpt op
hem/ want hi sorghet voor v.
Weest nuchteren ende waeckt/ want v weder
partije/ die duuel/ gaet ronts omme/ als een grim
mende leeuwe/ eñ soect welcken dat hy verslinden
C mach/ Dien wederstaet sterckelic int gelooue/ we
tende dat uwe broederschap dat selue lijdē geschiet
dat in die werelt is.
Maer die God alre ghenaden die v gheroepen
heeft/ tot siner eewiger glorie in Christo Jesu dye
sal v/ ghi die een cleyn tijt lanc lijdet/ volmaect ma
ken/ starckē/ becrachtighē/ ende beuestighen/ Den
seluen si glorie eñ macht van eewicheyt tot eewic=
D heyt Amen/ * Door uwen ghetrouwen broeder
Siluanum (als ic vermoede) heb ick v een weynich
ghescreuē/ vermanende ende betuygende/ dat dye
rechte genade Gods is daer ghi in staet. Het groet
v die vergaderinghe die te Babilonien is/ eñ mijn
soon Marcus/ Groet malcanderen met eenē cusse
der liefden/ Vrede si met v allen die in Christo Jesu
zijn Amen.

Hier beghint die ander Epistel van sinte Peeter.

Die apostel vermaent den gheloouighen dat si sterckelic
houden eñ beschermen sullen die warachticheyt des ghe-
loofs/ ende dat met sekerheyt der propheten.
Dat eerste Capittel.

Symon Petrus een knecht ende Apo
stel Jesu Christi.
Diē die met ons gelijcke gelooue
ghecreghē hebbē in die rechtueerdic= A
heyt Gods/ ende den salichmaker Je
sus Christus.
Genade ende vrede si met v/ door die kennisse
Gods ende Jesu Christi ons HEEREN.
Na dat alderley zijnre Godliker cracht (al wat
ons dient totten leuen/ eñ den Goddelijcken wan
delinghen) ons gegeuen is/ door die kēnisse diens/
die ons gheroepen heeft door zijn glorie eñ cracht
door welcken ons die costelijcsten eñ grootsten be
loften ghegeuen zijn/ alsoo dat ghi door dat selfde
mede erfghenaem wert der Godliker natueren/ ist B
dat ghi vliet die vergancklike wellust deser werelt.
So doet al v neersticheit daer toe dat ghi in uwē
gelooue bewijst die duechde/ in der duechdē bescheyp
denheyt/ inder bescheydenheit maticheit/ inder ma
ticheit lijdtsaemheit/ inder lijdtsaemheyt/ Godsalic
heit/ inder Godsalicheyt broederlijcke liefde/ inder
broederlijcke liefde ghemeyn liefde/ Ist dat dese din
ghen ouervloedelic bi v zijn/ soo en sullen si v niet le
dich noch onvruchtbaer laten wesen in dye kēnisse
ons HEEREN Jesu Christi. Mer die dese dingen
niet bi hē en heeft die is blint/ eñ tast metter hāt eñ
vergetet die reyninge zijnre voorleden der sonden.
Daerom lieue broeders/ doet des te meer neer
sticheyt om v roepinge eñ verkiesinghe vast te ma=
ken. Ist dat ghi dat doet/ so en sult ghi niet vallen/
eñ alsoo sal v ouervloedelick bereyt werden den in
ganck totten eewighen rijck ons HEEREN Jesu
Christi ons salichmakers.
Daeromme soo en wil ick niet versuymen/ v al C
tijt te vermanen/ hoe wel dat ghijt weet/ ende ghe
sterct zijt inder tegenwoordiger waerheyt. Wāt ic
achtet profitelic te wesen/ dat so langhe ic in desen
lichaem ben/ v te verwecken eñ te vermanen wāt
ic weet dat ic mijn lichaē corts afleggen moet/ als
mi dz die HEERE Jesus Christ⁹ geopēbaert heeft
Mer ic wil neersticheit doē/ dz ghi altijt na mijn af
sceyden sulcx in uwer ghedachten hebbē moecht.
Want wi en zijn niet geuolcht den cloecken fa
bulen/ als wi v vercondicht hebbē die cracht eñ toe
coemst ons HEEREN Jesu Christi/ maer wy zijn
aenschouwers ghewеest zijnre maiesteyt/ doen hy
van God den vader ontfinc eere eñ glorie door een
stemme die tot hem ghescriede vander hooch waer
diger glorie/ aldus/ Dit is mijn lieue sone/ in welc
ken ic een goet behaghen hebbe/ Eñ dese stemme
hebbē wi ghehoort vandē hemel ghebrocht/ doen wi
mēt hem waren op den heylighen berghe.
Wi hebben een vast Propheets woort/ eñ ghy D
doet wel dat ghi daer op acht/ als op een licht/ dat
welc daer schijnt in eenē donckerē hoec/ ter tijt toe
dat den dach aen coemt/ eñ die morghensterre op
gae in uwer herten/ Eñ dit sult ghi voor dat eerste
weten/ dat gheen prophecie der scrift en gheschiet
wt eygender wtlegginge/ Wāt ten is noyt prophe
cie wt menschelijcken wille voortghebracht/ mer
die heylighe menschen Gods hebben ghesproken
als ghedreuen vanden heylighen gheest.

Hier wort wtghesloten die valscheyt der ketters eñ die
apostel verclaert haer lieder quaetheyt ende correctie.
Dat .ij. Capittel.

Aer zijn ooc geweest onder den volc-
ke valsche propheten/als oock onder
v sullen wesen valsce leeraers/ die ve
A neuen inbrengen sullen verderflijcke
secten/ eñ verzaken den HEERE dye
se ghecocht heeft/ende sullen ouer haer seluen bren
ghen een haestighe verdoemenisse/ ende veel men-
schen sullen na volghen haer verderuen/door welc
ke sal die wech der waerheyt verlastert werden/eñ
door ghiericheyt met versierden woorden sullen si
B van v comenschappen/ouer welcken dat oordeel nv
van langen tijden niet versumelijc en is/ ende haer
verdoemenisse en slaept niet.

Want nv God die Enghelen/ die ghesondicht
hadden/niet ghespaert en heeft / maer heeftse met
ketenen der duysternissen ter hellen ghestoten / en-
Iob. iiij d. de ouer ghegeuen dat si totten oordeel ghehouden
souden worden / Ende en heeft nyet ghespaert dye
voorleden werelt/maer bewaerde Noe den predi
ker der rechtueerdicheyt zijn achtster/ende leyde die
diluuie ouer die werelt der ongerechtiger menschẽ
Eñ heeft die steden Sodoma eñ Gomorra tot as
Gene. xix.a schen ghemaect/omghekeert ende verdoemt/ hier
mede een exẽpel geset dẽ genen die toecomende on
salich sullen zijn/ende heeft verlost den rechtueerdi
ghen Lot/die ouervallen was van die oneerbaerlij
ke conuersacie der quaden/Wandt om dat hi recht
ueerdich onder hem woonde/dat hi sien eñ hooren
moeste so quelden si die rechtueerdige siele van dage
te dage/met harẽ onrechtẽ wercke Want die HE
RE die weet die goede eñ salige menschẽ wt der tẽ
tatien te verlossen/die quade eñ onrechtueerdighe
te behouden/tot den dach des oordeels te pinigen.

Maer alre meest die daer wandelẽ na den vlees
sche inder wellust der onsuuerheyt/ende die ghene
die die heerschappie verachten/stout eñ hooch van
haer seluen houdẽ/ ende en ontsien hem niet secten
in te brengen/lasterende/hoe wel nochtãs die En
ghelen/die stercker eñ crachtigher zijn niet en ver-
dragẽ dat lasterlijcke oordeel vandẽ HEERE tegẽ
C haer Mer si zijn als onredelijcke beesten die natuer
lic te verworgẽ eñ te vangen geboren zijn/verlaste
ren dat ghene dat si niet en kennen / ende in haren
worgẽ eñ verderuẽ sullẽ si verworget worden/ eñ
den loon der onrechtueerdicheypt daer af brenghen

Si achtent voor wellust/dat tijtlijc wel leuen/si
zijn vlecken ende ander onreynicheyt/ si leyden een
wellustich leuẽ van uwer liefdẽ / si brassen wel van
den uwen/ende hebben oghen vol ouerspels / daer
sonde en is nyet te keeren/si locken aen hẽ dye licht
ueerdighe sielen/ende hebben een hert doordreuen
met giericheyt/kinderen der maledijnge/si hebben
verlaten dẽ rechtẽ wech/eñ zijn dwalende gegaen/
D eñ hebbẽ na gheuolcht den wech Balaã des soons
Bosor die welcke lief hadde dat loon der onrecht
ueerdicheypt/mer hi hadde straffinge zijnder ouertre
dinge Dat stomme lastbaer diere sprac met mẽsce-
lijcker stemme/eñ belette des prophetẽ dwaelheyt

Dese zijn fonteynen sonder water / eñ wolcken
vanden winde ghedreuen/den welken is bewaert
een doncker duysternisse tot inder eewicheyt.Wãt
si sprekẽ hoochmoedige woorden van ydelh/daer
niet na en volcht/ende si trecken door wellusticheit
tot begeerlicheyt des vlees den genen die eerst ont
lopen warẽ ende nv in dolinghe wandelen/eñ belo
uen hem vryheyt/hoe wel si selue knechten der ver
deruinge zijn/want van wien yemant verwonnen
is/diens knecht is hi geworden/Want ist dat si die Iob
onsuuerheyt der werelt ontulucht zijn door die ken
nisse des HEEREN/ende des salichmakers Jhesu
Christi/eñ werdẽ si weder in die selfde geulochten
eñ vwonnẽ/so is hẽ dat laetste arger geworden dan
dat eerste. Want het waer hẽ beter/dat si dẽ wech
der rechtueerdicheypt niet bekẽt en hadden/dan dat
si hem kennen ende hem afkeeren van dat heylige
gebot dat hẽ gegeuẽ is. Dat ghemeen spreecwoort
is hem gescbiet/ Die hont eet weder dat hi ghespo-
gen heeft/eñ die suege wentelt haer weder inst slijc
als si ghewasschen is

¶ Die apostel leert ons hoe wy voorsichtich sullen zijn inte
quaet dat gheschien sal/inde tweedẽ toecoemst van Chri-
stus/ende scrijft hoe die selue ghebueren sal.

Dat.iij.Capittel.

S Iet alder beminste / desen tweeden
brief schrijue ic v/ in welcken ick ver A
wecke ende vermane uwen reynen
sin/ dat ghi der woorden gedenct die
voorseyt zijn vanden heylighen prophe
ten/eñ oock aen onse ghebot/ wi die zijn Apostelen
des HEEREN eñ des salichmakers.

Eñ weet dat ten eersten / dat inden laetsten da
gen sullen comen bespotters/ die na haer eygen be
geerlicheden wandelen eñ seggen/ Waer is die be i.Thi.
loofte zijnder toecocst ? Wandt sint dat die vaders iiij.a
geslapen hebben/blijft alle dinc alst geweest is van ij.Thi.
aenbeghin der creatueren / Mer moetwillens wil iij.a
len si niet weten/dat die hemel in voortijden oock B
was/daer toe ooc die aerde wt dat water eñ in dat
water bestaende/door dat woort Gods nochtans
te dier tijt die werelt door die diluuie verghinc Die
hemel die noch is/eñ die eerde zijn door zijn woort
onthouden/ dat si den viere behouden werden / in
den dach des oordeels/eñ verdoemenisse der onsali-
gher menschen.

Mer dit een/eñ si v nz verborgẽ ghi beminde dat
eenen dach is geacht bi den HEERE als duysent
iaer/eñ duysent iaer als eenẽ dach/Dye HEERE C
die vertreet zijn beloofte / niet als sommige die ver
treckinge achtẽ/ Mer hi is lancmoedich tegẽ v/eñ
en wil niet dat yemandt verloren bliue/ mer dat hẽ
een yegelijc tot penitentie geue / Die dach des HE
REN sal comẽ/als een dief inder nacht/ in welckẽ
die hemelẽ vergaẽ sullẽ met groten craken / die ele
menten sullẽ van hitten smelten / eñ die aerde ende
die wercken dye daer inne zijn/ dye sullen verbrant
worden/

Als dit nv al sal verghaen/hoe sult ghi dan ghe
schict wesen met heylige wandelinghen/eñ Godsa
lighen wesen/oft Godsdiensticheden/dat ghi wach
tet eñ haestet tot den dach des HEEREN / in welc
kẽ die hemelẽ vãdẽ viere vergaẽ/eñ alle elementen
van hette smeltẽ sullen/Nieuwe hemelen ende een
nyeuwe aerde verwachten wy na zijnre beloeften D
in welcken rechtueerdicheypt woont.

Daer om mijn lieue /nv ghi dan daer op wach
tet so beneerstiget v dat ghi geuondẽ wert voor hẽ
onbeulect ende õstraffelic inden vrede/*eñ die lanc
moedichz ons HEEREN Jhesu Cristi achtet voor

v salicheyt/ also ons alder bemintste broeder Pau-
Ro.ij.b. lus v gescreuē heeft/ na die wijsheyt die hē ghegheuen is/ also hi ooc in allē Epistolen daer af spreect
in welcken zijn sommige stuckē swaer te verstaen
welcke verwerren die ongheleerdē eñ lichtuaerdi
ghen ghelijc als ooc die anderen scriften tot haer
der eyghen verdoemenisse/ Maer ghi mijn bemin
de/ want ghi dit te voren weet / soo wachtet v dat
ghi niet door dwalinghe der booser met haer ver
leyt en wert/ ende valt wt uwer eygen vasticheyt/
Maer wast inder ghenaden eñ kennisse ons HE-
RE ende salichmakers Jesu Christi/ Den seluē
si glorie nv ende ten eewighen tijden Amen.

Hier bghinnē

sint Jans Epistelen.

Die Apostel sint Jan bewijst dat nyemant God lief en heeft dan die volbrenghen die ghebooten Godts/ ende dat nyemant salich en wort dan die belijen dat Jesus is die sone Gods.

Dat eerste Capittel.

A at van beginsel was dat wy gehoort
hebben/ dat wy ghesien hebben met
onsen oogen/ dat wy beschout hebbē/
ende onse handen ghetast hebben/ vā
dat woort des leuens/ ende dat leuen
is gheopenbaert/ ende wi hebben ghesien ende tuy
ghen eñ vercondighen v dat leuen/ dat eewich is/
welc was byden vader ende is ons gheopenbaert/
Wat wi ghesien ende gehoort hebben/ dat vercon
dighen wi v/ op dat ghi ooc met ons ghemeynscap
hebt/ ende onse ghemeynschap si met den vader en
B de met sinen sone Jesu Christo/ Ende dat scrijuen
wi v/ op dat ghi v verblijt ende v vruechde volco-
men si.
Ende dat is die vercondinghe die wy van hem
gehoort hebben ende v vercondighē/ dat God een
licht is/ ende in hem en is gheen duysternisse/ Ist
dat wi segghen dat wi ghemeynschap met hē heb
ben/ ende wandelen in duysternisse/ so lieghen wy/
C ende en doen niet die waerheyt. Ist dat wi int licht
wandelen/ ghelijc hi int licht is/ soo hebben wi ghe
meynschap onder malcanderen/ eñ dat bloet Chri
sti maect ons reyn van alle sonden.
Ist dat wi segghen/ wi en hebben gheen sonde/
so verleyen wi ons seluen/ ende die waerheyt en is
D in ons niet. Maer ist dat wi onse sonden bekennen
Hebreo. so is hi getrouwe eñ gerechtich/ dat hi ons die son
ix.d. dē vergeue/ eñ reynicht ons van alle ongherechtic-
Apoca. heyt. Ist dat wi seggen/ wi en hebben niet gheson
i.b. dicht/ so maken wi hem tot een logenare/ ende zijn
woort en is niet in ons.

Die Apostel vermaent die menschen tot duechdelijcke wercken/ ende ontradet haerlieden die begheerlicheden ende alle ongheloouicheden.

Dat.ij.Capittel

A ijn kinderkens sulcx scrijue ick v / op
dat ghi niet en sondicht/ ende oft ye-
māt sondicht / so hebbē wi eenē voor
sprake bi God Jesum Christum die
rechtueerdich is/ ende die selue is die
versoeninge voor onse sondē/ niet alleene voor on
se sonden/ maer ooc voor die gheheele werelt/ Eñ
daer aen bekennē wi/ dat wi hem bekent hebben/ Joan.
ist dat wi zijn ghebot houden/ Wie daer seyt/ ic heb xiiij.g.
hē gekent/ eñ en hout zijn ghebot niet/ die is een lo
ghenaer/ eñ in dien en is geen waerheyt/ Mer wie
zijn woordt houdt/ in dyen is voorwaer dye liefde
Gods volcomen/ Daer aen bekennen wy dat wy
in hem zijn/ Wie daer seyt dat hi in hem blijft/ dye
sal ooc wandelen ghelijc hi ghewandelt heeft.
Broeders/ ic en scriue v geen nyeu ghebot/ mer
dat oude gebot/ dat ghi van beghinsel hebt gehadt
Dat oude gebot is dat woort dat ghi gehoort hebt
Wederom een nieu gebot scriue ic v/ dat daer wa
B rachtich is bi hem ende bi v / want die duysternisse
is vergaen/ eñ dat warachtich licht schijnt nv. *
Wie daer seyt/ hy is int licht / ende haet sinen broe
der/ die is noch in duysternissen. Wie sinē broeder
lief heeft/ die blijft int licht/ eñ is gheen erghernisse
in hē / Mer wie sinē broeder haet/ die is in duyster
nisse/ ende wandelt in duysternissen / ende en weet
niet waer hi henē gaet/ ende die duysternissen heb
ben zijn ooghen verblint.
Kinderkens ic scriue v / dat v die sonde verghe
uen wert door sinen name. Ic scriue v ghy vaders
C want ghi hebt bekent dien/ die van beginsel is / Ic
scriue v ghi iongelingen/ want ghi hebt den bosen
viant verwonnen/ Ic scriue v kinderen/ want ghy
hebt den vader bekent/ Ic hebbe v vaderē ghescre
uen/ dat ghi dien gekent hebt/ die van beghinsel is/
Ic hebbe v iongelingen ghescreuen/ dat ghi sterc
zijt/ eñ dat dat woort Gods bi v blijft/ eñ den boo
sen viant verwonnen hebt.
Hebt niet lief die werelt/ noch die dingen die in
die werelt zijn/ Ist dat yemāt dye werelt lief heeft
in dien en is niet die liefde des vaders/ Want al dat
inder werelt is (namelick die lust des vlees eñ lust
der oogen/ ende hoochmoet der goeden) en is niet
vanden vader/ maer vander werelt / Ende die we
relt vergaet met haer lusten/ Maer wie den wille
Gods doet die blijft inder eewicheyt.
Kinder/ het is die laetste vre / eñ gelijc ghy ghe
hoort hebt/ dat die Antecrist coemt/ ende nv zijn ve
le Antecristen ghewordē/ Daer aen bekennen wy
dat die laetste vre is/ Si zijn van ons wtghegaen
mer si en waren van ons niet/ Want warē si van
ons gheweest/ so waren si oock bi ons ghebleuen/
Maer op dat si openbaer souden worden/ dat sy
niet al van ons en zijn.
D Eñ ghi hebt die saluinghe van dien dye heylich
is/ eñ weet alle dinc / Icen heb v niet gescreuē als
oft ghi die waerheyt niet en wist/ maer ghi weetse
Eñ ghi weet dat gheen lueghen wt der waerheyt
en coemt. Wie is een lueghenaer/ anders dan dye
loochent dat Jesus is Christus/ Dat is die Antecri
stus/ die den vader ende den sone loochent/ Wie dē
sone loochent/ die en heeft ooc dē vader niet. Wat
ghi nv gehoort hebt van beghinsel dat blijue by v/
Ist dat bi v blijuet dat ghi van beghinsel ghehoort
hebt so sult ghi ooc byden sone eñ byden vader blijuen. Eñ dat is die belofte die hi ons belooft heeft/
dat eewich leuen.
Dit heb ic v gescreuē/ van dien die v verleyden/
Ende die saluinge die ghi van hē ontfanghen hebt
blijue bi v. Eñ en behoeft niet dat v yemant leere/
mer gelijc v die saluinge alder leyleert/ soo ist waer

eñen is geen loeghen Ende so si v gheleert heeft/
so blijft bi den seluen /Eñ nv kinderkens blijft by
hem/op dat wanneer hi geopẽbaert wert /dat wy
een betrouwen hebben eñ niet beschaemt en wer=
den voor hem in zijnder toecoẽst. Ist dat ghy weet
dat hi gerechtich is/so weet ooc /dz wie recht doet
die is van hem gheboren

¶Die Apostel schrijft die gemeynschap /des volcs in zijn
landt schrijuende haer volmaectheyt/ ende vermaent se tot
sinierheyt der herten ende broederlijcke liefde

Dat.iij.Capittel

A Siet welcke cẽ liefde heeft ons die va
der ghegheuen/dat wi Gods kinde=
ren souden heeten / Daer om en kendt
ons die werelt niet want si en kent hẽ
niet/Mijn liefsten /wy zijn nv Gods
kinderen /eñ ten is noch niet geopẽbaert wat wy
zijn sullen/Mer wi weten / wanneert openbaren
sal/dat wi hẽ dan ghelijc sullẽ zijn/ want wy sullen
hem sien gelijc hi is /Ende een yeghelijc die sulcke
la iiij b hopinge heeft/die reynicht hem/gelijc hi ooc reyn
pe.ij d is/Wie zõde doet/ die doet õrecht/ eñ die sonde is
onrecht/Ende ghi weet/ dat hi is gheopenbaert/
op dat hi onse sonden wech soude nemen/ende die
sonde en is niet van hẽ /Wye in hẽ blijft die en son
dicht niet / eñ wie daer sondicht /dye en heeft hem
niet ghesien oft ghekent

Kinder/laet v nyemãt verleyen. Wie recht doet
die is gerechtich/gelijc hi gherechtich is/Wye son
B de doet/die is vanden Duuel/want die Duuel zon
dicht van beginsel. Daer toe is gheopẽbaert die so
ne Gods/dat hi die werckẽ des duuels soude bre=
ken/Wie wt god gheboren is/die en doet geen son
de/Want zijn saet blijft bi hẽ/ende en can niet son=
digẽ /want hi is van God geborẽ. Daer aen kent
ib iiij c men/welc die kinderen Gods / eñ die kinderẽ des
Duuels zijn /Wie niet recht en doet / die en is nyet
van God /ende die niet lief en heeft sinen broeder
Want dat is dye bootscap die ghi ghehoort hebt
van beginsel/dat ghi malcanderen lief sult hebben
Ge iiij b Niet gelijc Caym die van den quaden was / ende
doode sinẽ broeder/Ende waer om doode hi hem
C om dat zijn werckẽ quaet waren/ende zijns broe=
ders ghe rechtich. ✠ En verwondert v niet mijn
broeders al ist dat v die werelt haet/Wi weten dz
wi vander doot door ghecomen zijn in dat leuen/
Ioã.v c Want wi beminnẽ die broeders Wye den broedᵉ
niet lief en heeft/die blijft inᵈ doot Wye sinẽ broe=
der hatet / die is een dootslagher /Ende ghy weet
dat een dootslagher en heeft dat eewich leuen niet
in hem bliuende

Daer aen hebben wi ghekent die liefde/ dat hy
D zijn leuẽ voor ons gelaten heeft /eñ wi sullen oock
dat leuẽ voor die broeders laten. Maer wanneer
yemant deser werelt goeden heeft / ende siet sinen
broeder ghebrec hebben/ende sluyt zijn herte voor
hem toe /hoe blijft die liefde Goods bi hem? Mijn
kinderkens laet ons niet liefhebben met woorden
noch met der tonghen/mer met der daet ende met
der waerheit *

Daer aen bekennen wi/ dat wi wt der waerhz
zijn/dat wi bereyden onse herten voor hem/ist dat
ons onse herte verdoẽt/dat God grooter is dã on
se herte/eñ bekent alle dinghen / Ghi beminde/ist
dat ons ons herte niet en verdoemt/so hebben wy

een vrije sekerheit tot God / ende so wat wi biddẽ
dat sullen wi van hem ontfanghen / want wi hou=
dẽ zijn gebot/eñ doen dat voor hem behaghelic is.

Ende dat is zijn gebot / dat wy gheloucn inden
name sijns soons Jesu Christi/eñ hebbẽ liefte on=
der malcanderẽ/gelijc hy ons een gebot ghegeuen
heeft/Eñ wie sijn gebot hout /die blijft in hem/eñ
hi in hem / Eñ daer aen bekennen wi dat hi in ons
bliuet aenden gheest die hi ons ghegeuen heeft.

¶Die Apostel spreect hier van dat woort/hoe dat mensce
lijc ghewoorden is /ende hi spreect van valsche propheten/
ende van Antekerst

Dat.iiij.Capittel

Alderliefsten/gelooft niet eenen yege= A
lijckẽ geest/maer proeft dye gheesten
oft si vã God zijn/wãt het zijn veel val=
sche prophetẽ wt ghegaen inder we=
relt. Daer aen bekẽt dẽ gheest Gods
Een yeghelick gheest dye daer bekent dat Jhesus
Christus gecomẽ is in dat vleesch / die is vã God
Eñ een yegelic geest/die daer niet en belijdt dat Je
sus Christ? is gecomẽ in dat vleesch die en is nyet
van God /Eñ dat is dye gheest des Antechristes/
van welcken ghi hebt ghehoort/dat hy coemt eñ is Ioã ij.
nv ter tijt in die werelt

Kinderkẽs/ghi zijt vã God ende hebt den ghe
nen verwonnen/wãt die in ons is/ is grooter dan
die inder werelt is/Si zijn vander werelt/daerom
sprekẽ si vander werelt / ende dye werelt hoortse/
Wy zijn vã God /Ende wie God bekẽt die hoort
ons eñ wie niet vã God en is/die en hoort ons niet B
Daer aen bekennẽ wi dẽ geest der waerheyt/ende
den gheest der dolinghen

Ghi beminde laet ons onder malcanderen lief
hebben/want die liefde is van God/Ende wie lief
heeft/die is van God geboren/eñ kent God Wie Io iiij b
niet lief en heeft/dye en kent God niet. ✠ want
God is die liefde. Daer aen is geopẽbaert die lief
de Gods/dat God sinẽ eenigẽ geboren sone ghe=
sonden heeft in deser werelt/dat wi door hem sou
den leuen/Daer in staet die liefde/niet dat wi God
lief ghehadt hebben /maer dat hi ons lief ghehadt
heeft/eñ heeft ghesonden sinen eenighen sone/ tot
een versoeninghe van onsen sonden

Aldᵉ beminste/heeft ons God also lief gehadt/ C
so sullen wi ons ooc weder om onder malcanderẽ Ioan iii
liefᵉ hebbẽ/Niemãt en heeft God ye gesiẽ / Ist dat
wi ons ondᵉ malcãderẽ lief hebben soo blijft God
in ons/eñ zijn liefde is volmaect in ons/Daer aen
bekennẽ wi dat wi in hem bliuen /ende hi in ons/
dat hi ons van sinen geest gegeuẽ heeft /Ende wy
hebbẽ gesien eñ ghetuyghen /dat die vader den so=
ne ghesonden heeft /tot eenen salichmaker der we
relt/Die nv belijdet dat Jesus Gods sone is/in di
en bliuet God/ende hi in God /Eñ wi hebben be
kent eñ gelooft die liefde die God in ons heeft

God is die liefde/eñ wie in die liefde blijft/dye D
blijft in God/eñ God in hem /Daer aen is die lief
de volmaect bi ons / op dat wi een hope hebben in
den dach des oordeels/want gelijc hi is/so zijn wi
ooc in die werelt. Vreese en is niet inder liefdẽ/mer
die volmaecte liefde drijuet die vrese wt / want dye
vrese heeft pijn /Mer wie vreest/die en is niet vol
comen inder liefden

Laet ons hẽ lief hebbẽ /want hi heeft ons eerst

niet gehadt/ Ist dat yemant seyt/ ic heb God lief/
ende haet sinen broeder/ die is een logenaer. Wāt
wie sinē broeder niet liefen heeft dien hi siet/ hoe
can hi God lief hebben dien hi niet en siet? Eñ dat
ghebot hebben wy van hem/ dat soo wie God lief
heeft/ dat die ooc sinen broeder lief hebben sal. *

¶ Die Apostel veruolgende op die liefde die wi behooren te hebben teghen onsen naesten/ spreect voort van die opē barmighe des woorts/ ende van dat betrouwen in God
Da .v. Cap. tittel.

B Die daer gelooft dat Jhesus is Christus/ die is vā God geborē. Eñ wie daer lief heeft dien/ die hy ghebaert heeft/ die heuet ooc lief dien/ die van hem ghebozen is. Daer aen bekennē wi dat wi Gods kinderen lief hebben/ als wy God lief hebben/ eñ zijn gheboden houdē. Wandt dat is die liefde Gods/ dat wi zijn gebodē houden/ eñ zijn geboden en sijn niet swaer. * Wandt al dat vā God geborē is/ verwint die werelt. * eñ ons geloue is die victorie die die werelt ouerwonnē heeft Wie is/ die die werelt verwindt/ dan die daer gelooft dat Jesus Gods sone is?

Dese is die daer coēt/ met water eñ bloet/ Jesus Cristus/ niet met watere alleene mer met water eñ bloet/ Eñ die geest ist/ die daer tuyghet/ dat
C die geest die warachtich is/ Want drie sijnder die daer inden hemel ghetuyghe gheuē/ die vader/ dat woort/ eñ die heilighe gheest/ Eñ dese drie sijn een Eñ drie sijnder die daer getuge geuē inder aerdē/ Die geest/ dat water/ ende dat bloet/ ende die drie sijn een/ Ist dat wi der menschen tuyghen ontfangē/ Gods getuigenisse is grooter/ wāt Goods ge tuyge is dat/ dat hi getuycht heeft van sinen soone Wie daer ghelooft aen den sone Goods/ die heeft Gods ghetuygenisse bi hē Mer wye God niet en gelooft/ die heeft hem tot een logenaer ghemaect/ wāt hi en heeft niet gelooft dat ghetuygenisse dat God getuycht heeft van sinen sone. Eñ dat is/ dat ghetuygenis dat ons God dat eewich leuen heeft gegeuen/ eñ sulcs leuē is in sinen sone. Wie den sone Gods heeft/ dye heeft dat leuen/ wie den soone Gods niet en heeft/ die en heeft dat leuen niet.

Alsulcs hebbe ic v gescreuen/ ghi die gelooft aē
C den name des soons Gods/ op dat ghi weet dz ghi dat eewich leuen hebt/ eñ dat ghi ghelooft aen den name des soons Gods/ Eñ dat is dat betrouwen dat wi hebben tot hem/ dat ist dat wi wat bidden na sinen wille/ so hoort hi ons. Ende ist dat wi weten dat hi ons hoort/ wat wi bidden/ so weten wy dat wi die bede hebben die wi van hem ghebeden hebben

D Ist dat yemant siet sinen broeder sondigen/ een sonde niet totter doot/ die sal bidden/ eñ hem gheuen dat leuen/ dien dye daer sondighen/ niet totter doot/ Daer is een sonde totter doot/ daer voor en segge ic niet dat yemāt bidde/ Alle ongerechticheit is sonde. Eñ het is sommighe sonde totter doot
✠ Wi weten/ dat wie van God gheboren is/ die en sondicht niet/ mer die gebooꝛt vā Godt ōthout hem/ ende die bose viant en sal hem niet aentasten Wi weten/ dat wi vā God sijn/ eñ die gheheele werelt is geset in boosh3/ Mer wi wetē dat dye sone Gods ghecomen is/ eñ heeft ons eenen sin ghegeuen op dat wy souden bekennē den warachtighen eñ sijn indē warachtighen in sinen sone Jesu Christo dese is die warachtighe God/ eñ dat eewich leuē. * Kinderkēs hoet v voor den afgoden. Amen.

¶ Hier beghint die tweede Epistel van sint Jan

¶ Sint Jan vermaent die wtuercoren/ tgaet te ammeeren/ ende tquaet te schouwen/ ende set die maniere om te leeren schouwen/ hem excuserende vander cortheit
Dat.J.Capittele.

Die oude der wtuercorender vrouwen eñ haren kinderen/ die ick lief hebbe in der waerheyt/ en
A de niet alleene ick/ mer ooc alle die die waerheyt ghekendt hebben/ om der waerheyt wille die in ons blijft/ ende by ons zijn sal inder eewicheit

Ghenade barmherticheit/ vrede vā God/ den vader/ eñ vanden HERE Jesu Christo/ den sone des vader inder waerheit ende inder liefden

Ic ben seer verblijt/ dat ic geuonden hebbe onder
B v kinderē die daer inder waerheit wandelen/ gelijc wi een ghebot vanden vader ontfanghen hebben Eñ nu bidde ic v vrouwe/ niet als een nieuwe ghebot en scriue ict v/ mer dat wi gehadt hebben van beghin dat wi ons onder malcanderen lief hebben sullen/ Ende dat is die liefde/ dat wi wandelen na sijn ghebot

Dat is dat gebot ghelijc ghi ghehoort hebt van beghinsel op dat wi daer in wandelen/ Want vele verleyders sijn inder werelt ghecomen/ die niet en
C belijden Jesum Christum dat hi int vleesch ghecomen is/ Dese is die verleyder ende dye Antecrist/ Siet voor v/ dat ghi niet en verliest/ dat ghy ghewrocht hebt/ mer vollen loon ontfanghet. Wie ouertreet ende blijft niet inder leere Christi/ die en heeft gheen Godt Wie inder leere Christi blijft/ die heeft beyde den vader ende den sone

Ist dat yemant tot v comet/ ende brenget dese leere niet/ dien neempt niet in v huys/ ende groet hem ooc niet Want wie hem groet die heeft ghemeynscap met sinen quaden wercken. Ick hadde
D v veel te scriuen/ maer ic en wilt niet door brieuen ende inct doen/ Maer ic hope tot v te comen ende mondelinc met v te spreken/ op dat v vruechde vol comen si. Het groeten v die kinder dijnder susteren der wtuercorender. Amen.

Dye derde Epistel van sint Jan

¶ Die Apostel vermaent Gayum dat hi blijue in sachtmoedicheyt/ ende hem van alle quade leere
Dat.J.Capittel

A Die oude Gaio den beminden/ dyen ick lief hebbe in der waerheyt/ Mijn beminde/ ick wensche in allen stucken/ dat v wel ghae/ ende ghesondt zijt/ ghelijck dijnder siele wel gaet/ Ic ben seer verblijt/ doē die broeders quamen ende ghetuychden van dijnder waerheyt.

gelijc ghi wandelt in der waerheyt/ Ic en heb geen
grooter vruechde dan die/ dat ic hoore mijn kinder
inder waerheyt wandelen.
B Mijn beminde/ ghi doet trouwelijck / wat ghy
doet ien den broederen ende ghasten /die uwer lief
den getuych ghegeuen hebben voor die ghemeynte
eñ ghi sult weldoen/ ist dat ghijse weerdelijck voor
God geleyt hebt / want om zijns naems wille zijn
wi gereyst/ eñ hebben vandē heydenē niet genomē
daer om so sullē wi sodanigen ontfanghen/ op dat
wi der waerheyt hulpen worden.
Ic hebbe die gemeynten ghescreuen/ mer Dio
trepes / die onder hem wil den voorganck hebben
die en ontfanct ons niet/ daer om wanneer ic come
wil ic hem vermanē zijnder wercken die hi doet/ eñ
hi crijst met quaden woordē ouer ons/ eñ laet hem
C aen dien niet genoegen/ hien ontfanct die broeders
selue niet/ ende belet dien die dat doen willen/ ende
worptse wt der gemeynten.
Mijn beminde/ volcht niet naden quadē/ maer
na den goeden/ Wie wel doet/ die is van God /die
quaet doet/ die en siet Godt niet / Demetrio wert
getuygenisse van allen ghegeuen eñ van der waer-
D heyt selue/ eñ wi ghetuyghen ooc/ eñ ghy weet/ dat
onse getuygenisse waer is/ Ic heb vele te schrijuen
maer ic en wil niet met inct ende pennē tot v schrij
uen/ Ic hope v cortelinck te sien/ so willen wi mon
delic met malcanderen sprekē/ Vrede si met v. Het
groeten v die vrienden/ Groet die vriendē met na-
men. Amen.

Hier beghint dye Epistel tot den Hebreen.

Hier wort ghestelt dye excelentheyt van Christo /die welck ons die nieuwe wet gegeuen heeft
Dat.eerste.Capittel

A Nae dien dat Godt
voortijts menichmael ende
menigerley wijse tot den va-
deren door die propheten ge
sproken heeft/ so heeft hi ten
laetstē in desen dagen tot ons
door dē soon gesproken / den
welcken hy tot eenen erfgename alre dingen geset
heeft/ door welckē hi ooc die werelt gemaect heeft
die welcke(wāt hi een schijnsel oft blinckinghe zijn
der heerlicheyt is/ eñ dat gelijcke oft dat gherechte
beelt zijns wesens is/ ende draecht alle dingen met
ten woorden zijnder crachte/ ende heeft die reynin-
ghe onser sondē door hem seluen ghemaect oft vol-
bracht) heeft hi hē geset totter rechter hant der ma
iesteyt inder hoochte/ so vele beter ghewoorden dan
die enghelen/ als hi te mael vele eenen anderen na
me hem beeruet heeft. *
B Wāt tot welcken engel heeft hi oyt geseyt. Ghi
Psal. ij. zijt mijn soon/ ic heb v hedē gebaert? Ende weder
Ick sal hem een vader zijn / ende hi sal mi een soon
Actuū zijn. Voort daer hi den eersten geboren sone in dye
xiij.e werelt weder inleyt oft inbrenget/ so seyt hi/ Ende
alle enghelen Godts sullen hem aenbidden. Ende
vanden engelen seyt hi/ Hy maect zijn engelen ghee
sten/ ende zijn dienaers vlammen des vuers. Mer
vandē sone Gods/ dijnē stoel duert van eewicheyt
tot eewicheyt/ dat septer wo rijcx is eenē oprechtē C
septer/ Ghi hebt die gerechticheyt lief ghehadt eñ Pasalm
die ongerechticheyt gehaet/ daer om heeft v Godt xliiij.
v HEERE gesalft met der olie der blijschappen vo-
uen uwen mede ghesellen.
Ende ghi HEERE hebt die aerde van beginsel
ghefundeert/ ende die hemelen zijn wercken uwer
handen/ die selue sullen verghaen maer ghi sult blij
uen/ ende sullen alle verouden als een cleet eñ ghy
sultse veranderen als een ghewaedt / ende si sullen D
hem veranderen / mer ghi zijt die selue / ende uwe Psal. ci.
iaren en sullen niet afnemen * Maer tot welcken
engel heeft hi oyt geseyt/ Sidt tot mijnder rechter
hant/ tot dat ic uwe vianden tot een voetbanck u-
wer voeten legge? En zijn si niet altemael diensba Psal. ci.
righe gheesten/ wt gheseynt te dienst om die ghene
die eruen sullen die salicheyt.

Die apostel gebiet ons dat wi die nieuwe wet obedieren sullen/ die welcke ons Christus ghegeuen heeft niet tegenstaende/ die ootmoedicheyt zijnder passien.
Dat.ij.Capittel.

Aer om sullen wi dies te meer waer A
nemen tgeen dat wi horē /op dat wy
niet teeniger tijt en veruloetē/ Want
ist sake dat dat woort vast geworden
is/ dat door die engelē gesproken is/
eñ een yegelijcke ouertredinge ende ghehoorsaem
heyt heeft zijn rechte loon ontfaen/ hoe sullē wi dan
ontvlien/ ist dat wi sulcken salicheyt verachten/ die
welcke nae dien dat si begost heeft/ ende door den
HEERE ghesprokenis/ soe is si op ons beuesticht/
door die gene diese gehoort hebben/ mits dat mede
getuyghe Gods/ met teekenen ende wonderen en
de menigerley crachten / ende met wtdeelinghe des
heylighen geest na sinen wille.
Want hi en heeft den enghelen die toecomende B
werelt niet onderdaen gemaect/ oft onder worpē Psalm.
daer wi af spreken/ Mer het getuyghet een/ op een viij.
plaetse seggende/ Wat is die mensche dat ghi zijns
gedēct? eñ des menschē sone dat ghi hē thuys soect
✠ Ghi hebt hē een cleynē tijt der engelen laten
deruen/ ghi hebt hem met prijs eñ eere ghecroont
eñ hebt hem ouer die wercken uwer handen geset
Ghi hebbet sinē voetē al onder worpē. In dien dat Psal. ij.
hijt hem al heeft onder ghedaen/ so en heeft hi niet
ghelaten dat hem niet onderdaen en is. Maer nv
en sien wi noch niet dat hem al onderdaen is/ Mer
den ghenen die een cleyn tijt der engelen ghederft
heeft/ sien wi dat Jesus is/ door lijden eñ den doot
ghecroont met eeren/ op dat hi van Godts ghena-
den voor allen den doot soude smaken.
Want het betaemde hem/ om wiens wille alle
dinghen zijn/ ende ouermits den welcken alle din C
gen zijn/ die daer vele kinderen ter heerlicheit heeft Actuū.
ghebracht dat hy den leytsman haerder salicheydt
door lijden volcomen soude maken / om dat si alle
van hem comen/ beyde die daer heylighet/ ende dye
daer gheheylicht worden. Om der saecken wille/ psal.xxi.
en schaemt hi hem ooc niet/ haer broeders te heetē
seggende/ Ic wil uwen name minē broederen ver Esaie
condigen/ ende int midden der ghemeynten uwen viij.b.
lof singen. Ende weder/ Ic wil myn betrouwē op Osee.
xiij.b.

hem setten. Ende weder. Siet daer/ ic eñ mijn kinderen die mi God ghegheuen heeft.

D Nae dien dan dat die kinderen vleesch eñ bloet hebben/ so is hi oec ghelijcker maten/ oft inder seluer wijsen/ deelachtich geworden/ op dat hy door die doot den ghenen die macht soude nemen/ dye des doots geweldt heeft/ dat is/ den Duyuel/ ende dat hij se soude verlossen/ die ouermidts vreese des doots verbonden waren der slauernijen. Want hy en neemt nerghent die enghelen aen/ maer dat saet Abrahe neemt hi aen/ Daerom moet hy in allen dingen sinen broeders ghelijc worden/ op dat hi ontfermhertich soude worden/ eñ een ghetrouwe hooghe priester voor God/ om die sonden des volcs te versoenen/ Want daer hi in gheleden heeft eñ ghetempeert is/ so can hi die ghene helpen die ghetempert werden.

¶ Hier wert vertoont dat Christus Moysen te bouen gaet/ wien wi obedieren sullen. Dat. iij. Capittel.

Aerom ghi heylighe broeders/ Ghi die deelachtich zijt/ des hemelschen roeps/ neemt waer des Apostels en A de hoogen priesters onser belijdinghe Jesum Christum * die daer ghetrou is/ den ghenen die hem ghemaect heeft/ gelijc oec Moses/ in alle sinen huyse/ Maer dese is grooter prijs waerdich dan Moyses/ na dien dat hi een grooter eere aent huys heeft/ diet huys bereyt oft ghetimmert heeft/ dan die dat besidt. Want een yegelijc huys wort van yemant bereyt oft ghetimmert Maer/ dien diet al bereyt oft ghescapen heeft dat is B God. Eñ het is waer Moyses was ghetrou in al zijn huys/ als een knecht/ tot eenen ghetuyghenisse des geens/ dat ghesept soude worden. Maer Christus als een sone in sinen huyse/ wiens huys wi zijn ist dat wi anders die vrymoedicheyt eñ den roem des hoops tot aent eynde vast behouden. *

Daerom so die heylighe gheest seyt. Ist dat ghy heden zijn steme hoort/ so en verhert niet uwe herten/ gelijc als in die verbitteringe inden daghe der temptacien inder woestijnen/ daer my v vaderen C tempteerden/ si proefden ende saghen mijne wercken veertich iaer lanck/ waer om ick verbreden was/ ouer dat gheslachte/ eñ seyde. Alle tijt dolen si metter herten/ Maer si en wisten mijne weghen niet/ also dat ic oec swoer in mijne gramschap/ dat si niet tot mijnder rusten souden comen.

* Siet toe/ lieue broeders/ dat tot geender tijt in yemant onder v een arch herte des ongheloofs en si dat daer af trede van den leuenden God/ maer vermaent v alle dage also langhe alst heden heet/ op dat nyemant van v verhert en werdt door bedroch der sonden.

D Want wi zijn Christus deelachtich geworden/ ist dat wi anders dat beghin zijns wesens tot aent eynde vast behouden/ * alsoo langhe alst ghesept wort/ ist dat ghi heden zijn stemme hoort so en verhart v herten niet also inder verbitteringe ghesciede Want sommige diese hoorden verbitterden haer/ mer niet alle die van Egypten wt ghingen door Moysen/ Maer op welcke was hy veertich iaer ghestoort? En ist niet aen so/ dye daer sondichden/ der welcker lichamen in die woestijne veruielen? Mer welcken versfwoer hi dat si niet tot zijnder rusten comen en souden/ dan den ongelouighen? Eñ wy sien dat si daer niet en hebben connen in ghecomen om des ongeloofs wille.

¶ Die Apostel seyt dat wi sorghen moeten om te comen in die eewighe ruste. Dat. iiij. Capittel

O laet ons dan vreesen/ dat wi die beloften (in te comen in zijn ruste) niet en A verlaten/ ende nyemant wt ons beuonden en werde dat hi daer buyten blijue. Want het is oec ons vercondicht ghelijc als haer lieden. Maer dat woort der predicanten en halp haer niet/ om dat geloue daer niet toe ghedaen en wert vanden ghenen diet hoorden Want wie daer gelooft hebben/ gaen in tot zijnder rusten/ also hi gesproken heeft/ also ic swoer in mijnder toornicheyt si en sullen niet ingaen in mijnder rusten/ Eñ tis waer dat die wercken van aenbeghinne der werelt waren ghemaect/ so sprac hi op een plaetse vanden seuenden dach aldus/ Eñ God heeft opten seuenden dach gherust/ van alle sinen wercken/ Eñ hier weder in dese plaetse. Si en sullen niet tot mijnder rusten comen.

Na dien dan dattet noch achter oft toecomende is B datter sommige toe sullen comen/ eñ die ten eersten vercondicht is/ en zijn daer niet toe ghecomen/ om des ongeloofs wille/ ordineert hi weder eenen dach na sulcken langhen tijt seggende/ heden/ door David/ also voorsept is. Ist dat ghi heden zijn stemme hoort/ so en verhart uwe herten niet/ Want waert dat si Josue tot ruste hadden ghebracht/ so en soude hi hier na niet van eenen anderen dage ghesept hebben/ Daeromme is den volcke Gods noch een ruste achter ghelaten/ Want wie tot zijnder rusten ghecomen is/ die rust oec van sinen wercken/ ghelijc als God vanden sinen.

* Daerom so laet ons nv haesten in te comen tot C deser rusten/ op dat nyemant in dat selue exempel des ongeloofs en valle/ Want dat woort Gods is leuendich eñ crachtich/ eñ scerper dan eenich twee snijdende sweert/ eñ het dringet door tot dat siele eñ gheest schept/ oec die tsamen voeghinghe ende merch/ ende is een richter der ghedachten ende der sinnen der herten/ ende daer en is gheen creature onsienlic voor hem/ met het is al bloot voor sinen ooghen/ van dien hebben wi te spreken.

¶ Die Apostel vertoont wat eenen Bisschop van noode is ende tgheen dat hem van noode is/ dat die Christus ghelijc is. Dat. v. Capittel.

Ie wijle wi dan eenen grooten hooghen priester hebben Jesum Christum den sone Gods/ die inden hemel ghe A uaren is/ soo laet ons die bekennisse houden/ Want wi en hebben niet eenen hooghen priester die geen medelijden met onser cranckheyt en can ghehebben/ mer die ouer al eñ door al ghetempteert is/ na die gelijckenisse sonder sonde/ Daerom laet ons toe treden met betrouwen totten stoel der ghenaden/ op dat wy ontfermhertichheyt ontfaen/ eñ ghenade vinden/ in dien tijt als ons hulpe van noode sal zijn. *

* Want een yeghelijcke hooge priester die wt B den menschen ghenomen wert/ die wert voor die menschen tegen God ghesedt/ op dat hi gauen eñ offerhanden offere/ voor die sonden/ die daer medelijden can ouer die daer onwetende zijn eñ dolen/ na dien dat hi oock selue ombeuanghen is met cranckheyt

Waer om hi ooc voor hem seluen/ghelijc voor dat
volck soude offeren voor die sonden. Eñ niemant
en neemt hem seluen die eere aen/mer die ooc ge=
roepen wert gelijc Aaron.
Psal.ij/ Also ooc en heeft Christus hem seluē niet ghe
psal.c.ix clarificeert/om dat hi hoge priester soude worden
mer die tot hem geseyt heeft. Ghy sijt mijn sone/
hedē heb ic v gebaert. So hi ooc op een andē plaet
se seit. Ghy zijt een priester inder ewicheit/nae die
ordene Melchisedech* Ende heeft inden daghen
sijns vleeschs/met stercken roepen eñ tranen/ghe
beden eñ smeeckē geoffert/tot den ghenen dye hē
vander doot mocht salich maken/eñ hi is ooc ver
hoort/om dat hi God in eerē hadde/Eñ hoe wel
hi Gods soon was/soe heeft hi nochtās int ghene
dat hi leedt gehoorsaemheyt gheleert/eñ daer hi is
voleyndt/ is hi geworden allen den ghenen dye hē
gehoorsaem sijn/eē oorsake der eewiger salicheit/
C van Gode een hooge priester genaemt nae die or=
dinantie Melschisedech
Waer af wi een groote eñ sware reden hebbē
wt te leggē/om dat ghi traech geworden zijt om te
hoorē/ Eñ ghi die vāder tijt wegē leeraers soudt
zijn/behoeft ghi wederomme datmen v dat eerste
scoolrecht der godlijcker woordē leere/ eñ ghi zijt
gewordē die dat melc behoeft/eñ niet stercke spij=
D se. Wāt een yeghelijc die noch melck nuttet/die is
onbesocht aen dat woort der gerechticheit. Want
hi is eē ionc kint/mer dē volcomenē behoort sterc
ke spijse/die door gewoōte/gheoeffende sinnē heb
ben tot onderscheyt des goets ende des quaets
¶ Die Apostel leert hier wien dat zijn leeringhe bequaem
is oft onbequaem

Dat.vi.Capittel

Aerom/laet ons die leeringe vanden
beginne des Cristelijcr leuens onder
wegē laten/eñ laet ons totter volco
A mēheyt varen/niet weder gront oft
fundamētleggēde der boetē der doo
der werckē/eñ des geloofs aen God/der doopin=
gē/der leeringen/der hāt opleggingghe/der verrijse
nisse der dooden eñ des eewigē oordeels. Eñ dat
wilē wi doen/ist dat God anders toelaet. Want
het is onmoghelijc dat die ghene dye eens verlicht
zijn/eñ die hemelsche gauē gesmaect hebben/ende
des heylichs gheests deelachtich gewordē zijn/ eñ
hebben dat goede woort Gods gesmaect/eñ dye
cracht der toecomēder werelt/ist dat si ontuallen
dat si wederom vernieut souden werdē/ tot peni
B tentie oft boete/die dē sone Gods haer seluen we
der cruycen ende voor spot hebben.
Wāt die aerde die dē reghen drinct/dye dic wil
op haer coēt/eñ bequaem cruyt dē genen draecht
diese bouwet/die ontfanct benedijnghe van God
Mer die doornē eñ distelē die zijn onduchtich oft
verworpē/eñ seer bi der vermaledidinghe/welcs
eynde reyct totter verberninghe/Mer wi betrou
wē ons ghi alderliefste/beters tot v/eñ dat dye sa=
licheyt naerder si/hoe wel wi so sprekē. Wāt God
en is niet ongerechtich/ alsoe dat hy vergheten ws
C wercs eñ ws arbeits der liefden/die ghy bewesen
hebt aen sinen naem/doen ghi den heiligen diende
eñ noch dient. Mer wi begheren dat een yegelijc
van v die selue neersticheyt bewise/op dat dē hope
vol werde tot aēt eynde/op dz ghy niet luy en werdt

mer dat ghi die na volget/die door tgeloone ende Gene. xxij.c
lancmoedicheit die belofte beeruen
Wāt als God Abrahe geloofde/doē hi bi gee
nen grooterē te sweeren en hadde/soe swoer hi by
hē seluen seggēde. Waerlijc/ic wil v ghebenedijē eñ
vermeerderē/eñ also bleef hi lācmoedich/ eñ heeft
die belofte vercregē. Die mēschen sweerē bi eenen
grooteren dan si zijn/ eñ dien eedt is dat eynde al=
les kijuēs totter beuestinge onder haer/ Mer doē
God den erfghenaem der beloften ouervloedich
woude bewijsen/op dz sinē raet niet en soude wanc
kelen/heeft hi daer eenē eedt tusschē geset/op dat
wi tusschē twee onwanckelike dingen(waer door D
dat onmogelijc is dat God liegē soude)eenen sterc
kē troost hebben die hier toe ghevlucht zijn/om te
houdē aend voorgesetter hopē/die welcke wy als
eenen sekerē eñ vasten ancker onser sielen hebben/
die ooc ingaet in dat binnēste des voorhancs/daer
die voorlooper voor ons is inghegaen/Jesus/een
ouerste priester geworden inder eewicheyt/nader
ordinancie Melchisedech

¶ Hier wort bethoont Christus priesterschap meerder te
sine dan Melchisedechs/oft van den leuiten

Dat vij Capittel

Ese Melchisedech was een Coninc
tot Salē/ eē priester des alderhooch A
stē Gods/die Abraham te gemoete Gene. xiiij.d
ghinc/doē hi weder quā vand conin=
gen slach/eñ gebenedide hē/dē welc
ken Abrahā ooc thiēde vā alle sinē goedē gaf Ten
eerstē wort hi bediet een Coninc der gherechticheyt
daer na is hi ooc een Coninc Salem/dat is een co
ninc des vreedts/sonder vader/ sond moeder/son
der geslachte/eñ hi en heeft noch beghin der dagē
noch eynde des leuēs/mer hi is dē sone Gods ghe
lijc/eñ hy blijft priester inder eewicheit
Mer siet hoedanich die ghene is/dien ooc Abra
ham die Patriarc tiēde vander gheroofder buet=
te gheeft. Tis waer/die kinderē Leui/ als si dz prie
sterdom ontfangē/so hebben si een gebot die tien
de vanden volcke te nemen/na die wet/dat is van
haren broederē/ hoe wel die ooc wt den lendenen
Abrahe gecomē zijn/Mer die/des welcs geslacht
onder hem niet genoemt en wert/dye nam thiēdē
van Abraham/ eñ gebenedide den genē die die be
lofte hadde. Nv ist sonder alle wedersprekē alsoe/
dattet ghene dat het minste is/ vanden beterē ghe
benedijt wort. Eñ hier nemē die sterflike menscen B
thiēde/maer daer getuycht hy dat hi leuet/ Ende
op dat ic also spreke/het is ooc Leui die dye thiēde
neemt/door Abrahā verthient/Want hi was yim
mer noch inden lendenen zijn vaders/ doen hem
Melchisedech tegen ghinc
Is dan die veruullinge door dat Leuitsce prie
sterdom geschiet(want onder dien seluē hadde dat
volc die wet ontfangē) wat ist dan van noode dat
ter een ander priester op come nae die ordine Mel
chisedech/ende niet na die ordinantie Aaron? Wāt
waer dat priesterdom verādert wort/daer ist van
noode dat die wet oock verandert worde. Want
daer dat af geseyt is/ dye is van anderen ghelach
te/wt welcken nye gheene des outaers ghepleecht
en heeft. Want het is voor int openbaer/dat onse
HEERE van Juda op ghegaen is/ tot welcken

ghestacht Moyses niet ghesprokē en heeft vanden
priesterdom.
C Ende het is noch claerder/ist dat na der ordinā
cie Melchisedech/een ander priester op coemt/die
niet na die wet des vleeschelikē gebots ghemaect
is/maer nae die cracht des oneyndeliken leuens/
Wandt hi ghetuyghet. Ghy zijt een priester inder
ewichheyt/nae dye oordeneringhe Melchisedech/
Want daer mede gheschiet een wechneminge der
voorgaender wet/om haerder crancheit eñ onpro
fitelicheit wille(Wāt die wet en heeft niet volma=
ket)mer si was een volbrenghinghe eens beteren
hoops/door welcke wi God naken.
So isser oock eenen eedt gesworen. Die ghene
zijn sonder eedt priesters ghewordē/mer dese met
den eedt/door den ghenen die tot hem spreect Die
HEERE heeft gesworē eñ ten sal hem niet berou=
wen/ghi sijt een priester inder eewicheit na die oor
dinancie Melchisedech. Also vele is Jesus eēs be=
ters testaments wtreycker geworden
Ende der gheender sijn vele die priesters wor=
den/om dat hem die doot belet te bliuē / mer dese/
om dat hi eewelic een blijft/soe heeft hi een onuer
ganckelic priesterdom/waer wt hi oock salich ma
D ken mach eewelick/die door hem tot God comen/
ende leuet altijt om ons te verbidden
Want ons betaemt alsulcken hoogen priester
een te hebben/dye daer heylich/onschuldich/onbe=
vlect /verre vāden sondaren/oft afgescheidē/ ende
die hooger gewordē is dan die hemelen/den welc=
ken niet dagelicx vā noode en si/ghelijc den anderē
hoogen priesters/ten eersten voor zijn eygen sonde
offerhande te doen/daer nae voor des volcs sonde
Want dat heeft hi gedaen/doen hi hem seluē eens
offerde. Want die wet set menschen tot hooghen
priesteren/die daer crancheyt hebben. Maer dat
woort des eedts dat nae die wet gheseyt is / dat set
den soon eewelic volcomen

¶ Die Apostel bethoont hoe Christus beter dienaer is dā
die dienaers des ouden Testaments

Dat. viij. Capittel.

Die summe vanden ghenē dat geseit is/
is dese. Wi hebbē eenē hooghen prie
A ster/die ghesetē is totter rechter hant
des stoels der maiesteyt inden hemel
eñ een bediender der heiliger goeden
eñ der warachtiger hutten/welc God opgherecht
heuet/eñ gheen menschē. Wāt een yegelic hooghe
priester wort inghesett te offergauen eñ te offeren/
waer wt dat noot is/dat dese oock wat hebbe dat
hi offere. Waert dat hi nv opter aerden ware/so en
waer hi gheen priester/aller zijn die na die wet ga=
uē offeren/die welcke dē beelde eñ die scaduwe der
hemelscher goedē dienē/so dye Godlike antwoort
tot Moysen seyde/doen hi den tabernacule soude
B volmakē. Siet toe/seyde hi/dat ghijt al na dē beel=
Exod. xxv.d. de maect/dat v opten berch gethoont is
Mer nv heeft hi een veel beter ambacht verc=
gen/so vele hi eens beteren testaments middelaer
is/dwelc op betere beloften gheuesticht is. Want
waert dat dander eerst onschuldich geweest ware/
so en soude gheen plaetse tot eenen anderē gesocht
werden. Wāt hi beschuldichtse/eñ seit. Siet die da
gen comen/seyt die HEERE/dat ick ouer dat huis
Israel/eñ ouer dat huys Juda/ een nieu testamēt
volbringen wil/niet nae den testamente dat ic met
haren vaderen gemaect hebbe/inden dage doen ic
se metter hant nam/om wt den lande van Egiptē C
te leyden/want si en sijn in mijn testament niet ge=
bleuen/eñ ic en hebse oock niet geacht/oft ic en heb
se ooc gheen gaey gheslagen/seyt die HEERE
Want dat is dat testament dat ic den huyse Is=
rael na dien dagen maken wil/seit die HEERE Ic
wil mine wetten in haren sinnē geuen/eñ ick wilse
in haer hertē scriuen/eñ ick wil hen een God zijn/
eñ si sullen mi een volc sijn. Eñ een yegelick en sal
sinen naesten niet meer leeren/eñ yegelic sinē broe=
der seggen/Kent den HEERE. want si sullē mi
alle kennen/vandē cleynstē tottē grootstē. Wāt ic
wil haerder ongerechticheit eñ haer sonden gena=
dich sijn/eñ ic en wil haerder ongherechticheit niet
meer gedencken/In diē dat hi seyt eē nieu/soo ver=
oudt hy dat eerste. Mer wat veroudt ende veriaert
is/dat is na sinen eynde.

Die Apostel stelt die misterie vanden ouden Testamen
te/waer wt hi Christus weerdicheyt probeert/ende vander
nieuwer wet

Dat. ix. Capittel

Die waer /dat eerste hadde oock sijn A
rechtueerdingen des Godlikē dienst/
eñ der wtwēdiger heilichz. ✠ Wandt
daer was een tabernakel bereyt / eñ
die eerste was daer die candelaer inne
was/eñ die tafel/eñ dat schoubroot /eñ dese hettet
die Heylige/Maer achter den anderen voorhang=
sel was die tabernakel/die daer hiet die alderhey=
lichste/die hadde dat gulden wieroocs vat/ eñ dye
arcke des testaments ouer al met goude ouerdect
In welcke die gulden cruyck was/die dat hemels
broot hadde/eñ die roede Aaron die ghebloesemt B
hadde/eñ die tafelen des testaments. Maer bouen
daer ouer waren die cherubinnen der heerlicheyt/
die omschenen den stoel der genaden/van welcken
nv niet te seggen en is na malcanderen
Als dit nv aldus bereyt was/so gingen die prie
sters altijt inden eersten tabernacule/eñ voleynden
dē dienst Gods/In die ander en ghinck niet meer
dā die hooge priester alleē eens des iaers/niet son=
der bloet/welc hi voor sijns selfs eñ des volcks on=
wetenheit soude offeren. Waer mede die heylighe
gheest beteekent/dat den wech der heylicheyt noch C
nz openbaer en ware/als noch dye eerste hutte oft
tabernakel/harē eersten stāt hadde oft staēde bleef
Welc dye gelijckenisse des tegenwoordigē tijts is
na welcken gauen eñ offerhandē geoffert werden
eñ en mochten den ghenen niet volcomē makē na
der conscientien die den dienst Gods doet/alleē met
spise eñ dranc eñ menigerley doopinghen eñ vlees=
schelikē rechtueer dichmakinghen/dye tot op dye
tijt der beteringen sijn opgeleyt oft ingeset. D
✠ Mer Christus is daer gecomen/een hooghe
oft ouerste priester der toecomender goeden/door
een groter eñ volcomender hutten oft tabernacule
die niet metter hāt gemaect en is/dat is/ die nz vā
deser creaturē en is / noch ooc niet door d bocken
oft calueren bloet/mer hi is eens door sijn eyghen
bloet ingegaē in dat heylige/eñ heeft een eewighe
verlossinge geuondē. ✠ Wandt ist dattet bloet der
ossen eñ der bocken eñ die asschē vāder koe besprē

get/heiliget die onreiningen tot der lichameliker reinicheyt/hoe vele meer dat bloet Christi/dye hē seluē sonder smette door den heiligē gheest gheoffert heeft/sal onse conscientiē reinigen vāden dooden wercken/ om den leuendigen God te dienen?

Ende daerom is hi oock eē middelaer des nieuwen testamēts/op dat na deser gescieder doot tot die verlossinge der ouertredinge(die ouer den eerstē testamente warē)die belofte ontfangē/die daer geroepē sijn totter eewiger eruē.* Want waer een testamēt is/dair moet die doot geschiedē /des geens die dat testamēt maect/Wāt een testament E wort vast door die doodē / anders en haddet noch Ex.xxiiij geen macht/als hi noch leeft diet ghemaect heeft. Waer wt dat eerste oock niet sonder bloet opghe recht en wert/Wāt als Moyses wt gesprokē ende allet gebot nader wet vertelt hadde/so nam hy dat bloet der calueren eñ der bockē met water eñ purpure wolle eñ ysopē /eñ besprengde dat boec eñ al dat volc/seggende. Dit is dat bloet des testamēts dat v God gebodē heeft. Eñ des gelijckē besprēgde hi den tabernakel/ eñ alle die vaten des dienstes Gods met bloede. Eñ het wert bi na al met bloede gereinicht /nader wet/ eñ sonder wtstortinghe des bloets en geschiet gheen vergeuinge

So ist vā noode dat der hemelscer dingen beelden/oft exempelaren / met alsulcken ghereynicht worden/ Mer die hemelsce selue /werden met be F terē offer gereynicht dan die zijn. Want Christus en is niet in dat heylige met handē gemaect inghegaen(welc eē tegenbeelt der warachtiger is)mer inden hemel selue/nv om voor dat aensicht Gods voor ons te verscinē. Oock niet om dat hy hē seluen dicwil offerē soude / gelijc als dye hooghe priester alle iaer in dat gheheylichde met vreemden bloede gaet/anders hadde hi dicwil vā beghin der werelt tot noch toe moeten lijden. Maer nv aent eynde der werelt is hi eens verschenen door zijn eyghen offerhande/om die sonde wech te nemē. Eñ gelijc den menschen is geset eens te steruē / daer nae dat ordeel/ also/is Christus eēs geoffert/om veel mē G schē sonden wech te nemen/maer ten anderē ma rom.v b le sal hi sonder sonde verschinen den ghenen die hē verwachten ter salicheit

¶Die Apostel bethoont hyer dat dye oude wet die sonde nyet af en doet /declarerende die waerheyt vanden hoogē priesterschap/ende dat zijn priesterschap vastelicken te obedieren is
Dat.x.Capittel

A Ant die wet heeft die schaduwe van den toecomendē goede /met dat wesen der goeden selue / daer alle iaer eenderlijdy offerhanden sijn/die altijt eñ altijt offeren/ende en can die ghene die daer toe gaen niet volcomen ghemaken. Anders hadde hi op ghehouden gheoffert te werden waert dat die ghene dye in Gods dyenst zijn geen conscientie meer vanden sonden en hadden / als si eens gereynicht waren/ Maer het en geschiet niet meer dan alle iaer een ghedenckenisse der sonden Want het is onmogelijc/door der ossen ende bocx bloet sonden af te legghen

Je.xix.c Daerom daer hi in dye werelt coemt / seyt hy Psa.xxix Offer ende gauen en hebdi niet ghewilt/maer ghi hebt mi een lichaē/toe bereyt des bernendē offers eñ der sonden offer en heeft v niet gelust /Doē seyde ic/ Siet ic come/ Int beghin des boecs is vā my gescreuē/dat ick/o God/uwen wille doen soude. Daer bouē doen hi geseyt hadde/offer ende gauen bernende offer ende sonden offer en hebdi niet ghewilt/noch v en heeft dier ooc niet gheluft psa.xl /dye nae der wet gheoffert werden/doen sprack hy / Syet/ God/ ic come om uwen wille te doē /. daer neemt hi dat eerste wech / op dat hy dat ander insette /in welcken wille wi geheilicht zijn /eens door die offerhande des lichaems Jesu Christi

Eñ een yegelic priester is ingheset/dat hi alle dage Gods dienst plege/eñ dicwil eē derley offerhāde doe/die welcke die sonde niet en connē af genemē. Mer dese /doen hi een offerhāde voor dye sonde geoffert hadde/dye eewelic vā weerdē is/soe is hy gheseten aen die rechter hant Gods / eñ wacht a voortaen /tot dat sine viandē tot een voetbanc zijn der voeten geset worden. Want met eender offerhande heeft hi die geheilichde inder eewicheit volmaect Dat getuicht ons die heylige geest ooc/wāt na dien dat hi te vorē geseyt hadde/dat is dat testament dat ic hem maken wil/na dien dagē/seyt die HEERE. Ic wil mijn wet in haer hertē geuen / eñ Psal c in haren sinne wil icse scriuē / eñ haerder sonden/ Je.xx eñ haerder ongerechticheit en wil ic niet meer ghedencken. Mer waer alsulcke vergeuinge is /daer en is gheen offerhande meer voor die sonden

Hebbē wi dan lieue broeders/die vrijheit tottē inganc in dat Heilige/door dat bloet Christi /welc he hi ons bereit tot eenē nieuwē eñ leuendigē wege/door dat deesel/dat is door zijn vleesche/eñ heb D ben eenē ouersten priester / ouer dat huys Gods? so laet ons daer toe gaen /met warachtiger hertē/ in vollen geloue/in onser herten besprēyt /vāder quader conscientiē/eñ ghewasscē aen ons lichaem met reynen water / eñ laet ons houdē onwanckelic aen die belijdinge der hopen. Wāt hi is getrou diese belooft heeft/eñ laet ons onder malcanderen ons selfs waer nemen /tot een verweckinghe der liefden/eñ der goeder wercken / eñ onse vergaderinge niet latende/so die somige doen / mer onder E malcanderen vermanen/ eñ dat soe vele meer als ghi siet dat den dach naket

Wāt ist dat wi moetwillichlijc sondigē /na diē dat wi die kēnisse der waerheyt ontfangē hebben/ so en is ons gheen offerhande meer achter gelaten mer eē veruaerlike verwachtige des oordeels eñ deu. des viers wreethz /die die viāden vterē sal. Want xxxij.b neer yemant die wet Moysi breect / die sterft sonder ontferminge/ door twee oft drie getuygē Hoe vele meyndi arger quellinghe sal hi weert sijn/dye den sone Gods met voetē treedt/eñ dat bloet des testaments onreyn acht / in welckē hi gereynicht is/eñ den gheest der genadē scheynt? Wāt wy we Deut ten den genen die daer seyt. Die wrake is mijn/ick xxxij.c salt vgelden/seit die HEERE. Eñ weder. Die HEERE sal zijn volc oordeelen. Het is veruaerlic in die handen des leuendigen Gods te vallen

E Gedencket der voorledender daghen/in welckē ghi verlicht sijnde/eenē grootē strijt des lijdēs verdragē hebt/eens deels door versmaetheit ende tribulatien/een scouspele geworden/ten anderē deel gemeynscap ghehadt met den ghenen / dye sulcke

wandelinge leydē. Want ghi hebt met minen ban
den mede gheleden/ eñ den roof uwer goeden met
blijscappen ontfangen/ als ghi die in v seluen weet/
dat ghi een beter ende blijuende goet inden hemel
hebt. Daer om en werpt dan uwe vrijheyt niet vā
v/ die eē groote beloonginge heeft/ mer vduldicheit
is v vā node/ op dat ghi dē wille Gods doet/ eñ op
dat ghi die belofte ontfanct. Want noch een cleyn
weynich/ so sal hi comen dye daer comen sal/ ende
niet vertoeuen. Mer die gerechtige sal des geloofs
leuē/ eñ ist dat hi wijct/ so en sal mijn siele gheen be
hagen hebbē/ Wi en sijn niet des wijckens ter ver
doemenisse/ mer des gheloofs/ om die siele ter ver
lossen ofte te vercrighen

¶ Die Apostel seyt hoe dat wi Christo onderdanich worden door tgeloone/ dwelck hi nae seer prijst
dat/ xi/ Capittele.

A Et ghelooue is een seker betrouwen
des gheēs dat te hopē is / eñ het siet
hē na tghene dat niet en schijt/ door
dat hebbē die ouden getuygenisse v̄
cregē. Door dat gelooue merckē wi
dat die werelt gemaect is door dwoort Gods/ op
dz die onsienlicke dingē wt die sielike bekēt wordē
Door dat gelooue heeft Abel Gode eenē groo
teren offer ghedaen dan Chaym/ door welcke hy
een getuygenisse vercregē heeft dat hy gerechtich
is/ als God ouer zijn gauē ghetuychde/ ende door
dat selue spreect hi noch/ hoe wel hy gestoruen is.*
ge.iiij.a Door dat gelooue wert Enoch wech ghenomē
op dat hi die doot met sien en soude/ eñ hi en werdt
niet geuonden/ om dat hē God wech nam. Want
door sine wechneminge/ heeft hi ghetuygenisse ghe
hadt/ dat hi Gode behaecht heeft. Wāt sonder tge
looue ist onmogelic God te behagen/ wāt wie tot
God comen wil/ die moet geloouen dat hy ist/ ende
B den ghenen die hem soecken/ een betaelder sijn sal.
ge.vi.b. Door dat ghelooue heeft Noe God geeert/ eñ
die arcke berept/ tot salicheyt sijns huys/ doē hi eē
Godlic beuel ontfinc/ vandē dinghē dye noch niet
ghesien en worden/ door welcke God dye werelt
verdoemt/ ende hi is een erfgenaē der gerechticheyt
geworden/ die door dat gelooue coemt
Door dat gelooue wert gehoorsaē/ die daer ge
naemt is Abraham/ wt te gaen in dat lant/ dat hy
tot een erffenisse soude ontfanghen/ eñ ghinck wt/
C ende hi en wiste niet waer hi comen soude
ge.xij.a Door dat ghelooue is hi een vreemdelinck ghe
weest/ in dat beloofde landt/ als een vreemde/ ende
woonde in hutten/ met Ysaac ende Jacob/ den me
de erfgenamen der seluer belooften/ want hi verwachte een stadt die eenen gront hadde/ welcker
timmerman ende schepper God is.
Door tgelooue ontfinc Sara oec cracht/ dat sy
beurucht wert/ eñ baerde ouer dē tijt haers ouder
dōs/ wāt si achte hē getrouwe dit belooft hadde.
Daerom/ sijn ooc van eenen (hoe wel verstor
uēs lichaems) so vele geboren/ gelijc die sterren aē
den hemel/ nae die menichte/ eñ gelijc dat sant aen
dat oeuer der zee/ dat ontellick is
Alle dese sijn ghestoruē na den ghelooue/ eñ en
D hebben die belofte niet ontfangen/ mer si hebbē se
vā verre gesien/ eñ hen daer op vertroost/ eñ daer
aengehangē. Ende hebben bekent dat si gastē eñ

vreemdelingen opter aerden zijn. Wāt die dat seg
gen/ die gheuent aen den daghe (dat is si bewijsen)
dat si een vaderlandt soecken/ Ende het is waer/
hadden si daer op gedacht/ vā welcken si wt warē
ghegaen/ si hadden ymmer tijt wederom te keerē
Mer nv begheerden si eenen beteren/ daerom en ge.xx.a
scaemt hem God haerder niet / haren God te heeten/ want hi heeft hen een stadt bereyt
Door dat gelooue offerde Abrahā Ysaac/ doen
hi getempteert were/ eñ gaf daer henē den eenghe
borenen/ daer hi die belofte in hadde ontfanghen/
vā welcken ghesseit was. In Ysaac sal v dijn saet
geheeten worden/ eñ hi dachte/ God can hem wel
vanden dooden verwecken/ waer wt hy hem oock
tot een gelijkenisse weder nam
Door dat gelooue gebenedide Ysaac Jacob eñ
Esau/ vandē toecomēden dingē/ Door dz gelooue
gebenedide Jacob/ doē hi sterf/ beide Josephs soo ge.xxvij
nē/ eñ aēbadt zijns septers scherpheit oft roede.
Door dat gelooue dede Joseph die vermaninge vanden wtganck der kinderen van Israel/ doen
hi sterf/ ende geboot van sinen ghebeente
Door dat gelooue wert Moyses drie maēdē
van sinen ouders verborgen/ doen hi geborē was
om dat si saghen dat hi een schoon kint was / eñ en
vreesden des Conincs gebot niet.
Door dat gelooue lochende Moyses/ doen hy
groot was geworden/ een sone te heten der doch E
ter Pharao/ eñ vercoos veel lieuer/ met dat volck
Gods ongemac te liden/ dan die tijtelike genoech
te der sonden te hebbē/ eñ achte die versmaetheyt
Christi voor grooter rijcdom dan die scattē Egipti/ want hi sach op die looninghe
Door dat gelooue liet hi Egiptē/ eñ en ontsach
die moedicheit des Conincx niet/ want hi hielt op
den onsienliken/ als oft hi hem saghe F
Door dat gelooue hielt hi den paesschen/ eñ dye exo.xij.b
wtstortinghe des bloets/ op dat die ghene die deer Exod.
ste/ geboren doode/ haer niet en soude raken xiiij.g.
Door dat gelooue ghingē si door die roode zee
als door dat drooge lāt/ dwelc die vā Egiptē oock
versochten ende proefden/ mer si verdroncken
Door dat gelooue vielen die muerē van Jerico
doen si seuen daghen omringt waren
Door dat ghelooue en vederf die hoere Rahab
met den ongelouighen niet/ doen sy dye verspyers
met vreden ontfinc
Eñ wat sal ic meer segghē? Den tijt wort mi te
cort/ waert dat ic soude vertellē vā Gedeon/ ende
Barac/ ende Sampson/ eñ Jetphe / eñ Dauid/ eñ
✠ Samuel/ eñ die propheten/ die die coninrijcken
hebben verwonnen/ eñ gerechticheit gedaē/ waer
door si die belofte vercregen hebben/ der leeuwen
monden verstopt/ die cracht des viers wtghelescht
des sweerts scherpheyt sijn si ontgaen/ si sijn crach
tich geworden wt der crancheit/ si sijn sterc gewor
den inden strijt / si hebben die heyrlegers der vreēder veriaecht / Die vrouwen hebben die hare vander dooden verrisenisse weder genomen
Mer die ander sijn wtgespannē/ eñ en hebben
ghe en verlossinge aengenomen/ op dat si die verri G
senisse die beter is / vercrigē soudē Die ander hebben bespottinghe ende gheesselen besocht/ daer toe
banden ende geuanckenissen/ sy sijn gesteent / ver

houwen/ghetempteert/doorslagē/des swaerts ge
storuē/si hebben om gegaen in pelsen eñ geyten
vellen/met gebrec/met tribulatien/met ongemac
die der werelt niet weerdich en was/eñ zijn dolen
de gegaen in die woestinen/op die berghen/in dye
spelonckē oft holen der eerden

Alle dese/hebbē door dat geloove getuygenisse
vercregen/eñ die belofte niet ontfanghen om dat
God wat beters voor ons versien heeft/op dat si
niet sonder ons volcyndt en souden werden. *

¶ Die Apostel leert ons hoe dat wi verdraghen sullen tquaet dat ons van ander ghedaen wort/ende sullen scou wen tquaet dat door ons mocht ghescien/ende stelt die conditien vander ouder wet ende der nieuwer

Dat xij Capittel

A Aerom oor wi wāt wy sulckē wolc-
ke der getuygen om ons hebbē/laet
ons aflegghē/so wat ons druct/eñ die
aencleuēde sonden/eñ laet ons door
die verduldicheyt loopen den kamp/
die ons voorgeleyt is/ende opsien op den hertoge
des gheloofs/ende op den volcynder Jesum/dye
welcke doen hem die bliscap voor gelept was/he-
uet hy dat cruyce gheleden met verachtinghe der
schanden/ende heeft hem ghestelt totter rechter
B hant des stoels Gods. ✠ Ghedenct dien/dye al-
sulcken teghenspreken vanden sondaren teghen
hem geledē heeft/op dat ghi niet af en laet in uwē
moet ende wert mat. Want ghi en hebt noch niet
totten bloede wederstaen/met tegenstridē teghen
die sonde/ende hebt des troosts vergetē dye tot v
als totten kinderē spreect. Mijn sone/en acht niet
cleyn die castijnge des HEREN/eñ en laet nyet
af/als ghi van hem berispt wort/Wāt wien God
lief heeft diē castijt hi/mer hi geesselt eenen yeghe
liken sone/dien hi ontfanct
C Ist dat ghi die castijnge wt lijdt/soe biedt God
v hem seluen als den kinderen. Mer waer is een
sone die die vader niet en castijt? Sidy sonder castij
ge/der welcker si alle zijn deelachtich geworden/
so sidi bastarden ende gheen kinderē. Oock ist dat
wi de vaderē ons vleeschs tot castiders oft tot lee
raers hebben ghehadt/en sullen wy dan nyet vele
meer den vader der gheesten onderdaen werden/
eñ leuen? * Eñ tis waer/si hebben ons een wey
nich dagen gecastijt na haren duncken/mer dese
tot profijt oft nutticheit/op dat wi die heiliginghe
souden begripen/Alle castijnghe als si tegenwoor
dich is/en wert niet aengesiē voor een vrolijc/mer
D voor een drouich dinc/Mer hier na sal si eē vreed
same vrucht der gerechticheyt geuen/den ghenen
die daer door geoffent sijn.

Daerom rechtet weder op die neder ghelaten
handen eñ die losse knien/eñ doet rechtē loop met
uwen voeten/op dat die lamheit niet wt gestootē
en werde/mer vele meer gesont werde/Jaecht na
den vrede met alle menschen/eñ die heylighinghe
sonder welcke niemant den HEERE en sal sien/
E eñ siet toe/dat niemant Gods ghenade en versuy
me/op datter nz eenige bitter wortel wt en wasse
ende niet een werringe en make/eñ vele door dye
* selue verontreinighet werden/op dat niemant een
hoereerder oft een ongheestelike en si/gelijc Esau
die om eender spisen wille zijn eerste gheboorte v
tocht. Mer weet dat hi daer na doen hi die benedi
dinge beeruen woude/verworpen is. Want hi eñ
vant geen plaetse der boeten oft der penitentien/
hoe wel hyse met tranen socht

Want ghi en zijt niet tot eenen berch gecomen F
diemen grijpen mach eñ met vier verbranden/eñ
totten donckerē eñ duisternissen eñ onweder/eñ
totten ghelupde der basuynen/eñ totter stemmen
der woordē/welc haer weygerdē diet hoordē/op
dat hē dz woort niet gesett en soude wordē. Want
si en mochtēs niet verdragē/dat daer geseit wort
Ende waert dat een dier den berch aenroerde/soe
soudet ghesteent/oft met eenē gescutte doorscoten
wordē/eñ also veruaerlic was dat gesicht dat daer
verschee. Moyses sprac. Ic ben veruaert eñ beue
Mer ghi zijt totten berch Sion ghecomen/eñ
totter stadt des leuendigē Gods/tottē hemelschē
Jherusalem/ende totter menichte vele duysent
engelē/ende totter gemeynten der eerstgheboren
der die inden hemel ingescreuen zijn/eñ tot God
den rechtueerdigē rechter ouer al/eñ voort totten
gheesten der volcomender gerechtē/eñ tottē mid
delaer des nieuwen testaments Jesum/eñ tot dē
bloede der besprinhinghe/dat daer beter spreket
dan dat bloet van Abel G
Siet toe/dat ghi v des niet en weygert/die mz
v spreect/wāt ist sake dat si hem niet ontghaen en
zijn/die hem weygerden/doē hi opter aerdē sprack
vele min wi/die ons des weygerē die vādē hemel deu.4
spreket/welcs stēme die aerde op die tijt beweech
de. Mer nv belooft hi seggēde/Noch eens wil ick
niet alleen die aerde bewegē/mer oock den hemele
Mer dat/noch eens/bediet dye veranderinge der
bewegelikē/als der dierē die gemaect zijn/op dat
daer die onbewegelike bliuē. ✠ Daerom want wi
dat onbewegelike rijc ontfangē/hebbē wi genade
door welcke wi Gods dienst doen/Gode wel be
hagende/met reuerentien eñ met vreesen. Want
onse God is een verteerende vier

¶ Dye Apostel vermaent ons altijt duecht te doene onsen naesten/oft onsen/prelaten/ende begheert dat si voor hem bidden sullen

Dat xiij Capittel

Roederlijke liefde laet bliuen. Eñ en A
vergeet niet gast vrij te zijn/wāt door
dat selue hebbē somighe sonder haer
wetē Engelen geherbercht. Gedēct
der gebondē als die mede gebonden/
eñ der gheender die ongemac lijdē/als ghi die ooc
selue indē lichaem sijt. Eerlijc si dat houwelijc eñ
dat bedde onbeulect God sal die hoereerders ende
die ouerspeelders oordeelen. Die wandelingē sul
len sonder giericheit zijn/ende laet v ghenoeghen B
mett en ghenen dat daer is. Wāt hi heeft ghesept
Ic en wil v niet latē noch versuymen/alsoo dat wi
derren seggen/die HEERE is mijn hulper/eñ ick
en wil mi niet vreesen/wat my een mensche doen
sal. Ghedenct uwer voorgāgers die v dat woort
Gods geseyt hebben/der welcker wtgāc aensiet
eñ volcht haer geloove na

Jesus Christus gisteren eñ heden/eñ hy oock
inder ewicheit. * Eñ laet v niet met menigerley
ende vreemde leeringhen verleyden/Want het is
goet door die genade dat herte te beuestigen/nyet
met spijsen/door welcke si geen nutscap en hebbē
ontfanghen/die daer in ghewandelt hebben. Wy

hebben eenen outaer /daer af gheen macht en heb
ben te eten die den tab ernacule dienen. Wāt welc-
ker dieren bloet/door den opperstē priester gedra
gē wort in dat heylige/voor die sonden/der seluer
lichamen werdē verbrant buyten den heyrlegher.
Waerom Jesus oock/om dat hi dz volck soude hey
ligen door sijn eygen bloet/heeft hi geleden buyten
voor die poorte. Daerom so laet ons nv tot hē wt
gaen buyten den legher/eñ sijn versmaetheit dra-
C gen. Want wi en hebben hier gheē bliuēde stadt/
met wi soecken die toecomende

Daerom so laet ons nv door hē offeren die of-
ferhāde des loofs Gode altijt / dat is die vrucht d
lippen/der gheender die sinē name bekennē. Mer
der weldaet eñ des mededeelens en vergeet niet.
Want met alsulcke offerhande versoentmē voor
God ✠ Sijt onderdanich uwe voorgan
gers/eñ doet v onder hē/wāt si wakē ouer v siele/
als die rekenscap daer voor gheuen sullen/ op dat si
dat met vruechden doen eñ niet met suchten /wāt
dat en is v niet toedrachelic. Bidt voor ons

Wy betrouwen/dat wy een goede conscientie
hebben in allen dinghen/ende wi willen goede wā
delinghe hebben. Maer ick vermane v dat ouer
vloedelic te doen/op dat ick opt cortste weder ghe-
D bracht werde

God des vreden/die vanden dooden den gro-
ten herdere der scapē/door dat bloet des eewigen
testamēts ons HEEREN Jesu Christi wt ghelept
heeft/die make v bequame in allen goeden werc-
ken/om sinē wille te doen/eñ doe v dat hem beha
gelic is door Jesum Christum dē welcken si prijs
van eewicheit tot eewicheyt. Amen

Mer ick vermane v lieue broeders/houdt dat
woort der vermaningē int goet. Wāt ick heb v op
tcortste gescreuē. Kent den broeder Timotheum
den welcken wi van ons gelaten hebbē/met welc
ken/ist dat hi vollick comt/wil ick v sien. Groet al
le uwe voorgangers/ende alle heyligen. Dye broe
ders in Italien groeten v. Die ghenade si met v al
len Amen.

¶ Hier beghint
sint Jacobs Epistel

¶ Die Apostel vermaent ons dat wi die temptacien we-
derstaen sullen/bewisende dat God gheen oorsaeke en is
van onse temptatien noch van onse sonden/ende seydt dat
wi altijt der waerheyt aen hangen sullen / daer wise hoo-
ren

Dat .I. Capittel.

A
moba

Acob⁹ eē knecht
Gods/eñ ons HEEREN
Jesu Christi / salicheyt den
twaelef geslachten die inder
verstroyinghē sijn. Mijn lie
ue broeders/achtet voor ene
hele bliscap/als ghi valt in
menigerhāde becoringhen
ende weet dat v beproefde gelooue verduldicheyt
werct. Maer die verduldicheyt laet een volcomen
werc hebbē/op dat ghi sijt volcomē eñ gheheel/eñ
dat v niet en gebreke

Mer ist dat yemanden ghebreect wijsheyt /dye
bidtse van God/die alle menschen ouervloedelick
gheeft/ende en verwijtes niemant/ende si sal hem
gegeuen werden. Mer hi moet bidden int ghelo
ue niet twifelende. Wāt wie twifelt/die is ghelijc
der bare vander zee/dye beweget wert eñ gedreuē
vanden winde. Daeromme die mensche en meyne
niet/dat hi yet van Godē den HEERE ontfangen
sal. Want eē wāckelmoedich man is ongestadich
in alle sine weghen

Mer een broeder die neder is/die beroeme hē B
sijnder hoochten / eñ die daer rijck is/die beroeme
hem sijnder nederheit/want hi sal vergaen als een
bloeme des gras/ Die sonne is op gegaen met hit-
tē/eñ heeft dorre gemaect dat hoy/eñ sijn bloemen
sijn af geuallen/eñ die schoonheit verdoruen. Also
sal oock die rijcke in sijn haue verderuen

Salich is die man dye temptacie verdraecht/
want als hi beproeft is/so sal hi ontfangē de croo-
ne des leuens die God ghelooft heeft den ghenen
die hē lief hebbē. Niemādt en segghe als hi becoort
wert/dat hi van God becoort wort. Wandt God
en is niet een versoecker tot quaden dingen/ want
hi en becoort niemant. Mer een yeghelijc wert be
coort vā sijnder eygēder begheerlicheyt/als hi daer
af getogē eñ gelockt wert/ Daer na/als dye begheer
licheyt ontfanghen is/baert si die sonde / ende als
die sonde volbracht is/baert si die doot

Daerom/ mijn alderliefste broeders / en wilt C
niet dolē. ✠ Wāt alle goede gaue /eñ alle volmaec
te gaue comt van bouē neder/dalende vanden va
der der lichten/bi welcken gheen veranderinghe en
is/noch wisselinghe der duysternissen. Want hi he
uet ons na sinen wille gebaert/midts den woorde
der waerheyt / op dat wi sijn eerstelinghen sijnder
scheppenissen souden sijn

Alder liefste broeders/elc mēsche si snel te hoo
ren/mer traech te spreken/eñ traech tot toornich
heit. Wāt die toornicheyt des menschen en werct
die gerechticheyt Gods niet

Daerom legt af alle onsuyuerheyt eñ boosheyt
ontfanct dat woort/eñ laetet met sachtmoedicheit
ingeplant sijn/dat uwe siele mach salich maken. ✠

✠ Mer ghi sult sijn werckers des woorts/ende
niet hoorders alleene/bedriegende v seluen. Wāt D
ist dat yemāt van v is een hoorder des woorts /eñ
niet een wercker/die is gelijc een man die sijn licha
melick aenghesicht aensiet in eenen spieghel/ende
als hi hem gesien heeft/soe ghaet hi wech/ende hē
vergheet hoedanich hi ghestelt was. Mer wie hē
seluen door siet in die wet der volcomēder vrijheit/
ende in haer blijft/ende niet en is een verghetelick
hoorder/maer een wercker/die sal salich sijn in zijn
werck

Wie hem seluē laet duncken dat hi God dient
ende niet en bedwinct sijn tonghe/ mer hy verleyt
sijn herte/dien dienst Gods is ydel. Die reyne ende
onbeulect Gods dienst voor God den vader is de-
se. Die weesen ende weduwen in haer tribulatien
te besoecken/eñ hem seluen van deser weerelt on-
beulect te bewaren

¶ Die Apostel leert by God gheen aensien der personen
te sine/ende onderwijst ons in die wercken der ontferm-
herticheyt/ende seyt hoe dat gelooue sonder wercken doot
is

Dat .II. Capittele.

A Lieue broeders/en dēct niet dz dat ge
looue in Christo Jesu onsen HEERE
der heerlicheit/int aensien der perso=
nen leyt. Wāt ist dat eē māingaet in
v versaminge met gulden vingerlin=
gē eñ met eenē heerlikē cleede/mer dair ingic ooc
eē arme/eñ i snoodē cleederē/eñ ghi siet diē die ge
cleet is met eenē costelikē cleede/eñ spreect tot hē
sidt ghi alhier opt beste/maer totten armē spreect
B ghi/staet ghi daer/oft sidt op mijnder voetbanckē
oordeelt ghi v seluen/ist recht dat ghi sulckē onder
scept bi v seluē maect/eñ oordeelt na argē gedachtē
Hoort toe/mijn alderliefste broeders/heeft God
niet die arme selue in deser werelt vtuercoren/die
rijc zijn int geloone/eñ daer toe erfghenamen des
rijcx/dwelc God beloofc heeft alle den ghenen die
hē liefhebbē Mer ghi hebt der armē oneere ghe=
daen. Verdrucken v dan niet die rijcke/eñ trecken
v tottē oordeel? Lachterense dan niet den goeden
name daer ghi na genaemt sijt?
Ist dat ghi volbrenct die Coninclike wet na der
scriftuerē. Hebt lief uwen naestē als v seluen/ghy
doet wel. Mer ist dat sake/dat ghi aensiet dye per=
sonen/soe doet ghi qualijc eñ sondicht eñ wert ghe
straft vander wet/als ouertreders vander seluer
Wāt al bewaerde yemāt de geheele wet/misdoet
hi in eene/hi is besculdicht van allē. Wāt die daer
geseit heeft/ghi en sult gheen ouerspeel doen/dye
heeft ooc geseit/ghi en sult niet dootslaen/ende ist
dz ghi geen ouerspel en doet/mer ghi slaet yemant
Ro.ij.b. doot/ghi zijt een ouertreder der wet. Also spreect/
eñ alsoe doet/als die geoordelt sullen werdē door
der wet der vrijheit. Wāt daer sal een oordeel son
der ontfermherticheit ouer den ghenen ghaen dye
geen ontfermherticheit en heeft gedaen. Wāt ont
C fermhertichept beroemt haer tegē dat oordeel. *
* Mijn broeders/wat batet hem oft yemant
seyt dat hi tgheloone heeft/mer die wercken nyet?
Mach hem tgheloone salich maken? Want ist dat
broeders oft susters naect zijn/eñ ghebrec hebben
daghelicse voedinghe/eñ yemant van v die segghe
tot hem gaet henē in vreden/eñ wermt v eñ eedt
sat/eñ ghi lieden en gheefdi niet die dingē dye den
lichame noot sijn/wat salt hem baten? Also is ooc
tgheloone/heeftmen die wercken niet/het is doot
in hem seluen *
Mer yemāt mocht seggē/ghi hebbet geloone
D eñ ick heb die werckē. Thoont mi v gheloone/wt
Ge.xxv uwe werckē/eñ ic sal v wtē werckē mijn geloone
b thoonē. Ghi gelooft datter eē God is? Ende ghy
Gal/iiij doet wel. Eñ die duyuelē gheloouēt ooc eñ beuen
a O ydele mēsce/wildi wetē dattet geloone sond
ro.iiij.a. die werckē doot is? Abraham onse vader/wert hy
niet rechtueerdich gheaemt door die werckē/of=
ferēde sinen soone Isaac opten outaer? Daer siedi
dattet geloone mede gewrocht heeft met sinē wer
ken/eñ dat geloone is volbracht door die werckē
Eñ die scrifuere is veruult die daer spreect. A=
braham geloofde God/eñ tis hem tot gerechticheẏ
gerekent eñ is eenen vriēt Gods geheeten. Alsoe
siet ghi nv/dat die mēsche door die wercken recht
ueerdich wert/eñ niet wt dē geloone alleē/Desge
lijc ooc Raab dat gemein wijf/is si nz gerechtueer
dicht wten werckē/doen si ontfinc dye boden/eñ
si leydese wt in eenen anderē wech? Want also dat
lichaem doot is sonder dē gheest/alsoe is oock dat
geloone doot/sonder dat werck

Die Apostel bewijst ons tquaet dat wter tongen spruyt alsoo wel in leeringhe als int ghemeyn leuen onder sceydende die leeringhe Gods ende der werelt

Dat iij Capittel

Mine lieue broeders/en onderwint v nz A
alle leeraers te sine/eñ weet dz ghi ōt
fanct te meerder oordeel/wāt wi son
digē altemael vele. Wie indē woor
den niet en sondicht/die is een volcomē mā/ende
can ooc dz geheele lichaē indē thoon houdē/Syet
die peerdē houdē wi indē thoom/om ons ghehoor
saē te sine/eñ buygē al haer lichaē. Eñ siet/die sche
pē/hoe wel dat si groot sijn/si werdē gedreuē van
dē sterckē winde/eñ werdē om geuoert van eenen
cleynē roeder/waer die stierman wilt. Also is dye B
tonge een cleyn lidt/eñ beschict groote dingen
Siet ooc hoe cleynē vier soe grooten wout oft
bossche ontsteket? Eñ die tonge is ooc een vier/eē
werelt vol ongerechticheits/also is die tonghe on
der onse leden/ende si beulect dat geheel lichaem/
eñ ontfanct alle onse wandelinghe/als si ontsteken C
is vander hellen
Want alle natuere der dieren ende der vogelen
ende der slanghen ende der dieren vander zee/dye
werden ghedwongen/ende zijn ghetempt vander
menschelicker natueren. Maer die tonge der men=
schen en mach niemant temmen het is een onghe
rustich quaet/vol vergiftelics venijns. Metter tō
ghen ghebenedien wy God den vader/eñ metter
tongen veruloecken wi die menschen die gescapē
zijn tottē beelde Gods. Wt den seluē monde gaet
wt die benedijnge eñ maledijnge Mijn lieue broe
ders/tē soude also niet zijn. Vloeyt ooc wt dye fon
teynē wt eenen gate/soet ende bitter water? Lieue
broeders/mach ooc die vijchboom olye/eñ dē wij
gaert vijgen dragen? Alsoe en can wt een fonteyne
niet sout eñ soet water loopen
Wie onder v wijs eñ wel gesticht is/die thoo D
ne zijn werckē wt goeder wādelingen inder sacht
moedicheit der wijsheyt. + Mer hebt ghi bitteren
nijt eñ tweedracht in uwer hertē/so en beroemt v
niet/eñ en liecht niet tegen die waerheit. Want de
se wijsheit/die en is niet van bouē neder ghedaelt/
mer si is eertsch vleeschelijc ende duyuels. Want
waer nijt eñ twist is/daer is ongestadicheit/eñ al
le quaet werc. Mer die wijsheit van bouē/is ten
eersten reyn/daer na vreedsaem/gesatich/gesege
lick/stadich/vol ontfermherticheits/ende goeder
vruchten/sonder partije/sond geueynstheit Mer
die vrucht der gerechticheẏ/wert in vreden gesaeyt
den ghenen die den vrede houden

Die Apostel verbiet strijdt ende nijt/vermanende ons dat wi die werelt ende den duyuel verloochenen sullen/eñ toegaen tot God/ende dat door liefte/ende voort stelt hy vander liefeen die dye een totten anderen behoort te hebbē

Dat iiij Capittel

Van waer comē stridingē eñ kiuingē A
onder v? Comē si nz daer wt? wt dijn
re wellustē/die daer in uwe ledē strij
dē? Ghi begheert/ende en hebt niet/
ghi gebenedijt eñ haet/eñ en connes

niet vercrijgen/ghy kijft ende strijdt/ende en hebt
niet/daerom/om dat ghi niet en bidt/ghi bidt/ en
de en ontfaet niet/om dat ghi qualic bidt/te weten
daerom/om dat ghijt in uwē wellusten verteert/
B Ghy ouerspeelders ēn ouerspeelderssen/en weet
ghi niet/dat die vrientscap der werelt Gods viant
scap is?daerom/die der werelt vrient wil sijn/dye
sal Gods viant sijn. Oft meyndi dat dye scrifture=
re te vgeefs spreect?Die geest die in v woont begeert
te totter benijdinghe/ēn geeft noch meerder genade
* Daerom/sijt onderdanich God/mer weder
staet den duyuel/ende hi vliet vā v. Genaket Go=
de/so sal hi hem v genaken/reynicht dye handen
ghi sondaren/ende reinicht v herten ghi wanckel=
.pe.v.b moedighe/Sijt ellendich/ēn draecht rouwe ende
weent. Uwe lachen verkeere in weynen/ende dye
bruecht in trueren. Vernedert v voor God/ēn hy
sal v verheffen. * Mijn lieue broeders/en wilt
gheen achterclap doen/deen onder den anderen.
Want die achterclap spreect van sinen broeder/en
de oordeelt sinen broeder/die achterclapt die wet/
o,xvi.d ende oordeelt die wet. Oordeeldi die wet/ so en sijt
C ghi gheen doender der wet/mer eē rechter. Daer
is een wetgheuer/die can salich makē ende verdoe
men. Maer ghy/wye sidy/ die uwen naesten
oordeelt?

* Ghi segghet/heden oft morghen willen wy in dese oft in die stadt gaen/ende daer een iaer ligghen/ende coopen/ēn winninge doen/ghi die niet en weet/wat morgen geschien sal. Want wat is v leuen? Het is eenen domp oft roock/die eenen cleynē tijt duert/mer daer na verdwijnt hi/daer voor soudi seggen/ist dat die HEERE wil/ende dat wij leuen so sullen wi dit oft dat doen. Mer nv beroēdi v in uwen hoomoet. Alsulcke beroeminghe is quaet. Daerom/die weet te doen dat goede/ende en doet des niet/die sondiget *

¶ Die Apostel treet die quade tot goede/haerlieden te voren leggende dat oordel/ende die goede tot patiencien/ ende ander goede wercken

Dat.v.Capittel.

A
El aen ghi rijcke/weendt ende huylt in uwe onsalicheden die v toecomende sijn. V rijcheden sijn veruuylt/ēn uwe cleederen sijn vanden mottē geten. V gout ende v siluer is verroest ende haren roest sal v tot ghetuyghe sijn/ ende sal eten v vleesch als dat vier/ Ghy hebt v gramscap vergadert inden laetsten daghe. Siet/den loon dijnre arbeyders/dye v lant ghemaeyt hebben/ēn van v vercort is/hy screyt ende roept/ēn den roep der maeyers is ghegaen in die ooren des HEEREN Sabaoth/ Ghi hebt wel gheleeft op aerden/ende uwen wellust gehadt/ende uwe herten ghewe?t/ als op eenen slachdach. Ghy hebt veroordeelt den
B gerechten ende gedoot/ende hi en heeft v niet wederstaen

* Daerom lieue broeders/sijt lancmoedich/ totter toecomst ons HEEREN. Siet/die ackerman verbeyt die costelijcke vrucht der aerden/ verduldichlick hem lijdende/tot dat hi ontfanghe den morgen reghen ende den auont reghen. Hier om sijt lijdtsaē/ēn steret v herte / wāt die toecoēst des HEEREN naect. Lieue broeds wilt nz suchtē tegē malcādere/op dat ghi niet en wert verdoemt Siet die rechter staet voor die dore. Lieue broeds neēt tot eē exēpel/ongemack te lijden/ ēn der lancmoedichheyt/die propheten des arbeyts ende der ghedoochsaemheyt/die tot v hebben gesproken inden naem des HEEREN. * Siet wi prisen salich/dye hebben geleden. Ghi hebt ghehoort dat lijden van Job/ende hebt gesien dat eynde des HEEREN want hi ontfermhertich ēn een ontfermer is.

Mijn broeders/voor alle dinghen en wilt niet
sweeren/noch bidē hemel/ noch bider aerdē/ noch
bi gheenen anderen eede* Mer v woort si Ja/dat
ia is/ēn v Neen/dat neen is/op dz ghy niet en valt a
in geueynstheit. Mer is yemant onder v in onghe
make die bidde. Isser yemāt goets moets/die sin=
ghe Psalmen/Isser yemant cranc onder v/die ha=
le die oudtste vander ghemeinten/ende laten ouer
hem bidden ende saluen met olye inden naem des
HEEREN. Ende dat gebet des gheloouigen/sal
den crancken helpen/ende die HEERE sal hē ver
lichten/ende heeft hi sonde ghedaē/si sullen hē ver=
gheuen sijn.

* Daeromme/belijdt malcanderen v sonden
ende bidt voor malcanderen/op dat ghi werdt be
houden. Want dat ghebet des gherechtighen ver
mach vele/alst crachtich is Helias was een mā ghe b
lijck wi/ende hi badt een ghebet dat niet reghenen
en soude op die aerde/ende het en reghende niet in
drie iaren ende ses maenden. Ēn anderwerf badt
hi/ende die hemel gaf den reghen/ēn die aerde gaf
haer vrucht.

Mijn broeders/ist dat yemandt onder v dolende worde vander waerheyt/ende yemandt dien bekeert/die sal weten/dat so wie den sondaer bekeert heeft vander dolinghē sijns weechs/die heeft sijn siele van der doot behoudē/ende sal bedecken die menichfuldicheit der sonden

(.:.) * (.:.)

Hier beghint die Epistel vā Judas Thadeus

¶ Die Apostel Judas maect sterck die gheloouighe die die ketters wederstāen/ende haer bedriechlicheit/ēn met figurale scriftueren/oft naturale ghelijckenissen/ende sterct die gheloouighe in die warachticheit

Dat.I.Capittele.

A
Vdas een dienare Jhesu Christi/ ende een broeder Jacobi/dē geroepenen/die welcke gheheylicht sijn in God den vader ēn behouden in Jesu Christo. V si vele ontfermhebticheit/ēn vrede/ēn liefde

Ghi beminde/alle neersticheit doende te scriuuen van v gemeyn salicheit/soo is mi vā noode ghe

weest te scriuē/vermanēde eñ biddēde v neerstelic
dat ghi daer door strijdt int gelooue/dat eens ghe
B geuen is/door den heyligen /wāt daer zijn somige
menschen beneuen in gecomen / vā welcken voor
tijden gescreuē is/tot alsulckē oordeel /dese zijn on=
godlijc eñ trecken die genade Gods tot weeldichz
ende verloechenen God dat hi alleen dye HERE
is/eñ den HERE Jesum Christum
✠ Ic wil v vermanē/op dat ghi eens weet/ dat
God heeft verlost zijn volc wten lande van Egip=
ten/Ten anderē male bracht te niete /alle dye niet
en gheloofden/Oock die engelen /die niet en heb
ben behouden haer heerlicheit/mer hebben verla
ten haer huys/die heeft hi behoudē totten oordele
des grotē daechs met eewigen banden onder dye
donckerheyt/ghelijck ooc als Zodoma ende Go=
morra/ende die bysteden dye in ghelijcker manie=
C ren als dese wt gehoereert hebben/ende na eenen
anderen vleesch gegaen zijn / ende zijn tot eenē ex
empel geset/ende draghen dye pine des eewighen
vuers / Des ghelijcs dye dromers dye dat vleesch
besmetten/eñ versmaden dye heerschappie /ende
blaspheren die maiesteyt
Doen Michael die ertzenghel/kijuende teghen
den duuel /hem daer mede besprac van den lichaē
Mosi/en dorste hi hem dat oordeel der blasphemi
en niet aendoen/mer hi seyde/God straf v /Maer
dese dat si niet en weten/dat lachteren si /mer dat
si natuerlic bekennē/recht als die stomme beesten
daerin verderuen si hem. Wee haer lyeden/want
si Cayms wech ghegaen zijn /ende zijn wtgegaen
D om dat bedriegelick ghewin in dye dolinghe van
Balam/ende zijn vergaē inden oploop Kore
Dese selue zijn uwer liefden tot smettē/eñ zijn
die onreynicheyt/ende brassen wel sonder sorghe/
ende weyden haer seluen/wolcken sonder watere
die vanden winde ghedreuen worden/kaluwe on
vruchtbaer boomen/ tweemael verstoruen /ende
wtgeroept wilde barē der zee / wtscuymende haer
eyghen schande / dolende sterren den welcken dye
tormenten der donckerheit der duysternissen ghe
houden zijn inder eewicheit *
Van desen heeft Enoch die seuende van Adam
E gheprophetecrt seggende/Siet/die HERE is
met veel duysent heylighen ghecomen /oordeel te
houden teghen alleman/ende te straffen alle haere
ongodlijcke vā alle dē wercken haerder ongodlijc
ker wandelinge/daer mede si ongoddelic geweest
zijn/ende van allen hertheden dye die ongodlijcke
sonders ghesproken hebben teghen hem
Dese zijn murmureerders/die vol claghen zijn
die na harē lusten wandelē/eñ haren mont spreect
opgheblasene woorden/ende houden haer na den
aensien om des profijts wille/ Maer ghy mijn al=
der liefste/sult ghedencken dier woorden die voor
gesproken zijn vanden Apostelen ons HEREN
Jesu Christi/die v seyden/dat inden laetsten tijden
souden comē bespotters / wādelēde in haren boos
heyden/na haren begheerten. Dese zijnt die secten
maken/sinlike/die gheenen geest en hebben
Maer ghy mijn alder liefste/hersticht v seluen
in onsen alderheylichsten gheloone door den heyli
ghen gheest/ende biddet ende behoudt v seluen in
der liefden Goods/verwachtēde die ontfermher=
ticheyt ons HEREN Jesu Christi/int eewich le
uen / onderscheyt dese / eñ hebt ontfermherticheyt
op hem/maer die ghene maect salich met vreesen
ende treckse wt den viere/ende haet den beuleckē F
rock/die vleeschelic is
Maer dien die v can behouden sonder aen
stoot ende te stellen voor dat aensich
te zijnder glorien/onstraffelic met
blijschappen/dien God dye al
leene wijs is onsen salich
maker / si prijs ende
maiesteit ende rijc
ende macht nv
ende tot alle
eewicheit
Amen

Dit is die open baringhe Johan= nis diemen heet Apocalipsis.

¶ Hier beghint

Apocalipsis dat is die opē

penbaringe sint Jans des Theologen

¶ Hoe sint Jan scrijft den seuen kercken van Asia/van die ghetuyghenissen die gheringhe moesten gheschieden/eñ hoe hi sach seuen candelaers van ghoude/ende indt midden eenen ghelijck wesende den sone Gods

Dat.eerste Capittel

Jt is die opēba-
A ringe Jesu Christi/die hē
God gegeuen heeft/ sinen
knechten te verthoonē tge
ne dat corts geschien moet
ende heeftse bediet eñ ghe
sonden door sinen Engel/
tot sinen knecht Joannes
die dat woort Gods betuycht heeft/ende dat ghe-
tuygenisse van Jesu Christo tghene dat hi ghesien
heeft. Salich is hi die daer leset / eñ dye daer hoort
die woorden der prophetien/eñ hout dye dinghen
die daer in ghescreuen zijn/want die tijt is na
Joannes den seuen gemeyntē in Asia Ghena
de eñ vrede si met v/vā diē die daer is/eñ die daer
was/eñ die daer comen sal/eñ vandē seuē gheesten
die daer zijn voor sinen stoel/eñ van Jhesu Christo
B die welcke die daer is een getrouwe ghetuyghe eñ
i.ioā.i.b eerst geborene vanden dooden/eñ een prince alder
Coningē der aerden/die ons bemint heeft eñ ghe
wasscen van onsen sondē in sinen bloede / eñ heeft
ons tot Coningē eñ priesteren gemaect Gode eñ
sinen vader. Den welckē si prijs eñ rijc van eewic
heyt tot eewicheyt Amē. Siet/hi coēt met dē volc
ken eñ alle oghe sal hem sien/ende die hem gheste
ken hebben/eñ alle ghestachten der aerden sullen
huylen/ouer hem seluen/eya Amen. Jck ben die
A ende die/O/ende dat begin eñ dat eynde/seit die
HEERE dye daer is/ende dye daer was / ende die
C daer comen sal/die almachtige
esa.xliij.c Jc Joānes uwe broeder eñ medegeselle in die
Matth/ tribulatien eñ int rijcke/eñ v duldichept Jesu Chri
xxiiij.b. sti/was in dat yelandt Pathmos om des woorts
Gods wille/eñ om die getuygenisse Jesu Christi/
Jc was indē geest opten sondach/ende hoorde ach
ter mi een groote stemme als een trompet seggen
de/Jc ben dat A eñ dat O/die eerste eñ die laetste/
Tgene dat ghi siet dat scrijft in een boec/eñ seyndt
dat den seuē ghemeyntē in Asia/tot Ephesum eñ
tot Smirnē/ende tot Pergamum ende tot Thia-
tiras/eñ tot Sardas/ende tot Philadelphiē/ende
tot Laodicien
Eñ ic keerde mi omme/te sien nae die stemme
die met mi sprack/eñ omgekeert zijnde/sach ic seuē
goudē candelaers/eñ midden onder den seluē gou
D den candelaren/eenē gelijc den sone des menschen
gecleet zijnde met eenē lijnē kele/eñ om die borste
gegordet met eenen gouden gordel/mer zijn hooft
ende zijn haer was wit/als witte wolle / ende als
sneeu/ende sine oghen als een vuer vlamme/ende
zijn voeten gelijc als gloeyende metael oft quicsil-
uer als in eene bernende scouwe/Ende zijn stem-
me als een tuyssche van groten wateren/eñ had
de seuen sterren in sijn rechter handt. Eñ wt sinen
mont ghinc een scherp doorsnidende sweert/ende
zijn aensichte licht als die clare sonne

Die.J.Figuere

Ende als ic hem sach viel ic tot sinē voeten als
een dode ende hi leyde zijn rechte hant op mi/seg-
ghende tot mi/En wilt niet vreesen/Jck ben dye
eerste ende die laeste leuendich/ende ic was doot
ende siet ic ben leuende van eewichept tot eewichz
eñ hebbe die slotels der doot eñ der hellen/Scrijft
die dingē die ghi gesien hebt/eñ die daer sijn eñ die
hier na geschien moeten/Die verholentheyt der se-
uender sterren/die ghi in mijnder rechter hant ge-
sien hebbet/eñ die seuen gouden candelaers/ Dye
seuen sterren zijn die engelen der seuen ghemeyn-
ten/eñ die seuē candelaers zijn die seuē gemeynten.

¶ Hoe Joannes informeert der kercken van Ephesen/ende der kercken van Smyrnensen ende van Pergamensen/ende der kercken Thiathiremsem ende ondersceyt tusschen goet ende quaet

Dat/ij/Capittel.

Ende scrijft den Enghel der ghemeyn
ten vā Epheso/dit seit die ghene die
die seuen sterren in sijn rechter handt
hout die daer midden onder die gou- A
den candelaers wandelt Jck weet v
wercken ende uwen arbeydt/eñ verduldichepdt/
ende dat ghi die quade niet gelijden en condt/ende
hebtse ondersocht/dye seggen dat si Apostelen sijn
ende en sijns niet/ ende hebtse logenachtich geuon
den/eñ hebt verdraeft ende hebt lijdtsaemheyt ghe
hadt/eñ ghi hebt om mijns naēs wille gearbeyt/eñ
en sijt niet moede geworden/Mer ick heb teghen v B
dat ghi die eerste liefde ghelaten hebt/daerom ghe
denct waer af ghi gheuallen sijt / ende doet boete/
ende doet die eerste wercken/Jst dat niet/so sal ic v
haestelick comen/ende uwen candelaer bewegher
vā sijnder plaetsen/het en si dat ghi penitēcie doet/
Mer dat hebdi/dat ghi die werckē der Nicolaiten
hatet/welcke ic ooc hate/Wie oorē heeft die hore/
wat die gheest den gemeynten seit/Den verwinnē
den dien wil ick van den houte des leuens te eten C
geuen/die daer midden in den paradise Gods is
Eñ scrijft dē engel der ghemeinten van Smyr
ne/dit seyt dit eerste eñ die laetste die doot heeft ge

weest ende leeft. Ic weet v wercken/ en̄ v tribula
tie/ ende v armoede/ met ghi sijt rijc/ ende die lach
teringe der gheender die daer seggen/ si zijn Jodē
ende en zijns niet mer zijn des. Duuels schole/ En
vreest dier gheen die ghi lijdē sult/ Siet/ die Duuel
sal sommighe van v liedē in die kercker worpen/
op dat ghi gheproeft soudt worden/ ende sult thien
daghen tribulatie hebben/ Sijt ghetrouwe totter
doot/ ende ic sal v die croone des leuēs geuē. Wye
ooren heeft die hoore wat dye geest der gemeyntē
seyt/ Wie verwint dien en sal gheen leet geschiedē
vander ander doot

En̄ schrijft dē Enghel den gemeyntē van Per
gamo/ Dat seyt die ghene die daer dat scerpe twee
snijdige sweert heeft. Ic weet uwe wercken/ ende
B waer ghi woont/ dat daer des Duuels stoel is/ en̄
hout mijnen name/ ende en hebt mijn geloue niet
verloechent Ende in minē daghen Antipas mine
getrouwe getuyge die bi v gedoot is/ dair die Du
uel woont/ Maer ic heb weynich tegen v dat ghy
daer hebt die die leeringhe Balaam houden. Dye
welcke door Balac eē ergernisse maecte voor dye
kinderen van Israel te etene der afgoden offer/ en̄
oncuysheyt bedriuē/ Also hebdi ooc die daer die lee
C ringe der Nicolaiten houdē/ dat hate ic. Doet boe
te/ mer ist des niet/ so sal ic haest comen en̄ vechtē
teghen haer lyeden metten sweerde mijns monts
Wie ooren heeft die hoore/ wat die gheest den ge
meyntē seyt/ Wie verwint diē wil ic teten gheuen
vanden verborghenen hemelschen brode/ ende ic
wil hem eenē witten steen geuen/ en̄ op den steene
eenen nieuwen name gescreuen/ welcke nyemāt
en kent/ dan die tontfanct

En̄ scrijft der ghemeynten van Thyatira/ Dyt
seyt die sone Gods/ die oogē heeft als die vier vlā
D men/ ende sine voetē/ gelijc als metael. Ic weet u
we wercken/ en̄ uwe liefde/ en̄ uwen dienst/ ende
v geloove/ en̄ uwe verduldicheit ende uwe laetste
wercken meer dan dye eerste/ Mer ic hebbe luttel
tegē v/ dat ghi dat wijf Jesabel (dye daer seyt dat
si is een profeterse) laet leeren en̄ verleyden mijn
knechten/ oncuysheit bedriuē/ ende der afgodē of
fer te eten/ ende ic heb haer tijt gegeuē/ dat si haer
oncuysheyt soude beteren/ ende si en wilse niet be
teren/ Siet/ ic werpse in eē bedde/ en̄ dye met haer
ouerspel bedriuē die sullē in groter tribulatiē zijn/
het en si dat si van haren wercken beterē/ en̄ haer
kinderen sal ic metter doot dooden/ ende alle ghe
meyntē sullē bekennen dat ick ben dye die nyeren
ende herten ondersoecke/ en̄ sal eenen yegelijcken
E van v/ na uwe wercken gheuen
Jer.xvij b Mer ick seg v/ ende den anderen die tot Thya
tire zijn/ dye sulcken leeringhe niet en hebben/ en
de die diepheden des Duuels niet bekēt en hebbē
(so si seggen) ick en wil gheenen anderen last op v
worpen. Nochtās hout het ghene dat ghi hebt tot
dat ic come/ en̄ die daer verwint en̄ hout mijn werc
ken totten eynde toe dien sal ic macht geuen ouer
die heydenen/ en̄ hi salse regeren met eenen yseren
roede/ en̄ hi salse brekē als een potbackers vat/ so
ic van minen vader ontfangen hebbe/ en̄ wil hem
die morgen sterren geuen/ Wie ooren heeft die ho
re/ wat die geest der gemeynten seyt

¶Hoe Johannes instrueert den engel der kerckē vā Sar
dine/ ende den Enghel Philadelphie/ ende den Engel van
Laodicie

Dat.iij.Capittel

En̄ de scrijft den engel vā Sardie/ Dit
seyt die ghene/ die die seuen gheesten
Gods heeft ende seuen sterren/ Ik A
weet v wercken/ want ghy hebt den
naē dz ghi leeft/ en̄ zijt doot/ Sijt wac
ker en̄ sterct dz ander dat steruē wil want ic en heb
v wercken niet vol geuondē voor Gode/ daerom
gedēct hoe ghi ontfangē en̄ gehoort hebt/ en̄ hout
en̄ doet boete Ist dat ghi niet en waect so sal ic tot
v comē als eē dief/ en̄ en sult nz wetē/ tot wat vren
dz ic tot v comē sal/ Ghy hebt ooc luttel namen in
Sardis/ die haer cleederē nz buyl gemaect en heb
ben/ en̄ si sullē met mi in wittē gewaet wandelen/
want si zijn waerdich. Wie verwint die sal met wit
ten cleederen gecleet werden/ en̄ ic en sal sinē naē ij.tes.a b
nz wt dē boec des leuēs doē/ en̄ ic sal sinē naem be ij.pe iija
liden voor minē vader en̄ voor zijn. Engelē. Wie
orē heeft die hoore/ wat dē geest der gemeintē seit

En̄ scrijft dē enghel vā Philadelphia. Dit seyt
die heilige die warachtighe/ die daer den stoel Da
uid heeft die opdoet en̄ niemāt en sluyt/ die sluytet
en̄ niemāt en doets op/ Ic weet v wercken/ ic heb B
ver een open doere voor v gegeuē/ en̄ nyemant en Esa.xxij
maechse sluytē/ want ghy hebt een cleyne cracht/ en̄
hebt mijn woort behoudē/ en̄ en hebt minē naem
niet verloechent/ Syet ic sal daer wt der scholē des
Duuels gheuen/ die daer segghen si zijn Joden/ en̄
en zijns niet/ mer lieghent. Siet/ ic salse makē dat
si sullen comen aenbedē tot uwen voeten/ ende be
kennen dat ic v bemint hebbe

Wāt ghi dat woort mijnder lijdtsaemheyt behou
dē hebt/ so wil ic v ooc behoudē vandē vrē der tēp
tatiē/ die ouer alle die geheele werelt comē sal/ om
die ghene te tēpterē die opter aerdē wonen/ Siet/
ic come haestelic/ hout dat gene dat ghi hebt/ op dz
niemāt v crone ennemē Wie ōwint/ diē wil ic tot
eē pileerne indē tēpel mijns Gods makē/ en̄ en sal C
niet meer wtgaē/ en̄ ic wil dē naē mijns Gods op
hē scrijuen/ en̄ dē naē des nieuwen Jerusalēs/ der
stadt mijs Gods/ die vanden hemel vā minē God
hier neder daelt/ en̄ minē nieuwē naē/ Wye ooren
heeft die hoore wat die geest den ghemeynten seyt

En̄ scrijft den engel der ghemeynten vā Laodi
cea/ Dit seit Amē die getrouwe en̄ warachtige ge
tuige/ dz begin der creaturē Gods/ Ic weet uwe
werckē/ dz ghi noch cout noch werm en sijt och of
ghi cout oft werm waert/ mer wāt ghi lau sijt/ en̄ D
noch cout noch werm sal ic v wt minē mōde begi
nē te spouwē. Ghi segt. Ic bē rijc/ en̄ rijc ghewor
dē en̄ en behoeue gheēs dincs/ en̄ en weet nz dz ghi
ellēdich iāmerich/ arm/ blīt/ en̄ naect sijt/ Ic rade v
dz ghi gout vā mi coopt dz met vuer doorvliert is
op dz ghi rijc wort/ en̄ witte cleederē aē doet op dz
die scāde uwer naecthz niet geopenbaert en werde
en̄ salft v oogē met ogē salue op dz ghi siē moecht

Dien ic lief hebbe/ die straffe en̄ castye ic. Daer
om sijt sorchfuldich en̄ doet boete/ Siet ic sta voor
die dore en̄ cloppe so wie mijn stēme hoort/ en̄ doet
die doere op/ tot diē sal ic ingaē/ en̄ dat auōtmael/
met hē houdē en̄ hi met mi/ Wie verwint diē wil
ic gheuen met mi op mijnen stoel te sittē/ so ic ver
wonnen hebbe/ en̄ hebbe met mijnē vader op sinē

stoel gesetē/Die oorē heeft die hoore/wat die geest der gemeyntē seyt

¶ Hoe Johannes die duere des hemels open sach/ende eenen stoel ghesět/om welcken noch waren vier ende twintich sit steden eñ met vier dieren die God glorie gauē dach ende nacht

Dat .iiij. Capittel

Die twede Figure

A Daer na sach ick ende siet/daer werdt een duere inden hemel opgedaen/en die eerste stēme die ic ghehoort hadde met mi spreeken als een basuyne/ dye seyde/Climt herwaerts op/ ick wil v vertonen wat na desen gesciē sal/eñ ter stont was ic indē geest/eñ siet daer was enē stoel inden hemel ghesět eñ op dien stoel sadt eene/eñ die daer
B op sadt was gelijc aen te sien als den steen Jaspis/ eñ Sardis/eñ op dē stoel was eenē regēboge/ghelijc aen te sien als een Smaragde/eñ om den stoel waren .xxiiij. stoelē/eñ op dye stoelen saten .xxiiij. ouders met witten cleederen ghecleet/eñ hadden op haer hoofden gouden croonen

Eñ vanden stoele gingen voort blixem/donderen/eñ stemmē/eñ seuē toortsen met vier blāmen voor den stoel was een glasen zee/ghelijck dē Chri
C stal/eñ middē indē stoel eñ om den stoel vier dieren vol ogē voor eñ achter/eñ dat eerste dier was ghelijc eenen leeuwe/eñ dat ander dier gelijc eē kalue eñ dat derde dier hadde eē aensicht als een mēsche eñ dat vierde dier gelijc een vliegende Aren/ ende die vier dierē haddē een yegelijc ses vlogelen/ende buyten rontomme eñ binnē waren si vol ogen/ eñ en hadden geen ruste dach eñ nacht seggende. Heylich/heylich/heilich is God die almachtige HEERE die daer was ende die daer is/ende die daer comen sal.

D Ende doe die dierē prijs eñ eere/eñ danc gauē den ghenē die daer optē stoel sadt die daer leeft vā eewicheit tot ewicheit/vielē die vierēttwintich ouders/voor dien die opten stoel sadt/eñ baden dien aen die daer leeft van eewicheit tot ewicheyt/ende worpen haer cronen voor den stoel seggende. HEERE ghi zijt waerdich prijs ende eere/ eñ cracht te ontfanghen/want ghi hebt alle dinghen ghescapē eñ om uwent wille hebbē si dat wesen/eñ sijn gheschapen *

¶ Hoe Johannes screyde/ende daer nae dat lammeken ghedoot weet wiens waerdicheit approbeerden die vierentwintich ouders ende duysentich duysent enghelen

Dat .v. Capittel.

Ende ick sach inder rechter handt des ghēens die opten stoel sadt een boeck binnen eñ buytē gescreuē / besegheld met seuē seghelen/ eñ ick sach eenen sterckē Engel sprekēde met groter stēmē. Wie is waerdich dat boec op te doē/eñ sijn segelen te ontdoen? Eñ niemant indē hemel/noch opter aerdē/noch onder die aerde en const dz boeck opgedoē noch aengesien/eñ ic weende seer dat niemāt weerdich geuondē en was dat boec op te doē eñ te lesen/noch aen te sien A

Eñ een vandē ouders seyde tot my. En weent
B niet/Siet/die leeuwe die daer vādē geslachte Juda is die wortele Dauid/heeft ūwonnē/dat boeck op te doen/eñ zijn seuē seghelen te ontdoē/eñ ick sach eñ siet/middē indē stoel eñ der vier dieren eñ middē onder die ouders stont een lam/ als oft gedoot ware/eñ hadde seuē hoornē/eñ seuē oghen/welck die seuen gheesten Gods zijn ghesēynt in allen landē/Eñ het quam eñ nam dat boec wt der rechter hant des gheens die daer opten stoel sadt.

Eñ doēt dat boec genomen hadde doē vielē die vier dierē/eñ die vierēttwintich ouders voor dat lā hebbēde yegelic herpē eñ schalē vol gerueks/ welc die gebedē/der heiligē sijn/eñ songē een nieuwe liet seggēde/Ghi zijt weerdich dat boec te ontfaen/eñ sijn seuē seghelē op te doē/want ghi zijt ghedoot eñ C
hebt ons met uwē bloede gecocht wt alle geslachtē eñ tonghen eñ volc eñ natie/eñ hebt ons Gode tot Coninghen ende priesteren gemaect/ende wy sullen opter aerden regneren.

Eñ ic sach eñ hoorde eē stēme veelre Engelen ront om dē stoel eñ rontomme die dieren eñ rontomme die ouders/eñ haer getal was veel duysent mael duysent/seggēde met groter stēmen dat lam dat gedoot is/dat is waerdich te ontfaē cracht/ eñ rijcdom/eñ wijsheit/eñ sterckheyt/eñ eere/eñ prijs/ D
eñ benedidinghe/eñ alle creatuere die inden hemel is eñ opter aerdē/eñ onder die aerde/eñ in die zee/ eñ al dat daer in is hoorde ic seggē tottē ghenen die opten stoel sadt eñ tottē lam. Ghebenedidinghe ende eere/eñ prijs/eñ rijc van eewicheyt tot eewichz/ Eñ die vier dieren seyden Amen

Ende dye vierentwintich ouders vielē neder/ ende aenbaden den ghenen die daer leeft vā eewicheyt tot eewicheyt

¶ Hoe Johannes sach na die openbaringhe der vijf seghelen diuersche affecten beteekenen ende hoe die seste segel beteekenen dat werelt oordeel

Dat .vj. Capittel.

Die derde Figuere

Ende ic sach doen dat lam een vanden seghelen op hadde ghedaen/ende ick hoorde een vanden vier dieren seggē/ als met een donrē stēme Coēt/eñ siet eñ ic sach/eñ siet Eē wit peert eñ dye A

daer op sat hadde eenẽ boghe /ende hem wert een
croone ghegheuen /ende hi ginc wt op dat hy ver-
winnen soude

B Eñ doent den anderen segel opgedaen hadde/
hoorde ic dat ander dier seggen /Coemt eñ siet/eñ
daer ghinc een ander root peert wt/ende dien dye
daer op sadt wert gegeuen den vrede vander aer-
den te nemen/eñ om dat si malanderẽ souden do
den/ende hem wert een groot sweert ghegheuen

Eñ doent den derdẽ segel opgedaẽ hadde hoor
de ic dat derde dier seggen/Coemt eñ siet/Eñ siet
C een swart peert/eñ die daer op sadt hadde een wa-
ge in zijn hãt/eñ ic hoorde een stẽme middẽ onder
die vier dierẽ seggende/een maet tarwẽ /om eenẽ
penninc/eñ drie maten gersten om eenen penninc
eñ en let die olie ende den wijn niet

Die vierde Figuere

Eñ doent den vierden segel op gedaen hadde/

hoorde ic die stẽme des vierdẽ diers seggen. Coẽt
eñ siet/Eñ siet een vael peert/eñ die daer op sadt
dies name hiet die doot /eñ die helle volchde hẽ na
eñ hẽ wert macht gegeuẽ op die vier deelẽ der aer D
den/te dooden metten sweerde /ende met honger
eñ metten doot/vanden dieren der aerden.

Eñ doẽt den vijfstẽ segel op gedaẽ hadde/sach
ic onder dẽ outaer die sielẽ der geenre dye gedoot
warẽ om des woorts Gods wille/eñ om dat ghe
tuygenisse dat si haddẽ/eñ si riepẽ met luydẽ stẽmẽ
seggẽde HEERE/ghi die heylich eñ warachtich zijt
hoe lãge en ordeeldi eñ en wreect ghi onse bloet nz
op die gene die opter aerdẽ woonẽ? Eñ hẽ wordẽ
gegeuẽ eenẽ yeghelijckẽ een wit cleet/eñ haer luy
den wert geseyt/ dat si noch een weynich tijts sou
den rustẽ/tot dat haer mede knechtẽ eñ haer broe
ders veruult wordẽ/die ooc noch ghedoot souden
worden ghelijck si

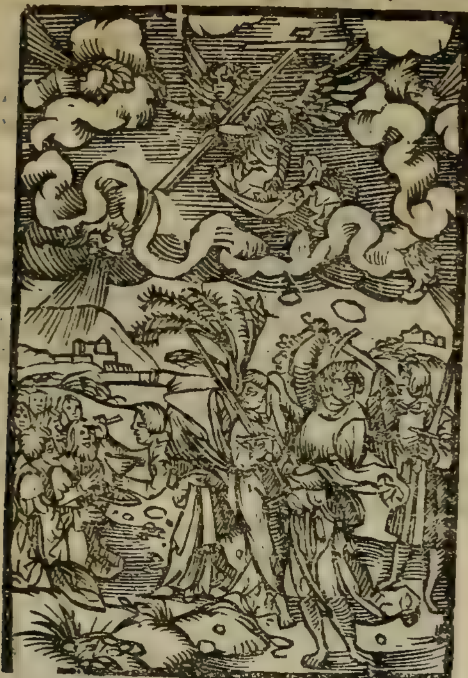
Die vijfste Figuere

Eñ ic sach doent dẽ sestẽ segel opgedaẽ hadde
Eñ siet dair gesciede een grote aertbeuinge/eñ die
zonne wort swaer als enẽ hayrẽ sac / eñ die geheel
mane wort ghelijc bloet /eñ die sterrẽ des hemels
vielẽ opter aerdẽ / gelijc eenẽ vijchboom zijn vijgen
af worpt /wãneer hi vã grooten winde beweecht
wort/eñ dẽ hemel ginc wech als een ingewonden
boec/eñ alle bergẽ eñ eylãdẽ wordẽ vã harẽ plaet-
sen beweget. Eñ die Coningẽ der aerdẽ/eñ die o-
uersten/eñ die rijckẽ eñ die hooftliedẽ/eñ die mach
tighe / ende alle knechten / ende alle vrije verbor-
ghen haer in spelunckẽn/ ende in steenrotsen der
berghen eñ seydẽ tottẽ bergen eñ steenen /valt op
ons/eñ verbercht ons voor dat aensicht des geẽs
die optẽ stoel sidt/eñ van die grãscap des lãs / wãt
dẽ grotẽ dach zijnder gramscappen is ghecomen/
eñ wie can staende ghebliuen

¶ Hoe Joannes sach dye geteekende Gods /wt alle ghe-
slachten van Israhel / ende wt den heydenen ende ander
volck dye vanden lammeken gheteykent worden wt allẽ
tribulatien Dat vij Capittel

Die seste Figuere

A ENde daer na ſach ic vier engelen ſtaē
op dye vier hoecken der aerden/hou
dende die vier windē der aerden / op
dat gheenē wint opter aerden enſou
de wayē/noch op die zee/noch op ee=
nighen boom. Eñ ic ſach eenen anderen engel op
climmē vāder zonnē opgāck/hebbēde dat waerteē
kē des leuēdē Gods/eñ riep met grooter ſtēmen
tottē vier engelē den welckē ghegeuen is/der aer
dē eñ der zee te ſcadē/ſeggēde En ſchadet der aer=
dē nz/noch der zee/noch dē boomē/tot dat wi dye
knechtē ons Gods teekenē in haer voorhoofden
Eñ ic hoorde dat getal der geēder die geteekēt
warē hondert eñ vierēveertich duyſent/die getee.
kēt warē vā allē dē geſlachtē vā Iſrael Vandē ge=
ſlachte Juda/twalef duſent geteekēt/Vandē ghe
ſlachte Ruben twalef duiſent geteekēt. Vandē ge
ſlachte Gad, twalef duyſent geteekēt. Vanden ge
ſlachte Aſſer twalef duiſent geteekēt. Vanden ghe
ſlachte Neptali twalef duiſent geteekēt. Vādē ghe
B ſlachte Manaſſe twalef duyſēt geteekēt Vādē ge=
ſlachte Simeō twalef duyſēt geteekēt Vāden ghe
ſlachte Leui twalef duyſent geteekēt. Vanden ghe
ſlachte Iſachar twalef duyſent geteekēt Vādē ge.
ſlachte Zabulon twalef duiſēt geteekēt/Vādē ge=
ſlachte Joſeph twalef duiſent geteekent/ Vanden
geſlachte Ben Jamin/twalef duyſent gheteekent
Daer na ſach ic/eñ ſiet Eñ grote ſcare die welc
C ke niemant getellē en conſt wt allen heydenen eñ
volckē eñ tongē/ſtaēde voor dē ſtoel eñ voor dz lā
gecleet met wittē gewaet/eñ palmē in haren han
dē/eñ riepē met luyder ſtēmen ſeggē de/ Salicheit
ſi onſen Gode die opten ſtoel ſidt/eñ dē lāme/ende
alle engelen ſtonden om den ſtoel/eñ om die ouds
eñ om die vier dieren/eñ vielen voor den ſtoel op
haer aēſichtē / eñ badē God aen/ſegghēde. Amen
Benedidinge/prijs ende wijſheyt/ende danc ende
eer eñ cracht/ende ſterchept ſi onſen God van ee=
wicheit tot eewicheit. Amen *
Eñ eē vandē ouds antwoorde eñ ſeyde tot my
D Wie zijn deſe mettē witten gewade gecleet/eñ vā
waer zijnſe ghecomen? Eñ ic ſeyde tot hē. Heere
ghi wetet. Eñ hi ſeyde tot mi Dit zijn die wt groter
tribulatiē gecomen ſijn/eñ hebben haer ghewaet
gewaſſcen/eñ hebbent doorwit int bloet des lās/
daer omme zijn ſi voor den ſtoel oft throon Gods
eñ dienē hem dach eñ nacht in ſinen tempel/eñ die
op den ſtoel ſidt/die ſal op hē wonen/ Sy en ſullē Eſay
niet meer hongeren noch dorſten / noch die zonne xv.
en ſal ooc niet op haer vallē /noch gheenderhande
hitte/Want dat lā midden indē ſtoel ſalſe regeren/
eñ ſalſe totten leuēden water der fonteynen leydē
eñ God ſal alle tranen van haren ooghen af waſ.
ſchen.

Hoe datter een ſtilte was inden hemel in thoonen des
ſeuenſten ſeghels/ende hoe die enghel vele wieroocs ont.
finck/ende daer ghelchieden groote donderſlaghen ende
ſtemmen/ende die ſeuen engelen bereyden hem om te ſingē
Dat.viij.Capittel

Die ſeuende Figure

ENde doent den ſeuenden ſegel opghe A
daē hadde/ſo geſciede een ſtilte inden
hemel/bi eē halue ure/eñ ic ſach ſeuen
engelē in die teghenwoordichz Gods
ſtaē/eñ haer zijn ſeuē baſuynen ghe=
geuen/eñ daer quā een ander engel eñ ſtont voor
dē outaer/eñ hadde eē gulden wieroocs vat/eñ hē
wert veel rueckwercs ghegeuen /op dat hijſe ſoude
geuē vanden gebedē alder heyligē/op den outaer
voor den ſtoel/eñ den roock des rueckwercs vandē

gebedē der heyligē ginc op vander hāt des enghels
voor Gode Eñ die engel nā dat wieroocs vat /eñ
veruulde dz met vuere des outaers /eñ worpt op B
die aerde/ende doen geſchieden ſtemmen/ donder
eñ blixem/eñ eertbeuinge
Eñ die ſeuē engelē mettē ſeuen baſuynen had
dē haer bereyt ō te baſuinē Eñ die eerſte engel ba
ſuynde/eñ het wert haghel eñ vuer met bloet ghe=
mēgt eñ vielē opter aerdē eñ dz derde deel ō bomē
is ōbarnt/eñ alle tgroene hoy is verbarnt Eñ die
tweede engel baſuynde/ eñ het voer als enē grotē
berch met vuer bernēde in die zee eñ dz derde deel
ō zee wert bloet eñ dz derde deel ō leuēō creaturē
ſtoruē/eñ terde deel der ſcepē ōdoruē of ōgingen

Ende die derde engel basuynde/ en daer viel een grote sterre vandē hemel/ bernende als een fackel en viel op dat derde deel des water strome/ en in die fonteinē der wateren en dien name der sterren hiet Alsene En dat derde deel der wateren is ghe wordē Alsene/ en vele mēscē storuē vanden wate
D ren/ want si bitter waren ghewordē. En die vier de engel basuynde en dat derde deel der zonnen is geslagen/ en dat derde deel der manen/ en dat der= de deel der sterrē/ alsoe dat dat derde deel vā hē ū duystert werdt/ en dat het derde deel des daechs niet en scheen en die nacht des gelijcs. En ic sach en hoorde eenē engel vliegē midden door den hemel seggende met luyder stemmen/ Wee wee wee/ dē genen die opter aerden woonen/ voor die ander stemmen der basuynen/ der drie enghelen die noch basuynen souden.

¶ Hoe dat die sterren vanden hemel vielen int singen des vijfden engels ende hoe die sprinchanen verboden was dz si dat cruyt der aerdē niet quetsen en souden/ ende int sin ghen des sesten enghels werden ontbonden die gebonden enghelen in die groote riuiere Euphrate

Dat ix Capitel

Die achde Figure

A Ende die vijfste engel basuinde/ ende ick sach een sterre vanden hemel op die aerde geuallen/ en hem wert den slotel totten putte des afgronts ghe gheuen/ ende hi dede den put des af= gronts op/ en den roock des puts ghinc op/ als dē roock eens groten ouēs/ en die sonne wert verduis tert/ ende die lucht vanden rooc des puts. En wt

den rooc ghingen sprinchanen op der aerden. En haer wert geboden/ dat si dat gras ter aerden niet quetsen en souden/ noch gheen groen noch geenen
B boō mer die menschē die dat teeken Gods niet in ha rē voorhoofdē en hebbē/ en haer wert gegeuē dat sise niet dooden en souden/ mer dat sise vijf maen den/ quellen souden/ en haer quale was gelijc dye quale des scorpioēs/ alst eenē mēsce hout oft slaet. En in dien seluen dagen sullen dye menschen den doot suecken en nyet vinden/ en sullē begheren te steruen/ ende die doot sal van haer vlien

En die sprinchanē zijn gelijc dye peerdē die tot orloge bereyt zijn/ en op haer hoofden als cronen dē goude gelijc/ en haer aensichtē gelijc der mēscē aensichtē/ en haddē hayr ghelijc vrouwē hayr/ en haer tanden warē gelijc der leuwen tandē/ en had den pantsieren gelijc yseren pātsierē/ en dz ratelen oft gelupt haerō vloghelen/ als dat ratelē der wage nē ō peerdē die int orloge loopē/ en haddē steerten
C gelijc den scorpioen/ en daer waren hakē oft ange len aen haer steertē/ en haer macht was vijf maē= den die menscen te quellen/ en haddē ouer haer ee= nen Coninc den engel des afgronts/ en dien naem hiet in Hebreeusch Abaddon/ en int Grieck heeft hi dē name Apollion/ dat is verderuende/ het een wee is wech ghegaen/ ende siet daer coemter noch twee na dien

Die negende Figure

En die seste engel basuynde/ en ic hoorde eē stē me wt den vier hoecken des goudē outaers voor Gode/ seggende tottē sestē engel/ die die basuyne hadde/ Ontbint dye vier engelen gebonde aen den grootē waterstroō Euphrates/ en die vier engelē zij ontbondē/ die bereyt warē tot enē vren tot ee nē dach/ tot een maēt/ en tot een iaer/ op dat si dat derde deel der menschē soudē doodē. En dat ghe=

tal der riddlijcker crijgers was wel duysentmael duysent/ en ic hoorde haer ghetal/ en also sach ick die peerdē indē gesichte/ en die daer op satē haddē vierighe en geele en swauelsche pantsieren/ en dye hoofden der peerden warē ghelijc die hoofden der leeuwen en wt harē monde ginck vier en rooc en
D solfer/ Vā desen drien plagen wert dat derde deel der menschē gedoot vandē vuer en rooc en solfer/ die wt harē monde gingen. Wāt haer macht is in harē mont en in harē steertē. En hare steertē wa ren den serpenten ghelijck/ en hadden hoofden/ en de met den seluen doen si schade.

En die ander menschen die van desen plaghen niet gedoot en wordē/ noch die geen boete en dedē vandē werckē haerō handen/ op dat si niet en aen bedē de duuelē/ en goude/ siluer/ erene oft metael steenen/ ende houten afgoden/ die welcke noch si

noch hooꝛen/noch wandelẽ en connen Eñ die ooc hare mooꝛden/noch hare toverie/noch hare hoer deryẽ noch hare dieverie niet gheboetet en hebben

Hoe dat Johannes vanden hemel ſach eenen enghel vanden hemel neder comen die in ſijn hant hadde eenen openẽ boec/ende hoe die enghel ſwoer dat na deſen tijt gheen tijt en was/ende hi gheboot Johannem dat hi den boeck verſlinden ſoude.

Dat.x.Capittel

Die thiende Figure.

Nde ick ſach eenen anderen ſtercken
A enghel vanden hemel afcomen/met
eender wolcken gecleet eñ eenẽ regē-
boge op ſijn hooft/eñ zijn aẽſicht ghe
lijc die zonne/eñ zijn voeten als vier-
pijleernẽ/eñ hi hadde in zijn hant een opẽ boexkẽ/
eñ hi ſette ſinen rechten voet op die zee/eñ dẽ ſlinc-
ken op die aerde/Eñ hi riep met luyder ſtemmẽ ge
lijc als enẽ leeuwe brullet/Eñ doẽ hi geroepẽ had
de ſpraken die ſeven donders haer ſtemmẽ/eñ ick
woudeſe ſcriven/eñ doen die ſeven donders haer
ſtẽmen geſpꝛoken hadden/doen hooꝛde ick een ſtẽ
me vãdẽ hemel tot mi ſeggen/Geſegelt dz dye ſevẽ
donders gheſpꝛoken hebben/eñ en ſcrijft die ſelve
niet

Eñ dẽ enghel dien ic ſach ſtaen op dye zee eñ op
B die aerde/hief zijn hant op ten hemel/eñ ſwoer by
den levẽden van eewicheit tot eewicheit/die dẽ he
mel geſcapen heeft/eñ datter in is/eñ die zee eñ ſoe
wat daer in is/datter vooꝛtaen geenen tijt meer en
ſal zijn/Maer inden dagen der ſtemmẽ des ſeven
den enghels als hi baſuynen ſal/ſo ſal die verholẽt
heit Gods voleynt worden/alſo hi heeft gheboot-
ſchapt/dooꝛ zijn knechten die pꝛopheten.

Eñ ic hooꝛde een ſtẽme vandẽ hemel weđ met mi ſpꝛekende eñ ſeggẽde/Staet eñ neemt dat opẽ boecxken vãder hant des Engels/dye op die zee eñ op die aerde ſtaet/eñ ic ginc henẽ totten engel/ſeggende tot hẽ/Geeft mi dat boecxkẽ/Eñ hi ſeyde/tot my/Nemet wech eñ verſlindet dat/eñ het ſal uwẽ buyc verbitterẽ/maer in uwen mont ſalt ſoete zijn als honich/Eñ ic nã dat boecxkẽ vanđ hant des enghels ende verſlinde dat/eñ het was minen

monde als ſoete honich/Eñ doẽ ict gegeten hadde wort minẽ buyc veritteert/eñ hi ſeyde tot my. Ghy moet weder pꝛopheteren den volcken/eñ den Heidenen/eñ den tongen/eñ velen Coninghen

Hoe Johannes pꝛopheteert dat den tempel vertreden ſal wozden/ende vander beeſten die vander zee opclimmẽ ſoude ende vanden ſevenſten enghel met den trompetten D

Dat.xi.Capittel

Die elfde Figuere

Nde mi wort een riet halm gegeven/
eender roeden oft ſtockẽ ghelijck/eñ A
mi wort gheſeyt. Staet op eñ metet/
den tẽpel Gods/eñ den outaer eñ die
daer in aenbedẽde zijn/eñ dẽ binnẽſtẽ
choor des tẽpels werpt wt eñ en metes nyet/want
hi is dẽ Heidenen gegevẽ/Eñ ſi ſullen dye heilighe
ſtat tweendertich maendẽ vertredẽ/eñ ick wil mi
nẽ tweẽ ghetuygẽ ghevẽ/eñ ſi ſullen duyſent twee
hondert eñ tſeſtich dagen pꝛopheteren met ſacken
gecleet. Deſe zijn twee olijfbomen/eñ twee facke-
len vooꝛ den Gode der aerden ſtaende.

Eñ iſt dat hem yemant wil lettẽ oft ſchadẽ ſoo B
gaet dat vuer wt haren monde ende verteert haer
vianden/Eñ iſt dat hẽ yemãt wilt letten/dye moet
ſo gedoot worden/Deſe hebbẽ macht den hemel
te ſluyten/dat het nyet en regẽ indẽ daghe haerder
pꝛophetiẽ/eñ ſi hebbẽ macht over die wateren/die
in bloet te veranderen/eñ die aerde met alderhan-
de plage te ſlaen/ſo dic wille als ſi willen

Eñ als ſi haer getuygeniſſe geeynt hebben/ſoe
ſal dat dier dat wtẽ afgront opclimt tegẽ haer ee- C
nẽ ſtrijt houdẽ/eñ ſalſe verwinnẽ/eñ ſalſe dooden/
eñ haer lichamẽ ſullẽ liggẽ op die ſtratẽ der groter
ſtadt/die daer geeſtelic Sodoma eñ Egipten heet/
daer onſe HEERE gecruyſt is/Eñ ſommighe van
dẽ volckẽ eñ geſlachtẽ eñ tongẽ ſullẽ haer lichamen
drie dagẽ eñ eenẽ halvẽ ſien/eñ en ſullen haer lich-
amẽ niet in die gravẽ laten leggẽ/eñ die opter aer-
dẽ wonẽ/ſullẽ haer verbliden over haer/eñ ſi ſullẽ
wel leven eñ malcanderen gavẽ ſeynden/wãt deſe
twee pꝛoppheten queldẽſe die opter aerdẽ woõdẽ/

Ende nae drie daghen ende eenen haluen ginc die geest des leuens van God in hem/ ende si ston den op haer voeten/ ende daer viel een groote vree se op de ghene diese saghen/ ende si hoorden een luy de stemme vanden hemel tot hē seggende/ Climt op/ eñ si clommen op inden hemel in eender wolc ken/ ende haer vyanden saghense/ ende inder seluer vren ghesciede een groote aertbeuinge/ ende dat thiende deel der stadt viel/ ende inder aertbeuinge worden seuen duysent namen der menschen ghe- doot/ ende die ander worden veruaert/ ende gha- uen prijs Gode des hemels/ Dat ander wee is wech ghegaen/ Ende siet/ dat derde wee sal vollijc comen.

Hoe den tempel Gods ghesien was inden hemel/ met der arcken des testaments/ ende vander vrouwen staen de inder zonnen metten groten draeck/ ende daer was ee nen grooten strijt inden hemel metten engel Michael en- de metten draecke. Dat.xij.Capittel

Die twaelfde Figuere.

A Ende die seuende engel basuynde/ eñ daer zijn grote stēmen inden hemel ghewoorden/ seggende/ Die rijcke de ser werelt zijn ons Heeren ende zijns Christus ghewoorden/ eñ sal regnerē van eewicheyt tot eewicheyt. Eñ die vierentwin tich ouders die voor God op haren stoelen saten/ vielen op haer aensichten/ ende baden Godt aen seggende. Wi dancken v Heere/ almogende God ghi die zijt ende waert/ ende toecomende zijt/ dye v groote cracht hebt aenghenomen/ ende hebt ge regneert/ ende die heydenen zijn gram ghewoordē/ ende v gramschap is ghecomen/ ende den tijt der dooden op dat si gheoordeelt souden worden ende ghi loon so[u]dt gheuen uwen knechten dē prophe ten ende den heylighen/ ende den ghenen die uwē naem vreesen/ den cleynen ende den grooten/ eñ dat ghijse soudt verderuen/ die die aerde bedoruē hebben/ Ende den tempel Gods wort op gedaen inden hemel/ ende die arcke zijns testamēts wort in sinen tempel ghesien/ ende daer ghescieden blixemen/ ende stemmen/ ende donder ende ae- beuinghe/ ende grooten haghel.

Ende het openbaerde een groot teeken inden hemel/ een vrouwe metter zonnen ghecleet/ ende die mane onder haer voeten/ ende een croone van twalef sterren op haer hooft. Ende beuucht zijn- de/ riep si/ ende was in kints barens noode/ ende wort ghequelt/ om dat si soude baren/ Ende daer openbaerde een ander teeken inden hemel/ Ende siet/ eenen grooten rooden draeck hebbende seuen hoofden eñ thien hoornē/ ende op zijn hoofdē seuē croonen/ ende sinen steert trecte dat derdendeel der sterren des hemels ende worpse op die aerde. b

Eñ dien draec stont voor die vrouwe die baren soude/ op dz wāneer si gebaert hadde/ hi haer kint soude verslindē/ eñ si baerde eenē sone een māneckē die alle die heydenen soude regeren met een yseren roede/ eñ haer kint wert ontruct tot Godt eñ tot sinen stoel/ ende die vrouwe vluchte in die woestij- ne/ daer hadde si een plaetse van Gode bereyt/ op dat hijse daer voeden soude/ duysent twee hondert ende tsestich daghen.

✠ Eñ daer stont een groote strijt op indē he- a mel/ Michael eñ zijn enghelen streden teghen den drake/ eñ den draeck strijdede eñ sine engelen/ eñ en vermochtē niet/ Noch haer plaetse en wert oot niet meer inden hemel gheuonden/ Eñ die groote drake/ die oude slange die die duuel eñ Sathanas hiet/ die die ghehcele werelt verleyt/ wert wtghe- worpen/ eñ wert ghewotpen op die aerde/ eñ zijn enghelen zijn met hem wtghewotpen.

Eñ ic hoorde een grote stemme indē hemel seg gende Nv is die salicheyt eñ die cracht eñ dat rijck ons Gods ghewoorden/ eñ die macht zijns Christi want die besculdiger oft aenbrenger onser broeds verworpen is/ diese dach eñ nacht besculdichde in dye teghenwoordicheyt Gods eñ si hebben hē ver wonnē door des lams bloet/ ende door dat woort haers getuygenis/ eñ en hebbē haer leuen niet be- mint totter doot toe. Daer om verblijt v ghi heme len/ eñ die daer in wonē. ✠ Wee den genen die op b der aerden woonē eñ op die zee/ want die duyuel coempt af tot v hebbende grote gramscap/ weten de dat hi luttel oft weynich tijts heeft.

Eñ na dat dē draec sach dat hi verworpen was op die aerde/ so vuolchde hi die vrouwe die dat mā nekē gebaert hadde. Eñ der vrouwē zijn twee vlo gelen eens groten Arents gegeuen/ op dat si in die woestine soude vliegen op haer plaetse/ daer si ghe uoet wort eenen tijt/ eñ tiden/ eñ eenen haluen tijt voor dat aensicht der slangen/ Eñ die slange scoot na die vrouwe wt haren monde een water als ee nen stroom/ op dat sise soude verdrincken/ Eñ die aerde halp der vrouwē/ eñ de aerde dede harē mōt op eñ verslont den stroom/ die den draec wt sinen monde schoot/ Eñ den draec wert toornich op die vrouwe eñ ghinc wech/ om metten anderen van haren sade/ die daer Gods geboden houden/ ende hebben dat getuygenisse Jesu Christi/ eenen strijt te maken/ eñ hi stont op dat zant der zee.

Hoe dat de beeste op clām vander zee met seuen hoof- den/ ende met thien croonen/ ende thien hoornen/ welcke blasphemeerden den naem Gods/ ende vander ander bee- sten hebbende twee hoornen ghelijck een lam.

Dat.xiij.Capittel.

Die derthiende Figuere.

A Nde ic sach een beest wter zee op co-
mē/hebbēde seuē hoofdē en̄.x.hoor
nen/en̄ op zijn hoornē.x.croonē/ en̄
op zijn hoofden namē der lasteringē.
En̄ die beeste die ic sach was ghelijc
een lupaert/en̄ zijn voetē als Beyren voetē / ende
sinē mont als eenen Leeuwē mont / En̄ diē draec
gaf hē zijn cracht en̄ sinen stoel en̄ groote macht/
En̄ ic sach een vā sinē hoofdē als dootlic ghewōt/
en̄ zijn dootlijcke wonde is ghenesen/ En̄ dat heel
aertrijc heeft hē verwondert dier beestē/en̄ hebbē
dē draec aengebedē die der beestē die macht heeft
ghegeuē/en̄ badē die beest aen segghende/Wie is
der beestē gelijc/en̄ wie can met haer vechten?

B En̄ haer wort eenē mont gegeuē/grote dingē
en̄ blasphemien te sprekē/en̄ haer wort macht ge-
geuē.xlij.maenden lanc te doen/ En̄ si dede haren
mont op/ter lachteringe teghē God/om sinē naē
te blasphemeren/en̄ sinē tabernakel / en̄ die inden
hemel woonen/ en̄ hē wort ghegeuen te oorlogē
mettē heylighen/en̄ die te verwinnē. En̄ hē wort
macht gegeuē ouer alle gheslachten en̄ tonghen/
en̄ heydenē/en̄ alle die opter aerden woonē aenba
dense/der welcker namē niet in dat leuende boeck
des lams ghescreuen en zijn/dat gedoot is van be
ghin der werelt/Heuet yemant ooren dye hoore/
Die in die gheuanckenisse leyt/die gaet in die ghe-
uanckenisse/die metten sweerde doodet die moet
metten sweerde ghedoot worden/Hier is die ver-
duldichevt en̄ dat gheloooue der heylighen.

C En̄ ic sach een ander beest opclimmende vāder
aerdē/en̄ hadde twee hoornē gelijc den lam / ende
sprac gelijc als den draec/en̄ het doet al dye macht
der eerster beestē in zijn tegenwoordicheyt/ en̄ het
doet die aerde en̄ die daer op woonē die eerste bee
ste aenbedē/ der welcker dootlike wonde genesen
was/en̄ heeft groote teekenē gedaen/alsso dat oec
vier vandē hemel doet comē op die aerde/in die te
genwoordicheyt der menschen/ en̄ verleyt die ghe
ne die op die aerde woonē/om dier teekenen wille
die hē gegeuē zijn te doen in die tegēwoordicheyt
der beesten/seggende tottē ghenē die op die aerde
woonē/dat si der beestē een beelt souden maken/
die die wonde des sweerts heeft/ en̄ leuende ghe-
wordē was. En̄ hē wert ghegeuē dat dē beelde
der beestē den geest gaf/en̄ dat dat beelt der beestē D
spreken soude/ en̄ dattet doē soude/dat alle die ge-
ne die der beestē beelt met en aenbadē/ ghedoodet
soudē wordē/ En̄ het doet alle cleyne en̄ grote rijc
ke en̄ arme/vrije/en̄ knechtē eē teekē in hare rech
te hant oft in haer voorhoofden hebbē/ en̄ dat nye
māt coopē/oft vercoopē en mach/ het en si dat hy
dat teeken oft dē naem der beesten oft dat ghetal
haers namē hebbe/ Hier is wijsheyt/Die verstant
heeft die ouerlegghe dat ghetal der beesten/ want
het is eens menschen ghetal / en̄ zijn ghetal is ses
hondert en̄ sessentsestich.

Hoe dat lammeken ghesien was op den berch Sion/en̄ met hem.xliiij.M.die met gheenē vrouwē besmet en waren ghewеest/ende hoe die engel leert die vreese des HEREN/ende die van Babylonien verondicht.

Dat.xiiij.Capittel.

Die veerthiende Figuere.

Nde ic sach/en̄ siet / een lam staende
optē berch Sion/en̄ met hē hondert
en̄.xliiij.duysent/hebbende dē naem
zijns vaders in hare voorhoofdē ge- A
screuē/en̄ ic hoorde een stemme van
den hemel als eens grootē waters/ en̄ als een stē-
me eens grootē donders/en̄ die stēme die ic hoor-
de / die was als der herpen speelders dye op haer
herpe spelen. En̄ singē als vi na een nyeu liet voor
den stoel/en̄ voor die dierē/en̄ voor die ouders/en̄
nyemāt en conste dit liedeken gheleerē dā die hon-
dert en̄.xliiij.duysent die vander aerden ghecocht
zijn/dese zijn die niet besmet en zijn met vrouwen/
wāt si zijn maechdē/ en̄ volghē dē lam na so waer
dat henen gaet/Dese zijn wt den menschē gecocht
tot eerstelinghē/Gode en̄ den lam / ende in haren
monde en is gheen valscheyt vonden/ want si zijn
onstraflick voor den stoel Gods.

Eñ ic ſach enē āderē engel middē door den hemel
vliegē/hebbēde een eewich Euāgeliū / op dat hi eē
goede bootſcap dē genē ſoude vercōdigē die opter
aerdē ſittē eñ woonē/eñ allen heydenē eñ geſlachtē
eñ tongē eñ volckē ſeggēde met luid ſtēmen/ vreeſt
B God eñ geeft hē dē prijs wāt die vre zijns ordeels
is gecomē/eñ aēbidt diē die hemel eñ aerde/zee/eñ
die fonteynē der waterē gemaect heeft/Eñ een an
der engel volchde nae ſeggēde/Babilon die groote
ſtadt is geuallen/ſi is geuallen/ want ſi heeft mettē
wijn haer der oncuyſheyt alle heydenen gedrenct.

¶ Die vijfthiende Figuere.

Eñ dye der de enghel volchde nae dese/ ſeggende met luyder ſtēmen Iſt dat iemant dese beeſt eñ haer beeldt aēbidt eñ neēt dat teeken voor zijn voorhooft
oft in zijn hant/die ſal vandē wijn der granſchappē
Gods drinckē dat gemengt is met luvter dranc in
dē kelc zijnder gramſcap eñ ſal gequelt wordē met
A vier eñ ſwauel in die tegēwoordicheit der heyliger
engelē eñ voor die tegenwoordicheyt des lams/eñ
dē rooc haerd pijnen ſal op climmē/ van eewicheyt
tot eewichz/eñ ſi en hebbē geen ruſte dach eñ nacht
die die beeſt eñ haer beelt aengebeden hebben / eñ
ſo wie haer teekē heeft ontfangē/Hier is die verdul
dicheyt der heiligē. Hier zijnſe die de gebodē Gods
bewaren eñ dat geloue Jeſu/Eñ ic hoorde eē ſtem
me vanden hemel/ſeggende tot mi/ſcrijft / Salich
zijn die dooden die indē HEERE ſteruē/van nv aen
Ja die geeſt ſeyt dat ſi vā harē arbeide ruſtē/ want
haer werckē volgen haer na/Eñ ic ſach/eñ ſiet/ eē
witte wolcke eñ eenē ſittende op die wolcke/ gelijc
eens mēſchē ſoon/hebbēde een goudē crone op zijn
hooft/eñ eē ſcerpe ſeyſene in zijn hant / Eñ eē ander
engel ginc wt dē tempel/roepēde met luyd ſtēmen
tottē genen die op die wolcke ſat/ Slaet aen met u
D wer ſeyſenē/eñ maeyt wāt die vre van maeyē is ge
comē/wāt den oogſt der aerdē is dorre geworden
eñ die op die wolcke ſat ſloech aen met zijnder ſeyſe
nen/op die aerde ende die aerde is ghemaeyt.

Eñ eē and engel ginc wt dē tēpel die indē hemel
is/ooc hebbēde een ſcerpe ſeyſene / Eñ eē ander en
gel ginc vāden outaer die macht ouer dat vier had
de eñ hi riep met luyd ſtēmen tottē genē die de ſcer
pe ſeyſene hadde/ Slaet toe met uwe ſcherpe ſeyſe-
ne/eñ ſnijt die wijnrancken der aerden/ want haer
druyuē zijn rijp/ Eñ die engel ſloech toe met zijn ſe
ſele op die aerde/eñ ſneet dē wijnberch der aerden
eñ werpſe indē grotē kelder der grāſcappen Gods
eñ diē kelder wert buytē der ſtadt getordē/eñ daer
ginc bloet vanden kelder / tot aen die toomen der
paerden door. M.vi.c. velden weechs

¶ Hoe ſint Jan ſach ſeuen engelen die welcke hadden ſeuē plagen/ende hoe hem wort gegeuen ſeuen glaſen vol grāſchappen Gods weſende. Dat.xv.Capittel

E Nde ic ſach een and teekē indē hemel
groot eñ wonderlic/ſeuē engelē/heb
bēde die ſeuē laetſte plagē/ want met
denſeluen is die gramſcap Gods vol
eynt ende ſach als een glaſen zee met
vier gemengt/eñ die gene die die victorie behoudē
hadden vander beeſten/ eñ harē beelde/eñ harē tee C
kē/eñ vanden getale zijns naēs / ſtaende op die gla
ſen zee/hebbende Gods herpē/eñ ſongen dat liedt
Moſi des knechts Godts/ ende dat liedt des lams
ſeggēde/ Groot eñ wonderlic zijn dijn werckē/HE-
ERE almachtige God/ gherecht eñ warachtich zijn
uwe wegē/ghi Coninc der heyligen / wie en ſoude
v niet vreeſen/HEERE/eñ uwē naē prijſen? Want
ghi zijt alleē heylich / wāt alle heydenē ſullē comen
ende aenbeden in v tegenwoordicheyt / want uwe
rechtuaerdicheden zijn openbaer ghewordē A
Eñ daer na ſach ic/ Eñ ſiet/den tēpel des taberna
kels des getuygenis wort op gedaen /eñ die ſeuen
engelē/die die plagē haddē / gingen wt den tempel
gecleet met reynē witten blinckenden lijnwaet/eñ
haer borſtē omgort met gouden gordelen/Eñ een
vandē vier dierē gaf dē ſeuē engelen ſeuen gouden
ſcalē vol grāſcappē Gods / leuende vā eewichz tot D
eewicheyt/Eñ dē tēpel wort vol roocs vand heer
licheyt Gods/eñ vā zijnder cracht/Ende niemant
en conſt inden tempel ghe ghaen / tot dat die ſeuen
plaghen der ſeuen engelen voleynt waren

Hoe dat dē ſeuē engelē gebodē was te ſtortē die ſeuē grāſcappē Gods/waer af deerſte geſtort was opter aerdē/die and ind zee/die derde op alle fonteinē der waterē. Cap.xvi

¶ Die ſeſthiende Figuere.

A ENde ic hoorde een groote steme wtē
tempel/ seggende totten seuen enge
len. Gaet henen eñ stort dye schalen
der gramscappē wt op die aerde. Eñ
die eerste ghinc henen/ ende goot zijn
schale wt op die aerde/ eñ daer is een boose eñ scha
delike sweere aen die menschē ghewordē/ die dat
teken der beesten hadden/ eñ die haer beelt aenba
den. Eñ die ander engel goot zijn schale wt in dye
zee/ eñ het wert bloet als eens dooden/ eñ alle leuē
de siele die sterf in die zee/ Eñ die derde enghel dye
goot sine schale wt/ in die waterstroomen eñ in die
water fonteynen/ eñ het wort bloet/ eñ ick hoorde
den engel/ seggende/ HEERE/ ghi zijt gherecht die
daer zijt/ eñ die daer was/ eñ heylich dat ghi dat ge
oordeelt hebt/ want si hebben dat bloedt der heyli
ghen eñ der propheten wtghestort/ ende ghy hebt
haer bloet te drincken ghegeuen/ wāt si zijns weer
dich. Eñ ic hoorde eenen anderen engel wt den ou
taer seggen/ Jae HEERE almachtighe God v oor
deelen zijn warachtich eñ gherecht.
B Eñ die vierde enghel storte zijn schale wt in dye
sonne/ eñ hē is gegeuē die menschen heet te makē
met vier. Eñ die menschē waren heet vā grooter
hitten/ eñ lachterdē den naem Gods/ macht heb-
bende ouer dese plagen/ noch en deden gheen boe-
te om hē den prijs te gheuen / Eñ die vijfste engel
goot wt zijn schale op den stoel der beestē/ eñ haer
rijc wort verduystert/ eñ si aten haer tonghen van
smerte/ ende lasterden God des hemels om haere
smerten van haren sweeren/ ende en deden gheen
boete voor haer wercken.
Eñ die seste enghel storte zijn schale wt / opten
grootē waterstroom Euphrates/ eñ dat water ver
C droochde op dat den wech der Coninghen vandē
opganc der sonnen berept soude wordē/ Eñ ic sach
wt den monde des draecks/ eñ wt den monde der
beesten/ eñ wt den monde des valschen propheten
drie onreyne gheesten ghelijc den vorsschen / Wāt
het zijn gheestē der duyuelen/ teekenē doende/ wt
gaende tottē Coninghē der gheheelder aerdē/ om
die te vergaderē tot inden strijt des grootē daechs
Gods almachtich. Siet ick come als een dief/ Sa-
lich is hi die daer waket eñ bewaert zijn cleederen
Matth. xxiiij.d op dat hi niet naect en wandele/ eñ datmē sine scan
ij. Pet. iiij.c de niet en sie. Eñ hi hadse vergadert in een plaetse
die daer int Hebreeusch Armagedon heet.
Eñ die seuende engel goot zijn schale wt in die
D lucht/ Eñ daer ghinc een groote steme wt vanden
hemel vanden stoel/ seggende/ Het is gescheet. Eñ
daer ghescheden stemmē ende donderen eñ blixe-
men/ eñ daer ghescheide so grooten aertbeuinghe/
datsulcke nyet gheweest en is / sint der tijt datter
menschē op die aerde geweest hebben/ sulcke aert
beuinghe alsoo groot/ Ende die groote stadt is in
drien deelen ghewordē/ ende die steden der Heyde
nen zijn gheuallen/ Ende die grote Babylon wort
ghedacht voor Gode/ op dat hi haer den kelc des
wijns der indignancien zijnder gramschap soude
gheuen/ Ende alle Eylanden vloden ende die ber-
ghen en zijn niet gheuonden / Eñ daer viel eenen
grooten haghel als een pont vanden hemel op die
menschen/ ende dye menschē lasterdē God om die
plaghe des haghels/ want zijn plaghe is seer groot
ghewordē.

¶ Hoe Joannes een wijf sach sitten op een beeste/ wesen
de vol blasphemien/ met seuen hoofden ende thien hoornē
ende met seuen croonen/ ende op haer voorhooft ghescre-
ueuen/ Babylon die groote stadt.

Dat .xvij. Capittel.

¶ Die seuenthiende Figuere.

ENde daer quā een vanden Enghelen
die die seuen schalen hadden/ eñ sprac
met mi/ segghende tot mi/ Coemt/ ic A
wil v dat oordeel der grooter hoeren
verthoonen/ die daer op vele waterē
sit/ met welcker die Coninghen der aerden hebbē
oncuysschept bedreuen/ eñ die opter aerden woonē
zijn dronckē ghewordē vandē wijn haerder on
cuyschept. Eñ hi bracht mi inder woestijnen inden
gheest/ ende ic sach dat wijf sitten op een rootachti
ghe beeste/ vol namen der lachteringhē zijnde/ heb
bende seuen hoofden eñ thien hoornē/ Eñ dat wijf
was ghecleet met scaerlaken ende roosen varwe/
ende vergult met goude eñ edelen steenen eñ peer
len/ hebbende een gouden drinckuat in die handt/
vol grouwels eñ onsuuerheyts haerder hoererijē/
ende voor haer voorhooft ghescreuen den naē der
verholentheyt/ die groote Babylon / die moeder
der oncuysheit ende der onmenschelicheyt der aer
den/ Ende ick sach dat wijf dronckē vanden bloe
de der heylighen/ eñ vanden bloede der ghetuyghē
Jesu/ Ende ick verwonderde mi seere doen ickse
sach. B
Eñ die enghel seyde tot mi/ waerom verwon-
dert ghi v? Jck wil v die verholentheyt vandē wij-
ue seggen/ ende der beesten diese draecht / die welc
ke seuen hoofden eñ thien hoornen heeft/ Die bee-
ste die ghi ghesien hebt/ is gheweest ende en is niet
ende sal opclimmen vanden afgrondt/ ende si sal in
die verdoemenisse gaen/ Eñ die opter aerden wo-
nen/ der welcker namen niet ghescreuen en zijn in
dat boeck des leuens van beghin der werelt sullen
hen verwonderen/ siende die beeste/ die was ende
niet en is/ Eñ hier is den sin die die wijsheyt heeft.

Die seuen hoofden/zijn seuen bergen/op welc=
ke dat wijf sidt/ende zijn seuen Coninghen/die vijf
A zijn ghevallen/deen is/ende dander en is noch niet
ghecomen/ende als hi coempt soe moet hi een cley
ne tijdt blijuen. Ende die beeste die was ende nyet
en is/dat is die achste/ende is vanden seuenen/en=
de gaet in die verdoemenisse/ Ende die thien hoor
nen dye ghy ghesien hebt/dat zijn dye thien Conin
ghen die dat rijck noch niet ontfanghen en hebben
Mer si sullen ghelijck Coninghen/een vre macht
ontfanghen na die beeste/Dese hebben een meynin
ge/ende sullen haer cracht ende macht der beesten
ouergheuen/ Desesullen teghen dat lam strijden/
ende dat lam salse verwinnē/want het is een HE
RE alder heeren/ende een Coninck alre Conin=
ghen/ende die met hem zijn geroepen ende wtuer
coren ende gheloouich.

Ende hi seyde tot mi/die wateren dye ghy ghe
sien hebt daer die hoere sidt/zijn volcken ende scha
ren ende heydenen ende tonghen/ ende dye thien
hoornen die ghi op die beeste ghesien hebt/die sul=
len die hoere haten/ ende sullense woest maken en=
de naect/ende sullen haer vleesch eten/ende sullense
met vier verbernen/ want God heeft hem in haer
herten ghegheuen te doen dat hem behaechlijck is
op dat si sinen wille souden doen/op dat si haer rijc
der beesten souden gheuen/ tot dat dye woorden
Gods voleynt worden. Ende dat wijf die ghi ghe=
sie hebt/is die groote stadt die dat rijc ouer die Co
ninghen der aerden heeft.

Hoe die enghel Johannes leerde vanden val van Babi=
lonien/ende van haer verdriet/ende vander verblijdinge
des hemels.

Dat.xviij.Capittel

Die achtiende Figuere.

B ENde daer nae sach ick eenen anderen
enghel neder comen vanden hemel/
hebbende groote macht/ende die aer
de wort verlicht van zijnder claerheyt
Ende riep wt macht met luyder stem
men seggende/ Die groote Babilon is ghevallen/
si is ghevallen ende is een wooninge der duyuelen
ghewoorden/ende een bewaringhe aller onreynder
gheesten/ende een bewaringhe alder onreynder en
de hatelijcker vogelen want alle heydenen hebben
vanden wijn der gramschappen haerder hoererije
ghedroncken Ende die Coninghen der aerden heb
ben met haer hoererie bedreuen/ende haer cooplie
den zijn rijck ghewoorden vander cracht haerder
weelden.

Ende ick hoorde een ander stemme vanden he= B
mel segghende/ Mijn volck ghaet wt van haer/op
dat ghy haerder sonden nyet deelachtich en wert/
ende dat ghi niet van haren plaghen en ontfanckt.
Want haer sonden zijn totten hemel toe gecomen
ende die HERE heeft haerder boosheyt ghedacht
Betaelt haer soo si v betaelt heeft/ende tweeuuldi
ghet haer tweeuuldighe nae haren wercken/Ende
metten kelck daer si v lieden mede inghescenckt
heeft/schencket haer tweeuuldich in/alsoo vele als
si haer heerlijc heeft gemaect/ende in weelden ghe
weest is/ alsoo vele pijnen ende leedts schenct haer
in/Want si seyt in haerder herten. Ick sitte een Co
ninghinne ende en sal gheen weduwe zijn ende ick
en sal gheen leedt sien. Daerom sullen haer plagen
op eenen dach comen/die doot/weenen/ende hon
gher/ende si sal met vier verbrant werden/ wandt
God die HEERE is sterck diese sal oordelen.

Ende si sullense beweenen/ende haer ouer haer
beclaghē/die Coninghē der aerdē/die met haer ghe C
hoereert/ende in lusten gheleeft hebben/Wanneer
si den rooc haers brants sien sullen/van verre staē
de/om der vreesen willen haerder qualen segghen=
de Wee/wee/die groote stadt Babilon/die stercke
stadt/op een vre is v oordeel ghecomen Ende dye
coopliede der aerden sullen weenen ende leet dra=
ghen/want niemant en coopt haer ware meer/die
ware des gouts ende siluers ende edele ghesteents
ende der peerlen/ende siden/ende purpur/eñ scar=
laken/ende alderhande Tynum hout/ende alderlei
vooren vaten/ende alderley vaten van costelijcken
houte ende van eernen oft metalen/ van yseren/en=
de marmoere/ ende caneel/ ende thimiaen ende sal
ue/ende wieroock/ende wijn/ende olye/ende bloe=
men van mele/ende tarwe/ende vee/ende beesten/
ende schapen/ende peerden ende waghenen/ ende
lichamen ende sielen der menschen.

Ende dye appelen der begherten uwer sielen D
zijn van v wech gegaen/ende wat vet ende sonder
ling was/is vā v vergaen/ende ghi en sultse nv niet
meer vinden/Die coopliede sulcker ware/die van
dien rijc zijn ghewoorden/ sullen verre staen om dye
vreesen haerder qualen wille weenende ende rou
draghende ende segghende/Wee/wee/dye groote
stadt die ghecleet was met siden ende purpur ende
scharlaken/ende verguldt met goude ende met ede=
le ghesteente ende peerlen/ Want soodanige rijcke
den zijn in eender vren verwoest.

Ende alle schipheeren ende alle die met scheepen
omghaen/ende schiplieden dye in dye zee arbeyden
stonden van verre/ ende riepen/ siende den roock
haers brants/seggēde. Wie is deser grooter stadt
ghelijck/Ende si worpen stof op haer hoofden/en
de riepen weenende/ende rouwe draghende/ ende

seggende. Wee/wee/die groote stadt/ in welcke al le/die scepē in die zee hadden/ vā hare ware rijc zijn ghewordē/want in eender uren is si verwoest.

Verblijt v ouer haer ghi hemel eñ ghi heylighe Apostelen ende Propheten/wāt God heeft v oordeel van haer gherecht. Eñ een sterck enghel hief eenen grooten steen op/ als eenen grooten molensteen/eñ worp dien in die zee segghende. Met sodanighen storm sal die groote stadt Babilon verworpen worden/ende si en sal nv niet meer gheuondē werden. Eñ dye stemme der harpen speelders eñ musijcspeelders/ende pijpers/ende basuynders en sal niet meer in v ghehoort worden/eñ gheen hant wercs man eenich hantwercs en sal meer in v geuonden werden/ende die stemme der molen en sal niet meer in v ghehoort worden/ ende die stemme des bruydegoms ende der bruyt en sal niet meer in v ghehoort worden / want dye cooplieden waren vorsten der aerden/want alle heydenen hebbē gedoolt in v touerien/ Eñ dat bloet der Propheten ende der heylighen is in haer gheuonden geweest/ ende alder gheender die opter aerden ghedoot zijn

¶Hoe Joannes den hemel open sach.
Dat.xix.Capittel

¶Die.xix.Figuere.

B Hier nae hoorde ic als een stēme veel der scharen inden hemel segghende. Alleluya/ Salicheyt ende prijs eñ eer eñ cracht/si Gode onsen HEERE/ want zijn oordeelen zijn warachtich ende gherecht/ dat hy die groote hoere veroordeelt heeft/die welck die aerde met haerder hoererie verdoruen heeft/ende heeft dat bloet zijnder knechten van haerder hant ghewroken/ Ende si seyden weder/ Alleluya. Ende die roeck gaet op van ewicheyt tot ewicheyt/eñ die.xxiiij. ouders eñ die vier dieren vielen neder ende baden God aen/ die optē stoel sadt segghende. Amen Alleluya. Ende daer ghinc een stemme vanden throone wt/segghende/ Looft onsen God alle zijn knechten / ende die hem vreesen/ beyde cleyn ende groot.

Eñ ic hoorde een stemme recht als eender grooter basuynen / eñ als een stemme veelre wateren/ eñ als een stēme grooter donderen seggende/ Alleluya/Want die HEERE onse almachtighe Godt heeft dat rijck inghenomen/laet ons verblijden eñ vrolic zijn eñ hem den prijs gheuen/ want die bruylofte des lams zijn ghecomen/ende zijn huysurouwe heeft haer bereyt/ eñ het is haer ghegeuen aen te doē met blinckender witter siden. Die side is die rechtueerdinghe der heylighen/ ende seyde tot mi. Scrijft Salich zijnse die totten auōtmael des lams gheroepen zijn. Ende seyde tot mi/ Dese woorden Gods zijn warachtich/ Eñ ic viel voor hem tot sinen voeten/om hem te aenbeden/ende hi seyde tot mi siet toe dat ghijs niet en doet/ Ick ben v medeknecht ende uwer broeders hebbende dat ghetuyghenisse Jesu. Aenbeedt.

C Eñ ic sach dē hemel open/ eñ siet een wit peert eñ die daer op sadt / hiet getrouwe eñ warachtich/ eñ oordeelt eñ strijt met gherechticheyt/ Sijn oogē zijn als een vlamme viers / ende op zijn hooft zijn veel croonen/eñ heeft een naem ghescreuen die niemant en kent dan hi seluē/ eñ hi was ghecleet met eenen cleede/dat met bloede besprengt was/ ende sinen naem hiet Gods woort. Eñ die heyrscharē die inden hemel zijn volchdē hem na op witte peerden/ghecleet met witter ende reynder siden / Eñ wt sinen monde ghinc een sweert scerp op beyde siden/op dat hi die heydenen daer mede soude slaen/ ende hi salse met eender yseren roede regeren/ Eñ hi tradt die persse des wijns der grimmender grāscappē des almachtighen Gods/ Eñ heeft op zijn cleedt ende op zijn dyen eenen naem ghescreuen/ Een Coninck alre Coninghen/ende een HEERE alre HEEREN.

D Ende ick sach eenen engel in die sonne staende ende hi riep met grooter stemmen seggende tot allen voghelen die midden onder den hemel vlieghē. Coemt eñ vergadert v totten grooten auontmael Gods/op dat ghi dat vleesch der Coninghen eñ der hooftlieden etet/ ende dat vleesch der stercken/ ende der peerdē/eñ der gheender die daer op sittē/ ende dat vleesch alder vrijen knechten oft slauen/ beyde der cleynder ende der grooter/ Ende ic sach die beest ende dye Coninghen der aerden eñ haer heyrscharen vergadert omme eenen strijt te houdē met dien die opt peert sadt eñ met sinen heyr.

Ende die beest wert ghegrepē/ende met haer die valsche propheet/die teekenen voor haer dede/ door welcke hijse verleyt heeft die dat litteckē der beesten ontfanghen hadde/ ende dye dat beelt der beesten aenbeden / Dese worden alle beyde leuendich inden vierighen poel ghewoorpen die van swauel bernde / Ende die ander zijn ghedoot metten sweerde des gheens die opt peerdt sadt/ dat wt sinen monde ghinc/eñ alle vogelen zijn versaet van haren vleessche.

¶Hoe dat die Enghel den Duuel bindt.
Dat.xx. Capittel

¶Die.xx.Figuer.

A Ende ick sach eenen enghel vandē hemel dalen/hebbende den slotel tottē afgronde / ende een groot teeken in zijn hant/eñ hi greep den draeck dye oude slanghe/welck die duyvel ende Sathanas is / ende bandt hem duysent iaer / ende werp hem inden afgront ende sloten toe ende besegelden ouer hem op dat hi die heydenē niet meer verleyden en soude tot dat duysendt iaer voleyndt worden. Ende daer nae moet hy een weynich tijts ontbonden worden.

B Ende ick sach stoelen ende si saten daer op/ende haer is dat oordeel ghegheuen / ende dye sielen die onthooft waren om die ghetuyghenisse Jhesu/ ende des woorts Gods wille/ende die beeste noch haer beelt niet aengebeden en haddē / eñ dye haer litteekenen niet voor haer voorhoofdē noch in haer handen en hadden ontfanghen/dese hebben geleeft ende met Christo duysent iaer gheregneert / Mer die ander dooden en worden niet weder leuēde tot

C dat duysent iaer voleynt worden / Dit is die eerste verrijsenisse / Salich ende heylich is hy dye een deel heeft in die eerste verrisenisse / ouer sulcke en heeft die ander doot gheen macht/mer si sullen priesters Gods ende Christi zijn/ eñ sullen duysent iaer met hem regneren.

Ende wanneer duysent iaer voleynt zijn/so sal die Sathanas los worden wt zijnder gheuanckenisse/ende sal wtgaen/om die heydenen te verleydē in die vier hoecken der aerden / den Gog ende den Magog / op dat hijse in eenen strijt soude vergaderen/der welcker ghetal is/als dat sant der zee/ Ende clommen op dye breetheyt der aerden ende om ringden den heyrlegher der heyligher ende dye beminde stadt Ende dat vier viel van Gode wt den hemel/ ende verslindese/ende die Duyvel diese verleyde/wort inden vierighen poel ende swauel ghe worpen/daer dye beeste ende dye valsche propheet was/ende sullen dach ende nacht gequelt worden/ van ewichheyt tot ewichheyt.

Ende ick sach eenen grooten witten stoel / ende den genen die daer op sadt / van welcs aensicht die aerde ende den hemel vluchten / ende hen en wort gheen plaetse gheuonden/ Ende ick sach die doodē beyde groot ende cleyn staende in dye teghenwoordicheyt Gods/ende die boecken worden opgedaen ende een ander boeck wort opghedaen/ welck des leuens is/ende dye dooden wordē gheoordeelt wt tghene dat in dyen boecken ghescreuen was nae haren wercken/ende die zee gaf dye doodē die daer in waren/ Ende die doot ende die helle ghauen die dooden die daer inne waren/ende si worden geoordeelt een yegelijc nae sine wercken/ Ende die doot ende die helle worden ghewórpen inden vierighen poel Dit is die anderde doot/ende die niet ghescreuen en is gheuonden in dat boeck des leuens / dye wort ghewórpen inden vierighen poel.

Hoe dat Johannes sach die nieuwe heylighe stadt van Jherusalem neder climmen vanden hemel etc.

Dat.xxi.Capittel

Die eenentwintichste Figuere

A Ende ick sach eenen nyeuwen hemel ende een nieuwe aerde/want den eersten hemel ende dye eerste aerde verghinck/eñ die zee en is nv niet meer. ✠ Ende ick Johannes sach dye heylighe stadt/dat nieuwe Jherusalem vanden hemel neder dalen van Gode toe bereyt / als een vercierde bruyt haren man / Ende hoorde een groote stemme vanden stoel segghende / Siet daer eenen tabernakel Godts met den menschen / ende hy sal met haer woonen/ende si sullen zijn volc zijn / ende hi selue/God met haer/sal haer God zijn/ eñ God sal alle tranen van haren ooghen afwasschen/ende die doot en sal niet meer zijn noch leet/noch geroep

B oft gecrijsch/ noch smerte en sal niet meer zijn/wāt die eerste zijn wech gheghaen Ende die opten stoel sat seyde. Siet ick maect al nieu. ✱ Ende seyde my/ Schrijft want dese woorden zijn warachtich ende seker.

Ende hi seyde mi het is ghescbiet ick ben dat A

eñ dat Ω/dat begin eñ dat eynde/Jc wil dē dorsti-
gē vāder fonteynē des leuendē waters om niet ge-
uē/Wie verwint die salt al besittē/eñ ic sal zijn God
zijn/eñ hi sal mijn soon zijn/ Mer dē vreesachtighē
eñ ongelouigē eñ dē grouwelickē eñ dē dootsla-
gers/hoeleerders/eñ toouenaers/eñ afgodisschē/
ende alle loghenaers / dier deel sal inden poel zijn/
dye met vier ende swauel bernt/ welc die twee de
doot is.

Eñ een vādē seuē engelen/hebbēde.vij.scalē vol
der seuē laetster plagē/quā tot mi/eñ heeft met mi
ghesprokē/seggēde/Coēt ic wil v die bruwe too-
nen die bruyt des lams / eñ voerde mi wech inden
geest/op eenē grotē eñ hoogē berch/eñ toonde my
die groote stadt/dat heylige Hierusalē/ nederdalen
D de vandē hemel vā Gode hebbende die heerlicheit
Gods/Eñ haer lichtsterre was gelijc den alð edel
sten steen Cristalligē Jaspis/eñ hadde een groote
eñ hooge muere/hebbēde.xij.poortē/eñ op die.xij
enghelē eñ poortē namē ghescreuē/die welcke zijn
die.xij.geslachtē der kinderē vā Jsrael/vādē oostē
drie poortē/vandē Noordē drie poortē/vandē zuy-
dē drie poortē/vandē Westen drie poortē. Eñ die
muerē der stadt haddē twelf fundamentē/eñ in die
selue die namen der twaelf Apostelen des lams.

E Eñ die met mi sprack die hadde een gulden rie
ten mate/om die stadt te meten/eñ die poorten eñ
hare mueren eñ die stadt leyt viercant/ Ende haer
lengde is soo groot als haer breyde/ eñ hi madt die
stadt met diē guldenē riete/ op twaelf duysent velt
weechs/Die lengde eñ die breyde ende die hoochte
der stadt zijn gelijc/Eñ hi mat harē muere/hōdert
eñ vierenueertich ellen/na die mate eens menschē
die die engel hadde/ Eñ die timmeringhe haer der
muerē was vā Jaspis/eñ die stadt vā louterē gou
de gelijc den reynen glase/Eñ die gront vesten der
muerē eñ der stadt warē verciert met alderley ede
le ghesteente/Dat eerste fundament was een Jas-
F pis/dat ander een Saphier/dat derde een Calcedo
nier/dat vierde een Smarag/dat vijfste een Sardo
nich/dat seste een Sardis/dat seuēste een Crisolijt
dat achste een Beril/dat negēste een Topasier/dat
thienste een Crisophrosus/dat elfste een Jacinth
dat twaelfste een Amatist.

Eñ die twaelf poortē warē twaelf peerlen / eñ
een yeghelic poorte was vā een peerle/ eñ die stra
ten der stadt waren louter goudt als een doorluch
tich glas/Eñ ic en sach daer gheenē tēpel in/want
die HEERE die almachtige God is harē tēpel/ eñ
dat lā.Eñ die stadt en behoeft gheē der sonnē noch
G manē/dat si haer schijnē/wāt die claerheyt Gods
verlichtse/ende dat lam is haer licht/Ende die hey
denen die daer salich werden / wandelen inden sel
uen lichte / ende die Coninghen der aerden sullen
haer heerlicheyt in die selue brenghen/ Ende hare
poorten en sullen sdaechs niet ghesloten worden/
want daer en sal gheenen nacht zijn / ende daer en
sal niet ghemeyns oft beuleckts ingaē / oft dat daer
afgrijselicheyt doet ende logene/ maer die ghescre
uen zijn in dit leuende boeck des lams.

Hoe dat die nyeuwe riuiere des leuende waters in dye nyeuwe stadt van Hierusalem ghethoont werd.

Dat.xxij.Capittel.

Nde hi toonde mi eenē louterē water
stroom des leuendē waters/claer als
een Cristal voortgaende vandē stoel
Gods eñ des lams/ midden op haer A
straten/Ende op beyde die siden des
strooms stont hout des leuens/ voortbrenghende
twaelfderhande vrucht / gheuende alle maenden
zijn vrucht/eñ die bladeren des houts dienden tot
ter ghesontheyt der heydenen/eñ daer en sal gheen
verbannen oft vermaledijen meer zijn/ Maer dye
setele Gods eñ des lams sal daer in wesen/ eñ zijn
knechten sullen hem dienē/eñ si sullen zijn aēsicht
sien/eñ sinē naē sal in haer voorhoofden zijn/ende
daer en sal gheenen nacht zijn / eñ en sullen gheen
licht der keerssen behoeuē/ noch des lichts der son
nen/want God die HERE salse verlichten/eñ sul
len regneren van eewicheyt tot eewicheyt.

Eñ hi seyde tot mi/ Dese woordē zijn gewis eñ
warachtich/Eñ die HERE Godt der heyligher B
propheten die heeft sinē engel gesondē sinē knech
ten te thoonē/tghene dat cortelic ghescien moet/
Siet ic come snellic/Salich is die gene die de woor
den der prophetē des boecs bewaert/ Eñ ick ben
Joānes die dit gesien eñ ghehoort hebbe/Eñ nae
dat ict ghehoort eñ gesien hadde/ viel ic neder om te
aenbedē voor die voetē des engels die mi dit thoont
hadde/Eñ hi seyde mi/Siet dat ghijs niet en doet/
wāt ic ben v medeknecht / eñ uwer broederen der
prophetē/ eñ der gheender die die woordē der pro
phetien des boecs houden.Aenbidt God

Eñ hi seyde tot mi/en seghelt dye woorden der C
prophecien des boecs niet/ Wāt dē tijt is na/Dye
let oft schadet/die schade noch/eñ wie vuyl is / dye
make hem noch meer vuyl / eñ wie rechtueerdich
is/die worde noch meer gerechtueerdicht/ eñ wie
heylich is/die worde noch meer geheylicht/ Ende
siet ic come haestelic/eñ mijn loon is met mi eenen
yegelijcken te gheuē/so zijn werck zijn sal/ Jck ben
dat A eñ Ω/dat beghin eñ dat eynde/die eerste eñ
die laetste/Salich zijnse die zijn gebodē houdē / op
dat haer macht in dat hout des leuens si / eñ dat si
door die poorten in die stadt gaen/ Wāt buytē zijn
die hondē eñ die toouenaers eñ haer iaghers/ende
die dootslaghers/ ende die aenbeders der afgodē/
eñ alle die loghene beminnen/eñ doen.

Jck Jesus hebbe mijnē engel gesonden v liedē
dit te ghetuyghen in die ghemeynten/Jck ben dye D
wortel/eñ dat gheslachte Dauids/een claer morgē
sterre/Eñ die geest eñ die bruyt segghen/ Coemt/
Eñ diet hoort/die segghe/Comt/ Ende so wi dor
stet/die come/eñ soo wie dat wil/die neme dat wa
ter des leuens om niet.

Maer ic betuyge allen die daer hoorē die woor
den der prophecien des boecs/So wie daer toe set
tet/ so sal God op dien die plagen in desen boec ge
screuen toe setten / Eñ so wie daer af doet vanden
woordē des boecs deser prophecie/die sal God zijn
deel vanden boeck des leuens/ eñ vander heyliger
stadt / eñ van dyen dat in desen boeck ghescreuen
staet afdoen/ Die ghetuyghenisse van desen geest
die seyt/Jae HEERE Jhesu/coemt / Die
ghenade ons HEEREN Jhesu
Christi si met v allen.
Amen.

Dit is die Tafele

om te vinden dye Epistolen ende Euangelien/ Also men die binnen den geheelen iare inder kercken houdt.

OM lichtelijck te vinden die Epistolen ende Euangelien/ Soo suldy sien op desen A.B.C.D. die op die canten van desen boeck staen. Altijt onder oft aen die letter/ daer dat Euangelie oft die Epistole beghint/ daer suldy vinden aldusdanighen teeken ✠ Ende daert eynde neemt/ aldusdanighen teeken *

¶ Den eersten sondach inden aduent
D Eñ nv dat wetende namelijc den tijt/ totten Romeynen int.xiij.capittel.
A Doen si naecten Jherusalem Mat.xxi
Des woonsdaechs
B Daer om lieue broeders zijt lanckmoedich Jacobi int vijfde capittel.
C Ende Jesus is weder ghekeert in die cracht des heyligen geests. Luce.iiij
Des vrijdaechs
A Segghet ghy al wat der salighet leeren/ tot Titum int tweede capittel.
B Ende als Jesus in Hierusalē quā. Mat.xxi.
Van ons lieue vrouwe inden aduent.
B Die HEERE sprac tot Achas. Jesa.in.vij.ca
C Eñ in die seste maent Luce.J
Opten tweeden sondach inden aduent.
B Wat ons voor gescreuen is totten Romeynen int.xv.capittel.
E Ende daer sullen teekenē geschieden. Lu.xxi.
¶ Des woonsdaechs.
A Siet ic sal minē engel seyndē. Mala.int.iij.ca
B Voorwaer ick seg v Mathei.xi
¶ Des vrijdaechs
D Maer nv spiegelt hē in ons allē.ij.tot.Co.iij.
A Siet ic seynde. Marci.J
Opten derden sondach.
A Also moet ons elc houdē voor die Int eerste totten Corin.int.iiij.capittel
A Eñ doē Joānes vñhoorde indē kercker Mat.xi
Opten quatertemper swoonsdaechs.
B Die HEERE sprac tot Jesaie.vij
C Eñ in die seste maent Luce.J
Des vrijdaechs
A Eñ daer sal een roede opgaen Jesa.xi
D Eñ Maria stont op Luce.J
Des saterdaechs.
A Maer ic bid v lieue ij.Thessalo.ij
A Eñ inden vijfthienden iare Luce.iij
Opten vierden sondach.
A Verblijt v inden HEERE Philip.iiij
C Eñ dit is die ghetuyge. Johan.J
Des woonsdaechs
B Maer dit en si v on. ij.Petri.iij.
B Eñ doen hi sach vele Mathei.iij
Opten vrijdach
D Ghi segt heden oft Jacobi.iiij.v
B Joannes getuychde van hem. Joan.J

Opten Kersauont
A Paulus een dienaer Roma.J
C Als Maria die moeder Math.J
¶ Opten kersnacht deerste misse.
C Want die salichmakende Titum.ij
A Eñ het geschiede in dien Luce.ij
In die tweede misse
B Maer doen die vriendelicheyt Titum.iij
C Eñ het geschiede als. Luce.ij
In die derde misse
A Na dien dat God voortijts Hebre.J
A In den beginne was dat Joan.i
Op sinte Steuens dach
C Stephanus vol gheloofs Actuum.vi
D Siet ic seynde tot Mathei.xxiij
Op sint Jans euangelisten dach
A Die God vreest sal goet Eccle.xv
F Seyde hi tot haer/ volcht Joan.xxi
Op alder kinderdach
A Eñ ic sach/ eñ siet een lam Apo.xiiij
C Siet so heeft die engel Mathei.ij
Opten sondach na kersdach
A Also lange als die erfgena Gala.iiij
E Eñ zijn vader ende moeder Luce.ij

¶ Dese selue epistel ende euāgelie leest men ooc van onser lieuer vrouwē dach tusschen kersmisse eñ lichtmisse

Opten Jaersdach
D Eer dan dat geloue quam Gala.iij
C Eñ doen die acht dagen. Luce.ij
Opten derthien auont.
C Maer wi weten so wat die Roma.iij
D Eñ na dat Herodes. Mathei.ij
Opten derthien dach
A Staet op Hierusalem weest Jesaie.lx
A Doen Jesus geboren was. Mathei.ij
Den eersten sondach na derthiendach
A Ic vermane v mijn lieue Roma.xij
F Eñ doen Jesus twalef ia. Luce.ij.
Swoonsdaechs
B Daer om so en laet die sonde Roma.vi
D Des ander daech Joan.J
Tsvrijdaechs
B Want daer en is geen aen Roma.ij
B Eñ na dat Jesus der Mathei.iiij.
Op die octaue van derthiendach
A In die selue tijt sult ghi Jesaie.xij.
D Doen quam Jesus wt Mathei.iij
Opten tweeden sondach na derthiendach
B Eñ hebben menigerley gauen Rom.xij
A Eñ opten derden dach wert een Joan.ij.
Tswoonsdaechs
D Welcker ick een dienaer Colocen.J.
B Wee v ghi scriftgeleer Mathei.xxiij
Opten vrijdach.
C Dat is ymmer sekerlijc i.Thimo.iij
D Eñ hi seyde/ wiens is Luce.xiij.
Opten derden sondach
C En hout seluen niet. Roma.xij
A Eñ na dat Jesus Mathei.viij
¶ Opten woonsdach
C Want dat is sekerlijck i.Thimo.J
D Eñ Jesus omginck. Mathei.iiij

Des vrijdaechs.
A Het is den mensche goet. i.Cor.vij.
G Een edel man reysde. Luce.xix
Opten vierden Sondach.
C En zijt niemant yet schuldich. Rom.xiij.
C En Jesus int schip. Math.viij.
Opten woensdach.
D Ghelijc nv door eens menschen. Roma.v.
D Ende het gheschiede. Luce.viij.
Opten vrydach.
A Houdt v aen dat ghebet. Colloss.iiij.
G En si brachten tot hem. Mar.x.
Opten vijfsten sondach.
G Daerom so treet nv aen. Col.iij.
D Dat rijck der hemelen. Mathei.xiij
Opten woensdach.
D Siet aen lieue broeders. i.Corin.i.
G En hi ghinc weder wt. Mar.ij.
Opten vrydach.
A Want Christus doen wi. Roma.v.
D Hoe vele grote dinghen heb. Luce.iiij.
Opten besloten tijt Septuagesima.
D En weet ghi niet dat die. i.Cor.ix.
A Dat rijck der hemelen. Mat.xx
Opten woensdach.
E Daerom so laet ons nv. Hebre.iiij.
E En si ghinghen van daer. Mar.ix.
Opten vrydach.
D Maer wi lieue broeders. i.Thessa.ij.
E En het gheschiede doen. Luce.ix
Opten sondach Sexagesima.
D Want ghi verdraecht die. ij.Corin.xi.
A Doen nv vele volcx Luce.viij.
Opten woensdach.
G Ghedenct dien die alsulcken. Hebre.xiij
E Die met mi niet en is. Matthei.xij
Opten vrydach.
D Maer wi lieue broeders. i.Thessa.ij.
E Maer doen hem gheuraecht. Luce.xviij.
Opten sondach Quinquagesima.
A Al waert dat ic met men. i.Corin.xiij.
F Hi nam tot hem die twaelf. Luce.xviij
Opten asschen woensdach.
G En nv spreect die HEERE. Johel.ij.
E En als ghi vast. Matthei.vi.
Opten donderdach.
A Op die tijt wert Jehis. Jesa.xxxviij.
A En na dat Jesus vanden. Math.viij.
Opten vrydach.
A Dit seyt die HEERE. Jesaie.lviij
G Ghi hebt ghehoort. Matthei.v.
Opten saterdach.
E Daeromme als ghi. Jesaie.lviij.
G En doent auont was. Marci.vi.
Den eersten sondach in die vasten.
A Wi vermanen v als me. ij.Corin.vi.
A Doen is Jesus gheleyt. Matthei.iiij.
Opten maendach.
G Want also spreect die. Ezech.xxxiiij.
E Maer als die sone Matth.xxv.
Opten dinsdach.
G Spreect den HEERE. Jesaie.v.
D Het was een vader. Math.xxi
Opten woensdach.

A Helias quam te Berseba iij.Reg.xix
C Doen antwoorden sommige Math.xij.
Opten donderdach.
A En dat woort des Ezechielis.xviij
D Doen seyde Jesus totten. Joan.viij.
Opten vrydach.
G Want so wat siele. Ezechie.xviij
A Daer na was een feest. Joan.v
Opten saterdach.
C Wi vermanen v lieue i.Thessalo.v.
A Ende na ses daghen. Math.xvij
Den tweeden sondach in die vasten.
A Voort aen lieue broeders i.Thessa.iiij.
C En Jesus ghinc wt van. Matth.xv.
Opten maendach.
C En nv o HEERE onse. Daniel.ix.
C Ick gae wech en ghi. Joan.viij.
Opten dinsdach.
G Staet op en gaet in Sa. iij.Reg.xvij.
A Doen heeft Jesus totten. Matth.xxiij.
Opten woensdach.
A HEERE God mijns vaders. Judith.ix
G En Jesus ghinc op. Math.xx.
Opten donderdach.
A Also spreect die HEERE. Hiere.xvij
E Ic en can van mi seluen. Joan.v
Oft anders. Het was een rijck. Luce.xvi
Opten vrydach.
G Joseph sprac tot sinen. Genesis.xxxvij
D Het was een vader des. Mat.xxi
Opten saterdach.
A Doen sprac Rebecca tot. Gene.xxvij.
C Ende hi seyde/ een mensche. Luce.xv
Opten derden Sondach.
A So zijt nv Gods nauolghers. Ephe.v.
G En hi dreef een duuel. Luce.xi.
Tsmaendaechs.
A Naaman die veltheer. iiij.Regum.v.
D Hoe vele groote dinghen. Luce.iiij.
Opten dinsdach.
A Ende een wijf onder iiij.der Con.iiij.
C Ist sake dat v broeder. Mat.xviij
Tswoensdaechs.
C Ghi sult vader ende moeder. Exo.xx.
A Doen quam tot hem. Mathei.xv.
Opten donderdach.
A Dit is dat woort dat. Hiere.vij
G En hi stont op wter scholen. Luce.iiij
Opten vrydach.
A En dat volc had twist. Nume.xx
A Maer hi moeste door Sa. Joannis.iiij
Opten saterdach.
A Daer woonde een man. Daniel.xiij.
A Jesus ghinc aenden oly. Joan.viij
Opten.iiij.sondach in die vasten.
C Want het staet ghescreuen. Gala.iiij.
A Daer na voer Jesus. Joan.vi
Opten maendach.
C In die tijt quamen twee. iij.Regum.iij.
C En der Joden paesschen. Joan.ij
Opten dinsdach.
G Die HEERE sprack tot. Exodi.xxxij
G Maer midden inder fee. Joan.vij.
Tswoensdaechs.

C Wacht v/verwacht v. Jesaie.li.
A En Jesus ginck voorbi. Joan.ix
Opten donderdach.
C Also reysde si henẽ Int.iiij.boec der Co.iiij
C En het geschiede daer na. Luce.vij.
C Mijn vader werct tot noch toe Joan.v
Des vrijdaechs.
D En na desen ge. Int.iij.boec der Conin.xvij
A Daer lach een crancke Joan.xi.
Des saterdaechs
G Die HEERE spreect also Jesa.xlix.
G Ic ben dat licht der werelt. Joan.viij.
Opten vijfsten sondach in die vasten
C Maer Christus is daer gecomen Hebr.ix
F Wie onder v can mi eender sondẽ. Joan.viij
Des maendaechs.
A En dat woort des HEEREN Jonas.iij.
E En die Phariseen Joan.vij.
Des dinxdaechs.
F Leuert ons Danielem/ Daniel.xiiij
A Daer na tooch Jesus om Joan.vij
Des woensdaechs.
C Ghi en sult niet stelen Leuiti.xix
E Het was kercwijnghe Joan.x
Des donderdaechs
A Ach lieue HEERE ghi Daniel.ix.
F Maer daer badt hem een Luce.vij
Des vrijdaechs
G Alle die v laten Hiere.xv
F Doen vergaderden die hooge Joan.xi
Des saterdaechs
D Maer si seggen Coemt Hie.xviij.
E Nv gaet dat oordeel Joan.xij
A Dese dinghen sprack Joan.xvij
Opten Palmsondach.
A Een yegelijc si ghesint so Christus Philip.ij
A Die Passie/En het geschiede. Mathei.xxvi.
Opten maendach
G Die HEERE der heyrscharen Iesa.l
A Ses daghen voor paesschen Joan.xij
Des dinxdaechs
D En die HEERE heuet mi geopẽbaert. Hie.xi
A Die passie/En na twee daghen. Marci.xiiij
Des woensdaechs.
A Maer wie ghelooft onsen prediken. Iesa.liij
A Die passie/die feeste des soetẽ broots. Lu.xxij
Opten witten donderdach
D Wanneer ghi te samen coempt. I.Corin.xi
A Voor die feest van Paesschen Joan.xiij
Opten goeden vrijdach
A Passie/Doen Jesus dese dinghen. Joan.xviij
Opten Paeschauont
A Hierom zijt ghi nv opghestaen Collo.iij
A Inden auont vanden vierdagen. Mat.xxviij
Opten Paesdach
G Daerom purgeert wt den ouden. I.Cor.v
A En doen die sabbath Marci.xvi
Opten maendach.
F Petrus dinen mont op. Int werc der Apo.x.
G En siet.ij.wt haer Luce.xxiiij
Des dinxdaechs
D Ghi mannẽ lieue broeders/ int werc d Apo.xiij
F Maer doen si daer af spraken Luce.xxiiij
Des woensdaechs

C Die God Abrahams/ int werc der Apost.iij
A Daer na openbaerde Jhesus Joan.xxi
Des donderdaechs
E Die Enghel des/ Int werck der Apost.viij.
C Maria stont aen dat graf Joan.xx
Des vrijdaechs
C Want Christus heeft ooc I.Petri.iij.
D Die elf discipulen ghinghen Mathei.xxviij
Des saterdaechs
A Hieromme so legt nv af alle boosheyt. i Pe.ij
A En op eenen dach des sabbaths Joan.xx
Op den eersten Sondach na paesschen
A Want al dat van God geboren is I.Joan.v
E Des auonts opten seluen Joan.xx
Des woensdaechs
C Sijt uwe voorgangers onderda. Hebre.xiij
G Doen Jhesus opghestaen was Marci.xvi
Des vrijdaechs
D Den rijcken van deser werelt. I.Thimo.vi.
G Maer ten lesten doen die elf Marci.xvi.
Den tweeden Sondach na paesschen
D Want Christus ooc gheleden heeft. I.Pe.ij
C Ic ben een goede herder Joan.x
Des woensdaechs
D En weet dat ghi niet met vergancke i.Pe.i
A Maer na der Sabbathen Luce.xxiiij
Opten vrijdach
C Ick vermane v lieue broeders Roma.xvi.
G Doen quamen tot hem Mathei.ix
Op den derden Sondach
G Lieue broeders ick vermane v I.Petri.ij
C Ouer een weynich Joan.xvi
Des woensdaechs.
A Mijns kinderkens sulcks I.Joan.ij
D Doen stont een vrage op Joan.iij
Des vrijdaechs
G Maer dat segge ick Col.ij
G Ick een licht ben ghecomen Joan.xij
Den vierden Sondach nae paesschen
C Want alle goede gaue Jacobi.i
A Maer nv gae ick Joan.xvi
Des woensdaechs.
G Ghi zijt altesamen kinderen I.Thes.v
G Heylighe vader bewaertse Joan.xvij
Des vrijdaechs.
A Maer vanden tijden ende stondẽ. I.Tessa.v.
D Lieue kinderen ick ben Joan.xiij
Opten vijfsten Sondach na paesschen
D Maer ghi sult zijn werckers des. Iaco.i.
E Voorwaer ick seg v Joan.xvi
Opten maendach in die cruysdagen
C Daerom belijt malcanderen Jaco.v
A En hi seyde tot hem Luce.vi
¶ Des dinxdaechs.
C Daer om wil ick dat die mannẽ. I.Thimo.ij
A Ende oordeelt niet. Mathei.vij
Des woensdaechs
G Eenen yeghelijcken van ons Ephe.iiij
A Dese dinghen sprack Jhesus Jo.xvij
Op ons HEEREN hemeluaerts dach
A Dat eerste sermoen/ Int werc der Apost I.
G Maer ten lesten doen Marci.xvi
Des vrijdaechs daer na
G Der menichte der ge. Int werc der Apo.iiij

G Eñ siet ic wil seyn Luce.xxiij.
¶ Opten Sondach na hemelvaerts dach.
C Hierom me so zijt nv nuchteren i.Pet.iiij
D Wanneer die vertrooster Joan.xv
Des woensdaechs.
G Ghi hebt eenen cleynen tijt Hebre.ij
G Ja dat ghi in mi blijft Joan.xv.
Opten vrydach.
D Eñ yegelic blive in die roepinge. J.Cor.vij.
G Ic een licht Joannes.xij
Opten Pincxter avont.
A Met het gescieде doē Int werc der Apo.xix
G Hebdi mi lief/so houdt mijn. Joannes.xiiij
Opten Pincxter dach.
A Eñ doē dē pincxterdach Int werc d apost.ij.
C Wie mi lief heeft die sal Joan.xiiij.
Des maendaechs.
F Petrus sinen mont Int werck der apostel.x.
G Also heeft God die werelt Joan.iij
Des dincxdaechs.
C Doen die Apostelen. Int werc der apo.viij.
A Voorwaer voorwaer segge ic v Joan.x.
Des woensdaechs inder quatertemper.
C Het gesciedē veel tecke. Int werc der apo.v
E Nyemant en mach tot mi. Joan.vi.
Des donderdaechs
A Eñ Philippus. Int werc der apostle.viij
A Eñ hi riep die. Lucas.xij
Des vrydaechs.
D Ghi mannē vā Jsrael. Int werc der apo.ij.
D Eñ het gesciede op eenen dach Lucas.v
Des saterdaechs.
F Optē navolgendē Sabbath. Int werck.xiij.
G Eñ hi stont op vter scholen/ Lucas.iiij.
Opten heyligen drievuldicheyts dach
A Daer na sach ic eñ siet Apoca.iiij
A Daer was een mensche Joannes.iij.
Des dincxdaechs.
E Niet en is alle vleesch eenderley. J.Cor.xv.
G Wanneer si v inleyden sullen Lucas.xij
Opten woensdach
G Eñ als dan sal die boosachtighe. ij.Tessa.ij.
E Doen ghingen tot hem sommige. Lucas.xx.
Opt heylich Sacraments dach
D Wanneer ghi nv tesamen coemt. J.Cor.xi.
F Want mijn vleesch is die rechte. Joan.vi
Des vrydaechs.
A Abraham heeft God gheloof Gala.iij
A Hi seyde tot sinen discipulen Luce.xvij
¶ Den eersten Sondach na drievuldicheyts dach.
G Want God is die liefde J.Joan.iiij
E Het was een rijc man Luce.xvi.
Des woensdaechs.
A Daerom so doot nv v leden Collo.iij.
C En wilt niet meynen Mathei.v
Des vrydaechs.
G Lieve broeders ic bidde v Gala.iiij
A Hi seyde tot sinen discipulen Lucas.vij
¶ Den tweeden Sondach na drievuldicheits dach
C En verwondert v niet J.Joā.iij.
D Het was een mensche. Lucas.xiiij
Des woensdaechs.
A Daer is een gheestelijck Jesaie.xiij
G Doen ghinghen tot hem die Luce.ix.

Des vrydaechs.
A Blaest den hoorne op in Sion Johel.ij.
F Eñ een wijf had Lucas.viij
Opten.iij.Sondach
G Daerom verootmoedicht v J.Pe.v.
A Het naecken tot hem alle. Luce.xv.
Des woensdaechs.
G Daerom so treckt nv aen Collo.iij.
D Sijt haestelijc goetwillich Mathei.v.
Opten vrydach.
A Lieve broeders en denct Jacobi.ij.
G Eñ die hEERE tooch. Marci.xi.
¶ Opten vierden Sondach.
D Want ic houde daer voor dat. Rom.viij.
F Daerom zijt bermhertich Lucas.vi
Opten woensdach
A Gebenedijt si God eñ die vader. Ephe.J.
G Een man hadde twee sonen Matthei.xxi.
Opten vrydach
G Ic wil v vermanen op dat ghi Jude.J.
G Eñ zijn discipulen hebben Mathei.xvij.
¶ Opten vijfsten Sondach.
G Maer alte samen zijt eenmoedich. J.Pe.iij
A Eñ het gheschiede doen Luce.v.
Opten woensdach.
A So vermane ic v nv J.Thim.ij.
D Salich zijn die ooghen Luce.x.
Opten vrydach.
C Mijn broeders wat vatet Jacobi.ij.
G Hi seyde tot sommige Luce.xviij.
¶ Opten sesten Sondach.
A Weet ghi niet dat alle die. Rom.vi
C Eñ ick seg v ten si. Matthei.v.
Opten woensdach.
A Segghet ghi allen wat. Titum.ij
G Eñ si brachten tot hem. Marci.x.
Opten vrydach.
A Maer hebt ghi bitteren Jacobi.iij.
A Eñ si quamen aen dander side Math.v.
¶ Opten sevenden Sondach.
C Ic wil menschelic daer af sprekē. Roma.vi.
A In dien tijden doē veel volcx Mar.viij.
Opten woensdach.
A Aldus en is nv niet verdoemelicx. Rom.viij.
A Eñ die Phariseen zijn Mat.xvi
Opten vrydach.
G Daerom zijt onderdanich Jacobi.iiij.
A In dien tijden ghinck Matthei.xij.
¶ Opten.viij.Sondach.
C Aldus zijn wi nv sculdenaers Rom.viij
G Wacht v voor den valschen Mat.vij.
Opten woensdach.
A Wāt Christus doē wi cranc. Rom.v.
F Eñ Joannes antwoorde. Marci.ix.
Opten vrydach.
A Daerom ghi heylighe broeders. Hebreen.iij
G Wee v ghi scriftgheleerden Mat.xxiij.
¶ Opten neghenden sondach.
G Dat is onse figuer ghewoorden J.Cor.x.
A Mer hi sprac tot sinen Luce.xvi.
Des woensdaechs.
E Ic wil menschelic daer af spreken. Rom.vi.
C Wie inden cleynstē getrouwe is/ Luce.xvi
Des vrydaechs

C Siet toe lieue broeders. Hebreen.iij.
F Mer doen hi noch sprac. Luce.xi.
¶ Den thienden Sondach.
A Ghi weet dat ghi heydenen zijt. J.Cor.xij
F Ende als hi na bi quam Luce.xix
¶ Des woensdaechs.
E Niet en is alle vleesch eenderley. J.Cor.xv.
E Ende doen nv den dach Marci.vi.
¶ Des vrijdaechs.
C Daer om mijn liefste / vliet vandē. J.Cor.x
C Doe begost Jhesus Mathei.xi
¶ Opten elfsten sondach
A Jc doe v cont lieue broeders decrste. Cor.xv
G Hy seyde tot sommighe. Luce.xviij.
Des woensdaechs.
C Jc hebbe alle dingen macht. J.Corinthiē.vi
G Eñ die Pharizeen ghingen wt. Marci.viij.
Des vrijdaechs.
C Want wat danc connen wi Godt.i.Tessa.iij
C Eñ Jesus ghinc van haer Mathei.xv
Opten.xij.sondach.
G Een sulcken betrouwen. ij.Corin.iij.
D Eñ doen hi weder wtghinck Marci.vij.
Des woensdaechs.
G Wāt wi en prekē ons seluen niet.ij.Cor.iiij.
D Jn dien tijden seyde Jesus. Mathei.xi.
¶ Des vrijdaechs.
C Die ouders die wel regeren. J.Thimo.v
C Doe begonst Jesus te verwiten. Mathei.xi
Den derthienden Sondach.
C Nv is ymmer die beloofte Abrahe. Gala.iij.
D Salich zijn die ooghen die daer sien. Luce.x
Des woensdaechs.
A Wi weten ist dat ons aertsce.ij.totten.Co.vi
D Eñ hi ghinck door casteelen. Luce.xiij.
Des vrijdaechs.
A Daer om ghi heylighe broeders. Hebreen.iij
D Siet toe / waect ende bidt / Marci.xiij.
Opten.xiiij.Sondach.
C Wandelt inden gheest Gala.v
C Eñ het ghesciede doe hi. Luce.xvij
Des woensdaechs
C En treet gheen vreemt ioc aen. ij.Cor.vi
E Maer doe hem gheuraecht. Luce.xvi
¶ Opten Vrijdach.
A Een yegelijck si ghesint. Philip.ij
D Daerom waect want ghi Mathei.xxiiij
¶ Opten.xv.Sondach.
A Jst dat wi inden gheest leuen. Gala.vi.
C Niemant en mach twee heeren Mathei.v
¶ Des woensdaechs.
G Eñ danck segghet den vader. Coloren.i.
F Voort aen hebt ghi ghehoort. Mathei.v.
¶ Opten vrijdach.
G Daer om lieue broeders zijt lanc. Jacobi.v
G Doe ghinghen die Pharizeen. Mat.xij.
¶ Opten.xvi.Sondach.
C Daerom bid ick dat ghi. Ephesi.iij.
C Ende tghesciede daer na Luce.vij.
¶ Des woensdaechs.
G Maer dat seg ic v dat niemant. Colo.ij.
F Eñ daer na ghinc hi wt Luce.v.
Des vrijdaechs.
G Oft en weet ghi niet dat die J.Corin.vi.
C Eñ hi quam tot Bethsaidam. Marci.viij

¶ Opten.xvij.Sondach.
A So vermane ic v nv. Ephe.iiij.
A Eñ tgesciede dat hi quam. Luce.xiiij.
Des woensdaechs quatertemper.
D Ter seluer tijt seyt die. Hiere.vij.
C Eñ een wt den volcke Marci.ix
Des vrijdaechs.
A Daer omme bekeert v nv O Jsr. Oseas.xiij
A Hi seyde haer een gelijckenisse. Luce.xviij.
Opten saterdach.
A Want daer was eenen tabernakel / Hebre.ix.
G Eñ hi seyde hen dese gelijckenisse Luce.xiij.
Opten.xviij.Sondach.
A Jc dancke mijnen God altoos. J.Corint.i.
D Doe die Pharizeen hoorden Math.xxij.
Des woensdaechs.
A Paulus een apostel Jesu Christi. i.Thimo.i.
A Het waren tot dier seluer tijt Luce.xiij.
Des vrijdaechs.
A Wie daer gheloost dat Jhesus J.Joan.v
D Doe si nv tot Capernaum Math.xvij
¶ Opten.xix.Sondach.
F Vernyeuwet inden gheest. Ephe.iiij.
A Doen ghinc Jesus in een scheepken. Mat.ix
Des woensdaechs.
D Mer wi lieue broeders na diē.i.Epi.Tes.ij.
F Voort aen hebt ghi ghehoort. Mathei.v.
¶ Des vrijdaechs.
A Want al dat van God gheboren is. J.Jo.v.
C Doen quam / Jesus in die deelen Mat.xvi
Opten.xx.Sondach.
D Daer om so siet nv Ephe.v
A Eñ Jhesus antwoorde ende seyde. Mat.xxij
Des woensdaechs
G Mer wi gebiedē v lieue broeders. ij.Tessa.iij
C Hi seyde ooc tot dien Luce.xiij
Des vrijdaechs.
G Daerom ghelijckerwijs dat door. Romey.v.
D Salich zijt ghi als v Luce.vi
Opten.xxi.Sondach.
G Ten laetsten mijn broeders. Ephe.vi
G Eñ daer was een coninckken / Joan.iiij.
Des woensdaechs
G Want wi en hebben niet J.Thimo.vi.
G Eñ Jesus quam in Petrus huys. Mat.viij.
Opten vrijdach.
F Vernieuwet inden gheest Ephe.iiij
C Maer salich zijn uwe ooghen. Mathei.xiij.
Opten.xxij.Sondach.
A Eñ bē dat selue in goeden betrouwē. Phi.J
D Daer om ist dat rijc Mathei.xviij
Des woensdaechs
A Paulus een Apostel Jesu Christi. J.Thi.i.
A Eñ hi ghinc weder in die schole Marci.iij.
Des vrijdaechs.
C Wādelt gelijc die kinderē des lichts. Ephe.v
C Ter stont hier na heeft Jesus / Mathei.xiiij
Opten.xxiij.Sondach
D Broeders zijt mijn naeuolgers tottē Philippensen / int derde Capittel.
G Doen ghinghen die Pharizeen. Mathei.xxij
Des woensdaechs
G Wi dancken Godt altijt. J.Thessa.iij.
A Hi riep zijn Apostelen. Mathei.x.
Des vrijdaechs.

G Vander broederliker liefden I.Tessa.ij
A En doe quamen tot hem Marci.vij

¶ Opten.xxiij.Sondach.

G Epi.Daerom ooc wi vandē dagē ae.Col.I
C Euā.En doe Jesus dese woordē.Math.ix

Des woensdaechs.

G Epistel.Ic dancke God die ic diene. ij.Thi.i.
A Euā.En daer na doe Jesus sat. Ma.xxiij/

Des vrydaechs.

C Jc wil v niet verswijghen Romanos.xi
A Euā.En doe hi optē olijfberch sat.Ma.xiij

¶ Opten.xxv.Sondach.

G Siet die tijt coēt seyt die HEERE. Hier.xxiij
A Euan.Daer na voer Jesus ouer. Joan.vi.

Des woensdaechs.

A Epi.Wi danckē Gode altijt voor v.Tess.i.
C Euan.En Jesus int scip gaende.Math.viij

Des vrydaechs.

C Epistel.Daerom enschaemt v niet.ij.Thi.I
D Euāgeliū/Siet toe/waect eñ bidt. Mar.xiij

Op die kerckwijnghe.

A En ic Joānes sach die heylige stat.Apo.xxi/
A En hi tooch daer in eñ hi ginc.Lu.int.xix.ca/

Hier na volghen

die Epistelen eñ Euangelien vandē heylighen die mē binnen den iare op die heylighe daghē houdt.

Op sinte Andries dach.

G Epi.Wāt ist dat ghi met uwē monde. Ro.x
C Euan.En Jhesus wandelde. Matthei.iiij/

Op sinte Barbelen dach.

G Epi.Jc heb mijn gebet vander. Eccle.li/ca.
A Euā/Dā sal dat rijc der heme. Mathei.xxv

Op sinte Niclaes dach

D Epi.Abrahā is een groot vad.Eccl.int.xliiij
E Euan.Laet v lendenen omgoort Luce.xij.

Op onser vrouwen ontfanckenisse

C Epi.Die HEERE heeft mi besetē. Pro.viij/
A Euā.Dit is tboec der gheboortē.Mathei.i/

Op sinte Thomas dach

D Epistel.Daerom so en zijt ghi nv/ Ephe.ij
F Euan.Thomas een/vandē.xij.die.Joan.xx

Op sinte Pauwels bekeeringhe

A Paul9 vuolchde noch/ Int werc der Apo.ix
D Euā/Doe antwoorde Petrus/Mat.xix.ca.

Op onser vrouwē lichtmisse.

A Epistel.Siet ic sal minē Engel/Malachie.iij
D Euan.En doe die dagē haer der rein.Luce.ij

Op sinte Peeters verheffinghe

G Epi.Wāt eē vegelic hoge priester/Hebre.v/
C Doe quam Jesus in die deelen Matthei.xvi

Op sinte Mathijs dach

C En in diē dagē ginc Petrus/int werc.I.ca.
D Euā.Jn diē tijde seyde Jhesus/Mat.int/xi.

Op onser vrouwen Bootschap

G Epi.Die HEERE sprac tot Achas Jesaie.vij
C Euan.En in die seste maent Luc.I.Cap/

Op sint Joris dach

G Epi.Dese beleyde/int boec der wijsh.x.ca/
A Euā.Jc ben een rechte wijnstock/Joan.xv/

Op sinte Marcus dach

A Epi.So betuyge ic nv voor Gode ij.Ti.iiij

Die Tafel.

A Euange.Daer na teekende hi Luce.int.x

Op sinte Philips/eñ Jacobs dach

A Dā sullē die gerechtige Int boec der wijsh.v
A Euan.En hi sprac tot sinē discipulē/Jo.xiiij

Vindinghe des heylighen cruys

G Jc betrouwe v tot mi indē HEERE/Gal.v
A Daer was een mensche/Joannes/int.iij.ca.

Op sint Jans Baptisten gheboorte

A Hoort mi O ghi eylandē/ Jesaie int.xlix.ca.
F En die tijt Elizabeth quam/Luce int.I.ca.

Sinte Peeter eñ sinte Pauwels

A Jn die selue tijt sloech Herode/ Int werc.xij
C Doen quam Jesus in die deelē/Matthei.xvi

Op sinte Pauwels ghedenckenisse

C Met ic doe v cont lieue broeds tot Gal.int.i
D Doen antwoorde Petrus Mathei int.xix

Onser vrouwen visitacie

G Siet dese coēt springende/Cātic is int.ij.cap.
D En Maria stont op in dien dage/Luce int.I

Scheydinge der Apostelen

G Wāt ist dat ghi met uwē mont/ Totte Ro.x
A En hi riep sijn.xij.apostelen/Mathei.x.Ca

Op Marien Magdalenen dach

G Wie sal een wijse vrouwe vindē.Prou.xxxi
F Maer daer badt hem een Luce.vij

Op sinte Jacobs dach

G Die gerechtige sullē blincken/ Sapientie.iij
C Doe is tot hem gecomē/Matthei int.xx.ca.

Op sint Annen dach

Epistel ghelijck sinte Marien Magdalen dach
A Dit is dat boec der gebooorte.Mat int.I.ca.

Sinte Peeter ad vincula

Epistel eñ Euangelie als bouen op sinte Peeters eñ Pauwels dach gheteekent is.

Op sinte Laureys dach

G Jc meyne/so wie vreckelic saeyt. ij.Corin.ix
D Voorwaer voorwaer ic segge. Joan.xij.ca.

Op onser lieuer vrouwē hemeluaert/

G En in allē desen heb ick rust/ Eccle.int.xxiiij
G Het gheschiede doe si Luce int.x.Cap.

Op sinte Bartholomeus dach

E Wi wetē dat den ghenē die God. Rom.viij
C En daer stont ooc eenen twist/ Luce.xxij

Op sinte Jans onthoofdinghe

D Dat verwachtē der gherechtiger. Prouer.x
C Herodes had wtgeseynt.Marci.vi.Capittel

Op onser vrouwen gheboorte

Epistel ende Euangelie ghelijc op onser vrouwen ontfanckenisse gheteekent staet.

Op theylich cruys verheffinghe

A Een yegelic si gesint. Philippensen int.ij.ca.
A Daer was een mensche.Joan.int.iij.Capit.

Op sinte Matheus dach

G Een yegelic vā ons is ghe.Ephe.int.iiij.ca.
A Doe ghinc Jesus in een. Matth.ix.Capit.

Op sinte Michiels dach

C En daer stont eenē grotē Crijt op.Apoc.xij.
A Op de selue tijt quamē tot Jesum.Ma.xviij

Op sinte Lucas dach

A So betuyge ic nv voor Gode. ij.Thimo.iiij
A Daer na teeckende hi. Luce int.x/Capittel

Op sinte Simon eñ Judas dach

E Wi wetē dat den ghenē die.Roma.viij.cap.
G Dat is mijn ghebot. Joan.int.xv.Capit.

Tafele mach men lichtelic die principael stucke des Testaments. Daer na noch een Tafel des nieuwen Testaments.

✠ ij.

Die Tafel des nieu wen Testaments.

Een verclaringhe der afghecorter alligatien/ dat is der boecken des ouden eñ nyeuwen Testaments/ voor den simpelen leser die gheen latijn en verstaet/ noch ooc inder heyliger scriften niet wel gheoeffent en is/ die mẽ hier eñ daer opt corte dicwils ghespelt vint die selue hebdi hier int langhe wt ghescreuen.

Die afghecorte namen der boecken int oude Testament.

Gen. Ge. Genesis/ oft dat boeck der scheppingẽ Exo. Ex. Exodus/ oft dat boec des wtganges/ Leuit. Le. Leuiticus/ oft dat boec der Leuiten Num. Nu. Numeri/ oft dat boec des ghetals Deut. Deu/ Deuteronomium/ oft dat anderde wetboeck/ Jos. Josu. Dat boec Josua. Jud. Judi. Judicum/ oft dat boeck der Richteren Ruth. Dat boeck Ruth/
i. Re. of Samu. Dat eerste boeck der coninghen/
ij. Re. of Samu. Dat tweede boeck der coninghen/
iij. Reg. Dat derde boeck der coninghen/
iiij. Reg. Dat vierde boeck der coninghen/
i. Par. Dat eerste boeck Paralipomenon
ij. Par. Dat tweede boec Paralipomenõ/
i. Esd. of Nehe. Dat eerste boeck Esdre/ ij. Es. of Nehe Dat anderde boeck Esdre iij. Es. of Dat derde boeck Esdre iiij. Es. of Dat vierde boeck Esdre. Tob. To. Dat boeck oft historie Tobie Judith Dat boec oft historie Judiths Hest. Dat boec Hesters/ Job/ Hiob Dat boeck Jobs Psal. of Da. Den Psalter boeck der psalmen of Dauid inden Psalmen
Prouer. Pro. Dat boec der sproken Salomons/
Eccle. Ecclesiastes/ oft die prediker Salomo
Eccles. Ecclesiasticus/ of die wijse sprokẽ Jesu Syrach
Canti/ Can. Cantica canticorũ/ of die liedẽ Salomons
Sapi. Sa. Sapientie/ of dat boec der wijsheyt
Isa/ Esa/ Jesa. Isaias/ Esaias/ of Jesaias die prophete
Jere/ Hiere. Jeremias of Hieremias die prophete
Thre. Trẽ. Threnorũ/ of die claghe Hieremie/
Bar: Baruch die prophete Ezech. Ezechiel die propheet Dan/ Dani Daniel die prophete/ Ose/ Hos. Oseas die prophete Johe/ Joe Johel die prophete Am. Amos die prophete Abdi. Abdias die prophete/ Jon. Jone Jonas die prophete/ Miche. Mich Micheas die prophete/ Nah. Nahum die prophete Aba. Haba. Abacuc of Habacuc die prophete Sopho. zeph. Sophonias/ of zephonias die prophete Agge/ Hag: Aggeus of Haggeus die prophete zach. Sacha. zacharias die prophete Mal. Mala. Malachias die prophete i. Mach. Dat eerste boeck der Machabeen/ ij. Macha. Dat tweede boec der Machabeen Bel. Die historie van Bel
Susan. Su. Die historie van Susanna

Die afghecorte namen der boecken int nieuwe Testament.

Math/ Mat Dat euangelion Mathei
Marc/ Mar Dat euangelion Marci/
Luc/ Lu. Dat euangelion Luce
Joan/ Jo. Dat euangelion Joannis
Rom. Ro. Die epistel Pauli totten Romeynen
i. Corin. Cor. Die. i. epistel Pauli tottẽ Chorinthẽ
ij. Corin. Cor. Die. ij. epistel Pauli totten Corinthen/
Gala. Ga. Die epistel Pauli totten Galathen/
Ephe. Die epistel Pauli totten Ephesen
Philip. Phi. Die epistel Pauli totten Philippensen
Col. Colos. Die epistel Pauli totten Collossensen/
i. Thessa. Thes. Die. i. epistel Pauli totten Thessalonicẽsen
ij. Thessa. The. Die. ij. epistel Pauli tottẽ Thessalonicensen
i. Timo. Timot. Die. i. epistel Pauli tot Timotheum
ij. Timo. Tim. Die. ij. epistel Pauli tot Timotheũ/
Tit. Ti. Die epistel Pauli tot Titum
Philemo. Phile. Die epistel Pauli tot Philemonem/
Hebre. Heb. Die epistel totten Hebreen
Actu. Act. Die werckẽ of gheschiedenissen der Apostelen/
Jaco. Ja Die epistel. s. Jacobs i. Pet. Pe: Die eerste epistel. s. Petri ij. Pe. Pe Die tweede epistel/ s/ petri i. Joan. Jo. Die eerste epistel s. Joannis ij. Joan. Jo. Die tweede epistel/ s/ Joannis iij. Joan. Jo. Die derde epistel/ s/ Joannis Jud. Jude Die epistel/ s/ Jude
Apoc. Apo. Apocalipsis of openbaringe Joannis

Als aen eenen name twee ghetalen staen/ deen voor eñ dander achter/ So beteekent deerste ghetal voor den name altijt tboeck van dien name/ int oude testamẽt/ Mer int nyeuwe Testament den Epistel/ eñ het nauolgende ghetal altijt die Capittelẽ/ beyde int oude Testamẽt eñ int nyeuwe/ Gelijc als ghi yewers wt dat oude Testament voortghehaelt aldus vindt. iij. Regnm. viij. dat is int derde boeck der Coninghen int. viij. Capittel/ ende int nyeuwe Testament aldus. i. Corinth. xv. Dat is inden eersten Epistel totten Corinthen int. xv. Capittel.

